BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XIV
F
34
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

JURIS CANONICI UNIVERSI COMMENTARIUS PARATITLARIS.

CAJETANI FELICIS

VERANI

TOMUS TERTIUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

JURIS CANONICI UNIVERSI COMMENTARIUS PARATITLARIS.

SEU

Dilucida explicatio, nova methodo exhibita, omnium Pontificiarum Decretalium, quæ continentur in quinque libris GREGORII IX. & aliarum BONIFACII VIII. in Sexto; ac Constitutionum Recentiorum Pontificum in Septimo. Clementinarum CLEMENTIS V. Extravagantium JOANNIS XXII. & Communium. Explicatúrque quid jure novo per decreta Conciliorum, prælertim Tridentini statuitur.

CUILIBET TITULO

Prætexitur Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in eodem continentur cum præcipuis Glossæ Doctrinis: & in calce adjiciuntur plures selectæ quæstiones pertinentes ad materiam ejusdem Tituli.

OPUS

Digestum quinque Tomis respondentibus quinque libris Decretalium.

TOMUS TERTIUS

AUTHORE

R. P. D. CAJETANO FELICE VERANI

Niciensi Clerico Regulari Sacræ Theologiæ, & Juris Canonici Professore.

Nunc primùm in lucem prodit. Permissu Superiorum, & Privilegio.

MONACHII, Sumptibus, ac Typis JOANNIS JÆCKLINI, Typographi Electoralis, & Bibliopolæ, ANNO M. DCCV.

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTISSIMO DN. N.

ECCLESIÆ CATHOLICÆ SUPREMO PASTORI CLEMENTI UNDECIMO, PONTIFICUM OPTIMO MAXIMO.

VEnturus in Ecclesiæ sinum liber iste; nullo comptus excultæ eloquentiæ calamistro, nullóque Attico concinnatus lepore; par erat BEATISSIME PATER, ut, cum prælum recèns eluctatus, plures contraxerit fuligines, has excussurus, Gentilitii Vestri Syderis perfunderetur nitore; depulsísque umbris, si non proprio, saltem Vestro splenderet fulgore,

quô caliginoſo ſerenitas, obſcuro claritas, & abjecto conciliaretur majeſtas. Neque redarguendus, ſi imbecillus, omníque deſtitutus robore auſus ſit ad ſuum accedere Principem; eò enim ſtabit firmior, quò Veſtri Stemmatis innixus montibus nulli erit lapſui obnoxius. Eam ſiquidem Veſtri montes Petram exhibent, ſupra quam nunc ædificata Eccleſiæ orthodoxæ ſtructura, ſtat inconcuſſa; quamvis bellorum motibus tota propemodum quaſſata Europa ſus deque vertatur; & diſſidentia Principum capita (quæ SANCTITAS VESTRA componere, & reconciliare ſatagit) exitialem excitaverint procellam, ſanguineis undis plures terrarum tractus obruentem. Quis non miretur in hisce bellicæ tempeſtatis Scyllæis voraginibus, Charybdíſque vorticibus, nullum Eccleſiæ navim ſubire diſcrimen, imò neque fluctuare, & ſupra hominum procellas aliena mala compatiendo videre, & ſublevando minuere? In Veſtros ſiquidem Montes, ſi non Maris, Martis procelloſiores fluctus impingentes detumeſcunt, & veluti colliſi miteſcunt; ſpumæ candore malaciam ſpondentes, qui naufragium videbantur minitari; quaſi CLEMENTIÆ VESTRÆ pedes exoſculati, ac reveriti depoſito tumore retrocedant obſequentes. Quod neceſſe eſt, Numinis demus Providentiæ, cui, cum rerum humanarum eventus in circulo innoteſcant æternitatis; ne Eccleſiæ ſuæ militantis Cymba ab hisce bellorum motibus, ac procellis quidquam pateretur detrimenti, Veſtram placuit peritiam ſeligere, quæ admotâ manu ad Navis clavum eam regeret, tempeſtates eluderet, & ad optatæ pacis portum dirigeret: ad quod Gentilitii Veſtri Syderis deſiderabatur Cynoſura, quæ per fluxa rubri, ſanguineíque hujus freti itinera, quà ſit eundum præſignaret, & pericula præcavenda oſtenderet, ne Petri Navis toto fluctuante Chriſtiano Orbe in ſcopulos, ſyrtéſque illiſa periclitaretur.

Is propterea Nauclerus erat accerſendus, in cujus peritiam, ac Virtutem Cœlum, & terra mutuis conſpirarent officiis: quicquid enim Roma ſæculis omnibus tulit, vel majeſtate ſublime, vel pietate illuſtre, vel ſancti-

tate

Digitized by Google

tate divinum; aut eruditionum varietate celebre, aut eloquentiæ culturâ dedolatum, aut ſcientiarum encyclopediâ inſigne, id omne Veſtrum in ſinum Deus munifica profudit largitate: ut unus eſſet, qui membris ſingulis per orbem laborantibus Capitis providentiâ, ſapientiâ, & conſilio ſubveniret. Talis requirebatur ſupremus Eccleſiæ Paſtor, qui bellorum graſſante nequitia, temporúmque urgente iniquitate dono quodam Divinæ Providentiæ genitus mœſtos demulceret, languentes roboraret, lapſos erigeret, lugentium lacrymas exiccaret, cunctíſque eſſet ſolatio. Qui incorrupto animi candore inſignitus præcelleret; accerrima vi judicij dotatus diſſidentes animos reconciliaret; excitatiſſimæ mentis vigore præditus pericula declinanda prævideret, & ſummarum virtutum ſtudio illuſtris omnes impertitis beneficijs proſequeretur. Qui oris ſuavitate, vultúſque benignitate vi quadam magnetica, vel ipſos reluctantes in propria traheret obſequia; & excelſæ mentis candore translucidos ſinceritatis ſinus, perinde ac nitidiſſima gemma foris explicaret. Cujus clara nobilitas, capitis excelſa Majeſtas, corporis grata proceritas; & majores corporis dotibus animæ excultæ virtutes parem Pontificiæ dignitati, ac univerſalis Eccleſiæ Principatui efficerent. Cujus propterea ingenio concredita diſciplinarum ſemina in uberrimam illicò excreſcerent fructuum ſegetem.

Hinc prodiit referta illa omni eruditione ſupellex opulentiſſima, quæ cum ipſa SANCTITATIS VESTRÆ adoleſcentia non ſolùm adolevit, ſed & crevit adulta; nobilis illa eloquentiæ ratio, quà nil facundius, ornatius nihil; illa Latij ſtyli maſcula elegantia; in qua quot verba, tot flores; quot dicta, tot lumina; quot periodi, tot gemmæ: illa perorandi gravis æquè, & ſuavis Majeſtas, quâ omnes ad ſe trahit, flectítque in cultum, & venerationem. Teſtis eſt Roma, quæ ſuum ex Ara inter miſſarum ſolemnia Paſtorem auditura (quod à pluribus retroactis ſæculis ei conceſſum minimè legimus) adeò affluenter, acervatímque properat, ut laxiores Baſilicæ populorum frequentiæ impa-

impares esse videantur; nec capiant, quos sitis tenet nectareos hauriendi latices ex pellucido eloquentiæ Vestræ flumine; quod sedatè fluit absque salebris, incorruptam deferens latini sermonis integritatem, parémque animo Vestro gravitatem, quam moribus, & verbis, ut Principem decet, impressit: videantúrque in hac una Vestrarum Homiliarum eloquentia reliqua SS. Patrum triumphare decora; seu Majestas Leonis in tornanda periodo verbis numerosæ suavitatis; affluentia Chrysostomi in argumentis ampliandis; perspicuitas Augustini in doctrinis edisserendis; Gregorij Magni vis in moribus corrigendis, & componendis ad normam virtutis; Ambrosij elegantia in verborum delectu; & Basilij venustas in narrationibus concinnandis.

Quid? quod ausus sim has meas lucubrationes sine eloquentiæ venustatibus incomptas, sine elegantiarum delicijs squalidas, sine facundiæ ornamentis neglectas, sine Rhetorum viretis languidas VESTRÆ sistere SANCTITATI, Vestrúmque ijsdem prætexere nomen? An redarguar temeritatis? sed Vestræ leges ab hac me nota vindicant: has ex Tertio Decretalium deprompsi, congessísque in hoc libro: cúmque dimanârint à Pontifice, æquum erat ad Pontificem reverterentur; unde exeunt flumina innato pondere refluunt, undarúmque reciproco flexu ad suum caput pleno alveo, cursúque rapidissimo feruntur, & primæ suæ origini quicquid acceptum habent ipso naturæ instinctu, ductúque referunt. Cùm totum quod liber iste continet suum à Pontifice in militante Ecclesia Legislatore ortum trahat; ne sibi, & gratitudinis symbolo deesset, ad suam debuit originem tributario cursu refluere: præsertim quia facturus viderer minùs gratè, si hoc meæ tenuitatis opus, meæque fidei pignus non sisterem SANCTITATI VESTRÆ, quæ benefica propensione in nostram Congregationem, favet cælicolæ Andreæ Avellino summarum virtutum cultori eximio, ut solemni apotheosi in album relatus Sanctorum, ubique terrarum publica veneratione à fidelibus colatur, totúsque Christianus orbis in ejus se laudes effundat; & nostri Instituti homines, ad eminentiam purpuræ, & ad Infularum decora promoveat.

Si-

Sinat igitur, huic operi aditum ad Veſtros Pedes patêre; tametſi quod ex meo penu ſecum advehit ſit algâ humilius, umbrâ obſcurius, cœnóque abjectius, à Veſtro tamen Gentilitio Sydere claritatem, à montibus celſitudinem, & ſuam à Veſtris manibus mutuabit nobilitatem. Placeat ergò CLEMENTIÆ VESTRÆ librum, quem in maximæ obſervantiæ ſymbolum, & amoris teſſeram flexo genu, & totus in venerationem procumbens nuncupo, ſereno oculo aſpicere, manúque non reluctante accipere; proba erunt, quæ in ipſo continentur, ſi à VESTRA probentur SANCTITATE, quam Deus diutiſſimè ſoſpitem velit, faxitque: Ita ſpero, ita Deum enixè rogo, ut meis annuat votis; & CLEMENTIAM VESTRAM precor, ut huic dono, & donatori ſuam impertiat benedictionem. Scribebam Monachij pridie nonas Julij Epochæ Chriſtianæ Anno 1705.

Sanctitatis Veſtræ.

Humillimus, Devinctiſſimus, Obſequentiſſimus Servus.

D. Cajetanus Felix Verani
Clericus Regularis.

)( )(APPRO-

APPROBATIO ORDINARII.

QUia quinque Tomi Juris Canonici respondentes quinque libris Decretalium ab Admodum Reverendo Patre D. Cajetano Felice Verani Clerico Regulari compositi, & à Theologis recogniti nihil orthodoxæ fidei, & bonis moribus dissonum continent: sed doctrinam omninò sanam, claram, & nervosè probatam exhibent; datur facultas, ut typis imprimi, ac evulgari possint. Actum Frisingæ die 22. Octobris 1702.

FRANCISCUS ANTONIUS BEGNUDELLIUS BASSUS, SS. Theologiæ Doctor, Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis Canonicus Capitularis, Scholasticus, Vicarius in spiritualibus Generalis, & Officialis, Librorum Censor.

Facultas Reverendissimi Patris Generalis.

HOc opus, *cui Titulus. Iuris Canonici Universi Commentarius Paratitlaris quinque tomis respondentibus quinque libris Decretalium Pontificiarum digestum* à R. P. D. Cajetano Felice Verani nostræ Congregationis Sacræ Theologiæ, & Juris Canonici Professore, cum juxta assertionem Patrum, quibus id commisimus fuerit approbatum, ut typis mandetur, quod ad nos spectat facultatem concedimus. In quorum fidem præsentes litteras manu propria subscripsimus. Romæ in Ædibus nostris S. Silvestri Montis Quirinalis pridie Calendas Julij Anno 1700.

D. GREGORIUS DE BAUCIO Præpositus Generalis Clericorum Regularium.
D. JOSEPH MARIA TRINCHERIUS à Secretis.

Approbatio Theologorum.

JUssu Reverendissimi Patris D. Gregorij de Baucio nostræ Congregationis Præpositi Generalis accuratè perlegimus quinque tomos Juris Canonici respondentes quinque libris Decretalium à R. P. D. Cajetano Felice Verani nostri Ordinis sacræ Theologiæ, & Juris Canonici Professore compositos: cumque inoffenso pede eos percurrerimus, nec quidquam offenderimus orthodoxæ fidei, vel bonis moribus adversum; immo plurimam in ijsdem deprehenderimus eruditionem, miram claritatem, ac solidam doctrinam; sintque omnia summâ ingenij solertiâ, ac Doctorum tum Juris Pontificij, tum Cæsarei, ac sacræ Theologiæ inconcussis stabilita fundamentis, typis dignos arbitramur, rati omnibus profuturos. Monachij in nostris Ædibus SS. Adelaidis, & Cajetani 4. idus Maij Anno Reparatæ Salutis 1700.

D. LUDOVICUS VOLTOLINI C. R. Theol.
D. ANTONIUS REINDORFF, C. R. Theol.

ELEN-

Digitized by Google

ELENCHUS TITULORUM.

Summariorum Exegeticorum, Paragraphorum, ac Quæstionum, quæ in hoc tertio Tomo in tertium librum Decretalium continentur.

TITULUS I. De vita, & honestate Clericorum. 2
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 2
§. I. De Nomine clericorum, & qui hoc nomine comprehendantur? 6
§. II. De Institutione, probitate, & conversatione clericorum. 9
§. III. De moribus, & qualitatibus clericorũ. 12
§. IV De Privilegiis clericorum. 17
§. V. Proponuntur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 21
TITULUS II. De cohabitatione clericorum, & mulierum. 25
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 26
§. I. An, & quomodo liceat clericis cohabitare cum mulieribus. 27
§. II. Proponuntur, & diluuntur undecim selectæ quæstiones. 32
TITULUS III. De clericis conjugatis. 36
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 36
§. I. An clerici conjugati possint simul promoveri ad ordines, & beneficia ecclesiastica. 37
§. II. Proponuntur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 42
TITULUS IV. De clericis non residentibus. 46
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 46
§. I. Quid sit residentia Prælatorum, & an de Jure divino? 49
§. II. Quinam Prælati teneantur in suis beneficiis residere. 53
§. III. De Residentia Archidiaconi, Canonicorum, & aliorum obtinentium beneficia, quibus non est annexa cura animarum. 58
§. IV. Ad quem pertineat facultatem dare, quâ beneficiarij à suis ecclesiis absint, & quæ causæ à residentia excusent. 61
§. V. De pœnis, quæ Beneficiariis in suis Ecclesiis non residentibus ipso jure irrogantur. 64
§. VI. De distributionibus quotidianis, & quomodo debeantur residentibus. 66
§. VII. Proponuntur, & diluuntur tredecim selectæ quæstiones. 69
TITULUS V. De Præbendis, & Dignitatibus. 75
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 75
§. I. Quid, & quotuplex sit beneficium ecclesiasticum. 90
§. II. De impedimentis ad beneficiã ecclesiastica. 93
§. III. De conditionibus requisitis, ut possit quis promoveri ad beneficia ecclesiastica. 95
§. IV. Quibus beneficia ecclesiastica conferenda sint. 98
§. V. Quomodo beneficia debeantur Clericis pro congrua eorum sustentatione. 102
§. VI. De modis, quibus beneficia acquiruntur. 105
§. VII. De ijs, quibus competit jus conferendi beneficia ecclesiastica. 109
§. VIII. De collatione beneficiorum, quæ fit per Legatos sedis Apostolicæ, & inferiores Ordinarios. 113
§. IX. De Pluralitate beneficiorum compatibilium, & incompatibilium. 116
§. X. An post Concilium Tridentinum consuetudine obtineri possit, ut plura beneficia simplicia validè eidem conferantur. 119
§. XI. Proponuntur, & diluuntur undecim selectæ quæstiones. 124
§. XII. De Permutatione, & vacatione beneficiorum. 131
§. XIII. De Erectione, & Unione beneficiorum Ecclesiasticorum. 136
§. XIV. De Alteratione, transformatione, diminutione, divisione, ac suppressione beneficiorum. 141
§. XV. De litteris beneficialibus emanantibus à sede Apostolica. 145
§. XVI Quomodo litteræ beneficiales, seu mandata Apostolica debeant interpretari. 150
§. XVII. De Usu, & effectu litterarum beneficialium. 155
§. XVIII. De Executione, & Expiratione litterarum beneficialium. 161
§. XIX. De Reservatione beneficiorum, & quæ summo Pontifici spectato jure communi sunt reservata? 166
§. XX De beneficiis reservatis per Extravagantes, & Bullas. 170
§. XXI. De beneficiis reservatis Papæ per regulas Cancellariæ Apostolicæ. 174

)( )(2 §. XXII.

Digitized by Google

§. XXII. De beneficiis reservatis Papæ per alias regulas Cancellariæ Apostolicæ. 180
§. XXIII. De concordatis Germaniæ. 184
§. XXIV. De beneficiis reservatis Imperatori Romanorum recèns electo ex indulto Pontificio per primas preces. 188
§. XXV. Proponuntur, & diluuntur septemdecim selectæ quæstiones. 191
TITULUS VI. De Clerico ægrotante, & debilitato. 199
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 199
§. I. An Clericus beneficiatus ægrotus integrè percipiat fructus sui beneficij. 201
§. II. An Episcopo, vel aliis Ecclesiarum Prælatis dandus sit Coadjutor, & à quo; & quale sit officium Coadjutoris. 203
§. III. Proponuntur, & diluuntur sexdecim selectæ quæstiones. 206
TITULUS VII. De Institutionibus. 212
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 212
§. I. Quid sit Institutio, & ad quos spectet Jus instituendi. 213
§. II. Qui, & quales instituendi sint in beneficiis ecclesiasticis. 216
§. III. Proponuntur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 219
TITULUS VIII. De concessione Præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis. 224
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 224
§. I. Quomodo beneficia conferenda sint. 227
§. II. Quónam tempore beneficia vacantia sint conferenda, & fiat juris devolutio. 230
§. III. De modis generalibus, quibus beneficia vacant. 235
§. IV. De modis specialibus, quibus beneficia vacant. 238
§. V. De gratiis expectativis, seu mandatis de providendo beneficia vacatura. 241
§. VI. Producuntur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 245
TITULUS IX Ne Sede vacante aliquid innovetur. 249
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 249
§. I. Quomodo intelligatur, quòd sede vacante nihil sit innovandum. 250
§. II. Quænam potestas sede vacante competat Capitulo quoad promotionem Clericorum ad ordines ecclesiasticos. 253
§. III. De potestate Capituli sede vacante quoad dispensationes. 256
§. IV Quænam Jurisdictio sede vacante competat Capitulo quoad ferendas censuras, & quoad approbandos Confessarios. 259
§. V. De potestate Capituli sede vacante in ordine ad visitationem Diœcesis, & monasteriorum. 263
§. VI. De potestate Capituli sede vacante in ordine ad beneficia ecclesiastica. 266
§. VII. Producuntur, & diluuntur quindecim selectæ quæstiones. 270
TITULUS X. De his, quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli. 277
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 277
§. I. De ijs, ad quæ determinanda, vel agenda ab Episcopo, requiritur consensus capituli. 278
§. II. An possit Episcopus sine consensu Capituli præsentare ad beneficia communia, & unire Ecclesias. 281
§. III. De his, quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli. 285
§. IV. Proponuntur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 288
TITULUS XI. De his, quæ fiunt à majori parte Capituli. 292
Summarium Exegeticum omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur. 292
§. I. Quomodo, quæ à majori parte Capituli fiunt, valida esse dicantur. 29
§. II. Quomodo pars minor Capituli valeat majorem impedire. 29
§. III. An Canonici possint interdictum apponere. 9
§. IV. Producuntur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 29
TITULUS XII. Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. 30
Summarium Exegeticum unici capitis in hoc titulo contenti. 30
§. I. Quomodo intelligendum sit, quòd beneficia ecclesiastica debeant sine diminutione conferri. 303
§. II. De pensionibus, quibus reditus beneficiorum diminuuntur. 30
§. III. Quinam pensiones imponere possint, & pro quibus personis, & in quibus beneficiis. 311
§. IV. Proponuntur, & diluuntur quatuor supra viginti quæstiones selectæ. 317
TITULUS XIII. De Rebus ecclesiasticis alienandis, vel non. 330
Summarium Exegeticum omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur. 330
§. I. Quænam rerum ecclesiasticarum alienatio à sacris canonibus vetita sit Clericis. 333
§. II. Quænam bona ecclesiæ alienari possint, & quæ non. 337
§. III. De causis justis alienandi res ecclesiasticas. 340
§. IV. De forma servanda in alienationibus rerum ecclesiasticarum. 342
§. V. An spectato jure novo in alienandis rebus ecclesiasticis requiratur authoritas Romani Pontificis. 349
§. VI. Exhibentur, & diluuntur septemdecim selectæ quæstiones. 353
TITULUS XIV. De Precariis. 362
Summarium Exegeticum omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur. 362
§. I. Quid, & quotuplex sit contractus. 363
§. II. De quasi contractibus 366
§. III. De Transactionibus induentibus naturam contractûs. 369
§. IV. De contractu precarij. 372
§. V. Proponuntur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 374

TITU-

Digitized by Google

TITULUS XV. De commodato. 379
Summarium Exegeticum unici capitis in hoc titulo contenti. 379
§. I. Quid sit commodatum, & quotuplex. 380
§. II. De obligationibus commodantis, & commodatarij. 382
§. III. Exhibentur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 384
TITULUS XVI. De deposito. 388
Summarium Exegeticum duorum capitum, quæ in hoc titulo continentur. 388
§. I. Quid, & quotuplex sit depositum; & à quo committi, & suscipi possit. 389
§. II. Proponuntur, & diluuntur quatuordecim selectæ quæstiones. 392
TITULUS XVII. De emptione, & venditione. 399
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 399
§. I. De quidditate, & requisitis ad substantiam emptionis, & venditionis. 400
§. II. Quinam in jure prohibeantur vendere, & emere: & quæ res vendi possint, vel non. 402
§. III. De obligationibus venditoris, & emptoris. 406
§. IV. De evictionibus, & monopoliis, quæ contingunt in contractibus venditionis, & emptionis. 409
§. V. Quomodo, & in quibus casibus contractus emptionis, & venditionis rescindi possint. 411
§. VI. Producuntur, & diluuntur duæ supra viginti selectæ quæstiones. 415
TITULUS XVIII. De locato, & conducto. 424
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 424
§. I. Quænam sit natura locationis, & conductionis, & quæ requirantur ad ejus substantialia. 425
§. II. De obligationibus mutuis locatoris, & conductoris. 427
§. III. An, & quando locator rei fructiferæ teneatur remittere de pensione conventa conductori ob sterilitatem, & casum fortuitum. 429
§. IV. Ad quos transeat locatio, & quibus pereat, & ex qua culpa locator, & conductor teneantur. 432
§. V. De Emphyteusi quid sit, & quæ ad ipsam requirantur. 435
§. VI. An res Emphyteutica possit alienari? & quid de laudemio, [illegible]bus ecclesiasticis. 437
§. VII. Producuntur, & diluuntur quindecim selectæ quæstiones. 440
TITULUS XIX. De rerum permutatione. 448
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 440
§. I. Quid sit permutatio, & quæ ad eam requisita. 450
§. II. De permutatione pecuniæ pro pecunia, seu cambio. 454
§. III. Producuntur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 460
TITULUS XX. De Feudis. 464
Summarium exegeticum duorum capitum, quæ in hoc titulo continentur. 464
§. I. De nomenclatione, origine, quidditate, & speciebus feudorum. 465
§. II. Quibus modis feudum acquiri possit. 468
§. III. De variis modis, quibus feudum amittitur. 473
§. IV. Exhibentur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 477
TITULUS XXI. De pignoribus, & aliis cautionibus. 482
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 483
§. I. Quid sit pignus, & quotuplex, & quomodo ab hypotheca differat. 484
§. II. Quinam possint pignori dare, & quas res oppignorare. 485
§. III. De obligationibus, & fructibus ex pignore ortis. 488
§. IV. De pactis pignorum, & actionibus pignoratitiis. 490
§. V. Producuntur, & diluuntur octo selectæ quæstiones. 493
TITULUS XXII. De fidejussionibus. 497
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 497
§. I. Quid sit fidejussio, & quales conditiones ad ipsam requirantur. 498
§. II. De iis, qui validè possunt, vel non possunt fidejubere. 499
§. III. De causis recipientibus fidejussores, & de effectibus fidejussionis. 503
§. IV. Proponuntur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 505
TITULUS XXIII. De solutionibus. 509
Summarium Exegeticum quatuor capitum in hoc titulo contentorum. 509
§. I. Quid sit solutio, & quotuplex, & quomodo privilegium competentiæ conveniat Clericis. 509
§. II. An Ecclesia, vel Prælatus ejus nomine possit mutuū dare, vel accipere, & an successor in beneficio teneatur solvere debita sui prædecessoris. 513
§. III. Producuntur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 518
TITULUS XXIV. De donationibus. 524
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 524
§. I. Quid sit donatio, & quotuplex. 525
§. II. Quinam possint donare tam inter vivos, quàm mortis causâ, & quæ res donari possint. 529
§. III. Quibus ex causis donatio rescindi possit. 533
§. IV. Exhibentur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 536
TITULUS XXV. De peculio clericorum. 541
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 541
§. I. Quid, & quotuplex sit peculium, & an Clerici sint Domini redituum ecclesiasticorū. 542
§. II. Producuntur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 536

Digitized by Google

ELENCHUS

TITULUS XXVI. De Testamentis, & ultimis voluntatibus. 551
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 551
§. I. Quid, & quotuplex sit Testamentum, & quæ solemnitates requirantur ad illud. 555
§. II. An non observatis solemnitatibus juris civilis testamentum in foro conscientiæ, & jure canonico sit validum. 548
§. III. Qui possint testari, & qui à testamento condendo arceantur. 563
§. IV. Quinam possint testamento hæredes, vel legatarij institui. 567
§. V. De modis, quibus possit aliquis hæredi substitui. 570
§. VI. De legatis, & fideicommissis particularibus. 573
§. VII. De falcidia & trebellianica à legatis, & fideicommissis detrahenda. 580
§. VIII. De Exactoribus testamentariis, & alterius ultimæ voluntatis. 583
§. IX Producuntur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 589
TITULUS XXVII. De successione ab intestato. 595
Summarium Exegeticum trium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 595
§. I. De successione ab intestato in bonis laicorum, & clericorum. 596
§. II. De personis ecclesiasticis ab intestato succedentibus. 599
§. III. Proponuntur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 601
TITULUS XXVIII. De sepulturis. 606
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 606
§. I. Quid sit sepulchrum, & in quo loco possit quis sepeliri. 610
§. II. An electio sepulturæ sit unicuique libera. 613
§. III. Jus sepulturæ, ad quam Ecclesiam spectet, & an possit quid exigi pro sepultura. 617
§. IV. De canonica portione parochiali, & Episcopali. 620
§. V. Quibus sepultura ecclesiastica concedenda sit, & quibus deneganda. 023
§. VI. Producuntur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 628
TITULUS XXIX. De Parochiis, & alienis Parochianis. 632
Summarium Exegeticum quinque capitum, quæ in hoc titulo continentur. 632
§. I. De Parœcia, & requisitis ad ipsam, ac juribus ejusdem. 632
§. II. De Parochis, & eorum requisitis, & obligationibus. 634
§. III. De parochianis propriis, & alienis. 639
§. IV. Proponuntur, & diluuntur octo selectæ quæstiones. 640
TITULUS XXX. De decimis, primitiis, & oblationibus. 645
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 645
§. I. Quid, & quotuplices sint decimæ, & quo jure introductæ. 651
§. II. Quinam teneantur decimas solvere. 654
§. III. Quibusnam decimæ debeantur. 658
§. IV. Ex quibus rebus, & quo tempore, & loco debeantur decimæ, & quas pœnas incurrant, qui eas detineant, vel detrectant solvere. 662
§. V. De decimis novalium, & de actione, & cognitione decimarum. 665
§. VI. Quibus modis eximatur quis à præstatione decimarum. 668
§. VII De Primitiis, & oblationibus. 671
§. VIII. Producuntur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 673
TITULUS XXXI. De Regularibus, & transeuntibus ad Religionem. 676
Summmarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 677
§. I. Qui dicantur Regulares, & Monachi, & quæ sint eorum requisita. 681
§. II. De ingredientibus religionem, & ijs, qui prohibentur ingredi. 684
§. III. De Novitiatu, & Novitiis. 689
§. IV. De professione religiosa, & requisitis ad illam; & quomodo invalida ratificetur. 694
§. V. De prærogativis validæ professionis. 698
§. VI. De transitu religiosi regularis de una ad alteram religionem. 702
§. VII. De Religiosis ejectis, & fugitivis. 706
§. VIII. Producuntur, & diluuntur una, & viginti selectæ quæstiones. 709
TITULUS XXXII. De conversione conjugatorum. 722
§. I. De conditionibus requisitis, ut conjux post initum matrimonium possit licitè religionem ingredi. 725
§. II. Producuntur, & diluuntur sexdecim selectæ quæstiones. 730
TITULUS XXXIII. De conversione Infidelium. 735
Summarium Exegeticum duorum capitum, quæ in hoc titulo continentur. 736
§. I. Quomodo infideles, si conversentur, debeant se gerere. 736
§. II. Producuntur, & diluuntur septem selectæ quæstiones. 738
TITULUS XXXIV. De voto, & voti redemptione. 741
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ continentur in hoc titulo. 741
§. I. Quidnam sit votum, & quænam conditiones requirantur ad ipsum, & quæ ejus species. 743
§. II. De materia cadente sub votum, ejúsque obligatione. 748
§. III. Quot modis voti obligatio tolli possit. 754
§. IV. Proponuntur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 759
TITULUS XXXV. De statu Monachorum, & Canonicorum Regularium. 769
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 767
§. I. Quid sit status Monachorum, & Canonicorum Regularium, & quæ ad ipsum spectent. 771

§. II.

Digitized by Google

§. II. Producuntur, & diluuntur septem supra viginti selectæ quæstiones. 775
TITULUS XXXVI. De religiosis domibus, ut Episcopo sunt subjectæ. 784
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 784
§. I. Cuinam religiosorum domus jure canonico subijciantur. 787
§. II. Producuntur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 790
TITULUS XXXVII. De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum. 796
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 796
§. I. Quinam præficiendi sint Capellis, seu Parochiis, quæ Monasteriis incorporantur. 797
§. II. Producuntur, & diluuntur quatuordecim selectæ quæstiones. 800
TITULUS XXXVIII. De Jure patronatus. 806
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 806
§. I. Quid sit Jus patronatus, & quibus modis acquiratur. 812
§. II. Quotuplex sit Jus patronatus, & quæ ejus differentiæ. 814
§. III. Qui sint capaces Juris patronatus, & quæ Jura ijsdem competant. 819
§. IV. De potestate præsentandi, & de ipsa actuali præsentatione Clerici ad beneficium vacans. 823
§. V. Quid juris, & potestatis habeant Pontifex, & Episcopi in beneficiis Patronorum laicorum, vel ecclesiasticorum. 829
§. VI. Quot modis Jus patronatus transferatur in alios. 831
§. VII. De modis, quibus Jus patronatus amittitur, vel extinguitur. 835
§. VIII. Producuntur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 837
TITULUS XXXIX. De censibus, exactionibus, & procurationibus. 841
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 841
§. I. De censibus quid sint, & quomodo solvendi. 847
§. II. De cathedratico, & charitativo subsidio. 850
§. III. De Exactionibus. 852
§. IV. De Procurationibus. 855
§. V. Exhibentur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 858
TITULUS XL. De Consecratione Ecclesiæ, vel altaris. 863
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 864
§. I. Quando, quomodo, & à quo sint Ecclesiæ consecrandæ. 865
§. II. De consecratione sacrorum vasorum, vestium, & cœmeterij. 867
§. III. De reconciliatione Ecclesiæ pollutæ, & cœmeterij. 871
§. IV. Producuntur, & diluuntur quatuor supra viginti selectæ quæstiones. 879
TITULUS XLI. De celebratione Missarum, & Sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis. 888
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 888
§. I. Quid sit Missa, & quomodo celebranda. 890
§. II. De Horis Canonicis. 895
§. III. Producuntur, & diluuntur quatuordecim selectæ quæstiones. 900
TITULUS XLII. De Baptismo, ejúsque effectu. 909
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 909
§. I. Quid sit Baptismus, & quotuplex. 910
§. II. De subjecto, & ministro baptismi. 912
§. III. De effectibus, & ritibus baptismi. 916
§. IV. Exhibentur, & diluuntur duodecim selectæ quæstiones. 918
TITULUS XLIII. De Presbytero non baptizato. 923
Summarium Exegeticum trium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 923
§. I. De præcedentia baptismi supra cætera Sacramenta. 924
§. II. Exhibentur, & diluuntur quatuor selectæ quæstiones. 925
TITULUS XLIV. De custodia Eucharistiæ, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum. 926
Summarium Exegeticum duorum capitum, quæ in hoc titulo continentur. 926
§. I. Quid sit Eucharistia, & quæ ejus materia, & forma. 927
§. II. De Ministro, & effectu Eucharistiæ. 929
§. III. Exhibentur, & diluuntur octodecim selectæ quæstiones. 931
TITULUS XLV. De Reliquiis, & veneratione Sanctorum. 941
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 941
§. I. De Reliquiis, & veneratione Sanctorum. 942
§. II. Proponuntur, & diluuntur quatuordecim selectæ quæstiones. 944
TITULUS XLVI. De observatione jejuniorum. 949
Summarium Exegeticum trium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 949
§. I. De qualitate, & quidditate jejunij. 950
§. II. Proponuntur, & diluuntur decem selectæ quæstiones. 954
TITULUS XLVII. De Purificatione post partum. 958
Summarium Exegeticum unici capitis, quod in hoc titulo continetur. 958
§. I. Quid servandum sit in Purificatione post partum? 959
§. II. Proponuntur, & diluuntur novem selectæ quæstiones. 961
TITULUS XLVIII. De Ecclesiis ædificandis, vel reparandis. 963
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 964
§. I. Quid sit Ecclesia, & à quibus ædificanda sit, & ex quibus causis? 965
§. II. De Ecclesiis reparandis. 967
§. III. Proponuntur, & diluuntur novem selectæ quæstiones. 969

Digitized by Google

TITULUS XLIX. De immunitate Ecclesiarum, cœmeterij, & rerum ad eas pertinentium. 972
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 972
§. I. De Immunitate locali ecclesiastica. 975
§. II. An Immunitas competens Ecclesiis sit de Jure divino, vel humano? 979
§. III. De Immunitate ecclesiastica quoad personas. 982
§. IV. De Immunitate asyli competentis locis ecclesiasticis. 986
§. V. De Immunitate bonorum ad ecclesias, & ecclesiasticos pertinentium. 993
§. VI. De Effectibus immunitatis asyli. 998
§. VII. Proponuntur, & diluuntur undecim selectæ quæstiones. 1002
TITULUS L. Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant. 1009
Summarium Exegeticum omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur. 1009
§. I. Quænam sint negotia Clericis sæcularibus prohibita. 1012
§. II. De Ministeriis sæcularibus, quæ prohibentur Clericis. 1015
§. III. Proponuntur, & diluuntur undecim selectæ quæstiones. 1018

Digitized by Google

R.P.D. CAJETANI FELICIS VERANI

IN

TERTIUM LIBRUM DECRETALIUM PROOEMIUM.

Cum in præcedenti libro sermo fuerit de actionibus, & judiciis canonicis, nunc Compilator canonum procedendo ad res clericorum, & Ecclesiarum, meritò præmittit titulum de vita, & honestate clericorum, quorum ope, & auxilio instruuntur homines in ordine ad assecutionem æternæ felicitatis. Est finis hominis ultimus ipsa beatitudo sita in clara Dei visione, & amore beatifico, ac in consequente gaudio: hæc autem beatitudo obtinetur per justitiam Christianam, quæ finis est juris canonici, prout à potestate ecclesiastica induci potest; Ad hanc autem justitiam, ut ex potestate Ecclesiæ à Christo in eam plenissimè translata, inducerentur homines, necesse fuit, ut Ministri deligerentur, qui fidem annunciarent, explicarent, defenderent, rudes instruerent, & homines promoverent ad Deum publico ritu colendum; & ad id designandus erat locus, in quo convenirent fideles, ut sacræ actiones debita cum reverentia, certisque cæremoniis instituerentur: & quia conveniens erat, ut Ministri Ecclesiæ à curis sæcularibus sejungerentur, ac illis temporalia suppeditarentur ab iisdem, quibus spiritualia præbent; ideò de bonis erat providendum, quibus necessariò eorundem subveniretur sustentationi. Præterea ut certo ordine omnia constarent; ministrorum officia, & beneficia, seu jura redditum percipiendorum debuerunt per totum orbem dividi; & certis Ecclesiis, certisque ministris, proprius itidem assignandus fuerat populus, ut quisque pastor oves suas, & oves singulæ suum cognoscerent Pastorem. Inferioribus Presbyteris, & clericis præferendi erant Episcopi, à quibus ordinarentur, regerentur, ac in offi-

cio continerentur: Episcopo etiam erant alii Prælati præponendi usque ad unum in terris visibile caput Eccesiæ; adeò ut unitas facilius ibi constaret, & totius Ecclesiæ regimen ad omnem tendens justitiam ab uno Christi vicario per intermedios clericos in totum orbem, ad omnes ubique locorum fideles se extenderet. Et quia præter justitiam Christianam necessariam; datur alia, quæ voluntaria dicitur, estque perfectio, quæ in ultronea obligatione sequendi Christi consilia consistit, votisque paupertatis, castitatis & obedientiæ obstringitur; etiam conveniens fuerat, ut hujusmodi hominum Congregationes eligerentur, suisque propriis legibus regerentur; ideò in hoc tertio libro agitur de clericis, & Religiosis, corúmque juribus, ac obligationibus.

TITULUS I.

De Vita, & honestate Clericorum.

CONgruè Pontifex post librum secundùm, in quo egit de Judiciis, hunc tertium adjicit, in quo tractantur materiæ, & causæ, quæ in ecclesiasticis judiciis produci, & agi solent. Sunt autem hæ causæ, vel criminales, de quibus agitur in libro quinto; vel civiles concernentes, tum personas ecclesiasticas, tum earum res, de quibus speciatim Pontifex agit in hoc tertio libro; adeòut ad tractatum de personis, quem potior pars libri primi dederat; iterum pertineant, quæ initio hujus tertii libri proponuntur; & præsertim in titulo primo, qui clericos respicit, cujuslibet sint gradûs & ordinis, ut laudabile, ac inculpatum exhibeant sui testimonium; quapropter D. Paulus *Epist. ad Timoth. c. 3.* & *ad Titum c. 1.* jubet, episcopum esse irreprehensibilem; quod de cæteris etiam in Ecclesia clericis intelligitur; eò quia in partem solicitudinis cum Episcopo sint vocati. Rectè igitur hic tertius liber suum à personis ecclesiasticis initium ducit, nimirum à clericis, quorum vita, & honestas est veluti prælucens lumen, quò fideles vident quò sit eundum: etenim ut habetur in Concilio Tridentino *sess. 22. de Refor. c. 1.* honestas vitæ, vel maximè clericos decet; ait Concilium: *Nihil etiam est, quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum instruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui in societatem domini vocati se divino ministerio dedicârunt.* Honestas autem Clericorum, de qua in hoc titulo agitur consistit, primò in vitæ, morumque probitate, & honestâ conversatione: secùndò in honesto, ac decente vestitu, & habitu: tertiò in exercitio officiorum, ac negotiorum convenientium statui clericali. Extat hic Titulus etiam in sexto, septimo, in Clementinis, & Extravagantibus communibus.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

UT LAICI 1. h. t. Ex Concilio Moguntino statuitur, ut laici secus altare, quando celebrantur divina officia non præsumant stare: sed pars illa, quæ cancellis ab altari dividitur, tantùm psallentibus pateat clericis: & ad orandum, ac communicandum laicis, & feminis, sicut mos est pateant sancta Sanctorum. Hinc notat Glossa, laicum, vel mulierem etiam sacratam non ferre incensum circa altare can. sacratas dist. 23. *Imò nec est ordinariè extra usum orandi, & communicandi, permissum laicis, ut sub divinis officiis ingrediantur chorum, quapropter S. Ambrosius, nec ipsi Theodosio Imperatori voluit permittere ingressum intra Cancellos, ubi clerici psallunt, ut refertur in Historia tripartita* lib. 9. c. 30. *& hodie etiam servatur in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, & conventualibus, ubi divina officia*

officia integrè & solemniter peraguntur, non tamen id extenditur ad eos, qui bona fide, & ignoranter chorum ingrediuntur, quia hi propriè non dicuntur præsumere.

C. CLERICI 2. *h. t. statuitur ex Concilio Pictaviensi, ut clerici incedentes armati, & usurarii vinculo irretiantur excommunicationis. Verùm tamen est, quòd cùm excommunicatio sit pœna gravis, debemus etiam supponere culpam gravem, adeò ut excommunicati supponantur mortaliter peccâsse. Ubi notat Glossa, clericos sine justa causa non debere arma deferre, si tamen per loca periculosa sit ipsis transeundum, tunc vel ad propriam defensionem, vel etiam ad terrorem latronum possunt ea deferre. Sin verò absque justa causa incedant armati: & moniti non desistant, amittunt privilegium* canonis si quis suadente. *Rursus usurarii quamvis laici, sunt etiam anathemate percutiendi: sin verò usurarii sint clerici, debent etiam suspendi ab officio, & beneficio, & spoliari suis dignitatibus* c. inter dilectos de excess. Prælat. *immò etiam deponi possunt, si de hoc convincantur* can. quoniam multi dist. 47.

C. UT QUISQUE 3. *h. t. statuitur ut Presbyter habens parochiam debeat etiam habere clericum, qui secum cantet epistolam, & lectionem legat, qui possit in schola docere, & monere patres, ut mittant filios ad discendam Doctrinam Christianam in Ecclesia, quos ipse cum omni castitate erudiat. Rursus si non sit Subdiaconus, Diaconus dicat epistolam, & Sacerdos Evangelium more Diaconi. Ex quo textu liquet, ex honestate, & decentia esse, ut Parochus secum habeat clericum, cùm non possit solus missarum solemnia, & alia divina officia celebrare: quòd si clericum habere non possit, debeat saltem puerum habere, qui ipsi sacrificanti ministret: alioquin faceret contra præscriptum Ecclesiæ in re gravi. Rursus debet, qui ministrat sacerdoti celebranti esse masculus, adeò ut magis indecens sit fœminam adhibere, quàm sine ministro celebrare. Cæterum in quibusdam pagis non damnantur sacerdotes si Ministrum adhibeant, qui tantùm vinum, & aquam porrigat, & librum de uno latere ad aliud deferat, quamvis respondere nesciat, ut notat Layman* lib. 5. tract. 5. c. 6. num. 13. *verùm in hoc casu teneretur sacerdos aliquem ex illo pago instruere, ut ritè ministraret.*

C. SI QUIS 4. *h. t. Gregorius IX. rescribit, Clericos relaxantes comam esse excommunicatos, seu anathema. Ubi tamen notandum est, textum procedere de clericis nutrientibus comam in contemptum Ecclesiæ, tunc enim sunt excommunicandi, non verò excommunicati ipso jure.*

C. CLERICUS 5. *h. t. Idem Pont. ex Concilio Carthaginensi statuit, Clericum non debere comam nutrire, neque barbam, nisi fortassis ex timore. Verùm in his consuetudo jam recessit plerisque in locis ab antiquis canonibus* c. fin. de consuetud. *quinimò etiam olim, id variè fuit observatum: siquidem allegatur Concilium Carthaginense diversum ab isto, à quo desumptus est præsens canon prohibens ne nutrire comam, & barbam, quod ex contrario prohibet radere barbam. Quamobrem illud potius cavendum clericis, ut comam, & barbam neque nutriant, neque radant more profano, quod in textu videtur innui per illa verba si* comam relaxaverit. *Unde coma clerici non debet imitari comam mulieris, neque van decrispari: cæterum usque ad aures pro varietate regionum decenter à clericis potest coma demitti.*

C. CLERICUS SI 6. *h. t. ex Concilio Triburiensi statuitur, quòd si clericus qui est sine gradu, nec est professus in Religione, tonsura dimissa uxorem ducat, permittatur eam habere; sed debeat iterum tonsuram reassumere. Nota clericum sine gradu dici clericum in solis minoribus constitutum: quia nec subdiaconus, nec Religiosus professus potest uxorem ducere. Quòd verò clericus uxoratus jubeatur iterum tondere, id non intelligitur absolutè, sed conditionatè, si velit gaudere privilegio clerici: quòd si nolit o tio est tenes ipsum.*

C. CLERICUS 7. *h. t. Alexander III. rescribit Archiepiscopo Cantuariensi, ut clerici nutrientes comam & barbam debeant etiam inviti tonderi à suis Archidiaconis. Hic textus intelligitur, ut clerici comam, aut barbam non nutriant neglectâ, vel omissâ tonsurâ clericali, quæ solet in capite gestari: siquidem qui decenter hanc curant tonsuram, non affectant luxuriantem comam, nec prolixam barbam.*

C. MONASTERIA 8. *h. t. Idem Pont. in Concilio Lateranensi statuit ut clerici sine manifesta, & rationabili causa frequentantes monasteria monialium arceantur per Episcopos, quòd si moniti non desistant, priventur etiam officio: & laici excommunicentur. Quia cùm clericis sit prohibita cohabitatio aliarum mulierum, à fortiori prohiberi debet iisdem ingressus in monasteria monialium: eò quia periculo se exponantur gravioris peccati. Hinc jure novo Concilium Trident.* sess. 24. c. 5. de Regul. *hunc ingressum sine Episcopi, vel superioris licentia in scriptis obtenta prohibet sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ. Notat Glossa in hoc textu ad excusandum aliquem agentem contra canonem non sufficere causam rationabilem sed debere esse manifestam* cap. Clericus dist. 91. *Rursus eum dici frequentare, qui per duas vices facit* c. ita nos 25. quæst. 2.

C. QUONIAM 9. *h. t. Gregorius VII. rescribit Episcopum, si facultates Ecclesiæ sufficiant, posse statuere certum numerum clericorum, qui vivant in communi; ac posse compellere contradictores ad hanc observantiam per suspensionem officii, & beneficii, vel graviori pœna, non obstante appellatione. Rursus si quis ex hisce viventibus in communi sit excommunicatus ob percussionem socii declarat Pontifex, posse Episcopum eum absolvere, ac pœnitentiam ei imponere, dummodo atrocitas facti graviorem pœnam non exigat. Nota, hunc textum procedere de Canonicis Regularibus, viventibus secundum regulam suam in communi. Olim*

Digitized by Google

tamen id fuit observatum à canonicis etiam secularibus cum in communi viverent. Id etiam observatum fuit, ne numerus Canonicorum, & Clericorum major esset, quàm ferrent proventus Ecclesiæ. Facultas autem absolvendi percussores talium clericorum Prælatis Religiosorum concessa est, ut subditos se mutuò percutientes possint absolvere c. cum Monachi de sent. excomm. Alii verò prælati secularium ecclesiarum hoc privilegium non habent.

C. CUM AB OMNI 10. h.t. mandat Pontifex, ut Judices, vel delegati ecclesiastici non accipiant decimam, vel quotam litis, tametsi esset consuetudo, vel si laici id accipiant nomine assessorum: quia gratis est judicandum, & venales sententiæ etiam à jure civili reprobantur. Ex quo textu liquet, decere, Judices ecclesiasticos gratis justitiam administrare. Tum quia si Judices sunt Ordinarii, habent ecclesiasticos redditus, ex quibus possunt honestè vivere. Notat tamen Glossa, Judices delegatos proficiscentes extra domicilium posse accipere expensas. Immo posse etiam accipere sumptus ex sententia; & xenia, seu esculenta, & poculenta in parva quantitate, nisi clientes sint pauperes; ab iis enim nec sumptus recipi debent. Rursus Ordinarius licèt non accipiat expensas, eò quia habeat ecclesiasticos redditus: id tamen fallit, quando consecrat Ecclesiam, vel visitat provinciam suam, quòd si Ordinarius constituat Delegatum, tenetur ei expensas suppeditare. Rursus Assessor potest mercedem accipere. Demum sententia venalis est irrita, & absque appellatione rejicitur.

C. DEUS QUI 11. h.t. mandat idem Pont. ut qui in Livonia Evangelium prædicabant non obstante, quòd inter illos essent diversi Religiosi, qui varias profiterentur regulas, omnes tamen in unum regulare propositum, & honestum habitum prout spectat ad hoc officium, conformentur. Ex quo textu notat Glossa, ad evitandum scandalum licitum esse recedere à jure, & ab habitu regulari, sed tantùm ad tempus, & ex justa causa: satius enim est, ut Religiosi unum decentem habitum assumant, quàm ut scandalum patiantur infirmi, & pusilli.

C. CUM DECOREM 12. h. t. prohibet idem Pont. ne ludi theatrales, & ludibriorum, ac larvarum spectacula in Ecclesia fiant, nec per clericos sacros. Quod etiam jure novo prohibuit Concilium Tridentinum sess. 24. de refor. c. 12. adeò ut non obstet consuetudo, quia est corruptela coinquinans Ecclesiæ honestatem. Ubi notat Glossa, esse prohibitum causa ludibrii uti habitu religioso. Non tamen prohiberi repræsentare præsepe Domini, Magos, Herodem, & alia id genus, quæ pertinent ad festivitates; quia hæc homines potiùs inducunt ad compunctionem: sicut in paschate repræsentari solet sepulchrum Domini ad excitandam devotionem argum. c. semel. dist. 2. de consec. Quamobrem in ecclesiis tantùm prohibentur repræsentationes scurriles, & rei profanæ.

C. UT CLERICORUM 13. h. t. Idem Pont. in Concilio Lateranensi præcipit, ut clerici in sacris præsertim constituti castè vivant, seque abstineant à libidinis vitio, eo præsertim ob quod venit ira Dei, & ut peccantes puniantur canonicè pro qualitate delicti: quòd si ob hoc peccatum suspensus præsumpserit divina celebrare, mandat Pontifex, ut spolietur ecclesiasticis beneficiis, ac perpetuò deponatur: & ut Prælati, qui præsumpserint tales peccantes sustinere maximè intuitu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis puniantur pari pœna, & clerici conjugati etiam graviori. Idque jure novo habetur etiam in Concilio Tridentino sess. 25. de refor. c. 14. Notandum est, suspensum in pœnam incontinentiæ ab officio, si celebret divina, esse perpetuò deponendum, & fieri irregularem. Puniuntur etiam Prælati hujusmodi vitia dissimulantes in subditis, quia eorum neglectus est causa talium scelerum.

C. A CRAPULA 14. h.t. mandat idem Pont. ut clerici à crapula, & ebrietate omnino abstineant, nec quisquam incitetur ad bibendum, nec teneatur obligationem exequi ad æquales calices exsiccandos, seu ad æquales potus. Quòd si quis fuerit culpabilis in prædictis, & à superiore monitus non resipuerit, statuit Pontifex, ut suspendatur ab officio, & beneficio. Idque etiam jure novo prohibet Concilium Tridentinum sess. 21. de refor. c. 1.

C. CLERICI. 15. h.t. præcipit idem Pont. ut clerici non exerceant officia, vel mercimonia secularia maximè inhonesta, nec intendant histrionibus, mimis, joculatoribus, ut tabernas evitent, ad aleas, & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint: coronam, & tonsuram habeant congruentem, vestimenta decentia, non rubea, nec viridia; frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis non utantur equitando, neque annulis, nisi quibus competit ex officio dignitatis. Rursus præcipit, ut in publico, & in ecclesiis superindumentis lineis omnes utantur, nisi Monachi fuerint, qui debent ferre monachalem habitum. Ex quo textu notat Glossa, deficientem ab officio suo, & exercentem officia secularia degradari can. Clericus dist. 91. Rursus Clericum lusorem alearum, vel spectatorem puniri, & quod perditur in ludo alearum posse repeti; per ludum tamen alearum intelligitur publica, & assidua ejus frequentatio, adeò ut qui publicè Aleator est, à promotione sit repellendus c. inter dilectos de excess. Prælat. Rursus ut clericus gaudeat privilegio fori, necesse est, habeat beneficium ecclesiasticum, aut habitum clericalem, vel gestet tonsuram, deserviat alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi, ut habetur in Concilio Tridentino sess. 23. c. 6.

C. EX LITTERIS ult. h.t. Honorius III. rescribit Episcopo Ambianensi, ut clerici exercentes secularia negotia, si ter moniti non resipiscant, non gaudeant privilegio clericali, sed subjaceant statutis, & consuetudini patriæ, quia ipso facto renunciant privilegio clericali; adeò ut non nisi usque ad tertiam monitionem gaudeant tali privilegio, & non ultra. Notandum tamen est, clericum non posse solis verbis

suo

[illegible] privilegio c. si diligenti de foro compet. quia privilegium conceditur toti statui clericali.

IN SEXTO.

C. *CLERICI UNIC. h. t. statuit Bonifacius VIII. ut clerici facientes se ioculatores, seu Gollardos, aut buffones, & moriones, si per annum id exercitant, sint ipso iure omni privilegio clericali privati, si minus anno, ter admoneantur ab Ordinario, & si non desistant, priventur per sententiam omni privilegio clericali. Ubi notat Glossa, clericatum laxè sumptum esse dignitatem, & qui detrahit dignitati, amittit privilegium concessum dignitati, non personæ. Cæterum ioculatores dicuntur, qui in publico faciunt spectaculum sui corporis.*

IN SEPTIMO.

C. *CLERICI. 1. h. t. statuit Leo X. in Concilio Lateranensi, ut Clerici temperatè, & modestè omnia faciant, tam beneficiati, quam in sacris constituti, comam non nutriant, nec barbam, nec mulas, aut equos cum phaleris, ornamentisque ex serico factis habeant, sed ex panno tantùm, aut corio illis simpliciter utantur: & ut contrafacientes excommunicationem incurrant; quod si post legitimam admonitionem adhuc fuerint pertinaces, beneficiis etiam priventur, quæ liberè sede Apostolica possint aliis conferri*

C. *NOS 2. h. t. Pius IV. præcipit, ut Clerici cuiuscunque sint gradus, & dignitatis, non solùm interius vitæ munditiâ, & virtutum splendore cæteris præfulgeant; Verùm etiam exteriùs in eorum habitu, & vestibus gravitatem, morúmque honestatem, quæ ipsos decet, præseferant, ac incedant cum debita, & congrua tonsura, cum veste clericali sub pœna excommunicationis, imò etiam sub aliis crescentecorum contumacia.*

C. *SI DILIGENTER 3. h. t. Nicolaus V. districtius inhibet, ne quisquam ex clericis concubinam in domo sua, vel alibi habeat, nec illius turpi commercio utatur, & si quis præsumpserit eam tenere, omnibus beneficiis suis ecclesiasticis, imò etiam officiis ipso facto privetur, & inhabilis censeatur ad beneficia obtinenda.*

C. *UT CLERICI 4 h. t. Leo X. in Concilio Lateranensi statuit, ut Clerici præsertim castè, & continenter juxta canonum præcepta vivant, & contra facientes acriter secundum canones puniantur. Si quis verò tam laicus, quàm clericus convictus fuerit de crimine, ob quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, puniatur pœnis per sacros canones, aut jus civile respectivè impositis. Quod etiam de concubinariis decernit.*

C. *HORRENDUM 5. h. t. Pius V. decernit, ut omnes quicunque Presbyteri, vel Clerici sæculares, aut Regulares cuiuscunque gradus, & dignitatis exercentes nefandum crimen contra naturam degradentur, omnique privilegio clericali, Officio, dignitate, & beneficio ecclesiastico priventur, & sæculari iurisdictioni, pœnas easdem, quæ in laicos statutæ sunt, tradantur recepturi. Nota, id procedere, quando crimen est publicum; & pœna non incurruntur nisi per sententiam Judicis.*

IN CLEMENTINIS.

C. *DIOECESANIS. 1. h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi præcipit, ut Clerici publicè officia Carnificum, seu Macellariorum, vel tabernariorum personaliter exercentes, nominatim tertiò moneantur, ut intra convenientem terminum desistant, & nunquam ea reassumant, & si non destiterint, vel ipsa resumpserint, tunc clerici coniugati omni careant privilegio clericali; non coniugati autem careant in rebus privilegio, & si omnino incedant, ut laici, in personis privilegium clericale, donec desistant, eo ipso amittant. Rursus statuit Pontifex, ut Ordinarii contra alios Clericos facientes negotia sæcularia, vel officia non convenientia clericatui publicè, ita servent canones, ut illos compescant, & ipsi non reprehendantur de negligentia damnabili. Hæc tamen decretalis dirigitur ad solos Episcopos, quia ipsi soli vocantur Diœcesani. Includit autem etiam Clericos exemptos, si in loco non exempto ita deliquerint. Carnifices autem in hoc textu intelliguntur laniones, seu Macellarii*

C. *QUONIAM 2. h. t. probibet idem Pont. levitatem, & vanitatem vestium olim à clericis solitam usurpari, adeò ut clericus beneficiatus, qui sine rationabili causâ utitur veste virgata, sit ipso jure suspensus per sex menses à perceptione fructuum beneficiorum, si verò non sit beneficiatus, sed Diaconus, vel Subdiaconus, sit inhabilis statim ad habenda beneficia ecclesiastica. Hoc idem etiam statuit de Clericis, qui talem vestem ferunt, & publicè tonsuram clericalem. Prohibet etiam in hoc textu plures alias vestium formas, quæ hodie ampliùs non sunt in usu, nisi quod dicitur de Epithogio, seu Superiori veste, nimis brevi; unde observatio huius decretalis non videtur hodie esse in usu; adeò ut levitas, & vanitas, seu indecentia vestium, si quæ apparet in clericis, sit aliis pœnis coërcenda pro arbitrio Episcopi. Nota, has pœnas habere locum solùm in vestibus in textu expressis, quia odiosa non ampliantur.*

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

C. *DOCTA SANCTORUM UNIC. h. t. Ioannes XXII. præcipit, ut in officiis divinis, ut horis canonicis, & missis solemnibus non præsumant clerici cantare musicas lascivas sub pœna suspensionis ab officio per octo dies; possunt tamen canere ultra cantum ecclesiasticum aliquas consonantias, quæ melodiam faciant.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De nomine Clericorum, & qui hoc nomine comprehendantur.

1 CLerici sunt illi homines, qui à negotiis, curisque sæcularibus remoti Deo speciali cultu sunt addicti, quapropter dicuntur Clerici, vel quia sint de sorte domini, vel quia dominus ipse, qui dicitur etiam sors, sit pars Clericorum; siquidem Clerici dicuntur, quia electi, seu deputati sunt ad Dei servitium, seu Ecclesiæ Christi, ut habetur in *c. Clericus* [illegible]. Est Clericorum præstantia, & dignitas talis, ut nulla sæcularis ei possit æquari *c. sacerdotibus* 11. *q.* 1. *c. duo sunt*, 12. *q.* 1. est enim clericatus dignitas, & honor insignis, ut desumitur ex *c. denique* 4. *dist. c. admittuntur* 54. *dist. c. reperiuntur* 1. *q.* 1. *l. Officiales C. de Episcop. & cleric.* Tiraqueil. *de nobilitate c.* 9. Hinc clerici sunt maiores omnibus laicis, quibus propterea præferuntur *ex c.* 1. *in fin.* 17. *dist. c. quis dubitet* 96. *dist. c.* 1. §. *quia verò de sacra unction.* Bartol. *cons.* 18. Iason *in l. generaliter ff. de in ius vocand.* hinc soli Clerici potestatem habent in ea, quæ ad Dei cultum pertinent, templa claudendi, & aperiendi, res sacras custodiendi, excommunicatos, & infideles ab introitu Ecclesiæ arcendi, & iam ingressos eijciendi, manus super energumenos, & cathecumenos imponendi, sacras lectiones pronunciandi, cereos ad altare deferendi, vasa, suggesta pro Eucharistia præparandi, calicem, & patenam ad altare portandi, ac tradendi ministris.

2 Rursus prædicandi verbum Dei Matth. 28. Marci 16. ex desumitur *ex c. perlectis c. cum ex iniuncto & c. sicut* 2. *de hæret.* Laicis enim cuiuscunque sint qualitatis, non licet prædicare *c. adiicimus* 16. *q.* 1. *c. cum ex iniuncto &c. sicut de hæret.* ut notat Decius *in c.* 2. *n.* 138. *de iudic.* imò ex Clericis nemo potest sibi assumere munus prædicandi absque facultate sibi facta à sede Apostolica, vel Ordinario loci, sive conciones voluerit habere publicè, sive privatim, idque sub pœna excommunicationis *c. excommunicamus* §. *quia verò de hæret. clement. dudum de sepult.* & ita statuit Leo X. in sua constitutione quæ incipit *supernæ* & Concilium Trident. *sess.* 5. *c.* 2. *de reformat.* ubi de Regularibus ait, eos cuiuscunque sint ordinis, nisi à suis superioribus de vita, moribus, & scientia examinati, & approbati fuerint, ac nonnisi de eorū licentia etiam in Ecclesiis suorum ordinum concionari non posse; & cum tali facultate teneri se coram Episcopo præsentare, & ab eo benedictionem petere, antequam prædicare incipiant; & in Ecclesiis, quæ non sunt sui ordinis ultra licentiam suorum superiorum etiam teneri Episcopi licentiam habere, sine qua in Ecclesiis extra suum ordinem prædicare non possint, ut notat Riccius *in prax. p.* 2. *resolut.* 190.

Clerici igitur à sorte, & hæreditate dicuntur, eò quia clerus græcè sors latinè, & hæreditas dicitur, hinc Isidorus *in c.* 1. *dist.* 21. ait *Clericos hinc appellatos credimus, quia Mathias sorte electus est, quem etiam per Apostolos intelligimus ordinatum, clericus enim græcè sors, latinè verò hæreditas dicitur: propterea ergo dicti sunt clerici, quia de sorte domini sunt, vel quia domini partem habent: generaliter autem Clerici nuncupantur, qui in Ecclesia Dei deserviunt*: unde clericus ex Isidoro græcè idem est ac sors, latinè hæreditas, eò quia de sorte domini sit, vel quia partem domini habeat. Generaliter tamen Clerici dicuntur, quicunque in Ecclesia Christi serviunt, ut ait S. Hieronymus in epist. ad Nepotianum, ubi ait: Clericus, qui Christi servit Ecclesiæ, interpretatur primò vocabulum suum, & nominis definitione prolata nitatur esse id, quod dicitur. Si enim Clerus græcè, latinè sors appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de sorte domini sint, vel quia ipse dominus sors est, seu pars clericorum. Qui autem vel ipse pars domini est, vel domini partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat dominum, & possideatur à domino, ut habetur *in c. clericus* 5. 12. *q.* 1. *c. cum* [illegible] *portio* 16. Tholosanus *l.* 16. *Syntag. c.* 1. *numero* 7. Clerici autem nomine generatim comprehenduntur omnes, qui in Ecclesia Dei deserviunt, & non solùm, qui prima tonsura sunt initiati *c. clericos* 21. *dist. c. cum contingat*, & ibi Hostiens. *n.* 6. *de ætat. & qualitat.* Abbas *in c. cum non ab homine. n.* 2. *de iudic.* sed etiam constituti in minoribus, & maioribus ordinibus, ut desumitur *ex c. clericum* 77. *dist. c. de persona in fin.* 11. *q.* 1. Gloss. *in c.* 12. *de præbend.* Abbas *in rubric. de vita, & honestate Clericor. n.* 8. Unde Clericorum gradus, ac nomina sunt, Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, subdiaconus, Diaconus, & Presbyter *d. c. clericos, & c. de persona c. duo sunt* 12. *q.* 1. Hostiens. *in d. c. cum contingat. n.* 6. Immo nomine clericorum comprehenduntur etiam Canonici *c. cum sibi*, & ibi Abbas *n.* 1. & 3. Burrius *de verb. signif. c. per exemptionem de privil. in* 6. Item Episcopi, Archiepiscopi, Primates, Patriarchæ, & omnes, cuiuscunque ordinis, seu dignitatis ecclesiasticæ *d. c. clericos* 21. Abbas *in rubric. de vita, & honestate Clericor. n.* 8. & 9. Episcoporum appellatione veniunt etiam Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi, ut desumitur *ex d. c. clericos* §. *ordo verò V. omnes autem* 21. *dist.* Idque sive in materia odiosa, sive favorabili *c. quia periculosum* & ibi Glossa *V. superioribus*, Geminianus *in c.* 1. *in princ. numero* [illegible] *de privil. in* 6. ubi pari ratione idem dicit de primatibus.

Rur-

4 Rursus nomine clericorum in materia favorabili comprehenduntur etiam Cardinales *c.* 2. juncta Rubric. & ibi Moder. *de cleric. non resid.* immo in materia favorabili etiam Monachi veniunt nomine clericorum, ut notant Abbas *in c.* 1. *n.* 7. *de cler. vel Monach. & in c.* 1. *n.* 9. *de juramen.* Felin. *in c. cum dubium n.* 3. Romanus *cons.* 259. Non tamen nomine Monachorum in materia, sive favorabili, sive odiosa comprehenduntur clerici sæculares. Abbas *in d. c.* 1. *n.* 9. *de juram. calum.* Felin. *num.* 3. *d. c.* Immo neque appellatione Monachorum in odiosis comprehenduntur Canonici Regulares, ut notat Navarr. *in c. statuimus* 19. *q.* 3. Abbas *in c. quod ei n.* 2. *de statu Monachorum.* Neque in odiosis nomine populi, seu civium intelliguntur clerici, ut notat Abbas *in c.* 1. *n.* 1. *de vita, & honestate Clericor.* Felin. *in c. Rodulphus n.* 18. *de rescript.* Secus in materia privilegiata, & favorabili Clerici veniunt appellatione civium, vel populi, aut districtualium, Glossa *in c. de sentent. excommun. in* 6. Felin. *in d. c. Rodulphus n.* 17. *& sequent.* Oldrad. *cons.* 32. *per tot.* Romanus *cons.* 180. sunt enim Clerici pars reipublicæ, & de districtu sæcularium in favorabilibus *c. dilecti*, & ibi Abbas *in* 2. *not.*

5 Felinus *in d. c. Rodulphus n.* 18.

Non tamen Clerici habent vocem, aut suffragium in Conciliis populi, Innocentius *in c. dilecta prope fin. de excess. Prælat. in c. non minus num.* 14. *de immunit. Eccles.* Immo clerici beneficiati in aliqua civitate comprehenduntur etiam nomine civium eiusdem civitatis, ut notat Bartol. *in l.* 1. *ff. de municipal.* Felin. *in d. c. Rodulphus n.* 18. *c.* 3. *de temp. ordin. in* 6. tametsi alibi habeant proprium domicilium, ut notat Bertazzol. *cons.* 443. *n.* 7. *fol.* 2. Parochus itidem in favorabilibus reputatur de universitate Oldrad. *cons.* 32. Felin. *in d. c. eam te n.* 16. Immo civium appellatione comprehenditur etiam capitulum Canonicorum Bart. in *l.* 1. *V. quaero etiam an capitulum. ff. ad municip.* Rursus appellatione officialium populi intelligitur etiam Episcopus, & eius Vicarius Ancharan. *cons.* 340. Surdus *decis.* 129. *n.* 7. *&* 11. Decius *in c. significasti n.* 31. *de offic. delegat.* hinc ex eo quòd Episcopus, & eius Vicarius, veniant appellatione Officialium civitatis, potest eius familia deferre arma, perinde, ac alii officiales civitatis Bald. *in l. nam salutem §. ait ff. de offic. præfect. Vigil.*

6 Difficultas est, an nomine Clericorũ comprehendantur etiam fratres, qui dicuntur tertii ordinis, & Eremitæ. Respondetur, conversos quoque, ac Deo devotos Monachos simplices, Eremitas, & fratres tertii ordinis comprehendi nomine Clericorum, si ex toto sint Deo dediti; cùm enim tradiderint se divino cultui, cui sunt totaliter addicti, & propriis renuntiaverint bonis, habitúmque induant religiosum, vivántque sub regula, comprehendi debent clericorum appellatione. Secus si non essent ex toto dediti Deo, eiúsque cultui addicti, nec viverent sub regula, tunc enim non comprehenderentur nomine Clericorum, ut notat Abbas *in c. tuarum n.* 4. *c. ut privilegia n.* 9. Lambert. *de jure patron. lib.* 2. *p.* 1. *q.* 7. *art.* 4. *n.* 1. Eremitæ autem, qui non vivunt sub certa regula, neque profitentur aliquem ordinem regularem, plerumque non sunt homines probæ vitæ, nec deberent tolerari, ut notat Glossa *in c. qui verò V. vero* 16. *q.* 1. Abbas *in c. ex parte* 2. *n.* 10. *de convers. coniug.* Immo *in c. nulla ratione* 93. *dist.* huiusmodi Eremitæ vocantur Acephali hoc est sine capite, eò quia nulli obediant. Immo essent tali habitu privandi, est enim interdictum, ne quis novum ordinem, aut religionem inveniat, vel habitum novæ religionis assumat *c. ut clerici de regul. c.* 1. *de relig. domib. in* 6. *extravag. sanctæ de relig. dom.* Abbas *in c. tuarum in princ. de privil.* Cæterum Eremitæ comprehensi nomine Clericorum debent profiteri ordinem aliquem regularem, & subiici jurisdictioni Episcopi *c. qui verò* 16. *q.* 1. Glossa *in d. c. nulla ratione V. Acephalos* 93. *dist.* Mulieres itidem viventes collegiatim instar religiosarum, & quæ vulgò dicuntur tertiariæ, licèt non sint Regulares, nec professionem emittant: nihilominus si Episcopo subiiciantur, & ab eo eam vivendi normã, ac vestium formam accipiant, censentur gaudere privilegio Religiosarum *c. indemnitatibus §. supra dicta*, & ibi Geminian. *de elect. in* 6. Quòd si huiusmodi mulieres non probè vivant, debent ab Episcopo severè puniri, ut ostendit Navarr. *cons.* 8. *de statu Monachor. c.* 1 [illegible]

Non tamen Eremitæ gaudent privilegio fori, quando non sunt initiati aliquo ordine ecclesiastico, neque profitentur aliquam religionem, nec superiorem habent, ut notat Felin. *in c.* 2. *de for. compet.* Riccius *in prax. resol. p.* 2. *resol.* 149. *n.* 3. In odiosis tamen Monachi, & Conversi viventes sub regula non comprehenduntur appellatione Clericorum, Abbas *in c.* 1. *n.* 7. *ne cler. vel Monach.* Fellin. *in c. non dubium n.* 3. *de sent. excommun.* Hinc interdicto clero non comprehenduntur interdicti regulares, sive mares, sive fæminæ, ut notat Sylvester *V. interdictum* 2. *n.* 17. Sayrus *thesaur. cons. l.* 5. *c.* 4. *n.* 29. Neque in materia odiosa nomine clericorum comprehenduntur canonici Abbas, *in c. bona n.* 2. *de postul. Prælat.* Felin. *in. d. c. non dubium n.* 1. Decius *in c. cum non liceat. n.* 18. Immo neque in materia odiosa nomine cleri comprehenditur capitulum Canonicorum, ut notat Seraphin. *decis.* 580. *n.* 1. *p.* 1. quia ubicunque species habet aliquam qualitatem plus quam genus; tunc in materia odiosa appellatione generis non intelligitur species. *c. statutum* Abbas *in d. c. bone n.* 2. Felin. *in c. non dubium. n.* 1. [illegible] 7

Hinc neque appellatione Ecclesiarum civitatis, aut Diœcesis simpliciter in odiosis includitur Ecclesia cathedralis *c. cùm clerici*, & ibi Glossa *V. de verb. signif. c. quamvis §. quam quam* ubi Glossa *de præbend. in* 6. Felin. *in c. in nostra corollario* 39. *n.* 40. Oldradus *cons.* 185. Covarruvias *in c. alma Mater p.* 2. *§.* 1. *n.* 9. *in fin. de sent. excom. in* 6. 8

Secus in favorabilibus appellatione beneficiorum quorumcunque comprehenditur etiam Ecclesia cathedralis, ut definivit Rota *divers. p.* 3. *l.* 3. *decis.* 985. *n.* 1. hinc habens mandatum [illegible] 9

Digitized by Google

de providendo in aliqua Ecclesiarum civitatis, vel dioecesis, non potest provideri in Ecclesia cathedrali, quia cum ob eius honorem, & praeeminentiam Ecclesia cathedralis sit qualificata sub generalitate beneficiorum, non includuntur beneficia consistentia in ipsa cathedrali Ecclesia, ut declaravit Rota *decis. 8. de concess. prabend. in nov. & decis. 25. in antiq.* sicut dispensatus à Papa ut possit beneficia ecclesiastica obtinere, non inde intelligitur, quòd possit habere canonicatum in cathedrali, nisi aliud exprimatur *c. quamvis de prabend. in 6.* Rebuffus *in prax. tit. de dispensat. rat. atat. v. in cathedralibus.* Rursus neque appellatione Dioecesis in materia odiosa venit civitas *d. c. quamvis §. quamquam de prabend. in 6. c.* Rodulphus, & ibi Glossa: secus in materia favorabili nomine Dioecesis comprehenditur etiam civitas *c. sacrorum 63. dist. c. cum clerici de verb. signif. c. Rodulphus.* Alexand. *cons. 248. n. 11.*

Neque nomine Ecclesiarum parochialium in materia odiosa comprehenduntur Parochiales collegiatae, quia istae habent qualitatem collegii supra curam: in favorabilibus tamen comprehenduntur nomine ecclesiarum parochialium, ut notat Ioannes Andreas *in c. statutum de elect. in 6*, Abbas *in rubric. de vita, & honestate Clericor. n. 12.* Neque nomine Monasteriorum comprehenduntur Ecclesiae saeculares, ut neque appellatione Ecclesiarum veniunt Monasteria in stricta significatione. Secus in favorabilibus, ut notat Abbas *in c. 1. num. 9. de jurament. calum.*

11 Neque in odiosis, & stricta interpretatione nomine clericorum comprehenduntur Clerici constituti in dignitate ecclesiastica cuiusmodi sunt Abbates, Archidiaconi, & alii in paribus, vel maioribus dignitatibus constituti Abbas *in rubric. de vita, & honest. clericor. n. 9. & in c. bona n. 2. de postulatione Pralatorum.* Decius *in c. cum non licet. n. 38.* ubi asserit, esse sententiam communem: hinc multò minus in odiosis nomine clericorum comprehenduntur Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & Patriarchae *eisdem* & ibi Butrius *n. 3.* Imola *n. 2.* & probatur etiam *ex rubric. C. de Epis. & cleric.* ubi expressè, & particulariter fit mentio de Episcopis, qui sub generali locutione clericorum non fuerunt inclusi, & etiam desumitur *ex c. 2.* juncta Glossa *V. dignitatum*, Riccius *in prax. resol. p. 1. resolut. 497.* quia in Episcopis est qualitas supra alios, quae non reperitur in simplicibus clericis: proinde in odiosis non comprehenduntur nomine clericorum, Abbas *in rubric. de vita, & honest. Cleric. n. 11.* [illegible]

12 Hinc in generali locutione non comprehenduntur personae notabiles, & magnae *leg. item apud §. hoc edictum ff. de iniuriis c. 2. de offic. deleg. in 6.* Glossa *in d. c. 2. V. dignitatum de prabend. in 6.* eadem ratione neque nomine beneficiorum veniunt dignitates, nisi exprimantur *clementin. de sequest. possess. & fruct. clement. 1. de caus. possess. & propriet. c. ad aures.* & ibi iuris periti: hinc dispensatus ad dignitates non intelligitur dispensatus ad maiorem dignitatem post Pontificalem, Rebuffus *in concordat. in forma mandat. apostol.* in Glossa *V. aut dignit.* A fortiori nec Cardinales in materia odiosa comprehenduntur nomine clericorum Iason *cons. 117.*

Hinc regula Cancellariae annullans gratias, 13 in quibus verus beneficii valor non exprimitur, non habet locum in gratia concessa Cardinalibus Anchar. *cons. 296.* & *cons. 298.* quapropter emanavit regula 67. Cancellariae, quae disponit Cardinales non comprehendi sub regulis instituendis nisi illae eorundem Cardinalium favorem concernant, ut notat Cassador. *decis. 38. super regulis*, & communiter jurisperiti asserunt, quòd regulariter regulae Cancellariae, sive aliae constitutiones generales non includant Cardinales, nisi expressè nominentur, ut notat Romanus *cons. 498. per totum.* Idque ob eorum praerogativam, & eminentiam, ut habetur *in c. 1. in fin. de offic. deleg. in 6. extravag. execrabilis Ioan. 22. §. itaque*, & ibi Glossa *V. sublimitatem de prabend. c. 2. de offic. delegati in 6.* qua ratione etiam dignitas episcopalis non comprehenditur sub amplissimis verbis quorumcunque beneficiorum in odiosis; licet includatur in favorabilibus Roman. *cons. 340. n. 4.* Gonzales *super regul. 8. cancell.* Glossa *5. in princ. n. 36.*

Excluduntur à clericatu primò foeminae 14 Glossa fin. *ad c. Diaconissam 27.* Secundò Hermaphroditi nisi virilis sexus multùm praevaleat, Glossa *in V. testimonium c. testis*, & idem dicendum est de Eunuchis. Tertiò arcentur à clericatu illegitimi *c. Presbyterorum dist. 56. c. cum in cunctis de el. c. per venerabilem in fin. qui Filii sint legitimi.* Quartò, qui non attigerunt aetatem septem annorum completorum *c. nullus de temp. ordin. in 6.* Barb. *de potestat. Episcopor. p. 3. allegat. 11.* Quintò excluduntur, qui sacramentum confirmationis nondum susceperunt, idque ex decreto concilii Tridenti *sess. 23. c. 4.* Sextò, qui fidei rudimenta nondum sunt edocti, quia non decet Clericos carere cognitione eorum, quae fideles tenentur credere ex decreto eiusdem Concilii Trident. *loc. cit.* Septimò, qui legere, & scribere nesciunt saltem vernaculâ linguâ, ut ostendit Barb. *de potestat. Epis. p. 2. alleg. 11.* Octavo, excluduntur etiam ii, de quibus probabilis coniectura est, eos fugiendi saecularis judicii fraude, hoc vitae genus elegisse, idem concil. Trident. *loc. cit.* Nonò servi, & mancipia, quod intelligitur ex utroque parente, quia qui nati sunt ex patre servo, & matre libera ordinari possunt, ut notat Barb. *loc. cit. allegat. 10. n. 45.* Decimò infames infamia juris, vel facti *c. omnipotens Deus de accus. c. fin. de testib. c. tantae dist. 81.* Undecimò criminosi permanentes in peccato mortali etiam à clericatu arcentur *c. ex tuarum c. ad aures de temp. ordin.* Duodecimò, solemniter poenitentes *c. ex poenitentibus c. illud dist. 33.* Tertiodecimò bigami, qui plures habuerunt uxores, sive eodem, sive diverso tempore. Quòd si contrariù fiat, ac initientur non possunt tonsuram, ac habitum clericalem deferre *c. acutius dist. 26.* Barb. *d. alleg. n. 43.* Quartodecimò coniugati tametsi initiati prima tonsura contrahere possint matrimonium *c. 5. de temp. ordin.* [illegible]

qui

ubi eorum c. *lectores dist.* 32. c. *à multis de ætate, & qualitat. ordin.* Quintodecimò, homicidæ, qui sive per se, sive per alium etiam solo consilio, vel auxilio, aut quovis alio modo voluntariè, & præter necessariam defensionem, fuerunt causa alienæ mortis, Glossa *in clement. de homicid.* Decimosextò, excluduntur etiam à clericatu obligati ad ratiocinia, seu reddendas rationes publicæ administrationis, nisi priùs rationes expedierint, ac Magistratui satisfecerint *c. non fidat. dist.* 50. *c. legem* 3. *dist.* 53. Barbosa *sit, alleg. n.* 47. Decimoseptimò excluduntur etiam à clericatu corpore vitiati, vel mutili, ita ut cum hac deformitate putentur esse inhabiles in ordine ad publica munera obeunda *c.* 1. *& 2. de corp. vitiat.*

§. II.

De institutione, probitate, & conversatione Clericorum.

1 Clericus constituitur in statu clericali per primam tonsuram, quâ debet esse initiatus, detonsis ab Episcopo pauculis capillis ex capite, ut hoc ritu reiectio vitiorum, separatio, & contemptus rerum temporalium significaretur, ut ex S. Hieronymo notat Gratianus *in c. duo sunt* 12. *q.* 1. Rursus tenetur clericus tonsuram clericalem semper deferre in capillis; hæcque tonsura olim erat per totum caput, solâ coronâ in medio relictâ ut *ex c. duo sunt. & c. prohibete dist.* 23. colligit Barbosa *l.* 1. *juris eccles. univers. n.* 7. cuius coronæ meminit S. Hieronymus *in c. duo sunt* inquiens: *Hanc coronam habent clerici ab institutione Romanæ Ecclesiæ in signum Regni, quod in Christo speratur: rasio verò capitis est temporalium depositio.*

2 Processu tamen temporis consuetudo invaluit, ut clerici sæculares modicum tantùm circulum rasum in superiore capitis parte deferant. Non tamen licet per inolitam consuetudinem totalis capillorum abrasio sublata sit, permissum est Clericis comas nutrire, ac modo laxare lascivo, cùm dicat Apostolus 1. *ad Corinth.* 11. *vir si comam nutrit, ignominia est ei, & in c.* 4. *& 7. b. t.* omnis talis comæ, & barbæ relaxatio severè prohibetur.

3 A prima hac tonsura, quasi à prævia dispositione ad minores ordines fit transitus, quibus initiati vocantur Ostiarii, Lectores, Exorcistæ, & Acolyti; & quia hi ordines minores non sunt sacri, iidem initiati permittuntur uxorem ducere: quapropter clerici solent distingui in cœlibes, & coniugatos; qui omnes dummodo habitum, & tonsuram deferant, & ex mandato Episcopi alicui Ecclesiæ deserviant, gaudent privilegio fori, & canonis, ut notat Bellar. *l.* 2. *de Monach. c.* 40. Est ordo sacramentum, quo spiritualis potestas, & officium traditur, institutum à Christo, qui eius materiam, & formam determinavit, & est unum tantùm Sacramentum ratione finis, ac tendentiæ ad sacramentum Eucharistiæ, & sacrificium ritè, ac reverenter celebrandum, alioquin sacramentum Ordinis, quatenus genericè in octo partitur species, scilicet in quatuor minores, Ostiariatum, Lectoratum, Exorcistatum, Acolitatum, & tres maiores, Subdiaconatum, Diaconatum, Presbyteratum, ut desumitur ex concilio Florentino *instruct. Armenorum* §. 6. & Concilio Trid. *sess.* 23. *c.* 2. & 3. Ex his tamen ordinibus postremus non ita priores præsupponit, quin isti valide sine eo conferantur; Episcopatus autem Sacerdotium, non tantùm quoad usum, & exercitium validum, sed etiam quoad ipsum characterem essentialiter prærequirit, perinde ac Sacramenta omnia præsupponunt sacramentum baptismi.

Cæterum inter ordines, non solum maiores, sed etiam minores in probabiliore sententia rationem participant sacramenti, quamvis minores non dicantur sacri, eò qui personam non addicant immutabiliter divino cultui, ut maiores, qui propterea sacri dicuntur. Quilibet tamen ordo ex materia, & forma sensibili constat. Materia remota generatim est res quæ traditur; proxima eius traditio, vel acceptio; & hæc in maioribus ab ipso ordinante facienda est: in minoribus probabile censetur, ex iussu ordinantis, posse ab alio fieri.

Exigit tamen hæc contactum physicum, & realem, saltem alicuius ex instrumentis, quando plura per modum unius porriguntur, ut desumitur *ex c. Acolytus* 16. *dist.* 23. Ostiariatus materia sunt claves Ecclesiæ. Forma illa verba: *sic agite, quasi reddituri Deo rationem pro his rebus, quæ his clavibus includuntur.* Lectoratus materia est lectionarium. Forma verba illa prolata ab Ordinante: *accipite, & estote verbi Dei Relatores, habituri, si fideliter, & utiliter impleveritis officium vestrum, partem cum iis, qui verbum Dei benè administraverunt ab initio.* Exorcistatus materia est liber exorcismorum vel missale, aut pontificale. Forma verba illa *accipite, & commendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizatos, sive cathecumenos.* Acolytatus materia est candelabrum cum cereo extincto. Forma *accipite ceroferarium cum cereo, ut sciatis vos ad accendenda Ecclesiæ lumina mancipari in nomine domini:* & urceolus vacuus, seu ampulla. Forma: *accipite urceolos ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam Sanguinis Christi in nomine Domini.* Probabilius est in traditione urceoli characterem imprimi, eò quia per illum principalis potestas denotetur, ut probat Valent. *in* 3. *p. disput.* 9. *q.* 1. *p.* [illegible]

Materia subdiaconatus est traditio calicis 6
vacui cum patena vacua superposita. Forma sunt verba hæc: *accipe librum epistolarum* in sententia aliquorum; sed probabilius sunt verba illa *videte cuiusmodi ministerium vobis traditur, &c.* Alia verba accipe librum epistolarum amictum, manipulum, &c. spectant potius ad cæremonias. Materia Diaconatus duplex est, impositio manus Episcopi cum forma: *accipite spiritum sanctum ad robur, & resistendum diabolo, & tentationibus eius in nomine Domini,* & traditio libri evangeliorum cum forma: *accipite potestatem legendi evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis, in nomine Domini amen.* Sunt tamen, qui [illegible]

traditionem libri evangeliorum esse materiam Diaconatûs. Sacerdotii materia est traditio calicis cum vino, & patenæ cum hostia. Forma *accipe potestatem offerendi sacrificium pro vivis, & defunctis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Et Rursus imposito manuum Episcopi cum forma *accipe spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt*; hæc tamen posterior potestas ita priorem supponit, ut sine illa non conferatur. Materia Episcopatûs est manuum impositio ex potestate ordinaria à tribus Episcopis. Forma, *accipe Spiritum sanctum*, &c.

7 Potestas conferendi ordines est duplex ordinaria una, quæ provenit ex sola consecratione, & charactere episcopali; adeo ut solis competat Episcopis consecratis: alia extraordinaria, quæ oritur ex simplici charactere sacerdotali, sed non nisi per solius Papæ commissionem ad id elevato respectu primæ tonsuræ, & minorum ordinum, ut desumitur *ex c. quando de consuetud.* imò aliqui censent etiam probabiliter respectu subdiaconatûs, imò & aliqui respectu diaconatûs; nullo tamen modo respectu sacerdotii, & episcopatûs. Hæc commissio ex jure communi, quoad solos ordines minores censetur facta illis Prælatis regularibus, qui sunt infulati, seu habent jus ferendi pastorale, & mitram, cuiusmodi sunt Abbates: hi tamen debent esse benedicti; idque respectu propriorum subditorum regularium, quamvis probabile sit, unum Prælatum subditum alterius habentem speciales dimissorias à suo superiore, & accedente speciali consensu Episcopi posse ordinare.

8 Episcopus verò consecratus servatâ legitimâ materiâ, & formâ validè potest ordinare quemcunque capacem, cùm potestas ex vi ordinis Episcopalis sit absolutè illimitata; non ita Minister extraordinarius, quia ejus commissio ex sua natura est revocabilis, & ad certum locũ, & tempus, ita coarctata, ut si commissionis sibi factæ excedat limites, validè non ordinet. Ad consecrationem Episcopi ordinariè tres requiruntur Episcopi; licèt ex delegatione Papæ unus possit sufficere in sententia probabili, cui duo Prælati inferiores assistunt.

9 Ut autem validè, & licitè minister sacramenti ordinis clericos promoveat ad ordines ecclesiasticos, debet ex sua parte ab omni irregularitate, censura, aliisque impedimentis, ut etiam à peccato mortali esse liber; rursus non debet ordines conferre, nisi suis subditis, aut alienis de proprii Prælati, vel specialis juris licentia, & capacibus, ac dignis, habentibus titulum mensæ, & ad superiores ordines ascensuris, servatis temporum interstitiis, & ordinum gradibus, ac adhibitis institutis cœremoniis.

10 Clerici ita instituti tenentur tonsuram clericalem in capite deferre, & licèt olim hæc tonsura fuerit per totum caput, adeo ut crines circulariter tonderentur sola corona in medio relicta, ut constat ex *c. duo sunt. c. prohibete dist. 23.* eò quia clerici veluti Reges habeantur, quatenus se, & alios in virtutibus regentes regnum in Deo dicuntur habere; quod designat corona in capite, de qua Hieronymus *in c. duo sunt* ait, hanc coronam habent clerici ab institutione Romanæ Ecclesiæ in signum Regni, quod in Christo expectatur. Rasio capitis est temporalium omnium depositio, & memoriam excitat spineæ coronæ Salvatoris nostri, quam ob causam fuisse à D. Petro Apostolo adhibitam, testatur Beda *lib. 5. de Gestis Anglorum.* Tum quia figura circularis, quam exhibet corona perfectionem indicat, cui omnium tenentur clerici studere, alioquin hanc coronam, qui negligunt in hac vita, illam, quæ in cælesti patria est æterna, non merentur, ut notat Trocius *lib. 2. de perfect. clericor. c. 39.*

Quod verò habitum clericalem attinet, is debet esse honestus, quique statui clericali congruat, non enim decet, clericum vana, & superflua deferre in vestibus; cæteroquin attendenda est honestas, & consuetudo locorum. Toga talaris magis creditur decens, quæ ad minimum infra poplites dependeat. Color debet esse niger, ut etiam pileus saltem ex insolita consuetudine. Unde illæ vestes clericos decent, quæ à communi usu proborum, & consuetudine rationabili loci, in quo commorantur, reperiuntur admissæ: plures tamen Episcopi in id incumbunt studii, ut clerici sibi subditi talarem deferant vestem, quæ ad talos protendatur, hæc enim vestis, vel maximè clericis videtur convenire. Clericorum incessus externus magis debet sapere modestiam, & spiritualem vitam, quàm sæculi pompam, ut monet Covarruvias *pract. quæst. c. 32. n. 7.* 11

Quòd si clerici beneficium ecclesiasticum obtinuerint ex decreto concilij Trident. *sess. 14. de reformat. cap. 6.* tenentur habitum clericalem, & tonsuram deferre: alioquin si postquam à suo Episcopo moniti honestum habitum clericalem non detulerint, suspenduntur non solùm ab ordinibus, sed etiam ab officio, & beneficio: & si iterum moniti parère detrectaverint, coërceri debent etiam per privationem officiorum, & beneficiorum. 12

Quinimo Sixtus V. in Bulla, cui initium est. *Cum sacrosancta* statuit, ut omnes clerici beneficiati, & pensionarii, quamvis nondum jus in beneficio sed tantùm ad beneficium obtinuerint, habitum clericalem deferant, alioquin ipso iure censeantur privati suis beneficiis. Verùm idem Sixtus V. aliam postea edidit constitutionem, quæ incipit *Pastoralis,* in qua obligationem deferendi habitum clericalem remisit pensionariis, quorum pensiones non excedunt annuatim summam 60. ducatorum aureorum de camera. Loquitur tamen Pontifex in hac posteriori Bulla de illis, quibus pensiones, vel fructus, vel prædia ecclesiastica reservantur in usum, & qui propriè non sunt beneficiati: siquidem pensio, aut temporalis fructuum reservatio propriè potest beneficium vocari, proinde non videtur omnino abstulisse vigorem prioris Bullæ, ex qua etiam habens solum jus ad beneficium tenetur habitum deferre clericalem. 13

Quòd si clerici in minoribus constituti beneficium ecclesiasticum non obtinuerint, tune

non tenentur ad deferendum habitum clericalem, & tonsuram: sed si habitum, & tonsuram non deferant, non gaudent privilegio fori, quo Clerici coram Judice sæculari non possunt conveniri, ut desumitur ex Tridentino *sess. 23. de reformat. c. 6.* Immo licèt concilium loquatur tantùm de privilegio fori, plures tamen censent, id esse itidem intelligendum de privilegio canonis, inter quos Layman. *in Theolog. moral. de excommun. c. 5. numero 3.* adeo ut si quis percutiat Clericum in minoribus constitutum, eò quia ipsum deprehenderit sine habitu clericali, & tonsurâ, non incurrat excommunicationem; nisi clericus conditiones habeat, quæ à Tridentino ad privilegium canonis requiruntur; siquidem faciliùs amittitur privilegium canonis, quàm fori, quia hoc est juris divini; & illud tantùm juris positivi: per privilegium enim canonis id habet Clericus speciale, quòd non possit percuti, nec lædi graviter suadente diabolo, quin percutiens, vel lædens incurrat excommunicationem inflictam ab Ecclesia ijs, qui Clericos percutiunt; quapropter dicitur hoc privilegium esse iuris positivi, seu ecclesiastici. Privilegium verò fori in eo consistit, quòd clericus non possit conveniri coram Judice laico, nec ab illo iudicari, eò quia clerici non subijciantur sæcularibus ex divina institutione, qua ratione privilegium fori dicitur esse de iure divino.

15 An verò Clericus in minoribus, & beneficio constitutus, qui tonsuram, & habitum clericalem non deferat, graviter peccet. Affirmat Panormit. *in c. si quis de vita & honestat. clericor.* Navarr. *conf. 25. n. 110.* Sanchez *lib. 7. conf. c. 7.* hæc tamen sententia visa est aliis præsertim Sylvestro nimis dura, proinde illam limitant. Primò si excessus sit notabilis ultra consuetum. Secundò si clericus sit sacris ordinibus initiatus, ac beneficiatus. Sin verò Clericus vestes deferret discolores, & beneficium haberet, vix à peccato gravi excusaretur, nisi secretò, vel ob timorem, aut aliam rationabilem causam tali habitu uteretur.

16 Tenentur itidem Clerici præsertim in sacris constituti castè vivere, & statutum fuit in concilio generali Lateranensi sub Innocentio III, & refertur *in c. ut Clericorum 13. h. t.* ubi habetur: clerici præsertim in sacris vivant castè abstinendo se à vitio libidinis præsertim illo, propter quod venit ira Dei, & peccantes puniantur canonicè pro qualitate delicti: & si ob hoc peccatum suspensus præsumpserit celebrare divina, spolietur ecclesiasticis beneficiis, ac perpetuò deponatur: & Prælati, qui præsumpserint tales peccantes sustinere maximè intuitu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis puniantur pari pœna. Hinc tenentur clerici non solùm in sacris ordinibus, sed etiam in minoribus constituti servare continentiam, quamvis illi, præsertim, si sacerdotes fuerint, graviùs peccent, eò quia quasi matrimonium spirituale per votum solemne castitatis ex ordinatione Ecclesiæ sacris adnexum ordinibus contraxerint.

17 Orientales tamen Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi permittuntur posse uti uxoribus, quas ante susceptum sacerdotium, vel sacrum ordinem duxerunt, id enim à Romanis Pontificibus fuit ipsis concessum. Verùm postquam Sacerdotes facti sunt, vel Diaconi non licèt amplius græcis, & orientalibus uxores ducere, neque matrimonio illicitè contracto uti, ut docet Sanchez *l. 7. de matrim. c. 28. n. 6.* Secus clerici minores etiam in occidente matrimonium licitè contrahunt, quo etiam licitè utuntur, ut liquet ex praxi Ecclesiæ, & *l. 3. decretalium* ubi Alexander III. *c. 1.* ait, *si qui clericorum infra subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda beneficia ecclesiastica, & retinendas uxores districtione ecclesiastica compellatis.* Unde clerici minores eo ipso, quòd matrimonium ineunt, beneficia ecclesiastica amittunt, tametsi matrimonium hondum consumatum fuerit: imò neque iterum recipiunt beneficia, quamvis sponsa religionem postea profiteatur *c. 1. de cleric. coniug.* Barb. *in c. Clerici unic. de cleric. coniug.* Rursus amittunt etiam quælibet alia iura, ut regressus, accessus, incessus ad beneficium ecclesiasticum. Neque illis prodesse censetur, si matrimonium ratione alicuius canonici impedimenti irritum sit, ut si clericus consanguineam duceret. Non tamen hæc procedunt de sponsalibus, nec de matrimonio cum impubere contracto, quia jure canonico istud sponsaliorũ vim, & naturam sortitur *c. tua nobis de despons. impuberum*, Navarrus *conf. 25. n. 120* Cæterum clerici minores ducere possunt etiam viduas, & corruptas absque ullo peccato, ut liquet *ex can. Apost. c. 25.*

Neque obstat, quòd *in c. seriatim. dist. 32.* dicatur, quòd clerici tantùm ostiarii, lectores, exorcistæ, & acolyti, si extra votum, & habitum Monachi inveniantur, & continentiam profiteri noluerint, uxorem possint accipere cum benedictione sacerdotali, non ita viduam, aut repudiatam. Nam id non obstat, quia statim subiungitur: eos, qui duxerint viduam, aut corruptam, non posse ad ordines superiores ascendere, etiam post mortem uxoris, neque ad clericorum ministeria redire, & eorum frui privilegiis. Ex quo colligitur tantùm, quòd non possint clerici minores simul ducere viduas, aut corruptas, & privilegia sua retinere, ut docent Sanchez *l. 7. de matrim. disp. 21*, & Piasecius *p. 1. c. n. 53.* 18

Clerici verò sacris ordinibus initiati, cuiusmodi sunt Episcopi, Sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi jure ecclesiastico omnino prohibentur uxorem ducere: siquidem Apostoli postquam fuerunt assumpti ad apostolatum, & sacros ordines perpetuam continentiam servaverunt: & hæc continentia in clericis est consilium Christi; proinde Apostoli eandem suaserunt clericis maioribus: immo constituerunt, ut imposterum ministri ecclesiæ tenerentur continentiam servare, ut docet Bellar. *l. 1. de cleric. c. 19.* ubi congerit plures Conciliorum authoritates, & SS. Patrum asserta, quibus hæc veritas confirmatur. Tum quia hæc eadem continentia, quam Apostoli præscripserunt, statim in Ecclesia servari cœpit, & postea lege ecclesiastica non semel, & iterum, sed sæpiùs præscripta fuit; & quidem dupliciter: primò, ut non liceat clericis maioribus uxores ducere post sacros susceptos ordines. 19

20 Secundò, ut si ante susceptos ordines duxerint uxores, & postea susceperint ordines non liceat uti illis, sed debeant perpetuam servare continentiam; cuiusmodi sunt statuta Concilii 1. Elibertini coacti anno Christi 315 ubi habetur: placuit in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis positis in ministerio, abstinere se à coniugibus suis, & quicunque secus fecerit ab honore clericatûs exterminetur. Id etiam desumitur *ex can. Apostolorum 25.* ubi habetur: *ex his, qui cœlibes in clerum venerint, iubemus, ut lectores tantùm, & cantores, si velint, nuptias contrahant.* Unde Apostoli prohibuerunt clericis maioribus matrimonium inire, immo concilium Trident. *sess.* 24. *c.* 9. eos anathemate percutit, qui dixerint, clericos in sacris ordinibus constitutos posse matrimonium contrahere; & contractum validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto.

21 Quòd si maritus invitâ uxore initiaretur sacris ordinibus, quia uxor haberet ius eum repetendi, ideo teneretur quidem reddere debitum uxori petenti, non verò ipse posset debitum petere ab uxore, ut notat Abbas *in c. quidam de conver. coniug.* ubi maritus ad uxorem redire iubetur, eò quia hac invitâ ille monasterium intraverit. Idem iuris manet, si uxor vel metu gravi impulsa vel dolo capta, vel ex ignorantia consensit. Immo videtur etiam procedere, si cùm sciret, neque apertè contradixit, nec consensit, sed dissimulavit, ut notat Barb. *in c. quidam de conver. coniug.* Divortio tamen per legitimam authoritatem facto ob solius uxoris adulterium, posse maritum sacros ordines suscipere etiam uxore invita docet Abbas *in c. constitutus de convers. coniug.* contra Innocentium, & Hostiensem, & nititur, eo quia eidem adulteræ, quamvis non ordinaretur, posset debitum negare. Id tamen asserit, procedere ob solius uxoris adulterium, quia si maritus quoque adulter esset, tunc iniuria crederetur compensata, ut docet Sotus *in 4. dist 36. q. 1. art. 5.* Sanchez *l.* 10. *de matrim. disp.* 11. *n.* 16. ubi hanc ponit regulam: quòd quoties licitum est Viro ad Religionem transire uxore adultera renitente, licèt similiter sacris ordinibus initiari.

22 Qui verò post ratum matrimonium, sed non consumatum sacros ordines recipit, si uxor fuerit invita, tenetur maritus religionem aliquam profiteri, ut voto satisfaciat.

23 Cæterum clericus, qui votum transgreditur castitatis quocunque luxuriæ actu duplex committit peccatum, contra temperantiam, & contra Virtutem Religionis, quòd si adulterium committat, præter peccatum intemperantiæ, & contra virtutem religionis, adest etiam peccatum contra iustitiã, quia vitia, & malitiæ multiplicantur secundùm diversitatem virtutum, & honestatum, quibus adversantur.

24 Olim clericis maioribus incontinentibus hæc erat pœna, scilicet ob simplicem fornicationem deponebantur. *c. Presbyter. dist.* 82. ut etiam propter stuprum additâ etiam pœnâ pecuniariâ, vel graviori, ut notat Panormit. *in c. non debet de consanguinitate, & affin.* Si clericus fuerit fornicator notorius secundùm antiquos canones ipso iure suspensus est. Quòd si vis fuerit adhibita, depositus in monasterium, vel arctum carcerem detruditur, cum onere dotandi oppressam. Adulterii reus ab officio deiectus in monasterio toto vitæ suæ tẽpore detruditur. Concil. Trident. *sess.* 25. *c.* 14. *c. si quis clericus dist.* 18. Glossa *in c. lator.* 2. *q.* 7. Rursus efficitur infamis Abbas *in c. at. si clerici* §. *de adulter. & de concubinar.* Clericum vero sodomitam degradandum, & Iudici sæculari tradendum esse constituit Pius V. anno 1568. apud Navarrum *cons.* 27. *n.* 249. quod tamen intelligitur de clerico, qui idem flagitium sæpissimè perpetraret, ut notant Comitolus *l.* 1. *q.* 57. Menochius *cas.* 288. Barb. & alii.

Rationes, cur hominibus initiatis sacris ordinibus, nimirum Sacerdotibus, Diaconis, & 25
Subdiaconis debuerit coniugiũ prohiberi, sunt primò, ne sacerdotes à laicis flocci fierent, & essent ipsis contemptui, utpote non multò illis excellentiores, & quia eodem miseræ servitutis, seu matrimonii iugo alligarentur. Secundò ut liberiùs possent hospitalitati vacare, ut innuit Apostolus 1. *ad Timoth.* 3. *& ad Titum* 1. Tertiò, ne redditus, & bona ecclesiastica alienarentur, ac transferrentur in filios sacerdotum, & filias, quas aliter dotare non valerent. Quartò, quia valdè indecens videbatur, sacerdotes uxoriæ simul & divinæ rei vacare. Tametsi matrimonium sanctum sit, & eius usus Deo gratus, eò quia dirigatur ad propagationem, & conversationem speciei humanæ: nihilominus, quia mentem avocat aboratione, sacrificio, aliisque piis operibus, ut ait Apostolus 1. *ad Corinth.* 7. *qui habet uxorem divisus est, & solicitus, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori;* ideo ut homines sacris ordinibus initiati non essent divisi, sed Deo totaliter addicti, consultiùs fuit, ut matrimonium, quamvis Deo gratum ipsis prohiberetur. Neque obstat, quòd Apostolus 1. *ad Timoth.* 3. velit, Episcopum esse unius uxoris virum, quasi nulli unquam Christianorum duas habere licuerit. Nam exinde sequitur, Apostolum voluisse, Episcopum unica tantùm uxore contentum esse. Sed contra est, quia mens Apostoli fuit, ut nemo sacerdos initiaretur, qui secundas nuptias expertus esset, ut habetur *extra: de bigamis non ordinand, per totum. & dist.* 33. tota & aliis locis. Bellar. *l.* 1. *de clericis c.* 20. Barb. *in c. Nicœna Synodus dist.* 21. ubi addit, multos eorum, qui de Græcorum sacerdotum coniugio scripserunt summorum Pontificum nimiam benignitatem notâsse, qui morem illum tamdiu toleraverint.

§. III.

De moribus, & qualitatibus Clericorum.

Quia, ut vulgò dicitur habitus, & tonsura non faciunt Monachum, & Clericum; sed bona, & religiosa conversatio, morésque probi, respondentes vitæ instituto; 1
ideo, quæ ad honestatem vitæ clericalis spectant hic breviter donabimus explicatu. Certum est

est, ad honestatem pertinere clericalem, ut sacris initiati ordinibus à crapula, & ebrietate abstineant: sicut crapula est excessus in esculentis; ita ebrietas in poculentis; uterque excessus prohibetur clericis in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. *in c. à crapula 14. h. t.* ubi statuitur, ut omnes clerici a crapula, & ebrietate diligenter abstineant, neque ad bibendum aliquis incitetur; cùm ebrietas mentis inducat exilium, ac obscuritatem, ac libidinis incentivum. Et nonnullis interjectis etiam transgressoribus injungitur pœna suspensionis ab officio, vel beneficio alternativè, seu disjunctivè ad arbitrium Judicis, seu superioris.

2 Hinc clerici non debent tabernas publicas nisi ex causa necessaria itineris adire *c. non oportet. c. clerici dist. 44.* Convivia itidem iisdem prohibentur, iis exceptis, quæ sacri Canones eis permittunt, quæque magis charitatis, & amicitiæ honestæ gratiâ, quàm comessationis causâ fiunt, ut habetur *in c. convivia dist. 44.* Hinc S. Hieronymus ad Nepotianum *de vita clericor. c. 12.* monet clericos, ut ni velint contemni sint potiùs consolatores Christianorum in mæroribus, quàm convivæ in prosperis. Hinc nec debent clerici intendere histrionibus, mimis, choreis comœdiis obscœnis, & similibus *c. penult. h. t. c. Presbyteri dist. 19. & c. 2. dist. 37.* multò minus permittendum est clericis, histriones agere, neque ut larvati incedant, aut habitum induant personatum *c. cum decore 12. h. t.* quamobrem *in c. 1. eod. tit. in 6.* clerici per annum exercentes histrionicam artem ipso jure privantur omni privilegio clericali.

3 Inhibetur etiam clericis alearum, & taxillorum lusus *c. inter dilectos 11. de excessibus Prælat. c. 1. dist. 35.* nomen autem alearum comprehendit omnes illos lusus, qui fortunâ potiùs, quàm arte reguntur, ut notat Panormitanus in *c. clerici h. t.* Non tamen censentur prohibiti lusus schaccorum, conorum, aliorùmque similium; nomine itidem alearum comprehenduntur omnes lusus chartarum, non tamen recreationis causâ, sed lucri aviditate, & cum periculo scandali, vel cum amissione temporis impendendi utiliùs in studia pietatis, & divini officii exercitia.

4 Debent itidem clerici vel maximè alieni esse ab omni avaritiæ suspicione, cum non modicè infamari ab avaritia statum clericalem citra dubium sit, quapropter Innocentius III. *in c. cùm ab omni 10. h. t.* decrevit, ut Judices à sede apostolica delegati præter expensas victualium, non exigant, nec accipiant decimam, vel aliam partem litis non obstante contraria consuetudine Judicum sæcularium. Neque cum litigantibus paciscantur pro salario receptis pignoribus: quia cum clericis ecclesiastici redditus sint assignati, ex quibus possunt honestè vivere: ideo ab hujusmodi exactionibus debent abstinere, ac processum judiciarium litigantibus gratis impertiri. Hinc Episcopus, vel ejus Vicarius, aut Decanus, vel alius exercens ecclesiasticam jurisdictionem nequit licitè accipere sportulas: nomine sportularum intelliguntur omnia munera, sive victualia, sive pecuniæ sint, quæ intuitu cujuisvs muneris exequendi, aut sponte offeruntur, vel exiguntur, desumptâ nomenclatione ab ipso vase, in quo hujusmodi munera olim deferri consueverant: siquidem talia munera exigere, & accipere in utroque jure canonico, & civili prohibetur, ut constat *ex c. cum ab omni 10. h. t.*

Ratio itidem assignari potest, quia Judices præsertim ecclesiastici, & ordinarii propria habent beneficia, & alios redditus ecclesiasticos, quibus cùm possint honestè sustentari juxta proprium statum, debent iisdem contenti esse, & onera beneficiis annexa sustinere. Pari pacto Judices sæculares quia ex publico, propria salaria, & stipendia accipiunt, ob quæ ex justitia tenentur propria exercere officia; ideo debent hæc ministrare implorantibus: proinde non debent opera justitiæ dare venum, ac venalia exhibere. Tria sunt genera emolumentorum, quæ Judices ratione proprii officii sibi injuncti percipiunt. Primò, salarium, quod justè ab illis exigitur, & accipitur. Secundò præstantur Judici quædam minuta commoda pecuniæ per stipem collecta jure actorum, quæ Judex quotidie facit, & quæ vulgò dicuntur sportulæ, de cujus nominis significatione paulò ante diximus. Tertium emolumentorum genus est pars quædam pœnarum pecuniæ, quam ob varia delicta leges Judicibus assignant, ut in pluribus legibus *Recopil.* ubi tertia, vel quarta pars assignatur Judici ut *l. 1. 2 & 10. tit 10. lib. 3. Recopil.* Ubi autê hæc emolumenta permittuntur Judicibus, sive ordinariis, sive delegatis; non debent isti munus aliquod accipere à litigantibus: hine Moyses *Exodi 23.* ait, *nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum.* 5

Non enim est, quod plus legislatores debeant in Judice metuere, quàm hujusmodi munera, quæ intellectum excæcant, & justitiam corrumpunt; hinc Imperatores *in l. 3. C. ad legem Juliam* inquiunt *omnes cognitores, & Judices à pecuniis, atque patrimoniis manus abstineant, neque alienum jurgium putent suam prædam*, & Justinianus Imperator dum administratores ad jurandum compellit *in auth. de mandat. Principum* alloquens jurantem ait: oportet te purè sumentem administrationem, & sine omni suffragio, præ omnibus aliis mundas servare Deo, nobisque, & legi manus, & nullum contingere lucrum, neque majus, neque minus. 6

Hinc liquet, jus civile hoc execrabile avaritiæ vitium omnino arcere, ac prohibere Judici: quamobrem hoc interest discriminis inter Judicem sæcularem, & Ecclesiasticum, quia ille si pro ferenda sententia in causis civilibus accipiat munus, tanquam pretium, & mercedem, peccat contra justitiam, ac tenetur ad restitutionem: Judex verò ecclesiasticus non solum contrà justitiam peccat, verùm etiam crimen committit simoniæ, si pro sententia ferenda in causa spirituali, pecuniam, vel aliam rem temporalem, ut pretium accipiat, ut notat Glossa *in c. vendentes V. justitiam causa 1. q. 3.* quamobrem neque Judex delegatus à Papa potest pro labore judicandi, & exercitio sui officii munus accipere à 7

re à litigantibus præter modica esculenta, & poculenta, quæ paucis diebus absumi possint, & quæ liberaliter offeruntur, ut habetur *in c. statutum 12. §. insuper de rescript. in 6.*

8 Excipitur tamen nisi Judex delegatus teneretur ex necessitate ad cognoscendam causam proficisci, & iter aliquorum dierû arripere, tunc enim litigantes tenentur æqualiter ad solvendas expensas itineris, cum commune eorundem negotium geratur: quia beneficia, vel stipendia non conferuntur Judicibus delegatis cum hoc onere, ut jus dicant litigantibus: non enim habent ea beneficia jurisdictionem ordinariam annexam: proinde non tenentur Judices ecclesiastici proficisci extra domicilium in locum dissitum proprio sumptu; immo neque tenentur deducere expensas, quas domi fecissent: quia leges indistinctè ipsis concedunt, ut possint expensas itineris exigere *c. cùm ex officii 16. de præscript. c. cùm ab omni V. præter expensas h. t.* Abbas *ibidem num. 13.* Quinimo etiam Judices delegati, si congruam sustentationem aliunde non habeant ex beneficio, vel redditibus ecclesiasticis, possunt à litigantibus mercedem accipere pro exercitio sui muneris: siquidem jura tantùm prohibent Judicibus delegatis habentibus beneficium ecclesiasticum, quo honestè possint sustentari, salarium accipere à litigantibus; non verò Judicibus delegatis non habentibus congruam sustentationem: dignus est enim operarius mercede sua, quando aliunde pro suo labore congruam non habet sustentationem.

9 Secus Judices ordinarii ecclesiastici nec esculenta, nec poculenta accipere possunt à litigantibus, immo neque exigere expensas pro itinere, quia supponuntur habere beneficia, ac stipendia sufficientia, ratione quorum teneantur ad judiciarias lites per se, vel per delegatos definiendas. Duo tamen excipiuntur casus, in quibus potest Judex ordinarius, seu Episcopus esculenta, & poculenta accipere, immò etiam expensas, ut si proprium egrediatur domicilium ad visitandam, vel consecrandam Ecclesiam *c. cùm apostolicas 6. c. sapite 14.* Rursus jure novo *in auth. sine quoquo suffragio §. scriptum exemplar* statuitur quòd xenia, seu esculenta, & poculenta Judicibus ordinariis, non nisi sponte oblata, & in modica quantitate accipi possint, si ex publico salarium non habeant.

10 Videtur tamen in contrarium obstare, quia nemo tenetur propriis stipendiis militare, & justum est, ut laboranti stipendium assignetur juxta Apostolum *1. ad Corinth. 9.* & refertur *in c. cum secundum de præbend. in c. cum ex officii de præscript.* ergo Judices Ecclesiastici præsertim delegati non tenentur gratis de causa sibi commissa cognoscere, eamque debito fine absolvere. Tum quia in aliquibus locis usus invaluit, ut decima litis pars Judicibus delegatis præstetur: hæc autem consuetudo ut licita debet observari; etenim in casu non dissimili in *c. ad Apostolicam de simonia*, habetur, quòd tametsi pro administratione Sacramentorum clerici aliquid recipere non debeant, tamen consuetudo piè introducta servetur: ergo ubi consuetudo invaluit accipiendi munera pro judicio ferendo possunt hujusmodi munera licitè accipi.

Sed contra, quia falsum est, quòd Judex delegatus adigatur militare propriis stipendiis, siquidem cuilibet Judici etiam delegato supponitur proprium stipendium jam fuisse assignatum ex redditibus ecclesiasticis, quapropter ultra proprium salarium injustè Judex decimam litis exigeret. Ad id quod addebatur *ex c. ad Apostolicam de simonia*, respondetur in hujusmodi specie summum Pontificem tantùm jubere observantiam piarum, & laudabilium consuetudinum fidelium: in præsenti autem casu de Judice delegato exigente stipendium à litigantibus ultra proprium salarium ipsi assignatum ab Ecclesia nil pietatis intendi poterat, proinde Judex non nisi injustè litis decimam extorqueret: est igitur discrimen, quia *in d. c. ad apostolicam* pium erat Ecclesiæ Ministros alere, & sustentare cùm aliunde non haberent, quo sustentarentur: in casu autem nostro Judices etiam delegati supponuntur ex ecclesiasticis redditibus congruum habere stipendium, quo possint honestè sustentari. 11

Cæterum potest per consuetudinem introduci ut Judices sæculares, & eorum assessores à litigantibus aliquid certum loco salarii pro impenso labore exigant, ut docet Abbas *in d. c. cùm ab omni num. 4. h. t.* debet tamen, quod exigitur intra limites moderationis contineri: alioquin si immoderatum quid exigeretur, vel irrationabiliter, tunc occasio daretur pervertendi, & corrumpendi justitiam, proinde talis exactio in detrimentum cederet reipublicæ; consequenter per nullam consuetudinem potest legitimè introduci: non enim Judex potest pacisci ut pars, quæ vicerit in judicio, notabilem partem rei in judicium deductæ illi cedat, quia hoc pactum esset in detrimentum reipublicæ, quia justitiam corrumperet. Judices verò Ecclesiastici cùm propria beneficia, & alia stipendia sufficientia ad propriam sustentationem habeant, nulla consuetudine possunt inducere, ut licitè hujusmodi munera etiam intra limites moderationis exigant à partibus litigantibus *argum. d. c cùm ab omni 10. h. t.* idque ob periculum perversionis justitiæ, & simoniæ, si causa sit ecclesiastica, & spiritualis. Tum quia ecclesiastici magis, quàm alii ab omni suspicione avaritiæ debent esse liberi, & etiam ab omni periculo mali abstinere. 12

Si dicas, pecuniam pro labore ferendi judicium non accipi ut pretium, sed ut simplex stipendium vitæ; proinde Judicem non incurrere crimen simoniæ; quamvis sufficiens salarium habeat pro munere judicandi: hoc enim pacto etiam per consuetudinem legitimè præscriptam introduci potest, ut fideles aliquid solvant Parocho, licèt supponatur sufficientes proventus habere pro honestâ sustentatione, idque pro administratione baptismi, & aliorum Sacramentorum; vel pro funere, licèt ex officio teneatur ad tale ministerium exercendum. Respondetur esse discrimen, quia tales oblationes causam continent pietatis, proinde possunt facilius per consuetudinem induci, ac firmari, 13

quam

quàm alias oblationes, quæ fiunt pro munere judicandi, quia tantùm abest, quòd hæ præstationes pietatem redoleant, ut potiùs turpitudinem sapiant, ac præseferant injustitiam ex parte exigentium. Cæterum si in aliqua diœcesi assignati redditus ecclesiastici non sufficiant pro honesta Judicum sustentatione; posset tunc induci talis consuetudo: quia tunc manifestè constaret, quòd xenia moderata à partibus exigantur, non ut pretium, sed ut stipendium ad vitam sustentandam. Quòd si sermo sit de Judicibus delegatis à Papa, cùm isti non supponantur salarium accipere ob causas speciales, ad quas delegantur, fit, quòd faciliùs per consuetudinem induci possit, ut à partibus litigantibus stipendium exigant, saltem pro xeniis.

14 Dicuntur xenia munera hospitalia, quibus hospites vicissim se munerantur, quod olim maximè fieri consueverat diebus Saturnaliorũ. Circa hæc xenia jubentur Judices veterem Græcorum sententiam observare *in l. non sol. 6. §. non verò ff. de offic. proconsul. l. plebiscito 18. ff. de offic præsid.* ut nec omnia accipiant, nec ab omnibus; namque valdè inhumanum est à nemine accipere, sed passim vilissimum, ab omnibus avarissimum. Quamobrem poterant accipi xenia edulia, quæ intra paucos dies absumi poterant, & hospitibus hospitalitatis causâ dabantur *l. 1. §. 1. l. 6. § ult. l. 7. §. 1. ff. ad leg. Jul. repetund.* Hinc jure etiam canonico permittitur Judicibus delegatis esculenta accipere, & poculenta *c. statutum §. insuper de rescript. in 6.* Immo etiam Judicibus ordinariis permittitur, ut accipiant modica esculenta, & poculenta. Ille tamen mos laudatur, quo Judices lite pendente prohibentur à litigatoribus etiam esculenta accipere, quia hæc nonnunquam etiam justitiam corrumpunt.

15 Quod externam attinet Clericorum conversationem; ea fuit sub primo nascentis Ecclesiæ exordio clericalis institutio, ut clerici etiam sæculares in collegiis simul sub Præposito, & Decanis degerent, ac in communi viverent; adeout omnes in eodem dormitorio indormirent, ac in eodem reficerentur refectorio; ab eodem vestiario communes, ac conformes sumerent vestes talares, quales clericos ad omnem compositos modestiam decere viderentur; & tandem quidquid ab ecclesiis illis competebat, nonnisi in communi possiderent, & ad communes usus insumerent; nec ullus eorum quidquam proprii possideret, sed cuncti unanimes perseverabant in oratione, ut legitur *in Act. Apostolorum c. 4.* & habetur *in c. præter hoc 6. dist. 32. c. necessaria 9. caus. 12. q. 1. c. in omnibus 34. dist. 5. de consecrat.* Hinc S. Hieronymus *in cap. duo sunt 12. q. 1.* De clericis sui temporis fatetur: quod victu, & vestitu contenti, nullam inter se proprietatem tenentes habuerint omnia communia: idem asserit S. Augustinus in sermone de communi vita clericorum, cujus aliquot fragmenta referuntur *in c. nolo. c. non dicatis d. causa 12. q. 1.* Idem fatetur S. Chrysostomus *in lib. 3. contra monasticæ vitæ vituper.* ubi ait, Ecclesiam Dei fuisse ab initio velut *Monarchalem religionem.* Imò Tamburinus de jure Abbatum *tom. 1. dub. 2. quæst. 3. & 4.* asserit, Apostolos si non omnia, aliqua saltem religionis, ac Consiliorum Evangelicorum vota emisisse.

Verùm ex propagatione religionis, ac dilatatione Ecclesiæ Clerici ab hac vivendi forma passim deflexerunt sciente, ac tolerante Pontifice, ut notat Glossa in *c. quoniam 9. V. in una domo h. t.* & concessum iisdem postea fuit separatim vivere, & aliquid proprii possidere; dummodo ea observent, quæ ad clericalis vitæ honestatem faciunt, & à sacris canonibus præscribuntur; & etiam à Concilio Trident. *sess. 22. de Refor. c. 1.* innovata fuerunt: ait enim Concilium Tridentinum nil esse, quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum assiduè instruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui se divino ministerio emanciparunt: cum enim à rebus sæculi, in altiorem sublevati locum conspiciantur, in eos tanquam speculum reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt, quod imitentur: quapropter decet omnino clericos in sortem Domini vocatos, vitam, morésque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus nihil nisi grave, moderatum, ac religione plenum præseferant, ut eorum actiones cunctis adferant venerationem. 16

Hinc clerici etiam minoribus initiati ordinibus tenentur vestem deferre ordini clericali congruentem *c. clerici 15. h. t.* & desumitur *ex Concil. Trident. sess. 14. c. 6. de reform.* ubi etiam assignatur ratio: ut per decentiam habitûs exterioris interiorem morum honestatem ostendant: & *in Clement. quoniam 2. h. t.* statuitur, ut quicunque clericus beneficiatus absque rationabili causa utitur publicè veste virgata, vel partita, id est habente diversos colores intextos, vel artificiosè superinductos ipsi panno, per sex menses inchoandos post talem publicam gestationem ipso jure sit suspensus à perceptione fructuum beneficiorum. Quòd si non sit Beneficiatus, sed Diaconus, vel Subdiaconus, redditur eò ipso inhabilis ad beneficium ecclesiasticum obtinendum. Idemque est de aliis clericis non beneficiatis, nec in sacris, si deferant talem vestem simul cum tonsura; secus si absque tonsura, ut notat Glossa *in d. Clem. quoniam V. & tonsuram.* Cardinalibus tamen ab Innocentio IV. in Concilio Lugdunensi anno reparatæ salutis 1240. concessus fuit usus purpuræ, ac rubri galeri, ac pilei, ut notat Piasecius ex Platina *in praxi Episcop. p. 2. c. 3. articul. 6. num. 29.* 17

Cæterum licèt clericis interdicatur, ne utantur certis quibusdam vestibus tanquam indecentibus; non tamen speciatim præscribitur, quibus uti debeant: unde honestas vestium clericorum censenda est ex usu, ac consuetudine cujuscunque Regionis *c. si quis virorum 15. dist. 30.* dummodo non sint communes cum illis, quibus sæculares in illa regione utuntur; adeout per vestes clerici à laicis distinguantur. Illi ubique locorum laudantur Episcopi, qui clericis suæ diœcesis vestes talares præcipiunt deferre: honestas enim, ac majestas, decórque clericalis relucent in talari veste nigri coloris. 18

Non

19 Non debent clerici aureos gestare annulos, neque gemmulas iisdem insertas; nisi sint Episcopi, vel in ecclesiastici officii dignitate constituti, ut desumitur *ex c. penult. h. t.* nec ratione doctoratûs debent clerici annulos aureos deferre, quia doctoratus non est dignitas in Ecclesia, sed honor personalis; quia dignitas ecclesiastica ordinariè habet adnexam aliquam superioritatem, vel jurisdictionem, vel officium, aut aliquam administrationem rerum ecclesiasticarum, quam non habet doctor præcisè ratione doctoratus, ut notat Abbas *in d. c. penult. num. 3. h. t.*

20 Si dicas, annulum esse symbolum inaugurationis doctoralis. Respondetur; etiam cingulum aureum esse tale symbolum; quod tamen in publico gestare prohibentur clerici ex ecclesiastica consuetudine. Neque debent clerici nutrire comam, neque barbam, id enim prohibitum fuit in Concilio Carthaginensi IV. *can. 44. relato in c. si clericus 5. h. t.* Permittitur tamen hisce temporibus, ut capilli usque ad aures licitè, ac decenter deferantur. Quòd si clerici comam nutriant, & barbam possunt etiam inviti a suis Archidiaconis tonderi *c. clericus 7. h. t.* ubi dicitur, quod clerici nutrientes barbam, & comam, etiam inviti tondendi sint à suis Archidiaconis.

21 Prohibentur etiam Clerici arma deferre, & desumitur *ex c. clerici 2. h. t.* quia cum clericis non sit permissum pugnare; ita neque arma ferre. Imò in dicto *c. clerici* portantes arma anathemate feriuntur: hæc tamen excommunicatio non est latæ sententiæ ipso facto, sed ferendæ per Judicem, si clerici admoniti non deponant arma, proinde contumaciam incurrant, ut notat Abbas *in d. c. num. 8.* Quòd si religiosi intra septa monasterii arma retineant sine prælati sui licentia ipso facto sunt excommunicati *Clement. 1. §. quia verò de statu Monachorum.* Cæterum ex iusta causa permissum est clericis portare arma, ut si per loca periculosa sint transituri ad resistendum latronibus; & in propriam defensionem. Prohibentur itidem Clerici exercere commercia, & negotia sæcularia, maximè inhonesta *c. clerici 15. h. t.* juxta illud Apostoli *2. ad Timoth. 2.* nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.

22 Quòd si iisdem se immisceant, & post trinam admonitionem non resipiscant, ipso facto amittunt privilegium clericale, quoad facultates, seu bona, quæ sunt propria, ac patrimonialia clericorum, quia reddunt se indignos suo privilegio, frustra enim invocat auxilium Ecclesiæ, qui eam lædit, & contemnit *c. quia 14. de usuris:* debet tamen præcedere trina admonitio, adeout non sufficiat una: quia quoties agitur de pœna incurrenda, & jus exigit trinam citationem, una citatio etiam peremptoria non habet vim trinæ citationis: quia in pœnalibus verba legis strictè interpretantur. Clerici qui sæculari negotiationi se immiscent, possunt amissum privilegium clericale, quoad sua bona recuperare, si postea resipiscant; & emendentur, ut desumitur ex pluribus textibus. Molina *tract. 2. de Just. disp. 342. concl. 1.*

Decet clericos obedientia in suos superiores, & præsertim tenentur obedire suo Episcopo, 23
& cuicunque superiori in iis, quæ pertinent ad statum clericalem: quod si iisdem parêre detrectaverint, fieri potest, ut etiam graviter peccent *c. omnes 4. de major. & obed.* Hæc enim obligatio fundata est in quarto Decalogi præcepto *Honora patrem.* Specialim tenetur clericus parêre suo Episcopo. Primò si præcipiat ut Romam eat pro negotiis suæ Ecclesiæ: nec ei proderit excusatio, quòd dentur alii in diœcesi ad id magis idonei, quia Episcopus non tenetur magis idoneos mittere. Secundò, si præcipiat resignationem beneficii, quo indignus est, ut alteri conferatur. Tertiò si præcipiat denuntiare aliquem excommunicatum, quem tamen ipse noverit innocentem esse: licebit tamen allatis probationibus illius innocentiam tueri: & ubi id præstare non potest præcipienti Episcopo tenetur parêre. Quartò si justis ex causis subsidium charitativum exigat Episcopus, tenetur enim clericus pro viribus contribuere *c. conquerente 16. de offic. Jud. ord.* Quintò si Episcopus præcipiat ut clerici vestes deferant nigras in talos usque protensas; si moris sit, ut cæteri clerici ejusdem diœcesis talari incedant veste. Sextò si præcipiat, ut abstineant a negotiis sæcularibus, quæ hominem à divino avocant obsequio, & maximè, quæ irregularitatem adferunt.

Hinc non decet clericum viles, ac sordidas exercere artes, nec agere lanionem, nec ludio- 24
nem, aut histrionem *Clem. 1. de vit. & honest. Cleric. Pius V. in constitut. anni 1566.* Secundò prohibentur clerici exercere artem medicam ubi ustio, & sectio necessaria est. Tertiò prohibetur judicium sanguinis, & omnes actiones eò tendentes, ac pertinentes. Quartò etiam 25
venatio, quæ fit cum clamore, & strepitu: non ita ea cujus finis est honesta recreatio, & valetudinis conservatio, hæc enim permittitur, dummodo ejus frequentia non sit cultui divino detrimento, nec aliis obsit negotiis, quæ magis sunt necessaria, ut notat Glossa *in c. Episcopum de clerico venatore.* Quòd si homicidium sequatur ex prohibita venatione, clericus fit irregularis. Quintò prohibetur itidem omne officium, ex quo jus dicitur sæcularibus: nec potest clericus majoribus initiatus ordinibus Procuratorem, & tabellionem agere *c. sicut ne clerici vel Monachi,* Mosconius *in p. 2. c. 2. fol. 410.* Tuschus *conclus. 381.* Sextò singulari prohibitione est clericis vetita negotiatio *c. negotiationem, & sequent. dist. 88. & c. fin. de vit. & honest. cleric. c. secundùm instituta, ne clerici, vel Monachi.* Est autem negotiatio, quando quis rem aliquam ea comparat intentione, ut integram, & prorsus eandem vendendo aliquid lucretur, ut cùm quis vili emit pretio rem aliquam, quam charo intendit vendere: verbum *vendendi* hic sumitur generaliter, adeo ut comprehendat etiam permutationem, siquidem solent ut plurimum mercatores negotiationes suas permutationibus conficere, non enim semper, quando divendunt merces suas, numeratas accipiunt pecunias, sed plerumque alias mer-

merces, quæ chariori pretio in aliis Provinciis venduntur.

Immo negotiatio, ita est clericis prohibi-
25 ta in sacris constitutis, ut à mortali culpa non excusentur, si toto animo hisce sint addicti negotiationibus, quibus à divinis avocentur obsequiis, ut notat Lessius *lib. 2. c. 21. n. 4.* Possunt nihilominus clerici rem aliquam comparare, ut sit materia ex qua aliam conficiant, & vendant, quod est vivere opere propriarum manuum: quo pacto olim Eremitæ corbes conficiebant, & storeas, quas dabant venum, ut accepto pretio ad victum, & vestitum uterentur. Potest etiam clericus modo aliquo honesto negotiari ex necessitate ad suam, suorùmque sustentationem, ut censet Navarrus *c. 25. num. 34.* Inopia enim, & necessitas excusant, ut ait Glossa *in c. negotiationem dist. 88.* Immo non censentur clerici peccare si per alios negotientur, quibus ipsi pecuniam ad negotia instituenda, & prosequenda suppeditent, quia tunc negotiatio clericum non avocat à divino cultu. Potest etiam dare pecuniam in societatem mercatorum, ut inde suam quotam recipiat, ut docet Lessius *c. 21. num. 6.*

26 Præterea licitum est etiam Monachis aliena conducere prædia, quando sua ad honestam sustentationem non sufficiunt, & inde possunt fructus percipere, absumere, vendere Layman *lib. 3. tractat. 4. num. 39.* Molina *disp. 342. de justit. & jur.* Cæterum si clericus negotiationem, & mercaturam exerceat, tenetur vectigal solvere, perinde ac alii negotiatores, immo in aliquibus Provinciis, præsertim in Gallia, si clerici in commercio delinquant, conveniuntur coram sæculari Judice, tametsi secundùm canonem nonnisi coram Judice ecclesiastico essent conveniendi.

27 Obligantur etiam clerici quoad vim directivam communibus sæcularium Magistratuum legibus, quæ non repugnant statui ecclesiastico, & pertinent ad bonum reipublicæ regimen, & communem quietem; cujusmodi sunt leges, quæ pretia rerum vendibilium constituunt, modum ædificandi præscribunt, ut desumitur *ex c. quia nonnulli de statu Regular.* ubi Barb. *in prætermissis c. Ecclesia de constitut.* siquidem clerici in civitate communiter viventes cum aliis civibus habentur, ut membra ejusdem reipublicæ, & cives ejusdem urbis; proinde æquum est, ea quæ ad commune regimen necessaria sunt, etiam ipsi clerici præstent; quia ut scitè ait S. Augustinus *lib. 3. confession. c. 8. turpis est omnis ars suo toti non congruens.* Tum quia *ex regula juris 55.* qui sentit commodum, idem & onus sentire debet: quapropter realia onera sunt etiam à clericis ferenda, ut sunt ea, quibus affecta bona temporalia erant, antequam à clericis acquirerentur, ut docet Piasecius *p. 2. c. 4. num. 56.* Juvat observare, quòd clerici solùm quoad vim directivam tenentur onera subire reipublicæ, quia quoad vim coactivam clerici non subsunt Magistratui sæculari.

Tenentur tamen clerici eas servare leges, quæ formam præscribunt contractibus, vel testamentis conficiendis, idque ex communi juris canonici approbatione, ut notat Barb. *in prætermiss. c. quia nonnulli de immunit. Eccl.* An verò obligatio clericorum ad parendum civilibus legibus statui non repugnantibus ecclesiastico oriatur directè ex potestate legislativa civili, vel potiùs indirectè tantùm? communior, & probabilior sententia est, hanc obligationem nonnisi indirectè oriri à tali potestate legislativa civili; & directè ex æquitate naturali, qua suadet illa media, sinè quibus quies reipublicæ conservari non potest. Alioquin sunt clerici ab omni laica potestate exempti ex concilio Lateranensi sub Leone X. *sess. 9.* in constitutione, quæ incipit *supernæ dispositionis*, & Innocentius III. *in c. Ecclesia de constitut.* & ex alio capite cum clerici inter cives, & cum civibus vivant, & eorum privilegiis utantur, & summi Pontifices approbaverint justas Principum leges, quas propterea præceperint servari omnibus; ideo ad earundem observantiam æquum erat, ut & ipsi clerici tenerentur *c. 1. de novi operis nunciatione,* Glossa *ibid. V. adjuvantur.*

§. IV.

De privilegiis Clericorum.

Certum est, plurimis clericos perfrui privilegiis: siquidem, ut notat Panormitanus *in c. Episcopus 4. de prabend.* omnibus militum privilegiis fruuntur clerici, si statui clericali minimè sint dissentanea: æquum enim videbatur, ut quæ privilegia milites haberent Imperatoris; eadem clerici, qui milites sunt DEI possiderent. Verùm ad duo possunt hujusmodi privilegia revocari capita, seu genera comprehendentia sub se plures privilegiorum species: súntque hæc duo suprema genera privilegia spiritualia, & temporalia. Illa quia ad jus canonicum pertinent dicuntur privilegia canonis, & comprehendunt immunitates, exceptiones à judiciis, muneribus, & oneribus civilibus: alia quia respiciunt forum externum, dicuntur privilegia fori, adeo ut privilegia clericorum alia sint canonis, alia fori: quæ sunt canonis consistunt in acquisitione bonorum, cujusmodi sunt beneficia, & officia ecclesiastica, & quædam etiam in depulsione malorum, ut quòd clerici non possint suadente diabolo percuti à quovis alio, quin percussor incurrat excommunicationem ut desumitur *ex c. si quis suadente diabolo 17. quæst. 4.* ubi excommunicantur quicunque violentas manus in clericum injecerint. Posterioris generis censentur, quibus illi censuris, pœnisque ecclesiasticis subjiciuntur, qui immunitates clericorum præsumunt violare. 1

Cæterum privilegium canonis notissimum est, ut qui violentas manus in clericum suadente diabolo injecerit, excommunicationem 2

nem incurrat, soli summo Pontifici reservatam, ut Innocentius II. statuit *in synodo Lateranensi 17. quaest. c. si quis*, & confirmavit Alexander III. relatus *in c. 5. de sent. excommun.* unde quicunque violentas manus in clericos, vel Religiosos etiam conversos iniciunt, ex constitutione Concilii Lateranensis incurrunt sententiam excommunicationis, à qua nonnisi in articulo mortis possunt absolvi sine Romano Pontifice, ut notat Piasecius *in prax. p. 2. c. 1. pag. 85.* Gaudent hoc privilegio canonis omnes clerici, etiam prima tonsura tantùm initiati, dummodo vestem deferant clericalem, & tonsuram, ac servent decretum Concilii Tridentini.

3 Rursus eodem canonis privilegio gaudent Monachi, tum sacerdotes, tum conversi; Moniales, & Novitii *cap. cùm contingat de aetate, & qualit. c. unic. de cleric. conjugat. in 6.* Secus privilegio canonis non gaudent degradati realiter, nec incorrigibiles *c. cùm non ab homine de judic.* idque post trinam monitionem Praelati, & in duobus potissimùm casibus: si arma clam gestent: & sine habitu ecclesiastico incedant. Neque qui per annum histriones, joculatores agunt. Neque qui neglectis divinis officiis saecularibus occupantur negotiis, si ter moniti ab iisdem negotiis non abstinuerint. Neque qui publicè, & per se exercent officium lanionis, aut tabernarii, si post trinam monitionem non cessent à tali exercitio. Neque Bigami sive habitum ferant clericalem, sive non, ut docet Covarruvias *lib. pract. quaest. c. 31.*

4 Quoad causas merè ecclesiasticas clerici liberi omnino sunt à potestate laicorum, adeo ut clerici non possint conveniri coram Judice seculari, nec teneantur praestare munera, seu onera personalia, vel realia. Immo etiam jure divino sunt clerici omnino immunes, & liberi à civili laicorum potestate in rebus spiritualibus divinis, & ecclesiasticis, cujusmodi sunt sacramenta ministrare, sacra munera, & officia obire, sacras litteras interpretari, poenas ecclesiasticas sancire, ut sunt excommunicationes, suspensiones, & interdicta. Rursus possunt idoneos Ecclesiarum Ministros examinare, eligere, creare, instituere, confirmare, & ad ordines promovere. Ratio est, quia talis potestas est spiritualis, & supernaturalis, & fuit à Christo collata non Regibus, nec Principibus saecularibus, sed Apostolis, & eorum successoribus.

5 Tum quia *in c. quamquam de censibus, & in c. si Imperator dist. 96.* habetur: *Ad sacerdotes DEUS voluit, quae Ecclesia disponenda sunt, pertinere, non ad saeculi potestates.* Quo verò jure sint clerici exempti à civilibus Principum statutis, est sententia nonnullorum Theologorum, quae mihi probabilior videtur esse solutos, & exemptos jure divino naturali, & humano: quia in Concilio Tridentino *sess. 24. c. 2.* dicitur Ecclesiae, & personarum ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus constitutam esse. Tum quia praecisâ dispositione juris canonici, ecclesiastici sunt patres, & pastores saecularium; proinde adest prohibitio, quâ cavetur, ne clerici potestati laicali subjiciantur: ergo privilegium exemptionis clericorum fuit à jure divino immediatè concessum, & postea à jure canonico stabilitum, ut patet ex Conciliis Constantiensi *sess. 8.* Chalcedonensi *can. 9.* Tridentino *sess. 15. c. 20.* & tandem à jure civili acceptum, & concessum, ut habetur *in authent. ut clerici proprios Judices conveniant in l. placet C. de sacrosancta Ecclesia.*

6 Non tamen desunt ex Theologis, qui asserant, hanc exemptionem esse tantùm de jure humano, multùm tamen consonam juri divino: siquidem à primo nascentis Ecclesiae exordio dicunt, clericos subditos fuisse Principibus laicis, idque probant ex illo Apostoli *ad Roman. 13. omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, dicunt enim, Apostolum non solùm dixisse laicos, sed etiam clericos subjectos esse laicae potestati, cum particula *omnis* neminem excipiat. Tum quia nullum sufficiens testimonium dicunt adduci pro clericorum exemptione de jure divino; & addunt, quòd tametsi tale jus divinum non praebuerit illis talem exemptionem, adhuc tamen eadem à Principibus esset concedenda; & à Romano Pontifice posset concedi; hanc sententiam docent Malderus *22. tract. 5. c. dub. 7.* Lessius *lib 2. c. 33. dub. num. 30.* Solonius, Victoria, Sotus & alii: quae tamen sententia mihi non placet, quia D. Paulus non fuit locutus de clericis, quasi isti fuerint subditi Principibus laicis, sed quòd ob modestiam, & virtutem humilitatis illis obsequerentur, tametsi de jure illis non subjicerentur; aliud enim est mandato Principis ex quadam benevolentia, & observantia parère, & ejus jussa exequi; & aliud ex obligatione teneri clericos subjici Principibus laicis.

7 Quamobrem dicendum est, clericos jure divino, canonico, & civili liberos esse à tributis, censibus, contributionibus, aliisque omnibus oneribus, quae solent civiles Principes laicis communiter imponere: quòd talis exemptio sit de jure divino desumitur *ex c. quamquam de censibus*, ubi dicitur: *cùm igitur Ecclesia, & ecclesiastica persona, ac res ipsarum non solùm jure humano, quinimo & divino à saecularium personarum exactionibus sint immunes.* De jure canonico hoc idem patet, *ex cap. non minus, & c. adversus de immunit. Eccles.* De jure civili etiam constat *ex authent. nulla communitas C. de Episcop. & cleric.*

8 Non tamen Clerici jure divino, & humano sunt exempti ab illis civilibus legibus, quae non sunt contra libertatem ecclesiasticam, neque sacris adversantur canonibus; neque statui repugnant clericali, unde tenentur clerici has leges servare, non vi coactiva, ut superiùs innuimus, sed tantùm directiva, quia nemo tenetur directè obse-

obsequi legibus illius, qui in ipsum non habet jurisdictionem. Cæterum Ecclesia non recipit, sed potiùs reprobat eas sæcularium Principum leges, quæ de ecclesiasticis bonis, aut personis speciatim decernunt præcipiendo, vetando; tametsi Ecclesiæ favorem, aut patrocinium continere videantur: siquidem hujusmodi legibus prætenditur directa laicorum Principum jurisdictio super bona ecclesiastica, & hæc usurpatio potestatis repugnat immunitati ecclesiasticæ, unde majus Ecclesiæ præjudicium infertur, quam commodum possit afferri: quapropter leges imperatoriæ quales extant *in tit. C. de SS. Ecclesiis, & authent. eod. tit.* nisi jure canonico receptæ, & approbatæ sint, vim non habent clericos obligandi.

9 Rursus lex civilis non potest aliquid statuere, nec disponere speciatim de bonis patrimonialibus clericorum, quia bona adhærent personæ, proinde lex, quæ disponit circa bona, debet a personis observari: sed lex civilis non potest speciatim obligare personas clericorum: proinde neque de clericorum bonis speciatim aliquid disponere, seu præcipere, idque desumitur *ex cap. quamquam de censibus in 6.* ubi personæ ecclesiasticæ, & res ipsarum dicuntur exemptæ, & ibi est sermo de omnibus rebus pertinentibus ad clericos. Præterea colligitur ex illis verbis Bullæ cœnæ *imponentes decimas &c. ac eorum ac Ecclesiarum bona*, ubi dictio illa *eorum* distinguitur contra alteram lectionem sequentem *Ecclesiarum*, proinde non nisi de bonis patrimonialibus, ac propriis clericorum intelligi potest.

10 Quòd si bona Ecclesiarum, vel Clericorum, merè reali onere proprio obligata fuerant Principi sæculari, antequàm ad ecclesiasticos transirent, adeo ut fuerint aliquo censu, vel servitute Principi debita, tunc valeret statutum; ut etiam, si fuerint gravata onere reparandi viam publicam adjacentem: quia id præstandum esset etiam à persona ecclesiastica: res enim cum suo onere dicuntur transire ad personas *c. ex litteris de pignor.* Rursus si dispositio civilis de bonis, vel personis clericorum non sit præceptiva, sed tantùm permissiva, & privilegiata, valet statutum: quia privilegium dare, non indicat superioritatem, & jurisdictionem; cùm possit etiam non subdito dari, ut notat Layman *lib. 4. tract. 9. c. 6. n. 9.* Diana *p. 1. tract. 2. resol. 40.* Lessius *lib. 2. c. 33. dub. 3. n. 19.*

11 Cæterum clerici delinquentes contra legem civilem non incurrunt pœnam eadem lege statutam: quia si talis pœna decernitur ipso jure civili, cùm sit latæ sententiæ eos tantùm potest afficere, & ligare, quorum lator est Judex competens: & lator legis civilis cùm sit laicus, nequit esse Judex competens clerici, qui pertinet ad forum ecclesiasticum: vel talis pœna imponitur per Judicem, & sic Judex sæcularis non potest pœnam imponere clericis; cùm isti non subsint laicis, nec sint sub eorum jurisdictione: quapropter laici ita delinquentes non possunt puniri à Magistratu civili, sed tantùm à suis Prælatis debent pœnâ condignâ affici; sive hæc eadem sit, quæ civili lege in laicos est constituta, sive alia arbitraria mitior. Tametsi per legem civilem sit pœna designata pro tali delicto, non tamen tenetur superior Ecclesiasticus eam imponere clerico transgredienti eandem legem: siquidem lex civilis quoad illam partem, quâ pœnam designat, pertinet ad vim coactivam, proinde non subjicit sibi clericum, neque vim ullam habet in illum, ut notat Covarruvias *in pract. quæst. c. 33.*

Neque clerici comprehenduntur legibus civilibus, quæ infirmant contractum, testamentum, aut reddunt personas inhabiles ad contrahendum, testandum in pœnam commissi criminis ab iisdem, vel eorum majoribus: 12
ratio est, quia talis lex pœnalis est, habétque vim coactivam; proinde non potest personas ecclesiasticas comprehendere; cùm istæ quoad vim coactivam non subjiciantur jurisdictioni laicali. Quòd si lex infirmans contractum pœnalis non sit; sed certam duntaxat contrahendi formam præscribat, irritando actus aliter factos, ex generali juris canonici consensu afficit etiam clericos; nisi in illa speciatim statutum aliquod contrarium clericali statui reperiatur, ut rectè docet Suarez contra Regem Angliæ *c. 16. lib. 4. n. 21.*

An verò possint clerici renunciare privile- 13
giis canonis, & fori, séque subjicere laicali jurisdictioni, communiter negant, eò quia sit id ipsis interdictum tam in causis civilibus, quàm criminalibus, ut liquet *ex 2. p. decret. caus. 11. quæst. 1.* Ratio etiam accedit: quia hujusmodi privilegia non fuerunt indulta personis privatim sumptis; sed in communi toti clericali ordini: persona autem privata nequit cedere privilegio concesso toti communitati, aut toti alicui ordini: hinc privatorum acta non dicuntur derogare juri publico, ut constat *ex cap. si diligenti de for. compet.* quapropter si clericus renunciaret privilegio canonis, & fori, seque subjiceret jurisdictioni Judicis sæcularis, talis renunciatio illicita foret; nullúmque sortiretur valorem, tametsi juramento firmata esset, quia juramentum applicatum rei invalidè, & illicitè, est etiam ipsum invalidum, & nullam inducit obligationem; quia sine peccato servari non posset; & ad peccandum nemo tenetur. Idque procedit, tametsi clericus id præstaret ex consensu Episcopi: siquidem non potest Episcopus juri communi derogare, ut notat Sotus *lib. 5. de justit. q. 4. art. 1.* Suarez *de censur. disp. 22. sect. 1. numero 58.* Diana *p. 1. tract. 2. resolut. 3.*

Hinc privilegia canonis, & fori nulla con- 14
suetudine etiam immemorabili, vel præscriptione longissimi temporis, immo nec ulla lege tolli possunt absque summi Pontificis authoritate: quia cùm non sint laici capaces ecclesiasticæ jurisdictionis, nunquam possunt se fieri consuetudine etiam immemorabili; quia

hæc nunquam potest esse legitima ad præscribendum contra privilegia canonis, & fori: siquidem omnis consuetudo contra ecclesiasticam libertatem reprobatur *c. in noverint, de sentent. excommun.* ut benè advertit Suarez contra Regem Angliæ *lib. 4. c. 34. numero* 16. ubi probat, quòd consuetudo turpis, & exprobata, tametsi immemorabilis sit, non possit privilegium inducere. Præterea, quia talis consuetudo non potest induci, cùm quot annis per Bullam cœnæ expressè reprobetur.

15 Cæterum summus Pontifex ob justam causam per speciale privilegium datum alicui Principi, aut Magistratui sæculari, potest ex parte derogare ecclesiasticæ exemptioni, adeo ut virtute talis specialis privilegii possint laici exercere nomine Pontificis jurisdictionem in ecclesiasticas personas: hinc Rex Galliæ quamvis laicus beneficia ecclesiastica confert in suo Regno ex speciali privilegio apostolico, ut probant Filiucius *tract.* 16. *num.* 259. Malderus 1. 2. *quæst* 96 *art* 4. Neque obstat, quòd in oppositum adsint pontificiæ constitutiones, quia cùm istæ sint tantùm universales, non derogant privilegio speciali: siquidem lex posterior universalis, non derogat privilegio anteriori speciali.

16 De Novitiis videtur esse aliqua difficultas, an isti gaudeant privilegio fori: quia Novitius criminosus ob delictum ab eo perpetratum ante ingressum religionis juxta constitutionem Sixti V. quæ incipit *cùm de omnibus* spoliandus est religioso habitu, ac puniendus à Judice sæculari, ac si nondum esset religionem ingressus: verùm rigorem hujus constitutionis postea lenivit Clemens VIII. quapropter probabiliùs dicendum est, quòd ingressus religionis validus sit ad hoc, ut Novitius gaudeat privilegio fori, idque tametsi ingressus in religionem factus sit cum fraude, ut Novitius se eximeret à jurisdictione Judicis sæcularis instar clerici cum fraude assumentis statum clericalem post commissum delictum ea intentione, ut se subtraheret à sæculari potestate: ratio id suadens est, quia si sæcularis post patratum delictum confugit ad Ecclesiam animo fraudandi Judicem sæcularem; non obstante tali fraude, adhuc gaudet immunitate Ecclesiæ, quamvis remaneat laicus, & ad tempus duntaxat in Ecclesia moretur: multò magis gaudere debet privilegio fori, qui personam suam per susceptionem ordinis clericalis, vel ingressum in relgionem approbatam divino emancipat cultui, seque totum Deo consecrat.

17 Quamobrem sicut clericus puniri non potest a Judice sæculari corporaliter, sed tantùm in pecunia, & bonis; adeo ut Judex sæcularis, sit tantùm Judex causæ, non autem personæ: ita eodem pacto Novitius in tali casu puniri ad summum tantum posset à Judice sæculari in pecunia, & bonis, non autem in corpore: immo censerem probabiliùs neque posse Novitium puniri à Judice sæculari in pecunia, & bonis, eò quia censeatur religiosus saltem in via, quamvis nondum professionem solemnem emiserit. Immo censerem, neque Novitium post dimissum habitum religionis posse à Judice sæculari puniri ob delictum perpetratum tempore Novitiatûs, quia ut rectè notant Layman *lib. 4. tract. 9. c. 7. num. 5.* Diana *p. 3 tract. 1. resol. 34.* ad cognoscendum, cuinam foro quis subjiciatur, attendi debet delicti tempus, & status, in quo tempore delicti reperiebatur delinquens: atqui hic tempore delicti supponitur Novitius, proinde immunis à potestate sæculari, proinde remanet immunis etiam ob delictum perpetratum in novitiatu.

Tum quia clericus, si tempore clericatûs supponatur commisisse delictum aliquod, non potest relicto postea clericatu ob tale delictum à laico puniri: ergo eodem pacto dicendum est de Novitio. Hinc si Novitius sit ære alieno gravatus ab ejus creditoribus non coram Judice laico, immo neque coram ecclesiastico, sed coram suo proprio Prælato regulari debet conveniri: siquidem Novitius plenè ut novitius subjicitur Prælato Regulari: hinc creditor apud regularem competentem Judicem Novitii debet suum debitum exigere; quia Novitius exemptus est tam à sæculari, & laico Judice, quàm à sæculari ecclesiastico, ut ostendit Sanchez *lib. 6. moral. c. 6. numero* 10. & 11. 18

Rursus Novitius de omnibus delictis potest puniri à suo Prælato regulari, si ipse velit in religione manere: siquidem Novitii cum gaudeant privilegiis religionis, sunt exempti à Judice sæculari. Sin verò Novitius occideret, vel vulneraret aliquem alium religiosum, vel enorme aliud delictum committeret, & postea à religione aufugeret, tunc deberet à Judice sæculari puniri, quia delicta non debent impunita manere; & semel quòd tali pacto est egressus è Monasterio, censetur sæcularis, ut notat Sanchez *loc. cit. numero* 14. Quòd si Novitius ob delicta leviora, quæ mortem non merentur è religione velit egredi, potest etiam invitus à Prælatis Regularibus puniri, antequam egrediatur: alioquin si sub tali prætextu non puniretur à Prælato regulari, remanerent delicta impunita, ut ostendit Suarez *tom. 3. de religion. lib. 5. c. 16. num.* 18. 19

Neque ex hoc censerentur Prælati Regulares, se opponere libertati Novitii volentis religionem egredi, ut desumitur *ex c. statuimus de regul, & c. non solùm eod. tit. in 6. de regular.* Quinimò si necessitas postularet, ut Novitius ratione delicti torquendus esset; posset a Prælato regulari ut professus torqueri ad eruendam veritatem, quia id concernit officium Judicis. Non tamen tunc torquendus esset Novitius per sæcularem personam, sed per clericum, vel Religiosum, & quidem juxta formam præscriptam *in c. universitatis de sent. excommun.* 20

Suppo-

21 Superest difficultas, an etiam ipsa familia clerici gaudeat privilegio fori. Plures negant ea innixi ratione, quia privilegium fori sit personale ratione ordinis ecclesiastici. Nihilominus contraria sententia, quam plures propugnant, non caret sua probabilitate; quia uxor ratione matrimonii sortitur forum viri, seu mariti: quapropter in dispositione, quamvis stricta privilegiũ concessum viro, censetur etiam concedi eius uxori: quinimò non desunt, qui putent, hoc privilegio gaudere uxore etiam mortuo marito, donec alteri nubat: & ratio videtur probabilis, quia vita vidualis censetur in priori matrimonio persistere. Filii itidem Clericorum gaudent privilegio fori, adeo ut Judex laicus non possit eos punire, quia pater, & filius reputantur una, ac eadem persona, & filius dicitur pars corporis patris, quod tamen procedit de solis filiis legitimis, & vivente patre: quia hoc decedente, cessant filii gaudere privilegio fori. Servi itidem perpetui, & mancipia gaudent privilegio fori, quia huiusmodi servi habentur, tanquam pars patrimonii, & substantia eiusdem. Hoc tamen Covarruvias *pract. qq. c. 31. n. 2.* negat de famulis non perpetuis, sed temporalibus, conductitijs, mercenariis, annua, menstrua, vel diurna mercede servientibus. Alii verò apud Dianam *p. 3. tract. 1. resolut. 7. 55. & 47.* contrarium sentiunt, & docent, huiusmodi famulos conductitios, & mercenarios annua, menstrua, vel diurna mercede esse participes privilegiis dominorum, quibus inserviunt.

22 Recensentur etiam pleraque alia privilegia concessa Clericis, quæ congerit Sylvester. Primò potest clericus vendicare rem concessam Ecclesiæ ante traditionem *l. fin. c. de SS. Eccles. c. ex litteris de consuetud.* Secundò facientes statuta contra clericos anathemate percutiuntur, ut desumitur *ex cap. eos de immunit. in 6.* Tertiò quia soli clerici capaces sunt beneficii ecclesiastici, & illi soli possunt huiusmodi beneficia obtinere *c. ex litteris de transact.* Quartò per litteras contra clericũ impetratas cum clausula generali non potest conveniri *c. sedes is de rescript.* & ibi Glossa. Quintò, non tenetur clericus sportulas dare *c. cum ab omni de vit. & honestat. clericor.* Sextò potest clericus de acquisitis etiam sub patria potestate libere disponere, perinde ac de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus *autent. Presbyteros C. de Episcop.* Septimò potest etiam absque consensu patris de rebus suis recuperandis agere *authent. Presbyteros C. de Episcop. & cleric.* Octavò possunt clerici collegium instituere, quod laicis non permittitur *argu. c. fin. de relig. domib.* Tuschus *l. C. conclus. 456.* Nonò familia clerici ut paulò ante ostendimus gaudet eodem fori privilegio *cap. clericum 11. q. 5.* Maranta *p. 4. dist. 12. pag. 98.* Decimò clericus inops, & paupertate laborans non tenetur bonis cedere ob debita, proinde neque potest in carcerem detrudi, ut notat Odoardus 3. *de solutionibus* Maranta *p. 6. §. tertius actus n. 56.*

23 An verò ex summi Pontificis permissu possint laici, Judices esse clericorum, & illos punire? Affirmativè respondet Segura Davalos *in directorio Iudicum ecclesiast. p. 1. c. 11.* & est sententia communior cum Glossa *in c. 1. dist. 94. c. clericorum nullus 11. q. 1.* ratio est, quia summus Pontifex habet absolutam potestatem in omnibus causis ecclesiasticis; proinde si res postulet, & ratio exigat, potest laico dare facultatem judicandi Clericos, eosque puniendi. Non tamen potest Principibus sæcularibus dare iurisdictionem ordinariam contra clericos ut probat Menochius *lib. 3. de testib. c. 22. n. 71.* quia id non cederet in ædificationem, sed potiùs destructionem ecclesiasticæ disciplinæ, ut notat Farinac. *l. 1. q. 8.* An vero possint laici per consuetudinem acquirere jurisdictionem in clericos, respondent aliqui cum distinctione, eò quia ex causis, aliæ sunt merè spirituales, & aliæ mere temporales, & aliæ mixtæ, seu quasi spirituales, ut cum agitur de recuperanda possessione beneficii ecclesiastici, quã per laicum quis iniustè spoliatus est, & respondent fieri posse, ut alicubi vigeat consuetudo agendi, & finiendi a Judice sæculari has mixtas causas: eò quia ad Magistratum, & Principes laicos cura pertineat promovendi bonum regimen, & conservandi reipublicæ tranquillitatem: & addunt adesse, si non explicitum, saltem virtualem, & tacitum summi Pontificis consensum: & Covarruvias *lib. pract. qq. c. 35.* asserit, hunc morem in Regno vigere Neapolitano.

Verum communior, & probabilior sententia est, præfatam consuetudinem omnino irritam, nullamque esse, & revera id desumitur *ex c. clericali de judic.* siquidem potestas judicandi clericos est iuris divini; & nulla consuetudo potest prævalere contra ecclesiasticam libertatem *c. noverunt de sentent. excommun. c. clerici* Tuschus *lit. C. conclus. 9.* Tum quia cùm laicus sit incapax jurisdictionis spiritualis nullo tempore potest præscribere contra privilegium fori, *c. causam de præscription.* 24

§. V.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

QUæritur primò, quæ pœnæ jure canonico injunctæ sint frequentantibus monasteria monialium, si moniti non desistant? Respondetur, frequentantes huiusmodi monasteria, si clerici sint, esse deponendos; si laici, excommunicandos, & desumitur ex *c. Monasteria 8. h. t.* ubi prohibetur accessus ad monasterium Monialium, adeò ut si clericus sine manifesta, & rationabili causa Monasteria Sanctimonialium frequentaverit, arceri, seu prohiberi debeat ab Episcopo, quòd si non destiterit, sit ab officio ecclesiastico suspendendus; & si laicus fuerit, sit excommunicandus: unde non sufficit causa rationabilis, sed ulterius requiritur, ut sit manifesta. Is verò dicitur frequentare Monasteria Sanctimonialium, qui bis ea adit, quia per pluralitatem actuum constituitur frequentatio. Extat de hac re constitutio Bonifacii VIII. in *c. 1. de statu regul. in 6.* quam innovavit, & auxit Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 5. de Regul.*

Digitized by Google

2 Ratio verò, cur frequentantibus huiusmodi monasteria sint pœnæ iniunctæ, ex eo petitur, quia ex tali frequentatione facta sine manifesta, & rationabili causa oritur prava suspicio contra accedentes, & Monialibus facultas tribuitur lasciviendi. Tum quia à Dei servitio sæpe revocantur *c. 1. de stat. Regul.* nec potest Deo totaliter adhærere, qui accessibus copulatur fœminarum *c. Hospit. dist. 32.* præsertim cum facies mulieris dicatur ventus urens *Proverb. c. 5.* & quia periculo est obnoxia sexuum commixtio *c. mulieres de judic. in 6.* Rectè provisum fuit, ut qui divino sunt addicti ministerio sub pœnis incurrendis, teneantur abstinere à Monasteriis Sanctimonialium frequentandis sine manifesto, & rationabili causa, adeò ut Episcopi teneantur eos arcere. Quòd si sint clerici, & non destiterint suspendendi sunt ab officio ecclesiastico: sin verò laici excommunicatione percutiendi. Observandum tamen est, quòd debeat, quis priùs admoneri, quàm has pœnas incurrat, ut habetur in *d. c. Monasteria 8. b. t.* admonitio enim debet semper vindictam præcedere, ut quis, si se corrigat, possit pœnam declinare *c. indignè 12. q. 2.* imò in ferenda excommunicatione ab homine trina debet monitio præcedere *c. sacro de sent. excommun.* quia excomunicatio est in ecclesia gravissima pœna, quæ non est leviter ferenda *c. corripiantur 34. q. 3.*

3 Quæritur secundò, quibus pœnis subiiciantur Clerici, si armati incedant? Respondetur incurrere excommunicationem, & desumitur ex *c. Clerici 2. b. t.* ubi ex Concilio Moguntino statuitur, ut Clerici arma portantes, ut etiam usurarii excommunicentur. Ratio est, quia officium clericale reddit clericos inhabiles ad pugnandum *c. Ex multa de voto.* quia sicut non potest quis duobus dominis servire, ita neque clericus militare simul Deo, & sæculo *c. quicunque 23. q. 8.* quapropter arma clericorum dicuntur esse preces ad Deum fusæ, & lacrymæ ab oculis effusæ *c. convenior 23. q. 8.* & quia Clericus qui contrahens officium arma defert, graviter peccat *d. c. quicunque 23. q. 8* & pro culpa gravi pœna possit excommunicationis infligi *c. nullus 11. q. 3.* fit, quòd clerici, si armati incedant possint excommunicari, ut in *d. c. Clerici 2. b. t.*

4 Id tamen limitatur nisi ex justa causa, & rationabili clerici arma deferant, ut ad naturalem defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, ad terrorem latronibus incutiendum, si per loca periculosa sint transituri *c. Dilecto de sentent. excommun. in 6.* Rursus Clerici sæculares deferentes arma non sunt ipso facto excommunicati, sed possunt excommunicari, ut habetur in *d. c. Clerici*; adeò ut hæc excommunicatio sit tantùm ferendæ sententiæ, si post admonitionem contumacia accesserit. Imò consuetudo inolevit, ut Clerici iter facientes per loca præsertim periculosa possint arma defensoria deferre. Religiosi verò habentes arma intra septa monasterii sine licentia superioris sunt excommunicati ipso facto *clement. ne in agro §. quia de stat. Regul.* Verum nomine armorum non intelligitur exiguus cultellus ad præparandos calamos ad scribendum, vel ad panem incidendum, ut notat Glossa in *authent. de armis* & docet Aretin. *consil. 38.* Cæterum hæc pœna excommunicationis incurritur etiam a clericis usurariis: siquidem crimen usurarum est grave, ac detestatur in utroque testamento *c. super eo de usur.* adeò ut tam Clerici, quàm Laici usurarii præter alias pœnas, quas incurrunt, possint excommunicari, nisi a tali crimine destiterint.

Quæritur tertiò, quamnam pœnam incurrant Clerici in sacris constituti comam relaxantes, & non deferentes convenientem suo statui tonsuram? Respondetur, esse anathemate percutiendos, ut habetur in *c. si quis 4. b. t.* & est canon desumptus ex Concilio Romano sub Gregorio II. *c. ult.* ibi *si quis ex clericis comam relaxaverit anathema sit.* Ratio desumitur ex eo, quia ipsa natura nos docet, nutrire comam esse viris ignominiæ: secus mulieres, si comam nutriant, datur illis gloriæ, quia capilli pro velamine iisdem dati sunt, ut scribit Apostolus *1. ad Corinth. c. 11.* quia verò Ministri altaris debent mentem habere elevatam, non velatam, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 40. art. 1. in addit.* & quia clericus, si contra præceptum ecclesiæ comam relaxat, & tonsuram non defert, mortaliter peccat *c. duo sunt 12. q. 1.* sequitur, quòd pro tali culpa gravi possit anathemate percuti, ut habetur in *d. c. si quis 4. b. t.* 5

Hinc clericis in sacris constitutis maximè verò religiosis præcipi debet, ut tonsuram ecclesiastico suo statui convenientem ferant; qui si admoniti non obediant, anathemate sunt percutiendi, quod intelligendum est per sententiam Judicis, ut monet Glossa in *d. c. si quis b. t.* & Innocentius in *c. si quis ex clericis 23. dist. 23.* Quæ verò dicuntur de tonsura servata proportione debent intelligi de habitu clericali. Cæterum clerici neque comam nutrire debent, nec barbam, ut habetur in *c. Clericus 5. b. t.* & ratio ex eo desumitur, quia ijs, qui divinis sunt addicti ministerijs rasura competit, & tonsura in modum coronæ, idque ratione figuræ, quia corona signum est regni, & perfectionis, cùm sit circularis. Ii verò, qui divinis inserviunt, ac ministrant, regiam emancipantur dignitatem; debentque propterea omnium virtutum splendore enitere. Competit etiam iisdem, ut per rasuram subtrahantur capilli ex parte superiori, ne scilicet mens clericorum temporalibus detineatur occupationibus, nec à divinorum contemplatione retardetur: & ex parte inferiori per tonsuram, ne scilicet eorum sensus rebus fluxis, ac futilibus obvolvantur. *c. Duo sunt 21. q. 1.* & præsertim ad indicandum, omnem temporalem superfluitatem debere prorsus a clericis exulare: siquidem per capillos congruè superflua significantur quia ex superfluis generantur, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 40. art. 1.* hæcque ratio est cur clericus neque comam nutrire debeat, neque barbam. 6

Quæritur quartò, an Episcopus possit in sua ecclesia certum numerum clericorum statuere

tuere

tuere secundùm ipsius facultates, qui vivant simul in communi? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. quoniam 9. h. t.* ubi Gregorius VII. declarat, quòd Episcopus, si facultates ecclesiæ sufficiant, possit statuere certum numerum clericorum, qui vivant in communi, imò possit etiam compellere contradictores ad hanc observantiam per suspensionem officii, & beneficii, vel etiam graviori pœna non obstante appellatione. Ratio ex eo desumitur, quia per habitationem juxta ecclesiam Clerici divinis officiis, & ecclesiasticis functionibus maiori devotione, & promptitudine incumbunt *c. necesse 12. q. 1.* Hinc olim etiam Canonici sæculares in collegiis simul sub Præposito, & Decanis degebant certâ ipsis vivendi regulâ constitutâ, quâ ratione canonici Regulares dicerentur, ut liquet ex Concilio Turonensi III. sub Leone III. tempore Caroli Magni celebrato *c. 2.* ubi de clericis civitatum, qui ecclesiæ Cathedrali inserviunt, statuitur, ut in claustris habitantes simul omnes in uno dormitorio dormiant, ac in uno reficiantur refectorio. Hinc etiam in Concilio Moguntino coacto eodem fermè tempore anno scilicet à reparata salute 813. statuitur in *c. 9.* ut Canonici sæculares canonicè vivant, nihilque sine licentia Episcopi, vel eorum Magistri præsumant in unoque Episcopatu agere, & ut simul manducent, & dormiant, ac in suo claustro maneant, & singulis diebus manè ad lectionem veniant, & audiant, quid eis imperetur, ad mensam verò similiter lectionem audiant; & obedientiam secundùm canones suis Magistris exhibeant. Hinc Clerici ex institutione Episcopi viventes in communi imitantur charitatem fidelium, & clericorum primitivæ ecclesiæ, de quibus legitur, quòd multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia, ut dicitur in *Act. Apostol. c. 4.*

8 Cæterum, quia multitudo plerumque dissidia parit *l. cum pater §. dulcis. ff. de leg. 2.* & paulatim charitatis fervor intepuit *c. fraternis. dist. 24.* fit quòd Episcopus hodie non sit cogendus ad instituendum, ut clerici vivant in communi, imò nec ipsi clerici ad id ex jure adiguntur: sed tantùm datur facultas Episcopo, ut possit ecclesiam erigere collegiatam, ac instituere, ut ibi Clerici in communi vivant, si id ipsi consultius visum fuerit, ut habetur in *d. c. quoniam 9. h. t.* non enim quidquid Judicis potestati permittitur, id juris subiicitur necessitati. *c. Apost. 32. q. 7.* Regulares verò ad id tenentur ex necessitate *c. cum ad Monast. 6. de statu Monac.* Cæterum tot in ecclesijs sunt admittendi, quot ex earundē fructibus possunt honestè sustentari, quia periculum immineret, ne si pauciores instituerentur ob excedentem redituum abundantiam luxuriarentur: vel si plures essent penuria, & egestate laborarent, & in opprobrium Ordinis Clericalis adigerentur, vel mendicare, vel ad turpem quæstum *c. 1. de institut. c. ex parte de concess. prabend.* Consilium tamen est, ut potiùs aliquid supersit, quàm desit; exemplo boni tutoris, ne ex aliquo casu adverso, qui potest facilè contingere, pauperior quis fiat *l. 3. ff. ubi pupill. educ. deb.* Id verò limitatur, nisi pauperes indigeant, quia tunc bona illa essent liberè erroganda, ut eorum subveniretur indigentiis, quod etiam procedit de redemptione captivorum, & de ecclesiarum instauratione *c. aurum 12. q. 2. c quoniam. 16. q. 1.*

9 Imò potest Episcopus etiam Clericos adigere contradicentes, ut in communi vivant: siquidem Judex omnia potest, sine quibus officium sibi concreditum expedire nequit *c. Prat. de offic. deleg.* Tum quia jurisdictio delusoria foret, si coercitionem aliquam non haberet *c. Ex litteris de offic. deleg.* quapropter si sint, qui velint hanc institutionem impedire, potest Episcopus per suspensionem beneficij, vel etiam per graviorem pœnam, si opus fuerit, eos ad hanc vivendi normam adigere, non obstante quavis appellatione.

10 Rursus conceditur etiam Episcopis, ut si quisquam eorum, qui in communi vivunt, ob manùs iniectionem in socium Clericum canonis incurrerit excommunicationem, talem possint absolvere, nisi facti attrocitas videatur aliud exposcere. Ratio ex eo petitur, quia ubi maius imminet periculum, ibi uberiùs est providendum *c. ubi de elect. in 6.* & *l. 1. § sed & si quis*, & quia communio materiam solet dissidiorum ingenerare: ideo indulgetur Episcopo loci, ut si quisquam eorum, qui sic simul in communi vivunt, per manus injectionem in socium incurrerit excommunicationem, habeat potestatem eum reconciliandi, & pœnitentiam illi injungendi.

11 Quòd si dicas, id regulariter competere Episcopis etiam super aliis *c. Pervenit de sent. excommun.* Respondetur, textum in illo capite procedere de injuria levi: quia inferens Clerico iniuriam mediocrem non potest regulariter absolvi, nisi à Papa *c. si quis suadente 17. q. 4.* unde hoc privilegium operatur, ut possit Episcopus absolvere, si iniuria fuerit mediocris: quod etiam procedit de Religiosis, qui ob similes iniurias absolvi possunt à suis Abbatibus *c. Monachi de sent. excommun.* Cæterum ubi iniuria est attrox, nec Episcopi, neque Abbates possunt delinquentes absolvere, sed isti absolvendi sunt à Papa, vel ab eo, cui Papa specialiter demandaverit: quia summus Pontifex hanc absolvendi facultatem sibi reservavit, ne in tam gravi delicto veniæ facilitas, occasio foret delinquendi *c. 3. de pœnit. & remiss.*

12 Quæritur quintò, an ludi theatrales possint in ecclesijs fieri? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. Cum decore 12. h. t.* ubi prohibetur, ne ludi theatrales fiant in ecclesia, nec per clericos sacros: idque etiam iure novo prohibetur à Concilio Tridentino *sess. 24. de refor. c. 12.* Neque obstat consuetudo, quia hæc est corruptela inquinans honestatem ecclesiæ. Ratio ex eo petitur, quia Domum Dei decet decor, & sanctitudo *Paral. 92.* & debet esse domus orationis, non theatrum iocorum: quia verò per ludos theatrales, qui ibi fierent, ecclesiæ proculodubio inquinaretur honestas *l. mina C. de Episcop. & Cler.* sequitur, ludos theatrales non

non esse in ecclesiis exercendos, ut etiam habetur in *c. 1. de immunit. eccles.* & in Concilio Tridentino *sess. 22. decret. de observ. & evit. in celeb. miss.* Verùm id procedit de ludis theatralibus inhonestis: quia si honesti fuerint, & ad pietatem excitantes non videntur prohibiti, cuiusmodi sunt repræsentationes alicuius sacræ actionis, vel historiæ, per quas adstantes excitantur ad compunctionem cordis, & devotionem mentis, ut notat Glossa *in d. c. cum decore 12. h. t.* ubi addit, non esse prohibitum repræsentare mysteria festivitatum, ut Pastores, Herodem, Magos, sacrósque eremi Incolas, quia sunt ad compunctionem potiùs cordis, quàm ad voluptatum sensûs, qua ratione moris est, ut in parasceve repræsentetur in ecclesijs sepulchrum Christi Domini ad excitandam maiorem devotionem.

13 Cæterum neque Clerici ipsi possunt huiusmodi theatrales ludos in ecclesia instituere, quia clericos utpote in sortem Domini vocatos, ita decet, vitam, morésque suos componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque rebus omnibus nil nisi grave moderatum, ac religione plenum præseferant; adeò ut eorum actiones sint omnibus exemplo, ac venerationi, ut monet Concilium Tridentinum *sess. 22. de refor. c. 1.* Hinc quia ludi theatrales, in quibus ad ludibrium spectra, & monstra introducuntur larvarii in ipsis exercentibus, speciem præseferunt cuiusdam insaniæ *l. 1. ff. de his quis not. infam.* sequitur, quòd non solùm in ecclesijs, verùm etiam in aliis locis prohibeantur Clerici huiusmodi ludos exercere, ut habetur in Concil. Trident. *sess. 24. de refor. c. 12. §. vestitu.* Imò neque decet Clericos talibus interesse ludis, unde in *c. non oportet 2. de consec. dist. 5.* monentur clerici, quòd si fuerint in aliquo convivio, & adveniant joculatores debeant de mensa surgere, & recedere.

14 Quæritur sextò, quænam pœnæ constitutæ sint in Clericos maiores fornicarios? Respondetur, varias pro variis temporibus fuisse pœnas injunctas Clericis maioribus fornicariis: siquidem primis ecclesiæ sæculis Clerici incontinentes deponebantur *c. Presbyter. 11. dist. 81. c. Sacerdotes 23. dist. 50. c. à multis 9. de ætat. & qualit.* Postea in *c. 2. & tit. sequent.* Clerici in crimen lapsi incontinentiæ, suspensionis, vel interdicti, & postea excommunicationis, denique depositionis pœnâ à suis Episcopis coërceri jubebantur, ut notat Abbas in *c. si quisquam 2. de cohab. Cler. & mul.* sed jure novo per Concilium Tridentinum, quod nunc servari debet, & in praxin deduci *sess. 25. c. 41. de refor.* statuitur, quòd si Clericus fuerit concubinarius, fornicarius, vel consuetudinem habuerit cum muliere suspecta, extra, vel intra domum suam, & post primam monitionem à superiore factam non abstinuerit tertia parte fructuum ecclesiasticorum ipso facto privatus sit; & post alteram monitionem, si se non emendaverit, fructus omnes beneficiorum amittat, ac suspendatur, si Ordinario visum fuerit, ab administratione beneficiorum.

15 Quòd si post suspensionem iterum utatur consuetudine eiusdem mulieris, tunc statuit Concilium, ut beneficiis, officiis, & pensionibus ecclesiasticis in perpetuum privetur, fiatque inhabilis, & indignus, quibuscunque ecclesiasticis honoribus, dignitatibus, beneficiis, officijs, donec post veram, & manifestam vitæ emendationem possit ex iusta causa cum ipso dispensari. Alij verò clerici, qui beneficia, aut pensiones non habent; juxta delicti qualitatem, & perseverantiam in contumacia pœnâ carceris puniendi sunt, imò etiam suspensione ab ordine, & inhabilitate ad beneficia, aliisque canonicis pœnis coercendi sunt ob crimen incontinentiæ. Ratio ex eo petitur, quia tales debent esse clericorum mores, & actus, ut in conspectu Dei puro corde, & mundo corpore possint ministrare, ut habetur in *c. ut quisque 3. h. t.* siquidē de ministrantibus sacra *Levit. c. 20.* dicitur: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum: & quia per actum libidinosum Clerici graviter peccant *c. nemo 32. q. 4.* ideo gravi pœna coërcendi sunt: siquidem dignum est, ut quos Dei timor à malo non revocat, ecclesiasticæ saltem coërceat severitas disciplinæ. *c. cum in cunctis de elect.* & quia pœna est commensuranda delicto *c. disciplina 9. dist. 45.* sequitur quòd Clerici incontinentes, prout magis, vel minus peccaverint secundùm canonicas sanctiones sint puniendi.

Quæritur septimò, quibus sit pœnis obnoxius Clericus crapulosus, vel ebriosus? Respondetur, quòd si monitus non desistat, jure canonico suspenditur ab officio, & beneficio, ut desumitur ex *cap. à crapula 14. h. t.* ubi Innocentius III. in Concilio Lateranensi statuit, ut Clerici à crapula, & ebrietate omnino abstineant, cum ebrietas mentis libidinis sit fomentum. Ratio est, quia Clerici tenentur mente devota, & corde puro spiritualibus officiis insistere, altari inservire, & munera ecclesiastica obire, morésque suos ad normam virtutis componere, ut monet Concilium Tridentinum *sess. 22. de refor. c. 1.* & quia ut loquitur S. Hieronymus in *Mich. ad c. 2.* confusio est, & ignominia, IESUM Christum crucifixum, pauperem, & esurientem fartis prædicare corporibus, & jeiuniorum doctrinam rubentes buccas, tumentiáque ora proferre: ideò à crapula, & ebrietate tenentur clerici omnes abstinere, vinúmque sibi temperare, seque à vino immodico abstinere, ut ad bibendum quisquam non incitetur, adeò ut abolendus vel maximè sit abusus, qui in nonnullis invaluit Provinciis, ut ad potus æquales se mutuò provocent Clerici potatores, ut is plus laudis deportet, qui plures inebriat, calicésque fœcundiores exsiccat: si quis enim super his culpabilem se exhibuerit, & à suo monitus superiore se non emandaverit ab officio suspenditur, vel beneficio, ut habetur in *d. c. à crapula 14. h. t.* & *c. ante omnia dist. 35.* & jure novo in Concilio Tridentino *sess. 24. c. 12.* 16

17 Quæritur octavò, quænam clericis ex officiis sæcularibus prohibeantur? Respondetur, Clericos teneri, se abstinere à negotiis, personis, locis, ludis, vestibus inhonestis, ornatúque minus honesto, ut desumitur ex *c. Clerici 15. h. t.* unde

unde si clerici, multò magis Religiosi, officia, & commercia sæcularia non debent tractare, quia ut scribit Apostolus 2. *ad Timoth.* 2. nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: negotia autem sæcularia ea censentur, quæ mentem avocant à divinis, abstrahúntque à piis officiis. Hinc tenentur Clerici abstinere à lusu alearum, aliisque, quæ mentem distrahunt à Deo: & ratio est, quia clerici tenentur exemplo, & opere, ac verbis cæteris antecellere, & fideles exemplo fortiùs, quàm verbis ad virtutum culturam pertrahere; & nihil est, quod alios magis ad pietatem, Deíque cultum alliciat ac instruat, quàm eorum vita, & exemplum, qui se divino cultui, ac ministerio consecrârunt: siquidem cum à rebus sæculi sejuncti in altiori loco positi sint, in ipsos cæterorũ oculi conijciuntur, ut ex ipsis hauriant, quæ imitentur, ut monet Concilium Tridentinum *sess.* 22. *de refor. c.* 1. ideo specialiter in *d. c. Clerici* præcipiuntur Clerici se abstinere ab omni eo, quod vanitatem redolet, quodque sæcularem potiùs, quàm ecclesiasticum sapit.

19 Quæritur nonò, quibus sit Clericus pœnis obnoxius, si tertiò monitus à negotiationibus sæcularibus se non abstineat? Respondetur, perdere privilegium clericale, & desumitur ex *c. Ex litteris ult. h. t.* ubi Honorius III. rescribit, quòd Clerici exercentes sæcularia negotia, si præmoniti non resipiscant, non gaudeant privilegio clericali; sed subjaceant statutis, & consuetudini patriæ, idque in facultatibus tantùm, quia in illis ipso facto renuntiant privilegio clericali. Ubi notandum est, Clericum, donec ter moneatur gaudere privilegio Clericali. Hinc Clerici gaudere possunt statutis, & consuetudinibus Regionis, in qua vivunt, quatenus ea ipsis sunt commodo: ratio etiam id suadet, quia Clerici sunt etiam cives, & membra Reipublicæ, proinde communibus eius commodis, & privilegiis fruuntur: quo fit, ut etiam communibus Reipublicæ legibus obligentur, dummodo istæ statui Clericorum non repugnent, nec libertati obsint ecclesiasticæ. Quòd si clericus divinis officiis neglectis, negotiis se immisceat sæcularibus, si postquam ter à suo superiore monitus non resipuerit, ipso facto amittit privilegium clericale, quòd attinet ad suas facultates; adeò ut ex iis, perinde ac cives laici, compellatur magistratui sæculari tributa solvere, ac cæteris subiacere oneribus, quia tunc si post trinam monitionem, non resipiscat habetur incorrigibilis, ut saltem quoad suas facultates Magistratui sæculari subiiciatur. Verum hic textus tantùm procedit de bonis, quæ sunt propria, seu patrimonialia clericorum, ut notat Glossa in *d. c. Ex litteris ult. v. suis facultatibus h. t.* ubi etiam notat, quòd si Prælatus lateris officiis neglectis, negotiis se immisceat sæcularibus, & à superiore ter monitus non desistat, ecclesiæ facultatibus non infert præjudicium: quia delictum personæ non debet in ecclesiæ detrimentum redundare juxta *reg. 76. in 6.* Quòd si dicas, hanc pœnam solvendi vectigalia esse modicam. Respondetur, ob id non tolli propterea, quin superior possit procedere ad alias pœnas juris: unde in textu solùm adhibetur remedium in favorem laicorum, quibus præjudicium inferebatur per clericos negotiatores nolentes vectigalia solvere.

Quæritur decimò, an bona clericorum gaudeant eodem privilegio cum rebus ecclesiæ? Respondetur affirmativè in casibus in jure expressis, adeo ut bona clericorum non possint de novo gravari durante dominio in clericis, sicut nec bona ecclesiarum *clement. præsenti de censibus.* Non tamen universaliter in omnibus æquiparantur, ut notat Glossa in *c. quamquam v. ipse de censib. in 6* siquidem aliter præscribitur contra bona patrimonialia Clerici, ut notat Glossa in *c.* 1. 17. *q.* 4. nec Clericus petit restitutionem in integrum in rebus propriis, ut etiam notat Glossa in *clement. unic. de in integ. restit.* Ratio est, quia privilegium utpote læsivum juris est strictæ interpretationis; proinde concessum uni, non debet extendi, nisi quatenus à jure reperitur extensus *c. sanè de privil.* An verò ecclesia, vel Clerici teneantur solvere præstantias, seu alia onera pro possessionibus iisdem collatis, ex quo pro illis solvebantur, antequam ad eos pervenirent. Respondetur cum distinctione, vel enim bona illa habebant onus perpetuum annexum, & invariabile, & tunc transeunt ad clericos cum suis oneribus *clement. 1. de censib.* Vel onus non erat iisdem perpetuò annexum, ut sunt collectiones, in quibus æstimantur bona cuiusque, ut secundum impositionem collectæ solvatur plus, & minus; & ad hæc onera ecclesia, & clerici non tenentur *c. non minus de immunit. eccles.* quia nequit dici tale onus esse annexum possessionibus cum non sit perpetuum, sed variabile. 20

TITULUS II.

De Cohabitatione Clericorum, & mulierum.

POst titulum generalem de vita, & honestate Clericorum congruè Pontifex subiicit præsentem titulum: quia clericorum honestati, ac sanctimoniæ, id quoque conveniens est, ne mulierum contubernia sectentur, unde D. Hieronymus ad Nepotianum de vita Clericorum scribit, *Hospitiolum tuum, aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terant*, quia ut ait Chrysostomus de Sacrificio *lusûs fomes assiduæ mulierum colloquia.* Habet enim cohabitatio mulierum gravissimam repugnantiam cum honestate Clericorum.

nem incurrat, soli summo Pontifici reservatam, ut Innocentius II. statuit *in synodo Lateranensi 17. quaest. c. si quis*, & confirmavit Alexander III. relatus *in c. 5. de sent. excommun.* unde quicunque violentas manus in clericos, vel Religiosos etiam conversos iniiciunt, ex constitutione Concilii Lateranensis incurrunt sententiam excommunicationis, à qua nonnisi in articulo mortis possunt absolvi sine Romano Pontifice, ut notat Piasecius *in prax. p. 2. c. 1. pag. 85.* Gaudent hoc privilegio canonis omnes clerici, etiam prima tonsura tantùm initiati, dummodo vestem deferant clericalem, & tonsuram, ac servent decretum Concilii Tridentini.

3 Rursùs eodem canonis privilegio gaudent Monachi, tum sacerdotes, tum conversi; Moniales, & Novitii *cap. cùm contingat de aetate, & qualit. c. unic. de cleric. conjugat. in 6.* Secus privilegio canonis non gaudent degradati realiter, nec incorrigibiles *c. cùm non ab homine de judic.* idque post trinam monitionem Praelati, & in duobus potissimùm casibus: si arma clam gestent: & sine habitu ecclesiastico incedant. Neque qui per annum histriones, joculatores agunt. Neque qui neglectis divinis officiis saecularibus occupantur negotiis, si ter moniti ab iisdem negotiis non abstinuerint. Neque qui publicè, & per se exercent officium lanionis, aut tabernarii, si post trinam monitionem non cessent à tali exercitio. Neque Bigami sive habitum ferant clericalem, sive non, ut docet Covarruvias *lib. pract. quaest. c. 31.*

4 Quoad causas merè ecclesiasticas clerici liberi omnino sunt à potestate laicorum, adeo ut clerici non possint conveniri coram Judice saeculari, nec teneantur praestare munera, seu onera personalia, vel realia. Immo etiam jure divino sunt clerici omnino immunes, & liberi à civili laicorum potestate in rebus spiritualibus divinis, & ecclesiasticis, cujusmodi sunt sacramenta ministrare, sacra munera, & officia obire, sacras litteras interpretari, poenas ecclesiasticas sancire, ut sunt excommunicationes, suspensiones, & interdicta. Rursus possunt idoneos Ecclesiarum Ministros examinare, eligere, creare, instituere, confirmare, & ad ordines promovere. Ratio est, quia talis potestas est spiritualis, & supernaturalis, & fuit à Christo collata non Regibus, nec Principibus saecularibus, sed Apostolis, & eorum successoribus.

5 Tum quia *in c. quamquam de censibus, & in c. si Imperator dist. 96.* habetur: *Ad sacerdotes DEUS voluit, quae Ecclesia disponenda sunt, pertinere, non ad saeculi potestates.* Quo verò jure sint clerici exempti à civilibus Principum statutis, est sententia nonnullorum Theologorum, quae mihi probabilior videtur esse solutos, & exemptos jure divino naturali, & humano: quia in Concilio Tridentino *sess. 24. c. 2.* dicitur Ecclesiae, & personarum ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus constitutam esse. Tum quia praecisâ dispositione juris canonici, ecclesiastici sunt patres, & pastores saecularium; proinde adest prohibitio, quâ cavetur, ne clerici potestati laicali subjiciantur: ergo privilegium exemptionis clericorum fuit à jure divino immediatè concessum, & posteà à jure canonico stabilitum, ut patet ex Conciliis Constantiensi *sess. 8.* Chalcedonensi *can. 9.* Tridentino *sess. 15. c. 20.* & tandem à jure civili acceptum, & concessum, ut habetur *in authent. ut clerici proprios Judices conveniant in l. placet C. de sacrosanctis Ecclesia.*

6 Non tamen desunt ex Theologis, qui asserant, hanc exemptionem esse tantum de jure humano, multùm tamen consonam juri divino: siquidem à primo nascentis Ecclesiae exordio dicunt, clericos subditos fuisse Principibus laicis, idque probant ex illo Apostoli *ad Roman. 13. omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, dicunt enim, Apostolum non solùm dixisse laicos, sed etiam clericos subjectos esse laicae potestati, cum particula *omnis* neminem excipiat. Tum quia nullum sufficiens testimonium dicunt adduci pro clericorum exemptione de jure divino; & addunt, quòd tametsi tale jus divinum non praebuerit illis talem exemptionem, adhuc tamen eadem à Principibus esset concedenda; & à Romano Pontifice posset concedi; hanc sententiam docent Malderus *22. tract. 5. c. dub. 7.* Lessius *lib 2. c. 33. dub. num. 30.* Solonius, Victoria, Sotus & alii: quae tamen sententia mihi non placet, quia D. Paulus non fuit locutus de clericis, quasi isti fuerint subditi Principibus laicis, sed quòd ob modestiam, & virtutem humilitatis illis obsequerentur, tametsi de jure illis non subjicerentur; aliud enim est mandato Principis ex quadam benevolentia, & observantia parère, & ejus jussa exequi; & aliud ex obligatione teneri clericos subjici Principibus laicis.

7 Quamobrem dicendum est, clericos jure divino, canonico, & civili liberos esse à tributis, censibus, contributionibus, aliisque omnibus oneribus, quae solent civiles Principes laicis communiter imponere: quòd talis exemptio sit de jure divino desumitur *ex c. quamquam de censibus*, ubi dicitur: *cùm igitur Ecclesia, & ecclesiastica persona, ac res ipsarum non solùm jure humano, quinimo & divino à saecularium personarum exactionibus sint immunes.* De jure canonico hoc idem patet, *ex cap. non minus, & c. adversus de immunit. Eccles.* De jure civili etiam constat *ex authent. nulla communitas C. de Episcop. & cleric.*

8 Non tamen Clerici jure divino, & humano sunt exempti ab illis civilibus legibus, quae non sunt contra libertatem ecclesiasticam, neque sacris adversantur canonibus; neque statui repugnant clericali, unde tenentur clerici has leges servare, non vi coactiva, ut superiùs innuimus, sed tantùm directiva, quia nemo tenetur directè obse-

obsequi legibus illius, qui in ipsum non habet jurisdictionem. Cæterum Ecclesia non recipit, sed potius reprobat eas sæcularium Principum leges, quæ de ecclesiasticis bonis, aut personis speciatim decernunt præcipiendo, vetando; tametsi Ecclesiæ favorem, aut patrocinium continere videantur: siquidem hujusmodi legibus prætenditur directa laicorum Principum jurisdictio super bona ecclesiastica, & hæc usurpatio potestatis repugnat immunitati ecclesiasticæ, unde majus Ecclesiæ præjudicium infertur, quam commodum pos-
8 sit afferri: quapropter leges imperatoriæ quales extant *in tit. C. de SS. Ecclesiis, & authent. eod. tit.* nisi jure canonico receptæ, & approbatæ sint, vim non habent clericos obligandi.

9 Rursus lex civilis non potest aliquid statuere, nec disponere speciatim de bonis patrimonialibus clericorum, quia bona adhærent personæ, proinde lex, quæ disponit circa bona, debet a personis observari: sed lex civilis non potest speciatim obligare personas clericorum: proinde neque de clericorum bonis speciatim aliquid disponere, seu præcipere, idque desumitur *ex cap. quamquam de censibus in 6.* ubi personæ ecclesiasticæ, & res ipsarum dicuntur exemptæ, & ibi est sermo de omnibus rebus pertinentibus ad clericos. Præterea colligitur ex illis verbis Bullæ cœnæ *imponentes decimas &c. ac eorum ac Ecclesiarum bona*, ubi dictio illa *eorum* distinguitur contra alteram lectionem sequentem *Ecclesiarum*, proinde non nisi de bonis patrimonialibus, ac propriis clericorum intelligi potest.

10 Quod si bona Ecclesiarum, vel Clericorum, merè reali onere proprio obligata fuerant Principi sæculari, antequam ad ecclesiasticos transirent, adeo ut fuerint aliquo censu, vel servitute Principi debita, tunc valeret statutum; ut etiam, si fuerint gravata onere reparandi viam publicam adjacentem: quia id præstandum esset etiam à persona ecclesiastica: res enim cum suo onere dicuntur transire ad personas *c. ex litteris de pignor.* Rursus si dispositio civilis de bonis, vel personis clericorum non sit præceptiva, sed tantùm permissiva, & privilegiata, valet statutum: quia privilegium dare, non indicat superioritatem, & jurisdictionem; cùm possit etiam non subdito dari, ut notat Layman *lib. 4. tract. 9. c. 6. n. 9.* Diana *p. 1. tract. 2. resol. 40.* Lessius *lib. 2. c. 33. dub. 3. n. 19.*

11 Cæterum clerici delinquentes contra legem civilem non incurrunt pœnam eadem lege statutam: quia si talis pœna decernitur ipso jure civili, cùm sit latæ sententiæ eos tantùm potest afficere, & ligare, quorum lator est Judex competens: & lator legis civilis cùm sit laicus, nequit esse Judex competens clerici, qui pertinet ad forum ecclesiasticum: vel talis pœna imponitur per Judicem, & sic Judex sæcularis non potest pœnam imponere clericis, cùm isti non subsint laicis, nec sint sub eorum jurisdictione: quapropter laici ita delinquentes non possunt puniri a Magistratu civili, sed tantùm a suis Prælatis debent pœnâ condignâ affici; sive hæc eadem sit, quæ civili lege in laicos est constituta, sive alia arbitraria mitior. Tametsi per legem civilem sit pœna designata pro tali delicto, non tamen tenetur superior Ecclesiasticus eam imponere clerico transgredienti eandem legem: siquidem lex civilis quoad illam partem, quâ pœnam designat, pertinet ad vim coactivam, proinde non subjicit sibi clericum, neque vim ullam habet in illum, ut notat Covarruvias *in pract. quæst. c. 33.*

Neque clerici comprehenduntur legibus civilibus, quæ infirmant contractum, testamentum, aut reddunt personas inhabiles ad contrahendum, testandum in pœnam commissi criminis ab iisdem, vel eorum majoribus: ratio est, quia talis lex pœnalis est, habétque vim coactivam; proinde non potest personas ecclesiasticas comprehendere; cùm istæ quoad vim coactivam non subjiciantur jurisdictioni laicali. Quòd si lex infirmans contractum pœnalis non sit; sed certam duntaxat contrahendi formam præscribat, irritando actus aliter factos, ex generali juris canonici consensu afficit etiam clericos, nisi in illa speciatim statutum aliquod contrarium clericali statui reperiatur, ut rectè docet Suarez contra Regem Angliæ *c. 16. lib. 4. n. 21.* 12

An verò possint clerici renunciare privilegiis canonis, & fori, séque subjicere laicali jurisdictioni, communiter negant, eò quia sit id ipsis interdictum tam in causis civilibus, quàm criminalibus, ut liquet *ex 2. p. decret. caus. 11. quæst. 1.* Ratio etiam accedit: quia hujusmodi privilegia non fuerunt indulta personis privatim sumptis; sed in communi toti clericali ordini: persona autem privata nequit cedere privilegio concesso toti communitati, aut toti alicui ordini: hinc privatorum acta non dicuntur derogare juri publico, ut constat *ex cap. si diligenti de for. compet.* quapropter si clericus renunciaret privilegio canonis, & fori, seque subjiceret jurisdictioni Judicis sæcularis, talis renunciatio illicita foret, nullúmque sortiretur valorem, tametsi juramento firmata esset, quia juramentum applicatum rei invalidè, & illicitè, est etiam ipsum invalidum, & nullam inducit obligationem; quia sine peccato servari non posset; & ad peccandum nemo tenetur. Idque procedit, tametsi clericus id præstaret ex consensu Episcopi: siquidem non potest Episcopus juri communi derogare, ut notat Sotus *lib. 5. de justit. q. 4. art. 1.* Suarez *de censur. disp. 22. sect. 1. numero 58.* Diana *p. 1. tract. 2. resolut. 31.* 13

Hinc privilegia canonis, & fori nulla consuetudine etiam immemorabili, vel præscriptione longissimi temporis, immo nec ulla lege tolli possunt absque summi Pontificis authoritate: quia cùm non sint laici capaces ecclesiasticæ jurisdictionis, nunquam possunt [illegible] fieri consuetudine etiam immemorabili, quia 14

hæc nunquam potest esse legitima ad præscribendum contra privilegia canonis, & fori: siquidem omnis consuetudo contra ecclesiasticam libertatem reprobatur *c. in noverint*, *de sentent. excommun.* ut benè advertit Suarez contra Regem Angliæ *lib 4. c 34. numero* 16. ubi probat, quòd consuetudo turpis, & exprobata, tametsi immemorabilis sit, non possit privilegium inducere. Præterea, quia talis consuetudo non potest induci, cùm quot annis per Bullam cœnæ expressè reprobetur.

15 Cæterum summus Pontifex ob justam causam per speciale privilegium datum alicui Principi, aut Magistratui sæculari, potest ex parte derogare ecclesiasticæ exemptioni, adeo ut virtute talis specialis privilegii possint laici exercere nomine Pontificis jurisdictionem in ecclesiasticas personas: hinc Rex Galliæ quamvis laicus beneficia ecclesiastica confert in suo Regno ex speciali privilegio apostolico, ut probant Filliucius *tract.* 16. *num.* 259. Malderus 1. 2. *quæst* 96 *art* 4. Neque obstat, quòd in oppositum adsint pontificiæ constitutiones, quia cùm istæ sint tantùm universales, non derogant privilegio speciali: siquidem lex posterior universalis, non derogat privilegio anteriori speciali.

16 De Novitiis videtur esse aliqua difficultas, an isti gaudeant privilegio fori: quia Novitius criminosus ob delictum ab eo perpetratum ante ingressum religionis juxta constitutionem Sixti V. quæ incipit *cùm de omnibus* spoliandus est religioso habitu, ac puniendus à Judice sæculari, ac si nondum esset religionem ingressus: verùm rigorem hujus constitutionis postea lenivit Clemens VIII. quapropter probabiliùs dicendum est, quòd ingressus religionis validus sit ad hoc, ut Novitius gaudeat privilegio fori, idque tametsi ingressus in religionem factus sit cum fraude, ut Novitius se eximeret à jurisdictione Judicis sæcularis instar clerici cum fraude assumentis statum clericalem post commissum delictum ea intentione, ut se subtraheret à sæculari potestate: ratio id suadens est, quia si sæcularis post patratum delictum confugit ad Ecclesiam animo fraudandi Judicem sæcularem; non obstante tali fraude, adhuc gaudet immunitate Ecclesiæ, quamvis remaneat laicus, & ad tempus duntaxat in Ecclesia moretur: multò magis gaudere debet privilegio fori, qui personam suam per susceptionem ordinis clericalis, vel ingressum in relgionem approbatam divino emancipat cultui, seque totum Deo consecrat.

17 Quamobrem sicut clericus puniri non potest à Judice sæculari corporaliter, sed tantùm in pecunia, & bonis; adeo ut Judex sæcularis, sit tantùm Judex causæ, non autem personæ: ita eodem pacto Novitius in tali casu puniri ad summum tantum posset a Judice sæculari in pecunia, & bonis, non autem in corpore: immo censerem probabilius neque posse Novitium puniri à Judice sæculari in pecunia, & bonis, eò quia censeatur religiosus saltem in via, quamvis nondum professionem solemnem emiserit. Immo censerem, neque Novitium post dimissum habitum religionis posse à Judice sæculari puniri ob delictum perpetratum tempore Novitiatûs, quia ut rectè notant Layman *lib. 4. tract. 9. c. 7. num. 5.* Diana *p. 3 tract. 1. resol. 34.* ad cognoscendum, cuinam foro quis subjiciatur, attendi debet delicti tempus, & status, in quo tempore delicti reperiebatur delinquens: atqui hic tempore delicti supponitur Novitius, proinde immunis à potestate sæculari, proinde remanet immunis etiam ob delictum perpetratum in novitiatu.

Tum quia clericus, si tempore clericatûs supponatur commisisse delictum aliquod, non potest relicto postea clericatu ob tale delictum à laico puniri: ergo eodem pacto dicendum est de Novitio. Hinc si Novitius sit ære alieno gravatus ab ejus creditoribus non coram Judice laico, immo neque coram ecclesiastico, sed coram suo proprio Prælato regulari debet conveniri: siquidem Novitius plenè ut novitius subjicitur Prælato Regulari: hinc creditor apud regularem competentem Judicem Novitii debet suum debitum exigere; quia Novitius exemptus est tam à sæculari, & laico Judice, quàm à sæculari ecclesiastico, ut ostendit Sanchez *lib. 6. moral. c. 6. numero* 10. & 11. 18

Rursus Novitius de omnibus delictis potest puniri à suo Prælato regulari, si ipse velit in religione manere: siquidem Novitii cum gaudeant privilegiis religionis, sunt exempti à Judice sæculari. Sin verò Novitius occideret, vel vulneraret aliquem alium religiosum, vel enorme aliud delictum committeret, & postea à religione aufugeret, tunc deberet à Judice sæculari puniri, quia delicta non debent impunita manere; & semel quòd tali pacto est egressus è Monasterio, censetur sæcularis, ut notat Sanchez *loc. cit. numero* 14. Quòd si Novitius ob delicta leviora, quæ mortem non merentur è religione velit egredi, potest etiam invitus à Prælatis Regularibus puniri, antequam egrediatur: alioquin si sub tali prætextu non puniretur à Prælato regulari, remanerent delicta impunita, ut ostendit Suarez *tom. 3. de religion. lib. 5. c. 16. num.* 18. 19

Neque ex hoc censerentur Prælati Regulares, se opponere libertati Novitii volentis religionem egredi, ut desumitur *ex c. statuimus de regul, & c. non solùm eod. tit. in 6 de regular.* Quinimò si necessitas postularet, ut Novitius ratione delicti torquendus esset; posset à Prælato regulari ut professus torqueri ad eruendam veritatem, quia id concernit officium Judicis. Non tamen tunc torquendus esset Novitius per sæcularem personam, sed per clericum, vel Religiosum, & quidem juxta formam præscriptam *in c. universitatis de sent. excommun.* 20

Super.

21 Superest difficultas, an etiam ipsa familia clerici gaudeat privilegio fori. Plures negant ea innixi ratione, quia privilegium fori sit personale ratione ordinis ecclesiastici. Nihilominus contraria sententia, quam plures propugnant, non caret sua probabilitate; quia uxor ratione matrimonii sortitur forum viri, seu mariti; quapropter in dispositione, quamvis stricta privilegiũ concessum viro, censetur etiam concedi eius uxori: quinimò non desunt, qui putent, hoc privilegio gaudere uxore etiam mortuo marito, donec alteri nubat: & ratio videtur probabilis, quia vita vidualis censetur in priori matrimonio persistere. Filii itidem Clericorum gaudent privilegio fori, adeo ut Judex laicus non possit eos punire, quia pater, & filius reputantur una, ac eadem persona, & filius dicitur pars corporis patris, quod tamen procedit de solis filiis legitimis, & vivente patre: quia hoc decedente, cessant filii gaudere privilegio fori. Servi itidem perpetui, & mancipia gaudent privilegio fori, quia huiusmodi servi habentur, tanquam pars patrimonii, & substantia eiusdem. Hoc tamen Covarruvias *pract. qq. c. 31. n. 2.* negat de famulis non perpetuis, sed temporalibus, conductitijs, mercenariis, annua, menstrua, vel diurna mercede servientibus. Alii verò apud Dianam *p. 3. tract. 1. resolut. 7. 35. & 47.* contrarium sentiunt, & docent, huiusmodi famulos conductitios, & mercenarios annua, menstrua, vel diurna mercede esse participes privilegiis dominorum, quibus inserviunt.

22 Recensentur etiam pleraque alia privilegia concessa Clericis, quæ congerit Sylvester. Primò potest clericus vendicare rem concessam Ecclesiæ ante traditionem *l. fin. c. de SS. Eccle. sia; c. ex litteris de consuetud.* Secundò facientes statuta contra clericos anathemate percutiuntur, ut desumitur *ex cap. cor. de immunit. in 6.* Tertiò quia soli clerici capaces sunt beneficii ecclesiastici, & illi soli possunt huiusmodi beneficia obtinere *c. ex litteris de transact.* Quartò per litteras contra clericũ impetratas cum clausula generali non potest conveniri *c. sedes is de rescript.* & ibi Glossa. Quintò, non tenetur clericus sportulas dare *c. cum ab omni de vit. & honestat. clericor.* Sextò potest clericus de acquisitis etiam sub patria potestate libere disponere, perinde ac de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus *autent. Presbyteros C. de Episcop.* Septimò potest etiam absque consensu patris de rebus suis recuperandis agere *authent. Presbyteros C. de Episcop. & cleric.* Octavò possunt clerici collegium instituere, quod laicis non permittitur *argu. c. fin. de relig. domib.* Tuschus *l. C. conclus. 456.* Nonò familia clerici ut paulò ante ostendimus gaudet eodem fori privilegio *cap. clericum 11. q. 5.* Maranta *p. 4. dist. 12. pag. 98.* Decimò clericus inops, & paupertate laborans non tenetur bonis cedere ob debita, proinde neque potest in carcerem detrudi, ut notat Odoardus *3. de solutionibus* Maranta *p. 6. §. tertius actus n. 56.*

23 An verò ex summi Pontificis permissu possint laici, Judices esse clericorum, & illos punire? Affirmativè respondet Segura Davalos *in directorio Iudicum ecclesiast. p. 1. c. 11.* & est sententia communior cum Glossa *in c. 1. dist. 94. c. clericorum nullus 11. q. 1.* ratio est, quia summus Pontifex habet absolutam potestatem in omnibus causis ecclesiasticis; proinde si res postulet, & ratio exigat, potest laico dare facultatem judicandi Clericos, eosque puniendi. Non tamen potest Principibus sæcularibus dare iurisdictionem ordinariam contra clericos ut probat Menochius *lib. 3. de testib. c. 22. n. 71.* quia id non cederet in ædificationem, sed potiùs destructionem ecclesiasticæ disciplinæ, ut notat Farinac. *l. 1. q. 8.* An verò possint laici per consuetudinem acquirere jurisdictionem in clericos, respondent aliqui cum distinctione, eò quia ex causis, aliæ sunt merè spirituales, & aliæ mere temporales, & aliæ mixtæ, seu quasi spirituales, ut cum agitur de recuperanda possessione beneficii ecclesiastici, quâ per laicum quis iniuste spoliatus est, & respondent fieri posse, ut alicubi vigeat consuetudo agendi, & finiendi a Judice sæculari has mixtas causas: eò quia ad Magistratum, & Principes laicos cura pertineat promovendi bonum regimen, & conservandi reipublicæ tranquillitatem: & addunt adesse, si non explicitum, saltem virtualem, & tacitum summi Pontificis consensum: & Covarruvias *lib. pract. qq. c. 35.* asserit, hunc morem in Regno vigere Neapolitano.

24 Verum communior, & probabilior sententia est, præfatam consuetudinem omnino irritam, nullamque esse, & revera id desumitur *ex c. clericali de judic.* siquidem potestas judicandi clericos est iuris divini; & nulla consuetudo potest prævalere contra ecclesiasticam libertatem *c. noverunt de sentent. excommun. c. clerici* Tuschus *lit. C. conclus. 9.* Tum quia cùm laicus sit incapax jurisdictionis spiritualis nullo tempore potest præscribere contra privilegium fori, *c. causam de præscription.*

§. V.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

Quæritur primò, quæ pœnæ jure canonico injunctæ sint frequentantibus monasteria monialium, si moniti non desistant? Respondetur, frequentantes huiusmodi monasteria, si clerici sint, esse deponendos; si laici, excommunicandos, & desumitur ex *c. Monasteria 8. h. t.* ubi prohibetur accessus ad monasterium Monialium, adeò ut si clericus sine manifesta, & rationabili causa Monasteria Sanctimonialium frequentaverit, arceri, seu prohiberi debeat ab Episcopo, quòd si non destiterit, sit ab officio ecclesiastico suspendendus; & si laicus fuerit, sit excommunicandus: unde non sufficit causa rationabilis, sed ulterius requiritur, ut sit manifesta. Is verò dicitur frequentare Monasteria Sanctimonialium, qui bis ea adit, quia per pluralitatem actuum constituitur frequentatio. Extat de hac re constitutio Bonifacii VIII. in *c. 1. de statu regul. in 6.* quam innovavit, & auxit Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 5. de Regul.*

2 Ratio verò, cur frequentantibus hujusmodi monasteria sint pœnæ iniunctæ, ex eo petitur, quia ex tali frequentatione facta sine manifesta, & rationabili causa oritur prava suspicio contra accedentes, & Monialibus facultas tribuitur lasciviendi. Tum quia à Dei servitio sæpe revocantur *c. 1. de stat. Regul.* nec potest Deo totaliter adhærere, qui accessibus copulatur fœminarum *c. Hospit. dist. 32.* præsertim cum facies mulieris dicatur ventus urens *Proverb. c. 5.* & quia periculo est obnoxia sexuum commixtio *c. mulieres de judic. in 6.* Rectè provisum fuit, ut qui divino sunt addicti ministerio sub pœnis incurrendis, teneantur abstinere à Monasteriis Sanctimonialium frequentandis sine manifesto, & rationabili causa, adeò ut Episcopi teneantur eos arcere. Quòd si sint clerici, & non destiterint suspendendi sunt ab officio ecclesiastico: sin verò laici excommunicatione percutiendi. Observandum tamen est, quòd debeat, quis priùs admoneri, quàm has pœnas incurrat, ut habetur in *d. c. Monasteria 8. h. t.* admonitio enim debet semper vindictam præcedere, ut quis, si se corrigat, possit pœnam declinare *c. indignè 12. q. 2.* imò in ferenda excommunicatione ab homine trina debet monitio præcedere *c. sacro de sent. excommun.* quia excommunicatio est in ecclesia gravissima pœna, quæ non est leviter ferenda *c. corripiantur 34. q. 3.*

3 Quæritur secundò, quibus pœnis subiiciantur Clerici, si armati incedant? Respondetur incurrere excommunicationem, & desumitur ex *c. Clerici 2. h. t.* ubi ex Concilio Moguntino statuitur, ut Clerici arma portantes, ut etiam usurarii excommunicentur. Ratio est, quia officium clericale reddit clericos inhabiles ad pugnandum *c. Ex multa de voto.* quia sicut non potest quis duobus dominis servire, ita neque clericus militare simul Deo, & sæculo *c. quicunque 23. q. 8.* quapropter arma clericorum dicuntur esse preces ad Deum fusæ, & lacrymæ ab oculis effusæ *c. convenior 23. q. 8.* & quia Clericus qui contrahens officium arma defert, graviter peccat *d. c. quicunque 23. q. 8.* & pro culpa gravi pœna possit excommunicationis infligi *c. nullus 11. q. 3.* fit, quòd clerici, si armati incedant possint excommunicari, ut in *d. c. Clerici 2. h. t.*

4 Id tamen limitatur nisi ex justa causa, & rationabili clerici arma deferant, ut ad naturalem defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ; ad terrorem latronibus incutiendum, si per loca periculosa sint transituri *c. Dilecto de sentent. excommun. in 6.* Rursus Clerici sæculares deferentes arma non sunt ipso facto excommunicati; sed possunt excommunicari, ut habetur in *d. c. Clerici*; adeò ut hæc excommunicatio sit tantùm ferendæ sententiæ, si post admonitionem contumacia accesserit. Imò consuetudo inolevit, ut Clerici iter facientes per loca præsertim periculosa possint arma defensoria deferre. Religiosi verò habentes arma intra septa monasterii sine licentia superioris sunt excommunicati ipso facto *clement. ne in agro & quia de stat. Regul.* Verùm nomine armorum non intelligitur exiguus cultellus ad præparandos calamos ad scribendum, vel ad panem incidendum, ut notat Glossa in *authent. de armis* & docet Aretin. *consil. 38.* Cæterum hæc pœna excommunicationis incurritur etiam a clericis usurariis: siquidem crimen usurarum est grave, ac detestatur in utroque testamento *c. super eo de usur.* adeò ut tam Clerici, quàm Laici usurarii præter alias pœnas, quas incurrunt, possint excommunicari, nisi à tali crimine destiterint.

5 Quæritur tertiò, quamnam pœnam incurrant Clerici in sacris constituti comam relaxantes, & non deferentes convenientem suo statui tonsuram? Respondetur, esse anathemate percutiendos, ut habetur in *c. si quis 4. h. t.* & est canon desumptus ex Concilio Romano sub Gregorio II. *c. ult.* ibi *si quis ex clericis comam relaxaverit anathema sit.* Ratio desumitur ex eo, quia ipsa natura nos docet, nutrire comam esse viris ignominiæ: secus mulieres, si comam nutriant, datur illis gloriæ, quia capilli pro velamine iisdem dati sunt, ut scribit Apostolus *1. ad Corinth. c. 11.* quia verò Ministri altaris debent mentem habere elevatam, non velatam, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 40. art. 1. in addit.* & quia clericus, si contra præceptum ecclesiæ comam relaxat, & tonsuram non defert, mortaliter peccat *c. duo sunt 12. q. 1.* sequitur, quòd pro tali culpa gravi possit anathemate percuti, ut habetur in *d. c. si quis 4. h. t.*

6 Hinc clericis in sacris constitutis maximè verò religiosis præcipi debet, ut tonsuram ecclesiastico suo statui convenientem ferant; qui si admoniti non obediant, anathemate sunt percutiendi, quod intelligendum est per sententiam Judicis, ut monet Glossa in *d. c. si quis 4. h. t.* & Innocentius in *c. si quis ex clericis 23. dist. 23.* Quæ verò dicuntur de tonsura, servata proportione debent intelligi de habitu clericali. Cæterum clerici neque comam nutrire debent, nec barbam, ut habetur in *c. Clericus 5. h. t.* & ratio ex eo desumitur, quia iis, qui divinis sunt addicti ministerijs rasura competit, & tonsura in modum coronæ, idque ratione figuræ; quia corona signum est regni, & perfectionis, cùm sit circularis. Ii verò, qui divinis inserviunt, ac ministrant, regiam consequuntur dignitatem; debentque propterea omnium virtutum splendore enitere. Competit etiam iisdem, ut per rasuram subtrahantur capilli ex parte superiori, ne scilicet mens clericorum temporalibus detineatur occupationibus, nec à divinorum contemplatione retardetur: & ex parte inferiori per tonsuram, ne scilicet eorum sensus rebus fluxis, ac futilibus obvolvantur. *c. Duo sunt 12. q. 1.* & præsertim ad indicandum omnem temporalem superfluitatem debere prorsus a clericis exulare: siquidem per capillos congruè superflua significantur, quia ex superfluis generantur, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 40. art. 1.* hæcque ratio est cur clericus neque comam nutrire debeat, neque barbam.

7 Quæritur quartò, an Episcopus possit in sua ecclesia certum numerum clericorum statuere

tuere secundùm ipsius facultates, qui vivant simul in communi? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. quoniam 9. h. t.* ubi Gregorius VII. declarat, quòd Episcopus, si facultates ecclesiæ sufficiant, possit statuere certum numerum clericorum, qui vivant in communi, imò possit etiam compellere contradictores ad hanc observantiam per suspensionem officii, & beneficii, vel etiam graviori pœna non obstante appellatione. Ratio ex eo desumitur, quia per habitationem juxta ecclesiam Clerici divinis officiis, & ecclesiasticis functionibus maiori devotione, & promptitudine incumbunt *c. necesse 12. q. 1.* Hinc olim etiam Canonici sæculares in collegiis simul sub Præposito, & Decanis degebant certâ ipsis vivendi regulâ constitutâ, quâ ratione canonici Regulares dicerentur, ut liquet ex Concilio Turonensi III. sub Leone III. tempore Caroli Magni celebrato *c. 2.* ubi de clericis civitatum, qui ecclesiæ Cathedrali inserviunt, statuitur, ut in claustris habitantes simul omnes in uno dormitorio dormiant, ac in uno reficiantur refectorio. Hinc etiam in Concilio Moguntino coacto eodem fermè tempore anno scilicet à reparata salute 813. statuitur in *c. 9.* ut Canonici sæculares canonicè vivant, nihilque sine licentia Episcopi, vel eorum Magistri præsumant in unoque Episcopatu agere, & ut simul manducent, & dormiant, ac in suo claustro maneant, & singulis diebus manè ad lectionem veniant, & audiant, quid eis imperetur, ad mensam verò similiter lectionem audiant; & obedientiam secundùm canones suis Magistris exhibeant. Hinc Clerici ex institutione Episcopi viventes in communi imitantur charitatem fidelium, & clericorum primitivæ ecclesiæ, de quibus legitur, quòd multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia, ut dicitur in *Act. Apostol. c. 4.*

Cæterum, quia multitudo plerumque dissidia parit *l. cum pater §. dulcis. ff. de leg. 2.* & paulatim charitatis fervor intepuit *c. fraternit. dist. 24.* fit quòd Episcopus hodie non sit cogendus ad instituendum, ut clerici vivant in communi, imò nec ipsi clerici ad id ex jure adiguntur: sed tantùm datur facultas Episcopo, ut possit ecclesiam erigere collegiatam, ac instituere, ut ibi Clerici in communi vivant, si id ipsi consultius visum fuerit, ut habetur in *d. c. quoniam 9. h. t.* non enim quidquid Judicis potestati permittitur, id juris subiicitur necessitati. *c. Apost. 32. q. 7.* Regulares verò ad id tenentur ex necessitate *c. cum ad Monast. 6. de statu Monac.* Cæterum tot in ecclesijs sunt admittendi, quot ex earundē fructibus possunt honestè sustentari, quia periculum immineret, ne si pauciores instituerentur ob excedentem redituum abundantiam luxuriarentur: vel si plures essent penuria, & egestate laborarent, & in opprobrium Ordinis Clericalis adigerentur, vel mendicare, vel ad turpem quæstum *c. 1. de institut. c. ex parte de concess. prabend.* Consilium tamen est, ut potiùs aliquid supersit, quàm desit; exemplo boni tutoris, ne ex aliquo casu adverso, qui potest facilè contingere, pauperior quis fiat *l. 3. ff. ubi pupill. educ. deb.* Id verò limitatur, nisi pauperes indigeant, quia tunc bona illa essent liberè erroganda, ut eorum subveniretur indigentiis, quod etiam procedit de redemptione captivorum, & de ecclesiarum instauratione *c. aurum 12. q. 2. c quoniam. 16. q. 1.*

Imò potest Episcopus etiam Clericos adigere contradicentes, ut in communi vivant: 9
siquidem Judex omnia potest, sine quibus officium sibi concreditum expediri nequit *c. Prat. de offic. deleg.* Tum quia jurisdictio delusoria foret, si coercitionem aliquam non haberet *c. Ex litteris de offic. deleg.* quapropter si sint, qui velint hanc institutionem impedire, potest Episcopus per suspensionem beneficij, vel etiam per graviorem pœnam, si opus fuerit, eos ad hanc vivendi normam adigere, non obstante quavis appellatione.

Rursus conceditur etiam Episcopis, ut 10
si quisquam eorum, qui in communi vivunt, ob manus iniectionem in socium Clericum canonis incurrerit excommunicationem, talem possint absolvere, nisi facti attrocitas videatur aliud exposcere. Ratio ex eo petitur, quia ubi maius imminet periculum, ibi uberiùs est providendum *c. ubi de elect. in 6.* & *l. 1. § sed & si quis*, & quia communio materiam solet dissidiorum ingenerare: ideo indulgetur Episcopo loci, ut si quisquam eorum, qui sic simul in communi vivunt, per manus injectionem in socium incurrerit excommunicationem, habeat potestatem eum reconciliandi, & pœnitentiam illi injungendi.

Quòd si dicas, id regulariter competere 11
Episcopis etiam super aliis *c. Pervenit de sent. excommun.* Respondetur, textum in illo capite procedere de injuria levi: quia inferens Clerico iniuriam mediocrem non potest regulariter absolvi, nisi à Papa *c. si quis suadente 17. q. 4.* unde hoc privilegium operatur, ut possit Episcopus absolvere, si iniuria fuerit mediocris: quod etiam procedit de Religiosis, qui ob similes iniurias absolvi possunt à suis Abbatibus *c. Monachi de sent. excommun.* Cæterum ubi iniuria est attrox, nec Episcopi, neque Abbates possunt delinquentes absolvere, sed illi absolvendi sunt à Papa, vel ab eo, cui Papa specialiter demandaverit: quia summus Pontifex hanc absolvendi facultatem sibi reservavit, ne in tam gravi delicto veniæ facilitas, occasio foret delinquendi *c. 3. de pænit. & remiss.*

Quæritur quintò, an ludi theatrales pos- 12
sint in ecclesijs fieri? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. Cum decore 12. h. t.* ubi prohibetur, ne ludi theatrales fiant in ecclesia, nec per clericos sacros: idque etiam iure novo prohibetur à Concilio Tridentino *sess. 24. de refor. c. 12.* Neque obstat consuetudo, quia hæc est corruptela inquinans honestatem ecclesiæ. Ratio ex eo petitur, quia Domum Dei decet decor, & sanctitudo *Paral. 92.* & debet esse domus orationis, non theatrum iocorum: quia verò per ludos theatrales, qui ibi fierent, ecclesiæ proculdubio inquinaretur honestas *l. mina, C. de Episcop. & Cler.* sequitur, ludos theatrales

non

unde si clerici, multò magis Religiosi, officia, & commercia sæcularia non debent tractare, quia ut scribit Apostolus 2. *ad Timoth.* 2. nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: negotia autem sæcularia ea censentur, quæ mentem avocant à divinis, abstrahúntque à piis officiis. Hinc tenentur Clerici abstinere à lusu alearum, aliisque, quæ mentem distrahunt à Deo: & ratio est, quia clerici tenentur exemplo, & opere, ac verbis cæteris antecellere, & fideles exemplo fortiùs, quàm verbis ad virtutum culturam pertrahere; & nihil est, quod alios magis ad pietatem, Deíque cultum alliciat ac instruat, quàm eorum vita,& exemplum, qui se divino cultui, ac ministerio consecrârunt: siquidem cum à rebus sæculi sejuncti in altiori loco positi sint, in ipsos cæterorũ oculi conijciuntur, ut ex ipsis hauriant, quæ imitentur, ut monet Concilium Tridentinum *sess.* 22. *de refor. c.* 1. ideo specialiter in *d. c. Clerici* præcipiuntur Clerici se abstinere ab omni eo, quod vanitatem redolet, quodque sæcularem potiùs, quàm ecclesiasticum sapit.

19 Quæritur nonò, quibus sit Clericus pœnis obnoxius, si tertiò monitus à negotiationibus sæcularibus se non abstineat? Respondetur, perdere privilegium clericale, & desumitur ex *c. Ex litteris ult. h. t.* ubi Honorius III. rescribit, quòd Clerici exercentes sæcularia negotia, si præmoniti non resipiscant, non gaudeant privilegio clericali; sed subjaceant statutis, & consuetudini patriæ, idque in facultatibus tantùm, quia in illis ipso facto renuntiant privilegio clericali. Ubi notandum est, Clericum, donec ter moneatur gaudere privilegio Clericali. Hinc Clerici gaudere possunt statutis, & consuetudinibus Regionis, in qua vivunt, quatenus ea ipsis sunt commodo: ratio etiam id suadet, quia Clerici sunt etiam cives, & membra Reipublicæ, proinde communibus eius commodis, & privilegiis fruuntur: quo fit, ut etiam communibus Reipublicæ legibus obligentur, dummodo istæ statui Clericorum non repugnent, nec libertati obsint ecclesiasticæ. Quòd si clericus divinis officiis neglectis, negotiis se immisceat sæcularibus, si postquam ter à suo superiore monitus non resipuerit, ipso facto amittit privilegium clericale, quòd attinet ad suas facultates; adeò ut ex iis, perinde ac cives laici, compellatur magistratui sæculari tributa solvere, ac cæteris subiacere oneribus, quia tunc si post trinam monitionem, non resipiscat habetur incorrigibilis, ut saltem quoad suas facultates Magistratui sæculari subiiciatur. Verum hic textus tantùm procedit de bonis, quæ sunt propria, seu patrimonialia clericorum, ut notat Glossa in *d. c. Ex litteris ult. v. suis facultatibus h. t.* ubi etiam notat, quòd si Prælatus sacris officiis neglectis, negotiis se immisceat sæcularibus, & à superiore ter monitus non desistat, ecclesiæ facultatibus non infert præjudicium: quia delictum personæ non debet in ecclesiæ detrimentum redundare juxta *reg. 76. in* 6. Quòd si dicas, hanc pœnam solvendi vectigalia esse modicam. Respondetur, ob id non tolli propterea, quin superior possit procedere ad alias pœnas juris: unde in textu solùm adhibetur remedium in favorem laicorum, quibus præjudicium inferebatur per clericos negotiatores nolentes vectigalia solvere.

Quæritur decimò, an bona clericorum gaudeant eodem privilegio cum rebus ecclesiæ? Respondetur affirmativè in casibus in jure expressis, adeo ut bona clericorum non possint de novo gravari durante dominio in clericis, sicut nec bona ecclesiarum *clement. præsenti de censibus.* Non tamen universaliter in omnibus æquiparantur, ut notat Glossa in *c. quamquam v. ipse de censib. in 6* siquidem aliter præscribitur contra bona patrimonialia Clerici, ut notat Glossa in *c.* 1. 17. *q.* 4. nec Clericus petit restitutionem in integrum in rebus propriis, ut etiam notat Glossa in *clement. unic. de in integ. restit.* Ratio est, quia privilegium utpote læsivum juris est strictæ interpretationis; proinde concessum uni, non debet extendi, nisi quatenus à jure reperitur extensus *c. sanè de privil.* An verò ecclesia, vel Clerici teneantur solvere præstantias, seu alia onera pro possessionibus iisdem collatis, ex quo pro illis,solvebantur, antequam ad eos pervenirent. Respondetur cum distinctione, vel enim bona illa habebant onus perpetuum annexum, & invariabile, & tunc transeunt ad clericos cum suis oneribus *clement.* 1. *de censib.* Vel onus non erat iisdem perpetuò annexum, ut sunt collectiones, in quibus æstimantur bona cuiusque, ut secundum impositionem collectæ solvatur plus, & minus; & ad hæc onera ecclesia, & clerici non tenentur *c. non minus de immunit. eccles.* quia nequit dici tale onus esse annexum possessionibus cum non sit perpetuum,sed variabile. 20

TITULUS II.

De Cohabitatione Clericorum, & mulierum.

POst titulum generalem de vita, & honestate Clericorum congruè Pontifex subiicit præsentem titulum: quia clericorum honestati, ac sanctimoniæ, id quoque conveniens est, ne mulierum contubernia sectentur, unde D. Hieronymus ad Nepotianum de vita Clericorum scribit, *Hospitiolum tuum, aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terant*, quia ut ait Chrysostomus de Sacrificio *lusûs fomes assiduæ mulierum colloquia.* Habet enim cohabitatio mulierum gravissimam repugnantiam cum honestate Clericorum.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *INHIBENDUM* 1. *h. t. Ex Concilio Moguntino statuitur, ut nullus sacerdos fœminas retineat, de quibus possit esse suspicio; sed eas tantùm, quæ à canone permittuntur, ut sunt mater, amita, soror; & has (si ijs indigeat) habeat in domo, in cubiculis longè dissitis à sua conversatione. Rursus statuitur, ne fœminæ præsumant accedere ad altare, nec Presbytero ministrare, nec intra cancellos stare, vel sedere. Ex quo textu liquet, clericos de redditibus ecclesiasticis posse sustentare consanguineos pauperes, de quibus fit mentio in hoc textu: siquidem clerici his potiùs, quàm extraneis debent subvenire* c. non satis dist. 86. *non verò si sint divites* c. quiquis 2. q. 2. *Rursus notat Glossa, textùm loqui de clericis, qui sunt juvenes, & suspecti, & non de quibus nulla est suspicio mali.*

C. *SI QUIS QUAM* 2. *h. t. Ex decreto Eugenii Papæ statuitur, quòd si Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus, cum quacunque fœmina de crimine fornicationis cum ipso suspecta post primam, secundam, & tertiam monitionem inveniatur confabulari, & aliquo modo conversari, excommunicetur, & fœmina canonicè indicetur; ubi notat Glossa: nomine sacerdotis intelligi inferiores ordinatos, & nomine clerici, Superiores, seu in sacris. Rursus fœminam ob crimen fieri fori ecclesiastici.*

C. *CLERICOS* 3. *h. t. Alexander III. rescribit, Ordinarios non debere cogere clericos in sacris constitutos, & publicè concubinarios, ut fœminas abiurent, ne redeuntes sint periuri, sed compellant per suspensionem, & interdictum: quòd si postea reincidant, proferatur contra eorum aliquos sententia excommunicationis, ut cæteri exterreantur. Ex quo textu liquet, quòd si præsumptio sit, ne quis sit iuramentum servaturus, non debeat ad iurandum cogi, sed tunc delinquens sit coërcendus aliis pœnis ecclesiasticis incipiendo à suspensione, & interdicto, & postea excommunicatione, quæ debet esse pœna medicinalis, quæ non inferat mortē perpetuam* c. cùm medicinalis de sent. excommun. in 6.

C. *SICUT* 4. *h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Cantuariensi, quòd si clerici in sacris constituti moniti contemnant relinquere concubinas, debeant suspendi à beneficiis, donec plenè satisfecerint: quòd si suspensi adhuc præsumpserint concubinas retinere, sint perpetuò removendi à beneficiis. Ubi notat Glossa, alios clericos constitutos in minoribus ordinibus esse compellendos, ut dimittant mulieres concubinas, sed non cum tanto rigore, ut nimirum priventur beneficiis. Hodie tamen non proceditur cùm tanto rigore; sed potest Judex secundùm facti circumstantias, & locorum consuetudines incipere à pœna mitiori, vel graviori, dummodo observetur dispositio concilii Tridentini* sess. 25. c. 14.

C. *SUPER EO* 5. *h. t. Idem Pont. rescribit, litteras obtentas à Papa per Presbyterum concubinarium suspensum ab officio, ut absolvatur, nisi contineant seriem facti ei non prodesse. Ex quo liquet, litteras appellationis, ut valeant debere seriem facti continere, seu explicare omnes causas: alioquin essent impetratæ tacitâ veritate, sic non valerent.* c. dilectus 26. de rescript.

C. *SI AUTEM* 6. *h. t. Idem Pont. concedit Episcopis facultatem privandi ecclesiis, & earum portionibus clericos Concubinarios in maioribus, vel minoribus constitutos, si secundò, vel tertiò moniti mulieres non dimiserint, etiā appellatione postposita. Ubi notat Glossa, id esse intelligendum, ut primò suspendantur, deinde post tertiam admonitionem priventur beneficiis.*

C. *VESTRA* 7. *h. t. declarat Lucius III. à Clericis, & Presbyteris quamvis fornicariis, quamdiu tolerantur, nec habent operis evidentiam, licitè divina audiri, & sacramenta recipi.*

C. *TUA NOS* 8. *h. t. Innocentius III. rescribit, quòd si concubinatus clerici ita sit publicus, ut vocetur notorius, seu ut nulla possit tergiversatione celari, tunc non requiratur testis, nec accusator, sed puniatur; sin verò sit publicus non ex evidentia, sed ex fama, non sufficiant testimonia sola ad condemnandum, quia non testimoniis, sed testibus est iudicandum, scilicet iuratis. Sin verò suspicio sit talis, ut scandalum oriatur in populo, tunc sit indicenda canonica purgatio, quam si clerici noluerint, vel non valuerint præstare, sint puniendi secundùm canones. Ex quo textu liquet, in notoriis facti non requiri probationem. Illud dicitur notorium facti, quod nulla potest tergiversatione celari. Illud verò notorium juris, quod reus est confessus, & distinguitur à manifesto. quod procedit ex scientia, & certo Authore, & quod potest probari* l. hæredes ff. qui test[illegible]. *Rursus ex hoc textu liquet, non esse iudicandum per dicta testium, nisi iurent, nec per solam suspicionem, seu famam, nisi scandalum oriatur non esse indicendam purgationem.*

C. *A NOBIS* 9. *h. t. Idem Pont. rescribit, fœminas non esse permittendas habitare cum clericis, nisi sint consanguineæ, vel nulla sit suspicio criminis, quia ut notat Glossa naturale fœdus excludit præsumptionem mali* c. cum in iuvent. de præsumpt.

C. *QUÆSTUM* 10. *& ult. h. t. Gregorius IX. declarat, quòd licèt clericus fornicarius pro peccato mortali, quoad se ipsum sit suspensus; non tamen sit suspensus quoad alios, nec sit vitandus in divinis officiis, nisi peccatum sit notorium per sententiam, vel confessionem, aut evidentiam rei, quæ nulla tergiversatione celari possit. Notandum est, suspensionem in hoc textu sumi pro ea, quam imponit conscientia cuivis existenti in peccato mortali, ne antequam pœnituerit, sacramenta ministret, & recipiat: quamvis enim talis non sit suspensus quoad alios, nisi in casu notorietatis, proinde alii nō teneantur eum vitare in divinis officiis; est tamen suspensus quoad se ipsum, quia peccat mortaliter, si in statu peccati mortalis ministret sacramenta. Unde notorium hic tripliciter sumitur. primò per sententiam Iudicis, quia res iudica-*

judicata habetur pro veritate l. ult. ff. de stat. hom. ingen.] *Secundò per confessionem factam in iudicio, quia confessus in jure habetur pro convicto* l. perinde ff. ad leg. Aquil. *Tertiò per evidentiam rei, quia nulla possit tergiversatione celari, ut si Clericus habeat concubinam, sive uxorem, publicè nutriendo filios ex ea genitos* c. de manifestis 2. q. 1. l. si vicinis C. de nupt. *& tunc delictum est ita notorium, ut non requiratur accusator, vel testis* c. evidentia de accus. c. 3. de test. cog.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

An, & quomodo liceat Clericis cohabitare cum mulieribus.

1 NOn esse permittendum, ut mulieres, unà cum clericis in eadem domo morentur iis exceptis fœminis, quæ vel ob ætatem, seniúmque, vel ob primi, aut secundi gradûs consanguinitatem tolerantur, desumitur ex *c. cum omnibus dist. 81. & c. penult. de cohabitatione clericor. & mulier.* idque consonũ omnino

2 est decori, ac honestati status clericalis: quinimo etiam fœminæ, quæ clericis conjunctione sanguinis sunt addictæ, ac naturali fœdere junctæ; si vel propter se, vel propter earum pedisequas suspectæ sint, excludendæ protinus sunt è domo Clericorum: siquidem etiam in illis scelus contigisse nonnunquam compertum est, ut desumitur *ex c. 1. de cohabitatione Cleric.* ubi expressè habetur, quòd nullus sacerdos retineat fæminas, de quibus possit esse suspicio, sed eas tantùm, quas jura permittunt, ut sunt mater, amita, soror; & has, si illis indigeat, habeat in domo longè à sua conversatione. Notat tamen Glossa ibidem, posse clericos cohabitare cum mulieribus in linea transversali usque ad secundum gradum, & in recta descendente, vel ascendente usque ad quartum *can. cum omnibus 81. dist.*

3 Cæterum spectato jure communi excluduntur tanquam suspectæ omnes fæminæ extraneæ, de quibus suspicio sceleris esse potest. Id tamen interest discriminis inter mulieres extraneas, & consanguineas, quia illæ eò ipso habentur suspectæ, si juvenes sint; proinde jure communi canonico prohibentur cohabitare cum clericis: secus mulieres consanguineæ, & naturali fœdere junctæ, tametsi juvenes sint, non solent esse suspectæ, & permittuntur cohabitare cum clericis saltem ordinariè, & per se loquendo: alioquin si per accidens tales adessent circumstantiæ, ut illa cohabitatio suspicione non esset vacua, sive ob famulas, aut socias, vel etiam ipsas consanguineas; tunc earum cohabitatio cum clericis non esset permittenda, quapropter S. Augustinus, ut testatur Possidonius in ejus vita, nec cum sorore sua habitare voluit, asseritque, consuevisse dicere: *quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt.*

Quando verò dicitur, quòd sacerdos possit simul habitare cum fœminis sibi connexione sanguinis, & naturali fœdere junctis, id intelligitur, quando sacerdos solus habitat; alioquin si simul in eadem domo cum alijs sacerdotibus moraretur, non essent tales fæminæ permittendæ, ut cum iisdem habitarent: quia tunc posset mali suspicio oriri, quoad alios sacerdotes, vel clericos, quibus tales fæminæ non sunt consanguineæ. Generatim clerici non debent secum in domo retinere mulierem suspectam, de incontinentia, tametsi soror, aut mater esset, ut desumitur *ex c. clericus 20. c. clerici 32. c. ad reatum 33. c. legitur 25. 81. dist. c. 1. & ferè per totam 18. q. c. 2. clericus dist.* 82. & habetur in Concilio Foroiuliensi *can.* 4. & ratio petitur ex periculo lapsûs cum familiari cohabitatione fæminarum. Hinc S. Cyprianus *epist.* 11. *lib.* 1. ait loquens de tali cohabitatione cum mulieribus: non dico simul dormire, sed neque simul vivere; cum sexus infirmus, & ætas adhuc lubrica, per omnia frænari, & regi debeat, ne diabolo insidiante & sævire cupienti, ad nocendum detur occasio. Et S. Chrisologus *serm.* 174. *de decolation. D. Joan. Baptist.* ait: si Ioannes tantus, si Ioannes talis, tanta eremo separatus à fæminis, fæminarum pericula non evasit, quis est, qui inter fæminas vivens evasurum se sine labore maximo, maxima sine cautione sibi confidat, nisi qui sancto alitur spiritu? & S. Bernard. *serm. 66. supra Cantic.* ait: *Cum fæmina conversari, & non cognoscere fæminam, nonne plus est, quàm mortuum suscitare? quotidie latus tuum, & latus juvenculæ est in mensa; lectulus tuus ad lectum ejus in camera; oculi tui ad illius oculos in colloquio; manus tuæ, ad manus ipsius in opere, & continens vis putari? esto ut sis, sed ego suspicione non careo*: hactenus Bernardus. Cum igitur Clerici non solùm debeant ab omni incontinentiæ labe se abstinere, verùm etiam omnem occasionem scandali amputare, omnem malæ suspicionis umbram fugare, ideo inhibetur in hoc titulo Clericis cohabitare cum fœminis, etiam cum consanguineis, eò quia aliquando etiam cum illis peccatum fuisse legatur.

Obiici tamen posset, quia sacerdotes ratione 4
propriæ dignitatis, & statûs debent continentes vivere, ac in omnibus suis actibus, modestiam præseferre, ut non nisi morum honestatem redoleant, ut habetur *in c. cum in juventute de præsumpt.* Imo non solùm internis virtutibus ornati esse debent *c. multi 40. dist.* verùm etiam exteriori virtutum ornamento splendescere, & actiones ita componere, ut quia non solùm

Digitized by Google

sectum præbeant exemplum; verum etiam eos exemplo fortiùs, quàm verbis alliciant ad virtutum culturam & pietatis studia; proinde eorum cohabitatio cum fœminis non est prohibenda, cùm mulieres ex sancta sacerdotū conversatione invitentur ad exercitia virtutum, & vitiorum fugam; siquidem ut ait Regius Vates *Psal. 17. cum sancto sanctus eris, & cum perverso perverteris*, cui consonat illud Isidori *lib. 3. solsq. sancta conversatio confundit inimicum, ædificat proximum, glorificat Deum*; idque cùm priùs animadvertisset Seneca *epist. 6.* ait: *Nulla res magis animos honestos, & in probrum inclinabiles revocat ad rectum, quàm bonorum conversatio; paulatim enim descendit in pectora, & vim præceptorum obtinet frequenter aspici, frequenter audiri.*

Sed contra, quia tametsi clerici, & præsertim Sacerdotes, nonnisi virtutes deberent olere, & nonnisi exempla pietatis depromere, ac esse omnibus exemplo, ac omnes allicere ad Dei cultum, & pietatis exercitia; nihilominùs quia humanum genus pluribus est periculis obnoxium, & natura per peccatum corrupta pronior ad vitia, quàm ad studia virtutum, & domestica exempla citiùs corrumpunt, & obviæ occasiones efficaciùs invitant; ideo prohibetur Clericis hæc cum mulieribus cohabitatio: quia ut monet Seneca epist. 91. *id agere debemus, ut irritamenta vitiorum, quàm longissimè profugiamus, indurandus est animus, & à blandimentis voluptatum procul abstrahendus.* Facilè odores, quis contrahit, quos socius emittit, quapropter Senec. *epist. 104. Hærebit tibi avaritia, quamdiu avaro, sordidóque convixeris: hærebit tumor, quamdiu cum superbo conversaveris: nunquam sævitiam in tortoris contubernio depones; incendent libidines tuas adulterorum sodalitia si velis vitiis exui, longè à vitiorum exemplis recedendum est.* Igitur ob periculum sæpius prohibitum fuit clericis cum fœminis cohabitare.

Quòd si Sacerdos, Diaconus, vel Subdiaconus de crimine fornicationis cum fœmina suspectus fuerit, & post primam, secundam, & tertiam admonitionem adhuc inventus fuerit cum ipsa confabulari, & conversari anathemate percutitur, & fœmina canonicè punitur, ut statuitur *in c. si quisquam 2. h. t.* ubi habetur: Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, si ter monitus inveniatur loqui, vel conversari cum fœmina suspecta de crimine fornicationis cum eo, est excommunicandus, & fœmina canonicè est punienda, ubi Glossa notat nomine sacerdotis intelligi inferiores ordinatos, sicut nomine clerici intelliguntur superiores. seu in sacris Et fœminas ob crimen cū clerico fieri fori ecclesiastici: adeò ut si fœminæ cū clerico delinquant contra decore ordinis ecclesiastici subiiciantur jurisdictioni ecclesiastici Iudicis, ob quasi commissum sacrilegium, ut notat Abbas *in d. c. n. 4.* & Glossa recepta *in c. eos, qui 10. dist. 32.* Quòd si plures Rei simul delictum committant, omnes ab eodem Judice puniri debent, ne continentia causæ dividatur juxta *l. nulli 10, C. de judic.* Hinc si clericus [illegible]

cum laico delinquat, uterque reus forum eodem Iudice ecclesiastico sortitur forum ratione delicti, ut docet Menochius *de arbit. jud. cas. 371. numero 2.* ubi addit, id in praxi non observari, cum passim Judices sæculares contra mulieres suspectas, & concubinas delinquentes cum clericis procedere soleant, ut etiam notat Laymanus *libro 4. tract. 9. cap. 4. numero 10.*

Clerici sacris initiati ordinibus, si concubinas habeant, & ter ab Episcopo moniti eas non dimiserint à beneficiis suspenduntur ecclesiasticis, donec congruè satisfecerint: si autem suspensi adhuc illas retinere sint ausi, ab iisdem beneficiis sunt removendi, ut rescripsit Alexander III, *in c. sicut 4. h. t.* ubi habetur quòd si clerici in sacris moniti contemnant relinquere concubinas, suspenduntur à beneficiis donec plenè satisfecerint: & si suspensi præsumpserint concubinas retinere, removentur à beneficiis perpetuò: ubi Glossa notat, alios clericos in minoribus ordinibus constitutos esse compellendos, ut dimittant mulieres concubinas, licèt non cum tanto rigore; ut scilicet priventur beneficiis *c. si autem inf. eod.* Non tamen sunt clerici cogendi, ut consortia fœminarum abjurent, ne instigante diabolo in idem redeuntes peccatum, perjurii incurrant reatum, ut desumitur ex *c. clericus 3. h. t.* Ubi Alexander III. injungit Ordinariis, ne cogant clericos in sacris constitutos, & publicè concubinarios, ut concubinas abjurent, ne scilicet redeuntes sint perjurii; sed illos cogant per suspensionem, & interdictum, quòd si deinde reincidunt, excommunicent aliquos eorum; & licèt nonnulli apud Barbosam *in collect.* censeant, has pœnas tantùm habere locum in suspectis de concubinatu cum fœmina domi retenta; nihilominus communior sententia, eas etiam intelligit, de aliis delictis carnis, sine qualitate concubinatus, ut si clericus extra domum consortia frequentaret suspecta, ut notat Navarrus *consil. 1. de cohabit.* [illegible]

Quamvis clerici in sacris constituti, si olim in vitium fornicationis lapsi essent, deponerentur *c. Presbyter 12. dist. 81. Cap. Sacerdotes 37. dist. 50. c. à multis 9. de ætate, & qualitate,* & posterioribus temporibus juberentur tales clerici per suspensionis, aut interdicti, deinde etiam excommunicationis, ac demum depositionis sententias ab Episcopis suis coërceri, ut patet ex *c. 2. & aliis h. t.* hodie tamen observandum est decretum Concilij Tridentini *sess. 25. c. 14. de reformat.* ubi prohibetur in primis, quibuscunque clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus suspicio haberi possit, in domo, vel extra domum retinere, aut cum illis ullam consuetudinem habere audeant, alioquin pœnis à sacris canonibus, vel statutis Ecclesiarum impositis puniantur. Secundò si à superioribus moniti, ab iis se non abstinuerint; tertia parte fructuum, obventionum, ac proventuum beneficiorum suorum, quorumcunque, & pensionum ipso facto sint privati, quæ fabricæ Ecclesiæ, vel alteri pio loco [illegible]

[illegible] Episcopi applicentur. Tertiò si in eodem delicto perseverantes, neque secundæ monitioni paruerint; non solum fructus omnes, ac proventus suorum beneficiorum eo ipso amittunt, sed etiam suspenduntur ab administratione ipsorum beneficiorum, quamdiu Ordinario visum fuerit, vel ipse Delegatus sedis Apostolicæ arbitrabitur. Quartò si ita suspensi nihilominus eas non expellant, & cum eis versentur, tunc beneficiis, portionibus, officiis, ac pensionibus ecclesiasticis quibuscunque perpetuò privantur, ac inhabiles, & indigni quibuscunque honoribus, beneficiis, & officiis impòsterum redduntur; donec post manifestam emendationem eorum superioribus ex justa causa cum iis visum fuerit dispensandum. Quintò si postquam eas semel dimiserint, iterum admiserint, vel alias ejusmodi scandalosas mulieres sibi adiungere ausi fuerint, præter prædictas pœnas, etiam excommunicationis gladio plectuntur.

9 Juvat animadvertere circa hoc decretum Concilii Tridentini, quod clericus concubinarius dicitur non solum ille, qui concubinam domi suæ instar uxoris continuò retinet, sed etiam, qui extra domum alibi habet, & assiduam cum ea consuetudinem tenet, ut notat Barbosa *in collectan. in c. si quis 4. num. 3. h. t.* Non tamen hoc decretum extenditur ad simplicem incontinentiam, absque qualitate concubinatùs, juxta declarationes Cardinalium, quia Concilium loquitur de clerico habente consuetudinem cum muliere lasciva: hanc autem consuetudinem non censetur clericus habere, si tantùm semel fuerit cum aliqua fornicatus, quia ad consuetudinem requiruntur plures actus, & proinde quòd clericus saltem bis fuerit cum muliere fornicatus, quia interpretatio pœnarum est stricti juris.

10 Cæterum sub tertia parte fructuum, quâ privantur ipso jure clerici concubinarii comprehenduntur etiam distributiones quotidianæ, ut docent plures apud Barbosam *in collectan. in d. c. si quis 4. num. 3. h. t.* Rursus monitiones debent esse speciales in personam; adeo ut non sufficiat monitio generalis in synodo facta; quamvis aliàs censeatur habere vim trinæ monitionis, & id procedit etiam de concubinario notorio, qui sine trina monitione prævia non est privandus beneficiis.

11 An verò hujusmodi pœnæ, quæ ipso facto incurruntur statim obligent in conscientia, adeo ut Parochus fructus ita deperditos absque alia condemnatione ultrò teneatur restituere. Respondetur esse benignam, ac probabilem opinionem, quod hujusmodi pœnæ etiam ipso jure irrogatæ non obligent in conscientia, nisi post sententiam declaratoriam, per quam Judex declaret, teneri clericum delinquentem tales pœnas solvere *arg. c. cum secundum 19. de hæret. in 6.* ubi videtur supponi, regulariter ad pœnas ipso jure irrogatas debere accedere sententiam declaratoriam, nisi specialiter ob gravitatem criminis aliud statuatur. Tum quia hæc sententia declaratoria non obscurè ex prærecensito decreto Concilii Tridentini colli- [illegible]

gitur: siquidem fructus à clerico concubinario ipso jure amissi non per ipsum clericum, sed ad arbitrium Episcopi jubentur applicari fabricæ Ecclesiæ, vel alteri pio loco, unde supponitur Episcopi sententia declaratoria Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 6. n. 13.*

An verò sacerdos concubinarius incurrat ipso jure suspensionem propriè dictam juxta *c. præter dist. 32.* adeo ut si celebret ante absolutionem fiat irregularis, & cum quo tantum per Papam dispensari possit *c. 1. de sent. & re jud. in 6.* Respondent jurisperiti cum distinctione; si enim concubinarius sit occultus, dicunt non esse suspensum propriè, sed tantum eo modo, quo quilibet in peccato mortali existens suspenditur a sacro faciendo, donec ipsum sui pœniteat delicti *c. fin. de cohabitatione cler. & mulier.* Sin verò clericus concubinarius sit notorius, licèt adhuc sit dissensio inter doctores apud Garziam *de beneficiis p. 7. c. 14. n. 13.* 12

Nihilominus ex consuetudine, quæ optima est legum interpres *l. si de interpret. ff. de ll.* videtur dicendum, canones loquentes de suspensione concubinarii notorii esse intelligendos de suspensione impropria, seu de simplici prohibitione celebrandi divina, non autem de suspensione, quæ recensetur inter censuras, & cujus transgressio irregularitatem inducit, ut notat Covarruvias *in relect. clement. si furiosus p. 1. §. 1. n. 5.* quia neque antiqui canones, neque Concilium Tridentinum alicubi de tali irregularitate mentionē faciunt: tum quia canones interdicentes talibus clericis celebrationem supponunt, eos sæpius celebrare: non enim suspensio semper est censura, sed interdum tantùm simplex prohibitio sacrum faciendi, ut desumitur *ex c. dilecta de major. & obed.* ubi dicitur quòd Abbatissa possit suos clericos ab officio, & beneficio suspendere, quòd non intelligitur de censura, quia hæc pertinet ad claves Ecclesiæ, quæ fœminis non traduntur. 13

Rursus olim secundùm canones *c. nullus 5. & c. præter, 6 dist. 32.* prohibitum fuit, ne quisquam missæ sacerdotis notoriè concubinarii interesset, & in *can. ult. caus. 15. q. ult.* habetur, quòd non possit aliquis sacerdos notoriè concubinarius, quæ sancta sunt, coinquinare, quod tamen non ita intelligitur, quod ab eo sacramenta non rectè conficiantur, cum quantumcunque pollutus, divina polluere non possit, quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt, ut desumitur *ex c. vestra 7. h. t.* sed ut per populi contemptum hujusmodi sacerdotes notoriè concubinarii ad pœnitentiam trahantur, & aliis peccandi licentia auferatur. 14

Quòd si petas, quid sit notorium. Respondetur, notorium in genere esse jus, vel factum transiens in notitiam omnium, vel majoris partis eorum, quia per majorem partem totus populus repræsentatur *l. quod major. ff. ad munic.* Triplex est notorium, scilicet juris, facti, & præsumptionis. Notorium juris est, quod oritur ex iis, quæ in judicio aguntur, & oritur ex triplici capite. Primò ex spontanea confessione facta in judicio, quia confessus habetur pro judicato *l. 1. ff. de confess. & l. unic.* [illegible] 15

[illegible]

c. *sed.* Secundò ex probationibus, & actis in judicio, quæ vel à Notario coram Judice in protocollum relata, vel coram Judice legitimè probata sunt, *c. cum olim.* & ibi Abbas *num.* 3. Tertiò inducitur notorium juris per condemnatoriam sententiam definitivam, ut liquet *ex c. vestra 7. & c. ult. h. t.* quæ sententia nequit ampliùs retractari, eò quia res semel judicata habeatur pro veritate *l. 1. ff. de re judic.* quinimo etiam per sententiam interlocutoriam notorium inducitur, si lata sit cum cognitione causæ, & postquam transivit in rem judicatam.

16 Notorium facti dicitur, quod ita conspectui populi, vel ejus majoris partis se exhibet, ut nulla tergiversatione, aut negatione celari possit, ut illud definit Menochius *de arbit. Judic. cas.* 166 Mascardus *de probation. conclus.* 105. hinc factum quod revera est publicè notorium per ejus negationem, seu ex eo quòd reus illud neget non redditur dubium, nec negatio admittitur *argum. c. super eo 3. de testib. cogend.* ut ostendit Abbas *in c. tua nos* 8. *n. 4. h. t.* ut autem delictum alicujus censeatur publicè notorium non sufficit factum ipsum, secundùm se notorium esse, sed ulterius etiam facti circumstantiæ & qualitates necesse est sint notoriæ, adeo ut ex illis nulla defensio, aut excusatio culpæ competere possit reo, ut notat Julius Clarus *in pract. crimin. §. fin. q. 9. n.* 3. Quòd enim Titius Cajum occiderit in foro publico, & coram populo est quidem notorium factum secundùm se, quia homicidium negari non potest: non tamen quoad omnes circumstantias: quia potuit contigisse, quòd Titius Cajum occiderit ob necessariam sui defensionem, vel ex subito crescentis animi calore: vel quia Cajus potuerit à Titio impunè occidi, adeo ut possit, non obstante notorietate publica facti prætendere excusationem.

17 Rursus notorium facti aliud est permanentis facti, aliud transeuntis, & aliud interpolati: notorium facti permanentis est, quod per se ipsum satis patet, nec ulla potest tergiversatione celari, neque in dubium revocari, eò quia factum semper exstat, possitque semper evidenter demonstrari. Et licèt notorium facti permanentis probari non debeat, ut quod Romæ exstat Templum S. Petri, nihilominus debet à parte allegari, ut notat Glossa communiter recepta *in clement. appellanti 5. V. alias causas de appellation.* Menoch. *de arbit. Jud. cas.* 166. *num.* 5. quia Judex non supplet ea, quæ in facto quasi notorio consistunt; nisi ex actibus resultent. Notorium facti permanentis est, si clericus domi suæ detineat, alatque concubinam publicè, & omnibus scientibus. Notorium facti transeuntis est cùm quis coram paucis occiditur, dicitur facti transeuntis, quia paucis innotescit, & tantum audientibus, & quibus hi dixerunt. Et hoc notorium facti transeuntis probari plenè debet per testes, quia cùm homicidium fuerit commissum, non ampliùs committitur; proinde probari debet fuisse commissum, ut docet Abbas *in cit. cap. vestra 7. num. 19. h. t.* proinde ejus probatio contra rem judicatam, & præsumptionem juris, & de jure non admittitur.

18 Notorium demum facti interpolati, est, quod licèt publicè fiat, nec ulla possit tergiversatione celari, non tamen fit continuò, sed duntaxat sæpe per intervalla iteratur, sic dicitur meretrix notoria, non quòd semper, & continuò peccet, sed quia frequenter, & quia parata semper est peccare: & hoc notorium facti interpolati est veluti medium inter notorium facti permanentis, & transeuntis: & quamvis interdum requiratur probatio, non tamen tam exacta, & plena, sicut ad notorium facti transeuntis, ut notat Glossa *in c. cùm in Diœces.*

19 Notorium præsumptionis habetur, quando ex publicis circumstantiis jus aliquid vehementer præsumit, judicatque habendum pro veritate, adeo ut ex tali præsumptione ferri possit sententia definitiva: quia tunc præsumptio æquivalet plenæ probationi, quo pacto si quis publicè detineat fœminam suspectam in propria domo à jure præsumitur fornicarius, ut notat Fagnanus *in c. vestra 7. num. 85. h. t.* ubi asserit, quòd ad inducendum notorium præsumptionis præter violentam præsumptionem requiratur etiam, ut factum, ex quo oritur præsumptio sit notorium facti, vel juris.

20 Objiciunt tamen contra communem nostram assertionem hæretici nitentes probare, continentiam in clericis non esse prohibitam, eò quia non adversetur juri divino, civili, & ecclesiastico: etenim, ut ipsi ajunt, liberis procreandis operam dare, præcipitur lege divina *Deuter. c. 7. non erit apud te sterilis utriusque sexûs* juxta præceptum illud Geneseos *crescite, & multiplicamini.* Rursus concubinatum jure civili permissum esse, liquet ex *l. 1. & per totum ff. de concubinis.* Jure etiam canonico concubinatum inter solutum, & solutam permissum esse dicunt deduci *ex cap. is qui non habet et Christiano 34. dist.* Hinc dicunt, concubinatum non debere prohiberi clericis sub pœnis depositionis, aut excommunicationis, cùm ratione liberorum suscipiendorum permittatur à jure divino, civili, & canonico. Idque firmant exemplis Patriarcharum veteris testamenti: siquidem ipsi pro tempore illo sacerdotes erant, & nihilominus concubinas habuisse liquet ex Genes. *c.* 16. 22. 25. 29. 30. 33. 35. & 36. Rursus Davidem decem habuisse concubinas constat *ex lib. 2. Regum c. 5. 15. 16. 19. & 20.* Immo Salomonem 300. habuisse concubinas legitur *lib. 3. Regum. c. 11.* & Roboamum 60. refertur *lib. 2. paralip. c. 11.* ex quibus concludunt, concubinatum liberorum suscipiendorum causâ non esse clericis prohibitum.

21 Sed concubinatum esse prohibitum omni jure est probatu facile: etenim esse prohibitum jure naturali ex eo liquet, quia natura per se tendit ad propagationem, & conservationem speciei humanæ: & per concubinatum, natura non consequitur hunc finem, quia semel quòd esset licitum fœminæ solutæ coire cum viro soluto, esset etiam licitum coire cum alio, & alio, proinde cum pluribus liberis cum non sit major ratio de uno ac de alio: atqui eo ipso, quòd fœmina coit cum pluribus viris successivè fit sterilis, eò quia mixtio, ac diversitas sanguinis

proli

proli generandæ sit impedimento: quo pacto meretrices, eò quia multorum libidinibus pateant, facientes corpore suo quæstum, steriles sunt, & minimè liberos progenerant: dicitur meretrix à merendo, ut notat D. Isidorus *lib. 10. ethymol. c. vidua. 34. dist. l. palam 42. ff. de ritu nuptiarum*, requiritur enim ut fœmina meretrix dicatur, quòd multorum libidini pateat, unde si fœmina plures recipiat viros ob quæstum, & parata sit alios quoscunque excipere meretrix est *c. meretrices 32. quæst. 4.* Cùm igitur meretrices steriles efficiantur, liquet, concubinatum soluti cum soluta adversari juri naturæ.

22 Neque obstat, quòd posset fœmina soluta cum uno duntaxat viro soluto coire, & ab eodem prolem suscipere: quia licèt id verum sit, nihilominus tantùm se habet per accidens: quia per se, eo ipso, quòd fœminæ solutæ licet coire cum uno viro soluto, licet etiam cum alio, cùm non sit major ratio de uno, quàm de altero. Præterea neque concubinatus per se sumptus, & intra terminos concubinatûs prodesse potest educationi liberorum, proinde semper adversatur legi naturali; quia homini utpote animali rationali non tantùm procreatio liberorum debet esse proposita, verùm etiam eorundem educatio, quæ non congruit concubinatui: siquidem ad educationem liberorum requiritur, quantum fieri potest perpetua conjunctio, quæ habetur per matrimonium *l. 1. de ritu nuptiarum. l. 1. ff. pro dote*: concubinatus autem per se non est perpetuus, sed tantùm durat liberè ad placitum simul coeuntium, & hac ratione D. Thomas *in supplem. 3. p. q. 65. art. 3. & 4.* probat concubinatum esse contra jus naturæ, eò quia opponatur educationi liberorum, immo & nutrimento, quorum utrumque debet homo simul intendere ut docet Aristoteles *lib. 8. ethicor. cap.* 12.

23 Cùm igitur concubinatus per se sumptus temporariam tantùm conjunctionem denotet, & in eo differat substantialiter à matrimonio; sequitur, quòd nonnisi per accidens contingat, si nonnunquam duret in perpetuum: & quia malitia concubinatûs consistit in eo, quod habet per se, sequitur quòd non possit cohonestari per id, quod tantùm per accidens potest illi contingere. Neque potest perpetuitas concubinatûs stabiliri per jusjurandum, quia tunc juramentum cadit super materiam illicitam, & indebitam, & supra id quod est intrinsecè malum, proinde nullam potest obligationem inducere.

24 Quòd si concubinatus est contra legem naturæ, adversatur etiam juri divino, quia Deus naturæ conditor prohibet, quod eidem adversatur: hinc Lactantius Firmianus *lib. 6. divinar. instit. de vero cultu c. 23.* ait: *non tantùm alienis toris, quæ attingere non licet, verùm etiam publicis, vulgatisque corporibus abstinendum Deus præcepit, docètque nos, cùm duo inter se fuerint corpora copulata, unum corpus effici.* Et Clemens Alexand. *lib. 3. strom.* ait: sunt ergo separata fornicatio, & matrimonium, quoniam ab isto longè est diabolus. Neque obstat, quod ex sacris scripturis affertur: siquidem scriptura nullibi asserit viri, & fœminæ conjunctionem extra matrimonium esse juris naturalis.

Neque obstant allegata verba: *non erit apud te sterilis utriusque sexûs*; neque illud Exod *c. 23. n. 26. non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua*: ex quibus textibus inferebant Hebræi steriles, & infœcundos maledictos esse à Deo: quia in illis locis non præcipitur fœminis conjunctio cum viris extra matrimonium; sed tantùm promittitur extrema quædam felicitas servantibus mandata Dei; adeo ut exclusio sterilitatis utriusque sexûs sit effectus divinæ benedictionis, non verò divini præcepti, idque clarè desumitur ex eodem textu, ubi dicitur: *benedictus eris inter omnes populos, non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus, quàm in gregibus tuis.* Quod enim in præfatis verbis non contineatur præceptum ex eo liquet, quia Deus non dixit, non erunt inter vos virgines, nec cœlibes, *sed non erit apud te sterilis*: atqui sterilitas non dependet ab arbitrio hominis, neque posita est in ejus potestate, proinde non debuit à Deo præcipi, quia quod præcipitur debet esse sub potestate illius, cui præcipitur. Hebræi autem censentes indictam esse maledictionem non relinquentibus semen in Israël, quod falsum erat; dolebant si sine liberis decederent, quæ causa fuit, cur accuratiùs rei incumberent uxoriæ; quia cùm ex fide crederent de suis posteris Messiam nasciturum, omni studio curabant successores habere, ut Messias ex illis nasceretur. 25

Ad aliud quod addebatur ex Genes. 1. *crescite, & multiplicamini.* Respondent communiter Interpretes, hæc verba non continere præceptum, sed tantùm indicare divinam benedictionem, quâ genus humanum propagaretur. Præterea plures explicant verba illa non de carnali corporum fœcunditate, filiorúmque naturalium copia, sed de animarum spirituali virtute propaganda, & per sequentia verba *implete terram, & dominamini eis*, intelligunt per terram corpus humanum, quod anima suâ præsentiâ implet, adeo ut post peccatum fœcunditatem spiritualem in carnalem conversam esse dicant, ut refert D. Augustinus *lib. 14. de civitate Dei c. 21. & 22.* & videtur favere huic explicationi *in lib. de Genes. contra Manichæos 1. 19. & lib. 13. confess. c. 4. & de bono conjugali c. 2.* 26

Verùm quamvis præcitata verba *crescite, multiplicamini* dicamus in sensu litterali pertinere ad carnalem filiorum propagationem, non tamen sequitur, quòd contineant præceptum pro quocunque statu, & tempore; sed tantùm pro illis mundi primordiis, donec humana species propagaretur, ac homines in ea multiplicarentur, ut docet Scotus *in 4. dist. 26. q. unic. §. per hoc patet*, ubi ait: *crescite & multiplicamini est institutio per modum præcepti affirmativi, ità quòd obligat non ad semper, sed tempore necessitatis.* Unde si status innocentiæ perseveràsset, ibi in Paradiso se carnali copula protoparentes nostri, & eorum filii miscuissent, ut fusè, & eleganter probat D. Augustinus *lib. 14. de civitate Dei c. 22.* Ad aliud quod addebatur de exemplis Patriarcharum, quos ex scriptura constat, habuisse concubinas, respondetur, eas fœminas fuisse 27

Patri-

Patriarchis illis matrimonio junctas, & vocatas fuisse concubinas, non quòd fuerint meretrices, aut concubinæ, sed quia in scripturis sacris concubinæ sumuntur pro secundis uxoribus minus solemnibus, ut notant Expositores, nominatimque Rupertus *in Genes. lib. 7. c. 39.* Abulensis *in c. 19. judic. q. 3. & lib. 1. Regum c. 8. q. 209.* Bellarminus *lib. 1. de matrim. c. 11.*

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 Quæritur primò, an clerici possint domi habere mulieres, quæ iisdem inserviant? Respondetur, clericis omnino prohibitum esse cohabitare cum mulieribus de incontinentia suspectis, & desumitur ex *c. inhibendum 1. h. t.* ubi statuitur, ut nullus sacerdotum fœminam, de qua suspicio sceleris esse potest, apud se retineat; & quidem nec matrem, amitam, sororem, si suspicio, & periculum mali subsit: quia ubi sacerdotes cum hujusmodi suspectis fœminis habitant, non desunt carnis stimuli, qui eos ad incontinentiam provocent *c. oportet. dist. 81. c. fin. 18. q. 2.* siquidem sexuum commixtio res est pluribus obnoxia periculis *c. mulier de judic. in 6.* hinc D. Hieronymus ad Nepotian. scribit: Hospitiolum tuum, aut rarò, aut nunquam mulierum pedes terant: quia non potest toto corde cum Deo habitare, qui fœminarum accessibus copulatur: fœmina conscientiam secum pariter habitantis exurit *c. Hosp. dist. 32.* Tum quia præsertim clerici tenentur periculum omne incontinentiæ præcavere, non solùm ad declinandum, quod imminet malum proprium, verùm etiam ad tollendum scandalum, quod alii inde sumere possent, ut habetur in Concilio Lateranensi sub Leone X. *sess. 9. de reform. curia v. concubinarii:* cùm enim clerici teneantur cæteris esse exemplo, & id nonnisi per exercitia virtutum præstent, debent ab omni periculo incontinentiæ alieni esse: decet enim Ministros ecclesiæ vitæ integritas, morum sanctitas, bonique nominis fama laudata; ut populus inde discat, eos magis revereri, quò illos vitâ præ cæteris honestiores noverit: & hæc est ratio, cur prohibeantur clerici cohabitare cum mulieribus de incontinentia suspectis, ut habetur in *d. c. inhibendum 1. h. t.* & jure novo in Concilio Tridentino *sess. 25 de refor. c. 14.* Cùm enim in omnibus observare conveniat, ut possit clericus sine nefanda suspicione cæteris apparere *c. in omnibus dist. 81.* ideo si etiam consanguinea habitans cum clerico reddat eum de incontinentia suspectum, removeri ab eo debet, quamvis mater esset *c. quorundam dist. 34.*

2 Cæterum sublatâ quavis nefandâ suspicione sacri canones permittunt, ut cum sacerdote possint habitare mulieres conjunctæ in primo, & secundo consanguinitatis gradu *c. cum omnibus 27. juncta Glossa dist. 81.* & desumitur etiam ex Concilio Niceno *can. 3.* prout etiam à Syricio Papa refertur in *c. fœminas 31. eadem dist.* Hinc si fœmina consanguinea talis sit, ut de ea, nec etiam de clerico possit esse prava suspicio, non prohibetur clericus habitare cum ea *c. interdixit dist. 32.* quia regulariter in his deest prava quævis suspicio: sin vero consanguinea haberet pedissequas, de quibus esset verisimilis suspicio; posset tunc clericus inhiberi, ne habitaret cum consanguinea ratione suæ pedissequæ *c. volumus 24. dist. 81.*

Quæritur secundò, quale sit discrimen inter fœminas consanguineas in primo, & secundo gradu; & extraneas in ordine ad cohabitationem clericorum? Respondetur cum Gaillo in *d. c. volumus 24. dist. 81.* id interesse discriminis, quia eo ipso, quòd fœminæ sunt extraneæ, solent regulariter esse suspectæ, præsertim si juvenes sint, vultúque speciosæ, quapropter spectato jure communi canonico, earum cohabitatio universim interdicta est Clericis; tametsi in aliquibus diœcesibus per Germaniam tolerentur in domibus Parochorum ancillæ extraneæ, & famulantes, dummodo honestæ sint, & bonæ famæ: consultiùs tamen semper foret, si talis usus, ne fieret abusus, statim aboleretur, & secundùm sacros canones adigerentur Parochi mares in suis servitiis adhibere, non fœminas; cùm possint etiam mares eadem servitia præstare, fercula coquere; & cætera, quæ ad famulatum pertinent exhibere. Cæterum licèt non prohibeantur mulieres in primo, & secundo gradu consanguinitatis habitare cum sacerdote, id intelligitur, dummodo sacerdos ille solus sit, alioquin si simul cum aliis viveret, non possent tales mulieres cum ipso habitare, quia tali pacto habitarent etiam cum aliis sacerdotibus non consanguineis, quod jure canonico prohibitum est. 3

Quæritur tertiò, an sicut jure canonico permittuntur mulieres in primo, & secundo gradu consanguinitatis habitare cum sacerdote: ita permissum etiam sit habitare cum affinibus in primo, & secundo gradu? Respondetur negativè, eò quia non sit utriusque par ratio: siquidem sacri canones prohibentes cohabitationem mulierum cum sacerdote, excipiunt nominatim, & expresSè solas consanguineas, non verò affines: & ratio ex eo peti etiam potest, quia majus est naturale fœdus inter consanguineos, qui per se sunt sanguine juncti; quàm inter affines, qui nonnisi per accidens, & mediantibus aliis junguntur. Nihilominus si Mulier sit in primo gradu affinitatis conjuncta, ut est noverca, nurus, aut fratris defuncti uxor, vel etiam in secundo gradu dummodo accesserit reverentia, quam alter alteri debet, ut sacerdos uxori patris sui defuncti, videtur tunc cohabitatio permittenda, dummodo aliunde omnis absit prava suspicio *c. Interdixit 16. dist. 32.* 4

Quæritur quartò, quibus fiat clericus pœnis obnoxius si monitus non desistat à consortio mulierum suspectarum? Respondetur, clericum tunc incurrere pœnam excommunicationis ferendæ, adeò ut sit excommunicandus, ut etiam fœmina canonicè punienda, idque desumitur ex *cap. si quisquam 2. h. t.* ubi dicitur, quòd Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus si ter monitus adhuc deprehendatur loqui, vel conversari cum fœmina suspecta de crimine fornica- 5

nicationis cum eo sit excommunicandus, & fœmina canonicè punienda: ubi notat Glossa, nomine sacerdotis laxè sumpto comprehendi omnes clericos sacris initiatos ordinibus: quamvis præcisè nomine sacerdotis intelligantur, qui sacrum Christi corpus conficiunt. Fœmina itidem punienda est canonicè, quia ratione criminis fit fori ecclesiastici. Hinc non solùm concubinatus clericis à sacris canonibus sub censuris, & pœnis inferendis prohibetur, verùm etiam ipsa familiaritas cum muliere suspecta; adeò ut si clericus admonitus non desistat, & contumax appareat, sit excommunicandus: ubi notandum est, clericum tum non puniri ob præsumptionē fornicationis, cùm possit contingere, ut de ea non fiat inquisitio, sed tantùm ob conversationem, & familiaritatem notoriè scandalosam, quæque peccatum sit: tunc enim si accedente monitione clericus adhuc persistat in contumacia, peccatum fit gravius, quod propterea pœna gravi est puniendum: quinimò eò potest crescere, ut mereatur beneficiorum privationem, depositionem, & excommunicationem.

6 Cum enim turpissimum sit, cuilibet clerico in impudicitiis sordescere *c. Clericos 3. h. t.* ideo prohibentur clerici, ut omnino abstineant à consortio Mulierum suspectarum, & quia suspicio præcedens, & admonitio subsequens, cui non paretur inducunt magnam præsumptionem contra talem inobedientiam, quòd tunc clericus in tali delicto versetur *authent. si quis C. de adult.* & cum propter inobedientiam possit quis excommunicari *c. 2. de majorit. & obed.* sequitur, quòd si clericus sacris initiatus de quacunque fœmina crimine fornicationis suspectus post trinam monitionem adhuc deprehendatur conversari cum ipsa, sit excommunicandus, & fœmina canonicè punienda *c. si quisquam 2. h. t. c. si quis dist. 81.* & jure novo in Concilio Tridento *sess. 25. de refor. c. 14.* ratio est, quia Mulier delinquens cum clerico contra ecclesiasticum decorem subjicitur jurisdictioni ecclesiasticæ, quia delinquit contra Ecclesiam, & clericum, ut notat Jason in *l. nulli 3. c. de judiciis*, & alii apud Menochium *de arbitrar. cas. 371.* Verùm contra fœminam non proceditur tunc ad alias pœnas, ad quas procederetur, si clericus verè esset de delicto convictus fornicationis *c. sicut 4. h. t.* quia quando Judex procedit ex præsumptionibus, quæ non sunt violentæ; quamvis sint vehementes debet sententiam temperare, ut scilicet modicè, vel raro pœnam inferat, & illam non imponat, quam alias delictum, si plenè probatum esset, mereretur, ut notat Innocentius in *c. vestram. de præsumpt.*

7 Quæritur quintò, an Prælatus debeat Clericum compellere ad abjurandam concubinam? Respondetur negativè ex *c. Clericos 3. h. t.* ubi Alexander III rescripsit, quòd si clerici sacris initiati in publico deprehendantur concubinatu, non debeat Judex ipsos cogere ad jurandū, quòd velint concubinam deserere: & additur etiam ratio, ne scilicet diaboli instinctu in idem fornicationis peccatum relapsi perjurii etiam peccatum incurrant; proinde debeat Prælatus per sententiam suspensionis, aut interdicti clericos adigere ad concubinas amovendas, ut nulla amplius mali suspicio subesse possit: quòd si ad easdem concubinas redire; vel alias assumere præsumpserint, debeat tum Prælatus in quosdam eorum sententiam proferre excommunicationis, ut horum exemplo cæteri perterriti se à talibus excessibus contineant. Ex quo textu liquet, à peccatoribus, quorum recidiva ob carnis fragilitatem timetur, non esse exigendum juramentum de abstinendo imposterum, idque ob periculum perjurii, cujus materiam, & occasionem non debet Prælatus, & Judex suppeditare *c. ille 5. caus. 22. q. 5.* unde juramentum nunquam deferendum est illi, contra quem vehementer præsumitur de transgressione; alioquin tum deferens non excusaretur à culpa, cùm causa foret perjurii.

8 Tum quia cùm leges puniant perjuria, satis inhumanum esset, si per easdem via perjuriis aperiretur *l. Ambig. ff. de indic. jurid.* si tamen clericus nolit concubinam dimittere, potest excommunicari, quia concubinatus est peccatum grave *c. non solùm 32. q. 7.* & excommunicatio est pœna medicinalis *c. 1. de sent. excommun. in 6.* proinde ferri potest ob peccatum lethale *c. nullus 11. q. 3.* proinde tenetur Prælatus talem clericum per suspensionis, & interdicti sententiam arctiùs compellere ad mulierem dimittendam, quòd si ad ipsam redierit, vel fortè aliam accipere præsumpserit, debet tunc Prælatus contra ipsum sententiam proferre excommunicationis, ut cæteri perterriti à simili arceantur delicto, ut habetur in *c. clericos 3. h. t.* & jure novo in Concilio Tridentino *sess. 25. de refor. c. 14.*

Quæritur sextò, quænam pœna jure canonico injungatur clericis majoribus, si moniti nolint concubinas dimittere? Respondetur, esse suspendendos à beneficiis, ut habetur in *c. sicut 4. h. t.* ubi Alexander III. declarat, Clericos in sacris constitutos habentes concubinas esse diligenter monendos ab Episcopo, ut eas dimittant, quòd si parêre contempserint, debeat Episcopus eos suspendere à beneficiis ecclesiasticis usque ad congruam satisfactionem: quòd si adhuc eas retinere præsumpserint ab iisdem beneficiis sint in perpetuum removendi: quia ut notat Glossa finalis hîc, crescente contumacia debet etiam suum pœna habere incrementum; & desumitur etiam ex *l. relegati 4. ff. de pœnis* ubi dicitur, quòd contumacia pœnam cumulat. Tum quia Clericus, qui monitus ad concubinam dimittendam noluit parêre, non potest se excusare, nec tergiversari, quod in fornicationis peccato non existat *c. vestra 7. h. t.* proinde ex quo non vult parêre monitorio, notam incurrit inobedientiæ *c. 2. de major. & obed.* dignum autem est, ut quos Dei timor à malo non revocat, eos saltem temporalis pœna à peccato cohibeat: & quia perquàm indecens est, concubinarios sacra administrare *c. nullus dist. 32.* rectè statuitur in *d. c. sicut 4. h. t.* quòd si clericus monitus, ut concubinam dimittat, & ulterius eam non admittat; id exequi contempserit, suspendendus sit ab ecclesiasticis beneficiis usque ad congru-

am satisfactionem, & crescente contumacia, & culpa, debeat etiam crescere vindicta, & pœna augeri *c. quoniam in fin. ut lite non contest.* proinde si à beneficiis suspensus adhuc concubinam retinere præsumpserit, ab iisdem beneficiis sit perpetuò removendus, ut etiam jure novo habetur in Concilio Trident, *sess. 25. de refor. c. 14.*

10 Quæritur septimò, an litteræ à clerico concubinario suspenso obtentæ super absolutione validæ sint, si in iisdem reticeatur facti series? Respondetur, hujusmodi litteras nullius esse valoris, & desumitur ex *c. super 5. h. t.* ubi cum Presbyter à suo Archiepiscopo fuisset ab officio suspensus, eò quia concubinam monitus noluisset dimittere, rescripsit Alexander III. quòd si ab ipso appellatum sit, & ad sedem Apostolicam eum venire contigerit, debeat ejus pertinaciam, & audaciam prout æquum fuerit, punire: sin verò non accesserit, tunc suspensionis censuram tamdiu Archiepiscopus præcipiat ab eo servari, quamdiu concubinam non dimiserit, & castè, atque decenter vixerit. Et subdit Pontifex, quòd si contingat, ut Presbyter ille litteras Apostolicas præsentet, quæ facti seriem non contineant, ipsi non prosint: & ratio ex eo petitur, quia rescriptum impetratum eo tacito, quod si expressum fuisset, Princeps gratiam non concessisset, est subreptitium, ac nullius valoris *c. super litteris de rescript.* Sin verò clericus expressisset se fuisse suspensum, eò quia fornicariam nolit dimittere, certè Pontifex hujusmodi absolutionis litteras non concessisset *c. dilectus 29. de rescript.* proinde talis absolutio obtenta per subreptionem invalida est.

11 Quæritur, an clerici moniti si non dimittant concubinas suspendendi sint à beneficiis? Respondetur affirmativè ex *c. si autem 6. h. t.* ubi Alexander III. rescribit, quòd clerici concubinarii in majoribus, vel minoribus si ter moniti concubinas non dimittant, possit Episcopus ultra officii interdictionem eos ecclesiis spoliare, vel earum portionibus appellatione postpositâ, quia clerici tenentur castè vivere, & quia si clericus monitus non dimittat concubinam, apparet, eum non castè vivere; ideo pro tali incontinentiæ delicto meretur puniri: & quia indignus etiam est, ut sacra administret, ideo debet à beneficiis suspendi *c. si autem 6 h. t* quinimò si nolit se corrigere etiam deponitur, quia quoties contracta vulnera fomentorum non sentiunt medicinam, ferro necesse est abscindantur, ne reliquum corpus inficiant *c. quia dist. 82.* & crescente contumacia debet hæc pœna augeri *l. releg. ff. de pœn.* & cum depositio à beneficiis sit major pœna, quàm sola ab iisdem suspensio, quia per suspensionem non vacant beneficia, cum fiat suspensio tantùm ad tempus, bene tamen per depositionem, quia hæc perpetuò removet depositum à beneficio; proinde clericus, qui admonitus noluit concubinam dimittere, & proinde fuit suspensus à beneficio eo privatur ob ulteriorem contumaciam *c. si autem 6. h. t. c. Erubesc. dist. 32.* & Concil. Tridentт. *sess. 25. de refor. c. 14.*

12 Quæritur nonò, an à clerico fornicario, quamdiu toleratur, & non habet operis evidentiam licitè audiantur divina? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. vestra 7. h. t.* ubi consultus Lucius III. an fideles licitè possint interesse missis, quæ leguntur à clericis concubinariis, respondit Pont. cum distinctione, ut si concubinatus sit occultus, possint fideles interesse missis; sin verò fuerit notorius, abstineant à talibus missis, ut hac ratione à peccandi licentia retrahantur; & ipsi clerici concubinarii saltem ob verecundiam resipiscant: notorium autem crimen concubinatûs est, de quo Presbyter canonicè condemnatur, unde quamdiu non est lata sententia condemnationis, crimen non dicitur notorium, quamvis sit publicum; crimen verò occultũ dicitur quod ab Ecclesia toleratur. Item definitur in *d. c. vestra 7. h. t.* quòd à concubinariis publicis, seu ab Ecclesia condemnatis (quod est publicum juris) vel si habent operis evidentiam (quod est facti) non debeat populus divina audire mysteria, nec alia suscipere Sacramenta; non quia hæc sint invalida, sed ad arcendam licentiam clerici: siquidem mysteria seu Sacramenta sacerdotum fornicariorum, non sunt immunda, nec minoris virtutis, proinde eorum missæ, & divina officia licitè audiuntur, quandiu sacerdotes concubinarii ab Ecclesia tolerantur, & crimen operis evidentiam non habet. Cæterum quamvis juxta antiquos canones prohibitum fuerit fidelibus, ne concubinarii sacerdotis, si ejus crimen notorium esset, missæ interessent; non tamen hæc prohibitio ea ratione facta fuit, quasi Sacrificium, & Sacramenta ab indigno administrata sacerdote sumentibus non prosint: siquidem id est falsum, quia quantumcunque pollutus sit Sacerdos, non potest divina Sacramenta polluere, proinde à quolibet sacerdote esse divina mysteria sumenda, cùm omnia in Christi fide purgentur *caus. 15. q. ult. c. ult.* Quamobrem hæc prohibitio de vitando concubinario notorio facta fuit ad disciplinam Ecclesiasticam conservandam, & manifestandam turpitudinem concubinatûs præsertim in clerico.

Hodie tamen jure novo ob Concilii Constantiensis Extravagantem, quæ incipit *Ad evitanda*, non tenentur fideles se in divinis abstinere à sacerdote concubinario, antequam ut vitandus sit denuntiatus. Ratio, cur Sacramenta non deperdant suum valorem, & prosint sumentibus, quamvis ministrentur à sacerdote indigno, ea est; quia Sacramenta novæ legis suam specialiter habent virtutem ex passione CHRISTI, cujus virtus nobis quodammodo copulatur per Sacramentorum susceptionem; ad quod indicandum de latere CHRISTI pendentis in cruce fluxerunt sanguis, & aqua, adeò ut aqua ad baptismum, & sanguis pertineat ad Eucharistiam, ut docet D. Thomas *p. 3. q. 62. art. 5.* & quia sacerdotes non mundant propria sua virtute homines à peccatis, nec gratiam conferunt: sed id præstat Christus sua propria potestate per sacerdotes, ut per quædam instrumenta sensibilia, ut notat D. Thomas *p. 3. quæst. 64. articul. 5.* sequitur quòd effectus in suscipientibus Sacramenta habeatur non secundùm similitudinem ministrorum, sed juxta configurationem ad Christum, qui operatur 13

operatur in sacramentis per sacerdotes, ut suos Ministros; proinde non potest Minister quantumvis pollutus Sacramenta divina polluere, quæ semper sancta sunt, & coinquinari non possunt; hinc à sacerdote pravo non prohibentur fideles Sacramenta percipere, donec Episcoporum judicio reprobetur: Sacerdos enim pravus, si Sacramenta ministret, se ipsum tantùm lædit, & aliis prodest; perinde ac fax accensa, quæ aliis prodest lumen ministrando, & sibi obest, eò quia se ipsam destruat, adeò ut unde aliis commodum exhibet, inde sibi præbeat dispendium.

14 Quæritur decimò, quid sit notorium facti, & juris, & an à clerico fornicario notorio prohibeantur fideles Sacramenta sumere? Respondetur à sacerdote concubinario notorio non debere fideles Sacramenta sumere, ut habetur in *c. vestra 7. h. t.* quia quamdiu populus ab hisce clericis notoriè fornicariis abstinet, non solùm cæteris ansa peccandi aufertur, verùm etiam ipsi sacerdotes notorii fornicarii rubore suffusi cum videant se à populo contemni, faciliùs resipiscunt *c. Ad hoc §. probib. dist. 32.* & quia si populus horum clericorum missis interesset, transgrederetur præceptum Ecclesiæ, quæ illos suspendit non solùm quoad se, verùm etiam quoad alios, ac propterea per inobedientiam peccaret *c. fin. de major. & obed.* & cum scriptum sit per Prophetam Malachiam *c. 3.* quòd *eorum benedictiones ipsis audientibus in maledictionem convertuntur, & oratio in peccatum*, sequitur, quòd à clerico notoriè fornicario sit abstinendum, nec sint divina ministeria ab ipso audienda, nec alia ecclesiastica Sacramenta recipienda, ut dicitur in *d. c. vestra 7. h. t.* & *cap. si qui sunt dist. 81.* Cæterum duplex est notorium, facti, & juris, illud dicitur, quod ita se exhibet populo, ut negari non possit, ut notat Menochius in *arbit. cas.* 166. & Farinacius in *prax. conclus.* 1105. *num. 3.* Verùm quia plura videntur notoria, quæ talia non sunt, & clericus, qui dicitur notorius concubinarius hoc ipsum negare potest, ideò Judex regulariter priusquam contra Reum notorium criminosum procedat, ipso citato debet declarare crimen notorium esse, & ea super re testium informationes accipere, & Reum audire, si negare, vel ostendere velit, notorium non esse crimen, ut declarat Clarus *in pract. §. fin. quæst. 8. num. 5.* Sin verò Judici cognoscenti judicialiter constet, vel ab eo juridicè declaratum sit, crimen esse notorium, tunc absque alia probatione, & processu potest Judex procedere ad executionem, & punitionem: ratio est, quia inquisitio, & probationes tantùm instituuntur circa res dubias, non circa notorias: quæ enim nota sunt, probatione non indigent, nec inquisitione *argum. clement. pastor. juncta Glossa de sent. & re judic.* Quamobrem, ut delictum aliquod dicatur notorium, non sufficit, si defacto secundùm se sit notum in publico, sed ulteriùs requiritur, ut sint notoriæ qualitates, & circumstantiæ, & quidem per sententiam Judicis.

15 Rursus notorium facti est triplex, aliud enim est notorium facti transeuntis, & est vox præconis: & aliud notorium facti permanentis, quod continuò se exhibet hominum notitiæ, & hoc notorium factum permanentis admittitur etiam contra rem judicatam, & omnem præsumptionem, quæ sit juris, & de jure; quia probatio per evidentiam facti nunquam excluditur, quod non procedit de notorio facti transeuntis. Tertium est notorium facti interpollati, quo pacto dicitur quis notorius usurarius, non quia semper cum usura mutuet: & ad hoc notorium, quod veluti medio modo se habet inter notorium facti permanentis, & facti transeuntis, aliqua requiritur probatio, licèt non tanta, quanta ad notorium facti transeuntis, ut notat Abbas in *d. c. vestra 7. numero 19. h. t.* Notorium juris dicitur, quòd in judicio notorium est, & sumitur ex triplici capite. Primo ex spontanea confessione facta in judicio *c. cum olim 24. de verb. signif.* Verùm antequam sententia lata sit, opponi potest contra confessionem ostendendo errorem, metum, vel similem causam debilitantem, & dubiam reddentem confessionem *l. error. 7. C. de jur. & fact. ignorant.* Secundò ex probationibus, & actis in judicio: quia hujusmodi acta à Notario coram Judice referuntur in protocollum.

Rursus quæ coram Judice legitimè probantur, inducunt notorium juris, ut notat Mascardus *conclus. 1106.* proinde etiam instrumentum in judicio productum, si authenticum sit, notorium inducit, & probationem efficit probatam *l. ult. C. de probat.* Immò etiam testes legitimè examinati, ac deponentes notorium inducunt, & sufficiunt, si sint duo, vel tres, quia licèt non sufficiant duo ad inducendum notorium; sufficiunt tamen ad illud probandum, quia in ore duorum, vel trium testium stat omne verbum. Tertiò per sententiam definitivam, seu condemnationem etiam inducitur notorium *l. ult. C. de probat.* Imò etiam per interlocutoriam, si lata sit cum cognitione causæ: verùm tunc necesse est, ut sententia transierit in rem judicatam, quia tunc nulla ampliùs indiget discussione. 16

Quæritur undecimò, an sacerdos existens in peccato lethali sit suspensus? Respondetur, posse dici quodammodo suspensum, ut habetur *in c. quæsitum ult. h. t.* ratio est, quia dicitum ipsi non est in tali statui missam celebrare, nec Sacramentum aliquod administrare, in quo sensu dici potest suspensus: quæ tamen suspensio propterea non est ecclesiastica censura, ob cujus violationem clericus incurrit irregularitatem, & indiget ecclesiastici Prælati relaxatione, & absolutione: sed est alia suspensio, quæ per Sacramentum pœnitentiæ tollitur. Cæterum juxta antiquos canones prohibitum fuit fidelibus interesse divinis officiis clerici notorii concubinarii, & censebatur tale crimen notorium ex triplici capite. Primò si clericus per sententiam Judicis condemnatus fuerit. Secundò si in judicio proprium crimen confessus sit. Tertiò si crimen per evidentiam rei ita sit publicè cognitum, ut nulla tergiversatione negari possit. Omittebatur 17

quartus modus, qui est, si crimen in judicio legitimè probatum sit; maximè postquam conclusum est in causa: quia populus scire non potest, num probationes fuerint plenè convincentes: unde ne injuriis via aperiatur, Judicis sententia expectari debet.

TITULUS III.

De clericis coniugatis.

CUm Pontifex in præcedenti titulo egisset de cohabitatione Clericorum, & Mulierum illicitâ; nunc pergit agere de cohabitatione licita Clericorum conjugatorum, quos in inferioribus, & minoribus ordinibus, ac Ministeriis Ecclesia recepit. Poterant etiam olim ad sacros ordines accedere, qui uxores habebant *l. 19. de Episcop. & cler.* Verùm ex his, qui nullo contracto matrimonio in clerum cooptati erant; indultum solummodo fuit inferioris gradûs clericis, ut uxorem ducere possent; non verò Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, ut constitutum est in *can. 26. Apostolorum.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

CAP. SI QUI 1. h. t. Alexander III. declarat, quòd si clericus in minoribus contrahat matrimonium, cogi debeat per censuras ecclesiasticas dimittere beneficia, & retinere uxorem: secus si erat in sacris, debeat per suspensionem, & excommunicationem compelli, ut dimittat uxorem, & agat pœnitentiam de commisso. Ubi notat Glossa, beneficia clerici uxorati vacare ipso jure, nec opus esse sententia judicis; quia facto contrario renunciârunt suo juri. Idem dicendum est de pensionibus ecclesiasticis, nisi sit pensio laicalis pro re utiliter gesta, vel gerenda in defensione Ecclesiæ. Hinc excipiuntur milites Lauretani, & ordinis militaris sanctorum Mauritij, & Lazari, nec non S. Stephani: hi enim quamvis matrimonium contrahant, possunt retinere pensiones etiam ecclesiasticas per sua privilegia. Cæterum per matrimonium clerici in minoribus constituti, non solùm inducitur vacatio beneficiorum ipso jure, sed etiam expirat regressus, & accessus ad beneficia ecclesiastica, nisi cum eo dispensetur.

C. SANE 2. h. t. Idem Pont. rescribit, ut attentiùs provideatur, ne clericus conjugatus ad ecclesiastica beneficia, vel sacros ordines, vel administrationes ecclesiasticas admittatur, nisi castitatem voverit perpetuam, & unicam, ac virginem habuerit uxorem. Ibi notat Glossa, voventes castitatem debere separatim habitare, quamvis senes sint, & absque suspicione copula: sin verò juvenes sint, non possunt promoveri, nisi transeant ad religionem c. conjugatus de conversi. conjugat.

C. QUOD A TE 3. h. t. rescribit idem Pont. Clericos in minoribus constitutos esse privandos suis beneficiis, si matrimonium contrahant verbis de præsenti: sed si quid de propriis bonis Ecclesiæ titulari contulerint, eis restituitur. Ubi notandum est, quòd si Monachus sua sponte recedat à monasterio, nihil est ei dandum: bene tamen si authoritate judicis. Rursus omnis donatio facta Ecclesiæ tempore ingressus, vel monasterio, habet hanc tacitam conditionem, ut duret illo perseverante: *secus si donavit Ecclesiæ non transiens ad illam: tunc enim non revocatur, quia perfecta est donatio, nisi fuisset expressa aliqua conditio in donatione. Sin verò tempore ingressus res fuerunt expressè datæ, nunquam restituuntur: bene tamen si tantùm tacitè, quia tunc sequuntur personam, perinde ac accessorium suum principale. Cæterum clericus in sacris constitutus, si ducat uxorem est suspectus de hæresi.*

C. SANE SACERDOTES 4. h. t. Innocentius III. rescribit quòd sacerdotes, qui nuptias contrahunt, post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes possunt restitui suo officio, & ex indulgentia sui Episcopi habere etiam ejus executionem: secus tamen ex rigore, & ante pœnitentiam. Quæ verò censenda sit longa, & sufficiens pœnitentia relinquitur arbitrio Episcopi. Ex quo textu liquet, Episcopum posse dispensare, si Sacerdos contraxit cum virgine: secus si cum non virgine, vel fuit bigamus, seu habuit aliam uxorem, quando fuit sæcularis.

C. DIVERSIS 5. h. t. Innocentius III. mandat, ut Episcopus remotâ appellatione privet ecclesiasticis beneficiis clericos, qui matrimonium contraxerunt, eò quia rerum ecclesiasticarum substantia per tales soleat deperire. Sin verò post contractum matrimonium Episcopus scienter contulit beneficia ecclesiastica tali clerico, illis non episcopus, sed ejus superior eum privat: quia ut notat Glossa, nemo contra factum suum potest venire; secus si ignoranter contulit: & hoc est discrimen inter conferre beneficia scienter, & ignoranter: quia priori modo in pœnam privatur hac potestate, quæ devolvitur ad superiorem; siquidem indignum est, ut quis habeat potestatem puniendi eum, cujus mores, aut factum, quantum est in se, approbat c. si quis de testibus 4. q. 1.

C. CUM OLIM 6. h. t. Idem Pont. rescribit, filium sacerdotis Græci ex legitimo tamen matrimonio

monio natum posse ordinari ritu latino, quamvis eius pater sit in ritu græco, nisi consuetudo regionis repugnet. Ubi notat Glossa, sacerdotes latinos teneri ad continentiam, non solùm ex consuetudine ecclesiastica, sed etiam ex voto, quod tacitè emittunt.

C. *IOANNES 7. h. t. Idem Pont. rescribit Episcopo Pictaviensi, clericum in minoribus coniugatum non posse gaudere privilegio clericali, nec teneri ferre tonsuram, dummodo non percipiat beneficium; ratione cuius debeat ferre tonsuram, quia id redundaret in vituperium monasterii. Ex quo textu liquet circa ferendam tonsuram, multum consuetudinem posse; Et clericum uxoratum non amittere omne privilegium clericale* can. si quis suadente 18. q. 4. *posse tamen vexari aliqua exactione in persona, vel rebus. Præterea clericum non tonsuratum esse ter monendum, ut privilegium amittat, & non posse suo renunciare privilegio* c. contingit de foro compet. *Rursus nec posse clericum coniugatum habere beneficium, nisi ex dispensatione Papæ, verùm id Hostiensis intelligit de clerico coniugato, non beneficiato, sed habente stipendium ab ecclesia, non tamen in titulum.*

C. *CUM DECORE 8. h. t. Idem Pont. statuit clericos uxoratos, non esse admittendos ad dignitates ecclesiasticas, & teneri eas dimittere, quas habent: immo notat Glossa, teneri etiam dimittere beneficia simplicia* c. 1. c. sane eod. *Idque ob scandalum, quod inde oriretur, si inter latinos uxoratus potiretur dignitate ecclesiastica, quia nihil cum scandalo faciendum est* c. nihil prodest de præscript. c. ad aures de temp. ord.

C. *EX PARTE 9. h. t. Honorius III. rescribit, clericos coniugatos amittere privilegium clericale, & posse vexari à laicis. Ubi notat Glossa, etiam clericos non coniugatos, si se immisceant negotiis sæcularibus, & ter admoniti non desistant, perdere hoc privilegium* c. ult. de vita, & honest. cleric.

C. *UT CONSULTATIONI 10. h. t. rescribit idem Pont. quòd si clericus in minori ætate fuit tonsuratus; si deinde fiat miles, non sit cogendus ferre habitum, & tonsuram, quia ut notat Glossa, clericus tonsuratus tantum potest renunciare privilegio. Tum quia constitutus in minoribus, si det nomen militiæ, censetur recedere à statu clericali, adeò ut cùm primùm relatus est in matriculam militarem, ipso facto censeatur beneficiis, si qua habet, renunciare, quæ tamen non recuperat, quamvis ipsum pœniteat facti, & resumat statum clericalem.*

IN SEXTO.

C. *CLERICI unic. h. t. statuit Bonifacius VIII. ut clericus coniugatus cum virgine, si ferat tonsuram, & vestes clericales, gaudeat duobus privilegiis. Primò* c. si quis suadente. *Secundò privilegio fori, ut pro delictis non possit trahi ad tribunal laicale, neque criminaliter, nec civiliter; nec à sæculari possit condemnari in persona, nec in pecuniis; aliis privilegiis caret, imò etiam deperdit hæc duo, si tonsuram, & vestes non deferat. Ubi notandum est, clericum coniugatum, ut gaudeat privilegio, debere ferre non solùm vestem superiorem, sed etiam inferiores, si sint patentes. Rursus mulier debet esse desponsata in virginitate, ut clericus coniugatus gaudeat privilegio clericali.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

An Clerici coniugati possint promoveri ad ordines, & beneficia ecclesiastica.

1 Quia nequit clericus simul sensuum voluptatibus, carnalibus desideriis, & divinis, ac ecclesiasticis obsequiis vacare, ut scripsit Apostolus 1. *ad Corinth. c. 7.* ubi voluit, etiam ipsos laicos coniugatos abstinere ad tempus ab usu matrimonii, ut vacent orationi; ideo non solùm inhonesta cum fœminis cohabitatio est clericis interdicta; verùm etiam ipsa copula matrimonialis, adeo ut si clerici matrimonium contrahant, ad sacros ordines, & ecclesiastica beneficia, aut administrationes non debeant admitti, nisi fortàssis clericus coniugatus perpetuam voverit continentiam, & unicam uxorem, eámque virginem duxerit, ut decrevit Alexander III *in c. sane* 2. *h. t.* ubi habetur, quòd clericus coniugatus non sit capax beneficii, nisi voveat perpetuam castitatem, & coniux eius fuerit una, & virgo, nec possit admitti ad sacros ordines, vel administrationes ecclesiasticas.

Quòd si clerici coniugati castitatem voverint, debent separatim habitare, tametsi sint jam senio confecti, & citra copulæ suspicionem: sin verò sint iuvenes, non possunt promoveri, nisi transeant ad religionem *c. ex his prædictus. c. apostolicam. c. coniugatus de conversione coniugatorum*: cùm enim clerici divinis teneantur obsequiis incumbere, & sacra obire officia, ac ministeria, quorum pleraque sacros ordines exigunt, vel saltem propositum eos suscipiendi, æquum non fuerat, ut coniugati ad sacros promoverentur ordines, quibus annexum est continentiæ votum, quod est incompatibile cum statu coniugali: neque conveniens erat, ut coniugati ad beneficia ecclesiastica promoverentur, cùm beneficium conferatur propter officium, & plura divina officia continentiam exigant. 2

Quòd si clericus coniugatus perpetuam 3

voveat continentiam ex consensu uxoris, tunc cessat ratio, ob quam status coniugalis clericali repugnat, sed in tali casu requiritur, quòd si uxor velit in sæculo manere, votum perpetuæ continentiæ edat, & eam attigerit ætatem, ut incontinentiæ periculo vacet, alioquin si in florente adhuc esset ætate, deberet religionem monialium ingredi *c. coniugatus 5. de conversione coniugatorum*, Sanchez *libro 7. de matrim. disp. 47. n. 16.* Hinc clericus coniugatus incapax est ecclesiastici beneficii obtinendi, quia laicus non est capax ecclesiastici beneficii *c. cum adeo 17. de rescript.* & clericus coniugatus habetur in omnibus perinde ac laicus, exceptis casibus expressis *in c. unic. in 6. h. t.* unde collatio beneficii facta clerico coniugato ipso jure est nulla: neque juvatur regulâ de triennali pacifica possessione beneficii, quia clerici conjugati sunt totaliter incapaces beneficii ecclesiastici, quod tamen limitatur, nisi ex consensu uxoris emisso voto castitatis initietur ordinibus minoribus animo ascendendi ad sacros, quia tunc matrimonium est solutum, non quoad vinculum, cùm sit indissolubile; sed quoad usum, & cohabitationem.

4 Hoc tamen est discrimen inter clericos in minoribus, & maioribus ordinibus constitutos, quia clerici in minoribus ordinibus possunt quidem si velint matrimonium contrahere: sed eo ipso quòd uxorē ducunt, statui censentur renunciâsse clericali, ac privantur omnibus beneficiis ecclesiasticis, ut desumitur *ex c. si quis 1. h. t.* ubi habetur: si clericus in minoribus contrahat matrimonium, cogatur per censuras ecclesiasticas dimittere beneficia; & retinere uxorem: si erat in sacris, cogatur per suspensionem, & excommunicationem dimittere uxorem, & pœnitentiam agere de commisso peccato. Ubi notat Glossa, beneficia clerici uxorati vacare ipso jure, & cogi illa dimittere quoad solum factum, & possessionem, quia per factum contrarium renunciavit suo juri: & licèt aliqui videantur dubitare, an beneficia talis clerici ipso jure vacent, an verò per sententiam Judicis, communior tamen, probabilior, & recepta sententia est, quòd vacent ipso jure, adeo ut clericus in minoribus constitutus si matrimonium validè contrahat, ipso jure eius beneficia amittat, quia ipso iure vacant etiam ante sententiam Judicis, ut notat Glossa *in c. si quis 1. V. relinquenda h. t.* quia eo ipso quòd matrimonium validè contrahitur, est incompatibile cum beneficio ecclesiastico, proinde cum clericus teneatur scire, se non posse simul beneficium ecclesiasticum retinere, & uxorē ducere; ideo eo ipso quòd uxorem ducit censetur tacitè, & ipso facto renunciâsse beneficiis ecclesiasticis, quæ obtinuit etiam ante sententiam Judicis *argu. c. ex transmissa 3. de renunciatione, & c. cùm renunciatur 9. caus. 32. q. 1.* cùm enim matrimonium, & beneficium ecclesiasticum sint res incompatibiles *c. quod ad te 3. & c. diversis 5. h. t.* adeo ut altero suscepto alteri renunciare censeatur, ideo ipso iure, & ante sententiam Judicis, eo ipso quòd clericus in minoribus ordinibus constitutus matrimonium contrahit, eius beneficia ecclesiastica, quæ obtinuit vacant.

Tum quia quælibet collatio beneficii ecclesiastici eam saltem habet subintellectam conditionem ex consuetudine Ecclesiæ, si clericus in eodem statu perseveraverit: siquidem sub ea tacita conditione conferuntur clerico initiato minoribus ordinibus beneficia, ut non assumat statum incompatibilem cum clericatu, quia eo assumpto, ipso jure, ut deficiente conditione statim amittit beneficia, quæ obtinuerat: adeo ut talis clericus contrahens matrimonium validum non amittat beneficia ecclesiastica in pœnam delicti, quia huiusmodi pœnæ non obligant ante sententiam Judicis saltem in conscientia, siquidem nullum delictum est, quod clericus in minoribus constitutus matrimonium contrahat; sed amittit beneficia ecclesiastica ipso jure ex eo præcisè, quia spontè assumit statum incompatibilem cum beneficiis ecclesiasticis. 5

Hinc plurimum in effectu interest, si beneficia vacent ipso iure, quia tunc clericus ab illo tempore, quo matrimonium contraxit, fructus beneficiales ampliùs non lucratur, & tale beneficium tanquam vacans potest ab alio impetrari: secus si beneficia vacent non ipso jure, sed per sententiam Judicis, clericus lucratur fructus, donec Judex privationis sententiam protulerit; neque ante prolationem huius sententiæ censetur beneficium vacare, nec esse ab alio impetrabile. 6

Neque ullum facessit negotium, quod *in c. 3. & 5. h. t.* videatur Pontifex jubere, ut clerici coniugati per Episcoporum sententiam priventur suis beneficiis: quia ut rectè notat Glossa, id intelligitur de privatione facti, seu possessionis, quæ fit per actualem expulsionem beneficiati; non verò de privatione iuris, seu tituli, quem clericus habebat in beneficiis, quæ obtinuerat, quia tali jure privatus jam fuit, cùm primùm nuptias inivit *argu. c. cum nostris c. litteras de concess. præbend.* 7

Immo si clericus in minoribus constitutus matrimonium contrahat per verba de præsenti, tametsi non sit consummatum ipso iure perdit beneficia, quia etiam per sponsalia de præsenti non secutâ copulâ assumitur status incompatibilis cum beneficiis ecclesiasticis, ut docet Garzias *tract. de beneficiis p. 11. c. 8. n. 1.* 8

Hinc si uxor clerici ante consumationem matrimonii decedat, vel religionem ingrediatur, ac proinde matrimonium ratum dissolvatur, etiam in hoc casu privatur ipso jure beneficiis ecclesiasticis, quæ ante matrimonium obtinuerat: siquidem ex intentione clerici assumptus est status incompatibilis cum beneficiis ecclesiasticis; proinde iuris interpretatione ipso facto supponitur renunciâsse ijsdem beneficiis: sæpe enim non tam attenditur quid aliquis potuerit, quàm quid per ipsum actum voluerit facere *argu. c. 4. de bigamis non ordinand.* Barb. *in collect. ad d. cap.* unde tametsi ante consumationē matrimonii rati uxor moriatur, non propterea clericus recuperat sua beneficia, quia hæc per matrimonium contractum per verba de præsenti ipso jure vacârunt, & eo ipso quod vacârunt, non possunt ampliùs recuperari sine nova collatione, quia ius si semel extinguatur 9

guatur non amplius reviviscit, tametsi causa extinguens cessaverit *argu. clement. gratia 4. de rescript.* juncta Glossa *v. resignaveris.*

12 Immo per tale matrimonium validè contractum à clerico amittuntur etiam accessus, & regressus, & omnia alia jura ad beneficium ecclesiasticum ipsi contrahenti competentia: hinc si clericus impetraverit rescriptum ad beneficium vacatum, & antequam vacaret, validè inivit matrimonium; si postea defuncta uxore vacavit beneficium, non potest illud petere ex vi talis rescripti; quia cùm sit matrimonium incompatibile cum beneficio, eo ipso, quòd contrahitur validè non solùm beneficia ipsa, verùm etiam omnia jura ad eadem beneficia extinguntur, cessante enim principali cessant, & accessoria ad illud. Imò non solùm amittuntur jura ad beneficia, sed etiam pensiones titulo clericali alicui collatæ, quia per assumptionem status coniugalis clericus censetur illis renunciare, perinde ac beneficiis, quibus subrogantur pensiones: subrogatum autem cùm sapiat naturam illius, cui subrogatur, ideo qui per matrimonium ratum fit incapax beneficii ecclesiastici; fit etiam incapax pensionis clericalis. Id tamen non procedit de illis pensionibus, quæ non dantur in titulum beneficii, sed conceduntur clerico in minoribus constituto pro ministerio merè temporali, ut quia est advocatus, vel procurator Ecclesiæ, siquidem hæ pensiones non extinguuntur per assumptionem status coniugalis.

13 An verò, quando contrahuntur sponsalia per verba de futuro, clericus in minoribus constitutus amittat etiam ipso jure, quæ obtinuerat beneficia ecclesiastica. Respondetur negativè, quia sicut per adeptionem secundi beneficii incompatibilis non vacat primum; eò quia plena possessio secundi nondum sit obtenta, ut desumitur *ex c. commissa 30. de elect.* ita per sponsalia de futuro nondum intelliguntur vacare beneficia ecclesiastica, quia per huiusmodi sponsalia nondum assumitur status plenè incompatibilis cum beneficiis ecclesiasticis, sed clericus tantùm se constituit in via ad talem statum suscipiendum, ut notat Barb. *in c. 1. & 2. h. t.* unde ad privationem beneficiorum non sufficiunt sola sponsalia de futuro contracta, cùm per ea nondum status ordini clericali contrarius susceptus sit: imò si clericus matrimonium invalidè inierit ex defectu consensûs in ipso clerico, nec privatur beneficiis ecclesiasticis, quia tunc cessat ratio tacitæ renunciationis.

14 E contra clericus contrahens matrimonium validum non potest retinere priora beneficia, sed tenetur statim ea dimittere, alioquin esset iniustus detentor rei non suæ, quapropter tenetur ad restituendos omnes fructus à se perceptos post initum matrimonium; non ita hæc procedunt, si clericus invalidè contrahat matrimonium, quia tunc non amittit beneficium ob tacitam renunciationem: siquidem tacita renunciatio nequit maiorem vim habere, quàm expressa; sed hæc non inducit vacationem beneficii, nisi fiat in manibus legitimi superioris, ut habetur *in c. 10. c. quod in dubiis 8. de renunciatione.* Tum quia quod ex se est irritum in jure perinde se habet, ac si non esset, adeo ut nullum ponat effectum juxta *regul. jur. 52. in 6* & quod nullum est, nullum potest producere effectum *l. si se. 4. §. condemnatum ff. de re iudic.* Quamobrem cùm tale matrimonium nullum sit, nec potest ullum juris effectum inducere. Potest tamen clericus validè contrahens matrimonium beneficium resignare in favorem alterius, antequam tale matrimonium contrahat, quia tunc nondum censetur vacare.

Episcopus cum clerico coniugato, & minoribus ordinibus initiato non potest dispensare in ordine ad obtinenda beneficia ecclesiastica, sive hæc curata sint, sive simplicia; tametsi unã tantùm duxerit virginem, & clericalẽ habitum, ac tonsuram ferens, velit alicui Ecclesiæ inservire: quia solus summus Pontifex potest dispensare, ut clericus coniugatus tale beneficium obtineat, ut docet Glossa *in c. Ioannes 7. h. t.* ubi asserit, clericum coniugatum ex dispensatione Papæ posse beneficium habere, unde non potest Episcopus dispensare. 15

Tum quia juxta sacros canones clerici conjugati in ordine ad res ecclesiasticas, & beneficia, perinde habentur, ac laici, qui incapaces sunt beneficiorum ecclesiasticorum: proinde nequit Episcopus cum clerico coniugato contra canones dispensare, quia id nullibi expressè reperitur concessum Episcopis; quin potius prohibitum *c. si quis 1. h. t.* ubi Alexander III. ait, si clericus in minoribus contrahat matrimonium, cogatur per censuras ecclesiasticas dimittere beneficia, & retinere uxorem, & *c. sanè 2. h. t.* ubi dicitur, quòd clericus conjugatus non sit capax beneficii ecclesiastici. Tum quia clerici coniugati non admittuntur ad ecclesiasticas administrationes, ut liquet *ex eod. cap. 2. h. t.* proinde neque ex dispensatione Episcopi possunt esse capaces beneficii, quia hoc si simplex fuerit, datur tantùm ratione administrationis, vel officii ecclesiastici *c. propofuit 6. de filiis Presbyteror.* 16

Circa tamen clericos coniugatos habetur constitutio Bonifacii VIII. *in c. unic. h. t. in 6.* quòd gaudeant privilegio canonis, & fori, dummodo contraxerint cum unica tantùm, & virgine, & rursus tonsuram, & habitum clericalem continuò deferant: habetur enim *in c. clerici unic. h. t. in 6.* clericus coniugatus cum una, & hac virgine ferens tonsuram, & vestes clericales gaudet duobus privilegiis primo *c. 1. si quis suadente.* Secundò, quòd pro delictis non potest trahi ad tribunal laicale, nec criminaliter, nec civiliter, nec à sæculari potest condemnari in persona, nec in pecuniis: Cætera privilegia non habet; immo si non defert coronam, & vestes, amittit etiã ista duo; unde ad hoc ut clericus coniugatus gaudeat his privilegiis, debet ferre, non solùm vestem superiorem, verùm etiam interiores, si sint patentes, quia si ferat interiorem laicalem, habetur ut laicus. Concilium tamen Tridentinum *sess. 23. c. 6.* huic constitutioni Bonifacii VIII. addidit, quòd clerici conjugati debeant insuper deputari ab Episcopo, ad alicuius Ecclesiæ ministerium 17

rium, ut gaudeant privilegio canonis, & fori.

17 An verò gaudeant utroque privilegio tam in civilibus, quàm criminalibus; communior sententia est, quòd tantùm in criminalibus sint clerici coniugati exempti à judicio sæculari, & fundantur *in d. c. clerici unic. h. t.* eò quia ibi tantùm fiat mentio causarum criminalium, & in cæteris non vult, eos gaudere privilegio clericali. Alii verò hoc privilegium in clericis coniugatis extendunt etiam ad causas civiles; utriusque sententiæ Authores, & fautores congerit Barb. *in collect. ad d. c. unic. n. 6. & 9.* Verùm putârim, ante Concilium Tridentinum clericos coniugatos verisimiliter tantùm in criminalibus, habuisse fori privilegium, & in aliis causis civilibus, oneribus, & tributis fuisse subjectos laicali potestati, ut notat Glossa *in d. c. cleric. unic. in 6. h. t. in V. cæteris* nisi fortassis ex mandato Episcopi actualiter in Ecclesia Ministri essent.

18 Post concilium Tridentinum imperans, quòd clerici coniugati deputentur servitio Ecclesiæ, censerem tam in civilibus, quàm criminalibus causis gaudere privilegio fori: siquidem si familiæ Episcopi immo, & privatorum clericorum tale privilegium convenit, ut probat Marta *de jurisdictione p. 4.* & docent communiter jurisperiti, & Theologi, tantò magis id debet procedere de clericis coniugatis, quia plus est esse ministrum Ecclesiæ, ac clericalibus ordinibus initiatum, quàm esse simplicem famulum Episcopi, vel clerici. Imò probabiliùs etiam videtur, quòd uxores talium clericorum participent de eodem privilegio fori, quia ex communi regula uxor sequitur forum mariti *l. fœmina 5. de senator. l. fin. C. de incolis. l. 2. C. de Episcop. & cleric.* Hinc clericus coniugatus cum prædictis conditionibus gaudet privilegio fori, non solùm in causis criminalibus, sive criminaliter ad vindictam agatur, sive civiliter ad restitutionem damni illati, verùm etiam in causis civilibus, quæ ex contractu, & quasi contractu descendunt, idque desumitur *ex d. c. clerici unic. h. t. in 6.* ubi postquam dictum est, quòd non possint huiusmodi clerici trahi ad judicium sæculare sive criminaliter, sive civiliter, postea subiungitur: *vel etiam pecuniariter nullatenus condemnari:* quæ verba ne frustranea sint, debent aliquid operari, proinde intelligenda sunt de causis merè civilibus, cùm de criminalibus jam antea dictum fuerit.

19 Quod verò ad clericos sacris initiatos ordinibus attinet, certum est, eos nullo pacto posse matrimonium validè contrahere; idque ob votum solemne castitatis, quod sacris est annexum ordinibus, eò enim ipso quòd clericus voluntariè, & liberè suscipit sacrum ordinem, censetur etiam saltem virtualiter, & implicitè suscipere omne id, quod necessariò connexum est cum tali ordine, & quia votum castitatis ex institutione Ecclesiæ est annexum sacris ordinibus; ideo suscipiens sacrum ordinem, eo ipso censetur consentire in votum castitatis quamvis expressè tale votum non exprimat *c. de voto in 6.*

Hinc si Clerici sacris initiati ordinibus præsumpserint matrimonium contrahere, quia hoc est nullum ob votum castitatis, quod est impedimentum dirimens, compelluntur ad dimittendas mulieres, & pœnitentiam agendam: quinimo ad id sunt etiam compellendi per censuras, suspensiones, & excommunicationes, *c. si qui 1. h. t.* ubi habetur: si clericus sacris initiatus ordinibus matrimonium contrahat cogatur per suspensionem, & excommunicationem dimittere uxorem, & pœnitentiam agere de patrato delicto, immo *in clement. unic. de affinit. & consanguinit.* ipso facto incurrit excommunicationem, ac fit irregularis, adeo ut nec in susceptis ordinibus valeat ministrare, neque ad altiores promoveri; verùm in hac irregularitate post peractam pœnitentiam potest Episcopus dispensare, dummodo clericus sacris initiatus viduam non duxerit *c. 1. & 2. quod clerici, vel voventes 4. h. t.*

Unde hoc est discrimem inter clericos minoribus, & maioribus ordinibus initiati, quia illi possunt validè matrimonium contrahere, non verò isti: & ratio est, quia votum castitatis non est annexum minoribus ordinibus, sed tantùm maioribus; proinde impedimentum dirimens matrimonium tantùm afficit clericos sacris initiatos ordinibus, idque desumitur ex *sexta synodo can. 6.* ubi habetur: *quoniam in apostolicis canonibus dictum est, eorum, qui non ducta uxore in clerum promoventur solos lectores, & cantores posse uxorem ducere; & nos observantes decernimus, & deinceps nulli penitus Hypodiacono, vel Diacono, vel Presbytero post sui ordinationem contrahere liceat: si autem hoc fuerit ausus facere, deponatur.* 20

Rationes, ob quas oporteat, clericos cœlibes vivere, plures solent assignari. Prima ut tantò digniùs Deo purissimo ministrent, quantò longiùs distant à concupiscentiis carnis: siquidem si in veteri testamento Sacerdotes ministrantes Domino in sacrificiis judaicis, & manducantes panes propositionis debebant eo tempore abstinere à mulieribus, quantò magis clerici in lege evangelica, cum ministrent Domino in vero sacrificio, & manducent verum immaculatum Christi corpus. Secunda petitur ex eo, quòd magis integrè possint clerici Deo servire, si ab uxoribus liberi sint, quia ut ait Apostolus *1. ad Corinth. 7.* qui sine uxore est solicitus est, quæ domini sunt, quomodo placeat Deo, qui autem cum uxore est, solicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est. Tertia ut clerici beneficio continentiæ, & cœlibatûs in maiori habeantur apud populum honore, & reverentia: quò enim quis est vitâ sanctior, eò magis à cæteris reveretur. Quarta, ut clerici sine liberis, & uxoribus faciliùs, ac promptiùs possint hospitalitatem exercere, & pauperes, ac peregrinos libentiùs suscipere, & copiosiùs alere. Quinta, ne redditus ecclesiastici destinati in usus pios, in uxores, & liberos impendantur, & alias profanas causas expendantur. Sexta, ut exemplo Apostolorum, & eorum discipulorum clerici castitati studerent. Septima desumitur ex 21

Aposto-

Apostolo *ad Timoth. c. 2. V. 3.* ubi ait: *labora ut bonus miles Christi Iesu, nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus.* Unde Tertullianus *in exhort. ad castitatem* ait, quòd ducentes uxores cum iisdem iam susceptis divortium bona fide ob militiam facerent, ne ob domestica negotia minus belli officia obire possent: ex quo urget Tertullianus: si quotidie, si omni momento oratio omnibus est necessaria, utique etiam continentia, quæ orationi necessaria est, hinc abstinentia ab usu matrimonii iniungitur uxoratis ante perceptionem Eucharistiæ. *c. omnis 96. de consecrat. dist. 4. c. 1. & per tot. 33. q. 4.* hinc Augustinus *serm. 216.* ait: *ille homo Christianus est, qui quoties sancta solemnitates veniunt, ut securiùs communicet, ante plures dies castitatem cum propria uxore custodit.* Octava, quia coniugati non facilè in vitam contemplativam possunt animum dirigere, sed in re uxoria, ac negotiis domesticis iugiter occupantur, cum multa sint connubii onera: quapropter Apostolus *1. ad Corinth. 7.* vocat matrimonium gravem sarcinam, & si ita est, subjungit Apostolus, non expedit homini uxorem habere. Quinimo uxoratus vix studiis vacare potest, hinc Cicero post Terentiæ repudium ab Hiritio rogatus, ut suam sororem in uxorem duceret, respondit, non posse simul uxori, & Philosophiæ incumbere: unde à fortiori clerici sacris initiati, cum debeant toti esse Deo addicti, ac divinis emancipati obsequiis, conveniens immo, & necessarium erat, ut à matrimonio contrahendo abstinerent.

23 Obiiciunt tamen hæretici, quia sive legem naturæ attendamus, sive scriptam, aut gratiæ, nullum reperitur præceptum de cœlibatu sacerdotum: quinimo in lege naturæ legimus, omnes sacerdotes fuisse uxoratos ad Moysis usque legem: siquidem erant primogeniti, & uxoribus vacabant, ut desumitur ex *toto lib. Geneseos*; ubi refertur, usque ad Aaronis electionem omnes tam primogenitos, quàm cæteros sacerdotes fuisse maritali vinculo uxoribus colligatos. Rursus nec sacerdotes legis scriptæ servâsse cælibatum desumitur ex *c. 21. Levitici*, ubi Deus pro minoribus Ministris altaris sanxit hanc legem: *scortum & vile prostibulum non ducet uxorem, nec eam, quæ repudiata est à marito, quia consecratus est Deo, & panes propositionis offert.* Rursus de uxore tradenda summo Pontifici, sic statutum invenimus: *Pontifex, seu sacerdos maximus virginem ducet uxorem, viduam autem, & repudiatam, & sordidam, atque meretricem non accipiat, sed puellam de populo suo*: unde tantùm abest, quòd cœlibatus fuerit iniunctus sacerdotibus, ut Deus leges potiùs præscripserit, juxta quas deberent sacerdotes uxores sumere: ergo inferunt hæretici, etiã in lege gratiæ licitum erit sacerdotibus uxores ducere, ne imponantur in lege Christi (cuius jugum suave est, & onus leve) graviora onera, quam fuerint in lege mosaica, & lapis offensionis opponatur clerico, cum unusquisque tenetur à concupiscentia, & constet, plures cecidisse à cœlibatu, vel à statu clericatùs abhorruisse.

24 Sed contra, quia est discrimen inter sacerdotes legis veteris, & legis gratiæ. Primò, quia illi ad certam duntaxat tribum alligati debebant beneficio coniugii successores progignere: secus in lege evangelica, quia sacerdotium non carnali propagatione, sed divina consecratione ad posteros transmittitur, non erat necesse, ut sacerdotes iugali vinculo uxoribus copularentur. Secundò, sacerdotes veteris legis imolabant carnes belluinas, & in lege evangelica offerunt divinum corpus, & sanguinem unigeniti filii Dei. Tertiò, in lege veteri rariùs sacerdotes accedebant ad sacrificandum, & tunc etiam ipsi à congressu uxorum, & haustu vini abstinebant: secus in lege evangelica sacerdotes quotidie incumbunt sacris Ministeriis sacrificiorum, orationum, ac sacramentorum peragendis: proinde, si sacerdotes veteris legis ab usu abstinebant matrimonii, eo tempore, quo ad sacrificandum accedebant; æquum erat, ut in lege evangelica sacerdotes quotidie abstinerent ab usu matrimonii, cùm quotidie vacent sacris ministeriis peragendis.

25 Demum, quia lex illa vetus rudior fuit, & potiùs carnalis: lex verò evangelica est spiritualis; quapropter non debet incommodum censeri, si in lege evangelica sint præcepta quædam carni molesta: siquidem sunt spiritui grata, ac levia; proinde non debent dici molesta, nec gravia: quia dum adimplentur, animum perfundunt mira suavitate: & ut talia præcepta observentur, non deest divina gratia, ac Dei auxilium; id enim promisit Osee 11. inquiens *Ego quasi nutritius Ephrain portabam eos in brachijs meis, & ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum*: atqui homini onusto, si ipse portetur, minus gravis est sarcina: si verò ab alio sustentetur, vel nihil, vel parum molestiæ affert baiulo. Neque obstat, quod addebatur de pluribus transgredientibus cœlibatum, siquidem scandala clericorum non debent imputari legi de observando cœlibatu, sed dissolutioni, ac relaxationi naturæ corruptæ. Tum quia fidelis est Deus, qui non patitur supra modum servos suos tentari.

26 An verò cœlibatus clericorum sit de jure divino, vel tantùm humano ecclesiastico, videtur esse aliqua difficultas: certum est, ipsum votum castitatis annexum sacris ordinibus obligare ex jure divino, idque desumitur ex illo *Deuter. 23. cum votum voveris domino non tardabis reddere, quia requiret illud dominus Deus tuus*: unde difficultas non est, an servare votum castitatis annexum sacris ordinibus, sit de jure divino, id enim concedunt omnes: sed difficultas est, an tale votum sit ex præcepto divino sacris ordinibus annexum; vel tantùm ex præcepto Ecclesiæ, adeo ut hæc justis de causis possit votum illud separare à sacris ordinibus: plures apud Sanchez *de matrimonio libro 7. disput. 27. numero 4.* in ea sunt opinione ut, censeant, ipsum votum castitatis iure divino esse annexum ordinibus sacris, proinde jure divino cœlibatum esse iniunctum clericis, idque ex eo probant, quia à tempore Aposto-

Apostolorum non extat exemplum, vel constitutio, ex qua permissum fuerit clericis post clericatum uxores ducere. Tum quia certum est, Apostolos servâsse perpetuam continentiam partim ex consilio Christi, partim spontè; & eosdem suasisse, ac constituisse, ut alii deinceps ministri Ecclesiæ continentiam servarent. Tum quia continentia, quam Apostoli præscripserunt statim in Ecclesia servata fuit; & lege ecclesiastica, non semel, & iterum, sed sæpius præscripta, & quidem dupliciter. Primò, ut non liceat clericis sacris ordinibus initiatis uxorem ducere post susceptos ordines. Secundò, ut si ante susceptos ordines uxores duxerint, & postea ordines susceperint, non liceat uxoribus uti, sed debeant perpetuam servare continentiam, ut decretum fuit in Concilio Elibertino coacto, Anno Christi 313. in Concilio Agatensi anno 506. *can.* 9. in Concilio Aurelianensi III. Anno Christi 573. *can.* 7. & pluribus aliis.

27 Communior tamen sententia est, votum castitatis jure divino non esse annexum sacris ordinibus; adeo ut status matrimonialis, nec ex jure naturali, neque divino sit incompatibilis cum statu clericali excepto tempore ministerii divini: siquidem per nullum textum legis divinæ reperitur, matrimonium esse clericis prohibitum: alioquin non potuisset Græcis concedi usus matrimonii etiam contracti ante susceptos ordines, neque Apostolus *1. ad Timoth. 3.* toleràsset, Episcopum esse unius uxoris Virum, neque Dionysium Ariopagitam in Atheniensem Episcopum creâsset constat enim ex actibus Apostolorum *c.* 17. Dionysium fuisse coniugatum: fusè, & eruditè super hoc argumento scribit Bellarminus *tom. 1. controversiar. de cleric. libro 1. c. 18. & sequent.* Quamobrem votum castitatis lege ecclesiastica impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit, ut docet D. Thomas *in 4. dist. 37. quæst. 1. articul. 1.* S. Bonaventura *art. 1. quæst. 2.* & innumeri alii apud Sanchez *de matrim. lib. 7. dist. 28. numero 11.*

28 Quòd si invita uxore maritus sacris initietur ordinibus, uxor habet jus eum repetendi, & ipse non poterit debitum petere, sed tantùm tenebitur reddere, ut docet Abbas *in c. quoniam de coniug. lepros.* ubi jubetur redire ad uxorem, qui illâ invitâ monasterium intravit.

§ II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 Quæritur primò, an clerici sacro ordine initiati, si matrimonium contrahant, hoc validum sit? Respondetur negativè ex *c. si qui 1. h. t.* Ubi Pontifex rescribit, quod si Clericus qui uxorem duxit, fuerat in sacris constitutus, sit compellendus per suspensionem, & excommunicationem dimittere uxorem, & agere pœnitentiam de commisso peccato, ex quo textu liquet, Clericos sacro ordine initiatos, nec licitè, nec validè posse matrimonium contrahere. Ratio ex eo petitur, quia quilibet Ordo sacer habet annexum solemne votum continentiæ *c. unic. de voto in 6.* & docet D. Thomas *3. p. q. 53. art. 3. in addit.* at votum continentiæ, si sit solemne, vel annexum sacris Ordinibus dirimit matrimonium *c. Rursus, qui clerici, vel vov.* proinde initiati subdiaconatu, & aliis superioribus Ordinibus, si uxores duxerint, tenentur eas dimittere, & agere pœnitentiam, & ad id per sententiam suspensionis, & excommunicationis sunt etiam à superiore compellendi, ut habetur in *d. c. si qui 1. h. t.* & in *c. à multis de ætat. & qualit. ordin.* Idque rectè fuit ab ecclesia statutum, quia initiati sacris ordinibus tractant Sacramenta *cap. cum in præterito dist.* 48. Imò & ipsi dicuntur templum, & sacrarium Spiritus sancti *c. decernimus dist.* 28. consequenter, ut impensiùs divinis vacent, Deóque inserviant, alieni debent esse à carnali connubio: & siquidem indignum est, eos immunditiis deservire, qui nonnisi munda, & sancta pertractant, ut monet Concilium Tridentinum *sess. 23. de refor. c. 13.*

Quæritur secundò, an Clerici minores nondum sacris Ordinibus initiati possint validè matrimonium contrahere? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *d. c. si qui 1. h. t.* ubi Pontifex declarat, quòd si Clericus in minoribus contrahat matrimonium, sit compellendus per censuras ecclesiasticas dimittere beneficia, & uxorem retinere. Hinc si Clericus beneficiarius sacro ordine non initiatus matrimonium contrahat, validè quidem ipsum contrahit, sed ipso jure vacant eius beneficia, ut communiter docent Canonistæ: imò Glossa in *d. c. si qui* asserit, matrimonium censeri tacitam beneficii ecclesiastici renuntiationem, adeo ut eò ipso, quòd matrimonium contrahitur, intelligatur huiusmodi renuntiatio; cùm clericus sciat, vel scire debeat, non posse simul beneficium retinere, & uxorem *c. diversis 5. h. t.* perinde ac qui secundum beneficium incompatibile cum primo accipit, ipso jure amittit primum *c. litteras 9. de concess. præbend.* adeò ut primum, ut vacans possit ab alio clerico impetrari, quamvis nondum vacet de facto; quatenus Clericus, qui secundum beneficium incompatibile accepit, adhuc primum possideat: quapropter, ut rectè notat Imola in *d. c. si qui numero 4. h. t.* opus tunc est authoritate Judicis, qui post declaratam privationem, eam jubeat mandari executioni, ut à tempore ductæ uxoris, vel accepti secundi beneficii incompatibilis cum primo, hoc intelligatur vacare, ut fusè probat Ioannes Andreas *in d. cap. si qui 1. h. t.* 2

Quæritur tertiò, an etiam clericus sacris initiatus, si matrimonium contrahat ipso jure privetur beneficiis, vel tantùm sit ab homine, seu Judice privandus in pœnam sui delicti? Respondetur perquàm probabile esse, Clericum sacris initiatum ordinibus, si matrimo- 3

trimonium contrahat non privari beneficiis antea obtentis ipso jure, sed in pœnam sui delicti posse privari ab homine, seu Judice per sententiam, & ita communiùs censent Canonistæ cum Glossa fin. in *d. c. si quis* 1. *h. t.* Ratio petitur ex eo, quia matrimonium initum à Clerico sacris initiato est invalidum, & perinde se habet, ac si non esset, adeo ut non removeat clericum à statu clericali; & de jure beneficia non sunt incompatibilia cum Clerico, qui uxorem duxit, proinde de jure non censetur talis clericus privatus suo beneficio, sed privandus est ab homine, seu per sententiam Judicis.

5 Neque obstat, quòd Clerici in minoribus constituti, si uxores ducant, ipso jure priventur beneficiis, quæ obtinuerunt etiam ante sententiam Judicis, ut notat Glossa in *d. c.* 1. *v. relinquenda h. t.* & Barbosa *in collect. c.* 1. *n.* 2. *h. t.* nam est discrimen, quia matrimonium initum à clerico in minoribus constituto est validum, proinde incompatibile cum beneficio ecclesiastico; & cùm clericus scire debeat, quòd non possit beneficium retinere, & uxorem, eo ipso quòd uxorem ducit, censetur tacitè, & ipso facto renuntiare beneficio *argum. c. ex transmissa* 3. *de renuntiat. c. cum renuntiatur* 9. *caus.* 32. *q.* 1. siquidem contrario facto ceditur jure proprio *arg. l.* 1. *C. de furtis* Præterea quia sub tacitâ conditione confertur Clerico beneficium, ne scilicet statum incompatibilē cum beneficio, & statu ecclesiastico assumat, & matrimonium est incompatibile cum statu ecclesiastico, proinde eo assumpto tanquam deficiente conditione cessat beneficium. Et hæc est ratio, cur clericus in minoribus constitutus, si matrimonium contrahat, non amittat beneficium in pœnam delicti, sed quia sponte assumit statum incompatibilem cum beneficio, quo propterea privatur ipso jure ante sententiam Iudicis. Secus Clericus sacris initiatus nec licitè, nec validè matrimonium contrahit, proinde cùm non amittat statum clericalem, non privatur ipso jure suo beneficio, sed ab homine, seu per sententiam Judicis, donec uxorem dimiserit, seque emendaverit, adeò ut donec plenè satisfecerit, suspendendus sit ab officio, & beneficio *c. sane* 4. *h. t.*

6 Tum quia vel Clericus sacris initiatus, & matrimonium contrahens privatur beneficio ipso jure ex ipsa natura facti ob initum matrimonium, & tacitam renuntiationem: vel in pœnam criminis, ob aliquam constitutionem Pontificiam: atqui neutrum dici potest, non primum, quia cùm tale matrimonium sit invalidum, perinde se habet, ac si non esset, & non entis non est qualitas, proinde non potest excludere statum clericalem etenim juxta vulgatam regulam, quod nullum est, nullum potest effectum producere, consequenter nec excludere statum clericalem: hinc in *regul.* 52. *in* 6. dicitur, quod non præstat impedimentum, quod jure non sortitur effectum: neque potest dici secundum, quia talis constitutio pœnalis non fuit lata, & nullibi reperitur.

Neque obstat, si dicas, Clericum sacris initiatum, si matrimonium contrahat, quantum est in se, censeri assumere statum coniugalem incompatibilem cum beneficio, eique propterea tacitè renuntiare. Nam contra est, quia non sufficit, si clericus velit assumere statum incompatibilem, si voluntas effectum non sortiatur: siquidem mera voluntas effectum non sortiatur: siquidem mera voluntas, vel conatus inefficax in ordine ad pœnas, aut impedimenta contrahenda, non reputatur pro facto, nisi in jure id exprimatur, unde observandum est, pro aliis argumentis à pari, quæ possent obiici, leges pœnales etiam ob paritatem rationis non esse extendendas ad casus diversos, nisi necessitas urgeat, alioquin sequeretur iniquitas, & contradictio jurium, præsertim cùm hic omnia jura obstent, elan ènque, quod nullum est, nullum producere effectum.

7 Quæritur quartò, an coniugatus sit promovendus ad administrationem, beneficium, vel ordinem ecclesiasticum? Respondetur negativè, adeò ut clericus coniugatus non sit ordinandus, nec ad beneficium ecclesiasticum admittendus, nisi unicam, eámque virginem, seu ab alio non corruptam uxorem duxerit, & continentiam perpetuam voverit, & uxor sit constituta extra periculum incontinentiæ, & desumitur *ex c. sanè* 2. *h. t.* ubi Alexander III. rescribit Episcopo Erdfordensi, ut provideat, ne imposterum Clerici coniugati ad beneficia ecclesiasticâ, sacros Ordines, aut ecclesiasticas administrationes admittantur præter quam si quis unicam, eámque virginem uxorem habeat, voveátque perpetuam castitatem, & tunc ut notat Glossa in *d. c. sane* debent separatim habitare, quamvis sint senes, & absque suspicione copulæ; quòd si sint juvenes, non possint promoveri, nisi transeant ad Religionem *c. cùm sis præditus c. Apostolicam c. coniugatus de convers. coniug.* Ratio ex eo petitur; quia clericos inservientes divinis sacramentis oportet esse continentes *c. Episcop. dist.* 21. & cùm Clerici quotidianis necessitatibus divini ministerii occupentur *c. tenere dist.* 31. & beneficium detur propter officium *c. fin. de rescript. in* 6. sequitur, quòd cùm coniugatus non possit munditiam castitatis servare, teneaturque uxori suæ adhærere, eique debitum reddere, non conveniat, ut ad ecclesiasticos ordines, administrationes, & beneficia admittatur, nisi castitatem promiserit, quia uxore mortua, vel etiam ipsa castitatem vovente potest vir promittens continentiam promoveri, quia potest tunc ecclesiæ mundè, ac liberè deservire.

8 Hinc Clericus coniugatus est incapax beneficii obtinendi, quia laicus non est capax beneficiis ecclesiasticis *c. cum adeo* 17. *de rescript.* & Clericus coniugatus habetur in omnibus, ut laicus exceptis casibus expressis in *c. unic. h. t. in* 6. imò cùm Clericus, si matrimonium contrahat, amittat beneficia priùs obtenta, multò magis erit incapax ad nova obtinenda; proinde collatio beneficii ipsi facta est ipso jure nulla

nulla, neque clericus coniugatus juvatur regula de triennali pacifica possessione beneficii, adeò ut postea non possit molestari; sicut nec laicus, tametsi eâ regulâ iuventur alii inhabiles, ut excommunicati, & irregulares, quia hi non sunt omnino incapaces beneficii, quamvis pro eo tempore non possint illud obtinere, alioquin prius obtento non privantur: secus laicus, & clericus conjugatus non possunt ullo modo beneficium acquirere, neque retinere acquisitum ante matrimonium, nisi conditiones appositas in *d. c. sane* 2. *h. t.* observaverint.

9 Quæritur quintò, an si clericus beneficiatus, & nondum in sacris constitutus contrahat matrimonium invalidè, adeò ut hoc ob impedimentum aliquod sit irritum, privetur tunc clericus ipso jure suo beneficio. Respondetur, quòd tametsi juxta communiorem sententiam beneficium tunc vacet ipso jure, nihilominus perquam probabile est, clericum beneficiatum contrahentem invalidè matrimonium non privari ipso jure suo beneficio, sed tantùm esse privandum ab homine, seu per sententiam Judicis, nisi cum ipso dispensetur, ut notat Glossa in *c. si quis* 1. *h. t.* & docet Garicas *de benefic. p.* 11. *c.* 8. *n.* 17. Idque ex eo suaderi potest, quia contrahens invalidè matrimonium non mutat statum, consequenter non amittit beneficium ob tacitam renuntiationem, quia renunciatio tacita non potest esse efficacior expressâ: hæc autem non inducit vacationem beneficii, nisi facta sit in manibus legitimi Prælati *c. nisi* 10. *c. quod in dubiis* 8. *de renunt.* Rursus neque beneficium amittitur ratione status incompatibilis: quia cùm matrimonium sit invalidum, Clericus qui tale matrimonium contraxit, non transit de statu clericali ad statum matrimonii, quia cum matrimonium sit irritum, perinde se habet, ac si non esset, & quod non est, non potest producere effectum, nec res mutare: neque voluntas assumendi statum matrimonialẽ, & quantum est in se dimittendi beneficium sufficit ad inducendam vacationem beneficii, quia talis voluntas, cùm non sortiatur suum effectum, est inefficax, & quoad effectũ perinde ac si non esset.

10 Neque clericus beneficiatus privatur suo beneficio ex juris dispositione, quia canones privantes clericum beneficiatum suo beneficio, si uxorem ducat, loquuntur de matrimonio valido, & subsistente, & non de invalido. Tum quia quod de jure non sortitur effectum, perinde reputatur, ac si non esset in ordine ad talem effectum juxta *regul. jur.* 52 *in* 6. quod autem nullum est, nullum potest effectum producere. Tum quia nullus textus in jure canonico potest assignari, qui disponat in tali casu solam attentationem facti sufficere, tametsi in quibusdam aliis casibus id reperiatur dispositum, neque id obstat, quia cùm simus in pœnalibus textus non debent extendi ad casus non expressos, sed restringi ad solos expressos in ijsdem. Quamobrem si clericus beneficiatus in minoribus tantùm constitutus contrahat matrimonium, quod sit invalidum ob aliquod impedimentum dirimens, sive illud noverit, sive ignoraverit, non vacat ipso jure eius beneficium, & id procedit, sive matrimonium sit irritum ob defectum ætatis, vel consensus voluntarii, vel eò quia fuerit clandestinè initum, hoc est sine præsentia Parochi, & testium, quia hæc præsentia juxta Concilium Tridentinum *sess.* 24. *c.* 1. *de refor.* pertinet ad formam substantialem matrimonii, quâ intermissa matrimonium est nullum, proinde non potest inducere vacationem beneficii ipso jure, quia quod nullum est, nullum potest producere effectum *l. si se* 4. §. *condemnatum ff. de re judic.*

Quæritur sextò, an clericus sacris initiatus, si matrimonium invalidum contrahat, privetur ipso jure suo beneficio? Respondetur probabiliùs esse, non privari ipso jure, sed esse privandum ab homine, seu per sententiam Judicis in pœnam sui delicti, ut notat Glossa in *c. si quis* 1. *h. t.* & ibi Abbas *n.* 7. ubi assignatur discrimen inter clericos ad minores tantùm promotos, & clericos ad maiores assumptos, seu in sacris constitutos: siquidem de minoribus dicitur, esse cogendos, ut beneficia ecclesiastica dimittant, & uxores, cum quibus contraxerunt, retineant: & de constitutis in sacris solùm dicitur, cogendos esse, ut uxores dimittant, quamvis per sententiam Judicis sint ab officio, & beneficio suspendendi, donec uxores dimiserint, seque emendaverint, ac plenè satisfecerint. Tum quia clericus sacris ordinibus initiatus, ideo ob matrimonium initum privaretur ipso jure suis beneficiis, eò quia assumpsit statum incompatibilem cum talibus beneficiis, quibus propterea tacitè præsumeretur renuntiare, cùm primùm matrimonium contraheret: atqui hunc statum incompatibilem non assumit clericus invalidè contrahens matrimonium, quia eo ipso, quòd matrimonium est irritum, de jure nullum sortitur effectum ex *regula juris* 52. *in* 6. Tum quia quòd nullum est, nullum potest producere effectum *l. si se* 4. §. *condemnatum ff. de re judic.* Neque in pœnam delicti privatur ipso jure suo beneficio, quia hæc pœnalis constitutio in jure non existit. 11

Quæritur septimò, quomodo debeat se gerere Episcopus cum sacerdote, qui de facto matrimonium contraxit? Respondetur, Episcopum debere in primis tali sacerdoti pœnitentiam iniungere, & ea peracta, si verè se correxerit, vitam laudabilem duxerit, & sit continens, cum illo dispensare, ut exerceat ordines in suo officio, idque ex indulgentia, non ita ex rigore, & ante pœnitentiam, & desumitur ex *c. sanè* 4. *h. t.* Observandum est, clericum sacris initiatum, si uxorem ducat, quandam incurrere irregularitatem dispensabilem tamen ab Episcopo, quam aliqui cum Suarez *de censur. disp.* 49. *sect.* 4. putant esse irregularitatem bigamiæ similitudinariæ *arg. c. quotquot* 24. *caus.* 27. *q.* 1. Verùm quidquid sit de hoc, certum est, hanc irregularitatem esse dispensabilem ab Episcopo post peractam pœnitentiam, & vitæ emendationem, & non incurri nisi nuptiæ fuerint consummatæ. Præterea certum est etiam, talem clericum quamvis regularem non teneri beneficia sua dimittere, donec illis privetur. Juvat tamen observare, quòd 12

licet

licèt Episcopus possit dispensare, si Sacerdos contraxit cum virgine, non ita si cum corrupta, vel fuit bigamus, seu habuit aliam uxorem, quando erat sæcularis.

13 Quæritur octavò, quomodo clerici privandi sint beneficiis, quæ habebant tempore matrimonii initi? Respondetur, esse privandos ab Episcopo, & desumitur ex *c. diversis 5. h. t.* ubi cum Innocentius III. intellexisset, quòd in Novicensis Episcopi Diœcesi clerici conjugati beneficia ecclesiastica retinerent, rescripsit Episcopo, ut dictos clericos suis privet beneficiis, nisi ipsemet iisdem scienter contulerit beneficia post contractum matrimonium: quia tunc non Episcopus, sed ejus superior debet præfatos clericos beneficiis privare. Ratio ex eo petitur, quia si clericus haberet uxorem, & ecclesiasticum beneficium in ipsius conversatione, cithara cum psalterio non benè concordaret, quia habens uxorem cogitat, quomodo placere possit uxori, proinde minus quæ Dei sunt, potest cogitare; quia quasi divisus plenam sui non habet potestatem: consequenter Ecclesiæ, à qua tale stipendium, & beneficium reciperet, non posset plenè inservire; quinimò amore filiorum, & conjugis facilè rerum Ecclesiasticarum substantia per ipsum periret *c. De Syracusana dist. 28.* & habetur in *c. diversis 5. h. t.* & quia beneficium datur propter officium *c. fin. de rescripi in 6.* qui non est aptus ad servitium officii non debet illud habere *c. charit. 12 q. 2.* Verùm id debet intelligi de clericis tantùm ad minores ordines promotis, qui tametsi uxorem virginem ducant, & conjugio utentes velint Ecclesiæ inservire, adhuc non possunt beneficia ecclesiastica, nec eorum administrationes retinere, & multò minus possunt iisdem conferri beneficia ecclesiastica, aut pensiones clericales: quia clericus conjugatus exceptis casibus expressis habetur ut laicus, qui non est capax beneficiorum Ecclesiasticorum, nec proinde pensionum clericalium juxta stylum curiæ Romanæ, ut notat Navarrus *lib. 1. consil. de his qui edit* 2. & qui incapax est beneficii ecclesiastici, est etiam incapax pensionis clericalis, si conferatur titulo clericali. Neque est consultum, ut clericis habentibus liberos, & nepotes conferantur ecclesiasticæ administrationes ob periculum, ne quæ ad Ecclesiam pertinent, suis elargiantur consanguineis *arg. diversis 5. h. t* & *c. De Syracusana 13. dist. 28.*

14 Quæritur nonò, an filius sacerdotis græci genitus ab uxore possit inter latinos licitè promoveri? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. cum olim 6. h. t.* ubi Innocentius III. rescribit Archiepiscopo Archerontino, quòd filius sacerdotis Græci ex legitimo tamen matrimonio natus, potest ordinari ritu latino, tametsi ejus pater maneat in ritu græco: nisi consuetudo regionis repugnet, quia tunc esset inhabilis. Ratio ex eo petitur, quia sacerdotes Græci non emittunt votum continentiæ, quando initiantur ordinibus sacris *c. ut clericorum de vita, & honest. cler. c. Nicena dist. 31.* Hinc clerici Græci in minoribus ordinibus si contrahant matrimonium in superioribus, seu sacris utuntur eodem matrimonio jam contracto, *c. aliter dist. 31.* & quia filius natus ex vero matrimonio est legitimus *l. filium ff. de his qui sunt sui, vel alterius juris*: & filius legitimè natus non prohibeatur promoveri ad ordines sacros etiam inter latinos, tametsi ejus pater postea fiat sacerdos *c 1. de fil. Presbyter.* sequitur, quòd si non obsit aliud canonicum impedimentum, possit filius sacerdotis Græci ex ejus uxore natus, etiam inter latinos promoveri legitimè ad ordines *c. Ad hæc de fil. Presbyt.* id tamen limitatur nisi scandalum obstet, cum hoc semper sit vitandum, quando potest sine peccato *c. nihil de præscript.* adeò ut si consuetudo regionis esset in contrarium, standum tunc esset tali consuetudini, & abstinendum ab ordinatione, ut habetur in *c. cum olim 6. h. t.* Tum quia providendum est, ne variis ritibus coinquinetur Ecclesiæ honestas *cap. cum secum. de temp. ordin.*

Observandum est, continentiam clericorum in sacris oriri ex proprio eorum voto, & obligatione voluntaria: & orientalibus sacerdotibus, tametsi permissum sit, ut sine hac voluntaria obligatione, & voto continentiæ promoveantur ad ordines ecclesiasticos, nunquam tamen iisdem permissum fuit, ut uxores ducerent: adeo ut id contra antiquos canones, & occidentalis Ecclesiæ observationem indultum sit Græcis, ut si antequam sacris initientur ordinibus matrimonium primùm cum virigine contraxerint, ad ordines sacros non exacto continentiæ voto admittantur. 15

Quæritur decimò, an clericus conjugatus non beneficiatus sit compellendus ad deferendam tonsuram? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. Joannes 7. h. t.* ubi Innocentius III. rescripsit Episcopo Pictaviensi, clericum in minoribus conjugatum non esse compellendum ad deferendam tonsuram. Et ratio desumitur ex eo, quia Clericus in minoribus si matrimonium contrahat, non gaudet privilegio clericali, proinde non tenetur ferre tonsuram, dummodo non percipiat beneficium, ratione cujus debeat tonsuram ferre; eò quia redundaret in vituperium ministerii: cum enim clericus ita conjugatus debeat se negotiis immiscere sæcularibus, ejus tonsura redundaret in vituperium ministerii clericalis, ut habetur in *c. Joannes 7. h. t.* & cùm clericalis ordinis honestas non sit inquinanda *c. cum decorem de vita, & honest. cler.* & clericus in minoribus, si uxorem duceret, videretur à vita clericali recessisse *c. diversis 5. h. t.* & hac propterea ratione non gaudeat privilegio clericali, sequitur, quòd hujusmodi clericus conjugatus non sit compellendus ad deferendam tonsuram. Nisi ex dispensatione Papæ beneficium obtineret; quia tunc ratione illius teneretur tonsuram deferre, ut habetur in *d. c. Joannes 7. h. t.* & ratio est, quia per contractum matrimonii non desinit quis esse clericus, *c. quia tua 12. q. 1.* quia character clericalis semel impressus ampliùs non deletur; ut docet D. Thomas *3. p. q. 35. art. 2. in addit.* non enim tonsura est de substantia clericatus, sed est quoddam signum illius *c. duo sunt. 12. q. 1.* & cum beneficium detur propter officium, quamvis 16

illud sit simplex *c. conquerente 6. de cleric. non resid.* sequitur, quòd si talis clericus conjugatus inserviat Ecclesiæ, & de illius beneficio vivat, debeat tonsuram deferre, & aliquo clericali privilegio gaudere, ut etiam habetur in Concilio Tridentino *sess. 23. de refor. c. 6.* Cæterum si clericus in minoribus matrimonium contrahat, & nullum habeat ecclesiasticum beneficium reputatur ut laicus, quia neque onera, neque commoda, nec privilegia participat clericorum exceptis casibus expressis in *c. unic. h. t. in 6.*

17 Quæritur undecimò, an uxorati admittendi sint ad dignitates ecclesiasticas? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. cum decorem* 8. *h. t.* ubi Pontifex rescribit, clericos conjugatos non esse admittendos ad ecclesiasticas dignitates, & si quas obtinent, esse cogendos ad illas deserendas, eò quia sine pravo exemplo, & gravi scandalo non possint eas retinere. Hinc si clericus in minoribus uxorem ducat, & fuerit in dignitate ecclesiastica constitutus ipso jure, eam amittit, proinde cogendus est eam dimittere: quia ecclesiastica beneficia, & dignitates non sunt iis conferenda, qui in iisdem non valent dignè Ecclesiæ inservire *c. quia 3. de cleric. non resid.* Tum quia ecclesiasticæ dignitates ad id præsertim sunt institutæ, ut iisdem insigniti inserviant Ecclesiæ, promoveántque divinum cultum, & ecclesiasticæ disciplinæ incrementum; quapropter qui ecclesiasticis dignitatibus sunt insigniti debent pietate præfulgere omniúmque virtutum studio cæteros antecellere, ut monet Concilium Tridentinum *sess. 24. de refor. c. 12.* hinc quia uxorati ob immunditiam carnis non possunt ecclesiastica Sacramenta ita purè pertractare; neque ut par est, Ecclesiæ inservire, sequitur, uxoratum non esse ad dignitates ecclesiasticas admittendum.

18 Quæritur duodecimò, an si clericus conjugatus ferat habitum, & tonsuram, gaudeat privilegio clericali? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. clerici unic. in 6. h. t.* Ratio est, quia per matrimonium non desinit quis esse clericus, *c. Joannes 7. h. t.* quia character semel impressus est indelebilis, & cùm habitus, & tonsura sint exteriora signa clericatûs *c. duo sunt 12. q. 1.* & mixta participent de natura simplicium, ex quibus componuntur *l. cum servus ff. de condit. & demonst.* est enim mixtio ex Aristotele *de gener. & corrupt. c. ult.* miscibilium alteratorum unio, proinde sicut non convenit, ut clerici conjugati gaudeant omnibus privilegiis sicut alii clerici non conjugati; tametsi incedant in habitu, & tonsura; adhuc justum, & æquum est, ut si cum una tantùm, & hac virgine contraxerunt, gaudeant duobus privilegiis, Primo *c. si quis suadente.* Secundo quod pro delictis non possint trahi ad tribunal laicale, nec criminaliter, nec civiliter; nec à sæculari possint condemnari in persona, nec in pecunis. Cæteris privilegiis non gaudent, imò si non deferant tonsuram, & vestes, amittunt etiam ista duo.

TITULUS IV.

De clericis non residentibus.

QUia ad honestatem vitæ clericalis non solùm pertinet se abstinere à mulieribus; sed etiam residere in suis ecclesiis, & beneficiis, congruè Pontifex hic adjicit titulum de clericis non residentibus, & de pœnis, quæ ipsis injunguntur, cum teneantur, clerici esse frequentes in officio, & ministerio Ecclesiæ; unde rectè constitutionibus Ecclesiæ sancitum est, ne clerici suas deserant Ecclesias, & aliò se conferant. Agitur etiam de hac materia in sexto, & septimo.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *NON LICEAT 1. h. t. Ex Concilio Sardicensi statuitur, ut nulli Episcopo sine licentia Papa liceat transire ex suo Episcopatu ad alium, illum acceptando: quia cùm nemo soleat ad minorem transire præsumitur maiorem ambire. Hinc notat Glossa, Episcopum sic transeuntem deperdere utrumque Episcopatum. Et dubia in peiorem partem esse interpretanda* c. 2. de elect. *Rursus faciliùs dispensari cum Episcopo transeunte ad maiorem Episcopatum, quàm ad parem, vel minorem* c. licet de transact.

C. *EX GESTIS 2. h. t. Leo III. declarat, Cardinalem, qui per quinquennium non residebat, & canonicè admonitus non se correxit, sed adhuc in alienis permansit, fuisse canonicè depositum à suo titulo parochiali. Notandum tamen, non deesse, qui censeant, Cardinales Episcopos ob prærogativam Cardinalatûs eo ipso non teneri residere in suis ecclesiis, ea nitentes ratione, quia eorum officium sit Romano Pontifici assistere, cujus sunt Adjutores, consiliarii, & socii. Tum quia inservientes Romano Pontifici non censentur à suis ecclesiis abesse. Communior tamen sententia est, ut etiam Cardinales teneantur residere in suis ecclesiis; & solùm ob Christianam charitatem, urgentem necessitatem, debitam obedientiam, evidentem Ecclesiæ, vel reipublicæ utilitatem, ut habetur in Concilio Tridentino* sess. 24. c. 1. de refor. *possint abesse.*

C. *QUIA NONNULLI 3. h. t. Ex Concilio Lateranensi statuitur, ut unus non possit habere plures dignitates ecclesiasticas, nec plures ecclesias parochiales: & quando de Ecclesia, vel ministerio ecclesiastico est providendum, eligatur*

Digitized by Google

eligatur persona, quæ possit residere in loco, & exercere curam per se ipsam, quòd si secus fiat, accipiens amittit beneficium, & qui illud contulit privatur potestate conferendi pro ea vice. Notandum est, recipere diversas dignitates vel plures ecclesias parochiales, si earum qualibet sit per se sufficiens honestæ sustentationi olere avaritiam, & ambitionem: non ita si una non sit sufficiens, tunc enim per dispensationem potest quis plures obtinere. Ratio verò, cur eadem persona non debeat plures obtinere ecclesias parochiales, est, primò quia vix sufficit ad debitum famulatum uni impendendum. Ex quo sequitur alterius neglectus. Secundò quia occupat stipendia aliorum, quia alii clerici pauperes, vel digniores ad illas dignitates promoverentur. Cæterum residentia Episcopi, & parochi est de jure divino, ut notat Concilium Tridentinum sess. 23. c. 1. *cùm Christus dicat:* Pasce oves meas*: & Pastores officium pascendi non præstent, nisi sint præsentes.*

C. *RELATUM 4. h. t. Alexander III. rescribit Archiepiscopo Eboracensi, quòd si præsentatus ad ecclesias, vel ad beneficia possit residere, & nolit, non sit admittendus, & admissus sit removendus, non obstante appellatione, nisi absit ex licentia superioru ob studium, vel ob honestas causas. Ibi notat Glossa, hunc textum esse intelligendum, si præsentatus promittat residere, quia verba sunt cum effectu recipienda: rursus textum loqui de beneficio curato, non verò de simplici* c. cùm pervenit de appellat.

C. *FRATERNITATI TUÆ 5. h. t. statuit idem Pont. clericum alterius Diœcesis absque commendatitiis litteris sui Episcopi non esse recipiendum sine Apostolicæ Sedis mandato. Litteræ commendatitiæ, quæ & dimissoriæ dicuntur, sunt, quibus dimittitur, & absolvitur clericus à potestate sui Episcopi, & debent litteræ continere fidem de vita, moribus, & ordinibus. Notat autem Glossa, clericum sine licentia sui Episcopi non debere suam Ecclesiam dimittere* c. admonet de renunc. *Cæterum si litteræ dimissoriæ omittantur, possunt probari per testes.*

C. *CONQUERENTE 6. h. t. Idem Pont. declarat, non residentem in beneficio etiam modicæ æstimationis illo privari. Ibi notandum, quòd si habens sufficiens beneficium agat de alio, non est audiendus, & si non servit Ecclesiæ, non potest accipere aliquid de beneficio in illa Ecclesia, immo notat Glossa, habentem duo beneficia simplicia sufficientia ad vitam, & statum beneficiati, posse altero privari, tametsi resideat, ita Glossa in* c. dudum 2. de elect.

C. *DE CÆTERO 7. h. t. Idem Pont. statuit, ne canonicis quamdiu sunt in servitio Prælati quidquam subtrahatur, quod de communitatis beneficio ipsis debetur, nisi fortâssis sint victualia, esculenta, & poculenta, quæ non consueverunt absentibus exhiberi. Ratio est, quia qui sunt in servitio Episcopi, dicuntur servire Ecclesiæ, proinde reputantur ut præsentes, quoad perceptionem beneficii; & multo magis si inserviant Papæ. Verùm Pontifex in hoc textu loquitur tantùm de canonicis, quos Prælatus potest in suum adhibere servitium, non verò de parochis, & aliis curatis, hi enim non possunt proprias deserere Ecclesias, ut aliis inserviant, ut tradit* Quaranta v. residentia *ubi rectè addit, posse Episcopum in hoc dispensare, si id exigat utilitas Ecclesiæ, in qua beneficiatus curam animarum exercet, vel necessitas Prælati, & ipsius Ecclesiæ. Unde textus tantùm loquitur de canonicis cathedralibus, quia casus de illis propositus fuit Pontifici, non de aliis.*

C. *EX PARTE VESTRA 8. h. t. Cælestinus III. rescribit, eum qui abest ab Ecclesia per longum tempus, ut per decennium esse citandum, ut veniat: quòd si vocatus nolit venire, eligitur alius pro illa dignitate. Ibi notat Glossa pro minore tempore, clericum vel Prælatum posse privari, sed semper esse citandum: quia non citatus, non convictus, vel confessus, vel per contumaciam absens non est privandus* c. inter quatuor. 8. de major. & obed. *quamvis sit vagabundus: sed si alibi permisit intitulari recipiendo secundum beneficium, potest privari primo, quod ipso jure vacat* c. litteras, c. nostris de concess. præbend. *Decanus itidem tenetur residere; alioquin privatur decanatu, justa tamen causa excusat absentiam ad certum tempus, si in termino præfixo non venit.*

C. *QUALITER 9. h. t. Innocentius III. declarat, Archiepiscopum temerè non residentem, & vocatum non venientem privari archiepiscopatu, ad quem mandat Pontifex, ut alius eligatur transacto certo tempore, quia ut notat Glossa, tunc Ecclesia habetur pro derelicta, cùm monitus non venerit. De dignitatibus autem, & canonicatibus in Concilio Tridentino* sess. 24. c. 12. *habetur hæc dispositio; ut non liceat ultra tres menses à suis ecclesiis quolibet anno abesse, alioquin primo anno absentes privantur dimidia parte fructuum; secundo anno omnibus fructibus, & crescente contumacia privantur etiam ipso canonicatu, & dignitate.*

C. *INTER 10. h. t. Idem Pont. declarat, clericos habentes ecclesias, vel præbendas, si sine justa, & necessaria causa, præsertim sine consensu Ordinarii sint absentes, & citati intra certum tempus præfixum non veniant, posse privari beneficiis. Hic textus eundem habet scopum, quem præcedens: solùm notandum est, quòd si clerici habeant justam causam non tenentur petere licentiam ab Ordinario: & beneficiatum ob absentiam privatum, si probet impedimentum suæ absentiæ, esse restituendum suo beneficio.*

C. *EX TUÆ 11. h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Panormitano, quòd si clericus non residens fraudulenter se absentet, ut non citetur, possit ter publicis edictis citari in sua Ecclesia: & si non obediat, nec inter sex menses revertitur debeat privari Ecclesia secundùm jus canonicum; immo mandat Pontifex, ut contra tales procedatur etiam per sententiam suspensionis, & excommunicationis. Quòd si nec sic emolliantur, jubet illos per legatum sedis Apostolicæ amoveri à spiritualium administratione, & ecclesiis provideri de personis idoneis; non tamen degradari, ut cum eis misericor-*

corditer, si videbitur, faciliùs agi possit. Ex quo textu liquet, clericum sine justa causa absentem esse citandum per edictum, si non possit personaliter citari: quòd si ignoretur, ubi sit, vel non pateat accessus ad illum, tunc citatio affigi debet valvis Ecclesiæ. Debet tamen hæc citatio fieri tribus edictis, adeò ut unum peremptorium non sufficiat, quia edictum triplicatum faciliùs venit ad notitiam, quàm unum licèt peremptorium. Notat tamen Panormitanus hîc n. 5. quòd si nesciatur, ubi sit absens clericus, debeat post citationem expectari per tres menses: quia præsumptio juris est, infra hoc tempus citationem ad ipsum pervenire.

C. TUÆ FRATERNITATIS 12. h. t. rescribit idem Pontifex, ut qui causa studij de licentia superioris est absens, & percipit fructus sui beneficii, si se transferat ad villas, vel castella, in quibus vel non est, vel minus est competens studiorum exercitium, non possit percipere fructus: quia fraus nulli debet patrocinari. Unde debent clerici accedere universitates, vel saltem ea loca, ubi studium est publicum, & scholasticum exercitium competens. Hodiè tamen hanc fraudem non possunt canonici incurrere, quia versantes in studiis debent testimonia capitulo exhibere, quòd in Academia, & publicis scholis commorati fuerint. Tum quia licèt jure communi eis competat privilegium percipiendi fructus in absentia studiorum gratiâ; indigent nihilominus licentia Episcopi, vel capituli pro diversa Ecclesiarum consuetudine, ut ad studia se conferant.

C. EX PARTE TUA 13. h. t. Honorius III. declarat, eum, qui jurat, residere in sua Ecclesia, si postea sine fraude se absentet ad defendenda, vel prosequenda jura suæ Ecclesiæ, non esse dicendum perjurum, sed censendum residentem. Ubi notandum est, quòd licèt de jure communi non præstetur à Præpositis juramentum residentiæ, tamen ex consuetudine, vel alia causa, debet in aliqua speciali Ecclesia tale juramentum præstari. Cæterum qui pro utilitate suæ Ecclesiæ est absens, non dicitur perjurus, & habetur, ut præsens.

C. CUM DILECTUS 14. h. t. Idem Pont. declarat, familiares Papæ in absentia percipere fructus suæ præbendæ, & haberi pro præsentibus non obstante constitutione contraria. Ubi notandum, hoc privilegio non gaudere omnes officiales curiæ, sed illos tantùm, qui sunt in servitio domestico Papæ.

C. AD AUDIENTIAM 15. h. t. Idem Pont. rescribit, canonicos, qui sunt in servitio Episcopi, posse accipere fructus præbendæ non obstante constitutione, & juramento, quia cum sint pro servitio Episcopi, vel Ecclesiæ habentur ut præsentes. Cæterum ut notat Glossa absentes nihil possunt percipere, nisi sit de constitutione approbatum. Et Episcopum posse tantùm habere duos canonicos, ut ipsi inserviant: & licèt isti percipiant fructus præbendæ, non tamen distributiones.

C. CUM AD HOC 16. h. t. Gregorius IX. declarat, quòd si absentes privilegiati à Papa, vel Episcopo tanti sint, ut Ecclesia destituatur suis ministris; Episcopus debeat revocare canonicos, & beneficiatos non obstantibus privilegiis: & si non venerint, jubet ut de ipsorum præbendis faciat Ecclesiæ inservire: & si quid superest de redditibus, convertat in utilitatem Ecclesiæ. Ubi notandum est, Ordinarium non posse tales absentes privare ex privilegio, & gratia Papæ, licèt de jure possit: immo si diu durant in contumacia potest illos etiam ex toto privare.

C. CLERICOS 17. h. t. declarat idem Pont. ut clerici habentes beneficia requirentia residentiam possint iisdem ab Episcopo privari, si absque ipsius licentia transeant morandi causâ in alienam diœcesin, & moniti non redierint, neque ostendant rationabilem excusationem. Notandum est, rationabilem excusationem esse infirmitatem, capitalem inimicitiam, vel aliam justam causam: tunc enim si procederetur, ei non præjudicaret.

IN SEXTO.

C. CONSUETUDINEM unic. h. t. Bonifacius VIII. statuit, ut distributiones, quæ manualia beneficia, seu victualia vocantur, non dentur nisi canonicis beneficiatis, & clericis, qui divinis officiis in ipsis ecclesiis intersint secundùm distributionem rationabilem factam, vel faciendam pro horis canonicis. Quòd si absens distributiones accipiat, tenetur eas restituere, nisi infirmitas, vel justa, ac rationabilis corporis necessitas, vel evidens Ecclesiæ utilitas excuset, & id etiam procedit de distributionibus, & anniversariis defunctorum. Ubi tamen notat Glossa, ex consuetudine corpus præbendæ posse dari absentibus non verò distributiones, imò si Papa dispenset, quòd absens accipiat suos proventus tanquam præsens, non accipit distributiones, quia ex dispensatione habetur tantùm pro præsente, non pro interessente divinis officiis. Quòd si in dispensatione diceretur ac si præsens esset, ac interesset divinis officiis, tunc acciperet etiam distributiones.

IN SEPTIMO.

C. DE SALUTE 1. h. t. Pius IV. ex Concilio Tridentino statuit, ut si clericus quacunque dignitate, gradu, vel præeminentia præfulgens legitimo impedimento, seu justis & rationabilibus causis cessantibus, sex menses continuos extra suam diœcesin morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus loci per superiorem ecclesiasticum applicandorum pœnam ipso jure incurrat. Quòd si per alios sex menses perseveraverit in absentia perdat eodem modo aliam quartam partem fructuum, & crescente contumacia puniatur severiori pœna.

C. EOSDEM 2. h. t. Idem Pont. recenset privilegia & facultates, quæ conceduntur Episcopis in gratiam pastoralis residentiæ, & ultra privilegia, & indulta Episcopis Archiepiscopis, Primatibus, & Patriarchis concessa à suis prædecessoribus, concedit etiam Pius IV. plura alia, quæ habentur in dicta decretali.

C. SANCTISSIMUS 3. h. t. Idem Pont. declarat, in favorem studiorum excusari absentiam a cura

Digitized

à cura pastoralis residentia, dummodo Ordinariorum consensu, & authoritate firmetur.

C. *INTENDENTES 4. h. t. Idem Pont. statuit, ut clerici non priùs admittantur ad regimina ecclesiarum, & dignitatum, nec beneficiorum proventibus gaudeant, quin priùs residentiæ juramentum cum cautione præstiterint, & etiam præstita fidejussione, se infra certum expressum tempus conferendi ad locum beneficii, & ibi exercendi curam animarum.*

C. *CUM TAM 5. h. t. Idem Pont. declarat, ut iis qui majoribus ecclesiis præsunt pastoralis residentia summopere commendari debeat, ac præcipi animadversione sanctionum juris, & authoritate Concilii Tridentini.*

C. *CUPIENTES 6. h. t. Pius V. statuit, ut ecclesiasticum ministerium non committatur, nisi personæ, quæ residere possit in loco, & curam Ecclesiæ per se ipsam exercere; & mandat, ut per Episcopos, & aliorum locorum Ordinarios etiam tanquam Apostolicæ sedis Delegatos sub sententiis, & censuris ecclesiasticis, & etiam pœnis pecuniariis arbitrio eorum declarandis, & etiam sub pœna privationis beneficii quacunque appellatione remota compellatur residere.*

C. *IN SUPREMA 7. h. t. Idem Pont. declarat in beneficiis curatis, & parochialibus, eos teneri residere, quibus concredita est cura animarum; aut privilegia collata in gratiam pastoralis residentiæ amittant, & pœnis subjiciantur canonicis.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit residentia Prælatorum, & an de iure divino?

PErtinet ad honestatem clericalem, ut qui sacris sunt ordinibus initiati non solùm in victu, vestitu, & conversatione, moderatè, ac decenter se habeant, fœminarum consortia declinent, vitam ducant castam, verùm etiam ut in Ecclesiis, ac titulis suorum beneficiorum resideant, officiúmq; ratione beneficii debitum præstent: proinde præcedentibus titulis præsens subnectitur, ut quæ sint obligationes clericorũ pleniùs explicentur. Residentia igitur ex vi nominis, quasi continuam importat sessionem, adeo ut residentia dici possit, quasi iterata sessio: juxta tamen præsens institutum definitur residentia esse *assiduitas commorationis in loco beneficii, causa servitii ecclesiastici personaliter præstandi*; ex quo colligitur, quòd si clericus in loco sui beneficii commoretur, sed suum nunquam præstet officium, ut si canonicus nunquam ad chorum, aut capitulum veniat, non sit censendus residere; quia frustranea est ejus residentia, eò quia suo destituatur fine, & effectu: juvat tamen observare, quòd licèt talis, quando culpa sua à divinis abest, pœnas incurrat, seu privationes fructuum, qui præsentibus sunt deputati, non tamen amittit fructus residentiæ, ut notat Azorius 2. *p. lib.* 7. *c.* 7. *q.* 5. Covarr. 3. *variar. c.* 13. *n.* 3.

Obligatio residendi duplex est, una tantùm ad fructus lucrandos, siquidem in plerisque Ecclesiis cathedralibus præsertim Germaniæ Canonici, seu Capitulares non tenentur simpliciter residere, sed tantùm sub conditione, si velint fructus percipere: alioquin si non resideant, suffragium non amittunt, sed retinent vocem activam, & passivam tam in electionibus, quàm aliis actibus. Alia est obligatio strictior, & magis propria, residendi in ordine ad præstandum servitium Ecclesiæ: siquidem expedit, ut beneficiarii per se ipsos, & personaliter exequantur ea officia, ad quæ ratione reddituum suorum obligantur, id enim videtur omnino æquitati consonum, ut qui beneficium accipit, officium præstet: & de hac necessitate residendi in præsenti est sermo, & bipartitur in residentiam veram, & fictam; illa habetur, quando beneficiarius verè, & realiter est præsens in loco sui beneficii, & per se ipsum, non per alium exercet suum officium, frequentat chorum, divina celebrat officia, & cætera ministeria spiritualia peragit, propter quæ datur beneficium: residentia ficta est, quæ fuit inducta ex dispositione juris, ut quando beneficiarius absens à loco sui beneficii reputatur pro præsente, eò quia absit propter negotia Ecclesiæ; tunc enim per dispositionem juris habetur pro præsente in ordine ad lucrandos fructus sui beneficii.

Quòd si petas, ad quem pertineat facultatem concedere, quâ beneficiarii à suis possint ecclesiis abesse. Respondetur, hanc facultatem interdum concedi à jure, vel à Papa, & nonnunquam ab Episcopo. Jus enim commune concedit Parochis, & cæteris curam animarum habentibus, ut liceat abesse ad quinquennium, dum Theologiam in aliqua Academia publicè docente Magistro dant operam *c. ult. de Magistris & c. 2. de privil. in 6.* Idem juris est, quando quis juri canonico studet. Conceditur etiam facultas, ut possit quis abesse tempore, quo publicè in scholis studii litterarii generalibus Theologiam, aut jus canonicum docet, & tunc debet Parochus substituere Vicarium idoneum approbandum ab Ordinario cum debita assignatione mercedis, ut statuitur in Concilio Tridentino *sess.* 23. *c.* 1. Episcopos autem, & alios Prælatos superiores solus Papa potest solvere à lege, & obligatione residendi.

4 Rursus potest Papa ex justa causa concedere, ut beneficiarius perpetuò absit ab Ecclesia: Episcopus verò licèt possit Parochis, ac cæteris beneficiariis habentibus curam animarum concedere facultatem, ut litterarii studii ratione absint ad septennium *c. cum ex eo de elect. in 6. & c. relatum de cleric. non residentib.* non tamen Episcopus potest facultatem dare, ut beneficiarius ex justa causa perpetuò absit, sed tantùm ad tempus, ut habetur *in c. licet canon. de elect. in 6. & d. c. relatum de cleric. non residentib.* quòd verò Papa possit facultatem dare ex justa causa, ut beneficiarius perpetuò absit à suo beneficio, docent communiter cùm Glossa *in d. c. licet canon. de elect. in 6.* & colligitur *ex c. ult. de rescript. in 6.* immo potest etiam hanc facultatem dare in Provincia sibi demandata legatus Romani Pontificis. Immo eandem facultatem, quam potest dare Episcopus Parocho, ut absit, potest etiam eidem concedere Collegium canonicorum sede vacante: quia in iis, quæ sunt jurisdictionis non voluntariæ, sed necessariæ, potestas Episcopi transit ad collegium canonicorum *cap. 1. de instit. in 6.*

5 An verò liceat beneficiario absque licentiâ ab Ordinario impetrata abesse a sua Ecclesia ob aliquam justam causam: respondetur, in tutâ conscientia non posse, nisi concurrant duo, quorum primum est justa causa, & legitima, sine qua etiam ipse Episcopus facultatem dare non potest etiam ad tempus, quia Ordinario non est licitum sine justa causa laxare rigorem juris communis *c. dilectus de tempor. ordin.* & Glossa *c. ult. de heret. in 6.* Secundum, ut tametsi subsit justa, ac legitima causa, Ordinarius facultatem concedat, nisi ipsum jus eam omnino dederit, ut docet Azorius *par. 2. lib. 7. cap. 5. quæst. 5.* etenim necesse est, ut ipsum jus commune aliqua ex parte relaxetur, & remittatur; & jus commune non potest relaxari nisi authoritate superioris habentis potestatem ad rem illam.

6 An verò, quando Papa beneficiarium solvit ab obligatione residendi sine justa, ac debita causa, talis juris relaxatio sit tuta, & rata secundùm conscientiam. Respondetur cum distinctione, si enim beneficiarius ab omni animarum cura sit liber; nec præcisè Ecclesia indigeat ejus ministerio, operâ, vel industriâ, eò quia non desunt alii, qui suppleant; tunc solutus potest licitè uti relaxatione juris à Papa sine justa causa impetrata: quia residere in beneficiis cura animarum liberis non est de jure divino, nec naturali, sed tantùm de jure canonico, & si Papa rigorem talis juris relaxet etiam ex nulla justa causa, relaxatio juris habetur rata, sive Papa peccet, sive non: sin verò beneficio sit adnexa cura animarum, tunc si sine debita, & justa causa Pontifex concedat facultatem, ut beneficiarius absit ab Ecclesia, talis juris relaxatio non censetur rata, nec tuta, secundùm conscientiam, quia beneficiarii jure divino debent esse præsentes suis beneficiis, quibus est annexa cura animarum: & Papa absque justa, & legitima causa non potest rigorem juris divini, & naturalis relaxare, ut communiter docent Canonistæ, & Theologi cum Soto *lib. 10. de justit. q. 3. art. 4.*

Immò spectato jure communi omnia beneficia etiam simplicia obligant ad personalem residentiam, ut desumitur *ex c. quia 3. h. t.* ubi habetur, quòd quando de Ecclesia, vel de ministerio ecclesiastico est providendum, ea sit persona eligenda, quæ possit residere in loco, & exercere curam per seipsam: & si secus fiat, accipiens beneficium illud amittit & qui dedit, privatur potestate conferendi ea vice. Id enim videtur æquitati omnino consonum, quia beneficium ecclesiasticum datur propter officium, seu servitium spirituale præstandum Ecclesiæ *c. ult. de rescript. in 6.* & sicut pro temporali servitio constituta sunt feuda; ita etiam pro spirituali beneficium ecclesiasticum; & quando alicui injungitur servitium aliquod, id intenditur, ut per se ipsum illud præstet, seu ut præsens ipsi invigilet, curétque id fieri, propter quod præbendam accipit: tum quia nullus per substitutum servire potest, nisi hoc illi specialiter concedatur *l. nullus 60. C. de Decurion. lib. 10.* Hinc qui non servit, beneficium perdit *c. unic. de vasallo milite lib. 2. tit. 21. in usibus feudor.* idque procedit etiam de beneficiis ecclesiasticis, quæ sunt stipendia Ministrorum *c. pastoralis 9. de his quæ fiunt à Prælatis*, & fundantur etiam in honorem Dei, ut in iisdem perpetuò Deo inserviant, quapropter ex se exigunt perpetuam residentiam personalem, ut docet Rebuffus in praxi beneficiorum *1. p. tit. quare instituta sint beneficia* Garzia *tract. de beneficiis p. 3. c. 2. num. 1.* 7

Immo id etiam procedit de beneficio modico, & tenui, ut colligitur *ex c. conquerente 6. h. t.* ubi habetur: qui non residet in beneficio etiam modicæ æstimationis, illo privatur, & qui non servit Ecclesiæ, non potest accipere aliquid de beneficio in illa Ecclesia. Hinc de jure communi quamvis beneficium sit simplex tenue, & modicos redditus habeat, adhuc exigit residentiam personalem, alioquin potest quis illo privari; & contra clericum petentem redditus sui beneficii potest excipi, quòd non resideat. Excipiuntur tamen ea beneficia, quæ dicuntur portiones, seu præstimonia, & quæ secundùm suam primam institutionem conferuntur quasi locò cujusdam stipendii, vel subsidii clericis absentibus: hæc enim beneficia simplicia, quamvis obligationem aliquam habeant recitandi privatim officium canonicum, vel beatæ virginis, quia tamen nullum aliud servitium spirituale exigunt, ideo qui ea obtinent, nec per se, nec per alium tenentur tali Ecclesiæ inservire, ut notat Garzia *tract. de benef. p. 3. c. 2. n. 1.* 8

Major difficultas in eo videtur sita, an jure divino, vel tantùm humano ecclesiastico Episcopi, & alii inferiores curati teneantur ad personalem residentiam. Communior sententia est, talem residentiam personalem esse de jure divino, & desumitur ex Concilio Tridentino *sess. 23. c. 1. de reformat.* ubi dicitur: *cum præcepto divino mandatum sit omnibus, quibus* 9

anima-

animarum cura commissa est, oves suas agnoscere. Pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, & bonorum omnium operum exemplo pascere, pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera munera pastoralia incumbere: quæ omnia nequaquam ab iis præstari, & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more illum deserunt. Hinc juvat argumentari: Episcopi & alii curati omnes, quibus cura incumbit animarum, tenentur ex præcepto divino ad exercenda munera illa pastoralia recensita à Concilio Tridentino: atqui non possunt hæc munia exerceri ab iis, qui gregi suo non assistunt, sed instar mercenariorum illum deserunt: ergo Episcopi, omnésque curati ex præcepto divino obligantur gregi suo assistere, & illum non deserere; proinde tenentur ex præcepto divino residere in suis beneficiis. Tum quia verbum *assistere* gregi non solùm importat vigilantiam, & sollicitudinem animi, sed etiam corporalem præsentiam, adeo ut assistere idem sit, ac adesse *c. si quem 8. & c. quamvis 2. in fin. de Procurat. in 6.* Rursus verbum *deserere* propriè significat subtrahere corporalem præsentiam, & perinde fit, ac recedere ab Ecclesia, in quo sensu in jure canonico absentes dicuntur deserere ecclesias *c. 2. caus. 7. q. 1. & c. ex tua 11. h. t.*

10 Id tamen procedit regulariter, & per se loquendo; alioquin si spirituali saluti ovium sufficienter possit in absentia pastoris per alium æquè idoneum Vicarium provideri; tunc licitum est Pastori propter commodum ejusdem Ecclesiæ, vel etiam ad tuendam propriam vitam, & declinandum periculum propriæ personæ, corporaliter abesse à suo grege: quia ut docet D. Thomas 2. 2. si mutentur circumstantiæ personæ, loci, vel temporis cessat obligatio residendi personaliter, seu obligatio præcepti affirmativi de residendo. Tum quia potest etiam Papa tunc declarare, jus divinum non obligare ad residendum propter mutatam materiam, vel circumstantiam; perinde ac in votis, & juramentis, quæ propriè non dispensantur, ut notat Covarruvias *lib. 3. variar. resolut. c. 13. n. 9.*

11 Ex eo autem quòd jure divino Episcopi, & alii curati teneantur ad personalem residentiam, videtur sequi, quòd nec per consuetudinem immemorialem introduci possit, ut in beneficiis curatis Rector nec per se ipsum, nec per alium seu vicarium resideat, ut docet Abbas *in c. extirpanda 30. in repet. §. qui verò de præbend.* siquidem talis consuetudo foret irrationabilis, ac cederet in damnum ecclesiarum, & periculum animarum. Immo neque per consuetudinem etiam immemorialem ex justa causa videtur posse induci, ut Parochi, aliique habentes curam animarum non teneantur personaliter residere in suis ecclesiis curatis, tametsi per vicarium perpetuum, vel etiam per temporalem ad nutum amovibilem exerceant pastorale officiũ: quia cum beneficiatus curatus obligationem contraxerit personaliter residendi, & ut per se ipsum curam exerceat animarum ex præcepto juris divinis, & naturalis, ideo non potest per ullam consuetudinem contrariam induci oppositum, quia consuetudo humana non potest derogare juri divino, & naturali, qua ratione Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1.* vocat talem consuetudinem etiam immemorialem corruptelam.

Verùm contraria sententia non caret sua probabilitate, eamque docent Abbas *in c. extirpanda 30. §. qui verò n. 7.* Navarr. *lib. 1. consil. 21. h. t.* Layman *lib. 4. tract. 2. c. 6. n. 3.* quia consuetudo temporis immemorialis æquivalet privilegio, adeo ut quidquid per privilegium induci potest, possit etiam per consuetudinem *l. hoc jure 5. §. aquæ ductus ff. de aqua quotidiana, & æstiva. c. super quibusdam 26. §. de V. S.* sed per privilegium Papæ potest induci, ut rector Ecclesiæ parochialis non teneatur exercere curam animarum per se ipsum, sed per alium; sicut de facto jure communi statutum est, ut id fiat per Vicarios perpetuos. Putârim tamen hanc sententiam ita intelligendam, ut salus animarum non exigat, ut Parochus per se ipsum immediatè assistat, cum id fortassis utiliùs præstetur per alium. Cæterum cùm pastores, seu curati obligentur ex præcepto divino ad exercendam curam pastoralem, per se ipsos tenentur id præstare, quoties id salus animarum exigit, adeo ut sine gravi earundem detrimento non possit ab alio præstari. 12

Cæterum in aliis dignitatibus ecclesiasticis non curatis, potest per consuetudinem introduci, ut canonicus tametsi per vicarium non resideat, possit nihilominus in absentia fructus percipere, dummodo per talem absentiam ob paucitatem Ministrorum cultus divinus non minuatur; & proinde talis consuetudo non sit ecclesiæ noxia, id desumitur *ex c. cùm omnes 6.* juxta Glossam *in fin. de constit.* quia quilibet clericus cum assumptus sit in sortem domini, inservit Ecclesiæ universali. Concilium tamen Tridentinum *sess. 24. de refor. c. 12.* abrogavit omnem consuetudinem inserviendi per substitutum, & percipiendi fructus in absentia, præsertim in ecclesiis cathedralibus, & collegiatis, ait enim Concilium: *Obtinentibus in cathedralibus ecclesiis, & collegiatis dignitates, canonicatus, præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis ultra tres menses quolibet anno abesse*: quia tamen Concilium nullam facit mentionem consuetudinis immemorialis, ideo hæc non videtur exclusa. 13

Valida etiam est consuetudo, quâ personalis residentia in simplicibus beneficiis non requiritur etiam in iis, quæ propriè dantur in titulum: adeo ut clerici etiam absentes possint fructus percipere, ut docent communiter canonistæ: quia clerici obtinentes beneficia simplicia cum ipsis non sit annexa cura animarum, non jure divino, & naturali, sed tantùm ecclesiastico tenentur residere in suis ecclesiis, proinde per contrariam consuetudinem potest huic juri derogari, dummodo alii substituantur, qui loco eorundem ecclesiis inserviant, ut docet Rebuffus *in prax. tit. dispensatio de non residendo n. 8.* quinimo ea in plerisque locis inolevit consuetudo, 14

tudo, ut nec per se, nec per vicarios in quibusdam beneficiis simplicibus necesse sit residere, quod tamen intelligitur dummodo Ecclesiæ illæ aliis necessariis Ministris non careant, nec per tales consuetudines diminuatur cultus divinus, quia jus naturale tantùm exigit, ut Ecclesia necessariis Ministris non destituatur: cæterum, quòd beneficiarius per se, vel per alium inserviat Ecclesiæ, statutum fuit jure canonico, cui per consuetudinem potest derogari: debet tamen consuetudo esse legitimè præscripta, & quòd non tendat in notabile detrimentum alicujus Ecclesiæ: alioquin consuetudo censeretur irrationabilis, & Episcopus posset condere novum statutum, quo talem consuetudinem abrogaret requisito ad id priùs consensu capituli, & si hic nolit assentire, adhuc potest Episcopus procedere ad tollendam consuetudinem illam, per novum illud statutum.

15 Objiciunt tamen aliqui contra nostram assertionem, quâ dicimus, jus obligans ad residentiam pastores ecclesiasticos, quibus ratione officii, & beneficii cura ovium concredita est, esse propriè divinum: nam vel residentia in præsenti importat continuam habitationem in loco beneficii, vel ipsam administrationem Sacramentorum, & ministerium quotidianũ, cui Parochus impendit famulatum: atqui in neutro casu potest procedere præsens assertio, quia si residentia in præsenti dicit habitationem perpetuam in loco beneficii, non potest injungi Parochis; quia per illam infringitur naturalis libertas *l. Titio centum 71. §. Titio ff. de condit. & demonst. l. 2. ff. de libert. hom. exhib. l. Gaius 13. §. ult. ff. de alimentis. l. penult. C. de oper. libert. l. quod sit fugitivus 17. §. de ædilit. edict.* & docent Cujacius *lib. 17. qq. Papin. in d. §. Titio & lib. 14. obs. c. 27.* Gomez *lib. 1. variar. c. 12. n. 79.* est enim libertas, ut ait Cicero *paradox. 5.* facultas vivendi, ut velis, & ubi velis: cùm igitur homines non sint privandi libertate, ita non possunt adigi ad residendum semper in eodem loco.

16 Quòd si residentia dicat administrationem Sacramentorum, & ministerium quotidianum, neque videntur posse obligari Prælati ecclesiastici ad residentiam, quia hæc omnia munia administrandi Sacramenta, & exercendi alia ministeria possunt obiri per alios; siquidem propriè, & verè per se facere quis dicitur, qui per alium facit *l. 1. §. dejecisse ff. de vi, & vi. l. ita 5. §. quòd si quis 3. ff. de administratione tut. l. si per alium 5. ff. ne quis eum l. non ideo 5. C. de accusat. c. mulieres §. ille de sentent. excommun. regul. qui per alium de regul. jur. in 6.* & illud quod potest quis facere per se, potest facere per alium *l. 1. §. usus ff. de procurat. l. sed si annuus ff. de feriis §. idem.*

17 Sed contra est, quia tametsi residentia continuam importet habitationem in loco beneficii, non tamen Prælati ecclesiastici cum dispendio libertatis coguntur residere perpetuò in loco sui tituli: siquidem cum ipsi liberè & omninò voluntariè susceperint talia officia, ideo liberè etiam exercent omnia, quæ se habent consecutivè ad tale officium; adeo ut dicantur liberè residere in loco beneficii. Tum quia si nolint residere possunt beneficio renunciare: sicut enim non fuerunt coacti ad suscipiendum beneficium: ita neque adiguntur, ut si velint, non possint eidem renunciare: unde cùm Prælati liberè elegerint talem residentiam, & possint etiam, si velint, eidem renunciare, sequitur, eos non cogi cum dispendio libertatis residere perpetuò in loco sui tituli.

Ad aliud quod addebatur posse quemq; per alium facere, quòd potest per se, respondetur, prædictam regulam limitari in his, quæ requirunt servitium personale actualiter, ut est residentia in beneficio, ubi Parochus per se, non per alium Sacramenta debet ministrare: siquidem Concilium Tridentinum *sess. 7. de reformat. c. 3.* inferiora beneficia ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia personis dignis, & habilibus, & quæ in loco residere, ac per se ipsas curam ipsam exercere valeant, jubet conferri; ut enim notat Joannes Sanchez *in select. q. 47. n. 2.* ubi personæ industria electa est, non potest ipsa vices suas alteri committere *l. servus in fin. ff. de stat.* & quia tempore institutionis electa fuit industria personæ non potest hæc per alios licèt vicarios præstare, quæ ad proprium pertinent munus *argum. text. in l. inter 31. ff. de solut. c. si cui 12. de offic. delegat. in 6.* 18

Cæterum residentia pastorum est propriè de jure divino, si non expressè, saltem reductivè; siquidem de jure divino est, ut pastores ecclesiastici oves suas agnoscant, pro ipsis sacrificium offerant, ipsas verbi divini prædicatione reficiant, & iisdem Sacramenta ministrent, ac tandem illas bonorum operum exemplo pascant; hæc enim omnia esse de jure divino, seu esse mandata Christi, ac propterea juris divini expressi desumitur ex Evangelio Joann. *c. 10. & Actor. c. 20. V. 28. 1. ad Corinth. c. 7. ad Timoth. c. 2.* & iterum *1. ad Corinth. c. 9.* & ex pluribus aliis locis scripturarum, quæ expendunt Caranza *c. 3. & seq.* Sotus *q. 3. art. 1.* Hinc Concilium Tridentinum *loc. cit.* ait: *cùm præcepto divino præceptum sit omnibus, quibus cura animarum commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, & bonorum omnium exemplo pascere:* & quia hæc munia non possunt pastores ecclesiastici obire, nisi sint actualiter præsentes, ac resideant in locis suorum beneficiorum; sequitur, hanc residentiam, saltem reductivè, esse de jure divino, & conformè etiam juri naturali: si enim dux, immo miles non aliter justè percipit stipendia, quàm si militet, vel ducat, aut sequatur ordines, & si id in cæteris Magistratibus politicis, immo & quibuscunque ministris usu evenit, ut non aliter sua recipiant stipendia, nisi per se ipsos propria obierint munia; ita hoc idem à fortiori requiritur in Prælatis. Cæterum quia obligatio descendens à jure naturali suam habet epichiiam, ut si dux, vel miles vocetur à Rege, si privatam causam, sed urgentissimum habeat revertendi domum, in hisce casibus datur epichiia, & interpretatur voluntas legislatoris: ita obligatio residendi suas habet epichiias, unde Pontifex etiam interpretatur jus divinum, illùdque declarat in casibus particularibus. 19

§. II.

§. II.

Quinam Prælati teneantur in suis beneficiis residere?

SPectato jure communi omnia beneficia ecclesiastica obligant ad residentiam, licèt consuetudo obtinuerit, ut in simplicibus quibusdam beneficiis interdum non resideatur: cæterum omnes, & singuli beneficiarii, qui onus per se ipsos in loco beneficii exercere debent, ad residentiam obligantur: quia beneficium datur propter officium *c. quia nonnulli de cleric. non residentib.* unde si officium præstari non potest sine residentia, sequitur, beneficiarium teneri ad residentiam. In beneficiis verò habentibus curam animarum requiritur jure divino naturali, & canonico residentia, ac servitium personale *c. licèt de elect. in 6.* & ratio deducitur ex officio pastoris, quod personalē exigit præsentiam, & industriam: qui autem curam habent animarum sunt pastores, proinde tenentur per se ipsos residere. Hinc Episcopus, qui ex causa urgentis necessitatis, vel utilitatis longiori tempore cupit abesse à sua ecclesia, necesse est, causam suæ absentiæ significet summo Pontifici, vel Archiepiscopo, vel in eius absentia Seniori suffraganeo, & obtineat approbationem in scriptis, nisi fortassis periculum fuerit in mora, vel absentia inciderit ob aliquod munus, & officium reipublicæ, vel episcopatui adiunctum, & utile, cuius causæ notoriæ sint.

Hinc in Germania cùm Episcopi sint simul Principes Imperii, si vôcati ad comitia compareant, non tenentur licentiam impetrare, dummodo causa notoria sublit, vel aliàs semper consueverint personaliter comparere, sicuti comparent Archiepiscopi Mogontinus, Trevirensis, & Coloniensis, cùm enim sint Electores, solent per se ipsos comparere. Possunt tamen Episcopi sine graviori causa ex æqua tamen, & sine detrimento sui gregis, quod eorum relinquitur conscientiæ per duos, vel ad summum tres menses ex toto anno abesse: siquidem qui aliquantisper tantùm abest, iuris interpretatione non videtur abesse: dummodo in festis solemnioribus Nativitatis, Quadragesimæ, Paschatis, Pentecostis, & Corporis Christi, quibus refici maximè, & in domino gaudere Pastoris præsentia oves debent, talem non instituant absentiam, ut monet Tridentinum *sess. 23. c. 1.* Quòd si Episcopus ultra tres menses sine petita licentia, & rationabili causa abfuerit, præter reatum peccati mortalis amittit sui Episcopatûs pro rata temporis absentiæ fructus, quos in conscientia tenetur impendere, vel pro fabrica ecclesiæ, vel erogare pauperibus, quamvis non sequatur alia sententia declaratoria, ut decrevit Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1.*

Quòd si absentia Episcopi sine licentia extensa fuerit ultra sex menses, tunc quartam partem reddituum unius anni, eo ipso amittit, qui vel ad fabricam ecclesiæ debent applicari, vel erogari pauperibus illius loci per superiorem ecclesiasticum. Et si per alios sex menses in tali absentia perseveraverit, rursus aliam quartam partem reddituum ipso jure amittit, & crescente contumacia summus Pontifex hac de re intra tres menses per Archiepiscopum, vel seniorem suffraganeum absente Archiepiscopo certior fieri debet sub pœna interdicti ingressûs in Ecclesiam eo ipso incurrenda, ut statuit Tridentinum *sess. 23. c. 1.* Censent tamen nonnulli illas quartas fructuum esse intelligendas de fructibus jam perceptis; quæ sententia si vera esset, posset eam suscipere moderationem, ut quartæ istæ in conscientia ante sententiam Judicis declaratoriam non debeantur; quia in hoc loco non excluditur hæc sententia, & quoad fructus iam perceptos constitutio est verè pœnalis; secus quo ad illos, qui cadunt tempore absentiæ: quia isti potiùs causa deficiente, non acquiruntur, cùm ex pœna amittantur.

An verò Episcopus censeatur residere, si identidem à diœcesi recedat animo tamen breviter revertendi. Potest enim contingere, quòd Episcopus frequenter recedat à propria sua diœcesi ad locum aliquem vicinum ob domestica negotia, vel privatas causas cum intentione tamen, quàm primùm revertendi, an tunc censeatur residere; videtur respondendum affirmativè, eò quia non habetur pro absente, qui animum habet revertendi, & revera est brevi reversurus *l. postliminii. §. postliminio ff. de capt. & postlim. rever. l. 1. §. habitare ff. de his, qui dejec.* ratio est, quia tunc mora brevis non habetur in consideratione præsertim cùm animus breviter revertendi teneat personam affixam diœcesi: id enim videtur sufficere ad salvandam præsentiam moralem, in qua fundatur residentia, adeo ut recedens animo statim revertendi, non dicatur recessisse *§. in his autem animalibus instit. de rerum divisione, & l. qui fugitivus. ff. de adib.* Tum quia quando consideratur residentia, non consideratur sola nuda præsentia corporis, & veluti materialis; sed præsentia viva, & formalis, quæ non est sita in sola corporis præsentia, sed magis in animo applicante corpus, adeo ut non dicatur esse quis ubi est corpore, sed ubi est animo *l. postliminii §. captivus. ff. de capt. & postlim. rever.*

Hinc residentia non est vera residentia, si absit animus ibi permanendi, ut notat Archidiacon. *in c. licet canon. n. 5. de elect. in 6.* unde cum recedens à propria diœcesi animo brevi revertendi, retineat animum residendi, non videtur omnino interrumpere residentiam cum remaneat principalior pars sita in animo applicante personam ad residendum, idque ex eo firmari potest, quia residentia Episcoporum non debet esse otiosa, sed operatoria, quæ invigilet, & incumbat curæ animarum, studeatque rebus ecclesiasticis, ut docent Cuiacius *in princ. tit. de cleric. non residentib. V. quod præterea* Cardinalis *in clement. unic. initio n. 22. de for. compet.* & alii cum Glossa *in C. conquerente V. deserviat. de cler. non resid.*

Quamobrem residentia ex duplici videtur præsentia constare, scilicet ex præsentia corporali, & operatione in regenda ecclesia: & quando Episcopus recedit cum intentione, quàm

primùm revertendi, & revera statim est reversurus, interrumpitur sola præsentia corporalis, quæ est veluti pars materialis ipsius residentiæ, continuatur autem ipsa operatio quæ est pars formalis, & principalis, quæ videtur sufficere, ut residentia dicatur continuari, Tum quia præsentia corporalis non est semper per se requisita in residentia, sed propter operationem, proinde quamvis deficiat per aliquod breve tempus, quia non deficit operatio, neque censetur deficere residentia, cum possit stare operatio pro aliquo brevi tempore absque corporali præsentia.

7 Maior difficultas videtur esse, an residentia identidem interrupta ad breve tempus sufficiat ad effectum gaudendi alternativâ, adeo ut absens intentionem habeat quamprimùm revertendi, & de facto revertatur. Ratio pro affirmativa sententia potest esse, quia si Episcopus ob aliquod munus regulariter resideat extra diœcesin, si revertatur intra diœcesin cum animo ibi non permanendi, sed revertendi ad locum extra diœcesim, & interim vacet aliquod beneficium in mense alternato, non gaudet alternativa, quia est intra diœcesin tantùm corpore, & non animo, ut declaravit Rota in Eluensi beneficii 22. Martii 1599. coram Melino, quæ est decisio 171. in impressis ipsius, & coram Ludovisio *decis. 70. n. 4.* ita èccontra tametsi, quando in mense alternato vacat beneficium, Episcopus sit absens corpore, dummodo sit præsens animo, debet alternativâ gaudere: est autem præsens animo, si habeat animũ statim revertendi, & cum ea intentione discesserit. Tum quia residentia non debet tã arctè sumi, sed modo civili, ut notat Gonzales *ad regul. 48. cancellariæ*, ubi plura congerit Archidiaconus in *c. licet canon. n. 5. V. sub residentia de elect. in 6.* Geminianus ibidem §. *is etiam n. 3.* & residentia tunc censetur haberi civili modo, quamvis fiat cum aliqua brevi interruptione quoad corporalem præsentiam, licèt non quoad animum: ergo videtur residentia identidem interrupta per breve tempus sufficiens ad effectum gaudendi alternativa.

8 Verùm stante alternativa declarata à Gregorio XIII. ad effectum gaudendi alternativa requiri corporalem residentiam, & non sufficere mentalem, docent communiter jurisperiti Gonzales *ad regulam 8. cancellariæ* Glossa *43. n. 14.* Garzia *p. 5. de benefic. c. 1. n. 465.* & hoc idem declaravit pluries Rota Romana. Ratio desumitur ex ipsis verbis cancellariæ de alternativa, habentur enim hæc formalia verba. *ipsis quamdiu apud Ecclesias, seu diœceses suas, verè ac personaliter resederint duntaxat*, ex qibus apertè constat, Pontificem concedentem alternativam exigere personalem residentiam, seu corporalẽ præsentiã, adeo ut non sufficiat sola præsentia operativa: hinc licèt Episcopus vacet negotiis suæ Ecclesiæ, si tamen non sit secundùm personam, & præsentiam corporalem intra diœcesin, non dicitur personaliter verè residere. Idque ex eo firmatur, quia præfata verba fuerunt addita, ad excludendam solam residentiam formalem consistentem in directione regiminis propriæ Ecclesiæ. Præterea id etiam intelligitur ex illis adverbiis, *quamdiu*, & *duntaxat*, siquidem dictio *quamdiu*, perinde est, ac donec, adeo ut includat conditionem, quæ si non purificetur, effectus non ponatur, Bartol. *in l. Pater Sepherinum §. fin. ff. de condit. & demonstrat.* Socin. *consil. 28. n. 8. fol. 3.*

9 Quamobrem ut concessio suum sortiatur effectum, impleri debet in forma specifica, & non per æquipollens *l. qui hæred. l. Mavius ff. de condit. & demonstrat.* ut notant Surdus *consil. 186. n. 19.* Ruin. *consil. 110. n. 10. lib. 2.* Rota Romana coram Ludovisio *decis. 492. n. 8.* adeo ut non sufficiat, quòd Episcopus adsit animo, & vacet regimini propriæ Ecclesiæ, sed ut gaudeat alternativa, requiritur, ut sit corporaliter præsens, ac resideat præsentia personali. Præterea illa dictio *duntaxat* cùm sit restrictiva, excludit omnes alios casus residentiæ extra personalem, & corporalem *l. 3. §. cum Titio ff. de adimp. leg. & l. 2. C. de legib. c. cum Ecclesia de verb. signif. c. 1. de tempor. ordinat. in 6. clement. 1. de sequest. possess.* & docent Bartol. *in l. si quis §. cum Titio ff. de aliment.* Craveta *consil. 201. n. 40.* Roman. *consil. 5. 12. n. 2.* proinde nisi habeatur residentia personalis, & corporalis, non potest Prælatus gaudere alternativâ.

10 Neque fundamentum oppositæ sententiæ urget, quia eo ipso quòd regula cancellariæ exigit residentiam personalem, seu corporalem, non sufficit quæcunque alia residentia, nisi sit hoc pacto qualificata. Neque ex eo, quòd non sufficiat corporalis residentia sine animo residendi deduci potest, sufficere residentiam formalem, se tenentem ex parte animi: siquidem regula cancellariæ utramque præsentiam exigit, materialem, & formalem, seu corporalem, & ipsum animum residendi, adeo ut residentia requisita juxta regulam cancellariæ componatur ex utraque præsentia materiali, & formali, seu corporali, & mentali. Tum quia residentia absque animo residendi propriè non est residentia, sed tantùm materialis præsentia. Quod autem addebatur de residentia civili modo accipienda id verum est, quoad ipsam obligationem residendi, non verò quoad gratiam alternativæ; quia hæc accipi debet, prout à superiore conceditur, proinde cum qualitate, quæ in specie alternativæ requiritur: alioquin concessio gratiæ suum non posset effectum sortiri ex defectu conditionis non purificatæ.

Neque obstat, quòd sacra Congregatio declaraverit, Episcopos absentes ob negotia reipublicæ gaudere alternativâ, siquidem cum illa declaratio emanaverit die 9. Iulij 1573. non habet ampliùs locum, quia regula Cancellariæ, cùm sit posterior derogat tali declarationi. Tum quia illa declaratio fundata fuit in regula secundùm quam tunc temporis concedebatur alternativa: nam tunc regula non continebat clausulam *quamdiu verè, & personaliter resederint*: proinde locum tunc habebat residentia secundùm fictionem juris, quæ hodie ob citatam regulam Cancellariæ non sufficit, ut Prælatus gaudeat alternativa. 11

An

12 An verò, si Episcopus tametsi volens non possit ingredi suam diœcesin, gaudeat alternativa, si in proximo loco resideat. Videtur esse etiam maior difficultas, etenim Gonzales *ad regul. 8. cancellaria. q. 9. n. 2.* docet, talem præsentiam sufficere, ut Episcopus gaudeat alternativâ, & fundatur *in clement. 1. de for. compet.* ubi declaratur, quòd Episcopus impeditus ingredi propriam diœcesin possit in aliena propinqua diœcesi exercere jurisdictionem contra impedientes, & eos citare, adeo ut tunc residentia in propria diœcesi commutetur in residentiam in aliena diœcesi à jure, adeóque sufficiat, ut Episcopus gaudeat beneficio alternativæ. Tum quia conditio residentiæ personalis habetur pro impleta, quando per Episcopum non stat, quin intra suam diœcesin personaliter resideat *l. iure civili ff. de condit. & demonstrat. & l. conditio ff. de contrahend. empt.* ut communiter docent jurisperiti.

13 Nihilominus dicendum est cum communiori, ac veriore opinione, talem residentiam non sufficere, adeo ut si contingat, quòd impediente Principe, aut ex aliqua alia causa non possit Episcopus propriam ingredi diœcesin, & proinde cogatur residere in aliquo vicino loco, ut assistat regimini suæ ecclesiæ, eo meliori modo, quo potest, adhuc non gaudeat beneficio alternativæ, ut docet Garzias *p. 5. de beneficiis c. 1. n. 469.* Pasqualig. *q. 47. n. 2.* & desumitur ex præfata regula cancellariæ de alternativa: siquidem regula loquitur de residentia intra diœcesin, ait enim *quamdiu apud Ecclesias, aut diœceses suas verè, & personaliter resederint.* loquitur enim de præsentia personali, seu corporali, quæ sit apud propriam ecclesiam, & in diœcesi: ex eo autem quòd verba sunt præcisa, non debemus ab ipsis recedere *l. quæsitum §. illud ff. de legib. 3. l. quidquid adstringendæ. ff. de verb. obligat. l. ubi est verbum ff. de condit. & demonstrat.* ut notat Sarnens. *ad regul. de annal. q. 23. init.* Craveta *consil. 288. n. 3.* Rota coram Ludovisio *decis. 516. numero 3.*

14 Neque obstat, si dicas, residentiam in loco propinquo æquipollere, siquidem æquipollet tantùm in aliquo. Præterea quia quoad beneficium alternativæ non sufficit æquipollentia præsentiæ, quia residentia personalis, & præsentia corporalis intra diœcesin requiritur, ut conditio adimplenda sit in forma specifica: siquidē æquipollentia non ponit in residentia qualitatē requisitam à regula cancellariæ, consequenter eius dispositio non habet locum, ut docent communiter iuris periti Craveta *consil. 435. n. 3.* Beroius *consil. 24. n. 1. fol. 1.* Rota coram Puteo *decis. 22. n. 6. lib. 3.* Hinc ad primum fundamentum oppositæ sententiæ desumptum *ex clement. 1. de foro compet.* respondetur, quòd tametsi juxta textum illum fiat illa commutatio residentiæ, non propterea residentia commutata est illa qualificata, quæ requiritur ad effectum gaudendi alternativâ; unde licèt talis præsentia commutata sufficiat ad exercendam jurisdictionem, non tamen ad beneficium alternativæ.

Ad aliud, quod addebatur, quòd conditio residentiæ personalis habeatur pro impleta, quando per Episcopum non stat, quin intra suam diœcesin personaliter resideat, respondetur, id verum esse, quando non stat per eum, qui debet implere conditionem, non verò quando, qui apposuit conditionem, exigit, ut conditio revera purificetur, & declarat se non disponere, nisi adimpleta conditione: in præsenti autem Pontifex non intendit concedere alternativam extra conditionem residentiæ personalis intra diœcesin, ut liquet ex suprà citata regula cancellariæ, quæ excludit omnem causam extra residentiam personalem intra diœcesin, quapropter subintrat regula; quòd concessum sub certa specifica conditione, sub contraria habeatur pro non concesso *l. aliquando ff. condit. & demonstrat.* ut declaravit Rota coram Merlino *decis. 567. n. 64.* 15

Dubitatur tamen, an Episcopus, si existat intra suam diœcesin, sed in loco exempto, gaudeat beneficio alternativæ. Videtur respondendum affirmativè, quia locus exemptus non obstante exemptione est locus diœcesis ex suppositione, quòd existat intra terminos diœcesis Episcopi, & hic in tali loco moretur: quia potest ibi morari ad exercendam aliquam jurisdictionem pro aliquo ex iis casibus, pro quibus ei competit eam exercere in loco exempto; quia non obstante exemptione locus ille est locus diœcesis *c. cùm Episcopus de offic. ordinarii in 6.* & docent Glossa *in clement. V. aut extrum parte V. quòd si in aliquo de for. compet.* Abbas *in c. apostolica n. 3. de donat.* Felin. *in c. grave, n. 2. de offic. ordinat.* & alii juris periti communiter, cùm igitur locus exemptus intra terminos diœcesis revera sit locus diœcesis, ideo Episcopus, si resideat in tali loco, gaudet beneficio alternativæ, quia verificatur dispositio regulæ cancellariæ exigentis pro conditione residentiam corporalem, & personalem intra diœcesin: quia tunc Episcopus personaliter, & corporaliter residet in sua diœcesi. Tum quia Episcopus in aliis casibus habet jurisdictionem in locum, & personas exemptas, ut liquet ex concilio Tridentino *sess. 7. c. 8. de refor.* ubi statuitur, quòd Episcopus possit visitare Ecclesias exemptas, & *sess. 21. c. 8.* iniungitur Episcopis, ut visitent omnia beneficia tam curata, quàm non curata, etiam exempta, & *sess. 24. c. 9.* iniungitur, ut visitent Ecclesias exemptas, licèt nullius diœcesis, quapropter, quando Episcopus moratur in locis exemptis, manet ibi tanquam habens jurisdictionem in habitu, seu ut potens proprium munus exercere: proinde, si loca exempta sint intra diocesin, concurrunt omnia necessaria, quæ requiruntur in regula cancellariæ, ut gaudeat beneficio alternativæ. 16

Tum quia finis concessionis alternativæ is est, ut Episcopi tali beneficio alliciantur ad residentiam, ut curæ possint incumbere sui gregis: hic autem finis habetur ex eo, quòd Episcopus existat in loco exempto intra terminos suæ diœcesis, quia ibi potest exercere curam suæ ecclesiæ per se ipsum immediatè: siquidem potest in tali loco exercere, quæ sunt jurisdictionis voluntariæ 17

luntariæ, & mandare, quæ necessaria videntur pro regimine suæ Ecclesiæ: quamobrem, cùm Episcopus per residentiam in tali loco exempto consequatur alternativam, eo quia vere resideat in sua diœcesi, sequitur, Episcopum residentem in tali loco gaudere alternativa, & concessionē suum sortiri effectum *l. his solis §. satis etiam cautè C. de revocand. donat. l. illud ff. ad legem aquiliam l. item veniunt §. ait senatus ff. de petit. hared.* & docent communiter jurisperiti cum Tiraquel. *in l. si unquam V. libertis, n. 45. C. de revocand. donat.*

18 Quid verò dicendum sit, si Episcopus resideat in aliena diœcesi in loco tamen sibi plenè subjecto. Respondetur, non gaudere beneficio alternativæ, quia regula cancellariæ ad beneficium alternativæ exigit residentiam apud propriam ecclesiam, aut diœcesin, ut manifestè constat ex præcitatis verbis eius regulæ, *quamdiu apud Ecclesias, aut diœceses suas verè, & personaliter resederint*, qui verò residet in aliena diœcesi, & in loco ibi sibi subiecto non dicitur residere, apud propriam diœcesin, sed apud alienam: siquidem residet intra limites alienæ diœcesis, in qua continetur locus sibi plenè subiectus, quapropter cum de hac residentia non verificetur dispositio concessionis juxta regulam cancellariæ, sequitur, quòd dispositio suum non sortiatur effectum *l. quod constitutum ff. de test. milit. l. 4. §. toties ff de dam. infect.* Bald. *cons.* 486. *V.* 2. Alexander *consil.* 17. *n.* 8. *l.* 2. Quòd si Episcopus non posset residere intra propriam diœcesin, & residentia translata esset ad locum propriæ jurisdictionis situm intra terminos alienæ diœcesis, tunc residentia illa sufficeret, ut posset gaudere alternativâ, quia tunc residentia in tali loco esset subrogata in locum residentiæ intra propriam diœcesin, proinde indueret qualitates, quæ requiruntur à regula Cancellariæ, ut notant Hostiens. *in c. 3. n. 4. de jur. patr.* Abbas *in c. cum olim n. 6. de consuet.* & ita declaravit Rota coram Ludovisio *decis.* 463. *n.* 3. siquidem talis residentia censetur eadem cum illa, in cuius locum fuit subrogata, proinde comprehenditur sub eadem dispositione §. *si igitur defunctus §. unde consequens* Bald. *in l. per diversas n. 21. C. mandati* Decian. *consil.* 52. *n.* 53. *in fin.*

19 Hinc qualitates, quas inducit residentia intra propriam diœcesin in ordine ad beneficium alternativæ; easdem secum trahit residentia in loco propriæ jurisdictionis intra alienam diœcesin, quando residentia est ibi translata Bartol. *l. pater filium n. 13. ff. de inoffic. test. in repert.* Surdus *decis.* 35. *n.* 9. An verò ut Episcopus gaudeat alternativa necessaria sit residentia pro toto integro mense. Respondetur, esse necesse, ut resideat ab initio mensis usque ad ultimum diem inclusivè, ut declaravit Rota in Faventina can. 16. decemb. 1585. coram Blanchetto, & in Segobiensi benefic. 26. Martii 1604. coram Justo, & in pluribus aliis decisionibus, adeo ut hanc sententiam semper sequatur Rota, cum similes occurrunt quæstiones: ratio est, quia alternativa cadit supra menses integros per modum unius temporis, intra quod conceditur Episcopo, ut possit conferre beneficia vacantia, quæ sunt liberæ collationis, adeo ut mensis incipiat à media nocte præcedente primum diem mensis usque ad mediam noctem ultimi diei, ut tradunt Rebuffus *in concord. de collat. §. præfatique ordinarii* Menses enim quos alternativa dividit inter Papam, & Episcopum sunt menses integri, & per modum unius integri temporis constantis ex omnibus suis partibus, seu diebus, quibus componitur, adeo ut alternativa, quæ conceditur Episcopis non sit de partibus mensis, sed de toto integro mense, eo quia loquitur de ipso, ut de quodam toto tempore, quapropter non cadit sub possessione alternativa, nisi ut quoddam totum integrum *l. quis universos §. de acquirend. possess. l. eum qui ades ff. de usucap.* Alciatus in *l. appellatione res V. quare si quis de domo. ff. de verb. signif.* quapropter non conceditur alternativa nisi pro toto integro mense, ut notat Rota *decis.* 144. *n.* 4. *p.* 2. unde si deficiat mensis alternatus in favorem Episcopi, non habetur concessio alternativæ, & residentia defectu conditionis non habet amplius locum pro illo mense, quia non respicit totum mensem integrum per modum unius.

20 Tum quia semel quòd alternativa non potest habere locum defectu conditionis residentiæ, mensis fit apostolicus, & pertinet ad Pontificem providere de tali beneficio: unde si post initium mensis Episcopus incipiat residere, non potest suos facere dies, qui supersunt. Tum quia alternativa alternat menses numerabili modo, & secundùm eorundem propria nomina adeo ut primum mensem totum, & integrum det Papæ, secundum Episcopo tertium Papæ, & sic successivè alternando. Quartum Episcopo, quintum Papæ, proinde disponit de mensibus non solùm numerabilibus, prout sunt menses; sed etiam prout sunt tales menses Januarius, Februarius, Martius, adeóque prout sunt inæquales quoad dies: ergo debent menses computari secundùm omnes illos dies, quos continent.

21 Tenentur etiam speciatim ad residentiam Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Abbates Priores, Præpositi, & alii, quibus est annexa cura animarum, hi enim omnes tenentur in suis ecclesiis commorari ibique præsentes esse, ut colligitur *ex c. ad hæc de prabend. cap. extirpanda. §. qui vero eod. tit. c. quia nonnulli de cleric. non residentib. c. licet de elect. in 6.* unde Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1. de refor. & sess. 6. c. 1.* præcipit strictè Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, & Episcopis, ut in suis ecclesiis & beneficiis resideant, adeo ut etiam Abbates, & Prælati Episcopo inferiores teneantur ad residentiam in suis ecclesiis, & si absque licentia ab Episcopo, vel superiore, cui immediatè subsunt, impetrata ad longius tempus abfuerint, pœnas incurrant: neque obstat, quòd Concilium Tridentinum de illis specialem mentionem non faciat, quia Abbates, & alii Prælati Episcopo inferiores, quibus est annexa cura animarum comprehenduntur sub nomine Pastorum ecclesiasticorum, de quibus loquitur

Con-

Concilium *sess. 22. q. 1.* Tamburinus *de jure Abbatum tom. 1. disp 14 q. 1. n 4. & q. 2. n. 2.* Verùm tamen est, quòd pœnæ circa amissionem fructuum in Abbatibus non residentibus, nequeunt locum habere: siquidem Abbates claustrales, & Monachi propter votum religiosæ paupertatis non habent proprios redditus, sed omnia Monasterio acquirunt, quod ex culpa Abbatis non debet damnificari *c. delictum 76. de R. I. in 6. c. si Episcopum 16. q. 6.* quapropter contra Abbates contumaces procedendum est per alia media ecclesiastica.

22 Notat tamen Tamburinus *d. disp. 14. q. 5.* Abbates, & Prælatos exemptos episcopali jurisdictione utentes posse per tres menses absque licentia sui superioris abesse ex rationabili causa, non ita Abbates, & inferiores Prælatos subditos Episcopis ob textum Concilii Tridentini *d. sess. 23. c. 1. V. eadem omnino*, ubi generaliter statuitur de curatis Episcopo inferioribus, & aliis quibuscunque, qui beneficium aliquod ecclesiasticum habens curam animarum obtinent, ut quandocunque eos causa priùs per Episcopum cognita, ac probata abesse contigerit, discedendi licentiam in scriptis, gratisque concedendam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa non obtineant. Ex Prælatis inferioribus præ cæteris tenentur Parochi ad residendum, adeo ut teneatur Parochus in propria ecclesia residere; unde si intra Parochiæ ambitum commoretur, & animarum curam non exerceat, minimè præcepto residendi satisfacit, quia hoc modo residere, & non exercere curam animarum, perinde est, ac si non resideret, proinde tenetur ad restitutionem fructuum, eo tempore perceptorum: siquidem, *qui non facit, quod debet, non recipit, quod oportet.*

23 Rursus Parochus, tametsi commoretur intra limites suæ parochiæ, si animarum curam per alium exerceat, regulariter non satisfacit, saltem formaliter suæ obligationi; siquidem obligatio Parochi est, ut resideat, ac per se ipsum curam exerceat animarum, quantùm commodè potest, quia ipsi, seu eius personæ concredita est cura animarũ, & custodia dominici gregis: quapropter Parochus, qui omnia parochialia munera per capellanum absque legitima causa præstat, non excusatur à culpa gravi, cum negligat propriam obligationem in materia gravi, ut notat Covarruvias *3. variar. c. 13. n 8.* Diana *tract. de sacrament. p. 3. resolut. 150.* licitum tamen est subinde Parochis uti alterius sacerdotis operâ in animarum cura administranda, ut in confessionibus audiendis, in Eucharistia ad infirmos deferenda, dummodo subditi non contradicant, nec ullum inde patiantur damnum.

24 Immo docet Garzias *3. p. c. 2. n. 53.* & cum ipso Layman. *c. 6. n. 6.* posse Parochum residentem in propria parochia percipere, & retinere fructus sui beneficii, tametsi munera parochialia per capellanum exerceat, dummodo subditi nullum inde patiantur detrimentum, quia tametsi formaliter suæ obligationi non satisfaciat, materialiter tamen eidem satisfacit. Opposita tamen sententia est vera, quam docet Sancius *in select. disp. 47. n 4.* ubi asserit, fructus, tunc non acquiri Parocho quantumvis materialiter residenti, sed ipsi ministranti, quia idem est quoad effectum inutiliter adesse, quod abesse, nil enim prodest præsentia materialis parochi, si omni ministerio sit destituta. Tum quia concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1.* pro eodem habet, non servire, ac non residere, unde pœna imposita non residenti, imponitur etiam non servienti; adeo ut uterque non residens, & non serviens teneatur ad restitutionem fructuum, quo pacto *in c. inter corporalia de translat. Epis.* habetur, quòd illa ecclesia sit censenda vidua, quæ licèt Episcopum habeat, inutilem tamen habet: hoc idem etiam dicitur de Parocho, qui non potest esse inutilior, quàm cum ecclesiæ suæ non inservit.

Tum quia quando eligitur Parochus, cui concreditur cura animarum, non eligitur præsentia illa corporalis, sed industria personæ, proinde tenetur Parochus personaliter, seu per se ipsum obire munera parochialia, & tenetur etiam ad residentiam ob periculum, ne in eius absentia aliqui ex parochianis sine sacramentis decedant, & in aliis spiritualibus auxiliis detrimentum patiantur; qua ratione de Parochis, & omnibus curatis inferioribus statuit Concil. Trid. ut ea, quæ circa culpam, & amissionem fructuum de Episcopis statuta sunt, ad huiusmodi curatos extendantur; ita tamen, ut cum abesse velint, causa priùs per Episcopum cognosci, & approbari debeat; & interea nõ quemlibet suo loco, sed vicarium idoneum approbandum ab ipso ordinario cum debita mercedis assignatione in parochia relinquat. Eo enim ipso, quòd Episcopi, & Parochi ecclesiarum pastores sunt creati, tenentur, imò jure divino compelluntur ad residendum: quia ut ait Tridentinum *sess. 23. c. 1. de reformat.* præcepto divino mandatum est omnibus, quibus animarum cura est concredita, ut oves suas cognoscant, ipsas pascant, eas doceant, quæ præstari non possunt, nisi per præsentiam corporalem, & assistentiam, ac vigilantiam. 25

Dices, nullibi in scripturis legi, quòd Parochi teneantur assiduò suis adesse ecclesiis; proinde hanc Parochi residentiam non esse de jure divino. Sed contra quia licèt in sacris literis expressè non habeantur hæc verba: *Parochi suis debent ecclesiis residere*, implicitè tamen, & æquivalenter verba illa in sacris comprehenduntur paginis, ex quibus necessariò, ac evidenter deducuntur; idque sufficit, ut sint de jure divino: siquidem ut docet Sotus *lib. 1. de iustitia p. 1. quæst. 3. art. 1.* appellatione juris divini intelligitur id, quod tametsi in sacris scripturis expressè non reperiatur; ex iisdem tamen necessariò, & evidenter deducitur. Et cum Christus dixerit Petro *pasce oves meas*, & in Petro hoc idem dixerit omnibus ecclesiæ Pastoribus; & Parochi sint in ecclesia veri pastores; ideo necessariò infertur, eos teneri de jure divino pascere dominicas oves: & nisi sint præsentes ecclesiis nequeunt illas pascere: Hæcque ratio, cur Parochi de iure divino teneantur in propriis ecclesiis residere. In Pastore enim requitur propria cura, industria, vigilantia & opera personæ: siquidem 26

dem debet pastor proprias oves cognoscere, ducere ad pascua, debet eas praeire, nominatim vocare, invisere, aspicere; & debent oves Pastoris sui audire vocem, eamque cognoscere; pastorem itidem suum videre, ac cognoscere, ut dixit Christus *oves meae vocem meam audiunt. Ego cognosco oves meas, & cognoscunt me meae.* Non enim sufficit, si Pastor ecclesiasticus sacrificia pro ovibus offerat, divinum verbum annunciet, sacramenta ministret; quae singula per alium fortassis praestare posset: sed tenetur gregi suo invigilare, bono exemplo fortiùs, quàm verbis illum provocare ad studia pietatis, & culturam virtutum; oves invisere; praeire bonis operibus, earum vultum agnoscecere, eas nominatim vocare, ac sua praesentia consolari, & quod infirmum est consolidare; quod confractum alligare; quod abjectum reducere, quod perierat inquirere, ut dixit Deus per Ezechielem; haec autem officia praestari non possunt, nisi per corporalem praesentiam Parochi, cuius residentia propterea est de jure divino, saltem reductivè, ac implicitè.

27 Parochus igitur pastor eligitur dominici gregis, ut tunc per se ipsum pascat, praeeat bono exemplo, illum cognoscat, nominatim vocet, ac sua corporali praesentia consoletur. Hinc Salomon *proverb.* 27. alloquens pastorem Dominici gregis ait: *diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuósque greges considera*: etenim *lib. 7. Eccles.* ait *pecora tibi sunt? attende illis*: siquidem vulgari paroemia dicitur, quòd oculus domini impinguet equos: hinc prima Petri 5. dicitur Episcopis, & Parochis: *pascite, qui in vobis est, gregem Dei*: dicit *in vobis*, scilicet qui inter vos est; eò quia pastores Ecclesiae per se ipsos immediatè teneantur dominicum gregem pascere: sicut enim instituitur miles, ut per se ipsum militet; & navis gubernator, ut per se ipsum navim regat: ita eligitur pastor, ut per se ipsum immediatè oves cognoscat, ducat ad pascua, praeeat bono exemplo, eas aspiciat, & nominatim vocet, seu per se ipsum eas regat.

§. III.

De Residentia Archidiaconi, Canonicorum, & aliorum obtinentium beneficia, quibus non est annexa cura animarum.

1 TAmetsi de jure communi omnia beneficia ecclesiastica etiam simplicia, quibus nulla est adnexa animarum cura personalem exigant residentiam, ut desumitur *ex c. fin. de rescript. in 6.* Nihilominus de consuetudine universali introductum fuit, ut in beneficiis simplicibus non sit necessaria personalis residentia, sed beneficiarius possit etiam per substitutum deservire, ut docet Garzia *de beneficiis p. 3. c. 2. n. 3.* Quapropter habentes capellaniam, ratione cuius tenentur in certa capella, vel altari missas legere, ac sacrificium conficere, & offerre, possunt ad easdem missas celerandas alios substituere, dummodo in ipsa fundatione specialiter cautum non sit, & exprimatur, quòd ipsemet beneficiatus debeat per se, & non per alium in tali altari missas legere: tunc enim beneficiatus non posset alium substituere, nisi ex justo, & legitimo impedimento aegritudinis, vel necessariae absentiae.

2 Difficultas est, an Archidiaconus Ecclesiae cathedralis teneatur ad continuam residentiam, & an canonici, etiam ad ipsam obligentur, tametsi cura non habeant animarum. De Archidiacono tamen videtur esse maior difficultas, quia concurrunt in ipso speciales circumstantiae, quae non concurrunt in aliis: siquidem Archidiaconus, quà talis simpliciter non est addictus choro, sed tantùm honorariam ibi sedem habet, quando voluntariè accedit; licèt non percipiat aliquas distributiones. Non habet votem in capitulo; eò quia non sit canonicus; non exercet ullam jurisdictionem; tametsi sit prima dignitas: siquidem totum servitium, quod ratione sui muneris tenetur exhibere in eo consistit, quòd assistat Episcopo pontificaliter celebranti, & quod in defectum Episcopi ipsemet celebret, tanquam prima dignitas.

Hinc oritur dubium, an teneatur ad continuam residentiam, an verò satis sit, si resideat, tunc temporis, cum suum tenetur munus obire. Archidiaconum non esse exemptum à residentia, videtur desumi ex quadã declaratione Congregationis sacri Concilii Tridentini *ad c. 3. de refor. sess. 22.* ubi dicitur: *obtinens in cathedralibus, & collegiatis dignitatem licèt vocem in capitulo non habeat, nec distributiones quotidianas cum caeteris participet, residere tamen tenetur*: refert hanc declarationem Garzias *de benefic. p. 3. c. 2. n. 481.* ubi etiam addit rationem, quia officium annexum titulo non potest impleri sine residentia; proinde requiritur à titulo, sicut exigitur adimpleri officium.

Verùm probabile est, Archidiaconum non teneri continuò residere, sed sufficere, si resideat quando munus suum debet obire, & officium impendere. Est enim residentia duplex materialis una: altera formalis; illa sita est in ipsa corporali praesentia in loco, in quo tenetur quis residere. Formalis est ipsum servitium, seu executio muneris, vel officii, pro quo quis ratione tituli deputatus est. Hinc materialis, & formalis residentia ita comparantur ad invicem, ut materialis de se non conferat in ordine ad finem, ob quem residentia exigitur; sed tantum sit subiectum quoddam necessarium, cui innititur residenta formalis, quatenus haec sine illa non subsisteret. Formalis residentia est, quae de se influit in ipsum finem, ad quem residentia ordinatur, & operatur in ordine ad assecutionem eiusdem finis. Docent hanc distinctionem Glossa *in c. conquerente V. deserviat de clerico non residente*, Cuiacius *in princ. tit. de cler. non resid. V. quod praeterea*, Cardinalis *in clement. unic. init. n. 22. de for. compet.* Cùm igitur residentia materialis ex se non requiratur ratione tituli beneficii, sed tantum ratione officii, eiúsque exercitii requisiti à titulo; ideo quando residentia propriè non importat modum praesentiae personae, sed praesentiam ordinatam ad ministerium, & servitium, ut colligitur *ex tot. tit. de cleric. non resid.* sequitur, necessitatem residendi fuisse inductam ratione officii, ut docent Alexander de Nevo *in c. pervenit. 2. n. 11. de appellat.* Lotter. *de re benefic. lib. 2. q. 33. n. 10.*

Hinc

Hinc residentia materialis, seu personalis præsentia non requiritur, nisi secundùm mensuram formalis, seu muneris exigentiam, quia residentia formalis requiritur per se, & materialis, tantùm prout est necessaria, ut formalis subsistat: si enim materialis formalem excederet, secundùm mensuram excessus esset frustratoria, & otiosa: ergo Archidiaconus non tenetur residere, nisi pro tempore, quo munus suum debet impendere, suúmque obire officium: siquidem necessitas residentiæ impositæ in fundatione colligitur ex amore, & servitio injuncto, ut declaravit Rota coram Durano *decis. 12. n. 6. & decis. 82. n. 6. p. 8. recent.* eò quia servitium injunctum in limine fundationis impleri nequit sine materiali, seu personali præsentia, adeo ut necessitas materialis residentiæ non sit maior, quàm exigentia servitii injuncti; siquidem titulus non obligat ad residentiam materialem, nisi juxta mensuram eiusdem exigentiæ, unde si onus, & exercitium non est continuum, titulus non videtur obli-
6 gare ad continuam materialem residentiam.

Tum quia quando titularis debet exercere quasdam duntaxat speciales functiones pro certis temporibus, non inducitur talis beneficii incompatibilitas cum alio, eò quia non exigat continuam, sed tantùm temporalem residentiam: adeo ut possit titularis utrique muneri satisfacere, ut docent jurisperiti Abbas *in c. fin. n. 4. V. in secunda qualitate*, Hostiens. *in c. fin. n. 4. V. unde si essens de cleric. non resid.* Gonzales *ad regul. cancell.* 8. cum Rota *decis. 483. n. 3. p. 2. & decis. 179. n. 5. in recent.* unde beneficium cui añexæ sunt quædã functiones pro certis tantùm temporibus, non exigit aliam residentiam, quàm necessariam pro ijsdem functionibus, alioquin tale beneficium non esset compatibile cum alio beneficio exigente continuam residentiam.

7 Hinc ad declarationem sacræ congregationis respondetur, Archidiaconum teneri ad residentiam pro toto illo tempore, quo sua debet obire munera, suásque exercere functiones, non verò alio tempore. Ad aliud, quod addebatur, quod officium annexum titulo non possit impleri sine residentia, respondetur, residentiam materialem de se non requiri ratione tituli beneficii, sed tantùm ratione officii, & servitii, quod requiritur ad titulum: & quia hoc servitium est tantùm temporaneum; ita residentia, quæ requiritur, temporanea tantùm est, non verò continua.

Ad Canonicos cathedralium Ecclesiarum, quod attinet, tametsi isti curam non habeant animarum; nihilominus tenentur ex sui beneficii natura ad residentiam in loco sui canonicatûs, adeo ut ultra trimestre ex toto anno non liceat ipsis à suis abesse canonicatibus, & si contrafecerint præter fructus, quos pro rata temporis absentiæ amittunt, insuper primo anno mediã partem; secundo anno omnibus fructibus, etiam quos causâ residentiæ suos fecerunt, eo ipso privantur, ut desumitur ex Tridentino *sess. 24. de refor. c. 12.* juvat observare, quòd redditus canonicatuum alii sint fructus annui, qui dantur propter annuam residentiam in loco canonicatùs: & alii sint quotidianæ distributiones, quæ dantur propter singulas præsentias in choro, & divino officio: & à Concilio Tridentino *sess. 21. de reformat. c. 3. & sess. 22. c. 3.* statuitur, ut in ecclesiis tam cathedralibus, quàm collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita modicæ, ut negligantur; tertia pars fructuum, & quorumcunque proventuum, tam dignitatum, quàm canonicatuum separari debeat, & in distributiones quotidianas converti, & inter illos dividi, qui divino intersunt officio juxta proportionem ab Episcopo faciendam etiam ut delegato sedis apostolicæ, casu, quo capitulum, vel aliqui canonici essent exempti.

Nonnunquam tamen canonici ex justa causa possunt abesse, & tunc fictione juris censentur præsentes, & aliquando huiusmodi causæ exprimuntur specialiter in jure, ut ex illis absens canonicus non tantùm pro præsente in urbe, vel etiam pro assistente divinis officiis habeatur; & tunc præter fructus annuos lucratur etiam licèt absens distributiones quotidianas. Ut autem canonicus absit per solum trimestre non videtur requiri justa causa, quia tale trimestre absentiæ illi conceditur à jure, quasi pro animi relaxatione, & ne residentia semper in uno, eodémque loco nimis gravis accidat: quamobrem ob hanc trimestrem absentiam non requiritur justa causa, neque licentia Episcopi, ad quem tamen pertinet providere, ut canonici ita moderatè suam instituant absentiam, ne simul, & semel maior pars canonicorũ in festis solemnioribus absit, & Ecclesia suo destituatur servitio, privetúrque divino officio. Quòd si dicas, Episcopum neque per duos menses sine rationabili causa posse abesse ex Concilio Tridentin. *sess. 23. de refor. c. 1.* respondetur, esse discrimen, quia Episcopi præsentia ob pastorale officium, & universalẽ administrationem est magis necessaria, quàm illa canonicorum.

Si petas, quibus applicanda sit illa portio 10
distributionum, quam absentes Canonici non percipiunt. Respondetur, talem portionem esse impendendam fabricæ Ecclesiæ, vel etiam distribuendam pauperibus, vel etiam aliis præsentibus canonicis: siquidem concilium Tridentinum *sess. 22. c. 3.* statuit, tales distributiones vacantes esse applicandas fabricæ Ecclesiæ, vel alteri pio loco ad arbitrium Ordinarii. Quia verò concilium ibi non loquitur de illis distributionibus, quæ deducuntur ex tertia parte fructuum, plures jurisperiti censent, aliud obtingere in distributionibus antiquis, quæ ex fundatione debentur Canonicis, adeo ut istæ, si ab aliquibus absentibus neglectæ fuerint, debeant præsentibus accrescere, ut notat Glossa *in clemen. 2. & in V. pars dimidia de ætat. & qualit.* Sed Garzia *de benefic. c. 2. n. 444.* censet, attendendum esse, an certa, & determinata portio cuilibet canonico in choro præsenti assignata sit; ut pro missa legenda unus, vel alter Julius, & pro singulis horis canonicis tertia, vel media pars Julii: an verò in genere aliqua quantitas inter præsentes Canonicos distribuenda sit: in priori casu putat, portiones absentium esse applicandas Ecclesiæ, vel

vel alteri pio loco: in posteriori verò casu accrescere præsentibus: verùm quia in iure nihil de hoc statuitur, putârim, standum potiùs esse locorum consuetudini.

11 Habentur tamen fictione juris, ut præsentes canonici absentes, in ordine ad lucrandas quotidianas distributiones, si absentes à choro sint in urbe præsentes, & solùm ex justa causa necessitatis, vel utilitatis publicæ non possunt pro una, vel altera vice frequentare chorum, nec divinis interesse officiis: hæc tamen utilitas non debet esse privata, sed ipsius Ecclesiæ: rursus quos infirmitas, vel senium domi detinet, vel iniusta captivitas, aut etiam iniusta excommunicatio impedit, ne Ecclesiam adeant, si in urbe præsentes sint, etiam fictione juris censentur in choro præsentes *c. unic. h. t. in 6.* quod tamen ita est intelligendum, ut cæteri canonici chorũ frequentent, & divina non negligantur officia.

12 Quòd si canonici etiam à civitate absint, tametsi justam absentiæ causam possint allegare, nisi tamen causa illa specialiter de jure, vel consuetudine fuerit ad percipiendas distributiones quotidianas privilegiata, habentur quidem pro residentibus, sed non pro præsentibus in choro, ut docet Covarr. *lib. 3. var. resol. c. 13. n. 8.* & cum ipso Garzias de beneficiis *c. 2. p. 1. n. 349.* Si hæc causa specialiter privilegiata subsit, pro præsentibus fictione juris habentur omnes canonici, qui parochias suis habent annexas canonicatibus, & ibi cura animarum per se ipsos exercent, ut desumitur ex Tidentino *sess. 22. de refor. c. 5.* debet tamen parochia Canonicatui esse incorporata, quia si canonicus ex dispensatione præter canonicatum parochiam obtinuerit, & in ea parochium egerit, lucrabitur quidem fructus annuos sui canonicatus, sed non distributiones, quia dispensatio super duobus beneficiis incompatibilibus est contra jus, proinde strictæ interpretationis, ut notat Barbosa *de offic. & potestat. Episcopi alleg. 40. n. 177.*

13 Rursus fictione juris habentur etiam pro præsentibus, qui ad generale concilium accedunt, & in ipso morantur, ut desumitur ex concilio Constantiensi *sess. 14.* & tradit Rebuffus *n. 33.* immo hoc privilegium etiam extenditur ad illos, qui intersunt synodo provinciali, vel diœcesanæ; vel etiam ad illos, qui occupantur in officiis sacræ inquisitionis contra hæreticam pravitatem; vel qui in Ecclesiis cathedralibus sunt pœnitentiarii constituti, quando publicas confessiones audiunt: extenditur etiam privilegium ad Auditores Rotæ Romanæ, ut refert Riccius *in prax aurea p. 3. resol. 390.*

14 An verò jurisfictione censeatur etiam præsens in choro, qui eo tempore, quo divinũ officium peragitur, vel horæ cantantur, ipse missam legit. Respondetur, fuisse declaratum à sacra congregatione Cardinalium non censeri præsentem, ut testatur Garzias de beneficiis *c. 3. p. 1. n. 398.* nisi tamen canonicus jussu superioris, tunc missam celebret. Verùm plerisque in locis ex inolita consuetudine praxin esse contrariam refert cum eodem Garzia Zypæus *in annot. h. t. n. 31.* Tum quia declaratio Cardinalium fundatur in ipso textu Concilii Tridentini *sess. 24. de refor. c. 12.* ubi canonici jubentur per se, & non per substitutos divina peragere. Verùm cum huiusmodi rigor per consuetudinem fuerit mitigatus, sequitur, quòd consuetudo celebrandi missam, dum in choro officium divinum peragitur, non sit intolerabilis.

15 Dubitari tamen potest, per quantum temporis teneatur ad residendum, qui in duabus cathedralibus canonicatum habet, respondetur ex Concilio Tridentino *sess. 7. c. 4. & sess. 24. de refor. c. 12. & 17.* ut notat Gonzales *ad regul. 8. cancell* Glossa 15. *n.* 15. duos canonicatus propter personalem residentiam novem mensium ex toto anno esse beneficia incompatibilia, proinde non posse eundẽ clericum absque dispensatione apostolica plures habere canonicatus. Quòd si clericus dispensationem ad duos canonicatus à sede apostolica impetraverit, & ea sit, ex qua dispensatus possit uno eodémque anno gaudere fructibus utriusque canonicatûs (hæc enim clausula exprimenda est in rescripto alioquin dispensatio, cum sit contra jura, illam non includeret, sed tantùm operaretur, ut dispensatus posset gaudere fructibus illius canonicatus, in quo maluerit novem menses residere, ut notat Rebuffus *in tit. dispensatio de non residend*) si inquam cum tali clausula possit utriusque canonicatus fructibus gaudere, standum erit consuetudini locorum, ac statutis Ecclesiarum: siquidem in aliquibus cathedralibus quatuor tantum; in aliis quinque, & in aliis sex menses assignantur pro residentia.

16 Hæc statuta, vel consuetudines, quibus minore tempore, quàm novem mensibus residetur, intelliguntur, quando quis ex apostolica dispensatione habet duos canonicatus, quia concilium Tridentinum *sess. 24. c. 12.* derogavit omnibus statutis, & consuetudinibus minorem exigentibus residentiam, quàm novem mensium, unde tantùm ex dispensatione apostolica potest canonicus uti talibus statutis; Pontifex enim potest dispensare: & plures docent cũ Zypæo *in annot. juris pontif. h. t. n. 13.* residentiam canonicorum post Concilium per contrariam consuetudinem posse mutari, eò quia non sit juris divini.

17 Neque obstat clausula illa derogatoria omnis consuetudinis, nam respondent, similes clausulas intelligi de consuetudine præterita existente ante legem in contrarium sancitam; non verò de consuetudine, quæ postea de novo introducitur, aut confirmatur, vel quæ non est generalis, sed tantùm specialis, & propria alicuius tantùm loci *argu. c. 1. de constit. in 6.* verùm quia nulla consuetudo subsistit, nisi sit rationabilis *c. fin. de consuetud.* ideo putârim necessariam ad diuturniorem canonicorum absentiam requiri aliquam rationabilem causam, ut notat Covarr. *lib. var. res. c. 13. n. 9* alioquin sine rationabili causa consuetudo esset illegitima, & irrita, utpote contra piam fundatorum intentionem. Cæterum ob merita præcedentia posset quis à residentia excusari, nec hoc statutum, vel consuetudinem Congregatio Cardinalium concilii Tridentini interpretum reprobavit, quin potiùs admisit: siquidem concessit canonico, vel beneficiato, qui per 40. annos semper diligenter interfuit divinis, ut in posterum

lare-

tamquam emeritus, ad nullam ampliùs obligetur residentiam, & nihilominus lucretur tam annuos fructus, quàm quotidianas distributiones, ut notat Garzia *de benefic. cap. 2. p. 1. num.* 344.

§. IV.

An quem pertineat, facultatem dare, quâ beneficiarii à suis ecclesiis absint; & qua causa à residentia excusent.

CErtum est, non solùm ad Romanum Pontificem, verùm etiam ad alios inferiores locorum Ordinarios, & Episcopos pertinere laxato rigore juris, facultatem concedere ex justis causis, ut beneficiarius à sua possit Ecclesia abesse. Jus etiam commune concedit Parochis, & cæteris curam animarum habentibus, ut liceat abesse ad quinquennium, dummodo Theologiæ in aliqua Academia sub publico Magistro docente dent operam *c. ult. de Magistris & c. 2. de privilegiis in 6.* & idem est de illo, qui studet juri canonico, ut notat Panormitanus. Rursus etiam conceditur facultas, ut possint abesse toto eo tempore, quo publicè in scholis generalibus studii litterarii Theologiam docent, aut jus canonicum; tunc enim non est necesse ut Parochus facultatem ab ordinario suo impetret, vel petat, quia jus ipsum commune eam illi concedit; dummodo substituat vicarium idoneum ab Ordinario approbandum cum debita mercedis assignatione, ut statuitur in Concilio Tridentino *sess. 23. c. 1. & c. cum ex eo de elect. in 6. §. porro*: alioquin tenetur Parochus per se personaliter residere in sua parochia; adeo ut non censeatur residere, si maneat in urbe, & parochia distet per duo, vel tria milliaria italica, quia ita declaravit sacra congregatio Concilii Tridentini interpres referente Garzia *3. p. de benefic. c. 2. n. 179.* cui adhæret Barb. *de offic. & potestat. Episcop. pag. 3. allegat. 53. num. 74.*

Ratio est, quia non dicitur residere, qui moratur extra locum residentiæ, præsertim quando non ita facilè potest quis vocari, nec ad suam accedere residentiam: non enim sedere dicitur, qui extra sedem moratur: residentia ad id præsertim præcipitur, ut pastor assistat propriis ovibus, non quomodocunque; sed assistentiâ pastorali exigente, ut pastor maneat in loco suæ jurisdictionis; quia cùm assistat per jurisdictionem, debet eam habere in actu primo, proximo, & expedito, ut valeat statim eam exercere: id autem non contingit, quando non est in proprio loco suæ residentiæ, & jurisdictionis: neque refert, quòd identidem ad parochialem Ecclesiam accedat, quia hujusmodi accessus non sufficit, ut dicatur residere.

Quòd si Parochus partim ab ambitu suæ parochiæ distet, ut per medium miliare italicum putat Beia *p. 4. cas. 21.* satisfacere obligationi residendi, quia qui parum distat, nil videtur distare. Verùm huic opinioni est contraria declaratio Congregationis super Concilium Tridentinum *ad c. 1. de reform. sess. 23.* in qua statuitur, quòd Parochus compellatur habitare in domo suæ Ecclesiæ, quam si non habeat, saltem in proximiori loco intra tamen limites propriæ parochiæ, idque sub pœna amittendi fructus. Tum quia morari extra parochiam impedit, quo minus parochus possit expeditè suum obire munus, quia distantia impedit, ne possit statim accurrere ad repentinos casus, & ad ipsos vocari: quamobrem residentia Parochi intra propriam parochiam est necessaria, & sub præcepto. Neque obstat, quòd distantia non sit valde notabilis, quia quando à jure decernuntur termini non datur parvitas materiæ respectu talium terminorum: & jura præscribunt terminos residentiæ parochis intra propriam parochiam.

Episcopi tamen possunt Parochis, & aliis beneficiariis habentibus curam animarum concedere facultatem, ut ratione studii litterarii possint ad septennium abesse *c. cum ex eo de elect. in 6. & c. relatum de cleric. non resid.* Non tamen potest Episcopus hanc facultatem in perpetuum concedere, sed tantùm ad tempus, ut desumitur *ex c. licet canon. de elect. in 6. & c. relatum de cleric. non residentib.* Solus enim Papa ex justa, & debita causa potest facultatem concedere, ut beneficiarius perpetuò absit à sua Ecclesia, ut notat Glossa *in d. c. licet canon. de elect. in 6. V. ad tempus*, & desumitur *ex c. ut de rescript. in 6.* An verò capitulum canonicorum sede vacante possit etiam hanc licentiam concedere, quam potest Episcopus. Respondent fere communiter cum Abbate *in c. relatum de cleric. non resident. V. sed hic quæritur*, posse: ratio est, quia in iis quæ sunt jurisdictionis non voluntariæ, sed necessariæ, potestas Episcopi transit ad collegium canonicorum *c. 1. de institut. in 6.* & Glossa *clement. 1. de Excess.* Immo etiam locorum Ordinarii inferiores Episcopo facultatem dare possunt parochis, & aliis beneficiariis habentibus curam animarum recedendi à suis ecclesiis ad tempus aliquod, ut docent Abbas *in c. relatum de cleric. non resid. num. 1.* Innocentius, Hostiens *in c. relatum* de clericis *non residentib.* & colligitur *ex c. licet canon. de elect. in 6. in V. ordinarius*, ubi dicitur: *super residentia verò, ut præmittitur facienda, possit ordinarius gratiam dispensationis ad tempus facere:* nomine autem Ordinarii intelligitur superior, sive Episcopo major, sive minor, ut notat Glossa.

Verùm Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1.* statuit, ut si abesse debeat is, qui beneficium cum cura animarum habet, id faciat causâ priùs per Episcopum cognitâ, & approbatâ. Rursus superior Episcopo minor nequit facultatem concedere, ut Parochus ratione studii litterarii absit ad septennium, ut notat Glossa *in c. licet canon. in V. Ordinarius & c. cum ex eo in V. Episcopi de elect. in 6.* Rursus nec possunt Prælati inferiores Episcopo privare clericos beneficiis, eò quia sine ipsorum facultate ex justa causa impetrata absint ab ecclesiis; quia hanc pœnam irrogare ad solùm pertinet Episcopum, ad quem etiam pertinet jure communi beneficia conferre, ut notat Abbas *in c. penult. de cleric. non resid.*

An verò Papa quando beneficiarium solutum à canone, seu lege residendi sine justa, & debita causâ illa juris relaxatio sit tuta, & rata secun-

dùm conscientiam. Respondetur cum distinctione; si beneficiarius careat omni cura animarum, neque Ecclesia præcisè indigeat ejus ministerio, operâ, vel industriâ, quia tunc non desunt alii, qui suppleant; tunc potest talis beneficiarius licitè uti relaxatione juris à Papa absque justa causa impetrata: siquidem tunc residere in beneficiis curâ animarum liberis, licèt beneficiarii jure canonico compellantur, non tamen ad id adiguntur jure divino, vel naturali; quapropter potest Pontifex ex nulla justa causa remittere, seu solvere legem residendi, & licentiam dare beneficiario non habenti curam animarum, ut possit non residere, & tunc juris relaxatio est rata, & firma: quia tantùm est relaxatio juris canonici dependentis à summo Pontifice.

Sin verò beneficio sit annexa cura animarum, tunc si citra debitam, & justam causam Pontifex licentiam concedat recedendi ab ecclesiis, non est ea juris relaxatio tuta, & rata secundùm conscientiam, ob eam rationem, quia tales beneficiarii habentes beneficia, quibus est annexa cura animarum debent jure divino residere in suis ecclesiis: & sine justa, ac legitima causa Papa non relaxat jus divinum, & naturale; ut communior, & verior docet sententia, ut ostendit Sotus *lib.* 10. *de justit. q.* 3. *art.* 4.

An verò qui cum legitima facultate abest à sua Ecclesia licitè percipiat fructus sui beneficii? Respondent jurisperiti cum distinctione; si enim facultas recedendi ab Ecclesia ad tempus detur alicui ex causis jure communi concessis; tunc certum est, clericum beneficiarium fructus lucrari sui beneficii; ut cùm abest ratione litterarii studii in Theologia, vel jure canonico; idque desumitur *ex c.* 1. *de privilegiis in* 6. *& c. ult. de Magist.* vel abest quia inservit Papæ jussu ipsius *c. cùm dilectus c. ad audientiam c. de cætero de cleric. non resid.* vel quia jussus inservit suo Episcopo *c. ad audientiam c. de cætero* vel quia inservit legato in iis, quæ pertinent ad Provinciam eidem demandatam; vel Cardinalibus ex præcepto Pontificis; vel illius qui potest imperare: vel abest quia ægrotat, & alioquin consueverat adesse suæ Ecclesiæ, & tunc in omnibus hisce casibus jurisfictione censetur residere, ac proinde licitè potest fructus sui beneficii percipere.

Secus si ægrotat, & consueverat non adesse suæ Ecclesiæ, cùm potuisset in eadem residere, non acquirit sibi fructus, ut notat Joannes Andreas *in c. ad audientiam de cleric. non residentib.* vel etiam abest, quia jussus est gerere negotia Ecclesiæ generalis, vel suæ etiam particularis *c. ex parte de cleric. non residentib. & c. cùm dilectus ad finem, & c. ad audientiam.* Vel etiam abest, quia dat operam alicui præcepto sibi injuncto à suo Episcopo; & etiam in hisce casibus censetur jurisfictione præsens. E contra si clericus causâ sui commodi, vel proprii negotii gerendi absit, tunc jurisfictione non censetur præsens, nec residere in sua Ecclesia, proinde neque potest fructus suos facere, tametsi absit ex licentia Episcopi.

10 Causæ igitur justæ à continua residentia excusantes generatim in Concilio Tridentino *sess.* 25. *c.* 1. *de reformat.* quatuor recensentur, nimirum Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, & evidens Ecclesiæ, vel reipublicæ utilitas. Ad Christianam charitatem pertinet si habens curam animarum absit à loco beneficii causâ succurrendi spirituali saluti proximorum, ut ad componendos dissidentes animos, extinguendas graves inimicitias, impedienda imminentia mala, hæc enim, & alia similia charitatem respiciunt proximi; non tamen absentia debet cedere in notabile detrimentum comissæ sibi plebis: quia quilibet curatus ex justitia tenetur propriis subvenire ovibus, & etiam ex præcepto charitatis; & aliis non tenetur subvenire ex justitia, sed tantùm ex charitate. Ad causam urgentis necessitatis pertinent bellum imminens, excidii periculum, hostium incursiones *arg. c. pastoralis* 43 *caus.* 7. *q.* 1.

Rursus aëris intemperies, & epidemica lues, seu sæviens, & grassans pestis, corporis infirmitas, si in loco parochiæ curari non possit, *c. præsentium* 3. *caus.* 7. *q.* 1. *c. ad audientiam* 15. Non tamen potest Parochus tempore grassantis pestis plebem suam deserere ad declinandum periculum, nisi idoneum substitutum relinquat, & plebis curam etiam absens non omnino negligat, ut notant Rebuffus *in prax. benefic. tit. dispensatio de non resident n.* 30. *& sequent.* Layman *lib.* 2. *c.* 3. *tract.* 3 *n.* 3. Alii tamen, & veriùs censent, Parochum grassante peste teneri per se immediatè suo gregi assistere, quia tunc oves magis indigent ope sui pastoris. 11

Sunt etiam qui censeant, Parochum, vel alium curatum etiam ob causam viæ, peregrinationis maximè ex voto posse abesse impetratâ tamen licentiâ sui Prælati. Verùm opposita sententia est verior, quia peregrinatio etiam ex voto suscepta non est ex causis jure expressis excusantibus à residentia juxta declarationem Congregationis Concilii Tridentini, ut monet Garzia *p.* 3. *de benefic. c.* 2. *n.* 393. Ad tertiam causam pertinet si beneficiarius ex mandato Papæ vocetur, ut ejus servitio aggregetur: siquidem beneficiarii, qui Romæ in servitio Papæ occupantur, habentur pro præsentibus in sua Ecclesia, ita ut lucrentur fructus præbendæ, non obstante constitutione episcopali contraria, ut statuitur *in c. cum dilectus* 14. *h. t.* ubi habetur, quòd familiares Papæ in absentia percipiunt fructus suæ præbendæ, eo quia pro præsentibus habeantur, non obstante constitutione contraria: quia Ecclesia Romana cum sit universalis, & omnium ecclesiarum mater, & magistra, ideo qui in Ecclesiæ Romanæ occupantur servitio, censentur etiam prodesse, ac inservire aliis ecclesiis particularibus: quia honor, & utilitas Ecclesiæ universalis, ac omnium matris, redundat etiam in alias ecclesias particulares *arg. c. bona* 3. *de postul. Prælat.*

Quòd verò dicitur, canonicos occupatos in servitio Papæ fictione juris censeri residere in propriis ecclesiis, id non debet extendi ad omnes, quotquot in Romana curia commorantur, sed 12

sed de iis tantùm intelligi debet, qui ex Pontificis mandato ibi commorantur, & inserviunt Ecclesiæ universali, cujus utilitas cum redundet in particulares; ideo occupati Romæ in obsequium Pontificis, vel ecclesiasticis negotiis censentur in propriis ecclesiis residere. Non ita intelligitur de iis, qui propriâ tantùm voluntate, vel principaliter ob proprium commodum, aut lucrum in curia Romana morantur *argum. l. reipublicâ 36.* ubi habetur, quòd reipublicæ causâ ij soli intelligantur abesse, qui non sui commodi causâ, sed coacti absunt, vel ob publicam necessitatem, vel ex Principis jussu *l. non ferè 41. ff. ex quib. caus. majores* Rebuffus *num. 32. & sequent.* Rursus cantores in Capella pontificia habentur ut familiares Papæ, proinde & ipsis debentur fructus canonicatuum, ac suarum præbendarum, tametsi absint, ut fuit decisum à sacra Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini interpretum apud Barb. *in collect. c. cùm dilectus. num. 2. b. t.* ubi addit, non obstare, quòd tales cantores, salarium recipiant, quia id non excludit, quo minus inserviant Papæ, ac præstent suum servitium Romanæ Ecclesiæ.

14 Quod verò diximus de canonicis, aliisque beneficiariis non habentibus curam animarum, id non extenditur ad Episcopos, nec Parochos, nec alios beneficiarios curatos. Hi siquidem nequeunt per diuturnum tempus etiam in servitio Papæ detineri absentes à suis ecclesiis, nisi subsit causa gravis necessitatis, aut majoris utilitatis publicæ: ratio discriminis est, quia beneficiarii habentes curam animarum ex jure divino, & naturali tenentur residere in propriis ecclesiis: & summus Pontifex in jure divino sine justa, & gravi causa non potest dispensare, seu potiùs declarare jus divinum hic, & nunc non obligare: secus quia canonici, & alii beneficiarii non habentes curam animarum, nonnisi jure positivo, & canonico tenentur residere, & Pontifex sit legislator juris canonici; ideo eo ipso quòd Papa sciens mandat tales beneficiarios sibi inservire, tacitè cum ipsis dispensat, cùm non possint simul, & Pontifici Romæ inservire, & in propriis simul residere ecclesiis: unde quamvis Papa absque justa causa dispenset à residentia; adhuc dispensatio suum sortitur valorem; eò quia est relaxatio solius juris canonici dependentis à Pontifice.

15 Cæterum, familiares Papæ existentes in servitio ejusdem non percipere distributiones quotidianas absque speciali privilegio Papæ asserit Garzias *de benefic. t. 2. num. 38.*

16 Canonici, qui sunt in servitio Episcopi possunt etiam accipere fructus præbendæ, non obstante constitutione, & juramento, quia qui sunt pro servitio Episcopi, vel Ecclesiæ dicuntur esse præsentes, ut Honorius III. *in c. ad audientiam 15. b. t.* rescripsit ad capitulum Meldense. Nec huic constitutioni fuit derogatum per Concilium Trident. *sess. 24. c. 1. de refor.* ubi statuitur, quòd omnes canonici non possint abesse ultra tres menses à suis ecclesiis quolibet anno, quia sicut lex generalis prior, non tollitur, sed limitatur per legem posteriorem specialem; ita etiam lex generalis posterior limitatur, ac determinatur per legem priorem specialem *l. sed 28. ff. de legib.* Hinc quia constitutio Tridentini est generalis, per rescriptum Pontificis speciale huic derogatur, ut notat Navarrus *lib. 3. consil. 1. n. 2. b. t.* Cæterum Episcopus non potest ultra duos canonicos alios occupare in suo servitio sine consensu capituli, ut notat Abbas *in c. de cætero n. 3. b. t.*

Non tamen capitulum debet consensum negare si necessitas, vel utilitas Ecclesiæ id exigat, & id fiat sine gravi detrimento Ecclesiæ cathedralis, cui non desint alii canonici sufficientes pro servitio ejusdem: alioquin si divinus cultus, & necessarium Ecclesiæ ministerium impediretur; Episcopus nec duos posset habere canonicos. Rursus ut duo canonici familiares Episcopi habeantur pro residentibus, non debent versari in obsequio Episcopi ob privatum commodum, nec in solatium Episcopi, ut recreationis causâ: sed debent ita Episcopo inservire, ut eorum servitium cedat in commodum Ecclesiæ cathedralis, ut si canonici juvent Episcopum in negotiis pertinentibus ad ejus episcopale officium, vel fungantur munere sacellani, vel consiliarii; quia tunc censentur servire ipsi Ecclesiæ cathedrali, ut notat Glossa *in c. ad audientiam 15. b. t.* & ratio est quia Episcopus est caput Ecclesiæ cathedralis; proinde inserviens capiti censetur inservire Ecclesiæ ob unionem capitis cum reliquo corpore. 17

Ad quartam causam excusantem à continua residentia pertinet absentia ob evidentem Ecclesiæ, vel reipublicæ utilitatem, ut si beneficiarius etiam curatus pro magno commodo diœcesis, cujus est membrum, deberet abesse; qua ratione etiam excusantur, qui vocantur ad synodum generalem, provincialem, vel etiam diœcesenam, ut etiam si is absit ad prosequendam litem super juribus sui beneficii, vel Ecclesiæ, cui est incorporatus ad eadem jura defendenda, ut desumitur *ex c. ex parte 13. b. t.* Navarr. *lib. 3. consil. 14. n. 1. b. t.* 18

Dubitari solet, de Episcopo, si versetur in curia Romana sine justa causa non residendi. Certum est, posse Pontificem constituere Episcopum, Camerarium, vel Vice-Cancellarium, vel summum Pœnitentiarium, aut etiam Auditorem Rotæ, quando alii idonei ad id muneris obeundum desunt: quia tunc necessitas Ecclesiæ universalis, & major utilitas cohonestat absentiam; & publicum bonum præferri debet privato, proinde etiam bonum Ecclesiæ Romanæ, quæ est universalis, & cæterarum Ecclesiarum Magistra præferri debet bono cujusvis Ecclesiæ particularis. Hinc ex consensu & licentia summi Pontificis potest etiam Episcopus abesse à sua Ecclesia, ut apud Imperatorem, vel Regem fungatur munere Præsidis, Consiliarii, si alii non reperiantur idonei: quia quæ pertinent ad publicam reipublicæ utilitatem, & salutem pertinent ad bonum commune præferendum particulari, & privato. Rursus quamvis officium cardinalatûs præcisè sumptum non excuset à residentia personali in propria Ecclesia, nihilominus si Romæ occupetur Cardinalis Episcopus in negotiis pertinentibus ad Romanam Ecclesiam etiam 19

etiam excusatur à residentia. Immò quia Cardinales debent Romæ ex officio Cardinalatûs assistere summo Pontifici, cujus Cardinales dicuntur consiliarii; jure comuni dignitates Cardinalatûs, & episcopatûs in eadem persona censentur incompatibiles, quia Cardinalis ut consiliarius tenetur residere in curia apud summum Pontificem, & Episcopus in sua diœcesi; & quia una & eadem persona nequit simul existere in pluribus locis, videtur Cardinalatus incompatibilis cum episcopatu; nisi sint sex illi episcopatus Romæ vicini, & quibus annexus est Cardinalatus, quia tametsi Cardinales Episcopi resideant in urbe, facilè tamen possunt eos administrare non solum per suos Vicarios, sed etiam per se ipsos. Teneri Cardinales residere in Ecclesia proprii tituli desumitur *ex c. ex gestis 2. h. t.* ubi dicitur, quòd Cardinalis qui per quinquennium non residebat, & canonicè admonitus non se correxit, sed adhuc in alienis morabatur, fuerit canonicè depositus à suo titulo parochiali, & rationes ob quas teneantur Cardinales residere in Ecclesia sui tituli plures congerit Fagnanus *in d. c. ex gestis 2. num. 11. h. t.* & ea videtur esse præcipua: quia Cardinalis in Ecclesia sui tituli curam habet animarum, tam in foro pœnitentiali, quam contentioso *c. His quæ 11. de majorit. & obed.* Cæterum commorari ob proprium commodum, & privatam utilitatem in Romana curia, non potest esse justa causa non residendi beneficiariis habentibus curam animarum.

§. V.

De pœnis, quæ beneficiariis in suis ecclesiis non residentibus ipso jure irrogantur.

Concilium Tridentinum *sess. 6. c. 1.* decrevit, pœnam Episcopis, & aliis superioribus, qui sine justa, & legitima causa à suis absunt ecclesiis: ait enim Concilium: si quis à Patriarchali, à Metropolitana, seu cathedrali Ecclesia sibi quocunque titulo, causâ, nomine, seu jure commissa, quacunque ille dignitate, gradu, & præeminentia præfulgeat, legitimo impedimento, seu justis, & rationabilibus causis cessantibus, sex mensibus continuis extra diœcesim suam morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni fabricæ Ecclesiæ, vel pauperibus loci per superiorem ecclesiasticum applicandorum pœnam ipso jure incurrat. Quòd si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverit, aliam quartam partem fructuum similiter applicandorum, eo ipso amittat; crescente verò contumacia severiori sacrorum canonum censuræ subjiciatur.

Rursus eadem Tridentina Synodus *sess. 23. c. 1. de refor.* statuit, ut Patriarchæ, Primates, Metropolitani, & quicunque alii cathedralibus quibuscunque, quocunque nomine, & titulo præfecti, etiamsi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint, personaliter in sua Ecclesia, vel diœcesi resideant. Et nonnullis interjectis subdit: si quis autem contra hujus decreti dispositionem abfuerit, statuit Sacrosancta Synodus præter alias pœnas adversus non residentes sub Paulo III. impositas, & innovatas, ac peccati mortalis reatum, quem incurrit, eum pro rata temporis absentiæ fructus suos non facere, nec tuta conscientia aliâ etiam declaratione non secuta, illos sibi detinere posse; sed teneri, aut ipso cessante per superiorem ecclesiasticum illos fabricæ Ecclesiæ, aut pauperibus loci erogare, prohibita quacunque conventione, vel compositione, quæ pro fructibus malè acceptis appellatur; ex qua etiam prædicti fructus in totum, aut pro parte ei remittentur non obstantibus quibuscunque privilegiis cuicunque collegio, aut fabricæ concessis.

Pro Parochis, & aliis curam animarum habentibus, & sine legitima licentia extra suas ecclesias commorantibus statuit Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1.* ut incurrant eandem pœnam, & amissionem fructuum, & si per edictum citati contumaces fuerint, liberum est ordinariis per censuras ecclesiasticas, & sequestrationem, ac subtractionem fructuum, & alia juris remedia etiam ad privationem compellere, neque executionem hanc quolibet privilegio, licentia, familiaritate, exemptione, & ratione cujuscunque beneficii, pactione, statuto, etiam juramento, vel quacunque authoritate confirmato, consuetudine etiam immemorabili, quæ potiùs corruptela censenda est sine appellatione, aut inhibitione etiam in Romana curia, vel vigore Eugenianæ constitutionis suspendi posse.

Juvat tamen observare, per hæc decreta fuisse innovatos antiquos canones contra pastores non residentes, scilicet quoad culpam, ut Episcopi residere teneantur, & quoad pœnam privationis tituli, de qua Concilium nil statuit, quapropter in ordine ad privationem tituli, & ejus modum privationis, videtur servandum, quod statuitur *in c. ult.* & in aliis canonibus præsertim *in c. ex tua 11.* Rursus cum *sess. 6. c. 1.* dicitur quòd in pœnam non residendi sit subtrahenda quarta pars fructuum unius anni, id debet intelligi de fructibus tempore residentiæ legitimè acquisitis: & cùm *in c. 1. sess. 23.* dicitur, quòd omnes fructus tempore absentiæ pro rata correspondentes integrè, & in totum subtrahantur, id intelligitur, ut fructus omnes pro rata absentiæ amittantur.

Præterea, quamvis lex pœnalis ordinariè etiam ipso jure lata non obliget delinquentem ad executionem sine sententia judicis saltem declaratoria: excipitur tamen nisi hujusmodi lex humana consistat in privatione, adeo ut faciat aliquem inhabilem ad inquirendum; tunc enim in conscientia lex obligat ad restitutionem fructuum ante omnem judicis sententiam, vel declarationem juxta exigentiam legis pœnalis, ait tamen Layman *lib. 1. tract. 2. c. 6. n. 6.* id non esse sumendum in eo rigore, si clerici per absentiam culpabilem notabile damnum Ecclesiæ non intulerint; eo quia idoneus Vicarius fuerit constitutus, qui supplevit præsentiam principalis.

Oritur tamen dubium, an jure communi antiquo ante Concilium Tridentinum Parochus, vel alius beneficiarius, cui sit annexa cura animarum, si absque legitima causa, & licentia abfuisset à sua Ecclesia, fuisset statim privatus

tuo

suo beneficio, vel tantùm fuisset privandus per sententiam Judicis; & ita dicendum est de canonico, & alio habente portionem in Ecclesia cathedrali, vel collegiata. Respondet Azorius *lib. 7. c. 6. p. 2. q. 4.* in jure communi antiquo esse dubiam quæstionem, quia *in c. extirpandæ §. qui verò de præbend.* postquam dictum est, habentem Ecclesiam parochialem, non per Vicarium, sed per se ipsum debere ei deservire; & eum, qui dignitatem, vel præbendam obtinet, cui sit Ecclesia parochialis annexa, posse in sua parochiali per Vicarium inservire; postea subditur: alioquin sciat, se authoritate hujus decreti privatum, adeo ut dignitas possit alteri conferri: ex quo decreto infertur, parochum absentem ipso jure esse privatum sua parochia. Verùm *in c. ex tua de cleric. non resid.* dicitur de beneficiario absente: si citatus & monitus non redierit, & ultra sex menses absfuerit, debet beneficio spoliari, & rursus *c. clericos eod. tit.* dicitur, si moniti non redierint, licet eos suis beneficiis spoliare, nisi excusationem rationabilem ostenderint, & *in c. inter 10. h. t.* dicitur, quòd si congruo tempore expectati non redierint, possint privari, dummodo non sint justo impedimento detenti: ex quibus decretis videtur inferri, beneficiarios si à suis ecclesiis absint, non esse suis beneficiis ipso jure privatos, sed per sententiam judicis esse privandos.

7 Ad hanc difficultatem solvendam nonnulli nituntur conciliare textus taliter, ut in *c. extirpandæ* clausula ultima, quâ dicitur, beneficiarium esse privatum suo beneficio, non referatur ad omnia præcedentia, sed tantùm ad ea, quæ proximè præcesserunt, scilicet ad eum, qui cum dignitate, vel canonicatu habet parochialem Ecclesiam conjunctam, & in ea non substituit idoneum Vicarium. Sed hæc opinio communiter rejicitur, quia omnia jura in titulo de clericis non residentibus fuerunt correcta per decretum Concilii Lateranensis, quod continetur *in c. extirpandæ.*

8 Verùm jurium correctiones, quia facilè non debent admitti, nisi quando illas recipere compellimur certa ratione, ideo probabile est, ac vero similius, non esse beneficiarium absentem ipso jure privatum, sed tantùm privandum per sententiam judicis declaratoriam. Si enim manifestum sit, ac notorium, quòd beneficiarius habens curam animarum sine legitima causa, & licentia à sua Ecclesia absit, tunc ob evidentiam facti potest ejus beneficium ab Ordinario, ut vacans alteri conferri juxta decretum *c. extirpandæ.*

9 Rursus si manifestum fuerit, talem beneficiarium suum beneficium habere pro derelicto, tunc etiam Ordinarius habet jus, illud alteri conferendi non solùm ratione absentiæ, verùm etiam quia beneficiarius habeat pro derelicto suum beneficium: ut si absens uxorem ducat, vel aliam parochiam accipiat, vel miles fiat: tametsi in hisce casibus beneficiarius non sit ipso facto privatus beneficio, nihilominus jure censetur privatus, adeo ut propter evidentiam facti possit Ordinarius beneficium alteri conferre.

Sin verò dubitetur de legitima, & justa absentia Parochi, tunc si dubitetur, an Parochus sit justè impeditus, quò minus ad suam revertatur Ecclesiam, debet priùs moneri, ut redeat, quàm privetur sua Ecclesia, & hoc modo possunt intelligi jura de clericis non residentibus.

Dubitatur tamen, an Episcopus antequam privet beneficio non residentem, teneatur eum priùs privare fructibus. Oritur difficultas ex ipsa dispositione Concilii Tridentini *sess. 24. c. 12. §. præterea de reformat.* ubi videtur disponere, quòd antequam Episcopus privet beneficiarium absentem suo beneficio, debeat priùs pro prima vice eum privare dimidiâ parte fructuum, & pro secunda vice omnibus fructibus unius anni; deinde si contumax abfuerit, statuitur, quòd possit Episcopus eum privare suo beneficio: etenim dispositio Concilii hæc est. *Alioquin pro primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ, ac residentiæ suos fecit. Quòd si iterum eadem fuerit usus negligentiâ, privetur omnibus fructibus, quos eodem modo lucratus fuerit. Crescente verò contumacia contra delinquentes juxta sacrorum canonum constitutiones procedatur:* ex qua dispositione infertur, quòd priusquàm deveniatur ad pœnam privationis beneficii impositam per sacros canones, præmittendæ sint mitiores pœnæ privationis fructuum, quod etiam videtur jure statutum: siquidem *in c. ex tua §. contra eos de cleric. non resid.* habetur, quòd contra recusantes post monitionem reverti ad suam residentiam procedatur per suspensionis, & excommunicationis sententiam, & si postea contumaces fuerint, deveniatur ad privationem beneficii, quapropter de jure videtur necessarium, quòd absens non statim privetur suo beneficio, sed præmittantur aliæ leviores pœnæ per modum correctionis: immo Glossa *in d. c. ex tua V. spoliari* putat, quòd priùs præcedere debeat suspensio ab administratione temporalium, priùsquam deveniatur ad spoliationem, & quòd præmittenda sit illa duplex spoliatio fructuum, de qua loquitur Concilium: alioquin censet, privationem esse nullam, & huic opinioni adhærent Piasecius *in prax. p. 2. c. 3. num. 10. V. necessario autem* Zechius *de republica eccles. tit. de benef. num. 6. v. quod attinet vero,* Zerola *in prax. p. 1. V. privatio §. 3.* 10

Nihilominus dicendum est, non esse necesse præmittere præfatas mitiores pœnas, antequam Episcopus, vel superior privet beneficiarium non residentem suo beneficio; adeo ut si visum fuerit Episcopo, possit immediatè eum privare suo beneficio, sitque in arbitrio Ordinarii præmittere prædictas mitiores pœnas, vel immediatè infligere pœnam privationis: quia ita declaravit Rota coram Mantica *decis. 67. num 6.* & ita etiam declaravit sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, ut notat Pasqualigus *quæst. 103. num. 4.* etenim in jure clericis non residentibus imposita est immediatè pœna privationis beneficii, si moniti, & citati renuerint comparare, & 11

non est necesse, quòd præcedant aliæ pœnæ, ut desumitur *ex c. ex parte* 1. *& c. qualiter*, *& c. inter quatuor de cleric. non residentibus*, quapropter quia per hos textus potest deveniri immediatè ad privationem beneficii non præmissis aliis mitioribus pœnis, & ex alio capite jura debeant ita interpretari quantum fieri potest ut simul concordent, & sibi non contradicant *l. unic. C. de in offic. dot.* non videtur asserendum, quòd per alia jura sit sublata facultas procedendi immediatè ad privationem beneficii; non præmissis mitioribus pœnis, adeo ut sit in arbitrio Episcopi, si velit eas præmittere: non verò quòd ad eas præmittendas debeat adigi. Neque Concilium Tridentinum oppositum statuit, quia tantùm declaravit, pœnas, quibus non residentes affici possint ad illum finem, ut Episcopi prout consultiùs visum fuerit, illis uti possint. Siquidem cùm de jure pertineat ad Episcopos punire non residentes, & de jure fuerit statuta pœna privationis beneficii, impertivit Concilium facultatem Episcopis, ut possint etiam mitiori modo procedere spectatis circumstantiis temporis, personæ, & loci, proinde decrevit duplicem pœnam privationis fructuum, quæ præmitti possit, antequam Episcopus privet beneficiarium suo beneficio.

12 Quòd si dicas, Concilium uti verbo illo imperativo *privetur:* exinde non sequitur, induci obligationem, quia illud imperium tantùm dirigitur ad beneficiatos, quos obligat ad subeundam pœnam, si ab Episcopo condemnentur: adeo ut sensus sit, quòd ob defectum residentiæ pro primo anno subjaceat privationi medietatis fructuum, si illi ab Episcopo talis pœna injuncta fuerit. Cæterum quòd illud verbum imperativum non afficiat Episcopum, ex eo liquet, quia non dirigitur ad Episcopum, sed in ipsos beneficiatos, ut declaravit sacra congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum apud Rotam coram Mantica *d. decis. 67. num.* 4. In eodem sensu etiam intelligitur textus *c. ex tua. de cleric. non residentibus* quia Innocentius III. in illo textu priùs decrevit, quòd post præmissam citationem, & monitionem, si post sex menses non resideant, debeant meritò beneficiis spoliari, unde statim subdit: *contra eos etiam procedatur, ut ipsos per suspensionis, & excommunicationis sententiam ad tuam obedientiam convenire compellas.* Tradit enim duplicem modum coërcendi non residentes, quapropter posuit in electione Episcopi uti alterutro, prout ipsi magis libuerit, ac visum fuerit magis expedire.

§. VI.

De distributionibus quotidianis, & quomodo debeantur residentibus?

1 Distributiones quotidianæ dicuntur illæ in ecclesiis portiones, quæ debentur singulis diebus clericis beneficiariis, ex eo quia statis temporibus divinis intersint officiis. Hinc quia non solùm sunt portiones, quæ singulis dari quotidiè solent; verùm etiam quia in singulos dividuntur, qui statis horis diurnis, atque nocturnis præsentes intersunt divinis officiis, ideo distributiones dicuntur quotidianæ, seu portiones, quæ pro certarum horarum varietate in singulos quotidiè distribuuntur, adeo ut, qui præsens interfuit sacrificio missæ certam sibi fructuum portionem lucretur: qui verò matutinis, aut vespertinis horis certam aliam sibi portionem acquirat, & sic de reliquis Ecclesiæ servitiis, ut notat Glossa *in c. 1. de cler. non resid.*

De hisce quotidianis distributionibus tractant juris periti *in c. licet de prabend. c. de catero de cleric. non resid. c. 1. de cleric non resid. in 6.* & fit etiam de illis mentio *in c. licet de prabend. c. ut non deceat. c. ult. de elect. in 6. c. 1. de cleric. non resid.* & fusiùs *in extravagan. cùm nonnulla de prabend. inter communes:* & teste Glossa hujusmodi quotidianæ distributiones in quibusdam ecclesiis dicuntur manualia beneficia, qua nomenclatione vocantur *in c. olim. de verb. signif.* Rursus in aliis locis appellantur victualia, ut *in c. de catero de cleric. non resid.* in aliis etiam locis hujusmodi distributiones quotidianæ pertinent ad solùm cibum, & potum, ut in pane, vino, oleo, vel etiam in certis mensuris frumenti. In aliis verò accipiuntur in parata pecunia. Non tamen nomine quotidianarum distributionum intelliguntur fructus, qui ex beneficio percipiuntur, ut docent communiter jurisperiti, & notat Covarruvias *lib. 3. var. resol. c. 13. num.* 1. adeo ut in jure communi nomine fructuum, & præbendæ non intelligantur distributiones quotidianæ.

Hinc clerici, qui ex licentia Papæ in suis non resident ecclesiis, tametsi possint sibi fructus beneficii lucrari, non tamen ullum acquirunt jus in distributiones quotidianas, ut notat Glossa *in c. ult. de magist. & c. cùm de diversis de privileg. in 6. in V. integrè:* etenim qui sive à jure, sive à Papa, sive ab Ordinario facultatem habet non residendi, & defacto non residet, tametsi beneficii fructus accipiat, non ita ipsi conceduntur distributiones quotidianæ *c. licet de prabend. c. de catero. c. cùm dilectus de cleric. non resident.* 3

Rursus cui conceditur facultas, ut absens sibi acquirat ex beneficio eosdem fructus, quos lucraretur, si præsens adesset, & quos solent cæteri, qui resident, lucrari, non tamen eo ipso intelligitur concessum, ut etiam lucrentur quotidianas distributiones, ut notat Glossa *in c. 1. de cleric. non resid. in 6.* 4

Neque obstat, quòd ratione privilegii non residentes fictione juris habeantur ut residentes: siquidem distributiones quotidianæ non conceduntur clericis ex eo præcisè, quòd resideant, sed quia præsentes intersunt divinis officiis statis horis diurnis, nocturnisque *c. 1. de cleric non residentibus in 6.* quando enim quis privatur ob delictum fructibus beneficii, non eo ipso privatur distributionibus: siquidem quando compellitur clericus ex benefi io, vel præbenda solvere, non tenetur quidquam ex distributionibus solvere: hinc beneficiũ, seu præbenda distinguitur 5

gitur à distributionibus quotidianis, quia beneficiū ultra has distributiones est annuum stipendium, seu quidam redditus, qui ex certis bonis Ecclesiæ percipi solet: distributiones verò sunt portiones, quæ dantur beneficiariis, eò quia statis diei horis præsentes intersint divinis officiis. Quòd si totum beneficium in ipsis quotidianis distributionibus consisteret, adeo ut beneficiarius præter has distributiones quotidianas nullum alium perciperet annuum proventum, tunc nomine distributionum intelligeretur ipsum beneficium.

6 Harum distributionum quotidianarum tria recensentur genera; siquidem in quibusdam ecclesiis non sunt præbendæ distinctæ, sed omnia bona sunt communia, & singulis diebus dantur cuilibet canonico residenti, sive divinis officiis intersit, sive absit, certæ mensuræ panis, & vini ad victum quotidianum, & etiam certa pecunia ad vestitum, qualis clericum decet: & hæ portiones sunt potiùs beneficia, quàm distributiones, & iis debentur, qui resident in Ecclesia, non verò aliis, qui absunt, perinde ac debentur ipsis fructus, nisi insolita consuetudo, vel statutum, aut Ecclesiæ Privilegium aliter induxerit: siquidem consuetudine, vel statuto, aut privilegio fieri potest, ut etiam absentes lucrentur hujusmodi distributiones, in quo sensu plures juris periti intelligunt *c. olim de verb. signif.*

7 Secundò in aliis ecclesiis præbendæ sunt distinctæ, proinde constituitur mensa communis, ex qua dantur distributiones quotidianæ illis etiam, qui divinis officiis non intersunt, dummodo in Ecclesia resideant: & nonnunquam ex consuetudine, vel statuto non dantur nisi iis, qui saltem matutinis horis, vel vespertinis intersunt, aut missæ sacrificio: & de istis distributionibus, idem juris est, quod de superioribus, ut docent Archidiaconus *c. 1. de cleric. non resid. in 6.* & Hostiens. *in sum. tit. de Magist. §. ult.*

8 Tertiò aliæ sunt distributiones quotidianæ, quæ singulis diebus dantur iis, qui præsentes intersunt divinis officiis, & istæ propriè dicuntur distributiones quotidianæ, de quibus loquuntur canones. An verò nomine harum distributionum comprehendantur etiam portiones funerales, quæ vocari solent anniversalia, & dividuntur in singulos beneficiarios, qui præsentes intersunt exequiis, certisque officiis defunctorum, videtur in dubium revocari à jurisperitis; siquidem Lappus *allegat. 34. & 38.* Cardinalis *in clement. Ut his de ætat. & qualit.* & alii docent, non comprehendi nomine distributionum. Secus Dominicus *in c. 1. de cleric. non resid. in 6.* Joannes Andreas, & alii *in d. c. 1.* quamvis portiones funerales non comprehendant nomine distributionum quotidianarum; nihilominus dicunt eodem jure, & privilegio gaudere, adeo ut non debeantur absentibus, tametsi ratione privilegii percipiant fructus beneficii.

9 Immò dicunt nec deberi residentibus, nisi exequiis, & officiis defunctorum præsentes intersint. Verùm hac super quæstione extat constitutio Bonifacii VIII. *in c. consuetudinem de cleric. non residentibus in 6.* ubi propè finem ait: *de distributionibus etiam pro defunctorum anniversariis largiendis idem decernimus observandum* scilicet ut notat Glossa eos, qui funeris exequiis anniversariis præsentes non intersunt, hujusmodi distributionum nihil sibi lucrari, tametsi consuetudo contrarium induceret, eò quia hæc consuetudo ut corruptela potiùs abrogatur.

Solet enim certa pecuniæ quantitas, aut 10
certa mensura panis, vel vini, aut cerei dividi in beneficiarios, qui præsentes intersunt, cùm funus effertur, & defertur, vel cùm mortuo justa solvuntur, vel cum septimo, aut 30. die ab obitu alicujus, sacra instituuntur. Ratio, cur iis non dentur, qui præsentes non intersunt, licèt resideant, esse potest, quia nihil prodest præsentia clericorum in loco, in quo sita est Ecclesia, si divinis non intersint officiis: siquidem beneficia instituta fuerunt ad ecclesiastica ministeria obeunda, & ad divinum cultum peragendum: & constitutionem Bonifacii VIII. innovat Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 12. de reformat.* & revocat omnes consuetudines, & statuta in contrarium: & ex eadem constitutione colligitur, aliud esse residere in loco beneficii, & aliud divinis officiis interesse, ut notat Covarruvias *lib. 3. var. resol. c. 13. num. 3.* & Navarr. *lib. 3. cons. 15. h. t. num. 2.* etenim qui assiduè commoratur in loco sui beneficii, dicitur quidem residere in sua Ecclesia, non tamen lucratur distributiones quotidianas, si statis horis diurnis, & nocturnis præsens non intersit divinis officiis; unde, qui taliter residet, lucratur quidem fructus residentiæ, tametsi culpabiliter non intersit divinis officiis, ut docet Layman. *lib. 4. tract. 2. c. 7. num. 1.* non tamen percipit quotidianas distributiones.

An verò improbanda sit consuetudo, quâ be- 11
neficiarius reversus ex loco unde abierat, per triduum, vel biduum distributiones quotidianas lucratur, tametsi præsens non intersit divinis officiis ob contractam lassitudinem ex labore itineris? nonnulli censent, hanc consuetudinem damnandam esse, inter quos Archidiaconus *c. 1. de cleric. non residentib. in 6.* quæ sententia non videtur improbabilis, si rectè intelligatur; etenim vel canonicus revertitur ex loco, in quem iverat ob agenda ipsius Ecclesiæ negotia: vel ex loco, quò se contulerat ob privatas suas res, vel commoda. Si dicatur primum, consuetudo non videtur improbanda, ut notat Joannes Monachus *in c. 1. de cleric. non resid. in 6.*

Tum quia Papa solùm damnat consuetu- 12
dines, quibus canonici absentesè continuatè (ut ait Papa) distributiones quotidianas lucrantur; non verò eas damnat consuetudines, quibus ad unum vel alterum diem, ac breve tempus beneficiarii absentes lucrantur distributiones, ut fusè ostendit Lappus *allegat. 36.* Si a verò beneficiarius abfuit tantùm sui commodi causâ, & non propter utilitatem Ecclesiæ, tunc consuetudo illa, ut beneficiarius rediens ex via per biduum, aut triduum distributiones lucretur, tametsi divinis non intersit officiis, damnanda est.

Cæterum consuetudo, vel statutum sanci-

Digitized by Google

tum à capitulo circa quotidianas distributiones certo, & speciali modo dividendas inter canonicos suum sortitur valorem, dummodo non sit contra dispositionem canonis, ut desumitur ex *c. consuetudinem 1. h. t. in 6.* quia licèt non possit capitulum statuere quidquam circa ea, quæ lædunt jura Episcopi, vel generalem statum Ecclesiæ, seu diœcesis, possunt tamen canonici capitulares statuere ea, quæ respiciunt propria specialia negotia ejusdem capituli, etiam absque consensu Episcopi, ut circa obventiones distributionum, ut notat Glossa *c. 2. §. cæterum V. statutum de V. S. in 6.*

14 Sunt tamen plures casus, qui excipiuntur. Primò enim infirmi, qui ratione ægritudinis non possunt Ecclesiæ, & divinis officiis personaliter interesse, adhuc percipiunt quotidianas distributiones, tametsi ipsi causam dederint infirmitati; quia *in c. unic. h. t. in 6.* Bonifacius VIII. non excludit infirmos, tametsi propriâ culpâ in morbum inciderint, ut docet Covarruv. *lib. 3. resol. c. 13. num. 8. v. 7.* Neque est par ratio de famulo ægrotante, cui non debetur salarium durante infirmitate juxta probabilem receptam sententiam desumptam *ex l. ex conducto 15. §. item cùm quidam 6. ff. locati.* ubi qui suas locavit operas, mercedem non recipit pro eo tempore, quo fuit impeditus eas præstare; licèt opposita sententia præsertim si impedimentum proveniat ex infirmitate, sit probabilior ac magis charitati conformis. Nam non est eadem ratio de canonico infirmo, quia huic distributiones non dantur, ut salarium propter laborem impensum, sed in alimenta ob obligationem ad suum ministerium, quando per ipsum residentem non stat, quo minus laboret, & ministret: Ecclesia enim cùm sit pia mater, voluit cum suis filiis mitius agi, ut notat Covarruvias *lib. 3. resol. c. 13. V. 5.*

15 Id tamen limitatur ad eum infirmum canonicum, qui sanus consueverat semper personaliter præsens interesse divinis officiis. Secundò ex necessitate, ut si canonicus senio confectus non possit præsens divinis interesse officiis, tunc etiam percipit distributiones, quia tametsi senectus propriè non sit infirmitas, habetur tamen instar infirmitatis: ut etiam si canonicus sit valetudinarius, vel sumpserit medicinam, vel sanitatis causâ ad thermas fuerit profectus. Excipitur etiam, qui in carcerem injustè detrusus, vel in exilium pulsus non potest divinis interesse officiis, quia tunc censetur legitimè impeditus: non tamen id procederet, si dedisset ipse causam, ob quam fuerit in carcerem conjectus, vel in exilium pulsus: neque est par ratio de canonico suâ culpâ infirmo, quia infirmitas est effectus proximus culpæ, non pœnæ, secus incarceratio non est proximus effectus culpæ, cùm multi delinquant, qui non detruduntur in carcerem, & plures fugiant, unde est effectus ipsius pœnæ.

16 Tum quia culpa plerumque non est causa moralis, sed tantum physica infirmitatis, quæ non est pœna illius culpæ, sed ex illa tantum sequitur, tanquam naturalis effectus, unde culpa non censetur causa moralis absentiæ à choro, sed ipsa infirmitas: secus qui crimen commisit, ob quod conjicitur in carcerem, in illo crimen est moralis causa illius incarcerationis, cùm pœna inferatur propter culpam, proinde etiam delictum est causa moralis absentiæ à choro: hinc patet discrimen, cur reus ob delictum, propter quod incarceratur, privetur quotidianis distributionibus, non verò qui infirmus impeditur, ne possit præsens divinis interesse officiis, tametsi causam dederit infirmitati.

Rursus excipitur etiam injustè excommunicatus, qui ratione excommunicationis impeditur, quò minus possit præsens divinis interesse officiis ob timorem gravioris damni, ut docet Garzia *p. 7. de benefic. c. 13. num. 120.* Non ita perciperet distributiones, si justè esset excommunicatus, quia tunc non necessitas, sed ipsa malitia esset causa moralis absentiæ à choro ut notat idem Garzia *loco cit. num. 123.* Rursus inter causas, ob quas absens à divinis officiis potest percipere quotidianas distributiones est evidens utilitas Ecclesiæ propriæ tamen, non alienæ, vel etiam probabiliter utilitas Ecclesiæ universalis, quia utilitas communis redundat in utilitatem particularium. Hinc si canonicus ob negotia suæ Ecclesiæ mittatur Romam, tametsi absens à choro, adhuc distributiones quotidianas accipit, si absit, ut defendat jura suæ Ecclesiæ, vel capituli, vel sui beneficii, ut notat Barbosa *de offic. episcopi allegat. 53. n. 171.* Si visitet Ecclesiam, & jura suæ præbendæ Barbosa *in collect. in d. c. unic. num. 12.* vel si alicui ex dignitatibus in ecclesiis cathedralibus, vel collegiatis de jure, seu consuetudine jurisdictio, administratio, vel officium non competat, sed extra civitatem in diœcesi cura animarum immineat, cui obtinens dignitatem voluerit incumbere pro tempore, quo in Ecclesia curata resederit, tunc enim habetur tanquam præsens in ecclesiis cathedralibus, & collegiatis, ut decrevit Concilium Tridentinum *sess. 22. c. 3. de reformat.* 17

Præterea si canonicus, vel alius beneficiatus mittatur ab Episcopo ad visitanda limina Apostolorum, etiam absens lucratur distributiones, quia tunc etiam agit negotium suæ Ecclesiæ: ut etiam qui à capitulo mittitur ad Concilium generale, vel Provinciale, aut Synodale tanquam Theologus, vel Canonista, ut notat Barbosa *lib. 3. de jur. eccles. c. 18. n. 45.* Ut etiam si canonicus à capitulo deputetur ad recipiendas rationes redituum. Vel si sit Pœnitentiarius Ecclesiæ cathedralis, & confessiones audiat in Ecclesia dum divina peraguntur officia ex decreto Concilii Tridentini *sess. 24. c. 8. de refor.* Ut etiam habens præbendam magistralem, vel lectoralem, quando in propria Ecclesia habet conciones, aut legit, quod procedit non solùm de illo tempore, quo talia exercet munera, sed etiam pro toto illo die. Sunt etiam, qui velint beneficiarium legentem missam in Ecclesia cathedrali, vel collegiata privatim, tametsi sine obligatione, & tantum ex devotione, haberi pro præsente in choro, & lucrari distributiones. Verùm in hoc standum est locorum consuetudini. 18

Cæterùm

Digitized by

19 Cæterum distributiones quotidianæ à Canonicis absentibus amissæ aliis accrescunt, ut communiter docent Jurisperiti cũ Glossa *in clemen. 2. v. parte dimidia de ætat. & qualit.* & *V. suspensus de vita, & honest. Cleric.* quod tamen procedit de distributionibus ordinariis, quæ dicuntur communes, & proveniunt vel ex fidelium fundationibus, vel ex communibus beneficiorum redditibus detrahuntur, ut significat Concil. Triden. *sess. 21. c. 3. de reform.* Alioquin si oriantur ex propriis, ac distinctis à mensa capitulari fructibus, quarumdam dignitatum, vel officiorum, è quibus detrahatur tertia pars, quæ per modum distributionum detur iis, qui illas dignitates, vel officia obtinent, si præsentes sint; tunc ijs absentibus applicantur fabricæ ecclesiæ, vel alteri pio loco ex statuto Concili Triden. *sess. 22. c. 3. de Ref.* Garzia *l. 6. n. 446.* Legitime absentes juxta communiorẽ sententiam recipiunt distributiones proprias, ac si personaliter interessent; non verò distributiones, quas amittunt illegitimè absentes; siquidem illæ solis præsentibus accrescunt, qui spectato iure communi debent in choro cantare, & psallere; saltem si integras distributones velint lucrari; nec sufficit, si privatim, & submissa voce divinum recitent officium ex Concil. Trident. *sess. 24. c. 12. de refor.* Azor. *p. 1. lib. 10. c. 11. quæst. 5.* quia distributiones non dantur canonicis ratione solius præsentiæ in choro: sed propter officium psallendi in ecclesia, & propria per se obeundi munera: quando aliquid datur ob aliquam causam, hac deficiente, deficit & munus, quod daretur. Licèt non lucrentur integras distributiones; lucrantur tamen partem earundem, eò quia præsentes assistant psallentibus in choro, ut docet Suarez *tom. 2. de Relig. lib. 4. de Horis canonicis c. 12. n. 10.*

20 Est nihilominus in plerisque cathedralibus inolita consuetudo, ut canonici, si solùm sint præsentes in choro, quamvis per se non cantent, sed per clericos ad id sibi substitutos lucrentur integras distributiones; sed putarim id provenire non ex consuetudine, quæ potius esset corruptela; sed ex eo, quia in præfatis cathedralibus dantur canonicis distributiones non ob officium canendi in choro; sed propter solam præsentiam in choro, ut notat Suarez *l. c. nu. 11.* Qui verò in eadem ecclesia plura habet beneficia, seu dignitates, ut si sit præpositus simul, & Canonicus, duas accipit portiones distributionum Covarru. *var. resol. c. 13. n. 6.* Abbas *in c. cùm olim 12. n. 16. de sent. & re judicata* quia sicut potest quis duplici munere fungi; ita pro utroque munere potest lucrari quotidianas distributiones; cùm utrique dignitati debeantur distributiones, & eadem persona utrique satisfaciat, debentur eidem distributiones debitæ utrique dignitati: possunt enim diversa jura eidem personæ convenire *l. Tutorem 22. ff. de his, quæ ut indignis.* Est tamen hac in re servanda locorum consuetudo.

§. VII.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

QUæritur primò, an per consuetudinem immemorialem possit induci, ut Prælati non teneantur personaliter residere in suis beneficiis? Respondetur negativè, si sermo sit de beneficiis curatis, adeò ut nulla consuetudine etiam immemoriali possit introduci, ut Parochus, vel alius Rector, & curatus non resideat in beneficio curato per se ipsum, nec per suum Vicarium. Ratio desumitur ex eo, quia talis consuetudo foret prorsus irrationabilis, quia cederet in grave damnum ecclesiarum, & periculum animarum, non enim potest Pastor curam sui gregis gerere, nisi sit præsens, vel aliquem habeat loco sui præsentem: qui enim curatum beneficium obtinent, strictiùs, quam alii beneficiarii tenentur ad personalem residentiam; quapropter antiqui canones injungebant, ut sub pœna excommunicationis adigerentur ad personalem residentiam, curamque gerendam concrediti sibi gregis juxta *can. 16.* Concilii 1. Niceni. Quinimo si curatus beneficiatus non resipuerit, seu noluerit residere, privatur in perpetuum suo beneficio, ut etiam habetur in Concilio Antiocheno III. *can. 3.* cui consonat Tridentinum *sess. 6. c. 1. de refor.* ubi de iis, qui ecclesiæ cathedrali præsunt, statuitur, ut si sine justis, & rationabilibus causis per sex continuos menses extra suã Diœcesim morando abfuerint, quartæ partis fructuum unius anni applicandorum fabricæ ecclesiæ, vel pauperibus privationis pœnam ipso jure incurrant. Sin verò per alios sex menses abfuerint, priventur alia quarta parte fructuum eodem modo applicandorum, & crescente contumacia, sint denuntiandi summo Pontifici. 1

Quæritur secundò, an per consuetudinem immemorialem induci possit, ut curatus beneficiatus inserviat suo beneficio curato, non per se, sed per suum Vicarium? Respondetur, probabile esse, si justa, & legitima causa subsit, ut per consuetudinem immemorialem introducatur, ut aliquis Parochus, vel alius beneficiatus curatus, habens curam animarum non teneatur personaliter residere in suo beneficio curato, dummodo suum pastorale beneficium per Vicarium perpetuum, vel etiam temporalem, seu ad nutum amovibilem ritè exerceatur, & taliter ut populus ex absentia sui principalis Pastoris, nullum patiatur damnum spirituale, eò quia per Vicarium omnia diligenter suppleantur, docent hanc sententiam Navarrus *lib. 3. consil. 21. b. 1. n. 4.* Abbas *in c. Extirpanda 30. § qui verò n. 8. de præbend.* Nititur hæc sententia, eò quia consuetudo temporis iṁemorialis æquipolleat privilegio, adeò ut quod potest per privilegium induci, possit etiam per consuetudinem immemorialem inductam ex justa causa *c. super quibusdam 26. §. præterea de V. S.* sed summus Pontifex potest beneficiato curato privilegium concedere, ut non teneatur per se ipsum immediatè curam gerere sui gregis, sed per Vicarium 2

Digitized

idoneum sive perpetuum, sive generalem: proinde potest hoc idem per inolitam, & immemorialem consuetudinem ex justa causa induci. Nihilominus contrariæ sententiæ adhærent plures alii præsertim Fagnanus in *c. Ex parte* 8. *n. 77. h. t.* & hæc sententia videtur æquitati magis consona, proinde probabilior, ac eidem adhærendum: quia beneficiatus curatus, cum accipiat annuos proventus, & sentiat commodum; æquum est, ut resideat, cum proventus dentur ad eum finem, ut qui eos accipit, curam gerat illius populi.

3 Hinc beneficiatus curatus tenetur ad residendum personaliter, ut per se ipsum curam exerceat ex præcepto juris divini, & naturalis, proinde nequit per ullam consuetudinem contrariam induci, ut non resideat, cùm id deroget juri divino, & naturali, quapropter in Concilio Tridentino *sess.* 23. *c.* 1. talis consuetudo etiam immemorialis dicitur corruptela. Quamobrem Parochus, aliúsque Pastor curatus obligatur ex præcepto divino ad exercendam curam pastoralem per se ipsum, si salus animarum id postulet; adeò ut non possit per vicarium etiam perpetuum talem curam gerere, consequenter neque per consuetudinem immemorialem videtur posse induci, ut Pastor proprius per alium exerceat curam sui gregis, si id contingat cum detrimento salutis animarum, quæ propterea exigant suum proprium pastorem, qui annuos proventus ob id accipit. Quòd si per Vicarium perpetuum melius, & cum maiori fructu animarum cura gereretur talis gregis absque violatione juris, & præcepti divini, posset id induci, si justa, & gravis causa subsit, ut Vicarius substituatur.

4 Quæritur tertiò, an per consuetudinem induci possit, ut beneficiati non curati, cuiusmodi sunt, qui non habeant curam animarum, & Canonici ecclesiarum cathedralium, & collegiatarum, nec per se, nec per Vicarium, aut alium substitutum resideant; adeò ut possit canonicus in absentia fructus sui canonicatùs percipere? Respondetur, quòd si per talem absentiam cultus divinus in tali ecclesia non minuatur, nec proinde consuetudo illa sit noxia Ecclesiæ, tunc docent plures, posse per consuetudinem saltem immemorialem ex justa causa induci, ut constitutus in dignitate non curata possit non residere per se ipsum immediatè, nec per substitutum, & desumitur ex *c. cum omnes 6. juncta Glossa fin. de constit.* & docent plures apud Fagnanum *ibid. n.* 18 & 19. & nituntur ea ratione, quia cum quilibet clericus sit assumptus in sortem Domini semper inservit ecclesiæ universali. Nihilominus putârim probabilius non posse hanc consuetudinem induci, quia licèt beneficiatus non sit curatus, accipit tamen annuos proventus à tali Ecclesia, cui propterea tenetur inservire, cum ad id fuerit institutus, ut ubi tales proventus accipit, ibi divinas laudes persolvat. Hinc consuetudo inserviendi per substitutum, & percipiendi fructus in absentia in Ecclesiis cathedralibus, & collegiatis sublata est per Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de refor. c.* 12. §. *Præterea*, ubi habetur: quòd obtinentibus in cathedralibus ecclesiis, & collegiatis dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones, non sit licitum vigore cuiuslibet statuti, aut consuetudinis ultra tres menses quolibet anno abesse. Verùm, si beneficium sit omnino simplex, & in eius fundatione nulla injungatur obligatio residendi in loco beneficii, tunc beneficiatus potest proventus recipere, & non residere, ut praxis ipsa docet. Imò valida est consuetudo, quæ in ecclesiis obtinuit, ut in simplicibus beneficiis, etiam in iis, quæ propriè dantur in titulum, non requiratur personalis residentia, & beneficiati etiam absentes possint fructus beneficii percipere: quia tantùm jure ecclesiastico huiusmodi beneficiati tenentur residere in suis ecclesiis; & juri ecclesiastico per contrariam consuetudinem potest derogari, dummodo alii substituantur, qui loco ipsorum inserviant ecclesiis, ut notat Rebuffus *tit. dispensatio de non residend. n.* 8.

Quinimò plerisque in locis consuetudo invaluit, ut beneficiati neque per Vicarios substitutos teneantur residere in quibusdam beneficiis simplicibus, dummodo non desint alii, qui eidem ecclesiæ ritè inserviant, nec cultus divinus minuatur ex absentia possidentis beneficium simplex, quia jus naturale solùm exigit, ut ecclesia non careat Ministris, qui eidem inserviant. Quòd si consuetudo hæc non residendi legitimè præscripta contra jus commune tenderet in notabile ecclesiæ detrimentum, eò quia hæc careret idoneis, & necessariis Ministris; tunc Episcopus novum deberet statutum condere, quo talis consuetudo abrogaretur, requisito priùs capituli consensu, quem si negaret, adhuc posset Episcopus procedere: quia consuetudo vergens in detrimentum ecclesiæ, cui damnum infert, tolli debet: qua ratione etiam privilegium alicui concessum, eo ipso quòd incipit esse noxium ecclesiæ, vel Reipublicæ, potest revocari. Quinimò, si per diuturnam consuetudinem sublata fuit obligatio residendi potest per contrariam consuetudinem iterum introduci obligatio residendi, & hæc consuetudo decem annis introduci potest, ut notat Glossa *in c. ult. V. consuetudo. de consuet. in* 6. ubi generaliter ait, quòd si consuetudo non sit contra jus, seu non resistat juri, sufficit, ut introducatur, tempus longum, seu decem annorum. Alioquin si dubium oriatur, an beneficium exigat personalem residentiam nec ne, est tunc judicandum in favorem ecclesiæ, & residentiæ personalis *c. cum dilectus 8. de consuet. juncta Glossa. V. jure communi*, quia in dubio debet interpretatio fieri in favorem ecclesiæ, & juris communis injungentis talem residentiam. 5

Quæritur quartò, an Episcopi possint abesse à propria Diœcesi ultra tres illos menses ijsdem concessos à Concilio Tridentino; certum enim est, Episcopos quot annis posse sive continuatè, sive interruptè abesse à sua ecclesia cathedrali ad duos, vel ad summum tres menses: quæritur, an ultra hoc tempus possit abesse per aliud modicum tempus. Respondetur, pluribus videri probabile, posse per modicum tan- 6

tum

alium temporis abesse, dummmodo id fiat ex justa causa, & sine gravi detrimento sui gregis, quia parum pro nihilo reputatur, imò Vincentius Vynialis in *Apolog. pro necessaria parochorum residentia n. 47.* asserit, decem, vel quindecim dies absentiæ ultra tempus concessum à Tridentino non videri tempus per se sufficiens ad peccatum lethale, quia quindecim dies relativè ad reliquos decem, vel novem menses est materia parva insufficiens ad peccatum lethale, & id ait etiam procedere de Parocho, qui tamen non excusaretur, si ultra bimestre à Concilio ei concessum protraheret absentiam ad alios viginti, & triginta dies. Verùm quamvis ratione parvitatis materiæ posset quis excusari, ut si ultra tempus à Concilio Tridentino concessum adhuc per octiduum abesset: eò quia octiduum sit parvitas materiæ respectu decem mensium: nihilominus, quia Concilium Tridentinum taxat tempus, in quo concedit Episcopis, & Parochis per modum indulgentiæ, ut possint abesse, videtur in tempore taxato à Concilio includi totum id, quod rationabiliter potest indulgeri, adeò ut extra tale tempus à Concilio taxatum locum non habeat parvitas materiæ, quia Concilium videtur jam habuisse rationem illius, & sicut Concilium indulsit Episcopis, ut per tres menses ad summum possent abesse, & Parochis per duos, sequitur, quòd parvitas materiæ non possit ultra hoc tempus locum habere; proinde ob parvitatem materiæ non videtur excusandus, qui ultra tempus à Concilio concessum sine justa, & urgente causa abesset per alios 20. vel 15. dies.

7 Cæterum tempus à Tridentino concessum non debet sumi mathematicè, sed moraliter, quia cùm simus in ordine ad effectum moralem residentiæ, debet tantùm illud computari, quod est secundùm moralem æstimationem alicujus considerationis; quapropter excessum unius, vel alterius diei ultra tempus concessum non putârim, dicendum esse excessum, quia licèt mathematicè sit excessus, non ita moraliter computatur pro excessu, & in hoc sensu verum est, quòd secundùm canones, & leges parum pro nihilo reputatur: dummodo hæc modica absentia fiat ex justa causa, & sine gregis detrimento.

8 Quæritur quintò, an si Parochus parum distet ab ambitu suæ Parochiæ, satisfaciat obligationi residendi, si vocatus possit statim adesse, & spiritualia ministrare suo gregi? Respondet Bonacina *disput. 5. de onere, & oblig. benefic. punct. 1. n. 4.* talem Parochum satisfacere obligationi residendi, dummodo non distet ultra milliarium italicum à confinio suæ Parochiæ, & nititur, eò quia parum secundùm canones pro nihilo reputetur. Tum quia hæc distantia non videtur causare notabile damnum. Nihilominus dicendum est, talem Parochum non satisfacere obligationi residendi, & adest declaratio sacræ congregationis super Concil. Trident. & refertur ad *c. 1. de refor. sess. 23.* in *collect. ex bibliotecb.* Gallemart. in qua declaratur, quòd Parochus teneatur habitare in domo ecclesiæ, quam si non habet, saltem in viciniori loco intra parochiam, idque sub pœna amittendi fructus. Ratio etiam videtur id omnino suadere: siquidem semper morari extra parochiam impedit, quo minùs parochus possit suũ munus obire, præsertim si distet per unum, vel alterum milliare italicum: notabiliter enim impedit, ne possit accurrere ad repentinos casus, nec ad ipsos statim vocari: non enim potest statim accurrere ei, qui morbo corripitur apopletico: etenim donec moneretur Parochus distans per milliare, & ipse accederet, suum iam obiret diem; quapropter ob talem absentiam contingeret, plures mori destitutos sacramentis ecclesiæ, quod esset gravissimum damnum illi populo. Quamobrem residentia Parochi in domo suæ ecclesiæ, vel saltem in viciniori loco intra Parochiam est omnino necessaria, & sub præcepto, & requiritur, ut Parochus possit commodè, ac diligenter suo fungi munere, ac officio.

Hinc ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur, quòd tametsi distantia per unum milliare videatur parvitas materiæ; non tamen locum habet in præsenti, quia quando termini statuuntur à jure, non datur parvitas materiæ respectu eorundem: hinc licèt unus, vel alter dies relatè ad totum annum sit parvitas materiæ, si tamen desit ad annum novitiatûs, vel ad 17. ætatis, nòn potest Novitius validam emittere professionem: pari pacto banniti non possunt ingredi loca, à quibus ejecti sunt etiam per unum milliare, tametsi hoc videatur parvitas materiæ; alioquin incurrunt pœnas à jure statutas: & quia Parochis sunt præscripti termini residentiæ intra suam propriam parochiam, non satisfacit obligationi residendi, si distet per milliare italicum extra ambitum suæ parochiæ. Tum quia hæc distantia licèt respectu loci videatur modica, respectu tamen detrimenti, quod infertur populo, cùm contingat plures posse mori sine sacramentis, non est censenda modica, sed gravis. 9

Quæritur sextò, an Canonicus excusetur à residentia ex eo præcisè, quòd doceat publicè theologiam? Respondetur excusari, adeòque posse fructus percipere, & desumitur ex *c. super specula de Magistris*, & docent Moneta *p. 2. de distribut. q. 10.* Vasquez opusc. de benefic. *c. 4. art. 2. dub. 2. n. 187.* & alii, qui tamen id limitant, ut procedat quoties inopia habetur Magistrorum, quia hæc limitatio conformis est textui in *c. super specula.* Tum quia Canonici non residentes causâ docendi publicè theologiam dicuntur abesse ex justa causa. Alii verò absolutè asserunt, excusari à residentia, quæ sententia fundatur in Tridentino *sess. 5. c. 1. de refor. in fin.* ubi absolutè statuit, ut publici doctores possint recipere fructus, neque decretum Tridentini restringitur ad eos, qui docent ex inopia aliorum Magistrorum: & licèt Concilium loquatur de Magistris legentibus sacram scripturam, nomine tamen talium Magistrorum comprehenduntur etiam Magistri docentes theologiam, ut desumitur ex Tridentino *loco cit.* ibi *Et ubi tam exigua est cleri, & populi multitudo, ut theologiæ lectio in eis haberi commodè non possit*, ubi loquens de Magistris, & lectione 10

lectione instituenda vocat lectionem theologiæ. Tùm quia infra hortatur Principes, ut hanc lectionem introducant ad catholicæ fidei defensionem, ac incrementum, & sanæ doctrinæ conservationem, & propagationem.

11 Quamobrem Canonicus publicè docens theologiam excusatur à residentia, & potest percipere fructus sui beneficii: quia semper præsumi potest, quòd quoties Canonicus eligitur ad publicam cathedram, eligatur ob raritatem habita ratione omnium circumstantiarum, seu stipendii, honoris, & aliorum, quæ secum affert cathedra. Tum quia ad has publicas electiones is semper eligitur, qui cæteris censetur melior, proinde electus semper præsumitur rarus in suo ordine, cum cæteri censeantur inferioris doctrinæ, & habilitatis. Imò id etiam procedit de canonico publicè docente jus canonicum, cum hoc sit etiam necessarium ad regimen ecclesiæ, & militet eadem ratio maioris utilitatis: & ratio etiam est, quia textus in *c. super specula* universaliter loquitur de his, qui publicè docent res pertinentes ad fidem, vel ecclesiam.

12 Quæritur septimò, an Episcopus antequam privet non residentem beneficio, debeat priùs eum privare fructibus beneficii. Ratio dubitandi desumitur ex Concilio Tridentino *sess.* 24. *c.* 12. §. *præterea de refor.* ubi disponitur, ut Episcopus priùs privet fructibus beneficii non residentem, adeò ut pro prima vice eum privet dimidia parte fructuum, & pro secunda vice omnibus fructibus unius anni; & tertia vice eum privet beneficio, unde Concilium priusquam deveniatur ad pœnam privationis impositam per sacros canones, vult præmittendas esse mitiores pœnas privationis fructuum, imò id etiam videtur statutum fuisse in *c. Ex tua* §. *contra eos de cler. non resid.* ubi statuitur, quòd recusantes residere post præviam monitionem debeant puniri censuris suspensionis, & excommunicationis, quòd si postea contumaces fuerint, sint etiam privandi suis beneficiis. Nihilominus verior sententia est, non esse necesse, præmittere has mitiores pœnas, sed posse ob non residentiam statim deveniri ad privationem beneficii, si ita Episcopo visum fuerit, adeò ut sit in electione eiusdem privare immediatè non residentem beneficio, vel præmittere mitiores pœnas privationis fructuum, ut censuit Rota Romana coram Mantica *decis.* 67. *n.* 6. ubi etiam addit, ita esse intelligendum Concilium Tridentinum ex declaratione sacræ Congregationis super Concilio Tridentino: adeo ut non teneatur Episcopus servare præfata temporum intervalla: sed possit statim privare beneficio nolentem residere, quia in jure Clericis non residentibus iniungitur immediatè pœna privationis beneficii, si post citationem, & monitionem non compareant.

13 Neque requiritur, ut præcedant aliæ pœnæ privationis fructuum, ut desumitur ex *cap. ex parte* 1. *c. inter quatuor de Clericis non residentib.* & etiam ex *c. qualiter eod. tit.* quoad Episcopos, quapropter cum ex jure possint Clerici non residentes immediatè privari suis beneficiis non præmissis aliis pœnis privationis fructuum, & jura quantum fieri potest, sint concordanda, non est censenda sublata hæc facultas immediatè procedendi ad privationem beneficii, sed tantùm per Concilium Tridentinum indulgetur Episcopis, ut possint, si velint, aliis mitioribus pœnis priùs experiri, an Clerici non residentes, velint resipiscere, & suæ satisfacere obligationi, ac residere. Quamobrem Concilium tantùm indulget Episcopis, ut si velint, possint non residentes priùs mitioribus pœnis punire, quia cùm de jure pertineat ad Episcopos punire non residentes, & de jure fuerit statuta pœna privationis beneficii; voluit Concilium concedere facultatem Episcopis, ut possent, si vellent, etiam mitiori modo procedere; qua ratione decrevit duplicem pœnam privationis fructuum, quæ posset præmitti, antequam non residentes suis privarentur beneficiis: quas pœnas mitiores non poterant Episcopi ante Tridentinum præmittere.

Quòd si dicas, Concilium uti verbo illo imperativo *privetur*. Respondetur, illud verbum inducere obligationem, quatenus afficit beneficiatos, quos obligat ad subeundam talem pœnam, si illis ab Episcopo injungatur: non verò quòd Episcopus necessariò, antequam privet beneficio non residentes, debeat eos mitiori pœnâ punire. Posset tamen in contrarium obiici, quia quando lex præter jus commune aliquid de novo introducit, quidquid exprimitur censetur de forma necessariò servanda, ut censuit Rota in Romana societatis 5. Decemb. 1616. coram Remboldo. Sed contra, quia id tantùm procedit, quando quod inducitur à lege præter jus commune versatur circa eundem actum, non ita, quando est dispositio circa diversum actum, & quia quod inducit Concilium *sess.* 24. *de refor. c.* 12. versatur circa novas pœnas, veluti præparatorias, & disponentes ad pœnam privationis beneficii: ideo Concilium non obligat Episcopum ad eas priùs imponendas; quapropter non debent poni ut forma, sed tantùm si ita visum fuerit Epscopo. 14

Quæritur octavò, an Clericus non residens, si citatus non revertatur ad residendum, privandus sit suo beneficio in termino sibi præfixo? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. Ex parte* 8. *h. t.* ubi Cœlestinus III. rescribit, eum qui abest ab ecclesia, & per longum tempus ultra decennium, esse citandum, ut veniat, & si vocatus noluerit venire, esse alium eligendum pro illa dignitate: ratio est, quia non est ferendum, ut ecclesia defraudetur officio, & opera illius, qui tenetur in ipsa residere, & illi præesse, vel prodesse, ut habetur in *d. c. Ex parte* 8. *h. t.* & quia nemo debet inauditus jure suo privari *l.* 1. *ff. de requir. reis.* sequitur, quòd per solam absentiam ante præviam monitionem non privetur quis suo beneficio, sed sit illi præfigendus competens terminus sub pœna privationis ad revertendum. Id tamen procedit, nisi habeat iustum impedimentum, quia iure suo nemo est privandus sine culpa *c. discretionem* 6. *de eo, qui cognov. consf.* justè autē impeditus non censetur esse in culpa, si non præstet, 15

præstat, quod aliàs per ipsum præstandum esset *c. quia de conceß. prabend.* quapropter si beneficiatus absens a suo beneficio justam causam ostenderit, cur non resideat, & non possit intrà terminum sibi præfixum reverti ad residendum non est privandus suo beneficio, ob non residentiam.

16 Hinc si beneficiarius absit à suo beneficio exigente residentiam, dummodo non receperit aliud beneficium incompatibile, non censetur ei renuntiàsse, ut tanquam vacans alteri conferatur, ut notat Glossa in *d. c. Ex parte* 8. *v. person. h. t.* Quamobrem qui recessit à suo beneficio, & diu abfuit, etiam per decennium, debet priùs revocari, ut resideat, eique præfigi certus terminus comparendi; quòd si intra tale tempus non compareat, & perseveret in sua contumacia, privari tunc potest à superiore habente potestatem eum privandi tali beneficio. Non tamen ad id requiritur trina citatio, nec privatio per sententiam præmissa judiciaria cognitione, sed potest ipso facto privari beneficio, illudque alteri conferri, ut notat Innocentius in *d. c. Ex parte*, & docet Garzias *p. 3. c. 2. numero* 127. & ratio, quam adfert Innocentius, est, quia in notorio facto non requiritur ordo juris *c. Ad nostram* 21. *de jurejur.* & quia absentia prohibita beneficiario est notoria, ideò si post monitionem personalem, & terminum præfixum non compareat, procedi potest de facto. Verùm si beneficiarius postea revertatur, & justam suæ absentiæ causam evincat, est illi restituendum beneficium *argum. c. 3. cauf. 7. q.* 1. Imò monet Abbas in *c. Inter* 10. *h. t.* consultiùs esse, si beneficiarius absens privetur per sententiam judicialem suo beneficio cognitâ priùs causâ, & probato, quòd culpabiliter, & contumaciter abfit. Hæc autem citatio, ex qua sequitur contumacia, debet ab eo fieri, qui facultatem habet privandi beneficio contumacem; proinde debet citatio esse authoritativa, per quam citatus in contumacia constituatur. Hinc capitulum potest tantùm monitione charitativâ monere Decanum absentem, ut redeat, & si non obediat, potest Prælato denuntiari, & accusari. Potest etiam Capitulum, vel Decanus citare unum ex Canonicis in ordine ad mulctã, quam singulis Canonicis absentibus, aut delinquentibus, sive de jure, sive de consuetudine potest inferre.

17 Quæritur nonò, an Capitulum possit citare suum Prælatum illegitimè absentem ad residendum? Respondetur posse quidem Capitulum Prælatum suum ab ecclesia illegitimè absentem monere, ut revertatur ad suam ecclesiam, non verò eum authoritativè citare in ordine ad privationem, & desumitur ex *c. qualiter* 9. *h. t.* & ex Tridentino *seß. 6. de refor. c. 1.* Ratio est, quia mandatum de citando est actus jurisdictionis, & superioritatis *c. fin. de dilat. & l. consent. c. quomodo, & quando Iud.* atqui inferior in superiorem non habet imperium, neque jurisdictionem, proinde non potest eum citare authoritativè: non enim, qui minoris est authoritatis, potest adigere suis judiciis alium, qui maioris est potestatis *c. inferius* 21. & *l.* *Nam Magist. de recept. arbit.* Capitulum autem est inferius Episcopo, siquidem Canonici sunt membra, quorum caput est Episcopus *c. novit. de his, quæ fiunt à Prælat.* proinde non potest Episcopus a Capitulo citari authoritativè in ordine ad privationem, cùm hæc citatio sit actus jurisdictionis, qui exigit superioritatem in citante.

Potest tamen Capitulum requirere, revocare, & monere Episcopum, ut revertatur ad suam residentiam, quia talis monitio, & requisitio non est actus judicialis, nec jurisdictionalis, per quem Capitulum velit supra Episcopum jurisdictionem exercere, sed est pura extrajudicialis expositio proprii interesse, imò est potiùs quædam fraterna correctio, ut Episcopus id præstet, ad quod ex officio tenetur ad evitandum peccatum: & inferior potest hunc actum exercere in superiorem *c. qualiter de cauf.* quòd si Episcopus ita requisitus non comparuerit, adhuc non potest Capitulum sinè consensu superioris alium Prælatum sibi eligere: siquidem antequam alius de ecclesia investiatur, necesse est, ut prior beneficiatus illâ privetur, quia antequam vacet ecclesia, non est alteri conferenda *c. Tuæ de prabend.* & per talem requisitionem, seu monitionem charitativam factam à capitulo suo Prælato absenti, hic non est privatus sua ecclesia *c. inferiora dist.* 21. per solam enim absentiã non vacat beneficium, proinde canonici non possunt alium Prælatum eligere, quamvis primus absens per eos requisitus non revertatur, sed ad id requiritur authoritas superioris, qui absentem etiam invitum privet suâ ecclesiâ, factâ priùs monitione sub pœna privationis, nisi revertatur intra terminum sibi præfixum. Hodie contra non residentes proceditur juxta Concilium Tridentinum *seß. 6. de refor. c.* 1. & 2 & *seß. 23. c. 3.* 18

Quæritur decimò, quænam sint justæ causæ excusantes à continua residentia? Respondetur ex Concilio Tridentino *seß. 23. c. 1.* quatuor assignari, nimirum christianam charitatem, urgentem necessitatem, debitam obedientiam, & evidentem ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitatem. Hinc ob christianam charitatem potest Parochus, vel alius beneficiarius ex consensu Papæ, vel Ordinarii abesse à suo beneficio: hæc autem christiana charitas exercetur, si Parochus, vel alius curatus absit à sua ecclesia causâ succurrendi saluti spirituali proximorum, vel ad graves inimicitias sedandas, & lites componendas. Dummodo ex tali absentia non inferatur grave damnum propriæ ecclesiæ; alioquin si absentia cederet in notabile detrimentum concrediti sibi gregis, non posset Prælatus abesse, quia ex justitia tenetur subvenire suis ovibus, quæ propterea præferendæ sunt aliis, ut notat Barbosa *de offic. Episcop. alleg. 53. n. 6.* Ad urgentem necessitatem pertinent hostium incursiones, eò quia Parochus periclitetur de vita *argum. c. Pastoralis 42. causa 7. q. 1.* ut etiam aëris intemperies, vel corporis infirmitas, si in loco parochiæ non possit curari *c. præsentium 3. cauf. 7. q. 1.* Tempore tamen grassantis pestis non potest Parochus abesse, quia ex justitia

lectione instituenda vocat lectionem theologiæ. Tum quia infra hortatur Principes, ut hanc lectionem introducant ad catholicæ fidei defensionem, ac incrementum, & sanæ doctrinæ conservationem, & propagationem.

11 Quamobrem Canonicus publicè docens theologiam excusatur à residentia, & potest percipere fructus sui beneficii: quia semper præsumi potest, quòd quoties Canonicus eligitur ad publicam cathedram, eligatur ob raritatem habita ratione omnium circumstantiarum, seu stipendii, honoris, & aliorum, quæ secum affert cathedra. Tum quia ad has publicas electiones is semper eligitur, qui cæteris censetur melior, proinde electus semper præsumitur rarus in suo ordine, cum cæteri censeantur inferioris doctrinæ, & habilitatis. Imò id etiam procedit de canonico publicè docente jus canonicum, cum hoc sit etiam necessarium ad regimen ecclesiæ, & militet eadem ratio maioris utilitatis: & ratio etiam est, quia textus in *c. super specula* universaliter loquitur de his, qui publicè docent res pertinentes ad fidem, vel ecclesiam.

12 Quæritur septimò, an Episcopus antequam privet non residentem beneficio, debeat priùs eum privare fructibus beneficii. Ratio dubitandi desumitur ex Concilio Tridentino *sess. 24. c. 12. §. præterea de refor.* ubi disponitur, ut Episcopus priùs privet fructibus beneficii non residentem, adeò ut pro prima vice eum privet dimidia parte fructuum, & pro secunda vice omnibus fructibus unius anni; & tertia vice eum privet beneficio, unde Concilium priusquam deveniatur ad pœnam privationis impositam per sacros canones, vult præmittendas esse mitiores pœnas privationis fructuum, imò id etiam videtur statutum fuisse in *c. Ex tua §. contra eos de cler. non resid.* ubi statuitur, quòd recusantes residere post præviam monitionem debeant puniri censuris suspensionis, & excommunicationis, quòd si postea contumaces fuerint, sint etiam privandi suis beneficiis. Nihilominus verior sententia est, non esse necesse, præmittere has mitiores pœnas, sed posse ob non residentiam statim deveniri ad privationem beneficii, si ita Episcopo visum fuerit, adeò ut sit in electione eiusdem privare immediatè non residentem beneficio, vel præmittere mitiores pœnas privationis fructuum, ut censuit Rota Romana coram Mantica *decis. 67. n. 6.* ubi etiam addit, ita esse intelligendum Concilium Tridentinum ex declaratione sacræ Congregationis super Concilio Tridentino: adeo ut non teneatur Episcopus servare præfata temporum intervalla: sed possit statim privare beneficio nolentem residere, quia in jure Clericis non residentibus iniungitur immediatè pœna privationis beneficii, si post citationem, & monitionem non compareant.

13 Neque requiritur, ut præcedant aliæ pœnæ privationis fructuum, ut desumitur ex *cap. ex parte 1. c. inter quatuor de Clericis non residentib.* & etiam ex *c. qualiter eod. tit.* quoad Episcopos, quapropter cum ex jure possint Clerici non residentes immediatè privari suis beneficiis non præmissis aliis pœnis privationis fructuum, & jura quantum fieri potest, sint concordanda, non est censenda sublata hæc facultas immediatè procedendi ad privationem beneficii, sed tantùm per Concilium Tridentinum indulgetur Episcopis, ut possint, si velint, aliis mitioribus pœnis priùs experiri, an Clerici non residentes, velint resipiscere, & suæ satisfacere obligationi, ac residere. Quamobrem Concilium tantùm indulget Episcopis, ut si velint, possint non residentes priùs mitioribus pœnis punire, quia cùm de jure pertineat ad Episcopos punire non residentes, & de jure fuerit statuta pœna privationis beneficii; voluit Concilium concedere facultatem Episcopis, ut possent, si vellent, etiam mitiori modo procedere; qua ratione decrevit duplicem pœnam privationis fructuum, quæ posset præmitti, antequam non residentes suis privarentur beneficiis: quas pœnas mitiores non poterant Episcopi ante Tridentinum præmittere.

Quòd si dicas, Concilium uti verbo illo imperativo *privetur*. Respondetur, illud verbum inducere obligationem, quatenus afficit beneficiatos, quos obligat ad subeundam talem pœnam, si illis ab Episcopo injungatur: non verò quòd Episcopus necessariò, antequam privet beneficio non residentes, debeat eos mitiori pœnâ punire. Posset tamen in contrarium obiici, quia quando lex præter jus commune aliquid de novo introducit, quidquid exprimitur censetur de forma necessariò servanda, ut censuit Rota in Romana societatis 5. Decemb. 1616. coram Remboldo. Sed contra, quia id tantùm procedit, quando quod inducitur à lege præter jus commune versatur circa eundem actum, non ita, quando est dispositio circa diversum actum, & quia quod inducit Concilium *sess. 24. de refor. c. 12.* versatur circa novas pœnas, veluti præparatorias, & disponentes ad pœnam privationis beneficii: ideo Concilium non obligat Episcopum ad eas priùs imponendas; quapropter non debent poni ut forma, sed tantùm si ita visum fuerit Epscopo. 14

Quæritur octavò, an Clericus non residens, si citatus non revertatur ad residendum, privandus sit suo beneficio in termino sibi præfixo? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. Ex parte 8. h. t.* ubi Cœlestinus III. rescribit, eum qui abest ab ecclesia, & per longum tempus ultra decennium, esse citandum, ut veniat, & si vocatus noluerit venire, esse alium eligendum pro illa dignitate: ratio est, quia non est ferendum, ut ecclesia defraudetur officio, & opera illius, qui tenetur in ipsa residere, & illi præesse, vel prodesse, ut habetur in *d. c. Ex parte 8. h. t.* & quia nemo debet inauditus jure suo privari *l. 1. ff. de requir. reis.* sequitur, quòd per solam absentiam ante præviam monitionem non privetur quis suo beneficio, sed sit illi præfigendus competens terminus sub pœna privationis ad revertendum. Id tamen procedit, nisi habeat iustum impedimentum, quia iure suo nemo est privandus sine culpa *c. discretionem 6. de eo, qui cognov. consf.* justè autē impeditus non censetur esse in culpa, si non præstet, 15

præſtat; quod aliàs per ipſum præſtandum eſſet *c. quia de conceſſ. prabend.* quapropter ſi beneficiatus abſens a ſuo beneficio juſtam cauſam oſtenderit, cur non reſideat, & non poſſit intrà terminum ſibi præfixum reverti ad reſidendum non eſt privandus ſuo beneficio, ob non reſidentiam.

16 Hinc ſi beneficiarius abſit à ſuo beneficio exigente reſidentiam, dummodo non receperit aliud beneficium incompatibile, non cenſetur ei renuntiâſſe, ut tanquam vacans alteri conferatur, ut notat Gloſſa in *d. c. Ex parte* 8. *v. perſon. h. t.* Quamobrem qui receſſit à ſuo beneficio, & diu abfuit, etiam per decennium, debet priùs revocari, ut reſideat, eique præfigi certus terminus comparendi; quòd ſi intra tale tempus non compareat, & perſeveret in ſua contumacia, privari tunc poteſt à ſuperiore habente poteſtatem eum privandi tali beneficio. Non tamen ad id requiritur trina citatio, nec privatio per ſententiam præmiſſa judiciaria cognitione, ſed poteſt ipſo facto privari beneficio, illùdque alteri conferri, ut notat Innocentius in *d. c. Ex parte*, & docet Garzias *p. 3. c. 2. numero* 127. & ratio, quam adfert Innocentius, eſt, quia in notorio facto non requiritur ordo juris *c. Ad noſtram* 21. *de jurejur.* & quia abſentia prohibita beneficiario eſt notoria, ideò ſi poſt monitionem perſonalem, & terminum præſixum non compareat, procedi poteſt de facto. Verùm ſi beneficiarius poſtea revertatur, & juſtam ſuæ abſentiæ cauſam evincat, eſt illi reſtituendum beneficium *argum. c. 3. cauſ. 7. q.* 1. Imò monet Abbas in *c. Inter* 10. *h. t.* conſultiùs eſſe, ſi beneficiarius abſens privetur per ſententiam judicialem ſuo beneficio cognitâ priùs causâ, & probato, quòd culpabiliter, & contumaciter abſit. Hæc autem citatio, ex qua ſequitur contumacia, debet ab eo fieri, qui facultatem habet privandi beneficio contumacem; proinde debet citatio eſſe authoritativa, per quam citatus in contumacia conſtituatur. Hinc capitulum poteſt tantùm monitione charitativâ monere Decanum abſentem, ut redeat, & ſi non obediat, poteſt Prælato denuntiari, & accuſari. Poteſt etiam Capitulum, vel Decanus citare unum ex Canonicis in ordine ad mulctã, quam ſingulis Canonicis abſentibus, aut delinquentibus, ſive de jure, ſive de conſuetudine poteſt inferre.

17 Quæritur nonò, an Capitulum poſſit citare ſuum Prælatum illegitimè abſentem ad reſidendum? Reſpondetur poſſe quidem Capitulum Prælatum ſuum ab eccleſia illegitimè abſentem monere, ut revertatur ad ſuam eccleſiam, non verò eum authoritativè citare in ordine ad privationem, & deſumitur ex *c. qualiter* 9. *h. t.* & ex Tridentino *ſeſſ. 6. de refor. c.* 1. Ratio eſt, quia mandatum de citando eſt actus juriſdictionis, & ſuperioritatis *c. fin. de dilat. & l. conſent. c. quomodo, & quando Iud.* atqui inferior in ſuperiorem non habet imperium, neque juriſdictionem, proinde non poteſt eum citare authoritativè: non enim, qui minoris eſt authoritatis, poteſt adigere ſuis judiciis alium, qui maioris eſt poteſtatis *c. inferius* 21. & *l. Nam Magiſt. de recept. arbit.* Capitulum autem eſt inferius Epiſcopo, ſiquidem Canonici ſunt membra, quorum caput eſt Epiſcopus *c. novit. de his, quæ fiunt à Prælat.* proinde non poteſt Epiſcopus à Capitulo citari authoritativè in ordine ad privationem, cùm hæc citatio ſit actus juriſdictionis, qui exigit ſuperioritatem in citante.

Poteſt tamen Capitulum requirere, revocare, & monere Epiſcopum, ut revertatur ad ſuam reſidentiam, quia talis monitio, & requiſitio non eſt actus judicialis, nec juriſdictionalis, per quem Capitulum velit ſupra Epiſcopum juriſdictionem exercere, ſed eſt pura extrajudicialis expoſitio proprii intereſſe, imò eſt potiùs quædam fraterna correctio, ut Epiſcopus id præſtet, ad quod ex officio tenetur ad evitandum peccatum: & inferior poteſt hunc actum exercere in ſuperiorem *c. qualiter de cauſ.* quòd ſi Epiſcopus ita requiſitus non comparuerit, adhuc non poteſt Capitulum ſine conſenſu ſuperioris alium Prælatum ſibi eligere: ſiquidem antequam alius de eccleſia inveſtiatur, neceſſe eſt, ut prior beneficiatus illâ privetur, quia antequam vacet eccleſia, non eſt alteri conferenda *c. Tuæ de præbend.* & per talem requiſitionem, ſeu monitionem charitativam factam à capitulo ſuo Prælato abſenti, hic non eſt privatus ſua eccleſia *c. inferiora diſt.* 21. per ſolam enim abſentiã non vacat beneficium, proinde canonici non poſſunt alium Prælatum eligere, quamvis primus abſens per eos requiſitus non revertatur, ſed ad id requiritur authoritas ſuperioris, qui abſentem etiam invitum privet ſuâ eccleſiâ, factâ priùs monitione ſub pœna privationis, niſi revertatur intra terminum ſibi præfixum. Hodie contra non reſidentes proceditur juxta Concilium Tridentinum *ſeſſ. 6. de refor. c.* 1. & 2 & *ſeſſ. 23. c. 3.*

19 Quæritur decimò, quænam ſint juſtæ cauſæ excuſantes à continua reſidentia? Reſpondetur ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 25. c. 1.* quatuor aſſignari, nimirum chriſtianam charitatem, urgentem neceſſitatem, debitam obedientiam, & evidentem eccleſiæ, vel Reipublicæ utilitatem. Hinc ob chriſtianam charitatem poteſt Parochus, vel alius beneficiarius ex conſenſu Papæ, vel Ordinarii abeſſe à ſuo beneficio: hæc autem chriſtiana charitas exercetur, ſi Parochus, vel alius curatus abſit à ſua eccleſia causâ ſuccurrendi ſaluti ſpirituali proximorum, vel ad graves inimicitias ſedandas, & lites componendas. Dummodo ex tali abſentia non inferatur grave damnum propriæ eccleſiæ; alioquin ſi abſentia cederet in notabile detrimentum concrediti ſibi gregis, non poſſet Prælatus abeſſe, quia ex juſtitia tenetur ſubvenire ſuis ovibus, quæ propterea præferendæ ſunt aliis, ut notat Barboſa *de offic. Epiſcop. alleg. 53. n. 6.* Ad urgentem neceſſitatem pertinent hoſtium incurſiones, eò quia Parochus periclitetur de vita *argum. c. Paſtoralis 42. cauſa 7. q.* 1 ut etiam aëris intemperies, vel corporis infirmitas, ſi in loco parochiæ non poſſit curari *c. præſentium 3. cauſ. 7. q.* 1. Tempore tamen graſſantis peſtis non poteſt Parochus abeſſe, quia ex

iustitia tenetur ministrare tunc sacramenta suæ plebi, vel saltem per idoneum substitutum, ut notat Rebuffus in *prac. benefic. tit. dispensatio de non resid. n. 30.* Non tamen peregrinatio, etiam ex voto suscepta est sufficiens causa excusans à residentia, quia in iure hæc causa non exprimitur. Ad debitam obedientiam pertinet, si beneficiarius ex mandato Papæ avocetur à suo beneficio, ut admittatur ad suum servitium, quia beneficiarii inservientes Romæ summo Pontifici, cum inserviant ecclesiæ universali, cui Pontifex præest, habentur pro præsentibus in suis ecclesijs, proinde lucrantur fructus præbendæ.

20 Neque obstat contraria constitutio Episcopalis, vel Capituli, ut dicitur in *c. cum dilectus 14. h. t.* quia cum ecclesia Romana sit universalis, & summus Pontifex sit Episcopus totius ecclesiæ catholicæ, qui ecclesiæ Romanæ, & Pontifici inservit, censetur servire, ac prodesse etiam ecclesiis particularibus: siquidem utilitas ecclesiæ universalis redundat in commodum, & beneficium cæterarum ecclesiarum particularium *argum. c. Bonæ 3. de postul. Prælat.* quapropter Clericus, qui Romæ residet, dicitur ubique residere, dummodo tamen resideat Romæ in servitium Papæ: alioquin, si simpliciter, quis commoretur in curia Romana, ubi non fuit vocatus à Papa, cui propterea neque inservit, non excusatur à residentia, sed tantùm is, qui ex mandato Papæ ibi moratur, & in divinis officiis, vel ecclesiasticis negotiis occupatus præstat auxilium Papæ. Ad quartam causam, seu evidentem ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitatem pertinet, si beneficiarius etiam curatus pro notabili commodo suæ Diœcesis, vel reipublicæ, cuius est membrum, abesse debeat, quapropter excusantur Parochi, & etiam Episcopi, quando vocati ad synodum generalē, vel provincialem, vel Diœcesanam debent abesse. Excusatur etiam beneficiarius, si absit, ut prosequatur litem super iuribus sui beneficii, vel ecclesiæ, & desumitur ex *c. Ex parte 13. h. t.*

21 Quæritur undecimò, an beneficiarius absque licentia sui Prælati, si iusta causa subsit, possit à suo beneficio abesse? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. inter 10. h. t.* ubi Innocentius III. declarat, quòd si clerici habentes ecclesias, vel præbendas sine iusta, & necessaria causa, & præsertim sine consensu Ordinarii absint, & citati intra certum tempus præfixum non venerint, possint privari beneficiis. Ubi notat Glossa, quòd tametsi clerici habeant iustam causam, adhuc tenentur petere licentiam ab Ordinario: ratio ex eo petitur, quia si clericus sine sui Prælati licentia absit, videtur eius obedientiam contemptui habere *c. Monachi 16. q. 1.* atqui obedientia est ita favorabilis, ut propter illam interdum etiam bonum sit omittendum, sicut ob eandem nunquam malum est faciendum *c. quid 11. q. 3.* proinde licèt iusta, & necessaria causa subsit recedendi ad tempus à loco beneficii adhuc tenetur inferior beneficiarius ex prævia licentia sui Prælati id præstare, ut habetur in *d. c. inter 10. h. t.* Quòd si Prælatus nollet eam concedere; posset tunc inferior ad superiorem sui Prælati recurrere, qui exigente causa potest eum compellere ad concedendam licentiam Clerico eam petenti ex iusta causa *c. Nullus de iure patron.* Quinimò si gravissima, & necessaria causa urgeat, quæ moram non patiatur, potest Clericus se absentare etiam sine prævia licentia sui Prælati: verùm id procedit, ut notat Hostiensis in *d. c. inter 10. h. t.* quando tempus, seu locus non patitur licentiam petere *l. Tutor qui in princ. ff. de administ. tut.* & præsertim si clericus sit brevi reversurus, ut notat Ioannes Andreas in *d. c. inter.* quia tunc, cùm parum pro nihilo reputetur, non videtur se absentâsse.

Verùm in his considerari debet qualitas personæ, facilitas petendi licentiam, & præiudicium, quod ex absentia inferri potest ecclesiæ. Quòd si clericus sine iusta causa se ab initio absentaverit, & postea superveniat iustum impedimentum non redeundi, tunc non est privandus suo beneficio, ut notat Innocentius in *d. c. inter 10. h. t.* quia monitio ad redeundum debet præcedere vindictam privationis *c. indignè 12. q. 2.* & monitio, si legitimum, & necessarium adsit impedimentum, non potest Clericum coarctare *c. bona 2. de elect.* verùm quamvis non sit privandus suo beneficio, potest tamen aliter puniri, eò quia ab initio sine iusta causa abfuerit. 22

Quæritur duodecimò, an si nesciatur, ubi clericus sit, debeat privari suo beneficio? Respondetur, quòd si Clericus fraudulenter se absentaverit, ut non citetur, potest tunc per publica edicta citari in sua ecclesia, quòd si intra semestre non revertatur, privandus est suâ ecclesiâ ex iure canonico, ut habetur in *c. Ex tua 11. h. t.* ratio est, quia ubicunque tenetur quis adesse in certo loco, ut clericus in sua ecclesia, maritus cum sua uxore, & ibi non reperitur, præsumitur fraudulenter abesse, ut notat Innocentius in *c. fin. de eo, qui mittit in possessionem*, contra autem fraudulenter absentem procedi potest etiam ad ea, quæ sunt gravis præjudicii ex sola citatione facta domi, ut notat Abbas in *d. c. Ex tua 11. h. t.* & quia is, qui ignoratur, ubi sit, nequit personaliter citari *c. vener. de dol. & contu.* sequitur, quòd tametsi regulariter requiratur, ut ab initio causæ quis personaliter citetur: in refugium tamen sufficit etiam citatio facta domi, vel ad ecclesiam, cùm ampliùs non possit ille ignorantiam causæ allegare *l. post edictum ff. de judic.* 23

Nihilominus, qui præsumitur latitare, & fraudulenter abesse, ut in clerico, qui tenetur residere, & sine licentia abest, sufficit prima citatio facta domi, vel in ecclesia, ubi citatus consueverat habitare. Verùm quia in tali casu per edictum recurritur ad citationem, quæ minus pervenit ad notitiam citati, quàm personalis *c. rem non novam de dol. & contum.* ideò citatio debet esse trina, & absens expectari per sex menses, quia per tale tempus suppletur defectus personalis citationis: quòd si intra sex menses non revertatur, privandus est suâ ecclesiâ, quia semestre est temp⁹, ultra quod non potest. 24

ecde-

ecclesia esse sine suo administratore *c. Nulla de conceff. prabend.* alioquin per ulteriorem moram notabile ecclesia pateretur detrimentũ, tam in spiritualibus, quàm temporalibus *c. quoniam §. porro ut lit. non contest.* Tum quia intra semestre præsumitur, quòd citatio pervenerit ad clericum absentem.

25 Quamobrem, si intra semestre sibi præfixum non revertatur, regulariter privandus est suâ Ecclesiâ. Id tamen limitatur, quando præsentia illius Clerici est valdè utilis eidem ecclesiæ, ut habetur in *d. c. Ex tua §. contra ces.* & jure novo in Tridentino *seff. 5. de refor. c. 1.* tunc enim contra talem clericum absentem proceditur per suspensionem; & excommunicationem, ut obediat. Non enim beneficiatus potest pro suo arbitrio dimittere beneficium ex quo semel ad illud se obligavit *c. nisi de relig.* quia verò si contra absentem non procederetur ad aliam pœnam, quàm ad privationem, is, qui beneficium nollet retinere, posset studio se absentare, ut illo privaretur: ideo quamvis pœna ordinaria non residentiæ sit privatio beneficii: nihilominus si superior sit contentus de persona beneficiati, eò quia sit utilis ecclesiæ, tunc non proceditur ad pœnam privationis, sed tantùm per suspensionem, vel excommunicationem compellitur reverti ad suam ecclesiam, ut etiam habetur in Concilio Tridentino *seff. 24. cap. 12.*

26 Quæritur tertiodecimò, an qui juravit in ecclesia residere, adhuc possit pro servitiis eiusdem licitè se absentare? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. Ex parte tua 13. h. t.* ubi Honorius III. rescribit, quòd jurans residere in sua ecclesia, si postea sine fraude se absentet ad defendenda iura eiusdem, non sit dicendus perjurus; ratio est, quia cum tale iuramentum præstitum sit in materia juris, debet interpretari in subiecta materia juxta communem juris intelligentiam: atqui jus interpretatur, tunc illum residere, qui pro servitiis suæ ecclesiæ abest. *c. de catero 7. h. t.* proinde si tunc clericus non se absentet in fraudem, sed ut defendat jura suæ ecclesiæ, non incurrit periurium, & censetur residere.

TITULUS V.

De præbendis, & Dignitatibus.

CUm Pontifex in præcedentibus titulis egisset de vita, & honestate clericorum, déque bonis eorundem, tam internis animi, quàm externis corporis: & ad honestam vitam instituendam necessaria sit præbenda, vel beneficium, quô clericus sine quæstu, artisque exercitio decenter se sustentet: meritò titulis præcedentibus attexitur præsens de præbendis: nomine siquidem præbendarum generaliter intelliguntur omnia beneficia ecclesiastica *can. si quis dator 1. q. 3.* & dicuntur præbendæ, eò quia clericis assignatæ sint ad vitæ subsidium, quasi eis alimenta præbeant: quâ ratione Cassiodorus *lib. 3. variar. epist. 42.* viaticum, seu annonam exercitûs à principe loco muneris datam vocat præbendam. Hic verò nomine præbendæ significatur tantùm beneficium ecclesiasticum: unde canonici præbendarii dicuntur *can. sanctorum 7. dist.* Non solùm de præbendis agitur in hoc titulo, sed etiam de dignitatibus: sunt dignitates beneficia eminentioris gradus, in quibus continetur etiam personatus. Est autem personatus quædam præeminentia in choro, quæ licèt non habeat adnexam jurisdictionem, utitur tamen aliquibus prærogativis, & cæteros præcedit canonicos, qualis est primiceriatus: hoc pacto distinguuntur personæ à canonicis *c. sug. de elect.* Dignitas verò est, quæ administrationem, notionem, aut animarum curam habet: vel cui extra chorum munus aliquod, vel officium incumbit. Hinc Archidiaconatus, qui curam animarum adjunctam non habet, nec jurisdictionem dicitur habere sicut & personatus. Habetur hic titulus etiam in sexto, septimo, & Clementinis.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *NULLUS 1. h. t. Ex Concilio Pictaviensi statuitur, ut nullus de clero, & populo acquirat jure consanguinitatis bona ecclesiastica. Ex quo liquet, hæreditariam successionem non habere locum in spiritualibus: adeò ut substitutus in beneficio, aut dignitate ecclesiastica non habeat causam successionis à defuncto, sed à superiore conferente. Neque est paritas de jure patronatûs transeunte ad hæredes, quia jus patronatus non est merè spirituale, & conceditur laicis ex gratia, ut alliciantur ad fundandas ecclesias* c. 3. de Jure patronatûs. *Cæterum licèt bona ecclesiastica intuitu ecclesiæ quæsita non transeant ad consanguineos ab intestato, nec ex testamento: bona tamen acquisita intuitu personæ transeunt ex testamento ad consanguineos, imò etiam ab intestato.* c. 1. de testam.

idoneum sive perpetuum, sive generalem: proinde potest hoc idem per inolitam, & immemorialem consuetudinem ex justa causa induci. Nihilominus contrariæ sententiæ adhærent plures alii præsertim Fagnanus in *c. Ex parte* 8. *n.* 77. *h. t.* & hæc sententia videtur æquitati magis consona, proinde probabilior, ac eidem adhærendum: quia beneficiatus curatus, cum accipiat annuos proventus, & sentiat commodum; æquum est, ut resideat, cum proventus dentur ad eum finem, ut qui eos accipit, curam gerat illius populi.

3 Hinc beneficiatus curatus tenetur ad residendum personaliter, ut per se ipsum curam exerceat ex præcepto juris divini, & naturalis, proinde nequit per ullam consuetudinem contrariam induci, ut non resideat, cùm id deroget juri divino, & naturali, quapropter in Concilio Tridentino *sess.* 23. *c.* 1. talis consuetudo etiam immemorialis dicitur corruptela. Quamobrem Parochus, aliúsque Pastor curatus obligatur ex præcepto divino ad exercendam curam pastoralem per se ipsum, si salus animarum id postulet; adeò ut non possit per vicarium etiam perpetuum talem curam gerere, consequenter neque per consuetudinem immemorialem videtur posse induci, ut Pastor proprius per alium exerceat curam sui gregis, si id contingat cum detrimento salutis animarum, quæ propterea exigant suum proprium pastorem, qui annuos proventus ob id accipit. Quòd si per Vicarium perpetuum melius, & cum maiori fructu animarum cura gereretur talis gregis absque violatione juris, & præcepti divini; posset id induci, si justa, & gravis causa subsit, ut Vicarius substituatur.

4 Quæritur tertiò, an per consuetudinem induci possit, ut beneficiati non curati, cuiusmodi sunt, qui non habent curam animarum, & Canonici ecclesiarum cathedralium, & collegiatarum, nec per se, nec per Vicarium, aut alium substitutum resideant; adeò ut possit canonicus in absentia fructus sui canonicatus percipere? Respondetur, quòd si per talem absentiam cultus divinus in tali ecclesia non minuatur, nec proinde consuetudo illa sit noxia Ecclesiæ, tunc docent plures, posse per consuetudinem saltem immemorialem ex justa causa induci, ut constitutus in dignitate non curata possit non residere per se ipsum immediatè, nec per substitutum, & desumitur ex *c. cum omnes* 6. *juncta Glossa fin. de constit.* & docent plures apud Fagnanum *ibid. n.* 18. & 19. & nituntur ea ratione, quia cum quilibet clericus sit assumptus in sortem Domini semper inservit ecclesiæ universali. Nihilominus putârim probabilius non posse hanc consuetudinem induci, quia licèt beneficiatus non sit curatus, accipit tamen annuos proventus à tali Ecclesia, cui propterea tenetur inservire, cum ad id fuerit institutus, ut ubi tales proventus accipit, ibi divinas laudes persolvat. Hinc consuetudo inserviendi per substitutum, & percipiendi fructus in absentia in Ecclesiis cathedralibus, & collegiatis sublata est per Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de refor. c.* 12. §. *Præterea*, ubi habetur: quòd obtinentibus in cathedralibus ecclesiis, & collegiatis dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones, non sit licitum vigore cuiuslibet statuti, aut consuetudinis ultra tres menses quolibet anno abesse. Verùm, si beneficium sit omnino simplex, & in eius fundatione nulla injungatur obligatio residendi in loco beneficii, tunc beneficiatus potest proventus recipere, & non residere, ut praxis ipsa docet. Imò valida est consuetudo, quæ in ecclesiis obtinuit, ut in simplicibus beneficiis, etiam in iis, quæ propriè dantur in titulum, non requiratur personalis residentia, & beneficiati etiam absentes possint fructus beneficii percipere: quia tantùm jure ecclesiastico huiusmodi beneficiati tenentur residere in suis ecclesiis; & juri ecclesiastico per contrariam consuetudinem potest derogari, dummodo alii substituantur, qui loco ipsorum inserviant ecclesiis, ut notat Rebuffus *tit. dispensatio de non residend. n.* 8.

Quinimò plerisque in locis consuetudo invaluit, ut beneficiati neque per Vicarios substitutos teneantur residere in quibusdam beneficiis simplicibus, dummodo non desint alii, qui eidem ecclesiæ ritè inserviant, nec cultus divinus minuatur ex absentia possidentis beneficium simplex, quia jus naturale solùm exigit, ut ecclesia non careat Ministris, qui eidem inserviant. Quòd si consuetudo hæc non residendi legitimè præscripta contra jus commune tenderet in notabile ecclesiæ detrimentum, eò quia hæc careret idoneis, & necessariis Ministris; tunc Episcopus novum deberet statutum condere, quo talis consuetudo abrogaretur, requisito priùs capituli consensu, quem si negaret, adhuc posset Episcopus procedere: quia consuetudo vergens in detrimentum ecclesiæ, cui damnum infert, tolli debet: qua ratione etiam privilegium alicui concessum, eo ipso quòd incipit esse noxium ecclesiæ, vel Reipublicæ, potest revocari. Quinimò, si per diuturnam consuetudinem sublata fuit obligatio residendi potest per contrariam consuetudinem iterum introduci obligatio residendi, & hæc consuetudo decem annis introduci potest, ut notat Glossa *in c. ult. V. consuetudo, de consuet. in* 6. ubi generaliter ait, quòd si consuetudo non sit contra jus, seu non resistat juri, sufficit, ut introducatur, tempus longum, seu decem annorum. Alioquin si dubium oriatur, an beneficium exigat personalem residentiam nec ne, est tunc judicandum in favorem ecclesiæ, & residentiæ personalis *c. cum dilectus* 8. *de consuet. juncta Glossa. V. jure communi*, quia in dubio debet interpretatio fieri in favorem ecclesiæ, & juris communis injungentis talem residentiam. 5

Quæritur quartò, an Episcopi possint abesse à propria Diœcesi ultra tres illos menses ipsis dem concessos à Concilio Tridentino; certum enim est, Episcopos quot annis posse sive continuatè, sive interruptè abesse à sua ecclesia cathedrali ad duos, vel ad summum tres menses: quæritur, an ultra hoc tempus possit abesse per aliud modicum tempus. Respondetur, pluribus videri probabile, posse per modicum tantùm 6

rum temporis abesse, dummmodo id fiat ex justa causa, & sine gravi detrimento sui gregis, quia parum pro nihilo reputatur, imò Vincentius Vynialis in *Apolog. pro necessaria parochorum residentia n.* 47. asserit, decem, vel quindecim dies absentiæ ultra tempus concessum à Tridentino non videri tempus per se sufficiens ad peccatum lethale, quia quindecim dies relativè ad reliquos decem, vel novem menses est materia parva insufficiens ad peccatum lethale, & id ait etiam procedere de Parocho, qui tamen non excusaretur, si ultra bimestre à Concilio ei concessum protraheret absentiam ad alios viginti, & triginta dies. Verùm quamvis ratione parvitatis materiæ posset quis excusari, ut si ultra tempus à Concilio Tridentino concessum adhuc per octiduum abesset: eò quia octiduum sit parvitas materiæ respectu decem mensium: nihilominus, quia Concilium Tridentinum taxat tempus, in quo concedit Episcopis, & Parochis per modum indulgentiæ, ut possint abesse, videtur in tempore taxato à Concilio includi totum id, quod rationabiliter potest indulgeri, adeò ut extra tale tempus à Concilio taxatum locum non habeat parvitas materiæ, quia Concilium videtur jam habuisse rationem illius, & sicut Concilium indulsit Episcopis, ut per tres menses ad summum possent abesse, & Parochis per duos, sequitur, quòd parvitas materiæ non possit ultra hoc tempus locum habere; proinde ob parvitatem materiæ non videtur excusandus, qui ultra tempus à Concilio concessum sine justa, & urgente causa abesset per alios 20. vel 15. dies.

7 Cæterum tempus à Tridentino concessum non debet sumi mathematicè, sed moraliter, quia cùm simus in ordine ad effectum moralem residentiæ, debet tantùm illud computari, quod est secundùm moralem æstimationem alicuius considerationis; quapropter excessum unius, vel alterius diei ultra tempus concessum non putâtim, dicendum esse excessum, quia licèt mathematicè sit excessus, non ita moraliter computatur pro excessu, & in hoc sensu verum est, quòd secundùm canones, & leges parum pro nihilo reputatur: dummodo hæc modica absentia fiat ex justa causa, & sine gregis detrimento.

8 Quæritur quintò, an si Parochus parum distet ab ambitu suæ Parochiæ, satisfaciat obligationi residendi, si vocatus possit statim adesse, & spiritualia ministrare suo gregi? Respondet Bonacina *disput.* 5. *de onere, & oblig. benefic. punct.* 1. *n.* 4. talem Parochum satisfacere obligationi residendi, dummodo non distet ultra milliarium italicum à confinio suæ Parochiæ, & nititur, eò quia parum secundùm canones pro nihilo reputetur. Tum quia hæc distantia non videtur causare notabile damnum. Nihilominus dicendum est, talem Parochum non satisfacere obligationi residendi, & adest declaratio sacræ congregationis super Concil. Trident. & refertur ad *c.* 1. *de refor. sess.* 23. in *collect. ex bibliotecb.* Gallemart. in qua declaratur, quòd Parochus teneatur habitare in domo ecclesiæ, quam si non habet, saltem in viciniori loco intra parochiam, idque sub pœna amittendi fructus. Ratio etiam videtur id omnino suadere: siquidem semper morari extra parochiam impedit, quo minùs parochus possit suũ munus obire, præsertim si distet per unum, vel alterum milliare italicum: notabiliter enim impedit, ne possit accurrere ad repentinos casus, nec ad ipsos statim vocari: non enim potest statim accurrere ei, qui morbo corripitur apopletico: etenim donec moneretur Parochus distans per milliare, & ipse accederet, suum iam obiret diem; quapropter ob talem absentiam contingeret, plures mori destitutos sacramentis ecclesiæ, quod esset gravissimum damnum illi populo. Quamobrem residentia Parochi in domo suæ ecclesiæ, vel saltem in viciniori loco intra Parochiam est omnino necessaria, & sub præcepto, & requiritur, ut Parochus possit commodè, ac diligenter suo fungi munere, ac officio.

Hinc ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur, quòd tametsi distantia per unum milliare videatur parvitas materiæ; non tamen locum habet in præsenti, quia quando termini statuuntur à jure, non datur parvitas materiæ respectu eorundem: hinc licèt unus, vel alter dies relatè ad totum annum sit parvitas materiæ, si tamen desit ad annum novitiatûs, vel ad 17. ætatis, nõn potest Novitius validam emittere professionem: pari pacto banniti non possunt ingredi loca, à quibus ejecti sunt etiam per unum milliare, tametsi hoc videatur parvitas materiæ; alioquin incurrunt pœnas à jure statutas: & quia Parochis sunt præscripti termini residentiæ intra suam propriam parochiam, non satisfacit obligationi residendi, si distet per milliare italicum extra ambitum suæ parochiæ. Tum quia hæc distantia licèt respectu loci videatur modica, respectu tamen detrimenti, quod infertur populo, cùm contingat plures posse mori sine sacramentis, non est censenda modica, sed gravis. 9

Quæritur sextò, an Canonicus excusetur à residentia ex eo præcisè, quòd doceat publicè theologiam? Respondetur excusari, adeòque posse fructus percipere, & desumitur ex *c. super specula de Magistris*, & docent Moneta *p.* 2. *de distribut. q.* 10. Vasquez opusc. de benefic. *c.* 4. *art.* 2. *dub.* 2. *n.* 187. & alii, qui tamen id limitant, ut procedat quoties inopia habetur Magistrorum, quia hæc limitatio conformis est textui in *c. super specula.* Tum quia Canonici non residentes causâ docendi publicè theologiam dicuntur abesse ex justa causa. Alii verò absolutè asserunt, excusari à residentia, quæ sententia fundatur in Tridentino *sess.* 5. *c.* 1. *de refor. in fin.* ubi absolutè statuit, ut publici doctores possint recipere fructus, neque decretum Tridentini restringitur ad eos, qui docent ex inopia aliorum Magistrorum: & licèt Concilium loquatur de Magistris legentibus sacram scripturam, nomine tamen talium Magistrorum comprehenduntur etiam Magistri docentes theologiam, ut desumitur ex Tridentino *loco cit.* ibi *Et ubi tam exigua est cleri, & populi multitudo, ut theologia lectio in eis haberi commodè non possit,* ubi loquens de Magistris, & lectione 10

lectione instituenda vocat lectionem theologiæ. Tùm quia infra hortatur Principes, ut hanc lectionem introducant ad catholicæ fidei defensionem, ac incrementum, & sanæ doctrinæ conservationem, & propagationem.

11 Quamobrem Canonicus publicè docens theologiam excusatur à residentia, & potest percipere fructus sui beneficii: quia semper præsumi potest, quòd quoties Canonicus eligitur ad publicam cathedram, eligatur ob raritatem habita ratione omnium circumstantiarum, seu stipendii, honoris, & aliorum, quæ secum affert cathedra. Tum quia ad has publicas electiones is semper eligitur, qui cæteris censetur melior, proinde electus semper præsumitur rarus in suo ordine, cum cæteri censeantur inferioris doctrinæ, & habilitatis. Imò id etiam procedit de canonico publicè docente jus canonicum, cum hoc sit etiam necessarium ad regimen ecclesiæ, & militet eadem ratio maioris utilitatis: & ratio etiam est, quia textus in *c. super specula* universaliter loquitur de his, qui publicè docent res pertinentes ad fidem, vel ecclesiam.

12 Quæritur septimò, an Episcopus antequam privet non residentem beneficio, debeat priùs eum privare fructibus beneficii. Ratio dubitandi desumitur ex Concilio Tridentino *sess. 24. c. 12. §. præterea de refor.* ubi disponitur, ut Episcopus priùs privet fructibus beneficii non residentem, adeò ut pro prima vice eum privet dimidia parte fructuum, & pro secunda vice omnibus fructibus unius anni; & tertia vice eum privet beneficio, unde Concilium priusquam deveniatur ad pœnam privationis impositam per sacros canones, vult præmittendas esse mitiores pœnas privationis fructuum, imò id etiam videtur statutum fuisse in *c. Ex tua §. contra eos de cler. non resid.* ubi statuitur, quòd recusantes residere post præviam monitionem debeant puniri censuris suspensionis, & excommunicationis, quòd si postea contumaces fuerint, sint etiam privandi suis beneficiis. Nihilominus verior sententia est, non esse necesse, præmittere has mitiores pœnas, sed posse ob non residentiam statim deveniri ad privationem beneficii, si ita Episcopo visum fuerit, adeò ut sit in electione eiusdem privare immediatè non residentem beneficio, vel præmittere mitiores pœnas privationis fructuum, ut censuit Rota Romana coram Mantica *decis. 67. n. 6.* ubi etiam addit, ita esse intelligendum Concilium Tridentinum ex declaratione sacræ Congregationis super Concilio Tridentino: adeo ut non teneatur Episcopus servare præfata temporum intervalla: sed possit statim privare beneficio nolentem residere, quia in jure Clericis non residentibus iniungitur immediatè pœna privationis beneficii, si post citationem, & monitionem non compareant.

13 Neque requiritur, ut præcedant aliæ pœnæ privationis fructuum, ut desumitur ex *cap. ex parte 1. c. inter quatuor de Clericis non residentib.* & etiam ex *c. qualiter eod. tit.* quoad Episcopos, quapropter cum ex jure possint Clerici non residentes immediatè privari suis beneficiis non præmissis aliis pœnis privationis fructuum, & jure quantum fieri potest, sint concordanda, non est censenda sublata hæc facultas immediatè procedendi ad privationem beneficii, sed tantùm per Concilium Tridentinum indulgetur Episcopis, ut possint, si velint, aliis mitioribus pœnis priùs experiri, an Clerici non residentes, velint resipiscere, & suæ satisfacere obligationi, ac residere. Quamobrem Concilium tantùm indulget Episcopis, ut si velint, possint non residentes priùs mitioribus pœnis punire, quia cùm de jure pertineat ad Episcopos punire non residentes, & de jure fuerit statuta pœna privationis beneficii; voluit Concilium concedere facultatem Episcopis, ut possent, si vellent, etiam mitiori modo procedere; qua ratione decrevit duplicem pœnam privationis fructuum, quæ posset præmitti, antequam non residentes suis privarentur beneficiis: quas pœnas mitiores non poterant Episcopi ante Tridentinum præmittere.

Quòd si dicas, Concilium uti verbo illo 14
imperativo *privetur*. Respondetur, illud verbum inducere obligationem, quatenus afficit beneficiatos, quos obligat ad subeundam talem pœnam, si illis ab Episcopo injungatur: non verò quòd Episcopus necessariò, antequam privet beneficio non residentes, debeat eos mitiori pœnâ punire. Posset tamen in contrarium obiici, quia quando lex præter jus commune aliquid de novo introducit, quidquid exprimitur censetur de forma necessariò servanda, ut censuit Rota in Romana societatis 5. Decemb. 1616. coram Remboldo. Sed contra, quia id tantùm procedit, quando quod inducitur à lege præter jus commune versatur circa eundem actum, non ita, quando est dispositio circa diversum actum, & quia quod inducit Concilium *sess. 24. de refor. c. 12.* versatur circa novas pœnas, veluti præparatorias, & disponentes ad pœnam privationis beneficii: ideo Concilium non obligat Episcopum ad eas priùs imponendas; quapropter non debent poni ut forma, sed tantùm si ita visum fuerit Epscopo.

Quæritur octavò, an Clericus non residens, si citatus non revertatur ad residendum, 15
privandus sit suo beneficio in termino sibi præfixo? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. Ex parte 8. h. t.* ubi Cœlestinus III. rescribit, eum qui abest ab ecclesia, & per longum tempus ultra decennium, esse citandum, ut veniat, & si vocatus noluerit venire, esse alium eligendum pro illa dignitate: ratio est, quia non est ferendum, ut ecclesia defraudetur officio, & opera illius, qui tenetur in ipsa residere, & illi præesse, vel prodesse, ut habetur in *d. c. Ex parte 8. h. t.* & quia nemo debet inauditus jure suo privari *l. 1. ff. de requir. reis.* sequitur, quòd per solam absentiam ante præviam monitionem non privetur quis suo beneficio, sed sit illi præfigendus competens terminus sub pœna privationis ad revertendum. Id tamen procedit, nisi habeat iustum impedimentum, quia iure suo nemo est privandus sine culpa *c. discretionem 6. de eo, qui cognov. consang.* justè autè impeditus non censetur esse in culpa, si non præstet,

præstat, quod aliàs per ipsum præstandum esset *c. quia de concess. prabend.* quapropter si beneficiatus absens a suo beneficio justam causam ostenderit, cur non resideat, & non possit intrà terminum sibi præfixum reverti ad residendum non est privandus suo beneficio, ob non residentiam.

16 Hinc si beneficiarius absit à suo beneficio exigente residentiam, dummodo non receperit aliud beneficium incompatibile, non censetur ei renuntiâsse, ut tanquam vacans alteri conferatur, ut notat Glossa in *d. c. Ex parte* 8. *v. person. h. t.* Quamobrem qui recessit à suo beneficio, & diu abfuit, etiam per decennium, debet priùs revocari, ut resideat, eique præfigi certus terminus comparendi; quòd si intra tale tempus non compareat, & perseveret in sua contumacia, privari tunc potest à superiore habente potestatem eum privandi tali beneficio. Non tamen ad id requiritur trina citatio, nec privatio per sententiam præmissa judiciaria cognitione, sed potest ipso facto privari beneficio, illúdque alteri conferri, ut notat Innocentius in *d. c. Ex parte*, & docet Garzias *p. 3. c. 2. numero* 127. & ratio, quam adfert Innocentius, est, quia in notorio facto non requiritur ordo juris *c. Ad nostram* 21. *de jurejur.* & quia absentia prohibita beneficiario est notoria, ideò si post monitionem personalem, & terminum præfixum non compareat, procedi potest de facto. Verùm si beneficiarius postea revertatur, & justam suæ absentiæ causam evincat, est illi restituendum beneficium *argum. c. 3. caus. 7. q.* 1. Imò monet Abbas in *c. Inter* 10. *h. t.* consultiùs esse, si beneficiarius absens privetur per sententiam judicialem suo beneficio cognitâ priùs causâ, & probato, quòd culpabiliter, & contumaciter absit. Hæc autem citatio, ex qua sequitur contumacia, debet ab eo fieri, qui facultatem habet privandi beneficio contumacem; proinde debet citatio esse authoritativa, per quam citatus in contumacia constituatur. Hinc capitulum potest tantùm monitione charitativa monere Decanum absentem, ut redeat, & si non obediat, potest Prælato denuntiari, & accusari. Potest etiam Capitulum, vel Decanus citare unum ex Canonicis in ordine ad mulctã, quam singulis Canonicis absentibus, aut delinquentibus, sive de jure, sive de consuetudine potest inferre.

17 Quæritur nonò, an Capitulum possit citare suum Prælatum illegitimè absentem ad residendum? Respondetur posse quidem Capitulum Prælatum suum ab ecclesia illegitimè absentem monere, ut revertatur ad suam ecclesiam, non verò eum authoritativè citare in ordine ad privationem, & desumitur ex *c. qualiter* 9. *h. t.* & ex Tridentino *sess. 6. de refor. c.* 1. Ratio est, quia mandatum de citando est actus jurisdictionis, & superioritatis *c. fin. de dilat. & l. consent. c. quomodo, & quando Iud.* atqui inferior in superiorem non habet imperium, neque jurisdictionem, proinde non potest eum citare authoritativè: non enim, qui minoris est authoritatis, potest adigere suis judiciis alium, qui majoris est potestatis *c. inferius* 21. & *l. Nam Magist. de recept. arbit.* Capitulum autem est inferius Episcopo, siquidem Canonici sunt membra, quorum caput est Episcopus *c. novit. de his, quæ fiunt à Prælat.* proinde non potest Episcopus à Capitulo citari authoritativè in ordine ad privationem, cùm hæc citatio sit actus jurisdictionis, qui exigit superioritatem in citante.

18 Potest tamen Capitulum requirere, revocare, & monere Episcopum, ut revertatur ad suam residentiam, quia talis monitio, & requisitio non est actus judicialis, nec jurisdictionalis, per quem Capitulum velit supra Episcopum jurisdictionem exercere, sed est pura extrajudicialis expositio proprii interesse, imò est potiùs quædam fraterna correctio, ut Episcopus id præstet, ad quod ex officio tenetur ad evitandum peccatum: & inferior potest hunc actum exercere in superiorem *c. qualiter de caus.* quòd si Episcopus ita requisitus non comparuerit, adhuc non potest Capitulum sine consensu superioris alium Prælatum sibi eligere: siquidem antequam alius de ecclesia investiatur, necesse est, ut prior beneficiatus illâ privetur, quia antequam vacet ecclesia, non est alteri conferenda *c. Tuæ de prabend.* & per talem requisitionem, seu monitionem charitativam factam à capitulo suo Prælato absenti, hic non est privatus suâ ecclesia *c. inferiora dist.* 21. per solam enim absentiã non vacat beneficium, proinde canonici non possunt alium Prælatum eligere, quamvis primus absens per eos requisitus non revertatur, sed ad id requiritur authoritas superioris; qui absentem etiam invitum privet suâ ecclesiâ, factâ priùs monitione sub pœna privationis, nisi revertatur intra terminum sibi præfixum. Hodie contra non residentes proceditur juxta Concilium Tridentinum *sess. 6. de refor. c. 1.* & 2 & *sess. 23. c. 3.*

19 Quæritur decimò, quænam sint justæ causæ excusantes à continua residentia? Respondetur ex Concilio Tridentino *sess. 25. c. 1.* quatuor assignari, nimirum christianam charitatem, urgentem necessitatem, debitam obedientiam, & evidentem ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitatem. Hinc ob christianam charitatem potest Parochus, vel alius beneficiarius ex consensu Papæ, vel Ordinarii abesse à suo beneficio: hæc autem christiana charitas exercetur, si Parochus, vel alius curatus absit à sua ecclesia causâ succurrendi saluti spirituali proximorum, vel ad graves inimicitias sedandas, & lites componendas. Dummodo ex tali absentia non inferatur grave damnum propriæ ecclesiæ; alioquin si absentia cederet in notabile detrimentum concrediti sibi gregis, non posset Prælatus abesse, quia ex justitia tenetur subvenire suis ovibus, quæ propterea præferendæ sunt aliis, ut notat Barbosa *de offic. Episcop. alleg. 53. n. 6.* Ad urgentem necessitatem pertinent hostium incursiones, eò quia Parochus periclitetur de vita *argum. c. Pastoralis* 42. *causa 7. q.* 1 ut etiam aëris intemperies, vel corporis infirmatas, si in loco parochiæ non possit curari *c. præsentium 3. caus. 7. q.* 1. Tempore tamen grassantis pestis non potest Parochus abesse, quia ex

ecclesia esse sine suo administratore *c. Nulla de conceff. prabend.* alioquin per ulteriorem moram notabile ecclesia pateretur detrimentū, tam in spiritualibus, quàm temporalibus *c. quoniam §. porro ut lit. non contest.* Tum quia intra semestre præsumitur, quòd citatio pervenerit ad clericum absentem.

25 Quamobrem, si intra semestre sibi præfixum non revertatur, regulariter privandus est suâ Ecclesiâ. Id tamen limitatur, quando præsentia illius Clerici est valdè utilis eidem ecclesiæ, ut habetur in *d. c. Ex tua §. contra eos.* & jure novo in Tridentino *sess. 5. de refor. c. 1.* tunc enim contra talem clericum absentem proceditur per suspensionem; & excommunicationem, ut obediat. Non enim beneficiatus potest pro suo arbitrio dimittere beneficium ex quo semel ad illud se obligavit *c. nisi de relig.* quia verò si contra absentem non procederetur ad aliam pœnam, quàm ad privationem, is, qui beneficium nollet retinere, posset studio se absentare, ut illo privaretur: ideo quamvis pœna ordinaria non residentiæ sit privatio beneficii: nihilominus si superior sit contentus de persona beneficiati, eò quia sit utilis ecclesiæ, tunc non proceditur ad pœnam privationis, sed tantùm per suspensionem, vel excommunicationem compellitur reverti ad suam ecclesiam, ut etiam habetur in Concilio Tridentino *sess. 24. cap. 12.*

26 Quæritur tertiodecimò, an qui juravit in ecclesia residere, adhuc possit pro servitiis eiusdem licitè se absentare? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. Ex parte tua 13. h. t.* ubi Honorius III. rescribit, quòd jurans residere in sua ecclesia, si postea sine fraude se absentet ad defendenda iura eiusdem, non sit dicendus perjurus; ratio est, quia cum tale iuramentum præstitum sit in materia juris, debet interpretari in subiecta materia juxta communem juris intelligentiam: atqui jus interpretatur, tunc illum residere, qui pro servitiis suæ ecclesiæ abest. *c. de catero 7. h. t.* proinde si tunc clericus non se absentet in fraudem, sed ut defendat jura suæ ecclesiæ, non incurrit periurium, & censetur residere.

TITULUS V.

De præbendis, & Dignitatibus.

CUm Pontifex in præcedentibus titulis egisset de vita, & honestate clericorum, déque bonis eorundem, tam internis animi, quám externis corporis: & ad honestam vitam instituendam necessaria sit præbenda, vel beneficium, quô clericus sine quæstu, artísque exercitio decenter se sustentet: meritò titulis præcedentibus attexitur præsens de præbendis: nomine siquidem præbendarum generaliter intelliguntur omnia beneficia ecclesiastica *can. si quis dator 1. q. 3.* & dicuntur præbendæ, eò quia clericis assignatæ sint ad vitæ subsidium, quasi eis alimenta præbeant: quâ ratione Cassiodorus *lib. 3. variar. epist. 42.* viaticum, seu annonam exercitûs à principe loco muneris datam vocat præbendam. Hic verò nomine præbendæ significatur tantùm beneficium ecclesiasticum: unde canonici præbendarii dicuntur *can. sanctorum 7. dist.* Non solùm de præbendis agitur in hoc titulo, sed etiam de dignitatibus: sunt dignitates beneficia eminentioris gradus, in quibus continetur etiam personatus. Est autem personatus quædam præeminentia in choro, quæ licèt non habeat adnexam jurisdictionem, utitur tamen aliquibus prærogativis, & cæteros præcedit canonicos, qualis est primiceriatus: hoc pacto distinguuntur personæ à canonicis *c. sug. de elect.* Dignitas verò est, quæ administrationem, notionem, aut animarum curam habet: vel cui extra chorum munus aliquod, vel officium incumbit. Hinc Archidiaconatus, qui curam animarum adjunctam non habet, nec jurisdictionem dicitur habere sicut & personatus. Habetur hic titulus etiam in sexto, septimo, & Clementinis.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. NULLUS 1. h. t. Ex Concilio Pictaviensi statuitur, ut nullus de clero, & populo acquirat jure consanguinitatis bona ecclesiastica. Ex quo liquet, hæreditariam successionem non habere locum in spiritualibus: adeò ut substitutus in beneficio, aut dignitate ecclesiastica non habeat causam successionis à defuncto, sed à superiore conferente. Neque est paritas de jure patronatûs transeunte ad hæredes, quia jus patronatus non est merè spiritnale, & conceditur laicis ex gratia, ut alliciantur ad fundandas ecclesias c. 3. de Jure patronatûs. *Cæterum licèt bona ecclesiastica intuitu ecclesiæ quæsita non transeant ad consanguineos ab intestato, nec ex testamento: bona tamen acquisita intuitu personæ transeunt ex testamento ad consanguineos, imò etiam ab intestato.* c. 1. de testam.

C. NON LICEAT 2. h. t. *Ex corpore canonum statuitur, ut non liceat Episcopo ordinare clericos, nisi vel habeant titulum: vel Episcopus det illis unde decenter vivant. Hæc decretalis fuit statuta, ne clerici mendicarent. Ubi notandum est, quòd licèt nomine clerici intelligantur omnes ordinati, sive in maioribus, sive in minoribus in dispositione favorabili* c. duo sunt genera 12. q. 1. *de consuetudine tamen contrarium ab ecclesia Romana servatur: hæc enim non consuevit, Episcopos cogere dare ordinatis sine titulo, unde vivant: nisi in sacris fuerint ordinati. Idque approbatur à Concil. Trid.* sess. 22. c. 2. de Ref. *ubi solum ad sacros ordines titulum exigit.*

C. RATIO 3. h. t. *declarat Gregorius, bona ecclesiastica non esse data pro communi utilitate; & neminem posse ea applicare propriis usibus. Ubi verbum* appropriare *sumitur pro acquirere jus ad ea alienanda: adeo ut nemo possit bona ecclesiastica alienare, ut propria; quia sua non sunt, sed tantùm habet eorum administrationem. Id autem non contradicit divisioni prabendarum* c. quæ ad perpetuam 25. q. 1.

C. EPISCOPUS 4. h. t. *Alexander III. in concilio Lateranensi statuit, ut Episcopus si aliquem ordinet in Diaconatu, vel presbyteratu, si non habeat ex sua, vel paterna hæreditate unde vivat, subministret illi necessaria, donec eidem assignet aliquem titulum in ecclesia, unde possit congruè sustentari. Hæc autem decretalis intelligitur etiam de subdiacono, quo pacto etiam intelligitur* c. cùm secundùm h. t. *adeò ut Episcopus ordinans aliquem in maioribus, seu sacris ordinibus sine titulo teneatur illum alere de suo, quod onus etiam transit ad successorem, imò & ipsum capitulum sede vacante, si ordinati in sacris aliunde non habeant, unde vivant. Cæterum non tenetur ordinans ad suppeditanda alimenta ordinato, nisi in subsidium, quia si habet ex patrimonio sufficientem sustentationem, Episcopus ad nihil tenetur. Ad titulum siquidem patrimonii potest quis ordinari, & sic ordinatus gaudet privilegio clericali, Verùm ex Concilio Tridentino* sess. 21. de refor. c. 2. *circa titulum patrimonii requiritur, ut Episcopo perspectum sit, patrimonium illud, vel pensionem verè ab ordinando obtineri, & sufficere ad congruam sustentationem: & sine licentia Episcopi alienari, aut extingui non posse, donec ordinatus obtineat sufficiens beneficium ecclesiasticum.*

C. QUIA 5. h. t. *Idem Pont. in eodem Concilio Lateranensi statuit, ut nemo habeat plures ecclesias, eò quia id certum periculum animarum contineat; sed per ipsas clericis indigentibus aptis ad inserviendum ecclesiæ sit subveniendum. Notandum est, canones prohibentes multitudinem beneficiorum contineri in* c. sanctorum dist. 70. & 21. q. 1. *ubi Pontifex indicat causas prohibitionis, quarum prima est ob delictum ambitionis. Secunda ob difficultatem, ut idem clericus pluribus inserviat ecclesiis. Tertia, quia inducit materiã dissolutionis, tam in moribus, quam in vestibus. Quarta quia inde oritur occasio vagandi, si ecclesiæ inter se distent. Quinta quia periculum continet animarum. Verùm si legitima subsit causa, potest Papa dispensare, ut quis plures habeat ecclesias* c. dudum 2. de elect. *& tunc clericus habens plures ecclesias debet vocari ad Capitulum, & electiones earundem, si commodè fieri possit, nisi in contrarium sit consuetudo ecclesiæ approbata: quando enim Papa dispensat in principali, dispensat etiam in accessorio* c. in genesi de elect. *habere autem plures ecclesias est principale, & interesse Capitulis, & electionibus utriusque est accessorium.*

C. CUM TENEAMUR 6. h. t. *Idem Pont. rescribit, quòd si Papa mandet, ut provideatur alicui de beneficio, tunc si ille habeat beneficium sufficiens, vel in litteris non fiat mentio, vel non possit ei provideri sine scandalo, non sit tale mandatum dandum executioni; Ex quo textu colligitur, teneri eum, qui beneficium quantumvis tenue possidet, exprimere in litteris, quibus supplicat Pontifici pro alio pinguiori beneficio: alioquin litteræ censentur subreptitiæ* c. si motu proprio in 6 h. t. *unde si impetrans habeat aliquod beneficium, potest contra ipsum excipi de tali beneficio*, c. si proponente de rescript. *dummodo excipiens non habeat ipse plura beneficia* c. cum eccles. de except. *Quòd autem dicatur in textu*, aut non possit ei sine scandalo provideri, *notandum est, Pontificem nil velle fieri, ex quo offensa, vel scandalum proximi oriatur.*

C. REFERENTE 7. h. t. *Idem Pont. rescribit, habentem duas ecclesias teneri unam dimittere, & alteram quam maluerit retinere. Notat autem Glossa, hodie habentem duas ecclesias non posse alteram eligere, quia ipso jure vacat prima, sin autem utramque contenderit retinere, spoliandus est utraque. Neque præsens textus pugnat cum præcedente in* c. quia nonnulli h. t. *ubi qui duas obtinet ecclesias, privatur secundâ, quia ut notat Barbosa hic cum communiori sententia; antea in Concilio Lateranensi data fuit optio ad alterutram ecclesiam dimittendam, qua optione sublatâ Concilium statuit, ut privaretur quis secundâ ecclesiâ: superveniens autem textus* c. de multa *ipso facto inducit privationem primæ ecclesiæ per receptionem secundæ, adeò ut præsens textus hodie sit correctus Verùm Panormitanus hic* n. 2. *censet, etiam hodie illum procedere in ecclesiis curatis, vel uno beneficio curato, & altero simplici requirente residentiam, quia cùm non possint simul teneri, datur optio ex benignitate alterutrum retinendi beneficium; ne utrumque quis possideat.*

C. MAIORIBUS 8. h. t. *Idem Pont. in Concilio Turonensi declarat beneficiorum etiam minorum prabendas non esse dividendas. Neque permutationem dignitatum faciendam; ut notat Glossa, duos non esse eligendos ad unam eandémque prabendam taliter, ut unus habeat medietionem, & alter alteram. Verùm ex justa causa, si una vacet, potest dividi in duas prabendas, si facultates sufficiant* c. vacante eod *Notandum est, prabendam in hoc textu sumi pro jure percipiendi redditus ecclesiasticos; & distinguitur à pensione: quia prabenda est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Deo dicatis ratione spiritualis alicuius officii, aut ministerii: pen-*

sio

sio autem non obligat ad spirituale ministerium.

C. *RELATUM* 9. *h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Cantuariensi receptum in canonicatu, & habentem potestatem in officiis, ut est canonicus, si ei promissa sit præbenda, debere ab Episcopo provideri de præbenda, quæ vacat, vel est primò vacatura; eò quia congruum non sit, eum carere præbendâ. Ex quo textu deducitur, olim fuisse usu receptum, ut quis reciperetur in canonicum sine præbenda canonicali.*

C. *AVARITIÆ* 10. *h. t. declarat idem Pont. Regulares in suis ecclesiis non posse dividere Parochias, nec minuere redditus, vel portiones, quæ ex more dabantur parochis, vel clericis sæcularibus inservientibus ecclesiis, nisi adsit consensus Episcopi. Ex quo textu notat Glossa, quòd si subsit causa ex consensu Episcopi, & Clericorum possunt dividi parochiæ, & minui redditus. Et si clerici nollent, & justa subesset causa, recurrendum esset ad superiorem.*

C. *SIGNIFICATUM* 11. *h. t. Idem Pont. declarat, posse ab Episcopo, & capitulo imponi onus super beneficio vacante, honestum tamen, & moderatum, ut si beneficiatus non bene convaluerit, possit quotidie celebrare missam de Sancta MARIA salva sua honestate, & debita devotione; & non possit dimittere Ecclesiam sine consensu Episcopi, & capituli. Hinc conditio licita, & honesta pro cultu divino apponi potest. Ex hoc textu claret, quòd Sacerdos quamvis ratione fundationis teneatur quotidie celebrare, non tamen tenetur id quotidie, sed quanto frequentiùs potest salvâ sua honestate, & debita Sacramenti veneratione, quia contingere potest, ut homines licèt timorati, non tamen sint semper dispositi ad missam celebrandam.*

C. *DE MONACHIS* 12. *h. t. prohibet idem Pont. ne Episcopus ad præsentationem Monachorum, ullum Vicarium Ecclesiæ parochialis recipiat, nisi tantum ei de proventibus Ecclesiæ fuerit coram Episcopo assignatum, unde jura Episcopalia possit persolvere, & congruam sustentationem habere. Notandum est in ecclesiis pleno jure non pertinentibus ad Religiosos, sed ad Episcopi institutionem, ponendos esse Vicarios perpetuos: secus si Ecclesia pleno jure subjiciatur Religiosis cum omnimoda jurisdictione in Ecclesiam, & Parochianos: excluso tunc in totum Episcopo, potest Prælatus monasterii ponere Vicarium temporalem, amovibilem ad nutum, ut notat Glossa in* clement. 1. de excess. Prælat.

C. *AD HÆC* 13. *h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Salernitano, neminem posse habere plures dignitates, vel personatus, nec in diversis, nec in eadem Ecclesia, nisi ex dispensatione sedis Apostolicæ. Notandum tamen est, posse clericum in eadem Ecclesia dignitatem cum canonicatu simul habere. Nec Concilium Tridentinum id prohibet; sed tantùm, ne quis in duabus ecclesiis contra antiquos canones conscribatur. Hodie tamen nemo absque dispensatione seclusâ consuetudine potest obtinere, sive in una, sive in diversis ecclesiis plura beneficia cujuscunque sint conditionis juxta Concilium Tridentinum* sess. 24. c. 17.

C. *PRÆTEREA* 14. *h. t. declarat idem Pont. habentem plures dignitates debere unam dimittere, & alteram retinere. Ubi notat Glossa, canonicum Regularem posse fieri Archidiaconum* can. 1. 58. dist. *& Monachum non posse esse Abbatem in duobus monasteriis. Jure tamen novo recipiens secundam dignitatem non habet hodie optionem retinendi, quam mavult; sed prima ipso jure vacat: & si contendat utramque retinere, privatur utraque* c. de multa h. t. inf.

C. *CUM NON IGNORES* 15. *h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Genuensi, quòd si beneficiatus electus ad aliam Ecclesiam contendat utramque habere: sit contentus primâ; quia non est conveniens, ut unus clericus locum habeat in duabus ecclesiis, nec est admittendus electus cum scandalo eligentium; si nolint eum in alia Ecclesia residere. Hinc notandum est, consentientes in unum posse ob scandalum in eundem dissentire; si nimirum velit utramque Ecclesiam habere. Notat tamen Glossa, quòd si electus ad secundam ecclesiam velit primam dimittere, non possint ampliùs dissentire, qui in eum consenserunt* c. cum inter canonicos de elect.

C. *CUM SECUNDUM* 16. *h. t. Innocentius III. rescribit, quòd si quis ordinetur Subdiaconus sine titulo, & nemine præsentante; Episcopus ordinans, vel ejus successor teneatur ei subministrare necessaria ad congruam sustentationem, donec provideatur de beneficio competente: immo mandat Pontifex, ut si Episcopus nolit id exequi, debeat compelli per censuras ecclesiasticas; quia clerici debent vivere de patrimonio JESU CHRISTI, cujus obsequio deputantur. Procedit textus, dummodo clerici ordinati non habeant patrimonium; nec aliunde, ut possint congruè vivere. Hinc successor etiam gravatur hoc onere, ne scilicet clericus cum dedecore mendicet. Verùm in hac provisione sunt attendendæ etiam facultates Ecclesiarum. Rursus si ordinans existimavit clericos idoneos ad ordines; debet etiam eosdem reputare idoneos ad beneficia.*

C. *INTER CÆTERA* 17. *h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Senonensi, eum, qui scienter confert beneficium, quod non potest conferre ignoranti, teneri primam præbendam vacaturam eidem conferre; ne videatur fraudulenter primam contulisse. Immo declarat etiam, quòd si Episcopus concessit Petro beneficium, quod non poterat concedere, & id sciebat, & Petrus id nesciebat, tenetur Episcopus aliud beneficium simile dare Petro.*

C. *CUM JAM DUDUM* 18. *h. t. rescribit idem Pont. non posse eligi ad beneficium, qui plures habet dignitates absque dispensatione, quinimo si electus ante confirmationem præsumat ministrare, cassatur ejus electio: quòd si post cassatam electionem adhuc ministrat, fit ineligibilis. Ubi notat Glossa, eum, qui scienter eligit habentem plures dignitates, & præbendas, non posse eundem repellere: sed Judex debet illum excludere.*

C. DILECTUS 19. b. t. rescribit idem Pont. quòd si quis recipiatur in canonicum cum stallo in choro; debeat ei prabenda assignari; cùm primùm se facultas obtulerit; & interim debeat participare de distributionibus quotidianis. Ubi notandum est, ex hoc textu posse aliquem recipi in canonicum sine prabenda; quod tamen procedit, dummodo ei quid aliud assignetur tanquam canonico: & pactum, quòd nihil sit accepturus, non valere. Ubi tamen notat Glossa, tales eligendos non debere excedere numerum binarium, vel ternarium.

C. TUÆ FRATERNITATIS 20. b. t. rescribit idem Pont. quòd si ad unam prabendam duo clerici ob importunitatem petentium eligantur, talis electio de rigore juris sit cassanda, quia ut ait Pontifex, si duo eandem prabendam retinerent, id esset contra Concilium Turonense; ubi probibetur divisio prabendarum, ne una prabenda conferatur duobus. Verùm si redditus suppetant, ex una possunt dua prabenda fieri, quando vacat.

C. NISI ESSENT 21. b. t. Idem Pont. rescribit, Judicem factum arbitrum inter duos litigantes provisos posse uni dare beneficium, & alteri provisionem annualem ex eodem beneficio, dummodo id non procedat ex pacto partium: ad quam tamen provisionem prastandam non tenetur ejus successor. Ubi notandum est, aliqua tolerari pro bono pacis, qua aliàs reprobarentur. Rursus pactum partium circa spiritualia esse illicitum. Notat etiam Glossa hic, in beneficialibus providendis sicut in matrimonio contrahendo non posse intervenire arbitrium, sed jus canonicum. Rursus ex qualitate persona prasumi licitum, quod aliàs esset illicitum argum. c. Lugdun. 9. q. 2.

C. PRO ILLORUM 22. b. t. Idem Pont. declarat, quòd si canonici obtinuerint à Papa super certo numero Canonicorum, quem ipsi deinde non servant: si Papa velit, aliquem admitti supra numerum cum stallo, loco, & distributione non possunt uti exceptione numeri, immo tenet excommunicatio contra ipsos. Rationem etiam reddit Pontifex, eò quia par non sit, ut illi canonici suum statutum, seu privilegium obtendant; & hoc pratextu, quasi legem velint Pontifici imponere, quam ipsi negligunt observare. Tum quia Pontifex de absoluta potestate potest quibusvis particularibus Ecclesiarum statutis derogare; tametsi illud sinè gravi, aut justa causa facere non soleat. Ex hoc textu deducitur, per investituram non accipi possessionem: & qui facit contra suum privilegium propria authoritate illud perdere.

C. TUIS QUÆSTIONIBUS 23. b. t. rescribit idem Pont. clericos in minoribus constitutos de patrimonio habentes, unde possint congruè sustentari, quamvis nondum habeant beneficium ecclesiasticum; posse ad ordines superiores promoveri, dummodo aliud canonicum impedimentum non obstet, idque etiam habetur in Tridentino sess. 21. de refor. c. 2. Ex hoc textu liquet, probiberi Episcopo ordinare quemquam in majoribus, nisi de sua, vel paterna hareditate subsidium habeat; quod idem est, ac de bonis patrimonialibus; sub quibus intelligitur non solùm quicquid ex bonis paternis filio obvenit, sed etiam quidquid aliunde ex quavis causa ad ipsum pertinet, quia tunc satisfit intentioni canonum, & Concilio Tridentino sess. 21. c. 1. sufficit enim, si clericus undecunque habeat victum; dummodo non mendicet. Debent tamen redditus necessarii ad congruam sustentationem constitui super re certa, ut sciri possit, an sufficiant honesta sustentationi; hinc non potest quis promoveri ad sacros ordines titulo sustentationis, quem habet ex sola industria, & arte. Rursus hac sustentatio debet fundari super rebus immobilibus, quia res mobiles facilè extinguuntur, vel consumuntur.

C. ACCEDENS 24. b. t. declarat idem Pont. quòd clericus absens per alium, vel alius magis pro ipso possit de beneficio investiri. Ex quo textu liquet, posse beneficium acquiri absenti sive investiatur absens per alium, scilicet per Procuratorem; sive investiatur alius, seu Procurator pro suo Domino, adeò ut dupliciter possit beneficium conferri absenti, ut notat Panormitanus hic num. 1.

C. DILECTO 25. b. t. rescribit idem Pont. quòd si numerus prabendarum sit certus, vacante unâ prabendâ non possint duo ad illam eligi, nec per Legatum Papa; quia jus spirituale non potest diuidi: quòd si electi accipiant dimidiatos fructus, tenentur restituere; & electio nullius est valoris: quòd si agatur cum uno, & condemnetur; condemnatio hac non nocet alteri electo: & alter etiam condemnari debet. Hinc liquet, solam perceptionem beneficii spiritualis, & solam tolerantiam Pralati non facere Canonicum; sed solam canonicam electionem. Liquet etiam ex hoc textu, duos ad unam prabendam non posse regulariter eligi.

C. VACANTE 26. b. t. Idem Pont. declarat, ex rationabili causa posse Episcopum dividere unam prabendam in duas, dummodo qualibet portio sit per se sufficiens ad honestam clerici sustentationem: alioquin tenetur reintegrare prabendam divisam: si sint duo possessores, debet reintegrare de primò vacaturis. Consentit huic textui etiam Concilium Tridentinum sess. 21. de refor. c. 5. & sess. 24. c. 13. Ex hoc textu etiam colligitur, Pontificem ex causa rationabili posse permittere fieri, quod regulariter canones prohibent, ne scilicet prabendarum fiat divisio.

C. DILECTUS 27. b. t. Idem Pont. rescribit Episcopo Vercellensi, quòd si Papa mandet capitulo, ut conferat alicui prabendam, qua vacat, & canonici alteri eam conferant, collatio teneat: sed teneantur acceptare prasentatum Papa in canonicum, & providere de redditibus, donec aliam prabendam assequatur Ubi Pontifex in pœnam mandati sui prateriti, jubet, canonicum ultra numerum recipi cum spe futura prabenda. Verùm in vigore tunc canonicus non habet prabendam, nec jus in illa, sed tantùm ad illam: posset tamen dici habere beneficium, quia jure percipit distributiones quotidianas, & habet vocem in capitulo, & stallum in choro.

C. DE

C. DE MULTA 24. h. t. Ex Concilio Generali idem Pont. statuit, ut habens personatum, vel beneficium curatum, si aliud simile accipiat ipso jure privatus sit primo: quòd si contendat illud retinere, spolietur etiam altero. Rursus ut is, ad quem spectat conferre, conferat primum beneficium, cui convenit, quòd si differat conferre ultra sex menses, collatio devolvatur ad alios, & de suis proventibus cogatur solvere tantùm Ecclesiæ, quantum constat fuisse receptum à tempore vacationis beneficii. Rursus prohibet Pontifex, ne quis in eadem Ecclesia præsumat habere plures dignitates, vel personatus, tametsi sint sine cura, & demum declarat cum sublimibus, & litteratis personis posse Pontificem dispensare; si ratio postulet, eò quia sint honorandæ majoribus beneficiis. Ubi notandum est, beneficium curatum dici, cui singulariter, & principaliter præficitur clericus ad curam fori pœnitentialis necessariò exercendam per se, vel per temporalem Vicarium, ut notat Flaminius de restit. lib. 2. q. 1. num. 107. Rursus beneficium, quod habet curam jurisdictionalem etiam fori exterioris, ut vicariatus, Officialatus, Decanatus, quamvis curam habeat, posse dici curatum, censent aliqui; sed communior sententia est, non sufficere ad inducendam incompatibilitatem beneficiorum, de qua loquitur textus. Beneficium verò non curatum esse, cui non est annexa cura animarum. Cæterum contendere dicitur, ut notat Glossa hic, qui post litem contestatam in judicio vult retinere beneficia. Rursus notandum est, in Episcopatu non vacare priora beneficia, nisi post consecrationem c. cum inventis de elect. Rursus primum beneficium non deperdi per solam receptionem; sed per receptionem corporalem.

C. GRAVE NIMIS 29. h. t. statuit idem Pont. cum Concilio Generali Lateranensi, ut Ecclesiarum Prælati ad ecclesiastica beneficia prætermissis indignis assumant idoneos; & fiat de hoc annuatim in provinciali Concilio diligens inquisitio; adeò ut qui post primam, & secundam monitionem factam à Concilio provinciali, adhuc culpabiliter confert beneficia indignis, sit suspendendus per ipsum Concilium à beneficiis conferendis, & ab eodem Concilio instituenda est persona idonea; quæ interim beneficia conferat, & Pontifex mandat, hoc idem servari circa capitula, quæ delinquunt: sed circa metropolitanum delinquentem mandat Pontifex, ut Concilium denunciet superiori, & relinquat ejus arbitrio. Rursus ut hæc suspensio sit reservata Papæ vel propriis Patriarchis. Hæc decretalis Concilii Lateranensis fuit etiam innovata per Concilium Tridentinum sess. 7. de refor. c. 1. ubi statuitur, ut inferiora beneficia ecclesiastica non nisi personis dignis, & habilibus conferantur: alioquin facta collatio sit nulla, quod tamen intelligendum est, de collatione facta indigno; non verò de illa, quæ fit digno prætermisso digniore. Rursus notat Glossa, quòd si Episcopus ob negligentiam non conferat beneficium intra tempus statutum potestas transfertur ad capitulum c. nulla de concess. præbend.

C. EXTIRPANDÆ 30. h. t. rescribit idem Pont. ut abolitâ consuetudine, quâ Patroni Ecclesiarum parochialium, & alii, proventus ipsarum sibi vendicantes, curatis illarum relinquunt tam exiguam portionem, unde congruè sustentari non possunt; portio sufficiens non obstante quacunque consuetudine iisdem detur. Rursus qui habet parochialem Ecclesiam mandat Pontifex, ut per se ipsum illi inserviat non per Vicarium. Excipitur tamen quando est annexa dignitati, vel præbendæ, ob quam debet ipse servire majori Ecclesiæ, tunc enim illi permittitur, ut habeat Vicarium idoneum, & perpetuum canonicè institutum in parochiali, cui assignanda est congrua portio fructuum; alioquin est privatus illâ, quæ alteri idoneo confertur. Demum prohibet Pontifex, ne quis præsumat conferre alteri pensionem de proventibus Ecclesiæ quasi pro beneficio. Hanc decretalem innovat etiam Tridentinum sess. 7. de refor. c. 7. ubi potestatem deputandi idoneos vicarios perpetuos in quibuscunque beneficiis curatis, quæ unita reperiuntur quibuscunque ecclesiis cathedralibus, collegiatis, & monasteriis tribuit Ordinariis, non obstantibus privilegiis, & exemptionibus, quibuscunque. Notat Glossa, portionem sufficientem esse considerandam pro qualitate personæ, ut sibi, & suis sufficiat c. exposuisti, h. t. Rursus perpetuum Vicarium eum dici, qui authoritate Episcopi est institutus. c. Ad hæc de offic. Vic. Rursus beneficiatum non residentem in Ecclesia privari ipso jure sine ulla admonitione sua præbenda.

C. IN LATERANENSI 31. h. t. statuitur in hoc Concilio, ut Regulares pro ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, præsentent viros idoneos instituendos ab Episcopis. Sunt verò idonei, quos vel ipsa conversatio aptos reddit; vel probabile testimonium Prælatorum commendat, & qui Episcopis de cura plebis respondeant; Regularibus verò de temporalibus rebus rationem reddant: & prohibet Pontifex, ne Regulares hujusmodi viros idoneos audeant amovere Episcopis inconsultis. Ex quo textu colligitur, institutionem in ecclesiis, quæ pleno jure non spectant ad Religiosos, non pertinere ad ipsos, sed ad Episcopum. A contrario verò sensu deducitur in ecclesiis, quæ pleno jure spectant ad Religiosos institutionem etiam ad ipsos pertinere.

C. LICET 23. h. t. Honorius III. mandat, ut absentibus pro studio Theologiæ ex privilegio dentur fructus præbendæ, non ita distributiones, quæ nonnisi præsentibus dantur. Ubi notat Glossa; quòd si in aliqua Ecclesia non sint præbendæ, sed tantùm distributiones, tunc absentes pro Theologia habent fructus habita ratione victûs quotidiani: alioquin indulgentia parum valeret.

C. EXPOSUISTI 33. h. t. Idem Pont. statuit, ut si evidens necessitas, vel utilitas postulet, (ut si canonici non possint sustentari de suis præbendis) Episcopus possit illas augere uniendo perpetuas capellas, reservatâ tamen congruâ portione pro Presbyteris Capellanis: & concordat Concilium Tridentinum sess. 24. de refor. c. 15.

15. *Hinc notat Glossa, duo frequenter inducere dispensationem, scilicet necessitatem, & utilitatem* c. talis 1. q. 7.

C. *DILECTUS FILIUS* 34. *h. t. rescribit idem Pont. ut impetrans beneficium, & non faciens mentionem, quòd conferatur ex donatione laici; adhuc impetratio sit valida, & litteræ sint executioni mandandæ. Ubi notat Glossa, quòd tametsi patronus laicus, non possit de jure à Papa compelli donare* c. cum dilectus de jure patron. *nihilominus quia per donationem factam collatio postea pertinet ad ecclesiasticam personam, cogi potest; quia tunc per donationem res sortitur naturam aliorum beneficiorum. Rursus si Papa præcipit alicui dare præbendam, sed canonici alteri conferant, collatio valet* c. Inter cætera c. Dilectus h. t. *Per hunc textum non censetur derogatum juri patronatus Regum, quale habet Rex Galliæ in Ecclesia Andegavensi præsentandi canonicos, nisi fiat expressa derogatio specificè, & determinatè sine ulla conditione, ut notat* Barbosa hic n. 4.

C. *SUPER* 35. *h. t. rescribit Gregorius IX. Argentinensi Episcopo, pueros, & beneficiatos non esse idoneos ad duo beneficia retento primo, quia tantùm ii censendi sunt idonei, qui possunt, & volunt servire Ecclesiæ, ubi notat Glossa, puerum vocari, qui nondum est septennis respectu minorum ordinum, respectu verò Ecclesiæ, qui nondum est pubes, seu nondum complevit annum ætatis 14. (sicut respectu curæ infra 25. annum* ex Tridentino) *Rursus quia beneficium datur propter officium, & servitutem; beneficiatus non est idoneus primo retento ad secundum beneficium, cum utrique servire non possit. Hinc non faciens mentionem de primo beneficio, si litteras obtineat pro secundo, litteræ sunt subreptitiæ, & nullius valoris.*

C. *CUM CAUSAM* 36. *h. t. rescribit idem Pont. ob integrandam unam præbendam non esse aliam rescindendam. Ubi notat Glossa præbendam debere integram conferri. Sin tamen dividatur, talis divisio tolerari potest, donec integretur de aliqua vacante* c. tuæ fraternitati h. t.

C. *VENERABILIS* 37. *h. t. Idem Pont. declarat, ut vir quamvis non sit nobilis, nec eminentis scientiæ, debeat tamen admitti ad præbendam non-obstante in contrarium consuetudine Ecclesiæ, quia non nobilitas generis, sed virtutum claritas, & vitæ honestas faciunt virum idoneum Dei servum. Tum quia Christus elegit ignobiles, & pauperes ad Apostolatum, & apud eum non est acceptatio personarum. Hinc notat Glossa, non officere alicui ad obtinendum beneficium, si fuerit in servitute, quia tametsi servus quà talis non sit idoneus, si tamen fiat liber, est idoneus* c. 1. de serv. non ordin.

C. *CUM OLIM* ult. *h. t. Idem Pont. declarat, quod quando Papa scribit, ut provideat, vel faciat providere clerico in aliqua Ecclesia, id sit intelligendum tantùm de beneficio simplici non de dignitate, vel Rectoria. Hinc notandum est, in litteris ad beneficia concessis, communi nomine beneficii non intelligi beneficia curata, nec dignitates: non quia inter beneficia ex proprietate sermonis non connumerentur, sed quia sint ultra intentionem concedentis. Ratio etiam assignatur à Glossa, quia non omnis, qui censetur in communi dignus ad beneficium, est dignus ad dignitatem, vel curam animarum.*

IN SEXTO.

C. *SUSCEPTI* 1. *h. t. Clemens III. extendit capitulum de Monachis hoc titulo ad omnes Religiosos, & exemptos, ut scilicet Ordinarii non admittant præsentatum à Religiosis etiam exemptis, nisi priùs eidem assignetur, unde possit sustentari, solvere Episcopalia iura, & alia onera portare non obstante quacunque consuetudine in contrarium. Idque statuit Pontifex, ne Ecclesia minus idoneis personis conferantur. Cæterum si Religiosi quamvis exempti nolint assignare competentes fructus; potest illos Episcopus ad id adigere, quia in hoc casu sunt subditi. Hic textus est clarus, & Pontifex solùm dicit statutum contentum* c. de Monachis *non solùm comprehendere Religiosos non exemptos, sed etiam exemptos, & omnes alios habentes jus præsentandi, ut nimirum Episcopi nullum præsentatum acceptent, cui de fructibus Ecclesiæ non fuerit assignata sufficiens, & congrua sustentatio.*

C. *LICET* 2. *h. t. Idem Pont. declarat, collationem omnium beneficiorum vacantium in curia pertinere ad summum Pontificem; & si secus fiat factum sit irritum. Ubi notatur quòd Papa debet conferre infra mensem, quo elapso debet conferre Episcopus, ad quem spectat per se vel per vicarium generalem. Quòd si elapso mense adhuc vacet, potest Papa conferre si Episcopus non contulit; quia post mensem est locus præventioni; & hic mensis incipit currere à die vacationis exclusivè, seu non computato die vacationis, quia fit in favorem Ecclesiæ. Cæterum Papa habet plenissimam dispositionem in toto orbe terrarum, ne Ecclesiæ diu maneant viduatæ pastoribus. Notat Glossa hunc textum non solùm esse intelligendum de collatione, sed etiam de præsentatione spectante tamen ad clericos, non ad laicos; quia præsentatio Patroni clerici habet vim electionis ex Innocentio in* c. cum autem 2. de jure patron. *immo comprehenduntur etiam illa, quæ possunt laici conferre ex privilegio Papæ.*

C. *STATUTUM* 3. *h. t. Gregorius X. in Concilio Lugdunensi moderatur statutum Clementis III. ut nimirum Episcopi per se, vel si in remotis degunt per suos Vicarios Generales existentes in Diœcesibus, possint post mensem conferre dignitates, & beneficia vacantia in curia, si non fuerint priùs per Papam collata, numerando mensem à die vacationis, dummodo per suos Vicarios Generales in eorum diœcesibus existentes id legitimè egerint. Ubi notat Glossa, beneficia vacare in curia, idem esse, ac vacare apud sedem Apostolicam. Cæterum in hac collatione facienda per Ordinarium plura requiruntur. Primò quòd mensis sit elapsus. Secundò quòd per se ipsum conferat, si sit præsens.*

sens. Tertiò si non sit præsens per Vicarium generalem, non specialem. Quartò ut habeat speciale mandatum conferendi beneficia. Quintò ut conferat in sua diœcesi.

C. *QUAMVIS 4 h. t. Bonifacius VIII. rescribit quòd tametsi in beneficiis plenissima interpretatio facienda sit, litteræ tamen super beneficiis obtinendis, cùm sint ambitiosæ, debeant restringi; adeò ut si alicui super certa summa redditnum ecclesiasticorum mandetur provideri, debeat id intelligi de beneficiis, non de pensione, nisi pensio exprimatur. Quando verò Papa alicui mandat provideri in aliqua Ecclesia civitatis, vel diœcesis, declarat Pontifex, tale mandatum non se extendere ad Ecclesiam cathedralem. Sin verò mandet provideri in aliqua Ecclesia Provinciæ, tunc mandatum se extendit etiam ad Ecclesias Metropolitanas, & cathedrales. Notandum est quòd sicut impetrantes has litteras communiter sectantur honores, aut lucrum, & collatio Pontificis concedentis litteras tendit tunc in præjudicium Ordinarii collatoris, ut notat Glossa in* clement. 2. de offic. ord. *ideo rectè concludit Pontifex, litteras beneficiales à sede Apostolica emanantes esse strictè interpretandas; proinde non vult Pontifex in litteris beneficialibus nomine beneficiorum intelligi pensiones, quæ non sunt propriè beneficia, eò quia non habeant spirituale munus, aut officium annexum, sed consistant in sola perceptione ecclesiasticorum redditunm, adeò ut possint etiam laicis concedi* c. possessiones 16. q. 1. *Tum quia pensiones non obligant ad residentiam, sicut obligant beneficia, quæ dantur in titulum.*

C. *CUM DE BENEFICIO 5. h. t. rescribit idem Pont. quòd si Papa mandet, aliquem provideri de beneficio consueto assignari clericis sæcularibus, si legitimè, & pacificè clerici sæculares possederunt beneficium Regulare; adeò ut compleverint legitimam præscriptionem 40. annorum, possit de illo provideri. Rursus mandat, posse aliquem clericum sæcularem provideri de prioratu solito gubernari per Regulares, dummodo intervenerit legitima præscriptio 40. annorum. Ubi notandum est, consuetudinem non sufficere, sed requiri præscriptionem. Cæterum habetur regula generalis quòd beneficia sæcularia non debeant conferri nisi clericis sæcularibus, & regularia nonnisi Regularibus, quod etiam innovat Concilium Tridentinum* sess. 14. c. 10. *&* sess. 25. c. 21. de Regul. *ubi tolli desiderat commendas Abbatissarum, & Prioratuum Religiosorum sæcularibus fieri solitas, eò quia plerumque dubium sit, an beneficium sit sæculare, vel regulare, eò quia nunc per sæculares, & alias per Regulares fuerit gubernatum: quapropter Pontifex jubet attendi legitimam præscriptionem, & illis adjudicari pacificè, qui legitimè annis 40. præscripserunt. Quòd si præscriptio ex neutra parte sit completa, tunc inspiciendus est tenor fundationis, vel permitti debet arbitrio Episcopi, an tale beneficium Regularibus, vel sæcularibus conferri velit.*

C. *SUPER EO 6. h. t. Idem Pont. rescribit, ut habens personatum possit simul habere, & præbendam, cui sit annexa Ecclesia parochialis cum cura animarum sine dispensatione. Ratio hujus decretalis est, quia in Concilio Lateranensi tantùm prohibetur, ne quis plures dignitates ecclesiasticas, vel parochiales simul obtineat; qui autem habet dignitatem, aut personatum, cui annexa est Ecclesia parochialis in neutro delinquit. Ut nec etiam si quis habeat dignitatem, aut personatum, cui per se cura immineat animarum, ut est Decanatus, vel Archidiaconatus, & simul annexa est Ecclesia parochialis censetur habere duo beneficia curata, quia, ut notat Glossa hic, Ecclesia parochialis annexa præbendæ dicitur esse suppressa, & extincta, proinde æquiparatur quoad hoc simplici beneficio. Quia tunc cura animarum est actu penes Vicarium: habens enim hujusmodi dignitatem, personatum, vel canonicatum, debet hanc curam dare Vicario.*

C. *EUM CUI 7. h. t. Idem Pont. declarat, in beneficiis assequendis esse considerandum datam, non præsentationem, vel receptionem, & eum esse aliis præferendum, qui priùs habuit datam. Ubi notandum est, quòd ex collatione canonicatus acquiritur jus etiam sine receptione in canonicum; adeò ut per illam verè acquirat quis titulum beneficii, & constituatur Præpositus, canonicus, & Parochus, ut desumitur ex* c. si tibi absenti h. t. *& docent communiter Canonistæ, adeò ut per collationem acceptam, licèt possessione nondum secuta expiret reservatio, & jus reservantis circa tale beneficium.*

C. *SI PRO CLERICIS 8. h. t. declarat idem Pont. quòd si Papa mandet clericis pauperibus vel aliis, provideri de beneficiis etiam curatis, non debeant ob defectum sacrorum ordinum, quamvis de tali defectu in litteris non fiat mentio, repelli: sed provisus tenetur primis temporibus à jure statutis accipere ordines, quos beneficium postulat. Huic decretali concordat etiam Tridentinum* sess. 22. de refor. c. 4. *Notat Glossa hic, quatuor requiri, ut quis promoveatur ad parochiam. Primò scientia, secundò ætas, tertiò mores, & quartò Ordo; quod si primum, secundum, vel tertium desit, nec in litteris non fiat mentio, litteræ sunt subreptitiæ, & qui illas obtinuit, non promovetur* c. cum te de ætat. & qualit. *Rursus ordines sacros conferri in quatuor temporibus, in medio, & fine quadragesimæ; minores verò singulis diebus festivis* c. 1. 2. & 3. de tempor. ordin.

C. *SI CUM 9. h. t. rescribit idem Pont. quòd si Papa mandet aliquem recipi in Canonicum in ea Ecclesia, ubi Legatus Apostolicus per litteras, quibus obtemperatum non fuit, eum priùs recipi jussit, talis authoritate Papæ, & non Legati intelligatur receptus; adeoque in assecutione præbendæ sit præferendus aliis, qui post illum eadem authoritate recipiuntur in eadem Ecclesia. Hinc si Legatus mandet quòd Tertius provideatur de beneficio, ut de canonicatu primò [illegible]*

dum litteras sui Legati sit recipiendus, tunc recipitur authoritate Apostolica non Legati, & est præferendus in præbenda aliis receptis authoritate Legati, vel alia authoritate. Ratio est, quia superveniens authoritas Papæ absorbet quamcunque aliam authoritatem, proinde censetur gratia papalis.

C. MANDATO 10 h. t. rescribit idem Pont. quòd si Papa mandet Episcopo sub hac forma: provideas alicui de beneficio pertinente ad tuam, vel alterius jurisdictionem, id debeat intelligi de beneficio primò vacaturo. Sin verò plura simul vacent sit spectandum in litteris, quæ collatio primò nominetur, & ejus beneficium est dandum. Ratio prioris partis hujus decretalis est, quia si non provideretur de proximè vacaturo, posset gratia extingui: neque enim apparet ratio, cur potius esset conferendum sextum, vel septimum, si statim non sit conferendum illud, quod primò vacat. Ratio posterioris partis est quia aliàs esset in potestate Episcopi exonerare se ipsum, & gravare alterum providendo ex pluribus beneficiis simul vacantibus de illo, quod pertinet ad collationem alterius: vicissim si alter nollet providere de suo beneficio, posset & ipse frustrare mandatum Pontificis. Unde rectè Pontifex in hoc textu disposuit, ut servetur ordo scripturæ.

C. SI CLERICUS 11. h. t. rescribit idem Pont. quòd si Papa mandet canonicis, ut provideant Joanni de præbenda primò vacatura, & postea eundē recipiant in canonicum. si Joannes sit negligens in petenda prima præbenda, gratia expiret & non possit secundam petere; eo quia non sit canonicus: è contra si Papa conferat Joanni jus canoniæ, & factus sit canonicus authoritate Apostolica, & mandet canonicis, ut ei conferant præbendam primò vacaturam, & Joannes est negligens in illa petenda; potest adhuc aliam petere: ratio est, quia gratia non est extincta, & præfertur aliis (non tamen authoritate Pontificia spectantibus) alioquin facta collatio aliis in præjudicium Joannis, eo ipso collatio non valet. Ubi notat Glossa eum non dici negligentem, qui non habet potestatem expetendi c. ult. de elect. in antiq. Rursus si præbenda nondum fuit collata, adhuc qui fuit negligens potest eam petere c. si tibi absenti h. t. Sin verò post negligentiam istius, quis impetret à Papa beneficium, negligens non præfertur huic sed aliis; cæterum qui impetrat beneficium tenetur exprimere se esse clericum.

C. HI QUI 12. h. t. rescribit idem Pont. receptum in canonicatum authoritate Apostolica esse præferendum in præbenda aliis receptis etiam authoritate Legati. Quòd si Legatus habeat speciale mandatum, tunc dicitur receptus authoritate Apostolica, & præfertur aliis receptis. Ubi notandum est, gestum à Legato simpliciter non dici gestum authoritate Apostolica, sed quando est gestum cum speciali mandato Papæ. Hinc non valet regula, quòd prior in tempore sit potior in jure si agatur de jure ad rem, & unus habeat jus à Papa, & alter ab alio inferiore; secus est de jure in re, quia privilegia non tam considerantur ex tempore, quam ex causa, sic creditor dotalis præfertur aliis creditoribus anterioribus.

C. SI POSTQUAM 13. h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Papa conferat canonicatum alicui, & mandet provideri de præbenda primò vacatura & nulli alij de jure debita; si canonici ignorantes mandatum conferant præbendam primò vacantem alteri ignoranti etiam mandatum, collatio sit nulla; quia canonicus authoritate Apostolica factus habet jus ad primam præbendam, quam justè potest petere, & non potest alteri conferri, quamvis ignoranti mandatum: quia ut notat Glossa, collatio facta à Papa sub expectatione ligat manus Ordinarii, ne possit alteri eam validè conferre; tum quia collatio facta à Papa est primarius effectus, quem ipse Pontifex intendit.

C. DUDUM 14. h. t. rescribit idem Pont. quòd si Papa concedat suo Legato facultatem acceptandi resignationes beneficiorum, & illa conferendi: si Papa postea instituat aliquem canonicum Ecclesiæ legationis, & mandet executoribus deputatis, ut provideatur huic de præbenda primò vacatura; si vacet per resignationem, & interim Legatus eam conferat alicui, collatio non tenet, quia stat pro canonico creato à Papa, quamvis in mandatis nulla facta fuerit mentio de potestate concessa legato; quia sufficit decretum irritans quicquid attentatur contra decretum Papæ, cùm agatur de lucro electi ab Episcopo, non de præjudicio Episcopi. Ex quo textu colligitur Legatum, non Cardinalem sivè missum, sive natum non habere potestatem acceptandi resignationes, & conferendi beneficia nisi ex speciali mandato, Legatus verò Cardinalis habet hanc facultatem ex sola generali legatione. Rursus infertur, decretum irritans positum in reservatione ligare etiam ignorantes, præsertim si agatur de præjudicio gratiæ concessæ alteri, tunc non est necesse, quòd gratia notificetur alteri.

C. QUIA SÆPE 15. h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Papa mandet provideri primo de præbenda, deinde mandet provideri secundo de præbenda, & dignitate in eadem Ecclesia, si præbenda, quæ vacat, est annexa dignitati præfertur secundus, cui est danda: secus si sit sola præbenda, quæ vacet, tunc enim præfertur primus. Ratio est, quia præbenda annexa alicui dignitati, officio, vel personatui, regulatur secundùm dignitatem, officium, vel personatum, cui annectitur l. cum principalis ff. de reg. jur. & reg. accessorium eod. in 6. atqui in textu primus est provisus de sola simplici præbenda, & secundus de præbenda, cui sit annexa dignitas, proinde si primò vacat præbenda, cui est annexa dignitas, debet secundus præferri primo.

C. CUM IN ILLIS 16 h. t. rescribit idem Pont. Primò quòd si Papa mandet aliquem provideri de personatu, dignitate, vel aliis beneficiis quibuscunque, non intelligatur de curatis, nisi

mentionem faciat etiam de habentibus curam animarum, neque intelligatur de beneficiis, ad quæ per electionē solent assumi, nisi fiat expressa mentio. Secundò cum collatio, præsentatio, institutio maximè differant; si Papa mandet, provideri de beneficio spectante ad collationem alicujus, tunc mandatum non extenditur ad beneficium spectans ad præsentationem, vel institutionem, nec è contra, quia mandatum tunc restringitur. Tertiò si mandet provideri de beneficio spectante ad collationem, vel præsentationem aliquorum, non extenditur mandatum ad beneficium spectans ad collationem, vel præsentationem alterius illorum, nisi agatur communiter, vel divisim. Quartò si mandet provideri de beneficio spectante ad collationem unius, non extenditur tunc mandatum spectans ad collationem plurium. Ubi notat Glossa, in gratiis Apostolicis, ut in spectativis beneficiorum, & dignitatum beneficia non esse intelligenda curata, quamvis ponantur verba generalia. Rursus sub nomine provisionis, & dispositionis non intelligi electionem, nisi exprimatur. Rursus præsentationem, collationem, & institutionem in materia odiosa differre, nisi aliunde constaret de mente superioris: quia tunc non videtur curandum de verbis. Cæterum præsentatio est electio personæ, per quam non acquiritur jus, nisi quòd Patronus non possit variare. Institutio est confirmatio. Collatio verò quando pleno jure diœcesanus providet: hæc tamen, quæ in rigore distinguuntur, persæpe in jure confundi solent.

C. *SI TIBI 17. h. t. rescribit idem Pont. quòd si Episcopus conferat beneficium Petro absenti, licèt non acquirat jus in beneficio, nisi ratum habeat, Episcopus tamen non possit illud alteri conferre, nisi Petro notificet collationem, eique det terminum consentiendi; quòd si non consenserit, potest elapso termino illud beneficium alteri conferre: quòd si Episcopus non conferat, adhuc possit Petrus præstare consensum, quamvis terminus sit elapsus, & tunc beneficium non potest ampliùs ab Episcopo alteri conferri. Ubi notat Glossa, quòd absens, & consentiens per solum titulum acquirit dominium, & jus, secus tamen in rebus profanis. Rursus per collationem absolutè factam postquam acceptata est, in beneficio acquiritur jus in re: si tamen collatio fiat absenti ante acceptationem, dat tantùm jus ad rem. Ratio cur Episcopus beneficium semel uni collatum non possit ampliùs alteri conferre etiam ante acceptationem, est, quia collatio beneficii per hoc differt à donatione: quia collatio beneficii quamvis cedat in lucrum, & commodum beneficiarii, ejúsque respectu sit donatio; non est tamen ex parte conferentis propriè donatio: quia Episcopus confert beneficia vacantia ex necessitate, & officio, cùm non possit ea sibi retinere; proinde conferendo beneficia fungitur proprio officio* argum. de jur. Patron. *In donatione autem, qui donat, potest, quod donat, sibi retinere, quia donatio procedit ex libera voluntate donantis: hinc donator ante acceptationem donatarii potest*

rem donatam sibi retinere: non ita collator beneficii potest collatum beneficium ante acceptationem beneficiati illud sibi retinere.

C. *EUM QUI 18. h. t. rescribit idem Pont. quòd si habens beneficium curatum vi aliud curatum occupet, vel scienter se injustè introducat in eo, ipso jure sit privatus primo. Rursus, qui authoritate propria non verentur occupare dignitates, personatus, aut alia quæcunque beneficia, eo ipso jus amittant, si quod in beneficiis taliter occupatis, vel ad ea iisdem fortassis competebat. Ex quo textu liquet, habentem unum beneficium curatum, si recipiat alterum simile, privari primo, præsertim si violenter se intrudat: dicitur enim intrusus, qui sine Diœcesani, & alterius superioris consensu, & authoritate possessionem apprehendit beneficii, ut notat Flaminius* de resig. benefic. lib. 7. q. 1. num. 114. *Hinc intrusus, & violentus differunt inter se, quia potest quis authoritate propria sine violentia adire possessionem beneficii pacifica dexteritate, & præventione excludente violentiam.*

C. *IS CUI 19. h. t. rescribit idem Pont. quòd quoties Papa dat facultatem alicui Executori conferendi beneficium personæ idoneæ, non potest Executor illud conferre habenti aliud simplex beneficium sufficiens: quia quamdiu illud retinet non est persona idonea. Quòd si in litteris addatur clausula, ut Executor provideat de beneficio etiam habenti aliud, tunc si illud est unicum, & simplex sine cura animarum debet providere: quòd si in litteris dicatur, ut provideat de beneficio habenti plura, non extenditur nisi ad duo simplicia sine cura animarum: alioquin provisio facta est irrita: ex quo textu duplex colligitur generalis regula, quarum prima est, ut habens potestatem authoritate Papæ providendi alteri, non possit providere aliud obtinenti beneficium sufficiens, nisi illud prius dimittat; vel in litteris exprimatur potestas conferendi personæ etiam beneficiatæ. Secunda est, ut supposita tali potestate hæc pluralitas solùm comprehendat duo simplicia beneficia: quod etiam procedit de jure novo in Concilio Tridentino* sess. 24. c. 17. de refor. *Cæterum qui contra hunc titulum plura habet beneficia, non potest sine prævia cognitione causæ excludi à possessione.*

C. *SI BENEFICIA 20. h. t. rescribit idem Pont. quòd si Ordinarius conferat beneficium reservatum per aliquod decretum sedi Apostolicæ, & qui accipit, ignorat talem reservationem, vel collationem factam à Papa alicui, & accepto secundo renunciat primo, quod habebat incompatibile, si postquam scivit, fuisse reservatum, & collatum à Papa, statim dimittit secundum, recuperat primum sine nova collatione. Rursus hoc idem faciunt alii, qui hac occasione renunciârunt, dummodo difficultatem non adhibuerint in dimittendis secundis, quia tunc non possunt ampliùs reverti ad primum. Ex quo textu liquet, collationem, seu reservationem beneficii factam à Papa, ligare manus Ordinarii collatoris etiam ignorantis* [illegible] rantis

pantis, adeò ut collatio in contrarium facta sit irrita c. si postquam h. t. Verùm Pontifex ex sua Clementia subvenit illis, qui per ignorantiam bona fide hujusmodi beneficia acceptârunt, ut nimirum si absque difficultate beneficia invalidè collata dimiserint, cùm primum sciverint, collationem esse invalidam, recuperent tunc prius beneficium dimissum: secus si difficultatem opposuerint: quia difficultas in dimittendo indicat pravam cupiditatem in retinendo. Textus autem procedit, quamvis Episcopus scienter contulerit secundum beneficium; quia sufficit ignorantia accipientis.

C. NON POTEST 21. h. t. rescribit idem Pont. dispensationem super pluralitate beneficiorum non prodesse illi, qui beneficium licèt modicum in ea obtinenda subticuerit, quia dispensatio tunc est nulla. Rursus indultum Apostolicum, ut possit quis duo beneficia curata recipere, simulque retinere, esse intelligendum de duobus primis beneficiis, quæ cum cura post dictum indultum quis obtinuerit. Rursus quando obtinenti beneficium de aliquo alio beneficio contingit provideri, per hoc cum ipso, ut primum beneficium cum secundo retinere valeat, non intelligi dispensatum, sed solùm quòd facta gratia non sit subreptitia. Ex quo textu colligitur in gratiis beneficialibus taciturnitatem alicujus qualitatis vitiare litteras c. dudum c. si motu proprio. Rursus dispensationes esse odiosas, utpote derogantes juri communi, proinde restringendas c. 2. de filiis Presbyt. in 6. Cæterum simplex narratio de beneficio habito non inducit dispensationem super beneficio de novo obtento simul retinendo, sed tantùm excusare à vitio subreptionis.

C. SI APOSTOLICÆ 22. h. t. declarat idem Pont. quòd si Papa confirmet mandatum Legati super provisione facienda in aliquo canonicatu vacaturo, censeatur illud mandatum esse Papæ, qui si mandaret alios providendos in eadem Ecclesia, primus esset præferendus. Ex quo textu colligitur, quòd confirmans actum videatur actum facere, qui propterea tribuatur confirmanti. Rursus notat Glossa, Legatum in suis actibus gestis virente legationis non debere dicere authoritate Apostolica, sed authoritate legationis.

C. SI MOTU PROPRIO 23. h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Papa habenti beneficium conferat aliud motu proprio nulla facta mentione de primo, collatio sit valida. Verùm ut cognoscatur contulisse secundum beneficium motu proprio, debet id exprimi in litteris. Secus si Papa conferat ad petitionem alicujus, & non fiat mentio primi beneficii obtenti, tametsi modicum sit, collatio est subreptitia, & nulla. Notandum est, Pontificem tunc dici motu proprio aliquid facere, quando id facit ex mera liberalitate, vel sola proprii animi inductione nullis ad illud precibus permotus: etenim qui ad alterius preces, & rationes movetur, censetur moveri ab alio, proinde non procedere motu proprio. Rursus tunc censeri gratiam motu proprio concessam, quando Pontifex in litteris expressè asserit, se motu proprio id concedere, & Barbosa notat id procedere quamvis constaret, talem gratiam fuisse ab impetrante petitam, quia adhuc potest Pontifex non habere rationem ad preces sibi oblatas, & ex propria animi inductione moveri ad conferendum beneficium, si enim in litteris adjiciatur, se motu proprio illud concedere, adhuc collatio non obstantibus oblatis precibus, dicitur facta motu proprio, quia tunc preces non sunt causa concessionis, sed tantùm occasio, ut rectè notat Decius c. 2. de rescript. num. 23.

C. SI PLURIBUS 24. h. t. Idem Pont. declarat, quòd si vacent simul plura beneficia nulli de jure debita; & Papa conferat uni beneficium in genere. Si illud conferat motu proprio, sit collatio intelligenda de beneficio pinguiori: sin verò sint æqualia, tunc datur optio beneficiato intra decem dies eligendi, quod maluerit: sin verò non motu proprio, sed ad petitionem, tunc collatio intelligitur de beneficio minoris valoris: quòd si sint æqualia, is ad quem de jure spectabat conferre, intra decem dies debet eligere; & si non eligit, electio devolvitur ad alium. Hinc colligitur, quòd tametsi gratiæ, & litteræ beneficiales obtentæ ex prævia petitione sint restringendæ juxta c. quamvis h. t. si tamen motu proprio concedantur, recipiunt ampliationem, adeò ut gratia concessa motu proprio sit latè interpretanda. Cæterum si Pontifex scriberet de primo vacaturo, & plura simul vacarent, procedit tunc idem jus sicut in textu de beneficiis actu vacantibus. Notat tamen Glossa, decem dies currere à die notitiæ, ut in appellatione.

C. CUM IN ECCLESIA 25. h. t. rescribit idem Pont. quòd si Papa habenti beneficium conferat aliud motu proprio, quando ex consuetudine Episcopus habet præbendam canonicalem in capitulo; si quis provideatur de præbenda primò vacatura, & interim moriatur Episcopus, non intelligatur providendus de illa præbenda: quia Papa non intendit privare successorem Episcopum, nec augere numerum canonicorum, nec derogare consuetudini. Ex quo textu colligunt aliqui, Episcopum posse simul esse canonicum, sed falluntur, quia tunc jus canonicatus adnexum Episcopatui est privilegiatum, & sapit naturam dignitatis Episcopalis c. olim de judic.

C. SI TIBI 26. h. t. rescribit idem Pont. quòd si habens beneficium curatum acquirat aliud curatum: dum alius accipit fructus secundi ex causa, ut quando Episcopus accipit ex concessione Papæ ad tempus, non teneatur tunc relinquere primum beneficium curatum, unde quamvis in c. de multa, & in c. execrabilis Joan. XXII. extravagant. statuatur, ut habens beneficium curatum si recipiat aliud simile eo ipso vacet primum, id in præsenti textu non vult Pontifex intelligi de beneficio curato, cujus fructus percipiat alius, ut in textu Episcopus: ratio est, quia in effectu non dicitur obtinere beneficium, qui fructus illius non percipit,

C. CUI DE NON 27. h. t. Idem Pont. declarat, mandata Papæ non esse extendenda ad alios casus, quam ad expressos, proinde

unde cum mandatur alicui provideri de præbenda non sacerdotali, non posse provideri de sacerdotali etiam volenti. Ut etiam si mandetur provideri de integra præbenda, non potest provideri de dimidia etiam volenti. Ut etiam si præbenda sit certi valoris, non potest provideri de minori etiam volenti. Ratio est perspicua, quia fines mandati debent strictissimè servari, adeò ut nec plus, nec minus fiat, quàm expressum sit in mandato. Id enim ut notat Decius in regul. in eo, quod plus est n. 14. ff. de regul. jur. speciale est in mandato. Notat tamen Glossa, quòd si in provisione dicatur simpliciter, provideatur de præbenda non possit dari dimidia, quia præsumitur integra, quæ mandatur, nisi Papa aliud exprimat.

¶ LICET EPISCOPUS 28. h. t. declarat idem Pont. quòd postquam curatus accepit aliud beneficium simile, estq; in eius pacifica possessione, vel saltem per ipsum stat, tunc Episcopus possit primum beneficium conferre alteri, non tamen dare corporalem possessionem non vocato primo curato, eò quia adhuc posset ei competere jus retinendi. Ex quo textu infertur ad inducendam vacationem primi beneficii incompatibilis per assecutionem secundi, non sufficere solam eius collationem, & acceptationem; sed ulteriùs requiri, ut quis sit assecutus pacificam possessionem, non solùm de facto, sed etiam de jure, seu non litigiosè. Ex hoc textu Glossa etiam limitat, c. de multa in antiq. eod. 1. quia licèt jus commune resistat obtinenti plura beneficia incompatibilia: nihilominus Papa ex benignitate non vult inauditum spoliari possessione secundi, eò quia fortassis habeat titulum illud retinendi, ut privilegium, vel dispensationem, unde debet causa cognosci.

¶ EI CUI. 29. h. t. declarat idem Pont. quòd si simpliciter mandetur, ut quis provideatur, non possit tunc provideri de præbenda sacerdotali, si non habeat ætatem ad suscipiendos ordines, sed debere aliam expectare. Hinc colligitur, quòd tametsi simplex mandatum providendi de præbenda includat etiam sacerdotalem, id tamen intelligitur, dummodo impetrans sit in legitima ætate ad sacerdotium. Notat tamen Glossa, quòd si in litteris adiiciatur clausula: non obstantibus quibuscunque, quæ effectum nostrarum litterarum impedire, vel differre possint, tunc provisus accipit præbendam, & expectat ætatem.

¶ SI PAUPER 30. h. t. Idem Pont. declarat, Quòd si pauper Clericus carens beneficio jubeatur per Episcopum provideri, & antequam ei fiat aliud beneficium assequatur, non teneatur Episcopus ei providere, eò quia tunc cesset causa mandati, quæ fuit paupertas. Hinc notat Glossa, in causa speciali, ubi non exprimitur pauper, si beneficium obtentum non est incompatibile cum illo, de quo dicitur provideri, debeat Episcopus eidem providere. Notandum est, huiusmodi rescripta, quibus Pontifex mandat, ut clericus pauper provideatur de beneficio, dici rescripta justitiæ, eò quia sit potius justitia, quàm gratia, quia clerico ex iure canonico est debitum beneficium, quo possit congruè sustentari. Cæterum cessante causa mandati, cessat, & ipsum mandatum.

¶ SI A SEDE 31. h. t. Rescribit idem Pont. si Papa, vel eius Legatus conferat beneficium uni, & Ordinarius alteri eodem die, adeò ut non possit constare de prioritate collationis, tunc sit potior conditio possidentis, quòd si neuter possideat, præferendus sit electus a Papa, vel Legato ob ampliorem prærogativam. Ubi notat Glossa, quòd si Papa conferat uni, & Legatus alteri, collatio facta a Pontifice præfertur eodem modo. Rursus solum Legatum Cardinalem à latere posse conferre beneficia, non verò alios Legatos, nisi de speciali mandato.

¶ CUM SINGULA 32. h. t. prohibet idem Pont. ne Religiosus sine authoritate sedis Apostolicæ præsumat habere duos prioratus, vel ecclesias habentes curam animarum, tametsi cura debeat exerceri per Presbyteros à se præsentatos, & institutos ab Episcopo, nisi fortassis unum beneficium dependeat ab alio, vel ambo sint connexa. Quòd si habens unum beneficium alterum recipiat, mandat Pontifex, ut primum statim dimittat, eò quia sit illo privatus ipso jure: & si illud nolit dimittere, privatur utroque, & efficitur ineligibilis. Rursus non vult Pontifex, ut prioratus, ecclesia administratio, vel officium unius monasterii consueti gubernari per Monachos eiusdem Monasterii, committantur Monachis alterius monasterii, & si commissa fuerint, mandat, ut revocentur: & secus facientes, & commissa non revocantes, privantur ea vice potestate ordinandi. Rursus si loca non sint exempta, ordinat Episcopus, si exempta Papa. Demum recipientes, & eligentes fiunt ineligibiles ipso jure. Ex quo textu liquet, Papam nolle, ut Religiosi habeant plures ecclesias sine dispensatione Sedis Apostolicæ, nisi sint unitæ, & connexæ, quia beneficium connexum non causat incompatibilitatem, ut enim notat Gonzalez in regul. 8. cancell. Glossa 5. § 7. connexa habentur pro uno Ubi etiam notat Glossa, singula beneficia singulis esse committenda personis, quòd etiam procedit de Prioratibus.

¶ CUM IN ECCLESIIS 33. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si in ecclesia sint recipiendi canonici, & beneficia conferenda, præsentes canonici, si commodè fieri possit, debeant vocare absentes, nisi contraria consuetudo obstet: imo ubi non est talis consuetudo, si absentes non vocati instent, omnia attentata revocari debent: ubi à contrario sensu notat Glossa, quòd si absentes non instent, valeant attentata, eò quia vocatio absentium non sit de substantia electionis c. ecclesia 2. de elect. Cæterum absentes vocandi sunt, quamvis sint extra Provinciam, dummodo commodè fieri possit. Excipitur tamen, quando quis est recipiendus ex præcepto superioris. Cæterum in alienatione, aliisque contractibus sunt etiam vocandi absentes.

¶ PRÆSENTI 34. h. t. declarat Pont. statutum Clementis Papæ relatum in c. licet de beneficiis in curia vacantibus, soli Papæ reservatis, locum habere etiam in beneficiis, quæ

Legati, vel Nuntii Apostolici, vel alii ad Romanam Curiam venientes, vel inde recedentes obtinent, dummodo in vicinia curia moriantur, perinde ac si in loco, ubi residet curia, morerentur. Rursus declarat Pontifex, hoc idem procedere, si sede vacante aliquis curialis, peregrinationis infirmitatis, recreationis, vel alia de causa in loco vicino moriatur, dummodo ibi domicilium, seu domum propriam non habeat. Rursus, si quis habeat domum, ubi degit curia, & ibi moriatur, beneficia non conferuntur per solum Papam, quia tunc non dicuntur vacare in curia. Demum si curia recedat ab uno loco, & aliquis curialis officialis ibi remaneat, vel dum sequitur curiam moriatur, quamvis in loco distanti, collatio spectat ad Papam, quia tum beneficium dicitur vacare in curia. Ubi notat Glossa, quòd si Papa non conferat intra mensem talia beneficia possint Ordinarii Collatores ea conferre. Rursus solam domûs possessionem, & domicilium aequiparari in isto casu, quamvis domus sit sibi, & aliis communis, & qui jurat suum non esse, iurat nec sibi commune esse. Caeterum ibi dicitur Curia regia esse, ubi Rex est cum suis Consiliariis, & aliis, qui eius lateri assistunt, ut ei consulant in regimine totius Regni: hinc propriissimè ibi est etiam Curia Sedis Apostolicae, ubi est Papa cum Cancellaria, & Tribunalibus, atque Officialibus, quos ad regimen ecclesiae adhibet, & tunc curiam propriè transferri, non quando solus Papa discedit, sed quando simul secum Cancellariam, Tribunalia, & officiales suos transfert, ut ut notat Garzias 5. p. de benefic. § 7. in regul. 3. Cancell.

C. *SI APOSTOLICA* 35. *h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Parochi moriantur Roma Sede vacante, vel ante mortem Papae, sed sede vacante ecclesiae parochiales non sunt provisae, earum provisio spectat ad Ordinarios non obstantibus c.* licet, *vel aliis dispositionibus, adeò ut caetera constitutiones, & extravagantes generatim, & indistinctè loquentes debeant restringi, & determinari per praesentem textum, idq; ob specialem rationem decidendi, quia est periculum animarum; ecclesiae enim parochiales non sunt diu privandae suis Pastoribus. Hinc nota à contrario sensu, id non procedere de ecclesiis non parochialibus.*

C. *SI CUI* 36 *h. t. Idem Pont. declarat, quòd si concedatur gratia alicui, ut conferat beneficia reservata Sedi Apostolicae personis idoneis, si re integra concedens moriatur; si personae providendae non erant expressae, gratia non expirat, benè tamen si erant expressae. Videtur textus desumptus* ex regul. jur. 16. *ubi dicitur: decet concessum à Principe beneficium esse mansurum, quod tamen Garzia* p. 6. c. 2. n. 301. *putat, id esse intelligendum de gratia, quae continet quid absolutum, & perfectum, cuiusmodi est facultas generalis sinè expressione certae personae, conferendi beneficia in hac, vel illa ecclesia. Est enim tunc magna praerogativa illius, cui talis facultas conceditur: secus est, si detur potestas providendi certae personae, quia tunc conceditur illi pura commissio, seu mandatum providendi, quod etiam in [illegible] persona, cui provideri mandatur. Notandum cum Glossa, huic textui non contradicere c.* 1. de renunciat. *quia ibi est sermo de gratia facta, hic verò de facienda; tum quia ibi gratia de re facienda eum respiciebat, qui providere debebat; hic verò etiam cui debet provideri.*

C. *SI EPISCOPUS* 37. *h. t. declarat idem Pont. quòd si Eipscopus det facultatem alteri Episcopo ordinandi, quos vult in sua dioecesi nullis expressis, & ille ordinet, non habentem titulum, teneatur ordinans ministrare necessaria vitae, donec obtineat beneficium, quod etiam jure novo confirmatur in Concil. Trident.* sess. 21. de refor. c. 2. *sin verò expressit personas, tunc tenetur Dioecesanus, ut etiam qui dedit licentiam suis, ut a quocunque ordinentur, tenetur etiam necessaria vitae dare, qui dat licentiam. Ratio huius dispositionis desumitur ex antiquis canonibus* c. non liceat, c. Episcopus, c. secundum Apostolum h. t. *ubi dicitur non esse quemquam in sacris ordinandum sine certo sustentationis titulo, & secus facientes in poenam teneri illos alere, donec per ipsos, vel alios eis sufficienter provideatur. Hinc notat Glossa, ordinantem debere inquirere, an promovendi habeant titulum, Episcopum verò, cui facta est commissio ab Ordinario ordinandi personas, non tenere quaerere, an sint idoneae; sed debere praesumere misisse idoneas.*

C. *QUAMVIS* 38. *h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Papa det facultatem Episcopo conferendi beneficia in genere, vel beneficia devoluta ad sedem Apostolicam, si priusquam Episcopus conferat, Papa alicui certae personae confert, vel mandat eidem conferri, valida sit collatio Papae non Episcopi, quia posterior specialis derogat primae gratiae generali, tametsi in speciali non fiat mentio de generali. Ubi notat Glossa, quòd si Papa dedisset licentiam in specie, vel si ex generali descendisset ad speciem, valeret prima, nisi in secunda fieret mentio de prima. Rursus notat Papam in conferendis beneficiis habere plenariam potestatem in toto Orbe.*

C. *SI IS CUI* 39. *h. t. Idem Pont. rescribit revocationem gratiae non tollere jus acquisitum, sed acquirendum non connexum cum acquisito; imò neque tollere acquirendum, quod non est connexum cum digniore acquisito, ut si fuit facta gratia alicui, ut possit acquirere canonicatum, praebendam, vel dignitatem, & acquisivit canonicatum, non dignitatem, revocatur gratia quoad Dignitatem, si haec non erat connexa canonicatui: secus si canonicatus erat coniunctus dignitati non revocatur gratia pro dignitate. Ratio dispositionis est, quia jus semel acquisitum in re, ordinariè nemini tollitur, nec revocatur: secus tamen est de iure ad rem, ut declarat textus, in quo dicitur ius in praebenda, vel canonicatu acquisitum non revocari, sed solùm jus ad dignitatem, vel officium.*

C. *QUODAM* 40. *h. t. declarat Pont. quòd si alicui detur canonia cum expectatione praebendae vacaturae; & alteri detur alia Gratia cum clausula, ut anteferatur; & interim vacet praebenda,*

prabenda, quæ conferatur primo ignoranter, gratia sit revocanda, & prabenda, si detur secundo, declarat Pontifex, neutrum in hoc casu habere jus in dicta prabenda, quia collatio facta priori post & contra decretum Cælestini, licèt ignoranter, non subsistit. Neque posterior habet jus in illa, quia posterior tantùm habebat jus ad prabendam, non in prabenda; cùm ejus collatio suam non præcesserit revocationem per illam est penitus sublata. Ubi notandum est cum Glossa, decretum Papæ ligare etiam ignorantes, & annullare ipso jure contrafactum, ut docent Canonistæ in c. si eo tempore de elect.

MANDATUM 41. & ult. declarat idem Pont. mandatum Papæ providendi alicui de beneficio pertinente ad collationem capituli non extendi ad beneficia, quæ Canonicus aliquis, ut singularis solet conferre. Rursus si beneficium spectet ad capitulum, & prabenda ad singularem Canonicum, non extenditur ad prabendam nisi mandatum dicat communiter, vel divisim de beneficio pertinente ad Capitulum, vel Canonicum. Ratio est, quia sub simplici non comprehenditur mixtum, nec è converso sub mixto comprehenditur simplex, nisi in materia favorabili, quæ latè interpretatur: unde provisio mandata de beneficio, cujus collatio pertinet ad unicum Canonicum singulariter non est facienda de beneficio pertinente ad collationem capituli in communi; neque vicissim, nisi mandatum includat clausulam, communiter, vel divisim.

IN SEPTIMO.

ROMANI 1. h. t. Julius II. in Concilio Lateranensi statuit, ut beneficiorum, vel dignitatum tam sæcularium, quàm regularium administratio neglectâ expeditione litterarum Apostolicarum, aut illis non expeditis, si suscipiatur, sit irrita, eò quia sit fraus restitutioni fructuum obnoxia. Volens enim Pontifex providere indemnitati beneficiorum, & dignitatum, prohibet, ne provisiones, concessiones, & gratiæ Apostolicæ sedis diu maneant in suspenso, sed perfectè ad actum juxta Apostolicas constitutiones deducantur, & Pontifex confirmat constitutiones Bonifacij, Alexandri, Pij, & Innocentij suorum prædecessorum quoad pœnas & censuras etiam privationis in eis expressas.

STATUIT 2. h. t. declarat Pius V. parochialium ecclesiarum collationes citra formam à Concilio Tridentino præscriptam factas, nullius esse valoris, nec ullum jus conferre præsertim si sint contra formam quoad examen per concursum faciendum præscriptam.

UT NON SOLUM 3. h. t. Idem Pont. jubet, ut non solùm dignis, verùm magis idoneis repertis juxta Concilii decretum parochiales Ecclesiæ conferantur, & decernit, quòd si Episcopus minus habilem, posthabitis magis idoneis elegerit, possint ij, qui rejecti fuerint, ab hujusmodi mala electione ad Metropolitanum; vel si ipse eligens Metropolitanus, vel exemptus fuerit ad Viciniorem Ordinarium ut sedis Apostolicæ Delegatum, vel ad ipsam sedem Apostolicam appellare, & prælectum ad novum examen coram ipso appellationis Judice, & ejus Examinatoribus provocare, quòd si constiterit de prioris eligentis irrationabili judicio, eo revocato, parochialis Ecclesia magis idoneo per eundem Judicem appellationis authoritate Apostolica conferatur, nec hujusmodi appellatio interposita impedit, vel suspendit, quo minus electio per Ordinarium primo loco facta debitæ executioni interim demandetur.

FRAUDIBUS 4. h. t. Paulus IV. statuit, ut omnes, & singuli, qui occasione beneficiorum obtinendorum se alios esse simulaverint, & ut tales se in examine supposuerint, aut beneficia pro personis id ignorantibus, seu pro se, vel pro aliis, cum oblatione alicujus annuæ pensionis, aut pro aliis cum spe pensionem annuam, vel aliud quantumvis modicum temporale commodum ab eis consequendi, vel pro se ipsis principaliter, animo & intentione ea postea in favorem aliorum, quantumvis idoneorum, & bene meritorum cum simili pensione, & commodo, aut etiam sine eo resignandi obtinere procuraverint, excommunicationis, & anathematis sententiam, à qua non possint absolvi nisi à Romano Pontifice, præterquàm in mortis articulo, nec non privationis omnium, & singulorum beneficiorum ecclesiasticorum cum cura, vel sine cura incurrant, absque alia declaratione facienda.

JULIUS 5. h. t. declarat Julius III. ut qui retinent, vel possident beneficia ecclesiastica priùs quàm Apostolicis litteris actus possessionis probetur, beneficiis illis priventur, & ad alia obtinenda perpetuò sint inhabiles, adeò ut ante expeditionem litterarum Apostolicarum super collatione non possit quis per se, vel alium hujusmodi beneficia possidere, nec ratam habere possessionem, eò quia talis non sit possessor, sed merus, & nudus detentor, & sine ullo titulo intrusus, qui propterea non potest suos facere fructus beneficii, teneatúrque restituere, quos percepit.

DISPENSATIONES 6. h. t. statuit Leo X. in Concilio Lateranensi, ut dispensationes ad plura incompatibilia ultra duo nisi qualificatis juxta formam juris communis non concedantur nisi ex magna, & urgente causa.

INTER 7. h. t. statuit Pius IV. ut ad beneficia, quibus est annexa cura animarum non promoveantur, nisi qui vita honestate, morum probitate, doctrina splendore sunt insignes, & mediante prævio examine: ut beneficiis curatis non præficiantur nisi qui ritè, & laudabiliter possint ea exercere.

AD ROMANI 8. h. t. Paulus IV. prohibet omnium regressuum, & accessuum assentatoriam facultatem, & statuit, ut de cætero alicui Cardinali nonnisi unus regressus, seu, accessus ad Patriarchalem, seu Metropolitanam Ecclesiam concedi possit, & revocat omnes, & singulos regressus, & accessus ipsis Cardinalibus ad quamcunque, præterquam per eos eligendam & nominandam Ecclesiam cathedralem sub quibuscunque tenoribus, & formis.

OMNES 9. h. t. Pius IV. declarat, beneficia in confidentiam, seu certa simoniacæ pravitatis specie collata quibusdam, aut ipso jure incapacibus, vel eorundem adhuc natis, vacare

& re-

& earum dispositionem reservatam esse sedi Apostolicæ.

C. *AD AURES* 10. *h. t. declarat Pius V. causas beneficiorum in confidentiam collatorum reservari discutiendas sedi Apostolicæ, etiam contra quoscunque Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos, & alios coram quibuscunque Judicibus etiam ad hoc specialiter delegatis.*

C. *FREQUENTIUS* 11. *h. t. Idem Pont. detegit retinentes beneficia in confidentiam, & coërcet abusum, quem metus sancitæ pœnæ extinguit. Ut enim periculosam audaciam retinentium beneficia in confidentiam novi juris subsidio cohiberet, statuit, ut si quis quacunque authoritate Ecclesiam, vel monasterium, vel aliud beneficium ecclesiasticum qualecunque ex resignatione, vel cessatione cujuscunque personæ simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis cum regressu, vel accessu etiam sola mittentis intentione receperit, ut illa, vel illud etiam in eventum regressus, vel accessus eidem dimittenti, vel alteri postea conferatur, aut illius fructus, vel illorum pars alii, vel aliis concedantur, vel pensiones solvantur ex iisdem: hæc censeatur confidentia prohibita in hoc textu.*

C. *AD PROBANDUM* 12. *h. t. Idem Pont. declarat confidentiarum casus, conjecturas, & præsumptiones legitimas: nimirum si quis post cessionem beneficii, & captam à successore possessionem, se in illo, & rebus illius per se, vel per alium, vel alios de facto ingesserit, aut fructus perceperit: si sola Procuratoris depositione, vel libris rationalibus mensariorum ex parte dimittentis expeditio, quæ personam recipientis decernit, prosecuta sit, simúlque expensæ pro ea necessariæ ab illo factæ fuerint.*

C. *NE QUIS* 13. *h. t. Idem Pont. excludit ab omni dignitate, & beneficii ecclesiastici jure Reos criminis confidentiæ, quos etiam anathemate percutit.*

C. *ROMANI PONTIFICIS* 14. *h. t. Idem Pont. tollit omnes coadjutorias; & prohibet, ne illis expeditiones cameræ Apostolicæ suffragentur, ut nimirum omnem hæreditariam in beneficiis ecclesiasticis successionem removeret, & omnimodæ beneficiorum libertati consuleret.*

C. *ATTENDENTES* 15. *h. t. Paulus III. declarat, beneficiorum impetrationes vacantium esse expediendas vera totius rei narratione; alioquin eas declarat irritas, & nullius valoris, & ut vacantia beneficia possint aliis conferri.*

IN CLEMENTINIS.

C. *SI DIGNITATEM* 1. *h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi statuit, ut si habens dignitatem petat aliam, quæ habet curam animarum, & Papa dispenset, sed in litteris non fuit expressum eidem dignitati fuisse annexam curam animarum, sed in litteris fuerit apposita clausula* provisio, quod cura animarum nullatenus negligatur, *non possit provideri de beneficio, quod habet curam animarum* c. cùm in illis eod. in 6. *Rursus si mandet provideri de dignis ... [illegible]* *nem quorumcunque, & inhibeat illis ad quos spectat collatio, provisio, vel electio; non posse provideri de beneficio electivo, quod datur per electionem, eò quia in dispositione non fuerit mentio facta de electione, quia inhibitio non est facta ad augendum, sed ad exequendum. Ex quo textu colligitur clausulas executivas non ampliare, nec immutare papalem dispositionem: cùm enim in neutro casu hujus textus, dispositio papalis mentionem faciat de cura animarum, vel beneficio electivo, quæ postea de his circa executionem inferuntur, nimirum, quod non negligatur cura animarum, vel non procedatur ad provisionem, collationem, vel electionem non faciunt, ut de beneficio curato, vel electivo ejusmodi personæ provideri posse. Cæterum ut notat Glossa impetrans beneficium debet mentionem facere de qualitate ejusdem beneficii, an sit cum cura; & debet petere dispensationem de incompatibili: alioquin tametsi Papa faceret mentionem de incompatibili, non tamen videretur dispensare* c. non potest in 6. *secus si motu proprio illi donaret* c. si motu prop. eod. in 6. *alioquin per talem reticentiam litteræ gratiæ vitiantur, suntque ipso jure nullæ per subreptionem.*

C. *PER LITTERAS* 2. *h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Papa, vel Legatus scribat, ut provideat Clericum, non esse intelligendum de Xenodochiis, leprosodochiis, eleemosynariis, seu hospitalibus, si Ecclesias, vel capellas, vel alia spiritualia jura habeant, nisi hoc expressè in litteris habeatur; ex quo textu colligitur, in materia odiosa nomine beneficii non intelligi hospitalia, & alia loca, nec per clausulam generalem, nisi exprimantur. Immo id etiam procedit quamvis agatur de reservatione fructuum, tametsi litteræ sint directæ motu proprio. Regulariter hospitalia etiam authoritate Episcopi concessa non veniunt nomine beneficii, nisi dentur in titulum, & conferantur in perpetuum, ut notat Barbosa hic* num. 2.

C. *SI PLURES* 3. *h. t. Idem Pont. declarat, quòd si habentes plures dignitates obtineant aliam, vel beneficium curatum absque legitima dispensatione, post pacificam possessionem ultimi beneficii, dignitates priores ipso jure vacent: sicut vacat una dignitas obtenta alia similiter pacificè, quod etiam jure novo habetur in Tridentino* sess. 7. de refor. c. 4. & sess. 24. c. 17 *Ubi notandum est, ad vacationem ipso jure incurrendam non sufficere solam secundi beneficii acceptionem, receptionem, aut detentionem; sed ulterius requiri pacificam possessionem tam juris, quàm facti. Hinc si beneficium, vel possessio sit litigiosa in jure, vel turbetur ab alioquo invasore, priora beneficia non dicuntur vacare per executionem posterioris, donec lis sit sopita, & possessionis turbatio cessaverit, ne eadem persona puniatur bis in id ipsum, scilicet amissione priorum beneficiorum, & periculo etiam amittendi posterius ob litis ambiguæ aleam ancipitem. Cæterum ut notat Glossa dispensatus ad duo beneficia incompatibilia potest alterutrum relinquere, & acceptare ...* c. Ordinarii de off. ord. in 6.

C. Si

C. SI ROMANUS 4. h. t. *Idem Pont. declarat, quòd si Papa motu proprio provideat de beneficio habenti alia beneficia, sive cum cura, sive non, sive dignitates, vel personatus, tametsi non faciat mentionem de illis beneficiis, provisio valeat. Ubi notandum est, clausulam* motu proprio *in litteris Papæ, vel Principis appositam tollere omne vitium sub- & obreptionis non tamen aliam inhabilitatem, nisi exprimatur. Rursus notandum est, motum proprium non ampliare gratiam, nec vim verborum, sed operari tantùm certum effectum, seu tollere subreptionem.*

C. SI DE BENEFICIO 5. h. t. *declarat idem Pont. quòd quando Papa scribit, ut quis provideatur de beneficio spectante ad collationem Episcopi, si ex negligentia Episcopi beneficium fuit devolutum ad capitulum, non possit de eo provideri; sin verò ex negligentia capituli, vel alterius fuit devolutum ad Episcopum, vel Papam, de illo possit provideri,* c. nulla de concess. præbend. *Ratio est, quia Pontifex non vult capitulum jure devoluto per negligentiam Episcopi in collatione beneficii acquisito spoliare.*

C. SI JUXTA 6. & ult. h. t. *Idem Pont. declarat, quòd habens canonicatum, vel præbendam in una Ecclesia, possit acceptare dignitatem, cui sit annexa præbenda sed vacat prima præbenda post pacificam possessionem secundæ.*

IN EXTRAVAGANTIBUS JOAN. XXII.

C. EXECRABILIS unic. h. t. *declarat Pont. ut qui ante hanc extravagantem obtinebant ex dispensatione legitima plures dignitates, personatus, officia, Prioratus, seu beneficia incompatibilia, eligant beneficium unum curatum, & alterum sine cura intra mensem à die hujus decreti, reliqua verò beneficia cum cura, vel sine cura, quæ non possunt de jure retineri sine dispensatione, & habebant cum dispensatione verbaliter, & realiter & in effectu debeant dimittere coram Ordinario cum testimonio publico, neque ad illa ampliùs redire, nec se immiscere eorum administrationi sine nova collatione: alioquin sunt ipso jure privati illis, & aliis, quæ per hanc extravagantem retinere poterant, fiuntque inhabiles ad similia beneficia. Excipiuntur tamen Cardinales & filii Regum. Rursus si prædicti cum duobus beneficiis ex dispensatione habent expectativam similium cum vacaverint, debeant servare hanc Bullam, seu intra mensem à notitia vacationis accipiant vacantem, & renuncient aliis beneficiis, quæ habebant, nec possint ea administrare sub iisdem pœnis. Rursus qui præsumunt retinere plura talia beneficia sine canonica dispensatione ultimo retentò, si in eo habent jus canonicè, reliqua intra mensem debent re ipsa resignare coram Ordinario sub testimonio publico, & si secus fecerint, privantur etiam ultimo, & censentur inhabiles ad quæcunque beneficia ecclesiastica obtinenda. Rursus si habens dignitatem, personatum, officium, vel aliud beneficium cum cura animarum obtinet aliud simile, post pacificam possessionem secundi; vel si per ipsum stat, quin habeat possessionem, statim ipso jure est privatus primo, quod debet dimittere in manibus Ordinarii: & si secus fecerit, est ipso jure etiam privatus secundo, & sit inhabilis ad sacros ordines & ad quæcunque beneficia ecclesiastica obtinenda. Rursus declarat Pontifex, ut omnia beneficia vacatura, vel dimissa virtute hujus Bullæ serventur dispensationi Papæ, & si quid innovetur quocunque privilegio sit irritum. Rursus Episcopi, in quorum diœcesi sunt beneficia, vel aliqua illorum; vel si aliqui debent dimittere in Diœcesi, in qua morantur, vel sedibus vacantibus eorum capitula, quamprimum commodè poterunt, certificent sedem Apostolicam de beneficiis dimissis, ut Papa disponat, quia omnia, & singula beneficia ejusmodi vacatura, vel dimissa Pontifex sibi, & sedis Apostolicæ dispositioni reservat. Demum declarat Pontifex, ea tantùm beneficia ecclesiastica qualitercunque nuncupata curam habere animarum, quæ parochias habent, in quibus animarum cura non per Vicarios perpetuos, sed per beneficiorum Rectores, vel ministros ipsos exercetur; & quorum ministris ratione beneficiorum competit visitare inquirere, censuras ferre, & ab iis absolvere. Notandum est, hanc constitutionem extravag. severiorem esse illà, quæ habetur in* c. de multa *quia in textu* c. de multa *solùm prohibetur, ne quis habeat duas dignitates, aut duo beneficia curata, adeò ut una dignitas cum beneficio curato virtute illius textus non censeatur incompatibilis nec indigere dispensatione, dummodo beneficium illud non sit dignitas: constitutio verò in præsenti* c. execrabilis *nec hoc permittebat nisi intuitu dispensationis habitæ super pluribus beneficiis retinendis, quamvis in futurum illud non prohibeat, nec mentionem faciat dispensationis. Rursus* c. de multa *tantùm inducit privationem prioris beneficii post adeptionem secundi similis, & hujus privationem, si quis primum retinere nolit; hæc verò extravag. addit inhabilitatem ad quæcunque similia habenda beneficia, vel officia. Cæterum beneficia quæ habent curam habitu, non actu, veriùs dicuntur non habere curam. Rursus pro filiis Regum, de quibus fit mentio in hac extravag. intelliguntur etiam nepotes non verò illegitimi. Cæterum in resignatione non requiritur instrumentum, sed sufficit testimonium virorum, qui sint fide digni.*

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

C. PIÆ SOLICITUDINIS 1. h. t. *Bonifacius VIII. declarat, beneficia vacantia in curia conferri à solo Papa. & si secus fiat sive ignoranter, sive scienter sit irritum, non obstante quacunque authoritate. Notandum est, per hunc textum non revocari* c. si Apostolica *de parochiis non reservatis sede vacante.*

C. EX SUPERNÆ 2. h. t. *Clemens V. revocat provisiones factas sub titulo commendæ perpetuæ ex ecclesiis parochialibus, Archiepiscopalibus, Episcopalibus, monasteriis ad petitionem Regum, vel quorumcunq; Magnatum Exaggerat enim in hoc capite Pontifex perniciem commendarum, quasi dicantur à comedendo, vel vorando patrimonium Christi.*

C. ETSI TEMPORALIUM 3. h. t. *Idem Pont.*

volens, ut beneficia ecclesiastica conferantur personis dignis, reservat sibi omnia beneficia vacantia pro illa vice: & hac reservatio similis est illi, qua habetur in c. licet, & c. præsenti eod. in 6. quia verò hac reservatio est ad tempus, ideo sapit naturam regularum Cancellariæ.

C. EXECRABILIS 4. h. t. Joannes XXII. prohibet omnem pluralitatem beneficiorum, dignitatum, personatuum, officiorum incompatibilium; quia verò hac constitutio posita fuit superius in extravagantibus propriis ejusdem Pontificis, nil superest addendum.

C. SALVATOR 5. h. t. Idem Pont. Episcopatum Tolosanum valde oppulentum, ac divitiis affluentem eligit in novum Archiepiscopatum ob causas in textu expressas, & pro suffraganeis assignat quatuor villas, quæ etiam eriguntur in novas civitates adjectâ Ecclesiâ Apamearum, & adduntur etiam censuræ in Rebelles. Ubi notandum est, quòd tametsi hæc materia sit particularis, inservit nihilominus juri communi, quia manifestat causas sufficientes in ordine ad erigendas, vel dividendas Ecclesias, vel instituendos novos Archiepiscopatus. Hæc enim omnia pertinent ad solum Papam, cui graviores casus, & majora negotia reservantur.

C. NUPER 6. h. t. Idem Pont. apponit pœnas contra impedientes erectionem Episcopatus Tolosani; ejusque divisionem in quinque Ecclesias: & ultra pœnas in præcedente capitulo latas privantur etiam feudis, & quibuscunque beneficiis temporalibus, & spiritualibus: & persona ecclesiastica ob hanc causam redduntur inhabiles ad quæcunque ecclesiastica beneficia obtinenda.

C. NUPER 7. h. t. Idem Pont. deputat quatuor Executores ad supra dictas pœnas impedientibus erectionem Episcopatus Tolosani in Archiepiscopum inflictas, ut solemniter publicentur.

C. NUPER 8. h. t. Idem Pont. dispensat in ætate, & ordine cum quodam Abbate, ut sit Episcopus; & dispensat, ut licèt non esset consecratus, nec litteras Apostolicas accepisset, Ecclesiam tamen Lumbanensem, ejúsque bona posset administrare.

C. AD CUJUSLIBET 9. h. t. Idem Pont. hortatur quendam ad acceptandum Episcopatum, & in hac Epistola, quæ fermè spiritu Apostolico scripta est, indicantur virtutes, & dotes boni Episcopi.

C. POSTULASTI 10. h. t. declarat idem Pont. quos fructus primi anni collector non debeat exigere à beneficiis vacantibus.

C. CUM NONNULLÆ 11. h. t. rescribit Pontifex quædam dubia orta circa solutionem supradictorum fructuum reservatorum.

C. CUM NONNULLÆ 12. h. t. resolvit idem, quod in præcedente capitulo.

C. AD REGIMEN 13. h. t. Benedictus XII. reservat sedi Apostolicæ omnia beneficia cum cura, & sine cura, regularia, & sæcularia, & Archiepiscopatum, & alia consueta conferri per electionem, vel alio modo, quæ vacant in curia Romana etiam per privationem, translationem, cessationem, renunciationem, obitum, & aliorum, qui pro negotiis veniunt, vel recedunt à curia, si intra duas diætas legales moriantur.

C. AD ROMANI 14. h. t. Paulus II. declarat, & statuit, prædicta beneficia vacantia in præcedenti capitulo ita esse affecta, ut solum Papa possit illa conferre, non alij.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Beneficium Ecclesiasticum.

1 Beneficium Ecclesiasticum, ut ad præsens pertinet institutum definiri solet: *jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis propter aliquod officium spirituale authoritate Ecclesiæ constitutum.* Hinc tria distinguuntur in beneficio; quorum primum est ipsum officium, seu obligatio, quâ quis tenetur aliquam spiritualem functionem obire. Secundum est ipsum jus percipiendi certos reditus ex bonis ecclesiasticis; & hoc jus propriè dicitur præbenda, ac beneficium. Tertium sunt ipsi fructus, qui ex tali beneficio percipiuntur, & hi fructus sunt quid temporale. Explicatur tradita definitio. Dicitur *jus*, quod in beneficio duplex reperitur, unum simpliciter spirituale, estque jus officii, seu potestas exercendi, munus, ac officium spirituale; quatenus id ministro Ecclesiæ competit: alterum secundùm se præcisè spectatum est temporale; estque jus percipiendi redditus ecclesiasticos, quamvis quatenus officio spirituali innititur quandam participet spiritualitatem; adeout dici absolutè possit, jus beneficii ecclesiastici esse spirituale. Hæc tamen duo jura ita distinguuntur, ut seiungi possint, ac soleant; ut cum quis in canonicum Ecclesiæ recipitur absque assignatione præbendæ: quia præbenda non facit canonicum; sed collatio juris spiritualis facta ab habente potestatem conferendi tale jus. Rursus hoc jus debet esse *perpetuum*, vel respectu Ecclesiæ, in qua ita constituitur, ut perpetuò duret, ne decedente beneficiato pereat; sed tantùm vacet: vel aptitudine, quam habent ex se beneficia, ut in perpetuum conferantur; tametsi contingat aliter nonnunquam fieri. Propterea dicitur *jus perpetuum*, quod est intelligendum per se, & ex natura sua; cum aliunde possit contingere, ut non sit perpetuum. Cæterum bona, & fructus

Ecclesiæ non vocantur beneficia nisi materialiter, & objectivè; perinde ac Ecclesia interdum appellatur ædes sacra. Adduntur illa verba *ex bonis ecclesiasticis*, scilicet ex bonis, quæ Deo dicata sunt. Subjungitur *propter officium aliquod spirituale*; ut est cura animarum; chorus, recitatio horarum canonicarum, & alia id genus: hinc habetur commune effatum: Beneficium datur propter officium. Adduntur postrema verba: *Auctoritate Ecclesiæ constitutum*: ne quis divino jure putet constitutum esse *c.1.& 2. dist. 22.* Barbosa *in c. omnes distinc. 22.* Tum quia beneficium constituitur auctoritate ecclesiastica, seu ab Episcopo, vel alio Prælato ecclesiastico; ut sit legitimè institutum, seu erectum, ac collatum secundùm formam, ac modum præscriptum à SS. Canonibus: quia beneficium ecclesiasticum non potest licitè obtineri sine canonica institutione *juxta regul. jur. 1. in 6.* quapropter ante Episcopi ordinationem non censetur haberi beneficium *c. nemo 9. c. nullus 25. dist. 1. de consecrat.*

2 Hinc à ratione beneficii excluduntur Capellaniæ etiam perpetuæ; sed non collativæ: adeout si aliquid relictum sit etiam in perpetuum pro missis celebrandis absque authoritate Episcopi, id non sit beneficium ecclesiasticum; sed simpliciter pia donatio, aut pium legatum, ut notat Rehuffus *in prax tit. quare instituta sint beneficia num. 10.* siquidem officia non aliter in Ecclesia instituuntur, quàm ab ipsis Prælatis ecclesiasticis, & ab illis annectuntur etiam proventus ecclesiastici. Hi autem redditus, seu proventus bonorum ecclesiasticorum, ex quo clerici cessarunt in communi vivere, & cohabitare, in quatuor fuerunt partes divisi, ut desumitur ex cap. de *redditibus 8. caus. 12. q. 2.* quarum prima assignatur pro mensa, seu sustentatione Episcopi: secunda pro fabrica Ecclesiæ: tertia ad opitulandum pauperibus, ac peregrinis: quarta pro canonicis, & aliis clericis, ut ea pro singulorum meritis distribueretur: ex illis redditibus instituta postea fuerunt auctoritate Ecclesiæ beneficia ecclesiastica; adeout tum Episcopo, tum aliis clericis assignata sit certa redditūum portio ex prædiis, seu bonis immobilibus Ecclesiæ; ac collatum jus eos percipiendi ut notat Layman *l. 4. tract. 2. c. n. 3.*

3 Hinc aliud est canonia; seu canonicatus; & aliud præbenda, ut notat Glossa *in c. cum M. 9. de constit. V. receperunt*. Canonia est jus quoddam spirituale, quod ex electione, collatione, institutione, vel receptione alicujus in canonicum consurgit, ac tribuit stallum, seu sedem in choro, & jus suffragii ferendi in capitulo, si sit ordinibus sacris initiatus. Secus præbenda est ipsum jus percipiendi proventus ecclesiasticos, prout isti competunt uni de collegio, & sunt annexi tali canoniæ, à qua procedunt, ut filii à matre; siquidem habenti canoniam debetur etiam præbenda *c. Relatum 9. c. dilectus 19. h. t.* Potest tamen quis canonicus esse, licèt præbendam, seu redditus ecclesiasticos non habeat; quia ut diximus, præbenda non facit canonicum, sed collatio juris spiritualis facta ab habente potestatem canonicum constituit: ut notat Panormitanus *in c. cum super de concess. Præben. n. 3.* propriè tamen canonicus sine præbenda non dicitur beneficiarius; qui habet solum officium non beneficium; & beneficiarius à solo beneficio suam sortitur nomenclationem: è contrà potest quis habere præbendam ex redditibus ecclesiasticis, sive sit laicus, sive clericus, ut Æditus, Magister, Advocatus, pro labore, & officio suo temporali; quamvis nullam habeat canoniam; seu jus spiritualis officii.

Præbenda autem spiritualis, quæ est jus percipiendi redditus ecclesiasticos ratione spiritualis officii, seu canoniæ potest sumi specificè, & strictè pro ipsa præbenda cathedralis, vel collegiatæ Ecclesiæ annexa canonicatui; vel alteri dignitati ejusdem Ecclesiæ, & hoc pacto sumitur præbenda *in c. cum M. 9. de constit. & in c. Dilectus 19. h. t.* ubi Innocentius III. ait, quòd cum quis recipitur in canonicum cum stallo in choro, debet ei præbenda assignari, cum primùm se facultas obtulerit: & interim debet participare de distributionibus quotidianis. Secundò sumitur præbenda laxè pro quovis beneficio ecclesiastico saltem inferiore: & in hac posteriori significatione sumitur in hoc titulo, ut notat Barb. *in rubric. ad h. t. n. 6.* Non tamen pensiones, quæ ex redditibus beneficiorum in favorem alicujus separantur, propriè dicuntur beneficia, ut notat Glossa *in c. Quamvis 4. h. t. in 6.* quia per pensionem quis non instituitur, neque investitur: quòd si quis pensionem acciperet in titulum; tunc talis pensio esset beneficium ut notat Barbosa *jur. Eccles. univer. lib. 3. c. 11. n. 8. & 15.* 4

Ad partitionem quod attinet beneficiorum, possunt hæc commodè dividi ratione subjecti, qualitatis, & officii. A causa subjectiva; seu ratione illius, cui beneficium confertur, dividitur in sæculare, & regulare. Illud est, quod clericis sæcularibus, qui nullam religionis regulam profitentur, sed in sæculo Deo serviunt, conferri solet: regulare beneficium dicitur quod regularibus, seu religiosis confertur; seu quod fuit institutum pro religiosis; per quos propterea debet administrari, idque est ratio distinguendi beneficium regulare, à sæculari; & ratione hujus administrationis ordinariè non potest conferri clerico sæculari beneficium regulare *c. cum de beneficio 5. h. t.* nisi legitimè, ac pacificè clericus sæcularis possederit beneficium regulare, ita ut compleverit legitimam præscriptionem, id est quadraginta annorum; tantùm in hoc casu dicit Pontifex in *d. c. cum de beneficio* posse clericum sæcularem provideri de beneficio regulari; ubi Glossa notat, ad legitimam præscriptionem non sufficere consuetudinem. Si tamen dubitetur, an beneficium censeatur esse sæculare; nisi probetur esse regulare, censebitur esse sæculare. 5

Hæc beneficia tam sæcularia, quàm regularia dividuntur in simplicia, & duplicia: illa dicuntur, quæ nullam habent administrationem, neque sunt ullâ juris qualitate affecta: sed tantùm instituta ad recitandas horas canonicas, vel alia divina officia persolvenda. Duplicia quæ habent administrationem, quâ qualificantur 6

tur: hæc ſiquidem adminiſtratio poteſt etiam regularibus competere, quorum beneficia non dicuntur regularia ratione juris conferendi, aut præſentandi regularibus conceſſi, neque ratione unionis factæ monaſterio; ſed quia vel officium regulare habent: vel in fundatione ex Epiſcopi authoritate ita expreſſum fuit; vel legitima præſcriptione obtentum eſt.

7 A qualitate igitur dividitur beneficium in ſimplex, & duplex; & illud dicitur, quod nulla peculiari juris qualitate affectum ſimplici officio contentum eſt; proinde nec populum, nec clerum, neque adminiſtrationem habet. Duplex vocatur, quod præter ſimplex officium habet eminentiam, jurisdictionem, vel adminiſtrationem: & hoc beneficium duplex bipartitur in majus, & minus: majora beneficia duplicia ſunt Papatus, Cardinalatus, Primatus, Archiepiſcopatus, & Epiſcopatus: hæc tamen propter eorum eminentiam communi beneficiorum appellatione non comprehenduntur, præſertim in odioſis Sylu. *quaſt. 3. num. 25.* reliqua beneficia reſpectivè majora, vel minora vocari ſolent; & habent, vel perſonatum, vel officium, ſeu adminiſtrationem. Dignitas enim eccleſiaſtica eſt præeminentia ferè cum jurisdictione fori externi conjuncta, ut notant Abbas, & Innocentius *in c. de multa, & praben.* hanc jurisdictionem habent Abbates, aliique prælati tam ſæculares, quàm regulares; Vicarius generalis Epiſcopi, Archidiaconus, & alii hujusmodi. Perſonatus eſt quædam præeminentia, ſeu prærogativa in Eccleſia ſine jurisdictione, ut habere ſtallum honorificum in choro, in capitulo, in ferendis ſuffragiis; in proceſſionibus pluſquam alii ſui ordinis canonici; hac ratione perſonatus plerumque ſumitur promiſcuè cum dignitate; niſi quia huic ſemper eſt annexa jurisdictio, quâ perſonatus deſtituitur. Officium adminiſtrationem habet, ſed ſine jurisdictione fori externi; tale officium competit Cuſtodi, Sacriſtæ, Theſaurario, Primicerio; in quibus tamen attendenda eſt eccleſiarum conſuetudo. Parochiale beneficium recenſetur inter minora duplicia, eò quia curam habeat animarum in foro interno. Inter ſimplicia autem accenſentur canonicatus ſive ſæculares, ſive regulares, portiones ſive integræ, ſive dimidiæ, & Præſtimonia. Sunt præſtimonia portiones ex redditibus eccleſiaſticis detractæ, quæ clericis adoleſcentibus conferuntur, ut valeant operam dare ſtudiis, & dantur in titulum perpetuum, habéntque ſpirituale officium annexum, recenſentur enim inter beneficia ſimplicia *c. ult. de conceſ. praben in 6.*

8 Ratione officii dividuntur beneficia in curata, & non curata: beneficium curatum eſt, cui annexa eſt cura animarum, eſtque duplicis generis, quædam enim curam exercent animarum, ſive jurisdictionem ſpiritualem, & eccleſiaſticam in foro externo, & contentioſo, ut eſt viſitare, inquirere, excommunicare: quædam verò tantùm in foro pœnitentiali, & in ordine ad forum internum conſcientiæ, ut notat Garcia *de benef. c. 6. num. 5.* & hæc propriè dicuntur beneficia curata, ac duplicia minora; cujusmodi eſt parochia, quæ dicitur beneficium duplex, quaſi duplici cura conſtrictum ſcilicet recitandi breviarium cum cæteris clericis, & curam gerendi animarum ſibi concreditarum ſine jurisdictione fori judicialis, ſeu contentioſi; quia Parochus in foro externo tantum habet jurisdictionem, ſeu poteſtatem adminiſtrandi Sacramenta ſuis Parochianis. An verò adjutor Parochi, vel alterius beneficiarii dicatur habere beneficium, videtur eſſe aliqua difficultas. Pro cujus ſolutione juvat animaduertere, poſſe dari alicui adjutorium in adminiſtratione, & curam rerum temporalium, de quo in *c. grandi de ſuppleud. neglig. Prælat. in 6.* Regibus enim, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, & aliis jurisdictionem ordinariam civilem habentibus dari adjutor jure poteſt, ſi neſciant, vel nequeant, vel etiam negligant populos ſibi ſubjectos regere, ac tueri, jus reddere, pacem ſervare, hoſtes compeſcere, reprimere, ac rempublicam tueri; & hujusmodi adjutor beneficium eccleſiaſticum non habet.

Alter adjutor datur in cura, & adminiſtratione rerum ſpiritualium: & hic adhuc eſt duplex: 9
unus ſine jure ſuccedendi, ut notant Cardinal. Alexand. *in c. Paſtoralis quaſt. 1. num. 2.* Alter vocatur adjutor, cum jure ſuccedendi in beneficio poſt obitum illius, cui eſt adjutor datus. De primo adjutore dicitur *in cap. de rectoribus; c. ex parte c. conſultationibus de clerico agrotante.* Secundo adjutori datur facultas ſuccedendi in beneficio; non quidem de jure communi; ſed ex uſu, more, ac ſtylo curiæ Romanæ. Nec hujusmodi facultas dari ſolet quibuslibet beneficiariis, ſed tantùm Epiſcopis, ac aliis in Eccleſia prælatis majoribus: ut etiam Parochis, & Abbatibus, aliiſque habentibus curam animarum. Interdum dantur etiam aliis habentibus tantùm perſonatum, dignitatem, officium, vel adminiſtrationem: imò nonnunquam etiam canonicis, vel ætate, ſenióque confectis, vel de Eccleſia benemeritis.

A modo conferendi dividuntur beneficia in 10
manualia, & non manualia, hæc dicuntur, quæ in perpetuum titulum conferuntur, & irrevocabiliter; adeo ut ſemel collatum beneficium ſine gravi, & juſta cauſa nequeat ampliùs auferri, neque per legem, neque per ſententiam Judicis: talia ſunt beneficia ſæcularia, quæ jure ordinario perpetua ſunt, & irrevocabilia, niſi ex cauſis in jure expreſſis *c. pracepta 16. diſt. 55 c. ſatis 7. diſt. 56. & c. 2. diſt. 70.* Tametſi nil obſtet quò minus etiam ſæcularia quædam beneficia authoritate Papæ, vel per conſuetudinem immemorialem poſſint in prima fundatione ita inſtitui, ut ad nutum revocabilia ſint; & per ſpeciale ſtatutum nonniſi ad tempus concedantur, ut notat Garzia *1. p. §. 1. num. 71. & ſequent.* ubi tamen excipit beneficia curata. Secus beneficia manualia dicuntur, quæ ad nutum voluntatis Prælati conferentis, vel ad arbitrium Patroni auferri poſſunt, eò quia revocabiliter fuerint in titulum collata. Beneficia manualia ſunt ferè omnia regularia, quæ non ſunt curata, neque electiva. Sed authoritate Prælatorum regulariter conferuntur: tale beneficium regulare manuale ad nutum revocabile, eſt prioratus clauſtralis,

ſtralis, qui cùm ſit ſub obedientia Abbatis conſtitutus, poteſt ab eodem, pro ut ipſi magis libuerit, quis privari prioratu, ut deſumitur *ex clem. unic. de ſupplen. negligentia Prælat.* dicuntur etiam beneficia manualia omnia illa, quæ inter regulares poſſunt ad nutum ſuperioris auferri.

11 Cæterum illa beneficia regularia, quæ conferuntur à capitulo per ſecreta ſuffragia, non poſſunt auferri ad nutum ſuperioris, eò quia non ab ipſo ſed à capitulo collata fuerint: quapropter hujuſmodi beneficia dicuntur dignitates perpetuæ, quæ niſi ob grave delictum, vel alia gravi cauſa ſemel collatæ non auferuntur *c. 2. §. priores autem de ſtatu. Monach.* Rurſus beneficia regularia, quibus eſt annexa animarum cura non ſunt revocabila ad nutum ſuperioris, quia beneficiarii habentes curam animarum non conſtituuntur niſi ex conſenſu, & authoritate Epiſcopi, proinde ſine ejus conſenſu non poſſunt à Prælatis regularibus removeri: & hæc beneficia, potiùs dicuntur non manualia, tametſi regularibus conferantur.

12 Rurſus beneficium hoc non manuale aliud eſt electivum, quod per electionem eorum, qui ſunt in collegio, accedente ſuperioris confirmatione obtinetur: aliud eſt collativum, quod ex ejus, cui competit, voluntate, & authoritate conceditur, & eſt vel liberum, vel alligatum alterius nominationi, vel præſentationi, quo pacto beneficium patronatum vocari ſolet.

13 Præterea alia beneficia dicuntur patrimonialia, non quòd patrimonii habeant rationem; ſed quia ex eccleſiarum ſtatutis legitima authoritate fulcitis, nonniſi clericis ex patria, parochia, aut alio certo loco oriundis, aut peculiari qualitate affectis conferuntur. Alia dicuntur etiam beneficia mixta, quæ nominante, & deſignante patrono, cujus eſt offerre, & præſentare clericum promovendum, & Epiſcopo inſtituente conferuntur, ut notat Dominicus *in c. cùm in illis §. 1. de præbend. in 6.*

14 In communiori ſententia præſtimonia etiam, quæ clerico, ut tali dantur in titulum capellæ authoritate Epiſcopi conſtitutæ, aut dotatæ, ut etiam Vicariæ perpetuæ inter vera beneficia numerantur; immo etiam ipſa hoſpitalia, ſi Epiſcopi authoritate erecta ſint, & clericis ut talibus debeantur. Jura nomine hoſpitalis domûs intelligunt loca, in quibus egeni, & inopes ſuſtentantur.

15 Cùm olim Chriſtiani ingentis pietatis ſtudio propenſi fuerint in omnes egenos, pupillos, debiles, ſenes, peregrinos, mendicos paſſim Eccleſiæ hoſpitales annectebant domus, in quibus prærecenſiti inopes ſuſtentabantur, & hujuſmodi domus à Græcis noſocomia, vel xenodochia vocantur, quorum fit mentio apud Juſtinianum *in l. ſancimus 2. de ſacroſant. eccles. & 23. q. 8. c. in qualibet §. ſancimus.* Sozomenus eaſdem hoſpitales domus refert *lib. 6. eccleſiaſt. hiſt. c. 29.* & latini eaſdem domus vocant hoſpitalia, vel domus pietatis, in quibus aluntur valetudinarii, pauperes, pupilli, Orphani parentibus deſtituti, ſenes, peregrini, & advenæ indigentes: hinc jure canonico appellatione domûs hoſpitalis intelligitur locus miſericordiæ, ſeu cauſâ pietatis conſtructus ad excipiendos, vel etiam alendos infirmos, & egenos. Solent tamen juriſperiti à ratione beneficii arcere adjutorias, coadjutorias, etiam cum ſpe ſucceſſionis, cooperaturas, Vicarias temporales, penſiones, titulum patrimonii; & alia id genus, quæ abſque Epiſcopi authoritate conſtituta ſunt, & laicis conferuntur.

§ II.

De impedimentis ad beneficia eccleſiaſtica.

A Beneficiis eccleſiaſticis jure naturali, & divino arcentur fœminæ, homines nondum baptizati, infantes nondum ſeptennes, amentes, qui non ſunt ſui compotes, ſurdi, muti, ac deſtituti aliquo principali membro, ex cujus defectu inhabilis quis fiat ad obeundum munus propter quod datur beneficium: Rurſus excluduntur à beneficiis eccleſiaſticis Hermaphroditi, niſi forte virilis ſexûs multùm prævaleat *c. ſacratas diſt. 25.* Non tamen debilitas, aut vitium corporis ſupervenіens, ex quo ad officium præſtandum fiat quis invalidus, privat beneficio obtento: quòd ſi tali beneficio annexa ſit cura animarum, eſt tunc beneficiato ſubſtituendus Vicarius *c. 1. c. 17. caus. 7. q. 1.* Syl. *V. Vicarius.* 1

Jure autem eccleſiaſtico à beneficiis excluduntur, qui nondum ſunt primâ tonſurâ initiati, illegitimè nati, ſiquidem ut quis obtineat beneficia eccleſiaſtica, requiritur, ut ſit ex legitimo matrimonio natus, quia illegitimi habentur inhabiles etiam ad beneficia ſimplicia obtinenda, niſi à ſummo Pontifice, vel alio ſuperiore eccleſiaſtico habente ad id poteſtatem fuerint legitimati *c. innotuit 20. de elect. c. fin. de filiis Presbyteror. c. 1. eod. in 6.* Poteſt tamen Epiſcopus promovere ſpurios ad primam tonſuram, & ordines minores. An verò illegitimus diſpenſatus ad ordines ſacros, eò ipſo cenſeatur etiam diſpenſatus in ordine ad obtinendum beneficium ſimplex? Affirmant Butrius *in c. poſtulaſti de reſcript.* Felinus *num. 12. & in c. fin. n. 5. de ſimonia* Ancharanus *in c. fin. not. 1. de filiis Presbyteror. in 6.* & nititur hæc opinio textu *c. accepimus de ætat, & qualit.* ubi Epiſcopus promoto ad ſacros ordines cogitur etiam ſine titulo conferre beneficium: eò quia non poſſit quis promoveri ad ordines ſacros abſque beneficio. Tum quia beneficium quaſi inſeparabiliter eſt connexum cum ordinibus ſacris: ſiquidem nemo poteſt promoveri abſque titulo beneficii, ut decrevit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 21. c. 2. de reformat.* quòd ſi promovendus habuerit patrimonium, aut penſionem, ſolùm quaſi diſpenſativè promoveri poteſt ratione utilitatis Eccleſiæ, aut neceſſitatis. 2

Nihilominus quòd illegitimus tametſi diſpenſatus ad ordines ſacros, non eò ipſo cenſeatur diſpenſatus ad ullū beneficium, eſt ſententia probabilior, quam docent Rebuffus *in prax. benefic. tit. de diſpenſat. ſuper defectu num 41.* Abbas *in c. litteras num. 6 de fil. Presbyter.* Dominicus *in c. 1. de fil. Presbyter. in 6.* Azorius *p. 2. lib. 6. c. 3. q. 5.* Garzia *de benefic. p. 1. c. 6.* 3

num. 70. Barb. *de potest. Episc. allegat.* 54 *n.* 6. Pasqualigus *q.* 224. Conradus *in prax. benefic. lib.* 3. *c.* 7. *n.* 15. Suarez *disp.* 41. *de censur. sect.* 3. *num.* 3. & alii: idque evincitur ex stylo Datariæ, juxta quem dispensatio ad ordines sacros non supponitur extendi ad beneficia, adeo ut necessaria sit alia specialis dispensatio pro obtinendis beneficiis etiam simplicibus: atqui stylus datariæ continet mentem Pontificis, quam declarat, ut notant Decius *in c. super litteris num.* 32. *V. qua autem de rescript.* Lappus *allegat.* 86. *n.* 6. Rota coram Coccino *decis.* 150. *num.* 10. & quia extendere dispensationem ultra stylum Datariæ perinde est, ac illam extendere ultra voluntatem Pontificis; ideo talis extensio utpote destituta voluntate Papæ est nullius valoris: quia Pontifex eo ipso, quòd cùm illigitimo dispensat, ut possit promoveri ad ordines sacros, non eò ipso dispensat, ut possit obtinere beneficium ecclesiasticum etiam simplex. Et quamvis opinionem contrariam doceant plures insignes juris periti, ac propterea censeatur probabilis: non tamen putârim ex interpretativa voluntate Papæ valere extensionem ad beneficia, ex eo quia Pontifex in suis concessionibus censeatur se accommodare opinionibus probabilibus: quia id tantum concedi potest, quando de mente Pontificis dubitatur: non verò quando est certa, & exprimitur in stylo datariæ: siquidem stylus datariæ exprimit voluntatem Pontificis: proinde cum ex tali stylo dispensatio ad ordines sacros non extendatur ad beneficia etiam simplicia, ita neque ex voluntate etiam interpretativa Papæ fit talis extensio; cum voluntas Papæ perinde contrarietur tali extensioni, ac stylus datariæ.

4 Præterea stylus datariæ habet fundamentum in jure communi: siquidem dispensatio, utpote vulnerativa legis, debet strictè interpretari *c.* 1. §. *ille verò de fil. Presbyter. in* 6. & *c.* 1. *de prabend.* & tradunt communiter jurisperiti, Felin. *in c. postulâsti num.* 8. *de rescript.* & Canonistæ *in c. de multa, & prabend.* Rota *decis.* 240. *num.* 1. quo fit, ut dispensatio non sit extendenda ultra verborum significationem; proinde dispensatio ad ordines non est dispensatio ad beneficium: non enim dispensatio ad unum effectum expressum est dispensatio ad alium non expressum, ut notat Natta *consil.* 600. *n.* 33. & Rota coram Pennia *decis.* 619. *num.* 3. Præterea licet illegitimitas sit tantùm una, plures nihilominus inducit inhabilitates: siquidem reddit inhabilem ad ordinem, ad beneficia, ad dignitates, quæ sunt plures inhabilitates, quarum una esse potest sine alia, & quando inhabilitates sunt plures, & separabiles, requiruntur etiam plures dispensationes, ut docent Menochius *de arbit. lib.* 2. *centur.* 3. *cas.* 203. *num.* 13. Gonzales *ad regul.* 8. *cancell.* Glossa 15. *num.* 97. Surdus *consil* 224. *num.* 4. Geminian *consil.* 33. *n.* 8. Rota coram Puteo *decis.* 109. *in fin. lib.* 1.

5 Neque fundamenta, quibus nititur opposita sententia, sunt magni momenti. Ad *c. accepimus de etat. & qualitat.* Respondetur, ibi tantùm disponi de clericis ordinatis, & non circa habilitates ad ordinationem: siquidem clerici ordinati cùm debeant habere, unde honestè, & congruè vivant, tenentur Episcopi illis providere de congrua sustentatione, quod fit per collationem beneficii, cùm fuerint beneficia instituta pro clericorum sustentatione: unde ex *præfato cap. accepimus* tantum colligitur, quòd clerico ordinato debeatur pro congrua sustentatione beneficium, si aliunde non habeat patrimonium, nec unde decenter, ac congruè vivat: non verò exinde sequitur, quòd habilitatus ut possit suscipere sacros ordines, censeatur habilitatus ad beneficiũ, sed solùm quòd possit admitti, si cætera concurrant: unde dispensatio tantùm operatur, quòd impedimentũ nõ obstet; non verò, quòd non obstent alia impedimenta: quo pacto illegitimus carens sufficienti litteratura non potest ordinari. Unde si dispensatio super natalibus non habilitat absolutè ad ordines, sed solùm quòd ad ipsos tollat impedimentum natalium, multò minus habilitat ad beneficium: si enim Pontifex dispenset cum illegitimo, ut non obstante defectu natalium possit ordinari, & Pontifex tantùm intendat dispensare super solo defectu natalium; si qui petiit dispensationem, sit prorsus illiteratus, non obstante tali dispensatione non potest ordinari; quia concurrit aliud impedimentum, à quo Pontifex non dispensavit.

Ad aliud quod addebatur beneficium esse inseparabiliter connexum cum ordine sacro proinde dispensationem ad ordines sacros se extendere ad beneficium, respondetur, dispensationem quidem extendi ad ea, quæ sunt inseparabiliter connexa ut notat Abbas cum Glossa *in c. non potest V. retinere. de prabend. in.* 6. nihilominus id tantùm verum est, quando connexio est necessaria, ac inseparabilis, alioquin non extenditur ad ea, quæ aliquo pacto separari possunt, ut docent Felin. *in c. postulâsti num.* 10. *de rescript.* Butrius *in c. at si clerici* 5. *de adulter. num.* 14. *de judic.* Lappus *allegat.* 57. *n.* 7. De jure autem constat, beneficium non esse inseparabiliter connexum cum ordine sacro: siquidẽ potest quis ordinari titulo paupertatis, ut religiosus claustralis, vel ad titulum patrimonii, aut pensionis, ut plures clerici sæculares; ex quo claret, beneficium non esse de jure inseparabiliter connexum cum ordine sacro, proinde dispensationem ad ordinem sacrum ob inseparabilem connexionem non esse dispensationem ad beneficium, cum non habeatur hæc connexio inseparabilis. 6

Rursus jure ecclesiastico arcentur à beneficiis etiam filii hæreticorum, vel credentium hæreticis, fautorum, receptatorum, ac defensorum, ut etiam Nepotes; hi enim filiorum nomine comprehenduntur. Rursus qui matrimonium contraxerunt, tametsi nondum illud consummaverint, ut etiam bigami, qui ordinum sunt incapaces. Possunt tamen Episcopi dispensare quoad minores ordines, & beneficia simplicia. Præterea qui carent legitima ætate. Siquidem pro beneficiis omnino simplicibus, maximè si pro minoribus fundata fuerint, de jure antiquo septem sufficiebant anni; nunc verò quatuordecim sunt necessarii saltem inchoati 7

ti

ex Concilio Tridentino *sess.* 23. *c.* 6. & pro beneficiis requirentibus maturitatem judicii, vel quibus est annexa animarum cura, sunt necessarii anni viginti quinque saltem inchoati: & pro dignitatibus non habentibus curam animarum duo supra 20. requiruntur anni, & quidem completi. Ad Episcopatum exiguntur anni 30. completi, licèt non raró Pontifices quoad hanc ætatem dispensent cum filiis Regum, vel Principum. Ad beneficium verò regulare requiritur ut promovendus ad beneficium sit professus ejusdem Ordinis, vel saltem promittat, se intra præfixum tempus suscepto habitu emissurum professionem, ut tradit Zerola *p.* 1. *V. beneficium ad* 8. Verùm plerisque in locis hæc non observantur, quia Abbatiæ, & præpositur æ annexæ Monasteriis conferuntur à Principe sæcularibus ex consensu Pontificis.

8 Præterea beneficium validè nemo acquirit, si conjugatus sit, excommunicatus, vel suspensus, interdictus, aut irregularis, filius hæretici, intrusus, simoniacus, vel qui ad preces hæretici alicujus præsentatur *c. postulâsti de clerico excommunic. c. dilectus de consuetud. c.* 1. *de postulat. Prælat. c. quicunque* 2. *c. statutum* 15. *de hæret. in* 6. Immo non solùm ipsa collatio beneficii, verùm etiam præsentatio, postulatio, & resignatio facta in favorem excommunicati suspensi, & interdicti nullum sortitur valorem, ut notat Covarruvias *in c. alma mater* 1. *p.* §. 7. *num.* 1. & 2. Rebuffus § *formula dimissoriarum V. p.* 3. *tit.* 16. §. 2. *n.* 7.

9 Sunt tamen qui censeant, & quidem probabiliter, clericos per suspensionem, & interdictum non ita reddi indignos, ut collatio beneficii in eorum favorem facta sit ipso jure irrita, sed quòd irritanda sit; adeout antequam irritetur, possit beneficium retineri, ut tradit Suarez *disp.* 26. *sect.* 3. & *disp.* 27. *sect.* 5. *num.* 25. Tannerus 2. 2. *disp.* 4. *q.* 6. Immo si alicui ante excommunicationem collatum fuerit beneficium & in excommunicatione adhuc illud acceptet, validam esse collationem, & acceptationem, docet Covarruvias *lib.* 3. *variar. c.* 16. *n.* 4. idque procedit etiam si quis in excommunicatione electus, aut præsentatus sit, & beneficium acceptet post absolutionem, ut docent Innocentius, Hostiens. Felin. & alii apud Sanchez *lib.* 8. *de dispensat. disp.* 7. *num.* 12. Si quis verò ignoret se excommunicatum, & beneficium acceptet, etiam talis acceptatio valida est; quod etiam procedit de electione, & præsentatione, ut tradit Zerola *p.* 1. *V. beneficium tertium dubium* Navarr. *in c. fratres de pœnitentia dist.* 5. *n.* 45.

§. III.

De conditionibus requisitis, ut possit quis promoveri ad beneficia ecclesiastica.

QUia beneficia ecclesiastica nonnisi clericis conferuntur, ideo ut possit quis hujusmodi beneficia obtinere, necesse est, sit saltem primâ tonsurâ initiatus; quia debet esse in statu clericali, qui non confertur initiativè nisi per primam tonsuram *c. cùm contingat.* 1. *in* *de ætat. & qualitat.* adeo ut laicus non initiatus prima tonsura, cùm non sit in ordine clericali, nec sit capax beneficii ecclesiastici *c. ex litteris* 6. *de transact. c.* 2. *de instit.* Garzias *p.* 7. *de benefic. c.* 1. *num.* 1. & 2. siquidem beneficium ecclesiasticum exigit fundari in officio spirituali ob quod confertur, & cujus laicus non est capax. Hinc tametsi possit laico conferri præbenda canonicalis, cùm sit quid temporale, non tamen jus canoniæ, eò quia hoc jus sit spirituale, cujus laicus non est capax.

Immo adeo est necesse ut promovendus ad beneficia ecclesiastica sit in ordine clericali, & initiatus prima tonsura, ut non sufficiat, si sit quis destinatus ad clericatum, & jam habitum deferat clericalem, sitque brevi suscepturus primam tonsuram: sed necesse est, ut sit hac jam initiatus, adeo ut omnis collatio, & impetratio beneficii ante susceptionem primæ tonsuræ sit invalida; perinde ac non valet electio, vel provisio illius, qui hodie nondum ætatem legitimam attigit, sed brevi ad illam perveniet: ratio desumitur *ex regula juris* 18. *in* 6. ubi dicitur, quòd non firmetur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit. Et quod ab initio vitiosum est, non possit tractu temporis convalescere *l.* 29. §. *eod.* Garzia *p.* 7. *de benefic. c.* 1. *num.* 9. 2

Quinimo neque capax est beneficii, qui primam tonsuram accepit ab alio Episcopo sine consensu proprii; adeo ut vitiosè fuerit initiatus prima tonsura: quia paria sunt nullam habere tonsuram clericalem, & vitiosam, seu invalidam habere: unde sic tonsuratus ab alio Episcopo sine consensu proprii, indigeret dispensatione summi Pontificis, ut valeat ordinatio & beneficium possit obtinere. 3

Quamobrem ad omne beneficium requiritur prævius clericatus, seu prima tonsura, quæ debet conferri à proprio Episcopo, alioquin jure canonico non est quis capax beneficii ecclesiastici. Rursus ultra tonsuram requiritur etiam habitus clericalis, seu ut clericus deferat vestes talares ex constitutione Sixti V. quæ est 28. & vestes talares intelliguntur, quæ usque ad talos protenduntur; tametsi ubi est consuetudo satis sit, si extendantur ad media crura. Quòd si beneficium ex institutione exigat certum ordinem, qui illo caret, est inhabilis ad obtinendum tale beneficium; licèt ex inolita consuetudine hujusmodi rigor fuerit mitigatus. 4

Hinc liquet, laicum esse incapacem beneficii ecclesiastici, ut habetur *in c. ex litteris de transact.* quapropter non valeret collatio beneficii facta illi, qui in communi hominum existimatione reputabatur clericus, cùm revera talis non fuerit: quia tametsi gesta per clericum existimatum talem habeantur valida; non tamen hic communis error constituit laicum capacem beneficii ecclesiastici: ratio est, quia cùm hæc communis existimatio nitatur præsumptione veritatis; postquam constat de contraria veritate, seu promotum ad beneficium non fuisse clericum, cessat prior præsumptio, cui subsequens veritas præfertur; ut notat Garzia *p.* 7. *de benefic. c.* 1. *num.* 11. Cæterum ut tradit idem 5

idem Garzia *num.* 12. ad obtinendum beneficium sufficit, si quis communi opinione existimetur esse clericus, quamdiu de opposito non constat. Neque obstat, si dicas, S. Nicolaum adhuc laicum fuisse promotum ad episcopatum Myræ, & S. Ambrosium ad archiepiscopatum Mediolanensem licèt uterque adhuc laicus fuerit *c. si duimus* 8. §. *his omnibus dist.* 61. siquidem ut respondet Glossa *V. eodem* id factum fuit ex Dei speciali dispensatione, & divino instinctu, ut notat Garzia *d. p. 7. de benefic. c.* 1. *num.* 13. *& sequent.*

6 Secundò præter statum clericalem requiritur etiam ætas jure requisita *c. cùm in cunctis de elect.* Concil. Trident. *sess.* 24. *c.* 12. etenim ad episcopatum requiritur ætas 30. annorum exactorum. Ad dignitatem ecclesiasticam inferiorem episcopatu habentem tamen annexam animarum curam requiritur ætas 25. annorum saltem inchoatorum. Ad alias verò dignitates, vel personatus, quibus non subest cura animarum, requiritur, ut quis non sit minor 22. annis completis. Ad beneficium autem parochiale requiruntur 25. anni inchoati, ut habetur *in c. licet canon. de elect. in 6.* Concil. Trident. *sess.* 23. *c.* 6. Ad alia beneficia quæcunque illa sint requiritur ad minimum ætas quatuordecim annorum inchoatorum.

7 Tertiò est necessaria etiam scientia, quæ sufficiat ad munus beneficio annexum ritè obeundum: adeo ut ad simplex beneficium exigens primam tonsuram requiratur, ut quis sciat legere, scribere, & construere, & rursus sciat etiam rudimenta fidei. Ad beneficium simplex requirens minores ordines est necessaria scientia linguæ latinæ, & ut commendabile testimonium quis habeat à Parocho, & Magistro Scholæ, in qua educatur ex Concilio Trident. *sess.* 22. *c.* 2. ubi etiam requirit, ut qui futurus est Episcopus sit doctor, aut licentiatus in Theologia, vel jure canonico, sitque ad alios docendos idoneus. Eædem qualitates desiderantur etiam in creandis Cardinalibus, & Archidiaconis: in aliis beneficiis obtinendis nil certi præscribitur, sed satis est, si quisque sit instructus illa scientia, quæ ad munus suum ritè obeundum videtur sufficere; quæ scientia exploranda est per examinatores, cùm nemo absque prævio examine ad quodcunque beneficium regulariter admittatur: hinc collatio beneficii facta omnino illitterato est irrita, eò quia illitteratus non valeat ritè suo fungi munere. Immo prævium examen adeo requiritur, ut eidem teneatur se exponere etiam qui notoriè est idoneus ad curam animarum, adeo ut debeat, & ipse se examini subjicere in concursu, quia ita fuit definitum in sacra congregatione Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, adeo ut saltem pro forma fiat examen, alioquin collatio facta non valeret ex vi constitutionis Pij V. quæ incipit *in conferendis beneficiis* unde prævium examen omitti non potest. Præterea quia potest fieri, ut in concursu alius sit æquè idoneus: idque procedit non obstantibus exemptionibus, privilegiis, & aliis quibuscunque, ut notat Quaranta in *summa Bullar. V. benefic. parochial. collat. in addit.* Quòd si petas, quænam scientia necessariò requiratur in promovendis ad regulares prælaturas. Respondetur requiri competentem scientiam, quæ sufficiat ad eorum munus ritè obeundum; alioquin ut docent Navarr. *c.* 25. *num.* 12. Miranda *tom.* 2. *q.* 4. *art.* 2. Sigismundus à Bononia *tract. de elect. dub.* 6. *p.* 2. acceptans prælaturam si careat scientiâ sufficienti ad executionem sui officii non excusatur à culpa gravi. Cæterum nonnunquam promoventur ad prioratus, & præficiuntur cæteris, qui vix callent latinam linguam, sed in istis morum probitas supplet defectum scientiæ, & si dubium aliquod oriatur consulunt viros doctos, quos habent consiliarios, vel assistentes, ut notat Panormitanus *in c. cum in cunctis de elect. num.* 4.

8 Quartò ad obtinenda beneficia ecclesiastica est etiam necessaria morum probitas, ut sit addictus studio virtutum, vel saltem non sit infamis, nec notoriè indulgens vitiis: siquidem jure naturali Minister Dei, & Ecclesiæ maximè probus debet esse, ut exemplis fortiùs, quàm verbis alios ad pietatem trahat, & omnibus sit bono exemplo, ut desumitur *ex c. cum in cunctis de elect.* & Concil. Trident. *sess.* 24. *c.* 12. non tamen collatio beneficii facta criminoso, & infami est ipso jure irrita, dummodo crimen non habeat adnexam excommunicationem, vel irregularitatem, quia nullo textu deducitur hæc nullitas provisionis; quæ tamen est irritanda ab habente potestatem, ut desumitur *ex c. inter dilectos de excessib. Prælat.*

9 Quintò requiritur etiam cœlibatus, quia conjugati non sunt capaces beneficiorum, perinde ac prohibentur ordines suscipere: siquidem non possunt simul vacare uxori, ac domesticis negotiis, simúlque divinis obsequiis. Nihilominus si quis duxerit virginem, & consentiente uxore perpetuam voveret castitatem, posset ad beneficium admitti. Sed tunc si uxor in florente adhuc esset ætate, deberet antea religionem ingredi, & in ea profiteri; sin autem sit ætate provectior, debet & ipsa perpetuam castitatem vovere in sæculo. Quapropter si clericus in minoribus ordinibus constitutus, & habens beneficium ecclesiasticum validè contrahat nuptias, ipso jure amittit beneficium: secus si contrahat tantùm sponsalia illud non amittit ipso jure, quamvis mereatur illo privari: quod si clericus sit in sacris, habeátque beneficium, & contrahat matrimonium, tunc ipso jure non amittit beneficium, sed tantùm est illo privandus, eò quia matrimonium illud ob impedimentum dirimens sit irritum: & quod est invalidum perinde se habet, ac si non esset, & quòd non est, non operatur; unde tantùm in pœnam attentati criminis privandus est clericus suo beneficio, ut deducitur *ex c.* 1. 2. *&* 3. *de cleric. conjugat.* Lessius *lib.* 2. *c.* 34. *n.* 115.

Sextò requiritur, ut nulla sit censura ecclesiastica irretitus, qui promovendus est ad beneficium ecclesiasticum, adeo ut non sit excommunicatus, seu ligatus excommunicatione majore, vel minore; nec suspensus ab officio, vel beneficio, nec personaliter interdictus, alios- 10

quin

quia collatio beneficii est ipso jure irrita, quia irretiti ecclesiasticis censuris nequeunt exercere officium spirituale, proinde non potest ipsis conferri beneficium, quod non datur nisi propter officium. Hinc requiritur etiam quod promovendus ad beneficium non sit irregularis, alioquin etiam ipsa collatio esset, vel ipso jure irrita, vel saltem irritanda, ut tradit Garzia *p. 7. de benef. c. 11. 13. & sequent.* est enim irregularis inhabilis ad ordines, eorúmque usum, proinde etiam ad beneficium ordini annexum, ut notat Panormitanus *in c. tanta de excess. Prælat.* Navarr. *c. 27. num. 151.* Nihilominus qui sacro ordine diaconatus, vel subdiaconatus est initiatus posset fieri irregularis ad suscipiendum sacerdotium, tametsi non sit irregularis ad functionem ordinis suscepti: sic Sacerdos etiam amissis digitis, vel manu fieri potest inhabilis ad celebrandum, & nihilominus idoneus est ad audiendas confessiones, & poterit etiam illi beneficium conferri, quod non exigat aliud ministerium, quàm quod potest ipse exercere.

11 Septimò requiritur habilitas ex parte corporis, hæc enim talis debet esse, ut clericus decenter possit exercere, quæ ad suum pertinent officium, quapropter impotentes ad exercenda munera ordinum sunt etiam jure naturali incapaces beneficiorum, cujusmodi sunt cæci, muti, perpetuò amentes, mutili, & qui manibus carent: secus si postquam quis beneficium obtinuerit, talem contrahat debilitatem, per quam reddatur ineptus ad officium suum exercendum, non inde privatur beneficio antea obtento: sed si illi annexa sit cura animarum substituendus est Vicarius idoneus cum sufficientibus proventibus, ut tale munus exerceat.

12 Octavò ad obtinenda beneficia requiritur etiam intentio status ecclesiastici, ordinisque requisiti in tali beneficio: siquidem non parum oleret absurditatis, si beneficia ecclesiastica iis darentur, qui adhuc fluctuant, neque statuerunt se dedicare ministerio Ecclesiæ. Docet tamen Navarr. *c. 25. n. 118.* sufficere si quis bona fide, & sincerè proponat eligere statum ecclesiasticum; adeo ut nolit ab eo proposito resilire nisi ex causa aliqua legitima, & gravi. Quòd si quis ea tantùm intentione beneficium acceptaret ecclesiasticum, ut ejus fructibus sustentaretur, donec studia absolveret, vel opulentam uxorem inveniret, & cùm animo tunc deferendi beneficium ecclesiasticum, non excusaretur à peccato lethali; non tamen teneretur ad restitutionem si suo esset munere functus: neque ipso jure esset tali beneficio privatus, nisi sit beneficium parochiale; non tamen posset illud beneficium retinere, ut notat Sotus *de justit. lib. 10. q. 5. art. 6.* Navarr. *consil. 36. de præbend.* Quòd si defacto matrimonium contraheret ipso jure amitteret tale beneficium.

13 Cæterum ad beneficium parochiale requiritur intentio suscipiendi sacerdotium intra annum; adeo ut si talem voluntatem non habeat, non faciat fructus suos. Quòd si intra annum mutavit voluntatem, & promotus est, tunc probabile est, non teneri ad eos, quos percepit ante mutationem voluntatis. Quòd etiam procedit, si cùm priùs voluntatem haberet suscipiendi intra annum sacerdotium, voluntatem postea mutavit, & Sacerdos non est factus; tunc enim nec tenetur ad restitutionem fructuum eo usque perceptorum, ut docent Lessius *dub. 26.* Filiutius *c. 5. q. 10.* & desumitur *ex c. commissa §. cæterum de elect. in 6.* Hinc non est necesse ut qui beneficium simplex, vel etiam curatum accipit, habeat propositum omnino absolutum, ac determinatum permanendi in statu clericali, vel suscipiendi sacros ordines stato tempore; sed sufficit, si habeat voluntatem conditionatam perseverandi in illo, & ordines recipiendi, nisi nova justa causa mutandi propositum supervenerit, ut si primogenitus, & unicus frater decedat absque liberis, si optimum matrimonium ei offeratur ad familiam conservandam, vel lites extinguendas, ut docet Sanchez *lib. 7. de matr. disp. 43. num. 12.* quia tunc adhuc stante illa voluntate conditionata intentio est vera, & non ficta permanendi in statu clericali; præsertim cùm Ecclesia non intendat ita firmiter beneficiatum obligare ad statum ecclesiasticum, ut pro nullo eventu valeat statum illum deserere, id enim nimis durum foret. Ad beneficium simplex sufficit igitur intentio conditionata sacrum ordinem suo tempore assumendi, & in eo statu permanendi, donec mutatio aliqua, vel circumstantia aliter suaserit, quia in hoc modo procedendi nulla apparet fraus, vel iniquitas. Navarr. *c. 25. num. 118.*

Nonò requiritur etiam canonica institutio *ex regula jur. 1. in 6.* ad quam tria requiruntur; primò ut conferatur ab habente potestatem tale beneficium conferendi, alioquin si clericus reciperet à laico beneficium ecclesiasticum ipso jure esset inhabilis. Secundò ut conferatur debito modo, hoc est non per Simoniam, nec per fraudem. Tertiò ut habilis sit accipiens, nec ullo detineatur impedimento *c. ex frequentibus de instit.* Canonica institutio dicitur, quæ secundùm canones, & formam ab iisdem præscriptam fit; & est triplex. Aliquando est ipsa collatio beneficii liberè facta, hæc enim vocatur institutio *in titul. 7. de institut. lib. 3. decretal.* Aliquando immissio, seu deductio in possessionem beneficii collati, quæ jure communi ad Archidiaconum spectat, quando institutio collativa præcessit *c. 7. de offic. Archidiac.* Vel sumitur instititutio pro collatione non libera, quæ fit ad præsentationem patroni, & hæc specialiter vocatur institutio, & illi similis est illa, quæ fit ad nominationem, vel mandatum alterius, ut Pontificis, vel Principis. 14

Quia verò institutio beneficii à collatione, & præsentatione ejusdem est distincta, ideo si contingat à Pontifice mandari, ut de beneficio pertinente ad Petri collationem, provideatur Paulo, non poterit Petrus providere Paulum de beneficio ad institutionem, vel præsentationē suam spectante, neque è converso: quia unico aliquo expresso mandatum Pontificis non debet ad alia extendi. Cæterum institutio de beneficio fit ab Episcopo, & quando est juris patrona- 15

tronatus, præsentatio est à patrono, & collatio à quocunque habente potestatem conferendi Cucchus *lib. 2. instit. tit. 6. §. alii similes.*

16 Solet dubitari, an etiam requiratur, ut conditio necessaria, præsentia illius, cui confertur beneficium: & respondetur, hanc conditionem non esse necessariam, eò quia beneficium ecclesiasticum etiam clerico absenti per intermediam personam conferri possit, & in eo investiri, ut desumitur *ex c. accedens* 24. ubi Papa rescribit, quòd clericus absens per alium possit in beneficio ecclesiastico investiri. Hinc dupliciter potest beneficium conferri absenti. Primò nulla interveniente, seu mediante persona; & tunc collatio ex parte conferentis valida est, nec eam collator potest revocare, donec absens declaraverit, quòd nolit acceptare: non tamen per talem collationem acquiritur proviso jus in beneficio, donec is sciens illud acceptaverit *c. si tibi 16. h. t. in 6.* & hoc procedit etiam in aliis electionibus, & provisionibus, quibus confertur sæcularis dignitas, vel administratio non ex mera liberalitate, sed ex necessitate, seu obligatione officii, eò quia illam dignitatem vacantem debeat collator alicui conferre.

17 Cæterum collator non potest collationem semel factam absenti eam ampliùs revocare, quia censetur jam functus suo officio, ut notat Covarruvias *lib. 3. var. resol. c. 16. num. 1.* Secundò confertur beneficium absenti mediante persona aliqua, quæ præsens locò absentis beneficium acceptet, & tunc si persona intermedia nullum habeat mandatum ad acceptandum beneficium loco absentis, non acquiritur absenti jus in beneficio; nisi postquam certior factus ratam habuerit collationem factam in suum favorem: quia sine animo, & intentione non acquiritur alicui dominium, vel jus *l. si ego* 24. juncta Glossa *V. imputare de negotiis gestis.* Sin autem intermedia persona mandatum habuerit, & hoc tantum fuerit generale, non sufficit in hisce beneficialibus, aliisque actibus spiritualibus ad acquirendum jus absenti; tum ob qualitatem rerum, tum propter præjudicium: qua propter neque consanguineus pro conjuncto absente potest acceptare beneficium cum solo mandato generali.

18 Quòd si mandatum sit speciale ad acceptandum in individuo tale beneficium, vel omne beneficium, quod sibi collatum fuerit, tunc per talem collationem acquiri jus, & quasi dominium in beneficio absenti, tradunt fere communiter, quia per procuratorem potest possessio absenti acquiri, ut constat *ex l. 1. §. per Procuratorem & l. possessio 49. §. ult. de acquirend. possess.* Modus itidem, seu forma conferendi beneficium absenti per intermediam personam est etiam duplex: primò quia superior habens potestatem conferendi beneficium potest hisce verbis illud conferre: conferimus absenti Cajo tale beneficiũ, vel investimus Cajum de tali beneficio per Sempronium suum Procuratorem: Secundò hisce aliis verbis: conferimus tibi beneficium nomine, & locò Caji absentis, & hic posterior modus magis videtur approbari à Pontifice, quia tunc Procurator est merus internuntius domini, seu principalis, propterea nudum ministerium præstat, cujus nomine beneficium, vel ejus possessionem acceptat *l. quod meo* 18. juncta Glossa *V. præstat. ff. de acquirend. possess.* & quia Procurator nudum tantùm præstat ministerium nihil juris ex tali collatione eidem acquiritur.

§. IV.

Quibus beneficia ecclesiastica conferenda sint?

CErtum est, beneficium ecclesiasticum nunquam esse conferendum indigno, quando adest dignus, ut desumitur *ex c. cum in cunctis de elect. & c. gravenimis de præbend.* 29. indignus autem dicitur, qui est, vel irregularis ex ignorantia, morbo, infamia, vel non putatur futurus utilis, aptus officio, quapropter collator, ut in tuta conscientia procedat tenetur scire, eum, cui beneficium confert esse dignum; adeo ut non sufficiat, si nesciat ipsum esse indignum: ratio est, quia ex officio 19
tenetur conferre positivè dignis; & talis est, qui omnibus consideratis putatur optimè officio satisfacturus, & Ecclesiæ futurus utilis. Immo *in c. cum in cunctis de elect.* tria desiderantur ad hoc, ut quis censeatur dignus beneficio, cui annexa sit cura animarum, nimirum ætas conveniens; probitas morum, & scientia debita: quinimo ipso jure suspenduntur ab electione pro illa vice eligentes indignum, & triennio à suis beneficiis. Immo Prælati si personis indignis conferant beneficium quodcunque, & moniti non se corrigant, suspenduntur à collatione omnium beneficiorum, & 20
illa potestas non devolvitur ad capitulum, nec ad Archiepiscopum, sed ad Papam juxta *c. quia 5. de concess. præbend.* Quamobrem nunquam licitum est conferre beneficia indignis, si digni, & idonei haberi possint; cùm id sub gravissimis pœnis prohibitum sit in præcitatis textibus. Tum quia beneficium datur propter officium; unde ineptus ad exercendum officium eò ipso est inhabilis ad beneficium, & jure naturæ non potest ad illud promoveri.

Præterea quia si beneficia conferrentur indignis, plura inde sequerentur incommoda, quapropter non solùm qui indigno beneficium confert, mortaliter peccat, sed ulterius tenetur ad restitutionem omnium damnorum obvenientium Ecclesiæ ex mala administratione indigni, cui fuit beneficium collatum, ut notat Rebuffus *in prax. tit. de pœnis contra collat. indig.* siquidem collator tunc est causa illorum damnorum, quæ obtingunt Ecclesiæ per injustitiam, contra quam etiam peccat, quia beneficia ecclesiastica sunt instituta propter idoneos ministros, qui possint ritè inservire Ecclesiæ, adeo ut ex justitia hujusmodi beneficia debeantur dignis, qui ritè serviunt Ecclesiæ, quapropter quando conferuntur indignis, læditur justitia, & per

per talem collationem peccat collator contra justi iam commutativam, & infert damnum injustum Ecclesiæ, ad cujus compensationem propterea obligatur.

3 Tametsi in beneficiorum collatione digniores præferendi sint dignis: nihilominus licitum est nonnunquam beneficium conferre digno prætermisso digniore. Primò si beneficium sit jus patronatus, & patronus laicus præsentet dignum; quia sicut habet jus præsentandi, & aliàs præsentatus est dignus, debet huic beneficium conferri. Quòd si beneficium adnexam haberet curam animarum, & patronus ecclesiasticus esset, tunc digniori esset conferendum, ut desumitur *ex c. Monasterium 16. q. 7* & ex Concilio Tridentino *sess 24. c.* 18.

4 Secundò si beneficium ex sua institutione conferri debeat alicui ex certa familia, vel oppido; vel si ex decreto canonum eligendus sit aliquis ex clericis ejusdem Ecclesiæ, tunc aptissimo inter eos dandum est, non verò aliis quamvis dignioribus *c. nullus c. obitum dist.* 61. Covarr. *reg. pecc. p.* 2. §. 7.

5 Tertiò si digniores, & aptiores sint reservandi beneficiis parochialibus, eò quia pauci benè idonei ibidem reperiantur, tunc beneficia sine cura tametsi optima, & pinguia conferri debent minus dignis, ut notant Filiucius *tract.* 41. *c.* 4. *n.* 176. Diana *tract.* 5. *p.* 3. *resol.* 110. Cajetanus *V. beneficium.*

6 Quartò qui resignat in favorem alterius, sufficit si quærat dignum, quia ex inolita consuetudine eò ipso, quòd est dignus acceptatur resignatio in ejus favorem; quia cum resignans non sit distributor, si jure permittatur in favorem resignare alicujus, potest resignare digno, cui magis placuerit: quia tunc non habetur concursus, ut conferri debeat digniori, nec beneficium est commune bonum aliis, & distribuendum ei, qui alios meritis antecedit: sed per hoc, quòd resignans renunciet digno suum beneficium, pars parti jus suum transfert, adeo ut collator non peccet acquiescendo resignationi.

7 Cæterum electores, præsentatores, collatores semper tenentur quantum in ipsis est procurare, ut beneficia non nisi dignissimis conferantur, ut docet D. Thomas 2. 2. *q* 63. *art.* 2. *ad* 3. *& q.* 185. *art.* 3. & Navarrus *in c. si quando de rescript. except.* 16. *n.* 10. Ratio est, quia beneficia ecclesiastica primariò sunt instituta ad cultum Dei, & utilitatem Ecclesiæ: & secundariò ut sint præmia illorum, qui virtute, & merito cæteros antecedunt: & si omitterentur digniores collatio beneficii esset contra utrumque finem. Hinc in beneficiis habentibus curam animarum, aut aliud officium, vel functionem in Ecclesia magni momenti, eligere, postulare, vel præsentare dignum omisso digniore, qui adest, non censetur vacare culpa gravi, & idem procedit de ipso conferente, qui liberè beneficium confert: siquidem omittens digniorem agit contra fidelitatem, quam ex officio debet Ecclesiæ in re gravi servare. Per digniorem intelligitur, qui cæteris morum probitate, scientiarum excellentiâ, natalium claritate antecellit & qui meliùs speratur functurus suo officio.

Quòd si excessus non fuerit multus, culpa non erit gravis. Immò plures censent probabile, habentes jus conferendi beneficia per liberam provisionem, cujusmodi sunt summus Pontifex, Reges, & Principes non teneri eligere digniores, nisi in promptu sint, sed sufficere, si dignos eligant: alioquin tenerentur semper digniorem quærere, quod Papæ, & Regibus durum contingeret, ut notat Reginaldus *lib.* 30. *num.* 179. 8

An verò quando in electione debet servari justitia distributiva, possit eligi minimus dignus omisso digniore, ne indignus eligatur. Affirmat Vasquez *opusc. de benefic. c.* 2. §. 3. *dub.* 3. *V. sed quares* & nititur hac ratione; quia elector magis debet communitati, quàm privatæ personæ, proinde concurrente bono communitatis cum bono privatæ personæ, debet bonum communitatis præferri: quapropter ad vitandam electionem indigni, debet Elector minùs digno suffragari relicto digniore, si per talem electionem impediat, ne indignus eligatur in detrimentum boni communis. Verùm non videtur, quomodo bonum communitatis debeat distingui à bono privatæ personæ, cum hæc sit pars communitatis, ac debeat eligi in ordine ad utilitatem ipsius: quò fit, ut bonum privatæ personæ quoad hoc sit etiam bonum communitatis; perinde ac bonum partis, est etiam bonum totius. 9

Tum quia communitas exigit, ut servetur justitia distributiva in electione, quoties hæc servari debet; proinde exigit digniorem eligi, quia sicut est in emolumentum, & commodum communitatis, quòd digniores eligantur: ita est in detrimentum ejusdem si eligantur indigni *c. nihil. & c. fin. de elect.* ergo magis confert utilitati communitatis, quòd magis digni eligantur, proinde bonum privatæ personæ eligendæ non videtur posse separari à bono communitatis: quo fit, ut quisque semper teneatur digniorem eligere, quando in electione servari debet justitia distributiva, quia id non solùm exigit jus personæ eligendæ, sed etiam jus communitatis: siquidem est contra bonum ipsius, quòd minus digni dignioribus præferantur. 10

Verùm si per electionem digni omisso digniore impediatur electio indigni, quæ aliàs sequeretur, probabile est, posse minus dignum eligi: quia obligatio ad eligendum digniorem est respectu illius dignioris, qui hic, & nunc est eligibilis: secus qui non est eligibilis, non venit sub ratione dignioris in ordine ad electionem, quæ sicut non potest extendi ad digniorem, ita neque obligatio eligendi ad eundem extenditur: & ex hypothesi quòd absolutè dignior, hic & nunc non sit eligibilis ob malitiam electorum volentium eligere indignum, & suffragium unius non sufficiat, ut electio cadat in favorem dignioris; & ex alio capite sufficiat ad impediendam electionem indigni, per hoc quòd suffragetur minus digno tunc cùm dignior non censeatur eligibilis ob malitiam electorum, sequitur, quòd minus dignus, sit dignior respectu indi- 11

indigni, cùm isti duo tantùm sint eligibiles hic, & nunc.

12 Neque obstat, quòd bonum communitatis exigat eligi digniorem: quia elector tenetur ad bonum communitatis procurandum in electione, solùm quantum ipsi est possibile: & cum in data hypothesi non sit possibile electori eligere absolutè digniorem, tantùm tenetur eligere digniorē ex illis, qui possunt hic, & nunc eligi: alioquin si elector suffragaretur absolutè digniori, electio totius capituli non caderet in digniorem, nec dignum, sed in indignum, quam electionem potest impedire, si eligat minus dignum: tunc enim præstaret totum illud bonum, quod posset eligendo dignum, quia cùm non possit, nisi simul cum aliis eligere, debet illud bonum respicere, quod ut majus potest sequi ex concursu omnium electorum.

13 Sed oritur dubium, an non solùm possit elector minus dignum eligere relicto digniore, ad evitandam electionem indigni, sed etiam teneatur eligere eum, quamvis in electione servari debeat justitia distributiva. Sotus *lib. 3. de justit. & jur. q. 60. art. 2. dub. 2. quod est de electionibus.* Turrianus *tom. 2. in 2. 2. disp. 22. dub. 2. num. 6.* & alii censent, adesse obligationem eligendi minus dignum relicto dignissimo, ne eligatur indignus, quia justitia commutativa strictiùs obligat, quàm distributiva: & ratione justitiæ commutativæ tenetur elector providere communitati de persona digna. Verùm hæc ratio videtur pati difficultatem, quia ut rectè docet Pasqualigus *decis. 257. n. 3.* ratione justitiæ commutativæ nemo obligatur ad solvendum, quod alter debet: & satisfacit justitiæ, si solvat tantùm, quod ipse tenetur solvere, tametsi alii non solvant; & quando concurrit cum digniore, solvit quantum debet communitati ratione justitiæ, cùm plus non debeat, quàm præstare possit per suum suffragium, neque obstat, quòd electio non cadat in favorem dignioris, quia id non stat per ipsum, sed per alios nolentes suffragari digniori. Tum quia non tenetur ad electionem digni, aut dignioris in solidum, sed tantum pro rata, scilicet quantum electio dependet à proprio suffragio.

14 Neque obstat, si dicas, in tali hypothesi teneri eligere minus dignum, ne communitas in electione patiatur detrimentum: quia obligatio neque potest oriri ex hoc capite, quia elector non tenetur providere communitati, ne absolutè patiatur detrimentum: sed tantùm ne patiatur ex defectu sui ipsius: non patitur autem ex defectu proprio, & quantum est in se, cum ipse suffragetur digniori, non enim tunc deficit, cùm concurrat, quantum est ex se ad eligendum eum, qui revera deberet eligi ob majus emolumentum communitatis; unde quantum est ex se providet, ne communitas patiatur ullum damnum.

15 Quamobrem meliùs Pasqualigus *loc. cit.* censet ratione charitatis teneri electorem in tali hypothesi suffragari minus digno ad impediendam electionem indigni: siquidem communitas induit rationem proximi, cùm bonum communitatis sit bonum eorum, qui sunt de communitate: & sicut ratione charitatis tenemur perinde proximum amare sicut nos ipsos: ita tenemur etiam amare communitatem sicut nos ipsos; & sicut electio indigni nobis esset nocumento, ac non modicum adferret detrimentum, & si possemus impedire talem electionem indigni, teneremur eam impedire: ita cùm agitur de damno communitatis secuturo ex electione indigni, tenemur talem electionem impedire eligendo minus dignum, quando dignior non potest eligi.

16 Quòd si dicas, ratione justitiæ distributivæ nos teneri eligere digniorem. Contra est, quia nullo præcepto obligamur, quando, quod præcipitur, non potest adimpleri, vel etiam quando adimpletio causat majus damnum; ut in nostra hypothesi: est enim majus damnum communitatis, quòd eligatur indignus, quàm dignus relicto digniore: unde si dignior ex malitia electorum non est eligibilis, eò quia nolint eidem suffragari, charitas exigit, ut ego si possim impedire electionem indigni, qui aliàs eligeretur, id præstem per electionem digni, cui si suffrager omisso digniore, eligitur, impeditâ electione indigni.

17 Dubitari tamen potest, an quando servanda est justitia distributiva in electione, & non possit quis eligere digniorem, possit tunc eligere mediocrem ad impediendam electionem minus digni? Sotus *lib. 3. de justit. & jur. q. 6. art. 2. dubio 2.* Pasqualigus *decis. 258. num. 3.* Bannes *2. 2. q. 63. art. 2. dub. 3.* & alii asserunt, posse tunc eligi mediocrem omisso dignissimo, quando aliàs esset eligendus infimus, quæ sententia mihi videtur probabilior: quia justitia distributiva non obligat, nisi secundùm subjectam materiam, seu ad servandum jus iis, quibus debetur, & potest hic, & nunc servari: quamobrem quamvis aliqui sint dignissimi omnium, si tamen ex malitia electorum hic, & nunc excludantur ab electione, & non sint eligibiles, non teneor ego eos eligere, quia meum suffragium non esset sufficiens, ut electio caderet in favorem dignissimi; & ex alia parte, si suffraget mediocri, impedio electionem infimi, ac deterioris: & quia in hac hypothesi sunt tantùm eligibiles mediocris, & infimus, & ex istis mediocris sit dignior infimo; si eligam mediocrem, suffragor digniori, ac meo satisfacio officio. Non enim teneor suffragari simpliciter digniori, sed digniori ut hic, & nunc eligibili, qui enim non sunt de numero eligibilium, tametsi digniores sint eligibilibus, non tamen sunt digniores respectu electionis, cùm hæc se non extendat ad illos: tum quia electio est in ordine ad praxin, proinde debet procedere de electione dignioris, non utcunque, sed ut ad praxin reduci potest.

18 Quòd si dicas, primariam obligationem justitiæ distributivæ esse suffragandi digniori, & non urgere obligationem de vitanda electione minus digni, sicut adest obligatio impediendi electionem indigni. Respondetur, id verum esse, quando dignior est eligibilis, & ego per meum suffragium possum præstare, ut electio sortiatur suum valorem; secus quando dignior ex malitia cæterorum electorum non

est

Digitized by Google

est eligibilis, & meum suffragium nil potest ipsi prodesse, immo si ipsi suffrager, sequitur detrimentum reipublicæ, eò quia cadat electio in favorem infimi, quam possem impedire, si suffragarer mediocri: ideo in hac hypothesi obligatio justitiæ distributivæ est suffragandi mediocri, ne sequatur electio infimi, eò quia mediocris respectu infimi est dignior.

19 Cæterum quando non agitur de vitanda electione indigni, non teneor ad eligendum mediocrem, quando possum optimum eligere, quia tunc non teneor ex justitia, quia huic satisfacio suffragando dignissimo, cui teneor suffragari: siquidem justitia non me adigit, nisi ad ferendum suffragium, quòd si justè feram, non facio contra justitiam, & quando suffragor dignissimo, fero justè suffragium tam in ordine ad communitatem, quàm in ordine ad eligendos, quia servo unicuique jus suum. Rursus, nec teneor ratione charitatis erga ipsam communitatem: quia tunc non agitur de impediendo aliquo malo illius, cujusmodi esset electio indigni, quia adhuc eligeretur dignus: unde propter vitandam malam electionem non teneor mutare suffragium. Neque agitur de malo proximi impediendo, siquidem potiùs est malum, quòd excludatur dignior, qui aliàs majus jus habet ad electionem.

20 In beneficiis simplicibus, cujusmodi sunt canonicatus, capellaniæ, non censetur peccatum grave nonnunquam prætermittere digniorem eligendo dignum, ut notat Navarrus *lib. 2, c. 2. num. 148.* Sà *v. benef. num. 42.* non ita excusaretur à gravi culpa, qui frequenter, & quasi semper prætermissis dignioribus eligeret minus dignos ad talia beneficia simplicia: etenim, quòd semel, aut iterum omisso digniore promoveantur minus digni ad talia beneficia, non censetur notabile incommodum, neque videtur inferri notabilis injuria Ecclesiæ; quia paucorum mediocritas potest compensari virtute aliorum: sin autem absque ullo delectu minus digni semper assumerentur prætermissis dignioribus, damnum foret notabile, & injuria illata gravis. Cæterum non desunt, qui censeant, posse simpliciter, & absolutè omnia beneficia, quibus non est annexa cura animarum conferri dignis etiam omissis dignioribus: quæ sententia mihi videtur probabilis, alioquin essent in statu damnationis omnes illi Prælati, qui passim in beneficiis simplicibus eligunt clericos dignos omissis dignioribus.

21 Secus in beneficiis, quæ conferuntur per concursum non possunt absque gravi culpa omitti digniores, immo oriretur etiam obligatio ad restitutionem damni judicio virorum prudentum: quia tunc dignior habet jus strictum, ut desumitur ex Concilio Tridentino *sess. 24. c. 18.* unde fieret illi injuria, si ei præferretur minus dignus; debet tamen talis esse notabiliter dignior arbitrio prudentis viri. In aliis verò beneficiis collator non obligatur ad restitutionem, quia dignior non habet jus strictum ad illud beneficium, sed tantùm laxum situm in majori aptitudine, quapropter non fit ei propriè injuria. Quòd si beneficiarius non sit idoneus, tenebitur is, qui procuravit, ad restitutionem, non quidem digno, vel digniori, sed Ecclesiæ, quia hæc patitur detrimentum, cùm careat debito ministerio; quòd si Ecclesia nullum esset damnum passa, non deberet restitutio fieri, Covarruvias *ad regul. peccatum. p. 2. §. 7. num. 7.* Sotus *lib. 4. de justit. & jur. q. 6. art. 3.*

Cæterum promotus ad beneficium si revera se putet idoneum, non tenetur renunciare, tametsi alterum judicet magis idoneum, quia promoto non incumbit Ministros dare Ecclesiæ, sed tunc sufficit, si quantum est ex se procuret totis viribus proprio satisfacere muneri, ut notat Covarruvias *loco cit.* Beneficia, quæ conferuntur per concursum, sunt ea omnia, quæ curam habent animarum, cujusmodi sunt parochiales Ecclesiæ vacantes per obitum, vel resignationem etiam in curia factam, vel quacunque alia ratione, ad quemcunque collatio pertineat, ut habetur in Tridentino *sess. 24. de refor. c. 18.* & in Bulla Pij V. cui initium est *in conferendis.* Alia beneficia, quibus non est annexa cura animarum, nec sunt parochialia, non conferuntur per concursum, quia Tridentinum tantùm loquitur de parochialibus beneficiis: quamobrem simplicia beneficia non conferuntur per concursum, nec canonicatus, immo neque ipsa Ecclesia parochialis, si in favorem alicujus resignata fuit; quia tunc tantùm requiritur, ut is, cui facta est renunciatio, sit idoneus, alioquin cùm in concursu semper plures concurrant, resignatio non fieret in favorem illius. 22

Rursus neque Ecclesia juris patronatûs parochialis confertur concursu, si jus patronatus ad patronum laicum pertineat, nisi quid aliud in ejus institutione statutum sit: siquidem præsentatus tunc tantùm examinatur, nisi præsentati plures fuerint, quia tunc inter ipsos fieret quasi concursus. Quòd si jus patronatus sit Ecclesiasticum, vel mixtum, tametsi pro duabus partibus ad laicos pertineat, poterit ultra nominatos à patrono Ecclesiæ, alios etiam clericos admittere Episcopus, nisi aliter cautum sit in ipsa institutione. 23

Beneficia verò regularium non conferuntur concursu, quia Regularibus conferuntur immediatè sine concursu, & tantùm per præviam inquisitionem de eorundem idoneitate. Neque fit concursus de Ecclesia parochiali, si hæc annexa sit canonicatui, quia tunc parochia se habet accessoriè ad canonicatum; & accessorium sequitur naturam sui principalis, unde cum canonicatus non conferatur per concursum, neque beneficium parochiale eidem annexum: idque procedit etiam de aliis dignitatibus, quibus accessoriè est annexum beneficium parochiale. Neque fit concursus in permutationibus beneficiorum, quia beneficia permutatione renunciata conferuntur permutantibus, immo neque fit ipsorum inquisitio, si ambæ Ecclesiæ, quæ permutantur, parochiales erant, quia in primis collationibus jam fuerunt idonei judicati ad obeundam curam animarum. Sin autem simplex beneficium quis mutaret cum alio, cui esset annexa cura animarum, tunc qui susciperet beneficium curatum, teneretur se examini subjicere, 24

exre, non verò qui simplex beneficium susciperet, quia is jam fuit examinatus in prima collatione beneficii parochialis, quod renunciat alteri.

25 Juvat observare, plura à Concilio Tridentino *sess.* 24. *c.* 18. præscribi circa provisionem ecclesiarum parochialium, quæ tamen non omnia sunt usu recepta, nec propterea collationes, quæ non fiunt juxta formam Tridentini, censentur irritæ, ut notat Lessius *lib.* 2. *c.* 34. *dub.* 16. *n.* 25. immò forma conferendi parochias per concursum in pluribus Germaniæ partibus non est usitata, quamvis expediret, ut illa reciperetur, ac in usum deduceretur, cùm plures minus digni promoveantur ad Ecclesias parochiales non sine detrimento spirituali animarum.

§. V.

Quomodo beneficia debeantur clericis pro congrua eorum sustentatione?

1 Cùm non deceat eos, qui divino sunt cultui addicti, ac Ecclesiæ inserviunt, cum dedecore ordinis clericalis sordidum quæstum exercere *c. Diaconi.* 23. §. *nunc autem dist.* 93. Abbas *hic num.* 1. *not.* 2. ideo ad promotionem clericorum ad ordines ecclesiasticos requiritur titulus necessariæ sustentationis, seu alicujus beneficii, vel saltem patrimonii, si sermo sit de clericis sæcularibus *c. non liceat.* 2. *h. t.* & desumitur *ex corp. canon.* ubi prohibetur Episcopis ordinare clericos, nisi iisdem alimenta assignentur, & congrua eorundem sustentatio, adeo ut Episcopi, vel non faciant clericos, vel si fecerint, illis provideant, unde congruè vivere possint: siquidem congruum est, & æquitati consonum, ut qui obligantur ad inserviendum altari, & Ecclesiæ de proventibus ejusdem Ecclesiæ alantur, ut enim monet Apostolus 1. *ad Corinth.* 9. *qui altari deserviunt, cum altari participant*: unde quando clerici primò promoventur ad ordines ecclesiasticos, & obligantur ad inserviendum Ecclesiæ, æquum est, ut illis assignetur titulus, ex quo vitæ necessaria valeant percipere, & non mendicatò vivere, nec sordidum quæstum exercere.

2 Hujusmodi tituli non erant in primitiva Ecclesia, quia tunc temporis Christiani, & alii recèns ad Christum conversi bona, quæ possidebant immobilia, dabant venum, & eorum pretia afferebant ad Apostolos, aut Ecclesiæ Prælatos, & per manus Diaconorum singulis postea in communi habitantibus distribuebantur, prout unicuique opus erat, ut liquet ex *Act. Apostol. c.* 2. & 5. postea consultius visum fuit, ut Ecclesiæ bona immobilia possiderent, ex quorum redditibus clerici, qui nihil proprii possidebant alerentur in communi in sacris ædibus, seu collegiis, præfixo illis titulo alicuius Apostoli, vel Martyris, aut Salvatoris, ut patroni titularis: & tunc nullus in clericorum numerum assumebatur, nisi sub titulo alicujus sacræ domûs, & assumpti ad clericatum excommunibus Ecclesiæ bonis congruam accipiebant sustentationem *c.* 2. *dist.* 70. *caus.* 12. *q.* 1.

Postea permissum fuit, ut clerici extra communitatem viverent, & propria patrimonia, ac bona possiderent, ex quibus sustentarentur; quia licèt Ecclesiæ ministrarent, nil tamen illis ab Ecclesia dabatur locò præbendæ *c. certis* 18. *c. illi* 25. *caus.* 12. *q.* 1. Posterioribus autem sæculis clerici beneficiarii, etiam canonici non professi ordinem religiosum, non solùm extra communitatem vivere, & propria sua bona retinere possunt; sed etiam habere præbendam, & redditus sufficientes ex bonis beneficii, vel Ecclesiæ, in qua sunt intitulati: adeout nec minores ordines alicui conferantur sine titulo necessariæ sustentationis *c.* 1. *Juncta Glos. V. Neminem.* 3

De jure tamen novo consuetudo approbavit, ut solùm ad sacros ordines requiratur titulus congruæ sustentationis, ut liquet *ex c. Episcopus* 4. *h. t.* unde antiqui canones generaliter, ac indistincte loquentes restringuntur ad sacros ordines, & consentit Concilium Trident. *sess.* 21. *c.* 2. *de refor.* cùm enim clerici minoribus tantùm initiati ordinibus possint ad sæculum redire, & relicto statu clericali matrimonium inire; ideo Ecclesia eis non subvenit de congrua sustentatione, tametsi mendicare cogantur, eò quia nondum sint in Ecclesia stabiles, & frequenter ab ea recedant. 4

Quamobrem titulus pro necessaria, & congrua sustentatione debetur clericis, qui initiantur ordinibus sacris, adeo ut non liceat Episcopo ullum ad sacros ordines clericum promovere absque titulo; tametsi jam fuerit in sacro ordine constitutus, ut desumitur *ex c. Episcopus* 4. *h. t.* ubi Alexander III. in Concilio Lateranensi statuit, quòd si Episcopus aliquem ordinat in Diaconatu, vel Presbyteratu, si non habeat ex sua, vel paterna hæreditate, unde vivat, subministret illi necessaria, donec assignet aliquem titulum in Ecclesia, unde vivat. Neque ullum facessit negotium, quòd nulla fiat ibi mentio de ordine subdiaconatûs, quia *in c. cùm secundum* 16. *h. t.* Innocentius III. speciatim subdiaconatûs meminit: ait enim quòd si ordinatus quis fuerit subdiaconus sine titulo, & nemine præsentante, Episcopus ordinans, vel ejus successor debeat submistrare illi necessaria vitæ, donec eundem provideat de beneficio competente: immo si Episcopus non faciat; quòd ad id adigatur etiam censuris ecclesiasticis; quia clerici debent vivere de patrimonio JESU Christi, cujus obsequio deputantur, qui enim Ecclesiæ inservit, seu ministrat, non minus ex justitia debetur illi stipendium necessarium ad congruam sustentationem, quàm militanti in militia sæculari, ut significavit Apostolus 1. *Corinth.* 9. *quis militat suis stipendiis unquam?* cum & ipse Christus Lucæ 10. dixerit: *dignus est operarius mercede sua.* 5

Nomine autem stipendii necessarii ad congruam sustentationem intelliguntur cibus, & potus, vestitus, habitatio; pharmaca necessaria ad morbos curandos, libri etiam necessarii pro officio, in quibus etiam habenda est ratio dignitatis, nobilitatis, status personæ, scientiæ, & literaturæ, & qualitatis, ac conditionis ipsius beneficii, an sit dignitas, vel personatus, beneficium curatum 6

curatum, vel simplex; immò habenda est etiam ratio quantitatis redditaum ipsius beneficii, adeo ut non solùm se ipsum, sed etiam familiam alere possit, & nomine familiæ comprehenduntur, famuli, & ancillæ, parentes, fratres, sorores, & gentes pro suo statu; ut etiam filii suscepti ex legitimo matrimonio ante beneficium obtentum, immo & spurii, quibus ex æquitate canonica debentur etiam alimenta, ut probat Azorius *lib. 6. c. 10. q. 8. & 9.*

7 Rursus sub honesta, ac congrua clericorum sustentatione comprehenduntur etiam quæ necessaria sunt ad hospitalitatem exercendam erga consanguineos, & amicos, præsertim pauperes, & peregrinos, ut etiam quæ requiruntur ad præstandas donationes remuneratorias beneficiorum, immo etiam nonnunquam liberales, non tamen prodigas. Ut etiam quæ requiruntur ad honestas animi, & corporis relaxationes habita ratione ad personam, & dignitatem, & ad quantitatem redditaum; ut notat Layman. *lib. 4. tract. 2. c. 3. num. 2.* ex quo fit, ut plus requiratur pro congrua sustentatione Præpositi, vel Decani, quàm simplicis canonici; & plus ad sustentationem convenientem suo statui exigat Episcopus, quam Decanus, vel Præpositus, & sic de aliis in majoribus dignitatibus constitutis.

8 Hinc clericus beneficiarius, qui Ecclesiæ inservit potest honestam vitæ sustentationem accipere ex redditibus beneficii ecclesiastici, & sibi reservare bona patrimonialia, ac ea suis hæredibus relinquere, vel in quemvis alium usum impendere, quia id ex generali consuetudine jam est receptum. Quòd si clericus possideat ex proprio, unde possit honestè vivere, vel habeat proprium patrimonium sufficiens ad congruam, & honestam sustentationem, tunc non est necesse, ut expressè ordinetur ad titulum patrimonii, sed sufficit, eum habere patrimonium, ex quo possit congruè sustentari, quia tunc censetur tacitè ordinatus ad titulum patrimonii, ad hoc ut non possit petere ab Ordinario beneficium, vel necessaria alimenta. Cæterum si Episcopus conferat alicui ordinem sacrum absque titulo sive patrimonio, & nemine præsentante; adigitur tunc ipse, immo & ejus etiam successor eidem clerico in sacris ordinato providere de necessariis, donec titulum acquisiverit, ut habetur *in d. c. cum secundum 16. h. t.* cùm dicat Apostolus *1. ad Corinth. 9. eum debere de altari vivere, qui altari servit.*

9 Neque obstat, quòd successor non tenetur ex delicto defuncti, vel prædecessoris, eò quia delictum unà cum morte delinquentis simul extinguatur *l. unic. C. ex delict. defunct. & quorundam* 14. juncta Glossa *V. non potest dist. 23.* quia ad bonum Ecclesiæ regimen videbatur pertinere, ut etiam ipse successor Episcopi ordinantis sine titulo teneretur ad alendum ordinatum, idque specialiter statutum est, ne clericus sacris initiatus ordinibus cum dedecore, & opprobrio status clericalis cogatur mendicatò vivere, vel turpem quæstum exercere, ut notat Glossa *hic V. successores.* Hinc successor non contrahit obligationem ob delictum prædecessoris, sed ex eo, quia si Episcopus aliquem initiet ordine sacro, qui titulo careat, & congrua sustentatione, censeatur se obligare eum alere ex propria mensa, donec beneficium consequatur, & quia hæc obligatio est quoddam reale onus, quo gravatur mensa episcopalis; ideo transit ad successorem unà cum ipsa mensa: & quia est onus mensæ, sequitur ipsam mensam, quæ cùm transeat ad successorem, non ad hæredes defuncti, ideo onus alendi talem clericum incumbit successori, non verò hæredibus defuncti, quia isti quamvis succedant Episcopo in bonis patrimonialibus, non tamẽ eidem succedunt in mensa episcopali: quia cùm hoc onus sit obligatio realis, non sequitur personam ordinantis, proinde non transit ad ejus hæredes, sed sequitur redditus episcopales, qui sunt onere hoc gravati.

Quòd si mensa episcopalis non esset sufficiens ad alendum ordinatum, & Episcopus ordinans culpabiliter eum ordinavit sine titulo, & suis hæredibus reliquit bona patrimonialia, tunc tenerentur hæredes ex bonis patrimonialibus Episcopi defuncti ordinatum alere: sed tunc hæredes Episcopi, qui ordinavit talem clericum non obligarentur; nisi in subsidium Ecclesiæ non valentis alimenta subministrare. Quòd si ordinatus sine titulo fuerit præsentatus, tunc non tenetur Episcopus ei providere de congrua sustentatione, sed ille, qui eum præsentavit, ut desumitur *ex c. cum secundum 16. h. t.* & ibi Glossa *V. nullo præsentante*, immo si non Episcopus, sed alii eum examinârunt, tenentur examinatores ei necessaria suppeditare pro congrua sustentatione, ut notat Glossa *loco cit.* ne clericus cum dedecore mendicet. 10

Quòd si Episcopus aliquem ordinaret ad titulum beneficii, quod non poterat conferre, eò quia jam esset alteri debitum; & postea demonstretur, tale beneficium reverà deberi alteri, & ab eo repetatur; tunc Episcopus ordinans si bona fide ordinaverit clericum ad talem titulum non tenetur illi providere de alio beneficio; neque potest tunc Episcopus, qui ordinavit conveniri, tametsi teneatur ei providere de necessariis alimentis ex obligatione generali, & ratione charitatis, quâ tenetur subvenire omnibus clericis indigentibus suæ diœcesis. Quòd si scienter ordinaverit clericum ad titulum beneficii, quod noverat pertinere ad alium, tunc ex vi canonis tenetur illi de alio providere, & interim eidem suppeditare necessaria pro congrua sustentatione, donec beneficium acquirat, ut communiter docent juris periti *in d. c. cùm secundum 16. h. t.* interim ordinati ad sacros ordines absque titulo non censentur suspensi ab executione ordinum, nec fiunt irregulares, si in eis ministrent, idque etiam post Concilium Tridentinum *sess. 21. de reformat.* quia cum pœna suspensionis ab executione ordinum jam fuerit sublata per hanc decretalem; Concilium, quod innovavit antiquorum canonum pœnas, non censetur innovâsse hanc pœnam, quæ per posteriores canones jam erat abrogata, ut declaravit sacra congregatio Cardinalium Concilii Tridentini 11

dentini interpretum apud Fagnanum *in d.c.cum secundum 16. h. t. n 63. & sequent.*

12 Quod tamen limitatur, nisi ordinatus ordinantem deceperit, ac affirmaverit se habere titulum beneficii, vel patrimonii cùm non haberet: tunc enim ordinans non teneretur eum alere, & ordinatus esset suspensus ab exercitio ordinum, & si in illo ministraret incurreret irregularitatem; cum pœna antiquorum canonum quoad hunc casum non sit sublata per Concilium Tridentinum, ut ex probabiliore sententia docet Navarrus *lib. 1. tit. 11. consil. ult.*

13 Sin verò prædia patrimonialia clericorum, quos ad sacros ordines Episcopus promovit alluvione pereant, vel domus igne absumatur, adeo ut clericis nil supersit, quo possint honestè sustentari, tunc tenetur Episcopus ordinans iisdem providere de beneficio ecclesiastico, ne mendicare cogantur, ut notat Glossa *in d. c. cum secundum 16. h. t. V. de patrimonialibus* quod procedit saltem ex obligatione generali, quâ tenetur Episcopus providere clericis non habentibus unde vivant.

14 Quamvis possit quis in canonium recipi tametsi non habeat præbendam, seu non percipiat fructus beneficii, debet nihilominus eidem conferri præbenda canonicalis quamprimùm poterit, ut desumitur *ex c. relatum 9. h. t.* ubi dicitur, quòd receptus in canonicatum, & habens potestatem in officiis, ut canonicus; si ei promissa sit præbenda, debeat Episcopus eidem providere de præbenda, quæ vacat, vel est primò vacatura, quia non est conveniens eum præbenda carere: ratio etiam id suadet, quia receptus in canonicum tametsi sine præbenda; cùm nihilominus suffragiũ ferat in capitulo, & in choro stallum acquirat, æquum est, ut ipsi conferatur præbenda cùm primùm occasio se dederit, ex suppositione, quòd habeat qualitates requisitas, ætatem scilicet, & ordinem sacrum requisitum ad suum obeundum munus; proinde debentur etiam illi distributiones quotidianæ si divinis intersit officiis.

15 Quòd possit quis in canonicum recipi sine beneficio, vel præbenda ex eo liquet, quia præbenda non est de substantia canonicatûs, ut liquet *ex c. relatum 9. h. t.* Tum quia nonnunquam Ecclesia nullum certum numerum habet canonicorum, & certæ ac distinctæ sunt præbendæ, ut notat Abbas *in d. c. relatum num.* 2. unde dantur canonici sine præbenda, quamvis non diu debeant illâ carere, præsertim si chorum frequentent, suffragium ferant in capitulo, & aliis canonicorum oneribus subsint: tunc enim æquitas postulat, ut & ipsi beneficium habeant, cujus redditibus congruè sustententur, præsertim cùm beneficium detur propter officium. Cæterum debet receptio in canonicum sine præbenda fieri ex causa, ut receptus instruatur in officiis ecclesiasticis, & nullum præcesserit pactum, ut receptus in canonicum nihil de præbendis, vel de communibus redditibus percipiat: siquidem tale pactum Simoniam redoleret, ut notat Fagnanus *in c. dilectus n. 9. & 10.*

16 Dupliciter potest quis assumi in canonicum. Primò ut à capitulo quis recipiatur ultra definitum numerum canonicorum, & quidem simpliciter sine præbenda; & tunc præscindendo à consuetudine, quæ servanda est, sic susceptus in canonicum debet habere stallum in choro, vocem in capitulo, & percipere distributiones quotidianas: siquidem cùm sit receptus ad ad jus canoniæ, habet etiam omnia jura canonicalia. Præterea cum per voluntariam receptionem unius ultra numerum definitum canonicorum jam fractus sit numerus, & capitulum recesserit à definito numero, non valet ampliùs ratio, quòd quotidianæ distributiones debeant participari à tali numero canonicorum, sicut antea, cum talis numerus jam fuerit fractus. Secundò potest capitulum aliquem recipere in canonicum non simpliciter ultra numerum; sed cum addito, quod recipiatur, tanquam supernumerarius: & tunc capitulum non censetur fregisse definitum numerum, nec eum excessisse, sed tantùm specialem gratiam sic recepto fecisse, quapropter sic receptus in canonicum non habet jus integrum canoniæ, sed tantùm quoddam præparatorium ad jus integrum suo tempore obtinendum.

Cæterum receptus in canonicum sine præbenda, cùm primùm præbenda canonicalis vacaverit potest implorato Judicis officio eam petere, ut illa sibi conferatur, ut sumitur *ex c. dilectus 19. h. t.* ubi Innocentius III. ait quòd quando quis recipitur in canonicum cum stallo in choro, debet ei præbenda assignari, cum primùm facultas se obtulerit, & interim eum participare de distributionibus quotidianis: & licèt talis canonicus non censeatur habere determinatè jus ad præbendam primò vacaturam, nihilominus ratione canoniæ habet in genere jus ad præbendam aliquam, ut ipsi provideatur etiam ex præbenda proximè vacatura, adeo ut hæc sibi potiùs debeatur, quàm alteri non habenti jus canoniæ, ut notat Abbas *in d. c. dilectus n. 7.* In illis verò Ecclesiis, in quibus sunt distinctæ præbendæ canonicales receptus in canonicum ut supernumerarius recipit præbendam proximè vacantem morte antiquioris canonici, qui fuit intra definitum numerum canonicorum, & tunc qui erat supernumerarius ingreditur numerum antiquorum canonicorum. 17

Parochis etiam, cæterisque Ecclesiarum rectoribus debetur ex redditibus earundem Ecclesiarum congrua, ac sufficiens sustentatio, non obstante quacunque consuetudine in contrarium inducta, idque desumitur *ex c. extirpanda 30. h. t.* ubi habetur, quòd Presbyteris parochialium sit danda portio sufficiens, ut congruè vivant, non obstante quacunque consuetudine Episcopi, vel patroni, vel alterius: item quî habet parochialem Ecclesiam, statuitur, ut per se ipsum illi inserviat, & tantùm excipitur, quando est annexa dignitati, vel præbendæ, ob quam debet ipse inservire majori Ecclesia, quia tunc debet habere Vicarium idoneum, & perpetuum canonicè institutum in parochiali, cui assignet congruam portionem fructuum; alioquin est illâ privatus, quæ alio idoneo confertur. Ratio cur parochis ex redditibus Ecclesiarum debita sit congrua sustentatio desumitur 18

tur ex ipso jure naturæ, quia qui alteri inservit, debet ab eodem necessaria ad sustentationem congruam recipere: hinc consuetudo quævis in contrarium repugnat legi divinæ, & naturali justitiæ, cùm sit operarius dignus mercede sua; alioquin si beneficia curata carerent annuis redditibus, vel hi essent valdè tenues; vix reperirentur viri idonei, qui vellent tale onus subire, quod in magnum cederet Ecclesiæ detrimentum, quapropter administratores Ecclesiarum parochialium prætextu consuetudinis non possunt redditus ipsarum ità sibi vendicare, ut diminuatur congrua parochi, vel rectoris portio, & ex decreto Concilii Tridentini *sess. 25. c. 9. de refor.* generaliter prohibetur omnibus patronis beneficiorum, ne in perceptione quorumcunque proventuum beneficiorum, se ullo modo ingerant, sed illos rectoribus, vel parochis omnino liberè distribuendos relinquant.

19 Tenetur autem parochus personaliter residere, quia ad hoc munus obeundum non eligitur utcunque persona, sed industria talis personæ, quæ præ aliis est magis idonea: præterea ut superiùs innuimus, quibus cura animarum concredita est ii tenentur per se ipsos, & non per alios, gregem suum invisere, agnoscere, pascere, consolari: siquidem officium pascendi personale est, nec potest per alium exerceri, unde parochus per se ipsum tenetur munera parochialia obire, & in propria parochia etiam habitare, ibique domum conducere, si propria careat, ut declaravit sacra Congregatio referente Fagnano *hic n. 12.*

20 Quòd si Ecclesia parochialis accessoriè unita sit alicui dignitati, vel præbendæ canonicali in Ecclesia cathedrali, tunc obtinens talem dignitatem, vel canonicatum debet residere in dignitate illa, aut canonicatu, cui per se ipsum debet servire, & interim debet substituere Vicarium perpetuum, qui inserviat Ecclesiæ parochiali, ut desumitur *ex d. c. extirpandæ 30. h. t.* quia quando parochia se habet accessoriè, & est perpetuò unita præbendæ canonicali, tunc sequitur naturam, & proprietates canonicatùs simplicis.

21 Sin verò ex dispensatione obtineat quis duo beneficia incompatibilia, tunc si illa sint æqualia, ut duæ parochiæ, æquè principaliter unitæ, & perpetuæ; potest tunc beneficiarius residere pro arbitrio, in qua voluerit, ut notat Garzia *de benef. p. 2. c. 2. n. 45.* Quòd si beneficia non sint æqualia, tenetur residere in majore, & digniore, illúdque per se administrare, ut tradit idem Garzia *loc. cit.* Sin verò quis obtinuerit dignitatem, vel canonicatum, cui parochia non perpetuò, sed tantùm ad vitam ipsius sit annexa; adeo ut non se habeat accessoriè, tunc tenetur residere in Ecclesia parochiali, quamvis non sit beneficium dignius, quia cura animarum est præferenda, idque ex declaratione Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum apud Barb. *de offic. Episc. allegat. 53. n. 83.*

22 Nec Prælati Regulares, vel Monasteria possunt redditus capellarum, quæ iis sie incorporantur dividere, nec minuere redditus assignatos capellanis, aut parochis, ad necessariam, & congruam eorum sustentationem, idque desumitur *ex c. avaritiæ 10. h. t.* ubi Alexander III. rescripsit, quòd regulares in suis ecclesiis nequeant dividere parochias, nec minuere redditus, vel portiones; quas consuetum erat dari parochis, vel clericis sæcularibus, qui inserviunt eorum ecclesiis, nisi adsit contentus Episcopi illorum: siquidem Monasterium non exemptum nequit absque sui Episcopi consensu, Ecclesiarum, quæ ipsi incorporatæ sunt quoad temporalia, statum mutare; ut notat Abbas *in d. c. avaritiæ num. 2.* & desumitur etiam *ex clement. unic. §. eadem quoque de supplen. neglig. Prælat.* ubi hoc idem extenditur etiam ad Prælatos exemptos, & statuitur, ut Episcopi non permittant, ut dicti Prælati Regulares beneficia quæcunque regularia, aut sæcularia, quorum collatio ad ipsos pertinet suis propriis applicent mensis, aut novas pensiones ipsis imponant, vel veteres augeant.

Quòd si dubitetur, an portio, quam monasterium dat parocho, vel Vicario in Ecclesia incorporata sit sufficiens, & congrua, ad Episcopum pertinet id determinare, ut habetur *in clement. de jur. patronat.* & tunc habenda erit ratio ad honestatem sustentationis secundùm statum, & dignitatem personæ, ejúsque scientiam, nobilitatem, labores, qui sunt sustinendi, & etiam erit consideranda quantitas redituum parochialium, ut notat Rebuffus *tract. de congrua portione n. 62.* 23

Redditus tamen incerti non computantur in congruam portionem debitam curatis; ut notat Barb. *de offic. Episc. allegat. 53. num. 7.* quia venter non debet pendere ab incerto cùm non patiatur dilationem, ut loquitur juris consultus, sunt enim redditus incerti oblationes, quæ sponte fiunt, sive pro administratione Sacramentorum, sive pro funeralibus. Rursus neque per fructus præbendæ spectantis ad congruam sustentationem clerici beneficiati comprehenduntur quotidianæ distributiones, ut desumitur ex *c. licet 32. h. t.* ubi fructus præbendæ distinguuntur à quotidianis distributionibus, quia istæ solis præsentibus dantur, & illi etiam absentibus. 24

§. VI.

De modis, quibus beneficia acquiruntur.

SEx in jure reperiuntur modi, quibus beneficia ecclesiastica acquiruntur: primò mediante prævia præsentatione patroni, & institutione subsequa. Secundò electione, & confirmatione. Tertiò postulatione, & confirmatione, & hic modus tantùm habet locum in Prælaturis. Quartò collatione libera. Quintò permutatione. Sextò resignatione in favorem collatione secuta. Et per hos omnes modos possunt beneficia dupliciter acquiri justè, & injustè, seu legitimè, & illegitimè, ut notat Rebuffus *in prax. benefic. tit. quot modis beneficia acquirantur.*

2 Tunc acquiruntur justè, quando per canonicam institutionem obtinentur, ut desumitur *ex regula 1. jur. in 6.* ubi nomen institutionis sumitur laxè prout comprehendit quamlibet legitimam provisionem, seu modum, quo acquiritur beneficium. Et canonica institutio dicitur, quæ est facta secundùm canones, ad quam requiritur tam legitima potestas ex parte instituentis, seu conferentis, quàm ex parte illius, cui beneficium confertur, decens habilitas; & demum ut servetur solemnis forma institutionis à jure requisita, ut notat Glossa *in citat. regul. 1. jur. V. obtineri* Rebuffus *in prax. benef. loc. cit. num. 5. & 7.*

3 Injustè verò acquiruntur beneficia, quando obtinentur sine canonica institutione, vel quia non est servata debita forma institutionis; vel quia facta fuit à non habente potestatem instituendi; vel quia beneficium fuit collatum indigno. Rursus ille injustè, & non canonicè dicitur beneficium obtinere, qui jure consanguinitatis in illud successit, ut liquet *ex c. ut nullus 1. h. t.* quia bona ecclesiastica cùm sint à fidelibus Deo oblata pro sustentatione Ministrorum Ecclesiæ, non debent clerici jus præbendæ, seu beneficii à defuncto beneficiario per successionem accipere, quasi per ultimam voluntatē, sive ab intestato: sed ab ipsa Ecclesia, quæ per canonicam institutionem conferat capaci, & digno tale beneficium, ut notat Abbas *in c. ut nullus 1. h. t. n. 3.* siquidem hæreditaria successio non habet locum in spiritualibus. Quinimmo neque potest clerico conferri beneficium ultra tempus vitæ suæ, quia cùm officium sit ministerium Ecclesiæ, cessat per mortem beneficiarii, & non potest transire ad hæredes, ut desumitur *ex c. relatum 12. de testam.*

4 Quamobrem jure canonico prohibita est omnis successio in bonis ecclesiasticis sive ab intestato jure consanguinitatis, sive ex testamento. Immo prohibitum est etiam omne, quod speciem, vel similitudinem talis successionis præsefert; adeo ut pactum de succedendo alteri in beneficio ecclesiastico post ejus mortem reprobatum sit *in c. 2. de concess. prabend.* Immo tale pactum de futura successione etiam à jure civili reprobatur *l. ult. C. de pactis* Glossa *in cit. cap. 2 V. contemnare.* Est etiam irritum pactum, ut quis in Ecclesia instituatur ea conditione, ut post ejus mortem alius certus succedat, ut consanguineus ipsius *c. accepimus 5. de pact.* quapropter filius quamvis legitimè natus nequit in eodem beneficio patri immediatè succedere *c. veniens 5. & c. de filiis Presbyteror.*

5 Quinimmo neque vivente Prælato, vel beneficiario potest tractatus institui de successore eligendo, tametsi paulo post sit moriturus *c. bona 36. de elect. c. nullus 7. dist. 79.* quapropter solus Pontifex de plenitudine potestatis, potest coadjutores dare cum potestate succedendi *c. petiisti 17. caus. 7. q. 1.* & habetur in Concilio Tridentino *sess. 25. c. 7. de refor.* ubi prohibetur Episcopo, vel alteri simili Prælato dare coadjutores cum potestate succedendi. Quòd si dicas, jus patronatus esse ecclesiasticum, & nihilominus in eo habere locum successionem jure consanguinitatis, eò quia jus patronatus transeat unà cum bonis hæreditariis ad hæredes, proximos agnatos. Respondetur, jus patronatus non esse merè, & intrinsecè spirituale, sed solùm spirituali annexum, & ex sola gratia concessum laicis, ut inde excitentur ad fundandas, & dotandas Ecclesias, ut habetur *in c. de jur patronat.* & notat Abbas *in c. ut nullius 1. h. t. n. 4.*

Cæterum ex prærecensitis sex modis, quibus beneficia acquiruntur, Præsentatio est exhibitio quædam personæ per patronum Episcopo, vel alteri, ad quem institutio pertinet, legitimè facta, ut notat Panormit. *in c. ea noscitur de his, quæ fiunt à Prælatis.* Est autem Patronus, qui habet jus patronatus, quod nihil aliud est, quàm beneficium onerosum, & utile conveniens alicui ob meritum aliquod, vel servitium præstitum Ecclesiæ: estque hoc jus duplex, aliud enim est jus patronatus ecclesiastici, & aliud laici. Illud dicitur, non quod Ecclesiasticus possidet, sed quia competit alicui ex eo, quòd ex bonis ecclesiasticis Ecclesiam fundaverit, vel exstruxerit, aut dotaverit, vel quod habetur ratione rectoratûs Ecclesiæ, aut dignitatis ecclesiasticæ. Jus patronatus laici est, quod competit alicui ex eo, quia ex bonis patrimonialibus, seu sæcularibus Ecclesiam, vel fundaverit, & exstruxerit, vel dotaverit; vel beneficium aliquod erexerit, hoc enim jus patronatus ab aliquo eorum debet oriri, ut notat Azorius *2. p. lib. 6. c. 19.*

Institutio est concessio beneficii facta authoritate legitima Episcopi, vel alterius, clerico à patrono præsentato, adeo ut institutio nonnisi per Ecclesiasticos fieri debeat: siquidem ad solos ecclesiasticos pertinet beneficia ecclesiastica conferre, unde institutio se habet consecutivè ad præsentationem factam à patrono. Immo si institutio fiat sinè patrono ipso jure est irrita: & si patronus sit negligens in præsentando, jus pro illa vice devolvitur ad Episcopum, vel ad eum, ad quem jurisdictio pertinet: quod si patronus episcopo cedat jus patronatus, & ad eundem spectaverat institutio, tunc hæc confunditur cum collatione: sin verò ad alium inferiorem; Episcopus tantùm habet patronatum pro illa parte, vel etiam in totum juxta facultatem, quam habuit, qui patronatum cessit Episcopo.

Electio est alicujus personæ canonicè facta vocatio ad Ecclesiam aliquam suo viduatam pastore, ut communiter docent cum Hostiens. *in tit. de elect.* hinc beneficia electiva ea tantùm dicuntur, quæ per dictam electionem conferuntur, & habent tantùm locum in iis, qui pastores sunt Ecclesiarum, vel Monasteriorum, & habent supremam jurisdictionem in tali loco: hinc canonicatus qui conferuntur communibus clericorum suffragiis, propriè non dicuntur conferri per electionem, eò quia dignitatibus hisce non sit annexa cura animarū. Cæterum per electionē non acquiritur jus in re, sed ad rem: & differt electio à præsentatione, quia electio fit à pluribus, & solis ecclesiasticis, ac per suffragia: præsentatio verò etiam ab una persona laica; & in quovis genere beneficii præsentatio locum habet; rursus quævis electio indiget confirmatione, seu consensu superioris, ut desumitur *ex c. nihil est, c. cùm dilectus de elect.* adeò ut de jure requiratur confirmatio.

Post-

9 Postulatio quâ beneficia ecclesiastica etiam acquiruntur est supplex quædam petitio facta apud superiorem à collegio Canonicorum enixim petentium, ut aliquis certæ Ecclesiæ vacanti præficiatur non obstante aliquo defectu, quem patitur; qui tamen non debet esse defectus moralis, sed tantùm naturalis, ut quia non sit legitimè natus; quia non habeat sufficientem ætatem, vel non sit ordinatus, vel non sit de corpore capituli, & tunc ad postulationem requiruntur duæ tertiæ; adeo ut in postulatum consentiant duæ partes capituli.

10 Collatio est concessio beneficii vacantis, sive per obitum, sive per resignationem, aut devolutionem liberaliter facta ab habente potestatem, quo pacto hujusmodi collationes fiunt à summo Pontifice, vel ejus Legato, aut Ordinario loci, vel alio Prælato habente potestatem conferendi beneficia ecclesiastica. Jure communi hæc beneficia conferri debent purè, liberè, palam, sine diminutione, sine vacantia, sine restrictione temporis, sed in perpetuum, proinde non potest in collatione adjici pactum, aut conditio, seu modus: neque fieri debet per vim, aut metum: cæterùm conditio non repugnat cum collatione beneficii, quando ipso jure, statuto, vel consuetudine, vel etiam fundatione, aut institutione beneficiorum illi adjicitur.

11 Permutatio beneficiorum est reciproca quædam resignatio, quæ ad invicem inter permutantes fit ex legitima superioris authoritate, sine qua permutatio nulla esset *c. unic. de rerum permut. in 6.* Rebuffus *in prax. de benefic. §. de permutat.* Ad legitimam permutationem septem requiruntur conditiones. Primò ut permutantes habeant dominium in sua beneficia, quia nemo potest permutare cum alio nisi rem illam, de qua potest disponere; & non potest disponere de re nisi sit dominus illius, seu dominium habeat in illam. Secundò debet permutatio esse libera, non verò metu extorta, vel dolo facta; alioquin nullum sortiretur valorem. Tertiò ut uterque beneficiarius suum resignet beneficium in manus Ordinarii, cui beneficium subest, sive is sit unus; & idem, sive alius, & alius. Inferior tamen Episcopo nequit recipere resignationes ex causa permutationis absque consensu Episcopi, nisi consuetudo aliter postulet. Quartò ut beneficia conferantur permutantibus non aliis, alioquin irrita esset collatio *clement. unic. de rer. permutat* Tum quia si beneficium conferatur alteri non habetur ampliùs permutatio, sed pura collatio. Quintò requiritur consensus illorum, ad quos electio, vel præsentatio pertinet, alioquin permutatio non valeret: quòd si patronus requisitus nolit consentire, tunc posset Episcopus sua approbatione supplere defectum consensûs ipsius patroni, si judicaret, permutationem expedire, immo esse necessariam Ecclesiæ; in quo casu valeret permutatio etiam sine consensu patroni, ut notat Glossa *in d. clement. de rer. permut.* Sextò si permutans sit infirmus debet supervivere adhuc viginti dies post resignationem, alioquin beneficium censeretur vacare per obitum *ex regul. cancell. de infirm.* Rebuffus *§. regul. de infirm.* Septimò si permutatio fiat in curia Romana; debet publicatio fieri in loco beneficii intra sex menses à die oblatæ supplicationis computandos, si sint beneficia citra montes: intra novem autem si ultra montes. Quòd si permutatio fiat extra curiam, tunc intra mensem debet Ordinarius conferre, & permutantes intra tres menses publicare in loco beneficii *ex reg. cancell. de publicand. resignat.* Azorius *2. p. lib. 7. c. 24. quæst. 2.*

Demum resignatio est juris proprii spontanea, & libera dimissio, seu cessio: magis tamen pressè definitur libera beneficii dimissio facta cum legitima causa coram legitimo superiore. Rursus hæc resignatio fit dupliciter, tacitè, vel expressè: priori modo fit ex juris dispositione absque verborum expressione: expressè verò cùm quis sponte suum beneficium expressis verbis coram Ordinario legitimè dimittit, Rebuffus *de resignat. p. 3. in prax. benefic.* Rursus resignatio expressa, alia est pura, & tunc habetur quando absque ulla conditione beneficium dimittitur coram superiore: altera est in favorem tertii, seu conditionalis: & hæc vel est simpliciter in favorem, & tunc habetur, quando fit absque ulla reservatione; vel est qualificata, ut quando fit reservato sibi jure regressus, vel etiam pensione, ut tradit Azorius *2. p. lib. 7. c. 19.* Rursus ut resignatio conditionalis, ut etiam id quod ex vi illius sequitur validum sit, plures requiruntur conditiones, quas recensent Rebuffus *de resignat. condit. num. 16.* Azorius *lib. 7. 2. p. c. 20.* Primò requiritur ut beneficium sit resignantis. Secundò ut resignatio libera sit, hoc est non metu extorta, nec dolo procurata: alioquin est invalida, quia quoties fraus, vel metus dant causam contractui illum irritant, præsertim si nolit contractui stare is; qui injuriam est passus. Tertiò debet fieri in manibus illius, qui potest resignationem admittere, scilicet in manibus summi Pontificis, vel Ordinarii collatoris, vel institutoris. Non tamen Ordinarius potest admittere resignationem cum regressu, vel ingressu, quia hæc resignatio redolet simoniam confidentialem inductam jure humano; quam labem potest summus Pontifex tollere. Quartò debet acceptari à Prælato, in cujus manibus fit, alioquin resignans non amitteret jus suum. Quintò debet conferri illi, in cujus favorem cum clausula consueta est beneficium resignatum, alioquin provisio non valeret, tametsi facta à Papa. Sextò requiritur ut is, cui confertur ex vi resignationis acceptet beneficium sibi resignatum; alioquin resignans non amitteret suum beneficium propter adjectam clausulam *non aliter*. Septimò requiritur etiam consensus patroni, si beneficium sit juris patronatus; vel Electorum, si sit Electivum. Octavò si resignans sit infirmus debet supervivere 20. dies post resignationem. Nono debet postea publicari resignatio in loco beneficii, ut dictum est de permutatione. 12

An verò jus per collationem alicui factam acquiratur in beneficio, sive post, sive etiam ante acceptationem illius, agitur *in c. si tibi 17. de preb. in 6.* ubi Bonifacius VIII. statuit, quòd si 13

Episcopus conferat beneficium alicui absenti, tametsi hic non acquirat jus in beneficio, nisi id ratum habeat, tamen Episcopus non potest illud alteri conferre, nisi notificet collationẽ illi, cui fuit collatum, & det terminum consentiendi; & si non consentit, tunc potest elapso termino alteri conferre; & si non confert, potest præstare consensum, quamvis terminus sit elapsus, & tunc non potest beneficium alteri conferre Hinc si beneficium ab Episcopo, vel alio collatore absenti, & ignoranti collatum sit, non acquiritur jus in beneficio reale, donec illud acceptet: & non potest Episcopus ante consensum, vel dissensum provisi illud alteri conferre: quia per solam collationem, quamvis absenti factam, & nondum ab illo acceptatam acquisitum est ei jus ad beneficium, non tamen jus in re, sed tantùm ad rem, sive obligatio, & actio personalis, proinde non potest ampliùs tale beneficium conferri alteri.

24 Et quamvis collatio beneficii *in cap. consultationibus, tit. de donationib.* dicatur esse quædam donatio, quæ facta per expressum consensum donatoris obligationem, & vim aliquam non sortitur, sed revocari potest, donec donatarius sciens eam acceptaverit *l. 1. sed si quis l. absenti* 10. *ff. de donat. l. qui absenti* 38. *ff. de acquirend. possess.* Hoc tamen de beneficiis ecclesiasticis, dispensationibus, & gratiis, quæ non ex mera liberalitate, sed ex debito Ecclesiasticæ potestatis officio dantur, non procedit: hæc enim beneficia semel collata per satis declaratam, & explicatam voluntatem conferentis talia beneficia, non possunt ab illo revocari, sed necesse est expectetur consensus illius, cui facta est collatio, quæ tametsi respectu beneficiarii censeatur esse donatio, eò quia cedat in ejus commodum, & lucrum; non tamen propriè est donatio ex parte conferentis beneficium, quia collatio beneficiorum vacantium non fit ex mera liberalitate, sed ex obligatione officii, & ex quadam necessitate, qua Ecclesia indiget Ministris, qua ratione ipse collator non potest sibi talia beneficia retinere, sicut donator potest non dare donum donatario, sed illud sibi retinere: hinc ante acceptationem donatarii licèt revocari possit donatio, non tamen post collationem beneficii potest revocari collatio, & conferri beneficium alteri; immo nec sub conditione, si beneficiarius non acceptaverit *argum. c. 2. de elect. in 6. & regul. jur.* 50. *in 6.* ubi habetur quòd actus legitimi conditionem non recipiant.

25 Rursus beneficia ecclesiastica conferri debent gratis nullo interveniente pretio prævio, aut mercede, ut desumitur *ex c. si quis 3. c. si quis objecerit. 7 & c. Salvator 8. §. igitur* quia conferre beneficia ecclesiastica mediante pretio, & mercede est simonia, quæ inficit, & irritat collationem, ut notat Garzia *de beneficiis p. 8. c. 1. num. 1. & 3.* Secundò debent beneficia omnino liberè conferri, & non per vim, aut metum *c. 3. de his, quæ vi.* siquidem collatio beneficii est veluti liberalis quædam donatio, quæ omnem excludit vim, & metum. Tertiò non debet esse subreptitia, nec obreptitia, alioquin est irrita *c. cùm adeo 17. de rescript.* quia subreptio tollit liberum consensum; proinde vitiat concessionem gratiæ. Id tamen procedit solùm quando à Papa, vel ejus legato fit collatio beneficii, vel alterius gratiæ; nam collatio Ordinarii quia fit motu proprio, & ecclesiis censetur providere, non videtur posse de subreptione impugnari, præsertim cum Ordinarii existentes in loco, cum paucioribus sint negotiis occupati, præsumantur benè informati de qualitatibus beneficiorum, & provisorum, ut notat Abbas *in c. cum nostris 6. num. 19. de concess. præbend.* Garzia *de benefic. p. 8. c. 3. n. 4.*

Rursus collatio beneficii non debet fieri clandestinè, sed palam, & coram aliis, quia actus clandestini non carent suspicione ob periculum fraudis, ut notat Glossa *in c. consuluit 24 V. edit lucem de offic. delegat.* Immo ad fidem faciendam de collatione beneficii requiruntur duo testes, vel instrumentum, ut probetur collatio juridicè facta, ut notat Garzia *de benef. loc. cit. n. 5.* Neque collatio beneficii debet fieri antequam vacet *c. 1. de concess. præbend.* nec cum aliqua diminutione *c. unic. ut beneficia sine diminut. trad.* nec ad tempus, sed in perpetuum, quia beneficium est jus perpetuum ad percipiendos fructus: & licèt aliqua beneficia sint manualia, quæ tantùm ad tempus videntur conferri, quatenus ad nutum conferentium auferri possunt: non tamen conferuntur ad certum tempus determinatum, quod imitatur tempus perpetuum. 26

Neque collatio beneficii debet fieri alternativè, seu disjunctivè, ut si conferens beneficium dicat: confero tale beneficium Titio, vel Cajo *argum. c. 2. juncta* Glossa *V. in certa de elect. in 6.* quia quoties conferentis voluntas redditur incerta, collatio non sortitur suam vim. Neque idem beneficium vacans potest simul, & conjunctim conferri duobus, ut desumitur *ex c. iure 20. h. t.* ubi habetur, quòd quando duo eliguntur ad unam præbendam, electio non teneat, quia præbenda dividi non possit: notat tamen Glossa, quòd tametsi una remanente præbenda non possint duo eligi, nihilominus possint ex una præbenda duæ fieri, si reditus suppetant, & etiam una præbenda ex causa necessaria potest minui. 27

Quòd si beneficium conferatur sine scriptura, valida quidem est collatio, tametsi scriptura necessaria sit ad probationem, ut si de collatione dubium oriatur, possit in judicio constare, quod beneficium fuerit collatum. Immò constitutio extravagans 1. quæ incipit *injuncta de elect. inter communes* habet, quòd ad obtinendum beneficium, & ejus possessionem requirantur litteræ apostolicæ à Papa impetratæ, quæ contineant collationem beneficii, alioquin collatio censetur irrita. Verùm hæc constitutio tantùm locum habet in collatione beneficiorum facta à Romano Pontifice, vel ejus legato; non verò de collatione facta ab Ordinariis locorum inferioribus, de quorum collatione potest faciliùs constare, ut notat Azorius *p. 2. lib. 6. c. 26. q. 5.* 28

Præ-

19 Præterea collatio beneficii licèt non possit fieri sub conditione propriè dicta, & quæ in futurum, actum, cui adjicitur, suspendat, & conditionalem efficiat, ut si conferens diceret: confero Titio beneficium si intra annum Sacerdos factus fuerit; eò quia talis collatio ipso jure sit irrita; siquidem collationes beneficiorum, ut etiam electiones numerantur inter eos actus legitimos, qui secundùm jura debent fieri absolutè, & simpliciter, ut desumitur *ex regul. jur. 50. in 6.* nihilominus si conditio non suspendat actum, & dicatur: confero Titio sacerdoti parochiam, ita tamen ut obligatus sit intra annum sacerdotium suscipere: collatio est valida, quia tunc talis conditio jure requiritur, & tacitè semper inest; proinde semper subintelligitur, quamvis explicitè non adsit, quia exprimitur saltem modus prout inest de jure *c. licèt 14. de elect. in 6. c. de multa 28. h. t.*

20 Potest etiam beneficio vacanti Episcopus ex consensu sui capituli, & causa rationabili onus aliquod spirituale licitum, & honestum imponere, adeo ut beneficium cum tali onere transeat ad eum, cui confertur, ut si beneficiarius debeat docere sacram scripturam, vel catechesim, ut tradit Glossa *in c. significatum 11. in notand. h. t.* habetur enim *in d. c.* quod possit ab Episcopo, & capitulo imponi onus super beneficio vacante licitum tamen, & honestum, ut, quando beneficiatus non est infirmus, quotidiè celebret missam de S. MARIA salva honestate sua, & debita devotione, nec possit dimittere Ecclesiam sine consensu Episcopi, & capituli sive causa voluptatis, sive se ad aliam Ecclesiam transferendo. Non enim capellanus vi fundationis potest obligari, ut quotidiè missam celebret de beata Virgine, quin possit aliam missam præsertim festi occurrentis legere. Navarr. *lib 3. consil. de celeb. miss. num. 8.* Rursus quamvis tale onus ex justa causa possit interdum imponi ipsi beneficio vacanti; non tamen potest imponi personæ, cui confertur beneficium per modum adjectæ conditionis, vel modi, aut facti, ut docet Navarr. *lib. 3. in consil. unic. ut benefic. sine diminut. d. c.* quia onus impositum rei minuit ejus pretium; proinde videtur beneficium conferri cum diminutione.

§. VII.

De iis, quibus competit ius conferendi beneficia ecclesiastica.

1 Certum est, summum Pontificem esse generalem collatorem, ac supremum, beneficiorum omnium ecclesiasticorum in quavis diœcesi, & Ecclesia, quia est supremus dispensator bonorum ecclesiasticorum, & superior omnium Episcoporum, & Prælatorum ecclesiasticorum, adeout sit Ordinarius Ordinariorum totius orbis, quapropter summus Pontifex dicitur Episcopus Ecclesiæ catholicæ, seu totius, & universalis Ecclesiæ Glossa *in c. felicis §. fin. de pæn. in 6. c. licèt. 2. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd omnium beneficiorum collatio pertineat ad summum Pontificem, eò quia habeat plenam dispositionem in toto orbe terrarum; quia si beneficia vacent, nemo in eis jus habet, proinde dicuntur beneficia ecclesiastica vacare de jure, & ex eo quòd in illa nullus jus habeat, redeunt ad Ecclesiam, perinde ac omnia bona, ac jura ecclesiastica vacantia *argum l. 1. C. de bonis vacant. lib. 10.* proinde eorum provisio ac dispositio non nisi ad Ecclesiæ Prælatos pertinet, & quia Romanus Pontifex est supremus omnium ecclesiasticorum bonorum dispensator, & Episcopus Ecclesiæ Catholicæ, seu totius orbis, Glossa *in c. ult. de pænis in 6.* ideo ad summum Pontificem spectat facultas conferendi omnia beneficia, adeo ut cæteri Prælati inferiores habentes potestatem conferendi beneficia, & jura vacantia, acceperint talem potestatem cum subordinatione ad sedem Apostolicam *c. qui se 11. caus. 2. q. 6.* ut tradit Garzia *p. 1. de benef. num. 1.* Quinimo sub Ecclesiæ primordiis collatio beneficiorum in toto orbe à solo Romano Pontifice fiebat, ut tradit Parisius *lib. 1. de resignat benefic. q. 10. num. 47. & 49.* Hinc Pontifex potest pro suo arbitrio in toto orbe beneficia ecclesiastica conferre, non solùm vacantia, sed etiam non vacantia absolutè, vel sub conditione; in perpetuum, vel ad tempus; prout ipsi magis visum fuerit expedire, eò quia plenissimam habet dispositionem in omnia beneficia ecclesiastica.

2 Tribus præcipuè modis solet summus Pontifex beneficium conferre, scilicet jure præventionis, jure concursus, & jure devolutionis, ut notat Rebuff. *in prax. tit. de devolutionib. §. 12.* Jure præventionis confertur beneficium, quando Romanus Pontifex alicui confert gratiam expectativam ad beneficium primò vacaturum, seu quando certæ personæ mandat provideri de beneficio, quod vel vacat in Ecclesia, vel proximè vacaturum est *argum. c. dudum 14. h. t. in 6. c. licet Ecclesiarum de præbend. in 6.* Dicitur, tunc beneficium conferri jure præventionis, quia Papa prævenit eum, qui ordinariam habet potestatem conferendi beneficia vacantia; quia tametsi Papa inferioribus Ecclesiæ Prælatis concedat potestatem conferendi beneficia, non propterea ipse Pontifex se privat eadem potestate; quinimo ipse semper retinet supremam potestatem, ac plenam, & liberam dispositionem ex plenitudine potestatis: hinc Papa dicitur habere concurrentem jurisdictionem cum omnibus Prælatis Ecclesiæ, & quòd ipse sit ordinarius ordinariorum: unde potestas in Pontifice semper est major, ac potior, quàm in quovis alio inferiore Prælato. Tum quia in summo Pontifice hæc potestas est ordinaria, & in inferioribus Prælatis delegata; proinde dependens à potestate delegantis, à qua derivatur.

3 Jure concursus conferuntur beneficia à summo Pontifice, quatenus Papa in conferendis beneficiis quibuscunque ecclesiasticis concurrit cum aliis inferioribus collatoribus, adeo ut si beneficium vacet in quacunque diœcesi, non solùm Episcopus, seu Ordinarius illius diœcesis possit illud conferre, sed etiam summus Pontifex, & jure communi datur etiam locus præventioni, ut qui prior contulerit, ejus collatio præfe-

præferatur: quia ſicut ſummus Pontifex cum omnibus Epiſcopis, & Prælatis inferioribus concurrit in jurisdictione *c. qui ſe 12. cauſ. 2. q. 6.* ita habet etiam facultatem conferendi beneficia vacantia in quacunque diœceſi. Tum quia jurisdictio eccleſiaſtica, & poteſtas ordinandi Eccleſias reſidet in ſucceſſoribus S. Petri tanquam in capite totius Catholicæ Eccleſiæ, adeo ut in aliis Prælatis non ſit talis poteſtas, niſi per communicationem, derivationem, vel delegationem.

4 Unde tametſi ſummus Pontifex conceſſerit facultatem Ordinariis conferendi beneficia, ſibi tamen ſemper reſervat majorem, & ſupremam poteſtatem, quâ non poteſt ſe privare; imò collatio facta eodem tempore à Papa cùm alio Prælato inferiore eſt ſemper præferenda, ut etiam collatio facta à ſuo Legato, ex ſuppoſitione quòd neuter ex duobus proviſis poſſideat, alioquin cui priùs collatio facta eſt, is debet præferri, quia tunc melior eſt conditio poſſidentis, ut notat Barbos. *in collect. hîc num. 9.* adeò ut proviſus ab ordinario debeat præterri proviſo à Papa, dummodo ſit in poſſeſſione juſta, quia injuſtus poſſeſſor non debet gaudere privilegio, vel commodo poſſeſſionis. Eodem pacto ſi Vicarius generalis ex ſpeciali conceſſione Epiſcopi beneficium vacans conferat Petro, & Epiſcopus eadem die idem beneficium conferat Paulo, & ignoretur, quis ex illis alterum prævenerit in conferendo, neuterque ex proviſis beneficium poſſideat; tunc præferenda eſt collatio Epiſcopi, ut facta à digniore, ac majore, quia major eſt poteſtas Epiſcopi, quàm Vicarii, cùm hic dependeat ab Epiſcopo, à quo accipit etiam poteſtatem.

5 Hinc ut habetur *in c. hi qui in 6. h. t.* receptus in canonicatum authoritate apoſtolica eſt præferendus in præbenda aliis receptis, etiam authoritate Legati. Quòd ſi Legatus habeat ſpeciale mandatum, tunc dicitur receptus authoritate apoſtolica, & præfertur. Ubi notat Gloſſa quod quando unus habet jus à Papa, & alter ab inferiori non valet regula, *quod prior in tempore, ſit potior in jure*, ſi agatur de jure ad rem: quia illa regula juris, quæ eſt *54. in 6.* locum habet in his, quorum cauſa eſt æqualis, & utriusque jus etiam æquale; non item ſi cauſa ſit diſpar, & jus inæquale, cum gratiæ, & privilegia non æſtimentur ex tempore, ſed potiùs ex cauſis, & perſonis, ut notat Ancharanus *hîc not. 3.* ubi ait, quòd præfata regula fallit, quando plures non concordant ex diverſis titulis, quia tunc prærogativa tituli præferenda eſt prærogativæ temporis, adeo ut, qui à digniore promotus eſt præferri debeat ei, qui à minore, ſeu minus digno promotus eſt, tametſi ejus promotio tempore præceſſerit aliam: & quia ſummus Pontifex eſt major, ac dignior quocunque alio Prælato eccleſiaſtico; ideo promotus à ſummo Pontifice eſt ſemper præferendus promoto ab alio Prælato eccleſiaſtico. Valet tamen præfata regula *quod prior in tempore ſit potior in jure* ſi agatur de jure in re, ſeu in beneficio, quia ſi conſtet, quod alicui fuerit collatum beneficium vacans ab inferiore, & ab eodem acceptatum, tunc is præferri debet ei, cui poſterius idem beneficium fuit à Papa collatum, eò quia tunc prior tempore acquiſiverit jus in re, & non ſolùm ad rem, quia per acceptatum beneficium acquiſivit jus in illo.

Jure devolutionis confertur beneficium, quando ratione criminis, ut ob ſimoniam confidentiæ, vel ratione negligentiæ collatoris jus conferendi devolvitur ad ſummum Pontificem ex diſpoſitione canonum. Hinc ſi Epiſcopus, quando ad ipſum collatio pertinet intra tempus ſex menſium præfixum beneficia vacantia conferre intermiſit, collatio ea vice ad capitulum devolvitur: quòd ſi collatio ad capitulum pertineat, & hoc intra ſemeſtre conferre negligat, tunc facultas devolvitur ad Epiſcopum, qui ex Conſilio Religioſorum virorum illud conferre debet. Quòd ſi uterque Epiſcopus, & Capitulum conferre neglexerint, tunc Metropolitanus abſque eorum contradictione conferre debet, ut ſtatuitur in Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. relato *in c. nulla 2 de conceſſ. præbend. §. ſi autem*: ſiquidem poteſtas conferendi beneficia devolvitur gradatim ab inferiore ad proximum ſuperiorem, donec deveniatur ad Papam, ut notat Rebuffus *in prax. benefic. tit. de devolut. num. 24.* & id etiam procedit in collatoribus regularibus, ſiquidem eorum poteſtas ob negligentiam in conferendis beneficiis devolvitur ad Epiſcopum, ſeu Ordinarium loci, in quo ſita ſunt beneficia, adeo ut poſſit illa conferre tanquam Ordinarius, ſi Prælati illi non ſint exempti, alioquin confert tanquam delegatus ſedis apoſtolicæ, ſi ſint exempti, ac Papæ immediatè ſubjecti, ut habetur *in clement. unic. de ſupplend. neglig. Prælat.* Barb. *lib. 3. juris eccleſiaſt. c. 13 n. 109.*

7 A capitulo Eccleſiæ cathedralis negligentè in conferendis beneficiis devolutio fit ad Epiſcopum tanquam immediatè ſuperiorem, & vice verſa ab Epiſcopo negligente intra ſemeſtre devolutio fit ad capitulum, idque jure ita diſponente ob communionem inter Epiſcopum, & Capitulum, tanquam inter caput, & membra ejuſdem corporis, ut defectus capitis ſuppleatur à reliquo corpore; quod tamen procedit de ſolis beneficiis ſpectantibus ad collationem Epiſcopi jure proprio; quatenus eſt Epiſcopus illius Eccleſiæ, quia capitulum aliquo modò etiam cenſetur participare in tali jure, non verò in his, quæ ſpectant ad Epiſcopum jure devoluto; quia ſi Ordinarius collator inferior negligens fuerit in conferendo; tunc ſi etiam Epiſcopus fuerit negligens in conferendo tale beneficium; non devolvitur poteſtas illud conferendi ad capitulum, ſed ad proximum ſuperiorem, ſeu Metropolitanum, ut notat Rebuffus *in prax. benefic. tit. de devolut. num. 22.* quia quando Epiſcopus confert jure devolutionis non eſt tanta communio inter Epiſcopum, & capitulum, ſicut in beneficiis ſpectantibus ad illum jure proprio, ſiquidem in devolutis non confert tanquam Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ, ſed merè per accidens, quatenus eſt ſuperior Ordinarii collatoris, ob cujus negligentiam devolvitur ad ipſum jus conferendi beneficium.

Hinc

8 Hinc quamvis Episcopus etiam neglexerit collationem beneficii ex jure ad se devolutam, capitulum non habet jus illud conferendi: quòd si is ad quem pertinet collatio non jure proprio, sed devoluto, beneficium conferat antè devolutionem factam, non valet collatio ob defectum potestatis in conferente; ut etiam si ante devolutionem contulerit, & postea ea convalescat, collatio ab initio est nulla: unde necessarium est, ut postquam ad ipsum jus conferendi beneficium devolutum est, illud denuò conferat: quia habetur pro non dato, quod ab illo datur, qui non habet potestatem dandi, ut notat Garzia *de benefic. p. 10. c. 3. num. 31.* Cæterum quando jus conferendi beneficia inferiora ob negligentiam alicujus in conferendo devolvitur ad superiorem, is intra sex alios menses computandos à die, quo scivit illud jus ad se devolutum esse, habet liberam potestatem conferendi tale beneficium; & elapso semestri ad conferendum jure præfixo non potest ampliùs moram purgare, & beneficium conferre, quia potestas conferendi ipso jure ad alium jam est translata.

9 Dignitates infra Episcopatum, & Abbatiam, ac alia beneficia regulariter conferri debent intra sex menses ab iis, ad quos pertinet jus talia beneficia conferendi, alioquin jus devolvitur ad proximum immediatum superiorem. Similiter si patronus laicus non præsentet intra quatuor menses, & ecclesiasticus intra sex, beneficium efficitur liberum, & ejus dispositio devolvitur ad eum, cujus est instituere. Cæterum summus Pontifex raro utitur jure præventionis, ut nec etiam jure concursûs ad vitandas confusiones, & lites; proinde in pluribus ecclesiis reservavit sibi certos menses, quibus confert relictis aliis Ordinario: hinc nisi ex fundatione beneficii, aut legitimâ præscriptione jus conferendi alteri competat, ut Capitulo, Decano, Abbati, vel alteri ecclesiastico; in quacunque Diœcesi Episcopus est proprius collator omnium beneficiorum; siquidem is in sua Diœcesi est moderator sacrorum, & ad ipsum pertinet omnia sacra officia conferre. Ex consuetudine tamen certum est, quòd Episcopi commorantes in curia Romana non possint ulla beneficia conferre, tametsi vacent in propria Diœcesi, sed debeant è curia exire, ut valeant ea conferre *ex regula 1 cancell. extravag. ad regimen. de præbend.* Beneficia verò, quæ vacant in curia pertinent ad Pontificis dispositionem; talia sunt eorum, qui sunt de curia Romana, vel Romæ moriuntur, vel propè Romam ad duas dietas, seu ad milliaria italica 40. ut etiam pertinet ad summum Pontificem conferre beneficia eorum, qui ibi resignant.

10 Vicarius generalis Episcopi nequit beneficia conferre nisi ex speciali mandato Episcopi, quia ea quæ sunt justitiæ, & necessitatis, vel etiam voluntariæ jurisdictionis, non tamen quæ sapiunt gratiam, potest expedire: collatio autem beneficiorum est mera gratia, cùm sit quædam donatio; proinde ad id requiritur mandatum speciale Episcopi *c. fin. de offic. vicar. in 6.* Mandatum autem speciale dicitur habere, si in eo sit adjecta clausula generalis: *& ad omnia alia etiam si mandatum exigatur speciale.* Cæterum licèt Vicarius non possit præsentare, potest tamen electos, & præsentatos confirmare, & instituere, cùm id sit potiùs justitiæ, & necessitatis. Laici verò nullum jus habent conferendi hujusmodi beneficia, neque instituendi, nec confirmandi *c. cum ex eo de elect. in 6. c. unic. de jure patronat. in 6.*

Immo neque præscriptione, vel consuetudine possunt tale jus sibi comparare, quamvis 11
sit consuetudo temporis longissimi, & immemorialis, ut notat Azorius *lib. 6. c. 25. q. 19.* Possunt tamen ex indulto, & privilegio Papæ: hinc nonnunquam tale jus conceditur Imperatoribus, & Regibus, ut notat idem Azorius *loc. cit.* Habet tamen laicus jus præsentandi ad beneficia vacantia, & hoc jus vocatur jus patronatus, quod ut superiùs diximus, est duplex, scilicet jus patronatus ecclesiastici competens alicui ex eo, quòd ex bonis ecclesiasticis Ecclesiam fundaverit, exstruxerit, vel dotaverit; & aliud est jus patronatûs laici, quod competit alicui ex eo, quòd ex bonis patrimonialibus, seu sæcularibus Ecclesiam fundaverit, & hoc jus potest etiam acquirere fœmina, si sit jus hæreditarium, & ad illam transiverit *c. fin. de concess. præbend. c. ex litteris de jure patronat.*

Quoad collationem beneficiorum, quæ fit 12
à summo Pontifice multum interest, an summus Pontifex conferat alicui beneficium ad ejus supplicationem; an verò motu proprio sine ulla præcedente supplicatione: siquidem quando præcedunt preces, & præmittitur supplicatio, tunc juris interpretatione talis supplicatio sapit aliquam ambitionem; & quæ conceduntur beneficia, non sunt favorabilia, sed strictæ interpretationis, ut habetur *in c. quamvis 4. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd litteræ super obtinendis beneficiis debent strictè interpretari, quia sunt ambitiosæ, & odiosæ. Quamobrem si ad petitionem alicujus summus Pontifex simpliciter mandet provideri eidem de beneficio, tale rescriptum debet intelligi solum de beneficio simplici, & non de curato, & multò minus de electivo, aut cononicatu in Ecclesia cathedrali, ut desumitur *ex d. c. quamvis 4. h. t.* ubi dicitur, quòd quando Papa mandat, ut quis provideatur de beneficio in aliqua Ecclesia civitatis, vel Diœcesis, non intelligitur in Ecclesia cathedrali, quamvis aliàs sub nomine Ecclesiarum civitatis intelligatur cathedralis, & habetur etiam *in c. in illis 16. h. t. in 6.*

Quòd si petas, quomodo intelligitur, 13
quòd Pontifex motu proprio, & non ad supplicationem alterius conferat beneficia ecclesiastica. Respondetur, tunc beneficium conferri motu proprio à summo Pontifice, quando in rescripto ponitur clausula *motu proprio*: tunc enim intelligitur, quòd summus Pontifex motu proprio conferat beneficium illud, tametsi beneficiatus fortassis pro tali rescripto supplicaverit eidem Pontifici *c. si motu 23. h. t. in 6.* Rebuffus *in prax. benef. in tit. de signatura gratiæ. n. 18.* Rursus clausula illa *motu proprio*, expressa; & adjecta rescripto duos habet effectus, quorum pri-

primus est, ut si alicui Papa mandet provideri de aliquo beneficio in Diœcesi vacante, & eo tempore plura vacent, ex vi clausulæ adjectæ debeat conferri, quod est pinguius: quòd si beneficia æqualia fuerint, optio datur eligendi illi, in cujus favorem Pontifex rescripsit *c. si pluribus 24. h. t. in 6.* secus si ad supplicationem alicujus sine clausula *motu proprio* mandat Pontifex conferri beneficium, tunc virtute talis rescripti minus beneficium confertur: quòd si beneficia vacantia sint æqualia Ordinarius eligit, quod conferat, cui Papa rescripsit, ut desumitur *ex c. si pluribus h. t.* siquidem in beneficiis, quæ conceduntur motu proprio interpretatio fit latissimè, ut habetur *in c. quamvis 4. h. t.* ubi dicitur, quòd beneficialis sit latissimè interpretanda.

24 Secundus effectus præfatæ clausulæ *motu proprio* est, quòd rescriptum non reddatur invalidum, nec censeatur subreptitium, quamvis nullam faciat mentionē præhabiti beneficii *c. si motu, & clement. si Romanus h. t.* Secus in rescripto quod conceditur simpliciter ad petitionem, si aliquod beneficium præhabitum non exprimatur in supplicatione, qualecunque illud sit, censetur rescriptum subreptitium, ut desumitur *ex d. c. si motu.*

25 Non tamen clausula *motu proprio*, ut etiam nec illa alia: *non obstante quòd aliud beneficium obtinere noscaris*, operantur dispensationem super beneficiorum incompatibilium pluralitate, nisi Papa aliis verbis expresserit talem dispensationem: sed præfatæ clausulæ tantùm operantur, ut gratia summi Pontificis, non habeatur subreptitia, nec censeatur inutilis *c. non potest 21. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd quando providetur, ut quis possit habere aliquod beneficium, non obstante quod aliud obtineat, non est dispensatum, ut duo beneficia habeat, sed solùm quòd gratia facta suum sortiatur valorem, & non judicetur subreptitia, ut etiam notat Gonzales *ad regulam 8. cancell.* Glossa 15. *num.* 27. Quòd si quis dubitaret, an provisio Papæ ex aliqua causa impugnari possit, eò quia falsum fuerit ipsi narratum, vel veritas eidem occultata; tunc qui beneficium obtinuit, non potest illo frui, nisi aliud novum rescriptum impetret à summo Pontifice, & in quo Pontifex priorem gratiam confirmet, ratamque habeat, perinde, ac si impetrans beneficium ab initio nil reticuisset, & vera narrâsset.

26 Est etiam effectus hujus rescripti quòd faciat valere gratiam à tempore primæ impetrationis, adeo ut fructus, qui ab eo tempore percepti sunt, tuta conscientia retineri possint, dummodo de ipsa perceptione fructuum fiat mentio in impetratione posterioris rescripti, adeo ut impetrans post ejus rescriptum supplicaverit Papæ, ut tradit Rebuffus *in prax. benefic. in tit. de rescript.* Præterea aliud est, quòd Papa provideat alicui de beneficio, & aliud quòd mandet provideri de beneficio; siquidem provisio est actualis collatio determinati beneficii, vi cujus provisus statim acquirit jus: secus mandatum de providendo habetur quando Papa suas dirigit litteras ad Ordinarium, cui mandat, ut alicui clerico de beneficio plerumque indeterminato, & tunc in Ecclesia vacante, vel proximè vacaturo provideat, & tunc Mandatarius non potest plus facere, quàm sibi in rescripto demandatum fuerit.

Hinc si Pontifex mandet, ut clerico provideatur de beneficio proximè vacaturo, & ille clericus negligenter omiserit petere beneficium, quod primò vacavit post impetratas litteras mandati, seu rescripti; non potest postea aliud proximè vacaturum eidem conferri; quia rescriptum Papæ tantùm fuit de primo beneficio vacaturo, quod tamen intelligitur nisi fuerit jam ante receptus in canonicum alicujus Ecclesiæ cathedralis, cui ipso jure debeatur præbenda, quandocunque vacatura; vel nisi ex inculpata ignorantia, vel aliquo impedimento omiserit petere beneficium, tunc vacatum post impetratum rescriptum, ut desumitur *ex c. si clericus 1. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd quando Papa mandat, ut provideant Petro de præbenda primò vacatura, & postea eundem recipiant in canonicum, si Petrus est negligens in petenda prima præbenda, gratia expirat; & non potest secundam petere, quia non est canonicus: secus si Papa confert Petro jus canonicæ & factus est canonicus authoritate apostolica, & mandat canonicis, ut conferant præbendam primò vacaturam, & Petrus fuit negligens in illa petenda; potest adhuc aliam petere: quia gratia non est extincta, & præfertur aliis (non tamen authoritate pontificia expectantibus) alias facta collatio aliis in præjudicium Petri eo ipso non valet. Ubi notat Glossa, eum non esse negligentem, qui non habet potestatem experiendi *c. ult. de elect.* & pertinere ad Judicem judicare de negligentia arbitrio boni viri *c. cupientes de elect.* rursus si fuit negligens, & præbenda nondum fuit collata, adhuc potest illam petere *c. si tibi absenti h. t. 17.*

28 Rursus mandatum simplex de beneficio civitatis non intelligitur beneficium Ecclesiæ cathedralis, nisi ejusdem fiat expressa mentio, vel mandetur de beneficio Provinciæ *c. quamvis 4. h. t. in 6.* Neque beneficium curatum, neque electivum, vel simplex; præsertim si rescriptum fuit concessum ad preces illius, in cujus favorem Papa rescripsit. Quòd si mandetur provideri de beneficio, quod ad alterius collationem pertinet, mandatum non procedit de beneficio pertinente ad alterius institutionem, vel præsentationem, aut ad plurium collationem conjunctim, ut desumitur *ex cap. cum illis 16. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd quando Papa mandat, aliquem provideri de personatu, dignitate, vel aliis beneficiis, quibuscunque, non intelligatur de curatis, nisi mentionem faciat de habentibus curam animarum: neque intelligatur de beneficiis, ad quæ per electionem solent assumi, nisi fiat expressa mentio.

29 Præterea, cùm collatio, præsentatio, & institutio maximè differant, si Papa mandet provideri de beneficio spectante ad collationem, alicujus, non extenditur mandatum ad beneficium spectans ad præsentationem, vel institutionem, neque è contra; quia dabes ex natura

sua

ius restringi. Rursus si mandat provideri de beneficio spectante ad collationem, vel præsentationem aliquorum non extenditur ad beneficium spectans ad collationem, vel præsentationem alterius illorum, nisi addatur communiter, & divisim, & è contra. Rursus si mandat provideri de beneficio spectante, ad collationem unius non extenditur ad beneficium spectans ad collationem plurium.

20 Hinc quoad collationem beneficiorum curatorum, & electivorum, non sufficit qualiscunque mentio curæ, vel electionis in mandato apostolico facta, si talis mentio possit habere alium sensum, & pati aliam interpretationem, quam ut præcisè ad extensionem gratiæ, & conferendum beneficium curatum, seu electivum intelligatur, ut desumitur *ex c. si dignitatem 1. in clement. h. t.* ubi habetur: si habens dignitatem petit aliam; quæ habet curam animarum, & Papa dispenset, sed in litteris non fuit positum, quòd illa dignitas habebat curam, sed fuit apposita clausula, *proviso, quòd cura animarum nullatenus negligatur*, non potest provideri de beneficio, quod habet curam animarum.

21 Item si mandat provideri de dignitate pertinente ad collationem, dispositionem quorumcunque, & inhibet illis, ad quos spectat collatio, provisio, vel electio, non potest provideri de beneficio electivo, seu quod per electionem datur: quia in dispositione non meminit de electione: quia rescriptum non est ad augendum, sed ad exequendum: unde Glossa notat, quòd impetrans beneficium debeat facere mentionem de qualitate illius sui beneficii, an sit cum cura; & debet petere dispensationem de incompatibili; alioquin tametsi Papa faciat mentionem de incompatibili, non tamen videtur dispensare *c. non potest in 6. h. t.*

22 Secus tamen contingit, si in rescripto adjiciatur clausula *motu proprio*. Pari pacto cui mandatur provideri de præbenda non sacerdotali, seu quæ non habet annexum ordinem sacerdotii, vel de præbenda integra; ubi in aliqua Ecclesia essent præbendæ integræ, & dimidiatæ; vel de præbenda certi valoris, ei etiam volenti non potest ex tali mandato conferri præbenda sacerdotalis, aut dimidia, quæ minoris sit valoris *c. cui de non sacerdotali 27. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd mandata Papæ non debeant extendi ad alios casus; quàm ad expressos, & ideo cum mandatur alicui provideri de præbenda non sacerdotali, non potest provideri de sacerdotali etiam volenti. Pari pacto si mandatum est de integra præbenda, non potest provideri de dimidia etiam volenti. Item si de præbenda certi valoris mandetur, non potest de minori etiam volenti provideri. Excipiuntur tamen xenodochia, leprosaria, hospitalia, & eorum Ecclesiæ, ac jura spiritualia, ut hæc in generali mandato Papæ non censeantur comprehensa sub quavis verborum forma, unde de ipsis debet fieri expressa mentio; ut desumitur *ex clement. c. per litteras 2. h. t.* ubi habetur, quòd quando Papa, vel Legatus scribit, ut provideant clericum, non intelligitur de xenodochiis eleemosynariis, Hospitalibus, etiamsi habeant capellas, decimas, aut alia jura spiritualia, nisi hoc in litteris exprimatur.

Quia verò persæpè fit mentio *signaturæ papalis, datæ, expeditionis litterarum* declarandum est, quid hi termini propriè significent. 23
Supponendum est, hunc esse stylum curiæ, & cancellariæ Romanæ, ut cùm primùm porrigitur libellus supplex pro impetrando beneficio, super eodem libello per officialem curiæ, qui Datarius vocatur, statim dies præsentationis, seu porrectionis libelli notetur, & hæc notatio propriè dicitur *parva data*. Quando verò summo Pontifici exponitur postea desiderium supplicantis, signat ipse, seu subscribit, *fiat, aut conceditur*, vel quid aliud simile, vel mandat hoc idem subscribi per alium adjunctis clausulis, quas in rescripto super hac gratia conficiendo, & expediendo vult inseri, & extendi: & hæc secunda notatio, seu subscriptio propriè dicitur *signatura gratiæ papalis*, cui deinde Datarius addit datam, seu notat diem, quo Pontifex concessit gratiam: & hæc data regulariter intelligitur, quando canones, & jurisperiti loquuntur de data, & quòd rescripta dicantur habere suum effectum à tempore datæ juxta *cap. si eo tempore 9. de rescript. in 6.*

Hinc licèt ex sola signatoria etiam ante expeditionem rescripti, & litterarum Apostolicarum, dicatur gratia perfecta, & supplicanti jus in beneficio quæsitum: nihilominus id semper intelligitur, dummodo signatura jam habuerit adjunctam *datam*. Rursus ex sola signatura ante expeditionem litterarum per quandam constitutionem Pij V. quæ incipit *sanctissimus in Christo Pater* sub pœna amissionis gratiæ obtentæ, prohibitum est adire possessionem beneficii, quia ante expeditionem litterarum gratia dicitur informis; adeo ut non liceat judicare, nec dispensare juxta formam supplicationum, litteris non expeditis per regulam cancellariæ, ut notat Covarruvias *ad reg. possess. p. 2. §. 10. n. 10.* 24

§. VIII.

De collatione beneficiorum, quæ fit per Legatos sedis Apostolicæ, & inferiores Ordinarios.

EX speciali indulto possunt Nuncii sedis Apostolicæ conferre beneficia reservata simplicia, quæ non excedunt valorem 24. aureorum de camera, ut notat Garzia *de benefic. p. 5. c. 3. §. 1. num. 83.* An verò etiam sede vacante possint conferri hujusmodi beneficia; videtur ab aliquibus dubitari, eò quia sede vacante cesset reservatio, proinde non videantur Nuntii posse id temporis conferre talia beneficia, eò quia non ampliùs pertineant quoad collationem ratione reservationis ad sedem Apostolicam.

Verùm communior opinio, & quidem probabilior est, posse Nuntios etiam sede va- 2

tente conferre ea beneficia, quæ antea poterant ex speciali indulto conferre. Ratio est, quia facultas Nuntii, est facultas ordinaria circa ea omnia, quæ ipsi tanquam Nuntio sedis Apostolicæ conceduntur: proinde ejus facultas non censetur expirare per mortem Pontificis, & desumitur *ex c. 2. de offic. delegat. in 6.* Rota *decis. 48. num. 7. tom. 2. p. 4. recent.* Hinc ex praxi constat, Nuntios apostolicos de facto exercere suam jurisdictionem etiam tempore sedis vacantis: quia tametsi Nuntius dicatur missus ad nudum ministerium; nihilominus remanet semper Nuntius Apostolicæ sedis, ut notant Glossa *in c. 2. V. declaramus de obligat.* Rota *decis. 322. num. 14. tom. 2. p. 4. recens.*

Neque urget si dicas, cessare sede vacante reservationem, & proinde posse ordinarium beneficia illa vacantia in mensibus Apostolicis conferre. Nam contra est, quia quamvis cesset reservatio, non tamen cessat facultas Nuntii conferendi hujusmodi beneficia: siquidem ejus facultas fuit absolutè concessa, & non conditionatè, durante sola reservatione. Hinc Ordinarius potest tantùm concurrere simul cum Nuntio ad conferendum beneficium, non verò ita potest illud conferre, ut excludat Nuntium. Videtur tamen adhuc in oppositum obstare, quia facultas concessa Nuntiis Apostolicis non aliter fuit concessa, quam ex præsupposito, quòd collatio beneficiorum spectet ad Papam, ad quem cùm non spectet, nisi ratione reservationis, ideo cessante reservatione videtur etiam cessare facultas Nuntii quoad collationem eorundem beneficiorum: siquidem Nuntius non potest conferre nisi illa beneficia, quæ sunt reservata Papæ, & quia per mortem Papæ cessat reservatio, ita videtur cessare facultas Nuntii, quæ præsupponit reservationem ad Papam: cessante enim præsupposito cessat concessio *c. si Papa de privileg. in 6. clement. si summus de sentent. excommun.* & tradunt Glossa *in l. mancipia C. de servo fugit.* Alexander *consil. 126. lib. 5.* Decius *consil. 63. num 6.* etenim quod conceditur ex præsupposito, conceditur sub conditione talis præsuppositi, ut tradunt Menochius *consil. 175. num. 12.* Decius *consil. 644. num. 15.*

Verùm licèt concessio facultatis conferendi beneficia sit ex præsupposito reservationis: nihilominus sufficit, quòd præsuppositum tunc extiterit, & verum fuerit, quando facta est concessio: quia cùm præsuppositum induat naturam conditionis, satis est, si semel verificetur *l. si quis hæredem C. de instit. & substit. l. hæredibus §. ad Trebell. l. Gallus §. quæramus ff. de lib. postlimin.* Bald. *in l. cum precibus num. 6. C. de impub. substit.* Paris. *consil. 32. n. 1. lib. 2.* cum Rota coram Ludovisio *decis. 5. n. 6.*

Præterea posset facilè negari, quòd facultas conferendi beneficia concedatur Nuntiis ex præsupposito reservationis, quia Pontifex absolutè concedit suis Nuntiis eandem facultatem, unde concessio est absoluta, non ex præsupposito. Tum quia reservatio non operatur, quòd facultas conferendi trahatur ad Papam, sed solùm impedit, ne Prælati inferiores talia beneficia conferant, proinde potest Papa tanquam dominus omnium beneficiorum conferre quæcunque beneficia tam reservata, quam non reservata *c. proposuit. §. licet de concess. prabend. c. 2. de prabendis* & ut tradunt Decius *consil. 137. n. 2.* Paris. *consil. 30. n. 7. lib. 4.*

Hinc liquet, facultatem concessam Nuntiis conferendi beneficia simplicia non excedentia valorem viginti quatuor ducatorum de camera comprehendere etiam beneficia vacantia in mensibus Ordinarii, ut notat Garzia *de beneficiis p. 5. c. 3. num. 131.* quia Nuntii authoritate Papæ habent facultatem conferendi beneficia omnia vacantia sede vacante.

An verò possint Nuntii ea conferre beneficia, quæ titulo gaudent Canonicatus, vel Abbatiæ, videtur posse dubitari, quia facultas conferendi beneficia, quam habent Nuntii, cùm sit limitata ad beneficia simplicia non excedentia valorem 24. ducatorum de camera, non videtur eorum facultas extendi ad beneficia non simplicia, cujusmodi sunt canonicatus, & abbatiæ. Verùm si beneficia in se sint simplicia, & tantùm gaudeant nomine eorum beneficiorum, quæ non sunt simplicia, nil videtur obstare, quò minus possint Nuntii talia beneficia conferre: quia licèt denominentur canonicatus, vel Abbatiæ; si tamen non habeant substantialia, quibus constituuntur beneficia, quæ non sunt simplicia, adeo ut non obligent ad residentiam, nec sint beneficia collegiata, nec ullam habeant administrationem; non obstante, quòd nominentur Canonicatus, vel Abbatiæ, adhuc sunt beneficia simplicia, ut tradunt Rebuffus *in prax. tit. sæculare beneficium num. 1.* Marsil. *volum. de Ecclesiast. reddit. orig. p. 2. c. 14. num. 7.* cum Glossa *in c. præsenti V. reservari de offic. Ordinarii in 6.* unde cum talia beneficia, quæ nomine tenus dicuntur canonicatus, vel Abbatiæ, revera sint beneficia simplicia; facultas Nuntii apostolici ad eorundem collationem se extendit.

Quinimmo licèt beneficium aliquam habeat jurisdictionem, dummodo non habeat annexam obligationem residendi est beneficium simplex, ut notat Garzia *de benefic. p. 5. c. 3. num. 95.* ubi de quibusdam Archipresbyteratibus ruralibus habentibus pro munere revisionem computorum quoad Oeconomos Ecclesiarum, & facultatem compellendi ad solvendum, asserit, quòd ad instantiam Cardinalis Pacheci sacra congregatio Concilii Tridentini declaraverit, tales Archipresbyteratus esse beneficia simplicia: & Gonzales *ad regul. 8. cancellar.* Glossa *6. n. 63.* similem producit declarationem, cujus verba etiam recitat, & sunt, *simplex beneficium est Archipresbyteratus, licèt habeat aliquam jurisdictionem, dummodo residentia in eo non sit necessaria.*

Idque

Idque à fortiori procedit, quia dicta facultas continet privilegium, & beneficium Papæ; proinde latissimè debet interpretari *l. beneficium ff. de constit. Princip. olim. de verb. signif.* ut notant Canonistæ *& cap. quia circa de privileg.* ubi etiam Juristæ *in l. fin. §. de constit. Princip.* Ideóque debet extendi ad beneficia omnia simplicia, quamvis gaudeant titulo dignitatis, & denominentur canonicatus, & Abbatiæ; quia hujusmodi denominationes non extrahunt beneficium è numero beneficiorum simplicium, & concessio pontificia facta Nuntiis cùm sit favorabilis extenditur ad omnia beneficia simplicia, quamvis diversis titulis, & nominibus gaudeant.

10 Tum quia verba concessionis sunt generaliter de beneficiis simplicibus non excedentibus valorem 24. ducatorum de camera; proinde sunt apta comprehendere beneficia habentia denominationem dignitatis, canonicatûs, vel Abbatiæ, ut declaravit Rota *decis. 741. n. 1. p. 3. recent.* Tum quia solùm nomen non immutat naturam rei nominatæ, proinde non est curandum de nomine, ut notat Gonzales *ad regul. 8. cancellar.* Glossa *5. num. 17.* sed attendi debet beneficii substantia, & natura, an scilicet habeat conditionem beneficii simplicis, vel alterius rationis, nomen enim non constituit rem, sed substantia, & natura, sinè qua nulla res potest subsistere *l. 2. §. de usufruct. ear. rerum, quæ usu consum,* & notant Bald. *in l. etiam C. de execut. rei judic.* Menoch. *consil. 37. num. 6.* Decius *in l. edicta n. 30. C. de edend.*

11 Rursus Legati de latere de jure communi in Provincia suæ legationis potestatem habent conferendi beneficia, & cum quolibet Ordinario concurrunt: immo est inter ipsos etiam locus proventioni Glossa *fin. in c. 1. de offic. Legat. in 6.* Idque procedit non solùm de beneficiis vacantibus, sed etiam vacaturis ad tempus, quo durat officium legationis, dummodo tamen nulli jus ad tale beneficium ante ejus vacationem concedant. Cæterum Legatus non videtur posse, quod Pontifex facere non solet, ne ulla sequatur perturbatio, & ne impediantur ordinationes, ac præcipitentur collationes beneficiorum.

12 Post summum Pontificem, & ejus Legatos de latere, Episcopi sunt Ordinarii collatores beneficiorum: siquidem habent fundatam intentionem in jure conferendi omnia beneficia suæ diœcesis *c. cum & plantare §. in Ecclesiis de privileg. c. cum ex conjuncto,* & ibi Panormitanus *num. 2. de hæret.* Nomine tamen Episcoporum comprehenduntur etiam Patriarchæ, & Archiepiscopi respectu suarum immediatarum diœcesium. Episcopis æquiparantur reliqui Prælati exempti habentes speciale territorium, & jurisdictionem quasi episcopalem, Glossa *in c. 1. de capellis Monachor.* Panormit. *in c. in Lateranensi de præbend. num. 4.* Immo etiam inferioribus Prælatis, ut Abbatibus, & aliis similibus potest etiam jure præscriptionis, vel ex speciali privilegio, vel ratione fundationis competere jus conferendi beneficia. Non tamen capitulo Ecclesiæ cathedralis sede vacante, nec generali Vicario Episcopi absque speciali mandato conceditur facultas conferendi beneficia, quorum collatio pertinet ad Episcopum; licèt possit capitulum ea conferre, quæ proprio jure ad ipsum pertinent: ratio est, quia collatio beneficii speciem induit donationis, quam nequit administrator rei alienæ facere saltem regulariter, ut desumitur *ex c. fin. de offic. Vicarii in 6.* Glossa *in c. his quæ de majorit, & obed.*

Cæterum nec Capitulum, nec Vicarius generalis Episcopi prohibetur instituere præsentatum à Patrono beneficii, quia ex tali præsentatione jus acquiritur præsentato ad beneficium, proinde institutio non censetur donatio, sed accensetur actibus justitiæ *c. 1. de institut. in 6.* Barbosa *de offic. Episcop. allegat. 54. n. 7.* 13

Si petatur quisnam possit canonicatus ecclesiarum cathedralium conferre. Respondetur, juris peritos convenire, collationem canonicatuum de jure ad solum Episcopum non pertinere, eò quia omnium capitularium intersit, quales acquirant collegas, proinde subintrat regula, *quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari,* ut liquet *ex c. novit de his quæ fiunt à Prælatis.* 14

Sed difficultas est, an collatio canonicatuum pertineat ad Episcopum non simpliciter, sed cum consilio, vel consensu Capituli, vel an simul ad Episcopum, & Capitulum? siquidem aliud est, quòd collatio simul pertineat ad Episcopum, & Capitulum: & aliud, an principaliter ad Episcopum ex consensu tamen, & consilio Capituli: quia priori modo Episcopo suspenso à collatione, vel mortuo, potest conferre solum Capitulum, & è contra, cùm sit utriusque par consideratio: posteriori autem modo, Episcopo mortuo, vel supenso non potest Capitulum se ingerere, cùm principalis collatio sit penes Episcopum, ut habetur *in c. unic. ne sede vacante in 6.* 15

Rursus si collatio simul ad Episcopum, & Capitulum pertinet, tunc totum Capitulum, vel major ejus pars unam duntaxat vocem, seu unum suffragium censetur habere, & alterum Episcopus; adeo ut, si hæc duo suffragia non consenserint collatio beneficii nulla sit, ut notat Panormit. *in c. cùm Ecclesia 31. de elect. num. 11.* nec sufficit, si aliqui canonici consentiant cum Episcopo, quia tunc non attenduntur suffragia canonicorum, sed suffragium capituli, ad quod constituendum sufficit major pars canonicorum, adeo ut Capitulum cum omnibus suis canonicis non conficiat nisi unicum suffragium respectivè ad Episcopum. 16

Cæterum valet consuetudo, quòd collatio canonicatuum in mensibus Ordinariorum vacantium pertineat, vel ad solum Capitulum, vel ad solum Episcopum, ut desumitur *ex c. cùm Ecclesia c. ex parte de concess. præbend. c. ex frequentibus de institut.* 17

De jure tamen probabilius est, collationem canonicatuum pertinere simul ad Episcopum, & Capitulum: quia *in d. c. cum Ecclesia 31. de elect.* reprobatur petitio Episcopi vindicantis sibi soli electionem canonicorum: ex quo deducitur 18

hujuſmodi electionem non pertinere ad ſolum Epiſcopum, nec ad ſolum Capitulum, ſed ad utrumque ſimul, ſi de jure loquamur, & hanc ſententiam fuiſſe pluries in Romana Rota approbatam refert Barboſa *in tract. de canonicis c. 14.* etiam Gonzales *ad regulam* 8. *cancellar.* Gloſſa 45. *num. 36. & num.* 50. Cæterum conſuetudo locorum, vel maximè attendenda eſt, quia in aliquibus Eccleſiis ſoli Epiſcopo competit jus eligendi canonicos, in aliis ſoli Præpoſito, vel Decano Eccleſiæ collegiatæ ex conſenſu capituli.

19 Beneficia parochialia ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 24. de reſor. c. 18.* non niſi per concurſum conferuntur: & forma concurſûs hæc præſcribitur: ut vacante Eccleſia parochiali per publicum edictum vocentur omnes cupientes promoveri ad talem parochiam; & comparentes debent examinari per Examinatores certos deputatos in Synodo diœceſana; & qui digni reperti fuerunt, ſunt Epiſcopo denunciandi, ut ex illis eum ſeligat in parochum, quem reliquis digniorem eſſe cenſuerit, ſpectatâ non ſolùm doctrinâ, verum etiam morum probitate, & perſonæ idoneitate.

20 Sin verò beneficium curatum fuerit reſervatum, adhuc Epiſcopus debet concurſum inſtituere, & digniorem ſummo Pontifici pro collatione denunciare ex Bulla Pij V. juxta Tridentinum *ſeſſ. 18.* Excipiuntur tamen ab hoc concurſu illæ parochiæ, quæ ad jus patronatûs laicorum pertinent, quia ad has promovendi ſunt digni, quos patronus laicus præſentaverit, ſi idonei deprehenſi fuerint per examen. Quòd ſi jus patronatûs fuerit eccleſiaſticum, tunc habet locum concurſus, & patronus eccleſiaſticus, debet illum præſentare, quem inter probatos ab examinatoribus judicavit digniorem eſſe ex eod. Concil. Trid.

§. IX.

De pluralitate beneficiorum compatibilium, & incompatibilium.

1 TAmetſi plura ſimul habere beneficia eccleſiaſtica non ſit intrinſecè malum, ac proinde poſſit diſpenſari: neque ſit aliquid omnino indifferens ad bonum, vel malum, ſicut eſt ambulare, ſcribere, loqui; ſed ſit aliquid quod quamdam ſpeciem mali præſeferat, & aliquam involvat inordinationem: nihilominus poteſt concurrentibus certis circumſtantiis ita cohoneſtari, ut collatio plurium beneficiorum licita ſit. Hæc tamen collatio poteſt deformitatē continere ſi absque neceſſitate, & juſta cauſâ fiat: ut etiam ſi beneficia ſint talia, quæ ex prima ſua inſtitutione non poſſint ſimul ab eodem clerico adminiſtrari: qua ratione, ex beneficiis alia dicuntur incompatibilia, quæ vel jure naturali, vel jure communi eccleſiaſtico, vel ex conſuetudine, ſtatuto, aut fundatione continuā perſonalem reſidentiam exigunt, & cum clericus non poſſit ſimul eſſe in pluribus locis; ideo hujuſmodi beneficia dicuntur incompatibilia; cujuſmodi ſunt duo Epiſcopatus, duæ parochiæ. Alia compatibilia, & ſunt quæ non exigunt perſonalem reſidentiam, quapropter ſimul poſſunt obtineri.

Rurſus ex beneficiis incompatibilibus alia ſunt ſimpliciter incompatibilia, adeo ut unum ipſo jure excludat alterum, adeòque obtento uno ipſo jure cenſeatur vacare aliud: & talia ſunt beneficia, quæ curam habent animarum. Alia ſunt incompatibilia ſecundùm quid, quæ tametſi licitè non poſſint ſimul retineri absque diſpenſatione, non tamen ita inter ſe pugnant, ut obtento uno ſtatim intelligatur vacare aliud, tametſi poſſit quis illo privari per ſuperiorem, cujuſmodi ſunt duo canonicatus in diverſis eccleſiis, & alia beneficia non exigentia reſidentiam perſonalem, eò quia non habeant perſonatum, nec curam animarum annexam, nec ſint uniformia ſub eodem tecto, licèt ſimplicia ſint.

Dicuntur beneficia uniformia, quæ in eadem Eccleſia ſunt inſtituta ad eundem finem, & habent idem prorſus onus, & officium eodem tempore explendum, ut notat Piaſecius *in praxi Epiſcop p. 2. c. 5. art. 3. num. 73.* ſub eodem tecto dicuntur eſſe beneficia, quæ fuerunt fundata non ſolùm in ipſa Eccleſia principali, ſed etiam in eadem capella, vel Cœmeterio, aut ambitu contiguo Eccleſiæ: non item quæ ſita ſunt in capella, vel cœmeterio non contiguo principali Eccleſiæ, adeo ut ſint extra illius ſepta, ut notat Garzia *p. 11. de beneſic. c. 5. n. 256.*

Rurſus juvat obſervare, quòd ex beneficiis incompatibilibus, aliqua reſidentiam totius anni, vel majoris ejus partis exigunt; & alia quæ reſidentiam trimeſtrem, vel ſemeſtrem requirunt, hæc beneficia non dicuntur ſimpliciter incompatibilia, eò quia cùm poſſit clericus diverſis temporibus pluribus eſſe in locis, ideo ſuo ritè beneficio poteſt ſatisfacere, obeundo ſuum munus in pluribus Eccleſiis. Alia beneficia exigentia reſidentiam totius anni ex natura ſua ſunt incompatibilia, & nonniſi ex ſpeciali diſpenſatione ſummi Pontificis poteſt quis illa obtinere, ut habetur *in regula 3. Cancellariæ*, & docet Gonzales *ad regul. 8. cancell.* Gloſſa 15.

Immo ordinariè non eſt licitum, quòd clericus plura obtineat, ac retineat beneficia, ſive hæc ſimplicia, ſive qualiacunque fuerint, quæ continuam reſidentiam perſonalem non poſtulent, ſi unum illorum ad honeſtam, & congruam ſuſtentationem clerici ſufficiat, ut docet Gloſſa *in c. dudum 54. V. retinere de elect.* Abbas *in c. extirpandæ 30. §. qui verò num. 34. h. t.* ubi dicitur, quòd Presbyteris parochialium danda ſit portio ſufficiens, ut vivant, non obſtante quacunque conſuetudine Epiſcopi, vel patroni, vel alterius: hoc idem etiam habetur in decreto Concilii Lateranenſis ſub Alexandro III. & refertur *in c. quia in tantùm 5. h. t.* & conſentit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 24. c. 17. de reformat.* ubi ſtatuitur, quòd impoſterum unum tantùm beneficium eccleſiaſticum ſingulis conferatur, ſi ad vitam illius, cui confertur, honeſtè ſuſtentandam ſufficiat.

Hinc per nullam conſuetudinem, vel privilegium induci poteſt, ut clericus ſi unum, vel plura beneficia ad decentem ejus ſuſtentationem ſufficiant, aliud recipiat, ac retineat; niſi juſta, & rationabilis cauſa excuſet: ſiquidem conſuetudo, quæ repugnat juri naturali, & ſecum

trahit

trahit peccati malitiam, nullum potest valorem sortiri, & potiùs est abusus, quàm usus, ut desumitur *ex c. penult. & ult. de consuetud.* hinc D. Bernardus dispensationem concessam contra jus naturale dicit, potius esse dissipationem, quàm dispensationem: & pluralitas beneficiorum absque rationabili causâ est contra jus divinum, & naturale.

7 Hinc nec potest clericus simul habere duas dignitates, vel personatus sive in una, sive in diversis ecclesiis, ut habetur *in c. ad hoc 13. b. t.* ubi habetur, quòd nemo possit habere plures dignitates, vel personatus, nec in diversis ecclesiis, nec in eadem, nisi ex dispensatione speciali summi Pontificis, eò quia plura habere beneficia simul, dissonum sit rectæ rationi, & juri naturæ, & divino exigenti, ut unus unam habeat conjugem carnalem; proinde etiam unam conjugem spiritualem *c. sicut 4. caus. 12. quæst. 2.*

8 Est etiam contra jus canonicum cum ex ejus dispositione singula officia singulos postulent Ministros *c. cum singula 32. b. t. in 6.* ubi habetur: religiosus sine authoritate sedis Apostolicæ non præsumat habere duos prioratus, vel duas Ecclesias habentes curam animarum, etiam si cura debeat exerceri per Presbyteros à se præsentatos, & ab Episcopo institutos, nisi unum beneficium ab alio dependeat, vel ab invicem sint connexa. Et si habens unum alterum recipit, primum statim dimittet, quo ipso jure est privatus: quòd si non fecerit, repellatur ab utroque, & efficiatur ineligibilis. Repugnat etiam rationi juris civilis, quâ cavetur, ne unus adscribatur in duabus militiis *l. 1. §. impostèrum C. qui milit. non poss. l. 12.*

9 Hinc nemo potest duo beneficia uniformia, seu similia, quamvis simplicia, ut duos canonicatus sub eodem tecto, seu in eadem Ecclesia simul obtinere, & retinere, ut tradit Garzia, *p. 11. de benefic. c. 5. num. 182.* quia si aliquis duo beneficia conformia, seu similia in eadem Ecclesia habeat, ut duos canonicatus, tunc minuitur numerus canonicorum; proinde defraudatur cultui divino: hinc de jure communi difficiliùs conceditur, ut quis simul habeat duo beneficia uniformia, seu similia in eadem Ecclesia, quàm in diversis: quapropter, cui à Papa concessum est, ut possit simul duo obtinere beneficia, id intelligitur de beneficiis sitis in diversis Ecclesiis, & de beneficiis non requirentibus personalem residentiam incompossibilem, ut notat Rebuffus *in prax. tit. de dispensat. rat. etat. §. incompatibilia num. 5.* Garzia *p. 11. de benef. c. 5. num. 261.* cujusmodi sunt duo canonicatus diversarum Ecclesiarum in locis illis, ubi servatur decretum Concilii Tridentini *sess. 25. c. 12. de reform.* juxta quod canonicis non licèt ultra tres menses quolibet anno à suis Ecclesiis abesse.

10 Cæterum in cathedralibus Ecclesiis Germaniæ ex recepta immemoriali consuetudine non requiritur perpetua totius anni residentia, sed tantùm medii anni, vel quatuor, aut trium mensium. Propterea earum canonicatus, ac præbendæ non solent computari inter beneficia incompatibilia, [illegible] non [illegible] incompossibilem.

bilem residentiam, sed possit illis satisfieri residendo singulis annis per tot menses in singulis Ecclesiis, quot in iisdem requiruntur; quo fit, ut unus, ac idem clericus sit canonicus Salisburgi, & Passavii, & resideat in utraque Ecclesia tempore debito.

Cæterum potest quis simul obtinere, ac retinere duo beneficia curata unum per se, & alterum accessoriè, etiam sine dispensatione, ut si 11
quis obtineat Archidiaconatum habentem curam animarum, cui accessoriè annexa sit Ecclesia parochialis, ut liquet *ex c. super eo 6. b. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. rescribit, quòd habens Personatum possit habere simul & præbendam, cui sit annexa Ecclesia parochialis cum cura animarum absque dispensatione.

Neque obstat decretum Concilii Lateranensis sub Innocentio III. quod refertur *in c.* 12
de multa 28. b. t. ubi habetur, quòd habens personatum, & beneficium curatum, si aliud simile accipiat ipso jure privatus est primo; & si contenderit retinere illud, spolietur etiam altero: quia in hoc decreto Concilii tantùm prohibetur, ne quis plures dignitates curatas, vel plures Ecclesias parochiales simul obtineat, non verò quòd qui dignitatem habet, seu personatum, cui per se annexa est animarum cura, ut est archidiaconatus, vel diaconatus, si accessoriè, & per accidens annexa ei sit Ecclesia parochialis extra cathedralem Ecclesiam censeatur habere duo beneficia curata, proinde debeat alterutro carere: siquidem Ecclesia parochialis accessoriè annexa dignitati, vel etiam præbendæ canonicali dicitur esse extincta, proinde censetur simplex beneficium non curatum, ut notat Glossa *in d. c. de multa*: & ratio est, quia tunc cura animarum actualiter, & quoad exercitium est penes Vicarium, quem is qui dignitatem, vel canonicatum habet in Ecclesia parochiali, debet sibi substituere, ut liquet *ex c. exposuisti 33. b. t.* unde penes principalem cura animarum est tantùm habitu, si sermo sit de cura fori pœnitentialis; & quoad actum, seu exercitium est penes substitutum, seu Vicarium: tametsi jurisdictio fori externi, & contentiosi maneat apud principalem, seu habentem personatum, vel dignitatem, cui annexa sit parochia.

Tum quia Ecclesia parochialis ob unionem, 13
seu accessionem ad alterum beneficium sortitur naturam, & conditiones ipsius beneficii principalis *argum. c. accessorium 42. de R. J. in 6.* quapropter Archidiaconus, & canonicus non tenetur per se ipsum residere in parochia annexa suæ præbendæ, quia ut notat Glossa *in d. c. exposuisti V. non obviat* cura, quæ venit accessoriè non est attendenda, sed tantùm natura, & qualitas beneficii principalis, tametsi sit simplex, cui beneficium curatum subjiciatur.

Non tamen potest quis simul obtinere, & 14
tenere duos canonicatus sub eodem tecto, seu in eadem Ecclesia, tametsi unum per se, & alterum accessoriè, prout statuitur *in clement. si just. 6. b. t.* ubi habetur, quod qui habet canonicatum, & præbendam in unâ Ecclesia, potest acceptare dignitatem, cui sit annexa præbenda, sed [illegible] prima præbenda post pacificam possessio-

nem secundæ, quia jura plus abhorrent ab eo, quòd unus habeat duas præbendas simplices in eadem Ecclesia, quàm ut habeat plura beneficia curata: priùs enim non permittitur etiam jure accessionis, quia beneficiũ curatum annexum est præbendæ, ut liquet *ex cit. cap. super eo*, ubi Gloss. addit, neminem posse esse triplicem in eadem Ecclesia sine dispensatione Papæ, seu præter dignitatem, & personatum habere duas præbendas: tametsi altera sit annexa tantùm accessoriè dignitati, ut tradit Garzia *de benefic. p. 11. c. 5. num. 187.*

15 Cæterum nulla consuetudine etiam immemoriali, imò & juramento firmata induci potest, ut canonicus cum præbenda canonicali duas dignitates, vel personatus, aut duo officia, aut unam dignitatem, & personatum, & officium simul obtineat, & retineat in eadem Ecclesia absque dispensatione sedis apostolicæ, quia hujusmodi consuetudo, quæ nonnisi ex ambitione, suam trahit originem, tendit in diminutionem cultûs divini, & præbet occasionem neglegendi administrationem rerum ecclesiasticarum, ac propterea cedit in grave detrimentum cultûs divini.

16 Hinc neque per consuetudinem etiam immemorialem induci potest, ut quis in eadem Ecclesia simul habeat duos simplices canonicatus, vel præbendas ob eandem rationem diminutionis cultûs divini. Cæterum valet consuetudo, ut unus in eadem Ecclesia cum præbenda canonicali obtineat dignitatem, & personatum; adeo ut sit simul Præpositus, vel Decanus, & Canonicus ut constat *ex c. cum te 7. de rescript.* & *ex c. 1. de consuetudine in 6.* ubi habetur: quòd non liceat ulli nisi unicum, vel officium, vel dignitatem, aut præposituram, simul cum præbenda absque sedis apostolicæ dispensatione in eadem Ecclesia obtinere, & retinere: & cum dicatur: duo officia, vel dignitates in eadem Ecclesia à canonico obtineri non posse sine dispensatione Papæ, infertur per sensum contrarium, unum officium, vel dignitatem, seu personatum cum canonicali præbenda absque dispensatione Papæ obtineri posse, scilicet vel ex vi statuti, & consuetudinis Ecclesiæ, vel ex dispensatione Episcopi.

17 Neque valet consuetudo obtinendi simul plura beneficia curata in diversis ecclesiis, ut tradunt Rebuffus *in prax. tit. de dispens. de non residendo num. 66.* Abbas *in c. extirpanda 30. §. qui verò num. 36. h. t.* siquidem hæc consuetudo multum perniciosa foret ecclesiis, & animabus, proinde *in c. de multa 28.* reprobatur. Verùm censetur probabile, quòd per consuetudinem immemorialem induci possit, ut non requiratur residentia personalis etiam in beneficiis curatis, sed hæc per idoneum Vicarium possint administrari, ut docet Navarrus *lib. 3. in consil. 21. de cleric. non resid. num. 4.* quia consuetudo immemorialis æquivalet privilegio, adeo ut quidquid per privilegium, vel dispensationem summi Pontificis obtineri possit, hoc idem etiam possit per consuetudinem immemorialem: & quia per dispensationem Papæ ex justa causa potest [illegible] tur personaliter residere in beneficio curato quamvis præter illud obtineat aliud curatum, ut liquet *ex c. multa h. t.* ita per consuetudinem immemorialem potest hoc idem induci, in quo casu tamen debet aliud beneficium curatum ritè administrari per Vicarium idoneum, ne Ecclesia ullum patiatur detrimentum.

Tum quia consuetudo immemorialis facit 18 præsumptionem tituli à summo Pontifice olim impetrati; tametsi modò non possit ille exhiberi: & hæc consuetudo etiam nunc viget in pluribus ecclesiis cathedralibus, & collegiatis, ut personatus, vel præpositura residentiam non requirat, vel saltem non diuturnam, ut requirit Concilium Tridentinum. Mos etiam inolevit per Germaniam ut parochiæ conferantur etiam Præpositis, Decanis, & Canonicis Ecclesiarum Cathedralium constitutis Vicariis perpetuis idoneis, qui cum competente sustentatione illis Ecclesiis ritè inserviant. Cæterum si id absque justa causa passim fieret, minimè posset approbari, cùm juri divino repugnet, ut tradit Garzia *de benefic. p. 3. c. 2. num. 197.*

Quamvis Innocentius, Joannes Andreas, 19 Cardinalis *in c. gratiæ de rescriptis in 6.* asserant, pluralitatem hanc beneficiorum non esse jure naturali damnatam, eâ innixi ratione, eo quia in hisce beneficiis lex residendi nonnisi jure ecclesiastico præscripta sit: nihilominus sententia communior, quam docet D. Thomas *quodlib. 9. art. 5.* asserit, hanc beneficiorum pluralitatem esse jure naturali damnatam; præsertim quando unum beneficium sufficit ad commodam sustentationem clerici: videtur enim pugnare cum recta ratione, ut unus habeat alimenta, ac præmia duorum; ut numerus pluralis competat singulari, ac dicatur *ecce Petrus Canonici venit*, duo canonicatus naturaliter denominant duos canonicos, qui dicuntur in plurali canonici. Nihilominus certum est, beneficiorum pluralitatem, ut paulò ante innui, non esse intrinsecè malam, sicut mendacium, quod pro nullo eventu potest esse licitum: neque esse omnino indifferentem; sed posse bonitate circumstantiarum cohonestari; tametsi quandam præseferat speciem mali; eò quia si consideretur solitariè quamdam involvit inordinationem, ut probat Lessius *lib. 2. c. 34. dub. 27. num. 137.* Hinc jure canonico ob plures causas conceditur pluralitas beneficiorum *c. unic. 10. q. 3. c. cum te de ætat. & qualit. cleric. c. clericis 21. q. 1. in fin. c. qui plura 21. q. 1. c. licet canon. de elect. in 6. c. Sanctorum dist. 70.*

Prima causa dispensandi in pluralitate be- 20 neficiorum est exiguitas redditųum; si beneficii redditus sint ita tenues ut non sufficiant pro congrua sustentatione. Secunda quando unũ beneficium est alteri conjunctum, ac unitum, adeo ut unum se habeat accessoriè ad alterum. Tertia quando clericus non invenitur idoneus; & unus possit utiliùs satisfacere duplici officio. Quarta quando unum beneficium datur in titulum, & alterum in commendam. Quinta quando unum habet curam animarum actu; & aliud solùm habitu. Sexta quando ex consuetudine duo beneficia simul possidentur. Septima ra-

tione

tione justæ, ac debitæ indulgentiæ, videtur tunc authoritas superioris ex causa dispensare. Octava est Ecclesiarum necessitas, si desunt idonei, vel si periculum sit, ne hæretici talia occupent beneficia, ut non semel experta est Germania: hac ratione plures Episcopatus uni alicui principi etiam nullis sacris ordinibus initiato conferri solent, non tam regendi causa, quam protegendi tales Ecclesias. Nona est utilitas Ecclesiæ, ut si unus aliquis doctrinâ, & prudentia alios antecellat; sed quis hic? Decima est insignis meritorum prærogativa; ut contigit in Archiepiscopatu Coloniensi, qui cum in manifesto esset periculo, ne totus unà cum capite hæresis labe inficeretur; ac hæretici in ipsum manus injicerent, à Bavariæ ducibus feliciter pulsis hæreticis servatus fuit, ac fidei Catholicæ totaliter restitutus anno millesimo quingentesimo octogesimo tertio, à quo tempore ex sola familia Bavarica Electores, & Archiepiscopi præfuerunt, & etiam nunc præsunt in Serenissimo Electore Clemente Josepho.

21 Si nulla subsit ex hisce causis, pluralitas beneficiorum præsertim incompatibilium tam primi, quàm secundi generis damnatur. Dicuntur beneficia incompatibilia primi generis. Primò quæ habent curam animarum, sive in foro conscientiæ tantum, ut parochiæ; sive in foro contentioso, ut Episcopatus, Archiepiscopatus, Patriarchatus *c. quia nonnulli de cleric. non resden.* Secundò omnia beneficia, quæ dicuntur dignitates, Personatus, vel officia, quæ requirunt residentiam, ac distinctionem Personarum. Tertiò canonicatus, & portiones in Ecclesiis cathedralibus, vel collegiatis sæcularibus, vel regularibus *c. litteras de concess. praben.* Quartò alia dicuntur incompatibilia ex conditione, & sub eodem tecto, quæ simul in eadem Ecclesia haberi nequeunt. Dicuntur omnia prærecensita beneficia incompatibilia primi generis, quia ipso jure unum excludit aliud; seu posterius prius, *c. Referente, & Clemen. ult. de praben.* Electus ad Episcopatum, & obtenta bonorum administratione, ac conservatione, vel saltem elapso tempore consecrationi præfixo amittit ipso jure omnia beneficia, quæ antea obtinebat. Beneficia incompatibilia secundi generis dicuntur, quæ quamvis simul licitè retineri non possint absque Pontificia dispensatione; non tamen ita pugnant, ut primum statim vacet obtento secundo; talia sunt reliqua beneficia exigentia residentiam, & quæ sine gravi peccato non possunt simul retineri, ut notat Lessius *l. c. n. 140.*

22 Papa dispensare potest in pluralitate beneficiorum liberè, ubi pluralitas tantùm adversatur juri communi *c. dudum. 2. de Elect. c. de multa de præb. Navarrus c. 25. n. 125.* quia Papa est supra jus commune, cum hoc à Papa, ut Legislatore dependeat: quando autem pluralitas est contra jus naturale, Papa non dispensat nisi ex justa causa, quia Papa subjicitur juri naturæ, ac divino. Justæ causæ dispensandi sunt, quas paulò ante recensuimus, & præsertim necessitas Ecclesiæ, utilitas ejusdem: & evidens prærogativa meritorum Navarr. *cons.* [illegible]

Legatus Papæ potest etiam dispensare in pluralitate beneficiorum *c. de multa de Præbend.* sed limitatè. Primò ut beneficia non sint Episcopatus, nec dignitates, vel beneficia curata. Secundò ut non excedant congruam sustentationem. Tertiò ut non sint sub eodem tecto; nec sint beneficia uniformia, cujusmodi sunt duo canonicatus in una, eadémque Ecclesia. Uniformia beneficia dicuntur, quæ instituta sunt ad unum, eumdémque finem, & ad eadem obeunda munera; & ad constituendam unam, eandémque congregationem, cujusmodi sunt duo canonicatus in eadem Ecclesia, Zerola *part. 2. pag. 48.* Episcopus potest etiam dispensare cum iisdem limitationibus ut Legatus *c. Sanctorum dist. 70.* Joan. Andreas *c. 1. de Consuet. in 6.* Quòd si beneficia sub eodem tecto sint dissimilia; & unum non sufficiat ad congruam sustentationem potest dispensare: secus si sint uniformia; sicut nec Legatus, ut tradit Garzia *de Benef. part. 11. c. 5. n. 377.* super cap. 4. sess. 7. de reformat. Concil. Trident. ubi refert declarationem sacræ Congregationis his verbis: *Congregatio Concilii censuit, Episcopum ex causa posse dispensare, ut quis possit obtinere duo beneficia difformia sub eodem tecto, dummodo quodlibet per se non sit sufficiens ad provisi sustentationem.*

Nec duo beneficia regularia ejusdem ordinis, 23
aut Monasterii potest quis obtinere, & retinere *c. cum singula 32. de præb. in 6.* ubi habetur; Religiosus sine auctoritate Sedis Apostolicæ non præsumat habere duos prioratus, vel Ecclesias habentes curam animarum; etiamsi cura debeat exerceri per Presbyteros à se præsentatos, & ab Episcopo institutos; nisi unum beneficium ab altero dependeat, vel ad invicem sint connexa. Et si habens unum alterum recipit, primum statim dimittat, quo ipso jure privatus est: quod si non fecerit, repellatur ab utroque, & efficiatur ineligibilis.

Addunt interpretes, nec capellam, pensionem, 24
aut portionem monachalem unà cum beneficio eidem tribui posse; eò quia in regulari censeantur incompatibilia. Nec summus Pontifex solet dispensare, ut habeat quis duo beneficia in titulum, sed unum in titulum; & alterum in commendam: nisi unum beneficium sit alteri unitum; ita ut uterque pro uno reputetur Barbos. *in d. c. cum singula de præbend. in 6.* Tuschus *concl. 66.*

§. X.

An post Concilium Tridentinum consuetudine obtineri possit, ut plura beneficia simplicia validè eidem conferantur.

Nil frequentiùs per Germaniam, & Hispaniam in praxim deducitur, quàm plura beneficia non solum simplicia, sed etiam incompatibilia uni eidem ecclesiastico conferre ex insolita consuetudine à tempore immemoriali: & ipsemet plures novi in Germania, qui plura possederunt absque ullo scrupulo beneficia hujus generis; imò nonnunquam sex, vel septem; adeout frontispicium litterarum, quæ ad ipsos dirigebantur, vix eos titulos caperet, cum

moris

moris sit omnes recensere Germanicè. Hanc consuetudinem etiam vigere in Hispania post Concilium Tridentinum; tametsi unum beneficium sufficiat ad congruam sustentationem, tradit Garzia *de benefic. p. 11. c. 5. num. 333.* Immo eadem consuetudo etiam inolevit in aliquibus diœcesibus per Italiam; & passim in Romana curia hujusmodi beneficia plura conferuntur eidem personæ ecclesiasticæ. Difficultas est, an talis consuetudo post Concilium Tridentinum valeat: siquidem Tridentinum *sess. 24. c. 17. de refor.* disponit, quòd unicum tantùm beneficium singulis conferatur. Hinc plures in ea sunt opinione, ut negent, hanc consuetudinem valere; sicut plures negârunt ante Concilium Tridentinum posse ex consuetudine obtineri, ut plura beneficia etiam simplicia eidem conferantur, idque deducunt *ex c. 1. de consuetud. in 6.* & adhærent huic sententiæ Glossa *in c. dudum 2. V. intitulatum, & V. retinere di. elect.* Abbas *num. 36.* & alii plures, quos citat Garzia *d. c. 5. num. 268.* Qui scripserunt post Concilium Tridentinum hanc eandem sententiam docent Zerola *in prax. p. 2. V. incompatibilia* §. *2.* Salon. *2. 2. q. 63. art. 2. conclus. 3.* Vega *p. 1. summ. c. 36. cas. 25.* Zechius *de benefic. c. 5. num. 4.* Paris. *de resignat. lib. 3. q. 1. n. 138.* Diaz *in pract. c. 49.* Lessius *num. 2. de justit. & jur. c. 34. dub. 27. & sequent.* Ratio, quâ nititur hæc sententia est, quia in tali consuetudine minuitur cultus divinus, & numerus clericorum Ecclesiæ servientium. Hic autem defectus non est dubium, quin magnum afferat Ecclesiæ incommodum.

2 Docent nihilominus alii, talem consuetudinem etiam post Concilium Tridentinum suum sortiri valorem, imò Navarrus *in manual. c. 25. num. 125.* Glossa *in cap. dudum de cleric.* asserunt, per consuetudinem immemorialem obtineri posse, ut etiam plura beneficia jure communi incompatibilia fiant compatibilia, & eidem conferantur, adeo ut obligatio residendi tollatur, aut minuatur substitutò Vicario: sicque absque dispensatione possint plura beneficia per se incompatibilia possideri, nisi jus naturale resistat.

3 Certum est, id frequenter in pluribus locis practicari, sive ex inolita consuetudine, sive ex indulto, & privilegio Pontificis, qui solus jure communi dispensat in pluralitate beneficiorum, quæ per se incompatibilia sunt, ut desumitur *ex clement. 1. ut lite pendente* ubi dicitur, quòd summus Pontifex plenam, ac liberam potestatem habeat in omnia beneficia ecclesiastica. Et colligitur etiam *ex c. de multa extrà de præbend.* siquidem post explicatam prohibitionem plurium beneficiorum, postea subjungitur, quòd circa sublimes, & litteratas personas, quæ majoribus beneficiis honorandæ sunt, cùm ratio postulaverit per sedem Apostolicam dispensari possit, ut tradit Franc. Leon. *p. 1. c. 12. num. 26.* ubi vocat Papam omnium beneficiorum dominum; adeo ut pro suo libitu possit de illis proprio arbitrio disponere.

4 Et quamvis ad dispensationem etiam à Pontifice impetrandam justa, ac legitima causa requiratur; nihilominus si ea posthabita summus Pontifex dispenset, valida est dispensatio; sed provisus tenetur in conscientia ea, quæ statui suo necessaria non sunt, vel in quibus justa dispensationis causa defuit, resignare. Sin tamen utriusque beneficii officio per se satisfaceret, vel saltem per alium substitutum, tunc posset percipere, ac retinere utriusque beneficii fructus, ut docent Innocentius *in c. cum ad monast. de statu Monach.* Reginaldus *lib. 3. num.* Bonacina *tom. 2. pag. 58.*

Cæterum ut appareat, an post Concilium Tridentinum valeat consuetudo conferendi, & retinendi plura beneficia simplicia ab Ordinariis locorum sine dispensatione Papæ: juvat observare originem talium beneficiorum simplicium, & an sint de jure ecclesiastico, vel divino. Certum est, ut in præcedentibus innuimus sub Orientis Ecclesiæ initiis, quando ecclesiastici nondum possidebant bona immobilia, consuevisse fideles exhibere Ministris Ecclesiæ oblationes, decimas, & primitias tanquam de jure debitas; siquidem cùm laborarent in officio pastorali pro utilitate populorum, inerat ipsis jus petendi à fidelibus necessaria ad victum, & vestitum, ut desumitur *ex c. 9. epist. 1. ad Corinth.* quem textum perpendens Epiphanius *lib. 3. tom. 2. hæresi 80.* præ cæteris ait loquens de ecclesiasticis. *Nulla ad manibus laborandum necessitate damnati, coactique sunt: sed cum justissimos alios labores, & ecclesiasticas occupationes habeant, propterea æquum est, ut ipsis, ab aliis necessaria ministrentur.*

Quia verò successu temporis cœperunt ecclesiastici bona immobilia possidere, vel ad fundationem, & dotationem Ecclesiarum, Episcopatuum, parochiarum, cœnobiorum, vel ex piis largitionibus fidelium liberaliter exhibitis intuitu laborum, quos in promovenda populorum salute subibant: ideo quæ illis necessaria erant ad congruam sustentationem, suppeditabantur ex aliquo ecclesiastico proventu. Titulus siquidem acquisitionis semper talis fuit, ut omnia acquisita cederent in plenum, ac liberum dominium Ecclesiasticorum: eò quia plenè, liberè, ac independenter à qualibet conditione, & modo, à fidelibus bona mobilia, vel immobilia Ecclesiis donarentur.

Præterea hujusmodi proventus acquirebantur titulo oneroso, seu ratione laboris, quem subibant Ministri Ecclesiæ in beneficium, & utilitatem populorum: & quoad dotationes clarè desumitur *ex Novell. 3.* Justiniani Prætoris, ex quâ constat, necessarias id temporis fuisse dotes pro Ministris Ecclesiæ sustentandis. Rursus dominium horum bonorum sive mobilium, sive immobilium, & quod fideles à se abdicabant, transferebatur in Ecclesiam; quæ propterea jure proprio possidebat talia bona: non tamen nomine Ecclesiæ intelligebatur cœtus fidelium cum in hac significatione comprehendat etiam laicos; alioquin non magis fuissent bona ecclesiasticorum, quàm laicorum.

Immo neque nomine Ecclesiæ intelligebatur totus cœtus Ecclesiasticorum, eò quia inde suborta statim fuisset confusio: quamobrem

nomine

nomine Ecclesiæ intelligebantur illi ecclesiastici, qui tanquam præsides, & supremi præsules administrabant Ecclesias, quorum primus, & supremus fuit semper summus Pontifex; deinde Episcopi cum subordinatione ad summum Pontificem, qui propterea semper habuit dominium supremum in patrimonium Ecclesiæ, & Episcopi utpote pastores subordinati nonnisi subordinatum habuerunt dominium in ordine ad administrationem secundùm leges sibi præscriptas: quapropter *in can. Apostolor.* 41. ponitur statutum, quo dicitur. *Jubemus Episcopum rerum Ecclesiæ potestatem habere. Si enim pretiosæ hominum animæ eis sunt credendæ, multò magis eis sunt committendæ pecuniæ, ut in ejus sit facultate omnia administrare.* Et in Concilio Aurelianensi 1. *can.* 15. habetur: *quæ in parochiis, in terris, vineis, mancipiis, atque pecuniis quicunque fideles obtulerunt, antiquorum canonum statuta serventur, ut omnia in Episcopi potestate consistant*: siquidem dominium horum bonorum ex natura sua fuit institutum, ut esset apud homines, cùm propter homines Deus bona omnia terrestria creaverit, & iisdem subjecerit dicente Davide Psalm. 8. *omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves, & boves, universa insuper, & pecora campi*, adeo ut dominium bonorum ecclesiasticorum ad eum debeat pertinere, qui principatum tenet Ecclesiæ, & qui sibi subjicit personas omnes ecclesiasticas: quo fit, ut summus Pontifex habeat hoc supremum dominium in bona omnia ecclesiastica, eò quia hæc perinde ac Episcopi, & Prælati omnes Ecclesiæ illi subjiciantur.

9 Hæc tamen bona ecclesiastica fuerunt postea divisa, adeo ut singulis ecclesiis proprium fuerit patrimonium assignatum, ex quo fuerunt etiam beneficia ecclesiastica instituta, ut desumitur *ex can.* Sylvestri Papæ, ubi habetur: *commoneo vobis omnibus mihi consortibus monumentum hoc, ut de redditibus Ecclesiæ quatuor partes fiant, quarum una cedat Pontifici ad sui sustentationem. Altera Presbyteris, & Diaconis, & omni clerico. Tertia Templorum, & Ecclesiarum reparationi. Quarta pauperibus, & peregrinis*: quo pacto tacta fuit prima institutio, & divisio beneficiorum ecclesiasticorum: tametsi progressu temporis fuerint postea alia beneficia instituta, & quotidie instituantur, non solùm quoad titulum, sed etiam quoad bona temporalia connexa titulo.

10 Ex quo liquet, institutionem beneficiorum ecclesiasticorum esse de jure ecclesiastico, perinde ac eorundem divisionem, ut etiam tradunt Abbas *in c. constitutus n.* 14. *de Relig. domib.* Bursat. *consil.* 116. *n.* 34. Cephal. *q.* 260. *n.* 2. & hanc divisionem beneficiorum fuisse introductam, ut cederet in majus commodum Ministrorum ecclesiarum, quibus antea nonnisi de communi massa suppeditabantur necessaria ad victum, & vestitum, refert S. Cyprianus *in epist.* 27. ubi ait. *Quæ nunc ratio in clero tenetur, ut qui in Ecclesia Domini ordinatione clericali promoventur in nullo ab administratione divina avocentur; sed in honore sportulantium fratrum tanquam decimas de fructibus accipientes ab altari, & sacrificiis non recedant.* Idque etiam colligitur *ex c.* 1. *dist.* 22. ubi dicitur, quòd solus summus Pontifex possit majora beneficia instituere, cujusmodi sunt cathedrales, & aliæ dignitates: & inferiora beneficia posse etiam ab Episcopis institui, habetur *in c. Episcopi dist.* 80. adeo ut deficiente authoritate Episcopi non possit institui beneficium ecclesiasticum, ut tradunt Glossa *in clement.* 2. *V. tu dic contra* Felin. *consil.* 45. *n.* 3. Rebuffus *in praxi tit. quare sint instituta beneficia n.* 10. Decius *consil.* 210. *n.* 4.

Ex quibus deduci potest, consuetudinē conferendi eidē clerico plura beneficia simplicia, & ea retinendi etiā post Conc. Trid. suū sortiri valorem, & ecclesiasticos possidentes plura beneficia simplicia posse in tuta conscientia percipere eorum fructus, siquidem nonnisi de jure ecclesiastico fit, quòd alicui conferantur plura beneficia simplicia: atqui si consuetudo sit rationabilis, & ex justa causa inducta, potest prævalere in ipsum jus, saltem in pluribus casibus, si non in singulis, proinde consuetudo conferendi plura beneficia simplicia etiam post Concilium Tridentinum eidem ecclesiastico suum sortitur valorem: siquidem constat *ex c. fin. de consuetud.* admitti consuetudinem rationabilem contra jus canonicum. 11

Quòd verò hæc pluralitas beneficiorum simplicium respectu ejusdem ecclesiastici sit ex solo jure canonico prohibita, ex eo constat, quia institutio, & divisio beneficiorum, ut liquet ex antedictis, est de jure ecclesiastico, si loquamur de temporalitate bonorum, quæ annectuntur iisdem beneficiis; unde etiam, quòd non coadunentur plura beneficia in uno eodemque ecclesiastico, est de solo jure ecclesiastico: siquidem hujusmodi coadunatio se habet consecutivè ad institutionem, ac divisionem beneficiorum, proinde sicut institutio, & divisio est de jure ecclesiastico, ita etiam ipsa coadunatio plurium beneficiorum simplicium in eodem clerico: etenim si cessaret institutio, & divisio beneficiorum, quæ sunt de jure ecclesiastico, utique cessaret etiam ipsa coadunatio, quia quæ non sunt, nec dividuntur, non possunt coadunari: ex quo claret, hanc coadunationem se habere consecutivè ad institutionem, & divisionem, & cum sit, quasi aliquod accessorium, sequitur naturam, & conditionem sui principalis: unde cùm institutio, & divisio sint de jure ecclesiastico etiam ipsa coadunatio est tantùm de jure canonico, idque desumitur *ex c. si Papa de privileg. in* 6. & *clement. si summus de sent. excommun.* ut notant Glossa *in l. mancipia C. de servo fugit.* Menoch. *de recuperand. possess. remedio* 9. *num.* 161. Decian. *consil.* 161. *n.* 1. 12

Quamobrem eo ipso, quòd institutio beneficiorum ecclesiasticorum fuit de jure ecclesiastico, & canonico, & divisio eorundem beneficiorum dependet ab institutione, ut etiam coadunatio à divisione, eò quia ea tantùm coadunentur, quæ dividuntur, sequitur, quòd cessante institutione cesset divisio; & cessante divisione non possit haberi coadunatio, quæ propterea cùm corruat, corruente institutione, & divisione, quæ sunt de jure ecclesiastico, non potest coadu- 13

coadunatio esse de jure naturali, aut divino, sed tantùm de mero jure canonico; alioquin jus naturale, aut divinum dependeret à jure canonico, quo nil absurdius; illud enim dependet ab alio, sine quo esse nequit: & sine institutione,& divisione beneficiorum nequit esse eorundem coadunatio,quæ propterea dependet ab institutione, & divisione,quæ cùm sint de jure ecclesiastico,sequitur,quòd etiam ipsa coadunatio plurium beneficiorum simplicium in uno,eodémque ecclesiastico sit de jure canonico: & quia consuetudo si legitima sit,& rationabilis,potest prævalere contra jus, ut habetur in *in d. c. fin. de consuetud.* ubi admittitur consuetudo rationabilis contra jus canonicum: ni fallor videtur valere etiam post Concil. Trident. consuetudo conferendi, & retinendi plura beneficia simplicia.

14 Tum quia constat, quòd jus ecclesiasticum prohibeat pluralitatem beneficiorum simplicium in uno, eodémque clerico: sed id non constat de jure naturali, aut divino, proinde hæc coadunatio tantùm intelligitur prohibita jure canonico juxta ea,quæ traduntBald.*in l.2 n.6. C. de errore advocat.* Castrens.*n.4.* Menoch.*consil. 322.n.44.* Cùm igitur constet,solo jure ecclesiastico prohibitam esse hanc pluralitatem beneficiorum simplicium; &contra jus ecclesiasticum possit prævalere consuetudo ex justa,& legitima causa introducta,sequitur,quòd etiam post Concilium Tridentinum valeat consuetudo conferendi,& retinendi plura beneficia simplicia.

15 Superest tamen difficultas,an consuetudo hæc possit ex justa, & legitima causa rationabiliter introduci, quia consuetudo derogans juri ecclesiastico non videtur rationabilis, cùm jus ecclesiasticum ea tantùm decernat, quæ consona sunt rectæ rationi,&in commodum cedunt Ecclesiæ, in ordine ad promovendam salutem populorum.Nihilominus hanc consuetudinem esse rationabilem ex eo evinci potest, quia non omnes clerici ejusdem sunt meriti,æqualis sunt doctrinæ,cùm unus virtute alteri præcellat;unus alteri doctrinâ, morum probitate, & nobilitate antecellat: nec omnes æqualiter inserviant Ecclesiæ, sed unus majores subeat labores, quàm alter: hinc si qui minoris est meriti,qui minimi,& ferè nullius est servitii,potest habere unicum beneficium sufficiens pro congrua, & honesta sustentatione: justitia distributiva id videtur expostulare,ut qui majoris est meriti, qui uberius præstat servitium, qui diuturniores subit labores, possit plura beneficia simplicia possidere,præsertim si majores non habeant redditus, quàm beneficium collatum alteri, qui minimi est meriti, minimique servitii in Ecclesia: etenim recta ratio dictat, plus merenti plus esse tribuendum, & meliori modo inservienti meliùs esse providendum,& quòd juxta mensuram laborum præmium recipiat: qua ratione D. Cyprianus *Epist. 62.* jussit,quosdam clericos ob eorundem præclara merita æquari Presbyteris in distributione sportularum,ait ipse: *cæterum presbyterii honorem designâsse nos illis jam sciatis, ut & sportulis eidem cum Presbyteris honorentur, & divisiones mensurâ æquitatis,quantitatibus partiantur.*Hoc idem etiam tradidit Clemens Romanus *lib. 2. constitut. apostol. c.32* ubi hæc habet: *Presbyteris verò ut qui laborant in verbo doctrinæ duplex seponatur pars in gratiam Apostolorum domini, cujus locum sustinent tanquam Consiliarii Episcoporum, & Ecclesiæ corona: sunt enim qui præclarè laborant in Ecclesia.*

Præterea quia quò aliqua persona est in communitate dignior,ac principalior,eò plus eidem tribuitur de bonis ejusdem communitatis juxta exigentiam justitiæ distributivæ, ut communiter docent Theologi cum D.Thoma 2. 2. *q.61.art.2.in corp.* unde eo ipso quòd unicuique clerico conferri potest unicum beneficium simplex,quod sufficiat pro congrua,& honesta ejusdem sustentatione,sequitur, quòd consuetudo conferendi plura beneficia clericis, qui in Ecclesia sunt cæteris præstantiores, cæteris principaliores, cæteris digniores sit rationabilis, & ex justa, ac legitima causa introducta: illud enim est rationabile,quod consonum regulis justitiæ: atqui regulæ justitiæ distributivæ id postulant, ut qui plus impendit laboris, majorem accipiat mercedem, qui cæteris est dignior, excellentior, ac præstantior plus habeat præmii: ergo talis consuetudo conferendi eidem clerico plura beneficia simplicia etiam post Concilium Tridentinum suum sortitur valorem. Tum quia etiam *in c.de multa de præbend.* habetur,quòd personæ sublimes,& litteratæ possunt honorari pluribus beneficiis. 16

Si dicas,inde non inferri generalem consuetudinem conferendi plura beneficia eidem personæ subsistere, sed tantùm quòd nonnunquam id licitum sit concurrente rationabili causa.Contra est,quia ad salvandum, quòd subsistat semper, & universaliter satis est, si subsistat semper, & universaliter eadem rationabilis causa: siquidem tamdiu subsistit effectus,quamdiu causa habetur expedita ad talem effectum: at nos supponimus, hanc rationabilem causam inducentē talem consuetudinem semper adesse, ut plura beneficia simplicia non conferantur nisi illi clerico,qui cæteros virtutum præstantia, morum probitate, doctrinæ excellentia excellat,ac superet; alioquin ex accidente ratione subjectæ materiæ desinit esse rationabilis consuetudo, ut si absque justa causa alicui clerico nulli⁹ meriti,& exiguæ doctrinæ conferrentur plura beneficia simplicia, tunc desineret esse consuetudo, & fieret abusus, ac corruptela *c.fin de consuetud. c. quia in omnibus de usur.* ut tradunt Glossa *ibid. V. multi.* Abbas *consil. 22. n.2.V. non obstat generalis* Covarr. *c.1.var.resol.n.8.lib.3.* Julius Clarus §.*usura n.7.* Quamobrem non omnis consuetudo sufficit ad derogandū juri canonico universali de non conferendis eidem clerico pluribus beneficiis; sed tantùm consuetudo rationabilis ex justa,& legitima causa introducta juxta exigentiam justitiæ distributivæ, ut paulò superiùs expendimus. 17

Si dicas,esse contra jus naturæ, quòd unus accipiat stipendia plurium: & beneficia clericorum esse stipendia eorundem,proinde esse contra jus naturæ,quòd unus accipiat simul plura beneficia ecclesiastica. Respondetur,tunc tantùm pluralitatem beneficiorum in eodē clerico adversari juri naturæ, quando clericus ita accipit stipendia plurium, ut hæc aliis sint debita: quia tunc violaretur justitia, quod enim est debitum alteri, 18

alteri, non debet dari utrumque: non tamen est contra jus naturæ, si unus accipiat plurium stipendia, quæ non sunt aliis debita, & ex alio capite hæc pluralitas stipendiorum sit debita eidem clerico, cui conferuntur plura beneficia ob majores, quos subit labores, propter doctrinæ excellentiam, quâ cæteros superat, propter morum probitatem, & merita majora, quibus longè cæteros excedit: tunc si tali clerico conferantur plura stipendia, seu beneficia ob majores labores, ac merita, talis collatio non est contra jus naturæ, sed juxta regulas justitiæ distributivæ. Præterea esto, qui accipit plura beneficia, non haberet plus meriti, nec plures impenderet labores, adhuc non esset contra jus naturæ, si summus Pontifex eidem conferret plura beneficia simplicia; siquidem est in potestate Principis dare uni plus, quàm alteri; dummodo nemini deneget, quod ipsi est debitum, idque evincitur exemplo patrisfamilias evangelici, qui cùm conduxisset operarios ad laborandum in vinea manè, meridiè, & vesperè omnibus dedit æqualem mercedem, licèt conducti mane plus laboraverint, quàm conducti meridiè, & illi plus, quàm conducti vesperè.

19 Si dicas, beneficium dari propter officium *c. fin. de rescript. in 6.* proinde si dentur plura beneficia eidem, privari Ecclesiam pluribus officiis, ac minui divinum cultum, eò quia locò plurium unica tantùm habeatur recitatio horarum canonicarum. Respondetur, beneficium quidem dari propter officium ex institutione ecclesiastica, perinde ac electio beneficiorum habetur ab Ecclesia, & quia contra jus ecclesiasticum potest prævalere consuetudo rationabilis ex justa, & legitima causa introducta, ideo consuetudo hæc conferendi, & retinendi plura beneficia simplicia ex justa, & legitima causa introducta est rationabilis, & potest prævalere contra jus canonicum. Præterea beneficium licèt detur propter officium, non tamen datur solùm propter officium, sed etiam propter merita, propter labores, propter insignes virtutes, propter excellentiam doctrinæ, unde licèt omnes clerici sint pares in officio, seu in recitando breviario: sunt tamen inæquales ratione laborum, meritorum, ac virtutum, propterea justitia distributiva exigit, ut plura dentur uni, quàm alteri.

20 Neque diminutio hæc cultûs divini quidquam refert, cùm non sit de cultu necessario: siquidem cùm veniat in consequentiam, ad rationabilem distributionem beneficiorum non attenditur *l. 1. ff. de authet. Tutor. l. verum ff. de furt. l. si quis nec causam ff. si cert. petit.*

21 Si dicas, plura beneficia possideri ab uno, eodemque clerico, si unum ad congruam sustentationem sufficiat, esse prohibitum jure divino, & naturali, ac esse de jure divino, quòd patrimonia Ecclesiæ justè distribuantur.

22 Respondetur, plures negare, hoc esse prohibitum jure divino, & naturali, esset enim id probandum. Præterea non est contra justitiam, quòd uni dentur plura beneficia ratione meritorum, ac laborum, immo id est omninò consonum justitiæ distributivæ. Præterea ex eo, quòd uni plura beneficia conferantur, & pluribus aliis nullum, non propterea alicui fit injuria: quia tametsi debeant beneficia distribui habita ratione utilitatis Ecclesiæ: nemo tamen in particulari habet jus ad ipsa beneficia simplicia: imò ad Ecclesiæ utilitatem pertinet, ut merita, & labores compensentur juxta mensuram eorundem, quia tunc plures impensiùs laborant, & majus servitium præstant Ecclesiæ. Demum quia collator ex benevola, & liberali voluntate potest beneficia conferre, cui maluerit, dummodo digni sint, & habeant requisita, quibus constituantur idonei, ac capaces talium beneficiorum, ut notant Abbas *in c. relatum n. 4.* & alii plures cum Glossa *in d. c. relatum V. liberaliter.*

Quòd si dicas, pluralitatem beneficiorum nonnunquam fieri in fraudem fundationum, ac ultimarum voluntatum, eò quia fundatores voluerunt plures esse clericos in Ecclesia, quorum numerus minuitur, si uni, ac eidem plura conferantur beneficia: si enim tot essent clerici, quot beneficia, numerus clericorum procul dubio esset major. Adhuc contra, quia quando fundatores voluerunt clericos multiplicare, id expresserunt, ac disposuerunt, ne obtinentes tale beneficium possent aliud habere; & quando habetur hujusmodi dispositio fundatorum regulariter servatur; nisi contingat casus, in quo ex concursu circumstantiarum sit dispensandum; quemadmodum contingit in aliis dispositionibus ultimarum voluntatum. Quòd si fundator nihil de hoc disposuerit, censendus est noluisse ad id obligare, cùm facilè potuerit mentem suam declarare *l. si servum §. non dixit ff. de acquir. hered. l. dissentientis C. de repud.* 23

Cæterum quamvis pluralitas beneficiorum possit nonnunquam esse fomentum ambitionis, luxûs, incontinentiæ, & occasio dissipationis bonorum Ecclesiæ; id tantùm per accidens se habet, & non tangit pluralitatem beneficiorum, sed abusum, qui potest locum habere etiam in habente unicum tantùm beneficium pinguius, & æquivalens pluribus aliis sufficientibus: unde ob talem abusum non videtur improbanda pluralitas beneficiorum in uno, eodèmque ecclesiastico, quando est rationabilis? quòd si tunc contingant abusus, tolli possunt per superiores, & beneficiati possunt privari suis beneficiis, qua ratione coërcetur luxus incontinentiæ. 24

Hinc quando D. Thomas *quodlib. 9. art. 15.* docet, eum non excusari à peccato mortali, qui plura habet beneficia, non ob aliquam necessitatem Ecclesiæ, sed ut fiat ditior, & splendidiùs, lautiúsque vivat, vel ut faciliùs ad episcopatum promoveatur, id debet intelligi, quando retentio beneficiorum non est rationabilis, neque ex justa, & legitima causa ex parte ipsius, cujus intuitu debet plus cæteris in beneficiis honorari. Vel etiam S. Doctor potest explicari, quando clericus possidens plura beneficia simplicia, eorum retentioni apponit pravum finem. 25

Cæterum si beneficiatus sit in Ecclesia cæteris dignior, ac majora habeat merita, cum justitia distributiva exigat, ut beneficia ecclesiastica 26

ficia conferantur juxta mensuram meritorum, non videtur æquum, ac justum, ut qui maximi est meriti, non plus habeat proventuum ecclesiasticorum, quàm qui minimi, vel etiam nullius est meriti; quia exinde cum non modico Ecclesiæ detrimento sequeretur, quòd clerici non curarent esse cæteris doctiores, nec in cultura virtutum cæteris excellentiores; neque majores vellent in Ecclesia labores impendere, si majus præmium non essent percepturi, ac qui nullius sunt meriti: hinc cùm videatur omnino consonum regulis justitiæ distributivæ, ut qui in Ecclesia plura habent merita, majora etiam percipiant præmia; probabile mihi videtur, consuetudinē conferendi, ac retinendi plura beneficia simplicia etiam post Concilium Tridentinum suum sortiri valorem: tametsi contraria sententia ob rationes, & authoritates, quibus nititur, probabilis etiam sit.

§. XI.

Proponuntur, & resolvuntur aliquot selectæ quæstiones super pluralitate beneficiorum.

IN quæstionem trahi solet à Canonistis, an jure communi damnetur pluralitas quorumlibet beneficiorum, sive hæc simplicia fuerint, sive non. Innocentius *in c. cum jam dudum de præbend.* refert, quosdam sensisse de jure communi non esse interdictam pluralitatem hanc beneficiorum, eò quia *in c. de multa de præbend.* tantùm statuatur, ne quis habeat plures dignitates, personatus, officia, aut beneficia, quibus cura sit animarum annexa, & quia nulla ibi sit mentio de beneficiis, concludebant, hanc beneficiorum pluralitatem in uno, eodémque clerico minimè damnari. Verùm in contrarium obstat textus *in c. sanctorum dist.* 80. ubi expressè prohibetur, ne quis in duabus ecclesiis instituatur: sed hic textus tantùm urget contra beneficia curata, non verò simplicia. Alii in ea itidem fuerunt opinione, ut censuerint, non vetuisse jus commune, quò minus possit quis duo simul beneficia habere, & retinere, sed tantùm jure communi prohiberi plura beneficia, quàm duo. Innocentius verò docet, jure communi pluralitatem beneficiorum simplicium non prohiberi, quando hæc beneficiarii assiduam præsentiam non exigunt, ita habet *in c. jam dudum de præbend. & in c. dudum 2. de elect.* ubi asserit, pluralitatem horum beneficiorum simplicium non damnari nisi ratione ambitiosæ cupiditatis: & canones, ac jura præcipientia, ne quis in duabus ecclesiis titulū habeat beneficiorū, explicat, esse intelligenda, ne quis duarum Ecclesiarum nominetur beneficiarius; quia quilibet suscipit ordines ab Episcopo unius Ecclesiæ, & habetur, ac nominatur clericus ejusdem Ecclesiæ, cujus Episcopo subjicitur: & tamen post ordines ab uno Episcopo jure, & titulo unius Ecclesiæ perceptos, potest beneficium in alia Ecclesia, & in alterius etiam Episcopi ditione accipere, & retinere: huic sententiæ videtur etiam adhærere Glossa *in c. dudum 2. de elect. V. intitulata de præbend. & in c. gratia de rescript. in 6.* imò videtur hæc sententia conformis consuetudini, quam Papa scit, & tolerat, ut notat Lappus *in allegat.* 116. & 117. Geminianus *c. 1. n. 13. de consuetud. in 6.* Franc. *in c. gratia de rescript. in 6.* Lambertinus *in tract. de jure patronat. 1. p. lib. 2.* Cardinalis *in c. gratia de rescript. num. 12. in 6.* ubi ait, jure communi antiquo hanc pluralitatem beneficiorum damnari quidem, & veteres canones expressè prohibere, quò minùs quis duo beneficia simplicia obtineat, quando unum sufficiens est ad congruam clerici sustentationem: sed hos canones addit consuetudine esse abrogatos, ac licitum esse clerico duo beneficia simplicia possidere, tametsi unum eorum sufficiat ad ejus honestam, & congruam sustentationem.

Alii è converso afferunt, jure communi nequaquam licitum esse clerico, duo, aut plura beneficia simul obtinere, & retinere, tametsi simplicia sint, & assiduam beneficiarii præsentiam non exigant, si illorum unum sufficiat ad clericum honestè, & commodè sustentandum: ita docet Glossa *in c. extirpanda 30. §. verò de præb. num. 34. & sequent.* Adhæserunt huic sententiæ etiam Hostiens. *in c. super inordinata de præbend.* Goffredus teste Joanne Andrea *in c. quia nonnulli de clericis non resid.* Joannes Lignanus *in tract. de pluralitate benefic. num. 7. & sequent.* Sylvester *V. beneficium 4. num. 2.* & hæc sententia saltem est tutior: quia *in c. sanctorum dist.* 80. dicitur: in qua Ecclesia quilibet intitulatus est, in ea perpetuò perseverat. Omnino autem in duabus aliquem intitulari non liceat, sed unusquisque, in qua intitulatus est, in ea canonicus habeatur: *& c. clericus 21. q. 1.* ubi dicitur quòd clericus ab instanti tempore non connumeretur in duabus ecclesiis *c. clericum eadem causa, & quæstione,* clericum in duarum ecclesiis civitatum conscribi non oportet *c. Ecclesias 14. q. 1.* ubi habetur, Ecclesias singulas singulis Presbyteris dedimus, & *c. singula dist.* 89. singula ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis sigillatim committi jubemus. & *c. Episcopi dist.* 80. etiam habetur, quòd singuli Presbyteri per singulos titulos constituantur. Demum desumitur etiam *ex c. quia in tantùm de præbend.*

Verùm licèt hæc sententia tutior sit, nihilominus opposita videtur esse communior, & interpretatur omnes præcitatos textus de beneficiis majoribus, cujusmodi sunt plures Ecclesiæ cathedrales, Metropolitanæ, Patriarchales, parochiales, & etiam dignitates, Officia, Personatus, Abbatiæ, Prioratus, Præpositturæ, Decanatus, Archidiaconatus, Archipresbyteratus, & alia beneficia, quibus annexa est dignitas, vel cura animarum; adeo ut Vicarius perpetuus in duabus simul ecclesiis esse non possit, ut habetur *in clement. 1. de offic. Vicarii,* ut nec etiam haberi possint duo canonicatus, vel duæ portiones in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegialibus, eò quia hæc omnia beneficia jure censeantur incompatibilia. Cæterum si sermo fit de beneficiis simplicibus, Authores primæ sententiæ dicunt, posse simul cohærere, in uno, eodémque eccle-

ecclesiastico, quod deducunt ex citatis juribus in favorem primæ sententiæ, cujus fautores non pauci asserunt, jura, quibus nititur secunda sententia fuisse per consuetudinem abrogata in beneficiis simplibus, & inferioribus, quæ simul haberi possunt, quando beneficiarii præsentiam non postulant.

Quæritur secundò, an possit quis obtinere plura beneficia, quorum quodlibet sufficiat ad congruam sustentationem clerici, si talia beneficia sint juris patronatus. Certum est, ex dispositione Concilii Tridentini *sess.* 24. *c.* 17. *de reformat.* non posse clericum obtinere plura beneficia, & solùm posse eidem conferri aliud simplex beneficium, si primum non sufficiat ad ejus congruam, & honestam sustentationem. Difficultas nihilominus est, an hujusmodi dispositio complectatur etiam beneficia juris patronatûs. Quòd non extendatur ad beneficia juris patronatus docent nonnulli, inter quos Lambert. *de jure patronat. p.* 1. *lib.* 2. *q.* 7. *art.* 5. *num.* 15. Messamb. *in prax. habendi concurs. requis.* 7. *dub.* 8. & hæc sententia videtur etiam desumi ex eodem Concilio Tridentino, cùm hoc non prohibeat institutionem, sed solam collationem, siquidem verba Concilii sunt: *ut imposterum unum tantùm beneficium ecclesiasticum singulis conferatur:* atqui beneficia juris patronatus non conferuntur, sed præsentati tantùm instituuntur, quapropter dispositio Concilii cùm sit strictæ interpretationis, non debet extendi ad beneficia juris patronatûs. Verùm communior, & verior sententia, quam docent plures Canonistæ apud Garziam *de benefic. p.* 11. *c.* 5. *num.* 280. docet dispositionem Concilii extendi etiam ad beneficia juris patronatus, quæ sententia mihi etiam videtur probabilior, quia beneficia juris patronatus regulantur secundùm regulas communes beneficiorum: siquidem cum revera sint beneficia, subsunt iisdem regulis, quibus cætera subsunt beneficia, nisi de ipsis aliquid speciale disponatur à jure, vel in fundatione.

5 Cæterum si non adsit hæc specialis dispositio, servanda est regula, quâ beneficia singula singulis distribui debeant, ut liquet *ex cit. Concil. Trident.* Tum quia Concilium Tridentinum *in c.* 17. *de reformat. sess.* 24. declarans extensionem suæ dispositionis ait. *Hacque non modò ad Cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia tam sæcularia, quàm regularia, quæcunque etiam commendata pertineant, cujuscunque tituli, ac qualitatis existant.* Quia verò hæc verba universalia sunt comprehendunt etiam beneficia juris patronatus *l.* 4. §. *toties. ff. de dam. infect.* Alexander *in* §. *Prætor. ait.* Rota *decis.* 791. *num.* 1. *p.* 4. *recent.* Tum quia Concilium apposuit illa verba *cujuscunque qualitatis existant.* & illa dictio *cujuscunque* extendit Concilii dispositionem ad omnem qualitatem beneficiorum, proinde comprehendit etiam qualitatem juris patronatus; siquidem est hæc dictio adeo universalis, ut includat in dispositione, quæ aliàs non includerentur, ut notat Abbas *Consil.* 3. *dub.* 3. *lib.* 2. Rota coram Seraphino *decis.* 31. *num.* 7. & coram Durano *decis.* 233. *num.* 12. & in Sabinensi castri montis Rotundi 8. Februarii 1627. coram Coccino, unde ex eo quòd beneficia juris patronatûs sint in specie certæ qualitatis, & dispositio Concilii comprehendat beneficia cujuscunque qualitatis, sequitur comprehendere etiam beneficia juris patronatûs. Neque obstat, quòd Concilium non prohibeat institutionem expressè, sed collationem plurium beneficiorum, & beneficia juris patronatus non conferri, eò quia præsentati instituantur. Quia cùm Concilium dicat, quòd unum tantùm beneficium ecclesiasticum singulis conferatur, non sumit illud verbum *conferatur*, prout distinguitur ab instituere, & dicit specialem modum concedendi; sed Concilium sumit verbum conferendi genericè, & ut comprehendit omnem modum concessionis, ut desumitur *ex l. sed Julianus* §. *interdum, &* §. *proinde ff. ad Macedon* ut tradunt Craveta *consil.* 226. *num.* 6. Surdus *consil.* 266. *n.* 10. & Rota *decis.* 531. *num.* 6. coram Ludovisio. Cùm enim verba subsequentia Concilii sint universalissima, & apta comprehendere omnem speciem beneficiorum, in eadem universali significatione accipi debet verbum conferendi.

Hinc si patronus præsentet clericum habentem aliud beneficium sufficiens, tunc obtentâ pacificâ possessione secundi, intelligitur vacare primum, ut declaravit sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum *ad c.* 17. *de refor. sess.* 24. etenim declaratio explicans illa verba *singulis conferatur* hoc pacto loquitur: *Id intelligitur cum effectu, ut unum possit retinere, quia Ordinarius potest instituere præsentatum, vel conferre aliud beneficium incompatibile, vel ratione residentiæ, vel ratione sufficientiæ; dummodo habitâ possessione pacificâ secundi beneficii dimittatur primum.* Quamobrem beneficia juris patronatus possunt conferri habentibus aliud beneficium sufficiens absque illius vacatione, non tamen simpliciter, & absolutè, sed dummodo in fundatione ita disponatur, ut tradit Garzia *de benefic. p.* 11. *c.* 5. *num.* 280. Ratio est, quia fundator beneficiorum de consensu Ordinarii potest in sua fundatione apponere conditiones etiam contrarias juri communi *c. cum dilectus de consuetud.* ut tradunt Abbas *in c. significatum nu.* 1. *de præbend.* Felinus *in c. cùm accessissent V. primò dummodo de constit.* Gratianus *discept. forens. c.* 528. *num.* 37. *tom.* 3. 6

Præterea Concilium Tridentinum non prohibet conferri eidem clerico plura beneficia absolutè, sed tantùm ad effectum retinendi: quapropter habenti sufficiens beneficium potest quidem aliud sufficiens conferri; ita tamen ut habitâ pacificâ possessione secundi dimittatur primum beneficium: ita enim declarâsse sacram Congregationem Concilii Tridentini refert Garzia *p.* 11. *de benef. c.* 5. *num.* 283. ubi recitat declarationem congregationis, quæ ita sonat. Habenti beneficium sufficiens potest conferri aliud. Sed habitâ possessione secundi beneficii sufficientis vacat primum; sufficiens. 7

Quæritur tertiò, an tutus in conscientia sit ille, cui jam habenti unum beneficium suffi- 8

 ciens

tiens Pontifex aliud motu proprio concedit. Affirmativè respondet Glossa *ex clement. si Romanus de prabend.* ubi habetur; si Romanus Pontifex de beneficio alicui motu proprio provideat; de beneficiis quæ obtinet non habita mentione, provisionem, seu gratiam hujusmodi fore validam declaramus qualiacunque fuerint beneficia, dignitates, aut Personatus cum cura, vel sine cura, & in numero quantumcunque habeat, cum sibi provisio facta fuit. Ubi tamen juvat animadvertere, quòd hæc declaratio locum non habet in iis, qui priorum beneficiorum sunt incapaces, vel ob quemcunque defectum talia beneficia malè possident, quia talis defectus præcedens per gratiam subsequentem non corrigitur, ut notant Tabien. *V. beneficium num. 28.* Armilla *num. 50.* Hinc non est valida collatio secundi beneficii, si illud Titius dolo malo impetraverit, reticendo prius, quod actu habet *c. proponente, & c. si motu proprio de prabend. in 6.* ubi Bonifacius VIII. ait, si motu proprio alicui obtinenti aliquod beneficium aliud conferimus de illo non habita mentione; non ob hoc gratia hujusmodi, quæ de nostra mera liberalitate processit, invalidam volumus reputari: secus si ad petitionem illius, vel alterius pro eodem oblatam gratiam hujusmodi faciamus; tunc enim quantumcunque beneficium modicum taceatur in ea, ipsam velut subreptitiam vires nolumus obtinere.

9 Quæritur quartò, an quando unum ex beneficiis simplicibus, & inferioribus non sufficit ad honestam, & congruam clerici sustentationem possit clericus aliud obtinere; & retinere absque ulla Romani Pontificis, vel Episcopi indulgentia. Siquidem videtur esse difficultas ex eo, quòd *in c. si proponente de rescript.* apertè statuatur, quòd si impetrans rescriptum pontificium, ad quod obtinendum proposuerit se nullum beneficium adeptum, cum tamen haberet unum, quamvis exiguum, creditur rescriptum per fraudem obtinuisse, ac proinde, nullius esse momenti. Et *in c. si motu proprio de prabend. in 6.* decernitur, quòd qualecunque beneficium habeat impetrans à Romano Pontifice rescriptum ad obtinendum aliud beneficium, nisi de illo, quod habet, quamvis minimo, mentionem fecerit, subreptitias litteras obtinuisse eò ipso videtur, *& c. non potest de prabend. in 6.* habetur, quòd non possit dispensatio super pluralitate beneficiorum concessa prodesse impetranti, qui aliquod quantumcunque modicum beneficium subticuit in eadem. E converso modica dicuntur non nocere *c. & si quæstiones de simonia, & c. Judices 1. q. 1.* ubi dicitur quòd res modica simoniæ labe mentem non maculat: item *in c. bona res 12. q. 2.* dicitur, quòd exiguum damnum facilè tolleretur, & *in c. terrulas 12. q. 2.* dicitur quòd Episcopus possit modica alienare, & *in l. suo ff. de restitut. in integ.* non datur pro modico talis restitutio; nec pro modico datur actio de dolo *l. si oleum ff. de dolo, & l. 1. ff. de ventre inspiciend.* Unde modicum si omittatur non nocet *l. si quis conduxerit, & l. Habitatores ff. locati* omne modicum, sive augeat, sive diminuat pro non adjecto haberi debet.

Nihilominus respondetur, omnia præcitata jura vera esse si ritè explicentur, tunc enim modicum habetur pro non adjecto, & si taceatur dicitur non nocere, quando canones, & jura asserunt, modicum esse habendum pro non adjecto, & rursus asserunt, quòd si taceatur nil obsit: vel etiam quando de modico nullam habent mentionem, & ex neglectu modici non sequatur grave inconveniens. Secus si canones, & jura expressè statuant, ut de modico beneficio mentio fiat; tunc necessaria erit talis mentio, in quo sensu procedunt jura allegata pro prima sententia: & quia jura, & canones expresse statuunt, ut cùm litteræ Apostolicæ à Romano Pontifice impetrantur ad beneficium aliquod obtinendum, si is, qui impetrat, modicum jam habeat beneficium ejus debeat mentionem facere, ut liquet *ex c. si proponente de rescript. c. si motu proprio* paulò ante citatis, ideo debet, qui obtinere desiderat secundum beneficium, mentionem de primo facere, tametsi modico, & valdè exiguo, quia Pontifex *in d. c. si motu proprio* ait: si motu proprio alicui beneficium aliquod obtinenti conferimus aliud, de illo non facta mentione, non ob hoc gratiam hujusmodi, quæ de mera liberalitate processit invalidam volumus reputari: Secus si ad petitionem illius, vel alterius, pro eodem oblatam, gratiam hujusmodi facimus; 11 tunc quantumcunque modicum beneficium taceatur in ea, ipsam veluti subreptitiam vires nolumus obtinere. Hinc ad quæsitum respondet Azorius *lib. 6. p. 2. c. 10.* quòd si beneficium sit simplex, & modicum, & beneficiarius in Ecclesia residere consuetudine, & statuto non debeat, si ad congruam, & honestam clerici sustentationem unum beneficium non sufficiat, & simul cum alio possit congruè, & honestè sustentari, si neutrum beneficium præsentiam exigat beneficiarii, possit utrumque beneficium simul obtineri, & retineri absque ulla alia juris relaxatione, quia tametsi jus commune horum beneficiorum pluralitatem prohibeat: ex recepta tamen consuetudine introductum est, ut duo talia beneficia simplicia non obligantia ad residentiam, & quorum neutrum seorsim sufficit ad congruam, & honestam clerici sustentationem, possint ambo simul obtineri, & retineri. Neque jus naturale prohibet, quò minus possit quis duo modica beneficia ad congruam sustentationem necessaria habere: quia ex jure naturæ habet quisque, ut valeat se congruè sustentare.

Quamobrem jus naturæ tunc tantùm vetat plura beneficia eidem conferenda, quando 12 unum ex iisdem sufficit ad congruam, & honestam clerici sustentationem: secus si non sufficiat, non censetur jure naturali beneficium, eò quia tunc modicum pro nihilo reputatur, tametsi jure canonico quodlibet beneficium quantumvis tenue, & exiguum habetur pro beneficio. Quamobrem consuetudo non derogat juri naturali, sed tantùm juri canonico. Quòd si clericus petens rescriptum à Romano Pontifice in ordine ad obtinendum beneficium diceret, se pauperem esse, & non exprimeret

bene-

beneficium modicum, quod jam habebat tunc rescriptum censeretur nullius valoris, & dolosè impetratum, ut notat Glossa *in c. si proponente*: quia Pontifex expressè asserit, quòd debeat fieri mentio de beneficio quantumvis modico, quod quis habet.

14 Quæritur quintò, an habens duo beneficia singula insufficientia teneatur alterum dimittere, si postea fiat sufficiens. Ex Concilio Tridentino *sess. 24. c. 17. de reformat.* videtur deduci, esse tunc beneficium insufficiens dimittendum, & retinendum sufficiens ad congruam clerici sustentationem, quia mens Concilii est, quòd generatim clericus nonnisi unicum habeat beneficium, quando hoc est sufficiens ad congruam sustentationem: absolutè enim prohibet pluralitatem beneficiorum in eodem clerico, & solùm illam admittit ratione insufficientiæ, eò quia decet clericum habere congruam, & honestam sustentationem, ad quam si unum beneficium ob suam tenuitatem non est sufficiens, permittitur etiam aliud insufficiens, ut ex utroque insufficiente accipiat clericus redditus, qui sufficiant pro congrua sua sustentatione. Nihilominus mihi videtur procedendum cum distinctione. Si enim beneficium antea insufficiens factum sit sufficiens ex industria, & meliorationibus ejusdem beneficiarii, tunc non dubitârim, posse retineri utrumque beneficium; quia tunc incrementum beneficii pertinet ad beneficiarium non ratione tituli ejusdem beneficii, sed ratione industriæ, & expensarum: & melioramenta sunt ipsius meliorantis *l. 2. C. de prædiis & om. reb. navicul lib. 11. tit. 2.* ut notant Barb. ibid. Garzia *de expens. & melior. c. 18. n. 55.* Marescot. *variar. resolut. c. 112. n. 57.* ubi plures recitat. Rota Romana coram Puteo *decis. 275. lib. 3.* & coram Merlino *decis. 363. n. 5.*

15 Neque obstat, quòd hæc melioramenta non separentur postea à beneficio, quia inde non sequitur, quòd non sint fructus industriales beneficiarii, qui propterea non illis fruitur titulo beneficii, sed titulo propriæ industriæ, adeo ut beneficium quantum est ex se, perinde se habeat, ac si non fuisset factum sufficiens. Quòd si alio modo absque industria beneficiarii factum sit beneficium sufficiens, adhuc putârim probabile, non teneri ad alterum insufficiens dimittendum: idque mihi videtur inferri ex Concilio Tridentino, siquidem concedit, quòd habenti beneficium insufficiens possit aliud conferri, adeo ut concedat eidem plura beneficia insufficientia: sed quòd aliquod ex ipsis beneficiis post collationem factam sufficiens fiat, non ampliùs pertinet ad collationem, ad quam per accidens se habet, & quia Concilium tantùm prohibet collationem plurium beneficiorum, si unum sit sufficiens; ideo si post collationem fiat sufficiens, censerem probabile, non teneri dimittere beneficium insufficiens: quando verba dispositionis non conveniunt speciali alicui casui, neque dispositio ad illum se extendit *l. si servus §. non dixit ff. de dam. invect. l. constitutum ff. de testament. milit.* ut tradunt Alexander *consil. 17. num. 8. lib. 2.* Decius *consil. 9. num. 24. lib. 1*, Rota *decis. 328. num. 2. p. 3. recent.* sed verba dispositionis Concilii non asserunt, quòd habens duo beneficia insufficientia, si alterum eorum fiat sufficiens non possit, quod est insufficiens retinere, ait enim Concilium: *unum tantùm beneficium ecclesiasticum singulis conferatur*. Cùm igitur loquatur de collatione, non verò de retentione beneficii insufficientis postquam aliud, quod antea erat insufficiens factum est sufficiens, non debet dispositio Concilii ad id extendi.

Tum quia cùm potuerint hæc duo beneficia insufficientia ab initio validè conferri, & fuerint validè collata pro congrua sustentatione: ex eo, quòd postea fiat sufficiens, non sequitur, quòd utriusque collatio, & possessio in virtute collationis non maneat legitima: valet enim regula juris: quòd factum legitimè retractari non debeat, etiamsi casus contingat, à quo non potuisset inchoari *c. factum de regul. jur. in 6. l. in ambiguis §. non est novum ff. de regul. jur.* idque liquet in matrimonio, quod semel contractum, si postea superveniat impedimentum, quod aliàs esset dirimens, non dissolvitur matrimonium. 16

Hinc cum Concilium solùm prohibeat pluralitatem beneficiorum in ordine ad collationem, quando beneficia sunt de se sufficientia pro honesta sustentatione clerici: & quando duo beneficia sunt ex se insufficientia seorsim, & sufficientia unitim permittit, ut simul conferantur, cùm collatio sit legitima, & valida; non invalidatur per aliquod consequens juxta præcitatam regulam juris: unde licèt alterum eorum fiat sufficiens non propterea collatio non fuit valida. Tum quia Concilium nihil disponit de eo, quod subsequitur legitimam collationem plurium beneficiorum, sed tantùm intendit reordinare collationem beneficiorum, & præscribere collatoribus modum servandũ in distributione beneficiorum: unde semel quòd beneficia sunt collata juxta regulam præscriptam à Concilio, nil superest corrigendum. 17

Quòd si dicas, finalem rationem dispositionis etiam suum habere valorem in ipsa retentione plurium beneficiorum, quando alterum ex beneficiis fit sufficiens: proinde dispositionem etiam se extendere ad ipsam retentionem *l. illud ff. ad leg. aquil. l. illud C. de sacrosanct. Eccles.* Contra est: quia ratio finalis non videtur locum habere in ipsa retentione: quia ratio finalis dispositionis Concilii tantùm fuit ponere ordinem in collatione beneficiorum, ut liquet ex verbis Concilii, unde cùm ratio finalis sit reordinatio collationis non videtur extendi ultra ipsam. Hinc si quis habeat beneficium insufficiens ad congruam sustentationem, eò quia sit gravatum pensione, si postea obtineat aliud beneficium tanquam non sufficienter provisus pro honesta sustentatione, potest utrumque retinere ut docent Garzia *de benef. p. 11. c. 2. n. 310.* Gonzales *ad regul. 8. cancell.* Glossa 5. §. 5. *n. 19.* Immo si postea vacaret pensio, & beneficium quod gravatum pensione erat insufficiens, jam liberum à pensione fiat sufficiens, adhuc utrumque potest retinere, eò quia utrumque fuerit legitimè collatum juxta dispositionem Concilii. 18

Tri-

Tridentini, cùm enim Concilium disponat de sola collatione beneficiorum, non debet ejus dispositio extendi ad vacationem pensionis.

18 Quæritur sextò, an si Romanus Pontifex alicui habenti jam beneficium concedat motu proprio aliud beneficium nulla facta mentione de primo beneficio possesso, rata sit, & firma collatio secundi beneficii. Nonnulli censent, talem collationem esse irritam, eò quia canones pluralitatem beneficiorum execrentur: Sed opposita sententia verior est, quam docet Glossa *in clement. si Romanus 4. de prebend.* ubi habetur, quòd quando Papa motu proprio providet de beneficio habenti alia beneficia, qualiacunque cum cura animarum, vel sine, vel dignitates, vel personatus; licèt non faciat mentionem de illis beneficiis, provisio valet. Ubi Glossa notat, tales litteras pontificias debere expressè continere verba significantia motum proprium, quibus solet Pontifex uti, cujusmodi sunt *nos motu proprio, & ex certa scientia.* Rursus notat, quòd verba illa *motu proprio* non faciant compotem beneficiorum eum, qui alioquin beneficia unum, vel plura obtinebat contra canones.

19 Hinc si Legatus de latere motu proprio, & expresso in litteris concessionis conferat alicui habenti unum beneficium aliud, nullâ factâ mentione prioris, adhuc gratia videtur subsistere, ut docent Franc. *c. ult. de offic. Legat. in 6.* Bonif. *in clement. & si ab apostolica de offic. ordin.* Geminian. Anchar. Imola, & alii, quia Legatus de latere habet pontificiam authoritatem sibi delegatam; proinde potest ut Pontifex conferre talia beneficia. Neque obstat, quòd respondet Lappus *in c. ult. de offic. legat. in 6.* talem collationem esse irritam: eò quia jus in eodem capite generatim constituat impetrationem beneficii collati per Legatum, & concessi non valere: nam in illo capite tantùm dicitur, quòd collatio sit irrita; quando vitio, vel dolo impetrantis reticetur primum beneficium, non autem quando Legatus de latere nulla facta mentione prioris beneficii motu proprio, & de certa scientia confert secundum.

20 Quæritur septimò, an si habenti insufficiens beneficium conferatur per se sufficiens statim intelligatur vacare primum. Affirmant plures cum Garzia *p. 11. de benefic. c. 5. n. 303.* eò quia ex Concilio Tridentino *sess. 24. c. 17.* habeatur vacare primum beneficium habita possessione secundi: siquidem est intentio Concilii prohibere, ne quis habeat plura beneficia, quando unum eorum est sufficiens ad congruam, & honestam clerici sustentationem: unde statim ac possidetur secundum sufficiens, censetur vacare primum beneficium. Nihilominus contraria sententia probabilis est, & videtur deduci ex ipso Concilio Tridentino *sess. 24. c. 17. de reformat.* ubi habet: *quod quidem si ad vitam ejus, cui confertur honestè sustentandam non sufficiat; liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri:* hinc claret, Concilium concedere habenti insufficiens beneficium posse conferri aliud, dummodo non sit incompatibile ratione residentiæ, & cùm Concilium dicat: liceat nihilominus aliud simplex sufficiens eidem conferri, loquitur procul dubio de secundo beneficio sufficiente de se ad congruam sustentationem clerici.

Neque obstat, quod respondent nonnulli, 21 Concilium loqui de beneficio sufficiente simul cum priore, non verò de se sufficiente seorsim à priore. Nam contra est, quia cum verba Concilii possint sumi in diversum sensum, possunt explicari: & quia si explicentur de beneficio secundùm se sufficiente habetur sensus magis plànus, & magis secundùm sonum verborum, quæ qualitatem sufficientiæ absolutè tribuunt beneficio, quod posteriùs confertur: ideo sunt verba Concilii explicanda in eo sensu, qui magis accommodatus est iisdem verbis: unde cùm verba Concilii simpliciter dicant, quòd liceat eidem aliud simplex beneficium sufficiens conferri intelligenda sunt verba de beneficio de se sufficiente, dummodo non sit incompatibile ratione residentiæ. Tum quia verba concessionis debent interpretari favorabiliter secundùm ea omnia, quæ apta sunt comprehendere *l. 4. §. Titius ff. de damno infect.* ut notat Rota Romana *decis. 791. num. 1. p. 3. recent.* Tum quia si Concilium intellexisset de beneficio sufficiente ex conjunctione cum altero, id explicâsset, & non fuisset usum verbis significantibus beneficium absolutè sufficiens. Quamobrem cùm Concilium potuerit facilè explicare de beneficio sufficiente simul cum alio, & id non explicaverit, videtur dicendum, quòd Concilium fuerit locutum de beneficio ex se sufficiente, non verò sufficiente ut unito cum priore.

Præterea cùm Concilium non distinxerit sufficientiam, quâ beneficium secundùm se est sufficiens, & quâ est sufficiens ex conjunctione cum altero, nec nos debemus distinguere. 22 Tum quia Concilium prohibet conferri eidem clerico plura beneficia: deinde per modum exceptionis concedit alterum beneficium sufficiens habenti unicum insufficiens, & exceptio debet esse de eo, quod continetur sub regula *l. nam quod liquidè ff. de pæn. leg. l. fin. C. quando ex fact. tut.* ut tradunt Castrens. *consil. 70. num. 3. lib. 1.* Geminian. *consil. 65. num.* 8. quo fit, quòd concedat conferri aliud beneficium de iis, de quibus in regula prohibuerat, consequenter de iis, quæ secundùm se sunt sufficientia.

Verùm licet hæc omnia probabilia sint, 23 nihilominus putârim, Concilium concedere quidem collationem alterius beneficii de se sufficientis ad congruam, & convenientem clerici sustentationem, sed quia Concilium prohibet etiam pluralitatem beneficiorum, ideo putârim mentem Concilii fuisse, ut post collationem, & possessionem secundi beneficii sufficientis de se, vacet primum quod de se erat insufficiens, in hoc enim sensu explicantur omnia verba Concilii. Cæterum provisus de secundo beneficio de se sufficiente, ut retineret primum tametsi insufficiens, teneretur pontificiam petere dispensationem, quia semel quòd habet beneficium sufficiens ex dispositione Concilii

sess.

seß. 24. c. 17. de reformat. non est capax alterius beneficii, & ideo si semel obtineat, & possideat beneficium sufficiens, ex se vacat primum beneficium, quod erat insufficiens, hæc mihi videtur opinio probabilior.

24 Quæritur octavò, quodnam beneficium censeatur sufficiens ad honestam clerici sustentationem? Proponit hanc quæstionem Glossa *in c. clericus. c. clericum* 21. *q.* 1. *c. conquerente de cleric. non resid. in V. sufficientia* & *c. cum adeo de rescriptis*, ubi expressè asserit, illud beneficium sufficere ad congruam, & honestam sustentationem clerici, quod ipsi, & suis sufficit; ita tamen ut ex beneficii fructibus possit hospites, advenas, & peregrinos hospitio excipere, & episcopalia jura persolvere *c. de Monach.* 12. *de prabend.* & *c. sicut de supplend. neglig. Prælator.* Rursus debet qualitas clericorũ distingui, adeo ut habeatur ratio nobilitatis, quia ut dicitur *in c. non cogantur* 41. divites non sunt cogendi pauperum cibis vesci: sed utantur consuetudine infirmitatis suæ, si consuetudinem mutant, ægrotant, si utantur superfluis, dent tamen inopibus necessaria, si utantur pretiosis, dent pauperibus vilia. Rursus habenda est ratio scientiæ, & literaturæ, quia in *c. de multa de prabend.* dicitur, quòd sublimes, & literati homines sint honorandi. Demum habenda est etiam ratio dignitatis *l.* 1. §. *in honorariis ff. de variis, & extraordinariis cognitionibus.* Verùm quia hæc sunt tantùm generalia, adhuc superest difficultas, quódnam beneficium speciatim censendum sit sufficiens cuivis clerico pro congrua ejus sustentatione. Agunt de hac quæstione Major in quarto *dist.* 24. *q.* 18. Navarrus *tract. de orat. misselan.* 16. *n.* 7. & Azorius *lib.* 6. *c.* 10. *q.* 9. asserit, quosdam affirmare ad solvendum dubium Parisiis plures Theologos, & juris consultos simul convenisse anno 1228. & statuisse, quòd beneficium reddens 45. aureos annuos censeatur sufficiens pro congrua clerici sustentatione. Verùm ut notat Azorius, tunc fortassis talis proventus erat sufficiens, eò quia res viliori pretio darentur venum, & pecunia esset rarior, quàm nunc. Cæterum in Concilio Tridentino *seß.* 21. *c.* 11. statuitur, ne quis ad sacrum ordinem promoveatur jure, & ratione beneficii, nisi eidem ad victum honestum sufficiat: unde attendenda est locorum varietas, quippe in uno loco, cùm res ad victum, & vestitum necessariæ viliori pretio emantur, quàm in alio, ideo beneficium, quod in uno loco est sufficiens pro congrua clerici sustentatione, non erit sufficiens in alio, ubi res longè cariori pretio venduntur.

25 Rursus Concilium Tridentinum *seß.* 24. *c.* 13. statuit, ne Cathedrales Ecclesiæ, quarum redditus summam mille aureorum, & parochiales, quarum proventus summam centum aureorum non superant, pensionibus graventur. Navarrus distinguit beneficiarios, si enim sit beneficiarius intimæ sortis, sufficit illi beneficium ex quo se, & unum famulũ, coquum & equũ sustentare possit, ac domicilium ad habitandũ necessarium conducere. Quòd si beneficiarius sit bonæ litteraturæ, præsertim doctor, vel Licentiatus, tunc asserit, sufficere illi beneficium, ex quo possit se alere, & duos famulos, coquum, & equum pro more patriæ: quòd si beneficiarius sit nobilior, satis est beneficium ex quo se ipsum alat, & rursus tres, vel quatuor famulos, duos equos, & domicilium conducat. Quoad Episcopum asserit, sufficere illi, si ex suæ Ecclesiæ fructibus duodecim, vel quatuordecim famulos sustentare possit.

Verùm fortassis minor numerus sufficeret. 26
Quoad equos conveniens est, quòd possit duos alere pro rheda. Verùm quoad hoc attendenda est Ecclesia, & locus residentiæ; rursus habenda est ratio temporis, personæ, & aliarum circumstantiarum, siquidem personæ valdè nobili, vel eximiæ litteraturæ, vel quæ reipublicæ Christianæ magnam attulerit utilitatem, pinguiora videntur beneficia convenire. Neque quoad hoc potest regula specialis assignari, quæ omnibus possit accommodari, ubi enim penuria est annonæ, & aliorum, quæ ad vitæ sustentationem sunt necessaria, pinguiores requiruntur proventus. Tum quia nomine victûs intelligitur omne id, quo beneficiarius indiget ad se, & familiam suam honestè sustentandam, cujusmodi sunt cibus, vestitus, habitatio, & omnia, quæ ad morbos curandos necessaria sunt. Rursus nomine familiæ comprehenduntur famuli, parentes, fratres, & sorores egentes, & alii consanguinei indigentes.

Quæritur nonò, an habenti pensionem con- 27
ferri possit beneficium absque ulla dispensatione. Rationem dubitandi suppeditat Concilium Tridentinum *seß.* 24. *c.* 17. *de reformat.* ubi statuit, quòd unicum tantùm beneficium ecclesiasticum singulis conferatur, & quia pensio succedit locò beneficii, cùm detur clericis propter sustentationem, ut desumitur *ex c. ad audientiam* 2. *de rescript.* videtur inferendum habenti pensionem sufficientem pro congrua sustentatione non posse juxta dispositionem Tridentini conferri beneficium. Verùm communior, & verior est sententia, pensionem non reddere incapacem beneficiorum, tametsi sit pensio pinguis, & excedat expensas sustentationis. Ita censent Garzia *de benefic. p.* 11. *c.* 5. *n.* 214. Gonzales *ad regul.* 8. *cancellar.* Glossa 5. §. 5. *n.* 14. Hoieda *de incompatibilitate beneficior. p.* 2. *c.* 7. & ita etiam declaravit sacra congregatio Concilii Tridentini ad instantiam Archiepiscopi Hispalensis, qui cùm quæsivisset à sacra congregatione, an quod dicitur de beneficiis, locum habeat in pensionibus; nimirum quòd Ordinarius non possit conferre beneficium habenti jam in pensionibus ecclesiasticis sufficientem sustentationẽ, respondit sacra congregatio, non habere locum in pensionibus, ut refert Garzia *p.* 11. *de benefic. c.* 5. *n.* 310.

Ratio etiam desumitur ex ipso Concilio 28
Tridentino *seß.* 24. *c.* 17. *de refor.* ubi Concilium considerans inconvenientia, quæ oriuntur, & incommoda, quæ patitur Ecclesia ex eo, quòd unus plura habeat beneficia nimirum, quòd pervertatur ordo ecclesiasticus, quando unus pluriũ clericorum officia occupat, vel unus locum tenet plurium, ut quando in pluribus conscribitur ec-

clesiis, in quibus alii clerici essent destinandi; & quòd per hanc pluralitatem beneficiorum in eodē clerico eludantur, quæ bene constituta sunt, ideo ut liberaret Ecclesiam à similibus incommodis, prohibuit, ne plura beneficia eidem clerico conferrentur: atqui hæc incommoda non sequuntur, si unus habeat plures pensiones, vel pensionem simul cum unico beneficio: ergo cùm Concilium direxerit suam dispositionem ad tollenda inconvenientia, & removenda incom̄oda, quæ patitur Ecclesia, si eidem clerico plura conferantur beneficia, cum hæc inconvenientia non sequantur, si quis habeat pensionem simul cùm beneficio, vel etiam plures pensiones simul, non est dispositio Concilii extendenda ad ipsas pensiones: siquidem non debet dispositio extendi plus, quàm extendatur ejus ratio finalis *l. adigere §. quamvis ff. de jure patronat.* Abbas *in c. quia in insulis de regular. & in c. suggestum de appellat.* Decius ibid. *not. 1.* Tiraquel. *tract. cessante causa p. 1. n. 144.* idque procedit, tametsi obtinens beneficium plures habeat pensiones, quia perinde plures pensiones sunt compatibiles cum uno beneficio, ac una cum eodem, cùm aliunde non sit pensio incompatibilis cum beneficio. An verò sub eodem tecto, seu in eadem Ecclesia, seu sacello sit pensio incompatibilis cum beneficio, videtur esse major difficultas, plures enim affirmant cum Rebuffo *in prax. tit. de dispensat. rat. atat.* Garzia *de benefic. p. 11. c. 5. n. 317.* Corrado *in prax. benefic. lib. 2. c. 6. n. 55.* & aliis asserentibus, ex stylo curiæ Romanæ pensiones, & beneficium sub eodem tecto esse incompatibilia, idque probant ex clausula, quæ solet apponi in pensionibus pro palatinis. At ex illa clausula tantùm inferri potest, quòd in impetratione beneficii, vel alterius pensionis non sit exprimenda pensio, quæ jam obtinetur, tametsi sub eodem tecto, eò quia talis clausula tantùm ponatur ad evitandam subreptionem ex illius taciturnitate, quæ aliàs deberet explicari, eò quia reddit difficiliorem concessionem beneficii, vel alterius pensionis; non verò ad effectum dispensandi super incompatibilitate, quasi pensio sit incompatibilis cum beneficio. Eodem pacto respondetur, esse intelligendas alias clausulas, ut quando impetrans beneficium exprimit, se habere pensionem super fructibus beneficii existentis in eadem Ecclesia: siquidem concessio beneficii tunc est difficilior, si pensio sit super fructibus beneficii sub eodem tecto, seu in eadem Ecclesia.

29 Quamobrem tunc tantùm pensio censetur incompatibilis cum beneficio sub eodem tecto, quando subrogatur loco beneficii, ut cùm quis resignans beneficium reservat sibi pensionem, in hoc enim casu, cum pensio subrogetur loco beneficii, est idem servandum cum pensione, quod servatur in beneficio *l. si cum §. qui injuriarum ff. si quis caut.* Surdus *decis. 35. num. 9.* & Rota coram Merlino *decis 445. n. 1.* quamobrem pensio ut subrogata loco beneficii comprehenditur sub dispositione beneficiorum, & induit incompatibilitatem sub eodem tecto *§. si igitur defunctus V. unde consequens authent. de hered. ab intest. venient.* Decianus *consil. 52. n. 53. in fin.* in quo sensu etiam communiter intelligitur *c. ad audientiam 2. de rescript.* ubi disponitur de iis, qui propter annuas pensiones renunciant beneficio litterarum apostolicarum, quarum vigore fuissent providendi de iisdem beneficiis; cum hujusmodi pensiones censeantur subrogatæ loco beneficiorum, dantur enim ex eo quòd Pensionarii renuncient litteris apostolicis, ideo non sunt compatibiles sub eodem tecto cum beneficio.

Hinc quoties pensio subrogata beneficio est incompatibilis cum beneficio, est etiam incompatibile ipsum beneficium, cui pensio subrogatur, quia tunc pensio induit naturam illius beneficii, in cujus locum subrogatur *l. in duobus §. 1. ff. de jure jur. l. filia sua §. Attia ff. de condit. & demonstrat.* ut observat Rota coram Ludovisio *decis. 463. n. 3.* quapropter induit incompatibilitatem beneficii, quam aliàs habet ratione pluralitatis. 30

Cæterum quia pensio non subrogatur beneficio secundùm totum suum esse, sed tantùm prout dat sustentationem beneficiario, ideo non intelligitur assumere omnes qualitates beneficii, sed eas tantùm, quas habet, quatenus præbet sustentationem beneficiario; proinde non habet pensio aliam incompatibilitatem, nisi quæ oritur ratione sufficientis sustentationis. 31

Quæritur decimò, an quando jus concedit ut unum beneficium habeatur jure tituli, & alterum jure commendæ, possit tunc quis simul habere beneficium, & commendam. Juvat observare, moris olim fuisse, ut quando Ecclesiæ suo essent viduatæ pastore, & electio protraheretur, alicui viro ecclesiastico prudenti, ac idoneo ad sex menses hujusmodi Ecclesiæ viduatæ commendarentur; non tamen jus ullum ei, cui commendabatur Ecclesia, tribuebatur quasi proprio Prælato, unde is nec sibi fructus acquirebat ultra necessariam alimoniam pro cura, & labore suo *c. nemo deinceps de elect. in 6.* sed successu temporis consuetudo postea invaluit, ut plures episcopatus, & Monasteria cum aliis Prælaturis in commendam quis habeat, & fructus inde amplissimos percipiat. Hinc ad quæsitum respondetur, commendam hoc pacto perpetuam esse contra sacros canones, ut desumitur *ex c. nemo deinceps de elect. in 6.* ubi prohibetur, ne quis commendam, quamvis ritè factam, ultra semestre obtineat, idque evidenti necessitate, vel utilitate ipsius Ecclesiæ suadente. Quod saluberrimum decretum postea renovavit, & confirmavit Concilium Tridentinum *sess. 7. c. 4.* ubi ait: quicunque de cætero plura curata, aut aliàs incompatibilia beneficia ecclesiastica sive per viam unionis ad vitam, seu com̄endæ perpetuæ, aut alio quocunque nomine, & titulo contra formam sacrorum canonum, & præsertim constitutionis Innocentii III. recipere, ac simul tenere præsumpserit, beneficiis ipsis ipso jure etiam præsentis canonis vigore privatus existat: & *sess. 24. c. 17.* decrevit ut qui plures parochiales Ecclesias, vel unam cathedralem, & parochialem obtinent, cogantur omnino quibuscunque dispensationibus, ac unionibus ad vitam non obstantibus, unâ tantùm parochiali, vel sola parochiali retentâ, alias parochiales intra spatium sex mensium dimittere. 32

Hinc

33 Hinc errant, qui putant, posse Concilium ita interpretari, ut licitum sit, duo simul beneficia obtinere, quamvis incompatibilia, dummodo unum sit titulare, & alterum commendatum, id enim adversatur rationi, quia nomen tituli, & commendæ non mutat naturam beneficii; sive enim beneficium curatum vocetur beneficium, vel commenda; semper est illi annexa cura animarum, & exigit personalem præsentiam, proinde commendæ perpetuæ perinde inducunt incompatibilitatem, ac ipsa beneficia. Hinc perpetua beneficiorum commendatio fuit præter sacros canones, & veteris juris sanctiones introducta, *in c. qui plures 21. q. 1.* quia beneficia, & Ecclesiæ tantùm commendabantur ad tempus; & humana ambitio beneficiorum commendationes perpetuas in Ecclesiam invexit: nam cùm duo beneficia jure tituli habere non possent, ideo mutârunt titulum beneficii in illum commendæ, ut duo possiderent beneficia unum titulo beneficii, & alterum jure commendationis ad vitam, vel perpetuæ administrationis; adeo ut unus, & idem duos haberet episcopatus, & unius esset Episcopus, & alterius perpetuus administrator.

34 Hinc Concilium Tridentinum prohibuit, ne quis duo simul beneficia habeat commendata, unum jure tituli, & alterum jure commendationis in perpetuum; eò quia cùm revera sint duo beneficia, nequeunt simul possideri, si præsentiam exigant beneficiarii. Tum quia commendatio sive semestris sit, sive perpetua, non mutat statum beneficii, & conditionem; adeo ut beneficium commendatum retineat curam animarum, residentiam, incompatibilitatem, & alia onera: hinc notat Mendos. *in regul. 32. q. 7. n. 12.* hodie commendas perpetuas inducere incompatibilitatem, & in illis locum habere jura de titulariis loquentia.

35 Quòd si dicas, eum, cui perpetuò commendatur Ecclesia, vel perpetua conceditur administratio, non compelli jure residere, nec censeri beneficiarium, aut Prælatum, cum morte ipsius Ecclesia non vacet suo possessori, sed tantùm obitu illius, qui Ecclesiam illam jure tituli possidebat: proinde non pugnare cum sacris sanctionibus, ut quis habeat simul duas Ecclesias, unam jure tituli, & alteram jure commendationis perpetuæ. Respondetur, commendatarium perpetuum teneri residere in beneficio sibi commendato, si beneficium sit curatum, vel præsentiam exigat sui pastoris: sive hic dicatur Rector, sive Parochus, sive Prælatus, aut Commendator, quia beneficium trahit secum onera sibi annexa, proinde qui beneficium suscipit, cum beneficio etiam onera eidem annexa suscipit. Neque obstat, quòd Cardinales passim habeant plures Abbatias, vel prioratus jure commendationis perpetuæ, vel administrationis ad vitam: quia Cardinales non possident illa plura beneficia jure commendationis perpetuæ ex propria authoritate, sed ex concessa indulgentia Romani Pontificis, qui cùm habeat jus relaxandi canonicas sanctiones, eo ipso quòd hæc gratia impertitur Cardinalibus, Romanus Pontifex laxat rigorem juris canonici. Cæterum solent Cardinales se se abdicare episcopatibus, & summus Pontifex eisdem certas reservat pensiones pro congrua, & honesta eorundem sustentatione, ut decet illam eminentem dignitatem.

Quæritur undecimò, ex quibus causis jura Ecclesiastica prohibuerint pluralitatem beneficiorum. 36 Respondetur, ex pluribus causis hanc pluralitatem interdixisse, & harum plures haberi *in c. clericus 21. q. 1.* Prima enim est, ne clerici turpis lucri causâ proprio commodo studeant. Secunda ne divitiis inhiant. Tertiâ quia nemo potest duobus dominis servire Deo, & Mamonæ, seu divitiis, quapropter neque idem clericus potest commodè duabus ecclesiis servire. Quarta quia unusquisque juxta Apostolum, in quo vocatus est beneficio, debet in eodem manere; proinde in unâ eâdémque Ecclesia. Quinta ne ecclesiastici per hanc pluralitatem beneficiorum plus ditescentes, quàm par sit, propriis commodis indulgeant, & onera ecclesiastica subire detrectent. Sexta ut inde radix amputaretur ambitionis, & ne qui unam tantùm obtinuit Ecclesiam, alias statim ambiret, studio proprii commodi magis, quàm causâ subeundi novos labores. Septima ut materia inde subtraheretur dissolutionis, & evagationis cum animarum discrimine, ut desumitur *ex c. quia nonnulli de cleric. non resid.* cùm clericus vix possit unum officium commodè implere; multò difficiliùs potest simul plura obire. Octava quia qui plura simul obtinet beneficia, stipendia sibi vendicat plurimorum, qui aliàs inservirent Ecclesiis.

Aliæ causæ etiam referuntur in constitutione Joannis XXII. quæ incipit *execrabilis de prabend.* ubi inter cætera hæc habentur. 37 Interdum unus, qui unicum quamvis modicum vix officium implere posset, plurimorum sibi stipendia vendicat, quæ multis viris litteratis vitæ puritate, & testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent abundè sufficere, æqua distributione collata. Habentibus, ipsa paratur vagandi materia: divinus cultus minuitur, hospitalitas in ipsis beneficiis debita non servatur; & dum non sunt sui in una quaque regione rectores, ecclesiarum detrahitur commodis & honori, quæ carentes defensorum auxilio in juribus suis, & libertatibus multipliciter collabuntur; & ruinis patent ædificia nobilia, quæ magnificentia exstruxerat decessorum: & quòd amariùs est dolendum, animarum cura negligitur, & vitiorum sentibus fomentum periculosè præbetur. Hactenus dicta in præfata constitutione Joannis XXII. habentur.

§. XII.

De permutatione, & vacatione beneficiorum.

Definitur permutatio generatim sumpta certæ rei ad alteram facta præstatio *l. 1. ff. de rer. permutat.* 1 quapropter beneficii permutatio nihil aliud est, nisi dimissio beneficiorum facta à duobus, quorum alter beneficium alterius suscipit; quando enim duo vicissim sua beneficia dimittunt, ut alter alterius beneficium obtineat, adeo ut Titius acquirat beneficium

neficium Cai, & Cajus beneficium Titii, dicitur hæc dimissio permutatio, quæ in pluribus convenit cum resignatione facta in gratiam alterius, & dicitur etiam contractus innominatus, proinde est locus pœnitentiæ re integra, ut tradunt Castrens. *conf.* 241. *in quæstione in princ. lib.* 1. Alexand. *conf.* 16. *viso dicto themate in princ. l.* 2. & quamvis jure civili permutatio sit pactum nudum, in quo cum detur locus pœnitentiæ, non datur actio, ut notat Alexander *in d. conf.* 16. benè tamen jure canonico ex pacto nudo, & ex permutatione datur actio secundùm communem opinionem. Cæterum permutatio, quæ incipit à traditione differt à conventione de permutando, quia conventio non parit actionem, ut quis compellatur permutare, nisi adsit stipulationis solemnitas; quia sicut permutatio non impleta non obligat; ita nec conventio de permutando Castrens. *d. conf.* 241. *in q. in princ. lib.* 1.

2 Cæterum permutatio operatur, ut res permutatæ subrogentur invicem, & una loco alterius: unde Ecclesia permutans cum sæculari servata solemnitate transfert bona Ecclesiæ in laicum, & tunc illa bona efficiuntur laicalia; & bona per laicum cum Ecclesia permutata efficiuntur ecclesiastica: & ideo, quæ priùs ut laicalia poterant alienari, non possunt ampliùs ut ecclesiastica sine solemnitate alienari, ut tradit Decius *conf.* 285. Hinc jure canonico regulariter permutatio beneficiorum facta propria authoritate prohibita est ob quatuor præsertim causas. Quarum prima est, ut ecclesiasticis personis omnis avaritiæ, & ambitionis via præcludatur. Secunda, ne de beneficiis, aliisque sæcularibus bonis videantur disponere. Tertia ne inde censeant, idem jus se in beneficia habere, quod in proprio patrimonio. Quarta quia permutatio supponit abdicationem unius beneficii, & acceptionem alterius, quod canones non permittunt fieri propria authoritate *c. ad quæstiones de rer. permutat.* Tum quia rectoratus beneficiorum non debent esse temporales, sed ad vitam, ut notat Geminian *conf.* 50. §. *quæritur an Episcopus n.* 3.

3 Quamobrem permutatio facienda est cum authoritate superiorum, cujusmodi est summus Pontifex, vel Ordinarius loci, seu Episcopus, vel omnis Prælatus, qui jus habet conferendi, instituendi, & à beneficio removendi; cujusmodi sunt Abbates, & alii Prælati, qui episcopalem jurisdictionem consuetudine, aut privilegio habent. De Vicario generali non videtur ita dicendum, sed est ipsi necessarium speciale mandatum. Collegium tamen canonicorum potest beneficiorum permutationes admittere, quando ad solos canonicos pertinet jus conferendi talia beneficia, vel ad canonicos simul, & Episcopum, ut tradit Innocentius *c. quæsitum.* Panormit. *c. cum ex injuncto de heret. de rer. permutat.*

4 Non tamen licet beneficium ecclesiasticum permutare cum alio jure spirituali, quod non sit beneficium, ut cum jure decimarum, nec patronatûs: & similiter nec cum jure, quod quis habet ad beneficium, non in beneficio, ut si quis habeat litteras apostolicas, quarum vigore beneficium expectet. Multò minùs potest permutari beneficium ecclesiasticum cum patrimonio, cujus ratione clericus fuit ad sacros promotus ordines; imò nec cum hospitali domo, cùm hæc non sit beneficium.

Verùm accedente consensu Ordinarii in talem permutationem, ut scilicet beneficium ecclesiasticum cum jure nominationis, vel collationis permutetur; probabile est, validam fore permutationem, quia *in clement. unic. de permut. rer.* nil aliud dicitur, nisi quòd spiritualia non possint cum temporalibus permutari. Non tamen beneficia reservata possunt permutari in manibus collatoris inferioris, ut notat Federicus de Sen. *conf.* 112. ubi addit, quòd nec error communis excuset, quia error juris non excusat, ut etiam tradit Calder *conf.* 295. Immo Federicus de Sen. *conf.* 112. asserit, ita fuisse declaratum à Benedicto Papa: nihilominus quamvis permutari non possint, vacant tamen beneficia; adeo ut adiri debeat Papa, ut permutationem compleat: alioquin non possent permutantes redire ad sua beneficia, ut tradit Federic. de Sen. *d. conf.* 112. *n.* 2. Immò licèt permutatio fiat de beneficio reservato cum alio non reservato, adhuc quoad reservatum valet resignatio, & vacat, quamvis non valeat collatio; proinde secuta edictione beneficii non reservati, qui resignavit reservatum non potest ad illud redire, quia censetur vacare, & debet conferri per Papam. Quòd si permutatio beneficii reservati fiat in manibus Papæ, tametsi de reservatione nulla facta sit mentio, valet permutatio, ut tradit Calder. *conf.* 292. 5

Hinc ad legitimam permutationem, supposito, quòd uterque habeat jus proprium, & reale, ac pacificum in beneficio permutando plura requiruntur. Primò ut non adsit dolus, quia nulla est permutatio ipso jure causata ex dolo; quia dolus dans causam contractui bonæ fidei reddit ipsum nullum: Tunc permutatio beneficiorum præsumitur dolosa, & facta in fraudem expectantium, quando infirmus ex causa permutationis resignat beneficium simplex pro curato, pingue pro tenui, & consanguineo suo, vel amico, ideo non valet, ut notat Anchar. *conf.* 293. 6

Id tamen limitatur, quando expectantis gratia extingueretur, eò quia haberet jus ad beneficium permutatum, vel ad primam vacaturam; non ita si non consummitur, ut tradit Anchar. *conf.* 388. *Titius permutavit num.* 3. *V. sic non obstant.* Limitatur etiam si non esset plenè probatum, quòd pingue mutetur cum tenui, ut notat idem Anchar. *in d. conf.* 388. *num.* 5. Cæterum sola disparitas non arguit fraudem, quia posset esse ratione affectionis particularis, vel aëris, aut amœnitatis. Infirmitas etiam, ut dolosam, ac fraudulentam arguat permutationem, debet esse gravis, & simul probetur, alioquin non sufficit, ut tradit Anchar. *d. conf.* 388. *n.* 6. *& sequent. V. restat. igitur*, ubi addit, id procedere etiam si resignans ex causa permutationis decesserit intra tres dies. 7

Secundò permutatio ita debet fieri, ut uterque in manus Ordinarii resignet, adeo ut permuta- 8

mutatio beneficiorum spectantium ad collationem inferioris collatoris debeat fieri in manibus Episcopi, qui permutationem authorizavit, consentiente inferiore collatore; non verò fieri debet in manibus inferioris collatoris, ut tradit Fed. de Sen. *cons.* 156. *num.* 3. *in fin. V. item quando collatio.* In manibus tamen Papæ potest fieri permutatio quorumcunque beneficiorum, quia est Ordinarius, & supremus superior in tota Ecclesia, ut notat Calder. *cons.* 293. Quòd si permutatio beneficii, cujus electio spectat ad collegium, vel præsentatio ad patronos laicos fiat in manibus Episcopi sine consensu habentium jus eligendi, vel præsentandi; tunc permutatio nullius est valoris, ut tradit Calderinus *cons.* 294.

9 Tertia limitatio est, ut collatio fiat in permutantes; quia si alteri conferatur collatio est irrita *clement. unic. de permut. rerum*, hinc Ordinarius postquam consensit in resignationem tenetur ipsis conferre. Quarta est, consensus illorum, ad quos electio, vel præsentatio spectat; licèt possit Episcopus supplere consensum, si fortassis patronus renuerit, ut tradit Lessius *c.* 34. *dub.* 36.

10 Cæterum inæqualitas beneficiorum non impedit absolutè permutationem. Dicuntur verò beneficia inæqualia, si uni eorum sit annexa cura animarum, non alteri. Secundò si unum sit pingue, & aliud perquàm tenue; neutra enim inæqualitas permutationem irritat, si absque vi fiat, & dolo: quia plerumque contingit, ut magis conveniat Titio, quòd habeat tenuius beneficium in tali loco, quàm pinguius in alio; quo pacto Titius non patitur injuriam, Tum quia volenti, & consentienti non fit injuria. Resignatio tamen facta ex causa permutationis non inducit vacationem beneficii permutati, si ex aliqua causa non sortiatur effectum, ut notat Oldradus *cons.* 275. *num.* 3. *V. circa secundum.*

11 Contrarium tamen videtur probabilius, quod etiam docet Feder. de Sen. *cons.* 156. quia beneficia permutata vacant, licèt superior teneatur ex necessitate conferre permutantibus; & licèt non currat tempus superioris, nec spectantes possint capere talia beneficia permutata; nihilominus habens fructus beneficiorum vacantium, habebit fructus beneficiorum resignatorum ex causa permutationis ante collationem, quia vacant: siquidem beneficiorum priùs inducitur vacatio, & postea collatio, ut notat Gemin. *cons.* 45. *num.* 3.

12 Rursus permutatio beneficiorum facta inter eos, qui jus non habebant in beneficiis permutatis, non valet, neque confert ullum jus cùm permutantes nullum supponantur habuisse jus in talia beneficia; permutatio enim beneficiorum non confert nisi jus, quod habent permutantes: immo nec valet permutatio, si jus deficiat solum uni ex permutantibus; quia permutatio non potest fieri de re aliena. Idque procedit, quamvis beneficia collata ex causa permutationis spectarent ad collationem conferentis ex causa permutationis, & verè vacarent, quando facta fuit permutatio, ex alia tamen causa, quàm ex causa permutationis: non tamen permutantibus acquiritur jus in præjudicium conferentis, nisi ex sola causa permutationis. Immo neque confertur jus, quod habent permutantes, quando conferens non contulit ex verisimili mente, si scivisset unionem, ut quod beneficium sit unitum mensæ episcopali, vel monasterii, tunc enim si non fiat mentio dictæ unionis, non valet permutatio, ut tradit Feder. de Sen. *cons* 2 0. *num.* 1. *V. Præterea.*

Vacare dicuntur beneficia, quando nullum habent possessorem, perinde ac locus vacans dicitur, qui caret corpore, quo repleatur: hinc Martianus *in l. qui cœtu* §. *ult ff. ad leg. Jul. de vi public.* mulierem viduam vocat vacantem, eò quia sit sine marito: quamobrem mortuo beneficiario non moritur beneficium, neque extinguitur, sed propriè vacat, eò quia revera existat, tametsi possessore careat; & per hoc distinguitur à pensione, quia hæc post mortem pensionarii non vacat, sed finitur, ac definit, perinde ac usus fructus, ut notat Glossa *in extravag. ne sede vacante V. vacantium.* Vallensis *lib.* 3. *tit. V.* Reginaldus *lib.* 30. *tract.* 3. *cap.* 22. *num.* 304. 13

Tripliciter dicitur beneficium vacare in jure, scil. vel facto tantum, vel jure tantùm, vel facto, & jure simul. Facto tantùm vacat beneficium, quando quis amittit possessionē, non verò titulum: jure tantum, quando authoritate canonis privatur quis beneficio, quod possidebat: adeo ut ordinarius, seu superior possit illud alteri conferre. Facto, & jure simul vacat beneficium, quando beneficiatus moritur, vel spontè illud deponit, & nondum alteri collatum est, ut notant Azorius *p.* 2. *lib.* 7. *c.* 16. Escobar. *tract.* 6. *exam.* 1. *c.* 1. § 9. Tuschus *conclus.* 69. & 71. 14

Rursus tribus modis intelliguntur beneficia ipso jure vacare, scilicet vel ex delicto, vel ex quasi delicto, vel sine delicto, ut notat Glossa *in c. si propter tua de rescript. in* 6. ubi plures alios etiam recenset modos, quibus beneficia ipso jure vacant, ut per mortem naturalem. Per mortem moralem, seu ingressum religionis, & emissionem solemnis professionis in eadem. Per promotionem ad aliud beneficium incompatibile. Per non promotionem intra annum ad sacerdotium, quando beneficium exigit, ut beneficiatus sit Sacerdos. Per translationem ad aliam Ecclesiam. Per resignationem. Per depositionem, & denique per matrimonium. Mosconius *lib.* 1. *de benefic c.* 2. pressiùs asserit, beneficium vacare. Primò propter crimen, cui pœna amissionis annexa sit authoritate juris. Secundò propter alterius beneficii incompatibilis adeptionem. Tertiò per professionem emissam in religione approbata. Crimina verò, quæ ipso jure privant beneficiatum suo beneficio, quatuordecim recensentur. Quorum primum est hæresis *c. ad abolendam* 9. *de hæret.* Secundum Schisma *c. nos consuetudinem c. quia diligentia* 5. *de elect.* Tertium est sodomia frequentata ex Bulla Pij V. quam recitat Navarrus *c.* 27. *num.* 249. Quartum est percussio Cardinalis, vel Episcopi *c. fœlicis de pœnis in* 6. Quintum est homicidium qualificatum, scilicet perpetra- 15

tum per sicarium pretio conductum *c. 1. de homicidiis in 6.* Alexander *conf. 166.* Sextum crimen privans beneficiatum suo beneficio est falsificatio litterarum apostolicarum *c. ad falsari 7. de crimine falsi.* Septimum, si quis per se, vel per alium, rectorem, vel alium clericum Ecclesiæ suæ, in qua beneficium possidet, occidit *c. in quibusdam 12. de pæn.* Octavum si Examinatores pro beneficio parochiali aliquid acceperint pro examine, eò quia beneficia curata sint conferenda dignioribus. Nonum ob simoniam confidentiæ ex Bulla Pij IV. & Pij V. apud Navarrum *c. 23. num. 100.* Decimum si obtinens episcopatum non acceperit consecrationem intra sex menses à pacifica possessione. Undecimum si obtinens beneficium curatum, ut parochiale, non fuerit promotus ad sacerdotium infra spatium unius anni.

16 Duodecimum si quis duo beneficia incompatibilia simul retinere velit: dicuntur beneficia incompatibilia, quorũ officium legitima authoritate ecclesiastica illis annexum non potest unus ac idem clericus simul obire: cujusmodi sunt ea beneficia, quæ singula residentiam continuam exigunt, ut etiam uniformia sub eodem tecto, ut in præcedentibus explicuimus, non enim natura patitur, ut quis simul in duobus locis continuò resideat, aut idem officium simul pluries præstet: & inter hæc dantur aliqua ita incompatibilia, ut unum alterum ipso jure excludat, & dicuntur beneficia incompatibilia primi generis, & sunt quæ habent annexam curam animarum, vel dignitatem, vel personatum, vel officium: ipso enim jure primum ex his vacat, quando secundum obtinetur, & si quis etiam alterum retinere contendit, utroque privatur ipso jure, & ad sacros ordines, ac beneficium quodcunque inhabilis habetur *c. de multa de prabend. extravag execrabilis,* & Concil. Trid. *sess. 7. c. 4.* talia sunt etiam beneficia uniformia sub eodem tecto.

17 Requiritur tamen ad dictum effectum, ut secundum beneficium non solùm sit integrè obtentum, ac habeatur ejus pacifica possessio: verùm etiam ut fructus secundi percipi possint, alioquin talis possessio inutilis esset. Rursus etiam requiritur, ut utrumque beneficium collatum sit in perpetuum titulum, vel perpetuam commendam. Hinc habens dignitatem, aut beneficium curatum, si vicariatum generalem Episcopi acceptet, non perdit primum beneficium, quia Vicarius generalis est amovibilis ad nutum Episcopi.

18 Præterea qui duo talia beneficia retinuit, is primo ipso facto ita privatus est, ut nulla opus sit sententia, & secundi titulum, & proprietatem statim perdat, ut *in cit. extravag. execrabilis* statuitur; possessionem tamen retinet, donec per sententiam Judicis ecclesiastici privetur. Rursus is ad quem spectat primi beneficii collatio, potest statim illud conferre: quòd si ab eo tempore intra semestre negligat illud conferre, collatio devolvitur ad alium immediatè superiorem; sin verò ex legitima causa superior primi beneficii renunciationem non admiserit, secundum dimittendum est, ut desumitur *ex c. quòd in nobis de renunciatione.* Beneficia quæ dicuntur incompatibilia secundi generis sunt, quæ tametsi sine dispensatione nequeant licitè retineri, non tamen ita pugnant, ut uno obtento alterum ipso jure vacet: talia sunt beneficia, quæ licèt simplicia; residentiam tamen continuam exigunt: propterea in illis non eo ipso primum vacat, quod secundum obtentum sit, cum id expressum non reperiatur in jure; tametsi non desint, qui asserant aliter fuisse declaratum à congregatione Cardinalium Concilii Tridentini interpretum.

Decimum tertium crimen privans beneficiatum suo beneficio est, si Prælatus, vel administrator alienet bona Monasterii, vel Ecclesiæ absque forma in jure præscripta, vel inconsulto Pontifice *extravag. ambitiosa de reb. eccles. non alienand.* 19

Quartum decimum, si quis in beneficium intrusus fuerit, seu in ejus possessionem vi ingressus *c. eum qui 18. de prebend. in 6.* ubi dicitur, qui beneficium, cui animarum cura imminet, vi occupat, seu se scienter injustè intrudit in eo, sit ipso jure privatus beneficio, quod cum cura simili primitùs obtinebat. Item ut qui vi beneficium aliquod occupat, eo ipso amittat jus, si quod ante in illo, vel ad illud habebat, scilicet per electionem, præsentationem, aut collationem. 20

Cæterum juvat observare, quòd ut quis propter crimen privetur suo beneficio necesse sit, ut crimen probetur, adeo ut non cogatur quisquam ante sententiam dimittere suum beneficium, ut notat Rebuffus *de benefic. p. 3.* Hæc hactenus recensita crimina dicuntur ipso jure privare beneficiis. 21

Alia crimina, quæ tantùm merentur privationem beneficii faciendam sententiâ Judicis octo recensentur, quorum primum est, si beneficiatus, qui tenetur ad continuam residentiam absque justa causa absit *c. conquerente c. ex parte de cleric. non residentib.* Secundum est homicidium *c clerici, ne clerici, vel Monachi,* Abbas *in c. ult. de excessu Prælatorum.* Tertium si clericus concubinam publicè alat, si eam non deserat Episcopo monente, vel unâ relictâ aliam accipiat, olim enim beneficiis suis jure communi erat privatus, nunc verò à Concilio Tridentino est aliter constitutum, ut liquet *sess. 25. c. 24.* Quartum si fuerit perjurus in contractibus, pactis, negotiis, aut judiciis. Quintum, qui Deum, aut sanctissimam Christi Matrem publicè blasphemaverit, si ejusdem sceleris tertiò arguatur. Sextum si ultra annum in excommunicatione persistat Glossa *in c. 1. de judic. c. rursus c. quicunque 11. q. 3.* Septimum qui habens beneficium exigens continuam residentiam aliud simile obtinet, tunc enim alterum illorum resignare cogitur ex Concilio Tridentino *sess. 7. c. 4.* Octavum solet de sodomitico dubitari, an ipso jure privatus sit. Aliqui enim affirmant ex Bulla Pij V. alii negant asserentes talem Bullam non esse ubique receptam, ut putat Azorius *lib. 7. c. 18.* Reginaldus *lib. 30. tract. 3. num. 318. & n. 323.* 22

Præ-

23 Præterea ut prius beneficium curatum dignitas, personatus, vel etiam officium habens administrationem, non solùm nudum ministe- (quod dicitur habere Procurator Ecclesiæ) vacet per adeptionem alterius similis, necesse est, ut secundum beneficium non solùm sit collatum, & acceptum; verùm etiam, ut beneficiatus pacificam possessionem secundi beneficii sit adeptus, vel per eum steterit, quo minus acquireretur, ut notat Garzia *de benefic. lib.* 11. *c.* 5. *num.* 18. non enim ad inducendam vacationem per assecutionem secundi beneficii incompatibilis solùm requiritur, ut de facto secundum pacificè possideatur, sed etiam ut de jure; adeò ut secundum beneficium non sit litigiosum, sed pacificè possideatur absque ulla controversia juris, & facti, alioquin beneficiatus bis puniretur, nimirum amissione prioris beneficii, & periculo etiam amittendi posterius propter controversiam juris, vel facti. Non tamen est necesse ad inducendam vacationem primi beneficii, ut utrumque pacificè possideatur, quia tametsi primum sit litigiosum, vacat nihilominus per adeptionem secundi si hoc pacificè possideatur, ut tradit Garzia *d. c.* 5. *n.* 107.

24 Rursus ut ipso jure beneficium primum incompatibile vacet per assecutionem secundi similis, requiritur pacifica possessio non solùm quoad titulum, & exercitium curæ, vel officii beneficio annexi: verùm etiam pacifica possessio bonorum, ac fructuum beneficii, vel saltem majoris partis eorundem, alioquin si ex privilegio, statuto, vel ex alia causa fructus alteri ad tempus reserventur; non censetur prius beneficium vacare, ut notat Garzia *de benefic. d. c.* 5. *n.* 123. & desumitur *ex c. si tibi* 26. *h. t. in* 6. ubi habetur, ut quando habens beneficium curatum acquirit aliud curatum, dum alius accipit fructus secundi ex causa, ut si Episcopus accipiat ex concessione Papæ ad tempus, non tenetur relinquere primum: quia talis non censetur plenè, & perfectè obtinere alterum beneficium, quando nullum ex eo fructum percipit, nec per ipsum stat quo minus percipiat. Quòd si provisus ex duplici curato beneficio fructus percipiat, non datur eidem optio eligendi, utrum ex duobus beneficiis velit dimittere, quia ex eo tempore prius beneficium vacat: tametsi Garzia *p.* 11. *c.* 5. *num.* 131. cum aliis probabilem censeat contrariam sententiam, eò quia non censeatur obtinuisse adhuc plenam, & totalem possessionem secundi beneficii.

25 Cæterum cum dicitur primum beneficium curatum, vel dignitatem, vel personatum vacare per assecutionem, & pacificam possessionem secundi beneficii incompatibilis, multipliciter limitatur. Primò si quis secundum beneficium curatum, dignitatem, vel personatum obtinuit mediante gratiosa dispensatione Papæ, & taliter, ut licèt possit utrumque obtinere, tametsi fortassis non fuerit sufficiens causa dispensandi, vel dispensatio fortassis fuerit subreptitia, nihilominus non incurrit pœnam statutam contra obtinentes secundum beneficium incompatibile, ut tradit Garzia *lib.* 11. *de benefic. c.* 5. *n.* 28. ubi limitat, nisi subreptio, & insufficientia causæ dispensandi clara esset, ac evidens, quia tunc collatio secundi beneficii subreptitiè impetrati est nulla; proinde non potest inducere effectum vacationis, aut reservationis in priore beneficio, tametsi talis in pœnam criminis possit per sententiam Judicis etiam priori beneficio privari. Quòd si nolit Papa dispensare super pluralitate beneficiorum incompatibilium, tunc juxta stylum curiæ in collatione secundi beneficii adjicitur clausula: ut beneficium prius obtentum liberè dimittatur, alioquin tam primum, quàm secundum beneficium vacat, ut notat Garzia *loc. cit.*

26 Secundò limitatur si quis subitâ irâ correptus, vel alio vehementi motu stimulatus recipit secundum beneficium incompatibile, in quo petiit, se institui; sed mox in se reversus pœnitentiâ ductus eidem renunciet, tunc non vacat primum *arg. c. divortium* 21. *dist. de pœnitentia*, & desumitur *ex l.* 3. *ff. de divortiis.* ubi dicitur, quòd quidquid in calore iracundiæ fit, vel dicitur, non priùs ratum habendum sit, quàm si perseverantiâ apparuit, judicium animi fuisse, ut notat Abbas *in c. de multa n.* 13.

27 Tertiò limitatur, si qui alterum beneficium curatum obtinuit expensas in primo ex bonis suis patrimonialibus fecerit, quia tunc non potest compelli, ut dimittat primum beneficium, nisi eidem restituantur expensæ *argum. c.* 4. *caus.* 12. *q.* 3. Abbas *in d. c. de multa, num.* 4. ubi addit, posse etiam hæredem ejusdem ab intestato expensas illas repetere, nisi ex conjecturis apparuerit, eas fecisse in favorem Ecclesiæ, & sine animo eas repetendi.

28 Quartò limitatur si Episcopus collator primi beneficii nolit ratam habere collationem secundi, & suum repetat clericum: quia hic non potest renunciare beneficio expressè, & directè, neque tacitè, & indirectè recipiendo alterum beneficium incompatibile cum priore absque consensu sui Prælati, qui propterea debet ratam habere renunciationem primi, ut desumitur *ex c. admonet* 3. *de renunciat.*

29 Episcopus eo ipso quòd promovetur ad episcopatum amittit omnia beneficia, quæ antea possidebat, adeo ut si fuerit canonicus, vel habuerit alias præbendas iisdem privetur, postquàm Episcopus promotus acceperit confirmationem, & bonorum ecclesiasticorum pacificam possessionem, ac denique consecrationem: tunc enim vacant omnia beneficia Episcopi, etiam simplicia, immo etiam pensiones, nisi fortassis promotus ad episcopatum nondum percipiat fructus ejusdem, eò quia isti ex causa ad certum tempus alteri reserventur: tunc enim etiam post consecrationem, & obtentam possessionem, beneficia promoti non vacant, ut notat Garzia *lib.* 11. *de benefic. c.* 5. *num.* 124. & multò minus tali Episcopo eadem beneficia conferri licitè possunt, ut desumitur *ex c. cum nostris* 6. *de concess. præbend.* quod tamen limitatur, nisi Papa specialiter dispenset, aut justa, & legitima causa id exigat, ut Episcopo redditus sufficientes non habenti beneficium aliud conferatur, ut notat Garzia *de beneficiis p.* 11. *c.* 6. *n.* 44. & desumitur *in d. c. cum nostris*,

haela

30 Excipitur tamen Episcopus titularis, qui possessionem Ecclesiæ, ad quam promotus est, non assequitur, nec per ipsum stat, quò minus eam assequatur; eò quia ejus episcopatus sit in partibus infidelium; tales sunt suffraganei Episcoporum, quibus conferuntur episcopatus existentes in terris infidelium: horum siquidem beneficia non vacant per assecutionem talis episcopatus, ut notat Garzia *d. c. 6. n. 24.* Rursus si episcopatus sit pauper, vel ære alieno gravatus, tunc possunt Episcopo conferri beneficia simplicia, & compatibilia, quia tametsi talis Episcopus amittat priora beneficia; non tamen adest jus, quo reddatur inhabilis ad beneficia simplicia imposterum obtinenda ob congruam, & decentem sustentationem, ut notat Garzia *loco cit. num. 44.*

31 Hinc Episcopo pauperi non habenti sufficientes redditus ad congruam sustentationem possunt conferri beneficia simplicia, immo, & eidem relinqui compatibilia ante promotionem obtenta. Immò etiam incompatibilia ex gratiosa dispensatione Papæ: quia si potest Papa licitè Episcopo pauperi conferre beneficium, multò magis relinquere beneficium antea obtentum, cùm hoc minus sit: imò id in praxim deducunt Archiepiscopi Salisburgenses, ad quos cùm pertineat collatio alioquorum episcopatuum ex indulto Papæ, ferè semper eos conferunt canonicis metropolitanæ Ecclesiæ Salisburgensis, adeo ut sint simul Episcopi, & canonici in tali Ecclesia, & vocem habeant in capitulo tam activam, quam passivam.

§. XIII.

De Erectione, & unione beneficiorum ecclesiasticorum.

1 Certum est, nullum beneficium absque authoritate ecclesiastica posse erigi, aut aliqua ratione immutari, ut desumitur *ex c. non placuit. c. laicis. c. si quis. c. 16. q. 7.* eò quia prorsus ad dispositionem Ecclesiæ spectet, cujus est officia spiritualia instituere, & certos reditus assignare. Hinc quamvis omnibus utriusque sexus Christianis, quicunque habent dominium, & administrationem rerum suarum liberam, concessum sit bona sua temporalia Ecclesiæ afferre, ad erigenda nova beneficia ecclesiastica; ut liquet *ex c. quicunque fidelium c. piæ mentis caus. 16. q. 7.* nulla tamen redditum assignatio facta etiam propter spirituale officium sine authoritate ecclesiastica suum sortitur valorem, nec rationem beneficii ecclesiastici. Quamobrem ad Prælatos ecclesiasticos pertinet, antequam suam interponant authoritatem dignoscere, an justæ causæ suppetant erigendi novum beneficium, & an sine juris alieni læsione fieri possit, vel an non incurratur pactio improbata.

2 Rursus ad Archiepiscopalia, & his majora beneficia erigenda omnino requiritur summi Pontificis authoritas, ut liquet *ex tit. de Ecclesiis ædificand.* siquidem ad solum summum Pontificem pertinet diœceses, & Provincias constituere, ac assignare, imò hæc eadem authoritas pontificia etiam requiritur cum agitur de mutatione, divisione, unione beneficiorum.

Quòd si de novo episcopatu in alterius diœcesi erigendo tractetur, jubetur requiri consensus tam Episcopi, quàm plebis *argum. c. præcipimus. c. & temporis qualitas. c. postquam caus. 16. q. 1.* Minora beneficia, quæ Episcopo subjiciuntur ejusdem authoritate erigi, & creari possunt, ut etiam alias suscipere mutationes *c. multis 52. caus. 16. q. 1.* non tamen potest Episcopus novam omnino dignitatem in Ecclesia non priùs consuetam erigere, quia ad solum Papam pertinet novas has dignitates creare *c. sicut unire de excess. Prælator.* 3

Forma velut substantialis erectionis beneficii ecclesiastici consistit in assignatione certorum, ac sufficientium redditum ex bonis alicui Ecclesiæ adscriptis, ut certum officium spirituale, quod per se, & primariò intenditur, præstetur. Rursus dicta sufficientia id etiam exigit, ut præter vitæ sustentationem, etiam hospitalitas exerceatur, solvanturque iura episcopalia. Forma veluti accidentalis consistit in solemnitatibus litterarum erectionis, & fundationis. Hujusmodi erectiones interdum aliquam habent annexam conditionem à jure non improbatam, ut, qui authoritate ecclesiastica beneficium erexit, tametsi sæcularis sit, habeat jus præsentandi idoneum clericum ad tale beneficium, ad Ecclesiam, vel beneficium. 4

Et hoc jus triplici modo ab initio constituitur scilicet fundatione, constructione, & dotatione, & iis proinde acquiritur, qui Ecclesiam fundant, ædificant, dotant; adeo ut si unus omnia præstet, illi soli ex tribus præfatis causis competat jus patronatus; quod si unus fundet, alter ædificet, tertius dotet, tunc omnibus ex æquo jus acquiritur, ut etiam quando plures in uno dotando concurrunt; requiritur tamen necessariò consensus, & authoritas Episcopi: deinde ut dos assignata sit sufficiens, alioquin Ecclesia non diceretur absolutè dotata; nil tamen refert; an ante Ecclesiæ consecrationem, an post fuerit dos illa oblata, quia hoc jus introductum fuit in favorem Ecclesiæ, unde si quis mediam partem sufficientis dotis ante consecrationem, & alius alteram dimidiam partem offerat post consecrationem, probabile est utrique prædictum jus acquiri. 5

Non tamen augmentum dotis, quod alio, quàm dotis nomine Ecclesiæ datur, patronum constituit, nisi fortassis tale augmentum datum sit, ut nova beneficia, & plures in Ecclesia Ministri esse possint, quia tunc respectu horum tribuitur 7 instituenti jus patronatus: siquidem non solum illi qui Ecclesiam, sed etiam qui beneficium, aut capellam de novo fundat, aut construit, sive jam erectam sine sufficienti dote de suis propriis, ac patrimonialibus bonis competenter dotat, hoc jus conceditur. 6

Neque necesse est ad hoc jus acquirendum ut quis sibi, quando fundat, vel dotat, illud nominatim reservet, dummodo eidem expressè non renunciet. Consistit præcipuè hoc jus in potestate præsentandi idoneam personam ad beneficia vacantia iis, quibus competit, & ad id requi-

requiritur, ut patronus impeditus non sit, persona idonea nominetur intra constitutum tempus, & ei præsentetur, qui potest instituere. Impeditur verò patronus, si Legatus à latere pro ea vice jus præsentandi sibi reservet, quod tamen limitatur ad solum patronum ecclesiasticum, quia laico non debet præjudicari.

8 Quòd si patronus sciens indignum præsentaverit, licèt Ecclesiasticus sit, tametsi ignorans id fecerit, amittit pro illa vice jus præsentandi, & collatio devolvitur ad eum, qui jus habet instituendi. Idonea persona nominatur, si eas habeat qualitates, quæ generatim requiruntur in ordinandis, & conditio beneficii speciatim easdem exigit. Se ipsum tamen patronus præsentare non potest, licèt clericus sit, ac idoneus, quamvis eum Episcopus instituere, & patronus rogare, & assentire possit. Cæterum nominare proprium filium, aut sanguine junctum, aut cum patrono, non prohibetur: si tamen habens jus patronatus indignum præsentaverit, potest Episcopus, immo tenetur ipsum repellere. Potest patronus præsentare, vel per se, vel per Procuratorem, vel per litteras personæ idoneæ ad eum directas, qui jus habet instituendi.

9 Sicut possunt beneficia, & Ecclesiæ de novo erigi, ita etiam mutari, adeo ut Ecclesia regularis in sæcularem, sæcularis in regularem, collegialis in cathedralem, cathedralis in collegialem, & Ecclesia simplex in parochialem converti possit; hæ siquidem dicuntur ecclesiarum mutationes, & jus, ac authoritas harum mutationum instituendarum est penes solum Papam, si sermo sit de mutatione alicujus Ecclesiæ in cathedralem: quia tunc non potest fieri hæc mutatio, nisi in ea creetur Episcopus: & Episcopi solius Papæ authoritate creari possunt.

10 Rursus solus Papa jus habet, ac potestatem mutandi Ecclesiam cathedralem in collegiatam, eò quia solius Papæ sit Episcopos dejicere, vel episcopatus supprimere. Rursus pertinet etiam ad solum Papam mutare Ecclesiam aliquam in collegiatam, siquidem Ecclesia collegiata non erigitur, nisi principalis aliqua dignitas in eadem instituatur, quæ toti Ecclesiæ collegiatæ præsit: & talis dignitas nonnisi authoritate Papæ creari potest. Rursus solius Papæ est ecclesiam aliquam sæcularem convertere in regularem, & è contra: quia regulares Ecclesiæ modò sunt exemptæ, & solus Pontifex mutat Ecclesiam regularem unius ordinis in alteram diversi instituti. Ecclesias tamen inferiores potest Episcopus jure proprio mutare, eò quia habeat jus, & authoritatem administrandi, & regendi Ecclesias in sua diœcesi constitutas: hinc potest Episcopus simplicem Ecclesiam in parochialem mutare, & è contra *c. ad audientiam* 1. *de Eccles. ædificand.* sed tunc necesse est, ut parochi primæ, & secundæ Ecclesiæ consentiant, ne ipsis inferatur damnum. Rursus damnum, quod infertur Parocho, debet re alia compensari, quia cùm aliquid ipsi detrahatur, debet eidem aliquid dari, unde commodè sustentetur. Causæ verò immutandi Ecclesias sunt evidens necessitas, magna earundem utilitas, vel si Parochus Ecclesiam deseruerit ob continua bella, hostium incursiones, aëris intemperiem, pestem continuò quasi grassantem, soli sterilitatem, aquarum inundationem *c. Ecclesias* 7. *q.* 7. *c. mutationes c. Episcopus c. scias.*

Erigere Ecclesias Metropolitanas, & cathedrales solus Papa potest *c.* 1. *ne sede vacante, & c. quod translationem de offic. legat.* Alias inferiores Ecclesias scilicet parochiales, simplices possunt Episcopi erigere; ut etiam olim conventuales Ecclesias regulares; sed nunc, quia sunt ab Episcopis exemptæ ob Privilegia Romanorum Pontificum, authoritate superiorum Regularium eriguntur. Cæterum Ecclesia non erigitur, nisi idonea dos à fundatore, vel alio assignetur, quæ sufficiat ad clericos ipsius Ecclesiæ commodè sustentandos, quinimo si fundator dotem non dederit, adigi potest ad dandam, quia eo ipso quòd Ecclesiam exstruxit, illi se tacitè ad dandam dotem obligavit *c. cùm sicut de consecrat. eccles. vel altaris.* Cæterum si Episcopus sine ulla dote permiserit Ecclesiam fundari, eam dotare debet ipsemet, aut quomodocunque suis impensis sustentare. An verò novam dignitatem in Ecclesia cathedrali, vel collegiata possit Episcopus creare absque ulla alia justa causa, nisi ut divinus cultus augeatur, negat Glossa *in c. cùm olim de consuetud.*, quia ibi Episcopus à Papa facultatem impetravit, ut in Ecclesia Londonensi novam dignitatem erigeret: & ratio etiam videtur esse, quia nova dignitas in cathedrali, vel collegiata creari non potest, quin cæteris talis collatio obsit. 11

Verùm mihi videtur probabilius cum Abbate, & Azorio *lib.* 6. *c.* 30. posse Episcopum ad augendum divinum cultum hanc novam dignitatem instituere, dummodo cæteris parum, vel nihil detrahatur: consultiùs tamen semper est, ut cautiùs procedatur, & summus Pontifex certior fiat. Hinc Episcopus, si justa causa subsit, potest etiam probabiliter numerum canonicorum minuere, ut si reditus annui canonicorum facti sint tenuissimi, & insufficientes ad eorundem congruam sustentationem, quia sicut, si reditus fiant pinguiores, canonicorum numerus licitè augetur ab Episcopo, ut divinus cultus in Ecclesia sit major, ita etiam si reditus decreverint, ac facti fuerint tenuiores, potest etiam minui numerus clericorum, & tunc beneficium non vacat, sed extinguitur. Imò tametsi numerus canonicorum sit authoritate Papæ constitutus, & confirmatus, adhuc probabile est, quòd ex justa causa, præsertim si reditus notabiliter decreverint, possit talis numerus ab Episcopo minui. 12

Uniri inter se beneficia possunt, ut desumitur ex *c. sicut unire de excess. Prælat.* est autem unio duorum, vel plurium beneficiorum authoritate Prælati ecclesiastici facta conjunctio ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ, estque talis unio, vel expressa, quâ unum beneficium, aut Ecclesia alteri expressè unitur, vel tacita, quâ beneficium in alicujus Capituli, vel Conventûs, aut dignitatis favorem resignatur, & quia Capitulum, vel Conventus nunquam moriuntur, ideo beneficium ita resignatum nunquam 13

quam ampliùs vacat, quâ ratione effectu, & re dicitur unitum, tametsi fuerit tantùm resignatum. Expressa unio, quâ unum beneficium, vel Ecclesia alteri expresse unitur, est vel temporalis facta ad utilitatem beneficiati pro ejus vita tantùm; vel perpetua suscepta ob utilitatem, & necessitatem Ecclesiæ. Temporalis propriè non est unio, sed potiùs dispensatio tecta nomine unionis, proinde censetur odiosa, neque in dubio præsumitur, neque fieri potest in beneficiis incompatibilibus nisi à solo summo Pontifice.

14 Unio perpetua triplici potissimùm modo contingit. Primò quando duo beneficia ita connectuntur, ut ex duobus fiat unum. Secundò quando una Ecclesia, seu beneficium alteri subjicitur; adeo ut unitum sit accessorium, & alterum principale: & tunc in impetratione unionis, tantùm facienda est mentio principalis non accessorii. Tertiò quando duæ Ecclesiæ, seu beneficia ita in uno Rectore connectuntur, ut tamen utrumque beneficium propriam naturam, privilegia, & qualitates retineat, & neutrum alteri subjiciatur, & utrumque suum titulum servet, & maneat principale, & tunc in impetratione debet de utroque fieri mentio, & si diversi eorundem collatores fuerint, debet uterque concurrere. Quando verò duo beneficia ita coalescunt in unum, ut eorum unum maneat superius, & aliud inferius, tunc in inferiore constitui potest Vicarius, qui munus consuetum obeat, ut desumitur *ex c. extirpandæ §. qui verò de præbend.* quia tunc unum beneficium tanquam accessorium unitur alteri ut principali, proinde accessorio unito potest Vicarius constitui; qui officium in eo obeat: effectus autem hujus unionis est, ut beneficium accessoriè unitum quasi extinguatur, neque per se censeatur beneficium, eò quia assumat naturam, qualitates, & privilegia beneficii principalis, ut notat Rebuffus in praxi beneficiorum *tit. de unionibus benefic. n.* 10. unde si Ecclesia exempta alteri non exemptæ accessoriè unitur, deperdit jus exemptionis, & è contra illud acquirit si Ecclesia non exempta unitur exemptæ.

15 Quando verò ex duobus beneficiis ita fit unum, ut ambo veluti coalescant in unum corpus tertium, ut quando ex duobus episcopatibus, quorum reditus sunt tenues, fit unus authoritate Papæ; tunc effectus hujus unionis est, ut privilegia, quæ uni Ecclesiæ, vel beneficio competunt, etiam alteri conveniant; & si sint contraria, meliora, & favorabilia conserventur, & canonici instituti in una Ecclesia sint etiam canonici in altera, constituántque unum corpus cum canonicis alterius.

16 Quando verò duo beneficia, vel duæ cathedrales Ecclesiæ æquè principaliter uniuntur, ita ut ambæ propriam naturam, & qualitates, & privilegia retineant, nec una alteri subjiciatur, sed utraque proprios reditus habeat, licèt sub eodem Episcopo, vel Rectore, qui utrique Ecclesiæ præficiatur, tunc in utraque intitulatur, & utrique præest, ut notat Rebuffus *in prax. benefic. tit. de union. benefic. num.* 15. Garzia *pag.* 11. *c.* 2. *num.* 37. & desumitur *ex c.* 1. *inf. ne sede vacante* ubi Monasterium quoddam unitum fuit alicui episcopatui; ita tamen ut Ecclesia regularis non extingueretur, sed permaneret, & idem esset utriusque Ecclesiæ Prælatus, adeo ut idem qui fuit Episcopus Ecclesiæ cathedralis, simul etiam esset Prælatus Ecclesiæ regularis, seu Monasterii *c. & temporis qualitas* 48. *caus.* 16. *q.* 1.

Potestas uniendi beneficia, & Ecclesias quascunque quocunque modo competit inprimis summo Pontifici, ut desumitur *ex c.* 2. *h. t. in* 6. & notat Rebuffus *in prax. tit. de union. benefic. num.* 23. Non tamen per talem unionem etiam authoritate pontificia factam tollitur Episcopo potestas visitandi Ecclesiam, vel beneficium unitum, & subditos puniendi; adeo ut non eximatur Ecclesia unita à jurisdictione Episcopi, in cujus diœcesi sita est, quia unio censetur fieri salvo jure Episcopi, in cujus diœcesi beneficium unitum existit *c.* 2. *de religios. domib.* Papa enim cuilibet intendit sua jura servare, & nemini derogare, ut notat Glossa *in d. c. de religios. domib. in fin.* unde ut beneficium alteri unitum eximatur à jurisdictione Episcopi, necesse est, ut id in concessione speciatim exprimatur ut factum censeatur. 17

Præterea ea potestas jure communi competit Episcopis respectu eorum beneficiorum, in quæ habent jurisdictionem episcopalem: quam possunt exercere, cùm primùm usu potiuntur jurisdictionis, vel post electionem, vel ordinariè post confirmationem. Episcopi ex justa causa Ecclesias, & beneficia suæ diœcesis ex jure communi possunt unire *c. sicut unire de excess. Prælat.* ubi simul indicatur, non licere Metropolitano, & Archiepiscopo conjungere beneficia suffraganeis Episcopis subjecta. Excipiuntur tamen beneficia exempta à jurisdictione episcopali, vel collatione, seu provisioni Papæ specialiter ac perpetuò reservata, cujusmodi sunt dignitates majores in cathedralibus post pontificalem; & principales in collegiatis: siquidem qui beneficium non potest conferre ob defectum potestatis disponendi de illo, multò minus unire potest. 18

Rursus excipitur, dummodo unio sit perpetua, & non ad tempus, seu ad vitam beneficiati, quia Episcopus nequit unire beneficium alteri. Præterea quia hujusmodi uniones temporales sunt odiosæ, & saltem præter formam juris cum per ipsas non ecclesiis provideatur, sed personis, & in effectu eidem personæ duo beneficia concedantur. Demum quia unio temporalis est potiùs dispensatio, quàm unio. Cæterum non solùm Episcopus potest Ecclesiam sæcularem unire sæculari, sed etiam regulari, & loco religioso, ut constat ex *clement.* 1. *de reb. eccles. non alienand.* Immo potest etiam unire beneficia, quorum collatio est devoluta ad Papam ob negligentiam conferendi, ut docet Azorius *p.* 2. *lib.* 6. *q.* 15. quia jus devolutum ad Papam solùm dat illi potestatem conferendi illud ob negligentiam alterius, non verò privat Episcopum potestate uniendi tale beneficium alteri; hinc tametsi Episcopus beneficium uniat, non ob id impedit Papam, quò minus illud 19

illud conferat alteri; devolutio enim tantùm impedit, ne Episcopus possit tale beneficium dare in titulum alteri, non verò impedit, quin possit illud alteri unire: siquidem unio respicit proprietatem beneficii, seu jus disponendi de beneficio, quod non semper competit collatori ordinario.

20 Hinc liquet, posse Episcopum beneficia devoluta ad Pontificem, & etiam eidem reservata unire, eò quia devolutio, & reservatio titulum; unio autem proprietatem respicit, quod tamen limitatur primò, ne præjudicium fiat expectanti tale beneficium authoritate apostolica. Secundò ut non sit speciatim, & perpetuò reservatum summo Pontifici. Tertiò nec sit sub ejus omnimoda dispositione, nec sit reservatū, nam in priori casu unio quidē fieri ab Episcopo potest, sed effectum non sortitur ante mortem illius beneficiati, ut fit quotiescunque unio instituitur non vacante beneficio. In posterioribus Episcopus non potest se omnino intromittere.

21 Vicarius generalis Episcopi, nisi speciatim committatur illi facultas, non potest plura beneficia unire, imò nec etiam si potestatem conferendi beneficia acceperit cum generali clausula: quia plus est unire, quàm conferre beneficia, ut notat Rebuff. *in prax. tit. de union. benefic. num. 37.* Capitulum verò cathedrale sede vacante potest unire beneficia, quæ alioquin Episcopus poterat, dummodo per talem unionem Episcopo non præjudicetur: ea enim quæ sunt jurisdictionis ad Capitulum transeunt *c. unic. de majorit. & obed. in 6.* Immo potest etiam Capitulum sede vacante illa beneficia unire, quæ conferre non potest, salvis juribus Episcopi; quia conferre censetur voluntatis, unire necessitatis, nec debet talis unio fieri nisi ob certam Ecclesiæ necessitatem, aut evidentem ejus utilitatem; quæ si non urserit, expectare convenit Episcopi electionem, aut confirmationem: hinc ex eo, quòd Capitulum non habeat potestatem conferendi beneficia, non sequitur carere facultate illa uniendi: siquidem neque Episcopus potest conferre beneficia spectantia ad collationem inferioris ordinarii, & nihilominus potest ea unire; præterea quia beneficium si nondum vacet, non potest conferri, & nihilominus potest uniri alteri *clement. 2. de reb. eccles. non alienand.*

22 Præterea quia non est idem jus conferendi, & uniendi, siquidem conferre est liberalitatis, & voluntatis, & unire necessitatis, ut innuimus. Archiepiscopus tamen non habet potestatem uniendi beneficia in diœcesibus suorum suffraganeorum, sed tantùm in suâ propria diœcesi, ut desumitur *ex c. sicut 8. in fin. de excess. Prælator.* Hæc potestas uniendi beneficia ecclesiastica competit etiam Legato à latere in sua Provincia; adeo ut possit unire ea beneficia, quæ potest conferre, immo etiam alia non spectantia ad collationem ipsius, eò quia devoluta sint ad Papam: imò potest hujusmodi beneficia unire etiam absque consensu Episcopi, cum quo in potestate concurrit, ut tradit Garzia *in prax. benef. lib. 11. num. 215. & sequent.* licèt per unionem hanc factam à Legato de latere non possit præjudicari in aliis juri episcopali, ut in potestate excommunicandi, visitandi, corrigendi in iis, quæ ad ecclesias, & beneficia curata pertinent *c. fin. de confir. util.*

Secus alii Legati, qui non sunt à latere, nequeunt præfata beneficia unire, cùm possint ea conferre, ut nec etiam Prælati Episcopo inferiores jure communi possunt beneficia unire, tametsi jus habeant ea conferendi, nisi ex speciali privilegio, vel legitima quadragenaria præscriptione cum titulo, vel immemorialis temporis sine titulo probetur, id iisdem convenire: siquidem non qui beneficia conferre potest, illico etiā potest illa unire, quia ut liquet ex prædictis potestas uniendi est major potestate conferendi. Excipiuntur tamen illi inferiores Prælati, qui jurisdictionem quasi episcopalem habent in ecclesias sibi subjectas; tunc enim communior, & probabilior sententia est, quòd possint beneficia quæ illis subjiciuntur unire, eò quia unio non sit actus episcopalis consecrationis, sed tantum jurisdictionis, adeo ut Episcopus confirmatus, & nondum consecratus possit beneficia unire, ut notat Rebuffus *in prax. beneficior. tit. de union. benefic. n. 32.* unde cùm Prælati Episcopo inferiores supponantur habere jurisdictionem, nil impedit, quin possint beneficia unire, quæ propriæ subjiciuntur jurisdictioni. Non tamen Episcopus potest beneficia ecclesiastica unire propriæ mensæ, seu adjungere illis, unde sustentatur ejus familia sine expressa summi Pontificis licentia, ut habetur *in clement. si una de reb. Eccles. non alienand.* Quòd si Episcopus sui etiam Capituli accedente consensu mensæ suæ, vel ipsi capitulo aliquam duxerit Ecclesiam uniendam, factum declaratur irritum *in d. clement.* non obstante quacunque contraria consuetudine, ut notat Garzia *p. 2. c. 12. n. 68.* 23

Ut autem unio plurium beneficiorum legitimè fiat ab habente potestatem, plura requiruntur, & primò justa causa, quæ desumitur ex necessitate, vel utilitate ecclesiarum; adeo ut ipse etiam summus Pontifex in uniendis ecclesiis, vel beneficiis hanc justam causam velit exigere. Secundò citatio eorum, quorum interest; quia irrita est beneficiorum, & Ecclesiarum unio, si fiat non vocatis illis, quorum interest, & qui jure vocari debent, ut colligitur ex *regula cancellar. Roman. 21.* Non tamen necesse est, ut plebs tota vocetur; quamvis si alleget rationabilem causam audienda sit, ut notat Rebuff. *in tit. regul. cancellar 21.* Tertiò capituli consensus *clement. 2. de rebus eccles. non alienand.* quem tamen sufficit sequi unionem, nec necesse sit, quòd præcesserit, quia in dubio præsumitur intervenisse, & hic consensus etiam requiritur, si Legatus à latere unionem moliatur, tanquam Ordinarius, non ita si tanquam delegatus plura beneficia uniat, ut notat Socinus *in c. sicut unire num. 11.* Quartò desideratur etiam consensus Prælati inferioris, & ejusdem capituli, cui Ecclesia unienda subjicitur, immo & patronorum, cùm iisdem præjudicetur, præsertim si fuerint sæculares, quorum juri, nec Legatus à latere derogare potest *c. cum dilectus de jure patronat.* sufficit tamen si consensus interveniat etiam post 24

post factam unionem. Rectoris consensus non requiritur, cum unio non sortiatur effectum, nisi post vacationem; quapropter eidem non præjudicatur. Quintò est etiam necessarium instrumentum unionis, quo constare possit in quantum, & quàm legitimè unio facto fuerit, quòd si cognitio causæ adhibita non fuerit, vel citati non sint, quorum interest; ipso jure unio habetur irrita, Rebuffus *in prax. benefic. tit. de union. benefic. n. 35.*

25 Rursus debet etiam verus beneficiorum uniendorum valor exprimi ab impetrante à sede apostolica talem unionem. Ut autem cognoscatur, qualis sit unionis effectus spectandum est, quàm plenè facta fuerit, quâ in re litteræ unionis, quamvis plurimùm præstent, eædem tamen strictæ sunt interpretationis, eò quia unio beneficiorum, vel Ecclesiarum sit odiosa, ac propterea strictæ interpretationis; fuit enim introducta hæc unio præter jus. Cæterum solet generatim beneficium incorporari alteri tanquam principali, vel quoad temporalia, vel quoad temporalia, & spiritualia simul. Prior unio præter beneficii proprietatem, & jus percipiendi proventus supra portionem competentem Presbytero beneficii uniti extantes nihil tribuit, nec jus præsentandi, nisi simul hoc donatum fuerit, ut notat Layman. *in thes. de elect. q. 106.* Posterior verò unio titulum præbet, & jus præsentandi vicarium, non tamen jus conferendi, nec ullam exceptionem, nisi speciatim concessa sit; adeo ut beneficium unitum adhuc maneat sub jurisdictione Episcopi ex constitutione Pij V. *ad exequendum*, & ex declaratione Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum *ad c. 7. sess. 7.* Sin verò plenissimo jure facta sit unio jurisdictionem quasi episcopalem in Ecclesiam, & populum addit, proinde à subjectione Episcopi eximit.

26 De jure novo Concilium Tridentinum nonnulla statuit circa unionem beneficiorum ecclesiasticorum. Et primò *sess. 7. c. 6. de reformat.* statuit, ut Ordinarii possint tanquam sedis apostolicæ Legati examinare uniones perpetuas post 40. annos factas, & quæ per sub-vel obreptionem fuerint obtentæ, irritæ declarentur: & quæ à dicto tempore nondum sortitæ fuerint effectum, & deinceps faciendæ, nisi ex legitimis causis coram Ordinario vocatis quorum interest verificandis factæ sint, subreptitiæ censeantur; & nisi Pontifex aliud declaraverit viribus careant; sunt autem 40. illi anni computandi à die, quo Concilium Tridentinum authoritate apostolica est promulgatum, ut notat Azorius *lib. 6. c. 28. q. ult.*

27 Secundò statuit, ut beneficia curata Cathedralibus, Collegialibus, seu aliis Ecclesiis, vel Monasteriis, Beneficiis, Collegiis, aut piis locis, quibuscunque perpetuò unita singulis annis ab Ordinariis locorum visitentur; in quibus per idoneos Vicarios etiam perpetuos assignata illis tertiæ partis fructuum majori, vel minori arbitrio Ordinariorum portione super re certa assignanda cura animarum exerceatur, nisi ipsis Ordinariis pro bono animarum regimine aliter expedire visum fuerit, nimirum ut per Vicarios temporales cura administretur, non obstantibus privilegiis, & exemptionibus quibuscunque, ac appellationibus, ut habetur *in d. Concilio sess. 7. c. 7. de reformat.*

Tertiò statuit *sess. 14. c. 9.* ne beneficia unius diœcesis uniantur cum beneficiis alterius diœcesis ex quacunque causa, & in hoc correctum est jus commune antiquum, secundùm quod id fieri poterat, cum consensu Episcopi alterius diœcesis. 28

Quartò *sess. 21. c. 5. de reformat.* statuitur, ut Episcopi non solùm ordinaria potestate, quemadmodum olim, sed etiam ut delegati sedis Apostolicæ possint uniones perpetuas Ecclesiarum, quarumcunque parochialium, & baptismalium, ac aliorum beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis facere propter eorum paupertatem, ac in cæteris casibus à jure permissis: tametsi dictæ Ecclesiæ, vel præfata beneficia essent generaliter, vel specialiter reservata, aut qualitercunque affecta; & rursus statuit, has uniones non posse revocari: in quo decreto augetur Episcopis potestas ordinaria uniendi Ecclesias, ac beneficia suæ diœcesis, tametsi reservata essent, & ut id possint hodie, non solùm ut ordinarii, verùm etiam ut delegati sedis Apostolicæ. Verùm ad id requiritur consensus capituli; quia in dicto decreto non delegatur absolutè Episcopis potestas uniendi, sed juxta formam juris; quæ forma consensum exigit capituli, ut desumitur *ex clement. 2. de reb. eccles. non alienand.* Garzia *de benef. loc. cit. n. 183.* ubi etiam addit, id fuisse decisum à sacra Congregatione Concilii. 29

Quintò statuit *sess. 23. c. 18.* ut beneficia aliquot simplicia (non tamen omnia) cujuscunque qualitatis, & dignitatis fuerint, & etiam præstimonia, & portiones præstimoniales, etiam ante vacationem absque divini cultus diminutione, ac præjudicio obtinentium eadem beneficia, possit Episcopus alicui Collegio, seu Seminario applicare, & incorporare, quamvis reservata sint, vel affecta. Neque per resignationes ipsorum beneficiorum uniones, & applicationes suspendi, nec ullo modo impediri possint. Non tamen ex vi talis decreti possunt uniri Seminario beneficia, quæ exigunt residentiam pastoris: neque simplicia ad inferiorum collationem spectantia: ut nec etiam beneficia juris patronatus, etiam ecclesiastici, neque beneficia reservata sedi apostolicæ post eorum vacationem, si tempore unionis erant affecta, ut quia erant sub collectorum, familiarium, vel officialium curiæ administratione, juxta declarationem sacræ congregationis Concilii apud Garziam *de beneficiis loc. cit. n. 102.* 30

Sextò *sess. 24. c. 13. de reformat.* prohibetur, ne Ecclesiæ parochiales ex ulla causa uniantur Monasteriis, Abbatiis, sivè præbendis Ecclesiæ cathedralis, aut collegiatæ, sive aliis beneficiis simplicibus, ac militiis, & ut quæ unitæ sunt revideantur ab Ordinariis. Et in hoc decretro potestas uniendi curata beneficia cum dictis, quæ ex jure communi Episcopis competebat, restricta est, adeo ut in hoc correctum etiam sit jus commune antiquum, juxta quod poterant 31

poterant Episcopi unire beneficia curata Monasteriis, aut aliis beneficiis. Possunt nihilominus adhuc religioni unire beneficium, dummodo non sit extra diœcesin, nec beneficium curatum.

32 Septimò *sess. 24. c. 15. de refor.* statuitur, ut Episcopi possint necessitate ita exigente supprimere aliquas præbendas Ecclesiæ cathedralis, ipsisque alia beneficia unire ex patronorum consensu, si sint de jure patronatûs laicorum. Unde à contrario sensu deducitur, id posse nunc Episcopos absque patronorum consensu, si ecclesiastici sint.

33 Octavò *sess. 25. c. 9.* statuitur, ne beneficia, libera cum ecclesiis, & beneficiis quibuscunque jure patronatûs etiam laicorum subjectis uniantur: sed tales uniones si plenè sortitæ sint effectum, censeantur per subreptionem obtentæ, & in hoc decreto fuit etiam restrictum jus commune. Hinc per Concilium Tridentinum licèt in nonnullis sit restricta potestas Episcopis uniendi beneficia Monasterio, vel alteri loco religioso, sicut jure communi antiquo ipsis licebat; non tamen hæc potestas est ipsis ablata; si enim beneficium uniendum non sit curatum, nec sit extra diœcesin, in qua est Monasterium, potest eidem uniri, quia Concilium Tridentinum nullibi prohibuit unionem beneficii loco religioso præter in duobus præcensitis casibus: unde in reliquis manet jus commune, hinc potest Episcopus præcipere, ut beneficium à se unitum Monasterio regatur per Religiosos ad nutum amovibiles, quia ratione unionis beneficium, quod erat sæculare, transit in regulare.

§. XIV.

De alteratione, transformatione, diminutione, divisione, ac suppressione beneficiorum.

1 Beneficia ecclesiastica ob varias, quæ contingunt rerum humanarum vicissitudines, & ob variam inde consequentem Ecclesiarum necessitatem, aut utilitatem varias subeunt mutationes, & non modicas suscipiunt alterationes, cujusmodi sunt diminutiones, transformationes, dismembrationes, restitutiones. Transformatio beneficii contingit, quando unius formæ beneficium in aliam formam legitima authoritate transit; ut si Ecclesia simplex fiat parochialis; si ex Abbatia fiat episcopatus; si ex episcopatu Archiepiscopatus, si ex Parochia Monasterium; ex capella Collegiata; ex beneficio regulari sæculare, vel è contra; vel ex non curato curatum, ex regulari unius ordinis regulare alterius: hujusmodi mutationes dicuntur beneficiorum transformationes, quæ si rationabiles causæ subsint, fieri possunt, ut perpetuus Ecclesiæ usus satis comprobat. Requiritur tamen semper legitima authoritas: & quidem in episcopatibus, aliisque majoribus, ut etiam in immediatè subjectis Sedi apostolicæ est necessaria authoritas Pontificis: ut etiam authoritas episcopalis in iis, quæ Episcopis subjecta sunt. Quòd si transformationi addatur dismembratio, adhibendæ sunt debitæ solemnitates.

2 Hæc transformatio etiam contingit, quando beneficium sæculare unitur alicui Monasterio, quia tunc fit & ipsum regulare, si pleno jure ipsi uniatur, adeo ut plenissimo jure eidem subjiciatur, alioquin si Monasterio incorporetur parochia tantùm quoad temporalia, tunc Monasterium, vel ejus Abbas, aut Capitulum, cui incorporatio redditǔum parochialium facta est, nihil fermè juris habet, sivè circa personam Presbyteri, seu Parochi, sivè circa curam populi; adeo ut non possit Monasterium, vel ejus Abbas, aut Capitulum in Ecclesia unita instituere, vel restituere Parochum sine consensu Episcopi, cui populus ille subjicitur, ut notat Abbas *in c. 3. n. 6. de privileg.*

3 Neque necesse est, ut præsentatio parochi pertineat ad Monasterium, quando solum redditus temporales eidem donati fuerunt, & non jus præsentandi parochum, est enim hoc jus distinctum à jure recipiendi redditus temporales, proinde ex eo quòd Monasterio tribuatur jus percipiendi fructus, non intelligitur eidem datum jus præsentandi. Quòd si utrumque jus detur Monasterio, adhuc tenetur Presbyterum, vel Vicarium idoneum præsentare Episcopo diœcesano ab eodem instituendum, ut desumitur *ex c. in Lateranense 31. h. t.* ubi sub Alexandro III. in Concilio Lateranensi statutum fuit, ut regulares pro ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, præsentent viros idoneos instituendos Episcopis: & ibi Presbyteri idonei dicuntur, quos vel conversatio aptos reddit, vel probabile testimonium Prælatorum commendat, qui Episcopis de cura plebis respondeant, Regularibus verò de rebus temporalibus reddant rationem; neque eos amovere audeant inconsultis Episcopis.

4 Quòd si Ecclesia parochialis sit plenissimo jure incorporata Monasterio, adeo ut etiam populus quoad spiritualia subjiciatur eidem Monasterio, tunc Abbas Monasterii, vel Capitulum censentur habere jurisdictionem, quasi episcopalem in Ecclesia incorporata, quapropter potest tunc Monasterii Abbas, vel Capitulum, Presbyteros, aut Vicarios in Ecclesia unita instituere, vel restituere prout consultius visum fuerit independenter ab Episcopo loci, unde potest talem Ecclesiam visitare, rationem administrationis exigere, & alia facere, quæ ad jus pertinent Episcopi, ut constat *ex c. quoniam 21. de privileg.*

5 Verùm hujusmodi incorporatio Ecclesiæ parochialis ut cum plenissimo jure cum Monasterio, ut etiam populus ab episcopali jurisdictione eximatur, non potest fieri ab Episcopo, sed à solo summo Pontifice; ratio est, quia Episcopus sine consensu Pontificis non potest abdicare jurisdictionem sibi commissam *argum. l. penult. ff. de offic. Præsid.* Immo neque summus Pontifex censetur ita Ecclesiam parochialem Monasterio regularium incorporare, ut etiam populus eximatur à jurisdictione Episcopi, adeo ut non habeat hic jus ministrandi Sacramenta, quæ alius Prælatus potest, ut promovere ad ordines

sacros, ministrare Sacramentum confirmationis, Ecclesias, & altaria consecrare, ut tradit Innocentius *in c. pastoralis n. 6. & 7.*

6 Quòd si Ecclesia parochialis unita sit Monasterio tam quoad temporalia, quàm spiritualia, proinde pleno jure; ita tamen, ut ratione populi subjiciatur Episcopo quoad spiritualem jurisdictionem, tunc tenetur Abbas, vel Capitulum idoneum Vicarium Episcopo præsentare, à quo examinandus sit, ac instituendus in Ecclesia unita, sivè Monasterium exemptum sit secundùm se, vel non, habet enim Episcopus facultatem jure novo ex Concilio Tridentino *sess. 7. c. de reformat.* instituendi in ecclesiis, vel beneficiis curatis, etiam perpetuò unitis quoad spiritualia, & temporalia ecclesiis cathedralibus, vel collegiatis; vel Monasteriis, aut aliis piis locis, vicarios idoneos etiam perpetuos, nisi iisdem Ordinariis pro bono earundem Ecclesiarum regimine aliter expedire visum fuerit, ut tradit Barb. *de offic. Episcop. allegat. 72. n. 195.* & ita declarâsse Congregationem Concilii habetur apud Garziam *p. 11. de benefic. c. 2. n. 4.* idque procedit etiam si Ecclesia antea habuerit Vicarium temporalem, & ad nutum Prælati, vel Monasterii amovibilem, nisi indulto sedis apostolicæ expressum sit debere talem parochiam per Vicarium temporalem administrari.

7 Quòd si quæras, an Vicarius instituendus in Ecclesia parochiali pleno jure unita Monasterio Regularium debeat esse Sacerdos Religiosus, vel sæcularis. Respondetur quoad hoc esse attendendum, quid in litteris fundationis, seu unionis contineatur, & an consuetudo fuerit, ut talis Vicarius fuerit Sacerdos sæcularis, vel regularis, siquidem status Ecclesiæ non debet facilè mutari. *argu. c. 2. de supplend. neglig. Prælat.*

8 Cæterum si Ecclesia parochialis sit pleno jure unita Monasterio Regularium, potest Abbas Vicarium Regularem ad nutum ejusdem revocabilem instituere, si in litteris fundationis nil in contrarium expressum sit; & nisi consuetudo semper fuerit, ut parochia per Vicarium sæcularem administraretur *c. cùm ad Monasterium 6. 6. tales de statu Monachor. & clement. unic. de supplend. neglig. Prælat.* notat tamen Garzia *p. 11. de benefic. c. 2. num. 13.* Vicarium regularem deputatum in parochum debere cum socio sui ordinis manere in parochia.

9 Cæterum Monasterium, cui quoad spiritualia, & temporalia est Ecclesia parochialis unita, tenetur conservare ejus Sarta tecta, & paramenta altaris præparare, & omnia exhibere, quæ pro illius conservatione, reparatione, instauratione necessaria sunt, ut liquet *ex c. de his 4. de eccles. ædif.* siquidem cum Monasterium ex Ecclesia unita percipiat commoda, seu annuos redditus; æquum est, ut etiam onera sustineat *l. unic. C. de caduc. tollend. §. pro secundo in fin.*

10 Limitatur tamen nisi redditus sint tenues, qui Rectori principali perveniunt, quia tunc est aliter succurrendum Ecclesiæ parochiali, nimirum per contributionem populi, qui cùm divina percipiat tenetur ad reparationem Ecclesiæ. Secundò limitatur nisi obligatio conservandi fabricam Vicario perpetuo in investitura sit imposita ob pingues redditus, qui ipsi assignantur, tunc enim ad ipsum spectat conservare Ecclesiæ sarta tecta, cum ad ipsum etiam spectet jura episcopalia solvere *c. 2. de supplend. neglig. Prælator.* quod tamen debet intelligi juxta proportionem, ac mensuram, quæ ipsi ex redditibus parochialibus relinquitur.

Cæterum Vicarius constitutus in Ecclesia parochiali unita Monasterio etiam in spiritualibus non tantùm si perpetuus sit, sed etiam temporalis, & ad nutum amovibilis; imò quamvis sit religiosus, & ordinis regularis exempti ab Episcopo, cui subjicitur populus quoad ea, quæ ad curam animarum, & administrationem Sacramentorum pertinent, subjicitur etiam jurisdictioni Episcopi adeo ut Vicarius quamvis Religiosus, & ex ordine exempto possit ab Episcopo visitari, & corrigi juxta Decretum Concilii Tridentini *sess. 25. d. c. 11. de regularib.* & ita declarâsse sacram congregationem Cardinalium Concilii Tridentini interpretum testatur Joan. Gallemart. Possunt etiam hujusmodi Vicarii sive regulares sint, sive sæculares, præsertim si sint ad nutum amovibiles, visitari in parochialibus etiam à Prælato Monasterii, quia & ipsi Vicarii in spiritualibus subjiciuntur Prælato Monasterii tanquam immediato Rectori, à quo possunt amoveri. 11

Tum quia, qui accipit officium, & curam alicujus, suscipit etiam ejus conditiones, proinde etiam subjectionem, & cum Ecclesia parochialis subjiciatur Prælato Monasterii, subjicitur etiam Vicarius, qui propterea potest ab eodem visitari. Immo etiam ab Episcopo cum parochiani ei subjiciantur; semel enim quòd parochiani subjiciuntur jurisdictioni Episcopi, sequitur quòd etiam Parochus, seu Rector parochiæ in iis, quæ pertinent ad curam animarum, subjiciatur etiam Episcopo, siquidem accessorium sequitur naturam principalis, juxta *regul. jur. 42. in 6.* Tum quia Parochus est propter parochianos, & non vice versa parochia est propter Parochum, unde si parochiani subjiciuntur Episcopo in spiritualibus; eidem etiam subjicitur Parochus. Excipiuntur tamen in eodem Concilio Tridentino *sess. 25. c. 11.* omnia illa Monasteria, in quibus Abbates, Generales, seu Capita ordinum sedem ordinariam principalem habent, ut Monasterium Cluniacense ibi, expressum, siquidem parochiæ illis incorporatæ non subjacent visitationi Episcopi. 12

Rursus excipiuntur etiam illa Monasteria, seu domus, in quibus superiores Regularium sive Abbates sint, sive Præpositi jurisdictionem quasi episcopalem, & temporalem in parochos, & parochianos exercent, quia tunc populus est etiã exemptus à jurisdictione Episcopi. Quòd si Vicarius constitutus in Ecclesia parochiali unita Monasterio sit tantum temporalis, & ad nutum amovibilis, tunc nullum jus, aut titulum habet in parochia: sed omne jus est penes principalem Rectorem, seu Prælatum Monasterii. 13

Sin autem Vicarius sit perpetuus, tunc jus, ac titulum obtinet in parochia, quia cura ipsius eidem est concredita, & parochia ad ipsum pertinet

tinet in actu, & ad rectorem, seu Prælatum Monasterii tantùm in habitu; quapropter tunc Vicarius in spiritualibus parùm à Prælato Monasterii dependet, si ab Episcopo fuerit institutus: ratio est, quia cum jus beneficii sit indivisibile non possunt duo esse simul actu parochi ejusdem parochiæ; proinde necesse est ut unus sit Vicarius actu, & alter tantùm habitu; & hæc potestas habitualis tunc exire potest in actum, si parochia per mortem, vel resignationem Vicarii perpetui vacet, quia tunc Rector principalis, seu Prælatus Monasterii, cui incorporata est parochia, potest eam administrare, ut docet Layman *q.* 208.

15 Diminutio, seu dismembratio beneficii tunc fit, quando relicta ejus unitate pars fructuum eidem aufertur: unde est discrimen inter diminutionem, & divisionem; quia diminutio fit quando unitas beneficii non tollitur, sed tantùm pars fructuum, seu redituum ab eo separatur, & aufertur: ut si in aliqua Ecclesia sint duæ capellaniæ collativæ, quarum una abundantes habet reditus, & altera tenues; & ex illa tollatur pars, quæ applicetur huic; tunc reditus pingues dicuntur diminui, seu dismembrari, sive applicentur alteri capellaniæ collativæ, sive fabricæ Ecclesiæ, ut tradit Garzia *p.* 11. *de benefic. c.* 3. *n.* 1. & 2.

16 Secus divisio beneficii fit, quando ex uno duo beneficia constituuntur, quo casu una præbenda in duas partes secatur, fitque ea ratione duplex, licèt officium spirituale non dividatur, sed duplicetur: sic ex una Ecclesia parochiali fiunt duæ, ex uno canonicatu duo canonicatus, ita ut ex divisis fructibus duo imposterum Parochi, duo canonici instituantur: & tunc beneficium dicitur secari in duo distincta, ut tradit Garzia *de benefic. p.* 12. *c.* 4. *n.* 1.

17 Hæc autem diminutio, seu dismembratio beneficii exigit rationabilem causam, quâ suppetente interdum etiam superstite beneficiario, ac renitente fieri potest, etiam in parochialibus præbendis, aliàs requiritur authoritas Episcopi, & consensus Capituli, & requisitio eorum, quorum interest, tametsi eorum dissensus irrationabilis non obstet, & si Ecclesia, cujus beneficium diminuendum est, Rectore careat, constituitur curator, cujus consilio, & assensu diminutio fiat. Episcopus igitur ex justa causa potest portiones, seu reditus beneficiorum in parochiis etiam quæ Monasteriis sunt incorporatæ minuere, ac dismembrare, immo si justa causa exigat, etiam parochiam dividere, ut desumitur *ex c. avaritiæ* 10. *b. t.* ubi habetur, quòd regulares in ecclesiis suis non possint dividere parochias, nec minuere reditus, vel portiones, quas consuetum erat dari parochis, vel clericis sæcularibus, qui inserviunt eorum ecclesiis, nisi adsit consensus Episcopi illorum: quòd si ex consensu Episcopi possunt dividi parochiæ, & minui reditus, id ex justa causa potest etiam Episcopus.

18 Divisio beneficii ecclesiastici tunc contingit, quando ex uno duo constituuntur, & tunc una præbenda in duas partes secatur, fitque ea ratione duplex *c. majoribus de præbend. & dignitatib. c. vacante eod. tit.* officium tamen spirituale non dividitur, sed duplicatur *c. dilecto eod. tit. c. majoribus, & c. vacante citatis*, ut autem hæc divisio ritè fiat, requiritur justa, & rationabilis causa, cujusmodi sunt multitudo populi, paucitas Ministrorum: & rursus non debet fieri nisi in beneficio ita pingui, ut duobus commodè sufficiat, & illo ordinariè vacante, quia jus beneficiarii lædi non debet, & requiritur etiam consensus eorum, quorum interest, tametsi; si irrationabiliter negetur, nil impediat; & rursus nonnisi ab habente jurisdictionem episcopalem respectu beneficii, adhibito etiam consensu Capituli, si jus commune spectetur *argum. c. novit de his, quæ fiunt à Prælato c. clement.* 2. *de reb. eccles. non alienand.* Abbas *c. vacante num.* 2 adeo ut hujusmodi divisio non possit fieri nisi ab habente jurisdictionem episcopalem respectu beneficii, ad quod etiam requiritur consensus Capituli secundùm jus commune; quia consuetudo plurimum in hisce divisionibus videtur obtinuisse.

Prohibita nihilominus fuit hæc beneficii divisio in Concilio Turonensi relato *in c. majoribus* 8. *h. t.* ubi dicitur, quòd beneficiorum, etiam minorum præbendæ non sunt dividendæ; ubi Glossa *in c. dilecto* ait, duos ad unam præbendam eligendos non esse, ita ut unus habeat medietatem, & alter alteram: ratio est, quia per divisionem beneficiorum alteratur, ac mutatur status Ecclesiæ; proinde sine justa, & urgente causa, non debet hæc divisio fieri: quia in communitate juxta regulas æquitatis servanda est æqualitas, adeo ut nemo abundet, nemo penuriam patiatur *argum. c. cum M.* 9. *in fin. de constit.* qua ratione non debent minora beneficia dividi manentibus majoribus in sua integritate, sed idem jus servandum est æquè in parvis, ac magnis. Præterea in beneficio duo considerantur, proventus temporales, & jus spirituale præstandi officium spirituale. Tametsi reditus annui, seu proventus temporales minui, ac proinde dividi possint, non ita jus spirituale, quia hoc est indivisibile *cap. cum dilecto* 25. juncta Glossa *V. dividi. h. t.* ubi habetur: quando numerus præbendarum est certus vacante unâ, non possunt duo ad illam eligi, neque per Legatum Papæ: quia jus spirituale non potest dividi. Et si electi accipiant dimidiatos fructus, tenentur restituere, & electio est nulla. Et si agatur cum uno, & condemnetur, hæc condemnatio non nocet alteri electo, sed alter etiàm condemnari debet. 19

Cæterum jus percipiendi reditus temporales, cùm ut sic præcisè spectatum sit aliquid temporale, & cadat etiam in laicum, cùm possit separari à titulo, seu jure canoniæ, patitur diminutionem, & divisionem, non ita ipsa præbenda quoad jus spirituale, quia cum unius beneficii jus unicum sit, & indivisibile, non debet esse simul Titulus duorum; tametsi ex justa causa unus Titulus possit dividi, seu potiùs mutari in duos, adeo ut ex uno canonicatu duo erigantur divisis etiam secundùm proportionem reditibus juxta *c. jure* 20. *h. t.* ubi Glossa ait, quòd licèt una remanente præbenda non possint duæ eligi, attamen ex una possunt fieri duæ, si 20

reditus suppetant, & una præbenda ex causa necessaria potest minui: notat tamen Abbas *in d. c. jure* quòd si duo recipiantur ad eandem canoniam, multiplicetur ipso facto jus canoniæ, & sint duo canonici habentes jus canoniæ distinctum, etiam supra numerum determinatum canonicorum: quia cùm sit jus incorporale sola animi distinctione, seu voluntate multiplicari potest. Quòd si duo recipiantur ad eandem præbandam, quæ in temporalitate consistit, non valet receptio, nisi de facto fiat etiam divisio redituum.

21 Decretum tamen Concilii Turonensis, quod refertur *in d. c. majoribus*, & prohibet, ne una præbenda in duas dividatur, limitatur, quando adest rationabilis causa, quia tunc Episcopus potest eandem præbendam dividere in duas, si portio sufficiens sit ad honestam sustentationem utriusque præbendati; alioquin tenetur Episcopus reintegrare præbendam divisam, ut desumitur *ex c. vacante 26. h. t.* ubi habetur, quòd possit Episcopus dividere ex rationabili causa unam præbendam in duas, dummodo quælibet portio sit sufficiens ad honestam sustentationẽ, alioquin tenetur reintegrare præbendam divisam. Non tamen est necesse, ut præbendæ de novo erectæ sint æquales antiquis, habeántque æquales reditus, sed sufficit, si habeant sufficientes reditus pro sustentandis singulis beneficiatis, quia jure non improbatur inæqualitas præbendarum *argum. c. ult. de consuetud. in 6.* Quòd si post factam beneficii divisionem reditus non sufficiant pro honesta sustentatione, utriusque beneficiati, tenetur tunc Episcopus ex beneficiis, quæ vacaverint, integrare præbendas, adeo ut portio aliqua ex beneficiis pinguioribus, cùm vacaverint, adimatur, & tenuioribus adjiciatur.

22 Immò possunt etiam provisi, actionem instituere contra Episcopum ad integrandas præbendas: & interim tenetur Episcopus ex bonis Ecclesiæ, aut Capituli communibus, vel etiam ex reditibus suæ mensæ, si illegitimè beneficium divisit, providere novis beneficiatis. Regulariter tamen una præbenda, tametsi vacet, non est dividenda ad aliam integrandã, sed debet integra cõferri, prout statuitur *in c. cùm causâ 33. h. t.* ubi habetur, quòd ad integrandam unam præbendã non debeat alia rescindi: siquidẽ non debet unũ altare denudari, ut aliud vestiatur, neque debet uni subveniri cum gravi damno alterius, præsertim si præbenda non habeat pingues reditus, & superabundantes: alioquin si reditus haberet, qui superfluerent, seu non essent ita necessarii, posset pars redituum ab illa auferri vacante, & alteri præbendæ indigenti applicari, si ex bonis Ecclesiæ, vel Capituli communibus ei succurri non posset.

23 Cæterum si Ecclesia non habeat determinatum numerum canonicatuum, vel præbendarum, sed pro arbitrio Episcopi, vel Capituli, possint plures, vel pauciores canonici, aut beneficiati institui, vel præbendæ conferri, tunc mortuo uno præbendario, seu canonico, non vacat præbenda, vel canonicatus, sed extinguitur *ex c. ex parte 19. de concess. præbend.* quòd si novus canonicus recipiatur, vel instituatur, tunc novum jus ipsi confertur, quod iterum extinguitur mortuo canonico.

Secus contingit, quando Ecclesia habet determinatum numerum canonicorum, vel beneficiariorum, tunc uno mortuo vacat ejus canonicatus, in quo propterea alius succedit. Rursus quando numerus canonicorum est determinatus, possunt ii, ad quos pertinet electio canonicorum augere numerum eorundem, & etiam præbendarum, ut desumitur *ex d. c. ex parte de concess. præbend.* idque non obstante statuto de certo numero canonicorum instituendo, tametsi fuerit statutũ authoritate pontificia confirmatum: siquidem cum censeatur hæc confirmatio facta in favorem Capituli, potest hoc illi renunciare, ut notat Abbas *in d. c. num.* 10. asserens, solam confirmationem superioris non impedire, quò minus numerus canonicorum augeri possit. Ubi etiam notat Glossa: quòd quando Papa scribit pro aliquo eligendo, semper rescriptũ intelligendũ est juxta consuetudinem. 24

Limitatur tamen, nisi statutum de non augendo numero præbendarum fuerit eorundem canonicorum juramento firmatum: quia tunc numerus ob periculum perjurii non potest augeri, si tamen augmentum fieret, validum foret, siquidem actus contra juramentũ factus tenet, quamvis operans perjurium incurrat; quo pacto etiam matrimonium initum contra juramentum contrahentis valet, licèt contrahens, qui juravit, sit perjurus, multa enim facta tenent, quæ fieri prohibentur. 25

Rursus limitatur, si statutum fuerit à Papa confirmatum cum additione clausulæ, ut si in contrarium factum fuerit, non valeat: siquidem talis confirmatio censetur tunc facta in favorem Ecclesiæ, cui canonici renunciare non possunt, ut notat Garzia *p. 11. de benefic. c. 1, n. 10. & 12.* Tum quia quando Pontifex adjicit talem clausulam irritantem, supponitur declarare, tale statutum esse suum propriũ, ac proinde non posse ab inferioribus abrogari; debet tamen de tali voluntate Pontificis expressè constare. 26

Hinc ut beneficium ecclesiasticum validè, & licitè dividatur, requiritur primò justa, & rationabilis causa, quæ desumitur ex necessitate, & utilitate Ecclesiæ, ut si numerus canonicorum non sufficeret divino cultui; vel si muneri, vel obligationi beneficii secuta divisione non posset satisfieri, ut desumitur *ex c. vacante 26. h. t.* 27

Secundò requiritur etiam consensus capituli cathedralis *argum. c. novit. 4. de his, quæ fiunt à Prælat.* cùm enim per talem divisionem mutetur status Ecclesiæ, & divisio sit veluti quædam species alienationis, ideo non debet fieri, nisi ex consensu capituli cathedralis. 28

Tertiò debet hæc una præbenda, quæ in duas dividitur, sufficientes habere reditus pro congrua sustentatione, utriusque præbendati, ut desumitur *ex cap. vacante 26. h. t.* ubi dicitur, posse Episcopum ex rationabili causa unam præbendam in duas dividere, dummodo tamen quælibet portio sit sufficiens ad honestam sustentationem utriusque præbendati. 29

Quartò

30 Quartò ut Episcopus intendat eligere hos duos præbendatos ad duo jura, seu beneficia recens erecta, seu de novo creata, quia jus canoniæ, cùm sit spirituale est indivisibile, nec dividi potest; proinde Episcopus in tali divisione non debet intendere partitionem juris canoniæ, sed extinctionem totalem ejusdem juris spiritualis, & postea creationem duorum jurium; quorum neutri desint reditus pro congrua sustentatione beneficiati.

31 Beneficia ecclesiastica non solùm alterantur, mutantur, dividuntur; sed etiam nonnunquam supprimuntur, & omnino extinguuntur. Dicuntur beneficia per suppressionem desinere, & extingui, quando inter cæteras præbendas non ampliùs recensentur, neque conferuntur: verùm cùm beneficium fuerit institutum ad cultum divinum, non potest extingui, neque supprimi, nisi ob gravem causam, qualis generaliter est diminutio redituum Ecclesiæ, cùm non oporteat plures canonicos, seu ministros Ecclesiæ instituere, quàm ex ejus reditibus congruenter sustentari possint *c. ex parte 12. de constitut.* quia verò hæc causa potest esse temporanea, & perpetua; ita etiam suppressio beneficii nonnunquam ad tempus, & aliquando in perpetuum suscipitur. Non tamen supprimitur beneficium, nisi quando actualiter vacat. Quòd si beneficium sit manuale, sicut ex justa causa auferri potest, ita etiam ob fructuum tenuitatem supprimi ab iis, qui possunt illud auferre, seu habent in illud jurisdictionem.

32 Cæterum potestas supprimendi beneficia ecclesiastica inferiora competit Episcopo accedente consensu Capituli. Si tamē hæc cederent in bonum Episcopi, & capituli ratione bonorum communium, tunc solus Episcopus cùm Capitulo, non censeretur sufficiens ad supprimendum beneficium, quia in facto proprio non convenit authoritatem præstare; unde requireretur tunc authoritas Metropolitani, vel etiam accedendum esset ad Pontificem. Rursus non possunt beneficia juris patronatus supprimi, nisi accedente consensu Patroni, quia cùm supponatur fundator beneficii, æquum est, ut certior fiat, si tale beneficium alteretur, vel supprimatur, adeo ut etiam ipse consentiat ob justas causas, quæ tunc suppetunt. Quòd si dissentiat, ex justa, ac gravissima causa tunc etiam ipso patrono invito, potest beneficium supprimi, quia magnum Ecclesiæ emolumentum, seu bonum non debet impediri.

33 Præterea per extinctionem pereunt beneficia, quando ex alia causa, quàm ex defectu redituum omnino tolluntur, sive per authoritatem ecclesiasticam, sive per vim extrinsecam, illam ab hæreticis, occupantibus Ecclesias, & earum bona. Authoritate ecclesiastica extinguitur beneficium, quando vel improbatur ejus fundatio, vel subruitur ejus ædificium in alterius præjudicium ædificatum; vel quàndo ob delicta, & abusus beneficiatorum præbendæ, & proventus in alium usum convertuntur; vel quando necessitas, & evidens Ecclesiæ utilitas id suadet. Per vim illatam extinguitur beneficium quando per alterius violentiam detinentur bona ecclesiastica, vel omnino destruuntur.

An verò Episcopus, vel canonici possint aliquam dignitatem in Ecclesia cathedrali, vel collegiata supprimere, & extinguere. Respondetur posse, & id desumi *ex cap. cùm accessissent de constitut.* & tunc dicitur dignitas extincta, seu suppressa ut ampliùs non sit, quando ejus reditus ad usus aliorum canonicorum, vel clericorum destinantur, & tunc beneficiū semel suppressū non dicitur ampliùs vacare. Sin verò præbendæ sint ex bonis alterius fundatæ, ac institutæ, tunc sine consensū fundatoris, vel hæredis non supprimuntur, ut paulo superius innuimus. Neque potest Episcopus beneficium supprimere conjungendo ejus reditus mensæ suæ soli, vel etiam suæ mensæ, & illi canonicorum: siquidem id si fiat, declaratur irritum *in clement. si una de rebus ecclesʃ. non alienand.* ubi prohibetur talis suppressio beneficii.

34 Cæterum potest Episcopus reditus beneficii suppressi añectere alteri præbendæ, dignitati, Capellaniæ, vel beneficio; ut liquet *ex c. sicut unire de excess. Prælator.* ut etiam potest talia beneficia supprimere, ut ejus reditus perpetuò impendantur in usus fabricæ Ecclesiæ ejusdem, vel ad conservanda sarta tecta, ut desumitur *ex d. clement. si una.*

§. XV.

De litteris beneficialibus emanantibus à sede Apostolica.

SUnt litteræ beneficiales rescripta, quibus summus Pontifex concedit alicui facultatem conferendi beneficia; & quia solet Papà mandare alicui conferri beneficium in aliqua Ecclesia, ideo hujusmodi litteræ vocantur etiam mandata Apostolica. Cùm enim aliqui Episcopi olim abuterentur potestate conferendi beneficia, ac præferrent indignos dignis, cœperunt Romani Pontifices per diplomata pontificia ordinariis locorum præcipere, ut his, vel illis clericis beneficia vacantia, vel proximè vacatura conferrent: & hæ litteræ dicuntur propriè mandata Apostolica de providendo; vel etiam gratiæ expectativæ, de quibus amplè tractat Rebuffus *in concord. tit. de mandatis apostolicis,* ut etiam Petrus Gregor *in syntag. juris lib 17. c. 11.* ubi ait quòd inter genera distribuendorum, vel conferendorum beneficiorum unum sit præ cæteris usitatum, quo per diplomata pontificia, quæ vulgò mandata apostolica de providendo dicuntur, conferuntur beneficia: cùm igitur mandatum Apostolicum sit omne rescriptum, quo summus Pontifex mandat beneficium conferri alicui *c. mandatum de rescriptis & si capitulo de concess. præbend. in 6.* ideo tria recensentur genera harum litterarum Apostolicarum, aliæ enim sunt litteræ monitoriæ, aliæ præceptoriæ aliæ executoriæ, ut liquet *ex c. constitutus c. ex insinuatione c. Capitulum c. mandatum c. litteris de rescript.* siquidem primo consueverant Pontifices monere, & rogare Episcopos, ut idoneos ecclesiis clericos præficerent *c. cùm ex eo de elect. in 6. c. Episcopus de præbend.* & præsertim quos ad sacros ordines absque ullo beneficio promovissent.

Interdum consueverunt etiam certum cleri- 2

eum nominare, quem ob insignem morum, ac vitæ probitatem, ac singularem litteraturam, aut aliquod in Romanam Ecclesiam meritum, hoc præmio remunerandum esse justum existimabant *c. cùm dilectus de cleric. non resid.* Quòd si Ordinarii cunctarentur, & preces ac monita ægrè ferrent, immo etiam aliquando contemnerent, iterum Pontifex litteras ad eosdem dabat, ut designato clerico beneficium conferrent. Quòd si Ordinarii adhuc cunctarentur, & mandatis apostolicis non parerent; tunc tertiò litteras scribebat Pontifex, quibus certos destinabat executores, qui vel ipsos Ordinarios ad dandum beneficium adigerent, vel ipsimet beneficium conferrent, quapropter, dicuntur executores ad conferendum, Glossa *in c. si Capitulo de concess. prabend. in 6.* Dicuntur etiam Executores ad providendum. Ex his tribus generibus litterarum Apostolicarum duo prima non sunt ampliùs in usu, quia Pontifices nunc dant litteras de facto executorias, ut docet Panormitanus *in c. ex insinuatione.*

3 An verò hujusmodi litteræ Apostolicæ sint contra Canones, & Pontifices tunc relaxent canones, quando hujusmodi litteras concedunt. Plures affirmant, primò quia per talem usum ordo ecclesiasticus confunditur: siquidem Episcoporum libera jurisdictio, & authoritas non servatur, cùm eorum potestati in beneficiis conferendis multum detrahatur, ut notat Azorius *p.2 lib. 6. c. 32. q. 3.* Secundò quia inde datur occasio optandi mortem beneficiarii, ut alter loco ejusdem sufficiatur, ac ejus obtineat beneficium. Tertiò quia Episcopi clericos sibi subjectos distinctiùs, ac meliùs cognoscunt, quàm Papa, cùm ipsos præsentes habeant, ipsos alloquantur. Quartò quia clerici spe beneficii obtinendi Romam se conferunt, ut litteras apostolicas impetrent, quibus beneficia consequantur, & interim deserunt proprias Provincias, non serviunt propriis ecclesiis. Quintò quia hic usus videtur introductus fuisse, ut Romanus Pontifex beneficiariis imponeret pensiones.

4 Nihilominus præfata mandata apostolica fuerunt licitè introducta, & justis de causis, immo etiam ob utilitates Ecclesiarum, siquidem cùm Romanus Pontifex liberam habeat potestatem conferendi omnia beneficia *c. 2. de prabend. in 6.* & *clement. 2. ut lite pendente*, ideo nulli dubium, quin licitè possit conferre omnia beneficia in quacunque diœcesi, ac prævenire Ordinarios locorum. Tum quia Romanæ curiæ interest, ut summus Pontifex beneficia Ecclesiastica iis conferat, qui Romæ degunt, Romano Pontifici, & curiæ inserviunt, & de Ecclesia sunt benè meriti.

5 Præterea æquitas videbatur exigere, ut clerici pauperes, qui solent interdum ab Ordinariis locorum contemni, eorum auxilio destituti authoritate pontificia obtineant beneficia, quibus congruè, & honestè sustententur. Tum quia est æquitati consonum, ut homines litterati, & qui celebres sunt insigni doctrina, beneficia consequantur, cùm ipsi nonnunquam ab Ordinariis repellantur. Demum quia expediens itidem est, ut clerici sacris initiati ordinibus authoritate Romani Pontificis donentur aliquo beneficio ecclesiastico.

Mandata apostolica, quæ nunc expediuntur Romæ pro beneficiis vacantibus, sunt in pluribus differentiis. Alia enim dicuntur mandata *in forma pauperum*, seu in forma communi, quatenus paupertate in mandatis allegata alicui de beneficio providetur, & hæc mandata solent etiam dici *rescripta justitia*, quia æquum, & justum est, ut pauperi clerico ad ordines promoto conferatur beneficium gratis, & liberaliter. Alia dicuntur mandata, seu rescripta *gratia*, per quæ beneficia conferuntur nulla facta mentione paupertatis, & hæc dicuntur mandata *in forma dignum*, in quibus rescribitur, ut beneficium alicui conferatur, si post diligens examen idoneus fuerit deprehensus. Alia dicuntur mandata *in forma gratiosa*, quæ provisum dignum, ac idoneum esse ad beneficium supponunt. Alia dicuntur mandata, quæ vocantur, *si alteri, si neutri, si nulli*. Alia quæ dicuntur *si rationi congruit*. 6

Solent hæc mandata Pontificia ita inscribi, ut statim appareat, in quo sint genere. Mandata quæ dantur in forma pauperum, dicuntur illa, quæ conceduntur à Papa juxta eam formulam, ob quam causa pauperum solet ad ordinarios scribi: eadem ratione dicuntur etiam literæ datæ in forma communi, eò quia Papa consueverit illas dare causâ clerici pauperis, ac indigentis. Dicuntur etiam litteræ secundùm Apostolum; quia earum initium est tale *cum secundùm Apostolum* quaten⁹ qui altari inservit debet de altari vivere. 7

Litteræ, quæ dantur in forma *dignum* sunt illæ, quas Papa scribit ad locorum Ordinarios, vel executores à se constitutos, quibus præcipit, ut clerico ob generis nobilitatem, vel insignem doctrinam, ac vitæ probitatem, vel ob merita in Ecclesiam beneficium conferatur: hujusmodi literæ incipiunt *dignum* eò quia magis dignũ sit, ut talibus beneficium vacans detur, & jus ad primum vacatarum beneficiũ detur: solet tamen Pontifex in hisce literis præcipere ut doctrina examinetur. 8

Litteræ quæ inscribuntur *rationi congruit*, seu habent tale initium, tunc dantur, quando aliquis Papæ supplicem libellum obtulerat, ut sibi beneficium aliquod daretur; & Pontifex ejus precibus annuerat: sed antequam Pontificium diploma subscriptum tradidisset, Papa è vita decessit. Hinc Pontifex succedens solet eandem gratiam concedere: & ad ordinarios, vel executores scribens, incipit illis verbis *rationi congruit*, nimirum ut executioni mandetur gratia à prædecessore Pontifice facta clerico.

Quæ inscribuntur *si alteri* tunc dantur, quando inter duos lite suborta de beneficio ecclesiastico, alter illorum impetrat à Papa literas, ut sibi beneficium conferatur ea conditione, si alteri litiganti jus in beneficio quæsitum non sit; & hæ literæ hâc de causa dicuntur *si alteri*. 9

Sin verò duobus litigantibus, tertius à Papa impetret literas ea conditione, si neutri litiganti jus competat, ipsi beneficium detur; tunc dicitur obtinuisse literas *si neutri*. Sin verò tres de beneficio litigent; & alius literas impetrat à Papa; ut si nulli litigantium jus sit in beneficio acquisitum, eidem conferatur, dicuntur hæ literæ 10

si nul-

si nulli. Unde hæ literæ dantur super beneficio litigioso: quòd si litigiosum non fuerit, nullum sortiuntur effectum: ut nec etiam quando jus est alteri acquisitum.

12 In hisce mandatis Apostolicis ea omnia comprehenduntur beneficia, quæ in jure communi nominatim non reperiuntur excepta *c. mandatum de rescript.* Excipiuntur autem. Primò dignitates electivæ *c. cùm illis de præbend. in 6.* Secundò beneficia obligata Patronis laicis *c. dilectis de jure patronatus.* Tertiò beneficia, quibus est annexa cura animarum post literas datas à Papa *clement. ult. de rescript.* & *clem. 1. de præbend.* Quartò beneficia jam ante suppressa, & extincta *c. cum accessissent de constitut.* Quintò beneficia pertinentia ad mensam Episcopi, vel alterius Prælati, & cui sunt unita, & conjuncta *Clemen. 1. §. quadam de excessib. Prælat.* Sextò beneficia, quæ potestati Papæ reservantur, & quæ affecta esse dicuntur, ut ea nullus alius inferior Papâ conferre possit; eò quia juri Papæ adstricta sint, ac ejus potestati obnoxia, & alligata. Septimò beneficia ante literas à Papa datas alteri copulata, & annexa, ne jus alteri acquisitum auferatur. Octavò beneficium monoculum, quod est unum tantum in aliqua Ecclesia, vel civitate, & jus illud conferendi pertinet ad Ordinarium loci, vel ad alterum: tunc cum Ordinarius non possit aliud beneficium simile conferre; non censetur verisimile, quòd Papa per clausulam generalem velit privare Ordinarium tali jure; nisi expresse, ac nominatim id asseratur: quia illud verbum generale *quodcunque illud sit* in jure intelligitur de pluribus, non de uno tantùm beneficio.

13 Generales beneficiorum conditiones non sunt in mandatis Apostolicis exprimendæ, quia tacitè subintelliguntur, sicut illa clausula: *si preces veritate nitantur*: Hinc si Papa conferri mandet beneficium clerico; intelliguntur tacitè subesse in mandato hæ conditiones: si nullo sit canonico impedimento, ac vinculo adstrictus; si nullo sit crimine maculatus; si legitimo thoro natus sit; si sufficienti sit literatura instructus, si idoneus, ac dignus sit: cum enim jura ipsa has exigant conditiones *c. cum adeo de rescriptis* semper præsupponuntur. Neque est necesse, ut exprimatur ordo ecclesiasticus, quem beneficia requirunt *c. si pro clericis de præbend.* & Glossa ibidem: quia sufficit si post beneficium obtentum Mandatarius suscipiat ordinem intra tempus ipso jure sancitum, quem beneficium expostulat: unde non est necesse, ut illo ordine sit initiatus eo tempore, quo literæ dantur à Papa. Sin verò qui mandatum Apostolicum de providendo petit, beneficium jam obtinuerit, debet hujus beneficii priùs obtenti fieri mentio, ut liquet *ex cap. cum teneamus. 6. h. t.* ubi Alexander III. rescribit; quòd quando Papa mandat, ut provideatur alicui de beneficio, tunc si ille habet beneficium sufficiens, vel in litteris non fiat mentio, vel non potest ei provideri sine scandalo, non debet tale mandatum executioni dari; quia Papa, non censetur, velle ut adimpleatur rescriptum, si ejus mandatum sine scandalo impleri non possit *c. si quando §. de rescript.* Ratio verò cur debeat necessariò fieri mentio beneficii priùs obtenti est, quia Papa non solet mandare, ut clerico habenti sufficiens beneficium aliud conferatur, nisi id exprimat, quapropter si de illo in litteris provisionis non fiat mentio censetur gratia esse subreptitiè impetrata. Immo exprimendum est beneficium etiam tenue, tam in petitione beneficii, seu supplicatione, quàm in rescripto, seu mandato pontificio: siquidem rescriptum adaptatur petitioni, & ex illo colligi debet, quòd in supplicatione facta fuerit mentio beneficii, licet exigui, & tenuis, ut desumitur *ex c. si proponente 42. de rescript.*

Quòd si dicas, in *c. is, cui 19. in 6.* tantùm præcipi, ut fiat mentio de beneficio sufficiente pro congrua sustentatione, proinde si beneficium sit tenue, & insufficiens pro congrua sustentatione non videtur necesse, quòd de ipso fiat mentio. Contra est, quia *in c. penult. de rescript.* & *c. si motu 23. h. t. in 6.* expresse statuitur, ut in supplicatione fiat mentio de beneficio etiam modico priùs obtento: & quia *in d. c. is, cui* non dicitur, quòd non sit necesse facere mentionem de beneficio non sufficiente ad congruam sustentationem; rata, & firma habenda est decisio posteriorum canonum asserentium, esse faciendam mentionem cujuscunque beneficii etiam tenuis priùs obtenti. Neque obstat, quòd modicum in jure pro nihilo habeatur, & jura persæpe, statuant, ut mentio fiat de beneficio sufficiente ad congruam sustentationem: quia tunc in jure modicum pro nihilo habetur, quando non exprimitur in jure, ut de ipso mentio fiat: jura autem in casu nostro statuunt, ut expressa mentio fiat etiam de beneficio tenui, & insufficiente ad congruam sustentationem priùs obtento, quia habens beneficium aliquod ecclesiasticum non potest simul cum illo, jure communi, aliud obtinere, nisi ex pontificia dispensatione, adeo ut, quando simplex beneficium ad clericum honestè sustentandum non sufficit, requiratur saltem authoritas Episcopi, ut cum illo possit aliud obtinere, dummodo alterutrum non sit sufficiens, & utrumque simul sit sufficiens, & non abundet superfluitate, & utrumque assiduam non postulet beneficiarii præsentiam. 14

Quòd si beneficium sit alicui collatum motu proprio Papæ, & non ad petitionem alterius, tunc rescriptum censetur validū, tametsi in illo nulla fiat mentio prioris beneficii, quia Papa censetur tunc dispensare super pluralitate beneficiorum, debet tamen in rescripto exprimi clausula de motu proprio, ut statuitur *in c. si motu 23. h. t. in 6.* ubi dicitur, quòd quando Papa habenti beneficium confert aliud motu proprio nulla facta mentione de primo, gratia valet: & cognoscitur, contulisse motu proprio, tunc quando hoc exprimitur in litteris. 15

Sin verò Papa conferat ad petitionem alterius talem gratiam, seu rescriptum, si in eo non fiat mentio beneficii obtenti, tametsi tenue, & modicum sit, gratia est subreptitia, & nulla. Est enim discrimen inter gratiam concessam à Papa motu proprio expresso in rescripto, & ad peti- 16

petitionem alterius, quia cum sit motu proprio, tunc gratia procedit ex mera Papæ liberalitate, nec in ea potest beneficiatus de ambitione, vel subreptione notari, quia cùm sit facta proprio motu Pontificis, præsumitur, quòd tametsi Pontifex veritatis esset conscius, adhuc gratiam illam concederet. & tunc non refert qualia, & quot sint beneficia à proviso jam antea obtenta, quia clausula *motûs proprii* tollit subreptionem collationis, sive curata beneficia obtenta sint, sive simplicia, sive unum, sive plura: tametsi per hoc non censeatur dispensatum quoad retentionem beneficiorum, ut desumitur *ex c. si non potest 21. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd, quando providetur, ut quis possit habere aliquod beneficium non obstante, quòd aliud obtineat, non tamen est dispensatum, ut duo beneficia habeat, seu retineat; sed solùm quòd gratia facta valeat, & non sit subreptitia. Siquidem *motus proprius* tollit vitium subreptionis ob tacitam veritatem exprimendam necessariò, sive gratia sit concessa motu proprio Papæ, sive alterius superioris.

17 Videtur enim clausula *motûs proprii* magis convenire Episcopis, cùm exactiorem habeant, ac magis distinctam clericorum cognitionem suæ diœcesis, tunc enim per talem clausulam subreptio ob taciturnitatem veritatis faciliùs excluditur, licèt non tollatur obreptio ob falsitatis expressionem, sicut nec per clausulam motûs proprii tollitur inhabilitas personæ impetrantis; neque inducitur dispensatio super impedimentis ipsius: neque supplet defectum intentionis rescribentis; quia si de illa constet, eidem standum est, ut notat Glossa *in clement. 4. V. validam in fin.* Exprimenda tamen est clausula motûs proprii in rescriptis præsertim Papæ, quia cùm motus proprius negationem includat, scilicet Papam nullius precibus motum concedere ex se, & propria liberalitate beneficium, non potest hæc negatio aliter probari, quàm per litteras Papæ id asserentis. Hinc si clausula motûs proprii non exprimatur in pontificiis rescriptis, hæc nihil operantur.

18 Sunt etiam aliæ conditiones necessariò exprimendæ in supplicatione in ordine ad litteras beneficiales obtiendas. Primò debet in supplicatione beneficii exprimi, an beneficium illud sit curatum, quia sub communi nomine beneficii in mandatis apostolicis non comprehenduntur beneficia curata *c. cum in illis 16. in princ. h. t. in 6.* ubi dicitur, quòd quando Papa mandat aliquem provideri de Personatu, Dignitate, vel aliis beneficiis quibuscunque, non intelligitur de curatis, nisi mentionem faciat de habentibus curam animarum: neque intelligitur de beneficiis, ad quæ per electionem solent assumi, nisi fiat expressa mentio, idque confirmat Tridentinum *sess. 7. c. 3. de refor.*

19 Secundò debet etiam necessariò exprimi in specie beneficium impetratum esse juris patronatûs, quia Papa non præsumitur, velle patronis præjudicare.

20 Tertiò debet etiam fieri mentio de jure, quod habet ad aliud beneficium, seu an habeat jus ad rem sine jure in re, ut declaratur *in c. ad audientiam 2. c. in nostra de rescript.* idque etiam procedit, si jus habeat ad beneficium, eò quia sit electus, vel nominatus à Patrono, vel à collegio canonicorum receptus absque præbenda, ut primò vacaturam præbendam accipiat, vel sit ei scienti beneficium collatum, in quod tamen nondum consenserit; idque procedit, si alias litteras apostolicas priores quis impetraverit, quibus præceptum fuerit, ut Ordinarius beneficium primò vacaturum ipsi conferat.

Quartò debet etiam exprimere, si sit beneficium Ecclesiæ cathedralis, quia non venit nomine beneficii in rescriptis ambitiosis, ut desumitur *ex c. quamvis 4. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd litteræ super obtinendis beneficiis debeant strictè interpretari, eò quia sint ambitiosæ, & odiosæ, & Papa mandans, quòd quis provideatur de beneficio in aliqua Ecclesia civitatis, vel diœcesis, non intelligitur in Ecclesia cathedrali, licèt aliàs sub nomine ecclesiarum civitatis intelligatur cathedralis. 21

Quintò si mandatarius se se in beneficium, vel Ecclesiam intruserit, aut eam per vim obtinuerit, aut ex beneficio fructus aliquos per vim receperit, vel alium de beneficio, vel Ecclesia dejecerit, debet necessariò mentionem facere de singulis eorum, immo ad id jure compellitur, ut notat Joannes Selua *p. 3. q. 11. n. 6.* siquidem qui se se in beneficium intrusit, difficiliùs illud impetraret, si id exprimeret. 22

Sextò quoad patrimonium, quod clericus habet idoneum ad congruam sustentationem, an exprimendum sit? quamvis nonnulli asserant satis esse, si fiat mentio patrimonii, ratione cujus est quis ad ordines promotus, nihilominus alii meliùs apud Azorium *p. 2. lib. 6. c. 33. q. 8.* distinguunt; si enim mandatarius impetrat litteras, quæ dicuntur justitiæ, & quæ conceduntur à Papa in forma Pauperum, seu causâ clerici indigentis, tunc jure compellitur mentionm facere de patrimonio, alioquin litteræ impetratæ censentur subreptitiæ, eò quia non creditur, quòd Papa clerico habenti idoneum patrimonium det litteras ad ordinarios in forma pauperum, cùm hujusmodi litteræ nonnisi ob clerici paupertatem dari soleant. Sin verò clericus impetret litteras, quæ gratiæ vocantur, tunc nullo jure compellitur mentionem facere de tali patrimonio ad congruam sustentationem idoneo, quia litteræ gratuitò, & liberaliter tunc à Papa conceduntur, ut notat Rebuffus *in prax. benef. p. 1. tit. de rescript. gratia, & justitiæ. num. 32.* & id procedit non solùm de jure communi, verùm etiam ex usu, & praxi Romanæ curiæ. Idque etiam procedit de pensione ecclesiastica, quam mandatarius priùs obtinuit, & quidem idoneam ad vitæ sustentationem. Si verò non habeat talem pensionem in perpetuum, seu ad dies vitæ, sed solùm ad certum tempus; tunc nullo jure cogitur mentionem de illa facere sive pensionarius impetret litteras gratiæ, sive justitiæ: ratio est, quia annuus proventus ad certum duntaxat tempus non habetur pro patrimonio ad congruam vitæ sustentationem. 23

Septimò debet exprimi, si beneficium exigat 24

gat residentiam, quia ex consuetudine beneficia simplicia residentiam non exigunt.

25 Octavò si beneficium sit electivum, quia non censetur Papa velle juri eorum derogare, ad quos electio pertinet.

26 Nonò exprimi etiam debet, si beneficium impetratum sit alteri conjunctum, idque etiam si in rescripto apposita sit clausula motûs proprii, quia Papa non præsumitur velle jura unionis dissolvere, nisi fortassis unum non principaliter, & per se, sed tantum accessoriè esset alteri unitum, quia tunc sufficeret mentionem facere de principali, quia accessorium se habet ad illud consecutivè.

27 Decimò exprimendus est etiam modus, quo beneficium vacavit per obitum, vel per resignationem *c. susceptum 6. de rescript.*

28 Undecimò exprimenda est etiam ætas mandatarii, adeo ut, quando Papa litteras concedit, quibus præcipit, ut Ordinarius, vel Executor à se constitutus det clerico beneficium, mandatarius debeat eo tempore habere ætatem, quam beneficium expostulat, ut desumitur *ex c. si eo tempore de rescript. in 6.* ubi habetur: si eo tempore, quo tibi de beneficiorum cura, vel sine cura mandavimus provideri ad obtinendum curatum beneficium, idoneam non habebas ætatem, tibi licèt nunc legitimæ effectus sis ætatis, authoritate litterarum hujusmodis cùm tempore datæ ipsarum adhuc non esses idoneus, de beneficio curam animarum habente nequaquam poteris provideri. Beneficium autem sine cura, cum ad id sufficientem ætatem haberes, per eas litteras licitè poteris obtinere.

29 An verò ut mandatum apostolicum ratum habeatur, debeat clericus esse capax beneficii eo tempore, quo litteræ datæ à Papa impetrantur: an verò sufficiat si capax sit beneficii, tunc quando erit vacaturum, non conveniunt juris periti, Glossa, Bald. Lappus, Archidiaconus, & alii *in c. si in eo tempore de rescript. in 6.* censent, Mandatarium debere esse capacem tunc quando à Papa impetrantur datæ litteræ, eò quia jura id exigant præsertim *in c. postulasti de rescript. & d. c. si eo tempore.* Alii è converso censent, sufficere si mandatarius sit tunc beneficii capax cùm dies vacationis inciderit, & eo tempore, quò beneficium est conferendum, præ cæteris adhærent huic sententiæ Joan. Monach. Ancharanus, Felinus, & alii, & moventur ex eò quia *in c. ei qui providere de prabend. in 6.* habeatur. Ei cui provideri mandatur simpliciter de præbenda proximè vacatura, sacerdotalis præbenda conferri non potest, si nondum in ætate tali existat, ut possit ad sacerdotium promoveri, sed aliam expectare debebit. Alii volunt, mandatarium debere esse capacem utroque tempore, scilicet quo litteræ impetrantur à Papa, & quando beneficium vacans ei conceditur, idque probant, quia ut habetur *in c. si eo tempore* necesse est, ut mandatarius sit capax beneficii tempore, quo impetrantur litteræ; *in c. ei cui* dicitur, quòd debeat esse capax tempore, quo vacans beneficium confertur.

30 In hac opinionum varietate videtur probabiliùs, non esse necesse, mandatarium tunc esse capacem beneficii, quando mandatum Apostolicum datur, si hoc mandatum detur de beneficio vacaturo, quia *in c. ei cui* expressè dicitur, quòd præbenda sacerdotalis conferri non possit, si mandatarius nondum in tali sit ætate, quam poscit sacerdotium, ut notat Azorius *p. 2. lib. 6. c. 33. q. 10.* quòd si vi dati mandati mandatarius acquirit jus expectandi aliam præbendam, eò quia nondum habeat ætatem, sequitur, quòd non sit necesse, ut sit capax beneficii, quo tempore litteras impetrat à Papa, seu accipit mandatum Apostolicum. Rursus præcitati textus *in c. si eo tempore, & in c. ei cui* possunt rectè concordari, quia in *c. si eo tempore*, sermo est de mandato apostolico, quod datur de beneficio jam eo tempore vacante, vel de mandato, quod datur absolutè, & simpliciter non expresso tempore, præsenti, aut futuro: vel de mandato, quod datur de beneficio jam vacante, vel in subsidium illius, vel de beneficio proximè vacaturo, & tunc necesse est, ut mandatarius sit capax beneficii tempore impetrati mandati, adeo ut illam ætatem habere debeat, quam beneficium jure deposcit: ex quo persæpe contingit, ut beneficium, cui est annexa animarum cura mandatarius non possit obtinere; bene tamen beneficium simplex. At *in c. ei cui* sermo est de mandato apostolico directo ad beneficia proximè vacatura; proinde sufficit, ut mandatarius sit tunc capax beneficii, quando hoc vacat, & ei confertur, non verò quo tempore litteras impetrat, necesse est, habeat legitimam ætatem

Duodecimò debet etiam exprimi qualitas beneficii non solùm, quod quis à Papa supplici petitione impetrat, sed etiam qualitas beneficii, quod mandatarius priùs obtinuit; quia cùm beneficium assiduam beneficiarii præsentiam in Ecclesia exigat, vel curam habeat animarum sibi annexam, vel sit dignitate præditum, debent omnes hæ qualitates exprimi. Immò Abbas censet etiam, has qualitates esse exprimendas in mandatis apostolicis motu proprio datis, adeo ut si reticeantur litteræ vitientur, ac irritentur, non quia motus proprius subreptionem non excludat; sed quia voluntas Papæ tunc non constat *argum. ex c. cùm illis, & c. si cui de præbend. in 6.* Tum quia *motus proprius* non confirmat gratiam contra voluntatem concedentis, nec cùm detrimento juris alteri quæsiti: adeo ut non valeat gratia Pontificis etiam motu proprio confirmata, si beneficium pertineat ad patronum laicum, & nulla fiat mentio juris patronatus. 31

Quòd verò debeant etiam exprimi qualitates beneficii, quod mandatarius habet, ut si sit præpositura, vel Decanatus, probat etiam Abbas *in c. postulâsti de rescript.* quia si mandatarius petat, ut juris rigore laxato liceat sibi secundum habere beneficium simul cum primo, tunc necesse est, ut exprimat primi beneficii conditiones, ut si clericus habens præposituram, vel decanatum impetret à Papa facultatem habendi aliud beneficium cum præpositura, vel decanatu, si mentionem non fecerit de cura animarum adnexa Decanatui, vel Præposituræ impetratio non sortietur suum valorem, quia in 32

 esse

erant duo impedimenta primo beneficio jam obtento, scilicet dignitas, & cura animarum: proinde sublato uno impedimento adhuc aliud remanet, ut desumitur *ex c. ex tuarum de authoritate, & usu pallii;* Sin verò clericus non impetret juris relaxationem, sed simpliciter secundum beneficium, tunc non conveniunt juris periti: Glossa enim *in clement.* 1. *de præbend.* censet, opus non esse facere mentionem de conditione primi beneficii obtenti, sed sufficere, si fiat mentio generalis de primo beneficio. Calderinus autem *in c. in nostra de rescript.* docet, necessarium adhuc esse, mentionem facere de conditionibus primi beneficii obtenti, quia si hæ exprimantur in supplicatione, possunt Papam avocare à dando mandato de conferendo secundo beneficio; vel saltem possunt reddere difficiliorem impetrationem secundi beneficii, & hæc opinio mihi videtur probabilior, quia si Papa primi beneficii conditiones cognovisset, secundum fortassis non concessisset.

§. XIV.

Quomodo litteræ beneficiales, seu mandata Apostolica debeant interpretari.

1 Conveniunt juris pontificii periti, quòd litteræ beneficiales debeant strictè interpretari eò quia derogent juri communi, & dispensationem exigant; vel etiam aliis ordinariis collatoribus præjudicent, ut generatim habetur in rescriptis gratiæ, in quibus conceditur gratia obtinendi beneficium etiam in alterius præjudicium, ut tradit Glossa *fin. recepta in c. olim.* 16. *de V.S.* ubi dicitur, quòd privilegium Principis ita sit interpretandum, ut non multum lædat jus tertii. Hoc idem etiam desumitur *ex c. is cui* 19. *h.t. in* 6. ubi Bonifacius VIII. rescribit, quòd quando Papa dat facultatem alicui executori conferendi beneficium personæ idoneæ, non potest illud conferre habenti aliud beneficiū, tametsi simplex, sed sufficiens ad congruam vitæ sustentationem; eò quia beneficiatus, dum retinet primum beneficium, non est persona idonea, cùm secundùm jus commune, non possit idem clericus duo beneficia retinere, si eorum quodlibet habeat sufficientes reditus pro congrua sustentatione, ut notat Glossa *hic V. non potest*, siquidem de jure communi habens beneficium sufficiens non potest aliud obtinere primo retento: secus si prius beneficium non sit sufficiens, tunc potest clerico aliud dari. Rursus *in d. c. is cui* 19. habetur, quòd si in litteris ponatur, ut provideat de beneficio etiā habenti aliud, tunc si illud est unicum, & non habet curam animarum, debet providere, secus si illi sit annexa cura animarum, quia nomine beneficii in hac materia odiosa, & stricti juris non comprehenditur curatum.

2 Quòd si in litteris dicatur, ut provideat de beneficio habenti plura, non extenditur, nisi ad duo sine cura, quia pluralis locutio est contenta numero duorum *ex regul. jur.* 40. *in* 6. cùm duo igitur beneficia constituant pluralem numerū, non debet tunc intelligi pluralitas, nisi de duobus beneficiis, quia cum hæc pluralitas odiosa sit, debet restringi, proinde non extendi ultra duo beneficia.

Præterea ipsum beneficium Principis, seu gratia, quæ ab ipso conceditur, ita debet interpretari, ut non extendatur ad id, quod adversatur dispositioni juris communis; quia cùm jus commune sit favorabile, quæ illi adversantur censenda sunt odiosa; proinde nonnisi strictam secum trahunt interpretationem: qua ratione si concedatur alicui facultas conferendi beneficia, debet intelligi concessa juxta dispositionem juris communis prohibentis, ut habenti unum beneficium sufficiens non conferatur aliud etiam simplex: proinde facultas, quæ alicui conceditur conferendi beneficium debet intelligi de beneficio conferendo clericis non habentibus aliud beneficium sufficiens, nisi in litteris beneficialibus aliud speciatim exprimatur.

Ex eo autem, quòd potestas, quæ alicui conceditur conferendi beneficia sit stricti juris, sequitur, quòd non se extendat ad dispensandum super pluralitate beneficiorum: siquidem facultas conferendi beneficia, & facultas dispensandi super pluralitate beneficiorum sunt diversæ, à quibus propterea non fit illatio: seu ex eo, quòd concedatur una facultas, non infertur concessa etiam alia, quia quæ sunt stricti juris non sunt amplianda ad distincta, sed restringenda ad illud unum, quod exprimunt. Quo pacto litteræ beneficiales Apostolicæ non includunt beneficium reservatum, si de reservatione non est facta mentio Calder. *cons.* 230. *in princ.* ubi loquitur de reservatione generali respectu plurium beneficiorum reservatorum: quia non præsumitur, quòd Papa velit tollere à se disposita, & ordinata: idque etiam procedit, quando concurrunt plures generales reservationes, ut quia quis est scriptor Apostolicus, & Capellanus, & similia, quia de omnibus est facienda mentio, alias litteræ non sortiuntur suum valorem; idque verum est, sive reservatio sit præter, sive contra jus, quia litteræ non includunt reservatum, si non est facta de ipso mentio, ut notat Cald. *in d. cons.* 230. *V. item licèt prædicta.* Quamobrem litteræ ad beneficia sunt strictè interpretandæ *c. quamvis de præbend. in* 6. In litteris tamen super permutatione beneficiorum, quia non sunt ambitiosæ, nec odiosæ, sed potiùs de justitia, cessat in illis ratio, quæ militat in aliis litteris super provisione beneficiorum, ut tradit Calder. *cons.* 293.

Rursus si alicui concedatur facultas conferendi alteri beneficium, qui aliud jam habet beneficium, tunc potest conferri etiam habenti personatum non curatum, quia excipitur tantùm beneficium curatum, tametsi aliàs dignitas, & personatus non curatus æquiparentur quoad pluralitatem, quæ est odiosa: facultas autem providendi beneficium, si juri communi non repugnet, nec alteri tertio præjudicet, non est odiosa, proinde neque restringenda plus, quam verba sonant. Tum quia si Papa voluisset idem statuere de dignitatibus, ac personatibus non curatis, id expressisset. Tum quia canones prohibent specialiter, ne curatis alia beneficia conferan-

ferantur, eò quia teneantur semper residere in propria Ecclesia.

6 Neque ex eo, quòd facultas conferendi beneficia concessa Prælato inferiori à summo Pontifice sit gratia, seu beneficium Papæ, inde sequitur, quòd sit laxæ interpretationis, eò quia decet principem liberalitas. Nam tunc tantùm hæc facultas concessa à Principe conferendi beneficia est laxè interpretanda, quando agitur de solo præjudicio ipsius concedentis, quod ex tali concessione ipsi gignitur, ut si Papa deleget alicui potestatem conferendi beneficia vacantia in mensibus papalibus, quorum collatio propterea ad ipsum Papam tantùm spectat, debet tunc concessa potestas laxè interpretari, ut comprehendat etiam beneficia curata. Non ita si concessa potestas conferendi beneficia tendat in grave præjudicium tertii, quia tunc est odiosa, proinde est strictè interpretanda, præsertim si præjudicet aliis collationibus, quia Pontifex non censetur velle, ut gratia alicui facta cedat in grave præjudicium tertii, ut desumitur *ex l. 2. §. merito ff. ne quid in loco publico*, ubi dicitur, quòd Princeps ita soleat permittere aliquod fieri in publico, ut sine injuria cujusquam fiat: hinc Glossa *in c. tuorum 5. V. permittat de authorit. & usu pallii*, docet, quòd quamvis Papa det alicui privilegium, non tamen intendit, nec vult, ut illo utatur in præjudicium tertii, quia mens Principis concedentis gratiam aliquam talis est, ut intendat tantùm favere, & non nocere; proinde favor unius non debet esse in præjudicium alterius.

7 Sunt tamen, qui distinguentes dispensationem super pluralitate beneficiorum ab ipsa facultate dispensandi dicunt, ipsam dispensationem super pluralitate beneficiorum esse strictæ interpretationis, cùm exorbitet à jure communi, proinde volunt esse odiosam, quia dispensatio principaliter, & directè tendit ad relaxandum jus commune eximendo aliquem ab ejus obligatione: secus facultatem ipsam dispensandi, & concessam à Papa Prælato inferiori dicunt esse laxè interpretandam: quia tametsi remotè, & immediatè, seu mediante dispensatione tendat in præjudicium, & relaxationem juris communis, nihilominus directè, & principaliter, tantùm afficit favore, & beneficio illum, cui conceditur: hinc concludunt, quòd cum quoad principale, & directum intentum contineat gratiam, & favorem Principis, debeat latè interpretari, eò quia in omni re attendi debeat principale dispositum *l. si quis 4. l. roganti 11. in princ. ff. de re cred.*

8 Verùm quamvis regulariter facultas ipsa dispensandi, ut distincta ab ipsa dispensatione sit latè interpretanda, si præcisè consideretur, ut concessa à Principe ex mera gratia, & favore erga illum, cui talis facultas conceditur; nihilominus non ita est laxè interpretanda, si versetur circa materiam, seu objectum, quod præjudicet tertio, tunc enim magis attendendum est odiū rei, quæ conceditur, quàm favor personæ, cui est gratia concessa, proinde debet strictè interpretari, quoties præjudicat tertio, ut tradit Felinus *in c. postulasti 13. num. 11. de rescript.* Quod vel maximè procedit, si gratia concessa præjudicet valdè ipsi Ecclesiæ, cujusmodi est pluralitas beneficiorum: quia quoties plura beneficia, quæ deberent pluribus conferri, uni tantùm conferuntur, minuitur numerus clericorum, proinde etiam cultus divinus non sine gravi Ecclesiæ præjudicio.

Hinc etiam litteræ beneficiales à Papa impetratæ sunt strictè interpretandæ, ut statuitur *in c. quamvis 4. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd quando Papa scribit alicui Prælato, ut provideat Petro usque ad certam summam, ut usque ad centum aureos, Prælatus non potest providere de hac suma in pensione super beneficio, nisi in litteris fiat expressa mentio de pensione; sed debet providere de beneficio, quia beneficialis est latissimè interpretanda. Litteræ tamen super obtinendis beneficiis debent strictè interpretari, quia sunt ambitiosæ, & odiosæ, quia assignatio pensionis est odiosa, & exorbitans à jure communi, cùm Pensionarius non intituletur, neque teneatur ad residentiam, siquidem pensiones possunt etiam laicis concedi, ideo propriè pensio non est beneficium ecclesiasticū, neque in litteris beneficialibus comprehenditur nomine beneficiorum, quapropter litteræ beneficiales super beneficiis obtinendis, cùm sint strictè interpretandæ, non debent extendi ad pensiones, quæ non comprehenduntur nomine beneficiorum. 9

Rursus *in eod. cap. quamvis 4.* habetur, quòd si Papa mandet, quòd quis provideatur de beneficio in aliqua Ecclesia civitatis, vel diœcesis, non intelligitur, quòd debeat providere de beneficio in Ecclesia cathedrali, quamvis aliàs nomine Ecclesiarum civitatis intelligatur etiam cathedralis. Secus si Papa mandet aliquem provideri de beneficio in aliqua Ecclesiarum Provinciæ, tunc intelligitur etiam in Ecclesia cathedrali, & metropolitana. Non enim est inusitatum, ut etiam in materia strictæ interpretationis species una, vel pars præcipua ita usurpetur, ut sub communi nomine totius non comprehendatur, quamvis sit pars, & quidem præcipua ejusdem totius; quo pacto licèt Episcopus sit præcipuus clericorū, non tamen sub nomine clericorum comprehenditur Episcopus, ut neque nomine diœcesis ipsa civitas, quæ est sedes episcopalis, ut desumitur *ex c. Rodulphus 35. de rescript.* 10

Hinc si Papa mandet, conferri beneficium in diœcesi Salisburgensi, non potest conferri Salisburgi, seu in ipsa civitate Archiepiscopali, quia in materia strictæ interpretationis nomine diœcesis non comprehenditur civitas episcopalis, ut notat Glossa *in c. accepimus 13. V. in majore Ecclesia de atat. & qualitat.* Præterea quamvis Ecclesia cathedralis sit caput omnium Ecclesiarum diœcesis, nihilominus in rescriptis impetratis ad beneficia obtinenda, cùm sit materia odiosa nomine Ecclesiarum civitatis, & etiam diœcesis non intelligitur Ecclesia cathedralis, quia ob ejus dignitatem excipitur ab aliis. Secus si mandetur alicui provideri in aliqua Ecclesia Provinciæ, tunc comprehenduntur omnes Ecclesiæ etiam cathedrales, immo & ipsa metropoli- 11

politana totius Provinciæ: siquidem Metropolitana principaliter comprehenditur nomine Provinciæ.

12 Attendi tamen in hoc debet stylus curiæ, quia vix sufficiens ratio diversitatis potest assignari, cur sub nomine Ecclesiarum Provinciæ comprehendantur omnes Ecclesiæ cathedrales ejusdem Provinciæ, & etiam ipsa Metropolitana, ut habetur *in c. quamvis* §. *quamquam*: & nihilominus sub nomine Ecclesiarum civitatis, aut diœcesis non comprehendatur ipsa Ecclesia cathedralis: non enim alia hujus discriminis ratio videtur posse assignari, nisi voluntas Papæ declarata per stylum curiæ. Et sicut in materia odiosa verba sumuntur strictè, ita in materia pœnali, quia & ipsa odiosa est, sunt strictè interpretanda, adeo ut in dubio sumi debeant in significatione stricta: quo pacto in interdicto hoc vocabulum *populus*; in dubio accipi debet strictè; secus in materia favorabili sumitur in laxa significatione, adeo ut populus non solùm incolas omnes sæculares comprehendat, sed etiam clericos, & religiosos *argum. §. plebs autem instit. de jure natur. gentium.* ubi asseritur, quòd appellatione populi significentur universi cives, comprehensis etiam Patritiis, & Senatoribus.

13 Rursus vocabulum *clericus* in materia favorabili comprehendit omnes clericos etiam Episcopum, immo & religiosos, ac novitios: secus in materia odiosa, non extenditur ad Episcopum, neque ad religiosos, aut Novitios, nisi aliud ex verbis dispositionis, aut adnexis circumstantiis appareat, vel nisi fraus, aut elusio dispositionis sequi possit, quia tunc etiam in materia odiosa interpretatio fit amplior, ut desumitur *ex c. si civitas 17. de sentent. excommun. in 6.* ut notat Pirinch *lib. 3. tit. 5. sect. 7.*

14 Quamobrem non solùm litteræ beneficiales, sed etiam ipsa vocabula in iisdem, si versentur circa materiam odiosam, debent strictè interpretari, eò quia derogant juri communi, quod tamen limitatur, nisi gratia motu proprio Papæ concedatur: quia tunc cum ipse Papa ex mera liberalitate, & motu proprio relaxet jura; collatio beneficii suscipit ampliationem juxta *c. si motu 23. h. t.* ubi dicitur quòd quando Papa habenti unum beneficium confert aliud motu proprio nulla facta mentione de primo, gratia valet, eò quia careat omni suspicione ambitionis: & cognoscitur contulisse motu proprio, tunc quando hoc exprimitur in litteris.

15 Quando verò Papa confert ad petitionem alicujus si non fiat mentio beneficii obtenti, licèt modicum sit, gratia censetur subreptitia. Hinc è contra quando gratia conceditur ad petitionem alterius, debet strictè interpretari; adeo ut etiam ipsa gratia motu proprio concessa non extendatur ultra intentionem concedentis, & probabiliter præsumptam, nec ultra verborum proprietatem juxta communem acceptionem, adeo ut motus proprius ut notat Glossa *in clement. 2. V. directas* non ampliet gratiam, nec vim verborum; sed tantùm extendat verba, prout propriè ipsorum significatio patitur; hinc *in c. si pluribus 24. h. t. in 6.* habetur, quòd si vacent simul plura beneficia nulli de jure debita, & Papa conferat uni beneficium in genere, si illud contulit motu proprio, intelligitur de pinguiori; sin verò sint æqualia, datur optio beneficiato eligendi intra decendium, quod magis libuerit: si non motu proprio, sed ad petitionem, intelligitur quod est minoris valoris: & si sint æqualia, is ad quem de jure spectabat conferre, debet intra decendium eligere; & si non eligat devoluitur electio ad alium.

Cæterum cum dicitur, quòd si præbenda aliqua in genere motu proprio concedatur debeat illa eligi, quæ majoris est valoris, non sumitur de majori valore quoad æstimationem rei secundum se; sed ratione redituum, qui ex re illa percipiuntur: siquidem clericis, quibus beneficia conferuntur, soli reditus debentur, cùm res ipsæ alienari prohibeantur: unde supervacanea esset præbendarum æstimatio, si clericus ex re magnæ æstimationis paucos, vel nullos haberet reditus, ut notat Anchar. *hic not. 2.* cæterum in obligatione generis regulariter debetur quod est minus. 16

Quòd si Papa motu proprio expresso in litteris mandat conferri alicui beneficium mille florenorum, tunc talis provisio est latè interpretanda ob exclusam suspicionem obreptionis; adeo ut si tunc unicum beneficium non habeat nisi 500. florenos ex annuo proventu, eidem possint conferri alia beneficia, donec compleatur numerus mille florenorum: non tamen hæc beneficia debent esse curata, neque de jure incompatibilia, quia ut superius diximus, beneficia curata, & incompatibilia exigentia continuam residentiam non comprehenduntur nomine generico beneficiorum: unde si in litteris non fiat expressa mentio de beneficiis curatis, tametsi motu proprio concedantur, non tamen sunt litteræ ita interpretandæ, ut comprehendant etiam beneficia curata, quia Pontifex nisi id speciatim exprimat, non præsumitur velle derogare juri communi quoad beneficia curata non expressa. 17

Cæterum litteræ, quæ dantur motu proprio expresso sunt laxe interpretandæ, eò quia sint favorabiles, & excludant omnem suspicionem obreptionis: quamvis provisio beneficii videatur fieri in præjudicium tertii, seu Episcopi, ad quem aliàs pertineret tale beneficium conferre, quia cùm Papa sit Episcopus totius Ecclesiæ catholicæ, proinde Ordinarius collator omnium beneficiorum in tota universali Ecclesia, ideo si conferat beneficia utitur jure suo, & nullum inde fit præjudicium Episcopis, qui dependent à Papa, cui subordinantur etiam quoad collationem beneficiorum. Ut in præcedentibus diximus, seclusis concordatis potest Papa omnia beneficia conferre tum jure concursus, tum jure præventionis, & devolutionis, quinimo recipiens beneficiū à Papa est cæteris præferendus, ut desumitur *ex c. si à sede 21. h. t.* ubi dicitur quòd quando Papa, vel ejus Legatus confert beneficium uni, & Ordinarius alteri eodem die, adeo ut non possit constare de prioritate collationis, tunc sit potior conditio possidentis, & si neuter possidet, præfertur electus à Papa, vel Legato propter ampliorem prærogativā, quod 18

tamen ita debet intelligi, ut ante provisionem Papæ non sit tertio jus acquisitum in beneficio in re, vel ad rem: & licèt Papa posset derogare utrique juri ex plenitudine potestatis ob causam rationabilem, non tamen de potestate ordinaria solet derogare.

19 Præterea si Papa scribat ad inferiorem Prælatum, ut alicui provideat de beneficio in aliqua Ecclesia, intelligitur tantùm de beneficio simplici, non verò de dignitate, vel rectoria, ut desumitur *ex c. cùm olim 38. b. t.* quia intentio mandantis est attendenda, & servanda, quia litteræ beneficiales, quæ obtinentur ad preces alterius, cùm sint ambitiosæ, debent restringi, ac strictè interpretari. Præterea quia non omnis qui censetur idoneus ad beneficium simplex, dignus habendus est ad dignitatem, vel personatum, aut beneficium curatum: siquidem major industria, doctrina, habilitas, & morum probitas requiritur ad beneficium, cui sit annexa cura animarum, quàm ad beneficium simplex.

20 Quapropter in litteris beneficialibus, quæ conceduntur ad preces alterius, & sine expressione certæ qualitatis, non intelliguntur beneficia curata, & dignitates, non quia hujusmodi beneficia non contineantur sub communi nomine ecclesiastici beneficii; sed ex defectu intentionis ex parte Papæ concedentis, quia intentio Pontificis non præsumitur extendi ad talia beneficia curata, ut notat Garzia *p. 1. de benefic. c. 6. n. 49. & sequent.* Quòd si Papa mandet, ut aliquibus in Ecclesia aliqua provideatur de dignitatibus, personatibus, vel aliis beneficiis quibuscunque nullâ factâ mentione de cura animarum, non possunt ex vi talis mandati eisdem provideri beneficia, vel dignitates, quibus annexa sit animarum cura, & desumitur *ex c. cùm illis 16. b. t. in 6.* ubi expressè habetur, quòd quando Papa mandat aliquem provideri de personatu, dignitate, vel aliis quibuscunque beneficiis non intelligitur de curatis, nisi expressam mentionem faciat de habentibus curam animarum: neque intelligitur de beneficiis ad quæ per electionem solent assumi, nisi fiat expressa mentio.

21 Rursus, quia collatio, præsentatio, institutio maximè differunt, si Papa mandet provideri de beneficio spectante ad collationem alicujus, non extenditur mandatum ad beneficium spectans ad præsentationem, vel institutionem, nec è contra, quia debet de natura sua restringi. Item si mandet provideri de beneficio spectante ad collationem, vel præsentationem aliquorum, non extenditur ad beneficium spectans ad collationem, vel præsentationem alterius illorum, nisi addatur clausula: *communiter, vel divisim.* Secus si mandetur provideri de beneficio spectante ad collationem unius non extenditur, ad beneficium spectans ad collationem plurium. Ubi Glossa notat, quòd in gratiis apostolicis, ut in exspectativis beneficiorum, & dignitatum non intelliguntur beneficia curata, tametsi ponantur verba generalia. Item quod nec sub nomine provisionis, & dispositionis intelligatur electio, nisi addatur electiva. Ratio est quia cùm hujusmodi rescripta beneficialia sint odiosa, & per eorundem concessionem adimatur facultas eligendi iis, ad quos pertinet illa conferre, vel eligere, ideo sub generali vocabulo beneficii, aut dignitatis pertinentis ad quorumcunque provisionem, aut dispositionem non comprehenditur beneficium, aut dignitas electiva, præsertim si Prælaturæ sint majoris dignitatis, nisi in rescripto specialiter exprimantur, quia Papa non præsumitur per suum rescriptum velle esse gravamini toti collegio, ad quod jure communi pertinet electio. Neque intelliguntur beneficia curata, nisi specialiter etiam exprimantur.

22 Rursus quia sub nomine provisionis, & dispositionis non intelligitur præsentatio, non comprehenditur hæc nomine provisionis. Rursus præsentatio, collatio, & institutio in materia stricta, & odiosa differunt. Nec nomine unius potest alia intelligi. Præsentatio enim est electio personæ; & per hanc non acquiritur jus; sed tantùm quòd patronus non possit variare. Institutio est confirmatio: collatio est quando pleno jure diœcesanus providet, unde quamvis in jure communi, confundantur, nihilominus propriè distinguuntur, & in materia odiosa una ratio non comprehendit alteram. Et quamvis verbum generale additum speciei ampliet speciem, cui additur quoad ejus significationem, non tamen illam includit in materia odiosa, & strictæ interpretationis, quo pacto verbum generale dispositionis non includit electionem, nec præsentationem, nec institutionem, cùm sint quasi species diversæ.

23 Mandatum Papæ ut provideant Petro de beneficio pertinente ad collationem Capituli, non extenditur ad beneficia, quæ canonicus aliquis ut singularis solet conferre, ut etiam si beneficium spectet ad Capitulum, & præbenda ad singularem canonicum non extenditur mandatum, nisi in hoc exprimatur clausula *communiter, vel divisim c. cum in illis eod. in 6.* potest enim collatio beneficiorum tripliciter ad canonicos pertinere. Primò conjunctim, & capitulariter, adeo ut collatio beneficii spectet ad totum Capitulum simul, & ei sit beneficium conferendũ, in quem major pars Capituli consenserit.

24 Secundò, ut unus ex canonicis conferat, sed authoritate Capituli, ideo ut canonicus agat nomine Capituli, & hæc consuetudo adhuc viget in pluribus ecclesiis Germaniæ, in quibus singuli canonici unus post alterum secundùm ordinem antiquitatis in certis mensibus pertinentibus ad Capitulum vacantia beneficia, vel etiam canonicatus conferunt nomine, & authoritate Capituli, & hic modus conferendi vulgo turnus dicitur, & canonici hoc pacto eligentes vocantur turnarii.

25 Tertiò si jus conferendi beneficium sit annexum certo officio, dignitati, vel præbendæ canonicali, & tunc singuli canonici singulariter conferunt, & non quasi vice Capituli. Quando collatio beneficii fit priori modo, debet major pars Capituli consentire in eum, cui confertur beneficium. Quando verò unus tantùm nomine, & authoritate Capituli confert beneficium, tunc perinde est, ac si totum Capitulum

pitulum consentiret, cùm elector tunc repræsentet totum Capitulum; proinde mandatum de providendo factum Capitulo includit etiam gerentem vices illius, cui mandatur.

26 Quòd si Papa mandet alicui provideri de præbenda non sacerdotali, non potest eidem ex vi talis mandati conferri præbenda sacerdotalis, tametsi ipse vellet sacerdotalem habere, quia rescripta Pontificis debent executioni mandari juxta intentionem concedentis, & desumitur *ex c. cui de non 27. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd mandata Papæ non sint extendenda ad alios casus, quàm ad expressos: & ideo cùm mandatur alicui provideri de præbenda non sacerdotali, non potest provideri de sacerdotali etiam volenti. Item si mandetur provideri de integra præbenda non potest provideri de dimidia etiam volenti. Item si mandatum sit de præbenda certi valoris, non potest intelligi de minori, nec de ipsa provideri etiam volenti: unde Glossa hic addit, quod si in provisione dicatur simpliciter provideatur de præbenda non possit dari dimidia, quia quæ mandabatur, censebatur integra: ratio est, quia mandatum in forma specifica impleri debet, neque ad aliud potest extendi, quam exprimat mandatum etiam parte consentente juxta *l. diligenter. 5. ff. mandati.*

27 Neque obstat, quòd forma præscripta in mandato sit in commodum impetrantis; quia licèt id verum sit, non tamen potest, qui mandatum impetravit huic suo commodo renunciare, si per talem renunciationem debeat mandatum in alia forma, quàm in illo expimatur, mandari executioni; quia excedere fines mandati est aliud agere, non verò mandatum exequi, ut desumitur ex *d. l. diligenter.*

28 In contrarium videntur tamen obstare aliquot regulæ juris, præsertim *regul. 100. digest.* quâ dicitur: *In eo quod plus est, semper inest & minus. Regul. 35. in 6. Plus semper in se continet, quod est minus. Regul. 53. in 6. cui licet quod plus est, licet utique quod est minus:* ergo cui mandatur conferri præbenda integra, si consentiat, is poterit accipere mediam tantùm præbendam; quia medietas continetur in toto, cujus est pars: hinc si Papa mandet alicui conferri præbendam centum aureorum; potest is cui providendum est beneficium, si contentus sit, accipere præbendam quinquaginta aureorum: siquidem cui majus conceditur, etiam minus concessum esse videtur, præsertim quando minus est pars majoris expresse concessi *c. Ex parte 27. de Decimis.* sed respondent Decius *in reg. non debet 21. num. 5.* Dynus *in cit. Regul. 35. num. 6.* apud Piring. *lib. 3. tit. 5. sect. 7. §. 4. num. 267.* Præfatas regulas tantùm habere locum, quando plus, & minus sunt ejusdem speciei; seu id quod est minus ut species, seu ut pars continetur in eo, quod est majus: non ita quando quod minus est, se habet ad majus non ut pars, seu species ejusdem; sed ut species distincta, & ut quid separatum; ut in casu nostro; præbenda enim quinquaginta aureorum non continetur ut pars in præbenda centum aureorum; quia sunt duæ præbendæ omnino distinctæ, & separatæ; idque ex eo evincitur, quia totum non potest existere sine sua parte, quam includit; quia sublata parte non manet ampliùs idem totum, quoad totam suam integritatem: sed sublata præbenda quinquaginta aureorum, vel extincta; adhuc præbenda centum aureorum subsistit, ac manet cum tota sua integritate; ex quo clarè infertur, unam præbendam non esse partem alterius, nec formaliter, nec virtualiter: & quia præbenda minor nec etiam est ejusdem speciei cum majore: quia illæ præbendæ dicuntur esse ejusdem speciei, quæ eandem continent redituum quantitatem; & eodem modo qualificantur; adeout sint beneficia simplicia, vel curata; omnia beneficia simplicia habentia easdem qualitates, & eandem quantitatem redituum sunt ejusdem speciei: non ita beneficium simplex est ejusdem speciei cum beneficio curato; cùm non qualificetur eodem modo.

Cum igitur beneficium minus sit in diversa specie à majore; non habet locum à majore quantitate ad minorem: sed potiùs tunc subintrat alia regula, quòd in mandatis, & literis beneficialibus non possit fieri extensio à casu expresso ad non expressum, eò quia hujusmodi literæ sint strictæ interpretationis, & non possint excedi fines mandati, ne quidem ob identitatem, vel etiam majoritatem rationis; sed forma actûs est specificè servanda, ut notat Decius *in d. reg. Non debet num. 7.* Exemplum prioris membri distinctionis scilicet, quando quod minus est continetur velut species, aut pars in majore est in *cap. ex parte 27. de Decimis*: cum novalia sint veluti species quædam decimarum; ideo si Papa concedat religiosis, ut ex terris parochianorum integras decimas percipiant, non detracta quarta parte Episcopali; id intelligitur etiam de novalibus. Exemplum secundi membri, scilicet si quod minus est, sit quasi species diversa, & non contenta in majore, habetur *in l. solemni 61. §. ult ff. de judic.* ubi dicitur, quòd Judex constitutus ad causas criminales, non potest cognoscere causas civiles, seu pecuniarias, quamvis sint majores istis. 29

Ex eo quòd literæ beneficiales sint strictæ interpretationis, sequitur, quòd sub mandato generali providendi alicui de beneficio ecclesiastico non comprehendatur canonicatus, nec præbenda Episcopalis, ut desumitur *ex c. cum in Ecclesia 25. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd quando Papa habenti beneficium confert aliud motu proprio, quando ex consuetudine Episcopus habet præbendam canonicalem in Capitulo; si quis provideatur de præbenda primò vacatura, & interim moriatur Episcopus, non intelligitur providendus de illa præbenda, quia Papa non intendit privare successorem Episcopum; neque augere numerum canonicorum, neque intendit derogare consuetudini. Ut enim notat Glossa ibidem, Papa derogat consuetudini, per quam præbenda ad collationem alterius pertinebat; & non derogat per suum mandatum consuetudini, per quam præbenda debetur alteri. 30

Hinc

31 Hinc infertur valere consuetudinem, ut in aliqua Ecclesia major sit numerus præbendarum canonicalium, quàm sit numerus canonicorum: siquidem una, vel plures præbendæ assignantur Episcopo, vel Rectori, aut Cantori, qui in numero non comprehenduntur canonicorum: è converso potest etiam statuto, vel consuetudine induci, ut plures sint canonici, quàm præbendæ; quia potest quis esse canonicus absque præbenda canonicali.

32 Potest etiam Episcopus nonnunquam habere præbendam canonicalem, imò & suffragium in Capitulo, quamvis canonicus non sit; sed solùm habeatur ut canonicus.

33 Quando verò Papa, vel ejus Legatus de latere scribit super provisione clericorum quorumlibet; non intelligitur, quòd clericis debeant provideri de Xenodochiis, Leprosariis, Eleemosynariis, seu Hospitalibus, tametsi jura spiritualia sint iisdem annexa, cujusmodi sunt Ecclesiæ, capellæ, decimæ, cœmeteria, ac jura funerandi, nisi id in literis speciatim exprimatur: quia loca pia non sunt deputata, ut sint beneficia clericis in titulum conferenda; sed in alios pios usus, juxta eorum fundationem, ac institutionẽ sunt eorum reditus dispensandi, ut habetur *in Clement. 2. de Relig. Dom.* adeout absque expressa licentia Papæ non possint talium locorum reditus in alios usus expendi, quàm juxta eorundem fundationem, & institutionem.

34 Tum quia, præfata loca pia non comprehenduntur nomine beneficiorum in literis beneficialibus, vel mandatis apostolicis expressorum, quamvis loca illa fuerint authoritate Episcopi erecta, nisi fortassis dentur in titulum, & conferantur in perpetuum. Rursus ut vigore mandati apostolici hæc loca conferri possint alicui clerico, non sufficit clausula generalis, ut provideatur alicui de beneficio ecclesiastico, *cujuscunque sit conditionis, & qualitatis*; sed debet de iisdem fieri expressa mentio, adeout nominentur talia Xenodochia, seu Leprosaria, vel Hospitalia.

35 Idque procedit, etiamsi literæ beneficiales emanent motu proprio; quia motus proprius non ampliat gratiam, neque vim verborum, sed tantùm excludit subreptionem, ac suspicionem fraudis in eo, ad quem literæ beneficiales diriguntur, ut notat Glossa *hic V. directas.* Imò si hospitali, vel alteri pio loco Episcopi authoritate ædificato accessoriè sit annexa Ecclesia, vel capella, adeout locus pius sit principalis; non potest tunc talis Ecclesia, vel capella conferri in titulum; quia accessorium sequitur naturam sui principalis: & sicut locus ille pius, qui est principalis, non potest in titulum conferri; ita neque quod est eidem accessoriè annexum.

36 Secus si Hospitale esset accessoriè annexum alicui Ecclesiæ, vel capellæ, tunc Ecclesia, vel capella posset in titulum conferri, quia principale non trahitur ab accessorio: omnia enim beneficia, quib⁹ accessoriè uniuntur hospitalia, vel alia loca pia, possunt in titulum conferri. Quòd si hospitale ita esset conjunctum cum Ecclesia, ut cum eadem constitueret principale coalescens æquè principaliter ex hospitali, & Ecclesia; tunc quoad hospitale haberet locum dispositio, quæ habetur *in d.c. per litteras 2. in clement. h.t.* ubi dicitur, quòd quando Papa, vel Legatus scribit, ut provideant clericum, non intelligitur de Xenodochiis, eleemosynariis, hospitalibus, etiamsi habeant Capellas, decimas, aut alia spiritualia jura, nisi hoc in litteris speciatim exprimatur, unde in tali casu, neque Ecclesia, neque Capella comprehenderetur in litteris beneficialibus, quia tunc Ecclesia se habet per modum unius cum hospitali, cum quo constituit quid unum principale: & in materia odiosa nomine beneficii non veniunt hospitalia, & alia loca pia, nec per clausulam generalem, nisi de iisdem fiat expressa mentio. Imò id etiam procederet, quamvis ignoraretur, quodnam ex illis esset principale, ecclesiáne, vel hospitale? quia impetrans tunc deberet fundare, ac probare suam intentionem.

Demum quando Papa scribit, ut quis provideatur de beneficio spectante ad collationem Episcopi, si ex negligentia Episcopi beneficium devolutum fuit ad Capitulum, de eo non poterit provideri, quia Papa per suum mandatum tantùm intendit gravare, seu obligare Episcopum, & non Capitulum, quod non intendit jure conferendi ob negligentiam Episcopi ad ipsum devoluto privare; proinde mandatum Papæ non extenditur ab Episcopo ad Capitulum, si hoc non sit expressum in eodem mandato, & hoc procedit, etiamsi jus conferendi tale beneficium devolutum sit ad alium præter Capitulum, quia est utrinque par ratio: quòd si ex negligentia Capituli, vel alterius jus conferendi beneficium fuit devolutum ad Episcopum, vel Papam, de illo poterit provideri: nam si beneficium originaliter pertinebat ad Episcopum, & fuit devolutum ad Papam, potest de ipso provideri; sed si ad alios inferiores, & per devolutionem ad Episcopum, & deinde ad Papam, non potest.

§. XVII.

De usu, & effectu litterarum beneficialium.

Certum est, gratiam Principis, suum statim sortiri valorem, ac à Principe est concessa per verbum illud *placet*, vel *fiat, ut petitur*, vel per aliud æquivalens, sive subscriptum supplicationi, sive voce prolatum etiam absque ulla scriptura, adeo ut in foro conscientiæ possit quis tutè uti tali gratia, eò quia per consensum, seu concessionem Principis est perfecta, omnémque suam vim sortitur, proinde potest is, cui est concessa, eadem uti: est enim concessio gratiæ quædam quasi donatio, & de ratione donationis est, ut in se sit perfecta statim ac fit, etiam nullo donationis instrumento confecto; quia ad hanc plus non requiritur, quàm ex parte donantis, vel concedentis gratiam, ut velit eam concedere supposita potestate concedendi, vel donandi, & ex parte illius, cui fit donatio, vel concessio gratiæ, ut eam petat, & acceptet, 1

acceptet, unde si Princeps gratiam concedat, & hæc acceptetur ab eo, cui conceditur, gratia est perfecta, & secundùm se sortitur omnem suam vim, & valorem in foro conscientiæ. Secus in foro externo ad faciendam probationem intra, vel extra judicium, debet hujusmodi gratia reduci in scripturam, seu requiritur, ut litteræ super tali gratia concessa sint expeditæ, ut notat Garzia *p. 4. c. 2. num. 11.* & desumitur *ex c. instituta 6.* Idque procedit spectato jure communi canonico, quia ex stylo, & praxi curiæ Romanæ ad omnes provisiones, & gratias beneficiales, quæ fiunt à sede apostolica per collationem, vel per confirmationem, vel unionem, aut dispensationem super retinendis beneficiis, vel alio modo, requiritur, ut litteræ sint expeditæ; nec antea censentur validæ; quapropter, qui absque litteris apostolicis possessionem apprehenderet cujuscunque beneficii, vel Prælaturæ, haberetur pro intruso, nec faceret fructus suos; immo etiam inhabilis redderetur ad beneficia obtinenda; & litteræ tunc dicuntur expeditæ, quando sunt plumbatæ, seu quando illis est appensum plumbeum sigillum Papæ, ut notat Garzia *p. 4. c. 2. num. ult.*

2 Præterea *ex regul. 53. cancellariæ apostol.* pontificiæ dispensationes nulli suffragantur antequam super iis litteræ apostolicæ sint confectæ, quod tamen solùm intelligitur quoad forum externum, in quo non proceditur secundùm dispensationes antequam litteræ sint expeditæ: siquidem in foro conscientiæ gratiæ dispensationum valent, tametsi litteræ nondum sint expeditæ: quapropter *in d. regul. 53. cancellar.* non dicitur, quòd dispensatio non valeat litteris non expeditis; sed quòd non suffragetur ei, cui fuit gratia concessa, antequam litteræ apostolicæ super eadem sint confectæ. Postquam verò litteræ apostolicæ sunt expeditæ, tunc gratiæ dispensationum in foro externo suffragantur à tempore concessionis, & non tantùm à tempore expeditionis litterarum, tametsi Papa, qui gratiam dispensationis concessit, decesserit, & litteræ expeditæ sint nomine successoris, ut notat Cochier *in cit. regul. 53. cancell.*

3 Hinc quamvis in foro conscientiæ posset quis uti gratiâ dispensationis, si certo sciat, eam à Pontifice concessam esse, tamesi litteræ super tali dispensatione nondum sint expeditæ; nihilominus in foro externo posset talis puniri, si nondum obtinuerit litteras dispensationis, quas possit exhibere. Hoc idem etiam procedit de litteris quibus conceditur jurisdictio judicibus delegatis, & de illis, quæ diriguntur ad Executores, quia non tantùm debent expeditæ esse antequam inchoetur judicium, sed etiam debent iisdem esse intimatæ, ac præsentatæ; alioquin judicium, si inchoaretur post concessam delegationem, & ante expeditionem, & præsentationem litterarum, nullius esset valoris: quia exercitium jurisdictionis non acquiritur ante præsentationem litterarum authenticarum, ut habetur *in regul. 25. cancellar. de non judicando* neque sufficeret Protocollum scriptum manu Notarii, vel ab eo transumptum, quia est necessaria præsentatio litterarum originalium, & authenticarum, ut notat Garzia *pag. 6. cap. 2. num. 16.*

Hinc liquet, litteras beneficiales in foro externo non sortiri suum valorem, nec vim habere, nisi postquam fuerint plumbatæ, & expeditæ, ac præsentatæ in forma authentica. 4

An verò, ut mandatum apostolicum ratum sit, debeat clericus, cujus gratiâ Papa rescribit, capax esse beneficii quo tempore litteræ datæ à Papa impetrantur; an verò satis sit, si capax sit beneficii eo tempore, quo illud vacat, & illi confertur? Canonistæ non conveniunt, nonnulli inter quos Oldradus, Archidiaconus, Lappus *in c. si eo tempore de rescript. in 6.* docent mandatarium debere esse capacem eo tempore, quo à Papa datæ litteræ impetrantur, eò quia dicunt id esse constitutum in jure, ut *in d. c. si eo tempore de rescript. in 6.* & *in c. postulâsti eod. tit.* Alii asserunt, quòd si mandatarius clericus sit beneficii capax, cùm dies vacationis inciderit, & quo tempore beneficium est conferendum, sufficiat; ita censent Felinus, Anchar. Geminianus, qui nituntur argumento deducto *ex c. ei cui provideri 29. de præbend. in 6.* ubi dicitur, ei cui provideri mandatur simpliciter de præbenda proximè vacatura, sacerdotalis præbenda conferri non potest, si nondum in tali ætate existat, ut possit ad sacerdotium promoveri, sed aliam expectare debebit. Quando enim simpliciter mandatur, ut quis provideatur non potest provideri de præbenda sacerdotali, si non est in ætate ad suscipiendos ordines requisita, sed tenetur aliam expectare. Alii volunt, mandatarium esse capacem utroque tempore, scilicet & quo tempore litteræ impetrantur à Papa, & quando beneficium vacans ei conceditur, eò quia utrumque tempus in jure requiratur: siquidem *ex c. si eo tempore,* necesse est, ut Mandatarius sit capax tempore, quo impetrantur litteræ, & *in c. ei cui* requiritur, ut sit capax tempore, quo confertur vacans beneficium. 5

Verùm in hac opinionum diversitate mihi videtur probabilius, quod docent alii, non esse necesse mandatarium esse capacem beneficii eo tempore, quo datur mandatum apostolicum, si mandatum detur, quòd provideatur mandatarius de beneficio vacaturo; quia tunc non datur de beneficio absolutè, & simpliciter, quod vacet nunc, sed tantùm quod erit vacaturum: nam *in c. ei cui ad fin.* expressè dicitur, quòd præbenda non possit conferri, si nondum in ætate requisita existat, ut possit ad sacerdotium promoveri, sed tunc debet aliam expectare, donec possit ad sacerdotium promoveri: si igitur ex vi talis mandati mandatarius acquirit jus aliam expectandi præbendam, eò quia nondum ætatem habeat, inde infertur, non esse necesse, ut sit capax eo tempore, quo mandatum apostolicum fuit sibi indultum. 6

Præterea *in c. si eo tempore* sermo est de mandato apostolico, quod datur de beneficio jam eo tempore vacante, vel de mandato, quod datur absolutè, & simpliciter non expresso tempore præsente, vel futuro; vel de mandato, quod 7

quod datur de beneficio jam vacante, vel in subsidium illius, de beneficio proximè vacaturo, & tunc quomodocunque detur mandatum, requiritur, ut mandatarius tempore impetrati mandati sit capax beneficii; adeo ut eam debeat ætatem attigisse, quam beneficium jure exigit.
7 At *in c. ei cui* sermo est de mandato apostolico super beneficiis proximè vacaturis, & tunc sufficit, ut mandatarius sit capax beneficii, quo tempore illud vacabit; ac ei confertur; quamobrem non est necesse, ut, quo tempore litteras impetrat, legitimam attigerit ætatem, sed tempore quo vacaturum beneficium accipiet.

8 Quòd si dicas, litteras beneficiales datas à Papa in favorem illius; qui est excommunicationis, vel suspensionis, aut interdicti vinculo irretitus nullum sortiri valorem; proinde habendam esse rationem temporis; quo dantur litteræ. Contra est, quia necesse est ut is, cui litteræ apostolicæ conceduntur, sit omnino liber ab omni impedimento excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alioquin non esset subjectum capax: hinc Pontifex initio litterarum beneficialium solet ab hoc vinculo eos solvere, ad quos sua rescripta; & mandata dirigit.

Cæterum, quando plures impetrárunt di-
9 versa rescripta apostolica, seu mandata de providendo in eadem Ecclesia, is debet alteri præferri, qui prius habuit datam; ut desumitur *ex cap. cum qui 7. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd in beneficiis assequendis, consideratur data, & non præsentatio; vel receptio, & is præfertur aliis, qui priùs habuit datam: ubi juris pontificii periti notant, quòd ex collatione canonicatûs acquiritur jus etiam sine receptione in canonicum, quia per solam collationem; & acceptionem beneficii acquiritur in eo jus, tametsi quis nondum ejus possessionem apprehenderit, ut desumitur *ex c. si tibi 17. h. t. in 6.* ubi dicitur, quòd si Episcopus conferat beneficium alicui absenti, licèt hic non acquirat jus in beneficio, nisi illud ratum habeat; attamen Episcopus non potest alteri illud conferre, nisi notificet collationem priori, cui contulit, & det illi terminum consentiendi; & si non consentit, potest elapso tempore alteri conferre, & si non contulit, adhuc potest consensũ præstare, quamvis terminus sit elapsus; nec Episcopus potest illud alteri conferre: ergo is cui à Papa collatum est beneficium; vel canonicatus; habet jus canoniæ post acceptionem illius; tametsi nondum in canonicum sit receptus; adeo ut habeat jus reale in canonicatum; & præbendam, cum primum vacat canonicatus, cui annexa est præbenda; adeo ut si tunc conferretur alteri; ipso jure collatio esset irrita, & provisus posset illam vendicare à quolibet detentore: quia in juribus spiritualibus post quam sunt data, acquiritur jus, & dominium absque traditione: & hæc est ratio, cur in impetratione; vel collatione beneficiorum attendatur tempus datæ, & non tempus præsentationis litterarum, vel receptionis.

10 Tum quia non esset æquitati, ac rationi consonum, si is cui posteriùs collatus est canonicatus, citiùs præsentando litteras suas posteriùs impetratas posset eum prævenire, cui collatio priùs facta fuerat, cùm per talem collationem habuerit jus acquisitum in tali beneficio; quo non debet privari ex eo præcisè, quòd alius eum præveniat in præsentandis litteris.

11 Quando igitur collatio canonicatûs facta fuit duobus successivè à Papa, is præferendus est, qui litteras collationis priùs expeditas accepit: immo collatio posteà alteri facta non valet, tametsi is, priùs præsentet executori litteras suæ collationis posteriùs datas: siquidem unum ac idem beneficium, cùm non possit à duobus simul, & eodem tempore in titulum obtineri; ita nec possunt duo acquirere jus in illud, & quia is, qui litteras collationis priùs expeditas accepit, jus acquisivit in beneficium; non potest in illud alius acquirere jus alioquin duo possent eodem tempore obtinere idem beneficium in titulum: est enim *regula juris 54. in 6. qui prior est tempore, potior est jure.*

12 Quòd si Papa solùm successivè mandaret duobus provideri de canonicatu, vel alio beneficio in aliqua Ecclesia; ut Petro, & Joanni, tunc si Petrus priùs litteras impetret, in assecutione præbendæ præferendus est Joanni, qui postea litteras beneficiales impetravit, tametsi eas priùs præsentaverit: præterquam si eo tempore, quo litteræ à Petro priore impetrante sunt præsentatæ, collatio præbendæ jam facta fuerit Joanni; tunc enim præbenda relinquenda est Joanni, qui priùs litteras præsentavit, ut statuitur *in c. tibi 12. de rescript. in 6.* ubi dicitur: qui priùs impetrat admitti in canonicum, & præbendam primò vacaturam, præferendus est secundò impetranti, quamvis secundus priùs præsentaverit, ac fuerit receptus in canonicum: dummodo antequam vacet præbenda; prior præsentet, quia erat prior in data: immo etiamsi prior præsentet, postquam præbenda vacavit nondum collata secundo; si Executor primi fecerit processum; immo ante processum executoris etiamsi præbenda vacans fuerit secundò collata, primo debetur; si in primis litteris fuit positum decretum irritans quidquid in præjudicium primæ gratiæ fiat, dummodo in his non possit imputari dolus, vel notabilis negligentia primo.

13 Quòd si Papa mandet, ut provideant Petro de præbenda primò vacatura, & postea eundem recipiant in canonicum; si Petrus ita negligat primam præbendam petere, ut gratia expiret, non potest secundam petere, eò quia non sit canonicus: è contra verò si Papa conferat Petro jus canoniæ, & factus sit canonicus authoritate apostolica; & mandet canonicis, ut eidem conferant præbendam primò vacaturam, & Petrus fuit negligens in illa petenda; adhuc potest aliam petere: quia gratia non est extincta, & præfertur aliis (non tamen authoritate Pontificia exspectantibus) alioquin facta collatio aliis in præjudicium Petri nullum sortitur valorem: ubi Glossa notat, eum non esse redarguendum negligentiæ, qui non habet potestatem experiendi *c. ult. de elect. in antiquis*, & Judex debet judicare de negligentia arbitrio boni viri *c. cupientes de elect.* Quòd si ita fuit negligens, ut tamen præbenda nondum sit alteri

 collata

collata tunc potest illam petere *c. si tibi absenti eod. tit.*

14 Hinc si mandetur alicui simpliciter provideri de beneficio, id intelligitur de beneficio primò vacaturo, non de secundo: quia dispositio simpliciter facta est intelligenda de primo actu: quo pacto si Papa det alicui gratiam expectativam ad præbendam proximè vacaturam, & is eam petere negligat, ea gratia est extincta postquam præbenda est alteri collata; proinde etiam extinguitur mandatum executoris in ordine ad talem gratiam exequendam; ratio est, quia potestas executoris est accessoria ipsi gratiæ factæ à Principe, unde desinente gratia desinit, & ipsa potestas executoris, quia accessorium sequitur naturam, & conditionem sui principalis *c. si super 9. de offic. delegat. in 6.* Quòd si gratia facta alicui à Papa non expiret, tametsi Papa moriatur, adhuc possunt executores fungi suo officio: quia cum principale, seu gratia non expiret; neque potestas executorum, quæ est accessoria, intelligitur expirare, ut habetur *in d. c. si super*: sin verò expectans negligat petere præbendam sibi debitam; adhuc potest illam petere toto illo tempore, quo nondum est collata alteri.

15 Quòd si Papa concedat suo Legato facultatem acceptandi resignationem beneficiorum, & ea etiam conferendi: si Papa postea instituat aliquem canonicum Ecclesiæ legationis, & mandet executoribus deputatis, ut provideatur huic de præbenda primò vacatura: si vacet per resignationem, & interim Legatus illam conferat alteri, collatio legati non tenet, quia stat pro canonico creato à Papa; tametsi in mandatis nullam fecerit mentionem de potestate concessa Legato; quia sufficit decretum irritans quidquid attentatur contra decretum Papæ: quia agitur de lucro electi ab Episcopo, non de præjudicio Episcopi. Hinc notat Glossa, Legatum non Cardinalem sive missum, sive natum, non habere potestatem acceptandi resignationes, & conferendi beneficia, nisi ex speciali mandato: Legatum verò de latere, seu Cardinalem habere hanc potestatem ex sola generali delegatione.

16 Notat etiam ibidem Glossa, quòd decretum irritans; positum in reservatione liget etiam ignorantes, & quando agitur de præjudicio gratiæ concessæ alteri non esse necesse, quòd gratia eidem notificetur. Generatim collatio facta à Papa præfertur cæteris aliis collationibus, quia ut notat Glossa *in c. si postquam 13, h. t. in 6.* gratia per quam Papa confert alicui canonicatum sub expectatione præbendæ ligat manus Ordinarii collatoris; etiam ante scientiam ipsius, adeo ut alteri, etiam ignoranti, talem gratiam exspectativam priùs à Papa factam esse, conferri nequeat; & si conferatur collatio fit irrita: siquidem principalis effectus, quem intendit Papa est tunc irritare collationem factam ab alio, ut habetur *in d. c. si postquam* ubi dicitur, quòd quando Papa confert canonicatum alicui, & mandat provideri de præbenda primò vacatura, & nulli alii de jure debita; si canonici ignorantes mandatum conferant præbendam primò vacantem alteri ignoranti etiam mandatum pontificium, collatio non tenet; quia canonicus authoritate apostolica factus habet jus ad primam præbendã, quam justè potest petere, & non potest alteri conferri, licèt mandatum ignoret.

17 Idque procedit non solùm si Papa conferat alicui canonicatum sub exspectatione præbendæ proximè vacaturæ; sed etiam si præbenda illa jam vacet, quia difficiliùs Papa mandat alicui provideri de præbenda vacatura, quàm vacante: utroque enim casu si præbenda tunc vacans, vel proximè vacatura conferatur alteri etiam ab ignorantibus, gratiam esse priùs factam alicui, irrita est collatio.

18 Quòd si Ordinarius conferat beneficium reservatum per aliquod decretum sedis apostolicæ, & qui accipit, ignoret talem reservationem, & collationem factam à Papa alicui, & accepto secundo beneficio renunciat primo, quod fortè habebat incompatibile: si postquam scivit, fuisse reservatum, vel collatum à Papa statim dimittit secundum, tunc recuperat primum absque nova collatione. Hoc idem etiam possunt alii, qui ex data tali occasione renunciârunt; sed si difficultatem adhibeant in dimittendo secundo beneficio, non possunt ad primum reverti. Procedit casus tametsi Episcopus scienter contulerit secundum, quia sufficit ignorantia accipientis. Immo procedit etiam si legatus contulerit, quia collatio facta à Papa ligat manus aliis collatoribus etiam ignorantibus.

19 Sin verò Papa mandet Capitulo, ut conferat alicui præbendam, quæ vacat, & canonici alteri illam conferant, tunc collatio tenet; sed Capitulum tenetur acceptare præsentatum à Papa in canonicum, & providere de reditibus sufficientibus ad congruam vitæ sustentationem pro suo statu, donec aliam præbendam assequatur, ut liquet *ex cap. dilectus 27. h. t.* ubi Glossa notat, hic considerari tempus receptionis litterarum, & non datæ, quia pertinebat ad Capitulum statim conferre præbendam vacantem, proinde collatio facta tenet, & non proceditur contra Capitulum. Sin verò post receptionem litterarum Capitulum conferat beneficium, tunc proceditur contra ipsum, sed collatio tenet, nisi in mandato addita fuerit clausula, *si secus feceritis illud decernimus irritum c. inter cætera* & *cap. dilecto*, sed si Capitulum non posset conferre, tunc consideratur tempus datæ *c. eam te, & c. constitutus de rescript.* Secus si posset; quia talis electio quoad electum fuit canonica, non verò quoad canonicos.

20 Hinc juvat observare discrimen inter receptionem in canonicum, seu collationem canonicatûs factam alicui à Papa cùm mandato, ut ei provideatur de præbenda primò vacatura, & inter mandatum Papæ factum alicui collatori Ordinario, ut quis recipiatur in canonicum, vel ut eidem conferatur canonicatus: quia in priori casu afficitur præbenda vacans, vel vacatura, proinde collatio alteri facta non valet ut desumitur *ex c. postquam 13 h. t. in 6.* in posteriori verò casu per tale mandatum apostolicum quod Papa injungit collatori inferiori, ut conferat alicui canonicatum, vel præbendam, non afficitur

tur præbenda vacans, vel vacatura, proinde ejus collatio alteri facta tenet, quia per tale mandatum non tribuitur proviso jus in re seu in beneficio, antequam actu conferatur, hinc is, cui capitulum contulit canonicatum, vel præbendam vacantem contra mandatum Papæ, non jubetur removeri à beneficio, proinde collatio fuit valida: quia per tale mandatum indirectum Papæ, quo præcipit conferri Petro beneficium, & tacitè prohibet conferri alteri, non tollitur potestas ordinaria, quæ aliàs competit mandatario, proinde collatio alteri facta tenet, quamvis puniendus sit, eò quia spreverit mandatum apostolicum: secus si Papa directè mandaret collatori ordinario, ne certum beneficium conferat, tunc collatio facta ab ordinario non sortiretur suum valorem, quia per mandatum Papæ censetur eidem ablata potestas conferendi tale beneficium, cùm Papa jam contulerit alteri.

21 Si petas, an cùm quis in canonicum recipitur, ejus receptio præbendam primùm vacaturam afficiat? Probabilior sententia, & communior respondet cum Abbate *in c. inter cætera de præbend. num. 6.* quòd tametsi fuerit quis in canonicum receptus, non tamen præbendam primò vacaturam afficit. Ratio est, quia nullus præter Romanum Pontificem potest dare jus ad beneficia vacatura, proinde solus Romanus Pontifex potest afficere beneficia, antequam vacent suo possessore. In jure canonico illud beneficium dicitur esse affectum, quod cum vacaverit possessore, nequit nisi à certo superiore conferri, vel certo clerico dari. Quia verò non eodem modo collegium canonicorum potest aliquem eligere in canonicum, quò Romanus Pontifex, ideo potest Pontifex mandare, ut quis recipiatur in canonicum, & eidem conferatur præbenda primò vacatura, non ita Capitulum, quia hoc non habet jus in præbendas de futuro vacaturas.

22 Hinc si quis in canonicum eligatur promissione eidem facta à canonicis de præbenda primò vacatura, talis promissio non est rata, sed irrita, quamvis rata sit, & firma receptio, seu electio in canonicum: quia vitiosa promissio electionem non irritat. Neque obstat, quòd electio canonici cum promissione facta eidem de præbenda primò vacatura perficiatur unico, & eodem actu indivisibili, proinde totum actum infirmari, & vitiari.

23 Nam falsum est, quòd talis electio, & promissio sint quid unum indivisibile, tametsi uno eodémque actu perficiantur, quæ enim separari possunt, distinguuntur; & quæ sunt distincta, nequeunt coalescere in quid unum indivisibile: electio verò canonici cum possit re ipsa sejungi à promissione præbendæ vacaturæ, sunt duo distincta, proinde ex eo quòd vitietur unū, non sequitur aliud esse irritum: imò subintrat *regulâ jur. in 6.* ubi dicitur, quòd *utile per inutile non vitietur:* quando enim duo possunt jure à se invicem secerni, & separari, unum non vitiatur ex vitio alterius, quamvis eodem opere complectantur.

24 Quòd si Titius à collegio canonicorum eligeretur in canonicum, & postea Cajus jussu Romani Pontificis, & authoritate sedis apostolicæ crearetur canonicus, tunc ut docet Abbas *in c. relatum de præbend. num. 6.* canonicatus deberetur Cajo, non verò Titio, eò quia hic cùm fuerit authoritate Collegii in canonicum receptus, nullum jus sibi acquisivit ad præbendam; primò vacaturam: quod jus tamen acquisivit Cajus authoritate Romani Pontificis admissus ad talem canonicatum; quia solus Pontifex potest dare jus ad beneficia primò vacatura, & solus Pontifex potest afficere beneficia, antequam vacent possessore, unde non eodem modo potest Collegium canonicorum aliquem in canonicum eligere, quo Romanus Pontifex, ut statuitur *in c. 2. de concess. præbend. in 6.*

Immo licèt Innocentius *in c. relatum 9. h. t.* 25
doceat in præfato casu Titium receptum a collegio posse excipere contra Cajum, qui impetravit litteras pontificias, adeo ut possit excipere, litteras fuisse falsa ratione impetratas; quia si Romanus Pontifex de re tota certior fieret, litteras procul dubio non daret, nihilominus Hostiens. Abbas, & alii *in d. c. relatum de præbend.* contrarium sentiunt: quia Cajus non debuit mentionem facere, cùm litteras pontificias impetravit de Titio electo authoritate canonicorum, alioquin sequeretur illud absurdum, quòd canonici possent minuere, vel impedire potestatem Romani Pontificis. Præterea ubi non est certus numerus canonicorum, si moriatur is, qui in canonicum fuit receptus, non dicitur vacare canonicatus, sed extingui; & quando alius recipitur locò illius, dicitur novum jus canonicatus creari, ut notat Abbas *in c. dilectus 1. de præbend. num. 7. & ex c. dilecto eod. tit.*

An verò, qui est in canonicum ultra nume- 26
rum receptus spe futuræ præbendæ dicatur possidere beneficium ecclesiasticum? negant plures cum Abbate *in c. in nostra de rescript.* eò quia nondum habeat jus in præbenda, sed tantùm jus ad præbendam; unde Joannes Andreas *in c. dilectus 1. de præbend.* & *in c. cùm nostris de concess. præbend.* & *c. relatum 9. h. t.* ait, canonicum sine præbenda esse canonicum inermem. Verùm si jus habeat percipiendi quotidianas distributiones, censet Romanus *consil. 447.* eum habere beneficium, quia jure percipit distributiones quotidianas, & habet plura alia jura beneficiarii: siquidem qui adsciscitur collegio canonicorum sine præbenda, ultra certum numerum, licèt non acquirat jus percipiendi præbendam, nec ejus fructus; acquirit tamen jus ferendi suffragium, & sententiam in ipso Collegio canonicorum, in consessu, & conventibus, ac sedendi in choro: sicut is, qui in Monachorum cœnobium cooptatur, eo ipso habet jus eligendi, & sedendi inter Monachos.

Licèt qui recipitur in canonicum abs- 27
que præbenda authoritate Romani Pontificis non consequatur aliud jus, nisi quod Romanus Pontifex in litteris expresserit: nihilominus qui in canonicum ultra numerum recipitur sine præbenda authoritate canonicorum, eo ipso jura consequitur canonici excepta præbenda, & ita perci-

percipit distributiones quotidianas. Verùm communior, & probabilior opinio asserit, canonicum authoritate Papæ receptum acquirere omnia illa jura, quæ acquirit canonicus receptus à Capitulo, tametsi illa jura non exprimantur in mandato pontificio: & ratio videtur esse, quia majus jus debet habere, qui recipitur authoritate summi Pontificis, quam qui sola authoritate canonicorum admittitur. Alii etiam dicunt, canonicum sine præbenda receptum nullum jus habere, sed isti putant, non esse canonicum nisi nomine tenus, non verò in re, quod tamen est falsum.

28 Cæterum standum est consuetudini, ac statutis ecclesiarum: regulariter receptus canonicus sive authoritate Papæ, sive consensu Collegii canonicorum debet jura canonici consequi, ac percipere distributiones quotidianas; cùm sit verè canonicus, & revera ratione canonicatûs eas percipit, si chorum frequentet, & habet suffragium in Capitulo, sedem in choro, si sacris ordinibus sit initiatus *c. pro illorum c. dilectus 1. de prebend.* Cæterum receptus authoritate, & consensu canonicorum Capitularium in canonicum ultra numerum canonicorum sine præbenda, sed cum spe præbendæ vacaturæ, licèt non habeat jus in præbenda, habet tamen jus ad illam, licèt indeterminatè ad aliquam præbendam si authoritate solius Capituli, vel alterius collatoris ordinarii in canonicum sit receptus: unde potest dici habere beneficium latiùs loquendo, quia cum jure percipiat distributiones quotidianas canonicorum, eò quia frequentet chorum, in quo propriam sedem habet, est verè canonicus.

29 Si Papa mandet provideri successivè primo de præbenda, deinde mandet provideri secundo de præbenda, & dignitate simul in eadē Ecclesia, si præbenda vacans, est annexa dignitati, præfertur secundus, cui propterea danda est: quia præbenda annexa alicui dignitati, vel officio regulatur secundùm dignitatem, vel officium, cui annectitur juxta *regulam juris 40. in 6* unde quando præbenda, quæ vacat, vel erit proximè vacatura, est unita dignitati, vel officio, sequitur illius naturam, & eidem intelligitur, veluti accessoriè concessa, cui concessa est principalis gratia, seu dignitas, vel officium; quapropter in ejus assecutione meritò præfertur secundus impetrans. Secus si sit sola præbenda sine dignitate: quia collatio facta secundo intelligitur fieri absque præjudicio alterius, ac primi impetrantis, si præbenda utriusque impetrantis sit separata, & non connexa alteri dignitati, vel officio; consequenter quoad hoc est par causa utriusque, proinde primus impetrans, utpote prior tempore est præferendus in assecutione præbendæ, ut notat Glossā *in c. quia sæpe 15. b. t. V. anterior & V. præjudicari.*

30 Persæpe enim contingit, ut quis ratione connexionis alicujus cum alio aliquid accipiat, quod per se, ac separatum non posset accipere, ut liquet, quando secundus impetrans acquirit præbendam annexam dignitati, quam aliàs non obtineret: quia in connexis, qui unum obtinet, debet & alterum connexum obtinere, alioquin cum non separentur, neutrum obtineret. Quòd si is, cui mandatur provideri de dignitate, & præbenda habeat in Ecclesia aliam præbendam; tametsi possit postea acceptare dignitatem vacantem, cui accessoriè annexa sit præbenda; attamen per adeptionem dignitatis vacat prima præbenda, ut desumitur *ex c. si juxta 6. b. t. clement.* ubi habetur, qui habet canonicatum, & præbendam in una Ecclesia, potest acceptare dignitatem, cui est annexa præbenda, sed tunc prima præbenda vacat post pacificam possessionem secundæ. Ubi notat Glossa, habentem dignitatem sine præbenda, & expectantem ex beneficio Papæ præbendam, non posse, si vacet dignitas cum præbenda, relictâ primâ acceptare secundam.

Quando verò legatus mandat, quòd Petrus provideatur de beneficio, ut de canonicatu primò vacaturo, deinde Papa dicit, quòd secundum litteras sui Legati illum recipiant, tunc recipitur authoritate apostolica, & non legati; proinde est præferendus in præbenda aliis receptis sola authoritate Legati, quod procedit, si ille prius non fuit receptus authoritate legati. 31

Quamvis Legatus a latere spectato jure communi non possit dare certæ personæ expectativam, seu jus propriè dictum ad beneficium proximè vacaturum, ne inde detur occasio procurandi mortem alterius, ut desumitur *ex cap. 2. & 3. de conceff. prebend.* potest nihilominus Legatus à latere certum beneficium reservare suæ collationi in favorem certæ personæ, ut desumitur *ex c. 3. de offic. Legat. in 6.* & etiam dare executores ad illud conferendum, cum primum erit vacaturum; quia Legatus potest recedere à reservatione facta in favorem certæ personæ, & beneficium reservatum conferre alteri, proinde cessat ratio, ob quam non potest dare jus ad beneficium vacaturum per collationem. Si verò Papa mandet, Titium sua authoritate recipi in canonicum juxta tenorem litterarum sui Legati, Titius tunc censetur receptus in canonicum authoritate Papæ, non Legati, quia quando Papa confirmat dispositionem inferioris ob defectum potestatis invalidam, tunc censetur dispositionem illam ad se revocare, ac emanare authoritate pontificia; & quia Legatus non potest dare jus ad beneficium vacaturum, ideo Titius nullum jus assequitur ad beneficium vacaturum per mandatum legati, sed solùm per mandatum Papæ confirmantis propria authoritate mandatum legati. Confirmatio papalis plures habet effectus. 32

Primò enim reservatio, vel collatio beneficii, quæ facta per legatum esset irrita, suum sortitur valorem; eò quia beneficio confirmationis censeatur tale mandatum emanere a summo Pontifice, qui potest dare jus in beneficia proximè vacatura. 33

Secundò quia provisus à Legato post confirmationem, & authoritatem papalem impertitam, in assecutione præbendæ præferendus est aliis, quibus postea à Papa jus expectativæ datum est, vel etiam collata canonia, quia talis collatio censetur facta sine præjudicio tertii, & ex alio capite mandatum Legati per pontificiam con- 34

confirmationem cenſetur etiam emanare ab ipſo Papa, non ita tamen contingeret, ſi Papa dediſſet aliquibus jus expectativæ, vel etiam contuliſſet canoniam medio tempore, ſcilicet poſt reſervationem, & mandatum legati, & ante reſervationem papalem, tunc enim eſſent illi præferendi proviſo per Legatum.

35 Tertiò hunc etiam confirmatio Papæ producit effectum, quia gratia fit perpetua, adeo ut ea non accedente, finito legationis officio, vel ceſſante legato, aut mortuo ante collationem beneficii vacantis factam, gratia reſervationis expiret: quando verò per papalem confirmationem jus eſt acquiſitum proviſo ad præbendam vacaturam, illud non amittitur morte concedentis. Quartò qui impetrat aliud beneficium, de tali confirmatione papali, ſeu jure expectativæ ad præbendam vacaturam, debet mentionem facere, quia per eam acquiritur novum jus ad rem.

36 Quando Papa mandat, ut provideant Petro de præbenda primò vacatura, & poſtea eum recipiant in canonicum, tunc ſi Petrus negligens ſit in petenda prima præbenda, gratia expirat, & non poteſt ſecundam petere, quia non eſt canonicus: è contra ſi Papa conferat ipſe Petro jus canoniæ, & factus ſit canonicus authoritate apoſtolica, & mandet canonicis, ut conferant præbendam primò vacaturam, tametſi Petrus neglexerit illam petere, adhuc poteſt aliam petere; quia gratia non eſt extincta, & ſi collatio fiat aliis in præjudicium Petri non tamen authoritate pontificia ſpectantibus, collatio non valet. Quando verò Papa mandat Epiſcopo, ut provideat de beneficio pertinente ad ſuam vel alterius juriſdictionem, intelligitur de beneficio primò vacaturo. Quòd ſi plura ſimul vacent, tunc attendenda eſt in litteris, quæ collatio primò nominetur, & illius beneficium eſt dandum: alioquin ſi non provideretur de beneficio primo, & proximè vacaturo, & mandatum de illo non intelligeretur; non poſſet intelligi nec de ſecundo, aut tertio, quia non major eſt ratio de ſecundo, ac tertio, & ſic de aliis, hinc gratia per mandatum Pontificis facta poſſet fruſtratoria reddi, niſi in mandato de providendo adjecta fuerit clauſula, ut provideatur de beneficio, quod acceptandum duxerit, quia tunc vigore mandati non neceſſariò debet ei provideri de beneficio primò vacante, ſi proviſus nolit illud acceptare, ſed exſpectandum eſt, donec aliud vacet, ut notat Barb. *in collect. in c. mandato* 10. *h. t. in 6. num. 6.*

37 Cæterum quando mandatum apoſtolicum eſt de providendo plures collationes ad diverſos ſpectantes, attendendus præſertim eſt ordo ſcripturæ: adeout quando agitur de honore, vel commodo conferendo, aut onere imponendo certis perſonis nominatim expreſſis, quod tamen non poteſt ſimul, & eodem tempore deferri, attendendus ſit ordo ſcripturæ, qui enim primò nominatus eſt, eidem cenſetur primò onus, vel commodum delatum, ut notat Tuſchus *V. ordo ſcripturæ concluſ.* 196. *n.* 2.

38 Rurſus in ordine ſcripturæ attenditur etiam ordo prælationis, ut is dignior cenſeatur, qui priùs nominatus fuit; ſicut ubi agitur de vitio, primò nominatus cenſetur magis vitioſus. Hinc ſi in mandato pontificio ſint tres nominati, ac idonei ad dignitatem, is qui primo loco nominatur, cenſetur aliis dignior. Tum quia ex ordine ſcripturæ major affectus charitatis oſtenditur erga eum, qui prius à teſtatore eſt nominatus: ſi tamen concurrat ordo juris, magis attendi debet, quàm ordo ſcripturæ, adeo ut qui poſtponitur ordine ſcripturæ, ſit præferendus ordine juris, ut ſi debitor ſolvat creditori pro ſorte, & uſuris, cenſetur primò pro uſuris, quam pro ſorte ſolviſſe, quia id exigit ordo juris *l. in iis verò §. fin. Caſtr. ff. de ſolut. cum l. ſequent.* quia ut notat Tuſchus *l. c. n.* 31. magis ordo intellectûs, quàm ſcripturæ attendi debet, quia ordo intellectûs prævalet ordini loquutionis *Roman. conſ.* 244. *num.* 105.

§. XVIII.

De executione, & expiratione litterarum beneficialium.

Litteræ Apoſtolicæ ſedis ſuper collationibus beneficiorum ſunt duplicis generis; 1
aliæ de providendo; & aliæ executoriales; illæ adhuc ſubdividuntur in duas ſpecies ſcilicet de beneficiis proximè vacaturis; & de beneficiis vacantibus. Litteræ de providendo circa beneficia proximè vacatura ſunt, quando Papa ſcribit ad collatorem inferiorem, ut ad Epiſcopum, eique mandat, ut alicui clerico ſibi ſupplicanti conferat beneficium in ſua diœceſi primò vacaturum: ſed hæc mandata, quæ dicuntur gratiæ expectativæ ſublata fuerunt per Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *c.* 19. *de refor.* adeout nemini ampliùs liceat iiſdem uti, tametſi facta fuerint de conſenſu Ordinariorũ juxta declarationem ſacræ Congregationis Cardinalium Concilii Trid interpretum apud Garziam *part. 6. de Beneficiis c. 1. n.* 4.

Excipiuntur tantùm illi canonici expectantes, qui titulares dicuntur, ac inſtituuntur canonici ſine præbenda, & ſuper numerum definitum canonicorum: hujuſmodi enim expectativæ ad præbendam vacaturam non ſunt ſublatæ per Concilium Trid. quod noluit in hoc derogare conſuetudini immemoriali hactenus obſervatæ in pluribus præſertim eccleſiis Germaniæ juxta declarationem ſacræ congreganionis apud Garciam *part. 6. de benef. c.* 1. *n.* 5. 2

Litteræ beneficiales, quæ dantur de beneficiis vacantibus, ſolent à ſede Apoſtolica in duplici forma concedi, ut notat Garcia *p. 6. c. 2. n. 6.* Aliæ enim dantur in forma gratioſa, ut cùm Papa confert alicui beneficium, ſeu canonicatum menſis Pontificii; & tunc cum hiſce litteris proviſionis expediri ſolet alia Bulla executoria, & dicitur mandatum ad deputatos Executores, ut proviſum in poſſeſſionem beneficii inducant. Aliæ dantur in forma *dignum*, ut cùm Papa non confert beneficium, ſed mandat Ordinario, vel ejus Vicario, ut certæ perſonæ, præmiſſo examine, ſi idonea, ac digna deprehenſa fuerit intra triginta dies, poſtquam literæ Apoſtolicæ ipſi ſunt præſentatæ authoritate Apoſtolica beneficium eccleſiaſticum ei conferat; & hiſce literis principalibus additur alia Bulla executoria, qua man-

 X [illegible] detur

datur uni ex vicinis Episcopis, vel etiam Vicario Generali ejusdem Episcopi, ut si Ordinarius intra triginta dies beneficium non conferat; ipse executor, si eum, pro quo scribitur, idoneum repererit, beneficium eidem conferat; simúlque provisum in ejusdem possessionem inducat, ut fusè tradit Garcia *p. 6. de benef. c. 1. n. 5.*

4 Quòd si dubitetur, an executor datus ad beneficia competentem habeat potestatem; potest de hac ipse cognoscere, sicut quilibet alius Judex etiam delegatus potest in dubio definire, an sit competens, nec ne: & si executor pronunciaverit jurisdictionem sibi non competere, eò quia gratia impetrata sit subreptitia, non tamen amittit jurisdictionem; quia potest ab illo appellari; & si appellatio justificata fuerit, executio ad eundem remittitur.

An verò executores maximè literarum in forma *dignum* possint alteri subdelegare vices suas in totum, vel in partem præsertim quoad examē; non est una omnium juris Pontificii peritorum sententia. Licèt executores gratiarum possint aliis committere vices suas, nisi dati sint ad providendum Ecclesiæ non expressa certa persona, ut *in c. is cui de offic. delegati in 6. & in clement. unic. eod. tit.* Rebuffus *in prax. tit de forma, & declaratione nova provisionis V. quatenus ipse, vel duo.* Paris. *lib. 8. q. 7. n. 151.* Nihilominus in literis in forma *dignum* cum apponatur clausula: *Si per diligentem examinationem eum ad hoc idoneum esse repereris, super qua conscientiam tuam oneramus*: non videtur executor posse alteri committere vices suas saltem quoad examen ob præfatam clausulam, per quam censetur electa personæ industria, ac proinde prohibita subdelegatio, ut tenet Baldus *in c. si pro debilitate de officio delegati n. 6.* Imola *in c. fin. §. 1. eod. tit.* Felin. *in c. Pastor. de offic. deleg.* Peregrin. *ad Rubric. de offic. & potest. Judic. delegat.* Quintanadvennas *de jure imp. lib. 2. tit. ult. n. 4.*

6 Quando verò non apponitur clausula *conscientiam tuam onerantes*; vel collatio beneficii authoritate Ordinarii fieri debet; tunc examen super idoneitate posse delegari docent communiter canonistæ. Nihilominus probabilius videtur, præfatos executores posse alteri cōmittere vices suas etiam quoad examen, prout videtur in praxi receptū, non obstante clausula *super qua tuam conscientiam oneramus*: quia per talem clausulam non censetur electa industria personæ, nec prohibita subdelegatio; sed dicta clausula potiùs est quædam monitio, & excitatio, ut tenet Abbas *in c. ult. §. 1. de offic. deleg. n. 7.* & *in c. cum in veteri in princ. de elect.* & cum ipso potior pars canonistarum, quos citat Garcia *de benef. part. 6. c. 2. n. 110.* Immo Piasecius *in praxi Episcop. part. 2. c. 4. n. 6.* asserit, S. Congregationem Concilii declarâsse: quòd Episcopus, cui commissum est examen per literas Apostolicas alicujus, qui beneficium simplex obtinuit, possit illud delegare, non obstante, quòd fuerit in literis ejus conscientia onerata.

7 Neque id procedit de solis beneficiis simplicibus, sed etiam de Parochialibus, dummodo promovendus examinetur à subdelegato, & aliis Examinatoribus Synodalibus. Neque obstat, quòd in literis apponatur clausula: *Ac per diligentem examinationem per te adhibitis examinatoribus in diœcesana synodo deputatis faciendam*: quia illæ particulæ *per te* non excludunt subdelegationem: sed ponuntur ad significandum, examen faciendum esse non solùm per Executorem: sed etiam cum examinatoribus synodalibus; & hanc esse declarationem Congregationis Concilii Tridentini refert Garcia *de benef. part. 6. c. 2. num. 104.* Felinus etiam docet, tunc non posse fieri subdelegationem, quando decisio negotii est commissa conscientiæ alicujus dicendo: conscientiæ tuæ committimus: seu decidas secundùm conscientiam tuam: secus verò quando apponitur clausula: *super quo tuam conscientiam oneramus*; quia tunc censetur adjecta in vim executionis, vel monitionis.

8 Hinc infertur, ad dispensationes matrimoniales, quæ solent committi ordinariis cum clausula: *Discretioni tuæ, de qua in his specialem in domino fiduciam obtinemus, per apostolica scripta mandamus, quatenus deposita per te omni spe cujuscunque muneris, aut præmii, etiam sponte oblati, à quo te omnino abstinere debere monemus, de præmissis te diligenter informes, & si per informationem repereris preces veritate niti; super quo tuam conscientiam oneramus*: non obstante tali clausula posse ordinarium alteri informationem committere, ut moris est; ac in praxim deducitur. Non tamen potest committere ipsam dispensationem ex Innocentio *in c. fin. de offic. deleg.* & ibid. Abbas §. *fin. n. 6.* Menochius *consf. 17.* & à paritate rationis Piasecius *in praxi Episcop. p. 2. c. 4. n. 8.* infert, Executorem in forma *dignum* non posse alteri committere collationem: ait enim, quòd si per literas in forma *dignum* committatur institutio, eadem non possit subdelegari; licèt possit committi actus aliquis causæ absque jurisdictione, ut quòd possit alius informationem capere de vita, & moribus, vel etiam deferre testibus juramentum, & admissum examinare.

9 Verùm probabilior sententia est, posse etiam ordinarium, cui est directum mandatum de conferendo beneficio clerico cōmendato, collationem ejusdem etiam alteri committere; & desumitur ex *d. c. is cui* & aliis textib⁹; licèt in eo casu, ut notat Glossa *in d. c. is cui V. provisio* collatio provisionis beneficii facienda certæ personæ non habeat locum, eò quia non sit cōmissio nudi ministerii: cæterum potest Executor non solùm committere testium examinationem, sed etiam juramentum, & actum jurisdictionis, quia cùm sit delegatus Papæ, potest subdelegare, quia delegatus Papæ est veluti Ordinarius, qui potest subdelegare.

10 An verò Executores hujusmodi sint meri, vel mixti solet dubitari. Executor merus dicitur, qui deputatus ad exequendum mandatum non potest assumere partes Judicis, eò quia ipsi commissum sit conferre beneficium, vel certam personam in possessionem ejusdem inducere, ab illo, qui ex jure speciali habet solam collationem sine jurisdictione, & potestate judicandi; ut si Executor deputaretur à Capitulo, tunc talis Executor potest quidem cognoscere, & examinare, an persona illa habeat omnia requisita, quæ narrantur in impetratione, & quæ

quæ ad rem pertinent, verùm hoc totum exequi debet extrajudicialiter tantùm, non verò judicialiter, quia cum committens executionem, supponatur non habere jurisdictionem, seu potestatem judicandi, non potest eam alteri committere, cùm nemo possit alteri dare, quod non habet, ut notat Innocentius *in c. ult. de præsumpt. n.* 2.

11 Cùm igitur possint Executores deputati ad beneficia conferenda non habere jurisdictionẽ, & etiam deputari à non habentibus jurisdictionem, ideo nulli dubium, quin dentur meri executores, ità deputati ad exequendum, ut non possint assumere partes judicis. Rursus si committens prius plenè cognovit de juribus partium, etiam quoad executionem faciendam, censetur etiam tunc esse merus executor, seu datus ad veram executionem, adeo ut nullam debeat exceptionem admittere, ut notat Felinus *in c. ult. de præsumpt. num.* 20. *& in c. de cætero §. num.* 4. *de sent. & re judic.* imò hoc etiam procedit, quamvis in commissione addatur clausula: *contradictores appellatione postposita compescendo*, nimirum per censuras: quia jurisdictio, quæ datur per talem clausulam non se extendit ad cognoscendam causam principalem, nec comprehendit eos, qui de jure contradicunt, sed tantùm illos, qui de facto se opponunt, ac nituntur executionem impedire, ut notat Glossa *in c. pro illorum* 22. *V. contradictores b. t.*

12 Cæterum in plerisque casibus Executor censetur mixtus, quatenus assumens, & agens personam judicis, judicialiter procedit, cum causæ cognitione. Primò tunc executor est mixtus, quando in litteris commissionis additur clausula: *vocatis vocandis*, tunc enim ex vi talis clausulæ tenetur Executor citare, ac judicialiter procedere, alioquin provisio esset irrita, ut notat Abbas *in c. exhibita* 19. *num.* 6. *de judic.* ubi addit vocandos etiam esse specificè, & nominatim eos, quorum interest, vel saltem per generale edictum, si ignorentur.

13 Secundò si Executor deprehendat alium esse in possessione beneficii, & propterea illud non vacare, tametsi injustus detentor sit, vel etiam intrusus, tunc tenetur etiam judicialiter procedere, ut Executor mixtus: siquidem tenetur possidentem beneficium citare, vocare ad se, & illum audire, ut desumitur *ex c. licet Episcopus* 28. *b. t. in* 6. ubi habetur. Postquam aliquis curatus accepit aliud beneficium simile, & est in pacifica possessione, vel per ipsum stat, tunc Episcopus potest primum beneficium alteri conferre, sed non potest dare corporalem possessionem, non vacato primo curato: quia posset adhuc illi competere jus retinendi. Tum quia non censetur esse Principis intentio, ut quis removeatur sine cognitione causæ à possessione sui beneficii: cùm nec injustus possessor, vel detentor beneficii removeri debeat, non servato juris ordine, ut notat Garcia *de benefic. p.* 6. *c.* 2. *§.* 1. *num.* 110.

14 Tertiò si Executor detur cum clausula, sive conditione, in qua agitur de præjudicio alterius, tunc tacitè videtur etiam mandari cognitio causæ, adeo ut Executor debeat esse mixtus, ac procedere judicialiter, ut si commissio data sit in hac forma: si Petrus beneficium suum sponte, nec vi, nec dolo inductus resignavit Paulo, conferatur huic beneficium, aut in possessionem inducatur: quia tunc tenetur Executor judicialiter cognoscere de modo, quo facta est resignatio, ut possit mandatum exequi.

Quartò executor est etiam mixtus, si detur ad compellendum ordinarium collatorem, ut conferat beneficium, quia tunc debet eum priùs monere, ac citare, & si velit legitimas exceptiones opponere, debet illum juridicè audire *argum. c. accepimus* 13. *de ætat. & qualit. in fin.* 15

Quintò est etiam executor mixtus, quoties alius comparet, qui prætendit aliquod præjudicium sibi inferri, tunc enim executor tenetur eum audire, & cognoscere super causa, & quidem non tantùm si ratione privati interesse velit contradicere, ac se opponere, sed etiam si ratione publici boni; vel si opponat impetrantem, non esse dignum, nec capacem talis beneficii *argum. c. ult. de præsumpt. in fin.* 16

Sextò quoties alicui absolutè committitur executio, ut beneficium vacans conferat tali clerico cum addita clausula *si dignus est*, tunc potest etiam assumere partes judicis, & citare eos, quorum interest, proinde judicialiter inquirere, an revera impetrans sit idoneus, nec ne: ratio est, quia quoties provisio committitur alicui, vel executio; intelliguntur etiam commissa ea, sine quibus executio commodè, & plenè fieri non potest, ut notat Felin. *in c. ult. de præsumpt. n.* 16. 17

Si tamen nullus contradictor in jure compareat, & non agatur de præjudicio tertii, tunc non tenetur judicem agere, sed potest sine ulla causæ cognitione, & sine processu judiciali statim providere de beneficio vacante, quia tunc sufficit, si extrajudicialiter cognoscat, & inquirat de personæ qualitate, ut notat Innocentius *in c. ult. de præsumpt. num.* 2. & tunc est merus executor. Sin verò adsit intrusus, vel compareat legitimus contradictor, tunc est executor mixtus, & tenetur Judicem agere, ac judicialiter procedere cum cognitione causæ. 18

Quòd si quæratur, quamdiu duret potestas data executori, & cui mandatur, ut provisum in possessionem beneficii inducat, & inductum defendat. Respondetur, talem potestatem tamdiu durare, quamdiu non est facta executio etiam post annum à sententia lata contra intrusum, seu contradictorem, cùm sit accessoria ad gratiam *argum. c. si super gratia de offic. delegat. in* 6. ut notat Garcia *de benefic. p.* 6. *c.* 2. *n.* 147. Neque videtur obstare textus *in c. quærenti de offic. delegat.* ubi Delegatus Papæ non potest exequi suam sententiam nisi usque ad annum; siquidem ibi est sermo de delegato ad causam principaliter; & est dispar ratio de executore gratiæ, cujus potestas, cùm sit accessoria ipsi gratiæ concessæ à Papa, debet tamdiu durare, quamdiu ipsa gratia, quia accessorium sequitur naturam, & qualitatem principalis, ut desumitur *ex reg. accessorium in* 6. 19

20 Quinimo etiamsi impetrans in possessionem positus fuerit beneficii impetrati, non tamen censetur cessare potestas demandata executori, donec possessor beneficii fructus percipiat ejusdem, ut notat Cardinal. *in clement. c. si plures 3. num. 2. de præbend.* alioquin gratia non esset plenè executioni demandata, præsertim si in mandato adjecta fuerit clausula: ut executores faciant de fructibus responderi. Sin verò fructus negentur non ratione gratiæ impetratæ, sed ex alio capite; vel quia prædia, ex quibus proveniunt, dicantur non ex pectare ad beneficium, vel quia aliquæ decimæ dicantur ad illud non pertinere, tunc executor, non debet se huic liti immiscere, cùm sit omnino separata ab executione sui mandati.

21 Cæterum quamvis provisus inductus sit in plenam possessionem sui beneficii, adhuc ex vi adjectæ clausulæ in mandato, ubi dicitur, quòd teneatur executor defendere inductum in possessionem beneficii, si turbetur in possessione; durat potestas executoris per annum integrum à die possessionis, ut communiter docent Canonistæ cum Cardinali *in clement. c. si plures 3. num. 2. h. t.* quamvis doceant aliqui, talem potestatem durare instar potestatis conservatoris, de qua dicitur *in c. fin. de offic. delegat in 6.* Cæterum si delegatus suam est executus sententiam, & impetrans beneficium illud aliquamdiu pacificè possederit, intelligitur tunc potestas delegati expirare etiam intra annum: & ratio est, quia annus non datur, nisi pro ipsa executione facienda, & ad ponendum impetrantem in pacifica possessione beneficii impetrati. Si tamen incontinenti molestetur possessor, potest delegatus exercere suum officium, quia non potest dici facta executio, ex quo incontinenti facta est turbatio, ut notat Cardinalis *in d. clem. c. si plures 3. h. t.*

22 Cessat mandatum de providendo per revocationem, ut desumitur *ex c. si is, cui 39. h. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. statim post promotionem suam ad papatum revocavit omnes gratias à suis prædecessoribus Nicolao IV. & Cœlestino V. concessas super quibuscunque beneficiis ecclesiasticis vacaturis, curatis, vel non curatis, & per quas gratias jus tantùm ad rem, non item jus in re iis, qui gratias impetraverant, quæsitum fuerat: ex quo infertur, quòd revocatio gratiæ non tollat jus acquisitum, sed acquirendum, quod non est connexum cum digniori acquisito: quia *in d. c.* fuit facta gratia alicui de acquirendo canonicatum, præbendam, dignitatem, & acquisivit canonicatum, & non dignitatem, & revocatur gratia, si canonicatus erat conjunctus dignitati, non revocatur gratia pro dignitate; si non erat annexus, admittitur. Ratio, cur revocatio gratiæ non tollat jus acquisitum, sed tantùm acquirendum, est, quia dispositio revocatoria superveniens tollit quidem ea, quæ sunt in fieri, seu tollit jus ad rem, non verò tollit ea, quæ sunt in esse perfecto, seu non tollit jus in re, seu non tollit jus jam acquisitum alicui, nisi id speciatim exprimatur, ut constat *ex d. c. si is cui 39. h. t. in 6.* ubi dicitur, quòd jus acquisitum Titio in canonicatu, & præbenda per subsequentem constitutionem Bonifacii VIII. non fuit revocatum, sed solum jus, seu gratia expectativa, quam habebat ad obtinendum officium, vel dignitatem.

Quòd nec etiam dispositio revocatoria superveniens tollat jus acquirendum ad minus quod est connexum cum majori, ad quod habetur jus acquisitum, ex eo itidem probatur, quia æquitati magis conveniens est, ut propter jus, quod quis habet in re majore, seu canonicatu, quem assecutus est, retineat jus ad rem minorem adnexam majori: non enim propter jus ad rem, quod quis habet in præbendam, debet amittere jus in re, quod jam assecutus est in dignitate, vel officio. 23

Non tamen per mortem Papæ concedentis gratiam extinguitur gratia concessa, tametsi res sit integra, adeo ut non cesset gratia, nisi revocetur à successore. Sin verò in Ecclesia aliqua statutum, vel consuetudo sit, ut dignitas non conferatur nisi canonico, tunc sufficit, ut promovendus ad dignitatem habeat jus canoniæ, tametsi præbendam non habeat, nisi in statuto talis Ecclesiæ dicatur, quòd non detur dignitas nisi canonico præbendato. Cæterum consuetudine induci potest, ut quis simul habeat in eadem Ecclesia dignitatem, & canonicatum simul. 24

An verò litteræ beneficiales de providendo extinguantur per mortem concedentis? Respondetur, gratiam concessam alicui, ut conferat beneficia reservata sedi apostolicæ personis idoneis generaliter, & indeterminatè nullâ nominatâ, seu expressâ personâ, si re integra concedens moriatur, & personæ providendæ non erant expressæ non expirare, quia decet, beneficium concessum à Principe esse mansurum ut desumitur *ex reg. jur. in 6.* donec expressè revocetur: siquidem privilegium concessum subdito omnino gratis, & liberaliter potest revocari, nisi transierit in pactum, ut tradit Layman. *lib. 1. tract. 4. c. 23. num. 25.* Secus si personæ providendæ erant expressæ, ac speciatim nominatæ, tunc expirat gratia concessa, quia mandatum per mortem mandantis, si res adhuc integra sit, finitur §. *fin. instit. de mandat. l. mandatum 15. C. eod.* quod tamen intelligendum est si gratia concessa sit in beneficium impetrantis; non verò si in favorem ipsius collatoris, ac providentis, quia tunc gratia non censetur cessare per mortem concedentis, imò nec etiam, si concessa fuit in favorē utriusque, vel Ecclesiæ. 25

Hinc juris pontificii periti ponunt generalem regulam, quâ dicunt, quòd si à Papa, vel alio superiore sit alicui gratia facta absolutè, seu facultas concessa agendi aliquid indeterminatè erga personas aliquas, ut absolvendi illas à peccatis, aut censuris, vel dispensandi in voto, aut juramento, non expiret hujusmodi gratia per mortem concedentis etiam re integra: cessaret tamen per mortem concedentis, si limitatè sit alicui solùm concessa, vel in ordine ad certam personam, eam absolvendi, vel cum eadem dispensandi: quia tunc cum talis facultas sit in favorem ipsius tantùm personæ, quæ absolvitur, vel cum qua dispensatur, expirat re integra per mortem concedentis: non ita si concessa sit in favo- 26

favorem absolventis, seu dispensantis, vel in favorem utriusque simul, vel in favorem Ecclesiæ; tunc enim non extinguitur gratia concessa etiam re adhuc integra, ut desumitur *ex d. c. si cui 36. h. t. in 6.* & quidem à sensu contrario: nam ibi dicitur, quòd quando mandatur beneficium non in gratiam conferentis, sed illius, cui provideri mandatur, expiret gratia per mortem concedentis: hinc à contrario sensu infertur; non expirare talem gratiam, quando in favorem ipsius conferentis conceditur, ut tradit Pirhing. *lib. 3. tit. 5. sect. 8. §. 5.* cum Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 28. num. 80. & seq.*

27 Neque obstat textus *in c. si super 9. de offic. Judic. delegat. in 6.* ubi habetur, quòd si super gratia facta alicui à Papa dentur executores, si antequam aliquid faciant, moritur Papa, possunt adhuc executores fungi officio re adhuc integra. Nam ibi est sermo de gratia jam facta à Pontifice, non verò de gratia facienda; tunc enim non extinguitur mandatum executoris, nec ejus potestas, quia hæc se habet accessoriè ad ipsam gratiam, quæ non extinguitur per mortem concedentis, & quia gratia est principale, & potestas executoris accessorium, quod sequitur naturam, & conditionem principalis, ideo non extincta gratia, neque extinguitur potestas executoris.

28 Secus si sermo sit de gratia facienda alicui ab ipso mandatario, vel executore, ut quando Papa ipsi non confert beneficium, sed mandat conferri alteri, ut si mandet Episcopo, ut canonicatum simul cum præbenda, si quæ vacat, vel sit proximè vacatura, conferat Petro, tunc si re adhuc integra, seu nondum cœpta mandari executioni, moriatur Papa, extinguitur gratia, proinde etiam cessat potestas executoris: quia non est gratia jam facta; sed tantùm facienda, cùm impetrans gratiam per concessionem ex parte Pontificis nullam collationem obtineat, eò quia concessio facta sit in beneficium nondum vacans, proinde adhuc incertum: unde concessio gratiæ continet merum mandatum de providendo, quod expirat per mortem mandantis, ut tradit Garcia *p. 6. c. 2. num. 305.* Est igitur discrimen inter gratiam factam, & faciendam, quia per gratiam factam confertur beneficium à Papa, non ita per gratiam faciendam.

29 Dubitari tamen solet, an mandatum de providendo factum alicui ratione paupertatis si causa cesset, etiam ipsum mandatum expiret. Et respondetur, tale mandatum cessare unà cum causa, ut desumitur *ex c. si pauper 30. h. t. in 6.* ubi habetur: si mandatur Episcopo provideri sacerdoti pauperi, non habenti beneficium, & interim obtineat unum, quo non sit ampliùs pauper, sed congruam habeat sustentationem, Episcopus non tenetur providere eidem aliud beneficium, siquidem cessante causa mandati, cessat mandatum, tametsi non fuerit adimpletum. Nam causa finalis, & principalis mandati de providendo in forma pauperum est ipsa paupertas clerici, qui si obtinens aliud beneficium sufficiens ad congruam sustentationem non sit ampliùs pauper, cessat tunc causa finalis, & principalis ejusdem mandati de providendo, proinde cessat etiam ipsum mandatum.

Tum quia litteræ beneficiales, quæ dantur in forma pauperum, dicuntur litteræ justitiæ, vel quasi justitiæ, eò quià non sint merè gratiosæ sed quodammodo debitæ clericis ordinatis, si patrimonio careant, nec beneficium sufficiens ad honestam, & congruam sustentationem possideant. Immo quamvis clericus habeat bona patrimonialia, ex quibus possit honestè vivere, nihilominus si non fuerit ordinatus ad titulum sui patrimonii, & non obtinuerit beneficium ecclesiasticum, adhuc censetur pauper, quia clericus non tenetur vivere de proprio patrimonio, sed de reditibus Ecclesiæ, quibus caret. 30

Sin verò Pontifex jam contulerit clerico pauperi beneficium, & mandaverit Episcopo executionem, & ut mittat in possessionem beneficii clericum, tunc licèt clericus, post impetratum beneficium à Papa, desinat esse pauper, antequam sit investitus in beneficio; nihilominus adhuc collatio priùs facta à Papa valet, & clericus est canonicè consecutus tale beneficium: ratiò est, quia beneficium fuit à Papa collatum clerico pauperi, & tempore, quo reverà laborabat paupertate, adeo ut collatio facta à Papa fuerit valida, & etiam gratia facta antequam ad pinguiorem fortunam clericus veniret: & solùm executio ejusdem collationis, seu gratiæ demandata fuit commissario, qui propterea tenetur exequi mandatum Papæ, tametsi tempore executionis clericus non sit ampliùs pauper, quia sufficit, si paupertas, quæ fuit causa conferendi beneficium tunc exstiterit, quando Pontifex indulsit clerico talem gratiam; tametsi hæc eadem causa postea cessaverit tempore executionis, quo provisus investitur in beneficio, quia transitus ad pinguiorem fortunam non destruit collationem beneficii jam priùs factam, ut desumitur *ex regul. jur. 73. in 6.* ubi dicitur, *legitimè factum retractari non debet, licèt postea casus eveniat, à quo non poterat inchoari.* 31

Rursus si clericus impetret litteras in forma pauperum, ut illi provideatur de beneficio, si postea aliunde acquirat Vicariam aliquam temporalem, adhuc litteræ beneficiales validæ sunt, & mandatarius tenetur illas exequi, quia Vicaria temporalis propriè non est beneficium, nec Vicarius temporalis in jure dicitur propriè beneficiatus: siquidem beneficia propriè dicta sunt perpetua. Hinc si talis clericus post impetratas litteras in forma pauperum acquireret vicariam perpetuam, tunc mandatum expiraret, quia cessante causa cessat itidem effectus: deberet tamen vicaria perpetua habere sufficientes reditus pro congrua sustentatione clerici; qui propterea si haberet etiam certam pensionem ecclesiasticam datam in titulum, & sufficientem ad necessariam sustentationem, & postea impetrarret litteras in forma pauperum, censendæ essent hæ subreptitiæ, nisi in iisdem fieret mentio de pensione data in titulum, quia Papa non præsumitur concedere litteras in forma pauperum clerico habenti proventus eccle- 32

 siasticos

siasticos sufficientes pro decente, & congrua sustentatione.

33 Sin verò Papa clerico pauperi mandaverit provideri de beneficio in forma gratiosa,& clericus pauper, qui nullum antea habuit beneficium post mandatum Papæ consequatur sufficiens beneficium; adhuc executor potest mandatum pontificium exequi, ac beneficium ei conferre, dummodo beneficium,quod ex mandato Pontificis confertur, non sit incompatibile cum alio priùs obtento ab eodem clerico, adeo ut utrumque beneficium non sit curatum, ut notat Glossa *in d. c. si pauper 30. h. t. in 6. V. pauper* quia litteræ beneficiales gratiosæ,quæ pro clericis non indigentibus ex speciali gratiâ à sede apostolica conceduntur, non expirant per adeptionem alterius beneficii: siquidem persæpe solet Pontifex habenti jam unum beneficium conferre aliud, adeo ut carentia beneficii non sit causa adæquata mandati de providendo aliud beneficium clerico habenti jam unum beneficium; dummodo secundum beneficium non sit incompatibile cum primo, quia tunc per adeptionem secundi vacaret ipso jure primum, ut desumitur *ex c. de multa 28. h. t.* ubi habetur, quòd habens personatum,vel beneficium curatum, si aliud simile accipiat, ipso jure privatus est primo, & si contenderit retinere illud spoliandus sit altero.

34 Verùm si sermo sit de beneficiis compatibilibus eo ipso, quòd Papa mandat, provideri clerico de beneficio in forma gratiosa, tale mandatum est validum, tametsi clericus habuerit jam aliud beneficium sufficiens pro decente, & congrua sustentatione, quia cùm tales litteræ gratiosæ emanent ex favore, ac liberalitate Papæ, & nunc moris sit, ut eidem clerico plura beneficia simplicia, & compatibilia conferantur, ideo in praxi juxta consuetudinem sententia asserens tale mandatum esse validum, tuta est.

§. XIX.

De reservatione beneficiorum. Et quæ summo Pontifici spectato jure communi sint reservata?

1 Beneficia dicuntur reservata, quando illa summus Pontifex sibi soli addicit, adeo ut cùm vacaverint à solo summo Pontifice conferri possint: & quia eorundem collatio ad solum Papam pertinet, ideo dicuntur beneficia Romano Pontifici reservata, eò quia nemo alius possit ea conferre præter Romanum Pontificem,cui soli sunt obnoxia. Hinc reservatio definitur ab Ænea de Falconibus *in tract. speciali de reservat. benefic.* quòd sit alicujus beneficii ecclesiastici vacaturi per habentem ad id potestatem ad se facta avocatio. Et licèt censeant plures,olim Romanos Pontifices non consuevisse sibi aliqua beneficia reservare, eò quia in toto volumine decretorum, quæ Gratianus congessit, nullæ beneficiorum legantur reservationes, nec ulla earundem fiat mentio: nihilominus certum est, saltem post Gratiani sæculum cœpisse Romanos Pontifices sibi beneficia ecclesiastica reservare, quæ darent clericis emeritis, & dignioribus.

Quinimo Concilium Basileense *sess. 23.* edidit decretum de reservationibus, quas abolere tentavit; cùm tamen nihil effecerit,eò quia decreta illius Concilii authoritate Ecclesiæ non fuerint confirmata,sed reprobata,paucis exceptis; neque potest in dubium revocari, quin Romanus Pontifex possit sibi beneficia ecclesiastica reservare,cùm habeat amplissimam, ac despoticam potestatem statuendi de beneficiis,ac ea conferendi benemeritis, ac dignioribus,prout ipsi consultiùs visum fuerit, ut liquet *ex c. de præbend. in 6. & clement. 1. ad fin. ut lite pendente & c. cuncta per mundum 9. q. 3.* & cùm Concilium etiam generale nullius sit authoritatis nisi confirmetur à summo Pontifice, qui est Caput Concilii generalis; ideo decretum Concilii Basileensis nullius fuit valoris. Nec Concilium quantumvis generale habet potestatem adimendi, minuendi, & restringendi hanc Pontificis potestatem super beneficiis ecclesiasticis,cùm inferior non habeat potestatem in superiorem. 2

Reservatio beneficiorum alia dicitur generalis, specialis alia, illa dicitur,quâ plura beneficia unius rationis, vel generis sibi Romanus Pontifex reservat, quatenus si vacaverint, nemo alius possit ea conferre, sed eorundem collatio ad solum Romanum Pontificem pertineat: ut si summus Pontifex sibi reservet omnes ecclesias Metropolitanas, Patriarchales, cathedrales, vel omnes Abbatias, Prioratus, vel omnia beneficia regularia,vel etiam omnia beneficia,& dignitates, quæ per electionem conferuntur, aut omnia beneficia in Romana curia vacantia, vel omnia beneficia familiarium Papæ, & Cardinalium, quæ vacare quandocunque contigerit, dicitur hæc reservatio generalis, quia generatim, complectitur omnia beneficia alicujus generis. Secus reservatio specialis est, quæ habetur ratione loci, ut quando beneficia reservantur certæ Ecclesiæ,vel ratione ejusdem beneficii, ut cum certa dignitas reservatur: vel ratione personæ, ut quando summus Pontifex jubet beneficium alicujus Ecclesiæ cum primum vacaverit tali clerico conferri. Dicuntur hujusmodi reservationes speciales, eò quia aliqua tantùm intra idem genus specialia beneficia complectantur. Dicuntur etiam beneficia reservata omnia illa, quæ exempta sunt, ut etiam ea,quorum conferendorum potestas soli Papæ jure tamen communi, & ordinario convenit, ut mutationes, uniones, translationes Ecclesiarum Cahedralium, Metropolitanarum, Patriarchalium, Primatialium, ut desumitur *ex c. mutationes 7. q. 1. c. licèt c. inter corporalia de translat.* verùm hæc propriè non dicuntur reservata, quia potestas conferendi illa beneficia jam jure ordinario ad Papam pertinet, cùm ad ipsum spectent majores, & difficiliores Ecclesiæ. 3

Immo neque beneficia, quæ dicuntur affecta propriè sunt reservata; est enim discrimen inter beneficium affectum, & reservatum, quia propriè beneficium affectum illud dicitur, cujus conferendi potestas ad Papam ità pertinet,

net, ut nullus alius inferior possit beneficium affectum conferre: hinc patet discrimen inter beneficium affectum, & reservatum, quia reservatum nunquam amplius potest ab Ordinario conferri; secus beneficium affectum licèt non possit conferri tunc, quando est Papæ addictum, & obligatum, potest tamen alia vice ab Ordinario conferri: ut si Papa contulit alicui beneficium, & collatio non valuit ob clerici canonicum impedimentum; tunc beneficium illud est affectum, quia adhuc ad Papam non ad Ordinarium pertinet ejus collatio *c. inter dilectos de excess. Prælat.* Rursus si Papa commendet beneficium alicui, tunc obitu commendatarii manet affectum, sed non reservatum, adeo ut tunc cùm vacat, solus Papa illud dare possit. Rursus si Papa præcipiat electoribus, ne aliquem ad certam Ecclesiam eligant, tunc ea Ecclesia dicitur affecta *c. si eo tempore de elect. in 6.* Quando Papa mandato apostolico præcipit conferri clerico beneficium proximè vacaturum, tunc illud est affectum, ut colligitur *ex extravag. ult. de præbend. inter commun.*

5 Quamobrem beneficium affectum dicitur, eò quia sit tali conditioni subjectum, ut ad illud tunc nemo nisi Papa possit accedere, proinde ejus affectio non adimit simpliciter ordinariis potestatem conferendi, sed tantùm ad tempus; secus reservatio simpliciter adimit ordinariis jus, & potestatem conferendi. Tum quia reservatio fit per actum verbis expressum, quo Pontifex declarat, se reservare suæ dispositioni beneficium: affectio verò fit ipso facto, ex quo tacita reservatio oritur, ut notat Cochier *in regul. 8. cancell.*

6 Causæ, ob quas solent beneficia reservari plures recensentur, quarum prima est, quia potestas conferendi ecclesiastica beneficia vacantia originem trahit à summo Pontifice, qui cùm sit supremum caput totius Ecclesiæ catholicæ, seu universalis, eidem competit jus disponendi de omnibus beneficiis ecclesiasticis, ut desumitur *ex c. 1. dist.* 22. ubi dicitur, quòd Romana Ecclesia instituerit omnes Patriarchales, Metropolitanas, cathedrales Ecclesias, ac dignitates aliarum ecclesiarum, & ab initio collationem omnium beneficiorum in toto orbe pertinuisse ad Romanum Pontificem, qui postea Episcopis, aliisque inferioribus collatoribus ita eandem potestatem conferendi beneficia ecclesiastica concessit, ut supremam tamen potestatem, ac supremum jus conferendi hujusmodi beneficia sibi retinuerit, ut desumitur *ex cap. dudum 14. h. t. in 6.* ubi dicitur, quòd quando Papa concedit suo legato facultatem acceptandi resignationes beneficiorum, & illa conferendi, si Papa deinde facit aliquem canonicum Ecclesiæ legationis, & mandat executoribus deputatis, ut provideatur huic de præbenda primò vacatura, si vacat per resignationem, & interim Legatus illam confert alicui, collatio non tenet, quia stat pro canonico creato à Papa, licèt in mandatis nullam fecerit mentionem de potestate concessa Legato: quia sufficit decretum irritans, quidquid attentatur contra decretum Papæ, quando agitur de lucro electi ab Episcopo, & non de præjudicio Episcopi.

Hinc cumulativè tantùm, non privativè eam potestatem inferioribus Prælatis concessit, quapropter potest talem potestatem aliis concessam restringere, vel adimere, & sibi reservare beneficia. Secunda causa habetur *in extravag. Joan. XXII. execrabilis unic.* juxta Glossam §. *quæ omnia V. reservamus h. t.* quia ad Papam pertinet remunerari omnes, qui de Ecclesia sunt benè meriti, & qui præ cæteris laborârunt in beneficium ejusdem Ecclesiæ catholicæ, vel etiam, qui cæteros doctrina, & morum probitate excellunt: proinde cùm clerici digni, ac bene meriti ex quavis orbis parte ad sedem apostolicam confluant, conveniens erat, ut summus Pontifex munificum, & liberalem se exhiberet erga dignos; proinde æquum fuit, ac rationi omnino consonum, ut Papa amplissimam haberet potestatem beneficia vacantia tanquam bona communia hisce clericis conferendi, etiam independenter ab ordinariis locorum, si enim Pontifex non haberet potestatem sibi reservandi, & conferendi talia beneficia, non posset remunerari eos, qui ipsi in Romana curia inserviunt, quod maximum foret inconveniens. Tertia causa etiam esse potest, ut major esset communicatio personarum ecclesiasticarum in toto orbe existentium cum Ecclesia Romana omnium ecclesiarum matre, dum non solùm in spiritualibus, verùm etiam in temporalibus ab ea dependeant, ut notat Cochier *in regul. 8. cancellar. n. 9.* 7

Quia verò reservationi factæ à Papa solet apponi decretum irritans, sequitur, quòd præcipuus effectus reservationis sit ligare manus inferioris ordinarii collatoris, adeo ut beneficium à Papa collatum, vel reservatum nequeat validè conferri ab Ordinario, quamvis ignoret, ejus reservationem, & beneficii collationem esse priùs à Papa factam, ut desumitur *ex c. si beneficia 20. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd si ordinarius conferat beneficium reservatum per aliquod decretum sedi apostolicæ, & qui accipit, ignorat talem reservationem, vel collationem factam à Papa alicui, & accepto secundo renunciat primo beneficio, quod fortè habebat incompatibile, si postquam scivit, fuisse reservatum, vel collatum à Papa, statim dimittit secundum, recuperat primum sine nova collatione. Idem faciunt alii, qui ex tali occasione renunciârunt: sed si difficultatem adhibent in dimittendis secundis, non possunt reverti ad prima. Ubi Glossa notat, valere casum, tametsi Episcopus scienter contulerit secundum beneficium, quia sufficit ignorantia accipientis. Ratio, cur collatio beneficii sit præferenda cuilibet alteri collationi factæ ab inferiore collatore petitur ex suprema prærogativa, & plenitudine potestatis papalis, per quam potest prævenire collationes beneficiorum, & ea suæ propriæ collationi imposterum reservare, proinde impedire, ne alii inferiores Prælati talia beneficia conferant *argum. c. 2. h. t. in 6.* 8

Quòd si petas, cur provisi ab inferioribus collatoribus, si secundum beneficium cum difficultate dimittant, non recuperent primũ antea dimissum. Respondetur, id contingere, quia tunc ipsis imputatur culpæ, quia ubi in dimittendo adest culpa, ibi præsumitur in obtinendo 9

fuisse

fuisse privatam cupiditatem, proinde ratione culpæ privantur secundo beneficio, & non recuperant primum antea dimissum. Cæterum si quis resignet beneficium sine culpa ex falsa causa, quam putat veram esse, vel ex ignorantia probabili. & bona fide putat collationem alterius beneficii ab ordinario sibi factam validam fuisse; tunc talis resignatio ipsi non præjudicat, quò minus possit ad primum redire beneficium, quod antea resignaverat; quia negatio aditionis in tali casu ad primum beneficium resignatum esset poena, quæ non imponitur nisi propter culpam, & probabiliter ignoranti non vertitur culpæ id, quod ignorat, hinc erranti nullus dicitur esse consensus.

10 Quinimo qui primum beneficium antea resignavit ex probabili errore, & ignorantia, & nonnisi sub tacita conditione, si collatio posterioris beneficii valida fuerit, deficiente conditione corruit etiam actus, qui habetur pro nullo, ut notat Paris. *lib 9. de resignat. benefic. q. 3. num. 30.* Quòd si error, seu ignorantia fuerit causa læsionis plurium successivè, tunc gradatim primo restituto adversus secundum, restituitur etiam secundus adversus tertium, & sic de cæteris, quia vitium, quod ex una oritur radice, debet una, ac eadem lege tolli *l. penult. in fin. C. de nuptiis.*

11 Per canones ordinarios comprehensos in corpore juris scilicet *in c. licet 2. c. statutum 3. c. præsenti 24. h. t. in 6. & in clement. 1. ut lite pendente* beneficia eorum, qui in curia Romana propter quodcunque negotium versantur, vel ibidem, vel à curia recedentes in loco aliquo vicino inter duas dietas legales moriuntur, reservantur Pontifici Romano, adeo ut non possint conferri nisi à Papa. Dicuntur dietæ legales iter duorum dierum, computatis 20. milliaribus italicis pro una dieta: ut notat Glossa *in c. licet. 2. h. t. in 6.* habetur, quòd omnium beneficiorum, quæ vacant in curia, collatio pertineat ad summum Pontificem, & si secus fiat, factum sit irritum. Rursus si curiam de loco ad locum contingat transferri, & curiales eam sequentes in itinere, vel in loco, unde curia recedit ipsi remanentes forsitan infirmi moriantur, præmissa reservatio ad illorum beneficia se extendit, quamvis locus, ubi decedunt, à curia distet.

12 Cæterum constitutio, qua beneficia vacantia apud sedem apostolicam reservantur dispositioni Papæ, limitatur in Episcopatibus, & Abbatiis, quæ non comprehenduntur sub reservatione vacationis in curia: siquidem debent specialiter exprimi, quia, cùm constitutio per reservationem deroget ordinariæ potestati collatorum, habetur odiosa, ut notat Glossa *hic V. dignitatum*, proinde non comprehendit episcopatus, & Abbatias, tametsi in materia favorabili nomine dignitatis comprehendantur etiam Episcopatus, & Abbatiæ.

13 Quamvis id verùm sit de jure antiquo, hodie tamen Episcopatus, & Abbatiæ reservantur Papæ, quia in reservationibus *in extravag. regimen 13. inter commun. h. t.* & quæ per omnes Pontifices innovantur, exprimuntur etiam Episcopatus, Monasteria, & prioratus, ut notat Garcia *de benefic. p. 5. c. 1. num. 113.* Tum quia per regulam secundam cancellariæ fit peculiaris reservatio Episcopatuum, & Monasteriorum, & in regula 3. Prioratuum & aliarum dignitatum conventualium, immo hæc regula reservatoria monasteriorum comprehendit etiam Monasteria electiva propter verba generalia, & quia fit mentio de dignitatibus electivis; & quia prioratus regulariter sunt electivi. De aliis dignitatibus inferioribus quantumvis electivis, & aliis beneficiis electivis certum est ea comprehendi in dicta reservatione *c. 2.* ubi fit mentio de electione.

Excipiuntur tamen à præfata constitutione 14 beneficia vacantia in curia, quæ pertinent ad jus patronatus laicorum, non enim illa comprehenduntur sub reservatione facta, ut notat Garcia *l. c.* citans plures canonistas Lappum *allegat. 84. n. 6. & allegat. 96.* Franc. *in c. 2. de præbend. in 6.* Felin. *in tract. quando littera apostolica limit. secund.* Roch. *de jure patronat. V. competens q. 24. num. 54.* Lambert. 1. *p. lib. 2. q. 6. art. 2.* & alios plures, ubi etiam affert decisionem Rotæ. Ratio est, quia cùm in *d. c.* nil dicatur de præsentatione: neque Papa juri laicorũ ex fundatione, constructione, vel dotatione Ecclesiarum acquisito derogat, nisi specialiter id exprimat, ne laici retrahantur à fundandis, & dotandis ecclesiis. Comprehenduntur tamen, ac reservantur illa beneficia, in quibus jus patronatus ex solo privilegio apostolico, aut præscriptione fundata in privilegio, & non ex fundatione, ædificatione, vel dotatione Ecclesiæ competit laicis, siquidem in his cessat prædicta ratio, quia habentes jus patronatus nil contulerunt in Ecclesias, & beneficia, ut notat Garcia *loc. cit. num. 575.* ubi ait, præfatam constitutionem procedere, etiamsi jus patronatus ex privilegio, seu præscriptione spectet ad Duces, Marchiones, Comites, vel alios Principes, nisi sit jus patronatus Regum, seu aliorum Principum jura regia, seu imperii obtinentium, ut tradit Gonzales, Glossa *24. n. 159.* Quamvis alias juri patronatus Ducum, Marchionum, vel Comitum ex dotatione, vel fundatione non censeatur derogatum, nisi facta fuerit specialis mentio, quòd ad Ducem, Marchionem, & Comitem spectat, ut habetur *in regula 40. cancellar. seu 41. de derogatione juris patronatus*, ut notat Covarr. *c. 36. pract. num. 2.* Rebuffus *num. 62.* Quamobrem ut notat idem Garcia ad excludendam reservationem juris patronatus laicorum oportet docere de jure patronatùs ex fundatione, constructione, vel dotatione, maximè stante Concilio Tridentino *sess. 25. de reformat. c. 9.* ut notat Gonzales *in reg. 8. cancellar.* Glossa 18. *n. 22.*

Comprehenduntur etiam sub reservatione 15 illa beneficia, quæ sunt juris patronatus ecclesiastici, tametsi ab initio originem traxerint ex patrimonio laici, & postea in Ecclesiam fuit jus translatum, quia huic juri facilè derogatur, & præsentatio patroni ecclesiastici habet vim electionis, proinde beneficia ad eum pertinentia si vacaverint in curia, reservantur Papæ, ut notat Garcia *loco cit. n. 572.* Quòd si beneficia

sint juris patronatus mixti, adeo ut jus præsentandi simul spectet ad clericum, & laicum, tunc non comprehenduntur in dicta constitutione, & si vacent in curia non reservantur Papæ: siquidem non videtur æquitati consonum, ut aliquis in re individua, quæ illi communis est cum alio patiatur præjudicium ratione societatis cum alio, ut notat Covarr. *loc. cit. num.* 5. qui §. *sed quamvis* censet probabilius, beneficia minora pertinentia ad patronos laicos non solùm quoad jus nominandi, seu præsentandi ad ipsos spectare, verùm etiam quoad jus instituendi à locorum Ordinariis esse itidem excepta, & exempta à reservationibus, sub quibus asserit non contineri quoad institutionem, nec quoad præsentationem: secus tamen dicendum est de Episcopatibus, Abbatiis, ac cæteris dignitatibus Papæ reservatis: siquidem in hisce quamvis patroni laici retineant jus præsentandi, nihilominus potestas instituendi reservatur Papæ.

16 Rursus beneficia, quæ reservantur Papæ debent esse perpetua, & non manualia, seu ad nutum amovibilia, quia beneficia non perpetua, sive sæcularia sint, sive regularia, non comprehenduntur sub reservationibus etiam generalibus, nec sub regulis reservatoriis, quia Pontifex reservando sibi collationem beneficiorum, ea tantùm intendit comprehendere, quæ perpetua sunt, quia non intendit mutare naturam beneficiorum, quando speciatim id non exprimit, ut tradit Calderinus *cons.26. de præbend.* Rebuffus *in regul.2. cancell. V. ac dignitates conventuales* Zerolla *in prax. Episcop.* 1 *p. v. beneficiis* §. 3. *dicto.* 9. cum Rota Romana *decis. 659. n.8. p.1.* Gonzales *in reg.8. cancell.* Glos. 5. §. *sextò*, ubi ait, fuisse id decisum à Rota Romana 10. Decembris 1603. coram D. Lita, Piasecus *in prax. Episcop. p.2. c.5. n.9.* & alii apud Garciam *de beneficiis p. 5. c.1. n.510.* Neque obstat, quòd in regula exprimantur beneficia regularia: quia tametsi hæc regulariter, & ex natura sua sint manualia, seu ad nutum amovibilia, nonnunquam tamen sunt perpetua, ut notat Mandos. *regul.3. q. 10. & 11.* & quando beneficia regularia dicuntur reservari id intelligitur de perpetuis, non de manualibus, ut fuit decisum à Rota Romana 14. Maji 1610. coram Penna: hæc enim beneficia regularia si perpetua sint, comprehenduntur sub reservationibus, quia veniunt appellatione beneficiorum: unde quamvis de regularibus perpetuis expressa mentio non fieret, adhuc comprehenderentur sub reservationibus, quia nullibi reperitur scriptum, quòd in generali reservatione beneficiorum non comprehendantur beneficia regularia, si sint perpetua, ut notat Gonzales *in 8. regul. cancell.* Glossa 8. *num.* 18. & fuit etiam decisum à Rota Romana *decis.* 739. & 189. *p.* 2.

17 Quinimò comprehenduntur etiam sub reservationibus beneficia regularia, quorumcunque ordinum militarium propter verba regulæ reservatoriæ, *qualitercunque qualificata, & ubicunque existentia:* Aliqui tamen censent, beneficia minora ordinum militarium non comprehendi in hac reservatione *arg. dict. regul.* 3. ex qua colligitur, quòd mens Papæ non sit reservare talia beneficia. Beneficia tamen Ecclesiæ non numeratæ, seu in qua non est certus numerus beneficiorum, & præbendarum, non reservantur, quia ea tantùm à Papa reservantur beneficia, quæ vel vacant actualiter, vel sunt vacatura: & beneficia Ecclesiæ non numeratæ nunquam censentur vacare actualiter, neque esse vacatura, quia per mortem beneficiati extinguuntur talia beneficia, adeo ut sint de novo creanda, quando novus beneficiatus assumitur.

18 Neque sub reservatione Papæ comprehenduntur beneficia resignata ex causa permutationis, quia neque hujusmodi beneficia censentur propriè vacare. Imò neque illa, quæ vacant causâ resignationis in manibus Ordinarii semper comprehenduntur sub reservatione, ut notat Garcia *loc. cit. num.* 542. Neque comprehenduntur in reservationibus, nec in litteris apostolicis illa beneficia, quæ dicuntur gratiæ expectativæ, ac ex consuetudine Magistris Theologis, aut doctoribus juris canonici conferuntur; immo nec beneficia patrimonialia vacantia apud sedem apostolicam, ut censent nonnulli, licèt communior sententia, ut notat Covarruvias *loc. cit. num.* 4. §. *similiter* asserat, esse reservata Papæ, si apud sedem apostolicam vacaverint.

19 Reservatio tamen beneficiorum vacantium apud sedem apostolicam non comprehendit ea beneficia, quæ vacant in urbe, & ad eos pertinent, qui Romæ morantur, sed curiam non sequuntur, seu non sunt curiales, ut notat Barb. *in c. 2. n. 14. h. t.* ratio est, quia collatio horum beneficiorum per se ad solum Pontificem pertinet jure proprio: eò quia sit proprius Episcopus urbis Romanæ, & Ordinarius collator omnium beneficiorum Romæ existentium: unde collatio talium beneficiorum non jure reservationis, sed jure proprio pertinet ad Papam. Excipiuntur tamen tituli Cardinalium, in quibus Cardinales jurisdictionem habent quasi episcopalem. Rursus neque beneficia, quæ ob negligentiam inferiorum collatorum sunt devoluta ad Papam propriè reservantur, quia hæc jure devolutionis, non jure reservationis conferuntur.

20 Excipiuntur etiam, qui in loco ubi curia moratur ordinarium habent domicilium, quia subjiciuntur immediatè Papæ. Quòd si duo in curia Romana super eodem beneficio litigent, & uterque ibi moriatur, tunc ad Papam pertinet collatio; & si decedant extra curiam ad ordinarium: sin verò unus in curia, & alter extra curiam decedat, tunc si possessor beneficii decesserit in curia collatio beneficii ad Papam pertinet; ad Ordinarium verò si in curia decedat, qui beneficium non possedit. Quòd si neuter in possessione fuerit, tunc ob majorem authoritatem pertinet ad Papam beneficii collatio: sin verò unus tantùm moriatur, & alter velit litem prosequi, exspectandus tunc erit finis litis; quòd si decisum fuerit beneficium pertinuisse ad defunctum, tunc collatio spectat ad Papam si in curia decesserit; ad Ordinarium verò si extra curiam: quòd si ad nullum ex litigantibus beneficium pertinuit, ad Ordinarium spectet collatio, nisi

ex alia causa reservetur, ut desumitur *ex clem.* 1. *ut lite pendente.* Pro curia autem Romana intelligitur ubi est Papa cum cancellaria, tribunalibus, ac suis officialibus, quos adhibet ad regimen Ecclesiæ, ut tradit Covarruvias *pract. qq. c. 4. n. 10.* & hoc pacto intelligitur dictum Innocentii, & Panormitani *in c. ego de jurejur. quòd ibi Roma, & curia sit, ubi est Papa,* seu ubi est Papa cum cancellaria, & suis auditoriis. Potest tamen esse curia, ubi non est Papa, & vice versa potest esse Papa, ubi non est curia, ut tradit Navarrus *in tract. de datis & promiss. not. 17. num.* 29. Hinc si Papa ex urbe Romana ultra duas dietas discesserit, ac reliquerit Romæ cancellariam cum suis officiis, & auditoribus, tunc beneficia eorum, qui sequentes Papam moriuntur, non censentur reservata.

21 Sunt tamen, qui censeant, Pontificem tunc declarare, Romanam curiam esse itidem in eo loco ubi est summus Pontifex, non ita tamen ut sint duæ curiæ una Romæ, & altera ubi est Pontifex, sed quia tunc eadem curia in duas dividitur partes, quarum una Romæ existit, & altera ubi est Papa; & plures referunt Paulum III. cum Niciam ad colloquium cum Carolo V. Imperatore, & Francisco I. Rege Galliæ proficisceretur, declarâsse, eos, qui suam Sanctitatem sequerentur, & eos qui in urbe remanerent, unam tantùm Romanam curiam constituere, non duas: hinc alii dicunt, curiam in capite ibi esse, ubi est Papa; & in corpore, ubi cancellaria cùm suis officialibus: constitutio hujus rei declaratoria habetur in Bullario, & est constitutio 36. inter constitutiones Pauli III. Curiales verò, seu pertinentes ad curiam dicuntur omnes illi, qui Papæ, aut Cardinalibus, seu Officialibus Romanæ curiæ, & tribunalibus inserviunt, vel ex occasione curiæ morantur in urbe. Quòd si fuerit quis semel curialis, si ampliùs non sit, non gaudet privilegio curialium, nisi officium curialis in ipso continuetur, & præsumitur continuari, nisi probetur, quòd fuerit officium mutatum, vel sublatum, & ad hanc probationem etiam leves præsumptiones, & conjecturæ sufficiunt, ut notat Mandos. *ad regul. 5. cancell. q. 1. n. 18.*

22 Hinc beneficium vacare in curia Romana, & vacare apud sedem apostolicam videtur esse idem, & desumitur *ex c. licet 2. h. t. in 6.* ubi cùm Pontifex statuisset, ut Ecclesias, & beneficia, quæ apud sedem apostolicam deinceps vacaverint, nullus præsumat conferre, præter Romanum Pontificem; statim inserit exceptionem: *nisi sit ei super conferendis eisdem in curia Romana vacantibus specialis, & expressa authoritas ab ipso summo Pontifice attributa,* quam enim antea dixerat vacationem apud sedem apostolicam, postea vocat vacationem in curia Romana; adeo ut utramque vacationem summat pro eadem: siquidem vocatur vacatio in curia Romana *in c. statuti* 3. ubi Gregorius X. moderatur præcedens capitulum, inquiens: Episcopi per se, vel si in remotis degant per suos Vicarios Generales existentes in diœcesibus, possunt post mensem conferre dignitates, & beneficia vacantia *in curia Romana,* si non fuerint priùs per Papam collata. Et eandem vacationem *in c. præcedente licet 2. eod. tit. in 6.* dixerat vacationem apud sedem apostolicam. 23

Sunt tamen, qui censent, constitutionem, quâ datur facultas Ordinariis conferendi beneficia vacantia in curia per obitum beneficiarii, si Papa intra mensem illud conferre neglexerit, fuisse revocatam per *extravag. piæ. 1. inter communes h. t.* in qua Bonifacius VIII. statuit, omnia beneficia vacantia, vel vacatura in curia esse conferenda à Romano Pontifice. Alii tamen volunt, dictam constitutionem non fuisse revocatam, & etiam nunc vigere, ut notat Æneas de Falconibus apud Barbosam *in c. statutum 3. h. t. in 6.* quia correctio juris præsertim favorabilis non debet affirmari, nisi sufficienter sit expressa, & in præfata extravagante Bonifacii VIII. non exprimitur sufficienter, quia licèt ibi Papa sibi reservet beneficia vacantia in curia, non tamen prohibet, quin post mensem possint conferri ab Ordinario, si Papa illa non contulerit.

§. XX.

De beneficiis reservatis per extravagantes, & Bullas.

HActenus diximus de beneficiis reservatis per reservationes contentas in corpore juris, superest nunc de illis agere, quæ per extravagantes, & varias Bullas pontificias extra corpus juris reservantur: siquidem in extravag. Joannis XXII. quæ incipit *execrabilis h. t.* postquam summus Pontifex generaliter inhibuit pluralitatem beneficiorum, & statuit, ut qui tunc temporis habuerunt plura incompatibilia beneficia, etiam ex dispensatione tenerentur illa dimittere, & eorum unum tantùm retinere; postea addit: *qui verò deinceps perceperint dignitatem, seu personatum, seu officium, aut aliud beneficium animarum curam habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud (quo ipso jure postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos omni dolo, & fraude, cessantibus, quò minus habeant, steterit, privati noscuntur) absque mora dispendio in Ordinariorum manibus dimittere debeant: alioquin ex tunc sint ipso jure secundo privati, & nedum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quodcunque beneficium ecclesiasticum inhabiles reputentur, quæ omnia, & singula beneficia vacatura, vel dimissa nostræ, & sedis apostolicæ dispositioni reservamus.* Præcipit Pontifex in tota illa extravagante, ut qui antea obtinebant ex dispensatione legitima plures dignitates, personatus, officia, prioratus, seu beneficia incompatibilia ob curam animarum annexam, eligant beneficium curatum unum, & alterum sine cura intra mensem à die hujus decreti: reliqua verò beneficia cum cura, vel sine cura, quæ non possunt de jure retineri, & quæ sine dispensatione, vel cùm dispensatione habebant, verbaliter, & realiter, & in 1

effectu

effectu dimittant coram Ordinario cum testimonio publico, nec ad ea redeant, nec se immiscere præsumant eorum administrationi sine nova collatione, alioquin sint ipso jure privati omnibus beneficiis etiam illis, quæ per hanc constitutionem retinere poterant: & fiunt inhabiles ad similia beneficia. Excipiuntur tamen Cardinales, & Filii Regum. Rursus si prædicti cum duobus beneficiis ex dispensatione habent expectativam similium, cùm vacaverint, servent hanc Bullam, scilicet intra mensem à notitia vacationis accipiant quod vacat, & renuncient ei, quod habebant, nec relictum administrent sub iisdem pœnis.

2 Rursus qui præsumunt retinere plura talia beneficia absque dispensatione canonica ultimo retento, si in eo habent jus canonicè, reliquis intra mensem re ipsa renuncient coram Ordinario sub testimonio publico; quòd si secus fecerint, privantur etiam ultimo, & censentur inhabiles ad quæcunque beneficia ecclesiastica obtinenda. Rursus qui habens dignitatem, personatum, officium, vel aliud beneficium cum cura animarum obtinet aliud simile; post pacificam possessionem secundi, vel si per ipsum stat, quin habeat possessioné, statim ipso jure est privatus primo, & debet illud dimittere in manibus Ordinarii, quòd si secus fecerit, privatur ipso jure secundo, & reputatur inhabilis ad sacros ordines, & ad quæcunque beneficia ecclesiastica obtinenda. Præterea omnia etiam beneficia vacatura, vel dimissa virtute hujus Bullæ reservantur dispensationi Papæ, & si quid innovatur quocunque privilegio est irritum.

3 Præcipitur etiam Ordinariis, in quorum diœcesibus sunt beneficia, seu aliqua illorum beneficiorum, vel si aliqui debeant dimittere in diœcesi, in qua morantur, vel sedibus vacantibus eorum capitulis, ut quamprimum commodè poterint, certificent sedem apostolicam de beneficiis dimissis, vel perditis, ut disponat. Item beneficium cum cura, ut possit retineri cum alia dignitate sine cura, intelligitur de parochia cum cura, quæ non per vicarios perpetuos, sed per rectores, vel ministrum illius beneficii, vel per temporales Vicarios administratur: & illa etiam beneficia, quorum ministris ratione illorum beneficiorum competit visitare, inquirere, procurationes recipere, suspendere, excommunicare, absolvere à censuris de consuetudine, vel jure, remanentibus aliis juribus quoad cætera in suo robore, quæ de cura animarum loquuntur.

4 Quia verò Bulla hæc Joannis XXII. videtur esse odiosa, ideo est strictè interpretanda, adeo ut adeptio possessionis in secundo beneficio intelligatur esse pacifica non litigiosa, & ulterius ut sit cum perceptione fructuum, non ita si fructus ejusdem fuerint ad tempus alteri reservati, ut desumitur *ex cap. si tibi concesso 26. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd quando habens beneficium curatum acquirit aliud curatum; dum alius accipit fructus secundi ex causa, ut si Episcopus illos accipiat ex concessione Papæ ad tempus, non tenetur relinquere primum, ut etiam tradit Gonzales *ad regul. 8. cancellar.* Glossa 15. *n. 9.* Dubitant tamen aliqui, an per hanc extravagantem non solùm secundum beneficium sit reservatum, sed etiam primum. Joannes Cochier *ad regul. 1. cancell. n. 23. V. octavò* censet utrumque esse reservatum, & nititur hoc fundamento: quia in Bulla dicatur *omnia, & singula beneficia vacatura, vel dimissa.* Alii verò limitant reservationem ad sola posteriora beneficia, quia non solùm olim juxta *c. de multa 28. h. t.* non erat primi reservatio: verùm etiam post Joannem XXII. constituit Bonifacius VIII. *in c. licèt Episcopus 28. h. t. in 6.* ut Episcopus possit beneficium primum conferre per adeptionem secundi, eò quia primum tunc vacet, & ita in praxi servari testatur Barbosa *in collect. ad d. extravag. execrabilis num. 10.* Conciliat tamen has duas oppositas sententias Gonzales *ad regul. 8. cancellar.* Glossa 51. *num. 38.* ut prior sententia procedat, quando secundum beneficium incompatibile fuit à sede apostolica impetratum *text. in extravag. ad regimen V. nec non etiam quæ per assecutionem&*, *in nova regul. 111. cancell.* & quòd altera sententia procedat, quando secundum beneficium est ab Ordinario collatum.

Cæterum dispensare super pluralitate beneficiorum regulariter pertinet ad solum summum Pontificem, qui cùm sit supra canones, potest eorum rigorem relaxare: & quamvis olim frequenter per viam unionis ad vitam, vel commendam perpetuam secundum beneficium incompatibile retineretur cum primo; quia tamen id derogabat cultui divino non sine damno animarum, ideo Concilium Tridentinum *sess. 7. de reformat. c. 4. & sess. 24. c. 17. de reformat.* id omnino abrogavit, licèt non prohibeatur Episcopus ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ, aut ob penuriam clericorum plura beneficia simul unire, seu alicui alterum beneficium curatum in commendam temporalem provisorio modo concedere, dummodo ob locorum proximitatem possit utrique satisfieri ab eadem persona, quia hæc tunc non dicitur propriè habere duo beneficia, cùm alterum commendatum non habeat sub ratione beneficii, seu in titulum, aut usum perpetuum, ut notat Glossa *in c. nemo deinceps 15. de elect. in 6.* Neque Episcopus ita restringitur, ut nonnisi per sex menses commendam alteri concedat, ut statuitur *in d. c. 15. de elect. in 6.* sed si Ecclesiæ utilitas postulaverit, vel necessitas exegerit, potest etiam ad longius tempus beneficium curatum in comendam temporalem alteri dare, ut notat Glossa *in d. c. nemo deinceps V. durare.* Sin verò summus Pontifex alicui beneficium reservatum in commendam concesserit, tunc cessante commenda beneficium dicitur vacare sicut prius, neque reservatio extinguitur, donec Papa plenè de tali beneficio providerit, quia per ipsam manûs appositionem in concessione commendæ factam inducitur beneficii affectio usque ad plenam ejus provisionem, ut notat Garcia de beneficiis *p. 4 c. 4. n. 64.* 5

Amplior reservatio habetur in extravag. quæ incipit *ad regimen. 12. h. t.* ubi Benedictus XII. reservat sedi apostolicæ omnia beneficia cum 6

cum cura, & sine cura, regularia, & sæcularia, & Archiepiscopatum, & consueta conferri per electionem, vel alio modo, quæ vacant in curia Romana etiam per privationem, vel translationem, vel cessationem, vel renunciationem, ac etiam obitum officialium, vel commensalium ejusdem sedis, vel Legatorum, Nuntiorum ubicunque moriantur, nec non, & aliorum, qui pro negotiis veniunt, vel recedunt à curia, si intra duas dietas legales moriantur. Idem de curialibus si quacunque ratione intra duas dietas moriantur, si ibi non habeant proprium domicilium, & si quid contra hoc fiat etiam ignoranter declaratur irritum; & hæc constitutio Benedicti XII. etiam renovatur in regulis cancellariæ, & in concordatis Germaniæ per illam enim sibi Pontifex reservat omnia beneficia vacantia per obitum Cardinalium Legatorum, seu Nuntiorum sedis apostolicæ, & aliorum ejusdem sedis officialium, immo reservat etiam sibi omnia beneficia sæcularia, & regularia etiam electiva priùs obtenta, & possessa ab iis, qui authoritate pontificia promoventur ad majores dignitates, scil. Patriarchalem, Archiepiscopalem Episcopalem, Monasteriorum regimina, dignitates, Personatus, officia, canonicatus, & alia beneficia, cùm prioribus incompatibilia, postquam pacificam possessionem adepti fuerint illius beneficii, quod ultimò à sede apostolica accipiunt.

7 Quamobrem tantùm Episcoporum Titularium, qui à summo Pontifice creantur plerumque ut sint suffraganei aliorum Episcoporum, quia iis pro titulo assignatur diœcesis existens in partibus infidelium, & quæ olim ad Romanam Ecclesiam pertinebat, quia ex tali titulo nullos percipiunt fructus, ideo talia beneficia non vacant; nec tunc statim ad collationem papalem pertinent. Quamvis aliàs collatio beneficii facta Episcopo non valeat nisi ex dispensatione Papæ, vel ex justa, & necessaria causa, ut quia non habeat sufficientia alimenta, vel quia cogatur exulare, ut desumitur *ex c. cum nostris de concess. prabend.*

8 Valet tamen præsertim de beneficiis simplicibus collatio facta Episcopo titulari, ut notat Garcia *loc. cit. c. 6. num.* 24. Notat tamen Barbosa *allegat.* 57. *num.* 76. quòd si quis promoveatur ad Episcopatum cum retentione beneficiorum, ea beneficia quæ tempore promotionis obtinebat, sint jam reservatione affecta, adeo ut si contigerit impofterum per mortem vacare, eorum collatio ad Romanum Pontificem pertineat. Verùm hæc sententia, nisi fortassis nitatur stylo, & praxi curiæ Romanæ, difficulter videtur posse subsistere cum nullo expresso juris textu reperiatur stabilita, etenim *in extravag. ad regimen* tantum reservantur beneficia vacantia per promotionem juxta *c. cùm in cunctis* 7. *§. cum verò de elect.* talia autem beneficia retenta mortuo Episcopo, seu promoto non vacant ampliùs per promotionem, sed per obitum juxta *decis. Rota recent. p.* 4. *tom.* 1. *decis.* 202. *num.* 5. *&* 6.

9 Neque ullum facessunt negotium verba illa generalia, quibus dicitur: *qua obtinebant tempore promotionum nunc vacantia, & in ante vacatura:* siquidem sensus horum verborum est, quod vacantia tempore datæ extravag. & in futuris promotionum per Benedictum XII. faciendarum casibus vacatura, sint reservata, sicut leges solent ordinariè non solùm præsentibus, sed etiam futuris casibus prospicere, hoc est subintelligendo, si vacatura sint ex vi promotionis: quia reservatio, quæ est strictæ interpretationis, non debet extendi ultra verborum vulgarem significationem.

Cæterum beneficia eorum, qui ad effectivos episcopatus promoventur, vacant post adeptam possessionem episcopatûs, & simul consecrationem, vel etiam loco consecrationis (si Episcopus consecrationem petere neglexerit, aut jam priùs consecratus de uno episcopatu ad alium translatus sit) post spatiū trium mensium, adeo ut elapso hoc trimestri ipso jure talia beneficia vacent *d. c. cùm in cunctis §. cum verò de elect.* Verùm tamen est, quòd frequenter super his variatur stylus curiæ, adeo ut beneficia promotorum per Papam ad Episcopatus statim post promotionem, vel confirmationem conferantur; si Papa ita expressè decernat, ut beneficia statim tunc vacent: alioquin non existante tali decreto standum est juri communi, ut notat Garcia in *d. c.* 6. *num.* 5. 10

Si quæras quid in aliis extravagantibus constitutionibus communibus contentis in hoc titulo statuatur circa reservationem beneficiorum. Respondetur, in prima extravagante, quæ incipit *pia solicitudinis*, Bonifacium VIII. dignitates, personatus, Ecclesias, & alia beneficia ecclesiastica, quæ apud sedem apostolicam intra unum mensem à data præsentium litterarum numerandum hactenus vacaverint, vel quæ ex tunc apud eandem in futurum vacabunt, reservare provisioni sedis apostolicæ, adeo ut beneficia vacantia in curia solus Papa conferat; & decrevit etiam irritum esse, si secus fiat ignoranter, vel scienter, non obstante quacunque authoritate: quæ tamen reservatio intelligenda est juxta determinationem *in c. statutum* 3. *h. t. in* 6. ubi Gregorius X moderatur præcedens Capitulum *licèt. eodem tit.* 11

Secundò in extravagante, quæ incipit *de superna* & est secunda *h. t. inter communes.* Clemens V. revocat provisiones factas sub titulo commendæ perpetuæ ex ecclesiis parochialibus, archiepiscopalibus, episcopalibus, monasteriis ad petitionem Regum, vel quorumcunque magnatum. 12

Tertiò in extravagante, *& si temporalium* 3. *h. t.* idem Clemens V. reservat specialiter sibi Ecclesiam Burdegalensem, ex qua ad pontificatum fuit assumptus, & monasterium S. crucis ibidem vacans. Rursus generaliter sibi etiam reservat omnia beneficia majora, vel minora cum cura, vel sine cura animarum apud sedem apostolicam vacantia, vel vacatura toto tempore sui pontificatus pro illa vice tantùm, & decernit irritum quidquid in contrarium fuit attentatum, non obstantibus quibuscunque constitutionibus pontificiis contrariis. Ex quibus conjicitur, hanc extravagantem fuisse tantùm tem- 13

temporalem, & ad dies vitæ Clementis V. proinde expirâsse unà cum ipso Pontifice.

14 Quartò in extravagante quæ incipit *execrabilis*, & est quarta *inter communes h. t.* Joann. XXII. reservat sedi apostolicæ omnia, & singula beneficia vacantia per assecutionem alterius, & quæ sunt incompatibilia cum primo priùs obtento.

15 Quintò in extravag. *Salvator h. t.* Joannis XXII. contra impedientes electionem episcopatûs Tholosani in Ecclesiam Metropolitanam, seu Archiepiscopatum, cui pro ecclesiis suffraganeis assignantur ex reditibus Ecclesiæ Tholosanæ quatuor Villæ in civitate de novo erectæ, proferuntur censuræ ecclesiasticæ.

16 Sextò in extravag. *Nuper 6. h. t.* idem Joan. XXII. contra impedientes dictam electionem Episcopatus Tholosani, ejusque divisionem in quinque diœceses ultra pœnas ex priore *c. inflictas*, addit etiam alias pœnas nimirum, ut perdant feuda, & quæcunque beneficia spiritualia, & temporalia: quinimo si sint personæ ecclesiasticæ fiunt etiam inhabiles ad quæcunque beneficia ecclesiastica obtinenda.

17 Septimò in extravag. *nuper 7. h. t.* Papa dispensat in ætate, & ordine cum Abbate, ut sit Episcopus, & deputantur quatuor executores, qui contra impedientes, prædictas pœnas in præcedenti extravagante relatas solemniter publicent.

18 Octavò in extravagant. *ad cujuslibet 9. h. t.* idem Pontifex hortatur quendam Abbatem scientiæ, & vitæ laude, ac morũ honestate multùm commendatum, ut Ecclesiæ Monasterii sui, quam in cathedralem Ecclesiam Papa erexerat, & cui eum Episcopum præfecerat, ejusdem curam, & administrationem in spiritualibus, & temporalibus suscipiat.

19 Nonò in extravag. *postulâsti 10. h. t.* agitur de reservatione fructuum primi anni, qui fuerunt ex decimis collecti, & quos Pontifex Joannes XXII. sibi ad certum tempus, seu triennium reservavit pro necessitatibus Ecclesiæ Romanæ, & declarat, hos fructus primi anni collectos non debere exigi: & quòd altaria leviter ditata non comprehendantur sub hac reservatione.

20 Decimò in extravag. *cum nonnulla 11. h. t.* declaratur, quòd si obtinenti dignitatem, aut aliud beneficium ecclesiasticum curatum aliud conferatur, & ambo beneficia successivè vacent, fructus eorum primo anno, quo vacant, conferri debeant cameræ apostolicæ pro necessitatibus Ecclesiæ Romanæ sublevandis.

21 Undecimò in extravag. *cùm nonnulla 12. h. t.* Papa resolvit quædam dubia nata circa solutionem prædictorum fructuum reservatorum.

22 Duodecimò in extravag. *ad regimen* Benedictus XII. reservat sedi apostolicæ omnia beneficia cum cura, & sine cura, regularia, & sæcularia, & Archiepicospatum, & consueta conferri per electionem, vel alio modo, quæ vacant in curia Romana etiam per privationem, vel translationem, vel cessationem, vel renunciationem, vel etiam obitum Officialium, vel commensalium ejusdem sedis, vel Legatorum, Nuntiorum ubicunque moriantur, nec non & aliorum, qui pro negotiis veniunt, vel recedunt à curia, si intra duas diætas legales moriantur. Idem de curialibus, si quacunque ratione intra duas dietas legales moriantur, si ibi non habeant proprium domicilium, & si quid in contrarium fiat, etiam ignoranter declaratur irritum.

Tertiò decimò in extravag. *ad Romani 13. h. t.* Paulus II. declarat, prædicta beneficia vacantia in præcedenti extravag. ita esse affecta, ut solus Papa illa conferat, adeo ut nullus præter Romanum Pontificem tunc quovis modo illa conferre possit. 23

Per Bullas pontificias etiam habentur reservationes, siquidem Pius IV. constitutionem edidit, quæ incipit *cupientes* in qua declarat, pertinere ad cameram apostolicam fructus omnium Monasteriorum consistorialium, ac beneficiorum quorumcunque regularium sedi apostolicæ reservatorum, vel per constitutiones apostolicas, vel per regulas cancellariæ editas, vel edendas, aut alias generaliter, vel specialiter reservatorum, seu affectorum in partibus Italiæ, in quibus collectores, & subcollectores spoliorum, ac jurium cameræ apostolicæ esse consueverunt. Rursus idem Pius IV. aliam edidit constitutionem, quæ incipit *Romanum Pontificem* in qua sancitur, ut omnia beneficia per confidentiam accepta ipso jure vacent, ac reserventur Romano Pontifici, ad quem devolvantur, adeo ut nullus nisi ipse possit hujusmodi beneficia conferre. 24

Pius V. etiam edidit constitutionem, quæ incipit *cum ex apostolatus officio*. Et etiam aliam, quæ incipit *intolerabilis*, in quibus reservantur beneficia recepta in simoniacam confidentiam, de qua confidentia agitur in titulo de simonia, & etiam statuit, ut omnia beneficia propter crimen hæresis vacantia reservata sint Romano Pontifici, ad quem devolvantur, ut ea conferat: & declarat in impetrationibus beneficiorum pertinentiũ ad Pontificem sub quibuscunque clausulis hæc beneficia non comprehendi nisi expressè eorum mentio fiat. Rursus ejusdem Pontificis Pij V. exstat alia constitutio, quæ incipit *sanctissimus* ubi statuit, omnia beneficia sive curata, sive non; sæcularia, vel regularia, & qualitercunque qualificata, & ubilibet existentia sede episcopali, archiepiscopali, primatiali, patriarchali destituta, & viduata pastore, & quomodolibet vacantia, quæ ad eorundem Episcoporum, Archiepiscoporum, Primatuum, Patriarcharum collationem, provisionem, præsentationem, electionem, seu quamlibet aliam dispositionem quomodolibet pertineant, Romano Pontifici reservari. Rursus ejusdem Pij V. habetur etiam alia constitutio, cui initium est *in conferendis* ubi statuitur, beneficia parochialia ab Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, vel Patriarchis collata non servata forma Concilii Trident. *sess. 24. c. 18. de reformat.* seu non præmisso examine Romano Pontifici reservari, vel ad ipsum devolvi, vel ad alios ordinarios Episcopis inferiores, ad quos jus conferendi pertinebat. 25

26 Gregorius XIII. edidit etiam constitutionem, cui initium est *in ecclesiis*, in qua statuit, ut beneficia collata clericis prohibitis propter originem generis, aut hæresin, vel à fide apostasiam nullius sint momenti, & ad novam Romani Pontificis provisionem pertineant, quomodocunque eisdem clericis fuerint collata. Adest etiam ejusdem Pontificis alia Bulla, quæ incipit *humano vix judicio*, in qua reservantur beneficia resignata, quorum resignatio non est publicata juxta formam in dicta Bulla præscriptam: ad evitanda enim mala, quæ ex clandestinis resignationibus proveniunt, dum resignantes post admissam resignationem fructus exigunt; & solventes novis beneficiatis denuò solvere coguntur, & jurisdictionem spiritualem, quâ jam carent, cum animarum periculo exercent, ideo constitutum est, ut provisi de resignatis beneficiis teneantur publicationem facere, & quidem in Ecclesia beneficii, & cathedrali præsente populo.

27 Quòd si resignatio facta sit in curia de beneficio citra montes, intra sex menses à die concessæ gratiæ sit publicatio facienda. Sin verò resignatio fiat coram ordinariis extra curiam, tenetur Ordinarius intra mensem admittere, aut rejicere resignationem, & beneficium resignatum conferre: & rursus provisus debet intra tres menses publicare suam provisionem, ac possessionem beneficii accipere, alioquin provisio est nulla, & beneficium vacat, ac est reservatum, ut notat Paris. *de resignat. benefic. lib. 11.*

§. XXI.

De beneficiis reservatis Papæ per regulas Cancellariæ Apostolicæ.

1 SUnt regulæ cancellariæ apostolicæ quædam constitutiones, quas singuli Pontifices statim ab initio sui pontificatûs solent circa beneficiales, & judiciales causas, vel de novo instituere, vel jam institutas à suis prædecessoribus renovare, augere, ac minuere: siquidem ea est harum regularum natura, ut nonnisi ad dies vitæ summi Pontificis durent & cum ipsius morte expirent; hinc sede Papali vacante regulæ cancellariæ etiam vacant, quatenus vim nullam retinent, ut tradunt communiter canonistæ cum Gonzales *ad regul.* 8. *cancell.* §. 5. *proœm. num.* 2. Hinc sede papali vacante cessat regulariter reservatio beneficiorum fundata in iisdem regulis cancellariæ, & in hoc differunt regulæ cancellariæ ab aliis legibus, & canonibus, quorum obligatio est perpetua, etiam post obitum legislatoris, donec leges, vel canones per successorem revocentur, vel per contrariam consuetudinem aboleantur, ut desumitur *ex c. fin. ro. de offic. legat.*

2 Rursus hoc etiam est speciale in regulis cancellariæ, quia obligant statim, ac à novo Pontifice reassumuntur, & confirmantur, tametsi nondum publicatæ fuerint, ut colligitur ex proœmio regularum cancellariæ; idque procedit quoad effectum nullitatis actus in contrarium gesti, non verò quoad culpam, vel pœnam ut tradit Æneas de Falconibus *in tract. de observat. p. 4. num. 31.* verùm quoad hoc non omnes Canonistæ conveniunt, Zerolla *in prax. Episc. V. regula*, Cochier *in comment. proœm. ad regul. cancell. num.* 20. & alii censent, præfatas regulas cancellariæ non obligare, nisi post publicationem. Verum hanc obligationem extendi etiam extra curiam in alias mundi partes per modum generalis legis docent communiter cum Gomezio *ad regulas cancellar. q. 2.* Hujusmodi regulæ non inseruntur corpori juris, sed de novo semper imprimuntur, cùm primùm summus Pontifex Ecclesiæ regimen suscipit. Scripserunt in regulas cancellariæ Quaranta *in summa Bullarii V. regula cancellariæ* Alphonsus Soto, Mandasius, Cochier, Sarnensis, & alii.

3 Per primam igitur regulam cancellariæ reservantur summo Pontifici omnia beneficia, quæ recensentur, & reservantur in *extravagant. ad regimen* 12. *h. t. inter communes*, & *in extravagant. execrabilis* tam vacantia, quàm vacatura, & rursus additur, quòd reservatio etiam locum habeat in illis beneficiis, quæ officiales sedis apostolicæ obtinebant tempore, quo erant officiales, tametsi ante obitum desierint esse officiales: imò etiam in illis beneficiis, quæ Notarii sedis apostolicæ aliquando fuerunt assecuti. Quinimo reservantur etiam omnia beneficia tam obtenta, quàm obtinenda, de quibus Ordinarii, & alii collatores contra decreta, & formam Concilii Tridentini disposuerunt, ut notat Cochier *in regul.* 1. *cancellar. n.* 8. si enim Ordinarii non præmisso examine, vel non habentibus ætatem, aut alias qualitates à Concilio requisitas beneficia contulerint, vel non servaverint formam ab eodem Concilio præscriptam, tunc beneficia collata vacant, & reservantur sedi apostolicæ.

4 Juvat observare, quòd per hanc primam regulam renovantur omnes reservationes contentæ in extravag. *ad regimen.* & quia in eadem extravagante illæ reservationes fuerunt tantùm ad tempus, & expirârunt simul cum morte Benedicti XII. qui eas condidit, ideo ex eo, quòd quilibet Pontifex statim ab initio sui pontificatûs eas renovet, fiunt perpetuæ.

5 In secunda regula cancellariæ reservantur generaliter omnes Ecclesiæ Patriarchales, primatiales, Archiepiscopales, Episcopales, ut etiam omnia Monasteria virorum 200. florenos auri communi æstimatione excedentia; & hic excessus exprimendus est necessariò in litteris: & hujusmodi beneficia non solùm, si apud sedem apostolicam vacaverint, reservantur, sed etiam absolutè, & simpliciter quomodocunque vacaverint. Immo per eandem regulam reservantur etiam dignitates, & beneficia omnia ad collationem, præsentationem, electionem, & quamcunque aliam dispositionem Patriarcharum, Primatuum, Archiepiscoporum, Episcoporum, & Abbatum, ac aliorum quorumcunque collatorum sæcularium, vel regularium, quomodolibet pertinentia, & quæ post illorum obitum, aut Ecclesiarum, seu Monasteriorum, vel aliarum dignitatum suarum dimissionem, seu amissionem, vel privationem, seu translationem

nem, vel aliàs quomodocunque vacaverint usque ad provisionem successorum ad easdem Ecclesias, aut Monasteria, vel dignitates authoritate apostolica faciendam, & adeptam ab iisdem successoribus eorundem possessionem pacificam, quomodocunque vacaverint, & imposterum vacabunt, ut tradit Garcia *p. 5. de benef. c. 1. §. 4. in regul, 2. in princ.* Non tamen hæc regula locum hebet in Germania, quia per concordata permittitur libera electio, nisi in casibus expressis *in extravag. ad regimen.* quæ inseritur ipsis concordatis. Rursus etiam electi Episcopi in Germania, & alii collatores provident de beneficiis, quæ sede vacante contigerint vacare, & ad eorum collationem pertinent, ut tradit Cochier *in regul. 2. n. 9.*

6 In tertia regula, quæ ponitur inter recentiores, prohibetur, ne provisi, vel providendi per sedem apostolicam de secundo beneficio compatibili cum primo, valeant priùs beneficium in fraudem apostolicæ reservationis nulla facta de eo expressa mentione coram Papa, vel alio resignare; alioquin utrumque beneficium vacat, & est reservatum: salvis tamen juribus alterius partis, ad cujus favorem facta esset resignatio summariè examinandis. Rursus reservantur etiam omnes dignitates majores post pontificales in cathedralibus, Metropolitanis, Patriarchalibus, ut etiam principales in collegiatis ecclesiis valorem decem florenorum auri communi æstimatione excedentes. Per dignitates majores in ecclesiis cathedralibus intelliguntur illæ etiam, quæ ex consuetudine Provinciarum, & Ecclesiarum tales habentur, ut sunt in Germania Præpositurae, in Hispania Decanatus, hinc licèt dignitas Archidiaconi sit major, quàm illa Archipresbyteri secundùm jus commune: secundùm tamen statuta locorum major nonnunquam est dignitas Archipresbyteri in ecclesiis collegiatis, quia cùm præsit toti canonicorum collegio, præcipuam habet dignitatem.

7 Rursus reservantur etiam Prioratus, Præpositurae, & aliæ dignitates conventuales, & præceptoriæ generales ordinum quorumcunque exceptis militaribus, secundùm plurium opinionem, ut etiam quæcunque beneficia, quæ familiares, & commensales Papæ, etiam dum adhuc Cardinalis esset, & aliorum Cardinalium nunc viventium, & qui erunt suo tempore, Cardinalium familiares continui commensales obtinuerunt, vel obtinebunt eorum familiaritate durante, & in quibus, vel ad quæ jus illis competit, vel competierit, tametsi ab ipsa familiaritate per obitum eorundem Cardinalium, vel alia de causa recesserint, ut notat Garcia *p. 5. c. 1. §. 5. ad 3. regul. cancellar.* Verùm circa hanc tertiam partem hujus regulæ, in qua reservantur beneficia familiarium Papæ, ac Cardinalium continuorum commensalium videndi sunt Simoneta *quæst. 35. & 39.* Æneas de Falconibus *q. 4. effect. 17. 30. & 47.* Barnensis in *proœmio reg. q. 6. circa fin.* Menoch. *de arbit. lib. 2. cas. 201. num. 111.* Mascardus *de probat. conclus. 755.* Qui verò dicantur familiares, & continui commensales Papæ explicant Paris. *de resignat. lib. 2. q. 16. n. 16.* Gonzales *in regul. 8. cancell.* Glossa *51. n. 14.* legendæ etiam sunt constitutiones 78. & 79. Pauli 111. & 44. Julii 111.

In regula quarta, quæ inter antiquiores est 8
tertia, reservantur generaliter omnia beneficia ecclesiastica, quæ quicunque collectores, seu subcollectores in quacunque civitate, vel diœcesi fructuum cameræ apostolicæ debitorum durante hoc eorum officio obtinebant, & in quibus, vel ad quæ jus tunc illis competebat.

Per quintam regulam reservantur omnia, & 9
singula beneficia quorumcunque curialium in quocunque loco sint etiam à dicta curia remota, adeo ut hæc regula sit potiùs quædam extensio constitutionis, quæ habetur *in c. præsentium 34. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd beneficium vacans in curia per solum Papam sit conferendum, nunc enim extenditur ad curiales, vel nuntios, qui in eundo, vel redeundo moriuntur in locis vicinis ipsi curiæ, seu intra duas dietas legales. Item si sede vacante curialis, peregrinationis, infirmitatis, recreationis, seu aliâ causâ in loco vicino moriatur, dummodo ibi domicilium, vel domus propria non existat.

Item si quis habet domum ubi degit curia, 10
& ibi moriatur beneficia non conferuntur per solum Papam, quia non dicuntur vacare in curia, unde hæc regula est potiùs quædam extensio & ampliatio hujus constitutionis: quia ubicunque, moriatur curialis, etiam ultra duas dietas à curia Romana, censentur ejus beneficia reservata, dummodo illam sequendo moriatur, ut notat Glossator *in reg 5. cancel.* apud Cochier *n. 1.*

Per regulam sextam reserventur omnia be- 11
neficia cubiculariorum, & cursorum summi Pontificis: quod tamen intelligitur de cubiculariis extra muros honoris causâ ita nuncupatis; siquidem cæteri, qui dicuntur familiares continui, & commensales Papæ jam, comprehensi erant in tertia regula.

Per septimam regulam cancellariæ genera- 12
tim reservantur omnes canonicatus, præbendæ, dignitates, & Personatus, ac officia in Basilicis Principis Apostolorum, S. Joannis Lateranensis, ac B. MARIÆ Majoris de urbe, ut etiam beneficia quæcunque ad collationem, provisionem, præsentationem, vel aliam dispositionem Cardinalium à Romana curia absentium ratione suorum Episcopatuum, Cardinalatûs, ac ipsorum Cardinalium titulorum, ac diaconiarum spectantia, quamdiu eorum absentia duraverit, sive sint canonicatus, præbendæ, dignitates, Personatus, administrationes, vel alia beneficia ecclesiastica curata, & non curata vacantia, vel vacatura, tam in urbe, quàm in ecclesiis dictorum Episcopatuum consistentia, adeo ut si secus fiat, factum sit irritum.

Tametsi Papa utpote Episcopus urbis Ro- 13
mæ jure ordinario potestatem habeat conferendi beneficia constituta in ecclesiis urbis Romæ; nihilominus specialiter sibi reservat beneficia illarum trium Ecclesiarum Principis Apostolorum, Sancti Joannis Lateranensis, & B. Mariæ Majoris ob dubium quod oriri posset in beneficiis vacantibus in iisdem ecclesiis, quæ cùm

suos

suos habeant Archipresbyteros, & Decanos, qui sunt Cardinales; posset dubium oriri, an jus conferendi beneficia in iisdem ecclesiis vacantia ad dictos Cardinales pertineret, & hac ratione opus fuit declaratione hujus reservationis. Reservantur etiam beneficia Cardinalium absentium à Romana curia sine legitima causa; non ita si absint in servitium apostolicæ sedis, & cum licentia Pontificis; immo Barb. *allegat. 57. num. 153.* censet hic solùm reservari beneficia vacantia in ecclesiis titularibus Cardinalium de urbe, seu in diœcesibus illorum sex Episcoporum Cardinalium, quorum episcopatus sunt annexi Cardinalatibus, ac sunt extra muros urbis, seu non multùm dissiti, ut Episcopatus Hostiensis, Portuensis, Sabinensis, Albanensis, Prænestinus, & Tuschulanus, quorum
13 officium est assistere Papæ.

Per regulam octavam, quæ est Clementis VIII. & in qua expendenda integrum tomum scripsit Gonzales, reservantur dispositioni Papæ omnia beneficia ecclesiastica curata, & non curata, sæcularia, & quorumvis ordinum regularia, & qualitercunque qualificata ubicunque existentia in singulis mensibus Januarii, Februarii, Aprilis, Maji, Julii, Augusti, Octobris, & Novembris, extra curiam aliter quàm per resignationem, qualitercunque vacatura, & ad quorumcunque dispositionem (non tamen Cardinalium, aut aliorum sub certis concordatis comprehensorum) pertinentia, & voluit in horum concessione etiam de nomine proprio mensis, in quo vacaverint fieri mentionem, alioquin gratiam, vel concessionem nullam esse. Consuetudines verò, & privilegia optandi, seu eligendi pinguiores præbendas quibuscunque quomodolibet concessas, nullatenus vult huic reservationi obstare. Rursus Episcopis personaliter in suis ecclesiis residentibus alternativam sex mensium ad beneficia conferenda con-
14 cessit.

Hinc juvat observare, sub hac regula non comprehendi nisi beneficia propriè, & strictè dicta, non verò manualia ad nutum revocabilia, sive regularia sint, sive sæcularia; quia propriè, & strictè loquendo non comprehenduntur nomine beneficiorum, neque dicuntur vacare si perpetua non sint, sed tantùm cessant, & extinguuntur: & Papa in hac octava regula non sibi reservat, nisi beneficia vacantia, ut notat Garcia *p. 5. c. 1. num. 510.* Neque reservantur beneficia de mensa Episcopali, aut Capitulari, aut Abbatiali, cui sunt perpetuò incorporata, adeo ut nunquam vacent, quia in dicta regula solùm reservantur beneficia vacantia, aut vacatura, ut notat Cochier *in regul. 8. cancellar. num. 16.* Neque comprehenditur commenda, sive temporalis, sive perpetua; ob eandem rationem, quia non vacat per obitum commendatarii, sed cessat, ut notat Cochier *loc. cit. num. 20.* Rursus non comprehenduntur beneficia, quæ vacant per resignationem generaliter, & indistinctè in sententia nonnullorum, sive resignatio sit pura, sive simplex, sive conditionalis, sive in favorem tertii, ut putat Cochier *loc. cit.* Glossa 7. *n.* 3.
15 Verior tamen sententia, ac communior est, excipi tantùm illa beneficia, quæ vacant per resignationem puram, seu simplicem, & quæ in manibus Ordinarii fieri potest: siquidem vi hujus regulæ reservantur beneficia quocunque modo vacantia extra Romanam Curiam aliter quàm per resignationem; & quia extra curiam beneficia non possunt vacare per resignationem conditionalem, & in favorem tertii: siquidem talis resignatio ex constitutione 58. Pij V. debet fieri coram Papa: unde cum extra curiam non possint fieri nisi resignationes puræ, & simplices, ideo de sola resignatione simplici est regula intelligenda, ut notat Garcia *p. 5. c. 1. n. 542.* Neque comprehenduntur beneficia vacantia per resignationem ex causa permutationis, quia hæc beneficia resignantur purè, & non in favorem, ut habetur *in c. unic. de rer. permut. in 6.* quapropter Ordinarius potest has permutationes admittere, ut notat Garcia *loc. cit. n. 543* ideóque potest quilibet beneficiatus in quolibet mense beneficium aliàs non reservatum resignare purè in mensibus Ordinarii, vel ex causa permutationis, ut tradit Garcia *loc. cit. n. 542.* Præterea licèt in hac 16
regula reserventur beneficia quorumcumque ordinum, non tamen comprehenduntur Prioratus, & Prælaturæ Regulares ordinum mendicantium, quia cùm non sint beneficia perpetua, sed manualia propriè, & strictè non comprehenduntur nomine beneficiorum, ut notat Cochier *loc. cit.* Glossa 3. *n.* 5. Immò neque beneficia regularia ordinum militarium, quia hæc excipiuntur specialiter *in 3. regul. cancellar.* proinde non comprehenduntur sub generali reservatione, ut nec etiam canonicatus doctorales, magistrales, qui conferendi sunt per concursum, ut tradit idem Cochier *loc. cit.* Glossa 4. *num.* 3. immo nec beneficia consistentia in Ecclesia non numerata, in qua non est certus numerus canonicorum, vel aliorum beneficiatorum, sed præbendæ augentur juxta quantitatem fructuum, quia hæc beneficia morte beneficiarii non vacant, sed extinguuntur, ut desumitur *ex c. dilecto 25. §. praeterea h. t.*

Hæc tamen regula ex communi Canonistarum sententia non sortitur ullum effectum sede 17
papali vacante; & ratio est perspicua, quia ut superiùs diximus, regulæ cancellariæ tamdiu durant, quamdiu Papa vivit, adeo ut extinguantur unà cum morte Papæ, & successor eas postea iterum renovet, statim initio sui pontificatus. Quamobrem sublatis cum vita Pontificis regulis cancellariæ omnes menses sedis papalis vacantis pertinent ad Ordinarios, ut notat Gonzales *in regul. 8. cancellar. §. 5. proam. num. 46.* quod tamen est intelligendum dummodo beneficium vacare inceperit sede apostolica vacante, quia si vacatio contingeret vivo adhuc Pontifice, tunc non posset Episcopus illud conferre, quia jam fuit reservatione affectum, ut *ex regul. 8. cancell.* tradit Gonzales §. 5. *num.* 84. Cæterum si Episcopus beneficium vacans tempore sedis apostolicæ vacantis non contulerit, antequam fuerit electus novus Pontifex, potest nihilominus etiam post assumptionem novi Pontificis illud conferre, ut tradit Gonzales *loc. cit.* num-

num. 60 Verùm huic sententiæ obstat *regula* 68. *cancell.* in qua Papa sibi reservat omnia beneficia alias per regulas cancellariæ reservata, quæ vacârunt sede papali vacante, nec interim per Ordinarios de jis dispositum, vel minus validè dispositum fuit.

19 Rursus sub hac regula comprehenduntur non solùm Ordinarii collatores beneficiorum, cujusmodi sunt Episcopi in suis diœcesibus, sed etiam extraordinarii, quibus competit collatio ex privilegio, vel jure speciali: siquidem omnia illa beneficia reservantur, nisi sint juris patronatus laicalis, aut mixti, ut notat Garcia *loc. cit. num.* 620. quinimo intra numerum collatorum comprehenduntur etiam præsentatores, electores, & alii provisores: quia in hac regula præmittitur reservatio beneficiorum pertinentium ad collationem, præsentationem, & electionem, imò includuntur etiam collatrices, quia tametsi genus masculinum in jure contineat fœmininũ, majoris tamen explicationis gratiâ exprimitur ad amputandam omnem dubitandi occasionem: quia tametsi fœminæ de jure non possint beneficia conferre; ex privilegio tamen apostolico potest hoc jus iisdem convenire, ut tradit Garcia *loc. cit. n.* 622.

20 Excipiuntur tamen ab hac regula Cardinales, quia respectu illorum nulli menses sunt reservati: est tamen exceptio intelligenda de Cardinalibus ordinariis collatoribus tantùm, cujusmodi sunt Cardinales Episcopi residentes in suis diœcesibus; non verò de aliis Cardinalibus, & Legatis de latere degentibus in suis Provinciis; quia intentio Papæ tantùm fuit non præjudicare Cardinalibus in sua ordinaria collatione, sive resideant in curia, sive in suis diœcesibus, ut tradit Cochier *in regul. 8. cancell.* Glossa 10. n. 4. Excipiuntur etiam Reges, & Principes conferentes beneficia ex privilegio sedis apostolicæ, hi siquidem non comprehenduntur in generalibus reservationibus, nisi expressa mentio de illis fiat, ut notat Garcia *p. 5. c. 1. n. 639.* Demum excipiuntur omnia illa beneficia, quæ virtute concordatorum initorum cum sede apostolica liberè providentur.

21 Cæterum in ipsa beneficiorum impetratione debet fieri mentio mensis, in quo tale beneficium vacavit, ut statim innotescat Papæ, an vacatio contigerit in mense reservato sibi, vel Ordinario, quia Papa non intendit præjudicare Ordinariis collatoribus in suis mensibus, imò debet exprimi mensis vacationis dispositivè, ut habetur in regula, seu affirmativè, & absolutè, & nullo modo dubitativè. Mensis autem incipit à media nocte ultimi diei, & ibidem terminatur *l. more Romano ff. de feriis.*

22 Hinc oritur dubium, an teneat collatio facta ab Ordinario beneficii vacati per obitum in ultima nocte mensis reservati spirantis, si aliqua horologia pulsaverint signum mediæ noctis, & alia non? Talem collationem beneficii non valere ex eo posset evinci, quia dies ultimus mensis reservati est in possessione reservationis, à qua non potest deturbari, nisi per certam supervenientiam sequentis diei: siquidem cùm possessio certa sit, non videtur posse tolli, nisi per certam supervenientiam temporis non reservati; atqui quando solùm aliqua horologia indicant mediam noctem, & alia nondum indicârunt, non est certa supervenientia subsequentis diei, sed dubia: siquidem illa horologia, quæ pulsârunt, ac dederunt signum mediæ noctis, solùm faciunt probabile, mediam noctem tunc fuisse impletam: sed etiam alia horologia, quæ nondum pulsârunt, faciunt itidem probabile, quòd non sit completa media nox, proinde remanet, semper dubium, an mensis reservatus completus sit, vel non: & quia vigore illius mensis reservatio est in possessione, videtur judicandum esse pro ipsa possessione cùm in dubiis melior semper sit conditio possidentis. Tum quia si quis dubitet, an hodie sit dies jejunii, vel an sit media nox, non potest cœnare, ut docent Layman. *lib.* 1. *Theol. moral. tract.* 1. *c.* 4. *num.* 36. Breler. *lib.* 4. *de conscient. c.* 11. *num.* 103. Trullench. *lib.* 3. *in decalog. cap.* 2. *dub.* 4. *n.* 8. Sanch. *lib.* 2. *de matrim. disp.* 41. *num.* 40.

Nihilominus talis collatio facta ab Ordinario beneficii vacati per obitum cum illo dubio mediæ noctis valida est censenda: quia cùm nobis præcisè punctum mediæ noctis non possit innotescere, eò quia non possimus judicare, quódnam ex pluribus horologiis punctum illud verè indicet, immo & id videatur moraliter impossibile, quòd horologium cum tali puncto mediæ noctis matematicè concordet. Sequitur, quòd plura horologia, quando regulatè procedunt, faciant singula probabile punctum illud mediæ noctis: quinimo licèt plura horologia simul concordent, non tamen faciunt magis probabile, quàm unum tantùm, cùm possit contingere ut hoc unum sit magis regulatum, & proximiùs accedat ad indicandum suo pulsu punctum mediæ noctis: qua ratione posse aliquem sequi horologium, quod ipsi magis libuerit ad cognoscendum punctum mediæ noctis, docent Bonacina *disp.* 1. *de sacrament. in genere q.* 2. *punct.* 2. §. *incidenti n.* 9. Bresserus *lib.* 4. *de conscient. c.* 11. *num.* 106. Sanch. *lib.* 2. *de matrim. disp.* 41. *num.* 40. 23

Hinc cùm beneficium vacaverit inter diversorum horologiorum varios pulsus, adeo ut ex illis non possit certò cognosci punctum mediæ noctis; sed aliqua horologia tantùm faciant probabile, quòd punctum mediæ noctis jam fuerit elapsum; & alia etiam probabile, quòd nondum effluxerit, ideo oritur hinc inde probabilitas pro reservatione, cùm æquè probabile sit, quòd punctum mediæ noctis tunc fuerit elapsum, ac non fuerit elapsum: & cùm possit quis sequi quodlibet horologium a iis, quæ regulanda sunt secundùm terminum mediæ noctis, sequitur, quòd collatio talis beneficii æquè spectet ad Ordinarium, ac ad summum Pontificem, ideo si Ordinarius prior tempore contulit tale beneficium, ejus collatio facta est valida, adeo ut provisio Ordinarii sit sustentanda, quia quoties plures possunt conferre idem beneficiũ, subsistit provisio, quæ est prior tempore facta *c. dudum* §. *nonigitur c. si à sede de præbend. in 6. c. si plures* §. *porro de offic. de-* 24

legat. in 6. Abbas *in c. quia diversitatem n. 5. de concess. prabend.* Rebuffus *in concord. in rubric. de mandat. apostol. §. declarantes* Glossa *jure praevent.* Gonzales *ad regul.* 8. *cancell.* §. 3. *proœm. num.* 1. & fuit etiam pluries decisum à Rota Romana præsertim *decis.* 1, *n.*2, *de prabendis in novis decis.* 17. *n.* 2. *V. praterea Papa de prabend. in novis decis.* 272. *num.* 4. *lib.* 2. *p.* 3.

25 Tum quia provisus ab Ordinario eodem fundamento potest ostendere reservationem expirâsse, quo contra ipsum probatur non expirâsse, unde cùm non adsit sufficiens fundamentum, quo possit excludi à possessione, non videtur posse contra ipsum reservatio opponi: siquidem quando opponitur concludenter, debet oppositio probari, ac de ipsa certò constare, ut docent Bellam. *decis.* 612. Ludovis. *decis.* 46. & 53. *n.* 5. Puteus *decis.* 265. *n.* 3. Rota Romana *decis.* 53. *p.* 2. *decis.* 143. *n.* 1. *p.* 7.

26 Neque ullum videtur facessere negotium fundamentum, quo nititur opposita sententia, quia dies ultimus mensis reservati pulsato signo mediæ noctis per unum horologium non est ampliùs probabiliter in possessione reservationis; quia probabiliter advenit dies subsequens, quæ facit, ut possessio reservationis non sit ampliùs certa, sed solùm probabilis in ordine ad alia horologia: consequenter non requiritur certa supervenientia subsequentis diei, ut deturbetur à possessione; sed satis est probabilis supervenientia: etenim sicut certa possessio exigit certum jus, ut deturbetur; ita etiam probabilis possessio probabile jus, ut possit deturbari, quando agitur tantùm de deturbatione probabili: neque obstat, quòd simus in dubiis, quia sumus etiam in probabilibus hinc, inde, cum utrinque militet eadem ratio.

27 Cæterum cùm dicitur in dubiis esse meliorem conditionem possidentis, id valet, si inter alias conditiones, hæc quoque concurrat, quòd possessio sit certa: alioquin si dubium sit, an reverà quis possideat, seu si probabile sit, quòd non possideat, non habetur pro possessore. Ad aliud, quod addebatur de jejunio, respondetur citatos DD. tantùm loqui de dubio negativo, quando non adest motivum inclinans in unam vel alteram partem: non ita de dubio positivo, tum & ipsi doceant, quòd possit quis sequi primum horologium, eò quia per pulsum illius fiat probabile punctum mediæ noctis, & quòd sit completus dies jejunii, quamvis remaneat dubium positivum, an sit completus: siquidem est etiam probabile, quòd non sit completus, eò quia alia horologia nondum pulsaverint.

28 Hinc si priùs unus in tali casu sit provisus ab Ordinario; & alius à Sede apostolica, debet provisus ab Ordinario manuteneri: ratio est, quia actor se fundans in provisione apostolica tenetur probare vacationem de tali mense reservato, ut docent Puteus *lib.* 1. *decis.* 33. & *decis.* 206. & *lib.* 3. *decis.* 265. Ferretus *consil.* 2. *n.* 13. *tom.* 1. idque vel maximè procedit, si provisus ab Ordinario sit in possessione, ratione cujus præsumitur dominus *clement.* 1. §. *quòd si unum* *lite pendente*, & ibi Glossa *V. possidebat*, & alii doctores. Quinimmo quamvis provisus ab Ordinario fieret ipse actor, adhuc si adversarius non probaret concludenter suam intentionem, esset manutenendus, ut tradit Gonzales *ad regulam* 8. *cancell.* Glossa 11. *n.* 31. Flamin. *de resignat. lib.* 10. *q.* 1. *n.* 24. Rota Romana *decis.* 31. & *aliis de sentent. & re judic.*

Quòd si dicas, provisum ab Ordinario teneri concludenter probare suam intentionem ad excludendum provisum ab apostolica sede *c. in præsent. de probat.* Gonzales *ad regul.* 8. *cancell.* Glossa 43. *n.* 98. præsertim si beneficium sit liberæ collationis, ut declaravit Rota in Cordubensi dimidiæ portionis 13. Februarii 1602. corâ Sacrato. Contra est, quia id tantùm procedit, quando provisio facta per sedem apostolicam præcessit tempore provisionem factam ab Ordinario; & quando agitur de beneficio, de quo dubitatur, an sit reservatum, nec ne: non verò procedit, quando agitur de expiratione mensis reservati, quia cùm certum sit, posse Ordinarium in suis mensibus conferre tale beneficium, & durationem reservationis non esse certam, immò probabiliter censeatur expirâsse, tenetur, qui secundo loco provisus est, concludenter probare suam intentionem, ut habetur in pluribus decisionibus Rotæ, quas citant Gonzales *in regul.* 8. *cancell.* & Garcia *de benef. p.* 5. *c.* 1. qui *n.* 528. ait, quòd si dubitetur, an beneficiatus ante, vel post mediam noctem ultimi diei mensis obierit pro mense Episcopali, in favore Ordinarii sit præsumendum, eò quia reservationes sint odiosæ, & minus præjudicent Papæ, qui semper habet concurrentem collationem. 29

Quamobrem in dubio, si non constet, quo mense beneficium vacaverit, an in Apostolico, vel Ordinario etiam facta indagatione, & diligenti perquisitione, pro Ordinario est præsumendum, si hic in conferendo beneficio Papam prævenit: quinimmo si non constaret, quisnam ex collatoribus alium prævenire, & neuter provisus esset in possessione, adhuc probabilius videretur præsumendum pro Ordinario, adeo ut provisus ab Ordinario esset præferendus proviso à Papa. Ratio est, quia Ordinarius habet suam intentionem fundatam in jure communi, secundùm quod provisio omnium beneficiorum suæ diœcesis ad ipsum pertinet, dummodo non constet esse reservata: & hoc jure non debet Ordinarius privari, quamdiu non constat de reservatione: siquidem aliud est, quòd Papa non speciali jure reservationis, sed generali jure ordinario concursu cum inferioribus collatoribus Ordinariis intendat providere; tunc enim in dubio quis prævenerit, provisio Papæ præfertur provisioni Ordinarii inferioris ob pontificiæ authoritatis prærogativam *c. si à sede* 31. *h. t. in* 6. ubi habetur, quòd quando Papa, vel ejus Legatus confert beneficium uni, & Ordinarius alteri eodem die, ita ut non possit constare de prioritate collationis, tunc erit potior conditio possidentis: & si neuter possidet, præfertur electus à Papa, vel Legato propter ampliorem prærogativam. Quinimmo probabilius est, etiam si Papa prævenerit collationem Ordinarii, & provisus Papæ sit in possessione beneficii collati adhuc præferendum

esse

esse provisum ab Ordinario: quia quando non potest certo constare, in quo mense beneficium vacaverit, præsumptio juris stat pro Ordinario, adeo ut onus probandi transferatur in adversarium, quamvis sit in possessione beneficii.

11 Tum quia tunc Pontifex tantùm intendit conferre beneficium jure reservationis, proinde si non constet de reservatione, nullum est jus acquisitum in beneficio proviso per Papam, proinde potest adhuc repelli, ut tradit Garcia *loc. cit. num.* 530, ubi ait, quòd cùm in prædicto casu non possit constare, in quo mense beneficium vacaverit, præsumitur pro Ordinario, & jus commune pro eo facit, adeo ut provisus ab eo habens hanc præsumptionem juris pro se, habeat suam intentionem probatam, & transferat onus probandi in adversarium etiam existentem in possessione, Alciatus *de præsumpt.* 3. *p. num.* 2. Mandos. *regul.* 4. *q.* 1. *num.* 4. & *regul.* 12. *q.* 7. *n.* 4. Covarruvias *lib.* 2. *variar. c.* 6. *num.* 1. Mascardus *q.* 17. *num.* 6. *conclus.* 227. Quando enim jus commune pro aliquo facit, & pro eo præsumit, tunc hujus juris præsumptio transfert onus probandi in adversarium, ut notat Mascardus *q.* 17. *n.* 9.

12 Immo Gonzales *num.* 47. ait, quòd qui habet pro se jus commune, ut in casu nostro, dicatur habere plenam probationem, quamdiu aliqua exceptione contraria plenè probata non repellitur, ut docent Bartol. *in l. admonendi n.* 30. Ripa *num.* 112. *ff. de jurejur.* Puteus *decis.* 105. *num.* 1. *lib.* 2. Quòd verò præsumptio juris rejiciat onus probandi in adversarium, & quoad hunc effectum æquiparetur quasi possessioni, docet Menochius *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 33. *num.* 2. siquidem præsumptio juris est vera, & liquidissima probatio, ut notat Mascardus *conclus.* 1207. *num.* 11. & Valasius *de jure Emphit. q.* 7. *num.* 37. ubi docet, probationem per legis præsumptionem sufficere, etiam ubi requiritur probatio per scripturam.

13 Possessio autem non transfert onus probandi in adversarium, quando adest aliqua præsumptio contra possidentem, ut notat Mascardus cum communi *conclus.* 1200. *n.* 95. neque obstat decisio Putei 207. ubi dicit, quòd proviso per Ordinarium agenti contra provisum apostolicum possessorem incumbit onus probandi beneficium vacâsse in mense Ordinarii: siquidem ibi non loquitur in casu nostro, quando constare non potest, in quo mense beneficium vacaverit: sed quando de eo constare potest, & controvertitur, cuinam incumbat onus probandi mensem vacationis Ordinarium, vel apostolicum, an proviso per ordinarium, qui est actor? an proviso apostolico reo, & possessori non petenti nisi absolutionem.

14 Cæterum beneficia existentia in curia Romana, & ibi vacantia non continentur sub hac reservatione; siquidem jure communi eorum collatio pertinet ad Papam, tanquam Romanum Episcopum in quocunque anni mense vacant in curia Romana: quia per hanc regulam reservantur solùm beneficia vacantia extra Romanam curiam, quia beneficia quæ vacant in Romana curia non indigent reservatione hujus regulæ, quia quocunque mense vacent, jure communi sunt semper reservata *c. licèt* 2. *h. t. in* 6. ubi dicitur, quòd omnium beneficiorũ, quæ vacant in curia, collatio pertineat ad summum Pontificem, & si secus fiat, factũ est irritum: quoad alia beneficia vacantia extra curiam juvat advertere, quòd Episcopus non amittit jus conferendi beneficium, quod vacat in suo mense, quamvis eodem mense illud non contulerit, adeo ut si vacatio duret etiam mense papali, possit Episcopus eo mense illud conferre, quia tantum attenditur initium vacationis, & Episcopo conceduntur sex menses ad collationem beneficiorum, ut liquet *ex c.* 2. *de concess. prabend.* & hoc jure non est Episcopus privandus.

Quòd verò ad gratiam alternativam concessam Episcopis pertinet conferendi alternis mensibus beneficia, hæc solis Episcopis conceditur, non verò aliis inferioribus collatoribus: & quidem sub conditione residentiæ in suis ecclesiis, vel diœcesibus: siquidem Episcopi antecedenter ad hanc gratiam ipsis collatam solùm liberè providere poterant de beneficiis non reservatis, & vacantibus tantùm mensibus Martio, Junio, Septembri, & Decembri; unde per hanc gratiam alternativam conceduntur illis sex menses alterni, ex quibus duo Martius, & September antea non erant reservati Pontifici, nunc autem sunt reservati per alternativam; ex quo infertur, quòd sive Ordinarius resideat, vel non, possit providere beneficia vacantia in mense Junii, & Decembris, quia cùm isti duo menses neque nunc sint vi alternativæ, neque olim erant reservati Pontifici, ideo Ordinarii in illis provident non vi alternativæ, sed ex jure antiquo, cui per alternativam non est derogatum: unde quo jure poterat olim Ordinarius in quatuor mensibus providere; etiam si non resideret, eodem jure potest etiam nunc, quamobrem licèt in alternativa prædicti duo menses Junius, & December denuò concedantur Ordinariis simul cum aliis quatuor mensibus, & illis annectatur obligatio residendi, ut alternativæ sit locus; non tamen compellitur adversarius uti facultate gratiæ alternativæ, sed potest ea omissa uti alia, quæ jure antiquo Ordinariis fuit concessa sine obligatione residendi, ut notat Gonzales *in regulam* 8. *cancell.* Glossa 45. *n.* 8. 15

Rursus in gratia alternativa comprehenduntur tantum illa beneficia, quæ pertinent ad liberam Episcopi collationem; quia beneficia, quæ Episcopus non potest conferre sine consensu, consilio, vel interventu capituli, aut non nisi ad præsentationem, vel electionem alterius, non continentur sub alternativa, cùm talis collatio libera non sit, eò quia non dependeat a collatione solius conferentis: unde illa provideri tantùm possunt in quatuor mensibus ordinariis Martio, Junio, Septembri, Decembri, ac si gratia alternativa acceptata non fuisset, ut notat Garcia *loc. cit. num.* 475. In Germania tamen gratia hæc alternativa concessa Episcopis residentibus non sortitur suum effectum, quia tametsi Episcopi Germaniæ resideant in suis propriis ecclesiis, ut plurimum non habent jus conferendi canonicatus Ecclesiæ cathedralis, nec in 16

mensibus alternis, quia illorum collatio in mensibus ordinariis, qui non pertinent ad Pontificem, ex consuetudine, vel privilegio, vel statuto, vel alio speciali jure pertinent ad capitula cathedralia, & non ad Episcopos; quamvis enim de jure communi provisio dignitatum, & canonicatuum in cathedralibus pertineat simul ad Episcopum, & Capitulum: nihilominus ex speciali jure, vel consuetudine pertinent modò vel ad solum Episcopum, vel ad solum Capitulum.

37 Cæterum gratia hæc alternativa, quamvis accepta, & recognita cessat primò, si Episcopus translatus sit ad alium Episcopatum, quia acceptatio solùm facta est quoad Episcopatum prius obtentum, ut notat Garcia *loc. cit. num. 484.* ubi ait, quòd acceptatio alternativæ per aliquem Episcopum facta cessat per translationem illius ad alium Episcopatum, adeo ut si velit alternativa uti in novo episcopatu, debeat de novo eam acceptare. Secundò cessat per renuntiationem Episcopi, si à Papa acceptetur quamvis Pontifex non teneatur eam acceptare, nisi allegentur legitimæ causæ talis renunciationis. Tertiò cessat etiam gratia alternativa per mortem Pontificis, per quam expirant omnes regulæ cancellariæ. Quartò cessat etiam si Episcopus se intromittat in provisione beneficiorum, quæ per hanc regulam, vel alias sunt Papæ reservatæ, ut notat Cochier *in regul. 8. cancellar.* Glossa 2 *num. 1.* Cæterum sublata gratia alternativa iterum habet locum reservatio quoad menses Februarii, Aprilis, Augusti, Octobris, qui semper sunt menses Apostolici, seclusa alternativa.

§. XXII.

De beneficiis reservatis Papæ per alias regulas cancellariæ Apostolicæ.

1 PRæter reservationes assignatas in præcedentibus regulis cancellariæ dantur etiam aliæ plures reservationes per alias regulas cancellariæ, quas adfert, & explicat Cochier in suo commentario in regulas cancellariæ, & ne omnes recenseam; aliquas principaliores tantùm subjiciam, quas expendere est hic operæ pretium. Habetur igitur regula, quæ nunc di-

2 citur XIX quæ præ cæteris est celebris, & solet intitulari regula *de viginti*, eò quia contineat resignationes beneficiorum, quæ fiunt ab infirmis ante viginti dies, quàm decedant; quapropter ab aliis solet etiam vocari regula *de infirmis* resignantibus. In hac igitur regula habentur hæc verba: *Item voluit, quòd si quis in infirmitate constitutus resignaverit aliquod beneficium sive ex causa permutationis, vel aliàs dimiserit, aut illius commendæ cesserit, sive ipsius beneficii unionis dissolutioni concesserit, etiam vigore supplicationis, dum esset sanus signata, & postea infra 20. dies à die per ipsum resignantem consensus præstandi computandos de ipsa infirmitate decesserit, & ipsum beneficium quavis authoritate conferatur per resignationem, sic factam, collatio hujusmodi sit nulla; ipsum beneficium nihilominus per obitum censeatur vacare.* Posita fuit hæc regula ad excludendas resignationes factas ab infirmis in favorem certæ personæ, & in fraudem Ordinariorum collatorum, quibus libera inde tollitur collatio, vel in fraudem habentium à summo Pontifice gratias expectativas super beneficio proximè vacaturo: ut etiam ne infirmi disponant de beneficiis ecclesiasticis, sicut de bonis hæreditariis in favorem consanguineorum. Plures quæstiones super hac regula producit Mandosius in suo Commentario ad eandem regulam; quarum præcipuas placet hic exhibere, & solvere.

Quæritur enim primò, qualisnam debeat esse infirmitas, de qua est sermo in præsenti regula; siquidem ex verbis regulæ, *si de ipsa infirmitate decesserit*, videtur dicendum, regulam hanc loqui de infirmitate lethali cum ex ipsa resignans moriatur, vel saltem, quòd talis sit, ut timeat se moriturum, adeo ut secluso periculo non esset resignaturus. Verùm plures Canonistæ cum Parisio non distinguunt infirmitatem gravē à levi, dummodo intra 20. dies post factam resignationem mors sequatur: hinc tametsi quis leviter decumbat, vel sit podagricus, vel chiragricus, si beneficium resignat, & intra 20. dies post resignationem mors sequatur, resignatio sit irrita; idque colligitur ex illis verbis comprehensis in regula: *etiam vigore supplicationis dum esset sanus signata.*

Sed hæc doctrina fortassis non est juxta praxim curiæ Romanæ; quia si hoc voluissent Pontifices, nullam in recentiori regula de infirmis resignantibus, & in ipsa infirmitate decedentibus; sed solùm de morte intra 20. dies post resignationem contingente mentionem fecissent: nec in resignantibus extra timorem mortis constitutis locum habent rationes regulæ assignatæ, & aliàs correctio juris veteris, non censetur in plus facta, quàm expressa *l. præcipimus in fin. C. de appellat.* Sed oritur statim dubium, quid propriè significetur per illa verba *vigore supplicationis dum esset sanus signata:* communis responsio est, hæc verba significare juxta stylum curiæ Romanæ, quòd talis sit resignationis modus, ut resignans porrigat supplicationem, quæ si placet summo Pontifici, signatur, vel subscribitur per verbum *fiat, ut petitur*, vel aliud æquivalens; nec tamen adhuc resignatio est absolutè perfecta, quia insuper requiritur, ut post signationem supplicationis, resignans in camera, vel cancellaria per se, aut procuratorem iterum in resignationem expressè consentiat, ac juramentum addat, & quòd hæc omnia absque ulla fraude fiant, ut tradit Parisius *in suo tract. de resignat. benefic. lib. 8. q. 9.* Quamobrem per illa verba *vigore supplicationis dum esset sanus signatæ* summus Pontifex revera loquitur de infirmis resignantibus; & quòd infirmitas, seu illi 20. dies non debeant computari à die porrectæ, aut signatæ supplicationis, sed à die præstiti consensus, ex quo liquet, quòd per verba allegata, & huic regulæ inserta, nihil sit de veteri regula circa qualitatem infirmitatis in resignante requisitam abrogatum, sed tantùm declaratum, à quonam tempore sint numerandi illi 20. dies, an à die porrectæ, aut

signatæ

signatæ Supplicationis, vel à die præstiti consensûs.

Tum quia eatenus præfata verba fuerunt inserta huic regulæ; quia aliàs beneficiati resignaturi possent facilè regulam eludere, si nimirum sani porrigerent supplicationem resignationis; deinde protraherent consensum præstare, donec per gravem infirmitatem vitæ periculum immineret. Hoc enim pacto si dies computandi essent a die porrectæ, aut signatæ supplicationis flueret tempus illud 20. dierum antequam consensus resignantis accederet, & infirmitate laboraret, proinde præfata regula eluderetur.

Quæritur secundò, an ex eo quòd vigore hujus regulæ resignatio, & quæcunque secuta collatio beneficii sit nulla, si resignans intra viginti dies à consensu dato in resignationem perfectam, moriatur; & resignatio facta fuerit coram summo Pontifice (sicut resignationes conditionatæ in favorem certæ personæ tantùm coram Papa fieri possunt) beneficium nihilominus maneat Pontifici reservatum: vel possit ab Ordinario loci conferri, si in ejus mense mors extra curiam contigerit? Respondet Sarnensis *in regul. de infirmis quæst. 33.* cum Romano *cons. 342.* quòd si resignans moriatur extra curiam intra 20. dies, licèt provisio per resignationem non valeat, nihilominus beneficium est reservatum Papæ, estque affectum; quod etiam docet Rebuffus *in d. reg. de infirmis V. ipsum beneficium versic. 1. ex ista, & in praxi super eadem regul. Glos. 14. num. 4.* Sed Garcia *de benef. p. 5. c. 1. num. 160.* oppositum docet, & negat, tale beneficium esse reservatum, & affectum Papæ: quia ex regula de infirmis non dicitur vacare per resignationem; sed per obitum: & hæc sententia videtur ab intrinseco probabilior: quia principalis ratio, quâ posita fuit hæc regula, est, ne fraudentur Ordinarii suo jure conferendi beneficia; & ut aboleantur successiones quasi hereditariæ in beneficiis, ut notat Mandosius *l. c. quæst. 16. num. 10.* quæ ratio plenum suum consequitur effectum, si collatio beneficii ad liberum Ordinarii arbitrium redierit.

Neque urget, quod docet Parisius *lib. 12. q. 10.* Per resignationem factam in curia beneficium vacare in eadem curia, consequenter esse reservatum. Prætetea quia jure, & usu receptum est, ut si manus Papa in aliquo beneficio apponat, faciendo de eodem dispositionem quamcunque, eo ipso beneficium afficiatur, ac reservetur, ut docent canonistæ *ad c. ut nostris de appellation. c. inter dilectos de excess. Prælat.* Nam contra est: quia per resignationem factam in curia tunc tantùm inducitur vacatio in curia; quando resignatio sortita est plenum effectum: non ita si propter mortem intra 20. dies a consensu præstito resignationi perfectæ, fuerit hæc annullata: quia tunc beneficium non vacat per renunciationem, sed per mortem, ut habetur expresse in regula; proinde beneficium censetur vacare extra curiam; si obitus resignantis contigerit extra curiam. Ad id quod addebatur de manuum appositione; respondetur, id regulariter posse intelligi extra causam specialem hujus nostræ regulæ, ut colligitur ex ipsa ratione, quæ est anima legis; siquidem ex eadem satis clarè infertur, Pontificis intentionem non fuisse per illam manus appositionem præjudicare Ordinariis, ut notat Garcia de beneficiis *part. 5. c. 1. num. 154.* ubi addit, Papam non censeri manum apponere super beneficio, quod resignatur nisi ad eum effectum, ut resignatio sequatur, non verò ut derogetur Ordinariis, & ait, ita fuisse decisum à Rota Romana apud Achillem de Crassis *decis. 119. seu 14. de restitutione spoliatorum*, ubi dicitur, quòd decretum in resignatione facta; vel manus appositio Papæ in eadem, licèt operetur, quòd nullus inferior possit ex eadem vacatione conferre; tamen non inficit provisionem per obitum; & asserit, id fuisse decisum in una Trident beneficii 13. Junii 1578. coram Blanchetto, & habetur 1. *part. divers.* 419. quam refert, & sequitur Flam. Paris. *de resignat. benef. lib. 18. quæst. 2. num. 44.* & Gonzales *Gloss. 52. num. 49.* Fuit etiam hoc idem decisum in una Cusentina Parochial. 22. Aprilis 1594. coram Pamphilio, quam refert Garcia *l. c. num. 157.* ubi ait, fuisse decisum: *Affectionem non induci super alia vacatione ex resignatione facta in manibus Papæ, quia ut fuit dictum in illa Trident. Papa apponit manum super illa vacatione ex resignatione tantùm: unde si illa non sortitur effectum, jus remanet penes resignantem, & non adest affectio.*

Quæritur tertiò, an hæc regula procedat etiam extra curiam in resignationibus, quæ contingunt fieri extra Romanam curiam in aliis mundi partibus coram Episcopis, ac Ordinariis locorum? adeout si resignans intra viginti dies decedat, collatio beneficii resignati interim facta sit irrita, & cuilibet alteri possit de novo fieri? Non concordant canonistæ in solutione hujus quæstionis, Parisius *lib. 12. quæst. 5.* diversas refert Doctorum opiniones; asseritque quòd cum hæc quæstio in Rota Romana tractaretur, Auditores ejusdem non concordârint; sed Mandosius *q. 16. n. 1.* ait pro affirmativa majorem suffragiorum numerum prævaluisse. Pro negativa allegantur Decius *consil. 224. n. 4.* & Mandosius *d. q. 16. n. 1.* Argumenta, quibus hæc sententia nititur, ad duo reducuntur capita. Primò quia plura verba inseruntur huic regulæ, quæ tantùm aptari possunt resignationibus, quæ fiunt in Romana curia; cujusmodi sunt verba illa *commenda cesserit; dissolutioni unionis consenserit; vigore supplicationis signatæ, à die præstandi consensus.* Secundò quia potior ratio regulæ sit circa resignationes conditionatas in favorem tertii; quæ resignationes in effectu non possunt fieri extra curiam: cessante autem ratione, videtur & lex ipsa cessare *c. cum cessante de appell. c. adigere ff. de jure Patronatus.* Pro sententia affirmativa dicunt ejus propugnatores, regulas cancellariæ etiam extra curiam obligare; nisi manifestè constet, materiam non esse practicabilem extra curiam, ut tradit Sarnensis *ad Regul. cancellar. q. 2.* Procemial. Secundò quia in fine regulæ additur, quòd collatio quavis authoritate facta sit invalida: unde supponitur, quòd resignatio, & collatio bene-

ficii resignati fieri possit etiam alia authoritate, quàm Pontificia, & curiali; alioquin postrema illa verba superfluerent.

8 Hæc secunda opinio videtur probabilior, & vera, quapropter qui eidem adhærent, respondent ad primum fundamentum, quo nititur prima sententia, ex aliquibus particularibus non rectè inferri universale; neque ex eo quòd hæc, vel illa particula regulæ non conveniat resignationibus extra curiam; sequi, omnem resignationem factam extra curiam esse nullam: non enim à particulari ad universale valet illatio. Ad secundum, rationem regulæ non omnino excludi in resignationibus extra curiam: tametsi coram ordinariis non possint fieri resignationes conditionatæ in favorem tertii; adeout si fiant, & ab Ordinariis acceptentur, nullius sint valoris; nihilominus infirmi resignantes verborum ambagibus, precibus, ac recommendatione certæ personæ idem obtinent. Huc etiam pertinet illud fundamentum juris, quod cessante ratione legis publico statui, & utilitati conformis in particulari aliquo casu; non semper cesset ipsa lex saltem in foro exteriori, quando ratio à priori subest *c. cum cessante de appell. l. adigere ff. de jure patronatus.*

9 Per Regulam XXI. *de non impetrando beneficio per obitum viventis*, statuitur, quòd gratia concessa à Pontifice super beneficio nullum sortiatur valorem, si impetrans in supplicatione falsò narraverit, illud beneficium tempore supplicationis vacare per obitum prioris beneficiati; neque convalidatur gratia, licèt postea beneficium ita revera vacare incæperit. Quinimo in Regula XXX. cancellariæ *de verosimili notitia* requiritur, quòd si beneficium dicatur per mortem vacare; post mortem beneficiati, & ante datam gratiæ, tantùm temporis intercesserit, quo vacantia de loco, in quo beneficiatus mortuus fuit, ad notitiam Papæ verisimiliter potuerit pervenire; alioquin concessio beneficii nullum sortitur valorem.

10 In Regula quæ nunc est XXVI. de beneficiis vacaturis per promotionem, duo statuuntur. Primò quod non valeat impetratio beneficii vacaturi per promotionem cujuscunque ad Ecclesiæ, vel monasterii regimen, si concessio beneficii diem promotionis præcesserit, tametsi facta fuerit motu proprio, imò etiam cum derogatione hujus constitutionis, & rationem assignat Cochier *in hac regula num. 1. & 9.* quia Papa nimis properè fuerit rogatus pro hisce beneficiis vacaturis. Vel etiam quia nonnulli electiones, seu promotiones illorum, quorum beneficia sperabant, modis insuetis procurarunt. Secundò statuitur in hac eadem regula. Ut quæcunque collationes, & provisiones beneficiorum, quæ per promovendos, vel assumendos ad quascunque Prælaturas inter illorum vacationis, & hujusmodi promotionis, vel assumptionis tempora simpliciter, vel ex causa permutationis, ubicunque resignari, vel aliàs dimitti contingerit, cum inde secutis pro tempore, sint cassæ, ac irritæ. Idque ne per talem resignationem, aut dimissionem beneficiorum ante actualem promotionem præjudicetur Papæ ad quem aliàs pertinent collationes: siquidem per *Extravag. ad regimen.* omnia beneficia promotorum reservantur Papæ.

11 Docet tamen Parisius *de resignat. benefic. lib. 3. quæst. 6. num. 54.* id non procedere contra eum, qui bona fide resignavit ex alia causa, ignorans se promovendum, licèt resignaverit postquam Prælatura actu vacavit. Neque procedit regula in Germania, quia reservatio beneficii resignati ante promotionem non est comprehensa in concordatis. Quinimo dubitat Parisius *l. c. q. 6. num. 27.* an hæc regula in Germania sit in usu, quia contra eam fuit olim admissa exceptio de non usu; & addit fuisse aliquando in Rota examinatos plures officiales, qui testati sunt, sub pluribus Pontificibus, & in tota Hispania hanc regulam non fuisse receptam, & resignationes simpliciter fuisse itidem admissas absque derogatione hujus regulæ; quod non potuisset fieri, si tales resignationes absolutè in fraudem legis, & inde nullæ censerentur, ut notat idem Parisius.

12 In Regula XXIX. *de surrogandis collitigantibus* statuitur, quòd si duo super eodem beneficio litigent, & alter ex lite recesserit ob initum matrimonium, vel obitum, aut ex alia causa; tunc ad litem succidendam datur alteri collitiganti unus mensis, intra quem potest petere surrogationem, seu substitutionem in jure, vel ad jus, quod adversario competiit (dummodo collitigans, qui subrogationem petit intrusus non fuerit in dicto beneficio, nec fraudulenter egerit impetrando beneficium alicujus jam gravi senio confecti, aut periculosè ægrotantis, ac illi movendo litem ea intentione, ut consequatur surrogationem: neque adversarius illud per triennium pacificè possederit) & intra spatium præfati mensis non valet gratia, seu concessio super beneficio litigioso alteri, quàm collitiganti facta, ut tradit Mandosius *ad hanc regulam q. 2.*

13 Per Regulam XXXV. *de annali possessione*, decrevit Pontifex, quòd quicunque beneficium ecclesiasticum tunc per annum præcedentem ab alio pacificè possessum, quod certo modo de jure vacare, vel injustè ab alio possideri prætenditur, ac deinde impetraverit; nomen, gradum, & nobilitatem possessoris, & quot annis in possessione fuerit, ac specificam causam, ex qua clare constet, nullum dicto possessori jus competere, exprimere, ac intra sex menses eundem ad judicium evocare, causamque ex tunc intra annum usque ad sententiam definitivam inclusivè prosequi teneatur; alioquin impetrans de damnis contingentibus possessori satisfacere teneatur; & si ex frivola causa eundem molestaverit ad quinquaginta florenos auri solvendos cameræ Apostolicæ in pœnam injustæ vexationis damnatur.

14 Adest etiam Regula XXXVI. quæ inscribitur *de triennali possessore*, in qua Pontifex statuit, quòd si quis quæcunque beneficia ecclesiastica absque simoniæ ingressu, ex quovis titulo, Apostolica, vel ordinaria collatione, aut electione, ex electionis confirmatione, seu præsentatione, & institutione illorum, ad quos

ista pertinent, per triennium pacificè possederit (dummodo in beneficiis hujusmodi, si Pontifici ex reservatione generali in corpore juris clausa reservata fuerint, se non intruserit) super iisdem beneficiis taliter possessis molestari non possit; nec non impetrationes de beneficiis sic possessis factas irritas esse decernit, lites super illis motas totaliter extinguendo. An verò hæc regula in possessorio tantum suffragetur, non item quò minus possessor triennalis in petitorio possit impugnari, non concordant Canonistæ; plures eam intelligunt de solo possessorio, inter quos Covarruvias *ad regul. possessor. part.* 2. §. 10. *num.* 10. *conclus.* 6. nititur hæc sententia ex eo, quia juxta *regul.* 1. *juris in* 6. Beneficium ecclesiasticum sine canonica institutione non potest obtineri; & Cochier *in comment. ad hanc regul. n.* 18. asserit, suo tempore dominos de Rota Romana huic adhæsisse sententiæ.

15 Nihilominus Rebuff. *de pacific. possess. n.* 10. Navarrus *b. c. in* 1. *edit. consil.* 30. & alii plures censent; quòd dummodo persona sit capax, adsit bona fides, & titulus justus coloratus, licèt in veritate non subsistens, hæc regula convalidet titulum jure præscriptionis, proinde quòd prosit etiam in petitorio quoad utrumque forum; & id videtur probare textus ipse regulæ: etenim si triennalis possessor non consequeretur titulum, ejus beneficium de jure semper vacaret, nec esset ratio, cur ab alio non posset impetrari; vel saltem debuisset Papa impetrationem novæ provisionis, aut rescripti injunxisse. Tum quia vix in legitimum sensum possent verificari verba illa: *lites super illis motas penitus extinguendo* non enim potest dici totaliter extincta lis, quæ adhuc perseverat quoad principale punctum, seu petitorium: ubi textus non adhibet distinctionem; nec nos debemus distinguere *l. de pretio ff. de publiciana.* Imò Paris. de Resignat. *lib.* 11. *q.* 24. *num.* 25. docet, triennalem possessorem defendi contra privationem, quæ infertur ob non publicatam resignationem, vel omissam promotionem intra annum ad ordines illos, quos beneficium exigit: vel per extravag. *execrabilis* ob adeptionem secundi beneficii. Quando verò dicatur possessor habere titulum coloratum sufficientem ad hanc regulam, explicat Cochier *l. c. num.* 85.

16 Hanc verò regulam non procedere circa beneficia unita tradit Garcia *de benef. part.* 12. *c.* 2. *num.* 28. quia regula loquitur de possessore titulo beneficii; & qui possidet beneficium ut unitum, non possidet ut titulum beneficii, sed ut membrum, & prædium tituli, ut loquitur Garcia; proinde regula de triennali non habet locum; alioquin daretur perpetua suppressio beneficii per præscriptionem, quod non debet concedi, ut ex Sarnensi *de triennali q.* 8. Parisio *consil.* 121. *num.* 58. *vol.* 4. Rebuff. *de pacificis num.* 62. & 293. resolvit Rota Romana coram Ghisant. ut tradit Garcia.

17 An verò, si talis beneficio insistat, ipso jure privatus sit, atque in mala fide, vel saltem in errore clari juris, ac notorii sit, qui nihil prodest ad præscribendum: respondent communiter in his casibus non tam agi de convalidatione tituli, qui ex supposito est verus, ac validus, quàm de abolitione, & extinctione pœnæ privationis, quæ cum ad sui executionem exigat factum hominis, id est cognitionem causæ ex parte judicis ecclesiastici, & dimissionem beneficii ex parte possessoris, non obligat in conscientia ante sententiam judicis, ut notat Covarr. *de matrim. p.* 2. *c.* 6. §. 8. *num.* 13. Hinc possessor beneficii quamvis ipso jure privatus, adhuc non agit contra conscientiam, nec contra jura, si beneficii possessionem non dimittat, sed eidem insistat usque ad sententiam judicis, quæ si per triennium intermissa fuerit, authoritate hujus regulæ, pœna extinguitur. Pœnas etiam ipso jure commissas posse præscribi docent communiter Canonistæ Barb. *in c.* 2. *de præscript. in* 6. *num.* 5. Arnold. Rath *in tractat. de usucapione* *c.* 2 *Assert.* 2. Quòd si objicias textum *in dicto c. de præscrip. in* 6. Respondet Barb. procedere 18 in illo speciali casu bonorum ob hæresim amissorum; ubi præscriptio ponitur etiam contra Ecclesiam Romanam, ut illa bona acquirentur, & admittitur minor quàm centenaria, id est 40. annorum, sed duntaxat in persona liberorum catholicorum; & qui bona fide possident res Patris, qui ignorabatur hæreticus. Hinc bona fides non significat justam retentionem in conscientia, quam filii semper habent ante sententiam declaratoriam judicis; sed potius ignorantiam criminis paterni, quod si filiis innotuisset; & illud non denunciassent, inducerent præsumptionem participationis contra se, ne essent censendi indigni bonorum Patris hæretici. Quia vero in hac regula fit mentio de intrusis, observandum est, eos dici intrusos, qui propria authoritate, & absque canonico titulo beneficium ecclesiasticum possident; vel qui obtinuerunt dignitatem à non habente potestatem conferendi *c. cum venissent de in integr. restit.* hoc pacto intrusis præsens regula de triennali possessore non favet; ut neque iis, qui se ingerunt in possessionem, seu administrationem beneficii à Pontifice sibi collati ante expeditionem Bullarum, ut habetur in constitut. 4. Julii II. cui initium est *Romani Pontifices*: & licèt hæc constitutio principaliter loquatur de majoribus dignitatibus, seu ecclesiis cathedralibus, monasteriis, prioratibus; nihilominus in Bulla Julii III. *cu ientes* fit extensio etiam ad minora beneficia, ut tradit Parisius. *lib.* 10. *quæst.* 1. *n.* 20.

Gratia licèt dicatur perfecta, quando Papa 19 signat supplicationem ei exhibitam per verbum *fiat ut petitur*; nihilominus adhuc hujusmodi gratia est informis, & quasi conditionata, antequam ordinaria collationis Bulla desuper expediatur; argumento *regul. cancell.* 27. *de non judicando juxta formam supplicationum, sed literarum expeditarum*, in cujus initio talis gratia ante literarum expeditionem vocatur *informis*: hinc qui adit possessionem ex sola supplicatione signata literis non expeditis dicitur intrusus, & omne jus quod habet in beneficio amittit, ac de cætero ad illud obtinendum inhabilis redditur. Pertinet etiam huc Regula 51. in qua summus Pontifex declaravit, quòd dispensatio per solam signaturam nemini suffragari

gari debeat, antequam literæ Apostolicæ super ea confectæ fuerint: eò quia plerumque in supplicatione plura includuntur, ac inseruntur, quæ omnia per unum generale verbum *fiat ut petitur* concedere non intendit summus Pontifex. Tum quia in generali concessione non comprehenduntur ea, quæ quis verisimiliter non fuisset in specie concessurus *c. in general. 85. de R. J. in 6.*

20 In regula 55. de exprimendo valore beneficiorum statuit Pontifex, ut qui prius obtinuit beneficium ecclesiasticum, si novum à Papa impetret, teneatur utriusque beneficii exprimere annuos reditus, qui debent etiam inseri gratiæ à Papa factæ; alioquin gratia non valet, nec ullum sortitur valorem; nisi post impetratum secundum beneficium dimiserit primum antea possessum. Idque ut innotescat Pontifici, an reditus unius clerici per multiplicata beneficia non nimis in detrimentum cæterorum augeantur. Habetur itidem regula 57. *de expressione qualitatum beneficiorum*, in qua Pontifex statuit, ut super beneficiis ecclesiasticis fiat mentio de qualitatibus eorundem; nimirum an dignitates, vel personatus, vel officia sint curata, vel electiva, idque sub pœna nullitatis gratiæ factæ: rursus debet id negativè exprimi, nimirum quòd non sit dignitas, vel beneficium electivum, officium, vel personatus, ut exponit Glossa: quia juxta diversas beneficiorũ qualitates requiritur etiam major, vel minor qualificatio, ac capacitas in supplicante; non enim qui idoneus est ad beneficium simplex obtinendum; censetur semper capax beneficii curati, cui est animarum cura annexa.

21 Quia verò de jure gratiam, aut rescriptum Apostolicum excommunicatus non potest impetrare super alio, quàm super articulo excommunicationis *c. 1. de rescriptis in 6.* stylus tamen curiæ is est, ut in literis, seu rescriptis super aliis causis, gratiis, vel beneficiis impetratis inserat absolutionem à censuris limitatam tamen, seu ad effectum duntaxat consequendi literas; adeout obtentis literis reincidat in censuram, qui supplicavit Papæ pro literis, & fuerit excommunicatus, nisi aliter satisfecerit Ecclesiæ, vel absolutus plenè fuerit. Idque ne ob prædictam absolutionem in literis Apostolicis poni solitam, detur occasio flocci faciendi censuras ecclesiasticas.

22 Hinc in regula 66. de generali absolutione à censuris ad effectum literarum Apostolicarum habetur, præfatam clausulam non suffragari non parentibus rei judicatæ, incendiariis, violatoribus ecclesiarum, falsificatoribus, & falsificari procurantibus literas, & supplicationes Apostolicas, illisque utentibus, receptoribus, & fautoribus eorum, ac res vetitas ad infideles deferentibus, violatoribus ecclesiasticæ libertatis viâ facti ausu temerario, Apostolicis mandatis non obtemperantibus, & Nuntios, vel executores sedis Apostolicæ, ac eorum officium impedientibus, qui propter præmissa, vel aliquod eorum excommunicati à jure, vel ab homine per quatuor menses scienter excommunicationis hujusmodi sententiam sustinuerunt, & generaliter quibuscunqe aliis, qui censuris extra casus enarratos quomodolibet ligati in illis per annum continuum insorduerint.

In Regula 68. Papa sibi reservat omnia beneficia alàs per regulas cancellariæ reservata, quæ vacârunt sede papali vacante, nec interim per Ordinarios de iisdem dispositum, seu minus validè dispositum fuit. Cum regulæ cancellariæ expirent per mortem cujuscunque summi Pontificis, & sede Papali vacante, nullam vim obtineant, ac propterea beneficia eo tempore vacantia (nisi aliàs per constitutiones perpetuas fuerint reservata) Ordinarii validè possint conferre; propterea debent sibi invigilare, & illa statim conferre. Sunt aliæ regulæ, concernentes beneficia ecclesiastica; sed recensitæ sunt principaliores: qui plura desiderat, consulat Canonistas, qui super hisce regulis fusè scripserunt, ut Cochier in comentario in regulas Cancellariæ, Gomez in Regulas easdem, Gonzales in Regulam octavam, Barbosa, Garcia, & alii. 23

§. XXIII.

De Concordatis Germaniæ.

AD lites, quæ passim in Germania oriebantur super vacantibus beneficiis prorsus impediendas, nonnulla fuerunt instituta, seu concordata à Nicolao V. Pontifice maximo per Joannem S. Archangeli Diaconum Cardinalem in partibus Germaniæ tunc sedis Apostolicæ Legatum de latere ex una parte; & Fridericum Imperatorem, aliósque Germaniæ Principes, ac S.R.J. Proceres ex altera, anno ab orbe reparato 1447. Calendis Aprilis; hæc concordata approbata, ac confirmata postea fuerunt ab eodem Nicolao, qui bullam confirmatoriam edidit, quæ in Bullario inter constitutiones ejusdem Pontificis ponitur primo loco, cui initium est *Ad sacram Petri sedem*. Hæc igitur concordata reservant in Germania Turnariis 6. menses, & totidem Romano Pontifici; adeout si beneficium in mense Apostolico vacans non conferatur à S. Sede infra trimestre, à Turnario, vel Ordinario conferri possit. Hæc eadem concordata, Clemens VII. etiam confirmavit, & statuit, irritas esse collationes in mensibus Pontificiis alternis, seu in mensibus Januario, Martio, Majo, Julio, Septembre, Novembre ab aliis factas, & etiam declaravit provisos per eos teneri ad restitutionem fructuum. Ac demum reservat provisis à sede Apostolica contra intrusos actionem. 1

Præterea Gregorius XIII. constituit, ne quod constituerat Nicolaus V. in Bulla, quæ incipit *Ad sacram Petri sedem*, quòd post tres menses si summus Pontifex non contulerit beneficia vacantia in mensibus Pontificiis, possent à Turnario, vel Ordinario validè conferri; ut provisi à tempore collationis intra tres menses teneantur Ordinariis locorum significare collationem, ut notat Tholosanus *c. 24. n. 10.* 2

Verùm quia Papa est Ordinarius omnium Ordinariorum; habétque jurisdictionem universalem, immediatam, ac independentem; nec non plenitudinem potestatis *c. ad honorem de Authent. & usu pallii*, ideo ut tradit Baldus *ad l. rescripta C. de precibus Impar. offer.* Omnia bene- 3

beneficia mundi sunt Papæ manualia, ut notat Ludovicus Gomes *in proœmio Regul. cancellar.* proinde potest quemlibet privare in beneficialibus jure suo etiam sine causa, ut notat Felinus *ad c. qua in eccles. de constit.* Pari pacto potest Papa sola voluntate prævenire in collatione beneficiorum ecclesiasticorum omnes mundi ordinarios collatores, ut notat Joannes de Sylva *tract. de beneficiis 3. part. q. 60.* Imò potest auferre beneficia antea collata illiteratis, ac dare viris doctrinæ excellentiâ, morúmque probitate insignibus, & quibus Ecclesia vel maximè indiget; sunt enim hi cæteris præferendi, ut notat Gloss. *in c. cum ex eo de elect.* Hæc causa fuit, cur Nicolaus I. Papa *in c. 4. 63. dist.* sibi reservaverit collationem Ecclesiarum Archiepiscopalium Trevirensis, & Coloniensis referente Bursato *consil. 116.* Ut per eas, viris doctissimis, virtutum potiùs claritate, quàm generis splendore illustribus succurri posset. Nostris tamen temporibus reservationes non fiunt, nisi ex justa causa, ut tradunt Simonetta *tract. de Reservat.* Felin. *ad c. fin. de testibus* juxta Trident. *sess. 24. c. 19. de Refor.* Cæterum ubicunque summus Pontifex apponit manum, ex eo affectio oritur, & beneficia dicuntur affecta, quorum collatio ad solum summum Pontificem pertinet: hæc est prærogativa supremæ potestatis, ut ubicunque manum apposuerit, sive per reservationem, sive per decretum irritans, sive alio modo, alii de iis non se intromittant *c. ut nostrum de appellat. c. 1. & 2. de confirm. utili, vel inutil.* Rursus ex Bulla Pii V. emanata die 9 Martii anno 1567. omnia beneficia vacantia, & vacatura sede Episcopali vacante reservata sunt collationi summi Pontificis.

4 Quod verò ad Bullam pertinet Nicolai V. de Concordatis Germaniæ, summus Pontifex dispositioni suæ reservat Ecclesias, & beneficia ecclesiastica, seu eorum provisio, & collatio *per extravag. constitutionem execrabilis* Joannis XXII. & extravag. *ad regimen.* inter communes, cujus Author fuit Benedictus XII. & inseruntur Concordatis Germaniæ, additis tantùm nonnullis limitationibus; quæ sunt.

5 Primò *in extravag. ad regimen* Beneficia etiam vacantia per suspensionem muneris consecrationis reservantur Papæ; non ita in concordatis Germaniæ.

6 Secundò neque in iis reservantur beneficia, quibus Joannes XXII. Antecessor Benedicti XII. manum apposuit, qui plus quàm centum annis ante Nicolaum V. decesserat; adeóque nullus ampliùs ex illis supererat, de quorum beneficiis Joannes XXII. disposuerat.

7 Tertiò *in extravag. ad regimen.* indistinctè reservantur beneficia officialium sedis Apostolicæ vacantia per illorum obitum: in concordatis autem Germaniæ id restringitur ad tempus, quamdiu ipsi beneficia actualiter tenent: proinde non reservantur illa beneficia, quæ ante susceptum beneficium, aut post illud depositum tenebant, cùm morerentur.

8 Quartò in d. extravag. inter officiales absolutè ponuntur commensales, & omnes alii capellani Papæ: in concordatis verò ponuntur tantùm limitatè quidam officiales, idest Vice-cancellarius, Camerarii, septem Notarii, Auditores literarum contradictoriarum, Auditores causarum Apostolici Palatii, 24. Pœnitentiarii sedis Apostolicæ, & 25. Abbreviatores; ut etiam veri commensales Papæ, & 25. Capellani sedis Apostolicæ.

Quintò in Concordatis reservantur Papæ Ecclesiæ, aut beneficia quæcunque, & qualiacunque, auctoritate literarum Apostolicarum immediatè collata, vel conferenda imposterum, præterquam si virtute gratiæ expectivæ assecutio fiat: at *in extravag. ad regimen* non habetur vox illa immediatè, neque sequens illa exceptio, quæ in concordatis Germaniæ fortassis addita fuit, ne ordinarii collatores nimium gravarentur, si non possent beneficia vacantia per assecutionem pacificam alterius beneficii incompatibilis, virtute gratiæ expectativæ aliis liberè conferre. 9

Præterea reservatio Ecclesiarum, & beneficiorum facta in extravag. *ad regimen* prout extat in corpore juris inter communes est temporalis, & expiravit per mortem Papæ Benedicti XII. qui fuit Author ejusdem extravagantis; adeout hæc extravagans soleat renovari per regulam cancellariæ, quando novus Pontifex eligitur: secus per concordata Germaniæ sunt perpetuò reservata sedi Apostolicæ, quia sicut ipsa concordata sunt perpetua, ita illa extravagans, ut inserta Concordatis. Additur etiam in concordatis decretum irritans: si secus à quocunque super præmissis scienter, vel ignoranter attentatum fuerit, id ipso jure irritum esse. 10

Rursus *in §. Item placet Nobis* Nicolaus V. concedit, ut in metropolitanis, & cathedralibus etiam immediatè non subjectis ecclesiis, & monasteriis immediatè subjectis sedi Apostolicæ, fiant electiones canonicè, quæ ad dictam sedem Apostolicam deferantur pro obtinenda confirmatione intra tempus præfinitum à Nicolao III. *in c. cupientes 16. de elect. in 6.* (ubi electo statuitur mensis post consensum ipsius, vel habitam de electione notitiam ad arripiendum iter, & quàmprimum commodè fieri poterit, ad comparendum coram sede Apostolica) & elapso dicto tempore si non præsentatæ dictæ electiones fuerint Pontifici, vel si præsentatæ non fuerint deprehensæ canonicæ, ipse Pontifex ecclesiis providebit; & si fuerint canonicæ, eas confirmabit: nisi ex rationabili, ac evidenti causa, ac de Cardinalium consilio de digniori, ac utiliori persona duxerit providendū: curabit autem Pontifex, ut confirmati vel per ipsum provisi metropolitanis suis, & aliis præstent debita juramenta, ad quæ jure tenentur. At in monasteriis dictæ Sedi immediatè non subjectis, & aliis regularibus beneficiis, super quibus pro confirmatione, vel provisione ad dictam sedem non consuevit haberi recursus; electi, seu illi, quibus providendum est, pro confirmatione, & provisione hujusmodi ad curiam Romanam venire non tenebuntur: ipsáque regularia beneficia sub expectativis gratiis non cadant. Ubi autem pro monasteriis ad dictam curiam venire, seu mittere consueverint, non aliter confirmabit, vel providebit Pontifex, quàm ut superius de cathedralibus ecclesiis est expressum. De mo- 11

Digitized by Google

nasteriis Monialium non disponet Papa, nisi sint exempta, & tunc per commissionem ad partes. Juvat observare, per hæc Concordata fuisse derogatum juri antiquo communi, quo Episcopi ab Archiepiscopo confirmabantur; nunc confirmatio petenda est a Papa intra statutū tempus. Rursus si Episcopatus, vel prælatura aliqua vacet in curia Romana per obitum, provisio beneficii vacati in curia pertinet ad Papam *ob extravag. ad regimen*, cui per Concordata quoad hoc non est derogatum.

12 *In* §. *de cæteris verò dignitatibus* in iisdem concordatis concedit Nicolaus V. ut de cæteris dignitatibus, ac beneficiis quibuscunque sæcularibus, ac regularibus vacaturis (exceptis majoribus dignitatibus post Pontificales in cathedralibus, & principales in collegiatis ecclesiis) ultra præfatas reservationes (scilicet *in extravagantibus execrabilis, & ad regimen*) jure ordinario provideatur per collatores inferiores, ad quos aliàs collatio, seu provisio pertinet; adeout si dignitates, vel beneficia vacent in mensibus alternis numerum parem ferè habentibus, id est in Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri, Decembri liberè disponatur per illos, ad quos eorum collatio, provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio pertinebat, non obstantibus quibuscunq; reservationibus. Quòd si beneficiū vacaverit in mensibus apostolicis Januarii, Martii, Maji, Julii, Septembris, & Novembris reservatur sedi Apostolicæ, ad quam pertinet ejus collatio; provisus à Papa de eodem beneficio tenetur infra tres menses à die notæ vacationis apparere in loco beneficii; alioquin ex tunc, & non ante Ordinari⁹, vel alius ad quem dispositio illius pertinebit, de illo liberè disponere potest.

13 Observandum est, quòd licèt sub generali concessione, & mandato Papæ, ut aliquibus provideatur de Beneficiis quibuscunque, non comprehendantur beneficia curata *c. cum in illis 16. princ. b. t. in 6.* ubi dicitur, quòd quando Papa mandat, aliquem provideri de personatu, dignitate, vel aliis beneficiis quibuscunque, non intelligitur de curatis, nisi mentionem faciat de habentibus curam animarum; neque intelligitur de beneficiis, ad quæ per electionem solent assumi, nisi fiat expressa mentio: nihilominus vigore concordatorum Germaniæ possunt ordinarii collatores in alternis mensibus sibi concessis, ac propriis, conferre beneficia etiam curata, perinde ac ipse Papa in suis mensibus Pontificiis (excipiuntur tamen beneficia expressa in iisdem concordatis, quæ ipse Papa confert) siquidem in dictis concordatis excipiuntur à gratia alternativa ordinariis collatoribus facta, majores dignitates post Pontificales, seu Episcopales in ecclesiis cathedralibus, & principales, seu præcipuæ in ecclesiis collegiatis, quales sunt in Germania Præpositurae; & in quibusdam ecclesiis Decanatus cathedrales, in quibus alternativa provisio locum non habet; sed semper reservantur Sedi apostolicæ, tametsi vacent in mensibus ordinariorum. Aliquæ tamen Ecclesiæ habent à sede apostolica indultum eligendi Præpositum, ut Metropolitana Salisburgensis, & Augustana.

14 Si vacans beneficium in mensibus apostolicis, illud Papa n[illegible]nferat intra tres menses, tunc jus conferendi devolvitur ad collatorem ordinarium juxta concordata Germaniæ; datur tamen locus præventioni, adeout si Papa post illos tres menses præveniat in collatione beneficii, sit ejus collatio præferenda, ac suum sortiatur valorem; idque etiam procedit, si beneficium vacavit in mensibus Ordinariorum; quia Papa concurrit cum omnibus Ordinariis; Imò Cochier *in regul. 8. cancell. in Glos. 11. num. 5.* asserit, id procedere etiam de Legatis à latere.

Quod verò in eodem §. *de cæteris* in Bulla concordatorū dicitur de proviso, qui non apparuerit intra tres menses, id non intelligitur à die notæ vacationis beneficii per obitum beneficiati in ipso loco beneficii: sed debent verba illa *in loco beneficii* ita intelligi, ut nectantur cum verbis *notæ vacationis*, quæ antecedunt, non verò cum verbo *apparuerint*; adeout sufficiat, si alicubi saltem Romæ appareat, seu constet de provisione intra tres menses à Pontifice facta: & intra trimestre provisio Apostolica in loco beneficii publicata sit; ita declaravit Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit: *quæ in Ecclesia Dei*, in qua habetur, quòd non statim valitura sit collatio Ordinarii, si intra tres menses de provisione papali non constiterit: sed si intra tres menses provisum non fuerit. Licèt ex eadem declaratione provisus papalis intra præfatos tres menses teneatur notificare suam provisionem Ordinario, eamque publicare in loco beneficii, si commodè possit, & temporis angustiâ non coarctetur: facilè tamen contingit, ut ob locorum distantiam, vel provisionis dilationem id fieri nequeat; quo pacto provisio papalis suo destitueretur effectu, ut notat Georgius Brandem *super Concordatis Germaniæ post q. 12. not. c. n. 6.* 15

In §. *placet similiter nobis* in fine Concordatorum declarat summus Pontifex, qualiter annatæ, sive fructus primi anni de ecclesiis cathedralibus, & monasteriis virorum scilicet exemptis, à die vacationis ecclesiarum juxta summam pecuniæ in camera Apostolica taxatam solvi debeant, scilicet, ut pro media parte infra annum à die, quo novus Prælatus possessionem pacificam totius, vel majoris partis Ecclesiæ, rerumque ad eam pertinentium adeptus fuerit, & pro alia medietate intra annum sequentem solvantur. Sin verò contingat, eandem Ecclesiam intra annum bis vacare, taxa tantùm semel debeatur, nec debitum hujusmodi in successorem in Ecclesia, vel monasterio transeat. 16

De cæteris autem dignitatibus, personatibus, officiis, & beneficiis sæcularibus, & regularibus quibuscunque, quæ authoritate sedis apostolicæ conferuntur, vel de quibus providebitur (præterquam vigore gratiæ expectativæ, aut causâ permutationis, quibus nullum onus est impositum) solventur annatæ, seu medii fructus juxta taxam solitam a tempore possessionis intra annū, & debitum hujusmodi similiter in successorem in beneficio non transeat; adeout si antecessor in beneficio taxam non solverit, successor ejus pro sua tantum, non pro antecessoris taxa conveniatur. 17

Præterea concedit summus Pontifex, ut si quæ Ecclesiæ excessivè taxatæ sint, possint desuper à sede Apostolica in partibus peti commissarii, 18

qui taxam earundem ecclesiarum juxta qualitatem rerum, temporũ, ac regionum, moderari, ac attemperare possint. Demum additur, hæc concordata esse perpetuò duratura, nisi in futuro aliquo Concilio consensu Nationis Germaniæ fuerit aliter ordinatum.

19 Observandum est, annatas vocari fructus primi anni, qui ex Archiepiscopatibus, Episcopatibus, etiam non exemptis, ac Prælaturis immediatè sedi Apostolicæ subjectis eidem solvuntur, postquam novus prælatus electus est, idque ad subveniendum necessitatibus Ecclesiæ Romanæ, & in sustentationem Cardinalium indigentium, & officialium curiæ. Annata tamen integra non solvitur nisi ex beneficiis consistorialibus, seu quæ conferuntur consistorialiter, seu in Consistorio Cardinalium rogatis à summo Pontifice illorum sententiis; hæc beneficia sunt Archiepiscopatus, & Episcopatus, ac Prælaturæ Romanæ sedi immediatè subjectæ. De aliis non consistorialibus solvitur tantùm media annata, seu media pars fructuum primi anni. Hæc tamen annata solvitur juxta taxam cameræ Apostolicæ, quæ tamen non intelligitur de annata integra etiam de beneficiis consistorialibus; sed quasi de quinta parte annui reditus; adeout si reditus alicujus Episcopatus ascendant ad centum millia florenorum, taxa integræ annatæ sint viginti millia florenorum; & ad solvendam hanc summam conceduntur duo anni; & si intra unum annum duo, vel plures episcopi ejusdem Ecclesiæ moriantur; semel tantùm annata integra solvitur, quâ non soluta ab antecessore, successor non compellitur ad illam solvendam.

20 Quæri hic solet, an summus Pontifex possit derogare concordatis Germaniæ? Respondetur absolutè loquendo ex gravi causa pertinente ad bonum publicum, & ex plenitudine potestatis posse illis derogare; quia Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ, proinde omnium Ecclesiarum, & Ordinarius omnium ordinariorum, habens jurisdictionem universalem, immediatam, ac independentem, ac plenitudinem potestatis *c. ad honorem de Auth. & usu pallii* ideóque ut tradit Bald. *ad l. rescripta c. de precibus Imper. offer.* omnia beneficia mundi sunt Papæ manualia; adeout privare possit quemlibet jure suo in beneficiis ecclesiasticis etiam sine causa, ut notat Felinus *ad c. quæ in ecclesiarum de constitut.* ut paulò superius innuimus.

21 Nihilominus id non solet; imò nec convenienter facere posset, nisi gravis, & extraordinaria aliqua causa pertinens ad bonum publicum Ecclesiæ urgeret. Convenit enim quòd nunquam censeatur Papa velle uti plenitudine potestatis; & concordatis, suæque promissioni demere; nisi specialem, & expressam concordatorum, ac justæ causæ mentionem faceret; alioquin rescriptum impetratum contra concordata absque tali expressa mentione subreptitium, ac invalidum censeretur *Argumento c. cum ordinem 6. c. nonnulli 82. & ibi Glossa in V. fecerit mentionem de rescript.*

22 Tum quia concordata habent vim pacti, & contractus, & quidem reciproci, quia Nicolaus V. vicissim promisit in concordatis, quòd per quamcunque (præter prædictas) reservationem gratiam expectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma per se, vel authoritate sua factam, vel faciendam non impediat, quò minus in sex mensibus alternis, sibi non reservatis, liberè de beneficiis disponatur per illos, ad quos collatio pertinet, vel provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio: unde sine gravissima causa non videtur conveniens revocare hæc concordata in præjudicium eorum, quibus ex iisdem est jus acquisitum: decet principem pacta sua inita servare, cum sint jure naturæ, & gentium *Gloss. in l. 2. V. quoties C. de precib. offerend. Imper.*

23 An verò Germanis præscriptio, vel exceptio de non receptis concordatis, vel quòd in usu non sint, suffragari possit, quominus in aliquibus punctis non teneantur stare concordatis, ut certa beneficia, quæ aliàs vigore concordatorum essent de collatione papali, Ordinarii Germaniæ, citra speciale privilegium conferre possint, & recipientes in conscientia tuti sint, si à tempore immemoriali constanti usu talia beneficia solita fuerint ab Ordinariis etiam post concordata conferri? Brandem *super concordatis Germaniæ quæst. 2.* ait, præscriptionem Germanis non prodesse ob decretum irritans, seu clausulam ipsis concordatis adjectam, ac irritantem omnes contrarios actus, ratione cujus deficit bona fides, titulus, & possessio, quæ sunt substantialia requisita ad præscriptionem: hinc Clemens VII. declaravit recipientibus beneficia contra concordata non prodesse Regulam *de annali, vel triennali de non receptis concordatis* vel sublato eorundem usu; quia ex textu concordatorum apparet, ea fuisse à Germanis recepta, & acceptata; & redarguendos potiùs esse, quàm juvandos subditos legem superioris non recipientes *c. si decreta dist. 20.*

24 Nihilominus quamvis tutiùs sit concordata omnino servare, & hactenus ob grassantes hæreses intermissa in plerisque Germaniæ partibus iterum in usum deducere; adhuc probabile videtur, quòd ordinarii collatores, ac beneficiati per præscriptionem, vel consuetudinem possint excusari supposita illa pacifica possessione temporis immemorialis. Etenim ad præscriptionem quod attinet notissimi juris est, quòd præscriptio centum annorum, vel temporis immemorialis procedat etiam contra sedem Apostolicam *c. ad audientiam 13. c. cum vobis. c. si diligenti de præscipt. authent. quas actiones C. de SS. ecclesiis* ut etiam ea valeant privilegia acquiri, de quorum initio non extat memoria *Gloss. in c. super quibusdam de V. S.*

25 Neque obstat, quòd decretum irritans adjectum concordatis inficiat titulum, & possessionem; quia id licèt dicatur, non tamen ullo sufficienti juris textu probatur: etenim etiam constitutiones, & in specie extravagans *Ambitiosæ de rebus ecclesiasticis non alienandis*, habent decreta irritantia actus contrarios, & nihilominus canonistæ passim præscriptionem bonorum ecclesiasticorum admittunt. Quamobrem adjecta clausula irritans, & allegata declaratio Clementis VII. locum tantùm habent in

in possessione modi temporis, annali, vel triennali, in qua vix contingit, ut quis habeat justam decreti ignorantiam.

26 Præterea non desunt doctores, qui velint tantùm errorem facti, non verò errorem juris notorii effectum regulæ de triennali operari, ut censet Layman *in Theol. Moral. de ecclesiast. benef. c. 15. num. 5.* secus est si possessio sit longissimi temporis, ubi vel titulus non requiritur, ut in tempore immemoriali; vel si requiritur saltem titulus pro suo allegari potest, quando ordinarii Prælati sibi invicem successerunt, & jura ab antecessoribus suis in se derivata, bonâ fide præsumptâ etiam de suis prædecessoribus, summo Pontifice, vel ejus Legato non contradicente retinuerunt *argum. l. fin. ff. pro suo. Gloss. in c. de quarto in V. sueri. de præscript.* Consuetudo itidem à longo tempore inolita vim habet legis, ut liquet *ex tit. de consuetudine.* Licèt superior possit subditos cogere ad legis observantiam, antequam consuetudo sit legitimè introducta, non ita si consuetudo fuerit jam legitimè introducta, tunc enim perit obligatio legis.

§. XXIV.

De beneficiis reservatis Imperatori Romanorum recèns electo ex indulto
1 ### *Pontificio per primas preces.*

MOris est, ut imperatori recèns electo detur à summo Pontifice privilegium nominandi in qualibet Ecclesia semel personam aliquam idoneam Ordinario collatori, qui teneatur eamdem personam nominatam recipere, ac promovere ad primum beneficium vacans in eadem Ecclesia; & hæc nominatio, vel præsentatio sortitur nomenclationem primarum precum, eò quia sit prima Cæsaris electi petitio, cui debet satisfieri non obstantibus reservationibus Papalibus, iis exceptis, quæ *in extravagante ad regimen* continentur. Indultum Pontificium concessum Cæsari refert Cochier in Scholiis super preces primarias juxta tenorem concessionis à Paulo V. factæ imperatori Ferdinando II. Scripsit etiam novissimè de hisce primariis precibus Henricus Wagnereck *in commentario exeg.* unde pauca in calce hujus
2 tituli de primis precibus donabo enucleata.

Conceditur in hoc indulto Cæsareæ Majestati recens electæ facultas offerendi preces primarias, seu nominandi personas idoneas ordinariis collatoribus, vel collatricibus, ad quæcunque beneficia ecclesiastica per sacrum Romanum Imperium, ubilibet constituta, in cathedralibus etiam Metropolitanis, Collegiatis, vel quibusvis aliis ecclesiis, sive sint cum cura, sive sine cura, sive regularia, sive sæcularia, etiam beneficia hujusmodi, canonicatus, præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia, etiam si majora fuerint; & personas nominatas ad hujusmodi beneficia, postquam ipsis canonicè de illis provisum fuerit, prædicti collatores, & collatrices recipere, ac admittere teneantur, sive ad eorundem collatorum, vel collatricum collationem, provisionem, præsentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem communiter, vel divisim pertineant. Rursus potest Imperator neo-electus suas preces interponere non solum in mensibus Papalibus dummodo beneficia vacantia non sint reservata per *extravag. ad regimen h. t. inter commun.* sed etiam in mensibus Ordinariorum non obstantibus concordatis Germaniæ, quibus expressè derogatur indulto primarum precum circa finem. Non enim, ut notat Cochier in tractatu illo speciali, quem inscripsit *Scholia in primarias preces Imperatoris* verosimile est, Fridericum Imperatorem concordando cum sede Apostolica, & Ordinariis Germaniæ voluisse suo, suorúmque antecessorum antiquissimo privilegio renunciare, simúlque suis præjudicare successoribus, ut etiam tradit Wagnareck *l. c. §. 3. V. in quibusvis.* 3

Vigore igitur Pontificii indulti potest Imperator neo-electus in omnibus ecclesiis per totum Romanum Imperium sitis primas preces concedere, tali tamen moderatione; ut idem collator non nisi semel gravetur; & tunc censetur gravatus, quando preces suum sortiuntur effectum; & tunc dicuntur sortiri suum effectum, quando nominatus à Cæsare ad tale beneficium ecclesiasticum, illud consequitur, ac pacificè possidet: quòd si precista, seu nominatus matrimonium postea iniret, ac precibus renunciaret, vel ante adeptum beneficium decesserit; tunc potest Imperator pro alio novas preces ad eundem collatorem porrigere; quia præcedentes porrectæ preces suum non fuerunt effectum sortitæ. Non tamen potest Imperator per primas preces gravare collatores habentes tantùm duo, vel tria beneficia conferenda; sed ad minimum debent collatores gravandi per primas preces posse conferre quatuor beneficia: si enim collator unum tantùm, vel alterum, beneficium habeat conferendum, non tenetur preces Cæsaris admittere, ne fortassis contingat, ut toto vitæ suæ tempore impediatur uti jure liberæ suæ collationis. 4

Excipiuntur tamen à primis precibus dignitates Pontificales, Archiepiscopàtus, Episcopatus, & primæ dignitates post illas, cujusmodi sunt Præpositurae, ac Decanatus (nisi fortassis ex jure patronatus, aut alio speciali privilegio jus præsentandi competat Imperatori) Rursus excipiuntur primæ dignitates, ac Prælaturæ in monasteriis, & ecclesiis collegiatis; non ita excipiuntur aliæ dignitates inferiores, officia, vel canonicatus etiam in ecclesiis cathedralibus. Beneficia verò quæ pertinent ad jus patronatus Laicorum excipiuntur; quia Pontifex non intendit derogare juri patronatus Laicorum, nisi id speciatim exprimat. Præterea potest Imperator ex Pontificia authoritate sibi concessa deputare aliquos in dignitate ecclesiastica constitutos, qui primas suas exequantur preces; & tunc executores primarum precum Cæsaris ex eadē authoritate Pontificia possunt contra quosvis collatores, Episcopos quoscunque, & alios, ad quos preces directæ sunt, etiam per censuras ecclesiasticas procedere; si nitantur impedire quominus porrectæ primæ preces suum sortiantur effectum; adeout eos possint etiam anathe-

mate

mate percutere, si contumaces fuerint. Potest etiam Imperator pro una, ac eadem persona ad diversos collatores suas preces dirigere, non ut hæc eadem persona plura obtineat beneficia ecclesiastica; sed ut precista tanto certiùs de beneficio provideatur, si non in una, saltem in alia Ecclesia: alioquin si ipsi de uno beneficio provisum fuerit, cessare debent preces quoad alios collatores.

5 Cæterum precista, seu nominatus à Cæsare ad beneficium ecclesiasticum debet etiam uti suis precibus, & per se, vel per procuratorem acceptare beneficium vacans intra mensem, postquam notitiam habuerit vacationis juxta textum Bullæ, ubi habetur: *quæ personæ, pro quibus preces, & nominationes hujusmodi factæ fuerint, infrà mensem, postquam ipsis vacatio hujusmodi beneficiorum innotuerit, duxerint acceptanda*, quia diuturna beneficiorum vacatio dispendiosa est ecclesiis *c. quàm sit de elect.* An verò si nominatus à Cæsare neglexerit acceptare primum beneficium vacans, eique oblatum per primas preces, possit nihilominus petere secundum? Respondet Wagnereck *quæst. 3. l. c.* acceptatione unius beneficii semel factâ non concedi variationem, per jura, quæ regulariter electione semel factâ mutationem non admittunt, juxta vulgatum illud effatum: quod semel placuit ampliùs displicere non potest *c. quod semel 21. c. mutare de R. J. in 6.* re tamen integra potest acceptare primum beneficium vacans; sin aliter, expectare secundum, vel tertium, ob illa verba generalia: *quæ duxerint acceptanda.*

6 Quòd si objicias *c. si clericus 11. de præbend. in 6.* ubi mandatum, ut alicui de beneficio proximè vacaturo provideatur, intelligitur de primo, quo neglecto censetur extincta gratia. Respondet Glossa, textum esse intelligendum de mandato coarctato ad beneficium primò vacaturum; non verò ad beneficia *quæ duxerint acceptanda.* Si tamen nominatus non acceptet beneficium primò vacans, potest Imperator primas preces porrigere pro alio, qui obtineat tale beneficium neglectum ab alio, qui privatur jure ad aliud beneficium in eadem Ecclesia. Potest enim Imperator, postquam unum nominavit ad beneficium, variare, & resilire nominando alium, ut notat Cochier *in Scholiis sect. 2. q. 2.* quia etiam Legatus de latere, qui reservavit sibi beneficium pro certa persona, potest id revocare, & alteri conferre. Ratio est, quia per nominationem ad beneficium acquirendum, nominatus non acquirit jus in beneficio, sed tantùm ad implorandum officium executoris, ut sibi provideat, vel faciat sibi provideri; ut notat Glossa *in c. veniens 13. V. Renunciâsse de Renunc.*

Quòd si dicas, nominationem habere vim
7 præsentationis. Respondetur, id verum esse quando quis præsentatur ad beneficium vacans, quia tunc res non est ampliùs integra. Secus est de beneficio vacaturo, ad quod dantur preces primariæ; siquidem omnes expectationes sunt odiosæ: hinc si quis nominetur ad beneficium vacaturum, res censetur manere integra, ut notat Cochier *l. c.* quapropter Imperator primarias preces alicui concessas potest revocare, si nullum jus sit precistæ quæsitum, sed tantùm ejus nomen in cathalogo Cæsaris descriptum, quià per talem inscriptionem nullum jus acquiritur in re, nec ad rem propriè dictum; sed tantùm nectitur ejus nomen ad memoriam Cæsaris. Quòd si jus nominato esset quæsitum, tum Cæsar absque justa causa non deberet concessam gratiam revocare, ut notat Cochier *l. c. quæst. 17.*

An verò Imperator tantùm electus, & nondum confirmatus à Papa possit uti privilegio, seu indulto primarum precum. Respondet Wagnereck *ad princ. prim. prec. V. ea tibi pa. 487.* Primas preces à Paulo V. concessas fuisse Ferdinando Imperatori in forma novæ gratiæ, & non fundari in sola consuetudine; nihilominus ob antiquissimum morem consuevisse Imperatores tantùm electos, & nondum confirmatos uti primis precibus sub spe Pontificiæ ratihabitionis: alioquin spectato jure communi electus in Imperatorem ex sola electione non habet jus, nec authoritatem administrandi imperium, proinde neque potestatem concedendi privilegia, & gratias, ac alia faciendi, quæ sunt potestatis Imperialis: quia Imperator tantùm electus, & nondum confirmatus, adhuc absolutè, & simpliciter non est Imperator; sed duntaxat designatus Imperator; & nemo intelligitur operari antequam sit: unde non ex simplici electione, sed ex insolita consuetudine à tempore immemoriali, & sub spe ratihabitionis Pontificiæ potest Imperator uti primis precibus. Neque obstat quòd hoc jus nominandi personas idoneas ad beneficia ecclesiastica non sit merè temporale, sed annexum spirituali; quia hoc jus competit Cæsari ex privilegio summi Pontificis, quo utuntur Imperatores tantùm electi, & nondum confirmati ex præsumpta voluntate summi Pontificis scientis, ac tolerantis, ac proinde tacitè approbantis; cujus concessio, seu indultum postea datum retrotrahitur ad tempus electionis *ex reg. juris in 6.*

Oritur hic dubium, quisnam debeat precistæ, seu nominato à Cæsare conferre benefi- 9
cium? quia *juxta regulam 1. juris in 6.* absque institutione canonica nemo potest obtinere beneficium ecclesiasticum; unde dubitatur, quisnam debeat esse collator, Imperator ne, vel ejus executor, aut Ordinarius? Respondet Wagnereck *l. c. §. 3. in fin.* apparere stando in textu, nisi consuetudine aliud sit introductum, Cæsareas literas à precista primùm offerendas fore executoribus à Cæsarea majestate deputatis, qui nullo deprehenso substantiali vitio beneficia ipsi canonicè conferant, & Cæsaris postea preces Ordinariis collatoribus, ad quos spectat, porrigant, à quibus precista recipi debet, ac in possessionem induci. Quia Pontifex nullibi in indulto dat hanc potestatem conferendi ipsis Ordinariis; sed executoribus Ordinariis, quibus injungit receptionem nominatorū per primas preces, seu inductionem in possessionem. Tum quia Pontificis voluntas est, ut canonica provisio præcedat receptionem: ait enim Pontifex

tifex in indulto *postquam ipsis canonicè provisum fuerit.*

9 Nihilominus Cochier potiùs censet *sect.* 2. *undecimo quaritur*, hæc beneficia esse potiùs conferenda ab Ordinariis, ad quos aliàs pertineret collatio: idque probat ex duabus formulis primarum precum Rodulphi, & Ferdinandi Imperatorum, quæ expresse fuerunt directæ ad Ordinarios collatores: & isti ab Imperatoribus in facienda provisione precistæ requiruntur, quia ad Ordinarios pertinet examinare qualitates precistæ, & alia præstare ad canonicam institutionem requisita, ut liquet ex precum, ac nominationum tenore. Et hæc sententia probabilior est; quia non fuit intentio Pontificis adimere Ordinariis jus suum conferendi beneficia in propria diœcesi, & ipsis præferre extraneos executores; quod non rarò fomes esset dissidiorum; sed Pontifex tantùm Ordinariis præcepit, ut preces primas, seu nominationes Cæsareas admitterent juxta indultum Imperatoribus neo-electis concessum.

10 Neque obstat, quòd Pontifex *in §. quodque quicunque* ejusdem indulti, injungat executoribus Cæsareis, ut vel per se, vel per alios conferant beneficia cum omnibus juribus, ac pertinentiis, & ut nominationes effectum habeant, det etiam Papa executoribus plenam, ac liberam facultatem exequendi mandata etiam per ecclesiasticas censuras. Nam id concessit Pontifex executoribus, quia Ordinarii non facilè parebant indulto primariarum precum; & ideo Papa constituit delegatos suos executores pro executione nominationis Cæsareæ, qui compellant Ordinarios ad conferenda talia beneficia. Debent autem hujusmodi executores, (quos Cæsar eligit) esse in ecclesiastica dignitate, vel personatu, vel saltem canonici alicujus Ecclesiæ cathedralis. Quia verò hi executores sunt delegati à Papa, à quo habent jurisdictionem possunt sub-executores subdelegare; quia delegati à Papa possunt subdelegare, dummodo subdelegati habeant qualitates requisitas in *c. statutum* 11 *in princ. de Rescript. in* 6. ut notat Cochier *in precibus primariis sect.* 4. *in Scholiis.*

11 Præterea sicut Cæsar mortuo precistâ ante acquisitum beneficium potest alium nominare: ita etiam mortuo executore, vel subexecutore potest alium deputare; si preces Cæsareæ nondum plenum suum sortitæ sint effectum, qui non solùm per mortem precistæ, sed etiam executoris, vel subexecutoris impeditur. Quòd si executores deputarentur à Papa, tum iis mortuis recurrendum esset ad Papam pro aliis executoribus, ut notat Cochier *l. c. & sect.* 4. *V. vacaverint*, asserit, beneficium per preces interpositas reddi affectum, adeo ut si Ordinarius alteri non precistæ etiam ignoranter contulerit, adhuc collatio futura sit invalida. Cæterum nominatus per preces Imperatoris debet infra mensem computandum à tempore vacationis publicè notæ in loco, vel Ecclesia beneficii vacantis declarare per se, vel per procuratorem, an velit tale beneficium tunc vacans acceptare? *argumento Clem.* 1. *de concess. præbend.* Nisi tamen precista alleget, ac probet ignorantiam, vel aliam justam causam ignorantiæ, ut notat Cochier *l. c. fol.* 66

12 Imò censent alii probabiliter, re adhuc integra posse precistam etiam post elapsum mensem à tempore dictæ vacationis beneficium acceptare: quia per Cæsareas preces non agitur de jure acquirendo, sed de acquisito per nominationem conservando, ac in effectum deducendo; unde per acceptationem invalidam dispositio, seu facultas acceptandi non extinguitur *l. matrimonii* 21. *ff. qui, & à quibus manumism.* Quòd si precista petat sibi conferri beneficium, quod dicit vacare per obitum Titii, & revera vacet per obitum Caii, adhuc collatio sibi facta est valida; quia eligens jus, quod sibi falsa opinione ductus putat sibi competere; non amittit illud, quod sibi verè competit *l. mater* 19. §. *caterum ff. de inoffic. testament.* Præterea quia falsa demonstratio non vitiat actum, dummodo constet de re *l. demonstratio* 17. *ff. de condit. & de demonstrat.*

13 Quòd si dicas, non valere impetrationem beneficii vacantis per obitum Titii, si vacet per mortem Sempronii, tametsi apposita sit clausula, *aut quocunque alio modo vacet:* non enim debetur impetranti si vacet per obitum alterius personæ, quàm expressæ; quia modus unus vacandi, & expressus, non est alius non expressus; neque non expressus venit pro expresso *c. susceptum* 6. *de rescript. in* 6. Respondetur id procedere de provisione beneficii, quæ non valet facta ei, qui in petitione dixit vacare per obitum Titii, cum vacet per obitum alterius: secus est in acceptatione, quæ non est nisi quædam voluntatis declaratio acceptandi tale beneficium, & tendit ad executionem gratiæ, ideóque non impeditur, etiam si erretur in modo vacationis, dummodo sequatur postea vera provisio, quæ dat jus in beneficio *c. si sibi* 17. *h. t. in* 6.

14 Probabile etiam est, hoc tempus unius mensis non currere contra minorem 25. annis, nec contra legitimè impeditum durante minore ætate, vel impedimento *argumen. l.* 1. *C. de annali exceptione. l. ob commissa* 21. *C. ad l. Juliam de adult.* ex quibus juribus sumitur illa regula; *legitimè impedito non currere tempus;* dummodo impedimentum illud non sit affectatum: sicut neque absentibus justa de causa *l.* 1. *ff. ex quibus causis major.* Neque obstat, quòd in spiritualibus minor censeatur major *c. ex parte* 14. *de restit. spoliat. c. ult. de judic. in* 6. Quia id solùm procedit in his, quæ sunt merè spiritualia, ut matrimonium, ingressus Religionis, votum; & alia id genus: non verò in aliis, quæ non sunt merè spiritualia; sed spiritualibus solùm annexa, cujusmodi sunt beneficia ecclesiastica: in hisce contra minores non currit tempus præscriptionis, vel saltem eisdem enormiter læsis conceditur restitutio in integrum.

15 Cæterum indultum primariarum precum, & potestas executoribus concessa extenditur primò ad beneficia quævis sedi Apostolicæ reservata, ut possint conferri precistis, quos Cæsar ad illa nominavit; iis exceptis, quæ Papa *sectis*

reservantur *in extravag. ad regimen*, ut sunt beneficia Cardinalium, & officialium curiæ Romanæ ubicunque decedunt: & eorum beneficiorum, qui aliunde cujusvis negotii causâ ad curiam veniunt, si in curia, vel in accessu, aut reditu, intra duas dietas à curia distantes moriantur. Excipiuntur etiam beneficia vacantia per privationem, depositionem, translationem, promotionem, assecutionem alterius beneficii incompatibilis, si talis privatio, depositio, translatio, promotio, seu collatio beneficii, facta sit per sedem Apostolicam: hæc beneficia non comprehenduntur sub precibus primariis: alia verò omnia, etiam reservata Papæ sub iis continentur: quia exceptio aliquorum casuum firmat regulam in contrarium quoad casus non exceptos *auth. ut autem lex, & ibi Glossa V. in auxilio.* Secundò extenditur ad beneficia ex diversis personis vacantia, quando plures simul, & eodem tempore, vel intra breve tempus moriuntur: vel quando plures de beneficiis contendunt, & simul, si aliquod habeant, privantur.

46 Non tamen comprehenduntur beneficia, quæ vacant ex causa resignationis in favorem, quia ut notat Paris. *lib.* 10. *de resignat. benef. q. 7. num.* 22. resignans in favorem non intendit jus à se abdicare, nisi beneficium resignatum acquiratur resignatario. Extenditur etiam indultum ad beneficium in eadem Ecclesia, in qua precista habet aliud beneficium, dummodo sine dispensatione Apostolica retineri possint, sintque beneficia de jure compatibilia, cujusmodi sunt dignitas, & canonicatus; beneficium curatum, & simplex; canonicatus, & capellania: hæc sunt beneficia compatibilia, quamvis requirant residentiam, quia hæc fit in eadem Ecclesia. Præterea possunt executores primariarum precum conferre precistis beneficia, quamvis non habeant qualitates secundùm statuta, & consuetudines Ecclesiarum requisitas, ut si precistæ careant nobilitate requisita ex statuto Ecclesiæ; imò etiamsi non habeant qualitates requisitas secundùm jus commune, ut sunt ætas, & legitimi natales, dummodo super inhabilitatibus provenientibus ex jure communi sit cum illis legitimè dispensatum; quia licèt Pontifex det potestatem executoribus conferendi beneficia incapacibus etiam de jure communi; non tamen censetur concessa potestas dispensandi, aut conferendi beneficia inhabilibus sine dispensatione; siquidem hæc potestas specialem exigit concessionem *argum. c. auctoritate 4. de privil. in 6.* ut notat Cochier *l. c. V. secundùm statuta fol.* 25.

§. XXV.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 QUæritur primò, an liceat Episcopo aliquem promovere ad Sacros ordines sine titulo? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. non liceat* 2 *h. t.* & desumitur etiam jure novo ex Tridentino *sess.* 24. *c.* 2. Ratio ex eo petitur, quia non decet eos, qui divinis adsciscuntur ministeriis cum ordinis ecclesiastici dedecore mendicare, vel sordidum quæstum exercere *c. Diaconi sunt dist.* 93. Tum quia qui altari inserviunt, æquum est, ut de altari vivant, ut scribit Apostolus 1. *ad Corinth. c* 9. quo fit, ut non liceat Episcopo ordinare clericos sine titulo eis pro congrua sustentatione nil assignando: quapropter Episcopus vel debet clericos non ordinare, vel si eos promovet ad ordines ecclesiasticos, debet iisdem congruam sustentationem assignare. Notandum tamen est, quòd tametsi textus in *d. c. non liceat* 2. *h. t.* loquatur generaliter de clericis: spectato tamen jure noviore, id intelligitur de ordinatione in sacris ordinibus, ut etiam habetur in *c. cum secundum* 16. *h. t.* Moris fuit, ut olim neque minores ordines alicui conferrentur sine titulo, ut notat Suarez *de censur. disput.* 31. *sect.* 1 *num.* 31. Hodie tamen Ecclesia Romana non solet Episcopos cogere, dare ordinatis sine titulo unde vivant, nisi in sacris eos ordinaverint.

2 Quæritur secundò, an jure consanguinitatis succedatur in bonis, seu præbendis ecclesiasticis? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. ut nullus* . *h. t.* ubi ex Concilio Pictaviensi declaratur bona ecclesiastica non acquiri jure consanguinitatis. Ratio ex eo petitur, quia res Ecclesiæ, non habentur ut propriæ, sed ut communes, adeò ut beneficiarius primò ex illis vivat, seu expendat, quantum necessitas exigit pro congrua sua sustentatione, & quæ supersunt impendat in alios pios usus *c. res* 12. *q.* 1. atqui est contra rationem, ut quod pro communi utilitate institutũ est, propriis cujusquam usibus applicetur, proinde bona, quæ clerici ab ecclesiis acceperunt, vel earundem intuitu, post ipsorum obitum, restituenda sunt ecclesiis, adeòut hæredes, vel consanguinei non possint jure hæreditatis ea sibi vendicare *c. relatum* 2. *de testam.*

3 Tum quia bona ecclesiastica fuerunt Deo oblata à fidelibus pro victu, & sustentatione Ministrorum Ecclesiæ, secundùm dispositionem, & ordinationem superiorum ecclesiasticorum, unde clerici jus præbendæ non à defuncto per successionem, sed à Prælato Ecclesiæ per canonicam collationem, seu institutionem habent; quapropter jus præbendæ nec potest clerico conferri ultra dies vitæ suæ: siquidem beneficium non datur nisi propter officium, seu ministerium Ecclesiæ, quod post obitum non potest, qui decessit amplius exercere; proinde cessat in illo omne jus ad tale beneficium. Tum quia quamvis jus præbendæ pertineat ad beneficiarium, ut usufructuarium, principaliter tamen, ac radicaliter pertinet ad ipsam Ecclesiam, ad quam propterea cessante beneficiario beneficium, & præbenda devolvitur *c. Relatum* 12. *de testament.* Hodie verò locò ecclesiarum, quibus debentur bona clericorum, succedit in spoliis eorundem camera Apostolica, præsertim per constitutionem Pauli III. quæ incipit *Romani* edita 3. nonas Januarii 1549. Verùm id procedit de bonis acquisitis à clerico intuitu ipsius Ecclesiæ, quia alia bona, quæ intuitu personæ, vel ex hæreditate alicujus perveniunt ad clericos, ab intestato transeunt ad consanguineos, & ex testamento juxta dispositionem eorun-

Google

eorundem clericorum, ut habetur *in c. ad hæc de testament.*

4 Quæritur tertiò, an si Episcopus promoveat ad sacros ordines aliquem non habentem de proprio, unde vivat, teneatur de suo eidem providere? Respondetur affirmativè ex *c. Episcopus 4. h. t.* ubi Alexander III. rescribit, quòd si Episcopus aliquem ordinet in diaconatu, vel Presbyteratu, si non habeat ex sua, vel paterna hæreditate, unde possit se congruè sustentare, teneatur eidem ministrare necessaria, donec illi assignet aliquem titulum in Ecclesia, unde possit vivere, quod etiam jure novo statuitur in Concilio Tridentino *sess. 21. de refor. c. 2.* Ratio id etiam suadet, quia cùm Ordinatus in sacris non possit ad sæculum redire *c. 1. de cler. conjug.* & si mendicare cogeretur, id procul dubio in opprobrium redundaret ordinis clericalis *c. Diacon. dist. 93.* sequitur, quòd Episcopus, qui eum contra dispositionem canonum ordinavit, sit in causa, & culpa, cur debeat mendicare in statu clericali, ut vivat, *c. nemo dist. 70.* & quia meretur quis puniri in eo, in quo deliquit *c. lit. de temp. ordin.* sequitur, quòd cùm Episcopus talem clericum ordinaverit sine certo titulo, tamdiu teneatur ei necessaria subministrare; donec in aliqua Ecclesia eidem assignetur stipendium conveniens militiæ clericali: siquidem clerico, qui Ecclesiæ inservit, seu ministrat debetur ex justitia congrua sustentatio, ac necessarium stipendium, perinde ac militanti in militia sæculari, ut scripsit Apostolus *1. ad Corinth. 9.* inquiens, *quis militat suis stipendiis unquam?* hinc etiam Christus Luc. 10 ait: *dignus est operarius mercede sua.* Et hanc congruam sustentationem tamdiu tenetur Episcopus subministrare, donec clericus aliquem fuerit titulum consecutus, quia tunc cessante causa cessat effectus *c. cum cessante de appell.* proinde ex quo per operam Episcopi clericus ita ordinatus consequitur postea beneficium, unde vivere possit, non tenetur ulterius Episcopus ei expensas ministrare.

5 Quæritur quartò, an clericus beneficiarius, qui ex bonis patrimonialibus potest se alere, possit iis in quemcunque alium usum servatis, honestam vitæ sustentationem jure accipere ab illa Ecclesia, cui inservit? Respondetur esse distinguendum de jure antiquo, & novo, quia ex jure antiquo videtur aliud dicendum, quatuor enim sunt consideranda in Ecclesia tempora. Primum est tempus Apostolorum, quo fideles bonis immobilibus venditis pretia eorundem Apostolis offerebant, ut per eosdem pecunia dispensaretur singulis in communi habitantibus, prout cuique opus erat, ut habetur in *Act. Apostol. c. 2.* Secundum est tempus immediatè post Apostolos, quia tunc consultiùs visum fuit, ut Ecclesiæ possiderent bona immobilia, ex quorum redditibus clerici, vel etiam sacræ virgines in communi viventes alerentur in collegiis, & sacris domibus, quæ ab aliis, titulo Salvatoris, sanctæ Crucis, B. MARIÆ Virginis, vel alicujus Apostoli, aut Martyris, ut patroni, & titularis distinguebantur: & hoc tempore nemo in clericum assumebatur, nisi sub titulo alicujus sacri collegii, in quo sub obedientia Prælati ex bonis communibus viveret, & proprium non possideret, quo pacto etiam hodie sub hoc titulo promoventur ad sacros ordines Religiosi, qui solemnem professionem emiserunt in religione aliqua ex approbatis à sede Apostolica. Tertium tempus, quod consideratur est, in quo floruerunt sancti Augustinus, Ambrosius, Prosper, Hieronymus; tunc enim cessante persecutione infidelium, & aucto clericorum, & ecclesiarum numero, quia arduum visum fuerat relictis omnibus propriis bonis paternis vivere in communi; cœperunt clerici ordinari, qui ex propriis bonis extra collegium, seu communitatem vellent vivere, simúlque alicui Ecclesiæ inservire, sed tunc nihil ipsis sic ordinatis dabatur ab Ecclesia loco præbendæ, quia nondum præbendæ distinctæ erant, sed bona ecclesiastica secundùm portionem, quæ clericis, seu mensæ capitulari assignata erat, in communi possidebantur; adeout qui extra communitatem viverent nullum possent in iisdem jus sibi vendicare, ut habetur in *c. illi 25. caus. 12. q. 1.* Ultimum tempus est, quod hodie viget, viguitque antehac per aliquot sæcula, & quo clerici beneficiarii, ut etiam Canonici sæculares simul extra communitatem vivunt, ac bona patrimonialia retinentes etiam pinguia, adhuc ab Ecclesia, cui inserviunt, & in qua sunt intitulati præbendam, seu sufficientes reditus sui beneficii accipiunt, possuntque de jure accipere: ex quo liquet, hodie clericos beneficiarios etiam habentes pinguia patrimonia posse jure accipere præbendam, & annuos redditus ab Ecclesia, cui inserviunt, idque ex consuetudine Ecclesiæ, quæ hodie viget: siquidem qui in sacrario operantur æquum est, ut quæ de sacrario sunt edant, & qui altari inserviunt, de altari participent, ut ait Apostolus *1. ad Corinth. 9.*

6 Quæritur quintò quotuplex sit titulus, super quo clericus sæcularis possit sacris ordinibus initiari? Respondetur, duplicem esse, scilicet titulum beneficii; & titulum patrimonii. Ad primum requiritur, ut beneficium sit perpetuum, proinde titulus non amovibilis, adeò ut excludantur beneficiorum commendæ, & vicariæ temporales, quia hæ non conferuntur in titulum, ut docent communiter Canonistæ in *c. constitutus num. 5. de filiis Presbyteror.* Excluduntur etiam Capellaniæ non collativæ & quæ revocari possunt: ut etiam beneficia manualia, quæ ita solent in titulum dari, ut possint etiam revocari, ut docet Parisius de resignatione *lib. 2. q. 6. num. 2.* Rursus requiritur, ut beneficium sit unum; quod sufficiat ad congruam vitæ sustentationem; quòd si unum non sufficiat possunt esse plura, quæ sufficiant, ut habetur in Tridentino *sess. 21. c. 2. de refor.* Verùm sufficit, si simul cum certo, & stabili patrimonio fructus beneficii sufficiant, quia tunc clericus non adigitur ad mendicandum, nec ad turpem quæstum. Qui verò fructus dicantur sufficere, id judicio relinquitur Episcopi ordinantis consideratis circumstantiis *argum. l. 1. §. ait Prælator ff. de jure de liber.* Præterea debet clericus

ricus pacificè suum beneficium possidere ex bulla Pii V. quam refert Quaranta *V. Ordo*, & incipit *Romanus Pontifex.*

7 Quinimò nomine beneficii intelligitur etiam pensio ecclesiastica, dummodo hæc perpetua sit, ac veluti titularis, potest enim titulo talis pensionis clericus promoveri ad ordines ecclesiasticos. Secundus titulus est patrimonii, sed non nisi impropriè vocatur titulus, seu per æquiparationem. Hinc in *c. nostro* ponitur regula canonica, quâ clericus in sacris non debet ordinari sine titulo, scilicet beneficii; & postea ponitur exceptio, nisi bona patrimonialia habeat, qua ratione bona patrimonialia æquiparantur titulo ad eum finem, ut clericus possit promoveri ad ordines ecclesiasticos: habet tamen hic titulus æquiparatus varias species, quarum aliquæ sunt extra controversiam, licèt de aliis sit aliqua difficultas. Primò si clericus possideat propria bona eidem sufficientia ad vitæ sustentationem, sintque bona libera, ac fructifera, ut quot annis clerico ordinato adferant congruam sustentationem, seu quæ sufficiant arbitrio episcopi ordinantis pro clerici sustentatione. Secundò si clerico promovendo ad ordines fiat à quacunque persona liberalis aliqua donatio, vel promissio pensionis, aut annuæ sustentationis sufficientis, & quidem præstandæ, donec beneficium sufficiens, vel aliquam pensionem consequatur, & monet Concilium Tridentinum hanc donationem, vel assignationem pensionis esse realiter tradendam clerico, & licèt id in multis ecclesiis non servetur: ita saltem servari deberet, ut cautio hypothecaria secura fieret, cum assignatione certæ rei liberæ, & fructiferæ, unde sustentatio sufficiens accipiatur, ut fusè notat Quaranta *fol. 492. super Bullis Pontificiis.*

8 Rursus potest etiam aliquis ordinari ad servitium Episcopi, aut Parochi, ita tamen ut ordinatus inserviat tali Ecclesiæ, à qua recipiat sufficientem sustentationem ex mensa illius, donec proprium beneficium ei conferatur: qua ratione potest etiam quis ordinari super redditibus alicujus Seminarii ad inserviendum beneficio, quod Seminario unitum est: generatim sufficit, si clericus ordinetur ad titulum servitii in aliqua Ecclesia, ita tamen ut inde ali debeat, donec sufficientem sustentationem accipiat ab alio beneficio, quod illi conferatur, quo pacto etiam potest ordinari ad servitium altaris, vel Episcopi, aut Prælati, dummodo semper alatur, donec beneficium accipiat. Hi autem modi sunt citra difficultatem.

9 Sunt alii, qui difficultatem patiuntur, an clericus non beneficiatus, nec pensionarius possit ordinari sine patrimonio, si ejus pater divitiis affluat, & videtur etiam militare eadem ratio de aliis ascendentibus, respectu quorum clericus est necessarius hæres. Aliqui censent, posse clericum tunc ordinari ea innixi ratione, quia cum filio competat jus succedendi in bonis paternis, & ab ipso, si indigeat, debeat ex necessitate ali, non potest censeri filius pauper, si ejus Pater sit dives, ut notat Flaminius *l. 5. q. 6. n.* 22. Verùm licet Episcopus non cogatur clerico sic ordinato congruam sustentationem dare cum ab ejus parente, vel alio ascendente ali debeat, si indigeat, ut notat Quaranta *fol.* 404. nihilominus jure novo ex Concilio Tridentino filius ordinari non potest ad titulum paternæ hæreditatis ejus patre adhuc vivente, quia Concilium exigit, ut ordinandus, si non sit beneficiarius, patrimonium habeat, vel pensionem, ut rectè notat Garcias *part. 2. c. 5. num.* 91. quapropter deberet pater aliquot annuos reditus sufficientes ad congruam filii sustentationem assignare, ut esset ipsi instar patrimonii, quo posset ad ordines promoveri. Verùm id limitatur, nisi pater illustris sit, aut unus ex magnatibus, quia tunc non solet hæc bonorum assignatio, reique certæ exigi, saltem in illis diœcesibus, in quibus promissio talium personarum litteris authenticis expressa habetur pro sufficiente titulo mensæ; quia qui certus jam est, non est opus, ut ulteriùs certioretur ex *regul. 31. in 6.* Rursus difficultatem patitur, an Doctor, vel Baccalaureus possit ordinari sine beneficio, aut patrimonio. Affirmat Henriquez *lib. 10. c. 17. in fin.* ea innixus ratione, quia tunc periculum nullum imminet, ut debeat indigere, & mendicare.

Verùm non puto huic sententiæ adhærendum, quia canones, & Concilium Tridentinum exigunt titulum beneficii, pensionem, vel patrimonium, & nullibi dicunt sufficere, si ordinandus sit Doctor, vel Baccalaureus, ac insigniter doctus. Ratio itidem est, quia etiam viri doctissimi, & eruditissimi obnoxii sunt periculo mendicitatis ob casus varios, qui possunt occurrere, ut etiam ob inopinam infirmitatem, quâ fiant inutiles, semperque indigeant: quapropter, ne ullo unquam tempore clericus cogatur mendicare, vel ex turpi quæstu vivere, cautum est in Concilio Tridentino *sess. 21. c. 2.* ne clericus suum possit beneficium resignare nisi facta mentione, quòd fuerit promotus ad ejus titulum: ut etiam nec patrimonium, vel pensio possit sine licentia Episcopi alienari, extingui, vel remitti, donec ordinatus, vel aliud beneficium sufficiens obtineat, vel aliunde habeat, unde possit se sustentare. Hi tituli procedunt de clericis sæcularibus, quia Religiosi ordinantur ratione professionis solemnis emissæ in religione approbata à sede Apostolica, unde religiosi professi initiantur sacris ordinibus sine alio titulo. Idque Gregorius XIII. in sua Bulla emanata anno 1573. extendit ad religiosos societatis JESU, qui simplicia tantum vota emittunt. 10

Quæritur sextò, an receptus in canonicum ex provisione Capituli, debeat etiam præbendam habere, cum primum se facultas obtulerit. Certum est, posse aliquem canonicum fieri, tametsi statim non sit præbendatus, seu non percipiat fructus beneficii, quia præbenda consecutivè se habet ad canonicatum, a quo potest etiam separari, adeò ut possit quis esse canonicus, & non præbendatus. Respondetur ad quæsitum, quòd tametsi possit quis institui canonicus, quin sit statim præbendatus, 11

nasteriis Monialium non disponet Papa, nisi sint exempta, & tunc per commissionem ad partes. Juvat observare, per hæc Concordata fuisse derogatum juri antiquo communi, quo Episcopi ab Archiepiscopo confirmabantur; nunc confirmatio petenda est à Papa intra statutũ tempus. Rursus si Episcopatus, vel prælatura aliqua vacet in curia Romana per obitum, provisio beneficii vacati in curia pertinet ad Papam *ob extravag. ad regimen*, cui per Concordata quoad hoc non est derogatum.

12 *In § de cæteris verò dignitatibus* in iisdem concordatis concedit Nicolaus V. ut de cæteris dignitatibus, ac beneficiis quibuscunque sæcularibus, ac regularibus vacaturis (exceptis majoribus dignitatibus post Pontificales in cathedralibus, & principales in collegiatis ecclesiis) ultra præfatas reservationes (scilicet *in extravagantibus execrabilis, & ad regimen*), jure ordinario provideatur per collatores inferiores, ad quos aliàs collatio, seu provisio pertinet; adeout si dignitates, vel beneficia vacent in mensibus alternis numerum parem ferè habentibus, id est in Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri, Decembri liberè disponatur per illos, ad quos eorum collatio, provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio pertinebat, non obstantibus quibuscunq; reservationibus. Quòd si beneficiũ vacaverit in mensibus apostolicis Januarii, Martii, Maji, Julii, Septembris, & Novembris reservatur sedi Apostolicæ, ad quam pertinet ejus collatio; provisus à Papa de eodem beneficio tenetur infra tres menses à die notæ vacationis apparere in loco beneficii; alioquin ex tunc, & non antea Ordinarius, vel alius ad quem dispositio illius pertinebit, de illo liberè disponere potest.

13 Observandum est, quòd licèt sub generali concessione, & mandato Papæ, ut aliquibus provideatur de Beneficiis quibuscunque, non comprehendantur beneficia curata *c. cum in illis 16. princ. h. t. in 6.* ubi dicitur, quòd quando Papa mandat, aliquem provideri de personatu, dignitate, vel aliis beneficiis quibuscunque, non intelligitur de curatis, nisi mentionem faciat de habentibus curam animarum; neque intelligitur de beneficiis, ad quæ per electionem solent assumi, nisi fiat expressa mentio: nihilominus vigore concordatorum Germaniæ possunt ordinarii collatores in alternis mensibus sibi concessis, ac propriis, conferre beneficia etiam curata, perinde ac ipse Papa in suis mensibus Pontificiis (excipiuntur tamen beneficia expressa in iisdem concordatis, quæ ipse Papa confert) siquidem in dictis concordatis excipiuntur à gratia alternativa ordinariis collatoribus facta, majores dignitates post Pontificales, seu Episcopales in ecclesiis cathedralibus, & principales, seu præcipuæ in ecclesiis collegiatis, quales sunt in Germania Præpositturæ; & in quibusdam ecclesiis Decanatus cathedrales, in quibus alternativa provisio locum non habet; sed semper reservantur Sedi apostolicæ, tametsi vacent in mensibus ordinariorum. Aliquæ tamen Ecclesiæ habent à sede apostolica indultum eligendi Præpositum, ut Metropolitana Salisburgensis, & Augustana.

14 Si vacans beneficium in mensibus apostolicis, illud Papa non conferat intra tres menses, tunc jus conferendi devolvitur ad collatorem ordinarium juxta concordata Germaniæ; datur tamen locus præventioni, adeout si Papa post illos tres menses præveniat in collatione beneficii, sit ejus collatio præferenda, ac suum sortiatur valorem; idque etiam procedit, si beneficium vacavit in mensibus Ordinariorum; quia Papa concurrit cum omnibus Ordinariis; Imò Cochier *in regul. 8. cancell. in Glos. 11. num. 5.* asserit, id procedere etiam de Legatis à latere.

15 Quod verò in eodem §. *de cæteris* in Bulla concordatorũ dicitur de proviso, qui non apparuerit intra tres menses, id non intelligitur à die notæ vacationis beneficii per obitum beneficiati in ipso loco beneficii: sed debent verba illa *in loco beneficii* ita intelligi, ut nectantur cum verbis *notæ vacationis*, quæ antecedunt, non verò cum verbo *apparuerint*; adeout sufficiat, si alicubi saltem Romæ appareat, seu constet de provisione intra tres menses à Pontifice facta: & intra trimestre provisio Apostolica in loco beneficii publicata sit; ita declaravit Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit: *quæ in Ecclesia Dei*, in qua habetur, quòd non statim valitura sit collatio Ordinarii, si intra tres menses de provisione papali non constiterit: sed si intra tres menses provisum non fuerit. Licèt ex eadem declaratione provisus papalis intra præfatos tres menses teneatur notificare suam provisionem Ordinario, eamque publicare in loco beneficii, si commodè possit, & temporis angustiâ non coarctetur: facilè tamen contingit, ut ob locorum distantiam, vel provisionis dilationem id fieri nequeat; quo pacto provisio papalis suo destitueretur effectu, ut notat Georgius Brandem *super Concordatis Germaniæ post q. 12. not. c. n. 6.*

16 *In §. placet similiter nobis* in fine Concordatorum declarat summus Pontifex, qualiter annatæ, sive fructus primi anni de ecclesiis cathedralibus, & monasteriis virorum scilicet exemptis, à die vacationis ecclesiarum juxta summam pecuniæ in camera Apostolica taxatam solvi debeant, scilicet, ut pro media parte infra annum à die, quo novus Prælatus possessionem pacificam totius, vel majoris partis Ecclesiæ, rerúmque ad eam pertinentium adeptus fuerit, & pro alia medietate intra annum sequentem solvantur. Si verò contingat, eandem Ecclesiam intra annum bis vacare, taxa tantùm semel debeatur, nec debitum hujusmodi in successorem in Ecclesia, vel monasterio transeat.

17 De cæteris autem dignitatibus, personatibus, officiis, & beneficiis sæcularibus, & regularibus quibuscunque, quæ authoritate sedis apostolicæ conferuntur, vel de quibus providebitur (præterquam vigore gratiæ expectativæ, aut causâ permutationis, quibus nullum onus est impositum) solventur annatæ, seu medii fructus juxta taxam solitam à tempore possessionis intra annũ, & debitum hujusmodi similiter in successorem in beneficio non transeat; adeout si antecessor in beneficio taxam non solverit, successor ejus pro sua tantùm, non pro antecessoris taxa conveniatur.

18 Præterea concedit summus Pontifex, ut si quæ Ecclesiæ excessivè taxatæ sint, possint desuper à sede Apostolica in partibus peti commissarii,

qui

qui taxam earundem ecclesiarum juxta qualitatem rerum, temporũ, ac regionum, moderari, ac attemperare possint. Demum additur, hæc concordata esse perpetuò duratura, nisi in futuro aliquo Concilio consensu Nationis Germaniæ fuerit aliter ordinatum.

19 Observandum est, annatas vocari fructus primi anni, qui ex Archiepiscopatibus, Episcopatibus, etiam non exemptis, ac Prælaturis immediatè sedi Apostolicæ subjectis eidem solvuntur, postquam novus prælatus electus est, idque ad subveniendum necessitatibus Ecclesiæ Romanæ, & in sustentationem Cardinalium indigentium, & officialium curiæ. Annata tamen integra non solvitur nisi ex beneficiis consistorialibus, seu quæ conferuntur consistorialiter, seu in Consistorio Cardinalium rogatis à summo Pontifice illorum sententiis; hæc beneficia sunt Archiepiscopatus, & Episcopatus, ac Prælaturæ Romanæ sedi immediatè subjectæ. De aliis non consistorialibus solvitur tantùm media annata, seu media pars fructuum primi anni. Hæc tamen annata solvitur juxta taxam cameræ Apostolicæ, quæ tamen non intelligitur de annata integra etiam de beneficiis consistorialibus; sed quasi de quinta parte annui reditus; adeout si reditus alicujus Episcopatus ascendant ad centum millia florenorum, taxa integræ annatæ sint viginti millia florenorum; & ad solvendam hanc summam conceduntur duo anni; & si intra unum annum duo, vel plures episcopi ejusdem Ecclesiæ moriantur; semel tantùm annata integra solvitur, quâ non soluta ab antecessore, successor non compellitur ad illam solvendam.

20 Quæri hic solet, an summus Pontifex possit derogare concordatis Germaniæ? Respondetur absolutè loquendo ex gravi causa pertinente ad bonum publicum, & ex plenitudine potestatis posse illis derogare; quia Papa est Episcopus Ecclesiæ catholicæ, proinde omnium Ecclesiarum, & Ordinarius omnium ordinariorum, habens jurisdictionem universalem, immediatam, ac independentem, ac plenitudinem potestatis *c. ad honorem de Auth. & usu pallii.* ideóque ut tradit Bald. *ad l. rescripta c. de precibus Imper. offer.* omnia beneficia mundi sunt Papæ manualia; adeout privare possit quemlibet jure suo in beneficiis ecclesiasticis etiam sine causa, ut notat Felinus *ad c. quæ in ecclesiarum de constitut.* ut paulò superius innuimus.

21 Nihilominus id non solet; imò nec convenienter facere posset, nisi gravis, & extraordinaria aliqua causa pertinens ad bonum publicum Ecclesiæ urgeret. Convenit enim quòd nunquam censeatur Papa velle uti plenitudine potestatis; & concordatis, suæque promissioni demere; nisi specialem, & expressam concordatorum, ac justæ causæ mentionem faceret; alioquin rescriptum impetratum contra concordata absque tali expressa mentione subreptitium, ac invalidum censeretur *Argumento c. cum ordinem 6. c. nonnulli 82. & ibi Glossa in V. fecerit mentionem de rescript.*

22 Tum quia concordata habent vim pacti, & contractus, & quidem reciproci, quia Nicolaus V. vicissim promisit in concordatis, quòd per quamcunque (præter prædictas) reservationem gratiam expectativam, aut quamvis aliam dispositionem, sub quacunque verborum forma per se, vel authoritate sua factam, vel faciendam non impediat, quò minus in sex mensibus alternis, sibi non reservatis, liberè de beneficiis disponatur per illos, ad quos collatio pertinet, vel provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio: unde sine gravissima causa non videtur conveniens revocare hæc concordata in præjudicium eorum, quibus ex iisdem est jus acquisitum: decet principem pacta sua inita servare, cum sint jure naturæ, & gentium *Gloss. in l. 2. V. quoties C. de precib. offerend. Imper.*

An verò Germanis præscriptio, vel exceptio de non receptis concordatis, vel quòd in usu non sint, suffragari possit, quominus in aliquibus punctis non teneantur stare concordatis, ut certa beneficia, quæ aliàs vigore concordatorum essent de collatione papali, Ordinarii Germaniæ, citra speciale privilegium conferre possint, & recipientes in conscientia tuti sint, si à tempore immemoriali constanti usu talia beneficia solita fuerint ab Ordinariis etiam post concordata conferri? Brandem *super concordatis Germaniæ quæst. 2.* ait, præscriptionem Germanis non prodesse ob decretum irritans, seu clausulam ipsis concordatis adjectam, ac irritantem omnes contrarios actus, ratione cujus deficit bona fides, titulus, & possessio, quæ sunt substantialia requisita ad præscriptionem: hinc Clemens VII. declaravit recipientibus beneficia contra concordata non prodesse Regulam *de annali, vel triennali de non receptis concordatis* vel sublato eorundem usu; quia ex textu concordatorum apparet, ea fuisse à Germanis recepta, & acceptata; & redarguendos potiùs esse, quàm juvandos subditos legem superioris non recipientes *c. si decreta dist. 20.* 23

24 Nihilominus quamvis tutiùs sit concordata omnino servare, & hactenus ob grassantes hæreses intermissa in plerisque Germaniæ partibus iterum in usum deducere; adhuc probabile videtur, quòd ordinarii collatores, ac beneficiati per præscriptionem, vel consuetudinem possint excusari supposita illa pacifica possessione temporis immemorialis. Etenim ad præscriptionem quod attinet notissimi juris est, quòd præscriptio centum annorum, vel temporis immemorialis procedat etiam contra sedem Apostolicam *c. ad audientiam 13. c. cum vobis, c. si diligenti de præscipt. authent. quas actiones C. de SS. ecclesiis* ut etiam ea valeant privilegia acquiri, de quorum initio non extat memoria *Gloss. in c. super quibusdam de V. S.*

25 Neque obstat, quòd decretum irritans adjectum concordatis inficiat titulum, & possessionem; quia id licèt dicatur, non tamen ullo sufficienti juris textu probatur: etenim etiam constitutiones, & in specie extravagans *Ambitiosæ de rebus ecclesiasticis non alienandis*, habent decreta irritantia actus contrarios, & nihilominus canonistæ passim præscriptionem bonorum ecclesiasticorum admittunt. Quamobrem adjecta clausula irritans, & allegata declaratio Clementis VII. locum tantùm habent

in possessione modi temporis, annali, vel triennali, in qua vix contingit, ut quis habeat justam decreti ignorantiam.

26 Præterea non desunt doctores, qui velint tantùm errorem facti, non verò errorem juris notorii effectum regulæ de triennali operari, ut censet Layman *in Theol. Moral. de ecclesiast. benef. c. 15. num. 5.* secus est si possessio sit longissimi temporis, ubi vel titulus non requiritur, ut in tempore immemoriali; vel si requiritur saltem titulus pro suo allegari potest, quando ordinarii Prælati sibi invicem successerunt, & jura ab antecessoribus suis in se derivata, bonâ fide præsumptâ etiam de suis prædecessoribus, summo Pontifice, vel ejus Legato non contradicente retinuerunt *argum. l. fin. ff. pro suo. Gloss. in c. de quarto in V. tueri. de præscript.* Consuetudo itidem à longo tempore inolita vim habet legis, ut liquet *ex tit. de consuetudine.* Licèt superior possit subditos cogere ad legis observantiam, antequam consuetudo sit legitimè introducta, non ita si consuetudo fuerit jam legitimè introducta, tunc enim perit obligatio legis.

§. XXIV.

De beneficiis reservatis Imperatori Romanorum recèns electo ex indulto Pontificio per primas preces.

1 MOris est, ut imperatori recèns electo detur à summo Pontifice privilegium nominandi in qualibet Ecclesia semel personam aliquam idoneam Ordinario collatori, qui teneatur eamdem personam nominatam recipere, ac promovere ad primum beneficium vacans in eadem Ecclesia; & hæc nominatio, vel præsentatio sortitur nomenclationem primarum precum, eò quia sit prima Cæsaris electi petitio, cui debet satisfieri non obstantibus reservationibus Papalibus, iis exceptis, quæ *in extravagante ad regimen* continentur. Indultum Pontificium concessum Cæsari refert Cochier in Scholiis super preces primarias juxta tenorem concessionis à Paulo V. factæ imperatori Ferdinando II. Scripsit etiam novissimè de hisce primariis precibus Henricus Wagnereck *in commentario exeg.* unde pauca in calce hujus tituli de primis precibus donabo enucleata.

2 Conceditur in hoc indulto Cæsareæ Majestati recèns electæ facultas offerendi preces primarias, seu nominandi personas idoneas ordinariis collatoribus, vel collatricibus, ad quæcunque beneficia ecclesiastica per sacrum Romanum Imperium, ubilibet constituta, in cathedralibus etiam Metropolitanis, Collegiatis, vel quibusvis aliis ecclesiis, sive sint cum cura, sive sine cura, sive regularia, sive sæcularia, etiam beneficia hujusmodi, canonicatus, præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia, etiam si majora fuerint; & personas nominatas ad hujusmodi beneficia, postquam ipsis canonicè de illis provisum fuerit, prædicti collatores, & collatrices recipere, ac admittere teneantur, sive ad eorundem collatorum, vel collatricum collationem, provisionem, præsentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem communiter, vel divisim pertineant. Rursus potest Imperator neo-electus suas preces interponere non solum in mensibus Papalibus dummodo beneficia vacantia non sint reservata per *extravag. ad regimen h. t. inter commun.* sed etiam in mensibus Ordinariorum non obstantibus concordatis Germaniæ, quibus expressè derogatur indulto primarum precum circa finem. Non enim, ut notat Cochier in tractatu illo speciali, quem inscripsit *Scholia in primarias preces Imperatoris* verosimile est, Fridericum Imperatorem concordando cum sede Apostolica, & Ordinariis Germaniæ voluisse suo, suorúmque antecessorum antiquissimo privilegio renunciare, simúlque suis præjudicare successoribus, ut etiam tradit Wagnareck *l. c. §. 3. V. in quibusvis.*

Vigore igitur Pontificii indulti potest Imperator neo-electus in omnibus ecclesiis per totum Romanum Imperium sitis primas preces concedere, tali tamen moderatione, ut idem collator non nisi semel gravetur; & tunc censetur gravatus, quando preces suum sortiuntur effectum; & tunc dicuntur sortiri suum effectum, quando nominatus à Cæsare ad tale beneficium ecclesiasticum, illud consequitur, ac pacificè possidet: quòd si precista, seu nominatus matrimonium postea iniret, ac precibus renunciaret, vel ante adeptum beneficium decesserit; tunc potest Imperator pro alio novas preces ad eundem collatorem porrigere; quia præcedentes porrectæ preces suum non fuerunt effectum sortitæ. Non tamen potest Imperator per primas preces gravare collatores habentes tantùm duo, vel tria beneficia conferenda; sed ad minimum debent collatores gravandi per primas preces posse conferre quatuor beneficia: si enim collator unum tantum, vel alterum, beneficium habeat conferendum, non tenetur preces Cæsaris admittere, ne fortassis contingat, ut toto vitæ suæ tempore impediatur uti jure liberæ suæ collationis. 3

Excipiuntur tamen à primis precibus dignitates Pontificales, Archiepiscopatus, Episcopatus, & primæ dignitates post illas, cujusmodi sunt Præposituræ, ac Decanatus (nisi fortassis ex jure patronatus, aut alio speciali privilegio jus præsentandi competat Imperatori). Rursus excipiuntur primæ dignitates, ac Prælaturæ in monasteriis, & ecclesiis collegiatis; non ita excipiuntur aliæ dignitates inferiores, officia, vel canonicatus etiam in ecclesiis cathedralibus. Beneficia verò quæ pertinent ad jus patronatus Laicorum excipiuntur; quia Pontifex non intendit derogare juri patronatus Laicorum, nisi id speciatim exprimat. Præterea potest Imperator ex Pontificia authoritate sibi concessâ deputare aliquos in dignitate ecclesiastica constitutos, qui primas suas exequantur preces; & tunc executores primarum precum Cæsaris ex eadē authoritate Pontificia possunt contra quosvis collatores, Episcopos quoscunque, & alios, ad quos preces directæ sunt, etiam per censuras ecclesiasticas procedere, si nitantur impedire quominus porrectæ primæ preces suum sortiantur effectum; adeout eos possint etiam anathe-

mate percutere, si contumaces fuerint. Potest etiam Imperator pro una, ac eadem persona ad diversos collatores suas preces dirigere, non ut hæc eadem persona plura obtineat beneficia ecclesiastica; sed ut precista tanto certiùs de beneficio provideatur, si non in una, saltem in alia Ecclesia: alioquin si ipsi de uno beneficio provisum fuerit, cessare debent preces quoad alios collatores.

5 Cæterum precista, seu nominatus à Cæsare ad beneficium ecclesiasticum debet etiam uti suis precibus, & per se, vel per procuratorem acceptare beneficium vacans infra mensem, postquam notitiam habuerit vacationis juxta textum Bullæ, ubi habetur: *qua persona, pro quibus preces, & nominationes hujusmodi facta fuerint, infra mensem, postquam ipsis vacatio hujusmodi beneficiorum innotuerit, duxerint acceptanda*; quia diuturna beneficiorum vacatio dispendiosa est ecclesiis *c. quàm sit de elect.* An verò si nominatus à Cæsare neglexerit acceptare primum beneficium vacans, eique oblatum per primas preces, possit nihilominus petere secundum? Respondet Wagnereck *quæst.* 3. *l. c.* acceptatione unius beneficii semel factâ non concedi variationem, per jura, quæ regulariter electione semel factâ mutationem non admittunt, juxta vulgatum illud effatum: quod semel placuit amplius displicere non potest *c. quod semel* 21. *c. mutare de R. J. in 6.* re tamen integra potest acceptare primum beneficium vacans; sin aliter, expectare secundum, vel tertium, ob illa verba generalia: *quæ duxerint acceptanda.*

6 Quòd si objicias *c. si clericus* 11. *de præbend. in 6.* ubi mandatum, ut alicui de beneficio proximè vacaturo provideatur, intelligitur de primo, quo neglecto censetur extincta gratia. Respondet Glossa, textum esse intelligendum de mandato coarctato ad beneficium primò vacaturum; non verò ad beneficia *quæ duxerint acceptanda.* Si tamen nominatus non acceptet beneficium primò vacans, potest Imperator primas preces porrigere pro alio, qui obtineat tale beneficium neglectum ab alio, qui privatur jure ad aliud beneficium in eadem Ecclesia. Potest enim Imperator, postquam unum nominavit ad beneficium, variare, & resilire nominando alium, ut notat Cochier *in Scholiis sect.* 2. *q.* 2. quia etiam Legatus de latere, qui reservavit sibi beneficium pro certa persona, potest id revocare, & alteri conferre. Ratio est, quia per nominationem ad beneficium acquirendum, nominatus non acquirit jus in beneficio, sed tantùm ad implorandum officium executoris, ut sibi provideat, vel faciat sibi provideri; ut notat Glossa *in c. veniens* 13. *V. Renunciâsse de Renunc.*

7 Quòd si dicas, nominationem habere vim præsentationis. Respondetur, id verum esse quando quis præsentatur ad beneficium vacans, quia tunc res non est amplius integra. Secus est de beneficio vacaturo, ad quod dantur preces primariæ; siquidem omnes expectationes sunt odiosæ: hinc si quis nominetur ad beneficium vacaturum, res censetur manere integra, ut notat Cochier *l. c.* quapropter Imperator primarias preces alicui concessas potest revocare, si nullum jus sit precistæ quæsitum, sed tantùm ejus nomen in cathalogo Cæsaris descriptum, quia per talem inscriptionem nullum jus acquiritur in re, nec ad rem propriè dictum; sed tantùm nectitur ejus nomen ad memoriam Cæsaris. Quòd si jus nominato esset quæsitum, tum Cæsar absque justa causa non deberet concessam gratiam revocare, ut notat Cochier *l. c. quæst.* 17.

An vero Imperator tantùm electus, & nondum confirmatus à Papa possit uti privilegio, seu indulto primarum precum. Respondet Wagnereck *ad princ. prim. prec. V. ea tibi pa.* 487. Primas preces a Paulo V. concessas fuisse Ferdinando Imperatori in forma novæ gratiæ, & non fundari in sola consuetudine; nihilominus ob antiquissimum morem consuevisse Imperatores tantùm electos, & nondum confirmatos uti primis precibus sub spe Pontificiæ ratihabitionis: alioquin spectato jure communi electus in Imperatorem ex sola electione non habet jus, nec authoritatem administrandi imperium, proinde neque potestatem concedendi privilegia, & gratias, ac alia faciendi, quæ sunt potestatis Imperialis: quia Imperator tantùm electus, & nondum confirmatus, adhuc absolutè, & simpliciter non est Imperator; sed duntaxat designatus Imperator; & nemo intelligitur operari antequam sit: unde non ex simplici electione, sed ex inolita consuetudine à tempore immemoriali, & sub spe ratihabitionis Pontificiæ potest Imperator uti primis precibus. Neque obstat quòd hoc jus nominandi personas idoneas ad beneficia ecclesiastica non sit merè temporale; sed annexum spirituali; quia hoc jus competit Cæsari ex privilegio summi Pontificis, quo utuntur Imperatores tantùm electi, & nondum confirmati ex præsumpta voluntate summi Pontificis scientis, ac tolerantis, ac proinde tacitè approbantis; cujus concessio, seu indultum postea datum retrotrahitur ad tempus electionis *ex reg. juris in 6.*

Oritur hic dubium, quisnam debeat precistæ, seu nominato à Cæsare conferre beneficium? quia *juxta regulam* 1. *juris in 6.* absque institutione canonica nemo potest obtinere beneficium ecclesiasticum; unde dubitatur, quisnam debeat esse collator, Imperator ne, vel ejus executor, aut Ordinarius? Respondet Wagnereck *l. c.* §. 3. *in fin.* apparere stando in textu, nisi consuetudine aliud sit introductum, Cæsareas literas à precista primùm offerendas fore executoribus à Cæsarea majestate deputatis, qui nullo deprehenso substantiali vitio beneficia ipsi canonice conferant, & Cæsaris postea preces Ordinariis collatoribus, ad quos spectat, porrigant, à quibus precista recipi debet, ac in possessionem induci. Quia Pontifex nullibi in indulto dat hanc potestatem conferendi ipsis Ordinariis; sed executoribus Ordinariis, quibus injungit receptionem nominatorũ per primas preces, seu inductionem in possessionem. Tum quia Pontificis voluntas est, ut canonica provisio præcedat receptionem: ait enim Pon- 9

tifex in indulto *postquam ipsis canonicè provisum fuerit.*

9 Nihilominus Cochier potiùs censet *sect.* 2. *undecimo quaritur*, hæc beneficia esse potiùs conferenda ab Ordinariis, ad quos aliàs pertineret collatio: idque probat ex duabus formulis primariarum precum Rodulphi, & Ferdinandi Imperatorum, quæ expressè fuerunt directæ ad Ordinarios collatores; & isti ab Imperatoribus in facienda provisione precistæ requiruntur, quia ad Ordinarios pertinet examinare qualitates precistæ, & alia præstare ad canonicam institutionem requisita, ut liquet ex precum, ac nominationum tenore. Et hæc sententia probabilior est; quia non fuit intentio Pontificis adimere Ordinariis jus suum conferendi beneficia in propria diœcesi, & ipsis præferre extraneos executores; quod non raro fomes esset dissidiorum; sed Pontifex tantùm Ordinariis præcepit, ut preces primas, seu nominationes Cæsareas admitterent juxta indultum Imperatoribus neo-electis concessum.

10 Neque obstat, quòd Pontifex *in* §. *quodque quicunque* ejusdem indulti, injungat executoribus Cæsareis, ut vel per se, vel per alios conferant beneficia cum omnibus juribus, ac pertinentiis, & ut nominationes effectum habeant, det etiam Papa executoribus plenam, ac liberam facultatem exequendi mandata etiam per ecclesiasticas censuras. Nam id concessit Pontifex executoribus, quia Ordinarii non facilè parebant indulto primariarum precum; & ideo Papa constituit delegatos suos executores pro executione nominationis Cæsareæ, qui compellant Ordinarios ad conferenda talia beneficia. Debent autem hujusmodi executores, (quos Cæsar eligit) esse in ecclesiastica dignitate, vel personatu, vel saltem canonici alicujus Ecclesiæ cathedralis. Quia verò hi executores sunt delegati à Papa, à quo habent jurisdictionem possunt sub-executores subdelegare; quia delegati à Papa possunt subdelegare, dummodo subdelegati habeant qualitates requisitas in *c. statutum* 11. *in princ. de Rescript. in* 6. ut notat Cochier *in precibus primariis sect.* 4. *in Scholiis.*

11 Præterea sicut Cæsar mortuo precistâ ante acquisitum beneficium potest alium nominare: ita etiam mortuo executore, vel subexecutore potest alium deputare; si preces Cæsareæ nondum plenum suum sortitæ sint effectum, qui non solùm per mortem precistæ, sed etiam executoris, vel subexecutoris impeditur. Quòd si executores deputarentur à Papa, tum iis mortuis recurrendum esset ad Papam pro aliis executoribus, ut notat Cochier *l. c.* & *sect.* 4. *V. vacaverint*, asserit, beneficium per preces interpositas reddi affectum, adeo ut si Ordinarius alteri non precistæ etiam ignoranter contulerit, adhuc collatio futura sit invalida. Cæterum nominatus per preces Imperatoris debet infra mensem computandum à tempore vacationis publicè notæ in loco, vel Ecclesia beneficii vacantis declarare per se, vel per procuratorem, an velit tale beneficium tunc vacans acceptare? *argumento Clem.* 1. *de concess. præbend.* Nisi tamen precista alleget, ac probet absentiam, vel aliam justam causam ignorantiæ, ut notat Cochier *l. c. fol.* 66

12 Imò censent alii probabiliter, re adhuc integra posse precistam etiam post elapsum mensem à tempore dictæ vacationis beneficium acceptare: quia per Cæsareas preces non agitur de jure acquirendo, sed de acquisito per nominationem conservando, ac in effectum deducendo; unde per acceptationem invalidans dispositio, seu facultas acceptandi non extinguitur *l. matrimonii* 21. *ff. qui, & à quibus manumism.* Quòd si precista petat sibi conferri beneficium, quod dicit vacare per obitum Titii, & revera vacet per obitum Caii, adhuc collatio sibi facta est valida; quia eligens jus, quod sibi falsa opinione ductus putat sibi competere; non amittit illud, quod sibi verè competit *l. mater* 19. §. *cæterum ff. de inoffic. testament.* Prætere quia falsa demonstratio non vitiat actum, dummodo constet de re *l. demonstratio* 17. *ff. de condit. & de demonstrat.*

13 Quòd si dicas, non valere impetrationem beneficii vacantis per obitum Titii, si vacet per mortem Sempronii, tametsi apposita sit clausula *aut quocunque alio modo vacet:* non enim debetur impetranti si vacet per obitum alterius personæ, quàm expressæ; quia modus unus vacandi, & expressus, non est alius non expressus; neque non expressus venit pro expresso *c. susceptum* 6. *de rescript. in* 6. Respondetur id procedere de provisione beneficii, quæ non valet facta ei, qui in petitione dixit vacare per obitum Titii, cum vacet per obitum alterius, secus est in acceptatione, quæ non est nisi quædam voluntatis declaratio acceptandi tale beneficium, & tendit ad executionem gratiæ, ideóque non impeditur, etiam si erretur in modo vacationis, dummodo sequatur postea vera provisio, quæ dat jus in beneficio *c. si sibi* 17. *h. t. in* 6.

14 Probabile etiam est, hoc tempus unius mensis non currere contra minorem 25. annis, nec contra legitimè impeditum durante minore ætate, vel impedimento *argumen. l.* 1. *C. de annali exceptione. l. ob commissa* 21. *C. ad l. Juliam de adult.* ex quibus juribus sumitur illa regula; *legitimè impedito non currere tempus*; dummodo impedimentum illud non sit affectatum: sicut neque absentibus justa de causa *l.* 1. *ff. ex quibus causis major.* Neque obstat, quòd in spiritualibus minor censeatur major *c. ex parte* 14. *de restit. spoliat. c. ult. de judic. in* 6. Quia id solùm procedit in his, quæ sunt merè spiritualia, ut matrimonium, ingressus Religionis, votum; & alia id genus: non verò in aliis, quæ non sunt merè spiritualia; sed spiritualibus solùm annexa, cujusmodi sunt beneficia ecclesiastica: in hisce contra minores non currit tempus præscriptionis, vel saltem eisdem enormiter læsis conceditur restitutio in integrum.

15 Cæterum indultum primariarum precum, & potestas executoribus concessa extenditur primò ad beneficia quævis sedi Apostolicæ reservata, ut possint conferri precistis, quos Cæsar ad illa nominavit; iis exceptis, quæ Papa

gesta

reservantur *in extravag. ad regimen*, ut sunt beneficia Cardinalium, & officialium curiæ Romanæ ubicunque decedunt: & eorum beneficiorum, qui aliunde cujusvis negotii causâ ad curiam veniunt, si in curia, vel in accessu, aut reditu, intra duas dietas à curia distantes moriantur. Excipiuntur etiam beneficia vacantia per privationem, depositionem, translationem, promotionem, assecutionem alterius beneficii incompatibilis, si talis privatio, depositio, translatio, promotio, seu collatio beneficii, facta sit per sedem Apostolicam: hæc beneficia non comprehenduntur sub precibus primariis: alia verò omnia, etiam reservata Papæ sub iis continentur: quia exceptio aliquorum casuum firmat regulam in contrarium quoad casus non exceptos *auth. ut autem lex, & ibi Glossa V. in auxilio.* Secundò extenditur ad beneficia ex diversis personis vacantia, quando plures simul, & eodem tempore, vel intra breve tempus moriuntur: vel quando plures de beneficiis contendunt, & simul, si aliquod habeant, privantur.

46 Non tamen comprehenduntur beneficia, quæ vacant ex causa resignationis in favorem, quia ut notat Paris. *lib. 10. de resignat. benef. q. 7. num. 22.* resignans in favorem non intendit jus à se abdicare, nisi beneficium resignatum acquiratur resignatario. Extenditur etiam indultum ad beneficium in eadem Ecclesia, in qua precista habet aliud beneficium, dummodo sine dispensatione Apostolica retineri possint, sintque beneficia de jure compatibilia, cujusmodi sunt dignitas, & canonicatus; beneficium curatum, & simplex; canonicatus, & capellania: hæc sunt beneficia compatibilia, quamvis requirant residentiam, quia hæc fit in eadem Ecclesia. Prætereá possunt executores primariarum precum conferre precistis beneficia, quamvis non habeant qualitates secundùm statuta, & consuetudines Ecclesiarum requisitas, ut si precistæ careant nobilitate requisita ex statuto Ecclesiæ; imò etiamsi non habeant qualitates requisitas secundùm jus commune, ut sunt ætas, & legitimi natales, dummodo super inhabilitatibus provenientibus ex jure communi sit cum illis legitimè dispensatum; quia licèt Pontifex det potestatem executoribus conferendi beneficia incapacibus etiam de jure communi; non tamen censetur concessa potestas dispensandi, aut conferendi beneficia inhabilibus sine dispensatione; siquidem hæc potestas specialem exigit concessionem *argum. c. auctoritate 4. de trivil. in 6.* ut notat Cochier *l. c. V. secundùm statuta fol. 25.*

§. XXV.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 QUæritur primò, an liceat Episcopo aliquem promovere ad Sacros ordines sine titulo? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. non liceat 2 h. t.* & desumitur etiam jure novo ex Tridentino *sess. 24. c. 2.* Ratio ex eo petitur, quia non decet eos, qui divinis adsciscuntur ministeriis cum ordinis ecclesiastici dedecore mendicare, vel sordidum quæstum exercere *c. Diaconi sunt dist. 93.* Tum quia qui altari inserviunt, æquum est, ut de altari vivant, ut scribit Apostolus *1. ad Corinth. c. 9.* quo fit, ut non liceat Episcopo ordinare clericos sine titulo eis pro congrua sustentatione nil assignando: quapropter Episcopus vel debet clericos non ordinare, vel si eos promovet ad ordines ecclesiasticos, debet iisdem congruam sustentationem assignare. Notandum tamen est, quòd tametsi textus in *d. c. non liceat 2. h. t.* loquatur generaliter de clericis: spectato tamen jure noviore, id intelligitur de ordinatione in sacris ordinibus, ut etiam habetur in *c. cum secundum 16. h. t.* Moris fuit, ut olim neque minores ordines alicui conferrentur sine titulo, ut notat Suarez *de censur disput. 31. sect. 1 num. 31.* Hodie tamen Ecclesia Romana non solet Episcopos cogere, dare ordinatis sine titulo unde vivant, nisi in sacris eos ordinaverint.

Quæritur secundò, an jure consanguinitatis succedatur in bonis, seu præbendis ecclesiasticis? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. ut nullus . h. t.* ubi ex Concilio Pictaviensi declaratur bona ecclesiastica non acquiri jure consanguinitatis. Ratio ex eo petitur, quia res Ecclesiæ, non habentur ut propriæ, sed ut communes, adeò ut beneficiarius primò ex illis vivat, seu expendat, quantum necessitas exigit pro congrua sua sustentatione, & quæ supersunt impendat in alios pios usus *c. res 12. q. 1.* atqui est contra rationem, ut quod pro communi utilitate institutū est, propriis cujusquam usibus applicetur, proinde bona, quæ clerici ab ecclesiis acceperunt, vel earundem intuitu, post ipsorum obitum, restituenda sunt ecclesiis, adeòut hæredes, vel consanguinei non possint jure hæreditatis ea sibi vendicare *c. relatum 2. de testam.* 2

3 Tum quia bona ecclesiastica fuerunt Deo oblata à fidelibus pro victu, & sustentatione Ministrorum Ecclesiæ, secundùm dispositionem, & ordinationem superiorum ecclesiasticorum, unde clerici jus præbendæ non à defuncto per successionem, sed à Prælato Ecclesiæ per canonicam collationem, seu institutionem habent; quapropter jus præbendæ nec potest clerico conferri ultra dies vitæ suæ: siquidem beneficium non datur nisi propter officium, seu ministerium Ecclesiæ, quod post obitum non potest, qui decessit amplius exercere; proinde cessat in illo omne jus ad tale beneficium. Tum quia quamvis jus præbendæ pertineat ad beneficiarium, ut usufructuarium, principaliter tamen, ac radicaliter pertinet ad ipsam Ecclesiam, ad quam propterea cessante beneficiario beneficium, & præbenda devolvitur *c. Relatum 12. de testament.* Hodie verò locò ecclesiarum, quibus debentur bona clericorum, succedit in spoliis eorundem camera Apostolica, præsertim per constitutionem Pauli III. quæ incipit *Romani* edita 3. nonas Januarii 1549. Verùm id procedit de bonis acquisitis à clerico intuitu ipsius Ecclesiæ, quia alia bona, quæ intuitu personæ, vel ex hæreditate alicujus perveniunt ad clericos, ab intestato transeunt ad consanguineos, & ex testamento juxta dispositionem eorun-

eorundem clericorum, ut habetur *in c. ad hæc de testament.*

4 Quæritur tertiò, an si Episcopus promoveat ad sacros ordines aliquem non habentem de proprio, unde vivat, teneatur de suo eidem providere? Respondetur affirmativè ex *c. Episcopus 4. h. t.* ubi Alexander III. rescribit, quòd si Episcopus aliquem ordinet in diaconatu, vel Presbyteratu, si non habeat ex sua, vel paterna hæreditate, unde possit se congruè sustentare, teneatur eidem ministrare necessaria, donec illi assignet aliquem titulum in Ecclesia, unde possit vivere, quod etiam jure novo statuitur in Concilio Tridentino *sess. 21. de refor. c. 2* Ratio id etiam suadet, quia cum Ordinatus in sacris non possit ad sæculum redire *c. 1. de cler. conjug.* & si mendicare cogeretur, id procul dubio in opprobrium redundaret ordinis clericalis *c. Diacon. dist. 93.* sequitur, quòd Episcopus, qui eum contra dispositionem canonum ordinavit, sit in causa, & culpa, cur debeat mendicare in statu clericali, ut vivat, *c nemo dist. 70.* & quia meretur quis puniri in eo, in quo deliquit *c. lit. de temp. ordin.* sequitur, quòd cùm Episcopus talem clericum ordinaverit sine certo titulo, tamdiu teneatur ei necessaria subministrare; donec in aliqua Ecclesia eidem assignetur stipendium conveniens militiæ clericali: siquidem clerico, qui Ecclesiæ inservit, seu ministrat debetur ex justitia congrua sustentatio, ac necessarium stipendium, perinde ac militanti in militia sæculari, ut scripsit Apostolus *1 ad Corinth. 9.* inquiens, *quis militat suis stipendiis unquam?* hinc etiam Christus Luc. 10 ait: *dignus est operarius mercede sua.* Et hanc congruam sustentationem tamdiu tenetur Episcopus subministrare, donec clericus aliquem fuerit titulum consecutus, quia tunc cessante causa cessat effectus *c. cum cessante de appell.* proinde ex quo per operam Episcopi clericus ita ordinatus consequitur postea beneficium, unde vivere possit, non tenetur ulterius Episcopus ei expensas ministrare.

5 Quæritur quartò, an clericus beneficiarius, qui ex bonis patrimonialibus potest se alere, possit iis in quemcunque alium usum servatis, honestam vitæ sustentationem jure accipere ab illa Ecclesia, cui inservit? Respondetur esse distinguendum de jure antiquo, & novo, quia ex jure antiquo videtur aliud dicendum, quatuor enim sunt consideranda in Ecclesia tempora. Primum est tempus Apostolorum, quo fideles bonis immobilibus venditis pretia eorundem Apostolis offerebant, ut per eosdem pecunia dispensaretur singulis in communi habitantibus, prout cuique opus erat, ut habetur in *Act. Apostol. c. 2.* Secundum est tempus immediatè post Apostolos, quia tunc consultiùs visum fuit, ut Ecclesiæ possiderent bona immobilia, ex quorum redditibus clerici, vel etiam sacræ virgines in communi viventes alerentur in collegiis, & sacris domibus, quæ ab aliis, titulo Salvatoris, sanctæ Crucis, B. MARIÆ Virginis, vel alicujus Apostoli, aut Martyris, ut patroni, & titularis distinguebantur: & hoc tempore nemo in clericum assumebatur, nisi sub titulo alicujus sacri collegii, in quo sub obedientia Prælati ex bonis communibus viveret, & proprium non possideret; quo pacto etiam hodie sub hoc titulo promoventur ad sacros ordines Religiosi, qui solemnem professionem emiserunt in religione aliqua ex approbatis a sede Apostolica. Tertium tempus, quod consideratur est, in quo floruerunt sancti Augustinus, Ambrosius, Prosper, Hieronymus; tunc enim cessante persecutione infidelium, & aucto clericorum, & ecclesiarum numero, quia arduum visum fuerat relictis omnibus propriis bonis paternis vivere in communi; cœperunt clerici ordinari, qui ex propriis bonis extra collegium, seu communitatem vellent vivere, simúlque alicui Ecclesiæ inservire, sed tunc nihil ipsis sic ordinatis dabatur ab Ecclesia loco præbendæ, quia nondum præbendæ distinctæ erant, sed bona ecclesiastica secundùm portionem, quæ clericis, seu mensæ capitulari assignata erat, in communi possidebantur; adeout qui extra communitatem viverent nullum possent in iisdem jus sibi vendicare, ut habetur in *c. illi 25. cauf. 12. q. 1.* Ultimum tempus est, quod hodie viget, viguitque antehac per aliquot sæcula, & quo clerici beneficiarii, ut etiam Canonici sæculares simul extra communitatem vivunt, ac bona patrimonialia retinentes etiam pinguia, adhuc ab Ecclesia, cui inserviunt, & in qua sunt intitulati præbendam, seu sufficientes reditus sui beneficii accipiunt, possuntque de jure accipere: ex quo liquet, hodie clericos beneficiarios etiam habentes pinguia patrimonia posse jure accipere præbendam, & annuos redditus ab Ecclesia, cui inserviunt, idque ex consuetudine Ecclesiæ, quæ hodie viget: siquidem qui in sacrario operantur æquum est, ut quæ de sacrario sunt edant, & qui altari inserviunt, de altari participent, ut ait Apostolus *1. ad Corinth. 9.*

6 Quæritur quintò quotuplex sit titulus, super quo clericus sæcularis possit sacris ordinibus initiari? Respondetur, duplicem esse, scilicet titulum beneficii, & titulum patrimonii. Ad primum requiritur, ut beneficium sit perpetuum, proinde titulus non amovibilis, adeò ut excludantur beneficiorum commendæ, & vicariæ temporales, quia hæ non conferuntur in titulum, ut docent communiter Canonistæ in *c. constitutus num. 5. de filiis Presbyteror.* Excluduntur etiam Capellaniæ non collativæ & quæ revocari possunt: ut etiam beneficia manualia, quæ ita solent in titulum dari, ut possint etiam revocari, ut docet Parisius de resignatione *lib. 2. q. 6. num. 2.* Rursus requiritur, ut beneficium sit unum, quod sufficiat ad congruam vitæ sustentationem; quòd si unum non sufficiat possunt esse plura, quæ sufficiant, ut habetur in Tridentino *sess. 21. c. 2. de refor.* Verùm sufficit, si simul cum certo, & stabili patrimonio fructus beneficii sufficiant, quia tunc clericus non adigitur ad mendicandum, nec ad turpem quæstum. Qui verò fructus dicantur sufficere, id judicio relinquitur Episcopi ordinantis consideratis circumstantiis *argum. l. 1. §. ait Prælator ff. de jure de liber.* Præterea debet clericus

ricus pacificè suum beneficium possidere ex bulla Pii V. quam refert Quaranta *V. Ordo*, & incipit *Romanus Pontifex.*

7 Quinimò nomine beneficii intelligitur etiam pensio ecclesiastica, dummodo hæc perpetua sit, ac veluti titularis, potest enim titulo talis pensionis clericus promoveri ad ordines ecclesiasticos. Secundus titulus est patrimonii, sed nonnisi impropriè vocatur titulus, seu per æquiparationem. Hinc in *c. nostro* ponitur regula canonica, quâ clericus in sacris non debet ordinari sine titulo, scilicet beneficii; & postea ponitur exceptio, nisi bona patrimonialia habeat, qua ratione bona patrimonialia æquiparantur titulo ad eum finem, ut clericus possit promoveri ad ordines ecclesiasticos: habet tamen hic titulus æquiparatus varias species, quarum aliquæ sunt extra controversiam, licèt de aliis sit aliqua difficultas. Primò si clericus possideat propria bona eidem sufficientia ad vitæ sustentationem, sintque bona libera, ac fructifera, ut quot annis clerico ordinato adferant congruam sustentationem, seu quæ sufficiant arbitrio episcopi ordinantis pro clerici sustentatione. Secundò si clerico promovendo ad ordines fiat à quacunque persona liberalis aliqua donatio, vel promissio pensionis, aut annuæ sustentationis sufficientis, & quidem præstandæ, donec beneficium sufficiens, vel aliquam pensionem consequatur, & monet Concilium Tridentinum hanc donationem, vel assignationem pensionis esse realiter tradendam clerico, & licet id in multis ecclesiis non servetur: ita saltem servari deberet, ut cautio hypothecaria secura fieret, cum assignatione certæ rei liberæ, & frugiferæ, unde sustentatio sufficiens accipiatur, ut fusè notat Quaranta *fol. 492. super Bullis Pontificiis.*

8 Rursus potest etiam aliquis ordinari ad servitium Episcopi, aut Parochi, ita tamen ut ordinatus inserviat tali Ecclesiæ, à qua recipiat sufficientem sustentationem ex mensa illius, donec proprium beneficium ei conferatur: qua ratione potest etiam quis ordinari super reditibus alicujus Seminarii ad inserviendum beneficio, quod Seminario unitum est: generatim sufficit, si clericus ordinetur ad titulum servitii in aliqua Ecclesia, ita tamen ut inde ali debeat, donec sufficientem sustentationem accipiat ab alio beneficio, quod illi conferatur, quo pacto etiam potest ordinari ad servitium altaris, vel Episcopi, aut Prælati, dummodo semper alatur, donec beneficium accipiat. Hi autem modi sunt citra difficultatem.

9 Sunt alii, qui difficultatem patiuntur, an clericus non beneficiatus, nec pensionarius possit ordinari sine patrimonio, si ejus pater divitiis affluat, & videtur etiam militare eadem ratio de aliis ascendentibus, respectu quorum clericus est necessarius hæres. Aliqui censent, posse clericum tunc ordinari ea innixi ratione, quia cum filio competat jus succedendi in bonis paternis, & ab ipso, si indigeat, debeat ex necessitate ali, non potest censeri filius pauper, si ejus Pater sit dives, ut notat Flaminius *l. 5. q. 6. n. 22.* Verum licet Episcopus non cogatur clerico sic ordinato congruam sustentationem dare cum ab ejus parente, vel alio ascendente ali debeat, si indigeat, ut notat Quaranta *fol. 404.* nihilominus jure novo ex Concilio Tridentino filius ordinari non potest ad titulum paternæ hæreditatis ejus patre adhuc vivente, quia Concilium exigit, ut ordinandus, si non sit beneficiarius, patrimonium habeat, vel pensionem, ut rectè notat Garcias *part. 2. c. 5. num. 91.* quapropter deberet pater aliquot annuos reditus sufficientes ad congruam filii sustentationem assignare, ut esset ipsi instar patrimonii, quo posset ad ordines promoveri. Verùm id limitatur, nisi pater illustris sit, aut unus ex magnatibus, quia tunc non solet hæc bonorum assignatio, reique certæ exigi, saltem in illis diœcesibus, in quibus promissio talium personarum litteris authenticis expressa habetur pro sufficiente titulo mensæ, quia qui certus jam est, non est opus, ut ulteriùs certioretur ex *regul. 31. in 6.* Rursus difficultatem patitur, an Doctor, vel Baccalaureus possit ordinari sine beneficio, aut patrimonio. Affirmat Henriquez *lib. 10. c. 17. in fin.* ea innixus ratione, quia tunc periculum nullum imminet, ut debeat indigere, & mendicare.

Verùm non puto huic sententiæ adhærendum, quia canones, & Concilium Tridentinum exigunt titulum beneficii, pensionem, vel patrimonium, & nullibi dicunt sufficere, si ordinandus sit Doctor, vel Baccalaureus, ac insigniter doctus. Ratio itidem est, quia etiam viri doctissimi, & eruditissimi obnoxii sunt periculo mendicitatis ob casus varios, qui possunt occurrere, ut etiam ob inopinam infirmitatem, quâ fiant inutiles, semperque indigeant: quapropter, ne ullo unquam tempore clericus cogatur mendicare, vel ex turpi quæstu vivere, cautum est in Concilio Tridentino *sess. 21. c. 2.* ne clericus suum possit beneficium resignare nisi facta mentione, quòd fuerit promotus ad ejus titulum: ut etiam nec patrimonium, vel pensio possit sine licentia Episcopi alienari, extingui, vel remitti, donec ordinatus, vel aliud beneficium sufficiens obtineat, vel aliunde habeat, unde possit se sustentare. Hi tituli procedunt de clericis sæcularibus, quia Religiosi ordinantur ratione professionis solemnis emissæ in religione approbata à sede Apostolica, unde religiosi professi initiantur sacris ordinibus sine alio titulo. Idque Gregorius XIII. in sua Bulla emanata anno 1573. extendit ad religiosos societatis JESU, qui simplicia tantùm vota emittunt. 10

Quæritur sextò, an receptus in canonicum ex provisione Capituli, debeat etiam præbendam habere, cum primùm se facultas obtulerit. Certum est, posse aliquem canonicum fieri, tametsi statim non sit præbendatus, seu non percipiat fructus beneficii, quia præbenda consecutivè se habet ad canonicatum, a quo potest etiam separari, adeò ut possit quis esse canonicus, & non præbendatus. Respondetur ad quæsitum, quòd tametsi possit quis institui canonicus, qui non sit statim præbendatus, [illegible] 11

non tamen est canonicus diu relinquendus sine præbenda; quia non est congruum, ut diu præbenda careat, qui in canonicum asciscitur, ut habetur in *c. relatum 9. h. t.* ubi Alexander III. rescribit, quòd receptus in canonicatu, & habens potestatem in officiis, ut canonicus, si ei promissa sit præbenda, debeat Episcopus illi providere de præbenda, quæ vacat, vel est primò vacatura. Ratio ex eo petitur, quia non est congruum, ut sine præbenda sit aliquis canonicus, quia jus spirituale sine commodo temporali non potest diu subsistere *c. si quis 1. q. 3.* Tum quia ex Apostolo, qui altari inservit, debet de altari vivere *1. ad Corinth. 9.* Tum quia qui vult antecedens, debet etiam subsequens velle *c. translato de constit.* proinde ex quo aliquis est receptus in canonicum, si ibi non sint præbendæ annexæ canonicatibus, sed separatæ à canonicatibus, ut priùs obtineatur canonicatus, quàm præbenda; debet receptus in canonicum, quam primùm se occasio obtulerit, habere etiam præbendam, quia cum præstet officium, imò & locum habeat in choro, ut etiam in Capitulo, subeatque reliqua canonicorū onera, æquum est, ut ex Ecclesiæ, cui inservit, alatur reditibus, accipiatque præbendam, seu fructus sui beneficii.

Cæterum sunt aliqui casus, in quibus non
12 statim recepto in canonicum confertur præbenda. Primus est, si in alia Ecclesia jam obtinuerit sufficientem præbendam, quia tunc nisi rationabilis causa subsit, nequit alibi præbendam accipere, quamvis canonicatum sine præbenda habere possit. Secundus si propter obligationem residendi præbendæ fiant incompatibiles, tunc enim potest conferri jus canoniæ, si expediat Ecclesiæ plures habere canonicos, ut adjutores, & consiliarios *argum. c. Extra 5. dist. 64.* tametsi non conferatur præbenda. Tertius casus est: si in Ecclesia numerus præbendarum sit determinatus, non ita numerus canonicorum, ut contingit in pluribus ecclesiis cathedralibus per Germaniam, in quibus ultimò receptus in canonicum, debet diu expectare, donec alii antiquiores canonici decedant, & vacent præbendæ, quæ successivè ultimis non habentibus conferuntur, adeò ut primò recepti in canonicos, semper præcedant alios, quia præbendis vacantibus is præfertur, qui prius fuit receptus. Æquitas tamen exigit, ut si canonici ultimò recepti obligantur ad servitia Ecclesiæ, sua præstimonia, seu portiones accipiant.

13 Quæritur septimò, an religiosi possint reditus suarum Ecclesiarum diminuere respectu portionis debitæ Rectoribus, seu Vicariis? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. Avaritiæ 10. h. t.* ubi Alexander III. rescribit, regulares in suis ecclesiis non posse dividere parochias, nec minuere reditus, vel portiones, quas consuetum erat dari Parochis, vel clericis Regularibus inservientibus eorum ecclesiis, nisi accesserit consensus Episcopi eorundem. Ratio est, quia per detractionem talium redituum cultus divinus diminuitur, & status Ecclesiæ deterioratur, ipsisque Rectoribus subtrahitur, quod de jure debetur: atqui divinus cultus potiùs incrementum subire debet, quàm decrementum *c. Ex parte ext. de consil.* Tum quia alterius injuriâ nemo debet ditescere *c. locup. de reg. jur. in 6.* hinc quamvis aliquæ Ecclesiæ subjiciantur Religiosis quoad temporalia, non tamen possunt Religiosi earum statum immutare; sed tenentur earum Rectores, seu Vicarios in antiquo statu servare, ut eorum proventus non minuantur.

Tum quia divisio Ecclesiarum, ut etiam 14
earundem unio spectat ad Episcopum cum consensu Capituli, & non ad aliquem inferiorem *clement. si una de reb. eccles. non alien.* & nemo debet ponere manum in messem alienam *c. scriptum 6 quæst. 3.* sequitur, quòd tametsi Ecclesia subjiciatur Religiosis Regularibus etiam quoad temporalia, adhuc non possint Ecclesiam illam dividere, nec parochiam in duas partes separare; sed si ejus divisio facienda sit, id pertineat ad Episcopum ex consensu Capituli *c. sicut unire de excess. Prælat.* Concil. Trident. *sess. 7. de refor. c. 6.* & *sess. 24. cap. 13.*

Quæritur octavò, an Episcopus teneatur 15
in conscientia providere de beneficio competente ei, quem ordinavit sine titulo, si noverit idoneum esse ad beneficium. Juvat observare, aliud esse, Episcopum teneri ad ministranda alimenta ei, quem ordinavit sine titulo; & aliud teneri eidem providere de beneficio: siquidem hæ obligationes sunt distinctæ, censenturque diverso jure, eò quia non solùm versentur circa diversam materiam, ut per se liquet; verum etiam quia obligatio providendi de beneficio admittit exceptiones; siquidem potest Episcopus excipere, ordinatum à se non esse idoneum ad beneficium *c. accepimus de ætat. & qualit. c. cum secundum de præbend.* secus obligatio subministrandi alimenta excludit omnem exceptionem, & statim subintrat. Respondetur ad quæsitum, Episcopum in conscientia teneri providere ei de competenti beneficio, quem sine titulo ordinavit, si noverit ipsum idoneum, adeò ut de jure compelli possit ad conferendum tale beneficium, & solùm de æquitate ei permittitur, ut possit excipere, ut desumitur ex *d. c. accepimus de ætat. & qualit.* ibi *cum & si eorum de jure agere vellemus, te possemus meritò ad provisionem eorum compellere, quos à te, vel prædecessoribus tuis ordinatos fuisse constiterit:* deinde Pontifex declarat, quòd pro gratia haberi debet, si concedat sic ordinatos posse examinari per alios ad explorandam idoneitatem. Ex hoc textu liquet, posse Episcopum adigi de jure ad conferendum beneficium ei, quem sine titulo ordinavit, si noverit eum idoneum esse.

Quòd si potest de jure compelli, procul dubio 16
contraxit obligationem, in qua fundatur compulsio; nisi enim Episcopus ad id obligaretur, non posset de jure compelli; unde cùm obligatio sit certa, tenetur Episcopus in conscientia conferre beneficium ei, quem ordinavit sine titulo. Ratio itidem ex eo desumitur, quia semel quod quis est ordinatus, acquirit jus, ut de patrimonio

Ecclesiæ sibi alimenta subministrentur, quia factus est ejus minister, & electus in obsequium ecclesiæ, cui ut membrum incorporatur, & patrimonium Ecclesiæ institutum est pro alendis clericis ejusdem; hinc Innocent. III. *in c. cum secundum de preb* scribens ad Episcopum Zamorensem ait: *Cum secundùm Apostolum, qui altari servit, debet de altari vivere, & qui ad onus eligitur, repelli non debeat à mercede: patet à simili, ut clerici vivere debeant de patrimonio JESU Christi, cujus obsequio deputantur:* cum igitur ordinatus acquirat jus, ut sustentetur de patrimonio Ecclesiæ, tenetur Episcopus in conscientia, ut administrator bonorum propriæ Ecclesiæ ei providere, & jus suum reddere, si aliàs idoneus sit ad beneficium, quinimò hæc obligatio transit ad successorem *c. accepimus de atat. & qualit.* & *c. cum secundum de prebend.* quia per ordinationem clericus acquirit jus, ut sustentetur de patrimonio Ecclesiæ, proinde obligatio subministrandi alimenta, aut providendi de beneficio ab illo contrahitur, apud quem est administratio patrimonii talis Ecclesiæ.

17 Quæritur nonò, an Episcopus teneatur in conscientia statim subministrare alimenta ei, quem sine titulo ordinavit absque eo, quòd intentetur aliqua actio contra ipsum? Respondetur affirmativè, quia semel, quòd constat de ordinatione, potest statim Episcopus compelli de jure ad alendum, quem ordinavit sine titulo, donec eidem provideat de beneficio, ut habetur in *c. accepimus de atat. & qualit.* siquidem ex ordinatione oritur obligatio in Episcopo subministrandi congrua alimenta ordinato à se sine titulo: & eatenus permittitur exceptio, quatenus potest ordinatus non esse idoneus pro beneficio, hæc autem exceptio cessat in ordine ad subministranda alimenta, quia clericus debet vivere mediantibus alimentis: & ex vi ordinationis oritur in ipso jus percipiendi alimenta de patrimonio Ecclesiæ, in qua fuit ad ordines promotus, consequenter tenetur Episcopus statim eidem subministrare congrua alimenta, quinimò hæc obligatio transit ad successores in Episcopatum, si à prædecessore ordinante satisfactum non sit, *c. accepimus de atat. & qualit.* Neque obstat, si dicas, successorem non teneri pœnas luere sui prædecessoris; id enim non obstat, quia hæc subministratio alimentorum non fit in ultionem, sed ad removendum, & impediendum opprobrium cleri, ut notat Glossa in *d. c. cum secundum V. successores de prebend.* siquidem in dedecus, & opprobrium cleri cederet, si clericus adigeretur mendicare, vel per turpem quæstum sibi alimenta comparare. Tum quia bona Ecclesiæ sunt pro alimentis Ministrorum, proinde eo ipso, quòd quis asciscitur in Ministrum Ecclesiæ per ordinationem, acquirit jus, ut sustentetur de bonis ejusdem Ecclesiæ.

18 Quæritur decimò, an si ordinatus ab Episcopo sine titulo deprehendatur inhabilis ad beneficium, adhuc teneatur Episcopus congrua ei subministrare alimenta? Respondetur affirmativè, si aliunde clericus non haberet, unde honestè posset vivere, & desumitur ex *c. non liceat 2. h. t.* ubi statuitur, Episcopum unum de duobus eligere, vel clericos non facere, vel si fecerit, iisdem suppeditare, unde possint honestè vivere: ex quo liquet, jus absolutè intendere, ut ordinati habeant statum, unde possint honestè vivere, consequenter ordinatis sine titulo præcipit, ut alimenta suppeditentur, donec iisdem de beneficio provideatur: quia cum ordinatus ex vi ipsius ordinationis fiat membrum Ecclesiæ, cui incorporatur, tanquam unus de Hierarchia ecclesiastica, acquirit jus, ut sustentetur de patrimonio ejusdem Ecclesiæ, ut habetur in *c. cum secundum 16. h. t.* ubi Innocentius III. rescribit: *ut clerici vivere debeant de patrimonio JESU Christi, cujus obsequio deputantur*: & nonnullis interjectis subdit: *Dignum est, ut Ecclesiæ stipendiis sustententur, in qua, & per quam divinis obsequiis adscribuntur*: ex quo textu liquet, teneri Episcopum subministrare alimenta clerico, quem ordinavit, ut debita ratione ordinationis, si ob inhabilitatem non possit eidem providere de beneficio: quia tametsi non debuisset ordinari, nihilominus semel, quòd fuit ordinatus, non est privandus necessariis alimentis; atqui habet jus ratione ipsius ordinationis, cujus beneficio incorporatur tanquam membrum corpori mystico Ecclesiæ: hoc autem corpus, cùm debeat ali ex bonis Ecclesiæ, ita etiam ejus membra, cùm hæc constituant tale corpus.

19 Præterea cederet in opprobrium, & dedecus ordinis clericalis, si clerici sacris initiati adigerentur ostiatim mendicare, vel ex turpi alio quæstu vivere *c. Diaconi dist. 93. c. Joannes in fin. de cler. conjug.* & notat Glossa in *c. cum secundum 16. V. Successores h. t.* ad avertendum igitur hoc dedecus, tenetur Episcopus providere ordinato à se sine titulo de necessariis alimentis, quamvis non sit idoneus pro beneficio. Tum quia clericis pauperibus tenetur generaliter Episcopus subvenire, ut docent Ugolinus *de offic. Episc. c. 26. §. 15. V. septimò excipitur.* Molfesius *p. 1. sum. tractat. 10. c. 15. n. 5.* & alii cum Glossa in *d. c. cum secundum 16 V. donec h. t.* Neque obstat, si dicas, inde sequi, teneri Episcopum etiam alimenta subministrare clerico habenti etiam proprium patrimonium, eò quia ratione ordinationis acquirit jus, ut vivat de bonis Ecclesiæ: & cuilibet reddendum est jus suum, sive indigeat, sive non. Nam contra est, quia clericus tunc tantùm acquirit jus, ut ei ministrentur alimenta de bonis Ecclesiæ, quando ordinatur sine titulo: quia tunc censetur ordinatus ad titulum patrimonii ejusdem Ecclesiæ quia ratione ordinationis assumitur ad hæreditatem Christi, ut habetur in *d. c. cum secundum 16. h. t.* secus quando clerici proprium habent patrimonium, quo possint honestè vivere, censentur ordinari ad titulum ejusdem proprii patrimonii, proinde cum ordinatio innitatur titulo, non permittit consurgere jus ad commune patrimonium Ecclesiæ. Tum quia tunc intervenit pactum, quo ordinatus obligat proprium patrimonium ad sui sustentationem, & sub hoc pacto tacito censetur ordinari, quicunque proprium habet patrimonium *c. Episcopus 4. h. t.* quando autem adest provisio hominis, cessat, pro-

provisio legis *l. 1. §. si convenerit, ff. depositi*, & docet Alexander in *l. si socer §. Lucius circa fin. V. utrum ff. solut. matrim.* & ita censuit Rota Romana coram Durano *decis.* 127. *n.* 2. quinimò tunc subintrat alia provisio legis, quæ confirmat pactum particulare, & eximit ordinantem ab obligatione subministrandi alimenta, ut habetur in *d. c. Episcopus 4. h. t.*

20 Quòd si dicas, per provisionem hominis non cessare provisionem legis, quando obligatio oritur ex natura rei, & à jure communi, ut docent Jason in *l. 2. num.* 143. *C. de jure Emphyt.* Negusant. *de pignor. p.* 2. *prin. membro* 4. *num.* 87. & obligationem alendi ordinatos oriri ex ordinatione, ex natura rei, & jure communi. Respondetur, id esse verum, quando obligatio ex natura rei inducit aliquid diversum, quod non inducitur per provisionem hominis: in casu autem nostro, provisio hominis inducit provisionem alimentorum pro ordinato, quæ provisio inducitur etiam ex natura rei. Præterea posset responderi, ex natura rei, seu ordinationis non induci obligationem alendi ordinatum simpliciter, & absolutè, sed tantùm quando absque titulo ordinatus est, & qui habet proprium patrimonium, quo possit congruè sustentari, non est ordinatus sine titulo, sed cum titulo saltem tacito patrimonii, ob pactum tacitum resultans ex jure, quòd ita ordinatis non sit providendum de necessariis alimentis: hoc enim pactum tacitum, cùm habeat assistentiam juris, impedit, ne oriatur obligatio legis ex natura rei.

21 Quæritur undecimò, an in dubio beneficii vacantis media nocte ultimi diei mensis reservati, si beneficium conferatur ab Ordinario, & postea à sede Apostolica, valida sit collatio facta ab Ordinario. Contigit casus in insigni Ecclesia cathedrali in Germania, ut Canonicus decesserit post pulsum horæ duodecimæ nocturnæ ex vicino horologio, diei ultimi mensis Januarii, & quia post mediam noctem illius diei incipiebat mensis Februarius reservatus Ordinario, hic statim beneficium vacans contulit clerico idoneo: sed cùm postea alia horologia pulsâssent è locis dissitis duodecimam nocturnam, subortum fuit dubium, an collatio facta ab Ordinario valida esset, eò quia ultimus terminus diei ultimi Januarii nondum effluxerit juxta horologia, quæ in pluribus turribus post collationem factam adhuc pulsârunt duodecimam: dubium enim erat, an revera punctum mediæ noctis elapsum fuerit, cùm horologia non concordarent, sed alia aliis posteriora, fermè per quadrantem horæ pulsaverint duodecimam.

22 Observandum est ex Concordatis in Germaniæ inter Legatum sedis Apostolicæ & Imperatorem Fridericum III. aliósque Germaniæ Principes approbatis per Nicolaum V summum pontificem anno 1447. statutum fuisse, ut quoties beneficia ecclesiastica vacarent mensibus Januarii, Martii, Maji, Julii, Septembris, & Novembris, eorum collatio pertineret ad sedem Apostolicam: quòd si vacarent mensibus Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris, & Decembris, eorum collatio, provisio, vel præsentatio, aut electio, vel quævis alia dispositio pertineret ad Ordinarium, vel ad alios, ad quos spectat, adeòut, hæc ordinatio collationum beneficiorum non reservatorum habeatur per alternos menses. Ratio dubitandi est, quia dies ultimus mensis reservati, est in possessione reservationis, à quo propterea non videtur deturbandus, nisi per certam supervenientiam diei subsequentis: siquidem cùm possessio diei ultimi sit certa, non potest tolli, nisi per certam supervenientiam diei subsequentis non reservati Pontifici: & cùm aliquot horologia pulsaverint horam duodecimam nocturnam, quæ in Germania per totum annum indicat mediam noctem, ut etiam duodecima diurna meridiem, post obitum canonici videbatur dies ultimus Januarii in possessione reservationis, tametsi alia horologia pulsaverint duodecimam antequam canonicus decederet, & Ordinarius statim post obitum, & pulsum duodecimæ in aliquibus horologiis contulerit beneficium: quia cùm horologia non concordaverint, solùm faciebant probabile, quòd punctum mediæ noctis effluxerit, & alia, quæ posteriùs pulsârunt, quòd nondum effluxerit: quapropter in horologiorum discordantia oriebatur dubium, an Canonicus decesserit mense Januario reservato Sedi Apostolicæ, vel Februario reservato Ordinario, & quia in hoc dubio mensis Januarius erat in possessione reservationis, videbatur judicandum pro mense Januario, eò quia in dubiis melior sit conditio possidentis.

Nihilominus respondetur, provisionem factam ab Ordinario fuisse validam, ratio id suadet, quia cum in illa horologiorum discordantia non possimus præcisè scire punctum mediæ noctis, nec propterea judicare, quódnam ex pluribus illis horologiis indicaverit punctum mediæ noctis, & moraliter sit quasi impossibile, aliquod ex iisdem horologiis præcisè concordare cum puncto mediæ noctis, adeò ut ante tale punctum horologium jam pulsaverit sex præcedentes horas ex duodecim, & post tale punctum pergat pulsare alias sex, quæ supersunt, fit, quòd tantummodo possimus moraliter judicare ad pulsum duodecimæ nocturnæ esse mediam noctem: quando autem plura horologia judicantur regulatè procedere, singula faciunt probabile, quòd sit media nox, quam indicant. Cum igitur stante hinc inde hac probabilitate beneficium vacaverit per obitum secutum post pulsum duodecimæ nocturnæ in aliquibus horologiis, & Ordinarius statim contulerit tale beneficium, quamvis è turribus in locis dissitis aliquot horologia postea pulsaverint duodecimam nocturnam, sequitur, quòd etiam resultet utrinque probabilitas pro reservatione, siquidem ex pulsu aliquorum horologiorum erat probabile mediam noctem expirâsse: & juxta alia horologia nondum expirâsse etiam videbatur probabile, atqui ex horologiis, quæ regulatè procedunt, & singula faciunt probabile, quòd sit media nox, possumus sequi quodlibet eorundem in iis, quæ regulanda sunt juxta terminum mediæ noctis: proinde collatio dicti bene- 23

beneficii ex probabilitate tam expectabat ad Ordinarium, quàm ad summum Pontificem, quia potuit Ordinarius sequi ea horologia, quæ pulsârunt signum mediæ noctis ante obitum, proinde potuit conferre tale beneficium tanquam non reservatum Sedi Apostolicæ: è conversò summus Pontifex potuit etiam sequi posteriora horologia, & conferre beneficium ut sibi reservatum: atqui in hac probabilitate ex utraque parte ea provisio sustinenda est, quæ est prior tempore, proinde provisio Ordinarii facta statim post obitum Canonici valida fuit, quia generatim, quando plures conferre possunt idem beneficium, subsistit provisio, quæ facta fuit prior tempore *c. si à sede 31. h. t. in 6.* ubi expressè dicitur, quòd quando Papa, & ejus Legatus confert beneficium uni, & Ordinarius alteri eodem die, ita ut non possit constare de prioritate collationis, tunc potior sit conditio possidentis, ex quo textu colligitur, quòd cum constiterit, Ordinarium statim contulisse beneficium vacans per obitum, & priùs tempore, quàm Pontifex, debeat collatio, seu provisio facta tunc ab ordinario sustineri, ut valida, ut docent Rebuffus *in concord. in rubric. de mand. Apostol. §. declarantes in Gloss. v. jure præven.* Gonzal. *ad regul. 8. Cancellariæ §. 3. proœm. n. 8.* Rota Romana *decis. 1. num. 2. V. Præterea Papa de præbend. in novis.* & *decis. 272. num. 4. tom. 2. p. 3. divers.* Ratio itidem est, quia cum provisus ab Ordinario possit eodem fundamento ostendere reservationem expirâsse, eò quia aliquot horologia pulsaverint signum mediæ noctis, antequam Canonicus decederet, non habet contra se sufficiens fundamentum, quo sit excludendus à possessione, contra quam propterea non potest opponi reservatio, quia quando hæc opponitur, probanda est concludenter, ut docent Ludovisius *decis. 49. & 53. n. 5.* Bellamus *decis. 612.* Puteus *decis. 265. num. 3* Rota Romana *decis. 53. p. 2. divers.* & *decis. 143. num. 1. p. 7. recent.* & in pluribus aliis decisionibus etiam recentioribus.

24 Neque obstat, quæ dicebantur in ratione dubitandi, siquidem dies ultimus Januarii pulsato signo mediæ noctis per aliquot horologia non est ampliùs probabiliter in possessione suæ reservationis, quia probabiliter jam advenit initium primi diei mensis Februarii reservati Ordinario, proinde facit, ut possessio reservationis Januarii non sit ampliùs certa, sed tantùm probabilis, in ordine ad illa horologia, quæ in turribus dissitis pulsârunt post obitum Canonici signum mediæ noctis, consequenter non requiritur certa supervenientia subsequentis diei, ut deturbetur à possessione; sed sufficit probabilis: etenim sicut certa possessio requirit certum jus, ut deturbetur, ita etiam probabilis potest deturbari per solùm probabile jus præsertim si agatur tantùm de probabili deturbatione, non autem de certa: & cum hic non simus in dubiis, sed in utrinque probabilibus cum militet utrinque eadem ratio, ideo provisio prior tempore facta fuit valida. Quòd verò mensis Januarius diceretur esse in possessione, & in dubiis sit melior conditio possidentis. Respondetur, id verum esse, dummodo inter alias conditiones hæc etiam concurrat, quòd possessio sit certa: in casu autem nostro erat probabile, mensem Januarium non fuisse in possessione suæ reservationis, quando decessit Canonicus, cum ante ejus obitum aliquot horologia jam pulsaverint signum mediæ noctis ultimi diei ejusdem mensis.

Quæritur duodecimò, an beneficium unitum subjiciatur iisdem oneribus, quibus antea afficiebatur? Respondetur affirmativè, quia cum res semper transeant cum suis oneribus, quibus afficiuntur, ita etiam beneficium transit in unionem cum onere eidem annexo, & ita docent Federicus de Senis *consil. 195. num. 4.* Loter. *de benefic. lib. 3. q. 20. num. 15.* Joannes Andreas *in c. penult. num. 9. V. nec puta de V. S.* & ita pluries censuit Rota Romana *decis. 1020.* & coram Seraphino *decis. 141. num. 1.* & coram Merlino *decis. 154. num. 7.* Verùm id non procedit, si onus afficiat beneficium non absolutè, sed tempore vacationis, ut censuit Rota coram Seraphino, quia cum onus sit coarctatum ad vacationem, quam habet pro fundamento non afficit beneficium, nisi qualificatum vacatione, consequenter non inducitur, quin simul inducatur ipsa vacatio. In beneficiis verò unitis vacatio non procedit, ut notat Gonzal. *ad regul. 8. cancellar. Gloss. 5. §. 7 n. 7.* Garzia *de benefic. p. 12. c. 1. num. 15.* Rota coram Seraphino *decis. 1011. num. 1.* & coram Ludovisio *decis. 112. num. 3.* Ratio etiam id suadet, quia quod non est ampliùs beneficium, vacare non potest *c. Bonæ de elect.* & *c. ad dissolvendum de despons. impub.* vacatio enim importat titulum, qui ad nullum tempore vacationis pertinet, proinde si deficiat titulus, defficit etiam possibilitas vacationis. 25

An verò onus afficiens beneficium vacans ratione unionis trahatur ad beneficium, cui unitur, adeò ut illud afficiat, quando contingit vacare. Respondetur negativè cum Innocentio in *c. Pastoralis num. 1. in fin. de privil.* Felin. in *c. translato num. 4. V. limita ista de constit.* Ratio est, quia per unionem extinguitur beneficium *c. tuæ nobis de V. S.* & censuit Rota *decis. 133. num. 16. p. 2. divers.* consequenter non potest, quando unitur alteri beneficio, secum trahere onus, quod fundatur in vacabilitate, cum hæc cum ipsa unione beneficii etiam extinguatur. Neque beneficium, cui fit unio tenetur ad onus annexum vacationi alterius beneficii, quia quando vacat ex proprio titulo non alieno, vacat tunc jure proprio, proinde subjacet tantùm oneri, quo ex propria vacatione afficitur: secus, si beneficium vacans uniatur monasterio tenetur hoc solvere pensionem impositam super beneficio unito, ut censuit Rota coram Seraphino *decis. 1410. num. 10.* ratio ex eo petitur, quia onus pensionis non afficit beneficium ratione vacationis, sed ratione fructuum, proinde transit cum ipso ad quemcunque pervenerit, ac censetur in unione semper præservatum jus tertii, quod intelligitur de jure independente à vacatione, ut notat Abbas in *c. 2. n. 5. de relig. domib.* & censuit Rota *decis. 730. n. 1. p. 3. recent.* 26

27 Quæritur tertiodecimò, an Prælatus, & Capitulum possint præbendæ vacanti onus imponere honestum, ad quod Præbendarius teneatur? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. significatum* 11. *h. t.* Ratio est, quia cum tale onus apponatur pro divino cultu super beneficio ecclesiastico est conditio de re spirituali cum spirituali, quæ fieri potest; non enim ob illam conditionem committitur simonia cum temporale aliquod pro illo onere spirituali non interveniat, ut notat Glossa in *d. c. significatum*; & quia quando beneficium vacat, nemini augetur onus, adeò ut non possit conqueri beneficiatus se accepisse beneficium sine tali onere, ac proinde quando vult illud obtinere sit onus eidem annexum, sibi debet imputare, si illud acceptat cum tali onere *c. ex litter. & ignor.* Hinc quando vacat præbenda, cujus provisio ad Episcopum unà cum Capitulo pertinet, possunt aliquod onus honestum, quo promoveatur divinus cultus eidem adnectere, adeout qui talem præbendam acceptaverit teneatur tale onus subire. Cæterum beneficium quando vacat, debet liberè conferri sine onere, aut conditione, nisi accedat consensus Papæ, qui plenissimam in beneficiis habet dispositionem, ut notat Glossa *in c. penult. V. unius præbendæ de Magist.* unde Episcopus cum sui Capituli consensu tantùm ex causa rationabili potest adjicere onus beneficio, quod actu vacat, dummodo hoc onus promoveat cultum divinum, ut esset, quod accipiens tale beneficium impostertum teneatur docere sacros canones, vel theologiam, & tunc beneficium transit ad provisum simul cum suo onere: hinc etiam Capellania quamvis ex prima fundatione habeat sibi annexum onus unius tantùm, vel alterius missæ in hebdomade, ex justa tamen causa, aut necessitate, potest numerus missarum augeri ab Episcopo, dummodo redditus sufficiant. Excipitur tamen beneficium juris patronatus, quia tunc requiritur consensus patroni, qui tamen non potest rationabiliter eum negare, si causa talis mutationis adsit.

28 Quæritur quartodecimò, an qui scienter confert beneficium, quod non potest conferre ignoranti, teneatur primam præbendam vacaturam ei conferre? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. inter cætera* 17. *h. t.* ratio est, quia nisi aliam præbendam ei conferret, videretur collator, illam præbendam, quam sciebat, se non posse conferre, fraudulenter ei assignâsse, ut dicitur in *d. c. inter cætera.* Ubi Pontifex declarat, eum qui scienter confert beneficium, quod non potest conferre ignoranti, teneri primam præbendam vacaturam eidem conferre, ne videatur fraudulenter primam contulisse; hinc si illi non confert, sed alteri, irritum est, quidquid fecerit, ubi Glossa ait, quod si Episcopus concessit Petro beneficium quod non poterat concedere, & sciebat; & Petrus id nesciebat, tenetur dare Petro aliud simile beneficium, quia beneficiis clericos adjuvari, non decipi oportet *c. unic. de commod.* & *l. in commodato §. sicut ff. commod.* fraus enim, & dolus nemini debet patrocinari *c. sedes de rescript.* quapropter ut subveniatur clerico in collatione decepto contra collatorem statuitur, ut is teneatur aliam præbendam eidem conferre *c. venitns de fil. Presbyt.* Quòd si uterque scivevit collator scilicet, & is, cui facta est collatio, tunc non tenetur collator eidem conferre aliam præbendam, ut notat Glossa in *d. c. inter cætera* 17. *h. t.* quia tunc dolus cum dolo compensatur *cap. intel. de adult.* Tum quia is, cui collatum fuit beneficium, non fuit tunc deceptus ab alio, sed potiùs se ipsum voluit decipere *l. liberi hom. ff. de cond. empt.* Id verum intelligitur, quando Episcopus ex mera liberalitate contulit beneficium, alioquin si tenebatur illud conferre ratione ordinis collati, etiam in tali casu teneretur eidem conferre aliud beneficium. Quòd si uterque ignoravit, tunc non tenetur ei providere de alio beneficio, quia cessat fraus, super qua fundatur textus in *d. c. inter cætera* 17. *h. t.* Imò id etiam procedit de collatione facta ex mera liberalitate: non ita ex necessitate, ut notat Joannes Andreas in *d. c. inter cætera.*

Quæritur quintodecimò, quomodo parochiales redditus insufficientes ad congruam Parochi sustentationem juxta arbitrium boni viri, vel Episcopi augeri debeant, donec sufficiant? 29
Respondetur hoc augmentum esse faciendum. Primò ut attendatur, quisnam Parochiales decimas, & alios proventus accipiat, an Episcopus, vel Abbas Monasterii, cui incorporata est Ecclesia, vel Nobilis loci, qui decimas veluti in feudum sibi concessas possidet, tunc enim cogitur parochi redditus augere, quia Parocho competit sua portio, tametsi Parochia uniatur alicui monasterio, vel ipsa Ecclesia parochialis indigeat restauratione *argum. c. de his* 4. *de ecclesiis ædific.* ubi statuitur, quòd si ædes parochiales indigeant restauratione, vel ædificatione, earundem Rectores de illarum proventibus si supersint ante alios debeant subveniri, proinde etiam quando parochia unitur monasterio, vel ejus redditus ad illud perveniunt: esset enim rationi dissonum, & prorsus indecens, si redditus parochiales, qui propriè deputati sunt ad Ministrorum sustentationem, & Ecclesiæ reparationem, & conservationem cum ejusdem parochi penuria, & desertione aliò possent applicari, adeò ut nec consuetudo in contrarium valeat, nec præscriptio, utpote ecclesiis perniciosa, sacrisque canonibus contraria *argum. c. suscepti* 1. *h. t. in* 6. Cæterum possunt redditus insufficientes etiam augeri per unionem alterius beneficii, vel fructuum ex eo subtractionem aliquam, ut statuitur in *c. Majoribus* 8. *h. t.* Ut etiam augentur ex eo, quòd Parochiani taxentur ad contribuendum pro congrua sustentatione Parochi iisdem ministrantis Sacramenta juxta Tridentinum *sess.* 24. *c.* 13. *de refor.* verùm tertius iste modus augendi insufficientes redditus Parochi non est adhibendus, nisi in defectum priorum.

Quæritur sextodecimò, an Canonicus intitulatus in una Ecclesia, si electus fuerit ad secundam, & noluerit primam dimittere, possint 30
eligentes resilire, & electum non acceptare? Respondetur affirmativè ex *c. cumignores* 15. *h. t.* adeò

adeò ut spectato jure communi canonico, non possit aliquis in duabus ecclesiis esse intitulatus, adeo ut Electores si resciant, eligendum jam possidere aliud beneficium, quod dimittere nolit, possint resilire à sua electione: siquidem spectato jure communi canonico non potest quis simul in duabus ecclesiis intitulari, quia sicut una Ecclesia debet esse unius tantùm sacerdotis, & non plurium, ita è converso unus sacerdos debet esse unius Ecclesiæ non plurium *c. quia nonnulli 3. de cleric. non resid.* idque præsertim propter residentiæ, & assidui servitii obligationem. Cæterum sicut, qui vult dimittere primam Ecclesiam, potest secundam acceptare, adeò ut non sit inhabilis ad secundam; ita si electus ad secundam velit primam dimittere, electio est valida *c. cum inter de elect.* alioquin nullius est valoris, & electus habetur pro non electo. Hinc nec tenet electio, quando ad unam, eandémque præbendam duo simpliciter eliguntur, quia si duo unam eandémque præbendam haberent, contravenirent Concilio Turonensi prohibenti præbendarum sectionem: si verò unus eorum totam præbendā obtineret, & alius sub expectatione, esset etiam contra statutum Concilii Lateranensis *c. nulla de concess. præbend.* atqui contra Concilia generalia nullus regulariter dispensat, nisi solus Papa *c. fin. de fil. Presbyt.* & quia, quæ fiunt contra jus, sunt irrita, *c. quæ contra de reg. jur. in 6.* ideo si ad unam præbendam duo eliguntur, talis electio est invalida.

17 Quæritur decimoseptimò, an absenti possit conferri beneficium? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. accedens 24. h. t.* pro quo juvat observare, duobus modis posse absenti beneficium conferri. Primò ut nulla persona interveniat, & tunc collatio valida est ex parte collatoris, qui propterea non potest eam amplius revocare; ex parte verò illius, cui confertur, adhuc est in suspenso posita, quia nondum jus acquisitum est proviso, donec is sciens acceptaverit *c. si tibi absenti 17. h. t. in 6.* Idque procedit in omni electione, aut provisione, si ab aliquo facta sit ex necessitate, vel officii obligatione, eò quia eam vacantem debuerat alicui conferre; tunc enim provisio semel facta absenti non potest amplius revocari, ex parte collatoris, vel electoris, quia is jam censetur functus suo officio, ut notat Bartolus in *l. absenti num. 2. ff. de donat.* & Covarruvias *lib. 3. de resol. c. 16. num. 1.* Secundò potest beneficium conferri absenti alio mediante, qui locò absentis beneficium acceptet, & tunc est distinguendum, quia vel hæc persona media, seu amicus, vel consanguineus, aut utilis negotii gestor acceptat sine mandato, & tunc jus in beneficio non acquiritur absenti, antequam is re intellecta ratum habeat, quod suo nomine gestum est *l. si ego 24. juncta Glossa ff. de negot. gest.* vel [p]ersona media nomine absentis acceptans collationem beneficii habet mandatum speciale ad illud acceptandum in specie, aut in genere, & tunc per talem collationem acquiritur absenti jus, & quasi dominium in beneficio, quia qui per alium facit, per se ipsum facere videtur *c. ut famæ de sent. excommun.* Tum quia qui specialiter constituit Procuratorem ad aliquod beneficium acceptandum, jam declaravit, suam voluntatem esse per mediam illam personam beneficium acceptare: & quia per consensum eligentium, & electi quasi spirituale vinculum in beneficiis contrahitur *c. cum inter de elect.* sequitur, quòd clericus absens, vel alius pro ipso possit de beneficio Ecclesiastico investiri.

TITULUS VI.

De clerico ægrotante, vel debilitato.

Cum in præcedentibus titulis Pontifex declaraverit, omnes omnino clericos, qualecunque possideant beneficium ecclesiasticum, teneri de jure communi ad residentiam, eò quia beneficia ecclesiastica cedant in compensationem ministerii, quod clerici exhibent *c. 16. de præbend. & dignit.* adeo ut beneficia, & præbendæ nonnisi iis conferri debeant, qui per se residere possint; & ab iis auferri, qui non resident, nisi legitimè excusentur. Ideò congruè Pontifex adjicit præcedenti hunc titulum; quia dubitari poterat quid juris, si clericus beneficiarius ob ægritudinem, mutilationem, vel senium non possit officium præstare; num clericus senio, vel adversa valetudine laborans possit Ecclesiæ fructus percipere, & ex beneficiis ecclesiasticis emolumentum habere: cui dubio Pontifex satisfacit in præsenti Titulo.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. CUM PERCUSSIO 1. h. t. Gregorius Papa rescribit, clericum adversa valetudine laborantem debere percipere omnes fructus sui beneficii, quos sanus percipiebat, perinde ac si Ecclesiæ actualiter inserviret. Quia ut notat Glossa, si famuli ægri, qui nobis inserviunt à nobis pascuntur, quàm siti detinentur infirmitate, nec clerici suis sunt stipendiis privandi, si ob aliquam ægritudinem, qua laborant, non possunt Ecclesiæ inservire. Verùm hoc [illegible]

quâ nititur Glossa, procedit tantùm de alimentis, non de salario, & mercede, juxta communiorem doctorum opinionem. Ecclesiæ autem liberalitas est longè major in suis ministris, quibus præter alimenta, etiam alios consuetos proventus concedit; ne alii deterreantur, si ingruente morbo cognoscant, se necessaria sustentatione destitutum iri.

C. *PRESBYTERIUM 2. h. t. declarat Eugenius Papa, non esse permittendum, ut Presbyter, cui abscissi sunt duo digiti cum medietate palmæ missam celebret: bene tamen ut cæteris sacerdotalibus officiis fungi valeat. Ex quo textu liquet, deformitatem & scandalum removere sacerdotem ab executione ordinum. Rursus deformitatem corporis ortam sine culpa impedire tantùm executionem illius ordinis, ad cujus exercitium factus est impotens; non quoad alia. Et licèt insignis deformitas reddat absolutè irregularem quoad ordines suscipiendos, non ita quoad susceptos; sed tantùm quoad eum, respectu cujus factus est inhabilis.*

C. *DE RECTORIBUS 3. h. t. Lucius III. statuit, ut Rectoribus ecclesiarum, ita leprâ infectis, ut altari servire non possint, detur coadjutor, qui curam gerat animarum; & de Ecclesia congruam sustentationem recipiat. Notandum est, hujusmodi coadjutorem non esse dicendum Prælatum, eò quia accipiat tantùm portionem. Sin autem reditus utrique non sufficerent, alimenta potiùs essent danda coadjutori; & beneficiato ægro deberet prælatus providere.*

C. *TUA NOS 4. h. t. Clemens III. rescribit, sacerdotem leprosum pro scandalo, & abominatione populi esse removendum ab officii administratione, & ab Ecclesia Parochiali: ita tamen ut ipsi necessaria suppeditentur juxta facultates Ecclesiæ, quamdiu vixerit.*

C. *EX PARTE 5. h. t. Innocentius III. rescribit Archiepiscopo Arelatensi, Episcopum, qui ob incurabilem morbum nequit officium Pastoris exercere, non esse compellendum, ut renunciet beneficio; sed esse ei dandum coadjutorem prudentem, & honestum, per quem tam Episcopo, quàm populo consulatur. Ex hoc textu deducitur, nullum clericum ob contractum morbum esse privandum suo beneficio, neque cogendum eidem renunciare. Non enim afflictis addenda est afflictio. Rursus liquet, Archiepiscopum dare coadjutorem Episcopo ægritudine detento, etiam jure novo, ut habetur in Concil. Trident.* sess. 25. de Reform. c. 7.

C. *CONSULTATIONIBUS 6. h. t. rescribit Honorius III. Episcopo Aversano, Archidiaconum, qui ex paralysi amiserat usum linguæ non esse privandum Archidiaconatu, sed esse illi dandum coadjutorem. Idque patet etiam ex Concilio Trident.* sess. 21. de Refor. c. 6. *ubi statuitur, quòd illiteratis, & imperitis Parochis si aliàs honestæ sint vitæ; Episcopi tanquam sedis Apostolicæ delegati possint coadjutores, & Vicarios deputare, eisque partem fructuum assignare, non obstante appellatione, vel exemptione. Generatim Prælatis impotentibus exercere suum officium datur coadjutor.*

IN SEXTO.

C. *PASTORALIS unic. h. t. declarat Bonifacius VIII. dare coadjutores Episcopis, vel eorum superioribus spectare ad Papam, eò quia sit de causis majoribus, non obstante constitutione contraria. Verùm ne hoc prætextu Ecclesiæ dispendium patiantur, hac generali constitutione sancitur, ut Episcopus senio, vel infirmitate gravatus, vel aliter ab officii sui exercitio perpetuò impeditus, possit de sui capituli consilio, & consensu unum, vel duos authoritate Apostolica coadjutores assumere ad officium exercendum. Quòd si Episcopus fuerit demens, ut nequeat exprimere, quid velit, vel nolit; tunc capitulum vel duæ ejusdem partes debent præfatos coadjutores eligere: & si in utroque casu Episcopus nolit habere coadjutores, vel dicat, se illis non indigere, capitulum nil debet tunc innovare, sed omnia notificare Pontifici. Demum præcipit Pontifex, ut hujusmodi coadjutores ex bonis Ecclesiæ, cui inserviunt, sumptus recipiant moderatos, & nihil de bonis earundem quomodolibet alienent, reddituri rationem non solùm Deo, sed etiam Prælatis eisdem, si convaluerint, aut eorum successoribus, si antea non fecerint. Quòd in hoc textu dicitur de Episcopis, referendum est ad superiores Prælatos, seu Archiepiscopos, Metropolitanos, & Patriarchas. Notandum est, coadjutorem alium esse temporalem & revocabilem, alium perpetuum, & regulariter irrevocabilem. Si morbus, vel impedimentum exercendi officium sit perpetuum, tunc datur coadjutor ad vitam coadjuti, & assignatur eidem stipendium ex reditibus beneficii; idque fieri potest cum futura successione, vel sine illa. Cæterum nulla coadjutoria est propriè beneficium; proinde non vacat per mortem coadjutoris sed coadjuti: nec vivente coadjuto dicitur coadjutor possidere beneficium. Coadjutoria cum futura successione introducta potiùs fuit in favorem, & gratiam specialem Principum & Magnatum: imò hæc propriè non est coadjutoria, quia datur etiam non indigenti, & etiam confertur ei, qui non potest juvare coadjutum: etenim filiis principum in adolescentia dantur coadjutores Episcopis Germaniæ, ad eum finem, ut iisdem succedant. Hujusmodi coadjutoria in jure potiùs reprobantur, & solùm conceduntur ob spem auxilii, & commodi, quod Ecclesia sperat fore ut à talibus coadjutoribus sit perceptura. Cæterum coadjutorem perpetuum cum futura successione solus Papa dare potest. Neque obstat, quòd Concil. Trident.* sess. 25. de refor. c. 7. *statuat, ut nemini in quibuscunque beneficiis permittantur coadjutoriæ, & id fuerit observatum tempore Pii V. & Gregorii XIII. usque ad Sixtum V. qui coadjutorias cum futura successione concessit, in dignitatibus canonicatibus, & Prælaturis, quem imitati postea fuerunt alii Pontifices. Non enim derogarunt Concilio: Quia Concilium* sess. 25. de reform. *declarat, omnia statuta in ipso quoad reformationem morum, & ecclesiasticam disciplinam dependere semper ab authoritate sedis apostolicæ: ait enim Concilium:* ut salva semper sit authoritas sedis apostolicæ. *Unde pontifices hodie concedentes coadjutorias successorias non agunt contra Concilium.*

COM-

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

An clericus beneficiatus ægrotus integrè percipiat fructus sui beneficii.

1 ADeo pia mater Ecclesia suis indulget ministris, ut si hi aliqua correpti infirmitate impediantur, quominus Ecclesiæ inserviant, suúmque præstent officium, non solùm beneficium non amittant; verùm etiam pro servientibus, ac residentibus juris fictione habeantur; ac percipiant integrè fructus beneficii, perinde ac si Ecclesiæ actualiter inservirent: ita statuitur *in c. cùm percussio 1. h. t.* ubi Gregorius rescribit Episcopo Candido, clericum infirmum debere percipere omnes fructus sui beneficii, quos sanus percipiebat, ac si Ecclesiæ inserviret; alioquin ab Ecclesiæ servitio deterrerentur clerici, neque idonei ministri reperirentur, qui vellent Ecclesiæ inservire: hinc Glos. ait: Famuli ægri, quos curamus, nobis servire intelliguntur, & sunt in infirmitate pascendi: sic clerici infirmi stipendiis suis privari non debent: desumitur etiam *ex cap. communiter 33. dist. cap. præcepta 55. dist. c. 1. 2. 3. 4. & ult. si quis Abbas, 8. q. 2 c. significatum 11 de prabend. c. in nullo 18. q. 2. c. 1. de cleric. non resident. in 6. c. grandi de supplenda negligen. eod. lib.* idque docent communiter canonistæ præsertim Barbosa *lib. 3. jur. Ecclesias. c.10.*

2 Ratio est, quia afflictis non est addenda afflictio, ne quis duplici damno afficiatur *c. si mulier 5. dist. l. jure 6. ff. de jure dot. l. si pecuniam §. ult. ff. de condict. ob causam. c. licèt de censibus, authent. navigia C. de furtis.* Aliam rationem addit Gregorius I. in illis verbis: *In Ecclesia militantibus varia, sicut nosti, sæpe contingit infirmitas:* persæpe viri literarum studio addicti infirmitates contrahunt, pluribúsque laborant morbis, ut ait Justinianus *in §. item surdus. Instit. quibus modis testamenta:* & sicut militibus senio confectis prædia olim, & possessiones ad eorum sustentationem præstabantur *l. item §. item si fortè ff. de rei vindic. l. in agris 22. ff. de acquirendo rerum dominio:* ita & qui in hac cælesti militia militant, ait Gregorius, debent fructus sui beneficii percipere; clerici enim dicuntur militare *c. militare 2. 3. q. 1. c. quod proderit 61. dist. c. salvator 1. q. 3.* Tum quia infirmitas semper excusat *l. 2. §. si quis in judicio ff. si quis caus. l. quæsitum §. 1. ff. de re judic. l. apud. §. in arbitrio ff. de doli except.* Hinc Gregorius I. *l. c.* ait: omnino injustum esse; ut si molestia corporis irruit, honore suo privetur ægrotus; atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex ejus dispositione veniat.

3 Neque obstat, quòd proventus, & fructus beneficii dicantur præstari propter officium, ac ministerium, in Ecclesia impensum *c. final. de rescript. in 6.* & quia beneficiarii ægroti non deserviunt Ecclesiæ; sed tantùm eorum coadjutores; potiùs coadjutoribus debentur proventus, ac fructus beneficii, cum officii ministerium ipsi impendant: unde cum beneficiarii ægroti non deserviant Ecclesiæ, non debent percipere beneficii proventus juxta Glossã *in l. quamvis V. denegandæ ff. de damno infecto*, quam sequitur Baldus *in c. 1. num. 2. de testibus.* Tum quia clerico ægroto ex jure datur coadjutor; qui alteri inservit, propterea debet hic de altari vivere. Nam hæc non infringunt nostrum assertum: quia coadjutori non denegatur congrua sustentatio; habet enim & ipse ex fructibus beneficii assignata stipendia; unde qui altari inservit de altare vivit, & qui laborat manducat; quia fructus beneficii dividuntur inter ægrotum, & ejus coadjutorem: neque æquum videtur, privare beneficiarium fructibus sui beneficii, tunc quando ipsis magis indiget; ne infirmitas, quâ impeditur, quominus suum præstare possit officium, ipsi non vertatur culpæ.

Quamobrem non debet beneficiarius ob adversam valetudinem privari fructibus sui beneficii. 4
Quinimo non solùm non privatur annuo proventu; sed nec etiam quotidianis distributionibus, ut desumitur *ex c. unic. de cleric. non resident. in 6.* quod tamen limitatur, ut solùm procedat, quando infirmitas est causa principalis, & proxima non serviendi Ecclesiæ: alioquin si ante infirmitatem, cùm sanus erat consuevisset non residere; tunc propter infirmitatem supervenientem non deberet censeri tanquam residens; quia casus superveniens interpretatur secundum statum proximè præcedentem *argum. c. majores 3. in fin. de baptismo.* unde sicut antequam laboraret morbo, non debebantur ipsi distributiones quotidianæ ob non residentiam; ita neque debentur in morbo.

Quinimo neque clericus ob mutilationem deperdit beneficium, quod habet, cujus propterea fructus percipit, ut statuitur *in c. Presbyterum 2. h. t.* ubi Papa Eugenius rescribit, quòd Presbyter qui habet scissos duos digitos cum medietate palmæ, non permittitur celebrare, quia timetur debilitas manus, vel scandalum ex deformitate: potest tamen facere alia exercitia sacerdotalia; & quoad alia exercere officium sui beneficii, præsertim audire confessiones à quibus non est impeditus per mutilationem: quòd si exercet officium propter beneficium, debet fructus istius percipere. Neque urget, si dicas, clericum sic mutilatum esse irregularem, proinde non esse capacem beneficii. 5

Nam licèt virium, seu defectus corporis absque culpâ proveniens, & per quod vitium impeditur congruum exercitium ordinis ob impotentiam, seu debilitatem, vel notabilem deformitatem, antequam suscipiantur ordines, inducat absolutè irregularitatem: non ita post susceptos ordines constituit clericum simplici- 6

ter

ter irregularem; sed tantum inhabilem, ac impeditum in ordine ad exercendos actus aliquos ordinis suscepti, ut in casu nostro, & tradit Garcia *part. 7. de Benefic. c. 12. num 18.* ubi *n. 19.* addit, clerico, qui sine sua culpa amisit duos digitos, vel mediam partem palmæ, posse conferri beneficium non requirens celebrationem missæ; adeout capax sit beneficii simplicis: cui adhæret Navarrus *hic num. 249.* ubi ait, quòd si clericus sine sua culpa incidat in irregularitatem, quæ nascitur ex defectu ad usum unius ordinis, & non alterius jam suscepti, possit promoveri ad beneficium, quod non requirat majorem usum. Azorius itidem *part. 2. lib. 6. cap. 4. quæst. 14.* asserit eum, qui postquam legitimè primam tonsuram suscepit, sinistri oculi infirmitate, aut capitis morbo ita laborat, ut ad sacros ordines non possit promoveri, posse beneficium simplex obtinere, dummodo talis morbus non adferat deformitatem. Neque dissentit Suarez *disput. 45. sect. 2. num. 18.* ubi ait, quòd licèt ægrotus morbo impediente usum ordinis, *irregularis* sit ad beneficium curatum de novo suscipiendum; non jam ad simplex, si jam sit clericus, quia decet clericum sustentari beneficio ecclesiastico. Clerico tamen incidenti in cæcitatem non videtur posse conferri beneficium etiam simplex, quia cùm nequeat cæcus preces canonicas recitare, est incapax beneficii etiam simplicis.

7 Quòd si Rector Ecclesiæ, vel Parochus sit adeo leprâ infectus, ut altari servire nequeat, vel non sine magno scandalo eorum, qui Ecclesiam ingrediuntur, est illi dandus coadjutor cum sufficienti stipendio ecclesiastico, qui gerat curam animarum; eique ex reditibus Ecclesiæ assignanda est congrua portio pro decente sustentatione; ut statuit Lucius III. *in c. de Rectoribus 3. h. t.* quia Dei cultus cum scandalo populi non debet exerceri, si absque peccato possit scandalum vitari, ut notat *Glossa hic V. scandalo.* Hinc leprosi à communi hominum consortio separandi sunt; ne lepra irrepat in alios, & ne qui sani sunt, morbi contagione inficiantur *c. Resecanda 16. caus. 24. q. 3.* hinc leprosis ingressus in Ecclesiam interdicitur: & quamvis Rector Ecclesiæ leprâ infectus, vel alio morbo incurabili laborans, vel perpetua infirmitate impeditus non sit removendus à sua Ecclesia, & beneficio; est tamen illi dandus coadjutor, qui officium in Ecclesia exerceat; adeout cura animarum quoad habitum sit in Rectore principali infirmo, & quoad actum, seu exercitium in coadjutore; quòd si Rector infirmitate perpetuâ laborans non possit suum officium spirituale exercere, neque Ecclesiæ inservire; valeat tamen administrationem in temporalibus adhuc retinere, ac gerere; tunc cura animarum exercenda est à coadjutore, & Rector reditus temporales percipit, assignata congrua portione ex iisdem coadjutori. Quòd si Rector, neque administrationem redituum temporalium posset gerere; tunc ab officio administrationis tam in spiritualibus, quàm temporalibus removendus esset propter scandalum, & abominationem populi; essent tamen eidem necessaria, quamdiu viveret, suppeditanda pro congrua sustentatione, ut statuit Clemens III. *in c. Tua nobis 4. h. t.* ubi rescripsit, quòd si curatus sit leprosus, pro scandalo, & abominatione populi removendus sit ab officii administratione, ac juxta facultates Ecclesiæ danda sint eidem necessaria, quamdiu vixerit.

An verò coadjutor sit dicendus substitutus, vel revera sit prælatus in tali Ecclesia; si principalis remotus sit in totum, an verò quoad actum tantum, res est dubia. Sed circa prælati nomenclationem Rector Ecclesiæ Parochialis nonnisi laxè dicitur prælatus, quatenus in foro pœnitentiali exercet jurisdictionem. Quoad hanc quæstionem respondet Innocentius *in d. c. Tua nobis 4. h. t.* quòd si morbus eò creverit, ut sine gravi scandalo, & horrore non possit Rector in communi societate hominum vivere, tum privandus sit non solùm administratione, sed etiam jure beneficii, propter bonum publicum; adeout licèt privetur suo beneficio sine culpa, non tamen sine causa, idque desumitur ex *d. c. Tua nobis* ubi dicitur, quòd curatus leprosus ob scandalum, & abominationem populi sit removendus ab administratione officii; proinde alius substituendus est illi in officio; qui propterea non est coadjutor, sed Rector principalis. 8

Verùm contraria sententia non censenda est minùs probabilis, imò forsan magis juxta praxim; & eam docent Rebuffus *in praxi tit. de reprobat. benefic. vivent. impetr. num. 59.* Lancellot. *in instit. canon. l. 2. tit. de coadjut. §. 1.* Navarrus *consil. 1. de clerico ægrotante*, & alii plures asserentes, talem Rectorem non esse privandum suo beneficio; sed tantùm esse illi dandum coadjutorem, ut probat textus *in capite de Rectoribus cap. ex parte*, & tradit Fagnanus *in d. c. de Rectoribus num. 7. h. t.* ubi asserit, Parochum, vel alium beneficiarium nunquam posse etiam ob infirmitatem perpetuam removeri, aut privari jure, & titulo beneficii, nisi spontè renunciet tali beneficio: sed tantùm posse removeri ab officio, & beneficio quoad actuale exercitium; & administrationem, si neque in spiritualibus, neque in temporalibus ei præesse possit. Hinc dicunt, non obstare textum *in cap. Tua nobis h. t.* quia volunt esse intelligendum de solo exercitio, non de habitu; adeout removendus sit ab exercitio, assignata coadjutori congrua portione de fructibus ejusdem beneficii. 9

10 Quòd si reditus non sufficiant ad sustentationem utriusque, seu Rectoris, & coadjutoris, probabilior sententia docet, tunc ex reditibus Ecclesiæ inprimis providendum esse infirmo Rectori, vel Parocho; & deinde si pro congrua sustentatione coadjutoris non supersint sufficientes reditus, teneri Episcopum providere coadjutori, vel cogendo Parochianos ad suppeditanda eidem necessaria, vel aliunde assignando eidem sufficientes proventus, ut notat Fagnanus *in d. c. Rectoribus numero 12. h. t.* ubi assignat rationem, cur Rector præferendus sit coadjutori, adeout ex reditibus Ecclesiæ prius subveniatur Rectori, quia Parochus eget adhuc

hus

hoc tenetur Ecclesiæ inservire; siquidem in *c. cum percussio 1. b. t.* habetur, quòd clericus infirmus debeat percipere omnes fructus sui beneficii; quos sanus recipiebat; acsi Ecclesiæ inserviret: proinde Rectori priùs subveniendum est.

11 Præterea cum habeat titulum, ac possessionem beneficii unà cum servitio, præferri debet coadjutori se habenti accessoriè, ac carenti jure, ac titulo in beneficium: non enim coadjutor habet possessionem beneficii; sed tantùm administrationem; & exercitium; quia non possunt plures in solidum simul possidere idem beneficium; & cum Rector beneficium possideat, nequit coadjutor habere possessionem ejusdem. Concilium Tridentinum *sess. 21. de Reform. cap. 9.* decrevit, quòd illiteratis, ac imperitis Parochiarum Rectoribus, si aliàs honestæ sint vitæ; Episcopi etiam tanquam sedis Apostolicæ delegati coadjutores; aut Vicarios pro tempore possint deputare; ac partem fructuum eisdem pro congrua sustentatione assignare; vel aliter providere, quacunque appellatione, & exemptione remota; quam deputationem S. Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum declaravit ad eum spectare, qui potest instituere concursum; nec ideo parochum, cui datus est coadjutor, posse abesse à residentia, & redarguit dicto decreto Episcopos; qui ex causa infirmitatis constituunt in Parochialibus ecclesiis Vicarios perpetuos, data etiam Rectori facultate de non residendo.

12 Episcopus autem nunquam ob infirmitatem etiam incurabilem; vel decrepitam senectutem est amovendus ab officio Episcopali; quia beneficia ecclesiastica (maximè Episcopatus) non conferuntur ad tempus, sed in perpetuum; seu ad vitam eorum, quibus conferuntur, ut notat *Glossa fin. hic.* Tum quia inter Episcopum; & Ecclesiam intercedit indissolubile vinculum; seu matrimonium spirituale *c. 2. de translat. Episcop.* Quamvis tamen Episcopus propter morbum etiam perpetuum; & incurabilem non possit compelli ad cedendum officio; potest tamen cogi ad recipiendum coadjutorem; hic enim datur etiam invito; si præses nequeat suo fungi officio. Sin verò morbus sit temporalis; & curabilis, tunc potest constitui Vicarius temporalis; ut notat Fagnanus *hic n. 4.* Quid verò dicendum sit de Episcopo electo, & confirmato, sed nondum consecrato si fiat inhabilis ad officium Episcopale post confirmationem? aliqui censent, esse omnino excludendum ab Episcopatu; quia cum supersit adhuc unum scrutinium, non debet in illo admitti inhabilis ad officium, propterea neque ad beneficium, cum hoc detur propter officium. Contraria sententia est valde probabilis, & hanc propugnant Joan. Andreas *in c. ex parte, b. t. n. 1.* Abbas *ibid. num. 4.* quia consecratio nihil addit ad conjugium spirituale Episcopi; & nullus Prælatus absque propria culpa removeri debet à suo beneficio; neque officio. Imò non solùm Episcopi, sed nec Prælati Episcopo inferiores removendi sunt ob supervenientem morbū incurabilem, ac perpetuum; sed si suum nequeant munus obire ob inhabilitatem dandus est illis coadjutor, ut habetur *in c. consultationibus 6. b. t.* ubi dicitur, quòd Archidiacono, qui amisit usum linguæ ob paralysim est dandus coadjutor. Et idem dicendum, si amisit usum oculorum *c. Diaconi 93. dist.*

§ II.

An Episcopo, vel aliis Ecclesiarum Prælatis dandus sit coadjutor, & à quo, & quale sit officium coadjutoris.

1 MOris est, ecclesiis, & beneficiis provideri de coadjutore, & nonnunquam etiam cum futura successione: duplex siquidem est coadjutor, scilicet temporalis, & perpetuus cum spe futuræ successionis; ut tradit Gonzales *ad regulam de mens. Gloss. 5. §. 9.* coadjutor temporalis est revocabilis, & non nisi per aliquid temporis exercet officium coadjutoris, & conceditur principali Ecclesiæ Præsidi, vel Rectori, qui vel ob senium, aut morbum, vel aliud impedimentum, suum non potest officium exercere; unde datur illi coadjutor, qui vices suas gerat, pro eo ministret; & officium exerceat; & tunc coadjutori debetur stipendium ex reditibus beneficii; & Rector non est privandus suo officio, sed tantùm coadjutori datur ex reditibus quantum sufficit pro congrua sustentatione. Coadjutor perpetuus cum futura successione non est juri conformis, sed potiùs à stylo curiæ inventus in gratiam, & favorem specialem, ut notat Cassod. *decis. 2. de restitut. spoliat. num. 2.* Gonzales *l. c. n. 46.* Massonius *de majest. milit. eccles. lib. 1. c. 8. pag. 173.* Navarrus Consil. *2. n. 1.* de clerico ægrotante.

2 Dantur hujusmodi coadjutoriæ perpetuæ cum futura successione, tametsi adjutus possit suum exercere officium in Ecclesia; illudque exerceat; quapropter non dantur ob necessitatem; sed propter favorem ex gratia; ut coadjutor succedat in beneficio; unde sunt odiosæ, & exorbitantes à jure, secundùm quod ei tantùm est coadjutor concedendus, qui verè indiget coadjutore ad tempus impedimenti, Puteus *decis. 220. num. 13. l. 3.* ubi ait, coadjutorias non dari nisi ob necessitatem ecclesiæ, cui coadjutus non potest inservire, & in recompensam suorum laborum datur coadjutori portio fructuum.

3 Cæterum Episcopis, vel aliis ecclesiarum Rectoribus, ac Prælatis ægrotis dandus est coadjutor, qui in Ecclesia ministret. Idque probant plura jura *c. quamvis c. petisti, c. nihil §. recte 7. q. 1. c. venerabili 27. de offic. deleg. c. Final. quæst. ult. c. grandi de suppl. negl. in 6. c. ex transmissa de concess. prabend. c. is cui de elect. in 6.* Hinc S. Ambrosius epist. 29. scribit, Episcopo Basso datum fuisse Senecionem in consortium regendæ Ecclesiæ; & in Epist. 1. Tarraconensis Provinciæ ad Hilarium Pontificem Romanum refertur, Nundinarium Episcopum Barcinonensem sibi adscivisse Irenæum; Idem de se refert Gregorius Nazianz. *epist. 39.* Narcisso Hierosolymorum Episcopo datus fuit coadju-

adjutor Alexander ob ingravescentem ætatem referente Eusebio *lib. 9. c. 9. & 10.* Valerius Hipponensis Episcopus S. Augustinum coadjutorem sibi substituit. Romanus Pontifex Granerio Episcopo Geneuensi coadjutorem concessit S. Franciscum Salesium. Vide Barbosam *lib. 3. juris eccles. c. 10 de coadjutoriis.* Rursus *de potestate Episcop. alleg. 57. & de canonicis c. 23.* Chopinum *de sacra Polit. lib. . tit. 2. num. 18.* Tondutum *variar. resol. p. 2. c. 1. §. 14.* Bosquetum *ad Innocent. l. 2. Epist. 12 .* Duarenum *lib. 3 de sacris eccles. c. 5.* Etenim usus coadjutorum tam in temporalibus, quàm spiritualibus, seu ecclesiasticis receptus semper fuit, & omnium consensu approbatus, ut liquet *ex cap. grandi de supplend. neglig. in 6.* ubi habetur, quòd si qui regit ecclesiam est negligens, vel remissus in gubernando, superior debeat illi dare coadjutorem idoneum.

4 Duas potissimum ob causas solet Romanus Pontifex coadjutores concedere cum futura successione, quarum prima est, ut coadjutor majorem habeat authoritatem; secunda ut sollicitiùs, diligentiùs, ac ferventiùs suo fungatur officio. Tum quia si coadjutor jus habeat succedendi, magis amatur, ac colitur, plurisque à populo sibi concredito æstimatur, & illi promptiùs tunc populi obediunt. Nihilominus hæc coadjutoria perpetua, quæ sublato impedimento non tollitur, sed proprietario defuncto in ejus locum succedit coadjutor, cum speciem præseferat successionis, detestabilis est *ex text. in cap. accepit, de pactis* juxta interpretationem Petri Gregorii *de Beneficiis cap 30. num. 2 Argumento capit. 1. & 2. de conces. prabend c. ne captande 3. eod. tit. in 6. Concil. Trid. sess. 25. de reform cap. 3. vers. in coadjutoriis,* quarum propterea usus jure communi non reperitur receptus; sed tantùm de stylo Curiæ fuit introductus: & ut notat Gonzales *§. 9. num. 48.* frequentiùs conceduntur in canonicatibus, & dignitatibus, rarissimè in Parochialibus.

5 Ratio cur plerunque contingat, dari coadjutores est; quia cum Episcopi, ac cæteri ecclesiarum Prælati teneantur residere in suis propriis ecclesiis, ut iisdem inserviant, provideántque propriis parochianis, ac spirituale pabulum illis ministrent, ut habetur *in c. 2. de cler. non resid.* & qui morbo laborant, vel alio detinentur impedimento non possunt id per se præstare, nec alia propriæ dignitatis obire munia; ne afflictis addatur afflictio, non privantur proprio beneficio, sed dantur illis coadjutores, ut pro ægrotis in Ecclesia ministrent, congruâ iisdem fructuum portione pro impensis laboribus assignatâ. Idque exemplo veteris legis, in qua summo sacerdoti dabatur coadjutor, ut si per morbum, aut aliam causam sonticam, seu gravem & urgentem non posset obire sua propria munia, coadjutor ea expleret; quo pacto Pontificatum eodem tempore tenuerunt Anna, & Caiphas. Sic etiam in lege gratiæ usus coadjutorum inolevit, ut si ob morbum incurabilem non possint Episcopi, vel Rectores Ecclesiarum divina ministrare officia, alii adjungantur, qui possint pro iisdem in Ecclesia ministrare,

Id tamen procedit nisi Episcopus infirmus renunciaverit Episcopatui, quia tunc non coadjutor substituendus est; sed alius Episcopus eligendus est *cap. sicut ver. §. ecce. cap. non aliter cap. quamvis. cap. qualiter 1. quæst. 3. cap. 1. 85. dist.*

Quòd si objicias Concilium Aurelianense 5. can. 12. Meldense can. 47. Constantinopolitanum 8. sub Hadriano act. 5. post epist. Nicolai ad Photium, & Leonem Magnum epist. 89. ad Episcopum Viennensis Ecclesiæ, ubi ait: *Epistola quoque ingesta est civium ipsius, & numerosa subscriptione singulorum firmata, invidiosissimis contra Hilarium plena querimoniis, quòd Projecto Episcopo suo ægrotare liberum non fuisset, cum illi vix ex morbo decumbenti Hilarius Viennensis Primas, & Legatus Sedis Apostolicæ successorem daret.* Quòd cautum fuit ex dublici ratione: primò ne duo simul in una, eadémque civitate darentur Episcopi contra Concilium Nicenum I. can. 8. Tolet. 12. can. 4. Secundò ne daretur successio in beneficiis ecclesiasticis; præsertim cum futura successio det ansam desiderandi mortem alienam; quod ecclesia semper improbavit. 6

Contra est, quia quæ ex conciliis objiciuntur procedunt tantùm, quando coadjutores dantur cum futura successione, quos coadjutores prima illa Ecclesiæ sæcula non agnoverunt; quia populi duos Episcopos pati non poterant; proinde ad vitanda schismata tales coadjutores, vel etiam successores sacri canones non permittebant. Postea tamen summi Pontifices ob prætactas superiùs rationes pro suprema authoritate, quâ in Ecclesiâ universali potiuntur, coadjutores cum futura successione satiùs censuerunt admittere; adeout hæc sit hodierna praxis: unde hujusmodi coadjutores cum jure & potestate succedendi non sunt ex jure communi, sed ex usu, more, ac stylo curiæ Romanæ introducti: qui tamen dari non solent quibuslibet beneficiariis; sed Episcopis, aliisque superioribus Ecclesiarum Præsulibus; Item & Parochis, ac Abbatibus, aliisque habentibus curam animarum. Rariùs dantur aliis habentibus solùm dignitatem, personatum, officium, vel administrationem: ut etiam canonicis, vel ætate, aut senio confectis. 7

Unde causæ, ob quas concedi solent coadjutores plures solent assignari. Primò ætas provecta Pastoris *c. Petisti 2. q. 1. c. Pastoralis de clerico ægrotante in 6.* Secundò ob infirmitatem virium corporis, cum Pastor est viribus destitutus, ac morbo fractus *c. 1. q. 1. c. Pastoralis de cleric. ægrot. in 6.* Tertiò ob amentiam, vel aliam animi ægritudinem, quâ Rector Ecclesiæ est mente captus *c. tua nos de clericr. ægrot.* Quartò ob defectum idoneæ literaturæ in Rectore Ecclesiæ requisitæ Concil. Trident. *sess. 21. cap. 6. de Reform.* Quintò ob negligentiam, cum Pastor fungitur quidem suo munere, sed negligenter, ut habetur *in c. quia frater 1. q. 1.* & in Concil. Trid. *sess. 21. c. 6.* Sextò si Prælatus Ecclesiæ suspectus sit de dissipatione bonorum Ecclesiæ, ut notavit Abbas *in c. venerabili de offic. Judicis deleg.* 8

Dari

9 Dare autem coadjutorem non ad omnes pertinet. Prælatis Episcopo inferioribus non exemptis si officio suo non possunt præesse, neque propria obire munia, coadjutores dare potest proprius eorum prælatus superior; adeout Episcopus possit dare coadjutores Parochis non exemptis, ad tempus tamen, ut notat Abbas *in c. de Rectoribus de clerico agrot.* Et quamvis collatio beneficii spectet ad Prælatum inferiorem Episcopo, nihilominus dare coadjutorem illi Beneficiato ad solum pertinet Episcopum: siquidem qui habet tantùm potestatem conferendi, non potest institutum destituere, seu deponere, imò neque ejus renunciationem admittere; nisi tale beneficium sit plenè subjectum tali Prælato inferiori; quia tunc Prælatus inferior haberet jurisdictionem quasi Episcopalem respectu illius beneficii.

10 Coadjutor tamen cum jure succedendi non potest dari nisi à Romano Pontifice; quia ut habetur *in cap. nulla de concess. preben.* ex Concilio Lateranensi, nulla ecclesiastica beneficia, seu ministeria tribuuntur alicui, aut promittuntur, antequam vacent: hoc idem habetur *in c. Relatum. c. ex tenore de concess. preben.* in quibus capitibus dicitur, quòd promissiones factæ de ecclesiis nondum vacantibus, sed vacaturis irritæ sint, ac inanes. Cæterùm coadjutor datus tantùm ad temporalium rerum administrationem debet esse prudens, ac in re illa exercitatus: datus verò ad spiritualia administranda, & ad curam animarum gerendam debet instructus esse scientiâ necessariâ ad suum munus ritè obeundum; ac debet esse vir morum probitate commendatus, ac honestate vitæ laudatus; ut notat Abbas *in c. Pastoralis unic. h. t. in 6.* & Concil. Trident. *sess. 21. de Refor. c. 6.* ubi statuitur, quòd illiteratis, ac imperitis Parochis, si aliàs honestæ vitæ sint, Episcopi etiam tanquam sedis Apostolicæ delegati coadjutores, aut Vicarios pro tempore possint, & partem fructuum eisdem pro sufficienti victu assignare.

11 Rursus is deligendus est coadjutor, qui eam attigerit ætatem, quam beneficium exigit, adeout ad curam gerendam animarum vigesimum quintum expleverit annum ætatis. Sin autem Episcopo detur coadjutor, vel datur ad spiritualium administrationem, & debet compevisse annum trigesimum; vel datur ad solam temporalium administrationem, & tunc sufficit si compleverit annum vigesimum quintum; quia hæc censetur in jure perfecta ætas, ut Tutor, vel Curator, aut Procurator esse quis possit *l. si reliquerò 8. juncta Glos. V si perfecta ætatis ff. de legit. Tutor.*

12 Præterea coadjutor datus Parocho, vel alteri Beneficiario debet esse clericus, quia laicus non potest esse administrator in rebus spiritualibus; imò neque in temporalibus, quia nequit esse generalis administrator Ecclesiæ *c. Judicatum 5. dist. 89.* Potest tamen à Papa dari Laicus coadjutor, etiam ad spiritualia quædam gerenda: siquidem Papa potest laico conferre potestatem excommunicandi, & causam spiritualem committere, ut notat Abbas *in c. ult. n. 1. q. 2. h. t.* cum Glossa *cap. decernimus de judiciis c. Mennam 11. q. 4. c. Adrianus.* Religiosus autem potest dari coadjutor Episcopo, vel Parocho, præsuppositâ sui superioris regularis licentiâ: Siquidem ob utilitatem publicam, & salutem animarum Monachus jure communi potest Ecclesiæ præfici, eò quia necessitas Ecclesiæ Episcopalis prævalet, & utilitas publica præfertur commodo unius monasterii: unde sicut Monachus potest eligi in præfectum Ecclesiæ, & potest esse Episcopus; ita potest esse coadjutor Episcopi, vel Parochi, vel alterius cujuslibet curam habentis animarum, præsertim si necessitas urgeat *cap. vos c. qui verè 16. q. 1.* Neque obstat quòd voluntas Monachi dicatur esse in potestate Abbatis; quia id verum est; sed ex inde tantùm sequitur ad id requiri consensum Abbatis; non verò non posse monachum ex consensu sui Abbatis præfici alicui Ecclesiæ, vel dari in coadjutorem Prælato habenti curam animarum.

Episcopis, & Prælatis iis superioribus, seu Archiepiscopis, & Patriarchis solus Romanus Pontifex dat coadjutores etiam ad tempus, ut statuitur *in cap. Pastoralis unic. h. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. declaravit, quòd dare Episcopis coadjutores, vel eorum superioribus pertineat ad solum Papam: quia sit de causis majoribus non obstante constitutione contraria. Ratio ibidem assignatur, eò quia dare coadjutores sit ex majoribus causis, quæ in signum specialis prærogativæ reservantur sedi Apostolicæ; quia mutationes Episcoporũ sunt de majoribus causis *c. mutationes 34. caus. 7. q. 1. c. Nisi 3. de offic. Legati*, & per concessionem coadjutoris, quamvis non fiat mutatio quoad dignitatem; fit nihilominus quoad administrationem, ut notat Menochius *hic n. 3.* 13

Si dicas, Archiepiscopum esse superiorem Episcopo, proinde posse dare coadjutorem Episcopo. Contra est, quia licèt sit superior non tamen inde sequitur, quòd possit dare coadjutorem Episcopo: ratio est, quia dare coadjutorem est actus jurisdictionis, non in personam Episcopi, sed in ordine ad diœcesim; & Archiepiscopus nullam potest exercere jurisdictionem in diœceses coëpiscoporum, nisi id eidem sit in jure specialiter concessum *c. Pastoralis 11. de offic. ordin.* vel saltem ex insolita, & antiqua consuetudine introductum, ut notat Glossa *hic V. Tamtummodo in addic.* Hinc patet discrimen inter Episcopum, qui potest coadjutorem dare Parocho, quia Episcopus potest exercere jurisdictionem in subditos Parochi, cum sint subditi Episcopi, & comprehendantur in diœcesi Episcopi: secus Archiepiscopus nequit exercere jurisdictionem in diœceses coëpiscoporum; proinde non potest dare coadjutores suis coëpiscopis suffraganeis. 14

Ex duabus causis datur Episcopo coadjutor. Primò quando Episcopus ætate, vel alia infirmitate corporis perpetua ita confectus est, ut suum munus, ac officium non possit obire; tunc Episcopus ex consensu capituli, vel majoris partis canonicorum, accedente authoritate Apostolica potest sibi unum, vel duos coadju- 15

tores asciscere: tunc autem ratione ætatis conceditur Episcopo coadjutor, quando est senio confectus; & tunc censetur senex quoad coadjutorem obtinendum, quando est major septuaginta annis; juxta communiorem sententiam; licèt Gonzales apud Barbosam in collectaneis *hic num. 7.* putet, quòd ætas sexaginta annorum sufficiat ad dandum propter senium coadjutorem Episcopo. Alii verò, & forsan melius dicunt, senium considerandum esse juxta Episcopi complexionem, cum alii citiùs, alii tardiùs senescant; alii sint aliis fortiores, alii aliis imbecilliores; unde non tam ætatis, quàm virium habenda est ratio. Secundò quando Episcopus ita factus est amens, ut quid velit, aut nolit experimento dignosci non possit, tum canonicorũ collegium, aut duæ partes Capituli authoritate Romani Pontificis possunt eidem unum; vel duos coadjutores dare: non tamen coadjutor ita datus jus habet succedendi Episcopo, nisi id ipsi speciatim concedatur indulto Romani Pontificis, ut notat Glossa *in cap. licet in verbo vacaturis de prebend. in 6.* Episcopus solis clericis parochialem Ecclesiam habentibus, vel curam animarum coadjutorem tantùm ad tempus dare potest, dummodo justa causa subsit; vel etiam alius superior, ut desumitur *ex cap. de rectoribus, cap. consultationibus 6. de clerico agrot.*

16 Cæterum coadjutores cum jure, & potestate succedendi tollendos esse, Concilium Tridentinum statuit *sess. ult. cap. 7. de reform.* quia successio in beneficiis ecclesiasticis communi jure damnatur, ut liquet *ex cap. si Petrus. cap. Episcopo 1. & 2. cap. plerique c. apostolica 8. q. 1.* quia inde daretur occasio optandæ mortis beneficiarii, cui datur coadjutor; quam occasionem optandæ alienæ mortis utrumque jus civile, & canonicum detestatur. Romanus tamen Pontifex dare potest, ac solet hujusmodi coadjutores, siquidem *in cap. petisti 7. quæst. 1.* Zacharias Papa Bonifacio Archiepiscopo Moguntino jam senio, & corporeis viribus destituto coadjutorem dedit, qui post ejus obitum succederet. Coadjutor tamen Episcopo datus ex proventibus Prælaturæ, seu Episcopatûs portionem moderatam accipere debet, ut desumitur *ex c. Pastoralis unic. h. t.* Debet autem coadjutor ad animarum curam esse instructus idonea literatura, quâ possit ritè suo fungi officio, & eâ vitæ, ac morum honestate præstare, ut omnes fortiùs exemplo, quàm verbis ad pietatem alliciat.

17 Ad potestatem quòd attinet coadjutoris, nisi specialiter per superiorem potestas illi limitetur, habet regulariter coadjutor eamdem potestatem, quàm habet adjutus, seu ipse principalis; ita tamen ut debeat abstinere ab omni alienatione bonorum spectantium ad Ecclesiam, vel ad ipsum principalem. Officium verò coadjutoris est Episcopi, vel Rectoris curam gerere, ut etiam Ecclesiæ, ac populi, ut habetur *in cap. ex parte 5. in fine.* Quòd si coadjutor detur tantùm ut loco Prælati, vel Parochi administret bona temporalia ob eorundem dilapidationem factam à Prælato, vel suspicionem illius ut *in c. venerabili 37. de offic. deleg.* tum officium coadjutoris tantùm se extendit ad temporalia, & desumitur *ex d. c. Pastoralis unic. h. t. in 6.*

Sin verò detur propter senium, amentiam, vel morbum incurabilem, & cum plena potestate administrandi in spiritualibus, & temporalibus; tunc potest omnia exercere, quæ potuit Episcopus, si coadjutor sit etiam Episcopus, quia coadjutor datur, ut ea omnia agat, quæ deberet adjutus agere, si posset. Interdicta tamen est coadjutori Episcopi alienatiò rerum Ecclesiæ non solùm immobilium, sed etiam mobilium pretiosarum, & desumitur *ex d. c. Pastoralis unic. h. t. in 6.* Excipiuntur tantùm ea bona mobilia, quæ servando servari non possunt: ea enim possunt coadjutores alienare, perinde ac Tutores similia bona mobilia pupillorum *l. lex quæ 22. C. de administrat. Tut.* 18

Tenentur tamen hujusmodi coadjutores plenam administrationis rationem reddere, tum ipsis prælatis si sanæ fuerint mentis, tum capitulis Ecclesiarum, vel etiam Prælatis successoribus, nisi anteà rationem reddiderint. Imò possunt rationes sæpius computatæ iteratò peti, ut reddantur, dummodo super rationibus factis non sit transactum, vel judicatum *l. unic. C. de errore calculi*: has rationes tenentur coadjutores etiam reddere, antequam suo sint officio functi, si petantur à Prælatis, quia cum sint perpetui, nescitur quanto tempore vivant; proinde cum adhuc vivunt, & exercent officium coadjutoris tenentur si petantur, rationes reddere. Secus est de officialibus, qui constituuntur ad certum tempus; hi durante officio non possunt conveniri, vel compelli ad reddendas rationes administrationis, ut notat Anchar. *in c. pastoralis unic. h. t. in 6.* 19

§. III.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones circa Coadjutores.

Quæritur primò, an coadjutor Episcopi possit beneficia conferre. Responderi solet cum distinctione; si enim Episcopus sit sanæ mentis, & ità constitutus, ut consensum per se ipsum præstare possit, tunc ad Episcopum pertinet beneficia conferre; non ad coadjutorem; licet hic consilium, & consensum præstare debeat, si datus sit ad spiritualia ministranda: quia cum titulus dignitatis, & officium maneat in Episcopo, ad ipsum pertinet omnia expedire cum consilio coadjutoris ipsi adjuncti; quòd si Episcopus sine consilio, & inscio coadjutore beneficia conferret, adhuc collatio valida esset; quia consilium, & consensus coadjutoris non requiritur ad substantiam actûs; cum dignitas episcopalis adhuc in Episcopo resideat. Quòd si Episcopus, cui datus est coadjutor sit demens, vel ità affectus, ut capax non sit ritè conferendi beneficia, nec præstandi consensum; tunc ad solum pertinet coadjutorem beneficia conferre, ut docent communiter canonistæ *in cap. pastoralis unic. h. t. in 6.* ubi licèt coadjutori prohibeatur omnis alienatio, & beneficii collatio sit quædam libera donatio *cap. ult. de offic. Vicarii in 6.* nihilominus 1

minus alienatio, quæ prohibetur coadjutori, non est quæcunque alienatio, sed tantùm merè libera; alienatio enim necessaria illi permittitur *argum. l. alienationes* 13. *ff. famil. hercisc.* & quia collatio beneficii est necessaria quædam donatio, cum beneficia diu vacare non debeant, cum periculo ne salus animarum inde detrimentum patiatur, & cultus divinus minuatur; ideo permittitur hæc benefitiorum collatio ipsi coadjutori.

2 Quæritur secundò, an coadjutoria cum futura successione impetrata à summo Pontifice eo tempore, quo Episcopus, seu principalis coadjuvandus sit mortuus, vel saltem moriatur, antequam literæ papales adveniant, & coadjutor actu officium suscipiat, validè fuerit collata; & successio in beneficio locum habeat? siquidem successio in Beneficio videtur dari propter coadjutoriam, & merita administrationis, proinde cessante causa cessare etiam debet effectus. Respondendum nihilominus est, ex stylo curiæ Romanæ, & inolita consuetudine receptum esse, ut coadjutoria, & futura successio censeantur duæ gratiæ, quarum unâ deficiente altera subsistat; quinimo moris est, ut hoc ipsum litteris inseratur coadjutoriæ, ut successioni in beneficio sit locus. Quamobrem licèt coadjutor datus suum nondum etiam ex negligentia incæperit officium exercere; neque literas Papales Episcopo, vel Capitulo præsentaverit, adhuc intelligitur succedere in beneficio, ut notat Gonzales *ad Regul. 8. cancellaria Gloss. 5. n.* 53. ubi *num.* 57. addit aliquid simile de dispositione super impedimento matrimonii, ac legitimatione prolis, quia licèt forsan ob supervenientem mortem alterius non contrahatur matrimonium, adhuc prolis legitimatio subsistit. Hæc omnia vera sunt; quando principalis coadjuvandus dicitur mortuus esse, vel resignâsse post datam litterarum Apostolicarum; ubi gratia coadjutoriæ cum futura successione ex parte summi Pontificis jam perfecta fuit.

3 Sed difficultas est, si principalis coadjuvandus decesserit ante datam litterarum Apostolicarum? In hac difficultate dissentiunt Canonistæ, Gonzales *in regul.* 8. *cancell. l. c. n.* 56 ait, successionem suum sortiri valorem, quamvis beneficium actualiter vacet *de tempore data*, docet enim, coadjutoriam perpetuam cum futura successione continere in se duplicem gratiam æquè principalem, ac distinctam, ac separatam, unam coadjutoriæ, quæ expirat per obitum coadjuti, ad ejus favorem datam; alteram futuræ successionis, cum primùm vacat beneficium per cessum, vel decessum coadjuti; & hæc secunda gratia cum respiciat favorem solius coadjutoris non cessat cessante coadjuto, sed subsistit, quia non dependet à prima: hinc si adjutus decedat, antequam gratia coadjutoriæ suum sortiatur effectum, vel ipse de dicta gratia notitiam habeat, quamvis gratia coadjutoriæ extinguatur per obitum principalis, seu coadjuti: secunda tamen gratia succedendi in beneficio firma manet, suumque sortitur effectum, ut etiam tradit Puteus *decis.* 98. *lib.* 2. & 226. *num.* 9. *lib.* 3. Peregrinus *lib.* 2. *decis.* 381. *lib.* 2. Hinc Gonzales infert, quòd si coadjutus decesserit priùs tempore datæ, adhuc sit locus futuræ successioni.

4 Alii tamen cum Garcia de Benef. *part.* 4. *c.* 5. *num.* 132. docent, tum utramque gratiam invalidari, & corruere; cessat enim gratia coadjutoriæ, quia Episcopo mortuo non datur coadjutor: cessat itidem gratia successionis, quia hæc datur dependenter à coadjutoria, cui committitur: hæc sententia ex eo videtur forsan probabilior: quia coadjutoria cum futura successione est odiosa, & exorbitat à jure communi, ac quidem cum præjudicio eorum, quibus jus competit electionis, vel collationis; unde non licet de uno casu ad alium diversam facere extansionem, ut notat Garcia *l. c. num.* 14. neque proinde beneficium, quod collatum est cum coadjutoria, censendum est, esse collatum sine coadjutoria: cum hæc rescripta Pontificia sint strictæ interpretationis, non debent extendi ad casum non expressum. Verùm decisio hujus postremæ difficultatis videtur potiùs dependere ex stylo, & usu Curiæ Romanæ.

5 Quæritur tertiò, an sententiæ latæ contra unum coadjutorem cum futura successione, alicujus beneficiati, illo defuncto, vel renunciante noceant successori coadjutori? Gonzales *in reg. 8. cancell. l. c. §. 9. num. 92.* respondet, non nocere successori non citato saltem per proclama, proinde debere de novo audiri, & citat Romanum *decis.* 239. & 241. *part.* 3. *lib.* 3. *diversa* Verùm ut notat Garcia *l. c. n.* 129. præcitatæ decisiones non loquuntur de sententiis latis contra coadjutorem, sed contra coadjutum; si enim loquerentur de sententiis latis contra coadjutorem, non requireretur citatio secundi coadjutoris successoris, nec ei præjudicarent. Respondetur igitur cum distinctione: si sententia lata esset super invaliditate coadjutoriæ primi coadjutoris, non esset, cur deberet præjudicare successori, seu secundo coadjutori; quia collatio secundæ coadjutoriæ est novus actus distinctus, ac prorsus separatus à primo; unde ex invaliditate primæ coadjutoriæ, cum non posset inferri invaliditas secundæ, sententia lata contra primum coadjutorem non posset secundo nocere. Sin verò sententia lata esset super juribus, ac pertinentiis coadjutoriæ, & super statu coadjutoris, tum sententia lata contra primum coadjutorem, noceret secundo, aliisque similibus talis Ecclesiæ coadjutoribus etiam non citatis *l. ingenuam ff. de stat. hom. l. sæpe de re judic.* Tiraquel *in tract. res inter alios acta limit.* 27. Covarruvias *quæst. pract. c.* 13. *num.* 6.

6 Quæritur quartò, an coadjutor possit cedere coadjutoriæ, etiam invito coadjuto? Respondetur posse tantùm cedere de consensu Papæ etiam invito coadjuto; non verò aliter, quia cum coadjutor sit deputatus authoritate Papæ, non videtur posse coadjutoriæ cedere, nisi authoritate ipsius Papæ invito coadjuto; ita censent Butr. *in cap. fin. n.* 15. Imola *n.* 15. Ananià *num.* 13 *de clerico ægrotante* Gonzales Mendez, *lib.* 4. *divers. jurium argum. c.* 1. *q.* Neque obstat; quod coadjutor datus sit in favorem coadjuti; quia ut notat Gonzales *num.* 56.

id

id venit in consequentiam; proinde non attenditur *l. 1. de authoritate rectoris cum aliis* Cæterum futuræ successioni, cum hæc sit in merum favorem coadjutoris, potest hic illi cedere, eique renunciare sine consensu superioris, & adjuti.

7 Quæritur quintò, an coadjutoria inducat incompatibilitatem cum alio beneficio incompatibili cum illo, in quo est coadjutor? Respondent plures cum Gonzales *in Regul.* 8. *cancellaria Gloss.* 5. §. 9. *num.* 94. Gregorio Tholosano *de Benef. c.* 11. *num.* 2. coadjutoriam perpetuam cum futura successione per se non esse beneficium ecclesiasticum; proinde non posse inducere incompatibilitatem cum alio beneficio, & ita fuisse decisum à Rota tradit Gonzales Mendez *lib. 4. diversor. argum. c.* 1. *num.* 8. Nituntur etiam ratione, quia talis coadjutor non tenetur præcisè residere, neque ad residendum potest adigi, eò quia non habeat beneficium; sed tantum tenetur ad causativam residentiam, quatenus si non resederit, non lucrabitur fructus, qui tum debentur adjuto. Verùm hæc ratio non satisfacit, quia licèt verum sit, coadjutoriam præcisè in se non esse beneficium; cùm hoc non dicatur vacare per obitum, vel cessionem coadjutoris, sed solius adjuti; nihilominus probabilior sententia est, quòd talis coadjutor, si principalis velit, teneatur residere pro eodem principali Beneficiato, alioquin teneatur illi ad damnum, & interesse; eò enim ipso quòd coadjutor acceptat coadjutoriam, ex natura officii tenetur residere, imò id procedit, quamvis ex coadjutoria nullum reciperet annuum reditum; si tali pacto illam acceptavit, valet enim regula: *scienti, & consentienti non fit injuria.*

8 Tum quia carentia annui reditus compensatur cum futura successione, & moris est ut notat Gonzales *num.* 122. ut in modernis coadjutoriis apponatur verbum *teneatur residere.* Hinc coadjutoria licèt non inducat incompatibilitatem ad effectum, ut per eam vacet beneficium priùs obtentum; inducit tamen incompatibilitatem ad effectum retentionis cum beneficio exigente personalem residentiam, si adjutus velit ut coadjutor resideat, ac pro ipso serviat Ecclesiæ: unde per assecutionem beneficii exigentis alibi personalem residentiam videtur cessare coadjutoria, quia tunc expirat futura successio, & jus ad beneficium ex ea competens *Clement. gratia de rescript.*

9 Quæritur sextò, an canonicus perpetuum habens coadjutorem cum futura successione possit pinguiorem præbendam optare, ac in illa institui? Respondet Gonzales *in* 8. *Regul. Gloss.* 54. 18. *quæst. num.* 97. cum distinctione: vel enim futura successio concessa fuit in gratiam coadjutoriæ, quoad canonicatum, & præbendam ordinariam illi annexam absque illa præbenda, seu præstimonio quod optatur: vel fuit concessa successio, etiam quoad hanc præbendam, & præstimonium temporale optatum per adjutum, seu canonicum beneficiatum: in priori casu respondet, coadjutum non posse optare pinguiorem præbendam, quia non potest dimittere præbendam, seu præstimonium, quod possidet, ex quo per gratiam coadjutoriæ est adjudicata coadjutori futuro successori, à quo auferri non potest ob jus ad rem acquisitum, proinde cessat natura optionis, quæ est ut si Titius optet majorem præbendam, Cajus modernior optet illam minorem dimissam a Titio; quo pacto ordo optionis prævertitur. In secundo autem casu respondet, adjutum posse optare pinguiorem præbendam; quia gratia coadjutoriæ cum fuerit concessa in ejus favorem, non debet illi nocere, ut notat Puteus *decis.* 98. *lib.* 2. quia quando futura successio est concessa coadjutori quoad præbendam, quam tunc habet coadjutus, nullum ei damnum infertur: imò posset tunc coadjutor optare pro coadjuto, cujus loco subrogatur.

10 Verùm cum id dependeat à voluntate coadjuti, requiritur saltem illius consensus; nisi id exprimatur in coadjutoria, ut solet exprimi in coadjutoriis præbendarum, ubi est jus optandi, ut notat Garzia *l. c.* 119. si igitur coadjutor succedat cuilibet beneficio coadjuti, potest hic absolutè optare pinguiorem præbendam, quæ subrogatur loco primæ, si locum habeat futura successio; quia tunc non læditur jus coadjutoris. Hinc si optetur etiam aliud beneficium non dimisso primo, ut si canonicus optaret dignitatem retinendam cum canonicatu juxta consuetudinem Ecclesiæ; coadjutoria in canonicatu non obesset canonico, quominus posset optare dignitatem: sed tunc haberet coadjutorem tantùm in canonicatu, non in dignitate, in qua deberet residere, non obstante, quòd coadjutor canonicatûs resideret.

11 Quæritur septimò, an coadjutus, & coadjutor possint ambo esse in Ecclesia, vel in ejus servitio? Respondetur cum distinctione; si ambo gerant plures canonicos distinctos, tunc non possunt simul esse in Ecclesia, vel in ejus servitio, quia coadjutor non auget numerum canonicorum, neque ipse est canonicus, sed tantum supplet vices canonici; adeout ambo simul repræsentent unum canonicum non duos canonicos. Si ambo non agant diversos canonicos, tunc nil impedit, quin possit unus esse tanquam canonicus, & alter ut persona privata sine habitu Ecclesiæ, etiam in choro: imò potest etiam unus esse in Ecclesia, & alter extra Ecclesiam agere negotia ejusdem Ecclesiæ; ut notat & docet Garcia *l. c. num.* 109.

12 Quæritur octavò, an coadjutor ratione coadjutoriæ teneatur deferre habitum clericalem, & tonsuram? Respondetur affirmativè, si inserviat Ecclesiæ; quia non potest illi inservire, nisi cum habitu decente, ac competente. Imò tametsi Ecclesiæ non inserviat, adhuc tenetur coadjutor habitum deferre clericalem, & primam tonsuram ex constitutione 30. Sixti V. vigore cujus non solùm clerici clericali tantùm tonsura insigniti habentes beneficium ecclesiasticum; sed etiam habentes jus in illo, vel ad illud, tenentur habitum, ac tonsuram clericalem deferre sub pœna privationis ipso facto: & quia habens coadjutoriam cum futura successione, licèt non possideat beneficium ecclesiasticum

fficum habet nihilominus jus ad illud; ut communiter docent canonistæ cum Navarr. *in c. si quando de rescript. prælud. 5. & except. 11. n. 7.* juxta declarationem sacræ Congregationis Rituum circa coadiutores Episcoporum: unde coadiutor sub pœna amittendi ius succedendi in beneficio tenetur habitum deferre clericalem, ac tonsuram, & quamvis non sit in sacris constitutus, adhuc cum habitu, & tonsura clericali gaudet privilegio fori, si revera inserviat Ecclesiæ ex mandato, seu authoritate Papæ; sicut etiam gaudet, qui ex mandato Episcopi inservit alicui Ecclesiæ: quòd si non inserviat Ecclesiæ, non videtur gaudere privilegio fori, quia sola coadiutoria præcisè sumpta non est beneficium, sed tantùm dat ius ad illud, si sit cum futura successione, ut tradit Gonzales *l. c. §. 9. num. 69.* Non enim coadiutor de se præcisè est Prælatus, ut docet Abbas *in cap. de Rectoribus num. 6. de cler. ægrot.* neque Beneficiarius, quia non habet beneficium; sed solam functionem, & ministerium; idque ex eo liquet, quia per obitum coadiutoris beneficium non dicitur vacare. Tum quia diversa sunt vocabula coadiutor, & Beneficiarius, & ubi sunt diversa nomina, diversa itidem habentur ministeria. Qua ratione *in l. si idem codicilli C. de codicil.* dicitur, testamentum, & codicillum non esse idem; alioquin non essent diversa vocabula.

13 Quæritur Nonò, an in ecclesiis, quibus adjunguntur Judices iuxta Concilium Tridentinum *sess. 25. cap. 6. de reformat.* coadiutor delinquens puniendus sit cum illis, perinde ac puniretur Adjutus? Respondetur, quòd si tempore quo deliquit revera fuit in servitiis Ecclesiæ, & etiam tempore quo proceditur contra ipsum est in servitio Ecclesiæ, debet procedi cum adiunctis per argum. ab æquiparatis, & subrogatis; & desumitur ex clausula, quæ inseritur coadiutoriæ, quâ dicitur quòd coadiutor gaudeat omnibus, ac singulis prærogativis, præeminentiis, ac honoribus coadiuti. Quòd si tempore quo contra ipsum proceditur, non est in servitio Ecclesiæ, tunc non videtur procedendum cum adiunctis, quia quandiu non est in servitio Ecclesiæ non habetur ut canonicus; sed ut clericus privatus. Ut autem coadiutor puniatur cum adjunctis, sufficit si fuerit in servitio Ecclesiæ tempore, quo inchoatum fuit iudicium contra ipsum; quia licèt postea desinat Ecclesiæ servire, adhuc cum adiunctis debet causa persequi, sicut fuit inchoata; datur enim locus præventioni, & per talem inchoationem causæ videtur causa præoccupata ab adiunctis respectu Episcopi, seu eius Vicarii, qui cum illis incipit procedere.

14 Quòd si coadiutor non fuit in servitio Ecclesiæ quando Episcopus, vel eius Vicarius processit ad aliquem actum; & ante capturam, vel citationem sit postea in servitio Ecclesiæ, videtur tunc cum adiunctis procedendum esse, quia causa nondum dicitur præventa ab Episcopo, ut tradit Mascardus *de probat. concl. 1231.* Decius *de electis 1. tom. lib. 4. c. 21.* Post factam tamen citationem, vel capturam causa dicitur præventa; adeout licèt sit postea in servitio Ecclesiæ, adhuc Episcopus, vel ejus Vicarius possit causam persequi sine adiunctis *l. si quis postea l. ubi captum ff. de judic.* Nihilominus Garcia *l. c. num. 96.* probabiliùs censet, contra coadiutorem non esse procedendum cum adiunctis, nisi in ipsa coadiutoria concedantur coadiutori canonici, vel dignitatis, omnia privilegia canonici; quia coadiutor canonici non est canonicus, neque capitularis; & ita declarâsse sacram Rituum Congregationem referunt Quaranta *V. Archiepiscopi authoritas in addit. lit. B.* Piasecius *in praxi Episcop. in Proœm. num. 10.* ubi asserit, coadiutorem Episcopi etiam cum futura successione, quia non habet ius in re, sed ad rem, non debere recognosci ut superiorem, sed ut coadiutorem; & Garzia *l. c.* adfert declarationem congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum emanatam *die 4. Februarii 1593.* ubi cum quæreretur,

An Episcopus qui iuxta decretum *Concil. c. 6. sess. 25.* debet procedere contra capitulares cum adiunctis, teneatur hoc idem servare volens procedere contra coadiutorem: *Congregatio censuit, non teneri, nisi ex forma coadjutoriæ colligatur, ipsi coadjutori concessa fuisse omnia privilegia, quæ habent canonici. Nam coadjutor cum futura successione non dicitur canonicus, nec habet jus canonicatus, sed tantùm jus ad canonicatum.* Ad clausulam ordinariam coadiutoriæ respondet Garcia *l. c. n. 96.* per talem clausulam tantùm colligi, quòd coadiutor habeat omnes, & singulas prærogativas, ac honores coadiuti, non verò quòd concedatur coadiutori hoc privilegium de adiunctis: quia præfata clausula tantùm loquitur de prærogativis, præeminentiis, ac honoribus circa servitium Ecclesiæ. Neque obstat, quòd coadiutor actu serviat Ecclesiæ: quia per hoc non est canonicus, neque capitularis, aut dignitas, proinde non est contra eum procedendum cum adiunctis. 15

Quæritur decimò, an si coadiutor ægrotet, vel aliàs sit legitimè impeditus haberi debeat pro præsente, & lucretur suos fructus, perinde ac lucraretur principalis. Respondetur affirmativè, ut fuit resolutum per Rotam 20. Junii 1594. coram D. Penna. Quod tamen intelligi debet si coadiutor tunc morbum contraxerit, vel impedimentum, quando actualiter inserviebat Ecclesiæ; alioquin posset facilè dari locus fraudibus in detrimentum servitii Ecclesiæ siquidem videns principalis; qui antea noluerat coadiutorem residere, quando ille erat impeditus, posset tunc velle, quòd resideret, ad excusandum se à residentia, sicque nullus resideret cum detrimento servitii Ecclesiæ. Præterea tunc tam coadiutor, quàm principalis habendi sunt tempore infirmitatis, ut præsentes, quando sani consueverant divinis interesse officiis, ut tradit Leo *in thes. c. 16 num. 65.* ubi etiam addit, quòd si coadiutor consueverit residere, & mox absit ex causa non excusante; & coadiutus infirmitate detineatur, non lucratur fructus beneficii, si cum bene valeret non resideret. 16

17 Quæritur undecimò, an coadjutori assignanda sit eadem sedes quoad ordinem, & antiquitatem, quæ debetur principali coadiuto? Respondetur cum distinctione, si sit coadjutor alicujus dignitatis habentis certam, ac assignatam sedem; tunc eadem sedes quoad ordinem assignanda est coadiutori, quæ debetur coadiuto habenti dignitatem in Ecclesia; ratio est, quia tunc coadiutor repræsentat talem dignitatem, cui debetur propria sedes, ut docet Navarrus *cons. 2. de clerico agrotante num. 5.* ubi loquens de coadiutore dignitatis ait, ipsi convenire sedem, quæ debetur eidem dignitati. Sin verò sit coadiutor alicuius simplicis canonici, vel portionarii; tunc ultima sedes inter canonicos, vel portionarios debetur coadiutori canonici, vel portionarii; & ita fuisse decisum à Rota 15. Junii 1593. coram D. Penna refert Garzia *de Benef. part. 4. c. 6. n. 67.* respondet enim Rota in una Salamantina coadiutoriæ, coadiutori canonici non esse assignandam sedem principalis, seu adiuti; sed coadiutorem sedere teneri ultimo loco post omnes canonicos; quia licèt coadiutor repræsentet personam principalis, & subrogatus debeat frui iisdem prærogativis; id tamen intelligitur respectu aliorum inferiorum, quibus præferri debet, non verò respectu canonicorum, quos præcedere non potest; quia canonici propria præfulgent prærogativa, & coadiutor alienâ; nec est verus canonicus, proinde non debet præferri veris canonicis.

18 Hinc si postquam coadiutor acceptatus est, ac suum jam incæpit obire munus coadjutoris, alii canonici recèns suscipiantur, adhuc probabilius videtur coadiutori canonici assignandam esse ultimam sedem post omnes canonicos etiam recentiores: quia cum coadjutor non sit canonicus verus, non potest respectu eorum acquirere antiquitatem; sicut illam acquireret respectu aliorum coadiutorum similium postea receptorum; & idem dicendum de coadiutore portionarii respectivè: non enim videtur æquum, ut coadiutor, qui tantùm fictè est canonicus, ac impropriè, debeat præcedere veros, ac proprios canonicos, qui propria fulgent dignitate. Neque obstat quòd coadiutori debeantur omnes prærogativæ, ac præeminentiæ coadiuti. Quia coadiutori debentur tantùm prærogativæ, ac præeminentiæ coadiuti ratione canonicatûs, non ratione antiquitatis, & hanc non habet coadiutor, neque potest acquirere coadiutor respectu veri canonici, cum non sit ipse verus canonicus, ut docet Gonzales *in regul. 8. cancell. Gloss. 5. §. 9. num. 98.* Gratian. *disceptat. forens. c. 106. n. 39.* Leo *in Thesaur. for. Eccles. cap. 19. num. 53. & 56.* Hinc si decedat coadiutus, assignanda est coadiutori ultima sedes, ita ut eum præcedant etiam canonici ingressi tempore suæ coadiutoriæ, & post eius receptionem in coadiutorem; quia gradus canonici diversus est à gradu coadiutoris. Si dicas, post obitum coadiuti non requiri novam collationem, quâ canonicatus conferatur coadiutori, qui propterea erat jam canonicatu potitus. Contra est, quia licèt tunc nova collatio non requiratur, si coadjutoria expedita fuerat in forma gratiosa; requiritur tamen si fuit expedita tantùm in forma dignum, ut deprehenditur ex ipsis literis, & praxi.

Quæritur duodecimò, an coadiutor absente, seu ægrotante principali possit pro eo sedere in choro, deservire Ecclesiæ, dare suffragium in Capitulo sine consensu, imò renitente principali? Respondet Navarrus *cons. 2. de cleric. agrot. n. 5.* posse talia obire munia; non tamen posse se immiscere in regimine, & administratione, ac fructuum perceptione, nisi volente, ac petente principali. Verùm probabilior sententia censet, non posse coadiutorem talem assistentiam in choro, & servitium præstare absque consensu principalis, adeout nequeat ullum actum canonicalem exercere, nisi ex consensu principalis, ut tradit Piasecius *in praxi Episcopali, in proœm. n. 9.* & ita fuisse decisum à Romana Rota in una Eboren. distributionum 23. Octobris 1598. coram Domino Corduba, refert Garcia *de Benef. l. c. n. 60.* ubi ait, coadiutorem non posse inservire invito coadiuto, sed ipso petente; ut etiam tradit Campegius *de coadiutore Episcopi num. 9.* 19

Quæritur tertiodecimò, an in electionibus, provisionibus, aliisque actibus possit coadiutor alteri committere vices suas? Ratio dubitandi est: quia Procurator ad eligendum non potest alium substituere, nisi de eligenda certa persona mandatum habeat; aut nisi in substitutione decernetur, quòd eligatur talis nominata persona, ut notat Franc. *in cap. penult. de elect. in 6. §. porro:* sed coadiutor est procurator coadiuti; proinde non videtur posse alteri committere vices suas. Verùm opposita sententia est tenenda, quia coadiutor non agit nomine coadiuti, sed nomine proprio; proinde non est procurator coadiuti, neque valet paritas de procuratore: est enim coadiutor subrogatus loco coadiuti; proinde sicut coadiutus, potest alteri committere suas vices. Tum quia licèt esset procurator coadiuti non tamen esset procurator specialis ad certum negotium, sed generalis ad negotia Ecclesiæ, proinde posset substituere *cap. 1. §. fin. de Procurat. in 6.* Jason *in l. 1. ff. de offic. procuratoris Cæsaris num. 24.* 20

Quæritur decimòquartò, an si coadiutus sit excommunicatus, coadiutor percipiat distributiones? Respondent nonnulli, excommunicatum non privari fructibus beneficii, nisi id in sententia exprimatur, Glossa *in c. Pastoralis §. verum V. subtrahuntur de Appellat.* Petrus Navarrus *lib. 2. de restitut. c. 2. num. 243.* Avila *de censuris part. 2. c. 6. disp. 6.* Communior tamen, & vera sententia est, excommunicatum esse privatum fructibus beneficii, ita docent Abbas, Imola, Butrius *in cap. Pastoralis unic. de cleric. agrot. in 6.* Lancellotus *de attent. part. 2. c. 12. limit. 22.* Rota coram Seraphino *decis. 1164. num. 2.* & coram Puteo *decis. 280. lib. 1.* & desumitur *ex dic. cap. Pastoralis §. verum de Appellat.* ubi de excommunicato dicitur, *& illi proventus ecclesiastici meritò subtrahuntur, cui Ecclesiæ communio denegatur.* Sidicas, 21

illud

dicas, illud verbum *subtrahuntur* non dicere privationem ipso facto. Contra est, quia illud verbum non est *dispositivum*, sed *ennunciativum* illius, quod secum affert excommunicatio; quia Pontifex in *d. c. Pastoralis* non intendit disponere, quòd excommunicatus sit privatus fructibus beneficii; sed supponens esse privatum, enunciat, quòd *meritò illi subtrahuntur*, illud adverbium *meritò* confirmat, & approbat, quod supponitur. Disponit enim, excommunicatum non obstante appellatione posse denunciari excommunicatum; quia excommunicatio trahit secum executionem, ac inducit suos effectus: quod tamen hodie locum non habet *propter extravag.* Concil. Constant.

22 Cæterum ex eo, quòd excommunicatio trahat secum exequutionem, inducit suos effectus ipso facto; ut liquet in effectu privationis communicationis in divinis: quia licèt *per extravag.* Concilii Constant. non sit excommunicatus vitandus ante denunciationem, tenetur tamen ipse abstinere, & remanet privatus participatione bonorum Ecclesiæ; proinde etiam fructibus beneficii, quia illi acquiruntur titulo spirituali ipsius beneficii: unde eos percipere perinde foret, ac communicare cum Ecclesia, à qua communicatione tenetur excommunicatus abstinere. Hinc respondetur ad quæsitum, coadjuto excommunicato coadjutorem non lucrari distributiones, ita tradunt communiter Canonistæ cum Rota coram Penna *decis.* 392. *num.* 9. Gonzales *ad Regul.* 8. *cancell. Gloss.* 5. §. 9. *num.* 123. Quia coadjutor non habet possessionem, nec titulum Beneficii; sed solùm exercitium officii, ut fuit decisum à Rota coram Puteo *decis.* 314. *num.* 5. *& 6. decis*, 10. *nu*. 5. *part.* 4. *Recent.*

23 Idque ex eo etiam evincitur, quia per mortem coadjutoris non vacat beneficium, proinde titulus non est penes coadjutorem: & mortuo coadjuto tenetur coadjutor capere possessionem beneficii, ut respondit sacra Congregatio *in una Conimbr. die* 16. *Septemb.* 1606. ut refert Garcia *l. c.* distributiones autem debentur ex titulo beneficii, ut ex causa; unde supposito, quòd coadjutor divinis intersit officiis, non sibi, sed coadjuto lucratur distributiones: siquidem stante coadjutoria coadjutus dicitur intervenire divinis officiis per suum coadjutorem, quo mediante supplet proprium munus. Ad id dantur coadjutores, ut vices suppleant coadjuti *cap. ex part. & toto de clerico ægrotante. cap. Postulasti eod.* 1. *unic. in* 6 quia verò excommunicatio est coadjuto impedimento, quominus possit distributiones lucrari; nec eas poterit coadjutor lucrari.

24 Quæritur decimoquintò, an si pars aliqua distributionum fuerit coadjutori assignata, possit hic eam lucrari non obstante excommunicatione coadjuti? Respondetur affirmativè, & ita fuisse decisum a Rota coram Penna *decis.* 455. *num.* 7. refert Garcia *l. c. num.* 85. Ratio est, quia excommunicatio est personalis; & afficit solam personam anathemate percussam, à qua non egreditur etiam quoad suos effectus. Hinc excommunicatio coadjuti, cùm sit personalis non potest obesse coadjutori *ex regul. l. Non debet alteri ff. de regul. juris. cap. non debet aliquis de regul. Juris in* 6. ut notat Imola *in c. fin. in fine de Procurat.* Tum quia illa pars distributionum tunc non debetur coadjutori intuitu coadjuti; sed ratione servitii ab eodem Ecclesiæ præstiti. Si dicas, percipere distributiones jure coadjuti, & hunc ob excommunicationem non posse eas percipere. Contra, quia non jure coadjuti eas coadjutor percipit, sed intuitu servitii præstiti Ecclesiæ; cum enim in litteris coadjutoriæ sit expressa talis assignatio, est authorizata à Pontifice, & coadjutor eam percipit jure sibi concesso à Papa *c. Pia sollicitudinis* 1. *b. e.* ut ponderat Rota *decis.* 455. *n.* 8.

Quòd si assignatio illius partis facta fuit à coadjuto affecto excommunicatione; tunc coadjutor non potest partem illam assignatam percipere; quia excommunicatus non potuit eam assignare: vel fuit facta à coadjuto antequam esset excommunicatus; & tunc valet concessio, & coadjutor validè percipit sibi assignatam partem distributionum à coadjuto tempore habili: quia licèt Adjutus non possit propria authoritate cedere coadjutori jus percipiendi distributiones; potest tamen cedere ipsas distributiones, vel aliquam earundem partem, quam coadjutor jure coadjutoriæ percipit, etiam tempore, quò postea coadjutus est excommunicatus, quia jus coadjutoriæ perseverat. 25

Quæritur decimosextò, an coadjuto excommunicato teneatur coadjutor divinis interesse officiis? Certum est posse, si velit intervenire, quia cum non intervenit nomine coadjuti, sed nomine proprio, ut docent Innocentius *in c. fin num.* 17. *de cler. agrot.* Oldrad. *consil.* 44. *num.* 2. potest ut coadjutor divinis interesse officiis. Tum quia eo ipso, quòd suscipit officium coadjutoris, suscipit etiam onus interveniendi divinis officiis; proinde non potest impediri nisi ex proprio personali impedimento. Difficultas est, an teneatur stante excommunicatione coadjuti, & respondetur affirmativè, adeo ut ex eo quòd repellatur coadjutus, oriatur specialis obligatio in coadjutore ad supplendas vices coadjuti: siquidem coadjutor regulariter tenetur residere, ac inservire, ut fuit decisum à Rota *decis.* 392. *num* 1. *part.* 3. *Recent.* adeout si residere detrectet, possit privari officio *cap. inter, & cap. fin. de cleric. non resident.* & ibi Innocentius *num.* 1. Tum quia coadjutor non residet nomine alieno, sed proprio; proinde quando adjutus est excommunicatus, adhuc tenetur residere; imò potiori ratione, cum coadjutus non possit residere ob excommunicationem, neque inservire; unde tota obligatio inserviendi tunc est in coadjutore. Tum quia coadjutoria fuit in eum finem introducta, ne Ecclesia defraudetur servitio stantibus impedimentis coadjuti *c. cum percussio* 1. *b. t.* ut observat Rota coram Puteo *decis.* 226. *num.* 13. *lib.* 3. Hinc cum suscipit munus coadjutoriæ, suscipit etiam onus inserviendi, quod est in coadjuto, à quo transfertur in coadjutorem: unde ex eo, quòd coadjutus sit excommunicatus, non cessat obligatio coadjutoris, cum non 26

teneatur inservire nomine coadjuti, sed nomine proprio.

27 Si dicas, coadjutorem teneri supplere vices coadiuti, proinde si hic repellitur ob excommunicationem à divinis officiis, non debet coadiutor obligari; quia cum servitium principalis rejiciatur, videtur etiam cessare eius supplementum, & accessorium. Contra est, quia ex eo quòd Ecclesia repellat coadiutum à divinis officiis, non fit, quòd eidem Ecclesiæ non sit debitum servitium coadiutoris, cum hic remaneat obligatus ratione susceptæ coadiutoriæ, ac quidem principaliter non accessoriè: unde ex eo quòd adiutus detineatur impeditus, non sequitur, quòd coadiutor non teneatur divinis interesse officiis.

TITULUS VII.

De Institutionibus.

HActenus egit Pontifex de præbendis, & Dignitatibus, aliisque beneficiis generatim sumptis; nunc congruè incipit agere de modis, quibus eadem beneficia ecclesiastica acquiruntur; proinde rectè subjicit hunc titulum de Institutionibus: significat enim institutio latè, & generaliter sumpta, quamlibet provisionem, seu modum concedendi alteri beneficium ecclesiasticum, sive sit electio, sive postulatio, sive nominatio, sive præsentatio, sive collatio libera, sive provisio Papæ, cum iis, quæ ad horum complementum requiruntur. Hinc beneficia ecclesiastica in genere duobus modis acquiruntur justè, vel injustè; priori modo acquiruntur per canonicam institutionem; injustè sine illa, ut per simoniam, per injuriam, violentiam. Regula autem juris est: beneficium ecclesiasticum non posse licitè obtineri sine canonica institutione *c. 1. de Regul. Iuris in 6.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *NON AMPLIUS 1. h. t. ex Concilio Arelatensi statuitur, ut non plures recipiantur in monasteriis tam clericorum, quàm Puellarum, quàm quot commodè ali possint de bonis Ecclesiæ absque penuria. Notandum est ex Glos.* in c. 1. de statu Regul. in 6. *tres posse modos considerari vivendi in monasteriis. Primò commodè absque defectu, vel incommoditate. Secundò cum penuria rerum necessariarum. Tertiò mediocriter sine penuria quidem necessariorum, sed citra commoditatem, & superfluitatem. & hic tertius vivendi modus videtur ad religiosos spectare ex Concil. Trident.* sess. *25. c. 3. ubi prohibet, in monasteriis majorem numerum constitui, quàm commodè ex reditibus, vel eleemosynis possint sustentari. Quamobrem illud* commodè *quod ponitur in textu, non refertur ad commoditates statui religioso non debitas, sed ad facilitatem sustentationis; ut non sint plures, quàm facilè in religiosa mediocritate ali possint. Imò Glossa censet, etiam ob nimium incrementum facultatum, non esse recedendum à numero consueto* argum. l. penult. C. de Alend. lib.

C. *IN ECCLESIA 2. h. t rescribit Eugenius Papa, laicos non posse institui canonicos, sed numerum esse explendum ex ipsis clericis intra debitum tempus: seu ut notat Glossa intra sex menses. Ex hoc textu infertur, quòd ubi certus numerus clericorum est constitutus, non debet minui, sed impleri. Rursus infra sex menses debet etiam provideri de persona in beneficio vacante: aliàs potestas transfertur ad superiorem; nec jus canonia cadit in laicum quamvis intitulatum, sed tantùm in clericum: perinde ac jus eligendi in collegiata, nonnisi clerico convenit* c. Massana de elect.

C. *EX FREQUENTIBUS 3. h. t. Alexander III. rescribit, beneficia ecclesiastica recipere sine consensu Episcopi, vel ejus officialium, qui de jure hoc possunt, esse alienum ab institutione Patrum, & ecclesiastica honestate; & confirmat sententiam excommunicationis latam contra eos, qui obtentu consuetudinis talia beneficia detinent: & mandat, ne clerici, qui hanc incurrerint excommunicationem, absolvantur, nisi priùs congruè satisfecerint. Ex hoc textu deducitur, institutionem in ecclesiasticis beneficiis pertinere de jure communi ad Episcopum: adeout alii inferiores Prælati non nisi de jure speciali, consuetudine, præscriptione, vel privilegio possint instituere, ut notat hîc Panormitanus. Cæterum notat Glossa, eos qui per canones antiquos receperunt beneficia à laicis, esse suspensos ipso jure.*

C. *AUCTORITATE 4. h. t. statuit Clemens III. ut nullus in ecclesiis canonicorũ ultra quam facultates earum sustineant, ipsis instituatur invitis. Ex quo textu liquet, ultra facultates Ecclesiæ nullum posse institui invitis canonicis ejusdem: unde in institutione in Ecclesia debent proventus ejusdem Ecclesiæ considerari.*

C. *AD DECOREM 5. h. t. Innocentius III. statuit, ut qui in ecclesiis sunt instituendi, non debeant esse unius tantùm Nationis, sed undecunque sint, dummodo habeantur idonei, debeant*

beant institui. Hinc colligitur de jure communi quarumcunque nationum clericos debere ad quascunque ecclesias admitti, quia ut ait Pontifex: In omni gente, qui facit justitiam acceptus est Deo, nec Sanctum Dei convenit iure hæreditario possideri. *Habet autem quandam hereditaria pratensionis speciem, si nullus extraneus possit admitti, quasi Ecclesia unitantùm sit debita nationi.*

C. *CUM VENISSENT 6. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si quis sit in possessione instituendi, vel conservandi Ecclesias etiam contra jus commune pendente lite de proprietate manutenetur in possessione. Ex quo textu infertur, eum qui est in possessione debere in ea defendi, donec de jure proprietatis constet, ut observat Panormitanus hic* num. 3. *ubi etiam notat, Episcopum de consensu sui Capituli posse concedere inferiori dignitati jura pertinentia ad suam dignitatem: & concessionem semel factam per Episcopum cum consensu Capituli non posse revocari per successorem. Cæterum si verba privilegii referantur ad personam in individuo, privilegium tunc censetur personale, & finitur cum persona: sin verò referantur ad rem, seu dignitatem, privilegium est perpetuum, & reale, quod sit Ecclesiæ, & non personæ.*

C. *CUM AD NOSTRAM 7. h. t. Idem Pont. declarat, quòd cùm quis efficitur Prelatus, non possit retinere dignitatem, quam priùs habebat, eò quia illa tunc vacet ipso jure. Neque potest vacantem aliquam dignitatem sibimet conferre, quia inter dantem, & recipientem debet esse distinctio realis; nec potest illam recipere ab alio, quia alius non habet jus conferendi. Ex hac decretali liquet, obtenta alia dignitate vacare ipso iure priorem, & neminem posse vicem sustinere plurium personarum.*

IN SEXTO.

C. *ET SI 1. h. t. declarat Bonifacius VIII. Capitulum sede vacante non posse conferre illa beneficia juris patronatus, quorum collatio pertinet ad Episcopum; bene tamen posse præsentatos à patronis admittere si sint idonei, & eos in beneficiis instituere, quia ut rectè notat Barbosa hic ex institutione, & confirmatione nullum futuro Prælato infertur præjudicium, quia Episcopus tenetur electos confirmare, & præsentatos instituere, dummodò digni sint c. postquam* 3. de elect. *secus est de libera collatione beneficiorum, quia hæc cum præjudicio juris Episcopalis usurparetur à Capitulo.*

C. *SI IS ult. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd præsentatus, si aliàs sit idoneus, quamvis non sit ordinatus, dummodo intra tempus à jure præscriptum, seu intra annum possit ordinari, non debet excludi à beneficio, ad quod præsentatur. Unde hæc decretalis est favorabilis, tam patronis, quàm præsentatis.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit Institutio, & ad quos spectet ius instituendi.

INstitutio laxè sumitur pro libera collatione beneficii ecclesiastici, ut passim in hoc titulo: nonnunquam pro deductione in possessionem corporalem ipsius beneficii, quam investituram vocant, & hæc deductio jure communi pertinet ad Archidiaconum, quando collatio, vel institutio collativa, seu auctoritabilis, ut vulgò dicitur, præcessit *c. 7. de officio Archidiaconi.* Hodie tamen consuetudo inolevit, ut plerisque in locis hæc collatio Archipresbyteris, seu Decanis ruralibus demandetur; & passim collegia, & capitula collegas in possessionem mittunt, & titulum admittunt forte à Patronis datum, loco canonicæ institutionis. Interdum sumitur institutio pro collatione non libera beneficii, cuiusmodi est quæ fit ad præsentationem Patroni, & specialiter dicitur institutio, cui similis est alia, ad nominationem alterius facta, vel etiam ad mandatum Papæ, vel Principis.

a Nomen igitur institutionis generatim comprehendit quamlibet promotionem, seu modum, quo acquiritur beneficium ecclesiasticum, sive sit electio specialiter dicta cum sequenti confirmatione; sive postulatio cum admissione; sive nominatio, ac præsentatio patroni cum institutione secuta; sive collatio Papæ; sive permutatio. Dicitur institutio canonica, quia debet fieri iuxta canones, seu ritu canonico, admitti is debet in matriculam illius Ecclesiæ, cui collatum est beneficium *cap. in Ecclesia 1. h. t.* Verùm ut institutio sit canonica requiritur potestas in instituente, habilitas in eo, qui instituitur, cum aliis solemnitatibus à iure requisitis. Non enim potest quis se ipsum instituere, quia inter instituentem, & institutum debet dari distinctio ob relativam oppositionem. Institutio igitur laxè sumpta includit collationem, quæ est concessio beneficii vacantis facta ab habente potestatem, & bipartitur in liberam, & non liberam; illa dicitur gratuita beneficii vacantis concessio facta ab habente potestatem, seu quæ fit solo iure Prælati, quâ ratione sortitur nomenclationem donationis *cap. fin. de offic. Vicarii in 6.* Non libera dicitur, quæ fit per præsentationem, nominationem, aut mandatum alicuius; seu quæ non fit solo iure Prælati; & hæc collatio non libera propriè dicitur institutio.

Differt collatio ab electione, præsentatione, & postulatione, quia per collationem ac-

ceptatam, etiam ante possessionem acquiritur jus in re, seu in beneficio collato *c. si tibi absenti 17. de præbendis in 6.* ut etiam per institutionem: secus per electionem, vel præsentationem acceptatam acquiritur tantùm ius ad rem. Per postulationem verò nullum ius acquiritur postulato, sicut neque per præsentationem ante acceptationem. Acceptari autem potest beneficium etiam per procuratorem, sive ecclesiasticum, sive laicum, dummodo speciale mandatum habeat ad acceptandam possessionem; licèt speciatim beneficium aliquod in eo nominatum non fuerit: quia generale mandatum etiam cum libera administratione non sufficit, ut tradit Covarruvias *lib. 3. variar. Resol. c. 19. num. 4.* Beneficium tamen absenti collatum, & ab alio, qui mandatum non habuit, eius nomine acceptatum, censetur acquisitum à die acceptationis, dummodo intra tempus ad acceptandum secuta fuerit ratihabitio, ut notat Piasecius *part. 2. c. 5. art. 3. num. 10.*

4 Definitur igitur institutio propriè, ac strictè sumpta prout ad nostrum pertinet institutum, quòd sit *Juris beneficii ecclesiastici ad præcedentem præsentationem, vel nominationem, legitimâ auctoritate facta translatio.* Hinc differt institutio à collatione, ut specifica ratio à genere, quia collatio latiùs patet, & complectitur collationem tam liberam, quàm non liberam; cum institutio coarctetur ad solam collationem non liberam: collator enim non tenetur beneficium conferre huic tantùm; sed liberè cui ipsi magis placuerit; dummodo idoneus sit, habeátque omnia requisita *c. Relatum 9. de Præb.* secus institutio est translatio non libera, quia ordinarius superior velit, nolit; tenetur ius beneficii conferre præsentato, si idoneus deprehensus fuerit: unde institutio propriè est concessio beneficii ecclesiastici facta auctoritate legitima Episcopi, vel alterius superioris ordinarii, non simpliciter cuivis clerico; sed illi qui est à Patrono nominatus, ac oblatus.

5 Hinc notat Panormitanus discrimen inter institutionem, confirmationem, & collationem; quia confirmatio est, quâ superior electo, vel postulato à collegio canonicorum episcopatum, vel beneficium donat: collatio verò est datio Ecclesiæ, vel beneficii legitima superioris authoritate simpliciter, ac liberè facta, quâ superior ordinarius beneficium dat clerico idoneo, cui libuerit: institutio verò est, quâ superior Ecclesiam, vel beneficium concedit clerico nominato, & oblato à Patrono: quamobrem confirmatio succedit electioni; approbatio postulationi; & institutio nominationi, seu præsentationi factæ à Patrono; collatio veró fit ad arbitrium superioris. Institutio igitur ordinatur ad præsentationem essentialiter *cap. decernimus 16. quæst. 7.* proinde licèt producatur instrumentum institutionis, non tamen probatur præsentatio, sed præsupponitur, de qua constare debet, Calder. *cons.* 161. apud Tuschum *conclus. 233. n. 1.*

6 Ad quem autem pertineat ius instituendi clericos in Beneficiis ecclesiasticis? certum est, summum Pontificem, tanquam Christi vicarium ob plenam, quam habet potestatem in ordine ad ea, quæ in beneficiis sunt iuris positivi *c. licèt de præbendis in 6. Clem. 1. ut lite pendente* omnia, & qualiacunq; beneficia sive electiva, sive collativa, sive iuris sint Patronatûs posse conferre, non solum in perpetuum, seu ad vitam collatarii, verùm etiam ad tempus, prout ipsi consultius visum fuerit, magisque expedire *c. si gratiosè de rescriptis in 6.* Hinc beneficia omnia ecclesiastica respectu Pontificis dicuntur esse manualia, seu ad nutum amovibilia. Possunt enim à Pontifice transferri, dividi, extingui. Imò potest etiam Pontifex iuri patronorum, tam ecclesiasticorum, quàm laicorum, ac iuri ordinariorum derogare: cum Ordinariis cumulativè concurrere, & illos in mensibus, etiam alternativis prævenire; adeout collatio prior à Pontifice facta sit præferenda collationi posteriori ordinarii; nisi proviso à Papa obstet regula de verisimili notitia. Potest itidem Romanus Pontifex beneficia, quæ nondum vacant, promittere, ac conferre. Ut etiam beneficia suæ collationi reservare, tam generaliter, quàm specialiter, ut liquet *ex extravag. execrabilis Joannis XXII. de præbend. & extravag. ad regimen eod. tit. in commun.* Rursus etiam Legatus à Latere in sua provincia, in qua munere fungitur legationis, potest beneficia vacantia conferre, ac in eorundem collatione concurrere cum ordinariis locorum, ut desumitur *ex cap. 1. & c. de officio Legati in 6.*

Possunt etiam beneficia conferre omnes ordinarii collatores inferiores, quibus quomodolibet competit ius ea conferendi; sive ius illud habeant à iure seu canone; sive speciatim à Papa, sive ab inolita, & approbata consuetudine, vel præscriptione. De iure tamen communi ordinarius collator beneficiorum in sua Diœcesi est Episcopus *c. Ex frequentibus 3. h. t.* Piasecius *2. part. c. 5. art. 2. num. 10.* aliquot tamen excipiuntur casus, in quibus Episcopus suæ Diœcesis non confert beneficia, ut si hæc fuerint affecta, seu eorum collatio devoluta ad Papam, si sint iuris patronatus; vel ex alia causâ eorum collatio ad alios pertineat. An verò collatio præbendarum in ecclesiis cathedralibus pertineat ad solum Episcopum? communior sententia est, pertinere ad Episcopum, & Capitulum simul, idque desumitur *ex cap. Grave nimis 29. & c. cum Ecclesia 31. in fin. de elect.* Ratio id suadet, quia cum Episcopus, & Capitulum, seu collegium canonicorum constituant unum corpus, cuius caput est Episcopus æquum est, ut simul concurrant in conferendis præbendis: nisi ex consuetudine, privilegio, indulto, statuto, aliud introductum fuerit *d. cap. cum Ecclesia 31.*

Capitulum tamen quando unà cum Episcopo concurrit, nonnisi unicum habet suffragium; & Episcopus aliud; adeout tantum valeat vox Episcopi, quantum illa totius Capituli, vel majoris partis eiusdem *c. Pastoralis, & ibi Gloss. sup. de Rescript.* Hinc si Episcopus in favorem unius fuit suffragatus; & Capitulum in favorem alterius neutra collatio suum sortitur valorem, tametsi aliquot canonici accesserint ad suffragium Episcopi; dummodo non constituant majorem

jorem capituli partem. Quòd si collatio præbendæ spectet ad Episcopum, & Capitulum simul; & solus Episcopus eam conferat, neque intra semestre Capitulum contradicat, collatio tunc subsistit.

9 Rursus potest Episcopus etiam si moretur in aliena Diœcesi ea conferre beneficia, quæ in propria sua Diœcesi ad suam spectant collationem; quinimo potest etiam admittere eorundem beneficiorum resignationes, cum utrumque sit voluntariæ jurisdictionis *c. novit juncta Glossa in V. terminos de offic. Legati.* Piasecius *3. part. c. 5. art. 3. num. 87.* Quamvis plures censeant, collationem canonicatuum, ac dignitatum in ecclesiis collegiatis spectare ad Episcopum; alii tamen forsan probabiliùs putant, præsentationem, seu electionem ad eiusmodi beneficia spectare simul ad Prælatum Ecclesiæ veluti Præpositum, & Capitulum; institutionem verò, seu confirmationem ad solum Episcopum, & deducitur *ex cap. Ex frequentibus 3. h. t.* nisi fortassis Ecclesia collegiata careat prælato, & subjiciatur immediatè summo Pontifici: in quo casu electio pertinet ad solum Capitulum: quæ omnia procedunt de jure communi; quia standum est ecclesiarum consuetudinibus, privilegiis, & statutis, quæ servanda sunt.

10 Cæterum collatio cæterorum beneficiorum in ecclesiis inferioribus de iure communi pertinet ad solum Episcopum, etiam sine consensu Capituli si sint beneficia minora. Sin verò majora nonnisi de consilio Capituli *cap. novit. de his quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli.* Imò Capitulum sede vacante, vel suspenso Episcopo potest etiam ea conferre beneficia, quæ sunt necessariæ collationis; non verò quæ pertinent ad liberam collationem Episcopi; quæ verò sunt simultaneæ collationis, seu spectant simul ad collationem Episcopi, & Capituli, liberè potest conferre *c. unic. de sede vacante in 6.* Piasecius 2. *part. c. 5. art. 2. num. 42.* Vicarius Episcopi potest conferre beneficia necessariæ collationis; non verò quæ sunt liberæ collationis absque speciali commissione Episcopi *c. fin. juncta Glossa in V. commissa de officio Vicarii in 6.* quapropter Vicarius confirmat electos, instituit præsentatos. Sequester etiam beneficia confert, & præsentat, quando capax est collationis: siquidem laicus sine speciali privilegio nequit spiritualia tractare. Est autem sequester administrator rei sequestratæ, & colligit eius fructus.

11 Neque obstat si dicas, sequestrum colligere fructus nomine alieno, proinde non posse præsentare, neque conferre beneficia. Nam contra est, quia sequester si administret, & exerceat omnia iura rei sequestratæ, potest conferre beneficium, vel præsentare; si dominus non possit tunc illud præstare; alioquin sequester non diceretur exercere omnia iura rei sequestratæ. De sequestro fusè agit Garcia *de Benef. part. 5. cap. 6.* ubi plura resolvit dubia pertinentia ad præsentem materiam. Possessor bonæ fidei etiam beneficia confert, quia collatio beneficiorum recensetur inter fructus spectantes ad possessorem bonæ fidei: imò provisus à possessore bonæ fidei præfertur proviso à proprietario *c. querelam 26. de electione,* Gonzales *ad regul. 5. cancellar. Gloss. 45. §. 2.* Ex singulari iure, ac privilegio possunt etiam beneficia conferre Abbates, Priores, aliique inferiores Prælati. Imò etiam Laici, & fœminæ ex indulto Apostolico possunt beneficia conferre, Boerius *sect. 32. n. 10.* Cassad *decis. 1. tit. de iure Patronatûs.* Principes sæculares ex eodem indulto habent etiam ius conferendi huiusmodi beneficia *Rebuf. tract. de regia nomin. ad Præl.*

Instituere autem clericos à Patronis, seu ab habentibus ius patronatûs præsentatos iurè communi ad solum pertinet Episcopum, ut docet Abbas *in c. ex frequentibus 3. h. t.* & probari solet *ex c. cum ex injuncto 12. in fin. de hæret. c. omnes Basilicæ 16. q. 7.* Hinc Abbas *cap. 1. de instit.* confutat Joannem Andream *in c. cum in cunctis de elect. & cap. quanquam eod. tit. in 6.* ubi docet, collationem, seu institutionem non esse propriam iuris Episcoporum; eò quia plures alii simile habeant ius conferendi, vel instituendi: nam ad id respondetur esse discrimen, quia Episcopi id habent iure communi; cæteri autem nonnisi iure speciali: & quia hæc potestas est iurisdictionis, non ordinis, hanc habet Episcopus statim ac est electus, ac confirmatus, quamvis nondum consecratus. Quòd si clerici à laico Patrono institutionem verbalem, per quam confertur ius, & titulus beneficii: vel realem, perquam fit introductio in possessionem, in beneficiis ecclesiasticis accipiant, pœnas incurrunt excommunicationis, ac depositionis, & alias inhabilitates recensitas *in cap. si quis deinceps 12.*

12

Præter Episcopum Vicarius generalis in spiritualibus potest ex suo officio clericos præsentatos instituere, licèt ei speciatim non demandetur *c. ex frequentibus 3. h. t.* quia instituere est actus iurisdictionis, & hæc Vicario generali universè committitur, nisi ius aliquas causas particulares excipiat: hanc tamen potestatem iurisdictionis alii Vicarii non accipiunt, nisi expresse delegatam. 13

Quòd si dicas *in c. ult. de officio Vicarii in 6.* haberi, Vicarium non posse beneficia conferre, nisi id fuerit eidem speciatim commissum. Respondet Abbas *in d. c. ex frequentibus 3. h. t.* cùm Glossa, Vicarium non posse conferre beneficia; bene tamen posse instituere: quia instituere est necessitatis, non ita conferre; quia collatio dependet ab arbitrio conferentis; non ita institutio à voluntate instituentis; sed nominantis, vel præsentantis: si enim is, qui præsentatus est à patrono, dignus fuerit, debet institui, adeout præsentatus non possit recusari; hinc instituere cum sit provisio non libera pertinet etiam ad Vicarium generalem; non ita collatio, quæ est provisio libera, & fit sine prævia præsentatione patroni ad Beneficium; proinde cum sit quædam libera donatio, non comprehenditur sub generali concessione facta Vicario. 14

Imò sede vacante etiam Capitulum potest præsentatos à patronis si idonei sint, instituere, licèt talis institutio, aliàs ad Episcopum pertineret 15

neret, si non decessisset *c. Et si 1. h. t. in 6.* quia institutio est debita ex necessitate, adeout si habens ius patronatus præsentet idoneum, debeat hic necessariò institui, neque possit recusari; proinde sede vacante potest Capitulum canonicorum instituere clericum idoneum præsentatum. Neque fit præjudicium Episcopo successori; quia inde ipsi nulla aufertur occasio exercendi liberam donationem: & cum Capitulum, seu collegium canonicorum succedat in omni iurisdictione, & administratione Episco-
15 pali necessaria, seu in iis, quæ ratione Episcopalis officii necessariò debent expediri *c. His quæ 11. c. cùm olim 14. de major. & obed.* ideo nil obstat, quin possit Capitulum præsentatos à patronis instituere, ut notat Barbos. *in collect. hic n. 4.* si dicas, Capitulum non posse admittere ad beneficium sine consensu Episcopi; proinde neque instituere in beneficio. Contra est, quia aliud est admittere, & aliud instituere. Nam admittere idem est ac recipere, seu approbare, ac in titulum tradere mediante prævio examine, ut explicant Menochius *hic. c. 3.* Joan. Andreas *ibid. n. 1.* Ancharanus *hic not. 2.* instituere autem est mittere in corporalem beneficii possessionem.

16 Prælatis Episcopo inferioribus iure communi non convenit instituere, bene tamen ex iure speciali, scilicet privilegio, indulto, præscriptione, vel consuetudine, ut liquet *ex c. super eo 15. de offic. delegato* ubi dicitur, quòd institutio possit pertinere ad Archipresbyterum, vel Archidiaconum, vel Episcopum; immò per præscriptionem, ac consuetudinem legitimè præscriptam potest Abbati, vel etiam Præposito acquiri ius instituendi *c. cum olim 18. c. Audistis 15. de præscript.* Possunt enim Laici Capellaniam fundare ea adiecta conditione, Episcopi consensu approbata, ut certæ Ecclesiæ præpositus, Decanus, Archidiaconus, vel Archipresbyter facultatem habeat instituendi clericos à patrono nominatos, ac præsentatos. Immo etiam Episcopi possunt certas fundare Capellanias, vel alia beneficia ea adiecta conditione, ut potestas instituendi competat alicui speciali collegio clericorum, vel conventui Monachorum. Barbos. *de offic. Episc. alleg. 72. num. 184.*

17 Ad Prælatos itidem regulares in ecclesiis sibi pleno iure subiectis potest ius instituendi pertinere, ut desumitur *ex clement. unic. de exces. prælat.* non ita in ecclesiis, quæ ipsis pleno iure non subjiciuntur: in iis Presbyteri, seu Vicarii instituendi sunt ab Episcopo *c. in Lateranensi 31. cap. de Monachis 12. de præbend.* Potest etiam Episcopus ex consensu Capituli concedere inferiori Prælato, eiusque dignitati ius pertinens ad dignitatem Episcopalem, & desumitur ex *c. cum venissent 6. h. t.* ubi ius collatum Archidiacono institutionis, & custodiæ Ecclesiarum vacantium defenditur: habetur enim *in d. c.* Quòd si quis sit in possessione instituendi, vel custodiendi, aut conservandi Ecclesias etiam contra ius commune, pendente lite de proprietate manutenetur in possessione. Adeout qui est in possessione, debeat in ea defendi, donec de iure proprietatis constet; & quamvis concessio personalis extinguatur cum persona, realis tamen est perpetua, quia fit Ecclesiæ, vel dignitati non personæ.

§. II.

Qui, & quales instituendi sunt in beneficiis ecclesiasticis.

Certum est, non posse in beneficiis eccle-
siasticis institui nisi clericos, eósque ido- 1
neos, qui Deo, & ecclesiis velint, ac valeant gratum præstare famulatum, ut desumitur *ex c. Grave 29. sup. de præbend.* sive clerici natalium claritate præfulgeant; sive nulla sint nobilitate sanguinis insigniti, dummodo morum honestate, vitæ probitate, doctrinarum eruditione cæteros antecellant; etiam si consuetudo inolevisset, ut quædam beneficia in certa Ecclesia nonnisi nobilibus conferantur; quia non sanguinis claritas, sed virtutum nobilitas clericos Deo gratos constituit *c. venerabilis 37. sup. de præbend.* ubi habetur: quòd vir etiamsi non sit nobilis, imò neque eminentis scientiæ debeat admitti ad præbendam, non obstante in contrarium consuetudine Ecclesiæ: quia non nobilitas generis, sed virtutum præstantia, ac vitæ honestas faciunt gratum, & idoneum servum Dei: Deus eligit ignobiles, & pauperes, quia non est acceptio personarum apud Deum, & Christus elegit pauperes ad Apostolatum.

Hinc rescripsit summus Pontifex, pueris 2
non posse beneficia ecclesiastica conferri, scilicet minoribus septendecim annis, eò quia tales nondum censeantur idonei ad gratum famulatum Ecclesiæ impendendum *c. super inordinata 35. de præb. & dignit.* ubi habetur, pueros non esse idoneos ad beneficia, quia tantùm idonei sunt reputandi, qui volunt, & valent Ecclesiæ inservire. Quapropter Concilium Tridentinum *sess. 22. c. 4. in fin.* generatim statuit, ut non aliis fiat collatio, seu provisio, quàm iis qui jam ætatem, et cæteras habilitates integrè habere dignoscantur, & quòd si collatio aliter fiat, nullum sortiatur valorem. Cæterum numerus canonicorum explendus est ex ipsis clericis intra debitum tempus: seu intra sex menses, ut notat Glossa *in c. in Ecclesia 2. h. t.* quòd si infra sex menses non provideatur de persona idonea in beneficio vacante, transfertur potestas ad superiorem. Nec ius canoniæ cadit in laicum etiam intitulatum; sed in solùm clericum, sicut jus eligendi in collegiata nonnisi clerico competit. *c. Massana 56. sup. de elect.* ubi dicitur, quòd electio Episcopi facta per Laicos, & canonicos, tametsi hoc habeat consuetudo, non valeat. Hinc licèt Monachatus cadat in laicos conversos, qui habentur personæ ecclesiasticæ, & religiosæ, & gaudent privilegio fori, & canonis; non tamen per ipsos impleri potest numerus determinatus canonicorum, quia non sunt ordinibus ecclesiasticis initiati, proinde non possunt servire Deo in officiis divinis, ut notat Innocentius *hic num. 1.* sed requiritur ut Laicus tonsuratus sit ordinatus, priùsquam instituatur canonicus, ut notat Abbas *hic in fine.*

Non

3 Non tamen in ecclesiis regularibus canonicorum, seu Monachorum, vel etiam Monialium institui possunt plures, quàm commodè, ex proventibus, ac fructibus possint ali; ut cuilibet suppeditentur necessaria ad victum, ac vestitum *c. quoniam 9. de vita, & honestate clericorum cap. finali de præsumpt. cap. periculoso §. sanè de statu regul. in 6.* Hinc Concilium Aquisgranense can. 118. ait: *Cavendum summopere præpositis ecclesiarum est, ut in ecclesiis sibi commissis non plures admittant clericos, quàm ratio sinit, & facultas Ecclesiæ suppetit.* Hoc idem statutum fuit in Concilio Turonensi sub Carolo ubi in can. 31. habetur: *In monasteriis canonicorum Monachorum, seu puellarum major hominum numerus non admittatur, quàm facultas monasterii possit sufferre.* Quia cum monachi, & canonici inservientes Ecclesiæ debeant de illius proventibus sustentari *cap. cum secundùm de præbend.* non debent plures recipi, quàm ali possint commodè ex fructibus Ecclesiæ, ut notat Lara *in l. si quis à liberis §. sed si filius num. 82. ff. de liber. agnosc.*

4 Tum quia perquam conveniens, ac rationi congruum est, ut determinatus sit numerus tam Monachorum, quàm clericorum juxta Ecclesiæ annuos proventus, quapropter *in cap. Non ampliùs 1. h. t.* Pontifex statuit, non esse plures in monasteriis recipiendos, quàm commodè ali possint de bonis Ecclesiæ. Imò Glossa ibid. censet, ob nimium incrementum facultatum non esse recedendum à numero consueto *argumen. l. penul. c. de alu.* rationem addit D. Hieronymus epist. 85. *quia Presbyteros turba contemptibiles facit*: ubi multitudo ibi rara morum consonantia, & frequens confusio: hinc verum est, quod vulgatâ circumfertur parœmiâ, nimirum: *pretiosa esse, quæ rara*; & nihil tam egregium esse, quod multitudine non vilescat; idque considerans D. Bernardus *in lib. de convers. ad clericos cap. 29.* in Ecclesia eleganter ait: *Dilatata videtur Ecclesia, ipse etiam cleri sacratissimus ordo, fratrum numerus super numerum multiplicatus est. Verùm & si multiplicasti gentem domine, non magnificasti lætitiam, dum nihil minus apparet decessisse meriti, quàm numeri accessisse.* Hinc Justinianus in Novella 3. ad ostendendam necessitatem taxandi numerum clericorum, eam sententiam protulit: *Nihil immensum bonum.* Facilè multitudo æmulationem nutrit, & æmulatio discordias parit, diffidia fovet: unde rectè in præsenti *c. Non ampliùs 1. h. t.* statuitur, ne numerus ecclesiasticorum plus æquo augeatur, & quòd non sint plures in monasteriis recipiendi, quàm commodè ali possint de bonis Ecclesiæ.

5 Neque obstat, si dicas, clericos teneri victum proprio artificio sibi comparare *cap. clericus 3. c. omnes 4. 91. dist.* & in 11. Concilio Turonensi can. 10. hoc idem fuerit statutum illis verbis: *cum jubeamur victum, aut vestitum artificiolo quærere, & manibus propriis laborare.* Si proprio artificiolo victum quærunt, non est necesse, quòd de proventibus Ecclesiæ sustententur, cum ipsi per se debeant sibi alimenta comparare. Monachi etiam non ex annuis proventibus, sed ex fidelium eleemosynis aluntur; & quia taxari hujusmodi eleemosynæ nec debent, nec possunt; ita nec debet certus numerus tantùm recipi in monasteriis; proinde corruit totum fundamentum quo nititur contraria sententia. Sed contra est, quia præcitati textus tantùm procedunt de primis Ecclesiæ sæculis, quando beneficia ecclesiastica nondum instituta erant; neque cathedrales Ecclesiæ fundatæ, neque clericorum præbendæ erectæ; sed ex communi mensa Ecclesiastici necessaria ad victum, & vestitum accipiebant: tunc clerici qui deprehendebantur validi ad operandum proprio artificiolo sibi quæstum parabant. Verùm postquam bona Ecclesiæ divisa fuerunt, ac beneficia Ecclesiastica instituta, & præbendæ erectæ, atque statutum fuit, ut nemo sine titulo ordinibus sacris initiaretur; quilibet ex fructibus Ecclesiæ sustentari debet; proinde rectè in *d. c. Non ampliùs 1. h. t.* statuitur juxta præsentem statum Ecclesiæ, ne plures recipiantur, quàm commodè ali possint de bonis Ecclesiæ.

Posset tamen objici textus *in cap. ex parte 9. de capellis monachor.* ubi habetur: *si pluribus facultates non suppetunt eorundem*: ex quibus deprehenditur, in illo monasterio renetensi diœcesis plures fuisse monachos receptos, quàm commodè per monasterii annuos proventus ali possent; & nihilominus Papa Honorius dixit, posse prædictos monachos in prioratibus constitui, ut commodè sustentarentur; unde non est contra canones recipi plures monachos, quàm ex monasterii proventibus commodè ali possint. Sed contra est, quia in præcitato textu monachi illi fuerunt in monasterio recepti eo tempore, quo proventus monasterii sufficiebant ad congruam eorundem sustentationem; sed cùm postea ex temporum injuriis, militum incendiis, proventus monasterii fuerint diminuti, vel etiam ex parte defecerint; ideo Pontifex indulsit, ut monachi excedentes numerum juxta proventus promoverentur ad prioratus. 6

Quod verò ad clericos instituendos in ecclesiis, ac beneficiis ecclesiasticis attinet, non sunt instituendi clerici unius tantùm nationis, seu originis; sed assumendi sunt viri morum probitate, vitæ honestate, doctrinarum eruditione cæteris commendatiores, quamvis natione diversi, nobilitate non pares, ut statuitur *in c. Ad decorem 5. h. t.* ubi habetur, quòd, qui in ecclesiis sunt instituendi, non debent esse unius nationis tantùm; sed undecunque sint, dummodo sint idonei. Præferendus tamen est doctior minus docto cæteris paribus Covarruv. *in cap. peccatum p. 2. §. 1. n. 4. de R. J. in 6.* Piasecius *in praxi 2. part. c. 5. a. 3. n. 10* minus doctus tunc potest præferri doctiori; quando morum probitate, ac vitæ honestate longè excellit; & vita, morésque doctioris ignorantur, ut notat Piasecius ex declarat. Cardinalium. Idoneus itidem si fuerit ex eodem loco, vel de gremio Ecclesiæ, vel de genere fundatoris, præferri etiam potest extero magis idoneo, ut notat Lambertinus *de Jure patronatus lib. 1. p. 3. art. 6.* 7

Præterea statuit Concilium Tridentinum
8 *sess. 7. cap. 13.* ne præsentati, seu electi, vel nominati à quibusvis ecclesiasticis personis, etiam Nuntiis Apostolicis, ad quævis ecclesiastica beneficia instituantur, nec confirmentur, aut admittantur, etiam virtute cujusvis privilegii, vel consuetudinis, nisi prius à locorum Ordinariis examinati fuerint, ac idonei reperti, neque ullius appellationis remedio se possint tueri, quo minus teneantur examen subire: exceptis præsentatis, electis, seu nominatis ab universitatibus, seu collegiis Generalium studiorum, ut notat Rebuff. *in praxi Benefic. de rescripto in forma pauperum.*

9 Quòd si nominatio ad Episcopum pertineat, & institutio ad aliquem inferiorem, tunc sufficit, si Episcopus nominet, vel præsentet; ut notat Abbas *in c. significasti 18. inf. de jure Patronatus;* quia Episcopus eo ipso quòd præsentat, approbat esse idoneum; ad ipsum enim pertinet approbare clericos suæ diœcesis, ut desumitur *ex c. ult. sup. de clericis peregr.* Sin verò nominatio, seu præsentatio pertineat ad unum Episcopum, & institutio ad alium alterius diœcesis, in qua situm est beneficium, etiam juxta Concilium Tridentinum *l. c.* præsentatus debet examinari, & approbari ab hoc alio Episcopo, in cujus diœcesi instituendus est in beneficio: ratio est, quia non statim ac quis est idoneus in uno loco, censendus est idoneus etiam in alio loco. Tum quia Concilium Trident. mandat, ut præsentatus, & electus à Nuntio Apostolico, qui est ordinarius intra limites suæ legationis examinetur ab Ordinario loci; ut notat Zyp. *h. t. num. 2.*

10 Quòd si præsentatus, vel electus alium pro obtinenda institutione adire non possit Episcopum, nisi ordinarium loci, qui super hoc habet fundatam intentionem in jure, tunc sub pœna nullitatis nisi ex privilegio, vel alia ratione institutio pertineat ad alium Prælatum inferiorem Episcopo, debet super idoneitate maximè ad beneficia curata ab Episcopo examinari, quia ad ipsum spectet examen non ad alium inferiorem Prælatum ex Concilio Tridentino *sess 25. c. 9. de reformat.* Idque etiam procedit, tametsi ex consuetudine institutio beneficiorum pertineat ad Archidiaconum. Non tamen potest Episcopus examinare promotum ad ordinem, vel beneficium à suo antecessore nisi post promotionem recens aliqua supervenerit causa, ut desumitur *ex cap. accepimus de ætat. & qualit. ordinandorum.*

11 In quo consistat idoneitas clericorum ad beneficia ecclesiastica? Respondetur primò consistere in carentia canonici impedimenti; quapropter incapaces sunt beneficiorum ecclesiasticorum non baptizati *c. 1. de Presbytero non baptizato.* Non insigniti tonsurâ *c. ex litteris de transact.* Qui defectum patiuntur natalium, seu sunt illegitimi *c. 1. & 2. de filiis Presbyt. in 6.* Potest tamen cum illis Episcopus dispensare ad minores ordines, & ad simplex beneficium. Rursus sunt incapaces filii hæreticorum, ut etiam fautores, defensores, receptatores hæreticorum *c. quicunque 5. hæreti. c. statutum 15. de hæret. in 6.* quod tamen intelligendum est de filiis hæreticorum, qui tales fuisse, & decessisse probantur: idque usque ad secundum gradum in linea paterna; & in materna tantùm ad primum. Conjugati sunt etiam incapaces, ut beneficiis ecclesiasticis præficiantur, ut etiam bigami, & excommunicati *c. postulâstis 7. de cleric. excommun.* Covarruvias *in c. alma mater p. 1. §. 7. num. 1.* Quòd si beneficium conferatur excommunicato ignoranti se excommunicatum esse, tunc potest illud retinere post absolutionem ab excommunicatione, & obtenta dispensatione ab eo, ad quem collatio pertinet.

Suspensi itidem sunt incapaces beneficiorum *c. dilectus de consuetud.* ut etiam interdicti 12
& violatores interdicti *c. 1. de postulat. Prælat.* ut etiam irregulares ex quocunque irregularitatis capite, quod procedit, etiam si irregularis ignoret talem irregularitatem, & collatio facta irregulari nullum jus illi tribuit, adeo ut irregularis, qui possedit beneficium, ad quod fuit promotus, teneatur fructus receptos restituere, licèt non privetur prius acquisitis, nec impediatur ab actu jurisdictionis, sed tantùm ordinis, ut tradit Piasecius *p. 2. c. 5. artic. 5. num. 16.* Arcentur itidem à beneficiis ecclesiasticis, qui hostiliter persequuntur, insequuntur, percutiunt, capiunt sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinales; & etiam eorum socii, immo etiam filii, & nepotes in recta linea *c. felicis in princ. de pœn. in 6.* ut etiam percutientes, capientes & in exilium mittentes Episcopum, ut etiam ejusdem criminis socii, consiliarii, fautores, & defensores: hi omnes eorumque filii, & nepotes redduntur ipso facto incapaces beneficiorum acquirendorum in illa Ecclesia, & diœcesi, in qua Episcopus præsidet. Demum Simoniaci, & alii similes etiam excluduntur à beneficiis ecclesiasticis, ut etiam cœci, qui non possunt horas canonicas recitare.

Quod verò ad ordinem attinet, & ætatem 13
præficiendorum beneficiis. Certum est, promovendos ad beneficia ecclesiastica debere illo initiatos esse ordine, quem ipsa dignitas, vel beneficium ex sui natura, vel consuetudine, aut statuto exigit, non tamen est necesse, ut sit initiatus illo ordine, quem fortassis aliud beneficium eidem unitum exigeret, quia hoc secundum beneficium non alterat primum, cui unitur tanquam accessorium, sed sequitur ejus naturam, ut referente Piasec. *p. 2. c. 3. art. 5. n. 17.* declaravit sacra congregatio Cardinalium Concilii Trid. interpretum. Requiritur etiam ad hanc idoneitatem scientia sufficiens ad ritè obeundum munus beneficio annexum, & quia munera hæc sunt diversa pro beneficiorum diversitate, ideo major, vel minor requiritur scientia. Rursus Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 12.* statuit, ut provisi beneficiis quibuscunque curam animarum habentibus teneantur à die adeptæ possessionis ad minùs intra duos menses coram Episcopo, vel eo impedito coram generali ejus Vicario, seu Officiali publicam fidei emittere professionem, & quòd provisi

de

de canonicatibus, ac dignitatibus in ecclesiis cathedralibus non solùm coram Episcopo, vel ejus officiali; verùm etiam in Capitulo tenentur eandem fidei professionem facere sub pœnis statutis, ut tradit Piasecius *p. 5. tit. 3. num.* 89.

14 Quæri solet, an si Episcopus instituat sine Patrono, irrita sit ipso jure institutio? Hostiensis cum aliis referente Lambertino *lib. 2. de jure patronatus p. 3. q. 2. art. 2.* censet, talem institutionem esse rescindendam, eo quia *in c. illud de jure patronatus* institutio facta ab Episcopo sine patrono dicatur irritanda esse. Verùm probabilior opinio, quam docent Abbas *in c. illud de jure patronatus* Joannes Andreas *c. 2. de officio Vicarii* asserit, talem institutionem esse ipso jure nullius valoris, adeo ut sit de facto irrita, & non irritanda, idque desumitur *ex c. decernimus 16. q. 17.* ubi habetur, quòd si Episcopi sine patronis instituerint, noverint irritam esse institutionem. Quamobrem illud verbum *irritanda*, quod habetur *in c. illud de jure patronatus* intelligitur sicut aliàs solet in jure, hoc est, quòd declaranda sit ut irrita: unde non dicitur irritanda, eo quia de factò sit valida, & debeat postea irritari, sed dicitur irritanda, eò quia declaranda sit irrita, ut ipso jure est talis.

15 Quòd si Patronus in nominando fuisset negligens, tunc institutio valida foret, ut desumitur *ex c. 1. de supplenda neglig. Prælat.* quia tunc ad Episcopum devolvitur potestas nominandi. Quid verò dicendum sit; si patronus indignum nominaret, & præsentaret? Respondet Glossa *in c. cùm vos. de officio Jud. ordinar.* quòd si Patronus esset ecclesiasticus ipso facto esset privatus pro illa vice iure, seu potestate nominandi: non ita si patronus esset laicus, cui sententiæ adhærent Archidiaconus *c. 1. de præbend. in 6.* & alii. Nihilominus Hostiensis, & Innocentius referente Panormitano *in c. cùm de offic. Jud. ordinar.* docent, quemlibet patronum etiam laicum ipso facto privari jure tunc nominandi.

16 Verùm Joannes Andreas, quem sequitur Panormit. docet, laicum patronum nominantem scienter indignum ante quatuor menses, adhuc posse alium dignum, ac idoneum nominare, eò quia patronus laicus in nominando habet jus mutandi sententiam; unde sicut intra quatuor menses nominando dignum potest variare antequàm Episcopus nominatum instituat; multò magis poterit variare, si indignum nominavit: cæterum exacto illo quadrimestri, intra quod patronus indignum nominavit, nec sententiam mutavit, liberum est Episcopo, alium instituere; quia dilapso quadrimestri, nullum superest pro tunc jus nominandi patrono, unde pertinet ad Episcopum talis institutio, ut desumitur ex *c. 1. de jure patronatus in 6.* quia perinde est immeritum nominare, ac indignum *c. 2. de translat. & c. tua de cleric. non residente* & hæc sententia, quam sequitur Panormitanus, est verior. Cæterum si institutio sine patrono ita facta fuit ab Episcopo, ut patronus postea eidem assentiatur, tunc institutio sortitur suum valorem ab ipso consensu Patroni, ut notat Lambertinus *lib. 2. de jure patronat. p. 3. q. 2. art. 2.*

Quinimò si Episcopus instituat clericum in beneficio præsente, sciente, ac tacente patrono nullum alium nominante, vel præsentante probabiliùs videtur, quòd talis institutio valida sit ob illam generalem juris regulam, eò quia sciens, & tacens videatur consentire: quia cùm patronus potuisset commodè resistere, vel alium nominare; ex eo quòd tacuerit, censetur suum præstitisse consensum; præsertim cùm ob nullum metum incussum, vel aliam causam potuerit coerceri à nominatione alterius. 17

An verò, quando Episcopus absque expresso patroni consensu licitè aliquem instituit, teneatur institutus ex jure patroni assensum requirere, respondet Panormit. *in c. si verò de jure patron.* nullo adigi jure ad requirendum patroni assensum; eò quia per institutionem plenum jus in beneficio acquisiverit. Moris tamen est, ut institutus ab Episcopo adhuc assensum requirat à patrono, ne ab eodem vexetur; & etiam ne patronus à possessione nominandi, & præsentandi cadat. 18

Non tamen potest Episcopus absque consensu patroni Ecclesiam collegiatam instituere, ut tradit Abbas *in c. suggestum num. 2. de jure patron.* Ratio est, quia tunc patronus absque ulla culpa amitteret jus suum nominandi, cùm in Ecclesia collegiata non possit nominare præfectum. Hinc neque liberum est Episcopo Ecclesiæ proventus, ac reditus citra patroni consensum alienare, vel transferre ad aliam Ecclesiam; quia tametsi patronus jus suum non amitteret, nihilominus sine ejus voluntate, & consensu non possunt bona juris patronatus alienari. 19

Quòd si patronus sponte suâ jus nominandi, ac præsentandi ad Episcopum transtulerit in ecclesiis, quæ tali Episcopo subjiciuntur, tunc ut notat Abbas *in c. significâsti num. 3. de jure patron.* vel institutio speciali jure pertinet ad alios Episcopos inferiores; vel tantùm ad ipsum Episcopum jure communi: si dicatur primum, respondet, tunc ad Episcopum tantùm spectare nominationem, & præsentationem, & ad alios institutionem: si secundum, censet Panormitanus cum Hostiensi, & Joanne Andrea, tunc præsentationem confundi cum institutione, proinde posse Episcopum liberè conferre Ecclesiam, vel beneficium, & quidem eadem ratione, quâ & cætera beneficia, quæ jure patronatûs non sunt affecta. Id tamen procedit, quando Episcopus ipse solus est patronus. 20

§. III.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

Quæritur primò, quinam ritus adhibendi sint in investitura in beneficiis? Respondetur, hos ritus varios esse pro diversitate locorum: siquidem pluribus in locis, qui investitur in beneficio ecclesiastico coram Episcopo, vel Vicario, aut ejus consistorio, fidei facit professionem juxta decretum Concilii Trident. 1

sess. 24. de refor. c. 12. ut etiam præstat Homagium, seu juramentum obedientiæ, & fidelitatis præstandæ Episcopo, & postea imponitur ipsi birretum adjunctis verbis significantibus investituram: quia verò in beneficiis perinde ac in feudis duplex solet investitura distingui: una verbalis, quæ fit per verba cum traditione alicujus signi; & alia realis quæ fit per actualem introductionem in possessionem beneficii, vel rei feudalis; ideo modus investiendi potiùs videtur accensendus investituræ verbali, quæ ex probabiliori opinione non ipsam actualem possessionem, sed tantùm obligationem ad traditionem actualis possessionis, vel ad summum inducit facultatem occupandi propria authoritate vacuam possessionem, ut notat Julius Clarus *in §. feudum q. 36.* Debet tamen verbaliter investitus insuper actualiter induci in possessionem beneficii, & hæc inductio de jure pertinet ad Archidiaconum, ut habetur *in c. ad hæc de offic. Archidiaconi.* Aliquando etiam ad Episcopum, vel etiam ad delegatum ab eo, ut desumitur *ex c. licèt Episcopus 28. de prabend. in 6.* & tunc contingit, quando beneficium est litigiosum, & ab alio occupatum, qui debet expelli ut notat Covarruvias *c. 17. num. 17.* Ex consuetudine potest etiam ad Episcopum pertinere clericum institutum inducere in possessionem beneficii.

2 Quòd si investitura sit realis, nullam habet aliam cæremoniam ecclesiasticam, quàm actualem introductionem in locum beneficii cum traditione clavium, & jurium: & cùm sit meri facti, potest etiam committi laico. In aliis locis in parochialibus præsertim beneficiis tota investitura verbalis, & realis peragitur in ipso loco parochiæ simul, & semel à commissario Episcopi, & quidem die festo cum parochiani ad divina conveniunt; siquidem proponitur ipsis in Ecclesia novus parochus, qui ibidem publicè deponit juramentum fidei, & obedientiæ, & insignia accipit parochialia: & hæc investitura datur in spiritualibus, quâ peractâ tribuitur etiam investitura in temporalibus, & fit ex eo, quòd deducatur novus parochus in domum parochialem, ipsique tradantur claves domus, & assignentur reditus, & fructus parochiales.

3 Quæritur secundò, quænam dicatur institutio authorizabilis? Respondetur nihil aliud esse, quàm authoritatem, vel jurisdictionem concessam ad curam animarum exercendam; & hæc institutio in parochialibus beneficiis præcedit quamlibet aliam institutionem, siquidem Concilium Tridentinum *sess. 23 de reformat. c. 15.* statuit, quòd quamvis Presbyteri in sua ordinatione absolvendi potestatem accipiant, nullum tamen posse etiam regularem confessiones sæcularium, etiã sacerdotum audire, neque ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium habeat, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat. Privilegiis, & consuetudine quacunque etiam immemoriabili non obstantibus. Hoc idem etiam statuerunt summi Pontifices Gregorius XV. in Bulla, quæ incipit *inscrutabili*, Pius V. in Bulla, cui initium est *Romani Pontificis* Urbanus VIII. in Bulla, quæ incipit *sicut accepimus*: quapropter Canonistæ communiter docent, sacerdotibus in ordinatione dari quidem claves Ecclesiæ ad solvendum, & ligandum: exercitium verò solvendi, & ligandi conferri ipsis ab Episcopo: quod perinde est ac accipere in ordinatione potestatem absolvendi, & ligandi, & ab Episcopo jurisdictionem.

4 Quinimò ex præcitata Bulla Pii V. §. 2. potest Episcopus successor, si id necessarium censuerit pro majori suæ conscientiæ tranquillitate approbatos à suo prædecessore ad novum vocare examen, novámque approbationem. Non tamen per has constitutiones prohibentur regulares ex licentia proprii Prælati audire confessiones aliorum regularium ejusdem Monasterii, vel etiam diversi, sed ejusdem ordinis absque approbatione Episcopi; non tamen sæcularium etiam sacerdotum, nisi hi fuerint incorporati in Monasterio, sintque de familia illius, ut declaravit sacra congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum.

5 Quæritur tertiò, an in institutione servanda sit forma *in c. fin. de elect. in 6.* Respondetur affirmativè, adeo ut institutio facta non proposito edicto nulla sit, ut notat Lappus *allegat. 8. num. 4.* Lambertinus *2. p. lib. 2. q. 6. art. 2.* & in pluribus aliis sequentibus, & procedit etiam in canonicatibus, & præbendis, aliisque simplicibus beneficiis, ut notat Perez de Lara *de anniver. capell. lib. 2. c. 10. n. 40.* adeo ut institutio præsentati facta non servata forma præscripta *in d. c. fin.* sit nulla. Hinc institutio facta non præmissis edictis, seu non servatâ formâ traditâ *in d. c. fin.* nullum jus tribuit. Rursus in edicto debet assignari terminus peremptorius, ut habetur *in d. c. fin.* & non sufficit citatio generalis per edictum, quando sunt alii patroni certi, sed debent specialiter, & nominatim citari, aliàs institutio est nulla, ut fuisse decisum à Rota coram Lancelloto refert Garcia *de benefic. p. 9. c. 4. num. 8.* Non tamen id procedit, ubi consuetudo est in contrarium, ut notat Puteus *decis. 306. lib. 1.* ubi ait, quòd allegans talem consuetudinem contra communem opinionem teneatur eam probare: & quia hæc consuetudo non est contra jus clarum, sed tantùm contra communem opinionem, ut notat Puteus *in cit. decis. 306.* sufficit si sit decennalis ad tradita *in c. fin de consuetud.* Et licèt Oldradus *consil. 5.* Felin. *in c. cum Bertoldus de re judic.* Lambertinus *q. 6. art. 26.* & alii dicant, post terminum edicti non esse ullum admittendum, vel audiendum etiam re integra seu non secuta institutione; nihilominus fatentur, ignorantem, & impeditum esse admittendum etiam elapso termino edicti, re tamen integra, seu institutione non secuta.

6 Contrarium tamen servatur, quia ante institutionem semper admittuntur, qui præsentantur ab aliis patronis; non enim id videtur contra jus, quia in edictis non dicitur, quòd post terminum illius non admittantur, sed quòd procedatur in causa, & fiant acta in absentia.

Cæte-

Cæterum quòd transacto edicti termino ante tamen institutionem possit patronus comparere, & præsentare, docet Perez de Lara *lib. 2. c. 9. num. 47. & 50.* ubi citat Felinum, Rochum, & Lambertinum: & præsertim Felin. *in c. gratum de offic. delegat. num. 3.* ait, effectum citationis per edictum elapso tempore non officere, quia audiantur illi, quorum interest, etiam post tempus, nisi Judex interloquatur imponendo illis silentium, vel in assignatione termini apponatur clausula: *alias ex tunc imponitur silentium.*

7 Quæritur quartò, an quando institutio facta est in judicio contradictorio, seu sententia lata super ea facienda, causa sit appellabilis. Proponit hanc difficultatem Garcia *p. 9. de benefic. c. 4. num. 16.* & respondet, institutionem præsentati factam pendente appellatione per alterum interpositâ sententiâ ordinarii, & possessionem subsecutam, ut etiam possessionem à præsentato instituto captam pendente appellatione judiciali interposita ab institutione facta in sententia, esse attentatam, & citat pro hac sententia Lappum, Joannem Andream, Dominicum *num. 7.* & præsertim Romanam Rotam in pluribus causis, ac signanter in una Lucana parochialis 18. Junii 1571. coram domino Lancelloto, ubi possessio dicitur esse attentata eò quia capta fuit pendente appellatione. Neque obstat, quòd Ordinarius processerit tanquam executor deputatus in confirmatione donationis, quia hoc non procedit quando assumit partes judicis, ut asseruit Rota Romana & citat. Felin. *c. final. de præsumpt.*

8 Neque obstat, quòd attentata deserta appellatione non sint revocanda, quia hoc tollitur ex facto, cùm appellatio non sit deserta, & in appellatione apostoli sint dati, & terminus præsentationis non sit elapsus; & etiam per Papam prorogatus. Minus facit, quòd passus fuerit procedi in negotio principali, quia cùm non constet, quòd sciverit possessionem captam, non potest induci aliqua renuntiatio attentatorum. Minus facit textus Concilii Tridentini, quia loquitur in relatione facienda ab Examinatoribus, quæ non potest suspendi per appellationem, quò minùs fiat institutio: secus in casu, quo agitur de jure patronatus, & institutione facta vigore illius, & non relationis. Neque obstat nova provisio, quia ultra hoc appellans habet novam ulteriorem provisionem: sed quidquid sit, non potest vigore novæ provisionis capere possessionem, aliàs incidit in pœnas extravagantis Julii III. contra capientes possessionem litteris non expeditis. Hæc omnia habet Rota in præcitata decisione, quam refert Garcia *loc. cit.*

9 Quæritur quintò, an quando patronus nominat, vel præsentat plures ad aliquod beneficium ecclesiasticum, possit Episcopus quem maluerit ex illis pluribus instituere? Respondet Glossa *in c. decernimus 16. q. 7.* quòd si omnes nominati, & præsentati sint æquè digni, ac idonei, liberum sit Episcopo tum ex pluribus illis instituere, quem maluerit; & hoc etiam desumitur *ex c. cùm autem. c. pastoralis de jure patronat.* Quòd si unus ex nominatis, vel præsentatis sit alio dignior. Respondet Joannes Andreas, Episcopum adhuc habere liberam optionem eligendi quem maluerit, quia satis est, si instituatur idoneus, & dignus. Verùm communior, ac verior sententia est, teneri tunc Episcopum instituere digniorem, ac magis idoneum, eúmque præferre cæteris, siquidem *in c. si forte dist. 63.* habetur, quòd ubi vota sunt paria, is præferendus sit, qui majoribus meritis juvatur. Cæterum si prætermisso digniore Episcopus institueret minus dignum, posset institutus ab Episcopo vocari dignior, ut notat Abbas *in c. cùm autem de jure patronatus n. 5.*

Quæritur sextò, an ex pluribus ab examinatoribus approbatis æquè dignis deprehensis possit Episcopus quem maluerit aliis præferre. 10
Respondetur negativè, quia hæc libera facultas tantùm est penes patronum, qui habet jus nominandi, & præsentandi ad beneficium, non verò penes Episcopum. Et quamvis Concilium Tridentinum statuerit, ut nominati, vel præsentati à patrono approbentur judicio Examinatorum; non tamen Concilium privavit patronos potestate nominandi unum ex iisdem, quos Examinatores approbârunt. Neque urget textus *in c. cùm autem de jure patronat.* ubi dicitur, liberum esse Episcopo instituere, quem maluerit è pluribus à patrono laico nominatis, & præsentatis, si æquè digni reperiantur. Nam respondet Navarr. *consil. 5. de jure patronat. in c. cùm autem*, in præcitato textu tantùm statui ut ex multis nominatis, & oblatis à patrono possit Episcopus quem maluerit instituere. Casus verò noster procedit de iis, qui judicio Examinatorum sunt approbati, & nondum à patrono nominati, nec Episcopo oblati: cùm enim is, ad quem pertinet jus patronatûs, exploratam non habeat idoneitatem Clericorum, neque eorum doctrinam; plures simul exhibet examinandos, sibi tamen reservando jus nominandi ad beneficium, quem maluerit ex illis examinatis, & idoneis; unde non est liberum Episcopo instituere quem maluerit, sed debet instituere nominatum à patrono laico, qui ob solum examen non est privandus suo jure.

An verò id etiam procedat de patrono ecclesiastico? 11
respondet Navarrus *loc. cit.* affirmativè, adeo ut jus nominandi aliquem ex illis examinatis dignis, ac idoneis sit penes patronum ecclesiasticum; quia licèt patronus plures exhibuerit examinandos ad explorandam eorundem idoneitatem, nondum tamen ullum nominavit, proinde non debet privari suo jure: quamobrem penes patronum est, quem maluerit ex illis examinatis, & dignis eligere, ac nominare ad beneficium, quia Concilium Tridentinum nec laicis patronis, neque ecclesiasticis adimit tale jus. Cæterum pertinet ad Episcopum explorare circa morum probitatem, vitæ honestatem, & examinare doctrinam eorum, qui à patronis nominantur ad beneficia ecclesiastica; idque ex Concilio Tridentino *sess. 24. c. 18. de reformat.* ubi statuitur, quòd quicunque sive à patronis laicis, sive ecclesiasticis nominentur ad Ecclesias parochiales, subeant exa-

Digitized by Google

men illorum Examinatorum, qui ad id sunt destinati, aliter eorum institutio nullum sortiatur valorem. Rursus *sess. 7. c. 13. de reform.* decrevit, ut præsentati, seu electi, vel nominati à quibusvis ecclesiasticis personis, etiam nuntiis sedis Apostolicæ ad quævis ecclesiastica beneficia non instituantur, nec confirmentur, neque admittantur etiam sub prætextu cujusvis privilegii, seu consuetudinis etiam ab immemorabili tempore præscriptæ, nisi priùs fuerint à locorum ordinariis examinati, ac idonei reperti, exceptis præsentatis, & electis à collegiis generalium studiorum.

12 Quæritur septimò, an in ecclesiis, in quibus numerus canonicorum, seu clericorum non est determinatus, possint Prælati, & Capitula à suo superiore compelli ad tot canonicos, vel clericos suscipiendos, quot ex reditibus Ecclesiæ congruè sustentari possunt? Respondent ferè communiter cum Abbate *in c. non amplius 1. h. t.* posse Prælatos, & Capitula compelli à suo superiore ad tot suscipiendos, quot decenter, & commodè sustentari possunt ex reditibus Ecclesiæ: siquidem proventus ecclesiastici fuerunt instituti propter cultum divinum, proinde ubi proventus crescunt, ibi debet & cultus Dei augeri per institutionem plurium canonicorum, vel clericorum, qui Ecclesiæ inserviant: ubi enim famulatus est numero major, ibi servitium est uberius. Ultra tamen facultates Ecclesiæ non possunt Prælati, & Capitula compelli ad aliquem recipiendum, ut desumitur *ex c. authoritate 4. h. t.* ubi Clemens Papa statuit, ultra facultates non posse aliquem institui invitis canonicis Ecclesiæ. Hinc si Episcopus, vel alius superior etiam Papa alicui Rectori Ecclesiæ præsentet clericum, vel mandet Capitulo, ut eum instituat, potest Rector, vel etiam Capitulum contra hoc mandatum excipere insufficientes reditus Ecclesiæ ad plures alendos, ut notat Abbas *in c. ex parte 10. num 4. de concess. præb.*

13 Quòd si clerici ultrò consenserint, velintque parciùs vivere, tunc ad augendum divinum cultum possunt etiam alios suscipere, ac instituere, quia volentes, & consentientes non aggravantur. Cæterum Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 3. de regular.* statuit, ut in Monasteriis tam virorum, quàm mulierum bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus is tantùm numerus constituatur, ac imposterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè sustentari possit; idque ne Religiosi sæcularibus curis implicentur ad sibi comparanda necessaria pro victu, vel egestas ad exercenda indecentia eos cogat. Reditus tamen Ecclesiæ, vel Monasterii pensandi sunt habito respectu non solùm ad sustentandos clericos, vel Religiosos, verùm etiam ad alia Ecclesiæ onera, & quæ expenduntur per sarta tecta, eleemosynas faciendas, hospitalitatem erga peregrinos exercendam, & alia id genus *argum. c. de Monachis 12. de præbend.* Glossa *c. 1. h. t. V. absque penuria.* Et quamvis præceptum Tridentini concipiatur negativè, ut non plures recipiantur in ecclesiis, vel monasteriis, quàm possint in iisdem sustentari, nihilominus tale præceptum includit etiam affirmationem, ut tot sint recipiendi, quot ex reditibus, & proventibus Ecclesiæ absque penuria ali possunt: & ad hoc possunt Prælati, & Monasteria à suis superioribus compelli, ut notat Abbas *in d. c. non amplius 1. h. t.*

Quæritur octavò, an si certus canonicorum, clericorum, vel etiam Regularium numerus sit determinatus in aliqua Ecclesia, vel monasterio per speciale statutum, possit numerus augeri, si reditus incrementum subeant? 14 Respondet Abbas *loc. cit. num. 5.* ob modicum redituum augmentum non esse numerum canonicorum, vel Regularium augendum. Quòd si reditus magis excrescerent, vel mensæ capitulari, si bona communia possideantur, plurimum accrescerent, & hi reditus quot annis inter canonicos dividerentur: vel propriis beneficiatis annui proventus multùm accrescant, & præbendæ, seu reditus beneficiorum sint distincti, tunc numerus canonicorum, vel præbendarum augeri posset, tametsi certus numerus fuerit à Papa antea definitus, & confirmatus *c. cum M. Ferrariensis 9. de constitut.* ubi dicitur, quòd canonicis receptis supra numerum confirmatum etiam à Papa est providendum de fructibus excrescentibus, quomodocunque fuerint augmentati, licèt per industriam antecessorum: eò quia in reductione canonicorum ad certum numerum semper intelligitur clausula: *nisi in tantum facultates Ecclesiæ excreverint; quòd pluribus sufficere competenter possint*, & licèt hæc clausula non semper sit expressa, tacitè tamen debet subintelligi, quia id secundùm stylum curiæ, & sacrorum canonum requiritur; hinc Felinus tradit generalem regulam; quòd clausula secundùm loci consuetudinem, aut instrumenti, vel contractûs naturam apponi solita, si non exprimatur, censeatur subintellecta.

Quæritur nonò, an si reditus Ecclesiæ, vel Monasterii notabiliter decrescant, adeout non sufficiant pro sustentando certo canonicorum, vel Monachorum numero confirmato à Papa possit talis numerus imminui; dummodo decrementum redituum existimetur futurum stabile. 15 Respondetur cum Abbate *in c. cùm accessissent 8. de constitut. num. 4.* posse talem numerum minui, sive fuerit à Papa statutus, sive juramento firmatus: quia tam confirmatio Papæ, quàm juramentum de retinendo certo numero præbendarum, & canonicorum intelligitur conditionatè, nimirum si res sit in eodem statu perseveratura, in quo reperitur tempore, quo à Papa confirmatur numerus præbendarum, vel canonicorum: non ita si res notabiliter immutetur, & præbendæ, ac reditus decrescant: tunc enim juxta æquitatem, ac præscriptum SS. canonum unà cum mutatione redituum mutari etiam debet numerus canonicorum; quia cederet in dedecus Ecclesiæ, si canonici, vel alii clerici nõ possent ex reditibus Ecclesiæ honestè se sustentare.

Hinc Episcopus potest canonicorum numerum minuere, si reditus annui canonicorum facti sint notabiliter tenuiores; quia sicut ex eo, quod facti sint uberiores potest licitè canonicorum nume- 16

numerus augeri, ut divinus cultus in Ecclesia in crementum subeat ex majori inservientium numero, ita si reditus decreverint, potest jure numerus canonicorum minui, ut reditus tanti sint, quanti sufficiant ad congruam, & honestam sustentationem talis numeri canonicorum. Hinc ex eadem causa potest Episcopus minuere numerum canonicorum etiam authoritate Papæ constitutum, & confirmatum: quia quando reditus notabiliter decreverunt subest justa causa hujus mutationis: idque etiam procedit non solùm de canonicatu, sed etiam de dignitate authoritate Papæ in Ecclesia cathedrali constituta, quia justa de causa perinde dignitas, ac canonicatus supprimi, & extingui, potest.

17 Quæritur decimò, an is, ad quem spectat jus, seu potestas instituendi in beneficio, possit se ipsum instituere? Respondetur non posse se ipsum instituere, & desumitur ex *c. cùm ad nostrum 7. h. t.* ubi habetur, quòd quando quis efficitur Prælatus, non potest retinere dignitatem, quam priùs habebat, eò quia prior dignitas per supervenientem secundam ipso jure vacat. Neque potest aliquam dignitatem vacantem sibi conferre, ubi etiam assignatur ratio: quia inter dantem, & accipientem, debet esse distinctio personarum, sicut inter vendentem, & ementem; locantem, & conducentem: hinc sicut nemo potest se ipsum absolvere, nec per se & directè dispensare secum, ita neque potest dignitatem, vel præbendam ecclesiasticam sibi ipsi conferre. Unde neque eligere se ipsum quis potest *c. in scripturis 9. caus. 8. q. 1.* Neque se ipsum præsentare, licèt aliàs sit clericus idoneus *c. per nostras 26. de jure patronat.* quia nemo potest à se ipso oriri, nec produci, & generatim nemo potest in facto proprio authoritatem præstare *Clement. 2.* juncta Glossa *V. mensæ suæ de reb. eccles. non alienand.* eadem ratione qui habet jus conferendi, vel instituendi, non potest sibi ipsi beneficium conferre, neque se ipsum instituere. Et quamvis Prælatus deneget alteri potestatem conferendi beneficium; non tamen potest delegatus tunc conferre beneficium, vel dignitatem jure proprio, sed jure delegantis, cùm delegatus nihil proprium habeat, sed tantùm utatur jurisdictione delegantis *l. 1. ff. de eo cui mandat. est jurisd.* Tum quia delegatus gerit vices delegantis *c. sanè 11. de offic. deleg.* unde in effectu censeretur delegans se ipsum instituere in beneficio, illúdque sibi ipsi conferre, proinde in proprio facto sibi ipsi authoritatem præstare, quod adversatur *l. 1. ff. de authorit. tutor.* Tum quia qui facit per alium per se ipsum facere videtur juxta *regul. iuris 71. n. 6.*

18 Cæterum is, cui competit jus conferendi beneficium, vel in illo instituendi, nil obstat, quia possit illud accipere à Papa, vel etiam Legato à latere, quia summus Pontifex ex plenitudine potestatis potest beneficia conferre, cui magis libuerit, & prout ipsi consultiùs visum fuerit. Tum quia Pontifex, & ejus Legatus à latere jure communi in conferendis beneficiis concurrunt cum inferioribus collatoribus ordinariis, proinde jure proprio conferunt alia beneficia.

Videtur tamen urgere aliqua difficultas, quia summus Pontifex dat suo confessario jurisdictionem, seu potestatem absolvendi eundem Pontificem à peccatis: ergo videtur, quòd possit habens jus instituendi alteri delegare jurisdictionem, & potestatem exercendam in se ipsum, & à fortiori videtur, quòd possit etiam illi dare potestatem conferendi beneficium sibi, & investiendi se ipsum. Sed contra est, negatur paritas, ratio discriminis est: quia confessarius Papæ non est merus commissarius, seu delegatus Papæ, sed potiùs est Vicarius Dei, quatenus Deus dedit Apostolis, consequenter etiam sacerdotibus ritè ordinatis tanquam eorum successoribus potestatem absolvendi à peccatis, ut desumitur *ex c. firmiter 1. de sum. Trinit.* Hinc ad absolvendum nil aliud desideratur, nisi quòd persona absolvenda se subjiciat confessario: & quia Papa voluntariè se subjicit sacerdoti confessario, ideo complet, ac veluti actuat radicalem ejus potestatem, quam Sacerdos in sua ordinatione à Deo acceperat absolvendi à peccatis. 19

Cæterum quia summus Pontifex nullius hominis potestati subjicitur, neque jurisdictioni, cum potiùs ejus jurisdictioni subjiciantur omnes fideles, non potest unus homo in illum exercere jurisdictionem etiam in foro interno, quia jurisdictio non exercetur nisi in subditum; quamobrem ut Pontifex absolvatur à suo confessario, debet ipse eidem se spontè subjicere, ut confessarius possit in Papam, quam à Deo accepit, potestatem absolvendi exercere: ex quo liquet, confessarium non absolvere Pontificem potestate sibi delegata ab eodem, sed jure, & potestate immediatè accepta à Deo; & rursus confessarium non absolvere Pontificem ut sibi subditum, nec ut habentem jurisdictionem in illum; sed quatenus summus Pontifex vult se spontè subjicere confessario, à quo vult absolvi. Secus delegatus non potest beneficium conferre deleganti, quia cùm agat jure delegantis, censeretur delegans sibi conferre beneficium, quia quod quis per alium facit, ut principalis mandans per se ipsum facere videtur. 20

(o)

TITU-

TITULUS VIII.

De concessione præbendæ, & Ecclesiæ non vacantis.

QUia præbendæ, dignitates, & alia beneficia ecclesiastica interdum conferuntur, vel promittuntur, antequam vacent, imò & aliquando dum vacant non conferuntur, ideo congruè Pontifex superiori titulo adjicit præsentem, in quo agit non solùm de promissionibus, & concessionibus non vacantiū, beneficiorū verùm etiā de negligentia circa concessiones vacantium. Hinc præsens titulus est veluti quædam pars præcedentis, ut institui quisquam non possit in ea Ecclesia, quæ nondum vacat, quia sicut is dicitur improbus, qui de viventis hæreditate solicitus est *l. 2. 5. interdum ff. de vul.* ita desiderium eorum sacri canones semper consueverunt improbare, qui superstitis Episcopi, vel beneficiati dignitatem, & beneficium ambirent *can. factus est can. non furem 7. q. 1.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *QUI IN VIVORUM 1. h. t. Gelasius Papa rescripsit ad Romanos eum, qui voluntariè institutus est in beneficia viventis esse deponendum, & repellendum à communione ecclesiastica, adeò ut ipso facto sit excommunicandus. Hinc liquet, non posse beneficium viventis conferri alteri ab alio ullo, qui est Papa inferior, quia beneficia secundùm antiquos canones sunt perpetua* c. satis perversus dist. 61. *Cæterum de plenitudine potestatis posset Pontifex beneficia etiam viventis conferre alteri, licèt non reperiatur, quòd unquam fuerit factum sine causa. Cæterum notat Glossa, quòd si quis fuerit depositus, & alius ignoranter institutus loco depositi, si post 40. annos rem sciverit, non tenetur dare beneficium ipsi deposito: quia eo ipso, quòd injustè condemnatus non appellavit, acquievit sententiæ, quæ propterea transivit in rem judicatam* c. quoad consultationem de sent. & re judic.

C. *NULLA 2. h. t. Ex Concilio Lateranensi statuitur, ut nulla ecclesiastica beneficia, vel Ecclesia alicui concedantur, vel promittantur, antequam vacent, ne quis mortem proximi desideret: qua de causa expectatio futuræ successionis etiam apud gentiles prohibita fuit. Rursus si Episcopus debeat conferre, & non conferat intra sex menses, statuitur, ut collatio devolvatur ad Capitulum: & si hoc sit negligens ad Archiepiscopum. Ex quo textu liquet, potestatem conferendi beneficia gradatim devolvi ad superiores. Cæterum præsens decretalis confirmatur à Concilio Tridentino ubi* sess. 24. de refor. c. 19. *sustulit omnes expectativas, immo & reservationes mentales: erat autem reservatio mentalis, quando Papa reservabat beneficium in specie, vel genere per Bullam, vel breve, ut personæ gratæ, quam tamen non exprimebat, sed in mente retinebat, postea daretur, unde dicebatur expectativa mentalis. Notandum tamen est, per hæc jura antiqua, & nova, non ita ligari manus Papæ, quin ex gravi causa possit expectativam concedere, quia Concilium Tridentinum, ejus potestatem, & authoritatem in omnibus voluit salvam esse. Hinc deducitur ex hoc textu, promissionem beneficii antequam vacet, non valere, neque per ipsam ullam contrahi obligationem, immo neque valere talem promissionem etiam factam de consensu præbendarii. Rursus notat Glossa, tempus sex mensium currere à die scientiæ vacationis, non ab ipsa die vacationis; & habentem jus eligendi post elapsum tempus non posse ampliùs beneficium conferre: & id procedere etiam in episcopatibus, & Abbatiis, sed tempus esse tantùm trium mensium* c. ne pro detectu de elect.

C. *RELATUM 3. h. t. rescribit Alexander III. Archiepiscopo Eboracensi, beneficium vacans esse conferendum non obstante appellatione ab eo facta, cui beneficium promissum fuit, antequam vacaret. Ratio etiam est perspicua, quia ex tali promissione nihil juris acquiritur, & ubi promissio non tenet, nec appellatio valet: etenim ubi non tenet principale, accessorium non potest subsistere, cùm sequatur naturam principalis.*

C. *PROPOSUIT 4. h. t. Innocentius III. declarat, quòd si Papa mandet, ut prima vacatura præbenda cum canonicatu conferatur alicui, & assignet Executorem, qui præsentet litteras collatori, beneficium intelligatur ita affectum, ut si vacet, & alteri detur, collatio sit irritanda, & beneficium tanquam adhuc vacans sit conferendum nominato à Papa, qui utpote supra jus potest contra illud dispensare. Ex hoc textu claret, collationem factam contra mandatum Papæ esse anullandam, & per investituram non acquiri jus investito, sed Papam posse dispensare contra jus. Cùm autem Pontifex ex plenitudine potestatis dicitur esse supra jus, id intelligitur de jure positivo ecclesiastico canonico, cujus ipse Pontifex est conditor, non verò de jure divino, aut naturali. Hinc Papa non potest dispensare contra quatuor Evangelia 14.* dist. c. sicut: *nec contra articulos fidei, immo nec contra statutum universalis Ecclesiæ, ut censent plures* c. minor 24. q. 1.

C QUIA

C. *QUIA 5. h. t. Idem Pont. statuit, ut in vacatione beneficii tempus sex mensium pro collatione ejusdem incipiat currere à die notitiæ, non à die vacationis, nec currat quando collator est legitimè impeditus, ut si sit suspensus non obstante confirmatione collationis facta alicui à sede Apostolica in forma communi. Secus enim esset, si in forma speciali: Ratio est, quia per confirmationem in forma communi nihil juris acquiritur. Ubi notat Glossa non currere hoc semestre, nisi suspensus sit negligens in petenda absolutione à suspensione. Dummodò præscriptio non currat* c. non liceat de præscript. *& id procedit, quamvis sua culpa fuerit suspensus, neque obstat, suspensionem regulariter infligi ob aliquam culpam, & non esse excusandos, qui ob suam culpam pœnam patiuntur* argum. l. 2. §. ult. ff. si quis: *quia id tantùm procedit, quandò culpa ordinatur ad impediendum, non ita quando solùm per accidens se habet, ut in præsenti textu.*

C. *CUM NOSTRIS 6. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si beneficium vacet de jure, & non de facto, ut si dignitas conferatur Episcopo, & alius impetret litteras, ut sibi eadem dignitas conferatur nulla facta mentione, quòd de facto non vacet, litteræ sunt subreptitiæ; & nullius valoris, eò quia nullam fecerit mentionem de colorata possessione: compellitur tamen Episcopus relinquere dignitatem, nisi ostendat dispensationem. Ubi notandum est, quòd si quis ex una dignitate transferatur in aliam, tametsi de facto utramque collationem retineat, nihilominus prima vacat de jure, & impetrans debet mentionem facere de facto illo: alioquin litteræ sunt subreptitiæ; & per consequens non datur jus. Ex hoc textu liquet, in beneficialibus non posse haberi veram possessionem sine vero, vel justo titulo, unde in impetratione beneficii non sufficit simpliciter dicere; quòd vacet, si alius sit saltem in colorata possessione facti; ratio est, quia illud verbum* vacare *potest verificari tam in jure, quàm in facto: & in litteris beneficialibus utpote ambitiosis debent verba narrativa verificari omni modo, quo possunt tam in jure, quàm in facto, ut notat Panormitanus. Rursus colligitur, beneficium coloratè possessum non debere alteri eripi, donec possessioni detrahatur color: secus tamen est, si possessio non sit colorata, sed evidenter injusta, pro quo discernendo Panormitanus hîc duas exhibet regulas, quarum prima est:* quòd si defectus potestatis sit in conferente, sed privatio beneficii ipso jure per sententiam juris, aut hominis non sit statuta, talis possessio est colorata, *& id etiam procedit, si conferens laboret defectu potestatis, & superveniat confirmatiò superioris ratum habentis, quod erat invalidum. Secunda regula est,* quando conferens non habet potestatem conferendi, vel si habet, privatio est inducta ipso facto ab homine, vel à jure. *Tunc possessio beneficii non est colorata sed censetur evidenter injusta. Demum quamvis nemo teneatur ostendere titulum suæ possessionis ad petitionem partis* l. cogi c. de petit. hæred. *tenetur tamen ad instantiam Judicis probare talem titulum* argum. c. cùm dilectus de elect.

C *POST ELECTIONEM 7. h. t. Idem Pont. rescribit, dignitatem reverà non vacantem non posse alteri conferri, & ejus possessionem ei, qui habet beneficium, non retardari prætextu exceptionis, quòd abjuraverit, vel renunciaverit. Ubi notandum est, eum, qui consensit instituti in locum viventis, esse repellendum. Rursus notat Glossa, Archidiaconatum alicujus electi in Episcopum non dici plenè vacare, nisi sit consecratus* c. cum in cunctis de elect. *vel ipse consentiat, ut alteri conferatur.*

C. *CUM SUPER 8. h. t. rescribit idem Pont. receptum in canonicum esse quamprimum providendum de præbenda à recipientibus Ubi notat Glossa, eum, qui allegat, se fecisse contra legē, ex tali lege nullum beneficium reportare: frustra enim implorat auxilium legis, qui contrà legem delinquit* c. quia frustra de usur. *Tum quia non est audiendus, qui propriam turpitudinem allegat, sicut canonici in hoc textu allegabant à se ipsis commissam violationem Concilii Lateranensis in receptione canonici. An verò universim allegans propriam turpitudinem non sit audiendus explicat Panormitanus hîc* num 9. *Cæterum receptus in canonicum debet habere beneficium.* c. relatum de præb.

C. *LITTERAS 9. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si quis habeat unam præbendam in Ecclesia, & aliam obtineat, si utramque retinet, prima vacat de jure, licèt non de facto. Ubi notat Glossa, tot esse canonicos instituendos, quot sunt præbendæ, & consuetudinem contrariam esse potiùs dicendam corruptelam. Notandum est, Episcopum non posse dispensare, ut quis in eadem Ecclesia habeat duo beneficia similia ut duos canonicatus: difformia tamen sub eodem tecto obtinere potest, dummodò neutrum per se sit sufficiens ad sustentationem.*

C. *EX PARTE 10. h. t. rescribit idem Pont. in ecclesiis, in quibus non est certus numerus canonicorum, nec sunt certæ præbendæ, non habere locum Concilium Lateranense, quod elapso semestri devolvatur electio ad superiorem. Unde illarum Ecclesiarum servari debet consuetudo. Hinc notandum est, canonicos esse instituendos secundùm facultates Ecclesiæ, & secundùm observatam consuetudinem, ubi etiam notat Glossa, unum, vel duos canonicos pro defendenda Ecclesia posse se opponere toti capitulo, dummodo habeant rationabilem causam* c. cum in cunctis de his, quæ fiunt à majori parte *Cæterum ex hoc textu juvat etiam observare, quòd quoties Papa scribit pro aliquo eligendo sit semper rescriptum Papæ interpretandum secundùm observatam consuetudinem.*

C *CONSTITUTUS 11. h. t. Idem Pont. rescribit, habentem potestatem conferendi posse de jure illam dare alteri; qui si conferat, non possit postea primus eandem conferre. Declarat tamen Pontifex, hujusmodi licentiam non esse dandam cupienti fraudem facere contra jus. Notandum est, Episcopum ex causa posse delegare collationes præbendarum; est enim actus jurisdictionis. Rursus concessionem, vel dona-*

tionem factam in fraudem juris nullius esse valoris. Rursus privilegium personale non esse trahendum ad jus commune. Notat tamen Glossa, quòd si delegatus indignum eligat possit Episcopus iterum eligere, sed non possit eidem iterum committere electionem. Demum valere electionem factam ab Episcopo ante delegatum. Cæterum prohibet Pontifex in hoc textu aliis similem licentiam concedi, quia ex regul. jur. 74. in 6. *quod alicui gratiosè conceditur ab aliis non debet in exemplum trahi.*

C. *DILECTUS* 12. *h. t. rescribit idem Pont. electionem Episcopi, vel Archiepiscopi non factam in semestri, non devolvi ad alios, quia Concilium Lateranense intelligit de personatibus, & minoribus beneficiis. Ubi notat Glossa, quòd si Ecclesia cathedralis, vel regularis vacet per tres menses, electio devolvatur ad proximum superiorem* c. ne pro defect. de elect.

C. *EX TENORE* 13 *h. t. declarat Idem Pont. promissionem beneficii vacaturi non valere, ut contra statuta, seu* c. nulla c. relatum h. t. *ubi notat Glossa, allegantem suam turpitudinem, audiri, si adsit periculum animæ. Rursus in excipiendo posse aliquem suam turpitudinem allegare* ff. de condit. ob turp. caus. per tot.

C. *ACCEDENS* 14. *h. t. rescribit idem Pont. quòd si Prælatus promittat providere de beneficio quando poterit, teneatur providere, eò quia tunc promissio non fit de beneficio vacaturo. Notandum tamen est quòd hodie jure novo hæc decretalis est correcta per* c. 2. h. t. in 6. *ubi Bonifacius VIII. declarat promissionem de beneficio, cùm se facultas obtulerit, non valere.*

C. *POSTULASTIS* 15. *h. t. rescribit idem Pont. quòd si collatio pertineat ad Capitulum, & Episcopum, ut Episcopum, si intra sex menses non fiat, devolvitur ad superiores, quòd si Episcopus non ingrediatur, ut Episcopus, sed ut canonicus; devolvitur tunc ad ipsum Episcopum, nisi dolosè id impediat.*

C. *CUM DILECTA* 16. *h. t. Honorius III. rescribit Episcopo Cameracensi, Patronum non posse promittere se præsentaturum aliquem ad beneficia vacatura, nec dare posse hanc potestatem præsentandi alteri, & si id fiat, sit nullum. Hinc desumitur regula pro omnibus Patronis Ecclesiarum: quòd sicut collator non potest promittere beneficium vacaturum, nec dare potestatem, ut alicui conferatur antequàm vacet, ita nec patronus potest alicui promittere præsentationem ad beneficium, quod nondum vacat, nec dare cuiquam potestatem suo nomine promittendi hanc præsentationem, aut ipso facto præsentandi ad aliquod beneficium antequam vacet, est enim utrinque par ratio, & periculum optandæ, & captandæ alienæ mortis. Cæterum potest Patronus alicui dare potestatem in genere, vel specie, vel etiam ad omnia beneficia sui juris patronatus, vel ad certas personas idoneas præsentandi cùm primùm vacaverit non ante.*

IN SEXTO.

C. *QUIA* 1. *h. t. Innocentius IV. declarat, quòd si mandetur provideri alicui de dignitate vacatura, quam duxerit acceptanda, & dignitas vacet, quam ante acceptationem ordinus conferat, teneat collatio, tametsi executor impetrantis fecerit reservationem, inhibitionem. & processum super prima vacatura. Ratio est, quia per mandatum non privatur Ordinarius potestate conferendi, nisi post acceptionem, ante quam nihil executor potest. Hinc colligitur generalis regula, quòd:* privilegium, vel gratia non sit perfecta, nec habeat vires, donec is, cui conceditur, certior fiat, & illam acceptet. *hodie tamen stylus curiæ per clausulam apponit terminum acceptandi.*

C. *DETESTANDA* 2. *h. t. Bonifacius VIII. declarat, promissionē de beneficio cōferēdo cùm se facultas obtulerit, non valere, ac esse revocandam: eò quia promissio, quæ directè, vel indirectè est contra Concilium Lateranense, non valet, quia desideratur mors alicujus. Ubi notat Glossa, abusum esse causam cassandi ea, quæ sunt licita.*

C. *NE CAPTANDÆ* 3. *h. t. Idem Pontifex statuit, ut qui à sede Apostolica habet litteras super beneficio, dignitate, vel præbenda, quam duxerit acceptandam, debeat acceptare primum beneficium, quod vacat, vel ex causa secundum, vel tertium, nec possit determinare acceptare aliquid non vacans, & declarat irritum, quidquid fiat super non vacans, quòd si non vacet, possit Ordinarius conferre cui libuerit. Ex quo textu liquet, nunquam per quamcunque gratiam licitum esse acceptare beneficium certum antequam vacet, quando gratia est de beneficio primo vacante: tunc enim jus est tantùm ad beneficium, quod primò erit vacaturum. Non verò ad aliud, quod secundò vel tertiò nisi ex rationabili causa id exprimatur.*

C. *EXECUTOR* 4. *h. t. declarat idem Pont. quòd Executor super provisione alicujus de vacatura non potest per generales literas inhibere ordinariis generaliter, ne procedant ad collationem beneficiorum, donec illi pro quo scribitur provideatur, nisi expressè id habeat in mandatis. Potest tamē specialiter pro primo, vel secundo, vel tertio vacaturo inhibere, si id habeat in mandatis, & quidquid contra factum est nullius est valoris. Quæ omnia sunt intellectu facilia.*

C. *SI CAPITULO* 5. *h. t. rescribit idem Pont. quòd si Capitulo ecclesiæ ad quod canonicatuum vel præbendarum collatio pertinet, scribatur, ut aliquem in canonicum recipiat, ac eidem de præbenda vacante provideat, licèt Executor id non intimaverit, ei nihilominus beneficium jam sit affectum, & si vacet, Capitulum non potest alteri conferre: immo si post admonitionem Executoris intra certum tempus ei non conferatur, in cujus favorem Pontifex scripsit, possit Executor exequi, & illi conferre beneficium vacans etiam sine Capitulo. Ex quo textu liquet, per solam præsentationem litterarum Apostolicarum de providendo, Ordinario collatori factam, adimi ei facultatem providendi alteri: immo notat Glossa quòd si non possint litteræ Capitulo præsentari habeantur pro præsentatis.*

C. *SI SOLI 6. h. t. statuitur, quòd si mandatum dirigatur soli Episcopo, vel Episcopo, & Executori simul, vel soli Executori, ut alicui faciat provideri de beneficio in certa Ecclesia; per solam præsentationem litterarum non auferatur Ordinario potestas conferendi: quia collatio facta alteri tenet, licèt Ordinarius, si non obediat, sit puniendus. Sin verò in mandato ponatur, irritum esse quidquid fit contra ipsum, & executor per interpositionê decreti Ordinario interdicat, ne alteri conferat, vel si is pro quo scribitur ex vi mandati jam receptus expectet præbendam, non possit tunc Ordinarius eam alteri conferre, & si conferat, collatio est nulla.*

C. *AUTHORITATE 7. h. t. rescribit idem Pont. quòd si Papa præcedens det expectativam primæ vacaturæ alicui, & sequens Papa similem det secundo, deinde tertio, in cujus litteris ponat, ut præferatur provisis à prædecessore Pontifice non à se, tunc prima præbenda sit danda secundo, & secunda, vel tertia primo, perinde ac in successione adoptati ab intestato.*

C. *QUONIAM 8. h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Papa revocet gratias, & expectativas, intelligatur includere canonicos receptos expectantes distinctam præbendam, tametsi perciperent distributiones quotidianas: immo intelligitur includere etiam habentes jus ad vacatura beneficia, si nondum fuit facta collatio, seu non habeant jus in re: sed id non extenditur ad canonicos receptos ultra numerum, qui tanquam de numero per mortem aliorum non expectant nisi augmentum distributionum, seu partium suarum.*

IN CLEMENTINIS.

C. *CUM EI h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi declarat, mandatum Papæ conditionale non afficere potestatem Ordinarii, vel alterius collatoris ante expletam conditionem, etiam adjecta conditione irritante: ut si Papa mandet Episcopo, ut provideat alicui de beneficio centum aureorum, vel valoris minoris, si clericus voluit acceptare, & fuit idoneus: si Episcopus conferat alteri beneficium taxati valoris antequam reperiatur idoneus, collatio tenet. Sin verò apposuit, ut intra mensem possit acceptare cum decreto irritante infra mensem collatio non tenet. Rursus intelligitur acceptare quando petit per suum executorem sibi conferri, vel præsens recipit. Quòd si moretur in loco ubi Ecclesia vacat, dicitur habere notitiam vacationis, & sic incipit currere mensis, quòd si nesciat vacationem debet sibi imputare. Ex quo textu liquet, quòd si mandatum Papæ de conferendo alicui beneficium vacabile, vel vacaturum, non contineat decretum irritans; si Episcopus contrà mandatum Papæ alteri conferat, collatio teneat. Rursus in hoc casu non currere tempus impetranti à die sua scientiæ, sed à die nota vacationis in loco beneficii. Notat tamen Barbosa hic num. 11. quòd si apponatur clausula* motu proprio *non currit nisi à die sua scientiæ.*

IN EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII.

C. *SEDES APOSTOLICA 1. h. t. Gelasius Papa declarat, quòd si litteræ Apostolicæ continentes gratiam, vel justitiam dentur alicui pro aliqua diœcesi, si illa dividatur in plures, litteræ debeant executionem habere in illis pluribus.*

C. *AD APOSTOLATUS 2. h. t declaratur, quòd quando Papa dividit Episcopatum, non præjudicat juribus Ecclesiæ, vel personarum ecclesiasticarum, vel officialium, nisi prout in litteris exprimitur, adeò ut Capitulum, Archidiaconus, & alii officiales possint exercere sua officia ut priùs. Ubi notat Glossa. Principem per factum suum non intendere derogare juri alterius, nisi id speciatim exprimat c.* super eo de offic. deleg.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quomodo beneficia conferenda sint.

1 HActenus diximus de præbendis, dignitatibus, ac beneficiis ecclesiasticis, déque modis ea conferendi, ac instituendi; quia verò nonnunquam contingit beneficia conferri, vel promitti antequam vacent; & interdum etiam non conferri cùm vacant, adeout beneficia diu maneant vacantia; ideo præsens subjicitur titulus, in quo agitur de promissionibus, ac concessionibus beneficiorum non vacantium; ut etiam de negligentia conferendi beneficia vacantia. Habetur hic Titulus etiam in sexto, in Clementinis, & in extravagantibus Joannis XXII. Tunc dicitur beneficium vacare, quando caret omni possessore; perinde ac locus dicitur vacuus, ac vacare, quando nullo repletur corpore, cum soleat eo repleri: Undè per mortem beneficiarii dicitur vacare beneficium, quia hoc non extinguitur per obitum beneficiarii; sed tunc à nemine possidetur, proinde dicitur vacare: secus pensio ecclesiastica per mortem pensionarii non dicitur vacare, quia extinguitur, ac cessat; perinde ac usufructus per mortem usufructuarii cessat, ac finitur.

Regula generalis in hoc titulo est; beneficia nondum vacantia concedi, aut promitti alteri non debere; idque probant plures textus 2
in jure *c. Audivimus 3. q. 2. c. 19. dist. c. deliberationem §. prohibemus de offic. leg. in 6. c. 2 h. t. c. illud de jure patronat. cap. venerabili §. finali de*

de prabend. c. bona 36. de elect. Concilium Frisingense anno 1440, can. 8. *Ne per receptionem canonicorum prabendis non vacantibus aliena mortis votum turpiter ingeratur; statuimus ut de catero nullus recipiatur in canonicum Ecclesia nostra cathedralis, nisi vacaverit prabenda.* Concil. Lateranense citatum *in cap. Nulla 2. h. t.* ubi vetantur concedi, vel tribui ecclesiastica beneficia antequam vacent, ne mors proximi desideretur: quia expectatio futuræ successionis etiam apud gentiles prohibita fuit: ubi etiam assignatur ratio: quia nimirum collatio beneficii nondum vacantis, vel ejus promissio votum inducit captandæ alienæ mortis *c. 2. c. ne captanda 3. h. t. in 6.* ubi qui à sede apostolica obtinuit litteras super beneficio, dignitate, vel præbenda, quam duxerit acceptandam, debet priùs probare, quòd vacet, & non potest determinare acceptare aliquid non vacans; & quidquid factum sit super non vacans est irritum: & cùm vacat ordinarius potest illud, cui maluerit conferre. Hinc etiam jure civili pacta futuræ successionis tanquam nefariæ spei improbantur *l. ult. C. de pact. l. de fideicommiss. C. de transact. l. 2. §. ult. ff. de his quibus, ut indig.* unde etiam tractatus deliberativus de futura electione non valet, antequam beneficium vacet *c. bona 36. de elect. c. nullus 79. dist.*

Probari id etiam potest, quia sicut in matrimonio mulier prohibetur plures habere viros; ita Ecclesia plures Prælatos *c. sicut 1. q. 1. c. cùm non ignores 15. de de prabend.* Tum quia sicut non potest quis eam habere uxorem, quam vivente ejus marito superinduxit *c. penult. de eo qui duxit in matrim. quam polluit*, ita neque clericus eam Ecclesiam, quam alius adhuc vivens possidet. Tum quia sicut obligatio realis non consistit in re aliena *l. 2. l. aliena 20. ff. de pignor. act. l. 1. ff. de pignor.* ita neque beneficium viventis dari, aut efficaciter promitti potest. Ex hac prohibitione in utroque jure canonico, & civili duæ oriuntur regulæ cancellariæ; quarum prima est contra impetrantes beneficia viventium, estque in ordine 21. quâ cavetur, ut si quis impetraverit rescriptum pro obtinendo beneficio tanquam per obitum alicujus, tunc viventis, vacante; tametsi postea per obitum revera vacet, provisio facta virtute talis rescripti nullum sortiatur valorem, ut notat Petrus Gregorius *de benefic. c. 32. n. 2.*

Secunda regula, quæ in ordine est 30. est de vero simili notitia, quâ habetur, impetrationem beneficii vacantis per obitum nullam esse, nisi congruum effluxerit tempus, intra quod vero similis notitia obitus ad summum Pontificem potuerit pervenire. Hinc *in præsenti tit.* prohibentur beneficia nondum vacantia conferri, aut promitti; quod anteactis temporibus pluribus Ecclesiæ legibus etiam fuerat prohibitum, ut fusè probat Antonius Augustinus *in epitk. lib. 4. tit. 24.* quinimo qui in locum viventis se institui pateretur, is privatione communionis, depositione, aliisque pœnis puniebatur *c. in primis 2. q. 1. c. audivimus 3. q. 2. c. non furem 7. q. 1. c. qui in vivorum 1. h. t.* ubi Gelasius Papa instituit, eum esse deponendum, & depellendum à communione ecclesiastica, qui voluntariè institutus est in beneficio viventis. Ex quibus liquet, beneficia nondum vacantia aliis conferri, vel promitti non posse; ut nec juramento talis promissio firmari possit. Nec consuetudo etiam immemorialis contrarium valeat introducere, ut probat Garcia *de benefic. p. 10. c. 1. num. 4.* ubi addit, nec patronum posse præsentare ad beneficium vacaturum antequam vacet, nec fieri posse promissionem obligatoriam ad beneficium vacaturum *c. fin. de concess. prab.* Lambertinus *de jure patronat. 1. p. lib. quæst. 6. articul.* 1. [illegible]

Videtur tamen in contrarium obstare, quia si beneficia nondum vacantia conferri, aut promitti non possent, sequeretur, quòd Episcopi non possent beneficia viventibus eorum possessoribus unire alteri Ecclesiæ, vel collegio, atqui id posse liquet *ex c. consultationibus de donat. c. cum venissent*, & ibi Glossa *V. retinebat. de restit. spol. clement. unic. de reb. eccles.* ergo beneficia tametsi nondum vacent, adhuc possunt conferri, vel saltem promitti, quia eadem ratio militat, si beneficium viventis conferatur, ac si beneficium promittatur, cùm facultas se obtulerit, ut liquet *ex c. accedens 14. h. t.* ubi habetur, quòd si Prælatus promittat providere de beneficio, quando poterit, tenetur providere, eò quia hæc promissio non sit de beneficio vacaturo, ergo beneficium nondum vacans promitti potest.

Tum quia ideo beneficium nondum vacans promitti non potest expressè, nec etiam tacitè, quia utroque modo datur occasio optandæ mortis alienæ, atqui tacitè beneficium nondum vacans promitti potest, quando quis recipitur in canonicum absque præbenda; tunc enim præcisè præbenda proximè vacatura est ipsi conferenda *c. cùm M. de constit. c. Prælatum c. si postquam 13. de prabend. in 6.* ubi dicitur, quod quando Papa confert canonicatum alicui, & mandat provideri de præbenda primò vacatura, & nulli alii de jure debita, si canonici ignorantes mandatum conferant præbendam primò vacaturam alteri etiam ignoranti mandatum, collatio non tenet: quia canonicus factus authoritate apostolica habuit jam jus ad primam præbendam, quam justè potest petere, nec potest alteri conferri licèt ignoranti mandatum: unde jus ad canonicatum includit etiam jus ad præbendam, proinde promotus ad canonicatum eo ipso promovetur ad recipiendam præbendam proximè vacaturam, proinde facilè potest habere votum captandæ mortis alienæ, & tamen hoc non obstante receptio in canonicum sine præbenda sub spe futuræ vacationis est licita: ergo beneficium nondum vacans videtur posse promitti. Tum quia *in c. licèt 2. de prabend. in 6.* habetur, quòd validè, & licitè possint beneficia vacatura promitti.

Verùm hæc non obstant, quia tametsi Episcopi non possint beneficia nondum vacantia promittere, possunt nihilominus ea unire loco pio, vel monasterio, ut liquet *ex præcit. c. cùm venissent. c. consultationibus*: & ratio est, quia tunc occasio optandæ mortis alienæ cessat, negligitur

gligitur enim quòd communiter possidetur *l.2. c. quando & quibus quarta pars.* Tum quia quod datur toti communitati, seu collegio, nemini datur *c. Episcopus §. qui manumittitur* 12. *q.* 2. ut etiam docuit Garcia *de benefic. p.* 10. *c.* 1. *num.* 29. ubi putat, posse fieri unionem de beneficio viventis non solùm collegio, vel capitulo, sed etiam dignitati, aut beneficio alicujus personæ particularis, in qua licèt videatur posse cadere votum captandæ mortis alienæ; nihilominus in unione, in qua concessio non fit ipsi particulari personæ, sed ejus dignitati, vel beneficio, non consideratur hæc ratio. Tum quia per unionem non fit viventi præjudicium, sicut per impetrationem.

Ad id quod addebatur, quòd militet eadem ratio si beneficium viventis conferatur, vel promittatur, quando facultas se obtulerit, respondetur, quòd licèt inferiores Prælati non possint expressè promittere beneficia nondum vacantia; possunt nihilominus canonicos recipere in fratres, tametsi illis perconsequens debeatur præbenda proximè vacatura: & ratio est, quia prohibitio præsentis textûs habet tantùm locum in promissionibus factis ab homine, non verò a jure, & in hoc sensu explicantur præcitati textus. Neque obstat textus, qui desumitur *ex c. accedens* 14. *h. t.* quia talis textus, qui erat de jure antiquo fuit postea correctus à Bonifacio VIII. *in c. detestanda* 2. *h. t. in* 6. ubi expressè dicitur, quòd promissio de beneficio cùm se facultas obtulerit non valeat, sicut non valet quæcunque promissio, quæ directè, vel indirectè est contra Concilium Lateranense: quia inde datur occasio optandæ mortis alienæ. Præterea non desunt, qui respondeant, quòd licèt beneficium viventis promitti non possit; nihilominus generaliter, & indistinctè dicunt beneficiũ posse promitti, cùm primùm occasio collationis se obtulerit, quia tunc præcisè non exspectatur alicujus particularis personæ mors, cùm possit beneficium pluribus aliis modis vacare.

Ad aliud de promissione tacita etiam claret responsio, nimirum posse beneficium nondum vacans tacitè promitti tantùm indistinctè, & generatim; scilicet aliquod beneficium, quodcunque illud fuerit, non verò beneficium talis particularis clerici, quia tunc cessat occasio optandæ mortis alienæ: quo pacto promittitur etiam præbenda, quando quis recipitur in canonicum sine præbenda, quia canonicus cùm exspectet præbendam proximè vacaturam indeterminatè, tollitur illi occasio optandi alteri speciali canonico mortem: eodem pacto respondetur ad alios textus, qui citantur in contrarium. Cæterum collatio beneficii nondum vacantis est irrita, quia beneficium uni collatum non potest eo vivente alteri conferri, quia duo simul non possunt habere idem beneficium *c. tua* 20. *de præbend.* Tum quia beneficiatus sine justa causa non est privandus suo beneficio, cùm beneficia ecclesiastica concedantur in perpetuum.

10 Id tamen non procedit in Romano Pontifice, quia hic propter ejus supremam authoritatem, ac plenissimam in beneficialibus distributionem potest beneficia nondum vacantia promittere, & in illis jus expectativæ conferre *c. eam te* 7. *c. constitutus* 19. *c. mandatum* 38. *c. litteris* 39. Quinimò summus Pontifex de plenitudine potestatis potest etiam beneficium litigiosum, quod conferri non potest *ex c.* 2. *ut lite pendente in* 6. conferre utiliter cui maluerit *clement.* 1. *in fin. eod. tit.* & licèt beneficium ex sua natura exigat conferri in perpetuum *c. sanctorum* 70. *dist. c. unic. de capell. monach. in* 6. potest tamen summus Pontifex ad tempus beneficia conferre *c. si gratiosè de rescript. in* 6. Petrus Gregorius *lib.* 1. *de rescript. c.* 6. & alii Canonistæ communiter, idque ob plenitudinem potestatis in omnia beneficia ecclesiastica. Nihilominus quia æquius est, ut summus Pontifex non imperio tantum, sed etiam exemplo cæteros Episcopos in officio contineat, eósque exemplo fortiùs, quàm verbo doceat, non solet summus Pontifex uti tali potestate in causis beneficialibus, ut docetur *in c.* 2. *de præbend. in* 6. quia summus Pontifex non pro libito suæ voluntatis, sed secundùm justitiam, & æquitatem exercet potestatem in causis beneficialibus *argum. l.* 14. *tit.* 2. *p.* 2. & faciunt textus *in l. venditor §.* 1. *ff. commun. prædior. l.* 2. *& ult. C. ex quibus causis servand.*

Quamobrem licèt Pontifex posset de plenitudine potestatis conferre beneficia nondum vacantia, nunquam tamen reperitur id fecisse absque justa, & gravi causa, ut notat Abbas *in c. nulla* 2. *h. t. num.* 3. Cæterum qui scienter occupavit beneficium viventis nondum vacans, non potest postea illud beneficium obtinere absque dispensatione Pontificis, perinde, ac ille qui vivente marito contraxit cum aliqua matrimonium de facto, non potest postea etiam mortuo marito eam ducere in uxorem *c. fin. de eo qui duxit in matrim.* Qui verò scienter se permisit institui in beneficio nondum vacante, si postea illud vacans impetraverit à Papa, & non fecerit mentionem suæ intrusionis, ac illegitimæ institutionis, ratione cujus factus est inhabilis ad illud beneficium obtinendum, tunc collatio etiam à Papa facta est irrita, quia subreptitia: siquidem si Papa id scivisset, minimè eidem beneficium contulisset, vel saltem non tam facilè *arg. c. super litteris* 20. *& c. postulâsti* 27. *de rescript.* Si dicas, beneficium promissum cum juramento esse conferendum cùm primùm vacaverit, eo quia non sit juramentum violandum. Contra est, quia promissio beneficii vacaturi, etiamsi fuerit per scripturam, vel juramentum firmata non valet: ratio est, quia actus ex se nullus, regulariter per scripturam, aut juramentum non fit validus, siquidem contra legem emanantem principaliter in commodum publicum non valet juramentum, nec potest quis se obligare.

Quando verò dicitur beneficium nondum vacans non posse promitti, id extenditur etiam ad beneficium, postquam vacat, adeo ut conferri possit alteri non obstante appellatione illius, cui promissum fuerat, antequam vacaret, ut desumitur *ex c. relatum* 3. *h. t.* ubi Alexander III. decrevit, beneficium vacans esse conferendum non obstante appellatione facta ab eo, cui bene-

ficium fuerat promissũ, antequam vacaret, quia ubi non tenet promissio, neque appellatio est valida: accessorium enim sequitur naturam sui principalis, quod si sit nullum, etiam accessorium est nullum: & promissio beneficii vacaturi ab initio ipso jure fuit irrita, proinde etiam appellatio facta ab eo, cui promissum fuerat beneficium vacaturum: neque promissio per solam subsequentem vacationem beneficii potest fieri valida; quia juxta regulam juris, quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere *l. 29. ff. de R. J.* unde cùm ex tali promissione nullum jus acquisitum sit promissario, ideo non potest hic contra collationem beneficii factam alteri personæ idoneæ appellare *l. 1. ff. de appellat. recip.* Tum quia appellatio illegitima non impedit jus conferendi libere beneficia, ut notat Abbas *in d. c. relatum 3. h. t. num. 2. & 3.* Immo extenditur etiam, quòd non possit Episcopus, vel alius Prælatus, ad quem pertinet jus conferendi beneficia, delegare, vel concedere alicui potestatem conferendi beneficia proximè vacatura, tametsi possit alteri delegare potestatem conferendi beneficia, postquam vacaverint, idque desumitur *ex c. constitutus 11. h. t.* ubi habetur, quòd habens potestatem conferendi possit de jure illã dare alteri; qui si confert præbendã, non potest prim[9] eandẽ conferre, & cùm Episcopus Laudunensis Henrico canonico concessisset potestatem conferendi in illâ Ecclesia præbendam proximè vacaturam, Innocentius III. authoritate apostolica voluit, ut canonicè illi conferretur, alioquin collatio non fuisset valida.

13 Excipitur tamen Episcopus in ordine ad suum Vicarium generalem, quia potest eidem committere facultatem conferendi beneficia vacatura in genere, & indeterminatè, licèt non in specie, & determinatè, sive respectu certi beneficii, sive respectu certæ personæ, ut notat Layman *in c. 3. num. 3. de offic. Vicarii in 6.* Hinc Episcopus licèt in genere possit delegare administrationem rerum suarum, non ita in specie, quia id posset esse in fraudem constitutionis Concilii Lateranensis *in d. c. constitutus 11 h. t.* ubi habetur, quòd talis facultas non sit danda volenti fraudem facere contra jus, quia concessio, vel donatio facta in fraudem juris non valet, nec privilegium personale trahi debet ad jus commune.

14 Juvat observare, quòd de jure novo decretalium, quæcunque promissio de beneficio conferendo cum clausula *cùm potero, vel cùm se facultas, seu occasiò obtulerit*, vel per aliam similem, per quam directè, vel indirectè via aperitur ad beneficia vacatura, est prohibita, & invalida, prout statuit Bonifacius VIII. *in c. detestanda 2. h. t. in 6.* ubi derogavit antiquo juri, quod habetur *in c. accedens 14. h. t.* quia quando prohibitio respicit certum finem, censetur tunc prohibita quælibet via, per quam directè, vel indirectè ad illum finem prohibitum potest perveniri, & quia Concilium Lateranense *in c. detestanda 2. h. t. in 6.* absolutè prohibuit, ne beneficia vacatura promittantur ad tollendam occasionem optandæ alienæ mortis, ideo omnes promissiones eò tendentes sub quovis modo, aut forma verborum omnino reprobantur. Non tamen hæc constitutio se extendit ad præterita; quia tantùm est correctoria, non verò juris veteris declaratoria.

Quòd si beneficium uni collatum postea alteri conferatur, hæc secunda collatio est irrita; 15 quinimmo, si quis tale beneficium scienter recipiat, sive in eo se institui permittat, inhabilis fit ad illud postea sine dispensatione obtinendum, ut liquet *ex c. post electionem 7. h. t.* ubi Romanus se permisit institui in Archidiaconatu credens, Capitulum habere potestatem conferendi jure devolutionis; & nihilominus Papa perpetuum silentium ipsi indicit. Quòd si quis per ignorantiam à legitimo collatore accipiat beneficium non vacans, tunc potest petere ab eodem; ut sibi quodcunque beneficium vacans conferat, ut tradit Glossa *in c. præsentium 3. V. in alia caus. 7. q. 1.*

Quinimmo sicut collatio beneficii non vacantis non potest promitti, neque facultas alicui 16 concedi illud conferendi; ita nec habens jus patronatûs potest promittere, se præsentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, neque dare potestatem alteri in specie, ut præsentet ad certum beneficium, quando vacabit, & si id præstet, præsentatio non valet, ut declaratur ab Honorio III. *in c. cùm delicta ult. h. t.* ubi habetur, quòd patronus non possit promittere, se præsentaturum aliquem ad beneficia vacatura, nec potestatem dare alteri, ut præsentet, & si id faciat, non tenet; siquidem est eadem ratio, quæ de collatione, quia utrinque subest idem periculum optandi alienam mortem. Potest tamen patronus præsertim laicus generatim alicui tanquam Procuratori suo committere facultatem præsentandi ad beneficia, si vacaverint, maximè si patronus debeat peregrè proficisci, sitque diu absuturus, quia jure commune cuilibet est permissum constituere generalem suorum bonorum Procuratorem *l. 1. ff. de procurat.*

§. II.

Quónam tempore beneficia vacantia sint conferenda, & fiat juris devolutio.

EX hactenus dictis liquet, beneficia tunc tantùm conferri posse, cùm vacant, & non ante; eò quia beneficii non vacantis collatio, tanquam continens votum alienæ mortis captandæ, est ipso jure irrita; quia contra bonos mores *l. ult. de pactis*, adeout si quis impetret scienter, vel se patiatur in beneficium viventis institui, arceatur ab ecclesiastica communione, ac deponatur, seu spolietur sacris ordinibus, quibus initiatus fuerat *c. qui in vivorum 1. h. t.* ubi Gelasius Papa statuit, ut voluntariè institutus in beneficio viventis sit deponendus, ac depellendus à communione ecclesiastica: & S. Gregorius *in c. cum qui 40. caus. 7. q. 1.* ait: *eum, quia contra justitiæ regulam in Archidiaconatum alterius se provehi consensit, ab ejusdem Archidiaconatus honore deponimus; qui si ale-*

ferent

terius in loco eodem ministrare præsumpserit, se participatione communionis sacræ noverit esse privatum. Imò est etiam eo mortuo inhabilis ad illud beneficium consequendum sine speciali dispensatione summi Pontificis.

2 Quæ tamen pœna incurritur tantùm ab eo, qui scienter passus est se institui in beneficio viventis, non verò qui ignoranter, ut notat Glossa *in c. & in primis V. repellatur.* Neque incurritur ab eo, qui in beneficio succedit viventi possessori justa ex causa deposito, ut notat Glossa *in c. & si 1. h. t.* Quòd si non patiatur se institui, sed tantùm promissionem beneficii non vacantis acceptet, nullum jus ad beneficium acquirit, quia canon prohibet etiam promitti beneficia non vacantia, ut liquet *ex c. ex tenore 13. h. t.* ubi dicitur, quòd promissio beneficii vacaturi non valeat utpote contra statuta, scilicet contra *c. nulla,* & contra *c. relatum 3. h. t.* & Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 10. de refor.*

3 Hinc tunc tantùm conferri debent beneficia, quando vacant ab eo, ad quem spectat provisio, & quidem intra sex menses, ut statuitur *in c. nulla 2. h. t.* ex Concilio Lateranensi, ubi habetur quòd ecclesiastica ministeria, & beneficia non debeant tribui nec promitti antequam vacent, ne mors proximi desideretur: quia expectatio futuræ successionis etiam apud gentiles fuit prohibita: debent autē beneficia vacantia conferri intra sex menses ut habetur *in eod. cap. nulla*: siquidem diuturna vacatio beneficiorum, ac officiorum plurimum adfert ecclesiis damni, non absque animarum detrimento, ut habetur *in c. quàm sit 6. de elect. in 6.* ubi habetur, quòd electus teneatur intra tres menses post consensum petere confirmationem, adeo ut si absque causa eam neglexerit petere, amittat jus. Hoc autem procedit non solùm in electione ad dignitates, & beneficia; sed etiam in collatione, prout desumitur *ex c. dilectus 12. h. t.* & tradit Garcia *p. 7. de benefic. c. 2. num. 2. & 5.* ubi citat Abbatem *in c. dilectus h. t. num. 2.* & excipit cathedralem, & regularem Ecclesiam, quæ ob majus periculum impendens ultra tres menses Prælato vacare non debet *c. postquam 50. dist. c. obeuntibus 63. dist. c. ne pro defectu de elect.*

Id tamen in ecclesiis cathedralibus intelli-
4 gitur solùm respectu principalis Prælati, seu Episcopi; & in regularibus in quibuscunque eorum Prælatis principalibus perpetuis quocunque nomine nuncupentur sive Abbates, sive præpositi. In aliis verò prælaturis, ac dignitatibus, & beneficiis Ecclesiarum sæcularium, in quibuslibet cathedralibus, & aliis ecclesiis, tam sæcularibus, quàm regularibus constitutis habet locum semestre, ut docent Abbas *in d. c. ne pro defectu.* Rebuffus *tit. de devolut. num. 4.* & *in concordatis tit. de regia ad Prælaturas nominatione §. 1. V. intra sex menses,* & communiter canonistæ. Procedit etiam hoc semestre in præsentatione, nisi sint patroni laici tantùm, qui solùm habent quadrimestre ad præsentandum *c. unic. §. verùm de jure patronatus in 6.* Ut etiam in provisione parochialium etiam stante Concilio Tridentino *sess. 24. de reformat. c. 18.* quando collatio ad episcopos pertinet, ut notat Garzia *l. c. n. 7.* licèt quando collatio ad Papam spectat, vel alios, debeant hi infra quatuor menses personam magis idoneam prævio concursu eligere, & electam illis significare.

Immo procedit etiam hoc tempus semestre 5
vacationis in hospitalibus, quæ conferuntur in titulum beneficii, & licèt Federicus *de permutat. q. 29.* Sorba *de benefic. 3. p. q. 64. num. 3.* Gambara *in c. unic. de rerum permut. in 6. num. 137.* Zerola *in prax. episcopali p. 1. V. beneficium §. 3.* & alii asserant, non esse tempus statutum ad conferenda hospitalia, id intelligitur de hospitalibus, quæ non conferuntur in titulum beneficii ecclesiastici, ut docet Rebuffus *loc. cit. V. intra sex menses.* Immo procedit etiam in habente à Papa indultum conferendi beneficia reservata, licèt talis provideat virtute indulti, alioquin provisio devolvitur ad Papam, ut notat Cassadorus *decis. 8. de præbend.* & Mandos *de signatura gratiæ tit. de provis. V. in beneficiis reservatis.* Non ita in Executore Papæ, quia hic fungitur vice Papæ, ut notat Sorba *de benefic. 3. p. q. 64.* Papæ enim nullus est terminus præfixus, adeo ut Mandos. *regula 34. de annal. q. 90. n. 5.* meritò reprehendat Paulum de Cittadinis *de jure patron. 6. p. art. 3. q. 26. num. 44.* ubi asserit, Papam etiam habere sex menses.

Non tamen hoc semestre à jure concessum, 6
ac præfixum ad conferendum beneficium currit impedito neque ignoranti vacationem; quapropter tempus hoc numerari debet non à puncto, quo vacavit beneficium, sed à tempore quo collator habuit notitiam vacationis ut statuitur *in c. quia diversitatem 5. h. t.* ubi habetur: quòd in vacatione beneficii tempus sex mensium pro collatione incipiat à die notitiæ, non à die vacationis; neque currat, quando collator est legitimè impeditus: ut si sit suspensus, non obstante confirmatione collationis alicui à sede apostolica facta in forma communi; secus in forma speciali: quia per confirmationem in forma communi nil juris acquiritur, ut nec etiam per intrusionem; dicitur intrusus propriè, qui sine authoritate superioris, ad quem pertinet collatio, beneficium obtinuit, ut liquet *ex. d. c. quia diversitatem,* & notat Abbas *hic num. 2.* adeout compelli possit ad resignandum beneficium, in quod se propria authoritate intrusit.

Neque tempus hoc semestre currit justè im- 7
pedito, sive sit impedimentum juris, sive facti, ut liquet *ex d. c.* ubi ponitur exemplum de impedimento juris in Archiepiscopo, qui erat suspensus ab officio, & jurisdictione, & nihilominus poterat conferre beneficia: & de impedimento facti habetur exemplum in suspenso, qui post absolutionem adhuc manet apud sedem apostolicam, vel ab illa recedit, tunc enim tempus semestre illi non currit ob impedimentum facti, ut notat Abbas *in d. c. num. 3.* & ratio etiam assignatur in textu, quia hoc semestre ad conferendum beneficium fuit statutum contra negligentes, & qui justè sunt impediti, non possunt negligentiæ redargui, proinde tempus illis non currit durante impedimento.

Hinc neque hoc semestre currit à tempore 8

tionis beneficii, sed tantùm à die notitiæ vacationis ejusdem: siquidem, qui ignorat beneficium vacare, non dicitur negligens in ordine ad illud conferendum, nec illi potest verti vitio, aut culpa, si beneficium non conferat, siquidem qui nescit, non habet potestatem experiendi, ut dicitur *in l. annus 6. in fin. ff. de calumniat.* Hinc etiam probabiliter ignoranti vacationem beneficii non currit hoc tempus semestre, si tempus hoc sit præfixum in odium negligentiæ: alioquin si præfixum foret ob merum favorem alterius, curreret etiam justè impedito, vel ignoranti, quia cui fit favor, non debet privari favore ob alterius ignorantiam, vel impedimentum.

9 Rursus neque semestre hoc currit impedito quamvis ob culpam propriam in tale impedimentum, seu censuram suspensionis incidisset, dummodò culpa non fuerit causa proxima, & immediata impedimenti, sed tantùm remota, & mediata, ut desumitur *ex d. c. quia diversitatem 5. h. t.* ubi quòd Archiepiscopus non potuerit intra semestre conferre beneficia, id non oriebatur immediatè ex culpa præcedente, ob quam suspensus fuit, sed ex pœna, seu ex ipsa sententia suspensionis, quæ fuit immediata causa hujus impedimenti, quod proinde non fuit ipsi imputatum ad culpam, quia afflicto non est addenda afflictio, neque debet quis duplici pœnâ affici: secus dicendum esset, si culpa foret immediata causa impedimenti, quia tunc ipsi imputaretur; regulariter enim non habetur ratio ad causam mediatam, sed immediatam *argum. c. de occidendis 8. caus. 23. q. 5.*

10 Hinc deducitur, tempus hoc semestre à jure præfixum in ordine ad conferenda beneficia non esse continuum, sed utile, eò quia non currat impedito, & ignoranti, ut notat Glossa margin. *in c. bene novit 18. littera B. dist. 61.* Cæterum ex alio capite potest etiam dici continuum, eò quia currat etiam diebus feriatis, adeo ut sex menses computentur de momento ad momentum à tempore notæ vacationis, adeo ut si beneficium, quod vacavit, inceperit innotescere collatori 1. Decembris hora prima pomeridiana, conferri possit usque ad 1. Junii, & horam 1. pomeridianam, & non post illam, ut notat Garcia *p. 10. c. 2. num. 43.* ubi ait, hanc computationem faciendam esse de momento ad momentum à tempore scilicet scientiæ, seu vacationis notæ. Sunt tamen hi menses computandi secundùm quod occurrunt, adeout quod ex primo mense detrahitur, id accipiendum sit ex ultimo etiam si annus sit bissextilis, quia in favorabilibus dies duo mensis bissextilis computantur pro uno, ut notat Garcia *loc. cit. num. 42.* ubi ait, menses hos esse computandos secundùm calendarium, & secundùm quod menses occurrunt, & quod defuit de primo mense, accipiendum sit de ultimo: *V. G.* si beneficium vacat 8. Januarii, 7. die Julii finiatur semestre, etiamsi sit bissextus, & citat Glossam *in c. quam sit V. mensem de elect. in 6.* Abbatem 6. *in c. licet de supplend. neglig. Prælat.* Lambertinum 2. *p. lib. 2. q. 1. art. 14.* Menochium *de arbit. lib. 2. cas. 50.* & alios plures canonistas.

11 Quod si collator Ordinarius differat beneficia conferre etiam ultra sex menses à tempore vacationis, & si dubitetur, an revera ignoraverit vacationem beneficii, respondet Garcia *loc. cit. num. 27.* in dubio esse præsumendam notitiam vacationis, eò quia collator ordinarius, seu Episcopus semper præsumitur habere certam notitiam beneficiorum vacantium in sua diœcesi cum teneatur eam visitare singulis annis, & refert etiam *decisionem Rotæ 7. de præbend. in antiquioribus, quæ in antiquis est 13. de jure patron. aliàs 556. & decis. 6. eod. tit. de jure patronat. in novis aliàs 263.* debet tamen intelligi de notitia vera, vel præsumpta vacationis, quæ determinari debet per Judicem considerata qualitate beneficii & modo vacationis, lōgitudine temporis illius, distantia locorum ut notat Abbas *in d. c. quia diversitatem num. 17.* Lambertinus *p. 2. lib. 2. q. 2. art. 18. num. 2.* Mascardus *conclus. 826. num. 9.* Pari pacto habentibus jus patronatus tempus datum ad præsentandum sive à jure, sive à fundatore non currit a die vacationis, sed à die notæ vacationis, seu à tempore, quo incepit beneficium vacans illi innotescere, ut tradit Rota *decis. 7. de præbend. in antiquioribus & 13. de jure patronat. in antiquis* & Mardos. *littera T.* ait, id esse intelligendum de scientia certa non de interpretativa; quod etiam ait Rebuffus *in concordatis tit. de regia ad Prælaturas nominatione §. V. 1. intra sex menses* & Sorba *q. 59.* ubi postquam dixit, quòd tempora conferendi, & præsentandi non currunt nisi à tempore notitiæ, ait, id esse intelligendum de notitia vera, vel præsumpta vacationis; quæ debet determinari per judicem considerata beneficii qualitate, & quantitate, locorum distantia, & fama, & Abbas *in c. nos quidem detestat.* ait, hoc verum esse etiam si testator mandâsset, præsentationem esse faciendam infra quatuor menses à die vacationis, quia debet suppleri, ac intelligi à die vacationis notæ & Tiraquell. *de retract. lignag. §. 35.* Glossa *4. num. 7.* ait requiri veram, & certam scientiam nec sufficere interpretativam, Neque est par ratio de Ordinario collatore, & patrono, quia quamvis Ordinario qui tenetur visitare, & perquirere, imputetur negligentia, si nesciat beneficium vacâsse, cùm de facto vacat; non tamen habens jus patronatus debet censeri negligens, si ignoret vacationem, quamvis notam in loco: quia patronus id investigare non tenebatur, ut Ordinarius.

Quòd si Episcopus intra tempus semestre à jure præfixum neglexerit vacantia beneficia conferre, tunc collatio pro illa vice devolvitur ad Capitulum: & è contra si ad Capitulum collatio pertineat, & hoc intra semestre intermisit conferre, Episcopus de Religiosorum virorum consilio illa conferre debet: quòd si Episcopus, & Capitulum neglexerint beneficia vacantia conferre, pertinet ad Metropolitanum illa conferre, ut desumitur *ex c. nulla 2. h. t.* ubi dicitur, quòd si Episcopus debeat conferre & intra sex menses non conferat, collatio devolvitur ad Capitulum, & si uterque est negligens ad Archiepiscopum, ubi juvat observare, quòd potestas conferendi beneficia gradatim devolvitur ad superiores immediatos, qui adhi- 12

bito

bito consilio Religiosorum ea conferunt, idque procedit etiam in collatoribus Regularibus; siquidem eorum potestas ob negligentiam in conferendis beneficiis devolvitur ad Episcopum, seu Ordinarium loci, in quo sita sunt beneficia: tunc enim Episcopus potest ea conferre tanquam Ordinarius, dummodo Prælati Regulares non sint exempti; alioquin confert ut delegatus sedis apostolicæ si sint exempti, & subjiciantur immediatè Papæ, ut habetur *in clement. unic. de supplend. neglig. Prælat.* Barbosa *lib. 3. jur. eccles. c. 13. n. 109.*

13 Licèt potestas conferendi beneficia devolvatur gradatim ab inferiore ad proximum superiorem, donec perveniatur ad Papam; excipitur tamen Episcopus, quia ab Episcopo negligente in conferendis beneficiis spectantibus ad suam collationem intra debitum tempus, non fit devolutio ad Archiepiscopum, sed ad Capitulum, idque jure ita disponente propter communionem, quæ est inter Episcopum, & Capitulum, velut inter caput, & membra ejusdem corporis; adeo ut defectus capitis suppleatur à reliquo corpore, quod tamen procedit de solis beneficiis spectantibus ad collationem Episcopi jure proprio, quatenus est talis specialis Ecclesiæ Episcopus, in quo jure etiam Capitulum aliquo modo communicat: non verò procedit in iis beneficiis, quæ jure devoluto pertinent ad Episcopum, eò quia collator inferior fuerit negligens in conferendo. siquidem quoad hæc beneficia conferenda si Episcopus fuerit negligens, devolvitur potestas ea conferendi ad Archiepiscopum, seu Metropolitanum, ut tradit Garcia *p. 10. c. 3. num. 34.* quia quando Episcopus jure devolutionis confert beneficia, non habetur ea communio inter Episcopum, & Capitulum, quæ habetur in beneficiis pertinentibus ad Episcopum jure proprio. siquidem in devolutis non confert tanquam Episcopus suæ Ecclesiæ, sed præcisè ut superior immediatus Ordinarii in collatione, cujus negligentiam supplet: hinc si Episcopus jure ad se devoluto negligat conferre beneficia tempore à jure statuto; Capitulum non habet jus illud conferendi; sed tale jus devolvitur ad Archiepiscopum, qui est proximus, & immediatus superior Episcopi.

14 Rursus si Episcopus sit exemptus, tunc si negligat beneficia conferre, potestas illa conferendi ad solum Romanum Pontificem immediatè devolvitur; quia Episcopus exemptus subjicitur immediatè soli Romano Pontifici, proinde jus conferendi beneficia non devolvitur ad Archiepiscopum Metropolitanum, qui cum non sit superior Episcopi ob exemptionem, non potest ejus negligentiam supplere, ut notat Barbosa *lib. 3. juris ecclesiastici c. 13 num. 112.* Quòd si is, ad quem pertinet collatio jure devoluto beneficium conferat ante devolutionem factam, collatio nullum sortitur valorem defectu potestatis in conferente, quia potestas conferendi non incipit nisi post factam devolutionem: neque si ante devolutionem contulerit beneficium, postea ea facta convalescit, quia collatio ab initio nulla non convalescit per id, quod sequitur; sed tunc postquam ad ipsum jus conferendi devolutum est, debet denuò beneficium conferre, ut notat Garcia *loc. cit. num. 31.* ubi ait, quòd collatio facta à secundo collatore, ut ab Archiepiscopo ante factam devolutionem non valet: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest dare: neque valet etiamsi primus non conferat intra tempus, Felinus *in c. cum ex officii 16. de prescript. num. 37.* Rebuffus *tit. de devolut. num. 32.* immo id etiam procedit etiamsi, qui jure devoluto beneficium contulit, ut Episcopus, antequam ad eum jus illud devolueretur, haberet potestatem illud conferendi jure ordinario: tunc enim collatio facta jure devolutionis est nulla, licèt validè potuerit conferre beneficium jure ordinario *c. cùm semper 23. de offic. deleg. l. multum 6. § si verò.*

Cæterum si jus conferendi ob negligentiam alterius devolvatur ad superiorem, is non tenetur statim beneficium jure devolutionis conferre, sed conceditur eidem aliud semestre computandum non à die juris ad ipsum devoluti, sed à die quo scivit illud esse ad se devolutum: & sic dicendum est de cæteris gradatim proximis superioribus, ad quos fit gradatim devolutio. Post elapsum autem semestre non potest Episcopus purgando moram beneficium conferre, quia potestas illud conferendi jam ipso jure translata est ad alium proximum superiorem; hinc si ordinarius beneficium conferat statim post sex menses, collatio non valet, quia cessavit in ordinario jus conferendi tale beneficium: tempus enim certum à jure præfixum ad conferendum, vel ad aliquid aliud agendum, pertinet ad substantiam, seu formam rei, ut notat Rebuffus *in prax. benefic. tit. de devolut. n. 27.* 15

Præterea quoties ob negligentiam collatoris jus conferendi beneficium devolvitur ad proximum immediatum superiorem transit jus illud ad talem superiorem cum omnibus illis conditionibus, quæ eidem priùs annexæ fuerant: quia res transit cum causa, jure, & onere *l. alienatio 67. ff. de contrahend. empt. l. traditio 20. ff. de acquirend. rer. domin.* unde si quis conferre debeat beneficium alicui ex certa familia ratione juris patronatus; superior immediatus ad quem ob negligentiam inferioris devolvitur jus, tenetur illud conferre alicui ex eadem familia: quia quod in alterius locum subrogatur, subit naturam, & conditionem illius, cui subrogatur *l. 1. ff. de resolut.* & tradit Garcia *loc. cit. num. 42.* ubi ait, devolutionem fieri cum onere, & qualitatibus requisitis in prima provisione; & citat Felinum *in c. cùm accessissent de constit. num. 18.* Rebuffum *tit. de devolut. num. 40.* & alios plures. Juvat tamen observare, quòd si Episcopus ob suspensionem ab officio, vel aliam censuram non possit conferre beneficia, tunc jus ea conferendi pertinet ad solum Papam, ad quem pertinet ecclesiis consulere, tametsi inferior non fuerit negligens, ut desumitur *ex c.* 16

quia diversitatem 5. h. t. quia Pontifex potest concurrere in collatione beneficiorum cùm
17 quolibet Ordinario.

Tum quia ut notat Abbas *loc. cit. num.* 4. devolutio non fit ad immediatum proximè superiorem nisi propter negligentiam collatoris inferioris, qui intra semestre neglexit conferre beneficium vacans: & Episcopus suspensus non potest dici negligens in collatione talis beneficii, quapropter ejus negligentia non debet suppleri à proximo immediato superiore, sed pertinet ad Papam providere Ecclesiæ. Quod tamen intelligendum est, quando collatio beneficii pertinet ad solum Episcopum, quia si spectaret ad Episcopum, & Capitulum simul, tunc excommunicato, vel suspenso Episcopo collatio spectat ad Capitulum, ut desumitur *ex c. unic. ne sede vacante, & c. 1. de sup-*
18 *plend. neglig. Prælat. in 6.*

Rursus hæc juris devolutio ad proximum immediatum superiorem non solùm fit ob negligentiam inferioris collatoris ordinarii non conferentis beneficia vacantia intra tempus à jure præfixum; sed etiam ex eo quia beneficia conferantur indignis, & inhabilibus *c. cum in cunctis 7. §. clerici sanè de elect.* Quod tamen intelligitur, quòd tantùm pro illa vice collator inferior deperdat jus conferendi, ut notat Garcia *loc. cit. num.* 2. ubi ait, fuisse resolutum à Rota in una Toletana portionis 9. Decembris 1559. coram Domino Mantica. Idque habet etiam locum in patronis laicis, ut notat idem Garcia *loc. cit. num. 4* ubi citat *decis. 5. Rota de jure patronat. in novis*, Rochum *de jure patronat. V. honorificum num. 38.* Lambertinum 1. *p. lib. 2. q.* 10. *articul.* 4. & plures alios Canonistas, licèt non desint, qui oppositum sentiant. Neque patronus excusatur à lapsu temporis ad præsentandum ex eo, quòd præsentaverit Ordinario electum, ut examinaretur, quando collatio facienda est per inferiorem juxta Concilium Tridentinum, nisi actualiter intra tempus statutum præsentet coram illo, à quo conferri debet beneficium, ut notat Garcia *loc. cit. num. 6.* & addit id fuisse resolutum à Rota in una Mediolan. juris patronatus 22. Maji 1595. coram domino Blan-
19 chetto.

Excusatur nihilominus patronus à devolutione per præsentationem factam illi, quem ex justa causa credidit, habuisse jus instituendi, licèt revera illo careret, ut notat Lappus *allegat. 95. ad fin.* & tenuit Rota in dicta causa Mediolan. juris patronatus 29. Januarii 1596. coram domino Blanchetto, ut refert Garzia *loc. cit. num. 8.* ubi recitat *decis. Rota.*

20 Cæterum quando dicitur, quòd potestas conferendi ob negligentiam non conferentium beneficia vacantia intra sex menses pro ea vice devolvitur ad proximum immediatum superiorem, id non debet extendi ad episcopatum, sed tantùm intelligitur de Dignitatibus, Personatibus, aliisque beneficiis minoribus, prout statuitur *in c. dilectus* 12. *h. t.* quia in materia odiosa sub generali nomine dignitatis non comprehenditur Episcopatus, quia non est simplex dignitas, sed culmen dignitatum ut notat Abbas *in d. c. dilectus n. 1.*

Rursus quod dicitur de potestate eligen- 21
di in ecclesiis cathedralibus, quæ devolvitur ad proximum superiorem ob negligentiam non eligentium tempore jure præscripto, intelligitur, quòd potestas illa devolvatur ad superiorem illum, ad quem pertinet potestas confirmandi electum, adeo ut ob negligentiam non eligentium possit is unico actu electionem exercere jure sibi devoluto, & simul jure proprio confirmare electum à se ipso. Nunc verò postquam promotio Episcoporum reservata est Romano Pontifici *extravag. ad regimen de præbend.* solus Pontifex Episcopos electos confirmat, proinde jus eligendi ob negligentiam Collegii canonicorum ad Papam devolvitur etiam in Germania ex vi concordatorum. Sin verò canonicorum præbendæ non sint divisæ in ecclesiis cathedralibus, vel collegiatis, sed reditus sint communes, pertineántque ad communem capituli mensam; & numerus canonicorum determinatus non sit, neque numerus adnexarum præbendarum; tunc per obitum canonicorum non dicuntur canonicatus, vel præbendæ propriè vacare; sed extingui: proinde non datur locus devolutioni ad superiorem ob negligentiam conferendi intra tempus semestre, ut statuitur *in c. ex parte* 10. *h. t.* ubi habetur, quod in ecclesiis, ubi non est certus numerus canonicorum, nec sunt certæ præbendæ, non habet locum Concilium Lateranense, quòd elapso semestri devolvitur electio ad superiorem: sed illarum Ecclesiarum est consuetudo servanda, ita ut secundùm facultates Ecclesiæ canonici instituantur juxta consuetudinem.

Cæterum superior, ad quem fit devolu- 22
tio collationis non solùm potest beneficium vacans conferre; verùm etiam inducere in possessionem beneficii, vel præcipere, ut provisus in possessionem inducatur. Ratio est quia inducere in possessionem est veluti accessorium, quod consequitur ad jus per legitimam collationem acquisitum. Quinimo si in aliqua Ecclesia sæculari, vel regulari non habeatur certus numerus canonicorum, vel con-
ventualium, qui ex statuto, vel consuetudine sit 23
definitus, potest Episcopus Capitulum, vel conventum compellere, ut recipiant tantum numerum canonicorum, vel conventualium, quantum secundùm redituum facultates Ecclesiæ possunt commodè alere: adeo ut possit Episcopus terminum præfigere intra quem recipiantur canonici, vel conventuales ad implendum debitum numerum: quia quando certus terminus temporis non definitur in jure, tunc terminus ab homine definitus, seu à legitimo superiore præscriptus censetur succedere termino à jure definito, ut rectè notat Laymann *lib. 4. tract. 2. c. 16. num. 5.* Archiepiscopus tamen cùm regulariter non habeat jurisdictionem in diœcesi sui suffraganei, nisi in casibus jure expressis, non potest Episcopum suffraganeum negligen-

gligentem compellere, ut instituat beneficiarios, sed tantùm post elapsum tempus semestre institutio devolvitur ad Archiepiscopum, si jus conferendi pertinebat ad solum Episcopum suffraganeum.

§. III.

De modis generalibus, quibus beneficia vacant.

1 VAcare beneficia dicuntur, quando omni destituuntur possessore: sicut juris consultus Martianus *in l. qui cœtu §. ult. ff. ad leg. Jul.* vacantem mulierem dixit pro vidua, eò quia sit destituta marito; & vacans locus dicitur, qui caret corpore, quo repleri consueverat: eadem ratione per mortem beneficiarii dicitur vacare beneficium, quia hoc non extinguitur, sed manet, & tantùm caret possessore; & per hoc differt beneficium à pensione, quia hæc obitu pensionarii non vacat, sed extinguitur, perinde ac ususfructus per mortem usufructuarii; beneficium verò non desinit obitu beneficiarii, sed tantùm vacat, eò quia omni careat possessore. Modi autem quibus beneficia dicuntur vacare in jure tres assignantur, quatenus beneficia dicuntur vacare, vel facto solùm, vel jure solùm, vel facto, & jure simul. Priori modo, seu facto tantùm dicitur beneficium vacare, quando beneficiarius possessionem amittit sui beneficii, non verò titulum, ut si quis vi dejectus fuerit à possessione sui beneficii; vel si legitime electus adactus fuerit beneficio renunciare ob metum injustè incussum: vel si beneficium absenti collatum, nondum ab illo sit acceptum; omnibus hisce modis dicitur beneficium de facto tantùm vacare.

2 Secundo modo seu de jure tantùm dicitur beneficium vacare, quando ejus possessor amittit jus, ac titulum beneficii, vel ex dispositione juris eo privatur absque ulla prævia monitione, vel citatione privati, & absque prævia sententia privationis lata per hominem, alioquin non de jure tantùm privaretur, sed etiam per sententiam judicis; unde privari de jure tantùm beneficio est ex solo jure amittere beneficium. Neque obstat, quòd privatus de jure tantùm adhuc retineat beneficium: quia tenetur ad restitutionem ab eo tempore, quo de jure tantùm fuit eo privatus. Tertio modo de jure, & de facto simul dicitur beneficium vacare, quando beneficiarius ipso jure illo privatur, & possessionem non retinet: seu dicitur beneficium vacare de jure, & de facto simul, quando nec Titulus, nec possessio beneficii apud aliquem reperitur, ut cùm per mortem beneficiarii vacat beneficium, nec alius ejus possessionem etiam coloratam adivit.

3 Ex his tribus modis beneficia, quæ vacant de facto tantùm, non possunt impetrari, nec conferri aliis, eò quia cùm beneficiarii vi fuerint dejecti possessione eorundem, non habentur pro vacantibus, & datur privatis regressus ad beneficium, adeo ut injustè dejectus restituendus sit in possessionem beneficii, ut desumitur *ex cap. 2. & 3. de his quæ vi, metúsve causâ fiunt.*

Beneficia vacantia secundo modo, seu de jure tantùm possunt impetrari, & conferri, tametsi alii sint in possessione, eaque colorata; debet tamen necessariò in rescripto impetrationis fieri expressa mentio possessionis coloratæ, alioquin impetratio, & collatio beneficii utpote subreptitia nullum sortiretur valorem, ut desumitur ex *c. cùm nostris 6. h. t.* ubi habetur, quòd quando beneficium vacat de jure non de facto, ut si dignitas conferatur Episcopo, & aliquis impetret litteras, ut sibi conferatur illa dignitas nullâ factâ mentione, quòd de facto non vacet, litteræ dicuntur subreptitiæ, nec valent, eò quia nullam faciant mentionem de colorata possessione: compellitur tamen Episcopus relinquere dignitatem, nisi ostendat, & probet dispensationem. Imò impetratio est subreptitia si in supplicatione fiat tantùm mentio beneficii vacantis, & non possessionis coloratæ: quia in impetratione certi beneficii vacantis non sufficit, si simpliciter fiat mentio, quòd vacet, si alius sit in colorata possessione facti, quia verbum vacare potest intelligi tam de vacatione de jure, quàm de facto: & in litteris beneficialibus utpote ambitiosis verba narrativa debent verificari omni modo quo possunt, proinde non solùm de vacatione de jure, sed etiam de facto.

Tertio modo beneficia vacantia non tantùm de jure, sed etiam de facto simul quoad possessionem possunt impetrari, & conferri, eò quia nullus sit in eorum possessione, idque desumitur *ex c. nulla 2. h. t.* & quidem à contrario sensu, quia ibi dicitur, quòd ecclesiastica ministeria, & beneficia Ecclesiæ non debeant conferri, nec promitti, antequam vacent, ne mors proximi desideretur: ex quo à contrario sensu deducitur, quòd postquam vacant, possint conferri, si aliud non obstet, ut notat Abbas *in c. cum nostris 6. n. 18. h. t.* 4

Vacant beneficia ipso jure tribus modis. Primò ex delicto beneficiarii, vel ex quasi delicto: secundò sine ullo delicto: tertiò per mortem naturalem, vel civilem. Hinc Glossa *in c. si propter tua de rescript. in 6.* octo recenset modos, quibus beneficium ipso jure vacat, primò per mortem naturalem clerici. Secundò per ingressum ejusdem in religionem. Tertiò per promotionem ad aliud secundum beneficium incompatibile cum primo. Quartò per non promotionem intra annum ad sacerdotium juxta exigentiam beneficii. Quintò per non acceptationem beneficii, ad quod quis fuerat electus. Sextò per gradationem ad aliam Ecclesiam. Septimò per resignationem. Octavò per depositionem; qui tamen modi reducuntur ad tres prærecensitos: siquidem sine delicto beneficiarii pluribus modis potest beneficium vacare, ut per obitum beneficiarii, eò quia mors corporis omnia vincula hujus vitæ dissolvat. Per ingressum clerici in religionem, seu per professionem emissam in eadem; canones enim ingressum in religionem vocant professionem religiosæ vitæ expressè, vel tacitè factam in aliquo religiosorum ordine approbato à sede apostolica *c. beneficium de Regular. in 6. v. transmissa de renuntiatione,* quia eo ipso, quòd beneficiarius emissi- 5

emisit solemnem professionem in aliqua religione, beneficium habetur pro derelicto, & vacante, seu destituto omni possessore.

6 Vacat itidem beneficium per matrimonium initum à clerico, ut habetur *in c. 1. & 3. de clericis conjugati. n 6.* eo enim ipso, quòd clericus beneficiarius uxorem ducit, vacat ejus beneficium, & Ordinarius potest illud conferre absque ulla monitione, citatione, aut sententia privationis: quia clericus conjugatus privatur de jure tali beneficio, Glossa *in c. 1. de clericis conjug.* Immo intelligitur etiam de matrimonio per verbum præsentis temporis contractum, tametsi non fuerit consummatum, ut fuit decisum à Rota *decis. 26. in novis*, & notat Abbas *in c. 1. de clericis conjug.* An verò vacet beneficium ipso jure per matrimonium, si hoc per aliquod impedimentum ipso jure non subsistit? Respondent communiter canonistæ cum Panormitano *in c. 9. de cleric. conjug.* beneficium non vacare, quando ij, qui matrimonium contrahunt, nondum legitimam ætatem attigerunt, nec sunt proximi pubertati: illi dicuntur pubertati proximi, qui tantùm distant à pubertate sex mensibus, ut qui undecim annos cum sex mensibus impleverunt, ut notat Glossa *in c. continebatur V. proxima de impub. despons.* quando enim impuberes contrahunt matrimoniũ, hoc habet tantùm vim sponsalium *c. 1. de despons. impub. §. idem quoque in 6.* Quòd si matrimonium ratione impedimenti sit prorsus irritum, tunc beneficium non dicitur vacare, quia consensus beneficiarii contrahentis propter favorem in eo deficit.

7 Quando verò matrimonium à clerico initum est irritum, eò quia post sacros ordines fuerit à clerico contractum, tunc Abbas *in c. 1. de cleric. conjug. num. 7.* censet, beneficium non ipso jure vacare, sed clericum esse beneficio privandum. Probabilius tamen putant alii, quibus etiam adhæret ipse Abbas, tunc beneficium ipso jure vacare, eò quia tunc clericus quantũ in se fuit, contraxit: nec videtur esse melioris conditionis, quàm alius, qui licitè contraxit, ut desumitur *ex c. cum qui 18. de prabend. in 6.* Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 6. §. 3. num. 4.* Quid verò dicendum, quando matrimonium est irritum, eò quia contractum cum fœmina consanguinea, vel aliter canonicè impedita, non consentiunt Canonistæ: alii censent ipso jure non vacare beneficium, sed clericum authoritate judicis esse illo privandum, ut nominatim docet Decius *cons. 166.* E contra alii volunt tunc de facto beneficium vacare, ut Panormitanus, Jason, Imola, quos citat, & sequitur Rebuffus *de pacificis possessoribus num. 223.* & hæc sententia probabilior est, ac communior. Nec clericus suum beneficium recuperat, tametsi ejus sponsa priusquam ab eo cognoscatur, religionem ingrediatur, & fiat monialis: & ratio est, quia jus semel extinctum non ampliùs reviviscit, nisi de integro conferatur, ut notat Abbas *in c. 1. de cleric. conjug. num. 6* An verò beneficium vacet per matrimonium irritum ex defectu consensûs in fœmina.

8 Probabile est etiam, ipso jure vacare, eò quia satis sit, quòd clericus consenserit, siquidem eo ipso peccavit contrahens matrimonium post sacros ordines. Immo etiam si post minores ordines matrimonium contraxerit, quia licèt tunc clericus non peccaverit, fecit nihilominus quantùm per se stetit, ut uxorẽ duceret. Imo clericus beneficiarius etiam ex consensu episcopi retinere non potest beneficium simplex, quod antea possidebat, si de facto matrimonium contraxerit cum puella etiam virgine, ut notant Hostiensis, & Cardinalis *in c. 1. de cleric. conjug.*

Alii tamen cum Panormitano *in c. Joannes 9. de cleric. conjug.* censent, ex consensu episcopi posse clericum conjugatum retinere tale beneficium simplex, quod antea possidebat, dummodo duxerit puellam incorruptam, & virginem sumpto *argum. ex c. si qui dist. 32. c. quia cui 32. q. 1.* Cæterum authoritate Episcopi potest Sacerdos ad beneficium redire, postquam ipsum pœnituit matrimonii contracti invalidè, id enim desumitur *ex c. sanè 2. de cleric. conjug.* ubi Episcopo conceditur facultas relaxandi hac in parte juris rigorem, dummodo clericus longam egerit pœnitentiam, ac laudabilem vitam instituerit. 9

Ipso jure vacat beneficium ex eo, quòd beneficiarius fuerit consecutus secundum beneficium, ut desumitur *ex c. de multa de prabend. & extravag. execrabilis de prabend.* Joan. XXII. *c. cum nostris de concess. prabend.* & ex pluribus aliis juribus, in quibus habetur ipso jure vacare beneficium, cui est annexa cura animarum, si clericus secundum consequatur etiam curatum, non ita si secundum beneficium simplex fuerit, ut notat Staphil. *de grat. exspectat. de ver. mod. tractat. n. 58.* Quando verò concurrunt duo beneficia curata, clericus non privatur primo, nisi postquam obtinuerit possessionem secundi absque ulla lite, & controversia, nactúsque fuerit ejus pacificam possessionem, adeout non vacet primum beneficium, si possessio secundi litigiosa sit *c. licet Episcopus 28. de prabend. in 6.* ubi dicitur, quòd postquam aliquis curatus accepit aliud beneficium simile, & est in pacifica possessione, vel per ipsum stat, tunc potest Episcopus primum beneficium alteri conferre, sed non potest dare corporalem possessionem non vocato primo curato, seu beneficiario, quia adhuc posset illi competere jus retinendi. 10

Immo probabilius est, nec vacare primum beneficium statim ac clericus posterioris possessionem consecutus est, nisi percipiat etiam secundi beneficii fructus, vel saltem majorem eorundem partem: adeout non intelligatur vacare primum beneficium, si beneficiarius non possit percipere fructus ex secundo beneficio, eò quia ejus fructus ex privilegio, statuto, consuetudine, vel superioris authoritate, aut alia de causa debeantur alteri ad tempus, & desumitur *ex c. si tibi concessa 26. de prabend. in 6.* ubi habetur, quòd quando habens beneficium curatum, dum alius accipit fructus secundi ex causa, quia Episcopus accipit ex concessione Papæ ad tempus, non tenetur relinquere primum, non obstante *c. multa eod. tit. c. execrabilis extrav. Joan. XXII.* Hinc promotus ad Episcopatum etiam post consecrationem retinet priora beneficia, 11

ficia, si fructus dicti Episcopatus ex causa alteri ad tempus debeantur, idque donec fructus liberi sint, ac accipiantur ab Episcopo, ut notat Glossa *in d. c. si tibi.*

12 Rursus si Papa conferat clerico secundum beneficium cum clausula, ut primum vacet post apprehensam secundi possessionem; non vacat primum, si fructus secundi debeantur ad tempus alteri, quia possessio beneficii, tametsi pacifica sit, non debet esse sterilis, sed fertilis, & fructus adferre, quibus beneficiarius possit congruè sustentari. Rursus potest clericus post assecutionem secundi beneficii adhuc retinere possessionem primi ad sibi satisfaciendum pro expensis factis ex suo patrimonio in primo beneficio *c. quicunque* 12. *q.* 4. Panormitanus *cons.* 10. *col.* 2. Quinimo ut docet idem Panormitanus, si beneficiarius sine testamento decesserit, potest hæres repetere impensas factas à clerico ex bonis paternis in beneficio. Rursus neque vacat primum beneficium, si superior nolit confirmare adeptionem secundi, & clericum revocaverit ad primam Ecclesiam Panormit. *in c. de multa n. 5. de præbend.*

13 Quòd si clericus subito iræ calore correptus secundum beneficium acceperit, & ipsum statim facti pœnitet, non censetur vacare primum beneficium, ut notat idem Panormitanus *in d. c. de multa num.* 13. *de præbend.* & desumitur *ex c. ex litteris de divortio.* Sin verò primum beneficium non habeat adnexam curam animarum, non vacat per adeptionem secundi curati, ut docet idem Panormit. *in d. c. de multa.* Quòd si clericus in eadem Ecclesia adipiscatur secundum beneficium simile primo, tunc certum est vacare primum, ut desumitur *ex c. litteras de concess. præbend.* Abbas ibidem, & habet locum in clerico, qui secundum beneficium simile sub eodem tecto, seu in eadem Ecclesiâ consequitur, qualecunq; illud sit etiam simplex, ut docent communiter Canonistæ *in d. c. litteras de concess. præbend. & clement.* Ex negligentia promoti ad parochiam, eò quia intra annum non curaverit promoveri ad sacerdotium, beneficium parochiale ipso jure vacat, & desumitur *ex c. licet canon. c. commissa de elect. in 6.* Et quamvis tantum jam effluxerit de anno, ut intra ipsum non possit amplius Sacerdos initiari; non tamen vacat beneficium parochiale nisi elapso anno integro; ut desumitur *ex d. c. commissa 35. de elect. in 6.* & annus incipit computari à die, quo clericus beneficii parochialis possessionem sine lite est assecutus, nisi per eum steterit, quò minùs possessionem adipisceretur, ut notat Glossa *in d. c. licet canon.*

14 Cæterum non computatur annus, quando clericus legitimè impeditur, quo minùs Sacerdos creetur, ut si intra annum non inveniret Episcopum, à quo posset sacros ordines suscipere, vel ipse morbo præpeditus non posset Episcopum adire, vel etiam quia Episcopus detrectaret ad sacerdotium ipsum promovere, ut notat Glossa *in d. c. commissa 35. de elect. in 6. V. justo impedimento.* Quòd si post impetratum beneficium clericus fuerit factus irregularis absque ulla sua culpa, & inde ad sacerdotium non possit promoveri, eò quia unum oculum amiserit, vel unam manum; tunc non est compellendus, ut fiat Sacerdos, nec etiam est privandus beneficio, ut notat Glossa *in c. licet canon V. privatus.* Non ita si propria culpa factus fuerit irregularis, quia tunc privatur in pœnam culpæ tali beneficio. Et hæc pœna etiam procedit in Vicario perpetuo, ut etiam in Priori conventuali, seu claustrali *clement.* 1. *de offic. Vicar. clement. ne in agro §. cæterum de statu Monachor.* idque procedit sive ratione tituli, sive ratione commendationis obtinuerit Ecclesiam.

Non tamen hæc pœna extenditur ad Præpositos, Decanos, vel alios Præfectos collegii canonicorũ; quia præfata jura tantùm irrogant pœnam iis, qui parochialem consequuntur Ecclesiam; & pœnæ in jure sunt restringendæ, non laxandæ, ut notat Glossa *in d. c. licet canon. V. parochiali.* Neque minus extenditur ad Episcopos, Abbates, Archidiaconos, aut alias dignitates habentes curam animarum, & cui curæ inest jurisdictio in foro tantùm exteriori, non verò in interiori conscientiæ. Immo neque extenditur ad Ecclesias collegiatas, tametsi parochiales sint, ut desumitur *ex cap. statutum de elect. in 6.* 15

Episcopatus tamen per adeptionem alterius dignitatis, vel personatûs non vacat ipso facto, quia episcopatus non potest deseri absque expressa licentia Papæ *c.* 2. *de translat. episcop.* Additur etiam quia generali nomine dignitatum, vel Personatuum non comprehenditur Episcopatus ob suam excellentiam, & prærogativam; adeo ut constitutio, quæ habetur *in c. de multa* 28. *de præbend.* non extendatur ad Episcopum; quia cùm sit constitutio pœnalis, & odiosa in jure debet restringi non laxari; ut notat Layman *lib.* 4. *tract.* 2. *c.* 8. *num.* 3. *& seq.* Rursus si clericus sit in colorata possessione alicujus beneficii, non potest illud alteri conferri, nisi priùs citetur possessor, & præcedat summaria causæ cognitio, sitque color possessionis detectus. Tunc dicitur clericus esse in possessione colorata beneficii, quando hoc accipit à legitimo collatore; & institutio, seu collatio non est notoriè irrita, tametsi ejus titulus, seu jus non subsistat ob occultum defectum: secus si clericus propria authoritate beneficium accipiat, vel absque legitimi collatoris consensu, dicitur intrusus, & habetur pro injusto possessore, & tunc non est necesse ut in rescripto fiat mentio de hac injusta possessione; quia tametsi hæc fuisset expressa; Papa non solum tardiùs, sed potiùs faciliùs dedisset litteras, in quibus alteri concessisset beneficium, ne scilicet intrusus manifestus illud diutiùs retineret. 16

Quòd si possessio non sit colorata aliquo titulo, sed evidenter sit injusta, potest tunc beneficium alteri conferri, etiam non citato, nec vocato possessore. Sed alii consultiùs, ac tutiùs censent cum Hostiense *in c. cum nostris d. h. t.* possessorem esse vocandum, & audiendum, ne si forte habeat aliquam causam retinendi beneficium privetur suo jure inauditus, quod non est æquitati consonum. Cæterum potest superior ex justa causa exigere à clerico possessore 17

beneficii, ut jus ac titulum sui beneficii exhibeat, ostendátque; præsertim si jus possessioni illius resistat, vel quia possidet duo beneficia incompatibilia, idque desumitur *ex c. Ordinarii 3. de offic. ordin. in 6.*

18 Cæterum licèt habens beneficium, seu præbendam in eadem Ecclesia accipiat aliam similem præbendam, vel dignitatem, cui annexa sit præbenda canonicalis, ac propterea prima præbenda per pacificam assecutionem alterius ipso jure vacet: non tamen vacat de facto, quamdiu ejus possessio retinetur à pristino beneficiario, ut habetur *in c. litteras 9. h. t.* ubi dicitur, quòd si quis habeat unam præbendam in Ecclesia, & aliam obtineat, ac utramque retineat, vacet prima de jure, licèt non de facto: quia nequit clericus in eadem Ecclesia, seu sub eodem tecto possidere duas præbendas uniformes, tametsi altera earum annexa sit dignitati, quapropter per pacificam possessionem secundæ ipso jure vacat prima, tametsi possit habere plures simplices præbendas in diversis ecclesiis. Neque Episcopus dispensare potest, ut habeat quis duos canonicatus, vel præbendas sub eodem tecto, seu in eadem Ecclesia, ut notat Abbas *in d. c. litteras 9. h. t.* quod tamen intelligitur de beneficiis uniformibus, seu similibus.

19 Per translationem clerici ad aliam Ecclesiam ipso jure beneficium vacat; si enim Episcopus etiam authoritate legitima ex una ad alteram Ecclesiam transferatur, prior Ecclesia dicitur vacare, cùm primum possessionem acquirit secundæ, ut notant Canonistæ *in c. si quis jam translatus 22. q. 2.* Sin autem Episcopus sua authoritate in secundam se transferat Ecclesiam, utramque ipso jure amittit *c. 4. de translat.* Rursus in promoto ad episcopatū post electionem, confirmationem, & consecrationem, & possessionem Ecclesiæ episcopalis vacant ipso jure omnia beneficia, etiam simplicia, quæ priùs possidebat, ut docent communiter *in c. ordinationes dist. 75. c. quoniam dist.* 100. & expressè statuitur *in c. cùm verò de elect.* hinc jure communi, ut Episcopus amittat beneficia, quæ priùs possidebat, quatuor requiruntur, scilicet electio, confirmatio, consecratio, & possessio. Præterea si Episcopus electus, aut alius Prælatus intra tres menses non petat confirmationem, vel per ipsum steterit, quò minus intra id tempus confirmetur, privatur omni jure acquisito per electionem *c. quàm sit de elect. in 6.* Item si electus, & confirmatus intra tres menses non consecretur, aut per ipsum stet, quo minus consecretur, privatur etiam jure, quod acquisierat per electionem *c. cum in cunctis §. cùm verò de elect.* Ut etiam electus Prælatus si intra mensem non assentiatur electioni de se factæ, vel intra tempus ad id constitutum, privatur etiam jure acquisito per electionem *c. quàm sit 6. de elect. in 6.*

20 Juvat adnotare, quod asserit Glossa *in clem. 1. ut lite pendente V. collata*, nimirum in curia Romana esse usu receptum, ut cùm primùm Episcopus electus in ipsa curia consecratur, tametsi Ecclesiæ possessionem non fuerit enactus, omnia beneficia, quæ possidebat, statim vacent, atque ut in curia vacantia conferantur. Abbas itidem *in c. cùm in §. cùm verò de elect.* testatur, moris esse in Romana curia, ut in Episcopo authoritate Papæ promoto statim beneficia vacent, etiam consecratione non exspectatâ, adeo ut statim à Papa conferantur aliis, quod etiam refert Rebuffus *in concord. tit. de mandat. apost. §. ult.* ubi hunc approbat morem, si Episcopus in sui promotione ad Ecclesiam consentiat, non ita si non consentiat: & tametsi hæc consuetudo videatur adversari juri *in c. cùm in cunctis §. cùm verò de elect.* nihilominus consuetudo Romanæ curiæ derogat juri communi. In Episcopis tamen qui vulgò dicuntur titulares beneficia simplicia non vacant, etiam post consecrationem: quia possessionem Ecclesiarum, ad quas promoventur non apprehendunt, nec ullos ex iisdem percipiunt fructus, cùm eligantur ad Ecclesias sitas in partibus infidelium, ut fusè probat Mandosius *in regul. cancell. 26. q. 4.* ubi respondet argumentis oppositis.

Oritur tamen dubium, an si Episcopus statim post confirmationem consecretur, vacent beneficia etiam ante tres menses concessos à jure; adeout intra trimestre illa conferri possint aliis? Glossa *in clemens. 1. ut lite pendente* censet beneficia illa statim vacare, adeo ut possint authoritate Ordinarii aliis conferri; secus Hostiensis negat posse conferri nisi post elapsum totum trimestre. Probabilior tamen est opinio Panormitani distinguentis tempus adeptæ possessionis; si enim Episcopus statim ac est consecratus, vel antea, possessionem Ecclesiæ nanciscitur; beneficia vacant, ut possint ab Ordinario statim conferri ante tres menses exactos: sin autem Episcopus statim ac est consecratus non fuerit possessionem nactus, non vacant beneficia, & Ordinarius tenetur exspectare, antequam illa conferat, elapsum totum trimestre, vel saltem donec consecratus Episcopus pacificam possessionem Ecclesiæ consequatur. 21

Quòd si electus in Episcopum, vel aliam Ecclesiæ præfecturam decedat in Romana curia, oritur dubium, an tunc Ecclesia cathedralis, vel alia dicatur vacare in curia. Probabilior sententia cum Glossa *in clement. 1. ut lite pendente V. collata* asserit, non vacare in curia, tametsi electus in eadem de sua electione, vel confirmatione litigaret, quia durat prima vacatio, donec electus confirmetur. Quòd si Episcopus confirmatus in curia apprehendat possessionem suæ Ecclesiæ cathedralis per Procuratorem; adhuc probabilior sententia est cum citat. Glossa, alia beneficia, quæ possidebat, vacare extra curiam; alioquin sequeretur, quòd beneficium dimissum in curia per procuratorem vacaret, ubi dominus renuncians constitueret procuratorem, & non in curia, ubi procurator vicem gerens principalis renunciat. 22

§. IV.

De modis specialibus, quibus beneficia vacant.

PEr mortem naturalem beneficiati vacare beneficium certi est juris *c. susceptum de rescript. in 6.* siquidem mors omnia solvit.

ut dicitur *in authent. de nupt. §. deinceps collat.* 4. Hinc si beneficiatus à morte miraculosè resurgeret, nullum haberet jus in beneficium ab ipso, cum antea viveret, possessum, quia una cum morte fuit extinctum tale jus, quod non reviviscit, eò quia mortuus miraculosè resurgat, ut notat Barbosa *lib. 3. jur. eccles. c. 14. num. 2.* Fusè agunt de hoc assumpto Sebastianus Merites, & Gonzales *ad regul. mensium* Glossa 15. *n. 3. & sequent. & alii.* Fallit tamen hæc regula ubi beneficium, esset suppressum ab habente legitimam potestatem supprimendi: quia tunc non vacat beneficium, sed omnino extinguitur per suppressionem *c. cùm accessissent de constitut.* ut etiam si accessoriè sit alteri beneficio unitum, & quod per suppressionem extinguatur: quia cùm accessorium sequatur naturam principalis, non vacaret, sed per suppressionem extingueretur cum principali suppresso, ut notat Gonzales *loc. cit. num. 7.* Fallit etiam præfata regula ubi beneficium esset de mensa Prælati, dignitatis, seu Capituli, eò quia sit unitum eorum mensæ, sive quoad spiritualia, sive quoad temporalia: quia talia beneficia non vacant per obitum clericorum illis inservientium, & quibus eorum fructus, quandoque conceduntur: ratio est, quia illi non censentur propriè Rectores, nec beneficiarii, sed habentur ut usufructuarii, proinde ex eorundem obitu instar usus fructus mensæ consolidantur.

Tum quia talibus beneficiis etiam curatis potest præstari debitum servitium etiam per vicarium temporalem ad nutum amovibilem; tametsi ubi unita sunt quoad temporalia debeant administrari per vicarium perpetuum *c. extirpandæ § qui verò de præbend.* Glossa *in clement. 1. de rescript. V. haberent*, Felinus *in c. cùm accessissent num. 2. de constitut.* Nunc verò beneficiis hisce curatis unitis mensæ quoad spiritualia, & temporalia Ordinarius potest deputare Vicarium perpetuum, à quo administrentur, idque ex decreto Concilii Tridentini *sess. 7. de reformat. c. 7.* ubi datur facultas Ordinariis instituendi Vicarios perpetuos in beneficiis curatis unitis, nisi aliter videatur expedire non obstantibus privilegiis, & exemptionibus, vel appellationibus, quo pacto derogatur privilegio instituendi Vicarium temporalem, seu ad nutum amovibilem, nisi fortassis privilegium fuerit concessum post Concilium, Navarrus *conf. 11. de statu Monachor.*

Idque procedit etiam in beneficiis unitis mensæ quoad spiritualia, & temporalia: quia Concilium loquitur generaliter de beneficiis unitis, ut declaravit sacra congregatio Cardinalium Concilii interpretum, immo derogatur etiam consuetudini immemoriali deserviendi per Vicarios temporales, seu amovibiles, ut habetur in eadem sacræ Congregationis declaratione, quam refert Garcia *p. 11. de benefic. c. 2. num. 7.* ubi dicitur: per hoc decretum tollitur consuetudo immemorialis, ut in illis beneficiis unitis deserviatur per Capellanos amovibiles, si aliter Episcopo videbitur.

Fallit etiam eadem regula in beneficiis sitis in Ecclesia non numerata, seu in qua numerus canonicorum non est determinatus, sed plures, vel pauciores instituuntur pro arbitrio Episcopi, aut Capituli, eò quia præbendæ canonicales non sint distinctæ, sed omnes reditus pertineant ad communem Capituli mensam: quia tunc per obitum canonici extinguitur canonicatus, proinde non vacat *c. dilecto 25. de præbend.* Garcia *loc. cit num. 17.* Gonzales *in regul. 8. cancell.* Glossa *9. §. 3.* Secus si numerus canonicorum sit determinatus per statutum vacat canonicatus per mortem beneficiati, quia tunc non extinguitur, sed tantùm destituitur omni possessore, proinde dicitur propriè vacare, quòd si canonicus fuerit supernumerarius eo mortuo non vacat canonicatus, sed extinguitur, quia beneficium canonici supernumerarii non est stabile, & perpetuum, sed concessum tantùm ad dies vitæ.

Ex dispositione juris statuentis beneficia ipso facto vacare, ac posse aliis conferri, vacant: primò si clericus beneficiarius professionem expressè, vel tacitè emiserit in religione approbata à sede Apostolica *c. beneficium 4. de regular. in 6.* Secundò per matrimonium validè contractum *c. 1. & 3. de cleric. conjug.* ut etiam si clericus beneficiatus miles fiat. Tertiò si aliud beneficium incompatibile accipiat, quia jura prohibent duo beneficia incompatibilia cujusmodi sunt curata, & exigentia residentiam possideri ab eodem clerico *c. cùm in cunctis 7. § cùm verò de elect.* Quarto si promotus ad parochiam non initietur Sacerdos infra annum à die possessionis obtentæ, vel etiam si per ipsum steterit, quò minus fuerit ad sacerdotium promotus *c. licèt 14. de elect. in 6.* Quintò si Episcopus à Capitulo ritè electus sine justo impedimento neglexerit intra tres menses à præstito consensu suæ electioni, confirmationem petere *c. quàm sit 6. eod. tit. in 6.* & alibi. Sextò si promotus ad episcopatum post adeptam ejus pacificam possessionem non petiit consecrationem intra tempus à jure definitum *c. cùm in cunctis § cùm verò.* Septimò si electus, aut præsentatus ad beneficium ante confirmationem, vel institutionem se immiscuerit administrationi ejusdem, privatur jure sibi acquisito, & beneficium vacat *c. insinuatum 13. de elect.* Octavò si clericus intra tempus præstitutum exhibitioni ab Ordinario non exhibeat legitimam dispensationem super pluralitate beneficiorum incompatibilium; tunc enim prius beneficium ipso jure vacat, & ab Ordinario potest alteri conferri *c. 3. de offic. jud. ordinar. in 6.* Nonò si litigans de beneficio impedit decretam sequestrationem, aut fructus sequestratos quocunque modo præsumit sibi usurpare, tunc enim amittit jus in beneficio litigioso *clement. unic. de sequest. possess.* Decimò si superior Ecclesiasticus dilapidet, vel alienet jura Ecclesiæ, vel Monasterii absque forma jure præscripta, vel inconsulto Romano Pontifice *extravag. unic. inter communes de reb. Eccles. non alienand.* Undecimò occupans violenter possessionem beneficii amittit etiam eo ipso jus quod ad illud habet, quia tunc beneficium ipso jure vacat *c. cùm qui 18. de præbend. in 6.* Duodecimò amittitur etiam, & vacat beneficium ob

ob crimen, seu delictum perpetratum, ob quod privatio beneficii ipso jure, vel facto incurritur.

6 Crimina verò, ob quæ beneficiati ipso jure suis privantur beneficiis, plura sunt, quorum primum est hæresis *c. cum secundùm leges de hæret. in 6. & c. ad abolendam de hæret.* Panormitanus, Innocentius, & alii *in c. inter dilectos de excess. Prælat.* Felin. *c. 2. de rescript.* eandem pœnam etiam incurrit desertor Christianæ fidei, quem jura vocant Apostatam. Item Schismaticus, Rebuffus *in tit. de regia ad Prælaturas nomin. §. Monasteriis V. vacantibus in 31. modo.* Incurrunt etiam eandem pœnam receptores, defensores, fautores hæreticorum, cùm isti puniantur iisdem pœnis, ac hæretici *c. excommunicatus de hæret.* Non tamen ob solam hæresin mentaliter receptam incurritur hæc pœna, cùm Ecclesia non puniat occulta mentis peccata.

7 Secundum crimen est læsæ majestatis *cap. cùm secundùm leges in 6.*

8 Tertium, hostiliter persequi, vel percutere, vel capere sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem vel se socium adjungere inferenti hanc injuriam, vel consilium, aut auxilium, vel mandadare *c. felicis de pœnis in 6.*

9 Quartum injuriosè, ac temerè percutere Episcopum, vel eum extra urbem ejicere, vel consilium, aut auxilium dare talia intentanti *clement. 1. de pœn.*

10 Quintum, falsificare per se, vel per alium litteras apostolicas *c. ad falsariorum 7. de crim. fals.* & interpretes intelligunt textum de privatione ipso jure, quamvis non exprimatur in textu, sed declaretur, quòd debeat privari: sic enim interpretatur textum hunc Rebuffus *de pacifica possess. n. 265. & in prax. p. 3. tit. de modis amittendi beneficia n. 43.*

11 Sextum, compellere clericum, ut renunciet beneficio, quod possidet.

12 Septimum alienare dominium Ecclesiæ, vel transferre jus aliquod bonorum Ecclesiæ in alium, sive per venditionem, donationem, emphiteusim, hypothecam, pignus, locationem ultra triennium, præterquam in casibus à jure permissis, vel de rebus in emphiteusim ab antiquo tempore dari solitis, & tunc in evidentem Ecclesiæ utilitatem, aut de fructibus, & bonis, quæ servando servari non possunt, præterquam si alienatio fiat de consensu Romani Pontificis; triennium tamen non est computandum ratione annorum, sed fructuum: adeo ut bona Ecclesiæ non sint locanda ad tempus, in quo percipiuntur plures fructus, quàm triplices, adeo ut si bona Ecclesiæ non nisi alternis annis fructus reddant, possint ad sexennium vacare, quia computantur anni fructûs, non temporis.

13 Octavum est assassinium quando quis pretio conducitur ad aliquem Christianum occidendum *c. 1. de homicid. in 6.* & hæc pœna etiam incurritur ab eo, qui mandatum dedit, licèt mors secuta non sit, ut etiam qui assassinum receptavit, vel defendit, vel occultavit.

14 Nonum est simonia in electionibus, postulationibus, confirmationibus, vel aliis dispositionibus in ecclesiis, & Monasteriis *extravag. cum detestabile inter communes,* & licèt olim simoniacus tantùm per sententiam judicis privaretur beneficio *c. Presbyter 1. q. 1.* nunc privatur ipso jure beneficio simoniacè obtento, adeo ut adeptio non valeat, & beneficium vacet. Rursus olim simoniaco manifesto, & non occulto adimebatur beneficium *c. insinuatum de simonia;* nunc verò etiam simoniacus occultus ipso jure privatur beneficiis simoniacè acquisitis. Et licèt per simoniam non privetur quis nisi beneficio per simonium acquisito: nihilominus quia simoniacus si manifestus sit ipso jure est suspensus, & infamis, ideo quamvis cæteris beneficiis ipso jure non sit privatus, est tamen tanquam infamis privandus.

Decimum est, se scienter intrudere in beneficium, cui est adnexa cura animarum, siquidem ipso jure privatur alio beneficio curato, quod antea obtinebat: ut etiam si quis violenter propria authoritate, quæcunque beneficia Ecclesiastica occupaverit, tunc enim privatur jure omni acquisito in illis *c. eum qui de præbend. in 6.* Sunt etiam alia plura crimina, ob quæ clericus ipso jure, seu sine ulla sententia judicis beneficio privatur. 15

Dantur etiàm crimina, ob quæ beneficiarius licèt ipso jure non privetur beneficio, nihilominus est privandus per sententiam judicis. Primum est, clericum sine justa causa, & legitima facultate abesse à suis ecclesiis; in quibus tenetur jure communi, vel statuto, aut consuetudine continuò residere *c. inter c. conquerente & ex parte de cleric. non resident.* Secundum si clericus sit homicida privandus est beneficio; licèt non desint, qui censeant esse ipso jure privatum *c. clericis ne clerici, vel Monach.* Innocentius *in c. cum nostris de concess. præbend.* Tertium est pertinaciter, & publicè alere concubinam, hoc est si ab Episcopo monitus eam non dimiserit, vel deseruerit; olim enim jure communi clerici concubinarii beneficiis privabantur, & ex concilio Tridentino *sess. 25. c. 14. de reformat.* privantur tertia parte fructuum si à superiore moniti clerici ab iis non se abstinuerint, & post secundam monitionem si non paruerint non solùm fructus omnes, ac proventus suorum beneficiorum; & pensiones eo ipso amittunt, qui fructus applicantur fabricæ Ecclesiæ; vel alteri pio loco ad arbitrium Episcopi: sed etiam removentur à beneficiorum administratione; immo etiam suspenduntur, & si ita suspensi eas non expellant, tunc perpetuò privantur beneficiis, portionibus, officiis, ac pensionibus quibuscunque ecclesiasticis; & inhabiles, ac indigni redduntur quibuscunque beneficiis, honoribus, officiis, ac dignitatibus; donec post manifestam vitæ emendationem ab eorum superioribus justa ex causa visum fuerit cum illis posse dispensari. Quartum, perjurium, quia clericus perjurus tametsi non sit ipsò jure beneficio privatus est nihilominus privandus Glossa *in c. querelam de jurejur.* quam sententiam Decius *in c. 2. de rescript.* & Covarruv. *in c. quamvis pactum de pact. in 6. p. 1. §. 3.* vocant communem, quamvis Rebuffus *de pacif. possess. n. 118.* censeat, clericum perjurum esse ipso jure beneficio privatum. 16

Conc-

17 Cæterum hæc pœna procedit de clerico, qui in contractibus, pactis, conventionibus, negotiis, & judiciis pejerat. Quintum est maledictum in Deum, vel sanctos, & licèt olim jure communi blasphemus privaretur beneficio *c. si quis per capillum* 22. *q.* 1. Concilium tamen Lateranense sub Leone X. ità statuit. *Quicunque Deo publicè maledixerit, contumeliosisque atque obscœnis verbis Dominum nostrum JEsum Christum, vel Beatam Virginem Mariam ejus genitricem expressè blasphemaverit, si Sacerdos vel clericus fuerit eo ipso die, quo de hujusmodi delicto fuerit convictus beneficiorum, quæcunque habuerit, fructibus unius anni mulctetur, pro prima vice; pro secunda si ita deliquerit, & convictus fuerit, si unicum habuerit beneficium, eo privetur: si plura, quod Ordinarius maluerit, id amittere cogatur: quòd si tertiò ejusdem sceleris arguatur, & convincatur dignitatibus, & beneficiis omnibus, quæcunque habuerit, eo ipso privatus existat, & ad ea ulterius, obtinenda inhabilis reddatur.* Hactenus decretum Concilii Lateranensis. Sextum est possessio duorum beneficiorum incompatibilium ex Concilio Tridentino *sess.* 7. *c.* 4. ubi ait: quicunq; post unum beneficium assiduam clerici præsentiam in Ecclesia postulans, alterum simile obtinet, & ejus possessionem adipiscitur, cogendus est authoritate Ordinarii eorum alterum dimittere.

18 Hinc beneficia vacant etiam per depositionem, seu privationem factam per sententiam Judicis, ob crimen, cui talis pœna inferenda à jure statuitur. Neque datur crimen inducens ipso jure privationem beneficii, nisi expressum sit in ipso jure; alioquin reus privandus semper est per sententiam Judicis, & in dubiis ita est præsumendum, ut tradit Garcia *de Benef. p.* 11. *c.* 10. *num.* 5. ubi citat Felin. *in c.* 2. *de rescript. num.* 3. Rebuffum *de pacif. possess. num.* 318. & alios plures docentes, nullum crimen etiam privatione dignum inducere privationem beneficii ipso jure, nisi in jure cautum, seu expressum fuerit. Hoc interest discrimen inter privationem beneficii ipso jure inductam; & per Judicis sententiam inferendam; quia priori modo clericus perpetrans delictum, ob quod ipso jure privatur suo beneficio, seu de facto illo caret, ita amittit titulum, ac dominium illius, ut post latam sententiam declaratoriam Judicis privetur non solùm possessione beneficii; verum etiam omnibus fructibus à die patrati criminis perceptis; siquidem sententia per Judicem lata retrotrahitur, ac si lata fuisset eodem ipso die patrati criminis, quia à tali die clericus criminosus privatus erat beneficio: proindè tenetur perceptos à tali tempore fructus restituere. Secus qui privandus est per sententiam ferendam à Judice, non tenetur restituere fructus perceptos ex beneficio ante latam sententiam à die patrati criminis, quia non privatur beneficio statim post patratum crimen; sed solùm post sententiam latam à Judice, ut notat Covarruvias *in epitome in* 4. *decretal. p.* 2. *c.* 6.

19 Rursus beneficium, quod ob patratum crimen vacat ipso jure, non potest permutari, neque resignari in favorem tertii ab eo, qui ante sententiam Judicis tenetur illud dimittere; licèt valida sit commutatio, vel resignatio, utpote facta ab eo; qui adhuc habet jus possidendi; quamvis enim beneficium ipso jure vacet à die patrati criminis; clericus tamen criminosus non amittit ejus possessionem, donec declaretur privatus ab ipso Judice. Potest tamen per sententiam postea latam à Judice talis permutatio, vel resignatio rescindi; quia sententia retrotrahitur ad diem patrati criminis, ut notat Lessius *lib.* 2. *de just. c.* 34. *num.* 9. Secus si ob commissum delictum privandus est per sententiam à Judice ferendam, resignatio, vel permutatio facta ante sententiam non potest rescindi, ut notat Rebuffus *in praxi benef. tit. de modis amittendi beneficia num.* 53. Tertiò, beneficium vacans ipso jure ob delictum conferri potest alteri ante sententiam Judicis declaratoriam, etiam non citato criminoso, quia hic jam amisit titulum, & jus beneficii, quò ob commissum crimen ipso jure privatur: verùm possessio beneficii nequit alteri conferri ante sententiam declaratoriam Judicis; quia clericus criminosus adhuc illam possidet. Secus si beneficium amittatur per sententiam ferendam, non potest alteri conferri ante sententiam privationis in eum latam. Quartò si privatus ipso jure ob delictum beneficio moriatur ante sententiam declaratoriam Judicis, beneficium non vacat per mortem ipsius, quia antea jam vacabat ob patratum delictum; sic prima vacatio impedit secundam; unde cùm eo tempore beneficium non ampliùs fuerit in tali clerico, non potest in illo vacare, neque per mortem illius. Secus qui ratione criminis non privatur ipso jure beneficio; sed tantùm per sententiam ferendam à Judice, si moriatur ante sententiam latam; beneficium vacat per mortem ipsius.

§. V.

De gratiis expectativis, seu mandatis de providendo beneficia vacatura.

TAmetsi post vacationem debeant beneficia conferri, non antea; adeout beneficium nondum vacans non possit conferri, neque promitti, ne videatur quis desiderare mortem proximi, & ne votum alienæ mortis ingeratur, vel tribuatur occasio captandæ alienæ mortis *c.* 2. & 3. *de concess. præbend.* & *c.* 2. *eod. t. in* 6. Nihilominus Papa ob plenitudinem potestatis, qua tribuit jus ad beneficia vacatura potest beneficia per gratias expectativas conferre, antequam vacent; adeout per tales gratias det jus ad talia beneficia cùm primùm erunt vacatura, ut liquet *ex cap. proposuit* 4. *h. t.* ubi habetur, quòd quando Papa mandat, ut prima vacatura præbenda cum canonicatu detur alicui, & assignat executorem, qui præsentet litteras collatori; beneficium intelligitur ita affectum, ut si vacet, & alteri conferatur, collatio sit annullanda; & sic tanquam adhuc vacans, conferri debet nominato à Papa, qui tanquam supra jus potest contra illud dispensare. Unde per hanc præsentationem litterarum Apostolicarum ab executore factam Papa sibi reservat il-

beneficii in genere, ac indeterminatè quod erit primò vacaturum non datur occasio mortis specialis personæ captandæ cùm impetrans scire nequeat, cujusnam beneficiarii erit beneficium primò vacaturum: unde qui tales litteras impetravit, potest acceptare primum beneficium, quod vacat, non secundum nisi ex justa causa, quia fortassis primum debetur alteri, tunc enim poterit secundum acceptare: & si hoc fuerit dubium, ad quem pertineat, adhuc tertium, ut notat Glossa *in d. c. ut captandæ V. causa subsistè* & ratio est, quia mandatum Principis intelligitur sub tacita conditione, si absque alterius præjudicio fieri potest: quia Princeps per hoc, quòd privilegium uni concedat, non intendit privare alium suo jure. Cæterum qui litteras à sede apostolica impetravit, nequit determinatum beneficium, antequam vacet, acceptare, quia per talem acceptionem daretur occasio captandæ alienæ mortis. Hinc pleraque licita sunt in genere, quæ in specie prohibentur, quo pacto licitum est acceptare beneficium primò vacaturum, vel etiam ex justa causa secundò, vel tertiò: non tamen licet acceptare in specie tale particulare beneficium, quod possidetur à tali peculiari clerico.

7 Quòd si impetrans litteras acceptet beneficium secundò, vel tertiò vacaturum absque legitima causa, collatio illi facta est nulla, & Ordinarius potest conferre, cui magis libuerit tale beneficium: quia rescriptum Papæ est tantùm de beneficio, quod primò vacabit, & tantùm ex rationabili, & legitima causa de secundò, vel tertiò vacaturo.

8 Executor super provisione alicujus de vacatura non potest per generales litteras inhibere Ordinariis generaliter, ne procedant ad collationem beneficiorum, donec illi pro quo scribitur, provideatur, tametsi executor per litteras generales à sede apostolica sit deputatus; nisi expressè id habeat in mandatis: potest nihilominus specialiter pro primo, secundo, vel tertio vacaturo inhibere, si hoc habeat in mandatis, ut desumitur *ex c. Executor. 4. h. t. in 6.* quia tametsi in generali mandato videatur concessum omne id, sine quo non potest mandatum expediri, ne frustra detur mandatum: siquidem frustraneum esset, si non posset suum effectum sortiri, unde saltem implicitè videtur concessum omne id, sine quo non potest mandatum expediri, ut habetur *in c. præterea 5. de offic. delegat.* Nihilominus non videtur concessum id, sine quo mandatum posset commodiùs expediri; & quia sine generali reservatione, ac inhibitione potest tale mandatum commodè expediri, non ità sine speciali, ideo hæc permittitur, & generalis prohibetur: siquidem gravissimum foret, si per generalem reservationem, & inhibitionem impedirentur collationes omnium beneficiorum totius Provinciæ; privatis etiam Ordinariis potestate conferendi beneficia vacantia: quamobrem rescriptum, in quo id specialiter non exprimitur, non debet extendi ad omnia beneficia: tum quia tale rescriptum, cùm privet Ordinarios potestate conferendi beneficium primò vacaturum, est contra jus commune, proinde odiosum, ac strictæ interpretationis.

9 Quòd si Papa ex speciali privilegio rescribat Capitulo Ecclesiæ, ad quod spectat præsentatio, ut me recipiat in canonicum, & præbendam, quæ vacat, vel primò vacaturam, & ego præsento litteras; quamvis meus executor non intimaverit, quòd beneficium vacet, Capitulũ non potest alteri illud conferre; & si post admonitionẽ executoris intra certum tempus mihi beneficiũ vacans non conferatur, Executor potest illud exequi, & mihi conferre, etiam absque consensu Capituli: quia tunc in ipsum executorem transfertur potestas providendi, eò quia Capitulum intra terminum competentem eidem ab Executore præfixum, mandatum apostolicum non adimplevit. Siquidem quando Papa dat executorem ad providendum, tunc censetur ad se, vel ad suum executorem revocare potestatem providendi, & Ordinarium collatorem eadem privare, *argum. c. ut nostrum § 6. de appellat.* Unde per solam præsentationem apostolici rescripti de providendo, & in quo datur facultas executori providendi, si Ordinarius collator negligat litteras apostolicas implere, non potest beneficium alteri dari ab eodem Ordinario.

Id autem non procedit, si executor tantùm datus sit ad conferendum: etenim cùm executor habeat potestatem liberè conferendi beneficium vacans, sicut habebat Capitulum, à quo ob negligentiam adhibitam transfertur potestas conferendi beneficium in ipsum executorem, ideo non est necesse, ut executor ad conferendum beneficium moneat, vel citet Capitulum, quia contumax in uno actu non est citandus ad instituendum alium habentem necessariam connexionem cum præcedente: unde si Capitulum fuerit contumax in conferendo canonicatu, & postea vacet præbenda, non est necessè ut executor moneat, vel citet Capitulum in ordine ad conferendam præbendã, cùm hæc necessariò sit connexa cum canonicatu, quem Capitulum neglexit conferre, seu fuit contumax in recipiendo ad canonicatum, quem Pontifex in suo rescripto nominavit. 10

Quòd si mandatum dirigatur soli Episcopo, vel Episcopo, & executori, vel soli executori, ut faciat Titio provideri de beneficio in certa Ecclesia; & præsentetur Ordinario collatori mandatum, seu rescriptum pontificium; per hanc solam præsentationem non aufertur Ordinario potestas conferendi, quia collatio facta tenet, tametsi Episcopus, si non obediat, puniendus sit. Secus si in rescripto ponatur, quòd quidquid fit contra ipsum, sit irritum; aut executor cum interpositione decreti interdicat Ordinario, ne alteri conferat, vel si Titius esset vi mandati receptus in canonicum, & exspectaret præbendam, tunc Episcopus non posset eam alteri conferre, & collatio esset nulla, ut desumitur *ex c. si soli 8. h. t. in 6.* siquidem per talẽ mandatum Papa non revocat ad se, nec ad executorem ipsam potestatem conferendi beneficium, quia tunc executor tantùm datur ad solicitandum, & compellendum Ordinarium collatorẽ, ut conferat beneficium nominato in litte- 11

ris pontificiis, unde relinquit potestatem illud conferendi Ordinario collatori, qui tantùm debet compelli ab executore; proinde non obstante præsentatione litterarum apostolicarum Ordinarius validè confert beneficium alteri, licèt puniendus sit, eò quia non obtemperaverit rescripto pontificio. Quòd si in rescripto apponatur decretum irritans quidquid in contrarium fiat, tunc etiam ante præsentationem mandati beneficium est affectum, nec potest ab Ordinario alteri conferri: quia collatio facta ab Ordinario ex vi rescripti pontificii est irrita.

12 Quòd si præcedens Papa det exspectativam primæ vacaturæ alicui, & sequens Papa det similem secundo, deinde tertio; & in suis apostolicis litteris apponat, ut præferatur à suo prædecessore provisis, non à se; tunc prima præbenda est danda secundo, & secunda, vel tertia primo; perinde ac in successione adoptati ab intestato: quia quando adsunt in eadem Ecclesia plures habentes gratias exspectativas ad præbendam vacaturam, attendenda est voluntas, seu intentio Papæ, quæ fuit, ut secundus præferretur tertio: unde non habetur circa hoc alia ratio nisi ipsa voluntas superioris, ad quem pertinet ob plenitudinem potestatis beneficia conferre prout ipsi magis libuerit, ut notat Glossa *hic V. primam.* Quando verò Papa revocat gratias, & exspectativas, includit canonicos receptos exspectantes distinctam præbendam, tametsi percipiant distributiones quotidianas: siquidem includit etiam habentes jus ad vacatura beneficia, si nondum facta fuerit collatio, hoc est, licèt nondum habeant jus in re: non tamen extenditur ad canonicos receptos ultra numerum, & qui tanquam de numero per mortem aliorum non spectant nisi augmentum distributionum, ut habetur *in c. quoniam 8. h. t. in 6.* Siquidem exspectans præbendam distinctam à canonicatu non habet jus in re quoad illam præbendam, sed tantùm jus ad rem, tametsi respectu canonicatûs sibi jam collati habeat jus in re: unde sub illa revocatione comprehenditur etiam, qui exspectat præbendam distinctam à canonicatu, quia revocatio se extendit ad omnes gratias, per quas nondum est acquisitum jus in re, tametsi sit acquisitum jus ad rem.

13 Quòd verò revocatio non extendatur ad illos canonicos receptos ultra numerum, qui tanquam de numero per mortem aliorum non exspectant nisi augmentum distributionum, ex eo liquet, quia hoc augmentum portionis non est jus distinctum à jure canoniæ, sed est eidem accessorium, proinde sequitur naturam sui principalis: siquidem in tali Ecclesia non sunt præbendæ distinctæ, sed portiones dividuntur inter canonicos secundùm numerum ipsorum: augmentum autem censetur esse ejusdem juris, & conditionis, cujus est res principalis, cui adjicitur. Mandatum tamen Papæ conditionale non afficit potestatem ordinarii, vel alterius collatoris ante expletam conditionem etiam adjecta conditione irritante: adeo ut si Papa mandet Episcopo, ut providеat alicui de beneficio viginti librarum valoris, vel minoris, si clericus voluerit acceptare, vel fuerit idoneus; si Episcopus conferat alteri beneficium taxati valoris, antequam reperiatur idoneus, collatio teneat. Sin verò apposuit, ut intra mensem possit acceptare, decreto irritante infra mensem, collatio non tenet.

Rursus intelligitur acceptare, quando petit per suum executorem sibi conferri, vel præsens recipit. Rursus dicitur habere notitiam vacationis, si sit in loco, vel Ecclesia, ubi vacat, & sic currit mensis, & si nescit, sibi debet imputare ut liquet *ex c. tùm ei h. t. in clement.* ubi juvat observare, quòd decretum conditionale etiam adjecta clausulâ irritante non impedit, quò minus collator Ordinarius possit conferre beneficium alteri, ante purificatam conditionem. Rursus si mandatur alicui conferri beneficium sub conditione si velit illud acceptare, & Ordinarius antequam illud acceptet, beneficium alteri conferat, collatio est valida. Secus si mandatur clerico provideri de beneficio vacante, vel proximè vacaturo cum decreto irritante, si intra mensem illud acceptet, & Ordinarius illud intra mensem alteri confert, collatio facta ab Ordinario est irrita, quia tempus unius mensis censetur apponi in favorem acceptantis. Rursus censetur clericus beneficium acceptare, sive verbo id exprimat, sive facto declaret suam voluntatem petendo, ut sibi conferatur. Et mensis incipit computari à tempore notitiæ, quo clericus scit beneficium vacare, imò etiam ex eo tempore, quo publicè vacat: imò currit etiam mensis ei, qui non fuit in culpa, quia tam procul abfuit à loco beneficii, ut ejus vacationem intra mensem scire nequiverit, ut notat Glossa *in d. clement. V. nota erit.* 14

15 Cæterum gratiæ exspectativæ hodie per Concilium Tridentinum sunt sublatæ, adeò ut præter Romanum Pontificem nullus inferior Prælatus possit mandata de providendo, & gratias, quæ exspectativæ dicuntur aliis dare, & etiam collegiis, universitatibus, senatibus id prohibetur, ut etiam aliis singularibus personis sub quovis nomine indulti, vel alio quovis colore, ut notant Barb. *in collect.* & Gonzalès *ad regul. 8. cancellar. §. in proœm. num. 64.* Rursus in eodem Concilio Tridentino *sess. 24 de refor. c. 19.* statuitur, ne quæcunque gratiæ ad vacatura beneficia, nec indulta ad alienas Ecclesias alicui etiam Cardinali ampliùs concedantur. Cæterum quòd in eodem Concilio fiat mentio de reservationibus etiam mentalibus, non est intelligendum de reservationibus generalibus, quæ fiunt per regulas cancellariæ, & pro nulla certa persona; quia in hisce reservationibus non subest periculum captandæ mortis, quando nemo in specie habet jus ad beneficium reservatum, antequam vacet: sed intelligitur tantùm de reservationibus, quæ pro certa aliqua persona in specie olim frequenter fiebant, quam personam si Pontifex non exprimebat, sed in sola mente retinebat, dicebatur reservatio mentalis, ut notat Barb. *in collect. in c. 19. Tridentini num. 4.*

§. VI.

§. VI.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones

QUæritur primò, an beneficium, quod pos-
1 sidetur ab uno clerico adhuc vivente, si nondum vacet, possit alteri conferri? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. qui in vivorum* 1. *b. t.* ubi Gelasius Papa rescribit, eum qui voluntariè instituitur in beneficio viventis, esse deponendum, immò & depellendum à communione ecclesiastica; quia collatio beneficii nondum vacantis nullius est valoris, non enim beneficium uni collatum potest eo vivente alteri conferri, cùm non possint duo simul habere idem beneficium *c. tuæ* 20. *de prabend.* tum quia beneficiarius sine justa, & quidem gravi causa non est privandus suo beneficio; quia de ratione beneficii est, ut conferatur in perpetuum, seu ad dies vitæ, proinde nisi justa, & gravis causa suppeteret injuria inferretur primo possidenti tale beneficium; & jus nulli vult inferri injuriam. Quamobrem solus Papa ex plenitudine potestatis potest id facere, quamvis nunquam reperiatur id fecisse sine justa
2 causa.

Quinimò qui passus est se institui in beneficio alterius beneficiarii adhuc viventis, privatur ecclesiastica communione, & participatione corporis, & sanguinis Domini, quæ tamen pœna incurritur tantùm ab eo, qui scienter passus est se institui in beneficio alterius beneficiarii viventis, non verò si ignoranter, ut notat Glossa in *d. c. qui in vivorum* 1. *V. repellatur b. t.* Neque incurritur hæc pœna ab eo, qui succedit in beneficio sacerdoti viventi deposito ex justa causa, ut notat Glossa *loc. cit.* cæterum qui scienter occupat beneficium alterius beneficiarii adhuc viventis, & beneficio nondum vacante, non potest deinceps illud beneficium obtinere sine dispensatione Papæ, perinde ac qui vivente marito contraxit de facto matrimonium cum aliqua non potest mortuo marito eam ducere, *c. fin. de eo qui duxit in matrim.* Beneficium igitur, quod est unius, non potest alteri conferri *c. tuæ* 20. *de prabend.* unde electio, collatio, vel institutio in beneficio nondum vacante irrita est, & institutus debet removeri, imò & puniri, si scienter institui se fecit.

3 Quæritur secundò, an beneficia nondum vacantia saltem promitti possint? Respondetur negativè ex Concilio Lateranensi in *c. nulla* 2. *b. t.* ubi dicitur; quòd ecclesiastica beneficia non tribuuntur, nec promittuntur; antequam vacent: & ratio etiam assignatur; quia ex tali promissione beneficii vacaturi facilè causaretur votum captandi mortem proximi, in cujus locum, & beneficium promissarius crederet se esse successurum, ut dicitur in textu; & etiam in *c. detestanda* 2. *b. t. in* 6. promissio autem, per quam paratur via captandæ mortis alterius est contra bonos mores, adeò ut etiam à legibus sæcularibus pactum de futura successione reprobetur *l. stipulatiò hoc modo ff. de V. O. l. quidam ff. de donat.* proinde multò arctiùs id observari debet in Dei Ecclesia, ut in beneficiis ecclesiasticis expectatio futuræ successionis omnino amputetur, & nulla beneficia promittantur, antequam vacent, & cum vacaverint; dari debent clericis idoneis intra sex menses: siquidem ob diuturnam vacationem plurimum Ecclesiæ tum in spiritualibus, tum temporalibus patiuntur detrimenti *c. quoniam §. porrò ut lite non contest.* statuitur autem semestre ad conferenda beneficia, seu tempus, nec nimium breve, nec nimium prolixum *c. cum inter de elect.* proinde quoties contingit ecclesiastica beneficia, vel officia in Ecclesia vacare, non diu debent manere in suspenso, sed intra sex menses conferenda sunt personis, quæ dignè possint ea administrare, ut habetur in *c. de multa de prabend.* In Episcopatibus verò, & Prælaturis Ecclesiarum Regularium ob majus periculum, quod vertitur in earum vacatione datur tantùm spatium trium mensium ad eligendum *c. ne pro defect. de elect.* quibus elapsis de Episcopo ad Capitulum, & è contra, & demum ad proximum superiorem collatio devolvitur, quia providendum est, ne ex negligentia Prælati debentis conferre beneficia damnum inferatur ecclesiis, & populo *c. licèt de suppl. negl. Prel.* quia verò hæc negligentia facilè potest emendari per devolutionem ab Episcopo ad Capitulum, & è converso ob communionem, quæ est inter illos *c. Ea noscitur* 6. *de his quæ fiunt à Prelat.* & de uno superiore ad alium ob jurisdictionem, quam habet in loco *c. sicut de supplen. neglig. Prelat.* sequitur, quòd si Episcopus distulerit beneficium conferre, fit collatio facienda per Capitulum: quòd si collatio pertineat ad Capitulum, & intra semestre non contulerit beneficium, tùnc Episcopus supplet negligentiam capituli, ut Metropolitanus Prælati inferioris, & Papa omnium inferiorum Prælatorum: imò potest summus Pontifex semper conferre, & in collationibus concurrit cum quolibet Ordinario *c. licet de prabend. in* 6. tum quia summus Pontifex cùm sit Episcopus Ecclesiæ catholicæ, est Ordinarius omnium fidelium *c. cuncta* 9. *q.* 3. quamvis non soleat conferre beneficium, quando adest alius, cui de jure specialiter competit illud conferre.

Quæritur tertiò, an appellatio facta à clerico, cui beneficium fuerat promissum, antequam 4
vacaret, impediat collationem beneficii? Respondetur, non obstante tali appellatione adhuc beneficium validè conferri, & desumitur ex *c. relatum* 3. *b. t.* ubi cum quidam clerici accepissent promissiones ad beneficia proximè vacatura, & cum primùm ea vacarent ad sedem Apostolicam extrajudicialiter appellaverint, ne aliis conferrentur. Rescripsit Alexander III. hujusmodi promissiones, seu gratias expectativas ad beneficia proximè vacatura nullius esse valoris; & Concilium Lateranense tales promissiones declarâsse nullas; proinde non esse attendendam appellationem, sed posse statim talia beneficia conferri personis idoneis: hinc eruitur ratio, cur appellatio non obstet, quin vacans beneficium conferri possit: quia ex promissione facta de beneficio, antequam vacet, nullum jus acquiritur, nec promittens ullam contrahit obligationem standi promisso; cùm talis promissio sit à jure damnata *l. fin. ff. de appellat. recip.* appellantes autem non sunt audiendi, nisi ii, quorum

rum intereſt, vel quibus mandatum eſt, vel qui negotium alienum gerunt, & quia Concilii Lateranenſe caſſavit promiſſiones factas de eccleſiis, & beneficiis nondum vacantibus, ſequitur, quòd prætextu appellationis illius, cui promiſſum fuerat beneficium tempore, quo nondum vacavit, non debeat omitti collatio beneficii, cùm primùm vacat, dummodo conferatur alteri perſonæ idoneæ, cùm enim promiſſio beneficii vacaturi ab initio fuerit ipſo jure irrita, nequit per ſolam ſubſequentem vacationem ejusdem beneficii acquirere valorem, quod enim ab initio irritum eſt, tractu temporis non convaleſcit *l. 29 ff. de reg. jur.*

5 Tum quia ex tali promiſſione juxta canones, & Concil. Lateranenſe nullum jus fuit acquiſitum promiſſario, cum fuerit illa promiſſio irrita, & perinde ac ſi non fuiſſet facta; proinde non intereſt promiſſarii appellare contra collationem beneficii, poſtquam vacavit, ſi conferatur alteri perſonæ idoneæ. Neque appellatio illegitima impedit jus conferendi beneficia, quando vacant, quia adverſus collationem beneficii, ne ea fiat, appellare non poteſt is, cujus non intereſt, ſeu qui jus in beneficio non habet, ut eſt is, cui fuit beneficium nondum vacans promiſſum *l. 1. ff. de appellat. non recipiend.*

6 Quæritur quartò, an collatio præbendæ ſit irrita, ſi fiat alteri, cui Pontifex non contulit beneficium, ſeu canonicatum? Reſpondetur, talem collationem eſſe irritam, & deſumitur ex *c. propoſuit 3. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quòd ſi Papa mandet, ut prima vacatura præbenda cum canonicatu conferatur alicui, & aſſignet executorem, qui præſentet litteras collatori; beneficium intelligatur ita affectum, ut ſi vacet, & alteri conferatur, collatio ſit annullanda, proinde ut adhuc vacans conferri debeat, ei, quem Papa nominavit. Ratio ex eo deſumitur, quia per præſentationem litterarum Apoſtolicarum conſtat Ordinario, Papam ſibi reſervare talem collationem, & auferre Ordinario pro illa vice poteſtatem conferendi *c. ſi Capitulo 5. h. t. in 6.* & cùm forma mandati ſit diligenter attendenda: & collatio facta ab eo, qui non habet poteſtatem conferendi irrita *ſi c. quod autē de jure patron.* ſequitur, quòd per mandatum factum Ordinario, quo eidem aufertur pro illa vice poteſtas conferendi beneficiū data executori ad providendum, ex ſola præſentatione litterarum Apoſtolicarum facta ipſi Ordinario collatori ita afficiatur ordinaria poteſtas, ut collatio per illum alteri poſtea facta non valeat, quia ſine jure, & poteſtate conferendi collatio non poteſt fieri, perinde ac ſine ſuo principio, & cauſa repugnat effectus: hinc ſi quiſpiam authoritate Apoſtolica creatus ſit canonicus cum expectatione præbendæ proximè vacaturæ, ſi hæc cùm primùm vacat, alteri conferatur, collatio eſt irrita *c. ſi poſtquam 13. de præbend. in 6.* hinc colligitur, Papam in beneficialibus cenſeri agere ſecundùm plenitudinem poteſtatis, hoc eſt non ſecundùm ſuam poteſtatem ordinariam; ſed abſolutam, quoties agit contra ſtatuta ſacrorum canonum, ut cum mandat, ut quis inveſtiatur ſuper præbenda vacatura. Cæterum quia hujusmodi relaxatio canonum eſt odioſa, eâ non facilè utitur Pontifex. In dubiis autem cenſetur Pontifex agere ex plenitudine ſuæ poteſtatis.

Quæritur quintò, an præfixum in jure ſemeſtre ad eligendum, vel conferendum currat impedito impedimento facti, vel juris? Reſpondetur negativè, & deſumitur ex *c. quia diverſitatem 5. h. t.* ubi Innocentius III. reſcribit, quod in vacatione beneficii tempus ſex menſium pro collatione incipiat à die notitiæ, non à die vacationis, & non currat, quando collator eſt legitimè impeditus. Ratio petitur ex eo, quia conſtitutio Concilii Lateranenſis aſſignans ſex menſes ad conferendum, fuit promulgata tantùm contra negligentes, ut dicitur in textu *d. c. quia 5. h. t.* qui verò fuit legitimè impeditus non poteſt redargui negligentiæ, quia tametſi voluiſſet, adhuc beneficium non potuiſſet conferre *l. 1. §. fin. c. de annull. except.* proinde non debet ei imputari, per quem non ſtat quo minus beneficium conferat *c. imputari de reg. jur. in 6.* proinde tempus, in quo legitimè impeditus non contulit beneficium, non eſt ei computandum intra ſemeſtre ei à jure conceſſum ad conferendū. Cæterum cùm dicitur tempus á jure præfixum non currere impedito impedimento facti, vel juris, id intelligi debet, dummodo tempus definitum ſit in odium negligentiæ: ſecus enim eſſet, ſi tempus definiretur ob merum alterius favorem, *argum. l. genere ff. de his, qui not. infam.* 7

Rurſus tempus ſemeſtre, intra quod beneficia conferri debent, non currit ignoranti vacationem, ſiquidem qui ignorat, non poteſt dici negligens, nec culpabilis, unde ſemeſtre non incipit currere niſi à die notitiæ vacationis, quia is, qui neſcit, poteſtatem non habet experiendi *c. biduum 2. q. 6.* & *l. annus ff. de calum.* Hinc quia tempus ſemeſtre fuit ſtatutum contra negligentes, non incipit currere niſi à die notitiæ ipſius vacationis beneficii. Quòd ſi Epiſcopus ob cenſuras ſuſpenſionis, vel excommunicationis, non poſſit beneficia conferre, tum devolutio poteſtatis non fit ad Capitulum, nec ad Metropolitanum, ſed providere eccleſiis tunc pertinet ad ſummum Pontificem *c. 1. de ſupplen. neglig. Prælat. in 6.* Sin verò Papa interim non provideat, & Epiſcopus à cenſura liberetur, ex eo tempore debetur Epiſcopo integrum ſemeſtre ad conferendum, adeò ut ante lapſum ſemeſtre devolutio non fiat ad Capitulum, quod tamen intelligendum eſt, dummodo poteſtas providendi ad ſolum pertineat Epiſcopum; quia ſecus eſſet, ſi pertineret ſimul ad Epiſcopum, & Capitulum *c. unic. ne ſede vacante in 6.* 8

Quæritur ſextò, an litteræ impetratæ ad beneficium validæ ſint, ſi de alterius colorata facti poſſeſſione mentionem non faciant? Reſpondetur negativè, & deſumitur ex *c. cùm noſtris 6. h. t.* Ratio eſt, quia tales litteræ impetrantur per falſi ſuggeſtionem, & veri ſuppreſſionem, quia licèt tale beneficium vacet de jure, non tamen vacat de facto, & poſſeſſio ejusdem cùm plus habeat facti, quàm juris, ut dicitur in 9

textu

textu *d. c. cum nostris*, si Papæ innotuisset, quòd alius possideret tale beneficium sub prætenso titulo legitimo non ita de facili alteri contulisset, ne videretur conferre beneficium viventis; sed priùs mandâsset inquiri, an, qui beneficium possidebat, habuerit jus in beneficio, & eo non habente mandâsset ipsum removeri, & beneficium vacans conferri alteri. Quamobrem litteræ ita ad beneficium impetratæ ob suppressionem veri, eò quia nulla fuerit in petitione facta mentio, quòd alius possideret tale beneficium, fuerunt subreptitiæ, & litteræ ad beneficia subreptitiè impetratæ, sunt ipso jure nullæ *c. Ad aures de rescript.* quamvis subreptitiè impetratæ ad lites non sint eo ipso irritæ, sed tantùm irritandæ ope exceptionis.

11 Quamobrem in impetratione certi beneficii vacantis non sufficit, si simpliciter mentio fiat, quòd vacet, si alius sit in colorata possessione facti: quia verbum illud *vacare* potest verum esse tam in jure, quàm in facto: in litteris autem beneficialibus, cùm sapiant ambitionem, verba narrativa debent verificari omni eo modo, quo possunt tam in jure, quàm in facto *c. quamvis de præbend. in 6.* Hinc si quis sit merè intrusus, adeò ut ejus possessio sit evidenter injusta, de illa non est necessariò mentio facienda: siquidem ob intrusionem Papa non retardâsset dare litteras, sed potiùs promptiùs, & expeditiùs, eas dedisset, ne intrusus cum sui peccato, & periculo animarum beneficium retineret *c. dudum 2. de elect.* is enim dicitur intrusus, qui beneficii ecclesiastici possessionem, & administrationem sibi usurpat sine authoritate illius, qui jus habet conferendi *c. 2. de institut.* & tunc intrusus est monendus ad relinquendam talem suam possessionem, antequam impetrans mittatur in corporalem possessionem, ne si aliquam fortâssis causam haberet retinendi, inauditus suo jure privaretur, ut notat Hostiensis in *d. c. cum nostris 6. col. 3. h. t.*

12 Quæritur septimò, an qui sciens alteri collatum esse beneficium, permittit illud sibi conferri, sit eidem conferendum, cùm primùm vacat? Respondetur negativè, eò quia si sciens tale beneficium jam uni esse collatum, & nihilominus permittit sibi conferri, non solùm collatio est irrita, eò quia non possint duo possidere unum, ac idem beneficium, verum etiam contrahit inhabilitatem ad illud obtinendum, si postea vacet, ut notat Glossa in *c. post electionem 7. v. resignationem h. t.* ubi ait, eum, qui beneficium alteri collatum scienter accipit, reddi inhabilem ad illud recipiendum, si vacet, adeòut sine dispensatione non possit illud obtinere. Secus si per ignorantiam, & bonâ fide accipiat quis beneficium non vacans à legitimo collatore, petere deinde potest, ut beneficium, quodcunque vacans sibi ab eodem conferatur *c. inter 17. de præbend.* ubi dicitur, quòd conferens alicui præbendam, quam non potest conferre, ea evicta teneatur conferre aliam, quam potest conferre; & id videtur exigere canonica æquitas, quia adjuvari nos, non decipi, beneficio oportet *l. in commodato 17. §. antepenult. ff. commodati.*

Quæritur octavò, an clericus, cui beneficium à legitimo collatore collatum est, possit agere in judicio possessorio adipiscendæ possessionis? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. post electionem 7. h. t.* Ratio etiam id suadet, quia per talem collationem beneficiatus habet legitimum titulum in beneficio *c. nulla 2. h. t.* & ad legitimum titulum sequitur possessio collati beneficii *c. accedens*, & ibi Glossa *de accusat. l. fin. C. de edict.* & est præsumptio contra excipientem renuntiationem, si exceptio malitiosè opponatur animo differendi possessionem adversarii *c. 2. de restit. spoliat.* quapropter excipiens non est audiendus, antequam beneficiatus missus sit in possessionem, ut habetur in *d. c. post electionem 7. h. t.* quapropter tenetur Judex priùs pronuntiare, ut actor priùs mittatur in possessionem, & postea agatur super jure excipientis, ut notat Abbas in *d. c. post election.* Excipitur tamen, nisi incontinenti offeratur probatio; quia per probationem incontinenti oblatam removetur præsumptio de malitia, quæ erat contra excipientem *l. si is à quo ff. ut in possess. leg.* Cæterum in controversia beneficiaria ex eo, quòd unus litigans ostendat alteri litiganti jus in beneficio non competere, non inde statim evincit, jus sibi competere, siquidem fieri potest, ut neutri competat; quapropter usitatum est, ut litigans in tali casu possit impetrare à Papa gratiam provisionis novæ in forma *si neutri.*

Quæritur nonò, an receptus in canonicum possit agere contra Capitulum, ut sibi provideatur de præbenda, cùm primùm se occasio obtulerit? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. cum super 8. h. t.* Ratio ex eo petitur, quia non est congruum, ut præbendâ careat, qui in canonicum fuit receptus *c. Relatum de præbend.* siquidem ut dicitur *Deuter. c. 25.* non est alligandum os bovi trituranti, quapropter scribit Apostolus *1. ad Corinth. c. 9.* eum debere de altari vivere, qui altari inservit. Tum quia qui vult antecedens, debet & consequens velle *c. translato de constit.* & præbenda se habet consecutivè ad canonicatum: proinde eo ipso, quòd Capitulum recipit aliquem in Canonicum, tacitè se obligat ad providendum ei de præbenda, cùm primùm facultas se obtulerit, ut habetur in *d. c. cum super 8. h. t.* Quamobrem semel quòd clericus receptus est à Capitulo in Canonicum, potest agere contra Capitulum de præbenda sibi tribuenda, cùm primùm occasio se obtulerit. Quòd si dicas, hanc obligationem fuisse à Capitulo contractam sub conditione, si beneficium vacaverit, proinde ante ejus eventum actionem illi non competere. Contra est, quia obligatio hæc à Capitulo contracta non fuit conditionalis in *d. c. cum super 8. h. t.* sed pura, & absoluta, quamvis ad mandandam postea executioni eandem obligationem requiratur occasio, quæ cum se obtulerit, rectè receptus in Canonicum potuit agere contra Capitulum de præbenda sibi tribuenda.

Quæritur decimò, an habens præbendam in una Ecclesia possit in eadem recipere dignitatem cum præbenda? Respondetur cum distinctione, si primæ præbendæ renuntiet, utique potest [illegible]

test recipere aliam dignitatem cum præbenda, vel aliam præbendam, quia tunc prima vacat, & clericus est habilis ad quamlibet dignitatem cum præbenda in eadem Ecclesia: si nolit primam præbendam dimittere, nec ei renuntiare, tunc non potest dignitatem cum præbenda recipere; & si secundam præbendam recipiat, prima vacat, ut habetur in *c. litteras 9. h. t.* quia duæ præbendæ uniformes in eadem Ecclesia, & in persona unius sunt incompatibiles, & in beneficiis incompatibilibus per adeptionem secundi vacat primum *c. de multa de præbend.* adeò ut in eadem Ecclesia non possit quis habere duas præbendas etiam ex jure annexionis: & per adeptionem secundæ ipso jure vacat prima *c. 1. de consuet in 6.* jura enim plus abhorrent habere duas præbendas in eadem Ecclesia, quàm alias habere duo beneficia curata: siquidem primum non licet etiam jure annexionis, quam habet præbenda ad dignitatem *c. litteras 9. h. t.* secundum autem licet jure annexionis, quam habet beneficium curatum ad præbendam *c. super eo de præbend. in 6.* Hinc licèt per consuetudinem possit introduci, ut aliquis clericus plures in diversis ecclesiis obtineat canonicatus: hæc tamen consuetudo reprobatur, si in eadem Ecclesia, & sub eodem tecto plures canonicatus, seu alia uniformia beneficia aliquis obtineat, ut habetur in *clement. ult. de præbend.* & quamvis qui recepit secundam præbendam, confirmetur ab Episcopo, si eadem præbenda impetretur ab alio, valet impetratio, quia Episcopus non potest dispensare, ut quis in eadem Ecclesia habeat plura beneficia uniformia, ut notat Glossa *fin. in d. c. litteras 9. h. t.* & pro non dato habetur, quod ab eo datur, qui de jure donare non potest *c. quod autem de jure patron.* quod autem de jure non sortitur effectum, nequit impedimentum præstare, *c. non præstat. de reg. jur.* proinde confirmatio Episcopi non impedit, quin præbenda vacans possit per alium impetrari: secus tamen est, si beneficia sint difformia, quia tunc per dispensationem Episcopi factam ex legitima causa potest quis in eadem Ecclesia licitè retinere canonicatum, & aliud beneficium difforme alicujus capellæ *argum. c. sanctorum. dist. 70.*

15 Quæritur undecimò, an Episcopus possit alteri concedere licentiam conferendi primum beneficiū vacaturum? Respondetur negativè ex *c. constitutus 11. h. t.* in quo habetur quòd Episcopus, vel alius collator, non possit alicui concedere facultatem conferendi beneficia vacatura, seu non possit alicui delegare facultatem conferendi beneficia, nisi postquam vacaverint, & habetur etiam in *c. deliberatione 4. § prohibemus de offic. delegat. in 6.* Ratio est, quia hæc potestas conferendi ita individua, & determinata ad proximum beneficium, si dari posset, tenderet in fraudem canonicæ sanctionis, per quam prohibentur ecclesiastica beneficia concedi, vel promitti antequam vacent; etenim si quis certum beneficium nondum vacans consequi cuperet, posset subornare amicum, qui ab ejus Episcopo impetraret facultatem illud conferendi, & hac amici benevolentiâ fretus posset mortem machinari beneficiarii, cui cuperet succedere, & hæc fraus esset de persona ad personam *c. ad nostram de empt. & vendit.* quando autem aliquid una viâ prohibetur alicui, ad id aliâ viâ non debet admitti *c. cum quid de reg. jur. in 6.* proinde sicut collator non potest directè promittere beneficium vacaturum; ita neque potest alteri dare hanc potestatem, per quam indirectè tale beneficium videretur promissum, ut habetur, in *d. c. constitutus 11. h. t.* & in Concil. Trident. *sess. 24. de refor. c. 19.*

Hinc Episcopus licèt possit suo Vicario generali committere facultatem conferendi beneficia indeterminatè, & in genere; non tamen determinatè, & in specie, si sermo sit de determinatione beneficii, vel personæ. Generatim non valet promissio beneficii vacaturi, quia talis promissio est contra statuta Concilii Lateranensis prohibentis ob publicum bonum omnem promissionem directam, vel indirectam, per quam posset dari via ad beneficia vacatura; ne quis inde habeat occasionem desiderandi ejus mortem, in cujus locum crederet se esse successurum: & quia contra legem emanatam principaliter ob communem utilitatem non potest quis se obligare *c. si diligenti de foro compet.* tametsi ejus interveniat juramentum *c. sicut de jurejur.* sequitur, promissionem beneficii vacaturi non tenere, tametsi fuerit per scripturam exarata, adeò ut obligationem non inducat juxta Concil. Tridentinum *sess. 24. de refor. c. 19.*

Quæritur duodecimò, an si Prælatus promittat providere clerico de beneficio, cum poterit, teneatur postea conferre eidem beneficium, quod primò vacat? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. accedens 14. h. t.* ubi Abbas, & Conventus promiserant alicui clerico se collaturos eidem beneficium, cùm primùm potuerint; cum autem postea intermitterent, clericus ab Innocentio III. Judices delegatos ea super re impetravit, & cùm Monachi excepissent, eam promissionem non tenere, utpote factam contra Concilium Lateranense annullans gratias expectativas? Respondit Innocentius III. factam promissionem esse validam, eò quia aliud sit Prælatum promittere beneficii collationem, cùm poterit, & aliud cum vacaverit: siquidem in multis casibus potest se facultas offerre, in quibus collatio non sit in expectatione beneficii vacaturi differenda, ut habetur in *d. c. accedens:* siquidem præter mortem beneficiarii potest etiā dari facultas conferendi beneficium per resignationem, privationem, ingressum religionis, & divisionem præbendæ, & quia causa prohibendi, ne valeat promissio beneficii, antequam vacet, ea est, ne quis videatur desiderare mortem illius, in cujus locum putat se esse successurum; ideo Prælatus qui promisit alicui providere de beneficio, cum poterit, tenetur servare promissionem, eamque adimplere; cum primùm se facultas offert *c. Relatum de præbend.* Hodie tamen jure novo ob abusiones multorum Prælatorum, qui in fraudem Concilii Lateranensis promittebant beneficia, cum facultas se obtulerit, hæc decretalis in *c. accedens* est correcta per *c. Detestanda 2. h. t. in 6.* adeò ut nullo modo valeat promissio, sive fiat de vacaturo, sive in genere, cum facultas se obtulerit, & habetur etiam in Trident. *sess. 24. de refor. c. 19.*

TITU-

TITULUS IX.

Ne sede vacante aliquid innovetur.

CUm ex hactenus dictis satis liqueat, collationem præbendarum, & dignitatum de jure communi spectare ad solum Episcopum, qui dicitur collator Ordinarius beneficiorum ecclesiasticorum, ideo dubitari poterat, an sede episcopali vacante, seu mortuo Episcopo, vel etiam excommunicato, aut suspenso ab officio, Capitulum succedat Episcopo in eorundem beneficiorum collatione. Sumitur juxta præsens institutum Capitulum pro ipso Collegio Canonicorum, seu pro ipsis canonicis simul congregatis: nam soli canonici uná cum eo, qui illis præest, sive Decanus sit, sive Præpositus pro diversa Ecclesiarum consuetudine Capitulum constituunt, ut desumitur *ex cap. ex eo de elect. in* 6. hinc qui eis præest sive Decanus sit, sive Præpositus, venit etiam nomine Capituli *c. novit inf. de iis, quæ fiunt à Prælato sine consensu capituli.* Et quia contingit, sedes Episcoporum, aliorúmque superiorum Antistitum vacare, vel per obitum ipsius Prælati, qui è vivis excessit; vel per resignationem, eò quia se episcopatu abdicaverit; vel per alterius dignitatis assumptionem, eò quia transferatur ad aliam Ecclesiam; vel per privationem, eò quia ob crimen commissum dejectus sit á sua Ecclesia; ideo Collegium Canonicorum illius Ecclesiæ dicitur Capitulum sede vacante, quasi parvum caput, eò quia minorem habeat potestatem, quàm Episcopus, ut notat Glossa *in c. conquestus de supplend. neglig. Prælat. in* 6. ideò superest hic explicare, quæ pertinent ad hoc Capitulum sede vacante, & ad quæ se extendat ejus potestas.

SUMMARIUM EXEGETICUM,

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *NOVIT.* 1. *h. t. declarat Innocentius III. sede Episcopali vacante nihil esse innovandum, immo neque Papam innovare, eò quia non sit, qui defendat jus Episcopale; & ne plus personæ, quàm Ecclesiæ tribuisse videatur. Ubi notat Glossa, sede vacante non posse clericos disponere quidquam de bonis Ecclesiæ: neque Episcopum bona Ecclesiæ sibi subjectæ, & vacantis posse alienare, nisi magna urgeat necessitas. Posse tamen in minoribus ecclesiis ob necessitatem mortuo sacerdote Episcopum alienare. Cæterum contractus initus à canonicis mortuo Episcopo non tenet, nec sententia lata contra Ecclesiam, vel contra minorem.*

C. *ILLA* 2. *h. t. Honorius III. rescribit, beneficia spectantia ad collationem Prælati sede vacante non posse conferri à Capitulo, quia non devolvuntur per negligentiam, quæ si non interveniat, præscriptio non currit. Cæterum generalis regula est, ut Capitulum sede vacante possit omnia ea facere, quæ sunt jurisdictionis, nisi expressè reperiantur prohibita, ut notat Barbosa hic* num. 3. & sequent. *ubi enumerat casus, in quibus sede vacante Capitulum succedit Episcopo. Non tamen procedit hæc regula de jurisdictione Episcopo delegata, neque de illa, quæ competit ipsi jure speciali. Tenetur tamen hodie Capitulum sede vacante constituere Vicarium infra octiduum à morte Episcopi per Concilium Tridentinum* sess. 24. c. 16. *& notat Quaranta* V. Capitulum sede vacante.

C. *CONSTITUTIS* 3. *h. t. Idem Pont. rescribit, testimonia, & judicium sede vacante facta contra Ecclesiam non teneri, eò quia tunc Ecclesia careat Defensore. Hinc notat Glossa, Oeconomum sede vacante non posse agere, sed teneri expectare novum Episcopum.*

IN SEXTO.

C. *SI AD EPISCOPUM unic. h. t. Bonifacius VIII. declarat, quòd si collatio beneficii pertineat ad Episcopum etiam ut Prælatum, & ad Capitulum simul, si una pars fiat inhabilis, possit altera conferre, adeò ut mortuo Episcopo vel suspenso à collatione beneficiorum; possit Capitulum præbendas conferre: ut etiam è contra si Capitulum sit inhabile, eò quia sit suspensum à collatione beneficiorum, vel singuli canonici sint excommunicati, possit Episcopus beneficia conferre. Sin verò collatio præbendarum pertinet ad solum Episcopum cum consensu, vel assensu capituli; si Episcopus decedat, vel sit suspensus à collatione beneficiorum, Capitulum non possit ea conferre, nisi Episcopus fuerit in mora. Sin verò collatio beneficiorum spectet ad aliquem cum consilio tamen Episcopi, si moriatur episcopus, vel ita absit, ut ejus præsentia in brevi non possit haberi; tunc ille, ad quem spectat, beneficium confert, ne diu vacet cum detrimento Ecclesiæ.*

IN EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII.

C. *SI FRATRUM unic. h. t. statuitur; ut qui mortuo Imperatore retinent, vel de novo sumunt nomen Vicarii, vel alterius officii impe-*

rialis in aliqua orbis parte, vel committunt sine licentia sedis Apostolica, excommunicentur, & qui eosdem sub hoc titulo recipiunt, vel eis obediunt, vel alios obedire permittunt, vel in hoc eis præstant auxilium, consensum; aut favorem, etiam excommunicentur: immo horum singuli, & eorum terra, ac loca subjiciuntur interdicto, aliisque arbitrariis pœnis, & eorum subditi absolvuntur à juramento in hoc, si quid præstiterunt: immo dissolvuntur etiam omnia juramenta, & fœdera, eò quia sint fœdera iniquitatis.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

SUSCEPTI. unic. h. t. Joannes XXII. statuit, ut si qui ex privilegio, consuetudine, vel statuto primi, vel secundi, vel plurium annorum fructus beneficii vacantis sibi vendicant; si beneficia majora sint, vel minora quantum ad solutionem decimæ, vel illa relicta pro eisdem beneficiato velint residuum, quod superest; & intra decem dies ipsi non eligunt; debeant recens creati beneficiarii eligere, quam partem voluerint, sicque utrique dentur fructus. Si non sint taxata, tamen illi fructus, pro quibus Ecclesia consuevit decimas solvere, debeant dividi, ut dimidiam partem accipiat beneficiarius; & aliam dimidiam privilegiatus. Quod si aliquis non sit contentus, accipiat alter, qui est contentus, utramque partem, & curet, ut Ecclesia inserviatur. Quòd si aliquis accipiat aliquid ultra præmissa, & sit Prælatus, suspenditur ab ingressu Ecclesiæ: sin verò sit Capitulum, universitas, vel collegium, sit interdictum, donec restituat. Sin verò sit particularis persona, excommunicatur, & non potest absolvi nisi facta restitutione.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quomodo intelligatur, quòd sede vacante nil sit innovandum.

1 Tametsi in præsenti rubrica dicatur sede episcopali vacante non esse quidquam innovandum, sed omnia in suo statu relinquenda usque ad novum Episcopum, non tamen est id ita perpetuum, ac generale quin plures patiatur exceptiones: siquidem ex contrario habetur alia regula desumpta *ex c. his, quæ c. cùm olim de majorit. & obed. c. ad abolendam in princ. de hæret.* quâ videtur potiùs dicendum, quòd sede vacante jurisdictio episcopi transeat ad Capitulum cathedralis Ecclesiæ. Quamobrem cùm hæ duæ regulæ juris sibi invicem adversentur, non est ita certum, quænam ex iisdem debeat prævalere. Hinc plures Canonistæ quærunt, an statuenda sit regula generalis, ut Capitulum sede vacante succedere intelligatur in his omnibus, quæ ad jurisdictionem Episcopi pertinent, nisi in casibus jure delegatis: an verò è contra statuendum sit generatim, in nullo succedere, nisi in casibus jure concessis? olim ante Bonifacium VIII. teste Panormitano *in c. cum olim de majorit. & obed. n. 2.* gravis fuit controversia, an mortuo Episcopo Capitulum succederet in iis omnibus, quæ sunt jurisdictionis episcopalis. Et ipse Panormit. *ad rubricam h. t.* docet, regulam in rubrica traditam ita esse generalem, ut regulariter sede vacante omnia prohibeantur innovari, nisi quæ specialiter sunt in jure excepta, adeout si Capitulum velit aliquem actum exercere, teneatur probare, quòd talis actus sit sibi à jure permissus. E contra Navarrus *in tit. de elect. cons. 44. num. 1.* censet, regulam universalem, & affirmativam stare potius pro capitulo, adeo ut omnia, quæ sunt jurisdictionis episcopalis sede vacante possint à Capitulo fieri, nisi specialiter reperiantur in jure prohibita.

2 Alii procedunt cum distinctione, nimirum ut in iis, quæ Episcopo defuncto non tanquam Ordinario, & Episcopo, sed ex speciali privilegio, commissione, vel ut sedis apostolicæ delegato etiam ab ipso jure constituto competebant; ut etiam in iis quæ sunt ex libera voluntate nulla necessitate cogente, & quæ potiùs gratiam, quàm justitiam continent, habeat locum regula præsentis tituli: quòd sede vacante nihil innovandum sit, nisi sit specialiter permissum. Secus ut in aliis, quæ episcopo jure ordinario competebant, ut etiam in iis, quæ sunt contentiosæ jurisdictionis, aut instante necessitate, vel justitia sunt expedienda, procedat altera regula, nimirum quòd Capitulum in similibus succedat in jurisdictione Episcopi, nisi specialiter reperiatur in jure prohibitum.

3 Verior tamen sententia in scholis, & in foro receptior nunc est, quòd ea, quæ non competunt Episcopis jure communi, vel ex jurisdictione ordinaria, ac in eorum officio radicatæ, sed accidentaliter, vel ex speciali mandato, cognitione, aut privilegio Romani Pontificis, non transeant in Capitulum: & ratio est, quia quamvis Capitulum succedat in jurisdictione, non tamen in dignitate episcopali, cui delegatio facta esse videtur, idque procedit maximè si in litteris adnexum fuerit, ut procedat tanquam delegatus sedis apostolicæ, ut tradit Solorzanus *de Indiar jur. tom. 2. lib. 3. c. 13. n. 4.*

4 Censent alii, Capitulum succedere tantùm in jurisdictione episcopali contentiosa, seu necessaria, nimirum in iis tantum, quæ sunt justitiæ; non verò in jurisdictione voluntaria, seu in iis, quæ sunt gratiæ, nisi id reperiatur in jure concessum, ita docent Felin. *in c. cùm olim eod. tit. in antiq.* Joannes Andreas *in c. unic. de majorit. & obed. in 6.* Petrus Gregorius *de benefic. c. 38. num. 3.* Verùm hæc limitatio

ab aliis non approbatur, quia jura absolutè dicunt, quòd Capitulum sede vacante succedat in jurisdictione ordinaria Episcopi, nec distinguunt inter jurisdictionem contentiosam, & voluntariam: & ubi jura non distinguunt, nec nos debemus distinguere, Rebuffus *in prax. tit. de devolut. num.* 58. *& sequens.* Panving. *de potest. capit sede vacante* 1. *p. q.* 5. Navarrus *cons.* 44. *de tempor. ordin. & cons.* 7. *de filiis Presbyter.* Ugolinus *de censur. tab.* 1. *c.* 10. §.2. Riccius *in praxi for. eccles. resol.* 305.

5 Cæterum sede vacante nil innovari potest à Capitulo in præjudicium sedis episcopalis, nisi id in jure expresè cautum sit; neque potest Capitulum sede vacante immutare statum Ecclesiæ, idque desumitur *ex c. novit.* 1. *h. t.* ubi dicitur, quòd sede episcopali vacante nil sit innovandum, cùm neque Papa innovet: quia non est, qui defendat jus episcopale, & ne plus personæ, quàm Ecclesiæ tribuisse videatur. Hinc quamvis sede episcopali vacante jurisdictio, & administratio rerum, ac jurium episcopalium devolvatur ad Capitulum *c. his quæ* 11. *c. cùm olim* 14. *de majorit. & obed.* non tamen potest Capitulum res Ecclesiæ alienare, vel donare *c. si quæ* 42. *caus.* 12. *q.* 2. siquidem Capitulum utpote administrans res Ecclesiæ non debet illas distrahere, sed usque ad tempus Episcopi substituendi tenetur eas conservare alioquin non esset administrator, sed dilapidator; & desumitur *ex c. hac hujus q.* 2. unde Capitulo sede vacante vetitum est ex lege canonica bona Ecclesiæ, quæ servando servari possunt distrahere, ut etiam notat Joannes Monachus *in c. unic. de majorit. & obedient. in* 6. quia commoda, & reditus, seu fructus episcopatûs desumuntur ex possessionibus, & agris; & cùm fructus, seu reditus debeantur successori *c. quia sæpe de elect. in* 6. *& clement. penult. eod. tit.* ideo non debent distrahi, sed vel expendi in utilitatem Ecclesiæ, vel reservari successori, ut decrevit Bonifacius VIII. *in c. quia sæpe* 40. *de elect. in* 6.

6 Quamobrem bona mobilia, quæ servando servari possunt, non licet Capitulo alienare; ea tamen bona, quæ servando servari non possunt, potest ex justa causa Capitulum gerens administrationem sede vacante alienare sine alterius licentia, perinde ac tutor potest pupilli bona, quæ servando servari non possunt, alienare, *l. lex quæ* 22. *C. de administ. tutor.* Abbas *in d. c. novit. h. t.* Alia verò bona mobilia, quæ servando servari possunt, non sunt á Capitulo alienanda, ut nec etiam immobilia absque authoritate sedis apostolicæ, & desumitur ex Concilio Ilerdensi *can.* 12. ubi dicitur: nullus clericorum cujusvis ordinis, officii, gradúsve sit, quidquam de domo præsumat alienare, vel quod de utilitate instrumenti domus esse cognoscitur, id est mobilis, aut immobilis rei ecclesiasticæ invadere sub pœna excommunicationis non latæ, sed ferendæ sententiæ.

7 Quòd si Capitulum alienationes absque authoritate Papæ fecerit, eas Episcopus electus cùm fuerit confirmatus rescindere potest; vel confirmare, si in majorem cedant Ecclesiæ suæ utilitatem, ut habetur in synodo Ancyrana *can.* 15. his verbis: si quid de rebus Ecclesiæ, cùm Episcopus non est, Presbyteri vendiderunt, placuit reciso contractu jus Ecclesiæ revocari; similiter si quid Episcopus sine consensu Capituli distraxerit de bonis Ecclesiæ suæ immobilibus, ea rata fore, aut irrita velle potest, ut tradit Abbas *in c.* 1. *de iis, quæ fiunt à Prælato.*

Hinc bona, quæ servando servari possunt, & pertinent ad Ecclesiam cathedralem, Capitulum sede vacante non potest sine licentia à Papa petita, & concessa alienare, nisi defensor specialiter, seu curator à Papa in hunc finem datus fuerit: quia Ecclesia vacans sine tali curatore caret defensore; & debet talis curator, seu defensor dari à Papa; quia administrator Ecclesiæ cathedralis vacantis generaliter solùm, etiam cum plena, & libera potestate in spiritualibus, & temporalibus à Papa constitutus non potest alienare bona immobilia Ecclesiæ *c. is cui* 42. *de elect. in* 6. idque procedit quamvis alienatio rerum immobilium etiam pretiosarum ex justa causa concessa videatur tali administratori: sed ad id requiritur curator, seu defensor, qui specialiter in hunc finem assignetur à Papa: quamobrem multò minus potest Capitulum sede vacante bona immobilia Ecclesiæ alienare; neque mobilia pretiosa, quæ servando servari possunt, nisi ex speciali consensu Papæ. Idque etiam procedit de Ecclesia exempta, ac immediatè subjecta Romano Pontifici; si enim vacet dandus est illi in casu alienationis à Papa curator, seu defensor bonorum *argum. c* 1. *de reb. eccles. non alienand.* 8

Quòd si agatur de bonis alienandis, quæ pertinent ad Ecclesiam inferiorem, vel conventualem subjectam Episcopo, tunc Capitulum sede illa inferiore vacante, seu mortuo ejus Prælato unà cùm Episcopo, qui immediati Prælati vicem gerit præcedente tractatu, & cognitione causæ potest alienationem facere, dummodo gravis causa urgeat, quia major necessitatis causa requiritur, ut res Ecclesiæ alienentur sede vacante, quàm non vacante: siquidem regulariter expectandus est novus Prælatus, ut notat Abbas *in c. constitutus* 3. *h. t.* vacante verò sede episcopali bona Ecclesiæ inferioris etiam vacantis non possunt alienari à solo Capitulo, nisi ex licentia à Papa petita, & concessa: vel curator, aut defensor ad hunc finem fuerit ab eodem Papa datus. 9

An verò Capitulum sede vacante succedat in jurisdictione Episcopo competente ex consuetudine. Affirmat Molina *de justit. tom.* 6. *tract.* 5. *disp.* 11. *num.* 18. ubi ex eo probat, quia si jurisdictio aliqua ex consuetudine competat Episcopo, in eadem succedit Capitulum sede vacante, quia accessorium ex consuetudine comparatum qualitatem, & naturam sortitur principalis. Molinæ adhæret Azorius *p.* 2. *lib.* 3. *c.* 39. *q.* 7. Cæterum potestas capituli quoad jurisdictionem Episcopi semper procedit sive sedes episcopalis vacet per mortem naturalem Episcopi, sive per depositionem, vel per translationem ad aliam Ecclesiam, nisi summus Pontifex de alio provideret, qui Ecclesiam illam administraret, ut notat Glossa *in c. si Episcopus de* 10

suppl. neglig. Prælat. V. mortem. Hoc idem etiam procedit si Episcopus captus esset à paganis, vel schismaticis perseverante captivitate, ut habetur *in d. c. si Episcopus de supplend. neglig. Prælat.* immo Glossa ibidem *V. paganis* ait, hoc etiam procedere si captus esset ab hæreticis, eò quia utrinque militet eadem ratio textûs; quia scilicet captus à paganis videtur effici servus, & fingitur mortuus civiliter, ut ait Glossa *ibidem vers. notat.* & mors civilis æquiparatur naturali.

11 Quod si Episcopo existente in remotissima regione, moriatur ejus Vicarius, tunc etiam probabilius est, quòd Capitulum succedat in ejus jurisdictione, quia longa absentia æquiparatur morti, ut declaravit Bonifac. *in clement.* 1. §. *volumus q. 5. de for. compet.* & ille dicitur esse in remotis, cujus præsentia in brevi haberi non potest *c. unic.* § *fin.* ita censent Quaranta *in sum. Bullar. V. authoritas Archiepiscopi num.* 22. & Prosper de Augustin. *V. Capitulum. n.* 12. ubi referunt id in facti contingentia servatum fuisse Neapoli tempore, quo Hannibal de Capua Archiepiscopus Neapolitanus morabatur in Polonia legatus summi Pontificis, adhæret huic opinioni etiam Grassius *tom. 2. consil. tit. de elect. consil.* 1. *num.* 4. ubi docet, Capitulum absente Episcopo posse Vicarium eligere.

12 An verò Capitulum sede vacante possit exercere suam jurisdictionem si Episcopus ad aliam Ecclesiam translatus, adhuc non acceperit jurisdictionem? plures censent, posse Episcopum translatum etiamsi suæ translationis per Romanum Pontificem admissæ notitiam habuerit, immo & bullas receperit, continuare jurisdictionem, & administrationem prioris Ecclesiæ per se, vel per suum Vicarium, donec ad secundam Ecclesiam pervenerit, & ejus pacificam possessionem acceperit, adeo ut vacatio prioris Ecclesiæ non inducatur, nisi post quam translatus acceipit possessionem secundæ Ecclesiæ Glossa *in c. si quis translatus c. cùm in cunctis §. cùm verò de elect.* Hostiens. *in c. olim.* 12. *de restit. spol.* Felin. *cons.* 40. *col* 1. Romanus *cons.* 345. *n.* 17. Garcia *de benefic. loc. cit. num.* 40. ubi ait, quòd quamvis Episcopus ex die translationis per Pontificem approbatæ non faciat suos fructus primæ Ecclesiæ, sed secundæ; nec possit providere de beneficiis in illa vacantibus: nihilominus administrat, & exercet jurisdictionem in illa, in cujus possessione permanet, donec possessionem secundi episcopatus adipiscatur.

13 Verùm probabilius est, quòd primus Episcopatus statim vacet per translationem ad secundum, & absolutionem à primo factam à Papa, & accedente consensu ipsius translati, tametsi secundum adeptus sit possessionem secundi Episcopatus; ut docent. Abbas *in c. fin. num.* 13. *de postulat. Prælat.* & fusiùs *cons.* 101. Mandosius *de signatura gratiæ tit. de translat. V.* 1. Lopez *lib. 3. tit. 16. p.* 1. Glossa penult. Mascardus *de probat. conclus.* 183. *num.* 11. siquidem dignitates majores, inter quas recensetur Episcopatus etiam sine adeptione possessionis secundæ dignitatis, vel Episcopatus per simplicem translationem dicuntur vacare, ut notat Calder. *cons.* 10. *de sent. & re judic.* ubi ait, sententiam latam per vicarium Episcopi translati non valere, eò quia ab ipso dicatur abdicata potestas, & id procedere tametsi Vicarius ignarus esset translationis, ut notat Joannes Monach. cum pluribus aliis *in c. quod ob gratiam de regul. jur. in 6.*

Hoc idem etiam asserit Stephanus Gratianus *cons.* 196. *num.* 17. ubi ait; nil referre, an 14
consensus Episcopi præcedat, vel sequatur absolutionem factam à Papa à vinculo, quo primæ Ecclesiæ ligabatur, neque quòd apprehensa fuerit possessio, vel non; adeo ut cùm primùm Episcopus transfertur, quæ fiunt à Vicario Episcopi translati nullius sint valoris, tametsi Vicarius ignoret translationem episcopi; quia in ratione translationis cessat totum jus in Episcopo translato respectu primæ Ecclesiæ, & scientia, vel ignorantia Vicarii nil operatur ex defectu juris: siquidem ipso facto quo Episcopus est translatus expirat officium Vicarii absque alia certioratione, ut notat Scipio Rovitus *cons.* 12. *num.* 2. & 4. & Julius Laborius *in variis lugubrat. tit. 4. de elect. can. c.* 25. *n.* 17. ubi ait, quòd si Episcopus transferatur de una Ecclesia ad aliã, prima dicatur vacare statim ac ab illius vinculo absolvitur in consistorio Papæ, tametsi litteræ non sint expeditæ, nec possessio capta.

Non solùm Capitulum sede vacante juris- 15
dictionem exercet in personas ecclesiasticas, sed etiam in sæculares, si istæ subjiciebantur Episcopo talis Ecclesiæ, adeo ut Episcopus defunctus habuerit jurisdictionem temporalem in easdem personas, ac potuerit cognoscere de causis, quæ moventur inter laicos suæ Diœcesis *argum. text. in c. conquestus de for. compet.* & *in c. Romana §. debet de appell. in 6.* quia jurisdictio Episcopi sede vacante transit ad Capitulum, unde si Episcopus habuit jurisdictionem, & potuit cognoscere de causis etiam criminalibus per alios exercendis; etiam Capitulum poterit per alios hanc jurisdictionem exercere absque periculo irregularitatis *c. fin. ne clerici, vel Monach. in 6.*

An verò prima instantia Capituli sede va- 16
cante censeatur reservata à Concilio Tridentino *sess. 24. c. 20. de reformat.* Probabilior opinio, & communior affirmat, quia appellatione Ordinarii in materia collationis non solùm venit Episcopus, verum etiam alius inferior Prælatus habens potestatem conferendi, licèt non habeat jurisdictionem, ut tradit Decius *in c. post cessionem num. 7. de probat.* Rebuffus *in Concord tit. de collat.* & Barb. *de appellat. verb. utriusque juris, & c. 177. numero 4. & numero 5.* asserit Ordinarii appellatione venire etiam Priorem S. Joannis Hierosolimitani, ut censuit Rota *decis. 493. num. 5. p. 2. recent.* De jure tamen communi Ordinarii collatores sunt Episcopi, vel Archiepiscopi, qui in collatione, & provisione beneficiorum suæ diœcesis fundatam habeant intensionem jure communi. De beneficiis tamen, & præbendis Ecclesiarum cathedralium, ac collegialium est peculiare dubium, an spectent ad provisionem solius Episcopi, vel etiam Capituli simul. Certum est, provisionem cathedralium olim pertinuisse ad solum Romanum Pontificem Glossa *c. quamquam de elect. in 6.* Sorbo *de benef. 2. p. q. 22. 3. cas. num.* 9.

& ele-

& electione Episcoporũ jure divino non pertinere ad clerum, sed ad solum summum Pontificem, ut vel ipse eligat, vel modum præscribat eligendi, ut fusè probat Bellarminus *tom. 1. controv. 5. lib. 1. c. 8. & 2. tom. controv. 2. lib. 1. c. 8.* Provisio verò inferiorum Ecclesiarum olim pertinebat ad Episcopum, ut probat Sorba *de benef. p. 2. loc. cit.* Tractu tamen temporis fuit à Papa data potestas collegiis eligendi sibi Prælatum sive Ecclesia sit cathedralis, sive inferior, confirmatione electi superiori immediato relictâ *c. ne pro defectu c. quia propter 42. de elect.* Nunc verò provisio talium Ecclesiarum est reservata Papæ per secundam, & tertiam regulam cancellariæ.

17 An verò Capitulum sede vacante possit judicare de causis pertinentibus ad Episcopum, si quæstio vertatur super proprietate alicujus juris, seu jurisdictionis, an pertineat ad Episcopum, vel non, vel an aliquis sit subjectus, vel exemptus, an talis locus sit de diœcesi, an non; vel an aliquod beneficium sit de jure patronatus, vel pertineat ad meram Episcopi collationem. Respondetur negativè: quia tametsi Capitulum sede vacante succedat Episcopo in nudo exercitio jurisdictionis episcopalis: non tamen quando vertitur quæstio super proprietate alicujus certi juris, seu jurisdictionis, an ad Episcopum pertineat, vel non: tunc enim non succedit Capitulum in ordine ad examen illius quæstionis ob præjudicium, quod fieri posset futuro Episcopo, quia tunc Ecclesia caret legitimo defensore *c. fin. ne sede vacante.* Panormit. *in c. verum num. 12. de for. compet.* exhibet aliquot exempla, ut si contenderetur an aliquis subjiciatur, vel sit exemptus ab Episcopo. Rursus an talis locus pertineat ad diœcesim, vel non. Si dubitaretur, an aliquod beneficium sit de jure patronatus, vel pertineat ad meram Episcopi collationem. Idque procedit tametsi causæ reperiantur certæ, ac inchoatæ ante vacationem sedis episcopalis, adeo ut non possint prosequi à Capitulo, sed exspectandus sit novus Episcopus, ut fusè tradit Panving. *de potest. Capituli p. 2. q. 9.*

§. II.

Quænam potestas sede vacante competat Capitulo quoad promotionem clericorum ad ordines ecclesiasticos.

1 Capitulum sede vacante posse intra annum ab obitu Episcopi dare licentiam alteri Episcopo ut conferat ordines Regularibus videtur perquàm probabile, quia quando duæ res sunt ita indifferentes, ut una fieri possit sine alia; quæ prohibita est, non censetur etiam prohibita illa alia, præsertim si accessoriè non sequatur ad prohibitam: dare autem alicui Episcopo extero licentiam, ut conferat ordines in aliena diœcesi ubi vacat sedes; est res omnino diversa ab ea, quod est dare dimissorias subditis ad ordines, unde licet hoc secundum prohibeatur, adeo ut Capitulum sede vacante non possit intra annum hujusmodi dimissorias concedere clericis subditis, non tamen sequitur, quod facultatem non possit concedere Episcopo extero conferendi ordines in diœcesi aliena Religiosis, & clericis exteris. Quòd verò sint res diversæ, nec una se habeat accessoriè ad aliam ex eo potest evinci, quia dare licentiam Episcopo extero ut conferat ordines in aliena diœcesi, perinde est, ac dare eidem licentiam, ut celebret pontificalia extra suam diœcesin; & Concilium Tridentinum id non prohibet, sed tantum vetat, quòd non fiat sine licentia proprii Ordinarii. At concedere dimissorias ad ordines est dare licentiam alicui subdito, ut se conferat ad alienum Episcopum, ut ab eodem ordinetur, per quas dimissorias Episcopus, qui illas concedit, dat testimonium, quòd subditus eas deferens habeat scientiam, & bonos mores, proinde petit ab alio Episcopo, ut velit huic subdito ordines conferre, unde liquet differre inter se, dare licentiam Episcopo extero, ut ordines conferat in aliena diœcesi; & dare dimissorias subdito, ut ab alieno Episcopo initietur ordinibus ecclesiasticis.

Quòd verò possit unum fieri sine alio ex eo 2
liquet, quia Capitulum dans licentiam Episcopo extero, ut conferat ordines clericis alienæ diœcesis, vel religiosis; non dat dimissorias, proinde potest unum fieri sine alio: quia Tridentinum non censetur prohibere Capitulo, ne sede vacante intra annum vacationis det licentiam extero Episcopo apud se commoranti, vel etiam suo Episcopo titulari, ut conferat ordines Religiosis, & clericis non subditis. Tum quia prohibitio Tridentini, ne Capitulum sede vacante det dimissorias ad ordines, solùm intelligitur quoad clericos subditos ipsi Capitulo, non verò quoad non subditos, & Religiosos, ut notat Henric. *tom. 2. lib. 10. c. 22. num. 2.* Tum quia id declaravit sacra congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, ut refert Marsil. *1. tom. declarat.* quam etiam citat Farinac. ad Trident. *c. 10. de reformat. sess. 7.* ubi ait, quòd Capitulum sede vacante possit concedere licentiam extero Episcopo exercendi pontificalia in ejus Ecclesia, & conferendi ordines Religiosis, & clericis exteris habentibus dimissorias suorum Episcoporum juxta formam hujus decreti.

Idque etiam evincitur ex ipso nomine dimissoriarũ, quæ non dantur nisi subdito, ut se conferat ad alienum Episcopũ pro ordinibus recipiendis: & Religiosi non sunt subditi Capituli sedis vacantis, ut nec etiam clerici alienæ diœcesis, proinde prohibitio dandi dimissorias pro ordinibus sede vacante non intelligitur de Religiosis, nec clericis exteris, quia illi non deferunt dimissorias capituli, sed sui Prælati. 3

Neque obstat, si dicas, Tridentinum prohibere generatim ordinari intra annum; quia Tridentinum tantùm loquitur generaliter de subditis, hoc est, quòd nullus ex subditis talis diœcesis vacantis ordinetur intra annum, non verò loquitur de clericis non subditis, nec de Religiosis. Idque ex eo firmatur, quia Tridentinum statim prohibet dimissorias dari intra annum pro ordinibus suscipiendis; & cum dimissoriæ non dentur nisi propriis subditis, ideo Concilium loquitur generaliter de omnibus clericis 4

sub-

Digitized by Google

subditis, quibus Capitulum dare potest dimissorias, non verò de Religiosis, & aliis clericis exteris, quibus non dat dimissorias, ut etiam notat Barb *de canon.quæst.c.42.n.*121.& Portel. *in respons. moral.tom.* 2 *cas.* 71.

5 Potest etiam Capitulum sede vacante revocare licentiam conferendi ordines, & exercendi pontificalia, si hujusmodi licentia concessa fuerit alicui extero Episcopo à defuncto Episcopo: quia si Episcopus habet facultatem ordines conferendi, & exercendi pontificalia ab Episcopo defuncto, dum viveret; Capitulum potest revocare talem facultatem concessam extero Antistiti; quia Episcopus defunctus, si viveret, posset licentiam, quam dederat, revocare; & Capitulum habet jurisdictionem ordinariam Episcopi defuncti, proinde potest etiam Capitulum hujusmodi licentiam revocare. Tum quia defacto Capitulum revocat plura concessa à defuncto Episcopo, prout consultiùs visum fuerit; adeo ut removeat Vicarium generalem constitutum à defuncto Episcopo, ut etiam provisorem, proinde à fortiori poterit etiam revocare concessam licentiam exercendi pontificalia, & conferendi ordines. Quòd si Capitulum non revocaverit talem licentiam, Episcopus exterus sicut antea ordines conferre posset, quia gratia non expirat per mortem concedentis, si gratia facta sit absolutè, & sine limitatione temporis, proinde supposito, quòd Episcopus defunctus non limitaverit hanc gratiam Episcopo extero; non expirat per mortem concedentis, sed potest illâ uti, quamdiu Capitulum eam non revocaverit, & sicut Episcopus defunctus potuisset illam revocare, ita etiam Capitulum.

6 Prohibetur tamen Capitulum sede vacante concedere dimissorias clericis subditis ad ordines suscipiendos intra annum à morte Episcopi, idque sub pœnis injunctis à Concilio Tridentino *sess.* 23. *c.* 10. *de reformat.* ubi concedentes dimissorias contra formam decreti, ab officio, & beneficio per annum sunt ipso jure suspensi, & sacra Congregatio Cardinalium Concilii interpretum censuit die 5. Julii 1575. non licere Capitulo litteras dimissorias concedere ex hoc decreto, quamvis habeat territorium distinctum, & exemptum, & immemorabilem possessionem, ac sint Judices ordinarii. Non tamen incurruntur hæ pœnæ, si quis acceptis litteris dimissoriis illis non utatur, in hoc enim casu nec Capitulum, nec ejus Vicarius in tales pœnas incideret, quia pœna pro aliquo delicto imposita regulariter non incurritur nisi post opus consummatum, seu post usum prædictarum litterarum, quia pœnalia in jure intelliguntur cum præsuppositione delicti consummati.

7 Cæterum elapso anno à puncto sedis vacantis potest Capitulum concedere has litteras dimissorias, perinde ac posset Episcopus. Neque litteræ dimissoriæ à Capitulo concessæ per novum Episcopum expirant, ut notat Gonzales *ad regul.* 8 *cancellar.* Glossa 12. *num.* 37. Consultiùs tamen est, ut si tempore præsentationis dictarum dimissoriarum alius Episcopus sciverit, novum Prælatum possessionem ejusdem episcopatûs accepisse, eas tunc non admittere, eò quia à novo Episcopo soleant revocari. Quòd si extraneus Episcopus promoveret ad ordines sacros clericum non habentem, unde viveret, teneretur ei providere, perinde ac proprius Episcopus, ut notat Ugolinus *de potest. Episc. c.*26. §. 15. *num.* 1. Non tamen Vicarius Papæ prohibetur etiam post sedem vacantem tales dimissorias concedere, quia in Concilio Tridentino non fit mentio de Vicario Papæ Campanil. *in divers. jurib. canon. rub.* 9. *c.* 8. *n.* 8.

Idque etiam constat ex praxi. Major difficultas videtur esse de prima tonsura, an Capitulum sede vacante intra annum possit litteras dimissorias concedere pro prima tonsura. Plures affirmant, eò quia Concilium Tridentinum *sess.* 23. *c.* 2. dicat, ut qui jam clericali tonsura insigniti sunt, per minores ad majores ordines ascendant. Ubi Concilium distinguit primam tonsuram à minoribus ordinibus, adeo ut prima tonsura non sit ordo, cùm non dentur nisi ordines minores, & majores Tum quia idem Concilium in diversis aliis capitibus agit de prima tonsura tantùm, & *c.* 6. ait: nullus primâ tonsurâ initiatus, ut etiam in minoribus ordinibus constitutus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere: unde Concilium distinguit primam tonsuram ab ordinibus minoribus, quod etiam præstitit Concilium Carthaginense, quod præ cæteris fusiùs egit de ordinibus, siquidem *in c.* 3. *de Presbyter. ordinat. c.* 4. *de ordinat. Diacon. c.* 5. *de ordinat. subdiacon. c.* 6. *de ordinat. Acoliti. c.* 7. *de ordinat. Exorcistæ. c.* 8. *de ordinat. Lector. c.* 9. *de ordinat. Ostiar.* & nullibi in eodem Concilio in ordinum enumeratione fit mentio de prima tonsura.

Idque etiam videtur desumi ex Romano pontificali, siquidem *in tit. de tonsurand. cleric.* non apponit verba, quæ solet in aliis minoribus ordinibus apponere, scilicet *de ordinando clerico* sed adhibet hæc alia verba *de faciendo clerico* & statim sequitur *de ordinatione Ostiarii*, unde Romanus Pontifex excludit tonsuram ab ordinibus, & ejus collationem non judicat esse vocandam collationem ordinis. Hinc Garcia *de benefic. p.* 5. *c.* 7. *num.* 93. adfert declarationes sacræ Congregationis Cardinalium Concilii interpretum, in quibus sacra congregatio censuit, textum hunc non comprehendere primam tonsuram. Nihilominus contraria sententia communior est, ac verior, adeout Capitulum sede vacante nec pro prima tonsura possit intra annum concedere litteras dimissorias, ut etiam docet idem Garcia *num.* 95. eò quia Concilium *in d. c.* 10. generaliter, & absolutè dicat, quòd non liceat capitulo infra annum concedere licentiam ordinandi, nec dimissorias, unde licèt prima tonsura propriè non dicatur esse ordo; quia tamen litteræ, quæ ad illam suscipiendam conferuntur, dicuntur propriè litteræ dimissoriæ, ideo cùm Concilium prohibeat omnes litteras dimissorias, comprehendit etiam primam tonsuram.

Tum quia ex consuetudine ita intelligitur decretum Concilii, & ita etiam practicatur à capitulis sede vacante, ut etiam docent Navarr.

consil.

consil. 29. de tempor. ordinat. & Rodriquez *in summa 2. tom. c. 14. num. 6.* ubi asserunt, non posse Capitulum sede vacante concedere dimissorias etiam ad primam tonsuram. Præterea, quia in jure canonico prima tonsura habetur pro ordine, & *in c. cùm contingat de ætat. & qualit. ordin.* prima tonsura vocatur ordo clericalis, & eam etiam vocat ordinem Glossa *in c. nullus de tempor. ordin. in 6 V. tonsura.* Tum quia initiati primâ tonsura gaudent privilegiis clericorum, suntque beneficiorum capaces, & quorum laici minimè capaces sunt *c. 2. de instit. c. ex litteris de transact.* Tum quia initiati primâ tonsurâ gaudent privilegio canonis *si quis suadente* Glossa *in d. c. cùm contingat de ætat. & qualit. ordin.* unde cùm prima tonsura privilegia habeat cæterorum ordinum, meritò habetur pro ordine in jure canonico.

10 Tum quia Tridentinum *sess. 14. c. 2. de refor.* suspendit initiatum primâ tonsurâ ab alieno Episcopo sine licentia proprii, & *sess. 23. c. 4 & 8. de refor.* eadem prohibitione ligat initiatos prima tonsura, ac initiatos minoribus ordinibus & cùm Concilium eos pares faciat quoad hoc, satis conjicitur, voluisse inter ordines commemorandam esse primam tonsuram.

11 Neque obstat adducta declaratio sacræ Congregationis, quia ut respondet Garcia *loc. cit. n. 96.* intelligitur, quod decretum Concilii non comprehendat primam tonsuram quoad pœnas ibi impositas contra ordinatos in minoribus, & majoribus ordinibus, eò quia appellatione ordinum minorum ex communi loquendi usu, & præsertim Concilii Tridentini solùm intelliguntur quatuor minores, & non prima tonsura, quæ ab illis distinguitur, & est ordo tantùm initiativè ut liquet ex *sess. 21. c. 4. 5. 10. 11.*

12 Quamvis prohibeatur Capitulum sede vacante intra annum concedere litteras quascunq; dimissorias, non tamen ipsi inhibetur concedere litteras testimoniales infra annum de vita, & moribus ordinandorum, adeo ut siquis per pontificium diploma impetrâsset posse initiari sacris ordinibus ab alieno Episcopo extra propriam diœcesin, posset Capitulum eidem infra annum à vacatione sedis concedere litteras testimoniales de vita, & moribus. Idque colligitur etiam ex Concilio Tridentino *sess. 23. de refor. c. 8.* ubi habetur: unusquisque autem à proprio Episcopo ordinetur; quòd si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis, aut specialis rescripti, aut privilegii prætextu etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas, ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur: atqui sede vacante Capitulum, vel ejus Vicarius est Ordinarius, siquidem vices gerit Episcopi, proinde ad ipsum pertinet, has litteras testimoniales de vita, & moribus dare ei diœcesano clerico, qui à Papa impetrâsset, posse ordinari ab alieno Episcopo extra suam diœcesin; & quamvis stylus modernus Romanæ curiæ sit, ut sede vacante testimoniales litteræ petantur, & concedantur ab Episcopo viciniore, id tamen ita intelligitur, ut non solus Episcopus det has litteras, sed simul cum Vicario Capituli, vel habitis ab eodem informationibus de vita, & moribus ordinandorum, alioquin sine hac informatione desumpta à Capitulo, vel ejus Vicario, non posset Episcopus vicinior, cui non innotescunt mores ordinandorum litteras testimoniales ritè conficere.

An verò possit Capitulum sede vacante dispensare, ut quis ordinetur non servatis temporum interstitiis, probabilior opinio affirmat, quia hæc facultas includitur in ipsa potestate Episcopi, non tam ex commissione speciali, quàm ex Concilii dispositione, & cùm Capitulum succedat, non tantum in ordinaria jurisdictione spectante ad Episcopum jure communi generali, verum etiam pertinente ad eundem jure communi speciali, ut docent Abbas *in c. verum n. 9. de for. compet.* Garcia *de benefic. p. 5. c. 7. n. 39.* ideo videtur, posse Capitulum sede vacante dispensare, ut quis ordinetur non servatis temporum interstitiis; siquidem Capitulum succedit Episcopo in iis, quæ illi competunt tanquam Ordinario. Idque fuisse pluries declaratum à sacra Congregatione Cardinalium testatur Valenzuela *cons. 107. num. 17. fol. 2.* Aliqui tamen quoad Vicarium limitant duobus modis hanc potestatem. Primò nisi quando vicarius habuit ad id speciale mandatum à capitulo, eò quia in generali mandato non veniat potestas dispensandi, ut docet Merola *tom. 3. disp. 7. dub. 1. num. 48.* Secundò limitant dispensationem interstitiorum, quia putant faciendam esse post elapsum primum annum sedis vacantis; siquidem cùm Capitulum intra annum à vacatione sedis non possit concedere licentiam suis clericis diœcesanis recipiendi ordines, neque ad eundem effectum litteras dimissorias concedere *c. cum nullus §. Episcopo de tempor ordin. in 6.* Zerola *in prax. Episc. p. 1. V. Capitulum n. 1.* ideo prohibita etiam videntur Capitulo ea, quæ ad ipsos ordines suscipiendos proximè conducunt; ut litteræ dimissoriæ, dispensatio super temporum interstitiis *argum. l. oratio de sponsal.* Bartol. *in l. cum lex ff. de fidejussor.* Ordinatus tamen intra annum etiam contra formam Concilii Tridentini adhuc videtur esse capax beneficii ecclesiastici, quia taliter ordinatus non amittit privilegium ipso jure; sed tantùm est privandus per sententiam ferendam à Judice, ut docet Navarr. *cons. 20. de tempor. ordinat.* Idque desumitur etiam ex ipso Concilio Tridentino, quod cùm utatur verbo illo *gaudeat*, quod dicit relationem ad futurum, non denotat pœnam ipso jure impositam; sed imponendam juxta doctrinam communiter receptam; proinde clericus ordinatus contra formam supradicti decreti, donec privetur jure acquisito est capax beneficii.

Num verò possit Capitulum sede vacante dispensare cum illegitimis tam quoad ordines minores, quàm quoad beneficium simplex, Solorzanus *de Indiar. jur. tom. 2. lib. 3. c. 13. n. 13.* & alii plures docent, posse Capitulum dispensare cum illegitimis tam ad ordines minores, quàm ad beneficium simplex, idque desumunt *ex c. 1. de filiis Presbyt. in 6.* Probabilior tamen sententia est, Capitulum sede vacante non posse dispensare quoad beneficium simplex, ut tradit

tradit Moneta *de commut. ultim. volunt. c. 5. num.* 428. eò quia Capitulum sede vacante possit tantùm dispensare, quando dispensatio est debita, non verò quando est mera gratia, quod putârim verum, quoad vicarium Capitularem, nisi habeat speciale mandatum.

15 Dubitari tamen solet, an sede vacante possit sententia degradationis fieri à vicario Capituli, si ab Episcopo fuerit id ipsi commissum. In degradatione tres concurrunt actus; quorum primus est cognoscere de crimine, an mereatur degradationem. Secundus est ferre sententiam. Tertius exequi degradationem actualem: & quoad hunc tertium actum exequendi degradationem conveniunt Canonistæ, fieri non posse à Vicario Capitulari; qui tantùm duos primos actus potest exercere, quia cognoscere causam, & ferre sententiam non est actus ordinis, sed solius jurisdictionis, quia si pertineret ad actum ordinis fieret ab Episcopo, & quidem pontificalibus induto, sicut fit ipsa executio degradationis. Tum quia sententia hæc aliud non est, quàm punire delictum, & punire delinquentes, actus est jurisdictionis, non ordinis. Tum quia si hæc sententia ferretur ab Episcopo consecrato, quique se episcopatu abdicavit, nullum sortiretur valorem, non defectu ordinis, qui perseverat in Episcopo consecrato, sed ex defectu jurisdictionis, quam Episcopus amittit eo ipso quòd renunciat Episcopatui, proinde ferre sententiam degradationis non est actus ordinis. Tum quia Episcopi assistentes huic sententiæ judicant simul cum Episcopo proprio, adeo ut sint veri Judices, & loco talium Episcoporum possunt etiam assistere Abbates, vel aliæ personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ, ut asserit Concilium Tridentinum *sess. 13. c. 4.* ex quo satis clarè conjicitur, ferre sententiam degradationis non esse actum ordinis, sed jurisdictionis cum Abbates ordine episcopali careant.

16 Hinc notat Vega *in c. 4. §. de adulteriis n.* 28 *de judic.* pœnam degradationis actualis, seu verbalis pro criminibus majoribus, sive minoribus imponi posse à proprio Episcopo, seu ab ejus Vicario generali cum hac tamen declaratione, quòd id intelligatur de sola prolatione sententiæ, quâ fit condemnatio, non verò de ipso facto degradationis actualis: quia degradatio actualis cùm sit actus ordinis episcopalis non potest exerceri per Vicarium Episcopi, sed debet necessariò fieri ab ipso Episcopo, quia Vicarius Capituli sede vacante tantùm succedit Episcopo in his, quæ pertinent ad jurisdictionem, non verò quæ spectant ad ordinem episcopalem. Hinc Episcopus electus, & confirmatus nondum tamen consecratus quamvis possit cognoscere de criminibus, quæ merentur depositionem, & deponere sacerdotes, ac verbaliter degradare, seu proferre sententiam degradationis; non tamen de facto potest actualiter degradare, eò quia nondum sit consecratus, seu careat ordine episcopali, licèt per electionem, & confirmationem jam acquisiverit jurisdictionem: ex quibus deducitur, Vicarium capituli sede vacante posse duos primos actus exercere, scilicet cognoscere de crimine merente degradationem, & ferre sententiam degradationis, non verò exequi, & exercere ipsam actualem degradationem, eò quia duo primi actus pertineant ad jurisdictionem, & tertius ad ordinem. Non tamen Prælatus regularis potest jure communi deponere, vel degradare suos subditos, nisi forsan id ei competat ex consuetudine, vel privilegio, ut notat Navarrus *lib. 3. consiliorum cons. 58. de regular. num. 3.* & non facile hujusmodi privilegia conceduntur, & ad summum se extendunt ad solam depositionem verbalem.

§. III.

De potestate Capituli sede vacante quoad dispensationes.

QUia Episcopis competit potestas dispensandi super irregularitatibus juxta decretum Concilii Tridentini *sess. 24.* & 17
Capitulum sede vacante succedit Episcopo quoad jurisdictionem ordinariam. Oritur dubium, an Capitulum sede vacante succedat in usu hujus facultatis in casibus specialiter concessis Episcopo in jure, nisi ipsumet jus, vel consuetudo id declaret: & communior sententia est, posse Capitulum sede vacante dispensare super irregularitatibus, quibus potest Episcopus vigore Concilii Tridentini *sess. 24. c. 6.* Solorzanus *de jure Indiar. tom. 3. lib. 3. c. 13.* Riccius *in prax. p. 3. resolut. 265.* Vega *in c. 4. de judic. §. de adulter. num. 53.* & alii plures, quos recenset Riccius *loc. cit.* quia Capitulum sede vacante non solùm succedit in jurisdictione ordinaria jure communi spectante ad Episcopum *c. cùm olim, & c. ad abolendam,* verùm etiam in jure speciali; atqui Episcopis ratione jurisdictionis conceditur, ut possint dispensare super omnibus irregularitatibus, & suspensionibus expressis in Concilio Tridentino *c. 6.* proinde 18
Capitulum cùm succedat in jurisdictione Episcopi, utique poterit sede vacante etiam dispensare super omnibus irregularitatibus, quibus potest Episcopus vigore Concilii Tridentini *sess. 24. c. 6.*

Quòd si dicas, Capitulum non succedere in iis, quæ competunt Episcopo jure speciali, ut tradit Innocentius *in c. cùm in cunctis num. 7. de elect.* Abbas *in c. verum n. 9. in princ. de for. compet.* Respondetur, id verum esse de iis, quæ competunt Episcopo jure speciali, & gratioso seu privilegio, vel commissione Pontificis; non verò de his, quæ jure communi speciali ei competunt, ut in præsenti specie Concilii, sicut rectè notant Abbas *in d. c. verum num. 9.* Felinus *in c. eam te num 17. de rescript.* Non enim Concilium hanc limitat potestatem, ut intelligatur Episcopis concessa tanquam delegatis sedis apostolicæ, quia Concilium simpliciter concedit hanc facultatem Episcopis, adeo ut vigore talis decreti hæc videatur facultas quasi jure ordinario annexa officio episcopali.

Quid verò dicendum sit de privilegio competente Episcopis vigore Concilii Tridentini *sess. 24. c. 6. de reformat.* quoad dispensandum, & absolvendum, an sede vacante competat etiam capitulo; plures negant, eò quia sacra congregatio declaraverit; prædictam facultatem

concedi solis Episcopis privativè quoad omnes alios, adeo ut *in d. c. 6.* Concilium excludat Capitulum sede vacante. Tum quia Capitulum sede vacante tantùm succedit in his, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ jure communi generali spectantis ad Episcopum, non verò in iis, quæ competunt Episcopo jure speciali, ut tradit Innocentius *in c. cùm in cunctis num. 7. de elect.* & quia hoc privilegium quoad dispensandum, & absolvendum convenit Episcopo non jure generali, & ordinario, sed tantùm speciali, & extraordinario, concessa Episcopis potestas non transit in Capitulum sede vacante.

4 Nihilominus probabiliter censent alii hujusmodi privilegium etiam transire ad Capitulum sede vacante, ut docent Barb. *de potestat. Episc. allegat. 29. num. 16.* Garcia *de benefic. p. 5. c. 7. num. 41.* quia Capitulum sede vacante non solùm succedit Episcopo in his, quæ eidem competunt jure communi generali *c. cùm olim de major. & obed.* verùm etiam in his, quæ jure speciali Episcopo conveniunt tanquam Ordinario, & Episcopo ex jurisdictione ordinaria, sicut in jurisdictione, quam habet Episcopus ex consuetudine, ut docet Abbas *in c. cùm olim* 10. *& in c. at si clerici §. de adulter.* unde prædicta facultas tametsi competat Episcopo jure speciali Concilii Tridentini, nihilominus competit illi jure communi, & jurisdictione ordinaria eidem concessa per dictum decretum: siquidem est potestas, quæ competit non personæ, sed dignitati, vel officio in perpetuum, consequenter est potestas ordinaria: & quia Capitulum sede vacante succedit in prædicta jurisdictione dispensandi, & absolvendi, succedit etiam quoad tale privilegium dispensandi, & absolvendi concessum Episcopis à Concilio Tridentino *sess. 24. c. 6.* Unde falsum est, quòd talis facultas concedatur solis Episcopis privativè quoad omnes alios, quia tametsi illa facultas competat Episcopo jure speciali decreti Concilii Tridentini, competit tamen eidem jure communi, & ex jurisdictione ordinaria ei tributa per decretum Concilii, ut notat Piasecius *in prax. episc. p. 2. c. 1. n. 16.* cum Covarr. *lib. 3. variar. qq. cap. 20. n. 6. & 10.*

5 An verò Capitulum sede vacante possit absolvere ab hæresi, quamvis negent Trullench *in decalog. tom. 1 lib. 1. c. 3. dub. 3. num. 2.* Suarez *in 3. p. tom. 4. num. 4.* nihilominus alii probabiliùs censent, posse Capitulum sede vacante etiam absolvere ab hæresi; quia tametsi Capitulum non succedat Episcopo in iis, quæ illi conveniunt jure speciali delegato, vel ex commissione specialiter illi facta, succedit nihilominus in iis, quæ jure speciali ordinario ei conveniunt, ut tradit Panormitanus *in c. verum num. 9. de for. compet.* Felinus *in c. cum te n. 17 de rescript.* atqui hæc potestas dispensandi, & absolvendi convenit jure speciali ordinario Episcopis, siquidem non datur personæ ad tempus, sed dignitati, & officio in perpetuum: quod autem convenit alicui in perpetuum ratione officii, competit eidem ratione potestatis ordinariæ, & non delegatæ.

Tum quia in Concilio non dicitur, quòd talis potestas absolvendi ab hæresi detur Episcopis tanquam delegatis sedis apostolicæ, quod signum esset potestatis delegatæ, tametsi esset in perpetuum tale privilegium concessum, ut notat Glossa *in c. ad abolendum de hæret.* sed datur Episcopis simpliciter, & absolutè quatenus sunt Episcopi, seu datur in perpetuum dignitati episcopali, proinde hæc potestas est ordinaria non delegata in Episcopo, & cùm Capitulum sede vacante succedat in iis, quæ conveniunt Episcopo jure speciali ordinario, ideo succedit etiam quoad potestatem absolvendi ab hæresi; si enim hæc jurisdictio in Episcopis esset delegata utique Capitulum non succederet sede vacante, ut tradunt Rota *decis. 6. de offic. delegat. in antiq.* Romanus *consil. 506. num. 4.* Felinus *c. cum te num. 17. & in c. cùm olim ad 10. quæstionem* Neque obstat, quòd aliqui objiciant in oppositum declarationem Cardinalium, quòd talis facultas in Tridentino concedatur Episcopis privativè quoad omnes alios Prælatos inferiores, siquidem de tali declaratione non constat authenticè, neque est promulgata tanquam juridica, præterea esto haberetur talis declaratio, non tamen haberet vim legis.

7 Demum neque talis declaratio esset ita intelligenda, ut excluderet Capitulum, cùm hoc sede vacante succedat Episcopo, & in omnibus sit loco Episcopi etiam specialiter, quoad facultatem absolvendi. Siquidem nomine Episcopi sede vacante comprehenditur etiam Capitulum: quamobrem sicut olim sede vacante poterat Capitulum absolvere ab hæresi, ita hodie poterit hoc idem præstare, quia tametsi quæ jure speciali competunt Episcopis, non transeant ad Capitulum, id tamen intelligitur de iis, quæ competunt Episcopis jure speciali extraordinario, non verò jure speciali ordinario, ut est hæc facultas, quæ convenit non personæ, sed dignitati episcopali proinde Episcopo jure speciali ordinario, & non delegato; hoc enim est discrimen inter jus speciale ordinarium, & delegatum, quia illud conceditur ratione officii, & dignitatis; & hoc ratione personæ. Rursus illud non extinguitur per mortem Episcopi, sed perseverat cum dignitate episcopali; jus verò delegatum cessat per obitum personæ. Hinc Baunius *in theol. moral. tom. 1. tract. 11. q. 26.* asserit, Episcopos posse absolvere ab hæresi occulta, & id esse de jure communi.

8 Tum quia Episcopi hanc facultatem habent antiquo jure à Lucio III. *in c. ad abolendam 9. de hæret.* ubi habetur: tametsi fuerint, qui à lege diœcesanæ jurisdictionis exempti soli subjaceant sedis apostolicæ potestati, nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta Episcoporum subeant judicium: unde quòd Episcopi absolvant ab hæresi, non est in Ecclesia quid novum, nec quid specialis juris, sed antiqui Tum quia Episcopus jure communi potest absolvere ab his omnibus, quæ sibi specialiter Pontifex non reservavit, ut tradit Innocentius III. *c. nuper 29. de sentent. excommun.* ubi ait: quia conditor canonis hæresis absolutionem sibi specialiter non reservavit, eo ipso concessisse videtur facultatem relaxandi,

9 Non enim hæresis primis temporibus ex canonum lege erat Pontifici reservata, ut liquet *ex c. non erit 49. extra de sent. excommun. & c. ad abolendam 9. de haret.* & licèt Honorius III. *c. non erit 49.* excludat à sacris, ac de piorum cœtu hæreticos, non tamen indicat cordi sibi esse, ut nonnisi annuente, & approbante se restituantur Ecclesiæ; sed hæc potestas datur etiam Episcopis *in c. per hoc 16. de haret. in 6.* ubi datur facultas Episcopis hæreticos judicandi, puniendi, restitundi Ecclesiæ, ac Sacramentis, si continuò post deprehensionem erroris ad fidei catholicæ unitatem spontè recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis illius publicè consenserint abjurare, ut liquet *ex c. 9. de haret.* Ex quo liquet, facultatem absolvendi ab hæresi de jure antiquo convenire Episcopis, proinde ipsis non competere Jurisdictione delegata, sed speciali ordinaria, ad quam succedit Capitulum sede vacante. Verùm hodie stante Bulla cœnæ Episcopi prohibentur absolvere ab hæresi manifesta, & in foro externo, & quamvis per Tridentinum *sess. 24. c. 16.* hæc facultas concedatur Episcopis in foro conscientiæ, si hæresis sit occulta, non tamen ejus Vicario etiam ad id specialiter deputato: nihilominus hæc facultas revocatur quot annis per clausulam Bullæ cœnæ, ut patet ex disertissimis verbis ejusdem Bullæ editæ à Gregorio XV. & ex aliis declarationibus Pontificum, & Cardinalium; tametsi non desint, qui putant, talem facultatem non revocari nisi quoad hæresin publicam, qualis est, quæ innotescit majori parti communitatis constantis saltem ex decem personis: & nituntur hac ratione, quia correctio juris communis maximè Tridentini, quod summi Pontifices semper magni fecerunt, vitari debet, quoties id commodè fieri potest.

10 Tum quia cùm res sit tam gravis, & scientibus Pontificibus hinc inde controvertatur, si ipsi non censerent, posse Episcopos vigore Concilii Tridentini absolvere ab hæresi occulta, sed in foro conscientiæ tantùm, utique speciali decreto id declararent, immo Sanchez *tom. 1. lib. 2. c. 11. n. 13.* censet, Episcopum posse suum subditum hæreticum extra suam diœcesim existentem absolvere, ut etiam si uterque reperiatur extra diœcesin.

11 Quinimò potest Capitulum sede vacante etiam procedere contra hæreticos, quia cùm succedat in jurisdictione Episcopo defuncto, cui non jure delegato, sed ordinario competebat potestas absolvendi ab hæresi occulta, & Capitulum succedat sede vacante in iis, quæ competunt Episcopo jure speciali ordinario, ut notat Barb. *de offic. episc. p. 3. allegat. 36. num. 10.* ideo potest Capitulum sede vacante circa hæreticos hoc idem, quod potuit Episcopus, antequam decederet jure speciali ordinario: atqui Episcopus potuit jure speciali ordinario procedere contra hæreticos, ut notat Barb. *loc. cit.* ergo etiam Capitulum sede vacante potest contra hæreticos procedere. Tum quia Vicarius Capituli sede vacante debet assistere inquisitoribus in causis fidei, ut notat Farinac. *q. 186. n. 177.* In casibus, in quibus Episcopus procedit ut delegatus, ut quando in causis hæresis proceditur contra exemptos, quia tunc Episcopus non procedit ut ordinarius, sed ut delegatus, non potest tunc Vicarius capituli procedere, quia Capitulum non succedit in jurisdictione delegata, sed tantùm speciali ordinaria.

Potest etiam Capitulum sede vacante dispensare in petitione debiti, ac concedere facultatem absolvendi à reservatis, quia hoc idem potest Episcopus jurisdictione ordinaria, undè sicut Episcopus potest dispensare in petitione debiti, & ut illegitimus minores ordines suscipiat, ac obtineat beneficium simplex *juxta c. 1. de filiis Presbyt. lib. 6.* tametsi id nonnulli negent ea ducti ratione, quia dispensatio sit usus voluntariæ jurisdictionis, & quòd ad Capitulum sede vacante tantùm devolvatur jurisdictio ordinaria: nihilominus contraria sententia videtur communior, quam docent Panormit. *in c. cùm olim de majorit. & obed. num. 2. V. octavò dubitatur.* Navarr. *consil. 28. & 30.* & alii asserentes, posse Capitulum sede vacante dispensare in petitione debiti, & etiam concedere facultatem absolvendi à reservatis, quia tota jurisdictio ordinaria Episcopi sede vacante devolvitur ad Capitulum, tametsi sit jurisdictio voluntaria, quæ expresè in jure non excipiatur, ac denegetur Capitulo: atqui nullibi reperitur, quòd hæc jurisdictio denegetur Capitulo; & cùm persæpe conveniens, & expediens, immo & necessarium sit cum subditis dispensare in multis, ut desumitur *ex c. domino sancto* juxta Glossa *ibid. V. necesse* & juncto *c. ut constitueretur dist. 50.* non sufficienter provisum esset diœcesibus, si jurisdictio Episcopi sine hac jurisdictione dispensandi devolveretur ad Capitulum sede vacante cùm Capitulum præsertim in similibus casibus debeat sede vacante vices gerere Episcopi. 12

Hinc potest etiam Capitulum sede vacante concedere facultatem absolvendi ab omnibus casibus Episcopo reservatis, cum sit eadem ratio, ut notat Panormit. *c. unic. his, qua n. ult. c. cum olim. 14. de majoris. & obed.* Immo censent plures cum Merolla *tom. 3. disp. 7. c. 7. dub. 1. num. 12.* posse Capitulum sede vacante etiam dispensare in casibus pontificiis, quando non facilè, & commodè patet recursus ad summum Pontificem, vel ad Nuntium Apostolicum habentem potestatem concedendi talem dispensationem, quia Capitulum succedit in jurisdictione, quam habet Episcopus præsumpta voluntate Pontificis, cujusmodi est dispensare in legibus pontificiis in casu necessitatis, quando non potest facilè Pontifex adiri, nec ejus Nuntius Apostolicus, si potestatem habeat concedendi talem dispensationem: ratio est, quia Capitulum succedit in totam jurisdictionem ordinariam Episcopi, dummodo non sit delegata: jurisdictio autem, quam habet Episcopus dispensandi in legibus pontificiis urgente necessitate, non est delegata, sed ordinaria, quia jurisdictio annexa in perpetuum dignitati episcopali cujusmodi est hæc potestas dispensandi in legibus pontificiis urgente necessitate, est ordinaria non delegata, siquidem Episcopus potest eam delegare alteri si velit, proinde in Episcopo 13

piscopo debet esse ordinaria, quia potestas delegata non delegatur, nisi sit immediatè delegata à summo Pontifice. Unde Capitulum sede vacante cùm succedat ad totam jurisdictionem ordinariam episcopi, potest dispensare in casibus pontificiis urgente necessitate, sicut potest Episcopus. Immo potest Capitulum etiam sede vacante absolvere à juramentis ex eadem ratione, quia hæc jurisdictio competit Episcopo jure communi ordinario, & Episcopus potest hanc facultatem etiam alteri delegare; hinc potest etiam Capitulum sede vacante dispensare in omnibus votis, in quibus potest Episcopus jure ordinario, ut notat Molina *de justit. tom. 6. tract. 5. disp. 11. n. 5.*

14 An verò possit Capitulum sede vacante cognoscere causas matrimoniales, videtur esse aliqua difficultas, quia Concilium Tridentinum hanc facultatem videtur concedere solis Episcopis privativè, proinde non videtur extendenda ad ipsum Capitulum, ut probant Abbas *in c. quod in tis de majorit. & obed.* Alexander de Nevo *cons. 71.* Calderinus *in cons. 2. de his quæ fiunt à Prælatis absque consensu capituli.* Nihilominus probabilior sententia, ac communior est, posse Capitulum sede vacante cognoscere causas matrimoniales, ut docent Covarruvias, Panving. *de offic. & potestate Capituli sede vacante p. 1. q. 10. num. 8.* Stephanus Quaranta *in summa Bullar. V. Capitulum sede vacante q. 5.* ubi asserit, per Concilium Tridentinum disponi, ut causæ matrimoniales relinquantur examini, ac jurisdictioni Episcopi tantùm, ut excludantur alii Prælati inferiores: sed Capitulum in hoc casu non dicitur inferior Episcopo, sed potiùs vices gerens Episcopi, seu par Episcopo, unde ex Concilio Tridentino perinde Capitulum sede vacante potest cognoscere super causis matrimonialibus, ac ipse Episcopus.

15 Tum quia Capitulum sede vacante potest statuta condere, quæ totam obligent diœcesin, vimque habeant in perpetuum etiam tempore Episcoporum, qui in eodem episcopatu successerint, perinde ac Episcopus potest eadem statuta facere: tametsi Episcopus succedens in eo episcopatu possit illa revocare, perinde ac potest revocare quæcunque alia statuta cujusvis alterius Episcopi sui prædecessoris: siquidem prædecessor non potest privare successorem potestate condendi nova statuta, & revocandi jam condita. Tum quia statutum conditum in præjudicium successoris esset nullum, quia Capitulum sede vacante non potest quidquam in præjudicium Episcopi innovare, ut desumitur *ex c. ad Episcopum unic. h. tit in 6.*

16 Ratio verò, cur Capitulum sede vacante possit cognoscere causas matrimoniales est illa præexpensa, quia Capitulum succedit in tota Episcopi ordinaria jurisdictione tam in spiritualibus, quàm temporalibus, nisi aliquid inveniatur ipsi prohibitum, atqui Episcopus jure ordinario potest cognoscere causas matrimoniales, & condere statuta pro tota diœcesi, quæ durent etiam post mortem ipsius, & in nullo jure hoc reperitur prohibitum Capitulo, proinde non videtur ipsi derogandum.

17 Tum quia cum sede vacante possit occurrere necessitas corrigendi pravas consuetudines, & ad Capitulum pertineat eas eradicare, ideo ut id præstet, debet eidem inesse potestas condendi statuta pœnalia, quibus homines à tali consuetudine avertantur; & hæc statuta debent ex se perpetua esse, quia perpetuitas est de ratione statuti. Tum quia, quòd Capitulum sede vacante possit hæc statuta condere, id non præjudicat Episcopo successori, cùm hic possit, si velit talia statuta revocare. Hinc si justa subsit causa, & necessitas urgeat, potest Capitulum non solùm nova statuta condere, sed etiam illa præcedentis Episcopi revocare, quia Capitulum quoad hoc habet æqualem jurisdictionem cum Episcopo: & sicut Episcopus successor potest revocare statuta prædecessoris, ita etiam Capitulum, quod sede vacante habet eandem jurisdictionem ordinariam, quæ competit Episcopo. Potest etiam Capitulum sede vacante concedere monitoria ad effectum revelandi bona deperdita, vel scripturas, & quidem sub pœna excommunicationis, quia hæc potestas jure ordinario competebat Episcopis.

§. IV.

Quænam jurisdictio sede vacante competat Capitulo quoad ferendas censuras, & quoad approbandos confessarios.

CErtum est, Capitulum sede vacante, ut etiam ejus Vicarium posse ferre censuras, quia Capitulum sede vacante succedit Episcopo in jurisdictione ordinaria episcopali, ut deducitur *ex c. unic. de major. in 6.* & quia Episcopus jurisdictione ordinaria potest censuras ferre, id etiam potest sede vacante Capitulum. Quòd etiam hæc facultas insit vicario Episcopi desumitur *ex c. 2. de consuetudine, & c. Romana 3. de appellat in 6.* quia Vicarii, & Episcopi est unum ac idem tribunal, adeo ut id possit etiam Vicarius quoad jurisdictionem ordinariam, quod potest Episcopus. Immo potest etiam Capitulum sede vacante ponere interdictum tam personale, quam locale, seu imponere cessationem à divinis, quia ut docent Soto *dist. 22. q. 3. art. 2. conclus. 3.* Covarr. *c. alma mater p. 2. §. 2. num. 6. V. ex quibus* non solùm Papa, sed etiam Episcopi, & alii Prælati habentes potestatem episcopalem possunt potestate ordinaria imponere cessationem à divinis, quam sententiam Covarr. vocat communem; & quia Capitulum sede vacante succedit in jurisdictione ordinaria Episcopi, ideo nulli dubium, quin etiam Capitulum possit sede vacante imponere interdictum tam personale, quam locale.

Sicut potest Capitulum sede vacante censuras ferre, ita potest etiam absolvere ab excommunicatione lata tam à jure, quàm ab homine, si Episcopus possit ab eadem absolvere, idque ob eandem rationem: quia jurisdictio ordinaria Episcopi sede vacante devolvitur ad Capitulum, quod propterea potest absolvere ab excommunicatione, à qua Episcopus potest absolvere, & desumitur *ex c. unic. de majorit. & obed. in 6.*

Et quamvis non desint, qui excipiant excommunicationem latam *in can. si quis suadente 17. q. 4.* contra percussores clericorum, eò quia *in c. pervenit de sentent. excommun.* concedatur Episcopis facultas absolvendi à tali excommunicatione, quando percussio clerici est levis, non ita, quando est gravis. Nihilominus hæc sententia communiter rejicitur, quia licèt procedat in aliis Prælatis Episcopo inferioribus, non ita procedit de Capitulo, quia hoc sede vacante non est inferius Episcopo quoad jurisdictionem ordinariam, sed est illi par, eò quia utitur eadem ordinaria jurisdictione, & habet eandem potestatem, tanquam subrogatam eo tempore *argum. text. in c. is, qui in jus de regul. jur. in 6.*

Quamobrem Capitulum non dicitur propriè Vicarius Episcopi, sed ejus successor, ut notat Romanus *cons. 506. num. 13. in fin.* ubi dicit, esse opinionem communem. Et procedit ex eodem fundamento, quia tota jurisdictio ordinaria Episcopi, quæ in jure ei denegata non reperitur, transit in Capitulum sede vacante, proinde potest hoc sicut Episcopus, sede vacante excommunicare, proinde etiam absolvere ab excommunicatione tam à jure ob percussionem ecclesiastici, quàm ab homine, quando Episcopus ab eadem potest absolvere, quia perinde solvere, ac ligare pertinet ad jurisdictionem ordinariam Episcopi; proinde utrumque actum exercere potest etiam Capitulum sede vacante, ut expressè habetur in *c. unic. de majorit, & obed. in 6.* Ex eodem fundamento ordinariæ jurisdictionis sede vacante derivatæ in Capitulum potest hoc punire, deponere, suspendere, privare beneficiis, & alia similia præstare, quæ ad correctionem clericorum, vel fidelium pertinent; siquidèm hæc omnia spectant ad jurisdictionem Episcopi.

Hinc potest etiam deputare Pœnitentiarios cum potestate absolvendi ab iisdem excommunicationibus, & aliis casibus Episcopo reservatis, ut notat Barb. *tract. 3. allegat. 55. n. 3. de potestat. Episcopi* & quod dicitur de excommunicatione, procedit etiam de aliis censuris, quia militat semper eadem ratio: siquidem jurisdictio, quæ derivatur in Capitulum sede vacante, est ordinaria tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, & jure communi eam habet ad universitatem causarum, ut notat Glossa *in c. 2. ne Prælati vices*, Joannes Andreas *c ult. de supplend. neglig. Prælat. in 6.* Hinc potest etiam Capitulum interponere decretum sub pœna censuræ in alienationibus rerum minorum, & emancipationibus liberorum, & manumissionibus servorum. Potest etiam dare curatorem, & tutorem, & sequestrare beneficia post primam sententiam in curia datam, & suas sententias exequi, ut tradit Panvin. *1. p. q. 2.*

An verò Capitulum sede vacante possit dispensare, & remittere pœnas à defuncto Episcopo impositas. Negant nonnulli, eò quia remittere pœnam post latam sententiam sit de reservatis Principi Bartol. *in l. acta ff. de re judic.* Salyc. *in l. cum indulgentia C. de sentent. pass.* Tum quia plures negant id etiã competere Episcopo successori Diaz *in pract. canon. c. 39.* Florer. *in prax. canon. V. etsi committit num. 125.* quòd si hujusmodi potestas non competit Episcopo successori multò minus capitulo sede vacante. Verùm oposita sententia probabilior est, & communior quia remittere pœnam impositam ab Episcopo defuncto est facere gratiam reo, & pertinet ad jurisdictionem ordinariam Episcopi, qui posset talem pœnam relaxare, & cùm sede vacante jurisdictio ordinaria Episcopi devolvatur ad Capitulum, sive jurisdictio sit contentiosa, sive voluntaria, ideo potest Capitulum sede vacante eandem pœnam relaxare, præsertim cùm nullibi in jure reperiatur exceptus hujusmodi casus, ut notat Riccius *in prax. fori eccles. resol. 301.* Neque ratio, quâ nititur opposita sententia ullum facessit negotium, quia Episcopi possunt gratiam facere, cum sint Principes ecclesiastici, & non Vicarii Pontificis, ut rectè probat Bellarmin. *lib. 1. de Roman. Pontif. c. 3. in fin.* proinde hoc idem etiam potest Capitulum sede vacante, cùm sit Episcopi successor, & jurisdictio Episcopi devolvatur pro illo tempore ad Capitulum, quod propterea dispensare potest cum deposito per Episcopum, ut probat Riccius *in prax. variar. resolut. p. 1. resolut. 305.* ubi ait, fuisse resolutum in curia Neapolitana posse legitimè Capitulum sede vacante remittere pœnas condemnatis per Episcopum ob jurisdictionem devolutam ad Capitulum sede vacante; & quamvis dicat, hanc resolutionem videri difficilem, eò quia talis remissio videatur reservata summo Pontifici, ut summo Principi; nihilominus postea concludit, dari hanc potestatem in Episcopo similem ei quam habet supremus Princeps.

Immo potest etiam Capitulum sede vacante dare licentiam clerico diœcesano transeundi ad dignitatem ecclesiasticam in aliena diœcesi, quamvis Glossa in *c. cùm olim de majorit. & obed.* id neget, eò quia id fit alienare talem clericum à jurisdictione Episcopi, & Capitulum sede vacante non habet potestatem alienandi bona episcopatûs *c. si qua de rebus 12. q. 2.* quòd si non potest alienare bona, multò minus personas, quæ pluris fiunt, quàm bona etiam immobilia. Verùm hæc ratio non satisfacit, quia dare licentiam clerico transeundi ad dignitatem in aliena diœcesi non est alienare res episcopatûs; & sola alienatio talium rerum prohibetur Capitulo sede vacante: siquidem non ita præjudicatur Episcopo in alienatione clerici, sicut in alienatione bonorum Episcopatûs, ut per se liquet, proinde ab alienatione rerum non rectè fit illatio ad alienationem personarum, ut notant Panormit. *in c. cùm olim num. 2. V. sed dubitatur.* Monach. *in c. si Abbatem de elect. in 6.* & alii Canonistæ, proinde Molina *de justit. tom. 6. tract. 5. disp. 11. num. 4.* ait: ad Capitulum sede vacante transire jurisdictionem concedendi facultatem transeundi ad dignitatem ecclesiasticam in aliena diœcesi, perinde ac eadem jurisdictio competit Episcopo: sicut enim personæ distinguuntur a rebus, ita alienatio personæ non est alienatio rerum pertinentium ad Episcopatum.

Non

Non tamen potest Capitulum sede vacante providere pœnitentiariam, aut aliud beneficium quod tunc temporis vacet, quia tametsi collatio præbendarum simul competat Episcopo, & Capitulo, sitque utrique communis, nihilominus quia electio personæ, & provisio officii pœnitentiarii pertinet ad solum Episcopum, non potest Capitulum sede vacante providere pœnitentiariam tunc temporis vacantem, quia Capitulum sede vacante non succedit in provisione beneficiorum pertinentium ad solum Episcopum, *c. illa ne sede vacante.* Et ita censuisse sacram Congregationem refert Garcia *de benefic. tom. 1. p. 5. c. 4. num. 145.* quapropter provisio, & electio Pœnitentiarii sede vacante non pertinet ad Capitulum, sed ad Papam privativè stante reservatione regulæ secundæ cancellariæ de beneficiis ad collationem, præsentationem, electionem, & quamcunque aliam dispositionem liberam Episcoporum pertinentibus, & vacantibus tempore vacationum Episcopatuum, ut etiam docet Barb. *tract. de canon. c. 26. n. 3.*

Neque potest Capitulum sede vacante supprimere canonicatum, eò quia hæc facultas episcopis tantùm privativè, & non aliis conveniat, adeo ut Prælati sæculares habentes jurisdictionem quasi episcopalem non possint canonicatum supprimere etiam in casibus, quibus episcopi possunt in sua diœcesi, ut tradit Garcia *de benefic. p. 12. c. 2. n. 75.* ubi subdit, Prælatum collegiatæ Ecclesiæ non posse præbendas etiam tenues supprimere, tametsi sit exemptus, & Ecclesiæ insignis. Idque desumitur etiam ex Concilio Tridentino *sess. 24. c. 15. de refor.* ubi loquens de hac suppressione expresè asserit, etiam competere episcopis, & utitur nomine *episcopi* non verò *ordinarii*, eò quia Ordinarius latius pateat, quàm Episcopus.

Quamvis posset Capitulum sede vacante approbare confessarios juxta usum communiter receptum, eò quia actus approbandi confessarios non sit actus ordinis episcopalis, sed jurisdictionis non specialiter à Pontifice episcopo delegatæ, sed ordinariæ; & Capitulum sede vacante quoad jurisdictionem ordinariam succedat episcopo, ac propterea per se, vel per suum Vicarium posset confessarios approbare, eò quia Capitulum tunc quoad hanc jurisdictionem sit æquale episcopo, ut tradunt communiter Canonistæ *in c. olim de majorit. & obed.* ubi Felinus *V. sic sexto videri etiam potest.* Nihilominus non potest Capitulum sede vacante revocare licentias Regularium obtentas ab episcopo defuncto ad confessiones audiendas, quia Capitulum succedit episcopo in sola jurisdictione, & non in dignitate; & hujusmodi licentiæ non possunt revocari nisi ab habente simul dignitatem, & jurisdictionem episcopalem, adeo ut solus successor Episcopus possit absolutè approbatos per prævium examen iterum ad examen vocare, & approbare, vel reprobare prout noverit eos esse, vel non esse idoneos: & quamvis inspecto jure communi successor in jurisdictione tantùm, ut est Capitulum sede vacante, possit approbationes Regularibus concessas revocare durante eodem tempore vacationis; nihilominus ex jure speciali Pontificum Religiosis Dominicanis, & Franciscanis concessum est hoc privilegium, ut Capitulum sede vacante non possit approbationem à præcedente episcopo præfatis Religiosis concessam revocare, referunt hoc privilegium Fagundez *de præcept. eccles. p. 2. lib. 7. c. 2. num. 28.* & Rodriquez *tom. 1. Bullar. fol. 36.* & continetur in eorum privilegiis *fol. 55.* Pereginus *p. 5. de privileg. Theatin. tit. absolutio quoad sæculares §. 9.* Sylvester *V. confess. 2. n. 4.* quamobrem tametsi Capitulum sede vacante revocaret has omnes licentias, & approbationes, non tamen comprehenderentur Religiosi, tametsi de ipsis fieret specialis mentio.

Quòd si objicias, Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 15.* ubi abrogavit prædictum privilegium per clausulam derogatoriam non obstantibus privilegiis. Contra est quia in *d. c.* nomine episcopi, cujus approbatio etiam respectu Regularium est necessaria, intelligitur Episcopus quoad dignitatem, & jurisdictionem simul, unde Concilium tantùm derogat privilegiis audiendi confessiones sæcularium absque episcopi prævia approbatione, quatenus vult, ut quotquot eliguntur ad audiendas confessiones sæcularium, priùs approbentur ab episcopo per prævium examen; non verò Concilium derogat aliis privilegiis Regularium circa confessiones, ut liquet *ex textu illius cap. 15.* siquidem in illo tantùm agitur de necessitate approbationis, ut quilibet Sacerdos sive sæcularis, sive regularis priùs probetur per prævium examen, an idoneus sit: at Regulares absolutè jam approbati ab episcopo prædecessore eo defuncto remanent approbati, quia jam se exposuerunt examini, in quo fuerunt idonei probati, ac proinde approbati ad confessiones audiendas, quapropter sine nova causa cognita à successore non videntur posse reprobari, quia juxta Concilium fuerunt jam deprehensi idonei ad confessiones audiendas in eodem episcopatu: unde à Capitulo sede vacante non possunt reprobari, neque ad novum examen vocari. 13

Cæterum putârium probabilius, posse Regulares simpliciter approbatos ab episcopo successore in dignitate, & jurisdictione ad novum examen vocari. Neque est par ratio de Capitulo, & successore, quia privilegium concessum Regularibus est solùm quoad Capitulum sede vacante, non verò quoad successorem in dignitate, & jurisdictione episcopali: siquidem summi Pontifices plus episcopo successori, quàm Capitulo concesserunt pro quiete propriæ conscientiæ; si enim Episcopus successor non posset iterum vocare ad examen confessarios à suo prædecessore approbatos, angeretur scrupulis, si dubitaret de idoneitate aliquorum confessariorum: unde pro quiete conscientiæ Pontifices concesserunt episcopis successoribus liberam potestatem vocandi sacerdotes Regulares antea absolutè approbatos ad novum examen: quæ tamen facultas non videtur concessa Capitulo sede vacante, tametsi jurisdictio ordinaria episcopi devolvatur ad Capitulum sede vacan- 14

te: & ratio etiam potest esse, quia regulariter vacatio sedis episcopalis non multum temporis durat, & pro modico tempore non videntur Pontifices voluisse Regulares absolutè approbatos iterum vocari ad examen: sed hanc facultatem concesserunt episcopo successori, cujus regimen regulariter durat ad plures annos, & non extinguitur nisi per mortem episcopi, vel per ejus resignationem, aut translationem in alium episcopatum.

12 An verò possit Capitulum sede vacante concedere condonationes peccatorum, seu indulgentias unius anni in dedicationibus Ecclesiarum, & 40. dierum in anniversario dedicationis Ecclesiæ, de quibus dicitur *in c. cum ex eo de pœnitent. & remiss. & c. ult. eodem tit. in 6.* non conveniunt doctores, negant enim Archidiaconus *c. 1. de pœnitent. & remiss. in 6.* Calderinus *in repetit. super cap. noster de pœnitent.* Butrius *cons. 19.* & ex Theologis huic sententiæ adhærent Soto *in 4. dist. 21. q. 1. art. 4. V. hinc fit.* Corduba *de indulgent. art. 2. q. 12. propositione 6.* Ledesma *in 4. q. 28. art. 3.* Ratio quâ nititur hæc sententia est, quia dare indulgentias non est actus jurisdictionis, sed dignitatis episcopalis, quâ caret Capitulum sede vacante. Tum quia licèt esset actus jurisdictionis non tamen contentiosæ, sed voluntariæ, quæ non transit ad Capitulum sede vacante.

13 Verùm posse Capitulum sede vacante concedere præfatas indulgentias, est sententia probabilior, quam docent Panormitanus *in c. cùm olim de major. & obed.* Caspar Calderinus *in c. noster. de pœnitent.* Selba *de benefic. p. 2. q. 11.* Molina *de just. tom. 6. tract. 5. disp. 11. n. 6.* ubi ait, posse Capitulum concedere præfatas indulgentias, eò quia hujusmodi concessio sit actus jurisdictionis, & Navarrus §. *in monit. 31. num. 6.* ait consuetudine esse hanc sententiam receptam, & deduci ad praxim; & eam etiam docet D. Thomas *in 4. dist. 20. q. 3. art. 3.* Ratio est quia revera concessio talium indulgentiarum est actus solius jurisdictionis ordinariæ, non dignitatis, & cum jurisdictio ordinaria etiam voluntaria sede vacante transeat ad Capitulum, ut liquet ex prædictis, nullum videtur esse dubium, quin possit Capitulum sede vacante præfatas indulgentias concedere. Tum quia Episcopus electus, & confirmatus, & nondum consecratus potest eas concedere, sed tunc non habet nisi solam jurisdictionem, proinde talis concessio est actus jurisdictionis, non dignitatis. Tum quia pontificius legatus, tametsi Sacerdos non sit, potest indulgentias largiri, ut habetur *in c. ult. de offic. legati* proinde talis concessio est actus solius jurisdictionis, quæ cum sede vacante derivetur in Capitulum, ideo potest hoc illas concedere.

14 Hinc patet solutio ad utramque rationem oppositæ sententiæ: & cùm jus dicat simpliciter quod Capitulum succedat in jurisdictione episcopi, non debemus nos id restringere ad solam jurisdictionem necessariam, non voluntariam, ubi enim jura non distinguunt, nec nos debemus distinguere. Verùm licèt hæc sint probabiliora, consultiùs tamen, ac tutiùs est, ut Capitulum committat alicui episcopo, ut similes indulgentias concedat nomine ipsius Capituli. Ob hanc jurisdictionem derivatam in Capitulum, potest hoc sede vacante juris rigorem relaxare, seu dispensare in omnibus illis casibus, in quibus posset Episcopus, si viveret, ut tradunt Abbas *in c. cùm olim de majorit. & obed.* Joan. Andreas *in c. cum ex eo de elect. in 6.* Cardinalis *cons. 88.* quia revera talis actus, seu relaxatio, vel dispensatio est actus jurisdictionis: hinc Capitulum potest concedere, ut ii, quibus parochiales Ecclesiæ collatæ sunt, quando causa studiorum non adsunt, non cogantur ante septennium promoveri ad sacerdotium, sicut posset Episcopus id concedere *c. cùm ex eo de elect. in 6.*

Potest etiam Capitulum sede vacante commutare ultimas voluntates in iis casibus, in quibus poterat Episcopus, quia hæc commutatio est actus jurisdictionis ordinariæ, quæ competit episcopo jure communi, & quia mortuo episcopo ejus jurisdictio derivatur ad Capitulum, ideo potest hoc has commutationes exercere. Non tamen in commissionibus commutationum ultimæ voluntatis, quæ fiunt in casibus, in quibus jure ordinario non posset Episcopus commutare, succedit illi Capitulum: quia tunc commutationes ex potestate delegata committuntur soli episcopo: & quæ jure speciali delegato competebant episcopo, non transeunt in Capitulum. Non enim speciales commissiones factæ episcopo transeunt in Capitulum sede vacante, sed tantùm devolvuntur ad successorem, si factæ fuerint sub nomine dignitatis episcopalis, ut habetur *in c. quoniam Abbas de offic. deleg.* 15

Quòd si factæ sint nomine personæ, expirant cum persona, eò quia subjectum, cui potestas inhærebat, deficiat *argum. l. 2. §. de usufruct. & l. 1.* Bartol. *in fin. ff. de usu, & usufruct.* Unde Capitulum tantùm succedit in iis, quæ competunt episcopo jure ordinario, & communi, ut tradit Molina *de justit. tom. 5. tract. 5. disp. 11. num. 5.* Succedit etiam Capitulum sede vacante in potestate compellendi executores testamentorum, adeout possit compellere executores testamentorum ad eorum complementum, quapropter Capitulum potest succedere cum cura, & authoritate in exequendis ultimis testamentorum voluntatibus, ut notat Joannes Andreas *in c. Joannes de testam.* quapropter potest sede vacante compellere executores testamentorum, ut exequantur intra annum pias defunctorum voluntates juxta *c. nos quidem de testament. & authent.* 16

Hoc idem etiam procedit quoad electionem pauperum, in quos hæreditas ad hunc usum relicta distribuatur, ubi nulli sunt curatores, neque executores ultimæ voluntatis, vel tametsi isti adsint, non tamen id exequi curant, ut notat Joannes Calder. *consil. 20 de testament.* Potest etiam diem executionis prorogare, ut notat Dominicus *in additionibus ad consil. Calderini consil. 3. de offic.* Et hoc etiam procedit, licèt executores piarum voluntatum sint Religiosi, potest enim Capitulum eos compellere ad reddendas rationes, ut notat Pamphilus *p. 2.* 17

§. 7. *num.* 6. Quinimo potest etiam Capitulum sede vacante adire hæreditatem Ecclesiæ legatam; quam tamen si Episcopus damnosam Ecclesiæ repererit, poterit beneficio restitutionis in integrum repudiare.

§. V.

De potestate Capituli sede vacante in ordine ad visitationem diœcesis, & Monasteriorum.

QUamvis non desint, qui putant, non posse Capitulum sede vacante visitare diœce-
1 sin, & ad solum Pontificem pertinere tunc deputare visitatorem, qui diœcesim visitet, ut docent Imola *in c. 1. ne sede vacante n.* 15. Joannes Monachus *in c. Ecclesia, de supplend. neglig. Prælat. in 6. num.* 5. Boer. *decis.* 2. *n.* 29. nihilominus communior, & probabilior sententia est, posse Capitulum sede Metropolitana vacante visitare universam Provinciam, ac totam diœcesim ita Archidiaconus *in c. si Episcopus eod. tit.* Glossa *in clement.* 1. *de haret. in V. Capituli* Lignanus *in c. cum olim de majorit.* Panormitanus *in c. cùm olim* ubi ait, posse Capitulum generatim totam diœcesim visitare præsertim si vacatio fuerit diuturna, quia id fit necessitate juris, propterea *ex l. debitum c. sopitæ de censib. c. relatum* 10. *q.* 1. *c. ult. de supplend. neglig. Prælat. in* 6.

Quòd si Capitulum tunc visitationis usum
2 neglexerit, ad Archiepiscopum pertinet assignare visitatorem; ne crimina impunità maneant, si visitatio negligatur. Tum quia in Concilio Tridentino *sess.* 24. *c.* 3. *de refor.* habetur, quòd visitatores sint à Capitulo deputandi, ubi Capitulum jus visitandi habet, dummodo visitatores priùs ab episcopo approbentur. Cæterum si ad modicum tempus vacatio duret, & nondum anni spatium effluxerit, ex quo Episcopus, qui decessit, suam visitaverat diœcesim, tunc non est necesse, quòd Capitulum visitet, ut nec etiam, quando probabiliter creditur, quòd successor sit brevi futurus.

Hinc sede vacante Capitulum potest generaliter visitare diœcesim, sicut eam tenetur visi-
3 tare Episcopus, quia hujusmodi visitatio pertinet ad jurisdictionem episcopi, quæ sede vacante transit ad Capitulum, quod propterea non solùm quoad crimina particularia, de quibus sit infamia, eò quòd tunc visitatio sit necessaria; sed etiam generaliter quoad omnia crimina, quia id pertinet ad executionem episcopalis jurisdictionis; est enim visitatio hæc non solùm utilis diœcesi, sed etiam necessaria; & incumbit ex officio habenti curam episcopatûs juxta *c. inter cætera de offic. Ordinarii, & c. Ecclesia de supplend. neglig. Prælator. in* 6. nam ibi statuitur, posse Metropolitanum mittere visitatorem Ecclesiæ vacanti; si Capitulum negligens sit in exequenda jurisdictione episcopali ad se devoluta: unde supponitur, quòd Capitulum sede vacante habeat potestatem visitandi diœcesim, alioquin Metropolitanus non deberet ejus negligentiam supplere.

Immo hanc visitandi potestatem sede va-
4 cante non solùm habet Capitulum respectu generalis visitationis, quando visitatur tota civitas, vel diœcesis, sed etiam respectu visitationis particularis instituendæ contra certas personas, si suborta fuerit præcedens diffamatio, quia ut rectè notat Federicus de Senis *cons.* 16. *num.* 1. *in fin.* in puniendis excessibus, ac criminibus, & reformandis moribus Capitulum sede vacante idem potest, ac Episcopus, hoc enim cedit in utilitatem diœcesis, & nullum inde episcopo infertur damnum.

Major difficultas est, an Capitulum sede vacante possit visitare Monialium cœnobia ex-
empta, quæ alioquin posset Episcopus authori- 5
tate apostolica, ut desumitur ex *clement. attendentes §. illas de statu Monach.* Panormitanus *in c. cùm olim de majorit. & obedient. n. 2. V. dubitatur* testatur, hac de re plures suo tempore consuluisse doctores, & ex illis alios asseruisse, Capitulum non succedere in his, quæ episcopo speciali jure conveniunt; alii verò è contra sentiebant, Capitulum succedere. Monasterium dicitur exemptũ, quando nulli alteri subjicitur, quàm sedi apostolicæ immediate, & proinde non potest visitari nisi à sede apostolica, cui immediatè subjicitur etiam quoad visitationem; & regimen, & à deputato ad id ab eadem sede; adeo ut talium Monasteriorum regimen non committatur episcopis, nisi tanquam delegatis à sede apostolica, neque episcopi possint eà visitare, nisi potestate sibi delegata *clement.* 2. *de statu Monachor.* & Concilium Tridentinum *sess.* 20. *c.* 9. *de regularib.*

Hinc quia quæ competunt episcopo tan-
quam sedis apostolicæ delegato, non transeunt 6
in Capitulum sede vacante, videtur non posse Capitulum visitare hujusmodi monasteria Monialium exemptarum, ut docent plures præsertim Panvin. *p.* 1. *q.* 7. *num.* 7. ubi refert, Lappum hanc quæstionem proposuisse Federico, cui respondit, Capitulum id non posse, quia succedit episcopo in his, quæ ipsi jure ordinario conveniunt, non verò in iis, quæ ex potestate delegata, & speciali ipsi competunt; sicut enim ea non facit Episcopus jure suo, sed potestate sibi demandata à Romano Pontifice; sic Capitulum sede vacante hæc eadem non faceret nomine episcopi, sed nomine, & authoritate Papæ: atqui Papa hanc visitationem episcopo, & non Capitulo sede vacante committit: ergo cùm non visitet Capitulum hæc Monasteria exempta ex commissione Papæ, nullo jure potest ea visitare.

Verùm Molina *de justit. tom.* 6. *tract.* 5. *disp.* 7
11. *num.* 8. respondet, attendendum esse, an muneri episcopi aliquid jurisdictionis tanquam sedis apostolicæ delegato in perpetuum comitatur, ut ex officio episcopi id deinceps ei competat, & tunc asserit, talem jurisdictionem per epickiam transire ad Capitulum sede vacante, nisi quid aliud opponatur, ex quo inferri possit oppositum fuisse intentum Concilii, vel summi Pontificis id statuentis, quia cùm perpetuo muneri episcopali annectatur tanquam pars jurisdictionis ejusdem muneris; & id non tanquam privilegium episcopi, sed in commodum, & utilitatem, seu magis bonum eorum, in quos talis juris-

jurisdictio exercetur, vel in bonum aliorum, & Ecclesiæ; ideo censet eam etiam partem jurisdictionis in eum transire, in quem reliqua episcopalis jurisdictio transit; & quia sede vacante reliqua jurisdictio transit in Capitulum; ita etiam hæc pars illi adjecta, seu potestas visitandi Monasteria Monialium exemptarum.

8 Idque putat desumi ex Concilio Tridentino *sess. 20, c. 9.* ubi statuitur, quòd Monasteria Sanctimonialium sanctæ sedi apostolicæ immediatè subjecta etiam sub nomine Capitulorum S. Petri, vel S. Joannis, vel aliàs quomodocunque nuncupentur ab episcopis tanquam dictæ sedis delegatis gubernentur, non obstantibus quibuscunque. Ex quibus infert Molina, eam jurisdictionem transire ad Capitulum sede vacante, & ex eo movetur, eò quia non videatur probabile, quòd mens Concilii fuerit, ut toto tempore sedis vacantis sive per mortem, sive per captivitatem episcopi, illæ sancti Moniales carerent gubernatore, cùm id non videatur esse rationi consentaneum. Hinc concludit per epikiam censendum esse, id Concilium non intendisse.

9 Huic sententiæ adhæret Moneta *in tract. de commut. ultim. volunt. c. 5. num. 423.* quia jurisdictio concessa episcopo tanquam sedis apostolicæ delegato eo ipso, quòd est perpetuò annexa dignitati episcopali, non est propriè delegata, sed ordinaria; idque colligit Moneta *ex c. ad abolendam de haret. §. fin. juncta clement. 1. §. & sequent. eod. tit.* quia cum in *illo cap. ad abolendam §. ult.* concessum fuisset episcopo, ut apostolica authoritate contra exemptos in causa hæresis procederet, hoc idem simpliciter conceditur tam episcopo, quàm Capitulo sede vacante nulla facta ampliùs mentione de apostolica authoritate; quasi jure ordinario id utrique competat. Tum quia ex eo quòd à canone talis jurisdictio tribuatur episcopo jam de jure communi non de speciali ei competit non obstante, quòd in ea concessione fiat mentio delegationis *argum. c. licet in corrigend. de offic. ordinar.*

10 Nihilominus contraria sententia, cui adhærendum puto, probabilior est, & communior, quia tametsi Episcopus visitet hujusmodi Monasteria Monialium exemptarum non tamen sequitur posse Capitulum sede vacante eadem visitare, quia Episcopus illa visitat non ex potestate ordinaria, sed ut delegatus sedis apostolicæ, ut dicitur *in clement. 2. de statu Monach.* & in Concilio Tridentino *sess. 20. c. 9.* atqui Capitulum non succedit episcopo in his, quæ Episcopus facit non jure ordinario, sed jure sibi ad id specialiter commisso, & delegato cum jus specialiter delegatum distinguatur à jure ordinario, eò quia id esse possit sine illo, ideo licèt Capitulum succedat episcopo in jure ordinario, non tamen succedit in jure, quod fuerat speciatim eidem episcopo delegatum, quia sede vacante tantùm jurisdictio ordinaria devolvitur in Capitulum, & non delegata; quia quæ Episcopus facit potestate sibi delegata à Romano Pontifice, ea non facit nomine proprio, sed nomine, & authoritate Papæ, & Capitulum per jurisdictionem ad se devolutam sede vacante facit tantùm nomine, & authoritate episcopi, proinde potestas delegata episcopo visitandi Monasteria Monialium exemptarum sede vacante non devolvitur ad Capitulum: quia Papa hujusmodi visitationem soli episcopo committit, non Capitulo.

Hanc opinionem etiam tenuit Rota in una Burgen. visitationis coram Domino Orano 1. Junii 1588. & in alio Burgen. procurationis coram eodem 10. Martii 1597 ubi fuit decisum, posse quidem Capitulum sede vacante visitare Monasteria Monialium, quæ subjiciuntur jurisdictioni ordinariæ episcopi, non verò Monasteria, quæ sunt exempta, & quæ immediatè subjiciuntur sedi apostolicæ, & Episcopus nonnisi potestate sibi delegata ab eadem sede ea visitat, docent hanc eandem sententiam Garcia *tom. 1. de benefic. p. 5. c. 7. num. 45.* Federicus de Senis *cons. 293.* Riccius *tom. 4. pract. resolut. 563.* Graffius *2. p. decis. lib. 3. c. 28. num. 18.* & ita etiam sentit Abbas *in c. cùm olim de majorit. & obed. num. 2. dubitat. 5. & in c. verùm de for. competen. num. 9.* Felinus *in c. cùm omnes de constit. n. 10. & in c. eam te de rescript. num. 17.* Rebuff. *in prax. tit. de devolut. num. 68. & sequent.* ubi asserit ex illa regula quòd Capitulum sede vacante fungatur vice episcopi tantùm sequi, quòd succedat in iis, quæ sunt jurisdictionis communis, & ordinariæ; unde inferunt, Capitulum sede vacante non posse visitare Monasteria exempta Monialium, quæ visitat Episcopus authoritate sibi à sede apostolica delegata. 11

Quòd dicitur de potestate visitandi Monastreia Monialium exemptarum, procedit etiam in quocunque alio casu, quo Episcopus agit ut delegatus sedis apostolicæ. Et licèt id Panuin. *in d. q. 7.* limitet nisi necessitas urgeret, ut id, de quo agitur, expediatur per Capitulum, eò quia non patiatur dilationem, hæc tamen limitatio non est necessaria, ut notat Garcia *d. c. 7. num. 46.* ubi ait, ampliationem procedere indistinctè, & tametsi necessitas urgeat, adhuc non posse Capitulum uti tali jurisdictione, quæ à sede apostolica fuerat episcopo delegata. 12

Quòd si necessitas fuerit gravissima, tunc subintrat potiùs jurisdictio ordinaria, quâ Capitulum tenetur consulere utilitati diœcesis, & impedire mala imminentia; quapropter potest tunc Capitulum procedere ex potestate ordinaria perinde ac ex eadem potest etiam procedere Episcopus, tametsi nulla sibi potestas delegata facta fuisset: qua ratione potest Capitulum urgente gravissima necessitate respectu incendii, vel imminentis periculi militum irruentium concedere licentiam Monialibus immediatè subjectis sedi apostolicæ egrediendi è monasterio, ut etiam in aliis casibus permissis in Bulla Pii V. quæ incipit *decori, & honestati;* tametsi pertineat ad Episcopum ut ad sedis apostolicæ delegatum; & ratio est quia in similibus casibus non debent hæc Monasteria destitui Prælato, ad quem confugiant. 13

Ad fundamenta oppositæ sententiæ respondetur ad primum, quòd tametsi jurisdictio perpetuò 14

petuò annexa dignitati censeatur ordinaria, quando simpliciter conceditur à Pontifice, vel à canone, qualis est jurisdictio concessa episcopis à Concilio Tridentino *sess. 24. c. 6. de reformat.* in ordine ad dispensandum super aliquibus irregularitatibus, & absolvendum à casibus pontificiis occultis, non ita censenda est jurisdictio ordinaria, quando delegata perpetuò annexa conceditur cum clausula, quòd illam exerceat, concessionarius tanquam sedis apostolicæ, seu Pontificis Delegatus, tunc enim jurisdictio perpetuò annexa dignitati episcopali non est censenda ordinaria, & quæ sede vacante transeat ad Capitulum, alioquin illa clausula esset superflua, ut per se liquet. Neque ex præallegatis textibus aliud infertur, nisi quòd illa jurisdictio procedendi in causis hæresis contra exemptos, quæ ut delegata fuerat concessa Episcopis *in c. ad abolendam* postea à Clemente fuerit iisdem data ut ordinaria, ut desumitur *ex d. clement. 1.*

14 Hinc ad confirmationem respondetur, quòd tametsi episcopi habeant illam jurisdictionem jure communi, illam tamen non habent ut ordinariam, sed ut delegatam à canone, ut notat Garcia *de benefic. tom. 1. p. 5. c. 7. n. 45.*

15 Quamobrem Capitulo sede vacante nullum competit jus in ordine ad visitandum Monasteria Monialium exemptarum, & quæ soli sedi apostolicæ subjiciuntur, quia authoritas commissa episcopo ea visitandi est delegata à Pontifice, quæ propterea ab episcopo ad alium non devolvitur, cùm illius solius fuerit à committente habita ratio præ cæteris. Tum quia Capitulum non succedit episcopo in privilegiis ei concessis, quia cùm sint personalia, & odiosa quatenus adversantur juri communi debent strictè interpretari, Innocentius *in c. dilecti de donat.* Flammin. *de resignat.* & quia quòd Episcopus possit Monasteria Monialium exemptarum visitare; & jus in virgines illas exercere à foro suo exemptas privilegium est, à sede apostolica concessum, ideo quia est jus fundatum in privilegio, neque ex hoc capite devolvitur sede vacante ad Capitulum, quod tantùm potest ea, quæ potuit Episcopus jurisdictione ordinaria in suos subditos: cœnobia autem virginum, quæ Papæ voluntate sunt exempta à censura Episcoporum, non continentur intra ambitum potestatis ordinariæ eorundem: unde cum subducantur à foro ordinario episcopi, nihil potest Capitulum sede vacante in eorundem regimine validè moliri.

16 Hinc neque Vicarius sede vacante potest Monasteria Monialium exemptarum visitare, quia cum authoritas delegata alicui à Pontifice, eadem ab illo ad alium non dimanet; & munus, seu facultas visitandi monasteria Monialium exemptarum delegetur episcopo à Papa, non potest hæc eadem potestas sede vacante transire ad alium: proinde neque ad Vicarium Capituli, quia Episcopus non exercet tale munus jure proprio, & ordinario; sed tantùm delegato, & sibi commisso: & sicut Episcopus non visitat jure suo, sed potestate sibi demandata à Papa, sic Vicarius non visitaret authoritate, & potestate episcopi, neque nomine ejusdem; sed authoritate, & nomine Papæ, quod tamen falsum esset; cùm Papa hanc authoritatem non det Vicario, sed episcopo. Tum quia sede vacante nec Capitulum, nec ejus Vicarius succedit in privilegiis, quæ fuerunt episcopo concessa, quia cùm sint personalia, & odiosa ac propterea strictè interpretanda, ex eo quòd concedantur uni, non intelliguntur concessa alteri, quia debent strictè interpretari, ut notat Innocentius *in c. dilecti de donat.* Hoc idem fuisse decisum à Rota testatur Barbosa *in Concil. Trid. sess. 25. c. 9. num. 1.* Cæterum potest Capitulum sede vacante dare licentiam Monialibus exeundi è Monasterio in casibus permissis in Bulla Pij V. cui initium est *Decori, & honestati*, si gravis necessitas urgeat, quia tunc intrat jurisdictio ordinaria Capituli: extra autem hos casus non potest Capitulum sede vacante Monialibus exemptis, ac immediatè subjectis Papæ dare hanc licentiam egrediendi è claustro ex causa duntaxat ordinaria, idque ob plures declarationes emanatas à sacra Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini interpretum.

Immo neque potest Capitulum, nec ejus Vicarius sede vacante licentiam concedere erigendi nova Monasteria in sua diœcesi, ita enim declaravit sacra congregatio Concilii die 19. Januarii 1633. referente Seledio *in select. can. 18. num. 12.* Monasteria siquidem quorumcunque etiam mendicantium non possunt erigi, neque ædificari, tametsi adsit licentia episcopi, nisi vocatis, & auditis aliorum conventuum procuratoribus, & aliis habentibus ad id interesse, & causâ cognitâ absque aliorum detrimento possint commodè sustentari; & si dicti procuratores nihil opponant, tunc Episcopus dat facultatem erigendi, & ædificandi hujusmodi Monasteria, ut habetur *in constitutione Clementis VIII.* 99. cui initium est *quoniam ad institutum*, & citatur apud Lauretum de Franc *de controv. inter Episcopos, & Regulares pag. 97.* Et hæc Clementis constitutio procedit etiam circa erigenda Monasteria Monialium, ut censuit sacra Congregatio Concilii die 19. Decembris 1620. apud Tamburinum *in tract. de jure Abbatissar. disp. 33. q. 1. num. 4.* & ejus dispositio ita censetur de substantia actûs, ut ejus omissio vitiet concessionem, ut notat Pasqualig. in Lauretum de Franc. *in q. super hac constitutione V. ad quartum.* Rursus nova mendicantium Monasteria non possunt erigi, nisi in quolibet eorundem duodecim Religiosi ex redditibus, & consuetis eleemosynis sustentari possint, & ex consensu aliorum conventuum intra quatuor milliaria existentium, qui ad id vocati, & auditi fuerint, ac tali erectioni consenserint; vel aliàs Ordinariis locorum constiterit, Religiosos Monasterii sic erigendi absque detrimento Religiosorum in aliis Monasteriis existentium posse congruè, & commodè sustentari, ut declaravit Gregorius XV. in constit. 31. quæ incipit *cùm alias* apud Lauretum de Franc. *de controvers. inter episcopos, & regulares.* 17

Potest tamen Capitulum sede vacante dare licentiam volenti ædificare Ecclesiam, ut acquirat in eadem jus patronatûs, ut docent Calder. 18

consil. 3. *de jure patronatus* Lambertinus *lib.* 1. *de jure patron. p.* 2. *art.* 9. Panvin. *de potestate Capituli sede vacante.* Fundans, vel construens, aut dotans Ecclesiam acquirit jus patronatus, tametsi illud non reservaverit, dummodo expressè non remiserit *c. nobis* 25. *de jure patron.* & est assertum commune, quinimò fundans Ecclesiam, seu Capellam potest in totum, vel pro parte remittere jus patronatus, illúdque limitare, ac inducere in præjudicium hæredum, vel descendentium, prout sibi placuerit *c. significavit de testibus c.* 1. *de jure patronat in* 6. & ita fuit decisum à Rota in una Cremonensi *juris patron.* 18. & 21. Maji 1578. coram domino Robusterio, & habetur *in p.* 1. *diversar. decis.* 385. & refertur á Garcia *de benefic. p.* 5. *c.* 9. *n.* 64.

19 Quamvis tamen ab initio possit fundator remittere jus patronatus, vel illud ordinare prout voluerit: nihilominus eo semel completo, & authoritate Ordinarii perfecto, non potest ampliùs illud revocare, nec mutare, ut notat Lambertinus 1. *p. lib.* 4. *art.* 10. *n.* 4. unde si reservaverit jus patronatus sibi, & filiis, suisque descendentibus, aut suis consanguineis, non poterit postea eidem renunciare, nec illud transferre in alium in præjudicium filiorum descendentium, aut consanguineorum, idque probat Garcia *loc. cit. num.* 69. à simili de feudo, & emphyteusi, si accipiatur à patre pro se, & filiis. A fortiori neque potest jus patronatus à successore immutari, quia id cederet in præjudicium successorum contra voluntatem fundatoris.

§. VI.

De potestate Capituli sede vacante in ordine ad beneficia ecclesiastica.

1 CApitulum cathedrale sede vacante non succedere episcopo in collatione beneficiorum, proinde non posse Capitulum conferre præbendas, nec beneficia, quæ tempore vacationis contigerit vacare, si eorum libera collatio ad episcopum pertineat, desumitur *ex c. illa* 2. *h. t.* ubi habetur, quòd beneficia spectantia ad collationem Prælati sede vacante non possint à Capitulo conferri, quia non devolvuntur per negligentiam, ex quo infertur, quòd non currat præscriptio, cùm non habeatur negligentia. Ratio solet assignari, quia collatio beneficiorum est veluti quædam donatio saltem ex ea parte, qua est in potestate episcopi potiùs huic, quàm alteri ea conferre, adeo ut hæc beneficiorum collatio pertineat quasi ad fructus, & emolumenta episcopatûs, ut notat Glossa *in c. cùm olim de majorit. & obedient.* quamobrem hoc jus conferendi beneficia, quæ sunt de libera collatione episcopi, non transit ad Capitulum sede vacante, sed pertinet ad Pontificem ea conferre, idque verum est, tametsi beneficium vivente adhuc episcopo in ejus mense vacaverit, dummodo decesserit, antequam illud conferret. Potest tamen Capitulum beneficiis hisce vacantibus præficere Oeconomum, ut in eis administret, donec superior ea contulerit *c. cum vos de offic. ordin.* ubi Panormitanus, & Gemin. *c. unic. de majorit. & obed, in* 6. Rebuffus *in prax. tit. de devolut. num.* 77. Felin. *in c. cùm olim n.* 6. *de majorit. & obed.*

Cæterum conferri ipsa beneficia non potest Capitulum, quia per talem liberam collationem fieret præjudicium episcopo successori: siquidem adimeretur eidem jus illa conferendi. Hinc Capitulum neque succedit episcopo sede vacante in potestate eligendi, vel præsentandi ad ea beneficia, quæ propriè ad episcopum pertinent: quia hujusmodi electio, & præsentatio est etiam species quædam donationis gratuitæ, siquidem fit ei, qui non habet jus ad beneficium, ad quod eligitur, & præsentatur: donare autem & fructus episcopatus distrahere non potest Capitulum, sed potiùs fructus, & jura episcopatûs debent sede vacante fideliter custodiri, ac successori reservari *c. cùm vos.* 4. *de offic. iud. ordin. c. si qua* 42. *caus.* 12. *q.* 2. unde per talem electionem, & præsentationem fieret præjudicium episcopo successori. 2

Immo neque potest Capitulum sede vacante ea conferre beneficia, quorum collatio jure devoluto ob negligentiam, vel delictum inferioris collatoris pertinet ad episcopum, ut docet Abbas *in c. cùm olim* 14. *num.* 2. *de maiorit, & obed.* siquidem collatio beneficiorum liberorum, quæ devoluta est ob negligentiam inferiorum collatorum ad immediatè superiorem, est etiam quædam donatio, & quidem non minor collatione propriorum beneficiorum *c. ult. de offic. Vicar. in* 6. *& c. licet* 3. *de supplend. neglig. Prælator.* quamobrem tam devolutio, quàm collatio talium beneficiorum recensentur inter fructus episcopatûs, qui propterea successori debent reservari. Tum quia cùm Capitulum sede vacante non possit conferre beneficia nisi in casibus, in quibus id eidem jure conceditur, & versemur nunc in materia prohibita, eo ipso quod aliquid non reperitur concessum, intelligitur esse prohibitum, ut notat Glossa *in c. illa* 2. *h. t. V. cùm nusquam:* atqui neque propter negligentiam Prælati in conferendo potest jus conferendi devolvi ad Capitulum, quia cum sede vacante nullus sit Prælatus, neque esse potest Prælati negligentia. 3

Quòd si collatio beneficii pertineret simul ad episcopum, & Capitulum, docet Panormit. *in c.* 2. *num.* 4. *h. t.* posse Capitulum sede vacante illud conferre: quia Episcopus, & Capitulum constituunt unum corpus quoad illa, quæ illis simul, & communiter sunt facienda; proinde uno eorum facto inhabili ad conferendum devolvitur jus ad alterum, seu ad solum Capitulum, ut tradunt Navarr. *lib.* 2. *tit. de præbend. consil.* 20. Molina *tract.* 5. *de iustit. disp.* 11. *n.* 13. & alii communiter. Rursus sicut mortuus naturaliter non potest conferre beneficia, ita nec mortuus civiliter, & quia suspensus, & excommunicatus æquiparatur mortuo, eò quia mors naturalis æquiparetur civili quoad collationes beneficiorum, ideo si episcopus sit suspensus, vel excommunicatus, & collatio beneficii, aut præbendæ pertineat communiter ad episcopum, & Capitulum, potest Capitulum illud conferre, ut etiam si collatio pertineat ad episcopum non ut Prælatum, sed sub alio titulo 4

tulo

tulo, & ad Capitulum, potest etiam conferri à Capitulo mortuo Prælato: & multò magis si collatio pertineat ad Episcopum, non ut ad Prælatum, sed ut canonicum, eo mortuo potest Capitulum beneficium conferre.

5 Quòd si collatio beneficiorum spectet ad solum Episcopum, ita tamen ut illa conferre debeat ex consilio, & consensu Capituli, tunc defuncto, vel suspenso, aut excommunicato episcopo, non potest Capitulum talia beneficia conferre, nisi fortassis Episcopus in petenda relaxatione suspensionis fuerit in mora culpabili, ut desumitur *ex c. si ad Episcopum unic. h. t. in 6.* quia tametsi Episcopus debeat conferre beneficium cum consilio, & consensu Capituli, nihilominus collatio beneficii adhuc pertinet ad solum episcopū: quia etiam quæ Prælatus agere debet cum consensu, & consilio sui Capituli, ad solum Prælatum dicuntur pertinere, quia consensus, & consilium Capituli tantùm requiruntur, ut Episcopus melius administret, ac magis prudenter se gerat; cæterum Episcopus potest validè beneficia conferre.

6 Quòd si Episcopus in petenda relaxatione suspensionis fuerit in mora culpabili, potest Capitulum conferre beneficium: seu si post sex menses relaxationem à suspensione non petierit, jus conferendi devolvitur ad Capitulum juxta *c. quia de concess. prebend.* quia Capitulum supplet tunc ejus negligentiam, defectum, & inhabilitatem. Quod tamen intelligitur de beneficiis, quæ pertinent ad collationem episcopi jure proprio, quamvis cum consilio, & consensu Capituli: quia si jure ad eum devoluto collationes beneficiorum ad ipsum pertinerent, quia scilicet inferiores collatores negligentes fuerunt in conferendo, tunc non ad Capitulum, sed ad proximum superiorem episcopi, seu ad Archiepiscopum, vel Papam devolvitur jus conferendi *argum. c. ne pro defectu 41. de elect.* ratio discriminis est, quia est major communicatio, inter Episcopum, & Capitulum in his, quæ pertinent ad Episcopum jure proprio, quàm quæ jure devoluto.

7 Non tamen desunt doctores asserentes, posse Capitulum sede vacante conferre beneficia, quæ jure devolutionis spectabant ad Episcopum defunctum, ita sentiunt Joannes Andreas *in c. quamquam de elect. in 6.* Petrus Gregorius *in Syntag. juris p. 2. lib. 7. c. 9. num. 43.* Panormitanus *in c. 2. num. 3. ne sede vacante* Lambertinus *de jure patron. lib. 2. p. 3. q. 22. art. 8. n. 6.* & alii, ea innitentes ratione, quia hæc devolutio pertinet ad Episcopum ratione jurisdictionis episcopalis, in qua succedit Capitulum sede vacante exceptis casibus in jure expressis; & quòd Capitulum sede vacante non possit conferre beneficia, quæ jure devolutionis pertinebant ad Episcopum nullibi reperitur in jure exceptum: quia tametsi *in c. 2. ne sede vacante* Pontifex asserat, Capitulum non succedere episcopo in collatione beneficiorum; id tamen intelligendum est de beneficiis, quorum collatio pertinet jure proprio ad Episcopum, non verò quæ jure communi cum Capitulo, vel jure devolutionis. Adhæret huic sententiæ etiam Molina *de instit. tom. 6. tract. 5. disp. 11. num. 12* ubi docet, quòd tametsi ad Capitulum sede vacante non pertineat conferre beneficia, quorum collatio spectabat ad Episcopum ratione dignitatis episcopalis, & tanquam aliquod ipsi annexum; nihilominus quando collatio beneficii ad Episcopum devolvitur ob negligentiam, vel delictum inferioris, tunc mortuo episcopo illud conferre pertinet ad Capitulum, quia ea devolutio tunc pertinet ad jurisdictionem episcopalem ratione utilis administrationis suæ diœcesis in bonum, & favorem non ipsius episcopi, sed beneficiorum, & animarum: atqui in hac jurisdictione succedit Capitulum sede vacante; idque desumitur *ex c. illa 2. h. t. in fin.* juncta Glossa, ubi ob negligentiam conferendi beneficium intra semestre à puncto notitiæ vacationis beneficii transit jus, quod Episcopus habet ad illud conferendum, ad Capitulum, idque tametsi sedes non vacet *c. nulla §. ult. c. quia de concess. prabend.*

8 Nihilominus opposita sententia communior est, quam docent Rebuffus *in prax. benef. tit. de devolut. n. 93.* Barbosa *de potestat. episc. p. 2. allegat. 126. num. 70.* Garcia *de benefic. p. 5. c. 7. num. 53.* Panvin. *de potestat. Capituli p. 2. q. 1. num. 10.* Romanus *consil. 311.* Joannes Monach. *in c. quamquam num. 7.* Et ratio hujus sententiæ est, quia devolutio deducta ad Prælatum superiorem ob negligentiam inferioris, non deducitur immediatè ex natura rei, neque ex aliqua ratione concludente: sed immediatè procedit ex dispositione juris canonici, proinde non est inducenda extra casus in jure expressos: & nullibi in jure canonico expressum est, ut devolutio, quæ ob negligentiam Prælati inferioris deducitur ad superiorem, transeat ad Capitulum sede vacante: siquidem *text. in c. 2. in fin. de concess. prabend.* loquitur tantùm de devolutione collationis competentis episcopo negligenti jure proprio; & hæc sententia mihi videtur probabilior.

9 Quòd si ex alioquo speciali statuto, vel consuetudine Ecclesiæ, collatio beneficiorum pertineat ad aliquem cum adjecta conditione, ut non debeat ab eo collatio fieri, nisi adhibito consilio episcopi? tunc defuncto episcopo, vel etiam commorante in partibus remotioribus, ita ut consilium illius non possit intra breve tempus haberi, si interim, qui jus habet conferendi beneficium illud conferat; tunc collatio est valida, quapropter non est necesse, ut differatur donec Episcopus accesserit, idque ob periculum quod in expectando consilio episcopi, posset vacanti beneficio imminere: siquidem periculum imminens vacationi immutat jus, quod aliàs deberet servari; & difficultas habendi consilium reddit obligationem inutilem. Sin verò alicui speciali personæ mandaretur sive à lege, sive ab homine, ut conferret aliquod beneficium cum consensu alterius; tunc collatio sine tali consensu esset nulla: siquidem aliud est conferre beneficium ex consilio tantùm alterius, & aliud cum consensu illius, quia in primo casu consilium se habet accidentaliter, & in secundo consensus ingreditur essentiam collationis, quæ sine

sine tali consensu irrita est, ac nullius momenti, idque procedit, tametsi consensus peti non possit, eò quia qui deberet assentiri longè absit, vel etiam mortuus sit: ratio est; quia potestas conferendi beneficium tunc datur executori sub certa forma, quam non potest transgredi, & sub conditione, quâ non existente cessat ejus potestas, ut notat Glossa *in c. si pro te 23. V. assensus de rescript. in 6.* & colligitur etiam ex *c. si ad Episcopum unic. h. t. in 6.*

10 An verò sede vacante possit Capitulum conferre beneficia necessaria, ut quando hæc sunt debita certis personis; non videtur ita certum. Corrasius *de benefic. p. 1. c. 7. num. 5. & p. 4. c. 4. num. 37.* absolutè negat, posse Capitulum sede vacante conferre ejusmodi beneficia necessaria: ratio quâ nititur est, quia id non reperitur in jure expressum, sicut reperitur expressus casus de confirmatione electi, & institutione præsentati; & in collatione beneficiorum Capitulum sede vacante nunquam succedit, nisi in casibus in jure expressis: ut liquet *ex c. 2. ne sede vacante.* Nihilominus contrariam sententiam docet Garcia *de benefic. tom. 1. p. 7. c. 5. num. 55.* quia eatenus Capitulum sede vacante potest confirmare electum, & instituere præsentatum, quia tales confirmationes, & præsentationes necessariæ sunt, & debitæ, ut docet Panormitanus *in c. cùm olim de majorit. & obed. & c. 2. num. 6. ne sede vacante:* atqui hæc ratio militat in omni collatione necessaria, & debita; proinde hoc jus conferendi beneficia necessaria, quando eorum collatio est debita certis personis, refunditur in Capitulum sede vacante. Verùm hæc ratio patitur difficultatem, quia si Capitulum posset conferre beneficia debita ex fundatione certo generi personarum, ut consanguineis, vel successoribus fundatoris; eò quia talis collatio censeatur necessaria: sequeretur, quòd eadem ratione posset conferre beneficia debita ex fundatione etiam concivibus fundatoris: pari pacto si aliqua beneficia essent fundata, ut dentur aliquibus tantùm provincialibus, & non exteris, posset ea Capitulum sede vacante conferre; ex quo sequeretur, posse Capitulum omnia beneficia unius Regni sede vacante conferre, si debita sint tantum illis ex tali Regno, quod tamen non videtur dicendum, & adversatur communi praxi, quia nonnisi impropriè dicuntur hujusmodi beneficia esse collationis necessariæ.

11 Quamobrem putarim, Capitulum sede vacante ea tantum posse beneficia necessaria conferre, in quibus nulla exercetur libertas, ut quando ex eorum institutione tunc debita certæ tantùm, & determinatæ personæ, ut primogenito, seniori familiæ fundatoris; vel quando ratione optionis debetur beneficium antiquiori optanti; tunc enim collatio dicitur necessaria, quia in illa nulla exercetur libertas, sed beneficium ex jure debet necessariò conferri tali particulari personæ, & censerem, Doctores de hac tantùm collatione necessaria loqui, quando docent, Capitulum sede vacante posse facere collationem beneficiorum necessariam.

12 Quod si dicas, patronum præsentantem plures clericos, æquè idoneos non ligare manus Capitulo, sed posse hoc sede vacante instituere quem maluerit ex præsentatis. Respondetur, id per accidens contingere ex tacita concessione, & permissione ipsius patroni, qui cùm potuisset præsentare unum tantum, maluit plures præsentare, ac dare optionem Capitulo eligendi, & instituendi quem voluerit ex præsentatis. Posset enim patronus si vellet, etiam neminem præsentare, & dare totam potestatem conferendi beneficium ipsi Capitulo, in quo casu Capitulum posset illud conferre, cui voluerit, quia non proprio nomine, sed nomine patroni, cujus vicem tunc gereret, beneficium conferret.

Quamvis nequeat Capitulum sede vacante conferre beneficia, quorum collationes ad Episcopum solum pertinent; dubitatur tamen an, saltem possit eorundem resignationes recipere. 13 Plures negant præsertim Rebuffus *in prax. tit. de devolut. num. 94.* Paris. *de resignat. benefic. lib. 9. q. 23. num. 3.* Barbosa *de potestat. Episc. p. 3. allegat. 69. num. 8.* Verùm contraria opinio communior est, ac probabilior, quam docent Panormitanus *in c. cum olim de majorit. & obed. circ. penult.* Felinus *ibid. num. 4.* Panvin. *de potestat. Capituli 3. p. q. 2. num. 11.* Garcia *de benefic. p. 11. c. 3. num. 255.* Zerola *in prax. episcopali 1. p. V. renunciatio §. 4.* Et quidem posse Capitulum sede vacante tales resignationes recipere decisum fuit à Rota *decis. 6. de rer. permutat. in novis:* & ratio est, quia tunc Capitulum fungitur vice episcopi, in cujus jurisdictione succedit: atqui recipere hujusmodi resignationes pertinet ad jurisdictionem ordinariam episcopi: ergo hoc defuncto potest Capitulum uti eadem jurisdictione ordinaria, & recipere tales resignationes, idque procedit non solum in resignatione, quæ fit in pœnam resignantis, sed etiam in qualibet resignatione, ut tradit Panvin. *loc. cit. n. 13.*

Quòd si dicas cum Joanne Andrea *in c. unic. de majorit. & obed. in 6.* Capitulum tantùm succedere in his, quæ sunt justitiæ, non verò in in his, quæ sunt gratiæ. 14 Contra est, quia regula generalis est, quòd Capitulum sede vacante fungatur vice episcopi, & succedat in omnibus, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ exceptis casibus in jure expressis; & quia in jure non est expressus, ideo potestas Capituli ad illum se extendit, alioquin non succederet in totam jurisdictionem ordinariam episcopi exceptis casibus in jure expressis, & quia recipere has resignationes pertinet ad jurisdictionem ordinariam episcopi, & nullibi reperitur in jure, quòd denegetur Capitulo, sequitur posse hoc sede vacante hujusmodi resignationes beneficiorum recipere. Tum quia Capitulum sede vacante potest ex causa privare clericum suo beneficio, proinde potest etiam ejus resignationem admittere, cùm resignatio vim habeat privationis, seu destitutionis, ut notat Flamin. *de resignat. benefic. lib. 7. q. 10. n. 6.* siquidem per resignationem resignans desinit esse intitulatus, & Prælatus.

Major difficultas est, an possit Capitulum sede vacante eas admittere beneficiorum resi- 15

gnatio-

gnationes, quæ fiunt ex causa permutationis. Azorius *tom. 2. lib. 3. c. 38. q. 4.* recenset duas oppositas sententias, negativam unam, quam dixit veteres docuisse; aliam affirmativam, pro qua citat Federicum *tract. de permutat. benefic. q. 3.* Lappum, Panormit. & Felinum *in c. cum olim de majorit. & obed.* ut etiam Gardinalem, Imolam, & Vitalinum cum Glossa *in clement. 1. de rerum permutat.* & hanc secundam opinionem vocat probabiliorem, quam ipse sequitur; & asserit, quòd Capitulum possit quidem recipere permutationes beneficiorum, sed non conferre beneficia permutata, nisi jus conferendi ad ipsum pertineat, vel communiter ad Episcopum, & ad ipsum Capitulum: quia sicut in simili potest Episcopus admittere resignationem beneficii reservati Romano Pontifici, sed non potest illud conferre; ut docent Federicus, & Lappus *loc. cit.* cum Rebuffo *in prax. benefic. tit. de devolut. num. 94.* ita quamvis Capitulum possit sede vacante has beneficiorum resignationes factas ex causa permutationis recipere; non tamen sequitur, posse itidem beneficia permutata conferre.

16 Verùm contraria sententia mihi videtur probabilior, eique adhærendum; quia si Capitulo inesset facultas recipiendi ex causa permutationis tales resignationes beneficiorum nulla videretur suppetere ratio, quin posset etiam ipsa beneficia resignata conferre ipsis compermutantibus: ratio est, quia Capitulum, ut superiùs ostendimus potest conferre illa beneficia, quorum collationes sunt necessariæ, seu determinatæ ad talem specialem personam; adeò ut non sit in libertate capituli ea conferre, cui maluerit: atqui eo ipso quòd duo causâ permutationis resignant beneficia, eorum collatio non est ampliùs libera, sed necessaria; quia beneficia resignata ex causa permutationis sunt debita compermutantibus, proinde si posset Capitulum sede vacante admittere resignationes factas ex causa permutationis, posset etiam beneficia resignata conferre, perinde ac Vicarius habens facultatem ab episcopo recipiendi resignationes beneficiorum ex causâ permutationis, potest etiam ea conferre.

17 Præterea quia si Capitulum de facto reciperet tales resignationes ex causa permutationis, & episcopus postea nollet ea conferre compermutantibus; tunc renunciantes tenerentur redire ad sua beneficia *argum. c. si beneficia de præbend. in 6.* Si dicas, Capitulum in tali casu imponere necessitatem episcopo ad conferenda talia beneficia. Respondetur id omnino gratis adstrui. Immo neque possent renunciantes redire ad priora beneficia, si Episcopus nollit permutationem expedire, quia resignantes propria culpa amiserunt per resignationem factam coram capitulo beneficia: quia beneficium vacat facta resignatione ex causa permutationis, proinde resignantes non possent in tali casu redire ad priora beneficia absque nova collatione, tametsi permutatio non sequatur, seu suum non sortiatur effectum, ut tradit Garcia *de benefic. p. 11. c. 4. n. 21.* Hoc tamen non procedit in resignatione ex causa permutationis facta in manibus Papæ, quia tunc si permutatio non habet effectum possunt permutantes sine nova collatione redire ad priora beneficia, quia ex eo quòd permutatio non habeat effectum, conjicitur Papam noluisse acceptare talem permutationem, & resignationem, proinde resignantes remanent cum suis prioribus beneficiis.

Quoad uniones beneficiorum oritur difficultas, an possit Capitulum sede vacante beneficia unire. Panvin. *p. 2. q. 3. num. 119.* videtur adhærere sententiæ negantis, eò quia per unionem beneficium quod alteri unitur, supprimatur, vel extinguatur, & Capitulum sede vacante non habet potestatem supprimendi, & extinguendi beneficia; quia id cederet in præjudicium episcopi; & desumitur *ex c. novit 1. h. t.* ubi dicitur, quòd sede episcopali vacante, nihil sit innovandum, & quòd nec Papa ipse innovet, eò quia non sit, qui tunc defendat jus episcopale, & ne plus personæ, quàm Ecclesiæ tribuisse videatur. Per unionem enim beneficiorum minuitur potestas episcopi: siquidem hic non haberet jus conferendi nisi unum beneficium, cùm antea posset duo conferre. 18

Nihilominus contraria sententia est communior, ac probabilior, quòd Capitulum sede vacante potest eas uniones beneficiorum facere, quas potest Episcopus: siquidem Capitulum succedit in tota jurisdictione episcopi exceptis casibus in jure expressis: & unire beneficia est actus jurisdictionis ordinariæ, & nullibi in jure prohibetur Capitulo unire talia beneficia, proinde non est eidem deneganda hæc facultas, ut docent Rebuffus *in prax. de union. benefic. n. 36.* Garcia *de benefic. p. 12. c. 2. num. 87.* Neque fit præjudicium episcopo, quia jus conferendi unum beneficium æquivalet juri conferendi duo, cùm illud unum sit pinguius, & æquivaleat duobus. Tum quia si Episcopus nolit talem unionem ratam habere, adhuc potest talia beneficia dividere, sicut antea erant divisa; quia sicut potest unire, ita & dividere. 19

Si dicas, Capitulum sede vacante non posse conferre beneficia, proinde neque illa unire: siquidem unire beneficia perinde est, ac illa conferre; non enim uniuntur, quin unum ex illis beneficiis conferatur alteri Ecclesiæ, cui unitur. Sed contra est enim dispar ratio; quia conferre beneficium est actus libertatis, unire verò necessitatis, quia non potest unio fieri nisi ob Ecclesiæ necessitatem, & utilitatem; & necessitas uniendi beneficia tunc urget, quando Ecclesia cui unio facienda est caret sufficientibus proventibus ad alendum Ministrum; utilitas verò habetur, quando ob fructuum tenuitatem non inveniuntur clerici idonei, qui velint tali Ecclesiæ inservire, ut habetur *in c. exposuisti de præbend.* Potest etiam Capitulum sede vacante commendare beneficia ad tempus, non verò in perpetuum; nimirum donec idoneus beneficiatus eligatur, ut notat Panormitanus *in c. cum olim de majorit. & obed.* Innocentius *in c. illa 2. h. t.* Rebuffus *in prax. benefic. tit. de volut. num. 77.* Sed id intelligendum est, non de beneficiis curatis, sed tantum de simplicibus, ut tradit Garcia *de benefic. p. 5. c. 7. num. 8.* ubi 20

etiam refert declarationem sacræ Congregationis.

21 Difficultas esse potest, an sicut Capitulum sede vacante non potest beneficia conferre, ita nec possit clericos privare beneficiis, quorum collatio ad Episcopum pertinebat: siquidem ejusdem est destituere, seu privare, cujus est conferre, & cum beneficium debeat à solo episcopo conferri, & non à Capitulo, ita clericus videtur non posse destitui suo beneficio à Capitulo. Verùm contraria sententia est probabilior, quia castigare scelera est actus jurisdictionis ordinariæ episcopi, & privatio beneficii est actus, quo punitur clericus delinquens, proinde talis privatio, seu destituere clericum ob commissum delictum suo beneficio est actus jurisdictionis ordinariæ: atqui Capitulum sede vacante succedit episcopo in tota sua jurisdictione ordinaria, ut habetur in *extravag. execrabilis* §. *cæterum de prabend.* ergo Capitulum sede vacante si potest punire clericos in pœnam commissi delicti exercendo jurisdictionem ordinariam episcopi; potest clericos in pœnam commissi delicti privare suis beneficiis, quorum collatio ad Episcopum pertinebat: siquidem clerici puniuntur ob delicta, si destituantur bonis, dignitatibus, ac honoribus. Tum quia Episcopus potest clericum publicum concubinarium juxta Concilium Lateranense punire, ac privare beneficiis, quæ possidet, si sit contumax, indocilis, ac incorrigibilis: atqui hæc eadē potestas, seu jurisdictio, quæ est ordinaria defuncto episcopo transit ad Capitulum *c. cùm olim de majorit, & obed.* ut notat Panvin. *de tract. & potestat. Capituli sede vacante p. 1*, Flaminio, *de resignat. lib. 7. q. 27. n. 28.*

22 Ad id quod addebatur quòd ejusdem sit destituere, cujus est conferre, respondetur id verum esse, quando cætera paria sunt, quod hic non contingit, quia publica utilitas, & dignitas Ecclesiæ exigunt, ut delicta non dimittantur impunita, & ut scandala, quæ dantur ab ecclesiastico statim rescindantur: unde quia Capitulo sede vacante competit tota jurisdictio ordinaria episcopi, sicut hic potest ob delicta clericos privare suis beneficiis, ita etiam Capitulum sede vacante, alioquin tota jurisdictio ordinaria non refunderetur in Capitulum.

§. VII.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones

1 QUæritur primò, an Capitulum sede vacante possit clericis, & laicis in delictis mixti fori, & pro dispensationibus, ac commutationibus imponere pœnas, ac mulctas pecuniarias. Respondetur, hæc omnia esse actus jurisdictionis ordinariæ episcopi, proinde hoc defuncto posse illa omnia Capitulum præstare ob totam jurisdictionem ordinariam, quæ refunditur in ipsum: verùm pœnæ pecuniariæ applicandæ sunt locis piis, & applicatio fieri debet statim à Vicario Capituli juxta decretum Concilii Tridentini *sess. 25. c. 3. de reformat.* & ita solet hoc ad praxim deduci, ut notat Squillante *de obligat. & privilegiis Episcoporum p. 1. c. 28. num. 9.* ubi ait, esse inveteratam consuetudinem pro criminibus dignis compositione, compositiones facere, cùm jurisdictio episcopi sede vacante ad Capitulum devolvatur *c. unic.* & ibi Glossa *de majorit. & obed.* unde sicut potest Episcopus has compositiones facere, ita etiam Capitulum sede vacante, quia tunc repræsentat Episcopum, & agit, quæ Episcopus facere poterat. Cæterum emolumenta provenientia ex pœnis pecuniariis applicanda sunt locis piis juxta dispositionem Concilii Tridentini *sess. 25. c. 3.* quæ applicatio potest statim fieri à Vicario Capituli.

2 Quæritur secundò, an Capitulum sede vacante teneatur solvere debita episcopi defuncti ex fructibus, seu ex reditibus episcopatûs. Respondetur affirmativè, quia Capitulum sede vacante cùm sit administrator Episcopatûs tenetur ejusdem gravamina tollere, ac proinde solvere debita episcopi defuncti ex reditibus Episcopatûs, & qui supersunt fructus servare, ac custodire episcopo futuro, idque desumitur *ex c. quia sæpe de elect. in 6. c. præsenti. 9. de offic. ordin. in 6.* & ibi Glossa solutis debitis, Barbosa *de potest. episc. allegat. 114. n. 8.* Garcia *de benefic. p. 2. c. 1. num. 89.* siquidem Capitulum succedit episcopo quoad totam jurisdictionem ordinariam, ac regimen Ecclesiæ exceptis reservatis, ut notat Quaranta *in summa Bull. in V. Capitulum sede vacante* §. *prædicta*: atqui Episcopus si viveret, teneretur salarium solvere, ac debita, quibus gravatur episcopatus, extinguere, & cùm hæc pertineant ad regimen episcopatus, cui sede vacante succedit Capitulum, poterit hoc hæc debita solvere ex fructibus Episcopatûs, ut tradit Speculator *lib. 1. tit. de actore* §. *1. num. 64. & l. 2. tit. de fructibus, & interesse* §. *1. num. 15.* Ratio etiam est, quia fructus sunt accessorii beneficio, proinde debentur Prælato pro tempore, quo servivit *cap. non licet 2. c. cum secundum 16. c. dilecto filio 24. de prabend.* Hinc tenetur etiam Capitulum sede vacante eas elargiri eleemosynas, ad quas tenebatur Episcopus.

3 Quæritur tertiò, an Capitulum sede vacante possit cognoscere causas matrimoniales. Abbas *in c. quod in iis de majorit. & obedient.* Alexander de Nevo *cons. 71.* Calderinus *cons. 2. de iis, quæ fiunt à Prælatis absque Capitulo*, & alii censent, Capitulum non posse cognoscere super causis matrimonialibus, & nituntur ex eo, quia Concilium Tridentinum tantùm asserit, id pertinere ad Episcopum, proinde non debet extendi ad Capitulum. Verùm communior, & probabilior sententia, cui adhærendum puto, asserit, posse Capitulum sede vacante causas matrimoniales cognoscere, idque deducitur *ex textu in c. veniens de eo qui duxit in matrimonium*, ut tradunt Covarruvias, Panvin *de potestat. & offic. Capituli sede vacante p. 1. q. 10. num. 8.* Quaranta *in sum. Bullar. V. Capitulum sede vacante q. 5.* ubi ait, Concilium Tridentinum tantùm decrevisse, ut causæ matrimoniales relinquantur examini, & jurisdictioni episcopi tantùm ad excludendos alios Prælatos inferiores, non verò ad excludendum Capitulum, quod sede vacante eandem habet jurisdictionem

nem cum episcopo, & præest Ecclesiæ, ut par Episcopo. Docet etiam hanc sententiam Molina *de justit. tom. 6. tract. 5. disp. 11. num. 7.* ubi ostendit, Capitulum sede vacante posse facere statuta, quæ obligent totam diœcesim, vimque habent obligandi in perpetuum etiam episcopos, qui sunt in episcopatu successuri; perinde ac Episcopus potest eadem statuta perpetua facere, eò quia Capitulum sede vacante habeat eandem jurisdictionem episcopi, tametsi Episcopus in episcopatu succedens possit postea illa revocare, perinde ac potest revocare statuta cujusvis alterius episcopi sui prædecessoris, cùm non possit antecessor successori in episcopatu auferre potestatem condendi nova statuta, proinde revocandi etiam condita. Tum quia statutum in præjudicium successoris est nullum: quia sede vacante nihil innovari potest in præjudicium diœcesis, & episcopi successoris, ut liquet *ex c. 1. novit. h. t.*

4 Quòd verò possit Capitulum sede vacante cognoscere super causis matrimonialibus ex eo evincitur, quia Capitulum succedit in tota episcopi jurisdictione ordinaria, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, nisi aliquid reperiatur in jure, quod eidem expressè prohibeatur, & non est expressè prohibitum in jure quòd Capitulum sede vacante non possit cognoscere super causis matrimonialibus; proinde poterit super illis cognoscere, perinde ac Episcopus, cui de jurisdictione ordinaria competit cognoscere super iisdem causis. Hinc Capitulum sede vacante, & ejus Vicarius generalis habent facultatem concedendi licentiam assistendi matrimonio, & ingrediendi Monasteria Monialium, quia hoc idem potest Episcopus jurisdictione ordinaria, ut habetur ex Tridentino *sess. 24. c. 1. de reformat.* ubi hæc potestas conceditur Ordinario, & Capitulum sede vacante venit nomine Ordinarii, ut etiam ejus Vicarius generalis, cùm succedat in omni jurisdictione ordinaria episcopi, ut docet Pontius *lib. 5. c. 10. n. 4.*

5 Quæritur quartò, an intra octiduum, quo Capitulum sede vacante cogitat de vicario eligendo, debeat Archidiaconus jurisdictionem administrare? Respondent aliqui intra illud octiduum jurisdictionem devolui ad Archidiaconum, ut præ cæteris tradit Vulpe *in prax. fori eccles. c. 44. num. 30.* eò quia pertineat ad Archidiaconum jurisdictio, quia à jure est tunc ille Vicarius *c. 1. & c. 7. ad hæc de offic. Archidiac.* & de jure habet jurisdictionem ordinariam, ut notat Glossa *in c. perlectis in V. jurgia dist. 25.* Neque videtur obstare, quòd hæc jura loquantur ex suppositione sedis plenæ: siquidem per mortem episcopi, ea, quæ de jure Archidiacono competunt, ei non auferuntur, ut tradit Abbas *in c. dilecto num. 7. de offic. Archidiac.* Verùm probabilior sententia est, intra tale octiduum jurisdictionem administrandi devolui ad totum Capitulum, & non ad solum Archidiaconum.

6 Neque obstant præcitati textus, quia ut rectè notat Quaranta *in sum. Bullar. V. Capitulum sede vacante num. 2.* ex diversis non fit illatio; & præcitata jura loquuntur de sede repleta, non de sede vacante, tunc enim de jure tota jurisdictio ordinaria episcopi devolvitur ad totum Capitulum, & non ad solum Archidiaconum. An verò possit Capitulum sede vacante restringere tempus illud octo dierum statutum à Concilio in ordine ad electionem Vicarii; plures affirmant per textum *in c. Ecclesia vestra*, ubi Abbas *not. 1. de elect.* Verùm putârim probabiliùs cum aliis, non posse Capitulum restringere illud octiduum statutum à Concilio: quia tametsi in potestate Capituli sit eligere Vicarium etiam statim prima die post mortem Episcopi; non tamen potest statuere, ut intra brevius tempus assignatum à Tridentino debeat Vicarius eligi, adeout ad id adigatur. Quia cùm Capitulum non sit superius se ipso, neque potest sibi legem imponere, à qua obligetur, lex enim non nisi subditos eam ferentis obligat, & quia Capitulum non est subditum sibi ipsi, tametsi quilibet de Capitulo seorsim sumptus sit subditus Capitulo, ideo Capitulum non videtur posse obligari statutis Capituli. An verò possit Capitulum sede vacante post octiduum, antequam Metropolitanus eligat Vicarium, purgare moram, & eligere Vicarium? negat Emanuel Themudo *in decis. Archiepiscopal. Olysip. 1. decis 22. n. 5.* ubi censet, quòd si Capitulum intra octiduum non constituat Vicarium, devolvitur deputatio Vicarii omnino ad superiorē, ut Concilium declarat, ubi illa dictio *omnino* præcisam naturam habet, nec ullam patitur restrictionem: imò importat præcisam executionem, præcisè enim cogit ad factum, & præcisam denotat necessitatem, ut ait Tuschus *conclus. 522.* ubi adfert novem conditiones exclusivas. Adhæret huic sententiæ etiam Suarez *tom. 5. de censur. disp. 18. sess. 3. num. 2.* ubi ait, Capitulum, quod sede vacante neglexit Vicarium constituere tempore, & modo sibi præscriptis, carere postea facultate eum constituendi.

Nihilominus mihi videtur probabilis sententia asserens, etiam postquam effluxerint illi 7
octo dies, posse Capitulum purgare moram: quia cum Vicariatus non sit beneficium, sed officium, & quidem temporale; devolutio deputationis Vicarii solùm intelligitur fieri, ut Metropolitanus possit Vicarium deputare negligente Capitulo, non verò quòd Capitulo omnino tollatur facultas purgandi moram, & eum deputandi. Tum quia devolutio ad Metropolitanum tantùm ad eum effectum habetur, ut suppleatur negligentia Capituli, proinde quando hoc purgat moram, & deputat Vicarium etiam post octiduum, deputatio est valida; docent enim hanc sententiam Garcia *de benefic. pag. 5. c. 7. num. 4. V. sed respondeo.* Riccius *col. 1602.*

Quòd si dicas, quòd quando jurisdictio devolvitur ad superiorem propter negligentiam 8
Prælati inferioris, non habet locum pœnitentia: eò quia ipso jure inferior ob negligentiam destituitur jure. Posset responderi, hac jurisdictione non privari Capitulum post octiduum re integra antequam Metropolitanus Vicarium deputet, sed tantùm post deputationem factam à Metropolitano, adeo ut si post deputationem factam

factam à Metropolitano, Capitulum vellet alium Vicarium deputare; hæc deputatio Capituli nulla foret ex defectu jurisdictionis amissæ in deputatione facta à Metropolitano, cujus deputatio tantùm valeret. Cæterum priusquam Metropolitanus deputet Vicarium, & re adhuc integrâ, licèt post octiduum, si Capitulum moram purget, ejus deputatio Vicarii suum sortitur valorem.

9 Cæterum terminus ille octo dierum incipit currere Capitulo à die mortis episcopi, vel etiam à die scientiæ translationis episcopi ad aliam Ecclesiam, quando tamen à summo Pontifice fuit Episcopus absolutus à vinculo prioris Ecclesiæ, ut notat Massonbronius *in prax. habendi concur. requis. 1. dub 9.* ubi ait, fuisse decisum à Congregatione, Ecclesiam, quam Episcopus dimittit, incipere vacare ab eo tempore, quo idem Episcopus ab illius vinculo absolvitur in consistorio etiam ante expeditionem litterarum Apostolicarum, & etiam ante adeptam possessionem secundæ Ecclesiæ; & postquam hujus absolutionis notitiam habuerit etiam ex testimonio, seu documento Secretarii sacri collegii illicò teneri eum abstinere ab exercitio ordinariæ jurisdictionis, quæ propterea transit in Capitulum sede vacante proinde debet statim Capitulum Vicarium eligere juxta præscriptum Concilii Tridentini, ac publicare sedem vacantem.

10 Quæritur quintò, quid juxta Concilium Tridentinum requiratur in electione Vicarii Capituli sede vacante. Respondetur Concilium *sess. 24. c. 16.* statuere, ut Capitulum sede vacante officialem, seu Vicarium intra octo dies post mortem episcopi constituat, vel confirmet præsentem Vicarium, qui inservivit episcopo: debet autem ex Tridentino, & jure canonico Vicarius esse doctor, vel saltem Licentiatus in jure canonico: alioquin si Capitulum eligeret minus idoneum, deputatio constituendi Vicarium devolveretur ad Metropolitanum, & si Ecclesia esset Metropolitana, & exempta, & Capitulum negligens in tali deputatione, tunc antiquior Episcopus ex suffraganeis in metropolitana deberet vicarium constituere. Rursus Episcopus ad eandem Ecclesiam vacantem promotus ex iis, quæ ad eum pertinent, ab eisdem Oeconomo, Vicario, & aliis quibuscunque officialibus, & administratoribus, qui sede vacante fuerunt à Capitulo, vel aliis ejus locum tenentibus deputati, potest rationem exigere officiorum, jurisdictionis, & administrationis, quinimo si deliquerint, potest etiam eos punire: tametsi prædicti officiales deputati redditis rationibus à Capitulo absolutionem obtinuerint. Tenetur etiam Capitulum de scripturis ad Ecclesiam pertinentibus, si quæ ad Capitulum pervenerunt, rationem reddere, ut injungit Concilium *sess. 24. c. 16.*

11 Rursius quando pro Vicario Capituli sede vacante haberi potest doctor in jure canonico est is eligendus, quinimo asserit Merola *tom. 3. disp. 7. c. 7. dub. 18. n. 186.* sacram Congregationem in una Tridentina declarâsse, quòd si Capitulum eligat non doctorem, quando haberi potest doctor in jure canonico, electio sit nulla. Hinc Vulpe *in prax. fori eccles. 44. num. 15.* ait, quòd quamvis Vicarius episcopi possit esse non doctor, nihilominus Vicarius Capitularis debet talis deputari, qui sit doctor, aliàs deputatio est nulla, & si Episcopus demortuus reliquit Vicarium non doctorem, non debet Capitulum eum confirmare, sed alium eligere, qui sit doctor; & si in Capitulo non sit doctor, potest deputari alius, qui sit idoneus, & asserit ita declarâsse sacram Congregationem Concilii. Immò Barbosa *tract. de can. c. 42. num. 53.* asserit die 28. Augusti anno 1621. fuisse declaratum à sacra Congregatione, quòd doctor Theologus non possit esse Vicarius Capitularis sede vacante: quia viri Theologi quamvis litteratissimi non tamen satis jurisprudentiæ praxim, & theoricam callent.

Verùm non desunt, qui contrarium doceant, 12
ut notat Garcia *loc. cit. c. 7. num. 14.* Navarrus *cons. 2. de offic. Vicar.* Riccius *in prax. Archiepisc. decis. 473. num. 2.* & alii asserentes, quòd quamvis Vicarius capitularis debeat esse gradu doctoratûs in jure canonico insignitus; si tamen idoneus, & eminentis scientiæ esse deprehendatur, hoc sufficit ad verba statuti, & ad mentem Concilii implendam *argum. l. unicuique C. de prax. sac. script. lib. 12.* Baldus *in l. sed reprobari ff. de excusat. Tutor.* De facto ipsemet novi Vicarios, qui minimè fuerunt in jure canonico doctores, tametsi ex continuo studio particulari, & praxi calluerint jus canonicum. Dummodo adsit doctrina, & idoneitas, titulus non videtur necessarius, quia hic requiritur ad comprobandam idoneitatem. Quòd si quis fuisset insignitus doctoratu in jure canonico, & non haberet idoneitatem, ob solum doctoratum sine doctrina non posset eligi in Vicarium capitularem, quia non adimpleretur mens Concilii, unde declarationes congregationis intelligendæ sunt de idoneitate, & quòd revera qui eligitur in capitularem Vicarium sit doctus in jure canonico, habeâtque sufficientem idoneitatem, quamvis laureâ doctoratûs non fuisset insignitus.

Quæritur sextò, an Vicarius Capitularis debeat à Capitulo sede vacante eligi ex gremio Capituli idoneus? Respondetur, si aliquis ex gremio esset æquè idoneus cæteris paribus esset præferendus extero juxta declarationem sacræ Congregationis Concilii, ut refert Vulpe *in prax. fori eccles. c. 44. num. 25.* Garcia *de benefic. p. 5. c. 7. num. 13.* Merola *tom. 3. disp. 7. c. 7. dub. 18. num. 187.* ubi addit, hoc etiam procedere, quando electio devolvitur ad Metropolitanum ob negligentiam Capituli, adeo ut Metropolitanus non adigatur ad eligendum aliquem ex Capitulo, sed possit etiam extraneum eligere, si sit magis idoneus, quàm quilibet ex Capitulo. Neque obstat *c. ne pro defectu de elect.* quia textus ille tantùm procedit de electione Prælati, qui debet eligi de gremio Capituli. 13

Cæterum si quis de gremio Capituli esset æquè idoneus, ac extraneus, tunc Metropolitanus cæteris paribus teneretur præferre eum, qui est de gremio: siquidem in hac electione vicarii succedit in locum Capituli, cujus negligen- 14

gen-

gentiam, vel defectum supplet, proinde tenetur eligere eodem modo, quo tenebatur Capitulum, proinde non potest Metropolitanus eligere non doctorem, quando haberi potest doctor, imò neque extraneum, quando ex gremio Capituli haberi potest æquè idoneus, quinimò notat Garcia in *d. c. 7.* quòd si in gremio capituli nullus adesset Doctor, vel Licentiatus in jure canonico, & nihilominus adesset alius valdè peritus in jure canonico, ac idoneus, deberet hic eligi; idque evincit ex quadam declaratione sacræ Congregationis, quam refert. *n.* 12. ubi dicitur, quòd existentibus doctoribus in Capitulo, vel Licentiatis debeant necessariò eligi doctores, vel licentiati, & si non adsint, debeat eligi unus ex exteris, qui sit, quantum poterit idoneus.

15 Quæritur septimò, an Capitulum sede vacante possit eligere parochum in Vicarium. Respondet Barbosa *tract. de canon. c. 42. num. 37.* non posse Vicarium Parochum habentem curam animarum eligi, nisi fortassis illam gereret in eadem civitate, & Ecclesia, ut declaravit sacra Congregatio Cardinalium; quæsitum enim fuit, an sede episcopali vacante canonici eligere possint in vicarium generalem canonicum ejusdem Ecclesiæ, qui in eadem civitate, & Ecclesia curam gerit animarum, & sacra congregatio respondit affirmativè in una Orvie. 19. Martii 1591. ubi etiam fuit dictum, quòd contrariæ decisiones intelligantur de Parocho rurali. Imò potest etiam eligi Vicarius Capitularis, qui non sit in sacris, quia Concilium Tridentinum hanc qualitatem non exigit, sed tantùm, quòd sit doctor in jure canonico, habeátque alia requisita ad tale munus obeundum. Et licèt aliqui opponant litteras Clementis VIII. in quibus expressè jubet, ut Canonicus, qui non est in sacris constitutus, non possit esse vicarius, ut objicit Novarius *in sum. Bullar. tom. 1. tit. de Capitulo sede vacante num. 19.* Nihilominus, ut notat Merola *tom. 3. disp. 7. c. 7. dub. 28. num. 189.* harum litterarum nullum testimonium authenticum Novarius adfert, proinde non videntur vim habere, cùm non adsint. Præterea si adessent, adhuc hodie non obligarent, quia continent præceptum personale latum ab homine, quod per obitum Clementis VIII. expiravit.

16 Quæritur octavò, an Capitulum sede vacante possit duos Vicarios eligere, affirmat Garcia *de benefic. p. 7. c. 7. num. 37.* eò quia Episcopus possit, si velit, duos constituere Vicarios ut docent Panvin. *p. 2. q. 10. num. 6.* Zechius *c. 23. de Vicario episcopi* §. 1. *num. 3.* & ita practicatur in aliquibus ecclesiis, non enim videtur inconveniens, quòd sint plures Vicarii, cùm melius, ac consultiùs tunc inserviant. Neque obstat, quòd Concilium Tridentinum in *d. c. 16.* loquatur in singulari, nimirum quòd Capitulum sede vacante intra octo dies à mortuo episcopo eligat Vicarium, siquidem Concilium eatenus loquitur in singulari, quia regulariter non solet eligi nisi unus Vicarius; non tamen prohibet, quin possint plures eligi, si necessitas, vel utilitas Ecclesiæ id exigat. Tum quia dispositio loquens de uno habet locum in pluribus, quando est eadem ratio in illis, Glossa *in c. si compromissarius* communiter recepta secundùm Novar. *de usur. n. 113.* Putârim tamen standum esse consuetudini Ecclesiarum, quarum aliæ plures exigunt Vicarios ob plura, & majora negotia.

Cæterum regulariter unus tantum debet Vicarius Capitularis eligi. Quia verò jurisdictio Vicarii Capitularis dependet ab ipso Capitulo, potest Capitulum jurisdictionem, & authoritatem limitare, vel ampliare, prout consultiùs ipsi visum fuerit, quia jurisdictio per mortem episcopi refunditur in totum Capitulum, in quo principaliter residet, adeo ut Vicarius electus à Capitulo non habeat nisi exercitium jurisdictionis, ex quo fit, quòd possit Capitulum in deputatione Vicarii aliqua sibi reservare, ut notat Barbosa *de canon. c. 42. num. 43.* Non tamen Vicarius constitutus à Capitulo potest alium substituere, nisi ad modicum tempus, & ex urgenti, ac magna causa, ut notat Hostiens. *in c. clericos de offic. Vicarii*, vel nisi Capitulum consenserit in substitutum cum clausula *quem ex nunc prout ex tunc nos substituimus*, ut si Vicarius gravi laboraret infirmitate, aut alio legitimo impedimento esset præpeditus. Verùm in hisce casibus posset Capitulum durante impedimento alium deputare Vicarium. 17

Quæritur nonò, an post electionem Vicarii possit Capitulum sede vacante aliquam exercere jurisdictionem. Garcia *de benefic. p. 5. c. 7. n. 25.* censet, Capitulum sede vacante non posse in aliquo se immiscere quoad administrationem jurisdictionis; sed teneri totam administrationem jurisdictionis liberè relinquere administrandam Vicario, tametsi antea posset hanc Vicarii jurisdictionem, & potestatem limitare. Adhæret huic opinioni etiam Marcus Antonius Genuensis asserens, post Concilium Tridentinum non posse Capitulum ullam causam alteri delegare: siquidem cùm non possit administrare per se ipsum, sed per Vicarium, in quem Concilium transfert potestatem, non potest ab illo jurisdictionem auferre, & alteri causam delegare, nisi ex justa causa. Tum quia in Vicarium electum à Capitulo sede vacante transit tota jurisdictio, quæ competebat Capitulo, adeo ut non sit ampliùs necessarium speciale mandatum, quia cùm Concilium adigat Capitulum ad constituendum Vicarium, qui totam jurisdictionem administret, non videtur necessarium aliud speciale mandatum. 18

Alii verò censent, jurisdictionem concessam vicario non esse privativè ad Capitulum, sed cumulativè, sicut dicitur de Vicario constituto ab episcopo; hinc dicunt posse Capitulum etiam post Vicarii electionem se immiscere administrationi jurisdictionis, perinde ac poterat antea excommunicando, dispensando, causas delegando, confessarios approbando, & alia exercendo, quæ pertinent ad jurisdictionem, sicut potest Episcopus post constitutionem sui Vicarii. Et hæc opinio mihi videtur probabilior, eò quia conformis juri antiquo, à quo non est recedendum, nisi quoad expressa in novo *l. præcipimus* 19

cipimus C. de appellat. atqui ante Tridentinum potestas data vicario á Capitulo sede vacante non erat privativè ad Capitulum, sed cumulativè: ergo hæc potestas eodem pacto se habet post Tridentinum, quià circa hoc nihil innovat.

20 Etenim mortuo episcopo succedit ei Capitulum in omni jurisdictione ordinaria exceptis casibus, qui in jure exprimuntur: & sicut Episcopus constituens Vicarium non concedit eidem jurisdictionem privativè ad Episcopum, sed cumulativè; hoc idem dicendum est de constitutione Vicarii facta à Capitulo sede vacante, quia in jure non habetur oppositum, & Tridentinum nil circa hoc innovavit, sed solùm arctat Capitulum ad eligendum Vicarium intra octiduum à morte Metropolitani; quamobrem cùm Concilium nihil statuat, an jurisdictio data vicario sit privativè ad Capitulum, an cumulativè; censetur hic casus omissus, qui propterea remanet in dispositione juris antiqui *l. commodissimè ff. de lib. & posthum.* unde sicut de jure antiquo jurisdictio data vicario non erat privativè, sed cumulativè ad Capitulum, ita erit etiam cumulativè post Concilium Tridentinum.

21 Quapropter potest Capitulum etiam post electionem Vicarii aliquas causas alteri delegare, perinde ac ante Tridentinum, quia sede vacante non destituitur exercitio jurisdictionis, quam antea habebat. Hinc in Vicarium à Capitulo simpliciter electum sede vacante non transit major potestas, seu jurisdictio, quàm in Vicarium electum ab episcopo: unde in eum non transit tota jurisdictio Capitulo competens, sed adhuc requiritur speciale mandatum quoad ea, quæ in Vicarium episcopi non transeunt absque speciali mandato: quapropter Vicarius Capituli sede vacante non potest dispensare sine speciali mandato in casibus, in quibus dispensat Episcopus, quia nec Vicarius episcopi id potest sine speciali mandato episcopi.

22 Quæritur decimò, an Vicarius Capitularis sede vacante possit ad nutûm Capituli etiam sine justa causa removeri. Affirmant plures Azorius *tom. 2. lib. 3. c. 37.* Barbosa *in remiss.* ad Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 16. & in tractatu de canon. c. 42. num* 48. ubi ait, Vicarium deputatum à Metropolitano ob negligentiam Capituli vigore Concilii Tridentini posse ad nutum ejusdem removeri, & refert ita fuisse decisum in Romana 29. Septembris 1623. Immo Jacobus Sprozius *de vicario Episc. lib. 3. c. 32. num. 7.* id ampliat, tametsi interpositum fuisset juramentum de non revocando. Rationes, quibus nititur hæc sententia, sunt, quia de jure antiquo ante Tridentinum poterat Capitulum ad nutum revocare Vicarium à se electum, proinde etiam nunc post Tridentinum, quia Concilium nil circa hoc determinat, adeo ut tanquam casus omissus remaneat in dispositione juris antiqui *l. commodissimè ff. de lib. & posthum.* Quòd verò in jure antiquo potuerit Capitulum ad nutum removere Vicarium à se electum ex eo probant, quia Episcopus potest ad nutum removere suum Vicarium, ut habetur *in clement. unic. de procurat. & in clement. & si principalis 2. V. per electionem* ubi Cardinalis *de rescript.* ergo in iisdem juribus potest etiam Capitulum removere sine justa causa Vicarium à se electum, quia Capitulum succedit in tota jurisdictione ordinaria episcopi exceptis casibus in jure expressis. Unde cùm Episcopus possit ad libitum Vicarium à se constitutum revocare. Hoc idem poterit etiam Capitulum, cùm nullibi in jure reperiatur hoc illi prohibitum.

Tum quia sicut Episcopus ad placitum constituit suum Vicarium, ita etiam Capitulum, & 23
sicut jurisdictio Vicarii episcopi cessat per mortem, vel resignationem episcopi; ita Vicarius Capituli cessat, cessante jurisdictione Capituli; adeout perinde Vicarius Capitularis dependeat à Capitulo, sicut Vicarius episcopi ab episcopo: proinde sicut potest Episcopus removere ad nutum suum Vicarium, ita etiam Capitulum. Verùm licèt hæc sententia sua non careat probabilitate; nihilominus adhærendum puto contrariæ sententiæ asserenti Capitulum sine justa causa non posse removere Vicarium a se electum, ut docent Garcia *loc. cit. c. 7.* Franciscus Zypæus *in Analitica juris canon. lib. 10. tit. de sede vacante num. 4.* Quaranta *in sum. Bullar. V. Capitulum sede vacante q. 12. num. 3.* Marcus Antonius Genuensis *in prax. Archiepiscopat. Neapol. c. 84. n. 4.* ubi ait, quòd quando Collegium ecclesiasticum tenetur aliquem eligere improbatur à jure mutatio, & variatio sine causa. Probant nonnulli hanc sententiam, quia si Vicarius Capitularis posset ad nutum removeri, id fieret contra Concilium Tridentinum, siquidem electio Vicarii fit in executionem, & implementum præcepti Concilii Tridentini *sess. 24. c. 16.* adeo ut Ugolinus asserat, jurisdictionem Vicarii dependere à lege, vel canone, & non à Capitulo, proinde non posse sine justa causa ab eodem revocari, eò quia ejus electio ex Concilii dispositione vires accipiat.

Verùm hæc ratio non satisfacit, quia Concilium nihil ex jure Capituli derogat in hac parte, sed solùm illi modum eligendi præcipit, quo meliùs litium, & negotiorum expeditioni consulatur, ut notat Riccius *in prax. decis. 474.* 24
Quamobrem ratio mihi videtur esse, primò quia id fuit declaratum à sacra Congregatione Concilii Tridentini, & plures super hoc extant declarationes, quas referunt Marcellus Vulpe *in prax. for. eccles. c. 44.* Novarius *in sum. Bullar. tom. 2. tit. de Capitulo sede vacante num. 6.* & alii. Secundò quia semel facta electione Vicarii, videtur hic acquisivisse vigore electionis jus aliquod exercendi suum officium; quo jure ipso invito, & absque justa causa non debet privari; siquidem hæc privatio, seu exclusio ab officio est pœna, & quidem magna *ex l. 2. ff. de offic. procurat.* atqui pœna non est infligenda nisi propter delictum, unde si Vicarius non deliquerit, nec alia justa causa suppetat, non videtur posse removeri à tali officio.

Tum quia si canonici pro suo libito possent 25
privare Vicarium à se electum jurisdictione, sequeretur hoc absurdum, ut rectè notat Quaranta *in sum. Bullar. V. Capitulum sede vacante num.*

num. 3. q. 12. quòd Vicarius ſegniter ſe haberet
in adminiſtranda juſtitia contra canonicos par-
ticulares,& à quibus ipſe dependebat ex timore,
ne privaretur ſua jurisdictione, & huic ſenten-
tiæ adhæret Garcia *d. c. 7. num.* 22. *& in addit.*
ad idem cap. fol. 62. *num.* 22. ubi refert aliquas
declarationes Cardinalium negantium poſſe Ca-
pitulum removere Vicarium à ſe electum, niſi
ex cauſa approbanda priùs ab ipſa Congrega-
tione Cardinalium, alioquin revocatio eſt nul-
la: & ita etiam ſentit Riccius *in prax. decis.*
452. ubi ait, legitimam cauſam revocandi Vica-
rium poſſe eſſe inſufficientiam, vel negligentiam
ejusdem in obeundo ſuo officio. Quamob-
rem ſaltem ob plures declarationes ſacræ Con-
gregationis adhærendum eſt huic ſententiæ.

26 Quæritur undecimò, qualisnam locus de-
beatur Vicario capitulari, & an abſens lucretur
diſtributiones? Quoad locum reſpondet Bar-
boſa *de poteſtat. epiſc. p. 3. allegat.* 54. *n.* 177.
& 178. quòd ſi Vicarius Capitularis ſit Cano-
nicus, & chorum frequentet cum canonicali ap-
paratu, ut diſtributiones quotidianas lucretur,
tunc debeat ſedere in loco proprio ſui canoni-
catus, nec debeat antiquiores canonicos præ-
cedere, & citat Riccium *in praxi for. eccles de-
cis.* 475. ubi aſſerit, id fuiſſe deciſum in Rota
Romana in una Lucana beneficii 28. Decembris
1579. coram Seraphino. Sprozius verò *lib.* 2.
q. 25. *num.* 17. ait, quòd quando Vicarius non
eſt canonicus, debeat in proceſſionibus ei præ-
ferri Archidiaconus, vel alia dignitas major,
quæque eſt prima poſt Epiſcopum. Merola *tom.*
3. diſp. 7. c. dub. 32. *num.* 329. aſſerit, in proceſ-
ſionibus debere Vicarium Capituli ſede vacante
habere primum, & honorabiliorem locum, adeo
ut ſit præferendus etiam Archidiacono. Verùm
id potiùs dependet ex conſuetudine locorum,
quibus tenetur Vicarius conformari. Quòd ve-
rò ad diſtributiones pertinet, putat Garcia *p.* 3.
c. 2. *n.* 359. quòd Vicarius Capituli ſede vacante ſi
canonicus ſit non ſolùm habeatur pro præſenti,
& lucretur fructus in abſentia, ut cenſent Panvin.
de offic. & poteſt. Capit. ſede vacante q. 10. 2.
p. num. 5. Quaranta *V. Capitulum ſede vacan-
te n.* 8. verùm etiam percipiat diſtributiones:
eò quia Vicarius abſens à choro cenſeatur eſſe
in ſervitio Eccleſiæ, cum magis commodum ſit
Eccleſiæ, ut per Capitularem Vicarium exer-
ceatur ejus jurisdictio. Qui enim abeſt pro ſer-
vitio, & evidenti utilitate Eccleſiæ etiam ceſ-
ſante conſuetudine, non ſolùm percipit fructus
c. ex parte 2. de cleric. non reſident. verùm eti-
am diſtributiones quotidianas, ſi ſit præſens in
loco, ubi eſt Eccleſia *c. unic. de cleric. non reſi-
dentib. in 6.* Covarruvias *lib. 3. variar. c.* 13.
n. 8. verſ. 8. Quod tamen intelligitur, niſi ſit
conſuetudo contraria, ut aliàs in ſimili, de infir-
mis declaravit ſacra Congregatio Concilii, ut
refert Garcia *loc. cit. n.* 361.

27 Quæritur duodecimò, an Vicarius Capitu-
laris ſede vacante poſſit cognoſcere ſuper cauſis
delegatis Vicario generali epiſcopi, & exequi
diſpenſationes in impedimentis matrimonii, &
litteris in forma *dignum*, quæ vicario epiſcopi
ſolent committi. Affirmant plures cum Pon-
tio, *de matrim. lib.* 8. *c.* 18. *num.* 13. eò quia
Capitulum ſuccedat in omni jurisdictione ordi-
naria epiſcopo, & in omni jurisdictionali com-
miſſione facta epiſcopali dignitati; & pari pa-
cto Vicarius Capituli ſuccedit vicario epiſcopi,
proinde eandem poteſt commiſſionem exequi,
ut etiam Vicarius Prælati habentis jurisdictio-
nem epiſcopalem in ſua diœceſi, nulli ſubdita
epiſcopo, ut ſunt Vicarii quorundam Abbatum,
quia *in clement.* 11. *de reſcript.* dicitur, quòd
Epiſcoporum Vicarii ſint capaces delegationis
à Papa conceſſæ, vel ab ejus legato. Adhæret
huic ſententiæ etiam Imola *in eadem clement.*
11. *de reſcript. num.* 19. Nihilominus ſtante
ſtylo Curiæ Romanæ, & Cancellariæ, quæ ſede
epiſcopali vacante non dirigit tales litteras in
forma *dignum*, nec diſpenſationes vicario Ca-
pituli, quia ei non fidit; ſed epiſcopo vicinio-
ri, vel ejus vicario, ut tradit Garcia *in tract. de
execut. gratiar. 6. p. c. 2. num.* 44. ubi ait, quòd
attento ſtylo curiæ, & cancellariæ, quæ ſede
epiſcopali vacante non dirigit hujusmodi lit-
teras in forma *dignum*, nec diſpenſationes vi-
cario Capituli, ſed epiſcopo viciniori, vel ejus
vicario; non poteſt Vicarius capitularis ſede
vacante cognoſcere de hiſce cauſis delegatis vi-
cario generali epiſcopi, neque exequi diſpenſa-
tiones in impedimentis matrimonii, & litteris
in forma *dignum*, quæ tali vicario epiſcopi ſo-
lent committi. Hunc eſſe ſtylum curiæ eſt res
notiſſima omnibus in curia mediocriter verſatis
ait Hieronymus Paulus *de pract. cancellar. in
princ. V. circa qualitatem perſonarum*, & Sa-
gura *in c. quoniam Abbatum.* 15. ait, ex ſtylo
curiæ hodie diſpenſationes matrimoniales ſede
vacante non committi Capitulo, quamvis nomi-
natim petatur, ſed epiſcopis vicinioribus.

Idque etiam deſumitur ex conſtitutione
Pij V. 162. in qua mandatur, quòd litteræ in
forma *dignum* dirigantur ad Epiſcopum diœ- 28
ceſanum, vel ad Vicarium generalem, aut offi-
cialem ejusdem epiſcopi disjunctivè ad electio-
nem impetrantis, & Bartol. *in l. qui jurisdictio-
ni de jurisdictione om. jud.* [illegible] quòd ſtylus cu-
riæ ſit, ut deputentur executores litterarum apo-
ſtolicarum officiales Epiſcoporum, non autem
Capitulorum. Demum quia ſacra Congrega-
tio ſub die 2. Auguſti 1631. expreſsè cenſuit,
Capitulum, & Vicarium Capitularem non
poſſe exequi commiſſiones apoſtolicas in forma
dignum, nec alias directas epiſcopo, vel ejus
vicario generali intuitu officii, ut tradit Barboſa
de jure eccleſ. lib. 1. c. 32. *num.* 57. Hinc Vi-
carius, ſeu officialis Capituli ſede vacante non
poteſt exequi diſpenſationes directas vicario
generali epiſcopi, idque attento ſtylo curiæ, &
cancellariæ, quæ ſede vacante non dirigit litteras
has in forma *dignum*, nec diſpenſationes vica-
rio, vel officiali Capituli, ſed epiſcopo viciniori.

Quæritur tertio decimo, quando expiret 29
jurisdictio Vicarii capitularis? Reſpondetur,
expirare eò ipſo, quòd ceſſat jurisdictio Capitu-
li, ſeu cum primùm ſedes epiſcopalis ceſſat va-
care. Quando verò hæc ſedes ceſſet vacare
Panvin. *p.* 2. *q.* 10. *n.* 19. Hoſtienſis *in c. cùm
olim. il. 1. de reſtit. ſpoliat.* cenſent, tunc ceſſare

ſedem vacare, quando novus Epiſcopus adeptus eſt poſſeſſionem epiſcopatus, adeo ut non ſufficiat, ſi Epiſcopus ſit electus, quia epiſcopo nominato non licet Vicarium mittere, Abbas *in c. qualiter de elect.* unde ut Capituli jurisdictio ceſſet, debet Epiſcopus capere poſſeſſionem epiſcopatûs cum oſtenſione Bullarum. Quaranta *in ſum. Bullar. num.* 13. ait, ſedem epiſcopalem ſemper intelligi vacare, donec litteræ apoſtolicæ ab epiſcopo, vel alio præſentatæ fuerint Capitulo *extravag. injunctæ de elect.* adeo ut poſſit Vicarius capitularis continuare exercitium jurisdictionis, donec Epiſcopus poſſeſſionem capiat epiſcopatûs: & hodie ita practicari notat Gonzales *in regul.* 8. *cancellar.* Gloſſa 15. §. 2. *num.* 88. Cæterum ſi Vicarius capitularis ſit electus ad tempus determinatum, tunc elapſo tali tempore expirat ejus jurisdictio, & id fuiſſe declaratum a ſacra Congregatione ad petitionem Capituli Salernitani refert Merola *tom.* 3. *diſp.* 7. *c.* 7. *dub.* 35. *num.* 326. Cæterum expirata jurisdictione Vicarii tenetur hic ſtare ſyndicatui Capituli ſede vacante, & reddere etiam rationem ſuæ adminiſtrationis novo epiſcopo, & ſi malè adminiſtraverit, ſeu non rectè exercuerit ſuum officium, poteſt à novo epiſcopo puniri, ut deſumitur ex Tridentino *ſeſſ.* 24. *c.* 16. *de reformat.* Riccius *p.* 4. *decis.* 291.

30 Quæritur quartò decimo, quomodo verificentur duæ illæ in jure canonico regulæ inter ſe pugnantes, quarum prima eſt *in rubrica h. t.* quòd ſede vacante non ſit aliquid innovandum, ſed omnia in ſuo ſtatu relinquenda: & regula, quæ habetur *in c. his, quæ, & c. cùm olim de majorit. & obed. c. ad abolendam in princ. de hæret.* ubi dicitur, quòd ſede vacante jurisdictio epiſcopi tranſeat in Capitulum. Reſpondetur, primam regulam poſitam in rubrica eſſe ita intelligendam, ut quæ epiſcopo defuncto non tanquam ordinario, & epiſcopo; ſed ex ſpeciali privilegio, & commiſſione, vel ut ſedis apoſtolicæ delegato, etiam ab ipſo jure conſtituto competebant, ut etiam quæ ex libera ejus voluntate, & nulla neceſſitate cogente fiunt, quæque potiùs gratiam, quam juſtitiam continent; non debeant ſede vacante innovari, niſi ſpecialiter ſit id permiſſum; & quoad hæc verificatur prima regula, quæ ponitur in rubrica. In aliis verò, quæ epiſcopo jure ordinario competebant, ut etiam in iis, quæ ſunt contentioſæ jurisdictionis, vel inſtante neceſſitate, aut juſtitia expedienda ſunt verificatur ſecunda regula oppoſita primæ, eò quia Capitulum in hiſce ſuccedit epiſcopo, & accipit ejus jurisdictionem, niſi ſpecialiter reperiatur prohibitum.

31 Hinc quia Epiſcopus in pluribus caſibus poteſt procedere contra exemptos tam de jure communi *in c. ad abolendam in fin. de hæret.* quàm de jure novo in Concilio Tridentino *ſeſſ.* 5. *de reformat. c.* 2. & *ſeſſ.* 6. *c.* 2. & *ſequent.* ita Capitulum ſede vacante ſuccedit epiſcopo: quia verò hæc poteſtas datur epiſcopo ſub diverſa verborum forma, ſiquidem aliquando dicitur, ut contra exemptos procedere poſſit *tanquam ſedis apoſtolicæ delegatus*; & tunc Capitulum non ſuccedit, quia ſuccedit tantum in jurisdictione ordinaria, non delegata: aliquando datur ipſi poteſtas ordinaria, & tantùm removentur obſtacula, cùm dicitur *non obſtantibus privilegiis, & exemptionibus*, & tunc in jurisdictione ordinaria ſuccedit Capitulum, ut tradit Barb. *de offic. epiſc. p.* 3. *allegat.* 92. *num.* 17. Quòd ſi dirigatur hæc poteſtas ad Epiſcopum cum clauſula *etiam tanquam ſedis apoſtolicæ delegatum*, tunc quamvis particula *etiam* videatur comprehendere utramque poteſtatem ordinariam, & delegatam, nihilominus Epiſcopus cenſetur procedere ex delegata poteſtate, cui Capitulum non ſuccedit. Quòd ſi neceſſitas exigat, etiam in iis caſibus, in quibus Epiſcopus proceſſiſſe debuiſſet tanquam delegatus Papæ, Capitulum ſuccedit, præſertim ſi non ſit de proximo futurus ſucceſſor, quia in caſu neceſſitatis receditur a jure communi; & quod non eſt licitum in lege, plerumque neceſſitas id licitum efficit *reg.* 4. *de regul. jur.*

Hinc Capitulum ſede vacante non ſolùm 32
non poteſt quidquam alienare *c. ſi quæ de rebus* & *c. precariè* 12. *q.* 7. verum etiam non poteſt de jure ullum emolumentum, vel qualemcunque redituum epiſcopalium ſede vacante obvenientium portionem in proprios uſus convertere, vel inter ſe dividere, ſed omnia ſervanda ſunt futuro Prælato, etiam cum obligatione conficiendi inventarii, & reddendarum rationum, ut notat Covarr. *de teſtament. c.* 12. *num.* 5. & deſumitur *ex c.* 3. *hujus tituli* 38. *c. non liceat* 43. 12. *q.* 2. *clement. ſtatutum de elect.* Quòd ſi res aliquæ ſervando ſervari non poſſint, eas poteſt Capitulum rectè alienare, ut ipſa naturalis ratio dictat: quia prohibitio alienandi res epiſcopatûs ſede vacante eſt in favorem Eccleſiæ, non in ejus diſpendium *c. quod ob gratiam de regul. jur. in* 6. Panormit. *in c.* 1. *h. t.* Poteſt etiam Capitulum ſede vacante, quæ ſunt contentioſæ jurisdictionis decidere, & expedire, tametſi fuerint cauſæ arduæ *text. in c. ad abolendam de hæret.* ut etiam quoad cauſas matrimoniales jam inchoatas *argum. c.* 1. *de conſanguin. & affin.* & probatur *ex c. venient.*

Quæritur quintò decimo, quænam ſint, 33
quæ Capitulo ſede vacante competunt quoad jurisdictionem epiſcopalem ad ipſum tranſeuntem? Reſpondetur, hæc recenſeri à Barb. in *collect. ad c.* 2 *h. t. num.* 4. & *ſequent.* & *juris eccleſiaſtici univers. lib.* 1. *c.* 32. Et nos eorum principaliora recenſuimus ſuperiùs. Hinc Capitulum ſuccedit in poteſtate ferendi cenſuras, & ab iiſdem abſolvendi, quia ut ſuperiùs probavimus, hæc poteſtas non ad ordinem epiſcopalem; ſed ad jurisdictionem pertinet. In diſpenſando in illis caſibus, in quibus potuiſſet Epiſcopus, ſi diſpenſatio ſit quaſi debita, & citra periculum notabilis damni, aut ſcandali differri non poſſit; prout diſpenſationem aliquando ob gravem cauſam eſſe debitam docet Gloſſa *in c. ut conſtitueretur* 25. *diſt.* 50. *V. detrahendum* &c. Rurſus poteſt Capitulum ſede vacante facere ſtatuta, quæ durent in tempus futuri Prælati, ut ſuperiùs oſtendimus. Poteſt recipere beneficiorum reſignationes. Beneficia unire, licèt non in proprium favorem, nec in præjudicium epiſcopi ſucceſſoris. Ultimas defunctorum voluntates exequi, quatenus jure ordinario id com-

competit episcopo. Exigere rationes ab administratoribus piorum locorum. Visitare diœcesim. Exigere charitativum subsidium. Concedere indulgentias. Confessarium instituere ad absolvendum à casibus episcopo reservatis. Assistere matrimonio juxta formam Concilii Tridentini *sess.* 24. *de refor. c.* 1. Concedere licentiam extero episcopo utendi pontificalibus in diœcesi, & celebrandi solemne officium. Consecrandi ecclesiasticas res, ut sunt paramenta Ecclesiæ. Confirmandi, & alia iis similia, ut habet Barb. *in collect. loc. cit.*

34 Non tamen Capitulum sede vacante potest litem instituere, vel prosequi super juribus episcopi; sed tantùm super juribus concernentibus ipsum Capitulum, ut notat Panormit. *in c. constitutis 3. h. t.* & adversarius illud tempus ad præscribendum contra Ecclesiam non potest computare, quia vacante sede præscriptio dormire dicitur, prout habetur *l.* 2. *in tit. de præscript.* Quòd si ob difficultatem congregandi totum Capitulum præsertim in his, quæ celeritatem desiderant, vel ob contradictionem, aut discordiam, quæ oriri possit, si penes omnes, ac singulos canonicos administratio bonorum temporalium, & spiritualium esset; constitutum est à Concilio Tridentino *sess.* 24. *de reformat. c.* 16. ut Capitulum sede vacante unum, vel plures fideles Oeconomos instituat, qui rerum ecclesiarum, & proventuum curam gerant.

TITULUS X.

De his, quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli.

Sicut in præcedenti titulo visum fuit, an Capitulum possit aliquid attentare sede vacante: ita vicissim congruè Pontifex hic quærit, an Episcopus, vel Prælatus sede repleta possit aliquid facere sine consensu Capituli, quapropter præsens titulus immediatè rectè connectitur cum præcedente, cùm enim ille docuerit nil fieri debere à Capitulo pendente statu Ecclesiæ, eò quia nullus tunc sit, qui Ecclesiam defendat; ita hic docet, quo jure valeant ea, quæ Prælati inconsulto Capitulo fecerunt.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *IRRITA* 1. *h. t. Ex Concilio Valentino statuitur, ut donatio, venditio, commutatio rei ecclesiasticæ facta ab episcopo sine consensu Capituli, vel clericorum non valeat. Ex quo textu desumitur regula, quòd irrita sit alienatio rerum ecclesiasticarum sine consensu Capituli; quod verum est saltem de bonis ipsius Ecclesiæ cathedralis. Notat tamen Glossa, textum procedere de rebus magnis, non de parvis. Rursus Capitulum debere subscribere alienationem: alioquin hæc non valet, si facta sit per solum Episcopum* c. non liceat 12. q. 2.

C. *CONTINEBATUR* 2. *h. t. rescribit Alexander III. quòd si Prælatus alienet sciente, & tacente Capitulo alienatio teneat, quia tunc Capitulum consentire videtur: siquidem ut notat Glossa taciturnitas habetur pro consensu, quando alienatio est ad tempus: secus quando est perpetua requiritur consensus expressus, & subscriptio, ut appareat de tali consensu* c. si servus dist. 54.

C. *CUM NOS* 3. *h. t. Idem Pont. rescribit, donationem factam ab episcopo absque consensu Capituli esse nullam: sed si Capitulum postea eam ratam habeat, valere: & tunc ratihabitio retrotrahitur, & comparatur mandato, ut etiam valet subsequens consensus. Ubi notat Glossa, ratihabitionem tunc valere, quando ratificans potest ab initio alteri mandare.*

C. *NOVIT* 4. *h. t. Idem Pont. rescribit, non decere omisso consilio Capituli uti consilio aliorum in negotiis Ecclesiæ, adeò ut non possit Episcopus instituere, vel destituere aliquot personas sine consensu fratrum: alioquin factum est ipso jure nullum.*

C. *QUANTO* 5. *h. t. Idem Pont. declarat, Prælatum non posse negotia tractare absque consensu Capituli. Ubi notandum est, quòd scribentes in litteris nomina absentium, ac si essent præsentes, tenentur de falso: ubi etiam notat Glossa, eum incurrere crimen falsi, qui furtivè surripit sigillum nomine Capituli, ut etiam qui aperit litteras Judicum, hi enim sunt deponendi* c. olim de rescript.

C. *EA NOSCITUR* 6. *h. t. declarat Cælestinus III quòd si collegiata habeat jus præsentandi, debeat præsentare Prælatus de consensu capituli, vel majoris, vel sanioris partis, alioquin præsentatio non valet, nisi Prælatus probet consuetudinem, vel ostendat privilegium.*

C. *CUM APOSTOLICA* 7. *h. t. Innocentius III. declarat, validam esse donationem, quam de solius episcopi consensu facit laicus de decimis Ecclesiæ, vel loco religioso quas ab alia Ecclesia habet in feudum ab antiquo, seu ante Concilium Lateranense.*

C. *TUA NUPER* 8. *h. t. Idem Pont. declarat, Episcopum sine consensu, & subscriptione clericorum non posse concedere in perpetuum Ecclesias, eò quia id esset alienare, tum etiam accipiens in illa Ecclesia haberet jus patronatus, & alienaretur cum solo Archidiacono.*

C. *PASTORALIS* 9. *h. t. statuitur, ut Episcopus sine consensu Capituli, vel authoritate Papæ non possit concedere alicui monasterio Ecclesias parochiales, vel fructus, seu obventiones*

parochia etiam de consensu Patroni. Neque audienda est Glossa, quæ parum convenienter textui videtur sentire, consensum Capituli non requiri quoad quinquagesimam partem: quia in textu Pontifex contrarium apertè docet: dum ait, salva consuetudine canonica neutrum, de quo quæsitum est, posse facere Episcopum sine consensu Capituli, nisi privilegio Apostolico sit munitus.

C. ETSI 10. & ult. h. t. Innocentius III. rescribit Archiepiscopo Senonensi, in Concilio Provinciali esse invitanda Capitula cathedralium Ecclesiarum, & eorum Nuntios esse admittendos ad tractatum, maximè quando agitur de rebus pertinentibus ad Capitula. Ubi notandum est, Capitula cathedralia, & eorum Procuratores debere admitti ad tractatum, non verò ad decidendum: quia ut notat Panormitanus hic num. 2. soli episcopi in hoc provinciali Concilio sunt Judices.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De iis, ad quæ determinanda, vel agenda ab Episcopo, requiritur consensus Capituli.

1 Certum est, non posse Episcopum absque consensu Capituli ea Ecclesiæ bona, sive mobilia, sive immobilia prætiosa alienare, quæ servando servari possunt, idque desumitur *ex c. irrita 1. h. t.* ubi dicitur, quòd donatio, vendentio, commutatio rei ecclesiasticæ facta ab episcopo sine consensu Capituli, vel clericorum sit invalida. Ubi Glossa id explicat de donatione, venditione, commutatione rei magni valoris. Ratio est, quia hujusmodi alienationes, donationes, venditiones & commutationes rerum magni pretii possent facilè cedere in grave præjudicium Ecclesiæ: quapropter potestas alienandi, quæ olim fuerat in solidum Prælatis concessa, & quâ fortassis abutebantur, restricta fuit, ut nonnisi de consensu Capituli fieri possit; & quamvis olim peteretur consilium Capituli, non tamen illud erat decisivum, sed consultivum, quod non impediebat Episcopum à donatione venditione, commutatione rei ecclesiasticæ: unde ne in detrimentum Ecclesiæ posset Episcopus donare, vendere, & commutare res Ecclesiæ, statutum fuit, ut non solum peteret consilium à Capitulo, sed etiam consensum, adeout Capitulum debeat subscribere alienationem; quæ alioquin irrita esset, si absque tali subscriptione fieret ab episcopo *c. non liceat 12. q. 2.*

2 Quòd si Episcopus ob bellum ingruens, vel pestem grassantem Capitulum non habeat; tenetur loco Canonicorum reliquos convocare clericos *argum. si forte ult. dist. 65.* & re cum illis tractatâ accedente eorum consensu potest res Ecclesiæ alienare, si ita visum fuerit, ut notat Abbas *in d. c. irrita 1. h. t.* ubi addit id utiliter observari etiam in alienatione facienda à Prælato inferioris Ecclesiæ. Rursus ad alienationem rei ecclesiasticæ, quæ fit nomine Ecclesiæ in perpetuum, vel ad longum tempus per locationem, aut similem concessionem, per quam dominium utile transfertur, non sufficit consensus Capituli tacitus, seu præsumptus, quatenus alienatio fiat sciente, & tacento Capitulo, sed ulteriùs requiritur consensus expressus, ut notat Abbas *in d. c. irrita 1. h. t. num. 1.* ubi requiritur collaudatio, seu approbatio, nimirum consensus expressus Capituli ad alienationem rei ecclesiasticæ; secus ad locationem, vel concessionem, quæ fit ad tempus breve, ut inter quinquennium, vel etiam septennium infra decennium, sufficit consensus præsumptus, ejusque scientia, & patientia *argum. c. 2. h. t.* Abbas *ibidem num. 6.*

Præterea consensus requisitus ad alienandas res ecclesiasticas dari debet à Capitulo legitimè congregato, quia id significat vox Capituli, ut desumitur *ex c. tertio loco 5. de probat.* Ratio est, quia singuli canonici seorsim sumpti non constituunt Capitulum *argum. c. unic. in princ. ne sede vacante.* Tum quia consensus singulorum seorsim, est consensus personarum particularium, non verò consensus totius Capituli, quia hoc constituitur ex multis simul congregatis in unum. Cæterum non est necesse, ut omnes de Capitulo consentiant, sed satis est, si major pars Capituli congregati, seu canonicorum suffragetur. Quando collegiata habet jus præsentandi, Prælatus præsentabit de consensu Capituli, vel majoris, ac sanioris partis, alioquin præsentatio non valet, nisi Prælatus probet consuetudinem, vel privilegium: hinc debet sanior pars consentire, unde si major pars suffragetur in favorem episcopi volentis alienare res Ecclesiæ, & minor pars sanior se opponat tali alienationi, & ostendat hanc necessariam non esse, nec utilem Ecclesiæ, sed potiùs damnosam, tunc non potest alienatio illa fieri, idque desumitur *ex d. c. ea noscitur* ubi disjunctivè dicitur de consensu Capituli, vel majoris, vel sanioris partis, quia sanior pars tametsi minor censetur melior, ac magis consulere Ecclesiæ utilitati, ut notat Glossa *in cit. cap. ea noscitur V. majoris h. t.* 3

Quòd si è converso totum Capitulum consentiret in alienationem rei ecclesiasticæ, & solus Episcopus dissentiat, non potest alienatio fieri, quia ad hanc requiritur utriusque simul Prælati, & Capituli consensus, adeo ut consensus 4

sus unius sine alio non sufficiat, & alienatio irrita fit: quia Prælatus non destituitur potestate disponendi de rebus Ecclesiæ, sed tantùm ejus facultas coarctatur quoad exercitium, nimirum ut non possit eam exercere absque consensu Capituli, quapropter consensus Prælati semper requiritur principaliùs. Quòd si agatur de alienanda re pertinente ad Ecclesiam cathedralem, licèt requiratur necessariò consensus Canonicorum Capitularium, non tamen est necessarius consensus aliorum clericorum, tametsi beneficiati sint in eadem Ecclesia, dummodo non sint canonici. Sin autem agatur de alienatione rei pertinentis ad inferiorem Ecclesiam, tunc requiritur etiam consensus clericorum illius Ecclesiæ, cujus res alienatur.

5 Rursus spectato jure communi non solùm requiritur consensus expressus Capituli, sed etiam subscriptio, alioquin alienatio rei ecclesiasticæ est irrita, ut desumitur *ex c. tua nuper 8. h. t.* ubi dicitur, quòd Episcopus sine consensu, & subscriptione clericorum non potest concedere in perpetuum Ecclesias, quia id esset alienare, tametsi accipiens in illa Ecclesia haberet jus patronatûs, & alienaretur cum solo Archidiacono. Quamobrem hic casus in jure est specialis, in quo ad valorem contractûs, vel actûs requiritur scriptura, & subscriptio, cùm aliàs sit regula universalis, quòd ad substantiam pacti, vel contractûs, non requiratur scriptura *l. pactum 17. C. de pact.* nisi id in jure expressum fuerit. Ratio est, quia regulariter spectato jure naturali ad pactum, vel conventionem, aut contractum requiritur tantùm consensus contrahentium, in quo fundatur valor contractûs: verum tamen est, quòd tametsi contractus celebratus cum Ecclesia debeat in scripturam redigi, non tamen id ubique locorum observatur, ut manu Capitularium sive sæcularium, sive regularium subscriptio fiat, sed sufficit, si in instrumento scripto manu propria Notarii publici fiat mentio, seu contestatio de consensu dato à Capitulo, vel publicus Notarius manu sua subscribat.

6 Quamobrem alienatio rerum Ecclesiæ, quæ fit à Prælato, vel episcopo sine consensu Capituli, nullum sortitur valorem, & à successore non debet servari, nisi accesserit consensus Capituli; adeo ut hoc postea approbet, seu ratam habeat talem alienationem, idque desumitur *ex c. cùm nos. 3. h. t.* ubi habetur, quòd donatio facta ab episcopo, absque consensu Capituli sit nulla: sed si Capitulum postea illam ratam habeat, valet: ubi juvat notare, quòd tunc ratihabitio Capituli retrotrahitur, & comparatur mandato. Ad id tamen requiritur tractatus, & quòd cognoscatur causa necessitatis, aut utilitatis, nisi fortassis alienatio fiat de rebus vilioris pretii, ut notat Innocentius *in c. 1. num. 3. de reb. eccles. non alienand. in 6.* & ratio est, quia tunc ratihabitio Capituli est instar mandati, & retrotrahitur ad tempus præcedentis alienationis; & quia tunc non potuisset res alienari nisi cognita causa necessitatis, aut utilitatis Ecclesiæ, ita per subsequentem ratihabitionem debet etiam causa hujus necessitatis cognosci. In transactionibus autem rerum immobilium factis nomine minorennum sufficit, si decretum, vel authoritas Judicis postea accesserit, vel consensus domini requisitus ad alienationem feudi ex postfacto supervenerit, ut notat Bartol. *in l. si quis 25. §. jussum n. 5. de acquirend. hæredit.* & Baldus *in l. cum ipsa 5. n. 3. C. de contrahend. empt.*

Non tamen est eadem ratio de tutore, qui pupillo contrahenti consensum statim in ipso negotio, & non ex intervallo præstare debet, alioquin contractus est irritus *l. obligari 9. juncta Glossa V. debet ff. de authorit. tutor. §. tutor.* siquidem pupillus spectato jure civili non censetur habere consensum in contractibus, nisi per consensum tutoris, adeo ut consensus pupilli informandus sit, ac afficiendus consensu tutoris. Secus Capitulum non præstat authoritatem, sicut tutor, sed tantùm consensum alienationi rei ecclesiasticæ, proinde ex intervallo potest illum præstare. 7

Dices, licèt non possit Prælatus sine consensu Capituli res Ecclesiæ alienare, non tamen inde sequitur, quòd non possit eas vendere: siquidem venditio longè differt ab alienatione; non enim alienatum dicitur, quod venditum est *l. alienatum 67. §. de verbor. significat.* & ratio est, quia si res venditur, ejus locò accipitur pretium, unde Ecclesia in pretio habet idem emolumentum, ac in re vendita: ergo tametsi alienatio rerum Ecclesiæ generaliter sit prohibita, non tamen in generali prohibitione videtur contineri venditio, proinde poterit Episcopus absque consensu Capituli res Ecclesiæ vendere, licèt non possit eas alienare. Sed contra, quia quando venditio dicitur esse alienatio, non agitur de illa venditione, quæ non solùm est perfecta ex mutuo consensu juxta textum *in l. 1. ff. de contrahend. empt. princ. instit. eod. tit.* verùm etiam per secutam traditionem, quâ dominium transfertur *l. traditionibus C. de pact.* Venditio enim traditione non secuta licèt sit proxima alienationi, non tamen propriè alienatio dicitur *d. l. alienatum 67.* Quia verò in servandis rebus Ecclesiæ ita cautè procedi debet, ut non solùm tollatur actus, in quo alienatio exercetur; verùm etiam omnis actus, per quem ad alienationem perveniri possit *ex regul. legis final. C. in quibus causis in integr. restit.* ideo SS. Canones non solùm venditionem rei traditione perfectam, verùm etiam solo mutuo consensu factam prohibent. 8

Illud tamen revocatur in dubium, an sicut ex hac generali prohibitione de non alienandis rebus Ecclesiæ prohibetur etiam venditio: ita è contrario ex præsenti textu, & aliis antiquis Ecclesiæ Canonibus venditione specialiter prohibita, quæcunque alienatio censeatur prohibita? Et quamvis venditio comprehendat similes contractus *l. sicut §. venditionis ff. quib. mod. pignus, vel hypotheca:* & contractus hic latissimè sumatur *ex l. XII. tabul* ac omnis species alienationis sub eo videatur complecti, ut probat Robertus *lib. 1. animadvers. c. 8.* nihilominus probabiliùs dicitur, quòd requiratur interdictio generalis alienationis, adeo ut virtute præsentis prohibitionis non comprehendantur alii contractus *ex l. in quorum 24. ff. de pignor.* Ratio est, 9

est, quia prohibitio restringens facultatem disponendi de rebus propriis debet strictè, non laxè interpretari: & sicut aliud est vendere, & aliud donare, ac aliud permutare; ideo venditione prohibita non intelliguntur prohiberi alii contractus *l. si pupillorum 7. §. si prater ff. de rebus eorum l. final. C. de prad. Decur. lib.* 10. quia sub ipsa venditione non comprehenduntur alii contractus, sicut nec sub emptione: hinc legatis rebus emptis, si quæsitæ sint alio titulo non debentur *l. item 49. item ff. de legat. 3.* Rursus qui prohibentur emere, non vetantur pignori accipere *l. in quorum.* Quamobrem post specialem prohibitionem venditionis rerum Ecclesiæ necessaria fuerat generalis prohibitio alienationis earundem rerum.

10 Quòd si quæras originem hujus prohibitionis: sunt, qui putant, hanc prohibitionem emanâsse à Concilio Valentino. Sed Arias à Mesa *lib. 3. variar. c. 23.* hujus prohibitionis originem ducit à tempore longè anteriore. A tempore tamen Apostolorum usque ad annum Christi 298. nulla legitur lata lex de ecclesiasticis bonis non alienandis, quia ex dispositione Apostolorum episcopi erant dispensatores rerum Ecclesiæ *can. 39. Apostolorum c. pracipimus 12. q. 1. c. videntes 16. ead. quæst.* cum pluribus aliis juribus, quæ congessit Antonius Augustinus *in epitom. juris pontif. lib. 4. tit.* 80. Quòd si hæc prohibitio suum duxit initium in Concilio Valentino, negare non possumus, quin in plerisque aliis conciliis fuerit hæc eadem alienatio prohibita, siquidem in Concilio Carthaginensi III. celebrato sub Anastasio Papa anno 308. fuit hæc eadem alienatio prohibita, & habetur etiam constitutio Leonis I. *in epist.* 104. cujus fragmentum habetur *in c. sine exceptione 12. q. 2.* & eandem prohibitionem districtiùs etiam innovârunt Hillarius, qui successit Leoni *epistol. 8.* & Agapetus *epist. 6.* quam refert Baronius anno Christi 355. At hæc decreta adhuc integritati Ecclesiæ non videbantur sufficienter consulere, cùm prohiberent donationem, venditionem, permutationem, non verò genus omne alienationis: siquidem prohibitio specialis unius, vel alterius contractus, ad aliud genus alienationis non extenditur *l. in quorum finibus 24. ff. de pignor.* nisi res à commercio eximatur *l. 1. §. eam rem ff. qua res pignori* Donellus *in tit. de pignor. c. an in omnibus prope finem.*

11 Rursus per illa antiqua decreta nec exprimebantur res prohibitione comprehensæ; quamobrem post illa decreta Leo Imperator sua constitutione, quæ extat *in l. jubemus 14. C. de sacrosancta Ecclesia* prohibuit omnem cujuscunque alienationis speciem in bonis immobilibus, servis, rusticis, & annonis civilibus, seu reditibus, & adjecit pœnas nullitatis contractûs, & ut accipientes bona ita alienata, & eorum hæredes tenerentur Ecclesiæ satisfacere: & quia hæc constitutio lata fuit à Principe sæculari nullam authoritatem præsenti prohibitioni dabat *c. final. h. t.* qua ratione etiam edictum Basilii Præfecti prætorio editum anno 483. referente Baronio, tametsi prohiberet alienationem rerum Ecclesiæ, nullius fuisse illud momenti declaratum fuit in Romana synodo relata *in c. bene quidem 96. dist.* Præterea constitutio Leonis non erat universalis, quia tantùm prohibebat alienationem bonorum Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ut notat Cujacius *in novell. 7. Justin.* Hinc Anastasius successor Leonis *in l. privilegia 17. l. de sacrosancta Ecclesia,* ampliavit eam constitutionem ad omnes Ecclesias adjiciens, ut ex causa necessitatis, aut utilitatis licitum sit alienare probatâ causâ apud defensorem civitatis.

Cæterum Symmachus in Synodo IV. Romana habita anno 502. prohibuit alienationem perpetuam prædii Ecclesiæ rustici, vel cujuscunque qualitatis; addens, ut violator illius constitutionis anathemate feriatur, concessâ etiam actione cuilibet de populo, ut prædii alienati restitutionem peteret, & desumitur *ex c. non liceat 20. 12. q. 2. c. si quis 6. h. t.* Et Symmachus epistolam etiam misit ad Cæsareum Arelatensem Episcopum, ut collapsam Ecclesiæ disciplinam restitueret, & rerum Ecclesiæ alienationem, quam Prælati Galliarum faciebant authoritate apostolica interdiceret: quapropter Concilium Agatense celebravit anno 506. referente Baronio, & refertur *in c. Episcopus 34. 12. q. 2.* ubi statutum fuit, ne cuilibet Episcopo liceat res Ecclesiæ, Casellas, aut mancipia, vel vasa ministerii vendere, seu per quoscunque contractus alienare nisi ex causa utilitatis, vel necessitatis, quæ probetur per duos, vel tres Episcopos comprovinciales Præterea *in canon. 22. & 40.* relatis *in c. statuimus 22. c. Diaconi 35. 12. q. 2.* prohibitum fuit Presbyteris, Diaconis, & aliis clericis, ne de bonis Ecclesiæ sibi concreditæ quidquam donare, aut concedere præsumant; & si secus fecerint, ab honore deponuntur, & compelluntur restituere: quantum abstulerint excepto casu relato *in c. si quis in qualibet 56. 12. q. 2.* 12

Præterea sub eodem Symmacho celebratum etiam fuit Concilium Epaunense anno 509. *& in canon 9.* statutum fuit, ut quidquid juris ecclesiastici alienatum ab Abbatibus, seu Archipresbyteris sine consensu episcopi debeat Ecclesiæ restitui; quia verò hujusmodi constitutiones utpote emanatæ in Conciliis Provincialibus non erant universales, adhuc desiderabatur lex aliqua universalis, quam tulit Imperator Justinianus anno 535. *in authent. de non alienand. aut non permutand. reb. & in authent de alienat. & emphyteus.* ubi constitutiones Leonis, & Athanasii ad res omnes cujuscunque Ecclesiæ, & varios alienandi modos ampliavit: sed quia hæ constitutiones adhuc à Principibus sæcularibus emanârunt, nullius erant valoris, ut docent Innocentius *in c. 1. h. t. in 6.* & Glossa hic: unde S. Gregorius Magnus, qui floruit sub finem sexti sæculi impensè curavit, ut res Ecclesiæ injustè alienatæ recuperarentur, & prohibuit, ne deinceps alienarentur, ut liquet *ex lib. 1. epist. 66 & lib. 3. epist. 16. & lib. 8. epist. 53.* & etiam *lib. 10. epist. 33.* & eodem tempore hæc prohibitio confirmata fuit in Concilio Hispalensi 1. canon. 1. & Toletan. 9. *can. 1. & 2.* Rursus in 13

Synodo

Synodo generali celebrata sub Adriano II. statutum fuit, ne Episcopus, vel Monasterii Prælatus res Ecclesiæ alienare præsumant, nisi damnosæ sint, & tunc quòd illas transferant non in Principes sæculares, sed in clericos, vel agricolas. Hoc idem statutum etiam fuit in pluribus aliis Conciliis, ut in Sylvanectensi sub Nicolao I. Guastallensi sub Paschali II. Hononensi sub Honorio III. Lugdunensi sub Innocentio IV. sub *titulo de usuris*, & rursus Lugdunensi sub Gregorio X. relato *in c. 2. de rebus eccles. in 6.* in Salisburgensi sub Martino IV. in Viennensi relato *in clement. de reb. eccles. extravag. ambitiosa eod. inter communes*, & tandem in Tridentino *sess. 25. de reformat. c. 11.* & hisce Conciliis accesserunt etiam constitutiones Julii III. Pauli IV. Pij IV. & V.

10 Quod autem ad solemnitatem observandam in alienatione rerum Ecclesiarum attinet hæc triplex est juxta Baldum *in d. authent. hoc jus n. 14. C. de SS. eccles.* scilicet civilis, canonica, & consuetudinaria. Solemnitas civilis refertur *in d. l. jubemus 14. authent. hoc jus* & refertur à Gratiano *in c. ea enim §. hoc jus 10. q. 2.* verùm hæc non servatur. Solemnitas canonica, & consuetudinaria etiam reperiuntur in juribus, & ad illas requiritur consensus canonicorum, vel clericorum, & etiam episcopi. Verùm si agatur de alienatione rerum pertinentium ad mensam episcopalem, quæ alienatio olim erat prohibita, nisi fieret cum consilio Concilii provincialis *c. placuit 51. 12. q. 2.* nunc tamen requiritur consensus expressus Romani Pontificis *c. 2. de reb. eccles. in 6.* adeo ut talis consensus Papæ debeat præcedere alienationem, alioquin Episcopus suspenditur, ut liquet *ex d. c. 2. de reb. eccles in 6.* Si verò alienentur bona, quorum administratio ad Capitulum pertineat, tunc tenetur Prælatus ad pulsum campanæ legitimè congregare Capitulum in loco consueto, & qui præest debet proponere tractatum; scilicet causam, & rem, de cujus alienatione agitur; & sigillatim rationes, ex quibus expedit alienationem fieri, vel non, ut notat Ulpianus *in l. magis puto §. si pupillus ff. de reb. eorum juncta l. 1. & 2. tit. 14. partit. 1.* Et quamvis usu, & consuetudine receptum sit, ut tres intercedant tractatus: nihilominus jure communi unus sufficiebat, ut liquet *ex c. sine exceptione. c. tuā. c. cum apostolica h. t. c. 1. de reb. eccles. in 6.* post tamen hunc tractatum debet sequi consensus Capituli, ut superiùs diximus, & debet fieri mentio de nominibus canonicorum; & singulorum existentium in Capitulo in instrumento venditionis *argum. text. in l. final. C. de vendit. rerum civil. lib. 11.* Et quamvis de jure communi tenerentur omnes subscribere; hodie tamen id ex consuetudine non servatur; ut notat Soccinus *consil. 15. fol. 1.* Ex hisce omnibus principalibus requiritur consensus episcopi *c. quanto c. tua h. t.* ut superiùs ostendimus.

11 Quòd si alienatio fiat de communi pertinente ad Episcopum; & clerum, requiritur eadem solemnitas; quæ in præcedenti casu. Si alienentur res Monasterii subjecti episcopo, tunc causa alienationis debet proponi coram episcopo; vel ejus vicario, & post causæ cognitionem requiritur licentia episcopi *c. Abbatibus 41. 16. q. 2. c. in venditionibus 40. 17. q. 4.* Covarruvias *lib. 2. variar. c. 17. num. 1.* Quòd si Monasterium exemptum sit ab episcopi jurisdictione, tunc Capituli, & superioris consensus requiruntur. Si demum res, quæ alienantur sint bona hospitalium, confraternitatum, aut similis loci pii, tunc procedendum est cum distinctione: vel enim talia hospitalia erecta sunt authoritate episcopi; & tunc desideratur facultas episcopi, vel non sunt erecta authoritate episcopi; & tunc tantùm requiritur consensus ejusdem. Ad solemnitatem consuetudinariam quòd attinet, notandum est quòd si per consuetudinem addatur aliqua forma, quæ sit Ecclesiæ utilis, hæc servanda est, ut tradit Rodeanus *de rebus eccles. q. 24. num. 80.* idque etiam procedit si solemnitatis præscriptæ consuetudo moderetur partem aliquam levem, ut subscriptionem clerici statutam *in c. irrita 1. h. t.* Quòd si per consuetudinem omnis solemnitas tollatur, ac proinde inferatur ecclesiis damnum, tunc talis consuetudo utpote irrationabilis improbanda est *c. 1. & 2. de consuetud.* Covarr. *lib. 1. variar. c. 17. num. 4.*

§. II.

An possit Episcopus sine consensu Capituli præsentare ad beneficia communia, & unire Ecclesias.

PLerumque jus præsentandi ad beneficia commune est Prælato, & Capitulo, dubitatur, num possit tunc Episcopus, vel Prælatus solus absque consensu Capituli præsentare; & an præsentatio valeat; & institutio, quæ inde sequitur, firma sit. Respondent communiter, talem præsentationem esse nullam; proinde etiam invalidam institutionem, nisi ex insolita consuetudine; vel privilegio probetur jus præsentandi competere soli episcopo: quia quando jus præsentandi ad beneficium pertinet simul ad Episcopum, & Capitulum, tenetur Prælatus præsentare ex consensu Capituli, vel majoris, vel saltem sanioris partis ejusdem, ut desumitur *ex c. ea noscitur h. t. 6.* ubi habetur, quod quando collegiata habet jus præsentandi ad beneficia, Prælatus debet præsentare de consensu Capituli, vel majoris, aut saltem sanioris partis, aliter præsentatio non valet; nisi Prælatus probet consuetudinem, vel privilegium. Unde Prælatus non potest per se instituere, vel destituere præsentatos absque consensu Capituli. Ratio desumitur *ex c. Pastoralis 9. h. t.* ubi Alexander III. ait, canonicos esse fratres, & Prælatum caput; sed Capitulum cum episcopo constituunt unum corpus, cujus caput est Episcopus, & membra canonici, seu reliquum corpus Capitulum: non decet autem caput à membris sejungi, ac discedere; neque contra membra separari à capite, proinde non debet Episcopus seorsum à Capitulo; seu absque ejus consensu clericos ad beneficia præsentare, instituere; vel destituere, cum jus patronatus pertinet ad ipsum simul, & Capitulum. Tum quia

quia quæ ad totum pertinent Capitulum cum capite, ad omnes simul, non ad singulos seorsim spectant, & licèt Prælatus sit caput communitatis, non propterea potest solus per se peragere, quæ pertinent ad totum Collegium cum capite; nisi consuetudine aliter introductum, vel privilegio concessum sit: siquidem consuetudo, & privilegium tollunt, quæ sunt juris positivi à Prælato, & tribuunt Capitulo, & e contra, ut desumitur *ex c. 3. de consuetud. in 6.* & præsentatio à patrono facienda est quid juris positivi *c. præterea de jure patronat.*

Hinc est quòd Prælatus potest consuetudine, aut privilegio acquirere jus præsentandi seorsim à consensu Capituli: non ita tamen si Episcopus non possit probare consuetudinem, aut privilegium, tunc enim est necessarius Capituli consensus: sufficit tamen tacitus situs in eo, quòd Capitulum sciat præsentationem, & collationem à Prælato fieri, & nihilominus non se opponat, nec contradicat, cùm tamen commodè posset reclamare, séque opponere, ac impedire talem actum, ut notant Glossa *in d. c. ea noscitur 6.* & Abbas *num. 8.* quia in alienationibus non perpetuis, & quæ modicum adferunt præjudicium sufficit tacitus Capituli consensus: quod tamen procedit solum quando præsentatio, vel collatio spectat ad solum Episcopum, quamvis dependenter à consensu Capituli, vel collegii, tunc enim sufficit tacitus Capituli consensus: non ita si præsentatio, vel collatio communiter pertineat ad Prælatum, & Capitulum juxta *c. unic. ne sede vacante in 6.* tunc enim non sufficit tacitus consensus, sed est necessarius expressus, quia in actibus legitimis, quales sunt præsentatio, collatio, electio, qui verbis, aut scripto fieri necessariò debent, ac expediri, tacitus consensus non supplet defectum consensus expressi, ut notat Abbas *loc. cit. in fin.* ubi ait, quòd ubi est necessarius consensus expressus, nunquam præsumitur pro consensu, & assignat rationem, quia tunc consensus expressus est solemnitas extrinseca, quæ non est præsumenda, sed probanda.

Videtur tamen obstare contra assertionem, quia jure communi ordinarii collatores beneficiorum sunt episcopi, qui in ecclesiis suæ diœcesis fundatam habent facultatem conferendi beneficia: siquidem ex principiis juris ad ipsos pertinet curam gerere omnium Ecclesiarum intra propriam diœcesim *c. omnes 16. q. 7. c. decrevimus cum sequent. 10. q. 1. c. 1. cum ex injuncto in fin. de heret.* ergo episcopus per se etiam irrequisito Capitulo, seu absque ejus consensu potest clericos instituere, & destituere. Sed contra quia præcitata jura tantùm loquuntur de beneficiis, quorum collatio spectat ad solum Prælatum, non ita quando præsentatio ad beneficium, seu jus patronatus pertinet ad Prælatum simul, & Capitulum, ut ostendit Vallensis *lib. 3. de benefic tit. 9.* Rursus tametsi collatio beneficiorum inferiorum regulariter spectet ad Episcopum, collatio tamen præbendarum, & majorum beneficiorum non pertinet simpliciter ad Episcopum, sed simul cum consensu Capituli, quapropter Episcopus per se irrequisito Capitulo non potest has præbendas, & majora beneficia conferre: & cum in præsenti sermo sit de præsentatione ad beneficia, quæ simul competebat Prælato, & Capitulo; ideo rectè concluditur, non posse Prælatum per se, sine consensu Capituli præsentare, instituere, aut destituere irrequisito Capitulo.

Contra id, quod asserebatur, posse Prælatum, seu Episcopum ex consuetudine introducta res Ecclesiæ alienare, videtur etiam difficultas insurgere: quia consuetudo, de qua in præsenti est sermo importat alienationem rerum Ecclesiæ absque debita solemnitate: atqui talis consuetudo utpote Ecclesiæ onerosa non approbatur à jure, sed improbatur *c. 1. de consuetud. c. cum causa 8. de sent. & re judic. clement. unic. de reb. eccles.* unde neque per insolitam consuetudinem Prælatus potest jus acquirere præsentandi irrequisito Capitulo ad beneficia, in quibus jus patronatus spectat etiam ad ipsum Capitulum. Sed contra quia est discrimen inter consuetudinem rationabilem, & legitimè præscriptam, & inter irrationabilem non legitimè præscriptam; prima inducit obligationem in jure, ut liquet *in 1. c. de consuetud.* quæ verò est irrationabilis, & non ritè præscripta, improbatur in jure: in præsenti autem consuetudo supponitur rationabilis, & legitimè præscripta consequenter habet vim obligandi.

Quòd si opponas textum *in c. ex litteris 7. de jure patro. ac.* ubi expressè dicitur: *postmodum Abbatissa prædicti Monasterii alium præsentavit eidem*, ubi liquet, Abbatissam clericum ad Ecclesiam præsentâsse absque consensu Capituli: ergo etiam Prælatus per se solum irrequisito Capitulo potest clericum præsentare. Respondet ad id Lambertinus *de jure patronat. lib. 2. p. 1. q. 2. art. 12. num. 2. & sequent.* præfata verba non esse Pontificis decidentis, sed partis allegantis. Sed adhuc responderi posset, asserendo, præsentationem factam absque consensu Capituli esse irritam: & in præsentationibus Prælatorum, si aliud in contrarium non constet, esse præsumendum, quòd Prælati procedant, ut debent, seu cum consensu collegii: & *in d. c. ex litteris* præsumptione juris intelligi, Abbatissam præsentâsse ex consensu Capituli, ut notat Barbosa *in d. c.*

Superest etiam alius difficilis textus Innocentii III. *in c. edoceri de rescript.* ubi dicitur, quòd in causa, vel litigio, quod pertinet ad Abbatem, & conventum simul, si quis impetret litteras adversus Abbatem nulla facta mentione de suis conventibus, teneatur Abbas ipsis querelantibus respondere, ait enim Innocentius: *ita ut non possint dicti Abbates se tueri per appellationem quo minus respondeant.* Hinc enim deducitur, quòd quando est actus comunitatis, non possit Abbas per se ad beneficium præsentare, aut alium actum exercere: ut etiam si lis pertineret ad Abbatem, & Monachos, non posset Abbas per se solum irrequisito conventu convenire: ex quibus videtur esse tolle innocentii decisio. Sed contra, quia si observentur verba relata *in d. c. edoceri 21. de rescript.* Innocentius III. assignat rationem decisionis dicens: *cum*

cum ex officio suo teneantur congregationum suarum negotia procurare; his autem verbis non significatur aliud observari in lite, ac in præsentatione, quia liti ex officio Abbas tenetur providere *c. 2. de donat. c. cum nobis de elect. c. si cui eod. tit. in 6.* Contrarium tamen videtur esse, quod habetur *in c. 1. de procurat.* ubi asseritur, Presbyteros, & Diaconos ad litem peragendam coram Romano Pontifice Gregorio Magno proprii episcopi litteras attulisse, & nihilominus eos cum talibus litteris non fuisse admissos, nisi cum subscriptione Capituli; unde si solus Abbas per se posset litigare sine Capitulo, non videretur verum, quod Innocentius affirmat *in d. c. edoceri*, constat enim, capitulares esse legitimos testes in causis sui Capituli *c. veniens 38. de testibus.*

7 Neque obstat textus *in d. c. 1.* quia ibi est sermo de causis arduis, in quibus non sufficit generale mandatum, quod habet Prælatus, sed ulterius requiritur speciale *c. qui ad agendum 4. de proc. in 6. c. final. eod. t. in 6.* Verùm omissa distinctione, quâ utuntur plures inter negotia, quæ tractantur in Capitulo, & quæ extra Capitulum, & textum *in d. c. 1.* intelligi de negotiis, quæ tractantur in Capitulo; adeo ut in illis requiratur authoritas Capituli, non verò in aliis, quæ tractantur extra Capitulum. Mihi magis placet responsio, quam tradit Gonzales *lib. 3 decret. tit. 10. c. 6.* ubi ait, id actum fuisse in pœnam Prælati, qui alios ad agendum cum epistolis miserat, & postea revocaverat dicens, facta per primos Procuratores esse nulla; & postea ipsorum litteris fidem non adhibuisse Gregorium Magnum, ut liquet ex contextu.

8 An verò possit Episcopus sine consensu Capituli unire in perpetuũ Ecclesias, tametsi accipiens habeat jus patronatûs. Respondetur negativè, & id desumi *ex c. tua nuper 8. h. t.* ubi dicitur, quòd Episcopus sine consensu, & subscriptione clericorum non possit concedere in perpetuum Ecclesias eò quia id esset alienare, quamvis accipiens in illa Ecclesia haberet jus patronatûs, & alienaretur cum solo Archidiacono: siquidem perpetua collatio, vel donatio, aut incorporatio parochiæ facta Monasterio, vel alteri Ecclesiæ speciem habet cujusdam alienationis, quæ sine requisitis ordinariis solemnitatibus juris fieri non potest. Hoc est discrimen inter collationem perpetuam, & temporalem, quia illa fit Ecclesiæ, quæ cùm sit perpetua, collatio, quæ eidem accedit, est etiam perpetua, cùm accessorium sequatur naturã principalis: collatio verò temporalis est, quæ fit personæ, quæ cum sit interitui obnoxia cessat collatio cum ipsa persona, quamvis minus propriè donatio, quæ fit personæ absque præfinitione temporis dicatur perpetua, scilicet ad dies vitæ ipsius. Hinc concessio, vel donatio, aut unio facta in perpetuum alteri Ecclesiæ est species quædam alienationis, quia Ecclesia collata, aut unita caret imposterum proprio rectore, & quasi capite minuitur, & à jure suo, ac statu alienatur, proinde ad hanc unionem requiruntur solemnitates, quæ jure adhibentur in alienationibus rerum ecclesiasticarum.

Hinc Episcopus sine consensu Capituli, vel authoritate Papæ, nequit conferre alicui Monasterio Ecclesias parochiales; immo nec obventiones, seu fructus earum, idque desumitur *ex c. pastoralis 9. h. t.* ubi dicitur, quòd Episcopus sine consensu Capituli, vel authoritate Papæ non possit concedere alicui Monasterio Ecclesias parochiales, vel fructus, seu obventiones parochiæ, etiam cum consensu patroni, quia talis collatio parochiarum, ac proventuum earundem est perpetua quædam alienatio, quæ fieri non potest ab episcopo sine consensu Capituli, ut habetur *in d. c. ex noscitur 6. h. t.* immò neque cum consensu patroni, quia patronus non potest statum Ecclesiæ mutare, neque res Ecclesiæ, cujus est patronus alienare. 9

Cæterum ex eo, quòd *in d. c. pastoralis* dicatur, non posse Episcopum sine consensu Capituli, concedere alicui Monasterio Ecclesias parochiales, per contrarium sensum videtur inferri, quòd accedente consensu Capituli possit id facere, quod tamen prohibetur in Concilio generali Lateranensi *c. prohibemus 7. de censibus* ubi Episcopus dicitur non posse id facere. Nihilominus respondent plures, Papam hic non dicere affirmativè, quod id possit Episcopus cum consensu Capituli, sed solùm negativè, nimirum quod id non possit præter consensum Capituli, ex quo non valet à contrario sensu argumentari; siquidem argumentum à contrario sensu non valet, quando contrarium reperitur in jure expressum, sicut præsens casus exprimitur *in c. prohibemus 7. de censibus*, ut tradit Fagnanus *hic num. 4.* 10

Ex eo verò, quòd Ecclesia parochialis habeat intentionem fundatam de jure communi in res omnes ad ipsam spectantes infertur, obventiones, seu oblationes, quæ fiunt intra fines parochiæ in Capella aliqua sita intra ejus limites non pertinere ad capellam, sed ad ipsam Ecclesiam parochialem. Ex justa tamen causâ potest Episcopus cum consensu Capituli imponere novam pensionem Ecclesiæ habenti reditus pinguiores, & applicare proventus ejusdem pensionis alteri Ecclesiæ pauperi, vel ut succurratur beneficiariis indigentibus, dummodo Ecclesiæ priori per impositionem hujus pensionis non subtrahantur reditus necessarii ad ejus fabricam, & Ministrorum sustentationem, & desumitur *ex d. c. pastoralis 9. h. t.* Imò potest etiam Episcopus 50. partem redituum Ecclesiæ assignare locis piis indigentibus, idque non obstante juramento de non alienandis rebus Ecclesiæ, & quidem etiam sine consensu Capituli, quia Pontifex *in d. c. pastoralis* excipit hanc 50. partem, & tantum prohibet alias portiones redituum etiam applicandas piis locis sine consensu Capituli, ut notat Glossa *hic in notat. & v. salva constitutione.* 11

Oritur tamen difficultas, an si alienationi factæ ab Episcopo sine consensu Capituli accesserit postea consensus ejusdem, censeatur tunc ipsa alienatio fuisse ab initio valida: an verò à solo tempore præstiti consensus à Capitulo? Abbas *in c. cùm nos 3. h. t. num. 5.* asserit, talem alienationem tantùm acquirere suum valorem 12

quia quæ ad totum pertinent Capitulum cum capite, ad omnes simul, non ad singulos seorsim spectant, & licèt Prælatus sit caput communitatis, non propterea potest solus per se peragere, quæ pertinent ad totum Collegium cum capite, nisi consuetudine aliter introductum, vel privilegio concessum sit: siquidem consuetudo, & privilegium tollunt, quæ sunt juris positivi à Prælato, & tribuunt Capitulo, & e contra, ut desumitur *ex c. 3. de consuetud. in 6.* & præsentatio à patrono facienda est quid juris positivi *c. præterea de jure patronat.*

a Hinc est quòd Prælatus potest consuetudine, aut privilegio acquirere jus præsentandi seorsim à consensu Capituli: non ita tamen si Episcopus non possit probare consuetudinem, aut privilegium, tunc enim est necessarius Capituli consensus: sufficit tamen tacitus situs in eo, quòd Capitulum sciat præsentationem, & collationem à Prælato fieri, & nihilominus non se opponat, nec contradicat, cùm tamen commodè posset reclamare, seque opponere, ac impedire talem actum, ut notant Glossa *in d. c. ea noscitur 6.* & Abbas *num. 8.* quia in alienationibus non perpetuis, & quæ modicum adferunt præjudicium sufficit tacitus Capituli consensus: quod tamen procedit solùm quando præsentatio, vel collatio spectat ad solum Episcopum, quamvis dependenter à consensu Capituli, vel collegii, tunc enim sufficit tacitus Capituli consensus: non ita si præsentatio, vel collatio communiter pertineat ad Prælatum, & Capitulum juxta *c. unic. ne sede vacante in 6.* tunc enim non sufficit tacitus consensus, sed est necessarius expressus, quia in actibus legitimis, quales sunt præsentatio, collatio, electio, qui verbis, aut scripto fieri necessariò debent, ac expediri, tacitus consensus non supplet defectum consensus expressi, ut notat Abbas *loc. cit. in fin.* ubi ait, quòd ubi est necessarius consensus expressus, nunquam præsumitur pro consensu, & assignat rationem, quia tunc consensus expressus est solemnitas extrinseca, quæ non est præsumenda, sed probanda.

b Videtur tamen obstare contra assertionem, quia jure communi ordinarii collatores beneficiorum sunt episcopi, qui in ecclesiis suæ diœcesis fundatam habent facultatem conferendi beneficia: siquidem ex principiis juris ad ipsos pertinet curam gerere omnium Ecclesiarum intra propriam diœcesim *c. omnes 16. q. 7. c. decretum cum sequent. 10. q. 1. c. 1. cum ex injuncto in fin. de hæret.* ergo episcopus per se etiam irrequisito Capitulo, seu absque ejus consensu potest clericos instituere, & destituere. Sed contra quia præcitata jura tantùm loquuntur de beneficiis, quorum collatio spectat ad solum Prælatum, non ita quando præsentatio ad beneficium, seu jus patronatus pertinet ad Prælatum simul, & Capitulum, ut ostendit Vallensis *lib. 3. de benefic. tit. 9.* Rursus tametsi collatio beneficiorum inferiorum regulariter spectet ad Episcopum, collatio tamen præbendarum, & majorum beneficiorum non pertinet simpliciter ad Episcopum, sed simul cum consensu Capituli, quapropter Episcopus per se irrequisito Capitulo non potest has præbendas, & majora beneficia conferre: & cum in præsenti sermo sit de præsentatione ad beneficia, quæ simul competebat Prælato, & Capitulo; ideo rectè concluditur, non posse Prælatum per se, sine consensu Capituli præsentare, instituere, aut destituere irrequisito Capitulo.

Contra id, quod asserebatur, posse Prælatum, seu Episcopum ex consuetudine introducta res Ecclesiæ alienare, videtur etiam difficultas insurgere: quia consuetudo, de qua in præsenti est sermo importat alienationem rerum Ecclesiæ absque debita solemnitate: atqui talis consuetudo utpote Ecclesiæ onerosa non approbatur à jure, sed improbatur *c. 1. de consuetud. c. cum causa 8. de sent. & re judic. clement. unic. de reb. eccles.* unde neque per insolitam consuetudinem Prælatus potest jus acquirere præsentandi irrequisito Capitulo ad beneficia, in quibus jus patronatus spectat etiam ad ipsum Capitulum. Sed contra quia est discrimen inter consuetudinem rationabilem, & legitimè præscriptam, & inter irrationabilem non legitimè præscriptam; prima inducit obligationem in jure, ut liquet *in 1. c. de consuetud.* quæ verò est irrationabilis, & non ritè præscripta, improbatur in jure: in præsenti autem consuetudo supponitur rationabilis, & legitimè præscripta, consequenter habet vim obligandi.

Quòd si opponas textum *in c. ex litteris 7. de jure patronat.* ubi expressè dicitur: *postmodum Abbatissa prædicti Monasterii alium præsentavit eidem*, ubi liquet, Abbatissam clericum ad Ecclesiam præsentâsse absque consensu Capituli: ergo etiam Prælatus per se solum irrequisito Capitulo potest clericum præsentare. Respondet ad id Lambertinus *de jure patronat. lib. 2. p. 1. q. 2. art. 12. num. 2. & sequent.* prælata verba non esse Pontificis decidentis, sed partis allegantis. Sed adhuc responderi posset, asserendo, præsentationem factam absque consensu Capituli esse irritam: & in præsentationibus Prælatorum, si aliud in contrarium non constet, esse præsumendum, quòd Prælati procedant, ut debent, seu cum consensu collegii: & *in d. c. ex litteris* præsumptione juris intelligi, Abbatissam præsentâsse ex consensu Capituli, ut notat Barbosa *in d. c.*

Superest etiam alius difficilis textus Innocentii III. *in c. edoceri de rescript.* ubi dicitur, quòd in causa, vel litigio, quod pertinet ad Abbatem, & conventum simul, si quis impetret litteras adversus Abbatem nulla facta mentione de suis conventibus, teneatur Abbas ipsis querelantibus respondere, ait enim Innocentius: *ita ut non possint dicti Abbates se tueri per appellationem quo minus respondeant.* Hinc enim deducitur, quòd quando est actus comunitatis, non possit Abbas per se ad beneficium præsentare, aut alium actum exercere: ut etiam si lis pertineret ad Abbatem, & Monachos, non posset Abbas per se solum irrequisito conventu convenire: ex quibus videtur esse falsa Innocentii decisio. Sed contra, quia si observentur verba relata *in d. c. edoceri 25. de rescript.* Innocentius III. assignat rationem decisionis dicens a

cùm ex officio suo teneantur congregationum suarum negotia procurare; his autem verbis non significatur aliud observari in lite, ac in præsentatione, quia liti ex officio Abbas tenetur providere *c. 2. de donat. c. cum nobis de elect. c. si cui eod. tit. in 6.* Contrarium tamen videtur esse, quod habetur *in c. 1. de procurat.* ubi asseritur, Presbyteros, & Diaconos ad litem peragendam coram Romano Pontifice Gregorio Magno proprii episcopi litteras attulisse, & nihilominus eos cum talibus litteris non fuisse admissos, nisi cum subscriptione Capituli; unde si solus Abbas per se posset litigare sine Capitulo, non videretur verum, quod Innocentius affirmat *in d. c. edoceri*, constat enim, capitulares esse legitimos testes in causis sui Capituli *c. veniens 38. de testibus.*

7 Neque obstat textus *in d. c. 1.* quia ibi est sermo de causis arduis, in quibus non sufficit generale mandatum, quod habet Prælatus, sed ulterius requiritur speciale *c. qui ad agendum 4. de proc. in 6. c. final. eod. t. in 6.* Verùm omissa distinctione, quâ utuntur plùres inter negotia, quæ tractantur in Capitulo, & quæ extra Capitulum, & textum *in d. c. 1.* intelligi de negotiis, quæ tractantur in Capitulo, adeo ut in illis requiratur authoritas Capituli, non verò in aliis, quæ tractantur extra Capitulum. Mihi magis placet responsio, quam tradit Gonzales *lib. 3 decret. tit. 10. c. 6.* ubi ait, id actum fuisse in pœnam Prælati, qui alios ad agendum cum epistolis miserat, & postea revocaverat dicens, facta per primos Procuratores esse nulla; & postea ipsorum litteris fidem non adhibuisse Gregorium Magnum, ut liquet ex contextu.

8 An verò possit Episcopus sine consensu Capituli unire in perpetuū Ecclesias, tametsi accipiens habeat jus patronatûs. Respondetur negativè, & id desumi *ex c. tua nuper 8. h. t.* ubi dicitur, quòd Episcopus sine consensu, & subscriptione clericorum non possit concedere in perpetuum Ecclesias eò quia id esset alienare, quamvis accipiens in illa Ecclesia haberet jus patronatûs, & alienaretur cum solo Archidiacono: siquidem perpetua collatio, vel donatio, aut incorporatio parochiæ facta Monasterio, vel alteri Ecclesiæ speciem habet cujusdam alienationis, quæ sine requisitis ordinariis solemnitatibus juris fieri non potest. Hoc est discrimen inter collationem perpetuam, & temporalem, quia illa fit Ecclesiæ, quæ cùm sit perpetua, collatio, quæ eidem accedit, est etiam perpetua, cùm accessorium sequatur naturā principalis: collatio verò temporalis est, quæ fit personæ, quæ cùm sit interitui obnoxia cessat collatio cum ipsa persona, quamvis minus propriè donatio, quæ fit personæ absque præfinitione temporis dicatur perpetua, scilicet ad dies vitæ ipsius. Hinc concessio, vel donatio, aut unio facta in perpetuum alteri Ecclesiæ est species quædam alienationis, quia Ecclesia collata, aut unita caret imposterum proprio rectore, & quasi capite minuitur, & à jure suo, ac statu alienatur; proinde ad hanc unionem requiruntur solemnitates, quæ jure adhibentur in alienationibus rerum ecclesiasticarum.

Hinc Episcopus sine consensu Capituli, vel authoritate Papæ, nequit conferre alicui Monasterio Ecclesias parochiales; immo nec obventiones, seu fructus earum, idque desumitur *ex c. pastoralis 9. h. t.* ubi dicitur, quòd Episcopus sine consensu Capituli, vel authoritate Papæ non possit concedere alicui Monasterio Ecclesias parochiales, vel fructus, seu obventiones parochiæ, etiam cum consensu patroni, quia talis collatio parochiarum, ac proventuum earundem est perpetua quædam alienatio, quæ fieri non potest ab episcopo sine consensu Capituli, ut habetur *in d. c. ea noscitur 6. h. t.* immò neque cum consensu patroni, quia patronus non potest statum Ecclesiæ mutare, neque res Ecclesiæ, cujus est patronus alienare. 9

Cæterum ex eo, quòd *in d. c. pastoralis* dicatur, non posse Episcopum sine consensu Capituli, concedere alicui Monasterio Ecclesias parochiales, per contrarium sensum videtur inferri, quòd accedente consensu Capituli possit id facere, quod tamen prohibetur in Concilio generali Lateranensi *c. prohibemus 7. de censibus* ubi Episcopus dicitur non posse id facere. Nihilominus respondent plures, Papam hic non dicere affirmativè, quod id possit Episcopus cum consensu Capituli, sed solùm negativè, nimirum quod id non possit præter consensum Capituli, ex quo non valet à contrario sensu argumentari; siquidem argumentum à contrario sensu non valet, quando contrarium reperitur in jure expressum, sicut præsens casus exprimitur *in c. prohibemus 7. de censibus*, ut tradit Fagnanus *hic num. 4.* 10

Ex eo verò, quòd Ecclesia parochialis habeat intentionem fundatam de jure communi in res omnes ad ipsam spectantes infertur, obventiones, seu oblationes, quæ fiunt intra fines parochiæ in Capella aliqua sita intra ejus limites non pertinere ad capellam, sed ad ipsam Ecclesiam parochialem. Ex justa tamen causâ potest Episcopus cum consensu Capituli imponere novam pensionem Ecclesiæ habenti reditus pinguiores, & applicare proventus ejusdem pensionis alteri Ecclesiæ pauperi, vel ut succurratur beneficiariis indigentibus, dummodo Ecclesiæ priori per impositionem hujus pensionis non subtrahantur reditus necessarii ad ejus fabricam, & Ministrorum sustentationem, & desumitur *ex d. c. pastoralis 9. h. t.* Imò potest etiam Episcopus 50. partem redituum Ecclesiæ assignare locis piis indigentibus, idque non obstante juramento de non alienandis rebus Ecclesiæ, & quidem etiam sine consensu Capituli, quia Pontifex *in d. c. pastoralis* excipit hanc 50. partem, & tantùm prohibet alias portiones redituum etiam applicandas piis locis sine consensu Capituli, ut notat Glossa *hic in notat. & v. salva constitutione.* 11

Oritur tamen difficultas, an si alienationi factæ ab Episcopo sine consensu Capituli accesserit postea consensus ejusdem, censeatur tunc ipsa alienatio fuisse ab initio valida: an verò à solo tempore præstiti consensus à Capitulo? Abbas *in c. cùm nos 3. h. t. num. 5.* asserit, talem alienationem tantùm acquirere suum valorem 12

tunc quando Capitulum eidem assentitur, quia ex *regul. jur.* 18. *in* 6. *non firmatur tractu temporis quod de jure ab initio non subsistit*; & consentit alia *regula* 29. *in ff.* ubi dicitur: *Quod ab initio vitiosum est tractu temporis non potest convalescere.* Idque verum est, si alienatio facta fuerit absque extrinsecis solemnitatibus requisitis in jure: tunc enim ab initio fuit invalida, & in foro conscientiæ irrita; adeo ut per talem alienationem non transferatur dominium; proinde quamvis postea accedat consensus Capituli, inde non sequitur, quòd beneficio consensûs talis alienatio acquirat valorem tunc, quando ab initio facta fuit, siquidem actus, qui ab initio fuit omnino irritus, non potest per aliud supervenienS ita convalescere, ut ab initio semper valuerit, nisi fortassis secundùm fictionem juris.

13 Nihilominus contraria sententia non videtur destitui sua probabilitate, dummodo intervenerint, quæ ad substantiam factæ alienationis requiruntur, scilicet mutuus consensus, ac vera causa necessitatis, vel utilitatis Ecclesiæ, & nulla intercesserit fraus, neque alienatio facta fuerit laico: videtur tunc spectato jure naturali alienatio valida; & cui alienatio fuit facta, videtur etiam tutâ conscientiâ posse rem illam retinere, donec per sententiam judicis, vel beneficio juris civilis alienatio facta rescindatur. Cæterum propter omissam solemnitatem alienatio spectato jure communi positivo non subsistit, ut tradit Navarrus *tom.* 1. *in comment. de alienat. rer. eccles. num.* 17. & Sylvester *V. alienatio n.* 13. ubi asserit, id generatim procedere in omni actu, in quo servatum est jus naturale, tametsi prætermissa fuerit solemnitas juris positivi; & assignat rationem, eò quia hujusmodi solemnitates extrinsecè inductæ tantùm fuerint ad vitanda scandala, & fraudes: unde si hæc absint, ac interveniat verus consensus, actus est validus spectato jure naturali, & in foro conscientiæ. Hinc per supervenientem postea solemnitatem à jure positivo requisitam actus magis convalescit, ac confirmatur, adeo ut obtineat illam vim, quâ ab initio destituebatur, & perinde se habeat, ac si ab initio jure positivo valuisset *arg. l. unic. C. de contract. judic.* Quamobrem actus non dicitur confirmari per solum tractum temporis, sed per supervenientem consensum, seu per voluntatem expressam, vel tacitam, quia spectato solo jure naturali solemnitas omissa non pertinet ad substantiam alienationis rei ecclesiasticæ.

14 Quamvis Episcopus, seu Prælatus non possit res immobiles Ecclesiæ alienare, seu concedere in perpetuum, imò neque ad longum tempus ultra decem annos absque expresso consensu Capituli, ut habetur *in clement.* 1. *de rebus eccles. non alienand.* eò quia per talem concessionem, vel locationem rei immobilis transferatur saltem dominium utile rei, & ejus possessio in alium quod habet speciem alienationis, ut notat Covarruvias *lib.* 2. *variar. resolut. c.* 16. nihilominus potest Prælatus rem immobilem Ecclesiæ, ut feudum alteri locare ad breve tempus, non ad longum sine expresso consensu Capituli, Idque videtur desumi *ex c. continebatur* 2. *h. t.* ubi Alexander III. ait, si Prælatus alienet sciente, & tacente Capitulo tenet alienatio, quia Capitulum consentire videtur. Ubi Glossa asserit, quod taciturnitas habetur pro consensu, quando alienatio est ad tempus, non ita quando est perpetua, quia tunc requiritur expressus consensus, & subscriptio Capituli *c.* 1. *sup.* & 12. *q.* 2. *sine exceptione*, idque ut appareat de tali consensu *c. si servus dist.* 54.

15 Quamobrem si alienatio fiat ad breve tempus, hoc est infra decennium sufficit tacitus consensus Capituli, hoc est, quòd Capitulum sciens non contradicat, nec impediat talem alienationem cùm posset commode eam impedire; taciturnitas enim Capituli scientis, & non contradicentis in his habetur pro consensu, ut tradit Glossa communiter recepta à Canonistis: & ratio est, quia in alienatione temporali, seu quæ fit ad breve tempus, non potest Ecclesia grave detrimentum pati, sicut in alienatione perpetua, vel ad longum tempus, ut docet Abbas *hic n.* 4. & 6. subjungens in concessione rei magnæ etiam ad tempus debere intervenire consensum expressum Capituli, licèt hic non sit necessarius, si res sit modica: alioquin non solùm requireretur consensus Capituli, sed etiam superioris, seu Episcopi, vel Papæ.

16 Quod si laicus decimas, quas in feudum à Prælato ecclesiastico acceperat ante Concilium Lateranense sub Alexandro III. dare velit alteri Ecclesiæ, à qua eas in feudum minimè accepit, quæritur an talis donatio subsistat, si fiat ex consensu solius episcopi diœcesani, non requisito consensu Capituli? siquidem per talem donationem alienatur feudum ab illa Ecclesia, ad quam de jure pertinet, & solus Episcopus sine consensu Capituli non potest alienare res immobiles, & magni momenti cujusmodi est feudum hoc. Nihilominus dicendum est, posse Episcopum irrequisito Capitulo ex se solo assentiri tali donationi, & hanc validam esse sine consensu Capituli, & per solum consensum episcopi. Ratio est, quia per talem donationem feudum ecclesiasticum propriè non alienatur ab Ecclesia, quia remanet semper in dominio Ecclesiæ, sed tantùm transfertur de una Ecclesia in aliam; & potiùs revocatur res ecclesiastica, seu jus decimarum, quod ex manu laicali, iterum restituitur Ecclesiæ, & transit ad potestatem ecclesiasticam, ad quam principaliter pertinet, ut statuitur *in c. cum apostolicæ* ubi habetur, quòd si decimæ concedantur laico in feudum perpetuum, & laicus cum solo consensu episcopi sine clero donet alicui Ecclesiæ decimas, donatio tenet, quia hoc est revocare ad ecclesiasticum usum jus, quod à laicis detinetur, & non est alienare jus Ecclesiæ; quia donatio non teneret sine consensu cleri, sicut nec teneret in aliis decimis à laicis datis ipsi Ecclesiæ, si alienarentur sine consensu Capituli. Simile exemplum est in milite, qui furatus fuit in aliqua Ecclesia calicem consecratum, & quem non vellet eidem restituere, tunc posset induci, ut alteri Ecclesiæ illum daret, cum episcopi consensu, quia tunc res ecclesiastica è manu laicali iterum transit ad Ecclesiam.

Ex-

17 Exactiùs tamen Piringh. *lib. 3. decret. tit. 10. §. 2. n. 13.* procedit cum distinctione, vel enim laicus ante Concilium Lateranense justè obtinuit decimas à Prælato ecclesiastico sibi concessas in feudum, vel injustè eas acquisivit: si primum, potest laicus si velit eas reddere Ecclesiæ proprietariæ, & à qua in feudum acceperat, etiam non requisito episcopo *argum. c. 3. §. sanè de decim. in 6.* ubi Glossa ait, posse laicum decimas illas donare Ecclesiæ, à qua eas accepit etiam non petito episcopi consensu: quod si alteri Ecclesiæ, vel monasterio eas dare velit, tunc necessarius est consensus episcopi diœcesani, & ratio est perspicua, quia laici non habent facultatē disponendi de rebus ecclesiasticis absque authoritate, & consensu Prælati ecclesiastici, ut liquet *ex c. 1. & sequent. c. decimas 39. causa 16. q. 7.* & jus illud decimarum cùm sit feudale est jus ecclesiasticum, de quo laicus non potest disponere absque consensu Prælati ecclesiastici.

18 Sin verò ante Concilium Lateranense laicus injustè acquisiuit feudum illud, tunc monendus est, & etiam inducendus si fieri potest, ut restituat feudum illi Ecclesiæ, cui de jure competit. Quòd si ad id adduci non possit, tunc ex consensu episcopi diœcesani dari potest alteri Ecclesiæ, vel Monasterio, ut desumitur *ex c. cùm apostolica 7. b. t.* siquidem consultiùs, ac melius est, ut jus illud decimarum alicui restituatur Ecclesiæ, vel Monasterio, quàm quòd detineatur apud injustum usurpatorem laicum: & tunc Ecclesia illa, ad quam jus illud pertineret ob bonum publicum, & authoritatem Prælatorum ecclesiasticorum debet rationabiliter censeri contenta, ut potiùs alteri Ecclesiæ conferatur, quàm ab injusto usurpatore laico semper retineatur: idque videtur rationi consonum, quia cùm omnes Ecclesiæ sint membra unius Ecclesiæ universalis, in cujus favorem hoc statutum fuit, ut faciliùs jura ecclesiastica è manibus eriperentur laicorum, ut notat Abbas *in c. cum apostolica 7. b. t. num. 10.* certè ex pia dispensatione Ecclesiæ fit, ut aliter quàm in rigore fieri deberet, jus illud feudale restituatur: siquidem minus inconveniens est, quòd decimæ transferantur ab una Ecclesia ad aliam, quàm à laico iniquè possideantur, ac injustè detineantur. Non tamen Episcopus assentiri posset, ut jus illud feudale decimarum mensæ suæ episcopali applicetur: siquidem Episcopus in proprio facto non potest suam authoritatem interponere *clement. 2.* & ibi Glossa *V. mensa sua de reb. eccles. non alienand.* & ob eandem rationem nec potest Episcopus unire alia beneficia ecclesiastica propriæ suæ mensæ ad pinguius proventuum incrementum: potest tamen talis applicatio decimarum authoritate episcopi fieri mensæ capitulari: quia consensus Capituli ad hanc alienationem de jure non requiritur *d. c. cum apostolica 7. b. t.*

19 Ratio itidem cur ex pia dispensatione Ecclesiæ sufficiat, quòd restitutio decimarum fiat alicui Ecclesiæ, quando non potest fieri proprietariæ, hæc est; quia ante Concilium Lateranense non constat, an laicis fuerint decimæ concessæ justè, vel injustè, proinde Ecclesia indistinctè concessit, ut decimæ omnes ante Concilium Lateranense à laicis occupatæ, quibuscunque ecclesiis restitui possint ex consensu episcopi diœcesani, eò quia ad laicum non pertineat, sed ad Prælatum ecclesiasticum disponere de rebus ecclesiasticis. Sin verò constet, laicum acquisivisse jus illud feudale post Concilium Lateranense, & sine consensu Romani Pontificis, tunc tenetur illud restituere Ecclesiæ proprietariæ, ad quam pertinebat, quia post Concilium Lateranense non est concessum Prælatis Ecclesiasticis decimas dare laicis in feudum, ut notat Abbas *in d. c. cum apostolica 7. n. 11. b. t.* Quòd si hoc jus non possit restitui Ecclesiæ illi proprietariæ ob quamcunque causam, etiam ob iniquitatem, & violentiam laici detentoris, tunc interveniente authoritate episcopi diœcesani potest transferri in aliam Ecclesiam, vel Monasterium, & desumitur *ex d. c. cum Apostolica 7. b. t.*

§. III.

De his, quæ non fiunt à Prælato sine consensu Capituli.

Certum est, in rebus levioribus, negotiisq; minoris momenti non requiri consensum Capituli, sed sufficere consilium adhibere, quod tamen Prælatus sequi non tenetur, ut tradit Innocentius *in c. fin. sup. de majorit. & obed.* Hoc est discrimen inter requisitionem consensus, & consilii: quia si requiratur consensus, tenetur Prælatus id sequi quod major, vel saltem sanior pars Capitularium concluserit, adeo ut non possit determinare ex se, sed teneatur agere juxta consensum Capituli: sin autem desideretur solum consilium, tunc sola consultatio cum Capitularibus sufficit absque eo, quòd Prælatus teneatur eorum opinionem sequi *c. cum olim 7. de arbit. & l. item si unus 31. §. fin. ff. de receptis qui arbitrium.* Neque ex eo quòd Prælatus non teneatur sequi consilium Capitularium sequitur, eum frustra adhibere consilia Capitularium: siquidem consultatio illa non est frustranea, quia Prælatus auditis saltem rationibus Capitularium cautiùs procedet, & consultiùs deliberabit juxta monitum Sapientis: *omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis.* 1

Rursus in statutis condendis opus quidem consilio est Capituli, ut desumitur *ex c. quanto 5. b. t.* ubi dicitur, quòd Prælatus non possit negotia tractare sine consensu Capituli, nec statuta condere, & ibi Abbas *num. 4.* adeo ut non valeat consuetudo in contrarium, ut notat Hostiensis *in sum. b. t. num. 2.* Verùm neque tunc tenetur Prælatus consilium Capituli sequi nisi in casibus à jure expressis, prout sacra Congregatio declaravit apud Piasecium *2. p. c. 2 art. 2. num. 7.* Casus verò à jure expressi sunt. Primò, quòd de jure non solùm requiratur consilium, sed etiam consensus Capituli, quoties vertitur interesse particulare *c. ult. b. t.* proinde si collatio beneficiorum pertineat junctim ad Episcopum, 2

scopum, & Capitulum nequit Episcopus solus absque consensu Capituli quidquam de illis disponere, ut desumitur *ex c. ea noscitur h. t.* Secundò requiritur consensus Capituli in omnibus iis casibus in quibus diminueretur Ecclesiæ authoritas, eique præjudicium fieret *c. dilecti de majorit. & obed.* quia Episcopus nequit deteriorem facere conditionem suæ Ecclesiæ. Tertiò requiritur etiam consensus Capituli, si agatur de bonorum alienatione, quæ in damnum cederet Ecclesiæ *d. c. irrita 1. h. t.* vel si agatur de obligatione Ecclesiæ *c. quòd quibusdam inf. de fidejussor.* Quartò si ageretur de præjudicio quoad subjectionem, vel exemptionem Capituli *c. ult. de majorit. & obed.* Quintò requiritur etiam consensus Capituli, quando agitantur causæ criminales *causa 17. q. 7. per totum.*

3 Verùm in judicanda persona aliqua capitulari, nonnisi de consilio, & assensu duorum à Capitulo in principio cujuslibet anni ad hoc deputatorum Episcopus, vel ejus Vicarius procedere potest ex statuto Concilii Tridentini *sess. 25. de reformat. c. 6.* Et si Capitulum illam deputationem neglexerit, tunc post monitionem præviam de electione in principio anni facienda potest Episcopus procedere, & judicare solus, ut tradit Piasecius *p. 2. c. 2. art. 2. num. 9.* ex declaratione sacræ congregationis. Procedit autem præfatum decretum absque distinctione in delictis tam gravibus, quàm levibus, etiam ubi absque forma judicii proceditur, ut fusiùs probat Riccius *decis. 566.* ubi addit decreto illi locum esse tantùm quoad capitularia exempta.

4 Cæterum deputatio procuratoris fiscalis etiam in tali casu ad solum pertinet Episcopum absque consilio Capituli, ut tradit Zerola *in V. fiscus §. 3. ex declaratione sacræ Congregationis*, quam refert. Quòd si totum Capitulum delinqueret, non esset tunc locus decreto, & posset Episcopus solus procedere contra omnes Capitulares delinquentes absque adjunctis, dummodo delictum non sit in personam, vel contemptum episcopi, vel Episcopus non habeat interesse, quia in hisce casibus facultas procedendi devolvitur ad proximum immediatum superiorem Prælatum, ne Prælatus sit judex in causa propria. Cæterùm Episcopus in condendis statutis debet cautè procedere, ut rectè notat Piasecius *loc. cit.* adeo ut nonnisi rarissimè in condendis statutis pœnas apponat excommunicationis, ne ex nimia frequentia habeantur contemptui, floccique fiant, sed debet potiùs uti pœnis temporalibus & rariùs pecuniariis ad removendam omnem avaritiæ suspicionem, quæ à Prælato ecclesiastico debet longiùs abesse *c. cum ab omni 10. de vita, & honestat. clericor.*

5 Rursus quia hæc episcopi statuta obligant tantùm quoad pœnam, non ita quoad culpam, debet apertiùs virtutem ac sensum sui statuti declarare, ut faciliùs omnibus innotescat. Debet etiam abstinere, ne multa injungat præcepta, conditque statuta, quia ubi plurimæ leges, ibi plurimum est vitiorum, & nonnunquam satiùs est tolerare mala aliqua leviora, ne oriantur graviora, siquidèm rectè monet Sapiens *proverb. 30. qui multum emungit, elicit sanguinem. can. denique dist. 4.* Denique proderit episcopo meminisse dicti S. Joan. Chrysost. apud Piaseciu[m] *2. p. c. 2. art. 2. num. 10. Circa vitam tuam esto austerus, circa vitam aliorum benignus, audiant te homines parva mandantem, & gravia facientem.*

Cæterum quando dicitur, quòd Episcopus, vel alius similis Prælatus non possit personas ecclesiasticas instituere, vel destituere, nec alia negotia Ecclesiæ peragere sine consilio Capituli alioquin quod agitur, tanquam contra SS. Canones factum, censeatur irritum ut habetur *in c. novit 4. h. t.* ubi dicitur, quòd non deceat omisso consilio Capituli, uti consilio aliorum in negotiis Ecclesiæ, & non posse Episcopum instituere, vel destituere aliquas personas sine consensu fratrum; alioquin facta institutio, vel destitutio ipso jure nulla sit, ut rescripsit Alexander III. id intelligitur, nisi contraria consuetudo in aliqua Ecclesia fuerit legitimè præscripta, ac inducta, ut Prælatus negotia suæ Ecclesiæ tractet, jurisdictionémque exerceat, irrequisito Capitulo, ejúsque consilio *c. non est. 3. de consuetud. in 6.*

Quòd si objicias *d. c. novit 4. h. t.* ubi dicitur, id esse contrarium honestati, contra quam non valet consuetudo, respondet Abbas *hic n.* non valere quidem consuetudinem, ut Prælatus in negotiis pertractandis requirat consilium aliorum omissis canonicis; valere nihilominus consuetudinem, ut solus Prælatus ea pertractet, quia tunc non fit injuria canonicis, cùm ipsis non præferantur alii consiliarii, nec habeantur contemptui, sed tantùm Episcopus utitur jure suo ex legitimè præscripta consuetudine acquisito. Verùm putârim id tantum procedere, quando Episcopus ex justa causa utitur tali jure sibi acquisito ex consuetudine, alioquin talis consuetudo per se simpliciter expectata adversatur juri asserenti, teneri Episcopum negotia ardua agere ex consilio Capituli *c. novit 4. h. t.* ubi dicitur, quòd non deceat omisso consilio Capituli negotia Ecclesiæ peragere, proinde videtur talis consuetudo esse contra honestatem, proinde non valere, si absque justa, & rationabili causa negotia ardua pertractentur sine consilio Capituli; ut docet Hostiensis *in d. c. novit 4. h. t. V. aliorum consilio*, & ibi Glossa Marginal *litt. A.* Si tamen agatur de controversia orta inter Episcopum, & consanguineos canonicorum Capitularium, non tenetur Episcopus requirere consilium illorum ob periculum, ne ipsi consanguineis suis secreta revelent, & quæ aguntur, aperiant, ut notat Abbas *hic num. 6.* ex quo generatim infert, ex justa, & rationabili causa non teneri Episcopum in causis arduis requirere consilium Capituli, proinde etiam consuetudine posse id induci, si justa, & rationabilis causa subsit, & alii extranei idonei possint in consilium adhiberi.

Rursus potest Episcopus, seu Prælatus negotia exigua solus expedire sine consilio sui Capituli, ut tradit Abbas *hic num. 6.* quia modica spectant ad administrationem Ecclesiæ, & administratio, seu cura Ecclesiæ principaliter ad solum Prælatum pertinet, unde potest Prælatus

res

res quasdam Ecclesiæ dummodo rarò fiat, sineque res modicæ, donare absque consensu, & consilio Capituli, ut 50. partem proventuum Ecclesiæ in alios pios usus, ut ad alendos pauperes *c. penult. h. t.* Potest itidem Prælatus ad tempus tantùm res quasdam Ecclesiæ alicui conferre absque consensu Capituli, dummodo hoc non contradicat, & postea quod factum est, ratum habeat, ut desumitur *ex c. continebatur 2. h. t.* ubi Alexander III. rescripsit, quòd si Prælatus alienaverit sciente, & tacente Capitulo alienatio teneat, quia Capitulum tunc visum fuit consensisse; & ut notat Glossa ibidem, taciturnitas habetur pro consensu, quando alienatio est ad tempus: secus si sit perpetua, requiritur expressus consensus, & subscriptio Capituli *c. 1. & 12. q. 2. sine exceptione*, ut nimirum per subscriptionem appareat de tali consensu, desumitur etiam *ex c. cum nos 3. h. t.* ubi dicitur, quòd donatio facta ab Episcopo sine consensu Capituli sit nulla: sed si Capitulum eam postea ratam habeat, valet; & tunc ratihabitio retrotrahitur, & comparatur mandato, ut etiam subsequens consensus valet: & Glossa ibidem notat, quòd ratihabitio tunc valeat, quando ratificans ab initio potest alteri mandare: si enim ejus nomine quid fiat, ratihabitio facta postea valet.

9 Secus quæ ardua sunt, ut Abbates, & Abbatissas, aliasque personas ecclesiasticas in beneficiis instituere, vel destituere, nequit Prælatus sine consilio Capituli agere *c. novit. 4. h. t.* ubi dicitur, quod non possit Episcopus instituere, vel destituere aliquas personas sine consensu fratrum, alioquin facta institutio, vel destitutio ipso jure est nulla; rursus neque potest collationes beneficiorum, & electiones confirmare *c. quanto 5. h. t.* ubi dicitur, quòd Prælatus non possit gravia negotia tractare sine consensu Capituli: immo neque Ecclesias sibi, aut suæ Ecclesiæ subjectas aliis ecclesiis, vel Monasteriis attribuere *c. tua nuper 8. c. pastoralis 9. h. t.* Neque veteres dignitates suppressas in sua ecclesia suscitare. Neque statum Ecclesiæ mutare, quapropter irrita est episcopi donatio, venditio, commutatio rei ecclesiasticæ gravis momenti absque tractatu consensu, & subscriptione totius cleri, vel Capituli *c. tua nuper 8. h. t.* Generatim Episcopus, vel alius similis Prælatus debet negotia suæ Ecclesiæ tractare cum consilio sui Capituli, ut habetur *in c. quanto 5. h. t.*

10 Sufficit tamen si adhibeat consilium sanioris partis Capituli, seu eorum Capitularium, qui magis idonei sunt ad consilium dandum, & id indubitatum est, si ex consuetudine fiat. An verò sanior pars, si sit minor media parte Capitularium sufficiat ad Episcopum in pertractandis negotiis Ecclesiæ, vel requiratur major pars supra mediam. Respondetur de jure communi saniorem partem minorem mediâ non sufficere, si non sit etiam major media, quia quando agitur de aliquo actu expediendo de jure communi requiritur major pars Capituli, ut habetur *in c. cum in cunctis 1. tit. sequent.* Cæterum quando Prælatus in expeditione negotiorum tenetur adhibere, & requirere consilium Capituli, non tenetur illud sequi, si consensus non requiratur, ut notavimus *initio h. §.* ubi assignavimus discrimen inter requisitionem consensus, & consilii: sed sufficit si Prælatus audierit consilium Capitularium *c. cum in veteri 52. de elect. c. cum olim 7. de arbit.* quia tunc Prælatus satisfecit præcepto juris, quatenus adhibuit consilia Capitularium.

Quod si petas in quibus casibus non requiratur consensus Capituli. Respondetur in exercitio jurisdictionalium, & in administratione rerum temporalium extra causam alienationis plerumque non requiri consensum; sed consilium tantùm, ut magis communiter docent Canonistæ, quinimo consuetudine, vel præscriptione passim introductum est, ut in pluribus casibus sine consensu, vel consilio Capituli possint episcopi procedere, ut testatur Stephanus Gratianus *in discept. forens. c. 100. n.* [illegible] *la in prax. Episc. p. 1. V. Capitulum num. 8* ubi probat, talem consuetudinem validam esse *ex c. cum ex nosciitur 6. h. t.* ubi dicitur, quòd quando collegiata habet jus præsentandi, præsentabit Prælatus de consensu Capituli, vel majoris, & sanioris partis: aliter præsentatio non valet, nisi Prælatus probet consuetudinem; vel privilegium; ex quo infertur, hanc consuetudinem introductam validam esse. Immo Joannes Honorius *h. t. num. 11.* censet non requiri certi temporis fluxum ad consuetudinem introducendam circa requisitionem consilii, vel consensus, sed sufficere frequentatos actus, ut docent alii doctores de consuetudine declaratoria legis dubiæ, Panormitanus *in c. cum dilecta de consuetud. num. 7.* Menoch. *de arbit. centur 1. cas. 83. n. 10.* sed id debet intelligi quando verè dubitatur, an in aliquo speciali actu requiratur consilium, aut consensus, non ita si de jure decisum sit: quia tunc ea etiam, quæ aliàs ad consuetudinem contra legem introducendam requiruntur, debent concurrere. 11

Neque omittendum est, quod dicitur *in c. & si 10. & ult. h. t.* ubi Innocentius III. rescribit quòd in Concilio provinciali debeant invitari Capitula cathedralium Ecclesiarum, & admitti eorundem Nuntii ad tractatum, præsertim si agatur de rebus pertinentibus ad eadem Capitula: ubi juvat adnotare, Innocentium tantùm rescripsisse esse Capitula Ecclesiarum cathedralium invitanda ad Concilium Provinciale, non verò cogenda, nisi aliàs sit Ecclesiarum consuetudo, ut notat Abbas *hic num. 2.* Neque tenentur Canonici per se ipsos comparere, sed satis est si mittant Procuratores, siquidem non facilè singuli per se venire possunt, nisi in ecclesiis cathedralibus deseratur cultus divinus. 12

Rursus licèt Capitula cathedralium Ecclesiarum invitentur, & debeant admitti eorum Nuntii ad tractatum, non inde sequitur, habere suffragium decisivum, siquidem potest quis admitti ad tractandam aliquam litem, qui non admittatur ad illam decidendã: etenim tractatus seu discussio causæ præcedit, & decisio seu sententia sequitur, adeo ut sint duo distincta; quorum primum optime haberi possit sine secundo: unde si quis ex statuto, vel mandato admitti de- 13

ben

beat in Concilio, non sequitur habere in eodem suffragium decisivum.

14 Hinc Capitula tametsi admitti debeant ad tractandum, & consulendum; non ita ad decidendum, quia spectato jure communi soli Episcopi in Conciliis Provincialibus habent suffragium decisivum, & non Capitula Ecclesiarum cathedralium, nisi ex aliquo speciali privilegio illorum intersit, ac illorum consensus requiratur, ut desumitur *ex d. c. & si* 10. *h. t. in fin.* Ex eo autem, quod in eodem capite dicatur, quod Capitula cathedralium debeant admitti in Concilio Provinciali ad tractatum, maximè quando agitur de rebus pertinentibus ad Capitula, illa particula *maximè* indicat, quòd Capitula Ecclesiarum cathedralium debeant etiam admitti in aliis negotiis, quæ ipsa Capitula non concernunt, & quamvis non appareat de eorum interesse; quia potest fieri ut intersit, adeo ut si præsentes essent, fortassis contradicerent, & appellarent, ut notat Hostiensis hic, & Fagnanus *in d. c. & si* 10. *num.* 13. *h. t.* Excipitur tamen nisi episcopi aliqua secreta haberent, quæ absque violatione juramenti revelare minimè possent.

§. IV.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

QUæritur primò, an alienatio rei ecclesiasticæ facta sine approbatione Capituli valida sit? Respondetur negative, & desumitur ex *c. irrita* 1. *h. t.* ubi declaratur, quòd donatio, venditio, commutatio rei ecclesiasticæ facta ab Episcopo sine consensu Capituli, & clericorum nullius sit valoris, & ratio ex eo petitur, quia Episcopus, & Capitulum in ordine ad regimen Ecclesiæ efficiunt unum corpus, cujus caput est Episcopus, & canonici membra *c. novit.* 4. *h. t.* & quia in alienatione rei ecclesiasticæ posset fieri grave præjudicium Ecclesiæ *c. videntes* 12. *q.* 1. & ubi periculum majus imminet, cautius est agendum *c. ubi de elect. in* 6. sequitur, quòd tametsi in gerendis Ecclesiæ negotiis regulariter sufficiat, si Episcopus requirat consilium à suis canonicis *d. c. novit.* 4. in alienatione tamen rei ecclesiasticæ, & in aliis gravioribus negotiis non sufficit, nisi habeat etiam consensum Capituli, ut dicitur in *c. irrita h. t.* Id verò intelligendum est de rebus Ecclesiæ cathedralis, quia in rebus aliarum Ecclesiarum sufficit consensus clericorum illius Ecclesiæ, de cujus interesse agitur, & requisitio consilii Canonicorum Ecclesiæ cathedralis: nisi tamen Episcopus author esset alienationis, in quo casu, ne facilè per Episcopum dissiparentur res Ecclesiæ inferioris, esset necessarius consensus Capituli Ecclesiæ cathedralis.

Quæritur secundò, an ad valorem contractûs circa res ecclesiasticas de jure communi sacrorum canonum necessaria sit scriptura? Respondetur, quod tametsi ad substantiam contractûs non requiratur scriptura cum spectato jure naturali contractus fundetur in ipso consensu partium contrahentium *l. pactum* 17. *C. de pact.* Nihilominus spectato jure comuni ecclesiastico ad valorem contractûs requiritur scriptura, & subscriptio Capitularium. Verùm non ubique receptum est, ut subscriptio Capituli, seu Capitularium semper habeatur, sed sufficit, si in instrumento scripto manu Notarii fiat mentio de consensu Capituli, siquidem hujusmodi consensus semper requiritur ad substantiam, & ad veluti formam alienationis rei ecclesiasticæ, sive immobilis, sive mobilis pretiosæ, & quæ servando servari potest.

Solet tamen id limitari. Primò ut sufficiat, si consensus Capituli postea superveniat, vel Capitulum cognita causa necessitatis, vel utilitatis ratam habeat præcedentem alienationem *argum. l. Julianus* 15. §. *si quis à pupillo ff. de actionib. empti.*

Secundò quia ad donationem, vel alienationem, quam facit Episcopus de bonis suæ mensæ erga Capitulum suum cathedrale, non requiritur solemnitas, ut docet Glossa in *clement.* 2. *de rebus eccles. non alienan. V. Ecclesiam*: ratio est, quia ob intimam unionem inter Capitulum, & Prælatum, seu inter corpus, & Caput, res semper manet in dominio ejusdem Ecclesiæ. Verùm hæc alienatio potest postea rescindi à successore, si hic ostenderit, eam justa ratione utilitatis, aut necessitatis innixam non fuisse: ratio est, quia Prælatus non est Dominus rerum Prælaturæ, sed tantùm administrator *c.* 2. *de donat.*

Tertiò limitatur, si adsit impedimentum quò minus requiri possit consensus Capituli, eò quia irruentibus bellorum incursionibus dissipatum sit, & Canonici in varia, & disita loca distracti, tunc enim, si necessitas urgeat, alienatio fieri potest convocatis aliis clericis, & in eorum defectu aliis testibus *argum. c. nullus* 39. *caus.* 17. *q.* 4.

Quartò neque requiritur consensus Capituli, si alienatio sit rei valdè modicæ, & parum utilis, ut notat Abbas in *c. ult. num.* 9. *de eccles. ædific.*

Quintò limitatur, ut possit Episcopus de proventibus suæ mensæ aliquid alienare pro Ecclesia construenda, vel monasterio ædificando, vel xenodochio instaurando, vel pauperibus alendis, vel pro alio simili pio usu, dummodo 50. partem censûs non exhauriat *c. è Apostolicè* 9. *de donat. c. Bonæ* 74. *caus.* 12. *q.* 2. In aliquibus tamen ecclesiis usus invaluit, vel etiam statutum viget, ut Episcopus teneatur Juramentum præstare de non imminuendis censibus annuis sui episcopatûs sine consensu Capituli. Verùm ex fructibus suæ mensæ potest Episcopus aliquid impendere in pias causas.

Sextò limitatur, si necessitas alienandi sit evidens, & urgens, & non possit postulari consensus superioris, quia tunc non obstante juramento emisso ab episcopis non alienandi res Ecclesiæ inconsulto Papa, potest Episcopus alienationem instituere ob gravissimam, & urgentem necessitatem *argum c. nullus* 39. *caus.* 17. *q.* 4. & docet Redoanus *cas.* 8 *n.* 2.

Septimò limitatur, quia mendicantes, qui bona immobilia, & reditus possidere non pos-

ſbat , bona ſibi donata, vel legata abſque ulla ſolemnitate poſſunt alienare, ut notat Redoanus *rubric. 33. cas. num. 22.* quia ſolemnitas, quæ requiritur in alienatione bonorum, tunc non eſt in obligatione, ſi alienatio ſit de rebus, quæ retineri non poſſunt.

10 Octavò, ſi res alienanda plus afferat damni poſſidenti, quàm commodi, ut quia plus in ea conſervanda, vel reparanda expendi debeat, quàm inde percipi poſſit lucri, tunc enim res poteſt ſine ſolemnitate alienari, dummodo cauſa alienandi notoria ſit, quia Prælatus tunc utiliter gerit negotium ſuæ Eccleſiæ *arg. c. non licet 20. caus. 12. q. 2.*

11 Demum limitatur, quia Prælatus fundum antea legitimè in feudum, vel emphyteuſim conceſſum, & ad Eccleſiam liberè reverſum, iterum ſine alia ſolemnitate poteſt eodem modo concedere etiam non requiſito conſenſu Capituli *extravag. ambitioſæ* Pauli II. Id verò intelligitur, dummodo eadem cauſa conceſſionis videatur durare, & conceſſio non fiat cum graviori conditione in præjudiciū Eccleſiæ, imò & penſio augeatur, ſi fundus melior factus fuerit.

12 Quæritur tertiò, an in temporali alienatione, quam inſtituit Prælatus de rebus eccleſiaſticis taciturnitas Capituli habeatur pro conſenſu? Reſpondetur cum diſtinctione: vel hæc temporalis alienatio, ſeu locatio realis, vel nomine Eccleſiæ fit ad longum tempus, & tunc requiritur expreſſus conſenſus Capituli, ut etiam aliæ ſolemnitates, quæ jure requiruntur, & deſumitur ex *clement. 1. de reb. eccleſiaſticis non alienan.* & docent communiter Canoniſtæ in *c. Nulli eod. tit.* quia nomine alienationis rerum eccleſiaſticarum prohibitæ ea etiam locatio fundi eccleſiaſtici, vel rei alterius pertinentis ad Eccleſiam comprehenditur, quâ dominium utile, ſeu jus tantùm utilitatis transfertur, ut contingit in locatione fundi ad decennium, vel ultra, ut notat Covarruvias *lib. 2. reſol. c. 16. n. 1.* & docent communiter Canoniſtæ in *c. ult. ff. ſi ager vectigalis, vel emphyteutecarius.* Imò tempus decennii contrahitur à Paulo II. in ſua extravag. ad triennium, adeò ut ultra triennium prohibita ſit, perinde ac ſi ad longum tempus facta fuiſſet. Vel alienatio, ſeu locatio facta à Prælato ſine expreſſo conſenſu Capituli eſt ad breve tempus, ut ad biennium, & tunc taciturnitas Capituli habetur pro conſenſu, & in hoc ſenſu intelligitur textus in *c. continebatur 2. h. t.* ubi dicitur, quòd ſi Prælatus alienet ſciente, & tacente Capitulo teneat alienatio, quia taciturnitas ſcientis, & non repugnantis, habetur pro conſenſu, ut docent communiter cum Covarruvia *lib. 2. reſolution. c. 15. num. 6.* quia in alienatione temporali Eccleſia non poteſt ita lædi ſicut in perpetua, vel diuturna ad longum tempus, ut notat Gloſſa *in c. 1. V. perpetuis de reb. eccleſ. non alienand. in 6.* & quia ubi majus periculum vertitur, ibi cautius eſt procedendum *c. ubi de elect. in 6* & qui tacet, non videtur negare *c. Is qui de reg. jur. in 6.* ſequitur quod tametſi in alienatione perpetua, vel locatione rei eccleſiaſticæ, quam Prælatus inſtituit, requiratur expreſſus Capituli conſenſus, & ſubſcriptio Canonicorum; non ita in locatione, quæ fit ad unum tantùm, vel alterum annum: & ratio etiam deſumitur ex eo, quia ad Prælatum pertinet adminiſtratio rerum Eccleſiæ: & ad adminiſtrationem, bonámque Oeconomiam ſpectat, ut cum fundi Eccleſiæ frequenter proprio labore non poſſint excoli, utiliùs elocentur aliis pro penſione. Tum quia hæc elocatio propriè non eſt alienatio, quia nullum per ipſam jus dominii transfertur in conductorem, ſeu colonum; proinde in hiſce locationibus ad breve tempus, & cum majori utilitate Eccleſiæ non requiruntur ſolemnitates juris ſtatutæ pro alienationibus rerum eccleſiaſticarum. 13

Quæritur quartò, an Prælatus teneatur ſequi conſilium ſui Capituli? Reſpondetur, quòd tametſi ſpectato jure communi, conſilium Capituli requiri debeat, non tamen Prælatum teneri illud ſequi, niſi Capitulum oſtendat locationem ab eodem Prælato inſtitutam noxiam eſſe Eccleſiæ: alioquin, ſi Capitulum non oſtendat damnum, quod ex tali locatione ſit Eccleſiæ, non tenetur Prælatus conſilium ſequi Capituli, & tunc de hac locatione, quæ ſciente Capitulo; & rationabiliter non repugnante facta fuit nomine Eccleſiæ, dicitur, quòd ſucceſſor eadem obligetur, teneatúrque illam ſervare, ut probat Covarruvias *lib. 2. reſolut. c. 15. num. 6.* Hinc ſi Rector Noſocomii ad biennium locavit fundum pertinentem ad Noſocomium obligatur, ſi decedat, vel mutetur Rector, qui contraxit, ejus ſucceſſor ad ſervandum contractum talis locationis. Verùm ſi locus pius, vel Eccleſia læſa ſit, poteſt petere reſtitutionem in integrum. Notandum eſt, jure novo per Concilium Tridentinum *ſeſſ. 25. c. 11. de refor.* prohibitas eſſe omnes illas locationes, quæ fiunt ad plures annos per anticipationem penſionis: ratio hujus prohibitionis ea fuit, quia hujuſmodi locationes cedebant paſſim in detrimentum ſucceſſoris, quando Prælatus, qui locationem contraxit, decedebat ante tempus locationis initæ.

Quæritur quintò, an Prælatus ſine conſenſu Capituli poſſit locare fundum ſuæ menſæ ad dies vitæ? Reſpondetur, quòd ſi reditus ex fundo ad Prælatum, ejúſque menſam pertineant, tunc poteſt Prælatus etiam non requiſito Capituli conſenſu, vel conſilio fructus, vel reditus talis fundi locare etiam toto tempore ſuæ vitæ *argum. c. veniens 8.* ubi & ibi Abbas *n. 1. de tranſact.* Ratio itidem ex eo petitur, quia ex tali locatione ad dies vitæ nullum infertur ſucceſſori damnum, nec Eccleſiæ imminet periculum alicujus detrimenti, quia locatio expirat tunc per mortem locantis, eſt enim perſonalis, ſeu dependens à vita locantis tanquam fructuarii, proinde cùm talis contractus locationis expiret unà cum vita Prælati locantis, nullum ſucceſſori infertur damnum, neque Eccleſiæ detrimentum. 14

Quæritur ſextò, an locatio temporalis facta abſque conſenſu Capituli, ſi poſtea ejus conſenſus acceſſerit, rata ſit? Reſpondetur affirmativè, & deſumitur ex *c. cum nos 3. h. t.* & ratio eſt, quia in alienatione temporali, non requiruntur tot ſolemnitates, quot in perpetua, 15 pro-

proinde quamvis ab initio non habeatur consensus Capituli, si postea hic accesserit, locatio facta à Prælato ratificatur, suúmque sortitur valorem, quia per consensum postea præstitum, Capitulum renuntiat contemptui, quem Episcopus commisit ex eo, quia ejus consensum non requisierit *c. ratum* & ibi Glossa *de reg. jur. in 6.* hinc quamvis de rigore juris alienatio temporalis facta à Prælato non teneat reclamante Capitulo, si tamen Capitulum eam postea ratam habeat, suum sortitur valorem. Idque procedit etiam de alienationibus, aut transactionibus rerum immobilium factis de judicis, seu superioris authoritate nomine minorum. Ut etiam de domini consensu in alienatione, in his enim sufficit, si postea consensus accesserit, etiam ex intervallo, ut expressè docet Baldus in *l. cum ipse num. 5. l. de contrahend. empt.*

16 Videtur tamen in contrarium obstare textus *in l. obligari §. tutor* juncta Glossa *v. debet ff. de authorit. tutor. & §. tutor. institutis eod. tit.* ubi habetur, quòd tutor debeat statim in ipso negotio suum præstare consensum, & non ex intervallo. Sed contra, quia ut notat Glossa Marginalis in *c. cum nos 3. h. t.* id specialiter constitutum est de pupillo, adeò ut spectato jure civili, pupillus non censeatur habere consensum, nisi veluti informetur per consensum tutoris: hæcque ratio est, cur jure civili requiratur statim uterque consensus tutoris, & minorennis in ordine ad obligandum pupillum, seu firmandum contractum ex parte pupilli: secus ad obligandum postea alterum contrahentem sufficit, si voluntas tutoris etiam ex intervallo accesserit *l. Julianus 13. §. si quis à pupillo ff. de actionibus empti.* Cæterum alienatio facta à Prælato absque consensu Capituli, si postea Capitulum consenserit, roboratur, & suum acquirit valorem.

17 Verùm an incipiat valere ex tunc, quo Prælatus eam instituit, vel ex nunc, quo Capitulum in eam consentit, videtur esse difficultas. Communior tamen sententia est, quòd incipiat valere pro nunc, quo Capitulum in eam consentit, & ita docet Glossa in *c. non firmatur de reg. jur. in 6.* ubi dicitur, non firmari tractu temporis, quod de jure ab initio est irritum, quia actus, qui ab initio est irritus, impossibile est ita convalescere, ut ab initio valuerit, nisi fortassis secundùm jurisfictionem. Verùm id limitatur, si actus spectato jure naturali valuerit ob adhibitum consensum domini, aut legitimi administratoris, & solùm ob omissam solemnitatem spectato jure positivo non subsistat, quia tunc, si solemnitas postea superveniat, actus ita omnimodè confirmatur, ac si ab initio jure positivo fuisset validus *argum. l. 1. C. de contract. judic.*

18 Quæritur septimò, an Episcopus sine consilio Capituli possit instituere, vel destituere, vel alia negotia Ecclesiæ tractare? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. novit. 4. h. t.* ubi Alexander III. rescribit, non decere omisso consilio Capituli uti consilio aliorum in negotiis Ecclesiæ, adeò ut non possit Episcopus instituere, vel destituere personas sine consensu fratrum; alioquin facta institutio, vel destitutio est ipso jure nulla: ratio est, quia Prælatus, & Canonici ejus fratres sunt unum corpus, cujus caput est Episcopus, & canonici membra, quævis enim communitas, seu collegium est quoddam corpus fictum: atqui non decet caput à membris discedere, ut nec etiam membra à capite *c. non decet. dist. 12.* proinde non debet Episcopus omissis canonicis aliorum consilio uti in negotiis suæ Ecclesiæ, quia id ipsi honestati, sanctorúmque Patrum institutionibus adversatur *c. episc. 15. q. 7.* hinc Episcopus negotia suæ Ecclesiæ, ut etiam institutiones, & destitutiones Prælatorum ex consilio sui Capituli tenetur peragere, alioquin quod agitur, tanquam contra canonem actum nullius est valoris *l. non dubium C. de legib.* verùm id limitatur primò, nisi in ecclesiis sit præscripta consuetudo, ut Episcopus, vel alius Prælatus negotia agat, suámque exerceat jurisdictionem inconsulto Capitulo *c. 3. de consuetud. in 6.* Limitatur secundò, si negotia sint exigua, & parvi momenti, quæ facilè per solum Prælatum expediri possint, ut notat Innocentius in *c. ult. num. 2. de major. & obed.* siquidem ad solum Episcopum pertinet administratio, & cura Ecclesiæ. Limitatur tertiò, si justa, & rationabilis causa subsit, vel periculum adsit revelationis, quia tunc Prælatus etiam inhabilis non tenetur consilium requirere Capituli, ut notat Abbas *in d. c. novit. 4. num. 6. h. t.* Secus si Ecclesiæ, vel successoribus præjudicium inferatur, tunc Prælatus non solum consilium, verùm etiam consensum tenetur requirere, ut docet Abbas *loc. cit. num. 7.* In aliis verò negotiis, ubi nullum timetur damnum, si Capitulum dissentiat, tunc magis decet, ut capiti se membra conforment, quàm membris caput.

Quæritur octavò, an si Ecclesia collegiata habeat jus præsentandi debeat Prælatus præsentare de consensu Capituli? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. noscitur 6. h. t.* ubi Alexander III. declarat, quòd si collegiata habeat jus præsentandi, debeat tum Prælatus præsentare de consensu Capituli, vel majoris, ac sanioris partis. Ratio petitur ex eo, quia Prælatus, & Capitulum juris fictione constituunt unum corpus, unámque personam, consequenter tenetur Episcopus in iis, quæ omnes tangunt, inquirere consensũ capituli: siquidem quod omnes tangit, ab omnibus est approbandum *c. accedentes de præscript.* non tamen est necesse quòd omnes, & singuli de Capitulo consentiant, sed sufficit consensus majoris, & sanioris partis, quia quod fit à majore parte capituli censetur factum à toto capitulo *c. cum in cunctis 1. de his quæ fiunt à major. part. capit.* Hinc in præsentationibus pertinentibus ad totum collegium tenetur Prælatus habere consensum ejusdem collegii, ut dicitur in *d. c. ea noscitur 6. h. t.* Id tamen limitatur, nisi de consuetudine, vel privilegio competat soli Prælato: siquidem consuetudo, & privilegium tollunt, & dant ea, quæ sunt juris positivi *c. 3. consuetud. in 6.* præsentatio autem ad beneficium est quid juris positivi *c. præterea de jure patron.* proinde Prælatus de consuetudine, vel privilegio potest etiam in- 19

con-

consulto Capitulo præsentare *c. cum Ecclesia de elect.*

20 Quæritur nonò, an in monasteriis Abbas Regularis, vel præpositus, aut alius superior ita negotia suæ Ecclesiæ teneatur agere cum consilio suorum Monachorum, vel Religiosorum, sicut Episcopus, vel alius Prælatus sæcularis cum consilio canonicorum spectato jure communi? Respondetur negativè, quia superior Regularis habet magis liberum jurisdictionis exercitium, magisque independentem bonorum administrationem, quàm Prælati sæculares, & desumitur ex *c. nullam 9. caus. 18. q. 2.* ibi: *quæ ad cultus divini reverentiam: vel ad utilitatem monasterii pertinent, Abbatis solicitudo, ad quem totam potestatem pertinere convenit, debet adimplere*: ubi Glossa notat, hanc solicitudinem ita spectare ad Abbatem, ut non pertineat ad Monachos: hinc Imola in *c. edoceri 21. de rescript.* ait, totam potestatem Monasterii esse penes Abbatem, & Sylvester *V. Prælatus q. 5.* asserit, castigationem Monachorum ad Abbatem pertinere, & non teneri Capituli consensum requirere.

21 Quòd si dicas, Episcopum non corrigere clericos sine consensu Capituli. Respondetur, quòd sicut per consuetudinem potest introduci, ut Episcopus consilium Capituli non requirat, ita per regulam S. Ordinis à sede Apostolica approbatam introduci potest, ut cura negotiorum Monasterii soli Prælato incumbat, & id videtur etiam vel maximè convenire statui religiosorum qui per votum obedientiæ tenentur se penitus suis subjicere Prælatis *c. non dicatis 11. caus. 12. q. 1.* id verò limitatur in alienationibus rerum Ecclesiasticarum, in quibus requiritur necessariò consensus Capituli, seu conventus regularis. Ut etiam in negotiis valdè arduis consilium conventus, nisi aliqua rationabilis causa subsit, quo minus requiratur, vel nisi alicubi consuetudo præscripta vigeat, ut Prælatus nonnisi seniorum consilium requirat. An verò susceptio Monachi ad solùm pertineat Abbatem. Respondetur de jure communi, videri etiam ad Capitulum spectare, eò quia singulorum interesse tangat.

22 Quæritur decimò, an possit Episcopus sine consensu Capituli concedere Ecclesias aliis ecclesiis? Respondetur negativè ex *c. tua nuper 8. h. t.* ratio etiam ibidem assignatur, quia hujusmodi concessiones Ecclesiarum pertinent ad perpetuas alienationes, ut etiam dicitur in *clement. fin. de reb. eccles. non alien.* siquidem semel quòd una Ecclesia conceditur alteri, non gaudet ampliùs proprio Rectore, sed alteri subjicitur, proinde veluti capite minuitur, & à proprio jure separatur: alienatio autem rei ecclesiasticæ sine approbatione Capituli invalida est *c. fine 12. q. 1.* quapropter quando Episcopus Ecclesias concedit aliis ecclesiis, requiruntur omnes solemnitates, quæ debent intervenire in rei ecclesiasticæ alienatione, ut habetur in *d. c. tua nuper 8. h. t. & in c. 2. de relig. dom.* Imò id etiam procedit, quamvis habeat jus patronatus in ecclesiis concessis, quia patronus Ecclesiæ statum non potest immutare *c. quod 5. de jure patron.* & talis concessio procul dubio immutaret statum Ecclesiæ, proinde quamvis ad Episcopum pertineat alicujus Ecclesiæ jus patronatus, non tamen potest illam alteri Ecclesiæ subjicere absque Capituli consensu. Si igitur Parochia Monasterio uniatur in perpetuum, censetur hæc unio esse alienatio, proinde ad ipsam requiruntur ordinarii juris solemnitates. Observandum tamen est, quòd hodie jure novo hujusmodi uniones non possunt ab episcopis fieri ob constitutionem Concilii Tridentini in *sess. 24. c. 13. de refor.* imò nec summus Pontifex facilè solet juribus detrahere Ecclesiarum, & facere alienationes: proinde in unionibus Parochiarum, si quæ fiant Monasteriis, episcopi, & capituli cathedralis, & aliorum, quorum interest, solet ante unionem consensus requiri.

Quæritur undecimò, an Episcopus parochiales Ecclesias, vel ipsarum obventiones, & oblationes de consensu Patroni sine consensu sui Capituli possit Monasterio conferre? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. Pastoralis 9. h. t.* ubi Alexander III. rescribit, Episcopum sine consensu Capituli, vel authoritate Papæ non posse concedere alicui Monasterio Ecclesias parochiales, vel fructus, seu obventiones parochiæ etiam de consensu patroni. Ratio est, quia hujusmodi Ecclesiarum, vel obventionum concessio est quædam perpetua alienatio *c. tua nuper 8. h. t.* Episcopus autem sine approbatione Capituli non potest res ecclesiasticas alienare *c. irrita 1. h. t.* & Patronus non potest immutare statum Ecclesiæ, sed tantùm in tali casu potest jus patronatus donare alteri Ecclesiæ *c. pastor. de donat.* ideo nequit Episcopus Parochiales Ecclesias, vel obventiones earundem sine consensu sui Capituli Monasterio conferre. Cæterum oblationes, & obventiones, quæ fiunt intra fines parochiæ, pertinent ad fabricam Ecclesiæ parochialis, & ad sustentationem Rectoris, & aliorum Ministrorum: hinc infert Abbas in *d. c. Pastoralis 9. num. 2. h. t.* quòd si in ædibus alicujus privatæ personæ laicæ sacra imago constituta esset, ad quam fideles oblationes deferrent, illæ pertinerent ad Ecclesiam parochialem, intra cujus fines sitæ essent hujusmodi ædes, quia eo ipso quòd oblationes fiunt ob Dei cultum, pertinent ad Ecclesiam suntque sub administratione Rectorum, & Prælatorum Ecclesiæ. 23

Quæritur duodecimò, an si laicus decimas, quas in feudum à Prælato ecclesiastico habet ante Concilium Lateranense sub Alexandro III. acceptas, velit alteri Ecclesiæ, vel monasterio, à quo feudum non recognoscit, assignare, possit id facere cum consensu diœcesani etiam non requisito consensu Capituli? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. cum Apostolica 7. h. t.* ubi Alexander III. rescribit, quòd si decimæ concedantur laico in feudum perpetuum, & laicus cum solo consensu episcopi sine clero donet alicui Ecclesiæ decimas, donatio tenet, & ratio etiã assignatur in textu, quia hæc non censetur alienatio, sed potiùs revocatio rei ecclesiasticæ ad Ecclesiam saltem universalem, ad quam principaliter spectat. Cæterum videtur procedendum 24

Digitized by Google

dum cum distinctione. Vel laicus ante Concilium Lateranense injustè detinuit decimas in feudum datas, & tunc moneri debet, ac induci, ut eas restituat eidem Ecclesiæ, ad quam de jure pertinent, quòd si non possit adduci, tunc Episcopus loci, potest consentire, ut donentur alteri Ecclesiæ, vel monasterio, quia jus decimarum debetur ecclesiis non laicis: & tunc altera Ecclesia, ad quam decimæ de jure pertinerent ob bonum publicum, & authoritatem Prælatorum ecclesiasticorum debet rationabiliter esse contenta, quia quando aliter fieri non potest, satius est, ut donentur alicui Ecclesiæ, quàm decimæ possideantur à laico. Vel justè, & cum legitimis requisitis laicus accepit decimas in feudum, & tunc iterum distinguitur: quia vel eas vult reddere Ecclesiæ proprietariæ, à qua habet, & id præstare potest etiam non requisito Episcopo *argum. c. 2. §. fanè de decim. in 6.* vel vult dare alteri Ecclesiæ, aut loco religioso, & tunc requiritur consensus episcopi, ut habetur in *c. 3. de privil.* quia laici non habent facultatem disponendi propria authoritate de rebus ecclesiasticis *c. 1. caus. 16 q. 7.* Cæterum post Concilium Lateranense præter Romanum Pontificem non possunt Prælati inferiores decimas in feudum dare laicis, & si eas concedant, concessio est nulla, & sunt decimæ restituendæ.

TITULUS XI.

De his quæ fiunt à majore parte Capituli.

CUm in præcedenti titulo dictum sit de his, quæ fiunt á Prælato, & Capitulo, vel de consensu, aut consilio Capituli; sequitur dicendum de his, quæ fiunt à majore parte Capituli, & quæritur in præsenti titulo, quid juris sit circa consensum, vel dissensum eorum, qui sunt de Capitulo, si plures sint. Nomine autem Capituli Ecclesiæ cathedralis, vel collegiatæ sæcularis, vel regularis intelliguntur soli canonici, vel Capitulares non seorsim, sed collegialiter congregati, & quibus præsit proprius Prælatus, non verò Episcopus, qui non comprehenditur nomine Capituli, ut notant Canonistæ *in c. post electionem de conceff. prabend. & c. novit 4. de his qua fiunt à Prælatis,* hinc Capitulum comprehendit Decanum, Priorem, & Præpositum, & cæteros, canonicos Capitulares, qui debent esse in majoribus, seu sacris saltem ordinibus initiati, vel saltem in sacro subdiaconatûs ordine constituti juxta *clement. 2. de ætat. & qualitat.* Cæterum in pluribus ecclesiis Capitulo præest Decanus, in aliis aliquando Prior, aliquando Præpositus. In ecclesiis collegialibus, qui præest collegio Canonicorum dicitur, vel Prior, vel Abbas. Rursus qui cæteris est major dignitate in Ecclesia, vel si ibi non sit dignitas, qui ordine est major, vel tempore prior, jus habet convocandi Capitulum clericorum, & Canonici reliqui tenentur eidem parêre *argum. l. ult. ff. de fide instrum. l. 1. C. de offic. præfecti,* Cæterum soli Canonici, & non alii clerici, tametsi beneficiarii sint, constituunt Capitulum unà cum illo, qui canonicis præest, sive præpositus sit sive Decanus, ut notat Joannes Andreas *in c. ex eo de elect. in 6.* An verò in uno solo canonico possit jus Capituli conservari. Respondetur, si tempore pestis omnes Canonici morerentur, vel tempore belli interficerentur, uno tantùm superstite apud hunc mansurum jus Capituli, & desumitur *ex l. si quis mancipium, & l. sicut §. ult. ff. quod cujusque universitatis nomine,* Glossa *in c. 1. de elect. & in c. gratum de postulat. Prælator.* quamobrem sicut grege legata si unum solum animal remanserit, potest hoc peti *l. si grege ff. de legat. 1. instit. de leg. §. grege.* Pari pacto si unus solus supersit Canonicus, potest hic à superiore petere, ut Ecclesiæ provideatur, ut etiam docet Bald. *in l. ult. ff. de negot.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *CUM IN CUNCTIS 1. h. t. statuitur ex Concilio Lateranensi, ut in Capitulis prævaleat, quod à majore, & saniore parte fuerit statutum appellatione remota, non obstante consuetudine contraria, quamvis jurata: quinimmo jurans servare talem consuetudinem privatur communione, donec agat pænitentiam, nisi pars minor objiciat aliquid rationabile. Ex quo textu liquet, non esse regulariter necessarium, ut quotquot sunt de capitulo, consentiant, sed sufficere consensum majoris, & sanioris partis: & majorem partem esse, quæ in numero persona-*

sonarum excedit, habito respectu ad totum Capitulum c. Ecclesia 48. de elect. *ut si duæ partes consentiant, & tertia dissentiat: sic in electione Pontificis requiritur consensus majoris partis Cardinalium, quæ constituat duas tertias* c. licet de elect. *Cæterum in pluribus aliis electionibus sufficit consensus plurium medietate electorum, tametsi illi plures non constituant duas tertias, ut cùm ex duodecim septem consentiunt.*

C. *QUÆSIVIT 2. h. t. Cælestinus III. rescribit, Canonicum sine consensu episcopi, & fratrum non posse ponere interdictum in Ecclesia, & pœnam ecclesiasticam non esse imponendam, nisi iis, qui delinquunt, neque pœnam debere delictum excedere. Ibi notat Glossa, non esse interdicendam Ecclesiam ob delictum alicujus, nisi delinquens sit dominus loci, quia ille tantùm punitur, qui deliquit, non qui innocens est.*

C. *EX ORE 3. h. t. rescribit Innocentius III. appellationem illius, ad quem non pertinet appellare, non valere, neque impedire ordinationem Ecclesiæ: & electum à majore, & saniore parte Capituli esse bene electum, & confirmandum. Quòd si habens jus ad electionem præpositura alicui electo reverentiam præstet, quæ debetur præposito, videtur renunciare suo juri ipso facto. Ibi notat Glossa, quòd si Papa mandet dari alicui præbendam, & Capitulum alium eligat, electio teneat* c. dilectus de præbend. *Cæterum renunciatio expressa non valet sine authoritate superioris* c. admonet de renunciat. *Renunciatio tamen tacita, seu facta ipso facto valet sine authoritate superioris: sicut plus valet prohibitio tacita, quàm expressa in contestatione litis.*

C. *EX PARTE 4. h. t. rescribit idem Pont. quòd si Episcopus cum majore, & saniore parte Capituli statuat contributionem Canonicorum pro reparanda fabrica Ecclesiæ, quamvis unus, vel alter Canonicus contradicat, valet tamen statutum plurimorum, seu majoris, & sanioris partis: tunc enim reliqui quamvis inviti tenentur tali statuto. Præterea ubi universitas est obligata ad conservandam fabricam Ecclesiæ cathedralis, si non habeat, unde satisfaciat de bonis fabricæ propriis, vel communibus, tunc potest singulis imponi collecta moderata, non ita si reditus sint adeò tenues, ut per talem collectam cogerentur parcè vivere, ut notat Panormitanus hic* num. 7.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quomodo quæ à maiore parte Capituli fiunt, valida esse dicantur.

1 QUando jus inest Capitulo aliquid agendi, vel determinandi, non est necesse, quòd omnes, & singuli Capitulares assentiantur actui, sed satis est, si major pars Capituli consentiat: neque est necesse, quòd sit major pars respectivè ad omnes capitulares præsentes, & absentes, sed sufficit si sit major pars congregatorum, seu tunc præsentium: ratio est, quia sola major pars congregatorum est, quæ constituit Capitulum, quod propterea non dicitur repræsentari in minore parte. Quamobrem quod à majoris partis consensu statuitur, id à Capitulo censetur esse decretum *l. quòd major. 19. ff. de municip.* dummodo duæ partes illorum, qui volunt, debent, ac possunt adesse, sine simul congregatæ in consueto loco *argum. l. nulli 3. ff. quod cujusque univers.* quia duæ partes ordinis in urbe positæ totius curiæ instar exhibent, ac repræsentant totum ordinem, hinc Glossa marginal. *V. duæ partes* ait, quòd si major pars præsentium consenserit, sufficit, ut tota universitas dicatur consensisse, ut tradit Abbas *in c. cum in cunctis 1. num. 16. h. t.* quapropter generatim, quæ fiunt à majore, & saniore parte Capituli, seu universitatis etiam contradicente minore suum sortitur valorem.

2 Etenim quoties in jure requiritur consensus Capituli, non est necesse, ut omnes Capitulares nemine excepto consentiant; sed satis est, si major pars consentiat; quia quod major pars Capituli facit, id totum Capitulum fecisse censetur: regulariter enim major pars trahit minorem, etiam nolentem *c. ex parte 4. h. t.* ubi dicitur: quòd si Episcopus cum majore, & saniore parte Capituli statuit contributionem canonicorum, valet statutum plurimorum; adeo ut sententia majoris, ac sanioris partis prævaleat, & trahat minorem, dicatúrque totum Capitulum consensisse *l. quod major ff. ad municipalem.*

Ut autem major pars dicatur prævalere, non est sumenda major pars respectu aliarum partium minorum; sed respectu omnium Capitularium præsentium, ut si collatio beneficii pertineat ad Capitulum, in quo sint viginti capitulares, & quatuor vellent conferre Petro, septem Paulo, & novem Joanni, nulla ex his partibus est attendenda; quia licet novem suffragia constituant majorem partem ex illis tribus non tamen respectu omnium Capitularium, qui cum supponantur viginti, major pars debet ad minimum continere undecim suffragia. Glossa *in c. Ecclesia vestra 48. de elect. c. si cui 23. de electione in 6.* notat nihilominus Zypæus *in Analysi juris Pontificii h. t. num. 1.* consuetudine introductum esse, ut etiam major pars respectu aliarum minorum, licèt non sit major respectu omnium Capitularium præsentium attenda- 3

Digitized by Google

tendatur, ac concludat; an verò id verum sit, dependet ab usu; & plura requiruntur, ut consuetudo dicatur introducta, non enim debet præsumi, sed probanda est.

4 Rursus hæc pars debet conjunctim esse *major.* ac *sanior*, quia si minor utatur melioribus rationibus præsertim in favorem Ecclesiæ, & constet ex viris gravioribus, prudentioribus, magisque piis potest majori contradicere, & ad legitimum superiorem appellare, ut desumitur *ex c. cum in cunctis* 2. *h. t.* ubi dicitur, quòd in Capitulis prævaleat quod à majore, ac saniore parte fuerit statutum, appellatione remota, non obstante consuetudine contraria, quamvis jurata. Immo si quis juret servare talem consuetudinem privatur communione, donec agat pœnitentiam: postea subdit: *nisi pars minor objiciat aliquid rationabile.* In negotiis capitulariter pertractandis regulariter ad Episcopum pertinet convocare Capitulum, qui suffragia singulorum exquirere, & secundùm majorem partem eorundem tenetur concludere. Sin verò Episcopus absens fuerit, vel de negotio pertinente ad ipsum Episcopum agatur; tunc ad vicarium episcopi, seu unum de Capitulo, ad quem de jure, vel consuetudine spectat, ut ad præpositum, vel decanum, vel seniorem, pertinet potestas convocandi Capitulum *ex Concilio Trident. sess.* 28. *de refor, c.* 6. Non tamen ad actus capitulariter tractandos canonici absentes, & distantes per plures dietas debent necessariò vocari juxta Glossam communiter receptam *in cap. cum inter de electione argumento c.* 2. §. *Jus present.*

5 Excipiuntur tamen tres casus, quorum primus est in causa electionis novi Prælati *cap. quia propter de electione.* Secundus quando recipitur aliquis in canonicum *cap. cum in ecclesiis de prabendis in* 6. Tertius in cessationibus à divinis *cap. quamvis de officio ordin. in* 6. Imò Panormitanus, & alii *in c.* 1. *h. t. num.* 15. asserunt constitutum in prædictis tribus casibus procedere etiam in causis magnis, & arduis; eò quia vocatio absentium sit canonicis favorabilis; proinde ex paritate rationis debet ampliari, & ad similes, vel majores casus extendi; & præsertim si ex consuetudine soleant absentes in negotiis arduis vocari. Est itidem perquàm rationi consonum, quòd præsentes canonici extra casum necessitatis, & nisi consuetudine fuerit contrarium introductum procedere non possint, nisi saltem duæ tertiæ Capitularium præsentes fuerint, ut ex duodecim octo, ut notat Panormitanus *in d. c. cum in cunctis* 1. *h. t. argumento L.* 3. & 4. *ff. quod cujusque universitatis.*

6 Illi verò, qui de jure, & consuetudine vocandi sunt, omnes & singuli debent vocari; adeout unus non citatus possit irritare actum; quia potest conqueri de contemptu, ex plus operatur contemptus unius, quàm consensus plurium *c. quod sicut* 28. *c. Bonæ memoriæ de electione*, Panormitanus *l. c. num* 16. *v. dico tamen.* Omnes enim canonici habent jus dandi suffragium in Capitulo: siquidem *in clement.* 2. *de atate, & qualitate*, & in Concilio Tridentino *sess.* 22. *c.* 4. *de Reform.* statuitur ut tam in ecclesiis cathedralibus, quàm collegiatis sive sæcularibus, sive regularibus, omnes canonici vocem habeant in Capitulo, dummodo saltem in sacro subdiaconatus ordine sint constituti. Per hoc tamen non derogatur particularibus Regularium, ac monasteriorum constitutionibus conditis à sacrorum ordinum fundatoribus: quia in dubio non censetur Pontifex per generalem legem derogare particularibus statutis, nisi id specialiter exprimat *c.* 1. *de const. in* 6. & licèt Concilium Tridentinum in *d. c.* 4. *sess.* 22. ut etiam *clement. cit.* mentionem faciant de regularibus; possunt tamen explicari de illis sacris ordinibus, qui talia statuta particularia non habent. Probabilior tamen, & communior sententia, cui adhærendum puto, est quòd etiam in omnibus sacris ordinibus vigore decreti Concilii Tridentini non possit quis vocem habere in Capitulo, qui saltem non sit subdiaconus.

Ratio, cur in capitulis, & collegiis prævaleat, quod fit à majore, ac saniore parte, nisi minor rationabiliter contradicat, ut habetur *in c. cùm in cunctis* 1. *h. t.* videtur hæc esse: quia regulariter firmius est judicium plurimorum *cap. de quibus* 3. 70. *dist.* Tum quia moraliter non videtur possibile, ut omnes semper sint unanimes, consentiantque in omnibus, ac singulis negotiis *l.* 1. §. *final. cum l. sequenti ff. de acquiren. possess.* Hinc ne gravia, quæ passim occurrunt, negotia sinerentur indeterminata, rectè statutum fuit, ut illa pars prævaleret, quæ major respectu omnium capitularium præsentium, ac sanior est: hæc major pars justè attenditur nisi specialiter duæ tertiæ suffragiorum petantur, ut *in l. nulli* 3. *ff. quod cujusque univers.* quia quod lege, vel statuto cautum est, id debet attendi, ut notat Bobadilla *lib.* 3. *Polit. c.* 8. *num.* 53. Rursus debet pars major esse itidem sanior habita ratione zeli ad zelum, meriti ad meritum; quia si aliqua major pars aliquid decernat rationi, & pietati minimè consentaneum; minor pars sanior habetur pro majore *cap. final. dist.* 9. *cap. Ecclesia* 57. *de elect.* quia major pars dicitur non solùm, quæ est majoris numeri, sed etiam quæ sanioris judicii, ut notat Barbosa *de dignit. cap.* 38. *num.* 7. Verùm quia ex hac cognitione sanioris partis frequentes oriebantur rixæ, excitabantur dissidia, ac plura alia oriebantur incommoda, cum nullus vellet alteri cedere; ideo quod notandum est: hodie post Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de regularibus c.* 6. ampliùs non quæritur quænam pars sit sanior; sed tantùm quæ major respectu totius numeri capitularium præsentium, ut notat Julius Lercar. *de elect. tit.* 4. *c.* 19. *num.* 89. Tambur. *tom.* 1. *de jure Abbat. disput.* 5. *quæst.* 6. *n.* 21.

Videtur tamen in contrarium obstare, quia in sententiis, vel similibus justitiæ actibus non debet attendi major pars respectu numeri, quia ut rectè notavit Plinius *lib.* 2. *epist.* 12. in sententiis ferendis non numeranda, sed ponderanda sunt suffragia, nec semper majori numero est acquiescendum, cujus judicium rarò tutius, ac sanius *cap. gratum de postul. Prælat.* unde si aliqua

qua pars Capituli præferenda sit; maximè quæ sanior est, ac prudentior, quæque ex senioribus constat capitularibus; adeout qui contrarium affirmare velit, probare non possit, nisi per quindecim testes *l. unicuique C. de proximis sacror. scrin. lib. 12.* Mascardus *de probat. volum. 3. conclus. 1295. num. 3.* Tiraquel *in præfat. de primog. num. 153.* hinc Franciscus Philelphus *lib. 36. epist. 1. ad Nicodem.* ait: *Romani rerum domini senatum à senibus nominârunt, quoniam intelligerent in senibus solis gravitatem esse, ac prudentiam.* & Quintilianus *lib. 12. instit. c. 4.* majorem senibus authoritatem esse dixit, eò quia plura nosse, ac vidisse credantur: ex quibus videtur inferri; in capitulis, & collegiis non majorem partem respectu numeri, sed respectu seniorum esse attendendam: Verùm hæc non obstant: quia non excluditur major pars sanior; sed potiùs includitur; & quia nemo vult alteri cedere, & res dubia sit, ideo in dubio major pars sanior esse creditur *c. prudentiam de offic. delegat.* Acunna *in c. quapropter de elect.* Tum quia ut cognoscatur, quæ pars sit sanior, ponderanda sunt suffragia, non solùm quoad senectutem, verùm etiam quoad doctrinam, zelum, mores, merita; undè licèt alii sint seniores, alii tamen sunt doctiores, ac plura habent merita, quàm senes.

9 Objici tamen posset textus *in c. cum causam de elect.* ubi narratur, canonicos Ecclesiæ Lucanensis privilegium ab Apostolica sede impetrâsse, ut nullus proponeretur in priorem, nisi de communi consensu fratrum, aut electus à majori, & saniore parte capituli sit. Unde juvat argumentari: si factum à majore, ac saniore parte Capituli prævalet: ergo inutilis fuit impetratio talis privilegii: siquidem id jam jure communi concedebatur. Sed contra, quia licèt privilegium in ea specie non fuerit necessarium; eò quia id jure communi jam cautum fuerit: nihilominus quia magis timetur, quod singulariter cavetur, aut promittitur, ut contingit in castitate, ad quam licèt clerici teneantur, adhuc tamen arctiùs per votum eidem se adstringunt, ut solertiùs servetur *cap. quamquam 25. dist.* Item in obedientia juramento firmata *c. in omnibus de consecrat. dist. 5.* quamobrem in præcitato textu canonici Lucanenses impetrârunt præfatum privilegium, ut ejus auctoritate magis obstricti priorem tenerentur eligere de communi consensu, vel saltem majoris, ac sanioris partis.

10 Posset etiam objici S. Isidorus in textu in *cap. hoc ipsum num. 35. quæst. 2.* ubi habetur: *In fine autem epistola hoc adjiciendum putavi, ut quotiescunque in gestis conciliorum discors sententia invenitur, illius sententia magis teneatur, cujus antiquior, aut potior extat auctoritas:* ergo factum à majore parte Capituli non debet attendi; sed cujus potior, & antiquior est auctoritas; seu ea pars est attendenda, quæ est sanior. Sed contra, quia D. Isidorus in illo textu vocavit potiorem Concilii sententiam, eam, quæ majori parte roboratur; proinde rectè dixit, in casu diversarum sententiarum eam prævalere, quæ antiquior, & potior est; id est quæ major, & sanior; quia in dubio major pars censetur etiam sanior; quia præsumitur pro pluralitate, nisi contrarium probetur, ut desumitur ex *d. c. cum in cunctis 1. h. t.*

§. II.

Quomodo pars minor Capituli valeat majorem impedire.

Tametsi minor pars Capituli ex rationabili causa possit impedire decretum majoris; 1 non propterea potest quidquam decernere nomine totius Capituli; nisi fortassis pars numero major esset privata jure, ac potestate disponendi ob proprium delictum; tunc enim jus, & potestas totius Capituli remanet in illis paucis, qui non deliquerunt, qui propterea possunt disponere nomine totius Capituli, ut notat Abbas *in d. c. cum in cunctis 1. h. t. num. 11.* Idque procedit non solùm in electionibus; sed etiam in aliis decretis, & actibus, qui fieri solent à Capitulo, ut tradit Layman *in c. cum Ecclesia 57. num. 4. de elect.*

Potest pars minor Capituli contradicere 2 majori, quando hæc aliquid decernit, ac disponit irrationabiliter, ac in præjudicium Ecclesiæ; possunt tunc etiam pauci, imò etiam unus contradicere majori parti capitularium, eique se opponere in ordine ad impediendam, ac rescindendam ordinationem majoris partis, idque desumitur *ex d. c. cum in cunctis 1. h. t.* ubi dicitur, quòd statutum à majore parte capitularium teneat, nisi minor aliquid rationabile objiciat, ut tradit *Glossa fin. in c. Nicena 1. dist. 31.* & *Glossa marg. ibid.* ubi asserit, non solùm minorem partem, verùm etiam unum solum canonicum posse se opponere pro jure propugnando suæ Ecclesiæ. Debet tamen pars minor, & à fortiori si canonicus objiciens sit unus solus, probare, quod opponit contra majorem partem Capituli, idque coram superiore Capituli, vel coram electis arbitris: ratio est, quia tunc pars major cum citetur ut persona rea, non potest in causa propria agere personam judicis, ut notat *Glossa in d. c. V. ostensum.* Abbas *ibid. n. 5.*

An verò tunc necessum sit, ut pars minor 3 appellet à dispositione facta à majore parte; respondetur non requiri hanc appellationem; sed sufficere si pars minor contradicat, sive agatur de suo præjudicio, sivè de damno tertii, vel ipsius collegii; quia potest pars minor contradicens suas ad superiorem deferre querelas, ac petere, ut quod injustè à majore parte actum est rescindatur: quia cum Capitulum non procedat judicialiter; sed tantùm extrajudicialiter, ideo quod statuitur à Capitulo, non transit in rem judicatam, argumento *c. concertationi 8. juncta Glossa Gravatum de appellat. in 6.*

Quòd si minor pars, uno, vel altero, aut 4 pluribus contradicentibus extrajudicialiter appellaverit; adhuc potest major pars Capituli non obstante tali provocatione procedere ad executionem sui decreti: licèt appellatio facta à minore suum sortiatur valorem; adeout si legitima, ac rationabilis cognita postea fuerit, rescindi

rescindi debeat quod actum fuerat à majore parte Capituli, ut tradit Innocentius *in d. c. cum in cunctis* 1. *h. t.* quòd si à contradicente non fuerit extrajudicialiter appellatum, tunc Capitulum, vel qui ei præest, potest, ac debet unum vel alterum contradicentem compellere, ut obediat statuto à majore parte Capituli, quia pro illa stat præsumptio æquitatis. Quamobrem ad rescindendam dispositionem majoris partis requiritur necessariò, ut minor contradicens appellet, seu provocet ad superiorem; quia tunc provocatio præter alios effectus, etiam hoc operatur, ut Prælatus inferior illo, ad quem est appellatum cognoscere non possit de causa illa deducta ad alium superiorem; neque possit in illa se immiscere.

5 Cùm autem minor pars dicitur posse contra decretum à majore factum appellare ad superiorem, id fallit in non habente jus appellandi, seu in eo, cui non competit justa causa contradicendi: siquidem per talem contradictionem non est impedienda dispositio Capituli, & quod à majore parte collegii statuitur ut desumitur *ex cap. ex ore* 3. *h. t.* ubi Innocentius III. rescripsit ad Capitulum Ecclesiæ Augustanæ, quòd appellatio illius, ad quem non spectat appellare, omnino infirma est, nec valet ad impediendam ordinationem Ecclesiæ; & electus à majore, & saniore parte Capituli est benè electus, & propterea confirmandus. Ut etiam habens jus ad electionem præpositturæ, si alicui electo reverentiam præstet, quæ debetur præposito, videtur renunciare suo juri ipso facto, ubi Glossa asserit, quòd si quis prætendat jus in beneficio, ut in præpositura, vel in parochia, non debet ejus possessorem, vel intrusum, contra quem agit in judicio, absolutè vocare præpositum, vel parochum, ne id fateri censeatur: siquidem ut ait Innocentius, si quis alicui electo reverentiam præstet, quæ debetur præposito, videtur renuntiare suo juri ipso facto. Præterea constat posse Papam mandare, ut ante tempus jure præfixum ad eligendum electio Prælati fiat, ut habetur *in d. c. ex ore*, ubi Innocentius mandavit, ut intra mensem certus eligeretur, tametsi de jure talis electio esset invalida, eò quia per ipsam tollatur libertas eligendi *c. cum terra* 14. *de elect.* Abbas in *d. c. ex ore num.* 3. ubi notat Glossa, quòd quando Papa mandat dari alicui præbendam, & Capitulum alium eligit, tenet electio *c. dilectus de præbend.*

6 Ut etiam quòd tacita renuntiatio in præjudicium renunciantis idem operetur, quod expressa, ut etiam docet Paris. *lib.* 1. *de resignat. benefic. q.* 13. *num.* 11. & 12. quia tacita renuntiatio dignitatis, vel beneficii suum sortitur valorem, tametsi sine authoritate superioris fiat: non verò expressa, quia hæc exigit superioris authoritatem: quod verum est, cùm quis solùm habet jus ad rem, & cui potest renuntiare absque consensu superioris: secus si habet jus in re, quia tunc saltem requiritur tacitus consensus superioris; adeo ut, si is sciens resignationem factam, ei non contradicat, videatur eam tacitè acceptare: quamobrem renuntiatio tacita, seu facta ipso facto valet sine authoritate superioris; sicut plus valet prohibitio tacita, quàm expressa in contestatione litis. Quòd si cassaretur electio præpositi, cui ipse dominus fecit reverentiam, non posset postea dominus agere de propria præpositura, quia actio semel extincta non reviviscit *l. qui res* §. *Artam ff de solut.*

Quòd si præpositus, vel Decanus electus à Capitulo, cui tale jus eligendi competebat, ad episcopatum postea promoveatur, potest resignare præposituram, vel decanatum data illi facultate libera alium eligendi: ratio est, quia beneficia electi in Episcopum, non vacant ante ejus consecrationem, ideoque vacant per renuntiationem: etenim in favorem electi introductum est, ut ejus beneficia non vacent ante consecrationem *c. cum in cunctis* 7. *de elect.* 1. & electus potest suo favori renuntiare. 7

Gesta à majore parte Capituli valent, quando cedunt in utilitatem Ecclesiæ, tametsi alii Capitulares contradicant, non ita, si quæ à majore parte aguntur, sint Ecclesiæ damno, tunc enim non solùm minoris partis, verùm etiam unius capitularis contradictio impedire potest, quò minus gesta à majore parte suum sortiantur effectum, ut docet Layman *in c. cum inter* 8. *num.* 2. *de majorit. & obed.* Quòd si major pars Capituli consentiat in aliquo, quod cedat in damnum Ecclesiæ, tenentur alii expressè contradicere, siquidem quilibet Capitularis tenetur his expressè se opponere, quæ malè fiunt, vel statuuntur in Capitulo, sive per illa lædatur Ecclesia, aut Capitulum, sive ipse contradicens, sive alius tertius, alioquin si taceat, censetur consentire; cùm ex communi effato tacens censendus sit consentire, si contradicendo possit commodè id impedire; & etiam ex proprio officio teneatur impedire: & quia quilibet Capitularis est membrum Capituli, & ratione officii, seu canonicatus tenetur impedire, quæ cedunt in damnum Ecclesiæ, vel Capituli, ideo si à majore parte Capituli aliqua statuantur, quæ cedant in damnum Ecclesiæ, tenetur contradicere, & si non contradicat, particeps fit ejusdem peccati, & pœnæ, quia cùm sit membrum Capituli ex eo quòd non contradicat, censetur cum aliis consentire, tametsi ipse expressè, sicut alii non consentiat, ut notat Innocentius *in d. c. cùm in cunctis* 1. *h. t. num.* 4. ubi addit, quòd si aliquid à Capitulo decretum sit in damnum Ecclesiæ, vel singulorum, possit capitularis non consentiens appellare ad superiorem: non ita si statutum à majore parte sit in damnum personæ tertiæ privatæ: ratio discriminis est, quia quando est in damnum totius Capituli, est etiam in damnum singulorum Capitularium, proinde quilibet capitularis potest appellare, eò quia agatur etiam de damno proprio: secus quando decretum est in damnum tertiæ personæ privatæ, tunc cùm nihil intersit appellantis, neque statutum à majore parte cedat in suum damnum, non debet appellare: sed tunc tenetur peccatum capitularium denuntiare superiori, ut emendetur. Sin autem ad actum alicujus valoris requiratur expressus consensus, ut ad alienationem perpetuam rei ecclesiasticæ, vel ad electionem,

ctionem, tunc si capitularis taceat, non habetur pro consentiente, quinimmo neque taciturnitas quoad valorem actus habetur pro consensu in alienationibus arduis, & onerosis.

9 Habet Capitulum jus condendi statuta circa negotia concernentia ipsum Capitulum, ut docent communiter cum Felino, Decio, Abbate *in c. cùm accessissent de constitut.* id tamen limitatur, ut si statuta sint circa causas arduas, magnique præjudicii, ut ad augendas, vel diminuendas præbendas, aut novum aliquid circa residentiam canonicorum inducendum; tunc necessarium sit consensus episcopi *argum. c. ex parte de constitut. c. cum consuet. 9. de consuetud.* Barb. *juris eccles. univers. lib. 1. c. 32. num. 16.* Non tamen valet statutum, vel consuetudo etiam juramento firmata, vi cujus omnes de Capitulo teneantur consentire; & si non consenserint actus Capituli non sit validus, ut colligitur *ex c. cum in cunctis 1. h. t.* ubi jurans servare talem consuetudinem privatur communione, donec agat pœnitentiam. Ratio est, quia juramentum emissum contra utilitatem Ecclesiæ cum sit nullum non potest ullam obligationem inducere, & potiùs est perjurium, quàm juramentum: & statutum, vel consuetudo, ut actus capitularis non valeat, nisi omnes consenserint, est damnosa Ecclesiæ, quia per tale statutum impeditur facultas decernendi, & statuendi, quæ justa, & utilia sunt. Tum quia quilibet capitularis tali pacto posset impedire commoda Ecclesiæ si contradiceret aliis statuentibus aliquid, quod in maximum cederet Ecclesiæ bonum; unde tale juramentum utpote in præjudicium Ecclesiæ non est validum, nec potest ullam inducere obligationem.

10 Episcopus cum majore parte Capituli potest statuere, ut quilibet Capitularium teneatur de suis reditibus contribuere pro necessaria reparatione Ecclesiæ cathedralis, tametsi pauciores numero ex Capitularibus dissentiant, ut desumitur *ex c. ex parte 4. h. t.* ubi habetur, quòd si Episcopus cum majore, & saniore parte Capituli statuat contributionem canonicorum pro reparanda fabrica Ecclesiæ, quamvis aliquis canonicus contradicat, nihilominus statutum plurimorum valeat, seu sententia majoris, ac sanioris partis prævaleat. Tametsi reparatio Ecclesiæ cathedralis principaliter incumbat episcopo ex illis reditibus, qui specialiter pro fabrica Ecclesiæ deputati sunt: siquidem de jure antiquo quarta pars redituum ecclesiasticorum servanda erat ad manutenenda farta tecta Ecclesiæ, & instaurationem ejusdem, si opus esset *c. quatuor 27. cum tertia causa 12. q. 2.* nihilominus si illa quarta pars non sufficiat, nec mensa episcopalis pinguis sit, locum habet dispositio *in d. c. ex parte 4.* cui adstipulatur textus *in c. de eccles. ædificand.* ubi exiguntur contributiones à canonicis.

11 Quòd si nec Episcopus, nec canonici superabundantes habeant reditus, quibus citra defectū congruæ sustentationis carere non possunt: licitum est episcopo cum consensu Capituli alios inferiores beneficiatos vocare ad contribuendum de superfluis reditibus, & tunc potest etiam Episcopus de consensu Capituli quosdam reditus vacantium beneficiorum ad id deputare ut notat Barbosa *in d. c. ex parte 4. h. t.* Cui tamen videtur obstare textus *in l. per fundum 11. ff. de servitut. rusticor. prædi. l. sabinus 28. ff. de communi dividundo c. in re commun. de reg. jur. in 6.* ubi habetur quòd major pars tunc tantùm prævaleat minori, quando agitur de rebus ad universitatem ut talem pertinentibus; quòd si agatur de rebus, & jure singulorum, ut in præsenti de reditibus singulorum canonicorum, tunc subintrat *regula juris 29 in 6. quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari*: & plus valet unius contradictio, quàm reliquorum consensus, saltem quoad portionem, quæ ipsum contingeret contradicentem.

Verùm Innocentius, & Panormit. *in d. c. ex parte 4. h. t.* respondent cum distinctione: si enim agatur de rebus acquirendis, quæque adhuc pertinent ad Ecclesiam, tametsi deputatæ sint ad sustentationem canonicorum, tunc censent procedere dispositionem *d. c. ex parte 4. h. t.* idque præsertim, quia contributiones exiguntur in favorem causæ piæ, cujusmodi est fabrica cathedralis Ecclesiæ. Sin verò agatur de rebus acquisitis, etiam propriis factis, tunc locum habet textus juris in quo dicitur, quod juri singulorum per majorem partem non possit præjudicari; & quamvis *in l. juris gentium 7. §. 17. & 19. ff. de pact.* statuatur, quòd si hæres paciscatur cum creditoribus defuncti de remittenda aliqua parte debiti, prævalere debeat consensus plurium creditorum, qui potiora debita habeant, tametsi hic actiones, sive obligationes debitorum sint in bonis creditorum *l. qui actionem 15. ff. de regul. juris l. id. apud se 143. ff. de verbor. signif. l. rem in bonis 52. de acquirend. rer. domin.* nihilominus id credendum est, ita statutum fuisse ob favorem defuncti, ne facilè sine hærede sit futurus, & ne bona ipsius propter æs alienum subhastentur cum non exigua diminutione honoris. 12

Cæterum, quod ad reparationem attinet Ecclesiæ, tenentur canonici ex propriis reditibus contribuere, quia reditus ecclesiastici non assignantur simpliciter canonicis, ut in eorum proprietatem transeant; sed cum implicito onere ex authoritate canonum adscripto concurrendi ad reparationem Ecclesiæ, quoties opus fuerit, adeo ut consensus majoris partis Capituli non tam requiratur, an canonici velint absolutè contribuere; quàm an velint absque contradictione, & ulteriore lite agnoscere, quod hîc, & nunc urgeat necessitas contribuendi pro instauranda Ecclesiæ fabrica. 13

An verò major pars Capituli possit aliquid decernere cum præjudicio minoris partis de bonis, ac juribus spectantibus ad singulos de collegio. Respondetur simul cum Episcopo, seu Prælato posse majorem partem Capituli cum præjudicio minoris de bonis, ac juribus ad singulos spectantibus aliquid decernere, si id fiat ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ, quia jus percipiendi reditus ecclesiasticos beneficiorum principaliter pertinet ad Capitulum, seu Ecclesiam, quamvis secundùm partes, seu portiones 14

portiones proventuum divisum sit, seu attributum singulis canonicis pro eorundem congrua sustentatione: unde cùm singuli percipiant fructus beneficiales non jure proprio, sed jure Capituli, vel Ecclesiæ, & inter Ecclesiam materialem, quam constituit Episcopus cum Capitulo, sit quædam communio, adeo ut juxta primævam institutionem beneficiorum ecclesiasticorum eorundem proventus dividendi sint in quaturor partes, quarum prima applicetur mensæ episcopali; secunda mensæ Capitulari; tertia fabricæ Ecclesiæ; & quarta pauperibus succurrendis juxta *c. vulterrana 25. & sequent. cau. 12. q. 2.* ideo saltem ex lege charitatis, & communionis, & ex primæva institutione bonorum ecclesiasticorum tenentur Episcopus, & Capitulum, si commodè possint ex suis propriis reditibus contribuere, si aliqua ex prærecensitis quatuor partibus indigeat, ut fabrica Ecclesiæ.

15 Quinimmo si mensa capitularis sit supra congruum pinguior, & Ecclesia cathedralis instauratione indigeat, potest solus Episcopus Capitulum adigere ut ex superfluis reditibus solvat contributiones pro restauratione labentis Ecclesiæ, quia de jure ad id Capitulum jam tenetur: & ubi est obligatio juris, non requiritur consensus obligati, ut desumitur *ex c. 1. & c. de his 3. de eccles. ædificand.* Hinc etiam contradicentes Capitulares possunt adigi ad contribuendum pro tali restauratione. Sin verò sumptus fierent pro alio opere licèt pio, & quod non multum ad Ecclesiam, aut Capitulum pertinet, vel etiam sine necessitate; tunc posset pars minor, immo, & unus solus canonicus se opponere, ac impedire decretum emanatum à majore parte Capituli, quia tunc valet *regula jur. 29. in 6. quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari.* Pro erectione tamen seminarii clericorum major, & sanior pars Capituli cum episcopo potest aliquid statuere etiam contradicente parte minore, & cum diminutione redituum beneficiarium singulorum canonicorum, ut notat Abbas *in d. c. si ex parte 4. num. 2. h. t.*

§. III.

An Canonici possint interdictum apponere.

Conveniunt Canonistæ, & concordant jura, non posse canonicos interdictum apponere, sed id pertinere tantùm ad Episcopum ex consilio Capituli, ut probant textus in *c. 1. de excess. Prælat. c. 3. de pœnis.* Covarruvias *in c. alma mater. 2. §. 2. num. 6.* & ratio petitur à natura ipsius interdicti: est enim interdictum prout ad præsens pertinet institutum censura ecclesiastica, quâ prohibentur divina officia, certa sacramenta, & ecclesiastica sepultura, ut colligitur *ex c. quod in te de pœnit. & remission. c. non est vobis de sponsal.* Dicitur interdictum esse censura, quia est pœna ecclesiastica, ratione cujus convenit cum cæteris censuris; & differt ab iisdem, quia excommunicatio privat omnibus sacramentis, non ita interdictum, sed tantùm aliquibus, & etiam ab irregularitate, & suspensione, quia hæ non privant nec sepultura, nec divinis officiis, sicut interdictum, quod bipartitur in interdictum ab homine, & à jure; illud est, quod in certis casibus reperitur in jure impositum, ut *in c. si qui sunt 81. dist. c. si quis deinceps 16. q. 7. c. sacro 38. de sentent. excommun. c. ubi periculum §. præterea de elect. in 6. c. præsenti de offic. ordin. c. 1. de sepulturis in 6. c. quamquam de usur. in 6. c. unic. de injur. in 6. clement. 1. de pœnis extravag. unic. Joan. XXII. ne sede vacante.* Interdictum ab homine est, quod à superiore ecclesiastico promanat, & bipartitur in locale, personale, & mixtum, locale principaliter afficit locum, ubi divina officia non celebrantur; quia quamvis locus non sit capax pœnæ, nihilominus cùm sit capax satisfactionis, erit etiam capax privationis; & hoc interdictum locale aliud dicitur generale, cum aliqua tota diœcesis, vel civitas interdicitur *c. cum inter de consuet. c. cum in partibus de V. S.* Aliud particulare, quòd tantùm afficit unum speciale locum, ut talem particularem Ecclesiam. Personale interdictum est, quod imponitur personis alicujus communitatis *c. si sententia de sentent. excommun. in 6.* & dividitur in generale, & speciale; illud est cum corpus collectivum interdicitur, ut populus, universitas, cùm in eos non possit ferri excommunicatio *c. Romana §. universitatem de sent. excommun. in 6.* necessariò poni debet interdictum, & tunc personæ constituentes illam communitatem manent interdictæ *c. si sententia de sent. excommun. in 6.* speciale est, quod speciatim profertur in aliquam personam, neque interest, quòd in unam, vel plures feratur, dummodo non ponatur per modum plurium. Interdictum mixtum est, cum simul interdicuntur personæ, & locus, ubi divina celebrantur officia, ut desumitur *ex d. c. non est vobis de spons. c. 1. de usur. in 6.* Cùm igitur interdictum sit gravis pœna, per quam cessatur à divinis officiis, non est imponenda nisi ex gravi, & manifesta causa *c. irrefragabili §. cæterum de offic. ordin. c. si sententia de sentent. excom. in 6.* proinde non à quolibet imponi debet, sed ab episcopo ex consensu Capituli: quia graves pœnæ non ponuntur nisi ab episcopo, siquidem sententia lata ab eo, qui non habet jurisdictionem, non est valida, nec tenet; & ferre censuram interdicti pertinet ad potestatem episcopalem non ad Capitulum, quia hoc vivente episcopo jure ordinario, & seclusa consuetudine, vel privilegio non habet jurisdictionem fori externi in territorium, vel civitatem episcopalem, proinde multò minus hæc potestas competit singularibus canonicis, ut sumitur *ex c. quæsivit. 2. h. t.* ubi Cœlestinus III. statuit, quòd Canonicus sine consensu episcopi, & fratrum non possit ponere interdictum in Ecclesia, & pœna ecclesiastica non est imponenda nisi iis, qui delinquunt, ne pœna delictum excedat, ubi notat Glossa, non debere interdici Ecclesiam propter delictum alicujus, nisi delinquens sit dominus loci, quia puniendus est tantùm, qui deliquit, non verò qui innocens est.

Quòd si Capitulum habeat jurisdictionem 2
contentiosam, tunc si velit interdictum ponere debet

debet illud apponere cum assensu episcopi *c. 1. de excess. Prælat.* ut maturiùs, & consultiùs, hæc censura imponatur, alioquin si Episcopus, vel Capitulum hanc censuram frequenter imponerent, sequeretur scandalum in populo, ad quod vitandum Cœlestinus *in d. c. quæsivit,* statuit, ne Capitulum absque consensu episcopi; aut Episcopus absque consensu Capituli audeant interdictum apponere. Videtur tamen in contrarium posse objici, quia potestas ferendi censuras spectat ad jurisdictionem contentiosam, ut probat Gibalinus *integ. disquisit. 3.* proinde habentes talem jurisdictionem contentiosam possunt interdictum imponere; & licèt Episcopo jure ordinario competat hæc jurisdictio contentiosa; Capitulo tamen potest convenire ex privilegio, vel consuetudine, proinde si Capitulum gaudeat jurisdictione contentiosa etiam irrequisito episcopo, & sine ejus consensu poterit interdictum imponere. Firmatur, quia Episcopus per se posset hoc interdictum imponere, & quidem in tota diœcesi, seu quia habeat jurisdictionem contentiosam, ut liquet *ex c. ex transmissa de elect. c. cum ab Ecclesiarum de offic. ordin. c. auditis de præscript. c. cum & plantare 1. c. Episcopum de privil.* quinimò potest Episcopus canonicos, seu Capitulum interdicere *c. si canonici de offic. ordin. lib. 6. c. statutum de sent. excommun. in 6.* ergo canonici absque consensu episcopi possunt hoc interdictum imponere, si Capitulum gaudeat ex privilegio, vel consuetudine jurisdictione contentiosa. Sed contra, quia tametsi potestas ferendi censuram interdicti pertineat ad jurisdictionem contentiosam; attamen quia ex ejus abusu scandala frequenter in populo oriebantur, rectè potuit Ecclesia statuere, ut Capitulum neque in casibus, in quibus jurisdictionem contentiosam exercet, posset interdictum apponere in Ecclesia cathedrali sine consensu episcopi, & vice versa potuit etiam statuere, ne Episcopus hoc interdictum apponeret absque consensu Capituli, ut desumitur *ex c. 1. de excess. Prælator.* idque ut in re tanti momenti cautè, ac consultiùs procederetur. Et quamvis Gibalinus tractat. *de censur. disquisit. 3. in fin.* asserat, hodie consuetudine huic dispositioni juris derogatum esse, nihilominus adhuc in aliquibus ecclesiis mos ille viget, ut nec Capitulū Ecclesiæ cathedralis, imò nec Episcopus, nec alius judex ordinarius possit apponere sententiam interdicti, vel cessationis à divinis. Ad confirmationem respondetur, ex coacervatis textibus illis juris, ubi refertur tam Episcopum, quàm Capitulum interdicti sententiam protulisse. Respondetur, talem sententiam processisse ex consensu episcopi, quando Capitulum apposuit interdictum, & ex consensu Capituli, quando Episcopus sententiam interdicti tulit.

3 Objici tamen adhuc potest textus *in c. cum inter 3. de consuet.* ubi habentur hæc verba: *super eo, quòd dicti canonici generale interdictum ab episcopo vestro, vel à vobis (id est à Decano, & Capitulo) in civitate Cenomanensi positum non servabant.* Ex hisce enim duplex oritur difficultas, quarum prima ex eo nascitur, quia nulla ibi fiat mentio consensûs Capituli in primo casu interdicti ab episcopo promulgati, & nihilominus interdictum fuisse validè appositum, ac juberi á Pontifice observari: ergo quia consensus Capituli necessarius non erat. Secunda difficultas ex eo itidem oritur: quia ibi supponitur, Capitulum per se posse sententiam interdicti promulgare; cùm regulariter non possit Capitulum ratione propriæ jurisdictionis censuras proferre. Verùm hæc non obstant, primæ enim difficultati facilè occurritur, quia eatenus in utroque casu interdictum ritè fuit appositum, quia adfuit consensus episcopi, quando Capitulum illud apposuit; & consensus Capituli, quando Episcopus sententiam talis interdicti tulit juxta casûs diversitatem. Secundæ difficultati respondetur, regulariter Capitulum jure ordinario non habere potestatem ferendi censuram interdicti: & ex consuetudine, vel privilegio rarò competere Capitulo similem facultatem *c. si canonici c. quamvis de offic. ordin. in 6.* sicut de Capitulo Cenomanensi in eo textu dicitur, & de Capitulo Carnotensi traditur *in c. ex parte c. 1. de V. S.* Chopinus *lib. 1. sac. pol. tit. 3. num. 4.* Quamobrem quando dicitur Capitulum vivente episcopo sententiam apposuisse interdicti, supponendum est, hanc facultatem ferendi censuras non aliter Capitulum acquisivisse, quàm privilegio, vel consuetudine.

4 Cæterum interdictum, quando est generale comprehendit æquè nocentes, ac innocentes, quia tametsi nullus innocens ob culpam alterius nocentis sit puniendus, cùm peccata suos debeant torquere authores, ut dicitur *in c. quæsivit. 2. h. t.* nihilominus potest quis ob justam causam, & bonum publicum absque culpa sua privari jure suo juxta *regul. jur. 23. in 6.* sine culpa, nisi causa subsit, nemo est puniendus, vel jure suo privandus, ut etiam notat Glossa *in c. 2. V. culpâ vacat. de constitut.* & quia tempore interdicti generalis, & localis cessatur à divinis officiis, ideóque iis carere debent æquè innocentes, ac nocentes.

§. IV.

Producuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones

1 QUæritur primò, cur in Capitulis, & Congregationibus prævaleat regulariter, quod fit à majori parte Capituli? Respondetur semper prævalere, quod in Capitulis fit à majori, & saniore parte, ut desumitur ex *c. cum in cunctis 1. h. t.* ubi declaratur, statutum in Capitulis à majore, & saniore parte semper prævalere, etiam appellatione remota non obstante contraria consuetudine. Ratio ex eo desumitur, quia cùm homines facilè inter se dissentiant *c. nec novum 8. q. 1.* idque præsertim si agatur de re communi *l. cum pater §. dulcis. ff. de legat. 2.* hinc nisi quod statuitur à majori parte collegii, seu universitatis ecclesiasticæ valeret, suúmque sortiretur effectum, persæpe Ecclesiæ utilitas, & negotiorum expeditio impediretur *c. eccles. de elect.* & quia ubi est major,

jor, & sanior numerus præsumitur etiam esse major Zelus, maturiúsque consilium, nisi contrarium probetur *c. In nostra de testib.* rectè declaratur, id quod statuitur à majore parte Capituli debere regulariter prævalere, ac si statutum esset à toto capitulo, ut habetur in *d. c. cum in cunctis* 1. *h. t.* & in *l. quod major ff. ad munic.* Quamobrem quod in capitulo, seu collegio à majori parte congregatorum habentium vocem decisivam statutum fuerit, id legitimè ordinatum censeri debet, consequenter executioni mandandum remotâ quavis appellatione.

2 Quæritur secundò, an major pars intelligenda sit de solis præsentibus, seu congregatis tunc in Capitulo, vel etiam respectu absentium, adeo ut major pars sumenda sit respectu omnium canonicorum, vel vocalium sive præsentes sint, sive absentes, dummodo sint de numero Capituli, vel collegii? Respondetur, majorem partem esse intelligendam respectu congregatorum, & præsentium tunc in Capitulo: dummodo duæ partes eorum, qui adesse volunt, ac possunt, congregatæ sint, secundùm sententiam communiorem Doctorum: quia duæ partes ordinis in urbe positi totum ordinem repræsentant, ut notat Glossa in *l. plane 4. V. duæ partes ff. quod quicunque universitatis*, quapropter major pars præsentium, & consentientium sufficit, ut tota universitas dicatur consensisse.

3 Quæritur tertiò, an absentes à civitate, vel loco, ubi congregantur vocales, vel canonici debeant vocari, & etiam expectari, ut si velint interesse, possint & ipsi præsentes esse? Respondetur ordinariè nec vocandos esse, nec expectandos, ut notat Glossa communiter recepta in *c. 2. V. ipsorum de testib. in 6.* quia vocales, & canonici tenentur præsentes esse, ut si detur signum possint Capitulo interesse. Neque obstat, quod in electione episcopi, ut moris est in Germania, Canonici debeant vocari, & etiam expectari tempore præfixo. Nam contra est, quia ut notat Glossa *loc. cit.* id speciale est in electione episcopi, ut Canonici absentes si commodè vocari possint, sint vocandi *c. quia propter 42. de elect.* verùm quandò dicimus absentes ordinariè non esse vocandos, nec expectandos, id limitatur, nisi negotium arduum sit, & magni momenti, ut notat Abbas in *d. c. cum in cunctis* 1. *h. t.* Limitatur etiam nisi quod statuendum est vergat in singulare præjudicium absentium, ut notat Felinus in *d. c. cum in cunctis* 1. *h. t* & Glossa ibidem *V. constitutum* ubi ait: quòd si decernendum sit aliquid tendens in præjudicium singulorum, ut si agatur de juribus non universitatis; sed singulorum propriis, non sufficiat tunc consensus partis majoris, sed necesse sit, ut omnes consentiant *argum. l. per fundum 11. ff. de servit. rustic. præd.*

4 Quæritur quartò, an possit minor pars contradicere majori, si hæc irrationabiliter, & in damnum Ecclesiæ aliquid statuat? Respondetur affirmativè *argum. c. in cunctis 1. h. t.* ut notat Glossa communiter recepta in *c. Nicæna 12. dist. 31.* ubi subdit, non solùm minorem partem, verùm etiam unicum solum canonicum posse toti universitati contradicere, dummodo eidem rationabilis causa subsit: hinc pro tuendis juribus suæ Ecclesiæ potest unus canonicus se opponere toti universitati, neque tunc necesse est appellare, quia canonicus contradicens potest suam querelam ad superiorem deferre: ratio est, quia cum canonici tunc non versentur in causa judiciali, quod ab iisdem fuit statutum, non transit in rem judicatam *c. concertationi 8. juncta Glossa V. gravatim de appellat. in 6.*

5 Cæterum non obstante tali appellatione unius, vel alterius potest major pars procedere ad executionem, ut notat Joannes Andreas in *c. cum in cunctis 1. num. 2. h. t.* quòd si postea deprehendatur, quòd appellatio justa fuerit, revocatur, quod actum fuit à majori parte, ut de omni extrajudiciali appellatione explicat Innocentius in *d. c in cunctis num. 2. h. t.* ubi *n. 4.* asserit, quemlibet capitularem teneri contradicere his, quæ malè fiunt, aut statuuntur à Capitulo, quia tacens censetur consentire, si per suam contradictionem possit impedire, imò & ratione officii ad id teneatur: & eo ipso, quòd quis est consors Capituli, seu ejus membrum ad ipsum etiam pertinent, quæ à capitulo fiunt. Additque Innocentius *loco cit.* quod si aliquid in damnum Ecclesiæ, vel singulorum de capitulo statuatur, possit capitularis appellare ad superiorem, sin verò statuatur in damnum injustum tertiæ privatæ personæ, non datur tunc locus appellandi, cùm nihil intersit appellantis. Possunt tamen capitulares tunc evangelicè denuntiare.

6 Quæritur quintò, an minor pars Capituli possit aliquid disponere nomine totius Capituli. Cum certum sit, minorem partem rationabiliter contradicentem majori posse impedire, ne major quidquam statuat nomine totius Capituli, eò quia sana ratio sit anteponenda exemplis *c. sana dist. 9.* & minor pars interdum ratione, & sapientia antecellat. *c. Nicæna dist. 31.* ideo fit, ut licèt regulariter valeat quod à majori parte Capituli statuitur, si tamen à minori parte fuerit rationabiliter oppositum, & objectum, non tenet, quod à majori fuit statutum, ut habetur in *c. in cunctis 1. h. t. c. scriptum de elect.* Hinc oritur dubium, an minor pars si rationabiliter contradicat majori, non solum possit impedire, quod statuitur à majore, verùm etiam possit aliquid decernere nomine totius Capituli? Respondetur negativè; quia licèt minor pars, si rationabiliter contradicat, possit impedire decretum majoris, non tamē potest aliquid disponere nomine totius capituli, nisi major pars esset voce privata propter suum delictum *c. Bonæ de elect.* quo casu cum potestas totius Capituli resideat in solis non delinquentibus *c. gratum de postul. Prælat.* sequitur, quòd licèt qui non deliquerunt sint numero pauciores, adhuc possint nomine totius Capituli aliquid statuere: non ita si cæteri non deliquerunt, quia ut actus universitatis valeat, regulariter requiritur, quòd sit gestus copulativè à majori, & saniore parte illius: illi autem inter canonicos censentur saniores, qui ætate, scientiâ, morum gravitate, officiis, ac dignitate præcedunt, *argum. c. quæsivit. 2. h. t.* quorum sententiæ proinde pluris æstimantur, *arg. c. dudum 22. de elect.*

Cæte-

7 Cæterum quando minor pars contradicit, non tenetur probare coram majori parte rationes suæ contradictionis: quia major pars non est Judex, & est suspecta minori parti contradicenti; quapropter tunc adeundus est superior ipsius universitatis, vel capituli *c. univers. de elect.* vel ab ipsis partibus sunt eligendi arbitri, qui de hoc cognoscant *c. secundò requiris de appellat.*

8 An verò pars, quæ contradicit, teneatur appellare, vel sufficiat, si contradicat. Respondetur, satis esse, si contradicat, ut notat Abbas in *c. cum in cunctis* 1. *b. t.* quia cum universitas procedat extrajudicialiter, ejus gesta non transeunt in rem judicatam, proinde ex sola contradictione potest minor prosequi corā superiore, ut quod statutū fuit minus rationabiliter per majorem partem, retractetur *c. concord. de appell. in 6.* Tenetur tamen expressè contradicere, qui non vult ita gestis à majori parte consentire, alioquin incurrit pœnas, perinde ac expressè consentiens *l. de ætate* §. *qui tacuit. ff. de inter.* Cæterum minor pars si velit potest appellare: & appellatio tunc inter alios effectus operatur, ut inferior Judex ad quem est appellatum, nequeat de illo negotio cognoscere *c. ut nostrum de appellat.*

9 Quæritur sextò, an Juramentum de servandis statutis Ecclesiæ perniciosis validum sit? Respondetur negativè, quia Juramentum de servandis statutis, vel consuetudinibus non debet ad ea extendi, quæ Ecclesiæ sunt perniciosa, quemadmodum esset statutum illud, ut non valeat decretum, nisi omnes consentiant: siquidem per hoc statutum præpeditur facultas ordinandi, quæ justa, & utilia sunt: & posset quilibet semper Ecclesiæ commoda impedire, hinc ut notat Abbas in *d. c cum in cunctis* 1. *num. 9. b. t.* nullum juramentum tandens contra utilitatem Ecclesiæ obligat, & censetur perjurium, quapropter cavere debent Rectores communitatum, ne jurent statuta, in quibus aliqua continentur contra ecclesiasticam libertatem. Hoc idem etiam cavere debent episcopi, aliique Prælati, ac superiores, si jurent illicita, & contraria sacris canonibus, ac libertati ecclesiasticæ *c. 1. de jurejur. in 6.* tale enim juramentum non valet, quia Juramentum circa materiam juris intelligitur secundùm terminos juris; & quia consuetudo Ecclesiæ perniciosa, vel à sacris canonibus reprobata de jure non subsistit; sequitur, quòd nec juramentum de observanda tali consuetudine subsistat.

10 Quæritur septimò, an Canonicus possit Ecclesiam interdicere? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. quæsivi*[illegible] *b. t.* ubi Cœlestinus III. rescribit, Canonicum sine consensu episcopi, & fratrum, non posse ponere interdictum in Ecclesia. Ratio etiam ex eo petitur, quia potestas interdicendi Ecclesiam ad eum pertinet, cujus jurisdictioni Ecclesia, vel populus subjicitur *c. 1. de excess. Prælat. & c. non est de sponsal.* atqui jurisdictio super ecclesiis, & populo diœcesis non est apud aliquem Canonicum particularem, sed est tota in episcopo, quandóque cum consilio, & aliquando cum consensu Capituli juxta gravitatem negotii, & aliquando sine illius consilio, & consensu saltem juxta consuetudinem præscriptam *c. tua nuper* 8. *de his, quæ fiunt à Prælat. sine consens capit.* Hinc interdictum in aliqua Ecclesia per aliquem de canonicis positum sine consensu episcopi, & Capituli observari non debet, neque fieri, ut ab aliis observetur: sed si quis deliquerit, ipse est puniendus.

Cæterum ut interdictum locale feratur etiam in particulare, seu in certam Ecclesiam, aut locum sacrum tria requiruntur. Primum ut delictum sit valde grave junctum cum Ecclesiæ injuria, aut dehonestatione. Secundum ut commissum non sit à persona privata, sed à communitate, vel capite communitatis, seu persona publica. Tertium ut adsit authoritas episcopi, & consensus Capituli. Et tunc pœna ob delictum inflicta suos tantùm debet authores afficere, quia æquitas non patitur, ut innocens unà cum nocente pœnis involvatur. Idque procedit per se directè, & si sermo sit de pœna propriè dicta: quia indirectè, & per accidens nonnunquam ob justam causam etiam innocentes unà cum nocentibus pœnis afficiuntur, & incommodis: & in hoc sensu intelligitur *regula 23. in 6. sine culpa nisi causa subsit non est aliquis puniendus.* Hoc est, non est jure suo privandus. 11

Quæritur octavò, an communis ordinatio Ecclesiæ per contradictionem, vel appellationem illius, cujus non interest, impediatur. Respondetur negativè, & desumitur ex *c. Ex ore 3. b. t.* ubi Innocentius III. rescribit, appellationem illius, cujus non interest appellare nullius esse valoris, nec impedire ordinationem Ecclesiæ: ratio est, quia non caret culpâ, qui se immiscet rei ad se non pertinenti *l. culpa ff. de reg. jur.* appellatio autem inventa est ad relevandum appellantem à gravamine, non verò ad deprimendam cujusque justitiam *c. cum speciali de appellat.* & quia negotia licita non debent frivolis rationibus retardari *c. cum cessante de appell.* & nullum possit gravamen prætendere, qui interesse non habet in causa *c. omnis oppressus* 2. *q.* 6. sequitur, quòd per contradictionem, & appellationem interpositam ab eo, cujus non interest Ecclesiæ ordinatio, non sit ejus prosecutio retardanda, ut habetur in *c. Ex ore 3. b. t.* 12

Quæritur nonò, an possit ferri interdictum locale à Capitulo sine consensu episcopi viventis? Respondetur negativè, adeò ut si totum Capitulum vivente episcopo ferat interdictum, hoc nullius sit roboris, & ratio ex eo petitur, quia sententia lata ab eo, qui non habet jurisdictionem, non tenet, ut notat Glossa in *c. quæsivit 2. V. assensu b. t.* atqui ferre censuram interdicti ad solam pertinet episcopalem potestatem, non verò ad Capitulum: quia hoc vivente episcopo jure ordinario, & seclusa consuetudine, vel privilegio non habet jurisdictionem fori externi in territorium, vel civitatem episcopalem; proinde interdictum latum à capitulo sine consensu episcopi non est servandum, quia nullius est roboris. 13

jor, & sanior numerus præsumitur etiam esse major Zelus, maturiùsque consilium, nisi contrarium probetur *c. In nostra de testib.* rectè declaratur, id quod statuitur à majore parte Capituli debere regulariter prævalere, ac si statutum esset à toto capitulo, ut habetur in *d. c. cum in cunctis* 1. *h. t.* & in *l. quod major ff. ad municip.* Quamobrem quod in capitulo, seu collegio à majori parte congregatorum habentium vocem decisivam statutum fuerit, id legitimè ordinatum censeri debet, consequenter executioni mandandum remotâ quavis appellatione.

2 Quæritur secundò, an major pars intelligenda sit de solis præsentibus, seu congregatis tunc in Capitulo, vel etiam respectu absentium, adeo ut major pars sumenda sit respectu omnium canonicorum, vel vocalium sive præsentes sint, sive absentes, dummodo sint de numero Capituli, vel collegii? Respondetur, majorem partem esse intelligendam respectu congregatorum, & præsentium tunc in Capitulo: dummodo duæ partes eorum, qui adesse volunt, ac possunt, congregatæ sint, secundùm sententiam communiorem Doctorum: quia duæ partes ordinis in urbe positi totum ordinem repræsentant, ut notat Glossa in *l. plane* 4. *V. duæ partes ff. quod quicunque universitatis.* quapropter major pars præsentium, & consentientium sufficit, ut tota universitas dicatur consensisse.

3 Quæritur tertiò, an absentes à civitate, vel loco, ubi congregantur vocales, vel canonici debeant vocari, & etiam expectari, ut si velint interesse, possint & ipsi præsentes esse? Respondetur ordinariè nec vocandos esse, nec expectandos, ut notat Glossa communiter recepta in *c.* 2. *V. ipsorum de testib. in 6.* quia vocales, & canonici tenentur præsentes esse, ut si detur signum possint Capitulo interesse. Neque obstat, quod in electione episcopi, ut moris est in Germania, Canonici debeant vocari, & etiam expectari tempore præfixo. Nam contra est, quia ut notat Glossa *loc. cit.* id speciale est in electione episcopi, ut Canonici absentes si commodè vocari possint, sint vocandi *c. quia propter* 42. *de elect.* verùm quandò dicimus absentes ordinariè non esse vocandos, nec expectandos, id limitatur, nisi negotium arduum sit, & magni momenti, ut notat Abbas in *d. c. cum in cunctis* 1. *h. t.* Limitatur etiam nisi quod statuendum est vergat in singulare præjudicium absentium, ut notat Felinus in *d. c. cum in cunctis* 1. *h. t* & Glossa ibidem *V. constitutum* ubi ait: quòd si decernendum sit aliquid tendens in præjudicium singulorum, ut si agatur de juribus non universitatis, sed singulorum propriis, non sufficiat tunc consensus partis majoris, sed necesse sit, ut omnes consentiant *argum. l. per fundum* 11. *ff. de servit. rustic. præd.*

4 Quæritur quartò, an possit minor pars contradicere majori, si hæc irrationabiliter, & in damnum Ecclesiæ aliquid statuat? Respondetur affirmativè *argum. c. in cunctis* 1. *h. t.* ut notat Glossa communiter recepta in *c. Nicæna* 12. *dist.* 31. ubi subdit, non solùm minorem partem, verùm etiam unicum solum canonicum posse toti universitati contradicere, dummodo eidem rationabilis causa subsit: hinc pro tuendis juribus suæ Ecclesiæ potest unus canonicus se opponere toti universitati, neque tunc necesse est appellare, quia canonicus contradicens potest suam querelam ad superiorem deferre: ratio est, quia cum canonici tunc non versentur in causa judiciali, quod ab iisdem fuit statutum, non transit in rem judicatam *c. concertationi* 8. *juncta Glossa V. gravatim de appellat. in 6.*

Cæterum non obstante tali appellatione unius, vel alterius potest major pars procedere ad executionem, ut notat Joannes Andreas in *c. cum in cunctis* 1. *num.* 2. *h. t.* quòd si postea deprehendatur, quòd appellatio justa fuerit, revocatur, quod actum fuit à majori parte, ut de omni extrajudiciali appellatione explicat Innocentius in *d. c in cunctis num.* 2. *h. t.* ubi *n.* 4. asserit, quemlibet capitularem teneri contradicere his, quæ malè fiunt, aut statuuntur à Capitulo, quia tacens censetur consentire, si per suam contradictionem possit impedire, imò & ratione officii ad id teneatur: & eo ipso, quòd quis est consors Capituli, seu ejus membrum ad ipsum etiam pertinent, quæ à capitulo fiunt. Additque Innocentius *loco cit.* quod si aliquid in damnum Ecclesiæ, vel singulorum de capitulo statuatur, possit capitularis appellare ad superiorem, sin verò statuatur in damnum injustum tertiæ privatæ personæ, non datur tunc locus appellandi, cùm nihil intersit appellantis. Possunt tamen capitulares tunc evangelicè denuntiare. 5

Quæritur quintò, an minor pars Capituli possit aliquid disponere nomine totius Capituli. Cum certum sit, minorem partem rationabiliter contradicentem majori posse impedire, ne major quidquam statuat nomine totius Capituli, eò quia sana ratio sit anteponenda exemplis *c. sana dist.* 9. & minor pars interdum ratione, & sapientia antecellat. *c. Nicæna dist.* 31. ideo fit, ut licèt regulariter valeat quod à majori parte Capituli statuitur, si tamen à minori parte fuerit rationabiliter oppositum, & objectum, non tenet, quod à majori fuit statutum, ut habetur in *c. in cunctis* 1. *h. t. c. scriptum de elect.* Hinc oritur dubium, an minor pars si rationabiliter contradicat majori, non solum possit impedire, quod statuitur à majore, verùm etiam possit aliquid decernere nomine totius Capituli? Respondetur negativè; quia licèt minor pars, si rationabiliter contradicat, possit impedire decretum majoris, non tamē potest aliquid disponere nomine totius capituli, nisi major pars esset voce privata propter suum delictum *c. Bonæ de elect.* quo casu cum potestas totius Capituli resideat in solis non delinquentibus *c. gratum de postul. Prælat.* sequitur, quòd licèt qui non deliquerunt sint numero pauciores, adhuc possint nomine totius Capituli aliquid statuere: non ita si cæteri non deliquerunt, quia ut actus universitatis valeat, regulariter requiritur, quòd sit gestus copulativè à majori, & saniore parte illius: illi autem inter canonicos censentur saniores, qui ætate, scientiâ, morum gravitate, officiis, ac dignitate præcedunt, *argum. c. quæsivit,* 2. *h. t.* quorum sententiæ proinde pluris æstimantur, *arg. c. dudum* 22. *de elect.* 6

Cæte-

7 Cæterum quando minor pars contradicit, non tenetur probare coram majori parte rationes suæ contradictionis: quia major pars non est Judex, & est suspecta minori parti contradicenti; quapropter tunc adeundus est superior ipsius universitatis, vel capituli *c. univers. de elect.* vel ab ipsis partibus sunt eligendi arbitri, qui de hoc cognoscant *c. secundò requiris de appellat.*

8 An verò pars, quæ contradicit, teneatur appellare, vel sufficiat, si contradicat. Respondetur, satis esse, si contradicat, ut notat Abbas in *c. cum in cunctis* 1. *h. t.* quia cum universitas procedat extrajudicialiter, ejus gesta non transeunt in rem judicatam, proinde ex sola contradictione potest minor prosequi corā superiore, ut quod statutū fuit minus rationabiliter per majorem partem, retractetur *c. concord. de appell. in 6.* Tenetur tamen expressè contradicere, qui non vult ita gestis à majori parte consentire, alioquin incurrit pœnas, perinde ac expressè consentiens *l. de ætate §. qui tacuit. ff. de inter.* Cæterum minor pars si velit potest appellare: & appellatio tunc inter alios effectus operatur, ut inferior Judex ad quem est appellatum, nequeat de illo negotio cognoscere *c. ut nostrum de appellat.*

9 Quæritur sextò, an Juramentum de servandis statutis Ecclesiæ perniciosis validum sit? Respondetur negativè, quia Juramentum de servandis statutis, vel consuetudinibus non debet ad ea extendi, quæ Ecclesiæ sunt perniciosa, quemadmodum esset statutum illud, ut non valeat decretum, nisi omnes consentiant: siquidem per hoc statutum præpeditur facultas ordinandi, quæ justa, & utilia sunt: & posset quilibet semper Ecclesiæ commoda impedire, hinc ut notat Abbas in *d. c. cum in cunctis* 1. *num. 9. h. t.* nullum juramentum tendens contra utilitatem Ecclesiæ obligat, & censetur perjurium, quapropter cavere debent Rectores communitatum, ne jurent statuta, in quibus aliqua contineantur contra ecclesiasticam libertatem. Hoc idem etiam cavere debent episcopi, aliique Prælati, ac superiores, si jurent illicita, & contraria sacris canonibus, ac libertati ecclesiasticæ *c. 1. de jurejur. in 6.* tale enim juramentum non valet, quia Juramentum circa materiam juris intelligitur secundum terminos juris; & quia consuetudo Ecclesiæ perniciosa, vel à sacris canonibus reprobata de jure non subsistit; sequitur, quòd nec juramentum de observanda tali consuetudine subsistat.

10 Quæritur septimò, an Canonicus possit Ecclesiam interdicere? Respondetur negativè, & desumitur ex *c. quæsivi[illegible]. h. t.* ubi Cœlestinus III. rescribit, Canonicum sine consensu episcopi, & fratrum, non posse ponere interdictum in Ecclesia. Ratio etiam ex eo petitur, quia potestas interdicendi Ecclesiam ad eum pertinet, cujus jurisdictioni Ecclesia, vel populus subjicitur *c. 1. de success. Prælat. & c. non est de sponsal.* atqui jurisdictio super ecclesiis, & populo diœcesis non est apud aliquem Canonicum particularem, sed est tota in episcopo, quandóque cum consilio, & aliquando cum consensu Capituli juxta gravitatem negotii, & aliquando sine illius consilio, & consensu saltem juxta consuetudinem præscriptam *c. sua nuper* 8. *de his, quæ fiunt à Prælat. sine consens. capit.* Hinc interdictum in aliqua Ecclesia per aliquem de canonicis positum sine consensu episcopi, & Capituli observari non debet, neque fieri, ut ab aliis observetur: sed si quis deliquerit, ipse est puniendus.

11 Cæterum ut interdictum locale feratur etiam in particulare, seu in certam Ecclesiam, aut locum sacrum tria requiruntur. Primum ut delictum sit valde grave junctum cum Ecclesiæ injuria, aut dehonestatione. Secundum ut commissum non sit à persona privata, sed à communitate, vel capite communitatis, seu persona publica. Tertium ut adsit authoritas episcopi, & consensus Capituli. Et tunc pœna ob delictum inflicta suos tantùm debet authores afficere, quia æquitas non patitur, ut innocens unà cum nocente pœnis involvatur. Idque procedit per se directè, & si sermo sit de pœna propriè dicta: quia indirectè, & per accidens nonnunquam ob justam causam etiam innocentes unà cum nocentibus pœnis afficiuntur, & incommodis: & in hoc sensu intelligitur *regula 23. in 6. sine culpa nisi causa subsit non est aliquis puniendus.* Hoc est, non est jure suo privandus.

12 Quæritur octavo, an communis ordinatio Ecclesiæ per contradictionem, vel appellationem illius, cujus non interest, impediatur. Respondetur negativè, & desumitur ex *c. Ex ore 3. h. t.* ubi Innocentius III. rescribit, appellationem illius, cujus non interest appellare nullius esse valoris, nec impedire ordinationem Ecclesiæ: ratio est, quia non caret culpâ, qui se immiscet rei ad se non pertinenti *l. culpa ff. de reg. jur.* appellatio autem inventa est ad relevandum appellantem à gravamine, non verò ad deprimendam cujusque justitiam *c. cum speciali de appellat.* & quia negotia licita non debent frivolis rationibus retardari *c. cum cessante de appell.* & nullum possit gravamen prætendere, qui interesse non habet in causa *c. omnis oppressus* 2. *q.* 6. sequitur, quòd per contradictionem, & appellationem interpositam ab eo, cujus non interest Ecclesiæ ordinatio, non sit ejus prosecutio retardanda, ut habetur in *c. Ex ore 3. h. t.*

13 Quæritur nonò, an possit ferri interdictum locale à Capitulo sine consensu episcopi viventis? Respondetur negativè, adeò ut si totum Capitulum vivente episcopo ferat interdictum, hoc nullius sit roboris, & ratio ex eo petitur, quia sententia lata ab eo, qui non habet jurisdictionem, non tenet, ut notat Glossa in *c. quæsivit 2. V. assensu h. t.* atqui ferre censuram interdicti ad solam pertinet episcopalem potestatem, non verò ad Capitulum: quia hoc vivente episcopo jure ordinario, & seclusa consuetudine, vel privilegio non habet jurisdictionem fori externi in territorium, vel civitatem episcopalem; proinde interdictum latum à capitulo sine consensu episcopi non est servandum, quia nullius est roboris.

 Quæ-

14 Quæritur decimò, an major, & sanior pars Capituli, seu collegii unà cum episcopo, contradicente minore possit aliquid disponere ob necessitatē, & utilitatem Ecclesiæ, non solùm de bonis, ac juribus communibus collegii, verùm etiam de bonis, & juribus spectantibus ad singulos de collegio cum aliqua diminutione juris singulorum, si singuli jure illo participent, jure ipsius collegii, vel Ecclesiæ, non verò jure proprio, & singulari? Respondetur affirmativè, & desumitur ex *c. Ex parte ult. h. t.* ubi Innocentius III. rescribit, quòd si Episcopus cum majore, & saniore parte Capituli statuat contributionem canonicorum pro reparanda fabrica Ecclesiæ, tametsi aliquis ex canonicis contradicat, valeat nihilominus statutum plurimorum, seu majoris, & sanioris partis. Ratio est, quia jus percipiendi redditus ecclesiasticos ex beneficiis annexis Ecclesiæ principaliter pertinet ad Capitulum, seu Ecclesiam, tametsi secundùm partes, seu portiones proventuum divisum, seu attributum sit singulis canonicis pro congrua eorundem sustentatione, quò fit, ut singuli percipiant fructus beneficiales non jure proprio, & singulari, sed jure Capituli, seu Ecclesiæ: & quia est quædam communio inter Ecclesiam materialem, & quasi formalem quam Episcopus unà cum capitulo constituit, adeò ut secundùm primævam beneficiorum institutionem proventus dividi debeant, adeò ut una portio debeatur mensæ episcopali, & altera mensæ capitulari, & tertia fabricæ Ecclesiæ, & quarta pauperibus, ideo ex lege charitatis, & communionis tenetur Episcopus, & Capitulum, si commodè possint ex suis redditibus subsidia subministrare, si redditus pro fabrica Ecclesiæ non sufficiant; quinimo si redditus pertinentes ad Capitularem mensam fuerint pinguiores, & Ecclesia vitium contraxerit, & ob periculum imminentis ruinæ sit reædificanda, potest tunc Episcopus solus compellere Capitulum, ut ex superfluis redditibus subveniat fabricæ indigenti: ratio est, quia Capitulum stante indigentia Ecclesiæ de jure ad id tenetur; & ubi est obligatio juris, non est necessarius consensus obligati *c. de his 3. de eccles. ædific.*

15 An verò id etiam procedat de aliis piis, ac necessariis operibus, ut si Episcopus cum majori parte Capituli velit pro majori commodo Ecclesiæ, clericorum seminarium erigere, proinde ex singulorum canonicorum ecclesiasticis proventibus aliquid exigere; videtur esse aliqua difficultas, quia habetur regula, quòd major pars universitatis de rebus, aut juribus singulorum, vel cum præjudicio singulorum non possit statuere, nisi omnes consenserint *argum. l. per fundum ff. de servit. rustic. prædior.* Verùm communior, & verior sententia affirmat, posse majorem partem universitatis, seu collegii statuere cum præjudicio, seu diminutione juris singulorum; si singuli jus illud non participent ut proprium, ac singulare, sed ut jus Ecclesiæ, vel totius universitatis. Hinc major, & sanior pars communitatis potest pacisci, vel transigere circa jus pascendi, vel cædendi ligna, si tale jus pertineat ad universitatem alicujus oppidi, & singuli oppidani in proprium commodum gaudeant eodem jure: quia tale jus est communitatis, non verò jus singulorum, tametsi usus, & fruitio ad singulos pertineat: eodem pacto discurrendum est de jure percipiendi reditus beneficiales, cum enim tale jus pertineat ad totum Capitulum, seu Ecclesiam, tametsi secundū se, & fruitionem sint portiones divisæ, & attributæ singulis, potest Episcopus cum majori parte Capituli in beneficium Ecclesiæ aliquid exigere à singulis canonicis etiam cum diminutione redituum: Id verò debet fieri propter necessitatem, & utilitatem Ecclesiæ, utilitas enim necessitati æquiparatur: alioquin si non fieret in utilitatem propriæ Ecclesiæ, sed pro alio opere extraneo, quamvis pio, si ad illam Ecclesiam non pertineret, posset minor pars se opponere, ob præjudicium, quod singulis inferretur.

TITULUS XII.

Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.

HActenus abundè diximus de collationibus beneficiorum, quinam beneficia ecclesiastica conferre possint, sive hoc jus competat episcopo soli, vel unà cum consilio, vel etiam consensu Capituli, sive hoc jus soli Capitulo conveniat, vel cuilibet alteri collatori; nunc superest videndum, quomodo conferri debeant beneficia: circa quod exstat in jure regula generalis, quâ dicitur, quòd beneficia ecclesiastica integrè, & absque diminutione; ac pensione conferri debeant: & in præsenti conferre beneficium sumitur laxè etiam pro ipsa præsentatione, & institutione, vel qualibet alia provisione, ut tradit Garcias *p. 1. de benefic. c. 6. num. 32.* ubi asserit *conferre* esse generale, & aliòs modos comprehendere, cui assentitur Rebuffus *in prax. tit. de dispositione ratione ætatis V. conferantur*, licèt in materia odiosâ, & restringibili, ut est mandatum de providendo tanquam ambitiosum verbum *provisio*, & verbum *dispositio*, & à fortiori, etiam verbum *collatio*, non includant electionem, ut notat Abbas *in clement. 1. fin. de elect. num. 1.* Cardinalis

clem.

in clement. 1. *de supplend. neglígent. Prælator* Mandos, *regula* 2. ait quòd verbum *collatio* comprehendat omnem modum, per quem providetur de beneficio, quando profertur à lege: secus verò quando ponitur in scriptis, & impetrationibus. Cardinalis tamen forsan probabiliùs *loc. cit. num.* . asserit, quòd si apponeretur etiam in dispositione restringibili solum verbum *dispositio*, posset ampliari etiam ad electionem, ut etiam sentit Rebuffus *in prax. de benefic. V. dispositionem vers, item illa enumeratio specierum.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Unici capitis in hoc titulo contenti.

C. *UT NOSTRUM unic. h. t. Innocentius III. rescribit, ecclesiastica beneficia sine diminutione esse conferenda, secundò qui ante donationem beneficii ecclesiastici non percipit proventus, sed alius, & ex donatione consequitur, ut fructus percipiat, est simoniacus: sed si ante donationem fructus percipit, & ante constituit ex causa necessaria, ut retineat fructus, est licitum. Sed si conveniat cum eo, qui beneficium accipit, vel cum mediatore, ut retineat proventus, & concedat beneficium, est illicitum, & simonia palliata. Tertiò ut is, contra quem est præsumptio, debeat rationem reddere, & se excusare. Quartò si Actor non probet, debeat reus absolvi, nisi præsumptio sit contra eum, quia tunc onus probandi illi incumbit. Quintò ut superior ex suo officio debeat inquirere de excessibus subditorum. Sextò ut occulta donatio sit suspecta, & invalida. Verùm ut notat Panormitanus hic occulta collatio beneficii quamvis sit suspecta, valet tamen, dummodo aliàs probetur legitimè facta, quia mens Pontificis in hoc textu non est principaliter agere de collatione occulta, sed tantùm, quòd si Archiepiscopus non probâsset, collationem esse factam, debuisse præsumi non fuisse factam, eamque propterea ad Pontificem devolutam* argum. c. nulla de concess. præbend. *Caeterum Actore non probante Reus debet absolvi, quamvis ipse nihil probaverit. In textu tamen ob vehementes præsumptiones ortas ex pluribus argumentis onus probandi transfunditur in Reum Caeterum collator beneficii non potest alteri tertio reservare partem fructuum, aut pensionem & si fiat collatio veluti ex pacto inficitur simoniaca pravitate per hunc textum, quia in hisce conventionibus pro obtinendo spirituali datur, vel promittitur aliquid temporale, cujusmodi est ipsa pensio. Et licet nullum intercedat pactum, sunt tamen hujusmodi pensiones, & reservationes illicitæ, quia non fiunt ob Ecclesiæ necessitatem, aut utilitatem, hinc pensio per Episcopum sine justa causa beneficio imposita, est nulla. Demum ex eodem textu liquet, in collatione beneficii nullam conditionem rectè posse adjici, quàm quæ tacitè, & ex natura rei inest, cujusmodi sunt hæ conditiones, si beneficium vacet, si justæ sit ætatis is, cui confertur, si Ecclesiæ velit inservire, si curam animarum velit exercere, quando beneficium est curatum: hæ siquidem & alia similes conditiones semper tacitè insunt.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quomodo intelligendum sit, quòd beneficia ecclesiastica debeant sine diminutione conferri.

1 JUvat observare, quatuor modis beneficium diminui posse, nimirum per impositionem oneris, divisionem ejusdem, beneficii dismembrationem, & suppressionem, & omnes hujusmodi species diminutionis regulariter sunt ordinario collatori prohibitæ, nisi ex justa aliqua causa non tam ut collator, sed potiùs ut Judex ecclesiasticus permittatur Episcopus aliquid hujusmodi facere, alioquin tenetur quilibet collator conferre beneficium ecclesiasticum sine ulla diminutione, ut habetur *in c. ut nostrum h. t.* ubi Innocentius III. statuit, ut ecclesiastica beneficia absque diminutione conferantur, item declarat, quòd qui ante donationem beneficii ecclesiastici non percipit proventus, sed alius, & ex donatione consequitur, ut fructus percipiat, sit simoniacus: sed si ante donationem percipit fructus, & ante constituit ex causa necessaria ut retineat fructus, sit licitum. Sed si conveniat cum eo, qui accipit beneficium, vel cum mediatore, ut retineat proventus, & concedat beneficium sit illicitum, & simonia palliata.

Verùm notandum est, quòd nullus sinè accusatore debeat damnari, & actore non probante reus absolvendus sit, quamvis nihil præstiterit, neque innocentiam suam probaverit. 2
Nonnunquam tamen ratione præsumptionis transfertur onus probandi contra reum in ipsum,

sum, ut liquet *ex d. c. ut nostrum* ubi dicitur, quòd si actor non probet, reus sit absolvendus, nisi præsumptio sit contra eum, tunc enim onus probandi in eum transfertur. Rursus quamvis occulta beneficii collatio suspicione non careat, ac propterea præsumatur illegitimè facta, eò quia in his, quæ clandestinè fiant, fraus præsumatur, ut notat Barbosa *in d. c. ut nostrum n. ult.* non propterea collatio est irrita, eò quia nullo jure reperitur expressum, quòd collatio beneficii sit semper publicè facienda, sicut statutum est de electione in ecclesiis cathedralibus, & regularibus *c. quia propter 47. de elect.*

3 Rursus qui beneficium alteri confert, non potest licitè sibi retinere reditus, vel aliquam partem eorundem, & si in collatione de illo paciscatur cum eo, cui confertur beneficium, committitur simonia, quia ex pacto accipit aliquid temporale, seu ipsos reditus, vel partem eorundem pro re spirituali, ut sumitur *ex d. c. ut nostrum h. t.* Sin verò Episcopus ex consensu Capituli non ex pacto, sed per authoritatem, & potestatem suam ordinariam partem aliquam redituum beneficii vacantis subtrahat ob justam, & necessariam causam, & sibi ad tempus reservet, quamvis in ipsius episcopi commodum alioquo modo cedat, ut ad solvenda debita episcopatus contracta nomine Ecclesiæ, & non suo privato nomine, tunc illa retentio redituum excusatur, ac liberatur à simoniaca labe, ut notat Abbas *in d. c. nostrum n. 15.*

4 Quamobrem si justa, & necessaria causa subsit, ut si ecclesia sit ære alieno supra modum gravata, vel alia urgeat necessitas, potest etiam beneficium, antequam ad tempus conferatur, ad id applicari, seu potest pars fructuum in usus Ecclesiæ reservari *c. penult. inf. de verb. signif. & d. c. ut nostrum h. t.* Immo potest Prælatus de consensu sui Capituli, si justa, ac necessaria causa suppetat, beneficium prorsus extinguere, & ejus proventus applicare Ecclesiæ *c. cùm accessisset 8. de constitut.* Verùm tutiùs semper, & consultiùs est in similibus casibus licentiam petere è sede apostolica, ut rectè notat Piasecius *p. 2. c. 5. argum. textus c. tua nobis de verb. signif.*

5 Cæterum collator non potest beneficiatum gravare ullo onere reali, vel personali, nec partem redituum beneficii collati sine justa, ac necessaria causa sibi reservare: siquidem pro collatione beneficiorum exigere munus á manu, lingua, vel obsequio esse simoniacum fusè explicatur *in lib. 5. tit. de simonia.* hinc in Concilio Tridentino *sess. 24. de reformat. c. 14.* improbantur omnes consuetudines, ex quibus in quacunque provisione, collatione, vel admissione ad possessionem cujuslibet beneficii, deductiones, fructuum solutiones, promissiones, compensationes, quæ in usus pios non convertantur, fiunt. Immo nec fructus, qui obveniunt tempore vacantis beneficii, potest collator suis applicare usibus, sed tenetur eos futuro successori reservare, nisi fortassis ex speciali privilegio, aut legitima, ac rationabili consuetudine aliud fuerit introductum *c. cum vos. de offic. ordin. c. præsenti eod. tit. in 6. c. 3. de excess. Prælat.* Pro extinguendis tamen debitis contractis ab Ecclesia cathedrali, & nomine ejusdem Ecclesiæ tantùm, potest, ut diximus, Episcopus fructus beneficii vacantis expendere, vel reservare ad aliam piam causam, dummodo hæc reservatio fiat ante collationem beneficii, quia post collationem semel liberè factam absque consensu beneficiati non possunt fructus beneficii retineri à collatore, quia in jure acquisito non potest regulariter alicui præjudicari *l. id quod nostrum §. de regul. jur.* ut notat Zoësius *h. t. n. 2.* Quòd si necessitas aliqua urgeat Episcopum ad conquirendam pecuniam, & nullum vacet beneficium, vel reditus beneficiorũ tunc vacantium non sufficiant; potest tunc ab omnibus clericis sibi subditis charitativum subsidium exigere; non verò imponere onera beneficiis, quæ conferuntur.

Per divisionem etiam beneficia diminuuntur, est siquidem divisio, quando ex uno bene- 6
ficio duo constituuntur, tunc enim beneficium deperdit partem redituum, ac proinde minuitur, quæ diminutio est itidem prohibita *in c. majoribus 8. de præbend.* ex justa tamen, & legitima causa nonnunquam permittitur, nimirum si reditus, qui supersunt, ad congruam sufficiant sustentationem, & aliàs illa divisio videatur expedire ad incrementum divini cultus, vel ad debitè eundem conservandum *c. vacante 26 de præbend.* Hinc si parochia amplior sit, & ejus proventus pinguiores, & populus eidem subjectus plurimus, tum ex una potest Episcopus duas facere, præsertim si brumali tempore populus dissitus non possit commodè ad parochiam venire *c. 3. de eccles. ædificand.* Neque requiritur consensus parochianorum, imò neque ipsius Parochi licèt citari debeat, & audiri, sicut etiam patronus, si contradicendi causam aliquam rationabilem habeat, ut notat Barb. *loc. cit. de offic. episc. allegat. 68. n. 4. & in collect.* ad Concilium Tridentinum *sess. 21. de reformat. c. 4.*

Tertiò minuitur beneficium per dismem- 7
brationem, quæ tunc contingit, quando aliqua bona, seu reditus separantur à beneficio, & alteri applicantur remanente beneficio apud suum ordinarium rectorem, quæ dismembratio est etiam prohibita *in c. majoribus de præbend. c. tua c. nisi essent. eod. tit.* ex justa tamen causa interdum permittitur, ut habetur *in c. 3. de ecclesiis ædificand.* sed ad talem dismembrationem requiruntur tunc solemnitates, quæ necessariæ sunt ad alienationem rei ecclesiasticæ: ut etiam consensus beneficiati, si agatur de illius præjudicio: quòd si justæ, ac rationabili causæ nolit acquiescere, & assentiri detrectet, tunc dismembratio fieri potest eo invito. Quòd si quæratur quænam sit justa causa dismembrandi, Respondetur, plerumque esse pinguiores reditus unius beneficii, & tenuiores alterius, & tunc in dismembratione requiruntur eædem causæ, & solemnitates, quæ in unione, scilicet consensus Capituli, ut notat Abbas *consil. 106. num. 4. p. 2.* Pamvin. *de potestate Capituli sede vacante 3. q. 2. p. num. 10.* Mandos. *regul. 22. q. 13. num. 8. & 9.* Rursus vocatio rectoris, vel defen-

defensoris, & aliæ solemnitates in alienatione rei Ecclesiæ requisitæ *c. 1. de rebus Ecclesiæ non alienand. in 6. & c. ne sede vacante* & ibi DD. Glossa *in clement. si una de reb. eccles. V. defensor.*

8 Quartò minuitur beneficium per suppressionem, quæ est totalis ejusdem extinctio, quæ tamen suppressio sine justa,& urgente causa fieri non debet *c. ex parte de constitut.* Quòd permitti possit,si suppetat justa causa,statuit Concilium Tridentinum *sess. 24. de reformat. c. 15.* ubi ait: in ecclesiis cathedralibus,& collegiatis insignibus, ubi frequentes, & tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, ut sustentando decenti clericorum numero, & gradui pro loci, & personarum qualitate non sufficiant, licet episcopis cum consensu Capituli, vel aliquot simplicia beneficia, non tamen regularia iis unire: vel si hac ratione provideri non possit aliquibus ex prædictis præbendis suppressis cum patronorum consensu, si de jure patronatus laicorum sint, quorum fructus, & proventus reliquis præbendis,ac distributionibus applicentur; ad pauciorem numerum reducere: ita tamen, ut tot supersint, qui cultui divino celebrando valeant respondere: Hactenus Concilium. Quia verò Tridentinum episcopo sub nomine tantùm episcopi, non sub nomine ordinarii hanc potestatem supprimendi beneficia attribuit, ideo oritur difficultas, an Vicario episcopi, vel Capitulo sede vacante, hæc potestas competat. Et quamvis plures asserant,hanc potestatem derivari in Capitulū sede vacante,ut docent Rebuffus *tit. de union. n. 36. tit. de devolut. num.* 100. Zerolà *in prax. episcopali 1. p. V. unio §. 7.* Antonius Genuensis *in prax. Archiepisc. curiæ Neapolitanæ c. 85.*

9 Non tamen potest Capitulum sede vacante sibi unire beneficia, ut censuit sacra Congregatio super *c. 15. sess. de reformat.* ubi expresse ait referente Garcia *de benefic. p. 12. c. 2. punct. 68. Capitulum sede vacante non potest supprimere quodcunque beneficium,& sibi unire.* Immo nec Vicarius generalis episcopi unire potest hujusmodi beneficia absque speciali mandato, quamvis sibi concessa sit facultas conferendi cum clausula generali: & ad omnia alia, quæ requirunt speciale mandatum *c. qui ad agendum de procurat. in 6. clement. 2. eodem tit.* Rebuffus *in prax. in forma Vicariatus num. 102.* Parit. *cons. 40. lib. 4.* Sprotius *de Vicario episc. lib. 2. q. 115.* Non tamen extingui debet beneficium, si respectu redituum onera missarum sint plura, & excedant; sed tunc potiùs ipsæ missæ reducendæ sunt ad minorem numerum,unde in Concilio Tridentino *sess. 25. de reformat. c. 4.* habetur,quòd episcopi in synodo diœcesana, ut etiam Abbates, & Generales ordinum in suis Capitulis generalibus possint pro sua conscientia reductionem facere, ita tamen ut semper eorundem defunctorum commemoratio fiat, qui pro animarum salute legata cum onere missarum fecerunt.

10 Verùm adest declaratio sacræ Congregationis apud Barb. *in collect. ad d. c. 4. sess. 25. n. 14.* quā illæ duntaxat missæ permittantur ad minorem numerum reduci, quæ ex legatis defunctorum ante Concilium Tridentinum accesserunt ad beneficia: quæ verò ex ipsa fundatione beneficio injunctæ sunt, vel post Concilium per testatores ordinatæ,earum reductio ad summum Pontificem dicitur pertinere. De hisce commutationibus ultimarum voluntatum fuse agit Moneta in speciali tract. & præsertim *in c. 5. num. 368.* ubi etiam docet, quòd decretum Tridentini procedat,quamvis numerus missarum impositus sit per donationem, aut actum inter vivos. Id tamen intelligitur, si non fuerit pro singulis missis competens stipendium assignatum: secus in missis votivis, quæ pro justis stipendiis singulatim à multis personis petuntur, quarum cumulus fortassis multum excresceret, absque consensu petentium non debet reductio fieri. Rursus ob labentem ex vetustate Ecclesiam, & ejus instaurationem non debent beneficia in eadem existentia extingui; sed ad alias Ecclesias arbitrio episcopi debent eadem beneficia transferri, quantum fieri potest cum omnibus oneribus, & emolumentis, & in illis ecclesiis erigenda sunt etiam altaria,vel capellæ sub iisdem sanctorum invocationibus, sub quibus erant priùs in alia Ecclesia, ut statuit Concilium Tridentinum *sess. 21. de reform. c. 7.*

Rursus per unionem beneficiorum hæc etiam 11
quodammodò supprimuntur, eò quia duo coalescunt in unum, & unio beneficii facta alteri accessoriè operatur extinctionem, adeò ut ampliùs beneficium dici non possit: & beneficium unitum naturam induit illius,cui unitur: siquidem juxta vulgatum juris regulam accessorium sequitur principale, cujus naturam propterea assumit, ut tradit Gonzalez *ad regul. 8. cancellar. Glossa 5. §. 7. num. 8.* idque procedit, si unio beneficii facta sit accessoriè, & perpetuò, non ita si principaliter, vel ad tempus, seu ad vitam beneficiati, quia tunc unio solùm operatur ut rector unius beneficii sit etiam Rector alterius perseverante utroque beneficio in pristino suo statu. Unire autem beneficia possunt episcopi in suis diœcesibus *c. sicut unire de excessib. Prælat. c. pastoralis de donat.* Immo etiam alii Prælati exercentes jurisdictionem episcopalem,ut legatus de latere in Provincia suæ legationis: Capitulum sede vacante, dummodo per talem unionem non detrahatur jurisdictioni episcopi, ut in præcedentibus fusiùs diximus.

Ad hanc autem unionem duo sunt necessaria, causa,& solemnitas;illa petitur à necessitate, 12
vel utilitate Ecclesiæ, ut si una Ecclesia ob inopiam redituum, aut populi nequeat commodè proprium rectorem alere *c. exposuisti de præb.* Solemnitas in eo est sita, ut Episcopus beneficia uniat cum consensu sui Capituli saltem ex postfacto accedente *d. clement. 2. de rebus eccles. non alienand.* & licèt non desint, qui admittant consuetudinem non requirendi consensum Capituli, ut Fuscus *de visitat. lib. 2. c. 26. num. 5.* nihilominus si unio cedat in commodum, & utilitatem episcopi, vel Capituli, non potest ab episcopo fieri talis unio etiam accedente consensu Capituli, quia non debet Episcopus esse Author proprii commodi, sed tunc unio

pertinet ad summum Pontificem, ut deducitur ex *d. clement. 2. in fin.*

13 Rursus citari debent quotquot eorum interest, cujusmodi sunt patroni, & inferiores Prælati, ad quos Ecclesiæ uniendæ quoquo modo spectant, & eorum consensus requiritur *c. suggestum de jure patronat. d. clement. 1. §. ad hæc de statu Monachor.* non ita requiritur consensus Rectoris, seu possessoris beneficii uniendi *d. clement. 2.* sed quia beneficiatus canonicè institutus jus quæsitum habet, quo non debet privari invito eodem, ideo videtur ea interpretatio adhibenda, ut sine ipsius consensu ante mortem suam unio effectum habere non possit, ut explicat *textus in c. consultationibus 4. de donation.*

14 Cæterum Tridentinum *sess. 14. de reform. c. 9.* prohibet, ne beneficia diversarum diœcesium sive jurata sint, sive simplicia, quacunque de causa etiam ad cultum divinum augendum perpetuò uniantur, ne per talem unionem limites diœcesium confundantur, rursus *sess. 21. de reform. c. 5.* permittit episcopis etiam tanquam sedis apostolicæ delegatis, ut ex justa causa possint beneficia unire suæ diœcesis, licèt illa essent generaliter, vel specialiter reservata, vel quocunque modo affecta, ut tradit Garcia *de benefic. p. 12. c. 2. §. 1. num. 92. & sequent.* ubi adfert declarationem sacræ Congregationis, quòd in beneficiis reservatis debeat unio fieri ante eorundem vacationem, nam postquam vacare cœperunt, pro ea vice beneficia devolvuntur ad dispositionem summi Pontificis. Rursus *sess. 24. de reformat. c. 13.* prohibet, ne parochiales Ecclesiæ imposterum uniantur Monasteriis quibuscunque, aut Abbatiis, vel dignitatibus sive præbendis Ecclesiæ cathedralis, sive collegiatæ, sive aliis beneficiis simplicibus, hospitalibus, aut militiis. Excipiuntur tamen uniones, quæ fiunt pro fundatione, dotatione, augmento, & conservatione collegiorum, ac aliorum piorum locorum in defensionem fidei catholicæ, ac cultum bonarum artium, ut notat Gonzales *ad regul. 8. cancellar. Gloss. 5. §. 7. n. 7.*

15 Quòd si quæras, quando beneficia Ecclesiastica diminui, vel etiam extingui possint. Respondetur, ut superius innuimus, quando reditus beneficiis notabiliter decreverunt, ut beneficiati non possint congruè sustentari: tunc enim ab episcopo consentiente Capitulo possunt uniri, vel etiam extingui *c. cum accessissent 8. de constitut.* Rursus ob redituum notabile augmentum potest beneficiorum numerus augeri, quia tot Canonici, & Ecclesiæ ministri institui debent, quot ex reditibus possunt congruè sustentari *c. 1. de instit.* Quamobrem cùm hæc præbendarum diminutio sit juri consentanea, non prohibetur. Excipitur tamen, quòd ut dignitas in Ecclesia extinguatur, requiritur necessariò authoritas Papæ, ut notat Glossa *in c. cum accessissent V. confirmatum.* Idque verum est, si ex jure canonico talis dignitas esse debeat in Ecclesia: & ratio tunc est evidens, quia inferiores Papâ non possunt statuere contra jus commune ecclesiasticum. Imò si nova dignitas à Papa instituta sit, & pro bono alicujus Ecclesiæ confirmata, non potest postea Episcopus illam absque authoritate Papæ extinguere: extra hos casus posse Episcopum accedente consensu Capituli etiam dignitatem ex justa causa extinguere doceat cum Glossa *in clement. 2. de reb. eccles. non alien. V. vacabat* Joannes Andreas *in d. c. cum accessissent num. 19.* Layman. *in d. c. cum accessissent num. 2.*

Excipiuntur etiam beneficia, quæ ab alio 16
quàm episcopo, vel Capitulo fundata fuerunt: tunc enim sine consensu patroni neque extingui, neque minui potest beneficium, nisi id exigat pura necessitas, & tunc requiritur, ut vocetur patronus, qui si consentire noluerit, etiam eo invito potest diminutio beneficii fieri, ut docet Layman. *in c. cum M. 9. num. 2. except. 2. de constit.* Rursus neque beneficia supprimi possunt ab episcopo, etiam consentiente Capitulo, si id cedat in commodum utriusque, ut paulò superiùs innuimus, quia tunc requiritur authoritas Papæ, quia Episcopus, vel Capitulum in proprio facto non possunt authoritatem præstare *clement. 2. de reb. eccles. non alien.*

§. II.

De pensionibus, quibus reditus beneficiorum diminuuntur.

CErtum est, posse S. Pontificem, si justa 1
suppetat causa, absolutè pensiones imponere ob plenissimam, quam habet potestatem disponendi de beneficiis ecclesiasticis *c. 2. de præben. in 6.* non ita posse licitè absque ulla justa causa; quia Papa est tantùm administrator, & dispensator bonorum ecclesiasticorum, ut notat Garcia *de Benef. 1. p. c. 5. num. 27.* talis tamen impositio pensionis sine justa causa facta à Papa valida esset, ut docet Garcia *l. c. n. 275.* quòd ad imponendam licitè pensionem requiratur justa causa, ex eo liquet, quia jure communi statutum est, ut beneficia sine diminutione conferantur, ut habetur *in c. ut nostrum unic. h. t.* ubi Innocentius III. decrevit, ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur: & non possunt fructus beneficii sine justa causa diminui, neque alteri assignari loco pensionis; siquidem per pensionem beneficia minuuntur, & si conferantur gravata pensionibus, conferuntur cum diminutione contra sacros canones. Est siquidem pensio certa portio ex aliquo beneficio ecclesiastico justa de causa detracta, ac separata, ut communiter eam definiunt Canonistæ; seu est jus percipiendi ad tempus partem fructuum ex alieno beneficio: dicitur certa portio, quia est pars quædam, quæ detrahitur de reditibus beneficii, quod gravatur pensione; & res per se à jure beneficii, & titulo separata, perinde ac usus fructus à proprietate sejunctus distinguitur.

Hinc pensio est veluti quædam servitus im- 2
posita beneficio, & onus, quo gravatur beneficiarius, proinde sine justa causa non potest imponi ad tempus, cum jure communi cautum sit, ut beneficia sine diminutione conferantur: ex eo, quòd pensio distinguatur à titulo beneficii, sequitur, posse clericum quidem ordinari ad titulum beneficii, non ita ad titulum pensio-

nis

sit, nisi necessitas, vel Ecclesiæ commoditas aliud suadeat.

3 Quòd si dicas, pensionem subrogari loco beneficii, & subrogatum naturam sapere illius, cui subrogatur. Respondetur, inde non sequi, quòd eandem habeat qualitatem cum illo, ut perspicuum est in patrimonio, quod subrogatur in locum beneficii, ut clericus possit sacris initiari ordinibus; & nihilominus patrimonium non est beneficium, licèt subrogetur loco beneficii: ita pensio, licèt subrogetur loco beneficii, non tamen inde sequitur, esse beneficium.

4 Differt pensio à beneficio potissimùm in duobus. Primò quia pensio est pars quædam juris beneficiariorum redituum alteri constituta, & designata: secus beneficium comprehendit totum jus, & est per se, non pars alterius juris. Secundò quia beneficium suapte natura constituitur in usum perpetuum Ministrorum Ecclesiæ, adeo ut per mortem, vel renuntiationem beneficiati non extinguatur, sed tantùm vacet, seu existat, licèt destitutum beneficiario; proinde alteri conferri debet, perinde ac uxor defuncto marito remanet vidua, & non moritur cum marito, sed potest alteri nubere: secus pensio ad tempus statuitur, & morte, vel renuntiatione pensionarii omnino finitur, & extinguitur, perinde ac ususfructus morte usufructuarii, ut docet Lessius *lib. 2. de justit. c. 34. dub. 37.*

5 Bipartitur pensio in laicalem, seu temporalem, & clericalem, seu spiritualem. Pensio laicalis est, quæ ob temporalem aliquam causam constituta, potest etiam laico competere, eò quia detur ob ministerium temporale, vel aliam causam temporalem, ut est pensio, quæ assignatur Ecclesiæ Oeconomo, cantori, patrono, ædituo, vel defensori ejusdem Ecclesiæ. Pensio clericalis dicitur, quæ in solos clericos cadit, & datur ob solum ministerium spirituale, cujusmodi est pensio assignata Coadjutori Episcopi, vel concionatori, vel Vicario, vel Cooperatori Parochi: & hæc iterum duplex est, una simpliciter spiritualis, quæ clerico ob ministerium purè spirituale datur: altera mixta, quæ licèt fundetur in clericali statu, nihilominus non propter spirituale ministerium confertur, sed ob aliam causam, eámque vel lucrosam, ut quæ clerico pauperi, vel Parocho seni loco alimentorum assignatur: vel ob causam onerosam, ut quia aliquis lite beneficiaria cedit, vel beneficium alteri resignat servatâ sibi authoritate superioris pensione: hinc duobus modis conceditur pensio, vel commodi gratiâ, vel oneris causâ, priori modo reservatur pensio ex beneficio alicujus in utilitatem alterius, ut is habeat, unde possit honestè vivere, & tunc pensio datur in subsidium vitæ, & quia dare alimenta indigenti est causa pia, ideo talis pensio dicitur etiam pia. Oneris causâ conceditur pensio, eò quia datur alicui, ut lite, & controversia cedat, vel quia beneficium alterius causâ dimittit, vel permutat cum altero tenuiore: tunc enim, ne magnum patiatur detrimentum ob beneficium à se dimissum, authoritate superioris sibi reservat pensionem.

Præterea solent pensiones conferri liberè, & immunes ab omni onere, quapropter in litteris pontificiis, quibus pensio aliqua conceditur, solet clausula apponi, ne beneficiarius ex resignatione, seu cessione beneficii nimium dispendiū patiatur, estq;: De alicujus subventionis auxilio providentes pensionem annuam ab omni decima papali, charitativo subsidio ordinario, & extraordinario, & quocunque alio onere, quavis etiam authoritate apostolica, & ex quacunque quamvis urgentissima, & hic necessariò exprimenda causa, etiam pro fabrica Basilicæ Principis Apostolorum de urbe &c. Inter pensionem ecclesiasticam, & laicalem hoc interest discrimen, quia laicalis nihil ferè commune habet cum beneficio ecclesiastico, cùm non exigat statum clericalem, nec officium spirituale. Secus ecclesiastica exigit statum clericalem, & habet secum annexam obligationem recitandi officium B. Virginis. Rursus laicalis tribui solet alteri ob temporale ministeriū, quod præstat clericis, vel ecclesiis, ut cum certa pensio ex bonis ecclesiasticis assignatur alicui laico, ut curā habeat pulsandi æra campana, aperiendi fores templi, verrendi Ecclesiam, docendi pueros grammaticam, vel cantum ecclesiasticum, vel obeundi munus Advocati, vel Procuratoris. Pensio ecclesiastica datur alicui ob beneficium ab eo simpliciter, vel alterius causâ dimissum, vel cum altero beneficio tenuiore permutatum, vel ob litem, & controversiam renuntiatum. 6

Pensio, quæ reservatur alicui clerico pauperi in congruam ejus sustentationem conferri solet ex quatuor potissimùm causis, ut notat Paulus Romanus *tractat. de pension. q. 1. n. 12.* Prima ex causa litteraturæ, eò quia clericus doctrina polleat. Secunda est hospitalitas, quâ clerici peregrini, & exteri sustentantur. Tertia est præmium, adeo ut nonnunquam pensio assignetur clerico in præmium, eò quia sit de Ecclesia benè meritus. Quarta est amor superioris in inferiorem, ut cum Papa alicui pensionem tribuit, eò quia amore, benevolentiâ, ac favore eum prosequatur. Est etiam usu receptum, ut pensiones reserventur quibusdam ob vitæ, & morum honestatem, aliásque præclaras animī dotes. Solet itidem pensio imponi in fundatione Ecclesiæ, ut cum Patronus petit, ut Ecclesia à se fundata, & dotata solvat certam pensionem alteri Ecclesiæ *c. quanto de censib.* vel etiam sibi *c. Præterea 2. de jure patronat.* quinimò ex consensu episcopi potest etiam in fundatione, & dotatione Ecclesiæ apponere conditionem, ut fructus, quoties contigerit eam vacare, sibi reddantur, ut notat Glossa *in c. generali in V. fundatione de elect. in 6.* 7

An verò pensio sit jus aliquod rei spirituali annexum, vel temporale, ac profanum; communis Canonistarum sententia est, non esse jus aliquod spirituale, nec rei spirituali annexum, sed tantùm commodum quoddam temporale, seu jus quoddam profanum per se à beneficio distinctum, & sejunctum: eò quia conferatur in vitæ subsidium, non ratione ministerii spiritualis, sed officii temporalis præstiti: qua ratione non desunt, qui putent, pensionem non esse 8

rem juris, sed facti, eò quia aliud non sit, quàm certa quædam portio ex fructibus beneficii, quot annis percepta. Pensionem esse rem profanam pluries fuisse à Rota judicatum, testantur Garcia *de benefic.* & Gambara *de offic. & potest. Legat. lib. 6. num. 533.* & in decisionibus novis Rotæ *decis. 445.* pensio dicitur esse jus quoddam temporale formale, & per se separatum, ut etiam notat Imola *clement. 1. de supplend. neglig. Prælator.* Alii verò censent, pensionem non esse jus purè profanum, ut tradit Flamin. *de resign. benef. lib. 6. q. 4. num. 54.* imò Navarr. *in manual. c. 23. num. 111.* asserit, esse jus spirituali rei annexum. Et revera videtur pensio res, esse potiùs juris, quàm facti perinde ac ususfructus, & hæreditas; præsertim cum Pensionarius jus habeat quot annis exigendi, ac percipiendi annuam pensionem.

9 Tum quia pensioni sunt multa communia cum alio quovis jure annexo rei spirituali: siquidem pensio sine superioris ecclesiastici consensu, & authoritate non datur, neque redimitur, neque transfertur, neque nisi clericis tribuitur, & per matrimonium contractum extinguitur: rursus quia in collatione pensionis potest etiam committi crimen simoniæ: ex quibus inferunt, pensionem esse jus, & non factum, & rursus esse rei spirituali annexum.

10 Verùm censerem probabiliùs, pensionem non esse simpliciter jus sacrum, eò quia non conveniat clerico, cui datur ob officium, & ministerium sacrum, cùm detur simpliciter in subsidium vitæ, non ratione alicujus ministerii spiritualis. Cæterum quia est portio, quæ detrahitur ex fructibus beneficii ecclesiastici, meritò Pontifices decreverunt, ut non detur nisi clericis, neque conferatur, redimatur, aut transferatur absque authoritate summi Pontificis, & ut per matrimonium extinguatur. Quia verò pensio est portio detracta ex fructibus beneficii spiritualis, potest in hoc sensu dici jus rei spirituali annexum.

11 Causæ conferendi pensiones plures solent recenseri. Rebuff. *in prax. benefic. p. 1. tit. de reservation. n. 22.* asserit, in Gallia nonnisi ex tribus causis conferri pensiones. Primò ad litem dirimendam, quando controversia est super beneficio *c. nisi de præbend.* Secundò, ne resignans nimium patiatur detrimentum, si ex beneficio resignato nullum prorsus percipiat fructum *c. super hoc de renuntiat.* Tertiò, cùm quis suum beneficium pinguius commutat cum altero minus pingui *c. ad quæstiones de rerum permutat.* Hinc liquet in Galliis non admitti alias pensiones, nisi quæ jure communi approbantur, cujusmodi sunt tres prædictæ pensionum species. In Hispania verò, & Italia præter illas tres species contentas in jure communi, aliæ etiam admittuntur, quas Romanæ curiæ usus induxit, & approbavit, ut sunt causæ eximiæ litteraturæ, hospitalitatis, præmii, morum honestatis, amoris.

12 Obligationes Pensionarii sunt, ut si sine causa pensionem exigat, tutus sit in conscientia, si pensio imposita fuerit à Papa: secus si imposita sit ab inferioribus Prælatis, quia tunc non potest illam exigere. Secundò tenetur pensionarius tantùm ad officium parvum B. Virginis, quòd si illud omittat, fructus suos non facit, & tenetur restituere. Tertiò pro rata pensionis tenetur ad solvenda onera supervenientia fructibus beneficii ab eo, qui potest imponere, nisi pensio sit reservata, libera, & ab omni onere exempta, quia tunc ad illa tenetur tantùm titularis. Quartò tenetur pensionarius ad tonsuram, & habitum clericalem ex constitutione Sixti V. si pensionem exigat, & pensio excedat 60. scutata, ut notat Garcia *1. p. c. 5. num. 14.* ubi asserit, ex constitutione Pij V. quæ obligat pensionarios ad horas, & officium parvum B. Virginis Mariæ, potest etiam hac ratione pensio dici annexa rei spirituali, quia datur ad officium, perinde ac beneficium. Hinc in materia pensionis potest quadrupliciter delinqui scilicet per injustitiam, iniquitatem, simoniam, & confidentiam.

Contra justitiam potest titularis perinde 13
delinquere, ac debitor in solutione debiti, scilicet per calumniosam negationem debiti, vel pensionis, vel per morosam illius solutionem. Pensionarius itidem delinquit contra justitiam, si exigat sine justo titulo pensionem, vel si non verificatâ causâ, propter quam data fuit pensio, vel si non verificatâ conditione narratâ, & id in præjudicium titularis, ut si narretur beneficium gravatum pensione majoris valoris esse, quàm revera sit, si enim tunc Pensionarius exigat pensionem delinquit contra justitiam. Rursus contra æquitatem, si à beneficiario omnino gravato, & exiguos fructus colligente ex suo beneficio velit integram pensionem exigere. Ut etiam si super quotidianis distributionibus pensionem constitutam pergat integram exigere, quamvis beneficiarius nullos alios fructus ex aliquo casu percipiat, quàm quos solutioni pensionis impendit.

Rursus post constitutiones Pij V. & Sixti 14
V. simoniacè etiam peccari potest in materia pensionum ex suppositione, quòd pensio non sit quid merè temporale, sed aliquid saltem annexum rei spirituali, & simonia hæc interveniens in pensionibus illicita est, ac peccaminosa. Notat tamen Navarr. *c. 23. num. 111.* hanc simoniam commissam in pensionibus nullas inducere pœnas, si simonia purè committatur contra pensiones: quia pœnæ impositæ simoniacis loquuntur de simonia circa beneficia. Verùm quia pensio est mixta, & simul intervenit vitium contra beneficium, tunc præter peccatum etiam incurritur pœna, non ratione simoniæ pensionalis, sed beneficiariæ. Tunc simonia dicitur purè pensionalis, quando paciscitur de pensione absque ulla relatione ad beneficium: & tunc est beneficialis, quando, ut pretium beneficii, vel ut merces pro beneficio deducitur in pactum.

Hinc pensio, quæ datur ad officium aliquod 15
spirituale, non potest pretio vendi sine simonia, immo neque redimi, ut est pensio, quæ datur Coadjutori Episcopi, vel Pœnitentiario. Secus pensio fundata in titulo merè temporali redimi potest, immo etiam pretio vendi, cùm non fundetur in titulo spirituali, neque referatur ad functionem spiritualem. Aliæ verò pensiones, quæ

dicun-

dicuntur mixtæ, cujusmodi sunt, quæ dantur Parocho seni, vel clerico pauperi in vitæ subsidium, vel quæ dantur ad litem componendam, vel resignanti in favorem alterius, vel commutanti beneficium pinguius cum altero tenuiori, non possunt redimi licitè absque authoritate Papæ: siquidem stylus curiæ Romanæ habet, ut tales redemptiones sine authoritate Papæ factæ reprobentur, ac invalidæ censeantur, tametsi propter illas excommunicatio non incurratur ut notant Navarr. *cons. 63. de simonia* Flamin. *q. 13. de confid.* Garcia *1. p. c. 5. n.* 20.

16 Alii tamen censent, hujusmodi redemptiones pensionum licitas esse, ut docent Lessius *loco cit. num.* 124. Toletus *lib. 5. c. 92.* Diana *4. p. tract. 4. resolut.* 153. Valentia *3. disp. 6. q. 16. p. 3.* & alii nitentes, eò quia redimere non contineat ullius rei spiritualis, vel ei annexæ conditionem, aut acceptationem pro re temporali, unde non videtur hæc redemptio illicita, nec simoniaca. Tum quia, si civis aliquis numerata præsenti pecunia se liberaret ab obligatione solvendi decimas, nihil spirituale, vel spirituali annexum censeretur per pecuniam illam acquirere, tametsi onus redimeret solvendi decimas, seque liberaret à tali obligatione; quamvis decimæ illæ recipiendæ essent à Parocho ob titulum spiritualem: sed tantùm diceretur acquirere libertatem, seu immunitatem quandam, quæ per se est quid temporale, ergo à pari, qui per paratam, & numeratam pecuniam se liberat ab obligatione solvendi pensionem suo beneficio impositam, nihil spirituale, aut spirituali adnexum acquirit, tametsi pensio recipienda esset ab altero ob causam spiritualem, vel spirituali annexam.

17 Præterea quia licèt hæc immunitas perdendi portionem fructuum beneficii sit in clerico redemptore conjuncta cum spirituali officio, ac titulo beneficii, & utrumque aliquem respectum ad eum habeat, eò quia obtenta libertate utile est clerico beneficium quoad omnes partes fructuum; nihilominus id non videtur sufficere, ut hæc immunitas censeatur materia simoniæ quia materia simoniæ debet esse quid spirituale secundùm se, vel saltem in suo conceptu includere ordinem ad spirituale, perinde ac jus beneficii illum includit: atqui immunitas illa intelligitur absque tali ordine, quia ex suo conceptu formali tantùm dicit, quòd beneficiarius non debeat ampliùs singulis annis dare alteri portionem fructuum sui beneficii; hoc autem est potiùs quid temporale: & hæc sententia mihi videtur perquàm probabilis, si sola ratione nitamur.

18 Non tamen, ut rectè notat Cajetanus *tom. 1. opusc. tract. 31. respons.* 10. resignans beneficium sub onere pensionis potest pacisci, ut constituta pensio redimatur, quia id simoniam redoleret, cùm tale onus sit pretio æstimabile. Eodem pacto non excusatur à simonia, si quis pensionem redimat, resignando, vel conferendo beneficium, quia tunc datur beneficium pro re temporali, quia ejusdem rationis est extinguere aliquod debitum, seu onus temporale, & tantundem acquirere.

Cæterum pensiones mixtæ ex consuetudine, & praxi solent redimi, & extingui consentiente Pensionario quinque annatis, neque ad id requiritur alia facultas, quia redimere talem pensionem non est emere aliquod jus spirituale, sed extinguere debitum, & onus temporale, seu debitum solvendi singulis annis. Quòd si pensio cedatur, transferatur, vel conferatur cum confidentia vitiosa, interveniente pacto de exactione omnium, vel partis fructuum in favorem conferentis, vel alterius, non committitur simonia confidentialis prohibita in constitutione Pij V. quia ibi tantùm est sermo de confidentia beneficiali. 19

Pensio non validè imponitur beneficio sine consensu beneficiarii, quia tametsi Papa possit imponere pensionem etiam absque consensu beneficiarii, non tamen id facere solet, ut liquet *ex regul. 43. cancellar. apostol.* apud Cochier, quia tametsi constitutio pensionis ecclesiasticæ non sit propriè alienatio, est nihilominus quædam quasi species alienationis, cujus naturam imitatur, proinde ad illam requiritur defensio, perinde ac ad alienationem rerum Ecclesiæ ea vacante. Neque *regula 43. cancellar.* distinguit inter pensionem impositam beneficio vacanti, vel non vacanti. Non tamen, ut imponatur pensio beneficio patronato requiritur necessariò consensus patroni, sed tantùm petitur ex quadam honestate spectato jure communi, & secluso speciali privilegio, vel consuetudine: quia nullo jure dicitur, requiri ad id consensus patroni, cui nullum fit præjudicium, cùm non conferatur beneficium sine ejus consensu, sed tantùm postquam collatum est ei, quem præsentavit, pensio sine ejus consensu alteri reservetur à superiore non in perpetuum, sed tantùm ad vitam pensionarii, quapropter nihil patroni derogatur juri, cùm ipse fructus ex beneficio percipere non possit, nisi in necessitate, quæ supponitur abesse. Debet tamen pensio imposita esse moderata, alioquin posset patronus petere, ut extingueretur, vel ad debitam quantitatem redigeretur, ut docet Azorius *p. 2. c. 6. q. 2.* Non ita contingit in permutatione, & resignatione beneficii facta in favorem alterius, ut nec in unione beneficiorum, quia in hisce regulariter requiritur consensus patroni, qui alioquin privaretur suo jure præsentandi. Regulariter consultiùs semper est, ut consensus patroni priùs requiratur, quòd si hic sine justa causa consentire detrectet, potest tunc superior etiam ipso invito pensionem ex justa causa imponere beneficio. 20

In litteris tamen pensionis assignatæ à Papa debet mentio fieri de jure patronatus, si sit laicus, & si jus patronatus competat laico ex fundatione, ædificatione, vel dotatione Ecclesiæ, alioquin litteræ censentur subreptitiæ, eò quia aliquid taceatur, quod si expressum fuisset, saltem difficiliùs summus Pontifex pensionem imposuisset beneficio, cùm non soleat Papa facilè derogare juri patronatus laicorum. Sin verò jus patronatus pertineat ad ecclesiasticum, vel etiam ad laicum habentem tale jus ex præscriptione, consuetudine, vel privilegio, tunc non est necesse, ut fiat mentio juris patronatus, quia 21

solet Papa tunc talia beneficia onerare patroni jure neglecto, vel etiam expresse derogato. Quòd si laicus, & clericus sint simul patroni, tunc tale jus patronatus perinde se habet, ac si pertineret simpliciter ad laicum, proinde si est jus patronatus ex fundatione, ædificatione, vel dotatione Ecclesiæ, debet illius mentio fieri, alioquin litteræ pontificiæ, quibus pensio reservatur, essent subreptitiæ, quia celaretur aliquid, quod si Pontifici innotesceret difficiliorem redderet pensionis impetrationem. Rursus debet etiam fieri mentio prioris pensionis impositæ beneficio, quia Pontifex non præsumitur velle idem beneficium duplici gravare pensione, ut censent Gigas *de pensionib. q. 29.* Cassadorus *decis. 3. de pension.* Gambarus *de offic. Legat. lib. 6. qui est de pensionibus num. 126. & sequent.* Mandos. *de signatura gratiæ, & justit. tit. de pension.* idque procedit etiam in pensione, quæ conceditur alicui causâ beneficii per resignationem dimissi.

22 Hinc impetratio posterioris pensionis nullâ factâ mentione prioris, ut subreptitia nullum sortitur valorem, quia non præsumitur Pontifex velle idem beneficium duplici gravare onere *c. mandatum, & c. litteris de rescript. c. duobus eod. tit. in 6.* sicut neque supponitur, quòd testator velit hæredem duplici gravare obligatione *l. Titii instrumentum §. in vitam ff. de legat. l. uxorem §. in testamento ff. de legat. 2.*

23 An verò, qui bona fide suum resignat beneficium ignorans illud alia pensione gravatum esse, ac proinde nulla facta mentione talis oneris pensionem in resignatione sibi reservat, valeat tunc talis reservatio? Gambarus asserit, esse invalidam, alii tamen procedunt cum distinctione, & dicunt, secundam resignationem tunc validam esse, si beneficium sit perquam pingue, & capax duplicis illius pensionis: secus si beneficium sit tenue. Rursus si in concessione pensionis adjiciatur illa clausula, *& aliæ desuper assignatæ pensiones non excedant dimidiam partem fructuum*, tunc ratione hujus clausulæ, reservatio secundæ pensionis rata est, tametsi nulla prioris facta fuerit mentio, quia tunc præsumitur, quòd Pontifex saltem generatim cogitaverit de priori pensione, quod sufficit *l. qui jure militari ff. de testamento militari.* Quòd si prior pensio extincta sit, tunc non est necesse, ut mentio illius fiat, quia tunc beneficium non est tali onere gravatum.

24 Tenetur autem pensionarius spectato jure communi pro rata suæ obligationis solvere onera annexa beneficio, & contribuere Episcopo ad subsidium charitativum, ut etiam ad solvendas collectas tum ordinarias, tum extraordinarias, quæ ob publicam causam, vel necessitatem aliquam à clericis nonnunquam exiguntur, ut tradit Gigas *q. 38. & 39.* quia æquitati consonum est, ut qui commodum percipit, debeat etiam onus ei annexum ferre, ut habetur in *regul. jur. 77. in 6.* & cùm Pensionarius percipiat partem fructuum ex beneficio, ideo æquum est, ut juxta proportionem subeat onera beneficio imposita, & annexa. Excipitur tamen, nisi pensio expresse libera sit, & exempta ab omnibus hisce oneribus, quia tunc solus titularis tenetur ad solutionem omnium onerum.

Juvat tamen observare, quòd nonnunquam Principibus conceduntur privilegia, quibus ob certum subsidium debeant contribuere omnes beneficiarii, & pensionarii, tametsi beneficium, vel pensionem liberam habeant ab omni onere cujuscunque decimæ, & subsidii, & cum clausula, ut pensio sit exempta à quocunque onere nisi expresse huic privilegio derogetur. Tunc quia in privilegiis concessis Principibus cum tali clausula continentur pensionarii: & ipsum privilegium pensionis excludit pensionarios, eò quia pensio libera sit ab omni onere subsidii: videndum est, quódnam privilegium ex his duobus sit prius altero; & num posterius deroget priori. Sin verò sermo sit de pensione, ut jure communi concedi deberet, tunc ut rectè ait Gigas, pensionarius teneretur pro rata pensionis partem contribuere, ac solvere, cùm ex fructibus beneficii pensionem percipiat; & hujusmodi fructus non sint liberi à tribus illis oneribus nimirum subsidio charitativo, decima pontificia, & collecta ad fontem, pontem, viam communem, & muros urbis exstruendos, restaurandos, vel muniendos. 25

Quia verò solent pensiones clericis tribui tanquam alimentum in subsidium vitæ, & causæ alimentorū in jure habeantur pro causis piis, ideo Romani Pontifices solent pensionariis favere, ut pensionibus gaudeant ab omni onere decimarum, collectarum, & subsidiorum liberis. Cæterum obligatio beneficiarii in ordine ad solvendam pensionem transit ad ejus successores in beneficio, quia pensio est onus reale impositum fructibus beneficii, quod cum suo onere transit ad successorem; qui eo ipso, quòd liberè acceptat beneficium pensione gravatum, se obligat ad illud onus ferendum, & ad pensionem solvendam. Quinimo plures id etiam extendunt, ut successor in beneficio pensione onerato teneatur eas etiam pensiones solvere, quas beneficiarius mortuus præteritis annis solvere neglexerat, sive proventum illum in utilitatem Ecclesiæ converterit, sive in usus suos privatos: quia pensio est onus reale impositum beneficio, quod propterea transit cum suo onere ad successorem. 26

Neque obstat, quòd ad successorem in beneficio non pervenerint pensiones elapsi temporis, quia sufficit, si ad ipsum perveniat beneficium, quod est obligatum pensionario, seu gravatum tali onere reali. Alii verò respondent, quòd si pensiones præteriti temporis fuerint à beneficiario malè insumptæ in privatos suos usus, debeant tunc hæredes beneficiarii conveniri, ut non solutas pensiones solvant, si successor in beneficio nihil perceperit ex fructibus præteritis, quos ejus antecessor consumpsit: hinc notat Garzia *de benefic. lib. 1. c. 5. num. 199.* decisum sæpiùs fuisse à Rota Romana, quòd beneficiarius, vel ejus hæredes pro solutione pensionum præteriti temporis conveniendi priùs sint, quàm conveniatur successor in beneficio; quia hæredes sunt directè obligati, præsertim si fructus aliqui beneficii ad ipsos transierint; possunt 27

sunt enim tunc actione hypothecaria conveniri: successor autem, qui nullos hactenus percepit beneficii fructus, solùm in subsidium videtur teneri ad solvendum, proinde non est conveniendus ante excussionem antecessoris, ejúsque hæredum. Cæterum facta excussione beneficiarii, ejúsque hæredum pensionarius potest petere solutionem pensionum antea non solutarum à successore in beneficio, quia hoc transit in successorem cum suo onere, proinde cum obligatione pensionum solvendarum: quia beneficium eo pacto, quod tunc reperitur oneratum transit ad successorem, qui cum omnibus suis oneribus illud acceptat, proinde tacitè se obligat ad omnia illa onera solvenda.

§. III.

Quinam pensiones imponere possint, & pro quibus personis, & in quibus beneficiis?

1 DE jure communi nullus potest pensionem imponere beneficiis ecclesiasticis nisi solus summus Pontifex, cui ob justam causam absolutè competit potestas imponendi pensiones, idque propter plenissimam, quam habet potestatem disponendi de beneficiis *c. 2. de prabend. in 6.* & non obstante hac plenissima potestate, adhuc requiritur justa causa, sine qua saltem licitè non imponeretur pensio à Papa, eò quia non sit summus Pontifex absolutus dominus beneficiorum, neque fructuum eorundem; sed solùm administrator, ac dispensator, ut tradunt communiter Canonistæ cum Garcia *p. 1. de benefic. c. 5. num. 277.* ubi citat Gambarum post Felinum *de offic. delegat. lib. 10. n. 376.* & asserit ab hoc edoceri *num. 386.* pensionarium in foro conscientiæ non esse tutum, & pensionem á Papa constitutam sine causa pro aliquo non prodesse obtinenti. Idem etiam docet Abbas *de concil. 2. p. c. 21.* Victoria *in relect. de simonia num. 50.* Corduba *lib. 1 q. 21. punct. 2.* & plures alii, quos citat Garcia *loco cit.* qui tamen asserunt, valere pensionem à Papa reservatam etiam sine causa, quia tunc Papa solùm agit contra canones, & jura, in quibus potest Pontifex dispensare. Regulariter tamen Papa non assignat pensionem sine aliqua justa causa, & sine consensu beneficiati, & est *regula cancellar. 44. de consensu in resignationibus, & pensionibus.* Quòd si pensio imponatur à Papa ex falsa causa, vel ex omissa aliqua particula, quæ erat apponenda in supplicatione, pensio est nulla, ut decisum fuit à Rota Romana coram Pamphilio, ut refert Garcia *loco cit. num. 279.* ubi citat resolutionem Rotæ in una Reatina pensionis, ubi Rota respondit: *pensio est nulla, si causa narrata non est vera: licèt Papa possit reservare pensionem sine causa; in dubio tamen censetur motus justâ causâ, & quando expressa est, indubitanter illam debere justificari, aliàs est nulla.* Causas vero, ob quas potest Pontifex pensiones imponere beneficiis, recensuimus in præcedenti §.

2 Legatus Pontificis potest etiam ex justa causa pensionem imponere, ut tradit Rebuffus *de pacific. possessor. num. 120.* quod tamen intelligendum est de legato à latere, ut notat Gambarus *lib. 6. num. 77.* siquidem potest Legatus de latere beneficia conferre *c. 1. de offic. legat. lib. 6.* & in sua Provincia omnia exercere, quæ potest Episcopus in sua diœcesi, ut tradit Speculator. *tit. de legato §. nunc ostendendum. n. 54.* & Mandos. *regul. 34. q. 50. num. 5.* Leo tamen *in thesauro fori ecclesiastici c. 22. num. 38.* apud Garciam *loc. cit. num 284.* asserit, legatos de latere non habere de jure communi facultatem reservandi pensiones, sed vigore litterarum specialium, eò quia de jure communi solùm possunt beneficia conferre *c. 1. de offic. legat. in 6.* In beneficiis verò reservatis, cum eorum collatio ad illos non pertineat, non possunt pensionem imponere, sicut nec illa conferre, ut notat Gigas *q. 6. num. 19.* Legati verò, qui dicuntur missi, quia virtute suæ legationis nequeunt beneficia conferre, ita neque pensiones reservare, nisi hoc illis specialiter concedatur, ut tradit Cuchus *in institution. majorib. lib. 7. tit. 5. §. ante omnia,* vel nisi missi sint à Papa cum authoritate, seu potestate legati de latere, ut ait Gigas *d. q. 6. n. 19.*

3 Hinc Nuntii Apostolici residentes in suis Regnis ut in Hispania, vel alibi cum potestate legati de latere, & mittuntur à Papa, censentur posse in beneficiis 24. ducatorum, quæ ad eorum provisionem spectant, reservare pensionem ex causa. Contrarium tamen censet Garcia *loc. cit. 289.* quia Nuntii in Hispania non conferunt beneficia authoritate ordinaria, sed potiùs delegata, quia datur ipsis talis facultas cum aliquibus restrictionibus, scilicet personis idoneis providendi, & quòd priùs illis constet fide dignorum testium non excedere 24. maximè cum detur facultas conferendi beneficia etiam reservata ratione mensis, ut etiam notat Gonzales *in regul. 8. cancellar. Glossa 24. num. 45.* ubi asserit, Legatos, & Nuntios conferentes beneficia reservata ea conferre ut delegatos, non ut ordinarios, & quia authoritate extraordinaria conferunt hæc beneficia, non videntur posse pensiones imponere, quamvis mittantur cum potestate Legati de latere.

4 An verò Legati simplices missi sine potestate Legati de latere, cum facultate tamen conferendi beneficia in sua Provincia nullâ factâ mentione de reservatione pensionum possint eas reservare affirmat Zechius *de benefic. & pension. c. 11. num. 5.* communior tamen opinio asserit, non posse hujusmodi legatos pensiones reservare; quia tametsi beneficia conferre possint, non tamen ea conferunt vi legationis, & ex jurisdictione ordinaria; sed ex facultate extraordinaria sibi specialiter attributa, quæ facultas, cùm sit contra jus commune, est juri odiosa, proinde debet restringi, non ampliari: quæ doctrina tantùm procedit, quando facultas conferendi beneficia datur legato separatim, non verò simul, cum ipsa legatione, quia tunc talis facultas esset extraordinaria, & delegata: secus quando conceditur simul cum ipsa legatione, datur facultas conferendi simpliciter, & tunc dicitur ordinaria jurisdictio, perinde ac Vicarius episcopi dicitur ordinariam jurisdictionem habere,

bere, id docet Gambarus *de offic. legat. lib. 9. n. 33. & 37.* ubi ait, quòd licèt Legatus non sit ordinarius, sed delegatus in his, quæ competunt ex speciali facultate, seu commissione, quando seorsim committuntur, attamen quando in litteris suæ legationis simul exprimuntur omnes facultates, & sub una concessione emanantes simul stant, & cadunt *c. translato de constitut.* & ita in omnibus censetur Ordinarius.

5 Episcopus quamvis ordinariè nequeat pensionem imponere beneficiis, eò quia hæc de jure communi conferri debeant sine diminutione, & ex stylo curiæ Romanæ reservare pensiones super beneficiis pertineat ad solum Romanum Pontificem: nihilominus in aliquibus specialibus causis urgente necessitate, vel evidente Ecclesiæ utilitate etiam nunc hæc potestas Episcopo competit; & licèt iste non possit pensionem perpetuam beneficiis imponere, neque cum facultate eam transferendi ad alterum: nihilominus ex justa causa potest pensionem imponere duraturam ad vitam gravati beneficiarii, cum quo etiam pensio extinguitur, ut docet Fagnanus *in c. nisi 21. de præbend. num. 28.* ubi infertur, Papam rescripsisse, Episcopum ex justa causa, & necessaria vel concernente utilitatem Ecclesiæ posse imponere pensiones beneficiis ad vitam pensionarii, & quæ transeat ad successorem in beneficio, Garcia tamen *loc. cit. num. 334.* excipit, quòd Episcopus in causa concordiæ, & ut à lite recedatur, non possit imponere pensionem, quæ transeat ad successores in beneficio; sed solùm duret ad vitam beneficiarii onerati *argum. text. qui videtur expressus in sua ratione in c. nisi essent 21. de præbend.* ubi habetur hæc ratio, quia cum agatur de jure personali, non potest obligari successor in beneficio, quippe de hujus utilitate non agitur. Verùm contraria sententia, quæ communior est, evincitur *ex c. de cætero 5. de transact.* ubi dicitur, quòd census vel pensio imposita ex causa transactionis absque consensu episcopi non excedat vitam illius, qui pensionem soluit, unde per sensum contrarium juvat argumentari: ergo cum consensu episcopi potest excedere vitam beneficiati solventis, proinde potest ipsi beneficio imponi pensio, quæ transeat in successorem: hoc idem docet Glossa ibid. dicens, talem impositionem esse personalem, nec transire ad successorem illius, qui soluit, nisi facta fuerit authoritate Episcopi. Neque obstat citatus textus *c. nisi essent de præbend.* in quo fundatur Garcia, quia ibi non fuerat pensio imposita authoritate episcopi, sed tantùm coram Judicibus, Arbitris, aut delegatis etiam à Papa, qui absque consensu episcopi non possunt imponere pensionem beneficiato, ut excedat ejus vitam, quia per hoc præjudicium fieret juri ipsius episcopi, qui non posset postea tale beneficium alteri conferre cum sua integritate.

Hinc potest Episcopus justa subsistente cau-
6 sa beneficio conferendo imponere pensionem, ut ob bonum pacis, & utilitatis, vel ad sopiendam litem, quando beneficium est litigiosum, idque ad redimendam vexam *c. nisi essent 21. de præbend. c. audivimus de collus. deteg.* ubi apertè supponitur, per viam transactionis, quæ arbitrio episcopi fieri solet, posse pensionem ita imponi beneficio, ut pensionario sit solvenda, tametsi beneficiarius, qui soluit, mortuus sit, Piasecius *p. 2. c. 5. num. 64.* vel ut subveniatur, & alimenta præstentur parocho seni, qui ætate confectus, & viribus destitutus non potest ampliùs Ecclesiæ inservire, ut tradit Gigas *de pension. q. 6. num. 3.* post Anchar. *consil. 279.* Vel in permutatione beneficiorum ratione inæqualitatis si unum beneficium alteri præponderet in fructibus *c. ad quæstionem 6. de rerum permutat.* Aliàs pensio imposita ab episcopo absque justa causa est nulla, ut docent Garcia *loco cit. num. 298.* & Gonzales *ad regul. 8. cancellar. Gloss. 5. c. 9.* quia imponere pensionem est contra jus regulare *c. extirpandæ de præbend. & c. unic. ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.*

Notat tamen Mandosius *de signatura tit.*
de pension. vers. hodie tamen ex decreto, quòd 7
nunc ob decretum Pauli IV. non possit pensio super beneficio, de quo alicui per obitum vacante providetur, imponi absque expressa licentia ipsius Papæ *& in tit. de confirmat. vers. pensionis ab ordinario* ait, quòd pensioni ab ordinario impositæ confirmatio non datur; sed Papa denuò concedit, ut Alexander VI. *in signatura* servandum esse statuit, & addit etiam rationem, quia Ordinarius non potest beneficium dividere, & pensionem, seu partem fructuum uni assignare, & alteri aliam partem, & exstat etiam declaratio sacræ congregationis apud Garciam *loc. cit. num. 298.* declaravit enim sacra congregatio, non posse Ordinarium alicui Ecclesiæ pensionem imponere. Verùm hæc non videntur obstare, quia decretum Pauli IV. tantùm fuit factum pro Dataria, ut Ministri, & officiales Papæ non imponant pensionem sine ipsius expressa licentia: ad alia, quæ addebantur, respondetur, procedere de pensione, quæ imponitur sine justa causa; non verò si justa subsit causa. Ad declarationem sacræ Congregationis respondet Garcia *loco cit num. 304.* illam declarationem loqui de parocho concubinario, qui antequam beneficio parochiali privaretur per Ordinarium juxta decretum Concilii, parochiam resignavit, quæ resignatio est valida, neque Ordinarius potest illam infringere, neque aliquam Ecclesiæ imponere pensionem.

Cæterum ut notat Rebuffus *in prax. tit. de* 8
reservat. tam generalibus, quàm specialibus episcopi hodie non ampliùs reservant pensiones, immo ex non usu amissa est in hoc eorum potestas, & ut notat Sotus *de justit. & jure lib. 9. q. 7. art. 1.* jam receptum est, ut Romano usu solus Papa possit pensionem ponere, & Salonius etiam *ā. 2. q. 93. art. 2. controversia 6.* ait, quòd ex consuetudine Romanæ curiæ solus Papa nunc pensiones concedat; nec aliter pensiones valeant, nisi concessæ fuerint à summo Pontifice, hoc idem asserit Cardinalis Toletus *in sum. c. 83.* ubi ait, quòd dispensatio pensionis non pertineat ad ullum Prælatum, nisi ad solum Papam, tametsi id ex jure non constet, sed ex sola consuetudine, *& c. 92. in fin.* ait, non esse prohibitum jure episcopis imponere pensiones, sed ob consuetudinem, & communem stylum Romanæ curiæ, si quis sine summi Pontificis facul-

tate

tate pensionem haberet, simoniacus esset: alii etiam communiter docent ex praxi, & stylo curiæ non posse Episcopos pensiones beneficiis imponere, quia non possunt illa diminuere, quibus adstipulatur Lessius *de justit. & jure c. 34. num. 206.* ubi ait, quosdam dicere pensionum constitutionem per stylum curiæ reservari summo Pontifici: unde Ordinarii eas ponere nequeunt, nisi quatenus id eis privilegio, vel consuetudine concessum est: nam stylus curiæ jus facit, quod maxime in pensionibus verum est, quarum jus universum fere constat ex consuetudine. Zerola tamen *in prax. episcopali 1. p. V. pensio, & vers. simonia 3. dub.* ait, Episcopum non posse imponere pensionem: sed postea *2. p. V. pensio §. 5.* ait, id esse intelligendum juxta formam Concilii Tridentini, ut non possit eam imponere super parochiali beneficio non excedente summam ducatorum centum.

9 Cæterum certum est, non posse Episcopum sibi pensionem reservare: quia si esset ex pacto redoleret simoniam: nec sine pacto, quia de jure communi beneficia conferri debent sine diminutione, proinde non possunt episcopi, nec sibi, nec aliis reservare pensiones: habetur enim *in c. nostrum nunc, h. t.* ecclesiastica beneficia esse sine diminutione conferenda, & eo ipso quòd imponitur pensio, diminuuntur. Hinc Episcopus non potest resignanti coram se beneficium in favorem alterius, reservare, vel assignare pensionem solvendam ex tali beneficio; quin imò non potest Episcopus talem resignationem admittere, sed pertinet ad Papam, ut notat Garcia *loc. cit. num. 340.* Neque potest Episcopus conferre beneficium cum pacto solvendi pensionem, quia id simoniacum esset *c. nisi 23. de prebend.* idque procedit, sive conveniatur ut pensio solvatur episcopo, sive alteri.

10 Ad pensionem recipiendam titulo clericali, requiritur prima tonsura, quæ cum non conferatur ante septennium, neque assignatur pensio puero nondum septenni. Qui excommunicationis, suspensionis, aut interdicti vinculo sunt irretiti, neque capaces sunt pensionis, adeo ut pensio collata excommunicato suum non sortiatur valorem; idque respondet usui Romanæ curiæ, quia quando alicui pensio reservatur, solet in litteris pontificiis apponi clausula, quâ pensionarius absolvitur à quolibet vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, quomodolibet possit esse innodatus. Laico quamvis Romani Pontificis authoritate conferri possit pensio, si rationabilis subsit causa, seu si laicus sit bene de Ecclesia meritus: vel etiam ad redimendam vexationem, quando laicus Ecclesiam vexat, vel ad deterius aliquod, quod imminet, malum evitandum, vel ad pacem componendam, nihilominus laici non sunt capaces pensionis ecclesiasticæ, quia hæc non nisi clerico saltem primâ tonsurâ initiato dari potest, quia est jus fundatum in statu clericali, & ex constitutione Pij V. habet etiam annexum officium spirituale, & pensionarius ecclesiasticus tenetur habitum, & tonsuram clericalem ferre, saltem si pensio excedat summam 60. ducatorum auri de camera, juxta constitutionem tertiam Sixti V. unde laico tantùm potest concedi pensio temporalis, idque de jure Ordinario; quia respectu Papæ ob plenitudinem potestatis non datur exceptio personarum non habilium ad pensiones, sed omnibus personis tam veris, quàm fictis possunt ab illo conferri, etiam fœminis, & infantibus, & Gigas *q. 13. num. 4.* ait se Bononiæ legisse litteras pontificias, quibus Clemens VII. reservabat pensionem annuam 24. ducatorum cameralium cuidam puero quartum ætatis annum vix attingenti, postquam clericali charactere insignitus est, & indultum illi fuit, ut in illa tenella ætate ad primam posset tonsuram promoveri.

Dubitatur tamen, an pensio alicui reservata tanquam clerico, cum tamen laicus esset, valida sit: & respondet Gigas *quæst. 22.* cum distinctione, vel Papa Titio reservat pensionem ad preces Cai dicentis Titium esse clericum: & tunc pensio non subsistit, quia Cajus falsa retulit, & impetratio fuit subreptitia; vel Pontifex reservat motu proprio talem pensionem, & sic pensio est etiam invalida, quia quamvis motus proprius Pontificis excludat vitium subreptionis *c. si motu proprio de præbend. in 6.* non tamen operatur ultra voluntatem Pontificis concedentis, ut docuit Felin. *in c. constitutus de rescript.* & voluntas Pontificis non præsumitur esse dandi laico pensionem. Vel Titius, cui collata est pensio statim fit clericus, & tunc nec videtur impetratio valida, quia tempore datæ pensionis Titius non erat clericus, & quod initio non valuit solo decursu temporis non convalescit *c. non confirmatur de regul. jur. in 6.* 11

An verò, spurius censendus sit pensionis capax affirmat Cardinalis Palæottus *in tract. de noth. & spur. filiis c. 58* cum Gomezio *de annal. possess q. 21.* & alii, eo innitentes fundamento, quia pensio sit jus quoddam profanum à beneficio per se distinctum, & separatum, hinc inferunt, quòd si quis habeat facultatem transferendi in alium suam pensionem, possit eam ad spurium transmittere. Verùm hæc ratio non mihi videtur sufficiens, quia tametsi pensio ecclesiastica non sit beneficium, est nihilominus quid annexum rei spirituali, proinde spurii non censentur capaces pensione ecclesiastica. 12

Neque obstat, posse spurios esse capaces juris patronatus *c. pia mentis 6. Fulgentius 16. q. 7.* atqui jus patronatus est quid annexum spiritualibus, proinde potest spurius esse capax pensionis ecclesiasticæ; tametsi hæc sit quid annexum rei spirituali. Nam est discrimen, quia Ecclesia eatenus non excludit spurios a jure patronatus, ut faciliùs singuli laici allicerentur ad fundandas, vel ædificandas, aut dotandas Ecclesias, cùm enim sit opus pium, non erant spurii ab exercitio tanti operis excludendi, cùm id resultet in commodum, & utilitatem Ecclesiæ: secus pensio datur in commodum, & utilitatem ipsius pensionarii, proinde spurius qui jure communi non excluditur à jure patronatus, non admittitur ad pensiones ecclesiasticas. 13

Potest tamen Pontifex dispensare, & permittere, quòd fiat clericus, alioquin si in litte- 14

ris pontificiis, quibus pensio reservatur spurio, nulla fieret mentio vitii natalium, tales litteræ haberentur subreptitiæ, nisi Papa sciens, & prudens spurio conferret, ac reservaret pensionem, quia cum tali scientia supponeretur dispensatio, & eo ipso ipsum redderet aptum ad pensionem habendam, ut declaratum fuit in Rota *p. 1. decis. 425.* Ut etiam eo ipso quòd Romanus Pontifex indulget spurio, ut clericus fiat, ipsum constituit idoneum ad pensionem habendam. An verò, si Pontifex spurio concedat, ut beneficium habeat, quod postea resignat coram Papa reservata sibi pensione concessu ipsius Papæ, sed nulla facta mentione vitii natalium in litteris, valeat impetratio pensionis? Videtur esse aliqua difficultas, quia dispensatio pontificia videtur in primo actu finiri, quo spurius beneficium consecutus est: nihilominus videtur dicendum, talem impetrationem pensionis validam esse, quia cum pensio imponatur fructibus beneficii resignati, sitque pars eorundem fructuum, ideo dispensatio ad beneficium fuit etiam dispensatio ad pensionem recipiendam ex fructibus beneficii ejusdem: siquidem idem juris est de parte, quòd de toto, & cùm spurius fuerit factus habilis ad beneficium, quod est totum; ita etiam ad pensionem super idem beneficium impositam, cùm sit pars ejusdem.

15 Quamobrem tunc Papa loco resignati beneficii pensionem reservat, quam confert: non ita contingeret in aliis actibus, in quibus dispensatio Pontificis desineret per primum actum, quia tunc tota compleretur per eundem actum. An verò, si Papa sciens concedat spurio, ut possit obtinere beneficium, eo ipso censeatur concedere, ut etiam possit pensionem habere? videtur itidem esse aliqua difficultas: siquidem in dispensationibus argumentum ab uno ad aliud est infirmum, nisi unum sit pars alterius, vel cum illo necessario connexum, quia tunc ob inseparabilitatem, qui concedit unum, censetur etiam alterum concedere, non ita quando sunt separata.

16 Nihilominus licèt pensio separabilis sit à beneficio, cùm non sit necesse, ut beneficia graventur pensionibus, si Pontifex sciens concedat spurio, ut possit beneficium habere, tacitè etiam concedit, ut obtinere possit pensionem, quia eo ipso, quòd est factus capax beneficii, videtur etiam factus capax pensionis, cùm hæc detur loco beneficii. Tum quia eo ipso, quòd fit aptus ad beneficium, tacitè fit etiam aptus ad primam tonsuram, cum sine hac beneficium haberi non possit: unde eo ipso, quòd Papa dispensat cum spurio, ut fiat clericus, eo ipso fit capax pensionis, quia ut clericus debet ex bonis Ecclesiæ ali, ac sustentari. Non ita contingeret, si sola authoritate Episcopi spurius factus esset habilis ad primam tonsuram, & simplex beneficium, quia non eo ipso censeretur fieri capax pensionis: quia Episcopi, cùm non possint beneficiis pensiones imponere, neque possunt spurium reddere capacem pensionis, nisi in illis casibus, in quibus potest Episcopus pensionem imponere.

17 Generatim qui non est capax beneficii, nec est capax pensionis ecclesiasticæ saltem secundum stylum curiæ Romanæ, qui servandus est, eò quia declarat voluntatem Papæ: hinc sicut infantes intra septennium non sunt capaces beneficii, ita neque pensionis: quia hæc ætas requiritur ad primam tonsuram, & ad simplex beneficium jure antiquo: quinimo jure novo Concilii Tridentini sicut nullus potest obtinere beneficium ante annum quartum decimum, ita nec pensionem ecclesiasticam. Religiosi itidem sicut sunt incapaces beneficii sæcularis, ita etiam pensionis detractæ ex beneficio sæculari sine dispensatione Papæ. Cæterum eo ipso, quòd Papa dispensat ad beneficium obtinendum censetur etiam dispensare ad pensionem, quia inhabilitas ad pensionem fundatur in inhabilitate ad beneficium, unde hac sublata tollitur etiam inhabilitas ad pensionem, cùm hæc succedat loco beneficii: non ita tamen procederet in dispensato specialiter ad certum tantùm beneficium *argum. eorum quæ* tradit Tiraquell. *in l. boves. §. hoc sermone ff. de verb. signif. num. 36.* Rursus dispensatus ad beneficium, si consequatur pensionem, per eam consummat suam dispensationem, quia tametsi dispensatio sit ad beneficium incertum, & in communi, intelligitur tamen de primo *c. 1. §. 1. c. de filiis Presbyt. in 6.* Rebuffus *tit. de dispensatione super defectu natalium num. 83.* & *in concordatis in forma mandati V. dispensationum.* Covarruvias *in 4. 2. p. c. 8. §. num. 5. vers. 6.*

18 Tametsi pensiones personis ecclesiasticis indigentibus reserventur, non propterea Abbates possunt pensionibus gravari à Principibus sæcularibus ad eum finem, ut succurratur ecclesiasticis pauperioribus, ut rectè notat Zypæus *in analyt. enarrat. juris pontificii lib. 3. tit. ut ecclesiastic. benef. sine diminut. confer. controver. 5.* siquidem seclusis privilegiis de jure communi Principes sæculares, tametsi pro patronis, & defensoribus Ecclesiarum suæ ditioni subjacentium habeantur, etiam illarum, ad quarum fundationē, vel dotationē eos contulisse non constat; nequeunt pensiones imponere, neq; de illis aliter authoritate propria quoquo modo disponere, sed ad summum possunt summum Pontificē rogare, ut velit ipse has pensiones imponere Abbatibus, ut ecclesiasticis pauperioribus succurratur. Siquidem patronis solum liberum est in fundatione onerare beneficium pensionibus, vel quid aliud instituere, non ita post talem fundationem jam factam *c. quando extra de censib.* Quamobrem non possunt Principes sæculares talibus pensionibus gravare Abbates, nisi sub beneplacito Papæ, quod, antequam interveniat permissio, nullas acquirit vires, neque obligatio effectum sortitur *c. super eo c. verum extra de cond. App. c. si pro se de rescript. in 6.* neque excusaretur à simoniaca labe qui ante pontificii beneplaciti interventum uteretur effectu talis reservationis, exigendo, aut recipiendo solutionem pensionis, ut expressè traditur in Bullis Pij IV. & V. super confidentiis: siquidem statuitur, ut si quis inciderit in contraventionem (ut est recipere pensionem ante confirmationem Papæ) pensio cesset, & recipiens teneatur ad restitutionem.

Sicut

19 Sicut pensiones imponuntur, ita etiam datur facultas, ut possint transferri: an verò si Petrus habens à summo Pontifice facultatem transferendi suam pensionem ad quemcunque voluerit, eam possit transferre ad filium suum ex legitimo matrimonio susceptum, vel etiam spurium, non caret difficultate, Mandosius *in tract. de signat. gratia, & just. tit. translationes* id negat ob constitutionem Clementis VII. quæ incipit *ad canonum*, ubi Pontifex statuit, ne filius Presbyteri possit succedere in beneficio, quod Pater obtinuit. Hinc argumentatur Mandosius: sed appellatione beneficii comprehenditur etiam pensio, quæ propterea non potest à patre transferri in filium, sive spurium, sive legitimum. Huic tamen opinioni, non adhærent alii præsertim Gigas *q. 86. num. 5.* Flamin. *de resignat. benefic. lib. 6. q. 4. num.* 21. quia in constitutione Clementis VII. tantùm fit mentio de beneficiis, & pensio est quid distinctum à beneficio, hoc enim est perpetuum, & pensio temporanea: in jure autem pœnæ, & odia sunt restringenda: unde ex eo quòd illa constitutio comprehendat beneficia, non debet extendi ad pensiones: & hæc ratio est vera quoad constitutionem Clementis VII. ratione cujus præcisè non prohibetur pater, quin possit in tali casu suam ad filium transferre pensionem.

20 Immo neque id videtur prohiberi ex decreto Concilii Tridentini *sess. 25. c. 15. de refor.* ubi statuitur, ne filius habeat beneficium in Ecclesia, in qua pater illud habuerit, vel habet, quamvis sit dissimile, proinde etiam pensionem super fructibus illius beneficii: siquidem per hoc decretum tantùm prohibetur, quò minus pater habens pensionem in beneficio, quòd per resignationem dimisit, possit eam transferre ad filium, non ita si pater habuerit pensionem in beneficio, quod ipse nunquam possedit: tunc enim pensio videtur posse transferri in filium, cùm decretum Concilii loquatur de pensione beneficii possessi à patre: unde neque ex constitutione Clementis VII. neque ex Concilio Tridentino prohibetur pater, quò minus possit in filium transferre suam pensionem: quamobrem, quod non possit pater in filium spurium suam transferre pensionem desumendum est ex constitutione edita à Pio V. cujus initium est, *quæ ordine ecclesiastico*; siquidem in illa statuitur, ut nullus sive testamento, sive donatione, sive legato, sive eleemosyna, sive alio quocunque titulo, & pio opere ex bonis Ecclesiæ aliquid ad filios spurios transmittat.

21 Quòd verò ad beneficia pertinet, in quibus potest pensio poni, certum est, in omnibus beneficiis, sive curatis, sive non curatis imponi posse pensionem saltem à summo Pontifice ob plenitudinem potestatis, quam habet in dispensatione beneficiorum, immo potest etiam summus Pontifex pensionem imponere beneficio patronato irrequisito patrono, adeo ut ejus consensus non requiratur necessariò, sed tantùm ex quadam honestate, idque spectato jure communi, & secluso speciali privilegio, aut consuetudine, ut docent Gigas *de pension. q. 24.* Gambarus *lib. 6. de offic. & potestat. legati num. 94.* quia tunc pensio nihil derogat juri patroni, & aliàs nullo jure cavetur, requiri talem consensum: non enim confertur beneficium, cujus collatio non fit sine consensu patroni habentis jus præsentandi ad illud; sed postquam collatum est ei, quem præsentavit, tunc pensio sine ejus consensu alteri reservatur, non in perpetuum, sed tantùm ad vitam pensionarii, unde non derogatur juri ipsius patroni, cùm ipse fructus ex beneficio non percipiat, nisi in necessitate, quæ hic non supponitur; quamobrem postquam beneficium est collatum præsentato à patrono, potest pensio absque ejus consensu alteri reservari: ut si Legatus Romani Pontificis habens facultatem conferendi beneficia, & imponendi pensiones, Titio clerico à patrono nominato conferat beneficium, & postea pensionem Seio reservatam in eo constituat.

Quòd si contingeret, ut patronus alimentis indigeret, tunc potior esset patroni causa, quam pensionarii: quia is, qui in re aliqua anteriorem habet hypothecam in jure præfertur *l. potior, & l. qui balneum ff. qui potiores in pignore habeantur*: & alimenta debentur patrono beneficii *c. pia mentis, & c. filiis 16. q. 7.* Rursus si pensio in beneficio patronato esset immodica, posset patronus excipere, ac petere ut extingueretur, vel ad debitam redigeretur quantitatem, ut notat Gigas *q. 24. num. 12.* An verò quando Pontifex concedit pensionem in beneficio patronato debeat in litteris impetrationis fieri mentio juris patronatus. Respondendum est cum distinctione, si patronus sit clericus non est necesse, ut mentio fiat talis juris, ut nec etiam si patronus sit laicus, & habeat tale jus ex sola præscriptione, vel consuetudine, aut privilegio acquisitum; in his enim tribus casibus solet Papa beneficia conferre irrequisito patrono, proinde etiam pensionem imponere: secus si laicus sit patronus ex fundatione, ædificatione, aut dotatione Ecclesiæ, debet necessariò fieri mentio juris patronatus, alioquin litteræ pontificiæ, quibus reservatur pensio, haberentur subreptitiæ; quia in illis non exprimeretur aliquid, quod si Pontifici innotesceret, difficiliorem saltem reddidisset impetrationem pensionis; cùm non soleat Pontifex facilè derogare juri patroni laici. 22

Beneficio parochiali pensio potest quidem de jure imponi, sed Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 13. de reformat.* statuit, ut imposterum omnes Ecclesiæ parochiales, quæ summam centum ducatorum, secundum verum annuum valorem non excedunt, nullis pensionibus, aut reservationibus fructuum graventur: & id usu observatur, ne parochialis Ecclesiæ Rector plus æquò gravaretur. In beneficiis verò simplicibus nulla pensio solet imponi, nisi reditus annui beneficii excedant summam 24. ducatorum. Rursus si beneficium quod resignatur sit canonicatus, vel dignitas, non solet onerari pensione, nisi ejus reditus excedant quantitatem centum ducatorum. Olim in omnibus beneficiis imponebatur pensio usque ad tertiam partem fructuum, & justa pensio censebatur, quando tertiam partem eorundem non excedebat, sed jure novo Concilium Trident. aliter statuit. 23

24 An verò in episcopatu possit pensio constitui? Respondent Paulus Romanus *de pension. c. 1. num. 1. in caus. 1.* Gigas *de pension. q. 7. in princ.* nonnisi ex graviori causa posse Episcopatum pensionibus gravari: unde in Concilio Lateranensi sub Leone X. emanauit decretum, quo præhibetur, mensæ episcopali pensionem imponi, nisi ex causa resignationis, vel alia, quæ in consistorio secreto, licita, honesta, & probabilis videatur. Hinc mos ille effluxit, quo Romanus Pontifex, quando in episcopatibus per obitum vacantibus pensiones imponit speciali jure deroget Concilio Lateranensi per adjectam clausulam *non obstantibus constitutionibus cujusvis Concilii Generalis.* In Concilio verò Tridentino *sess. 24. c. 13. de refor.* statutum fuit, ut Ecclesiæ cathedrales, quorum reditus annui non excedunt summam mille ducatorum, non possint pensionibus gravari: & usu hoc decretum servatur, & non derogatur Concilio, nisi facta expressa, & speciali mentione illius. In beneficiis commendatis, seu quæ de more commendantur potest etiam pensio imponi, quia sunt ejusdem juris, ac beneficia collata, ut notat Gambarus *de offic. Legat. lib. 6. n. 153.*

25 Quòd si quæratur, quomodo pensio imponi soleat beneficio, & an illa clausula, quæ solet adjici in constituendis pensionibus: nimirum *ut pensio solvatur habita, vel non habita beneficii possessione* sit juri consentanea; videtur esse difficultas, Mandos. *de signatur grat. & justit. tit. pensiones* censet, in beneficiis ultra montes præsertim in Hispania consistentibus, pensiones concedi cum præfata clausula, & ideo videtur difficile quòd beneficiarius, qui possessionem nactus non est, teneatur pensionem solvere. Nihilominus respondet Mandosius teneri beneficiarium pensionem solvere, quamvis nondum possessionem beneficii nactus fuerit; alioquin nunquam, aut rarò solveretur, quando pensionarius existens in loco perquam disito, non posset fieri certior, an beneficiarius possessionē sui beneficii cœperit, necne? pensiones verò, quæ in beneficiis existentibus in Italia imponuntur, hanc clausulam non continent, ut notat Mandos. quia facilè pensionarius scire potest, an beneficiarius possideat suum beneficium.

26 Alii tamen dicunt etiam iisdem pensionibus adjici eamdem clausulam, at de illius æquitate aliqui dubitârunt, quia *ex l. si debitor. ff. de contrah. empt.* qui emit decem mensuras olei ex certo prædio proventuri, non debet eas solvere, nisi oleum proveniat. & *l. cum certus ff. de tritico vino, oleo*, si legentur decem amphoræ vini ex certo fundo colligendi, non debentur plures, quàm colligantur: atqui pensio solvitur ex fructibus beneficii, proinde non videtur solvenda ante perceptionem fructuum. Tum quia res promissa, vel legata si pereat sine culpa debitoris, jure ab eo non exigitur *l. inter stipulantem §. sacram. ff de verb. oblig.* atqui fructus beneficii, cujus clericus possessionem non potuit adipisci, videntur periisse absque culpa illius, unde non videtur beneficiarius teneri ad solvendam pensionem.

27 Tum quia illa clausula videtur quandam continere speciem simoniæ, ut notat Azorius *p. 2. lib. 8. c. 9.* nam si pensio non habita possessione beneficii solvi debet; jam sequitur, ut ex ipso beneficii titulo debeatur, & beneficiarius compellatur solvere ex suo proprio patrimonio, idque videtur esse quædam beneficii nundinatio; præterea beneficiarius quamvis nunquam beneficium possideret, adhuc singulis annis teneretur pensionem solvere, quod foret intolerabile. Hinc ut testantur Flamin. & Paril. *de resignation. benefic. lib. 6. q. 2. num. 147.* Romana Rota mitiùs, ac benigniùs explicavit præfatam clausulam, scilicet quòd non protendatur ultra duos, vel tres annos, & ut beneficiarius ad duos tantùm, vel tres annos, & non ultra pensionem solvat, si possessionem beneficii non sit adeptus.

Nihilominus Navarrus *tom. 1. consil. de præbend. consil. 50. num. 4.* arbitratur, præfatam clausulam esse æquitati consonam, quia difficultas rem promissam præstandi non excusat promittentem *l. continuus §. cum ita ff. de verb. oblig.* Secundò quia quando quis suâ sponte vult periculum incurrere, & damnum sustinere, debet sibimet imputare *c. damnum de regul. jur. in 6.* qui autem beneficium suscipit gravatum tali pensione, spontè suâ incurrit in illud periculum, & sibi tale onus imponit. Tertiò, quia eventus, quem aliquis potuit, & debuit prævidere, non excusat *l. si putator. ff. ad leg. aquil.* atqui quisque prævidere potest, an possit possessionem nancisci beneficii, quod accipit, unde non excusatur, si non suscepta possessione teneatur pensionem solvere: quia debuisset id prævidisse. Quartò, quia licitè potest beneficium, cujus reditus annui sunt 300. aurei, concedi Petro ea lege, ut singulis annis reddat Paulo centum aureos etiam priusquam ejus possessionem consequatur, quia licèt nondum fructibus beneficii potiatur, habet tamen jus exigendi, & spem acquirendi omnes fructus. Ad fundamenta oppositæ sententiæ respondet Azorius *l. c. lit. E.* Debitorem illum non teneri eas mensuras solvere, quia tantùm promiserat se soluturum ex fructibus certi prædii, vel fundi: at beneficiarius promittit se soluturum ex fructibus beneficii. Verùm hæc solutio, nisi quid aliud addatur, non satisfacit, quia videtur esse utrinque par ratio. Putârim igitur, discrimen in hoc situm esse, quia qui debet solvere eas mensuras, non censetur promisisse absolutè, sed tantùm conditionatè, si prædium tales fructus produxerit: cùm enim fructus prædii sint incerti ob pruinam, vel grandinem, ideo non absolutè, sed conditionatè censetur promisisse: secus qui suscepit beneficium cum onere pensionis, censetur se obligâsse absolutè ad solvendam pensionem, eò quia proventus beneficii certi sint, & beneficiarius habet jus ad illos, ac spem eos percipiendi suo tempore: eodem pacto solvuntur cætera argumenta petita ex præcitatis textibus. Cæterum prædicta clausula, quæ ponitur, ut pensio solvatur habita, vel non habita beneficii possessione, communiùs interpretatur benignè ad duos tantùm, vel tres annos, adeo ut si beneficiarius non possit sine sua culpa possessionem

sionem beneficii capere, non teneatur ulteriùs pensionem solvere.

29 Solent etiam præter præfatam clausulam in pensionibus imponendis plures aliæ poni clausulæ: siquidem solet causa exprimi, cur pensio reservetur: nimirum quia beneficium quis dimiserit: vel lite de eo cesserit: vel ob merita, & obsequia illius, vel ob litteraturam,& insignem doctrinam, adeo ut exprimatur causa, cur pensio reservetur ei, cui conceditur. Rursus exprimuntur fructus,super quibus pensio imponitur; ut solvatur pensio à resignatario, vel quocunque alio,qui ipsi in beneficio successerit. Rursus ut pensio solvatur partim in die natali Christi domini,& partim in natali S. Joannis Baptistæ: postea apponitur pœna excommunicationis, & privationis, adeo ut nolentes solvere in dictis festivitatibus, vel saltem intra 30. dies immediatè sequentes pensionem prædictam,qui possidet beneficiũ lapsis iisdem diebus sententiam incurrat excommunicationis.Sin autem per sex menses & dictos triginta dies immediatè sequentes sententiam animo sustinuerit indurato, ex tunc effluxis eisdem mensibus dicto beneficio perpetuò privatur, & illud vacare censetur. Solet etiam apponi clausula, ut pensio solvatur, tametsi nullum jus resignanti beneficium, aut lite de eo cedenti conveniat. Rursus apponitur etiam alia clausula, ut pensio ad minorem quantitatem redigi nequeat; neque tanquam irrita,vel inanis extingui; adeo ut decrescentibus postea fructibus beneficii pensio integra debeatur: quia non adjecta hac clausula beneficiarius petere posset, ut pensio ex parte minueretur, eò quia beneficii reditus fuerint notabilter diminuti.

§. IV.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 Quæritur primò,quot, & quas pœnas ipso facto incurrat beneficiarius ob pensionem impositam beneficio,si ab ipso non solvatur. Respondetur non solventes pensiones impositas beneficiis incurrere excommunicationem, & rursus privari beneficio, ut notat Gigas *de pensionibus q. 76.* Pro quo juvat observare,esse usu receptum, ut pensionario detur regressus ad beneficium, quod per resignationem dimisit, si illi pensio non solvatur; adeo ut detur illi facultas revertendi ad beneficium, cui renuntiaverat,ut tradunt Gigas *de pension. q. 99. num. 18.* Gambarus *de offic. Legat. lib. 6. de pension. num. 481.* Conceditur enim talis regressus in utilitatem, & commodum pensionarii: & in litteris pontificiis, ubi pensio reservatur, apponitur clausula,in qua exprimitur talis regressus, qui est juri communi consentaneus juxta *c. si beneficia in prebend. in 6.* Gigas *d. q. 99. n. 22.* ait,ex duplici tantùm causa hunc regressum concedi usu, & stylo curiæ Romanæ. Primò quando quis suo beneficio renuntiat. Secundò quando lite de beneficio cedit. Mandosius tamen *de signatura grat. tit. regressus* ait,in curia receptum esse, ut quando beneficium ob beneficiarii obitum confertur alicui,reservetur alteri pensio etiam cum facultate ad illud beneficium accedendi, seu ingrediendi, si beneficiarius detrectaverit pensionem solvere. Rursus hic regressus conceditur cum ampla potestate pensionario, cui propterea datur facultas capiendi beneficium propria authoritate per se, vel per alium: idque etiam quando beneficiarius petit, ut pensio ad minorem quantitatem redigatur, vel in totum extinguatur tanquam irrita.

An verò, statim ac beneficiarius pensionem non solvit, locum habeat regressus? Communior sententia est, requiri ad id sententiam, quâ declaretur tempus præscriptum transiisse. Non tamen quando pensionario conceditur regressus requiritur beneficiarii consensus, adeo ut illo irrequisito possit beneficium capere,quia regressus conceditur in utilitatem, vel commodum pensionarii, & in odium, ac pœnam beneficiarii detrectantis pensionem solvere. 2

Quo verò tempore pensionarius facultatem habeat capiendi possessionem beneficii ob non sibi solutam pensionem? Respondet Gigas *loc. cit.* esse usu introductum, ut si debitor pensionis elapsis sex mensibus eam non solverit intra triginta dies eo ipso excommunicationem incurrat,ac propterea beneficium amittat: quòd si beneficiarius in ea excommunicatione adhuc insorduerit, tunc pensionarius habet jus beneficium capiendi,ita tamen ut debeat declarare se velle jure,quod habet beneficium repetendi,uti; & ita communiter docent Canonistæ: quia similem pœnam non contrahit Emphyteuta ob negatam pensionem, nisi dominus declaraverit, se velle uti suo jure, eò quia bona emphyteutica eciderint: & illo non declarante, & postea moriente; hæredes contra Emphyteutam actionem non habent, quia dominus censendus est eam remisisse. Immo hunc regressum habet pensionarius etiam contra eum, qui in beneficio pensione onerato successit,quia in litteris pontificiis expressè dicitur. *Item is, qui subrogatur, sustinet quoque ejus onus.* 3

Quamobrem si beneficiarius habens beneficium cum onere pensionis, & regressus, eam non solvat sex mensibus transactis, & infra triginta dies, aut infra annum moriatur; tunc pensionarius non potest uti facultate redeundi ad beneficium contra successorem: ratio est, quia cum non egerit contra beneficiarium demortuum, cùm viveret, eò ipso censetur suo jure cessisse, & ita fuisse decisum à Rota Romana refert Cassadorus *decis. 21. n. 3. de locat.* 4

Quæritur secundò, an in impetratione pensionis facienda sit mentio prioris pensionis in beneficio constituto. Et communiter respondent affirmativè,præsertim Gigas *de pension. q. 29.* Mandosius *de signatura grat. & justit. tit. de pension.* Cassadorus *decis. 3. de pension.* & id procedit etiam in pensione concessa alicui causâ beneficii per resignationem dimissi: hinc impetratio posterioris pensionis, si nulla facta fuerit mentio in litteris impetrationis de prima, quâ jam gravabatur beneficium, omni caret robore; & rescriptum pontificium habetur subrepti- 5

 tium,

tium, & quia Pontifex non censetur velle duplici onere gravare Ecclesiam *c. mandatum. c. litteris de rescript. c. duobus eod. tit. in 6.* Quòd si Pontifex pensionem concedat cum hac clausula adjecta in reservatione pensionis, & aliæ desuper assignatæ pensiones non excedant dimidiam partem fructuum: tunc reservatio secundæ pensionis rata, & firma habetur, tametsi prioris nulla fuerit mentio facta, quia tunc supponitur Papa saltem generatim cogitâsse de illa priori pensione, quod sufficit *l. qui jure militari ff. de testament. militari.*

6 Quæritur tertiò, an si pensio exigatur ante expeditionem litterarum, & solvatur ejus pars, irritetur reservatio pensionis. Quia in reservatione pensionis adjicitur clausula: *pensionem annuam persolvendam reservamus, vigore tamen præsentium, nec aliter, alioquin præsens reservatio nulla sit eo ipso,* ideo oritur dubium, an si ante expeditionem litterarum solvatur pars pensionis, irritetur reservatio. Respondetur, probabiliter reservationem pensionis non irritari, quia pars pensionis non est pensio; proinde solutio illius non est censenda solutio pensionis, sed tantùm quædam inchoatio solutionis: siquidem non censetur solvere, qui totum non solvit *l. heredes §. in illa ff. familia berciscun,* Gonzales *ad regul. 8. cancellar. Glossa 63. num. 29.*

7 Tum quia adjecta clausula est in pœnam, proinde debet strictè interpretari, & quia loquitur de pensione non debet extendi ad inchoationem solutionis, sed debet intelligi de solutione totius pensionibus, quia pœnæ in jure sunt strictè accipiendæ *c. ex litteris de constitut.* Tum quia quando lex imponit aliquam pœnam ob actum aliquem, si hic fiat, non incurritur pœna, nisi actus perfectè fiat, compleatur, & consummetur, ut tradunt Glossa *in c. 1. V. contrahere de consanguin. & affin.* Decius *lib. 1. §. hac autem verba num. 10. ff. quod quisque jur.* Alexander *cons. 194.* ergo cùm annullatio reservationis pensionis sit pœna imposita à Sixto V. qui prædictam irritationem jussit apponi in litteris, non debet procedere nisi de totali, & perfecta solutione pensionis. Rursus quamvis litteræ non dicantur expeditæ nisi postquam plumbeo sigillo sunt munitæ, ut notat Loterius *de re beneficiaria lib. 1. q. 37. num. 11.* non tamen attenditur tempus à data relaxatione litterarum; sed tempus, quo litteræ fuerunt plumbeo sigillo munitæ, ut notat Garcia *de benefic. p. 4. c. 2. num. 56* ubi citat Rotam in Gadicensi beneficii 20. Octobris 1578. coram Bravo. & in Bissuntina pensionis 4. Junii 1603. coram Sacrato.

8 Quæritur quartò, an ratione confiscationis bonorum, & exilii amittatur pensio, adeo ut hæc comprehendatur sub confiscatione bonorum. Respondetur sub confiscatione bonorum comprehendi etiam ipsam pensionem, ut notant Abbas *in c. ad audientiam 2. num. 2. V. dicerem tamen de rescript.* Glossa *in c. quicunque §. heretici V. beneficium de heret. in 6.* Gigas *de pension. q. 52. num. 4. & q. 94. n. 7.* quia sicut confiscantur fructus percepti, ita etiam ipsa pensio; hoc autem tantùm procedit, quando sententia lata est à legitimo judice, ac propterea est valida. Ratio itidem est, quia in exilium missus, & capitaliter bannitus cum bonorum confiscatione habetur pro mortuo, ut tradunt Tiraquel. *de retract. ligna. §. 1. Glossa 9. num. 27.* Alexander *consil. 23. num. 9. lib. 1.* atqui unà cum persona extincta extinguuntur etiam jura omnia personalia, proinde extinguitur etiam jus percipiendi pensionem. Hinc si à Principe postea restitueretur, non tamen recuperaret pensionem, quia ejus jus semel extinctum non ampliùs revivisit, & tale jus fuit extinctum per ipsam confiscationem bonorum, ut docet, Suarez *de fide disp. 22. sess. 5. num. 6. in fin.*

Hinc beneficium, in quo erat posita pensio liberatur à tali onere. Et quamvis bannitus restitutus recuperet beneficium, si tempore exilii non fuit alteri collatum, non ita si alteri tunc fuerit collatum, ut docent Abbas *in c. ex tua 11. de cleric. non resident.* Felin. *in c. inter quatuor, num. 4. de majorit. & obed.* cum Glossa *in c. ex parte V. quamvis de restitut. spoliat.* unde cùm pensio tempore exilii fuerit extincta, & fructus consolidati fuerint beneficio, & facti de jure beneficiati, pensio non ampliùs restituitur, quia non ampliùs existit. Semel enim secutâ confiscatione omnium bonorum, si succedat restitutio ex gratia Principis etiam ad bona, non recuperari bona alienata, docent ferè communiter doctores Barbatia *consil. 43. V. aut illa bona lib. 2.* Berojus. *consil. 6. n. 19. lib. 3.* Natta *consil. 470. num. 20. lib. 3,* Farinac. in *prax. q. 6. num. 32. & 39.* quamobrem tametsi restituatur ad bona, non tamen recuperat pensionem, quia hæc non ampliùs existit, sed fuit extincta unà cum confiscatione bonorum, & jus percipiendi tales fructus transivit ad beneficiarium, quia tunc fructus pensionis consolidantur beneficio, ut notat Glossa *in d. c. quicunque §. heretici V. beneficium de heret. in 6.* 9

Quinimo neque si plenissimè restitueretur à Principe laico recuperaret pensionem, licèt restituenda ei essent bona omnia etiam alienata, alioquin restitutio facta à Principe non esset totalis, neque plenissima, si aliquid superesset ad quod non se extenderet, vel si non restituerentur ea omnia, quæ per sententiam judicis fuerunt ablata *l. fin. §. fin. C. de sentent. pass.* Non tamen ob hanc plenissimam, & totalem restitutionem factam à Principe laico restituitur pensio ecclesiastica, quia cum ejus fructus ratione confiscationis fuerint consolidati beneficio, & pensio extincta, deberent de novo tales fructus separari à beneficio; & Princeps laicus non habet hanc potestatem, quia non extenditur ejus potestas ad beneficia ecclesiastica, nec potest se immiscere in rebus spiritualibus, ut est restitutio pensionis ecclesiasticæ, ut desumitur *ex c. cum sequent. 10. q. 1. c. decernimus 2. de judic. c. Massana 56. de elect.* ut tradit Abbas *in c. querelam n. 9. de elect.* 10

Immo etiam si restitutio fieret à Papa pro aliquo sibi subdito in temporalibus, si talis restitutio fieret à Papa, non ut Papa, sed ut Principe laico 11

stico habente talem jurisdictionem temporalem in terras subjectas Ecclesiæ, talis restitutio non se extenderet ad pensionem ecclesiasticam, quia tantùm fundaretur in potestate civili: & quamvis esset plenissima, adhuc non posset excedere limites potestatis civilis *c. cum ad verum dist. 90.* ubi dicitur, quòd usus potestatis laicalis, legúmque civilium tantum se extendat ad temporalia. Quòd si restitutio plenissima fieret à Papa non ut domino temporali, sed ut Papa exercente jurisdictionem spiritualem, tunc pensio esset restituenda, alioquin restitutio plenissima non sortiretur suum effectum plenissimum.

12 Neque obstat jus acquisitum tertio, quia quando quis ex confiscatione privatur bonis, hæc absolutè non transeunt ad dominium alterius, sed tantùm conditionatè, nimirum si spoliatus bonis non sit integrè restituendus in pristinum statum, unde omnia bona etiam quæ fuerunt translata ad dominium alterius, restituuntur, consequenter etiam ipsa pensio, cujus fructus sub eadem tacita conditione tantùm fuerunt consolidati beneficio. Non tamen hæc restitutio retrotrahitur ad pensiones decursas, sed tantùm incipit reviviscere à die restitutionis, quia cum pensio sit annua, tot numerantur pensiones, quot anni, & in hoc imitatur legatum annuum, quod dicitur multiplex juxta annorum numerum *l. cum in annos ff. de annuis legatis.* sicut legatum annuum est affixum singulis annis, ita etiam pensio, hinc quia pensiones decursæ distinguuntur á subsequentibus, non trahuntur ab ipsis.

13 Quæritur quintò, an qui resignat beneficium, possit pacisci cum resignatario, ut omnes faciat expensas etiam pro pensione reservata? Respondetur, tale pactum illicitum esse, eò quia in resignationibus omnia pacta simoniam redolent *ex c. cum pridem c. fin. de pact. c. tua nos. de simonia.* Felin. *in c. ad audientiam 2. num. 3. de rescript.* Rebuffus in *prax. tit. de pura resignat.* Sin verò in libello supplicationis apponatur clausula quòd resignatarius debeat expensas facere etiam pro pensione reservata, tunc excluditur omnis suspicio simoniæ, quia rogatur Pontifex, ut velit tali modo acceptare resignationem beneficii, & Pontifex potest talem resignationem, & modum rejicere, si velit: unde non habetur pactum, quod absolutè obliget resignatarium, sed tantùm dependenter à voluntate Pontificis. & quia hoc pactum est tantùm de jure ecclesiastico prohibitum, ideo per hoc, quòd exponatur Pontifici, cessat suspicio simoniæ, quia tunc Pontifex censetur tacitè dispensare, ut notant Hostiens. *in c. 1. init. ne Prælat. vices suas.* Cassador. *decis. 3. n. 2. de renunt.*

14 Immo si à Pontifice semel admittatur resignatio, licèt postea pactum non inseratur litteris adhuc resignatio non censetur subreptitia, quia est de stylo, quòd talia pacta non inserantur litteris, nec registrentur, ut tradit Rota Romana *decis. 380. num 4. p. 4. recent.* quia quando Pontifex admittit resignationem cum pactis in eadem expressis, & cum quibus tractata est inter partes, tunc censetur talibus pactis assentiri, alioquin illa rejiceret. Unde quòd postea pactum ex stylo non inseratur litteris, id non oritur, quia Pontifex nolit tale pactum admittere, sed tantùm ne transeat in exemplum, ut notat Rota *loc. cit.* ubi etiam advertit, quòd quamvis tale pactum in supplicatione cancellaretur, sicut solet cancellari; dummodo cancellatio fieret post signatam supplicationem, adhuc litteræ essent validæ; non ita, si cancellaretur ante signationem Pontificis, quia tunc non posset præsumi consensus Pontificis, quia non consentit, nisi expressè expositis in supplicatione, & quod est cancellatum ante signationem, non dicitur expressum, sed deletum, ut tradunt Rutrigar. *consil. 30. in fin.* Castrens. *consil. 32. init. lib. 2.* Alexander *consil. 32. n. 3 lib.* [illegible]

Quæritur sextò, an litteræ reservationis pensionis sub conditione habeant paratam executionem, tametsi non justificentur. Dupliciter solent litteræ reservationis pensionis concedi, vel absolutè, vel conditionatè: & conditio in iisdem potest diversimodè apponi, scilicet dummodo pro titulari certa quantitas supersit: vel sub hac alia conditione, dummodo pensio sola, vel simul cum aliis non excedat dimidiam, vel tertiam partem fructuum, vel sub aliqua alia conditione: & tunc respondent communiter litteras expeditas sub aliqua ex illis conditionibus non habere paratam executionem, nisi priùs purificetur conditio, sub qua fuerunt litteræ expeditæ, ut tradit Garcia *de benefic. p. 1. c. 5. num. 458.* siquidem litteræ reservatoriæ continent conditionem, quæ cadit supra reservationem, proinde remanet reservatio conditionalis, & consensus titularis in pensionem est sub eadem conditione, sub qua est reservatio, quia consentit in reservationem non simpliciter, sed ut taliter conditionatam, proinde nisi purificetur conditio, evanescit totum, quod ponitur in reservatione, proinde etiam consensus *l. nec conditio init. ff. si cert. pet. l. necessario §. quòd si pendente de per. & con. rei vend.* unde litteræ ante purificatam conditionem nequeunt paratam habere executionem, quòd tamen limitatur, ut non procedat, si titularis exprimat valorem beneficii cum juramento, & valor sit habilis ad sustentandam impositam pensionem; quia purificatio conditionis oritur ex hac expressione, & consensu eidem adnexo, ut tradit Loter. *de benefic. q 58. num 49. lib. 1.* siquidem juramentum, quo confirmatur expressio valoris, operatur, quòd habeatur pro vero, & quòd expressio valoris procedat ex perfecta cognitione, ut docent Tiraquell. *in præfat. l. si unquam num. 134.* Natta *consil. 144. num. 8.* Gaillus *obser. 39. n. 29.* Quòd si reservatio pensionis sit pura, & titularis consentiat, tunc litteræ reservatoriæ habent paratam executionem, quia nullum adest impedimentum, quo debeant impediri ab executione *c. si Capitulo de conceff. prebend. in 6.* & tradit Gonzales *ad regul. 8. cancellar. Glossa 9. in adnot. num 220.*

Quæritur septimò, an filii hæreticorum privandi sint ecclesiasticis pensionibus. Hæc difficultas videtur dependere ab illa alia, an pensiones ecclesiasticæ comprehendantur nomine bene-

beneficiorum, siquidem, quando Canonistæ agunt de pœnis filiorum hæreticorum, an privandi sint beneficiis ecclesiasticis, oritur dubiũ, an tunc nomine beneficiorum comprehendantur etiam pensiones: & quia tunc agitur de pœnis, ideo docent plures, nomine beneficiorum non comprehendi pensiones, eò quia hæ distinguantur à beneficiis: siquidem hæc exigunt esse perpetua, & pensiones temporaneæ; hinc docent plures, quoad filios hæreticorum innocentes nomen beneficii non esse extendendum ad pensionem, ita Gigas *de pension. q.* 28. Gomez *ad regul. de annal. q.* 21. Geminian. *in c. quamvis init. de præbend. in 6.* Nihilominus contraria sententia videtur probabilior, quam docent Abbas *in c. ad audientiam 2. num. 2. V. dicevent tamen de rescript.* Pasqualig. *in quæstionibus moralibus juridicis. q. 82. num.* 2. Garcia *de benefic. lib* 5. *c.* 10. *num.* 77. quia in hac materia ut rectè notat Pasqualig. beneficium laxè sumitur, adeo ut se extendat etiam ad pensionem, ut tradunt Glossa *in c. quicunque §. hæretici V. beneficium de hæret. in 6.* Geminian. *ibid. num.* 3. & ratio hujus extensionis desumitur ex causa finali, quia quoties hæc habet locum in beneficiis propriè sumptis, habet etiam locum in pensionibus, & eatenus filii hæreticorum privantur beneficiis ecclesiasticis, ut eorum parentes cognoscentes filios destitutos talibus proventibus graviùs torqueantur, ut desumitur *ex c. vergentis de hæret.* atqui lex recipit suam mensuram à causa finali, adeo ut se extendat juxta exigentiam illius: unde cùm causa finalis locum habeat etiam quoad pensiones, fit, quòd nomen beneficii etiam extendatur ad ipsam pensionem; adeo ut ex eadem causa finali, qua filii hæreticorum privantur beneficiis ecclesiasticis, debeant etiam privari pensionibus.

17 Hinc dispositiones, quæ procedunt de beneficiis comprehensivè, etiam procedunt de pensionibus, adeo ut hæc sit potius dicenda comprehensio, quàm extensio, & nomen beneficii secundùm præsens institutum potiùs comprehendit pensionem, quàm extendatur ad ipsam, ut docent communiter Canonistæ Panormit. *in c. fin. num* 10. *de rescript.* Gonzales *ad regul.* 8. *cancellar. §.* 7. *proœm. num.* 105. Imola *in l. si verò §. de viro. num.* 14. *ff. soluto matrimonio* Tiraquell. *in l. si unquam V. libertis num.* 44. *de revocan. donat.* & quamvis lex pœnalis utpote odiosa non patiatur extensionem; id tamen intelligitur de simplici extensione, non verò de extensione comprehensiva, ut rectè notant Abbas *in c. fin. num.* 10. *de rescript.* Covarruvias *in c. Alma mater, p.* 2. *§.* 4. *num.* 3. siquidem tunc lex comprehensivè extenditur, quando intentio, seu causa finalis extenditur; mensuratur tunc extensio juxta exigentiam ipsius causæ finalis.

18 Præterea licèt leges punientes filios hæreticorum sint odiosæ in ordine ad ipsos, sunt tamen favorabiles respectu Ecclesiæ, ac fidei catholicæ, quia ordinantur ad conservationem fidei, & ad retrahendos homines per inflictas pœnas ab hæresi; & rursus hic favor est publicus; & odium est tantum privatum, proinde favor publicus debet prævalere *l. jubemus C. de sacrosanct. Ecclesia c. pœna de postulat. c. licet de regul.* unde hujusmodi leges sunt potiùs absolutè censendæ favorabiles, cum in ipsis favor prævaleat, non solum ex principali intento legislatoris, ita punientis filios hæreticorum, ut patres retrahantur ab hæresi; sed etiam ex materia ejusdem legis, quæ tametsi pœna sit, non tamen est in odium personæ punitæ, cùm hæc supponatur innocens, sed tantùm est medium ad conservandam fidem, ut ferè communiter docent Canonistæ Glossa *in c. si propter V. primi anni. de rescript. in 6.* Felin. *in c. 1. num* 14. *V. aliud est de sponsal.* Covarruvias *lib.* 1. *varior. c.* 11. *n.* 5. Tiraquell. *in retract. in Præfat. n.* 56. *& §.* 30. *Glossa* 1, *num.* 5. Paris. *de resignat. lib.* 12. *q* 2. *num.* 23. Hinc patet solutio ad rationem oppositæ sententiæ, nomine enim beneficii in materia odiosa non venit pensio, quando ex identitate rationis non comprehenditur sub eadem dispositione, secus si comprehendatur: & causa finalis exigat talem comprehensionem. Tum quia præsens materia est potiùs censenda favorabilis, quam odiosa.

Quæritur octavò, an beneficiarius possit assentiri, ut imponatur pensio super proprio beneficio, dummodo servetur indemnis, & relevetur ab omni incommodo, ut si Petrus beneficiarius, & jam senio confectus rogetur à Paulo amico, ut consentiat, imponi annuam pensionem centum aureorum super beneficio ea intentione, ut post mortem Petri beneficiarii, Paulus, qui adhuc est juvenis, possit frui tali pensione, cùm beneficium cum suo onere transeat ad suum successorem: interim Petrus beneficiarius non vult assentiri tali pensioni, nisi servetur indemnis, & relevetur ab omni incommodo; & Paulus, ut obtineat pensionem, obligat se soluturum singulis annis Petro centum aureos, hoc est eundem fructum, quem erit percepturus à pensione, cùm sufficiat Paulo habere talem pensionem liberam post obitum Petri beneficiarii. Respondetur, non posse hanc pensionem ita imponi absque simonia, quia daretur temporale pro adnexo spirituali, nempe annuus census centum aureorum pro ipsa pensione, quæ est aliquid annexum rei spirituali: siquidem datur illud jus exigendi à beneficio ecclesiastico illos centum aureos: quamvis pecunia sit quid temporale, jus est aliquod spirituale intra ordinem ecclesiasticum, proinde daretur pro temporali, seu pro annuis centum aureis, in quo consistit essentia simoniæ. Neque obstat, quòd desit pactum necessarium ad simoniam inducendam *c. qui studet.* 1. *q.* 1. *cùm pridem V. nos eam non duximus de pact. c. quæsitum de rerum permut.* quia licèt non adsit pactum explicitum, adest tamen pactum tacitum, quia beneficiarius expresserat se consensurum in pensionem, dummodo servetur indemnis à solutione pensionis, & relevetur ab omni incommodo, & quia pensionarius dat singulis annis centum aureos, seu totam illam summam quam accipit à beneficiario, ideo hic servatur indemnis, & relevatur ab omni damno: & hoc est pactum tacitum, quod revera servatur, proinde sufficit ad inducendam simo-

simoniam, ut desumitur *ex c. quaesitum de rerum permut.* Loter. *de re benefic. lib. 3. quaest. 29. num. 45.*

20 Tum quia, cùm praecesserit tractatus de imponenda pensione, & beneficiarius declaraverit, se consensurum, dummodo servaretur indemnis, & experiretur, se inde nullum perceptu rum incommodum: & per solutionem annuam centum aureorum revera servetur indemnis; consensus pro impositione pensionis praesumitur exhibitus ex vi praecedentis tractatûs, & facti praecedentis *l. 3. §. verum ff de manumiss. l. qui in aliena, & l. si u qui putabat §. de acquirend. haeredit.* Surdus *decis.* 288 *num.* 93. unde praedicta pensio est omnino irrita, ac invalida, quia ad probandam simoniam sufficiunt conjecturae, & praesumptiones *c. per tuas c. sicut* 1. *de simonia*, ut notat Innocentius, proinde non potest pensionarius exigere pensionem à successore beneficiario, neque hic tenetur eam solvere. Quinimò si pensio imponatur cum clausula: quod nulla sit, nisi realiter, & cum effectu solvatur aequivalens, & pensionarius ut relevet ab omni incommodo solutionis ipsum beneficiarium, donat eidem usumfructum aequalem pensioni, adhuc est invalida, quia talis clausula in eum finem ponitur, ut excludatur fraus, & praecludatur via summo Pontifici, ne possit imponere beneficio pensionem: quae fraus sufficit ad irritandam pensionem, ut notat Parisius *de resignation. lib. 13. q. 4. num. 2.* & Rota coram Puteo *decis.* 155. *n.* 1.

21 Tum quia donatio usufructûs aequivalentis pensioni declarat antecedentem intentionem, quòd beneficiarius non esset subiturus incommodum pensionis *l. si hi, qui V. si hi. ff. de adulter.* notat Surdus *decis. 326. num.* 85. unde detegitur animus aggravandi tantùm successorem in beneficio, proinde intervenit fraus, quam non intendit Papa reservans pensionem: Juvat observare, quòd in hac materia omnes pactiones sunt de jure prohibitae, & inducunt simoniam *c. cùm pridem. c. pactiones de pact. c. quaesitum de rerum permut.* Rebuffus *in prax. benefic. tit. de permut. n.* 52.

22 Quaeritur nonò, quomodo pensio dicatur esse aliquid spirituale. Procedit quaestio de pensione ecclesiastica, pro qua requiritur clericatus, ut aliquis sit illius capax, cùm certum sit, pensionem laicalem esse quid merè temporale. Censent plures, pensionem ecclesiasticam esse quid merè temporale Rebuffus *tract. de pacific. possess. num.* 132. *conclus.* 18. Gigas *de pension. q.* 1. *num.* 1. *V. praedicta definitio*, Lessius *lib.* 2. *de justit. & jur. c.* 35 *num.* 125. Loter. *de re benefic. lib.* 5. *q.* 29. *num.* 86. & alii plures ea innitentes ratione, quia subjectum pensionis non est aliud, quàm fructus beneficii, prout hi fructus distinguuntur, & separantur ab ipso beneficio, ut prae caeteris notant Gigas *consil.* 35. *num.* 9. *V. est enim pensio.* Romanus *consil.* 388. *num.* 1. *V. primùm quia hac*, & fusè id declarat Loter. *lib.* 1. *de re benef. q.* 39. *num.* 82. *& sequent.* Nihilominus tametsi pensio ecclesiastica ratione fructuum simpliciter, & praecisè sit quid temporale, attamen ratione juris, quod quis habet ad percipiendos tales fructus, est quid spirituale, ut docent plures apud Garciam *de benefic. p.* 1. *c.* 5. *num.* 19. ubi refert plures decisiones Rotae.

Ratio est, quia illud dicitur spirituale, quod procedit ex gratia spirituali, aut ad ipsam disponit, ut docet D. Thomas 2. 2. *q* 100. *art.* 3. *in corp.* proinde hoc jus percipiendi fructus pensionis est quid spiritualizatum, saltem ut informatum esse spirituali sui subjecti, & in eodem radicatum: siquidem nemo est capax ecclesiasticae pensionis, nisi sit constitutus in statu clericali, ut declarant summi Pontifices Pius V in sua constitutione 71. & Sixtus V. in sua constitutione 31. idque etiam fusè probat Garcia *p.* 1. *de benefic. c.* 5. *num.* 10. & quia status clericalis separat clericum à laicis, & illum incorporat ordini ecclesiastico *c. cum contingat. de aetat. & qualitat.* remanet dicatus in ordine ad ejus cultum, quo fit, ut acquirat quendam statum spiritualem, & quia jus ad pensionem fundatur necessariò in hoc statu, est jus spiritualizatum, quia est jus competens personae non simpliciter, sed ut spiritualizatae per consecrationem, quâ se Deo in statu clericali dicavit. 23

Tum quia eatenus beneficium, prout dicit jus percipiendi fructus, est jus spirituale, quia oritur ex legitima consecratione facta Deo bonorum temporalium, ut tradit Loter. *de re benef. lib.* 1. *q.* 5. *num.* 43. siquidem bona, quae eriguntur in beneficium ecclesiasticum, consecrantur Deo, & suo modo spiritualizantur ratione talis consecrationis; proinde jus ad percipiendos fructus beneficiorum est spirituale. Hoc etiam procedit in jure percipiendi pensionem ecclesiasticam, quia hoc jus oritur ex consecratione bonorum temporalium facta Deo: siquidem hac stante talia bona quoad fructus remanent destinata pro sustentatione Ministrorum inservientium ecclesiis, proinde jus, quod datur talibus Ministris ad participandum in fructibus dictorum bonorum, radicatur in consecratione eorundem, & ex eadem consecratione oritur, quòd sit jus spirituale destinatum pro Ministris Ecclesiae. 24

Tum quia habet etiam annexum officium divinum, per quod Pius V. determinavit cultum divinum exhibendum à pensionariis. Et oritur etiam ex officio ecclesiastico, tanquam radice, quia ratione status clericalis persona militat Deo, ipsique inservit in illo speciali munere recitandi officium B. Virginis. Tum quia hi fructus pensionum dantur secundùm normam commutativae justitiae pro onere inserviendi Deo, ut notat Sotus *lib.* 3. *de justit. & jur. q.* 3. *art.* 2. *in conclus.* adeo ut si Pensionarii non recitent officium B. Virginis, teneantur ad restitutionem pro rata, ut statuit Pius V. in sua constitutione 135. 25

Quaeritur decimò, an pensio possit vendi, & redimi absque simonia Plures affirmant praesertim Cajetanus *tom.* 1. *opusc. tract.* 31. *respons.* 10. Navarrus *in sum. c.* 25. *num.* 114. Medina *in sum. c.* 14. §. 22. Sanchez *tom.* 1. *opusc. lib.* 2. *c.* 3. *dub.* 46. ubi ait, ita sentire plures doctos recentiores, & videtur huic senten- 26

Digitized by Google

tiæ favere Panormit. *c. ad audientiam de rescript. num.* 2. ubi asserit, pensionem esse quid temporale. Plures tamen ex hisce Doctoribus excipiunt pensiones, quæ dantur in titulum beneficii pro aliquo ministerio spirituali. Nititur hæc sententia, quia jus pensionis est omnino temporale, eò quia sit sola obligatio ad beneficiarium, ut solvat tale onus, & pensionarius recipiat tales fructus. Secundò quia pensio potest etiam concedi laicis, perinde ac conceduntur decimæ, quia ut docet *D. Thomas* 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *ad* 3. tunc non conceditur jus ullum spirituale, sed tantùm res aliqua temporalis, nimirum temporalis actio, circa fructus pensionis, & decimarum; addúntque per accidens pensioni esse annexum onus recitandi officium B. Virginis, & deferendi habitum clericalem.

27 Vera tamen, & communis sententia est, pensiones non posse sine simonia vendi, ac redimi, si sermo sit de pensionibus ecclesiasticis, de quibus in præsenti loquimur, & quæ dantur titulo ecclesiastico, seu ex eo, quòd persona sit constituta intra ordinem ecclesiasticum per clericalem tonsuram: quia tametsi pensio non det jus ad beneficium, sed tantùm ad fructus beneficii, adhuc hoc jus ad fructus pensionis est spirituale, siquidem est jus receptum spirituali modo: recipitur enim à clerico, ut persona ecclesiastica habente jus ad participandum in bonis Ecclesiæ: unde jus percipiendi fructus pensionis non solùm est annexum rei spirituali, seu statui clericali; verùm etiam suo modo spiritualizatur; quia fit proprium personæ spiritualis intra ordinem spiritualem: & sicut recipiens jus hoc percipiendi fructus pensionis illud recipit per modum personæ spiritualis; ita etiam ipsum jus recipitur per modum juris spiritualis. Hinc patet solutio ad primum argumentum oppositæ sententiæ.

28 Ad secundum respondetur, pensionem ecclesiasticam de jure communi non posse dari laicis, eò quia sit quid annexum rei spirituali, seu dignitati clericali, & ipsum jus est etiam suo modo spirituale, cùm sit jus, quod in ordine spirituali habet persona spiritualis; neque est par ratio de decimis, quæ possunt laico concedi, quia quando decimæ conceduntur laicis, extrahuntur à titulo, & officio spirituali, proinde totum, quod conceditur laico, evadit temporale, neque subjicitur alteri titulo spirituali: & licèt pensio clericalis possit extrahi ab officio spirituali, & etiam ab illo titulo particulari, cui beneficium subjicitur, non tamen potest extrahi à titulo universali clericalis dignitatis: hic autem titulus est spiritualis, proinde pensio nunquam extrahitur à totali titulo spirituali. Hinc officium B. Virginis est annexum pensioni ut ministerium, quod persona ecclesiastica tenetur præstare, ut pars Ecclesiæ sustinens in se ipsa talem obligationem, quam titulo gratitudinis habet Ecclesia in eos, quorum bonis ipsa fruitur.

29 Quæritur undecimò, quales pensiones in particulari non possint vendi, nec redimi. Tametsi nulla pensio ecclesiastica possit vendi, nec redimi pretio temporali, cum ratione juris percipiendi fructus beneficii, sit quid spiritualitum, ut liquet ex præcedenti quæstione: principaliùs tamen vendi non potest, nec redimi absque simonia.

30 Primò pensio, quæ assignatur ei, qui beneficio se abdicavit ex quacunque causa facta fuerit resignatio: quia licèt pensio tunc detur ut alimentum pro congrua sustentatione illius, qui renuntiavit beneficio, adhuc tamen datur titulo spirituali, quia semper datur titulo clericatûs, etenim ratione dignitatis clericalis, & status ecclesiastici debentur ipsi alimenta ex bonis Ecclesiæ, si enim non esset clericus, non deberentur ipsi ex bonis ecclesiasticis alimenta, quapropter talis pensio ratione status clericalis est spiritualis, & datur titulo spirituali, proinde sine simonia non potest vendi, nec redimi pretio temporali. Præterea quia pensio exigit poni ex justa causa, & clericus renuntians beneficio, & reservans sibi pensionem pro alimento habet justam causam, eò quia ipsi ut clerico debeantur alimenta ex bonis Ecclesiæ, imò ex bonis talis determinati beneficii; quia exercuit spirituale ministerium annexum beneficio, consequenter etiam ex hac ratione pensio fundatur in titulo spirituali.

31 Secundò neque potest vendi, aut pretio redimi pensio, quæ datur clerico pauperi pro congrua sustentatione, quia tametsi tunc pensio non detur pro aliquo ministerio spirituali, nihilominus datur titulo spirituali, seu intuitu dignitatis clericalis, quapropter Tridentinum *sess.* 21. *c.* 2. *de reformat.* decrevit, ne hujusmodi pensio, ad cujus titulum clericus ordinatur, possit remitti sine licentia Episcopi, quam non possit concedere, nisi clericus aliunde habeat, unde possit congruè sustentari: ex quo clarè infertur, quòd clericus fruatur tali pensione titulo dignitatis clericalis, proinde pensionem saltem subjectivè esse quid spirituale.

32 Tertiò nec potest vendi, nec pretio redimi pensio reservata ex permutatione beneficii pinguioris, in aliud minus pingue, quia adhuc talis pensio fundatur in titulo clericatûs, & datur intuitu dignitatis spiritualis. Tum quia datur pro compensatione rei spiritualis, seu beneficii, quod, cùm sit spirituale, non posset pensio, si esset temporalis, imponi, quia daretur aliquod temporale pro spirituali.

33 Quartò neque pensio potest transferri intuitu pecuniæ, quæ tanquam pretium solvatur pro translatione, aut constitutione pensionis, quia eo ipso, quòd est pensio clericalis, fundatur in titulo spirituali, proinde non potest pretio temporali, seu pecuniâ redimi. Tum quia hoc pretium temporale respicit actionem fundandi, & transferendi pensionem: atqui hæc actio est annexa rei spirituali, scilicet authoritati spirituali fundandi, & transferendi pensionem. Neque obstat, quòd pactum fiat cum possidente beneficium, quia adhuc paciscentes tali modo censentur pacisci de obtinenda tali actione à Pontifice, unde & ipsa actio cadit sub pactum, & cùm sit actio spiritualis, datur pro temporali, quod propriè est simonia.

34 Quæritur duodecimò, quo jure prohibitum sit, pensiones ecclesiasticas vendere, aut redi-

mere,

mere. Verior,& communior sententia est stante constitutione Pij V. esse prohibitum jure divino: quia tunc simonia est contra jus divinum, quando versatur circa aliquid per se spirituale, vel aliquid participans de spirituali: atqui pensio ecclesiastica revera participat de spirituali, quia non importat solos fructus beneficii, sed etiam jus fundatum in ministerio spirituali, seu in statu clericali, & in recitatione officii beatæ Virginis, ad quam obligantur, qui pensionibus gaudent, hoc enim pacto adsciscuntur spirituali ministerio, & oritur in iisdem jus spirituale, quòd sine simonia non potest pretio temporali vendi, vel redimi. Tum quia ipsa obligatio recitandi officium B. Virginis est etiam spiritualis, transfertúrque, quando venditur pensio, cui talis obligatio est annexa: ergo pretio temporali venderetur etiam, vel redimeretur hæc obligatio spiritualis. Et quamvis possit quis pensionem remittere, vel etiam extinguere, non tamen sequitur, quòd possit eam vendere, vel redimere, quia in remissione, vel extinctione simpliciter non intervenit ullus contractus, in quo commutentur spiritualia cum temporalibus, sicut interveniret, si quis pecuniâ pensionem redimeret. Neque obstat, quòd pensio ex se præcisè non sit materia simoniæ contra jus divinum: quia licèt id verum sit, nihilominus ratione constitutionis Pij V. per quam pensiones ecclesiasticæ eriguntur in titulum clericalem cum obligatione spirituali recitandi officium beatæ Virginis evadunt materia simoniæ contra jus divinum.

35 Hinc quando Pontifex facultatem concedit vendendi, aut redimendi has pensiones, tunc facultas versatur tantùm circa fructus, quos extrahit à titulo spirituali; consequenter per mutationem materiæ, facit ut quod erat materia simoniæ, non sit ampliùs materia simoniæ: hoc autem potest Pontifex præstare, quia eatenus erat materia simoniæ, quatenus fructus erant annexi titulo spirituali; & summus Pontifex potest talem unionem, seu connexionem solvere: quia sicut connexio hæc fuit à Pontifice posita, ita potest ab eodem tolli.

36 Quæritur tertiò decimò, an si renuntians beneficio conveniat cum resignatario de pensione extinguenda mediantibus aliquibus solutionibus anticipatis, & quòd pecunia depositetur apud probum, ac idoneum virum, sub ea conditione, quòd renuntians beneficio statim totam illam pecuniam recipiat, quando summus Pontifex concesserit facultatem extinguendi pensionem, committatur tunc simonia? In hac quæstione tria considerantur. Primò ratio pacti simpliciter. Secundò tractatus ut includens pactum conditionatum dependenter à voluntate Pontificis: Tertiò ipsa pecunia, quæ deponitur, ac servatur apud virum probum, & idoneum. Quoad primum certum est, resignationem beneficiorum debere necessariò excludere omne pactum, & esse totaliter liberam *c. cùm pridem. c. fin. de pact. c. ex parte de offic. delegat. c. tua nos de simonia*, ut tradunt Felin. *in c. ad audientiam 2. num. 3 de rescript.* Rebuffus *in prax. tit. de pura resignatione* Tutchus *litt. S. conclus.* 253. siquidem cùm hæc resignatio sit de re spirituali; seu de jure ad beneficium ecclesiasticum, sequeretur, quòd res spiritualis subjiceretur contractui, proinde pactum foret simoniacum, si haberet rationem pacti firmi. Tum quia pensio absque authoritate Pontificis nequit redimi, neque extingui, ut tradunt Navarr. *consil. 52. de prebend. & consil. 66. de simon.* Zechius *de benef. & pension c. 11. n. 8. V. quintodecimò* Zerola *in prax. p. 2. V. pension.* ratio est, quia cum jus ad pensionem sit spiritualizatum, & annexum rei spirituali trahitur ab hac, & fit spirituale *argum. c. quanto de judiciis*, proinde non potest cadere sub pactum, ut fusè ostendit Navarr. *consil. 58. de prabend.*

Quia verò in casu quæstionis nil stabilitur, quod firmum, ratúmque sit, sed totum ordinatur ad exspectandum consensum Pontificis, à quo dependet tractatus, & quo superveniente suum tantùm sortitur effectum, ideo talis tractatus non videtur induere rationem veri pacti, sed tantùm remanere in pura ratione tractatûs conditionati, nimirum quòd non sortiatur effectum nisi summo Pontifici placuerit: est enim pactum duorum, vel plurium in idem placitum consensus *l. 1. cum Glossa ff. de pact.* ideo tractatus non induit veram rationem pacti, donec accedat utrinque firmus, & absolutus consensus, à quo non liceat recedere: & quia in præsenti casu tractatus caret firmo, & absoluto consensu, eò quia exspectet futuram conditionem consensûs apostolici, qui si ponatur, seu si Papa assentiatur, tantùm sortitur suum effectum pariendi utrinque obligationem, non est ante consensum Papæ pactum propriè sumptum, quia non est firmus consensus inducens obligationem *l. necessariò §. quòd si pendente ff. de peric. & com. rei vend. l. si cert. petit.* siquidem conditio casualis, cujusmodi est, quæ dependet à voluntate Principis impedit pactum obligatorium, donec purificetur *l. cedere diem. ff. de verb. signif. l. non omnis ff. si cert. petit.* Rota *decis. 587. num. 3. p. 3. recent.* Dicitur enim conditio suspendere actum usque ad purificationem conditionis, proinde ea pendente actus non est perfectus *d. l. cedere diem ff. de verb. signif.* ut tradunt Menoch. *consil. 63 num. 28.* Surdus *consil. 186. num 12.* quinimò conditione pendente, actus qui dependet à tali conditione non dicitur actus *l. pecuniam quam ff. si cert. petit.* nec gratia conditionalis est perfecta, & nondum habet rationem gratiæ, nisi post purificationem conditionis *c. si pro te de rescript. in 6.* proinde contractus conditionatus non est propriè contractus antequam purificetur conditio, ut rectè docet Menochius *consil. 63. n. 30.* 37

Quamobrem contractus positus in casu hujus quæstionis cùm sit conditionatus, si Papa consenserit remanet in suspenso usque ad consensum supervenientem Papæ; neque transit in pactum firmum, & ratum, nisi dependenter à consensu Papæ, proinde non videtur per se tale pactum conditionatum, ac dependens à consensu Papæ prohiberi, cùm non sit pactum propriè sumptum, nec per se seorsìm à consensu Papæ ullam inducat obligationem. Quòd verò hoc 38

hoc pacto debeat interpretari, docent communiter doctores Abbas *in c. cum tu de testib.* Natta *consil. 549. num. 11.* Farinac. *in prax. criminal. p. 3. q. 85. num. 1.* Menoch. *lib. 5. præsumpt. 161. num. 26.* Mascardus *de probat. conclus. 496.* quia illa interpretatio debet fieri, quâ delictum evitatur, & cum tractatus positus in casu quæstionis possit accipi per modum tractatûs conditionati, qui non sortiatur suum effectum, nisi dependenter à consensu Papæ, non debet accipi per modum pacti, ut excludatur delictum simoniæ. Tum quia pactum propriè est actus obligatorius; & tractatus ex genere suo non est actus, pro quo fit, sed sola præparatio ad illum, ut notant Alexander *consil. 25. num. 5.* Abbas *consil. 54. p. 1.*

39 Quòd verò non prohibeatur simplex tractatus tali pacto conditionatus, sed tantùm firmum, ratúmque pactum, ut desumitur *ex c. cùm pridem de pact.* proinde in tali tractatu conditionato non includi vitium simoniæ, docent Felinus *in c. ad audientiam 2. n. 3. de rescript.* Gambarus *de legat. lib. de pension. num. 116.* Gigas *de pension. q. 4. num. 2.* Tum quia Pontifex scit, hunc tractatum præcessisse resignationem, & nihilominus concedit pensionem juxta conventionem partium, quod sufficit, quia tametsi adesset aliqua species simoniæ, adhuc Papa dispensaret, ut notat Redoan. *de simonia p. 3. c. 13. num. 4.* Cæterum illa clausula determinans tractatum, ut expectetur consensus Pontificis, & quæ omnia remittuntur ad arbitrium Pontificis, extinguit omnem suspicionem simoniæ, ut tradunt Gigas *de pension. q. 4. num. 2.* Butrius *in c. cum crimen de pact.* Felin. *in c. ad audientiam 2. V. si autem de rescript.* quia tunc nihil statuitur, nihilque subsistit nisi ex beneplacito, & consensu apostolico; & conditio apposita retrotrahitur, & operatur, quòd actus censeatur celebratus eo modo, quo se habet post purificatam conditionem: quia cùm sit celebratus sub illa expectatione, est etiam celebratus sub illius forma.

40 Nihilominus quoad tertium, seu depositum pecuniæ resignatarius obligatur ad extinguendam pensionem, si Pontifex consenserit, & etiam ad expectandum eventum conditionis; & quia depositum pecuniæ interim est firmum, & ratum, ideo ratione ejusdem depositi intervenit pactum firmum, quod tanquam simoniacum prohibetur: idque evincitur ex eo, quia resignans non resignaret beneficium, nisi pecunia deponeretur apud virum probum, & idoneum, & assumeretur obligatio exspectandi consensum apostolicum; & hæc obligatio pendente conditione non potest revocari, ut de donatione conditionata docent Covarruvias *lib. 1. variar. c. 14. num. 16.* Molina *tom. 2. de justit. & jur. disp. 285. conclus. 4.* ubi enim oritur obligatio, ibi non habetur simplex tractatus, sed verum pactum inducens obligationem, proinde non potest resignans convenire cum resignatario de extinguenda pensione per aliquot anticipatas solutiones, & de deponenda pecunia apud virum idoneum sub ea conditione, quod resignans statim accipiat pecuniam illam, ac consensus apostolicus de extinguenda pensione accesserit, nisi Papa expressè dispenset, & illi innotescat pecunia, quæ fuit tali modo deposita apud idoneum virum.

Quæritur quartodecimò, an pensionarius teneatur recitare preces divini officii? Respondent communiter Canonistæ affirmativè, & desumitur ex constitutione Pij V. cui initium est *ad perpetuam rei memoriam*, ubi Pontifex postquam præcepit, ut beneficiarius, qui horas omnes canonicas uno, vel pluribus diebus omiserit, omnes beneficii, seu suorum beneficiorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidiè dividerentur, dimittat: rursus qui omittit recitare matutinum tantùm teneatur dimittere dimidiam partem; & qui cæteras omnes horas aliam dimidiam. Deinde sub finem illius constitutionis ait Pontifex. Quicunque pensionem, fructus, vel alias res ecclesiasticas ut clericus percipit cum modo prædicto, ad dicendum officium parvum B. Mariæ Virginis decernimus obligatum, & pensionis fructuum, rerúmque ipsarum amissioni obnoxium. 41

Quæritur quintodecimò, an beneficiarius possit denegare pensionem pensionario non incedenti cum habitu clericali? difficultas oritur ex constitutione 92. Sixti V. in qua statuitur, quòd pensionarii non deferentes habitum clericalem ipso jure censeantur privati pensione absque alia monitione, citatione, aut judicis ministerio, ut notat Garcia *de benefic. p. 7. c. 1. num. 18.* Non tamen hæc constitutio comprehendit omnes pensiones, sed eas duntaxat, quæ excedunt 60. ducatos aureos de camera, ut declaravit Sixtus V. in constitutione declaratoria prioris constitutionis §. 2. idque procedit sive hæc summa consistat in una, sive in pluribus pensionibus, adeo ut, qui plures haberet pensiones, tametsi singulæ tenues sint, si tamen omnes simul excederent 60. ducatos aureos de camera, teneretur deferre habitum clericalem. Excipiuntur tamen equites militares, qui licèt capaces pensionis sint, sufficit tamen, si incedant cum habitu, & insignibus suæ militiæ, ut declaravit Rota coram Merlino *decis. 382. n. 3.* quia cum teneantur incedere cum habitu suæ militiæ Pontifex noluit eos obligare ad mutandum habitum ob pensionem ecclesiasticam: alioquin privilegium capacitatis pensionis esset potiùs onerosum tali militiæ, quam compelleret ad dimittendum proprium habitum, nec esset speciale privilegium, sed esset illud commune cæteris clericis; privilegium autem speciale debet aliquid operari, quod non sit commune. 42

Præterea obligatio deferendi habitum, & tonsuram clericalem quoad pensionarios, tunc tantùm incipit, quando illi incipiunt pensionem exigere, vel per ipsos stat, quòd illam non exigant, ut tradit Rota coram Ludovisio *decis. 2. num. 4.* Hinc si post concessionem pensionis, institueretur lis super reservatione pensionis non teneretur tunc pensionarius durante lite habitum inducere clericalem. Sed posito, quòd pensionarius sit in pacifica possessione suæ pensionis, cujus propterea fructus exigat, an si tunc non deferat tonsuram clericalem, nec habitum 43

eccle-

ecclesiasticum censeatur ipso facto privatus pensione, quam propterea beneficiarius illi imposterum deneget? Probabilior sententia est, quòd pensionarius tunc conveniendus sit coram judice, non quidem in ordine ad privationem pensionis, nec declarationem ejusdem privationis, cum talis privatio incurratur ipso facto ex vi constitutionis Sixti V. sed in ordine ad justificandum, quòd cùm exigeret fructus pensionis, incesserit sine habitu clericali: idque ut detur ipsi occasio se defendendi, & allegandi rationes, quibus possit se defendere, & ostendere se non incurrisse pœnam legis: siquidem constitutio Sixti V. supponit factum, quòd pensionarius incedat sine habitu; & super hoc disponit puniendo ipso jure, & absque ministerio judicis; proinde supponit factum in eo reperiri statu, in quo sit capax punitionis: adeo ut per exclusionem citationis, & ministerii judicis solùm excludat in ordine ad punitionem: siquidem excludit in ordine ad id, quod ipse Pontifex præstat de plenitudine potestatis, ut liquet ex ipsa constitutione: atqui nullum factum dicitur reperiri in statu, in quo possit puniri, nisi de ipso legitimè prius constiterit, vel in judicio, vel saltem ipsimet supremo Principi, & quòd delinquenti nulla competat excusatio: proinde adhuc requiritur, ut pensionarius remaneat privatus pensione, quòd legitimè, seu juridicè constet, se dimisisse habitum clericalem, & quòd nulla ei suppetat justa excusatio; siquidem pensionarius in sui defensione posset allegare dispensationem, vel casum aliquem, qui ex mente legislatoris non comprehenderetur sub lege, ut tradit Glossa *in clement. 2. V. rationabilis de vita, & honestat. clericor.* Tum quia reus, antequam condemnetur, & pœnam subeat, audiendus est, ne indefensus, & inauditus condemnetur, defensio enim propria est de jure naturali divino *l. ut vim vi ff. de justit. & jur. c. jus naturale dist.* 1. *clement. pastoralis* §. *veterum de re judic.*

44 Quòd si pensionarius deferret solum habitum sine tonsura adhuc privaretur pensione, quia Sixtus V in præfata constitutione loquitur copulativè de habitu, & tonsura clericali, tum quia habitus clericalis consistit copulativè in veste talari, & tonsura, ut tradit Garcia *de benef. p. 7. c. 1. num.* 20. Loter. *de benef. q. 36. n. 74.* Tum quia habitus clericalis dependet ex ipsa institutione Ecclesiæ, proinde debet attendi secundùm mensuram institutionis: Ecclesia autem instituit habitum clerici esse copulativè vestem talarem, & tonsuram. Neque ullum facessit negotium, quòd respondent aliqui, constitutionem illam Sixti V. per non usum esse abrogatam, quia respondet Loter. *de re benefic. q. 25. num. 40.* legem pontificiam non posse abrogari per non usum, eò quia Pontifex non habet potestatem à Populo, sed à Deo immediatè, adeo ut neque per præscriptionem mille annorum extinguatur vis legis pontificiæ per usum contrarium, sed quidquid sit de hoc, cùm communior sententia cum D. Thoma 1. 2. *q.* 97. doceat, leges pontificias per consuetudinem contrariam posse abrogari. Neque obstare, quòd Pontifex habeat authoritatem immediatè à Deo: quia exinde solùm sequitur, quòd possit leges condere independenter à populo, non verò quòd leges pontificiæ non possint per contrariam consuetudinem abrogari, quia servant naturam legis, contra quam potest rationabilis consuetudo prævalere; siquidem cùm vis legis fundetur in ipsa ratione, debet cedere, quando una ratio cedit alteri rationi.

Respondetur igitur, constitutionem illam 45
Sixti V. non fuisse per non usum abrogatam, idque ex eo probatur, quia in judiciis de facto manutenetur in suo robore, & secundùm ipsam fertur sententia, etenim Romana Rota non aliter quàm secundùm ipsam judicat, ut liquet in *decis.* 158. *num.* 16. *p.* 1. *recent. & in Eborensi pensionis 7. Junii* 1627. *coram Ubaldo*, & hoc sufficit ad manutenendam constitutioem in suo vigore. Neque obstat, quòd aliqui fortassis illam non servent, quia inde non potest concludi consuetudo contraria, sed potiùs violatio legis. Tum quia tales non observantiæ, non sunt actus inconcussi, sed interrumpuntur per sententias in contrarium, quæ evertunt consuetudinem, & utpote actus contrarii non sinunt vires sumere, ut notat Surdus *consil. 393. num.* 23. & Rota *coram Ludovisio decis.* 162. *nu.* 9. *& decis.* 554. *n. 3. coram Merlino.*

Quæritur decimo sextò, an pensionarius teneatur, quæ illi supersunt ex pensione, in pios 46
usus ex lege justitiæ impendere? Affirmat Navarr. *de reditib. eccles. q.* 1. *num.* 78. eò quia pensio sit quædam portio ex fructibus beneficii detracta: & fructus beneficiorum secum trahunt hoc onus, ut quidquid ex ipsis superfuerit, impendatur in pios usus. Verùm licèt hæc sententia pia sit, & ad praxim deducenda, oppositum tamen docent Gigas *de pension. q.* 52. Covarruvias *de testament. c. cum in officiis num.* 6. Quia pensionarius nullo jure compellitur impendere superflua in pios usus, quia pensio datur tanquam alimentum vitæ necessarium non ratione alicujus ministerii spiritualis, unde si quid ex tali alimento sibi concesso superfuerit, eidem acquiritur; & non debetur alteri ex justitia. An verò pensionarius, dum vivit, possit de fructibus pensionis suo arbitratu disponere? Affirmant Gigas *de pension. q.* 52. & Covarruvias *de testam. c. cum in officiis num. 6. ad fin.* Negant verò Navarrus *in tract. de reditibus eccles. q. 1. num. 74. & in apolog. q. 1. monit.* 31. Sarmentus *de redit. eccles. p. 3. c. 5 num.* 7. nihilominus prima sententia est probabilis, quia jura tantùm beneficiariis prohibent taliter disponere de fructibus beneficiorum. Tum quia pensiones dantur ut vitæ alimenta, & ut pensionarii habeant, unde sustententur Neque obstat, quòd pensiones percipiantur ex fructibus beneficiorum; quia pensionarius non percipit pensionem jure Ecclesiæ, cui inserviat, sed tanquam portionem aliquam necessariam ad vitæ sustentationem.

An verò possit quis plures simul habere 47
pensiones, & an id pugnet cum jure naturali, & recta ratione? Ratio dubitandi est, quia plura beneficia non possunt simul possideri, si unum suffi-

sufficiat ad congruam sustentationem beneficiati, proinde si una pensio sufficiens fuerit pro congrua pensionarii sustentatione, non videtur quomodo non possit quis plura beneficia habere & possit tamen plures possidere pensiones. Quamobrem putârim id rectæ rationi adversari, quia cum pensio detur ut vitæ alimentum, semel quòd una sufficit ad congruam, & honestam sustentationem clerici, nulla suppetit ratio, cur debeat plures habere: quòd si plures habeat pensiones, plures etiam debet habere alimentorum portiones, & quantum pluribus sustentandis sufficiat, hinc sequeretur, quòd improbavit Apostolus Corinthiis, quòd alius esuriret, & alius ebrius esset. Cæterum ob merita, vel insignem doctrinam, & eruditionem, vel etiam ob generis nobilitatem possunt eidem plures reservari pensiones, quia tunc dantur non solùm ratione alimenti, sed etiam præmii.

48 Quæritur decimo septimò, an valeat translatio pensionis in clericum spurium? Probabilior sententia, ac verior est, talem translationem validam esse, ut tradunt Zerola *in prax. p. 1. V. ordo.* §. 4. Palæottus *de noth. & spur. c. 58. n. 4.* Gonzales *ad regul.* 8. *cancellar. n.* 24. & hoc pacto semper judicavit Rota in pluribus decisionibus, quas refert Garcia *p. 1. de benefic. c. 5. num.* 116. Ratio est, quia eo ipso, quòd spurius est dispensatus, ut possit promoveri ad clericatum, est etiam capax pensionis: & eo ipso, quòd est clericus, præsupponitur dispensatus ad clericatum, proinde etiam ad pensionem: siquidem eatenus spurius est incapax pensionis, quatenus est incapax qualitatis fundamentalis, quam exigit pensio, proinde si per dispensationem ponatur hæc qualitas, ponitur simul etiam capacitas recipiendi pensionem: consequenter illegitimitas non ampliùs opponitur collationi, aut translationi pensionis, sed tantùm clericatui: unde posita dispensatione ad clericatum, fit statim capax pensionis, nec est necessaria nova dispensatio. Hinc Rota *decis. 3. de filiis Presbyter. in antiq.* declaravit, valere translationem pensionis, nisi quid aliud obstet; idque quamvis in concessione translationis non fuerit illegitimitas expressa, quia facultas transferendi pensionem, cùm non sit coarctata ad certum genus personarum, extenditur ad omnes capaces, & quia illegitimus eo ipso, quòd dispensatur ad clericatum, fit capax pensionis, ideo ad ipsum potest etiam pensio transferri.

49 Neque obstat, quòd illegitimus dispensatus ad clericatum non censeatur dispensatus ad beneficium: quia est dispar ratio, neque inhabilitas illegitimorum extenditur ad pensiones, cùm sit pensio quid diversum à beneficio *c. quamvis de præbend. in 6.* & Concilium Trident. etiam distinguit pensiones à beneficiis, & discretivè de ipsis disponit *sess. 21. c. 2. & sess. 25. c. 15. de reformat.* atqui inhabilitas utpote quid odiosum est potiùs restringenda, quàm amplianda, consequenter inhabilitas quoad beneficia non debet extendi ad pensiones. Tum quia à diversis non fit illatio *l. neque natales C. de probat. l. naturaliter § nihil commune de acquirend. possess.* Ancaranus *in repet. c. canonum statuta opposit. 1. de constit.* Quòd si spurius sine prævia dispensatione promotus fuisset ad clericatum, tunc probabiliùs censerem non fore capacem pensionis, quia clericus cùm non fuerit assumptus legitimo modo, quamvis secum trahat tonsuram, non tamen secum trahit habilitatem ad pensionem in ordine, ad quam perinde se habet, ac si non fuisset assumptus, ut desumitur *ex c. inter incorporalia de translat. episcopi c. veniens de Presbyteris non baptizat.* quia cum tales effectus sint de jure positivo, non inducuntur sine assistentia juris positivi: & illegitimus, quando sine prævia dispositione contra dispositionem juris suscipit clericatum tantùm abest, quòd habeat assistentiam juris, ut jura ipsi potiùs opponantur.

Quæritur decimo octavò, an transferri posset pensio irrequisito summo Pontifice? Communis responsio est, sine authoritate Papæ non posse pensionem transferri, eò quia hæc sit onus impositum beneficio, & onerare beneficia ad solum Romanum Pontificem pertinet ob plenitudinem potestatis, proinde irrequisito Papa non potest pensio transferri, quia in hac translatione prior extinguitur, & nova imponitur, quæ impositio non potest fieri nisi à summo Pontifice. Tum quia translatio pensionis est quid odiosum, eò quia beneficium onere, & servitute diu gravet; hinc ut notat Gigas *q. 12. num. 2.* Summi Pontifices non nisi difficulter, & rarò imponunt hujusmodi pensiones in beneficiis, & Sixtus V. eas recusabat. Unde non ex quacunque causa datur hæc potestas; sed tantùm conceditur, vel ex resignatione beneficii, quando Cardinales sese abdicant Episcopatu, tunc moris est, ut iisdem pensio reservetur mille aureorum cum facultate transferendi dimidiam partem: non enim conceditur, ut possint totam pensionem transferre, sed tantùm tertiam, vel dimidiam partem, ut notat Mandosius *lib. 6. de resignat. benefic. num. 24.* vel reservatur pensio ex meritis, vel insigni doctrina, aut inopia, ut Ecclesiasticus habeat, unde congruè possit vivere. 50

Hinc pensionarius, tametsi possit dare alteri fructus suæ pensionis, non tamen potest dare ipsam pensionem, seu jus, quod habet exigendi fructus ex beneficio alterius, quia transferre hoc jus in alium ad solum pertinet summum Pontificem: fructus tamen etiam futuri per totam vitam pensionarii possunt alteri dari, quia tunc pensionarius non donat, nec transfert pensionem, seu illud jus exigendi fructus ex beneficio alterius; sed tantùm donat fructus futuros, adeo ut penes donatarium non sit hoc jus exigendi hos fructus, sed tantùm penes pensionarium, quapropter donatarius non nisi nomine pensionarii fructus exigit, ac percipit. Cæterum in foro exteriori hujusmodi donatio futurorum fructuum per totam vitam censeretur translatio pensionis ad alterum: proinde in praxi rata non haberetur; eò quia fieret sine authoritate Romani Pontificis: perinde ac locatio fructuum futurorum ad vitam pensionarii in foro externo judicaretur venditio pension is absque consensu Papæ, proinde talis locatio non haberetur rata. 51

Quæ-

52 Quæritur decimo nonò, an pensionarius, cui denegantur à beneficiario fructus suæ pensionis, possit jure agere de spolio, ac petere, ut authoritate judicis pristinæ possessioni restituatur? Pensionarius tunc dicitur spoliatus possessione suæ pensionis, quando fructus suæ pensionis petit à beneficiario, qui tales fructus illi solvere consueverat, & à quo per plures annos eos acceperat; & nunc non vult ampliùs fructus talis pensionis solvere: siquidem eo ipso, quòd non vult solvere fructus pensionis, videtur spoliare pensionarium possessione suæ pensionis, ut tradit Innocentius *in c. suborta de sent. & re judic.* ubi ait, tunc subditus dicitur spoliare dominum sua quasi possessione jurisdictionis, quando ei parere renuit, & Decius *cons. 136.* asserit, quòd debitor census, vel pensionis, si recuset solvere creditori, eò quia non vult, & non quia non potest, tunc intelligitur eum spoliare possessione census: quia verò pensio propriè non est quid corporale, ac sensibile, sed tantùm illud jus exigendi fructus ex tali beneficio, ideo Canonistæ, ut castigatiùs loquantur, non dicunt pensionarium possidere pensionem, sed cum addito diminuente, scilicet quasi possidere, & spoliari quasi possessione, quando beneficiarius, cùm possit, non vult fructus pensionis solvere, quos ante semper consueverat solvere.

53 His prænotatis communior, & verior sententia est, pensionarium posse tunc agere in judicio de spolio, ac procedere judicio possessorio ad recuperandam suam pensionem, seu fructus pensionis, qui sumuntur pro ipsa pensione, ut tradunt Gigas *de pension. q. 47. num. 2.* Innocentius *in c. pervenit. de censib.* quia pensio est onus reale impositum beneficio, & rursus est jus quoddam eam exigendi ex beneficio alterius: hinc quia est onus impositum beneficio transit ad quemvis successorem in beneficio, quamdiu vivit pensionarius, proinde tunc pensionarius censetur spoliari quasi possessione sui juris, seu pensionis, quando negatur illi pensio, quam beneficiarius consueverat ei solvere; proinde potest agere de spolio, & judicio possessorio, ac interdicto recuperandi possessionem, & ita fuisse resolutum à Rota Romana *decis. 24. de restit. spoliat.* refert Gigas *loc. cit.*

54 An verò teneatur tunc pensionarius ostendere titulum, seu jus pensionis, quod habet. Affirmat Rota *in d. decis.* ubi ait, eum, qui asserit, se esse spoliatum possessione, vel quasi possessione pensionis, teneri priùs ostendere, se habere jus, & addit rationem, quia in tali casu judicium possessorium nequit separari à petitorio, quia non restituitur jus possessorium, quin restituatur petitorium: siquidem in rebus incorporalibus possessio haberi non potest sine jure *l. 3. §. hoc autem ff. de itinere, actuque privat. c. transmissa de restit. spoliat.* Decius tamen *cons. 136.* hanc Rotæ decisionem non approbat, & docet cum Abbate *in c. querelam de elect. not. 3.* pro pensione noviter subtracta, & annuatim præstari solita agi posse judicio possessoriè ad ipsius restitutionem: & probatâ præstatione solitâ debere actorem reduci in eum statum, in quo priùs erat, quamvis nihil doceat de proprietate juris illam percipiendi.

Mihi tamen placet distinctio, quam tradit Gigas *in d. q. 47. num. 4.* ubi has duas contrarias sententias simul conciliat: ait enim: si pensionarius spoliatus possessione pensionis fuit per plures annos in possessione illius, tunc vera est opinio Abbatis, non compelli pensionarium ad probandum jus pensionis, quia diuturna possessio inducit titulū, sive jus saltem præsumptum: & hoc senserunt etiam Auditores Rotæ *decis. 4.* quæ incipit *possessor beneficii in novis*, & Innocentius *in c. transmissam de elect.* Sin verò fuit in possessione per modicum tempus, tunc non sufficit, ut pensionarius probet, se possedisse, sed rursus tenetur ostendere, se habere jus pensionis exigendæ; & in hoc sensu est vera opinio Rotæ *decis. 11. in antiq.* quæ incipit, *nota quòd si in spoliatione*: ratio etiam assignatur, quia recens possessio, & ad modicum tempus habita non videtur in judicio titulum præsumptum inducere. Hæc Gigas, cujus sententia magis videtur congruere cum ipso jure. Et addit Gigas, quòd si pensionarius fuerit spoliatus perceptione pensionis uno tantùm anno, & altero sequente anno eam perceperit, possit etiam agere judicio possessorio ad recuperandam pensionem, quæ sibi tali anno denegata fuerat. 55

Quæritur vigesimò, an clericus pensionarius, cui indulgetur incedere absque habitu clericali, possit exercere officia sæcularia? Sixtus V. in sua constitutione edita die ultima Januarii 1589. declaravit, vel potiùs indulsit clericis pensionariis, quorum pensiones non excedunt aureos 60. de camera, ut possint incedere sine habitu clericali, ideo oritur dubium, an possint tunc clerici incedentes sine habitu ecclesiastico munera obire sæcularia, ac exercere officia civilia? Respondetur negativè, siquidem clericis prohibetur exercere officia civilia *c. clerici de vita, & honestate cleric.* ubi dicitur: *clerici officia, vel commercia sæcularia non exerceant.* & *c. 1. ne clerici, vel Monach.* ubi etiam assignatur ratio finalis, estque, quia Apostolus ait: nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus. Quamobrem cum finis legis sit, ne clerici ob occupationem in negotiis sæcularibus distrahantur à cultu divino; dispositio legis extenditur ad illa omnia, quæ clericos distrahunt à Dei cultu, & servitio Ecclesiæ: atqui clerici pensionarii, tametsi non deferant habitum ecclesiasticum, sunt nihilominus veri clerici, cùm sint initiati primâ tonsurâ, proinde addicti militiæ ecclesiasticæ, & per accidens est, quòd incedant sine habitu clericali, proinde generatim non possunt exercere officia civilia, neque munia obire sæcularia, ut tradit Panor. *in c. clerici de vit. & honest. cleric.* & Diaz *in pract. canon. c. 61.* 56

Quòd si dicas, clericum incedentem sine habitu ecclesiastico posse se gerere tanquam laicum, proinde officia exercere sæcularia. Contra est, negatur illatio, quia quòd clerici pensionarii possint incedere sine habitu clericali, est tantùm quoddam indultum ipsis concessum à Sixto V. in sua constitutione 92. atqui indultum, seu dispensatio, cùm sit strictioris juris, non de- 57

bet

bet extendi ad casus non expressos *l. si quando init. C. de inoffic. testam. c. 1. §. ult. de filiis Presbyt. in 6. c. de non sacerdotali de prabend. in 6.* & notant Felin. *in c. postulâsti num. 9. de rescript.* Abbas *in c. ad aures num. 7. eod. tit.* etenim deferre habitum clericalem, & non se immiscere negotiis sæcularibus, seu non exercere officia civilia sunt diversæ, ac distinctæ obligationes afficientes statum clericalem; nec una obligatio ab alia dependet: unde ex eo, quòd Pontifex dispenset in una obligatione, non censetur dispensare in alia, quia cum obligationes sint distinctæ, & independentes, exigunt distinctas dispensationes, ut rectè tradunt Geminian. *cons. 33. num. 8.* Surdus *cons. 244. n. 4.* Gonzales *ad regul. 8. cancell. Glossa 13. n. 97.* & Rota in pluribus decisionibus.

58 Quæritur vigesimo primò, an pensionarius capax sit beneficii Ecclesiastici cum retentione pensionis? Ex dispensatione Pontificis nulli est dubium, quin habenti pensionem conferri possit beneficium. Unde difficultas est de jure absque dispensatione Pontificis: & ratio dubitandi est, quia Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 17. de reformat.* decrevit, ut unicum tantùm beneficium ecclesiasticum conferatur singulis clericis, & quia pensio succedit loco beneficii, cùm detur pro congrua sustentatione *c. ad audientiam 2. de rescript.* ideo videtur, habenti pensionem de jure non posse beneficium conferri. Nihilominus esse pensionarium capacem beneficii, docent communiùs Canonistæ Garcia *de benefic. p. 11. c. 5. n. 214.* Gonzales *ad regul. 8. cancell. Glossa 5 §. 5. num. 14.* Hoieda *de incompatibil. benefic. p. 2. c. 7.* & ita declarâsse sacram congregationem Concilii Tridentini ad instantiam Archiepiscopi Hispalensis refert Garcia *loc. cit. n. 310.* siquidem Concilium *loc. cit.* considerat inconvenientia, quæ oriuntur ex eo, quòd unus habeat plura beneficia, nimirum ne pervertatur ordo ecclesiasticus. Tum quia beneficia dantur propter officia, & ut plura officia præstentur Ecclesiæ, plura constituuntur beneficia; hinc si unus clericus plura habeat beneficia, & non possit præstare nisi unum officium, privat Ecclesiam aliis officiis, quæ præstarentur ab aliis, si haberent singuli singula beneficia, unde invertitur ordo, si plura beneficia eidem conferantur: atqui quando agitur de pensionibus, hoc inconveniens non sequitur, quia pensio non trahit ad se beneficium, sed illud relinquit suo beneficiario; à quo tantùm exigit partem fructuum sui beneficii: ergo cùm Concilium tantùm intenderit tollere prædicta inconvenientia, non se extendit ad pensiones; quia non plus extenditur, quàm extendatur ratio finalis *l. cùm pater §. dulcissimis ff. de leg. 2. & l. adigere. §. quamvis. ff. de jure patronat.* & tradunt Tiraquel. *tract. cessante causa p. 1. n. 114.* Butrius *in c. post translationem n. 24.*

59 Quod tamen procedit, quando collatarius plures etiam habet pensiones, quia eo ipso, quòd dispositio Concilii non se extendit ad pensiones, sicut est compatibilis unica pensio cum beneficio, ita ex eadem dispositione erunt compatibiles plures, si aliunde in alio jure non habeatur prohibitio. An verò sub eodem tecto, seu in eadem Ecclesia sit compatibilis pensio cum beneficio. Respondetur, non esse compatibilem sub eodem tecto, si subrogetur loco beneficii, quod tunc contingit, quando quis resignat beneficium reservata sibi pensione, tunc enim pensio subrogatur loco beneficii; proinde in ipsa servandum est, quod servatur in beneficio; & quia sub eodem tecto non potest quis habere plura beneficia, ita neque talem pensionem cum alio beneficio: unde qui in Ecclesia D. Petri resignat canonicatum reservatâ sibi pensione pro congrua sustentatione, non potest acquirere in eadem Ecclesia alium canonicatum, aut aliud beneficium, & simul sibi retinere præfatam pensionem: quia pensio subrogata loco beneficii comprehenditur sub dispositione loquente de beneficiis, ut notant Natta *consil. 346. n. 3.* Decinanus *consil. 52. n. 53.* cum Bald. *in l. per diversas num. 21. C. mandati.* & desumitur etiam *ex c. ad audientiam 2. de rescript.*

60 Quoad alias verò pensiones, quæ non subrogantur loco beneficii, non videntur tales pensiones incompatibiles cum beneficiis, quia jura tantùm prohibent pluralitatem beneficiorum, non verò, quòd pensionarius non possit acquirere beneficium. Quòd si pensio sit subrogata loco beneficii, quamvis non sit sub eodem tecto, est nihilominus incompatibilis cum beneficiis, quia tunc pensio habetur loco beneficii, cui subrogatur; proinde est incompatibilis cum aliis beneficiis, perinde ac incompatibilia sunt plura beneficia *l. filia suâ §. Titia C. de condit. & demonstrat. l. in duobus §. 1. ff. de jurejur.* ut notat Rota coram Ludovisio *decis. 115. num. 3.* Cæterum quia pensio subrogata beneficio non est totum beneficium, sed tantùm pars ejusdem, ideo non assumit omnes qualitates beneficii, cui subrogatur, sed tantùm illas, quas habet, quatenus beneficium sustentat beneficiarium: hinc etiam pensio habet tantùm illam incompatibilitatem, quæ oritur ratione sufficientiæ.

Quæritur vigesimo secundò, an pensio ex toto, vel ex parte remitti debeat, si fructus beneficii ex parte fuerint diminuti, vel etiam ex toto perierint bellorum injuriis, vel incendii conflagratione, vel aquarum inundatione? Respondetur ex communiori, ac veriore sententia solvendam esse pensionem, quamvis aliquo ex prærecensitis casibus fructus, vel ex toto, vel ex parte perierint: siquidem hæc sententia, ut ait Gigas *de pension. q. 62. num. 10.* est usu recepta à curia Romana, & magis favet statui clericali, ne clericus, quam ex pensione suscipiebat sustentationem, amittat; hinc Bartol. *in l. Lucius vers. quaro pone quod testator. ff. de aliment. & cibar. legat.* asserit, alimenta deberi integra, tametsi assignata sint in certo fundo, ex quo tantum non solet percipi, quantum requiritur ad integra alimenta. Rursus quia successor in beneficio onerato pensione tenetur solvere præteritas pensiones, quas beneficiarius antecessor non solverat; quamvis successor in beneficio fructus præterito tempore non perceperat. 61

Præ-

Præterea beneficiarius obligatus pensionario ad solvendam pensionem debet eam etiam primo anno solvere, quamvis secundùm consuetudinem nonnullarum Ecclesiarum beneficiarius illo primo anno nullos recipiat fructus. Demum, quando fructus beneficii aliquo anno fuat longè uberiores solito, pensio nihilominus non debetur tunc major: ergo etiam quando fructus aliquo anno sunt minores, non debet pensio esse minor.

63 Si dicas, pensionem esse onus reale impositum fructibus beneficii, proinde non existentibus istis, non existere pensionem: si enim res tota pereat, necesse est etiam pereat onus, quo gravabatur. Contra est, quia pensio est onus impositum beneficio alterius, unde quamdiu durat tale beneficium, est ipsi semper annexa pensio. Quamobrem si vel aquarum inundatione, vel hostium irruptione, vel bellorum injuriis, vel aëris inclementia, vel agrorum sterilitate, vel incendii conflagratione; vel aliquo alio casu fructus beneficii omnino perirent, tunc beneficiarius, ne adigeretur ad solvendam pensionem impositam tali beneficio, posset illo se abdicare, eique renuntiare: quia quamvis pensio sit onus reale, nihilominus in litteris pontificiis apponitur clausula, quâ Pontifex obligat ipsum beneficium pensionario. Hinc si beneficiarius aliquo anno pensionem non solverit, quia non potuerit, vel abfuerit; debet postea illam solvere cum primùm potest.

64 Quæritur vigesimo tertiò, an fructus beneficii, in quo alteri reservatur pensio, eò ipso intelligantur tacita hypotheca obligari pensionario pro pensione sibi solvenda? Respondet Caccialupus *tract. de pension. q. 9.* quòd si pensio reservetur clerico loco alimenti, ac reservetur clerico pauperi, tunc fructus sunt tacita hypotheca obligati pensionario; qui propterea potest agere actione hypothecaria contra quemlibet illorum fructuum possessorem, sive sit universalis possessio, sive singularis, quia pensio authoritate Papæ conceditur clerico loco alimenti, ut habeat, unde commodè sustentetur: & quando quis mandat alimenta alicui præstari, & designat certam rem, ex qua alimenta præstentur; tunc ea res manet tacitâ hypothecâ obligata pro alimentis solvendis Glossa *in l. Lucius ff. de alim. & cibar. legat. l. Cajus ff. de annuis legat.* Sin verò pensio non conferatur ut alimentum, & reservetur clerico diviti, eò quia fuerit de Ecclesia benè meritus, tunc fructus talis beneficii, non censentur tacitâ hypothecâ obligati pensionario, quia peculiare est in alimentis, ut ea res, ex qua sunt alimenta, alicui conferenda tacitè obligetur, unde non procedit in pensionibus reservatis clerico diviti.

Verùm communior, & probabilior sententia, quam docet Gigas *de pension. q. 51. n. 17.* asserit, tales fructus esse pensionario tacita hypotheca obligatos sive pensio loco alimenti reservetur clerico indigenti, sive alia de causa clerico diviti, ait enim Gigas, non esse peculiare in alimentis, ut inducant tacitam hypothecam in re, ex qua solvi debent; sed hoc esse commune in omnibus annuis legatis: & cùm pensio, vel loco alimenti, vel saltem annui cujusdam subsidii detur, sequitur, ut fructus, ex quibus solvenda est, sint tacita hypotheca obligati pensionario: quia ut notat Bartol. *in l. Lucius ff. de aliment. & cibar. legat. & in l. fundum ff. de annuo legat.* quando testator legat alimenta, & annua subsidia vitæ, certámque rem designat, ex qua talia alimenta, vel subsidia præstentur, tunc res illa tacita hypotheca est obligata: hinc cum pensio reservetur clerico, vel tanquam alimentum, vel tanquam annuum vitæ subsidium, eo ipso fructus beneficii pensione gravati sunt tacitè pensionario obligati.

Quæritur vigesimo quartò, quomodo pensio extinguatur? Respondetur multipliciter. 65
Primò per mortem pensionarii, quia hoc onus impositum beneficio solùm durat ad dies vitæ pensionarii. Secundò per matrimonium initum per verba de præsenti, quia tunc vacant beneficia ecclesiastica, proinde etiam pensiones, quæ æquiparantur beneficiis, quorum naturam imitantur. Tertiò per promotionem ad Episcopatum; quia tunc sicut vacant omnia beneficia, ita extinguuntur omnes pensiones, nisi ex pontificia dispositione, & speciali privilegio concedatur, ut promotus possit retinere pensiones. Quartò per emissam professionem tacitè, vel expressè in aliqua religione approbata, quia tunc vacant beneficia, & pensiones. Quintò si pensionarius militiam profiteatur, & monitus nolit eam deserere, tunc enim agendo militem amittit beneficium ecclesiasticum, proinde etiam pensionem, quia privatur privilegio clericorum. Sextò si pensionarius remittat in perpetuum suam pensionem, tunc extinguitur etiam sine consensu Papæ; quia licèt clericus non possit dimittere propria authoritate beneficium ecclesiasticum, potest tamen pensionem dimittere. Ratio discriminis est, quia quando beneficium dimittitur, vacat, & quia id potest cedere in damnum Ecclesiæ; ideo non potest dimitti inscio superiore: secus quando pensio dimittitur, non vacat; sed extinguitur, proinde potiùs prodest, quàm obsit Ecclesiæ, quia beneficium tunc relevatur ab onere, quo gravabatur, & à servitute, quâ premebatur.

TITULUS XIII.

De rebus ecclesiasticis alienandis, vel non.

CUm Pontifex in præcedentibus titulis egisset de collatione præbendarum, & beneficiorum, modisque, quibus collationes fieri debeant, nunc congruè agit de ipso jure, quod clericis competit, circa beneficia sibi collata, & maximè in rebus ecclesiasticis, & bonis beneficiorum suorum, an possint hujusmodi bona alienare. Nomine autem alienationis in præsenti intelligitur quilibet contractus, quo rei proprietas transfertur, & à juribus Ecclesiæ cadit in aliorum jura. Continetur etiam in titulo manumissio, ut qui Ecclesiæ præest, ejus servos manumittere non possit, nisi aliquid justæ compensationis loco Ecclesiæ conferat. Cæterum Justinianus *novel.* 7. constituit, ne res ad quamlibet Ecclesiam pertinentes alienarentur, & quamvis id pertinuerit tantùm ad bona Ecclesiæ Constantinopolitanæ, & earum, quæ suberant Archiepiscopo, seu Patriarchæ Constantinopolitano, summus Pontifex hanc prohibitionem alienationis approbavit, & ampliavit, ut extenderetur ad omnes Ecclesias.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *NON LICET* 1. *h. t. Ex Concilio Lugdunensi IV. statuitur, ut Prælatus sive is sit Episcopus, sive Abbas, non possit dare terras, vel alia bona unius Ecclesiæ suæ alteri Ecclesiæ etiam suæ sine consensu ambarum partium. Hinc licèt Episcopus habeat plenam potestatem in ecclesiis sibi subditis, non tamen potest pro suo libitu bona in iisdem ecclesiis alienare donando, permutando, vel aliter disponendo inter Ecclesias sibi subditas. Quòd verò in textu Episcopo adjungatur Abbas, notat Panormitanus hic* num. 3. *id esse intelligendum de illo Abbate, qui habet jus episcopale, & in illis, quæ sunt jurisdictionis æquiparatur Episcopo. Cæterum Prælatus Episcopo subditus alienationi bonorum ecclesiasticorum non potest authoritatem præstare, quia hoc jus est tantùm Episcopale* c. placuit 12. q. 2. *Cæterum ad alienationem requiritur semper justa causa* c. constitutus de relig. domib.

C. *QUI RES* 2. *h. t. ex eodem Concilio statuitur, ut qui petit, & recipit à laicis res Ecclesiæ, perdat receptas, & sit excommunicandus. Ex quo deducitur, concessionem rei ecclesiasticæ factam à laico nullius esse valoris; quia laici, & principes sæculares nil juris habent in bonis spiritualibus Ecclesiarum: in rebus enim ecclesiasticis principes sunt veluti personæ privatæ* c. Noverint 10. q. 1. *Excipitur tamen nisi bona ecclesiastica sint feudalia, habentia originem à principe sæculari, vel ab alio laico, ut notat Panorm. hic n.* 2.

C *CONSENSUS* 3. *h. t. Ex Concilio Toletano statuitur, ut Rector Ecclesiæ, qui dat suæ Ecclesiæ alia bona, vel acquirit eidè prædia, & familias, possit aliquos de familia suæ Ecclesiæ, scilicet servos manumittere, dummodo datum valeat duplo plus servis manumissis: & tunc servi cum eorum posteritate sunt sub patrocinio Ecclesiæ, & tenentur præstare operas impositas tempore manumissionis. Ex quo textu videtur inferri, Prælatum acquirentem bona ecclesiastica posse liberiùs disponere de rebus ipsius Ecclesiæ, quàm possit alius Prælatus, qui nihil acquisivit; proinde dari eidem facultatem manumittendi mancipia, quæ Episcopus, vel alii Prælati acquisiverunt, dummodo maneant sub dominio Ecclesiæ, & eadem præstent, quæ antea. Sunt tamen qui explicantes hunc textum procedunt cum distinctione: vel enim Prælatus acquisivit bona illa intuitu Ecclesiæ: vel intuitu propriæ personæ; & de hisce ultimis utpote industrialibus posse disponere, & alienare, non ita de acquisitis intuitu Ecclesiæ. Verùm hæc distinctio non pertinet ad præsentem textum, qui tantùm loquitur de illis bonis, quæ sacerdotes relinquunt ecclesiis, seu donant, quæ quomodocunque fuerunt acquisita, post factam donationem transeunt in dominium Ecclesiæ; proinde non possunt alienari per extravag.* ambitiosæ *Pauli II. Hinc apparet non concedi, ut aliquid de bonis, vel commodis Ecclesiæ per hanc manicipiorum manumissionem alienetur, quia licèt ex mancipiis fiant liberti Ecclesiæ, manent tamen sub dominio Ecclesiæ, & tenentur eadem præstare, quæ antea. Cæterum ut notat Glossa hoc est speciale in prole liberti Ecclesiæ, ut semper sit eidem Ecclesiæ obnoxia.*

C. *EPISCOPI* 4. *h. t. Ex eodem Concilio statuitur, ut Episcopus, qui nihil dat de suo Ecclesiæ non possit ejusdem servos manumittere, & si manumittat, invalida sit manumissio, & possit successor servos manumissos repetere. Ex hoc textu deducitur, aliquid damni inferri ecclesiis per manumissionem mancipiorum: siquidem servi ad plura, & duriora obligabantur, quàm possent manumissi obligari. Non tamen damnum esset tanti æstimandum, ut magnum præjudicium afferat Ecclesiæ, vel si quid privilegii continet, non sit per posteriores canones sublatum.*

C. *NULLI* 5. *h. t. Ex eodem Concilio statuitur, ut*

Ut nemo possit alienare res immobiles Ecclesiæ, sive agrum, sive rusticum mancipium, nec obligare titulo hypothecæ. Ubi notandum est per alienationem intelligi etiam conductionem, donationem, venditionem, permutationem, emphyteusim. Notat tamen Glossa, pro utilitate ejusdem Ecclesiæ posse alienationem fieri 12. q. 2. c. sine exceptione: *immo potest etiam Prælatus alienare ea bona mobilia, quæ servando servari non possunt.*

C. *SI QUIS 6. h. t. Symmachus Papa rescribit, clericum, vel defensorem subscribentem alienanti bona ecclesiastica esse excommunicandum, nisi alienans, & qui accepit res Ecclesiæ statim restituant: & declarat præter excommunicationem instrumentum alienationis non valere. Rursus quemlibet ecclesiasticum posse contradicere alienationi, & repetere bona cum fructibus. Ubi notat Glossa, per defensorem, ut dicitur in textu, intelligi Procuratorem, & Advocatum. Quòd verò statim, vel celeriter debeant res alienatæ restitui, id etiam intelligitur, antequam Ecclesia lædatur. Cæterum Ecclesia habet actionem personalem contra alienationem, si sit solvendo, & in rem contra possessorem.*

C. *AD AURES 7. h. t. Alexander III. declarat, terram non fertilem posse dari in emphyteusim perpetuam sub annuo censu illis, vel parentum eorum, qui proprio labore, & industria eam meliorârunt, nisi fortassis tempore contractûs possit dari aliis cum majori utilitate. Ex quo textu colligitur, in alienationibus, præsertim emphyteusibus esse spectandam majorem Ecclesiæ utilitatem: necessitas enim, vel utilitas Ecclesiæ sunt causa legitima alienandi bona ecclesiastica.*

C. *UT SUPER 8. h. t. Cœlestinus III. rescribit, Episcopum, qui juravit non alienare bona Ecclesiæ, non posse ea alienare, sive bona sint de mensa Episcopi, sive non, sed de consilio sanioris partis Capituli posse alienare, vel commutare possessiones Ecclesiæ minus utiles pro utilioribus. Ubi notandum est, bona de mensa Ecclesiæ ea dici, quæ perpetuò fuerunt unita Ecclesiæ, nec unquam alteri ab Ecclesia post acquisitum dominium fuerunt concessa; vel licèt amissa, aut alienata, fuerunt postea recuperata, & eidem incorporata: pressiùs tamen per mensam Ecclesiæ intelliguntur omnes illius reditus assignati tum Episcopo, tum Capitulo, tum aliis clericis, ministris, & officialibus; per mensam autem Episcopi reditus ejusdem Episcopi, ut etiam per mensam Capituli proventus ad ipsam spectantes. Tertia mensa non assignatur pro aliis clericis, quia illis sua stipendia, & reditus assignantur ab Episcopo, vel Capitulo. Cæterum notat Glossa. pro decimis jam subtractis, & retentis à Regibus, posse ab eis recipi aliquid pro commutatione: pro futuris autem non esse admittendam talem commutationem* c. ult. de rer. permut. *Rursus quemlibet Episcopum jurare Papæ fidelitatem, & non alienare, nec infeudare bona Ecclesiæ de novo.*

C. *AD AUDIENTIAM 9. h. t. Idem Pont. rescribit, Canonicos non posse locare prædia ecclesiastica in perpetuum, & si locent, prædia locata sint revocanda, & locans teneatur refundere pretium locatori. Ubi notat Glossa, quòd, si conductor sit in bona fide, habet actionem contra locantem pro pretio: secus si sit in mala fide* 12. q. 2. Vulter. *Ex hoc textu liquet, non Ecclesias, sed Authores alienationis illegitimæ bonorum ecclesiasticorum teneri ad refundendum pretium emptori præter pœnam excommunicationis, quæ incurritur per sententiam judicis ex constit. Leonis Papæ* in c. 5. h. t.

C. *POSSESSIONES* 10. *h. t. Innocentius III rescribit, Episcopum non posse alienare possessiones, quæ sunt de mensa episcopali, vel Capituli, nec dare clericis, vel laicis Ecclesias, in quibus solent laici ministrare. Ubi notat Glossa. posse à sensu contrario, Episcopum amovere sæculares ab Ecclesia, & eam dare Regularibus, accedente tamen consensu clericorum.*

C. *AD NOSTRAM 11. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si Ecclesia in alienatione suorum bonorum inveniatur enormiter læsa, sint eidem bona restituenda, & pretium reddendum restituenti, ac relinquendi sint fructus percepti pro suo labore. Ex quo textu infertur, Ecclesiam in petitione restitutionis in integrum posse recurrere ad judicem ecclesiasticum. & non teneri sequi forum Rei, ut notat Innocentius in* c. generaliter de foro compet. *idque etiam procedere ubicunque Ecclesia juvatur aliquo privilegio: ratio est, quia in his semper supponitur aliqua deceptio saltem in re ipsa. Cæterum data restitutione in integrum non debet laicus, qui bona fide contraxit, fraudari sumptibus, & laboribus rei Ecclesiæ impensis, sed possunt relinqui eidem fructus percepti, quos alioqnin teneretur restituere* l. quòd si minor. §. restitutor ff. de minor. *Quòd si laicus nullos labores, vel sumptus impenderit, tenetur omnes fructus perceptos unà cum ipsa re restituere; alioquin non fieret restitutio in integrum, & Ecclesia sine culpa amitteret fructus medio tempore sibi debitos. Notat tamen Glossa, post quadriennium non subveniri Ecclesiæ per beneficium restitutionis* l. ult. C. de temp. in integ. restit. *& pro levi damno non dari restitutionem* c. 1. de in integ. restit.

C. *CUM LAICIS 12. h. t. Idem Pont. declarat, irritam esse alienationem rei ecclesiasticæ absque legitimo consensu personarum ecclesiasticarum, tametsi facta sit juxta constitutionem laicorum: & mandat, ut præsumentes contrarium sint compellendi censuris ecclesiasticis. Ratio etiam ponitur initio textûs, quia nulla laicis tametsi religiosis attributa est potestas disponendi de rebus Ecclesiæ; & etiam habetur* in c. Ecclesia de constit.

IN SEXTO.

C. *DUDUM 1. h. t. Innocent. IV statuit, ut Episcopus, dum vacat aliqua ex suis Ecclesiis, non possit alienare perpetuò bona illius, eò quia tempore vacationis careat defensore. Rursus declarat sine tractatu solemni, & diligenti alienationem perpetuam non valere. Quod tamen procedit, si desit necessitas, vel evidens utilitas: quæ ta-*

men, ut notat Glossa hic, non sufficit, si in alienatione Ecclesiæ narretur, sed debet utilitas, vel necessitas probari: alioquin non creditur. Rursus si causa justa suppetat, & una Ecclesia abundet bonis, potest Episcopus consentiente Capitulo, vel Rectore dare ex una alteri Ecclesiæ. Rursus non potest Episcopus alienare rem suæ mensæ sine consensu Capituli, & authoritate Archiepiscopi. Notat etiam Glossa, in alienatione temporali sufficere tacitum consensum, eò quia non ita lædatur Ecclesia: in alienatione verò perpetua requiri consensum expressum, & contractum.

C. *HOC CONSULTISSIMO 2. h. t. Gregorius X. in Concilio Generali Lugdunensi plura prohibet. Primò ne Prælati Ecclesias sibi concreditas, & earum bona immobilia, seu jura submittant laicis, vel recognoscant, vel profiteantur se ab illis, ut à superioribus ea tenere, neque Patronos, vel Advocatos constituant contra formam juris, seu sine consensu Capituli, & expressa licentia Papæ. Secundò, contractus omnes etiam juratos, & qualitercunque firmatos talium alienationum declarat nullam prorsus vim habere, proinde nullum jus tribuere, nec causam præscribendi. Tertiò declarat, Prælatos contrafacientes esse ipso facto suspensos ab officio, & administratione. Rursus clericos rei conscios, qui id superiori non denunciàrunt à perceptione beneficiorum, quæ in Ecclesia sic privata obtinent, triennio suspendi. Quartò, laicos compellentes clericos ad talem submissionem faciendam esse excommunicatos: & eos, qui aliquid accipiunt, nisi restituant, & resipiscant, ultra excommunicationem esse interdicendos, ut etiam eorum terras per Judicem. Ex quo textu liquet, Episcopos sine licentia Papæ, & consensu Capituli non posse dare ecclesiis Advocatos.*

IN SEPTIMO.

C. *AMBITIOSÆ 1. h. t. Paulus II. prohibet primò omnium rerum, & bonorum ecclesiasticorum alienationem, & omne pactum, per quod eorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem, conductionem ultra triennium, & infeudationem, contractum emphyteuticum, præterquam in casibus à jure permissis, ac de rebus, & bonis ab antiquo in emphyteusin solitis concedi, & cum ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus, & bonis, quæ servando servari non possunt pro instanti temporis exigentia, & innovat decreta, & constitutiones suorum prædecessorum super hac materia. Secundò, si alienentur bona Ecclesiæ contra hanc decretalem non teneat alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio, infeudatio, & decernit, omnia attentata in contrarium nullius esse valoris. Tertiò declarat etiam excommunicatos tam alienantem, quàm alium, qui res alienatas accipit. Quartò quòd si Episcopus, vel Abbas bona Ecclesiæ alienat inconsulto Papa, interdicitur illi ingressus Ecclesiæ penitus, & si sex mensibus obstinatè perseveraverit sub interdicto, eo ipso suspensus est ab omni administratione Ecclesiæ, vel monasterii in temporalibus, & spiritualibus. Quintò inferiores Prælati Commendatarii, Rectores beneficia, vel administrationes quomodolibet obtinentes, si res, vel bona ecclesiastica alienaverint, iisdem beneficiis, officiis, administrationibus ipso facto privantur: & beneficia, & officia absque alia declaratione censentur vacare, & superior, ad quem pertinet eorum collatio, potest aliis personis idoneis liberè ea conferre, nisi sedi Apostolicæ sint generaliter, vel specialiter reservata. Sextò statuit Pontifex, ut bona taliter alienata liberè revertantur ad Ecclesias, monasteria, vel loca pia, ad quæ antea pertinebant. Ex hoc textu liquet, alienationem bonorum ecclesiasticorum esse utroque jure prohibitam, & præsertim hodie ob præsentem constitutionem Ambitiosæ, quam Paulus IV. arctiùs confirmavit, & Pius IV. ad viam juris communis postea reduxit. Cæterum ad valorem alienationis rei ecclesiasticæ duo copulativè requiruntur. Primò causa justa in casu licito. Secundò forma, seu legitima solemnitas, adeò ut alterutra deficiente regulariter non valeat alienatio, ut notat Quaranta* in sum. Bullar. V. alien rer. eccles.

C. *INDEMNITATI 2. h. t. Julius III. ut consuleret indemnitati Ecclesiarum, revocat omnes alienationes rerum ecclesiasticarum factas contra præscriptam formam à Paulo II. in c.* ambitiosæ, *& statuit, ut contra tales alienationes procedatur summariè, & simpliciter, sine strepitu, & figura judicii, sed per solam inspectam facti veritatem.*

C. *IN SACRA 3. h. t. Paulus III. concedit facultatem alienandi census cameræ Apostolicæ pro præsidio belli suscipiendi contra Turcarum furores, ne occupent ulteriùs terras Christianorum. Tunc enim intercedunt duo requisita ad legitimam alienationem scilicet causa justa, & utilitas Ecclesiæ, ne Turcæ ejus bona occupent.*

C. *RERUM 4. h. t. Paulus IV. annullat, revocat, & omnino irritas, ac invalidas declarat alienationes bonorum ecclesiasticorum ipsis ecclesiis, & piis locis, non solùm damnum, sed etiam intolerabilem injuriam afferentes.*

C. *VENDITIONES 5. h. t. Pius IV. declarat irritas, & nullas venditiones, cessiones, infeudationes, locationes, donationes, permutationes, hypothecas, & concessiones, & alias omnimodas alienationes, & contractus qualescunque, & in quorumvis Principum, Cardinalium, Patriarcharum, & aliorum Prælatorum favorem factas de bonis pertinentibus ad Romanam Ecclesiam, vel Cameram Apostolicam in illius damnum sine paris valoris recompensatione, vel necessitate, aut evidenti utilitate, & detentores eorundem bonorum declarat teneri ad fructuum restitutionem: imò esse ad id etiam compellendos per censuras, & pœnas ecclesiasticas, & etiam pecuniarias: & demum decernit, hanc constitutionem habere vim perpetuæ legis.*

C. *TRACTANTES 6. h. t. Pius V. anathemate percutit omnes persuasores, & Mediatores infeudationum, & alienationum bonorum Ec-*

clesiæ præsertim Romanæ, item bonorum ad sedem Apostolicam pertinentium, vel quæ ad ipsam fuerint devoluta etiam in feudum.

C. *CUM CHARISSIMUS 7. h. t. Sixtus V. in subsidium belli ad extirpandas hæreses permittit alienationem bonorum immobilium Ecclesiæ. Cùm enim bellum tunc in Galliis grassaretur inter Catholicos, & hæreticos, supplicante Henrico Francorum Rege Christianissimo concedit Sixtus V. ut bona immobilia ecclesiastica ab hæreticis præsertim jam occupata alienari possint, ita tamen, ut hic ordo servetur, ut in præsens 50. tantùm millia alienentur, & hæc summa, cum minimo Ecclesiarum detrimento efficiatur, & fideliter, atque utiliter in usum designetur, ac erogetur. In hac constitutione assignantur etiam causæ justæ, scilicet necessitas, & utilitas: quòd enim hæreses extirpentur, id procul dubio redundat in commodum Ecclesiæ. Quòd etiam Ecclesia Gallicana debuerit se defendere contra hæreticos tunc bellum urgentes, fuit etiam necessarium, quod in jure æquiparatur utili. Ambæ hæ causæ constituunt casus à jure permissos, & expressos juxta Glossam* in sum. 12. q. 2. *Notandum est, quòd tametsi ad legitimam alienationem requiratur solemnitas, quæ de jure antiquo quatuor continet. Primò authoritatem Prælati: secundò præcedentem tractatum, seu consultationem: tertiò consensum Capituli: quartò subscriptionem singulorum saltem per Notarium, ut notat Panormitanus hic & in c.* tua de his quæ fiunt à Prælat. *Nihilominus licèt consensus Apostolicus absolutè absque sub- & obreptione impetratus suppleat alias solemnitates, eò quia Papa sit supremus administrator bonorum ecclesiasticorum c* sicut de præbend. in 6. *Non tamen supplet defectum causæ, præsertim si desit utilitas, vel necessitas Ecclesiæ, quia Pontifices non intendunt in damnum Ecclesiarum quidquam concedere. Quinimò si licentia Pontificis non sit absoluta, nec de certa ejus scientia, sed cum clausula, & conditione:* si ita est: *non suppletur solemnitas, ut notat Quaranta* in summa bullar. V. alien. rer. eccles. num. 7. *Navarrus tres ponit exceptiones, quibus alienatio bonorum Ecclesiarum licita est sine consensu Papæ. Prima est in casibus jure permissis, scilicet ex justa causa, & servata forma juris antiqui. Secunda, ut possint alienari quæcunque alienationis specie ab antiquo consueta dari in feudum, & emphyteusin, si fiat cum evidenti Ecclesiæ utilitate. Tertia quia non est prohibita alienatio rerum, quæ servando servari non possunt, ex quo à contrario sensu infertur, non posse alienari res immobiles, & pretiosas, quæ servando servari possunt. Posset addi alia exceptio de alienatione rerum exigui pretii, sed hæc non est speciali nota digna.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quænam rerum ecclesiasticarum alienatio à sacris Canonibus vetita sit clericis.

ALienatio propriè sumpta est omnis actus, per quem dominium transfertur de possessore in alium: laxè alienatio dicitur datio in emphyteusim, & locatio ad longum tempus, seu ultra triennium, dummodo locatio fiat de bonis, quæ singulis annis fructus reddunt; quia si fiat de iis, quæ alternis, vel ternis solùm annis fructus reddunt, locatio pro rata protrahi potest. Dicitur etiam alienatio, hypotheca, infeudatio, vel etiam omnis alius actus, quo ususfructus, vel jus in alterum transfertur, aut abdicatur. Cæterum in materia odiosa sumitur alienatio strictè pro illo contractu, cujus vigore dominium transfertur. Hic tamen sumitur laxè, eò quia sit materia favorabilis Ecclesiæ, quòd res ecclesiasticæ non alienentur: proinde alienatio juxta præsens institutum comprehendit omnem donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuò contractum, omnémque actum, quo dominium rei directum, vel utile, aut ususfructus, aut jus in alterum transfertur, vel abdicatur.

Rursus ex Pauli II. decreto comprehendit etiam locationem ultra trienniũ, institutionem hæredis, & fideicommissum, item pignoris constitutionem, & hypothecam specialem, in qua periculum est certius, quam in generali, ut notat Tuschus V. alienatio *conclus.* 272. Neque dissentiunt leges Imperatorum: siquidem *in C. de reb. non alienand. l. sancimus* habetur: sive lex alienationem inhibuerit, sivè testator hoc fecerit, sive pactum contrahentium hoc admiserit, non solùm dominis alienationem, vel mancipiorum manumissionem esse prohibendam, sed usumfructum, donationem, vel hypothecam, vel pignoris nexum penitus prohiberi sancimus; similique modo ut servitus minimè imponi, neque emphyteusis contractus fieri possit, nisi in his tantummodo casibus, in quibus constitutionum authoritas, vel testatoris voluntas, vel pactionum tenor, qui alienationem interdixit, aliquid tale permiserit. Ex quibus conjicitur, juris intentionem esse, ut secundùm præsens institutum alienationis terminus sumatur laxissimè pro omni illo actu, quo jus ab Ecclesia tollitur, & transfertur in alios, ut notant Gaillus *lib. 2. obser.* 10. Zerola *p.* 1. *V. alienatio* Abbas *hic num.* 3.

Hinc alienatio rerum ecclesiasticarum pro-

hibita est, cùm jure canonico, tum jure civili, ut constat *ex causa* 12. *q.* 2. per aliquot capita *c. nulli. c si quis Presbyterorum c. possessiones c. ad audientiam de rebus eccles. alienand. vel non. authent. de non alienand. aut non permutand. reb. eccles. authent. de eccles. reb. immobil. alienand. authent. de alienat. & emphyteus.* §. *ea verò.* Leges tamen, & jura civilia tunc vim habent, quando confirmantur jure canonico. Voluerunt leges, & Canones in præsenti materia nomen alienationis sumi latissimè, ut in rebus Ecclesiarum non possit constitui ususfructus, nec servitus imponi, nec res Ecclesiæ pignori dari, nec speciali hypothecæ subjici, nec in emphyteusim concedi, tametsi ususfructus, & servitus in re aliena existant, & pignus res sit debitoris, ac rei emphyteuticæ proprietas, & dominium penes dominum resideat. Est igitur alienatio hæc à sacris canonibus vetita clericis, ut desumitur *ex tot. h. t. in 6. clement. & extravag.* siquidem in *c. ambitiosa* Paulus II. prohibet alienationem omnium rerum, & bonorum ecclesiasticorum, & omne pactum, per quod illorum dominium transfertur, sive sit concessio, sive hypotheca, locatio, vel conductio ultra triennium; sive infeudatio, & contractus emphyteuticus, præter quam in casib⁹ à jure permissis, & de rebus, ac bonis in empyteusim ab antiquo concedi solitis; & tunc cum evidenti utilitate Ecclesiarum, & de fructibus, bonisque, quæ servando servari non possunt pro instantis temporis exigentia. Rursus in *eadem extravag. ambitiosa* innovat decreta, & constitutiones suorum prædecessorum super hac materia, & declarat, quòd quando alienantur bona Ecclesiæ contra hoc decretum, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio, infeudatio nulla sit, ac irrita; & rursus tam qui alienat, quàm qui alienas res accipit, anathemate feriuntur.

4 Quòd si Episcopus, vel Abbas bona Ecclesiæ inconsulto Papa alienat, interdicitur illi ingressus Ecclesiæ: & si in tali interdicto pertinaciter insorduerit per sex menses, tunc suspenditur ab omni administratione Ecclesiæ, vel monasterii in temporalibus, & spiritualibus. Prælati verò inferiores, qui Ecclesias cum cura, vel sine cura habentes beneficia, & bona alienant, sunt ipso facto privati beneficiis, quæ ut vacantia possunt conferri aliis, exceptis ipsis privatis; & bona alienata revertuntur ad easdem Ecclesias. Unde non solùm clericis simplicibus, ac inferioribus; verùm etiam Prælatis majoribus Episcopis, & Archiepiscopis vetita est alienatio rerum ecclesiasticarum *c. si quis Presbyterorum 6. c. ad audientiam 9. h. t.* Multò magis prohibetur hæc alienatio laicis sive Principes sint, sive Reges, in quorum ditionibus sint res ecclesiasticæ *c. 2. h. t.*

5 Rursus non solùm prohibetur alienatio, quâ dominium rei alienatæ transfertur in personam laicam, sed etiam in ecclesiasticam, vel aliam Ecclesiam *c. 1. h. t.* & ratio desumitur ex eo, quia bona Ecclesiæ sint in dominio ejusdem Ecclesiæ, non clericorum, quia isti ante distributionem, vel applicationem sibi legitimè factam sunt tantum administratores, & Procuratores *can. si privatum ult.* 12. *q.* 1. Administratores autem cùm careant dominio, non possunt donare, nec alienare *l. præses* 12. *C. de transact.* Garcia *de benefic. p. 3. c. 3. num. 46.* Quamobrem neque Episcopus, neque Archiepiscopus potest bona ecclesiastica sibi usurpare; ac vendere, sed tantùm tenetur custodire, rectè administrare, & cum vitæ discrimine etiam defendere *can. convenior. 12. juncta Glossa in V. pro altaribus 22. q. 8.* Imò tenentur Prælati majores præsertim Episcopi curare fieri inventarium omnium bonorum, ac jurium suæ Ecclesiæ, aliorúmque beneficiorum ecclesiasticorum suæ diœcesis, construique archivum, in quo hujusmodi jura deponantur, serventúrque, Piatecius *2. p. c. 5. art. 2. num. 2.* ubi refert, de archivo in Ecclesia cathedrali construendo editam fuisse constitutionem à Sixto V. cui initium est: *Provida* anno 1587. die 8. Junii.

6 Rursus sicut nomen alienationis in præsenti materia favorabili ecclesiis laxissimè sumitur: ita etiam nomen Ecclesiæ extenditur ad omnem locum pium authoritate Episcopi constitutum, vel fundatum, adeo ut neque res pertinentes ad loca pia alienari possint sine requisita juris solemnitate, idque desumitur *ex c. nulli h. t.* imò etiam beneficium restitutionis in integrum ecclesiis concessum ratione læsionis extenditur etiam ad nosocomia, hospitalia, & alia loca pia, fundata, & constituta authoritate Episcopi, quia hujusmodi loca à jure æquiparantur ecclesiis, quarum propterea gaudent privilegiis *argum. c. requisisti 15.* §. *secus autem de testam.* Abbas *hic num. 4.* Quamvis tamen prohibitum sit, res ecclesiasticas subjicere hypothecæ speciali; non propterea prohibita est constitutio hypothecæ generalis, adeo ut Prælatus ad confirmandum contractum legitimè constitutum, possit bona ecclesiastica obligare sub hypotheca generali, etiam sine consensu superioris, vel alia authoritate canonica; idque desumitur *ex c. nulli 5. h. t.* & quidem à sensu contrario, quia eo ipso quòd ibi prohibetur sola hypotheca specialis in rebus ecclesiasticis, permissa censetur generalis, ut notat Covarruvias *lib. 2. var. resolut. c. 6. num. 7.* Redoanus *tract. de reb. eccles. non alienand. q. 2. c. 6 num. 11. & sequent.* est enim dispar ratio, quia per hypothecam generalem non ita facilè potest deveniri ad alienationem, seu venditionem rei generaliter solùm obligatæ, seu oppignoratæ, sicut per hypothecam specialem, per quam plus juris in rem transfertur in ipsum creditorem cum periculo eam alienandi.

7 Tametsi generalis hypotheca non sit prohibita expresè, non propterea censenda est simpliciter permissa, quia adhuc requiritur justa causa, quia per talem hypothecam licèt generalem, acquiritur jus aliquod ad rem; unde saltem dispositivè per talem hypothecam res ecclesiastica incipit alienari, & per hoc differt hypotheca specialis à generali, quia per illam acquiritur jus in re, & magis præjudicatur rebus ecclesiasticis: per hypothecam autem generalem cùm tantùm acquiratur jus ad rem, minus præjudicatur; verùm quia utraque hypotheca sem-

per

per aliquo modo præjudicat rebus ecclesiasticis, ideo neutra est permissa, & specialis expresse prohibetur, generalis autem non nisi ex justa causa interdum permittitur. Est hypotheca vox græca, quæ apud latinos sumitur pro re pignori data, vel posita, aut supposita. siquidem supponere pro oppignorare, suppositas res pro pignori obligatis sæpius in Cod. legimus: unde hypotheca significat suppositionem, ut si res sit obligationi supposita, & Martianus notat inter pignus, & hypothecam tantùm dari differentiam in solo nomine *l. res hypotheca de pignor.* quatenus unum nomen est græcum, & alterum latinum. hinc hypothecaria actio, quæ quasi Serviana dicitur, est actio in rem, quæ creditori pignus persequendi causâ datur; unde & pignoris vindicatio, petitio, ac persecutio vocatur *l. 9. in fin. C. de pignor act. l. 2. C. si unus ex pluribus l. 19. ff ad Trebel.* hypothecarii verò creditores dicuntur, qui sub hypotheca pecuniam crediderunt *l. 1. §. sciendum ff. de separ. bon. l. 2. C. de his, qui in prior.*

8 Quamvis nomine alienationis in hac præsenti materia ecclesiis favorabili comprehendatur etiam translatio bonorum, vel redituum unius Ecclesiæ particularis ad aliam; adeo ut neque Episcopus, neque Archiepiscopus possit propria authoritate jura unius Ecclesiæ transferre ad aliam, ut desumitur *ex c. non licet 1. h. t.* nihilominus ex justa causa potest fieri hæc translatio, quamvis sit species veræ alienationis, est autem justa causa, si una Ecclesia abundet reditibus, quibus alia indigeat, ut si sint duæ Ecclesiæ parochiales habentes eandem fermè extensionem, & numerum subditorum, & una pinguiores habet reditus, & alia tenuissimos, tunc non videtur prohibitum Episcopo transferre aliquam partem redituum à Parochia pinguiori ad aliam *argum. c. 3 de eccles. ædificand.* ut notat Glossa *in c. 1. V. ad aliam h. t. in V. tenues;* ad hanc tamen translationem requiritur consensus Capituli *arg. c. tua 8. de his quæ fiunt à Prælat. &c.* immo si Ecclesia sit patronata, requiritur etiam consensus patroni, si hic fundaverit, vel dotaverit talem Ecclesiam, saltem ex quadam honestate, quia nisi aliter expressum fuerit in fundatione, vel dotatione, jus in reditus talis Ecclesiæ non ampliùs pertinet ad hominem, sed ad Ecclesiam, in quam fuit translatum, quia patronus tantùm sibi reservavit jus præsentandi.

9 Quòd verò accedente consensu Capituli possit Episcopus partem redituum Ecclesiæ pinguioris transferre in aliam, ex eo liquet, quia tunc necessitas videtur id exigere; & nemini fit injuria, quia Ecclesiæ particulares sunt membra unius Ecclesiæ universalis, adeo ut tota Ecclesia catholica, seu universalis, prout complectitur Ecclesias omnes particulares, sit veluti unicum corpus, cujus membra sint Ecclesiæ singulæ particulares, & caput Ecclesia Romana: atqui si necessitas exigat, debent membra sibi invicem succurrere, ut notat Layman. *in diss. canon. de reb. eccles. alienand. thes. 4.*

10 Non tamen possunt Episcopi permutare jura, & bona Ecclesiarum, quæ sibi subjiciuntur inter se absque consensu clericorum utriusque Ecclesiæ, ut desumitur *ex d. c. 1. h. t.* Hinc Canonici sine licentia Episcopi non possunt commutare domos sibi assignatas. Rursus quamvis unio beneficiorum, aut Ecclesiarum, si perpetua fuerit, speciem præseferat alienationis, ac propterea non possit Episcopus sine authoritate pontificia tales instituere uniones *c. tua 8. de his quæ fiunt à Prælat.* ut notat Rebuffus *in prax benefic. in reg. cancellar. 21. de union.* Nihilominus potest Episcopus accedente consensu Capituli unire unam Ecclesiam alteri etiam irrequisito ejus rectore, dummodo non eam uniat propriæ suæ mensæ, nec Capitulo, prout statuitur *in clement. 2. h. t.* vocandi sunt tamen ij, quorum interest, scilicet patronus si Ecclesia sit juris patronatus, quia si patronus sit laicus, requiritur ejus consensus *c. pastoralis 7. de donat.* Rebuffus *in prax. benefic. in regul. cancell. 21. de union. num 6.* non ita requiritur consensus Rectoris Ecclesiæ, seu possessoris beneficii uniendi, quia talis unio fit sine præjudicio Rectoris *c. consultationibus 3. de donat.* quia non obstante tali unione, ipse adhuc retinet Ecclesiam, vel beneficium, quia unio non sortitur suum effectum, nisi post mortem Rectoris, vel resignationem liberam, aut amotionem: unde sicut illius non interest, ejus consensus non requiritur, ut Episcopus de consensu Capituli hujusmodi Ecclesias uniat, ut notat Barb. *in collect. in cit. clem. 2. n. 3. h. t.*

Tametsi hæc unio possit ab Episcopo fieri irrequisito Rectore, non tamen sine consensu illius Prælati, seu superioris, cui Ecclesia unienda subjicitur, siquidem est discrimen de Rectore, & superiore, quia illi nullum fit præjudicium, cùm unio non sit habitura effectum, nisi post ejus obitum; secus Prælato fieret præjudicium saltem quoad potestatem providendi. Quòd si vacet Ecclesia aliqua parochialis, vel alia inferior, non collegiata, non potest Episcopus, etiam consentiente Capitulo rem ullam Ecclesiæ vacantis alteri unire, nec partem decimarum, nisi priùs constituatur Ecclesiæ vacanti curator, vel defensor supplens Rectoris vices *c. 1. h t. in 6.* licèt possit Episcopus consentiente Capitulo instituere unionem unius Ecclesiæ vacantis, vel beneficii, cum alia Ecclesia, aut beneficio, etiam non constituto curatore, vel defensore, ut habetur *in clem. 2. h. t.* 11

Ratio, cur possit tota Ecclesia alteri uniri, non ita pars bonorum, vel redituum, est, quia unio totius Ecclesiæ permittitur ad augmentum divini cultûs, & ut pauperes alantur, & ex tali unione nulli fit præjudicium: secus per diminutionem partis bonorum, aut redituum præjudicaretur futuro Rectori, vel beneficiario: siquidem ejus necessaria sustentatio minueretur. 12

Neque obstat, quòd, cui conceditur majus, præsumatur etiam concessum minus, proinde si concessum est Episcopo unire totum beneficium alteri, erit etiam eidem permissum, imò à fortiori unire partem beneficii alteri. Nam tunc cui conceditur majus, censetur etiam concessum minus, quando cætera sunt paria, non ita quando non sunt paria; hinc quia per unionem partis beneficii 13

neficii præjudicatur futuro successori, cui diminuitur necessaria sustentatio, & per unionem totius beneficii nulli adfertur præjudicium, eò quia talis unio non sortiatur effectum nisi post mortem beneficiarii; ideo bene stat, quòd Episcopus consentiente Capitulo possit instituere unionem unius totius Ecclesiæ, vel beneficii cum alia Ecclesia, vel beneficio, non ita partem redituum Ecclesiæ, vel beneficii alteri Ecclesiæ. Quinimò ipse summus Pontifex ob plenitudinem potestatis, licèt possit Ecclesias, & beneficia unire aliis, absque consensu Capituli *c. 2. de prabend. in 6.* non tamen solet tales uniones irrequisito Episcopo loci instituere: priùs enim Pontifex vocat, & audit omnes, quorum interest, & exigit etiam consensum eorundem, quia tametsi possit, non tamen solet facilè juribus derogare particularium Ecclesiarum.

14 Episcopus itidem quamvis possit Ecclesiam unire consentiente Capitulo dignitati, vel etiam præbendæ canonicali Ecclesiæ cathedralis, non tamen potest eam unire ipsi Capitulo, nec mensæ Capitulari, quia tali pacto Capitulum exerceret authoritatem in facto proprio: non ita quando Ecclesia unitur dignitati, vel speciali præbendæ canonicali, quod tamen intelligitur, quando unio fit Capitulo directè, & principaliter; secus indirectè, & in consequentiam potest in utilitatem Capituli id fieri, ut notat Garcia *de benefic. p. 12. c. 2. num. 169.* ubi ait, non posse fieri unionem beneficii ipsi Capitulo ab Episcopo consentiente eodem Capitulo, eò quia non possit quis authorizare in facto proprio, & subdit, id procedere, quando unio fit Capitulo principaliter, & directè; non ita quando in consequentiam, seu indirectè est in utilitatem Capituli, & citat Rotam *decis. 1. de eccles. adificand. in antiq. & decis. 133. num. 7. & 8. part. divers.* & in practicab. Rotæ *num. 12. vers. unio facta per ordinarium*: secus si unio fiat alicui dignitati, vel præbendæ Capituli, Rota *decis. 788. num. 4. p. 1. diversor.* immo etiam omnibus præbendis distinctis non simul, sed separatim, & distinctè unicuique alicujus beneficii, quia tunc non dicitur fieri unio ipsi Capitulo, proinde potest fieri ab Episcopo consentiente Capitulo, ut singulis præbendis singula beneficia uniantur, non omnibus simul indistinctè unum, aut plura. Hæc tamen restrictio non approbatur ab ipso Garcia censente, posse fieri unionem etiam omnibus præbendis simul, & citat declarationem super hoc sacræ Congregationis *num. 171.*

15 Verùm prior sententia communior est. Quòd si aliqua inoleverit consuetudo uniendi hujusmodi Ecclesias, vel beneficia mensæ Capitulari consentiente Capitulo nullius est valoris, quia *in clement. 2. in fin.* expresè reprobatur quævis contraria consuetudo etiam immemorialis, imò reprobatur etiam consuetudo, quâ conceditur, bona ecclesiastica à Prælato liberè, & absque solemnitate à jure requisita alienari, eò quia talis consuetudo adferat Ecclesiæ grave damnum, quod aliunde non compensatur, ut tradit Abbas in *c. nulli 5. n. 6. b. t.*

16 Quia leges, & Canones voluerunt in hac materia nomen alienationis latissimè sumere, ideo prohibetur etiam transactio, per quam res Ecclesiæ traditur, seu ejus possessio transfertur in alium, adeo ut hujusmodi transactio fieri nequeat sine requisitis juris solemnitatibus: id tamen non procedit de illa transactione, quæ fit super re, cujus possessio non est penes Ecclesiam, & per quam ea acquiritur Ecclesiæ, ut tradit Quaranta *in summa Bullar. V. alienatio rerum Ecclesia num. 19. §. 5.* immo nomen alienationis comprehendit etiam constitutionem servitutis, sive realis sit, sive personalis, quam constituere in re ecclesiastica prohibita alienari, non permittitur, unde Prælatus, vel beneficiarius non potest alteri concedere usumfructum beneficii ecclesiastici *c. 2. de locat.* licèt ipsam perceptionem, & commoditatem fructuum liberè possit locare, & vendere secluso præjudicio successoris *c. 2 de locat.*

Rursus quamvis parochus, & alius beneficiarius non possit alienare, seu in alium transferre jus decimarum, ut desumitur *ex c. ult. de rerum permut.* nihilominus fructus decimarum non prohibentur vendi, vel locari alteri, ita tamen ut iste percipiat tales fructus, non suo, sed beneficiarii nomine, idque procedit in quolibet usufructuario, qui tametsi ipsum jus utendi, fruendi vendere, vel in alium transferre non possit absque consensu domini sub pœna amittendi usumfructum *l. usufructus 65. ff. de jure dot. §. finitur instit. de usufruct.* nihilominus usufructuarius potest liberè alteri locare, vel donare ipsam facultatem ad fructus percipiendos nomine tamen usufructarii, proinde non ultra vitam usufructuarii, cum dissoluto jure concedentis dissolvi etiam debeat jus accipientis *argum. l. 31. ff. de pignor.* Immo ex eo, quòd alienatio sumatur hic laxissimè, comprehendit etiam cessionem litis motæ super re, quam Prælatus solus sine Capituli consensu alienare non potest: siquidem qui cedit liti, censetur etiam renuntiare juri, quod habet in rem litigiosam, nisi intentionem suam aliam esse clarè exprimat *l. postquam C. de par*' quia sicut Prælatus absque consensu Capituli non potest rem illam alienare, nec jus in illa; ita neque potest cedere liti. 17

18 Immo nomine alienationis venit etiam ipsa locatio non solùm ad longum tempus, sed etiam ultra triennium, hinc Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 11.* præcipit, ut omnes locationes bonorum Ecclesiæ, quæ præsentatâ pecuniâ in successorum præjudicium fiunt, pro non validis habeantur, nec in Romana curia, vel extra eam confirmentur, non obstante quocunque indulto, aut privilegio: imò neque licet jurisdictiones ecclesiasticas, seu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios, in spiritualibus locare: neque conductorib' per se, aut alios eas exercere, alioquin concessiones etiam à sede apostolica factæ subreptitiæ censentur. Immò ex eo, quòd Concilium prohibuerit, jurisdictionem ecclesiasticam locari, sacra Congregatio Cardinalium id extendit etiam ad quodlibet minimum officium, cui jurisdictio insit. Ad hanc etiam prohibitionem firmandam plurimum habet momenti

menti juramentum, quo se Episcopi in sua promotione obstringunt, ubi præ cæteris habentur hæc: *possessiones verò ad mensam meam pertinentes non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de novo infeudabo, nec alio modo alienabo, etiam cum consensu Capituli mei inconsulto Romano Pontifice: & si ad aliquam alienationem devenero, pœnas in quadam super hoc edita constitutione contentas eo ipso incurrere volo.*

9 Quòd si quæras, quænam sint bona mensæ Ecclesiæ, & quæ mensæ episcopalis. Respondetur, ea bona dici de mensa Ecclesiæ, quæ perpetuò unita fuerunt eidem Ecclesiæ; & quæ nunquam alteri post acquisitum semel dominium concessa fuerunt; vel etiam quæ ad eam reversa, vel ei incorporata sunt, ut notat Barb. *in c. ut super h. t. juxta Glossam in clement. 1. de excess. Prælat.* Innocentius *in c. ut super de bonis eccles. non alienand.* Bona mensæ episcopalis dicuntur, quæ principaliter ad Episcopi sustentationem deputantur, & nullum alium Rectorem habent præter ipsum Episcopum, ut tradit Piasec. *p. 2. c. 5. num. 35.* Docent nihilominus aliqui, inter quos Emanuel Sà *V. alienatio* hoc juramentum ab Episcopo emissum non alienandi res Ecclesiæ non obstare, quo minus, servatis tamen servandis, possit in ejus utilitatem aliquid alienare, ut etiam rem modicam; eò quia tale juramentum intelligendum sit secundùm juris dispositionem. Verùm quidquid sit de hac opinione, illud non approbarem, quod admittit Covarruvias *lib. 2. variar. c. 16. num. 2.* cum Calderin. ubi ait, Prælatum, qui juravit se non alienaturum bona suæ Ecclesiæ quamvis in longum tempus postea inconsulto Pontifice ea elocet, non fore perjurum, eò quia locatio nonnisi impropriè dicatur alienatio, & quia juramentum est stricti juris, non debet extendi ad ea, quæ in ipso non continentur: nam hoc non valet in præsenti materia, in qua leges, & Canones sumunt nomen alienationis latissimè, prout comprehendit omnem actionem dominii directi, & utilis translativam, quapropter elocatio ad longum tempus est prohibita, & Episcopus qui tali modo elocaret bona ecclesiastica, foret perjurus, ut docet Molina *disp. 466. §. ex dictis.*

Quòd si clericus, vel Prælatus non obstante hac prohibitione non alienandi res ecclesiasticas eas alienaverit, ipso jure alienatio est nulla, & tam qui alienavit, quàm qui accepit res alienatas, nisi statim eas restituat unà cum suis fructibus, excommunicatur, ut desumitur *ex c. si quis h. t.* Rursus quilibet clericus illius Ecclesiæ, cujus res est alienata, immo etiam ipse Prælatus, qui rem alienavit, potest eam à quolibet possessore repetere unà cum fructibus perceptis à tempore alienationis, ut habetur *in c. si quis h. t.* quinimò etiam emptor licèt fortassis bona fide emerit, ignorans rem esse Ecclesiæ compellitur eam restituere, non recepto ab Ecclesia, ad quam res illa pertinet, pretio: siquidem alienans rem Petri sine consensu Petri non potest Petro nocere *l. non debet 74. de regul. jur.* Emptor tamen bonæ fidei, qui putavit res à se emptas non pertinere ad Ecclesiam, potest pretium repetere à suo authore, seu ab eo, à quo emit, ut habetur *in c. ad audientiam 9 h. t.* secus emptor malæ fidei, & qui rem sibi venditam non ignoraverit esse Ecclesiæ, compellitur restituere, & pretium, quod solvit, amittit, & hoc cedit in lucrum Ecclesiæ, cujus res alienata est, non verò ipsius venditoris *l. jubemus 14. §. 1. C. de SS. ecclesiis.*

§. II.

Quænam bona Ecclesiæ alienari possint, & quæ non?

Bona Ecclesiæ alia sunt mobilia, alia immobilia: illa dicuntur, quæ loco moveri possunt, ut equus, vestis, pecunia, picturæ, armaria, & alia id genus; quæ moveri possunt de loco ad locum; immobilia dicuntur quæ loco non possunt moveri, ut domus, ager, & alia his similia: rursus in bonis immobilibus comprehenduntur tam res corporeæ fixæ, stabiles, quàm actiones, & jura, vel reditus à longo tempore, ut etiam jura, seu debita rerum immobilium jam acquisita Monasterio, & ab illo accepta. Rursus ex bonis ecclesiasticis alia dicuntur pretiosa, & alia non pretiosa; ex iis pretiosa, alia dicuntur quæ servando servari possunt, seu quæ per triennium non corrumpuntur, cujusmodi sunt vasa argentea, & aurea, gemmæ, vestes pretiosæ si servari possint, *argum. l. lex quæ 22. C de administ. tutor.* ubi mobilia pretiosa prohibentur alienari à tutoribus, ut liquet *in extravag. unic. inter communes.* Inter res, quæ servando servari possunt, comprehenduntur etiam greges ovium, armenta boum, præsepia equorum, & similia.

Res, quæ servando servari non possunt, dicuntur quæ absque notabili detrimento non durarent, & quæ per usum absumuntur, cujusmodi sunt arborum fructus, pira, poma, nuces, frumentum, oleum, vinum, pecora singularia; non verò greges, & alia id genus, quæ usu absumuntur, vel brevi tempore inveterascunt. His additur etiam pecunia usualis, quæ non eo fine colligitur, & servatur, ut ad bona immobilia comparanda impendatur; sic enim fuisse decisum à Rota refert Piasecius *p. 2. c. 5. num. 32.* Secus pecunia fructifera, qualis est illa in montibus, vel censibus collocata habetur; ut bonum immobile, ut etiam illa, quæ traditur pro dote, & sustentatione monialium recensetur inter bona pretiosa, quæ servando servari possunt; potest tamen, hæc pecunia data pro dote Monialis impendi in emendo agro, vel vinea, ut de ejus fructibus Monialis sustentetur. Item inter res immobiles numerantur arbores grandes, quæ cædi non solent, & sylvæ cæduæ, quia si hæc alienarentur, non mediocre damnum ecclesiis inferretur *l. lex quæ tutores C. de administ. tutor.* Panormitanus *in c. nulli h. t.* Navarrus *consil. 6. h. t.*

Ex hisce bonis ecclesiasticis bona Ecclesiæ mobilia, & pretiosa, quæ servando servari non possunt, alienari possunt, ab habente illorum administrationem, ut ab Episcopo, vel Prælato absque alia juris solemnitate, quæ alioquin re-

quireretur: hinc res, quæ usu absumuntur, & brevi tempore inueterascunt, ut fructus, vinum frumentum, segetes, plures vestes, & pecunia quotidiano usui deserviens, & quæ servata nullũ fructum parit, alienari possunt, ut apertè colligitur *ex clement.* 1. *de rebus eccles. non alienand.* & tradunt Hostiens. *in sum. h. t. num.* 2. Abbas *in d. c. nulli* 5. *num.* 8. *h. t.* ratio est, quia leges, & canones, quæ prohibent bona ecclesiastica alienari, loquuntur tantùm de bonis immobilibus, non verò de mobilibus, quæ servando servari non possunt, ut liquet *in c. nulli* 5. *h. t.* quapropter potest Episcopus pecunias ex reditibus Ecclesiæ acquisitas impendere in pias causas, vel erogare pauperibus, vel etiam dare benemeritis de Ecclesia, idque absque omni solemnitate, dummodo donationes, & largitiones moderatæ sint, & damnum non inferant Ecclesiæ *auth. licentiam C. de Episcopis, & cleric. c. ad hæc de testam.* Secus res mobiles pretiosæ, cujusmodi sunt vasa aurea, argentea, gemmæ, non possunt alienari, nisi subsit justa causa, & solemnitas à jure præscripta.

Quòd si petas, ad quam summam debeat ascendere res, ut dicatur pretiosa ad eum effectum, ut Prælatus non possit illam alienare. Respondetur post declarationem sacræ Congregationis, ut referunt Homobonus, & Peregrinus apud Dianam *p. 4. tract. 4. resolut.* 223. mobile pretiosum, quod alienari non potest, illud censeri, quod valorem excedit 25. scutorum aureorum, Naldus *in sum. V. alienare num.* 5. asserit, ex stylo curiæ illam censeri rem pretiosam, cujus pretium excedit valorem 20. ducatorum. Verùm Barbosa, Quaranta, & Felinus censent, ad inferendum judicium rei pretiosæ standum esse arbitrio judicis, vel prudentis viri. Potest tamen Episcopus, vel alius Prælatus res quasdam mobiles pretiosas, ut picturam, annulos, vasa aurea, & argentea emere, ut donentur benè meritis, ut docent Navarr. *de reditib. eccles. monit.* 47. Layman, & alii, qui etiam docent, posse Prælatum ex pecuniis, quas causâ remunerandi donare potest suo officiali, vel alteri benè merito, emere prædium, & idem donare irrequisito Capitulo, & sine alia solemnitate: & ratio est, quia, si potest donare talem pecuniam, potest etiam donare id, quod emitur tali pecunia, quia subrogatum sequitur naturam illius, cui subrogatur *l. si eum* 10. §. *qui injuriarum ff. si quis cautionibus.*

Non solùm res mobiles, sed etiam immobiles exigui valoris, vel quæ Ecclesiæ minus sunt utiles, pro aliis utilioribus possunt ab Episcopo consentiente Capitulo alienari, vel permutari ut statuitur *in c. ut super* 8. §. *possessiones h. t.* ubi Glossa *V. assensu* etiam addit, quòd consensus Capituli non requiratur ex necessitate, sed tantùm ex quadam honestate, quia Episcopus habet ex se facultatem meliorandi res suæ Ecclesiæ, licet non habeat potestatem eas deteriorandi *c.* 2. *de donat.* unde loco rei minus utilis, aut incommodæ potest comparari alia magis utilis, & commoda per alienationem minus utilis, minúsque commodæ.

Hinc terrulæ, vineolæ, & res aliæ immobiles exigui valoris alienari possunt, si Ecclesiæ utilitas, vel necessitas id exigat *c. terrulas* 12. *q.* 2. quod est Concilii Agathensis, cui non derogatur *per extravag. ambitiosæ* & Concilium Tridentinum, ut declaravit sacra congregatio, & notat Barb. *in c. sine exceptione* 12. *q.* 2. ubi addit, illam alienationem Ecclesiæ non censeri utilem, quâ recipit tantum, quantum dimisit ex decisione Rotæ Romanæ, quia tunc nihil lucri eidem accrescit.

Possunt etiam à fortiori alienari res, quæ Ecclesiæ sunt damnosæ, & quidem sine solemnitatibus juris, cujusmodi sunt ædes, quibus conservandis plus pecuniæ impenditur, quàm utilitatis hauriatur, quod tamen intelligendum est, ut pretio illo emantur alia bona magis utilia, ut colligitur *ex c. non liceat* 20. *c. sine exceptione* 52. *caus.* 12. *q.* 2. quia id perinde est, ac res ecclesiasticas utiliter administrare: quæ autem dicatur res modici, & exigui valoris, relinquitur arbitrio prudentis viri, qui consideratis Ecclesiæ alienantis facultatibus, & valore rei alienandæ, & loci consuetudine judicabit, an res sit modica, nec ne, *argum. text. in c. cæterum de donat.* Piasecius ibid. *num.* 5. hinc potest etiam terra Ecclesiæ non fertilis, nec utilis dari in emphyteusin hæredibus illius, cujus studio primum ad culturam est redacta *c. ad aures* 7. *h. t.*

Rursus potest licitè alienari res nondum quæsita Ecclesiæ, seu quam Ecclesia nondum incepit possidere, quo pacto remitti potest legatũ, vel hæreditas relicta Ecclesiæ ex testamento, si inde timeantur scandala, & odia, potest enim Episcopus in acquirendis, non in acquisitis præjudicare suæ Ecclesiæ, nisi legatum communiter serviret Episcopo, vel Capitulo, quia tunc Episcopus non posset illi renuntiare in præjudicium Capituli.

Rursus res, quæ ante infeudari, vel in emphyteusim dari consueverat, feudo hoc, vel emphyteusi expirante iterum potest dari in feudum, seu in emphyteusin absque solemnitate juris præscripta ad alienationem rerum ecclesiasticarum, dummodo id fiat in evidentem utilitatem Ecclesiæ, & antequam fructus illius rei, quæ datur in feudum, vel emphyteusim, incorporentur Ecclesiæ: ratio est, quia tunc non censetur nova alienatio, quæ à jure prohibeatur, sed continuatio præcedentis alienationis. Ad hoc autem, ut res dicatur in feudum, vel emphyteusim dari solita, duo sufficiunt actus concessionis factæ; vel etiam unus solemnis cum decursu annorum undecim, ut notat Piasecius *hic n.* 20. ubi addit, quòd cessante causa primæ concessionis non possunt de novo concedi; aliæ & quòd si major offeratur census, vel canon, non debet concedi pro antiquo canone; neque cum tali conditione, quæ gravior sit Ecclesiæ, quàm antea fuerat: neque pro fœminis, si masculis antea consueverat concedi.

Quamvis servi, seu mancipia Ecclesiæ computentur inter res mobiles pretiosas, quæ alienari prohibentur *c. mancipia* 3. *c. sequent. de rerum permut.* nisi sint servi fugitivi *c.* 54. *caus.* 12. *q.* 2. potest nihilominus Prælatus Ecclesiæ si aliquid suâ industriâ acquisivit, servum ejusdem

dem Ecclesiæ manumittere, ut definivit Concilium Toletanum *c. 69.* quod refertur *in c. consensus 3. h. t.* ubi dicitur, quòd Rectores, qui aliquid suis ecclesiis relinquunt, vel iisdem prædia acquirunt, possunt aliquos servos, seu mancipia ejusdem Ecclesiæ manumittere, seu donare libertate. Immo potest etiam servos bene meritos manumittere, licèt Prælatus Ecclesiæ nihil contulerit, nec acquisiverit *c. si quos. 57. caus. 10. q. 2. juncta Glossa V de familia*: verùm in hac manumissione requiritur consensus superioris, ut notat Abbas *hic num. 4.* ubi illud limitat, ut tantùm procedat, si servus manumittatur, non remanente patronatu apud Ecclesiam; secus si remaneat, quia tunc manumissio potest fieri irrequisito patrono.

11 Cæterum quæ à Prælato Ecclesiæ malè sunt alienata, possunt à successore repeti, adeo ut non possit illi opponi ulla exceptio, neque defectus dominii, sed sufficiat, si probet, rem illam pertinuisse ad Ecclesiam, ac fuisse illegitimè alienatam à suo prædecessore *l. jubemus 14. §. sanè C. de SS. Ecclesia*: quia probare dominium persæpe difficile est. Neque quòd Prælatus prædecessor malè alienaverit, debet id in damnum cedere Ecclesiæ, quia juxta *regul. jur.* delictum Prælati non debet nocere Ecclesiæ.

12 Alienari verò prohibentur res immobiles Ecclesiæ magni pretii, & quæ utilitatem adferunt *c. nulli 5. h. t. l. jubemus 14. in princ.* ubi est sermo de rebus ecclesiasticis immobilibus, quibus accensentur, & æquiparantur quoad solemnitatem requisitam ad alienationem res pretiosæ, quæ servando servari possunt, ut sunt vasa aurea, argentea, gemmæ, candelabra, & alia id genus *argum. l. lex quæ 22. C. de administ. tutor.* Rursus inter bona mobilia ecclesiastica, quæ alienari prohibentur, ea itidem bona mobilia recensentur, ex quibus utilitas, & fructus diuturnus percipi potest, ut est grex ovium, vel caprarum, quamvis enim divendi possint seorsim singulæ oves, vel capræ, non tamen permissum est alienare simul totum gregem, cum Ecclesia ex illo annuos reditus accipere consueverit, unde totus grex absque requisita solemnitate non potest alienari, ut nec etiam jumenta, quæ deputata sunt ad fundum Ecclesiæ excolendum, eique per longum tempus sunt affixa, nisi fortassis superflua forent *l. ult. C. quando decreto opus non est, authent. de non alienand. reb. eccles. §. nos igitur.* Imò neque arbores in prædio pertinente ad Ecclesiam utiles possunt alienari, si illis excisis prædium Ecclesiæ notabiliter deterius fieret: unde hujusmodi arbores frugiferæ, quibus plurimum utilitatis accrescit Ecclesiæ bonis accensentur immobilibus, adeout sine consensu superioris, & Capituli non possint succidi, & vendi. Quòd si arbores non essent frugiferæ, & opacitate, ac umbra essent potiùs nocumento, quatenus impedirent augmentum fructuum, eæ à Prælato, vel Rectore Ecclesiæ etiam irrequisito Capitulo excidi possunt, ac vendi, ut notat Navarr. *lib. 3. cons. 6. & 7. h. t.* Generatim ex rebus mobilibus, vel immobilibus, quæ servando servari possunt, illæ alienari non possunt, quæ fructus ferunt, & triennio durant, ut notat Glossa *in l. uniç. §. licèt C. si adversus usucap.*

Rursus jura, & reditus annui, si adhæreant rei immobili, seu extrahantur ex re immobili, prædio, fundo, sylva, lacu, piscina, bonis etiam immobilibus accensentur, proinde etiam talia jura sub prohibitionem cadunt alienationis, *argu. c. 2.* & ibi Glossa *V. jura h. t. in 6.* eò quia hujusmodi jura fixa sunt, ac stabilia, proinde quamvis non sint res corporeæ, accensentur nihilominus rebus immobilibus, quibus æquiparantur quoad solemnitatem requisitam ad alienationem. Quinimo id procedit, quamvis annui reditus proveniant ex rebus mobilibus, & solvantur itidem ex rebus mobilibus, ut ex pecunia in societatem locata, quia habent etiam esse fixum, & plurimum utilitatis adferunt Ecclesiæ; idque á fortiori procedit de annuis reditibus, qui sunt stabiles, ut pensiones, & proveniunt ex rebus immobilibus agris, vel vineis; hæc enim jura prohibentur alienari, aut hypothecæ subjici, ut fusè ostendit Redoanus *in tract. de reb. eccles. non alienand. q. 14. n. 28.* Actiones verò, & instrumenta debitorum propriè non dicuntur enumerari inter bona mobilia, vel immobilia, sed constituunt tertiam quandam bonorum speciem juxta *l. à D. Pio 15. §. in venditione juncta Glossa V. ad jura ff. de re judic.* siquidem bona mobilia, vel immobilia ea propriè tantùm dicuntur, quæ certo loco continentur: siquidem immobile dicitur, quod non potest à loco moveri; & mobile, quod à loco ad locum moveri potest, vel etiam se movere *l. moventium 93. ff. de V. S.* Actiones verò, & jura, cùm sint incorporalia, minimè loco circumscribuntur, proinde non dicuntur res mobiles, nec immobiles. 13

Feudum Ecclesiæ per obitum vasalli decedentis sine hæredibus, vel etiam ob delictum ejusdem, vel quia tempus concessionis expiravit, quoad dominium utile revertitur ad Ecclesiam, neque unitur mensæ episcopali, nisi accesserit consensus Capituli, quia tunc censetur esse de mensa Episcopi, quando Capitulum declaravit, esse de tali mensa. In dubio autem, an Episcopus, vel Prælatus fundum illum applicaverit suæ mensæ; si Prælatus per annum eum retinuit, nec alteri in feudum, vel emphyteusim concessit, sed ipsemet eum coluit, censetur eo ipso eum propriæ applicàsse mensæ, adeo ut illum deinceps non possit alienare sine requisitis solemnitatibus: quòd si fundi, vel agri in feudum, vel emphyteusim dati utile dominium ad Ecclesiam revertatur, debet in eodem statu permanere, in quo priùs erat, adeo ut iterum in fundum, vel emphyteusim simili modo possit à Prælato concedi, quia hæc non censetur nova alienatio, sed potiùs ordinationis antiquæ continuatio; ut superiùs diximus. 14

Cæterum assignantur plures casus, in quibus res ecclesiasticæ nullo modo etiam cum solemnitatibus jure præscriptis possunt alienari. Primus est, si ex Imperatoris donatione, vel fundatione res immobilis, ut civitas, Provincia, in dominium pervenerit Ecclesiæ *authent. hoc jus porrectum V. perpetuo*: siquidem hac tacita conditione 15

ditione ab Imperatoribus, vel Regibus censentur hujusmodi res immobiles donari, ne scilicet alienentur, ut notat Rosental *tract. de feud. c. 4. conclus.* 19. Quamobrem ad alienandas res ecclesiasticas immobiles, tametsi hæc fiat à Prælatis Ecclesiæ, adhuc requiritur consensus Imperatoris.

16 Secundus est, quòd Ecclesia, vel Monasterium non possit alienari, nec transferri in usum privatorum *cit. auth. hoc jus porrectum, de alienat. §. & quoniam.*

17 Tertius casus est, quòd Episcopus, vel alius Prælatus ex suis bonis propriis rem Ecclesiæ non possit emere, neque per interpositam personam, ut desumitur *ex d. authent. §. Oeconomis verò* quia id esset authoritatem præstare in proprio facto, quod adversatur *clement. 2. h. t.* & ob eandem causam non potest Episcopus rem emere, si pertineat ad inferiorem Ecclesiam sibi subjectam.

18 Quartus est, si res sub ea conditione data sit Ecclesiæ, ut non alienetur: quia donatarius non acquirit in rem sibi dono datam majus jus, ac illi dederit donans, qui cum non donaverit hoc jus illam vendendi, neque Donatarius eam vendere potest, ut desumitur *ex d. authent. c. 9. §. sanctissimus*, ubi Glossa ait, quòd talis conditio esset servanda, & solùm excipitur casus ingentis, ac evidentis necessitatis.

19 Quintus est, quòd res ecclesiasticæ non possunt transferri in hæreticum, vel Judæum *authent. de ecclesiasticis titul. §. jubemus collat. 9.*

§. III.

De causis justis alienandi res ecclesiasticas.

1 Quatuor sunt causæ, quæ alienationem bonorum ecclesiasticorum licitam reddunt, validámque constituunt. Quarum prima est necessitas, ut si Ecclesia sit ære alieno gravata, vel urgeat aliqua necessitas, cui aliter occurri non possit, nisi per alienationem alicujus boni ecclesiastici; si enim debita Ecclesiæ aliter solvi non possunt, tunc ad extinguenda contracta debita possunt bona Ecclesiæ licitè, & validè alienari *c. 2. §. hoc jus caus. 10. q. 2.* ut etiam si alia justa, & evidens urserit necessitas, cui non possit aliter occurri *c. 1. h. t. in 6.* quia necessitati lex non imponitur, & quod non est licitum, urgens necessitas facit licitum juxta *regul. 41. inf. de regul. jur.*

2 Secunda causa licitè, & validè alienandi bona ecclesiastica est evidens utilitas, quæ attendenda est tempore, quo efficitur contractus, vel alienatio: dicitur autem evidens utilitas, quando nullum subest dubium, quin alienatio sit magis profutura Ecclesiæ, ut desumitur *ex c. fine exceptione 52. causa 12. q. 2. c. 2. h. t.* Hæc autem utilitas censetur, quando res aliqua Ecclesiæ ita alienatur, ut alia melior, & utilior eidem acquiratur: siquidem quod in favorem, & majorem utilitatem Ecclesiæ est introductum, non debet refundi in ejus damnum *l. quod favore 6. C. de legibus.* Cæterum ut fiat hæc alienatio, requiritur, ut sit utilis, & profutura: & sufficit, quòd communiter censeatur utilior, tunc quando celebratur contractus, vel fit alienatio: etenim si ex instituto super ea re tractetur, & communis opinio sit, quòd talis alienatio sit Ecclesiæ profutura, tametsi postea effectus non respondeat, adhuc valida est alienatio, nec potest revocari: Ecclesia tamen, si damnum probetur, debet in integrum restitui, ut notat Glossa recepta *in c. apostolica 7. V. profuturum de his quæ fiunt à Prælat.*

Tertia causa est pietas, ut si redimendi sint captivi, si alendi pauperes, si juvandi infirmi, si sublevandi miseri, tunc enim possunt ad talia pietatis officia exercenda vendi res Ecclesiæ, immo etiam calices, & vasa sacra, quæ frangenda sunt, ut pretium distribuatur pauperibus *c. aurum c. sanctorum 12. q. 2.* idque exemplo S. Ambrosii, Achacii, Cæsarii, & aliorum Episcoporum, qui in gravi proximi necessitate etiam vasa sacra fregerunt, & pretium erogarunt, ad levandas aliorum miserias, quia ut dicitur *in d. c. aurum*, melius est, ut vasa viventium serventur, quàm metallorum, scilicet Ecclesiæ, & *in l. sancimus 21. C. de SS. Ecclesia* dicitur, non esse absurdum, animas hominum præferri quibuscunque vasis, ac vestimentis. Non tamen licitum est alienare bona Ecclesiæ pro liberandis à justa pœna malefactoribus, quamvis illa gravis esset. Cæterum in alienandis rebus ecclesiasticis non esset initium ducendum ab iis, quæ ministerio altaris immediatè destinantur, ac cultui divino sunt dicata, nisi fortassis superfluerent; unde incipiendum esset à rebus externis postea ab illis, quæ non sunt consecratæ, sed tantùm benedictæ: res autem consecratæ, cujusmodi sunt calices, patenæ, nonnisi ex urgentissima causa debent pignori dari præsertim laicis, ut notat Covarruvias *lib. 2. variar. resolut. c. 16. num. 8.*

Quarta tandem causa est incommoditas, ut si fundus aliquis procul distet, nec possit excoli nisi difficulter, & cum majori sumptu *argum. c. terrulas 12. q. 2.* Hinc possent Episcopi, qui parœcias habent à suo territorio longè dissitas, sibi invicem commutare, ut proximiores unusquisque regendas sumeret.

Ut autem aliqua ex prærecensitis causis fieri possit alienatio, adhibenda est solemnitas, quæ potissimùm in quatuor consistit conditionibus, quarum prima est, ut in Capitulo consultetur, ac disquiratur, an revera talis alienatio hic, & nunc expediat *c. fine distinctione 12. q. 2. c. 1. de reb. eccles. alienand. in 6.* Neque sunt necessariò instituendi tres tractatus, nisi consuetudine id inductum fuerit, sed unus sufficit, ut notat Glossa *in c. 1. de rebus eccles. non alienand. in 6.* Secunda est, ut Capitulum expressè consentiat *c. 1. c. tua, & tot. tit. de his quæ fiunt à Prælato sine consensu Capituli*, non tamen est necesse, ut omnes Capitulares consentiant, sed sufficit, ut major pars eorum, qui sunt præsentes. Tertia est authoritas Prælati requisita, ut Episcopi, vel Abbatis, aut aliorum similium, quorum consensus omnino necessarius censetur *c. in venditionibus 16. quæst. 7.* quinimò si Abbas [illegible]

Episcopo subsit, hujus etiam consensus requiritur.

Sin verò Ecclesia Rectore careat, dandus est illi administrator, priusquam Episcopus futuræ alienationi authoritatem præbeat; quòd si periculum sit in mora, & Prælatus absit, tunc sufficit consensus præsumptus. Quarta conditio est, ut Capitulum subscribat *c. tua de his quæ fiunt à Prælat. sine consens. Capit.* non tamen hæc subscriptio requiritur in omnibus, sed tantùm in donationibus, venditionibus, permutationibus. imò plerisque in locis consuetudo invaluit, ut solus Notarius subscribat, ut notat Tuschus *v. tractatus in alienation. bonor. eccles. conclus. 338.*

Casus tamen jure permissi, in quibus licita est alienatio absque sedis apostolicæ licentia, positâ tamen necessitate, vel evidenti Ecclesiæ utilitate, sunt. Primò, quando res alienanda est modici valoris. Secundò, si consuetudo sit legitime præscripta contra *extravag. ambitiosæ*, & decretum sacræ congregationis. Tertiò, quando bona sunt relicta religioni incapaci bonorum in communi. Quartò, quando sunt relicta cum tali onere, ut alienari debeant certo tempore, aut casu, aut restitui ex obligatione justitiæ. Quintò si bona solita sint infeudari, aut in emphyteusim concedi. Plures alios casus exhibet, & explicat Quaranta *in sum. Bullar. V. alienatio.*

Hodie tamen regulariter prohibetur omnis modus alienandi etiam in casu licito inconsulto Romano Pontifice exceptis rebus exigui valoris: quanti autem valoris debeat esse res Ecclesiæ, ut possit alienari sine assensu apostolico, & cum sola licentia Episcopi cognitâ causâ, & evidenti Ecclesiæ utilitate; variæ sunt opiniones. Glossa in *c. terrulas 12 q. 2. V. exiguas* indicat, posse alienari rem, cujus pretium non excedat viginti solidos. Alii tamen ad 40. aureos illud extendunt. Alii etiam ad 50. aureos. Peregrinus tamen apud Dianam *p. 4. tractat. 4. resolut 223.* asserit, declaratum fuisse à sacra Congregatione non debere rem illam excedere valorem 25. scutorum aureorum. Alii tamen censent, id relinquendum esse arbitrio prudentis judicis, quia Ecclesiæ habenti pinguissimos reditus, res, cujus pretium excedit 50. aureos, adhuc videtur esse exigui valoris; & alteri Ecclesiæ res, cujus pretium 15 tantùm attingit aureos, si tenues habeat reditus, censetur magni valoris, proinde videtur res relinquenda arbitrio prudentis judicis, qui consideratâ Provinciâ, Ecclesiæ necessitate, & ejusdem rei alienandæ valore det licentiam.

Verùm quia hisce non obstantibus fuerunt postea concessa privilegia religionibus circa alienationem rerum Ecclesiasticarum, quæ referuntur à Roderiquo *quæst. regul. tom. 1. q. 27. per tot.* ideo sacra Congregatio Concilii in decreto jussu Urbani VIII. edito anno 1624. die 7. Septembris, sublatis omnibus indultis, & privilegiis, quomodolibet religionibus concessis statuit hoc pacto. *Omnium rerum, & bonorum immobilium, ac pretiosorum mobilium alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, census perpetuos, seu vitalitios, hypothecam, locationem, & conductionem ultra triennium, concessionem in feudum, vel emphyteusim, præterquam in casibus à jure permissis fieri perpetuò prohibuit, atque interdicit, absque ipsius Congregationis Concilii expressa licentia in scriptis, & gratis concedenda sub pœna privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebunt, vocisque activæ, & passivæ, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa imposterum obtinenda. quam ipso facto absque alia declaratione incurrunt, sublata etiam Generali, & Protectore illam moderandi, aut relaxandi facultate; pœnis nihilominus apostolicarũ constitutionũ, & præsertim felicis recordationis Pauli II. quæ incipit* ambitiosæ, *in suo robore permansuris. Alienationes verò, & pacta, census, hypothecas, locationes, conductiones, & concessiones quascunque contra hujusmodi prohibitionem faciendas sanctitatis suæ authoritate ipso jure nullas, atque irritas decernit.* ex ultimis hujus decreti verbis infertur, contractus alienationis factos sine prærecensitis conditionibus esse nullos absque alia declaratione: unde qui accipit bona tali pacto alienata à Monasterio, nequit illa retinere, neque eorum fructus percipere in conscientia, quinimo si sit in mora restituendi, tenetur etiam damnum resarcire Molin. *de justit. & jur. tom. 2. disp. 466.* Suarez *de relig. tom 4. tract. 8 lib. 3. c. 27. n. 20. & sequent.* ubi addit, non posse Monasterium cedere jure suo, eò quia indemnitas bonorum ecclesiasticorum concessa sit Ecclesiæ universali, non verò huic, vel illi particulari tantùm.

Præterea, cùm sacra Congregatio considerаret per præfatum decretum, non satis adhuc provisum Regularibus, qui eo decreto prohibiti census imponere super bonis ad religionem spectantibus, adhuc loco censuum pecunias ad cambium mutuas accipiebant, cum solutione lucri cessantis, vel damni emergentis, annuente Urbano VIII. summo Pontifice, adhuc declaravit hujusmodi contractum esse contra mentem decreti ut supra editi; proinde non licere Regularibus pecunias, ut proponitur, accipere, & si acceperint in ipsius decreti pœnas ipso facto incidere. Rursus prohibuit Urbanus VIII. bona jurisdictionalia in feudum, vel emphyteusim concedere, aut ultra triennium locare, ut habet in sua constitutione 51, cujus initium est *Humanæ salutis.* Per bona autem pretiosa, quæ prohibentur alienari in dicto decreto, intelliguntur vasa aurea, argentea, vestes pretiosæ, gemmæ, ut etiam copiosa bibliotheca. Imò præfatum decretum etiam obligat, quamvis alienatio bonorum Ecclesiæ sit aliquando utilis: quia cùm per tale decretum sublata sint omnia privilegia concessa Religionibus, ex quibus unum erat, quòd possent bona alienare in casu utilitatis, ut est illud concessum à Gregorio XIII. Monialibus, & fratribus Carmelitis in constitutione edita 1576. & incipit *ex incumbenti,* ideo alienatio fieri ampliùs non potest, etiam in casu utilitatis sine licentia ejusdem congregationis, ad quam pertinet judicium talis exhibitæ utilitatis perpendere: unde alienationem esse necessariam, vel utilem Ecclesiæ non est satis

[illegible]

pliùs causa eam alienandi, sed tantùm justa causa impetrandi licentiam à sede apostolica, ut res illa alienetur.

11 Quando tamen res alienanda est modici valoris, ut paulò superiùs diximus, non est necessaria licentia sacræ Congregationis *text. in c. terrulas 12. q. 2.* ut nec etiam quando adest urgentissima necessitas, nec potest exspectari licentia Papæ, ut si statim essent redimendi captivi à piratis capti, vel pascendi pauperes in gravi repentina necessitate. Vel quando bona sunt relicta religioni incapaci bonorum in communi. Vel etiam quando ex speciali indulto id est concessum alicui Religioni, ut de facto conceditur Clericis Regularibus Theatinis quoad bona immobilia, quousque institutum servaverint ea non possidendi, prout declaravit sacra Congregatio his verbis. *Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum censuit, religionem Clericorum Regularium Theatinorum quamdiu institutum propositum retineat, quoad bona immobilia non comprehendi in prohibitione nuper edita de rebus regularium non alienandis. Cosmus Cardinalis de Torres, Prosper Fagnanus sacræ Congregationis Secretarius.*

12 Oritur tamen difficultas, an Clerici Regulares Theatini succedant in fideicommissum? quia cùm alienari non possit, & præfati Clerici Regulares solùm possint succedere in bonis immobilibus ad effectum ea alienandi, videtur exinde sequi, quòd solùm possint succedere in bona libera, non verò quæ subjiciuntur fideicommisso. Verùm si fideicommissum oriatur ex prohibitione alienationis extra familiam, tunc possunt præfati clerici adire hæreditatem ad effectum eam alienandi in aliquem ex familia, ut rectè docet Pasqualig. in quæstionibus moralibus canonicis *q. 252. num. 1.* ubi notat, quòd possit stare fideicommissum simplex, per quod hæreditas gradatim de uno transferatur in alium, & quòd gravatus possit alienare in aliquem ex familia, ut notat Surdus *cons. 96. num. 25.* siquidem fideicommissum haberet locum, si gravatus moreretur ab intestato, aut si alienaret in extraneum, vel inter vivos, vel per ultimam voluntatem: quia Religiosus transfert in Monasterium omnia sua jura, consequenter etiam jus successionis *§. si qua mulier. Authent. de sanctis Episcopis §. illud quoque Authent. de Monach Authent. ingressi C. de SS. Ecclesia.* ubi approbantur leges id statuentes: ex eo enim, quòd Religiosus per solemnem emissam professionem non amittat jura agnationis, & consanguinitatis transfert in Monasterium fideicommissum *l. fin. C. de Episcop. & cleric.* ubi Glossa *§. hoc autem V. parentum.* Tiraquel. *de ret. ligna. §. 1. Glossa 8. num. 19.*

13 Quamvis igitur Religio capax non sit retinendi bona immobilia, quia tamen est capax adeundi eorum possessionem ad effectum illa vendendi, potest succedere etiam in bona prohibita alienari extra familiam ad effectum alienandi fideicommissum in aliquem ex eadem familia: siquidem bona prohibita alienari extra familiam possunt alienari in quemcunque de familia, etiam remotum *l. filiusfamilias §. pater eod. tit.* Alciatus *de retract. consang. §. 11. Gloss. 6. num. 7.* Quinimò si Monasterium excludat substitutum potest succedere in fideicommissum ad effectum alienandi, tametsi non possit bona immobilia possidere: quia ex eo quod fideicommissum deferatur ad Religiosum jure successionis excluditur substitutus in perpetuum, & cessat fideicommissum *authent. nisi rogati C. ad Trebel. & c in præsentia de prob.* quia ut docet Pasqualig. cum Religiosus se tradat Monasterio, in quod omnia sua jura transfert, induit hoc personam profitentis, quam repræsentat, proinde præsumitur æquè delectum à testatore, sicut persona, ad quam ex vi institutionis, aut substitutionis pervenit hæreditas, proinde præsumitur noluisse ulteriùs extendere substitutionem, sed eam determinâsse in Monasterio, ut in eo quod semper perdurat, ac repræsentat personam vocatam.

Quamobrem, si Monasterium non possit retinere bona immobilia, sed solùm adire eorundem possessionem ad effectum ea vendendi, poterit succedere in bona immobilia fideicommissa ad effectum ea alienandi: siquidem per delationem ad Monasterium expirat fideicommissum, & bona fiunt alienabilia, eò quia non debeant ampliùs alicui restitui. Et hoc etiam procedit, quamvis testator expressè prohiberet alienationem fideicommissi; quia adhuc posset suscipere hæreditatem ad effectum eam alienandi: siquidem prohibitio alienandi se habet consecutivè ad fideicommissum, quo extincto, cessat etiam conditio; & fideicommissum extinguitur ex eo, quia Monasterium excludat substitutum, proinde etiam extinguitur conditio non alienandi. 14

Hinc Theatini, & domus professæ societatis JESU possunt recipere quoscunque reditus, & quamcunque hæreditatem ad effectum eam vendendi ex privilegio Julii III. id concedente domibus professis societatis JESU, & etiam habetur in libello litterarum apostolicarum ad favorem ipsius emanatarum, quod privilegium participatur etiam à Theatinis non solùm ex generali communicatione privilegiorum; sed ex concessione, & extensione quâ omnia privilegia ipsis conceduntur, tanquam si primò, & principaliter ipsis essent concessa, ut liquet ex Brevi Gregorii XIV. sub die 5. Aprilis 1591. & ex speciali concessione omnium privilegiorum ejusdem societatis JESU à Pio V. in favorem eorundem Clericorum Regularium Theatinorum, ut liquet *in ejus Bulla 31. §. 14. tom. Bullar.* 15

§. IV.

De forma servanda in alienationibus rerum ecclesiasticarum.

FOrma est, quæ cuivis rei dat esse, & rationem cujus res subsistit; hinc forma alienationis juxta præsens institutum dicitur, qua alienatio suum sortitur valorem, ac subsistit in jure; & quia ad id necessariò duo requiruntur, nempe justa causa, & juris solemnitas; & de justa causa abunde jam diximus, superest nunc

expendenda solemnitas juris, quæ quatuor præsertim includit; primò prævium capitularem tractatum super re ecclesiastica alienanda, an expediat eam alienari *cap. sine exceptione* 52. hic autem tractatus debet fieri in Capitulo, collegialiter congregato, & ejusdem, vel saltem majoris partis consensu: debent canonici esse collegialiter congregati, ut alter alterius rationes audire possit, absentes tamen, qui remotè distant non sunt necessariò ad hunc actum vocandi, dummodo saltem duæ tertiæ Capitularium, ut ex triginta viginti adsint loco præsentes, Panormit. *in c. 1. de his, quæ fiunt à majori parte Capituli num.* 16. *l. nulli 3. ff. quod cujuscunque univers. nom.* Barbosa *de Jure ecclés. univer. lib. 3. c. 30. num.* 8. hac tamen in re plurimùm attendenda est consuetudo locorum; non tamen est necesse ut plures instituantur tractatus, sed sufficit unus, in quo deliberetur, an revera adsit justa causa rem alienandi, & num alienatio utilis Ecclesiæ futura videatur, ut desumitur *ex c. dudum 1. h. t. in 6.* ubi statuitur, quòd Episcopus, dum vacat aliqua sua Ecclesia, non possit alienare perpetuò bona illius, quia caret defensore: similiter sine tractatu solemni, & diligenti alienatio perpetua non valet; ut etiam si desit necessitas, vel evidens utilitas.

Neque obstat, quòd Ecclesia vacans possit concedi, vel uniri alteri Ecclesiæ non dato eidem legitimo defensore, vel curatore *clement. 2. h. t.* ubi statuitur, quòd possit Episcopus consentiente Capitulo unire unam Ecclesiam alteri, vel loco religioso, etiam non vocato Rectore, vel defensore illius Ecclesiæ; quia inde non sequitur, posse etiam alienare bona Ecclesiæ: ratio discriminis est, quia per unionem Ecclesia non patitur detrimentum in suis bonis; bene tamen per alienationem; proinde bona Ecclesiæ vacantis non possunt alienari non dato priùs defensore, ut notat Glossa *in clem. v. si una 2. V. in concess.* quòd si Ecclesia vacans sit cathedralis, curator, seu defensor est illi dandus à Papa; Ecclesiæ inferiori vacanti datur ab Episcopo, cum tractari debet causa, ac discuti, num sufficiens sit ad res alienandas.

Id interest discriminis inter alienationem perpetuam, & temporalem rei ecclesiasticæ; quia ad illam requiritur necessariò, ut tractatus fiat in Capitulo collegialiter congregato, habeatúrque mutua collatio de necessitate, vel utilitate alienationis, an hæc necessaria sit, ac futura Ecclesiæ utilis, vel saltem probabiliter censeatur profutura. Secus in alienationibus temporalibus ad tempus, imò etiam ad vitam factis, non requiritur hic explicitus tractatus in Capitulo collegialiter congregato; sed sufficit tacitus consensus Capituli, qui saltem subsequatur, ut notat Glossa *hic V. Perpetuis.* consultiùs tamen est, magisque utile fieri semper tractatū, quoties agitur de rebus ecclesiasticis alienandis, non tamen necessariò requiruntur plures tractatus; quia *in cap. dudum 1. h. t. in 6.* dicitur in singulari tractatus solemnis, & diligens; habetur enim in *d. c.* Episcopum, dum vacat aliqua sua Ecclesia, non posse alienare perpetuò bona illius, quia caret defensore: similiter sine tractatu solemni, & diligenti alienatio perpetua non valet; ut etiam si desit necessitas, ac evidens utilitas. In dubio tamen non præsumitur præcessisse hunc tractatum; sed debet probari *l. quacunque 13. §. fin. de public. in rem act.* & ibi Glossa *V. Tutore auctore*; ubi dicitur, quòd auctoritas Tutoris, & decretum Judicis non præsumitur intervenisse in contractu pupilli, sed debet probari, ut probat Mascardus *vol. 3. de probat. conclus.* 1315. unde multò minus debet præsumi consensus Capituli. Sin autem in instrumento alienationis à Prælato, & Capitulo legitimè obsignato, subscripto, & Notarii manu confecto mentio fiat præcedentis contractus, aut consensus Capituli, tunc est illi fides præstanda; immo oritur etiam præsumptio, quòd justa causa necessitatis, vel utilitatis concurrerit: potest tamen contra hanc præsumptionem admitti probatio in contrarium, ut notat Mascardus *fol. 1. de probat. conclus. 75. n. 11.*

Non tamen de jure communi necesse est, ut fiat speciale, ac separatim instrumentum de hoc præcedente tractatu, quia id nullo jure expressum reperitur, sed sufficit, si in eodem instrumento alienationis mentio de illo fiat; alioquin si nulla fiat mentio præcedentis tractatus, sed tantùm diceretur, alienationem factam esse propter Ecclesiæ necessitatem, vel utilitatem, & etiam indicaretur causa, scilicet ad extinguenda debita Ecclesiæ, vel quia fundus alienatus non erat utilis Ecclesiæ; hæc verba non sufficerent, quia essent merè narrativa, & non ostensiva præcedentis tractatûs facti in Capitulo collegialiter congregato: ratio est, quia in solemnitatibus contractuum, quibus partes non possunt renunciare, non sufficiunt sola verba assertiva, seu narrativa, sed ulteriùs requiritur, ut probentur solemnitates, ut tradit Anchar *in d. c. dudum 1. not. 3. h. t. in 6.*

Secundò ad hanc requisitam solemnitatem etiam requiritur, ut Capitulum expressè consentiat in alienationem, saltem pro majori, & saniori parte, ut desumitur ex *c. ut super 8. h. t.* ubi Cœlestinus Papa statuit, res ecclesiasticas non esse alienandas sine consensu canonicorum, vel clericorum inferioris Ecclesiæ collegiatæ, si res ad illam pertineat, quòd si Ecclesia collegio careat, seu nullos habeat beneficiarios, tunc solus qui illi præest, potest ex consensu Episcopi alienare, ut notat Abbas *in d. c. dudum 1. h. t. in 6. num.* 5. Alioquin si res ecclesiasticæ absque legitimo consensu personarum ecclesiasticarum alienentur, sunt repetendæ, ac restituendæ Ecclesiæ: quia alienatio nullum sortitur valorem, quamvis approbetur per constitutionem laicorum, ut in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. statutum fuit, & refertur *in c. cum laicis 12. h. t.* ubi habetur, quòd alienatio rei ecclesiasticæ sine legitimo consensu personarum ecclesiasticarum non valet, quamvis esset facta juxta constitutionem laicorum, eò quia talis constitutio sit potiùs destitutio, seu destructio, & præsumptores per censuras ecclesiasticas compellendi sunt ad desistendum: quinimo jure novo anathemate feriuntur, & ipso jure sunt excommunicati *c. gravem de sent. excommuni* 3.

quia

quia laici non possunt quidquam disponere de rebus ecclesiasticis non solùm spiritualibus, sed etiam temporalibus annexis spirituali juri, ut sunt proventus pecuniarii ecclesiarum, quia de annexis est idem judicium, ut habetur *in c. 3. de constit.* quinimò neque possunt laici disponere de bonis merè temporalibus ecclesiarum, quia personæ ecclesiasticæ unà cum suis bonis etiam merè temporalibus sunt exemptæ à jurisdictione laicorum.

6 Tertiò ad eandem solemnitatem præter consensum requiritur etiam, ut Capitulum consentiens subscribat, & desumitur *ex d. c. fine exceptione 52. causf. 10. q. 2.* ubi dicitur irrita venditio, & commutatio rei ecclesiasticæ sine clericorum subscriptione: unde spectato jure communi requiritur subscriptio Capituli, saltem in casibus jure expressis, ut in donationibus, venditionibus, & permutationibus rerum ecclesiasticarum *c. tua 8. de his quæ fiunt à Prælat.* Quamobrem hæc subscriptio non requiritur nisi in donationibus, venditionibus, ac permutationibus: quinimo consuetudine receptum est, ut sufficiat subscriptio publici Notarii, ut asserunt communiter Canonistæ. Rursus in instrumento alienationis facto per manum publici Notarii non est necesse, ut exprimantur nomina singulorum Capitularium, sed sufficit, si in illo exprimat Notarius de consensu majoris partis Capitularium, quia consensus majoris partis censetur unanimis consensus totius Capituli, & asserenti majorem partem Capituli non interfuisse actui, vel non consensisse, incumbit onus probandi, ut notat Abbas *in c. quanto 5. num. 2. de his quæ fiunt.* Sin verò in instrumento simpliciter dicatur Capitulum consensisse, præsumitur, quòd major pars consenserit, quia Notarius utpote juris peritus supponitur usurpâsse verba inserta instrumento secundùm veram significationem juris exigentis majorem partem saltem præsentium, ac legitimè congregatam collegialiter, ut Capitulum dicatur assentiri.

7 Quartò requiritur etiam ad hanc solemnitatem, ut superioris accedat authoritas, qui in non exemptis est Episcopus, à quo datur facultas alienandi res spectantes ad Ecclesias sibi subjectas, ut refert Zypæus *h. t. n. 2.* In exemptis autem est Prælatus, cui Ecclesia, vel Monasterium immediatè subest. In alienatione tamen rerum Monasterii non solùm opus est consensu Capituli, & Abbatis, sed etiam Episcopi ad quem pertinet cognoscere, an hîc, & nunc expediat Ecclesiæ alienatio talis rei *can. Abbatibus 12. q. 2. can. in venditionibus 1. q. 7.* Hæ omnes solemnitates necessariò requiruntur ad valorem alienationis, adeo ut in instrumento alienationis probentur intervenisse: quia in solemnitatibus jure requisitis, quibus partes liberè renuntiare non possunt, non sufficiunt verba assertiva, & nuda, seu narratio non probata, quia si talis narratio sufficeret, facilè possent leges, decreta, ac statuta eludi: siquidem sufficeret nudè apponere instrumento, quòd requisitæ à jure solemnitates intervenerint, quamvis revera non adfuerint, ut notat Mascardus *vol. 1. de probat. conclus. 75. n. 15.*

Quòd si in instrumento alienationis rei ecclesiasticæ tantùm narraretur, quòd fuerit facta à Prælato consentiente Capitulo ex causa legitima, & non adderetur alia probatio, nec ulla mentio fieret de adhibitis solemnitatibus à jure requisitis; adhuc si talis alienatio fuerit jam diuturno tempore facta, & nunquam impugnata, nec ullus fuerit, qui eidem contradixerit, tunc possunt præsumi omnia in tali venditione legitimè facta, quia ut ait Mascardus *loc. cit. conclus. 75. num. 15.* ex temporis diuturnitate solemnitates extrinsecæ præsumuntur intervenisse; hoc tamen longum, & diuturnum tempus sufficiens ad faciendam præsumptionem solemnitatis extrinsecæ est tempus 30. annorum, ut notat Abbas *in d. c. pervenit. n. 5.* quòd si res alienata fuerit parvi momenti, & non multum præjudicii attulerit, tunc sufficere spatium decem annorum docet Gaillus *lib. 2. observat. 161. num. 7.* Alii tamen asserunt, consultius id esse committendum, arbitrio judicis, ut ex circumstantiis determinet, quantum temporis requiratur, ut præsumptio induci possit adhibiti consensus, aliarúmque solemnitatum: siquidem hoc tempus non est à lege definitum, proinde dependet ab arbitrio viri prudentis.

Oritur tamen dubium, an locatio rei ecclesiasticæ facta ad longum tempus, ut ad decem annos absque solemnitate tota quanta corruat, vel saltem valeat quoad tres primos annos, eo quia elocatio rei ecclesiasticæ ad triennium etiam sine omni solemnitate permittatur: etenim quòd valeat quoad triennium potest probari *ex regula 37. jur. in 6.* quod utile per inutile vitiari non debeat in his, quæ separari possunt: sicut de jure civili, si quis una vice ultra 500. solidos donaverit, valet quidem donatio quoad 500. non verò quoad excessum *l. sancimus C. de donat.* Quòd verò locatio ultra triennium facta sit totaliter nulla suadetur *ex extrav. ambitiosæ*, ubi Paulus II. absque distinctione annullat talem locationem.

Ad dirimendam hanc difficultatem Gutierres *lib. 2. canonicar. quæst. c. 13. num. 7.* utitur distinctione: si una tantùm indivisibilis facta sit locatio pro toto decennio, & si ex conjecturis appareat Prælatum non aliter locâsse, & conductorem non aliter voluisse conducere, quàm ad integrum decennium, tunc tota illa locatio corruit, & est nulla; quia contrahentium voluntas non præsumitur circa triennalem locationem, sed supponitur pro toto decennio integro, proinde defectu voluntatis, & consensûs ad triennalem locationem contractus est nullus, quòd si modo ordinario prædium Ecclesiæ fuerit pro annua pensione locatum, scilicet divisibiliter ad primum, secundũ, & tertium & sequentes annos, tunc locatio ad tres primos annos potest tolerari, eò quia tam Prælatus, quàm conductor habuerint voluntatem contrahendi singulis annis, adeo ut intellexerint tot contractus celebrare, quot anni includuntur in decennio; unde sicut locatio triennalis in jure est permissa, ita tolerari potest ad primum triennium, quæ sententia mihi videtur probabilis, quia locatio triennalis si valida est, non debet

irritari per subsequentem locationem, tametsi hæc invalida esset, quia utile per inutile vitiari non debet in his, quæ separabilia sunt *ex regul. jur. 37. in 6.* & prima triennalis locatio in præfato casu est separabilis ab aliis subsequentibus locationibus. Non tamen censerem, posse Prælatum prædium Ecclesiæ locare ad novennium adjectâ clausulâ, ut singulis trienniis sit nova locatio; quia hoc pactum videretur fieri in fraudem legis, quia in effectu nihil, vel parum interesset, an res absolutè locaretur ad novem annos, vel an prædicta clausula adjiceretur, quia in utroque casu perceptio fructuum elocatur ad longum tempus contra jura, & intentionem legis: facere enim contra legem, & in fraudem legis, seu contra ejus intentionem æquiparantur *c. fin. de regul. jur. in 6.*

11 Quòd si dicas, ibi haberi tres locationes distinctas, perinde ac in supra dicto casu dicuntur haberi locationes distinctæ singulis annis in contractu, quo modo ordinario Prælatus locavit prædium Ecclesiæ pro annua pensione divisibiliter ad primum, secundum, & alios. Contra, est discrimen, quia in annua pensione Prælatus non intendit ad decennium locare prædium, sed tantùm singulis annis, licet protrahat locationem ultra triennium, est enim in libertate post elapsum primum triennium non ampliùs locare, imò etiam post primum annum, cùm prædium locatum fuerit pro annua pensione divisibiliter ad primum, secundum, & alios: at quando locatur ad novennium cum clausula, ut singulis trienniis sit nova locatio, tunc nonnisi verbo tenus interveniunt plures locationes, in effectu tamen, & revera est una locatio ad novennium, adeo ut post primum triennium adhuc contrahentes remaneant obligati, donec totum novennium sit absolutum, unde patet discrimen.

12 An verò alienatio, cui deest causa necessitatis, vel utilitatis, si facta sit cum solemnitate jure præscripta, valida sit? Respondetur, non obstante servata juris solemnitate adhuc talem alienationem ipso jure irritam esse, & desumitur *ex c. ad nostram* 11. *b. t.* ubi absolutè dicitur, quòd, quando Ecclesia in alienatione invenitur enormiter læsa, restituenda sint ei bona, ac pretium reddatur restituenti, & declaratur nulla alienatio ex defectu legitimæ causæ necessitatis, vel utilitatis, & *in clement.* 1. etiam reprobatur locatio ad vitam, vel ad longum tempus, si facta sit absque necessitate, & utilitate Ecclesiæ, habetur enim *in d. clement. c. Monasterium* 1. *b. t.* Religiosus præsidens alicui Monasterio, vel Ecclesiæ non potest concedere jura, reditus, possessiones ejusdem Ecclesiæ alicui ad vitam ejus, seu ad certum tempus, etiam receptâ pecuniâ, nisi necessitas, vel utilitas illius Monasterii, vel Ecclesiæ hoc exigat. Qui secus facit, eo ipso est suspensus, nec recipienti jus acquiritur.

13 Idque ex eo suadetur, quia quoties duo copulativè requiruntur ad valorem alicujus actus, alterutrum non sufficit: & quia ad valorem alienationis rei ecclesiasticæ requiruntur copulativè tum justa causa, tum solemnitas jure præscripta; ideo, si desit justa causa, tametsi cæteræ adsint solemnitates, alienatio est irrita, & non sortitur suum valorem: quia consensus Capituli, & aliæ solemnitates tantùm requiruntur, ut provideatur Ecclesiæ utilitati, & ejus res non facilè alienentur sine causa justæ necessitatis, vel utilitatis. Quòd si alienatio rerum ecclesiasticarum immobilium, vel mobilium pretiosarum, quæ servando servari possunt; fiat à Prælato ex justa quidem causa, sed absque prævio tractatu, & consensu Capituli, & consequenter sine debita forma, seu solemnitate canonica, est etiam ipso jure ecclesiastico irrita in foro externo, ut desumitur *ex c. si quis 6. b. t.* ubi dicitur, quòd alienatio facta contra formam juris nulla sit ipso jure: quia cùm forma sit, quæ dat esse rei, non potest hæc subsistere, si forma desit, quia non habet ampliùs tale esse, cùm hoc sit à forma. An verò etiam alienatio irrita sit in foro interno, adeo ut teneatur, qui rem ecclesiasticam emit, illam restituere absque alia sententiâ Judicis, & in solo foro conscientiæ, videtur esse difficultas non modica.

Docent plures, quòd quamvis alienatio, 14
cui prædicta solemnitas deest in foro externo sit irrita, ac nullius momenti, non tamen inde sequi, esse itidem nullam in foro conscientiæ, adeo ut non teneatur restituere Ecclesiæ, qui per donationem, aut venditioné aliàs secundùm jus naturale validam aliquid Ecclesiæ accepit, ita docet Panormitanus *in c. quia plerique de immunit. eccles. c. requisivit. de in integ. restit. in foro conscientiæ*: ubi ait, sufficere si contractus secundùm leges naturæ validus sit, per consensum scilicet, & titulum, idque confirmat authoritate Innocentii, qui *in c. quia propter de elect.* asserit, electionem factam absque solemnitate juris suum sortiri valorem, & tutum in conscientia esse sic electum; adeo ut non teneatur renuntiare; quia jus positivum invenit has solemnitates propter scandala removenda, & fraudes vitandas, quibus sublatis coram Deo tutus est: & Sylvester *num.* 13. vocat hoc dictum notatu dignissimú, eò quia valeat in omni actu, in quo est prætermissa solemnitas juris positivi, servato tamen jure naturali, adeo ut si alienatio habeat omnia, quæ ad ejus naturalem valorem requiruntur cujusmodi sunt, quòd fiat à legitimo superiore, ad quem aliàs jure naturali pertinet potestas alienandi, & adsit verus consensus utriusque contrahentis, & justa causa, seu necessitas, vel utilitas Ecclesiæ, sit valida; quia alienatio si fiat sine contractu, & consensu Capituli, proinde non servata forma juris positivi, seu ecclesiastici, spectato solo jure naturali suum sortitur valorem, quia adsunt omnia necessaria ad validitatem naturalem contractus; adsunt enim omnia substantialia requisita ad contractum, scilicet mutuus consensus contrahentium, justa causa alienandi, & ex alio capite nulla fraus, vel injuria, vel læsio intercedit Ecclesiæ: unde quamvis hæc alienatio in foro externo sit invalida; in foro tamen conscientiæ censetur valida; adeo ut is, cui alienatio facta est, tutâ conscientiâ possit eam retinere, si nullus se tali alienationi opponat, petátque ejus rescissionem; dicunt enim quòd licèt in foro conscientiæ sit va-

lida, possit tamen rescindi, & plerumque quòd debeat, perinde ac si ab initio omnino irrita fuisset, ita docent Sanchez *lib. 4 cons. c. 1. disp. 15.* Navarrus *tract. de alien. rer eccles. num.* 17. Azorius *p.* 2. *lib.* 9. *c.* 1. *q.* 8. Layman *in c. auditis. & lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 16. *num.* 9. Pirinch. *lib.* 3. *decret. tit.* 13 *§.* 3. *num.* 36. Abbas *in c.* 1. *de restit. in integr.* Glossa *in l. cum hi §. tam transactionem ff. de transact.* Albericus *in authent. hoc jus circa fin. C. de SS. Ecclesia.* Tiraquel. *de legibus connub. Glossa 8. num.* 62. ubi plures alios citat pro hac sententia Felin. *c. dilectis de rescript.* Redoanus *de reb. eccles. non alienand.* Rebuffus *de alienat. rer. eccles. n.* 34. Ratio quâ hæc sententia nititur, est, quia tunc talis alienatio continet favorem Ecclesiæ, cujus contemplatione inducta est prohibitio: unde cum cesset finis prohibitionis debet sustineri alienatio, præsertim quia sustineri debent, quæ Ecclesiæ sunt favorabilia. Tum quia hujusmodi solemnitates non pertinent ad substantiam intrinsecam alienationis, secundùm naturam, & primævam institutionem actûs; & quia rerum ecclesiasticarum alienationes aliquando licitè fiunt sine contractu, & reliquis cæremoniis, ac solemnitatibus; ideo hæ solemnitates potiùs accidentales, & extrinsecæ censendæ sunt, quàm substantiales.

25 Putârim nihilominus probabiliùs, talem alienationem, in qua fuit solemnitas omissa, tametsi aliàs esset spectato solo jure naturali valida, non posse in conscientia subsistere, nec alienantem esse tutum in conscientia, & eum teneri restituere, qui rem alienatam accepit, id enim docent Felinus *in c. causam de judic.* Baldus in *l. fin. §. necessitate ff. de bon. qua lib.* Socin. *cons.* 29. Suarez *tom.* 4. *de religion. tract.* 8. *lib.* 2. *c.* 27. *num.* 20. *& sequent.* Lezana *tom.* 1. *quæst. regul. c.* 10. *num.* 2. Pasqualig. *variar. quæst. moral. canonic. q.* 295. *num.* 4. Castrensis *in l. cum hi § eam transactionem ff. de pact.* Butrius ibid. & alii: & ratio est, quia quando actus in jure prohibetur, ut possit sustineri, debet esse capax alicujus interpretationis, propter quam possit sustineri: atqui talis alienatio facta sine solemnitate præscripta in jure non est capax interpretationis, per quam possit sustineri, siquidem interpretatio tunc tantùm admittitur, quando actus est dubius *l. quoties §. de rebus dubiis l. si quando ff. de legat.* 1. atqui in talem alienationem non cadit dubium, quin ipso jure sit irrita: quòd enim sit invalida, est clarissimum, tam *ex extravag. ambitiosa de reb. eccles. non alienand.* ubi Paulus II. declarat irritas, ac invalidas omnes tales alienationes, quæ fiunt sine solemnitate præscripta in jure; quàm ex decreto sacræ Congregationis edito jussu Urbani IIX. *die* 7. *Semptembris anno* 1624. siquidem declarantur irritæ omnes alienationes, quæ fiunt sine authoritate sedis apostolicæ; adeo ut per hoc decretum irritans inducatur forma, sine qua actus ipso jure cadit, & est invalidus, ut resolvit Rota *in Romana societ. offic.* 14. *Januarii* 1613. *coram Pamphilio*, & notant Baldus *consil.* 357. *num.* 9. *lib.* 5 Decius *consil.* 532. *num.* 4.

Quamobrem cùm actus careat sua forma non potest subsistere, quia forma est, quæ dat esse ipsi actui, unde si cesset forma, desinit esse actus *l. cùm hi §. Prætor. att. ff. de transact. c. tua nos de sponsal* Idque ex eo firmatur, quia quando lex apponit decretum irritum, inficit omnino actum, ut docent Cassadorus *decis.* 1. *n.* 2. *de restit. spoliat.* Puteus *decis.* 272. *lib.* 2. Veral. *decis.* 15. *num.* 1. *& decis.* 307. *num.* 4. *p.* 3. & Rota *in Urgellensi Abbatia* 14. *Januarii* 1583. & in aliis decisionibus: quamobrem stante illo decreto irritante omnes alienationes factas sine solemnitate præscripta in jure, non potest præfata alienatio esse valida in conscientia, quia quod est validum debet habere suum esse in ratione valoris, & esse non habetur nisi per formam, quæ cùm desit tali alienationi, ut ostensum est, non potest esse valida.

Firmari etiam ex eo potest, quia decretum irritans omnes alienationes rerum ecclesiasticarum factas absque solemnitate præscripta in jure est positum in favorem Ecclesiæ, ut liquet *ex proœm. extravag. ambitiosa de reb. eccles. non alienand.* ex quo clarè deducitur, non posse actum sustineri, nisi volente Ecclesia, in cujus favorem ponitur, ut notant Tiraquel. *in l. si unquam V. revertatur num.* 10. *C. de revocan. donat.* Monachus *in c. statutum de prabend. in 6.* Benedict. *in c. Raynucius V. eodem testamento* 1. *num.* 91. *de testam.* atqui Ecclesia cùm tales alienationes prohibeat, & irritet, nunquam illis assentitur: ergo cum lex semper loquatur *l.* 1. *ff. de condit. l. Ariani C. de heret.* continuò resistit tali actui, qui propterea non potest suum valorem sortiri. Tum quia effectus legis, & ejus obligatio non cessat, quamvis finis, & ratio legis in casu particulari cesset. Tum quia potestas alienandi non aliter conceditur Prælato, nisi adhibitis juris solemnitatibus, adeo ut sine hac conditione non censeatur Prælatus habere talem potestatem, proinde alienatio est nulla, utpote facta à non habente potestatem. Tum quia ipsi alienationi deest etiam forma substantialis alienationis, & ubi forma deficit, actus est ipso jure nullus.

Ad fundamentum, quo nititur opposita sententia. Respondetur, non sufficere ad validitatem alienationis, quòd interveniat evidens utilitas Ecclesiæ, quia hæc utilitas non facit cessare adæquatè causam finalem prohibitionis, est enim ejus finis non solùm evitare damnum Ecclesiæ, quod pati potest ex alienationibus, verùm etiam providere, ne inferiores Prælati authoritate propria alienent. Quamobrem per præcitatas constitutiones *in extravag. Ambitiosa*, & per decretū sacræ Congregationis jussu Urbani VIII. edito, sublata est Prælatis inferioribus facultas alienandi, quæ ad solam apostolicam sedem devolvitur: ex quo liquet, primum fundamentum oppositæ sententiæ non esse firmum, quia tunc cessat prohibitio, quando cessat ejus finis adæquatus: & in præsenti cessat tantùm inadæquatè, eò quia non infertur damnum Ecclesiæ per talem alienationem: non verò cessat adæquatè quoad aliam partem providendi, ne inferiores Prælati authoritate propria alienent; finis enim adæquatus talium constitutionum

num fuit, & consulere utilitati Ecclesiarum, & impedire, ne inferiores Prælati authoritate propria alienent, hanc enim facultatem Pontifex voluit sibi soli reservare.

19 Ad secundum fundamentum respondetur, solemnitates præscriptas in jure ingredi ipsam formam actûs, proinde pertinere ad substantiam, & esse illius, est enim forma substantialis, quæ dat esse actui; & solemnitates præscriptæ in jure dant esse alienationi validæ, proinde hisce deficientibus cessat alienatio valida: quia ubi forma deficit, actus est ipso jure nullus, non enim potest actus subsistere sine forma, à qua suscipit esse. Præterea esto, tales solemnitates non pertinerent ad formam intrinsecam, & substantialem actûs, adhuc possent irritare actum: siquidem etiam præsentia parochi, & testium, ac præviæ denuntiationes dicuntur accidentales matrimonio, eò quia non ingrediantur ejus essentiam, cum consistat matrimonium in mutuo consensu cum traditione corporum; & nihilominus Concilium Tridentinum irritavit matrimonium in ratione contractûs civilis, si fiat sine præsentia Parochi, & testium, ac præviis denuntiationibus, adeo ut licèt naturaliter concurrant omnia requisita ad valorem contractûs, ut jure naturali sit validus, siquidem ad id tantùm requiritur mutuus contrahentium consensus absque ulla fraude, injuria, & læsione: nihilominus sine solemnitatibus additis a Concilio Tridentino matrimonium est nullum, non solùm in foro externo, sed etiam in conscientia, adeo ut qui clandestinè contraxerunt, non possint matrimonio uti absque peccato: leges enim tam civiles, quam ecclesiasticæ possunt ob bonum commune, quasdam contractibus apponere conditiones, quæ si desint, contractus sunt nulli.

20 Sed difficultas oritur, an Prælatus possit absque solemnitate requisita in jure repudiare hæreditatem, aut legatum suæ Ecclesiæ relictum. Non videtur præsens difficultas tam facilis solutionis: siquidem ratio naturalis dictat, ut Prælatus, qui constituitur ad rem Ecclesiæ utiliter gerendam, & commoda ejus procuranda, malè agat, & contra suum officium, si utilitatem, & commodum Ecclesiæ repudiet. Imò non desunt, qui putent, Prælatum recusantem sine justa causa hæreditatem lucrosam, aut legatum utile obligari ad restitutionem Ecclesiæ de suo proprio faciendam *argum c. quicunque 12. q. 4.* ubi Glossa *in V. aut neglectum* & argumento ducto à tutore, cui assimilatur Prælatus, qui resarcit id, quod cum potuit, non acquisivit pupillo *l. quidquid c. arbit. tutela* Zoesius *h. t. num. 7* Ratio itidem est, quia tametsi ante hæreditatem aditam jus in re, seu dominium nondum sit acquisitum Ecclesiæ, est tamen acquisitum jus ad rem: atqui Prælatus sine consensu Capituli non potest huic juri ad rem renuntiare, quia jura accensentur rebus immobilibus, proinde abdicatio talis juris est quædam species alienationis, quæ in jure prohibita est.

21 Nihilominus communior sententia est, posse Prælatum absque solemnitate repudiare hæreditatem suæ Ecclesiæ relictam, ita docent Riccius *in prax. aurea p. 1 resolut. 92.* Barb. *de jure eccles. univers. lib. 3. c. 30. n 41.* Zoesius *h. t. num. 6. & 7.* Abbas *in c. tua 8. num. 9. de his quæ fiunt à Prælat.* licèt addat, hanc quæstionem esse dubiam, Sylvester *V. alienatio q. 19.* Lessius *lib. 2. de just. c. 24. num. 65.* Sanchez *lib. 6. de matrim. disp. 4. num 12.* Layman. *lib. 3. tract. 4. c. 10. num. 7.* Valas. *decis. 77.* Rota Romana *divers. decis. 233. num. 6. lib 3. & decis. 284.* & alii admittentes illam juris conclusionem, quòd Prælatus in quærendis possit Ecclesiæ præjudicare; non ita in quæsitis, & quia hæreditas delata, nondum tamen Ecclesiæ incorporata, dicitur jus quærendum, inde inferunt posse Prælatum absque consensu Apostolico talem hæreditatem repudiare, & ex eo maximè, quia hæc repudiatio non est alienatio *l. alienationis ff. de verb signif* sicuti ex eo, quòd quis non acquirat, non dicitur alienare in fraudem creditorum *l. qui autem ff. de iis, quæ in fraudem credit* hinc Riccius *loc. cit.* asserit, fuisse pluries in Rota Romana decisum, potuisse Prælatum absque ullo censurarum incursu repudiare hæreditatem delatam suæ Ecclesiæ, & refert plures decisiones Rotæ, quapropter addit, hanc opinionem in praxi esse servandam. Sanchez tamen *loc. cit. disp. 4. num. 17.* censet, id esse intelligendum de repudiatione simplici, non verò de cessione, aut permutatione in favorem, & commodum alterius, quia per talem cessionem hæreditas priùs censenda esset adita, vel legatum aditum, quapropter sequeretur alienatio rei jam acquisitæ, non acquirendæ. Tum quia contra talem repudiationem potest Ecclesiæ succurri per restitutionem in integrum, ut liquet exemplo minorum *l. ait Prætor. 7. §. bodie 6. & sequent. ff. minor.* siquidem Ecclesia jure minoris debet semper indemnis servari.

Unde, cùm repudiatio hæreditatis non sit alienatio Ecclesiæ, sed tantùm non acquisitio 22
cum ante aditam hæreditatem, nondum sit verè, ac perfectè acquisitum ejus dominium Ecclesiæ, Prælatus ex eo, quòd repudiet hæreditatem, non dicitur alienare rem Ecclesiæ immobilem, vel mobilem, quia illud Ecclesiæ alienatur, cujus dominium inerat Ecclesiæ: & dominium talis hæreditatis nondum inerat Ecclesiæ: quia dominium acquiritur, si sit perfectum per rei possessionem, & Ecclesia nondum fuit in possessione talis hæreditatis, proinde si repudietur, non dicitur alienari res Ecclesiæ: quamobrem licèt Prælatus non possit alienare rem Ecclesiæ immobilem, vel mobilem pretiosam, quæ servando servari potest, sine debitis juris solemnitatibus; potest tamen illam non acquirere sine prædictis solemnitatibus; quia aliud est quæsitum perdere, & alienare, & aliud quærenda respuere, vel lucra non capere: cùm igitur repudiatio hæreditatis nondum acquisitæ non sit alienatio, potest Prælatus illam repudiare *l. si sponsus 5. §. si maritus bares §. de donat. inter virum & uxor.* ubi permittitur marito, ut possit repudiare hæreditatem, ut uxori adveniat, & talis repudiatio non censetur alienatio, sed donatio inter conjuges *l. qui autem 6. §. perinde.*

Neque hæreditatis repudiatio censenda est alienatio facta in fraudem creditorum, quia tunc debitor nihil alienat, cum nil acquisiverit; jus enim alienandi hæreditatem, antequam ea acceptetur, non censetur esse in bonis nostris *l. pretium 63. §. sed nec hæredem ff. ad legem falsid.* Idque firmatur *ex c. cum apostolica 7. de his quæ sunt à Prælat.* ubi dicitur, quod illud solùm non possit a Prælato alienari sine consensu Capituli, quod ab Ecclesia possidetur, proinde sit ei jam acquisitum: & ante acceptam hæreditatem, hæc non est acquisita Ecclesiæ, proinde ejus repudiatio non est alienatio.

23 Alii sejungentes hæreditatem à legato censent, posse Prælatum sine consensu Capituli, & juris solemnitatibus validè renuntiare hæreditati nondum acceptæ ab Ecclesia, non ita legato; & assignant discrimen: quia dominium hæreditatis non acquiritur Ecclesiæ ante aditionem talis hæreditatis, proinde repudiatio illius propriè non est alienatio, sed merè non acquisitio *l. si sponsus 5. §. si maritus 13. ff. de donat. inter vir. & uxor.* & cùm simus in pœnalibus lex prohibens alienationem non est extendenda ad ea, ad quæ alienatio non se extendit, & in jure diversa censentur alienare, & non acquirere, ut liquet *ex d. l. si sponsus, & l. quod autem 6. in princ. & §. 5. ff. quæ in fraud. credit.*

24 Hinc ex vi juris repudiatio non est alienatio, sed tantùm mera non acquisitio. Legatum verò saltem certæ speciei, & purum illicò à die mortis testatoris jure dominii transit in legatarium *l. legatum 60. ff. de legat. 2. l. à Titio 64. ff. de furtis.* Covarruvias *lib. 1. variar. resolut. c. 9. num. 5.* quo fit, ut legatum à die mortis testatoris jure dominii transeat in legatarium, & hic acquirat jus, ac dominium talis legati. Tum quia legatarius in legato pio non est solus Prælatus, ut is pro suo arbitrio valeat illud repudiare, sed est tota Ecclesia, vel Monasterium, imò principaliter, & ex fine legantis pro anima sua est ipse Deus, à quo legata, donationes, vota, & promissiones piæ statim acceptantur.

25 Quamobrem non potest Prælatus repudiare tale legatum, & hæc sententia mihi videtur tutior, & probabilior, quam tradunt Quaranta *in sum. Bullar. V. alienatio rer. eccles. num. 23.* Molina *de contract. disp. 468. num. 11.* Azorius *p. 2. lib. 9. c. 1. q. 12.* Quod verò ad hæreditatem ut sejunctam à legato attinet, mihi videtur, quòd si Prælatus repudiaret hæreditatem relictam Ecclesiæ absque justa causa sine solemnitatibus jure requisitis, quamvis non incurreret pœnas irrogatas in alienantes res Ecclesiæ sine præscriptis solemnitatibus, eò quia non acceptare hæreditatem non sit alienare bona Ecclesiæ, nec sit nocere eidem, eò quia aliud sit nocere, & aliud non prodesse; & aliud non acquirere, quæ non possidentur; & aliud alienare jam possessa: adhuc tamen, quia Prælatus præjudicaret Ecclesiæ, vel monasterio, cui hæreditas esset obventura, censerem Prælatum teneri ex propriis ad resarcienda damna, quia hæreditas non ipsi Prælato, sed toti Ecclesiæ, vel Monasterio supponitur relicta, & licèt Monasterium ob nondum aditam hæreditatem non habeat jus in illa, habet tamen jus ad illam, quod jus non potest alienari à solo Prælato, cùm pertineat ad totum Monasterium.

Tum quia Prælatus ex officio, proinde ex justitia tenetur rectè administrare res, quæ aliquo modo possunt pertinere ad Monasterium *c. 2. caus. 12. q. 4.* Hinc si Prælatus negligit aliquid acquirere suæ Ecclesiæ, quod commodè potest, & præsertim si Ecclesia habeat jus ad illud, illi procul dubio imputatur culpa, & de hoc tenetur instar tutoris *l. quidquid 7. C. arbitrium tutela.* 26

Rursus Ecclesiæ in hisce casibus competit beneficium restitutionis in integrum ob negligentiam Prælati in acquirendo lucro Ecclesiæ, adeo ut in optione ipsius sit, vel agere contra Prælatum, vel petere restitutionem in integrum, ut notat Sanchez *lib. 7. moral. disp. 4. num. 15.* Ratio enim naturalis dictat, quòd Prælatus constitutus ad rem Ecclesiæ utiliter gerendam, & commoda ejus procuranda, perperam agat, & contra suum officium, si utilitatem, & commodum Ecclesiæ repudiet. 27

Posset adhuc dubitari, an pecunia suscepta ex redemptione censûs possit sine solemnitate converti in extinctionem debitorum ejusdem Ecclesiæ? Respondetur cum Beroio *in c. nulli num. 83. de rebus eccles. non alienand.* Redoano *de reb. eccles. non alienand. q. 16. n. 5. & 10.* Riccio *in praxi aurea. p. 1. resolut. 70. num. 3.* non posse talem pecuniam sine solemnitatibus jure præscriptis impendi in extinctionem debitorum ejusdem Ecclesiæ, siquidem talis pecunia succedit loco censûs *argum. ex l. ita contestante ff. de jure dotium*: atqui census sine præscriptis à jure solemnitatibus non posset alienari ad debita extinguenda sine solemnitate præscripta in jure: ergo nec pecunia ex redemptione talis censûs suscepta: quia hæc pecunia succedit loco censûs *argum. l. si pupillorum §. si prætor. ff. de rebus eorum*: quoties jura exigunt aliquam causam, ut aliquid concedatur, quod aliàs prohibetur, debet causa in specie approbari à superioribus, ut de ipsa juridicè constet: siquidem constare debet, quòd sit causa requisita à lege, quod fieri non potest nisi per prævium examen; quapropter usus obtinet, ut quoties petitur licentia alienandi res aliquas ecclesiasticas ob aliquam causam, semper delegetur aliquis, qui cognoscat de tali causa: & quando agitur de extinguendo debito Ecclesiæ, debent causæ esse urgentes, proinde in Capitulo collegialiter congregato examinari, ut tradit Bellam. *in c. non liceat. vers. 3. probatur 12. q. 2. per authent. hoc. C. de SS. Ecclesia*, quia quando extinctio debiti non urget, non censetur adesse necessitas alienandi, quæ est causa reddens licitam alienationem. Præterea licèt jura concedant alienationem rerum Ecclesiæ in casu urgentis necessitatis, non tamen concedunt, quod fiat alienatio sine debitis solemnitatibus, sed tantùm permittunt, has non servari, quando necessitas est ita urgens, ut non patiatur eas servari, ut notant Abbas *in c. fin. de eccles. adific. reparan.* Redoan. *de reb. eccles. non alienand. quæst. 10. num. 24.* 28

Tum

29 Tum quia, quando ex necessitate debent alienari res Ecclesiæ, debet tunc necessitas esse evidens, adeout non sufficiat quæcunque necessitas, ut notat Covarr. *lib. 2. variar. resol. c. 16. num. 8.* proinde debet necessitas, ut etiam alia quæcunque causa per prævium examen cognosci, ut constet, an revera sufficiens sit; proinde solemnitates semper requiruntur: & quando agitur de extinguendo debito, necessitas non ita urget, ut exigat hanc extinctionem fieri sine solemnitatibus juris, quia potest continuari solutio consueti interesse, vel etiam alio modo potest succurri Ecclesiæ ære alieno gravatæ, & interim potest cedere in majorem utilitatem Ecclesiæ si suscepta pecunia ex redemptione censûs impendatur in quid aliud: unde cum teneatur Præsul consulere utilitati Ecclesiæ, teneatur etiam præmittere solemnitates jure præscriptas.

30 Neque obstat, quòd necessitas dicatur facere licitum, quod aliàs non erat licitum *c. quod non est licitum de regul. jur.* & quòd necessitas legem non habeat *l. si quis propter C. de patribus, qui fil.* quia id intelligitur de necessitate ita urgente, ut non permittat legem servari, ut Paulò superiùs explicuimus. Hinc pecunia destinata pro emendis stabilibus, non potest impendi pro emendis mobilibus usualibus, quia immobile cedit in majorem utilitatem Ecclesiæ, quàm mobile.

31 Quid verò dicendum sit de hærede ecclesiastico, an possit sine solemnitate alienare bona prohibita alienari pro solvendis debitis, quæ defunctus contraxerat? Videtur non ita facilè solvendum, quia statim post aditam hæreditatem bona in eadem reperta cedunt in patrimonium hæredis, sub cujus dominio constituuntur *l. 1. §. veteres. ff. de acquir. possess.* ut notat Glossa *ibid. V. per unum V. at post aditam* Menoch. *consil. 124. num. 5.* Barb. *in rubric. p. 4 num. 19. ff. soluto matrim.* Rota *in Bononiensi hæredit. de armis 18. Aprilis 1622.* unde semel adita hæreditate bona hæreditatis transeunt in dominium Ecclesiæ hæredis, consequenter non videntur posse bona illius sine solemnitatibus jure præscriptis alienari ad extinguenda debita, quæ defunctus contraxerat.

32 Nihilominus probabiliùs censeo, non esse tunc necessarium consensum Apostolicum, quia unà cum hæreditate transeunt etiam ad hæredem ipsa debita, & quidquid oneris inest tali hæreditati *l. hæreditatis ff. de verb. signif.* unde per aditionem ad hæreditatem non censentur acquiri hæredi nisi illa bona, quæ supersunt deducto ære alieno, quia quod ex tali hæreditate ad alios pertinet, non transit in dominium hæredis, quia non erat sub dominio testatoris: unde integ. bona hæreditatis ea tantùm computantur, quæ deducto ære alieno, & omni eo, quod ad alios pertinet, supersunt *l. subsignatum §. Bono. ff. de verb. significat.* Quamobrem bona illa, quæ necessaria sunt pro extinguendis debitis, quæ defunctus contraxerat, non acquiruntur absolutè, sed tantum in ordine ad extinguenda eadem debita consequenter est acquisitio temporanea, & ex vi ejusdem hæreditariis juris resolubilis, proinde non fiunt bona Ecclesiæ, nec per illorum alienationem ullum infertur Ecclesiæ damnum: quia detractio æris alieni diminuit hæreditatem *l. Papinianus §. 4. ff. de inofic. testam. l. in restituenda C. de petit. hæred.* Hinc talis detractio operatur, quòd quamvis, quæ detrahuntur, sint in hæreditate, possunt incorporari bonis hæredis tanquam alteri restituenda: unde alienatio talium bonorum non solùm est necessaria, verùm etiam omnino facienda in virtute ejusdem hæreditatis, idque ex saltem tacita commissione testatoris, quæ tamen in hoc casu habetur pro expressa *l. inter vestem. ff. de auro, & argento. l. in conditionibus ff. de condit. & demonst. l. Lujus §. Martius ff. ad Trebel.*

Quamobrem, cùm defunctus teneretur sua debita solvere, alienatio bonorum pro solvendis iisdem debitis non censetur alienatio hæredis, sed potiùs defuncti, quatenus hæres nomine defuncti solvit debita, quæ contraxerat, & in hoc exequitur tacitam dispositionem defuncti, quæ propterea impedit, ne bona alienanda per aditam hæreditatem fiant bona ecclesiastica, quapropter, cùm sit alienatio de bonis laicalibus juxta dispositionem defuncti, non requiruntur solemnitates jure præscriptæ. Demum quia adiens hæreditatem censetur quasi contrahere cum creditoribus ad reddendum unicuique quod suum est, & solvendum quod de bonis defuncti debebatur *l. apud Julianum ff. quibus ex causis in possessionem eatur,* ut notat Castrensis *consil. 259.* quapropter in ipsa aditione hæreditatis jam incipit alienatio, eo quia tunc suscipitur obligatio alienandi adeo ut bona hæreditaria transeant in potestatem hæredis, ut obligata alienationi, proinde non transeunt in dominium Ecclesiæ. 33

§. V.

An spectato jure novo in alienandis rebus ecclesiasticis requiratur authoritas Romani Pontificis.

Diximus, solemnitates in jure præscriptas requiri necessariò ad valorem alienationis rei ecclesiasticæ, & has solemnitates de jure antiquo consistere in his quatuor. Primò, ut à Prælato cum Capitulo, vel clero super re alienanda fiat tractatus, an talis alienatio expediat. Secundò, ut Capitulum consentiat expressè in talem alienationem saltem pro majori, & saniori parte. Tertiò, ut Capitulum subscribat, vel saltem Notarius publicus. Et quartò ut succedat authoritas superioris, qui in non exemptis est Episcopus, & in exemptis Prælatus, cui Ecclesia, vel Monasterium immediatè subest. Modò inquiritur, an de jure novo ad omnem alienationem rerum ecclesiasticarum requiratur authoritas Romani Pontificis, seu consensus, ac licentia sedis Apostolicæ. Id propriè interest discriminis inter authoritatem, & consensum, quia consensus est Prælati inferioris, ut consensus Parochi, Rectoris: authoritas verò est consensus Prælati superioris, ut Episcopi, vel alterius, cui Ecclesia illa subjicitur, 1

unde consensus in eo, qui ex officio publico præest, vel legitimam administrationem habet, authoritas vocatur; in aliis verò inferioribus Prælatis simplex consensus, ut notat Glossa *in c. 1. V. tractatus h. t. in 6.* Innocentius *ibidem num 3.* ubi ait, consensum esse etiam minorum, sed authoritatem tantùm majorum. Requiritur tamen, ut hujusmodi consensus superioris expresè adjiciatur actui, & in scriptis detur, quia requiritur ad probandam validitatem actûs, ut notat Innocentius *in d. c. 1. n. 5.*

Quamvis de jure antiquo nomine superioris intelligeretur proximus superior, ut in alienatione facienda ab Abbate Episcopus *c. Abbatibus 12. q. 2. clement. 1. h. t.* imò in alienatione facienda ab Episcopo solus consensus Capituli requireretur *c. sine exceptione q. 2.* hodie tamen de jure novo certo certius est, in omnibus alienationibus rerum ecclesiasticarum requiri consensum summi Pontificis *c. 1. h. t.* & expresè constat *ex extravag. ambitiosa unic. h. t. inter communes*, in qua Paulus II. expresè prohibet alienationes omnium rerum, ac bonorum ecclesiasticorum; & omne pactum, per quod illorum dominium transfertur, cujusmodi sunt concessio, hypotheca, locatio, & conductio ultra triennium. Unde Pontifex expresè prohibet omnem alienandi speciem, per quam non solùm dominium directum, verùm etiam tantum utile transfertur, etiam servatis juris solemnitatibus, & in casibus licitis, si hujusmodi alienationes fiant absque expresso consensu summi Pontificis, & tantùm excipiuntur tres casus, quorum primus est locationis, & conductionis intra triennium.

Secundus est infeudationis, vel emphyteusis cum tribus conditionibus in casibus à jure permissis, & de bonis ab antiquo solitis dari in feudum, vel emphyteusim cum evidenti utilitate Ecclesiæ: siquidem in Paulina extravagante prohibetur infeudatio, & contractus emphyteuticus præterquam in casibus à jure permissis, & de rebus, ac bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, & tunc cum evidenti utilitate ecclesiarum: & de fructibus ac bonis, quæ servando servari non possunt pro instantis temporis exigentia.

Hinc tertius casus est alienationis fructuum, qui servando servari non possunt, ut notat Quaranta *in sum. Bullar. V. alienatio rerum Ecclesiæ num. 5.* unde hæc constitutio Paulina declarat jura antiqua per hoc, quòd dicat, quòd non possit fieri locatio ultra triennium: siquidem declarat *clement. 1. h. t. in fin.* ubi permittitur locatio *ad modicum tempus*, & cum antea hoc modicum tempus extenderetur etiam ad decem annos, ut notat Glossa ibid. ubi ait *modicum tempus* in hoc sunt decem anni, vel judicis arbitrio; nunc verò modicum tempus, ut declaratur *in d. extravag.* non se extendit ultra triennium. Secundò addit antiquis canonibus consensum summi Pontificis, siquidem olim tantùm desiderabatur consensus proximi superioris, ut in alienatione facienda ab Abbate consensus Episcopi, & in alienatione facienda ab Episcopo solus consensus Capituli: nunc verò requiritur expressus consensus Romani Pontificis, & prohibetur, ne quælibet alienationis species fiat inconsulto Romano Pontifice, qui tamen consensus non requiritur in prærecensitis tribus casibus exceptis *in ead. extravag.*

Neque per hoc, quòd permittatur alienatio rerum Ecclesiæ in casibus à jure permissis, sequitur, quòd non requiratur consensus Pontificis de necessitate, ut censet Navarr. *in comment. de alien. rer. eccles. num. 2.* & fundatur in eo, quia *in d. extravag.* dicitur alternativè, quòd alienatio facta inconsulto Romano Pontifice sit nullius valoris, vel etiam si facta sit contra tenorem Paulinæ extravagantis, unde è contrario sensu infert, quòd si facta sit alienatio servatâ ejus formâ, suum sortiatur valorem, etiam non petito consensu Papæ; Navarræ etiam adhæret Redoan. *tract. de reb. eccles. non alien. q. 36. n. 3 & sequent.* Verùm hæc interpretatio est omnino contraria praxi, & stylo curiæ Romanæ, ut asserit Quaranta *in sum. Bullar. V. alienatio n. 5.* ubi explicat, verba illa *præterquam in casibus à jure permissis* referri ad verba immediatè præcedentia, scilicet ad infeudationem, & contractum emphyteuticum, ad quæ immediatè sequuntur præfata verba, & ita etiam restringi ad solam infeudationem, & contractum emphyteuticum, ut nullo modo extendantur ad alios contractus in præcedentibus expressos, nimirū ad concessionem, hypothecam, locationem, conductionem ultra triennium, & hunc esse sensum D. extravag. ex eo videtur perspicuum, quia recensitis contractibus concessionis, hypothecæ, locationis, & conductionis ultra triennium, postea incipit Pontifex aliam periodum, in qua dicit. *Item prohibetur infeudatio, & contractus emphyteuticus præterquam in casibus à jure permissis.* Unde hæc postrema verba tantum referuntur ad immediatè præcedentia scilicet infeudationem, & contractum emphyteuticum.

Idque ex eo firmatur, quia, si in omnibus casibus jure permissis licita esset alienatio, Paulina constitutio nihil operaretur, siquidem etiam de jure antiquo ob evidentem Ecclesiæ utilitatem, & in casu licito servata juris solemnitate permittebatur alienatio rei ecclesiasticæ, ut desumitur *ex c. nulli 5. h. t.* ubi cùm prohibeantur alienationes rerum immobilium Ecclesiæ Glossa ibidem explicat, talia bona non posse alienari nisi pro utilitate ejusdem Ecclesiæ.

Quinimò de jure novo stante Paulina constitutione, & decreto sacræ Congregationis Concilii jussu Urbani VIII. edito die 7. Septembris 1624. consensus expressus summi Pontificis in ordine ad alienandas res ecclesiasticas est adeò efficax, ut ipse solus sufficiat ad operandam validitatem alienationis, etiam sine reliquis solemnitatibus, idque ob plenissimam, quam Romanus Pontifex habet, potestatem disponendi de bonis ecclesiasticis: dummodo consensus Papæ non fuerit subreptitiè impetratus; & Pontifex absolutè, ac legitimè suam authoritatem interposuerit, & alienatio ex certa scientia facta fuerit, ac confirmata, adeo ut Pontifex habuerit veram notitiam totius actus & aliena-

tionis. Cæterum quamvis consensus Papæ suppleat solemnitates à jure requisitas, non propterea supplet defectum justæ causæ, si enim alienatio non fieret ex causa necessitatis, vel utilitatis Ecclesiæ, impetratio consensus censeretur subreptitia, quia Pontifex absque justa causa non solet assentiri alienationibus rerum Ecclesiasticarum: unde supponeretur non fuisse causam expressam in supplicatione. Rursus neque consensus Papæ supplet consensum Capituli, seu majoris partis ejusdem, licèt suppleat tractatum, & consensum superioris, ut notat Quaranta *loc. cit. num. 7.*

Præterea in dicta Paulina constitutione Papa innovat decreta, & constitutiones suorum prædecessorum hac super materia, & explicat, alienationem, hypothecam, concessionem, locationem, conductionem, infeudationem factam contra hoc decretum nullum sortiri valorem, unde prohibetur generaliter omnis hypotheca simpliciter, ut notat Quaranta *loc. cit. num.* 17. Id tamen juvat observare, quòd locatio prohibita *in d. extravag.* ultra triennium intelligitur de illis campis, vel fundis, qui singulis annis excoluntur, & quolibet anno ex iisdem fructus colliguntur: alioquin si fundus non esset ita fœcundus, ut singulis annis fructus produceret, sed tantùm alternis, adeo ut primo anno excolatur, & fructus producat, & secundo quiescat; & tertio iterum colatur, & sic successivè, tunc potest locari ad sexennium, quia anni intelliguntur fructiferi, & duo æquivalent uni tantùm, cùm uno anno producat fructus, non verò altero: quòd si fundus ea laboraret sterilitate, ut nonnisi quolibet triennio excoleretur, & fructus daret, tunc posset etiam ad novem annos locari sine licentia Papæ, quia primum triennium æquivalet unico anno fructifero, ita enim explicant d. extravag. Covarruv. *lib. 2 resolut. variar. c. 16. num. 6.* Quaranta *loc. cit. num.* 18. & ratio est, quia lex illa utpote pœnalis non debet extendi ad annos non fructiferos, & quibus ex fundo nulli percipiuntur fructus, sed debet tantùm intelligi de annis illis, quibus fundus colitur, & ex ipso percipiuntur fructus, qui si servando servari non possint, possunt etiam alienari absque consensu summi Pontificis.

Præterea in hac Paulina constitutione imponuntur pœnæ incurrendæ ab alienantibus res Ecclesiasticas inconsulto Romano Pontifice, immo easdem pœnas incurrunt etiam, qui res alienatas accipiunt: habetur enim, ut tam qui alienat, quàm qui alienatas res accipit, sint excommunicati. Et si Episcopus, vel Abbas bona Ecclesiæ alienat inconsulto Romano Pontifice interdicitur illi ingressus Ecclesiæ: & si in tali interdicto obstinatè duraverit per sex menses, eo ipso est suspensus ab omni administratione Ecclesiæ, vel Monasterii in temporalibus, & spiritualibus. Inferiores verò, qui Ecclesias cum cura, vel sine cura habentes beneficia, & bona alienant, sunt ipso facto privati beneficiis, quæ propterea tanquam vacantia possunt aliis conferri, exceptis ipsis privatis; & bona alienata revertuntur ad easdem Ecclesias.

Hinc plures sunt pœnæ impositæ per hanc 10
Paulinam constitutionem; quarum prima est nullitas contractûs; secunda excommunicatio, quá personæ contrahentes innodantur, sive sint alienantes, sive recipientes res Ecclesiæ: non tamen hæc excommunicatio est reservata: imò etiam ignorantia juris, vel facti ab ipsa excusat, dummodo secum non trahat apertam temeritatem, ut notat Barbosa in Collect *in d. extrav. n.* 23. Tertia est interdictus ingressus Ecclesiæ ipso jure Episcopis, & Abbatibus, & post sex menses etiam suspensio ab administratione, & regimine, eo ipso incurrenda. Quarta, quia ultra excommunicationem Prælati inferiores. & alii beneficiarii alienantes sine consensu Papæ res Ecclesiæ privantur etiam ipso facto suis beneficiis,
quorum bona alienârunt, & quamvis bona alie- 28
nata restituantur Ecclesiæ, beneficia tamen tanquam vacantia validè aliis conferuntur. Et solùm à præfatis pœnis excusantur qui bona fide res Ecclesiæ alienârunt, idque deducitur ex illo verbo *præsumpserit* quod habetur *in d. extrav.* qui autem bona fide procedunt, non dicuntur præsumere, proinde non censentur incurrere præfatas pœnas. Immo excusantur etiam, qui inconsulto Romano Pontifice res Ecclesiæ alienârunt quidem, sed postea ipsos pœnituit facti, & alienationem revocârunt statim ante realem, & pacificam traditionem bonorum, ut tradit Quaranta *loc. cit. num. 50.*

Excipiuntur tamen à Paulina constitutione 38
aliquot casus. Primò, si necessitas adeo urserit, ut dilationem non patiatur, donec petatur consensus à Papa, tunc enim alienatio, si sit in utiliatem Ecclesiæ, habeátque justam causam, sortitur suum valorem, & contrahentes non incurrunt pœnas impositas *in d. extravag.* Secundò quando quæ alienantur, sunt modici valoris. Verùm videtur in hoc casu aliqua oriri difficultas ob oppositos textus, siquidem *in c. terrulas 12. q. 2.* datur facultas Episcopo terrulas, ac vineas exiguas longè positas, & Ecclesiæ minus utiles, si necessitas urserit distrahendi etiam sine consensu Capituli: è converso *in c. ut super 5. fin. 10. de reb. eccles.* Pontifex ait: *possessiones, quæ Ecclesiæ minus sunt utiles pro aliis utilioribus de fratrum tuorum, & sanioris partis consilio, & consensu alienandi, sive commutandi liberam concedimus facultatem.* Videntur enim hi textus invicem pugnare: siquidem *in c. terrulas* datur facultas sine consensu Capituli, & *in c. ut super* requiritur consensus Capituli, vel majoris, ac sanioris partis: quamvis nonnulli respondeant primum textum *in c. terrulas* fuisse correctum per secundum *in c. ut super.* proinde non esse licitum Episcopo res immobiles quamvis exiguas, & modici valoris alienare absque consilio, & consensu Capituli; nihilominus, quia jura juribus quantùm fieri potest, expedit concordare præsertim in dubiis ad evitandam correctionem jurium, ut habetur *in c. cum expediat de elect. in 6.* melius respondet Glossa *in d. c. ut super V. assensu* dicens in tali textu, qui habetur *in c. ut super* sensum esse, ut res, quæ quidem in se sunt utiles, sed tamen minus utiles respectu aliarum, quæ majorem præseferunt utilitatem

litatem non possint ab Episcopo permutari, nisi de consilio, & consensu Capituli: & textum *in c. terrulas* esse intelligendum de venditione, & alienatione rei, quæ in se, & absolutè spectata nullam, vel saltem exiguissimam adfert utilitatem.

12 Putârim tamen juxta hanc explicationem, rem utilem non posse alienari sine consensu Papæ, quia dicitur tantùm minus utilis respectu aliarum, quæ majorem præseferunt utilitatem, quapropter licèt comparativè sint res exiguæ, absolutè tamen, & in se possunt esse non exiguæ, & quæ propterea exigant consensum Papæ juxta constitutionem Paulinam, & decretum editum jussu Urbani VIII.

13 Oritur tamen dubium, an Episcopus, qui juravit se non alienaturum bona ecclesiastica sine consensu Papæ, si justa subsit causa à jure concessa non obstante tali juramento, licitè, & validè alienet. Respondetur, talem alienationem nullum sortiri valorem, & Episcopum esse perjurum, adeo ut alienatio sit invalida jure novo *ex d. extrag. Paulina*, ut tradit Abbas *in c. ut super* 8. *num.* 16. *h. t.* ubi habetur, quòd Episcopus, qui jurat non alienare bona Ecclesiæ, non possit illa alienare, sive sint de mensa Episcopi, sive non: siquidem tale juramentum extenditur etiam ad alienationem alioquin licitam, & jure concessam: alienationes enim, quæ sunt illicitæ jam ex se non debent fieri; proinde non est necesse, ut Prælatus juret se illas non facturum, quòd enim est illicitum, non potest fieri etiam cum licentia superioris, nisi mutetur circumstātia aliqua, quâ fiat res licita. Præterea quia juramentum debet aliquid operari: & si alienatio non obstante tali juramento adhuc posset fieri in casu licito, & servatâ juris formâ, nihil operaretur, quia alenationes illicitæ etiam independenter à juramento non possunt fieri, unde non prohibentur, quia præcesserit juramentum, sed quia ex se sunt illicitæ: unde juramentum quoad has alienationes illicitas nil operaretur: Rursus, neque aliquid operaretur circa licitas, si istæ non obstante tali juramento fieri possent in casu licito, & servatâ juris formâ. Demum quia juramentum, quando sine peccato potest servari, servandum est: atqui juramentum, quo Episcopus jurat se non alienaturum bona Ecclesiæ inconsulto Romano Pontifice, est licitum, & potest servari sine peccato, proinde servandum est.

14 Quamobrem Episcopi à Papa confirmati non possunt alienare bona ecclesiastica in casu aliàs etiam licito, & servatis solemnitatibus inconsulto Romano Pontifice ob juramentum præstitum in propria consecratione, se non alienaturos quovis modo etiam cum consensu Capituli sui bona Ecclesiæ inconsulto Romano Pontifice. Excipitur tamen casus necessitatis non permittentis moram, ut Pontifex consulatur, ut notat Sylvester *quæst.* 17. ubi addit, hoc esse advertendum pro exemptis habentibus superiorem in remotissimis locis. Neque hoc juramentum de non alienandis rebus Ecclesiæ inconsulto Romano Pontifice se extendit ad emphyteusim, seu ad res ab antiquo in emphyteusim concedi solitas, siquidem iste casus *in d. extravag. Paulina* expreſsè excipitur; immò excipiuntur etiam bona feudalia non per viam extensionis, sed comprehensionis, eò quia decisiones, quæ loquuntur de feudo, procedunt etiam de emphyteusi, & è contra, quando est eadem ratio, nec contrarium est in jure expressum.

Præterea prohibentur etiam sine consensu Romani Pontificis submissiones jurium ecclesiasticorum, vel bonorum immobilium Principibus sæcularibus, vel a iis laicis, ut desumitur 15
ex c. hoc consultissimo 2. h. t. in 6 & habetur etiam in Concilio Lugdunensi coacto sub Gregorio X. etenim *in d. c. habetur*, Prælati non submittant laicis Ecclesias sibi concreditas, vel eorum bona immobilia, vel jura, cognoscendo se ab illis, tanquam à superioribus ea retinere sine consensu Capituli, & expressa licentia Papæ. Item contractus talium alienationum non habent vim, suntque invalidi. Rursus Prælati contra facientes sunt ipso facto suspensi ab officio, & administratione. Et clerici, qui sciunt aliquod contra esse præsumptum, & negligunt renuntiare superiori, sunt per triennium suspensi à beneficio, siquod in Ecclesia gravata habent. Item laici, qui compellunt clericos ad faciendam talem submissionem, sunt excommunicati, & qui aliquid accipiunt, nisi restituant, & resipiscant, ultra excommunicationem, eorum terræ supponuntur interdicto Judicis. Refert Ancharanus *in c. 2. h. t. in 6.* huic constitutioni occasionem dedisse Prælatos ecclesiarum, qui se quasi opprimi videntes invocabant contra opprimentes nobiles, & potentes laicos, quos constituebant defensores suarum Ecclesiarum, ac bonorum, & jurium earundem: hinc nobiles laici sibi usurpabant jus quoddam dominii, & advocationis in Ecclesias, & earum bona sibi submissa: ad hunc tollendum abusum prohibitum fuit Prælatis Ecclesiarum in Concilio Lugdunensi, ne imposterum suas Ecclesias, vel earundem bona immobilia, & jura submittant laicis.

Quamobrem hæc submissio specialiter prohibetur *in d. c. hoc consultissimo* 2. *h. t. in 6.* 16
adeout sine expressa licentia Romani Pontificis non sit ampliùs licitum Episcopis submittere talia bona, vel jura Principibus, vel nobilibus laicis; quia licèt talis submissio propriè non sit alienatio, majus tamen in ipsa adest periculum, quàm in ipsa alienatione, cum talis submissio speciem præseferat cujusdam servitutis, ut notat Glossa *hic V. specialis.* Tum quia hujusmodi recognitio est quædam species alienationis, seu est quædam donatio, ratione cujus attribuitur laicis dominium directum in bona ecclesiastica; siquidem potest etiam per solam pactionem, tametsi nulla interveniat traditio, dominium, seu jus reale in alterum transferri. Cæterum quamvis prohibeantur alienari æquè bona mobilia, quæ servando servari possunt, quàm immobilia pertinentia ad Ecclesiam, *in d. c. hoc consultissimo* tantùm prohibetur submissio, quâ bona, vel jura ecclesiastica submittuntur laicis; non tamen comprehenduntur bona mobilia, quia de hisce possunt remunerationes, & dona fieri, dummodo non sit excessus in quantitate.

Rursus

17 Rursus non possunt Prælati Ecclesiarum constituere in perpetuum, neque ad longum tempus laicos patronos suarum Ecclesiarum; siquidem nobiles sæculares sub titulo juris advocatiæ sibi competentis solent Ecclesias, & personas ecclesiasticas gravare, & jurisdictionem sibi arrogare in illas, ut refertur in dicto Concilio Lugdunensi *c. 12. relato. in c. generali 13. de elect. in 6.* ubi excommunicantur, qui jus advocationis in ecclesiis, Monasteriis, aliisque locis piis de novo sibi vendicant, atque ob talem titulum eorum bona præsumunt usurpare. Quamobrem hoc jus advocationis non potest ampliùs laicis competere, nisi ex ipsa fundatione, quatenus laici sub tali conditione Ecclesias fundârunt, & dotârunt, & tunc non debent abuti tali potestate, nec sibi usurpare, quæ iisdem minimè conveniunt, sed tantùm tenentur Ecclesiam defendere, & satagere, ne bona illius pereant, ac alienentur, ut liquet *ex d. c. generali*, quinimò clerici, si videant Ecclesiam, vel ejus bona illegitimè alienari, vel laicis subjici, tenentur id denuntiare suis superioribus.

18 Non solùm consensus Romani Pontificis jure novo requiritur necessariò in rebus ecclesiasticis alienandis, verùm etiam saltem ex quadam honestate consensus Patroni Ecclesiæ: tametsi non possit hic, quamvis fundator, & dotator fuerit ejusdem Ecclesiæ alienationes impedire, si cum legitima authoritate summi Pontificis fiant. Primò quia jus talium bonorum fuit jam translatum in Ecclesiam, propterea solus superior ecclesiasticus potest de talibus bonis disponere, non verò laicus. Secundò quia cùm tales alienationes non permittantur nisi ex justa causa, scilicet ex necessitate, vel utilitate Ecclesiæ, adhuc subsistunt invito patrono laico, qui nullam jurisdictionem, aut potestatem habet administrandi res ecclesiasticas *c. 7. caus. 10. q. 1. c. de rebus 22. caus. 12. q. 2. in canon. 57. caus. 16. q. 1.* & tradit Abbas *in c. cum accessissent 8. num. 5.* Excipitur, si fortassis bona Ecclesiæ non fuissent absolute à patrono laico donata, sed tantùm sub conditione, quòd non possint alienari, & talis conditio fuerit ab initio acceptata ab Ecclesia, tunc enim sine ejus consensu non possent alienari: ut nec etiam si tantùm in feudum concessa fuissent, quia Ecclesiæ, & personæ ecclesiasticæ quoad bona, & jura feudalia subjiciuntur jurisdictioni domini directi ipsius feudi *c. ex transmissa 6. c. verùm 7. de for. compet.*

§. IV.

Exhibentur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 Quæritur primò, an Prælatus possit pecuniam numeratam liberè, & sine solemnitate expendere? Respondetur cum distinctione, si enim talis pecunia sit in notabili quantitate, & destinata vel ad emenda bona immobilia, vel ad ædificandam Ecclesiam, tunc quia accensetur bonis immobilibus, non videtur pecunia posse alienari absque justa causa, & debitis solemnitatibus; sicut à pari ob eandem rationem tutor alicujus pupilli ex pecunia destinata ad comparanda bona immobilia non potest nec sibi, nec aliis debita solvere *text. in l. 5. §. quid ergo ff. de contract. ait. tutor.* hoc idem procedit etiam de summa pecuniæ ab antecessore relicta, & specialiter deputata pro gravissimis futuris necessitatibus. Sin verò pecunia numerata non sit in notabili quantitate, nec destinata ad bonum immobile emendum; communis sententia est, quòd possit liberè, & sine solemnitate à Prælato expendi, quia tunc pecunia comparatur rebus, quæ servando servari non possunt; & cum usus pecuniarum sit, ut expendatur juxta occurrentes necessitates, ideo potest talis pecunia à Prælato liberè, & sine solemnitate expendi.

2 Quæritur secundò, an pecunia suscepta ex redemptione censûs Ecclesiæ distrahi possit sine facultate apostolica, ac consensu Romani Pontificis? Etenim videtur talis pecunia non comprehendi sub bonis prohibitis alienari *per Paulinam extravag. ambitiosa*: siquidem non comprehenditur sub bonis immobilibus, quia tametsi ex tali pecunia possint emi bona immobilia, non tamen ipsa dicitur res immobilis, ut communiter docent juris periti *in l. moventium ff. de verb. significat. in l. cætera §. sed si paraverat. ff de legat.* & docent Mantica *de conjecturis ult. volunt. lib. 9. tit. 3. num. 3.* Menoch. *lib 4. præsumpt. 138. num. 3.* Riccius *in praxi aurea p. 1. resolut. 67. num. 2.* Tiraquel. *de retract. §. 1. Gloss. 7. num. 102.* siquidem bona mobilia ea tantùm dicuntur, quæ sui natura de loco ad locum moveri possunt *l. à d. Pio §. in venditione ff. de verb. signif.* Menoch. *consil. 407. num. 6.* Tuschus *litt. B. conclus. 103.* cum igitur pecunia sit mobilis de loco ad locum, non debet accenseri rebus immobilibus, proinde ex hoc capite non videtur comprehendi in bonis prohibitis alienari in Paulina constitutione. Rursus neque videtur comprehendi sub bonis mobilibus pretiosis, eò quia non sit de iis, quæ servando servari possint, pecunia enim ex natura sua non servatur, sed expenditur in usus proprios Panormit. *in c. nulli n. 11. de reb. eccles. non alienand.* Quaranta *in sum. Bullar. V. alienatio num. 25.* Riccius *in praxi aurea p. 1. resolut. 47. num. 3.* ubi plures alios citat: siquidem est pecunia ex natura sua consumptibilis in quotidianos usus, consequenter non potest accenseri iis rebus, quæ servando servari possunt. Et quamvis suscepta fuerit talis pecunia ex redemptione censûs, adhuc videtur computari inter bona mobilia, ut notat Tiraquel. *de retract. Lignag. in fin. tit. 4. 3. num. 14.* ubi plures citat, quia pecunia sive extrahatur ex venditione rei, sive ex redemptione censûs, nunquam exuit suam naturam, proinde semper remanet consumptibilis in quotidianos usus, ac propterea semper numeratur inter res, quæ servando servari non possunt.

3 Nihilominus dicendum est, pecuniam susceptam ex redemptione censûs Ecclesiæ accendendam esse rebus immobilibus ejusdem, propterea non posse alienari sine requisitis jure solemni-

lemnitatibus, & comprehendi sub bonis prohibitis alienari in Paulina constitutione ut docent Quaranta *in sum. Bullar. V. alienatio. n. 25.* Pasqualig. *de reb. eccles. non alienand. q. 16. n. 13.* Rota *in una Veneta nullitatis contractus 13. Novemb. 1602. coram Pamphilio*, quia tametsi pecunia ex natura sua non sit res immobilis, si tamen destinetur emptioni rei immobilis, computatur inter bona immobilia, ut docent Bald. *in l. etiam C. de fideicommiss. & consil. 14. lib. 2.* Firman. *tract. de gabel. p. 2. c. 8. princ. V. propterea* Roman. *consil. 188. dub. ult.* Tiraquel. *de retract. lignag. §. 1. Glossa 7. num. 106.* Menoch *consil. 114. num. 32.* Redoan. *de reb. eccles. non alienan. q. 16. num. 13.* & desumitur *ex l. à d. Pio 8. in fin. §. fin. de re judic. & l. quid ergo si de re ff. de contract. tutor. & util. act.* ubi supponitur, quòd pecunia pupilli destinata ad emendum prædium non possit alienari absque præscripta jure solemnitate: atqui hæc solemnitas non potest alia ratione requiri, nisi quia talis pecunia accensetur bonis immobilibus, idque ex eo etiam evinci potest, quia res vendita, vel census redemptus repræsentatur in illa pecunia suscepta ex tali redemptione censûs *l. quia qui pretio. ff. de usufruct. & quemad. quis utat. fruat.* etenim pecunia semper substituitur pro re, cum qua fit commutatio, proinde licèt ex natura sua sit mobilis, & consumptibilis in quotidianos usus, induit nihilominus conditionem rei inalienabilis, perinde ac si foret immobilis, ob eam præcisè rationem, quia succedit loco rei immobilis, cui est pretium *argum. ex l. ita constante §. de jure dotium* ut notant juris periti *l. fin. ejusd. tit. & in c. 1. caus. 12. q. 3.* & quod substituitur loco alterius, induit conditiones illius *l. si eum §. quid injuriarum ff. si quis caus.* ergo talis pecunia desumpta ex redemptione censûs, cùm substituatur loco censûs contrahit conditiones ejusdem censûs: atqui hic procul dubio comprehendebatur sub bonis prohibitis alienari in Paulina constitutione: ergo etiam ipsa pecunia debet comprehendi sub iisdem bonis prohibitis alienari.

Tum quia ut rectè notat Pasqualig. *loc. cit.* in omnibus principium, & finis debent attendi, siquidem actus, & res ex suo principio judicantur *l. Pomponius ff. de negot. gest. l. si Procuratorem ff. mandat. l. nam origo ff. quod vi, & clam.* etenim principium ingreditur substantiam principiati, cùm sit initium ejusdem, ut tradunt Oldrad. *consil. 200.* & Tuschus *litt. P. conclus. 702. num. 1.* Finis etiam ut mensura, & forma determinans ostendit quales res censendæ sint *l. sed, & si quid §. 1. ff. de usufruct. & c. fraternitatis §. fin. de frigidis, & malefic.* cùm igitur prædicta pecunia suscepta ex redemptione censûs initium ducat ab imobili, cujusmodi est census, vel saltem à re inalienabili absque debitis solemnitatibus; & rursus eadem pecunia convertenda sit in bonum Ecclesiæ, seu in rem immobilem, quæ sit eidem utilis, debet etiam ex mensura principii, & finis censeri inalienabilis seorsim à præscriptis jure solemnitatibus, quia est etiam de ipsa judicium ferendum, secundùm ejus principium, & finem, quod est quid inalienabile. Tum quia pecunia suscepta ex tali redemptione censûs non accensetur fructibus Ecclesiæ, sed proprietatibus ejusdem, proinde ut incorporata Ecclesiæ est destinata ad fructificandum in utilitatem ejusdem: pertinet enim ad dotem ejusdem Ecclesiæ, & debet servari in ordine ad finem, pro quo est destinata, proinde ad fructificandum pro utilitate Ecclesiæ.

Neque obstat, quòd Prælatus dicatur posse disponere de fructibus Ecclesiæ *clement. 1. in fin. de reb. eccles.* ut tradit Glossa *in c. fin. 5. q. 3.* quia licèt id verum sit, non tamen potest disponere de proprietatibus ejusdem Ecclesiæ, & pecunia illa suscepta ex redemptione censûs accensetur proprietatibus, non fructibus Ecclesiæ, proinde non potest de illa Prælatus ecclesiasticus disponere sine solemnitatibus jure præscriptis: sicut enim Prælatus non potuisset alienare censum sine præscriptis jure solemnitatibus; ita nec potest pecuniam susceptam ex tali alienatione sine præscriptis jure solemnitatibus alienare, quia talis pecunia subrogatur loco censûs, cùm succedat loco illius.

Quæritur tertiò, an saltem pecunia suscepta ex redemptione censûs possit sine solemnitatibus jure præscriptis impendi ad extinguenda debita, quibus Ecclesia ære alieno gravatur? Communior, & tutior sententia est, hujusmodi pecuniam non posse impendi ad extinguenda debita ejusdem Ecclesiæ, ut docent Redoan. *de rebus eccles. non alienand. q. 16. num. 15.* Pasqualig. *loc. cit. q. 174.* Berojus *in c. nulli n. 83. de reb. eccles. non alien.* Riccius *in praxi. aurea. p. 1. resolut. 70. num. 3.* quia talis pecunia subrogatur ipsi censui, cùm enim sit ejus pretium, succedit loco illius *argum. ex l. ita constante, ff. de jure dotium.* unde sicut non potuisset census sine solemnitatibus jure præscriptis alienari pro extinguendis debitis ejusdem Ecclesiæ; ita neque ipsa pecunia, quæ substituitur loco censûs *argum. ex l. si pupillorum §. si prætor. ff. de reb. eor.* Ut enim notat Pasqualig. *loc. cit.* quoties jura exigunt causam aliquam, ut aliquid aliàs prohibitum concedatur, necesse est ut causa in specie approbetur à superioribus, ut de ipsa juridicè constet: siquidem debet innotescere superioribus, quòd sit causa requisita à lege, & hoc non potest innotescere nisi per prævium examen, quo talis causa discutiatur: hinc stylus curiæ Romanæ est, ut quoties petitur facultas alienandi res ecclesiasticas ob aliquam causam semper delegetur aliquis vir prudens, qui in loco cognoscat super tali causa: & quando agitur de debitis extinguendis, difficulter habetur causa sufficiens, nisi aliqua necessitas summè urgeat, quia semper potest solvi annuum interesse: & quando extinctio debiti non urget, neque adest necessitas alienandi, quæ sola constituit licitam alienationem.

Addendum est, quòd licèt jura permittant alienationem rerum ecclesiasticarum interveniente necessitate; non tamen concedunt, quòd fiat sine solemnitatib⁹ jure præscriptis, sed solùm permittunt non servari has solemnitates, quando necessitas ita urget, ut non patiatur, eas ser-

vari

vari, Abbas in c. fin. de eccles. ædific. & reparand. Redoan. *de reb. eccles. non alienand. q. 19. n. 34.* & desumitur *ex c. placuit 12. q. 2.* tum quia quando ob necessitatem permittuntur res Ecclesiæ alienari, debet hujusmodi necessitas esse evidens, adeo ut non sufficiat qualiscunque necessitas *c. 1. de rebus eccles. non alienand. in 6.* Covarruvias *lib. 2. variar. resolut. c. 16. n. 8.* proinde debet per prævium examen cognosci super necessitate alienandi res Ecclesiæ, & debet etiam examinari, quæcunque alia causa, ut constet, an revera sufficiens sit: hoc autem examen non potest fieri sine solemnitatibus jure requisitis, proinde sine istis non potest pecunia Ecclesiæ suscepta ex redemptione census impendi in extinguendis debitis ejusdem Ecclesiæ; ad id enim requiritur necessario authoritas sedis apostolicæ, seu consensus Papæ ex Paulina constitutione. Hinc infertur, non posse notabilem summam pecuniæ destinatam pro emendis bonis immobilibus, aut mobilibus pretiosis impendi pro emendis mobilibus usualibus, & quæ usu consumuntur: ratio est, quia tunc talis pecunia ratione finis, ad quem destinatur, accensetur rebus immobilibus, quæ sicut sine solemnitatibus jure præscriptis, non possunt alienari, ita neque talis pecunia, ut tradit Barbosa *de potest. Episc. p. 3. allegat. 95. n. 40.*

8 Quæritur quartò, an Prælatus per viam transactionis possit sine solemnitatibus jure præscriptis desistere à lite instituta super re immobili inter Ecclesiam, & extraneum? Ad solvendam hanc quæstionem procedendum est cum distinctione: vel enim Ecclesia est in possessione rei litigiosæ, vel possessio est penes extraneum, & Ecclesia sustinet personam actoris: si Ecclesia est in possessione rei litigiosæ, & per transactionem deberet adversario dimitti res immobilis, tunc Prælatus non potest per viam transactionis absque solemnitatibus jure præscriptis desistere à lite, quia esset saltem alienatio ipsius possessionis: secus si Ecclesia non sit in possessione rei, & in judicio sustineat personam actoris, tunc adhuc est distinguendum: si Ecclesia habet jus in re illa, quæ propterea iniquè, & violenter detinetur à laico, non potest à tali lite desistere, quia id perinde esset, ac alienare jus, quod Ecclesia habet in tali re: Sin verò sit tantùm jus ad rem, & hoc adhuc dubium, tunc cùm non possideatur, potest per viam transactionis Prælatus à tali lite desistere; quia non intervenit tunc alienatio, quia tale jus est tantùm ad rem, quod non supponit possessionem rei, & etiam est jus dubium, quod nec propriè possidetur, proinde potest Prælatus tunc à lite per viam transactionis desistere absque solemnitatibus jure præscriptis.

9 Quæritur quintò, an alienatio rei immobilis, & prohibitæ alienari in constitutione Paulina possit ab una Ecclesia alienari in aliam, adeo ut dominium talis rei semper remaneat in Ecclesia generatim sumpta, & tantùm transeat de una speciali in aliam? Plures affirmant cum Barb. *in collect. ad c. 1. de reb. eccles. non alien.* per textum *in c. 1. h. t.* cui adhæret etiam Riccius *in praxi aurea p. 1. resolut. 35.* ubi asserit, talem esse praxim Romanæ curiæ, addit rationem, quia finis prohibitionis de non alienandis bonis Ecclesiæ fuit, ut consuleretur indemnitati ejusdem secundùm Monald. *cons. 91. num. 3. vol. 1.* & Ecclesia ibi accipitur pro universali non cujuscunque particularis: hinc si una particularis Ecclesia alienet bona immobilia sæcularibus, id cedit in præjudicium Ecclesiæ universalis: at si una particularis Ecclesia alteri alienet, tunc nullum infertur damnum Ecclesiæ universali, quia semper bona alienata remanent intra universalem Ecclesiam, cujus particulares sunt membra: unde nihil tunc universali Ecclesiæ deperit, si bona ecclesiastica modò sint sub invocatione unius, & nunc sub invocatione alterius, quia semper sunt sub dispositione ipsius Ecclesiæ universalis. Licèt hæc sententia plurimum habeat probabilitatis, non tamen in praxi servatur in Romana curia, ut notat etiam ipse Riccius *loc. cit.* siquidem praxis curiæ Romanæ est, ut non admittantur alienationes bonorum immobilium, tametsi eorum dominium transferatur in aliam Ecclesiam, nisi consentiente summo Pontifice.

Nihilominus licèt hæc sententia juxta praxim curiæ Romanæ tenenda sit, si tamen in partibus extra Italiam esset consuetudo, ut ratione utilitatis, vel necessitatis, tales alienationes de una Ecclesia in aliam fierent; vel etiam ob majus commodum utriusque Ecclesiæ, ut si Ecclesia Frisingensis haberet prædium in diœcesi Bambergensi, & è converso prædium æqualis pretii Ecclesia Bambergensis haberet in diœcesi Frisingensi, tunc esset commodum utrique Ecclesiæ possidere prædium suum in propria diœcesi, & si talis permutatio fieret inconsulto summo Pontifice, eò quia in Germania moris sit, has alienationes, seu permutationes instituere, tunc non censerem improbabile, talem permutationem validam fore: quia finis prohibitionis de non alienandis rebus Ecclesiæ est, ut consulatur indemnitati Ecclesiæ universalis; & in hoc casu non solùm consulitur indemnati Ecclesiæ universalis, sed etiam Ecclesiarum particularium, cum talis permutatio cedat in commodum utriusque Ecclesiæ permutantis, nec una quidquam deperdat, quod antea habuerit, cùm prædia permutata supponantur ejusdem valoris. Tum quia *ex c. 2. de rebus eccles. in 6. & extravag. eod. tit.* infertur, consensum Pontificis principaliter requiri, quando agitur de alienationibus rerum ecclesiasticarum, quæ fiunt laicis; ideo enim hujusmodi alienationes prohibentur, ut consulatur indemnitati Ecclesiæ, & ne res Deo dicatæ applicentur ad profanos usus. Quòd si in tali permutatione una Ecclesia læderetur, deberet in integrum restitui contra aliam, quia inter privilegiatos melior est etiam conditio illius, qui certat de damno vitando, quam qui de lucro captando *c. auditis* ubi Panormit. *n. 8. de in integr. restitut. l. verum 11. §. item quæritur 6. ff. de minor.*

Quæritur sextò, an si emptor alicujus rei ecclesiasticæ sine solemnitatibus jure præscriptis alienatæ, velit eam ultrò restituere eidem Ecclesiæ, teneatur hæc illam acceptare, si mallet 11

contractum per adhibitionem solemnitatum confirmare? Respondet Zoësius hic *num.* 23. non posse contractum ex postfacto confirmari absque utriusque partis nova voluntate *argum. §. tutor. autem instit. de author. tutor.* ex quo infert, quòd, quæ sunt de solemnitate actûs, non possint ad convalidandum actum ex postfacto intervenire. Communior tamen, & verior sententia est, contractum illum ab Ecclesia sine solemnitatibus jure præscriptis factum esse tantùm nullum in favorem Ecclesiæ, hoc est in casu, quo Ecclesia velit contractum illum impugnare: sicut si pupillus sine consensu tutoris cum alio contrahat, qui cum pupillo contrahit, utique obligatur stare contractui, si pupillus, & ejus tutor velint eidem stare; non ita obligatur pupillus ad standum contractui, à quo propterea, si velit, potest recedere, eò quia fuerit initus sine consensu tutoris *princ. instit. de author. tutor.* ita si Ecclesia contrahat sine solemnitate Pontificis, tenetur is, cum quo contraxit, stare contractui, si postea Ecclesia, & Pontifex simul velint eidem stare, non ita tenetur Ecclesia stare tali contractui, si Pontifex nolit; hinc si Ecclesia malit contractum confirmare per ratihabitionem superioris, eò quia cedat in utilitatem Ecclesiæ, id permittitur, & textus est clarus unà cùm Glossa *in c. si qua de rebus* 12. *q.* 2. & tradit Panorm. *in c. diversis de cleric. conjug. in* 6. Rursus ratihabitio etiam retrotrahitur, & comparatur mandato *c.* 10. *de R. J. in* 6.

19 Neque ullum facessit negotium textus *ex §. tutor autem*, ubi dicitur, quòd authoritas tutoris in ipso contractu pupilli non post longum tempus intervenire debeat: quia argumentum à pupillo ad Ecclesiã tantùm procedit in favorabilibus, quando circa Ecclesiam non habetur alia dispositio juris; non ita procedit in iis, quæ Ecclesiæ essent oneri, ut habetur *in d. c. si qua de rebus* 12. *q.* 2. Rursus authoritas Pontificis circa alienationem rerum ecclesiasticarum non solùm comparatur authoritati tutoris, sed etiam decreto Prætoris circa alienationem rei pupillaris; & hoc decretum posse ante, & post factum intervenire asserit Honorius *d. tit. de reb. eccles. non alienand.*

20 Quæritur septimò, an Prælatus possit alienare bona Ecclesiæ pro donatione remuneratoria? Certum est, quòd licèt prohibeatur donatio, non tamen prohibetur remuneratio, seu donatio remuneratoria, ut desumitur *ex l. metum §. sed licèt ff. de eo quod metus causa*, & tradunt Tiraquel. *in l. si unquam V. donatione largitus C. de revocan. donat.* Alciatus *in l. creditores ff. de verb. significat.* siquidem donatio remuneratoria propriè non est donatio, quia non est ex liberali voluntate, sed ex debito ob beneficium præstitum ab alio, cui propterea debetur remuneratio *l. sed & si lege §. consuluit. ff. de petit. hered.* donatio enim remuneratoria est potiùs quædam permutatio, quâ beneficium præstitum mutatur cum tali remuneratione, ut habetur
21 *in l. si pater. §. fin. ff. de donat. l. aquilianas regulas ff. de donat.* ubi remuneratio dicitur non esse merè donatio, sed merces remuneratoria, proinde non videtur comprehendi sub donatione, quando hæc prohibetur; quia cum prohibitio sit odiosa, est restringenda ad donationes, quæ propriè sunt tales, seu quæ fiunt ex sola liberali voluntate, non verò debet extendi ad remunerationem, quæ fit ex debito contracto ob susceptum beneficium.

Hinc quando Clemens VIII. prohibuit Re- 22
gularibus largitiones munerum sacra Congregatio Concilii ad id specialiter deputata ab Urbano VIII. declaravit, hanc prohibitionem non comprehendere donationem remuneratoriam; quam declarationem etiam confirmavit Urbanus VIII. in sua *constitutione* §. 1. An verò pro donatione remuneratoria possint alienari bona ecclesiastica, quæ aliàs vigore Paulinæ constitutionis sunt prohibita alienari, aliqui affirmant. Jason. *consil.* 122. *lib.* 2. Castrens. *consil.* 74. *lib.* 1. *& in l. jubemus post init. C. de sacro sanct. eccles.* Puteus *decis.* 394. *num.* 1. ubi tamen limitat, dummodo hæc donatio remuneratoria non sit excessiva, & si sit de re immobili, sit temporalis, non perpetua, hisce adhibitis circumstantiis dicunt, posse Prælatum bona Ecclesiæ pro donatione remuneratoria alienare, etiam sine solemnitatibus jure præscriptis, eò quia talis alienatio non sit in præjudiciũ Ecclesiæ, sed tantùm ad extinguendum debitum ab ipso contractum.

Nihilominus communior, ac vera sententia est, talem alienationem esse contra *constitu-* 23
tionem Paulinam ambitiosæ de reb. eccles. non alien. proinde non esse validam: & ratio est perspicua, quia *in d. extravag. ambitiosæ* non solùm prohibetur alienatio liberalis, verùm etiam quæ fit titulo venditionis, & quæcunque alia species alienationis, imò etiam locatio ultra triennium, quapropter cùm prohibeatur quæcunque alienatio, prohibetur etiam donatio hæc remuneratoria, cum per illam bona Ecclesiæ alienentur. Tum quia in alienatione rerum ecclesiasticarum requiruntur copulativè utilitas simul, & solemnitas, adeo ut una sine alia non sufficiat ad valorem alienationis, sed debent esse simul utilitas, & solemnitas, ut desumitur *ex c. sine exceptione* 12. *q.* 2. *c. nulli de reb. eccles. non alienand.* & notat Covarr. *lib.* 2. *variar. c.* 17. *num.* ubi plures refert doctores, & Rota coram Coccino *decis.* 34. *num.* 3. *& decis* 58. *num.* 11. *p.* 4. *recent. & in causa dismembrationis* 14. *Februar.* 1594. coram Pamphilio, proinde requiruntur simul copulativè ad validitatem alienationis rei ecclesiasticæ utilitas Ecclesiæ, & solemnitas, seu authoritas Pontificis: ergo etiam in donatione remunerativa, quia per hanc res Ecclesiæ etiam alienatur, immo videtur à fortiori in hac alienatione magis requiri authoritas Papæ, cùm non ita facilè salvari in ea possit utilitas Ecclesiæ, quæ principaliùs est attendenda, adeo ut solemnitates inventæ sint, ut excludantur alienationes inutiles, & ad justificandas utiles; unde cum in donatione remuneratoria difficulter reperiatur utilitas Ecclesiæ, magis indiget authoritate sedis Apostolicæ, quàm aliæ alienationes, quæ fiunt per permutationes.

Quæritur octavò, an clerici Regulares Thea- 24
tini possint alienare hortum, vel partem ejusdem

dum, aut locum aliquem annexum domui eorundem clericorum, sive sit aula exterior, sive sit impluvium, sive cavum medium, vel locus alius, dummodum antea fuerit incorporatus domui eorundem clericorum? Ratio dubitandi est, quia clerici Regulares Theatini possunt vigore suorum privilegiorum inconsulto summo Pontifice alienare bona immobilia, quamdiu institutum servaverint ea non possidendi, & ita declaravit sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum: unde videntur posse Clerici Regulares alienare prærecensita loca annexa, seu incorporata eorum domui, vel horto, quia accensentur bonis immobilibus. Tum quia clerici Regulares stante eorum instituto de non possidendis bonis immobilibus non comprehenduntur sub prohibitionibus comprehensis in Paulina constitutione, nec in decreto emanato à sacra congregatione jussu Urbani VIII. Sed tenendum omnino est, non posse Clericos Regulares Theatinos alienare præfata loca annexa eorum domui, vel horto; ratio est, quia declaratio sacræ Congregationis, quâ Clerici Regulares, quamdiu eorum institutum retinent quoad bona immobilia alienanda, non comprehendantur in prohibitione edita de rebus ecclesiasticis non alienandis, non tamen hæc declaratio, nec eorum privilegium se extendit ad ipsum Monasterium, neque ad ullam partem ejusdem, sive sit impluvium, sive aliqua exterior aula, neque ad eorum hortum, aut partem ejusdem, si hortus fuerit incorporatus Monasterio.

Ratio est, quia eatenus Clerici Regulares non comprehenduntur sub prohibitionibus prædictis, quatenus possidere bona immobilia, repugnat instituto eorundem, proinde concessa ipsis fuit facultas alienandi bona immobilia pro conservatione proprii instituti; unde eorum privilegium tantùm extenditur ad illa bona immobilia, quæ repugnant eorum instituto: siquidem in iis duntaxat militat ratio legis, quæ est non possidere bona immobilia fructifera, & è quibus singulis annis suscipiantur proventus certi; cessante autem hac ratione, seu fine legis, cessat etiam ejus dispositio *l. in omni ff. de adoptione l. quod dictum ff. de pact. l. adigere §. quamvis ff. de jure patron.* Cùm institutum clericorum Regularium sit, non habere annuos proventus, ideo prohibentur possidere illa tantùm bona immobilia, è quibus annui reditus suscipiuntur, proinde est ipsis concessum talia bona immobilia posse alienare etjam inconsulto summo Pontifice, licèt id prohibeatur aliis Regularibus: atqui impluvium, vel aliqua alia pars pertinens ad Monasterium, cui incorporatur, non est bonum immobile, quod fructificet annuum reditum, proinde declaratio sacræ congregationis non se extendit ad hujusmodi loca incorporata Monasterio, quia non repugnat Theatinorum instituto habere Monasteria propria cum omnibus suis commodis, & hortos annexos iisdem, immo id est secundùm eorum institutum, proinde est diversa ratio de impluvio incorporato Monasterio, ac de cæteris bonis immobilibus, ut rectè notat Pasqualig. *in quæst. moral. canon. centur. 2. q. 173. num. 8.*

18 Quæritur nonò, an Clerici Regulares Theatini possint alienare mobilia pretiosa inconsulto Romano Pontifice? Respondetur negativè, eò quia talis sit praxis, & consuetudo in eadem congregatione, ut res pretiosæ, quamvis mobiles non alienentur sine prævio consensu Pontificis, praxis autem, & consuetudo est optima legis interpres *c. dilectus de consuetud. clement. exivi. Item quia de verb. signif. l. minimè, & l. interpretatione ff. de legibus.* Tum quia observantia, seu consuetudo non alienandi bona mobilia pretiosa sine consensu Romani Pontificis constituit jus *l. de quibus ff. de legit. l. nulli ff. quod cujusque univers. l. observare §. 5. ff. de officio Proconsul.* Ratio itidem, cur declaratio congregationis non comprehendat mobilia pretiosa, est, quia cùm hæc non fructificent annuos reditus, & inserviant ornatui Ecclesiæ, sintque immediatè addicta cultui divino, non sunt contra eorum institutum: præsertim cùm dicti Clerici Regulares Theatini ubique locorum profiteantur cultum ecclesiarum perquàm pretiosum, adeo ut eorum Ecclesiæ abundent aulæis pretiosioribus, vasis argenteis, & aureis, candelabris itidem argenteis, statuis, & alia pretiosa supellectili; hinc tantùm abest, quòd hujusmodi mobilia pretiosa adversentur eorum instituto, ut potiùs sint juxta ipsum, & quia vigore privilegiorum, & declarationis sacræ congregationis, ideo permittuntur alienari bona immobilia, quia cùm sint fructifera, ac producant annuos reditus, sunt contra eorum institutum, ideo cessat ratio, & est diversa itidem ratio de bonis immobilibus, ac de mobilibus pretiosis, unde debet induci etiam diversa juris dispositio *l. inter stipulantem §. sacram. ff. de verb. obligat. & l. fin. ff. de ritu nuptiar. l. si ita ff. de manumiss. test.* ex quibus, & aliis juribus colligitur, quòd, ubi ratio est diversa, juris dispositio debet itidem esse diversa. Tum quia declaratio sacræ congregationis non comprehendit mobilia pretiosa, quorum nec fit ulla mentio, sed solùm immobilia: unde non possunt hæc extendi ad mobilia pretiosa, nisi vel extensione comprehensiva ex identitate rationis, & tunc habetur, quando necessitas urget, ut fiat talis extensio; vel majoritate rationis, vel extensione ampliativa ob similitudinem, adeout debeat intervenire ratio similis, vel major in casu, ad quem lex extenditur, quia si ratio sit diversa, vel contraria, non potest fieri extensio, quia diversa ratio diversam exigit juris dispositionem *l. servus ff. de statu liber. & l. si ita ff. de manumiss. testam. & l. inter stipulantem §. sacram. ff. de verb. significat.* unde cùm ratio alienandi bona immobilia sit omnino diversa à ratione mobilium pretiosorum, eò quia illa sint contra institutum, & hæc juxta illud, sequitur evidenter, non valere pro utrisque bonis mobilibus pretiosis, & immobilibus eandem juris dispositionem.

Hinc in dicta declaratione conceditur specialiter alienatio immobilium, quæ in specie nominantur, non autem fit ulla mentio de mobilibus pretiosis, unde quoad hæc remanet in

Xx 3 fine

suo robore jus commune, seu prohibitio alienandi mobilia pretiosa ecclesiastica inconsulto Romano Pontifice. Siquidem quando in nova dispositione casus omittitur, relinquitur juri antiquo *l. si verò §. de viro ff. soluto matrimonio l. commodissimè ff. de liber. & posth.* atqui in declaratione sacræ congregationis, quæ fuit nova dispositio, tantùm disponitur de rebus immobilibus, non verò de mobilibus pretiosis, quia de illis tantùm, & non de istis fit mentio: ergo hæc relinquuntur dispositioni juris antiqui, hoc est sub prohibitione alienationis.

Quæritur decimò, an Regulares possint ex pecunia iis relicta pro missa perpetua fundare censum super Monasterio, aut horto inservienti eidem? Respondetur, non posse Regulares talem censum fundare super Monasterio, vel horto, idque expresè prohibetur in decretis à sacra congregatione Concilii editis jussu Urbani VIII. sub die 21. Junii 1625. in quibus declaratur, quòd pecunia, & bona mobilia ab ecclesiis acquisita cum onere missarum perpetuarum debeant converti in bona immobilia fructifera, & non simpliciter, sed cum expressa mentione oneris; unde talis census sic fundatus esset in fraudem legis: siquidem ille violat per fraudem leges, qui in cortice, seu quoad apparentiam servat legem, & revera operatur contra mentem, & intentionem legis: siquidem ut habetur *in l. contra ff. de legib. ille fraudem facit, qui salvis verbis legis mentem ejus circumvenit.* atqui mens pontificiæ constitutionis, & finis ejusdem fuit, ut pecuniæ illæ relictæ pro missis perpetuis celebrandis applicarentur in bona immobilia fructifera, ut annuatim perciperentur fructus, ex quibus singulis annis sacerdotes perciperent congruum emolumentũ pro missis celebrandis, hic enim propriè fuit finis talis constitutionis, ut onus annuum missarum singulis annis congruo emolumento compensaretur, hoc enim secluso, & cessante, negligitur, celebratio missarum: atqui, si census fundaretur super Monasterio, aut horto inserviente eidem, onus annuum missarum non compensaretur singulis annis congruo emolumento, proinde census ille esset contra mentem, & intentionem pontificiæ constitutionis. Rursus cùm in prædicta constitutione præcipiatur, quòd pecuniæ illæ convertantur in bona immobilia fructifera, id intelligitur de bonis fructiferis actualiter, & ex quibus quot annis percipiantur tot fructus, qui sufficiant pro congruo emolumento ad compensandum onus annuum missarum celebrandarum: & non ita se haberet talis census fundatus super Monasterio, vel horto inserviente eidem, quia per talem censum non compensaretur singulis annis congruo emolumento onus annuum missarum celebrandarum: siquidem Monasteria Regularium non dicuntur bona immobilia fructifera, quia non sunt destinata ad fructificandum mediante locatione, sed tantùm inserviunt pro habitatione Religiosorum: & illa bona tantùm dicuntur fructifera, quæ destinata sunt ad fructificandum, & solent fructus afferre: alioquin frustranea esset illa potentia, quæ non reduceretur ad actum, *l. Hæc enim §. si prætor. ff. de suspect. tutor. l. multum interest c. si quis alteri, vel sibi:* & quando bona immobilia non reducuntur ad fructificandum actualiter, habentur actualiter pro non fructiferis; siquidem esse sine effectu, & non esse, paria sunt, ut tradit Surdus *decis. 51. num. 31. & sequent.* Tum quia bona immobilia non possunt dici solita fructificare, nisi pluries fructum attulerint *argum. ex c. pavonum instit. de rerum division. & l. lege. §. igitur. ff. de verb. signif.*

Neque obstat, si dicas, censum fundatum super horto inserviente Monasterio esse fundatum super bonum immobile fructiferum, eò quia hortus producat fructus Monasterio. Contra est, quia ex tali horto non possunt singulis annis tot fructus percipi, qui congruo emolumento compensent onus annuum missarum celebrandarum, præsertim si hæ missæ plures fuerint, & fructus horti, si omnes venderentur, non possent sufficientem eleemosynam pro missis illis dare. Præterea hortus annexus Monasterio non habetur pro bono immobili fructifero juxta præsens institutum, etenim fratres Minores juxta ipsorum regulam nequeunt possidere bona stabilia fructifera, nec annuos proventos, & nihilominus possunt habere conventus, & hortos iisdem annexos pro usu Religiosorum, ut declaratur *in clement. exivi §. licet vero de verb. significat.*

Quæritur undecimò, an qui emit res ecclesiasticas illegitimè alienatas compelli possit ad res ipsas cum omnibus fructibus inde perceptis restituendas? Respondetur affirmativè, & desumitur *ex c. si quis 6. h. t.* quia eo ipso, quòd alienatio est illegitimè facta, Ecclesia habet jus in re illa alienata, propterea potest eam repetere, & compellere emptorem ad eam restituendam, quia tunc repetendo, quod suum est, Ecclesia utitur jure suo. Verùm potest tunc emptor contra Prælatum illegitimè alienantem agere in ordine ad recuperandum pretium ex suppositione, quòd processerit bona fide, hoc est, nescierit esse illegitimè alienatas, vel etiam pertinere ad Ecclesiam, & sine dolo res illas emerit: nam emptor in vera mala fide existens, hoc est, si sciverit rem malè alienatam esse, tenetur ad omnes fructus restituendos, & non tantùm ad eos, qui adhuc existunt, verùm etiam ad æstimationem, & pretium eorum, quos consumpsit, ut desumitur *ex d. c. si quis 6. h. t.* & ratio est, quia possessio malæ fidei, nullum acquirit jus ad tales fructus, quia sicut ratione malæ fidei non acquirit dominium in rem malè emptam, ita neque in ejus fructus, quia isti sequuntur conditionem sui principii. Tum quia non debet quis ex suo delicto, quod commisit in emptione rei malè alienatæ lucrum reportare.

Cæterum, qui ex ignorantia, & errore juris non putavit requiri solemnitates ad rem ecclesiasticam alienandam, etiam potest compelli ad restituendum non solùm res, sed etiam fructus, quia error juris inducit saltem fictam malam fidem; & quamvis regulariter excuset à pœna, non tamen prodest in ordine ad possessionem rei malè emptæ, neque prodest, quoad percipiendos fructus ejusdem rei, idque vel maximè pro-

procedit in illis casibus, ubi lex resistit contractui, sicut in præsenti resistit alienationi factæ sine solemnitatibus jure præscriptis *l. 7. & 8. ff. de juris & fact. ignorant.* Panormit. *in c. penult. de reb. eccles. non alien. num. 9.* quidquid in contrarium dicat Covarruvias *variar. resol. c. 3. num. 8.* Quòd si emptor fuerit in vera bona fide non errore juris, sed tantùm errore facti deceptus, ut quia fuit à Prælato alienante persuasus solemnitates jure requisitas intervenisse, & etiam consensum superioris obtentum esse; tunc certi juris est, possessorem bonæ fidei etiam teneri restituere rem illam ecclesiasticam malè alienatam, immo & fructus inde perceptos deductis tamen necessariis impensis, & nisi per triennium bona fide possederit, & inde ex titulo pro suo usu eos ceperit, Covarruv. *variar. resolut. lib. 1. c. 3. num. 7. vers. quarta conclusio;* fructus tamen non exstantes, sed consumptos lucratur pro cultura, & cura, quam in prædium impendit *l. certum C. de rei vindic. & §. si quis à non domino instit. de rer. division.* Non tamen desunt, qui velint in emptore rei ecclesiasticæ malè alienatæ, id esse speciale ut etiam æstimationem, & pretium fructuum consumptorum teneatur restituere, eò quia *in c. 2. de reb. eccles. in 6. & clement. 1. eod. tit.* dicatur, emptori nullum jus acquiri, proinde nec jus lucrandi fructus.

24 Cæterum possessor bonæ fidei si sine dolo emerit rem illam malè alienatam, potest agere contra Prælatum illegitimè alienantem in ordine ad recuperandum pretium rei venditæ, non autem potest agere contra Ecclesiam, nisi in defectum si Prælatus non possit ex proprio solvere, tunc enim ipsa Ecclesia potest pretium restituere, quatenus inde locupletior facta fuit, quia æquitas non permittit aliquem cum alterius damno fieri locupletiorem *l. nam hoc 14. ff. de condit. indeb.*

25 Quæritur duodecimò, an Canonici possint sine solemnitatibus jure præscriptis in perpetuum locare suas præbendas, vel prædia Ecclesiæ singulis canonicis assignata in præbendas? Respondetur negativè, eò quia hæc prædia quoad proprietatem non pertinent ad Canonicos beneficiarios, sed ad Ecclesiam, adeo ut ad canonicum non pertineat nisi usufructus, qui per mortem usufructuarii cessat, proinde etiam locatio ab eo facta; resoluto enim jure dantis, resolvitur etiam jus accipientis *l. lex. 31. ff. de pignorib.* quamobrem beneficiarius non potest prædium suæ præbendæ locare ultra tempus vitæ suæ, adeo ut si tantùm ad triennium locaret prædium, & Canonicus primo anno moreretur, expiraret etiam locatio eodem primo anno. Cæterum hujusmodi prædia in perpetuum locata colonis possunt revocari ab Ecclesia, vel Episcopo non quidem de jure, siquidem ipso jure locatio non tenet, sed de facto etiam pensione non reddita conductori, seu colono, quia hic in pœnam solutam pensionem amittit *argum. hujus cap.* & juxta *cit. l. jubemus §. sane 1. C. de sacrosanct. Ecclesia;* sin autem emptor, seu conductor fuit bonæ fidei, & sine ullo dolo conduxit, potest agere contra locatorem ad restituendam pensionem solutam, & locator, seu beneficiarius compelli potest ad restituendam pensionem, quia delictum personæ, non debet redundare in damnum Ecclesiæ juxta *reg. jur. 77. in 6.* Secus si mala fide conduxit, non potest repetere pensionem solutam nisi de evictione cum locatore actum fuerit, tunc enim potest agere contra locatorem, qui malè locavit *l. si fundum C. de effict.* & Glossa *hic V. refundendum.*

Quæritur tertio decimò, an res ecclesiastica possit ab emptore præscribi? Respondetur, emptorem malæ fidei non posse præscribere, quia possessor malæ fidei nullo unquam tempore potest præscribere, ut habetur *in c. fin. de præscript.* Sin verò emptor fuerit in vera bona fide, eò quia persuasus ab alienatore fuerit consensum superioris, & requisitas jure solemnitates intervenisse, tunc videtur esse difficultas, quia *in c. 2. de rebus ecclesiasticis in 6.* dicitur, quòd mala alienatio, ne quidem causam præscriptionis daret: hinc Paulus IV. absolutè constituit, ut exceptio præscriptionis contra repetitionem rei malè alienatæ non possit opponi. Nihilominus Barbosa *jur. eccles. univers. lib. 3. c. 28. num. 16.* Riccius *in prax aurea p. 1. resolut. 2.* & alii, quos ipse citat, respondent, præscriptionem, si cætera ad ipsam requisita adsint, scilicet bona fides, & possessio per 40. annos continuata, suum sortiri valorem, quia licèt res pupillares præscribi non possint, res tamen Ecclesiasticæ sunt capaces præscriptionis, ut liquet *ex tot. tit. de præscript.* ubi contra res ecclesiasticas admittitur quadragenaria præscriptio; & licèt Paulus IV. contra res Ecclesiæ malè alienatas exceptionem legitimæ præscriptionis constituerit non posse opponi, attamen Pius IV. revocavit illam constitutionem, & rem totam reduxit ad jus commune, ut liquet in ejus Bulla, quæ incipit: *Provida* & est in Bullario folio 681. & ita etiam resolvit pluries Rota Romana præsertim *in una Auximana alienationis 33. Januarij 1581 coram Litta,* id tamen intelligitur de præscriptione 40. annorum, ut notat Redoanus *q 2. c. 3. num. 12.* eò quia tale tempus sufficiat ad præscribenda bona ecclesiastica, ut habetur *in authent. quas actiones C. de sacrosanct. Ecclesia & in c. ad audientiam c. cum nobis, & c. illud de præscript.* quod tamen ita est intelligendum, ut præscriptio incipiat post mortem illius, qui malè alienavit, ut notant Rebuffus *in compend. alienat. rer. eccles. num. 38.* Redoanus *de reb. eccles. q 79. c. 3.* Mascardus *de probat. conclus. 215 num. 12.* & ratio limitationis assignatur à Riccio *loc. cit.* quia contractus non sumpsit vigorem ab initio, & ideo subducitur tempus, quo Prælatus, qui malè alienavit, vixit, ut refertur *per. text. in c. si sacerdotes q. 3.* Innocentius *in c. cum ex litt. de in princ. de integ. restit.* Glossæ *fin. c. 1. eod. tit. in 6.* Datur tamen adversus præscriptionem restitutio Ecclesiæ, ut fuit decisum in Rota Romana in una locatione bonorum 13. Februarii 1591. coram Lancellotto, ut notat Afflict. *decis. 329.* unde quoad præscriptionem datur Ecclesiæ in integrum restitutio, si intra quadriennium saltem numerandum à die quo

quo scivit præscriptionem completam, illam restitutionem petierit *c. 1. de in integr. restit. in 6.*

37 Quæritur quartodecimò, quinam, & quomodo possint alienationes rerum ecclesiasticarum illegitimè factas revocare, ac repetere res ecclesiasticas malè alienatas? Respondetur primò à quocunque Prælato, vel Rectore Ecclesiæ, à quo illegitimè facta fuit alienatio, potest hæc revocari, imò & debet, simúlque repetere res alienatas, ut desumitur *ex c. si quis 6. h. t. nisi forte alienator per repetitionem*) ut supplet Gloss. ibid.) & *qui accepit celeri restitutione sibi prospexerit*, quia ab initio alienatio fuit nulla, proinde etiam instrumentum alienationis, quia quoties alienatio est irrita, instrumentum super illa confectum nullius est valoris: id tamen debet intelligi, quamdiu Prælatus, qui alienavit, manet in administratione rerum ecclesiasticarum: neque obstat, quòd regulariter non licet alicui contravenire facto proprio, nec allegare propriam turpitudinem in judicio, in quo propterea non debet audiri *c. cum super 8.* juncta Glossa *V. posse de concess. prabend. c. inter 8. ibid.* quia excipitur, nisi agatur de favore, & jure Ecclesiæ *c. 3. caus. 35. q. 9.* ubi habetur, quòd in illicita alienatione rerum Ecclesiæ possit quis contra factum proprium venire. Rursus excipitur, nisi vertatur periculum animæ *c. consanguinei 11. de sent. & re judic.* & tradit Glossa *in c. inter V. turpitudinem de donat.*

38 Demum quando exceptio allegantis suam turpitudinem, seu delictum notoriè elidit jus agentis, tunc etiam debet admitti. Præterea contra Prælatum alienantem illegitimè res Ecclesiæ, non opponitur exceptio, sed sufficit probare, quòd res illa, quæ repetitur, pertinuerit ad Ecclesiam, ac fuerit illegitimè alienata per Prælatum antecessorem *c. Episcopi 4. in fin. h. t.* quia persæpe nonnisi difficulter potest dominium probari: propterea damnum inferretur Ecclesiæ, si res alienata non esset restituenda, nisi priùs probaretur dominium. Immo qui illegitimè res Ecclesiæ alienavit etiam cum juramento eas non repetendi, tenetur eas repetere, & alienationem revocare, quia juramentum emissum in detrimentum Ecclesiæ nullum sortitur valorem, & potius est perjurium *c. 1. de his quæ fiunt à Prælat.* idque tametsi per alium posset integritati Ecclesiæ consuli: cùm enim Prælatus, qui illegitimè alienavit res ecclesiasticas, teneretur eas repetere, juramentum non potuit obligare, quia non potest esse vinculum iniquitatis, & injustitiæ *c. quanto 18. de jurejur.* Cæterum in tali casu honestiùs videretur, quòd alius nomine Prælati alienationem factam revocaret præsertim si aliquo modo illius interest, ut esset Capitulum, vel Prælatus superior: quia sic, qui emisit juramentũ, non repeteret ipse res alienatas cum juramento eas non repetendi, quapropter vitaretur scandalum, quia jurans saltem secundùm externam speciem videtur semper agere contra suum juramentum.

39 Rursus in defectum Prælati, qui alienavit, & etiam aliorum, quorum interest, ex officio res ecclesiasticas illegitimè alienatas repetere, potest quilibet è clero agere contra possidentem rem ecclesiasticam illegitimè alienatam, & illam repetere; immo in defectu personæ ecclesiasticæ etiam ipsi parochiani laici admittuntur ad repetendas res Ecclesiæ illegitimè alienatas, quia etiam ipsorum interest, ne eorum Ecclesia parochialis propriis destituatur bonis, ut notat Glossa *in c. si quis 6. h. t.* & ibi Abbas *num. 6.* immo possunt etiam parochiani agere pro repetendis bonis, ac juribus Ecclesiæ parochialis, tametsi non habeant litteras de rato, seu mandato; præferuntur tamen semper ipsis clerici, si adsint, qui repetant res illegitimè alienatas.

Præterea si, qui res Ecclesiæ illegitimè alienavit, damnum eidem intulit, tenetur ad illud resarciendum ex bonis propriis, adeo ut possit hoc titulo conveniri in judicio *c. 3. de pignor.* sicut etiam contra tutorem pupilli malè alienantem res pupilli agi potest *l. 1. in princ. ff. de tutel. & ration. distrah.* hinc Ecclesiæ duæ competunt actiones, quas potest instituere, personalis una contra Prælatum, vel Rectorem malè alienantem, ut damnum illatum Ecclesiæ resarciat, & hæc actio transit etiam ad hæredem, ut tradit Abbas *in d. c. 3. de pignor. num. 3.* altera est actio realis, quæ datur contra possessorem rei alienatæ, ut notat Glossa *in d. c. si quis 6. h. t. V. alienata*, & desumitur *ex l. 3. C. si tutor. vel curat. interven.* quia cum alienatio rei ecclesiasticæ illegitimè facta sit ipso jure nulla, non censetur dominium per ipsum translatum in accipientem, proinde potest contra possessorem actio institui: semel tamen quòd damnum Ecclesiæ illatum per restitutionem rei alienatæ est totaliter resarcitum, non potest ampliùs contra Prælatum illegitimè alienantem institui actio personalis, sed tantùm potest Ecclesia instituere accusationem contra malè alienantem, & contra ipsum agere criminaliter ad pœnam, seu satisfactionem pro illata injuria, ut notat Abbas *in d. c. si quis 6. h. t. n. 10.* 40

Quæritur quintodecimò, an Ecclesia læsa ob alienationem rerum suarum sit restituenda in integrum, si alienatio facta fuerit adhibitis solemnitatibus jure præscriptis? Respondetur, quòd non obstante alienatione facta in casu licito rerum Ecclesiasticarum, si tamen Ecclesia fuerit enormiter læsa, possit peti, ut restituatur in integrum; idque desumitur *ex c. ad nostram 11. h. t.* ubi dicitur, quòd, quando Ecclesia in alienatione invenitur enormiter læsa, restituenda sint ei bona alienata, & restituenti reddatur pretium, & relinquantur fructus percepti pro suo labore, ubi notat Glossa, quòd post quadriennium non subvenitur Ecclesiæ per beneficium restitutionis *l. ult. C. de temp. in integ. restit.* Rursus quòd pro levi damno non detur restitutio in integrum *c. 1. de in integ. restit.* sed tantùm, si Ecclesia sit enormiter læsa ex rebus alienatis, potest, si velit, petere restitutionem in integrum coram Judice ecclesiastico contra laicum, si bona alienata non sint feudalia: & hic habetur specialis casus, in quo actor non sequitur forum Rei, sed transit reus ad suum proprium forum ecclesiasticum: ratio est, quia in tali alienatione præsumitur quædam deceptio intervenisse

venisse saltem materialis; quæ deceptio saltem laxè præsefert speciem quandam sacrilegii, quod pertinet ad forum ecclesiasticum *c. cum sit. 8. de for. compet.*

32 Quæritur decimo sextò, an sanctorum Reliquiæ, quæ conservantur in Ecclesia, possint sine facultate pontificia alienari? Respondetur, quòd, si reliquiæ sint de jure Ecclesiæ, non possunt alienari inconsulto Papa, quia *in extravag. Paulina Ambitiosa de reb. eccles. non alienand.* prohibetur alienatio, non solùm bonorum Ecclesiæ, sed etiam rerum omnium ecclesiasticarum, adeo ut ponantur in dicta constitutione, ut duo distincta bona, & res: atqui Reliquiæ, quæ sunt de jure Ecclesiæ, tametsi non sint bona fructifera, inficiari tamen non potest; quin sint res pertinentes ad eandem Ecclesiam: neque obstat, quòd non sint res pretio æstimabiles, quia in Paulina constitutione comprehenduntur res sive pretio æstimabiles sint, sive non, neq; distinguit res pretio æstimabiles ab aliis, proinde nec nos debemus eas distinguere *l. non distinguemus ff. de recept. arbit. l. præses. ff. de offic præsid. l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præst. c. solita. de major. & obed.*

33 Tum quia nomine rei propriè intelligitur omne id, quod quomodocunque habet suum verum, & reale esse, seu est aliquid *l. si quis cum totum init. ff. de except rei judic. l. si defensor. §. qui interrogatus ff. de interrogat. act.* Unde ex eo, quòd *in extravag. Ambitiosa* non solùm prohibeantur alienari bona, sed etiam res Ecclesiæ, sequitur, quòd prohibeantur etiam alienari reliquiæ, quæ sunt de jure Ecclesiæ, cùm sint res, & pertineant ad Ecclesiam. Tum quia Paulina constitutio edita fuit in favorem Ecclesiæ, ut conservarentur non solùm ejus bona immobilia, sed etiam res omnes ad ipsam pertinentes; propterea ut res favorabilis debet extendi ad res illas omnes, quæ sunt de jure Ecclesiæ, quia in favorabilibus lex extenditur ad omnia comprehensa sub verborum significatione tam naturali, quàm civili, ut communiter docent juris periti cum Castrens. *in l. qui se patris C. unde liberi.* Tum quia, quamvis Reliquiæ non sint pretio æstimabiles, nihilominus pluris fiunt, quàm vasa aurea, & argentea, quæ utpote mobilia pretiosa non possunt inconsultó Pontifice alienari, proinde neque ipsæ Reliquiæ, quæ pluris solent fieri: quamvis ipsæ non sint pecuniâ æstimabiles, habentur tamen inter mobilia pretiosa, cùm iisdem Ecclesia potissimùm illustretur.

34 Quæritur decimo septimò, an Prælatus, qui alienavit bona immobilia fructifera pertinentia ad Monasterium nondum obtento, sed reservato prout opus est beneplacito sedis apostolicæ, excusetur à pœna imposita per canones? siquidem, si alienatio rei Ecclesiasticæ facta sit contra canones, tam alienator, quàm is, in quem alienatio facta est, & alii, qui alienationi subscripserunt, ipso facto incurrunt excommunicationem, ut desumitur *ex c. si quis 6. h. t.* ubi habetur, quòd clericus, vel defensor, qui subscribit alienanti bona ecclesiastica, debeat excommunicari, nisi alienans, & qui accepit, celeriter restituant? Respondetur, talem alienationem fuisse factam conditionatè, si accesserit consensus Romani Pontificis, proinde alienantem excusari à pœna: eò enim ipso, quòd reservatur beneplacitum sedis apostolicæ prout opus est, non intelligitur valida alienatio, neque sortiri suum effectum, nisi dependenter à beneplacito sedis apostolicæ, quod perinde est, ac conditionatè alienare, nimirum si accesserit consensus Romani Pontificis, unde Prælatus sic alienans non incurrit pœnas impositas in *Paulina extravag.* quia ibi imponuntur pœnæ alienantibus sine authoritate sedis apostolicæ & præsens alienatio dependet à tali authoritate ob reservatum beneplacitum apostolicum, quod non requiritur, ut præcedat contractum, aut tractatum, nec quod interponatur tempore, quo celebratur contractus, sed sufficit, si ex postfacto interveniat *c. 2. de pact. ibid. quoties in conventionibus noster expectatur assensus, ne in dubium veniant, quæ geruntur, ratihabitio eas debet pro securitate partium solidare* ut docent Butrius ibid. *num. 6.* Imola *num. 3.* Franc. *decis. 163. num. 2.* quia quamdiu supervenit beneplacitum apostolicum, contractus intelligitur habere implicitum statum validitatis, hinc Glossa *in d. c. 2. V. ratihabitio de pact.* asserit, quòd licèt pactum de se non teneat, fiat nihilominus validum per ratihabitionẽ superioris, eò quia ratihabitio retrotrahatur, & æquiparetur mandato, quod tamen est intelligendum, dummodo non sequatur absoluta traditio bonorum immobilium, quæ alienantur; nec in contractu adsit clausula *constituti* quia talis clausula etiam sine traditione habet vim transferendi possessionem *l. quidam §. de rei vendicat.* & tradunt Menoch. *consil. 139. num. 24.* Tiraquel. *de jure constitut. p. 2. ampliat. 1. num. 2.* unde cùm non tradatur possessio alteri, & expectetur beneplacitum sedis apostolicæ, Prælatus non incurrit pœnas impositas in Paulina constitutione: siquidem pœnæ canonicæ non incurruntur ipso facto, nisi effectus secutus fuerit, cùm enim constitutio sit pœnalis, ejus verba accipienda sunt cum effectu *c. relatum 4. de cleric. non residentib.* censetur autem effectus nondum secutus, si traditio non fuerit peracta, & si dependeat à beneplacito sedis Apostolicæ.

Præterea bona fides etiam excusat Prælatum, ne incurrat pœnas impositas in Paulina extravag. siquidem bona fides operatur, ne tales pœnæ locum habeant, colligitur autem bona fides ex ipsa reservatione beneplaciti apostolici, quatenus opus sit: supponitur enim, quòd alienans nolit alienare nisi legitimo modo, & servatis solemnitatibus jure præscriptis, proinde bona fide sine dolo censetur contrahere. Neque obstat, si dicas, bonam fidem tunc non excusare, quando jus existit; siquidem ignorantia eorum, quæ sciri debent, non suffragatur, ut notat Bald. *in l. in testam. num. 1. C. ad legem falcidiam* Alexand. *consil. 112. num. 4. lib. 1.* & Rota coram Cavalero *decis. 60. num. 3.* Nam contra est, quia in præfato casu jus non resistit, siquidem alienatio rerum Ecclesiæ ex justa causa, & ex evidente utilitate est in jure permissa 35

Digitized by Google

clement. 1. de reb. eccles. non alienand. proinde bona fides excusat, ut non incurrantur pœnæ. Demum quia stante reservatione consensûs apostolici traditio possessionis stat sub eadem reservatione, sub qua stat etiam contractus, ut veniens in consequentiam ad consensum apostolicum: unde sicut illa reservatio facit, quòd contractus stet sub conditione supervenientis beneplaciti, ut notat Rota coram Durano *decis.* 83. *num.* 27. ita etiam traditio possessionis stat sub eadem conditione, ut scilicet habeat effectum superveniente conditione, proinde contractus adhuc remanet imperfectus, donec accesserit beneplacitum apostolicum, quod cùm impediat translationem dominii, impedit etiam alienationem, de qua agitur, adeo ut contractus remaneat in ratione puri tractatus, & cùm pœnæ *in d. extravag. ambitiosæ* sint impositæ alienantibus dum excluditur alienatio, excluduntur etiam pœnæ. Demum quia subintrat regula, quòd nihil censetur factum, quamdiu superest aliquid faciendum, & desumitur ex *l. Titia* §. *de verb. obligat. l. cum Syllanianum C. de iis, quibus vi indig.* Jason ibidem *num.* 3. Rota *decis.* 225. *n.* 7. *p.* 2. *recent.* & quia in præfato casu superest beneplacitum Apostolicum, quod expectatur juxta conventionem partium, ideò nil censetur factum circa alienationem, consequenter non incurruntur pœnæ impositæ *in Paulina extravag. Ambitiosæ.*

TITULUS XIV.

De Precariis.

EGit Pontifex in præcedenti titulo generatim de alienatione bonorum ecclesiasticorum, per quam transfertur dominium directum, vel utile, & regulariter statuit, hanc alienationem esse prohibitam, nisi copulativè concurrant justa causa, & solemnitas legitima: nunc congruè descendit ad plures alienationum species, de quibus agit in sequentibus titulis, & primò de precariis, quia cùm per hanc alienationem non transferatur dominium, sed solùm utilitas; dubitari potest, an sit licita, nec ne. Agitur de hac materia etiam in *c. precariæ 10. q. 2.* item 12. *quæst.* 2. *c. clerici, & sequent.* 16. *quæst.* 3.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. PRECARIÆ 1. h. t. statuitur, ut precariæ de quinquennio in quinquennium secundùm authoritatem, & antiquam consuetudinem renovari debeant. Notandum hunc contractum precariæ, seu precariarum à jure canonico inductum, & jure civili parum cognitum esse conventionem quandam, quâ precibus intercedentibus res aliqua ad usum petenti conceditur, quamdiu patiatur is, qui concessit: quod quidem revocatum intelligitur, cum is, qui rogavit, decessit, vel qui rogatus est, rem precariò concessam alienavit. Hinc precariæ solo nomine consentiunt cum precario: nisi quòd perinde ac precarium precibus fiunt; in reliquis autem differunt à precario: proinde ex voluntate concedentium non revocantur, quod tamen in precario inest. Cæterum contractus precariorum non initur ultra quinquennium, & est quædam alienatio, per quam non transfertur rei proprietas, sed tantùm ejus usus, & debet de quinquennio in quinquennium renovari, ne fluxu temporis contingat perire memoriam beneficii, quod est precarium.

C. DE PRECARIIS 2. h. t. Ex Concilio Carthaginensi statuitur, ut successor possit dissolvere precaria irrationabiliter facta à suo antecessore, non obstante apposita pœna gravi, & ut possit etiam repetere bona Ecclesiæ. Ex quo textu colligitur, factum irrationabile Prædecessoris non ligare successorem, sed debere ab ipso rescindi. Rursus infertur, quòd, si contractus non teneat, nec pœna teneat.

C. PRECARIUM 3. & ult. h. t. Gregorius IX. declarat, precarium posse revocari ad libitum concedentis, & solvi per mortem illius, cui fuit concessum, & non per mortem concedentis: & solvi etiam, si is, qui precarium concessit, illud alienaverit alicui, qui postea illud revocat. Cæterum contractus, qui dicitur precaria, non potest revocari ad voluntatem concedentis.

Digitized by Google

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid, & quotuplex sit contractus.

1 IN præcedenti titulo dictum fuit, alienationem rerum Ecclesiæ regulariter esse prohibitam; & quia sermo tunc fuit de alienatione in genere; ideo nunc fit descensus ad quasdam alienationes particulares, quæ sunt species illius generis, de quo actum est in præcedenti titulo, & quia plures sunt species alienationis, ideo initium ducitur à contractu precarii, quia per hunc contractum cum non transferatur dominium, sed sola utilitas; sub dubium adhuc est, an contractus iste licitus sit, nec ne. Contractus interdum sumitur propriè pro obligatione ultro, citroque, ut definitur *in l. labeo 19. §. contractum ff. de verb. signif.* seu pro conventione, quæ utrinque obligationem parit, quia obligatio propriè non est contractus, sed ejus effectus. Rursus hæc obligatio intelligitur ex justitia commutativa, siquidem etiam ex aliis virtutibus oriri potest mutua, ac reciproca obligatio, ut inter filium, & patrem reciproca obligatio pietatis; inter superiorem, & subditum mutua obligatio in illo ad gubernandum, & præcipiendum, in hoc ad obediendum: unde obligatio orta ex vi contractûs est ex justitia commutativa.

2 Nonnunquam sumitur contractus laxè, & tunc non distinguitur à pacto, estque duorum, vel plurium in idem placitum consensus, seu conventio, sive pariat utrinque obligationem, & habetur contractus propriè sumptus, ut in emptionibus, venditionibus, locationibus, conductionibus: sive ex altera tantum parte, ut in donationibus, promissionibus acceptis, depositis, precariis; & in hac laxa significatione dividitur contractus in nominatum, & innominatum; ille est, qui certam, ac distinctam ab aliis contractibus habet nomenclationem, ut emptio, venditio, locatio, conductio, commodatum, depositum, mutuum, pignus, fideiussio, & alii, qui proprio nomine gaudent *l. 1. §. fin. & l. 7. circa princ. ff. de pact.* quibus adjicitur precarium, seu precaria, vel precariæ: siquidem nomen hujus contractus in jure reperitur nonnunquam in neutro singulari precarium, vel etiã in fœminino singulari precaria, vel in fœminino plurali precariæ, quo pacto Canonistæ non distinguunt hæc nomina, & prout in jure, vocant hunc contractum precarium, vel precariam, vel precarias; & rursus feudum, & donatio: tametsi aliqui recenseant feudum inter contractus innominatos. Contractus verò innominatus tametsi gaudeat nomine generico, caret tamen specifico, & per circumscriptionem verborum designatur, & hujus quatuor recensentur genera, suntque, do, ut des; facio, ut facias; dono ut facias; facio, ut des, de quibus in jure pontificio nil peculiariter traditur, refertur etiam huc permutatio.

Rursus dividitur contractus in contractum bonæ fidei, & stricti juris, quia tametsi ad omnem contractum requiratur bona fides *l. bonum 4. C. de oblig. & action.* nihilominus contractus bonæ fidei dicitur specialiter, in quo exuberat bona fides, & in quo potest Judex plura ex æquo, bonóque arbitrari, scilicet illa; quæ ex bona fide, ex æquo, & bono ab altero alteri præstari oportet, tametsi de iis nil specialiter conventum sit, ut in emptione, locatione, societate, commodato, deposito, & aliis similibus. Contractus stricti juris sunt, in quibus judex tenetur judicare juxta tenorẽ verborũ, adeo ut unus alteri in plus non obligetur, quàm inter contrahentes actum est, cujusmodi sunt contractus emphyteuticus, feudalis, & omnes stipulationes, in quibus Judex adstringitur ad verba. 3

Rursus ex contractibus alius perficitur re, alius scripturâ, alius verbis, alius consensu. Contractus dicitur perfici re, in quo obligatio non oritur ex sola conventione, seu consensu, sed ex ipsa rei traditione, ut in commodato, deposito, mutuo, permutatione: siquidem hi contractus ante traditionem rei dicuntur nuda pacta, propterea non pariunt obligationem, neque potest quis per hos contractus in plus obligari, quàm acceperit. Scripturâ perficitur contractus, qui non habetur ratus ante scripturam, ut in emphyteusi, & in omni alio contractu, quem contrahentes nolunt concludere, nisi coram Notario, qui de eo instrumentum conficiat. Contractus verbis perficitur, quando præter consensum exigit certam verborum formulam, ut sunt omnes stipulationes constantes ex prævia unius interrogatione, & alterius subsecuta responsione, *ut promittis dare Petro mille? promitto: facies hoc? faciam, fidejubeo.* & sic de aliis. Verùm de hisce duobus contractuum generibus nil speciale traditur in jure canonico. 4

Perficitur consensu quando ad substantiam contractus non est necessarius interventus certæ formulæ verborum, nec scripturæ, nec traditio, sed sufficit consensus *l. consensu ff. de oblig. & action.* ut in emptionibus, venditionibus, locationibus, conductionibus, mandatis, ac societatibus: & quamvis ad omnem contractum sit necessaria res aliqua deducta in contractum, non tamen omnis contractus dicitur re perfici, quia non est necesse, ut ejus traditio interveniat ad substantiam contractûs, sicut requiritur necessariò in contractibus, qui re perficiuntur. 5

Ad validitatem contractûs requiritur consensus liber contrahentium externo signo declaratus, quia homo non potest homini obligari per solum actum internum, qui ex natura sua latet 6

element. 1. de reb. eccles. non alienand. proinde bona fides excusat, ut non incurrantur pœnæ. Demum quia stante reservatione consensûs apostolici traditio possessionis stat sub eadem reservatione, sub qua stat etiam contractus, ut veniens in consequentiam ad consensum apostolicum: unde sicut illa reservatio facit, quòd contractus stet sub conditione supervenientis beneplaciti, ut notat Rota coram Durano *decis. 83. num. 27.* ita etiam traditio possessionis stat sub eadem conditione, ut scilicet habeat effectum superveniente conditione, proinde contractus adhuc remanet imperfectus, donec accesserit beneplacitum apostolicum, quod cùm impediat translationem dominii, impedit etiam alienationem, de qua agitur, adeo ut contractus remaneat in ratione puri tractatus, & cùm pœnæ *in d. extravag. ambitiosæ* sint impositæ alienantibus dum excluditur alienatio, excluduntur etiam pœnæ. Demum quia subintrat regula, quòd nihil censetur factum, quamdiu superest aliquid faciendum, & desumitur ex *l. Titia §. de verb. obligat. l. cum Syllanianum C. de iis, quibus ut indig.* Jason ibidem *num. 3.* Rota *decis. 225. n. 7. p. 2. recent.* & quia in præfato casu superest beneplacitum Apostolicum, quod expectatur juxta conventionem partium, ideò nil censetur factum circa alienationem, consequenter non incurruntur pœnæ impositæ *in Paulina extravag. Ambitiosæ.*

TITULUS XIV.

De Precariis.

EGit Pontifex in præcedenti titulo generatim de alienatione bonorum ecclesiasticorum, per quam transfertur dominium directum, vel utile, & regulariter statuit, hanc alienationem esse prohibitam, nisi copulativè concurrant justa causa, & solemnitas legitima: nunc congruè descendit ad plures alienationum species, de quibus agit in sequentibus titulis, & primò de precariis, quia cùm per hanc alienationem non transferatur dominium, sed solùm utilitas; dubitari potest, an sit licita, nec ne. Agitur de hac materia etiam in *c. precaria 10. q. 2.* item **12.** *quæst.* **2.** *c. clerici, & sequent.* **16.** *quæst. 3.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. PRECARIÆ 1. h. t. statuitur, ut precariæ de quinquennio in quinquennium secundùm authoritatem, & antiquam consuetudinem renovari debeant. Notandum hunc contractum precariæ, seu precariarum à jure canonico inductum, & jure civili parum cognitum esse conventionem quandam, quâ precibus intercedentibus res aliqua ad usum petenti conceditur, quamdiu patiatur is, qui concessit: quod quidem revocatum intelligitur, cum is, qui rogavit, decessit, vel qui rogatus est, rem precariò concessam alienavit. Hinc precariæ solo nomine consentiunt cum precario: nisi quòd perinde ac precarium precibus fiunt; in reliquis autem differunt à precario: proinde ex voluntate concedentium non revocantur, quod tamen in precario inest. Cæterum contractus precariorum non initur ultra quinquennium, & est quædam alienatio, per quam non transfertur rei proprietas, sed tantùm ejus usus, & debet de quinquennio in quinquennium renovari, ne fluxu temporis contingat perire memoriam beneficii, quod est precarium.

C. DE PRECARIIS 2. h. t. Ex Concilio Carthaginensi statuitur, ut successor possit dissolvere precaria irrationabiliter facta à suo antecessore, non obstante apposita pœna gravi, & ut possit etiam repetere bona Ecclesiæ. Ex quo textu colligitur, factum irrationabile Prædecessoris non ligare successorem, sed debere ab ipso rescindi. Rursus infertur, quòd, si contractus non teneat, nec pœna teneat.

C. PRECARIUM 3. & ult. h. t. Gregorius IX. declarat, precarium posse revocari ad libitum concedentis, & solvi per mortem illius, cui fuit concessum, & non per mortem concedentis: & solvi etiam, si is, qui precarium concessit, illud alienaverit alicui, qui postea illud revocat. Cæterum contractus, qui dicitur precaria, non potest revocari ad voluntatem concedentis.

COM-

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid, & quotuplex sit contractus.

1 IN præcedenti titulo dictum fuit, alienationem rerum Ecclesiæ regulariter esse prohibitam; & quia sermo tunc fuit de alienatione in genere; ideo nunc fit descensus ad quasdam alienationes particulares, quæ sunt species illius generis, de quo actum est in præcedenti titulo, & quia plures sunt species alienationis, ideo initium ducitur à contractu precarii, quia per hunc contractum cùm non transferatur dominium, sed sola utilitas; sub dubium adhuc est, an contractus iste licitus sit, nec ne. Contractus interdum sumitur propriè pro obligatione ultro, citroque, ut definitur *in l. labeo 19. §. contractum ff. de verb. signif.* seu pro conventione, quæ utrinque obligationem parit, quia obligatio propriè non est contractus, sed ejus effectus. Rursus hæc obligatio intelligitur ex justitia commutativa, siquidem etiam ex aliis virtutibus oriri potest mutua, ac reciproca obligatio, ut inter filium, & patrem reciproca obligatio pietatis; inter superiorem, & subditum mutua obligatio in illo ad gubernandum, & præcipiendum, in hoc ad obediendum: unde obligatio orta ex vi contractûs est ex justitia commutativa.

2 Nonnunquam sumitur contractus laxè, & tunc non distinguitur à pacto, estque duorum, vel plurium in idem placitum consensus, seu conventio, sive pariat utrinque obligationem, & habetur contractus propriè sumptus, ut in emptionibus, venditionibus, locationibus, conductionibus: sive ex altera tantùm parte, ut in donationibus, promissionibus acceptis, depositis, precariis; & in hac laxa significatione dividitur contractus in nominatum, & innominatum; ille est, qui certam, ac distinctam ab aliis contractibus habet nomenclationem, ut emptio, venditio, locatio, conductio, commodatum, depositum, mutuum, pignus, fidejussio, & alii, qui proprio nomine gaudent *l. 1. §. fin. & l. 7. circa princ. ff. de pact.* quibus adjicitur precarium, seu precaria, vel precariæ: siquidem nomen hujus contractus in jure reperitur nonnunquam in neutro singulari precarium, vel etiã in fœminino singulari precaria, vel in fœminino plurali precariæ, quo pacto Canonistæ non distinguunt hæc nomina, & prout in jure, vocant hunc contractum precarium, vel precariam, vel precarias; & rursus feudum, & donatio: tametsi aliqui recenseant feudum inter contractus innominatos. Contractus verò innominatus tametsi gaudeat nomine generico, caret tamen specifico, & per circumscriptionem verborum designatur, & hujus quatuor recensentur genera, suntque, do, ut des; facio, ut facias; dono ut facias; facio, ut des, de quibus in jure pontificio nil peculiariter traditur, refertur etiam huc permutatio.

Rursus dividitur contractus in contractum bonæ fidei, & stricti juris, quia tametsi ad omnem contractum requiratur bona fides *l. bonum 4. C. de oblig. & action.* nihilominus contractus bonæ fidei dicitur specialiter, in quo exuberat bona fides, & in quo potest Judex plura ex æquo, bonóque arbitrari, scilicet illa; quæ ex bona fide, ex æquo, & bono ab altero alteri præstari oportet, tametsi de iis nil specialiter conventum sit, ut in emptione, locatione, societate, commodato, deposito, & aliis similibus. Contractus stricti juris sunt, in quibus judex tenetur judicare juxta tenorẽ verborũ, adeo ut unus alteri in plus non obligetur, quàm inter contrahentes actum est, cujusmodi sunt contractus emphyteuticus, feudalis, & omnes stipulationes, in quibus Judex adstringitur ad verba. 3

Rursus ex contractibus alius perficitur re, alius scripturâ, alius verbis, alius consensu. Contractus dicitur perfici re, in quo obligatio non oritur ex sola conventione, seu consensu, sed ex ipsa rei traditione, ut in commodato, deposito, mutuo, permutatione: siquidem hi contractus ante traditionem rei dicuntur nuda pacta, propterea non pariunt obligationem, neque potest quis per hos contractus in plus obligari, quàm acceperit. Scripturâ perficitur contractus, qui non habetur ratus ante scripturam, ut in emphyteusi, & in omni alio contractu, quem contrahentes nolunt concludere, nisi coram Notario, qui de eo instrumentum conficiat. Contractus verbis perficitur, quando præter consensum exigit certam verborum formulam, ut sunt omnes stipulationes constantes ex prævia unius interrogatione, & alterius subsecuta responsione, *ut promittis dare Petro mille? promitto: facies hoc? faciam, fidejubeo.* & sic de aliis. Verùm de hisce duobus contractuum generibus nil speciale traditur in jure canonico. 4

Perficitur consensu quando ad substantiam contractus non est necessarius interventus certæ formulæ verborum, nec scripturæ, nec traditio, sed sufficit consensus *l. consensu ff. de oblig. & action.* ut in emptionibus, venditionibus, locationibus, conductionibus, mandatis, ac societatibus: & quamvis ad omnem contractum sit necessaria res aliqua deducta in contractum, non tamen omnis contractus dicitur re perfici, quia non est necesse, ut ejus traditio interveniat ad substantiam contractûs, sicut requiritur necessariò in contractibus, qui re perficiuntur. 5

Ad validitatem contractûs requiritur consensus liber contrahentium externo signo declaratus, quia homo non potest homini obligari per solum actum internum, qui ex natura sua latet 6

latet: hic autem consensus subinde extorquetur per errorem, dolum, vel metum. Contingit error in contractibus, vel circa substantiam rei, vel circa qualitatem, & accidentia: tunc contingit circa substantiam, si contrahens credat cont[illegible]um inire de re una, & postea comperit ali[illegible]m esse, ut si credens emere gemmulam, deprehendat se emisse vitrum: circa qualitatem, &accidentia contingit error, cùm quis putat inire contractum de re aliquibus specialibus qualitatibus affecta, & postea deprehendit rem illis carere. Hinc quia vis, & obligatio contractûs dependet à consensu, & voluntate contrahentium, & nil sit consensui magis contrarium, quàm error, ideo si hic in altero contrahentium contingat circa sustantiam rei, contractus jure naturæ est irritus ex defectu consensûs substantialis: idque verum est, tam in contractu oneroso, quàm gratuito, imò etiam in voto, & matrimonio. Contractus celebratus cum errore comitante, hoc est qui ita comitatur contractum, ut nullo pacto ad eum inducat, sed eo sublato adhuc contractus fieret, non est validus, quia error comitans non sufficit ad validitatem contractûs, & licèt non faciat involuntarium, non facit tamen voluntarium, quod requiritur ad contractum. Error circa qualitatem rei, non irritat contractum, dummodo dolus non det causam contractui; quia contrahens tunc verè consentit in contractum sciens, & volens citra metum, & fraudem, qui consensus sufficit ad valorem contractûs: quamobrem contractus ille est validus quamvis quis deceptus sit in pretio ultra dimidium, quia dolus non dedit causam contractui, sed tantùm fuit causa majoris, vel minoris pretii: unde contractus nolente emptore, non potest rescindi, sed debet ad æqualitatem reduci.

7 Dolus est machinatio, seu deceptio, quâ quis alium decipit dicto, vel facto, vel omissione illius, quod tenebatur dicere, aut facere, & nonnunquam dat causam contractui, quando quis ratione doli inducitur ad contrahendum, & aliàs, si dolus non adesset, minimè contraheret. Nonnunquam dolus est incidens in contractu, & tunc contingit, quando contrahentes adhuc contraherent secluso dolo, licèt non ita libenter: & hic dolus provenire potest à parte contrahente, vel à tertio, adeo ut pars contrahens non sit doli particeps. Quando dolus dat causam contractui, & oritur ab altero contrahente jure positivo irritat contractum, qui in foro conscientiæ est invalidus, sive lucrativus sit, sive onerosus, excepto matrimonio. Lessius tamen *lib. 2, c. 17. de justit. & jur. num. 31.* contrariam opinionem asserit probabilem, quia quando metus dat causâ contractui, non est hic omnino irritus, sed in irritum revocandus; & in jure metus, & dolus censentur paria; secus in foro externo contractus stricti juris non sunt irriti, sed irritandi, tametsi deceptus habeat actionem contra decipientem, ne contractum adimpleat.

8 Quando verò dolus provenit à tertia persona, vel à propria opinione, quâ contrahens se ipsum decipit, contractus est quidem validus, sed deceptus habet actionem contra tertium, à quo fuit deceptus, quia decipiens tenetur ad omnia damna: siquidem censetur causa injusta eorundem. Contractus bonæ fidei celebrati per dolum dantem iisdem causam sunt in utroque foro irriti. Contractus verò, in quem dolus quidem incidit, non tamen dedit ei causam, validus est in utroque foro, damnum verò compensandum est ab eo, qui dolum adhibuit; sin autem inciderit re ipsa, adeo ut neuter contrahentium illum adhibuerit, nec consenserit in adhibitionem doli; tunc relinquitur arbitrio non quidem decepti, qui damnum patitur in defectu pretii, sed alterius, ut vel stet contractus supplendo ejus defectum; vel contractum ipsum rescindat, qui verò invincibiliter deceptus est à tertio, non tenetur cognito dolo contractum adimplere, si contractus non sit completus traditione rei, vel pretii, adeóque nondum sit translatum dominium: quia contrahentium tacita mens solet esse, non obligandi se ad implendum contractum, si se deceptos esse deprehenderint. Generatim dolus nemini debet patrocinari, aut prodesse *l. verum §. tempus ff. pro socio*, proinde qui deceptus est, jus habet pro rescissione contractûs, dummodo non sit indissolubilis *l. si dolo C. de inutil. stipul. instit. de except.* §. 1. qui enim proximum suum dolo eludit, injuriam, ac damnum ei infert, proinde tenetur resarcire, & ad id cogi potest per Magistratum. Hoc idem etiam procedit de vi per injuriam incussa, & metu *l. si mulier. ff. de eo, quod metûs causâ.*

Neque obstat, quod *l. & eleganter 7. ff. de dolo*, & *l. 3. pro socio eadem* dicatur, quòd contractus bonæ fidei dolo malo initi ipso jure sint irriti, ex quo videtur sequi, per se invalidos esse contractus alterius dolo procuratos: nam id intelligitur non de substantia ipsius contractus, sed de ejus effectu, ratione cujus nullam vim aut robur obtinent; neque proinde lucrum ex dolo reportat decipiens, quia si quid commodi in eum derivetur, id non ex dolo, sed ex mutuo utriusque consensu oritur, ut notat Wesenb. *h. 4. ff. l. 3.*

Metus alius est gravis, levis alius, ille est talis, vel absolutè, qui cadit in constantem virum, ut metus mortis, mutilationis, atrocis cruciatus: vel respectivè, & est qui est alicujus mali, quod tametsi uni non videatur formidabile, ut viro constanti; alteri tamen videtur tale, ut seni, vel puero, aut homini meticuloso. Ad metum cadentem in virum constantem solet etiam revocari metus reverentialis, si conjunctus sit cum minis, vel verberibus: immo eidem etiam accensentur preces importunæ superiorum. Rursus metus alius est intrinsecus procedens à causa naturali, ut à morbo, vel imminente periculo: alius extrinsecus, qui fit à causa libera, seu homine: & hic vel justè incutitur ab homine, vel injustè, vel ad extorquendum consensum, vel in alium finem. Contractus metu gravi initus, nec jure naturæ, nec jure positivo est omnino irritus, siquidem ali[illegible]uo modo est validus, eò quia metus simpliciter non tollat voluntarium, sed faciat involuntarium mixtum, cum quo sicut

stat

stat consensus sufficiens ad peccandum, ita etiam stat consensus sufficiens ad contrahendum: non tamen desunt, qui censeant, & quidem probabiliter hujusmodi contractus irritos esse.

11 Solent etiam excipi plures casus, in quibus contractus initi per metum gravem injustè incussum ad extorquendum consensum sunt invalidi. Primus est contractus matrimonii, & sponsalium, quamvis juramentum accesserit, quia talis contractus est illicitus, & cùm juramentum non faveat iniquitati, nullum est. Secundus si dos promissa, vel soluta sit per metum, quia est accessoria ad matrimonium. Tertius in rebus Ecclesiæ non tenet promissio si traditio ex metu fiat, quia res ecclesiasticæ non possunt alienari sine solemnitatibus jure præscriptis, & consensu Pontificis. Quartus si votum ex metu emissum sit. Quintus si authoritas tutoris per metum extorta fuerit. Sextus legatum, testamentum, remissio debiti, & alia id genus, valida non sunt, si per metum extorqueantur. Septimus testimonium, quando testes ex gravi metu sunt in testamento adhibiti. Octavus quilibet contractus per injustè incarceratum initus cum eo, à quo detinetur est etiam invalidus. Cæterum contractus metu gravi initi, quamvis non sint omnino irriti, possunt tamen irritari, ac rescindi in foro conscientiæ pro arbitrio illius, cui est metus incussus, dummodo injustè fuerit incussus, ad extorquendum consensum in ordine ad contractum ineundum: siquidem qui metum alteri injustè incussit, injuriam illi intulit, quapropter tenetur illum in priorem statum restituere & qui metum est passus, jus habet exigendi hanc restitutionem. Hinc omnes contractus per metum gravem injustè extorti possunt in irritum revocari, & ille, qui ex tali contractu aliquid est consecutus, tenetur ad restitutionem sive ipse, sive alius metum incusserit, ut notat Navarrus *c. 17. num. 15.* Covarruvias *reg. peccat. p. 2. §. 3. n. 7.*

12 Contractus celebratus per metum justè incussum ad extorquendum consensum non potest, nec debet rescindi, quia est validus, nec ulla fuit injuria illata, cui fuit metus incussus, proinde non adest ratio, quâ debeat rescindi, quapropter neque restituenda sunt, quæ ex tali contractu fuerunt acquisita. Contractus verò per metum levem initi quamvis aliquo pacto sint validi, & in foro externo non admittatur exceptio hujus metus, nec detur actio ad rescindendum contractum; nihilominus in foro conscientiæ possunt in irritum revocari, & repeti quæ tradita sunt: siquidem tenetur, qui ea obtinuit, restituere, si metus ille levis fuerit injustè incussus ad illa extorquenda, quia tunc, quod tali metu obtinetur, per injuriam habetur, proinde ejus possessor tenetur illud restituere.

13 Solent tamen, excipi matrimonium, & votum solemne, quæ quamvis ex metu levi facta fuerint, non tamen irritari possunt, quamvis non desint, qui censeant esse jure naturæ invalida. Metus reverentialis sufficientem in foro conscientiæ exhibet causam, ut implorato judicis officio, rescindatur contractus initus ex metu reverentiali, præsertim si metus efficiat consensum secundum quid involuntarium, ut cum quis assentitur rei, à qua alioquin ejus voluntas secluso metu abhorreret. Pari pacto preces importunæ efficientes involuntarium mixtum voluntario præbent facultatem rescindendi pactum, vel contractum.

Contractus ex prohibitione juris naturalis, vel etiam positivi omnino irritus, non potest juramento firmari, quia si contractus est irritus, non est contractus, & quod non est, non potest confirmari: quia non entis, nulla sunt accidentia *l. contractus ff. de reg. jur.* Bart. *in l. si quis pro socio. ff. de fidejussor.* Quòd si actus circa rem naturâ suâ non turpem versetur, ita ut contineat obligationem naturalem, vel admittat alium actum, seu promissionem non retractandi, tunc quoad hanc potest confirmari, ut tradit Farinac. *c. 6. q. 160.* Hoc idem etiam procedit de actu principaliter prohibito, & immediatè ob favorem publicum boni communis, cui renuntiare privatis hominibus non licet *c. si diligenti 12. de for. compet. l. jus public. ff. de pact. c. non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum de reg. jur. in 6.* 14

Quòd si principaliter, ac immediatè ob privatam alicujus utilitatem contractus prohibeatur, & nihilominus ineatur, ac juramento firmetur; tunc quia talis contractus sine dispendio salutis æternæ servari potest, & quilibet possit jure suo cedere, juramentum additum contractui illũ corroborat, cùm non fuerit totaliter irritus, propterea debet servari *c. 2. de pact. in 6.* 15

Neque obstat, si dicas, favorem privatorum conjunctum esse cum bono publico: quia bonum privatum à jure canonico, utpote non magni ponderis, non attenditur. Excipitur tamen nisi contractus, & juramentum irritentur à jure. Vel contractus reprobatus sit odio creditoris, qui absque peccato nequit, quod promisit, recipere, ut in usurario. Tametsi juramentum de solvendis usuris, cùm ex parte promittentis non contineat iniquitatem, validum sit, non tamen confirmat promissionem factam, sed per se stans obligat, donec legitimè relaxetur *c. quamvis de pact. in 6. c. debitore de jurejur. c. cùm contingat.* Barb. *in prætermissis ad tit. de jurejur. pag. 124.* 16

Contractus jure civili tantùm prohibiti, & qui juramento firmantur, plures sunt. Primò donatio omnium bonorum tam præsentium, quàm futurorum *l. ult. C. de pact.* Secundò donatio absque insinuatione facta *l. in hac sacratissima C. de donat.* Tertiò donatio inter virum, & uxorem; patrem, & filium, Covarruvias *de testam. p. 2. num. 16.* Quartò donatio, & alienatio absque authore tutoris à pupillo facta *l. pupillus ff. de acquir. rer. domin.* Quintò pactum de non revocando testamento. Sextò pactum filiæ ut dote contenta cedat jure suo succedendi in bonis paternis *c. quia 2. de pact. in 6.* Septimò alienatio rerum dotalium, & quæ propter nuptias donatæ sunt *l. Julianus ff. de fundo dotal.* Sylvester *V. dos. num. 1.* Quia hi, & alii similes contractus non sunt per se intrinsecè mali, sed tantùm jure civili prohibentur. 17

propter majorem securitatem, ideo, quamvis per se nudè sumpti à legibus repudientur, si tamen fuerint juramento firmati, inducunt obligationem, & debent servari. Secus contractus, vel pacta, quæ jure canonico irritantur intuitu libertatis ecclesiasticæ ex adjecto juramento, nullam suscipiunt firmitatem: hinc quia irritus est contractus, quo clericus renunciat suæ libertati, tametsi tali contractui accesserit juramentū, non propterea confirmatur, nec vires acquirit, quia in similibus contractibus respicientibus libertatem ecclesiasticã non attenditur bonum privatum, cui clericus renuntiat, sed favor totius status clericalis, cui particularis non potest renuntiare. Quinimò omnia, quæ per leges canonicas prohibentur etiam sine irritatione nullo possunt juramento firmari, quia in conscientia obligant ad sui observantiam, ut tradunt Dynus *in regul. 58. de regul. jur. in 6.* Suarez *lib. 2. de juram. c. 28.*

18 Quæ contractui dicuntur accidere, sunt quatuor, scilicet conditio, modus, demonstratio, & causa. Conditio habetur per particulam *si*, vel æquivalentem, & ex natura sua suspendit actum, qui expleta conditione purificatur, *l. itaque ff. si certum petatur.* Modus est clausula per particulam *ut*, vel æquivalentem significata, cujus natura est non contractum suspendere, ut conditio, sed statim, quod promissum est exigi, & accipi potest, data cautione de modo servandi *l. qui hæredi §. fin. & l quibus diebus §. de condit.* ut si quis dicat, lego quatuor millia aureorum, ut ædificetur Ecclesia.

19 Demonstratio est clausula, & signum notificans rem, de qua agitur ex aliquo præterito, vel præsente, ut si quis dicat lego meo nepoti libros, qui sunt in tali armario. Causa est clausula adjecta significans causam finalem ipsius contractus, & notatur per particulam *quia*, vel æquivalentem, ut si quis dicat: quia egregiè studuisti juri canonico, promitto tibi primum beneficium, quod erit vacaturum in tali Ecclesia: significat enim causam finalem, ita tamen ut non excludat impulsivam, cùm hæc ad finalem etiam pertineat. Causa finalis propriè est, quæ principaliter movet agentem, & cujus gratiâ agimus: causa verò impulsiva est, quæ principaliter facit, ut citiùs, aut libentiùs aliquid præstetur, ut notat Layman. *tract. 4, lib. 3. c. 4.*

§. II.

De quasi contractibus.

1 Sicut contractus propriè sumptus exigit consensum propriè talem, ita quasi contractus perficitur per solum quasi consensum, à quo suam desumit nomenclationem. Sunt enim plura, quæ nobis etiam invitis peraguntur, ut in tutela, & etiam in aliis negotiis gestis, in quibus quamvis à nobis nihil actum, vel pactum sit, nihilominus præsumimur iisdem assentiri: quo pacto Judex pupillo dedit tutorem. Negotia Petri Paulus ultro suscepit, & expedivit: quia æquum est annuere, & approbare, & leges præsumunt tunc inter pupillum, & tutorem conventum esse. Quamobrem quasi contractus dicuntur similes veris, ac perfectis contractibus, eò quia eorum conditionem, quantum res ipsa patitur, videantur imitari: hinc definitur quasi contractus obligatio, quâ quis alteri obligatur, non ex aliquo contractu, vel delicto, sed ex officio, aut facto honesto, quamvis non interveniat expressa voluntas utriusque.

Species quasi contractuum principaliores sunt octo. scilicet, Mandatum, Negotia, Tutela, Cura, Acceptilatio, Communio rerum, Hæreditatis aditæ, & indebiti soluti. Mandatum est gratuita susceptio aliquid exequendi, quod ab alio formaliter, vel virtualiter injungitur *l. 1. §. ult. ff. mandati.* Dicitur enim gratuita susceptio, quia ubi convenitur de mercede, in conductionem, & locationem transit, id quod fit. Additur formaliter vel virtualiter, quia si quis videat aliquid in sui gratiam fieri, & tacet, tunc consentire, ac mandare censetur; & per hoc differt mandatum à negotiis gestis, quia is propriè dicitur negotiorum gestor, qui in gratiam aliorum agit ipsis ignorantibus: secus Mandatarius non agit nisi expressè sciente mandante, ut tradit Wesenb. *ff. l. 17. tit. 1. num. 6.* Tolosanus *lib. 27. c. 5.* Quamobrem accensetur contractibus nominatis, & perficitur solo consensu quomodocunque expresso per verba, volo, rogo, mando, & non repugnat inter absentes fieri ad certum tempus, & sub tali conditione, si hoc vel illud contigerit *l. juris gentium de pact.* Debet tamen mandatum ad sola honesta, & licita dirigi *l. Lucius § pro infant. ff. ad municipales*; alioquin si Mandatarius pro illicito, & turpi opere aliquid acceperit, tenetur restituere, & si mandatum jam fuerit executus, retinere potest, dummodo fuerit quid moderatum: & si damnum aliquod inde ortum fuit, tenetur primariò mandans illud resarcire, & compensare; & deficiente mandante obligatur mandatarius ad resarciendum damnum illatum. Quòd si mandans tantùm mandet percussionem, & mandatarius non solùm percutiat, sed etiam occidat hominem, tunc mandans non censetur reus homicidii, nec est plectendus illius pœnâ, sed mitiore *l. diligenter ff. mandati.* Generatim quæcunque fiunt contra mandatum, sunt irrita, ut notat Sylvester *V. mandatum circa fin.*

A Mandatario parùm differt procurator ad negotia, is enim instrumentum accipit à mandante, proinde est & ipse mandatarius, qui nomine alterius suscipit aliquid agendum, sive in judicio, sive extra judicium: quamobrem actiones directè, & principaliter acquirit ipsi mandanti, & non sibi ipsi, qui propterea tenetur rationem reddere sui officii, & omnia jura acquisita tradere domino *l. qui proprio §. Procurator. ff. de procurat.* Est tamen discrimen inter procuratorem ad negotia, & judicialem, quia in illo tantùm ætas septendecim annorum requiritur; procurator verò judicialis debet attigisse annum ætatis 25. *c. qui generaliter. §. ult. de procurat. in 6. l minor. ff. eodem.* Rursus Procurator judicialis non potest alium deputare, qui vices suas gerat: secus id permittitur procuratori ad negotia.

Gene-

4 Generatim Mandatarius non tenetur nisi de dolo, & culpa lata, quia ordinariè mandatum fit in gratiam solius mandantis: secus si mandatum fuerit in commodum utriusque, tunc etiam de levi tenebitur. Mandans etiam tenetur Mandatario de casu fortuito, quem prævidere potuit *l. Nesennius ff. de negot. gest.* si quid damni passus fuerit Mandatarius, tenetur mandans compensare *l. hæredem* 14. *l. si mandassem.* 15. *ff. mandatur*. Mandatum verò procuratori ad lites datum post inchoatam litem, vel inceptum judicium non licet ampliùs mandanti revocare *l. si procuratorem ff. mandati*: secus ante inchoatam litem liberum est mandanti mutare, & revocare.

5 Potest etiam mandatum durare post obitum mandantis. Primò, si factum fuerit in gratiam Mandatarii. Secundò, si sit talis naturæ, ut post illius mortem compleri debeat. Tertiò, si factum sit in gratia, & favore dotis. Quartò, si gratiâ libertatis. Quintò, si causâ liberandi debitorem. Sextò, si gratiâ religionis, & fidei. Septimò, si à Papa alicui sit delegata potestas. Octavò, si sit Legatus à latere, quia in ipso durat potestas etiam post mortem Pontificis. Nonò, si sub nomine dignitatis sit alicui potestas delegata. Decimò, si Princeps dicat se mandare jurisdictionem, donec revocaverit. Undecimò, si mandatum fuerit in gratiam causæ piæ. Duodecimò, si mandatum sit, donec filius in furore perstiterit, si in eo decedat, non finitur ipsius morte mandatum *l. ambiguitatem C. de usufruct.*

6 Secus expirat mandatum. Primò per revocationem mandantis, re integra, seu nondum inchoato negotio §. *rectè instit. de mandat.* idque etiam cum detrimento non maximo Mandatarii. Secundò, si mandatarius dum res integra est, tempestivè renuntiet, ut res per alium expediri possit *l. si mandavero ff. eod.* Tertiò, morte mandantis exceptis casibus prærecensitis. Quòd si mandatarius ignorata mandantis morte rem executus fuerit, succurritur ei ex æquitate, ut actionem mandati habeat, ne damnum sentiat in justa, & probabili ignorantia *l. inter causas ff. mandati.* Quartò demum ipsius mandatarii morte, præsertim si res integra sit, ut tradit Layman. *lib. 3. tract. 4. c. 27 num. 6.* Actiones mandati duæ sunt, directa una, altera contraria, directam mandans habet contra Mandatarium, qui mandatum accepit, & non complevit, vel cum dolo, culpa, aut damno mandantis executus est, vel etiam mandati fines egressus est *l. si procuratorem §. mandati action. ff. mandati* Actio contraria convenit mandatario, ejúsque hæredibus contra mandantem, eò quia mandatarius absolutis, ut habebat in mandato, negotiis, iisque peractis, ut oporteat, habet jus petendi impensas, quas necessariò, vel utiliter fecit in favorem mandantis *l. diligenter. l. idemque ff. mandati:* & hæc eadem actio datur etiam procuratoribus, ac fidejussoribus §. *si quid autem ff. de fidejuss.*

7 Quia verò plurimùm interest reipublicæ, ut absentium bona conserventur, hinc lege statutum est, ùt qui bona alterius absentis conservaret, ac manuteneret, domino teneretur, & hic vicissim illi: hinc negotiorum gestorum quasi contractus habetur sine expresso mandato, & per hoc distinguitur à præcedente quasi contractu, sufficit enim negotiorum gestori, negotia utiliter, & ut oportebat gessisse; idque quadrupliciter fieri potest. Primò curâ, & officio, sicut in Tutore, Curatore, Procuratore, ut in civilibus accidit. Secundò re ipsa, quando de facto in utilitatem alterius aliquid impenditur, tametsi illius indulto non sit factum. Tertiò ratihabitione, & tunc contingit, quando, quod unus nomine alterius gessit, hic ratum habet, & nisi ratum haberet, nihil ad eum pertineret. Quartò ipsa actione negotii gesti, ut si quis creditori alterius solvat eo absente, vel ignorante.

Unde in hoc quasi contractu obligatio ori- 8
tur in gerente ad reddendam rationem eorum, quæ gessit, & solvendum, si quid ad se derivatum sit: & in eo, cujus gratiâ negotium est gestum oritur actio directa ad exigenda ea omnia, quæ sui gratiâ fuerunt præstita. Quandò verò negotiorum gestor solius absentis intendit bonum, tunc tantùm de dolo, & lata culpa tenetur *l. si negotium ff. de negotiis gestis.* Immo de levi etiam culpa, quando intenditur utriusque utilitas, & ita fit in procuratoribus, administratoribus, aliisque, qui stipendio conducti negotia aliorum administrant: de fortuito tamen casu regulariter non tenetur *l. si negotium ff. de negot. gest.* nisi fortassis dominus expressè monuisset gestorem, ne tale negotium ageret, nisi cum obligatione ad casum fortuitum.

In pluribus tamen casibus oritur obligatio. 9
Primò ex mora culpabili, ratione cujus res æquo diutiùs apud gestorem mansit, ac propterea periit. Secundò, si causam dedit, ut periret incendio, vel alio modo. Tertiò, si modo indebito, & minimè consueto aggressus est negotium, & inde damnum emersit, hoc enim pacto etiam de fortuitis teneretur. Quartò, si gestor inchoaverit quidem negotium, sed non perfecerit. E converso ille cujus negotia aguntur, tenetur ad expensas, nisi præcesserit monitio de abstinendo, & nisi majores factæ sint, quàm sit rei gestæ utilitas. Rursus ut in mandato, ex negotiis gestis duplex oritur actio, una directa, quæ competit domino contra gestorem ad exigendam rationem omnium, quæ gessit: altera contraria, quæ competit gestori, ut exigat, quod merentur expensæ, industria, & labores collati, & utraque actio est personalis, quia immediatè dirigitur ad personam *l. pen. C. de negot. gestis.* & utraque actio transit etiam ad hæredes *l. 3. §. hac autem ff. eod.*

Tutela, quæ est tertia species quasi contra- 10
ctûs, est jus, seu potestas in capite libero ad tuendum eum, qui ratione non perfectæ ætatis nequit se spontè tueri: proinde de jure civili datur illi tutor, qui pupillum, vel pupillam morte patris, vel emancipatione sui juris factum, vel factam tuetur, & jus, quod tutor habet tuendi pupillum, vel pupillam, propriè dicitur tutela, quæ datur, aut permittitur à jure civili §. *est autem instit. de tutel.* Qui verò curam alicujus minoris gerit à Prætore datus curator appellatur:

Digitized by Google

tur: & quia tutela pubertate adepta in fœminis anno 12. & in maribus anno 14. completo ætatis finitur: inde Curatori subduntur usque ad annum 25. Rursus tutela alia est testamentaria, alia legitima, & alia dativa *instit. quib. mod. tutel. finiat.* Clerici licèt ab intestato succedant, ad tutelam tamen non compelluntur, legitimam verò, & dativam possunt admittere *c. fin. dist. 76. c. Cyprianus 21. q. 2.* Monachi tamen ex superiorum licentia *c. Monachi 2. 16. q. 1.* miserabilium personarum tenentur tutelam suscipere *c. 1. dist. 88.* immo ad id per judicem ecclesiasticum compelli etiam possunt.

11 Cæterum officium tutoris est. Primò pupillos à criminibus arcere. Secundò eorum res ab injuriis, & damnis tueri *c. 1. 12. q. 1.* Tertiò pecuniam, & mobilia, quæ servando servari non possunt, vel fructum non ferunt, convertere in prædia, ex quibus emolumentum habeant, alioquin tenetur pupillo resarcire damnum, quod patitur, & quod ex carentia fructuum emergit, nisi impotentia, vel difficultas excuset. Quartò tenetur inventarium conficere de rebus pupilli *l. tutor qui repertorium ff. de admiss. tut.* hæ obligationes competunt etiam curatori, à quibus tamen potest à judice, vel consuetudine liberari, ut tradit Mysinger. *centur. 6. obser. 39.* Non solùm homines, verùm & mulieres ad tutelam solent admitti, adeo ut mater, & avia possint tutelam suscipere, si velint, filiorum, & nepotum, sed renuntiare debent primò secundis nuptiis, ut etiam beneficio Velleiani, quo cavetur, ne jus adversum mulieres dicatur, quæ fideiussionibus, ac mutuationibus pro aliis intercesserunt: hinc mater, & avia compelli non possunt ad suscipiendam tutelam filiorum, & nepotum, sed tantùm, si velint, permittuntur eam suscipere; in quo casu, si mater ad secundas nuptias transierit, statim tutelam amittit, *l. fin. C. quando mulier officio tutelæ fungatur.*

12 Cura, quæ est quarta species quasi contractûs, coincidit cum tutela, quia pupillus, & pupilla adepta pubertate, eò quia mas annum compleverit ætatis 14. & fœmina 12. transeunt è statu tutelæ ad statum curæ, quia tunc subjiciuntur curatori, usque ad annum 25. ætatis, & curator easdem contrahit obligationes, ac tutor in ordine ad curam gerendam de bonis minorum. *Acceptilatio* esset quintus quasi contractus, sed propriè, ac in rigore non est quasi contractus, sed eisdem accensetur ob ejus imperfectionem, eò quia tollat potiùs, quàm inducat obligationem, unde *distractus* potiùs, quàm *quasi contractus* vocatur: etenim si debitor interroget suum creditorem, an velit acceptum, seu solutum habere debitum, vel ei remittere; si creditor respondeat, se acceptum habere, seu remittere, extinguitur debitum, & cessat obligatio illius, ex quo liquet intervenire utrinque consensum ratione cujus numeratur potiùs inter contractus; sed quia præcedens obligatio destruitur, ideo distractus potiùs, quàm contractus à plerisque vocatur, & potest perfici verbis per stipulationem jure civili introductam, quæ propterea parit obligationem, cui dissolvendæ eodem jure acceptilatio, seu imaginaria solutio inventa est §. *item per acceptilationem instit. quib. mod. tolli. acceptilat.* Potest autem acceptilatio dupliciter fieri, vel per simplicem formam stipulationis, vel per Aquilianam, cujus Author est Gallus Aquilius, & hæc locum habet in aliis obligationibus trahentibus originem ex contractibus juris gentium, & non possunt per nuda verba tolli, quando re, aut consensu perficiuntur.

Quamobrem transferendæ sunt per stipula- 13
tionem Aquilianam, ut inde fiat acceptilatio: ut si Petrus debeat Paulo centum aureos ex mutuo, & tantundem, vel etiam amplius ex emptione Paulus dicit Petro: Petre promittisne mihi ex causa stipulationis omne illud; ad quod mihi ex quacunque alia causa es obligatus, si Petrus promittat, tunc omnes prædictæ obligationes transfunduntur in stipulationem, & censentur re, aut consensu contractæ, sed verbis tantùm. Rursus Petrus interrogat creditorem, an habeat acceptum, quod hodie per stipulationem Aquilianam ipsi promisit? Si respondeat creditor, acceptum habeo, tunc sublata est obligatio, & Petrus ab omni debito liberatur.

Hinc inter effectus hujus acceptilationis nu- 14
merantur. Primò solutio, cui æquivalet Bart. *in l. si marito ff. solut. matrim.* Secundò vis pacti de non petendo *l. cum emptor. ff. de rescindenda emption.* siquidem sapit quandam donationem, nisi fiat à procuratore carente speciali mandato Bart. *in l. an inutilis de acceptilat.* Tertiò tollere actionem realem, personalem, & mixtam *l. ut responsum C. de transact.* Quartò trahere secum executionem Bart. *in l. metum ff. quod metus causa.* Quòd si acceptilatio fiat mulieri, quæ fideiussit pro debitore, hæc non liberat debitorem, ut tradit Bald. *in l. senatus C. ad Velleian.*

Communio rerum est sextus quasi contra- 15
ctus, & est quædam societas §. *item si inter instit. de obligat. quæ quasi ex contract. nasc.* ut si Joannes, & Franciscus hæreditatem testamento relictam communem habeant, vel rem aliam ex legato, vel donatione acceptam, tunc, si alter fructus colligat, tenetur alteri dimidiam partem dare, non quidem ex contractu, cùm nullus præcesserit, sed tantùm ex quasi contractu, scilicet ex bonorum communione: ex eadem obligatione, si unus eorum necessarias, ac utiles expensas faciat pro conservanda re communi, alter tenetur ad dimidiam partem expensarum, ut notat Wesenb. *lib. 3. eod. tit. 38.* Septimus quasi contractus adeundi hæreditatem pertinet ad hæredem, qui dicitur legatorum nomine non propriè ex contractu obligatus (non enim cum hærede, nec cum defuncto ullum negotium legatarius propriè gessisse dici potest) & nihilominus, quia ex maleficio non est obligatus, quasi ex contractu dicitur obligatus, & oritur hæc obligatio ratione hæreditatis aditæ, quia tunc hæres quasi contrahere videtur, seu assentiri ipsi hæreditati, ac obligationibus in eadem comprehensis, quas propterea unà cum hæreditate ad se trahit *l. apud. Julianum §. fin. ff. quibus ex causis in possess. eatur.* Rursus ipsa petitio hæreditatis est etiam ex quasi contractu, cùm in non

non contraxerit, qui possidet pro hærede, vel pro possessore.

16 Octavus quasi contractus est indebiti soluti, ut cùm quis per errorem solvit, quod non tenebatur solvere, tunc enim illi oritur actio repetendi indebitum solutum, non quidem ex vi contractûs, cum nullus præcesserit inter dantem, & accipientem, quia solvens potiùs intendit obligationem dissolvere, quàm contrahere *ff. lib. 12. tit. 6. de condic. indebit. & in C. lib. 4. tit. 5. de condic. indebiti.* Quamobrem indebitum tunc dicitur, quando quis per errorem, vel ignorantiam alteri solvit, quòd ei non debebat: dicitur tamen quasi contractus indebiti soluti, quia obligatio restituendi indebitum solutum non oritur, nisi solutio re ipsa intervenerit, & ideo dicitur quasi contractus, eò quia obligatio restituendi contrahitur. Debet tamen indebitum solvi per errorem, vel ignorantiam, alioquin si sciens indebitum solvat, eo ipso videtur donare, proinde non potest repetere: quinimò, tametsi quis solvat indebitum cum dubio, adhuc illi competit actio repetendi solutum, quia in jure dubitans dicitur esse similis erranti *l. fin. C. de condic. indeb.* Hinc obligatio hæc non oritur ex contractu, sed tantum ex quasi contractu, siquidem qui per errorem solvit, non solvit ex consensu scito, ut requiritur ad contractum; sed magis distrahendæ obligationis animo, quàm contrahendæ dare videtur, ut habetur *in l. ex maleficio §. his quoque ff. de action. & obligat.*

17 Præterea in hoc quasi contractu indebiti soluti non solùm jus civile, sed etiam naturale inducit obligationem naturalem restituendi indebitum solutũ. Ex eodem quasi contractu indebiti soluti oritur etiam illa actio, quæ in jure dicitur condictio indebiti, quâ quis repetit id, quod est indebitè solutum, & competit hæc actio illi, qui indebitè solvit contra eum, cui indebitè solutum est, & hæredibus ipsius contra eum, cui solutum est indebitum, & contra ejus hæredes.

18 Cessat autem hæc actio indebiti sex modis: Primò cum quis scienter solvit indebitum *l. cujus per errorem ff. de regul. jur.* Secundò, quando quis per sententiam condemnatus est ad solvendum, quod non debet, & sententia transivit in rem judicatam *l. 1. C. de condic. indebit.* Verùm hic secundus modus habet vim in foro tantùm externo, in quo non datur actio, ut quis repetat, non verò in foro conscientiæ, quia sententia tantùm fundatur in præsumptione, & leges in sola præsumptione fundatæ non habent vim obligandi in conscientia. Tertiò prohibetur repeti, quod causâ pietatis solutum est *l. cum is ff. de condic. indebit.* Quartò quod solutum est ex causâ, unde lis crescit inficiando *l. ea qua C. de condic. indebit.* Quintò quando causâ transactionis solutum est ob juramentum *inst. de act § item si quis.* Sextò, si fit ab alio debitum, licèt is, qui solvit, non debuerit, dumodo nomine debitoris solutum sit *l. repetitio. ff. de condic indeb.* hos modos recenset, & explicat Glossa in *l. 1. C. de condic. indeb.*

§. III.

De transactionibus induentibus naturam contractûs.

Dupliciter sumi potest transactio prout accensetur contractibus innominatis. Primò generaliter prout comprehendit quamlibet conventionem *l. 1. §. 1. ff. de pact.* est enim conventio, quæ pertinet ad omnia, de quibus negotii contrahendi, vel transigendi causâ contrahitur, sunt enim conventiones omnino necessariæ, cum commercia rerum, quibus in vita civili nil frequentius, & utilius conventionibus absolvantur, siquidem eam conventiones vim habent, ut res faciant, & perdant, possessiones mutent, dominia transferant, lites, ac judicia solvant laicis, & ecclesiasticis. Secundò sumitur transactio specialiter, quando de certa, ac litigiosa re convenitur *l. 1. ff. de transact. l. transactio C. eod.* Sumpta transactio hoc secundo modo definitur esse *Pactio gratuita, de re dubia, & lite ancipiti nondum ad finem deducta*: cui definitioni ab aliquibus adduntur etiam illæ particulæ *nullam pariens jure civili actionem, sed tantùm exceptionem*: unde præter dubietatem rei requiritur, ut non sit circa rem, de qua jam lata sit sententia; & quæ transierit in rem judicatam: hinc exactiùs definitur, seu describitur transactio à Wesenbec. *lib. 2. ff. tit. 15.* quòd sit *contractus, vel potiùs distractus juris gentium innominatus, & stricti juris, quo inter litigatores res dubia aliquo contra dato, aut promisso remittitur, ac finitur nullam pariens jure civili actionem, sed tantùm ad exceptionem proficiens*; hinc tria ad transactionem requiruntur. Primò res dubia. Secundò lis, quia si aliunde controversia oriatur, non sufficit ad constituendam transactionem, sed debet esse dubia, & litigiosa. Tertiò præstatio alicujus rei pro remissione, & extinctione litis. 1

Quapropter transactio est contractus innominatus, facio, ut facias: vel do, ut facias: habet enim similitudinem cum locatione, juxta quam regulatur; & transit in contractum nominatum, si vestiatur stipulatione; si fiat sub certa pœna nolenti eidem stare ab altero cogi potest, vel ad illi standum, vel ad solvendam pœnam illam. Si jurata sit transactio, & apposita pœna contravenienti, utrumque peti potest, & quòd servetur transactio, & quòd solvatur pœna: sin autem jurata non sit, sed tantùm munita stipulatione Aquiliana, & pœna apposita contravenienti, tunc potest exigi pœna ab eo, qui contra illam venit, ut notat Filliuc. *tract. 39. c. 8. q. 5. & sequent.* Transactionis species duæ communiter assignantur; simplex prima, & alia, quæ stipulatione Aquiliana munitur *l. si causa 32. C. eod.* Alii tamen dividunt transactionem in generalem, & specialem, juratam, & non juratam *l. si quis major. 41.* Mynsing. *decad. 6. respons. 60.* 2

Hinc transactio est de re dubia, & litigiosa de qua actualiter est lis, vel esse potest *l. Lucius juncta Glossa ibid. ff. ad trebel.* siquidem de re judicata, quia lis ampliùs esse non potest, nemo transi- 3

transigit, ne lites procedant in infinitum, quamvis per pactum remitti possit. Neque de controversiis ex testamento ortis fit transactio, quia hujusmodi controversiæ censentur captiosæ, proinde improbantur *l. 5. h. t.* Tum quia adversantur ultimis voluntatibus testatorum, quorum intentionem nituntur evertere. Rursus transactio super alimentis, si hæc relicta sint ex ultima voluntate, & præstanda in futurum absq; judicis authoritate, invalida est; sin verò juramento firmetur, suum sortitur valorem *l. cum hi ff. de transact.* Covarruvias *c. quamvis pactum p. 2 §. ult. num. 12.* De alimentis tamen præteritis licet transigere *l. 8. C. de aliment.* quia non sunt ampliùs alimenta, cùm vita aliunde jam fuerit sustentata; sed tunc transeunt in purum, ac simplex debitum, de quo potest transigi, ut notant Tuschus *V. transactio conclus.* 346. Decius *consil.* 474. Menochius *lib. 2. casu* 169. Licitum est etiam transigere de crimine publico, quod meretur pœnam capitis excepto tamen adulterio, quia licet cuique sanguinem suum quovis modo redimere *l. 3. C. ad S. C. Turpil.* Transigere tamen de crimine non capitali leges prohibent *l. 18. C. de transact.* Wesenbec. *lib. 2. ff. tit. 15. num. 5.*

4 Ratio est, quia in hisce delictis, si actor velit transigere, incurrit suspicionem falsi, tametsi possit contingere, ut rationem, & causam habeat desistendi, quia fortassis cognoscat probationes sibi deesse. Est etiam alia ratio, cur non permittatur transigere de crimine publico non capitali, ne scilicet concessa transigendi licentia improbi proniores sint, ac faciliores ad delinquendum. Cæterum qui de actione injuriarum numeratâ pecuniâ transigit, notam incurrit infamiæ *l. damnatos ff. ex quib. causis infam. irrogat.*

5 Excipitur tamen adulterii crimen ex triplici causa. Prima est ob frequentiam, & enormitatem ipsius. Secunda, ob favorem matrimonii, ne fiat sanguinis turbatio, & viri sordidæ stirpis, nobilibus subrogentur natalibus. Tertia ne maritis ansa detur lenocinandi, ut tradit Julius Clarus *lib. 5. §. fin. q. 58.* Wesenbec. *lib. 2. ff. tit. 15. num. 5.* inter tamen maritum, & uxorem adulteram permittitur transactio, ne uxor à marito accusetur ad subeundam pœnam capitalem (id non obstante suo adulterio permittitur facere, tametsi quoad divortium, & pœnam civilem adulteria compensentur) unde uxor adultera potest in locum honestum se recipere, ut inter Moniales, ubi à viri consortio separata reliquam vitam traducat; ad id tamen requiritur consensus mariti, qui in pactum non potest ampliùs deducere jus suum eam accusandi criminaliter, si lapsu temporis illud amiserit, vel ex alia quacunque causa, vel etiam ex defectu sufficientis probationis.

6 Rursus hæc pœna non datur ante sententiam judicis, quapropter deficiente probatione non potest maritus uxorem adulteram accusare: neque tenetur ipsa coram judice fateri delictum suum, si probatum judicialiter non fuerit. Cæterum quia transactio hæc non importat lucrum marito accusanti, nec aliquam ex prærecensitis causis evertit, non adversatur *legi 18. transigere C. de transact.* quia nil aliud intendit, quam vitare incommoda illa, quæ adulterorum transactio parere solet, quando minus pura, ac sincera est intentio, ut notat Tuschus *V. transactio. conclus.* 347. ubi asserit, negata transactione nihilominus posse pacem constitui, per quam animi rancor remittatur, & etiam pœna ex parte minuatur adultero, cum de omni maleficio possit pax admitti, ut notat Bartol. *lib. 1. consil.* 175. *V. quidam est per text. in authent. sed hodie C. de adult.* ubi dicitur, maritum posse reconciliari adulteræ, & pacem cum ipsa inire.

Quòd si maritus occultè transigeret cum adultera uxore, vel hæc cũ viro adultero sine scandalo, non videretur peccare, nec teneretur ad restitutionẽ, quod tamẽ debet intelligi post commissum adulterium, ut notat Malderus *2. 2. tract. 3. c. 4. dub.* 8. quia illa lex tantùm pertinet ad judices, ne concedatur actio in pœnam ob præsumptionem lenocinii: non verò respicit mores privatos, ut docent Molina *tom. 4. de justit. tract. 3. disp.* 100. Sylvius *2. 2. q. 62. art. 2. q. 7. conclus. 1.* 7

Omnis tamen transactio, quã pro re aliqua temporali remittitur, vel retinetur jus aliquod spirituale est omnino irrita, & rejicitur, ut simoniaca *c. constitutus, & c. sequent. c. super eo de transact. c. cum pridem de pact. c. ult. de rer. permut.* Hinc quamvis posset beneficiarius Ecclesiam sibi subjectam à sua jurisdictione eximere, non tamen per viam transactionis sibi retinendo certam pensionem annuatim solvendam Ecclesiæ majori, ut tradit Beroius *cons.* 18. *num. 5. & 8.* imò si per transactionem remittatur jus spirituale cum onere solvendi certam pensionem ei, qui jus suum spirituale remisit, hujusmodi remissio tanquam simoniaca rejicitur *c. 2. de arbit.* Beroius *d. cons. 18. num. 7.* Ratio est, quia in transactione fit semper quædam permutatio, quæ speciem præsefert venditionis: siquidem intervenit pretium datum, vel promissum, quo res dubia, & litigiosa remittitur, quapropter in transactione, qua pro temporali aliquo remittitur jus spirituale, emitur res spiritualis, quæ emptio propriè simoniaca labe inficitur. 8

Hinc quando de jurisdictione spirituali lis instituitur, non est licitum per datam, vel promissam pecuniam transigere. Quòd si agatur de beneficio ecclesiastico peccant, qui litem componunt offerendo pecuniam actori, ut desistat, vel ab eodem recipiendo pecuniam relinquendo ipsi beneficium; hoc idem etiam procedit de jure patronatus, & de aliis annexis rebus spiritualibus, ac pertinentibus ad Ecclesiam. Hinc ecclesiastici non possunt transigere super mobilibus pretiosis litigiosis, an pertineant ad Ecclesiam, vel ad laicos, quia eo ipso, quòd ecclesiastici cognoscunt jus Ecclesiæ super mobilia illa pretiosa, & incipiunt defendere coram judice tale jus; transactio est super jure agnito, proinde cum alienatione talis juris. 9

Hinc absque solemnitatibus jure præscriptis, & consensu Pontificis non potest tale jus alienari, neque transigi super mobilibus rebus pre- 10

pretiosis, cum transactio alienationem comprehendat. Abbas in *c. contingit num. 3. de transact.* Cravetta *consil.* 123. *num.* 1. Redoanus *de reb. eccles. non alien. c.* 1. *num.* 12. hinc deficientibus solemnitatibus jure præscriptis transactio est nulla, *c. nulli de reb. eccles. non alien. & c.* 1. *eod. tit. in 6* est enim regulare, quòd actus omissis solemnitatibus jure requisitis nullius sit valoris *l. cùm hi. §. prætor. ff. de transact. l. Julianus §. si quis ff. ad exhibendum* Bald. *in l. antiquitatis C. de testament.* Tum quia eo ipso, quòd laicus solvit in transactione certam quantitatem pecuniæ, præsumitur eam solvere pro compensatione juris, quod clerici eidem cedunt, proinde præsumitur dare pretium temporale pro re spirituali, & eo ipso quòd fit cessio juris, fit etiam alienatio, quæ sine solemnitatibus jure præscriptis, & consensu Papæ est irrita: quapropter talis transactio non solùm in foro externo, sed etiam in foro conscientiæ est nullius valoris.

11 Pari pacto in materia beneficiorum illicita est transactio non solùm si pro beneficio ecclesiastico solvatur pretium temporale, verùm etiam si detur aliquod spirituale, si tamen fiat propria authoritate agentium, ut tradit Panorm. *in c. constitutus, c. super eo h. t.* & quamvis pro spirituali re aliam rem spiritualem dare servatâ utrinque æqualitate non videatur per se malum, & in beneficiis semper adsit aliquid spirituale, ratione cujus possit fieri commensuratio, nihilominus jure positivo talis transactio prohibetur ob periculum, quod in talibus commutationibus latet, ne loco justitiæ simonia subintret variata exteriùs æquitate *c. quæstum c. olim. de rer. permut.* Layman. *lib.* 4. *tract.* 10. *c. ult.* Quòd si talis transactio non fiat propria litigantium authoritate, sed ex consensu superioris ecclesiastici, Barb. *in c. 2. de transact.* asserit, talem transactionem validam esse, & ab omni suspicione simoniæ liberam.

12 Immo sunt etiam, qui docent ex consensu partium arbitros delectos, dummodo clerici sint, posse transactionem facere de beneficio, imponendo onus aliquod temporale propter bonum pacis, & videtur desumi *ex c. nisi* 22. *de præbend.* & id videtur probabile, dummodo pecunia non imponatur ei danda, cui beneficium abjudicatur: quia, si beneficium detur illi, cujus causa videtur melior, consulitur justitiæ, & si pecunia absit, nullum simoniæ periculum est, & simul bonum pacis procuratur aliquid imponendo, quod adversario suo beneficiarius impertiatur, ut docent Suarez *de religion. lib. 4. de simon. c.* 51. Tulchus *conclus.* 348. Sylvester *V. transactio.*

13 Cæterum transactio non permittitur de quovis annexo rei spirituali *c. præterea* 10. *de transact.* ubi damnantur nonnulli Religiosi intendentes cellam aliquam à subjectione matricis Ecclesiæ subtrahere, adducentes transactionem quandam factam *c. quanto de judic.* ubi expressè dicitur, quòd de annexo rei spirituali non possit testari, nec transigi. Causa itidem juris patronatus ita est conjuncta, & annexa causis spiritualibus, ut nonnisi à Judice ecclesiastico possit definiri, ut tradit Ximen. *in concord. p.* 1. & Sylvius *V. transactio* proinde neque super jure patronato potest transigi. Secus de decimis, ut tali modo etiam in minori quantitate dentur, si ex consensu superioris ecclesiastici, seu ordinarii fiat transactio, suum sortitur valorem *c. statuimus h. t.* Si verò fiat compositio inter parochos absque consensu Ordinarii, valet tantum ad vitam illorum, ne inde præjudicium fiat successori. Non tamen laicis debent decimæ concedi, nisi fortassis ad breve tempus, & ex gravi causa, ut notat Barb. *in c. statuimus V. supra tit.* 2. §. 2. *num.* 4.

Potest tamen de rebus nondum unitis, & incorporatis Ecclesiæ transigi interveniente authoritate superioris, imò Episcopus potest solus id præstare Abbas *in c. statuimus num. 4. de transact.* Bald. *in l. præses. num.* 6. Menochius *cons.* 73. *num.* 8. & tunc transactio valet etiam in præjudicium successoris *c. fin. de pact. in* 6. Berojus *cons.* 7. *n.* 24. *volum.* 3. Cravetta *cons.* 849. *volum.* 5. immo etiam Prælatus Episcopo inferior potest transigere sine consensu Episcopi, si agatur de recuperando pristino jure Ecclesiæ deperdito, ut tradunt Butrius *in d. c. statuimus col.* 1. Bero. *cons* 7. *num.* 24. idque à fortiori procedit in fratribus mendicantibus, in quibus est speciale, quòd transactiones bona fide factæ per Capitula, & Priores locorum valeant, quamvis non intervenerit consensus Ministri Provincialis, vel Generalis, aut approbatio Capituli generalis, seu provincialis *c. fin. de pact. in* 6. Butrius *de pact.* Rota *divers. decis.* 22. *num.* 6. *& sequent. p.* 2. Id etiam procedit de Monialibus, aliisque Prælatis Regularibus, qui possunt super legatis, & hæreditatibus dubiis, & litigiosis, vel damnosis non solùm transigere, verum etiam repudiare, Abbas *in c. tua nuper. num. 9. de his quæ fiunt à Prælato* Lappus *alleg.* 26. Menochius *cons.* 73. *num.* 11. *& sequent. volum.* 1. Non tamen Monachus solus potest repudiare legatum sibi relictum, Speculator *de stat. Monach. vers.* 8. Riccius *in prax. aurea p.* 2. *resolut.* 114. An verò possit Prælatus donare novalia, quæ in sua diœcesi oriuntur, si nondum sint Ecclesiæ perfectè acquisita. Affirmant Abbas *in d. c. tua nuper in fin.* & Menoch. *cons.* 73. *num.* 9.

Cæterum in casibus à jure permissis potest Judex suas partes interponere ad transigendum, debet tamen semper inclinare in meliorem partem, prout causarum, ac temporis circumstantiæ exigunt: quandoque in aliquo particulari casu lex scripta nihil disponit, & tunc stari debet æquitati: siquidem ratio sola sufficiens est ad decidendum etiam sublata lege, *l. scire l. sufficit. ff. de executione tutor. c. requiris* 2. *de appellat.* Menoch. *cons.* 202. Tiraquel. *in c. cessante causa limitat.* 2. Et licèt transactio sit absoluta, & consensu partium firmata, non tamen tollitur facultas Magistratui cognoscendi, inquirendi, ac puniendi crimen, de quo transactum est, neque impediuntur alii, quò minus possint de illo instituere accusationem: quia cùm intersit reipublicæ, ut crimina puniantur, hoc jus publicum non tollitur per pacta privatorum *l. jus*

publicum ff. de pact. l. juris gentium §. si pacisc. eod. tit Nihilominus super eodem processu non licet procedere, sed novus debet inchoari, ut tradunt Decianus *lib. 3. c. 34. num. 35.* Tholosanus *lib. 28. c. 2. n. 9.* Transactio tamen perfecta, cùm naturam induat contractûs innominati pœnitudinem non admittit, sed observanda firmiter est *l. fratris l. etiam te l. quod res C. de transact.* Quod tamen esse intelligendum de transactionibus, quæ statim simpliciter perficiuntur, monet Mynsing. *decad. 6. respons. 60.* non ita de transactionibus redigendis in scripturam, quia tunc datur locus pœnitentiæ, donec scriptura expediatur, imò non censentur suum sortiri valorem, donec scriptura absoluta fuerit: hac enim obtenta præcluditur via retractandi, perinde ac in sententia lata, transactio enim, & sententia æquiparantur *l. 2. ff. de jurejur. l. post rem ff. de re judic.* Mynsinger. *decad. 6. respons. 60.*

§. IV.

De contractu Precarii.

PRecarium, de quo in præsenti titulo specialiter agitur, est contractus, quo res aliqua petenti tamdiu conceditur ad usum, quamdiu non revocaverit is, qui eam concessit *l. 1. ff. de precario, & c. ult. eod. tit.* Cuiacius *in l. 4. §. ult de usucap.* hinc statim apparet, precarium esse quandam speciem liberalitatis jure gentium receptam, & differre à commodato, eò quia hoc ad certum usum, certúmque tempus expressum, vel tacitum tantùm concedatur: secus precarium pro libitu dantis potest semper revocari; & si contingat interdum, certum tempus nominari, nihilominus adhuc intra tale tempus potest, qui rem concessit in usum, eandem revocare, ut notat Bart. *in l. in commodato ff. commodati.* Tum quia ut notat Gomez *lib. 11. c. 7.* in commodato nulla possessio transit in recipientem *l. rei commodata ff. de commod.* in precario autem transit possessio naturalis, & manet apud dantem civilis, nisi aliter pactum sit *l. & habet. §. fin. de precario,* & ibidem Canonistæ cum Glossa ordinaria: & ob hanc rationem utentibus precario datur interdictum possessorium *l. qui precario ff. de precar.* eò quia non simpliciter rem detinentibus, sed possidentibus detur *l. 3. §. creditores. ff uti possidetis.*

Quòd si quæras, cur hoc idem non contingat in commodato. Respondetur, quia Legislatori non placuit ob difficultatem recipiendi precarium hoc illi privilegium dare; quandoquidem usus illius non perinde ut in commodato certus est, ac definitus: vel fortassis ut notat Tholosanus *lib. 13. c. 11.* quia petens rem sibi dari possidendam, possessionem accipit; ait enim Tholosanus, ex hoc videri possessionem acquisivisse, quia preces adhibuit, & impetravit, ut sibi possidere, ac uti liceret, quæ tamen possessio tamdiu durat, quamdiu placet illi, qui rem ad preces concessit *l. 2. §. fin ff. de precario.* Tiraquel. *de constitut. p. 1. num. 4.* Menochius *de arbit. cas. 24.* Barb *in c. 3. de precariis*: unde est semper in arbitrio dantis quocunque tempore voluerit iterum repetere rem datam; non tamen statim ante omnem usum, & commodum perceptû ab accipiente, alioquin censeretur, qui ad preces dedit rem illam, fraudulenter processisse, quasi rem illam dedisset, ut mox eam resumendo spe sua, & commodo defraudatum illuderet. Unde consultius semper est, ut precarium repetatur ab eo, qui illud concessit liberaliter, & post aliquem usum, quo is, cui concessit, commodum aliquod perceperit ex tali precario. Wesenbec. *lib. 43. ff. 26.* Cuiacius *lib. 5. observat. c. 20* Layman. *lib. 3. tractat. 4. n. 14.*

Sumitur precarium non tantùm pro ipso contractu, verùm etiam pro re ipsa, quæ precario datur, & à rogante accipitur, ita enim sumitur à Glossa *in c. fin. V. precarium h. t.* ubi ait, precarium esse, quod precibus ad utendum datur, quamdiu patitur is, qui concessit, & in hoc sensu etiam sumitur, quoties dicitur precarium esse restituendum danti, quandocunque ipsi libuerit. Sunt tamen, qui distinguunt precarium à precaria, eò quia precaria non possit revocari pro arbitrio concedentis, ac proinde sit verus contractus, quo veluti precarius ususfructus prædii ecclesiastici, alicui conceditur, quinto quoque anno renovandus, & desumitur *ex c. precaria 1. h. t.* ubi dicitur, precariæ de quinquennio, in quinquennium secundùm authoritatem, & antiquam consuetudinem renovari debent, ubi Glossa addit, precariam esse contractum initum usque ad quinquennium, vel donationem usque ad mortem accipientis, idque vel ad remunerandam donationem ab eo factam Ecclesiæ; vel in gratiam ministeriorum, quæ Ecclesiæ præstiterit, vel speratur præstiturus. Et quamvis Hostiens. distinguat, precarias in plurali à precaria in singulari, quasi precariæ sint contractus, quo veluti precarius ususfructus prædii ecclesiastici conceditur alicui etiam ultra vitam quinto quoque anno renovandus, Precaria autem sit contractus, quo conceditur alicui ususfructus prædii alicujus ecclesiastici tantùm ad dies vitæ ad triplum, vel duplum fructuum ipsius rei, quam Ecclesiæ dedit.

Communior tamen sententia, & verior est, precariam, & precarias non distingui, & sumi pro eodem, ut tradit Cuiacius *lib. 1. de feud. tit. 5.* Cæterum precariam, vel precarias esse renovandas de quinquennio in quinquennium, non tam habetur ex juris dispositione, quàm secundùm consuetudinem, ne, cùm ad hæredes, & de persona ad personam transeat precaria, facilè ejus inducatur oblivio, proinde ad excitandam memoriam precarii singulis quinquenniis renovantur precariæ *argum. can. longinquitate 12. q. 2.* sicut enim non petens investituram à suo domino, cadit jure suo: ita non petens renovationem precariæ elapso quinquennio amittit, jus in precarium.

Alii tres distinguunt species precarii. Dicunt enim precariam esse rei concessionem, & ususfructûs ea lege factam, ut is, qui rogavit, tamdiu utatur, fruatúrque re sibi concessa, quamdiu vixerit, qui illam concessit: quæ tamen in personis ecclesiasticis non admittit successionem sive in beneficio, sive in aliis rebus ecclesiasticis *c. fin. de precario c. 2. 10. q. 1.* Rursus precarium dicunt, esse concessionem ejus-

dem

dem rei non ad dies vitæ, sed ad quinquennium. Rursus precarias dicunt esse plures concessiones simul junctas, ut notat Tholosanus *lib.* 23. *c.* 2. *num.* 4. Verùm hæ distinctiones non admittuntur, vel quia nonnisi accidentalem invehant differentiam.

6 Cæterum precariæ plerumque conceduntur causâ remunerationis, ut ei, qui rem suam Ecclesiæ donavit; tunc enim potest eidem hæc eadem res vicissim concedi in precarium ad dies vitæ. Pari pacto potest quis precarias obtinere licèt de facto nil donaverit Ecclesiæ, dummodo promittat, quòd post certum tempus velit Ecclesiæ aliquid elargiri *text. in c. hujusmodi, & c. precaria* 10. *q.* 2. verùm in jure non citatur textus, quo dicatur esse de substantia precarii, ut præcisè fiat causâ remunerationis; & Canonistæ plures de hoc titulo remunerativo nullum faciunt verbum; nisi quòd Joannes Honorius *h. t. num.* 2. doceat, precariam differri à precariis; quia illa detur causâ remunerationis instar temporalis, & gratuiti ususfructus in hæredes non transituri *argum. c. precaria* 1. *h. t.* ubi Glossa *in V. precaria* 10. *q.* 2. Precariæ verò majorem affinitatem habent cum contractu emphyteutico, nisi aliter conventum fuerit. Cæterum communiter Canonistæ precariam, & precarias sumunt pro synonimis, & probabile est, Canones in plurali usurpâsse precarias propter illas novationes quinquennales, quæ in hoc contractu concedi solent.

7 Neque videtur esse de substantia precariæ, quòd semper gratis concedatur: siquidem potest contrahi pro annua aliqua recompensatione, ut notat Panormit. *in c.* 1. *h. t. num.* 3. licèt Barb. *in collect. ad princ. hujus tit. num.* 9. putet in precaria non posse pensionem constitui, & per hoc precariam differre ab emphyteusi, in qua solvitur annuus canon: sed id non probatur juris authoritate; & precaria sufficienter differt ab emphyteusi per repetitas quinquennales renovationes. Tum quia in precaria dominium utile non transit in eum, qui precariam accipit: secus hoc dominium transit in emphyteutam.

8 Cæterum ad concessionem precariæ necessariæ sunt solemnitates jure præscriptæ, est enim precaria quædam species alienationis, *& in extravag. Ambitiosa de reb. eccles. non alien.* in quacunque locatione ultra triennium semper requiruntur solemnitates jure præscriptæ, proinde etiam in concessione precariæ, cùm precaria revera sit species quædam alienationis ultra triennium, quæ alienatio expresse prohibita est in Paulina constitutione: proinde ad ejus valorem requiruntur necessariò solemnitates jure præscriptæ.

9 Rursus quamvis precariæ ritè ad determinatum tempus concessæ non possint pro voluntate concedentium ante elapsum tempus revocari, ut desumitur *ex c. precarium 3. h. t. in fin.* ubi dicitur quòd contractus, qui dicitur precariæ non possit revocari ad voluntatem concedentis: si tamen precariæ fuerint irrationabiliter concessæ, vel in damnum Ecclesiæ ab ipso concedente, vel etiam successore jure ordinario per viam nullitatis, si debitæ solemnitates non fuerunt adhibitæ; vel saltem per viam restitutionis in integrum, revocari debent: hoc enim procedit generaliter de rebus omnibus ecclesiasticis malè alienatis: immo etiamsi adjecta fuisset pœna conventionalis, nihilominus statuit Pontifex *in c. de precariis* 2. *h. t.* ut successor possit dissolvere precaria irrationabiliter facta ab antecessore non obstante pœna gravi apposita, & potest revocare bona Ecclesiæ. Tum quia, quando contractus est irritus pœna conventionalis eidem adjecta est nulla, & non tenet. Rursus successor non tenetur ex contractu facto ab antecessore suo in damnum Ecclesiæ.

Quòd si petas, quomodo, & quando precarium finiatur. Respondetur precarium finiri per obitum illius, cui est concessum, non ita per mortem concedentis, idque desumitur *ex c. precarium* 3. *h. t.* ubi dicitur, quòd precarium solvitur morte ejus, cui fuit concessum, & non morte concedentis, etenim quod finiatur per obitum illius, cui fuit concessum ex eo liquet, quia precarium cùm sit beneficium personale, exigit extingui simul cum persona juxta *regul. jur.* 7. *in* 6. nec transit ad successorem, aut hæredem illius, cui fuit precarium concessum *l. cum precario in fin. ff. h. t.* Abbas *in c. precarium* 3. *h. t. num.* 5. Et hoc est discrimen inter precarium concessum personæ, & dignitati, quia illud extinguitur cum persona, secus concessum dignitati afficit dignitatem, quæ cum transeat in successores etiam ipsum precarium ad ipsos transit, accidentia enim sequuntur subjectum cui inhærent. 10

Quòd verò precarium non extinguatur morte ipsius concedentis, & proinde transeat ad successorem, desumitur *ex cit. cap. precarium*, ubi dicitur, hoc non extingui, neque solvi morte concedentis: quia cum precarium sit quædam species gratiæ, ac veluti privilegium, exigit tamdiu manere, donec fuerit expressè revocatum: hinc precarium datur, ut illo utatur is, qui accipit, donec per voluntatem concedentis revocetur *l.* 1. *ff. h. t.* sed per mortem concedentis non censetur revocata gratia facta, seu jam concessa *c. si super* 9. *de offic. deleg. in* 6. ubi dicitur, quòd gratia à sede apostolica concessa (quamvis nondum sit in ejus executione processum) morte non perimitur concedentis: siquidem ad revocationem gratiæ alteri concessæ requiritur actus positivus, & contraria voluntas, quæ si à concedente, dum viveret, non promanavit, gratia perseverat, donec ab ejus hærede, vel successore revocetur, ut tradit Covarruvias *lib.* 3. *resolut. c.* 15. *num.* 1. 11

Quòd si gratia precariò concessa sit à Principe, vel alio usque ad placitum suæ voluntatis, seu quamdiu ipsi placuerit, tunc quia concessio dependet à positiva voluntate concedentis, per mortem istius etiam expirat concessio, seu gratia absque alia positiva revocatione, & desumitur *ex c. gratiosa* 5. *de rescript. in* 6. quia tunc gratia non conceditur absolutè, sed cum limitatione quamdiu perseveraverit voluntas concedentis: atqui hæc per mortem omnino extinguitur, unde etiam ipsa gratia concessa, 12

Aa a 3 quia

ed by Google

quia tunc finitur tempus concessionis, nec requiritur alius actus necessarius contrarius; quia
13 ut notat Bartol. voluntas morte finitur. Quòd si is, qui rem precario alicui concessit, eam alienavit, tum emptor potest eam revocare, consequenter finitur ac tollitur precarium per ejus revocationem, ut statuitur *in c. precarium 3. h. t.* quia per talem alienationem non licet rem alienam invito domino possidere, & cum precarium datum fuerit omnino gratiosè, & liberaliter potest à domino repeti, quando ipsi placuerit.

14 Hinc quatuor modis finiri potest precarium. Primò voluntate illius, qui precarium concessit, quia is habet semper liberam voluntatem repetendi, ut nullo pacto sopiri possit. Secundò lapsu temporis pro quo concessum erat. Tertiò alienatione, ut si is, qui dederat venditione, vel alio contractu, rem alienavit, quia tunc res precario concessa transfertur in dominium alterius, & nisi hic novus dominus iterum concesserit precarium, hoc desinit. Quartò denique finitur morte illius, cui fuerat concessum, quia privilegium personale non transit ad hæredem *c. ult. de precario* Bartol. *in authent. de non alien.* Tiraquel. *de constitut. p. 1. num. 65.*

15 An verò possit dari precarium rei propriæ, ut si Petrus rem suam pignori datam precario petat à creditore, ut possit ea uti, donec placuerit creditori? Respondet Ulpianus *in l. certè interim ff. h. t.* posse precarium consistere in pignore, eò quia non rogetur de proprietate, sed tantùm de usu, hinc creditores possunt rogari precario ab his, qui pignori dederunt: & id in praxi est frequens, qui enim oppignoravit vestem, vel vasa argentea, potest precario rogare creditorem, ut velit sibi concedere usum talis supellectilis tali die festo, vel etiam ad tempus longius donec creditori placuerit. Hinc studiosus, qui pro debitis oppignoravit suos libros, & gladiu, potest ea petere ab hospite suo in precarium, & illis uti, non ut jam suis, sed ut precario acceptis; & si iisdem fuerit abusus, obligatum iri, perinde ac si essent aliena, de dolo, & culpa lata, desumitur *ex l. quæsitum est §. eum quoque ff. h. t.* Tuschus *conclus. 474. litt. P.*

16 Nulla tamen jure civili ex precario oritur actio directa, vel contraria, sed propter æquitatem naturalem competit interdictum de precario *l. interdictum 13. ff. de precario l. eum qui §. is qui precar. §. de furto,* si tamen illud cautum sit de restitutione. Cæterum si per concessionem precarii cautum fuerit de restitutione per stipulationem, ex illa tunc agitur; alio enim modo cessat interdictum *l. & habet 15. §. cum quis ff. h. t.* & datur condictio præscriptis verbis, quæ ex bona fide oritur, quapropter per interdictum restitutorium precarii dominus repetit ab eo, qui possidet, vel desiit dolo possidere *l. sicut. C. de act. l. in traditionibus ff. de pact.* Verùm condictio ex lege, vel canone tunc propriè datur, quando lex extra causam contractus imponit obligationem, ut si Episcopus petat procurationem ratione visitationis sibi debitam: si enim verus contractus concurrit, tunc datur propria actio ex illo contractu. Sin verò agatur in foro civili (quamvis in hoc raro formulæ actionum usitatæ sint hodierna praxi) tunc quia in jure civili contractus precariæ est incognitus, proinde innominatus, dabitur ex eo sicuti ex contractibus innominatis actio præscriptis verbis *l. naturalis* ubi doctores *ff. de præscript. verbis.*

Cæterum quia jus civile supplementum præstat juri canonico, & vice versa *c. 1. de novi operis nunciatione* ideo fortassis non posset redargui, qui diceret, sicut in jure civili actus ex contractu assumit regulariter nomenclationem ut actio precarii, commodati, empti, conducti, locati; ita eadem ratione posset dici ex contractu precariarum oriri actionem precariarum. 17

§. V.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

Quæritur primò, quinam possint validè contrahere? Respondetur, generatim eos omnes posse validè contrahere, qui habent administrationem bonorum; quatenus illa administratio se extendit, siquidem administratio potiori ex parte sita est in contractibus: hinc carentes administratione non possunt, nisi ex consensu eorum, quibus subsunt contrahere. Sed oritur statim difficultas de minore, & pupillo pubertati proximo, & communis responsio est, posse hos sine authoritate curatoris, vel tutoris validè contrahere in suum commodum, non verò in proprium damnum; quia non possunt sine authoritate eorum, quibus subsunt, aliis validè, & efficaciter obligari, tametsi possint alios sibi obligare, & desumitur *ex instit. de author. tutor. init.* quod tamen procedit de pupillo pubertati proximo, seu qui attigit ætatis annum decimum cum medio, si sit mas, vel novem cum medio si fœmina: siquidem ante hoc tempus dicitur infans, seu infantiæ proximus, & jure non præsumitur habere prudens judicium sufficiens ad contrahendum. Infantia enim durat usque ad annum septimum completum ætatis. 1

Pubertas in maribus incipit in termino quarti decimi anni ætatis, in fœminis 12. unde intra hos duos terminos constituti, quando sunt propinquiores termino, in quo incipit pubertas, quàm in quo desinit infantia, dicuntur proximi pubertati; & præsumuntur jure habere sufficiens judicium ad alterum sibi per contractum obligandum, Glossa *instit. de inutil. stipul. §. pupillus.* Inchoata pubertate desinit ætas pupillaris, & incipiunt nominari puberes, & minores usque ad annum 25. expletum, post tale tempus vocantur majores. Licèt minor possit per contractum sibi obligare majorem, non tamen alium minorem, quia hic fruitur eodem privilegio, quo cùm non gaudeat major, potest à minore obligari: hinc contractus majoris cum minore vulgò dicitur claudicare, quia solùm ex altero latere est obligatio. 2

Non tamen major tenetur restituere ante sententiam judicis, nisi minor restituat pretium quod 3

quod accepit: si enim nolit pretium restituere potest tunc major jure retentionis, aut compensationis rem retinere, quia de jure naturali tenetur restituere, imò etiam jure civili, pro ut ex eo factus est locupletior, alioquin si non sit factus locupletior, vel quia amisit, vel consumpsit, jure civili non tenebitur, sed solùm obligatione naturali, quam potest excutere utendo beneficio restitutionis in integrum, & compellendo majorem ad restitutionem rei venditæ per sententiam judicis.

4 Hinc amentes, furiosi, infantes nondum septennes nequeunt validè contrahere, ratio est perspicua, quia ad contractum requiritur consensus liber, & rationis usus. Prodigus nec etiam potest contrahere, quia ipsi à jure prohibita est administratio suorum bonorum. Filii familias de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, dummodo puberes sint, vel proximi pubertati possunt contrahere, quia in his habent liberam administrationem. Non ita de bonis adventitiis sine consensu patris, eo quia hic habet in iis usumfructum, & administrationem. De bonis profectitiis, nec possunt contrahere sine consensu patris, quia hic habet dominium directum, & utile in iis.

5 Si tamen contrahant de bonis adventitiis, & provectitiis, & puberes sint, obligantur ex contractibus, quia datur actio contra illos jure communi *l. instit. 3. de inutil. stipul. item inutilis.* Servi contrahendo obligantur quidem naturaliter, & in conscientia ad servandum contractum, non ita civiliter, proinde contra ipsos non datur actio in foro sæculari etiam postquam venerint ad libertatem. Excipitur tamen in jure promissio, seu pactum certæ pecuniæ pro libertate *l. promissa C. an servus pro suo prop.*

6 Quæritur secundò an Princeps obligetur ex contractu inito cum suis subditis? Difficultas oritur ex verbis Ulpiani, qui *in l. Princeps. 31. ff. de legib.* expressè ait, Principem legibus solutum esse. Sed variè explicant doctores Ulpianum, Cuiacius *lib. 15. obser. c. 30.* ait, id esse intelligendum de legibus odiosis, scilicet Julia, & Papia tantùm, hoc argumento, quia desumatur ex Ulpiano *lib. 13. ad l. Juliam, & Papiam,* Gottofredus *in notis ad nov. 105. c. 2. in fin.* explicat Ulpianum, non quòd sit Princeps verè legibus solutus, sed quòd solutus videatur *argum. l. imperfecto 13. ff. de legib. 3.* Guilhelmus Onciacus *q. 37 n. 4.* ait, Principem de facto esse solutum legum vinculis, non ita jure. De hac quæstione fusè tractant Schiforhegh. *lib. 3. tract. 19. q. 21.* Ungepant. *exercit. justin. q. 5. pag. 44. & sequet.* Nihelius in *tract. de revis. conclus. 22. num. 16. & sequent.* Henonius *disp. 1. controvers. 17.* Knenkel *lib. 1. de privileg. c. 8. & l. 3. c. 3.* Rumalinus *in auream bullam Caroli IV. dissert. 5. p. 1. thes. 10.* Verùm procedendum est cum distinctione: siquidem certum est, supremum Legislatorem non obligari sua lege quoad vim coactivam, quia hæc propriè exercetur in invitum, à quo pœna reposcitur pro transgressione legis, & pœna non potest reposci à supremo legislatore, eò quia aliis non subjiciatur, & sibi nec etiam subditur, nec habet vim coactivam. Tum quia esse debitorem pœnæ dicit respectum ad alium, à quo possit quis compelli ad solutionem pœnæ; & supremus Princeps non subditur alicui, à quo possit compelli ad solutionem pœnæ: quapropter si Princeps peccet, fit apud Deum obnoxius pœnæ debitæ, non verò apud hominem si sit supremus Princeps: ex quo sequitur, Romanum Pontificem non incurrere pœnam constitutam à lege à se latam, neque Episcopum teneri ad pœnam suæ legis.

Cæterum Princeps etiam supremus tenetur 7 præstare, quod aliis præscripsit per legem, si ratio, & materia legis in illo etiam locum habeat, ita communiter docent doctores cum D. Thoma *q. 96. art. 5. ad 3.* Unde respondendum est, Principem subdi legi quoad vim directivam; licèt non quoad vim coactivam, & desumitur *ex c. cum omnes de constitut.* ubi habetur, quòd quis, quæ juris in alterum statuit ipse debeat eo uti, & *l. digna C. de ll.* dicitur: digna vox est majestate regnantis alligatum legibus se Principem profiteri. Cæterum quamvis Legislator non obligetur sua lege immediatè ex efficacia legis illum adigentis, adhuc lex ab eo posita se habet respectu illius, ut conditio sine qua non; quâ positâ lege naturæ obligatur ad præstandum id, quod aliis suâ lege præscripsit.

Quòd si Princeps specialiter contrahat cum 8 suis subditis, obligatur stare contractui, vel quasi contractui sive cum æqualibus, sive cum subditis suis inito, nec potest salva justitia, & conscientia reniti, quia sicut Principi subditus, ita subdito Princeps ex contractu, vel quasi contractu obligatur, relativorum enim est eadem ratio.

Tum quia Princeps eo ipso quòd contrahit 9 non consideratur ampliùs ut Princeps, sed ut persona privata, quia ut Princeps non potest subjici, nec se obligare suis subditis; alioquin nunquam posset pacisci. Tum quia leges contractuum feruntur pro universitate, adeo ut singulos in ea afficiant: unde sicut membra inferiora, sic etiam caput continetur in tali universitate, & afficitur iisdem legibus, præsertim cum non ad alium finem Princeps à populo constituatur, quàm ut boni publici rationem habeat, fidem servet, justitiam exerceat, bonum publicum promoveat.

Quæritur tertiò, an Princeps teneatur sui 10 prædecessoris pacta servare? Respondetur affirmativè, quia Princeps supponitur succedere universaliter in omnia bona, & jura sui prædecessoris *c. veniens de transact. c. 1. de probat. c. is, qui in jus succedit. alterius de regul. jur. in 6.* Neque obstat, quòd *in c. fin. de rescript. in 6.* habeatur: nemo ligat suum successorem, siquidem hæc regula fallit in iis, quæ ad totius reipublicæ bonum pertinent, neque arbitrariam, sed ex natura rei obligationem conjunctam habent, cujusmodi sunt pacta, & conventiones secundùm leges, vel consuetudinem loci legitimo modo profectæ: ad quarum observantiam in primo sui muneris ingressu Princeps se obligat; idque considerans Surdus *consil. 419. n. 27.* infert, aliàs futurũ, ut Princeps sibi ipsi contrarius

trarius

trarius foret juxta Baldi *observationem in consil. 226. col. 3. volum. 1.* quod vel maximè procedit si agatur, de concessis à prædecessore ob bene merita accipientium: in hoc enim casu donatio, vel concessio nequit revocari, ut probat Menochius *in consil. 1003. num. 64.* allegans inter alios Soarium *allegat. 10.* ubi specialiter de Rege Hispaniarum fatetur, eum prædecessoris sui donationem ob bene merita factam non posse revocare, eò quia hujusmodi concessa transierint in contractum onerosum, qui non admittit abrogationem; ut communiter docent Bald. *in l. digna vox. C. de legib.* Decius *in c. 1. de probat* Oldrad. *consil. 44.* Decian. *consil. 25.* Barb. *in prætermiss. c. dilecti de for. compet.* Idque solet firmari exemplo summi Pontificis, qui servat contractus sui prædecessoris, ut notant Cynnus, Bald. Romanus, Oldrad. Jason, & saltem ex clementia, & æquitate mandat, ut ea adimpleantur, ad quæ suus prædecessor se obligaverat, pro ut habetur in sacris canonibus *c. quia Joannes 12. q. 5. c. ult. 16. q. 6. c. litteris juncta Glossa de rescript.* Tuschus V. Princeps *consil. 690. & sequent.* Mynsing. *decad. 10. respons.* 98.

11 Quæritur quartò, an contractus à Religioso initus absque sui superioris licentia sit ipso facto irritus? Respondetur, communem sententiam esse, Monasterium non teneri, neque ullam obligationem contrahere ex talibus contractibus, nisi fortassis inde locupletius factum fuisset, quia Religiosus est instar filiifamilias, & servi, qui absque facultate, & authoritate patris, & domini non potest contrahere, unde Monasterium nullam contrahit obligationem ex talibus contractibus, nisi locupletius factum sit *l. 1. si cum impubere. ff. de peculio.* Obligatur tamen Monasterium ex contractu inito à suo Prælato si non excedat limites suæ administrationis, & ex tali contractu oriatur emolumentum ipsi Monasterio, alioquin si Prælatus mutuo acciperet pecunias in proprios particulares usus vanos, & inutiles Monasterio, hoc non contraheret ullam obligationem ex tali mutuo, quia tunc contractus excederet limites suæ administrationis. Rursus contrahit etiam Monasterium obligationem ex contractu Monachi inito ratione alicujus administrationis etiam tacitè illi concreditæ, dummodo limites suæ administrationis non excedat. Contractus verò à Religioso absque licentia sui superioris initus non est omnino irritus, sed integrum est Prælato, vel Monasterio illum irritare, vel ratum habere, prout ipsis magis congruum, & utile visum fuerit: perinde ac in contractu inito à pupillo, vel minorenne absque Tutoris, vel Curatoris licentia.

12 Oritur tamen ex tali contractu semper obligatio naturalis in Religioso, si superior illum non irritet; proinde tenetur dare operam quantum in se est, ut Prælatus contractum à se initum approbet. Quòd si Religiosus de sui superioris legitima licentia contraxerit, tunc obligatur naturaliter, & civiliter, & non potest contractus ab eodem Prælato, vel successore validè irritari, quia Prælatus successor teneatur, & obligatur sicut suus antecessor.

Quæritur quintò, quibus concedatur restitutio in integrum, si ex aliquo contractu damnum notabile acceperint? Respondetur, beneficium hujus restitutionis in integrum concedi. Primò minoribus, qui nondum 25. ætatis annum expleverunt: si enim in aliquo contractu non satis prudenter, & circumspectè se gesserint, adeo ut notabile damnum inde acceperint, restituuntur in integrum *l. 5. & 15. C. de in integr. restit.* immo tametsi talis contractus initus sit de consensu Tutoris, vel curatoris, & authoritate judicis, quia consensus tutoris, & decretum judicis id tantū præstant, ut actus jure sit validus, non verò, ut excludat restitutionem in integrum. Hinc si læsus fuerit ex venditione, eò quia rem vendiderit viliori pretio, poterit agere ad justum pretium, & si oportebat rem non vendi, poterit etiam agere contra quemvis possessorem ad rem illam recuperandam. Quòd si læsus sit ex mutuo accepto, ut quia pecuniam illam malè consumpsit, potest uti beneficio restitutionis in integrum, & solùm id solvere, quo factus est locupletior. Si læsus sit in solutione pecuniæ sibi facta, potest restitui, si enim debitor sine authoritate tutoris, vel curatoris solvat minorenni pecunias, solutio ipso jure est nulla, & debitor adhuc manet obligatus, nisi pecunia sit salva, & conversa in utilitatem minoris, quod tamen procedit solùm in foro externo. Quòd si solverit cum authoritate tutoris, & curatoris minorenni, manet tunc, qui erat debitor ipso jure liber: sed restituitur minor, si pecunia sit deperdita, vel consumpta, facilitate, vel culpâ ipsius, & in hoc casu probabile est, quòd debitor habeat actionem in eos, quorum authoritate, & mandato solvit.

Rursus, si minor donavit rem notabilem 14 censetur læsus, & potest etiam restitui, nisi ex rationabili causa donaverit, ut ob servitia, & obsequia accepta, & donatio fuit congrua, adeo ut decuerit sic remunerari, quia tunc per talem donationem non censetur læsus, quia secundùm rectam rationem, & regulas prudentiæ censetur facta *l. 1. C. si adversus donationem.* Præterea læsus ex quasi contractu, ut quia damnosam hæreditatem sibi testamento delatam acceptavit, quamvis ex authoritate tutoris, vel curatoris, restituitur in integrum, & non obligatur creditoribus defuncti, & legatariis, vel si lucrosam repudiavit: pari modo si læsus sit in electione eligendo partem deteriorem, restituendus est in integrum, Demum si læsus est, ex imprudenti resignatione, vel permutatione beneficii, Covarruvias *lib. 1. variar. c. 5. num. 3.* & alii censent minorem resignantem esse restituendum tametsi beneficium sit alteri collatum. Verùm talis restitutio non videtur esse in usu. Rursus hoc privilegium restitutionis in integrum competit minoribus usque ad annum 29. completum, durat enim quatuor annis integris post expletam ætatem minoritatis.

Conceditur hæc restitutio in integrum etiam ecclesiis, & locis piis, quia hæc instar minorum habent integrum quadriennium à cele- 15 brato

bito contractu, vel quasi contractu, ut notat Covarr. *lib.* 1. *variar. c.* 3. *num.* 10. Quinimò si Ecclesia ex contractu, vel quasi contractu fuerit enormiter læsa, conceditur ei majus spatium temporis quàm quadriennium, ut docet Covarruvias *loc.cit.* non tamen ecclesiastici in suis contractibus, quos privato nomine celebrant, fruuntur hoc privilegio. Conceditur etiam hæc restitutio reipublicæ cujusvis oppidi *l.* 4. *C. quibus ex causis majores in integrum restituantur.* Immo etiam supremis Principibus quoad bona principatûs alienata, quia hæc pertinent ad principatum, vel Regnum. Rursus competit etiam universitati studiorum, Academiis publicis, ut tradit Panormit. *in c.* 1. *de in integr. restit.* Immo nonnunquam conceditur etiam rudibus, rusticis, ac mulieribus ignorantibus jura. Potest autem hæc restitutio in integrum dupliciter peti. Primò implorando officium judicis, citata parte, ut quando solutio facta est, vel res ab alio possidetur. Secundò per exceptionem contra eum, qui petit solutionem, vel rem tradi, excipiendo, se læsum tali contractu fuisse, & hæc exceptio semper durat, quamdiu solutio facta non est, quia post solutionem factam requiritur sententia judicis, ut res recuperetur, nec est licita occulta compensatio, quia lex non aliter concedit hanc recuperationem nisi mediante sententia judicis *l. si curatorem* 3. *C. de in integr. restit. minor.*

16 Quæritur sextò, an in restitutione in integrum comprehendantur etiam fructus percepti? Respondetur, quòd si res minoris per contractum gratuitum sit alienata, possunt repeti etiam fructus ex ea percepti deductis expensis factis in iisdē colligendis, quia non solùm censetur tunc minor esse læsus per alienationem rei, sed etiam fructuum. Sin autem res alienata sit contractu oneroso, ut si prædium sit venditum. Respondet Covarruvias *lib.* 1, *variar. c.* 3, *num.* 1. esse etiam fructus repetendos. Verùm si res fuit justo pretio vendita, probabilius est, in foro conscientiæ non esse fructus ex re illa vendita repetendos, quia in alienatione horum fructuum nullam fuit læsionem passus; sicut enim emptor ex re empta fructus percepit, ita potuit venditor ex pretio rei venditæ lucrum habere, quòd si neglexerit talem sibi fructum acquirere, debet sibi imputare. Tum quia eo ipso, quòd pro re vendita datur justum pretium, nullum ex tali venditione infertur minori damnum, nisi fortassis, quia magis expediens erat, ut res illa non venderetur, non autem ratione fructuum, inde provenientium, proinde in restitutione in integrum non debet repeti nisi res ipsa.

17 Præterea non videtur, quomodo jure civili possit venditor compelli etiam ad restitutionem fructuum perceptorum, cùm justum pretium solverit, & contractus fuerit validus, & fructus bona fide fuerint percepti ex re propria, adeo ut læsio non sit facta minori ratione fructuum, sed tantùm ratione rei venditæ, unde non videtur adesse ratio, quâ fructus percepti debeant restitui. Tum quia exinde sequeretur, quòd lex esset potiùs in damnum, quàm favorem minorum: quia cum hac dura conditione restituendi non solùm rem justo pretio emptam, sed etiam omnes fructus ex eadem perceptos, nullus vellet cum minoribus contrahere, donec annum 29. ætatis explerent, quia emptor semper esset in periculo restituendi rem cum omnibus suis fructibus.

Neque obstat, quòd Covarruvias *loc.cit.* adferat textum asserentem, minoribus 24. annorum esse restituendam rem cum fructibus, quando conceditur restitutio in integrum, siquidem textus potest explicari de fructibus perceptis, postquam contractus beneficio restitutionis est rescissus. Quòd si res vendita fuisset infra justum pretium, & minor fuisset læsus in ipsa re data venum, tunc emptor compelleretur ad compensationem justi pretii, & per sententiam teneretur restituere, quod defuit justo pretio, & sic data proportione teneretur etiam restituere illam partem fructuum, quæ responderet defectui justi pretii, quia tunc venditor non solùm in rei venditione, verùm etiam in portione fructuum censeretur læsus. 18

Quæritur septimò, an Princeps possit contractus suorum subditorum dissolvere? Respondetur, quòd si nulla suppetat justa causa, nec damnum publicum, non possit Princeps contractus suorum subditorum dissolvere, quia isti liberi sunt ad contrahendum, & habent verum dominium in res proprias, quas possident, proinde non potest Princeps eorum contractus dissolvere, quin injuriam ipsis inferat. Sin verò justa subsit causa, tunc non solùm Princeps potest, sed interdum etiam debet contractus subditorum dissolvere, si ipsis contrahentibus, vel bono publico noxii sint; & hac ratione dicitur Princeps habere summam potestatem destruendi, & ædificandi, prout consultiùs ei visum fuerit pro bono publico, & salute privatorum. Est enim Princeps instar tutoris, qui tenetur pericula, & damna subditorum avertere, læsos restituere, & quæ necessaria sunt procurare, ut notat Navarrus *lib.* 3. *consil.* 3. *num.* 15. Hinc potest Princeps decretum, & privilegium concessum subditis revocare *l. Lucius ff. de effect.* 19

Præterea potest leges, & juramenta, si opus fuerit, tollere, aut relaxare *c. licèt de jure jur. in* 6. Tholosanus *lib.* 50. *c.* 12. *num.* 10. Verum tamen est, quòd sicut contractus multi sunt, & varii, & unus alio arctiùs obligat, ideo consultiùs semper est, si Princeps adhibito peritorum consilio examinet, quid in quocunque casu, & eventu magis expediens sit: quæ pacta minus considerate fiant, qui contractus majorem inferant reipublicæ læsionem, quænam personæ minus cautè, ac inconsultiùs contrahant, ut sunt juvenes, mulieres, & prodigi; tunc iisdem subveniendum est authoritate Principis: Siquidem maturum judicium in alienationibus desideratur, ut notat Cassadorus *lib.* 2. *epist.* 11. & facta à liberto inconsulta donatio revocatur per patronum, si liberè susceperit *l. si unquam de revocat. donat.* Rursus excessivæ donationes improbantur à legibus, ut etiam illæ, quæ sine causa fiunt *tit. de inoff. donat. in C.& l.* 1. *tit. de condit. sine causa.* Hinc judex ad discindendos contractus potest dirigi juxta regulas juris, ut videatur 20

jure agere; & ad id tunc potissimùm tenetur, quando ambæ partes, vel saltem alterutra id exposcit. Cæterum absque justa, & gravi causa jus acquisitum subditis tollere, ut etiam pacta, & conventiones disturbare Magistratui non est permissum, ut communiter tradunt jurisperiti Menoch. *de arbit. lib.* 1. *q.* 48. Tuschus *V. pactum conclus.* 4. Tolosanus *lib.* 47. *Syntag. c.* 20. *num.* 8.

21 Quæritur octavò, an contractus initus ab homine excommunicato suum sortiatur valorem? Respondetur cum distinctione, si enim excommunicatus possideat beneficium ecclesiasticum, & contrahat de rebus Ecclesiæ, certum est, contractum esse nullum *c. veritatis de dolo, & contumacia.* Decius *in c. pastoralis.* §. *verum de appell.* Sin verò contractus initus ab excommunicato sit de rebus civilibus, tunc contractus suum sortitur valorem, sed ejus executio suspensa hæret, donec contrahens liberetur ab excomunicatione, ut tradunt Sylvester *V. excommunicatio,* Hostiensis *in c. veritatis de dolo, & contumacia* & hæc sententia est usu approbata; excipiuntur tamen excommunicati ob hæresin, vel percussionem alicujus Cardinalis *c. felicis de pœnis in* 6. etenim nullo jure contractus cum excommunicato initus reprobatur: tametsi contrahentes peccent ob communicationem mutuam, quæ ratione excommunicationis prohibita est; sed inde non sequitur, quòd vitium adferatur contractui, & quòd ejus validitas irritetur.

22 Cæterum hæret suspensa executio contractûs, quatenus excommunicatus non potest agere in judicio contra partem adversam, & desumitur *ex c. intelleximus de judic.* ubi expresè dicitur, non posse excommunicatum conveniri, quod tamen est intelligendum, nisi summa necessitas urserit; alioquin conveniri potest ut reus necessarius, & ut proponat omnes defensiones sibi servientes, quæque naturam exclusionis habent; qualis est, non numeratæ pecuniæ, debiti non soluti, doli mali, juramenti nullitatis, & similium.

23 Quòd si excommunicatus impeditus fuerit in propria persona, potest etiam procuratorem constituere. Licèt tamen excommunicatus admittatur in judicio, ut reus necessarius, non ita ut voluntarius, quia in hac materia æquiparantur actor, & reus voluntarius: ille reus dicitur voluntarius, qui ad causam non trahitur, sed judicium aperit eidem viam ad contradicendum, & opponendum. Sin verò in contumacia insorduerit, floccique fecerit excomunicationem, adeo ut neglexerit absolutionem impetrare, cujus beneficio liberaretur à vinculo excommunicationis, tunc neque ut reus necessarius audiendus est in judicio, ut tradit Felinus *in d. c. intelleximus de judiciis.*

24 Id tamen multipliciter limitatur. Primò nisi agatur de concernentibus animæ periculum; tunc enim licitum est stare etiam loco actoris, ut notat Hostiensis *in c. significaverat de except.* Secundò si petere velit revocationem attentatorum, quia in tali judicio non obstat exceptio excommunicationis, ut tradit Menoch. *remed.* 17. *de recuperand. possess.* Tertiò si periculum sit in mora, quia tunc censetur non omnino voluntariè agere, ut ait Felinus *in c. cum inter num.* 17. *de except.* Quartò si impediatur ea exequi, quæ sibi permittuntur, tunc enim potest agere in judicio, ut tale impedimentum tollatur, ut docet Joannes Andreas *hic n.* 4. Barb. *in d. c. intelleximus de judiciis.* Cæterum matrimonium ab excommunicato initum validum est, & firmum *c. significâsti, de eo qui duxit. c. cùm haberet,* Navarr. *c.* 27. *n.* 36.

Quæritur nonò, an dominus, & servus possint invicem ex contractu obligari? Non posse obligari desumitur *ex l. inter positas* 13. *C. de transact.* ubi dicitur, dominos cum servis suis paciscentes ex placitis suis teneri, atque obligari non posse, certi est juris, cui respondet *l. cum affirmes C. de liberali causa.* ubi cùm dominus acceptâ pecuniâ libertatem servo promisisset, nec fidem servaret; præcipitur Rectori Provinciæ, ut suadeat domino ad id præstandum, quod placuerit, quæ verba purum consilium significant. Accedit etiam *l. post. cert.* 36. *C. eod. tit.* ubi habetur, post certi temporis ministerium ancillæ, liberam eam esse cum ea paciscendo, conventionis obtemperandi legi domina nullam habet necessitatem. Oppositum tamen videtur indicari *in l. si servum* 70. §. *si quis ff. de acquir. hæredit.* ubi habetur, quòd si quis dederit nummos domino, ut manumittatur, omni modo sit eidem succurrendum. 25

An verò excipiatur casus libertatis, de quo servus cum domino validè paciscitur? affirmant aliqui, quando dubius est status servitutis, non ita in aliis casibus; & hac distinctione nituntur contraria jura conciliare. Nihilominus putârim, posse interdum dominum ex contractu cum servo inito naturaliter, & in foro conscientiæ obligari, ut si servus proprium peculium habeat, quod propria industria sibi comparaverit: etenim servum per impensos extraordinariè labores, vel in lusu, vel per donationem posse aliquid acquirere sibi proprium, & in quod habeat verum dominium, perspicuum videtur, proinde de acquisitis tali pacto, potest cum domino pacisci, & contrahere, eúmque naturaliter, & in foro conscientiæ obligare: siquidem ex eo, quòd conditionem quis induat servitutis, non propterea naturam exuit hominis, neque quoad omnia libertatem amittit, ut docet Aristoteles 8. *Ethic. c.* 11. idque etiam probat textus *l. non solùm* 49. §. *si ignorante V. an debitor. ff. de peculio.* An verò debitor, vel servus domino; vel dominus servo obligetur ex causa civili computandum est, ubi supponitur inter dominum, & servum locum esse debito. Hinc leges, quæ contrarium videntur innuere, intelligi debent de obligatione civili, ut notat Rebellus de *instit. p.* 2. *lib.* 1. *sect. ult.* 26

Quæritur decimò, quid consuetudo possit in contractibus, de quibus dubitatur, an liciti sint, & justi, an illiciti, & injusti? Respondetur ad id nonnullas tradi regulas. Quarum Prima est, quòd consuetudo injusta, & juxta quam contractus per se illicitus impunè exercetur, non excusat in conscientia à peccato, nec liberat à pœ- 27

Digitized by Google

à pœna eidem debita in Dei judicio, ut notat Sylvester *V. consuetudo n. 18.*

18 Secunda, qui bona fide contractum aliquem celebrat in sua Regione usitatum, & qui vitium sapit usuræ, nec tamen ex forma apparet contractus usurarius, sed dubii est juris, tunc ob consuetudinem in tali regione inolitam excusatur, ut tradit Navarrus *cons. 25. tit. de usuris*, ubi ait esse multorum opinionem, censum esse licitum, in quo octo annuatim dantur pro centum manente salvo capitali, & licet id Navarrus reprobet, non tamen sufficit ad generalem damnationem, quia ubi consuetudo inolevit, ut similes contractus permittantur, injuria talium contractuum non est manifesta, proinde tolerabile est, si quid in iisdem lateat inæqualitatis, quia id suppletur à republica, & contrahentes sibi mutuò remittunt injurias. Quòd si in Bavaria quinque floreni annui dantur pro centum nullo reclamante; & in Carinthia, & Carniolia dantur sex floreni nullo prorsus reclamante, eò quia consuetudo ita invaluit, non video, cur in Bohemia non possent dari sex, si consuetudo etiam invaluisset, & nullus reclamaret: etenim ex eo, quòd nullus reclamet, censetur contractus saltem esse dubii juris, & tunc contrahentes consentientes tali contractui liberè injuriam, si quæ esset sibi vicissim remittunt. Præterea, quia ex eo quòd in Bavaria tantùm dantur quinque pro centum, non tamen ex hoc præcisè possumus conjicere numerum quinarium esse illud justitiæ medium ultra quod non possit procedi. In mercibus triplex admittitur pretium maximum, medium, & minimum: cur non etiam in annuis censibus? Quòd si non constet, quinarium numerum esse censum maximum cum de facto in aliis Regionibus dentur sex, videtur id esse dubii juris.

19 Tertia est, quòd actus, & contractus non propterea licitus sit, quia fit palam, & publicè, quasi consuetudo suppleat defectum justitiæ, sed efficit, ut quamdiu de opposito non constat, operans excusetur à peccato: siquidem consuetudo non derogat juri naturali, & divino *c. fin. de consuetud.* nec veritati præjudicat *c. veritate.* Navarrus *de usur. consil. 26. num. 8.* nihilominus bona fides, & ignorantia potest contrahentem excusare à culpa, quando de injustitia contractûs, non habetur certa notitia, sed à viris doctis, piis, ac prudentibus dubitatur, & à plerisque hujusmodi contractus fiunt. Hinc non excusamus eos, qui contra jus clarum, & passim notum operantur, tametsi exemplo aliorum hoc idem præstent, quia multitudo peccantium non minuit culpam peccantis *c. multi corriguntur. 2. quæst. 2.*

Quarta est, quòd si quis dubitet practicè de justitia alicujus contractus, quamvis à parte rei justus sit, & licitus, ac frequens, nihilominus si talem contractum ineat contra propriam suam conscientiam non excusatur à peccato, dicente Apostolo *c. 14. ad Roman. omne quod non est ex fide peccatum est*, scilicet ut explicat D. Thomas *1. 2. q. 19. art. 5.* quod contra conscientiam fit, peccatum est, & desumitur *ex c. dominus de secund. nupt. c. inquisitioni de sent. excommun.* quia agere contra conscientiam practicè dubiam, perinde est, ac se exponere manifesto periculo peccandi, & ut ait sapiens *qui amat periculum, peribit in illo.* 20

Quinta, quando de bonitate, & æquitate contractus diversæ sunt probatorum Authorum opiniones, tunc potest quis sequi minus probabilem, dummodo sibi videatur verè probabilis, adeo ut operans expensis rationibus, quibus talis opinio nititur, & examinatis circumstantiis videatur sibi verè probabilis esse, quia tunc non operatur contra propriam conscientiam, tametsi sequatur opinionem minus probabilem, quæ subinde est tutior. 21

TITULUS XV.

De commodato.

Quia causæ precariæ, & commodati non multum differunt, & Pontifex in præcedente titulo egisset de precariis, congruè hic adjicit titulum de commodato, quod in eo differt à precario, quia precarium quandocunque, commodatum verò post præstitutum tempus revocari possit. Id tamen sub hoc titulo statuitur, ut qui rem aliquam ad usum accepit, teneatur de levissima culpa, ut casus fortuiti eventus non aliter ferat, quàm si culpa, aut mora casum præcesserit, aut lex conventioni dicta sit. Cæterum ante usum expletum non licèt rem commodatam repetere.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Unici capitis in hoc titulo contenti.

C. CUM GRATIA unic. h. t. Gregorius IX. declarat, eum, qui accipit commodatum gratia sui tantùm, teneri etiam de culpa levissima, sed non de casu fortuito, nisi acciderit suâ culpâ, vel pactum intercesserit, vel fuerit in mora. Rursus declarat, non posse repeti commodatum nisi finito usu, ob quem fuit commodatum, quia ex beneficio non debet quis decipi, sed juvari. Ubi notat Glossa, commodatum esse gratuitam concessionem rei ad aliquem certum usum: pre-

carium verò dari sine determinatione usus, & posse semper revocari. Rursus commodatum dici quasi datum commodo utentis, adeò ut non transferat dominium, & fiat sine mercede. Hinc si commodatum est gratiâ recipientis tantùm factum, tenetur commodatarius etiam de culpa levissima, nec excusatur, si dicat adhibuisse talem diligentiam, qualem in suis rebus, si alius diligentius custodisset. Sin verò gratiâ dantis tantùm (ut si commodavit vestes, ut ludum scænicum videret) tenetur de dolo, & culpa lata. Sin verò commodatum factum sit gratiâ utriusque, tunc tenetur de dolo, & culpa lata tantùm ipse commodatarius; non verò de casu fortuito, qui prævideri non potest, nisi culpa præcesserit, vel pactum, aut mora.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit commodatum, & quotuplex.

1 COmmodatum, quod ab Hostiensi *c. 1. de commodato.* dicitur quasi commodo gratis datum, vel quasi commodo accipientis, sive utentis datū, definiri solet, *id quod alteri datur, ad certum aliquem usum gratis*, per quam *gratis* particulam differt à locato, quia res locatur certâ mercede, quòd si non interveniat merces, sed quid aliud ut merces, dicitur contractus innominatus, do ut des, vel do ut facias, ut notat Glossa *in c. 1. de commodato.* Additur *ad certum usum* ut differat à precario, quod licèt alteri detur gratis, non tamen ad certum usum sed ad incertum, seu ad eum, quem voluerit is, qui accipit precarium. Rursus ponitur illa particula *datur*, quia ad eum, qui accipit commodatum, non transfertur dominium, nec proprietas rei, aut possessio civilis, sed tantùm usus, & in hoc distinguitur à mutuo, quod licèt gratis detur, tamen fit accipientis. Differt etiam à deposito, & pignore, quia in hisce contractibus dominium rei non transit ad accipientem, ut nec etiam proprietas, neque usus.

2 Dividi solet commodatum. Primò ratione rei, quia vel est rerum mobilium, aut se moventium, aut immobilium, deinde aut est rerum corporearum, aut incorporearum. Res incorporeæ sunt corporis expertes, ut servitutes prædiorum, urbanorum, vel rusticorum, ut etiam jus utendi, jus habitandi in domo, vectigalia, & alia id genus. Rursus dividitur commodatum in illud, quod tantùm datur gratiâ illius, qui accipit: & in illud, quod datur tantùm gratiâ illius, qui dat, ut si quis commodet aliquod ornamentum sponsæ, quò comptior ad eum deducatur; ut si Prætor instituens ludos scœnicos commodet vestes scenicas *l. si ut certo §. interdum ff. commodati*, aut ex causa, & gratia utriusque, tam dantis, quàm accipientis, ut si Petrus commodet Joanni vasa aurea, vel aliam pretiosam supellectilem, ut domi suæ commune excipiat amicum, quem ambo invitârunt ad cœnam *l. in rebus vers. hæc ita, & l. si ut certo, §. interdum. ff. commodati.* Tertiò partitur commodatum ratione temporis, vel enim datur ad certum tempus expressum, ut si Petrus commodet Joanni suum equum ad quinque dies; aut ad certum tempus tacitum tamen, & implicitum, ut si dem librum meo amico, ut eum sibi transcribat, tunc enim usus libri commodati licèt non expressè; tacitè tamen requirit certum tempus.

3 Commodare is potest, qui est sui juris, ut etiam alieni, ut servus, & filius familias sive bonæ, sive malæ fidei sit possessor *l. si servus l. commodare l. sicut & si fur. ff. commodati.* Rursus potest etiam commodare Oeconomus, cui res Ecclesiæ committuntur administrandæ, ut notat Hostiensis *in sum. tit. de commodato.* Immo potest etiam commodare, qui tantùm habet usumfructum, vel servitutem, vel jus habitandi in domo, ut notant Bartolus, & Baldus, & communiter alii jurisperiti *in l. 1. ff. commodati.* Uxor etiam jure communi potest commodare rem viri sui *l. si constante §. si uxor. ff. sol. mat.* quòd si res commodata perierit, tenetur uxor de sua dote compensare marito damnum ipsi illatum, si maritus prohibuerit ei commodare res suas: sin autem non prohibuerit, tunc arbitrio judicis conceditur uxori modicum tempus, quo commodatum repetat, ac restituat viro suo, ut tradit Menoch. *lib. 2. de arbit judic. c. 15.*

4 Non tamen Religiosus potest commodare, siquidem ratione voti se rebus omnibus abdicavit, & voluntatem suam in voluntatem transtulit superioris, quapropter *in c. Religiosus de sepult. in 6.* dicitur, quòd Religiosus non habeat velle, aut nolle; hoc idem etiam desumitur *ex c. quorundam de elect. in 6. & c. non dicatis 12. q. 1.* Generatim qui non possunt contrahere, neque commodare valent, ut pupilli, & minores *l. Julianum ff. de contrahend. empt. & vendit.* quapropter *in l. 1. §. impuberes. ff. commodati* impuberes dicuntur, non teneri actione commodati, eò quia nec consistat commodatum in pupilli persona sine Tutoris authoritate, hinc etiamsi pubes factus dolum, aut culpam admiserit, non tenetur hac actione, eò quia ab initio contractus non fuit validus. Verum probabile est, quòd, si pupillus sit factus locupletior, detur actio utilis commodati, scilicet si res commodata de facto reperiatur penes pupillum, datur actio commodati. Rursus quam-

quamvis pupillus non teneatur actione commodati civiliter, tenetur tamen naturaliter, ut notat Glossa *in l. sed mihi ff. eod. tit.* Præterea furiosus non potest commodare *l. nec in furiosum ff. commodati,* sed tantùm datur actio, ut res exhibita vindicetur.

5 A rebus, quæ commodari possunt, nonnulli excludunt res incorporeas, cujusmodi sunt jura, servitutes, reditus annui: verùm communior sententia asserit, posse jura, servitutes, pensiones, reditus annuos commodari, & desumitur *ex l. 1. ff. commodati* & docet Glossa *c. 1. de commodato,* quia cùm hujusmodi res incorporeæ permaneant, possunt eædem restitui. An verò res aliena possit itidem commodari? Adhibenda est distinctio; vel enim habens rem alienam est bonæ fidei possessor, & tunc res illa potest commodari: vel est malæ fidei possessor, & tunc communior sententia est, non posse rem illam commodari, adeo ut possessor malæ fidei cùm teneatur, & adigatur naturali jure rem alienam suo domino restituere, non possit secundùm conscientiam illam alteri commodare, quia sicut non habet dominium in re illa, ita non potest de eadem disponere.

6 Neque obstat, quòd *in l. commodare, & l. ita ut & si fur. ff commodati* dicatur, furem, & prædonem posse rem alienam commodare, & nihilominus fur, & prædones sunt possessores malæ fidei. Nam ideo leges illæ id permittunt, quatenus solùm intendunt, quòd fur, & prædo possint agere actione commodati, si rem alienam commodaverint: unde tantùm conditionatè permittunt actionem in rem commodatam, ut hanc possint restituere vero domino. Res verò, quæ ipso usu statim consumuntur, ut vinum, oleum, frumentum, pecunia, & alia id genus commodari non possunt, sed tantùm in iisdem locum habet mutuum: ratio est, quia per commodatum tantùm conceditur usus rei salvâ ejus substantiâ, quæ restituenda est in specie, seu eadem in individuo: nisi fortè quis ad sui sustentationem pecuniam, & frumentum commodatò accipiat, ut inde aliis videatur esse dives, si habeat horrea plena frumento, & in cista multas pecunias, quas possit numerare *l. sed mihi 3. §. ult. & l. sequent. ff. h. t.* quia tunc dans pecuniam retinet ejus possessionem, & dominium; proinde non mutuum, sed commodatum tantùm est, quia post paucos dies idem frumentum numero restituitur domino, ut etiam eadem numero pecunia *l. rei 8. l. sequent. ff eod.*

Hoc est discrimen inter commodatum, & mutuum, quia in commodato eadem res in specie, & non in genere restituitur, quia est de natura commodati, ut dominium, & possessio maneat penes commodantem, solo jure utendi, &
7 detinendi translato in commodatarium *l. rei commodato ff. h. t.* Mutuum verò consistit in rebus, quæ usu consumuntur, ut in frumento, vino, pecunia numerata, proinde non eadem res in specie restituitur, sed alia ejusdem generis *l. 2. ff. de reb. credit.* hinc dominium rei mutuatæ transit in mutuatarium, qui propterea potest rem sibi mutuatam jure consumere, dummodo suo tempore rem mutuò acceptam in genere reddat, scilicet frumentum pro frumento, oleum pro oleo, pecuniam pro pecunia: secus quia in commodato debet restitui in specie eadem res, non potest contrahi in rebus, quæ usu consumuntur. Rursus in commodato non datur compensatio *l. ult. C. h. t. ibi prætextu debiti restitutio commodati non probabiliter recusatur &c.* ratio est, quia compensatio tantùm fit de rebus quantis, quæ mutuam functionem recipiunt, non verò locum habet in speciebus.

Nihilominus dari potest retentio, quasi ju- 8
re pignoris ob impensas in rem commodatam factas *l. creditoris 17. §. ult. & l. si is 69. ff. de furtis.* Quòd si res commodata fortassis culpâ commodatarii periisset, tunc non de re ipsa, sed de ejus pretio refundendo agi deberet, & daretur locus compensationi, quia tunc quantitas ad quantitatem, sive pecunia ad pecuniam contribueretur, si commodans vicissim commodatario pecuniam deberet. Est etiam discrimen notatu dignum inter commodatum, & mutuum, quia si res commodata casu, sine culpâ commodatarii pereat, is non tenetur ad aliquam restitutionem, quia res dicitur perire suo domino *c. unic. h. t. l. in rebus 18. ff. eod* & dominium rei commodatæ non transfertur in commodatarium, sed manet penes commodantem; & commodatarius est tantùm debitor certæ speciei: secus quia mutuatarius acquirit dominium in re sibi mutuata, & fit tantùm debitor generis, quod perire non potest, ideo licèt res mutuata sine culpâ ipsius perierit, ut pecunia mutuò accepta per vim latronum ablata tenetur mutuatarius ad refusionem alterius pecuniæ intra idem genus §. 2. *instit. quibus modis re contrahitur obligatio l. 1. §. 4. ff. de obligat. & action.*

Ad commodati substantiam pertinet. Primò 9
ut is, qui rem alteri comodat, ejus usum tradat, adeo ut commodatarius possit re illa in suum commodum uti *l. obligamur. ff. de act. & oblig.* ubi Glossa *in V. re, & verbis.* Secundò requiritur in contractu commodati mutuus consensus contrahentium, perinde ac in aliis contractibus *l. 1. §. adeo ff de pact.* Tertiò ut dominium rei commodatæ, sive proprietas maneat penes commodantem, adeo ut commodatarius non habeat nisi purum usum rei sibi commodatæ *l. rei commodata l. nemo ff. commodati.* Quartò ut reddatur eadem res in specie, ut loquuntur jurisconsulti; seu ut restituatur eadem res numero, seu in individuo, ut loquuntur Philosophi *instit. quib. mod. re contrah. obligat. §. item is.* Quintò ut commodatum omnino gratis detur nulla accepta mercede *instit. quib. mod. re contrah. oblig. §. item is. vers. commodata.* Sextò ut commodatum ad aliquem certum, & specialem usum, & ad aliquod tempus etiam certum expressè, vel tacitè detur, Glossa *in c. 1. de commodato, & l. in commodato §. sicut. ff. commodati* Bartol. *in l. 1. §. 1. ff. eod tit.* Panormit. *in c. precarium de precariis & c. 1. de commodato unic.*

Quæ verò nonnisi accidentaliter pertinent 10
ad commodatum, sunt ut res, quæ commodatur, æstimetur, ut si fortè perierit, tantundem

 redda-

reddatur, quantum valet. Rursus ut commodatarius sponte sua se obliget creditori ad reddendum, vel rem ipsam sibi commodatam, vel ejus pretium, tametsi fortuitò perierit. Tertiò ut commodatarius rem sibi commodatam suo periculo suscipiat.

§. II.

De obligationibus commodantis, & commodatarii.

1 QUia commodatum est verus contractus, quo res aliqua gratuitò alieni conceditur in usum ad tempus, finem, ac modum certum ex lege, ut eadem res specie reddatur §. *is etiam* 1. §. *item is cui de oblig. & action.* & de ratione cujusvis contractus sit obligationem inducere, & contrahentes obligare; ideo recensendæ sunt obligationes tam commodantis, quam commodatarii. Primò ex parte commodantis tenetur is monere commodatarium de vitio, aut defectu rei commodatæ, ut si equus calcitret, si bos sit cornupeta; siquidem cùm commodans profiteatur, se beneficium præstare commodatario, consentaneum est rationi, eum securum reddere de damno contingente quoad fieri potest, adeo ut commodatarius sciens defectum rei sibi commodatæ possit sibi consulere, ut tradit Connanus *l. 7. c. 3. num. 6.*

2 Secundò tenetur solvere expensas extraordinarias, quas in restaurationem rei comodatæ commodatarius fecit, ut si pars ædificii corruerit, vel ager aluvione diffusus fuerit: minores expensas tenetur commodatarius præstare, adeo ut debeat alere equum sibi commodatum, purgare domum. Tertiò non licèt commodanti ante constitutum tempus rem commodatam à commodatario repetere; aliàs in damnum, & interesse damnaretur: quia licèt contractus sit gratuitus, obligat nihilominus ex justitia ad servandam promissionem. Potest nihilominus contingere, ut commodans licitè revocet, quod commodavit, si nimirum grave damnum immineat: siquidem hic casus præsumitur exceptus; si enim commodans imminens prævidisset periculum, præsumitur, quòd non commodâsset, ne rem suam perderet, ut notat Navarrus *c. 17. num.* 182.

4 Commodatarius itidem obligatur ad plura. Primò ut non excedat usum, & tempus præscriptum. Secundò ut post præscripti temporis lapsum restituat eandem numero rem sibi commodatam. Tertiò non deteriorem factam fraude aliqua, vel dolo, idque contingeret, si minore curâ, quam res proprias, rem sibi commodatam conservaret. Quartò tenetur damna compensare, quæ per culpam, aut dolum lata sunt *l. in rebus* 18. *ff. commodati.* Dolus committitur, quando commodatarius non monet commodantem, quòd res sibi commodata facta fuerit deterior: siquidem etiam mente tacendo, quod quis detegere tenebatur, vel verbis mentiendo, vel fraude, quæ in factis consistit, malus dolus committitur, ut docet D. Thomas 2. 2. *q.* 118. Hinc differt dolus à culpa, quia ille committitur ex formali proposito, seu intentione nocendi *l. 1. §. cum. ff. de dolo* non ita culpa, ut notat Sylvester. *V. culpa q.* 1. est tamen secundùm præsens institutum sermo non de culpa theologica, quæ est peccatum contra mores, & legem, de hac enim hic non loquimur, sed de sola culpa civili, quæ dicitur deviatio ab eo, quod bonum est, ac debitum, & hominis diligentia prævideri, ac præstari, vel caveri potest; hoc enim pacto definitur culpa civilis à Bartolo *in l. quod Nerva 33. in repetit. num. 7. ff. de pa-*[illegible] Hinc culpa civilis consistit in omissione alicujus diligentiæ, quæ præstari solet, & præstanda erat, & ex tali omissione damnum aliquod, vel incommodum oritur; & solet tripartiri in culpam latam, levem, & levissimam. Culpa lata, seu crassa est omissio illius diligentiæ, & circumspectionis, quam fere semper omnes homines ejusdem conditionis, professionis, & ætatis solent adhibere, ut si Petrus librum sibi commodatum a Paulo relinquat in publica platea, ac proinde auferatur, tunc censetur amisisse librum per culpam latam, seu crassam, quia nullus est vir cordatus, qui rem sibi commodatam relinquat in platea, ut facilè à quolibet prætereunte possit auferri. Culpa levis est omissio illius diligentiæ, quam solent diligentes ejusdem conditionis, professionis, vel ætatis adhibere: ut si Petrus librum sibi commodatum in conclavi domus suæ relinquat, non clauso ostio, tunc enim si aliquis surripiat librum illum, censetur Petrus illum amisisse per culpam levem, quia ut plurimum viri cordati res sibi commodatas custodiunt claudendo ostium illius conclavis, in quo reperiuntur. Culpa levissima est omissio illius diligentiæ, quam nonnisi diligentissimi ejusdem artis, professionis, ætatis homines solent adhibere, ut si Petrus librum sibi commodatum reliquerit in conclavi clauso, sed non obserato, eò quia manu non fuit expertus, an sera inducta esset, tunc censetur Petrus culpa levissima amisisse librum. Rursus potest commodatarius rem sibi commodatam casu fortuito amittere: dicitur casus fortuitus rei inopinatæ eventus, qui nullo consilio humano prævideri poterat *l. 1. §. si eo tempore ff. de admin. rer. ad civit. pertin. c. Joannes 23. de homicid.* Rursus amittitur etiam commodatum per violentiam, & est vis, cui non potest resisti *l. in rebus* 8. *in princ. §. h. t.*

Verùm ex culpa juridica nemo alteri obligatur, nisi verè, & in effectu fuerit causa damni illati: hinc Petrus qui reliquit librum sibi commodatum in platea, si nullus librum illum abstulerit, non tenetur Petrus ad resarciendum damnum commodanti. An verò commodatarius si utatur re sibi commodata ad alium usum præter intentionem commodantis teneatur ad aliquam restitutionem; videtur esse difficultas.

Dupliciter potest in commodatario oriri obligatio restituendi rem sibi commodatam si eam adhibuerit in alium usum, quam ei concessum sit. Primò ratione usus: Secundò, quia commodatum potest deterius fieri, vel etiam perire. Cæterum commodatarius non tenetur de casu fortuito succedente circa rem commodatam.

datam, ut desumitur *ex c. unic. de commodat.* ubi dicitur, quòd qui accipit commodatum gratiâ sui tantùm, tenetur etiam de culpa levissima, sed non de casu fortuito, nisi acciderit suâ culpâ, & præcesserit pactũ, vel fuerit in mora, habetur etiam *ex §. item is quib. modis de contrah. oblig. l. in rebus ff. commodati*, & notant Sylvester *V. commodatum q. 9.* Gabriel *in 4. dist. 14. q. 10. art. 3. dub. 6.* Casus fortuiti sicut non possunt prævideri, ita neque trahuntur ex commodatione, & ipsis res subest, sive reperiatur apud dominum, seu commodantem, sive apud commodatarium; proinde nisi commodatarius similes casus fortuitos in se specialiter susceperit, non tenetur ad illos *c. unic. de commodato.*

6 Sin verò res pereat eo tempore, quo in alium usum à sibi concesso rem commodatam adhibuerit, vel deterior facta fuerit, etiam ex alio casu fortuito, tunc tenetur ad resarciendum damnum commodanti, ut desumitur ex iisdem textibus, & præsertim *ex c. cùm gratia unic. de commodato*, quia res cōmodata, si in alium usum adhibeatur, intervenit culpa commodatarii: quia hic tunc non se fideliter gerit cum cōmodante, cum rem ad unum usum sibi concessam adhibeat in alium: hinc ratione culpæ tenetur ad resarciendum damnum illatum commodanti, quia fuit moralis causa illius.

7 An verò, quando res non perit, neque ullum patitur detrimentum, teneatur commodatarius ad aliquam restitutionem, si utatur re sibi commodata in alium usum non sibi concessum à cōmodante, & ad quem nec facilè concessisset? communior sententia est, teneri ad restitutionem, quia tunc commodatarius utitur re aliena invito domino: quia licèt res illa sit ei cōmodata, non tamen in talem specialem usum, qui propterea est præter intentionem commodantis; & commodatarius invito domino adhibet rem in tali usu: præterea teneri commodatarium furti, si in alium usum utatur re commodata, expresse desumitur *ex l. qui fundum §. de cond. furt. l. ut certo §. planè ff. commodati:* siquidem ut rectè notat Glossa ibidem, perinde est rem non esse commodatam, & non esse commodatam in talem specialem usum; proinde tenetur commodatarius resarcire domino damnum, perinde ac teneretur, si invito domino uteretur eadem re non commodata.

8 Sed oritur dubium, quantum teneatur tunc restituere, an tantum, quanti æstimatur totus usus, an verò tantum quanti æstimatur excessus ejusdem usus: & respondetur, quòd si usus concessus comprehendatur in usu usurpato tanquam pars illius, ut si Petrus commodet Paulo suum equum, ut possit proficisci per septem milliaria Germanica, quæ conficiuntur uno die, & Paulus utatur eodem equo per 30. milliaria: tunc tenetur restituere solam æstimationem excessus: quia in tali casu læditur justitia, & quia non totus usus, sed solus excessus supra usum concessum à commodante est contra voluntatem illius, ideo non tenetur de eo usu, qui sibi fuerat concessus; sed de excessu sibi usurpato contra voluntatem commodantis. Quòd si usus rei commodatæ non contineatur in usurpa-

tione

to, ut si Petrus commodet suum equum Paulo pro equitando, & Paulus illo utatur pro deferendis oneribus; tunc tenetur commodatarius totum usum compensare, quia totus est præter concessionem commodantis, & est uti re aliena invito domino *l. 1. ut certo loco §. idemque ait in fin. ff. commodati* proinde tenetur totum usum resarcire.

Hæc tamen procedunt, quando non præsu-
mitur voluntas interpretativa commodantis de 9
tali usu, ut desumitur *ex §. placuit instit. de oblig. ex malefic.* & notat Glossa *l. sicut certo V. furti tenetur ff. commodati.* Alioquin si voluntas commodantis præsumatur, commodatarius non tenetur resarcire usum illum: quia tunc non censetur, quòd fuerit usus re aliena invito domino *l. inter omnes §. rectè ff. de furtis*, ut tradit Menoch. *de arbitra. cas. 298. num. 1. in fin. lib. 2.* Quòd si commodatarius utatur bona fide re commodata in alium usum, eò quia ignoret, hoc esse illicitum, an tunc teneatur ad resarciendum damnum illatum commodanti, videtur esse difficultas: quia sicut bona fides excusat à malitia, ita etiam per accidens excusat à restitutione. Verùm procedendum est cum distinctione in ordine ad forum conscientiæ, & forum externum: siquidem in ordine ad forum conscientiæ servanda erit regula, quæ communiter traditur in materia restitutionis, ut scilicet, si commodatarius cognoscat se contra voluntatem commodantis fuisse usum re commodata, teneatur restituere fructus, quos ex tali usu percepit; vel etiam id, in quo factus est ditior, ut tradit D. Antoninus *p. 2. tit. 2. c. 12. §. 16.* & communiter DD. & ratio est perspicua, quia fructus rei pertinent ad dominum, cujus res est, sicut enim is habet dominium in re, ita etiam in fructus rei, quia accessorium sequitur naturam sui principalis, hinc res dicitur fructificare domino.

Rursus tenetur etiam restituere id, in quo fa- 10
ctus est ditior, quia hoc habet ex alieno, consequenter est alteri, ad quem pertinet, restituendum: & vix potest supponi bona fides, quia lumen naturæ ostendit, teneri commodatarium fideliter se gerere circa rem sibi commodatam, proinde non debere illam adhibere in alios usus non concessos à commodante. Tum quia si commodans equum ad equitandum solùm, & commodatarius illo utatur ad deferenda onera, & cum tali intentione petit, ut sibi commodetur equus, quia id non exprimit commodanti, procul dubio dolosè procedit consequenter cum culpâ, & dolo: hæc autem non permittunt locum habere bonam fidem, consequenter in foro conscientiæ tenetur commodatarius resarcire damnum illatum commodanti. Neque quoad forum externum potest locum habere bona fides, quia tunc jus etiam resistit bonæ fidei, siquidem declarat, quòd commodatarius non possit uti re commodata in alium usum præter concessum à commodante *l. si ut certo §. sed interdum. ff commodati.* Immo tenetur etiam furti *l. plane si sic in fin.* Unde cùm hoc jus habeat etiam assistentiam juris naturalis exigentis fidelitatem in commodatario non admittitur ignorantia hujus juris juxta regulam *c. ignorantia*

de

de regul. jur. in 6. proinde neque admittitur bona fides. Tum quia ipsum lumen naturale ostendit, commodatarium non debere sibi usurpare alium usum, quàm concessum à commodante, adeo ut si aliter fiat, violetur contractus commodati, & fides servanda commodanti.

11 Quamobrem cum lumen ipsum naturæ ostendat, non posse commodatarium honestè, ac licitè adhibere rem sibi commodatam in alium usum præter concessum à commodante, sequitur, quòd non possit præsumi bona fides. Tum quia commodatarius, ut communior est sententia, tenetur etiam de culpa levissima, & desumitur *ex c. cum gratia unic. h. t.* ubi dicitur, qui accipit commodatum gratiâ sui tantùm, tenetur etiam de levissima culpa: siquidem fidelitas id exigit, ut commodatarius eam majorem adhibeat diligentiam, quam potest, ne res commodata damnum ullum apud se patiatur: quando autem commodatarius adhibet rem sibi commodatam in alium usum præter sibi concessum à commodante, tunc dolosè procedit, & culpam saltem levissimam committit, cum sciat non esse rem sibi commodatam in talem usum. Tum quia commodatum est contractus, quo res alicui gratis conceditur ad usum, & de ratione contractus est obligare ad illum tantùm usum, qui exprimitur in contractu; proinde si rem commodatam adhibeat in alium usum, jam commodatarius non servat legem contractus, quod sine culpa non contingit.

12 Hinc quando in solius commodatarii gratiam res cōmodata datur, & hæc patitur læsionem aliquam; tunc commodatarius tenetur de culpa lata, levi, & levissima, quia eandem illi, quàm rebus propriis curam, & custodiam debet, ut notat Wesenbec. *l. 13. ff. 6. num. 8.* Quòd si contractus commodati in gratiam utriusque dantis, & accipientis ineatur, ut si pretiosa supellex commodata fuerit alicui ad recipiendum hospitio communem amicum commodantis, & commodatarii, tunc hic tenetur ex culpa lata, & levi, sed non ex levissima, ut desumitur ex *l. in rebus 18. §. hæc ita* juncta Glossa *V. Æstimatio ff. h. t. & ex contractu 23. ff. de R. J.* quia tunc commodatarius minus beneficium accipit à commodante, proinde non tenetur ad exactissimam diligentiam in re custodienda, ut notat Abbas *hic num.* 12. Rursus si res commodata deterior fiat, ut si vestis commodata deteratur, vel supellex deterior fiat sine tamen culpa commodatarii, cedit id in solius commodantis damnum *l. eum qui 10. h. t.* quia cum res commodata tunc usu atteratur, ac fiat deterior, censetur commodans consensisse in hanc deteriorationem, quam res commodata secum trahit, nisi aliter conventum fuerit.

§. III.

Exhibentur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 Quæritur primò, an si commodatarius differat ultra præscriptum tempus restituere rem sibi commodatam resarcire teneatur damnum inde illatum? Respondetur affirmativè, & desumitur *ex Regul. Juris 25 de R. J. in 6.* ubi dicitur, quòd mora sua cuilibet sit nociva; quæ regula commodatarium potissimum obligat: etenim si hic ultra tempus concessum, vel extra usum determinatum non restituit, quamvis ex levissima culpa, tenetur ad omnia damna, quæ ex tali mora emerserunt, imò etiam lucri cessantis, si res commodata fuerit in solius commodatarii gratiam. Quòd si pertinaciter retinere ausus fuerit rem sibi commodatam usque ad sententiam condemnatoriam, non solùm tenetur ad restitutionem rei commodatæ, sed etiam ad valorem ipsius. Quòd si mora non fuerit culpabilis excusat à compensatione lucri cessantis, & damni emergentis. Qui enim res suas petenti dat commodato, eo ipso censetur exponere se periculo casuum non prævisorum, proinde non debet imputare commodatario innoxio, ut tradit Decius *in Regul. Unicuique ff. ad Reg. juris.*

Quæritur secundò, an si res commodata casu fortuito, ut incendio, fulmine, naufragio pereat, teneatur commodatarius ad resarciendum damnum? Respondetur negativè, & desumitur *ex d. c. cum gratia unic. h. t.* ubi dicitur; qui accipit commodatum gratiâ sui tantùm, tenetur etiam de levissima culpa, sed non de casu fortuito, nisi acciderit sua culpa, vel intercesserit pactum, vel fuerit in mora; casus enim fortuitus non imputatur commodatario, ut etiam constat *ex l. 1. §. Is verò ff. de obligationibus, & act.* Et hoc procedit etiam in precario, & aliis similibus contractibus, in quibus non transfertur dominium rei *l. contractus 23. in fine ff. de de R. J.* ubi casus, & neces animalium dicuntur accidere sine culpa, & propterea à nullo præstari; quia si res casu fortuito pereat, domino suo perit. Sic in commutationibus, si res ante traditionem factam, seu antequam contractus sit perfectus casu pereat, dicitur perire domino suo. 2

Excipitur tamen primò, si culpa in commodatario præcesserit, ex qua secutus fuerit eventus ille fortuitus, ut si Petrus commodaverit suum equum Paulo ituro tantùm suum rus; & Paulus cum eodem equo descendit ad singulare certamen cum suo inimico, à quo equus explosione sclopeti occisus fuit, tenetur Paulus resarcire damnum commodanti *l. si ut certo 5. §. sed interdum ff. h. t.* 3

Secundo si ab initio ita conventum fuit, adeout commodatarius periculum eventus fortuiti in se susceperit. *l. 1. c. h. t. unic.* quia contractus ex conventione legem dicuntur accipere *l. 1. §. convenit. ff. deposit.* 4

Tertiò si commodatarius fuit in mora culpabili restituendi rem commodatam, quatenus eam tempore constituto neglexit restituere, & postea casu fortuito periit, vel deterior facta est; quia cùm mora illa fuerit veluti causa, cur commodatum perierit, & commodatarius fuit causa talis moræ, fuit etiam causa illius damni, quod propterea tenetur resarcire: qui enim est causa causæ, est etiam causa causati, si causatum sequatur ex tali causa, ut simpliciter est ab alio, ut in casu nostro mora illa culpabilis est à commodatario 5

culo, cui propterea dicitur esse nociva juxta *reg. jur. 25. in 6.*

6 Quòd si commodatarius habuisset justam causam differendi restitutionem rei commodatæ, quia tunc mora non fuisset eidem danda culpæ, non teneretur damnum resarcire ex casu fortuito, ut desumitur ex *l. illud 40. ff. de hered. pet.* Rursus cum commodatarius dicitur ex mora culpabili teneri ad damnum ex casu fortuito ortum resarciendum, limitatur etiam nisi res commodata similiter peritura fuisset apud suum dominum, tametsi constituto tempore, & loco fuisset statim restituta; tunc enim morosus debitor non tenetur resarcire damnum, quia ratione illius moræ præcisè, quamvis culpabilis non fuit causa damni illati, cum res eodem modo etiam periisset proprio domino, ut desumitur ex *l. si plures 14. in fin. ff. depositi.* quod tamen intelligitur dummodo dominus rei non fuisset eam distracturus. Cæterum fures, raptores, ac violenti invasores apud quos res furto ablatæ perierunt, tenentur restituere earundem pretium, quamvis apud dominum etiam periissent, idque statutum fuit à lege in odium, & pœnam furti *argum. l. 1. §. rectissimè. l. penult. juncta Glossa V. frustrata ff. de vi.*

7 Quæritur tertiò, an commodatarius teneatur præferre in periculis commodatum rebus propriis? Respondetur in periculo incendii naufragii, hostilis irruptionis posse commodatarium res suas pretiosiores, rebus commodatis, vel oppignoratis præferre, ut eas salvare possit, si utrasque nequeat: ratio est, quia nemo tenetur subire damnum majus, ut avertat alterius damnum minus. Quòd si res aliena erat apud commodatarium in solum suum commodum, quamvis ex decentia, & quadam gratitudine teneatur alteri damnum compensare, non est tamen improbabile, quòd non teneatur ad compensandum damnum, quod commodans fuit passus pro re commodata, quæ periit, si hæc absque culpa commodatarii periit, ut docet Molina *de justit. & jur. disp. 296.* cui adhæret Lessius *l. 2. c. 27. num. 23.*

8 Quòd si res commodata sit pretiosior rebus propriis, tenetur tunc commodatarius eam præferre propriis vilioribus, eámque eripere è periculo relictis propriis vilioribus: ratio est, quia deposito, commodato, pignori, & locato eadem debetur custodia, quam quisque prudens suis propriis rebus adhiberet, & sicut vir prudens præferret res proprias pretiosiores aliis propriis minus pretiosis, ita tenetur præferre res sibi commodatas pretiosiores suis propriis minus pretiosis. Quando verò res commodatæ, & propriæ sunt æquales quoad pretium, potest tunc commodatarius præferre res suas, si res alterius sint apud ipsum in commodum solius alterius, vel etiam in commodum commune: secus si sint in commodum solius commodatarii, tenetur hic præferre rem alienam propriæ, nec tenetur commodans compensare commodatario. Sin verò res fuerit duobus commodata tunc ille solus tenetur resarcire damnum illatū, cujus dolo, vel culpa periit: & si neuter culpa caruit, obligatur uterque in solidum *l. si ut certo §. si duobus ff. commodati* Molina *tom. 2. disp. 297. in fin.* Sed postquam unus totum damnum resarcivit, potest dimidiam partem dati ab altero repetere: & si duo ex pacto se obligaverint ad casum fortuitum rei commodatæ, locatæ, vel depositæ, re pereunte singuli tantùm tenentur pro parte, nisi expressè conventum sit, ut obligeatur in solidum.

Quæritur quartò, an pugnet cum substantia commodati, ut is qui accipit commodatum eo utatur ad tempus incertum? Respondet Panormitanus *in c. unic. de commodato*, cum Bart. *in l. in commodato §. sicut ff. commodati:* de ratione commodati esse, ut sit ad certum quendam usum: & quia certus usus rei tacitè, & implicitè certū tempus habet, sequitur necessariò, ut commodatum expresse, vel tacitè certum exigat tempus: hinc Cynnus *lib. 2. C. de commodato* asserit, ad commodati substantiam pertinere certum tempus expressè, vel tacitè. Cæterum Glossa *in c. cum gratia unic. de commodato* hujus conditionis non meminit, quia ad commodatum non requiritur expressè certum tempus, sed sufficit, si implicitè, & tacitè requiratur tale tempus, ut cùm dicitur comodatum esse ad certum usum: hinc si Petrus accepit à Paulo certum librum ad transcribendum, utique illum accepit commodatum, quia illum habet ad certum usum transcribendi, proinde tacitè ad certum tempus, quod requiritur, ut possit commodè liber transcribi. Quòd si Petrus daret Paulo librum, ut eidem studeret, non acciperet tunc Paulus librum commodatum, quia non haberet certum tempus expressè, vel tacitè: quia studium non habet certum tempus præfixum, sicut transcriptio, cum possit quis toto vitæ tempore studere. 9

Quæritur quintò, an qui accipit commodatum possit illud sibi retinere in compensationem alterius rei, quam commodans debet commodatario, ut si Petrus deberet Francisco 20. & hic peteret à Petro, ut sibi commodaret suum equum, quæritur an posset sibi retinere equum, donec Petrus solveret viginti illos aureos? Respondent fere communiter cum Glossa *in d. c. cum gratia unic. de commodato.* Panormit. *in c. bona fides de deposito* posse Franciscum talem equum sibi retinere, idque probant *ex l. si quis, vel pecunias C. depositi l. ult. C. de compensat. & instit. de action. §. in bonæ fidei*, in quibus textibus dicitur esse tantùm proprium depositi, ut non possit retineri loco compensationis, ex quo infertur, quòd commodatum possit retineri loco compensationis: & Glossa addit rationem, cur in commodato locum habeat compensatio, quia scilicet res commodata debeat eadem in specie restitui. Quòd si quæras cur depositum retineri non possit in compensationem sicut commodatum? Respondet Panormit. id causæ esse, ne is cujus fidei depositum committitur, evadat perfidus. Non tamen desunt, qui asserant, spectato solo jure naturali eandem esse rationem in commodato, ac in deposito. Siquidem qui commodatum accipit, compellitur etiam fidem servare, & quidem naturali jure, & res deposita simul, & commodata restitui debet 10

Digitized by Google

bet eadem in specie. Verùm ratio Panormitani est præferenda; etenim qui depositum accipit, videtur contra fidem facere, cùm semper ejus fidem, curam, & diligentiam ad rei custodiam exigat, ac desideret is, qui depositum dedit: secus qui accipit commodatum, non accipit præcisè, ut diligenter custodiat, sed ut eo utatur ad tempus, & per hoc patet discrimen inter depositum, & commodatum, hinc in *l. si quis C. depositi* prohibetur quis retinere depositum loco compensationis, ne scilicet contractus ortus ex bona fide retrahatur ad perfidiam.

11 Quæritur sextò, quænam conditiones requirantur ad justam compensationem? Respondetur plures requiri. Primò ut debitum sit moraliter certum, adeo ut debitor in conscientia teneatur ad explendum debitum, quod sine peccato non possit prætermittere. Secundò ut non plus in compensationem accipiat, quàm sibi debeatur. Tertiò ut debitum sit actu non potentiâ. Quartò ut admoneat debitorem, vel ejus hæredes, quòd debitum jam sit solutum, ne bis solvant. Alii aliam ponunt conditionem, ut scilicet, si possit quis rem sibi sublatam commodè per sententiam judicis recuperare, teneatur juridicè procedere, alioquin injuriam inferret judici, cujus officium sibi usurparet. Alii tamen cum Maldero *in 2. 2. tract. 4. c. 1. dub. 6.* censent, quòd quando ex occulta compensatione non sequitur scandalum, nec turbatio in republica, sit licita occulta compensatio, tametsi posset quis rem suam recuperare per sententiam judicis, quia in tali casu agitur tantùm de retinendo, non verò de acquirendo de novo. Et licèt Sylvius *in 2. 2. q. 62. art. 3. conclus. 7.* asserat ad justam compensationem requiri, ut res sint ejusdem rationis, eò quia, quæ sunt diversæ non possint parte invita compensari, id tantùm procedit in foro externo, non verò in foro conscientiæ, in quo potest fieri compensatio in debitis diversæ rationis, proinde in specie ad speciem, dummodo non sit excessus, sed utrinque sit idem pretium. Cæterum ut compensatio sit justa requiritur, ut debitum sit actu, non potentiâ, scilicet restituendum statim, & illo tempore; quòd si fortassis creditor non haberet spem, rem suam recuperandi tempore statuto, adhuc probabile est, posse compensationem etiam ante præfixum tempus fieri, ut docet Tannerus *in §. 2. disp. 4. q. 6. dub. 14.*

12 Quæritur septimò, an in compensatione occulta requiratur, ut debitum sit liquidum, ac certum? Communis responsio est, debitum debere esse liquidum, & certum. Verùm statim oriuntur aliquot difficultates. Primò an qui à Petro infamatus est, possit sibi compensare negando Petro pecunias, quas eidem debet, si Petrus nolit eidem famâ restituere. Respondet Lessius *l. 2. c. 11. dub. 25.* probabile esse posse diffamatum in compensationem retinere pecuniam, quam debet Petro, à quo fuit infamatus; adeo ut infamia possit per pecuniam compensari, quando non potest in proprio genere restitui: verùm in hoc casu probabile solùm est, debitum pecuniæ pro fama; cùm verior sententia id neget, & nihilominus admittitur compensatio pro tali debito: Secundò si duo se vicissim infament, possunt, si damnum sit utrinque æquale, compensare sibi; adeo ut quilibet eorum non teneatur restituere, quamdiu alter non vult restituere, ut docet Sylvius *in 2. 2. q. 63. art. 8.* & tamen id fundatur solùm in opinione probabili, cùm communior, & tutior sententia sit, quòd infamia non sit licita compensatio. Tertiò qui ex testamento minus solemni debet legata solvere; est opinio probabilis, quòd in foro conscientiæ ea legata debeant solvi; & nihilominus licèt contraria opinio sit communior, potest adhuc legata retinere, aut occultè sibi compensare, ut docet Lessius *de justit. & jure lib. 2. c. 19. dubit. 3. num. 22. & 30.* ubi addit, posse hæredem ab intestato uti compensatione occulta contra eum, qui bona defuncti possidet ex testamento minus solemni, eò quia contraria sententia sit probabilis, quam potest sequi hæres ab intestato.

Verùm de Lugo *tom. 1. de justit. disp. 16. sect. 5. num. 94. & sequent.* aliter respondet, si enim 13
opinio æquè probabilis, vel etiam probabilior faveat creditori volenti compensationem facere, quæ versatur circa jus, non circa factum, tunc probabile est, quòd possit creditor antequam res ad judicium deducatur positis aliis conditionibus compensare sibi occultè suum debitum, quia non obstante possessione debitoris judex proferret sententiam, vel saltem posset proferre pro creditore amplectendo sententiam probabilem, vel probabiliorem, quæ ipsi favet: siquidem regula illa, quod in pari causa favendum sit potiùs reo, quàm actori, locum habet in causa dubia dubio negativo, vel ad summum in dubio probabili circa factum: siquidem fundatur in illa alia regula, quòd actore non probante reus sit absolvendus: quando verò actor suam intentionem probat, & fundat in veriore, ac probabiliore sensu legis, non potest dici actor non probare.

Rursus quando actor pro se adfert classicos 14
doctores, afferentes in talibus circumstantiis jura ei favere, reus debet condemnari, quia tunc ostendit juxta illorum doctorum sententiam causam suam non esse parem, sed meliorem, quàm sit causa Rei: proinde quando creditor sine gravi incommodo non potest ad judicem recurrere poterit sibi debitum compensare. Neque obstat, quod iniquum sit compensare debitum certum cum debito incerto: sed qui habet solam probabilitatem, quod sibi aliquid Petrus debeat, cui ipse tantundem certò debet, si compensatione utatur, videtur jam certum debitum cum incerto compensare. Nam licèt rationes illæ sint probabiles, non tamen opinio illius habet pro objecto probabilitatem, sed solutionem, & compensationem certam, siquidem præcitatus de Lugo non dicit debere, vel posse fieri solutionem, vel compensationem probabilem; sed probabiliter dicit, debere, vel posse fieri solutionem, vel compensationem certam, quòd sufficit ad illam petendam, vel faciendam: siquidem ad operationem licitam sufficit probabilitas proxima, quâ probabiliter quis judicet se habere hic, & nunc jus, ad tamen

tam pecuniam, tunc potest illam accipere, quia non potest esse jus ad illam accipiendam, nisi sit jus ad illam certò accipiendam: hæc docet De-Lugo *tom. 1. de justit. disp. 16. sect. 5. n. 19.*

15 Verùm putârim non esse recedendum à sententia communiori asserente, non sufficere ad sibi compensandum, si probabiliter judicet, se habere hic, & nunc jus ad tantam pecuniæ summam, ut possit eam accipere, ac sibi retinere: quia tunc jus est tantùm probabile, & compensatio certa, & evidens, proinde excederet ipsum jus, quod non egreditur limites probabilitatis: ut enim compensatio respondeat debito debet hoc esse liquidum, certum, & evidens, perinde ac compensatio est certa, & evidens.

16 Quæritur octavò, an qui juravit solvere, possit hoc non obstante compensare sibi sine metu perjurii? Tres circa præsentem quæstionem sunt sententiæ. Prima negat, eò quia compensatio non sit ficta solutio *l. Julianus ff. de condit. & demonstrat. l. si peculium. §. 1. ff. de statu lib.* Juramentum autem debet impleri in forma specifica, ut desumitur *ex c. ad nostram de jurejur.* ubi expressè statuitur, jurantem restituere mutuum sub pignoribus non posse objicere compensationem fructuum à mutuante perceptorum ex pignore, ita enim docent Hostiensis, Innocentius, Imola. Secunda sententia affirmat posse sine metu perjurii talem compensationem fieri, quia tunc compensans dicitur solvere, ut habetur *in §. solvisse. ff. de re judic.* ubi habetur: solvisse accipere debemus, non tantum eum qui solvit, sed etiam omnem omnino, qui ea obligatione liberatus est: qui verò compensat, liberatur, *l. si ambo. ff. de compens.* Secundò quia conditio solvendi, & dandi potest adimpleri per compensationem *l. si peculium. 1. §. de illo vers. quid sit hæredi. ff. de statu,* & nihilominus debet impleri in forma specifica, sicut juramentum: unde qui promisit cum juramento solvere adimplet compensando, ita docent Panormit. *in c. ad nostram. de jurejurando.* Covarruvias *in c. quamvis pactum 1. p. §. 4. num. 9.* Navarrus *de restit. lib. 3. c. 1.* Tertia sententia procedit cum distinctione, & asserit, primam sententiam veram esse, si eo tempore, quo ipse juravit solvere creditori suo, ipse erat etiam creditor sui creditoris, & debita erant hinc inde compensabilia, & tamen juravit solvere; quia in hoc casu videtur se obligare ad sibi compensandũ *arg. d. c. ad nostram.* Secus si post promissionem juratam incœpisset ex aliquo titulo esse creditor sui creditoris, tunc non posset sibi compensare, quia juramentum debet intelligi rebus hic stantibus *c. quemadmodum de jurejur.* hac distinctione adhibita, Panormit. *in d. c. ad nostram. num. 3. vers. quid dicendum* conciliat duas priores oppositas sententias, & huic distinctioni adhærendum est.

17 Quæritur nonò, an commodatarius si sit dubius, an res fuerit sua culpa amissa, teneatur eam restituere? Respondent plures cum Merola *tom. 1. disp. 3. c. 3. corol. 7. num. 50.* teneri commodatarium illam restituere, quia in dubio potiùs debet damnum pati, qui beneficium accepit, quàm qui contulit; tum quia ut commodatarius obligetur ad restitutionem sufficit culpa juridica.

Verùm contraria sententia est probabilis, quia quando commodatarius est dubius, an res sua culpa perierit, vel fuerit amissa, non tenetur restituere, quia cùm delictum non præsumatur, sed debeat constare, tunc commodatarius est in possessione suæ innocentiæ, ut tradunt Lessius *lib. 2. de justit. c. 27. dub. 9.* Sancius *in select. disp. 43. num. 11.* Verùm in foro externo si res commodatarii appareant incolumes, præsumitur de dolo, proinde incumbit ei onus probandi casu rem commodatam periisse, vel non potuisse simul servare res suas, & sibi commodatas ob imminens incendium, vel ex alia ratione, & maluisse res suas servare, quàm alienas. 18

Quæritur decimò, an quæ accedunt ad rem commodatam, seu illam comitantur, vel sequuntur, censeantur pariter commodata? Respondetur, eadem itidem censeri commodata, & quidem jure communi *l. si ut certo §. usque adeo. ff. commodati:* ut si Petrus commodaverit Joanni equam, quam equulus comitabatur, intelligitur etiam commodatus ipse equulus, quia accedit ad rem commodatam: ratio est, quia commodatum datur gratiâ illius, qui accipit, ut eo utatur, proinde, quæ comitantur commodatum intelliguntur etiam esse commodata, ne res commodata sit inutilis. 19

Quæritur undecimò, quænam actio ex commodato oriatur? Respondetur, duas ex commodato oriri actiones, directam unam, alteram contrariam. Directa habet commodator contra commodatarium, & ejus hæredes, Primò ad restitutionem rei commodatæ finito ipsius usu, seu elapso tempore commodationis, Secundò ad æstimationem rei, si hæc perierit dolo, vel culpa commodatarii. Tertiò ad interesse propter deteriorationem, si enim res commodata dolo, vel culpa commodatarii facta sit deterior, tunc qui commodavit, habet jus repetendi ab eo, quod sua interest, quapropter *in l. eum qui rem cõmodatam accepit. ff. h. t.* habetur: si in eam rem usus est, in quam accepit, nihil præstare, si eam in nulla parte culpa sua deteriorem fecit, verum est. Nam si culpa ejus deteriorem fecit, tenebitur: quia sæpe res, quæ commodantur usu ipso atteruntur, ut vestes, & similia, ut tandem pereant, quamvis non prius obsumantur, & pereant, quàm ex eis utilitas sumatur, habetur etiam *ex l. sed mihi 3. §. si reddita. ff. h. t.* ubi Castrensis asserit, id verum esse, quando commodator ignoravit, rem esse factam deteriorem, tunc enim vult, commodatarium teneri ad resarciendum damnum, secus si commodator sciverit rem fieri deteriorem, quia tunc videtur remisisse *l. qui scivit. §. 1. ff. de solut.* Actio contraria competit commodatario ad repetendum magnas impensas factas in re sibi commodata *l. in rebus § possunt. ff. h. t.* Layman. *lib. 3. tract. 4. num. 14.* Wesenbec. *lib. 13. ff. tt 6.* 20

Quæritur duodecimò, an qui commodatum dedit, possit illud repetere ante præscriptum tempus, & antequam is, qui accepit, sit eo usus? Respondetur id non licere *ex l. in commodato § sicut. ff. commodati, & c. 1. de commodo* 21

modato. quia tunc si commodator repetat, quod alteri commodavit, illi infert damnum, quia non potest ampliùs uti re sibi commodata, & quâ indigeret, & si commodator eam non repeteret sibi consuleret, sicut si eam non commodâsset, aliunde sibi prospexisset. Verùm hæc tantùm procedunt in foro judiciali, non ita in foro conscientiæ, quando is, qui commodatum dedit, damnum majus, vel æquale passurus non esset; & is qui commodatum accepit facilè potuisset sibi consulere, ut notat Sylvester *in V. commodatum q. 4.* Tum quia quisque magis sibi, quàm alteri obligatur *c. si non licet 23. q. 5. & l. prases. C. de servitut.* In ordine autem ad restituendum commodatum adhiberi solet distinctio, comodatum enim quod solùm datur gratiâ illius qui accipit, restitui debet eo in loco, de quo facta fuit pactio inter dantem, & accipientem *l. si ut certo in princ. ff. commodati.*

22 Quòd si de loco non fuit pactum expressum, tunc restitui debet in eo loco, ubi quis commodatum accepit, tametsi commodatarius à tali loco recesserit; siquidem commodatum est gratiâ ipsius, proinde ejus impensis debet ad creditorem referri: non enim est æquitati consonum, ut commodator, qui rem suam alteri indulsit ad usum, damno afficiatur ex eo, quòd officium erga alium exercuerit charitatis, & benevolentiæ. Secus si commodatum tantùm fuerit concessum alteri ex causa illius, qui dat, restituendum est in eo loco ubi res est, ac de facto reperitur, non verò ubi data, & accepta fuit, propterea debet restitui impensis commodatoris, non ipsius commodatarii. Quòd si commodatum ad utilitatem pertineat utriusque dantis, & accipientis, debet restitui in loco ubi res accepta est, dummodo nil pactum sit de loco restituendi, & tunc impensæ faciendæ in restitutione commodati debent esse communes, 21 quod consonum est æquitati cùm commodatum sit gratia utriusque.

TITULUS XVI.

De deposito.

Precarium, & commodatum, de quibus in titulis præcedentibus dictum est, utilitatem respiciunt accipientis, sunt enim contractus initi causâ, & gratiâ ipsius recipientis: nunc sequitur depositum, quod fit gratiâ concedentis, seu dantis, & totum ex fide constat, quam pleniorem exigit, quàm ullus alius contractus. Quia verò nullum versatur ejus emolumentum, cui res quælibet commendata est, ideo de levi, vel levissima culpa non tenetur, dolum tantùm præstat, & latam culpam, quæ dolo proxima est. Rursus hic contractus non solo consensu, sed etiam rei traditione perficitur: siquidem depositum exigit, ut res tradatur depositario in gratiam tradentis, seu deponentis.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Duorum capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *GRAVIS 1. h. t. Alexander III. rescribit Episcopo Londonensi, eum qui deponit pecuniam apud clericum alicujus Ecclesiæ non obligari Ecclesiæ pro illa pecunia, nisi fuerit conversa in utilitatem Ecclesiæ. Notandum est, depositum, de quo Pontifex loquitur in textu esse contractum, quo res alteri gratis custodienda commendatur, & habere locum in rebus mobilibus vi nominis, & Ecclesia, quia non subest detrimentum, sed beneficium, si quis rem alterius custodiendam recipiat; depositum enim solùm datur ad custodiendum, non autem ad usum, nisi aliter conventum fuerit expressè, vel tacitè, ut si apud aliquem deponatur pecunia non obsignata* l. die 25. in fin. ff. eod. *Quòd si depositum deterioretur, aut amittatur, competit tunc actio contra depositarium, si id contingat dolo, vel lata culpa illius: de levi autem non tenetur, qui beneficium alteri præstat, nisi se ultro obtulerit ad depositum recipiendum, quia tunc videtur promittere diligentiam, vel nisi pro custodia aliquid receperit. Hinc depositarius contra voluntatem deponentis non potest uti deposito, & si illo utatur committit furtum* ff. de condict. furt. *immò condemnatus efficitur infamis,* l. qui depositum 6. eod. *& hac infamia præcedente potest etiam clericus carcerari, ac subjici tortura.*

C. *BONA FIDES 2. h. t. Gregorius IX. declarat, quòd si depositarius perdat depositum, & non res suas non præsumatur habere bonam fidem, & sit condemnandus, eò quia præsumitur dolus. Rursus qui se obtulit, vel accepit aliquid pro custodia tenetur de culpa, & etiam de casu fortuito, si pactum, vel culpa, vel mora intervenerit depositarii. Rursus declarat idem Pontifex, depositum posse repeti ad libitum, & non admittere compensationem, vel deductionem, sicut in aliis contractibus, quamvis causa compensationis sit liquida. Ubi notat Glossa depositarium teneri de solo dolo. Quòd si se obtulit, vel accepit mercedem declarat, teneri etiam de culpa. Quamvis lata culpa comparetur dolo, non tamen est dolus, quia nihil est, in quo sit illi simile. Quòd si res sit depo-*

sita

sita in gratiam tantùm depositarii, tenetur etiam de culpa levissima. Rursus præsumitur lata culpa, vel dolus in depositario, si hic non adhibuerit diligentiam, sicut in propriis suis rebus. Præterea contractus facti cum pacto servari debent, nisi à jure prohibeantur. Rursus qui rem depositam vendit, deinde redimit, ut eam habeat pro deposito; si postea talis res pereat etiam sine dolo, tenetur, quia sufficit semel commisisse dolum.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid, & quotuplex sit depositum; & à quo committi, & suscipi possit.

1 DEpositum dupliciter sumitur. Primò pro re ipsa, quæ alicui datur conservanda, & custodienda. Secundò pro ipso contractu inter duos, quo unus dat alteri aliquid custodiendum nulla mercede data, aut promissa. Priori modo definitur depositum esse id, quod alteri datum est custodiendum, ut tradit Ulpianus jurisconsultus *in l. 1. ff. depositi* ubi ait, depositum dici ex eo, quod ponatur, & præpositionem *de* augere depositum, ut ostendatur, totum esse commissum fidei illius, cui depositum datur custodiendum. Quatenus verò est contractus, definitur esse *contractus, quo res aliqua alteri traditur custodienda, ut eam restituat integram nulla mercede data, aut promissa.* In quo contractu non transfertur dominium, neque ususfructus in depositarium, sed sola rei custodia committitur depositario, & per hoc differt à cæteris contractibus; à mutuo quia in hoc dominium rei mutuatæ transfertur in accipientem, qui propterea potest uti pro suo arbitrio, & etiam consumere, & alienare rem sibi mutuo datam, eò quia per mutuum acquisiverit dominium, & jus in illa: secus depositarius non potest uti deposito pro suo arbitrio, quia nullum acquirit dominium, nec jus in illo, sed proprietas, & possessio totius rei depositæ manet penes ipsum deponentem *l. licèt 18. § rei ff. h. t.* unde eatenus deponitur, ut præcisè servetur, non translato illius dominio, nec usufructu; differt etiam à commodato, in quo conceditur usus commodatario, & à pignore, quod datur in cautionem: ut etiam à precario, in quo etiam conceditur usus ad placitum, per quod differt precarium à commodato: rursus à contractibus onerosis, emptione, locatione, & similibus evidenter distinguitur.

2 Præterea depositum datur ad custodiendum simpliciter, ut separetur ab aliis, in quibus alius finis intenditur: siquidem cum depositum in solam utilitatem ipsius deponentis constituatur, non alia intervenit causa illud deponendi nisi sola custodia: hinc depositum est tantum gratiâ illius, qui rem deponit, non verò alterius, qui depositum recipit: commodatum verò, & precarium sunt in utilitatem illius, qui accipit, quod tamen intelligitur regulariter, ut plerumque fit: siquidem comodatum nunquam est etiam gratiâ illius, qui dat: cum tamen depositum interdum fit gratiâ ipsius depositarii, ut desumitur *ex l. si quis, & l. rogâsti ff. de reb. credit.* Differt etiam à locatione, & conductione, quia in deposito res traditur custodienda omnino gratuitò sine ulla mercede *l. 1. §. si vestimenta ff. h. t.*

Demum à pignore etiam differt, quia licèt 3 non detur ad utendum, datur tamen creditori in cautionem ut securus sit de alteri dato, quod sit illi restituendum: secus depositum non datur in cautionem, sed in simplicem custodiam: hinc de ratione depositi est. Primò ut res sit tradita, siquidem est contractus qui perficitur per rei traditionem, & non per solum consensum *§. præterea instit. quib. mod. re contrah. oblig.* Rursus requiritur consensus utriusque dantis, & accipientis depositum. Præterea, ut res deposita detur alicui ad custodiendum omnino gratis, & sine ulla mercede, siquidem est officium prorsus gratuitum. Demum requiritur etiam ut res reddatur eadem, quæ fuit deposita.

Depositum enim quod recipit functionem 4 (ut est vinum, oleum, & res aliæ, quarum una permutari potest cum alia) naturam mutat depositi, & fit mutuum saltem quando depositarius incepit uti re deposita, & id procedit quoad ea, quæ consumit, & alienat, non verò quoad alia, quorum dominium perseverat apud deponentem, neque quoad ea, quæ non recipiunt functionem. Quòd si depositum sit ex iis rebus, quæ non consumuntur usu neque recipiunt functionem, tunc si concedatur usus, transit in commodatum; vel etiam in locatum quando pretium exigitur pro usu rei *l. quintus ff. depositi* Navarr. *c. 17. n. 181.*

Bipartitur depositum in judiciale, & priva- 5 tum, illud est, quo res aliqua litigiosa committitur alteri, ut eam retineat, ac custodiat, donec cognita lite, & dirempta causa constet, cujusnam debeatur dominium rei illius; & de hoc genere depositi agitur *in c. examinata de judic. & in l. licet § depositi.* Rursus dicitur etiam depositum judiciale, quando debitor offert creditori pecuniam, quam debebat: & quia creditor eam accipere detrectat, debitor ad usuras evitandas consignat talem pecuniam alicui loco sacro in depositum *l. acceptam C. de usuris.* Depositum privatum habetur quando res apud privatum aliquem, de cujus fidelitate, & diligentia in rebus alienis custodiendis confiditur, deponitur, ut illam diligenti cura custo-

diat. Illi etiam dicuntur deponere, qui de re aliqua certantes penes Arbitrum eandem deponunt ea conditione, ut illam postea det victori. Est enim quædam species depositi ipsum sequestrum, quod est voluntarium, vel involuntarium ex modo constituendi: siquidem duobus modis perficitur. Primò utriusque partis consensu cum res litigiosa apud tertium deponitur usque ad decisionem causæ, nec interest in judicio, vel ante illud fiat. *l. in principio ff. depositi l. si solutus. ff. de solut.* & tunc si res deponatur tantùm custodiæ causa, dominium, & possessio civilis immota manet: sin verò ut sequester rem apud ipsum depositam pro tali tempore possideat, tunc possessio civilis naturalis in illum transfertur *l. licet. ff. depositi*, idque ut majore cum fide, & diligentia servetur. Secundò perficitur per sententiam judicis cognitâ causâ etiam invitis litigatoribus: & licèt inde graventur partes, adhuc censetur remedium tutissimum in re dubia, dummodo prudenter à judice constituatur *l. æquissimum. ff. de usufruct.* Glossa *in c. ad hoc de sequest.* Gaillus *lib. de arrestis, obser. 12.* Is apud quem res sequestrata deponitur vulgò dicitur sequester, quatenus utraque pars ejus fidem sequitur *l. sequester ff. de verb. significat.*

6 Depositarii esse possunt, quotquot usu utuntur rationis, sive mares sint, sive fœminæ, quapropter clerici, pupilli, & Religiosi possunt esse depositarii, seu alienum depositum suscipere custodiendum: si tamen pupillus sine tutoris authoritate, & consensu depositum susceperit, si pubertati proximus sit tenetur de dolo, & culpa lata *l. socius ff.* pro socio. Gagnol. *in lib. contract. ff. de reg. jur. num. 8.* nisi subjecta materia aliud suaserit. Contra illum tamen, qui infantiæ proximus est, datur actio, ut rem depositam reddat, vel eâ deperditâ restituat id, in quo factus est locupletior *l. 2. & 3. ff. commodati.* Religiosus tamen malè se gerit, si absque consensu sui superioris munus suscipiat depositarii; cæterum Ecclesia, vel Monasterium non tenebitur ad restitutionem si res deposita etiam dolo Religiosi, vel beneficiati perierit, vel absumpta fuerit, nisi fortassis in utilitatem Ecclesiæ, vel Monasterii aliquid fuerit insumptum. Quòd si Ecclesia, vel Monasterium depositum susciperet, nimirum superior cum consensu Capituli, tunc Monasterium perinde ac alius depositarius teneretur.

7 Quid verò dicendum sit de eo, qui apud servum rem deposuit? Respondet Ulpianus *l. 1. §. si apud servum. ff. depositi*, hoc pacto: si apud servum deposuero, & cum manumisso agam, Marcellus ait, nec tenere actionem: quamvis solemus dicere, doli etiam in servitute commissi teneri quem debere: quia delicta, & noxæ caput sequuntur: erit igitur ad alias actiones competentes decurrendum. Ubi Bartol. Ulpianum juris consultum sic interpretatur: in servum manumissum non datur actio ex contractu in servitute facto, sed ex delicto, eò quia delictum personam sequitur. Respondet tamen Azorius *p. 3. lib. 7. c. 3.* cum servo manumisso non posse agi actione depositi, sed vindicatione rei, si apud ipsum depositum exstet, posse tamen agi in servum ex delicto in servitute patrato. Quòd si res deposita fuerit apud filiumfamilias, & hic emancipatus rem teneat. Respondet Paulus juris consultus *in l. si apud filiumfamilias ff. de depos.* patrem nec intra annum de peculio debere conveniri; sed ipsum filium. Et Trebatius censet, etiam apud servum, si is manumissus depositum teneat, dari actionem in illum, non in dominum, tametsi ex cæteris causis in manumissum actio non detur.

Deponere possunt omnes, quotquot rei alicujus dominium, administrationem, aut bonæ fidei possessionem habent: quinimo etiam filii familias, & servi deponere possunt res pertinentes ad patrem, vel dominum; & tunc qui depositum accipit, obligatur patri, & domino, non verò filiofamilias, vel servo, quia depositarius illi obligatur, ad quem pertinet res apud se deposita. An verò prædones, & fures res aliis ereptas, & ablatas possint deponere? Respondet Ulpianus *in l. 1. §. si prædo. ff. depositi:* si prædo, vel fur deposuerint, & hos Marcellus *lib. 6. digestorum putat rectè depositi acturos, nam interest eorum eo quod teneantur.* Ratio hujus legis est, quia prædones, & fures tenentur res domino restituere, & ad id jure compelluntur, proinde jus civile dat ipsis actionem, non quia agant ob furtum, sed ob contractum, quem iniverunt cum eo apud quem rem furtivam deposuerunt: ipsorum enim interest, rem illam, quam deposuerunt reposcere, ut vero domino restituatur. Res quæ ordinariè deponuntur, sunt mobiles, ut vestis, liber, candelabrum, gemmula: vel se moventes ut bos, equus, pecus. Rursus res mobiles, vel sunt usu consumptibiles, ut pecunia, vinum, frumentum, oleum: & tunc pecunia, vel est numerata, vel non, sed obsignata tantùm, & clausa aliquo saculo, & deponitur ut eadem numero restituatur, vel saltem alia ejusdem speciei in æstimatione usuque æqualis: vel non sunt usu consumptibiles, ut arma, gemmulæ, & alia id genus; hæc omnia cum mobilia sint possunt transferri de loco in locum, proinde possunt deponi, ut etiam res illæ, quæ consistunt in numero, pondere, & mensura, & in suo genere functionem recipiunt, ut frumentum, oleum, vinum, ut colligitur *ex l. Lucius, & l. sponsaliorum §. qui pecuniam, ff. depositi:* & tunc res deponuntur ad pondus, vel ad mensuram, ut nimirum cum eodem pondere, & mensura restituantur. 8

Ex contractu enim depositi ad plura depositarius obligatur. Primò ut teneatur rem apud se depositam custodire ea fide, ac curâ, quâ solet res suas proprias *c. bona fides de deposito* ubi dicitur: depositarius si perdat depositum, & non res suas non præsumitur habere bonam fidem, & condemnabitur, quia præsumitur dolus. Secundò tenetur regulariter rem depositam restituere absque mora, quandocunque dominus illam petierit *c. bona fides de deposit. & l. 1. §. est autem, & §. penult. ff. deposit.* Tertiò tenetur eam restituere in eo statu, in quo illam accepit, scilicet non fractam, non diminutam, non detritam, non corruptam, neque fa- 9

ctam

rem modo aliquo deteriorem *l. sed mihi videtur §. si reddita. ff. commodati.* Quartò ut non possit uti re deposita sine consensu expresso, vel tacito deponentis, alioquin si invito domino utatur re deposita furti reus habetur *l. si sacculum. ff. depos. l. furtum ff. de condict. furtiv.* Quintò tenetur etiam restituere, quidquid damni, dolo, vel culpâ suâ res deposita passa fuerit.

10 E contra depositarius non tenetur depositum reddere. Primò nisi expensæ factæ in re deposita custodienda solvantur. Secundò quando bona deponentis confiscata sunt postquam deposuit, quia tunc depositum est reddendum, fisco. Tertiò quando reditio depositi vergeret in alicujus injuriam, vel in reipublicæ commune damnum, quo pacto gladius non est restituendus furioso. Quartò neque tenetur restituere depositum, quando quis rem deposuit apud proprium dominum ignorantem esse rem suam: siquidem depositarius cognoscens rem esse suam non tenetur ampliùs eam reddere deponenti. Quintò quando res deposita est furto ablata, & simul eam repetunt, fur, qui eam deposuit, & verus dominus, quia in conscientia restituenda est vero domino, non verò reddenda furi, qui eam deposuit, est enim ex justitia reddendum unicuique quod suum est.

11 Quòd si pecunia concedatur alicui custodienda cum facultate ea utendi, si opus fuerit, non propterea censenda est mutuò data, & pro illius usu potest etiam aliquid exigi, quia pecunia non semper habet rationem pretii, sed ut docet D. Thomas, 2. 2. *q. 78. art. 1. ad 6.* potest etiam esse aliquis usus pecuniæ secundarius, ut si quis concedat pecuniam signatam ad ostentationem, vel ponendam loco pignoris: & talem usum pecuniæ licitè potest homo vendere, proinde potest etiam eum locare, & aliquid etiam exigere: quapropter non semper in contractum mutui transit depositum datum cum tali conditione, quamvis sit depositum minus purum, & simplex. Cæterum in duobus casibus licitum est depositario, uti rebus apud se depositis. Primò quando sunt usu consumptibiles, ut vinum, frumentum, oleum, & alia similia; nec depositarius dubitat, eo tempore, quo reddendæ sunt, tantundem ejusdē mensuræ bonitatis rei se habiturum, quo plenè satisfiat repetenti suum depositum: imò si certus sit, quòd possit plenè deponenti satisfacere, censent plures, posse etiam alienare absque peccato gravi rem apud se depositam, eò quia si reddatur in eadem quantitate, mensura, & bonitate non fit injuria ulli, & qui deposuit nullum inde patitur damnum quoad substantiam, & valorem *l. si sacculum ff. depositi. l. in nave. ff. locati.*

12 Verùm sine consensu saltem tacito putârim non posse depositarium uti re illa, nec eam alienare, quia non potest quis disponere de re non sua invito domino, & quia in contractu depositi non transfertur dominium in depositarium, non potest hic sine consensu domini saltem implicito, vel tacito disponere de re apud se deposita. Quòd si res consumptibiles servando servari non possent; tunc censeretur adesse consensus domini, ne vitium contraherent, proinde depositarius posset res illas consumere, vel alienare, & postea restituere res ejusdem speciei in eadem mensura, quantitate, & bonitate, sicut ipse accepit. Hinc secundò licet depositario rebus apud se depositis uti, si adsit consensus explicitus, vel implicitus, seu interpretativus ipsius deponentis, ut si bona fide existimet, illi non displiciturum, quod conjicere, & præsumere potest ex ingenio, & moribus domini. Hinc Faber *l. 1. C. de pignor. act.* asserit, locum hic non habere pœnas in jure constitutas commodatario, & depositario propter usum rei commodatæ, cui adhæret Covarruvias *l. 3. var. C. 15. circa fin.* Præter hos casus si depositarius usus fuerit rebus apud se depositis, vel eas alienaverit, reus furti habendus est *l. 3. C. eod. instit. de oblig. quæ ex delict. nasc. §. furt.* Barb. *in c. 1. t. de depos.*

An verò, quando res deponitur, censeantur etiam omnia quæ consequuntur, aut concomitantur rem illam, esse deposita? Communior responsio est negativa, adeo ut si Petrus armatum equum deponat apud Joannem ornamenta equi non censeantur deposita, quia tunc solus equus intelligitur depositus, ut notat Cognan. *l. 7. c. 4. num.* 14. nihilominus pro istis; quæ concomitantur, vel sequuntur rem depositam competit actio non quidem depositi, sed rei vendicationis. Verùm contraria sententia, quam tenet Accurtius, est etiam probabilis, & desumitur, ex *l. si ut certo. ff. commodati,* ubi habetur, si tibi commodavero equam, quam pullus comitatur, etiam pullus intelligitur commodatus. Mihi tamen prior sententia videtur vera, quia est diversa ratio de deposito, & commodato; quia in hoc utilitas accipientis, & in deposito utilitas tantùm dantis attenditur, proinde non debet depositarius gravari, ultra quod se extendunt verba, quibus depositor deponit rem suam, & cùm dicat se deponere suum equum nullam faciens mentionē de ornatu, non debet ornatus intelligi æquè depositus; adeo ut si depositarius res illas amiserit, vel alienaverit, quæ erant ornatui equo; depositor actione rei vendicationis, non verò depositi possit contra depositarium agere. 13

Ex deposito duæ dantur actiones in jure civili, & ambæ sunt personales, quia ex contractu descendunt, una dicitur directa, & altera contraria; prima competit deponenti, ejúsque hæredibus contra eum, qui depositum suscepit, & ejus hæredes, si enim dolosè se gesserit in custodiendo deposito, aut si ejus hæredes facti sint ditiores ex deposito; tunc datur actio ad restituendam rem integram deponenti *l. 1. §. qui depositi ff. depos.* Rursus si hæres nesciens rem penes testatorem fuisse depositam eam alienaverit, nec eam possit ampliùs redimere, tunc datur actio ut rei depositæ pretium reddatur *l. 1. §. ult. ff. depos.* Rursus si quis ex periculo incendii, tumultûs, vel ruinæ rem deposuit apud aliquem, & is qui eam suscepit depositam denegaverit, agitur contra illum in duplum *l. quod tumultus ff. depos.* quia tunc tale depositum ex mera necessitate datur alteri servandum, & custodien- 14

stodiendum, unde is, qui deponit non tam liberè eligit custodem, sicut is, qui rem suam spontè deponit. Actio contraria competit depositario, & ejus hæredi; & hac actione potest exigere impensas utiles, & necessarias, si quas fecit in re sibi deposita servanda, & custodienda; imò etiam compensationem damni, si quod passus est ex deposito, ut si quis sciens deponeret servum, qui esset fur, *l. actione ff. deposit.*

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 Quæritur primò, an depositarius teneatur de lata culpa sine dolo commissa? Ratio dubitandi est, quia *in §. 3. instit. quib. mod. re contrah. oblig. l. 5. §. 2. ff. commod. l. 1. §. 8. l. si sine 20. ff. h. t. l. contractus 23. ff. de Reg. Jur.* habetur, in deposito nonnisi dolum præstari; unde culpa lata sine dolo commissa non videtur præstanda. Respondendum tamen est, hic latam culpam dolo accenseri, ut communiter tradunt doctores, & satis clarè desumitur *ex l. quid Nerva 32. ff. h. t.* & expressiùs *in l. 1. C. eod. l. 1. §. 5. ff. de oblig. & act.* Ratio itidem id suadet, quia cum in deposito per receptionem rei depositæ contrahatur obligatio, debet hæc esse ad aliquam diligentiam adhibendam saltem communem; ad hunc enim finem datur alteri depositum, ut illud diligenter custodiat, saltem ex communi diligentia, quâ solent res propriæ custodiri: hæc propriè est illa obligatio, quam præsens contractus depositi invehit; & quam contrahentes sincerè intendunt: non verò quòd depositarius se tantùm obliget ad dolum non committendum; quia jam tenetur sine contractu ad non committendum dolum: unde liquet, depositarium teneri de culpa lata etiam sine dolo commissa.

2 Neque obstant allegati textus, quia in ipsis nomine doli etiam culpa lata intelligitur; & illi textus, in quibus culpa excluditur à dolo, intelliguntur de culpa levi, quæ regulariter in jure vocatur culpa, ut liquet *ex l. 23. de Reg. Jur.* unde hoc est discrimen inter culpam latam, & levem juxta præsens institutum, quia in jure lata culpa sub appellatione doli comprehenditur, & præsumptivè æquiparatur dolo *l. quod Nerva 32. ff. eod. l. magna 226. ff. de V. S.* ubi dicitur, magna sive lata culpa dolus est. Præsumitur autem dolus commissus, ac lata culpa, seu abesse bona fides, si rebus propriis salvis, aliæ quæ apud ipsum depositæ erant, & existebant in eodem loco amissæ fuerunt *c. Bona fides 2. h. t.* ubi præsumitur abesse bona fides, ibi dolus adesse præsumitur; quia bona fides non minorem exigit præstare diligentiam in rebus depositis custodiendis, quàm in propriis: secus culpa levis dicitur simpliciter culpa, & non comprehenditur sub appellatione doli.

3 Quæritur secundò, an depositarius teneatur ad resarciendum damnum, si res apud ipsum deposita pereat ex culpa levi, vel deterior fiat? Respondetur ex culpa levi, vel levissima non teneri depositarium ad resarciendum damnum: siquidem depositum regulariter, fit tantùm gratiâ deponentis, & nullam in illo habet depositarius utilitatem *l. si ut certo 5. §. nunc videndum 1. ff. commod.* ex eo autem, quod nulla in depositarium refundatur utilitas ex re penes ipsum deposita non tenetur ad tam arctam, & diligentem custodiam, ut etiam ex culpa levi, vel levissima debeat damnum resarcire, si res pereat, vel deterior fiat.

Solent tamen excipi aliquot casus. Primò 4
si depositarius non rogatus ultrò se obtulerit ad recipiendum, & custodiendum depositum, tunc enim censetur teneri etiam de culpa levi, quia juris interpretatione supponitur simul promisisse omnem majorem diligentiam in re penes ipsum deposita custodienda; excepto enim casu fortuito dicitur obligatus ad resarciendum damnum rei penes ipsum depositæ ex quacunque culpa etiam levi, vel levissima. Quæ tamen sententia videtur dura, ut notat Harprechtus *in instit. h. t. §. 3. num. 28.* quia si amicus sponte se offerat alteri in necessitate ad ejus rem custodiendam, non videtur rationi consonum, quod hoc benevolentiæ, & amicitiæ officium debeat eidem esse damno; & per id plus cæteris ordinariis depositarius debeat obligari. Quòd enim fit in gratiam amici ex speciali benevolentia, & quod non fieret in gratiam alterius, non debet facienti verti vitio. Tum quia licèt se exhibuerit ad custodiendam rem amici, hic tamen adhuc erat sui juris in ordine ad deponendam rem suam huic, vel illi; unde quòd potius amicum se exhibentem elegerit, & non alium, quem facilè potuisset etiam eligere, debet sibi imputare.

Secundò excipitur, si depositarius pro rei 5
custodia mercedem acceperit, tunc enim saltem ad levem culpam præstandam videtur teneri juxta *regul. in tit. de pact. §. 7.* siquidem in contractu cedente in utilitatem utriusque contrahentis, levis etiam culpa præstatur *l. 5. §. 2. vers. nisi forte ff. commodati*: sed tunc depositum transit in contractum locationis, & conductionis: siquidem tunc depositarius accipiens mercedem, censetur diligentiam suam ad rem custodiendam locâsse *l. 1. §. si quis servum ff. h. t.*

Tertiò excipitur si nominatim convenerit, 6
ut depositarius culpam, vel etiam casum præstaret in re deposita, tunc enim depositarius teneretur ad id, quod promisit, quia contractus ex conventione legem accipiunt *l. 1. §. si convenit 6. & §. sæpe 35. h. t. juris gentium. 7. §. sed & si quis ff. de pact.* Hinc si depositarius rogetur, ut velit rem custodire apud ipsum deponendam diligentissimè, & promittat, se adhibiturum omnem diligentiam, tunc obligatur ad culpam etiam levem præstandam, imò etiam levissimam, quia eo ipso, quòd adest culpa defuit diligentia, proinde non adhibuit omnem diligentiam, quam promisit. Non tamen valeret pactum, ne dolus præstetur, quia supponitur, quòd nolit dolum committere, cum adversetur bonæ fidei, bonisque moribus *l. 1. §. illud 6 h. t. l. in commodato 17. ff. commodati. l. contractus 23. ff. de regul. jur.*

Quæ-

7 Quæritur tertiò, an depositarius dubius utrum res penes ipsum deposita amissa sit, teneatur illam restituere? Respondetur in dubio non teneri resarcire damnum: & ratio est perspicua, quia culpa non debet præsumi, sed debet de ipsa constare, alioquin depositarius est in possessione suæ innocentiæ. Quòd si res depositarii apparerent incolumes, & res deposita, quæ periit, extitisset in eodem loco, & tempore, tunc in foro externo depositarius præsumeretur in dolo, proinde ipsi incumberet onus probandi, quòd casu perierit; vel quòd non potuerit simul servare res suas proprias, & alienas apud se depositas ob imminens incendium, ac maluerit res suas æquè pretiosas servare, ac eripere ex imminente periculo priùs, quàm alienas; tunc enim, si partem aliquam ex propriis rebus amiserit simul cum alienis apud se depositis cessat præsumptio de dolo, ut notat Mascardus *de probat. V. depositarius conclus. 509.*

8 Quæritur quartò, in quibus casibus teneatur depositarius ad casum fortuitum? Respondetur in tribus casibus videri depositarium obligatum ad præstandum casum fortuitum scilicet, primò si pactum; secundò si culpa lata; tertiò si mora culpabilis præcesserit casum fortuitum; idque desumitur *ex c. bona fides 2. h. t.* ubi Gregorius Magnus rescripsit, quòd qui se obtulit, vel accepit aliquid pro custodia, tenetur de culpa, & etiam de casu fortuito, si pactum, vel culpa, vel mora intervenerit depositarii. Rursus de pacto hoc idem statuitur *l. 1. C. h. t.* de dolo, vel culpa præcedente casum fortuitum, habetur etiam *in cit. l. 1. §. si rem ff. eod.* etenim qui dat causam damni, videtur damnum dedisse. Præterea de mora culpabili habetur etiam *in l. si in Asia 12. §. fin. ff. h. t.* quod verum est, præsertim si alioquin res non periisset apud dominum, si suo tempore fuisset eidem restituta, ut notat Glossa *ibid. V. periculo*: quapropter mora sua cuilibet dicitur esse nociva. Imò hoc etiam specialiter statutum est *in l. 3. §. at hoc edicto ff. nautæ, caupones, stabularii.* ad eorum improbitatem reprimendam, apud quos itinerantes suas solent res deponere, nimirum ut teneantur ad resarciendum damnum, tametsi sine eorum culpa res perierit, scilicet sine culpa levi, ita tamen ut sola levissima intervenerit, ut tradit Glossa *ibidem V. sine culpa* nisi fortassis res ex fatali casu fortuito periret unà cum rebus depositarii.

9 Rursus Stabularii, Caupones, & Nautæ comparatione eorum, quæ in navim, vel hospitium conferuntur, & qui curam molendini habent, comparatione tritici, quod ut molatur, asportatur, & qui curam habent domorum publicarum, ubi aliquot res conservantur, vel venduntur, & inde commodum aliquod habent: item sartores, fullones, & alii similes tenentur omnes de levi culpa, quia res depositæ etiam cedunt in ipsorum commodum ob contractum locationis, & conductionis conjunctum cum deposito, immo nonnunquam etiam de culpa levissima. Præterea notandum est, quod tametsi depositum ad certum tempus contractum sit, ut ad semestre, vel annum, aut bienniumy nihilominus deponens potest semper rem suam depositam pro suo arbitrio revocare: quia sicut contractus principalis cedit tantùm in favorem deponentis; ita etiam temporis adjectio *l. 1. §. si deposuero ff. eod. tit. c. 2. vers. sanè h. t.*

Quæritur quintò, an aliquando dominium rei depositæ transeat ad depositarium? Respondetur *in l. licèt §. rei deposita ff. depos.* apertè constitui, proprietatem, & etiam possessionem rei depositæ manere apud deponentem. Quòd si deponens retinet proprietatem, & possessionem, utique etiam dominium: siquidem hoc est penes illum, ad quem pertinet proprietas. Quòd si dicas *in l. dici penes deponentem* possessionem etiam manere, cum depositarius etiam rem illam teneat; proinde etiam illam possidet, cùm tenere apud se rem, & illam possidere sint idem: ex quo sequeretur, dari duos possessores ejusdem rei. Contra est, quia in jure civili is non dicitur rem civiliter possidere, qui non suo, sed alterius nomine rem illam tenet, ut colonus, inquilinus, fructuarius: is etiam cujus nomine alius rem detinet, dicitur per illum possidere rem illam. 10

Quamobrem qui deposuit rem penes alium eam civiliter retinet, quamvis depositarius rem apud se depositam naturaliter teneat. Cæterum datur etiam casus, in quo dominium rei depositæ transfertur ad eum, qui rem suscepit, idque constat *ex l. in navem. ff. locati vers. respondit*, ubi dicitur: rerum locatarum duo genera esse: ut aut idem redderetur, sicuti cum vestimenta Fulloni curanda locarentur: aut ejusdem generis, veluti cum argentum pusullatum daretur fabro, ut vasa fierent, aut aurum, aut annuli: ex superiori causa rem domini manere, ex posteriori in creditum iri. Idem juris esse in deposito: nam si quis pecuniam numeratam ita deposuisset, ut neque clausam, neque obsignatam traderet, sed adnumeraret, nihil aliud eum debere, apud quem deposita esset, nisi tantundem pecuniæ solvere: hæc habentur *in d. l. in navem.* Ex quo infertur, quod quando res depositæ consistunt in numero, pondere, & mensura, ut vinum, frumentum, pecuniæ & traduntur numeratæ, vel obsignatæ, vel clausæ in aliquo sacculo, nec is, qui deponit, prohibet usum, tunc dominium rei depositæ dicitur transire ad depositarium, qui eas res suo periculo suscipit & solùm tenetur tantundem ejusdem generis reddere. Secus si deponens interdicat usum rei depositæ, dominium manet penes deponentem. 11

Quæritur sextò, an depositarius possit aliquando restitutionem depositi differre ad aliud tempus, tametsi reposcatur à deponente hic, & nunc? Respondetur, in quatuor casibus posse depositarium restitutionem depositi differre in aliud tempus. Primò quando certò, vel probabiliter ex restitutione hic, & nunc facienda sequeretur damnum aliquod grave spirituale, vel temporale, si redderetur depositum domino repetenti, ut arma homini insano, vel furioso *c. ne quis 12. q. 2.* Secundò jure differtur etiam restitutio depositi, quando bona deponentis confiscata sunt *l. bona fides ff. depos.* quia tunc authe- 12

authoritate legis ob crimen deponens spoliatur suis bonis, hinc si quis postquam deposuit rem suam apud alium crimen commisit, ob quod ejus bona confiscantur, amisit etiam jus repetendi suum depositum. Tertiò quando fur deposuit apud alium pecuniam furto sublatam, tunc si deponens, & dominus pecuniæ simul repetant, tenetur depositarius pecuniam illam vero suo domino dare, non verò furi *l. bona fides ff depos.* Idque procedit, tametsi fur priùs, quàm dominus repeteret pecuniam, quam deposuerat: quia pecunia secundùm conscientiam restituenda semper est vero domino. Neque obstat, quòd *in l. bona fides vers. latro* statuatur, quòd furi priusquam domino sit restituendum depositum: quia lex sic est intelligenda, ut furi priùs repetenti res deposita reddatur non comparente domino, idque expressè colligitur ex eadem *l. bona fides V. quòd si ego.*

13 Cæterum repetente domino depositum semper est illi restituendum, sive fur eam reposcat antea, vel postea. Quartò differtur etiam restitutio depositi, quando traditum fuit ad custodiendum ei, qui cùm illud susceperat, ignorabat, rem suam esse; postea verò comperit esse suam, tunc enim si deponens instet pro re illa, potest depositarius differre restitutionem, & interim probare in judicio, quòd res illa ad se pertineat. *l. bona fides. ff. depos.*

14 Oritur tamen difficultas, quid dicendum, si dominus reposceret pecuniam, ut eam malè perderet, vel ut luxuriosè viveret, vel ut sibi, vel alteri damnum inferret. Respondet Cajetanus *in 2. 2. q. 62. art. 5.* non teneri depositarium ad restituendam pecuniam illam, eò quia ex lege charitatis adigatur vitare peccatum alterius, quando commodè potest, & hæc sententia mihi videtur probabilior, quidquid dicat in contrarium Sotus *lib. 4. de justit. q 7. art. 1. ad 1.* siquidem si non tenetur depositarius restituere furioso suum gladium ad impediendum malum, ita neque tenetur pro tunc restituere pecuniam ad impediendum peccatum, si sciat deponentem exigere suam pecuniam, quam deposuerat ad hunc unicè finē, ut illâ mediante possit peccare: cæterum si depositarius non sit certus, quod debeat malè impendere suas pecunias, tutâ conscientiâ potest illas reddere, quia tunc deponens jure exigit quod suum est, in quo nullum peccatum est, proinde tenetur depositarius illas reddere.

15 Quæritur septimò, an possit depositarius rem apud se depositam velle compensare cum alio debito deponentis, vel saltem possit rem depositam apud se retinere, donec à deponente sibi solvatur debitum. Respondetur, non posse depositarium rem depositam in compensationem debiti sibi retinere, idque statuitur *in c. bona fides 2. b. t.* ubi Gregorius IX. declaravit, quòd depositum possit repeti ad libitum, neque admittitur compensatio, vel deductio sicut in aliis contractibus, quamvis causa compensationis sit liquida, & facilè ad exitum deduci credatur. Hoc idem etiam statuitur *in l. si quis 11. C. b. t. & l. 1. C. de compensat.* Ratio est perspicua, quia is, qui rem suam apud alium deponit, eam fidei illius committit, ac tradit, nimirum ut fideliter se gerat circa rem illam, & diligenter eam custodiat: & depositarius eò ipso quòd rem suscipit custodiendam saltem tacitè promittit, se servaturum fidelitatem, alioquin deponens, rem suam apud illum non deponeret: atqui non servat fidelitatem si rem depositam postea non restituat repetenti, proinde ex fidelitate tenetur rem illam apud se depositam restituere. Imò id procedit, ut compensatio unius depositi nec locum habeat cum altero deposito, si ex utraque parte aliquid fuerit depositum: sed res depositæ sunt utrinque restituendæ absque omni exceptione, & ei primùm, qui suum depositum priùs repetit: hinc sicut in deposito non permittitur compensatio, ita neque deductio, per quam pars depositi retinetur, & desumitur *ex d. c. bona fides 2. b. t.* Immo neque directa compensatio, seu debiti cum debito contributio *l. 1. ff. de compens.* nimirum illa compensatio, quâ depositarius vult reddere rem depositam deponenti pro eo, quod ipsi aliunde debet: neque indirecta, quâ res retinetur, donec à deponente aliud debitum solvatur. Hæc autem procedunt in foro externo, quia in foro conscientiæ, si quis debitum liquidum alio modo non posset consequi, posset depositarius licitè compensatione uti, & rem depositam interim retinere, donec ipsi satisfiat: quia jure gentium, imò & naturali id videtur permissum, ut possit quis sibi ex qualibet re alterius satisfacere, dummodo aliter non possit solutionem obtinere, ut notat Sylvester *V. compensatio q. 2.* Layman. *lib. 3. tract. 2. c. 9. n. 10.* ubi tamen excipit, nisi inde scandalum timeretur, vel legitimus judex aliud præciperet; vel beneficio compensationis sponte quis renunciaret.

Quæritur octavò quid dicendum sit de illis pecuniis, quæ deponuntur apud Montem pietatis? Mons pietatis est summa pecuniæ, vel alterius rei mutuabilis deputatæ ad subveniendum per mutuum necessitatibus pauperum, & ad illum constituendum quinque solent conditiones concurrere: quarum prima est, ut ex illis detur mutuum ad certam summam pauperibus, non verò divitibus. Secunda ut ad certum tempus ad annum, vel paulò ampliùs idem mutuum eis permittatur. Tertia ut mutuatarii dent pignus idoneum. Quarta ut singulis mensibus aliquid minutum solvant pro sumptibus necessariis ad montis conservationem, ut pro stipendiis Ministrorum, qui montem custodiunt, & administrant, ac semper parati esse debent ad mutuandum, ac pignora recipienda, custodienda, reddenda; pro conductione domus, pro libris rationum, cæterisque necessariis instrumentis. Quinta conditio est, ut si contingat mutuatarios non solvere termino præfixo, pignora vendantur sub hasta, ut ex pretio satisfiat monti, & ejus Ministris, & quod superest, restituatur domino pignoris. 16

Circa honestatem horum montium fuit olim non modica concertatio ante Concilium Lateranense sub Leone X. plures enim eos impugnabant ut illicitos, alii propugnabant ut honestos. 17

Digitized by Google

nestos. Cajetanus *tom. 2. opusc. 6.* eos impugnavit, sed ante dictum Concilium Lateranense, siquidem opus Cajetani fuit editum anno 1498. & definitio Concilii circa hujusmodi montes pietatis contigit año 1515. ut liquet ex ejus Bulla, adeo ut post Concilium Lateranense omnes doctores approbent hujusmodi montes uno fortassis excepto Soto *lib. 6. de justit. & jur. q. 1. art. 6.* ubi impugnat hos montes ratione illius, quod exigitur à mutuatariis pro expensis Ministrorum. Nititur primò, quia si quis dives decerneret mutuari cuicunque petenti suscepto pignore usque ad certum tempus, perinde ac Mons pietatis, non posset ultra sortem aliquid recipere, quia non recipit pignus in utilitatem mutuatarii, sed in propriam, nimirum ut faciat sibi certam solutionem: ergo neque Mons pietatis potest quidquam exigere. Secundò, beneficium mutui debet gratis conferri, proinde tenetur mutuans gratis onera suscipere, quæ sunt mutuationi annexa, ut servare pignus, reddere, & alia id genus: ex quo infert, non posse montem aliquid exigere ratione expensarum, eò quia tales expensæ sint onus annexum mutuationi. Et addit hoc adeo verum esse, ut si pignus sit custoditu difficile, debeat mutuans protestari, quòd si pereat, mutuatario pereat, quòd si voluerit pignus curari, id fiat expensis ipsius. Tertiò, quia est peculiare tantum aliquibus pignoribus, ut debeant curari, ut sunt vestes, quæ tineis roduntur, adeo ut per accidens sit aliquot pignora expensis indigere, & quod per accidens contingit, non debet in legem duci.

18 Verum hujusmodi montes pietatis honestos, ac licitos esse, certum omnino est, & fuit definitum in Concilio Lateranensi ubi tanquam pii approbantur illis verbis: *declaramus, & definimus, montes pietatis, in quibus pro eorum expensis, & indemnitate aliquid moderatum ad solas Ministrorum expensas, & aliorum, ad illorum conservationem pertinentium, pro eorum indemnitate duntaxat, ultra sortem absque lucro eorundem montium recipitur, nec mali speciem præferre, nec ullo pacto improbari.* Immo anathemate etiam percutit docentes oppositum. Neque obstat, quod respondet Sotus fuisse in Concilio Lateranensi montes approbatos, prout tantùm justitiæ, & sacris canonibus non repugnant. Nam contra est, quia fuerunt approbati cum illa conditione, ob quam censet Sotus repugnare justitiæ, & sacris canonibus, & est, ut aliquid exigatur à mutuatariis pro impensis Ministrorum. Addit Sotus, Concilium non esse receptum quoad ea, quæ ad montes pertinent. Sed contra, quia definitio Concilii non est lex, quæ dependeat à receptione hominum, sed est declaratio veritatis facta à Concilio cum suo capite, proinde cum assistentia Spiritus S. unde qui non recipit talem definitionem, separat se à corpore Ecclesiæ, & suo capite. Neque majoris est momenti, quod subjungit Sotus, ad Concilium non pertinere has quæstiones definire, cum potiùs ex Philosophia, quàm ex sacris litteris dependeant. Nam contra est, quia ad Romanum Pontificem pertinet pascere oves Christi, seu instruere fideles, ac declarare, & definire, quæ sint licita, & quæ illicita. Tum quia licèt id non possit immediatè definiri ex sacris litteris; potest tamen mediatè.

Præterea ratio, cur montes pietatis liciti sint, est, quia nihil exigitur à mutuatariis ratione mutuationis; sed tantùm ratione expensarum, quæ necessariæ sunt pro montis conservatione, & administratione: atqui licitum est aliquid pro illis expensis exigere: siquidem nulla æquitas postulat, ut quis cum proprio damno mutuet, unde tantum exigere, quantum est necessarium ad damnum vitandum, est æquitati omnino consonum. Mons enim cum hac conditione mutuatur, ut mutuatarii pro rata solvant expensas, quæ fiunt in ordine ad mutuandum, dum accipiunt mutuum à monte: paciscuntur enim tacitè cum ipso monte de solvendis hisce expensis, ut mons servetur indemnis, & non patiatur damnum: quo pacto non solvunt ratione mutui, sed ratione pacti saltem tacitè initi de servanda indemnitate: & licitum est unicuique ita pacisci, quia potest exigere suam indemnitatem ab eo, cui mutuatur: hinc omnes Canonistæ, & Theologi cum D. Thoma *2. 2. q. 78. art. 2. ad* 1. docent, posse recipi lucrum ex mutuo ratione damni emergentis. Neque fundamenta, quibus nititur Sotus, subsistunt. 19

Ad primum respondetur, exigere aliquid à mutuatariis licere privatæ personæ, quoties hæc mutuando patitur aliquod damnum, vel facit aliquas expensas. Neque obstat, quòd recipiat pignus pro securitate sortis principalis, quia cùm illud recipiat, ut mutuetur, ideo suscipit onus conservandi pignus in commodum mutuatarii, quod non susciperet, si non mutuaretur, proinde si necessariæ sint expensæ pro conservatione talis pignoris, possunt licitè exigi à mutuatario, non enim tenetur mutuans solvere expensas pro conservatione rei alienæ. Ad secundum ex eo, quòd beneficium mutui debeat gratis conferri, respondetur, inde non sequi, debere gratis suscipi onera annexa mutuationi; alioquin neque ratione damni emergentis posset mutuans aliquid recipere: hæc enim onera sunt extra mutuationem, proinde si sint pretio æstimabilia, possunt pretio compensari. Ad tertium respondetur, ea, quæ exiguuntur à mutuatariis esse pro conservatione montis, & expensis, quas mons facit: siquidem mons non posset mutuari, nisi haberet Ministros, qui ipsi inservirent, proinde debet servari indemnis ab expensis, quas facit pro Ministris, ut isti semper sint parati ad inserviendum: & ad ipsos spectat curare pignora, si indigeant: quòd si non indigeant, adhuc tenentur mutuatarii solvere pro expensis; cùm Mons in ordine ad ipsos conducat, & alat Ministros. 20

Quæritur nonò, an deponentes pecunias apud montem pietatis possint aliquid ultra sortem recipere? Communis sententia est, non posse deponentes pecunias apud montes pietatis quidquam ultra sortem recipere secluso lucro cessante, & damno emergente, ita specialiter docent 21

Digitized by Google

docent Navarr. *lib. 5. conſil. 2. de uſur. num. 2.* Azorius *tom. 3. lib. 5. c. 9. q. 5.* Megal. *2. p. inſtit. lib. 2. c. 5. num. 46.* Filiuc. *tract. 34. q. 2. num. 177. art. 178.* Ratio, quâ hæc communis ſententia nititur, eſt, quia inter montem, & deponentes pecuniam non poteſt alius intervenire contractus, quàm depoſiti, vel mutui, ſiquidem deponens pecuniam, & dans facultatem Monti depoſitario, ut illâ utatur, cenſetur mutuare: & ratione mutui non poteſt quidquam recipere ſupra ſortem principalem: eſſet enim id contra præceptum naturale, & divinum, eſt enim pecunia de genere ſterilium, proinde non producit ex ſe fructus, eſt etiam contra præceptum divinum *c. conſuluit de uſur.* & docet D. Thomas 2. 2. *q. 78. art. 1. ad 4.* neque ratione depoſiti; quia contractus depoſiti debet eſſe gratuitus *l. 1. §. ſi veſtimenta, & § ſequent. ff. de poſſeſſ.*

22 Nihilominus ex indulto ſummorum Pontificum pluribus in locis uſus invaluit, ut deponentes pecuniam apud montem pietatis aliquid ultra ſortem recipiant, nimirum quatuor, vel quinque pro centum annuatim tutâ conſcientiâ. Hoc enim expreſsè conceſſit Paulus III. conſervatoribus, præſidentibus montis pietatis Ferrariæ in ſua Bulla, quæ incipit *charitatis opera, qua Salvator noſter JESUS Chriſtus* edita die 10. Julii 1549. & ſui pontificatûs anno 15. ubi derogat conſtitutionibus in contrarium, & Concilii Lateranenſis: ergo ſtante tali indulto ſummi Pontificis licitum eſt deponentibus pecunias apud montem pietatis recipere quatuor, vel quinque pro centum ultra ſortem annuatim: quia ut notat Bonacina *tom. 2. de contract. diſp. 3. q. 3. punct. 12. num. 9.* cenſentur illa quatuor, vel quinque dari ex liberalitate, & gratitudine montis recipientis mutuum, nimirum ut alii inde alliciantur ad tradendam pecuniam ut pauperibus ſubveniatur.

23 Tum quia in hoc caſu Pontifex declarat, legem prohibentem lucrum ex depoſito ſupra montem pietatis non obligare; eò quia ejus obſervantia impediret majus bonum: pertinet autem ad bonum communitatis, ut pauperes, urgente neceſſitate ſubleventur: & mons pietatis non poſſet eos ſublevare, niſi apud ipſum deponerentur pecuniæ, & ſi depoſitantes nihil lucri perciperent, ſuas non depoſitarent pecunias, proinde ſi ſervaretur lex de non percipiendo lucro, impediretur majus bonum, ut docet Paſqualig. *in decis. moral. decis. 184.* Neque obſtat, quòd tale lucrum ſupra ſortem principalem ſecluſo lucro ceſſante, & damno emergente eſſet contra legem naturalem, & divinam: quia in hiſce circumſtantiis non eſt ampliùs contra tales leges, cùm ſit quid licitum, & mons ex gratitudine, & liberalitate exhibeat illud lucrum, ut a ii alliciantur ad depoſitandam pecuniam, quâ ſubveniatur pauperibus.

24 Præterea ſummi Pontifices poſſunt declarare tam legem divinam, quàm naturalem; nimirum, quòd in aliquo peculiari caſu non obligent, idque ex mutuatione facta in materia, dummodo declaratio rationabilis ſit, quia ex rationabili cauſa lex non obligat, ut docent Gloſſa *in c. à nobis de decimis V. exemptus* Gloſſa *l. manumiſſiones V. naſcerentur* Felin. *in c. quæ eccles. num. 26. de conſtit.* ubi plures a ius citat. Abbas *in c. à nobis num. 4. de decimis & in c. cum tanto num. 3. de conſuet.* Covarr. *in 4. p. 2. c. 6. §. 9.* & alii plures loquentes de lege naturali, cujus declaratio ab iiſdem etiam diſpenſatio dicitur: quòd poſſit etiam ſummus Pontifex declarare legem divinam in aliquo ſpeciali caſu non obligare ex mutatione facta in materia tradunt Panormit. *c. propoſuit. n. 20. de conceſſ. prabend.* Felin. *in c. quæ in eccles. n. 19. & 20. de conſtitut.* Decian. *conſil. 112. n. 3. volum. 1.* & communiter Canoniſtæ *in c. de translat. Epiſcop.* & quamvis vocent talem declarationem diſpenſationem, in re tamen perinde eſt diſpenſare, ac declarare legem in tali peculiari caſu non obligare. Tunc enim non cenſetur lex obligare, quando ejus obſervantia adverſatur directè bono communitatis, vel etiam privatæ perſonæ, vel quando impedit majus bonum, licèt cauſet minus bonum, quia tunc cenſetur hoc malum in comparatione majoris boni: quapropter Pontifex diſpenſat in voto, & juramento, & declarat hic, & nunc legem non obligare.

Hinc in præſenti etiam declarat, legem prohibentem lucrum ex depoſito ſupra montem pietatis cum præfatis circumſtantiis non obligare, eò quia obſervantia ipſius eſſet impeditiva majoris boni: pertinet enim ad bonum communitatis, quòd pauperes ſubleventur, quod non fieret, niſi deponentes pecuniam ſupra montem pietatis aliquid lucri perciperent. Tum quia ſicut votum non obligat, quando impedit majus bonum, tametſi obſervantia ipſius ſit de jure naturali, & ejus violatio ita ſit mala, ut nunquam poſſit eſſe bona, quamdiu permanet in eſſe violationis: ita lex de lucro non percipiendo ſupra ſortem principalem in noſtro caſu ceſſat, quia ejus obſervantia impediret majus bonum, quod eſt ſubvenire pauperibus. 25

Quæritur decimò, quinam ſint tituli, ob quos lucrum perceptum ex pecuniis depoſitis ſupra montem pietatis honeſtatem induat, & fiat licitum. Reſpondetur, ex pluribus titulis poſſe tale lucrum eſſe juſtum, & licitum. Primò ob ingens emolumentum, quod præſtat communitati, qui pecunias ſuas deponit apud montes pietatis: quia inde providet, ut poſſint pauperes ſublevari, quod redundat in maximam utilitatem totius communitatis: atqui hoc emolumentum eſt in republica pretio æſtimabile: ſiquidem omne id eſt pretio æſtimabile, quod redundat in bonum temporale: & ſicut pecunia præſens, & parata eſt magis æſtimabilis, quàm abſens, ideo qui dat præſentem pecuniam, ut tantundem recipiat de abſente, poteſt aliquod pretium in compenſationem accipere. 26

Si dicas, depoſitanti pecunias non ceſſare aliquod lucrum, nec emergere aliquod damnum, tametſi ex ea depoſitatione reſultet commodum ipſi monti pietatis, proinde non poſſe juſtè percipere aliquod lucrum. Contra eſt, quia depoſitans ſuas pecunias apud montem priva- 27

privatur certo aliquo commodo. Primò quia non habet ampliùs pecunias sibi præsentes, & ad manus, ut possit illis immediatè uti, est enim majus commodum habere pecunias præsentes, quàm absentes. Secundò quia privatur etiam commodo utendi immediatè talibus pecuniis, & inde lucrandi aliquid; consistit enim hoc commodum in potentia lucrandi, mediante usu pecuniæ: siquidem potest uti pecunia ad hoc, vel illud emendum cum sua utilitate, & ad lucrandum; quod commodum transfert in montem pietatis, tametsi illi non cesset aliquod lucrum actuale, nec emergat aliquod damnum: est enim hoc commodum in possessione pecuniæ expeditæ, & applicabilis in quemcunque usum: siquidem inficiari nequit, quin sit magnum commodum habere paratam pecuniam ad quemcunque usum.

28 Præterea ex eo, quòd depositet quis pecuniam apud montem pietatis, ut ex ipsa provideatur pauperibus, certè instituit maximum commodum ipsius communitatis, quod transfert in ipsum montem: unde non ratione mutui præcisè percipit lucrum, quia in mutuo nil consideratur præter ipsam translationem pecuniæ: & in casu nostro principaliter consideratur commoditas pecuniæ paratæ, & præsentis, & potentia ad lucrandum, quâ depositor se privat, & illam transfert in montem. Neque hoc titulo palliatur usura, cùm sit titulus realis, & verus, & fiat realis commutatio illius commodi, quod à deponente transfertur in ipsum montem ad bonum commune, tale enim commodum pecuniæ paratæ, quod transfertur in montem, est aliquid reale, quo transferens pecuniam privatur, proinde potentiâ ad lucrandum realiter.

29 Quæritur undecimò, an ratione finis sublevandi pauperes lucrum, quod percipitur ex depositis pecuniis supra montem cohonestetur, & sit justum? Respondetur, tale lucrum etiam cohonestari ratione finis sublevandi pauperes, seu ratione obligationis, quam in se suscipit mutuandi pauperibus pro tanta summa: etenim cum pertineat ad communitatem quantum fieri potest, pauperes sublevare; ideo ad hunc finem ut habeat paratam pecuniam, quâ possit succurrere pauperibus, contrahit cum hoc, vel illo, ut se obliget pro aliqua quantitate pecuniæ ad mutuandum pauperibus, & pro tali obligatione solvit quatuor, vel quinque pro centum annuatim: & quia omnis obligatio est pretio æstimabilis potest etiam annuatim aliquod pretium justè accipi, ut docet Molina *de contract. disp. 308. num. 4.* Tum quia licèt prohibeatur lucrum ex fine, & ratione mutui; succedit tamen alius finis in depositatione pecuniæ apud montem pietatis cum lucro; & hic finis, quem intendit depositator est bonum communitatis in ipsa sublevatione pauperum, proinde cessat injustitia talis lucri, quod eatenus esset injustum, quatenus præcisè esset intuitu ipsius mutui: usura enim consistit in lucro ex mutuo, quod fit præcisè intuitu mutui, & tunc habet annexum finem prohibitum à lege, seu injustum gravamen: cæterum quando lucrum non est præcisè intuitu mutui, ut quando est ratione damni emergentis, vel lucri cessantis cohonestatur, & fit justum: & quia in nostro casu lucrum non percipitur intuitu mutui, sed ratione finis, qui est pretio æstimabilis, nempe illud commodum, & emolumentum quod præstatur communitati, ut hæc possit sublevare egenos, ideo non ratione mutui præcisè, sed intuitu finis lucrum perceptum cohonestatur.

Quæritur duodecimò, an lucrum perceptum ex deposito apud montem pietatis possit cohonestari ratione commodati? Respondetur etiam sub hoc titulo posse lucrum perceptum ex tali deposito cohonestari, si nimirum pecunia non censeatur mutuari, sed accommodari, adeo ut transeat in locatum, id enim potest fieri per declarationem Principis juxta exigentiam boni publici: & hujusmodi declaratio fit à Pontifice, quoties concedit, posse tale lucrum quinque, vel quatuor annuatim percipi pro centum ex deposita pecunia apud montem pietatis: etenim cum pecunia sit perquam utilis, possitque mediante ejus usu plurimum adferre utilitatis, præsertim in emptione mercium, ideo potest tanquam res utilis venire in considerationem, & esse materia contractûs, locationis, adeo ut qui pecuniam alteri locat, possit perinde fructus percipere ac si domum locaret, & sicut ex locatione domûs possunt fructus percipi, ita etiam ex locatione pecuniæ. 30

Præterea pecunia etiam consideratur, ut merx tum ratione distantiæ localis, tum etiam ratione commoditatis, ut notat Lessius *lib. 2. de justit. & jur. c. 23. dub. 1. num. 4.* hinc cambium reduci solet ad contractum emptionis, & venditionis, ut notat Cajetanus *opusc. de cambiis c. 7.* unde potest etiam considerari, ut res fructifera, est enim talis, si pecunia exponatur cambiis, aut mercaturæ, unde proveniat aliqua utilitas, & id præcipuè videtur habere locum in deposito, quod fit apud montem pietatis considerato fine ejusdem montis intendentis uti pecunia tanquam re fructifera, nimirum ut inde percipiat fructum sublevationis pauperum, qui fructus est utilis, & maximus in communitate: & hic titulus tametsi non exprimatur, nihilominus quoad substantiam intervenit. 31

Neque obstat, quòd in contractu locationis dominium remaneat apud locantem cum dilapso tempore locationis debeat restitui res eadem, quæ locata fuerat: & Mons pietatis restituat pecuniam non eandem, sed diversam, proinde contractus talis depositi non potest dici contractus locationis. Nam contra est, quia licèt non restituatur eadem numero pecunia, restituitur tamen eadem specificè, & hoc sufficit, ut contractus depositi possit esse contractus locationis: siquidem de ratione locationis est, ut res locata præscripto tempore restituatur eo modo, quo restitui potest habita ratione, quòd convertatur in utilitatem locatarii: hinc est quòd quando non potest restitui eadem, debeat restitui innovata ut in locatione prædii, in quo innovantur vites, & plantæ: ita in locatione pecuniæ, quia hæc non convertitur in utilita- 32

tem locatarii, & consumitur, debet expleta locatione restitui juxta suam capacitatem, scilicet eadem secundùm eandem quantitatem, & eundem valorem: tunc enim quamvis physicè non sit eadem pecunia, moraliter tamen censetur esse eadem. Materia enim locationis est res utilis, & locatio ordinatur in eum finem, ut locatarius ex locato debitam percipiat utilitatem: unde præcipuum, quod habetur in locatione est, ut res locata convertatur in utilitatem locatarii, si postea res locata usu atteratur, vel consumatur, id per accidens se habet ad rationem locationis.

33 Quæritur tertiò decimò, an ratione translationis dominii, & privationis ejusdem possit cohonestari lucrum perceptum ex deposita pecunia apud montem pietatis? Respondetur, posse itidem hoc titulo cohonestari tale lucrum, siquidem omne dominium rei utilis est pretio æstimabile, & negari non potest, quin præsens, ac parata pecunia sit res utilis, proinde pretio æstimabilis: atqui, quando quis depositat suas pecunias apud montem pietatis, tunc se privat tali utilitate, & commodo, scilicet præsentia, & potentia expedita utendi pecuniâ in obvios quosque usus lucrativos; proinde privat se re aliqua utili, quæ est pretio æstimabilis, & dominium talis rei transfert in montem, apud quem depositat suas pecunias: ergo ratione translationis hujus dominii potest, qui depositavit tales pecunias aliquid supra sortē accipere, quia tunc ratione lucri cessantis, non ratione mutui simpliciter accipit aliquid supra sortem: siquidem potentia convertendi pecuniam in obvios quosque usus lucrativos, ut esset cambium, mercatura, aut emptio rei fructiferæ est aliquid, ex quo potest percipi aliquod lucrum, quod propterea cessat in eo, qui depositavit suas pecunias apud montem pietatis: privare enim se tali facultate, & potentia convertendi pecuniam in usus lucrativos est privare se aliquo commodo, & dominio, & illud transferre in ipsum montem, à quo propterea, non ratione mutui præcisè, sed ratione translationis dominii aliquid accipit, quatuor, vel quinque pro centum annuatim: hac ratione salvatur, quomodo lucrum ex tali deposito sit justum, non ita ex mutuo; quia eatenus lucrum ex mutuo, præcisè est injustum, quia per mutuum transfertur dominium rei mutuatæ; proinde si mutuatarius aliquid solveret ratione mutui, utique solveret, ut posset uti eo, quod est suum; at in casu depositi mons non solvit, ut eo utatur, quod suum est, quia in deposito non transfertur dominium; proinde solvit, ut acquirat aliquid quod suum non est, nempe dominium utendi tali pecunia apud se deposita. Præterea eatenus lucrum ex puro mutuo est injustum, quia si mutuatarius redderet aliquid supra sortem, plus redderet, quàm acciperet, proinde non servaretur æqualitas: atqui in deposito mons pietatis non plus reddit, quia illud lucrum non datur per modum restitutionis; neque computatur cum sorte principali: sed datur præcisè per modum compensationis, quatenus compensatur illud dominium, & commodum utendi tali pecunia apud se depositæ, est enim dominium rei utilis; proinde pretio æstimabile.

Videtur tamen urgere aliqua difficultas, 34 quia translatio dominii, pecuniæ, & carentia illius cum obligatione non repetendi pecunias mutuatas nisi infra certum tempus sunt rationes ita intrinsecæ mutuo, ut non possint ab ipso separari, proinde si mutuum exigat gratis fieri, nihil pro tali carentia pecuniæ, & translatione dominii accipi potest. Verùm hæc ratio tantùm vim habet quando pecunia traditur sub simplici, ac præcisa ratione mutui; quia tunc translatio dominii, & gravamen ex carentia pecuniæ se habent consequenter ad rationem mutui, non tamen veniunt principaliter in considerationem, proinde sequuntur naturam mutui: quapropter sicut ratione mutui præcisè non potest quidquam supra sortem accipi, ita neque ratione illorum, quia accessoria sequuntur naturam principalis, & stant sub determinatione illius. At si principaliter consideretur translatio dominii, & gravamen ex carentia pecuniæ, ac potentiæ utendi pecuniâ in obvios usus lucrativos, cum hæc omnia sint pretio æstimabilia, & per se primò veniant in considerationem, ideo mutant rationem contractûs, & faciunt, ut id quod alioquin esset mutuum fiat venditio ad certum tempus; quo dilapso res vendita ad pristinum redit dominum: hinc cùm cesset contractus mutui, jam translatio dominii, & carentia pecuniæ non sunt ampliùs quid intrisecum mutuo, cùm non detur ampliùs mutuum, sed contractus venditionis: hinc non ratione mutui, sed ratione venditionis illius dominii, & commodi utendi paratâ pecunia ad obvios quosque usus lucrativos percipitur lucrum.

Quæritur quartò decimò, an lucrum per- 35 ceptum ex deposita pecunia apud montem pietatis possit cohonestari ex taxatione Principis? Respondetur affirmativè, quia sicut Princeps habet potestatem taxandi valorem monetarum, ita etiam inest eidem potestas taxandi fructum, qui percipi potest ex depositatione pecuniæ apud montem pietatis: & quia bonum communitatis exigit, ut taxentur ad eam summam, quæ solet percipi in fundatione censuum, ideo ut allicerentur depositantes, Paulus III, taxavit, ut depositantes suas pecunias apud montes pietatis possent licitè annuatim percipere quatuor, vel quinque pro centum. Immo hæc taxatio summi Pontificis videbatur necessaria, quia tametsi præexpensi tituli faciant ut aliquod lucrum supra sortem principalem possit tuta conscientia percipi, non tamen id ex se præstant, ut tale lucrum ascendat ex se ad quinque pro centum, quia carentia pecuniæ non tanti æstimatur ex se, sed pluris etiam juxta commodum utentis tali pecunia, vel etiam minoris, perinde ac bona immobilia, quæ non semper reddunt quinque pro centum. Hinc necessè fuit, ut Pontifex taxaret justum lucrum, & quamvis Pontifex non possit facere, quòd usura non sit usura, potest tamen declarare quòd non sit usura, proinde debent supponi justi

justi tituli, ob quos hujusmodi lucrum non sit usura, cum enim ad Principem pertineat promovere bonum commune, inest eidem potestas ad ea omnia, quæ requiruntur ad promovendum idem bonum communitatis: & sicut habet potestatem taxandi pretium eorum, quæ venduntur, ità etiam augendi, vel minuendi valorem extrinsecum monetarum, proinde etiam taxandi lucrum percipiendum ex pecuniis depositis apud montem pietatis.

TITULUS XVII.

De emptione, & venditione.

DUo qui præcesserunt tituli fuerunt de iis contractibus, qui gratiâ tantùm unius fiunt. Nunc Pontifex descendit ad illos contractus, qui utriusque contrahentis commodum respiciunt, quorum primus est emptio, & venditio, cujus origo à jure gentium sumpsit initium, & nihil aliud est, quàm rei suæ alienatio, jurisque sui in alium translatio.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *PLACUIT* 1. *h. t. Ex Concilio Valentino statuitur, ut res non debeant cariori pretio, vendi transeuntibus, & si opus sit debeat plebs cogi, ut res cariùs non vendantur, quàm in mercato vendi soleant. Ubi notandum est, rem tantùm valere regulariter, quantum in foro venditur: unde præsens canon vult, ut exponens victualia venalia non vendat illa cariùs peregrinis, & hospitibus, quàm in foro soleant vendi civibus.*

C. *UT MENSURÆ* 2. *h. t. Ex Concilio Moguntino statuitur, ut qui fraudat mensuras, & pondera causâ lucri, debeat pœnitentiam* 30. *dierum agere in pane, & aqua. Notandum est, hunc canonem esse unum ex pœnalibus, qui cùm non sint ampliùs in usu, hodie in foro animæ hujusmodi pœnitentiæ sunt arbitrariæ, & judicio relinquuntur Confessarii* c. Deus qui de pœnit. & remiss. *In foro verò externo variæ pœnæ imponuntur huic crimini* l. Cornelia ff. de fals.

C. *CUM DILECTI* 3. *h. t. Alexander III. rescribit, venditorem rei si sit deceptus ultra dimidium justi pretii posse agere, vel ad supplementum justi pretii, vel ad restitutionem rei, esse tamen in arbitrio emptoris, vel rescindere contractum, vel supplere pretium, quæ electio venditori non competit. Notat Glossa, ad cognoscendum, an læsio fuerit ultra dimidium esse considerandum valorem tempore venditionis. Rursus eum qui petit ex una causa, & succumbit, posse eandem repetere, ex aliâ causa.*

C. *PERVENIT* 4. *h. t. Cælestinus III. declarat, quòd si vir consentiente uxore vendat res donatas uxori propter nuptias, & pretium fuit conversum in usum communem viri, & uxoris, & fuerunt elapsi* 30. *anni, emptor non possit ampliùs molestari ab uxore etiam soluto jam matrimonio.*

C. *AD NOSTRAM* 5. *h. t. rescribit Innocentius III. esse usurariam illam venditionem, quâ quis vendit rem cùm pacto, quòd post certum tempus possit recuperari modico pretio, sed ultra dimidium. Ubi notat Glossa, contractum usurarium cognosci non solùm ex forma contractus, sed etiam ex pretio.*

C. *CUM CAUSA* 6. *h. t. Idem Pont. rescribit, venditorem deceptum ultra dimidium posse agere, vel ut restituto pretio sibi res reddatur, vel ut pretium suppleat. Ubi notat Glossa, quòd si decipiatur utrque vendens, & emens in dimidia parte tantùm, non possit agere.*

C. *SI VENDITORI.* 7. *h. t. Gregorius IX. declarat, venditorem non teneri emptori de evictione. Primò si emptor motâ lite contra ipsum cum denunciavit venditori, ut rem defenderet. Secundò si tempore sententiæ sit contumaciter absentaverit. Tertiò si per injuriam Judicis sententia fuerit lata contra ipsum. Evincere in præsenti idem est, ac rem suam ab aliquo, cujus non erat data, alteri datam, vel venditam repetere in judicio.*

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

C. *REGIMINI* 1. *h. t. Martinus V. rescribit, contractus censuales etiam si fiant pro decem ad centum, & cum conditione, ut venditor possit in totum, vel in partes redimere censum: ita tamen ut non possit cogi ad redimendum, esse licitos, & non usurarios.*

C. *REGIMINI* 2. *& ult. h. t. Calixtus III. rescribit Episcopo Magdeburgensi fere idem quod in præcedenti. Notandum est, quòd ut hi contractus sint liciti, duæ requiruntur conditiones. Quarum prima est, ne census annuus excedat decimam partem capitalis, adeò ut pro centum non possit quis annuatim exigere supra decem. Secunda ne census computentur in sortem. Verùm Pius V. in sua constitutione quæ incipit:* onus Apostolicæ servitutis *plures alias addidit conditiones, quibus non servatis contractus censuales non sunt validi.*

COM-

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De quidditate, & requisitis ad substantiam emptionis, & venditionis.

1 Quia emptio est correlativa venditioni, ideo emptio, & venditio constituunt unum contractum bonæ fidei ultro, citróque obligatorium: definitur enim emptio, & venditio: *contractus juris gentium nominatus bonæ fidei de re pro certo pretio habenda:* seu est contractus, in quo venditor cum emptore de re, sive merce pro pretio paciscitur: & quatenus merx pro pretio promittitur, est venditio, & quatenus pretium offertur pro ipsa merce, vel re data venum, dicitur emptio. Est hujusmodi contractus ultro citroque obligatorius, quia emptor obligatur ad solvendum pretium venditori, & hic ad rem, seu mercem tradendam emptori *l. ex empto. 11. in princ. ff. de action. empt. l. 2. §. fin.* & per hoc emptio distinguitur ab iis contractibus, vel quasi contractibus, qui tantùm ex una parte obligationem inducunt, cujusmodi est donatio *l. Aristo 18. §. fin. ff. de donat.* Rursus requiritur utriusque contrahentis consensus, quia hic contractus quoad substantiam perficitur per solum mutuum consensum voluntatis verbis, vel nutibus expressum: siquidem in contractibus, qui instituuntur inter homines requiritur signum aliquod externum, quo consensus internus exprimatur.

2 Cæterum hic contractus emptionis, & venditionis perficitur per solum consensum, quia non est opus ut statim fiat rei traditio, ut in mutuo, commodato, deposito, pignore, qui contractus exigunt rei traditionem, ante quam semper licitum est resilire: neque hic contractus exigit certam verborum formulam, sicut stipulatio; neque litteras, aut scripturam, ut emphyteusis, adeo ut contractus emptionis, & venditionis etiam inter absentes possit institui per Procuratorem, imò etiam cum Muto, & Surdo *l. 1. §. fin. ff. de contrab. empt.* & per hoc differt ab aliis contractibus, qui re, vel verbis, aut litteris perficiuntur.

3 Rursus hic contractus quoad essentiam perficitur solo consensu, quo præstito non licèt ampliùs resilire: non tamen perficitur quoad integritatem completam, seu quoad totum complementum, quia ad hoc requiritur præter mutuum consensum solutio pretii ex parte emptoris, & traditio rei ex parte venditoris. Rursus per hoc quod solvatur pretium differt venditio à permutatione, quia in hac una res cum alia permutatur absque pretii interventu. Distinguitur à locatione, in qua non pretiū, sed merces, seu pensio intervenit *l. 1. §. 1. & Glossa in V. agendo ff. de superficiebus.* Demum in hoc contractu dicitur venditor cum emptore pacisci de re, & pretio, seu de merce, sine qua venditio non subsistit *l. nec emptio, & l. & si consensum ff. de contrab. empt.* quod tamen non ita intelligitur ut emptio exigat, ut statim res vendita tradatur emptori: quia si hoc deposceret re potiùs, quàm consensu præsens contractus perficeretur: sed quia exigit, ut in rerum natura subsistat actu, vel virtute id, quod venditur, siquidem res futuræ vendi possunt, & emi, ut fructus arborum, fœtus animalium *l. nec emptio ff. de contrab. empt.* neque emptor necesse est, ut statim solvat pretium, sed sufficit si det fidem, quâ promittat, se soluturum, & venditor item se traditurum rem.

Neque per venditionem opus est, ut actu transferatur dominium, sed sufficit, si venditio sit translativa dominii, adeo ut venditor se obligaverit ad dominium transferendum: siquidem dominium rei venditæ non transfertur in emptorem tunc, cum initur contractus venditionis per mutuum consensum; sed quando soluto ab emptore pretio, venditor dat res, seu mercem venditori, tunc hic cùm primùm incipit possidere rem à se emptam, acquirit dominium, quod transfertur per hanc traditionem à venditore ad emptorem. 4

Per accidens tamen potest contingere, ut per traditionem dominium non transferatur, eo quia res, quæ datur venum non pertineat ad venditorem, sed ad alium, qui rem illam non venderet. Debet in hoc contractu pretium solvi, seu pecunia, quæ inventa est, ut sit publica mensura, seu æstimatio mercium, quæ in contractus humanos venire possunt *l. 1. ff. de contrab. empt.* hinc pretium est propriè nummus, quia hic lege, & authoritate publica omnia numerat, & adæquat: non tamen semper est necesse, ut pro pretio solvatur numerata pecunia, subinde enim sufficit si detur æquivalens, quale est pignus, vel arrha, vel fidejussor: non tamen potest dari res pro re, quia non distingueretur à permutatione, in qua datur res pro re, seu mutatur una res in aliam, sed debet necessariò dari res pro pecunia, per quod differt etiam à cambio, in quo datur pecunia, pro pecunia, & tunc pecunia non tam habet rationem pretii, quàm mercis ratione materiæ, vel alicujus circumstantiæ, ut si pecunia argentea commutetur cum aurea. 5

Hinc in contractu emptionis, & venditionis, necesse est, ut constituatur certum, ac determinatum pretium: si enim Titius venderet Cajo suas ædes, & diceret ipsi; dabis mihi justum pretium non valeret venditio, nisi justum pretium arbitrio boni viri, vel officio judicis determinaretur: siquidem valida est venditio, in qua determinatio pretii arbitrio relinquitur boni viri, ut si Titius dicat Cajo vendo tibi meum equum, quanti illum æstimaverit Sempronius, si is pretium definierit venditio est valida: secus si illud non definierit: rursus non valet vendi- 6

venditio, in qua pretii definitio remittitur arbitrio emptoris *l. quod sape 25. §. illud ff. h. t. l. in vendentis 136. eod.* Rursus debet etiam pretium constitui in numerata pecunia, alioquin non esset emptio, & venditio, sed potiùs permutatio, quâ una res daretur pro alia: & quia pretium debet esse certum, ita de re certa debet venditio institui, & debet etiam res, quæ venditur existere in rerum natura actu, vel virtute, hoc est, debet esse de re, quæ saltem speretur extitura, ut sunt fructus agrorum, & fœtus animalium. Hinc liquet ad substantiam hujus contractus tria requiri. Primò res certa, quæ venditur, sive illa existat, sive futura sit, sive speretur extitura, quia sine re quæ veniat, non potest intelligi præsens contractus emptionis, & venditionis. Secundò pretium, quia sine hoc non habetur emptio, & venditio *l. inter partem 1. ff. h. t.* & hoc pretium debet consistere in pecunia numerata *§. pretium instit. h. t.* Tertiò ut in rem, & pretium venditor, & emptor consentiant, verè, & non simulatè, ut desumitur *ex c. ad nostram 5. h. t.* quia plus valet in quod agitur, quàm quod simulatè concipitur. Interdum tamen in hoc contractu datur arrha in signum celebrati contractus *l. quod sape 35. de contrab. empt.* seu in signum contractus postea perficiendi totaliter, & integraliter per solutionem pretii, & traditionem rei.

7 Quòd si velimus sejungere emptionem à venditione, definitur emptio contractus, qui consensu perficitur pretii, pro merce. Venditio autem potest definiri contractus obligans venditorem ad tradendam mercem pro pretio: unde de ratione emptionis est, ut detur merx pro pretio: nomine autem mercis comprehenduntur omnes res vendibiles mobiles, vel immobiles etiam actiones, & jura, & quæ pecuniâ æstimari possunt. Communiter tamen emptio, & venditio constituunt unum contractum reciprocum exigentem rei promissionem, seu mutuum consensum, qui si fuerit conditionalis, suspendit contractum emptionis, & venditionis, usque ad purificationem conditionis, quâ positâ contractus perficitur *l. qui balneum, & l. potior. ff. qui potiores in pignore,* sed tali pacto ut effectus, qui est obligatio absoluta, jurisfictione retrotrahatur ad tempus initi contractus, perinde ac si ab initio consensus absolutus fuisset. Rursus contractus exigens ratihabitionem alterius non censetur perfectus, donec accesserit ratihabitio, quia ex dispositione juris continet tacitam conditionem, quæ illi debet vim dare fictione juris; & ejus perfectio, ac obligatio consequens retrotrahuntur, ac si omnia ab initio perfecta fuissent.

8 Quòd si petatur, cujus sit emptio juris? Respondet Jurisconsultus *in l. 1. ff. de contrab. empb.* esse juris gentium; ex quo enim gentes esse cœperunt emptio fuit usu recepta: & licèt pecunia hac, vel illa ratione cudi cœperit apud aliquas gentes certis temporibus; ut tamen est pretium mercium, ac rerum, cœpta fuit introduci in humanos usus statim ab initio, cùm primum gentes esse cœperunt. Et licèt ab initio usitatæ fuerint rerum permutationes, adeo ut juris consultus 11. *de contrab. empt.* asserat, originem emendi, & vendendi à permutationibus rerum suum duxisse initium; eò quia ante venditiones, & emptiones unusquisque secundùm proprias necessitates temporum, ac rerum, res inutiles pro utilibus permutarent: id tamen non impedit, quò minus emptio dicenda sit juris gentium: siquidem omnes gentes permutatione, & venditione uti cœperunt, antequam jus ullum civile apud homines conderetur, ut notat Azorius *p. 3. lib. 8. c. 1.*

9 An verò nomine venditionis comprehendatur omnis contractus, per quem dominium transit ad alium. Affirmant aliqui, & alii negant. Verùm *in l. statu liberi §. 5. ff. de stat. lib.* jurisconsultus videtur asserere, nonnunquam nomine venditionis comprehendi omnem contractum, per quem dominium transit in alium, quod etiam innuitur *in l. sicut. §. venditionis ff. quib. mod. pignus solvat.* & etiam *in lib. feudor. c. 1. de controvers. inter dominum, & emptorem,* & hæc sententia videtur communior: excipiuntur tamen tres casus; quorum primus est: quando in lege, vel statuto fit mentio pretii, tunc solùm intelligitur emptio, & venditio, ut tradit Panormit. *in c. 1. de iis quæ fiunt à Prælat. & c. potuit de locato:* hinc si quis prohibeatur vendere absque certa juris formula, ne decipiatur in pretio potest donare, vel permutare sine tali juris formula. Secundus si materia sit odiosa, & pœnalis, tunc licèt non fiat mentio pretii, nomine emptionis, & venditionis non comprehenditur alius contractus, ut tradit Abbas *in c. 1. de his quæ fiunt à Prælat. sine consensu Capituli* Decius *cons. 59. vol. 1.*

10 Quamobrem in decreto judicis prohibentis emptionem, & venditionem strictè, & pressè sumitur nomen emptionis, quia verba decreti sunt strictæ interpretationis *l. 1. C. si plures una sententia l. si pupillorum §. si præter. ff. de rebus eorum qui sub tutela, vel cura sunt.* Bartol. *in l. 1. C. quando provocare non est necesse.* Tertius quando ii, qui loquuntur communi, & vulgari usu acceptis vocibus utuntur, quia vulgares nomina venditionis, & emptionis solent strictè sumere, Abbas *in c. 1. de his, quæ fiunt à Prælat. sine consens. capitul.* quapropter si Titius legaverit Cajo omnes res à se emptas non comprehenduntur aliæ, quæ ad Titium devenerunt per alium contractum donationis, vel permutationis.

11 Solet emptio quadrupliciter partiri, seu fieri quatuor modis. Primò purè, & simpliciter, vel sub conditione. Purè dicitur fieri, quando contractui nulla apponitur conditio, nec pactum, imò neque dies: sub conditione, quando adjicitur conditio, ut si Titius dicat Cajo, vendo tibi meam domum mille aureis, si ego missus fuero in aliam Regionem. Rursus emptio sub conditione, vel pacto contrahitur, vel cum addictione in diem; ut vendo tibi meum fundũ mille florenis, nisi intra festum S. Michaëlis alius meliorem mihi conditionem obtulerit *l. in diem ff. de in diem addictione.*

12 Vel contrahitur cum pacto legis commissoriæ, ut vendo tibi centum florenis meum equum

equum, quòd si pretium intra mensem mihi non solveris volo, ut pro non vendito habeatur *l. cum venditor §. de lege commissoria.* Vel fit cum pacto retrovendendi, ut vendo tibi tanti meum fundum hac tamen conditione, ut si intra biennium tibi restituero pretium, debeas mihi reddere fundum.

13 Vel contrahitur cum pacto, quod significatur *in l. curabit. C. de actionib. empt. & venditi* ut vendo tibi mille aureis meam domum, eo pacto, quòd si intra quatuor annos pretium non recepero; vel simpliciter, donec mihi pretium persolveris, singulis annis mihi certā persolvas pensionem. Vel etiam contrahitur per alicujus pacti adjectionem, ut vendo tibi meam domum, ita tamen, ut eam mihi statim loces, & ego eandem habeam conductam.

14 Secundò dividitur emptio ex modo, quo fit clam, vel palam sub hasta in foro, vel alio loco publico positā, vel voce præconis. Clam dicitur fieri emptio, quando privatim aliquid emitur. Rursus fit etiam emptio cumulatim, ut cùm venditur acervus tritici, vel lignorum sine alia mensura adhibita, sed tantùm ad oculum.

15 Tertiò dividitur emptio questus gratiā, seu lucri, vel causâ necessitatis. Quæ est causa lucri, adhuc est duplex. Primò cùm res ita emitur, ut eadem prorsus absque ulla sui mutatione iterum vendatur, & hæc dicitur negotiatio clericis interdicta in jure canonico *c. 1. & 2. de clericis, vel Monach.* est enim talis negotiatio propriè mercatorum. Secundò cùm res aliqua emitur, ut iterum vendatur, sed melius effecta per industriam, curam, & operam emptoris, & hæc est communis artificum, pastorum, & agricolarum.

16 Quartò demum dividitur emptio in eam, quæ est ex pretio: vel enim res emitur dilata solutione pretii ad tempus, vel pretio statim soluto, vel emitur res futura soluto statim pretio ante traditionem rei: vel emitur statim re tradita emptori, & soluto pretio venditori.

§. II.

Quinam in jure prohibeantur vendere, & emere, & quæ res vendi possint, vel non?

1 Olim legibus imperatoriis privati homines fuerunt prohibiti vendere purpuram, vel sericum, aut lanam blattam, seu purpuream, & carbasinam, seu rubro tinctam colore, vel etiam purpuram pretiosissimam, vel hyacinthinam, seu purpuram referentem colore ferrum ardens, idque sub pœna privationis bonorum *l. 1. C. quæ res vendi possunt.* Rursus prohibebantur privati homines emere ab hostibus sericum, vel purpuram *l. comparandi C. eod. tit.* Neque licitum erat frumentum publici canonis vendere, aut emere in litoribus, idque sub pœna capitis, *l. quia nonnunquam C. eod. tit.* Neque frumentum ad exercitum missum poterat quis emere sub pœna privationis omnium bonorum, si honestæ esset conditionis, vel si vilis, pœna capitis *l. ne frumentum C. eod. tit.* Præterea ad barbaros, seu hostes populi Romani nullus poterat oleum, vel alia id generis liquida transferre, nec causâ gustûs, nec gratia commerciorum *l. 1. C. quæ res exportari non debeatur.*

2 Rursus prohibebantur etiam vendi arma, ut lorica, scuta, gladii, arcus, sagittæ, & alia id genus hostibus populi Romani, imò etiam eorum legatis, vel Nuntiis, & venditores hujus legis transgressores capitis pœnam subibant *l. nemo C. eod. tit.* Prohibebantur etiam domini, vel per se, vel per alium vendere suos servos criminosos eo pacto, ut cum bestiis pugnarent, hoc enim genus crudelitatis leges meritò vetuerunt, præsertim *lege Petronea.* Neque servus in fuga constitutus vendi poterat suo domino *l. in fuga C. ad legem flaviam de plag.* Si verò aliquis amico suo peregrè proficiscenti mandâsset, ut fugitivum servum quæreret, & inventum venderet, id permissum erat *l. quod sæpe §. illud constat. ff. de contrab. empt.* imò licitum etiam erat domino servum absentem vendere *d. l. quod sæpe.*

3 Nunc verò hi omnes possunt vendere, qui sunt sui juris, & habent verum, ac proprium dominium in res illas, quæ dantur venum. Res tamen pupilli, vel minoris non possunt vendī tutori, vel curatori *l. si in emptione ff. de contrab. empt.* & in pluribus aliis legibus, quibus universim prohibetur, ne tutor, vel curator emat rem sui pupulli, vel minoris, si tamen palam, & bona fide emat, legem non transgreditur, dicitur quis palam emere quando rem emit sub hasta publica, voce præconis venditam: & dicitur bona fide emere si justo pretio emat. Qui verò publico officio in Provincia fungitur non potest prædia emere, quæ in eadem provincia venduntur, nisi ea fiscus distraxerit.

4 Valent illa statuta Provinciarum, quibus aliquis prohibetur res suas immobiles, præsertim domum, vel fundum vendere extraneis spectantibus ad alterius Principis jurisdictionem, ut desumitur *ex l. 1. C. non licere habitatoribus Metrocomia loca sua ad extraneos transferre.* Extraneis tamen clericis, Monachis, vel Religiosis possunt talia bona immobilia divendi, & desumitur *ex authent. collat. de sacrosanct. eccles.* quia Magistratus laicales nullum habent jus in Religiosos; si enim talia statuta condita sint sine consensu Romani Pontificis irrita sunt, & nullum sortiuntur valorem, præsertim si expressa mentio fiat, quòd talia bona non vendantur clericis, vel Religiosis. Quòd si statutum tale esset ut nemo deberet vendere rem immobilem illi, qui non est subditus, vel non sustinet communia Reipublicæ onera, tunc tale statutum non ligaret clericos, sed tantùm laicos: ratio est, quia cum ecclesiastici non subjiciantur laicis, non possunt laicorum statutis obligari, quia superior non potest obligare nisi suos subditos, generatim statutum laicale non comprehendit clericos, nec Ecclesias, nec Religiosos.

5 An verò cùm quis prohibetur emere, possit per alium amicum emere. Respondetur cum distinctione, vel enim absolutè, & simpliciter pro-

Digitized by Google

prohibetur emere, & tunc etiam prohibetur, ne emat per alium *l. si mandavero §. quoniam ff. mandatum*: quia tunc videretur committere fraudem contra legem. Sin verò lex prohibeat expresse, ne quis emat per se; cum hæc lex sit odiosa, & proinde restringenda juxta significationem verborum, non debet extendi ad alios, proinde licèt non possit per se emere, non prohibetur tamen emere per amicum interpositum, ut notat Fabius *de empt. q. 3. princ. n. 10.* apud Azorium *p. 3. lib. 8. c. 4.* Rursus jure communi fidejussor non potest emere rem debitoris loco pignoris obligatam creditori *l. si mandavero tibi §. Paulus ff. mandati.*

6 Plures sunt, quibus alienatio rei per venditionem prohibetur, etenim usufructuarius non potest rem vendere, ex qua usumfructum percipit, ut nec etiam qui rem aliquam accepit nomine, & jure feudi, vel emphyteusis, nisi accesserit consensus illius, qui directum dominium sibi reservavit. Ratio est, quia per venditionem non potest alienari nisi id, de quo venditor habet dominium absolutum, ac potest disponere: & usufructuarius, ac feudatarius non habet dominium rei: siquidem directum dominiũ feudi pertinet ad Principem: ut etiam res, à qua percipitur ususfructus non pertinet ad usufructuarium. Potest tamen usufructuarius usumfructum simpliciter vendere, eo quia habeat dominium illius. Neque obstat, quòd *in l. arbor. ff. de usufruct. inst. de usu, & habitat.* dicatur non posse usumfructum vendi.

7 Nam dupliciter in jure sumitur usus fructus. Primò pro jure, quod habet usufructuarius percipiendi fructus ex re aliena, & faciendi eos suos: & in hoc sensu verum est, non posse usufructuarium vendere, locare, vel donare usumfructum, seu ipsum jus percipiendi ex re aliena fructus, quia hoc jus est personale; & quod uni personæ conceditur, non ideo intelligitur concessum alteri: nonnunquam enim placet Principi hæc persona, non alia, cui propterea concedit feudum, vel usumfructum: hinc usus fructus extinguitur, ac finitur morte usufructuarii. Hoc idem etiam procedit de pensione annua, quam authoritate Romani Pontificis aliquis percipit ex beneficio ecclesiastico. Secundò sumitur usus fructus, non pro ipso jure percipiendi ex re aliena fructus: sed pro ipsis fructibus jam perceptis, vel quos percipit: & in hoc sensu, quia usufructuarius est verus dominus taliũ fructuum, nil videtur obstare, quo minus possit eos vendere, locare, vel alteri donare.

8 Quamobrem usufructuarius, feudatarius, emphyteuta, & alii similes, qui dominium absolutum non habent, absque consensu domini directi, non possunt vendere rem, in qua habent usumfructum, vel feudum, neque jus percipiendi tales fructus, vel reditus: benè tamen possunt vendere, locare, vel donare ipsos fructus: qui enim habet rem nomine, & jure emphyteusis, vel feudi, potest fructus, quos percipit vendere, locare, vel donare, licèt non ipsum jus *l. ult. C. de jur. emphyteu. Glossa in c. ult. de locat.* Maritus non potest vendere rem immobilem dotalem æstimatam pretio sine consensu uxoris; & si ea consentiente rem immobilem dotalem pretio æstimatam vendit, tenetur pretium illius restituere, non verò rem ipsam dotalem: quòd si maritus accipiat rem dotalem pretio non æstimatam, non potest etiam consentiente uxore eam vendere *l. Julianus, & l. Julia ff. de fundo dotali.* Imo neque potest eam nomine hypothecæ obligare *l. unic. §. & cum lex C. de rei uxor. act.*

Cæterum consentiente uxore potest maritus rem dotalem in quinque casibus vendere. 9
Primò si vendat cum universitate *l. 1. ff. de fundo dotali.* Secundò ex causa necessaria non voluntaria *l. eadem.* Tertiò in utilitatem uxoris *l. ita constant. & l. ult. ff. de jure dot.* Quartò si uxor non solùm consentiat, sed etiam adhibeat jusjurandum sive per se, sive per Procuratorem, cui ad id dederit speciale mandatum *c. ult. de procurat. in 6. c. cum contingat. de jurejur.* Quintò si maritus ad divisionem fundi dotalis provocetur à socio: non tamen ipse maritus potest socium provocare, cum quo habet fructum communem ad dividendum fundum *l. ult. C. de fundo dotal.* Fidejussor debitoris rem loco pignoris obligatam creditori non potest emere *l. si mandato Titii ff. mandati* Tuschus *conclus. 60.* Pater, & Filius non emancipatus, tutores, & minores nec emunt, nec vendunt sibi invicem, ut tradit Molina. *disp. 340.* Rex itidem, vel Princeps non potest vendere urbes, oppida, castella absque civium consensu, ut tradit Felinus *in c. dilecti filii de majorit. & obed.* Abbas *in c. intellecto de jurejur.* quòd tamen intelligitur sine justa, & debita causa; alioquin venditio, & alienatio esset noxia Regno, cui Rex tenetur consulere, & ejus majus bonum promovere Covarruvias *in c. quamvis pactum de pact. in 6. p. 2. §. 2. num. 4.* Ob publicam tamen utilitatem Regni potest urbes, & oppida vendere, imò etiam ad remunerandum aliquorum merita, & obsequia potest oppida, & castella donare.

Quæ vendi possunt, sunt ea omnia, quæ pecuniâ æstimantur, nisi adsit specialis prohibitio, seu circumstantia irritans venditionem, vel eam reddens illicitam: siquidem sub venditionem cadit, quidquid tradi potest pro pretio; qua ratione possunt vendi omnia bona etiam futura, dummodo non comprehendatur inter illa pretium, quod recipitur ex emptione alterius, & id ne venditor maneat intestabilis. Rursus hæreditas tota, vel ejus pars, major, vel minor, dummodo certa sit, vendi potest, ut etiam creditum, vel actio, quam quis habet adversus alium, vel in rem sibi debitam, aut in pignus, hypothecam, fidejussionem: & accedente utriusque consensu sine alia cessione transit actio utilis in emptorem, & accedente cessione etiam actio directa. Quòd si actio venderetur, vel cederetur potentiori, esset invalida, & venditor in pœnam amitteret jus quod habebat ad tale debitum. Potest etiam vendi res in sola spe, antequam existat, quo pacto venduntur fructus arborum, pecorum, fœtus animalium: hoc tamen discrimine, quòd fœtus, & fructus venduntur 10

duntur conditionaliter, si nascantur: venatio autem, & piscatus absolutè, licèt nil capiatur, nisi aliter conventum sit.

11 E converso sex enumerantur rerum genera, quæ minimè vendi possunt. Primò res spirituales non possunt pretio vendi, alioquin venditio sacrilega foret, ac simoniaca. Secundò nec res sacræ, ac sanctæ possunt pretio vendi, ut vasa, vestes, altaria, templa, & alia id genus *l. sancimus 1. C. de sacrosanct. eccles. l. si celsus §. de contrah. empt.* quia pretio, & pecunia non æstimantur: per accidens tamen ratione materiæ, vel laboris adhibiti in iis fabricandis, vendi possunt, dummodo non augeatur pretium ratione rei sacræ. Verùm tunc consultius est formam rei sacræ destruere, tunc enim calix confractus, aut discissa vestis, quæ priùs sacra erat licitè vendi potest, quia materia remanet, quæ venditur: non verò forma, quæ jam periit.

12 Quòd si res sacræ vendantur integrè, tunc aliis tantùm ecclesiis vendi possunt ad sacros usus, & si vendantur laicis debent etiam hac conditione vendi, ut adhibeantur ad sacrum, & ecclesiasticum ministerium: pretium autem solùm accipitur ratione materiæ, vel laboris, aut artificii, adeo ut tanti vendantur, quanti hæc æstimantur, quia si venderentur pluris, quàm materia æstimaretur, vel artificium, aut labor, utique illud plus responderet consecrationi, quæ est quid distinctum ab ipsa materia, quæ consecratio non potest vendi sine simonia, quia est res spiritualis, quæ pecuniâ non æstimatur.

13 Cæterum vasa sacra quoad solam materiam possunt vendi ad captivos redimendos, vel pauperes alendos, qui aliunde, nec redimi, nec sustentari possent *c. aurum, & apostolicus. c. & sacrorum* 12. *q.* 2. Tertiò jure communi prohibitum est vendi à privata persona res publicis usibus destinatas, ut forum publicum, viam publicam, idque procedit tametsi venditio referatur in tempus, quo hæc bona erant privatæ personæ *l. sed celsus ff. de contrah. empt.* Quartò interdictum est etiam vendere venena, & alia, quæ nullo modo per adjectionem, vel mixtionem alterius materiæ humanis usibus prodesse possunt *l. quod sæpe §. illud constat. ff. de contrah. empt.* ea verò quæ mixta sunt aliis materiis, & propterea vim nocendi deposuerunt, ut ex his etiam anthidota, & alia medicamenta salutaria conficiantur, vendi possunt, quia possunt humanis usibus inservire. Quintò venditio hominis liberi irrita est jure Cæsareo *l. si in emptione ff. de contrah. empt.* idque procedit, tametsi referatur in tempus, quo servus erat.

14 Excipiuntur tamen tres casus, in quibus talis venditio est licita. Primò in extrema fame potest enim tunc pater filium, aut filiam vendere, idque non solùm jure civili permittitur *l. si quis C. de patribus,* sed etiam lege veteri divina videtur id olim fuisse permissum apud Hebræos ut desumitur *ex Levit. c. 25.* ubi populus Hebræorum famę oppressus Nehemias 5. dicebat *filii, & filiæ nostræ multæ sunt nimis accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, ac bibamus* Secundò pro solvendis debitis ut consuetum erat in veteri testamento *Levit. c. 25.* Tertiò pro vita propria tuenda, vel etiam pro alio redimendo ut præstitit S. Paulinus, ut notat Garcias *de contract. c. 40. n. 18.* Non tamen hæc venditio apud Christianos est in usu, quia parentibus etiam extrema fame, & egestate laborantibus potest facilè, & commodè filius aliis mediis consulere; hinc sufficeret, si parentes filii opera, & labores, mercede, seu pretio debito locarent.

Cæterum inest patri jus propter inopiam, & extremam egestatem filium suum loco pignoris dandi, imò etiam propter famem licitum est se ipsum vendere, quia vita semper est pretiosior libertate. Potest etiam filius tuta conscientia se ipsum vendere ad tuendam, & conservandam parentum vitam, vel ad redimendos captivos. Quòd si pater extrema fame adactus filium vendiderit; ita suum venditio sortitur valorem, ut pater, qui vendidit, vel filius qui venditus fuit, vel alius habeat jus redimendi venditũ etiam invito emptore, vel quolibet alio possessore; adeo ut si tradatur pretium, vel detur alius servus pro filio teneatur possessor filium restituere, ut desumitur *ex l. si quis C. de patribus qui filios suos.* Immo ut rectè notat Covarruvias, si pater qui filium vendidit ad pinguiorem fortunam venerit jure naturali adigi potest ad filium suum redimendum. Sextò tandem res litigiosa nec vendi, nec emi potest *l. lite pendente, & l. quicunque l. censemus C. de litigiosis.* illa verò dicitur res litigiosa, de cujus dominio causa, seu lis movetur inter possessorē, & eum, qui rem petit *authent. litigiosa C. de litigiosis.* 15

Rursus neque vendi possunt res, quas natura, vel jus gentium, aut divinum, aut canonicum vel civile, aut statuta civitatum, vel populorum, vel mores patriæ vendere prohibent *l. si emptione §. omnium rerum de contrah. empt.* siquidem tales res dicuntur nostro commercio exemptæ, eò quia simpliciter perpetuam causam habeant, quâ vendi prohibentur. Quòd si ob privilegium causæ, rei, vel personæ prohibetur venditio, tunc non dicitur res ab humano commercio seposita, aut exempta, cujusmodi est res dotalis, res pupilli, vel minorennis, servus in fuga constitutus, & alia id genus. Item res defuncti non possunt emi ab executore testamenti, quando executor tenetur eas vendere in executionem testamenti, ut nec etiam res pupilli à tutore, nec res minorennis à curatore ob præsumptionem fraudis, nisi tutor, vel curator emat palam sub hasta, & bona fide, & cum justo pretio, nec adsit alius, qui velit emere. 16

An verò emptio rei furtivæ rata sit, & firma. Respondetur, talem emptionem, & venditionem rei alienæ esse irritam, nullúmque sortiri valorem, quoad transferendum dominium rei venditæ in emptorem: ratio est, quia venditor non potest plus juris in emptorem transferre, quàm ipse habeat; undè cum in re fur- 17

furtiva, seu furto ablata non habeat dominium, non potest hoc in alium transferri; adeo ut dominus rei venditæ, possit eam vendicare ubicunque sit, nisi legitimo temporis cursu præscripta fuerit ab emptore bonæ fidei: quòd si emptor sciat rem à se emptam esse alienam, & fuisse furto ablatam, tunc emptio non valet respectu ipsius, unde non habet jus, nec actionem petendi quod suâ interest: sin verò uterque sciverit, rem esse alienam, neuter obligationem contrahit; imò potest emptor in conscientia rescissa emptione à venditore pretium repetere, & si emptor pactus fuerit de evictione cum venditore, potest tunc contra venditorem in judicio contendere, ut tradit Lessius *lib.* 2. *c.* 20. *num.* 166. etenim cum damno, & detrimento domini emptio non consistit sive fiat inter ignorantes, sive inter scientes; quia dominus rei semper habet jus vindicandi, & repetendi, ac recuperandi rem suam, nisi jure usucapionis dominium transferatur in alterum.

18 De publicis officiis solet dubitari, an hæc vendi possint, & an talis venditio sit per se, & de jure naturali prohibita. Officia publica in jure intelliguntur officia judicum, Senatorum, Ministrorum, fiscalium, tabellionum, & aliorum similium. Certum est, quòd si talia officia sint merè profana, vendi possint, quia non repugnat id juri naturali, dummodo vendatur personis idoneis, & quæ ritè fungantur suo officio, neque apparet, cuinam virtuti hæc venditio adversetur. Neque Princeps ullo jure obligatur ad danda hujusmodi officia omnino gratis. Verùm tamen est quòd res non sit periculo vacua: siquidem multis ansam exhibet ad impetranda talia officia, quibus postea abutuntur. Cæterum in ipso venditionis actu, si præcisè, & per se consideretur, nulla apparet malitia, ut scripsit D. Thomas epist. ad Ducissam Brabantiæ. Servandæ tamen sunt tres conditiones in tali venditione. Prima est, ut hæc officia publica non exhibeantur venalia cuicunque idoneo vel non idoneo, dummodo majus pretium offerat; sed illis tantùm, qui communi bonorum judicio habentur digni. Secunda ut pretium non sit excessivum, sed moderatum, ne emens exacto suo patrimonio compellatur parum honestis mediis, quæ familiæ desunt conquirere. Tertia ut non ex qualibet causa, vel etiam mera cupiditate, sed tunc primùm vendantur, quando gravis reipublicæ necessitas, cui alio modo subveniri non potest, vendenda esse suaserit.

19 Quòd si hæ conditiones negligantur innumera inde damna reipublicæ civibus, & subditis oriuntur: quinimò plures, qui difficulter censent hæc damna posse evitari ob venditionem talium officiorum malunt eam improbare, quàm approbare: & revera emptores ut sibi compensent sumptus, quos in emptione sui officii fecerunt, subinde justitiam etiam vendunt. An verò qui à Principe obtinuit licentiam transferendi suum officium in aliam personam idoneam possit illud licitè virtute talis licentiæ vendere, non est una omnium sententia: docent plures, hanc licentiam non sufficere, sed requiri expressum consensum ad vendendum; vel saltem, quòd Princeps sciat suum officialem per talem licentiam petere facultatem vendendi suum officium; vel noverit eum, qui talem licentiam expostulat, consuevisse suum officium vendere, ut tradit Malderus 2. 2. *tract.* 9 *c.* 1. *dub.* 5. Nihilominus alii oppositam sententiam asserunt probabilem, nimirum sufficere simplicem licentiam transferendi publicū officium in aliam personam idoneam, ut qui illam à Principe obtinet, possit licitè, ac validè citra ullam culpam, officium, quod possidebat alteri vendere, ita docent Corduba *q.* 117. Diana *p.* 3. *tract.* 5. *resol.* 109. & alii, quos ipse citat: & ratio, quâ nituntur, est, quia cùm Princeps sciat talia officia esse venalia, & fuisse empta; ea licentia, quâ officialis possit se officio abdicare, censetur esse tacita licentia idem officium vendendi.

An verò expediat reipublicæ ut talia officia 20
publica vendantur? Canonistæ inter quos Panormit. Innocentius, Hostiensis censent, turpe lucrum esse hujusmodi officia vendere, eò quia leges, & jura, eam venditionem prohibeant. Tum quia plura inde oriuntur incommoda, & quidem gravissima: siquidem qui plus aliis abundant pecuniâ, solent hujusmodi officia emere, licèt plerumque in iisdem obeundis deprehendantur minus idonei, hinc non meritum præfertur pecuniæ, sed hæc merito. Præterea, qui majus offerunt pretium, hujusmodi officia obtinent sive digni sint, sive non, proinde non habetur ratio dignitatis, & meriti, sed tantùm pretii, quod offertur. Demum quia emptores solent postea pretium extorquere, quod solverunt, & plerumque labefactatur justitia, & pleraque mala oriuntur: siquidem excitant lites, prorogant decisiones, pecunias per fas, & nefas acquirunt, seque excusant, dicentes tale officium fuisse ab ipsis emptum, & quòd debeant ex tali officio empto vivere. Rursus solent etiam alios in locum sui ministros constituere, sive illi idonei sint, sive non, dummodo eorum opera utantur ad plus pecuniæ extorquendum, sicque non solùm lac, sed sanguinem etiam emungunt, ut rectè notavit Cajetanus, & certè talis venditio non caret periculo, proinde consultiùs semper est eam non permittere, nisi necessitas aliter expostulaverit.

Cæterum talia officia soli Principes, qui in 21
civilibus, & profanis nullum agnoscunt superiorem vendere possunt. Privati enim homines licèt legitimam habeant potestatem vendendi, vel alienandi officium, quod emerunt, non tamen possunt illud ad alium transferre, nisi ad Principem, abdicando se tali officio; quia jus conferendi officium publicum est inseparabile à Principe, quapropter per obitum illius, qui tali officio fungebatur, vacat, & ad Principem redit officium, quapropter consueverunt Principes quasdam edere constitutiones, quibus declarârunt, talia officia vacare, nisi Ministri, qui ea possident à die renuntiationis, vel abdicationis certos, & definitos dies fixerint.

Pretium rerum venalium dupliciter potest 22
imponi. Primò per Principem, vel Magistratum,

tum, qui consideratis circumstantiis, ex quibus rerum æstimatio pendet, statuunt quanti res vendi debeant, & hoc pretium dicitur legitimum, scilicet quasi lege definitum, & consistit in indivisibili; adeo ut, si quis notabiliter excedat à tali pretio non excusetur à culpa gravi, & teneatur ad restitutionem. Secundò solet pretium imponi communi hominum peritorum æstimatione, & hoc pretium dicitur vulgare, seu naturale, veluti à naturali prudentia constitutum, & hujusmodi pretium non consistit in indivisibili, sed suscipit magis, & minus, quapropter triplex communiter statuitur, scilicet infimum, quod dicitur pium; medium quod moderatum; & supremum, quod rigorosum vocatur: rursus quodlibet horum pretiorum suam habet latitudinem, quæ varia est, major, vel minor: major si res sit pretiosior, ut si res medio pretio vendatur centum florenis; supremum attingat centum, & quinque, infimum 95. tunc latitudo inter supremum, & infimum non se extendit ultra decem florenos; sin verò res sit minus pretiosa latitudo erit itidem minor, ut si medium pretium sit viginti, supremum attingit 22. & infimum 18.

23 Cæterum pretium non constituitur pro varietate rerum naturalium, sed prout res humanis usibus, & commodis inserviunt: siquidem si naturâ res tantùm æstimaretur, plus valeret equus, quàm pretiosissima gemma; imò plus canis, quàm adamas, cùm natura sensitiva, & vivens sit longè præstantior non vivente. Quamobrem pretia rerum constituuntur juxta æstimationem hominum. Immo pretium justum non semper æstimatur ex utilitate rei, quia res alioquin minus utiles, & commodæ plus aliquando valent, unde pretia solent considerari ex communi omnium æstimatione, adeo ut pro varietate locorum, temporum, populorum, & gentium pretia rerum augeantur, vel minuantur.

24 An verò eadem res possit majori pretio æstimari apud mercatores, quàm apud privatos homines. Respondet Medina *de reb. restituend. q. 3.* posse pluris æstimari ratione muneris, & officii; quo mercator in republica fungitur, eò quia mercator indigeat Ministris, & famulis ad merces comparandas, congerendas, & conservandas. Aurifices itidem, & argentarii vasa aurea, & argentea non eodem pretio vendunt, sicut cæteri.

25 Per se tamen non est licitum rem aliquam majori pretio vendere diviti, quàm pauperi, quia res venduntur juxta suum valorem intrinsecum, non verò hauriunt pretium ab emptoribus. Per accidens tamen potest contingere ut possit minori pretio vendi pauperi, ut si mercator, velit remittere eidem partem pretii ordinarii, sæpe enim pauper necessitate premitur. Præterea possunt, & ipsi mercatores subinde viliori pretio merces suas vendere, eò quia timeant, ne vitium contrahant, hinc quærunt emptores, & merces spontè oblatæ vilescunt, hinc ex modo venditionis rei pretium variatur, si enim modus vendendi sit causa, ut sit paucitas, vel copia venditorum, vel emptorum auget, vel minuit pretia rerum: crescit enim pretium si copia adsit emptorum; decrescit verò si pauci sint, qui emant: è contra ex multitudine venditorum minuitur pretium, & ex paucitate augetur. Rursus in castris partâ belli victoriâ exiguo pretio venduntur res à militibus: ut etiam à civibus quando ob hostiles incursus, pestem, vel famem compelluntur è patria exire.

Rursus in finem nundinarum solent merces 26 minoris æstimari, ac viliori pretio vendi, quàm in principio, quia ad finem pauci sunt, qui ampliùs emant. Res verò illæ, quæ solent vendi ad ornatum, splendorem, vel delicias, cujusmodi sunt lapilli pretiosi, gemmæ, canes venatici, tanti vendi solent, quanti quisque vendere potest, ut notat Sotus *lib. 6. de justit. q. 2. art. 3. ad 3.* siquidem leges nullum rebus illis pretium imposuerunt, unde valet de illis, quod vulgò dicitur: tanti res valet, quanti vendi potest: & illud aliud: quisque suæ rei est moderator, & arbiter, ut habetur *in l. in re mandata.* Idem juris est de aliis similibus rebus, cujusmodi sunt picturæ, statuæ, gemmulæ. Novæ tamen merces ab exteris Regionibus deportatæ, quæ nec lege, nec communi hominum æstimatione pretium habent, taxari debent arbitrio prudentis, & boni viri, vel etiam Magistratus habita ratione impensarum, periculi, curæ, industriæ, & laborum in mercibus deferendis: & ex parte emptorum consideratur etiam paucitas, vel multitudo earundem, ut etiam earundem utilitas, quantitas, & qualitas, pecuniarum copia, vel inopia: hisce omnibus diligenter examinatis ducitur ratio lucri, & commodi, quod mercatoribus debetur, & statuitur illarum rerum pretium.

§. III.

De obligationibus venditoris, & emptoris.

Cum de ratione cujusvis contractûs sit obligationem aliquam parere, inquiritur, quænam sint obligationes, quas ex vi contractus emptionis, & venditionis contrahunt venditor, & emptor. Communiter obligationes venditoris quinque recensentur, quarum prima, & præcipua est, ut rem venditam tradat emptori, & in ejus dominium, vel quasi dominium transferat, vel solùm quod emptoris interest. Secunda ut emptorem moneat de vitio occulto rei venditæ. Tertia ut venditionem vi, vel metu, vel dolo factam rescindat. Quarta ut restituat, si rem pluris æquo vendidit, & damna si quæ passus est emptor resarciat. Quinta ut teneatur lege evictionis. Quoad primam oritur difficultas, an venditor simpliciter, & absolutè possit jure communi compelli ad tradendam rem venditam? Plures opinantur, eum jure communi simpliciter, & absolutè non adigi ad tradendam rem venditam, eò quia ejus dominium adhuc maneat penes venditorem; sed posse compelli disjunctivè, vel ad tradendam rem, vel ad solvendum quidquid emptoris interest, adeo ut si hoc secundum præstiterit, liberetur ab omni alio onere.

Com-

2 Communior tamen sententia, & verior est, venditorem post contractum initum teneri rem venditam tradere emptori, adeo ut simpliciter, & absolutè possit ad id compelli Glossa *in l. 1. in princ. ff. de action. empt.* & Glossa *instit. de emption. & vend. §. pretium* Bartol. *in l. 1. §. de action. empt.* Covarruvias *resolut. c. 19. num. 1.* Neque obstat, quod dominium adhuc maneat penes venditorem: quia tametsi dominium rei venditæ non transferatur ad emptorem, nisi per ipsam traditionem rei emptæ, quâ incipit illam possidere; nihilominus emptor ex vi contractûs initi habet jus ad rem illam emptam, proinde tenetur venditor stare contractui, & rem tradere, ac transferre dominium, vel quasi dominium in emptorem. Dicitur emptor transferre dominium, quando tradit res corporales venditas, quarum erat dominus; quasi dominium, cùm vendit res incorporales, jura, actiones, servitutes, pensiones, & alia id genus.

3 Sin verò venditor non sit dominus rei, tunc propriè non dicitur tradere dominium, vel quasi dominium; sed tantùm causam, & jus usucapionis *l. clavibus ff. de contrab. empt.* quia statim inchoatur usucapio: siquidem emptor si sit bonæ fidei possessor dilapso certo tempore legibus præfixo, potest rem venditam usucapere *l. clavibus ff. de contrab. empt.* Hinc non defuerunt, qui putaverint ad substantiam venditionis, non pertinere translationem dominii rei venditæ ad emptorem, sed esse tantùm de illius substantia disiunctivè translationem dominii, vel juris, aut causæ usucapionis.

4 Quoad secundam obligationem, quâ tenetur venditor emptorem monere de vitio occulto rei venditæ. Juvat observare, duplex esse vitium rei venalis, unum per se manifestum, aliud per se occultum, adeo ut facilè ab emptore benè oculato possit vitium per se manifestum cognosci. Rursus tale vitium adhuc est triplex, vel enim est tale, ut ejus usus inferre possit damnum emptori, ut, si equus sit calcitrosus, vel mordax; si servus sit fur, vel perfidus: vel vitium per se occultum est tale, ut ejus usus possit esse emptori periculosus, ut si domus sit male materiata, si sit ruinosa: vel demum vitium per se occultum est tale, ut rem ipsam venditam constituat inutilem emptori, licèt eidem non noxiam, nec periculosam, ut si equus ineptus sit ad equitandum. Rursus potest vitium rei esse vel in substantia, ut si vitrum pro gemma vendatur; vel in qualitate, ut si res vendita non habeat eam bonitatem, quam venditor asserit. Si vitium per se occultum sit tale, ut ejus usus sit noxius, & periculosus, vel etiam tale, ut rem inutilem reddat, tunc tenetur venditor tale vitium aperire emptori. Si verò vitium fuerit per se manifestum, & notum, non tenetur monere emptorem, quia ad hunc pertinet diligenter examinare, ac circumspicere rem, quam emit. Sin verò vitium occultum tale sit, ut non reddat rem emptori noxiam, nec periculosam, nec inutilem, tunc licèt in sententia plurium non teneatur venditor monere emptorem de tali vitio occulto; tenetur tamen minori pretio eam vendere, prout cum tali vitio minoris æstimatur, ita respondet D. Thomas 2. 2. *q. 77. art. 3.* Verùm quando vitium, licèt per se notum, non animadvertitur ab emptore, licèt Sotus *lib. 6. de justit. q. 3. art. 2.* censeat venditorem non teneri vitium illud emptori manifestare, eò quia hic debet sibi imputare, si vitium, quod omnibus per se patet, non animadvertit.

Attamen meliùs cum Panormitano, & aliis Canonistis distinguitur: vel enim emptoris negligentia est culpabilis, vel immunis à culpa, eò quia emptor fuerit merè naturaliter oblitus observare, & examinare rem à se emptam; si primum venditor non tenetur monere emptorem de tali vitio, quia tunc emptor sibi imprudenti, & incauto debet imputare, quòd vitium per se omnibus notum non observaverit: at si negligentia emptoris fuerit sine culpa ex naturali oblivione; & fortassis, quia fuit in bona fide, quòd venditor non traderet illi rem vitiatam, tunc tenetur venditor emptori vitium manifestare, quia tenemur periculum, & damnum proximi impedire, quando proximus absque sua culpa illud incurrit. 5

Quid verò dicendum sit, si vitium tale sit, ut soli venditori reddat rem inutilem, non verò emptori; cui etiam cum tali vitio potest prodesse, ut si dominus vendat rustico equum ad equitandum inutilem, & venditor illo indigeat ad equitandum tantùm, proinde sit illi inutilis, rustico tamen sit utilis ad arandum, vel ad trahendum plaustrum, & ad onera deferenda, ad quos usus rusticus emit equum; an tunc teneatur venditor vitium equi manifestare emptori, censent plures ad id non teneri, eò quia nullum damnum inferat emptori, sed tantùm teneri viliori pretio vendere equum: & hæc sententia probabilis est, quia tunc si rusticus velit iterum equum vendere, cum illum emerit viliori pretio, potest recuperare quod solvit, proinde non infertur illi damnum. Verùm meliùs mihi videtur procedendum cum distinctione: vel enim emptor, si illi innotuisset vitium rei adhuc illam emisset, vel non; si primum non compellitur venditor ad manifestandum vitium emptori, cum illi res vendita non sit noxia, nec periculosa, nec incommoda, nec inutilis, nec pluris vendatur, quàm valeat: neque talis emptio censetur involuntaria, cum emptor, adhuc præmonitus de vitio eam emisset. Si verò emptor manifestato sibi tali vitio rem non emisset, tunc involuntariè supponitur emere, cùm emptor si vitium rescivisset, rem non emisset, & ideo tenetur venditor vitium rei manifestare emptori. Quòd si emptor licèt certior factus de vitio adhuc rem illam emisset, sed viliori pretio, tunc venditor, dummodo de pretio illud deducat, quod subtraxisset emptor, non tenetur vitium manifestare emptori, quia emptio tunc non est involuntaria: siquidem emptor adhuc tali pretio emisset rem illam cum tali vitio. 6

Juvat observare, vitia alia esse intrinseca, & alia provenire ab extrinseco; illa insunt rebus ipsis, ut si equus calcibus ferire soleat, si bos cornu subinde petat, si ædes utpote malè materiatæ sint ruinosæ: vitia quæ ab extrinseco proveniunt, 7

veniunt, sunt quæ ex casu, vel aliena voluntate, vel causis extrinsecis proveniunt, ut si futura sit annonæ caritas anno proximè venturo ob cœli intemperiem, ob hostium incursiones, vel ob aliam extrinsecam causam: ex hisce vitiis tenetur venditor ea manifestare emptori, quæ sunt intrinseca rei, quæ datur venum, non verò alia, quæ proveniunt ex causis extrinsecis, non enim tenetur venditor manifestare futuram annonæ penuriam: hinc laudatur ab Aristotele *in lib. 1. polit. c. 7.* talis qui cùm ex astris, aliisque naturæ causis prævidisset magnam annonæ penuriam futuram præsenti pretio emit quantam potuit copiam annonæ, quam postea multò pluris vendidit, adeo ut brevi ad pinguiorem devenerit fortunam; imò quid simile etiam fecit Joseph Patriarcha, ut legitur *Genes. 41.* Quamobrem si mercator certò sciat brevi adfuturam copiam mercium, & illarum pretium imminutum iri, potest currenti pretio hic, & nunc suas merces divendere: quia quòd propediem futura sit copia, non est vitium quod merces possessæ à mercatore de præsenti patiantur: quia id, quod cognoscit mercator ingenio suo sagaci, est ex industria sua; vel ex litteris amicorum. Hinc qui scit valorem monetæ esse Principis authoritate minuendum, potest suam distrahere pretio præsenti.

8 Obligationes, quas ex contractu emptionis, & venditionis ipse emptor contrahit quatuor sunt. Prima est, ut pretium justum, & integrum solvat tempore præscripto. Secunda, ut pretium suppleat, si rem minoris æquo emerit. Tertia ut venditorem præmoneat de pretio rei justo, si per ignorantiam minoris vendat, quàm rei valor exigat. Quarta ut damna venditoris resarciat ob moram, vel culpam, quæ passus est, eo quia tempore statuto non solverit. Quòd si res empta ex casu fortuito, & non præviso fuerit deprehensa melior, ac pretiosior, quàm fuerit empta, tunc videtur dubium, ad quem pertineat illud augmentum, ad venditorem, vel emptorem. D. Thomas 2. 2. *q.* 66. *art.* 2. asserit, quòd si quis ædes, vel fundum emat, & postea casu thesaurum inveniat in eo fundo, vel domo, tam jure naturali, quàm gentium, sibi totum acquirit: imò etiam jure civili, quia cùm dominium jam fuerit translatum per traditionem, & possessionem fundi, vel domûs emptæ in re sua thesaurum illum invenit, & thesaurus in nullius bonis est, seu ad nullum alium pertinet dominum *l. 1. C. de thesaur. lib. 10. & l. nunquam ff. de rerum acquirend. domin. & l. peregrè ff. de acquir. possess. instit. de rer. division. §. thesaurus*; & res communis fit inventoris, si in suo solo eam invenerit.

9 Quinimò si quis sciret in fundo Titii latere thesaurum, & propterea fundum illum emeret, quanti æstimatur, docet D. Thomas *loc. cit.* emptorem non peccaturum, & jure gentium facturum juris proprii totum thesaurum illum: idque videtur confirmare parabola illa Christi apud Math. c. 13. *simile est Regnum cælorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo, abscondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit universa, quæ habet, & emit agrum illum.* Ratio etiam id suadet, quia thesaurus ubicunque sit, est omnium communis, adeo ut dominus fundi non habeat dominium illius, sitque primo acquirentis: unde qui emit fundum, & in eo thesaurum invenit, totum sui juris facit, cùm res communes sint primò acquirentis, ac inventoris; idque procedit de jure naturali, & gentium. Cæterum jus civile statuit, ut qui invenit thesaurum in fundo alieno reddat totum, vel partem domino fundi, idque ad lites, & controversias dirimendas, pacémque inter privatos fovendam, & ut omnis occasio ingrediendi in fundum alienum præcideretur.

Quid verò dicendum sit de emptore, qui in fundo, quem emit, invenit lapidicinas, vel 10
fodinas auri, & argenti, aut gemmas, & lapillos pretiosos, an sit ejusdem juris, ac de thesauro? Respondetur, quòd tametsi thesaurus jure gentium sit quid commune, non ita tamen lapidicinæ, nec mineræ metallorum, hæc enim, & similia jure gentium pertinent ad dominum, in cujus fundo, vel agro renascuntur: siquidem censentur fructus fundi, vel agri, in quo nascuntur: & fructus nascuntur domino, ad quem fundus, vel ager pertinet *l. divortio §. si vir in fundo ff. soluto matrimonio in l. fundi ff. de contrah. empt.* Quamobrem si empto fundo inveniat in ipso fodinas auri, & argenti, quæ ibi renascebantur, tenetur venditori satisfacere, quia erant fructus agri etiam quando fundus pertinebat ad venditorem, & quia fructus agri ipsi tunc debebantur, ita etiam auri, & argenti fodinæ. Immo si emptor inveniat lapillos pretiosos in agro empto, quia nec isti sunt communes tenetur restituere venditori, qui fortassis eos perdidit, vel per errorem, aut oblivionem, eos non sustulit, quando ibi posuit.

Neque obstat, quod in *l. item lapilli ff. de rer. division.* lapilli, & gemmæ jure gentium 11
dicantur omnium esse communes; quia ibi tantùm est sermo de gemmis, & lapillis, qui inveniuntur in littore maris, vel in fluminibus, non verò de illis gemmis, quæ inveniuntur in fundo, vel prædio, aut domo alicujus: quapropter si quis inveniat in ædibus, quas nuper emerit pecunias, vel gemmas, eas non facit suas, tenetúrque eas restituere venditori *l. à tutore ff. de rei vindicat*: non enim est eadem ratio, ac de thesauro invento: ratio est, quia tunc venditio censetur involuntaria, quia si venditor scivisset in sua domo adesse pecunias, vel gemmas, eas sustulisset, vel non vendidisset domum, vel multò chariori pretio eam vendidisset, ut sibi compensaret pro pecunia, & gemmis ibi relictis. Nec est eadem ratio de thesauro, quia thesaurus nullius est, proinde est omnium communis, quapropter qui emit fundum, & thesaurum in eo invenit, suum facit, non quia fundum emit; sed quia in fundo suo quem emit, illum invenit; adeo ut thesaurus sit ipsius emptoris, non ut inventoris: secus gemmæ, & pecuniæ inventæ in fundo, vel domo, quem quis emit, non sunt res communes, sed illius, ad quem pertinebat domus, vel fundus: hic enim vel amisit, vel posuit, & postea non sustulit ex oblivione, proinde non habuit pro derelictis gemmas illas. Quamobrem

obrem tenetur tunc emptor manifestare venditori ea, quæ in re sibi vendita invenit.

11 Rursus tenetur emptor venditorem certum facere de pretio rei, si venditor ejus valorem ignoret, ut si rusticus vendat viro nobili gemmam aliquam pretiosam inventam in campo vili pretio, eò quia rusticus nesciat gemmam esse, nec ejus pretium. Tum vir nobilis cognoscens gemmam, & ejus pretium tenetur venditorem rusticum monere de justo pretio, alioquin venditio esset involuntaria ex parte ipsius venditoris, qui per errorem, & ignorantiam rem vendit minoris, quàm ejus valor exigat: etenim si rei pretiositas, & ejus valor innotescerent rustico, non illam venderet tam vili pretio; proinde si eidem non manifestetur valor rei, venditio est illi involuntaria, proinde contractus nullum sortitur valorem.

§. IV.

De evictionibus, & monopoliis, quæ contingunt in contractibus venditionis, & emptionis.

1 Evictio juxta præsens institutum est rei emptæ, vel alia de causa acceptæ per judicis decretum ablatio *l. evicta ff. de evict.* Vel est ejus rei, quam adversarius legitimo jure acquisierat per judicem recuperatio *l. non tamen* 24. §. *de evict.* quod, ut intelligatur, sciendum est, moris olim fuisse, ut si res non Quiritium, sed gentiũ jure abalienaretur, is qui eam acquirebat, duplam, aut simplam stipularetur sibi ab authore dari, si ea sibi judicio adimeretur, sicut Varro *lib.* 2. *de re rust. c.* 10. explicat: cum autem mancipio res venierat, tum judicis periculum præstabat is, qui eam vendiderat. Unde Varro intelligendus est, cùm ait: si mancipio non detur, id est, si res non acquiratur per jus Quiritium, seu per mancipationem, & nexum: nam si mancipio res erat data, aut usucapta, aut in jure cessa, nunquam evinci poterat, seu judicio à possessore auferre. Quamobrem evincere est rem meam jure dominii ab aliquo, cujus non erat, alteri datam, aut venditam repetere in judicio, & ab emptore per judicis sententiam rem illam extorquere, & auferre, ut mihi restituatur, eò quia venditor, cùm non habuerit dominium in rem illam, non potuit de ea disponere, nec illam vendere, proinde talis contractus non fuit validus, cùm non possit quis disponere de re non sua: propterea cum emptor malè emerit, debet compelli per actionem evictionis ad eam restituendam vero domino *l.* 1. *ff. de evict.*

2 Tenetur venditor actione de evictione postquam emptor ipsi denuntiavit, ut rei venditæ jus contra litem motam tueatur, & cogitur solvere omnes sumptus, quos emptor fecerat litigando, sive litem obtinuerit, sive non *l.* 1. *C. de evict. & l. venditores ff. de verb. obligat.* Venditor enim regulariter ex natura ipsius contractûs, tametsi nihil super re vendita convenerit, obligatus est emptori de evictione rei venditæ, adeo ut si quis eam ab emptore repetat, & evincat, ostendens rem illam esse suam, & non pertinuisse ad venditorem, teneatur venditor restituere emptori pretium juxta æstimationem rei, eo tempore, quo evincitur, proinde quanti ejus interest rem evictam non esse, imò tenetur etiam ad resarcienda damna, quæ inde emptor passus est, dummodo hic tempore contractûs ignoraverit rem esse alienam; & lite postea intentata denuntiaverit venditori, ut se defendat *l.* 1. *l. venditor* 8. *l. evicta* 16. *ff. de evict.* quia ut habetur *in l. ex empto* 11. §. *de act. empt.* cum emptionis, & venditionis sit bonæ fidei judicium, nihil magis congruit bonæ fidei, quàm id præstare, quod inter contrahentes actum est: quòd si nihil convenit, tunc ea præstabuntur, quæ naturaliter insunt: hinc vi contractûs venditionis tenetur venditor tradere rem ipsam emptori, cuius rei si venditor fuit verus dominus, & ratione absoluti dominii potuit de ipsa disponere; emptor soluto pretio per traditionem ejus rei sibi factam, acquirit etiam dominium, quod transfertur de venditore in emptorem. Sin autem venditor non fuit dominus rei venditæ, eò quia ejus dominium pertinuerit ad alium, ac proinde non potuit venditor eam alteri vendere, tunc si eam vendidit, solùm evictionis nomine venditor obligatur, dummodo pretium fuerit solutum, & eo nomine satisfactum; & emptor potest repetere pretium solutum venditori.

Quando igitur venditor alteri vendit rem non suam, & de qua propterea non potest disponere, nec eam vendere, tenetur tunc de evictione, sive tota res evincatur, sive pars *l.* 1. *in princ. ff. de evict.* adeo ut si verus dominus exigat ab emptore rem suam, & emptor moneat venditorem, ut defendat jus, si quod habet in rem venditam, obligetur venditor emptori de evictione rei venditæ, adeo ut si dominus rei venditæ eã repetat ab emptore, & evincat, se esse verum dominum rei ab ipso emptæ, teneatur venditor emptori restituere pretium juxta æstimationem rei eo tempore, quo evincitur: unde si etiam usufructus rei evincatur, tenetur venditor de evictione, quanti is æstimabitur *l. sed si quid* 14. *l. vacca* 43. *l. si ab emptore* 89. *ff. eod.* ratio est, quia usufructus est quid accessorium rei, cujus est fructus; & accessorium sequitur naturam principalis, immo ususfructus est veluti pars rei *l.* 4. §. *de usufructu*, & quia venditor tenetur de evictione, sive tota res evincatur, sive pars, ideò tenetur etiam de evictione quoad usumfructum. Præterea sive servitus sit rustica, sive urbana, si evincatur, tenetur venditor de evictione; siquidem cum sciret, rem esse servituti subjectam tanquam liberam vendidit *l. pen. ff. de evict. l.* 1. §. *venditor.* Quòd si venditor ignoraverit, rem esse servituti subjectam & eam vendidit, tunc non tenetur ad interesse, neque ad damna, quæ inde fuerunt orta, sed ad id, quod res illa valet, quæ cùm sit servitute gravata, minoris æstimatur, quàm si libera foret *d. l. penult. ff. de evict. juncta Glossa V. si tacitè.* 3

Dantur tamen plures casus, in quibus venditor non obligatur emptori de evictione, ut desumitur *ex c. si venditori* 7. *h. t.* ubi tres recensentur 4

sentur casus, in quibus venditor non obligatur de evictione emptori; quorum primus est, si emptor post judicium, seu actionem contra se intentatam, saltem post litem contestatam ante testium publicationem, vel conclusionem in causa, non denuntiet id venditori, ut jus, quod habet in rem sibi venditam, defendat. Secundus, si tempore sententiæ emptor se contumaciter absentaverit. Tertius si per injuriam judicis, vel imperitiam, aut errorem contra emptorem fuit sententia lata. Quòd venditor non teneatur emptori de evictione in primo casu, scilicet si emptor mota lite contra ipsum, id non denuntiavit venditori, ut rem venditam defenderet, videtur esse perspicuum, quia venditoris maximè interest, ut possit rem venditam defendere, & ipse melius scire potest, ac meliora producere documenta juris, & tituli, si hæc pro sua causa faciant; proinde si emptor non præmonito venditore, causâ cadat, eámque perdat, tunc non ob defectum juris, sed propter ignorantiam juris competentis venditori præsumitur perdidisse causam illam, quapropter si res evincatur, culpa non imputatur venditori, sed ipsi emptori, qui neglexit litem motam venditori denuntiare, ut eam defenderet.

5 Neque obstat, quòd fortassis venditor scire potuerit litem esse motam, quia etiam in hac suppositione, debet moneri de mota lite *l. si parentes 20. in fin. C. de evict.* & si dicas, certioratum non esse certiorandum *cap. eum qui 31. de regul. jur. in 6.* contra, est quia certioratus non est certiorandus, quando debet certiorari ad eum unicè finem, ut habeat notitiam rei; non item si debeat certiorari, ut ultra assumat rei defensionem: aliud enim est certiorem facere aliquem de aliqua re, & aliud illum certiorem facere de defensione ejusdem rei, per hoc secundum certioratur quis non de ipsa re, sed de defensione ipsius rei. Quòd si venditor in causa fuerit, quò minus potuerit de lite ei mota certior fieri, eò quia impedierit, quò minus id illi denuntiaretur, & studio latuerit; nihilominus adhuc de evictione tenetur *l. si ideo 55. in fin. §. eod.* & Glossa *in c. si venditori 7. h. t. V. institutum.* Id etiam procedit, si citra pactum venditoris emptor scire non potuit, ubi venditor esset, ut ei motam litem denuntiaret: tunc enim tenetur etiam venditor de evictione emptori *l. si dictum 56. §. sed & si* ut etiam si venditor hanc obligationem denuntiandi litem per pactum expresè remisisset emptori; tunc enim teneretur de evictione, quamvis emptor motam litem ei non denuntiaret, quia adhuc tale pactum fuit initum in favorem venditoris: siquidem quòd emptor obligetur monere debitorem de mota lite, est in favorem ipsius venditoris, proinde tali obligationi, seu favori potest venditor renuntiare, & tenetur emptori de evictione *l. Herennius 63. in princ. ff. de evict.*

6 Sin verò venditor, & emptor ita contraxerint, ut quomodocunque res vendita evinci posset, teneatur semper venditor de evictione, tunc non teneretur emptor venditori denuntiare motam litem, si id scivit; non ita si motam litem venditor ignoraverit, quia tunc teneretur emptor venditorem admonere de mota lite, alioquin non obligaretur venditor ad præstandam evictionem, ut tradit Covarruvias *lib. 3. resolut. c. 17. num. 7.* Quinimò etiam Ecclesia, si rem emit, tenetur motam litem venditori denuntiare, alioquin non posset contra ipsum agere de evictione, ut notat Abbas *in d. c. si venditori 7. h. t. num. 4.* Verùm communior, & verior sententia est, posse Ecclesiam contra venditorem agere de evictione, quia Ecclesia gaudet privilegio minorum, ut notat Covarruvias *d. lib. 3. resol. c. 17. num. 4.* & minores non tenentur ad hujusmodi denuntiationem faciendam *l. in minorum 3. C. in quib. caus. restit. in int. necess.*

Quòd neque in secundo casu venditor teneatur de evictione, si contra emptorem lata fuit sententia condemnatoria ob eam causam, 7 quia tempore sententiæ se contumaciter absentaverit à judicio, ex eo etiam evincitur: quia propter absentiam victus videtur emptor, ideo enim præsumitur se absentare à judicio, eò quia malam causam habeat, quam non possit sustinere, proinde datur ipsi culpæ, si res fuerit per sententiam judicis evicta *l. emptor. 8. C. eod.* Id tamen procedit, dummodo absentia, seu contumacia emptoris fuerit causa, cur condemnatus sit. In tertio casu, quòd si per injuriam judicis, vel imperitiam, aut errorem sententia lata sit contra emptorem, nec teneatur venditor de evictione, liquet etiam *ex l. si per imprudentiam 51. ff. de evict.* ubi habetur, quòd injuria, quæ fit emptori, venditorem non contingit: siquidem evictio facta per injuriam judicis, habetur tanquam infortunium, & veluti casus fortuitus, qui non imputatur venditori.

Unde post perfectam venditionem res vendita perit emptori, ad quem ut ad dominum 8 rei pertinet damnum per injuriam judicis illatum, & quod propterea tenetur ipse emptor ferre, sed si ab eo qui illud intulit, non possit compensationem damni acquirere, potest tunc emptor agere contra ipsum judicem, & illum redarguere injustitiæ in ferenda sententia *princ. instit. de oblig. quæ ex quasi delicto. l. si per imprudentiam 51. ff. de evict. V. authorem.* An verò si scienter extra judicium amittat rem emptam, eò quia per vim illâ spolietur, teneatur tunc venditor de evictione? Respondetur negativè, quia culpa, & factum alterius non debet nocere tertio innocenti, & injuria, quæ fit emptori non debet venditori nocere.

Dantur etiam plures alii casus, in quibus 9 venditor eximitur ab evictione, ut quando emptor compromisit, & lata est sententia contra ipsum *l. si dictum ff. de evict.* tunc enim non tenetur ad præstandam evictionem emptori. Secundò si emptor scivit, rem à se emptam fuisse alienam, & non venditoris, tunc enim datur emptori culpæ, qui cum sciret rem esse alienam, ac posse evinci, id non adverterit, proinde debet sibi imputare damnum, quod inde patitur: excipitur tamen, nisi fortassis expresè convenerit de evictione, tunc enim agere posset contra venditorem in ordine ad recuperandum pretium solutum, non verò ad interesse *l. si fundum 27. C. evict.*

C. evict. Tertiò si emptor potuit usucapere rem emptam, & id neglexit, tunc etiam datur illi culpæ, & venditor non tenetur ad præstandam evictionem emptori, si res ab alio evincatur *d. l. si dictum* §. *si cum posset.* Quartò si emptor à sententia lata absente venditore à judice non appellaverit, vel si appellaverit, appellationem postea deseruit *l. Herennius 63.* §. *Gaia juncta Glossa V. venditore*: secus est si præsente venditore emptor non appellavit *d. l. Herennius* §. *Gaia.* Quintò nec tenetur venditor ad præstandam evictionem emptori, si is sua culpa possessionem rei emptæ amisit, adeo ut ex reo fieret actor, & litem amiserit *l. si rem 29.* §. *simpla ff. eod.* An verò quando venditor pactum inivit, ne de evictione teneretur, eo ipso sit liber, adeo ut si emptor specialiter renuntiaverit actioni de evictione, quam habet contra venditorem, tunc venditor sit eo onere liber? Respondetur, tale pactum non impedire, quò minus venditor teneatur pretium solvere re evicta *l. ex empto ad fin. ff. de act. empt. & vendit.* Id tamen procedit, quando pactum est generale, scilicet, ne tueatur rem, quamvis hæc ab aliquo evincatur non specificando personam: alioquin si pactum foret speciale, ne teneatur rem tueri, si res evincatur à tali certa persona, vel in tali certa causa, tunc non tenetur venditor emptori de evictione *l. qui libertatis ff. de evict.*

10 Monopolium etiam in contractu emptionis, & venditionis interdum contingit, est enim monopolium multiplex; & primo quando penes unum aliquem tantùm existit potestas vendendi, & tunc ad eum finem, ut unus solus, vel cum paucis secum admissis exerceat, vendat, vel emat aliquod genus mercaturæ, & ut solus pretium statuat. Is enim tunc augens pretium rerum propriè deservit avaritiæ, & aliis omnibus est damno, quibus propterea nocet. Secundò quando conveniunt inter se mercatores, ne quis eorum vendat merces, nisi certo quodam pretio, quod ipsi statuerint. Tertiò quando etiam inter emptores habetur conventio, ne quis eorum pluris emat merces, quàm ipsi decreverint. Authores horum monopoliorum puniuntur exilio, & confiscatione bonorum *l. 1. C. de monopol.* idque ob grave damnum quod reipublicæ infertur, eò quia merces chariori pretio dantur venum, immo tenentur etiam in conscientia resarcire damna illata, quando eorum causâ merces pluris venduntur, quàm valeant. Quartò quando duo tantùm, vel tres mercatores conveniunt, ut ipsi soli vendant has, vel illas merces, & quidem eo pretio, quo ipsi voluerint, eò quia tales merces solùm apud ipsos reperiantur. Quintò si mercatores merces servent, usque ad id tempus, quo cariori pretio venduntur: ex quo fit, quod per multum temporis tales merces raro inveniantur, ac proinde etiam pretio crescant, & tunc etiam peccant monopoliorum Authores, si ex eo merces servent, ut inde penuria, & caritas oriatur, & sit illis occasio augendi pretia. Sextò fit etiam monopolium, quando mercatores impediunt, ne aliæ merces in urbem advehantur, ut suas cariùs divendant *l. lege Julia. ff. ad leg. Jul. de annon.*

Cæterum Princeps potest quibusdam certis 11
mercatoribus privilegium concedere, ut ipsi soli quædam possint genera mercium vendere, dummodo tale privilegium concedatur gratis, & non sit occasio mercatoribus vendendi cariori pretio tales merces, unde pretium tunc debet taxari à Magistratu, ne venditores eo pretio merces vendant, ut ipsis magis libuerit. Imo neque peccant illi mercatores, qui à Principe tale privilegium impetrant, ne alii præter ipsos quædam mercium genera vendant, dummodo non sint causa, ut inde oriatur penuria earundem mercium, & illarum pretium non augeatur. Cæterum hujusmodi privilegia non conceduntur, nisi de rebus illis, quæ minimè necessariæ sunt ad victum, & vestitum, sed tantùm inserviunt luxui, vel pompæ, vel ornatui non necessario.

§. V.

Quomodo, & in quibus causis contractus emptionis, & venditionis rescindi possint.

INterdum recedi potest ab emptione, & venditione perfecta, si nimirum rescindatur contractus propter læsionem: si enim in contractu contigerit læsio circa pretium, potest tunc contractus impugnari, ac rescindi propterea recedi ab emptione, & venditione etiam perfecta. Debet tamen læsio in hoc contractu contingere circa pretium, quod non consistit in indivisibili, nisi specialiter à Magistratu taxatum fuerit, sed ex diversa hominum æstimatione potest ejusdem rei triplex esse pretium, infimum, medium, & summum, siquidem quod aliqui æstimant 10. hoc alii 11. & alii 9. Quòd si pretium in contractu datum, vel acceptum arbitrio boni, & prudentis viri non sit majus pretio summo, nec minus infimo, tunc censetur pretium esse justum, eò quia non excedat limites summi, & infimi, proinde nulla concedenda erit contractûs impugnatio, & in hoc sensu intelligitur textus *in l. item si 22.* §. *3. ff. locati,* ubi habetur, *naturaliter concessum esse, id quod pluris est, minoris emere.*

Quòd si pretium excedat limites summi, & infimi juxta communem æstimationem, tunc debet distingui forum externum à foro conscientiæ, quia in foro conscientiæ, si pretium excedat taxatam quantitatem pretii summi, vel infimi, debet restitui totũ id, quod excedit pretium sum̃um, vel suppleri quod habetur infra infimum: in foro autem externo ad evitandam multitudinem litium non succurritur alicui, nisi supra dimidium justi pretii deceptus fuerit: quamvis enim non obstante læsione ultra dimidium justi pretii, emptio, & venditio taliter contracta ipso jure valeat; nihilominus potest deceptus, seu læsus ultra dimidium justi pretii petere, ut contractus rescindatur, sive is venditor fuerit, sive emptor. Rursus tam emptor, quàm venditor dicitur deceptus ultra dimidium justi pretii, quando non accepit dimi-

dium illius, quod dedit, quo pacto emptor dicitur deceptus ultra dimidium ſi rem, quæ valet 10. emerit 21. & venditor ſi rem, quæ valet 10. vendiderit tantùm quatuor; etenim neuter, accepit dimidium illius, quod dedit. Hinc non ſolet à canoniſtis approbari opinio aſſerentium, emptorem dici ultra dimidium deceptum, ſi rem valentem decem emerit 16. ſiquidem non poteſt tunc dici deceptus ultra dimidium illius quod dedit; cum plus, quàm dimidium illius acceperit. Quamobrem in æſtimatione læſionis ultra dimidium ſpectari debet non ſolum pretium, ſed etiam res ipſa, quæ conferri debet cum pretio dato: quo pacto emptor, qui pro re valente decem dedit 21. fuit deceptus ultra dimidium, quia non accepit dimidium ejus, quod dedit. Quòd ſi ſpectetur ſolum pretium ſimpliciter dici poteſt deceptus ultra duplum, quia ſi juſtum pretium ſunt decem, ſequitur quod 20. ſint duplum pretium, proinde ſi quod valet 10. aliquis emerit 21. ſpectato ſolo pretio præcisè, & ſimpliciter dicitur deceptus ultra duplum. Cæterum non poteſt præcisè agi ad reſcindendam venditionem ex capite læſionis ultra dimidium; ſed tunc emptor deceptus, poteſt, vel reſciſſa venditione rem reſtituere repetito pretio, vel manente venditione repetere partem pretii, quam ultra dimidium ſolvit. Pari pacto ſi venditor deceptus ſit in electione, in arbitrio eſt emptoris, vel ſupplere quod juſto pretio deeſt, vel rem reſtituere *c. cum dilecti vers. quia verò b. t.*

3 Præterea quamvis ob læſionem infra dimidium juſti pretii lex non reſcindat venditionem, ſed toleret talem læſionem; non propterea licitum eſt, alterum contrahentium usque ad dimidium juſti pretii circumvenire, ſed juſto pretio debet emi, & vendi. Quòd ſi dicas *l. in cauſa 16. ff. de minor* haberi, licitum eſſe contrahentibus naturaliter ſe circumvenire? Reſpondetur, id intelligi infra latitudinem juſti pretii, quod eſt intra limites ſummi, & infimi. Alioquin non licet pluris vendere, vel minoris emere, quàm res valeant, neque emere infra dimidium juſti pretii: qui enim pluris vendit, quàm res ſummo pretio valeat, vel emit minoris, quàm valeat infra infimum pretium peccat, & tenetur ad reſtitutionem. Lex tamen non reſcindit emptionem, quamvis res ſupra ſummum pretium vendita fuerit, dummodo non ultra dimidium juſti pretii; hoc eſt, ſi res valuerit 10. fuerit empta 21.

4 Quòd ſi res bona fide fuerit vendita ſupra ſummum pretium, non teneri tunc venditorem ad reſtitutionem exceſſûs docent aliqui etiam in foro conſcientiæ: quia venditor ſolùm tenetur reſtituere exceſſum ratione injuſtæ acceptionis, quæ tunc non habetur, ſicut & emptor; cùm enim res apud ipſum non ampliùs exſtet, etiam æquivalenter; & ſine culpa perierit, non obligatur ratione rei acceptæ, niſi quatenus uterque venditor, vel emptor locupletior factus eſt. Verior tamen ſententia eſt, quòd quoties exceditur in pretio, vel ultra ſummum, vel infra infimum debeat exceſſus ille pretii reſtitui: quia tametſi contractus fuerit bona fide initus cognito tamen exceſſu, & læſione in pretio debet pretium reduci ad æqualitatem.

Quamvis lex non reſcindat contractum emptionis, & venditionis, licèt ſupra ſummum pretium res vendita fuerit, dummodo non ultra dimidium juſti pretii, in quo caſu conceditur actio venditori contra emptorem, ſi fuerit empta infra infimum pretium, vel emptori contra venditorem ſupra ſummum, ut vel rem emptam reſtituat, vel quod deeſt juſto pretio ſuppleat *l. 2. C. de reſcind. vendit. c. dilecti. b. t.* ubi dicitur, quòd ſit in arbitrio emptoris, vel reſcindere contractum, vel ſupplere pretium, quæ electio venditori non competit. Excipiuntur tamen minorennes, quia ipſis propter læſionem gravem, quamvis non ſit ultra dimidium per remedium extraordinarium reſtitutionis in integrum ſubvenitur, ut habetur *in tot. tit. ff. de minor. & C. de reſtitut. in integr. minorum.* Et quia minoribus æquiparantur Eccleſiæ, & cauſæ piæ, ut habetur *in tit. de reſtitut. in integr.* ideo propter læſionem gravem poſſunt etiam contractus emptionis, & venditionis initi ab Eccleſia, vel piis locis reſcindi. Rurſus excipitur, ſi quis juſto metu contraxerit ad id adactus ob imminens corporis periculum, quod cauſa fuit ut rem ſuam minoris venderet: is enim qui ex tali metu contraxit poteſt contractum reſcindere, ut habetur *in tit. ff. quod metûs causâ.* Hinc contractus, quem graviter ægrotus cum medico; vel cliens durante lite cum Advocato inivit, eò quod talis contractus cenſeatur factus ex metu, ne infirmus, vel cliens eo tempore à medico, vel Advocato deſeratur, & ideo majus damnum in corpore, vel rebus ſuis patiatur, reſcindi poteſt *l. Mevius ff. de variis cognit. l. archiatri. C. de profeſſor. l. quiſquis C. de poſtulando.*

Cæterum in foro interno omnis læſio, & damnum illatum debet reſarciri, niſi fortaſſis læſio modica fuerit, & facilè à læſo potuerit prævideri: vel niſi ratione amicitiæ contrahens diſſimulet damnum paſſum, & libenter toleret pro amico; tunc enim præſumitur illud condonare, ut notat Leſſius *de juſtit. & jur. lib. 2. c. 21. num. 37.* Juvat obſervare quòd tametſi in jure canonico non ſtatuatur, quòd per viam actionis poſſit quis quamcunque læſionem in foro externo recuperare: nihilominus quia judex eccleſiaſticus poteſt judicare de omni peccato mortali, tametſi cauſa ad ſuum forum non pertineat, ideo ex communi ſententia graviter læſus ex contractu, ſi non audiatur in foro civili, poteſt convenire lædentem in foro eccleſiaſtico, ut tradit Fachinæus *lib. 2. controv. c. 25. §. eſt etiam controvers.* ſi enim læſio, ſit gravis etiam culpa eſt gravis, ſuper qua poteſt judex eccleſiaſticus cognoſcere. Quòd ſi læſio non fuerit ita gravis, vel inde timeantur plura incommoda, poteſt etiam judex eccleſiaſticus inauditum dimittere læſum, non enim quidquid judicis poteſtati permittitur, juris neceſſitati ſubjicitur *l. non quidquid 40. §. de judic.* ratio enim publicæ utilitatis, quæ vel maximè habetur in amputatione litium privato commodo

unius.

unius, vel alterius etiam jure canonico nonnunquam præfertur.

Potest tamen contra prædicta objici textus *in l. si quis 38. juncta Glos. marg. ff. de contrah. emption.* ubi habetur, quòd si quis vendat rem suam minore pretio, quàm valeat animo donandi, non auditur si petat rescissionem venditionis: sed qui sine necessitate cogente, absque vi urgente, sine metu incusso vendit rem suam infra infimum pretium supponitur voluisse defectum justi pretii donare emptori, cum facilè potuerit exigere justum pretium, quod supponitur ei innotuisse; cum quisque præsumatur scire valorem rei suæ, quam vult vendere *l. quisquis 15. c. de rescin. vend.* unde si donare noluisset defectum pretii infimi, non vendidisset rem illam, cum ad id non fuerit adactus. Sed contra, quia non præsumitur quis animo donandi defectum justi pretii vendidisse rem suam infra infimum pretium, nisi id ex circumstantiis conjiciatur; ut quia emptor sit amicus, vel consanguineus, vel quia venditor sit emptori obligatus ob servitia ipsi præstita; tunc censendus est voluisse donare defectum pretii vendendo tali personæ rem suam mitiori pretio; proinde nequit talis venditio rescindi juxta *d. l. si quis.* Quòd si præfatæ circumstantiæ non concurrant, in dubio non debet præsumi animus donandi *l. cum de indebito 25. ff. de probat.* Quinimo eo ipso quòd venditor dicit se velle vendere, debet præsumi, quòd donare nolit, quamvis infra pretium infimum vendat, nisi id exprimat; quia præsumptio hæc vendendi rem, ut fortior elidit aliam, quâ præsumitur quisque rei suæ pretium scire, ut notat Abbas *in c. cum causa 6. h. t. n. 4.*

Tum quia donatio non præsumitur, quando vel ignorantia justi pretii, vel necessitas emendi, & vendendi intervenit. Sed requiritur ut contrahentibus innotescant rerum pretia, & postea omnino liberè venditor vendat viliori pretio infimo *l. indebitum 9. C. de condict. indeb.* Cæterum non solùm venditor, sed etiam emptor si supra dimidium pretii summi justi læsus sit, debet restitui; adeout vel rescindendus sit contractus; vel supplendum justum pretium, sive per augmentum si est minus infimo; sive per detractionem si est majus summo; æquitas enim postulat, ut propter æquiparationem, seu æqualitatem, sicut venditori enormiter læso succurritur; ita emptori enormiter læso debeat succurri, ne contractus ex altera parte dicatur claudicare.

10 Cæterum quamvis Canonistæ læsionem emptoris ultra dimidium desumant ex collatione rei emptæ cum pretio soluto, ut superius diximus, & læsionem venditoris ultra dimidium ex collatione pretii tantùm vilioris cum infimo. Nihilominus sententia Theologorum asserentium, hanc læsionem tam ex parte venditoris, quam emptoris esse computandam ex pretio justo cum ejus excessu, vel defectu, ut si res valet 10. dimidium hujus pretii tam ultra, quàm infra justum pretium sint quinque; proinde emptor, qui rem illam emit sexdecim sit læsus ultra dimidium, videtur æquitati perquàm consona: quia in contractu reciproco debet æqualitas servari inter contrahentes, proinde æquum est, ut non sit major læsio in emptore, quàm in venditore: unde si venditor rem, quæ valet decem florenis, vendit quatuor, restituitur; eò quia dimidium pretium rei venditæ non accepit; etiam emptor, qui rem valentem decem emit sexdecim, debet restitui; alioquin si non esset restituendus nisi quando eam emeret florenis viginti, & uno, duplò plus læderetur, quàm venditor; proinde non servaretur æqualitas inter contrahentes; quia læsio esset duplò major in emptore, quàm in venditore; adhærent huic sententiæ *Glossa in l. 2. C. de rescind. contráct. vendi. & in c. cum causa 6. V. dimidiam h. t.* Covarruv. *lib. 2. Resol. c. 3. num. 8.* & alii Canonistæ.

11 Cæterum justum pretium in læsione ultra, vel infra dimidium (sive læsio computetur ex solo excessu, vel defectu justi pretii tantùm; sive ex excessu, vel defectu valoris rei, & pretii soluti simul) semper attendi debet secundùm tempus quò fuit contractus initus, quanti scilicet eo tempore res valuit, & non quanti postea valuit *c. cum causa 6. h. t.* & *l. si voluntate 8. ff. de rescind.* Non tamen emptor, qui læsit ultra dimidium, satisfacit, si eligat supplere pretium, seu restituere tantum, quantum defuit medietati justi pretii, sed debet verè rem emptam restituere, vel totum integrum pretium, sive totum illud, in quo venditor fuit læsus, restituere, ut nihil damni ei ex tali contractu emptionis, & venditionis inferatur, ut desumitur *ex c. cum dilecti 3. h. t.* Pari pacto si venditor rem valentem 50. vendidit centum & quinque, non sufficit si restituat quinque, quibus redditis cessaret læsio ultra dimidium justi pretii: sed tenetur restituere totam illam pecuniam, in qua deceptio facta est, scilicet 55. vel rescindere contractum restituto toto pretio, quod acceperat, ut desumitur *ex d. c. cum dilecti 3. h. t.*

Quòd si contractus ob enormem læsionem rescindatur, sive venditor fuerit læsus vendendo infrra dimidium justi pretii: sive emptor emendo ultra dimidium justi pretii, non tamen tenetur emptor fructus perceptos ex re empta unà cum re restituere, ut desumitur *ex c. ad nostram de reb. eccles. alien.* siquidem fructus temporis intermedii pertinent ad emptorem, ut dominum rei emptæ, quia venditio fuit valida, quamvis pretium justum non fuerit solutum: unde emptor percipit fructus ex re sua, & periculum rei ad eum spectat. Idque etiam procedit, si emptor læsus agat adversus venditorem, eligátque rescissionem contractus, alioquin essent restituendi non solùm fructus, sed etiam lucrum, quod ex pretio acquirere poterat.

Causæ ex quibus rescindi potest contractus venditionis, & emptionis ex læsione ultra dimidium plures recensentur, quarum prima est, si contracta fuerit venditio per errorem in pretio, ut si deceptus sit emptor, vel venditor ultra dimidium justi pretii *l. rem majoris C. de rescind. vendit*, sive error contigerit in contractu, vel in corpore rei venditæ, vel in sub- 12

stantia, & materia, vel in sexu, vel in qualitate, vel quantitate rei. Si pretium propter ignorantiam justæ æstimationis non fuerit justum, licitum est contrahentibus naturaliter se circumvenire, dummodo ea deceptio non excedat latitudinem justi pretii, ut notat Covarruvias *lib.* 2. *resol. c.* 3. *num.* 2. Quòd si deceptio contingat infra dimidium justi pretii, vel usque ad dimidium, & non ultra, tunc nec in foro civili, neque ecclesiastico succurritur læso: ne ob læsionem qualemcunque impediantur rerum commercia, & ad vitandas lites, quæ innumeræ excitarentur si ob quamlibet læsionem posset agi in judicio, ut communiter notant Canonistæ.

24 Rursus quamvis jure Canonico deceptis infra dimidium justi pretii non detur actio judicialis, ut desumitur *ex c. cum dilecti* 3. *h. t. & c. cum causa* 6. *eod. tit.* in quibus tantùm conceditur actio læsis ultra, non infra dimidium; & nullus alius exstet canon, qui concedat talem actionem læsis infra dimidium; datur tamen denuntiatio ad Prælatum ecclesiasticum, si læsio ad peccatum pervenerit mortale, adeo ut possit læsus lædentem denuntiare Prælato ecclesiastico, à quo compellatur ad restituendum, quod sub mortali tenetur, ut desumitur *ex c. novit*, 13. *de judic.*

25 Secunda, si per vim contractus, emptionis, & venditionis initus fuerit: tunc enim contractus non est rescindendus, sed ipso jure est rescissus, ac irritus: ratio est, quia vis illata tollit consensum liberum, sine quo non potest contractus consistere.

26 Tertia, quando venditio per metum illatum, & cadentem in constantem virum facta fuit, tunc enim contra illum, qui metum incussit, datur actio in ordine ad rescindendum contractum. Immo ipso jure contractus tali metu initus est etiam irritus, adeo ut Judex tantùm illum declaret fuisse nullius valoris.

27 Quarta, si deceptio det causam contractui, ut si quis dolo inductus sit à venditore ad emendum, aliàs non empturus, vel ab emptore ad vendendum; tunc contractus est etiam ipso jure nullus, sicut cæteri contractus bonæ fidei *l. & eleganter* 7. *in princ. ff. de dolo. l. si dolo* 5. *§. rescind. vend.* At in contractibus stricti juris, quamvis dolus det causam contractui, is tamen ipso jure tenet; sed agens per exceptionem doli potest repelli *l. si quis* 36. *ff. de V. O.*

28 Quinta, si dolus incidat in contractum, ut si quis rem quidem vendidisset, ac emisset, sed dolo alterius contrahentis minoris vendidit, vel pluris emit, tunc licèt contractus teneat, potest tamen agi, vel ad rescindendum contractum, vel ad restituendum id quanto pluris emit, vel ad supplendum defectum pretii ipsi venditori.

29 Sexta rescinditur venditio ratione ætatis, ut pupillis, minoribus, ecclesiis, & civitatibus solent bona alienata restitui.

30 Septima, ratione pacti violati. Octava ratione conditionis non purificatæ.

31 Nona, ratione solemnis formulæ, quæ in venditionibus defuit, cum tamen jure requiretur.

Cæterum in foro conscientiæ quoties res venditur ultra limites justi pretii, venditio semper est iniqua, & adversatur æqualitati justitiæ commutativæ; proinde tam venditor, quàm emptor, si sit quantitas notabilis, & sufficiens ad mortale, in qua alter contrahentium fuit læsus, tenetur ad restituendum excessum, vel defectum pretii.

Cessat tamen remedium rescindendæ venditionis ob læsionem ultra, vel infra dimidium. 32 Primò si res casu fortuito perierit, tunc enim sive fuerit empta infra dimidium, sive vendita ultra dimidium justi pretii, non datur in foro externo emptori, aut venditori actio ad rescindendum contractum, vel supplendum defectum pretii, aut restituendum excessum, quia semel quòd casu fortuito res perierit, cessat optio rescindendi contractum, quia non potest res ampliùs reddi, proinde cessat actio, & tunc læsus debet sibi imputare, quòd maturiùs non convenerit lædentem, ut notat Covarruvias *lib.* 2. *resol. c.* 4. *num.* 14. Molina *disp.* 49. *de justit. & jur. num.* 6. ubi addit, quòd in foro conscientiæ tam venditor excessum pretii justi, quàm emptor defectum justi pretii, si res pluris valuerit, teneatur restituere, tametsi res casu fortuito perierit, eò quia nemo debet locuples fieri cum alterius jactura. Verùm hoc tantùm procedit, si venditor, vel emptor conscius fuerit injustæ læsionis, quia tunc obligatio illa oritur, non ratione rei emptæ cum hæc supponatur casu fortuito periisse; sed ratione injustæ venditionis, vel emptionis.

Hinc tametsi res vendita sit ultra dimidium justi pretii bona fide, neuter contrahens tenetur restituere excessum, vel defectum justi pretii: 33 quia contrahens, seu venditor obligatur tantùm restituere excessum ratione injustæ acceptionis, sicut & emptor; & cùm contractus fuerit bona fide initus, non supponitur hæc injusta acceptio, & cùm res apud ipsum non ampliùs existat, & sine culpa perierit, non obligatur etiam ratione rei acceptæ, nisi fortassis uterque contrahens inde locupletior factus fuerit. Secundò cessat etiam remedium rescindendæ venditionis, & emptionis, si quis non tantum generaliter, verùm etiam specialiter, & expressè renuntiaverit, & præsertim si renuntiatio fuerit juramento firmata: quia juramentum debet reservari sine dispendio salutis æternæ. Tertiò non potest remedium hoc rescindendæ venditionis intentari contra tertium rei possessorem, si is rem acquisiverit titulo oneroso, vel justo pretio, aut bona fide: non ita si tertius rem acquisierit titulo lucrativo, vel sciens quòd res infra dimidium justi pretii empta fuerit, eam acquisiverit: tunc enim contra tertium possessorem potest agi in defectum primi emptoris, ut vel rem emptam restituat, vel defectum pretii suppleat.

§. VI.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones

1 QUæritur primò, ad quem pertineat periculum rei venditæ? Respondetur in emptione, & venditione perfecta omne periculum, & commodum in re vendita contingens pertinere ad emptorem, adeo ut si res vendita pereat, vel deterior fiat, damnum sit emptoris, quamvis pretium nondum sit solutum, dummodo fides de eo habita fuerit, ut desumitur *ex l. lector* 12. ubi additur, idem esse, si per emptorem steterit, quò minus res traderetur; siquidem per traditionem rei dominium transfertur de venditore in emptorem, & res perit domino suo *l. pignus C. de pignor. act.* Hinc si domus igne consumpta sit, vel equus mortuus, damnum est emptoris, qui propterea tenetur venditori pretium solvere. E contra si fundus per aluvionem augeatur, tale commodum pertinet ad ipsum emptorem, qui cùm sit dominus fundi, quidquid fundo contingit sive incrementi, sive decrementi ad dominum pertinet. Pari pacto si vinum vetus hodie venditum justo pretio juxta communem æstimationem, cras plus æstimetur, & valeat ob vineas improvisa pruina decoctas, non propterea rescinditur venditio, vel adigitur emptor ad majus pretium, quia contractus jam fuerat initus, & perfectus mutuo consensu, & dominium translatum de venditore in emptorem: unde omne commodum, perinde ac omne damnum quod rei emptæ obtingit in damnum, vel commodum est emptoris §. 3. *instit. h. t.*

2 Quòd si dicas, ante traditionem rei venditæ dominium non esse translatum in emptorem, quamdiu hic jam solvit pretium, proinde rem non perit emptori, sed venditori, cùm ante traditionem venditor adhuc maneat dominus rei *l. traditionibus 20. C. in pactis.* Imò etiam post traditionem, nisi pretium conventum acceperit, vel fidem de eo habuerit §. *vendita instit. de rer. division.* ergo res non emptori, sed venditori tunc perit, vel incrementum subit. Contra est, quia id est speciale in emptore, ut quamvis dominus non sit, nihilominus authoritate juris incrementum, vel decrementum rei emptæ ad ipsum pertineat, quia post emptionem perfectam, & conventionem de pretio, & merce, res aliquo modo ad emptorem censetur pertinere, quia is habet actionem ad exigendam rem ab ipso emptam; & qui habet actionem ad rem petendam, videtur habere rem ipsam *l. is qui* 15. §. *de regul. jur. l. rem in bonis* §. *de acquir. rer. domin.* proinde facta conventione de pretio, & merce omne periculum, & commodum in re empta contingens ad emptorem pertinet, quamvis ipsi res nondum tradita sit. Tum quia in arbitrio emptoris est, rem soluto pretio acquirere, ac possidere, quòd si id præstare negligat, & res à se empta interim pereat, ipse censetur esse in mora, propterea etiam in culpa, quòd res perierit apud venditorem. Demum quia cùm ad emptorem pertineat omne commodum contingens in re à se empta; ita è converso incommodum, & periculum oritur in suum damnum, qui enim sentit commodum, debet & incommodum sentire, *c. qui sentit de regul. jur. in 6.*

Excipitur tamen primò si venditor in mora fuerit, & soluto jam pretio rem emptori restituere distulerit, tunc enim, mora, & casus venditori nocet *c. mora 25. de regul. jur. in 6.* Secundò si res pereat culpa etiam levi venditoris, tenetur enim tunc venditor etiam de hac levi culpa, quia contractus emptionis, & venditionis initur in utilitatem utriusque *l. contractus* 23. *ff. de regul. jur.* Tertiò si contractus fuerit sub conditione initus, & res ante purificatam conditionem perierit; tunc damnum est etiam venditoris. Quòd tamen intelligitur de totali interitu rei venditæ, quia deterioratio rei in venditione conditionali superveniens fit in damnum emptoris *l. necessario* 8. *ff. de periculo, & commodo rei vendita l. fin. C. eod. tit.* id enim interest discriminis inter totalem rei interitum, & ejus deteriorationem, & particulare damnum, quia semel quòd res tota periit, non potest ampliùs tradi, proinde neque perfici emptio, quæ ab initio ob adjectam conditionem nondum purificatam non fuit perfecta, sed tantùm inchoata: secus in deterioratione, seu damno particulari adhuc manet potestas tradendi, quia cùm res tota non pereat, adhuc existit, & tradi potest, & tunc conditio retrotrahitur, & censetur ab initio purè, seu absolutè contractus initus. Quartò si res empta sit in numero, pondere, & mensura, ut si emptor emit quinque libras argenti, vel centum oves, vel 50. modia frumenti, censetur tunc hujusmodi emptio tacitam habere conditionem, nimirum si emptum adnumeratum, adpensum, & admensum fuerit, proinde antequam id fiat rei periculum in venditoris est detrimentum *l. qui sæpe* 35. §. 5. *ff. de contrab. emption.* 3

Secus si res consistens in numero, pondere, aut mensura non ad numerum, vel pondus, sed ematur in acervo, prout continetur totū in aliquo loco, ut quando quis emit quidquid frumenti est in horreo, quidquid vini est in dolio, quotquot oves sunt in ovili, quia tunc tota quantitas se habet per modum certæ spei, proinde omne periculum contingit in detrimentum emptoris *l. si vina* 15. *ff. de periculo, & commodo rei vendita.* Quòd si poneretur casus medius, in quo diceretur, emo omnes oves, quæ sunt in ovili, & pro singulis dabo florenum, tunc probabilius est, talem venditionem non refundere periculum in emptorem, quia videtur esse contractus conditionatus, nimirum si erunt centum oves, dabo tibi centum florenos; non ità si quando mihi oves numerabis, hæ non erunt centum. 4

Quæritur secundò, an possit interdum quis compelli authoritate publica ad vendendā rem suam? agit de hac quæstione Covarruvias *lib. 3. variar. resol. c. 14.* & ratio dubitandi est, quia nemo jure communi compellitur rem suam vendere *l. irritum C. de contrab. empt.* Respondetur nihilominus, plures posse dari casus, in qui- 5

quibus possit quis compelli ad rem suam vendendam. Primò si habeat servum communem cum aliis potest illum manumittere invitis sociis, si illis solveret partem pretii eisdem debitam *l. debitam C. de communi servo manumisso.* Secundò si quis habeat sepulchrum, sed non aditum, & accessum ad illud, tunc vicinus cogitur officio judicis aditum præbere *l. si quis sepulchrum. ff. de Religios. & sumptib. funer.* Tertiò si quis habeat prædium commune cum fratre, tunc enim si frater vendiderit alicui extero partem suam potest alius frater agere contra emptorem, ut illud sibi vendat *l. 1. C. communi dividundo.* Quartò si quis habeat domum ruinosam, maléque materiatam, & ob inopiam nequeat eam reficere, compellitur illam alteri vendere, qui possit sumptus necessarios solvere ad illam, vel instaurandam, vel reædificandum ut damno consulatur vicinorum *l. lege Cornelia §. 1. ff. ad senatum consultum Syllanianum.* Quintò si quis servum hebeat qui matrimonium contraxerit cum ancilla alterius domini in alia provincia commorantis, tunc eorum alter compellitur alteri vendere servum, ut is possit cum uxore cohabitare *c. eos qui 1. q. 1.* Sextò si quis habeat rem communem cum alio, & velit eam vendere, tunc compellitur vendere illi, cum quo habet rem communem, si is voluerit totam habere *l. ad officium C. communi dividundo.* Septimò cùm quis habet plus juris in re, & alius minus, & hic velit rem vendere, compellitur eam vendere habenti majus jus *l. sancimus §. aliàs C. de donat.* Octavò ratione Religionis compelli quis potest ad vendendam rem suam, vel agrum, cum opus est, vel ad ædificationem loci religiosi, vel ampliationem ejusdem, *l. si sepulchrum ff. de Religios.* Nonò ratione publicæ pietatis, qui venales habent res ad victum necessarias compelluntur eas vendere peregrinis, & hospitibus exteris eodem pretio, quo vendi consueverant incolis; quæ cura veluti causa pia pertinebat olim ad Episcopos *c. 1. de empt. & vendit.* ex inolita postea consuetudine fuit hæc cura ad civiles judices devoluta. Decimò qui rem suam ad arbitrium pertinentem publicè venum exposuit, compellitur eam vendere justo pretio: hinc cauponarii, stabularii, qui id susceperunt officii, compelli possunt ad hospites excipiendos. Non tamen ut perperam videntur censere aliqui, possunt meretrices compelli officio judicis ad proprium corpus exponendum: siquidem non potest quis ulla ratione adigi ad peccandum, quia id divinæ legi adversatur. Undecimò ratione publicæ necessitatis ut famis, penuriæ, potest quis compelli ad vendendum concivibus frumentum, quod servat in horreis eo detracto, quod pro alenda familia est ipsi necessarium. Hinc prohibentur etiam cives annonam extrahere, & exteris vendere, ne sit penuria inter cives. Duodecimò ad vias publicas exstruendas, reficiendas, vel ampliandas, potest quis compelli ad partem sui agri, vel prati vendendam.

6 Quæritur tertiò, quænam actiones ex empto, & vendito oriantur? Respondetur, duas præsertim, unam scilicet ex empto, alteram ex vendito, & illam convenire soluto jam pretio emptori contra venditorem, ut is tradat rem venditam unà cum fructibus perceptis post moram culpabilem, & cum aliis ad rem ipsam pertinentibus *l. Julianus §. ferri & 3. ex vendito l. ex empto ff. de action. empt.* & actionem ex vendito competere venditori adversus emptorem, ut ab eo consequatur, quod jure ipso compellitur præstare, ut est pretium justum, de quo fuit conventum *l. curabit. C. de action. empt.* & in hac actione comprehenduntur pretia, & damna, si quæ passus est venditor ob moram, & culpam emptoris, qui pretium tempore præscripto non soluit. Rursus in actione ex empto tres etiam continentur actiones. Quarum prima est evictio, quia si venditor rem non suam vendidit, & res evincitur à vero domino, à quo per legitimam probationem in judicio vendicatur, tunc competit emptori actio contra venditorem, ut pretium sibi restituat, & quidquid sua interest.

Secunda est actio redhibitoria, quam emptor 7
habet intra sex menses contra venditorem, ut rescindat venditionem, eò quia vendiderit rem occulto vitio affectam. Redhibere perinde est, ac facere ut rursus venditor habeat, quod habuerat; & quia id fit reddendo, ideo hæc actio redhibitoria dicitur, de qua habetur *in l. 1. & sequens. ff. de ædilitio edicto.*

Tertia actio est de præscriptis verbis, & hac 8
actione emptor agit contra venditorem, eò quia non steterit pacto venditioni adjecto.

Quæritur quartò, an exteris, & peregrinis 9
liceat cariùs vendere merces, quàm indigenis? Respondetur id prohiberi *in c. placuit 1. h. t.* ubi expressè statuitur, ne res cariori pretio vendantur transeuntibus, & ab Episcopo etiam compelluntur venditores ad vendendas res justo pretio exteris, & peregrinis, quia ubi agitur de evitando peccato, episcopus habet jurisdictioné etiam in laicos, ut ad exercendum opus pietatis, *c. 1. de offic. judic. ordinar. c. novit 13. de jud.* & quia vendere rem cariùs, quàm valet, injustum est, ac illicitum, ut docet D. Thomas 2. 2. *quæst. 77. art. 1. in corp.* & ex alio capite est opus pietatis, ut peregrini humanè pertractentur, ideo potest Episcopus vendentes compellere etiam per excommunicationem, ne ultra justum pretium victualia ad victum necessaria peregrinis vendant; ad Magistratum autem pertinet in iis, quæ ad vitam hominis sustentandam necessaria sunt, posse statuere normam, ac justum definire pretium: pertinet enim ad superiorem necessitatibus providere reipublicæ, ut notat Bart. *l. 1. C. de Episc. audiend.* Justum autem pretium etiam in ordine ad exteros, & peregrinos est illud, quo res venduntur in foro publico.

Cæterum venditor potest eandem rem ca- 10
riùs eodem tempore vendere credito, quàm numeratâ pecuniâ citra vitium injustitiæ, dummodo servetur latitudo justi pretii naturalis. Justitia autem hujus pretii desumi solet. Primò ex hominium æstimatione in unaquaque Provincia, adeo ut tanti res vendi possit, quanti æstimatur communiter in foro publico seclusa fraude cujusvis monopolii.

Secun-

11 Secundò ex variis circumstantiis, ut ex penuria, vel copia mercium, ex frequentia, vel inopia emptorum, & venditorum. Rursus indigentia major rerum aliquarum uno tempore plus quàm alio auget earundem pretia; ut etiam earundem copia pretiũ minuit, & inopia auget.

12 Tertiò desumitur etiam justitia hujus pretii ex modo vendendi, viliùs enim emuntur res, quæ simul in magna quantitate exhibentur venum, quàm quæ tantùm per partes emi solent. Rursus quæ sub hasta voce præconis, vel per proxenetas venduntur, viliùs solent emi, quàm apud mercatores, ut etiam quando ultro exhibentur venales, ac sponte quæruntur emptores; merces enim oblatæ pretio vilescunt. Requiritur tamen semper determinatio pretii ad valorem venditionis, & ejus perfectionem, quapropter invalida est hæc venditio: vendo tibi hanc rem tanti, quanti eam æstimaveris, seu pro eo pretio, quo volueris.

13 Secus esset valida, si quis diceret: vendo tibi hanc rem tanti, quanti Petrus eam æstimaverit; sed tunc conditio est conditionata, & dependet à futuro arbitramento Petri, qui si illam noluerit arbitrari, suum venditio effectum non sortitur. Rursus invalida est hæc venditio, vendo tibi, vel emo à te hanc rem justo pretio, quo æstimata fuerit eam valere, si nullus determinetur certus æstimator: secus si determinetur, & dicatur: vendo tibi; vel emo à te hanc rem justo pretio, quo æstimata fuerit per unum, vel duos viros probos, tunc enim est contractus conditionalis, ut desumitur *ex §. 1. instit. de empt. & vendit. & l. ult. C. de empt. & vendit.*

14 Quæritur quintò, an quando duo exstant pretia, quorum unum fuerit taxatum à Principe, & alterum à communi hominum æstimatione, quódnam teneantur contrahentes sequi? Respondent Valentia *tom. 3. disp. 5. q. 20. punct. 2.* Navarr. *lib. 3. c. 2. num. 1.* & alii, tunc teneri emptores, & venditores sequi pretium taxatum à Principe: quia sicut decreta justa Principum debent servari, ita etiam observandæ sunt leges sancientes rerum pretium. Meliùs tamen Lessius *lib. 2. c. 21. dub. 2. num. 13.* Reginald. *lib. 25. n. 270.* Salonius *de contract. q. 77. art. 1. controvers. 12.* & alii procedunt cum distinctione, si pretium legitimum majus sit, quàm vulgare, ordinariè non est licitum exigere pretium legitimum, quia ordinariè pretium taxatur in gratiam emptorum, ut non excedatur, non autem ut infra non descendatur, interdum autem taxatur in gratiam venditorum, ut in venditione censuum, ac similium jurium, tunc licet exigere totum pretium legitimum, imò contrahens ad id tenetur: quòd si legitimum pretium sit minus, & vulgare majus, tunc non licet exigere vulgare, sed solùm legitimum, quia hoc censetur esse pretium justum; nihilominus si mutatis circumstantiis copiæ, vel inopiæ res notabiliter varientur quoad valorem, venditor potest eas vendere pretio vulgari: siquidem posita notabili mutatione datur epikia, quâ interpretatur voluntas Principis nolentis legem suam in suo rigore perseverare.

15 Cæterum si omnibus maturè discussis moraliter constiterit, pretium à Principe taxatum esse injustum, non esset servandum. In dubio autem, an pretium sit justum, vel injustum præsumitur esse justum in favorem Principis habentis authoritatem præcipiendi, & taxandi pretia. Quòd si major pars populi pretium taxatum à Principe impunè non servat sciente Principe, vel dissimulante, tunc censetur consentire in violationem suæ legis, propterea pretium ab ipso taxatum non est servandum. Secus obtingit, quando transgressores puniuntur ob violationem taxati pretii, ut docent Molina *de justit. & jur. disp. 353. num. 14.* Salonius *de contract. q. 77. controvers. 16.* Reginald. *lib. 25. num. 283. & sequent.* Clerici quamvis non subjiciantur legibus Principum sæcularium, quatenus hæ ab iisdem latæ sunt, tenentur tamen ad illas servandas, quatenus conjunguntur cum lege naturali, & divina, adeo ut idem pretium etiam à clericis servandum sit, quod servatur à laicis ob taxam Principis. Exteri etiam cùm teneantur servare leges loci pertinentes ad contractus; tenentur etiam eo pacto, quo incolæ taxatum pretium servare, ut docent Molina *de justit. & jur. disp. 364. n. 4.* Diana *p. 1. tract. 2. resol. 27.*

Quæritur sextò, an licitum sit emere viliùs? 16
Respondetur cum D. Thoma 2. 2. *q. 78. a. 2. ad 7.* licitum esse emere rem viliùs per anticipatam pecuniam intra latitudinem justi pretii usque ad infimum: & pari pacto licitum esse vendere rem cariùs pecunia credita; dummodo non excedatur justum pretium rigorosum, alioquin usurarius esset contractus, & injustus, si ex eo tantùm, quòd anticipetur pretium ematur minus justo pretio infimo: vel ex eo quòd differatur solutio, vendatur plus justo pretio rigoroso: est enim usura palliata, quando promutuo virtuali aliquid accipitur. Cæterum per accidens potest interdum res minoris emi ratione anticipatæ solutionis, ut si exinde emptor notabile patiatur detrimentum, vel lucri jacturam; vel si esset periculum fraudis in venditore, quòd vel merces non traderet, vel non sinceras; vel non præscripto tempore, quia hæc omnia sunt pretio æstimabilia. Rursus potest etiam minoris emi anticipata solutione ratione modi vendendi, eò quia talis modus inducit raritatem emptorum, & multitudinem venditorum, quæ causa est, ut pretia rerum decrescant, ut præ cæteris tradit Molina *de justit. & jur. disp. 388.*

Quæritur septimò, quænam sint causæ, ob 17
quas interdum licitum est, rem pluris vendere, quàm per se alioquin valeret, aut venderetur? Respondetur, has causas plures recenseri. Prima apud Reginaldum *lib. 25. num. 288.* Lessium *lib. 2. c. 21. n. 130.* est multitudo emptorum, & copia pecuniæ: quia sicut copia mercium est causa sufficiens, cur diminuatur pretium, ita multitudo emptorum, & pecuniæ est causa, cur pretium incrementum subeat.

Secunda apud Medinam *q. 31. de restit.* 18
Salonium 2. 2. *q. 77. art.* Reginaldum *lib. 25. n. 274.* est affectus ad rem, quæ venditur, ut si venditor ægrè se privet re illa, & commodo, quod inde percipiebat; siquidem privatio illius affectus, & commodi est pretio æstimabilis, hinc

ſtatua, & pictura antiquâ, quam quis charam habet, poteſt cariùs vendi, quàm alioquin venderetur.

19 Tertia apud Leſſium *lib. 2. de juſtit. & jur. c. 21. num. 26.* Filiucium *tract. 35. num. 98.* Sylvium 2. 2. *q. 77. art. 1. q. 5.* & alios, eſt lucrum ceſſans venditori, ſi in gratiam emptoris rem ſuam vendidit, quam conſtituerat ſervare usque ad tempus, quo pluris æſtimaretur; ſed tunc aliquid detrahendum eſt ratione cuſtodiæ, vel periculi, quod potuiſſet venditor ſubire rem ſervando usque ad tale tempus.

20 Quarta apud Covarr. *lib. 2. variar. c. 3. n. 6.* Sylvium 2. 2. *q. 77. art. 1. q. 4.* eſt damnum emergens, quod patitur venditor, eò quia merces ſuas vendat pecuniâ creditâ: quia ſicut in mutuo licitum eſt aliquid ſupra ſortem accipere, ita etiam in venditione: hinc merces, quæ communiter credito pluris venduntur, poſſunt licitè pluris vendi pecunia credita, quàm alioquin venderentur pecuniâ numeratâ: tunc enim juſtum pretium ſolet deſumi ex communi uſu ementium, & vendentium.

21 Quinta apud Navarrum *lib. 3. c. 2. n. 91.* Dianam *de contract. reſol. 57.* & alios, eſt periculum amittendi totum, vel partem pretii, vel periculum recuperandi pretium cum expenſis, & moleſtiis; ſiquidem periculum, cui venditor ſe exponit, eſt pretio æſtimabille, ſed tùnc quando ob periculum, & damnum quod timetur aliquid cariùs venditur, conſultiùs eſt monere emptorem, ne invitus emat majori pretio, quàm fortè aliunde emiſſet.

22 Sexta apud Sâ *V. emptio num. 4.* Reginaldum *lib. 25. num. 319.* & alios eſt modus vendendi: interdum una res pluris venditur uno modo, quàm alio, merx enim minutatim pluris venditur, quàm acervatim: rurſus merx ſi ultro offeratur, viliùs venditur juxta vulgatam parœmiam: ultroneæ merces pro tertia parte vileſcunt: rurſus res, ſub haſta venduntur nonnunquam pluris, & interdum minoris.

23 Juvat tamen obſervare, quòd in rebus, quæ ſub haſta venduntur, juſtum pretium eſt, quod non excedit ſupra dimidium, nec deficit infra dimidium illius juſti pretii, quod bona illa valerent, ſi alio modo venderentur, quàm ſubhaſtatione. Secundò aliud tamen juſtum pretium in ſubhaſtatione dicitur illud, quod ultimum offertur citra fraudem: fraus autem tunc cenſetur eſſe ſi venditor vitium rei venditæ ſciens illud non manifeſtet, ut etiam ſi venditor aliquos inducat, qui pretium augeant, ut, res pluris, quàm valet, vendatur; vel minoris res ematur ab amicis, vel conſanguineis, & demum ſi venditor ſumpto tempore, quo ſunt pauci emptores rem haſtæ ſubjiciat, in his enim ſupponitur cùm fraude procedere. Emptor itidem poteſt fraude uti ſi nimirum impediat, ne alius pretium augeat, ut ipſe minoris emat, ut etiam ſi ob invidiam ipſe pretium augeat, ut alius inde pluris emat.

24 Quæritur octavò, an venditor ſtato tempore non tradendo rem venditã teneatur ad intereſſe emptori non ſolùm intrinſecum, ſed etiam extrinſecum, quod per accidens emptori obtingit? Reſpondetur affirmativè in foro conſcientiæ, dummodo venditor fuerit in mora culpabili rei tradendæ. Ratio eſt, quia tunc vendens, qui ſuſcepto pretio rem non tradidit ſtato tempore, fuit cauſa, ob quam emens non perceperit fructus ex re ſibi debita: debita enim erat res a tali tempore emptori. Verùm in foro externo venditor tenetur tantùm ad intereſſe intrinſecum *l. ſterilis §. cum per venditorem ff. de act. empt.* Leſſius *lib. 2. c. 21. dub. 13. num. 102.* Quòd ſi quæratur, ad quem pertineant fructus medii temporis contractu diſſoluto. Obſervandum eſt, quinque modis poſſe contractum diſſolvi. Primò per novum pactum, & tunc fructus omnes, quos res protulit ante diſſolutionem contractus, pertinent ad primum emptorem à tempore, quo rem illam emit, & acquiſivit dominium illius per mutuum conſenſum, traditionem rei, & ſolutionem pretii, ſive realem, ſive virtualem, hoc eſt per pignora, & fideiuſſiones. Secundò diſſolvitur ex vi pacti retrovenditionis appoſiti primæ venditioni: tunc ſi eodem pretio res debeat redimi, quo fuit vendita, omnes fructus, quià tempore venditionis, usque ad tempus redemptionis producti ſunt, ſecundùm valorem, quem tunc habent, pertinent ad emptorem. Tertiò ex pacto legis commiſſoriæ, ſcilicet, quando alicui ea lege res venditur, ut niſi intra certum tempus pretium ejus ſolvat, contractus erit irritus; & tunc ſi pactum fuit conceptum verbis directis; fructus pertinent ad venditorem, ſi verò conceptum fuerit verbis obliquis, ſeu indirectis, tunc fructus medii temporis pertinent ad emptorem. Quartò reſolvitur contractus ex pacto adictionis in diem, ſeu quando res alicui venditur ea lege, ut ſi intra certum tempus alius meliorem conditionem obtulerit, contractus ſit nullus *l. 1. ff. in diem edict.* Quintò ſi venditio ſit conditionalis, & conditio non fuerit purificata, tunc enim venditio eſt irrita, & fructus omnes ante conditionem impletam percepti pertinent ad venditorem: impletâ verò conditione fiunt emptoris. Molina *diſp. 379.*

Quæritur nonò, an licitum ſit vendere rem 25
alienam? Certum eſt, inſcio, & invito rationabiliter domino non eſſe licitum rem ipſius cum ejus præjudicio vendere: nihilominus valida eſſet venditio ſi emptori ignoranti fieret in præjudicium venditoris, qui actione ex empto ad compenſationem omnium damnorum tenetur *l. rem alienam. ff. de contrab. empt. l. nemo C. de reb. alienis non alienand.* Tenetur etiam de evictione ſi res vendita furtiva ſit, & comperiatur *l. 1. l. venditor & tot. tit. de evict. l. non dubitatur,* pretium nihilominus acquiritur venditori tametſi dominium rei venditæ non transferatur in emptorem *l. traditio ff. de acquir. rer. domin. l. ex empt. ff. de act. empt.* imò id procedit etiam, quando qui vendit, eſt fur, vel malæ fidei *l. qui Vas. §. ult. ff. de furt.* ubi dicitur quòd nummus redactus ex re furtiva non ſit furtivus: hinc ſi quis emerit dominium rei furtivæ, dominium rei emptori non acquiritur, & pretium vendenti advenit: neque inde ſequitur

tur inæqualitas; quia quamvis venditor acquirat dominium pretii, non ita emptor rei emptæ, obligatur tamen venditor emptori de evictione; adeout teneatur restituere pretium, si verus dominus rem vendicaverit *l. ex empto*, Tuschus *conclus.* 53. quòd si emptor rem alienam esse noverit, non competit illi actio adversus venditorem, neque iste de evictione obligatur, nisi contrarium expresse fuerit in pactum deductum *l. si fundum C. de evict.* Quòd si res empta mobilis sit, & emptor sciat, eam ad alium pertinere, tunc si emat, quasi fur punitur, Tuschus *conclus.* 53. *n.* 7. Mozius *tract. de empt. tit. de rebus, quæ emi, & vendi possunt.*

26 Præterea res aliena, cum sit restitutioni obnoxia, si post diligentem inquisitionē dominus non compareat, non sibi emptor acquirit, sed pauperibus distribuenda est, quia talis potiùs videtur esse voluntas veri domini; quia licèt dominus ignoretur, supponitur tamen res illa retineri invito domino: siquidem si is sciret rem suam esse apud talem, illam procul dubio recuperaret, & si illi diceretur, quòd non possit ampliùs recuperari, benè tamen suo nomine dari pauperibus, utique eligeret, ut potiùs pauperibus traderetur.

27 Quæritur decimò, an contractui emptionis, & venditionis possit licitè apponi pactum retrovendendi, vel redimendi? Potest hujusmodi pactum apponi, vel in favorem solius vendentis, quatenus is possit rem, quam vendidit iterum redimere, prout ipsi placuerit: est enim facultas emendi rem à se venditam favor quidam in vendente, & onus in emente, cùm is teneatur rem à se emptam iterum vendere ei, à quo emerat: vel fit in favorem solius emptoris, ut hic prout ipsi placuerit, possit iterum restituere venditori rem à se emptam, & exigere ab eodem pretium, adeo ut venditor teneatur eam acceptare; vel fit in favorem utriusque eodem modo. Respondetur, talem contractum cum pacto retrovendendi sive in favorem solius venditoris, sive solius emptoris, sive utriusque esse licitum, dummodo concurrant debitæ conditiones, quarum prima est, ut adsit intentio emendi, & vendendi, quia deficiente tali intentione non est contractus venditionis, sed mutui, & committitur usura, si accipiatur aliquid ex mutuo. Secunda ut adsit justum pretium juxta æstimationem viri prudentis servatâ consuetudine, & statutis locorum, habita ratione gravaminis, quod imponitur alteri contrahenti, quia contractus celebratus cum pretio valde modico esset illicitus, & injustus, & inducit obligationem restituendi justum pretium, & lucrum cessans. Tertia ut fructus rei emptæ pertineant ad emptorem: quia emptor per contractum emptionis dominium rei emptæ acquisivit, & res fructificat suo domino, sicut eidem etiam perire debet, si pereat: quod tamen procedit, si fructus non pertineant ad venditorem ob contractum locationis. Quarta ut in contractu emptionis, & locationis non adsit aliqua læsio. Servatis hisce conditionibus contractus nullam continet injuriam, præsertim si gravamen impositum venditori redimendi ad arbitrium primi emptoris compensetur augmento pretii, quanti gravamen illud æstimatur.

Rursus in venditione facta cum pacto retrovendendi, adeout pactum sit in favorem utriusque contrahentis, res vendi debet minore pretio, quàm per se valeat, & quàm venderetur, si pactum esset in favorem solius emptoris: & pluris quàm si venderetur cum pacto in favorem solius venditoris; adeo ut si res per se valeat centum florenos, per adjectionem pacti in gratiam solius venditoris valeat 80. si pactum sit etiam in favorem emptoris valeat 90. juxta prudentis viri æstimationem: quia tunc res debet minus valere, quàm si pactum redimendi adderetur in favorem solius emptoris; & rursus debet plus valere, quàm si apponatur in gratiam solius venditoris: unde sicut pactum est appositum in favorem utriusque, ideo consonum est æquitati, ut ex parte utriusque pretium aliquantulum imminuatur, ut compensetur onus, quo uterque contrahens gravatur restituendi rem pro arbitrio alterius. Aliquando tamen fieri potest, ut hujusmodi venditio illicita sit, & labem contineat usuræ, ac injustitiæ, ut si primus venditor irritet pactum cum emptore, ut res ab eo empta iterum sibi retrovendatur infimo pretio, quia tunc talis contractus est usurarius, & videtur resolvi in mutuum. 28

Quæritur undecimò, quid juris in retractu? 29 Retractus juxta præsens institutum sumitur pro redemptione prædiorum lege, aut pacto contrahentium introducta: sicut à contrahendo contractum, & à distrahendo distractum jurisconsulti declinârunt, ita à retrotrahendo retractum dixerunt. Duplex est retractus, legitimus unus, qui & gentilitius dicitur; & alius conventionalis; ille est, qui propinquis conceditur, ut alienata à propinquis prædia oblato intra legitimum tempus pretio recuperare possint: ex quo apparet nasci quandam quasi prædiorum gentilitatem. Retractus conventionalis contingit, quando in venditione prædii pactum est, ut venditori quandoque liceat restituto pretio illud redimere: sive dies redemptionis ei præstituta sit, sive non. Unde retractus est jus alicujus gentis, aut civitatis statuto, vel consuetudine conceptum proximo venditoris consanguineo intra certum tempus rescindendi, & ad se revocandi venditionem rei immobilis eodem oblato pretio, quo ab extraneo, vel etiam remotiore consanguineo empta fuerat *l. dudum C. de contrah. empt. c. constitutus de restit. in integ.* Et hic retractus inventus est ob conservationem jurium in eadem familia, ut probat Gaillus *lib.* 2. *obser.* 19. Hinc retractus locum habet in sola venditione, adeout non extendatur ad permutationem, locationem, emphyteusim, vel alium contractum, quo utile tantùm dominium transfertur permanente directo penes alterum, ut notat Covarruvias *lib* 3. *variar. c.* 11. *num.* 3. & Tiraquel. *lib.* 1. *de retract.* §. 23. Quòd si post legitimam denuntiationem proximi consanguinei justo pretio nolint prædium illud redimere, tunc post duorum mensium spatium potest alteri vendi. Sin verò non requi-

requisito proximo consanguineo res alteri vendita sit, jus habet proximus retrahendi intrà annum, & diem communi jure, ut liquet *ex l.2. feudorum*, & currit præfatus annus post venditionem perfectam etiam contra ignorantem, tametsi justa, & probabilis ignorantia possit præbere justam causam restituendi in integrum. Quòd si proximus consanguineus habens jus congruum defungatur morte naturali, vel civili, seu professione religiosa, tunc jus retrahendi non transit ad ejus hæredem, nec Monasterium, quia est privilegium personale, quod extinguitur cum persona. Rursus proximus consanguineus, qui prædium venditum redimit, tenetur sumptus, & expensas tempore contractus factas integrè refundere *l. infra utile §. fin. ff. de minor*: excipiuntur tamen sumptus non necessarii. Hinc in retractu continetur actio quasi realis, quia relinquitur potestas proximo consanguineo revocandi ad se rem, apud quemcunque extiterit.

30 Quæritur duodecimò, an vendi possint opera, quæ fiunt ex justitia, vel obligatione officii? Respondetur negativè, adeo ut judex pro sententia, testis pro testimonio ferendo nihil pacisci, & accipere possit; quia ad id ex justitia, & officio suo obligantur. Neque obstat, si dicas, testificari pro alio esse actum charitatis, quia eo ipso, quòd quis accedit ad testificandum tenetur ex justitia testari veritatem. Hæc tamen intelliguntur de ipso actu judicandi, & testificandi præcisè: quia si pro labore, diligentia, vel periculo pretium datum fuerit, quamvis cum peccato fuerit datum, & acceptum, opere tamen perfecto, potest retineri, sicut meretrix retinet sibi pretium ei datum post opus consummatum. Neque opera ex charitate præstanda vendi possunt, quia hujusmodi opera non æstimantur pretio. Tum quia maximè interest proximi ea opera exerceri, proinde nil potest accipi ab eo, qui talia opera exercet.

31 Quæritur tertio decimò, an res temporales annexæ spiritualibus possint vendi? Certum est, res purè spirituales, cujusmodi sunt ordo sacer, actus ordinum, potestas absolvendi à peccatis, sacrificare, consecrare Ecclesias, & omnes actus procedentes à potestate ordinis non posse vendi, neque emi: quia talis venditio proculo dubio simoniaca foret, & contra jus divinum, & naturale *c. ult. causa* 1. *q.* 3. quia spiritualia non possunt pecuniâ æstimari *Actor. c. 8.* Imò neque temporale si annexum sit spirituali tanquam suæ causæ, ut est in beneficio ecclesiastico jus percipiendi proventus beneficiales, vel decimas clericales, vendi potest, quia esset etiam simoniaca venditio *c. Presbyter. 3. caus. 1. q. 1.* quia tametsi proventus beneficiales, vel decimales secundùm se sint temporales, proinde pretio æstimabiles, fundantur tamen in jure spirituali, & ex sua institutione sequuntur ad jus spirituale, cui sunt accessorii, adeo ut non sint duo jura, quorum unum versetur circa officium, seu ministerium spirituale, & alterum circa reditus temporales percipiendos, sed sit unum, ac idem jus, quod ad unum terminatur ratione alterius: siquidem proximum fundamentum juris in ordine ad percipiendos reditus temporales est ipsum ministerium spirituale, ratione cujus debitum est clerico stipendium suæ sustentationis: unde jus beneficiale includit utrumque, scilicet quòd sit jus pericipiendi reditus temporales propter officium spirituale: proinde immediatè, & primariò versatur circa spirituale, seu officium, vel ministerium spirituale, & mediatè tanquam accessorium circa temporale, quia hoc ex illo sequitur; unde jus percipiendi fructus temporales non potest vendi, nisi etiam vendatur jus tituli spiritualis, seu officii, quod vendi nequit. Imo si temporale sit annexum spirituali antecedenter, & sit tanquam subjectum rei spirituali per se, & inseparabiliter, ut Ecclesia, cœmeterium, si vendantur ut res consecratæ, & benedictæ, non possunt licitè vendi, desumitur *ex c. querelam 15. de simon.* ubi cùm prohibitio facta sit, intuitu religionis, talis venditio continet simoniam juris positivi Ecclesiastici.

Quòd si temporale sit annexum spirituali antecedenter, & separabiliter, tunc temporale vendi potest ut castrum, prædium, cui inest jus patronatus, quia nulla constitutio ecclesiastica id prohibet: & quamvis jus patronatus secundùm se non possit vendi *c. quia clerici 6. de jure patron.* eò quia sit quid spirituale, vel quasi spirituale: nihilominus vendito castro unà cum omnibus suis pertinentiis, etiam jus patronatus ipsi adhærens accessoriè transfertur in emptorem, adeo ut jus patronatus non vendatur, sed tantùm transferatur de uno in alium. Cæterum hæc bona licèt absolutè vendi possint, requiritur tamen ad id justa causa cum requisitis solemnitatibus juris, de quibus diximus in præcedentibus; alioquin alienatio est prohibita secundùm sacros Canones, proinde etiam venditio. 32

Quæritur quarto decimò, an vendens rem vitiatam si dicat emptori, quòd illi vendit rem habentem talia vitia, quæ revera omnia non habet, & inter illa sit illud, quod habet, teneatur expresè, & seorsim manifestare verum vitium? Respondetur absolutè teneri, ut tradunt communiter Canonistæ præsertim Speculat. *tit. de empt. & vendit. §. nunc videndum V. quid si venderes.* Abbas *in quæst. 2. num. 12.* siquidem vendens rem occultè vitiatam tenetur manifestare vitium, alioquin decipit emptorem, sed quando occultat vitium, quod habet, & manifestat aliud, quod non habet, tunc tantùm abest, quòd manifestet vitium, quod habet, ut ipsum magis occultet, cùm verum vitium misceat cum falsis, de quibus emptor cognoscit falsitatem; tunc enim venditor facit, ut emptor verum vitium putet esse falsum, perinde ac falsa sunt cætera vitia: unde verba venditoris potiùs ordinantur ad celandum verum vitium, quàm ad illud aperiendum. Tum quia si nullo pacto declararet vitium occultum, teneretur de ipso juxta communem sententiam in materia restitutionis, ergo etiam in præsenti casu. Tum quia manifestatio vitii occulti debet esse cum effectu, hoc est, ut deducat emptorem in cognitionem ipsius: & hunc effectum non præstat, sed 33

sed potiùs persuadet indirectè, quòd careat tali vitio. Tum quia ita exprimere vitium ut non intelligatur, & non exprimere paria sunt *l. de ætate* §. *nihil interest. ff. interrog. act.* Romanus *consil.* 321. *in fin.*

14 Quæritur quinto decimò, an venditor possit licitè aliquid annuatim percipere ab emptore, donec ei solvat pretium? Ratio dubitandi est, quia venditor tunc reservat sibi dominium, unde non videtur posse quidquam percipere, eò quia in contractu venditionis debet fieri translatio dominii in emptorem. Respondendum nihilominus est, posse venditorem aliquid percipere annuatim, donec emptor pretium solvat, quia cùm venditor non reservet sibi dominium in perpetuum, sed tantùm ad certum tempus, donec emptor solvat, id non impedit verum contractum emptionis, & venditionis, quia hæc reservatio dominii solùm operatur, ut plena executio venditionis differatur in tempus futurum, & interim sola possessio transeat in emptorem, ut notat Rota Romana *decis.* 190. *num.* 6. *p.* 3. *recent.* unde licèt dominium maneat penes venditorem, quia tamen possessio transfertur in emptorem, licitè potest emptor pro tali possessione aliquid annuatim percipere, ut docent communiter Canonistæ Abbas *consil.* 66. *num.* 4. *lib.* 1. Alexander *consil.* 121. *num.* 6. *lib.* 5. Covarruvias *c.* 4. *variar. num.* 9. *lib.* 3. siquidem non est æquum; quòd venditor careat usufructu rei venditæ, & etiam pretio, & simul fructu, quem inde posset percipere ipsum convertendo in rem fructiferam, proinde ad tuendam suam indemnitatem, potest licitè aliquid annuatim exigere pro re fructifera, quam alteri possidendam tradit. Siquidem accipit annuum proventum pro compensatione ususfructus rei venditæ, qui conceditur emptori: quia cùm venditor reservat sibi dominium usque ad solutionem pretii, reservat etiam usumfructum; quia ususfructus est pars dominii; ut tradunt Bart. in *l. qui usumfructum. num.* 3. *ff. verbor. obligat.* Castrensis *in l. si quis* §. *differentia n.* 3. *ff. de acquir. possess.* Garcia *de expens.* & *meliorat. c.* 10. *num.* 4. Rota *decis.* 230. *num.* 8. *p.* 4. *recent.* unde si venditor cedit usumfructum ad se pertinentem potest ex titulo justitiæ compensationem exigere.

15 Quæritur sexto decimò, an quando creditum est liquidum, possit constitui census cum debitore vendente jus? Tametsi debitor solvens quod debet, & facta solutione, creditor si utatur pecunia soluta, possit ex illa fundare censum, qui tunc emitur numerata pecunia juxta constitutionem Pij V. de censibus: non tamen id est ita certum, quando debitor non solvit, quod debet, vel quia ob inopiam non possit, vel ex aliqua alia causa, adeo ut emptor census afferat aliam pecuniam numerandam juxta dictam constitutionem, quam tamen postea sibi retinet, adeo ut pro censu inserviat pecunia debita, & non illa, quæ fuerat numerata. Plures præsertim Canonistæ censent, talem censum posse sic fundari. Gratianus *discept. forens. c.* 652. *num.* 14. Farinacius *consil.* 206. *num.* 4. Navarr. *ad constitutionem Pij V. de censib.* Glossa 3. *n.* 88. *V. est autem quæstio.* Cencius *de censib. p.* 2. *c.* 1. *q.* 1. *art.* 5. *num.* 22. Rota Romana *in pluribus decisionibus*, quarum aliquas allegat Farinacius *loc. cit.* & hæc sententia videtur probabilis; quia in fundatione hujus census intervenit conditio requisita in constitutione Pij V. scilicet numerata pecunia, quæ solvitur pro pretio census, seu pro pretio juris percipiendi fructus ex fundo, qui censui subjicitur, & simul intervenit effectus solutionis, seu utilitas vendentis censum, etenim liberatur à debito, quod in ordine ad commodum, perinde se habet, ac si pecuniam retineret, quæ in fundatione census numeratur: neque obstat, quòd hæc se habeat æquipollenter: quia in æquipollentibus sufficit, si obtineatur idem effectus *l. Mulier* §. *ad Terbel.* & *l. fideicommiss.* §. *si servo alieno ff. de leg.* 3. & *l. si mater. C. de institut.* & *substitut.* cùm igitur talis numeratio pecuniæ revera sortiatur suum effectum potest excusari à simulatione.

16 Tum quia videtur realitas contractûs posse salvari per diversos contractus implicitos, adeò ut primò emens censum mutuetur pecuniam venditori pro extinguendo debito, ut nimirum venditor statim extinguat suum debitum, & facta extinctione ematur census: empto autem censu venditor restituit pecuniam mutuatam, quæ propterea remanet penes emptorem census. Natura enim contractus est talis, ut ad sustinendam ejus validitatem admittat omnem interpretationem, cujus est capax; proinde censetur constituere illos contractus, quorum substantia potest intervenire *l.* 3. §. *de testam. milit. l. quoties* §. *de verb. obligat. c. Abbate de verb. significat.* ut tradit Glossa *civilis in l. si post divisionem V. non potest. C. de jur.* & *fact. ignor.* Ex eo autem, quòd constet de realitate contractûs, excluditur omnis fraus, & simulatio *l. qui autem init ff. de his, quæ in fraudem credit.* Cravetta *consil.* 319. *n.* 9. *in fin.* quando enim intervenit substantia contractus, non potest agi de simulatione, quia hæc reddit contractum fictum, & excludit ejus realitatem, & substantiam.

17 Quæritur decimo septimò, an stante Bulla Pij V. de censibus, sit licitus census irredimibilis? Plures negant inter quos Wiggers *de Just.* & *jure tract.* 5. *c.* 8. *dub.* 3. *n.* 38. Rebellius *de justitia,* & *jure lib.* 10. *q.* 7. *num.* 3. Duardus *de censur. in Proœm. q.* 28. *num.* 51. De Lugo *tom.* 2. *disp.* 27. *sect.* 7. *num.* 114. & alii nitentes hac ratione; quia Bulla Pij V. comprehendit universaliter omnes census imposterum instituendos, & vult omnes taliter esse instituendos, ut possint semper à venditore eodem pretio redimi, non obstante quolibet pacto, quod sibi talem facultatem auferat: sed in censu irredemibili adest pactum expressum, quo talis facultas redimendi directè tollitur: ergo tale pactum est prohibitum per Bullam Pij V. Nihilominus contraria sententia est probabilis, quam defendunt Lessius *de Justit. l.* 2. *c.* 22. *dub.* 12. *num.* 90. Diana *Tract.* 3. *de contract. Resol.* 60. Molina *de Justit. tom.* 2. *disp.* 385. & plures alii, quos citat Diana. Probatur hæc

sententia: quia census redimibilis emptus justo pretio, & concurrentibus conditionibus requisitis ex decreto Martini V. & Calixti III. est justus, quamvis habeat aliquam speciem mutui ob pactum retrovendendi eundem: ergo à fortiori erit justus census irredimibilis; quia hic est apertior, nulla in eo apparet species mutui; & habetur propria ratio emptionis, & venditionis; quia in censu irredimibili pretium nunquam est reddendum, ut in propria, & rigorosa venditione: ergo census irredimibilis servato justo pretio juxta ejus naturam, & rationem contractûs est justus: & apertiorem habet honestatem, & justitiam, quàm census redimibilis. Neque conditio adjecta, ut census sit perpetuus, impedit, quin jus illud, quod in hujusmodi contractibus emitur, sit vera merx, & res venalis; neque obligatio, quam quis sibi imponit, efficitur iniqua ex eo, quòd sit perpetua: siquidem si licitum est emere domum, fundum in perpetuum, cur non etiam censum? accensetur enim rebus immobilibus.

38 Tum quia Respublicæ frequenter accepto justo pretio quasdam sibi imponunt obligationes solvendi singulis annis certam pecuniæ quantitatem. Tum quia *in c. conquestus de Religiosis domib.* hujusmodi census irredimibilis approbatur, & plura monasteria, & loca pia tales census habent, & illis Religiosi aluntur; & licèt hi census perpetui, ac irredimibiles innotuerint Pio V. non tamen eos prohibuit; quod si essent illiciti eos Pontifices prohibuissent. Hinc ad fundamentum oppositæ sententiæ respondetur, verba Bullæ Pij V. non comprehendare censum perpetuum irredimibilem; quia ubi cessat ratio legis, cessat & ipsa lex: quia finis bullæ erat impedire usuras, & earum præscindere occasiones, quas plures sibi captabant ex emptione censuum redimibilium minori pretio, quàm redimerentur, id enim sibi licitum esse putabant ob gratiam factam rem suam redempturis: hæc autem ratio cessat in censu perpetuo irredimibili.

39 Præterea esto verba bullæ comprehenderent etiam census irredimibiles, non tamen omnes, sed tantùm eos, qui emuntur multo pluris, quàm redimibiles, hi enim sunt iniqui; non verò qui emuntur justo pretio, & sunt perpetui; quia isti perinde venduntur, ac emuntur, sicut res immobiles, domus, fundus justo pretio. Præterea licèt in tali contractu desit aliqua solemnitas requisita in Bulla Pij V. quia tamen hæc tantùm requiritur ad vitandas fraudes; ideo si contractus jure naturæ teneat, & fraudes non adsint, in foro conscientiæ tunc contractus valet; licèt non servetur solemnitas solvendi pecuniam numeratam coram Notario, & testibus; quia talis solutio jam fuit facta antecedenter; quia debitor supponitur accepisse pecuniam, cujus est debitor; & in qua fundatur census irredimibilis. Neque obstat quòd Pontifex asserat, pecuniam esse numerandam tempore celebrationis contractus; quia id procedit, quando pecunia non fuit antea numerata; unde si probetur, fraudem nullam intercessisse, sed antea justum pretium fuisse solutum ratione mutui accepti à debitore, vel alterius rei æquivalentis domûs, vel fundi, validus est contractus; quia pecuniæ nomine æquivalentia comprehenduntur *l. pecuniæ ff. de V. S. l. quæ ff. de jure dotis.* Quòd si in foro externo talis contractus reprobaretur, adhuc in foro conscientiæ valeret etiam post latam sententiam de nullitate; quia cum sit præfata sententia fundata in præsumptione culpæ, fraudis, sicut fundantur omnia jura disponentia de re judicata *c. cum inter de re judic.* ideo in foro conscientiæ locum non habet, quia in hoc foro attenditur tantùm ipsa veritas.

Quæritur decimo octavò, an merces, quæ 40
frequentiùs venduntur pecunia credita, quàm numerata, possint cariùs vendi? Respondetur, duobus modis posse pretium incrementum subire, primò in compensationem dilatæ solutionis, & hoc pacto non est licitum cariùs vendere, quia venditio esset usura manifesta. Secundò ratione multiplicationis emptorum, eò quia isti sint frequentiores ob commodum emendi sine numerata pecunia, & solvendi postea pretium cùm ipsis fuerit commodum: & tunc probabile est, posse licitè merces illas vendi cariùs: siquidem pretium rerum crescit tam propter raritatem earundem, quàm ob copiam mercium, & frequentiam emptorum: unde si incrementum non excedat pretium summum intra limites pretii justi, possunt tales merces cariùs vendi pecuniâ creditâ, quàm venderentur numerata. Tum quia justum pretium rerum desumitur ex communi foro; & commune forum desumitur ex majori copia emptorum in tali modo vendendi, vel emendi: unde non debet desumi comparativè ad illos pauciores, qui vendunt numerata pecunia: quia non repugnat ratione diversi fori diversa esse rerum pretia: siquidem in emptione numerata pecunia eodem tempore diversum pretium est, quo res venduntur in subhastatione, & quo venduntur in officinis mercatorum: ergo hoc idem potest procedere, quando ob necessitatem mercium, aut defectum pecuniæ plures sunt, qui emunt pecunia credita, quàm numerata, quia illi faciunt pretium in tali modo emendi, imò & magis commune forum: & hæc sententia videtur probabilis, quam docent Molina *disp.* 105. *de justit. & jur.* Bannes. 2. *2. q. 77. art.* 4. *dub.* 9. Sâ *V. venditio num.* 4. & alii quos sequitur, & citat Diana *tract. 3. de contract. resolut.* 67.

Quæritur decimo nonò, an in venditioni- 41
bus sub hasta detur excessus pretii? Respondetur, quòd si pretium sit à lege taxatum, uterque contrahens venditor, & emptor tenetur eidem stare: quod si non sit taxatum, tunc neutri licitum est excedere latitudinem justi pretii vulgaris, alioquin si excessus esset notabilis, non posset excusari à peccato. Verùm quale sit justum pretium in hisce subhastationibus non conveniunt doctores. Solonius *in 2. 2 tom. 2. q. 77. art. 1. controvers. 5.* asserit in subhastatione constitui illa tria genera pretii, quæ constituuntur in communi usu fori, scilicet, infimum,

mum, medium, & supremum; hoc tamen discrimine, quia in pretiis, quæ sumuntur ex communi usu fori, infimum, & supremum parùm distant à medio, sicut novem, undecim parùm distant à 10. Secus in subhastatione plurimum possunt distare: siquidem medium pretium est, quod est justum, aut secundùm usum fori, aut arbitrium prudentum. Infimum quod ab illo deficit, dummodo non deficiat infra medium: supremum, quod illud excedit infra dimidium, videtur adhærere huic sententiæ Molina *tom.* 2. *disp.* 349. *num.* 11. Malderus 2. 2. *tract.* 5. *c. dub.* 2. Alii censent, justum pretium in subhastatione esse illud, quando ex contentione licitatorum res duplò venditur, quàm valeat, imò Bonacina *de contract. disp.* 3. *q.* 2. *punct.* 4. *n.* 21. vult, justum pretium vendendi sub hasta esse illud, quod potest extorqueri sine fraude, & addit in excessu pretii præsumi donationem, eò quia nec ignorantia, nec jus, nec necessitas, nec fraus ulla adigat emptorem ad sic emendum, ut nec venditorem ad ita vendendum: unde dari potest excessus secundùm varias doctorum opiniones, quod putârim verum, quando excessus non est nimius, & tantùm dicitur excessus comparativè ad pretium, quo eædem merces venduntur, & emuntur in officinis mercatorum: viliùs enim emuntur merces sub hasta, alioquin non emerentur.

42 Quæritur vigesimò, in quibus casibus possint interdum res cariùs vendi, quàm alioquin venderentur? Respondent communiter doctores, id posse contingere. Primò ob multitudinem emptorum, tunc enim solent mercatores pretia augere. Secundò ob affectum ad rem. Tertiò ob lucrum cessans. Quartò ob periculum amittendi pretium rei, vel recuperandi cum expensis. Quintò ob modum vendendi. E contra potest etiam nonnunquam res minoris emi, quàm alioquin emeretur. Primò ob multitudinem mercium, & paucitatem emptorum. Secundò ob inopiam pecuniæ. Tertiò ob modum vendendi, dummodo res non habeat pretium à lege jam taxatum, quia tunc standum est tali pretio. Hinc interdum quis minoris emit ab illo, qui necessitate adigitur ad vendendum, tunc enim ex modo vendendi talis emptio censetur licita: quia necessitas compellit venditorem, ut offerat merces ultroneas, quæ ultro oblatæ vilescunt.

43 Verùm id putârim procedere, quando pretium non multū decrescit, alioquin ex eo, quòd necessitas adigat venditorem ad vendendum quod ordinariè venditur centum, & id, ut se liberet ab aliquo gravi incommodo; non censerem, posse emi tantùm 50. si hæc eadem res valeat in eo statu, in quo reperitur, centum: quia tunc venditor non supponitur donare, quod deest pretio, quia si emptor daret, illud acciperet, sed tantùm quia compellitur necessitate urgente, quæ non debet emptori esse occasio inferendi damnum venditori: unde licèt concurrentibus aliquibus circumstantiis liceat aliquando minoris emere, ut è contra; non tamen defectus debet esse cum gravi damno vendentis, præsertim si hic coactus vendat. Cæterum in fine nundinarum, merces minoris venduntur, quàm initio, non tamen cum gravi damno mercatorum: & regulariter res pluris venduntur in officina mercatoris quæsiti, & rogati, quàm quando quis per se, vel per proxenetas emptores quærit, & rogat, ut velit emere, quia merces ultroneæ vilescunt.

Quæritur vigesimo primò, an res carentes legitimo, & taxato pretio, cujusmodi sunt gemmæ, picturæ, statuæ, & alia id genus, possint vendi quanti volet dominus? Respondent Sotus *de justit. lib.* 6. *q.* 2. *art.* 3. Valentia *tom.* 3. *disp.* 5. *q.* 20. *punct.* 2. Reginald. *in prax. lib.* 25. *c.* 16. *sect.* 4. *num.* 236. posse venditorem res illas vendere eo pretio, quo voluerit, eo quia non sint res necessariæ ad vitam humanam, proinde si quis velit eas emere, & sponte, censebitur velle dare, quod alter exigit, alioquin non emeret, cum ad id non compellatur, unde venditor potest accipere excessum pretii, ut sibi dono datum, alioquin posset nolle suam picturam, vel gemmam vendere. Tum quia quisque in rebus suis est moderator, & arbiter, ut desumitur *ex l. in re mandata* 21. *C. mandati.* Tum quia est commune proloquium, rem tanti valere, quanti vendi potest *l.* 2. §. *si heres.* Nihilominus mihi videtur probabilius, res illas, quamvis non necessarias vitæ humanæ non posse vendi pro arbitrio venditoris, sed juxta æstimationem virorum intelligentium, ac prudentum spectatis circumstantiis: siquidem justum pretium earum rerum, quæ nec lege, nec communi æstimatione taxatæ sunt, desumi debet ex judicio probi, ac intelligentis viri, cujus judicio standum est, cum res quælibet vendenda sit justo pretio; ex quo liquet, non esse licitum vendenti rem pro suo arbitrio tanti vendere, quanti ipsi placuerit: tunc enim æquitas exigit, ut stetur judicio probi, ac intelligentis viri, qui juxta æquitatem pretium rei taxet. 44

Præterea, quia non ideo res tanti valet, quia venditori placet eam tanti vendere, sed quia prudentum judicio omnibus consideratis tanti æstimatur. Tum quia judicium, quo judicatur tantum valere, debet esse prudens, & nemo potest prudenter judicare, rem tanti valere ex eo præcisè, quòd venditor velit eam tanti vendere. Hinc ad primum fundamentum contrariæ sententiæ respondetur, emptorem non censeri sponte donare excessum pretii, quia ipse tunc intendit tantùm emere, non verò donare, & tantùm solvit pretium pro re empta, eò quia tanti ei vendatur, quòd si non tanti venderetur, procul dubio pretium minueret, & minus daret. 45

Neque obstat, quòd non adigatur ad emendum, quia si exinde liceret plus solvere, quàm debeatur venditori, possent usuræ peti ab eo, qui nulla necessitate coactus mutuas ab alio peteret pecunias, ut luderet: & sicut qui ludit, mavult solvere illam usuram, quàm carere occasione ludendi, licèt liberè ludat, ita qui rem illam desiderat, mavult facere jacturam illius excessûs pretii, quàm re illa carere, unde sicut dans pecunias mutuas ludenti non excusatur ab usura, ita neque vendens cum tali excessu pretii excusatur ab injustitia. Ad id quod addebatur, quòd quis- 46

Digitized by Google

quisque sit moderator, & arbiter in suis rebus, respondetur id non esse intelligendum de æstimatione imponenda rebus, sed tantùm, quòd quisque possit de rebus suis disponere pro suo arbitrio etiam in suum incommodum, non ita mandatarium. Aliud effatum, quo res dicitur tanti valere, quanti vendi potest, debet intelligi intra limites justæ æstimationis, ac justi pretii, quia ut diximus intra limites justi pretii comprehenduntur summum, medium, & infimum pretium.

47. Quæritur vigesimo secundò, an victualia possint arbitrio vendentium relinqui, vel debeant à Magistratu taxari. Respondetur, probabiliorem, & veriorem sententiam esse, pretia victualium esse taxanda à Magistratu, quia ita expedit bono cummuni, sunt enim victualia singulis necessaria, proinde commodum, & bonum comunitatis exigit, ut non vendantur pretio excedente, & ad arbitrium vendentium, sed juxta taxam statutam à Magistratu: hinc *in l. annonam ff. de extraord. crimin.* mandatur præsidibus Provinciarum, ut ad hoc suis statutis laborent, quòd annona non oneretur, & quia supponitur, posse annonam augeri, si superiores non taxent pretium; ideo ad id tenentur pro bono publico; adeo ut statuatur justum pretium quod desumendum erit ex variis circumstantiis, nimirum ex copia, vel inopia victualium, ex copia, vel penuria pecuniarum, ex multitudine, vel paucitate emptorum: ex varietate temporum: ex his enim rerum æstimatio incrementum, vel decrementum subit.

TITULUS XVIII.

De locato, & conducto.

QUia contractus locationis, & conductionis plurimum habet affinitatis cum contractu emptionis, & venditionis, uterque enim iisdem fere juris regulis consistit, ac regitur; adeo ut in quibusdam quæri soleat, an sit contractus emptionis, & venditionis, vel potiùs locationis, & conductionis *l. 2. ff. h. t.* ideo præcedenti attexitur præsens titulus; & sicut emptio, & venditio unum contractum constituunt ob mutuam correlationem, ita locatio, & conductio unum efficiunt contractum ob eandem correlationem, quia locatio dantis est conductio accipientis.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *EX RESCRIPTO 1. h. t. Clemens IV. statuit, ut Magistri, & Scholares Banonienses, qui ante tempus elapsum conductionis hospitia conducunt aliorum Magistrorum, vel Scholarium sine consensu inquilinorum, sint excommunicati; & mandat, ut hoc decretum singulis annis in audientia Magistrorum, & Scholarium recitetur. Notat Glossa, hanc excommunicationem in casu textus esse lata sententia.*

C. *VESTRA 2. h. t. Innocentius III. rescribit, fructus decimarum, & beneficiorum posse liberè locari illis, cùm quibus potest fieri melior conditio sua Ecclesiæ, dummodo hæc locatio non extendatur ad feudum, vel alienationem, non obstante contrario statuto Diœcesanorum Episcoporum. Ex quo textu colligitur, beneficiatos quoslibet, etiam Regulares posse locare reditus sua Ecclesiæ aliis, si cognoscant id conducere, etiam sine licentia superioris. Cæterum perpetua alienatio fructuum est probibita, perinde ac datio eorundem in feudum.*

C. *PROPTER 3. h. t. Gregorius IX. rescribit, quòd si Coloni patiantur sterilitatem cum magno incommodo sine propria culpa, sed vitio rei, vel casu fortuito contingenti, Prælatus debeat remissionem facere pensionis pro rata, nisi ubertas præcedentis, vel subsequentis anni compenset sterilitatem. Rursus declarat, inquilinum posse excludi ante finitum tempus conductionis in quatuor casibus. Primò si Dominus velit domum habitare. Secundò, si necessitas expostulet, ut domus reficiatur, quæ necessitas tamen non imminebat tempore locationis, & tunc remittitur pensio pro rata. Tertiò quando perversè conversatur in domo. Quartò si per biennium non solvit canonem. Ubi notat Glossa, hunc titulum loqui de Colono, qui annuatim solvit certam pecuniam, vel corbes; non de partiario, qui cum Domino damnum, & lucrum partitur* l. si merces §. si major. ff. eod.

C. *POTUIT 4. & ult. h. t. Idem Pont. rescribit, Emphyteutam posse vendere meliorationes, & suum jus, dummodo moneatur primò Ecclesia, an velit ea emere aperiendo quantum sibi ab aliis offeratur. Quòd si Ecclesia dicat se nolle emere, vel per duos menses non respondeat, tunc declarat Pontifex, emphyteutam posse vendere suum jus; alioquin si præsumat vendere, vel per biennium non solvat canonem, nisi studeat sibi celeriter consulere, potest expelli, tametsi ei non fuerit nuntiatum, ut canonem solveret, quia dies statuta interpellat pro domino. Ex quo textu liquet, Emphyteusin habere tres conditiones, quarum prima est, ut solvatur annuus canon, in quo si emphyteuta cessaue-*

Digitized by Google

cessaverit per biennium cadit à jure suo secundùm jus canonicum h. t. *nam jure civili conceditur triennium. Secunda, ne res alienetur* l. 3. C. eod. *Intelligitur nomine alienationis quilibet actus, quo transfertur dominium. Excipitur tamen in utroque jure venditio, quæ permittitur cum hac conditione, ut Emphyteuta venditionem Domino priùs denunciet, si fortè velit ipse emere. Tertia, ut res melior fiat secundùm nomen, & hujus contractus naturam.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quænam sit natura locationis, & conductionis, & quæ requirantur ad ejus substantialia.

1 INter contractus onerosos, in quibus transfertur ususfructus rei, enumeratur contractus locationis, & quia locatio est dantis, & conductio accipientis, ideo si seorsim sumantur, locatio definitur esse contractus, quo persona, vel res aliqua ad usum, vel fructum pretio conceditur, adeo ut possit quis non solùm res suas mobiles, vel immobiles, sed etiam se ipsum, servum suum, & operam suam alteri locare ad usum, vel fructum. Conductio verò definitur esse contractus, quo persona, vel res ad usum, vel fructum comparatur pretio: hinc conductor dicitur, qui mercedem soluit pro usu, vel fructu rei acceptæ; & locator qui accipit mercedem pro usu, vel fructu rei traditæ: quia verò emptio, & venditio unum contractum solùm constituunt, qui unica definitione definitur: ita etiam locatio, & conductio, ob mutuam correlationem, quâ non possunt separari unicum constituunt contractum, adeo ut locatio, & conductio simul definiatur: *Esse contractus bonæ fidei solo consensu initus, quo de usu rei alicujus, vel personæ pro certa mercede, ac pretio convenitur:* sicut enim unus ac idem contractus emptionis, & venditionis ex parte unius dicitur venditio, & ex parte alterius dicitur emptio: ita etiam hic contractus ex parte concedentis est locatio, similis emptioni, & ex parte accipientis est conductio similis venditioni; siquidem conductor est, qui emit fructus rei, vel operas personæ, & locator, qui rem tradit ad usum, ut mercedem, vel pretium accipiat. Unde non solùm res, sed etiam personæ locantur, in quo distinguitur locatio ab iis contractibus, per quos transfertur dominium in accipientem, ut in venditionibus, permutationibus, donationibus, & mutuis; siquidem dominium rei locatæ non transfertur in conductorem, sed tantùm ipse usus rei locatæ *l. non solet ff. locati.*

2 Differt rursus à venditione, quia in hac pretium debet consistere in pecunia numerata: in locatione verò potest consistere etiam in aliis rebus ut si Petrus suum fundum pro certis modiis frumenti annuatim solvendis elocet Joanni *l. si olei* 21. *C. h. t.* debent tamen esse res fungibiles, quæ usu quotidiano consumuntur, quia si Petrus concederet Joanni agrum suum utendum, ut ille vicissim suum bovem, vel equum ei concederet ad usum; non esset propriè locatio, sed contractus innominatus, nec solo consensu perficeretur. Differt etiam locatum à deposito, quia res locatur, ut ea conductor utatur; secus res non deponitur, ut ea depositator utatur. Præterea adduntur particulæ *pro pretio, vel mercede* & per hoc differt à commodato, & precario, in quibus licèt transferatur solus usus, id tamen fit gratis, & liberaliter; at locatio non fit nisi mercede *l. si convenerit. ff. communi dividundo. l. si vir uxori. ff. de donat. inter virum & uxor.*

Locatio dividi solet ratione rei locatæ, omnes enim res, quæ possunt vendi, locari itidem queunt, nisi existet specialis prohibitio, quia non plus requiritur ad locandum, quàm ad vendendum. 3 Aliqua tamen locari prohibentur, ut servitutes prædiales, scilicet viæ, & subjectiones prædiorum; quamvis enim vendi possint, non tamen locari *l. 1. §. localia ff. locat. l. locare. ff. locati:* è contra aliquæ res locari possunt, quæ vendi prohibentur, ut res pupilli, & minoris, item bona feudalia possunt quidem à feudatario locari, non tamen vendi. Res tamen Ecclesiæ licèt ad breve tempus locari possint ab iis, qui præsunt Ecclesiæ, non tamen ad longum tempus, seu ad decennium, ut habetur *in clem. 1. de reb. eccles. non alienand. & in clement. ambitiosæ*, ubi sub gravissimis pœnis prohibetur, ne ex rebus ecclesiasticis, ut fundis, domibus, prædiis locatio fiat ultra triennium, alioquin locatio est invalida.

Rursus non solùm ea, quæ pecuniâ sunt æstimabilia, locari possunt, sed etiam ipsa pecunia ad pompam scilicet accipientis, vel ad pignus, dummodo pecuniæ dominium maneat penes locatorem, & stet ipsius periculo; adeo ut si pereat absque lata, vel levi culpa conductoris, pereat ipsi locatori; quia generatim quoties res aliqua perit citra culpam alterius, domino perit. 4

Hinc dividitur primò locatio ratione rei locatæ, quæ vel est immobilis, ut fundus, domus: vel mobilis ut Gladius, liber; vel se moven- 5

vens, ut equus, jumentum, servus. Si res est immobilis, & sit prædium urbanum, qualia sunt ædificia intra urbes, tunc conductor dicitur inquilinus: sin verò prædium sit rusticum, conductor vocatur colonus *l. qui pignoris ff. de acquir. possess.* Glossa *in l. emptorem C. de locato.* Secundò dividitur, quia vel locantur operæ alicujus ad aliquid agendum, vel custodiendum: vel locantur res aliæ *l. qui operas ff. locati*, vel locantur simul res, & operæ. Tertiò dantur etiam duo genera rerum locatarum, ut desumitur *ex l. in navem Saupheij ff. locati* vel enim locatur res, ut eadem numero reddatur, ut cùm quis locat suum equum, vel ut reddatur alia, sed ejusdem speciei, vel generis, ut cùm argentum postulatum datur fabro argentario, ut vasa conficiat. Quartò ratione usus, ob quem aliquid locatur, etiam solet locatio dividi, nam vel res locatur ad certum usum, ut equus ad iter faciendum, bos ad arandum, jumentum ad onus deferendum: vel ad usum incertum, ut cùm quis elocat alteri suum equum per triduum, potest enim tunc conductor illo uti, vel ad onera portanda, vel trahenda, vel ad iter faciendum.

6 Rursus locatur etiam res, vel ad habitandum ut domus, vel ad fructus percipiendos ut ager, vinea, imò locatur etiam persona, ut servus, vel famulus ad laborem diurnum. Quintò dividitur locatio etiam ratione temporis, quia potest res locari ad tempus incertum ut si Petrus elocet suam domum Paulo, donec vixerit: vel ad tempus certum, ut ad tres annos. Rursus locatur res, vel ad longũ, vel breve tempus. Per longum tempus in locationibus rerum ecclesiasticarum Canones intelligunt decennium *l. ult. C. de prescript. long. temp. ex Glossa & communi consensu.*

7 Ad substantiam contractus locationis, & conductionis requiritur consensus utriusque contrahentis, adeo ut, secluso tali consensu corruat contractus. Quòd si res locanda communis fuerit duobus, aut pluribus, & unus velit locare uni, & alter nolit; vel unus velit locare ad unum usum, & alter ad alterum; vel unus velit locare personæ honestæ, & alter inhonestæ. Censent aliqui tunc prævalere contractum illius, qui habet majus jus in re, seu potiorem partem, vel qui vult locare personæ honestæ: quando verò non est potior cõditio unius, quàm alterius, asserunt tunc mittendas esse sortes, vel recurrendum ad judicem pro concordia: & addunt validum esse contractum locationis rei communis factum ab uno socio, vel à pluribus, aliis dissentientibus, si absque justa causa dissentiant, ita Gomezius 2. *variar. c. 3. num. 14.* Filiucius *tract. 26. c. 1. num. 16.* Et licèt hæc sententia non careat probabilitate: nihilominus putârim, requiri utriusque consensum ad locandam rem communem duobus, vel pluribus, neque sufficere consensum majoris partis, neque illius, qui fortius habet jus in re, idque desumitur *ex l. per fundum ff. de servitutib. rustic. prædior. & l. ult. ff. commun. præd.* unde si habentes rem communem dissentiant in ordine ad eam locandam adeundus est judex pro concordia. Non tamen est necesse, ut hujusmodi consensus exprimatur verbis *l. item quæritur §. qui impleto. ff. locati.* ubi hæc habentur: qui impleto tempore conductionis remansit in conductione non solùm reconduxisse videbitur, sed etiam pignora videntur durare obligata.

8 Hinc jurisconsultus asserit contractus locationis, & conductionis solo nudo consensu convalescere, tametsi nulla adsit scriptura, nec verba præcesserint, quia solus consensus tacitus domini sufficit sine ullis verbis: unde si sciente, & patiente domino conductor finito tempore conductionis, vel in domo, vel fundo conducto remanserit, censetur conductionem renovâsse, eò quia videtur dominus tacitè assentiri, desumitur etiam *ex l. ubi non voce ff. de regul. jur.* ubi habetur quòd mutus, dummodo intelligat, possit contractum locationis, & conductionis inire, ut etiam Surdus: unde si possunt mutus, & Surdus locare, eò quia possint præstare consensum solis nutibus expressum, non est necesse quòd talis consensus fiat verbis, vel scriptura. Pertinet tamen ad substantiam hujus contractus res ipsa, quæ locatur: quia sicut emptio sine re non consistit, ita nec locatio: iniquus enim esset is, qui rustico locaret equum, quo postea non posset uti.

9 An verò ut de substantia hujus contractus, ut pretium solvatur in pecunia numerata videtur esse aliqua difficultas, quia *in l. si olei C. de locat.* habetur, *si olei certa ponderatione fructus anni locâsti: de contractu bonæ fidei habito, propter hoc solum, quòd alter majorem obtulit ponderationem, recedi non oportet*: unde habetur locatio tametsi merces non solvatur in pecunia, sed in fructu consistente in pondere, vel mensura: & nihilominus communior sententia videtur esse, quòd talis merces solvenda sit in numerata pecunia, alioquin si detur alia res, videtur esse potiùs contractus innominatus, do ut des, do ut facias, ut do tibi meum agrum ad usum, ut des mihi annuatim 50. scaphas frumenti. Sunt qui censeant inter locatorem, & conductorem, de quibus dicitur *in l. si olei C. de locato* interfuisse pactum ab initio, ut merces in pecunia priùs solveretur, & postea pensionem in fructu loco pecuniæ fuisse solutam: verùm hoc non impedit, quo minus ab initio fuerit verus contractus locationis, siquidem in contractibus id spectatur, quod ab initio actum est, non verò quod postea fit. Tum quia hæc responsio non cohæret cum ipsa lege *si olei*: quia ibi expressè dicitur si olei certa ponderatione fructus anni locâsti, unde non supponitur fuisse pactum initum, ut merces in pecunia solveretur.

10 Alii respondent, talem contractum etiam propriè fuisse locationis, quia quando pensio solvitur ex pacto in fructu, qui consistit in pondere, vel mensura, quia tunc talis fructus est loco pecuniæ, non obstat, quo minus contractus sit propriè locationis, quia moris est, ut fundi, & agri locentur certa mensura frumenti, hordei, tritici, avenæ, olei, quæ pensiones intelliguntur pecuniæ nomine, quia sunt res fungibiles, quæ usu quotidiano consumuntur, perinde ac pecunia.

Verùm

Digitized by Google

11 Verùm censerem cum Bartolo, & Accursio, quos plures sequuntur *in d. l. si olei C. de locato*, locationem dupliciter posse sumi magis, & minus propriè, & tunc haberi locationem magis propriam, quando merces pecuniaria intervenit: tunc verò haberi locationē minùs propriam, quando loco pecuniæ dantur res fungibiles, quæ usu quotidiano consumuntur, quia tunc dantur loco pecuniæ, quæ alioquin converteretur in res illas. Neque mirum si nonnunquam verbum locare sumatur minus propriè, quia legis verba aliquando impropriè, & in laxa significatione sumuntur, licèt frequentiùs propriè: sic filius in lege dicitur manumitti, cum tamen propriè dicatur emancipari: siquidem filiorum est emancipatio, & servorum manumissio.

12 Quanta verò debeat esse merces pecuniaria in locationibus? Certum est, hanc debere esse juxta regulam æquitatis, & justitiæ, quapropter *in l. si quis ff. locati* habetur, si quis conduxerit nummo uno, locatio nulla est, quia & hoc donationis instar inducit. Sicut igitur venditio, & emptio justum pretium exigunt; ita etiam locatio justam mercedem: at difficultas est, quanta debeat esse hæc justa merces in contractu locationis, & conductionis. Alexander de Nevo *cons. 95.* vult, illam esse justam mercedem, quæ 20. annis collecta exæquat justum pretium rei ex Glossa in *authent. perpet. C. de sacrosanct. eccles. & ex authent. de reb. eccles. non alienand §. si vero alicujus ecclesiastici.* Sed Panormit. *in c. cum causa c. dilecti de empt.* Bartol. *in l. si merces §. vis major. num. 3. ff. locati* sentiunt, consuetudinem gentis, provinciæ, vel populi attendendam esse, & secundùm eam volunt esse censendam justam mercedem in locationibus. Quòd si nulla fuerit consuetudo, tunc merces boni viri arbitrio statuenda est.

13 An verò in locationibus possit merces committi arbitrio incertæ personæ, nimirum ut tanti res intelligatur locata, quanti aliquis æstimaverit? *in l. si merces ff. locati.* ita habetur: si merces promissa sit generaliter alieno arbitrio locatio, & conductio non videtur contrahi. Sin autem quanti Titius æstimaverit sub hac conditione stare locationem: unde si persona, cujus arbitrio merces æstimanda est, non nominetur, contractus non sortitur suum valorem, est tamen validus, si nominetur, & persona nominata mercedem definiat, secundùm rei æstimationem. Quòd si illa noluerit mercedem definire, tunc contractus corruit.

14 Locationis merces ex conducto solvenda est eo tempore, prout contrahentes paciscuntur, quia pactum adjectum contractui servandum est: quòd si nihil de tempore solutionis dictum fuerit, tunc standum est consuetudini locorum, & si hæc nulla sit, tunc merces solvenda est in exitu anni, quia ut legitur *in l. semper in stipulat. ff. de regul. jur.* id in stipulationibus, & cæteris contractibus sequimur, quod actum est, vel si non appareat, quid actum sit, consequens erit, ut id sequamur, quod in regione, in qua actum est, frequentatur, aut si mos regionis non appareat, quia varius fuit, tunc ad id, quod minimum est, redigenda summa est: hoc idem etiam habetur in *l. semper in obscuris ff. eod. tit.* ubi dicitur, quòd lex in obscuris semper sequatur, quod minimum est. Neque obstat, quòd *in l. placuit C. de collation.* dicitur, debere pensiones fundorum patrimonialium solvi tribus terminis in anno, quia ut respondet Gomez. *lib. 2. variar. resolut. c. 3. num. 13.* textus ille tantùm locum habet in fundis publicis, emphyteuticis, & tributariis.

§. II.

De obligationibus mutuis locatoris, & conductoris.

Quia de ratione cujusvis contractus est obligare contrahentes, qui ita tenentur contrahere, ut nulla fraus, aut dolus interveniat, ideo plures sunt obligationes, quas contrahunt locator, & conductor. Primò tenetur locator rem locatam tradere conductori, quâ utatur, & fruatur ad præscriptum tempus: quia si per locatorem stet, quò minus conductor fruatur re, tenetur tunc solvere quidquid interest conductoris *l. ex conducto, & l. si uno §. plane si forte ff. locati*, ut si possessio rei locatæ conductori non præstetur, aut si villa non reficiatur, vel stabulum, vel ubi greges ejus stare oporteat, ut notat Glossa *in l. si uno in V. personis ff. locati.* Quòd si per casum fortuitum conductor impediatur, quò minus possit re locata uti, tunc locator tenetur mercedem remittere, vel restituere, non autem id, quod interest conductoris Glossa *in l. si uno in V. personis ff. locati.* 1

Secundò sicut venditor tenetur aperire vitium rei venditæ emptori, ne decipiatur in re, quam intendit emere, ita etiam locator tenetur aperire vitium rei locatæ conductori; adeo ut qui locavit alteri vasa vitiosa, teneatur ad restitutionem damni, quod passus est conductor non præmonitus de rei conductæ vitio: quod tamen intelligitur, dummodo intercesserit culpa locatoris lata, vel levis. Pari pacto qui equum assuetum se se in aquam dimittere, alteri locavit ad merces transferendas, tenetur ad restitutionem damni, quod passus est conductor non præmonitus de vitio equi. Hinc si locator locaverit equum calcitrosum, domum ruinosam, servum furem, tenetur ad restitutionem, si quid damni inde conductor passus fuerit: quod si res locata non inferat damnum, tenetur locator adhuc minuere mercedem, adeo ut tanti locet, quanti cum tali vitio solet res illa locari; dummodo, si conductori vitium rei innotesceret, adhuc eam conduceret, alioquin contractus esset irritus defectu consensûs necessarii ad valorem contractûs. 2

Tertiò, locator tenetur etiam ad onera, & tributa imposita pro re locata, nisi aliter convenerit cum ipso conductore, vel nisi aliter exigat insolita consuetudo, siquidem qui sentit commodum, æquum est, sentiat etiam onus *l. quod ille §. quicunque ff. de via publica.* Rebellus *lib. 14. q. 9.* hinc locator tenetur solvere tributum, quod pro domo locata solvere consueverat, ut etiam ad muniendam, & resarciendam 3

dam viam ante domum. Non tamen tenetur ad onera imposita pro fructibus, quia ad hæc obligatur conductor; cùm hic percipiat fructus,& sentiat commodum,æquum est,ut etiam sentiat onus injunctum fructibus.

4 Quartò ut locator solvat impensas necessarias, vel utiles factas per conductorem in re locata *l. dominus* §. *1. l. colonus l. ex conducto ff. locati.* Dicuntur impensæ necessariæ, vel utiles, quando tales sunt, ut sine ipsis conductor non posset re locata uti; & quæ non solùm ipsi conductori, verùm etiam locatori necessariæ sunt,vel utiles, ut si partem domûs collapsam conductor instauraverit: vel si in fundo arbores, & vites plantaverit Baldus *l. 1. C. de jure emphyteut.*

5 Quintò ne locator ante tempus locationis completum rem locatam repetat, & conductorem à locatione expellat, tametsi alius majorem pensionem offerat *l. ade, & l. si olei 21. ff. h. t.* dilapso autem locationis tempore potest propria authoritate, vel etiam intentata actione locati expellere conductorem, etiamsi majorem mercedem vellet solvere, *l. ne cui 32. C. eod.* ubi prohibetur, ne conductor elapso conductionis tempore impediat dominum uti re sua, vel alteri locare: nisi tamen per speciale pactum in scriptis factum aliter conventum fuerit, quia tunc standum est pacto.

6 Habetur tamen specialis casus hac super re *in c. ex rescripto 1. h. t.* ubi Clemens III. rescripsit, ut Magistri, & Scholares Bononienses qui ante tempus elapsum conductionis hospitia conducunt aliorum Magistrorum, vel Scholarium sine consensu inquilinorum anathemate feriantur, & hoc decretum singulis annis in audientia Magistrorum, & Scholarium recitetur,tum ad cautelam, tum ne quis de facto se ignorâsse dicat. Verùm hæc constitutio cum sit pœnalis, inferátque excommunicationem iis, qui conducunt ante tempus conductionis finitum hospitia aliorum Professorum, vel studiosorum sine illorum consensu, est tantùm affixa tali loco,adeo ut non se extendat ad alias publicas Academias in aliis civitatibus, quia constitutio localis non extenditur ultra locum in præjudicium aliorum, pœnalia enim utpote odiosa sunt stricti juris.

7 Verùm quia postea eadem constitutio fuit simpliciter à Pontifice approbata, & confirmata, & inserta corpori juris communis, non est ampliùs localis, sed se extendit juxta latitudinem juris communis, adeo ut modo sit generalis, locúmque habeat in omnibus aliis Academiis. Nihilominus non desunt, qui censeant, talem constitutionem etiam ut dispositivam esse tantùm localem, ut docent Innocentius *in d. c. ex rescripto 1. h. t.* Sylvester *V. excommunicatio 9. num. 11.* & alii eo innixi fundamento, quia contineat jus speciale derogans juri communi, quatenus *in d. c. ex rescripto 1.* prohibetur, ne ædes conductas à Professoribus, & studiosis Bononiensibus in eorum præjudicium alii Magistri, & studiosi conducant, si qui priùs conduxerunt, pro eodem pretio velint ædes illas reconducere. Unde cùm talis constitutio lata fuerit tantùm in ordine ad universitatem Bononiensem,non videtur extendenda ad alias universitates, quia causa eam ferendi non fuit favor publicus studiorum, sed speciales contentiones studiosorum, quæ inter doctores,& studiosos Bononienses exortæ erant.

Dantur tamen aliquot casus, in quibus potest locator inquilinum invitum ante locationis expletum tempus expellere,& vicissim conductor ex justa causa recedere,ut desumitur *ex l. ade 3. C. de locat. & conduct. & c. propter 3. h. t* ubi Gregorius IX has recenset causas. Primò si dominus velit domum inhabitare, potest inquilinum expellere ante finitum tempus conductionis. Secundò si necessitas exigat, quòd domus reficiatur; quæ necessitas non imminebat tempore locationis; & tunc remittitur pensio pro rata. Tertiò quando perversè conversatur in domo. Quartò quando per biennium non solvit canonem, nisi celeriter satisfaciendo sibi provideat. Quamobrem primus casus, in quo locator potest inquilinum etiam invitum è domo locata etiam ante tempus locationis finitum expellere,est, si usibus propriis probet domum esse necessariam, ut quia domus, quam inhabitat, corruat, & indigeat subita restauratione, vel quia uxorem duxit, ac indigeat ampliori domo pro familia, vel quia domus,in qua habitavit,fuit incendio absumpta: in hisce tamen casibus pensio pro rata remittenda est conductori expulso, adeo ut si per totum annum debuerit solvere centum, & non fuerit commoratus in domo nisi per sex menses,locator non possit exigere nisi 50. Debet tamen hæc necessitas oriri post initum contractum, alioquin sibi deberet dominus imputare, quòd tempore contractûs neglexerit sibi prospicere, & temerè ædes sibi necessarias futuras alteri elocaverit *argum. l. si is 3. §. fin. ff. ut in possess. legat.* quando igitur necessitas post initum contractum oritur, tunc locatori succurritur, quia contrahendo cum inquilino præsumitur non consensisse in casu necessitatis. Immo id procedit quamvis pactum præcesserit de non expellendo conductore; quia pactum non extenditur ad casus jure exceptos *l. quæro 54. §. inter locatorem ff. h. t.* nisi ex circumstantiis conjiciatur, quòd locator volverit huic suo priviliegio renuntiare, ut notat Molina *disp. 479. n. 8.* 8

Secundus casus ejiciendi inquilinum etiam invitum est, si domus locata debeat necessariò instaurari, & tempore locationis non indiguerit reparatione *c. propter sterilitatem de locato & l. ade, quamse C. de locato.* siquidem si dominus tempore locationis scivisset domum suam ruinosam esse, ac indigere restauratione, illam non locâsset alteri; quòd si adhuc eam locâsset, necessitas eam reficiendi illum non excusaret, siquidem neminem necessitas excusat, in quam volens se conjicit *l. 2. §. si quid tamen ff. si quis cautionibus.* Cæterum refecta domo, & instaurata, conductor potest locatorem compellere ad locationem repetendam, & tunc locator tenetur mercedem remittere pro rata portione temporis,quo non fuit in tali domo moratus. 9

Tertius

10 Tertius casus est, quando perversè versatur in domo, ut habetur *in c. propter 3. h. t.* & id potest dupliciter contingere, vel quia conductor rem conductam deteriorem fecerit, in qua deterioratione tria debent concurrere. Primò ut sit notabilis juxta judicium prudentis viri. Secundò ut sit perpetua, ejusmodi est destructio rei facta non in fructibus, sed in proprietate ac substantia rei locatæ. Tertiò ut oriatur ex dolo, vel culpa conductoris. Rursus conductor dicitur malè in domo conducta versari, eò quia in eam recipiat meretrices, fures, & alios viros nequam; tunc enim potest etiam invitus expelli, & quidem ob primam causam, quia conductor destruendo rem conductam grave damnum infert locatori, qui propterea debet sibi cavere: in posteriore efficit domum infamem, quòd etiam in damnum cedit locatoris, quia difficiliùs honestæ personæ imposterum eam capiunt conducturæ.

11 An verò teneatur tunc locator pro ratâ portione temporis mercedem remittere. Respondet Abbas *in d. c. propter 3. h. t. num.* 16. cum distinctione, vel enim inquilinus malè versatur in domo, adeo ut damnum afferat locatori, & tunc fit remissio pensionis pro residuo temporis, quia in tali casu potest locator conductorem convenire, vel actione locati, vel ex lege aquilia ad damnum resarciendum. Vel perversè versatur in domo locata, scilicet inhonestè; & tunc locator nihil tenetur remittere de pensione, quia dominus debet non sentire damnum ex culpa inquilini.

12 Quartus casus est si per biennium conductor non soluit canonem *l. ede, quam 3. C. h. t. c. propter 3. h. t.* & quidem in solidum, scilicet, quia intermittit solvere integram pensionem: non enim sufficit solvere per partes, & intervalla, quia hæc solutio plurimum secum affert incommodi *l. plene 3. ff. familia hercisc.* proinde conductorem non excusat quo minus possit expelli. Ad id autem requiritur ut per biennium canonem non solverit, nisi moram celeri satisfactione purget, quod tamen intelligitur de locatione facta ad longum tempus.

13 Quòd si ad breve tempus, duos, vel tres annos res locata fuerit, potest conductor statim debito tempore expellere inquilinum non solventem pensionem: imò ex jure communi Cæsareo sufficit ad illum expellendum, si tempore constituto pensionem contumaciter detrectet solvere. An verò propriâ authoritate absque judicis officio possit locator conductorem expellere; tametsi jure communi possit, nihilominus plerisque in locis saltem consuetudine receptum est, ne id faciat sine publica authoritate ad evitanda mala, quæ inde facilè orirentur.

14 Conductor suas etiam contrahit obligationes, etenim prima ejus obligatio est, ut tempore præfinito mercedem solvat locatori pro re sibi locata, quia sicut locator debet rem conductori præstare; ita conductor tenetur mercedem solvere locatori *l. colonus §. navem. ff. locati.* Hinc potest locator conductorem à re locatâ expellere, si stato tempore detrectaverit mercedem solvere.

Secunda est, quòd conductor obligetur ad 15
non utendum re locata aliter, quàm conventum fuerit in ipso contractu: alioquin leges ipsum condemnarent tanquam furem *l. qui jumenta, l. si pignore ff. de furt. l. si ut certo §. interdum ff. commodati.*

Tertia, ut conductor rem locatam expleto 16
tempore locationis restituat locatori, cùm illam tantùm acceperit pro tali tempore: quòd si non restituerit, compellitur resarcire damnum, quod res passa fuerit, & solvere usuras post moram *l. præses C. de locato.*

Quarta, ut conductor ante tempus locatio- 17
nis elapsum rem locatam non deserat sine justa, vel probabili causa, alioquin deberet solvere integram mercedem, & id quod locatoris interest *l. dominus §. qui contra legem. ff. locati l. si in lege §. si domus ff. eod. tit.* Et solùm potest conductor in tribus casibus justè rem locatam relinquere, ut habetur *in l. quæro §. inter locatorem ff. locati*, ut si solverit locatori integram mercedem, si res locata indigeat reparari taliter, ut ea non possit uti; si pestis grassetur, vel bellum immineat, vel metus per vim ab aliquo incutiatur: in his, & similibus casibus potest justè domum conductam relinquere, & migrare in alium locum: imò sufficit si causa adsit, cur periculum timeatur *l. habitatores §. iterum interrogatus est ff. locati.* Quinta tandem est; ut res integra, & non deteriorata, vel corrupta dolo, vel culpa lata, vel levi restituatur locatori.

§. III.

An, & quando locator rei fructiferæ teneatur remittere de pensione conventa conductori ob sterilitatem, vel casum fortuitum?

Conveniunt doctores, quòd si damnum 1
casu fortuito illatum modicum fuerit, nihil colono, vel conductori de pensione teneatur locator remittere, id enim desumitur *ex l. si merces 25. §. vis major. h. t.* ubi habetur, quòd debeat colonus modicum damnum æquo animo ferre, eò quià non auferatur ipsi immodicum lucrum; nimirum, quia pensio, quam tenetur solvere locatori ei non augeatur, si ob unius, vel alterius anni fertilitatem majus lucrum acceperit. Unde quæstio procedit, quando damnum ex casu fortuito illatum est grave. Rursus si ab initio ita contrahentes convenerint ut conductor quovis eventu per casum frotuitū teneatur ad integram pensionem solvendam, tunc non tenetur locator, quidquam remittere ob pactum initum: siquidem potest conductor renuntiare omnibus casibus fortuitis, ac dispositioni favorabili legis, vel consuetudinis, quæ in eventibus fortuitis concedunt remissionem pensionis: est enim tale pactum consentaneum naturæ contractus locati, & conducti: est enim hic contractus affinis emptioni, & venditioni, siquidem locator agri videtur vendere colono fructus, quos ipse suo cultu, & diligentia poterat percipere: & locator domûs vendit usum ipsius domus: unde sicut rei emptæ periculum

 est

est emptoris, ita periculum est conductoris, cum sit veluti emptor illorum: unde nisi jus, vel consuetudo inoleverit, quâ fiat talis remissio, ex natura contractus non videretur facienda. Verum tamen est, quòd si contrahentes ita convenirent ab initio, ut conductor teneretur semper ad integram pensionem solvendam pro quocunque casu fortuito, tunc locator deberet minori pensione rem suam locare, & quidem deberet pensio minui, quanti æstimatur onus, quo gravatur conductor renuntiando casui cuicunque fortuito.

2 Cæterum propter sterilitatem, vel alium fortuitum casum sine culpa coloni provenientem, debet à locatore pensio remitti, nisi cum ubertate præcedentis, vel subsequentis anni possit sterilitas compensari, id desumitur *ex c. propter 3. b. t.* ubi Gregorius IX. rescripsit, quòd quando coloni patiuntur sterilitatem cum magno incommodo sine propria culpa, sed vitio rei, vel casu fortuito contingente, Prælatus debet de pensione remittere pro rata, nisi ubertas præcedentis, vel subsequentis anni compenset sterilitatem: unde pensio tunc remittenda est pro rata juxta mensuram damni illati, & desumitur etiam *ex l. si merces §. vis major. l. ex conducto 15. §. si vis ff. b. t.* adeo ut id procedat tam de conductoribus rerum ecclesiasticarum, quàm sæcularium; adeo ut jura tam ecclesiastica, quàm civilia injungant hanc remissionem pensionis ob sterilitatem, vel alium casum fortuitum obvenientem sine culpa conductoris: siquidem pensio locationis promittitur in compensationem fructuum ex re, vel fundo conducto percipiendorum; est enim quasi pretium rei, quæ datur venum; unde si nulli ex re locata percipiantur fructus, non tenetur conductor pensionem solvere pro iisdem; perinde ac emptor non tenetur pretium solvere pro re, quam non accipit à venditore; quod si conductor non nisi modicam fructuum partem ob sterilitatem percipit; pro rata fructuum tenetur tantùm pensionem solvere, id enim videtur exigere bona fides, ne conductor semper ferat periculum damnorum, & locator sit semper securus: æquitas enim exigit, ut unus ex contrahentibus non magis gravetur alio, ut contingeret, si locator semper esset securus de sua pensione integra percipienda, & solus conductor teneretur pericula subire; dicitur autem sterilitas compensari cum ubertate præcedentis, vel subsequentis anni secundùm Barb. *in d. c. propter. 3. n. 19. b. t.* si colonus in anni fertili tot fructus colligat, ut deductis impensis, sufficiant pro solutione pensionis duorum annorum, scilicet fertilis, & sterilis.

3 Sed difficultas major est, quanta debeat esse hæc sterilitas, ob quam teneatur locator totam pensionem remittere, non enim conveniunt Canonistæ in statuenda hac quantitate. Aliqui censent, sufficere eam sterilitatem, quando ex fundo non tantum fructuum colligitur, quantum seminis fuit terræ mandatum, ita Glossa *in l. si uno. ff. locati.* Alii volunt sterilitatem talem esse quando deductis impensis, & semine nulli fructus supersunt, Bartol. *in l. si merces §. vis major. ff. locati.* Albericus *in l. licet C. eod. tit.* Alii docent, sufficere sterilitatem, quando fructus sunt tam exigui, ut deductis impensis, & soluta mercede conductor sit læsus ultra dimidium justi pretii. Alii putant, eam sterilitatem sufficere, quando fundus tantum reddit duas partes fructuum, quos alioquin reddere consueverat: volunt tunc, locatorem teneri mercedem minuere pro rata portione, adeo ut si fundus consueverat quot annis 15. reddere, & conductor loco pensionis solvebat tria; si hoc anno fundus non reddat nisi 10. teneatur tunc locator remittere tertiam partem pensionis, & non exigere à conductore nisi duo. Docent hanc sententiam præsertim Canonistæ Covarruvias *in practicis quæstion. c. 30.* Panormit. *in c. propter 3. b. t.* Navarrus *in manual. c. 17. n. 188.* Alii demum asserunt, in hac parte standum esse opinioni vulgi, seu consuetudini loci, adeo ut ea sterilitas sufficiat, quam vulgares homines communiter judicaverint esse insufficientem, ita Glossa *in l. si uno. ff. locati* Cynus *in l. licet C. de locato.* Salicetus *in l. licet C. de locato,* ubi ait, hanc sententiam esse comunem. Cæterum alicubi moris est, ut conductori detur optio, ut persolvat integram mercedem, vel omnes fructus relinquat absque solutione mercedis, & ex hisce opinionibus duæ ultimæ videntur probabiliores. Andreas Gaillus *lib. 2. pract. observationum obser. 23. num. 1.* censet id, arbitrio prudentis viri remittendum esse, vel dijudicandum ex communi hominum circumcolentium æstimatione.

Licèt ob sterilitatem debeat pensio remitti à locatore, id tamen procedit nisi præcedentium annorum fertilitas compensaverit præsentem sterilitatem, tunc enim locator non tenetur pensionem remittere, quòd si præcedentis anni fertilitas illam non compensaverit, & sequentes id præstiterint, quod remisit annis præcedentibus potest locator inde repetere, id enim videtur æquitas postulare, quia si ob sterilitatem fit remissio, æquum est, ut ob fertilitatem id compensetur, compensatio enim facienda est, non solùm cum ubertate anni proximi præcedentis, sed etiam subsequentis, vel etiam interpollati, ut tradit Barb. *in collect. in d. c. propter. 3. n. 18. b. t.* Quòd si fructus à colono jam sint collecti, & à solo separati, tametsi nondum in horreum reconditi, tunc cum colonus factus sit dominus talium fructuum, si hi casu fortuito postea pereant, sibi debet imputare damnum, & non fundo, proinde non potest petere remissionem, neque diminutionem pensionis, siquidem res perit suo domino *l. pignus 9. C. de pignor.* id autem non procederet, si fructus nondum essent percepti, sed adhuc penderent, vel existerent in fundo, quia tunc essent pars fundi *l. fructus 44. ff. de rei vendicat.* proprietas autem fundi ad locatorem pertinet, proinde conductor, seu colonus, cum ex re aliena nullum fructum tunc percipiat, non debet saltem totam pensionem solvere, ut notat Gaillus *observat. 23. lib. 2. n. 13.* & Canonistæ *in c. propter 3. b. t.*

Quòd si non certa, & stabilis pensio sit conductori imposita, sed tantùm pars fructuum aliquota, ut tertia pars, vel medietas, tunc ob sterilitatem nihil de pensione coloni remittitur *l. si mer-* 5

si merces 25. §. *vis major in fin. ff. b. t.* & ratio est, quia tunc damnum proveniens ex sterilitate fundi est commune utrique contrahenti; tam enim minus accipit locator, quàm conductor. Sin verò ob culpam coloni sterilitas fundi contigerit, eò quia in excolendo agro negligens fuerit sive propria, sive servorum culpa id factum fuerit, non tenetur tunc locator remittere pensionem *l. videamus* 11. *in princ. ff. b. t.* siquidem damnum, quod quis sua culpa sentit, non aliis, sed sibi debet imputare juxta *regulam jur. 86. in 6.*

6 Sin verò sterilitas contigerit ex vitio rei locatæ, si hoc vitium irrepserit culpâ coloni, eò quia debitam diligentiam in excolenda vinea, vel amputandis vitibus non adhibuerit, sibi etiam debet imputare damnum, ut notat Glossa *in d. c. si propter 3. V. vitio rei b. t.* Demum si sterilitas, vel fundi destructio in aliquo loco semper solet contingere, ut si quis conduxit agrum juxta torrentem, vel flumen, quod sæpiùs exundat non est remittenda pensio, quia tunc conductor creditur prævidisse damnum illud, ac proinde tacitè consensisse, quapropter cum frequenter soleat in tali loco damnum illud contingere, non attribuitur casui fortuito, sed ipsi conductori scienti, & volenti, ut notat Gaillus *in d. c. si propter 3. V. vitio rei b. t.*

7 An verò debeat pensio remitti, si conductor ex justa causa, ut ob irruptionem hostium, periculum ruinæ, metum contagionis rem conductam deserverit. Respondetur in similibus casibus remittendam esse pensionem, si usus rei conductæ ad longius tempus impediatur: ratio est quia cum pensio detur ob usum rei, & contractus locationis sit bonæ fidei, in quo omnia ex bono, & æquo judicari debeat, non esset æquitati consonum, si conductor nullum posset usum ex re conducta percipere, & nihilominus teneretur eandem pensionem solvere, ac si talem usum perciperet *l. ex conducto* 15. §. 1. *& sequent. l. habitatores* 27. §. 1 *ff. b. t.* Gaillus *obser. 23. num. 5. & 7.* Immo asserit Bart. *in l. cum in plures. ff. b. t. num. 1.* etiam conductorem hospitii publici non teneri totam pensionem solvere, si post conductionem superveniat bellum, quo itinera impediantur, ut hospitibus eò non sit tutus accessus: ratio est, quia tunc talis eventus æquiparatur sterilitati.

8 An verò sicuti stante sterilitate tenetur locator remittere de pensione ipsi conductori, ita etiam stante ubertate continuata, possit è contra pensio à locatore augeri? Respondetur illud incrementum esse consonum æquitati, dummodo illa major fructuum ubertas oriatur ex cœli clementia, vel alio fortuito casu ob rerum mutationem, ut si ager ex eo quòd flumen suum mutaverit alveum factus sit longè amplior, ac antea, quia sicut colonus majores percipit fructus, quàm credidisset, cum primum inivit contractum conductionis, æquum est ut plus etiam solvat: sicut enim pensioni aliquid detrahitur ob sterilitatem, ita æquitas exigit, ut ob insolitam, & inexpectatam ubertatem aliquid eidem addatur, æquum enim est ut sicut locator ex sterilitate sentit damnum, ita etiam ex ubertate experiatur lucrum, quod tamen procedit, quando ratione illius ubertatis non multum minuitur pretium, adeo ut longè major pecunia tunc possit haberi, quàm ordinariè solet: quia si ratione abundantiæ pretium ita decrevit, ut magna illa fructuum copia non multò pluris æstimetur, quàm consueta messis; æquum non est, pensionem tunc augeri. Juvat tamen observare, quòd si ubertas fructuum proveniat ex industria, & opera conductoris, tunc pensio non est augenda, & tunc verum est, quod dicitur *in §. vis major: immodicum lucrum colono non aufertur*; non enim industria debet damno esse viro eam exercenti. Immo neque si ex sola bonitate agri oriatur ubertas, debet pensio augeri, quia hanc censetur dominus locâsse ea majore mercede, quàm potuit.

Cuinam tribuendum sit damnum, si domus conducta incendio conflagraverit. In hac quæstione procedendum est cum distinctione, si enim incendium casu fortuito, & citra culpam conductoris obtigit, ut vel quia milites irruentes domum incenderint, vel fulmen è cœlo dilapsum incendium illud causaverit, vel etiam malitia exterorum hominum, in hisce enim casibus, quia incendium non contingit culpâ conductoris, non tenetur hic ad damnum resarciendum, imò nec ad pensionem solvendam. Sin verò culpa saltem levi ipsius conductoris domus perierit, tunc nulli dubium, quin teneatur conductor resarcire damnum locatori, cùm fuerit causa illius. Major difficultas est, si nesciatur, an domus incensa fuerit culpâ conductoris, vel casu merè fortuito, an tunc teneatur stare damno locator, vel conductor debeat damnum illud resarcire. Respondent aliqui cum Fachinæo *lib. 1. controvers. c. 87.* conductori incumbere onus probandi, quòd sufficientem diligentiam adhibuerit in custodiendo igne, ne damnum causaret, & quòd nullam culpam ex contractu locationis præstandam commiserit; quòd si id non probaverit, asserunt, quòd teneatur compensare damnum, quod locatori ex tali incendio illatum fuit. Ratio est, quia locator præsumptionem juris pro se habet, quod incendia plerumque culpa inhabitantium contingant *l. 3. §. 1. ff. de officio præfecti vigilum. l. si vendita, ff. de periculo, & commodo rei venditæ*: atqui præsumptio juris transfert onus probandi in Adversarium; & qui præsumptionem pro se habet, sufficienter intelligitur causam suam fundâsse, donec ab adversario contrarium probetur. Tum quia vix videri potest possibile, ut locator possit probare ea, quæ fiunt in domo, quam ipse non inhabitat, & alteri locavit: hinc æquitas videtur exigere, ut onus probandi transfundatur in ipsum conductorem, qui domum inhabitat; siquidem cum fuerit præsens, vel per se, vel per suos domesticos majorem potest probationum habere copiam. 9

Nihilominus contraria sententia communior est, ac probabilior, nimirum onus probandi incendium contigisse ex culpa conductoris, esse injungendum locatori; ut tradunt Gaillus *lib. 2. pract. observ. 21.* Mynsingerus *centuria 6. observ. 88.* idque ex regula juris; quòd actori in- 10

incumbat onus probandi *l. 2. ff. de probat. l. 4. C. de edendo:* & quia culpa, vel delictum in jure non præsumitur, ideo probandum est ab actore *l. merito ff. pro socio l. dol. C. de dolo.* Neque obstant, quæ pro contraria sententia allata fuerunt. Ad primum, licèt plerumque incendium contingat culpa inhabitantium; non tamen inde infertur, esse præsumptionem de tali culpa, quæ ex contractu locationis præstanda sit: siquidem potuit incendium contigisse ex culpa levissima, quæ cum potissimum consistat in omittendo, non inducit obligationem resarciendi damnum.

11 Tum quia ut rectè notat Jurisconsultus *in l. si vendita, ff. de periculo, & commodo rei venditæ,* potuit incendium contigisse ex negligentia servorum; & tunc non semper culpa servorum imputatur domino; neque proinde hic semper tenetur damnum resarcire: ex communi doctrina dominus non aliter tenetur de culpa sui famuli, quàm si delinquat ex officio sibi commisso *argum. l. si vendita, & legis .1 §. familiæ, ff. de publicanis* si stabularius in stabulo neglexerit candellam accensam, quæ propterea paleas, ac stramen accenderit, ac causaverit incendium, tenetur tunc dominus resarcire damnum, quia sibi debet imputare, quod famulum negligentem conduxerit: at si stabularius, in culina aliquid coxerit, & ex incuria incendium excitaverit; tunc non tenetur dominus damnum resarcire, quia famulus deliquit extra suum officium, ut notat Gaillus *l. c. obser. 21, num. 6.* ex quo liquet, conductorem non semper teneri ad resarciendum damnum ex incendio, quod contigit ex culpa famulorum; proinde onus probandi, ex culpa famuli teneri conductorem ad resarciendum damnum, incumbit locatori; quia culpa in jure non præsumitur, sed est probanda ab ipso actore, quia quilibet supponitur in sua innocentia.

12 Ad id quod addebatur, locatorem non habere copiam probationum circa ea, quæ fiunt in domo ab aliis habitata, respondetur, posse locatorem homines in eadem domo casu versantes, ut etiam alios domesticos vocare coram judice de veritate aperienda: incendium enim quocunque casu contigerit judicio subjacet criminali, proinde causa incendii examinanda est coram judice, ut notat Mynsingerus *l. c. observ. 88.* Tametsi utraque sententia videatur probabilis; posterior tamen utpote juri conformior mihi videtur præferenda, cum rationes, quibus nititur prima non adeo urgeant, & facilè iisdem satisfiat. Et licèt præsumptiones juris magnum actori suppeditent adminiculum; adeout aliis judiciis, ac imperfectis probationibus concurrentibus maximè actorem juvent: non tamen conductor inde excluditur, quin per testes, & probationes contrarias possit se à culpa purgare: siquidem præsumptiones præsumptionibus, probationes probationibus enervantur *c. in nostra 23. de testibus l. divus 7. de in integr. restit.*

§. IV.

Ad quos transeat locatio, & quibus pereat, & ex qua culpa locator, & conductor teneantur.

Difficultas est, an successor, vel hæres locatoris compellatur stare locationi à prædecessore, vel testatore factæ? & vicissim an successor, vel hæres conductoris succedat in re conducta; an verò possit à locatione recedere. Certi juris est, conductionem perpetuam transire ad hæredes; proinde etiam temporalem, desumitur ex *l. viam veritatis C. de locato:* ubi dicitur *cum sive perpetua conductio est, etiam ad hæredes transmittatur: sive temporalis intra tempora locationis hæredi quoque onus contractus incumbat.* Non solùm conductio rei, sed etiam operationis transmittitur ad hæredes: si Titius conduxit operas Cai ad aliquid complendum, tenetur hæres Cai complere, quod Cajus inchoaverat, ac morte præventus reliquerat imperfectum *l. veteris juris C. de contrahen; & committenda stipulatione*, ubi habetur: stipulationes, consistentes tam in dando, quàm faciendo aliquid ad hæredes transmitti, quandoque id quod actum est potest per alium impleri. 1

Non tamen successor singularis, qui tantùm succedit in re particulari, & non in aliis, qualis est emptor, donatarius, vel legatarius, tenetur stare contractui locationis inito ab eo, cui succedit in re particulari, nisi fortassis antecessor in alienatione expressè, vel tacitè, aliter convenerit: vel nisi bona locatoris sint hypothecata conductori, idque desumitur *ex l. emptorem C. de locato*: hoc enim est discrimen inter hæredem, & successorem universalem, & singularem; quia universalis cum vicem gerat prædecessoris, & ejus personam repræsentet, succedátque in ipsius jura, & onera realia, ideo locatio transit ad hæredem, seu successorem universalem; alioquin non succederet in omnibus suis juribus; proinde non esset hæres universalis: secus successor singularis non repræsentat personam locatoris, neque ipsius obligationem suscipit, ut notat Filiucius *tract. 36. c. 2. q. 1. & 2.* Hinc conductor non tenetur solvere pensionem singulari successori, nisi antecessor locator cesserit illi jus suum: imò neque tenetur conductor stare contractui locationis postquam res transiit ad singularem successorem, quia illi nunquam se obligavit. Nec Maritus, qui accepit in dotem rem aliquam locatam, quam ignorabat esse locatam, tenetur stare locationi, quia censetur, & ipse successor singularis, Covarruvias *p. 2. variar. c. 15. num. 3.* Tuschus *tom. 5. conclus. 418.* 2

Secus uxor defuncto marito, vel quomodocunque soluto matrimonio tenetur stare locationi factæ à marito durante matrimonio, quoad locationem bonorum paraphernaliũ, seu quoad illa bona, quæ uxor in domo mariti habet in usu, dicuntur enim talia bona paraphernalia, quia præter dotis causam deferuntur, ut notat Ulpianus *in l. 9. §. 2. ff. de jure dotium* & habe- 3

habetur exemplum apud Livium *lib. 26. de Scipione Africano*, qui capta Carthagine virginem nobilem à Lucio adolescenti Celtiberorum Principi desponsatam ita reddidit, ut pecuniam ad illam redimendam à parentibus allatam adjiceret super dotem: inquiens supra quæ accepturus à socero es, hæc tibi à me dotalia dona accedant, aurúmque tollere, ac sibi habere jussit. Locatio enim bonorum paraphernalium censetur facta à marito nomine uxoris, ut ab administratore, & procuratore *l. si filiusfamilias ff. solut. matrim.* non verò tenetur stare locationi fundi dotalis; quia tunc maritus censetur locâsse nomine proprio, non verò communi: tenetur tamen uxor ad servandum maritum indemnem, ne ob id damnum aliquod patiatur, Covarruvias *p. 2. variar. c. 15. n. 5.*

4 Minores, & pupilli finitâ tutelâ, vel curâ tenentur stare locationi factæ à suo tutore, vel curatore: siquidem, quæ tutor, vel curator agit, censentur fieri nomine pupilli, vel minorennis, alioquin sequerentur plura incommoda, dissidia, & lites. Conceditur tamen minorenni restitutio in integrum, si notabiliter se læsum compererit *l. si tutelæ ff. de adminiſt. tut.* Idque etiam procedit de locationibus factis ab administratoribus, vel rectoribus collegiorum, hospitalium, vel civitatum. An verò colonus, qui agrum excoluit, & seminavit, possit expelli ab emptore, si dominus agrum vendiderit alteri? Respondetur negativè, quia intempestivè expelleretur cum damno frustrati laboris, ac fructuum deperditorum *l. nihil speciale ff. de legat.* Sylvester *V. locatio quæst. 11. num. 11.*

5 Quòd si venditor accepisset omnes fructus, posset tunc colonus contra venditorem actionem instituere. Sin autem Titius, qui solum usumfructum habet in fundo Caji, usumfructum Seio vendiderit, & statim post initum contractum obierit, hæres Titii non tenetur stare contractui *l. necessario §. cum usumfructum ff. de periculo, & commodo rei venditæ.* Ratio est, quia ususfructus est personalis, & extinguitur obitu personæ, proinde Titius non potuit Seio vendere, nisi ad suam tantùm vitam: unde Titio usufructuario decedente, ejus hæres nihil Seio debet. Id etiam procedit, si Titius usumfructum Seio locaverit, si enim statim moriatur Titius post initum contractum, ususfructus illicò finitur, & hæres Titii nullum Seio usumfructum debet. Secus si Titio superstite Seius decesserit, tunc in usufructu vendito, vel locato Seio succedit ejus hæres, adeo ut Titius usufructuarius teneatur stare contractui locationis, vel venditionis, & in eodem relinquere Seji hæredē: quòd si Titius sit dominus fundi, & vendat, vel locet usumfructum Seio, & statim post initum contractum decedat, tunc hæres Titii, Seio vivente, compellitur stare venditioni, vel locationi. Sin autem Seius decedat superstite Titio venditore, vel locatore, tunc hæredi Seji nihil Titius debet, quia per obitum Seji usufructuarii, extinguitur ususfructus, ut tradit Paulus Jurisconsultus *in d. l. necessario §. cum usumfructum ff. de periculo, & commod. rei vendita.*

An verò fiscus succedens bonis ob delictum alicujus publicatis compellatur stare locationi factæ per illum: cujus bona sunt publicata? Respondet Gomez *lib. 2. variar. resolut. c. 3. n. 10.* cum distinctione, vel enim fisco adjecta sunt certa tantùm bona, vel omnia bona; vel pars tantùm incerta bonorum, scilicet dimidia, vel tertia, vel quarta pars: si primum, non cogitur fiscus stare locationi, quia tunc est successor particularis, perinde ac emptor. Sin autem dicatur secundum, non potest fiscus conductorem expellere, idque desumitur *ex l. 2. C. ad legem Jul. de vi public.* Tenetur fiscus stare locationi factæ per condemnatum ante patratum delictum, si succedat in omnibus bonis, vel in aliquota eorum parte, seu dimidia, tertia, vel quarta, quia tunc reputatur successor universalis; non ita si tantùm succedat in ea parte, quæ confiscatur, tunc enim non tenetur stare locationi, quia censetur successor singularis, proinde potest expellere colonum: quinimò nec tenetur fiscus stare locationi, quam delinquens post patratum delictum inivit, quia fiscus ante locationem jam acquisivit jus in rem illam, quam propterea delinquens non poterat locare, quia non poterat fisco præjudicare. 6

Si Prælatus Ecclesiæ sciente Capitulo, & non contradicente rationabiliter fundum Ecclesiæ, cujus fructus ad ipsam pertinent Ecclesiam, non ad Prælatum, locavit nomine Ecclesiæ ad breve tempus, scilicet non ultra triennium, tunc successor in dignitate, tenetur stare tali locationi, ut notat Covarruvias *lib. 2. resol. c. 15. n. 6. §. 1.* quia tunc locator est legitimus administrator Ecclesiæ, rerúmque pertinentium ad eandem: unde si nomine Ecclesiæ intra tempus jure permissum locavit res, ejusdem, locatio est valida, & successor tenetur illi stare, perinde ac pupillus tenetur stare contractui inito à tutore nomine pupilli, eò quia tutor sit verus administrator rerum pupilli *l. si tutelæ 8. ff. de adminiſt. tutor.* Quòd si locatio facta sit ultra triennium, seu ultra tempus permissum à jure, tunc non tenetur successor, nec locator stare locationi, nisi in casu jure permisso, & servatis solemnitatibus? quia talis contractus est irritus, proinde nullam inducit obligationem. Rursus si Ecclesia se læsam ex tali contractu probaverit, potest petere restitutionem in integrum. 7

Cæterum, ut Prælatus teneatur stare locationi factæ per suum prædecessorem infra triennium, ut communior, ac verior censet opinio, quam docent Abbas *q. 3. num. 6. & sequent. & in c. fin. ne Prælat. vices suas.* Rodeanus *q. 57. n. 53. vers. quia successor in beneficio* Cavalcan. *decis. 44. p. 2. ubi à num. 23. ad 41.* quamplurimos pro hac opinione allegat doctores, & probat esse communiorem, ac veriorem, & secundùm illam pluries fuisse judicatum in diversis tribunalibus: & idem asserunt plures alii præsertim Marta *decis.* 180. & Guido Papa *decis. 480.* quatuor requiruntur conditiones; quarum prima est, ut locatio fiat nomine Ecclesiæ. Secunda pro utilitate Ecclesiæ. Tertia quòd pecunia convertatur in utilitatem Ecclesiæ. Quarta ut fiat authoritate superioris, ut tradit 8

Mynsing. *centur. 3. obser. 41.* Quòd si locatio à Prælato nomine proprio fieret, successor non teneretur stare locationi, ut tradit Rota *decis. 1. de locat. in novis*, quia prædecessor non potuit obligare successorem, non enim actio personalis transit in successorem, sed extinguitur cum persona, ut notat Puteus *lib. 1. decis. 181.* cum Parisio *decis. 192.* Rursus de quatuor prærecensitis conditionibus debet clarè constare; aliàs successor in beneficio non tenetur stare dicto ipsius coloni, ut tradunt Menochius *cons. 449. tom. 3.* Bursat. *cons. 23. num. 6. vol. 1.* Rodeanus *q. 57. num. 81.*

9 Limitatur tamen, quando summus Pontifex concedit licentiam locandi ad tot annos, ut tali tempore durante conductor à nemine, nec à successoribus in beneficio molestetur, ut tradit Mandosius *de signatur. grat. tit. de indulto locandi vers. ponamus.* Secundò limitatur, quando annus est jam inchoatus, fundus excultus, & terra sata, Menoch. *cons. 181. vol. 2.* tunc enim pro tali anno incepto successor in beneficio tenetur stare locationi, ne colono inferatur damnum, idque ampliatur, ut talis obligatio extendatur etiam ad ipsum conductorem; adeo ut pro anno jam inchoato non possit recedere à locatione. Verùm standum est consuetudini loci.

10 Quamobrem locatio fructuum fundi ecclesiastici facta cum omnibus prærecensitis conditionibus non extinguitur per mortem Prælati, benè tamen, si talis locatio non fieret nomine Ecclesiæ, sed tantùm ipsius Prælati, tunc enim locatio morte Prælati locantis expirat, nec potest successor ad talem locationem obligari: siquidem Prælatus non potuit rem illam ultra tempus suæ vitæ, vel suæ administrationis locare, proinde fructus, & reditus rei locatæ, nomine Prælati locantis ad successorem pertinent, cui reservantur *c. ult. de offic. judicis ordinar. in 6. c. relatum 10. de testam.* Abbas *in c. ult. n. 8. ne Prælati vices suas.* Idque procedit etiam quando Prælatus, qui nomine suo locavit fructus beneficii, eidem postea renuntiat ante finitam locationem, tunc nec ejus successor tenetur stare locationi, imò etiam si vellet, adhuc conductor potest eidem non stare, quia contractus tamdiu durat, quamdiu perseverat administratio contrahentis, & hæc cessat per hoc quòd, qui contraxit, renuntiat beneficio.

11 Dantur tamen aliquæ causæ, ob quas successor compellitur stare locationi factæ à suo prædecessore, tametsi in re jam locata succedat jure emptionis, donationis, permutationis, vel alia qualibet ratione, ut tradit Covarruvias *lib. 2. variar. resolut. c. 15. num. 3.* Prima est, quando pactum fuit, ut is, cui res jam locata donatur, venditur, vel alio quovis jure conceditur, stet locationi antea factæ *l. emptorem C. de locato l. si merces. §. qui fundum. ff. locati*: tunc enim emptor supponitur voluisse concedere usum rei locatæ ipsi conductori, qui si expelleretur, posset agere contra venditorem, ut restituat, quod ipsius interest. Secunda, quando emptor, qui succedit in re antea locata, pactum inivit cum conductore, ut in re locata permaneat *l. emptorem C. de locato.* Tertia quando conductor inivit pactum, ut res sibi locata maneret etiam sibi obligata ex jure, & nomine hypothecæ, ut locator eam alienare non posset *l. si creditor §. ult. ff. de distract. pignor.* Quarta quando locator generatim omnia sua bona obligavit, ut notat Covarruvias *lib. 2. variar. resol. c. 15.* Quinta quando quis emit rem locatam ea lege, ut conductor ageret contra eum ad restituendum sibi, quidquid sua interest: tunc emptor, qui emit à fisco, non potest conductorem expellere. Sexta, quia alicubi statuto caveri solet, ne emptor conductorem excludat, si ipse conductor voluerit ipsi solvere, quidquid lucri amittit, ac resarcire quidquid damni patitur, ex eo quòd compellatur stare locationi.

Tenetur conductor ad resarciendum dam- 12
num rei conductæ, si hæc pereat, vel deterior fiat dolo, vel culpa lata, vel etiam levi ipsius conductoris. Non item si pereat casu fortuito, vel culpa levissima conductoris *l. si ut certo 5. §. nunc videndum ff. commod. & l. contractus 23. ff. de regul. jur.* quia locatio est in utilitatem utriusque locatoris, & conductoris. Quòd si pactum fuerit, ne ex dolo obligetur, tale pactum est irritum, quia contra bonos mores *l. si quis fundum. l. sed de damno.* Secus si pactum sit, ut conductor teneatur ex culpa levissima, vel casu etiam fortuito, valet pactum, quia non est contra, sed præter substantiam contractûs, proinde possunt contrahentes pacisci, ut res conducta sit periculo ipsius conductoris, non locatoris, Glossa *in l. si quis fundum*, sed tunc locator tenetur ratione oneris injuncti conductori, vel mercedem minuere, vel pretium aliud conductori solvere, eò quia periculum susceperit rei locatæ. Tenetur conductor vi locationis custodire rem locatam in aliquibus, non ita in omnibus; si enim conducatur pastor ad gregem pascendum, eo ipso intelligitur conductus ad custodiendum gregem: at si Petrus conducat horreum, ut in ipso frumentum reponatur, vel conducat dolia ad vinum asservandum, non obligatur ad horreum, neque ad dolia: unde interdum in ipsa locatione includitur custodia rei, ut cùm quis locat operam suam ad aliquid præstandum, nonnunquam locatio distinguitur à custodia, quæ separatur à re locata, & tunc conductor cavere debet, ne res pereant ex toto, vel ex parte, dolo, vel culpa levi *l. dominus horreum C. cùm in plures §. rerum custodiam. ff. locati.*

Hinc nisi conductor suâ culpâ causam de- 13
derit casui fortuito, ut quia fuerit in mora restituendi, vel si pactum inierit, ne ignem in stabulum deferret, & ipse detulit, tunc tenetur ad resarciendum damnum, etiam si casu fortuito tale incendium obtigerit *l. videamus 11. §. si hoc ff. h. t.* Rursus si etiam expressè sit conventum, ut conductor teneatur de minore culpa, vel casu fortuito, ut superiùs diximus, quia tunc standum est pacto. Interdum locantur etiam res valdè pretiosæ, quæ suapte natura exactissimam in custodiendo requirunt diligentiam, sed tunc conductor tenetur damnum resarcire, etiam ex culpa levissima *§. penult. instit. h. t.* ubi dicitur qui

qui pro usu vestimentorum, aut argenti, vel jumenti mercedem dedit, vel accepit, ab eodem talis custodia desideratur, qualem diligentissimus paterfamilias suis rebus adhibet: his enim rebus significatur etiam culpa levissima.

34 Verùm communior sententia est, quòd quando argentum utriusque gratiâ commodatum est, tantùm ex culpa levi, & non levissima teneatur quis ad damnum resarciendum, & hoc videtur etiam procedere in contractu locationis, & conductionis, quia initur gratiâ utriusque: unde in citato textu illud superlativum *diligentissimus* ponitur pro positivo, ut notat Mynsing. *in d. §. qui pro usu instit. h. t.* Quòd si locator vitiosam rem locaverit, ex qua conductor fuerit damnum passus, tenetur ad illud resarciendum, si dolo, vel culpa lata, vel levi locatoris illatum fuit, non ita si casu fortuito, vel ex culpa levissima: quia contractus locationis initur in commodum utriusque.

35 Generatim res locata perit domino, si casu fortuito pereat, hinc si superveniat aliquod impedimentum ex parte rei conductæ absque culpa conductoris, & ob quod debeat deserere rem conductam, vel ea non uti; non tenetur ad pensionem solvendam pro illo tempore, quia conductor non censetur promittere pensionem, nisi prout re illa uti possit in suum commodum. Quòd si impedimentum oriatur ex culpa conductoris, vel ab illa originem trahat, ut si causa sui commodi conductor cogatur aliò proficisci, & rem locatam deserere, non potest quidquam de pensione detrahere, nisi fortassis cum domino rei conductæ convenerit. Generatim conductor tenetur de dolo, de culpa lata, & de levi, non verò de levissima, nec de casu fortuito, cùm contractus sit in commodum utriusque; conductor tantùm tenetur, si res quam conduxit ad suum usum, vel ad fructum ex ea capiendum ipsius negligentia periit, vel deterior facta est: nunquam tamen tenetur nisi aliunde deductum sit in pactum; si eam diligentiam in re custodienda adhibuit, quæ communiter à conductoribus solet adhiberi.

§. V.

De emphyteusi quid sit, & quotuplex, & quæ ad ipsam requirantur.

1 OB maximam, quam emphyteusis habet affinitatem cum locatione, & conductione summus Pontifex contractum emphyteuticum ad hunc retulit titulum: est enim veluti medius inter contractum emptionis, & venditionis; & contractum locationis, & conductionis; adeo ut olim dubitaretur, num esset contractus emptionis, & venditionis; vel potiùs locationis, & conductionis ob similitudinem, quam cum iisdem habet; donec Zeno imperator distinctum, ac specialem fecerit contractum: hinc agitur de contractu emphyteutico in jure civili *in tit. Codicis de jure emphyteutico, & in novella 7. & 120. ut etiam in §. 3. Inst. h. t.* & in jure canonico *in c. nulli 5. de rebus Ecclesiæ non alienandis.* Rursus *in extravag. Ambitiosæ eod. tit. inter commun.* ac demum *in c. potuit 4. h. t.* quâ ratione agunt canonistæ de emphyteusi in hoc titulo. Est emphyteusis nomen græcum, quod latinè idem est ac implantatio, seu insitio: dicitur ager dari in emphyteusim, quando datur, ut conseratur arboribus, vel segetibus: inde accommodatum est hoc nomen ad significandum contractum, quo res in emphyteusim datur.

2 Definitur emphyteusis contractus nominatos juris gentium bonæ fidei constans solo consensu, quo res immobilis cum translatione utilis dominii, retento directo, seu proprietate alicui datur colenda, & ad usum, idque vel in perpetuum; vel ad vitam illius, cui conceditur, vel etiam ad unam, vel plures generationes sub onere certæ pensionis realis solvendæ habenti dominium directum rei emphyteuticæ. Hinc differt emphyteusis à locatione, quia illa tantùm est de rebus immobilibus, quæ cultura possunt meliorari, ut ager, fundus; locatio verò etiam de rebus mobilibus servo, equo. Tum quia in emphyteusi transfertur utile dominium rei *l. 1. & 2. ff. si ager vectigalis* secuta traditione rei, ut regulariter fit in cæteris contractibus *l. traditionibus 20. C. de pact.* Secus in locatione ne quidem jus utile, seu reale transfertur in conductorem, sed solus usus *l. non solet. 39. ff. h. t.* Covarruvias *l. 3. variar. resolut. c. 16. n. 1.* Differt etiam emphyteusis à contractu censuali reservativo; quia in hoc utrumque dominium utile, & directum transfertur in censualistam reservato censu, seu pensione quot annis solvendâ; ita tamen ut licèt pensio, seu census triennio non sit solutus, non propterea res censualis cadat in commissum.

3 Secus in emphyteusi non transfertur dominium directum; neque dominium utile absolutè transfertur, sed tantùm sub conditione, si canon, vel pensio solvatur: siquidem non purificata conditione dominium utile iterum resumitur à proprietario, ut notat Julius Clarus *lib. 4. §. emphyteusis q. 1. num. 2.* ubi etiam indicat aliud discrimen, quia censum solvimus ex re nostra, pensionem verò emphyteuticam ex re aliena, eò quia in contractu emphyteutico dominium directum, seu proprietas rei maneat apud concedentem rem emphyteuticam. Differt etiam à feudo, quia in hoc tantùm personale servitium, ac fidelitas à vasallo exhibetur domino, si sit merum feudum: in emphyteusi verò solvitur vera, & realis pensio. Differt etiam à contractu libellarii, qui tunc fit cum vasallus, & emphyteuta concedit alteri prædium pro annua pensione, quod ipse ab alio habuerat in feudum, vel emphyteusim; adeo ut in contractu libellario transferatur dominium directum, & proprietatis à concedente in eum, qui rem accipit in emphyteusim, quæ propterea à plerisque dicitur emphyteusis subalterna, & distinguitur à contractu emphyteutico, in quo dominus proprietatis retento sibi dominio directo concedit alteri solum dominium utile sub onere certæ pensionis realis solvendæ quot annis domino proprietatis, ut notat Julius Clarus *lib. 4. §. emphyteusis q. 1. n. 1.* Differt etiam ab usufructu, quia hic non transfert

fert dominium utile; sed est tantùm servitus personalis consistens in solo usu, & hæc servitus non transit ad hæredes, imò neque quoad ipsum jus potest transferri in alium §. *finitur instit. de usufructu l. si usufructus 66. ff. de jure dotium.* Rursus est etiam de natura usufructus ut ad differentiam locationis, & conductionis gratuitò constituatur sine annua pensione, quæ omnia minimè emphyteusi conveniunt.

4 Quòd verò in definitione emphyteusis dicitur esse contractus, qui solo consensu perficatur, non videtur inter doctores ita certum. Alii enim asserunt ad perfectionem hujus contractûs requiri scripturam, vel instrumentum, sine quo non oritur obligatio, & fundantur in textu *l. 1. C. de jure emphyteutico*, ubi habentur hæc verba *scriptura interveniente*: & quia ponuntur in ablativo absoluto important conditionem, adeo ut sensus sit, *si scriptura intervenerit. argum. l. ab emptione 58. ff. de pact.* cum plurimis aliis similibus: atqui conditione non purificata actus conditionatus nullum sortitur valorem, quia conditio suspendit obligationem. Tum quia si in specie contractus aliquis in scriptis fiat ante expeditionem scripturæ non est validus, proinde non inducit obligationem *l. si contractus 17. C. de fide instrument.* has ob rationes Julius Clarus §. *emphyteusis q. 4.* asserit, hanc sententiam esse communem.

5 Verùm pro contraria sententia Harprechtus *in §. 3. instit. h. t. num. 57.* plures congerit doctores, & rationes, quibus contrariam sententiam probabiliorem ostendit, eò quia prior sententia fundetur *in textu l. 1. C. de jure emphyteutico*, ubi in ablativo absoluto ponuntur illa verba *scriptura interveniente*, quæ tamen videntur habere ambiguum sensum, & possunt facilè explicari non de dispositione juris, sed de narratione facti. E contra in omnibus aliis contractibus, etiam iis, qui cum emphyteusi plurimum habent affinitatis, ac proximam similitudinem, ut in emptione, locatione, & feudo, non requiritur scriptura, quæ propterea non est de substantia contractûs, nisi expressè aliter contrahentes paciscantur: unde ob aliqua unius textus verba non videtur recedendum à communibus contractuum regulis.

6 Cæterum possent pugnantes sententiæ reconciliari, si media via incedamus, asserentes per leges civiles, ac in foro externo requiri in contractu emphyteutico scripturam, non quidem ad substantiam contractûs, sed ad probationem judicialē, manente naturali obligatione ex solo consensu, quæ perinde ac in pactis nudis obligat in foro interno; in judicio autem fori civilis ad declinandas lites non admittitur probatio, nisi per scripturam ostendatur contractus initus: hinc in statutis Bavaricis *tit. 21. num. 3.* emphyteusis non aliter probatur, quàm per documenta litteraria: in aliis etiam regionibus, qui prætendit fundum emphyteuticum necesse est, possit exhibere concessionem illius scriptam: & hæc scriptura dici etiam solet investitura emphyteutica. Verùm aliud est, actum non obligare in foro externo nisi probetur per scripturam; & aliud non oriri obligationem ex solo mutuo consensu in foro interno, licèt nulla præcesserit scriptura, quia in foro interno attenditur sola veritas rei, adeo ut emphyteuta in recognitionem dominii directi remanentis penes proprietarium, & in compensationem dominii utilis sibi concessi teneatur in conscientia solvere annuam pensionem, tametsi contractus solo mutuo consensu libero absque scriptura initus fuerit, ut statuitur *in §. adeo instit. de locat. & conduct.* Neque refert, an pensio modica sit, vel magna, quia absolutè loquendo potest esse adæquata fructibus detractis expensis, & habita ratione laudemii: ex consuetudine tamen solet semper esse minor, & modica.

Neque refert, an annuus canon, seu pensio solvatur in numerata pecunia, vel in fructibus, 7
oleo, aut vino, quia ex natura contractûs unum non magis requiritur, quàm aliud, & id dependet ex pacto contrahentium. Quòd si emphyteuta hanc pensionem per tres annos continuos in laica emphyteusi, vel per duos in ecclesiastica solvere neglexerit domino proprietatis, emphyteusis cadit in commissum, seu emphyteuta amittit rem, quam in emphyteusim acceperat, quæ propterea redit ad dominum habentem dominium directum in illa, fitque iterum unio in eadem persona dominii directi, & utilis *l. 2. C. de jure emphyteutico, & c. potuit. 4. h. t.* in favorem autem Ecclesiæ minus temporis requiritur in emphyteusi ecclesiastica, quàm civili.

Idque procedit, quamvis res emphyteutica magni sit valoris, & pensio modica: ratio est, 8
quia pensio potiùs solvitur ab emphyteuta in recognitionem dominii directi, quàm ratione rei in emphyteusim datæ, in qua longior cessatio posset inducere oblivionem emphyteuseos, proinde non attenditur quantitas pensionis, sed diligentia in ea solvenda, ut notat Zoësius *ff. h. t. §. de emphyt. num. 76.* Immo procedit etiam quòd emphyteuta amittat totam emphyteusim, si integram pensionem negligat culpabiliter solvere, adeo ut non sufficiat, si tantùm partem canonis solvat, quia non est pars pensionis, sed tota pensio, quæ datur in recognitionem dominii, imò dominus partem pensionis ex re emphyteutica non compellitur recipere *l. adem, 3. juncta Glossa V. in solidum C. h. t.* imò si ex pluribus hæredibus, ad quos res emphyteutica pervenit unus non solvat partem pensionis, quam debet, quamvis cæteri suas solvant partes, adhuc tota res in commissum cadit: ratio est, quia defunctus erat in solidum obligatus ad solvendam totam pensionem: & hæc obligatio non potest mutari facto hæredum: sed in solidum ad omnes, & singulos transit hæredes *l. 2. §. ex his igitur ff. de V. O.*

Hinc hujusmodi obligatio solvendi pensionem est individua, & pœna ab omnibus hæredibus committitur, quamvis unus tantùm ex illis delinquat, ut notat Zoësius *loc. cit. n. 78.* 9
Fachinæus tamen *lib. 1. controvers. c. 97.* censet, hæredes defuncti emphyteutæ non teneri ex persona defuncti tanquam hæredes, sed tanquam novos emphyteutas ex propria persona; sed contraria sententia est communior, additque ad pœnam caducitatis incurrendam non requiri

quiri sententiam judicis, sed emphyteutam ipso jure privari re emphyteutica, dummodo probetur, quòd per triennium in re emphyteutica sæculari, & per biennium in ecclesiastica solutionem canonis culpabiliter omiserit, & desumitur *ex l. 2. ibi si dominus solverit C. de jure emphyt.* Julius Clarus *cit.* §. *emphyteusis q. 9.* Mynsing. *centur. 3. obser. 65.* immo potest emphyteuta ob non solutum canonem à domino expelli, quamvis priùs non fuerit monitus, ut solvat, quia quando tempus solvendi à lege, vel ab homine partium conventione definitum est, non est opus, ut debitor admoneatur, sed transacto tempore fit obnoxius pœnæ *l. magnam 12. C. de contrahend. stipul.*

10 Id tamen limitatur in pluribus casibus. Primò si dominus sit debitor emphyteutæ, ita ut tantum debeat emphyteutæ annuatim, quantum hic tenetur eidem solvere, quia tunc emphyteuta potest uti compensatione, ut notat Abbas *in c. 2. n. 11. de depos.* Secundò, qui ob probabilem ignorantiam, vel aliam justam causam non solverit canonem, ut quia hæres non scivit rem esse emphyteuticam, tunc enim ex æquitate ob justum errorem restituitur in integrum, quia ubi culpa non est, nec pœna est infligenda, ut notat Julius Clarus *loc. cit. q. 8. n. 9.* Tertiò si emphyteuta re ipsa obtulit pensionem domino, loco, & tempore congruo, & hic noluit eam recipere, tunc etiam absolvitur à à pœna caducitatis, quia per ipsum non stetit, quò minus pensio solveretur. Quartò, si emphyteuta moram purgaverit, adeo ut statim post elapsum biennium, vel triennium, pensionem solvat: hæc autem purgatio moræ, vel est spatium decem dierum, eò quia tale tempus comparativè ad biennium, vel triennium censeatur tempus modicum *l. promissor. 21. §. 1. ff. de constit. pecun.* Alii tamen censent, id arbitrio judicis relinquendum esse, cùm in jure nil inveniatur determinatum, & revera in emphyteusi civili illa purgatio moræ exigit majus tempus. Immo de rigore juris non admittitur purgatio moræ, sed tantùm ex quadam æquitate.

11 Ex hactenus dictis infertur, plures ad contractum emphyteuticum requiri conditiones. Prima ut constituatur de re immobili, & frugifera, solóque adhærente, ut in agris, domibus, pascuis, sylvis, stagnis, & similibus, quæ cultu, & industria possunt perfici, ac meliora fieri.

12 Secunda, ut dominium directum, seu possessio civilis rei emphyteuticæ maneat apud priorem dominum; & solum dominium utile transferatur in emphyteutam conditionatè, si statutum canonem solverit: hinc emphyteuta non potest præscribere dominium directum, quia possessio requisita ad præscriptionem semper inhæret proprietario.

13 Tertia, ut singulis annis emphyteuta teneatur canonem solvere, vel in pecunia numerata, vel in collectis fructibus, & hæc pensio ordinariè est semper minor, quàm valeant fructus rei emphyteuticæ detractis expensis, licèt possit fructibus esse adæquata. Quòd si emphyteuta negligat solutionem pensionis biennio in re emphyteutica ecclesiastica, vel triennio in sæculari amittit rem emphyteuticam cum omnibus meliorationibus, & ea redit ad dominum directum.

Quarta, si res pereat sivè culpa emphyteutæ, aut occupetur ab hoste absque spe illam ampliùs recuperandi, emphyteuta liberatur à solutione pensionis, nisi fortassis se obligaverit etiam ad casus fortuitos: siquidem res emphyteutica perinde ac quælibet alià res, si pereat, perit domino habenti dominium directum, proinde res emphyteutica perit proprietario: quòd si aliqua pars rei emphyteuticæ superesset, adhuc emphyteuta teneretur ad integram pensionem si modica sit, alioquin ex æquitate facienda esset remissio pro rata amissæ partis, ut notat Julius Clarus *q. 8. n. 9.* 14

Quinta, quoties res efficitur notabiliter deterior ex culpa lata, vel levi emphyteutæ, ut si arbores inciderit, si sylvam combusserit, si vineam amputaverit, emphyteuta potest privari re accepta in emphyteusin, sive hæc ecclesiastica fuerit, sive sæcularis, quia emphyteuta non aliter rem accepit, quàm ad illam meliorandam: unde si illam notabiliter deteriorem reddidit suæ non satisfecit obligationi: proinde potest re emphyteutica privari: ad judicandum verò, num deterioratio notabilis sit, standum est judicis arbitrio. 15

§. VI.

An res emphyteutica possit alienari? & quid de laudemio, & rebus Ecclesiasticis?

CErtum est, emphyteutam non posse vendere alteri jus, seu dominium utile, quod obtinet in re emphyteutica, nisi servato modo præscripto *in c. potuit 4. h. t.* ubi habetur, quod emphyteuta possit vendere meliorationes, & suum jus, si moneatur primò Ecclesia, an velit illud emere, dicendo quantû sibi ab aliis offeratur. Si Ecclesia respondeat, se nolle emere, vel per duos menses non respondeat, tunc potest vendere: aliàs si præsumit vendere, vel per biennium non solvit canonem, nisi studeat sibi celeriter consulere, & moram purgare, potest expelli, tametsi ei non fuerit nunciatum, ut canonem solveret, quia dies statuta interpellat pro domino, unde emphyteuta debet semper denuntiare domino, si velit jus suum emere, alioquin cadit ab illo, & rursus quantum pretium ab alio possit accipere, idque requiritur ut dominus possit deliberare, an ipse oblato eodem pretio velit rem emphyteuticam emere. Rursus post talem denuntiationem adhuc tenetur emphyteuta per duos menses expectare, antequam alteri vendat. Non tamen potest vendere iis, qui emere prohibentur. Sub hisce conditionibus permittitur emphyteuta vendere jus suum, idque ob necessitatem, quâ nonnunquam potest premi, & ne amittat lucrum, quod ex tali venditione posset percipere, ut notat Zoësius *in ff. h. t. §. de jure emphyteut. n. 100.* 1

Cæterum si eodem pretio velit dominus proprietarius rem emphyteuticam emere, præferendus est aliis emptoribus. Quòd si in alie- 2

natione facta alteri protestaretur, se vendere rem illam salvo, & reservato consensu domini proprietarii, adhuc caderet jure suo, quia talis protestatio esset contraria facto, nisi sit protestatio geminata, ut si dicat salvo, & reservato consensu domini, & non alio modo, adeo ut si dominus, ad quem pertinet dominium directum hujus rei, noluerit hanc alienari hoc modo, res non intelligatur alienata.

3 Quòd si emphyteuta post venditionem factam eam recuperaret, adhuc intelligitur cecidisse jure suo, proinde non evadit pœnam privationis; quia jus jam est quæsitum domino directo per privationem ipso jure incursam, ut notat Julius Clarus *q. 8. num. 6.* Immo neque potest emphyteuta melioramenta, quæ suo labore, & industria fecit in re emphyteutica vendere sine consensu domini, quia in his dominus est præferendus aliis emptoribus, si ea velit emere, quia hujusmodi emolumenta contigerunt rei, cujus ipse habet dominium directum: non tamen id procedit si in ipsa investitura, seu concessione emphyteuseos pactum sit, quòd liceat emphyteutæ rem emphyteuticam vendere, tunc enim etiam domino non requisito potest res emphyteutica vendi, quia consensus domini supponitur adesse ob concessionem factam emphyteutæ vendendi rem emphyteuticam; prout ipsi magis libuerit, ut etiam si concessa sit alicui emphyteusis pro se, & aliis, quibus ipse dederit, tunc enim subintelligitur clausula, ut consensus domini non requiratur; alioquin ultra jus commune nil operaretur. Ut etiam si dominus à novo emphyteuta, cui res est vendita, quamvis absque consensu directi domini, pensionem accipiat, quia tunc etiam censetur consentire in alienationem, & pœnam caducitatis ab emphyteuta incursam remittere.

4 Non tamen ut emphyteuta pœnam incurrat caducitatis satis est, si contractus alienationis sit celebratus; sed ulteriùs requiritur, ut tradita sit res emphyteutica vera, non ficta ipsi emptori, quia ante traditionem res non dicitur perfectè alienata *l. alienatum 67. §. de verb. signif.* Julius Clarus *loc. cit. q. 13. num. 3.* ubi addit, quòd juxta æquitatem requiritur etiam actualis, & realis traditio. Præterea hæc alienatio non debet esse ficta, vel simulata, sed vera, & realis, quia per hanc tantùm transfertur dominium, non verò per fictam. Tum quia alienatio simulata, & ficta cùm sit invalida, non comprehenditur nomine alienationis *argum. l. si se 4. §. condemnatum ff. de re judic.* & cùm in alienatione ficta dominium utile adhuc maneat penes emphyteutam, ideo hic non incurrit pœnam privationis.

5 Demum debet hujusmodi alienatio non solùm esse vera, sed etiam pura, & non conditionata, quia si emphyteuta dicat, vendo tibi hanc rem emphyteuticam, si dominus directus eam nolit emere, cùm conditio adjecta suspendat effectum, non intelligitur res vendita, ut notat Clarus *q. 13. n. 3.* & ratio est, quia ante purificatam conditionem, & traditionem rei, venditio non est omnino perfecta, & dominium nondum translatum: unde res non censetur adhuc alienata, & ut emphyteuta incurrat pœnam privationis, debet res esse alienata, eò quia eatenus pœnam incurrit, quatenus per talem venditionem ipso jure privatur dominio utili, unde quamdiu hoc non privatur, non censetur incurrere pœnam.

Cæterum potest emphyteuta rem emphyteuticam alteri donare etiam domino directo, seu proprietario non interrogato, quia hoc jure non est prohibitum, non tamen potest donatarium investire, seu in possessionem mittere; sed ad id tenetur rogare dominum directum, ut ipsemet velit id facere: quia non potest hoc præstare, nisi sit persona idonea, à qua facilè possit obtineri solutio canonis, & quæ solemni stipulatione promittat se soluturum canonem: eodem pacto, & sub hisce conditionibus potest etiam eam legare, oppignorare, permutare, ut docet Baldus, quòd si res sit ecclesiastica, non potest oppignorari per *authent. hoc jus, & qui rem C. de sacrosanct. eccles.* Non tamen emphyteuta potest rem emphyteuticam alteri locare ad decennium, vel ultra, domino proprietario, seu habente dominium directum irrequisito; nisi alicubi contraria inoleverit consuetudo; infra tamen decennium potest rem emphyteuticam locare non requisito domino proprietario, ut tradit Julius Clarus *quæst. 19.* quia locatio ad decennium, vel ultra est vera alienatio rei emphyteuticæ, quoad dominium utile, & quidem pro pretio seu annua pensione solvenda; & emphyteuta non potest rem alienare pretio, quin priùs rem totam apertè rit domino proprietario, eique obtulerit eodem pretio dominium utile, quia dominus ut pote habens dominium directum in rem emphyteuticam, si velit emere dominium utile eodem pretio, quo alii, debet cæteris præferri *l. 3. C. de jure emphyteut.* Pari pacto neque potest eam subemphyteuticare, vel ut vulgò dicitur, dare ad libellum domino proprietario irrequisito, ut notat Clarus *q. 20.* 6

Quòd si res emphyteutica venditione, donatione, permutatione, aut alio modo alienetur, is qui eam accipit tenetur domino proprietario pro investitura, seu possessione, quam ab ipso accipit, eidem solvere laudemium *l. 3. C. de jure emphyt.* Est autem laudemium certa quædam pars pretii, seu æstimationis rei venditæ, quæ jure comuni est quinquagesima, consuetudine verò trigesima, ut notat Sylvester *n. 28.* Datur enim laudemium pro laudatione, & approbatione novi emphyteutæ, ut tradit Joannes de Amanis *cons. 30. circa fin.* & solutio laudemii ad eum pertinet, qui vult investiri, seu ad ipsum emptorem, Jason *in l. fin. num. 41. C. de jure emphyteut.* & quia laudemium jure communi est pars 50. pretii, ideo quantitas laudemii est, ut duo solvantur pro centenario, Fulgos. *cons. 6. §. quidam emphyteuta circa media.* 7

Idque procedit etiam in emphyteusi Ecclesiæ, quia contrarium de jure canonico non habetur, & quando in hoc jure non reperitur contrarium dispositum, censetur tunc approbata lex civilis Fulgos. *cons. 6.* id tamen limitatur, nisi sit consuetudo, vel statutum, vel decretum 8

Prin-

Principis solvendi majorem summam, Alexander *cons. 5. si vera sunt. num. 22. lib. 5.* Quòd si minor summa ex statuto laicorum induceretur, non propterea hoc statutum obligaret Ecclesias, nisi esset à Papa, vel ejus officiali confirmatum, quia sæculares non possunt Ecclesiis legem imponere, cum nullam in ipsas habeant jurisdictionem. Sunt tamen aliqui casus, in quibus non solvitur laudemium. Primò quando hæres necessarius accipit rem emphyteuticam titulo hæreditatis: secus est in hærede extraneo. Secundò si alienatio sit necessaria, ut si Pater non habens alia bona danda filiæ, ei det fundum emphyteuticum in dotem. Tertiò quando resoluto contractu, & pacto de redimendo, res redit ad venditorem. Quartò quando plures hæredes rem emphyteuticam inter se dividunt, Barbosa *in collect. in c. ult. h. t. n. 31.*

9 Quòd verò ad res ecclesiasticas pertinet; certum est, spectato jure communi, & seclusa consuetudine, non posse Prælatum bona Ecclesiæ dare in perpetuam emphyteusim, aut in generationes aliquas sine justa causa necessitatis, aut utilitatis, & servatis solemnitatibus jure præscriptis *c. nulli 5. de reb. eccl. alienand. vel non alienand.* ubi dicitur, nulli liceat alienare rem Ecclesiæ suæ immobilem, sive agrum, sive rusticum mancipium: neque specialis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum continet conductionem (aliàs conductionem nempe ad longum tempus) donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perfectum contractum, idque habetur etiam *in extravag. Ambitios.* ubi Paulus II. etiam prohibet tales contractus perpetuos emphyteuticos.

10 Quòd si fundi antea in emphyteusi dati per mortem emphyteutæ sine hæredibus, vel ob delictum ejusdem; vel quia finitum sit tempus concessionis, vel ex alia causa ad Ecclesiam revertantur quoad dominium utile, possunt tunc iidem à Prælato etiam sine consensu capituli, & aliis juris solemnitatibus iterum in emphyteusin alteri concedi, etiam non obstante juramento de non alienandis rebus Ecclesiæ: dummodo hæc secunda concessio in emphyteusim fiat cum utilitate Ecclesiæ, & colligitur *ex c. 2. de feudis* ubi habetur, quòd si res Ecclesiasticæ proximè ante datæ fuerant in feudum, vel emphyteusim, possint iterum sic dari absque solemnitate, quam jus canonicum præscribit, dummodo id fiat, ad evidentem utilitatem Ecclesiæ; & antequam illius rei fructus incorporentur Ecclesiæ, seu ejus usibus à Prælato applicentur, ut notant etiam Clarus de emphyteusi *q. 6. & de feudo q. 13.* Covarruvias *lib. 2. variar. c. 17. num. 4.* ratio, quæ communiter adducitur, est, quia hæc secunda concessio rei in emphyteusim, non est nova alienatio, sed tantùm continuata executio antiquæ ordinationis, illius scilicet, quæ antea facta fuerat, ut ob utilitatem Ecclesiæ fundus, vel feudum daretur in emphyteusim: siquidem ex origine cujusvis contractus, & causæ quid statuendum, & agendum sit, dignoscitur *Glossa penult. in l. unic. C. de imponenda lucrativa descript. lib. 10.* Unde sufficit, si res semel in feudum, vel emphyteusim concessa fuerit, & ad Ecclesiam reversa, non fuerit eidem incorporata *argum. c. 2. de feud.* Quòd si Ecclesia velit retinere apud se rem feudalem: vel emphyteuticam ad se reversam, utique id ei licet, adeo ut non possit compelli, ut de novo rem illam concedat alteri, ut propinquiori hæredi, cognato defuncti emphyteutæ, ut notat Rosenthal. *tract. de feud. c. 4. conclus. 26.* Mynsing. *centur. 5. obser. 47. n. ult.*

Quinimò si mutato rerum statu res emphyteutica fuerit notabiliter meliorata, ac plurimum utilitatis sit Ecclesiæ allatura, tunc cessat causa primæ concessionis, proinde nequit Prælatus rem illam ad Ecclesiam reversam de novo in emphyteusim concedere, vel infeudare: ut, Ecclesia concessit Caio in emphyteusim fundum ad ripam fluminis, eò quia tum ob sterilitatem soli, tum ob expensas ad divertendum alveum fluminis, nihil utilitatis Ecclesiæ adferebat. Si postea flumen alveum mutavit, & fundus factus sit longè amplior, & tellus feracior, ac per mortem emphyteutæ revertatur ad Ecclesiam, tunc quia cessavit causa primæ concessionis in emphyteusim, non potest Prælatus Ecclesiæ de novo concedere in emphyteusim sine solemnitatibus jure præscriptis. Quòd si mutatio modica esset, tunc non esset Prælato obici, quo minus sine solemnitatibus posset eum iterum concedere in emphyteusim, sed quia ad id teneretur cum emolumento, & utilitate Ecclesiæ, ideo deberet reditus, seu pensiones pinguiores exigere, ut notat Rosenthal. *loc. cit. conclus. 39.* 11

Concessio enim rei in emphyteusim, vel feudum debet fieri taliter, ut inde major utilitas Ecclesiæ adferatur, quàm ex possessione ipsius rei emphyteuticæ posset derivari, alioquin concessio in emphyteusim non esset utilis Ecclesiæ; proinde concessio esset irrita, nisi ex authoritate superioris fieret: sed probabile est, tunc concessionem non fore irritam in totum, sed tantùm quoad excessum, ut notat Rosenthal. *loc. cit. c. 4. conclus. 37.* siquidem utile, per inutile non vitiatur, quando commodè possunt separari, nisi clarè constet, aliam fuisse mentem contrahentium, quia si paciscantur, ut contractus valeat in totum, tunc standum est pacto adjecto contractui. 12

Hinc si res Ecclesiæ data fuit in emphyteusim pro masculis tantùm, & nunc de novo concedatur pro fœminis de jure communi irrita est non concessio emphyteusis, sed in tali concessione ipsa extensio ad fœminas, ut notat Clarus *§. emphyteusis q. 6. num. 2.* Pari pacto, si antea concessa fuit res in emphyteusim ad vitam emphyteutæ tantùm; & postea concedatur ad plures generationes, vel ad hæredes emphyteutæ valida est concessio quoad vitam emphyteutæ tantùm; & invalida quoad extensionem ad hæredes, vel plures generationes. Demum non potest res emphyteutica si revertatur ad Ecclesiam denuò concedi in emphyteusim pro minore utilitate, sed tantùm pro majore, ut notat Piasecius *p. 2. in prax. c. 5. articul. 2. cap. 20.* 13

Sin verò fundus emphyteuticus, vel feudalis ad Ecclesiam reversus ad ipsam fuit incorporatus, 14

poratus, vel applicatus mensæ Episcopi, vel Prælati, non potest postea absque consensu Capituli, aliisque solemnitatibus jure præscriptis simili modo alteri in emphyteusim concedi. Quòd si diu Episcopus talia bona non applicaverit ad suam mensam, nec incorporaverit Ecclesiæ, potest infra annum ea in emphyteusim iterum concedere non ita dilapso anno; quia tunc censentur destinata ad mensam Episcopi, si ille ea penes se retinuit uno anno, ut notat Panormit. secutus Archidiaconum *c. 1. 32. q. 8.* in dubio enim, an fundus ille reversus ad Ecclesiam sit incorporatus eidem, nec ne; si Episcopus per annum illum retinuit, eo ipso censetur ejus mensæ incorporatus, adeo ut nequeat deinceps absque solemnitatibus requisitis illum alienare, neque concedere in emphyteusim; notat tamen Menoch. *de arbit. judic. cas. 433. n. 39.* nullum tempus quoad hoc esse jure definitum, proinde judicis arbitrio id esse relinquendum, ut spectatis circumstantiis declaret, an ex lapsu temporis, quo Prælatus intermisit fundum iterum in emphyteusim concedere, conjici possit, eum voluisse fundum illum suæ mensæ applicare, vel Ecclesiæ.

15 Res verò immobilis Ecclesiæ recèns acquisita per donationem, hæreditatem, legatum, vel alium acquirendi titulum, censetur statim Ecclesiæ incorporata, vel Prælati mensæ applicata, eo ipso, quòd dominium pleno jure est Ecclesiæ acquisitum, adeo ut sine justa causa, & solemnitatibus jure præscriptis non possit à Prælato concedi in emphyteusim: hæ autem solemnitates sunt. Primò, ut fiat super ea re tractatus, seu ut in Capitulo discutiatur allatis utrinque rationibus, an expediat rem illam concedere alteri in emphyteusim. Secundò, ut Capitulum expresè consentiat, & talis consensus non datur nisi post tractatum, cujus est veluti conclusio: non tamen est necesse, ut singuli de Capitulo suffragati fuerint, sed satis est, si major pars præsentium consenserit, quia tunc totum Capitulum consensisse censetur, major enim pars secum trahit minorem. Tertiò ut Capitulum subscribat, ubi consuetudo in contrarium non inoleverit; quia consuetudine receptum est, ut sufficiat subscriptio publici Notarii. Quartò ut adsit authoritas superioris; qui in non exemptis est Episcopus; & in exemptis Prælatus, cui Ecclesia, vel Monasterium immediatè pleno jure subest, ut Abbas in ecclesiis sibi subjectis: Generalis, vel Provincialis in ordinibus mendicantium, aliisque, qui eorum fruuntur privilegiis.

16 Servata tali forma, & posita justa causa potest res immobilis recèns Ecclesiæ acquisita per donationem, hæreditatem, legatum, vel alium acquirendi titulum concedi in emphyteusim, vel feudum, vel specialiter oppignorari: quia licitum est, res Ecclesiæ ex justa causa, & servatâ formâ juris, vendere, permutare, alienare, proinde multò magis dare in emphyteusim: quinimo si alicubi ex inolita consuetudine forma juris servata non fuerit; alienatio non censetur invalida, dummodo adfuerit consensus illorum, qui ex natura rei debent consentire: ratio est, quia cum talis forma sit jure positivo humano introducta, potest contraria consuetudine aboleri, tametsi aliqui Canonistæ videantur oppositum docere.

§. VII.

Producuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones

Quæritur primò, an res Ecclesiæ possit in perpetuam emphyteusim alteri concedi, adeo ut semper transeat ad quoscunque hæredes in perpetuum? Ratio dubitandi est, quia *Novell. 7. c. 3.* Imperator constituit, ut emphyteusis ecclesiastica ultra virum, & uxorem (si tamen viri, & uxoris, nominatim in contractu facta sit mentio) filios item, ac nepotes non extendatur. E converso *in novell. 120. c. 6.* conceditur absolutè, ut res Ecclesiæ, & locorum piorum possint in perpetuam emphyteusim concedi. Ob hanc contrarietatem jurium Doctores hac super re non conveniunt, ut notat Julius Clarus §. *emphyteusis q. 28. num. 6.* Alii enim docent esse de natura emphyteusis ecclesiasticæ, ut ultra filios, & nepotes ad alios extraneos hæredes non transeat, nisi specialiter in concessione fiat mentio expressa hæredum. E contra alii id negant, & dicunt, præfatam *novell. 7.* non obligare Ecclesias, eò quia sit constitutio emanata à Principe sæculari non habente jurisdictionem in Ecclesias, nec personas ecclesiasticas *c. Ecclesia 10. de constit.* Addúntque præfatam *novellam 7.* fuisse correctam per *novell. 120. c. 6.* ut per posteriorem.

Quinimo Gottofredus *ad d. c. 3. in novell. 7. in V. ad solam vitam,* asserit, Imperatorem instituisse talem constitutionem pro sola Ecclesia Constantinopolitana, adeo ut non intenderit obligare alias Ecclesias; quæ tamen responsio omnino rejicienda est, quia sicut Imperator non habuit jurisdictionem in Ecclesiam Constantinopolitanam, ita non potuit per suam constitutionem eam obligare: non enim Princeps potest obligare nisi suos proprios subditos. Has inter pugnantes sententias secunda defenditur à pluribus gravioribus doctoribus, quos citat Julius Clarus §. *emphyteusis q. 28. num. 6. & seq.* & nititur optimo juris textu, & qui ex alio capite consulit indemnitati, ac utilitati Ecclesiarum, pro quarum favore in dubiis convenit respondere, *l. sunt personæ ff. de Religiosis, & sumpt. funer.* ideo videtur eidem adhærendum, & ad conciliandas pugnantes sententias respondendum est, non potuisse Imperatorem prohibere, quin ex justa causa concurrentibus solemnitatibus jure præscriptis emphyteusis ecclesiastica in perpetuum, & etiam pro hæredibus extraneis concedi possit *argum. d. c. eccles. de constit. 10.*

Cæterum in dubio non est præsumenda emphyteusis data in perpetuum, & mentio hæredum restringenda est ad proximos hæredes, sanguinis nimirum, ad filios, & nepotes. qui jure naturæ sunt hæredes *l. cum ratio ff. de bonis damnator.* Et quamvis prohibitio *dicta novell. 7.* nequeat Ecclesiam excludere à concessione rei in perpetuam emphyteusim, potest nihil ominus

omnino extraneos hæredes subditos legi imperatoriæ excludere à petitione, quando ipsis per Ecclesiam non est factum expressum pactum: & in hoc sensu potest etiam explicari *novell.* 120. ne jura juribus adversentur, & ad evitandam correctionem jurium *c. cum expediat de elect. in 6.*

4 Quæritur secundò, ad quem pertineat emphyteusis, si emphyteuta in religione approbata solemnem emittat professionem? Respondetur, quòd si Religiosus ante emissam professionem nihil de tali emphyteusi disposuit, & fuerit professus religionem incapacem bonorum stabilium, ac redituum, ut sunt ordines Minorum de observantia, Capucinorum, & Clericorum Regularium Theatinorum, imò societatis JESU quoad domos professas, in emphyteusi non succedit Monasterium, nec religio, si emphyteusis sit hæreditaria transiens non solùm ad hæredes necessarios, sed etiam ad extraneos: sed tunc devolvitur ad proximum consanguineum, qui aliàs succedit ab intestato. Quòd si emphyteusis non sit hæreditaria, sed tantum ex pacto, tunc ad eos pertinet, qui vocantur secundùm investituram, seu vi primæ concessionis, seu institutionis eam accipiunt, tametsi non sint hæredes.

5 Quòd si nullus adsit, tunc cessat emphyteusis, & res quoad dominium utile revertitur ad dominum directum: quia solemnis professio in religione approbata æquiparatur morti naturali, qua extingueretur emphyteusis, Molina *tract. de justitia disp. 482. num. 3.* Sin verò emphyteuta professionem emittat in ordine capaci bonorum stabilium, & redituum; tunc adhibenda est distinctio, vel enim est emphyteusis hæreditaria, quæ nequit ad extraneos transire, & tunc transit quidem ad Monasterium, vel Ordinem, perinde ac transeunt cætera bona talis Religiosi, sed debet Monasterium, seu religio saltem post mortem sui professi eam aliquo modo alienare: quia redderetur deterior conditio domini directi, siquidem amitteret omnem spem accipiendi imposterum laudemium, & acquirendi dominium utile: quia unà cum persona religiosa omnia ejus jura, & bona transeunt in Monasterium, proinde etiam emphyteusis, & quilibet ususfructus. Sin verò emphyteusis non sit hæreditaria, sed tantùm ex pacto, tunc non transit in Monasterium, seu religionem, sed in illa succedunt post mortem Religiosi, qui ad eandem ex investitura vocantur: utilitas tamen emphyteuseos, quamdiu professus Religiosus vixerit, ad Monasterium pertinet: & si post ejus obitum nulli adsint, qui vocentur ex investitura emphyteusis quoad dominium utile, revertitur ad dominum directum, ut docet Molina *tract. de justit. disp. 182. n. 2. & 3.*

6 Quæritur tertiò, an valeat locatio rei ecclesiasticæ si fiat ad triennium adjecta conditione, quòd si ultimis sex mensibus partes quiescant, & nihil innovent, censeatur facta ad aliud triennium. Ratio dubitandi est, quia locatio rei ecclesiasticæ ad longum tempus est in jure canonico prohibita; & tantùm ad breve tempus per *clem. 1. de reb. eccles. non alienand.* conceditur; & hoc breve tempus censetur communiter esse triennium; imò id declaratur etiam *in extravag. ambitiosæ eod. tit.* Unde dubitatur, an per adjectam conditionem, si ultimo semestri locatarius, & locans taceant, censeatur innovata locatio ad aliud triennium, & sic deinceps, & censeatur talis locatio valida? quòd videatur suum sortiri valorē ex eo potest conjici, quia adjectā conditione, si locator, & conductor ultimo semestri tacuerint, locatio pro secundo triennio non est absoluta, sed tantùm conditionalis, quæ non parit obligationem, nisi post purificatam conditionem *l. necessario §. quòd si pendente ff. de pericul. & commod. rei vendit. l. quamvis tit. si certum petatur.* siquidem conditio casualis, quæ potest esse, & non esse, cujusmodi est ista, impedit, ne oriatur obligatio ante purificatam conditionem *l. cedere diem. ff. de verb. signif.* ubi Glossa *V. pendente. l. non omnis. ff. si cert. pet* Rota *decis. 507. n. 3. p. 3. recent. apud Farinacium:* ubi autem non oritur obligatio, ibi non initur contractus, de cujus natura est, obligationem inducere, unde contractus pro secundo triennio non perficitur, nisi post elapsum ultimum semestre primi triennii, proinde sunt distincti contractus.

Tum quia paria sunt fieri tempore habili, & fieri tempore inhabili, si conferantur in tempus habile *l. in omnibus ff. de hered. instit.* unde quamvis cum primùm fit locatio sit tempus inhabile, eò quia non possit tunc fieri pro secundo triennio, suspenditur tamen contractus, & confertur in tempus conditionis purificatæ, ideo confertur in tempus habile, quia tunc fieri potest nova locatio pro alio triennio, quæ propterea videtur subsistere, ut facta in tempore habili. 7

Nihilominus dicendum est, talem locationem esse contra dispositionem *extravag. ambitiosæ de reb. eccles. non alien.* siquidem conditio illa apposita revera non est conditio vera, quia hæc suspendit actum, adeo ut nullum sortiatur effectum, donec ipsa purificetur *l. conditionales ff. de verb. significat.* & præfata conditio adjecta triennali locationi non suspendit actum, donec purificetur, eò quia supponit locationem perfectā, etiam pro secundo triennio, & tantùm ipsam modificat, ac qualificat, ut faciat resolubilem ad placitum contrahentium: idque ex eo evincitur, quia eadem locatio eo ipso durat pro secundo triennio, si partes nil dicant, & noluerint resolvere in vim primæ conventionis: quapropter non eveniēte conditione resolutionis permanet locatio contra naturā actus conditionalis, qui non ponitur nisi eveniat conditio; quamobrem est conditio tantùm resolutiva, quatenus constituit actum jam præexistentem resolubilem juxta doctrinam Glossæ *in l. 2. ff. de in diem. adject.* Bart. *in l. 1. V. tertia differentia ff. de condit. & demonst.* Paris. *consil. 5. n. 12. lib. 4.* unde prædicta locatio pro primo triennio est irresolubilis, ac irrevocabilis, proinde necessaria: & pro secundo triennio est ad beneplacitum partium, adeo ut possint partes pro libito eam continuare 8

vel non, prout ipsis magis libuerit, & quatenus est ad beneplacitum, intelligitur pura, sed postea partium voluntate resolubilis *c. si gratiose de rescript. in 6. l. 4. ff. locati, & conducti.* Decius *consil.* 108. *n.* 5.

9 Hinc fundamentum, quo nititur contraria sententia procedit ex falso supposito, quatenus supponit, locationem esse conditionalem cùm revera sit absoluta, & tantùm resolubilis. Quòd si dicas, præfatam locationem non prohiberi *in clement.* 1. *de rebus eccles. non alienand.* nec *in extravag. ambitiosæ eod. tit.* quia cùm sit locatio resolubilis, & ad beneplacitum non continetur sub præfatis prohibitionibus: quia cùm sint odiosæ restringuuntur ad locationem necessariam, quæ partium voluntate non fit resolubilis. Contra est, quia locatio tametsi resolubilis, adhuc est vera locatio, & quidem cum omni proprietate: siquidem est locatio pura, & in prædictis textibus prohibetur omnis locatio ultra triennium: etiam venditio est propriè venditio, licèt sit resolubilis, & cum pacto retrovendendi, & ideo comprehenditur sub præfatis prohibitionibus *clem.* 1. & *extrav. ambitiosæ.*

10 Præterea falsum est, dictas constitutiones esse odiosas, proinde restringendas ad solas locationes necessarias, non extendendas ad resolubiles: etenim cum finis talium constitutionum sit, ut promoveantur, & conserventur bona ecclesiastica, nulli est dubium, quin sint in favorem Ecclesiæ, proinde tantùm abest, quòd sint odiosæ, ut revera sint favorabiles propterea ampliandæ ad omnes species locationis. Quòd si ita non essent, fieret fraus legi prohibenti locationes ultra triennium: siquidem tali pacto fierent ultra triennium, immo & per plura ac plura triennia, cùm semper sit in potestate partium ultimo semestri tacere, & nihil innovare ex præterito, quo pacto locatio semper duraret ex vi primæ conventionis; & quod est prohibitum una via, non censetur aliâ permissum *l. quod dictum ff. de pact. l. cum hi §. si cum iis ff. de transact. c. cùm quid una via de regul. jur. in 6.*

11 Neque urget, si dicas, silentium partium in ultimo semestri esse conditionem, qua exstante habetur signum voluntatis innovandi locationem pro sequenti triennio. Quia cum hujusmodi signum sit appositum initio contractus arguit ab initio adesse voluntatem continuandi locationem pro secundo triennio: proinde quòd locatio fiat de præsenti, licèt ad beneplacitum sit resolubilis postea per manifestationem voluntatis resolvendi. Hinc ad resolutionem ex solo silentio partium requiritur positiva, & expressa voluntas partium, ad hoc ut impediatur, ne transeat ad secundum, & tertium triennium, quapropter ex vi primi contractus locatio subsistit etiam pro secundo triennio: de facto enim nisi quid de novo exprimatur ex se transit ad secundum triennium, quapropter est locatio in se absoluta, & conditio adjecta non afficit ipsum contractum, sed ad summum ejus executionem, ut notat Tuschus *litt. C. conclus.* 579. *num.* 4. 6. & *sequent.* Præterea dato etiam, & non concesso, quòd hujusmodi locatio esset conditionata, adhuc contineretur sub prohibitione, siquidem purificatâ conditione fieret absoluta, & quia conditio retrotrahitur à die adventus ipsius conditionis ad diem conventionis *l. qui balneum l. potior. ff. qui pot. pign. l. si quis sub conditione ff. de vulg. substit.* inde sequeretur, quod ab initio facta esset locatio ultra triennium, cum pro secundo triennio adhuc valeret in virtute prioris dispositionis contra *extravag. ambitiosæ de reb. eccles. non alien. & clement.* 1. *eod. tit.*

12 Quæritur quartò, an locatio ad beneplacitum expiret per obitum locantis? Quamvis habeatur ut regula communis, quòd beneplacitum expiret per mortem concedentis *l. locatio* 4. *ff. locati. l. uxorem* 41. §. *Scævola ff. de legat.* 3. Felin. *in c. litteris num.* 10. *de constit.* Gonzales *ad regul.* 8. *cancell. in proœm.* §. 1. *num.* 9. Covarruvias *lib.* 3. *variar. c.* 15. *num.* 2. Rota *in Bononiensi Parochialis die* 18. *Martii* 1613. *coram Verospio.* Nihilominus patitur talis regula suas limitationes, nec potest universaliter vera esse, proinde distinguendum est de beneplacito quo ad ea, quæ dependent in conservari à voluntate concedentis: & quoad ea, quæ semel concessa non ampliùs dependent quoad conservationem à voluntate concedentis: præterea quæ in conservari dependent, vel sunt effectus voluntatis particularis ipsius concedentis, vel sunt effectus jurisdictionis, seu potestatis publicæ, id est, sunt quidem effectus voluntatis concedentis, non tamen simpliciter, sed ut informatæ publica potestate, & jurisdictione.

13 Certum est, beneplacitum quoad ea quæ non dependent in conservari à voluntate concedentis non extingui morte ipsius, quia quæ non dependent in conservari à voluntate concedentis, non exigunt continuum influxum conservativum beneplaciti, sed per se subsistunt: quando enim effectus habet per se omnia requisita ut subsistat, & non dependet in conservari à tali causa, tametsi hæc cesset, non tamen cessat effectus *l. sancimus C. de administ. tutor.* Tiraquel. *tract. cessante causa limit.* 12. *n.* 2. Præterea licèt verum sit, voluntatem finiri per mortem *l. cùm hic status §. fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.* id tamen ita intelligitur, ut solùm finiatur, quatenus non possit ampliùs aliquid de novo velle, non verò ut revocetur prior voluntas, quia aliud est, voluntatem cessare, & aliud voluntatem revocari, ut notat Bartol. *in l. more majorum circa fin. ff. de jurisdict.* quia ut cesset voluntas, sufficit, si desinat, ut contingit per obitum; ut autem revocetur requiritur contraria voluntas: hinc est, quòd licèt per mortem cesset voluntas de novo aliquid velle, non tamen per mortem revocatur, ut notat Alexander *in l. centesimis. §. fin. de verb. obligat.* & Innocentius *in c. licèt de offic. delegat.* quòd si voluntas non revocatur, manet firmum beneplacitum quoad ea, quæ in conservari non dependent à voluntate; eò quia non indigeant ejus concursu, ut causa conservante, sed sufficit, quòd non interveniat opposita voluntas revocatoria, hinc

hinc si clausula *ad beneplacitum* addatur concessioni in iis, quæ non dependent in conservari à concedente, resolvitur in hanc aliam clausulam, donec revocata fuerit concessio, ut notat Baldus *in c. si gratiosè de rescript. in 6.* siquidem clausulæ debent regulari secundùm naturam dispositionis, & actûs, cui adjiciuntur, ut notat Rota *decis. 23. num. 24. p. 5. recent.* & quia præsens actus non indiget conservari ad continuationem beneplaciti, ideo tantùm significatur, quòd possit per beneplacitum revocari.

14 Quòd si concessio ad beneplacitum sit de genere eorum, quæ indigent continua conservatione, tunc si concessio sit actus hominis, seu voluntatis, ut informatæ jurisdictione publica, tunc non extinguitur per mortem concedentis, quia cùm jurisdictio sit perpetua, & non extinguatur morte illius, in quo reperitur, neque extinguitur beneplacitum circa ea, quæ sunt actus talis potestatis *c. si gratiosè de rescript. in 6.* quia tunc tam concessio, quàm beneplacitum non sunt actus privati, sed publici, & nituntur publica authoritate, quæ nunquam desinit, hinc quæ fiunt authoritate publica, quamvis adjiciatur clausula ad beneplacitum non cessant morte concedentis.

15 Ad dignoscendum verò, quænam publica authoritate fiant, & quæ à privata persona; juvat observare, quòd ea dicuntur fieri publica authoritate, quæ proveniunt à voluntate respiciente bonum publicum, & ea à privata persona, quæ proveniunt à voluntate respiciente finem tantùm privatum, & commodum personæ privatæ, cujusmodi est concessio retinendi beneficia, quæ de jure non possunt retineri, hæc enim voluntas respicit privatum commodum: cùm enim potestas, & jurisdictio sit quid publicum, habeatque pro objecto, & fine publicum commodum, sequitur quòd quoties Princeps operatur aliquid intuitu publici commodi, illud operetur in virtute publicæ potestatis, adeout actus ipsius sit actus voluntatis ut informatæ publica potestate: secus quoties actus respicit privatum commodum, & finem privatum, tunc est actus hominis, ac privatæ personæ, quia finis privatus non potest ut improportionatus movere publicam authoritatem; proinde in tali casu non operatur publica potestas, sed tantùm privata voluntas innixa publica authoritate.

16 Hinc ad quæstionem directè respondetur, locationem ad beneplacitum expirare per obitum ipsius locantis, quia beneplacitum in ordine ad locationem dependet in conservari à voluntate locantis, quæ cùm per obitum cesset, ita etiam cessat ipsa locatio, cùm enim locatio habeat tractum successivũ, & locatio facta ad beneplacitum dependeat in conservari à voluntate privata ipsius locantis, non verò à jurisdictione, & potestate publica, ideo cessat per obitum locantis. Præterea quia per mortem locantis res locata transit ad hæredes, proinde in alterius dominium, & cùm locatio tunc fiat dependens ab alterius voluntate cessat, nisi ab hac eadem voluntate manuteneatur, ac velit locationem continuare. Id tamen procedit, nisi aliter in contractu locationis, & conductionis pactum fuerit, quia si conductor domum conduxerit ad tres annos, & solverit anticipatè ipsam pecuniam, non cessaret per mortem locantis ipsa locatio, nisi successor solveret conductori datas pecunias, & conservaret indemnem ipsum conductorem: siquidem in contractibus locationis, & conductionis præsertim standum est pacto in scriptis facto, ut notat Glossa *in l. ne cui 30. V. pacta.*

17 Quæritur quintò, an possit, qui pluribus operam suam in solidum locat, plura integra accipere stipendia? Ratio dubitandi est, quia si una, ac eadem res reddatur duobus, non potest illius rei integrum pretium exigi à singulis: sed locatio propriæ operæ se habet instar venditionis, opera enim perinde venditur, ac res alia, quæ pretio datur venum, proinde si duobus elocata fuerit in solidum, non potest locans à singulis integrum pretium exigere. Tum quia in quovis contractu justo debet servari æqualitas, quæ hic minimè servaretur, quia locans pro opera, cujus valor non excederet decem florenos, acciperet 30. & 50. si pluribus eandem locaret in solidum, tum quia si Petrus pacisceretur cum Paulo centum florenis obire pro illo peregrinationem ad limina Apostolorum, posset pari pretio pacisci cum Joanne, Francisco, & Andrea. Tum quia si commissarius causarum, cui pro unius causæ expeditione, quando suum exercet officium proficiscendo, permissum est singulis diebus accipere sex florenos ab eo, cujus negotia gerit, posset accipere 12. & etiam 18. si pro aliis duobus negotia ageret, quod tamen non videtur æquitati consonum, quia statim per exiguum laborem posset multum ditescere.

18 Verùm in hac quæstione procedendum est cum distinctione cum Lessio *lib. 2. c. 24. de locat. & conduct.* vel enim quis obligat suam operam singulis in solidum taliter, ut teneatur eam præstare pro singulis seorsim, tametsi alii non concurrerent; & tunc non potest tantum exigere, quantum si uni soli eam obligaret, quia obligatio partialis, est minoris pretii, quàm totalis, & integra, perinde ac dominium partiale est minus totali: hinc Nuntius ordinarius non potest tantùm exigere à singulis pro delatione litterarum, quantum exigeret ab uno solo, si illi tantùm suam operam obligaret. Vel opera multis præstita non est tam utilis, ac commoda singulis, quàm uni soli exhibita, & tunc neque potest tantum exigi à singulis, quantum exigeretur ab uno solo, si illi tantùm opera impenderetur, quia tunc opera non tantùm prodest singulis simul, quàm prodesset, si tota præstaretur in beneficium unius solius: unde pretium tunc non debet mensurari ab illis pluribus, quibus præstatur opera, sed ab ipso valore operis in se, alioquin pro re, cujus valor non excederet 10. posset quis accipere centum, vel 200. florenos, si eandem impenderet pro 10. & 20. Quòd si quis obligaret operam suam pluribus, & singulis in solidum, & illa æquè commoda esset singulis, ac si pro unoquoque solo esset exhibita, neque posset à singulis tantum

exigere quantum posset ab uno solo, si pro illo tantùm operam præstaret, est contra Lessium *loc. cit.* quia alioquin si quis pro se solo deberet mittere Nuntium Monachio Viennam Austriæ, & pro accessu, & recessu deberentur ipsi 100. floreni; si ab aliis etiam negotia susciperet transferenda Viennam, vel etiam epistolas necessarias, quæ deberent quàm primùm transmitti illuc, posset accipere plura millia florenorum, si plures concurrerent ad epistolas, vel negotia illuc transmittenda per talem Nuntium, quia unusquisque tantum deberet solvere, quantum daret, si ab ipso solo Nuntius ille Viennam mitteretur; unde in tali casu licèt à principali mittente posset exigere omnes expensas pro accessu, & recessu, non tamen ab aliis, sed tantùm quoddam honorarium: & ratio est, quia ille labor in itinere suscipiendo non debet æstimari in ordine ad plures mittentes suas Epistolas Viennam, sed in ordine ad proprium meritum, adeo ut tantum Nuntius accipiat, quantum exigit labor, quem impendit in tali itinere addito, aliquo honorario dando ab aliis mittentibus per eundem nuntium sua negotia Viennam: & in hoc sensu procedit prima sententia, quæ propterea mihi videtur probabilior, quia locatio operarum est instar venditionis, & sicut res eadem non potest duobus in solidum vendi, ita nec eadem opera duobus in solidum locari, & à singulis integrum pretium exigi, alioquin si ludimagister deberet operam suam totam præstare uni tantùm discipulo, qui propterea daret ludimagistro medium florenum singulis diebus pro sua congrua sustentatione, eò quia debeat sustentari ex sua opera, quam præstat uni tantùm, si eandem præstare 200. studiosis, eodem pacto exigeret à quolibet eorum medium florenum singulis diebus, & sic pro sua opera acciperet in mercedem singulis diebus centum florenos, quod videtur absurdum, cùm opera diurna Ludimagistri à nemine tanti æstimetur; unde attendenda est opera in se, & ejus valor.

20 Quæritur sextò, an licitum sit locare domum ei, qui creditur ea abusurus ad peccatum mortale? Respondet Navarrus *c. 17. num. 195.* non esse licitum locare domum meretrici absque justa, & urgente causa, eò quia id perinde esset, ac ministrare materiam ad abusum contra castitatem. Mendos. tamen *in 2. 2. disp. 173. sect. 30. §. 394.* id limitat in casu, quo domus non possit alteri locari, alioquin si adsit alius conductor, asserit non esse licitum locare domum meretrici, quia unusquisque tenetur vitare, ac impedire, ne actus turpes in sua propria domo exerceantur, quoties absque incommodo potest hos impedire, imò addit, quòd si fœmina prudenter æstimaretur alibi honestè victura, omittendum tunc potiùs esset lucrum, & domus vacua relinquenda, ut præcideretur fœminæ occasio peccandi, & castè imposterum viveret. Valentia *tom. 3. disp. 5. q. 21. punct. 4.* & Salonius *in 2. 2. q. 77. art. 4. controvers. 6. post. 4. conclus. corol. 3.* censent, adhuc posse domum meretrici locari, tametsi dominus posset alteri commodè eandem domum locare. Id tamen limitant, nisi loci circumstantia occasionem daret pluries peccandi, aut nisi aliis honestis fœminis in eadem platea commorantibus multum noceret: in hisce circumstantiis dicunt, quòd si domus posset alteri æquali pretio locari, non deberet meretrici locari, ne damnum inferret honestis fœminis in eadem platea commorantibus; quòd si non possit alteri suam domum locare, censent, quòd non obstante tali damno possit eam meretrici locare, eò quia locatio domus sit valde remota à peccato, ac proinde si alia circumstantia non accedat locare meretrici domum non est cooperari peccato. Verùm si elocator possit, & teneatur peccatum alterius impedire, censerem non posse meretrici suam domum locare, si certò sciat, esse in eadem peccaturam, alioquin videretur ei præbere occasionem ad peccandum: quinimmo si nemo vellet suam domum meretricibus locare, tunc procul dubio non morarentur in civitate, nec essent aliis occasio peccandi.

Neque putârim, posse suam domum locare 21
meretrici, si hæc sit datura scandalum in tali platea commorantibus, quia tenetur quisque saltem ex charitate impedire damnum spirituale proximi. Neque obstat, quòd, si meretrix non habitet in tali domo, possit facilè aliam conducere, & eam inhabitare, quia ex eo, quòd alii non bene agant locantes meretricibus suas domus, non inde sequitur, quòd Petrus debeat suam domum meretrici locare, sicuti ex eo, quòd alii peccent, non sequitur, quòd debeat etiam Petrus peccare. Unde ad summum si ex nulla circumstantia, & malo fine talis elocatio vitietur, cùm sit per se indifferens, permitti posset, sed difficulter fieri potest, quòd talis elocatio depuretur ab omni prava circumstantia.

Neque obstat, quòd meretrices in plerisque 22
civitatibus permittantur ad vitanda majora mala. Nam ex eo, quòd permittantur in republica, tantùm sequitur, quòd nullus privatus teneatur eas ejicere, non verò quòd privatus debeat ipsis suam domum elocare, si enim sciam meretricem in mea domo futuram esse scandalo, ad evitandam ruinam spiritualem proximi in mea domo, non debeo eam elocare meretrici. Cæterum plures censent, posse meretrices permissas in Republica locare domus ad inhabitandum, & quæstum faciendum ex proprio corpore, & posse quemlibet privatum suam domum eis elocare & hoc idem etiam dicunt de usurariis, eò quia æquè usurarii, ac meretrices permittantur in Republica. Verùm quoad usurarios jure canonico prohibitum est, ne quis usurariis, alienigenis domum suam elocet *c. 1. de usur. in 6.*

Quæritur septimò, an possessor emphyteu- 23
ticus, si cadat ab emphyteusi ob culpam, amittat ea omnia, quibus rem meliorem fecit, & quæ in jure melioramenta vocantur? Respondetur possessorem emphyteuticum tunc illa omnia amittere, & desumitur *ex l. 2. C. de jure emphyt. & ex authent. de alienat. & emphyteusi c. si verò quis,* tametsi non desint, qui putent, id tantùm procedere in melioramentis, & sumptibus, sive impensis communibus, & consuetis, non de impensis, quæ sunt raræ, & insolitæ,

magni pretii, quia possessor emphyteusis ex contractu emphyteutico tenetur rem meliorem efficere. Quòd si melioramenta facta fuerint post commissum delictum, ut si Titius possessor rei emphyteuticæ, postquam incidit in pœnam commissi, rem fecerit multò meliorem. Dubitant aliqui, an tunc ad eundem pertineant hujusmodi emolumenta rei? siquidem malæ fidei possessor non facit sua emolumenta rei possessæ.

24 Nihilominus si emolumenta fuerint communia, & consueta, probabiliùs est, pertinere, ad emphyteutam, si is post pœnam commissi in re emphyteutica permaneat sciente, & tacente domino, quia tunc censetur dominus emphyteusim renovare: secus est, si dominus nihil rescierit, vel si sciverit, contradixerit, tunc enim si emphyteuta retinet rem emphyteuticam non est illius possessor bonæ fidei, proinde melioramenta rei non facit sua, sicut malæ fidei possessor non facit suam rem, neque quæ sunt eidem accessoria. Quòd si emphyteuta rem effecit meliorem ex pacto inito cum domino directo, eò quia in ea plantaverit vites, arbores, ædificaverit domum, adhuc hæc melioramenta ad dominum pertinent, qui rem emphyteuticam ea conditione dedit, ut is, qui eam accipit, meliorem faceret. Tum quia emphyteusi extincta revertitur tota res cum suis melioramentis ad dominum directum.

25 Quæritur octavò, an Prælatus possit concedere suis consanguineis emphyteusim reversam ad Ecclesiam? Negant plerique, quibus accensetur Harprechtus *in §. 2. instit. h. t. num. 197.* & fundatur in *Authentic. quibuscunque C. de SS. Ecclesia, & in Novella 120. cap. 5.* ubi œconomis, ac venerabilium domorum administratoribus, eorùmque consanguineis interdicitur accipere emphyteusin, & hypothecas rerum pertinentium ad hujusmodi venerabiles domos; idque ad eum finem, ne administratores, & œconomi Ecclesiæ fraudem, ac damnum inferant *c. decenter dist. 89.* Nihilominus respondetur non reperiri hactenus ullam constitutionem canonicam, quâ consanguinei Prælati ecclesiastici prohibeantur accipere emphyteusim ecclesiasticam; quòd si eam accipiant cum evidenti utilitate Ecclesiæ, & omnia agantur bona fide; adeout non minorem hauriat Ecclesia utilitatem ex emphyteusi concessa consanguineis Prælati, quam haberet, si alteri concederetur; non videtur rationi consonum, debere hac in parte consanguineos esse deterioris conditionis. Neque citata constitutio ullum facessit negotium; quia est civilis emanata à sæculari Imperatore, qui non potest ecclesiasticos obligare, in quos non habet jurisdictionem. Præterea illa constitutio non loquitur de prælatis; sed tantùm de œconomis, & similibus inferioribus administratoribus locorum piorum; quorum potestas est longe restrictior, & authoritas minor, quàm in Prælatis, qui præcitata constitutione non possunt obligari, eò quia non subjiciantur jurisdictioni sæculari Covarr. *c. 31.*

26 Quæritur nonò, an emphyteuta possit rem emphyteuticam sibi concessam alteri obligare titulo hypothecæ? Zerola *V. emphyteuta n. 4.* Molina *disput. 461. §. majus dubium* & alii respondent, posse emphyteutam rem emphyteuticam alteri concedere titulo hypothecæ constituendo jus census, vel aliam servitutem ad dies vitæ concedentis: imò etiam locare ad breve tempus, dummodo non fiat ipsius rei emphyteuticæ locatio simpliciter; sed alicujus commoditatis ex ea percipiendæ causa ab ipso emphyteuta quamdiu vivit: hæc opinio videtur probabilis, quia ex hac concessione nullum videtur damnum, aut præjudicium inferri domino directo; neque inde oritur periculum, quo minus dominium directum servetur indemne.

Quæritur decimò, an Ecclesia, vel alius dominus emphyteusis ad se reversæ ob finitam generationem, vel ex alio causa teneatur eam concedere cognatis ultimi emphyteutæ, si hi petant, sibi dari; vel saltem sint præferendi ceteris extraneis? Respondent plures affirmativè, & fundantur *in textibus l. Imperator 60. ff. de pactis l. 1. ff. de privilegiis creditorum*, ubi habetur, quòd si bona debitoris vendantur, in emptione eorum creditores sint præferendi cognatis; & cognati extraneis. 27

Rursus *in l. jubemus 3. §. 5. C. de advocatis diversorum Judicum*, filii advocatorum si idonei sint, ad officium suorum parentum præmortuorum admittuntur ante extraneos. Nihilominus contraria sententia mihi videtur probabilior, quam præ cæteris docent Harprechtus *in d. l. jubemus 3.* Andreas Gaillus *practic. observ. lib. 2. observ. 148. num. 2.* quia tametsi videatur adesse quædam convenientia, ne dominus in nova concessione emphyteusis ad se reversæ præferat extraneos consanguineis ultimi emphyteutæ; si eam pro se, vel pro suis velit reservare; in rigore tamen nulla domino directo oritur obligatio; neque jus petendi habent consanguinei ultimi emphyteutæ: etenim hæc obligatio, vel jus deberet necessariò fundari in aliquo pacto, vel lege; sed non in pacto, quia res supponitur ex consueto pacto emphyteutico liberè, ac pleno jure reversa ad dominum directum; proinde sicut quilibet in re sua propria moderator est, & arbiter *l. in re mandata C. mandati*; ideo non tenetur ex justitia dominus directus præferre consanguineos ultimi emphyteutæ extraneis: cuicunque enim concesserit rem emphyteuticam semper utitur jure suo, consequenter nemini censendus est inferre injuriam *l. nullus 55. ff. de R. J.* 28

Neque ex lege tenetur præferre consanguineos ultimi emphyteutæ extraneis; quia hæc lex non assignatur: quinimo *in Novella 7. c. 3. §. fin.* hæc petitio consanguineorum non approbatur, & expressè removetur. Tum quia nemo invitus tenetur contrahere, aut vendere *l. invitos 11. Cod. de locato l. invitum, & l. dudum Cod. de contrab. emptione.* Neque textus, quibus nititur opposita sententia ullum facessunt negotium, quia loquuntur de diversis casibus, ut liquet; & à separatis non est bona illatio: ibi enim ex publico officio proceditur ad venditionem bonorum; ac distributionem offi- 29

ciorum: hic autem ex privato jure dominii. Ibi nihil præjudicat primo judici si præferat consanguineos extraneis juxta præscriptum legis, à qua suum habet officium, ac dependet: hic autem nimis videretur limitari naturalis facultas dominii, quo cuilibet conceditur uti re sua prout ipsi magis libuerit.

10 Quæritur undecimò, an conductor possit deducere impensas, si quas fecit in re conducta, ut si domum malè materiatam, ac ruinosam restauravit, aliqua in eadem refecit, vel addidit? Respondetur cum distinctione, quia sumptus alii dicuntur ordinarii, qui fiunt ordinariè pro necessario usu rei conductæ, ut pro excolendis campis, arandis agris in ordine ad percipiendos fructus, & hi sumptus non deducuntur, sed eos tenetur conductor ex proprio præstare. Alii sunt sumptus extraordinarii; & hi vel sunt necessarii; ut si domus ruinosa sit necessariò reparanda, vel tectum pluviis pervium resarciendum: vel sunt sumptus utiles, ut si novæ arbores frugiferæ; aut vites inserantur vineæ: vel sunt ad majus commodum, vel etiam voluptatem conductoris: ut si domus pingatur; hortus ornetur, vel alio ordine in ipso disponantur areolæ. Ex hisce sumptibus necessarii, & utiles (si eorum utilitas sit perpetua, & non solùm conductorem, sed etiam dominum rei conductæ concernat) regulariter possunt deduci; quia ex ipsis etiam dominus suum percipit commodum; vel saltem dominus pati debet, ut eos conductor auferat, si absque deterioratione prioris status tolli possint *l. dominus 55. §. 1. l. penult. ff. h. t.* Fachinæus *lib. 1. contr. c. 85.* sumptus voluptarii regulariter non deducuntur; nisi ex inde dominus rei locatæ factus sit locupletior; eò quia ob illas impensas rem pluris vendiderit, vel elocaverit majori pensione. Cæterum tollere impensas voluptuarias sine deterioratione rei conductor non prohibetur *l. plane. l. utiles ff. de petitione hereditatis*: sed tunc debet commodum aliquod oriri ipsi conductori; alioquin non esset licitum, si ex mera invidia vellet picturas obradere, ornamenta destruere *l. in fundo 38. §. constituimus ff. de rei vendic.* & tunc sibi debet imputare conductor, qui in re aliena fecit impensas illas absque ulla necessitate. Quòd si impensæ ex conventione, aut consensu domini factæ fuerint, tunc ad dominum integrè pertinent.

11 Quæritur duodecimò, quæ actiones ex locatione oriantur? Respondetur, duas nasci, quarũ una dicitur ex locato, quæ contra conductorem convenit locatori pro re locata elapso tempore locationis restituenda cum onere solvendæ pensionis. Altera dicitur ex conducto, quia contra locatorem convenit conductori, ut si hic impediatur, ne possit uti re conducta: tunc enim conductor agit contra locatorem ad repetendum ab ipso, quod conductoris interest, ut damnum dolo, culpa lata, vel levi illatum sibi compensetur; & restituantur etiam expensæ à conductore utiliter, ac necessariò factæ. Demum ut remittatur etiam pensio pro rata portione, qua caruit usu rei locatæ. Imò inter causas remissionis recensetur etiam sterilitas agri, si hæc sine culpa conductoris contigerit, ut est illa, quæ provenit ex inclementia aëris, inundatione fluminum, incursione militum *l. ex conducto §. si vis l. si uno §. quicunque ff. locati l. excepto C. de locat. §. propter sterilitatem*. Non tamen quælibet sterilitas ad id sufficit, quia si minor fuerit uno anno potest sequentis anni majore ubertate compensari.

Quæritur tertiodecimò, an emphyteuta, 12 qui per 40. annos non solvit canonem, præscribat immunitatem in futurum. Tametsi non desint, qui censeant, emphyteutam, qui per 30. vel 40. annos pensionem non solvit, si rem emphyteuticam per id tempus possederit, eam præscribere quoad futuram immunitatem, eo innixi fundamento, quia omnis actio hoc tempore tollatur, ut docent Redoanus *in tract. de reb. eccles. non alienand. q. 24. c. 3. num. 26.* Schurff. *cons. 10. centur. 1.* Bero. *cons. 114. n. 23.* cui sententiæ adhæret Bartol. *in l. competit C. de præscript.* nihilominus probabiliùs mihi videtur dicendum, emphyteutã, qui per 30. vel 40. annos non solvit canonem minimè præscribere immunitatem in futurum, ut tradunt Mynsing. *centur. 3. obser. 13.* Gaillus *lib. 3. observ. 73.* Wesenbec. *lib. 1. tit. 45. num. 4.* siquidem præscriptio requiritur ad quamlibet annuam pensionem, sive hæc debeatur titulo contractûs, vel ultimæ voluntatis; adeo ut à die cessationis non solutæ pensionis incipiat currere præscriptio tantùm illo anno, quo non fuit canon solutus, & in secundo anno incipiat præscriptio tantùm ab illa die, qua post elapsum secundum annum erat pensio solvenda, adeo ut præscriptio primi anni tantùm incipiat initio secundi, & præscriptio secundi initio tertii, & hujus initio quarti, & sic deinceps, adeo ut tot enumerentur distinctæ præscriptiones, quot erant annuæ pensiones solvendæ; & tempora præscriptionum utpote commensurata annuis pensionibus sunt etiam distincta, & correspondentia præstationibus canonis *l. cum notissimi 7. §. in his autem C. de præscript. 30. vel 40. annorum. c. constitutus 6. sub fin. extra. de relig. dom. c. olim causam 20. extra de censib.* unde si beneficio præscriptionis acquireretur immunitas post 30. annum elapsum, non præscriberetur imunitas nisi unius tantùm anni, seu primi, non verò secundi, & tertii, quia 30. anni tantùm fluxerunt in ordine ad primum, non verò ad alios sequentes, qui tali spatio non distant à 30. Præterea præscriptio sine possessione non procedit: & debitor annuarum pensionum, seu præstationum ratione sequentium annorum, ac futurarum præstationum non est in possessione, proinde non potest præscribere.

Quæritur quartodecimò, an si emphyteuta 13 juret se singulis annis soluturum canonem sub pœna incidendi in commissum, si non solvat, revera in pœnam incidat? Diximus in præcedentibus in contractu emphyteutico ex neglecta triennali solutione pensionis rem emphyteuticam redire ad dominum proprietatis cum omnibus meliorationibus, nisi ignorantia, vel legitimum impedimentum excusaverit: & si dominium proprietatis pertineat ad ecclesiam,

sufficere, si per biennium canon non fuerit solutus, nisi celeri satisfactione emphyteuta sibi consulat, seu moram purget; & post præviam monitionem, si adhuc negligat solvere eo ipso cadere in commissum, seu privari dominio utili rei emphyteuticæ; modo difficultas est, an si emphyteuta juraverit, se singulis annis canonem soluturum ratione perjurii si non solvat, incidat in pœnam.

34 Tametsi plures id affirment, inter quos Natta *cons. 476. num. 21.* Rippa *in c. ex parte n. 20. de rescript.* Baldus *in c. querelam* 10. *vers. nota quod propter duas extr. de jurejur.* Nihilominus communior, ac verior sententia est, ratione perjurii simpliciter emphyteutam non solventem canonem non incidere in pœnam: siquidem ea est natura contractus emphyteutici, ut emphyteuta ob solam cessationem triennalem à solvendo canone jure suo cadat: & juramentum adjectum contractui emphyteutico non immutat ejus naturam: siquidem juramentum cum sit quid accessorium ipsi contractui, sequitur naturam contractûs, cui adjicitur *l. fin.* & ibi communiter jurisconsulti *Cod. de non num. pecun.* unde cum contractus emphyteuticus ex sua natura tantùm cesset ob triennalem cessationem, juramentum non servatum non potest facere, ut solvatur, ac cesset per non solutum canonem in primo tantùm anno.

35 Tum quia juramentum adjectum contractui induit omnes conditiones, ac limitationes, quas secum trahit contractus *c. quemadmodum* & ibi Panormit. *in c. ad nostram 7. de jurejur.* Tum quia nulla lege cautum est, emphyteutam esse privandum dominio utili ob solum perjurium, ut notat Covarruvias *in c. quamvis de pact. in 6. & in 4. §. primæ partis relect. num. 5.* & licèt juramentum sequatur conditiones accidentales actûs, cui adjicitur; nihilominus sequitur etiam naturales, & primordiales ejusdem actûs: sic quia natura contractus matrimonialis exigit consensum perfectum, & liberum, ideo consensus metu extortus tametsi juramento firmatus nullam inducit obligationem. Quia solemnis professio religiosa exigit consensum perfectè deliberatum, & ut emittatur post 16. ætatis annum expletum, si emittatur ante id tempus, quamvis juramento firmetur non propterea valida est. Quia natura venditionis exigit compleri traditione rei venditæ, per quam dominium transfertur de venditore in emptorem; si quis tamen sub juramento rem vendat uni, quam postea tradat alteri, prima venditio, quamvis jurata, non est valida defectu traditionis rei venditæ; & secunda tenet, eò quia in ea res fuit tradita.

36 Cùm igitur primordialis natura contractûs emphyteutici exigat, ut rei emphyteuticæ dominium utile non amittatur, nisi post non solutam triennalem pensionem si emphyteusis sit sæcularis, vel per biennalem si ecclesiastica, tametsi emphyteuta juramento promiserit, se amissurum emphyteusim si ante lapsum triennium, vel biennium canonem non solverit, non propterea dominium utile rei emphyteuticæ amittit, quia contractus emphyteuticus per non servatum juramentum non solvitur. Cæterum ad conciliandas pugnantes sententias posset responderi cum Amico *tom. 5. disp. 25. sect. 2. n. 50.* tunc emphyteutam in pœnam incidere si juramentum fuerit acceptum à domino proprietatis, quia tunc transivit in pactum, & dominus directus acquirit jus ad pœnam incursam exigendam: sin verò tale juramentum non fuerit à domino directo acceptum nullum eidem tribuit jus ad talem pœnam exigendam: sicut nulla promissio non acceptata tribuit promissario jus ad illam exigendam: unde emphyteuta licèt sit perjurus, & reus coram DEO non subeundo incursam pœnam, non tamen est obnoxius restitutioni.

Quæritur quintodecimò, an si emphyteuta 37
per triennium non solverit canonem, & dominus directus per sexennium non egerit contra emphyteutam ad eum privandum dominio utili rei emphyteuticæ, adhuc fructus perceptos post primum triennium possit emphyteuta sibi retinere? Respondent plures negativè. Primò quia malæ fidei possessor fructus non facit suos, sed tenetur omnes restituere domino rei *l. fructus 33. l. si mavis 62. §. ult. ff. de rei vindic. l. domum. 5. l. si fundum 17. l. certum 22. C. eod.* emphyteuta autem cum post primum triennium ceciderit jure suo, per totum secundum triennium est possessor malæ fidei, proinde non potest facere suos fructus rei emphyteuticæ. Secundò quia usufructuarius ad fructuum restitutionem tenetur, si quos percepit finito usufructu *l. si pater 5. C. de usufruct.* Tertiò quia hæc est natura contractûs conditionalis, ut retrotrahatur *l. si filiusfamilias 78. ff. de verb. obligat.* unde domino declarante se velle privationi locum esse, idem est ac si statim post primum triennium fuerit privatus. Quartò quia principalis causa in similibus contractibus attendenda est, & ab ea debet dispositio regulam sumere *argum. l. si hæres 5. ff. de action. empt. l. unic. circa fin. C. de imponend. lucr. descript.* & quia causa principalis ob quam emphyteuta privatur dominio utili est, quia per triennium neglexit solutionem canonis, ideo hæc causa debet inspici, & ex illa judicari privationem inductam esse, statim post elapsum primum triennium. Nihilominus contraria sententia mihi videtur perquam probabilis, quam docent Fachin. *lib. 1. contro. c. 94.* Mynsing. *cent. 6. obser. 83. num. 3.* Diana *tract. 3. de contract. resol. 196.* & alii quos ipse citat; siquidem certi juris est, fructus spectare ad eum, qui habet dominium rei, à qua oriuntur *l. & ex diversa 35. §. 1. l. solùm 49. §. 1. ff. de rei vendic.* sed emphyteuta non privatur dominio utili rei emphyteuticæ antequam dominus directus, seu proprietarius declaret, velle dare locum caducitati *d. l. 2. C. de jure emphyteut.* ubi expressè dicitur, quòd emphyteuta cadat jure suo ob non solutum canonem, si dominus voluerit: unde antequam dominus velit, non intelligitur cecidisse jure suo, proinde non amisisse dominium utile: illa enim verba expressa in jure *si dominus voluerit* conditionem includunt, & de natura conditionis est suspendere actum, do-

nec

Digitized by Google

nec ipsa purificetur, sed ponatur: ergo priusquam dominus declaret suam voluntatem, & ponat conditionem, non intelligitur emphyteuta cecidisse jure suo, cùm talis casus non sequatur nisi ob purificatam conditionem; proinde antequam hæc fuerit posita fructus rei emphyteuticæ pertinent sicut antea ad ipsum emphyteutam; quia actus sub conditione factus non sortitur effectum nisi post expletam conditionem *l. cedere diem 213. ff. de verb. signif. l. legata sub conditione 41. ff. de condit. & demonst.*

38 Hinc ad fundamentum primæ sententiæ posset responderi, emphyteutam non esse possessorem malæ fidei post primum triennium, eò quia non ceciderit jure suo, nec privatus fuerit dominio utili, nisi postquam dominus proprietarius egerit contra ipsum, & voluerit eum cecidisse jure suo: unde ante domini declarationem intelligitur possessor bonæ fidei. Tum quia cùm dominus potuerit ipsi remittere pœnam, potuit emphyteuta probabiliter credere, dominum fore cum ipso tam benignum, ut non exigeret ab ipso talem pœnam, præsertim cùm tacuerit. Ad secundum est disparitas de usufructu, quia hic statim cessat finito tempore ususfructus: secus jus emphyteuticum non cessat ex sola cessatione in solutione canonis. Ad tertium, in quo dicitur, conditionem retrotrahi, tantùm locum habere, quando conditio pendet à casu, non ita quando à potestate contrahentium *l. potior 11. §. 1.* & ibi Bartol. *ff. qui potior. in pignor. habeant*: atqui illa conditio expressa in jure *si dominus voluerit* dependet à voluntate domini, quia is potest velle, & nolle exigere pœnam ab emphyteuta, proinde pœna non retrotrahitur. Deinde in præjudicium tertii conditionem non retrotrahi, evincitur *ex l. 1.* ubi Baldus *in ult. col. C. an servus pro suo facto post manumiss. teneatur.* Ad ultimum, tametsi attendenda sit semper causa principalis, si hæc talis fuerit, quæ effectum possit producere: id tamen non procedit in casu nostro, quia negligentia non solvendi canonem sola ex se non sufficit ad producendum effectum, sed principaliter requiritur voluntas domini directi, seu proprietarii, quia hic sicut potest pœnam remittere emphyteutæ, ita potest declarare, quòd subeat pœnam, ac privetur dominio utili, quapropter hic effectus privationis non dependet à sola negligentia non soluti canonis, sed principaliùs à voluntate domini directi.

TITULUS XIX.

De Rerum permutatione.

EGit Pontifex in præcedentibus titulis de nonnullis contractibus nominatis, quibus subjicit nunc etiam aliquid de innominatis, seu de rerum permutatione: est enim rerum permutatio quædam rerum Ecclesiæ alienatio *c. 2. sup. de reb. eccles. alien. vel non*; quapropter nisi debita solemnitas intercedat, nullius est valoris *c. 2. h. t.* Cæterum quamvis nomen permutationis videatur proprium, est tamen generale, quia non significat aliquam certam speciem contractus: siquidem etiam in emptione res vendita verè permutatur cum pretio, & in locatione merces cum opera. In hoc tamen textu sumitur permutatio specialiter prout distinguitur ab aliis contractibus. Agitur de hac materia etiam in *sexto, & Clementinis.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *SI PRINCEPS 1. h. t. statuitur, quòd si adsit causa rationabilis, possit Princeps commutare rem suam immobilem cum re immobili ecclesiastica, si res quam dat, sit major, vel saltem æqualis, & super tali permutatione publicetur scriptura facta à Principe, & commutatio fiat de communi consensu partium. Ibi notat Glossa, rationabilem causam commutandi rem ecclesiasticam esse utilitatem ejusdem Ecclesiæ, quâ sublatâ commutatio corruit, & est invalida.*

C. *UT COMMUTATIONES 2. h. t. Ex Concilio Belluacensi statuitur, ut commutationes rerum ecclesiasticarum, quæ ab antecessore inconsultè factæ sunt, ab eo, qui successor est, revocentur. Concordat hic textus cum illo in* c. 2. de precariis, *& ex eodem colligitur commutationem factam ab antecessore in damnum Ecclesiæ non servato jure, esse nullam, & revocandam.*

C. *MANCIPIA 3. h. t. Ex Concilio apud Sylvanectum statuitur, ut mancipia Ecclesiæ non possint permutari cum aliis mancipiis, nisi remaneant libera, & assignatur etiam ratio, quia quod est Deo dicatum, non debet transferri ad usum humanum. Ex quo textu colligit Panormitanus, mancipia à fidelibus Deo, & ecclesiis donata occasione alicujus permutationis non esse tradenda in servitutem sæcularium, adeò ut si semel dimittenda sint, debeant donari libertate, & Ecclesiam non permittere illos distrahi, nisi sint fugitivi. Ubi notat Glossa, res Ecclesiarum non debere ad usum sæcularium redire. Id tamen fallit, quando servus ordinatur*

tur sine consensu domini c. ex antiquis dist. 24. c. 6.

C. *INJUSTUM* 4. *h. t. Ex eodem Concilio declaratur, impium, & injustum esse, ut mancipia ecclesiastica Deo à fidelibus pro remedio animæ suæ consecrata, per commutationem iterum in servitutem sæcularium redigantur contra canonicam authoritatem: proinde statuitur, ut caveatur, ne eleemosyna unius fiat peccatum alterius, cùm absurdum sit, ut ab ecclesiastica dignitate servus discedens humanæ fiat servituti obnoxius.*

C. *QUÆSITUM* 5. *h. t. Urbanus III. rescribit, commutationes præbendarum generaliter non posse de jure fieri præsertim ubi præcedit pactum: eò quia omne pactum circa spiritualia, vel iis annexa semper habet labem simoniæ. Cæterum Episcopus, si justa, & necessaria causa subsit potest personas permutare de uno loco ad alium, adeò ut quæ minus utilis est in uno loco, utilior fiat in alio. Ubi notandum est, nomine episcopi comprehendi etiam omnem illum superiorem, qui habet jurisdictionem episcopalem* l. Episcopus non sit. *Quia verò collatio frequentius spectat ad inferiores, ut Decanum, Capitulum, & alios, ideo videtur ad talem permutationem beneficiorum sufficere authoritas collatorum* c. unic. in 6. h. t. *Verùm communior opinio est contraria, adeò ut nisi consuetudo præscripta inferioribus Collatoribus hanc licentiam concesserit, approbatio permutationis beneficiorum semper pertineat ad Episcopum, & collatio ad illos, ad quos de jure, vel consuetudine spectat. Legatus tamen de latere cùm sit loco Ordinarii potest permutationes admittere, ut etiam Capitulum sede vacante, quia succedit in episcopili jurisdictione.*

C. *AD QUÆSTIONES* 6. *h. t. declarat Clemens III. duas Ecclesias pro majori commoditate posse permutare earum bona, ita tamen ut si proventus unius sint uberiores, debeat altera refundere pecuniam ad æqualitatem, contractu tamen refectionis pecuniæ per se celebrato, adeò ut cum contractu permutationis non misceatur. Ubi notat Glossa, spirituale posse permutari cum spirituali, perinde ac temporale cum temporali authoritate tamen superioris: non tamen spirituale cum temporali. Rursus permutationem in spiritualibus non esse venditionem, vel emptionem: hinc quando una villa commutatur cum alia, & Ecclesiæ sunt accessoria ad villas, permutatur Ecclesia cum universitate* argum. c. ex litteris, c. cum sæculum de jure patron. *nec intelligitur aliquid esse pretium peculii Ecclesiæ, quando servus venditur cum peculio.*

C. *CUM OLIM* 7. *h. t. Innocentius III. declarat, eos qui propria authoritate permutant beneficia, ea perdere. Ubi notandum est, permutantes beneficia, esse iisdem privandos per sententiam definitivam. Rursus declarat, confessum in jure haberi pro convicto; sed mitiùs cum ipso agi, quàm cùm convicto. Ex hoc textu infert Glossa, clericum beneficiatum non habere proprietatem, seu dominium beneficii, proinde non posse permutare suum beneficium, sola enim Ecclesia habet dominium, proinde sola potest permutare.*

C. *CUM UNIVERSORUM* 8. *h. t. Idem Pont. declarat, quòd si absque licentia fiat bonorum permutatio, & unus dedit, alter verò noluit dare bona, tunc data sint auferenda à possessore, & restituenda danti: idque ut venia detur simplicitati, jura enim subveniunt deceptis non decipientibus.*

C. *EXHIBITA* 9. *h. t. Gregorius IX declarat, spirituale pro temporali non posse commutari. Notandum est, quod destructo principali, destruitur etiam accessorium. Cæterum notat Glossa, spirituale posse in arbitros compromitti* c. cum olim de arbit.

IN SEXTO.

C. *LICET* 1. *h. t. rescribit Bonifacius VIII. quòd si quis ex gratia Papæ expectet vacantiam beneficii, id non impediat, quin aliqui permutent sua beneficia, renunciando in manibus episcopi; & hoc de gratia non de rigore juris: talis enim resignatio sine fraude, quia non fieret nisi ad permutandum, ideo beneficia non dicuntur vacare, secus si probaretur fraus.*

IN CLEMENTINIS.

C. *NE CONCESSIONE unic. h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi statuit ut beneficia resignata causâ permutationis debeant solùm permutantibus conferri, quòd si conferantur aliis collatio nullius sit valoris. Ubi notat Glossa, tractatum de permutandis beneficiis esse permissum, dummodo nullum interveniat pactum, sed totum remittatur arbitrio superioris, ut episcopi, cujus officio sit permutatio expedienda: siquidem pertinet ad Episcopum, & non ad inferiorem Prælatum permutare, vel dare authoritatem permutandi: licèt inferiores quorum est conferre, vel eligere, debeant consensum præstare.*

(o)

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit permutatio, & quæ ad eam requisita.

1 PErmutatio prout ad præsens pertinet institutum definitur unius rei cum alia vicaria præstatio, ita Hostiensis *in sum. tit. de rerum permutatione*: dicitur enim vicaria præstatio, quia permutantes rem suam vicissim tradunt;& est contractus innominatus juris gentium similis emptioni, ac bonæ fidei, ut desumitur *ex §. actionum instit. de actionibus* ubi actio, quæ ex permutatione competit,enumeratur inter actiones bonæ fidei. Cæterum exigit hic contractus mutuum consensum,sine quo contractus suum non sortiretur valorem. Hujus contractûs duæ sunt species, quæ desumuntur à rebus,quæ permutantur: vel enim una res, quæ pecunia non est, permutatur cum alia re, quæ nec etiam est pecunia, & hæc species propriè dicitur permutatio. Vel commutatur pecunia cum alia pecunia, & hæc species permutationis dicitur cambium, de quo in sequenti.

2 Ad incundum hunc permutationis contractum plura requiruntur. Primò ut permutantes sint domini rerum permutandarum,quia si nihil juris haberent in rebus, quas permutare intendunt, non possent de ipsis disponere. Secundò,ut permutatio sit libera,non fraude, nec metu extorta. Tertiò,ut uterque contrahens rem suam cedat alteri, quòd si permutatio esset de beneficiis ecclesiasticis, deberent hujusmodi beneficia priùs resignari in manus Ordinarii, cui subjiciuntur, nec inferior Episcopo absque illius prævio consensu permutantibus præstito potest recipere resignationes causâ permutationis,& ex vi illius conferre beneficia;quia id solis episcopis videtur concessum cùm aliàs sit jure prohibitum *c. quæsitum 5. de rerum permut. & c. admonet. 4. de renuntiat.* Quamobrem soli episcopi possunt concedere authoritatem permutandi beneficia,alioquin secluso consensu, & authoritate episcopi permutatio est irrita: imò si collatio beneficiorum ad alios pertineat, nec potest Episcopus sine eorum consensu exequi permutationem recipiendo resignationes, & conferendo ipsa beneficia; sed tenentur permutantes accedere ad collatores, & in eorundem manus sua resignare beneficia, ut ipsi jure suo utantur, alioquin cùm collatio ad ipsos pertineat, privarentur jure suo.

3 Cæterum si alicubi consuetudo fortassis inoleverit, ut etiam inferiores Episcopo,ut Abbas, Præpositus, Decanus sua authoritate permutationes admittant, & exequantur, tunc permutatio est valida, ut docet Glossa *in clement. 1. de reb. eccles. non alien.* Sin verò Ecclesiæ fuerint exemptæ, earum permutatio approbanda est à summo Pontifice. Quartò requiritur,ut collatio fiat inter permutantes,adeo ut beneficium causâ permutationis resignatum non possit conferri nisi compermutanti: quod si alteri conferatur, irrita est collatio, ut desumitur *ex clement. uniç. de rer. permut.* ubi dicitur,quòd beneficia resignata causâ permutationis debeant solùm permutantibus conferri, & si conferantur aliis, non tenet permutatio; ubi notat Glossa tractatũ de permutandis beneficiis esse permissum, dummodo non fiat pactio, sed totum ponatur in arbitrio superioris, cujus officio est expedienda permutatio. Quintò requiritur consensus illorum, ad quos electio, vel præsentatio pertinet, alioquin non valeret permutatio, ut notat Glossa *in d. clement.* Non tamen est irrita permutatio, sed à patrono potest in irritum revocari mediante sententia judicis, si intra tempus à jure ad præsentandum concessum contradixerit: quòd si tacuerit, & sciat illam esse factam, tunc efficitur valida, seu potiùs confirmatur, ac rata habetur, ut notat Covarr. *in practicis quæstionibus c. 36. num. 9.* Imò si patronus requisitus nolit assentiri,potest Episcopus (si judicaverit permutationem expedire Ecclesiæ) sua approbatione supplere consensum patroni, & tunc permutatio est valida, & testatur Rebuffus *num. 22.* ita judicâsse senatum Parisiensem.

Hinc permutatio in pluribus convenit cum ipso contractu venditionis, & emptionis, ut notant Glossa, & Bartol. *l. 1. & 2. C. de rer. pomutat.* Primò quia uterque contractus est bonæ fidei. Secundò quia ex utroque oritur conditio usucapiendi *l. sequitur §. de illo ff. de usucapion.* Tertiò quia ex utroque contractu præstatur evictio *l. 1. C. de rerum permutat.* Quartò quia ex utroque datur actio redhibitoria, seu emptionis dissolutio *l. sciendum C. de ædilitio.* Quintò quia permutatio perinde ac emptio, si deceptionem contineat ultra dimidium justi pretii rescinditur. Quapropter permutans scienter rem vitiosam, seu servum fugitivum, aut equum calcitrosum, tenetur actione redhibitoria,perinde ac venditor. Differt verò permutatio à contractu venditionis, & emptionis. Primò, quia emptio potest fieri solo consensu: secus permutatio non fit nisi interventu rei traditæ. Secundò quia in emptione res datur pro pretio; secus in permutatione res datur pro re, quapropter in contractu emptionis, unus est emptor, & alius venditor; in contractu verò permutationis uterque contrahens est permutans. Demum quia in permutatione datur actio, quæ dicitur condictitia ob causam; vel actio quæ dicitur in jure præscriptis verbis; non verò in emptione. 4

An verò permutatio sit dicenda contractus innominatus? Communior responsio affirmat, quando datur genus pro genere, seu incertum pro incerto, scilicet bos indefinitè pro equo indefini- 5

definitè; vel cùm datur genus pro specie, ut si des indefinitè oleum pro vino, quod Petrus habet in certo dolio; vel cum datur species pro genere, ut si des vinum tuum certum pro oleo Petri indefinitè: & tunc aiunt, esse contractum nominatum, quando datur species certa, pro specie certa, ut si Petrus det suam tunicam albam, quam actu defert pro tunica nigra Joannis, ita distinguunt, & censent Canonistæ præsertim Glossa, Salicetus, Jason *l. 1. C. de rer. permutat.* Cæterum mihi potiùs videretur dicendus contractus nominatus, cùm nomen habeat speciale, ac civilem pariat tum obligationem, tum actionem, quod est proprium contractuum nominatorum.

6 Dubitari tamen potest, an in jure, ac statutis nomine emptionis, & venditionis comprehendatur etiam ipsa permutatio. Agunt de hac quæstione Salicetus *l. 1. & 2. de rerum. permutat. & l. 1. ff. de contrah. empt.* Imola *in c. 3. de his, quæ fiunt à Prælat. sine consensu Capituli*, & alii asserentes, nomine emptionis, & venditionis comprehendi ipsum contractum permutationis. Verùm alii Canonistæ, ut Abbas, Panormit. Covarruvias procedunt cum distinctione, & docent, quòd si leges sint juris communis, tunc nomine venditionis comprehendi etiam permutationem.

7 Sin verò sint statuta municipalia, cujusmodi sunt illa civitatum, locorum, & Principum, tunc negant nomine venditionis comprehendi permutationem in materia odiosa, & pœnali; sed tantùm in favorabili. Hæc distinctio est notatu digna, quia conducit ad intelligendas facultates, licentias, & commissiones, ac privilegia, quibus alicui conceditur libera potestas vendendi certa bona, & è contra: etenim si detur potestas permutandi bona, ut si legatus sit alicui fundus ea conditione, ne illum vendat; quia tunc conditio est odiosa, licitum illi erit eum permutare, quia in materia odiosa nomine venditionis non comprehenditur permutatio. Rursus si sit municipale statutum alicujus civitatis, ut vendens rem aliquam teneatur vectigalia solvere; si rem illam non vendat, sed permutet cum alia, non tenetur ea solvere.

8 Permutationes tamen rerum ecclesiasticarum Patres Ecclesiæ semper improbârunt, & abhorruerunt: & præsertim Prælatis Ecclesiæ Gallicanæ exosæ semper visæ fuerunt, ut ex Conciliis Parisiensi, Valentino, & Meldensi, probat Antonius Augustinus *lib. 15. epitom. tit. 43.* ex justa tamen causa eas permiserunt, & in decreto Burchardi habetur hæc rubrica, *ut non liceat alicui unius Ecclesiæ terram, nisi cambiaverit, vertere ad aliam*, illud verbum *cambiare* est idem ac permutare, ut habetur etiam *in l. Salica tit. 39. §. 1.* Cæterum hujusmodi permutationes, etiam ex justa causa non permittuntur in Gallia, nisi de licentia Principis, ut desumitur ex concil. Matisc. *can. 4.* ubi dicitur: à sancta synodo decretum est, ut imperialis authoritas denuntiet, ne commutationes rerum, vel mancipiorum ecclesiasticorum, quælibet persona sine licentia, & consensu regio præsumat facere.

Quamobrem res ecclesiasticæ immobiles, vel mobiles, quæ servando servari possunt juxta sacros canones, non possunt absque evidenti utilitate, & requisitis à jure solemnitatibus permutari, adeo ut *in c. ut commutationes 2. h. t.* statuatur, ut commutatio facta ab antecessore in damnum Ecclesiæ, seu non servato jure sit revocanda. Immo non solùm successor, sed etiam ipse Prælatus antecessor, qui illegitimè, & in damnum Ecclesiæ res commutavit, potest peractam permutationem revocare, immo ad id tenetur, si lædatur in administratione *c. si quis 6. de reb. eccles. alien.* Minor tamen causa sufficit ad permutandum, quàm ad vendendum, quia permutatio rei ecclesiasticæ cum alia re simili, minus videtur obesse Ecclesiæ, quàm ipsa venditio; quapropter pœnæ juris statutæ in malè alienantes non incurruntur ab illegitimè permutantibus res ecclesiasticas, nisi permutatio per traditionem rerum sit ex utraque parte completa, quia antea non censetur esse contractus absolutus, quia hic contractus non consensu tantùm, sed rei utrinque datæ traditione perficitur. 9

Quando tamen adest rationabilis causa potest Princeps commutare rem suam immobilem cum re immobili ecclesiastica, si res, quam dat, sit majoris valoris, vel saltem æqualis pretii, & super tali permutatione publicetur scriptura facta à Principe, & commutatio fiat de communi consensu partium, idque desumitur *ex c. si Princeps 1. h. t.* hinc si Princeps suas velit ædes ampliare, vel hortum construere, & Ecclesia habeat ibi vicinum prædium mutationi opportunum ob hostium incursus, potest illud commutare cum alio prædio, vel castro majoris, vel saltem æqualis valoris, ob necessitatem, aut commoditatem Principis: quia tunc merita Principis erga Ecclesias videntur exigere, ut justæ ipsius petitioni satisfiat sine damno Ecclesiæ: requiruntur tamen in hujusmodi permutationibus solemnitates juris, scilicet tractatus capitularis, consensus canonicorum, & authoritas superioris, & licèt nomine Principis in jure intelligatur solus Imperator, vel Rex, aut alius, qui nullum recognoscit superiorem, nihilominus id extenditur etiam ad alios magnos Ecclesiæ patronos, ac fundatores, quia cùm hujusmodi permutatio non sit coacta, sed petita ex rationabili causa, & non cedat in ullum detrimentum Ecclesiæ, hoc ipso censetur esse utilis, quia fit in commodum Potentis de Ecclesia benè meriti, & ad ejus majorem benevolentiam conciliandam; & licèt hæc causa sufficiens sit pro contractu permutationis ineundo, non ita sufficit pro venditione, quia hæc magis noxia est Ecclesiæ, quàm permutatio cum re majoris, vel æqualis valoris. Servus tamen Ecclesiæ nec alienari, nec permutari potest, nisi sit fugitivus, & nisi in ordine ad libertatem, adeo ut mancipia, quæ erant Ecclesiæ, fiant libera, seu perpetuam libertatem consequantur, & alia mancipia, quæ pro illis commutantur, servituti subjiciantur Ecclesiæ, idque desumitur *ex c. mancipia 3. h. t.* ubi habetur, quòd mancipia Ecclesiæ non possint permutari cum aliis mancipiis 10

piis nisi remaneant libera, quia quod est Deo dicatum, non debet transferri ad usum humanum: vel nisi sint fugitiva, & ita Barbosa in præsenti, Petrus Gregorius *lib. 3. partit. tit. 15. c. 3.* Cuiacius *in d. c. mancipia 3. h. t.* siquidem constat, non minorem ecclesiastici patrimonii partem olim ex mancipiis constâsse, quæ fideles pro redemptione peccatorum suorum inter vivos, aut testamento Ecclesiæ donabant, quapropter frequens eorum mentio in vetustioribus Ecclesiæ Conciliis, & antiquis monumentis habetur: & hac super re plures Ecclesiæ canones congerit Antonius Augustinus *epit. juris lib. 10. à tit. 22. usque ad 27.* & probat Nicolaus Lemaistre *lib. 3. juris ecclesiastici c. 4. cum sequent.* ubi de servis, colonis, originariis, famulis, vasallis Ecclesiæ agit.

11 Servitus tamen mancipiorum Ecclesiarum mitissima erat, quia operas domesticas impendebant juxta ministerium iisdem ab Episcopo præscriptum: hinc in Chronico Constantiensi *c. 19. in vita S. Gebarti* legitur, ipsum post exstructum Monasterium servos ad Monachorum ministeria deputâsse, & ex eis optimos constituisse coquos, pistores, caupones, fullones, sutores, hortulanos, & carpentarios, & singularum artium Magistros: imò subinde etiam militarem operam impendebant in defensionem Ecclesiæ, unde mancipiorum servitium in Ecclesia constat fuisse pium, proinde illa ab Ecclesia distrahi, & in laicam manum transferri, pœna videbatur, & supplicium servorum, qui meliorem, ac clementiorem dominum nancisci non poterant, quàm ipsam Ecclesiam, ex cujus propterea avulsi familia, non tam mutâsse servitutem videbantur, quàm libertatem amisisse: idque ex eo etiam probari potest, si studium attendamus Ecclesiæ in servis extraneis ad eam fugientibus servandis immunibus ab injuria dominorum, ut desumitur *ex l. 1. C. de his, qui ad Ecclesiam*: etenim si servi severitatem metuentes dominorum ad Ecclesias confugerent; priùs ab hac non permittebantur avelli, quàm eorum domini solemnem dedissent sponsionem de servis non lædendis, idque desumitur etiam *ex can. 29.* Concilii Epaunensis, ubi dicitur: *servus reatu attrociore culpabilis si ad Ecclesiam confugerit, corporalibus tantùm supplicii excusetur, de capillis verò, vel quocunque opere placuit à dominis juramentum non exigi*: moris fuit antiquitùs ut servis negligentibus, & otiosis turpiter capilli tonderentur: siquidem flagellationem, & detonsionem propria fuisse servorum supplicia, liquet *ex lib. 3. tit. 30. ex legib. Longobart. & lib. 3. tit. 7.* unde Patres Concilii Epaunensis censuerunt, posse compelli dominum ad firmandam jurejurando sponsionem de non lædenda ulla corporis parte servorum, qui Ecclesiam vindicem imploraverant: non debere tamen sacerdotem de non tondendo servo Sacramentum, seu Juramentum exigere.

12 Objici tamen potest, quia vel prohibetur permutatio servorum Ecclesiæ absque debita solemnitate, vel hac adhibita: si primum, non generaliter fit prohibitio in omnibus Ecclesiæ rebus, quæ permutari non possunt, absque justa causa, ac debita solemnitate: si permutatio fiat cum debita solemnitate jam non est ratio, cur permutatio in aliis rebus Ecclesiæ, prædiis, domibus, castris, admittatur, & non in mancipiis; cum æqualiter prædia, ac mancipia fuerint Ecclesiæ donata, & dicata: unde si in aliis rebus permutatio procedit, debet etiam in servis admitti. Tum quia aliæ res sunt, quæ consecrantur in usum Ecclesiæ: & aliæ quæ donantur ecclesiis, piisque locis, potiùs ad divitias, ac devoti animi ostentationem, quàm ad servitium in rebus divinis Ecclesiæ: & harum donationum exempla plura congerit Renatus Chopinus *lib. 3. de sac. polit. tit. 1. num. 2.* & hæc donaria potiùs erant sacro commendata, & in templi ipsius dominium translata, quàm sacra, & commercio exempta, si perpetuo, & irrevocabili animo dicata fuerint: non ita si tantum destinarentur servitio templi, hoc est ad usum potiùs, quàm ad proprietatem *l. servus 35. ff. de libertate caus.* secus si perpetuo animo *l. servos 17. de aliment. legat.* Hinc Cuiacius *lib. 9. respons.* Papin. *in d. l. servos 35.* infert discrimen inter res Ecclesiarum, & res sacras; eò quia res Ecclesiarum possint alienari sub præscripta in jure solemnitate; res verò sacræ sint divini juris *l. 1. ff. de rer. divis.* unde servi donati tantùm Ecclesiæ permutari possunt cum aliis. Præterea videtur difficilis exceptio de servis fugitivis, docent enim Patres, servos fugitivos posse alienari, ac permutari; cùm ex senatu consulto ad legem Flaviam de plagiariis facto, ille quoque incidat in legem Flaviam, qui fugam servi sui vendidit *l. 2. ff. ad legem Flaviam l. 5. §. final. C. eod. tit.* unde non rectè dicitur, quòd servi fugitivi possint permutari, ac alienari.

Sed contra, respondetur, in præsenti permutationem 13 servorum absolutè prohiberi etiam adhibitis juris solemnitatibus, quia in tali alienatione omnino deficit causa: secus si servi sint fugitivi potest tunc pro suo libito Episcopus eos alienare, quia ipsa fuga suppeditat justam causam alienandi. Neque ullum facessit negotium, quod addebatur de senatu consulto ad legem Flaviam; siquidem dominus servum fugitivum quamdiu in fuga est, non potest vendere, donare, vel alio modo permutare *l. 2. §. final. ff. ad legem Flaviam l. 2. & 6. C. de servis fugitivis l. 35. §. si quis amico ff. de contrah. empt.* & hujus prohibitionis ratio assignatur à Glossa *in d. l. 6.* eò quia fuga sit species libertatis *l. 17. §. 10. ff. de ædilit. edict.* & sicut homo liber non potest vendi, ita neque fugitivus.

Verùm hæc responsio non approbatur, quia 14 homo liber non debet æquiparari fugitivo, qui verè est servus. Rursus quòd jurisconsultus dicat, fugam cujusdam libertatis speciem esse, id non intelligitur absolutè, sed comparativè ad servum non fugitivum, quatenus per ipsam fugam videtur servus fugiens potestatem domini illusisse, cum de facto à vinculis dominicæ potestatis se liberum inveniat, & hanc fuisse mentem Jurisconsulti conjicitur ex ejus verbis, ait enim: *libertatis cujusdam speciem esse fugisse, hoc est potestate dominica in præsenti li-*

liberatum esse. Cuiacius aliam adfert rationem deductam *ex l. 1. C. de servis fugitivis*, eò quia fugitivus servus dicatur furtum sui facere: servum autem fugitivum vendere nobis non licet *l. si emptione C. item emptor. de contrah. empt.*

15 Rursus idem Cuiacius *tom. 1. obs. c. 10.* ait meritò senatum consultum alienationem inhibuisse servorum fugitivorum, ut à fuga deterreantur servi, si nec recipi se posse à quopiam impunè intellexerint, nec ullo justo titulo emptionis, aut donationis acquiri, cui videtur favere *l. 6. C. h. t. de fugit. in fin.* ubi dicitur *sed etiam fugitivorum animos à fuga deterrere*: unde mens Jurisconsulti fuit, ut acerbitas dominorum, quorum potestatem servi fugitivi evadunt, ipsos jugiter comitetur, ut servi ubique locorum deterreantur. Non tamen id procedit in alienatione necessaria, quæ fit officio, & sententia judicis, ut *in l. 19. §. 3. ff. communi divid.* ubi de servo fugitivo jubentur socii à judice licitationem facere, quæ quidem species quædam est venditionis *l. 3. ff. eod. tit. l. 29. ff. eod. tit. l. 29. ff. familia Ercisc.*

16 Ex permutatione duæ oriuntur actiones, quarum una dicitur præscriptis verbis ex permutato *l. rebus C. de rerum permutat.* & hæc actio convenit illi, qui permutavit, & tradidit rem suam contra eum, qui rem ex permutatione accepit, & cessat dare suam: & competit ad duo, scilicet ad implendam conventionem, vel ad quod interest ejus, qui tradidit rem suam, ut notat Bartol. *in l. fin. C. de rer. permut.* altera est actio, quâ qui tradidit rem suam, & non accepit rem alterius, petit, ut contractus non ultra procedat: quia contrahens in contractu permutationis, si adversarius nondum rem suam tradiderit, potest resilire à contractu; & tunc agit actione, quæ dicitur *condictio ob causam*, quâ petit, ut sibi restituatur res sua alteri tradita, eò quia tradita sit ob causam, quæ de facto non est posita, eò quia alter contrahens rem suam non tradiderit, sicut convenit ex ipso permutationis contractu *l. 1. §. fin. ff. de rerum permutat.* & utraque hæc actio est personalis.

17 Cæterum permutari possunt res omnes, quæ vendi possunt: & è contra non permutari, quæ vendi prohibentur, hinc sicut res, & jura spiritualia citra simoniam pro pecunia vendi non possunt, ita neque permutari pro re aliqua temporali *c. exhibita 9. h. t.* ubi expresse prohibetur spirituale pro temporali posse commutari. Verùm quia destructo principali, destruitur accessorium, ita remoto temporali, una res spiritualis pro alia spirituali rectè permutari potest, ut unum beneficium ecclesiasticum pro alio: est autem permutatio mutua beneficii resignatio, seu reciproca duorum beneficiorum mutatio, per quam duo clerici sua beneficia dimittunt, ut quisque beneficium alterius obtineat; adeo ut dimissio unius fiat in favorem alterius.

18 Ad hanc autem permutationem, ut sit legitima plura requiruntur. Primò ut uterque permutans habeat jus in beneficio permutato, ut notat Rebuffus *in prax. benefic. tit. de permut. num. 9.* alioquin sine jure in beneficio irrita est permutatio, quia nemo potest disponere de re non sua, & in qua non habet jus *c. venerabilis 6. de except. l. 1. ff. de rer. permutat.* & tunc alter permutans potest redire ad suum beneficium, quia non præsumitur absolutè renuntiasse, sed conditionatè, si alter pariter renuntiavit suo beneficio causâ permutationis *arg. c. si beneficia de prabend. in 6.* Abbas *in d. c. venerabilis n. 23.*

Secundò, debet uterque contrahens beneficium suum resignare in manus superioris ordinarii, cui beneficia subjiciuntur. 19

Tertiò, post permutationem beneficiorum ex utraque parte factam, & à superiore admissam debet fieri collatio eorundem beneficiorum sic vacantium, ita ut beneficia ex causâ permutationis sic resignata coram superiore, non aliis, quàm ipsis permutantibus conferantur: siquidem permutantes non omnino absolutè resignant, sed adjecto modo, ut permutantibus beneficia conferantur; alioquin non resignarent. 20

Quartò, ut permutatio fiat authoritate superioris ecclesiastici, ut desumitur *ex c. quæsitum 5. h. t.* quia benefitia ecclesiastica, quæ conferuntur in titulum non possunt propria, seu privata authoritate possidentium permutari: siquidem beneficia ecclesiastica sine canonica institutione, proinde sine authoritate superioris habentis potestatem instituendi, vel conferendi, licitè non possunt obtineri *c. 1. de regul. jur. in 6.* idque ne clerici de beneficiis, veluti de rebus propriis patrimonialibus liberè disponere videantur. Tum quia nemo potest beneficium suum dimittere, & aliud obtinere sine consensu superioris. 21

Quinimo permutatio beneficiorum sine authoritate legitimi superioris, adeo est prohibita clericis, ut si isti beneficia, quæ possident propria authoritate inter se permutent, ea amittant, iisque per sententiam judicis priventur, ut desumitur *ex c. cùm olim 7. h. t.* ubi dicitur quòd qui propria authoritate permutant beneficia, illa perdunt: quia ut notat Glossa ibidem, clericus beneficiatus non habet proprietatem, seu dominium beneficii, proinde non potest illud permutare, quia comparatur tantùm usuario, adeo ut dominium beneficii sit penes Ecclesiam, ad quam solam pertinet disponere de beneficiis *c. ad quæstiones supra eod.* & clerici tantùm habent usum, & percipiunt fructus. 22

Demum hæc permutatio beneficiorum debet etiam fieri ex justa causa, quam Episcopus debet cognoscere, & de illa judicare: & hujusmodi causa generatim duplex est, necessitas, & utilitas Ecclesiæ, licèt non desint, qui censeant esse itidem justam causam ipsam permutantium utilitatem, dummodo illud commodum, saltem indirectè redundet in utilitatem ipsius Ecclesiæ, & hæc non sit incommodum ullum passura, ut notat Garcia *p. 11. c. 44. num. 47.* ut si Parochus non possit sanus immorari in loco suæ parochiæ ob aëris intemperiem, vel ob linguæ imperitiam nequeat ibi bene fungi suo munere, censetur hæc justa causa permutandi suum beneficium cum alio, quia Ecclesia tunc nullum patitur damnum, imò majus inde illi accrescit 23

emolumentum: & hæc causa satis est, si sit respectu unius tantùm.

24 Rursus debet permutatio fieri ex consensu illorum, quorum interest, si habeant jus eligendi, conferendi, vel præsentandi ad talia beneficia, ut notat Glossa *in clement. unic. V. conferantur. h. t.* siquidem in actibus, quibus aliorum juribus potest præjudicari jure communi requiritur eorum consensus, alioquin invalida esset permutatio, vel saltem ad ipsorum petitionem posset rescindi: & tantùm si permutatio foret Ecclesiæ necessaria, vel utilis, & patronus assentiri detrectaret, posset Episcopus supplere consensum patroni, & permutationem approbare.

25 Demum antequam possessio beneficii permutati accipiatur, debet publicatio permutationis fieri in ecclesiis permutatis juxta formam constitutionis Gregorii XIII. cui initium est, *humano vix judicio*.

26 Quòd si petatur, cujus superioris authoritate beneficia permutari debeant. Respondetur, non solum Papam, sed etiam Episcopum proprium loci, in quo beneficium est situ, posse permutationes beneficiorum ex causa utilitatis, instituere, ut habetur *in c. quæsitum 5. h. t.* ubi Urbanus III. rescripsit, ut Episcopus cum causa necessaria possit permutare personas de uno loco in alium, ut quæ minus utilis est in uno loco, sit utilis in alio; alioquin nemo potest propria authoritate renuntiare suo proprio beneficio, sed ad id requiritur authoritas superioris ordinarii, quia ad Episcopum jure communi pertinet collatio beneficiorum *c. 1. cum ex injuncto 12. in fin. de hæretic.* proinde ad superiorem ecclesiasticum semper pertinet providere, ne indignis beneficia conferantur etiam ex causa permutationis; & nomine superioris ordinarii non solùm intelligitur Episcopus, vel Archiepiscopus, verùm etiam quilibet alius Prælatus, qui ex consuetudine, vel privilegio gaudet jurisdictione quasi episcopali, & nulli Episcopo est immediatè subjectus, ut notat Abbas *in d. c. quæsitum num. 4. h. t.* ratio est, quia potestas interponendi authoritatem in permutatione beneficiorum competit superiori ratione jurisdictionis episcopalis, non verò ratione dignitatis, vel ordinis episcopalis.

27 Cæterum seclusâ consuetudine, & privilegio, spectato jure communi ad solum Episcopum pertinet approbare permutationes beneficiorum, non verò ad alium inferiorem collatorem, nisi habeat jurisdictionem episcopalem, quia cum permutatio beneficiorum regulariter non fiat sine translatione personarum quoad munera, seu officia, vel etiam quoad loca, ideo ad Episcopum pertinet ei authoritatem præstare.

28 Forma igitur mutandi beneficia in eo sita est, ut clerici priùs ea resignent in manus Episcopi, exprimentes, quòd beneficiis renuntiant causâ permutationis, & tunc ad Episcopum pertinet maturè omnibus consideratis judicare, an talis permutatio admittenda sit, vel non; quòd si judicaverit admittendam esse nulli alteri, sed præcisè ipsis volentibus commutare, conferre potest, & debet resignata beneficia. Idque etiam si essent expectantes, quibus ex papali gratia beneficium primò vacans debetur: imò etiam in mense papali, licèt in manibus Pontificis hujusmodi resignatio fiat: quia non est resignatio absoluta, sed conditionata, si beneficium unius conferatur alteri; unde non purificata conditione non subsistit resignatio *c. 1. h. t. in 6. & clement. unic. eod. tit.* alioquin si clerici inter se beneficia permutarent sine consensu Episcopi, iisdem privarentur *c. cùm olim 7. h. t.* Cæterum si clericus fortè minus idoneus cum alio aptiore suum beneficium commutet, potest eidem cum authoritate Episcopi aliquam pensionem imponere in compensationem pinguioris beneficii resignati.

Objici tamen potest contra hanc beneficiorum permutationem. Primò, quia Matth. 10. habetur: *gratis accepistis, gratis date:* atqui is, qui permutat rem sacram cum sacra non dat gratis, proinde hujusmodi permutatio non videtur licita. Secundò quia permutans tali pacto rem spiritualem pro spirituali satis apertè significat, se habere dominium in beneficio: siquidem permutatio dominium transfert, unde permutans committit irreverentiam in rem sacram. Tum quia clericus beneficiatus, cùm non habeat nisi usumfructum, & non dominium in beneficio, cum hoc pertineat ad Ecclesiam, videtur dicendum, quòd non possit suum permutare beneficium. Sed contra ad primum negatur minor, quia illud Matth. 10. *gratis date*, perinde est, ac dare sine mercede, vel pretio temporali: siquidem statim sequuntur hæc alia verba, quæ explicant priora, *nolite possidere aurum*, & ita communiter explicant SS. P.P. verba illa Matth. Ad secundum negatur assumptum, quia sicut qui rem spiritualem confert absque permutatione non per hoc testatur, se ejus habere dominium, quamvis in alterum eam conferat: sed tantùm habere potestatem eam conferendi; ita qui commutat suum beneficium cum alio, non insinuat suo facto se habere dominium, sed tantùm jus quoddam illud in alterum conferendi mediante consensu superioris, & Ecclesiæ, ad quam pertinet rerum dominium; unde in tali permutatione non propriè dominium, sed simile jus acquiritur. 29

§. II.

De permutatione pecuniæ pro pecunia, seu cambio.

CAmbium generatim sumptum idem est, ac permutatio, *cambire* enim est permutare, ex vulgato tamen usu sumitur pressiùs pro ipsa permutatione pecuniarum: & quamvis non desint, qui censeant, cambium rationem induere mutui; & alii, qui putent reduci ad contractum venditionis, & emptionis, eò quia pecunia in cambio vendatur, & ematur: nihilominus communior, & verior sententia est, cambium referri ad permutationem, eò quia sit permutatio unius pecuniæ cum alia: unde permutatio sumitur, ut est nomen generis, & cambium nomen speciei. Cambium definitur 1

per-

permutatio negotiatoria diversarum pecuniarum, seu pecunia pro pecunia; hæc autem pecuniarum diversitas potest contingere, vel ex parte figuræ, ut in pecuniis diversarum Provinciarum: vel ex parte materiæ, eò quia sint diversi metalli; vel ex parte qualitatis metalli diversi generis, quando unum est præstantius alio; vel ex parte quantitatis, eò quia sint diversi ponderis, vel numeri. Hinc differt cambium à mutuo, quia de ratione cambii est aliqua diversitas pecuniæ: secus de ratione mutui est, ut res mutuata in eadem specie restituatur mutuanti, nisi mutuans velit esse contentus de diversa.

2 Tum quia de ratione mutui est, ut aliquandiu solutio expectetur; de ratione autem cambii non item. Tum quia mutuum ideo non est permutatio propriè sumpta, quia non est ultro, citroque datio, neque includit redditionem æquivalentis, sed tantùm inducit obligationem, ut post temporis intervallum reddatur æquivalens ejusdem speciei: secus permutatio est ultro, citroque datio, nec censetur perfecta, donec utrinque secuta sit traditio: quapropter non res, quæ prior datur, sed etiam quæ rependitur dicitur permutari.

3 Demum quia cambium non exigit, ut aliquod intercedat temporis intervallum inter dationem, & redditionem; nisi per accidens ratione rerum, quæ permutantur, quatenus loco distant, ut cùm permuto centum aureos hic Monachii cum aliis centum aureis, quos mercator habet Romæ: tunc ratione distantiæ non potest statim fieri traditio; ut fieret si permutarem centum aureos cum 400. florenis, quos mercator habet hìc Monachii. Demum ad rationem permutationis requiritur utriusque rei existentia, nimirum ut is, qui recipit in promptu habeat, ut reddat, quia nisi res existeret non posset tradi, consequenter non posset perfici contractus permutationis, quia hic rerum traditione perficitur.

4 Quòd si iniretur pactum permutandi rem existentem cum altera nondum existente, tunc solùm diceretur permutatio inchoari, non verò perfici: quòd si neutra existeret, nec posset permutatio inchoari, quia nulla posset traditio fieri. Juvat observare, quòd in permutatione cambii, campsor ille dicitur à quo petitur, ut permutet pecuniam, ut est negotiator, seu mercator, qui accipit pecunias, ut alias, vel præsentes, vel absentes reddat: campsarius verò est is ad cujus petitionem pecunia commutatur.

5 Dividitur cambium in reale, & siccum; dicitur cambium siccum, eò quia non sit verum cambium, sed tantùm fingatur esse cambium ob quandam speciem cambii, quam præsefert, ut quando habetur sola ratio temporis: vel quando fingitur alibi solutio facienda, & fit in eodem loco cum usura: siccum etiam dicitur, eò quia careat humore, & arescat, adeo ut ex natura sua non sit idoneum ad producendum fructum, quod idem est ac carere justo titulo accipiendi ex tali cambio lucrum: hinc cambium siccum est usurarium, quia sumitur lucrum ob solam dilationem solutionis. Cambium reale est legitima, ac vera permutatio pecuniarum, ratione cujus potest justè, seu ex legitimo titulo aliquid accipi lucri. Et hoc bipartitur in minutum, & locale, illud habetur, quando quis dat pecunias majores mercatori, ut ab eodem accipiat minores; vel è contra, ut etiam quando permutatur vetus pecunia cum nova, aurea cum argentea, hæc cum cuprea; vocari etiam solet hoc cambium manuale, eò quia de manu ad manum eodem loco, ac tempore perfici soleat: & hoc cambium est licitum, dummodo summa pecuniæ diversæ, quæ recipitur tanti à viris peritis, & probis æstimetur, quanti sit summa data. Cambium locale dicitur, quo pecunia præsens commutatur cum distante in alio loco, & dici etiam solet cambium per litteras: quia campsor dat suas litteras, ut per ipsas campsarius accipiat in illo loco, quem desiderat pecunias ab eo, qui est campsoris socius: & hoc cambium est etiam licitum, quia si campsor re ipsa pecunias campsarii, de loco in locum transferret, utique posset aliquid exigere ad compensandum suum laborem.

An verò possit campsor licitè pro cambio 6 minuto aliquid exigere? Respondetur ex pluribus titulis posse aliquid exigere. Primò titulo lucri cessantis, potest enim mercator tantùm exigere supra valorem legitimum, quanti æstimatur illa spes lucri, quâ per cambium se privat: ut si decreverat nummos aureos aliò deferre, ubi pluris valent, vel alibi merces emere, quas non potest sine damno aliâ monetâ emere; hic titulus lucri cessantis meretur aliquam compensationem. Et licèt pretium lege taxatum dicatur consistere in indivisibili, id non obstat, quia illud incrementum non accipitur pro nummo ipso præcisè considerato, sed pro lucro ex eodem sperato, & cessat.

Secundò ratione officii cambiendi præsertim si tale officium sit alicui à Principe, vel re- 7 publica concessum: siquidem tale officium secum trahit plura onera, etenim habet adnexam obligationem cambiendi, ac propterea habendi semper paratam pecuniam varii generis in gratiam aliorum: debet itidem easdem pecunias assiduè costodire, & non sine solicitudine.

Rursus debet habere famulos, eòsque conducere, ut inserviant in numerandis pecuniis, 8 iisque custodiendis: quæ omnia censentur pretio æstimabilia: quamobrem campsor pro hac obligatione, & his obsequiis, quæ in commodum aliorum præstat, potest à singulis aliquid exigere, si aliunde à Magistratu, vel Principe stipendium ob tale obeundum munus non habeat.

Verùm ut campsor possit tale lucrum exigere, debet eidem officium cambiendi esse in- 9 junctum à Principe: siquidem qui sponte suâ absque tali authoritate hoc officium exercent, cùm nulla ipsis insit obligatio habendi semper paratam pecuniam varii generis; putârim non posse tale lucrum exigere, quia cùm non tenentur mutare unam pecuniam pro alia, si id non est ipsis commodum, non tenentur ad talem permutationem; sicut qui ex officio ad id sunt depu-

deputati à Principe, vel Magistratu. Ratione laboris numerandi pecuniam putat Cajetanus *tract. de camb. c.* 1. nil posse accipi, quia talis labor cum sit valdè exiguus, non videtur pretio æstimabilis. Tum quia talis labor compensatur sufficienter labore alterius, qui pecuniam etiam numerare debet.

10 Communior tamen sententia est, posse itidem pro hoc labore aliquid exigi, quia cùm fiat ad petitionem alterius, potest pro eo exigi compensatio: siquidem ab eo qui petit, aliquid in suum commodum præstari, potest merces repeti; proinde etiam in mutuo, vel cambio potest aliquid ratione hujus laboris accipi. Verùm cùm soleat hujusmodi exiguus labor gratis præstari, non censerem, esse aliquid exigendum, præsertim si labor sit valdè exiguus, & brevis, ut in numerandis 50. vel centum florenis: quòd si quis deberet numerare plura millia florenorum, & impendere majorem partem diei, tunc non ratione numerationis simpliciter, sed ratione laboris diuturni posset aliquid exigere, quia æquum est, ut labor compensetur mercede.

11 Ad justitiam cambii per minutum tria requiruntur. Primum est, ut in campsore nulla sit falsitas dando quasdam pecunias, pro aliis, vel falsas pro veris. Secundum, ne sit fraus, decipiendo in valore monetæ, si enim campsori constet, monetam plus valere, debet id campsario aperire. Cæterum qui scienter, vel etiam ex inadvertentia, ac ignorantia pecuniam adulterinam recipit, non potest illã expendere, quia talis pecunia est vitiosa; & res adulterina, ac vitiosa notabiliter, non potest alteri tradi vitio non detecto: neque ex eo, quòd quis fuerit deceptus potest alios decipere: siquidem actio, quâ quis deceptus est, non confert eidem jus decipiendi alios, sed tantùm arguit ejus simplicitatem, cùm siverit, se decipi. Tertium, ut sit justum pretium, seu lege statutum: citra autem legem illud statuitur justum pretium cambiorum, quod communiter viri prudentes, & probi consideratis singulis circumstantiis arbitrantur esse juxta æquitatem: neque in hoc habenda est ratio ad labores corporales campsorum, sed spectanda est communis æstimatio. Cæterum illud censetur justum pretium, quod est conforme communi illius loci, & juxta consuetudinem habita consideratione copiæ, vel inopiæ talium pecuniarum.

12 Sin verò famulus, vel Oeconomus, aut Procurator, qui à domino accepit pecunias, ad aliquid emendum, vel ad debitum solvendum, eas per cambium minutum permutet, & lucrum inde cambiendo accipiat, censent plures probabiliter, quòd possit illud sibi reservare, eò quia tale lucrum fit ex ipsius industria, labore, ac opera, quapropter dicitur fructus industriæ concurrente pecunia, tanquam instrumento sterili, ac infœcundo: sed dominus pecuniæ servandus est omnino indemnis, alioquin si damnum aliquod pateretur ob negotiationem suæ pecuniæ præstitam à famulo, vel œconomo teneretur hic resarcire tale damnum, perinde ac tenetur ad restitutionem, si eas pecunias expendendo, emisset domino res minoris pretii, ut etiam si dominus voluit, ut pecuniæ illæ pretiosiores traderentur suis creditoribus: siquidem si tunc famulus, vel Oeconomus privaret creditores emolumento pecuniæ pretiosioris censeretur illis damnum injustè intulisse. Tum quia persæpe fit, ut unum genus monetæ pluris æstimetur ob pretiositatẽ metalli, & cõmoditatem, quàm alterum; ob quam rationem pluris æstimatur moneta aurea, quàm cuprea, eò quia faciliùs deferatur, ac contra insidias abscondatur: rursus moneta argentea antiqua censetur puriorem continere materiam, quàm recens, & nova; imò vulgò æstimatur vetus plus continere argenti, quàm nova, quod in multis verum est: unde tali emolumento contra intentionem domini non sunt privandi creditores.

Cæterum quia radix omnium malorum est cupiditas, quæ novis dietim rei augendæ semper studet modis; innumeræ apud Authores exortæ sunt quæstiones de licito, & illicito, justo, & injusto cambio, de obligatione restituendi, & similibus. Unde pro generali resolutione hæc solet regula statui: ut ubicunque ex parte campsoris præstatur aliquid pretio æstimabile, possit pro eodem exigi auctarium: & ubi nullus labor impenditur; nec aliud quidquam compensatione dignum; nil justè exigi possit. Positâ hac generali regulâ resolvuntur casus particulares: neque multum in hoc attendenda est consuetudo, quia hæc ut plurimum à sua radice, quæ est cupiditas, & avaritia vitium trahit excepta ea consuetudine, quam viri probi cognoscunt alienam ab omni inordinata cupiditate: unde quando pretium nulla lege definitum est, ratio, & æquitas debent attendi. 13

Hinc improbantur cambia sicca, quibus nullus titulus, & causa auctarii petendi verè inest, 14
sed tantùm fingitur inesse, adeo ut sub colorata cambii larva execrabilis exerceatur usura, ut notat Soto *lib. 6. de justit. & jure q. 8. & q. 10. art. 1.* ut Petrus mercator pecuniam Monachii enumerat Paulo, ut restituatur Venetiis, cùm auctario consueto in cambiis ad ejusmodi locum, quamvis sciat Petrus, se nec pecuniam, nec socium, nec correspondentem, habere Venetiis, ideóque credit, pecuniam in eodem loco; seu Monachii, ubi accepta erat, restitutam iri: hic enim contractus usurarius est: perinde enim est, ac dare alicui centum aureos, ut eosdem paulò post cum fœnore, seu additis aliis decem restituat. Cambiens, qui dat pecuniam minoris valoris pro pecunia majoris valoris solvenda in alio loco ei, qui nec realiter, nec credito eam ibi habet, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem, quia virtualiter usuram committit; neque ad excusationem sufficit, quòd ignoret eum illam habere, vel non habere, quia oportet, ut sciat, vel saltem probabiliter credat eam habere, quia ignorantia facti ejus, quod oportet scire, non excusat *argum. c. innotuit.* cum Glossa *de elect.*

Cæterum in cambio locali reali, quando campsor accipit pecunias, ut alibi resti- 15
tuat, potest aliquid lucrari, & quidem variis titulis. Primò titulo translationis pecuniæ, siquidem

quidem campsor trajicit pecuniam, quæ hic est, in loco, ubi campsarius eam desiderat: & quia hæc opera in gratiam campsarii præstita, est pretio æstimabilis, ideo potest campsor pro eadem aliquid exigere. Neque obstat, quòd campsor re ipsa talem pecuniam non transferat, siquidem faciendo quod æquivalet reali translationi censetur virtualiter eam transferre, quapropter etiam secundùm usum communem loquendi dicitur talis pecunia trajici: unde cùm æquivalenter campsor eam trajiciat, & tantum commodi det campsario, quantum si re ipsa eam transferret realiter, ideo pro tali obsequio, ac servitio præstito potest aliquid exigere. Neque obstat, quòd sine incommodo ullo, vel labore id præstiterit, quia id tribuendum est industriæ campsoris, qui suas pecunias antea miserat in loca illa dissita, vel servandas ibi tradidit sociis; vel cum iisdem inivit commercium in ordine ad solvendas hasce pecunias. Non tamen potest campsor tantum exigere pro hac æquivalente, seu virtuali translatione, quantum si re ipsa transferret; sed solùm quantum inter ipsos bona fide pro tali obsequio est constitutum; quod ordinariè est multo minus: siquidem facilitas operæ, & commoditas, quam percipit, qui eam præstat multum detrahit de pretio secundùm communem hominum æstimationem.

16 Neque obstat, quòd qui dat Monachii suam pecuniam campsori, ut eam recipiat Venetiis non intendat conducere operam campsoris, sed solùm permutare pecuniam, quam habet Monachii cum illa, quam campsor habet Venetiis, proinde talem titulum esse fictitium. Tum quia transfert dominium suæ pecuniæ in campsorem, proinde non conducit ejus operam ad trajiciendam datam pecuniam Monachio Venetias. Nam contra est, negatur antecedens, quia eo ipso, quòd campsarius petit pecuniam, quam campsor habet Venetiis, cum sciat, campsorem libenter habere ibi suam pecuniam, saltem petit, ut postea pecunia numerata campsori illuc trajiciatur: unde campsarius semper petit pecuniam suam, quam campsori tradit trajici Venetias; proinde saltem implicitè, & virtualiter conducit operam campsoris, cùm tradat illi pecuniam cum obligatione, ut Venetiis tantundem reddat: non enim potest campsor id præstare, nisi per realem, vel æquipollentem translationem: siquidem procurare, ut Venetiis reddantur centum aurei accepti Monachii secundùm communem hominum æstimationem perinde est, ac eos virtute, & æquivalenter transferre, quia præstatur idem commodum.

17 Tum quia esto campsarius tantum intenderet permutare suam pecuniam cum illa, quam campsor habet Venetiis; adhuc campsor posset suam pecuniam, quam habet Venetiis pluris æstimare, eò quia per talem pecuniam existentem Venetiis possit illac transferre pecuniam, quæ reperitur in aliis locis absque ullo periculo, vel incommodo itineris, unde quòd talis pecunia sit Venetiis est aliquid respectu campsoris pretio æstimabile, proinde potest aliquid accipere pro tali pretio, & commodo. Ad confirmationem respondetur, non transferri dominium præcisè ex vi contractus, quia potest campsor nolle illud admittere, adhuc integro permanente contractu. Verùm, quia tradens pecunias campsori permittit, ut possit statim acquirere dominium illarum, & illis uti pro suo libitu, dummodo Venetiis eandem quantitatem accipiat, ideo potest campsor dominium illud admittere, & uti tali pecunia tanquam sua, & tunc non transfertur dominium præcisè ex vi contractûs, sed ratione campsarii permittentis campsori dominium, quapropter transfertur dominium tantùm permisivè ratione campsarii, non præcisè ex vi contractus.

Quamobrem in hoc contractu permutationis pecuniæ præsentis pro pecunia absente, si quis attentè consideret, includitur contractus locationis, quo campsor locat campsori operam suam ad deportandam, & transferendam pecuniam, quam recipit in uno loco, ad alium locum dissitum. Neque obstat si dicas, rem locatã reddi semper eandem numero, & in cambio semper unam pecuniam dari, & aliam reddi. Nam hoc argumentum non habet vim, quia campsor non locat pecuniam, sed suæ personæ operam, quâ pecuniam sibi datam Monachii deportat Venetias, ubi est eam soluturus. 18

Neque urget, si dicas, pecuniam præsentem pluris valere, quàm absentem; proinde ratione absentiæ non posse campsorem aliquid lucrari. Nam contra est, quia eatenus pluris valet, quia est commodior: atqui campsario est longè commodius habere suam pecuniam Venetiis, quàm Monachii: & campsori itidem est commodius habere partem suæ pecuniæ Venetiis, quàm totam Monachii, idque ob sua negotia, & commercia: unde semper potest pluris æstimare suam pecuniam absentem, quàm præsentem, quia per absentem præstat id, quod est pretio æstimabile, levando alios onere transferendi illuc suas pecunias. 19

Secundus titulus, quo potest campsor lucrari in cambio locali est præstatio periculi, seu assecuratio, quatenus accipiens hic Monachii pecuniam trajiciendam Venetias, suscipit in se onus transferendi, & periculum, adeo ut si pereat non danti, sed ipsi pereat: hoc autem onus habens adnexum laborem, & periculum, est procul dubio pretio æstimabile, proinde potest campsor pro tali onere, quod ipse suscipit, aliquid lucrari in cambio locali. Quòd si dicas, campsorem nulla pericula suscipere, neque ullos perferre labores, neque impensas facere, eò quia Venetiis habeat fratrem, vel filium, aut procuratorem, aut socium, qui pro ipso solvit, & ad quem litteras mittit absque ullo labore, periculo, & impensis: cùm enim habeat Venetiis paratam pecuniam nullum subit periculum in tali solutione. Contra est, quia quod actualiter pericula non suscipiat, nec labores perferat, per accidens se habet: siquidem res ipsa per se, & ex natura sua est obnoxia incommodis. Cæterum quòd campsor suâ industriâ, curâ, & diligentiâ hæc incommoda devitet, lucrum, quod inde accipit, fructus sunt suæ industriæ, 20

striæ. Hinc quò longius est iter, & quò majora sunt pericula, eò plus lucri ratione assecurationis, & translationis potest exigere à campsario, quia si trajectio pecuniæ re ipsa fieret, esset procul dubio difficilior, & periculosior. Hinc lucrum, quod campsor accipit in hoc cambio non est usurarium, quia ipse non dat pecunias, sed recipit, unde ex mutuo lucrum non acquirit: & rursus in campsario, qui dat pecunias campsori non est usura, cum ipse lucrum non accipiat ex data pecunia, sed det potius lucrum campsori: neque lucrum illud est iniquum, quia campsor accipit tale lucrum, prout lege, vel communi æstimatione taxatur.

21 Quamobrem hoc cambium trajectitium, seu translatitium est licitum: & ejus formula hæc est: Petrus indigens centum aureis Romæ dat hic Monachii campsori centum aureos, ut solvat ipsi Romæ totidem: hinc campsor scribit ad suum socium commorantem Romæ tali pacto: hisce primis litteris visis, & perlectis solvas Petro, vel ejus Procuratori centum aureos: quia hic Monachii totidem ab eo accepi, & subscribit diem, mensem, & annum: dicit *visis hisce primis litteris*, quia solent mercatores binas litteras mittere, ut si fortè primæ perierint, secundæ perveniant ad socium: ponit etiam illam particulam *visis*, quia usu, & more, vel ex pacto solutio pecuniæ fit intra octiduum, vel decendium, vel intra 15. vel 20. dies, qui computantur à die, quo litteræ recipiuntur, & ratæ, acceptæque habentur; proinde spatium temporis conceditur, ut is, qui est soluturus pecunias, eas præparet, quòd si non habeat, quærat, & aliunde accipiat. Interdum tamen solutio fieri debet statim ac litteræ pervenerint ad eum, qui est pecuniam soluturus, & tunc intra tertium, vel quartum diem, ex quo litteræ sunt ei datæ, eásque ratas, & acceptas habuit, eam solvit.

22 Solet etiam addi tertius titulus, nimirum si pecunia sit minoris pretii in loco ubi campsor eam accipit, quàm ubi illam restituit.

23 An verò quando campsor non propriam, sed alterius pecuniam trajicit, adeo ut sit campsor qui det prior suam pecuniam, ut eam recipiat alibi, possit aliquid lucrari, & quo titulo; est difficultas. Hoc cambii genus hanc habet formulam: Petrus campsor dat Monachii Paulo mille aureos, quibus indiget hìc, qui deinde scribit Venetias ad suum Procuratorem hoc pacto: hisce primis litteris cambii visis, & perlectis, solves Joanni socio Petri mille aureos, quia totidem accepi Monachii à Petro, & subscribit mensem, diem, & annum. Has litteras Paulus dat Petro campsori ut ipsemet eas mittat Venetias, ut earum fide, & authoritate, ejus procurator, vel socius exigat tales pecunias à Procuratore Pauli. Aliqui censent campsorem in hoc contractu non posse lucrum ullum accipere. Verùm communior sententia est, quòd possit etiam licitè aliquod lucrum accipere, ut docent Navarrus *in manual. c. 17. num. 289.* Toletus *lib. 5. c. 53.* Valentia *2. 2. disp. 5. q. 23 p. 4.* Sylvester *V. usura 4. q. 8. §. 1.* Malder. *de cambiis dub. 3. num. 3.* Layman. *c. 19. n. 8.* ex primo titulo virtualis translationis, & majoris æstimationis pecuniæ præsentis, quàm absentis, adeo ut campsor possit aliquid lucrari, quamvis utrobique sit idem pretium monetæ, & eadem copia, vel inopia: & id procedit, quamvis det ad locum intra idem Regnum, vel Provinciam: quia sicut pecunia absens ab uno regno minoris valet illi Regno, quàm præsens in eodem Regno; ita periculum absens ab una civitate ejusdem Regni minus valet, quàm præsens alteri, & quò plus distabunt loca, eò minoris æstimatur pecunia absens, ac proinde campsor potest plus lucrari, ratione hujus absentiæ pecuniæ secundùm locum magis distantem.

Secundus titulus est major æstimatio pecu- 24
niæ in loco ubi datur, quàm ubi redditur, sive illa æstimatio sit intrinseca, seu à lege, & communi consuetudine, & valor pecuniæ proveniat ex conditione materiæ, ponderis; sive procedat ex causis extrinsecis, & fortuitis: etenim ratione utriusque æstimationis potest campsor aliquid lucrari, dummodo lucrum non excedat pretium fructuum cambii: quamvis nummi aurei eandem habeant æstimationem legalem hic Monachii, & Romæ, adhuc fieri potest, ut hìc majorem habeant accidentalem, seu fortuitam, vel ratione majoris raritatis talis pecuniæ, vel ratione majoris securitatis in uno loco, quàm in alio: regulariter ubi majora sunt pericula cæteris paribus pecuniæ minoris æstimantur, ut docet Cajetanus *tract. de cambiis c. 7.*

Solet etiam addi tertius titulus ratione cu- 25
jus potest campsor aliquid licitè lucrari ex præfato cambio, estque carentia pecuniæ, cui adnectitur periculum, ne restituatur, & privatio commoditatis negotia instituendi ex tali pecunia, quæ apud mercatores pluris æstimatur, proinde quo longius est tempus, in quod campsor talem pecuniam concedit, eò plus lucri potest exigere. Cæterum ratione æstimationis potest campsor plus accipere Venetiis, quàm det Monachii, ut si det centum aureos Ungaricos hic Monachii Petro, ut eos Petrus Venetiis solvat socio campsoris, quia Monachii aurei Ungarici valor est major, quàm Venetiis, ne campsor excessum valoris perdat, potest aliquid plus Venetiis accipere, sed minus, seposito pretio trajectionis, alioquin non esset dati, & accepti æqualitas in æstimatione, quæ in omni contractu servanda est: ratione æstimationis extrinsecæ, seu fortuitæ, potest etiam aliquid lucrari, sicuti enim merces ratione paucitatis, & necessitatis, ut etiam ratione multitudinis petentium, & raritatis venditorum pluris valent, & emuntur, quàm aliàs emerentur, ita etiam pecuniæ præsentes ob easdem causas pluris valent, pecuniæ enim absentes se habent instar mercium respectu præsentium.

Datur etiam tertium cambii genus, quod 26
etiam litteris fieri solet, & dicitur cambium ad nundinas; in quo nunc quasi versatur tota mercatorum ars, & negotiatio, quæ non gratia mercium fit, sed quæstûs, & lucri causâ. Sicut olim introductæ fuerunt nundinæ, ut omnes, & singuli faciliùs, & commodiùs merces coemerent, quæ ubique locorum non inveniuntur, & ob eandem causam designata fuerunt certa loca,

loca, ad quæ venditores cum mercibus, & emptores cum pecuniis venirent, ut venderent illi, emerent isti: ita mercatores, & campsores suas nundinas instituerunt, & certa loca designârunt, in quæ commodè, & opportunè convenirent, cum suis debitis, & creditis. Neque in iis locis, fiunt venditiones, & emptiones mercium, sed pecuniarum solutiones, & traditiones; adeo ut alii sua debita solvant, & alii debita contrahant: redduntur itidem dati, & accepti rationes; & demum pecuniæ creduntur, & accipiuntur: quinimò totum hoc negotium fere sine ullis pecuniis exigitur, solùm datis, & acceptis chyrographis, & syngraphis: & hæ nundinæ solent singulis trimestribus, seu quater in anno celebrari. Hinc cambium dicitur fieri ad primas, secundas, tertias, vel quartas nundinas: sed pecunias dari, vel accipi ad primas, vel secundas nundinas nil aliud est, quàm pecuniarum solutionem esse faciendam ad tres, vel sex menses.

27 Interdum autem pecuniæ dantur in uno loco, ut in alio solvantur, in quo nullæ fiunt nundinæ; & aliquando dantur in uno loco, ut solvantur in alio, in quo fiunt nundinæ. Sed licèt in loco ubi solvendæ sunt, non fiant nundinæ, nihilominus solent mercatores fingere, ac si ibi nundinæ celebrarentur, quatenus ad solutionem pecuniarum statuuntur ea tempora, in quibus solent nundinæ peragi: hinc pecuniæ dicuntur dari, vel accipi ad primos, secundos, vel tertios terminos, hoc est ad primum, vel secundum trimestre, in quo primæ, vel secundæ nundinæ celebrantur: cambium igitur ad nundinas non differt nisi accidentaliter à cambio locali ex natura sua, quia eædem personæ in utroque cambio conveniunt, & regitur eadem pecunia, & variatio pretii fit juxta longius, aut brevius tempus, hinc concurrentibus debitis circumstantiis, & conditionibus cambium ad nundinas non est illicitum jure naturali, vel communi scripto.

28 Prima igitur conditio est, ut fiat realis permutatio ex uno loco in alium habita ratione diversitatis pecuniæ, & valoris monetarum, adeo ut hæc cambia citra fraudem, & dolum fiant verè, & re ipsa litteræ de uno loco in alium mittantur, & virtute litterarum fiat solutio pecuniæ receptæ in alio loco, quàm in eo ubi solvitur.

29 Secunda conditio est, ut servetur justum pretium, secundùm communem fori æstimationem, in qua habenda est ratio ad copiam, vel inopiam pecuniæ ad distantiam, vel indistantiam locorum.

30 Tertia, ut in æstimatione pretii non habeatur per se ratio temporis, hoc enim esset usurarium, ut habetur in Bulla Pij V. siquidem distantia temporis non parit justum lucrum, sicut distantia loci, quæ regulariter onera æstimabilia conjuncta habet in trajectione pecuniæ de loco ad locum.

31 Rursus omne monopolium vitandum est, siquidem facientes monopolium directè, & per se, sive ex pacto expresso, sive tacito, quo pretium augeatur supra justum, peccant contra justitiam, ut etiam qui positivè cooperantur monopoliis: siquidem sunt causa efficax incrementi illius pretii supra justum, quod non potest ab ipsis institui, quia pretium justum cambii non dependet ex eorum arbitrio, sed ex aliis causis: cooperatores itidem tenentur positivè in solidum ad restitutionem, si principales non satisfacerent, quia fiunt & ipsi participes talis injusti incrementi contra justitiam, ut docent Toletus *lib. 5. c. 53. num. 3.* Sotus *de justit. & jure lib. 6. q. 12. art 3.* Salonius *de cambiis q. 4. art. 2.* Cambium pro secundis, vel tertiis nundinis censetur usurarium, si campsor ob id plus exigat, quàm exigeret, si pecuniam daret ad proximas tantùm nundinas; siquidem ob solam simplicem dilationem aliquid exigere usuram redolet: cæterum cum pari lucro licitum esset ad secundas, vel tertias nundinas pecuniam dare, quia id cedit in favorem campsarii. Rursus non potest ab initio determinatum interesse in pactum deduci pro periculo, in quod se injicit concedens dilationem ultra terminum ordinarium, quia id prohibetur in Bulla Pij V. de cambiis. Non tamen prohibetur, ut qui alterius causâ patitur damnum aliquod, possit indemnis servari in foro conscientiæ, cùm id in cæteris contractibus jure naturæ licitum sit.

Juvat observare, Pium V. in sua Bulla de 32
cambiis, aliquas apponere conditiones, quibus non servatis cambia non sunt licita. Primò damnat Pontifex ut usuraria omnia cambia sicca, in quibus falsò fingitur in alio loco futura solutio, cum de facto intendatur futura in eodem loco, ubi fit contractus, eò quia alter alibi pecuniam non habeat. Secundò jubet in cambio reali servari aliquas conditiones; quarum prima est, ne campsor ratione dilationis ultra terminum præstitutum concessæ paciscatur de ullo lucro, id enim usuram oleret. Secunda est, ne ab initio vel postea, paciscatur de certo interesse, etiam in eventu, quo non fieret solutio tempore debito. Non tamen Pontifex prohibet pactum de interesse incerto, quod postea ex mora campsarii deprehensum fuerit, sed tantùm pactum de certo interesse futuro ratione lucri cessantis, vel damni emergentis. Rursus neque prohibet, ne pœna moderata adjiciatur, si ex negligentia tempore convento non fuerit facta solutio. Tertia conditio est, ne realia cambia aliter quàm ad proximas nundinas fiant, vel si nundinæ non agantur, in proximis terminis juxta receptum locorum usû: unde non licet ire ad secundas nundinas cum majori lucro, quàm ad proximas. Quòd si quis ratione veri interesse plus exigeret, quando ad secundas nundinas concedit, peccaret contra hanc Bullam, & tanquam usurarius puniretur in foro exteriori. Quarta est, ut in constituendis terminis solutionum habeatur ratio longinquitatis, & vicinitatis locorum, in quibus destinatur solutio, ne dum longiores præfiguntur, quàm exigant loca solutioni destinata, fœnerandi detur occasio: ubi juvat adnotare, hìc non improbari terminos solutionum in nundinis, qui sæpe triplo, vel sextuplo sunt longiores, quàm locorum exigat intercapedo, eò quia non possint commodè alii termini constitui talibus locis; sed improbantur termini extra

tra nundinas: siquidem improbatur saltem tacitè illa consuetudo, quâ campsores eò plus lucri accipiunt, quò longius est tempus, ante nundinas. Cæterum non desunt, qui censeant probabile, id non improbari, quando fit communi mercatorum judicio, & ob causas, quæ communiter ipsis videntur justæ, & æquæ.

§. III.

Producuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones

1 QUæritur primò, an si duo clerici beneficiati permutent vicissim sua beneficia, & unum eorum majores habeat proventus, præ altero, possit excessus iste redituum ab altero permutante pecuniâ, vel alia re temporali compensari? Siquidem pecunia in tali casu non datur pro beneficio, & re spirituali, sed tantùm pro illo excessu proventuum, qui est aliquod temporale: & videtur id concedi *in c. ad quæstiones 6. h. t.* Respondetur nihilominus cum distinctione, an sint duæ Ecclesiæ conventuales, seu Monasteria, quæ velint beneficia sibi unita inter se permutare: vel an sint duo clerici beneficiati: in priori casu ex *d. c. ad quæstiones 6. h. t.* est talis permutatio licita, ubi Clemens III. rescribit, quòd si duæ Ecclesiæ pro majore commoditate, velint permutare eorum bona, possint id præstare: & si proventus unius sunt uberiores, altera infundat pecuniam ad æqualitatem, contractu tamen refectionis pecuniæ per se celebrato, ita ut cum contractu permutationis non misceatur. Ratio est, quia ibi pecunia datur pro fundis, & agris, qui temporales sunt, & per incorporationem transieruntin dominium Ecclesiæ conventualis. Quando verò sunt duo clerici beneficiati, qui permutant sua beneficia, non est licitum pro excessu redituum aliquid temporale accipere, quia tunc principaliter fit permutatio quoad titulum: quia cùm agri, & fundi non sint in dominio beneficiati, sed is habeat tantùm jus spirituale, vel saltem spirituali annexum, seu fructus percipiendi; non posset pecunia intelligi data pro ipsis fundis, & agris, sicut in priori casu; sed pro titulo spirituali, & jure percipiendi ampliores reditus, quod non est licitum, quia daretur temporale pro spirituali, vel pro annexo spirituali. Quòd si unus clericus esset alio minus idoneus, & haberet beneficium pinguius posset in illa permutatione authoritate tamen Episcopi congruam pensionem sibi reservare ad tempus vitæ, ut notat Navarrus *de simon. consil. 43. num. 4.*

2 Quæritur secundò, an permutatio beneficiorum possit fieri non obstantibus gratiis expectativis? Respondetur, tales gratias expectativas non se extendere ad beneficia resignata ex causa permutationis, proinde validam esse permutationem beneficiorum non obstantibus gratiis expectativis prout statuitur *in c. licet unic. h. t. in 6.* in quo habetur, quòd quando quis ex gratia Papæ expectat vacantiam beneficii, id non impedit, quin aliqui permutent sua beneficia renuntiando in manibus Episcopi, idque de gratia, non de rigore juris: quia talis resignatio sine fraude cum non fieret nisi ad permutandum, non dicuntur beneficia vacare: secus si probaretur fraus. Unde habenti hanc gratiam expectativam nihil prodest, nec fit in ejus præjudicium, quòd si permutatio in fraudem fieret, tunc irrita foret, & probata fraude expectans posset petere unum ex beneficiis permutatis, non obstante tali permutatione, perinde ac si beneficium vacâsset per mortem, vel resignationem, non verò causa permutationis, ut tradit Glossa *in d. c. licet V. sine fraude argum. 2. de renuntiat. in 6.* An verò permutatio facta sit in fraudem, id colligitur ex qualitate, & circumstantiis ipsius facti, non verò ex eo præcisè quòd habens beneficium tenue illud permutet cum habente beneficium pingue, neque ex eo quòd clericus juvenis permutet suum beneficium cum sene, *argum. l. dolus 12. C. de rescindend. vendit. juxta Glossam marginal*: quia tunc cùm superior sciat unum beneficium esse alio pinguius, & clericos esse juvenes, vel senes, non potest ex hoc præcisè adesse fraus; quia quoad hoc authoritas superioris, à qua permutatio sumit robur, tollit præsumptionem fraudis, nisi aliæ concurrant fraudis conjecturæ, quæ superiorem lateant, ut si permutaretur beneficium tenue cum pingui proximè vacaturo, eò quia alter permutans esset morti proximus, ut notat Rebuffus *in prax. tit. de permut. n. 47.*

Quæritur tertiò, ad quid teneantur clerici beneficiati, qui irrequisito proprio prælato beneficia vicissim permutârunt? siquidem talis permutatio censetur licita; quia spiritualia cum spiritualibus, proinde beneficia cum beneficiis inter personas idoneas possunt permutari *c. quæsitum 5. §. At quæstiones h. t. c. cum venerabilis 6. de except. c. inter 18. de præbend. c. super eo de transact. c. final.* quia in permutatione beneficii ecclesiastici cum alio beneficio datur res spiritualis pro re spirituali; & labes simoniæ non committitur nisi quando pro re spirituali datur aliquod temporale *c. qui studet 1. q. 1. c. salvator 1. quæst. 3.* Respondetur nihilominus, talem permutationem factam irrequisito proprio superiore esse irritam, & clericos privari suis beneficiis. Quia licèt beneficiati possint tractare de permutatione suorum beneficiorum facienda; non tamen permutationem ipsam facere, nec concludere possunt irrequisito superiore proprio: siquidem talis permutatio continet labem simoniæ; proinde uterque suo beneficio privatur *c. quæsitum 5. & cap. cum olim 7. h. t.* 3

Neque obstat, quòd in tali permutatione detur aliquid spirituale pro spirituali: quia licèt beneficium ecclesiasticum secundùm se præcisè sit quid spirituale, habet tamen annexum aliquod temporale, scilicet fructus, & commodum, ratione cujus contrahi etiam simoniam liquet *ex c. præterea 17. de transact.* ideo permutat quis suum beneficium, quia hoc videtur esse sibi minus commodum; & aliud magis commodum, ratione cujus permutat; proinde pro aliquo temporali datur spirituale, quod est simoniacum. Neque obstant allegata jura in con- 4

contrarium; quia illa procedunt in permutationibus factis auctoritate legitimi superioris. Unde res spiritualis potest quidem permutari cum re spirituali non privata permutantium auctoritate, sed accedente consensu superioris. Imò non facilè reperitur, olim licuisse beneficiariis habentibus beneficium ecclesiasticum propriam Ecclesiam deserere, & ad aliam se transferre; neque Ecclesiæ, cui per ordinationem mancipati erant, renunciare irrequisito proprio episcopo; quapropter juri consentaneum est, ut beneficiarii non possint privata authoritate propriis renunciare ecclesiis, nec illas cum aliis permutare.

5 Tum quia hæc mutua permutatio non potest fieri sine reciproca renunciatione, quæ sine consensu proprii prælati non potest fieri *c. admonet de renunc.* Tum quia beneficium non potest validè obtineri sine canonica institutione *c. 1. cum vulgatis de regul. juris l. 6.* & hæc institutio non potest fieri à privatis clericis; sed necessariò facienda est à legitimo superiore ecclesiastico. Tum quia permutatio rei alienæ est nulla *l. 1. §. ult. ff. de rerum permut.* non enim potest quis disponere de re non sua; & clerici beneficiarii non sunt domini suorum beneficiorum, sed tantùm usufructuarii, vel œconomi *c. caterum de donat.* unde defectu dominii non possunt propria authoritate sua beneficia permutare. Has ob rationes hæc permutatio vix permittebatur olim in Ecclesia, adeout apud Gratianum nulla fiat de illa mentio, donec in Concilio Turonensi relato *in c. majoribus 8. de prabendis* Patres prohibentes beneficiorum sectiones, præbendarum permutationes improbaverint, quæ prohibitio firmata postea fuit ab Urbano III. & Clemente III. ac Innocentio III. & Pius V. in sua constitutione 42. cui initium est *officium* suspendit omnes facultates ordinariorum admittendi quascunque resignationes beneficiorum; & in constitutione 58. eas tantùm permittit resignationes, ac permutationes, quæ juri consonæ sunt.

6 Quæritur quartò, an jus ad rem possit permutari cum simili jure, vel cum beneficio? Respondent plures, talem permutationem adversari juri canonico, & præsertim *c. exhibita 9. & ult. h. t.* sed ibi tantùm dicitur, spirituale non posse permutari cum temporali, ut jus decimarum cum certa pecuniæ summa; jus autem ad beneficium ecclesiasticum non est quid temporale, sed spirituale, quod si permutetur cum alio jure ad rem, vel cum beneficio, est permutatio rei spiritualis cum spirituali. Respondetur exactiùs, talem permutationem non posse fieri, præsertim si sermo sit de gratiis expectativis, quia hæ gratiæ sunt personales, propterea non extenduntur ultra casum expressum, neque ultra personam, cui conceduntur, ut tradit Panormitanus *in c. cum olim 7. h. t.* & probatur *ex c. cui de non sacerdotali 27. de prabendis in 6.* ubi expresse dicitur, mandata de providendo, seu gratias expectativas non debere extendi ultra casus expressos. Quòd si tales permutationes fierent authoritate ordinarii, probabile est, non fore irritas, quia tunc non committitur simonia, cum sint res spirituales; unde si ob justam causam, ut ad litem componendam, fieret talis permutatio authoritate legitimi superioris non esset damnanda, quia cum talibus circumstantiis in jure non reprobatur.

Quæritur quintò, an si Titius velit suum beneficium resignare in favorem Caii & Ordinarius nolit talem resignationem admittere, ut 7
possit ipse tale beneficium alteri conferre; possit uti Titius permutatione ficta resignando causâ permutationis. Respondent plures cum Rebuffo *§. de permutat. num. 14. & sequent.* talem permutationem validam esse, & eorum fundamentum est, quia non interest nisi partis, cui nulla fit injuria, quia integrum est illi acceptare, vel respuere tale beneficium. Tum quia si Titius det Cajo rem suam causâ permutationis, & postea nolit rem Cai, quam illi condonat, non propterea irritatur permutatio: ita qui permutat suum beneficium fictè cum alio ad eum finem, ne Episcopus illud det alteri, potest concedere suum beneficium alteri, à quo nihil accipiat, cedendo jure suo revertendi ad proprium beneficium. Licèt posset id valere si bona fide Cajus putaret se habere beneficium, quod cum Titio mutaret, eo quia tunc transferatur dominium propter bonam fidem contrahentis: non ita si Cajus sciebat se non habere beneficium, quia tunc non poterat bona fide velle permutare, sed tantùm donare gratis, seu resignare in favorem alterius, quam tamen resignationem Episcopus non admisisset; unde collatio videtur facta per errorem.

Quamobrem adhærendum puto contrariæ sententiæ asserenti, non esse licitum ita fictè 8
permutare beneficium, quia alioquin, si id licitum esset, sterneretur via pluribus fraudibus. Tum quia eo ipso quòd alius caret beneficio non potest illud permutare cum alio beneficio, est enim de ratione permutationis beneficiorũ, ut duo beneficia, quæ diversis inerant beneficiariis transeant de subjecto in subjectum, seu de beneficiario, in beneficiarium; & quando non datur nisi unum beneficium non potest fieri hæc permutatio, quæ proinde non potest vim ullam obtinere permutationis. Tum quia in permutatione ficta collatio extorquetur per fraudem; proinde non est licita: neque obstat, quòd talis error sit circa aliquid extrinsecum, quia etiam error extrinsecus, quando est causa contractûs illum irritat: hinc Ludovicus Gomez *q. 19. in regul. cancell. de infirmis* asserit, permutationem cum beneficio, quod vocatur de *pertica* cum beneficio ficto nullius esse valoris.

Quæritur sextò, an legatum pro erectione capellaniæ possit commutari in certum numerum missarum, si non possit erigi in loco 9
destinato à testatore? Communis sententia est, omne legatum si ex impedimento facti non possit executioni mandari, posse permutari in aliud opus pium Glossa *in c. nos quidem de testament.* Abbas *num. 6. Innocentius num. 1.* & desumitur etiam ex Concilio Trident. *sess. 22. c. 6. de refor.* ubi generatim statuitur, quòd ex justa, & necessaria causa possint Episcopi tanquam delegati sedis Apostolicæ commutare ultimas voluntates testatorum, & *sess. 25. c. 4.* ubi asserit, posse Episcopos, & alios circa missas relictas

relictas celebrandas à testatoribus decernere, quod magis ad Dei gloriam, & Ecclesiæ utilitatem expediens fuerit, si contingat, quòd non possint suppleri: quia tunc potiùs mens est attendenda testatoris, quàm sonus verborum, quod procedit in omni dispositione *l. labeo in fin. ff. de suppellect. leg. & lege nominis, & rei §. verbum ff. de verb. signif.* quod vel maximè procedit in ultimis voluntatibus *l. heredes mei §. cùm ita ff. ad trebell. l. cum acutissimi C. de fideicommiss.* Castrens. *consil.* 264. *lib.* 2. cùm enim testator non præviderit, quòd legatum non posset executioni mandari, ideo consideranda est ejus intentio, ac exploranda ejus voluntas, nimirum an voluisset, si prævidisset, ac fuisset interrogatus *l. Titius §. Lucius ff. de lib. & posth.* Glossa *in l. tale factum in fin. ff. de pactis*, & cùm non præsumatur voluisse inutiliter legare *l. ult. ff. si certum petit.* Menoch. *lib.* 6. *præsumpt.* 4. *num.* 25. siquidem omne agens agendo sibi præstituit finem, ob quem agit, non enim intendit frustra agere, sed utiliter in ordine ad assecutionem finis; unde tunc rectè interpretatur voluntas testatoris de permutando legato, quod non potest impleri cum alio pio opere. Tum quia quando voluntas testatoris non potest in totum impleri, debet saltem eò meliori modo, quo potest impleri *l. in his l. in testament. l. filia sua §. 1. ff. de condit. & demonst.* Romanus *consil.* 409. *num.* 11. unde cùm non possit impleri voluntas testatoris in erectione capellaniæ in loco destinato, erit implenda alio meliore modo, quo fieri potest, hinc si summa relicta pro fundatione non sufficiat, ut erigatur in alio loco, tunc posse summam relictam commutari in aliud opus pium, docent communiter Canonistæ Abbas *in c. nos quidem de testament.* Socinus *tract. de obligat. lib.* 19. *num.* 16. Riccius *collect. p.* 3. *collect.* 558. *vers. tertia causa.* Barb. *de potest. episcopi p.* 3. *allegat.* 83. *num.* 7. Idque reperitur decisum *in l. legatum ff. de administrat. rerum ad civitatem pertinent.* ubi dicitur quòd si pecunia legata pro operibus pertinentibus ad ornatum civitatis ob interventum falcidiæ non sufficiat; possit expendi in aliud opus utile civitati, & favet decisioni etiam decretum Concilii Tridentini *sess.* 25. *c.* 4. *de refor.* ubi statuitur, quòd si eleemosyna relicta pro missis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facilè inveniatur, qui se oneri subjiciat, possit Episcopus in synodo diœcesana statuere circa hoc quidquid ad DEI cultum, & Ecclesiæ utilitatem magis expediens visum fuerit, neque tunc defraudatur mens testatoris, cùm nemo præsumatur velle, quod fieri non potest *in l. Lucius §. Imperatores ff. ad municip. l. si tibi §. unius ff. de option. legat.* Rota *decis.* 364. *num.* 3. *apud Farinacium p.* 1. *recent.* & quia in tali eventu testator cùm jam obierit, non potest loqui; ideo ad superiorem pertinet ejus intentionem interpretari, quòd si non sufficiat pecunia relicta pro erectione capellaniæ, & celebratione missæ quotidianæ, potest fieri commutatio in aliud opus pium, alioquin testator, vellet aliquod impossibile.

10 Quamvis de jure antiquo hæc commutatio potuerit ab episcopis fieri, ut habetur *in d. c. nos quidem, de testament.* & in Tridentino *sess.* 22. *c.* 6. *de refor. & sess.* 25. *c.* 4. Nunc tamen hæc facultas commutandi sublata est episcopis, si agatur de commutatione ultimarum voluntatum quoad missas celebrandas, idque per decretum sacræ Congregationis Concil. Tridentini *de celebr. miss.* editum authoritate Urbani VIII. ubi etiam declaratur, quòd si legatum sit adeo tenue, ut non reperiatur, qui velit tale onus suscipere, adeunda sit sedes apostolica pro reductione oneris; & ita hodie est in praxi.

Quòd verò possit commutatio fieri in tot 11 missas celebrandas pro una vice tantùm, quot correspondent, habita ratione consuetæ eleemosynæ, summæ totius legati, neque esse necesse, ut in alio loco capellania fundetur cum minori onere, tradunt Geminian. *in c. gratia de rescript. in 6.* Natta *in repet. clem. sæpe num.* 66. *de V.S.* & alii docentes, quòd legatum pro ædificatione Ecclesiæ, quæ non potest ædificari sine voluntate Papæ possit commutari in aliud pium opus, quia quando non potest impleri, quod testator præscripsit in ordine ad causam piam, tunc subintrat facultas superioris in favorem piæ voluntatis, in ordine ad sustentandum actum, ne pereat juxta interpretativam voluntatem disponentis *l. si miles. ff. de testam. milit. l. quoties. ff. de V.O. l. si quando ff. de legat.* 1. Quamobrem ex vi hujus facultatis, & voluntatis præsumptæ testatoris potest superior eam instituere permutationem, quæ rationabilis visa fuerit, magisque appropinquare dispositioni ipsius.

Quæritur septimò, an si legatum pium im- 12 pleri non possit, ac proinde permutandum sit cum alio opere pio, tunc requiratur consensus eorum, in quorum favorem factum est? Respondent communiter doctores, esse vocandos, siquidem omnes ij debent ad actum vocari quorum interest, ac lædi possunt *l. de unoquoque init. ff. de re judic. l. non ita divus. l. cum in causas prima §. causa cognita. c. cum olim de testib. & clement. pastoralis de re judic.* An verò requiratur etiam eorundem consensus, ut fiat talis permutatio, affirmant plures cum Genuensi *in praxi Neapol. c.* 20. *num.* 3. ubi addit, quòd si nec Ecclesia, cujus favore est factum legatum, nec hæres consenserint, possit tunc Episcopus se solo talem commutationem exercere; quòd si Ecclesia sola consenserit, & non hæres, debeat Episcopus favere Ecclesiæ legatariæ. Sed putârim, tunc non requiri consensum legatarii, siquidem consensus ita necessariò fundatur in jure consentientis, ut ubi nullum est jus, neque ullus possit consensus intervenire, qua ratione, qui non sunt sui juris non possunt consensum præstare quoad illa, in quibus non sunt sui juris; adeo ut consensus minorennis non valeat, nisi factus major eundem approbet *l. si in rem C. si res aliena pignor. data sit:* atqui Legatarius, quando voluntas testatoris non potest impleri non acquirit jus ad legatum, quia ad impossibile non acquiritur jus; neque voluntas testatoris censetur voluisse aliquod impossibile *l. Lucius §. Imperatores ff ad municip. l. si tibi §. unius ff. de option. leg.* Cùm igitur vo-

luntas

luntas testatoris ex impossibilitate adimplendi legatum, censeatur cessare, cessat etiam translatio juris in legatarium; proinde ejus consensus non est necessarius in tali commutatione, cùm nullum habeat jus.

14 Præterea ut rectè docet Pasqualig. *quæst. moral. canon. q. 92. num. 6.* si legatum non debeatur alicui, hic non acquirit jus in illud, siquidem jus, & debitum referuntur essentialiter, adeo ut non possit sine debito esse jus: eatenus habeo jus ad rem, quia hæc mihi debetur, alioquin si mihi non esset debita, non haberem jus ad illam: atqui si legatum non posset impleri juxta expressam testatoris voluntatem, tunc legatario non esset debitum legatum, quia censetur impossibile, proinde non habet jus ad illud, consequenter neque requiritur ejus consensus in tali commutatione: minor habetur *in l. Seian. in fin. ff. de auro, & argent.* ubi dicitur, quòd si extinguatur res legata, vel non permaneat in sua specie, aut forma, non sit res illa debita, imò nec ejus pretium, unde quando legatum absolutè impleri non potest juxta modum præscriptum à testatore, non est ampliùs debitum, proinde legatarius nullum acquirit jus in tale legatum. Tum quia eo ipso quòd aliquid de jure est faciendum, non requiritur consensus habentis interesse, quia tunc jus per se supplet, & standum omnino est determinationi juris, ut tradunt Menochius *consil. 1094. num. 16.* Natta *consil. 475. num. 14. lib. 2.* Oldrad. *consil. 139. in 6. dub.* & quando impleri non potest mens testatoris eodem modo, ac forma, quâ præscripsit, tunc de jure debet legatum mutari in aliud opus pium juxta voluntatem interpretativam testatoris *l. legatum §. de usu, & usufruct.* proinde jus supplet omnia alia, cùm standum sit ejus determinationi.

15 Requiritur tamen consensus hæredum *l. legatum ff. de usu, & usufruct.* & desumitur *ex c. nos quidem de testam.* idque saltem ex quadam honestate, non verò ex totali necessitate, quia si hæres consentire noluerit, & legatum sit pium, potest solus Episcopus illud permutare, ut habetur *in text.* Neque obstat, quòd hæres repræsentet personam defuncti *l. hæres 1. ff. de usucap. & authent. de jurejur. à morient. præstand. init.* & succedat in universum jus defuncti *l. nihil aliud ff. de V. S.* adeo ut hæres sit ejusdem potestatis, cujus fuit defunctus, & habeat idem jus, quod ipse habuit, *l. hæredem. ff. de regul. jur.* quia licèt id verum sit, tenetur tamen hæres approbare etiam factum defuncti *l. fin. ff. de hæred. instituend. l. cùm à matre C de rei vendicat. authent. de jurejur. à mor. præst. §. 1.* proinde tenetur adimplere mentem testatoris eo meliori modo, quo potest *l in his l. in testamento. l. filia sua §. 1. ff. de condit. & demonst.* quapropter si non assentiatur rationabili, ac piæ mutationi, solus Episcopus permutabit, quia id exigit favor, quo ultima voluntas sustineri debet, ne pereat. *l. hæreditas. ff. de tit. hæred. ff. de petit. hæred. & l. nulli, & fere toto C. de Episcopo & cler. & c. si hæredes. & c. tua* Tridentinum *sess. 7. c. ult. & sess. 22. c. 8. de refor. & sess. 25. c. 8.*

Quæritur octavò, an si una Ecclesia permutet oratorium, vel quid aliud cum alia Ecclesia, requirantur solemnitates, quæ habentur in Paulina *ambitiosæ*, siquidem in tali extravag. Pauli II. prohibentur permutationes bonorum Ecclesiæ generatim, adeo ut comprehendantur omnes permutationes: siquidem est permutatio, quædam alienatio, eo quia dominium alienetur ab uno, & transferatur in alium *c. nulli de rebus Ecclesiæ non alienand. c. 2. de rer. permut. c. sine exceptione 12. q. 2.* ubi Rebuffus *num. 66.* Rota apud Farinac. *decis. 70. num. 1. p. 1.* An verò Paulina constitutio comprehendat etiam permutationes, quæ fiunt inter Ecclesias, affirmant Rebuffus *in d. c. sine exceptione n. 6.* Quaranta *in compend. Bullarij V. alienatio rerum eccles. n. 15.* Beroius *consil. 179. num. 3. lib. 1.* At quòd non requirantur solemnitates *d. extravag ambitiosa*, è converso docent Riccius *in prax. fori eccles. resol. 60. num 2. & p. 4. collect. 996.* Barbosa *p. 3. de potestat. Episcop. allegat. 95. n. 57.* Pasqualig. *quæst. moral. canon. q. 95. num. 4.* Megal. *tom. 1. variar. resol. 31. num. 10.* & hæc sententia est perquam probabilis, quia tota obligatio legis à voluntate dependet legislatoris, proinde non extenditur nisi juxta intentionem legislatoris, quæ utpote fortior, principalius attenditur *l. labeo in fin. ff. de supellect. leg. & l. nominis, & rei §. verbum ff. de V. S.* hinc verba legis trahuntur ad mensuram intentionis legislatoris, ut tradunt Oldrad. *consil. 9. verb. item cum num. 3. & 4.* Tuschus *littera M. conclus. 199.* Ancharan. *consil. 219. num. 5.* & mens legislatoris mensuratur à causa finali: siquidem non potest voluntas legislatoris quidquam velle, nisi quatenus movetur ex fine; ideo vult quidquid est lege volitum, & tale propter finem, ex quo liquet, intentionem legislatoris, & obligationem legis mensurari ex causa finali, adeo ut non plus extendatur, quàm ipsa causa finalis *l. cum pater. §. dulcissimis ff. de legat. 2. & l. adigere §. quamvis ff. de jure patron.*

17 Hinc quando dubitatur, an casus aliquis comprehendatur in lege, & non reperitur causa finalis legis, tunc lex non procedit, quia deficit intentio legislatoris, proinde etiam ipsa lex circa eundem casum *l. ut omni ff. de adoption. l. quod dictum. ff. de pact. c. & si Christus de jurejur.* atqui in præfata *extravag. ambitiosa*, & in præsenti casu permutandi bona Ecclesiarum finis Pontificis est consulere indemnitati Ecclesiæ generatim, adeo ut per alienationes, & translationes dominiorum in laicos non patiatur detrimentum, & hac ratione finali prohibet tales permutationes fieri sine facultate Romani Pontificis: non verò intendit prohibere permutationes inter unam Ecclesiam, & aliam, quia tunc Ecclesia universalis non damnificatur, quia bona quæ permutantur semper remanent in eadem Ecclesia universali, quamvis enim transeant, de uno membro in aliud, manent tamen in eodem corpore, & sub eodem capite, proinde causa finalis dictæ *extravag. ambitiosæ* non extenditur ad præsentem casum: siquidem habetur in illa constitutione: *Ambitiosæ cupiditati illorum, ac divini cultus detrimento exquisitis mediis*

diis usurpare præsumunt, occurrere cupientes: unde claret, mentem Pontificis fuisse impedire, ne bona Ecclesiastica transeant ad laicos, ut enim habetur *in l fin. §. de hæred. instit. & l. 1. ff. ad sen. consf. macedon.* ex prooemio præsertim mens conjicitur legislatoris, & notant Tiraquel. *tract. cessante causa limit. 1. num. 65.* Mascard. *de prob. conclus. 1284.* Rota *decis. 619. num. 5. apud Farinac. p. 5.* ergo cùm præfata constitutio complectatur tantùm alienationes ad manus laicales, sequitur, præsentem casum non includi in tali extravag. Verùm juxta praxim Romanæ Curiæ etiam in casibus non necessariis solet recursus haberi ad sedem Apostolicam, ut ea etiam impetrentur à Pontifice, quæ alioquin ab Ordinariis obtineri possent: unde consultius est talem permutationem sine consensu Pontificis non instituere.

18 Quæritur nonò, an quando res æstimata datur pro re alia itidem æstimata habeatur tunc permutatio, an verò venditio: ut Petrus suum fundum æstimatum mille aureis dedit Paulo pro suo fundo tantumdẽ etiam æstimato? Respondent magis communiter esse potiùs venditionem, eò quia æstimatio, seu taxatio utriusque fundi facta inducat utriusque venditionem, cùm enim taxetur fundus mille aureis per accidens se habet, quòd loco pretii, & numeratæ pecuniæ detur fundus, quia ipsa æstimatio rei est, quæ attenditur, & hæc venditionem inducit: ut si Petrus vendat suum fundum, sed Paulus cum pecuniam non habeat numeratam tradit illi alium suum fundum, hæc traditio est emptio *l. 1. C. de rerum permut.* quia tametsi quoad res, quæ traduntur, videatur esse permutatio; voluntate tamen contrahentium est verus contractus venditionis, & emptionis; non enim quid aliud intendere voluerunt contrahentes, quàm vendere, & emere *l. pretij C. de rescindend. vendit.*

Sed quæritur decimò, an quando pro re datur simul res, & aliqua pecunia, tunc sit permutatio, an potius venditio? ut Petrus dat Paulo pro suo fundo 100. aureos, & simul suum fundum. Respondet Abbas *in c. ad quæstiones 6. h. t.* esse considerandum ex verbis contrahentium id, quod præcipuè voluerunt, & secundùm illud esse judicandum: etenim si præcipuè voluerint emere, & vendere, tunc est venditio: & si intenderint permutare, est permutatio. Verùm quia voluntas contrahentium non semper constat, ideo alii distinguunt, si pretium pecuniæ datæ sit majus re data, tunc dicunt esse emptionem: sin autem minus, volunt esse permutationem. Fundus Petri valet mille aureis, Paulus dat Petro pro illo suum fundum valentem 300. aureis, & addit in numerata pecunia 700. aureos: hæc est vera emptio: secus si Paulus dederit suum fundum valentem 700. aureis, & rursus alios 300. aureos, dicunt esse permutationem: & hæc sententia est perquam probabilis. 19

TITULUS XX.

De feudis.

QUia non desunt, qui ad contractus innominatos referant contractum feudalem, eò quia à jure scripto proprium nomen non habeat, non enim hoc nomen feudum suum à Romanis trahit originem, sed ex moribus, & lingua Longobardorum; ethymon enim hujus nominis à fide, vel fidelitate veriùs deducitur, ideo dicunt, congruè Pontificem hîc agere de feudis. Communior tamen sententia afferit, feudum esse contractum nominatum, quia licèt jure scripto nomen non habeat, illud tamen obtinuit à consuetudine, adeò ut contractus feudalis designet rem, quæ à Principe datur in feudum subdito, cum quadam obligatione præstandi aliquod servitium, vel obsequium, ac servandi fidelitatem: hinc feudum definitur *ususfructus rei immobilis sub conditione fidelitatis à domino concessus*: & per hoc differt ab emphyteusi, quia non respicit fidelitatem specialem domino præstandam; sed solúm recognitionem domini, & canonis solutionem.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Duorum Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. INSINUANTE 1. *h. t. Innocentius III. declarat, quòd si habens in feudum ab Ecclesia possessiones acceptâ pecuniâ eas pignorat Episcopo ejusdem Ecclesiæ, non debeat Episcopus computare in sortem principalem fructus illius pignoris: sed pignorantem esse liberum à servitio, quod Ecclesiæ debebat, quia tunc fructus compensantur pro servitio. Ratio hujus decisionis petitur ex natura feudi, est enim ut fructus cedant vasallo præstanti servitium, quod si non præstet, non percipit fructus. Non enim hic consideratur excessus fructuum, quia ab initio tales fructus fuerunt concessi ex mera liberalitate pro tali servitio, quo cessante fructus meritò retinentur. Non tamen hæc ratio videtur procedere, quando feudum conceditur sub sola conditione fidelitatis, nullo onere, seu servitio imposito; quia vasallus tenetur*

netur fidelitatem præstare domino, etiam postquam feudum dedit in Gageriam, *ut dicitur in textu, seu* in pignus. *Imò neque potest dominus retinere fructus feudi oppignorati, si pro concessione illius Vasallus solverit pecuniam, vel feudum notabiliter minoraverit: ratio est, quia tunc cessat interesse domini, quod consistit in servitio, cui respondent fructus.*

C. *EX PARTE 2. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd non obstante juramento de non infeudando inconsulto Papa, possit Episcopus in pluribus casibus infeudare. Primò si mortuo Vasallo feudum revertatur ad Ecclesiam. Secundò si Vasallus feudum alienavit, potest Episcopus de feudo investire filium, vel consanguineum. Tertiò si Episcopus feudum alienatum facilè per se recuperare non potest; tunc potest infeudare alicui laico, qui illud recuperet, & ab Ecclesia cognoscat, & per quem Ecclesia possit feudum illud alienatum recuperare. Hinc notandum est, juramentum de non infeudando de novo, non extendi ad antiqua feuda, sed solùm ad illa, quæ nunquam fuerunt infeudata, suntque ab Ecclesia possessa. Notat Glossa in hoc textu, quòd si Vasallus sine licentia domini alienet totum feudum, vel majorem partem, perdat feudum, & possit dominus illud à quolibet recuperare, non ita, si tantùm minorem partem alienet, dummodo maneat in servitio domini. Rursus licèt feudum non possit alienari, potest tamen dari in dotem usque ad vitam Feudatarii* c. nuper. de donat. inter vir. & uxo.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De nomenclatione, origine, quidditate, ac speciebus Feudorum.

1 TAmetsi plures juris civilis interpretes feudum deducant à fide, eò quia, qui oppidum, pagum, vel urbem in feudum accipit se domino directo ejusdem feudi obstringit, ac fidelitatem eidem promittit: communior tamen, ac verior opinio asserit, feudum esse vocabulum non latinum, sed Longobardicum deductum fortassis à Germanica voce feec, quæ olim apud aliquos Germaniæ populos bellum significabat: prædia enim bello occupata, quæ victor ea lege colenda, & possidenda suis tradebat militibus, ut illum perpetuum dominum directum agnoscerent, seque illius clientes profiterentur, feuda dicebantur: unde licèt aliqui feudorum originem à Romanis, alii à temporibus Justiniani, alii à Gallis derivent; magis tamen receptum est, feuda suum duxisse initium à Longobardis, qui bellorum vi Italiam occupârunt, ac diu possederunt: siquidem in ipsis feudorum libris frequens est Longobardorum mentio, ac eorundem legum, ut *in c. 1. de feudi cognitione, c. 1. de contentione inter dominum, & fidelem.* Non tamen imus inficias, ante Longobardos Italiam occupantes, aliquos extitisse contractus speciem quandam feudorum præseferentes, ut tradunt Fachineus *lib. 7. controvers. c. 1.* Harprecht. *in annot. ad Julium Clarum in §. feudum q. 1. num. 11.* Cæterum jus feudale insertum corpori juris civilis ab incertis potissimum authoribus compillatum fuit ex usibus, morisbúsque, adeo ut etiam nunc dicatur jus consuetudinarium.

2 Quamobrem feuda sumpta in eo sensu, quo in utroque jure solent intelligi, propriè cœperunt eo tempore, quo Longobardi in Italia Regnum obtinuerunt: & eorum origo hæc fuit, ut Victores cùm gratiam suis Ducibus, Præfectis, ac militibus pro opera in præliis egregiè navata referrent, honoribus, & fortunis Italorum eos insignierint. Tum etiam ut certos sibi devinctos, & tanquã devotos ac obligatos clientes haberent, quorum operâ bello partam regionem imposterum, si opus esset, tueri possent, quos Vasallos appellabant, quasi famulos: non enim servi, aut famuli dici voluerunt, sed nomine paulò honestiore vasalli, seu subjecti jurisdictioni ejus, qui rem in feudum dabat: quia verò profitebantur, se esse homines illius, à quo rem in feudum accipiebant, ideo edita, & constituta postea fuit solemnis in feudis accipiendis formula, nimirum ut fidem, & juramentum præstarent, quod postea magis barbarè dictum est homagium. Immo ab initio quædam feuda solùm precariò concedebantur, ut ea dominus, quoties ei liberet, revocaret; postea verò institutum est, ut in perpetuum tempus fidei, & dominii conditione feuda traderentur.

Hinc tres feudorum gradus orti fuerunt, summus, medius, & infimus. Summus est ordo Principum, ac Procerum, qui Regni Duces, Marchiones, & Comites vocantur, & à Rege non solùm illis titulis, & honoribus afficiebantur; sed etiam Italiæ oppidis, vicis, arcibus, ac villis donabantur: & quia hæc feuda partem aliquam regiæ dignitatis obtinebant (siquidem qui Duces, Marchiones nunc appellantur, Reguli olim fuerunt) propterea regalia dicta sunt: & potestas eis etiam dabatur cudendæ pecuniæ, creandorum Magistratuum, salinarum, & fodinarum exercendarum, caducorum, confiscationum, earúmque functionum, quæ angariæ, & parangariæ vocabantur, quæ jura regalia vocantur. Medius ordo eorum fuit feudorum, quæ Principis illius ordinis Proceres, Regis concessu ea lege aliis inferioris dignitatis hominibus dabant, ut vasalli ipsos beneficii 3

neficii authores, ac patronos agnoscerent, & pro ipsorum fortunis, si opus esset, pugnarent; & hi sunt, qui nunc vocantur Barones, ac vasalli. Infimus ordo eorum fuit, quæ à secundi ordinis vasallis in privatos conferebantur, sive illi nobiles essent ob præclara in bello gesta, sive ignobiles: & omnes iurisjurandi formulæ obligabantur.

5 Ex quo constat, feudum esse genus quoddam clientelæ, quo dignitas, vel prædium aliquod ea lege alicui datur, ut ipse, & ejus posteri, seu hæredes beneficii authorem perpetuò agnoscant, & quasi pro patrono habeant. Est autem feudum multiplex, siquidem aliud dicitur propriè, & aliud impropriè feudum; illud est, quod simpliciter, purè, ac directè conceditur absque ulla determinatione temporis, certi obsequii, officii, seu servitii *§. penult. & ult. tit. quid sit investitura lib. 2. feud.* Impropriè dicitur, quod ad certum officium, vel obsequium ex inito pacto conceditur *§. ult. tit. quid sit investitura lib. 2. feud.* & hujusmodi feuda certis temporibus, ac locis certum debent officium præstare Principi, vel patrono accedenti ad oppidum, ut aquam fundere manibus lavandis, mensam apparare, fercula apponere, ensem præferre, coronam regiam pulvino aurato impositam manibus tenere; vel etiam certam quampiam arcem custodire, quod dicitur feudum guardiæ, seu custodiæ. Rursus aliud dicitur feudum regale, & aliud non regale; illud est, quod à Principe supremo, qui superiorem non agnoscit, conceditur, & præter simplicem jurisdictionem habet etiam nomen dignitatis, & titulum ducatûs, marchionatûs, comitatûs *c. 1. tit. quis dicatur dux. lib. 2. feudor.* Non regale dicitur, quod nil habet dignitatis, & eminentiæ, & confertur, vel à Principe, vel etiam ab alio inferiore. Rursus aliud dicitur feudum nobile, aliud ignobile; illud est, quod suum possessorem nobilitat. *c. 1. tit. quis dicatur dux. lib. 2. feud.* Ignobile, quod à plebe etiam privatis hominibus conceditur *c. 1. tit. de his, qui feudum dare possunt. lib. 1. feudor.*

6 Præterea ut ad nostrum magis facit institutum, dividitur feudum in Ecclesiasticum, & sæculare, illud est, quod Ecclesia dat alteri, vel ipsa feudũ accipit ab alio *c. 1. tit. de iis qui feudum dare possunt. lib. 1. feud.* Sæculare, quod datur à Principe sæculari, vel accipitur à quolibet alio laico *c. 1. §. Marchia tit. de his qui feudum dare possunt.* Rursus bipartitur in reale, & personale, illud est quod ad hæredes jure transit tum domini, tum beneficiarii *c. 1. tit. de his qui feudum dare possunt lib. 1. feud.* Personale dupliciter solet accipi. Primò quia ad hæredes accipientis non transmittitur, quamvis obliget dantis successores: tale est, quod alicui conceditur causâ tuendæ pacis, vel territorii custodiendi, vel arcis; & dicitur feudum custodiæ; tale etiam est, quod datur causâ gubernandæ rei Principis, & vocatur feudum castaldiæ *c. 1. tit. de feudo guardiæ lib. 1. feudor.* Secundò dicitur feudum personale, quod neque ad accipientis, neque dantis hæredes extenditur.

7 Rursus aliud est, masculinum, quod tantùm ad mares pertinet; aliud fœmininum, quod solis fœminis conceditur *§. filia. ff. de successione feudi lib. 1. feud. & §. hoc quoque tit. de iis qui feudum dare possunt. eod. lib.* Rursus aliud est feudum antiquum, vel paternum, & aliud novum; antiquum est, quod majores communis agnationis supra quartum gradum habuerunt. Paternum est, quod parentes, seu progenitores usque ad quartum gradum tenuerunt, ut Avus, Proavus, Abavus, Atavus. Novum dicitur, quod cœpit in persona beneficiarii, neque ad eum pervenit ex successione *c. 1. tit. de successione feudi, lib. 1. feud.* Rursus feudum aliud dicitur individuum, quod dividi non potest, ut Ducatus, Marchionatus: aliud dicitur dividuum quod patitur divisionem, ut sunt feuda inferiora.

Præterea aliud dicitur arctioris fidelitatis, & obsequii, & qui tale feudum obtinet, juravit in verba domini: aliud simplicis fidelitatis, & obsequii, & qui illud accipit, non jurat, sed tantùm promittit fidelitatem, & obsequium. Demum aliud dicitur feudum ligium; vel non ligium: illud est, cùm quis jurat, se domino fore fidelé contra omnes excepto Imperatore. Non ligium dicitur, quando in jurejurando, qui jurat fidelitatem excipit non solùm supremum dominum, sed etiam alios, cujusmodi sunt antiquior dominus, cognati, & amici ac alii, ad quos pertinet. Quando feudum datur in perpetuum, & transit ad hæredes, dicitur hæreditarium. Si ematur pecuniâ numeratâ, dicitur emptitium. 8

Definitur igitur feudum, *benevola, ac libera concessio rei immobilis, vel æquivalentis cum translatione utilis dominii in perpetuum proprietate retenta, seu dominio directo, sub onere fidelitatis, & obsequii personalis exhibendi.* Is qui feudum concedit, dicitur dominus, & sibi retinet dominium directum feudi concessi, is verò qui accipit, dicitur vasallus, qui habet tantùm dominium utile, seu accipit in perpetuum fructus feudi sibi concessi. Dicitur *libera, & benevola concessio,* quia feudum est species beneficii, quod ordinariè gratis concedi solet à domino, ut is pro suo honore servando, vel augendo vasallos sibi ad fidelitatem, & servitia obligatos habeat, *argum. c. 1. de feudo dato in vicem legis commissoriæ.* Cæterum non est de essentia feudi, ut merè gratuitò concedatur, quia solent etiam feuda numeratâ pecuniâ emi *c. unic. de natura feud.* sed tunc debent viliori pretio emi, quàm in se valeant, quapropter adhuc retinent speciem beneficii. 9

Dicitur *rei immobilis* quo nomine non solùm intelliguntur res temporales, solóq; hærentes, ut castra & prædia; sed etiam jura incorporalia, quæ immobilibus accensentur, cujusmodi sunt jura exercendi jurisdictionem, vectigalia exigendi. Dicitur transferri *dominium utile retento directo,* quia [illegible] dominium directũ re[illegible] feudum, & tan[illegible] eum, cui co[illegible] lus ab [illegible] ex-ting[illegible] transit ad hære- 10

hæredes. Tum quia jus usufructuarii ita est personale, ut non possit alteri cedi, si enim usufructuarius vellet jus suum in alium transferre eo ipso expiraret ususfructus, & ad dominum proprietatis reverteretur *l. si ususfructus 66. ff. de jure dotium.* Secus vasallus potest feudum alteri elocare, imò etiam per modum feudi concedere, & alium subinfeudare *c. unic. per quos fiat investitura.* Additur *in perpetuum*, quia quædam sunt feuda, quæ non perpetuò, sed ad certum tantùm tempus conceduntur, & hæc à natura feudi degenerant. Adduntur ultimæ particulæ *sub onere fidelitatis, & obsequii personalis exhibendi*, quia feudum in eum finem conceditur, ut fidem, & obsequium quasi loco compensationis Vasallus exhibeat domino directo. Tenetur enim Vasallus ad servitia honesta domino feudi exhibenda, & hæc servitia habentur principaliter ex pactis, conventionibus, vel specialibus locorum consuetudinibus. De jure tamen feudali nomine servitiorum obligatur tantùm Vasallus, quando à domino fuerit requisitus, ut dominum euntem in bellum sequatur, & pro eo etiam propriis sumptibus teneatur pugnare, si feudum pingue fuerit, vel saltem alium æquè idoneum sui loco substituere: vel saltem mediam partem fructuum feudalium illius anni domino directo pro bello continuando suppeditare *c. 1. §. firmiter de prohibita feudi alienatione per Fridericum.*

11 Id tamen procedit, si bellum fuerit justum, alioquin in bello injusto non tenetur Vasallus domino servire, nisi tantùm ad defensionem; quòd si dubitetur, an bellum sit justum, vel injustum, servitia tunc præstanda erunt, quia in dubio mandatum superioris præsumitur justum. Hinc Vasallus obligatur ad servandam fidelitatem domino directo; adeo ut nihil contra ipsum machinari debeat, sed potiùs ipsum consilio, & auxilio juvare, qua ratione feudum à fide, seu fidelitate suam trahit nomenclationem; quapropter nisi dominus ultro remiserit, tenetur Vasallus juramentum fidelitatis præstare, quod tamen dependet à consuetudine loci, seu à conventione, aut pacto: cæterum sive exigatur juramentum fidelitatis, sive non, semper Vasallus tenetur ad servandam fidelitatem, quia id est de natura, & substantia feudi: aliqui tamen excipiuntur, ut summus Pontifex utpote Pater, & superior totius Ecclesiæ Catholicæ *argum. c. venientes 19. de jurejur.* ut etiam Imperator, & Rex Romanorum *2. feudor. tit. 55. in fin.* ut etiam antiquior dominus, à quo Vasallus jam priùs feudum acceperat. *2. feudor. tit. 28. in fin.* Rursus contra patriam, & sua bona propria non tenetur Vasallus assistere domino, neque contra proprium patrem, quia jure naturali debetur majus obsequium patri, majorque [illegible] [illegible]m domino. Neque tenetur [illegible] [illegible]ia præstare domino in hæ[illegible] [illegible]bet de hisce obligationi[illegible] *[illegible]dis. p. 6. c. 5. per tot. & [illegible]um. q. 21.*

[illegible]us feudalis ab aliis, in [illegible]m, differt enim à lo[illegible]us, feudum verò [illegible]l. in perpetuum. Tum quia feudum tribuit dominium utile, non ita locatio, sed solum usum. Rursus differt ab emphyteusi, quia in hac debetur domino directo pensio realis, in feudo autem obsequium personale. Tum quia feudum non potest alienari sine consensu domini: & emphyteuta potest jus suum alteri donare, vel legare, imò & vendere requisito tamen priùs domino. Tum quia feudatarius non compellitur præstare obsequium, nisi id dominus exigat: emphyteuta verò tenetur pensionem solvere tempore constituto, tametsi dominus directus eam non petat. Tum quia feudatarius potest feudum dimittere irrequisito domino directo, quia cùm sit beneficium, potest eidem renuntiare, non ita emphyteuta, quia hic ita rem accepit in emphyteusim, ut teneatur restituere meliorem.

Conditiones igitur requisitæ de jure, vel 13 consuetudine ad contractum feudalem septem principaliores recensentur. Prima est, ut feudum constituatur in re immobili. Secunda ut dominium directum, seu possessio civilis rei feudalis remaneat apud Principem, vel dominum, qui illam dat in feudum, & in Vasallum transferatur dominium utile. Tertia ut non teneatur feudatarius ad pensionem, si est feudum purum, sed tantùm ad obsequium personale, quando ad illud interpellatur. Quarta, ut amittat feudum, & incidat in caducitatem, si non præstiterit obsequium debitum vasalli, perinde ac emphyteuta amittit emphyteusim, si negligat pensionem solvere. Quinta ut debeat feudatarius à directo domino investiri, ac mitti in possessionem, & tunc eidem jurare fidelitatem. Sexta ut non possit sine domini voluntate feudum oppignorare, vel donare, vel alteri concedere in feudum, ut censent plures. Septima ut si sine voluntate domini, illud alienaverit, eodem privetur.

Quod verò ad res attinet, quæ in feudum 14 dari possunt. Certum est, res sacras, religiosas, & spirituales alienationi non obnoxias non posse in feudum dari, eò quia ab hominum commercio sint exemptæ *argum. l. pacta 72. §. fin. l. sequent. §. de contrab. empt.* Quòd si castrum cum omnibus suis pertinentiis alicui concedatur in feudum, tunc etiam jus patronatus, quod dominus feudi in Ecclesia illius castri habuit, accessoriè unà cum castro transit ad Vasallum *c. ex litteris 3. de jure patron.* quia [illegible]rium sequitur naturam sui principalis [illegible] in consequentiam permittuntur [illegible] hibentur, ut notat Rosenthal [illegible] *conclus. 13.* Imò nec bona [illegible] sive pertineant ad fabricam [illegible] Prælati, sivè de novo [illegible] acquisita ex reditibus [illegible] à Prælato absque consensu [illegible] ritate superioris [illegible] bus in feudum [illegible] *feud. tit. 6.* [illegible] dem conce[illegible] nis, & [illegible] inde [illegible] ce: [illegible]

tra nundinas: siquidem improbatur saltem tacitè illa consuetudo, quâ campsores eò plus lucri accipiunt, quò longius est tempus, ante nundinas. Cæterum non desunt, qui censeant probabile, id non improbari, quando fit communi mercatorum judicio, & ob causas, quæ communiter ipsis videntur justæ, & æquæ.

§. III.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones

1 Quæritur primò, an si duo clerici beneficiati permutent vicissim sua beneficia, & unum eorum majores habeat proventus, præ altero, possit excessus iste redituum ab altero permutante pecuniâ, vel alia re temporali compensari? Siquidem pecunia in tali casu non datur pro beneficio, & re spirituali, sed tantùm pro illo excessu proventuum, qui est aliquod temporale: & videtur id concedi *in c. ad quæstiones 6. h. t.* Respondetur nihilominus cum distinctione, an sint duæ Ecclesiæ conventuales, seu Monasteria, quæ velint beneficia sibi unita inter se permutare: vel an sint duo clerici beneficiati: in priori casu ex *d. c. ad quæstiones 6. h. t.* est talis permutatio licita, ubi Clemens III. rescribit, quòd si duæ Ecclesiæ pro majore commoditate, velint permutare eorum bona, possint id præstare: & si proventus unius sunt uberiores, altera infundat pecuniam ad æqualitatem, contractu tamen refectionis pecuniæ per se celebrato, ita ut cum contractu permutationis non misceatur. Ratio est, quia ibi pecunia datur pro fundis, & agris, qui temporales sunt, & per incorporationem transierunt in dominium Ecclesiæ conventualis. Quando verò sunt duo clerici beneficiati, qui permutant sua beneficia, non est licitum pro excessu redituum aliquid temporale accipere, quia tunc principaliter fit permutatio quoad titulum: quia cùm agri, & fundi non sint in dominio beneficiati, sed is habeat tantùm jus spirituale, vel saltem spirituali annexum, seu fructus percipiendi; non posset pecunia intelligi data pro ipsis fundis, & agris, sicut in priori casu; sed pro titulo spirituali, & jure percipiendi ampliores reditus, quod non est licitum, quia daretur temporale pro spirituali, vel pro annexo spirituali. Quòd si unus clericus esset alio minus idoneus, & haberet beneficium pinguius posset in illa permutatione authoritate tamen Episcopi congruam pensionem sibi reservare ad tempus vitæ, ut notat Navarrus *de simon. consil. 43. num. 4.*

2 Quæritur secundò, an permutatio beneficiorum possit fieri non obstantibus gratiis expectativis? Respondetur, tales gratias expectativas non se extendere ad beneficia resignata ex causâ permutationis, proinde validam esse permutationem beneficiorum non obstantibus gratiis expectativis prout statuitur *in c. licet unic. h. t. in 6.* in quo habetur, quòd quando quis ex gratia Papæ expectat vacantiam beneficii, id non impedit, quin aliqui permutent sua beneficia renuntiando in manibus Episcopi, idque de gratia, non de rigore juris: quia talis resignatio sine fraude cum non fieret nisi ad permutandum, non dicuntur beneficia vacare: secus si probaretur fraus. Unde habenti hanc gratiam expectativam nihil prodest, nec fit in ejus præjudicium, quòd si permutatio in fraudem fieret, tunc irrita foret, & probata fraude expectans posset petere unum ex beneficiis permutatis, non obstante tali permutatione, perinde ac si beneficium vacâsset per mortem, vel resignationem, non verò causa permutationis, ut tradit Glossa *in d. c. licet V. sine fraude argum. 2. de renuntiat. in 6.* An verò permutatio facta sit in fraudem, id colligitur ex qualitate, & circumstantiis ipsius facti, non verò ex eo præcisè quòd habens beneficium tenue illud permutet cum habente beneficium pingue, neque ex eo quòd clericus juvenis permutet suum beneficium cum sene, *argum. l. dolus 12. C. de rescindend. vendit. juxta Glossam marginal*; quia tunc cùm superior sciat unum beneficium esse alio pinguius, & clericos esse juvenes, vel senes, non potest ex hoc præcisè adesse fraus; quia quoad hoc authoritas superioris, à qua permutatio sumit robur, tollit præsumptionem fraudis, nisi aliæ concurrant fraudis conjecturæ, quæ superiorem lateant, ut si permutaretur beneficium tenue cum pingui proximè vacaturo, eò quia alter permutans esset morti proximus, ut notat Rebuffus *in prax. tit. de permut. n. 47.*

Quæritur tertiò, ad quid teneantur clerici beneficiati, qui irrequisito proprio prælato beneficia vicissim permutârunt? siquidem talis permutatio censetur licita; quia spiritualia cum spiritualibus, proinde beneficia cum beneficiis inter personas idoneas possunt permutari *c. quæsitum 5. §. At quæstiones h. t. c. cum venerabilis 6. de except. c. inter 18. de præbend. c. super eo de transact. c. final.* quia in permutatione beneficii ecclesiastici cum alio beneficio datur res spiritualis pro re spirituali; & labes simoniæ non committitur nisi quando pro re spirituali datur aliquod temporale *c. qui studet 1. q. 1. c. salvator 1. quæst. 3.* Respondetur nihilominus, talem permutationem factam irrequisito proprio superiore esse irritam, & clericos privari suis beneficiis. Quia licèt beneficiati possint tractare de permutatione suorum beneficiorum facienda; non tamen permutationem ipsam facere, nec concludere possunt irrequisito superiore proprio: siquidem talis permutatio continet labem simoniæ; proinde uterque suo beneficio privatur *c. quæsitum 5. & cap. cum olim 7. h. t.* 3

Neque obstat, quòd in tali permutatione detur aliquid spirituale pro spirituali: quia licèt beneficium ecclesiasticum secundùm se præcisè sit quid spirituale, habet tamen annexum aliquod temporale, scilicet fructus, & commodum, ratione cujus contrahi etiam simoniam liquet *ex c. præterea 17. de transact.* ideo permutat quis suum beneficium, quia hoc videtur esse sibi minus commodum; & aliud magis commodum, ratione cujus permutat; proinde pro aliquo temporali datur spirituale, quod est simoniacum. Neque obstant allegata jura in 4

con-

Digitized by Google

contrarium ; quia illa procedunt in permutationibus factis auctoritate legitimi superioris. Unde res spiritualis potest quidem permutari cum re spirituali non privata permutantium auctoritate, sed accedente consensu superioris. Imò non facilè reperitur, olim licuisse beneficiariis habentibus beneficium ecclesiasticum propriam Ecclesiam deserere, & ad aliam se transferre; neque Ecclesiæ, cui per ordinationem mancipati erant, renunciare irrequisito proprio episcopo; quapropter juri consentaneum est, ut beneficiarii non possint privata authoritate propriis renunciare ecclesiis, nec illas cum aliis permutare.

5 Tum quia hæc mutua permutatio non potest fieri sine reciproca renunciatione, quæ sine consensu proprii prælati non potest fieri *c. admonet de renunc.* Tum quia beneficium non potest validè obtineri sine canonica institutione *c. 1. cum vulgatis de regul. juris l. 6.* & hæc institutio non potest fieri à privatis clericis; sed necessariò facienda est à legitimo superiore ecclesiastico. Tum quia permutatio rei alienæ est nulla *l. 1. §. ult. ff. de rerum permut.* non enim potest quis disponere de re non sua; & clerici beneficiarii non sunt domini suorum beneficiorum, sed tantùm usufructuarii, vel œconomi *c. caterum de donat.* unde defectu dominii non possunt propria authoritate sua beneficia permutare. Has ob rationes hæc permutatio vix permittebatur olim in Ecclesia, adeout apud Gratianum nulla fiat de illa mentio, donec in Concilio Turonensi relato *in c. majoribus* 8. *de prabendis* Patres prohibentes beneficiorum sectiones, præbendarum permutationes improbaverint, quæ prohibitio firmata postea fuit ab Urbano III. & Clemente III. ac Innocentio III. & Pius V. in sua constitutione 42. cui initium est *officium* suspendit omnes facultates ordinariorum admittendi quascunque resignationes beneficiorum; & in constitutione 58. eas tantùm permittit resignationes, ac permutationes, quæ juri consonæ sunt.

6 Quæritur quartò, an jus ad rem possit permutari cum simili jure, vel cum beneficio? Respondent plures, talem permutationem adversari juri canonico, & præsertim *c. exhibita 9. & ult. h. t.* sed ibi tantùm dicitur, spirituale non posse permutari cum temporali, ut jus decimarum cum certa pecuniæ summa; jus autem ad beneficium ecclesiasticum non est quid temporale, sed spirituale, quod si permutetur cum alio jure ad rem, vel cum beneficio, est permutatio rei spiritualis cum spirituali. Respondetur exactiùs, talem permutationem non posse fieri, præsertim si sermo sit de gratiis expectativis, quia hæ gratiæ sunt personales, propterea non extenduntur ultra casum expressum, neque ultra personam, cui conceduntur, ut tradit Panormitanus *in c. cum olim 7. h. t.* & probatur *ex c. cui de non sacerdotali 27. de prabendis in 6.* ubi expressè dicitur, mandata de providendo, seu gratias expectativas non debere extendi ultra casus expressos. Quòd si tales permutationes fierent authoritate ordinarii, probabile est, non fore irritas, quia tunc non committitur simonia, cum sint res spirituales; unde si ob justam causam, ut ad litem componendam, fieret talis permutatio authoritate legitimi superioris non esset damnanda, quia cum talibus circumstantiis in jure non reprobatur.

Quæritur quintò, an si Titius velit suum beneficium resignare in favorem Caii, & Ordinarius nolit talem resignationem admittere, ut 7
possit ipse tale beneficium alteri conferre; possit uti Titius permutatione ficta resignando causâ permutationis. Respondent plures cum Rebuffo *§. de permutat. num. 14. & sequent.* talem permutationem validam esse, & eorum fundamentum est, quia non interest nisi partis, cui nulla fit injuria, quia integrum est illi acceptare, vel respuere tale beneficium. Tum quia si Titius det Cajo rem suam causâ permutationis, & postea nolit rem Caii, quam illi condonat, non propterea irritatur permutatio: ita qui permutat suum beneficium fictè cum alio ad eum finem, ne Episcopus illud det alteri, potest concedere suum beneficium alteri, à quo nihil accipiat, cedendo jure suo revertendi ad proprium beneficium. Licèt posset id valere si bona fide Cajus putaret se habere beneficium, quod cum Titio mutaret, eo quia tunc transferatur dominium propter bonam fidem contrahentis: non ita si Cajus sciebat se non habere beneficium, quia tunc non poterat bona fide velle permutare, sed tantùm donare gratis, seu resignare in favorem alterius, quam tamen resignationem Episcopus non admisisset; unde collatio videtur facta per errorem.

Quamobrem adhærendum puto contrariæ sententiæ asserenti, non esse licitum ita fictè 8
permutare beneficium, quia alioquin, si id licitum esset, sterneretur via pluribus fraudibus. Tum quia eo ipso quòd alius caret beneficio non potest illud permutare cum alio beneficio, est enim de ratione permutationis beneficiorũ, ut duo beneficia, quæ diversis inerant beneficiariis transeant de subjecto in subjectum, seu de beneficiario, in beneficiarium; & quando non datur nisi unum beneficium non potest fieri hæc permutatio, quæ proinde non potest vim ullam obtinere permutationis. Tum quia in permutatione ficta collatio extorquetur per fraudem; proinde non est licita: neque obstat, quòd talis error sit circa aliquid extrinsecum, quia etiam error extrinsecus, quando est causa contractûs illum irritat: hinc Ludovicus Gomez *q. 19. in regul. cancell. de infirmis* asserit, permutationem cum beneficio, quod vocatur de *pertica* cum beneficio ficto nullius esse valoris.

Quæritur sextò, an legatum pro erectione capellaniæ possit commutari in certum nu- 9
merum missarum, si non possit erigi in loco destinato à testatore? Communis sententia est, omne legatum si ex impedimento facti non possit executioni mandari, posse permutari in aliud opus pium Glossa *in c. nos quidem de testament.* Abbas *num. 6. Innocentius num. 1.* & desumitur etiam ex Concilio Trident. *sess. 22. c. 6. de refor.* ubi generatim statuitur, quòd ex justa, & necessaria causa possint Episcopi tanquam delegati sedis Apostolicæ commutare ultimas voluntates testatorum, & *sess. 25. c. 4.* ubi asserit, posse Episcopos, & alios circa missas relictas

relictas celebrandas à testatoribus decernere, quod magis ad Dei gloriam, & Ecclesiæ utilitatem expediens fuerit, si contingat, quòd non possint suppleri: quia tunc potiùs mens est attendenda testatoris, quàm sonus verborum, quod procedit in omni dispositione *l. labeo in fin. ff. de suppellect. leg. & lege nominis, & rei §. verbum ff. de verb. signif.* quod vel maximè procedit in ultimis voluntatibus *l. heredes mei §. cùm ita ff. ad trebell. l. cum acutissimi C. de fideicommiss.* Castrens. *consil.* 264. *lib.* 2. cùm enim testator non prævideri, quòd legatum non posset executioni mandari, ideo consideranda est ejus intentio, ac exploranda ejus voluntas, nimirum an voluisset, si prævidisset, ac fuisset interrogatus *l. Titius §. Lucius ff. de lib. & posth.* Glossa *in l. tale factum in fin. ff. de pactis*, & cùm non præsumatur voluisse inutiliter legare *l. ult. ff. si certum petit.* Menoch. *lib.* 6. *præsumpt.* 4. *num.* 25. siquidem omne agens agendo sibi præstituit finem, ob quem agit, non enim intendit frustra agere, sed utiliter in ordine ad assecutionem finis; unde tunc rectè interpretatur voluntas testatoris de permutando legato, quod non potest impleri cum alio pio opere. Tum quia quando voluntas testatoris non potest in totum impleri, debet saltem eò meliori modo, quo potest impleri *l. in bis l. in testament. l. filia sua §. 1. ff. de condit. & demonst.* Romanus *consil.* 409. *num.* 11. unde cùm non possit impleri voluntas testatoris in erectione capellaniæ in loco destinato, erit implenda alio meliore modo, quo fieri potest, hinc si summa relicta pro fundatione non sufficiat, ut erigatur in alio loco, tunc posse summam relictam commutari in aliud opus pium, docent communiter Canonistæ Abbas *in c. nos quidem de testament.* Socinus *tract. de obligat. lib.* 19. *num.* 16. Riccius *collect. p.* 3. *collect.* 558. *vers. tertia causa.* Barb. *de potest. episcopi p.* 3. *allegat.* 83. *num.* 7. Idque reperitur decisum *in l. legatum ff. de administrat. rerum ad civitatem pertinent.* ubi dicitur quòd si pecunia legata pro operibus pertinentibus ad ornatum civitatis ob interventum falcidiæ non sufficiat; possit expendi in aliud opus utile civitati, & favet decisioni etiam decretum Concilii Tridentini *sess.* 25. *c.* 4. *de refor.* ubi statuitur, quòd si eleemosyna relicta pro missis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facilè inveniatur, qui se oneri subjiciat, possit Episcopus in synodo diœcesana statuere circa hoc quidquid ad DEI cultum, & Ecclesiæ utilitatem magis expediens visum fuerit, neque tunc defraudatur mens testatoris, cùm nemo præsumatur velle, quod fieri non potest *in l. Lucius §. Imperatores ff. ad municip. l. si tibi §. unius ff. de option. legat.* Rota *decis.* 364. *num.* 3. *apud Farinacium p.* 1. *recent.* & quia in tali eventu testator cùm jam obierit, non potest loqui; ideo ad superiorem pertinet ejus intentionem interpretari, quòd si non sufficiat pecunia relicta pro erectione capellaniæ, & celebratione missæ quotidianæ, potest fieri commutatio in aliud opus pium, alioquin testator, vellet aliquod impossibile.

10 Quamvis de jure antiquo hæc commutatio potuerit ab episcopis fieri, ut habetur *in d. c. nos quidem, de testament.* & in Tridentino *sess.* 22. *c.* 6. *de refor. & sess.* 25. *c.* 4. Nunc tamen hæc facultas commutandi sublata est episcopis, si agatur de commutatione ultimarum voluntatum quoad missas celebrandas, idque per decretum sacræ Congregationis Concil. Tridentini *de celebr. miss.* editum authoritate Urbani VIII. ubi etiam declaratur, quòd si legatum sit adeo tenue, ut non reperiatur, qui velit tale onus suscipere, adeunda sit sedes apostolica pro reductione oneris; & ita hodie est in praxi.

Quòd verò possit commutatio fieri in tot missas celebrandas pro una vice tantùm, quot correspondent, habita ratione consuetæ eleemosynæ, summæ totius legati, neque esse necesse, ut in alio loco capellania fundetur cum minori onere, tradunt Geminian. *in c. gratia de rescript. in 6.* Natta *in repet. clem. sæpe num.* 66. *de V.S.* & alii docentes, quòd legatum pro ædificatione Ecclesiæ, quæ non potest ædificari sine voluntate Papæ possit commutari in aliud pium opus, quia quando non potest impleri, quod testator præscripsit in ordine ad causam piam, tunc subintrat facultas superioris in favorem piæ voluntatis, in ordine ad sustentandum actum, ne pereat juxta interpretativam voluntatem disponentis *l. si miles. ff. de testam. milit. l. quoties. ff. de V.O. l. si quando ff. de legat.* 1. Quamobrem ex vi hujus facultatis, & voluntatis præsumptæ testatoris potest superior eam instituere permutationem, quæ rationabilis visa fuerit, magisque appropinquare dispositioni ipsius. 11

Quæritur septimò, an si legatum pium impleri non possit, ac proinde permutandum sit cum alio opere pio, tunc requiratur consensus eorum, in quorum favorem factum est? Respondent communiter doctores, esse vocandos, siquidem omnes ij debent ad actum vocari quorum interest, ac lædi possunt *l. de unoquoque init. ff. de re judic. l. non ita divus. l. cum in causas prima §. causa cognita. c. cum olim de testib. & clement. pastoralis de re judic.* An verò requiratur etiam eorundem consensus, ut fiat talis permutatio, affirmant plures cum Genuensi *in praxi Neapol. c.* 20. *num.* 3. ubi addit, quòd si nec Ecclesia, cujus favore est factum legatum, nec hæres consenserint, possit tunc Episcopus se solo talem commutationem exercere; quòd si Ecclesia sola consenserit, & non hæres, debeat Episcopus favere Ecclesiæ legatariæ. Sed putârim, tunc non requiri consensum legatarii, siquidem consensus ita necessariò fundatur in jure consentientis, ut ubi nullum est jus, neque ullus possit consensus intervenire, qua ratione, qui non sunt sui juris non possunt consensum præstare quoad illa, in quibus non sunt sui juris; adeo ut consensus minorennis non valeat, nisi factus major eundem approbet *l. si in rem C. si res aliena pignor. data sit:* atqui Legatarius, quando voluntas testatoris non potest impleri non acquirit jus ad legatum, quia ad impossibile non acquiritur jus; neque voluntas testatoris censetur voluisse aliquod impossibile *l. Lucius §. Imperatores ff ad municip. l. si tibi §. unius ff. de option. leg.* Cùm igitur vo- 12

luntas

luntas testatoris ex impossibilitate adimplendi legatum, censeatur cessare, cessat etiam translatio juris in legatarium; proinde ejus consensus non est necessarius in tali commutatione, cùm nullum habeat jus.

14 Præterea ut rectè docet Pasqualig. *quæst. moral. canon. q.* 92. *num.* 6. si legatum non debeatur alicui, hic non acquirit jus in illud, siquidem jus, & debitum referuntur essentialiter, adeo ut non possit sine debito esse jus: eatenus habeo jus ad rem, quia hæc mihi debetur, alioquin si mihi non esset debita, non haberem jus ad illam: atqui si legatum non posset impleri juxta expressam testatoris voluntatem, tunc legatario non esset debitum legatum, quia censetur impossibile, proinde non habet jus ad illud, consequenter neque requiritur ejus consensus in tali commutatione: minor habetur *in l. Seian. in fin. ff. de auro, & argent.* ubi dicitur, quòd si extinguatur res legata, vel non permaneat in sua specie, aut forma, non sit res illa debita, imò nec ejus pretium, unde quando legatum absolutè impleri non potest juxta modum præscriptum à testatore, non est ampliùs debitum, proinde legatarius nullum acquirit jus in tale legatum. Tum quia eo ipso quòd aliquid de jure est faciendum, non requiritur consensus habentis interesse, quia tunc jus per se supplet, & standum omnino est determinationi juris, ut tradunt Menochius *consil.* 1094. *num.* 16. Natta *consil.* 475. *num.* 14. *lib.* 2. Oldrad. *consil.* 139. *in* 6. *dub.* & quando impleri non potest mens testatoris eodem modo, ac forma, quâ præscripsit, tunc de jure debet legatum mutari in aliud opus pium juxta voluntatem interpretativam testatoris *l. legatum* §. *de usu, & usufruct.* proinde jus supplet omnia alia, cùm standum sit ejus determinationi.

15 Requiritur tamen consensus hæredum *l. legatum ff. de usu, & usufruct.* & desumitur *ex c. nos quidem de testam.* idque saltem ex quadam honestate, non verò ex totali necessitate, quia si hæres consentire noluerit, & legatum sit pium, potest solus Episcopus illud permutare, ut habetur *in text.* Neque obstat, quòd hæres repræsentet personam defuncti *l. hæres* 1. *ff. de usucap. & authent. de jurejur. à morient. præstand. init.* & succedat in universum jus defuncti *l. nihil aliud ff. de V. S.* adeo ut hæres sit ejusdem potestatis, cujus fuit defunctus, & habeat idem jus, quod ipse habuit, *l. hæredem. ff. de regul. jur.* quia licèt id verum sit, tenetur tamen hæres approbare etiam factum defuncti *l. fin. ff. de hæred. instituend. l. cùm à matre C de rei vendicat. authent. de jurejur. à mor. præst.* §. 1. proinde tenetur adimplere mentem testatoris eo meliori modo, quo potest *l in his l. in testamento. l. filia sua* §. 1. *ff. de condit. & demonst.* quapropter si non assentiatur rationabili, ac piæ mutationi, solus Episcopus permutabit, quia id exigit favor, quo ultima voluntas sustineri debet, ne pereat. *l. hæreditas. ff. de tit. hæred. ff. de petit. hæred. & l. nulli, & fere toto C. de Episcopo & cler. & c. si hæredes. & c. tua* Tridentinum *sess.* 7. *c. ult. & sess.* 22. *c.* 8. *de refor. & sess.* 25. *c.* 8.

Quæritur octavò, an si una Ecclesia permutet oratorium, vel quid aliud cum alia Ecclesia, requirantur solemnitates, quæ habentur in Paulina *ambitiosæ*, siquidem in tali extravag. Pauli II. prohibentur permutationes bonorum Ecclesiæ generatim, adeo ut comprehendantur omnes permutationes: siquidem est permutatio, quædam alienatio, eo quia dominium alienetur ab uno, & transferatur in alium *c. nulli de rebus Ecclesiæ non alienand. c.* 2. *de rer. permut. c. sine exceptione* 12. *q.* 2. ubi Rebuffus *num.* 66. Rota apud Farinac. *decis.* 70. *num.* 1. *p.* 1. An verò Paulina constitutio comprehendat etiam permutationes, quæ fiunt inter Ecclesias, affirmant Rebuffus *in d. c. sine exceptione n.* 6. Quaranta *in compend. Bullarij V. alienatio rerum eccles. n.* 15. Beroius *consil.* 179. *num.* 3. *lib.* 1. At quòd non requirantur solemnitates *d. extravag ambitiosæ*, è converso docent Riccius *in prax. fori eccles. resol.* 60. *num* 2. *& p.* 4. *collect.* 996. Barbosa *p.* 3. *de potestat. Episcop. allegat.* 95. *n.* 57. Pasqualig. *quæst. moral. canon. q.* 95. *num.* 4. Megal. *tom.* 1. *variar. resol.* 31. *num.* 10. & hæc sententia est perquam probabilis, quia tota obligatio legis à voluntate dependet legislatoris, proinde non extenditur nisi juxta intentionem legislatoris, quæ utpote fortior, principaliùs attenditur *l. labeo in fin. ff. de suppellect. leg. & l. nominis, & rei* §. *verbum ff. de V. S.* hinc verba legis trahuntur ad mensuram intentionis legislatoris, ut tradunt Oldrad. *consil.* 9. *verb. item cum num.* 3. *&* 4. Tuschus *littera M. conclus.* 199. Ancharan. *consil.* 219. *num.* 5. & mens legislatoris mensuratur à causa finali: siquidem non potest voluntas legislatoris quidquam velle, nisi quatenus movetur ex fine; ideo vult quidquid est lege volitum, & tale propter finem, ex quo liquet, intentionem legislatoris, & obligationem legis mensurari ex causa finali, adeo ut non plus extendatur, quàm ipsa causa finalis *l. cum pater.* §. *dulcissimis ff. de legat.* 2. *& l. adigere* §. *quamvis ff. de jure patron.*

Hinc quando dubitatur, an casus aliquis comprehendatur in lege, & non reperitur causa finalis legis, tunc lex non procedit, quia deficit intentio legislatoris, proinde etiam ipsa lex circa eundem casum *l. ut omni ff. de adoption. l. quod dictum. ff. de pact. c. & si Christus de jurejur.* atqui in præfata *extravag. ambitiosæ*, & in præsenti casu permutandi bona Ecclesiarum finis Pontificis est consulere indemnitati Ecclesiæ generatim, adeo ut per alienationes, & translationes dominiorum in laicos non patiatur detrimentum, & hac ratione finali prohibet tales permutationes fieri sine facultate Romani Pontificis: non verò intendit prohibere permutationes inter unam Ecclesiam, & aliam, quia tunc Ecclesia universalis non damnificatur, quia bona quæ permutantur semper remanent in eadem Ecclesia universali, quamvis enim transeant, de uno membro in aliud, manent tamen in eodem corpore, & sub eodem capite, proinde causa finalis dictæ *extravag. ambitiosæ* non extenditur ad præsentem casum: siquidem habetur in illa constitutione: *Ambitiosæ cupiditati illorum, ac divini cultus detrimento exquisitis mediis* 16 17

diis usurpare præsumunt, occurrere cupientes: unde claret, mentem Pontificis fuisse impedire, ne bona Ecclesiastica transeant ad laicos, ut enim habetur *in l. fin. §. de hered. instit. & l. 1. ff. ad sen. consf. macedon.* ex proœmio præsertim mens conjicitur legislatoris, & notant Tiraquel. *tract. cessante causa limit.* 1. *num.* 65. Mascard. *de prob. conclus.* 1284. Rota *decis.* 619. *num.* 5. *apud Farinac. p.* 5. ergo cùm præfata constitutio complectatur tantùm alienationes ad manus laicales, sequitur, præsentem casum non includi in tali extravag. Verùm juxta praxim Romanæ Curiæ etiam in casibus non necessariis solet recursus haberi ad sedem Apostolicam, ut ea etiam impetrentur à Pontifice, quæ alioquin ab Ordinariis obtineri possent: unde consultius est talem permutationem sine consensu Pontificis non instituere.

18 Quæritur nonò, an quando res æstimata datur pro re alia itidem æstimata habeatur tunc permutatio, an verò venditio: ut Petrus suum fundum æstimatum mille aureis dedit Paulo pro suo fundo tantumdē etiam æstimato? Respondent magis communiter esse potiùs venditionem, eò quia æstimatio, seu taxatio utriusque fundi facta inducat utriusque venditionem, cùm enim taxetur fundus mille aureis per accidens se habet, quòd loco pretii, & numeratæ pecuniæ detur fundus, quia ipsa æstimatio rei est, quæ attenditur, & hæc venditionem inducit: ut si Petrus vendat suum fundum, sed Paulus cum pecuniam non habeat numeratam tradit illi alium suum fundum, hæc traditio est emptio *l. 1. C. de rerum permut.* quia tametsi quoad res, quæ traduntur, videatur esse permutatio; voluntate tamen contrahentium est verus contractus venditionis, & emptionis; non enim quid aliud intendere voluerunt contrahentes, quàm vendere, & emere *l. pretij C. de rescindend. vendit.*

Sed quæritur decimò, an quando pro re datur simul res, & aliqua pecunia, tunc sit permutatio, an potius venditio? ut Petrus dat Paulo pro suo fundo 100. aureos, & simul suum fundum. Respondet Abbas *in c. ad quæstiones 6. h. t.* esse considerandum ex verbis contrahentium id, quod præcipuè voluerunt, & secundùm illud esse judicandum: etenim si præcipuè voluerint emere, & vendere, tunc est venditio: & si intenderint permutare, est permutatio. Verùm quia voluntas contrahentium non semper constat, ideo alii distinguunt, si pretium pecuniæ datæ sit majus re data, tunc dicunt esse emptionem: sin autem minus, volunt esse permutationem. Fundus Petri valet mille aureis, Paulus dat Petro pro illo suum fundum valentem 300. aureis, & addit in numerata pecunia 700. aureos: hæc est vera emptio: secus si Paulus dederit suum fundum valentem 700. aureis, & rursus alios 300. aureos, dicunt esse permutationem: & hæc sententia est perquam probabilis. 19

TITULUS XX.

De feudis.

Quia non desunt, qui ad contractus innominatos referant contractum feudalem, eò quia à jure scripto proprium nomen non habeat, non enim hoc nomen feudum suum à Romanis trahit originem, sed ex moribus, & lingua Longobardorum; ethymon enim hujus nominis à fide, vel fidelitate veriùs deducitur, ideo dicunt, congruè Pontificem hic agere de feudis. Communior tamen sententia asserit, feudum esse contractum nominatum, quia licèt jure scripto nomen non habeat, illud tamen obtinuit à consuetudine, adeò ut contractus feudalis designet rem, quæ à Principe datur in feudum subdito, cum quadam obligatione præstandi aliquod servitium, vel obsequium, ac servandi fidelitatem: hinc feudum definitur *ususfructus rei immobilis sub conditione fidelitatis à domino concessus*: & per hoc differt ab emphyteusi, quia non respicit fidelitatem specialem domino præstandam; sed solùm recognitionem domini, & canonis solutionem.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Duorum Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. INSINUANTE 1. h. t. Innocentius III. declarat, quòd si habens in feudum ab Ecclesia possessiones acceptâ pecuniâ eas pignorat Episcopo ejusdem Ecclesiæ, non debeat Episcopus computare in sortem principalem fructus illius pignoris: sed pignorantem esse liberum à servitio, quod Ecclesiæ debebat, quia tunc fructus compensantur pro servitio. Ratio hujus decisionis petitur ex natura feudi, est enim ut fructus cedant vasallo præstanti servitium, quod si non præstet, non percipit fructus. Non enim hic consideratur excessus fructuum, quia ab initio tales fructus fuerunt concessi ex mera liberalitate pro tali servitio, quo cessante fructus meritò retinentur. Non tamen hæc ratio videtur procedere, quando feudum conceditur sub sola conditione fidelitatis, nullo onere, seu servitio imposito; quia vasallus tenetur

netur fidelitatem præstare domino, etiam postquam feudum dedit in Gageriam, *ut dicitur in textu, seu* in pignus. *Imò neque potest dominus retinere fructus feudi oppignorati, si pro concessione illius Vasallus solverit pecuniam, vel feudum notabiliter minoraverit: ratio est, quia tunc cessat interesse domini, quod consistit in servitio, cui respondent fructus.*

C. *EX PARTE* 2. *h. t. Idem Pont. rescribit, quòd non obstante juramento de non infeudando inconsulto Papa, possit Episcopus in pluribus casibus infeudare. Primò si mortuo Vasallo feudum revertatur ad Ecclesiam. Secundò si Vasallus feudum alienavit, potest Episcopus de feudo investire filium, vel consanguineum. Tertiò si Episcopus feudum alienatum facilè per se recuperare non potest; tunc potest infeudare alicui laico, qui illud recuperet, & ab Ecclesia cognoscat, & per quem Ecclesia possit feudum illud alienatum recuperare. Hinc notandum est, juramentum de non infeudando de novo, non extendi ad antiqua feuda, sed solùm ad illa, quæ nunquam fuerunt infeudata, suntque ab Ecclesia possessa. Notat Glossa in hoc textu, quòd si Vasallus sine licentia domini alienet totum feudum, vel majorem partem, perdat feudum, & possit dominus illud à quolibet recuperare, non ita, si tantùm minorem partem alienet, dummodo maneat in servitio domini. Rursus licèt feudum non possit alienari, potest tamen dari in dotem usque ad vitam Feudatarii* c. nuper. de donat. inter vir. & uxo.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De nomenclatione, origine, quidditate, ac speciebus Feudorum.

1 TAmetsi plures juris civilis interpretes feudum deducant à fide, eò quia, qui oppidum, pagum, vel urbem in feudum accipit se domino directo ejusdem feudi obstringit, ac fidelitatem eidem promittit: communior tamen, ac verior opinio asserit, feudum esse vocabulum non latinum, sed Longobardicum deductum fortassis à Germanica voce feec, quæ olim apud aliquos Germaniæ populos bellum significabat: prædia enim bello occupata, quæ victor ea lege colenda, & possidenda suis tradebat militibus, ut illum perpetuum dominum directum agnoscerent, seque illius clientes profiterentur, feuda dicebantur: unde licèt aliqui feudorum originem à Romanis, alii à temporibus Justiniani, alii à Gallis derivent; magis tamen receptum est, feuda suum duxisse initium à Longobardis, qui bellorum vi Italiam occupârunt, ac diu possederunt: siquidem in ipsis feudorum libris frequens est Longobardorum mentio, ac eorundem legum, ut *in c.* 1. *de feudi cognitione, c.* 1. *de contentione inter dominum, & fidelem.* Non tamen imus inficias, ante Longobardos Italiam occupantes, aliquos extitisse contractus speciem quandam feudorum præseferentes, ut tradunt Fachineus *lib.* 7. *controvers. c.* 1. Harprecht. *in annot. ad Julium Clarum in §. feudum n.* 1. *num.* 11. Cæterum jus feudale insertum corpori juris civilis ab incertis potissimum authoribus compillatum fuit ex usibus, morisbúsque, adeo ut etiam nunc dicatur jus consuetudinarium.

2 Quamobrem feuda sumpta in eo sensu, quo in utroque jure solent intelligi, propriè cœperunt eo tempore, quo Longobardi in Italia Regnum obtinuerunt: & eorum origo hæc fuit, ut Victores cùm gratiam suis Ducibus, Præfectis, ac militibus pro opera in præliis egregiè navata referrent, honoribus, & fortunis Italorum eos insignierint. Tum etiam ut certos sibi devinctos, & tanquã devotos ac obligatos clientes haberent, quorum operâ bello partam regionem imposterum, si opus esset, tueri possent, quos Vasallos appellabant, quasi famulos: non enim servi, aut famuli dici voluerunt, sed nomine paulò honestiore vasalli, seu subjecti jurisdictioni ejus, qui rem in feudum dabat: quia verò profitebantur, se esse homines illius, à quo rem in feudum accipiebant, ideo edita, & constituta postea fuit solemnis in feudis accipiendis formula, nimirum ut fidem, & juramentum præstarent, quod postea magis barbarè dictum est homagium. Immo ab initio quædam feuda solùm precariò concedebantur, ut ea dominus, quoties ei liberet, revocaret; postea verò institutum est, ut in perpetuum tempus fidei, & dominii conditione feuda traderentur.

3 Hinc tres feudorum gradus orti fuerunt, summus, medius, & infimus. Summus est ordo Principum, ac Procerum, qui Regni Duces, Marchiones, & Comites vocantur, & à Rege non solùm illis titulis, & honoribus afficiebantur; sed etiam Italiæ oppidis, vicis, arcibus, ac villis donabantur: & quia hæc feuda partem aliquam regiæ dignitatis obtinebant (siquidem qui Duces, Marchiones nunc appellantur, Reguli olim fuerunt) propterea regalia dicta sunt: & potestas eis etiam dabatur cudendæ pecuniæ, creandorum Magistratuum, salinarum, & fodinarum exercendarum, caducorum, confiscationum, earúmque functionum, quæ angariæ, & parangariæ vocabantur, quæ jura regalia vocantur. Medius ordo eorum fuit feudorum, quæ Principis illius ordinis Proceres, Regis concessu ea lege aliis inferioris dignitatis hominibus dabant, ut vasalli ipsos beneficii

neficii authores, ac patronos agnoscerent, & pro ipsorum fortunis, si opus esset, pugnarent; & hi sunt, qui nunc vocantur Barones, ac vasalli. Infimus ordo eorum fuit, quæ à secundi ordinis vasallis in privatos conferebantur, sive illi nobiles essent ob præclara in bello gesta, sive ignobiles: & omnes iurisjurandi formulæ obligabantur.

5 Ex quo constat, feudum esse genus quoddam clientelæ, quo dignitas, vel prædium aliquod ea lege alicui datur, ut ipse, & ejus posteri, seu hæredes beneficii authorem perpetuò agnoscant, & quasi pro patrono habeant. Est autem feudum multiplex, siquidem aliud dicitur propriè, & aliud impropriè feudum; illud est, quod simpliciter, purè, ac directè conceditur absque ulla determinatione temporis, certi obsequii, officii, seu servitii *§. penult. & ult. tit. quid sit investitura lib. 2. feud.* Impropriè dicitur, quod ad certum officium, vel obsequium ex inito pacto conceditur *§. ult. tit. quid sit investitura lib. 2. feud.* & hujusmodi feuda certis temporibus, ac locis certum debent officium præstare Principi, vel patrono accedenti ad oppidum, ut aquam fundere manibus lavandis, mensam apparare, fercula apponere, ensem præferre, coronam regiam pulvino aurato impositam manibus tenere; vel etiam certam quampiam arcem custodire, quod dicitur feudum guardiæ, seu custodiæ. Rursus aliud dicitur feudum regale, & aliud non regale; illud est, quod à Principe supremo, qui superiorem non agnoscit, conceditur, & præter simplicem jurisdictionem habet etiam nomen dignitatis, & titulum ducatûs, marchionatûs, comitatûs *c. 1. tit. quis dicatur dux. lib. 2. feudor.* Non regale dicitur, quod nil habet dignitatis, & eminentiæ, & confertur, vel à Principe, vel etiam ab alio inferiore. Rursus aliud dicitur feudum nobile, aliud ignobile; illud est, quod suum possessorem nobilitat. *c. 1. tit. quis dicatur dux. lib. 2. feud.* Ignobile, quod à plebe etiam privatis hominibus conceditur *c. 1. tit. de his, qui feudum dare possunt. lib. 1. feudor.*

6 Præterea ut ad nostrum magis facit institutum, dividitur feudum in Ecclesiasticum, & sæculare, illud est, quod Ecclesia dat alteri, vel ipsa feudũ accipit ab alio *c. 1. tit. de iis qui feudum dare possunt. lib. 1. feud.* Sæculare, quod datur à Principe sæculari, vel accipitur à quolibet alio laico *c. 1. §. Marchia tit. de his qui feudum dare possunt.* Rursus bipartitur in reale, & personale, illud est quod ad hæredes jure transit tum domini, tum beneficiarii *c. 1. tit. de his qui feudum dare possunt lib. 1. feud.* Personale dupliciter solet accipi. Primò quia ad hæredes accipientis non transmittitur, quamvis obliget dantis successores: tale est, quod alicui conceditur causâ tuendæ pacis, vel territorii custodiendi, vel arcis; & dicitur feudum custodiæ; tale etiam est, quod datur causâ gubernandæ rei Principis, & vocatur feudum castaldiæ *c. 1. tit. de feudo guardiæ lib. 1. feudor.* Secundò dicitur feudum personale, quod neque ad accipientis, neque dantis hæredes extenditur.

7 Rursus aliud est, masculinum, quod tantùm ad mares pertinet; aliud fœmininum, quod solis fœminis conceditur *§. filia. ff. de successione feudi lib. 1. feud. & §. hoc quoque tit. de iis qui feudum dare possunt. eod. lib.* Rursus aliud est feudum antiquum, vel paternum, & aliud novum; antiquum est, quod majores communis agnationis supra quartum gradum habuerunt. Paternum est, quod parentes, seu progenitores usque ad quartum gradum tenuerunt, ut Avus, Proavus, Abavus, Atavus. Novum dicitur, quod cœpit in persona beneficiarii, neque ad eum pervenit ex successione *c. 1. tit. de successione feudi. lib. 1. feud.* Rursus feudum aliud dicitur individuum, quod dividi non potest, ut Ducatus, Marchionatus: aliud dicitur dividuum quod patitur divisionem, ut sunt feuda inferiora.

Præterea aliud dicitur arctioris fidelitatis, & obsequii, & qui tale feudum obtinet, juravit in verba domini: aliud simplicis fidelitatis, & obsequii, & qui illud accipit, non jurat, sed tantùm promittit fidelitatem, & obsequium. Demum aliud dicitur feudum ligium; vel non ligium: illud est, cùm quis jurat, se domino fore fidelẽ contra omnes excepto Imperatore. Non ligium dicitur, quando in jurejurando, qui jurat fidelitatem excipit non solùm supremum dominum, sed etiam alios, cujusmodi sunt antiquior dominus, cognati, & amici ac alii, ad quos pertinet. Quando feudum datur in perpetuum, & transit ad hæredes, dicitur hæreditarium. Si ematur pecuniâ numeratâ, dicitur emptitium. 8

Definitur igitur feudum, *benevola, ac libera concessio rei immobilis, vel æquivalentis cum translatione utilis dominii in perpetuum proprietate retenta, seu dominio directo, sub onere fidelitatis, & obsequii personalis exhibendi.* Is qui feudum concedit, dicitur dominus, & sibi retinet dominium directum feudi concessi, is verò qui accipit, dicitur vasallus, qui habet tantùm dominium utile, seu accipit in perpetuum fructus feudi sibi concessi. Dicitur *libera, & benevola concessio*, quia feudum est species beneficii, quod ordinariè gratis concedi solet à domino, ut is pro suo honore servando, vel augendo vasallos sibi ad fidelitatem, & servitia obligatos habeat, *argum. c. 1. de feudo dato in vicem legis commissoriæ.* Cæterum non est de essentia feudi, ut merè gratuitò concedatur, quia solent etiam feuda numeratâ pecuniâ emi *c. unic. de natura feud.* sed tunc debent viliori pretio emi, quàm in se valeant, quapropter adhuc retinent speciem beneficii. 9

Dicitur *rei immobilis* quo nomine non solùm intelliguntur res temporales, soloq; hærentes, ut castra & prædia; sed etiam jura incorporalia, quæ immobilibus accensentur, cujusmodi sunt jura exercendi jurisdictionem, vectigalia exigendi. Dicitur transferri *dominium utile retento directo*, quia in concessione feudi dominium directũ remanet apud concedentem feudum, & tantùm dominium utile transit in eum, cui conceditur: distinguitur tamen Vasallus ab usufructuario, quia jus usufructuarii extinguitur cum persona, & jus feudale transit ad hære- 10

hæredes. Tum quia jus usufructuarii ita est personale, ut non possit alteri cedi, si enim usufructuarius vellet jus suum in alium transferre eo ipso expiraret usufructus, & ad dominum proprietatis reverteretur *l. si usufructus 66. ff. de jure dotium.* Secus vasallus potest feudum alteri elocare, imò etiam per modum feudi concedere, & alium subinfeudare *c. unic. per quos fiat investitura.* Additur *in perpetuum*, quia quædam sunt feuda, quæ non perpetuò, sed ad certum tantùm tempus conceduntur, & hæc à natura feudi degenerant. Adduntur ultimæ particulæ *sub onere fidelitatis, & obsequii personalis exhibendi*, quia feudum in eum finem conceditur, ut fidem, & obsequium quasi loco compensationis Vasallus exhibeat domino directo. Tenetur enim Vasallus ad servitia honesta domino feudi exhibenda, & hæc servitia habentur principaliter ex pactis, conventionibus, vel specialibus locorum consuetudinibus. De jure tamen feudali nomine servitiorum obligatur tantùm Vasallus, quando à domino fuerit requisitus, ut dominum euntem in bellum sequatur, & pro eo etiam propriis sumptibus teneatur pugnare, si feudum pingue fuerit, vel saltem alium æquè idoneum sui loco substituere: vel saltem mediam partem fructuum feudalium illius anni domino directo pro bello continuando suppeditare *c. 1. §. firmiter de prohibita feudi alienatione per Fridericum.*

11 Id tamen procedit, si bellum fuerit justum, alioquin in bello injusto non tenetur Vasallus domino servire, nisi tantùm ad defensionem; quòd si dubitetur, an bellum sit justum, vel injustum, servitia tunc præstanda erunt, quia in dubio mandatum superioris præsumitur justum. Hinc Vasallus obligatur ad servandam fidelitatem domino directo; adeo ut nihil contra ipsum machinari debeat, sed potiùs ipsum consilio, & auxilio juvare, qua ratione feudum à fide, seu fidelitate suam trahit nomenclationem; quapropter nisi dominus ultro remiserit, tenetur Vasallus juramentum fidelitatis præstare, quod tamen dependet à consuetudine loci, seu à conventione, aut pacto: cæterum sive exigatur juramentum fidelitatis, sive non, semper Vasallus tenetur ad servandam fidelitatem, quia id est de natura, & substantia feudi: aliqui tamen excipiuntur, ut summus Pontifex utpote Pater, & superior totius Ecclesiæ Catholicæ *argum. c. venientes 19. de jurejur.* ut etiam Imperator, & Rex Romanorum 2. *feudor. tit. 55. in fin.* ut etiam antiquior dominus, à quo Vasallus jam priùs feudum acceperat. 2. *feudor. tit. 28. in fin.* Rursus contra patriam, & sua bona propria non tenetur Vasallus assistere domino, neque contra proprium patrem, quia jure naturali debetur majus obsequium patri, majórque fidelitas, quàm domino. Neque tenetur Vasallus sua servitia præstare domino in hæresim lapso. Plura habet de hisce obligationibus Scraderus *de feudis. p. 6. c. 5. per tot. &* Harprecht. *in d. §. feudum. q. 21.*

12 Hinc differt contractus feudalis ab aliis, in quibus transfertur dominium, differt enim à locatione, quia hæc fit ad tempus, feudum verò in perpetuum. Tum quia feudum tribuit dominium utile, non ita locatio, sed solum usum. Rursus differt ab emphyteusi, quia in hac debetur domino directo pensio realis, in feudo autem obsequium personale. Tum quia feudum non potest alienari sine consensu domini: & emphyteuta potest jus suum alteri donare, vel legare, imò & vendere requisito tamen priùs domino. Tum quia feudatarius non compellitur præstare obsequium, nisi id dominus exigat: emphyteuta verò tenetur pensionem solvere tempore constituto, tametsi dominus directus eam non petat. Tum quia feudatarius potest feudum dimittere irrequisito domino directo, quia cùm sit beneficium, potest eidem renuntiare, non ita emphyteuta, quia hic ita rem accepit in emphyteusim, ut teneatur restituere meliorem.

Conditiones igitur requisitæ de jure, vel consuetudine ad contractum feudalem septem principaliores recensentur. 13 Prima est, ut feudum constituatur in re immobili. Secunda ut dominium directum, seu possessio civilis rei feudalis remaneat apud Principem, vel dominum, qui illam dat in feudum, & in Vasallum transferatur dominium utile. Tertia ut non teneatur feudatarius ad pensionem, si est feudum purum, sed tantùm ad obsequium personale, quando ad illud interpellatur. Quarta, ut amittat feudum, & incidat in caducitatem, si non præstiterit obsequium debitum vasalli, perinde ac emphyteuta amittit emphyteusim, si negligat pensionem solvere. Quinta ut debeat feudatarius à directo domino investiri, ac mitti in possessionem, & tunc eidem jurare fidelitatem. Sexta ut non possit sine domini voluntate feudum oppignorare, vel donare, vel alteri concedere in feudum, ut censent plures. Septima ut si sine voluntate domini, illud alienaverit, eodem privetur.

Quod verò ad res attinet, quæ in feudum 14 dari possunt. Certum est, res sacras, religiosas, & spirituales alienationi non obnoxias non posse in feudum dari, eò quia ab hominum commercio sint exemptæ *argum. l. pacta 72. §. fin. l. sequent. §. de contrah. empt.* Quòd si castrum cum omnibus suis pertinentiis alicui concedatur in feudum, tunc etiam jus patronatus, quod dominus feudi in Ecclesia illius castri habuit, accessoriè unà cum castro transit ad Vasallum *c. ex litteris 3. de jure patron.* quia accessorium sequitur naturam sui principalis: & plura in consequentiam permittuntur, quæ aliàs prohibentur, ut notat Rosenthal. *tract. de feud. c. 4. conclus. 13.* Imò nec bona Ecclesiæ temporalia, sive pertineant ad fabricam, sive ad mensam Prælati, sivè de novo ab ipso Prælato fuerint acquisita ex reditibus ecclesiasticis, possunt à Prælato absque consensu Capituli, & authoritate superioris, & aliis requisitis solemnitatibus in feudum concedi, ut desumitur *ex lib. 1. feud. tit. 6.* ut notat Zasius *p. 5. num. 13.* siquidem concessio feudi habet rationem alienationis, & quidem magis, quàm emphyteusis, proinde difficiliùs permittitur Prælato ecclesiastico: tum quia feudum proximiùs accedit ad naturam

turam beneficii, & donationis, ut liquet *ex lib. 2. feudor. tit. 23.* & donatio est prohibita Prælato ecclesiastico, eò quia is tantùm donare potest, qui habet dominium rei, quam alteri dat dono; & Prælatus ecclesiasticus non est dominus bonorum Ecclesiæ, sed tantùm purus administrator *c. 2. de donat.* Tum quia feudum tardiùs, & difficiliùs ad Ecclesiam revertitur, quàm emphyteusis, cùm sit feudum jus fruendi alieno bono in perpetuum.

15 Id tamen limitatur. Primò, quia potest Prælatus res, quæ antea in feudum concedi consueverant, iterum concedere sine aliis juris solemnitatibus, & desumitur *ex lib. 1. feudor. tit. 1. de his qui feudum dare possunt.* quia tunc talis infeudatio non censetur nova infeudatio, sed potiùs quædam continuatio, & executio antiquæ infeudationis: quia cùm olim fuerit statutum, ut talia bona in feudum concederentur, eò quia id visum fuerit Ecclesiæ utile: ita potest talis infeudatio continuari. Secundò quia si res sit modica, & parvi pretii, potest etiam infeudari sine juris solemnitatibus. Cæterum si res datæ sint Ecclesiæ ea conditione, ut non possint infeudari etiam servatis juris solemnitatibus, tunc non est liberum Prælato eas infeudare.

16 An verò res aliena in feudum dari possit? Respondetur, quòd si quis sciens rem esse alienam eam dederit in feudum ignoranti, tunc qui accipit, potest agere, ut alia res ejusdem bonitatis, & æstimationis sibi detur in feudum, cùm prima sit evicta. Secus qui sciens rem alienam accipit in feudum, nisi speciali pacto sibi consuluerit, agere nequit re evicta *c. 1. tit. de investitur. de re aliena facta lib. 2. feudor.* & hoc etiam procedit de re obligata alteri, si enim qui accipit, ignorat esse obligatam alteri, potest agere, ut alia res æquè bona, & quæ tanti æstimetur, sibi detur: secus si sciverit, rem esse alteri obligatam non potest agere, nisi ex speciali pacto sibi prospexerit. An verò possit dominus in feudum dare, quando feudum nondum est apertum, est aliqua difficultas. Dicitur feudum apertum, quando est vacuum possessore beneficiario. Feudum igitur quod adhuc à vetere beneficiario possidetur dicitur feudum non apertum.

17 Respondetur, quòd si dominus det in feudum sub conditione, si vetus beneficiarius decesserit absque hæredibus, agnatis ad ipsum feudum vocatis: vel sub conditione, quoties ipsum feudum ad dominum fuerit jure devolutum, tunc contractus subsistit, ut communiter censent doctores cum Julio Claro *lib. 4. sententiarum §. feudum q. 15.* Quòd si dominus det feudum simpliciter absque ulla conditione, tunc non valet contractus, tametsi postea vetus beneficiarius absque ullo hærede vocato ad feudum objerit: ratio est, quia quod ab initio est irritum, tractu temporis non convalescit. Debent tamen Principes vel maximè cavere, ut non concedant feuda nondum aperta, quia id perinde esset ac dare occasionem captandæ alienæ mortis.

§. II.

Quibus modis feudum acquiri possit.

Est explorati juris, posse feudum tribus potissimum modis acquiri, scilicet pacto cum investitura, præscriptione, & successione; nomen pacti secundùm præsens institutum significat contractum feudalem, quo dominus alicui rem suam jure feudi concedit, sive id fiat gratis, sive titulo donationis, sive pro pecunia, aut re alia, & speciem habeat venditionis, vel permutationis; est enim feudum verus contractus nominatus ultro, citroque invehens obligationem: siquidem obligatur dominus ad tradendum feudum, & Vasallus ad servandam fidelitatem, & præstanda obsequia, proinde in tali contractu utpote nominato locum non habet pœnitentia, ut notat Harprecht. *de feud. in annotat ad Julium Clarum in §. feudum q. 1. sub num. 5.* ubi addit, quòd cùm proximè accedat ad emphyteusim, locationem, emptionem, & donationem, solo consensu perficiatur, *arg. c. 1. in fin. qui successores feudum dare teneantur:* ubi promissio de feudo promittentem obligat. Hoc pactum est cum ipsa investitura, seu illo ritu, quo quis per investituram feudi rem dat, vel accipit. In utroque jure canonico, & civili, quando quis rem in feudum accipit, vel feudo donatur, tunc is qui accipit investiri dicitur feudo; & ipsa feudi apprehensio, seu assecutio investitura dicitur, quæ vox procul dubio barbara est, & tantùm usitata in legibus Longobardorum, quia latinè investitus diceretur confirmatus, & investitura confirmatio: hinc investitura est apprehensio possessionis feudi, & ille dicitur in feudum investiri, qui feudi possessionem acquirit: fieri autem solet hæc investitura cum hasta, vel alio corporeo instrumento: qua ratione etiam Romani alienationes solemni mancipatione, vel naturali traditione adhibitâ certâ verborum formulâ ad confirmandum contractum iniebant. *lib. 1. ff. de prætor. stipulat.* Longobardi verò alium instituerunt ritum, erecto scilicet vexillo, vel gladio, vel hastâ, sed præsertim hastâ, quæ magis in usu erat. 1

Hinc investitura alia est propria, alia abusiva: illa est, quâ Vasallus actualiter in possessionem rei feudalis introducitur: abusiva, quâ in domini curia vexillum, hasta, sceptrum, vel aliud corporeum instrumentum traditur Vasallo, exprimendo verbis idoneis, id fieri intentione investiendi Vasallum, eique concedendi feudum, & hæc abusiva investitura debet fieri coram aliis Vasallis testibus saltem duobus, qui ab eodem domino feudum habeant; nisi dominus alios non haberet Vasallos, vel locorum intercapedo non permitteret eos advocari; vel ipsi recusarent venire, aut feudum esset Ecclesiasticum, aut consuetudo, vel stylus curiæ in contrarium esset, quia tunc investitura coram aliis testibus concedi posset. *c. 1. quid sit investitura c. unic. si de investitura inter dominum, & Vasallum lis oriatur.* Cæterum quando 2

fieri

fieri poteſt, teſtes debent eſſe pares curiæ, ſeu Vaſalli ejuſdem domini, qui feudū dat. Clerici autem ſine teſtibus inveſtiri poſſunt. An verò teſtes requirantur ſolùm ad probationem inveſtituræ, an verò etiam ad ſubſtantiam, videtur controverti: ſed communior, & verior opinio eſt, eſſe neceſſarios ad ſubſtantiam, & colligitur *ex lib. 2. feudor. tit. 32.* & tradunt Hannetonius *de uſibus feudor. c. 41.* Duarenus *in comment. de conſuetud. feudor. c. 9. num. 3.* Tholoſanus *lib. 6. c. 14.* Inveſtituram ſequitur neceſſariò traditio feudi, præſtito priùs ab accipiente juramento: & jus ſemel acquiſitum, non leviter, neque abſque gravi cauſa auferendū eſt. Quòd ſi contingat unius feudi plures inveſtituras eſſe inter ſe pugnantes; prima obtinebit poſſeſſionem, & erit cæteris præferenda; quia jus illius virtute acquiſitum à ſubſequentibus non tollitur, unde tenor primæ inveſtituræ erit ſervandus, quia primæ inveſtituræ non poteſt pactum ſecundæ, vel tertiæ nocere Gloſſa *lib. 2. tit. 49.* ſiquidem per pactum jus acquiſitum alteri nequit perimi *l. ſi unus ff. de pact.*

3 Quod ad præſcriptionem attinet; feudum ſi profanum ſit, & ſæculare, longa ejus poſſeſſione acquiritur, hæc autem longa poſſeſſio in feudo ſæculari eſt 30. annorum, in eccleſiaſtico 40. & contra Eccleſiam Romanam requiruntur centum anni, ut notat Molina *diſp. 71.* Sylvius *V. præſcriptio*, unde ſi quis feudum domini per 30. annos poſſederit, & ſe pro Vaſallo geſſerit, fidelitatem, & ſervitia præſtiterit, dicitur feudum præſcriptione acquirere *c. ſi quis per 30. ſi de feudo defuncti*: ſed hæc præſcriptio tantùm procedit contra dominum ſæcularem, quia contra Eccleſiam, vel Monaſterium, ex communiori ſententia requiritur præſcriptio 40. annorum *argum. authent. quas actiones C. de SS. eccles. ad aures*, & paſſim *in tit. de præſcriptionibus.* In hac autem præſcriptione duo requiruntur. Primò ut quis poſſederit per 30. annos, ſi feudum pertineat ad dominum ſæcularem. Secundò, ut poſſederit tanquam feudum: hinc ſi Titius nullum jus haberet in fundo, ſi tamen ſpatio 30. annorum eo uſus eſt tanquam feudo, & præſtitit obſequia domino, tanquam ejus Vaſallus; quamvis poſtea dici poſſit, nunquam eum fundum fuiſſe Titio in feudum conceſſum, nihilominus præſcriptione poteſt ſe Titius tueri, ac ſuſtinere, feudum illud ad ſe pertinere titulo præſcriptionis *lib. 2. feudor. tit. 26. §. ſi quis*: ejuſdem juris eſt in domino, ſiquidem eſt eadem ratio: ſi quis enim utatur per 30. annos aliquo feudo tanquam directus dominus, & exigat à Vaſallo illud poſſidente obſequia, quæ ſolent dominis feudorum præſtari: tametſi nihil juris habeat in tali feudo, adhuc titulo præſcriptionis acquirit directum dominium. Licèt contra quamlibet Eccleſiam præſcriptio non procedat, niſi ſpatio 40. annorum *authent. ex actio. C. de SS. Eccleſia*, nihilominus contra Eccleſiam Romanam præſcriptio non currit niſi ſpatio centum annorum, quia præſcriptio aliter non procedit in aliis bonis contra Romanam Eccleſiam.

4 Succeſſione etiam acquiritur feudum, ita ut tranſeat ad hæredes *lib. 2. feudor. tit. 11.* & quamvis olim feuda eſſent tantùm temporalia *lib. 2. feudor. tit. 1.* & finirentur per obitum illius, qui feuda accipiebat, fuerintque propterea feuda perſonalia, quæ ſimul cum perſona ceſſabant: uſu tamen factum poſtea fuit, ut ad hæredes tranſirent, qui propterea ſuccederent in feudum, & dicuntur titulo ſucceſſionis acquirere feudum: & quamvis circa res allodiales duo ſint modi ſuccedendi, unus ex teſtamento, alter ab inteſtato; in feudis tamen regulariter nulla ſucceſſio ex teſtamento locum habet; quia devolvitur feudum ad ſucceſſores etiam ab inteſtato jure ſanguinis; niſi fortaſſis feudum ita à domino conceſſum fuiſſet, ut liceret illud in quoslibet hæredes quocunque modo legitimo transferre *c. unic. in princ. de ſucceſſion. feudor.* alioquin neque pater poteſt ita inter liberos diſponere, ut iſti inæqualiter ſuccedant in feudo, vel unus ſolus feudum poſſideat, & illud quaſi prælegati jure habeat; niſi feudum merè hæreditarium fuerit, ut tradit Scraderus *de feud. p. 7. c. 2. n. 3. & 12.*

Quinimò tametſi hæres Vaſalli, ad quem devolvitur tota hæreditas, nollet hæreditatem acceptare, eò quia ſit ære alieno gravata; poſſet ſolum feudum petere, dummodo non ſit filius, quia hic non poteſt recuſare hæreditatem Patris, & agnoſcere feudum *c. 1. an agnatus, vel filius.* Ratio diſcriminis adducitur à Vulpeo *lib. 1. c. 9. num. 237.* quia filius habet feudum ſaltem aliqualiter ex beneficio patris, à quo genitus eſt, unde durum videtur, ut per repudiationem hæreditatis paternæ, ejus memoriam negligat, & bona patris forſan ſubhaſtari permittat: ſecus agnatus, qui non eſt filius, non habet ex beneficio teſtatoris, ſed primi acquirentis, quamvis de jure communi hæreditas pro parte adiri non poſſit, ſed vel tota adiri, vel tota repudiari debeat. *l. 1. & 2. ff. de acquirend. vel amittend. hæredit.* Cæterum ex antiquis pactis, & inveſtituris feudum eſt debitum, & ſeparabile ab hæreditate, ut notat Fachin. *lib. 7. controv. c. 5.* 5

Succeſſio in feudum ab inteſtato, & jure ſanguinis triplicem habet ordinem, ſcilicet deſcendentium cujusmodi ſunt filii, & nepotes: aſcendentium ut pater, avus: collateralium, ut ſunt fratres, ſorores, & alii conſanguinei. Succeſſio feudalis primò debetur deſcendentibus filiis ſcilicet, & nepotibus, quia iſti jure naturali ſuccedunt immediatè ſuis prædeceſſoribus, & deſiderio parentum etiam primò vocantur ad ſucceſſionem *l. cùm ratio ff. de bonis damnatorum*: & in hoc convenit jus feudale cum jure communi, quia in linea deſcendentium locum habet jus repræſentandi, & ſi adſit filius defuncti Vaſalli, hic repræſentat patrem, hoc autem filio prædefuncto, nepos *c. 1. in princ.* & ibi doctores de ſucceſſione feudi. Differt tamen jus feudale à communi, quia de jure communi filii, & filiæ nullâ habitâ ſexûs differentiâ admittuntur ad ſucceſſionem *novel. 118. c. 1. & 4.* ſecus de jure feudali regulariter fœminæ, & etiam deſcendentes ex linea fœminina excluduntur à ſucceſſione feudi, niſi fortaſſis feudum fœmineum fuerit, ſeu ſpecialiter datum à domino 6

pro fœminis: vel fuerit mixtum, seu datum tam pro maribus, quàm pro fœminis *c. unic. de feudo fœmina. c. unic. de natura successionis feudi.*

7 Ratio, cur fœminæ regulariter soleant à feudis excludi, est, quia ex primæva natura feudi est, ut feudum ad eum finem conferatur, ut Vasallus contrahat obligationē præstandi servitia militaria principi, servandi fidelitatē, injurias ipsius propulsando, & ejus honorem defendendo, ut etiam inter pares curiæ sedere, & in causis feudalibus judicium ferre: quæ omnia cum sint aliena à sexu fœmineo, & minimè fœminis conveniant, eò quia sint officia virilia *l. alienam 18. C. de procurat.* ideo à successione feudali meritò solent fœminæ excludi, cùm ipsæ non belligerent, neque munera publica subeant, neque ea possint obsequia domino præstare, quæ à Vasallo præstantur *l. 2. ff. de de R. J.* Rursus si feudum ex pacto, vel conventione datum sit ad conservationem certæ familiæ, eò ipso intelliguntur fœminæ exclusæ, cum per ipsas nomen familiæ non conservetur: siquidem per nuptias transeunt ad aliam familiam, & nomen accipiunt mariti. In feudo ecclesiastico fœminas nullo specialis admissionis jure gaudere, nisi investitura, aut consuetudo aliud suadeat, tradit Harpercht. *in addit. ad Fachin. 7. controvers. n. 13.* ubi asserit, hanc esse communem, & veram doctrinam.

8 Præterea filii, qui succedunt in feudo debent esse naturales, & legitimi simul, seu ex justis nuptiis geniti, adeo ut filii, qui sunt tantùm naturales, excludantur à successione feudali descendentium *text. in §. naturales, si de feudo defuncti controvers. sit.* Ubi habetur, quòd naturales filii, licèt postea legitimi fiant, ad successionē feudi nec soli, nec cum aliis admittuntur. Id tamen intelligitur si legitimentur per rescriptum Principis, vel comitem Palatinum, seu per factum hominis, per quod alteri jus suum auferri non debet: non verò intelligitur de legitimatis legitimatione juris communis per subsequens matrimonium, quia isti comparantur legitimè natis *novell. 89. c. reliquis.* Mynsing. *centur. 5. obser. 42. num. 2.* Immo etiam legitimati per rescriptum Principis possunt succedere in feudo, si accesserit consensus domini, & agnatorum; vel si feudum antiquum fuerit, vel ex plenitudine potestatis concurrat publica causa, tunc enim etiam ad feuda filii tantùm naturales, & non legitimi admittuntur, ut notat Fachin. *lib. 7. cap. 49. & sequent.* Filii adoptivi etiam excluduntur à successione feudi, ut desumitur *ex c. adoptivus si de feudo defuncti contentio sit.* nisi fortassis invitus dominus alium Vasallum acquirat præter suam voluntatem, ut habetur *in c. unic. in fin. de fratibus de novo feudo investitis*: quia sicut nemini jus suum absque publica causa est auferendum, injustum enim esset sine causa alium privare jure suo *l. rescripta 7. C. de precibus Imperatori offerendis*: ita nec cum consensu Principis in præjudicium veri domini, & agnatorum arrogari potest aliquis extraneus cum hoc jure, ut in feudis succedat *argum. l. 4. & 5. ff. de natalib. restit.* Harprecht, *ad princ. instit. de here lit. ab intestato. num. 257.* An verò filii muti, surdi, cæci, claudi, & alii mente capti succedant in feudo, si standum sit juri communi sunt feudorum incapaces, ut habetur *in tit. feudorum, an mutus, vel imperfectus*: rursus *in §. mutus tit. Episcopum, vel Abbatem.* Solent tamen excipi illa feuda, in quibus nulla præstantur personalia officia, nec tenentur Vasalli in curia domini comparere, ut fusè probat Fachin. *lib. 7. controvers. c. 34.* Nihilominus communior sententia est, mutos, surdos, claudos, cæcos, & alios mutilos feudum paternum retinere; eò quia per alios sibi substitutos possint debita obsequia præstare domino: & quamvis hæc sententia non congruat cum jure, usu tamen recepta est, & in praxim frequenter deducitur.

Cæterum in successione descendentium in feudo mares etiam descendentes in infinitum cæteris exclusis semper succedunt *lib. 1. feudor. tit. 1. §. hoc quoque ad fin.* & hanc sententiam Zasius apud Clarum *q. 59.* vocat communem, & veram, idque procedere etiam in feudo ecclesiastico docent communiter cum Duareno *in comment. in consuetud. feudor. c. 11. num. 3.* imò succedit etiam filius emancipatus Curtius *in tract. feudor. p. 3. num. 2. q. 1.* Hannetonius *de jure feudor. lib. 2. c. 2.* Filius tamen exhæredatus à patre sicut excluditur à reliquis bonis paternis, ita etiam à bonis feudalibus, quia jus ad bona feudalia amittit iisdem de causis, ob quas justè exhæredatur, & desumitur *ex lib. 2. feudor. tit. 34.* Duarenus *in comment. in consuet. feudor. c. 11. num. 3.* An verò cum filiis etiam nepotes concurrant in successione feudi? 9

Respondetur jure civili in bonis allodialibus cum filiis succedere nepotes in stirpes, non verò in capita *§. cùm filius instit. de heredit. quæ ab intestato*: hinc si Petrus objerit relicto filio, & duobus nepotibus ex altero filio, hæreditas non dividitur in tres partes, ut totidem sint partes, quot personæ, vel capita, sed tantùm in duas: quia sunt duæ tantùm stirpes, nepotes enim constituunt unam stirpem in locum patris, proinde eam hæreditatis tantùm partem accipiunt, quam eorum pater fuisset accepturus, si supervixisset. Unde sicut jure civili descendentes in bonis allodialibus, ac liberis succedunt exclusis ascendentibus: sic etiam in feudo succedunt descendentes omnibus aliis exclusis. 10

Rursus sicut in bonis allodialibus succedunt nepotes unà cum patruis in stirpes, non in capita, ita etiam in bonis feudalibus. Præterea qui pari gradu sunt, omnes locum patris repræsentant *§. cùm filius instit. de hereditatib. quæ ab intestato, & l. nepotes. C. de suis & legitimis liberis*, ut si Petrus decesserit nullo relicto filio, sed tantùm nepotibus ex filiis jam mortuis, adeo ut ex uno filio unum tantùm habeat nepotem, & ex altero duos; tametsi sint omnes in gradu æquales, nihilominus ille unus nepos ex uno filio tantum consequitur, quantum alii duo, idque ob jus repræsentationis: quia duo nepotes ex eodem filio repræsentant tantum unicum patrem, perinde ac alius nepos solus, & sicuti eorum patres in duas partes æquales sibi hæreditatem 11

ditatem dividerent, ita illi duo nepotes ex eodem filio solam illam partem, quæ patri obtigisset, possunt sibi dividere.

12 An verò in feudo succedant æqualiter omnes filii, vel tantùm primò genitus? Quamvis de jure Longobardico videantur filii æqualiter succedere nulla habita ratione primogenitorum, ut habetur *in lib. 1. feudor.* nihilominus usu, & consuetudine plerisque in locis receptum est, præsertim in Galliis, ut primò genitus reliquis præferatur filiis. Quinimmò etiamsi vellet paternæ hæreditati renuntiare, eò quia sit pluribus gravata oneribus, adhuc potest feudum retinere *lib. 2. feudor. tit. 45. & 51. §. filius.*

13 De filiis clericis, & Religiosis, an succedant in feudis, vel possint ea retinere in statu clericali, & religioso, si illa obtinuerint in statu laicali, videntur diversi textus esse in jure feudali; siquidem *in §. qui clericus si de feudo defuncti contentio, & in c. unic. vers. ex hoc. de feudo fœmina. c. unic. de Vasallo milite, qui arma bellica deposuit c. unic. in fin.* mutus, vel imperfectus, & clerici ac Religiosi videntur dici incapaces feudorum; & *in c. unic. de Vasallo milite* etiam additur ratio, quia desinit esse miles sæculi, qui factus est miles Christi; & beneficium non pertinet ad eum, qui non debet gerere officium. E converso clericos, & religiosos capaces esse feudorum probari solet *ex c. unic. §. fin. de capitulis Corradi, & ex c. verum 7. de for. compet.* ubi Clericus super feudis, de quibus fuit conventus, jubetur coram imperiali judicio respondere. Hinc Canonistæ *ex eod. cap. verum, & ex c. ex transmissa eod. tit.* inferunt generalem conclusionem, quòd clerici in causis feudalibus coram domino feudi etiam sæculari rectè conveniantur, ut habet Glossa *in d. c. verum*, & Panormit. *num. 2. & 13.* Et hæc sententia, quâ clerici, & Religiosi censentur capaces feudorum in Germania ad praxin deducitur: siquidem Episcopi, & Prælati ecclesiastici, ut Benedictini, Canonici Regulares, Præmonstratenses, Cistercienses, & alii, Principatus, & territoria ab Imperatore accipiunt, ut etiam notat Andreas Gaillus *lib. 1. pract. obser. 30. n. 4. & 6.*

14 Quamobrem clerici, & Religiosi possidentes bona in communi non sunt absolutè incapaces feudorum, præsertim si sint feuda franca, vel in quibus servitiorum loco, pecunia, & census annuus præstetur domino: idque vel magis, si dominus ultro velit, eos in feudo investire, & consentiat, ut feudum retineant. Neque allegati textùs pro sententia negativa ullum facessunt negotium, quia commodè explicantur de feudis exigentibus personalia obsequia, quæ per clericos, aut Religiosos non possunt decenter impleri. Cæterum si Vasallus ingrediatur Monasterium, tunc feudum tantùm quoad vitam illius manet penes Monasterium, idque ne domini conditio durior constituatur ex eo, quòd Monasterium nunquam extinguatur, & feudum ordinariè non ad quosvis, sed tantùm ad hæredes sanguinis pertineat, quibus cessantibus revertitur ad dominum, penes quem reperitur dominium directum. Excipiuntur tamen feuda regalia, cujusmodi sunt Regna, Ducatus, Principatus, Marchionatus, hæc enim non transeunt ad Monasterium, etiam vivente Vasallo, ut notat Barbosa *de jure eccles. univers. lib. 3. c. 31.*

15 Quoad ascendentes, cujusmodi sunt pater Avus, Proavus, Abbavus, Atavus in feudo regulariter non succedunt, ubi descendentes deficiunt. Hoc enim est singulare in feudis, ut ascendentes non succedant, si desint descendentes, quamvis jure civili succedant in bonis allodialibus. Id tamen procedit, nisi contrarium in investitura expressum fuerit, & dominus concesserit, ut etiam parentes succedant, si deficiant descendentes: excipitur etiam, nisi aliter ex insolita loci consuetudine introductum fuerit *c. unic. in princ. de natura successionis feudi.* Rursus excipitur, si feudum fuerit hæreditarium, & datum pro quibuscunque hæredibus, vel si filius sit investitus ratione patris, seu ob servitia, & obsequia à Patre præstita domino, quia tunc deficiente filio succedit pater tanquam principalis, ob cujus præstita servitia dominus dedit feudum. Excipitur etiam feudum antiquum, quod per refutationem patris ad filium pervenit, tunc enim si filius sine descendentibus decedat, pater succedit in feudo, ut notat Scraderus *p. 7. c. 6. num. 3.* Quòd si defunctus fratrem reliquerit, tunc is unà cum patre etiam succedit in feudo, sic enim disponitur de jure communi *in novell. 118. c. 2.* & quia in contrarium nil statutum reperitur in jure feudali, ideo standum est juri communi: siquidem in defectu juris feudalis recurritur ad jus commune *c. 1. in fin. vers. strenuus de feudi condition.* Regulariter quando filius investitus est in feudo propter merita patris, tunc receptum est, ut mortuo filio sine hæredibus pater succedat, habeatúrque successio ascendentium.

16 Collaterales, seu propinqui consanguinei ex latere, etiam succedunt, quando feudum est paternum, non novum, sed agnati tantùm, non cognati, quia cum fœminæ non succedant in feudo, multo minus ij, qui ex fœmina descendunt *lib. 2. feudor. tit. 11.* hinc fratri in feudo paterno succedit frater. Hoc est discrimen inter feudum novum, & antiquum; quia in novo regulariter soli descendentes succedunt, non verò collaterales: quapropter si Vasallus decedat non relictis filiis, vel nepotibus, quamvis reliquerit fratres, vel alios consanguineos feudum novum ad dominum revertitur *c. unic. §. cum verò de his qui feuda dare possunt. c. unic. de successione feudi.* Limitatur tamen hæc regula, quando aliter in ipsa investitura, seu feudali pacto cautum fuit, vel loci consuetudine receptum, ut collaterales consanguinei in feudo novo succedant. Limitatur etiam quando duo fratres simul cohabitantes, simúlque viventes ex communibus bonis, ac impensis sciente domino feudum acquisiverunt; vel ambo obsequia, & servitia præstiterunt domino, ob quæ illis in compensationem concessit feudum: tunc enim uno fratre defuncto sine liberis, alter succedit in feudo novo juxta *text. in tit. 20. de benefic. fratris. lib. 1. Feudor.*

Neque

17 Neque obstat, quòd contrarium habeatur *in c. unic. de fratr. de novo benefic. investit.* ubi expresse dicitur, quòd frater, non succedat in feudo ex quacunque causa. Nam id tantùm verum est, quando dominus nihil sciverit de tali acquisitione feudi facta à duobus fratribus, nec potuit supponi ejus tacitus consensus, & in hoc sensu explicat secundum textum Rosenthal. *in tract. feudal. c. 7. conclus. 59. num. 6.* Primus autem textus procedit de acquisitione feudi facta à duobus fratribus consentiente domino, vel saltem sciente, ac permittente.

18 In feudo antiquo etiam collaterales agnati succedunt, & inter ipsos proximior remotiorem excludit, imò non solùm agnati, sed etiam cognati in quibusdam casibus specialibus, in quibus fœminæ permittuntur succedere in feudo, & proximior semper remotiorem excludit, quæ proximitas non computatur respectu primi acquirentis, sed ratione ultimi possessoris; adeo ut frater defuncti suum excludat patruum, tametsi hic proximior sit primo acquirenti, ut desumitur *ex c. unic. §. si capitanei* Gothofredus *in V. prædicti.* Sin verò defunctus duos reliquerit fratres, & unus ex his præmortuus liberos reliquerit, isti ex jure repræsentationis cum altero fratre superstite patruo suo in stirpem succedunt *c. 1. de successione feudi*, & *c. unic. de success. frat.* Sin autem supersint tantùm duorum, vel plurium fratrum filii, quia de jure feudali non est plenè decisum, an tunc in capita, vel in stirpem succedant, ideo standum est juri communi juxta *c. 1. vers. strenuus de feudi condition.* & communior doctorum opinio est, eos succedere in capita, ut tradit Mynsing. *centur. 3. obser. 94.* ubi addit, hanc quæstionem de fratrum filiis solùm existentibus, quòd succedant in capita, fuisse decisam ab Imperatore Carolo V. in comitiis Spirensibus.

19 Præterea quamvis in bonis allodialibus Germanus frater excludat fratrem consanguineum *novell. 118. c. 3.* nihilominus in feudis frater consanguineus unà cum fratre duplicis vinculi ex communiori sententia succedit: & ratio est, quia in feudis non attenditur vinculum matris, sed tantùm illud patris, vel quia fœminæ non succedant in feudo; vel quia per solum patrem feudum acquiratur, ut notat Vulteus *c. 9. n. 222.* & ita fuisse decisum in Camera Spirensi testatur Gaillus *lib. 2. obser. 151.*

20 An verò in feudo antiquo consanguinei, seu agnati collaterales succedant in feudo usque ad septimum tantùm gradum, vel etiam ulteriùs in infinitum, videtur adesse dubium ob contrarios textus, siquidem *in tit. 1. lib. 1. feudor. §. hoc quoque sciendum, & in c. unic. §. 1. de successione feudi*, dicitur, quòd agnati collaterales tantùm succedant usque ad septimum gradum. Secus *in c. unic. de natura successionis feudi. c. 1. si Vasallus feudo privetur, cui deferatur*, habetur, agnatos collaterales etiam in infinitum succedere in feudo. Communior doctorum opinio, quam refert Fachin. *lib. 7. controvers. c. 27. in fin.* asserit, collaterales agnatos ultra septimum gradum in infinitum succedere: & fere omnes, qui huic adhærent sententiæ, explicant priores textus de antiquioribus feudorum usibus, qui cum successu temporis mutati fuerint, ideo nunc est usu receptum, ut etiam agnati collaterales in infinitum succedant, in feudo, ut tradunt Mynsing. *centur. 2. obser. 95.* Julius Clarus *§. feudum. q. 79. n. 3.*

Quando verò in feudis plures simul ex agnatis, vel filiis in æquali gradu consistentes succedunt, tunc dubitari solet, an omnes participent de feudo. Respondetur cum distinctione, si enim feudum sit regale, ut Regnum, Ducatus, Marchionatus, tunc in feudo non succedit nisi solus primò genitus, quia feuda regalia sunt individua, quæ non possunt dividi, nec participari à pluribus: quòd si feudum non sit regale, & non adsit speciale pactum, tunc in plures cohæredes partitur, nisi consuetudine fuerit contrarium introductum; quia feuda non habentia regalem dignitatem regulariter sunt dividua *c. 1. §. præterea de prohibita feudi alienatione per Fridericum*, Vulteus *lib. 1. c. 8. num. 77.* uterini tamen fratres, scilicet ex eadem matre editi, sed ex diverso patre in feudo non succedunt *lib. 2. feudor. tit. 12.* quia collaterales non succedunt nisi per agnationem, & tales fratres uterini non sunt agnati, eò quia sint ex diverso patre geniti, quia in feudis attenditur solus Pater, non Mater, quæ regulariter incapax est feudi. 21

Quamobrem solùm Germanus frater, qui ex utroque parente descendit; & consanguineus, qui ab uno, eodemque fratre suam trahit originem succedit in feudo. 22

Licèt in successione bonorum allodialium deficientibus consanguineis ordo succedendi tribuatur marito, & uxori, ut desumitur *ex tot. tit. ff. tit. 11. unde vir. & uxor*: non tamen id procedit in feudalibus, nisi aliter expressum fuerit in pacto feudali *c. unic. & ibi Gothofredus, an maritus succedat uxori in beneficio.* Procedit, tamen quando feudum concessum est pro hæredibus quibuscunque etiam extraneis, quia non debent maritus, & uxor esse deterioris conditionis, quàm quilibet hæres extraneus, ut notat Clarus *in d. §. feudum q. 83.* In dubio tamen non præsumitur, quia verbum *hæres* regulariter de hærede feudali agnato intelligitur. Rursus quamvis in allodialibus nonnunquam aliis deficientibus hæredibus bona applicentur fisco, ut desumitur *ex tot. tit. Cod. de bonis vacantibus*, id tamen in feudis locum non habet, quia deficientibus hæredibus Vasalli non censentur bona vacantia, seu esse nullius domini, quia eo ipso, quod cessant hæredes Vasalli subintrat dominus feudi, apud quem semper manet dominium directum; & tunc juxta intentionem, & naturam pacti feudalis dominium utile, quod cessat in Vasallo ex defectu hæredum, unitur dominio directo, proinde talia bona feudalia non possunt sicut allodialia adjici fisco. 23

Quinimò etiamsi feudum concessum fuisset pro hæredibus quibuscunque, adhuc fisco non competeret successio: siquidem fiscus non dicitur jure hæreditario succedere, sed tantùm bona vacantia occupare, eò quia ad nullum alium pertineant dominum, ut notant doctores *ad tit. instit. de successione ab intestato.* Discrimen 24

igitur

igitur inter bona allodialia, & feudalia est, quia illa utpote libera deficientibus hæredibus addicuntur fisco, qui subintrat loco domini, cùm nullus alius sit, cui competat jus, & dominium in talia bona: secus bona feudalia cùm non sint libera, sed obligata domino feudi, apud quem semper remanet dominium directum, si cessent hæredes Vasalli, non propterea cessat dominus feudi, unde non fisco addicitur feudum, sed suo domino, in quo dominium utile unitur cum directo.

25 Quoad successionem extraneorum judicium ferendum est ex formula investituræ: siquidem tribus modis verba concipi possunt, primò ut detur alicui feudum simpliciter nulla mentione facta filiorum, & hæredum, & tunc non transfertur feudum ad extraneos, quia cùm sit stricti juris, & extensio privilegiorum odiosa, non debet fieri ampliatio ultra genuinam verborum significationem. Secundò ut detur alicui taliter, ut illud transferre possit, ad quoscunque voluerit, vel expresè nominentur extranei, & tunc nulli dubium, quin ad illos extendatur. Tertiò potest etiam contingere, ut accipiat quis feudum sibi, & successoribus suis, atque hæredibus quibuscunque, & tunc non satis clarum apparet, an extranei comprehendantur. Baldus asserit etiam comprehendi extraneos. Verùm communior sententia asserit, tunc extraneos non comprehendi, quia revera feudum ad extraneos hæredes non transit, nisi id fuerit in investitura expresè concessum: quia hæc est natura, & conditio feudi, ut non transeat nisi ad hæredes necessarios, qui in jure vocantur sui, vel agnati ab intestato venientes.

§. III.

De variis modis, quibus feudum amittitur.

1 Quatuor sunt principaliores causæ, quibus feudum amittitur, scilicet alienatio, investituræ renovatio omissa, refutatio, & delictum, seu felonia. Certum est, Vasallum absque consensu domini sui non posse feudum alienare, oppignorare, nec testari de illo, & si id fecerit, statim privari feudo, ut liquet ex pluribus textibus *in tit. de prohibita feudi alienatione per Lotharium, & id de prohibita feudi alienatione per Fridericum*, & pluribus aliis locis. Verùm super hoc fuerunt olim variæ consuetudines, & permissum fuit ex causa urgentis necessitatis, partem feudi etiam inconsulto domino alienari, & desumitur *ex c. unic. in princ. de alienatione feudi, & c. unic. in princ. qualiter olim poterat feudum alienari.* Sed postea per constitutiones Lotharii, Friderici generaliter alienatio feudi absque consensu domini prohibita fuit, adeo ut, si Vasallus totum feudum alienaverit, totum amittat, & si partem tantùm, partem etiam amittat *c. unic. de Vasallo qui contra constitutionem Lotharii*, Clarus *in §. feudum q. 21.* id tamen procedit, quando alienatio revera sortitur suum effectum, quia leges pœnales non habent locum, nisi probetur delictum jam commissum, unde verbum alienationis hic sumitur cum effectu, secutâ nimirum rei feudalis venditæ actuali traditione *argum. l. alienatum 67. §. de V. S.* & desumitur *ex textu in cit. tit. de prohibita feudi alienatione per Fridericum vers. callidis.* Vulteus *de feudis lib. 1. c. 11. num. 42.* Quòd si Vasallum pœniteat suæ alienationis, an feudũ venditum statim recuperet, an verò censendus sit amisisse feudum; quamvis dissentiant doctores, probabile tamen est, Vasallum tunc non amittere feudum, quia parum pro nihilo reputatur, & exiguum tempus quando integrè reparatur, quod commissum fuerat, pro nullo habetur.

Hinc feudum nullo modo potest alienari sine consensu domini, neque oppignorari, imò neque dari in dotem irrequisito domino directo, quamvis causa dotis sit favorabilis, quia tunc feudum non datur causa dotis, nisi alienetur, & transeat ad aliam familiam præter intentionem domini directi, & generaliter quæcunque alienatio est prohibita. Genero tamen durante matrimonio permitti potest, ut habeat fructus ex re feudali, reservato sibi jure utilis dominii. Feudum tamen alteri concedere licitum est, etiam in feudum sub triplici tamen conditione, quarum prima est, ut omnis fraus absit; committitur autem fraus in tali translatione, quando pro investitura exigitur pretium *lib. 2. feud. tit. 55. vers. callidis.* Secunda ut detur homini pari gradu, & dignitate ornato, ne domini conditio deterior reddatur, sicut contingeret, si fœminæ, aut potentiori daretur. Tertia ut iisdem pactis, & conditionibus detur, quibus à domino fuerat obtentum: adeo ut dominus feudi illum, quem immediatè investivit, & secundum investitum compellere possit ad obsequium sibi præstandum immediatè quidem primum, & eo mediante alterum interpellando. 2

An verò tacitus consensus domini sufficiat, ne Vasallus in alienatione feudi illud amittat? Communior sententia asserit, sufficere ad excludendam pœnam caducitatis, idque præsertim ex fundata juris regula, *qui tacet consentire videtur*, sed ad hanc regulam aliquot requiruntur conditiones, nimirum quòd dominus sit præsens, sciat alienationem, & taceat; quia tunc cum non se opponat alienationi cum facilè posset, censetur assentiri alienationi, & tunc cessat ratio legis prohibentis alienationem feudi, quia consensus domini non tam requiritur ad solemnitatem actûs, quàm ob præjudicium ipsius domini, qui si cùm possit commodè impedire, illud non impediat, sibi imputare debet *argu. l. qui patitur. ff. mandati* Fachinæus *lib. 7. c. 80.* Julius Clarus autem *in §. feudum q. 31. in fin.* censet, dominum in hac taciturnitate debere notabili tempore saltem per annum integrum perseverare, ut inde tantò meliùs ejus tacitus consensus præsumi debeat, quantò plus temporis tacuerit: siquidem non tam est officium domini alienationẽ feudi impedire, quàm munus Vasalli consensum requirere à domino: quapropter dominus licèt statim non contradicat, non propterea præsumitur suum jus remittere, nisi per longius tempus perseveret in sua taciturnitate, & ex 3

& ex aliis circumstantiis conjiciatur, quòd tali assentiatur alienationi.

4 Censent tamen plures, ea feuda, quæ alicui concessa sunt pro se, suisque hæredibus quibuscunque, non posse sine consensu domini alienari per textum *in c.* 1. *de feudo non habente propriam naturam feudi*, ut tradit Vulteus *de feudis lib.* 1. *c.* 10. *num.* 91. *& sequent.* Posse tamen feudum sine consensu domini directi alienari in proximum agnatum aliàs successurum, faciliùs conceditur. Cæterum rectè notat Fachinæus *lib.* 7. *c.* 85. dominum sive expresè, sive tacitè consentientem, in dubio tantùm censeri facultatem concedere transferendi jus utile, quod Vasallo concesserat sine tamen præjudicio juris directi, quia nemo præsumitur sibi damnum inferre *l. cum de indebito ff. de probat.* Tum quia non est dominus, qui contrahit, sed Vasallus qui jus utile in alium transfert. Tum quia Vasallus non habet nisi solum jus utile, cùm dominium directum semper maneat apud dominum; proinde non potest alienare nisi dominium utile, quia non potest plus juris transferre, quàm habeat *l. nemo potest ff. de regul. jur.*

5 Rursus hujusmodi alienatio in feudo antiquo facta ex consensu domini non præjudicat agnatis, quò minus mortuo Vasallo feudum tanquam ad se devolutum à quocunque possessore possint repetere, etiam non restituto pretio: quia nemo tenetur rem suam emere, nisi fortassis etiam ipsi agnati in contractu alienationis consenserint, vel ad pretium restituendum, vel ad perpetuam alienationem consentiente domino. Cæterum si emptor ignarus fuerit conditionis, & qualitatis feudalis, potest tunc ab hæredibus alienantis solutum pretium repetere. Quòd si agnati non consenserint contractui alienationis, non potuit Vasallus iisdem præjudicare, proinde possunt mortuo Vasallo feudum vindicare *c.* 1 *de alienatione feudi. c. Titius si de feudo fuerit controversia. c. unic. si unus ex fratribus.*

6 Hinc mortuo Vasallo, proximior agnatus quamvis intra 30. annos feudum vindicare neglexerit, non tamen hæc præscriptio, quæ tantùm actionem proximioris exclusit, reliquis agnatis, qui vivente proximiore agere non potuerunt, præjudicat: quia agnati cùm non consenserint in alienationem feudi jus ex antiquis investituris quæsitum, ac sibi competens ex alieno facto iisdem involuntario non debent amittere *l. id quod nostrum ff. de regul. jur.* siquidem cum non consenserint tali alienationi, non sunt spoliandi suo jure: neque obstat elapsum tempus præscriptionis, quia tali tempore ad ipsos non pertinuit agere, sed ad proximiorem agnatum, qui neglexit agere contra possessorem feudi, & culpa proximioris non est imputanda successoribus agnatis, quibus ex antiquis investituris est jus quæsitum: tum quia est juris axioma, quòd non volenti agere non currat præscriptio, neque extinguatur actio, quæ nondum nata censetur *argum. l. sicut ibi ex quo competere cœperunt C. de præscript.* 30. *annorum l.* 1. *§. Ad hæc C. de annali exceptione*, ut fusè tradit Arnoldus Rath *in tract. de usucap. cap.* 4. *assert.* 12.

Regula generalis servanda in materia feudorum est, Vasallum sine consensu domini directi non posse alienare feudum sive hoc novum sit, sive antiquum, adeò ut alienatio irrita sit, & alienans privetur feudo, ut habetur *in c. imperialem de probib. feud. alien. per Fridericum lib.* 2. *tit.* 55. Rosenthal. *tit. de feudis c.* 9. *conclus.* 1. Ratio cur Vasallus alienans feudum sine domini directi consensu, amittat feudum, est contemptus domini, videtur enim directum dominum contemnere, cùm eodem inscio, & irrequisito alienet feudum, in quod dominus habet dominium directum *c. unic. §. fin.* & tunc feudum saltem ad dies vitæ vendentis revertitur ad dominum directum. Rursus nomine alienationis in materia feudali non solùm comprehenditur venditio, verùm etiam omnis contractus, & actus, per quem dominium, vel jus aliquod reale, seu in re constitutum transfertur in alium sine consensu domini *c. unic. §. similiter de lege Corradi l.* 2. *tit.* 34. *c. unic. § præterea de capitulis* Corrad. *l.* 2. *tit.* 40. *c.* 1. *de prohib. feud. alien. per Lotharium lib.* 2. *tit.* 52. Mynsing. *centur.* 6. *obser.* 3. Hinc Vasallus non potest feudum sine consensu domini alicui in testamento relinquere, nec instituere in illo hæredem, nec legare, nec donare inter vivos, vel mortis causâ, nec permutare, nec dare feudum in emphyteusin, nec locare ad longum tempus. In Brabantia tamen, ut notat Vallensis *lib.* 3. *tit.* 20. §. 2. *num.* 5. potest quis ex indulto principis feudum cui libuerit testamento relinquere, vel etiam aliàs inter vivos alienare, in Belgio tamen non nisi jurata coram feudalibus necessitate; quòd scilicet Vasallus non possit juxta suam qualitatem se exhibere nisi divendito feudo; sed tunc si possidet bona allodialia, debent hæc priùs vendi: & si probetur, quòd necessitas non adfuerit, alienatio declaratur nulla, & id fuisse decisum in parlamento Mechlinensi anno 1617. testatur Zypæus *de jur. pontif. novo. lib.* 3. *h. t.* ubi etiam addit existere quandam ordinationem Comitis Flandriæ Ludovici innovatam per Philippum Bonum 27. Augusti 1460. ne feuda alienentur absque indulto Principis, neque pro debitis subhastentur, nec à proximo agnato haberi possint etiam quæ sunt ex providentia majorum, nisi is hæres fuerit. 7

Prælati ecclesiastici, & alii clerici beneficiarii non possunt alienare feuda annexa beneficio ecclesiastico, vel mensæ solius Prælati, quia non habent ipsi dominium directum, sed ipsa Ecclesia; proinde nō possunt de ipsis disponere. Tum quia Prælatus, & Capitulum non possunt communi consensu rem alienare expresè, nisi subsit justa, & necessaria causa, & præcedant juris solemnitates. Hinc ecclesiastico infra summum Pontificem non permittitur dare quidquam in feudum sine expresso consensu Pontificis, idque procedit de bonis ecclesiasticis, quia de patrimonialibus, ac privatis potest disponere *c. unic. de reb. eccles. non alien. in extravag. commun. c. per tuas de donation.* quia quælibet datio, quæ fit 8

sit à Prælato in præjudicium Ecclesiæ est ipso jure nulla: & Pius IV. anathemate percussit omnes persuasores, & mediatores in infeudationem bonorum Ecclesiasticorum 4. Kalend. Aprilis 1566. ut refert Petrus Matthæus *in decretal. lib. 1. tit. 1. c. 6.* adeo ut non possit hodie Episcopus jus decimarum dare in feudum *c. prohibemus inf. de decim.* ubi etiam prohibetur, ne laici decimas possessas ante Concilium Lateranense transferant in alios laicos.

9 Limitatur tamen id. Primò in rebus, quæ dari in feudum consueverant, si enim per obitum Vasalli, vel alio modo ad Ecclesiam redierint, priusquam factæ sint de mensa Ecclesiæ, & incorporatæ eidem, potest Prælatus iterum alteri in feudum dare, dummodo judicetur id esse Ecclesiæ utile, ut desumitur *ex c. ex parte 2. h. t.* idque etiam, si juràsset, se res Ecclesiæ de novo non daturum in feudum inconsulto Romano Pontifice, quia tale juramentum intelligitur de iis rebus, quæ antea non consueverant in feudum dari, etenim *in d. c. ex parte.* expressè dicitur, quòd non obstante juramento de non infeudando inconsulto Papa possit Episcopus fundum infeudare, si mortuo Vasallo feudum revertatur ad Ecclesiam. Secundò limitatur, si illicitè à Vasallo alienatum fuerit feudum, & sit ipso jure amissum, quia potest tunc Prælatus alteri dare feudum, etiam filio, vel consanguineo ejusdem Vasalli. Limitatur tertiò, quia feudum Ecclesiæ ita alienatum, ut facilè non possit ampliùs recuperari, Prælatus potest illud concedere alicui laico præpotenti, qui illud recuperet, & ab Ecclesia recognoscat, quam propterea teneatur defendere. Cæterum quilibet clericus in propriis bonis, quæ non intuitu Ecclesiæ acquisivit, potest feudum constituere, & alteri dare *c. 1. in princ. de clerico, qui investituram:* quia hæc bona non sunt ecclesiastica *c. quia nos. c. relatum inf. de testam.*

10 Cæterum sicut Vasallus non potest feudum alienare sine consensu domini directi, ita vicissim nec dominus potest directum dominium sive feudum, & Vasallum sine ejus consensu in alium transferre; ne Vasallus alium acquirat dominum fortassis duriorem, quàm sibi ab initio per contractum feudalem constituerat *c. firmiter, in fin. de prohib. feud. alien. per Fridericum*, nisi concomitanter cum universitate bonorum, ut si Princeps totam curiam, seu territorium alienaret, ut notat Clarus *in d. §. feudum q. 28.* Vulteus *de feud. lib. 1. c. 10. num. 71.*

11 Alia causa amittendi feudum est non petita renovatio investituræ intra annum, & diem post mortem domini, vel Vasalli, vel ex alia facta mutatione *c. 1. quæ fuit prima causa*, Vulteus *de feudis c. 11. num. 139.* siquidem cessante legitimo impedimento tenetur is, qui succedit feudo, post mortem feudatarii, vel etiam domini indirecti intra annum, & diem petere renovationem investituræ sub pœna amittendi feudum. Militibus tamen degentibus in castris ad petendam renovationem investituræ conceditur annus, & mensis *c. 1. quo tempore milites.* Rursus impuberes, qui nondum attigerunt annum ætatis 14. quamvis tutores habeant, veniam tamen merentur, si petere neglexerint renovationem investituræ *c. 1. de probibita feudi alienatione per Fridericum.* Minorennes, qui annum ætatis 14. excesserunt, sed nondum 25. expleverunt, licèt de jure amittant feudum, si negligant petere renovationem investituræ, nihilominus per extraordinarium remedium restitutionis in integrum, iterum illis succurritur in ordine ad recuperandum feudum, quia hoc beneficium restitutionis jure civili conceditur minorennibus *in tit. ff. de minorib.* Tempus tamen non priùs incipit currere, quàm si Vasallus resciverit, casum obtigisse, ex quo teneatur intra annum, & diem petere renovationem investituræ. Quòd si persona Vasalli mutetur, novo Vasallo non incipit currere, nisi à die adeptæ possessionis feudi, quia non possidenti, non currit tempus unius anni, & diei, dummodo diligentiam adhibuerit in avocanda illa existente apud alium, & lata sua culpa non amiserit, ut notat Clarus *in §. feudum q. 49. num. 8.*

An verò omittenti petitionem renovationis concedatur purgatio moræ, adeo ut si Vasallus post annum, & quatuor, vel sex dies veniens possit pœnam caducitatis declinare, negat Schraderus *de feud. p. 6. c. 2.* cum aliis, quos citat, & nititur ea ratione, quia in omnibus dispositionibus, in quibus dies, & pœna simul copulantur, non conceditur moræ purgatio, nisi tolerabilis ignorantia, vel legitimum impedimentum probatum fuerit. Verùm contraria sententia est probabilior, quam sequitur Julius Clarus *in d. §. feudum q. 9. num. 9.* adeo ut purgatio moræ ob quamcunque excusationem admittenda sit: siquidem juxta communiorem opinionem feudum ob neglectam petitionem investituræ non amittitur ipso jure, sed tantùm per sententiam. Tum quia valet hîc argumentum à simili, siquidem ex contractu emphyteutico conceditur purgatio moræ illi, qui post terminum lapsum ad evitandam pœnam amissionis statim solvit pensionem *c. potuit. tit. de locato.* Unde etiam Vasallo concedi debet purgatio moræ. 12

Imò si post annum, & diem dominus directus Vasallum, qui neglexit investituram petere, ad se vocaret, & ad solita servitia, & obsequia admitteret, & ut Vasallum tractaret, tunc non esset ampliùs opus purgare moram, & petere renovationem investituræ, quia dominus directus censeretur renuntiàsse juri suo, & confirmàsse Vasallum in suo feudo, ut notat Julius Clarus *in d. §. feudum q. 49. num. 10.* Imò si lis mota fuerit inter dominum, & Vasallum super feudo, non tenetur Vasallus ea durante investituram petere, ut tradit Sonsbechius *de feudis p. 9. num. 20.* Cæterum ob non petitam investituram probabilior sententia est, feudum reverti ad dominum directum durante vita illius, qui neglexit renovationem investituræ petere, & post ejus obitum, ad ipsius agnatos proximiores juxta pactum feudale ex suppositione, quòd feudum sit perpetuum in tali stirpe. 13

Tertia causa amittendi feudum est ipsa renuntiatio, quâ quis vult se feudo abdicare, & hæc renuntiatio duplex est, propria una, altera im- 14

Digitized by Google

impropria, illa contingit, quandò domino directo renuntiatur feudum: impropria, quæ magis alienatio, quàm renuntiatio est, contingit, quando renuntiatio fit in favorem agnati, vel extranei. Vasallus si velit, potest ipsi domino etiam invito feudum renuntiare, adeo ut si no lit dominus directus, adhuc teneatur feudum renuntiatum acceptare: siquidem cuilibet conceditur posse renuntiare suo beneficio, & favori pro se introducto: idque esse naturale in contractu feudali liquet *ex c. unic. de Vasallo qui contra constitutionem Lothar. &c.* Id tamen procedit, si Vasallus in fraudem non renuntiaverit, post perceptos totius anni fructus, & quando dominus ejus operibus,&obsequiis,vel maximè indigeret, ut notat Mynsing. *centur. 5. obser. 65.* Agnato tamen, & multò minus extraneo feudum non potest renuntiari, nisi is proximus sit, & immediatè succedat in feudo: vel adsit consensus domini,& reliquorum agnatorum cedentium juri proprio. Quòd si feudum fuerit antiquum,ejus refutatio facta domino non præjudicat agnatis, qui propterea possunt feudum illud tanquam ex antiquis investituris sibi debitum petere à domino, ut tradit Vulteus *de feudis lib. 1. c. 10. num. 76.*

15 Quarta, & ultima causa, quâ amittitur feudum, est delictum, quod juxta præsens institutum vocatur felonia, est siquidem felonia terminus feudalis, significans delictum vasalli. Tripliciter potest Vasallus delinquere. Primò per delictum directè commissum contra suum dominum. Secundò per delictum commissum in aliquem alium directè,&indirectè in dominum, quatenus in ejus offensam, & injuriam redundat. Tertiò per delictum, quod nullo modo dominum attingit, sed tantùm Vasallum graviter infamat, ut in curia honestè stare nequeat. Delicta primi generis ad decem reducuntur capita. Primò si non petat investituram, aut renovationem, idque intra annum, & diem, ut notat Julius Clarus *d. §. feudum. q. 49.* Secundò si dominum in acie periclitantem deserat, vel in prælio vulneratum relinquat *l. 1. feud. tit. 5.* Tertiò si sciens domino insidias parari non monuerit,aut certiorem eum fecerit *lib. 2. feudor. tit. 38. §. præterea.* Quartò si uxori domini sui,filiæ,sorori,nepti, vel nurui se miscuerit, aut alicujus illarum pudicitiam tentaverit labefactare. Quintò si detulerit dominum apud judicem, vel accusaverit etiam ex justa causa excepto crimine læsæ majestatis divinæ, & humanæ.Sextò si absque consensu domini feudum alienaverit, & alteri tradiderit. Septimò si filius ipsius, aut domesticus, aut Vasallus dominum offenderit, & admonitus non adduxerit reum ad petendam veniam.Octavò si contumax sit in dominum, seu si ab eo vocatus ad curiam, detrectet accedere,nolitque debita obsequia præstare. Nonò si jure feudi abutatur contra leges, & pacta. Decimò si domino exigenti servitium, & obsequium neget se Vasallum esse, ut notat Isernia *in rubricis quib. mod. feud. amittatur.*

16 Delicta secundi generis, quæ dominum directum, tantùm indirectè offendunt, sunt, quæ personas sanguine domino junctas immediatè offendunt, quia tunc læsio, quæ illis fit, immediatè redundat in damnum ipsius domini directi ob propinquum gradum consanguinitatis personæ læsæ cum domino directo *argum. c. 1. de nova forma fidelitatis,* ubi Vasallus tenetur jurare,se nunquam aliquid facturum, quod ad injuriam domini,aut suorum pertineat,huc etiam referri potest quod notat Joannes Köppen *juris feudalis obser. 9. num. 11.* posse etiam Vasallum pœnam caducitatis incurrere,si nimiam sævitiam in subditos exerceat, eos turpiter emungendo, & immodicis servitiis,ac laboribus cruciando. Delicta tertii generis sunt ea, ob quæ Vasallus contrahit maximam infamiam, ut si committat crimen læsæ majestatis, parricidium, latrocinium,aut aliud simile grave crimen, ex quo maximam contrahit infamiam, ut habetur *in tit. quæ fuit prima causa beneficium amittendi,& in tit. quibus modis feudum amittatur.* Vulteus *lib. 1. c. 11. per tot.* An verò Vasallus delinquens ipso jure feudum amittat, vel potiùs necessaria sit judicis sententia? Respondetur cum distinctione, si deliquit alienando feudum, tunc nonnisi declaratione judicis opus est, & sufficit,si judex declaret, Vasallum cecidisse jure suo; & bona illius esse confiscata: secus si aliis de causis peccavit,tunc non potest condemnari, nec privari feudo, nisi postquam convictus fuerit de crimine *l. 2. feud. tit. 26. §. Vasallus.* Fachinæus *lib. 7. c. 84.* Gaillus *lib. 2. obser. 5.*

An verò feudum ex delicto Vasalli amissum revertatur ad dominum, vel ad agnatos? Respondetur, duo certa esse. Primum quòd feudum novum propter delictũ amissum ad dominum redeat.Secundum,quòd si in feudo antiquo delictum perpetratum sit extra personam domini, agnatis non præjudicet *c. 1. an ille qui interfecit fratrem domini sui.* Et quamvis delictum tale sit,ut bona delinquentis confiscari debeant, non tamen feudum confiscabitur, quia delicta debent suos authores tenere *l. sancimus C. de pœnis*: neque per delictum unius, agnatis innocentibus præjudicium est inferendum *c. non debet de regul. jur. in 6.* nisi fortassis ob crimen læsæ majestatis ex primo capite legis Juliæ, & causâ perduellionis, & insidiarum in vitam Principis totius familiæ nomen in perpetuam ignominiam aboleretur; tunc enim feudum exclusis agnatis ad dominum reverteretur. Tertium quod communiter etiam approbatur est, quòd delicto in dominum commisso filiis,& descendentibus præjudicetur, quia istorum major est cum delinquente conjunctio, & ejus personæ repræsentatio, atque magis præsumitur periculum, ne cum sanguine etiam paternam malitiam participent,ut dicitur *in l. quisquis §. 1. C. ad legem Juliam majest.* Quinimò ex eo quòd textus feudales *in c. si Vasallus culpam, si de feudo defuncti contentio sit, & in c. unic. si Vasallus feudo privetur,* generaliter loquantur de exclusione filiorum à feudo ob delictum deperdito, putat Fachinæus *lib. 7. controvers. c. 23.* delictum etiam extra personam domini commissum nocere filiis. Sunt tamen plures Juris periti,qui contrarium sentiunt. 17

Quòd

18 Quod verò magis controvertitur, est, an si feudum antiquum sit, & Vasallus directè in personam domini deliquerit, an tunc feudum amittatur, non solùm à Vasallo delinquente, sed etiam ab omnibus ejus agnatis. Plures docent, feudum tunc ad dominum directum reverti etiam in præjudicium agnatorum, ut nimirum dominus inde hauriat compensationem pro injuria sibi illata, textus *in c. denique fin. quæ fuit prima causa,& in c. 1. an ille qui interfecit fratrem domini.* Fachinæus *lib. 7. c. 22.* neque obstat *textus in c. 1. si Vasallus feudo privetur*; ubi asseritur, feudum ob culpam amissum pertinere ad agnatos: quia dicunt, id debere intelligi de culpa commissa extra personam domini, non in eandem domini personam. Neque obstat, quòd agnatis in feudo antiquo jus quæsitum sit, quô propterea non debent agnati sine sua culpa privari: siquidem respondent, tale jus non esse quæsitum absolutè, & simpliciter, sed sub tacita conditione nisi Vasallus ingratitudinem, sive feloniam commiserit. Alii respondent, dominum directum debere retinere feudū, donec Vasallus delinquens vixerit; & post ejus obitum teneri agnatis successoribus restituere. Verùm in hac sententia difficulter explicatur compensatio debita dominò pro injuria eidem illata, præsertim si delinquens ob patratum delictum deberet statim capite plecti; tunc vix dominus directus feudum possideret; vel possessio esset ita brevis, ut non deberet censeri justa compensatio pro injuria domino illata: unde prior sententia est probabilior.

§. IV.

Exhibentur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 Quæritur primò, an si feudi alienatio facta sit sine consensu domini; & ob eandem causam Vasallus, qui alienavit feudum eo privetur, tunc dominium utile feudi alienati revertatur ad dominum directum, vel pertineat ad agnatos proximiores? in hac controversia distinguendum est feudum novum ab antiquo, & si sermo sit de novo respondent communiter jurisconsulti, dominium utile feudi alienati non pertinere ad proximiores agnatos, quia in illo nullum est ipsis jus quæsitum, proinde dominium utile revertitur ad dominum, in quo consolidatur cum directo. Sin autem sermo sit de feudo antiquo, non conveniunt doctores, aliqui enim putant, feudum devolvi ad proximiores agnatos Vasalli alienantis, idque desumunt *ex c. unic. §. porro qualiter olim poterat feudum alienari, c. Titius c. si Vasallus culpam si de feudo defuncti*, & nituntur etiam ratione, quia agnatis in jure quæsito non præjudicatur per alienum factum: siquidem juxta vulgatas regulas juris, factum cuique suum non alteri nocere debet.

2 Tum quia Vasallus si consentiente domino feudum alienet, non propterea potest agnatis præjudicare: ergo multò minus si dominus non præstiterit suum consensum: hanc sententiam, quæ perquam probabilis est, defendit Clarus *in §. feudum. q. 66. num. 6.* quem plures sequuntur. Nihilominus, quia plures sunt textus feudales significantes tunc feudum etiam antiquum reverti ad dominū directū, ut *c. unic. de Vasallo habetur: qui contra constitutionem Lotharii Regis feudum alienaverit, si totum, perdat totum, si partem, partem perdat, & ad dominum revertatur. c. 1. vers. si libellario nomine quibus modis feudum amittatur. c. unic. quid juris si post alienationem. c. imperialem vers. callidis de prohibita feudi alienatione per Fridericum,* ubi dicitur venditor, & emptor feudum amittant, & ad dominum revertatur. *c. fin. quæ fuit prima causa beneficium amittendi*: & quia hi textus feudales non distinguunt inter feudum novum, & antiquum, ita nec nos distinguere debemus; sed sunt intelligendi indistinctè de utroque feudo novo, & antiquo *argum. l. de pretio ff. de Publiciana.*

3 Tum quia speciatim *in d. c. denique* proponitur casus, quo agnati Vasalli delinquentis cum domino concurrunt, qui concursus non potuit esse de feudo novo, cum jure certum sit ad agnatos non pertinere, unde fuit concursus de feudo antiquo, de quo deciditur; quòd si delictum committatur in personam domini, tunc feudum revertitur ad dominum, & additur etiam ratio, nimirum, ut hanc saltem habeat suæ injuriæ ultionem: quòd si delictum committatur extra personam domini, tunc feudum ad proximiores agnatos devolvitur. Hinc ad textus quibus nititur prima sententia, qui hanc secundam propugnant, respondent, præcitatos textus loqui de antiquiore feudali jure, ubi alienatio certis casibus permissa fuit: & de jure retractus domino, & agnatis competente: non autem de jure caducitatis ob alienationem ex posterioribus legibus feudalibus prohibitam: & ad rationem ibi adductam respondent, non debere alicui jus quæsitum auferri, nec per alienum factum præjudicare; si non concurrat authoritas legis, & id exigat natura contractus: cæterum concurrente authoritate legis, & exigentia contractûs potest jus quæsitum alteri auferri per alienum factum: & in præsenti casu natura contractûs feudalis id exigit, quia contractus feudalis non est simpliciter absolutus, sed involuit tacitam conditionem, si non committatur delictum in dominum directum, alioquin feudum in compensationem injuriæ sibi illatæ etiam in præjudicium agnatorū ad se revertitur: nec est necesse quòd semper committatur delictum, sed sufficit contemptus, qui oritur ex eo, quòd Vasallus irrequisito domino feudum alienet. Hanc sententiam præ cæteris defendit Fachinæus *lib. 7. c. 24.* Alii nitentes præfatas pugnantes sententias conciliare asserunt, feudum ob malam alienationem amissum à Vasallo alienante reverti ad dominum non quidem in perpetuum, sed quandiu Vasallus, qui feudum alienavit, vixerit, adeo ut post ejus obitum teneatur dominus directus feudum proximioribus agnatis defuncti Vasalli restituere.

4 Hæc sententia mihi videtur æquitati consona, quia ex eo, quòd Vasallus, qui feudum alienavit, illo privetur ad dies vitæ, habetur pœna

correspondens delicto: & ex eo quòd dominus fruatur fructibus dominii utilis, quamdiu Vasallus delinquens vixerit justè compensatur injuria illata domino directo, sita in illo contemptu orto ex eo, quòd Vasallus irrequisito domino directo ausus fuit feudum alienare. Demum servatur indemne jus antiquum acquisitum ipsis agnatis, qui ex facto alieno non sunt privandi suo jure. Neque textus feudales id statuunt, quia licèt contractus feudalis includat tacitam conditionem, dummodo Vasallus dominum directum non offendat, hæc conditio non debet extendi ad agnatos præsertim in casu malæ alienationis, cùm id non exprimatur in jure, sed debet restringi ad solum Vasallum malè alienantem, adeo ut ille privetur feudo, quod revertitur ad dominum directum, quamdiu Vasallus qui malè alienavit, vixerit: neque est par ratio de mala alienatione, & delicto, quia cùm delictum subinde sit adeo grave, ut mereatur mortem delinquentis statim, ideo non compensatur injuria illata domino, sicut per malam alienationem, ratione cujus Vasallus non meretur mortem, sed tantùm privationem feudi, & cùm possit diu vivere, ideo potest dominus directus diu frui fructibus dominii utilis, & sibi compensare contemptum ortum ex alienatione facta ipso irrequisito. Demum quia per malam alienationem non ita graviter offenditur dominus directus, sicut per delictum immediatè commissum contra suam personam.

5 In hunc sensum explicari commodè possunt allegati feudales textus, & hæc interpretatio videtur etiam significari *in c. unic. culpam unius ex cohæredibus*, ex argumento deducto à simili ex jure communi, ad quod in dubio jure feudali recurritur *l. Statius Florus §. Cornelio. ff. de jure fisci. & l. cùm pater §. hæreditate ff. de Legatis.* Ubi fideicommissum confiscatum ex causa delicti in vita tantùm delinquentis apud fiscum manet, post mortem verò cæteris, quibus competit, restituendum est. Huic sententiæ libentiùs adhæreo, quia mihi videtur magis consona æquitati, ne agnati tam facilè ex alieno facto contra communes juris regulas suo priventur jure quæsito præsertim ob solam alienationem, quâ non tam grave delictum in dominum committitur: tuetur etiam hanc sententiam Menochius *lib. 4. consil. 304. n. 35. & lib. 6. consil. 524. n. 14.*

6 Quæritur secundò, an Vasallus litem habens de feudo possit cum adversario transigere, seu an licitum sit Vasallo, motam de feudo controversiam, ac inchoatam litem, cùm adversario absque consensu domini directi transigendo componere? Respondetur, ha[illegible]sactionem jure permissam esse, dummo[illegible] fide absque ulla collusione; [illegible] nomine transactionis, sit feu[illegible] 26. §. *Vasallus tit. 43.* qu[illegible] do feudum per transact[illegible] alium, sed [illegible] illud acc[illegible] *d. §.* [illegible] eidem [illegible] domin[illegible] ver[illegible] moveatur [illegible] sallu[illegible] item de feud[illegible]

re judicio arbitrorum, ut isti feudalem controversiam cognoscant, & per suam sententiam dirimant. Respondetur, quòd si inter capitaneos Regis sit contentio, tunc lis dirimi debet coram Rege; sin verò inter vasallos coram paribus curiæ: sin autem inter duos pares curiæ, tunc controversia mota de feudo dirimenda est à judice, vel arbitro, ut habetur *in lib. 2. feudor. tit. 34. in princ. & tit. 46.* Compromissum etiam permittitur, hac tamen conditione, quòd per compromissum feudum ad alium non transferatur, ut notat Julius Clarus *d. §. feudum q. 39.*

Quæritur tertiò, quisnam sit judex causarum feudalium? Respondetur, quòd si de feudo duo Vasalli contendant, judex competens est dominus feudi, vel etiam pares curiæ *§. præterea l. 2. tit. 55.* Sin verò lis sit inter dominum, & Vasallum, & de re pertinente ad feudum, tunc causa cognoscitur, & judicatur à paribus curiæ, si ita convenerint Vasallus, & dominus. Sin autem non convenerint, dominus habet jus cogendi, ut electis duobus, vel tribus à se, totidem Vasallus eligat, quorum judicio stetur *lib. 2. feudor. tit. 16. & 20.* Lis verò orta inter Vasallum, & eum, qui non est Vasallus de re ad feudum pertinente dirimenda est ab ordinario; sin verò orta lite inter Vasallos pertinente ad rem feudalem dominus directus sit ipsis suspectus, tunc pares curiæ judicant: sin verò Vasalli investiti sint ab Imperatore, vel Rege, aut Principe non recognoscente alium Principem superiorem, tunc ad ipsos principes pertinet ortam litem dirimere *lib. 2. feudor. tit. 38.* 7

An verò dominus directus feudi, si laicus sit, possit esse judex competens inter clericum, & laicum, ambos tamen suos Vasallos, aliqui negant, eò quia clerici exempti sint, censentes, hanc exemptionem esse juris divini: nihilominus communior opinio est, posse tunc dominum directum quamvis laicum judicare, ac dirimere ortam litem inter laicum, & clericum, si ambo sint ejus vasalli; eò quia Pontificum tunc consensus, & approbatio accedat, ut notant Zypæus *l. 1. de jurisdict. eccles. c. 30.* Zerola *V. feudum.* Controversia autem de possessorio inter Vasallos, aut Vasallum & dominum dirimitur ab ipso domino, ad quem jure communi causæ feudales pertinent, ut tradit Julius Clarus *d. §. feudum q. 90.* quando verò feudi dominus, vel pares curiæ recusant, vel non possunt judicare ortam controversiam de feudo, tunc ad ordinarium loci pertinet causam cognoscere, & judicare. Quòd si dominus feudi clericus sit, & nolit judicare inter Vasallos laicos, tunc judicium ferri debet à judice ecclesiastico, eò quia fe[illegible]um sit domini ecclesiastici. Sin verò cle[illegible] feudo privandus esset, non ab alio judicari, [illegible]niri deberet, quàm à judice ecclesiastico, [illegible]ue communis sententia, quam tradit Zy[illegible]us *lib. 1. de jurisdict. eccles. c. 30. n. 5.* Cæte[illegible]um judex ordinarius [illegible]m in causa feudali appellatur, est dom[illegible]perior, à quo res concessa est inferi[illegible]no, tametsi hic clericus esset, [illegible] quia tunc inferior judex, licèt [illegible] cognoscit causam feudalem [illegible]petens judex, proinde super[illegible]ctem habet, ad quem possit 8

ferri

fieri appellatio; ut notat Mynsing. *centur. 6. obser. 19.*

Quæritur quartò, an possit dominus dire-
9 ctus ob delictum commissum in Vasallum privari dominio directo, quod habet in feudo, adeo ut sicut Vasallus, si graviter delinquat contra dominum, privatur dominio utili, ita etiam dominus privetur dominio directo, si graviter delinquat contra Vasallum? Respondetur ex communiore sententia affirmativè, eò quia dominus feudi reciprocè obligatur Vasallo ad præstandam fidem, & vicem, unde si graviter deliquerit contra Vasallum, nullum ampliùs potest ab ipso exigere obsequium, & Vasallo competit actionem instituere, ut ab omni juramento, & obligatione liberetur: quinimmo fieri etiam potest, ut privetur dominio proprietatis, & transferatur in Vasallum, siquidem *in l. 2. feudor. tit. 47.* habetur: quæsitum est, an sicut Vasallus feudum debet amittere, ita dominus proprietate privetur? & quidam dicunt, ex omni felonia, quâ Vasallus feudo privatur, etiam dominus proprietate privetur, alii dicunt ex magna felonia, alii ex nu la: sed prior sententia est probabilior; pro felonia autem non solùm intelligitur contumacia Vasalli in dominum, & domini in Vasallum perfidiam, sed etiam quodlibet capitale facinus *tit. 26. lib. 2. feudor.* Imo quodlibet scelus.

10 Quæritur quintò, quænam actiones competant domino contra Vasallum, & è contra Vasallo contra dominum? Respondetur, domino quatuor contra Vasallum competere actiones, quarum prima est rei vindicatio directa jure communi. Secunda actio, quâ agit contra illum, ut debitum obsequium præstet. Tertia est condictio ex mora: etenim quando feudum est opertum domino, & Vasallus cunctatur reddere, coram judice agit dominus, ut declaret, feudum ob Vasalli culpam ad se devolutum esse. Quarta est rei vendicatio contra emptorem, cui absque consensu suo Vasallus feudum vendidit *l. 1. ff. de condit. triticaria.* emptori verò bonæ fidei competit actio contra venditorem de evictione *lib. 2. feud. tit. 5.* E converso emptor malæ fidei non habet actionem ex empto de evictione *l. si feudum C. de evictionib.* Rursus datur actio successoribus in feudo: siquidem filii, & agnati, quorum interest contra emptorem feudi procedunt, ut rem feudalem restituat *§. Titius l. 2. tit. 26.* E contra Vasallo competit actio contra dominum. Primò quando contra promissionem factam non tradit possessionem feudi *l. 2. tit. 7. c. fin.* & tali actione petit possessionem rei, omnemque utilitatem quanti suâ interest, non traditam statim possessionem esse: idque in novo feudo, quia in antiquo tantùm petitur renovatio. Secundò post possessionem habet actionem in rem utilem contra quemlibet possessorem, ut deciditur *in tit. 8. lib. 1. feudor.* Julius Clarus *d. §. feudum q. 89.*

11 Quæritur sextò, an feudum sine consensu domini directi alienatum possit à tertio bonæ fidei possessore præscribi, saltem spatio 30. vel 40. annorum? In hac quæstione distinguendum est, an quæratur, si tertius ille possessor possit præscribere absolutum rei dominium, & ut ex feudali res fiat allodialis? vel an saltem quoad dominium utile, & ut ipse imposterum sit Vasallus dominio directo penes priorem dominum perseverante? Et ad primam quæstionis partem Harprecht. *ad princ. instit. de usucap. n. 16.* respondet negativè ob textus feudales, præsertim *in c. unic. vers. præterea de capitulis Corradi.* ubi dicitur, quòd liceat dominis omnes alienationes feudi factas nulla obstante præscriptione revocare: & *c. imperialem de prohibita feudi alienatione per Fridericum*, ubi etiam adduntur hæc verba: *nullius temporis præscriptione impediente.* Et demum *c. unic. si unus ex fratribus*, ubi etiam habentur hæc verba: *sine ullo obstaculo & temporis præscriptione.* Et quamvis per lapsum 30. annorum res, quæ erat allodialis possit feudalis fieri, ut desumitur *ex c. si quis per 30. si de feudo defuncti:* & contrariorũ eadem sit ratio, adeo ut etiã res feudalis videatur possit per lapsum 30. annorum fieri allodialis; nihilominus in præsenti non valet argumentum à contrario, quia adest specialis consideratio in uno contrariorum, ut notat Harprecht. *loc. cit. num. 171.* quia ut res ex allodiali fiat feudalis nihil reipublicæ interest, imò inde majus haurit emolumentum, quia numerus militum incrementum subit, pro commodo ipsius reipublicæ.

Secus si bona feudalia fiant allodialia, è 12
converso numerus militum minuitur in præjudicium reipublicæ, cui minora præstantur servitia: hæcque est ratio, cur hîc argumentum ductum à contrario non valeat. Præscriptione tamen 30. annorum jus domini amitti docet Andreas Gaillus *practicarum obser. lib. 2. obser. 160.* eò quia ex hoc temporis tam diuturno fluxu plena securitas tribuatur rebus possessis, & cedat in bonum reipublicæ, ut spatio 30 annorum res possessæ præscribantur ad lites minuendas, ne dominia rerum sint in incerto *l. sicut, l. omnes C. de præscriptione 30. annorum:* & textus feudales in contrarium allegati in hac sententia explicantur, ut domino in revocando feudo nulla præscriptio ordinariæ, vel nullius ordinarii temporis decem, aut 20. annorum obstare debeat, eò quia in hac ordinaria præscriptione requiritur titulus, quem minimè præstat mala alienatio sine consensu domini facta, quia ipso jure est nulla, & irrita per *d. c. imperialem.* Immo addit Gaillus, in hac longissimi temporis præscriptione non dari domino restitutionem in integrum ex causa ignorantiæ.

Verùm hæ pugnantes sententiæ possent 13
conciliari adhibita distinctione inter feuda exigentia servitia militaria in comodum reipublicæ, & quæ propterea dantur à Principibus habentibus jus belli indicendi: & inter feuda privata, quibus non sunt annexa hujusmodi servitia militaria: & potest responderi, textus feudales procedere de feudis primi generis, & id revera conjicitur ex eorundem adducta ratione: non verò de feudis secundi generis, in quibus non requiruntur servitia hæc militaria præstanda in commodum reipublicæ, & quia feudales

textus

17 Neque obstat, quòd contrarium habeatur *in c. unic. de fratr. de novo benefic. investit.* ubi expressè dicitur, quòd frater, non succedat in feudo ex quacunque causa. Nam id tantùm verum est, quando dominus nihil sciverit de tali acquisitione feudi facta à duobus fratribus, nec potuit supponi ejus tacitus consensus, & in hoc sensu explicat secundum textum Rosenthal. *in tract. feudal. c. 7. conclus. 59. num. 6.* Primus autem textus procedit de acquisitione feudi facta à duobus fratribus consentiente domino, vel saltem sciente, ac permittente.

18 In feudo antiquo etiam collaterales agnati succedunt, & inter ipsos proximior remotiorem excludit, imò non solùm agnati, sed etiam cognati in quibusdam casibus specialibus, in quibus fœminæ permittuntur succedere in feudo, & proximior semper remotiorem excludit, quæ proximitas non computatur respectu primi acquirentis, sed ratione ultimi possessoris; adeo ut frater defuncti suum excludat patruum, tametsi hic proximior sit primo acquirenti, ut desumitur *ex c. unic. §. si capitanei* Gothofredus *in V. praedicti.* Sin verò defunctus duos reliquerit fratres, & unus ex his præmortuus liberos reliquerit, isti ex jure repræsentationis cum altero fratre superstite patruo suo in stirpem succedunt *c. 1. de successione feudi*, & *c. unic. de success. frat.* Sin autem supersint tantùm duorum, vel plurium fratrum filii, quia de jure feudali non est plenè decisum, an tunc in capita, vel in stirpem succedant, ideo standum est juri communi juxta *c. 1. vers. strenuus de feudi condition.* & communior doctorum opinio est, eos succedere in capita, ut tradit Mynsing. *centur. 3. obser. 94.* ubi addit, hanc quæstionem de fratrum filiis solùm existentibus, quòd succedant in capita, fuisse decisam ab Imperatore Carolo V. in comitiis Spirensibus.

19 Præterea quamvis in bonis allodialibus Germanus frater excludat fratrem consanguineum *novell. 118. c. 3.* nihilominus in feudis frater consanguineus unà cum fratre duplicis vinculi ex communiori sententia succedit: & ratio est, quia in feudis non attenditur vinculum matris, sed tantùm illud patris, vel quia fœminæ non succedant in feudo; vel quia per solum patrem feudum acquiratur, ut notat Vulteus *c. 9. n. 222.* & ita fuisse decisum in Camera Spirensi testatur Gaillus *lib. 2. obser. 151.*

20 An verò in feudo antiquo consanguinei, seu agnati collaterales succedant in feudo usque ad septimum tantùm gradum, vel etiam ulterius in infinitum, videtur adesse dubium ob contrarios textus, siquidem *in tit. 1. lib. 1. feudor. §. hoc quoque sciendum, & in c. unic. §. 1. de successione feudi,* dicitur, quòd agnati collaterales tantùm succedant usque ad septimum gradum. Secus *in c. unic. de natura successionis feudi. c. 1. si Vasallus feudo privetur, cui deferatur,* habetur, agnatos collaterales etiam in infinitum succedere in feudo. Communior doctorum opinio, quam refert Fachin. *lib. 7. controvers. c. 27. in fin.* asserit, collaterales agnatos ultra septimum gradum in infinitum succedere: & fere omnes, qui huic adhærent sententiæ, explicant priores textus de antiquioribus feudorum usibus, qui cum successu temporis mutati fuerint, ideo nunc est usu receptum, ut etiam agnati collaterales in infinitum succedant, in feudo, ut tradunt Mynsing. *centur. 2. obser. 95.* Julius Clarus §. *feudum. q. 79. n. 3.*

Quando verò in feudis plures simul ex agnatis, vel filiis in æquali gradu consistentes succedunt, tunc dubitari solet, an omnes participent de feudo. Respondetur cum distinctione, si 21 enim feudum sit regale, ut Regnum, Ducatus, Marchionatus, tunc in feudo non succedit nisi solus primò genitus, quia feuda regalia sunt individua, quæ non possunt dividi, nec participari à pluribus: quòd si feudum non sit regale, & non adsit speciale pactum, tunc in plures cohæredes partitur, nisi consuetudine fuerit contrarium introductum; quia feuda non habentia regalem dignitatem regulariter sunt dividua *c. 1. §. praeterea de prohibita feudi alienatione per Fridericum,* Vulteus *lib. 1. c. 8. num. 77.* uterini tamen fratres, scilicet ex eadem matre editi, sed ex diverso patre in feudo non succedunt *lib. 2. feudor. tit. 12.* quia collaterales non succedunt nisi per agnationem, & tales fratres uterini non sunt agnati, eò quia sint ex diverso patre geniti, quia in feudis attenditur solus Pater, non Mater, quæ regulariter incapax est feudi.

Quamobrem solùm Germanus frater, qui ex utroque parente descendit; & consanguineus, qui ab uno, eodemque fratre suam trahit originem succedit in feudo. 22

Licèt in successione bonorum allodialium deficientibus consanguineis ordo succedendi tribuatur marito, & uxori, ut desumitur *ex tot. tit. ff. tit. 11. unde vir. & uxor:* non tamen id procedit in feudalibus, nisi aliter expressum fuerit in pacto feudali *c. unic. & ibi Gothofredus, an maritus succedat uxori in beneficio.* Procedit, tamen quando feudum concessum est pro hæredibus quibuscunque etiam extraneis, quia non debent maritus, & uxor esse deterioris conditionis, quàm quilibet hæres extraneus, ut notat Clarus *in d. §. feudum q. 83.* In dubio tamen non præsumitur, quia verbum *heres* regulariter de hærede feudali agnato intelligitur. Rursus quamvis in allodialibus nonnunquam aliis deficientibus hæredibus bona applicentur fisco, ut desumitur *ex tot. tit. Cod. de bonis vacantibus,* id tamen in feudis locum non habet, quia deficientibus hæredibus Vasalli non censentur bona vacantia, seu esse nullius domini, quia eo ipso, quod cessant hæredes Vasalli subintrat dominus feudi, apud quem semper manet dominium directum; & tunc juxta intentionem, & naturam pacti feudalis dominium utile, quod cessat in Vasallo ex defectu hæredum, unitur dominio directo, proinde talia bona feudalia non possunt sicut allodialia adjici fisco. 23

Quinimò etiamsi feudum concessum fuisset pro hæredibus quibuscunque, adhuc fisco non competeret successio: siquidem fiscus non dicitur jure hæreditario succedere, sed tantùm bona vacantia occupare, eò quia ad nullum alium pertineant dominum, ut notant doctores *ad tit. instit. de successione ab intestato.* Discrimen 24

igitur

igitur inter bona allodialia, & feudalia est, quia illa utpote libera deficientibus hæredibus addicuntur fisco, qui subintrat loco domini, cùm nullus alius sit, cui competat jus, & dominium in talia bona: secus bona feudalia cùm non sint libera, sed obligata domino feudi, apud quem semper remanet dominium directum, si cessent hæredes Vasalli, non propterea cessat dominus feudi, unde non fisco addicitur feudum, sed suo domino, in quo dominium utile unitur cum directo.

25 Quoad successionem extraneorum judicium ferendum est ex formula investituræ: siquidem tribus modis verba concipi possunt, primò ut detur alicui feudum simpliciter nulla mentione facta filiorum, & hæredum, & tunc non transfertur feudum ad extraneos, quia cùm sit stricti juris, & extensio privilegiorum odiosa, non debet fieri ampliatio ultra genuinam verborum significationem. Secundò ut detur alicui taliter, ut illud transferre possit, ad quoscunque voluerit, vel expresè nominentur extranei, & tunc nulli dubium, quia ad illos extendatur. Tertiò potest etiam contingere, ut accipiat quis feudum sibi, & successoribus suis, atque hæredibus quibuscunque, & tunc non satis clarum apparet, an extranei comprehendantur. Baldus asserit etiam comprehendi extraneos. Verùm communior sententia asserit, tunc extraneos non comprehendi, quia revera feudum ad extraneos hæredes non transit, nisi id fuerit in investitura expresè concessum: quia hæc est natura, & conditio feudi, ut non transeat nisi ad hæredes necessarios, qui in jure vocantur sui, vel agnati ab intestato venientes.

§. III.

De variis modis, quibus feudum amittitur.

1 Quatuor sunt principaliores causæ, quibus feudum amittitur, scilicet alienatio, investituræ renovatio omissa, refutatio, & delictum, seu felonia. Certum est, Vasallum absque consensu domini sui non posse feudum alienare, oppignorare, nec testari de illo, & si id fecerit, statim privari feudo, ut liquet ex pluribus textibus *in tit. de prohibita feudi alienatione per Lotharium, & id de prohibita feudi alienatione per Fridericum*, & pluribus aliis locis. Verùm super hoc fuerunt olim variæ consuetudines, & permissum fuit ex causa urgentis necessitatis, partem feudi etiam inconsulto domino alienari, & desumitur *ex c. unic. in princ. de alienatione feudi, & c. unic. in princ. qualiter olim poterat feudum alienari.* Sed postea per constitutiones Lotharii, Friderici generaliter alienatio feudi absque consensu domini prohibita fuit, adeo ut, si Vasallus totum feudum alienaverit, totum amittat, & si partem tantùm, partem etiam amittat *c. unic. de Vasallo qui contra constitutionem Lotharii*, Clarus *in §. feudum q. 21.* id tamen procedit, quando alienatio revera sortitur suum effectum, quia leges pœnales non habent locum, nisi probetur delictum jam commissum, unde verbum alienationis hic sumitur cum effectu, secutâ nimirum rei feudalis venditæ actuali traditione *argum. l. alienatum 67. §. de V. S.* & desumitur *ex textu in cit. tit. de prohibita feudi alienatione per Fridericum vers. callidis.* Vulteus *de feudis lib. 1. c. 11. num. 42.* Quòd si Vasallum pœniteat suæ alienationis, an feudū venditum statim recuperet, an verò censendus sit amisisse feudum; quamvis dissentiant doctores, probabile tamen est, Vasallum tunc non amittere feudum, quia parum pro nihilo reputatur, & exiguum tempus quando integrè reparatur, quod commissum fuerat, pro nullo habetur.

Hinc feudum nullo modo potest alienari sine consensu domini, neque oppignorari, imò neque dari in dotem irrequisito domino directo, quamvis causa dotis sit favorabilis, quia tunc feudum non datur causa dotis, nisi alienetur, & transeat ad aliam familiam præter intentionem domini directi, & generaliter quæcunque alienatio est prohibita. Genero tamen durante matrimonio permitti potest, ut habeat fructus ex re feudali, reservato sibi jure utilis dominii. Feudum tamen alteri concedere licitum est, etiam in feudum sub triplici tamen conditione, quarum prima est, ut omnis fraus absit; committitur autem fraus in tali translatione, quando pro investitura exigitur pretium *lib. 2. feud. tit. 55. vers. callidis.* Secunda ut detur homini pari gradu, & dignitate ornato, ne domini conditio deterior reddatur, sicut contingeret, si fœminæ, aut potentiori daretur. Tertia ut iisdem pactis, & conditionibus detur, quibus à domino fuerat obtentum: adeo ut dominus feudi illum, quem immediatè investivit, & secundum investitum compellere possit ad obsequium sibi præstandum immediatè quidem primum, & eo mediante alterum interpellando. 2

An verò tacitus consensus domini sufficiat, ne Vasallus in alienatione feudi illud amittat? Communior sententia asserit, sufficere ad excludendam pœnam caducitatis, idque præsertim ex fundata juris regula, *qui tacet consentire videtur*, sed ad hanc regulam aliquot requiruntur conditiones, nimirum quòd dominus sit præsens, sciat alienationem, & taceat; quia tunc cum non se opponat alienationi cum facilè posset, censetur assentiri alienationi, & tunc cessat ratio legis prohibentis alienationem feudi, quia consensus domini non tam requiritur ad solemnitatem actûs, quàm ob præjudicium ipsius domini, qui si cùm possit commodè impedire, illud non impediat, sibi imputare debet *argu. l. qui patitur. ff. mandati* Fachinæus *lib. 7. c. 80.* Julius Clarus autem *in §. feudum q. 31. in fin.* censet, dominum in hac taciturnitate debere notabili tempore saltem per annum integrum perseverare, ut inde tantò meliùs ejus tacitus consensus præsumi debeat, quantò plus temporis tacuerit: siquidem non tam est officium domini alienationē feudi impedire, quàm munus Vasalli consensum requirere à domino: quapropter dominus licèt statim non contradicat, non propterea præsumitur suum jus remittere, nisi per longius tempus perseveret in sua taciturnitate, 3

& ex aliis circumstantiis conjiciatur, quòd tali assentiatur alienationi.

4 Censent tamen plures, ea feuda, quæ alicui concessa sunt pro se, suisque hæredibus quibuscunque, non posse sine consensu domini alienari per textum *in c. 1. de feudo non habente propriam naturam feudi*, ut tradit Vulteus *de feudis lib. 1. c. 10. num. 91. & sequent.* Posse tamen feudum sine consensu domini directi alienari in proximum agnatum aliàs successurum, faciliùs conceditur. Cæterum rectè notat Fachinæus *lib. 7. c. 85.* dominum sive expresse, sive tacitè consentientem, in dubio tantùm censeri facultatem concedere transferendi jus utile, quod Vasallo concesserat sine tamen præjudicio juris directi, quia nemo præsumitur sibi damnum inferre *l. cum de indebito ff. de probat.* Tum quia non est dominus, qui contrahit, sed Vasallus qui jus utile in alium transfert. Tum quia Vasallus non habet nisi solum jus utile, cùm dominium directum semper maneat apud dominum; proinde non potest alienare nisi dominium utile, quia non potest plus juris transferre, quàm habeat *l. nemo potest ff. de regul. jur.*

5 Rursus hujusmodi alienatio in feudo antiquo facta ex consensu domini non præjudicat agnatis, quò minus mortuo Vasallo feudum tanquam ad se devolutum à quocunque possessore possint repetere, etiam non restituto pretio: quia nemo tenetur rem suam emere, nisi fortassis etiam ipsi agnati in contractu alienationis consenserint, vel ad pretium restituendum, vel ad perpetuam alienationem consentiente domino. Cæterum si emptor ignarus fuerit conditionis, & qualitatis feudalis, potest tunc ab hæredibus alienantis solutum pretium repetere. Quòd si agnati non consenserint contractui alienationis, non potuit Vasallus iisdem præjudicare, proinde possunt mortuo Vasallo feudum vindicare *c. 1. de alienatione feudi. c. Titius si de feudo fuerit controversia. c. unic. si unus ex fratribus.*

6 Hinc mortuo Vasallo, proximior agnatus quamvis intra 30. annos feudum vindicare neglexerit, non tamen hæc præscriptio, quæ tantùm actionem proximioris exclusit, reliquis agnatis, qui vivente proximiore agere non potuerunt, præjudicat: quia agnati cùm non consenserint in alienationem feudi jus ex antiquis investituris quæsitum, ac sibi competens ex alieno facto iisdem involuntario non debent amittere *l. id quod nostrum ff. de regul. jur.* siquidem cum non consenserint tali alienationi, non sunt spoliandi suo jure: neque obstat elapsum tempus præscriptionis, quia tali tempore ad ipsos non pertinuit agere, sed ad proximiorem agnatum, qui neglexit agere contra possessorem feudi, & culpa proximioris non est imputanda successoribus agnatis, quibus ex antiquis investituris est jus quæsitum: tum quia est juris axioma, quòd non volenti agere non currat præscriptio, neque extinguatur actio, quæ nondum nata censetur *argum. l. sicut ibi ex quo competere cœperunt C. de præscript. 30. annorum l. 1. §. ad hæc C. de annali exceptione*, ut fusè tradit Arnoldus Rath *in tract. de usucap. cap. 4. assert. 12.*

Regula generalis servanda in materia feudorum est, Vasallum sine consensu domini directi non posse alienare feudum sive hoc novum sit, sive antiquum, adeò ut alienatio irrita sit, & alienans privetur feudo, ut habetur *in c. imperialem de prohib. feud. alien. per Fridericum lib. 2. tit. 55.* Rosenthal. *tit. de feudis c. 9. conclus. 1.* Ratio cur Vasallus alienans feudum sine domini directi consensu, amittat feudum, est contemptus domini, videtur enim directum dominum contemnere, cùm eodem inscio, & irrequisito alienet feudum, in quod dominus habet dominium directum *c. unic. §. fin.* & tunc feudum saltem ad dies vitæ vendentis revertitur ad dominum directum. Rursus nomine alienationis in materia feudali non solùm comprehenditur venditio, verùm etiam omnis contractus, & actus, per quem dominium, vel jus aliquod reale, seu in re constitutum transfertur in alium sine consensu domini *c. unic. §. similiter de lege Corradi l. 2. tit. 34. c. unic. §. præterea de capitulis* Corrad. *l. 2. tit. 40. c. 1. de prohib. feud. alien. per Lotharium lib. 2. tit. 52.* Mynsing. *centur. 6. obser. 3.* Hinc Vasallus non potest feudum sine consensu domini alicui in testamento relinquere, nec instituere in illo hæredem, nec legare, nec donare inter vivos, vel mortis causâ, nec permutare, nec dare feudum in emphyteusin, nec locare ad longum tempus. In Brabantia tamen, ut notat Vallensis *lib. 3. tit. 20. §. 2. num. 5.* potest quis ex indulto principis feudum cui libuerit testamento relinquere, vel etiam aliàs inter vivos alienare, in Belgio tamen non nisi jurata coram feudalibus necessitate; quòd scilicet Vasallus non possit juxta suam qualitatem se exhibere nisi divendito feudo; sed tùnc si possidet bona allodialia, debent hæc priùs vendi: & si probetur, quòd necessitas non adfuerit, alienatio declaratur nulla, & id fuisse decisum in parlamento Mechlinensi anno 1617. testatur Zypæus *de jur. pontif. novo. lib. 3. h. t.* ubi etiam addit existere quandam ordinationem Comitis Flandriæ Ludovici innovatam per Philippum Bonum 27. Augusti 1460. ne feuda alienentur absque indulto Principis, neque pro debitis subhastentur, nec à proximo agnato haberi possint etiam quæ sunt ex providentia majorum, nisi is hæres fuerit. 7

Prælati ecclesiastici, & alii clerici beneficiarii non possunt alienare feuda annexa beneficio ecclesiastico, vel mensæ solius Prælati, quia non habent ipsi dominium directum, sed ipsa Ecclesia; proinde nõ possunt de ipsis disponere. Tum quia Prælatus, & Capitulum non possunt communi consensu rem alienare expressè, nisi subsit justa, & necessaria causa, & præcedant juris solemnitates. Hinc ecclesiastico infra summum Pontificem non permittitur dare quidquam in feudum sine expresso consensu Pontificis, idque procedit de bonis ecclesiasticis, quia de patrimonialibus, ac privatis potest disponere *c. unic. de reb. eccles. non alien. in extravag. commun. c. per tuas de donation.* quia quælibet datio, quæ 8

fit

sit à Prælato in præjudicium Ecclesiæ est ipso jure nulla: & Pius IV. anathemate percussit omnes persuasores, & mediatores in infeudationem bonorum Ecclesiasticorum 4. Kalend. Aprilis 1566. ut refert Petrus Matthæus *in decretal. lib. 1. tit. 1. c. 6.* adeo ut non possit hodie Episcopus jus decimarum dare in feudum *c. prohibemus inf. de decim.* ubi etiam prohibetur, ne laici decimas possessas ante Concilium Lateranense transferant in alios laicos.

9 Limitatur tamen id. Primò in rebus, quæ dari in feudum consueverant, si enim per obitum Vasalli, vel alio modo ad Ecclesiam redierint, priusquam factæ sint de mensa Ecclesiæ, & incorporatæ eidem, potest Prælatus iterum alteri in feudum dare, dummodo judicetur id esse Ecclesiæ utile, ut desumitur *ex c. ex parte 2. h. t.* idque etiam, si jurâsset, se res Ecclesiæ de novo non daturum in feudum inconsulto Romano Pontifice, quia tale juramentum intelligitur de iis rebus, quæ antea non consueverant in feudum dari, etenim *in d. c. ex parte.* expressè dicitur, quòd non obstante juramento de non infeudando inconsulto Papa possit Episcopus fundum infeudare, si mortuo Vasallo feudum revertatur ad Ecclesiam. Secundò limitatur, si illicitè à Vasallo alienatum fuerit feudum, & sit ipso jure amissum, quia potest tunc Prælatus alteri dare feudum, etiam filio, vel consanguineo ejusdem Vasalli. Limitatur tertiò, quia feudum Ecclesiæ ita alienatum, ut facilè non possit ampliùs recuperari, Prælatus potest illud concedere alicui laico præpotenti, qui illud recuperet, & ab Ecclesia recognoscat, quam propterea teneatur defendere. Cæterum quilibet clericus in propriis bonis, quæ non intuitu Ecclesiæ acquisivit, potest feudum constituere, & alteri dare *c. 1. in princ. de clerico, qui investituram:* quia hæc bona non sunt ecclesiastica *c. quia nos, c. relatum inf. de testam.*

10 Cæterum sicut Vasallus non potest feudum alienare sine consensu domini directi, ita vicissim nec dominus potest directum dominium sive feudum, & Vasallum sine ejus consensu in alium transferre; ne Vasallus alium acquirat dominum fortassis duriorem, quàm sibi ab initio per contractum feudalem constituerat *c. firmiter, in fin. de prohib. feud. alien. per Fridericum*, nisi concomitanter cum universitate bonorum, ut si Princeps totam curiam, seu territorium alienaret, ut notat Clarus *in d. §. feudum q. 28.* Vulteus *de feud. lib. 1. c. 10. num. 71.*

11 Alia causa amittendi feudum est non petita renovatio investituræ intra annum, & diem post mortem domini, vel Vasalli, vel ex alia facta mutatione *c. 1. quæ fuit prima causa*, Vulteus *de feudis c. 11. num. 139.* siquidem cessante legitimo impedimento tenetur is, qui succedit feudo, post mortem feudatarii, vel etiam domini indirecti intra annum, & diem petere renovationem investituræ sub pœna amittendi feudum. Militibus tamen degentibus in castris ad petendam renovationem investituræ conceditur annus, & mensis *c. 1. quo tempore milites.* Rursus impuberes, qui nondum attigerunt annum ætatis 14. quamvis tutores habeant, veniam tamen merentur, si petere neglexerint renovationem investituræ *c. 1. de probibita feudi alienatione per Fridericum.* Minorennes, qui annum ætatis 14. excesserunt, sed nondum 25. expleverunt, licèt de jure amittant feudum, si negligant petere renovationem investituræ, nihilominus per extraordinarium remedium restitutionis in integrum, iterum illis succurritur in ordine ad recuperandum feudum, quia hoc beneficium restitutionis jure civili conceditur minorennibus *in tit. ff. de minorib.* Tempus tamen non priùs incipit currere, quàm si Vasallus resciverit, casum obtigisse, ex quo teneatur intra annum, & diem petere renovationem investituræ. Quòd si persona Vasalli mutetur, novo Vasallo non incipit currere, nisi à die adeptæ possessionis feudi, quia non possidenti, non currit tempus unius anni, & diei, dummodo diligentiam adhibuerit in avocanda illa existente apud alium, & lata sua culpa non amiserit, ut notat Clarus *in §. feudum q. 49. num. 8.*

An verò omittenti petitionem renovationis concedatur purgatio moræ, adeo ut si Vasallus post annum, & quatuor, vel sex dies veniens possit pœnam caducitatis declinare, negat Schraderus *de feud. p. 6. c. 2.* cum aliis, quos citat, & nititur ea ratione, quia in omnibus dispositionibus, in quibus dies, & pœna simul copulantur, non conceditur moræ purgatio, nisi tolerabilis ignorantia, vel legitimum impedimentum probatum fuerit. Verùm contraria sententia est probabilior, quam sequitur Julius Clarus *in d. §. feudum q. 9. num. 9.* adeo ut purgatio moræ ob quamcunque excusationem admittenda sit: siquidem juxta communiorem opinionem feudum ob neglectam petitionem investituræ non amittitur ipso jure, sed tantùm per sententiam. Tum quia valet hic argumentum à simili, siquidem ex contractu emphyteutico conceditur purgatio moræ illi, qui post terminum lapsum ad evitandam pœnam amissionis statim solvit pensionem *c. potuit. tit. de locato.* Unde etiam Vasallo concedi debet purgatio moræ. 12

Imò si post annum, & diem dominus directus Vasallum, qui neglexit investituram petere, ad se vocaret, & ad solita servitia, & obsequia admitteret, & ut Vasallum tractaret, tunc non esset ampliùs opus purgare moram, & petere renovationem investituræ, quia dominus directus censeretur renuntiâsse juri suo, & confirmâsse Vasallum in suo feudo, ut notat Julius Clarus *in d. §. feudum q. 49. num. 10.* Imò si lis mota fuerit inter dominum, & Vasallum super feudo, non tenetur Vasallus ea durante investituram petere, ut tradit Sonsbechius *de feudis p. 9. num. 20.* Cæterum ob non petitam investituram probabilior sententia est, feudum reverti ad dominum directum durante vita illius, qui neglexit renovationem investituræ petere, & post ejus obitum, ad ipsius agnatos proximiores juxta pactum feudale ex suppositione, quòd feudum sit perpetuum in tali stirpe. 13

Tertia causa amittendi feudum est ipsa renuntiatio, quâ quis vult se feudo abdicare, & hæc renuntiatio duplex est, propria una, altera im- 14

impropria, illa contingit, quando domino directo renuntiatur feudum: impropria, quæ magis alienatio, quàm renuntiatio est, contingit, quando renuntiatio fit in favorem agnati, vel extranei. Vasallus si velit, potest ipsi domino etiam invito feudum renuntiare, adeo ut si no lit dominus directus, adhuc teneatur feudum renuntiatum acceptare: siquidem cuilibet conceditur posse renuntiare suo beneficio, & favori pro se introducto: idque esse naturale in contractu feudali liquet *ex c. unic. de Vasallo qui contra constitutionem Lothar. &c.* Id tamen procedit, si Vasallus in fraudem non renuntiaverit, post perceptos totius anni fructus, & quando dominus ejus operibus, & obsequiis, vel maximè indigeret, ut notat Mynsing. *centur. 5. obser. 65.* Agnato tamen, & multò minus extraneo feudum non potest renuntiari, nisi is proximus sit, & immediatè succedat in feudo: vel adsit consensus domini, & reliquorum agnatorum cedentium juri proprio. Quòd si feudum fuerit antiquum, ejus refutatio facta domino non præjudicat agnatis, qui propterea possunt feudum illud tanquam ex antiquis investituris sibi debitum petere à domino, ut tradit Vulteus *de feudis lib. 1. c. 10. num. 76.*

15 Quarta, & ultima causa, quâ amittitur feudum, est delictum, quod juxta præsens institutum vocatur felonia, est siquidem felonia terminus feudalis, significans delictum vasalli. Tripliciter potest Vasallus delinquere. Primò per delictum directè commissum contra suum dominum. Secundò per delictum commissum in aliquem alium directè, & indirectè in dominum, quatenus in ejus offensam, & injuriam redundat. Tertiò per delictum, quod nullo modo dominum attingit, sed tantùm Vasallum graviter infamat, ut in curia honestè stare nequeat. Delicta primi generis ad decem reducuntur capita. Primò si non petat investituram, aut renovationem, idque intra annum, & diem, ut notat Julius Clarus *d. §. feudum. q. 49.* Secundò si dominum in acie periclitantem deserat, vel in prælio vulneratum relinquat *l. 1. feud. tit. 5.* Tertiò si sciens domino insidias parari non monuerit, aut certiorem eum fecerit *lib. 2. feudor. tit. 38. §. præterea.* Quartò si uxori domini sui, filiæ, sorori, nepti, vel nurui se miscuerit, aut alicujus illarum pudicitiam tentaverit labefactare. Quintò si detulerit dominum apud judicem, vel accusaverit etiam ex justa causa excepto crimine læsæ majestatis divinæ, & humanæ. Sextò si absque consensu domini feudum alienaverit, & alteri tradiderit. Septimò si filius ipsius, aut domesticus, aut Vasallus dominum offenderit, & admonitus non adduxerit reum ad petendam veniam. Octavò si contumax sit in dominum, seu si ab eo vocatus ad curiam, detrectet accedere, nolitque debita obsequia præstare. Nonò si jure feudi abutatur contra leges, & pacta. Decimò si domino exigenti servitium, & obsequium neget se Vasallum esse, ut notat Isernia *in rubricis quib. mod. feud. amittatur.*

16 Delicta secundi generis, quæ dominum directum, tantùm indirectè offendunt, sunt, quæ personas sanguine domino junctas immediatè offendunt, quia tunc læsio, quæ illis fit, immediatè redundat in damnum ipsius domini directi ob propinquum gradum consanguinitatis personæ læsæ cum domino directo *argum. c. 1. de nova forma fidelitatis,* ubi Vasallus tenetur jurare, se nunquam aliquid facturum, quod ad injuriam domini, aut suorum pertineat, huc etiam referri potest quod notat Joannes Köppen *juris feudalis obser. 9. num. 11.* posse etiam Vasallum pœnam caducitatis incurrere, si nimiam sævitiam in subditos exerceat, eos turpiter emungendo, & immodicis servitiis, ac laboribus cruciando. Delicta tertii generis sunt ea, ob quæ Vasallus contrahit maximam infamiam, ut si committat crimen læsæ majestatis, parricidium, latrocinium, aut aliud simile grave crimen, ex quo maximam contrahit infamiam, ut habetur *in tit. quæ fuit prima causa beneficium amittendi, & in tit. quibus modis feudum amittatur.* Vulteus *lib. 1. c. 11. per tot.* An verò Vasallus delinquens ipso jure feudum amittat, vel potiùs necessaria sit judicis sententia? Respondetur cum distinctione, si deliquit alienando feudum, tunc nonnisi declaratione judicis opus est, & sufficit, si judex declaret, Vasallum cecidisse jure suo; & bona illius esse confiscata: secus si aliis de causis peccavit, tunc non potest condemnari, nec privari feudo, nisi postquam convictus fuerit de crimine *l. 2. feud. tit. 26. §. Vasallus.* Fachinæus *lib. 7. c. 84.* Gaillus *lib. 2. obser. 5.*

An verò feudum ex delicto Vasalli amissum revertatur ad dominum, vel ad agnatos? Respondetur, duo certa esse. Primum quòd feudum novum propter delictũ amissum ad dominum redeat. Secundum, quòd si in feudo antiquo delictum perpetratum sit extra personam domini, agnatis non præjudicet *c. 1. an ille qui interfecit fratrem domini sui.* Et quamvis delictum tale sit, ut bona delinquentis confiscari debeant, non tamen feudum confiscabitur, quia delicta debent suos authores tenere *l. sancimus C. de pœnis*: neque per delictum unius, agnatis innocentibus præjudicium est inferendum *c. non debet de regul. jur. in 6.* nisi fortassis ob crimen læsæ majestatis ex primo capite legis Juliæ, & causâ perduellionis, & insidiarum in vitam Principis totius familiæ nomen in perpetuam ignominiam aboleretur; tunc enim feudum exclusis agnatis ad dominum reverteretur. 17
Tertium quod communiter etiam approbatur est, quòd delicto in dominum commisso filiis, & descendentibus præjudicetur, quia istorum major est cum delinquente conjunctio, & ejus personæ repræsentatio, atque magis præsumitur periculum, ne cum sanguine etiam paternam malitiam participent, ut dicitur *in l. quisquis §. 1. C. ad legem Juliam majest.* Quinimò ex eo quòd textus feudales *in c. si Vasallus culpam, si de feudo defuncti contentio sit, & in c. unic. si Vasallus feudo privetur,* generaliter loquantur de exclusione filiorum à feudo ob delictum deperdito, putat Fachinæus *lib. 7. controvers. c. 23.* delictum etiam extra personam domini commissum nocere filiis. Sunt tamen plures Juris periti, qui contrarium sentiunt.

Quòd

Quod verò magis controvertitur, est, an si feudum antiquum sit, & Vasallus directè in personam domini deliquerit, an tunc feudum amittatur, non solum à Vasallo delinquente, sed etiam ab omnibus ejus agnatis. Plures docent, feudum tunc ad dominum directum reverti etiam in præjudicium agnatorum, ut nimirum dominus inde hauriat compensationem pro injuria sibi illata, textus *in c. denique fin. quæ fuit prima causa, & in c. 1. an ille qui interfecit fratrem domini.* Fachinæus *lib. 7. c. 22.* neque obstat *textus in c. 1. si Vasallus feudo privetur*; ubi asseritur, feudum ob culpam amissum pertinere ad agnatos: quia dicunt, id debere intelligi de culpa commissa extra personam domini, non in eandem domini personam. Neque obstat, quòd agnatis in feudo antiquo jus quæsitum sit, quò propterea non debent agnati sine sua culpa privari: siquidem respondent, tale jus non esse quæsitum absolutè, & simpliciter, sed sub tacita conditione nisi Vasallus ingratitudinem, sive feloniam commiserit. Alii respondent, dominum directum debere retinere feudũ, donec Vasallus delinquens vixerit; & post ejus obitum teneri agnatis successoribus restituere. Verùm in hac sententia difficulter explicatur compensatio debita domino pro injuria eidem illata, præsertim si delinquens ob patratum delictum deberet statim capite plecti; tunc vix dominus directus feudum possideret; vel possessio esset ita brevis, ut non deberet censeri justa compensatio pro injuria domino illata: unde prior sententia est probabilior.

§. IV.

Exhibentur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 Quæritur primò, an si feudi alienatio facta sit sine consensu domini; & ob eandem causam Vasallus, qui alienavit feudum eo privetur, tunc dominium utile feudi alienati revertatur ad dominum directum, vel pertineat ad agnatos proximiores? in hac controversia distinguendum est feudum novum ab antiquo, & si sermo sit de novo respondent communiter jurisconsulti, dominium utile feudi alienati non pertinere ad proximiores agnatos, quia in illo nullum est ipsis jus quæsitum, proinde dominium utile revertitur ad dominum, in quo consolidatur cum directo. Sin autem sermo sit de feudo antiquo, non conveniunt doctores, aliqui enim putant, feudum devolvi ad proximiores agnatos Vasalli alienantis, idque desumunt *ex c. unic. §. porro qualiter olim poterat feudum alienari, c. Titius c. si Vasallus culpam si de feudo defuncti*, & nituntur etiam ratione, quia agnatis in jure quæsito non præjudicatur per alienum factum: siquidem juxta vulgatas regulas juris, factum cuique suum non alteri nocere debet.

2 Tum quia Vasallus si consentiente domino feudum alienet, non propterea potest agnatis præjudicare: ergo multò minus si dominus non præstiterit suum consensum: hanc sententiam, quæ perquam probabilis est, defendit Clarus *in §. feudum. q. 66. num. 6.* quem plures sequuntur. Nihilominus, quia plures sunt textus feudales significantes tunc feudum etiam antiquum reverti ad dominũ directũ, ut *c. unic. de Vasallo habetur: qui contra constitutionem Lotharii Regis feudum alienaverit, si totum, perdat totum, si partem, partem perdat, & ad dominum revertatur. c. 1. vers. si libellario nomine quibus modis feudum amittatur. c. unic. quid juris si post alienationem. c. Imperialem vers. callidis de prohibita feudi alienatione per Fridericum*, ubi dicitur venditor, & emptor feudum amittant, & ad dominum revertatur. *c. fin. quæ fuit prima causa beneficium amittendi*: & quia hi textus feudales non distinguunt inter feudum novum, & antiquum, ita nec nos distinguere debemus; sed sunt intelligendi indistinctè de utroque feudo novo, & antiquo *argum. l. de pretio ff. de Publiciana.*

Tum quia speciatim *in d. c. denique* proponitur casus, quo agnati Vasalli delinquentis cum domino concurrunt, qui concursus non potuit esse de feudo novo, cum jure certum sit ad agnatos non pertinere, unde fuit concursus de feudo antiquo, de quo deciditur; quòd si delictum committatur in personam domini, tunc feudum revertitur ad dominum, & additur etiam ratio, nimirum, ut hanc saltem habeat suæ injuriæ ultionem: quòd si delictum committatur extra personam domini, tunc feudum ad proximiores agnatos devolvitur. Hinc ad textus quibus nititur prima sententia, qui hanc secundam propugnant, respondent, præcitatos textus loqui de antiquiore feudali jure, ubi alienatio certis casibus permissa fuit; & de jure retractus domino, & agnatis competente; non autem de jure caducitatis ob alienationem ex posterioribus legibus feudalibus prohibitam: & adrationem ibi adductam respondent, non debere alicui jus quæsitum auferri, nec per alienum factum præjudicare; si non concurrat authoritas legis, & id exigat natura contractus: cæterum concurrente authoritate legis, & exigentia contractûs potest jus quæsitum alteri auferri per alienum factum: & in præsenti casu natura contractûs feudalis id exigit, quia contractus feudalis non est simpliciter absolutus, sed involuit tacitam conditionem, si non committatur delictum in dominum directum, alioquin feudum in compensationem injuriæ sibi illatæ etiam in præjudicium agnatorũ ad se revertitur: nec est necesse quòd semper committatur delictum, sed sufficit contemptus, qui oritur ex eo, quòd Vasallus irrequisito domino feudum alienet. Hanc sententiam præ cæteris defendit Fachinæus *lib. 7. c. 24.* Alii nitentes præfatas pugnantes sententias conciliare asserunt, feudum ob malam alienationem amissum à Vasallo alienante reverti ad dominum non quidem in perpetuum, sed quandiu Vasallus, qui feudum alienavit, vixerit, adeo ut post ejus obitum teneatur dominus directus feudum proximioribus agnatis defuncti Vasalli restituere.

Hæc sententia mihi videtur æquitati consona, quia ex eo, quòd Vasallus, qui feudum alienavit, illo privetur ad dies vitæ, habetur pœna 4

correspondens delicto: & ex eo quòd dominus fruatur fructibus dominii utilis, quamdiu Vasallus delinquens vixerit justè compensatur injuria illata domino directo, sita in illo contemptu orto ex eo, quòd Vasallus irrequisito domino directo ausus fuit feudum alienare. Demum servatur indemne jus antiquum acquisitum ipsis agnatis, qui ex facto alieno non sunt privandi suo jure. Neque textus feudales id statuunt, quia licèt contractus feudalis includat tacitam conditionem, dummodo Vasallus dominum directum non offendat, hæc conditio non debet extendi ad agnatos præsertim in casu malæ alienationis, cùm id non exprimatur in jure, sed debet restringi ad solum Vasallum malè alienantem, adeo ut ille privetur feudo, quod revertitur ad dominum directum, quamdiu Vasallus qui malè alienavit, vixerit: neque est par ratio de mala alienatione, & delicto, quia cùm delictum subinde fit adeo grave, ut mereatur mortem delinquentis statim, ideo non compensatur injuria illata domino, sicut per malam alienationem, ratione cujus Vasallus non meretur mortem, sed tantùm privationem feudi, & cùm possit diu vivere, ideo potest dominus directus diu frui fructibus dominii utilis, & sibi compensare contemptum ortum ex alienatione facta ipso irrequisito. Demum quia per malam alienationem non ita graviter offenditur dominus directus, sicut per delictum immediatè commissum contra suam personam.

5 In hunc sensum explicari commodè possunt allegati feudales textus, & hæc interpretatio videtur etiam significari *in c. unic. culpam unius ex cohæredibus*, ex argumento deducto à simili ex jure communi, ad quod in dubio jure feudali recurritur *l. Statius Florus §. Cornelio. ff. de jure fisci. & l. cùm pater §. hæreditate ff. de Legatis.* Ubi fideicommissum confiscatum ex causa delicti in vita tantùm delinquentis apud fiscum manet, post mortem verò cæteris, quibus competit, restituendum est. Huic sententiæ libentiùs adhæreo, quia mihi videtur magis consona æquitati, ne agnati tam facilè ex alieno facto contra communes juris regulas suo priventur jure quæsito præsertim ob solam alienationem, quâ non tam grave delictum in dominum committitur: tuetur etiam hanc sententiam Menochius *lib. 4. consil. 304. n. 35. & lib. 6. consil. 524. n. 14.*

6 Quæritur secundò, an Vasallus litem habens de feudo possit cum adversario transigere, seu an licitum sit Vasallo, motam de feudo controversiam, ac inchoatam litem, cùm adversario absque consensu domini directi transigendo componere? Respondetur, hanc transactionem jure permissam esse, dummodo fiat bona fide absque ulla collusione; nec quod accipitur nomine transactionis, sit feudũ *lib. 2. feudor. tit. 26. §. Vasallus tit. 43.* quod procedit, dummodo feudum per transactionem non transeat ad alium, sed semper maneat penes Vasallum, qui illud accepit à domino, ut notat Julius Clarus *d. §. feudum q. 38.* An verò liberum sit etiam eidem compromittere, si ei de feudo lis per adversarium moveatur: quod idem est, an Vasallus litem de feudo motam possit committere judicio arbitrorum, ut isti feudalem controversiam cognoscant, & per suam sententiam dirimant. Respondetur, quòd si inter capitaneos Regis sit contentio, tunc lis dirimi debet coram Rege; sin verò inter vasallos coram paribus curiæ: sin autem inter duos pares curiæ, tunc controversia mota de feudo dirimenda est à judice, vel arbitro, ut habetur *in lib. 2. feudor. tit. 34. in princ. & tit. 46.* Compromissum etiam permittitur, hac tamen conditione, quòd per compromissum feudum ad alium non transferatur, ut notat Julius Clarus *d. §. feudum q. 39.*

Quæritur tertiò, quisnam sit judex causarum feudalium? Respondetur, quòd si de feudo duo Vasalli contendant, judex competens est dominus feudi, vel etiam pares curiæ *§. præterea l. 2. tit. 55.* Sin verò lis sit inter dominum, & Vasallum, & de re pertinente ad feudum, tunc causa cognoscitur, & judicatur à paribus curiæ, si ita convenerint Vasallus, & dominus. Sin autem non convenerint, dominus habet jus cogendi, ut electis duobus, vel tribus à se, totidem Vasallus eligat, quorum judicio stetur *lib. 2. feudor. tit. 16. & 20.* Lis verò orta inter Vasallum, & eum, qui non est Vasallus de re ad feudum pertinente dirimenda est ab ordinario; sin verò orta lite inter Vasallos pertinente ad rem feudalem dominus directus sit ipsis suspectus, tunc pares curiæ judicant: sin verò Vasalli investiti sint ab Imperatore, vel Rege, aut Principe non recognoscente alium Principem superiorem, tunc ad ipsos principes pertinet ortam litem dirimere *lib. 2. feudor. tit. 38.* 7

An verò dominus directus feudi, si laicus sit, possit esse judex competens inter clericum, & laicum, ambos tamen suos Vasallos, aliqui negant, eò quia clerici exempti sint, censentes, hanc exemptionem esse juris divini: nihilominus communior opinio est, posse tunc dominum directum quamvis laicum judicare, ac dirimere ortam litem inter laicum, & clericum, si ambo sint ejus vasalli; eò quia Pontificum tunc consensus, & approbatio accedat, ut notant Zypæus *l. 1. de jurisdict. eccles. c. 30.* Zerola *V. feudum.* Controversia autem de possessorio inter Vasallos, aut Vasallum & dominum dirimitur ab ipso domino, ad quem jure communi causæ feudales pertinent, ut tradit Julius Clarus *d. §. feudum q. 90.* quando verò feudi dominus, vel pares curiæ recusant, vel non possunt judicare ortam controversiam de feudo, tunc ad ordinarium loci pertinet causam cognoscere, & judicare. Quòd si dominus feudi clericus sit, & nolit judicare inter Vasallos laicos, tunc judicium ferri debet à judice ecclesiastico, eò quia feudum sit domini ecclesiastici. Sin verò clericus feudo privandus esset, non ab alio judicari, ac puniri deberet, quàm à judice ecclesiastico, estque communis sententia, quam tradit Zypæus *lib. 1. de jurisdict. eccles. c. 30. n. 5.* Cæterum judex ordinarius, ad quem in causa feudali appellatur, est dominus superior, à quo res concessa est inferiori domino, tametsi hic clericus esset, & ille laicus, quia tunc inferior judex, licèt sit clericus, cognoscit causam feudalem, ut ejus competens judex, proinde superiorem judicem habet, ad quem possit e- 8

fieri appellatio, ut notat Mynsing. *centur. 6. obser. 19.*

9 Quæritur quartò, an possit dominus directus ob delictum commissum in Vasallum privari dominio directo, quod habet in feudo, adeo ut sicut Vasallus, si graviter delinquat contra dominum, privatur dominio utili, ita etiam dominus privetur dominio directo, si graviter delinquat contra Vasallum? Respondetur ex communiore sententia affirmativè, eò quia dominus feudi reciprocè obligatur Vasallo ad præstandam fidem, & vicem, unde si graviter deliquerit contra Vasallum, nullum ampliùs potest ab ipso exigere obsequium, & Vasallo competit actionem instituere, ut ab omni juramento, & obligatione liberetur: quinimmo fieri etiam potest, ut privetur dominio proprietatis, & transferatur in Vasallum, siquidem *in l. 2. feudor. tit. 47.* habetur: quæsitum est, an sicut Vasallus feudum debet amittere, ita dominus proprietate privetur? & quidam dicunt, ex omni felonia, quâ Vasallus feudo privatur, etiam dominus proprietate privetur, alii dicunt ex magna felonia, alii ex nu la: sed prior sententia est probabilior; pro felonia autem non solùm intelligitur contumacia Vasalli in dominum, & domini in Vasallum perfidiam, sed etiam quodlibet capitale facinus *tit. 26. lib. 2. feudor.* Imo quodlibet scelus.

10 Quæritur quintò, quænam actiones competant domino contra Vasallum, & è contra Vasallo contra dominum? Respondetur, domino quatuor contra Vasallum competere actiones, quarum prima est rei vindicatio directa jure communi. Secunda actio, quâ agit contra illum, ut debitum obsequium præstet. Tertia est condictio ex mora: etenim quando feudum est opertum domino, & Vasallus cunctatur reddere, coram judice agit dominus, ut declaret, feudum ob Vasalli culpam ad se devolutum esse. Quarta est rei vendicatio contra emptorem, cui absque consensu suo Vasal'us feudum vendidit *l. 1. ff. de condit. triticaria.* emptori verò bonæ fidei competit actio contra venditorem de evictione *lib. 2. feud. tit. 5.* E converso emptor malæ fidei non habet actionem ex empto de evictione *l. si feudum C. de evictionib.* Rursus datur actio successoribus in feudo: siquidem filii, & agnati, quorum interest contra emptorem feudi procedunt, ut rem feudalem restituat §. *Titius l. 2. tit. 26.* E contra Vasallo competit actio contra dominum. Primò quando contra promissionem factam non tradit possessionem feudi *l. 2. tit. 7. c. fin.* & tali actione petit possessionem rei, omnemque utilitatem quanti suâ interest, non traditam statim possessionem esse: idque in novo feudo, quia in antiquo tantùm petitur renovatio. Secundò post possessionem habet actionem in rem utilem contra quemlibet possessorem, ut deciditur *in tit. 8. lib. 1. feudor.* Julius Clarus *d. §. feudum q. 89.*

11 Quæritur sextò, an feudum sine consensu domini directi alienatum possit à tertio bonæ fidei possessore præscribi, saltem spatio 30. vel 40. annorum? In hac quæstione distinguendum est, an quæratur, si tertius ille possessor possit præscribere absolutum rei dominium, & ut ex feudali res fiat allodialis? vel an saltem quoad dominium utile, & ut ipse imposterum sit Vasallus dominio directo penes priorem dominum perseverante? Et ad primam quæstionis partem Harprecht. *ad princ. instit. de usucap. n. 16.* respondet negativè ob textus feudales, præsertim *in c. unic. vers. præterea de capitulis Corradi.* ubi dicitur, quòd liceat dominis omnes alienationes feudi factas nulla obstante præscriptione revocare: & *c. imperialem de prohibita feudi alienatione per Fridericum,* ubi etiam adduntur hæc verba: *nullius temporis præscriptione impediente.* Et demum *c. unic. si unus ex fratribus,* ubi etiam habentur hæc verba: *sine ullo obstaculo & temporis præscriptione.* Et quamvis per lapsum 30. annorum res, quæ erat allodialis possit feudalis fieri, ut desumitur *ex c. si quis per 30. si de feudo defuncti:* & contrariorũ eadem sit ratio, adeo ut etiã res feudalis videatur possit per lapsum 30. annorum fieri allodialis: nihilominus in præsenti non valet argumentum à contrario, quia adest specialis consideratio in uno contrariorum, ut notat Harprecht. *loc. cit. num. 171.* quia ut res ex allodiali fiat feudalis nihil reipublicæ interest, imò inde majus hauriit emolumentum, quia numerus militum incrementum subit, pro commodo ipsius reipublicæ.

Secus si bona feudalia fiant allodialia, è converso numerus militum minuitur in præjudicium reipublicæ, cui minora præstantur servitia: hæcque est ratio, cur hîc argumentum ductum à contrario non valeat. Præscriptione tamen 30. annorum jus domini amitti docet Andreas Gaillus *practicarum obser. lib. 2. obser. 160.* eò quia ex hoc temporis tam diuturno fluxu plena securitas tribuatur rebus possessis, & cedat in bonum reipublicæ, ut spatio 30 annorum res possessæ præscribantur ad lites minuendas, ne dominia rerum sint in incerto *l. sicut, l. omnes C. de præscriptione 30. annorum:* & textus feudales in contrarium allegati in hac sententia explicantur, ut domino in revocando feudo nulla præscriptio ordinariæ, vel nullius ordinarii temporis decem, aut 20. annorum obstare debeat, eò quia in hac ordinaria præscriptione requiritur titulus, quem minimè præstat mala alienatio sine consensu domini facta, quia ipso jure est nulla, & irrita per *d. c. imperialem.* Immo addit Gaillus, in hac longissimi temporis præscriptione non dari domino restitutionem in integrum ex causa ignorantiæ. 12

Verùm hæ pugnantes sententiæ possent conciliari adhibita distinctione inter feuda exigentia servitia militaria in comodum reipublicæ, & quæ propterea dantur à Principibus habentibus jus belli indicendi: & inter feuda privata, quibus non sunt annexa hujusmodi servitia militaria: & potest responderi, textus feudales procedere de feudis primi generis, & id revera conjicitur ex eorundem adducta ratione: non verò de feudis secundi generis, in quibus non requiruntur servitia hæc militaria præstanda in commodum reipublicæ, & quia feudales 13

textus

textus fundantur in hoc, suboritur alia utilitas reipublicæ, quatenus per talem præscriptionem amputantur lites, & tolluntur dominiorum incertitudines, & consulitur paci civium, & quieti reipublicæ.

14 Quæritur septimò, an Vasallus possit feudum inter cohæredes absque consensu domini directi dividere? Siquidem divisio est quædam species alienationis *l. 1. C. communia utriusque judicii.* Verùm respondendum est cum distinctione, si sermo sit de feudis, quæ dantur ab Imperatore, vel Rege, cujusmodi sunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus; hujusmodi feuda, quæ etiam regalia dicuntur, divisionem non patiuntur, ex constitutione Federici Imperatoris *lib. 2. feudor. tit. 55. §. præterea.* proinde habent hæredes omnes consortes communionem, in qua compelluntur persistere. Rursus in feudis propter utilitatem publicam, & obsequium, quod Principi debetur etiam statutum est, ut feuda voluntate consortium dividi nequeant, *argum. l. jus publicum ff. de pact.* Alia verò feuda, si consortes consenserint, dividi possunt inter cohæredes. An verò requiratur necessariò communis consensus consortium, censent nonnulli, requiri talem consensum omnium consortium, idque esse speciale in feudis, quia jure communi uno tantùm consortium provocante ad divisionem, res dividitur *l. & si non omnes ff. communi dividundo.* Communior tamen sententia est sufficiere, si unus tantùm consortium divisionem petat, eò quia in feudis jus speciale proprium de hoc non reperitur, proinde tenemur sequi jus commune. Neque obstant verba inserta constitutioni Federici Imperatoris, *si consortes voluerint*, quia hæc verba non habent hunc sensum, si omnes consortes voluerint, sed tantùm si unus, vel alter ex consortibus voluerit, non enim indefinita propositio semper æquivalet universali.

15 Quæritur octavò, an pater uni ex filiis possit testamento ex re feudali plus dare, quàm cæteris filiis, seu an pater possit uni filio donare duas partes feudi, alteri tres, alteri unam, vel etiam uni filio totum feudum? Respondetur quòd si feudum sit paternum, & antiquum, non possit tunc ita partiri, ut tradit Julius Clarus §. *feudum q. 1.* & est communior sententia. Sin verò feudum sit novum, standum est consuetudini loci: & ubi nulla adest consuetudo, plures asserunt, liberum esse patri uni ex filiis majorem partem feudi assignare, idque probant argumento ducto ex jure civili *l. fæminæ. C. de secund. nupt.* ubi lucra nuptialia dantur filiis, & nihilominus potest mater uni filiorum plus dare, vel etiam ea omnia donare cuicunque ex illis maluerit. Rursus pater uni ex filiis potest libertum attribuere, jusque patronatus in eum transferre *l. 1. ff. de assignand. liber. l. unum ex familia in princ. ff. de legat. 2.* tametsi jus patronatus omnibus debeatur, ut filiis, non ut hæredibus *l. ut jurisjurandi §. si liberi ff. de oper. libertor.* & hæc sententia videtur communior, quam docet Clarus *d. §. feudum qu. 50.*

16 Alii è contra censent, patri non licere uni filio majorem partem feudi testamento relinquere; nisi quando feudum est hæreditarium, quia tunc debetur filiis, ut hæredibus, non ut filiis, proinde potest tunc Pater uni Filiorum plus cæteris ex feudo dare, sicut ex suo patrimonio: idque potest ex eo confirmari, quia *lib. 1. feudor. tit. 8.* ubi sermo est de filiis, habetur, quòd Pater non possit ordinare, ut filii inæqualiter succedant in feudo, ut filii reduplicativè. Quamvis utraque sententia sua non careat probabilitate: secunda tamen videtur probabilior spectato jure feudorum: secus si spectetur tantùm jus Romanum, seu civile: sed in feudis non recurritur ad jus Romanum, quando aliquid est expressum in jure feudali, quia causa feudalis judicanda est secundùm proprium jus feudale.

Quæritur nonò, an possit in feudum dari castrum ea contractui adjecta conditione, ut ad quascunq; manus feudum devenerit, subsit gravaminibus imponendis à supremo principe sæculari? Ratio dubitandi est, quia tale feudum ex testamento, vel legato potest devenire ad manus ecclesiasticas; & quia ex vi conditionis non posset eximi à talibus oneribus; vel non posset sine oneribus legari Ecclesiæ; videtur hujusmodi conditio adjecta in odium immunitatis ecclesiasticæ; ut scilicet ecclesiastici subjiciantur oneribus, & gravaminibus imponendis à principe sæculari, cui non debent ecclesiastici subjici *c. quamquam de censibus in 6. cap. 1. de immunit. eccles. Bul. cœnæ can. 18.* Nihilominus respondendum est, præfatam conditionem posse adnecti contractui feudali; ac posse feudum, ut vestitum, & affectum tali conditione devenire ad manus ecclesiasticas; neque id adversari immunitati ecclesiasticæ: ita docent Panormitanus *in c. verum de condit. apposit.* Felinus *in cap. Ecclesia S. Mariæ num. 77. de constit.* Hostiensis *c. verum de foro competente*, Castrensis *l. si nepot. §. fin. ff. de neg. gestis.* Suarez *lib. 4. contra regem Angliæ c. 14. num. 13.* Azor. *1. p. lib. 5. c. 13. quæst. 1. V. secundo sciendum est.* Pasqualig. *quæst. moral. canonic. cent. 1. quæst. 74.* Duardus *in Bullam cœnæ lib. 2. can. 18. q. 6. num. 10.* Thomas del Bene *de Parlament. dub. 4. sect. 20. subsect. 2. num. 10.* Guttieres *lib. 1. pract. quæst. 3.* Ratio est, quia cum quilibet sit rerum suarum dominus, & arbiter *l. in re mandata c. mandati, l. Polla C. de his quibus ut indig. hered. aufer.* potest de iisdem disponere prout ipsi magis libuerit; consequenter etiam imponere quodcunque onus; & etiam ut res quando per infeudationem transfertur in alium, transferatur cum eodem onere à se imposito, & non aliter; idque non solùm quia res transit cum suo onere *cap. ex litteris de pignorib. l. si convenit. 2. §. si fundus ff. de pignor. act.* sed etiam quia vult ita de re sua disponere: adeout si perveniat ad manus ecclesiasticas, trahat etiam secum tale onus, quod vult esse inseparabile à tali re: siquidem onus annexum rei fundat jus tertii, cui ex vi talis oneris res obligatur: & ex eo quod res transeat ad Ecclesiam non privatur quis jure suo: neque obstat quod bona Ecclesiæ sint immunia, quia id non intelligitur cum-

cum læsione injusta tertii; sed servatâ justitiâ respectu uniuscujusque.

18 Hinc quando feuda, & res transeunt ad Ecclesiam, retinent eadem onera ipsis inviolabiliter imposita, etiam ex vi privati dominii, ut docent communiter doctores, & canonistæ inter quos ex nostro Theatinorum sacro ordine Duardus *in Bullam Cœnæ lib.* 2. *can.* 18. *quæst.* 6. *num.* 6. Pasqualigus *in quæst. moral. canonic. cent.* 1. *quæst.* 74. Megala *part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 17. *quæst.* 6. *num.* 98. & 103. Quaranta *in summa Bull. v. vectigal.* Molfesius *part.* 2. *summ. tract.* 12. *c.* 22. *num.* 167. Thomas del Bene *de Parlam. dub.* 4. *sect.* 15. *n.* 5. Diana *p.* 1. *tract.* 2. *Resol.* 43. *in fin.* Hinc in jure *c. verum de condit. appositis. c. præterea de jurepatronat. c. cum dilectis de donat.* statuitur, ut servetur conditio, cum qua donatio facta est Ecclesiæ: cum igitur hæc conditio apposita infeudationi, nimirum rem infeudatam debere perpetuò obnoxiam esse oneribus à principe imponendis in quascunque manus devenerit sit justa; eò quia respiciat bonum commune, debet servari; etiam cum res affecta tali conditione pervenit ad manus ecclesiasticas.

19 Neque urget, si dicas, onera imponenda esse variabilia, & incerta, ac proinde non transire ad Ecclesiam cum re, ut docet Abbas *in cap. Ecclesia S. Mariæ de constit.* Quia aliud est, rem transire cum oneribus variabilibus, & aliud transire cum obligatione ad onera variabilia; onera utpote variabilia possunt separari à re, quam aggravant: sed ipsa obligatio ad subeunda hæc onera est inseparabilis à re, cui apponitur; proinde est onus invariabile adhærens rei ex conditione apposita rei, cum qua propterea transit ad Ecclesiam. Hinc Prælati plures ecclesiastici in Germania ratione feudorum, quæ possident, tenentur præstare auxilia Imperatori in ordine ad bellum; licèt hæc auxilia variabilia sint, ac incerta; quia in feudo fundatur obligatio certa. Ad rationem in oppositum initio exhibitam respondetur, inde non lædi immunitatem ecclesiasticam: quia inde non acquirit Princeps jus ullum in personas ecclesiasticas; sed tantùm conservat jus, quod habet in re transeunte ad Ecclesiam; licèt res fiat Ecclesiæ, non ita jus, quia hoc semper manet apud principem.

20 Quæritur decimò, an si domino directo ecclesiastico Vasallus det feudum in pignus, teneatur dominus computare fructus feudi in sortem? Ratio dubitandi est, quia creditorem teneri computare in principalem sortē fructus rei oppignoratæ certum est juris principium *c. ad nostrum*, ubi plura habet Balboa *de jurejurando c. cum contra*; ex quibus videtur dicendum, dominum directum feudi, accipientem à vasallo pignori res feudales teneri fructus earundem in sortem principalem computare, eósque deducere de principali debito. Nihilominus Innocentius III *in c. Insinuatione* 1. *b. t.* expressè definit; quòd si quis habeat in feudum ab Ecclesia possessiones, si acceptâ pecuniâ eas oppignorat Episcopo Ecclesiæ ejusdem, non debet Episcopus computare in sortem principalem fructus illius pignoris: pignorans tamen est liber à servitio, quod Ecclesiæ debebat. Subdit Glossa, quòd si pignorans adhuc vellet servire, ut fructus perciperet, non essent ejus obsequia, & servitia acceptanda.

Difficultas sita est in assignanda ratione, cur 21 fructus feudi oppignorati non sint computandi in sortem, & licitè possint à domino directo retineri. Plures docent, licitam esse hanc fructuum retentionem, quatenus æquipollet servitiis, & obsequiis, quæ tempore oppignorationis non præstantur à vasallo, cui propterea remittuntur; ita respondent Innocentius *in c. insinuatione* 1. *b. t.* Covarruvias *lib.* 3. *variar. c.* 1. *num.* 4. Ugolinus *tract. de usuris c.* 11. §. 1. *num.* 2. tunc enim remissio servitii aliàs præstandi domino compensatur retentione fructuum feudalium. Verùm contra hanc rationem statim oritur difficultas. Primò quia illa servitiorum æstimatio, & compensatio cum fructibus non videtur posse definiri: quia servitia plerumque sunt incerta, & non solùm præstantur operibus, quorum occasio rariùs obtingit; sed frequentiùs consiliis, benevolentiâ, & gratitudine, quæ plerunque à vasallo præstantur domino directo etiam tempore oppignorati feudi; unde hac ratione non videntur fructus feudales posse retineri in compensationem remissi servitii à domino directo. Secundò, quia Innocentius *in d. c. insinuatione* 1. *b. t.* & Alexander *in cap. conquestus de usuris* indistinctè asserunt, fructus computandos non esse in sortem, nulla mentione facta de compensatione; imò omnino liberè videntur concedere domino directo, ut omnes percipiat fructus oppignorati feudi absque onere eos imputandi in sortem: & Glossa *in d. c. conquestus de usuris* ait, hoc speciatim statutum fuisse in favorem Ecclesiæ; adeout in aliis dominis directis sæcularibus res non ita procedat. Verùm quia Pontifex nullum in præsenti jus novum condit; neque quoad hoc ullum apparet discrimen inter feudum ecclesiasticum, & laicale; ideo non debet diversum jus in uno servari, & non in alio.

Alii inter quos Imola *in d. c. insinuatione* 1. 22 *b. t.* & Mantica *de tacitis convent.* docent, posse dominum directum percipere sine usura fructus feudi oppignorati, eos non computando in sortem, eo quia tunc fructus retinentur ratione antidoralis obligationis, est antidorum in jure ex Ulpiano *de pet. hered.* redditio doni, seu obligatio remunerandi; ratione cujus dominus directus absque usura sibi retinet fructus oppignorati feudi. Sed neque ratio ista satisfacit; quia licèt feudum sit beneficium collatum vasallo, & hic videatur domino naturaliter obligatus ad remunerationem, non tamen compellitur invitus ad remunerandum, quod enim naturaliter debetur, propriè non debetur cum in effectu non possit peti *l. fidejussor* 16. §. *naturales.* Petrus Gregorius *lib.* 1. *de usur.* & quamvis dominus rei feudalis possit fructus rei percipere, quando illi remunerandi gratiâ rei feudalis possessio à Vasallo tradita est, id tamen procedit quando liberè redditur; & in præsenti nullum adest liberalitatis, ac voluntatis remunerandi vesti-

vestigium. Tum quia cum pro pecunia mutuò accepta, ac debita Vasallus rem pignori det domino directo, non potest dici, quòd liberaliter donet domino directo fructus feudi oppignorati: nemo enim in necessitatibus censetur liberalis *l rem 18. ff. de adimen. legat.*

23 Alii cum Panormit. Hostiensi, Joanne Andrea *in d. c. insinuatione 1. b. t.* apud Covarruviam *lib. 3. variar. c. 1. num. 4.* putant dominium utile feudi oppignorati domino directo consolidari in eodem cum dominio directo, qua ratione dominus justè rei propriæ fructus percipit, quia tunc dominium utile consolidatum directo pertinet ad dominum directum. Verùm hæc consolidatio utriusque dominii suas patitur difficultates, & Binsfeldius *in c. 1. de usur. q. 1.* illam impugnat, ut etiam Covarruvias *loc. cit.* eò quia inde sequeretur, quòd feudum non posset esse loco pignoris: siquidem de ratione pignoris est, ut dominium rei oppignoratæ remaneat penes debitorem, licèt possessio rei oppignoratæ transeat ad creditorem *l. 1. C. de pignorat.* Rursus dominium utile est pretio æstimabile, proinde si transferatur pro mutuata pecunia constituit contractum usurarium.

24 Præferenda igitur est communior, ac probabilior sententia, quæ docet oriri ex natura feudi, ut fructus feudi oppignorati à Vasallo domino directo, & ab eodem percepti non computentur in sortem principalem: siquidem cum de natura feudi sit, ut Vasallus teneatur præstare domino suo debita obsequia: æqua ratio exigit, ut quamdiu sine illius culpa, & domino consentiente feudo caret, sit liber ab obsequiis, & muneribus, quæ tenebatur domino præstare: & è contra, cum re feudali existente penes dominum directum Vasallus ab obsequiis præstandis liber sit, eadem ratione non debet fructus rei percipere; cum eo tempore cesset causa, ob quam eidem res in feudum data sit, nimirum ut præstet debita obsequia domino directo, ideo sequitur, fructus esse domini, qui cum ex feudo non exigat servitia, debet fructus exigere, ita docent Leothardus *de usur. q. 14. n. 5.* Balboa *in c. cum Bertoldus num. 50. de re judic.* Binsfeld. *in d. c. 1. de usur.* Cùm enim dominium directum semper remanserit penes dominum proprietatis, & dominium utile ad illum redierit ex voluntate vasalli oppignorantis, sic dominus utriusque dominii directi, & utilis: quia tempore oppignorationis Vasallus restituit feudum domino proprietatis, eâ tacitâ conditione, ut illud restituat cum primum acceperit datas pecunias mutuas, est enim ea natura feudi, ut fructus à re oppignorata orti percipiantur à domino directo, si Vasallus sua non præstet servitia. Neque habetur ratio excessus fructuum: siquidem ab initio merè liberaliter dominus directus ampliores fructus dedit Vasallo pro servitio præstando: unde potest Vasallus eos restituere pro tempore oppignorationis domino directo: & hic potest sine usura, eos percipere: siquidem percipit, quod suum est, seu fructus rei suæ, feudum enim semper pertinet ad dominum directum, & tantum dominium utile datur vasallo sub conditione, ut præstet debita obsequia, si dominus illa exigat: & quia tempore oppignorationis dominus non exigit illa obsequia à Vasallo, ideo cessat conditio, ob quam transtulit dominium utile ad Vasallum; proinde potest absque usura fructus oppignorati feudi percipere.

Quòd si propriè velimus loqui, feudum tunc propriè non oppignoratur, quia dominium utile non ampliùs manet apud Vasallum, sed restituitur domino directo sub tacita conditione, ut iterum illud det Vasallo, quoties ab eodem acceperit datas eidem pecunias mutuas: si ita dicamus cessant difficultates initio positæ *ex c. ad nostram*, ubi dicitur, certum juris principium esse, teneri creditorem imputare in sortem principalem fructus rei oppignoratæ, siquidem id est intelligendum de pignore propriè, & rigorosè sumpto, in quo non transfertur dominium rei oppignoratæ, sed sola possessio: non verò de pignore laxè sumpto, in quo non solùm possessio, sed etiam dominium utile transfertur in dominum directum: quòd oppignoratio feudi non sit propriè, & rigorosè oppignoratio, ex eo liquet, quia in pignore dominium directum rei oppignoratæ manet apud oppignorantem, & Vasallus nunquam habuit dominium directum, sed tantum utile situm in jure percipiendi fructus feudales. 25

TITULUS XXI.

De pignoribus, & aliis Cautionibus.

CUm Pontifex in præcedentibus titulis egisset de alienationibus. & contractibus, nunc pergit agere de cautionibus quibusdam, quæ in securitatem conventionis, & debiti adjici solent, unde tractat de hisce, tanquam de accessoriis ad contractum. Sunt hæ cautiones simplex promissio, juramentum de solvendo, vel adimplendo debito, pignus, & fidejussio, & primo loco agit de pignoribus, quia plus cautionis est in re, cujus accessione contrahitur pignus, quàm in persona, cujus accessione contrahitur fidejussio *l. plus cautionis 20. ff. de regul. jur.* Aliqui censent pignus dici à pugno, eò quia res, quæ datur pignori, manu tradatur *l. plebs 127. §. 1. ff. de*

ff. de V. S. alii tamen verius dicunt, pignus deduci à verbo compingo, seu stabilio, eò quia per pignus contractus stabiliatur, & firmetur, est enim pignus illa res, quæ creditori ad securitatem datur: unde Martialis *lib.* 12.

Cum rogo te, nummos sine pignore non habeo inquis.
Idem si pro me spondet Agellus habes.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *NULLUS* 1. *h. t. Ex Concilio Remensi statuitur, ut nullus Presbyter possit pignorare res Ecclesiæ laicis, ut calicem, librum, vestes, nisi ex justissima, & urgente necessitate. Ubi notat Glossa, hanc necessitatem esse redemptionem parochianorum captivorum* 12. q. 2. c. sicut omnino: *hinc res prohibita alienari non potest oppignorari, quia facilè devenitur ad distractionem debitore differente solutionem* l. 2. §. cum rem ff. quæ res pign. oblig. *cujusmodi sunt, quæ in hoc titulo prohibentur pignorari, ut calices, patenæ, vestimenta sacerdotalia, & alia id genus, quæ non possunt oppignorari sine urgente necessitate, seu nisi pro redimendis captivis, & alendis pauperibus, si aliter sustentari non possint.*

C. *LATOR.* 2. *h. t. Gregorius III. rescribit, hominem liberum non debere pro debitis retineri, si non habeat, unde solvat, & res defecerint, quæ possunt pro debito addici. Fallit tamen, ut notat Hostiensis primò in libero homine suspecto, & malè merito* c. 1. de deposito. *Secundò in vacillante* l. ex libero ff. ad quæst. *Tertiò si bona habeat, & nolit illis cedere, & aliàs constet de debito* c. Odoardus de solut. *Quartò in patre obligante filium ex necessitate famis, quo casu potest etiam filium vendere* l. 2. C. de Patribus, qui filios distrax. *Quintò in redempto ab hostibus, qui per quinquennium comppellitur servire, aut pretium solvere* l. fin. C. de capt. postlim. *Hoc [illegible] non est ampliùs in usu. Sextò in raptore virginis, qui confugiens ad Ecclesiam donatur quidem vita, sed servire cogitur, nisi se redimat* c. de raptoribus 31. q. 1.

C. *EX PRÆSENTIUM* 3. *h. t. Alexander III. rescribit Episcopo Exoniensi, quòd si Rector Ecclesiæ facto proprio pignoravit res Ecclesiæ, & moriatur, compellitur ejus hæres redimere res oppignoratas, easque restituere Ecclesiæ: ex quo textu notat Glossa, alienationem factam propria authoritate non tenere, & Ecclesiam posse liberè alienatum repetere, tametsi in hoc casu consulatur creditori: quia si pro necessitate patrimonii Presbyteri facta fuit alienatio, tunc hæres convenitur pro facto, vel contractu defuncti; non ita si alienatio facta sit pro necessitate personali. Ex quo infert Panormitanus* num. 5. *successorem in beneficio teneri solvere debita non solùm contracta pro necessitate suæ Ecclesiæ, sed etiam propria personæ.*

C. *Illo* 4. *h. t. Innocentius III. rescribit, quòd emens rem cum pacto, quòd post tempus possit eam venditori restituere recipiendo quid plus quàm dederit, sit censendus usurarius, ut etiam contractus. Ubi notandum est, quòd si in contractu non constet de mente contrahentium recurrendum est ad formam contractûs, qui præsumitur usurarius, quando quid ultra sortem recipitur, immo in dubiis de usura præsumitur contra eum, qui solet usuras exercere.*

C. *EX LITTERIS* 5. *h. t. Idem Pont. rescribit Episcopo Aquinati, uxorem stante delicto mariti posse recuperare dotem in bonis ipsius ubicunque fuerint, eò quia tacitè sint ei pro dote obligata, adeò ut cum hoc onere transeant ad quemlibet, hinc ipsa jura prohibent, uxorem remanere indotatam ob viri delicta. Notat tamen Glossa, duo tunc debere constare. Primò quanta fuerit dos: alioquin non fit restitutio. Secundò quod possideat illa de bonis mariti. Hinc Mulier quantum ad dotem præfertur omnibus creditoribus habentibus personales actiones, vel tacitas hypothecas: non tamen præfertur quantum ad donationes propter nuptias, nec habentibus expressas hypothecas anteriores. Rursus paraphernalia, & donationes propter nuptias non gaudent privilegio dotis.*

C. *CUM CONTRA* 6. *h. t. Idem Pont. declarat, fructus perceptos ex pignoratis possessionibus æquantes summam pignoris esse restituendos dominis, & esse in sortem computandos absque alia refectione pecuniæ. In hoc textu reprobatur contractus, quo pignus ita datur, ut quoad debitor solverit, possit creditor illo usuræ nomine frui, & græcè dicitur antichresis seu mutuus usus. Est enim hic contractus usurarius, quia creditor ob solam dilationem solutionis percipit pignoris fructus salvâ sorte, quod est accipere plus, quàm dederit.*

C. *SIGNIFICANTE* 7. *h. t. Idem Pont. rescribit, quòd qui dat rem in pignus cum pacto legis commissoriæ, seu eam recolligendi tali die, aliàs ampliùs non molestabitur creditor etiam sub juramento firmato: si debitor legitimè impeditus non solvat tali die, ut quia nuntius, per quem misit pecuniam, non fuit fidelis, vel fuit spoliatus, vel violenter detentus, tunc non obstante juramento, tenetur creditor restituere pignus accepta sua sorte, computatis tamen in eadem sorte fructibus, & declarat Pont. esse creditorem ad id etiam per censuras compellendum. Ex quo textu liquet, pactum legis commissoriæ in pignoribus reprobari. Est commissoria lex pactio in venditionibus, & oppignorationibus usurpata, quæ id agitur in venditionibus, ut si intra diem statutam emptor non solverit pretium, & vendi-*

tor venditionem infectam velit, res nec vendita, nec alienata sit l. 2. ff. de lege commissoria. *In oppignorationibus autem est, ut nisi definito tempore solvatur debitum, pignus fiat creditoris, quæ lex in pignoribus improbatur, quia subest grave detrimentum debitori, à quo sæpe res debito pretiosiores pignori supponuntur urgente necessitate, & creditoris duritie. Unde tale pactum, ut iniquum, & usurarium damnatur, si ob moram solutionis extra peculiarem casum damni emergentis, pignus excedens summam debiti retineatur.*

C. CUM CONSTET 8. h. t. Gregorius IX. statuit, ut usufructuarius teneatur cavere, quod velit uti rebus salva earum substantia, & quod restituet pecuniam, & æstimationem rerum mobilium consumptarum ad arbitrium boni viri. Ubi notat Glossa nomine cautionis in hoc textu intelligi nudam promissionem: & per idoneam, vel sufficientem intelligi pignorativam, vel fidejussoriam, quæ à testatore non potest remitti cum data sit in favorem hæredis. & usumfructum esse jus utendi, vel fruendi rebus alienis salvâ rerum substantiâ, hinc differt à nudo usu, quia minus est in usu, quàm usufructu.

COMMENTARIUS PARA-TITLARIS.

§. I.

Quid sit pignus, & quotuplex, & quomodo ab hypotheca differat?

1 PIgnus, ait Caj⁹ dicitur à pugno, eò quia res pignori data quasi pugno capiatur, ac teneatur: quæ enim pignori dantur, manu traduntur *l. plebs §. pignus ff. de verb. & rer. signif.* quamobrem pignus propriè dicitur id, quod datur creditori loco cautionis, ut securus sit de re alteri oppignoranti data, ut in tuto habeat rem suam ab oppignorante creditori debitam: siquidem tutius est incumbere pignori, quàm agere in personam *instit. de obligat. quæ ex delicto nascuntur §. furti.* Tum quia plus cautionis habetur in rem, quàm in personam *l. plus cautionis ff. de regul. jur.* Quamobrem sumitur pignus pro re qualibet, quæ creditori pro debito obligatur, & traditur: sic dicitur pignus creditori traditum; sicut enim depositum datur ad custodiam; sic pignus datur creditori ad cautionem *instit. quibus modis contrah. oblig. §. ult.* Hinc differt pignus ab hypotheca, quia pignus propriè est res mobilis, idque liquet ex nominis notione, eò quia pugno, seu de manu in manum tradatur: hypotheca autem rei immobilis, & non traditæ, sed tantùm quæ nuda conventione contrahitur §. *item Serviana instit. de action. l. si rem §. propriè de pig. action.* Et tripliciter sumitur. Primò pro ipsa re, quæ creditori in securitatem debiti obligatur. Secundò pro ipso contractu, seu conventione, quâ pignus, vel hypotheca contrahitur. Tertiò pro obligatione, seu jure, quod ex contractu in re nascitur, & quo creditor nomine illius, quod sibi debetur, rem obligatam apud se tenet.

2 Pignus igitur sumptum pro contractu, seu conventione definitur, *quod sit obligatio rei licita pro debito facta ad securitatem creditoris*, ut definitur ab Hostiensi *in sum. num. 1.* seu est contractus juris gentium nominatus bonæ fidei, quo aliquid creditori in solutionem debiti obligatur, ut in defectu solutionis per id satis, fiat creditori: ex quo liquet, hunc contractum solo externo consensu perfici, ut desumitur *ex l. contrahitur, l. creditor ff. de pignor.* Dicitur obligatio rei licitæ, quia quædam sunt res, quæ obligari non possunt. Hæc autem pignoris obligatio ex triplici causa oritur. Primò ex Prætoris jurisdictione, & dicitur pignus prætorium, ut notat Sylvester *V. pignus.* Secundò ex partium conventione, & dicitur pignus conventionale. Tertiò ex juris constitutione, & dicitur pignus legitimum. Pignus prætorium subdividitur in judiciale, & in illud, quod propriè dicitur prætorium: judiciale est, quod in executionem sententiæ judicis authoritate constituitur, mittendo creditorem in possessionem bonorum debitoris, postquam in solvendo debitum contumax fuerit. Pignus prætorium est, quod ante latam sententiam à Magistratu constituitur, mittendo actorem in possessionem, vel retentionem bonorum, ut ipsi cautum sit: unde per hoc differt pignus judiciale à prætorio, quia illud ex sententia præcedente, vel re judicata mittit agentem ex primo decreto in possessionem bonorum debitoris: prætorium verò est, quando judex ex primo decreto nulla præcedente sententia mittit creditorem in possessionem rei, idque desumitur *ex divers. tit. cod. de prætorio pignore, & si in causa judicati pignus captum sit.* Cæterum laxè utrumque pignus dici potest judiciale, eò quia detur à judice, vel etiam prætorium, ut desumitur *ex l. 1. & 2. C. de prætorio pignore, & l. non mirum de pignore act.*

3 Rursus pignus conventionale est, quod partes contrahentes expressè constituunt, sive rei interventu, sive solo consensu, & hoc adhuc est duplex, unum generale, quod ad omnia bona se extendit non solùm præsentia, sed etiam futura: non tamen in hoc pignore, seu hypotheca censentur ea comprehendi, quæ nemo prudens in specie facilè obligaret, ut quotidiana vestis, & supellex, artificum instrumenta. Particulare pignus est unius rei, vel plurium rerum in specie obligatio. Pignus legitimum est, quod neque

neque judicis præcepto, nec partium conventione, sed legis dispositione constituitur; quapropter vocari etiam solet pignus tacitum.

4 Licèt pignus propriè, & rigorosè sumptum distinguatur ab hypotheca, eò quia pignus sit de re mobili, quæ manu traditur creditori. Et hypotheca tantùm de re immobili, quæ non traditur creditori, sed manet penes debitorem, licèt obligata sit creditori, adeo ut hypotheca etiam nuda conventione perficiatur *l. item Serviana instit. de act.* nihilomius quoad effectum pignus, & hypotheca non differunt, quia per utrumque contractum res obligatur creditori in securitatem sui debiti: siquidem etiam per solam pignoris conventionē sine traditione facta creditori acquiritur actio hypothecaria, seujus petendi rem sibi oppignoratam à quovis possessore, si solutionem sui debiti non posset consequi *d. §. item serviana*: & vicissim debitor per actionem pignoratitiam acquirit jus exigendi pignus soluto priùs debito, quia tunc cessat causa, seu cautio, ac securitas in creditore, cùm enim hic accipiat, quod dederat, non est amplius opus, ut habeat pignus pro securitate illud idem recipaendi, cum de facto receperit: proinde cessante causa retinendi pignus, debet hoc restitui suo domino.

5 Præterea pignus conventionale bipartitur in tacitum, & expressum, illud habetur, quando licèt inter contrahentes nihil sit conventum de re oppignoranda; nihilominus ex legis dispositione intelligitur contracta obligatio. Pignus expressum est, de quo expresso consensu inter contrahentes contrahitur, & est duplex, unū speciale, in quo obligantur pignori una, vel plures res certæ, & in specie, seu in individuo. Aliud universale, quo omnia bona ex legis dispositione obligantur, ut est illa obligatio, quam primò habet uxor in bonis omnibus mariti pro solutione dotis, in qua comprehenduntur omnia bona præsentia, & futura. Secundò, quam habet fiscus in bonis cujuscunque sui debitoris. Tertiò bona omnia tutoris, vel curatoris, sicut etiam administratoris Ecclesiæ, vel hospitalis tacitè obligata sunt pro administratione. Quartò liberi habent etiam tacitam hypothecam in bonis patris pro administratione adventitiorum. Sextò quæ à conductore in prædium Urbanum illata sunt, obligata censentur pro pensione, & damno rei.

6 Hinc uxor pro securitate suæ dotis, ejusque restitutione habet tacitam, seu ab ipsa lege constitutam hypothecam in omnibus bonis mariti, idque liquet *ex l. unic. §. ut plenius C. de rei uxor. act. & §. fuerat. instit. de action.* ut etiam *ex c. ex litteris 5. h. t.* ubi habetur, quòd uxor stante delicto mariti possit recuperare dotem in bonis ipsius, ubicunque sint, eò quia tacitè sint ei obligata pro dote, adeo ut cum hoc onere transeant ad quemlibet, ex quo jura prohibent uxorem remanere indotatam pro delictis viri. Ubi Glossa notat, duo debere constare: primò quanta fuerit dos, aliter non fit restitutio. Secundò quòd illa possideat de bonis mariti. Rursus mulier quantum ad dotem præfertur omnibus creditoribus habentibus actiones personales, vel tacitas hypothecas; non ita præfertur quantum ad donationes propter nuptias, neque habentibus expressas hypothecas anteriores, sicut nec fiscus licèt habeat idem privilegium cum muliere. Præterea paraphernalia, & donationes propter nuptias non gaudent privilegio dotis. Item nec bona Prælati sunt obligata Ecclesiæ. Demum hoc privilegio non gaudent mulieres, quæ non percipiunt communionem catholicam, seu hæreticæ sunt. Hinc propter delictum mariti, vel aliam ejus obligationem non potest uxor conveniri in judicio, nec sua privari dote, ut inde læsus à marito satisfactionem accipiat *l. 1. & 2.* ubi habetur quòd ob maritorum culpam uxores inquietari non debeant. *C. ne uxor pro marito*: quapropter nec ob delicta mariti potest immissio fieri in bona uxoris.

Quòd si res oppignorata, vel alio titulo obligata reddatur alicui tertio, tunc dominium 7
transfertur quidem in emptorem, sed taliter, ut simul onus annexum pignori transeat ad possessorem, ut patet *ex d. c. in litteris 5. h. t.* & id procedit etiam si res oppignorata vendatur, seu distrahatur ex mandato judicis, quia per id non tollitur jus pignoris, quod creditori competit, quia sententia judicis non debet præjudicare tertio *c. ex tenore 11. de for. compet. c. cum super. 13. de sent. & re judic.* id autem limitatur nisi ex consensu creditoris fundus hypothecæ subjectus alienatus sit, quia tunc jus hypothecæ censetur remisisse; dummodo effectus venditionis jam habeatur, proinde etiam alienatio, & traditio rei facta sit *l. sicut 8. §. si voluntate ff. quib. mod pig. solvit* Id etiam procedit, quando creditor convenit, ut res pignori data, & ipsi obligata, filiæ debitoris in dotem detur *l. Lucius 11. §. eod.*

Colligitur, in pignore sex concurrere substantialiter, quorum primum est, ut præcedat 8
aliqua obligatio; quia non contrahitur pignus, nisi propter aliquam obligationem. Secundum ut res certa adsit, quæ pignori obligetur: quod in hypotheca non requiritur, eò quia hypotheca non sit tradenda creditori, ut pignus. Tertium, ut creditor, fructus in sortem computet, sive illi exstent, sive non. Quartum creditor tenetur de dolo, & culpa lata, & levi in pignore. Quintum in qualibet obligatione absolutè, vel conditionatè, constituitur pignus. Sextum, quod pro uno debito pignus datum est, pro alio debito retineri potest Wesenbec. *lib. 20. ff. tit. 1.*

§. II.

Quinam possint pignori dare, & quas res oppignorare.

Quicunque liberam habet suarum rerum, vel alienorum bonorum administratio- 1
nem posse pignori dare, liquet *ex l. solutum §. ult. & l. si conveniunt. ff. de pignor. act.* Secus qui res proprias non habent, nec alienorum bonorum administrationem, non possunt pignori dare; quia oppignorare, est alienare, & oppignoratio est quædam species alienationis; tamet-

tametsi debitor proprietatem rei oppignoratæ non transferat in creditores, transfert tamen, & alienat ipsum jus pignoris; quod est jus reale afficiens, & sequens ipsam rem; ad quemcunque possessorem ipsa devenerit, proinde manet semper salvum creditori jus pignoris, dummodo non consenserit in alienationem *l. sicut* 8. §. *non videtur ff. quib. mod. pignus, vel hypotheca solvatur.* Hinc pupillus non potest rem suam etiam authoritate tutoris loco pignoris obligare, sed ad id requiritur decretum judicis *l. 1. ff. quæ res pignori obligari non possunt*; id tamen procedit de obligatione voluntaria, non verò necessaria. Tum quia ad tuendam, vel defendendam causam, vel rem pupilli, potest solus tutor ejus bona obligare, ut notat Bartol. *in l. 1. ff. quæ res pignore oblig. non possunt.*

2 Neque servus potest aliquid loco pignoris obligare, nisi habeat liberam peculii administrationem *l. si liberam C. quod cum eo, qui in alien. potest*, & tunc non potest pignori dare, nisi obligatio sit in rem, & utilitatem ipsius peculii, aliàs obligatio est nulla, si fiat sine consensu, & mandato domini. Neque filiusfamilias rem patris potest pignori dare, sed tantùm bona castrensia, vel quasi castrensia: idque defectu dominii, quia non potest quis disponere de re aliena, & præsertim eam alienare, & oppignoratio est quædam alienatio, quia licèt debitor proprietatem rei oppignoratæ non transferat in creditorem, transfert tamen, & alienat jus pignoris, quod est quid reale afficiens, & sequens ipsam rem ad quemcunque pervenerit possessorem. Imò neque defunctus potuit bona hæredis, pignori obligare, ut notat Salicetus *in l. assiduis C. qui potiores in pignor. habeantur.* & Alexander *in l. si hæredis servus ff. de legat.*

3 Id tamen limitatur, nisi hæres expresè ratam habeat obligationem: neque sufficit, si hæreditatem adeat, nisi defunctus obligaverit bona hæredis nomine ipsius; quia tunc hæres adeundo hæreditatem creditur ratam habere obligationem, ut notat Bartol. *in l. rem alienam §. si tamen ff. de pignorat. action.* Neque socius potest pignori dare rem sibi cum socio communem *l. 1. C. si communis res pignori data sit l. 2. C. de communi dividundo l. si fratres C. communia utriusque judicii.* Idque etiam procedit in sociis omnium bonorum *l. nemo ex sociis ff. pro socio.* Procurator tamen qui negotia alterius gerit, si habeat speciale mandatum potest aliquid pignori dare *l. solutum §. ult. ff. de pignoratit. act. & l. si inter. ff de pignor.* Bartol. *in l. filiusfamilias ff. de donat.* ut etiam si habeat universam bonorum administrationem cum libera potestate *l. procurator cui generaliter ff. de procurat.* Idem juris est in eo, qui est publicus administrator alicujus civitatis cum libera potestate *l. si is, qui bona. ff. de pignor.* & ratio est, quam innuimus, quia oppignoratio est quædam species alienationis *l. ult. C. de reb. alienis non alien.* & rem alienam nemo potest pignori obligare nisi ex speciali mandato, & consensu domini.

4 An verò Prælatus ecclesiasticus possit bona suæ Ecclesiæ oppignorare saltem pro propria necessitate, vel utilitate. Respondetur negativè, & desumitur *ex c. ex præsentium* 3. *h. t.* ubi statuitur, quòd si Rector Ecclesiæ facto proprio oppignoraverit res Ecclesiæ, & moriatur, compellitur ejus hæres redimere res oppignoratas, eásq; Ecclesiæ restituere. Ubi notat Glos. quòd alienatio facta propria authoritate non tenet, & Ecclesia liberè potest alienatum repetere, tametsi in hoc casu consulatur creditori: siquidem si pro necessitate patrimoniali Presbyteri facta fuit alienatio, tunc hæres convenitur pro facto, vel contractu defuncti. Ratio est, quia obligatio pignoris non potest consistere nisi in iis, quæ quis de bonis suis facit obnoxia, ut dicitur *in l. qui filius* 6. *C. quæ res pign. oblig. poss.* atqui res ecclesiasticæ non sunt in dominio, nec in propriis bonis Prælati Ecclesiæ, quia is non est earundem dominus, sed tantùm administrator *c. 2. de donat.* hinc si Prælatus pignori obligavit res Ecclesiæ ob propriam necessitatem, vel utilitatem obligatio nullum sortitur valorem.

Hinc hæres tenetur rem illam pignori obligatam redimere, ac restituere Ecclesiæ, quia non solum Prælatus tenetur resarcire damnum Ecclesiæ illatum ob dolum, vel malam administrationem, sed etiam ejus hæres, quia obligationes personales transeunt ad hæredem, ut notat Abbas *hic num.* 3. & 8. *argum. l. quidquid.* 7. *C. arbitrium tutelæ.* Quòd si Prælatus non habeat sufficientes reditus ad suam sustentationem ob causam aliquam accidentariam, eò quia fuerit ab hostibus captus, vel per plures annos tenues fructus perceperit, ac proinde debita contraxerit, tunc successor tenetur debita illa solvere, & pignora pro eis data redimere *arg. C. de solutionib.* 5

Potest tamen Prælatus per generalem hypothecam res Ecclesiæ prohibitas alienari obligare, licèt non per specialem: hinc si Prælatus contrahens debita nomine Ecclesiæ bona ejusdem per generalem hypothecam obliget, nil agit contra prohibitionem sacrorum canonum de rebus Ecclesiæ immobilibus non alienandis: siquidem in executione, seu reali apprehensione bonorum ob moram factam in solvendo, debent priùs distrahi bona mobilia debitoris ad solvenda debita, quòd si hæc non sufficiant, etiam immobilia bona ob pignoris causam vendere, & justo pretio in solutum dare permittitur, quia lex naturalis, quæ obligat ad solvenda debita, prævalet juri positivo de non oppignorandis, vel alienandis rebus Ecclesiæ. 6

Res verò quæ oppignorari non possunt, sunt, quæ vendi, & alienari nequeunt, ut Ecclesia, cœmeterium, sepulchrum *l. 1. §. ult. quæ res pign. vel hypoth.* Jus etiam patronatus nequit oppignorari *c. cum Bertoldus de sent. & re judic.* siquidem non est res, per quam debitum pecuniarium possit compensari: hinc tametsi castrum oppignoretur, jus tamen patronatus eidem annexum non censetur oppignoratum, & præsentatio manet apud priorem patronum. Sin verò castrum, cui hoc jus est annexum vendatur, tunc simul cum castro jus patronatus transfertur in alium, & præsentatio incipit pertinere ad emptorem: & ratio est, quia accessorium sequitur suum principale. Mobilia pretiosa dicata 7

cultui

cultui divino, ut calices, candelabra, casulæ, & bona immobilia pertinentia ad Ecclesiam: neque possunt oppignorari nisi ex causa necessaria, & cum solemnitatibus jure requisitis; ut, si aliter debita solvi nequeant, vel captivi Ecclesiæ liberari, vel fame oppressis subveniri, quia in his, & similibus casibus servatis juris solemnitatibus non solùm oppignorari, verùm etiam vendi possunt.

8 Rursus neque potest homo liber oppignorari, ut liquet *ex c. 2. de pignorib.* si quis tamen sit captus, potest se ipsum tradere in pignus pro pretio, quod alius nomine ipsius persolvit, idque donec pretium, vel obsequio, vel pecuniâ restituerit; nihilominus potest homo liber dari obses, præsertim in causa belli, ut serventur pacta: & si Princeps, qui obsidem dedit, pactum violet sine culpa obsidis, non potest obses ob delictum Principis interfici, quia ut habetur Exod. 23. *insontem, & justum non interficies*, imò nec mutilare, nec flagellis cædi: hæc enim sine culpa directè non possunt irrogari: potest tamen spoliari bonis, & detineri, ac in servitutem rapi, si Christianus non sit, sicut alii innocentes in bello. Hinc qui fidejussit pro reo, cui periculum imminebat capitis, ut à carcere ad tempus liberaretur; si postea reus absque ejus culpa fugam capessat, non potest fidejussor loco rei puniri pœna capitis: ratio est, quia hujusmodi supplicia attrocia infliguntur propter crimina personalia, non ob solutiones debitorum. Tum quia fidejussor non supponitur se ad id obligâsse, sed solùm ad pœnam pecuniariam, ad quam condemnaretur à judice: imò nec potuisset se obligare ad subeundam mortis pœnam, quia homo non est dominus vitæ suæ.

9 Res aliæ mobiles, vel immobiles oppignorari possunt ab iis, qui earundem liberam habent administrationem, sive res fuerint corporales, sive incorporales, ut usufructus, & alia jura similia *l. si quis §. ususfructus ff. de pignorib.* item servitutes prædiorum rusticorum, ut hujusmodi servitutibus possit creditor uti, donec pecunia ei solvatur, & si ad diem constitutum debitor eam non solverit, licet creditori eas vendere vicino *l. sed an via ff. de pignor.* secus servitutes prædiorum Urbanorum, ea pactione, & conditione non possunt pignori dari *l. si is §. usufructus ad fin. ff. de pignor.* Idque ne ædificia Urbana mutatis habitatoribus deformentur. Possunt tamen pignori subjici, adeo ut liceat creditori ire, & agere *d. l. sed an via. ff. de pignor.* Quòd si quis oppignoraverit suum agrum, censentur etiam oppignorati fructus ab ipso sati, vel eo tempore concepti, etiam si agrum illum interim vendiderit, & fructus fiant ab emptore percepti, ut desumitur *ex l. quamvis 3. C. in quib. caus. pign. vel hypoth. tacitè contrah.* ratio est, quia fructus se habent accessoriè ad agrum, quem propterea sequuntur: unde si ager oppignoretur, censentur etiam ejus fructus cum ipso oppignorati. Fructus tamen qui post ipsam alienationem, vel elocationem sati, vel concepti sunt, non censentur oppignorati, nisi quamdiu sunt pendentes, seu solo cohærent, quia tunc censentur quid unum cum solo: possunt tamen à creditore vindicari, si opus fuerit, detractis tamen expensis factis in agro excolendo à conductore *l. si fundum 16. §. in vindicat. de pignor.* Creditor etiam, qui pignus ab alio accepit potest illud alteri oppignorare, si pignus pignori datum sit, quia potest jus suum, quod in tali pignore habet, alteri dare in pignus.

Quæ verò pignori obligari non possunt, sunt, quæ exempta, & soluta sunt à commercio hominum, vel jure gentium, ut res sacra, seu religiosa: vel jure civili, ut res publicæ publicis destinatæ usibus *l. sancimus C. SS. eccles.* Neque publica stipendia militum, vel aliorum similium possunt oppignorari *l. stipendia. C. de execut. rei judic.* Neque instrumenta aratoria ut boves, & alia animalia ad excolendos agros destinata, neque servi aratores *l. executores l. pignor. authent. argricultores C. quæ res pignor. oblig. poss.* Neque spes eorum præmiorum, quæ pro colonis, athletis redduntur, saltem privata actione oppignorari possunt *l. spem. C. quæ res pignor. oblig. possunt.* Res verò aliena quamvis possit vendi, non tamen oppignorari potest *l. si probaveris C. si aliena res pignori data sit.* Id enim jura voluerunt, quia venditio afficit personam venditoris, ita ut de evictione teneatur: si enim res aliena empta sit, emptor habet jus, & actionem in venditorem, ut restituat quidquid sua interest, adeo ut possit repetere pretium solutum; secus pignus est contractus quidam, qui afficit rem, non personam: siquidem datur creditori, ut spem certam habeat, non periturum sibi, quod dedit creditori; eò quia si debitor non solverit, jus sit creditori vendendi pignus, ex cujus pretio sibi satisfaciat. Tum quia res, quæ venditur, quamvis aliena sit, si bona fide ematur fluxu temporis usucapitur: at verò pignus nullo unquam lapsu temporis potest usucapi *l. pignori rem acceptam §. de usucap.* ubi habetur: pignori rem acceptam usu non capimus. Cæterum sub conditione si res facta fuerit mea potest in pignus dari *l. si fundus §. aliena. ff. de pigneratit. act.* Sin verò inscio domino res fuerit oppignorata, & dominus cùm rescierit, factum habuerit ratum, tunc pignus confirmatur *d. l. aliena ff. de pignor. act.* Sin autem aliquis sciens det pignori rem alienam inscio creditore, tunc tenetur crimine stellationis *l. tutor. §. 1. ff. de pigneratit. action.* stellatio in jure est omnis fraus, & impostura, quæ propriam significationem non habet, & in proprium delicti nomen non cadit *l. 7. §. 1. ff. ad turpil.* ut si quis rem alienam sciens obliget, vel alii jam pignoratam, alii denuo obliget, crimen dicitur stellionatûs committere *l. 1. ff. de stellion. l. 16. §. 1. l. 36 ff. de pigneratit. action.* Sin verò sola bona fide dederit, solùm tenetur de eo, quod interest creditoris *l. antepenult. C. si aliena res pignori data sit.*

11 Quòd si res in pignus, vel hypothecam tradita non maneat integra, sed deterior fiat, non amittit suam obligationem, sed in eo quod superest, eam retinet, ut si domus ex parte corruat, vinea, sive hortus minuatur *l. domo. ff. de pigneratit. act.* quinimò totum quod accrescit, censetur

ſcetur hypothecatum. Quòd ſi ab alio proveniat illud incrementum: qui rem illam emerit, datur ei optio, ut vel ſolvat debitum usque ad id, quod res ſine tali augmento valere poterat; vel à creditore accipiat id, quod melioratio illa valere poteſt.

§. III.

De obligationibus, & fructibus ex pignore ortis.

1 Obligationes, quæ ex pignore oriuntur duplicis ſunt generis: aliæ enim pertinent ad debitorem, qui rem pignori dedit; & aliæ ad creditorem, qui rem oppignoratam ſuſcepit. Ex parte debitoris tres ſunt. Prima, ut omnes impenſas ſolvat, quas creditor in conſervando pignore fecit *l. ſi ſervus ff. de pign.* Gloſſa *in c. 1. de uſur.* quod tamen procedit de impenſis neceſſariis, non verò de voluntariis, quia has debitor nullo jure compellitur ſolvere, deſumitur *ex d.l ſi ſervus de pigneratit. action.*

2 Immo non deſunt, qui cenſeant, neque teneri ſolvere impenſas, quibus pignus redditum eſt melius, ac pretioſius, eò quia nemo cogitur rem ſuam meliorem facere. Sed communior ſententia eſt, teneri impenſas illas ſolvere, dummodo immoderatæ non ſint, vel ipſe debitor, quia fortaſſis pauper eſt, nequeat ſolvere: & ratio, cur hujusmodi impenſæ ſint à debitore ſolvendæ, eſt rationi conſona, quia cùm pignus per ipſas factum ſit melius, & utilius ſuo domino, ſeu debitori, æquum eſt, ut is ſolvat pro hac melioratione. Tum quia pignus eſt quidam contractus initus gratiâ creditoris, & debitoris, proinde emolumenta pignoris non ſolùm fiunt gratiâ creditoris, ſed etiam dibitoris Gloſſa in *l. creditor. 2. C. de pigneratit. action.*

3 Secunda obligatio eſt, ut rem uni oppignoratam non det alteri in pignus: quia id neque absque ſuo, nec alterius damno fieri poteſt.

4 Tertia eſt, ut pignus non repetat antequam ſatisfactum ſit creditori; adeo ut non ſufficiat etiam ex majore parte ſolviſſe: ſiquidem etiam pro minimo ſolvendo poteſt à creditore totum pignus retineri *l. quamdiu C. de diſt. act. pignor.*

5 Ex parte creditoris quinque oriuntur obligationes, quarum prima eſt, ut creditor curet, ne pignus pereat, aut deterius fiat, ſiquidem tenetur damna pignoris compenſare *l. ſi cum venderet. venit autem ff. de pignor.*

6 Secunda eſt, ut non poſſit uti pignore, alioquin furti actione tenetur *l. ſi pignore 54. ff. de furt. inſtit. de oblig. quæ ex delicto naſcuntur. §. placuit.* Excipitur tamen ſi uſus ſit talis, ut ſoleat inter amicos liberaliter concedi. Rurſus ſi per uſum nihil damni inferatur pignori. Ut etiam ſi in gratiam debitoris fiat, ut nimirum res oppignorata conſervetur, ac melior fiat *l. creditor. ff. de pignor.*

7 Tertia obligatio eſt reſarcire damna pignoris, quo uſus eſt *l. creditor C. de pignoratit. action.* ſi enim res oppignoratas malè tractaverit, ſi ſervum, vel equum debilitaverit, tenetur damna reſarcire. Excipitur tamen ſi ſervum ob maleficia ſua coarguerit, vel Magiſtratui obtulerit, id enim jubetur à lege.

Quarta eſt, ut fructus rei oppignoratæ, qui ſolius induſtriæ non ſunt, in ſortem principalem, ſeu pro parte ſolutionis factæ computet, vel ſaltem reſtituat *l. creditor. §. ult. C. de pigneratit. action.* & *l. ſi dominium C. de pignor.* 8

Quinta denique obligatio creditoris eſt, ut integrè ſibi ſoluto debito, pignus reſtituat ei, à quo accepit illæſum, & nihil imminutum: ratio eſt, quia creditori datum eſt, ad eum duntaxat finem, ut de ſolutione facienda caveretur, ut notat Weſenbec. *lib. 2. tit. 6.* Interim creditori permittitur acceptum pignus alteri dare, ac ſecundam inſtituere oppignorationem, quæ tamdiu duret, donec extinguatur prima. 9

Fructus verò pignoris quod attinet, ſi creditor in re pignori data percepit fructus, vel debuit percipere, & culpa ſua neglexit, eo ipſo tales fructus debitum minuunt, & computandi ſunt in ſortem principalem, ac ſolutionem debiti *l. 1. & 2. C. de pigneratit. action. l. ſi pignore in princ. ff. de pigneratit. action.* Impenſarum tamen, quæ inde factæ ſunt habenda eſt ratio: ſi enim factæ ſint ex pura neceſſitate, ut ſi ager ſit ſterilis, & ex induſtria, & diligentia creditoris excultus fructus produxit, non cogitur tunc creditor ſecundùm conſcientiam eos in ſortem computare, præſertim ſi fructus non ſint magni, ac multi: & expenſæ tunc ſunt creditoris, quia compenſantur fructibus: quando verò ager non eſt ſterilis per ſe, ſed tantùm negligentiâ, & incuriâ debitoris, tunc creditor cum ſorte ejusmodi fructus tenetur computare. Neque valet quod ait Sotus; quando ager eſt ſterilis per ſe, fructus, quos inde percipit creditor, non venire ex agro, ſed ex induſtria creditoris, ſicut is, qui depoſitos nummos ſuſcepit, ſi ex eis lucrum acquirat non tenetur reſtituere, eò quia tale lucrum non ex pecunia, ſed ex induſtria oriatur. 10

Tum quia ut ait Sotus, dominus pignoris nullos erat fructus percepturus, unde damno non afficitur, ſi fructus ſibi creditor retineat. Tum quia debitor quando pignus dedit creditori, videtur ceſſiſſe jure percipiendi tales fructus, quos ipſe colligere non poterat. Etenim hæc non obſtant, quia tales fructus revera ſunt rei datæ pignori, & creditor tantùm poteſt ex illis eam portionem retinere, quam illius induſtria, & diligentia meretur, videtur enim id magis conſonum æquitati. 11

Neque obſtat, quòd debitor illos fructus non percepiſſet, quia inde non tollitur, quòd non ſint fructus rei, & ut tales domino debeantur. Ad aliud quod addit Sotus, debitorem nullum damnum inde pati, reſpondetur eſſe falſum, quia ſemper privatur jure, quod habet in fructus illos ortos ex re ſua, & ſine damno non privatur quis jure ſuo. Hæc obligatio, quâ tenetur creditor fructus in ſortem computare deſcendit ex ipſa re, eò quia ſint fructus rei oppignoratæ, ac proinde reſtituendi debitori. Neque paritas de depoſito pecuniario valet, quia pecunia per ſe eſt de genere ſterilium, nec fructus parit, niſi accedat hominis induſtria, proinde cùm quis ex pecunia apud ſe depoſita lucrum 12

trum acquirit, suum efficit; quia tale lucrum est fructus industriæ, non pecuniæ. Quamobrem si creditor ex sua industria, & diligentia multò uberiores ex pignore percipiat fructus, quàm pignus apud debitorem reddere consueverat; compellitur creditor in sortem eos computare, quia omnes sunt fructus pignoris; deducitur tamen quantum suæ industriæ, & diligentiæ debetur.

13 An verò creditor debeat in sortem deducere non solùm fructus perceptos ex pignore, sed etiam percipiendos, & quos ipse adhibitâ diligentiâ percepisset. Hostiens. *in sum. tit. de pignor. num. 9. vers. sed nunquid creditor.* & alii censent, non esse in sortem computandos: ratio, quâ nituntur, est, quia nusquam jus canonicum habet, ut fructus percipiendi computentur, etenim *in c. 1. c. quoniam. c. conquestus de usur.* tantùm habetur, quòd fructus percepti debeant computari. Tum quia creditor est possessor bonæ fidei, & hic tantùm debet restituere fructus perceptos, & non percipiendos, & per hoc differt à possessore malæ fidei, qui tenetur restituere & perceptos, & percipiendos. Tum quia non videtur æquum, quòd creditor teneatur necessariò solvere fructus, quos noluit percipere; quia industriam, & curam suam in ea re collocare sua sponte recusavit: alioquin compelleretur reddere plures fructus, & majores, quos ex majori industria, & diligentia potuisset colligere. Verùm contraria opinio communior est, & probabilior, magisque congruit cum jure, quia in *l. creditor. C. de pignorati. action.* maximè habetur, quòd creditor debeat computare fructus, quos percepit ex pignore, vel percipere debuit; ut etiam habetur *in l. cum pignoris. C. de partu pignor.* Qui verò sint hi fructus computandi, an illi, quos creditor dolo, vel lata culpa percipere desiit, an verò illi, quos levi sua culpa non percepit?

14 Certum est, debere creditorem in sortem computare fructus, quos dolo, vel lata culpâ suâ non collegit. Cæterum Hostiens. *loc. cit.* censet, non esse in sortem computandos fructus, qui ex levi culpa creditoris percepti non sunt: at communior opinio etiam vult, hos fructus esse in sortem computandos: opinio enim communior, & verior est, quòd creditor teneatur non solùm ex dolo, & lata culpa, verùm etiam ex levi, licèt non ex levissima, quia contractus pignoris initur gratiâ utriusque creditoris, & debitoris; proinde fructus, quos ex levi sua culpa non percepit, debet computare in sortem, non verò eos, quos ex levissima culpa non percepit.

15 In jure canonico tres potissimum ponuntur causæ, ob quas creditor fructus computare pro solutione non tenetur. Prima est, si pro dote uxoris ejus maritus acceperit fundũ, prædium, domum, vel aliam rem, ut ex illa fructus colligat, donec dotem accipiat, tunc non tenetur tales fructus in sortem computare, quia supponuntur dari pro alimento uxoris, & oneribus matrimonii *l. pater. ff. doli mali. c. salubriter 16. de usur.* Binsfeld. *tract. de usur. q. unic.*

16 Secunda est si fundus, vel alia res ab Ecclesia feudi nomine detur, quam rem deinde Ecclesia in pignus accipit ab eodem; tunc Ecclesia fructus sibi retinet, donec integrè satisfactum fuerit, ut fusè ostendimus *in §. ult. præcedentis tituli q. ult.*

Tertia causa est, quando pignus censetur in bonis illius, cui datur, ut si equus sit Paulo furto ablatus, quem Joannes fur Francisco ignoranti furtum donavit, is si eum pignori det Paulo pro pecunia mutuata; fructus ex illo perceptos non tenetur Paulus in sortem computare, eò quia proveniant ex re sua *c. 1. de usur.* Barbosa *in c. cum contra de pignor.* Addi solet alia causa, quæ coincidit cum secunda, & ab illa solùm differt, eò quia res oppignorata non sit fundus, qui pertineat ad Ecclesiam: unde creditor etiam laicus fructus ex pignore perceptos non tenetur computare in sortem; sed potest eos retinere, manente sorte integra: nempe quando feudum directo domino est oppignoratum; & quando emphyteuta oppignoravit directo domino rem emphyteuticam *c. 1. sup. de feudis c. constitutus 8. de usuris*: quia uterque contractus feudalis, & emphyteuticus inter alias tacitas conditiones, cum quibus censentur semper iniri, nisi contrarium exprimatur, habent hanc, ut si feudum, vel fundus emphyteuticus oppignoretur directo domino, possit is percipere fructus sorte non minuta; idque ne res existens apud dominum directum alteri extraneo fructificet, quod non videtur rationi consonum, cum res naturaliter fructificet suo domino: hic autem in hoc casu non potest à vasallo exigere consueta servitia, & obsequia, neque pensionem: immo nec potest fructus percipere, quos res producit, ex qua parte melior effecta est per diligentiam, & industriam emphyteutæ, quia accensentur fructibus industrialibus, qui debentur ei, qui industriam adhibuit.

Cæterum si res frugifera simpliciter sit creditori oppignorata, & tradita, is fructus pignoris non lucratur, sed debet eos in diminutionem sortis principalis computare; nisi fortassis partem aliquam loco interesse ob lucrum cessans, aut damnum emergens, vel aliam ob causam excusantem ab usura possit exigere: unde si ex re oppignorata per decursum temporis tot jam fructus perceperit, ut summam capitalem adæquent, pignus debitori restituendum erit ob extinctum debitum per fructus perceptos *c. 1. & c. cum contra 6. h. t. l. 1. C. de pignoratitia actione.* 18

Quia verò maritus est uxori obligatus ad eam sustentandam, & ad sustinenda onera matrimonialia *c. per vestras de donat. inter vir. & uxorem, & l. si dotem §. sin autem ff. soluto matrimonio* ob hæc onera maritus acquirit sibi fructus pignoris, donec promissa dos ipsi solvatur, ut diximus in prima causa, ob quam creditor non tenetur fructus computare pro sortis solutione. Dos siquidem datur viro, ut ex ejus fructibus uxorem alat, & onera subeat matrimonii; tenetur tamen maritus uxoris dotem integram conservare: quando igitur dos promittitur, & interim loco dotis datur pignus; tunc fructus pignoris substituuntur loco fructuum 19

ctuum dotis; proinde maritus eos percipit, ac si revera essent fructus dotis; fit enim tunc quædam permutatio. Socer enim loco dotis, quam statim debuerat dare, dat fundum: & gener loco fructuum dotis percipit fructus fundi. Hinc maritus tenetur uxori alimenta præbere, & omnia subire matrimonii onera, alioquin fructus pignoris non posset sibi lucrari.

20 Rursus debet marito dos simpliciter promitti, quia si inter ipsum, & socerum ab initio ineatur pactum, ut dos non nisi ad certum tempus tradatur, tunc gener non facit suos fructus pignoris, eò quia consenserit, ut dotis solutio nonnisi tali tempore fiat, quod est cedere jure suo: sicut enim potest ultro sine dote uxorem ducere, ita etiam eam accipere prorogata ad tempus solutione dotis: nisi expresserit, se interim velle aliquid loco dotis ad tempus dilatæ *c. salubriter 16. de usur.* ut notat Panormitanus. Quòd si gener accipiat pignus, & postea relinquat in libertate soceri differre solutionē dotis ad tempus, etiam tunc facit suos fructus pignoris; quia videtur id fecisse secundùm jura, ut notat Covarruvias *lib. 3. variar. resol. c. 1. n. 2.* Quòd si fructus, quos gener percipit ex pignore sint longè majores, ac uberiores, quàm exigant onera matrimonii, & alimenta uxori debita, tunc fructus excedentes eos, qui perciperentur ex dote, si jam soluta esset, debent in sortem
21 computari, adeo ut dos minuatur juxta hunc fructuum excessum.

An verò possit gener cum socero pacisci, ut donec sibi promissam dotem solverit certam pecuniariam pensionem in singulos menses, vel annos reddat, Joannes Andreas in *c. salubriter*, & plures Canonistæ negant, talem pactionem licitam esse, nisi pensio in sortem computetur: & nituntur eò quia Pontifex *in d. c. salubriter*, nil prorsus de tali contractu dicat, nec statuat: tum quia fructus fundi incerti sunt, interdum majores, nonnunquam minores: & annua pensio est certa. Nihilominus communior sententia cum Panormit. *in d. c. salubriter*, asserit talem pactionem licitam esse, & esse jure permissam, & huic sententiæ videtur adhærendum: quia socer tenetur, vel dotem dare, vel aliquid aliud, quo gener onera matrimonii sustentet, & uxorem alat.

22 An verò hæres mariti defuncti, ad quem devenit fundus, quem loco pignoris maritus acceperat, & qui uxorem viduam alit, possit, sicut maritus fructus fundi percipere eo anno, quo dotem restituere jure non cogitur, si illa consistat in rebus mobilibus, adeo ut sit idem juris de mariti hærede, ac de ipso marito. Respondent Hostiensis, Anchar. Panormit. *in c. salubriter, ex l. unic. §. ex actio. C. de rei uxor. action.* negativè: quia maritus ipso jure cogitur uxorem alere, ac matrimonii onera suscipere, ac sustinere: non ita hæres, qui ab hoc jure, & oneribus liber, ac solutus est, unde tenetur fructus pignoris in sortem computare. Tum quia hæres nonnisi spontè suscipit talia onera, quæ posset respuere, unde sibi debet imputare, si inde habeat sumptus. Nihilominus contraria sententia, quam docent Decius, Parisius, Salicetus, & Lupus *de usur. comment. 4. num. 32.* est etiam probabilis: quia hæres succedit in eodem jure, proinde potest ex pignore percipere fructus, quos maritus percipiebat. Tum quia tenetur hæres pignus illud salvum, & integrum tueri, donec viduæ promissa dos solvatur. 23

Verùm putârim priorem sententiam probabiliorē de jure speciali *in d. c. salubriter 16. de usur.* ac eidem adhærendum. Cæterum hæres ratione ejus quod sua interest, deberet tunc, vel viduam dimittere, vel pacisci pro ejus sustentatione, si enim viduam alit, æquum est, ut sumptus illi suppeditentur.

§. IV.

De pactis pignorum, & actionibus pigneratitiis.

TAmetsi in emptione admittatur pactum legis commissoriæ, in pignoribus tamen 1
tam jure canonico, quàm jure civili prohibitum est *l. ult. C. de pact. pignor. & c. significante de pignor.* Est pactum legis commissoriæ, quando creditor cum debitore paciscitur, ut si ad tempus statutum ex mutuo consensu juxtà initum pactum debitum non solverit, aut non satisfecerit creditori, pignus cadat in jus, & dominium ipsius creditoris: dicitur propterea pactum legis commissoriæ, quia tunc pignus cadit in commissum, si debitum die præfinito non solvatur: & est pactum in modum commissorum emphyteuticorum, & publicanorum, quorum meminit. *l. 2. C. de jure emphyteut. & l. commissa. ff. de publican. & vectigal.* & est etiam pactum simile illi, quod in venditione, & emptione aliqui consueverunt inire, ut Petrus vendit Paulo rem suam data, & accepta fide de pretio sibi solvendo, ea conditione, ut nisi Paulus stato tempore pretium solverit, res non censeatur empta, & habeatur pro non vendita; quod pactum in venditione, & emptione jure civili approbatur. At pactum legis commisso- 1
riæ in pignoribus, utroque jure civili, & canonico damnatur, *l. ult. C. de pact. pignor. & c. significante de pignor.*

Ratio discriminis est, quam tradit Panor- 2
mit. *in d. c. significante*, & Glossa *in l. 2. & ult. C. de pact. pignor.* quia venditor emptori nullum infert damnum, si rem suam ea conditione vendat emptori, ut si tempore præstituto pretium non solverit, habeatur pro non empta. Secus pignus solet esse majoris æstimationis, & pretii, quàm sit debitum: ergo pacisci ut pignus fiat creditoris pro debito est cum damno ipsius debitoris, qui compellitur plus solvere, quàm ex justitia teneatur, & minoris vendere rem suam: hinc pactum legis commissoriæ rectè in utroque jure damnatur. Contrahitur autem pactum legis commissoriæ, quando apponuntur verba, quæ directè, vel indirectè significant, ut pignus transeat in jus, & dominium creditoris: quod pluribus modis potest contingere. Primò si dicatur, do tibi pignus ea conditione, ut nisi debitum tibi solvero præfinito tempore hoc idem pignus tuum sit, vel habeas, ut emptum. Secundò do tibi rem hanc loco pignoris ea conditione, ut si statuto tempore non satis-

satisfecero de eo statuas, ut tibi magis libuerit: & ego ampliùs eam, non possim recipere, eò quia ceciderim jure meo. Vel tertiò do tibi fundum locò pignoris, ut, si non solvero, quod debeo, eum retineas nomine, & jure feudi.

3 An verò pactum legis commissoriæ in pignoribus, non solùm jure civili, & canonico prohibitum sit, sed etiam jure naturali, & divino, eò quia sit per se iniquum, & usurarium? Respondetur cum distinctione: vel enim tale pactum adnectitur contractui ob pœnam debitoris si statuto tempore creditori non satisfecerit: vel apponitur simpliciter, ut creditor sibi pignus lucretur. Si primo modo instituatur pactum, non videtur per se iniquum, proinde neque naturali jure damnatum, quia ob pœnam debitoris potest creditor lucrum aliquod ex mutuo acquirere: quòd verò non sit usurarium ex eo etiam liquet, quia non acquirit lucrum illud vi, nec ratione mutui, sed tantùm ut pœnam debitoris: nil enim impedit, quin debitor mutuum accipiens sese voluntariè creditori obliget ad pœnam illam solvendam, si statuto tempore mutuum non solverit: tunc tamen debitor non debet pœnam subire nisi moram, vel culpam contraxerit, quia pœna non debetur, nisi culpa præcedat: quòd si potuerit solvere, & noluit solvere, tunc subjicitur pœnæ sibi injunctæ: alioquin esset pactum iniquum si debitor in omni eventu teneretur pœnam subire, tametsi nulla mora, aut culpa præcederet. Quòd si pactum adnectatur contractui non in pœnam debitoris, sed absolutè, & simpliciter, ut creditor pignus sibi acquirat, tunc ex parte creditoris est pactum omnino usurarium, & per se iniquum; proinde naturali jure damnatum: siquidem pignus est majoris æstimationis, seu pretii quàm debitum: unde cum creditor ex pacto faciat pignus suum; jam ex mutuo exigit, & accipit lucrum, proinde pactum illud usurarium est, ut probat Azor. *p. 3. lib. 7. c. 10.* Si enim Petrus creditor det Paulo centum aureos, & pro assecuratione accipiat à Paulo debitore pignus, cujus valor excedat centum, & 25. aureos, jam Petrus ex mutuo lucraretur illos 25. aureos, quod lucrum esset usurarium. Rursus est etiam pactum per se iniquum, quia creditor pignus viliori pretio emit, quàm valeat: & hac ratione Covarruvias *lib. 3. variar. resol. c. 2. n. 7.* asserit, tale pactum esse per se iniquum, & usurarium, & jure naturali damnatum.

4 Communis tamen sententia asserens tale pactum esse solùm prohibitum jure civili, & canonico, sumit pactum priori modo, ut apponitur tanquam pœna debitoris: leges enim, & canones prohibuerunt tale pactum apponi in fraudem legis: alioquin liberum est creditori contra debitorem in judicio agere, si moram protraxerit in solvendo pretio: leges autem non permittunt, ut ab initio apponatur tale pactum in pœnam non soluti pretii statuto tempore, quia permittunt tunc actionem creditori contra debitorem. Unde pactum illud, quando apponitur in pœnam debitoris, solùm adversatur juri civili, & canonico. Sin verò pactum simpliciter sit, ut creditor pignus sibi acquirat, nisi debitor tempore statuto solverit, est tunc pactum usurarium, & iniquum, & jure naturali damnatum, adeo ut creditor teneatur restituere quidquid præter debitum ex pignore accepit, seu totum id, quod pignus ultra debitum valet.

5 Sin autem pactum se habeat tali pacto: do tibi fundum pignori, ea pactione, ut si debito tempore non solvero habeas eum tanquã emptũ, vel tanquam tuum justo pretio, adeo ut tantum accipias de pignore, quantum tibi debeo, ita tamen, ut pignus juxta boni viri arbitratum pro justo pretio vendatur, tunc non committitur pactum legis commissoriæ *l. si fundus 16. §. fin. ff. de pignor.* Panormit. *in d. c. significante n. 6.* Præterea licitum est pactum si fiat cum fidejussore, & non cum creditore: ut debeo Petro centum aureos; Paulus est fidejussor pro me, possum cum Paulo pacisci ut habeat rem meam loco pignoris, ut me non solvente debitum satisfaciat Petro, & habeat pignus pro suo *l. ult. ff. de contrab. empt.* Cynus *l. 1. C. de pactis pignor.* id tamen intelligitur, ut fidejussor habeat pignus tanquam emptum justo pretio, alioquin si pretium pignoris debitum excederet, pactum foret iniquum, quia minoris emeretur, quàm valeat, ut notat Covarruvias *lib. 3. variar. resol. c. 2. num. 7.*

6 Quid verò dicendum sit, si debitor dicat creditori, nisi statuto tempore solvero, habeas tu pignus in solutum? Sunt qui cum Joanne Andrea *in c. significante*, & Bart. *in l. quamvis ff. de pignor. act.* impugnant tale pactum ut illicitum, eò quia perinde sit, ac si debitor dicat, nisi ego solvero suo tempore, habeas pignus pro tuo: quòd si pignus pluris æstimetur creditor habet lucrum ex mutuo, proinde tale pactum est usurarium. Alii tamen cum Panormit. *in c. significante* censent, pactionem illã esse permissã, eò quia debitor tunc non paciscitur cum creditore, ut pignus habeat pro suo, sed ut habeat in solutum, hoc est in partem solutionis; vel ut habeat tanquam emptum justo pretio. Hinc putârim esse distinguendum, si enim pignoris pretium excedat valorem debiti, & creditor ex eo præcisè, quòd debitor non solverit præfinito tempore, totum pignus suum faciat, censerem tale pactum esse usurarium, quia si valor pignoris attingeret centum, & 50. aureos, & debitum non excederet centum, tunc creditor 50. aureos lucraretur supra sortem mutui ex eo præcisè, quòd debitor non solverit statuto tempore, ut promiserat, quod pactum est illicitum, & usurarium.

7 Sin verò pignus non excedat pretium debiti, tunc pactum est licitum, quia creditor non plus accipit, quàm dederit: vel si pretium pignoris excedat illud mutui, est etiam pactum licitum, dummodo creditor vendito pignore restituat debitori excessum pretii, adeo ut tantum duntaxat accipiat, quantum dederat debitori: hoc pacto datio in solutum nullum in se vitium continet, & permittitur *l. eleganter. ff. de pignorat. action.* Covarruvias *lib. 3. variar. resol. c. 2.* Immo tametsi debitor vellet cedere jure suo, & renuntiare beneficio legis prohibentis

bentis tale pactum in pignoribus; adhuc esset pactum illicitum: & ratio est, quia lex non prohibet tale pactum tantùm gratiâ debitoris, sed etiam in odium, & pœnam creditoris: præsefert enim speciem usuræ, tametsi dicatur apponi tale pactum in pœnam debitoris.

8 Quòd si debitor promittat se pœnam soluturum, si pignus non redimat tali tempore; adhuc hoc pactum censetur invalidum, ac initum in fraudem legis. Quòd si hoc idem pactum jurejurando firmaretur, Federicus *in cons. 140.* & alii censent, tunc pactum valere, eò quia jusjurandum confirmat contractus, qui sunt contra leges, bonósque mores civiles. Verior tamen sententia asserit, tale juramentum nunquam confirmare pactum, eò quia sit hoc naturali, & divina lege damnatum, & non solùm jure civili, & imperatorio: unde jusjurandum non confirmat, nec ratum habet tale pactum, quia jusjurandum tantùm confirmat contractus, qui tantùm sunt lege civili, & imperatoria prohibiti, & qui sine peccato servari possunt; quia tunc servandum est juramentum: non verò confirmat illos contractus, qui jure naturali damnantur, nec possunt sine culpa servari: & præfatum pactum est usurarium, & iniquum, vel saltem speciem præsefert usuræ. Verùm in tali casu, ut notat Glossa *in c. cùm contingat de jurejur.* teneretur debitor servare juramentum, nisi à superiore legitima authoritate relaxaretur, quia ex parte ipsius pactum non esset turpe, & licitè posset servari: sicut qui juravit, se soluturum usuras, tenetur jusjurandum servare, quia absque peccato potest illud implere *c. debitores de jurejur.* sed sicut accipiens usuras, teneretur illas restituere, ita etiam creditor teneretur pœnam remittere debitori ex tali pacto contractam.

9 Potest tamen creditor pignus distrahere, si debitor statuto tempore non solvit, & de pretio sibi satisfacere, & quidem si per pactum expressum potestas distrahendi data sit creditori, seu alienandi, aut vendendi pignus sibi obligatum: quia tametsi creditor non sit dominus pignoris, potest tamen pignus vendere, eò quia non fuerit tempore præfinito sibi solutum debitum juxta pactum ab initio initum, idque sive ab initio inter ipsum, & debitorem conventum fuerit, ut pignus venderetur, sive non *l. si convenerit. ff. de pignorat. action. & instit. quibus alienare licet, vel non licet, §. contra.* Immo potest etiam pignus vendi, quando est pluribus creditoribus obligatum, & nondum omnibus plenè satisfactum *l. solutum §. si creditori. ff. de pignor. act.* & id etiam procedit, quando plura pignora uni tantùm creditori sunt obligata, est enim liberum creditori vendere, quod voluerit ex illis, & desumitur *ex l. creditoris ff. de distract. pignorum.* Qui verò locò pignoris res plures accepit, non adigitur unam earum restituere, nisi soluto omni debito *l. qui pignori ff. de pignor.* Immo quamdiu debitum manet insolutū media ex parte, jus est creditori vendendi tale pignus *l. quamdiu eod. de distract. pignor.*

10 Ex eo tamen quòd creditor pignus vendat, non debet sibi totum pretium pignoris retinere, sed eam tantùm portionem, seu quantitatem, quæ sufficit, ut sibi satisfiat, seu recuperet totam illam pecuniam, quam alteri mutuaverat, quod enim superest ultra debitum, tenetur restituere debitori, ad quem pignus pertinebat *l. vetustissimam §. ult. C. de jure dominii impet.* & è contra si pignus non tanti æstimaretur, quantum dedit debitori, tunc jure potest exigere à debitore, quod deest, ut integrè satisfiat *l quæsitum §. Pomponius ff. de distract. pignor. l. ult. C. de jure dominii impetrando.*

Cæterum in distrahendo pignore conventionali nonnulla servanda sunt. Primò quòd pignus non distrahatur, seu non vendatur antequam debitor moram in solvendo traxerit, ut desumitur *ex l. cum solvenda ff. de distract. pignor.* 11

Secundò ut quando conceditur facultas creditori in ordine ad vendendum pignus, id intelligatur de facultate vendendi post moram debitoris, & quòd tunc possit illud vendere, tametsi id non denuntiet debitori. Glossa *in l. creditor hypotheca V. testato C. de distract. pignor.* quia ubi inter ipsos conventum est expressè, ut creditor possit vendere pignus, eo ipso intelligitur, quod possit illud distrahere absque alia denuntiatione, quia debitor jam ab initio scivit, quòd dilapso tempore statuto pro solutione debiti, si solutio non fiat, possit creditor pignus vendere. Tum quia ex substantia contractûs inerat creditori jus vendendi. 12

Tertiò si ab initio non sit facultas vendendi pignus concessa, nec interdicta, tunc præter moram requiritur, ut creditor debitorem moneat, quod tempus statutum pro solutione sit elapsum, & nisi solverit, velit pignus vendere, idque ex jure codicis, ut notat Glossa in *d. l. creditor hypothecas. C. de distract. pignor.* 13

Quartò si pactum initum fuerit, ne pignus vendatur; tunc dilapso statuto tempore pro solutione, creditor tenetur ter debitorem monere ut solvat suum dubitum, alioquin sit pignus venditurus: ratio est, quia si creditor nunquam posset pignus distrahere, non posset ei satisfieri, nisi in judicio conveniret debitorem, sic pignus datum frustraneum esset pro solutione statuto tempore facienda. Rursus hæ tres denuntiationes ita fieri debent, ut si commodè res patiatur tres dies medient ab una ad aliam denuntiationem, & ad minimum debet spatium intercedere unius diei naturalis, ut notat Bartol. *l. si convenerit. 1. ff. de pignor. action.* 14

Quintò si nil prorsus conventum sit inter debitorem, & creditorem complero solutionis tempore denuntiandum est debitori, ut debitum solvat; quòd si intra biennium debitum non solverit, nec pignus liberaverit; tunc creditor potest pignus vendere, quòd si nullum reperiat emptorem, potest judicem adire, idque denuntiare debitori, qui si non comparuerit, tunc judex certum tempus statuet, intra quod debitore minimè comparente, creditori jus erit petendi à judice, ut ei dominium pignoris cedat: quòd si intra aliud bienniū debitor accesserit, & debitū solverit, tunc suum pignus recuperat; sin verò non comparuerit elapso hoc secundo biennio creditor plenissimum dominium pignoris consequi- 15

sequitur, & tunc pignus per viros prudentes, & intelligentes debet æstimari, & creditor restituere debitori, quod residuum est ultra debitum, ut habetur *in l. ult. C. de jure dominij impetrando.*

16 Juvat adnotare, quòd primùm biennium cujus fit mentio *in d. C.* est numerandum, ut ait Bartol. *in l. si convenerit.* si certum sit debitum, à die denuntiationis factæ, quando una tantùm requiritur: quando verò tres sunt necessariæ à die ultimæ denuntiationis. Quòd si debitum sit incertum inchoatur biennium à die sententiæ per judicem latæ. Præterea in pignore judiciali post latam sententiam contra debitorem de pignore judiciali, debent quatuor menses transire antequam ad pignus capiendum procedatur: & post captum pignus, adhuc per alios duos menses tenetur creditor debitorem exspectare antequam pignus vendat: & demum venditio nonnisi authoritate judicis fieri debet. In pignore autem prætorio distrahendo, seu vendendo nil reperitur in jure communi definitum, sed arbitrio relinquitur judicis, cujus authoritate vendi debet. Sin verò nullus sit emptor pignoris judicialis potest creditor ad licitandum admitti, & potest eidem justū pretium offerenti vendi pignus, vel extraneo. *l. cum in causa C. si in causa judicati pignus captum sit.* Quamvis hæc de jure communi serventur in distractione pignorum: nihilominus pro varietate locorum, ac populorum variæ etiam sunt consuetudines, & leges municipales, quibus pignora distrahuntur.

17 Duæ ex pignore nascuntur actiones, una pignoratitia, alia hypothecaria, illa est actio personalis, ut habetur *in l. ult. ff. de distract. pignor.* Hypothecaria est realis, ut colligitur *ex l. eos C. priores. in pignor. habeantur. l. pignoris ff. de pignor.* Ratio est, quia omnis actio, quæ ex contractu, vel quasi contractu oritur, ut etiam quæ ex delicto, vel quasi delicto est personalis, proinde in personam primò, deinde in rem ratione personæ, quæ contraxit, aut deliquit, dirigitur. Hypothecaria dicitur realis, quia oritur ex jure in rem, quod creditor acquisivit ad illam repetendam, si ablata ei fuerit. Rursus pignoratitia actio est duplex directa, & contraria; illa competit debitori, qui post totam debiti solutionem repetit à creditore pignus, quod illi dederat pro assecuratione debiti *l. si rem alienam §. omnis. ff. de pignor. act.* siquidem ut ait Ulpianus; omnis pecunia exsoluta esse debet, aut eo nomine satisfacta, ut nascatur pignoratitia actio. Satisfactum autem accipimus quemadmodum voluit creditor, licèt non sit solutum. Hinc satisfactione præstita debitor procedit contra creditorem: ut etiam contra eum, qui accepto pignore non numeravit pecuniam, vel non est perfectus contractus, ex quo debitor voluerit pignus obligare. Ut etiam adversus eum, qui dolo, vel culpa quacunque lata, & levi damnum pignori intulit, quia quæ diligens paterfamilias in rebus suis custodiendis præstare solet, hæc eadem debitor exigit à creditore, ut servetur indemnis quoad pignus *l. 1. C. de pigneratit. action.* Quòd si pluris pignus vendiderit, quàm sit debitum, vel si cùm venderet, conventum est inter ipsum, & emptorem, ut si debitor restituturus esset pretium emptori, liceret ei recipere rem suam *l. si cum venderet ff. de pigneratit. action.* in his omnibus datur actio debitori contra creditorem, ut alios possidentes suum pignus. Præterea hæc actio tam quæ convenit creditori, quàm quæ debitori, transit ad hæredes, quia isti succedunt in omnibus juribus. Rursus dicitur actio bonæ fidei, nec admittit præscriptionem; siquidem cessat bona fides in possidente alienum pignus. Pignoratitia igitur actio directa propriè est jus in debitore repetendi pignus, & fructus pignoris, & id, quo possint damna compensari, quæ pignus accepit dolo, vel lata, aut levi culpa creditoris *l. pignoris C. de pignorat. action.*

Actio pignoratitia contraria est, quæ convenit creditori ad exigendas impensas necessarias, quas fecit in pignore custodiendo, servando, tuendo *l. si necessitas. ff. de pignorat. action.* Rursus creditor per hanc actionem pignoratitiam contrariam habet etiam jus contra debitorem, si rem alienam inscio, vel invito domino sibi pignori dedit, vel propriam, alteri tamen obligatam, cùm utrique debitor non sufficeret *l. si rem alienam ff. de pignorat. action.* Ut etiam si vitrum pro gemma datum sit loco pignoris *l. si quis in pignore. ff. de pignoratit. action.* 18

Actio hypothecaria convenit creditori ad pignus possidendum, eò quia sit sibi jure obligatum: quapropter creditor agit in judicio, ut illud retineat acceptum, recuperet sibi ablatum, adeo ut vendat, & alienet, eò quia debitor sibi non solverit definito tempore, vel non satisfecerit juxta obligationem, quam contraxerat *instit. de action. §. item servia.* Competit etiam hæc actio hypothecaria hæredibus creditoris contra debitorem *l. 1. C. si unus ex pluribus hæredibus creditoris.* Imò convenit etiam creditori contra tertium possessorem, penes quem pignus reperitur *l. pignoris de pignor.* Rursus contra emptorem, qui emit pignus à debitore, ut ex pretio satisfaceret debitor creditori, & postea non satisfecit *l. distractis C. de pigneratit. & hypoth.* 19

§. V.

Producuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

Quæritur primò, an quando bona debitoris sunt pluribus obligata, sit unus cæteris præferendus, & quis ille sit. Quia non rarò contingit, unam rem pluribus oppignorari, ideo oritur dubium, cui tunc distractio pignoris facienda sit. Respondetur, esse generalem regulam usu receptam, eum ex creditoribus esse cæteris præferendum, cui plus juris competit in re oppignorata, vel cui priùs res est obligata *l. si pignus l. si ex jure ff. h. t. l. licet C. eod. l. 4. ad S.C. macedonian.* Neque interest, si pignus sit conventionale, prætorium, aut judiciale *l. 2. C. eod.* neque an specialiter, vel generali- 1

generaliter res obligata sit, expresſè, vel tacitè *l. unic. c. rem alienam gerentibus.* Neque interest, an creditores omnes privati ſint, an verò aliqui eorum privilegiati, ut pupillus, mulier, civitas, fiſcus, Princeps *l. ſi pignus 8. & l. fin. C. fin. h. t.* Regulariter, quicunque eſt primus, præfertur cæteris, niſi aliud expresſè jure definiatur. Sic pupillus, mulier, civitas, fiſcus, Princeps, præferuntur iis præcipuè, qui generalem tantùm habent hypothecam *authent. de æqualitate dotis,* Neguzantius *tract. de pignorib. p. 5. memb. 2.*

2 Ex jure proceditur hoc ordine, qui mutuam dedit pecuniam ad refectionem navis, vel inſtaurationem labentis domus, ſi is hypothecam habeat, cæteris creditoribus præfertur *l. 1. & 2. ff. in quibus cauſis hypoth. tacitè contrah.* imò etiam præfertur anterioribus tempore, habentibus hypothecas generales, vel ſpeciales, tacitas, vel expreſſas in illa navi, vel ædificio *l. interdum, & l. hujus ff. qui potior. in pignor. habeantur.* & ibi Gloſſa communi doctorum conſenſu approbata: non tamen præfertur creditori anteriori habenti hypothecam ratione dotis in ea navi, vel domo. Secundò qui mutuas pecunias dedit ad deportandas merces, vel ad conducendam domum pro hiſce mercibus deponendis, ſi habeat hypothecam, in iis præfertur aliis creditoribus, etiam ſi priùs tempore habuerint hypothecas in iiſdem mercibus *l. hujus enim §. qui potior. in pign. habean.* non ita præfertur creditori habenti hypothecam ratione dotis. Tertiò ſi qui mutuam dedit pecuniam alicui ad conſervandam rem aliquam habeat hypothecam in eadem, eſt etiam cæteris præferendus *l. hujus prædicta* Neguzantius *tract. de pignor. memb. 2. p. 5. num. 15.* Quartò ſi tutor, vel curator emit rem aliquam pecuniâ pupilli, vel minoris; habet pupillus, vel minorennis hypothecam in illa, & præfertur cæteris creditoribus antiquioribus habentibus etiam hypothecam in eadem re *l. ſi tutor. C. de ſervo pignori dato manumiſſo.* Quintò qui mutuas pecunias dedit alteri, ut prædium emeret, ea condititone, ut prædium emptum pro mutuo maneret obligatum, habet etiam hypothecam in illo potiorem cæteris hypothecis, ſi quas creditores tempore priores in illo haberent *l. licet. C. qui potior. in pignor. habean.* Sextò qui impenſas facit in funere, teſtamento, inventario, & aliis neceſſariis ad hæreditatem, habet hypothecam in bonis defunctis, & eſt cæteris creditoribus præferendus *l. ſcimus §. in computatione C. de jure deliberandi, l. impenſa ff. de religioſis, & ſumptib. funer.*

3 Quæritur ſecundò, an dotalis hypotheca ſit omnium potiſſima; adeo ut cæteris omnibus etiam anterioribus præferri debeat. Juriſperiti in hac quæſtione non conveniunt, Dynus *in l. aſſiduis. C. qui potior. in pign. habean.* Gloſſa *in c. ex litteris de pignor.* Covarruvias *lib. 1. variar. reſol. c. 7. num. 1.* & alii cenſent, dotalem hypothecam eſſe præferendam omnibus anterioribus hypothecis tacitis, non verò expreſſis. E contra Cynus, Joannes Andreas, & præſertim Panormit. *in c. ex litteris de pignor.* docent, dotalem hypothecam eſſe potiorem cæteris omnibus anterioribus tam tacitis, quàm expreſſis, & nituntur. Primò quia *in l. aſſiduis, & authent. de qualitate dotis. §. his conſequens.* præfertur cæteris omnibus anterioribus, & qui totum dicit, nihil excludit. Secundò quia dotale pignus eſt potioris juris, quàm hypotheca, quam habet, qui mutuas dat pecunias ad reſtaurandam domum corruentem: unde ſi hæc hypotheca præfertur cæteris, à fortiori etiam hypotheca dotalis *authent. de æqualit. dot. §. his conſequens.* Alii demum cenſent, hypothecam dotalem præferri expresſè illi, quæ ſolo conſenſu eſt contracta, non tamen illi, cujus poſſeſſio jam tranſiit ad creditorem; quia poſſeſſor pignoris præfertur cæteris. Verùm in hac controverſia ſtandum potiùs eſt locorum conſuetudinibus, ac ſtatutis municipalibus: perſæpe enim Principum legibus, vel civitatum ſtatutis dotalis hypotheca anteponitur quidem cæteris hypothecis anterioribus tacitis, non verò expreſſis.

Cæterum licèt in jure communi res videatur dubia, ex tribus tamen prærecenſitis opinionibus prior communior eſt, & probabilior, & 4
in l. aſſiduis. & authent. de æqual. dot. ſolùm videtur præferri aliis hypothecis, quæ privilegio legis ſunt potiores; proinde ſolùm præfertur tacitis hypothecis antiquioribus, non expreſſis, idque ratione naturali oſtenditur: quia privilegium vi legis acquiſitum cùm ſit beneficium à lege conceſſum poteſt facilè tolli; ſecus privilegium quod quis ſibi cavendo acquiſivit, non facilè poteſt auferri.

Quæritur tertiò, an hypothecarii creditores præferantur chyrographariis? Reſpondetur, quòd ſi debitor ære alieno nimis gravatus bonis cedat, vel obæratus moriatur, & concurrant plures creditores, ſemper hypothecarii præferendi ſint chyrographariis: & inter ipſos hypothecarios præfertur, [illegible] prior tempore cenſetur potior jure, is enim anteit illum, qui poſteriùs ſibi hypothecam conſtituit, niſi hic poſterior ſpeciale prioritatis privilegium habeat, ut mulier in bonis dotalibus; pupillus, & minorennis in rebus ex pecunia ſua comparatis, vel in bonis ſui tutoris. Ut etiam qui in rem emendam, vel reficiendam, aut conſervandam pecuniam ſuam mutuam dedit, ut in præcedenti quæſtione diximus, & docet Gaillus *pract. obſervat. lib. 2. obſer. 25.* 5

Quæritur quartò, an Eccleſia, & Monaſterium præferri debeant creditoribus chyrographariis, & hypothecariis. Dicuntur creditores chyrographarii, qui ſibi chyrographo caverunt, ut conſtet de mutuo alteri dato, ut notat Paulus *l. 38. §. 1. ff. de privil. creditor.* Hypothecarii verò creditores, qui ſub hypotheca pecuniam crediderunt *l. 1. §. ſciendum ff. de ſepar. bon.* Certum eſt, Eccleſias, & monaſteria eſſe præferenda creditoribus chyrographariis, ut communiter docent: unde tota difficultas eſt, an ſint itidem præferenda hypothecariis. Melonius *de jure Prælator. p. 2. num. 15.* aſſerit, Monaſteria, & Eccleſias debere itidem præferri hypothecariis creditoribus, quæ ſententia probabilior 6

lior est, ac ei adhærendum, quia quæ sunt juris divini, & pertinent ad cultum Dei, non debent subjici humanis legibus, neque multò minus supprimi *l. sancimus. C. de SS. eccles. l. sunt personæ. ff. de relig. & sumpt.*

7 Tum quia si mulieri ratione bonorum dotalium, & fisco conceditur hoc privilegium, & jus, quòd cæteris præferantur creditoribus chyrographariis, & hypothecariis, non est, cur debeat hoc jus denegari Ecclesiæ, quæ proinde à juris peritis comparatur mulieri ratione bonorum dotalium, & fisco habentibus jus prælationis, Tiraquel. *privileg. 143.* Pasqualig. *in Lauretum de Franch. controvers. reg. p. 2. q. 96.* idque consuetudine esse receptum testatur Köppen *decis.* 88. *num* 25. Ratio id etiam planè suadet, quia si fiscus præfertur hypothecariis creditoribus, eò quia sit fiscus causa Principis; multò magis præferenda erit Ecclesia cum sit causa Dei Tridentinum *sess 25. c. 20.* ibi enim de rebus Ecclesiæ dicitur, quòd sint res Dei. Tū quia civitas habet hanc prælationem: ergo etiam Ecclesia, quæ præfertur civitati *l. ut inter. C. de SS. eccles.* idque vel maximè si ex pecunia Ecclesiæ res empta probari posset: quo casu sicut pupillo tacita hypotheca privilegiata conceditur *l. itemque 7. ff. qui potior. in pign.* ita erit Ecclesiæ concedenda, cùm hæc jure utatur minoris *c. de in integ. restit.*

8 Rursus in bonis administratoris sui, Ecclesiæ tacitam hypothecam, exemplo minoris in bonis curatoris, concedunt communiter cum Neguzant. *de pignor. memb. 4. p. 7. num. 120.* Quòd si Ecclesia pecunias dederit mutuas, ut res aliis obligatæ reficerentur; ut ab executione militari propter tributa reipublicæ debita, vel ab oppressione alia violenta liberarentur, tunc non solùm pupillo, vel Ecclesiæ, sed cuilibet alteri hypotheca privilegiata conceditur, cum suis expensis pignus conservaverit *l. interdum 5. cum sequent. ff qui potior. in pign.*

9 Quæritur quintò, an qui accepit in pignus à suo debitore merces alicujus tertii illi concreditas, ut de ipsis disponat, ut magis ei libuerit; si debitor cedat bonis, sit pignus restituendum? Ratio dubitandi est, quia cum Petrus acceperit merces à Paulo in pignus, & merces pertineant ad Franciscum, videntur suo domino restituendæ, quia maneant integræ; & cùm fuerit pignus rei alienæ, censetur adhuc manere sub jure sui domini: quia per id, quòd res aliena tradatur in pignus, non amittit dominus jus, & dominium in re sua, proinde merces illæ videntur restituendæ suo domino. Nihilominus respondendum est, Petrum non teneri restituere Francisco merces, quas in pignus accepit à Paulo; ex suppositione quòd Franciscus eas concrediderit Paulo, ut de ipsis disponeret, quomodo vellet, dummodo sibi correspondeget totum, quod retraheret: ita enim fuisse judicatum Florentiæ in tribunali mercatorum testatur Pasqualig. *in decis. moral. decis. 503. num. 2.* eo enim ipso, quòd Franciscus dominus mercium eas concredidit Paulo, ut is posset iisdem uti, prout ipsi magis libuerit, potest Paulus eas emere nomine proprio, & se constituere Franciscο debitorem, siquidem non excluditur à generali mandato, quin possit tales merces tanquam emptor sibi adjudicare: unde si Paulus, qui tali pacto emit merces, det eas in pignus Petro, potest is eas retinere pro suo credito.

Neque obstat, quòd nullus præcesserit contractus venditionis, & emptionis circa tales 10
merces inter Franciscum, & Paulum; quia tamen si non præcesserit contractus expressus: eo tamen ipso, quòd eas dat in pignus Petro virtuali contractu se constituit legitimum emptorem mercium, adeóque eas, tanquam suas virtute emptionis dat in pignus Petro, qui propterea non tenetur eas restituere Francisco, sed eidem Paulo, à quo acceperat, si solverit debitum: unde Francisco pro recuperandis suis mercibus competit actio contra Paulum. Præterea cùm Franciscus crediderit suas merces Paulo, ut iisdē uteretur, prout ipsi magis libuerit, ideo Paulus iisdem utitur tanquam re propria cùm illas oppignorat, nec Franciscus prohibuit Paulo suas oppignorare merces. Tum quia ideo Paulus oppignorat Petro tales merces ut servetur indemnis, proinde illas oppignorat ut proprias, alioquin non servaretur indemnis apud Petrum mediante tali pignore, unde oppignoratio supponit saltem virtualem emptionem, quâ Paulus intenderit tales merces à Francisco emere, & eas oppignorare pro sua indemnitate Petro. Tum quia etiam pignus rei alienæ valet, quando dominus id scit, & dissimulat. *l. 2. C. si aliena res pign. data.* Bartol. *in l. qua dotis. num. 23 §. soluto matrim.* & in præsenti non solùm habetur dissimulatio domini mercium, sed etiam consensus, ut dentur in pignus; cùm in mandato generali de dispositione mercium, prout Paulo magis libuerit, includatur etiam hæc dispositio, quâ possit eas oppignorare constituendo se debitorem pro iisdem mercibus ipsi Francisco.

Quæritur sextò, an venditio rei cum pacto 11
revenditionis ad arbitrium emptoris recipiendo aliquid supra sortem sit licita; an potiùs contractus pignoris usurarius? Respondetur, talem venditionem re vera esse contractum usurarium, & desumitur *ex c. illo 4. h. t.* ubi habetur, quòd emens rem cum pacto, ut post tempus possit illam venditori restituere recipiendo quid plus, quàm venditori dederit, judicatur usurarius: quia quando in contractu non constat de mente contrahentium, tunc recurrendum est ad formam contractûs, qui præsumitur usurarius, quando quid ultra sortem recipitur. Ad cognoscendam speciem alicujus contractus non sunt attendenda nuda verba conventionis, sed pacta adjecta contractui: & in contractu posito *in d. c. illo 4. h. t.* quamvis appareat simulata venditio, & emptio, re tamen ipsa est contractus pignoris pro mutuo, proinde mutuum usurarium cum traditione pignoris; idque conjicitur primò, quia fructus inter venditionem, & redemptionem percepti computati sunt in sortem, quod non fit in vera venditione, & emptione; nam si venditio rei fiat cum pacto redimendi rem venditam pro libito emptoris fru-

fructus percepti non ad venditorem, sed ad emptorem tanquam rei emptæ dominũ pertinent, ut desumitur *ex d. c. illo 4. h. t. & ex l. 2. C. de pact. inter emptorem, & venditorem, & c. cum contra 6. h. t.* ubi dicitur, quòd fructus percepti ex pignoratis possessionibus, si æquant summam pignoris sunt restituendæ possessiones dominis absque alia refectione pecuniæ: atqui in contractu pignoris fructus computandi sunt in sortem, proinde præsumitur huic contractui adjecta oppignoratio dolosè ad palliandã usuram mutui. Tum quia venditioni accessit pactum redimendi quoties emptori placuerit, constituto majore pretio in redemptione, quàm fuerit in prima emptione: unde ex vi pacti venditor obligatus fuerat rem venditam redimere, si emptor vellet, quod gravamen venditori impositum erat computandum in partem pretii contra naturam venditionis, & contra justitiam.

12 Quæritur septimò, qualem usufructuarius pignoris teneatur cautionem præstare? Respondetur, teneri exhibere cautionem pignoratitiam, vel fidejussoriam, seu idoneam, adeo ut teneatur servare res immobiles, in quibus habet usumfructum, vel etiam mobiles, ac se moventes in sua integritate quoad substantiam, iisque utatur, secundùm arbitrium viri probi; proinde debet promittere, se causam proprietatis non facturum deteriorem, sed usurum, sicut vir probus, & prudens solet rebus propriis uti, & frui, idque desumitur *ex l. 1. in princ. & §. cavere. ff. de usufruct.* & *ex c. cùm constet. 8. & ult. h. t.* ubi dicitur, quòd usufructuarius tenetur cavere, quòd utetur rebus salva earum substantia, & quòd restituet pecuniam, & æstimationem rerum mobilium consumptarum ad arbitrium boni viri. Ratio id etiam suadet, quia usufructuarius earum rerum, in quibus propriè ususfructus locum habet, dominium non acquirit, sed tantùm jus iisdem utendi, ac fruendi, proinde ut dominus sit securus de proprietate, usufructuarius tenetur præstare sufficientem cautionem: sumitur cautio pro nuda promissione, & cum additur idonea, intelligitur quòd sit sufficiens, seu pignorativa, vel fidejussoria; quapropter si ex rebus, quæ usu non absumuntur, aliqua casu fortuitó pereat, vel deterior fiat, damnum ad dominum pertinet proprietatis: sin verò usufructuarius re illa fuerit abusus, adeo ut dolo, vel culpa lata, vel levi ipsius perierit, tenetur in utroque foro damnum resarcire *l. si cujus 13. §. fructuarius. ff. usufruct.*

13 Rursus tenetur etiam usufructuarius in pecunia, rebúsque aliis, quæ usu consumuntur, & in quibus tantùm quasi ususfructus constituitur, etiam idoneam præstare cautionem restituendi finito usufructu tantundem ejusdem qualitatis res, vel illis consumptis æstimationẽ illarum domino proprietario, aut ejus hæredi, imò ad id debet etiam adigi per censuram ecclesiasticam, ut desumitur *ex d. c. cùm constet. ult. h. t.* quia pecuniæ, & aliæ res usu consumptibiles æstimatæ traduntur usufructuario, adeo ut earum dominium, sive proprietas, ad eundem transferatur, proinde tenetur cautionem præstare, quòd in quocunque casu ejusdem qualitatis res restituet, vel earum æstimationem *l. si vini 7. ff. de usufruct.*

Quæritur octavò, quibus modis pignus, & hypotheca solvatur? Respondetur, generatim duob⁹ modis pign⁹ liberari, seu solvi. Primò quia debitor satisfaciat creditori *l. item liberatur ff. quib. mod. pignus, vel hypoth. solvit.* Dicitur autem creditori satisfieri, quando is ultrò, ac sua sponte consentit, ut debitor liberetur ab omni obligatione *l. si rem alienam §. omnis pecunia. ff. de pignoratit. action.* Secundò solvitur eò quia debitor totum suum debitum solvat creditori per restitutionem illius, quod ab eodem acceperat. Cæterum speciatim pluribus modis pignus, vel hypotheca finitur. Primò quia pignus redimitur solutione totius debiti *l. item liberatur. ff. quib. mod. pignus, vel hypoth. solvit.* Secundò redimitur pignus remissione, si creditor debitum remittat, vel pignus restituat. Tertiò per alienationem ejusdem factã consensu & voluntate credoris *l. si consensit. §. quib. mod. pignus solvit.* Quartò elapso definito tempore, eò quia obligatum creditori fuerat tantùm ad tempus. Quintò per desitionem conditionis, si pignus datum sit sub conditione, hac enim deficiente solvitur pignus *l. solutum §. si quasi ff. de pignor. action.* Sextò per latam à judice sententiam, quâ debitor ab omni obligatione liber declaratur *l. deferente ff. quib. modis pignus solvitur.* Septimò redimitur pignus per redditionem instrumenti publici, vel traditionem scripturæ, ubi habetur pecunia credita, vel mutuò data, *l. labeo. ff. de pact.* Octavò per contractum emptionis, si creditor à debitore pignus emat *l. Titius ff. quib. modis pignus solvat.* Nonò per subscriptionem creditoris, ut si creditor nomen suum subscribat in chyrographo debitoris, vel in alio instrumento, in quo debitor profiteatur alteri secum contrahenti rem esse obligatam, non creditori *l. Titius, ff. quib. mod. pignus solvitur.* Decimò quando debitor offert debitam pecuniam creditori, & creditor recusat illam recipere; & debitor coram testibus fide dignis deponit in marsupio obsignato pecuniam apud hominem fidelem, vel locum religiosum *l. nec creditores 8. de pignor. action.* Undecimò solvitur pignus per novationem, est autem novatio prioris debiti in aliam obligationem translatio, quando ex præcedenti causa ita nova constituitur, ut prior extinguatur *l. novatio. ff. de novat.* Hinc omnis obligatio novarĩ potest; requiritur tamen ut secunda valeat civiliter, & naturaliter. Ut autem pignus novatione finiatur, debet novatio esse voluntaria non necessaria. Duodecimò solvitur pignus etiam consensu creditoris, quia sicut solo consensu contrahitur *l. si probaveris C. de remiss. pign. & Glossa in l. tibi. §. de pignor. ff. de pact.* ita solo consensu solvitur.

TITULUS XXII.

De fidejussionibus.

CUm in præcedente titulo actum sit de cautione pignoratitia pro assecuratione rei alteri concreditæ, nunc additur alia species cautionis idoneæ, quæ est fidejussio, de qua exstat *Titulus* 21. *lib.* 3. *institut.* *& in* 3. *decret. tit.* 22. Est autem fidejussor latè sumptus is omnis, qui alterius obligationem in se suscipit, & sua fide esse jubet, sive sit fidejussor propriè dictus, sive mandator, sive constituens, sive ex promisso: unde fidejussor dicitur omnis ille, qui pro alio fidem suam obligat, & fide sua, seu periculo suo esse jubet, quod alius debet creditori, idque desumitur ab ipsa ethymoligia nominis, dicitur enim fidejussor, quasi fide sua jubens, & intercedens, ut alteri credatur. Magis tamen propriè fidejussor est, qui per stipulationem pro alio se accessoriè obligat, seu suscipit in se periculum satisfaciendi creditori, si debitor non satisfecerit.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *CLERICUS* 1. *h. t. Ex Concilio Cantuariensi statuitur, ut abjiciatur Clericus, qui fidejussionibus inservit. Ut enim notat Glossa Clericus sæcularis non debet frequentare fidejussionem, & Regularis nunquam fidejubere.* c. quod quibusdam 4. h. t *hinc clericis sæcularibus non est fidejussio absolutè prohibita, sed non decet, ut promiscuè fidejussionibus vacent, ne negotiis sæcularibus se immisceant.*

C. *PERVENIT* 2. *h. t. rescribit Lucius III. fidejubentem, & solventem etiam pro clerico debere reintegrari à principali, non solùm quoad sortem, verùm etiam quoad damna, quæ inde emerserunt: vel ex reditibus debere satisfieri donec fidejussori satisfiat, & declarat Pontifex, clericos violantes in hoc juramentum, & fidem esse suspendendos ab officio, & beneficio. Ex quo textu liquet, fidejussori solventi pro debitore principali salvam esse actionem contra illum, quâ petat ab eo sibi refundi, quod ejus nomine solvit; & ipsos clericos, pro quibus fidejussum est, esse ad id compellendos. Cæterum notat Glossa, de jure quamdiu principalis reperitur, fidejussorem non molestari, nisi fortassis renunciaverit huic juri.*

C. *CONSTITUTUS* 3. *h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si constet, fidejussorem pluries molestari à creditoribus, sit cogendus debitor per censuras ecclesiasticas, ut eum liberet à fidejussione, & si debitor neget debitum, sit compellendus subire juramentum calumniæ. Rursus quòd judices in loco distanti debeant testimonia accipere, & transmittere ad Episcopum, & simul significent, quæ fides illis sit habenda: mittendus tamen est Procurator ad locum, ubi testes deponunt.*

C. *QUOD QUIBUSDAM* 4. *h. t. Innocentius IV. prohibet, ne ullus Religiosus absque sui Abbatis, & majoris partis capituli licentia possit fidejubere pro aliquo, nec accipere mutuam pecuniam ultra summam à capitulo constitutam: alioquin non tenetur conventus pro his respondere, nisi manifestè constiterit, pecuniam fuisse conversam in utilitatem conventûs. Ex quo textu liquet, Regulares non posse fidejubere, posse tamen pro suis ecclesiis ex consensu capituli, & utilitate Ecclesiæ. Et creditorem supra summam à capitulo constitutam teneri probare credidisse in Ecclesiæ utilitatem. Cæterum qui fidejubet contra præscriptam formam hujus canonis punitur arbitrariè.*

C. *EUM PRO QUO* 5. *& ult. h. t. rescribit Gregorius IX. fidejussorem posse in tribus casibus agere contra debitorem, antequam solvat. Primò si diu steterit in obligatione, seu diu distulit solvere. Quando verò dicatur diu stare in obligatione, relinquitur arbitrio judicis, & debet æstimari ex mora principalis debitoris protrahentis solutionem. Secundò si debitor incipiat dilapidare sua bona, nisi post inchoatam dissipationem se emendet, cessat enim tunc fundamentum actionis. Tertiò si ipse fidejussor fuit super hoc condemnatus in judicio ad solvendum* l. fidejussor pro venditore ff. h. t. *ultra hos tres casus allegatos à Barb.* num. 9. *plures alij adduntur ab eodem, in quibus fidejussor ante solutionem potest debitorem principalem convenire.*

Digitized by Google

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit fidejussio, & quales conditiones ad ipsam requirantur?

1 Dicendum est, fidejussionem esse alienæ obligationis in se susceptionem, seu esse contractum, in quo quis promittit, & se obligat, se soluturum, quod alius debet, si debitor principalis non solverit. Et quamvis de jure civili sit quædam species stipulationis, quæ fiat per certam verborum formulam: in jure tamen canonico sufficit, si fiat nudo pacto per consensum verbis expressum: imò fieri potest per quodcunque pactum, sponsionem, nuntium, vel epistolam juxta consuetudines, & statuta municipalia locorum, quinimò *in l. cùm ostendimus* 4. *§. fin. ff. de fidejuss. tutor.* habetur, quòd si quis in judicio nominatus fidejussor patiatur suum nomen in acta publica referri, perinde teneatur, ac si verbis expressis fidejussisset. Quod tamen plures cum Bartol. *in d. l. cùm ostendimus* putant esse limitandum, ut procedat de solis fidejussoribus tutorum, idque ob favorem pupillorum.

2 Fidejussor igitur est, qui pro alio accessoriè se obligat, dicitur pro alio, quia nemo pro se ipso, seu pro eo, quod ipse debet alteri dare, fidejubet: & per hoc differt à constitutore, quia potest quis constituere, quod ipse debet *§. in personam instit. de action.* sicut & in eo, quod quis possit constituere sive pro se, sive pro alio, etiam nudo pacto, vel per epistolam, & constitutor nonnisi principalem obligationem sequatur. Differt etiam à mandatore, quia mandator nudo consensu constituitur etiam absens, & fidejussor nonnisi præsens per stipulationem *l. 12. C. h. t.* Tum quia mandator suo nomine obligatur, & obligationem principalem præcedit; siquidem mandator dicitur, qui mandat alicui credi, vel cum aliquo contrahi, idque sua fide esse jubet, seu suo periculo, id est promittit se hoc idem soluturum, si is, pro quo mandat, non solverit *l. 12. §. si post creditam de mandat.* Secus fidejussor, solùm alieno nomine obligatur, & plerumque sequitur obligationem principalem, quam tamen præcedere potest. *§. fidejussor. instit. h. t.* Differt etiam ab expromissore, quia expromissor tametsi pro alio obligetur per stipulationem, ita tamen obligatur ut ipsam rem principalem liberet: quapropter per expromissionem fit novatio, non per fidejussionem cùm principalis maneat obligatus. Demum differt à correis, eò quia correi suo nomine, & quidem principaliter promittant, dicuntur correi debitores ejusdem obligationis, quos Cicero *in epist. ad Attic.* consponsores vocat: fidejussor autem tantum pro alio promittit, & quidem accessoriè.

3 In hoc contractu fidejussionis ordinariè quatuor requiruntur conditiones, quibus ejus natura explicatur. Prima est, ut hic contractus sit accessorius, & supponat alium debitorem, & aliam obligationem principalem præsentem, vel futuram, ut desumitur *ex instit. de fidejuss. §. 1. & 3.* hinc dicitur fidejussor, eò quia alienum contractum, vel debitum fide sua esse jubeat. Neque refert, an fidejussor præcedat, vel sequatur principalem obligationem, quia potest quis fidejubere in contractus futuros amici. Rursus neque refert, an obligatio principalis oriatur ex contractu, vel delicto, aut ex sententia judicis, ut nec etiam, an sit obligatio civilis, & naturalis simul, vel tantùm naturalis, quia his omnibus potest fidejussor accedere. Hinc liquet, eum non esse propriè fidejussorem, qui se constituit debitorem principalem pro alio, quia tunc non se obligat accessoriè, scilicet in defectum alterius, sed æquè primò, adeo ut possit statim conveniri, sicut principalis debitor, & de ratione fidejussionis est, ut obligatio sit accessoria.

Secunda conditio est, ut fidejussor non possit in plus obligari, quàm principalis debitor tam quoad locum, quàm quoad tempus, potest tamen arctiùs obligari, ut cum juramento, vel cum hypotheca, vel publico instrumento, quod guarantigium vulgò dicitur, promittat se habiturum paratam executionem, tametsi principalis debitor non sit ita obligatus.

Tertia conditio est, ut si obligatio principalis debitoris irrita sit, etiam illa fidejussoris sit invalida *l. cùm lex 46. de fidejussor.* Hinc qui fidejussit pro solutione usuræ, quia obligatio dandi usuras est lege prohibita, ita fidejussio est invalida. Si tamen ex contractu, vel facto aliquo principalis debitoris oriebatur saltem naturalis obligatio, & accesserit fidejussor, tunc tenetur hic non solùm naturaliter, sicut principalis debitor, sed etiam civiliter, proinde potest conveniri, si principalis non possit, vel nolit solvere, ut docet Gomez. *tom. 1. c. 13. num. 2.* & colligitur *ex instit. §. 1. de fidejussor.* hinc si quis fidejusserit pro minorenne contrahente sine authoritate curatoris, vel pro religioso contrahente sine authoritate superioris, vel etiam pro muliere contrahente sine authoritate mariti, quamvis hi omnes obligentur ad complendum contractum, quantum in ipsis est, si tamen adhibeant fidejussorem, is obligatur, tametsi ipsi obligationem beneficio restitutionis in integrum elidant: vel illi, à quibus dependet ratificatio contractûs, contractum invalident. Si tamen minorennis vendat rem immobilem, vel mobilem pretiosam sine decreto judicis, & adhibeat fidejussorem; tunc fidejussor non tenetur, quia ex tali contractu nulla oritur obligatio civilis, nec naturalis *l. 2. C. de fidejuss. minor.* Hoc idem etiam procedit, si minor emat aliquid absque authoritate curatoris supra dimidium

dium justi pretii, aut vendat infra dimidium, quia non obligatur naturaliter, aut civiliter ad servandum contractum, ut liquet *ex d. l. 2.* Quando tamen nulla in contractu adest injustitia, si in eodem adhibeatur fidejussor ad securitatem contractûs, ne rescindatur à superiore, tenebitur etiam si principalis non teneatur, quia obligavit se pro principali, si iste non esset servaturus contractum; id tamen procederet, si adhiberetur solùm ad securitatem debiti solvendi: siquidem non teneretur, si contractus esset jure irritus: quia tunc præsumitur tantùm se obligâsse in eventu, quòd principalis non solveret ex contractu jure valido.

6 Quarta conditio est, ut fidejussor non possit conveniri, nisi priùs adhibitâ diligenti excussione principalis debitoris constiterit, ipsum non soluturum, desumitur *ex authent. C. de fidejussor.* ante hanc authenticam poterat fidejussor conveniri etiam ante excussionem principalis, ut notat Gomezius *tom. 1. c. 13. n. 14.* nisi esset fidejussor indemnitatis. Nonnunquam contingit, ut creditor sumpto uno, vel pluribus fidejussoribus non putet se satis securum, eò quia nesciat, an satis habeant in bonis: quapropter petit aliquem alium, qui pro iisdem spondeat, & hic in jure dicitur fidejussor indemnitatis, eò quia promittat, creditorem fore indemnem hisce fidejussoribus, séque obliget, satisfacturum creditori, si fidejussores non satisfecerint. Hæc autem fidejussio ex natura sua exigit excussionem fidejussorum priorum, quæ tamen non requiritur ad fidejussionem communem. Sunt tamen aliqui casus, in quibus etiam fidejussor communis potest conveniri ante excussionem principalis, ut si renuntiaverit beneficio *auth. præsente C. de fidejussor.* quia cum id ejus tantùm favore sit constitutum, potest eidem renuntiare. Secundus, si certum scit, principalem non soluturum, & non habere bona sufficientia ad solvendum, potest etiam tunc communis fidejussor conveniri, ne creditori damnum inferatur, si quod alteri dedit, non possit recuperare. Tertius si fidejussor conventus neget se fidejussorem, tunc enim amittit beneficium excussionis.

7 Sunt tamen qui censeant, posse fidejussorem communem conveniri ante excussionem, si juramento confirmaverit suam fidejussionem: verùm id non approbatur, ut docet Gomez *loc. cit.* quia juramentum intelligitur secundùm naturam contractûs, nec majorem habet extensionem, quàm contractus, quem confirmat, ideóq; extenditur ex intentione contrahentis, vel juris dispositione: unde si communi modo tantùm intendit fidejubere, potest opponere exceptionem præviæ excussionis. Quòd si ita se obligâsset, ut in casu, quo principalis nollet solvere, & non posset ab ipso solutio via amicabili impetrari, velit ipse fidejussor satisfacere, tunc tenetur etiam ante excussionem creditori satisfacere. Quòd si in aliquo ex his casibus, in quibus requiritur excussio, fidejussor per ignorantiam non opposuit hanc exceptionem, proinde fuit condemnatus ad solvendum; si jam solvit, valet solutio, nec creditor tenetur ad restitutionem; quia talis exceptio non inducitur à jure contra substantiam actionis, & obligationem, sed tantùm ratione ordinis procedendi; proinde debet hujusmodi exceptio opponi ante litem contestatam, ut docet Gomez. *loc. cit. num. 14.*

Cæterum fidejussor potest adhiberi in omni genere obligationum quocunque modo contrahantur *§. 1. instit. h t. l. 1. 2. 8. §. 1.* Neque refert, an obligatio cui accedit, sit tantùm civilis, an tantùm naturalis, an utraque simul, an prætoria, an principalis, vel accessoria, cum dari possit fidejussor fidejussoris, neque refert, an sit contracta, vel contrahenda *l. stipulatus 6. §. adhiberi ff. eod.* non tamen hæc fidejussio præcedit de facto obligationem principalem, sed quoad vim suspenditur, donec principalis obligetur: neque refert an ex contractu, vel quasi contractu, an ex delicto, vel quasi delicto oriatur: in criminalibus tamen non aliter adhibetur fidejussor, quàm si agatur ad pœnam pecuniariam, quia pro criminis pœna corporali exoluenda dari fidejussor non potest, cùm nemo sit suorum membrorum dominus *l. liber homo. ff. ad legem Aquiliam.* 8

Rursus fidejussor dotis, vel pro conservatione dotis aliter non potest dari, quàm, si maritus notoriè fiat pauper *c. per vestras inf. de donat. inter virum, & uxor.* vel ut aliqui volunt, nisi ultro à marito offeratur. Ideo dicitur, quòd fidejussor adhiberi possit pro omni genere obligationum, quia non in singulis obligationibus adhiberi potest: cùm enim dicitur posse adhiberi in omni obligatione fit distributio pro generibus singulorum, non verò pro singulis generum; adeo ut in quocunque genere in uno, vel altero particulari possit fidejussor adhiberi; non verò est necesse, ut adhibeatur in omnibus, & singulis particularibus obligationibus. 9

§. II.

De iis, qui validè possunt, vel non possunt fidejubere.

Certum est, eos omnes posse validè fidejubere, qui possunt validè obligari principaliter, nec repelluntur à jure: hinc illi soli possunt fidejubere, qui habent suorum bonorum administrationem, adeo ut possint disponere de propriis bonis, quæ sufficiant ad solvendũ debitũ, & resarcienda damna, quæ passus est creditor ob culpam principalis debitoris. Requiritur tamen ut fidejussor rectum habeat rationis usum, ac liberam suorum bonorum administrationem, hinc filiusfamilias nisi habeat peculium castrense, vel quasi castrense, non potest fidejubere, quia non potest liberè disponere de bonis paternis. Minorennes itidem sine authoritate curatoris, & pupilli sine facultate tutoris non possunt esse fidejussores. Si tamen minor 25. annis pro aliquo fidejubeat, obligatur naturaliter, licèt beneficio restitutionis in integrum possit obligationem elidere, quia semper præsumitur læsus; excipitur tamen nisi fidejubeat pro patre incarcerato, quia tunc obligatio est 1

est efficax, eò quia teneatur ad succurrendum patri.

2 Prohibentur milites, quo minus fidejubere possint *l. milites 31. C. de locat.* idque ne à militia abstrahantur, & præsumptione cinguli militaris sint aliis gravamini. Excipitur tamen nisi miles in rem suam, vel pro sua utilitate, aut sua cohorte fidejusserit. Servi itidem cùm non sint sui juris, neque possideant bona propria, non possunt fidejubere. Sicut milites jure civili prohibentur fidejubere, ita etiam jure canonico vetantur clerici esse fidejussores, ne se ipsos ære alieno gravent cum dedecore statûs clericalis, damnóque ecclesiastici officii, ac redituum ecclesiasticorum, qui in pios, non in profanos usus impendi debent, & ne clerici ad curias trahantur, ac perpetuis occupentur litibus: hinc *in c. clericus* 1 *b. t.* dicitur quòd clericus inserviens fidejussionibus sit abjiciendus, neque id tantum jure pontificio, sed etiam cæsareo statuitur *in novell. Justiniani. 123. c. 6. novell. Leonis 86.* quæ leges non ideo hic allegantur, quasi Principes sæculares possint clericos suis legibus obligare; siquidem clerici non subjiciuntur jurisdictioni Principis sæcularis; sed ut tantùm minus contra sacros canones conquerantur laici, si noverint etiam jure imperiali clericos à similibus oneribus immunes esse.

3 Videtur tamen in contrarium opponi posse, quia fidejussio non solum est actus honestus, & necessarius ad usum commerciorum, verùm etiam pro fratre egente actus pius, adeo ut etiam D. Paulus propria syngrapha fidejusserit pro Onesimo apud Philomenem. & *c. 29.* ecclesiastici legatur: *Vir bonus fidejubet pro proximo suo, & homo imprudens patitur fidejussorem excuti, & luere*, & rursus: *Gratiam fideiussoris ne obliviscaris, dedit enim pro te animam suam, seu bona.* Quinimò jure naturæ tenetur quilibet pro proximo suo fidejubere, ut docet Archidiaconus *in c. sicut* 11. *q.* 1. Tum quia fidejussio per se est actus virtutis, & charitatis, adeo ut non valeat juramentum præstitum de non fidejubendo, ut docet Abbas *in c. si verò num. 5. de iureiur.* si igitur clericus tenetur exercere actus charitatis, poterit fidejubere pro proximo indigente. Tum quia clericus fidejubens ob fidejussionem efficaciter obligatur, ut liquet *ex c. 2. & 3. b. t.* Quinimmo non solum pro aliis possunt clerici fidejubere, verùm etiam se ipsos in vadem dare *c. exhibita de arbitris. c. ex rescripto de iureiur.*

4 Ob has difficultates Zonaras, & Aristenus græci interpretes canonum Apostolorum explicant canonem 20. in quo dicitur, quòd clericus fidejussionibus inserviens sit deponendus, quòd non liceat clericis pro publicanis, & vectigalium redemptoribus fidejubere, non ita quòd prohibeantur pro aliis fidejubere, maximè si necessitas, & charitas urgeat: & hæc interpretatio videtur desumpta *ex novell.* 128. *c. 6. & lib. 6. Caroli c. 122.* ubi cùm prohibeatur, ne clerici publicarum functionum exactores constituantur, aut vectigalia, & privatas possessiones conducant, & in his fidem suam pro aliis obstringant; supponi videtur, quod in aliis negotiis possint esse fidejussores.

Verùm hæc interpretatio non satisfacit, 5
quia prohibitio est generalis, & omnino indistinctè prohibet sub pœna depositionis, ne clerici fidejussionibus inserviant: quapropter prohibitio non est restringenda, quòd prohibeantur clerici fidejubere pro solis publicanis. Alii inter quos Balseron græcus etiam interpres canonum Apostolorum, putant *in d. c. clericus 1. b. t.* ubi sub pœna depositionis clerici prohibentur inservire fidejussionibus, quod etiam prohibetur *in canon. 20. Apostolor.* esse id intelligendum, quòd prohibeantur clerici pro se ipsis dare alios fidejussores, eò quia clericus in judicio conventus tantùm alium clericum possit fidejussorē dare: non quòd prohibeatur clericis pro aliis fidejubere. Verùm neque hæc interpretatio placet, quia non respondet *canon. 20. Apostolorum*, neque *cap. clericus 1. b. t.* ubi expressè statuitur, ut clerici fidejubentes deponantur.

Exactiùs respondetur in *d. c. clericus 1. b. t.* 6
& in canon. 20. Apostolor. non prohiberi absolutè clericis si charitas urgeat fidejubere pro egenis, & oppressis, aliisque miserabilibus personis, pro quibus urgente necessitate fidejubere est opus charitatis: siquidem est officium charitatis, & nonnunquam etiam misericordiæ, si is, pro quo fidejubetur, sit in gravi necessitate constitutus, ut docet Abbas *in d. c. 1. num. 3. & 4. b. t.* Unde prohibentur clerici tantùm fidejubere, ne ex assidua fidejussione negotiis secularibus se immisceant, & litibus implicentur, quæ ex hujusmodi fidejussionibus oriri solent. Tum quia fidejussiones solent frequenter firmari juramento, quo fidejussores adstringuntur, unde monet Salomon. *c. 20. Proverb. noli esse cum his, qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt pro debitis*, quod etiam refertur *in c. 2. b. t.*

Juvat observare, quòd Salomon dicat *defigere manus*, pro devovere, est enim id usitatum, 7
unde Plinius *lib. 14. c. 2.* dixit, defigi diris deprecationibus, quod propriū est sortilegorum, & apud Virgilium habetur, *Jo colchiacis animam defigere votis*, hæ defictiones frequenter perjuria secum trahunt, quæ maximè à clericis vitari debent *c. querelam 10. de iureiur.* Unde clerici non prohibentur absolutè fidejubere, sed tantùm lucri gratiâ, & negotiationis causâ, non verò quando charitas urget, & pietas id exigit: non enim jura prohibent actus virtutum, quin potiùs illos præcipiunt. Cæterum seclusso actu virtutis, charitatis, pietatis, ac misericordiæ prohibentur clerici indistinctè fidejubere lucri gratiâ, vel negotiationis causâ, quod est propriè inservire fidejussionibus in propriam utilitatem.

Hinc patet solutio primæ difficultati, est 8
enim discrimen inter fidejussionem, quâ clericus urgente charitate fidejubet pro miserabili persona, & quâ nulla exigente virtute fidejubet: quando necessitas urget non solùm non prohibetur clericus fidejubere, sed ad id etiam tenetur, ut habetur *in c. videntes q. 1. c. quoniam*

niam quidquid 16. *q.* 1. *c. quiescamus* 42. *dist.* Sin autem charitas non urgeat, lucri gratiâ & negotiationis causâ prohibentur clerici fidejubere, ne implicentur variis litibus. Unde Salomon *c.* 6. *Proverb.* improbavit has assiduas fidejussiones *fili si spoponderis pro amico, defixisti animam tuam* & *c.* 11. *Parab.* habetur *affligetur malo qui fidem facit pro extraneo.*

9 Ad aliud quod addebatur, quòd clericus ex fidejussione efficaciter obligetur ad fidejussionem, respondent nonnulli, clericum fidejubentem nullam contrahere obligationem, quia quando actus prohibetur, si fiat, est nullus, adeo ut contra juris prohibitionem celebratus, nullum sortiatur valorem, ut docet Hunnius *vol. ult. disp.* 28. *thes.* 2. *q.* 12. Verùm talem fidejussionem factam à clerico esse validam, docet communior, & verior opinio, & desumitur *ex l.* 6. *tit.* 13 *lib.* 3. *fori.* Tum quia juxta vulgatum effatum, multa quæ in jure fieri prohibentur, si facta sint, tenent, *l. si fundum, ff. de fundo dotali. l. final. ff. unde liberi,* & hoc procedit in omnibus legibus imperfectis, seu in omnibus illis, quæ actum prohibent, non verò irritant: quamobrem licèt fidejussio extra casum urgentis charitatis clericis prohibeatur, eisque pœna imponatur depositionis, quia tamen non irritatur, ideo trahit secum obligationem, & subsistit, ut verior censet opinio.

10 Textus igitur prohibentes clericis fidejubere intelliguntur de indiscretis fidejussionibus susceptis sine causa necessitatis, quæ si frequentiores fuerint, merentur clerici puniri pœna depositionis tanquam se nimium immiscentes negotiis sæcularibus. Rursus pro ecclesiis suis, ut etiam pro aliis clericis possunt clerici fidejubere, idque desumitur *ex c. pervenit* 2. *h. t.* ubi Lucius III. statuit, quòd fidejubens, & solvens etiam pro clerico debeat redintegrari à principali non solùm quoad sortem, verùm etiam quoad damna, quæ fuit passus, vel reditibus debet satisfieri, vel ei assignari debent reditus debitoris, donec fidejussori satisfiat: & clerici, qui in hoc violant fidem, & juramentũ sunt suspendendi ab officio, & beneficio: eadem ratione, quâ clerici pro Ecclesia sua, & aliis clericis possunt fidejubere; pro se, & in propriam utilitatem possunt etiam hoc idem præstare, cùm ordinata charitas incipiat à se ipso; & quòd quis alteri præstat, utique etiam sibi præstare potest: immo nonnunquam sibi, quod alteri non potest *argum. c.* 1. §. *fin. de postuland. l. qui stipendia C. de procurator.* Cæterum clericus quoad obligationem bonorum suorum patrimonialium, & quasi patrimonialium, si sibi justum, ac debitum stipendium retineat pro congrua sustentatione, potest fidejubere, quia cùm possit talia bona donare, potest etiam de iisdem fidejubere.

11 Quoad reditus ex titulis ecclesiasticis perceptos ex rationabili causa potest etiam licitè fidejubere, quoad illam portionem, quæ debetur clerico pro sua congrua sustentatione, quia potest aliunde congruè sustentari; non verò quoad illam portionem, quæ destinata est pro pauperibus, vel pro instaurandis fabricis ecclesiarum: unde clericus beneficiatius ex rationabili causa, & ob urgentem necessitatem potest etiam pro laico fidejubere, quia id est officium charitatis, & subinde opus misericordiæ. Quinimò etiam religiosi, qui beneficium aliquod obtinent ex rationabili, & justa causa possunt pro aliis fidejubere, si potestas administrandi reditus beneficiales sit ipsis secundum canones concessa, dummodo talis fidejussio non sit damno Ecclesiæ, cui beneficiarius religiosus inservit.

Cæterum nullus Religiosus potest sine licentia sui Prælati, vel consensu majoris partis capituli pro alio fidejubere, ut statuitur *in c. quod quibusdam* 4. *h. t.* ubi Innocentius IV. statuit, ut nullus Religiosus absque sui Abbatis, vel majoris partis capituli licentiâ possit pro aliquo fidejubere, nec accipere mutuam pecuniam ultra summam à capitulo constitutam, alioquin non tenetur Monasterium pro illo respondere; nisi manifestè constet, pecuniam fuisse conversam in utilitatem Monasterii. Ratio est, quia Religiosus non habet quidquam proprii, quod possit alteri obligare, & ideo fidejussio sine legitima licentia superioris est irrita, perinde ac donatio, & quævis alia dispositio sine legitima facultate facta, & per hoc differt clericus sæcularis à Religioso quia illius fidejussio tametsi prohibeatur, si tamen semel facta fuerit, est valida, eo quia clericus ob liberam administrationem, quam habet, potest disponere, de illa portione, quæ ad ipsum pertinet: secus religiosus cùm nullum habeat dominium in res, non potest validè fidejubere, etiam si habeat peculium sibi concessum ad certam causam, vel ad necessaria sibi comparanda, dum versatur in studio litterarum, vel ad iter faciendum; quia fidejussio est extra talem causam; si tamen Religiosus existens in studiis litterarum de licentia Prælati multas accipiat pecunias pro necessaria sua sustentatione obligatur Monasterium, & desumitur *ex c. quod quibusdam* 4. *h. t.* 12

Quòd si clericus fidejubeat, tenetur suum fidejussorem indemnem reddere à fidejussione etiam per assignationem fructuum proprii beneficii, id enim desumitur *ex c. pervenit.* 2. *h. t.* ratio est, quia fidejussor solvens pro reo principali, duplicem habet actionem ad repetendam pecuniam solutam, unam ex persona creditoris, in cujus locum successit, ut probat Arias de Mesa *lib.* 1. *variar. c.* 14. *num.* 11. alteram mandati ex propria persona *l. si quis* 46. *l. fidejussorem* 52. *ff. mandati l. si quis mandato* 28. *ff. de negot. gest.* unde potest semper repetere pro sua indemnitate, quod ipse solvit pro principali debitore, idque per actionem mandati contra ipsum, si ex ejus mandato fidejusserit *l. si fidejussor. c. mandati l. rogatus* 33. *l. qui fide alterius* 52. *ff. mandati* §. *si quis autem,* idque sive in judicio conventus, sive extra judicium solverit *l. idemque* 10. §. *fideiussores. ff. mandati.* unde clericus cogitur satisfacere suo fidejussori, & illum à tali fidejussione indemnem reddere: & si non possit hoc præstare ex bonis patrimonialibus, quibus caret, tenetur ex fructibus sui beneficii, quorum est dominus. Posset tamen 13

in contrarium argumentari, quia stipendia militibus militiæ sæcularis assignata non possunt capi in causam judicati *l. stipendia C. de execut. rei judic.* proinde neque stipendia debita clericis militibus in cœlesti militia, ut desumitur *ex c. cum secundum de prebend.*

14 Tum quia clerici non possunt conveniri ultra quod facere possunt *c. Odoardus de solut.* ergo per subtractionem redituum proprii beneficii, non sunt clerici compellendi satisfacere propriis debitoribus. Idque firmari potest *ex l. spem 5. C. quæ res pignori obligari*, ubi Adrianus statuit, spem illorum prœmiorum, quæ pro coronis sacris athletis præstantur, non posse speciali hypothecæ obligari, nec generali bonorum obligatione contineri; & per consequens non posse prœmia illa judicialis pignoris causâ capi: ergo hoc idem dicendum de fructibus, qui debentur clericis ratione coronæ, seu beneficii, adeo ut non debeant ex causa pignoris judicialis capi. Sed contra est, quia licèt stipendia militibus sæcularibus assignata, non possint ex causa judicati capi, non tamen valet illatio ab illis ad stipendia ecclesiastica; sed tantùm argumentum procedit, quando clericus non habet alia bona, quibus possit sustentari, tunc enim, quia deficeret clerico sustentatio, oriretur obligatio impendendi tales fructus pro necessaria sustentatione.

15 Quòd si clericus habeat alios fructus, tunc tenetur fidejussorem suum indemnem reddere à fidejussione, etiam per assignationem fructuum proprii beneficii. Unde quando capiuntur fructus beneficii ex causa judicati, debet priùs congrua portio assignari pro clerici sustentatione, quo pacto non condemnatur ultra quod facere potest. Ad aliud quod addebatur de præmiis, quæ pro coronis sacris athletis præstabantur, respondetur, stipendia illa, seu commoda ex causa pignoris judicialis, etiam potuisse capi, ut ait Papinianus *in l. commodis ff. de re judic.* inquiens; commodis præmiorum, quæ propter coronas sacras præstantur condemnato, placuit interdici, & eam pecuniam jure pignoris in causam judicati capi.

16 Mulier regulariter non potest fidejubere pro marito, & si fidejubeat, irrita est fidejussio, ut prolixè dicitur *in tot. tit. ff. & C. ad senatus consultum Velleianum* propter sexûs imbecillitatem, quapropter fuit mulieribus in fidejussione succurrendum: siquidem mulieres utpote proniores ad commiserationem, nec prævidentes imminentis damni periculum facilè inducuntur ad fidejubendum. Tum quia vericundiæ sexûs videtur repugnare alienas defensiones suscipere, & virilibus se officiis immiscere: hinc si de facto fidejusserint contra creditorem exceptio, & si solverint, soluti condictio ex præfato senatusconsulto Velleiano mulieribus competit *l. 2. §. 1 l. quamvis 8. §. interdum 3.* & passim apud senatusconsultũ Velleianum, imò lex non solùm utitur vocabulo fidejussionis, sed etiam intercessionis, quod latiùs patet: unde quomodocunque mulier pro alio intercedat, vel priorem alterius obligationem in se recipiat, constituat, mandet, expromittat, defendat, res suas pignori det, vel mutuum accipiat, vel alio quovis modo contrahat, beneficio legis protegitur *d. l. 2. & d. l. 8. §. si cum essem. 14. l. redemptores §. 1. de rei vindicat.* imò id procedit, ut mulier, nec pro conjunctissimis personis intercedendo obligetur *l. 3. & l. si paternam 8. C. ad senatusconsultum Velleianum.* Cæterum potest mulier pro alio, quàm pro marito fidejubere, licèt non possit id pro marito præstare, & tunc debet fidejussio fieri cùm instrumento publico adhibitis tribus testibus cum subscriptione, & obligatur mulier ex hac fidejussione civiliter, & naturaliter. competit tamen eidem exceptio senatusconsulti Velleiani; quod tamen intelligendum est ante executionem sententiæ. Consuetudine tamen receptum est, ut sufficiat subscriptio Notarii publici præsentibus tribus testibus.

Imò neque uxoris simul cum marito fidejussio sustinetur *l. si sine voluntate 5. & authent. si qua mulier C. ad senatuscons. Velleian.* Neque obstat, quod *in c. ex rescript de jurejur.* uxor quæ cum marito fidejussit, compellatur ad implendam conventionem: quia communiter doctores asserunt, talem textum solùm procedere in fidejussione jurata, de qua nominatim in eodem textu fit expressa mentio: quia cùm tale juramentum, nec vi, nec dolo præstitum absque æternæ salutis dispendio servari possit, ideo servandum erit *argum. cap. cum contingat. 28 de jurejur.* Cæterum extra casus specialiter expressos mulier non solùm in foro fori, verùm etiam in foro conscientiæ juxta communiorem sententiam beneficio senatusconsulti adjuvatur, alioquin exigua, vel nulla foret beneficii utilitas, si mulier non obstante juris privilegio, nihilominus urgente conscientiâ totum ex fidejussione debitum solvere teneretur, ut tradit Gomez. *lib. 2. variar. resol. c. 13. n. 16.* 17

Dantur tamen plures casus, in quibus mulier non potest beneficio senatusconsulti Velleiani se juvare. Primò si mulier in rem suam, vel propriam utilitatem fidejusserit *l. aliquando 18. ff. ad S. C. Velleianum*, vel si accepto pretio pro fidejussione, vel addito juramento ad confirmandam fidejussionem pro alio fidejusserit, tenetur stare fidejussioni, si conscia erat privilegii: vel si non erat conscia, probabile est, eam non teneri, sed probabiliùs est eam teneri, quia eatenus censetur juràsse, ut sibi omnes vias præcluderet non implendi promissionem *l. antiqua 23. C. in dicto titulo.* Secundò si ex expressè renuntiaverit privilegio senatusconsulti Velleiani: potest enim quisque iis renuntiare, quæ in proprio suo favore inducta sunt: & tunc non sufficit simplex renuntiatio in instrumento, sed requiritur, ut fiat coram Magistratu, quia quando ætas, vel fragilitas personæ est causa privilegii, non sufficit simplex renuntiatio: sed requiritur, ut fiat coram Magistratu, vel cum juramento, ne privilegium reddatur frustraneum: ut enim notat Gomez. *loc. cit. num. 17.* eadem facilitate, quâ mulier inducitur ad fidejubendum, induci etiam potest ad renuntiandum huic privilegio, quod propterea nullius esset momenti. Tertiò si juramento suam fidejussionem 18

ssionem firmavit, tunc enim tenetur implere suam fidejussionem, quamvis privilegium ignoraverit, cùm juraret: notat tamen Covarruvias *in c. quamvis pactum p. 2. §. 3. num. 5.* mulierem in hoc casu posse uti beneficio senatusconsulti Velleiani, eò quia juramentum non se extendat ad incognita.

19 Verùm neque cum tali ignorantia posse uti beneficio senatusconsulti Velleiani est sententia communior, quia etiamsi eidem innotuisset tale privilegium, adhuc juràsset: etenim ideo juravit ut sibi omnes vias præcluderet ad non implendam promissionem; quapropter implicitè censetur renuntiàsse huic privilegio. Quartò si fidejussit pro libertate servi alieni, vel pro dote alterius mulieris intercessit *l. veterum 24. & l. fin. C. eod.* quia favore libertatis, & dotium ita constitutum est. Quintò si pignus, vel fidejussionem pro alio dedit, & post biennium à dicta optione numerandum, iterum se ad idem obligavit, vel pignus, & fidejussorem dedit. Cæterum si ea obligatio fit ante biennium completum, nullum sortitur valorem. Sextò si in fraudem fidejussit, ut deciperet, tunc enim in pœnam tenetur stare fidejussioni, & privatur beneficio Velleiano, non enim hoc beneficium opitulatur mulieri, si decipiendi animo, vel cùm sciret, se non teneri, pro aliquo intercessit: non enim decipientes mulieres, sed deceptæ merentur auxilium *l. 2. §. 3. ff. ad senatusconsultum Velleianum.* Septimò, si creditor apud quem mulier fidejussit, fuerit minorennis non juvatur mulier exceptione senatusconsulti Vellei. *l. apud minorem 12. ff. de minor.*

§. III.

De causis recipientibus fideiussores, & de effectibus fideiussionis.

1 TAmetsi regulariter causæ omnes videantur fidejussionem admittere, & non solùm principali obligationi, vel etiam accessoriæ fidejussor accedat *l. graeè §. fin. ff. h. t.* Nihilominus excipiuntur aliquæ causæ, quæ fidejussores respuunt: quarum primæ sunt causæ criminales, ob quas imponitur pœna corporalis, non verò ob quas tantùm injungitur pœna pecuniaria: ratio, cur non possit quis fidejubere pro alio, qui teneatur pœnam corporalem subire ob patratum crimen, est, quia nemo est dominus suorum membrorum, neque de ipsis potest disponere *l. liber homo ff. ad legem Aquiliam*, solus enim Deus est dominus vitæ, & mortis, quapropter nemo potest se obligare ad pœnam alterius subeundam.

2 Rursus pro dote conservanda non admittitur fidejussor, ne conjuges se invicem perfidiæ arguant, debet enim concordia conjugalis cuilibet lucro præferri: neque mulier debet esse difficilior in concredenda dote proprio marito, quàm ad tradendum eidem, credendúmque proprium corpus *l. 1. C. ne fideiussores dotis dentur.* Quòd si maritus decoctor foret, ac prodigus bona omnia alienaret, ac ad inopiam vergeret, non solùm tunc fidejussor, & cautio super dote recipi posset, verùm etiam dos ipsa repeti, aut ad censum annuum in beneficium uxoris collocari, & tunc maritus absque ulteriore administratione ex solis fructibus sibi consignatis teneretur onera subire matrimonii *c. per vestras 7. de donat. inter virum, & uxor. l. si constante 24. ff. soluto matrim.*

3 In contractu etiam, cui lex expressè resistit, non potest fidejussor intervenire: ratio est, quia tunc principalis, nec naturaliter, nec civiliter obligatur, & frustrata principali obligatione cadit etiam accessoria. Aliter tamen contingeret, si naturalis obligatio subesset, ut in pupillo proximo pubertati, vel minore, si sine tutoris authoritate contraheret: utrique enim tam pupillo, quàm minorenni fidejussor cum efficaci obligatione accedere potest *l. si pupillus ff. de verb. obligat.*

4 Præcipuus fidejussionis effectus est, quòd si creditor solutionem à principali debitore petat, & non potuit consequi, valeat fidejussorem convenire, ut ipsemet satisfaciat; & tunc non solùm ipsemet fidejussor tenetur creditori satisfacere, sed etiam eo mortuo ipsius hæres, prout regulariter dicuntur obligationes ortæ ex consensu, & contractu transire ad hæredes §. 2. *instit. h. t.* Verùm ne fidejussoribus officium suum gravissimum adferat damnum, jura tria concesserunt beneficia, scilicet ordinis, seu excussionis; beneficium divisionis; & beneficium actionum cedendarum, imò solet etiam addi quartum, quod est beneficium liberationis: ad primum beneficium ordinis quod attinet, solet fidejussor hoc beneficio opponere, ne ante principalem debitorem conveniatur: siquidem priùs in bonis suis excutiendus est principalis debitor, & si constiterit, quòd non habeat, unde sufficienter satisfaciat; tunc primùm creditor contra fidejussorem procedit.

5 Dantur tamen aliqui casus, in quibus fidejussor destituitur hoc beneficio excussionis. Primò si illi renuntiaverit expressè, vel tacitè, seu explicitè, vel implicitè, nimirum si solverit, non opposita exceptione beneficii; vel etiam si instrumento fidejussoris se ut principalem debitorem obligaverit, ut notat Fachinæus *lib. 8. controv. c. 54.* Secundò amittit fidejussor beneficium excussionis in pœnam, si malitiosè negaverit fidejussionem, & postea convictus fuerit fidejussor, ut tradit Barbosa *in c. 2. h. t. num. 6.* Tertiò cessat hæc exceptio, si manifestè constet, principalem debitorem non habere bona ad solvendum, vel si ob suam præpotentiam conveniri non possit, ut notat Mynsing. *centur. 2. observ. 15.* Idque etiam procedit, si principalis extra Provinciam absens fuerit & fidejussor præsens adsit: in hoc tamen casu conceditur fidejussori terminus ad sistendum principalem, si petierit *authent. præsent. C. h. t.* Quartò quamvis omnes exceptiones reales, quæ rem respiciunt, & vel ipso jure, vel beneficio exceptionis tollunt obligationem, cujusmodi sunt exceptiones doli, pacti de non petendo, & similes, principali debitori competentes, prosint quoque fidejussori, quò minus teneatur solvere *l. fin. ff. de pact.* Nihilominus, in exceptionibus personalibus, quæ prin-

principali competunt, fidejussor non privatur: hinc quamvis clerici respectu creditorum, parentes respectu liberorum, donator respectu donatarii, aliique similes habeant exceptionem competentiæ, ut excutiendi non sint, nec teneantur in plus, quàm reservata congrua sustentatione præstare possint, quia tamen hujusmodi exceptiones favorem tantùm respiciunt personæ principalis, ideo fidejussor rectè in solidum convenitur.

6 Beneficium divisionis competit pluribus fidejussoribus, qui pro eodem debitore, & pro eadem summa fidejusserunt: siquidem ex natura fidejussionis singuli fidejussores tenentur in solidum, seu obligantur ad totam summam solvendã, quam propterea tenetur ille solvere quẽ creditor cæteris prætermissis voluerit convenire. Potest tamen fidejussor solus conventus beneficio divisionis concesso ab Adriano Imperatore in sua epistola, excipere, ut quilibet ex fidejussoribus conveniatur pro sua parte, adeo ut si tres fidejusserint pro debitore 300. aureorum, & debitor non possit solvere, fidejussor qui convenitur à creditore tunc beneficio divisionis non tenetur in solidum ad totum debitum solvendum, sed tantùm, ad centum aureos, & tunc creditor tenetur reliquas duas partes exigere ab aliis duobus fidejussoribus *l. inter fideiussores* 16. *de fideiussorib.* & *l. non rectè* 3. *C. de fideiuss.* Debet tamen hæc exceptio opponi ante sententiam definitivam, quâ jubeatur solvere, ut notat Gomezius *n. 5.* quia post latam sententiam non potest ampliùs opponi.

7 Si tamen cogeretur solvere non virtute sententiæ definitivæ, sed ratione instrumenti guarantigii posset adhuc opponi, ut notat Gomez. *loc. cit.* ut etiam si post sententiam definitivam fidejussor appellâsset. Rursus hæc exceptio non competit fidejussori, si sponte, vel compulsus per sententiam definitivam jam solverit, ut etiam si fidejubendo huic privilegio renuntiaverit. Si tamen fidejussor solverit in solidum totum debitum, potest creditorem compellere, ut sibi cedat actionem, quam in reliquos duos fidejussores habebat exigendi ab iisdem æquales partes, quas à singulis potest fidejussor conventus ex rescripto Adriani petere, nimirum centum aureos ab unoquoque: quo pacto fidejussor conventus non solveret nisi pro sua rata, quod videtur æquitati consonum.

8 Hinc beneficium divisionis cessare potest multipliciter. Primò si fidejussores eidem renuntiaverint, vel expresè indivisim se obligando, vel tacitè omissa exceptione divisionis solvendo: quia obligatio inter plures fidejussores non dividitur ipso jure, sed ope, ac beneficio exceptionis *l. ut fidejussor* 29. *ff. h. t.* potest nihilominus hæc exceptio etiam post litem contestatam opponi, ut notat Hering *de fideiuss. c. 28. num. 31.* quia saltem pro illa parte, quæ reliquos contingit fidejussores, est exceptio peremptoria. Secundò amittitur beneficium divisionis etiam in pœnam, si fidejussor negaverit fidejussionem, & fuerit deprehensus, ac convictus fidejussor *l. si dubitet* 10. §. 1. *ff. h. t.* Tertiò non gaudent hoc beneficio, qui in re pupilli pro tutore fidejusserunt: idque ne cum pupilli incommodo actio scindatur *l. fin. ff. rem pupillo salvam fore.* Quartò si ex tribus fidejussoribus tempore litis cõtestatæ duo destituantur bonis, quibus possint solvere, tertius non gaudet beneficio divisionis, ne creditor damnum patiatur, si tantùm ex tribus partibus sui crediti unam accipiat. Quòd si post litem contestatam, & inter moras judicii fidejussores priventur suis bonis, tunc periculum pertinet ad creditorem *l. inter* 22. *cum ll. sequent. h. t.*

Beneficium cedendarum actionum habetur, quando fidejussor nec beneficio excussionis contra principalem debitorem, neque divisionis contra confidejussores ex aliqua causa potest uti: tunc enim à creditore, cui in solidum solvit totum debitum, jure petit, ut sibi singulas actiones tam reales, quàm personales non solùm contra principalem debitorem, sed etiam contra reliquos fidejussores, vel etiam pignorum possessores cedat: tunc qui totùm debitum solvit beneficio cedendarum actionum potest agere contra principalem debitorem, & alios fidejussores. Necessarium erat hoc beneficium saltem respectu confidejussorum, ut à solvente conveniri possent, ne ad nihil tenerentur: siquidem cum ipsis solvens non contraxit, unde ratione contractûs non posset eos convenire: immo neque ex quasi contractu negotiorum gestorũ, quia fidejussor ordinario jure præscindendo à speciali pacto, cùm sit per se in solidum obligatus, proprium magis, quàm alienum censeretur negotium gessisse, *l. ut fideiussor* 39. *ff. eod.* unde fidejussor conventus, & qui solvit in solidum, si non muniretur beneficio hoc cedendarum actionum, non posset quidquam exigere defectu tituli à cæteris confidejussoribus: contra principalem debitorem hoc beneficium cedendarum actionum non videtur omnino necessarium, ratio est, quia fidejussori solventi pro principali à jure jam competit actio mandati, vel negotiorum gestorum; siquidem fidejussor conventus, & qui in solidum solvit pro principali negotium gessit ejusdem, proinde ex hoc titulo potest ipsum convenire: nihilominus hoc beneficium actionum cedendarum est plerumq; maximè utile, quia creditor ob constituta pignora ordinariè pinguiorem habet actionem, quàm sit actio mandati, vel negotiorum gestorum.

An verò cessio actionum peti, & fieri possit, post solutionem debiti, videtur dubium, quia obligatio expirat solutione debiti, ut etiam actio *princ. instit. quibus modis tollitur obligatio.* & *l. pen. ff. de solut.* Tum quia, quod non est ampliùs in rerum natura, ac esse desiit, non potest cedi, cessio enim supponit rem, quam quis cedit, & quod non supponitur, non ceditur, sicut non entis non sunt qualitates. Nihilominus, quia per solutionem tantùm expirat actio, quæ competebat creditori contra fidejussorem, ideo principalis debitor, qui non solvit, adhuc manet ipso jure obligatus, & per ipsum etiam reliqui fidejussiores, qui non solverunt: unde cùm obligatio hæc adhuc maneat in principali debitore, ac cæteris confidejussoribus,

tibus, ideo probabile est, quòd etiam post solutionem factam ab uno fidejussore, competat eidem actio contra principalem, & reliquos fidejussores, si creditor eidem actionem illam cesserit. Tum quia posset creditor etiam post solutionem factam à fidejussore convento eidem restituere acceptum, & convenire principalem debitorem, vel etiam alios confidejussores: unde illa solutio non absolvit ab obligatione principalem debitorem, nec alios confidejussores, alioquin creditor non posset ipsos convenire, quia quod semel extinguitur non ampliùs reviviscit.

11 Ultimum beneficium conservans indemnem fidejussorem est ipsa liberatio: dantur enim certi casus, in quibus fidejussor potest agere contra principalem debitorem, ut se à fidejussione liberet, solvendo nimirum creditori; vel alium idoneum fideiussorem, vel pignora substituendo. Si enim principalis debitor nimis diu permanserit in sua obligatione non satisfaciendo creditori; ne continuum, vel perpetuum sit fideiussoris periculum, potest debitorem principalem convenire, ut vel ipsum liberet à fideiussione, vel satisfaciat creditori: quòd si petatur quantum temporis requiratur, ut obligatio in creditore censeatur nimis diu permanere; respondent communiter, esse spatium decem annorum, vel prout prudens judex consultiùs arbitrabitur.

12 Rursus potest etiam actione liberationis fideiussor agere contra principalem debitorem, si is incipiat bona sua prodigere, ac dilapidare, ac ad inopiam vergere; tunc enim ne fideiussor locò beneficii præstiti damnum patiatur; potest agere, ut liberetur à fideiussione. Ponitur etiam alius casus, si fideiussor forsan prætermisso beneficio ordinis condemnatus fuerit. Habetur hic casus *in c. fin. h. t. & in l. hujus 38. §. fin. ff. mandat.* Solet etiam addi alius casus, nimirum si fideiussio tantùm ad certum tempus facta fuerit, & interim fideiussor sit peregrè profecturus, diùque abesse necesse sit. Alios etiam casus tradunt Gaillus *lib. 2. obser. 29.* Harprecht. *in §. si quid authent. 16. num. 7. instit. h. t.* Hering. *tract. de fideiuss. c. 25. & 30. num.* 64. ubi etiam exhibet formulam hujus actionis.

13 Quæri solet, an fideiussor priusquam solverit, possit convenire debitorem, ut vel eum liberet à fideiussione, vel pecuniam tradat pro eadem. Navarrus *c. 17. num.* 185. Covarruvias *lib. 3. variar. c. 2. num.* 6. & alii docent, posse fideiussorem licitè pecuniam accipere pro fideiussione, eò quia sit quoddam onus, & obligatio, quam in se suscipit fideiussor, ac est pretio æstimabilis: non enim fideiussor tenetur hanc obligationem gratis suscipere, & si eam gratis susceperit, non tamen tenetur eam diutiùs sustinere: proinde pro hoc onere, quod in se suscipit, quod certè est pretio æstimabile, potest fideiussor aliquid exigere à principali debitore.

14 Immo dicunt id procedere quamvis fideiussor nullum inde patiatur periculum, nec molestias, nec ullum subeat laborem. Imò etiam ipse creditor potest aliquid accipere à fideiussore, si velit se eximere ab obligatione fideiussionis: siquidem fideiussio est pretio æstimabilis non solùm ratione obligationis, verùm etiam ratione periculi, cui creditor se exponit, amittendi creditum, ut notat Covarruvias *lib. 3. variar. c. 2. num. 6.*

Cæterum debitor non solùm tenetur restituere debitum, quod fideiussor pro ipso solvit, sed etiam expensas, & damna, quæ passus est, dummodo culpa debitoris intercesserit: quòd si nulla debitoris culpa intercesserit, sed ob solam impotentiam non solvit, obligatur tunc ad solam restitutionem debiti principalis, non ad expensas, & damna fideiussoris, quia tunc debitor non est causa voluntaria non soluti debiti, sed eius impotentia, proinde non adest in ipso radix restitutionis, ob quam debeat obligari ad restitutionem. 15

§. IV.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

Quæritur primò, an fideiussor, qui se in plus obligavit, quàm principalis debitor, teneatur totum solvere, vel tantùm id, ad quod tenetur principalis debitor? Certum est, fideiussorem debere esse paris, vel saltem non deterioris conditionis cum principali debitore: proinde licèt in æqualem quantitatem, vel minorem, vel etiam arctiùs possit se obligare, quàm obligetur principalis debitor, ut cùm intervenit pro naturaliter tantùm obligato, quo casu non solùm naturaliter, sed etiam civiliter, ac proinde arctiùs obligatur: non tamen potest se obligare in majorem quantitatem, vel in plus quàm debeat principalis debitor. Quòd si in plus se obligaverit, ut si principalis debitor teneatur solvere centum aureos, & fideiussor se obligaverit ad 200. quæritur tunc quid juris, an tota fideiussio corruat, vel tantùm secundùm excessum, adeo ut fideiussor maneat obligatus ad solvendum illos centum aureos, ad quos obligatur debitor principalis. 1

Sunt, qui censent, fideiussionem tunc corruere in totum *argum. l. græcè §. illud ff. h. t.* ubi dicitur, fideiussores in duriorem causam adhibitos omnino non obligari. Sed communior, ac verior sententia est, fideiussionem non corruere nisi secundùm excessum, adeo ut fideiussor teneatur ad solutionem illorum centum in defectu principalis debitoris, ut tradit Zoësius *ff. h. t. num. 9.* siquidem utile per inutile non vitiatur in his, quæ divisionem, vel separationem admittunt, & quia ex 200. aureis, ad quos se obligavit fideiussor, possunt separari centum aurei, ideo excessus habetur pro non adjecto, & fideiussor non obligatur in plus, quàm principalis debitor. Hoc idem etiam procedit in stipulationibus *l. 1. §. si stipulanti. ff. de verb. oblig.* ratio itidem est, quia summa minor includitur in majore, proinde promittens majorem, censetur etiam promisisse minorem petitam, si enim consensit in plus, à fortiori etiam in minus contentum in illo. 2

Neque obstat *argum. l. græcè*, quia ibi dicitur 3

citur, omnino non obligari, scilicet per omnia, hoc est, non obligari quoad totum: hinc aliqui dicunt, *non omnino obligari* præponendo particulam negativam ad indicandum, quòd non teneatur ad totum, sed tantùm ad eam partem, ad quam debitor principalis obligatur. Quòd si retineatur vulgata lectio, ea intelligi debet juxta alias leges, nimirum ut dicatur omnino non obligari, scilicet nullo modo in plus, quàm debeat debitor principalis. Quòd si quis fidejusserit purè, & absolutè pro obligato; adeo ut non possit fieri separatio, & solùm se obligaverit sub conditione; is nullo modo tenetur, quia obligatio pura non inest conditionali, sicut summa minor majori: unde non est par ratio, cum in obligatione pura non insit conditio, sicut in summa majori inest minor.

4 Quæritur secundò, an si fideiussor juramento se obligaverit ad plus solvendum, quàm principalis debitor teneatur, debeat vi juramenti præstiti solvere etiam ipsum excessum? Censent plures, teneri ad solvendum etiam excessum, & nituntur ea ratione, quia quodlibet juramentum servandum est, si absque dispendio æternæ salutis, seu sine peccato jurantis servari possit: si enim quis juraret, velle occidere suum inimicum, tunc juramentum non esset servandum, quia sine homicidio, seu peccato, ac dispendio salutis æternæ non posset servari: si quis autem juravit velle se abstinere à lusu, quia absque peccato potest quis cessare à ludo, juramentum impleri debet: & in casu nostro adnectitur juramentum fideiussioni, quæ absque detrimento salutis æternæ servari potest, proinde teneretur fideiussor etiam excessum juratum solvere: quia potest quilibet liberè se obligare ad dandum plus, quàm aliàs deberet. Nihilominus Zoësius *ff. h. t. num.* 12. & alii censent, fideiussorem non obstante juramento non teneri solvere excessum, quia juramentum sequitur naturam actûs, cui apponitur, eámque non mutat, nec alterat *l. fin. de non numer. pecun.*

5 Hoc autem procedit de fideiussore, quatenus fideiussor simpliciter est, alioquin si quis scienter iuraret, se daturum summam excedentem debitum principale, utique teneretur ad solvendum totum, non ut fideiussor, sed ut promissor principalis quoad excessum: siquidem juramentum est sufficiens argumentum enixæ voluntatis *l. cum pater 77. §. filius. ff. de legat.* 2. Verùm prior sententia est tutior, & in praxim deducenda, si enim fideiussor simpliciter, & absolutè iuraverit fideiussionem pro centum aureis, tametsi debitor principalis non teneatur solvere nisi 50. adhuc in defectu debitoris deberet fideiussor monere creditorem, quòd ipse solvit quidem centum aureos, ut adimpleat suum juramentum, sed quod creditor teneatur 50. restituere, eò quia illi minimè debeantur, cùm debitor principalis tantùm teneatur ad solutionem 50. & ipse det centum.

6 Quæritur tertiò, an fideiussor, qui se obligavit pro principali debitore teneatur etiam ad accessiones? Respondetur cum distinctione: vel enim se obligavit cum clausula amplissima; seu quòd promiserit se responsurum in omnem causam, & eventum pro debitore principali; & tunc tenetur præstare accessiones, seu damnum emergens, & lucrum cessans creditori in defectum debitoris, si fuerit in culpabili mora solvendi, ut desumitur *ex l. quæro 54. ff. locati, l. fideiussor* 1. *l. h. t.* Glos. *hic V. accessiones.* si verò non fideiusserit cum illa clausula amplissima, sed pro sola summa capitali; tunc non tenetur ad accessiones; quia obligatio non plus se extendit, quàm fideiussio; & cum non fideiusserit pro censibus, & usuris, non tenetur ad has accessiones, ut tradit Hostiensis *hic V. accessiones.* Juvat observare, quòd non semper id, quod accedit sorti est usura: quia potest esse interesse, & tunc non solùm debitor, sed etiam in defectum illius, fideiussor illud præstare debet, & potest ab eo peti, etiam juxta canones, ut tradit Imola *in c. constitutus 3. h. t.*

Quæritur quartò, quotupliciter possit fideiussor se obligare? Respondetur dupliciter, primò tanquam principalis debitor, adeout ex æquo fideiussor, & principalis debitor sint obligati: & tunc creditor potest si velit, primo loco debitum exigere à fideiussore irrequisito principali debitore. Secundò potest fideiussor se obligare, non ex æquo ut principalis debitor, sed solùm ut teneatur debitum solvere in defectu principalis debitoris, scilicet si hic non solverit. Jure veteri optio dabatur creditori conveniendi, quem ipsi magis liberet fideiussorem, vel principalem debitorem *l. jure nostro, & l. non rectè C. de fideius.* Postea jure novo correctum fuit hac in parte jus vetus, & statutum, ut creditor non possit convenire primò nisi principalem debitorem, quando hic est præsens; & habet sufficientia bona, quibus possit creditori satisfacere. Quòd si debitor principalis absit, vel non possit solvere in totum, vel in partem; tunc in subsidium convenitur fideiussor *authent. præsente C. de fideiussoribus.* Sin verò fideiussor petierit tempus, ut præsentet principalem debitorem in iudicio, & primò conveniatur reus, tunc conceditur ei tempus à iudice, intra quod præsentet reum, seu principalem debitorem; quo elapso compellitur ipse fideiussor satisfacere, & illi conceduntur actiones à creditore contra principalem debitorem. Hodie tamen fideiussores solent communiter renuntiare huic iuri *authent. hoc ita C. de duobus reis stipul.* & renuntiant constitutioni, quæ incipit *divi Adriani C. de constituta pecunia.* Hinc fideiussor ex natura contractûs se habet ex parte debitoris; quia se obligat ad satisfaciendum creditori pro debitore.

8 Quæritur quintò, an quando contractus est irritus, quo principalis debitor se obligavit creditori, etiam tunc fideiussor maneat obligatus? ut pupillus, vel minorennis sine authoritate tutoris, vel curatoris emit à Paulo mercatore pecuniâ creditâ merces, & pro emptore Franciscus fideiussit, an teneatur tunc Franciscus solvere pro pupillo, vel minorenne; cum contractus emptionis sine authoritate tutoris, vel curatoris supponatur invalidus? Respondetur, interdum quando obligatio principalis debito-

debitoris est nulla, etiam illam fideiussoris esse ipso iure invalidam; idque procedit quando fideiussor rogatus fidem suam obstrinxit: quòd si fideiussor creditorem deceperit, asserendo principalem debitorem posse solvere, ac satisfacere, tunc obligatur fideiussor ad resarciendum damnum, quod creditor passus est: sin verò creditor noverit principalem debitorem esse sub alterius potestate constitutum, & nihilominus suas illi merces concredidit, tunc fideiussor non contrahit obligationem satisfaciendi; quia creditor debet sibi imputare, si quid damni inde passus est, cum sciverit pupillum, vel minorennem esse sub alterius potestate. Sin autem pecunia mutuata pupillo, vel minorenni, vel merces vendita conversa sit in bonum pupilli, vel minorennis, tunc creditor servari debet indemnis, ut desumitur *ex c. quod quibusdam 4. h. t.* ubi Innocentius IV. statuit, ut nullus religiosus absque sui Abbatis, vel majoris partis capituli licentia possit fideiubere pro alio, nec accipere mutuam pecuniam ultra summam à capitulo constitutam: alioquin non tenetur conventus pro religioso respondere, nisi manifestè constet, quòd pecunia fuit conversa in utilitatem ipsius domus: & creditor licèt non possit in iudicio agere ex contractu fideiussionis, aget tamen actione de in rem verso *l. si pro parte ff. de in rem verso.*

Quæritur sextò, an ex virtute charitatis
9 teneamur pro proximo fideiubere. Certum est lege canonica, aut civili neminem teneri pro alio fideiubere; quia hæc obligatio nullibi in jure reperitur. Unde oritur difficultas, an ex præcepto charitatis teneamur fideiubere Abbas *dist. 16. quæst. 2. num. 2. V. quintus casus.* Archidiaconus *in cap. sicut num. 1. q. 1.* Romanus *in l. non solùm ff. de non oper.* & alii censent, obligationem fideiubendi oriri ex naturali lege charitatis. Verùm hæc opinio sic universaliter sumpta non videtur consona veritati: quinimo Angel. *in l. in personam §. non solum ff. de pactis* Alexander *in l. si constante n. 14. ff. soluto matrimonio* & alii reprehendunt fideiussores, ut malè utentes propriis bonis, & potiùs dissipantes res suas; unde potiùs adversatur charitati in se ipsos exercendæ.

Respondetur igitur exactiùs, fideiussionem
10 non cadere sub præceptum charitatis, nisi quatenus est quædam subventio proximi: ratio est, quia non tenetur quis impendere sua propria bona in beneficium alterius, nisi agatur de subventione ipsius: & cum per fideiussionem se obliget fideiussor impendere propria bona in beneficium alterius, non potest ad id obligari, nisi quando agitur de proximo subveniendo. Hinc obligatio ad fideiubendum mensurari debet juxta mensuram, quâ mensuratur obligatio subveniendi proximo; & hæc obligatio non obligat, nisi quando proximus est constitutus in extrema, vel saltem gravi necessitate: hinc ex præcepto charitatis nemo tenetur pro alio fideiubere, nisi viderit proximum suum in extrema, vel gravi necessitate; adeout summè indigeat tali fideiussione. Præterea ut quis teneatur ad fideiubendum, non debet alius adesse, qui possit, & velit fideiubendo succurrere proximo constituto in gravi illa necessitate.

Quæritur septimò, an fideiussor, si securus 11
sit de sua indemnitate, possit aliquid accipere pro actu fideiubendi. Certum est ratione periculi, in quod se fideiussor injicit, solvendi id, pro quo fideiubet, si principalis debitor deficiat, nolitque suo creditori satisfacere; aliquid posse pro sua fideiussione accipere: quia fideiussor subjicit creditori non solùm propria bona; sed etiam propriam personam, quæ à creditore in defectu principalis debitoris potest conveniri; hinc ratione hujus periculi, quod in se suscipit; & ratione obligationis, quâ se & propria bona obligat creditori, potest pro fideiussione aliquid accipere; quia se, & propria bona alteri obligare est aliquid pretio æstimabile.

Sed difficultas est, an quando nullum adest 12
periculum; & fideiussor securus est de propria indemnitate, possit adhuc aliquid accipere pro sua fideiussione, quia tunc cum nullum immineat periculum; non apparet, quo titulo possit fideiussor aliquid accipere: hinc Gutierez *lib. 1. practic. c. 142. num. 4.* & plures juris interpretes *in l. periculi pretium ff. de nautico fœdere* docent, fideiussorem securum de sua indemnitate non posse pro sua fideiussione quidquam accipere; quia tunc cessat causa aliquid accipiendi.

Nihilominus adhuc posse fideiussorem se- 13
curum de sua indemnitate nulla habita ratione periculi, aliquid accipere pro sua fideiussione est probabile: quia fideiubere ex se præcisè est aliquid pretio æstimabile, quia semper obligat propriam personam, & sua bona; alioquin non esset fideiussio; hæc autem obligatio est aliquid positivum, ac pretio æstimabile. Quantum verò possit accipere, id dependet ex qualitate fideiussionis, & concurrentibus circumstantiis: consideranda enim est res, pro qua quis fideiubet, tempus pro quo se, & sua bona obligat, periculum quod potest imminere; ratione harum circumstantiarum potest obligatio pluris, vel minoris æstimari.

Quæritur octavò, an qui cum juramento 14
promisit fideiubere pro alio, si principalis debitor postea decidat è pingui sua fortuna, fiatque impotens ad satisfaciendum suo creditori, teneatur promissarius stare suæ promissioni, ac fideiubere? Respondetur cum D. Thoma 2. 2. *quæst. 110. art. 3 ad 5.* ratione mutationis status non teneri fideiubere non obstante juramento; & ita docent fere communiter canonistæ Castrens. *in l. fin. ff. qui satisdare cog.* Hering. *de fideiuss. c. 19. num. 121.* Clarus *lib 5. recept. sent. §. fin. V. perjurium.* Alciatus *in c. si contingat num. 38. de jurejur.* siquidem juramentum tunc habet in se tacitam conditionem, si justa non intervenerit causa non standi promisso *l. fin. ff. qui satisdare cog. l. si convenerit ff. pro socio. l. quod servis ff. de condit. ob caus.* sed actus non operatur ultra intentionem agentis *l. obligationum substantia ff. de actionibus, & oblig. l. non omnis ff. si cert. petit. l. in traditionibus ff. de pactis.* Actus enim fundatur in

 volun-

voluntate agentis, ut notat Glossa *in l. si filia C. de donat. ante nupt.* Menochius *lib. 1. de præsumpt. 80 num. 11.* unde nequit actus extendi ultra id, quod est in intentione agentis; & quia agens respicit tantùm præsentem rerum statum; futurus enim, cùm sit ignot⁹, non cadit sub consideratione; ideo juramentum obligat tantùm rebus sic stantibus; nisi promisisset, se fideiussurum pro quocunque eventu in principali debitore, quia tunc agens respiceret etiam statum futurum, & teneretur servare juramentum.

15 Quòd si non promiserit pro quocunque eventu; supponitur promisisse tantùm juxta præsentem rerum statum; & si aliud non contigerit: & quando principalis debitor fit impotens ad solvendum, tunc habetur talis mutatio, ut secum trahat causam justam, ob quam fideiussor possit recedere à promissione etiam juramento firmata; siquidem talis mutatio variat secundùm substantiam rem promissam, proinde etiam obligationem suscipiendam à fideiussore: quia hic tantùm promittit conditionatè, si principalis debitor manens in statu, & fortuna, in qua de præsenti reperitur, non solverit: unde si teneretur stare promissioni fieret transitus de fideiussione conditionatè præstanda. ad absolutam, quam promissarius non intendebat: conditionatum autem, & absolutum differunt essentialiter, & quoad substantiam; quia conditio ita detinet rem in suspenso, ut quamdiu illa non purificatur, res non obtineat suam substantiam *l. pecuniam quam ff. si cert. petit.* Tum quia quæ de novo contingunt, novo indigent remedio, & consilio *l. de atate §. ex causa ff. de interrog. act. & l. jure decedens ff. de inoffic. testam. & c. fin. de in integr. restit.* unde qui juramento promisit fideiubere pro eo, qui postea mutavit statum, & factus est impotens ad solvendum; indiget novo consilio; proinde promissio facta non cadit sub præcedentem deliberationem de fideiubendo pro tempore, quo erat potens; alioquin non indigeret novo consilio ad deliberandum.

16 Quæritur nonò, an qui juravit nolle fideiubere, idque sub certa pœna pecuniaria solvenda alteri, teneatur eam solvere, si fideiubeat? Respondetur, tale juramentum esse irritum, eò quia opponitur præcepto charitatis: posset enim contingere, quòd proximus esset constitutus in extrema, vel gravi necessitate, & indigeret tali fideiussione; in quo casu, si alius non fideiuberet, delinqueret contra præceptum charitatis subveniendi proximo in extrema, vel gravi necessitate constituto: unde cum juramentum non possit servari sine dispendio animæ, non obligat, quia nemo potest obligari ad peccandum; cum igitur juramentum sit irritum, nequit inducere obligationem ad abstinendum à fideiussione; consequenter neque ad subeundam pœnam, si fideiubeatur: quia pœna est effectus transgressionis obligationis sibi impositæ: & deficiente causa cessat effectus *l. cum res C. de pactis int. empt l. general. C. de episcop. & cler. c. magna de voto c. cum cessante de appellat.* Quòd si proximus non esset in extrema necessitate constitutus, & nihilominus indigeret fideiussione; & hæc tunc esset actus misericordiæ, vel alterius virtutis, adhuc juramentum esset irritum, & non induceret obligationem; proinde fideiubens non teneretur pœnam subire: juramentum enim, quod opponitur exercitio virtutis, est irritum; quia non potest quis se obligare ad non exercendos actus virtutis; esset enim talis obligatio contra inclinationem naturæ rationalis, quæ naturaliter est inclinata ad virtutum exercitia.

Neque Deus tales acceptat obligationes, cum sint contra consilium suum. Id etiam procedit tametsi moveatur quis ad jureiurandum, ne fideiubendo damnum patiatur: quia fideiussio ex natura sua est actus, seu contractus læsivus *l. 1. C. de fil. fammil. & l. ait Prætor. §. 1. ff. de minor.* Socin. *Consil. 41. num. 2. lib. 4.* proinde potest quis ad declinandum tale damnum moveri ad jurandum se non fideiussurum pro alio: in quo casu adhuc juramentum esset irritum; & nemo tenetur ad pœnam sibi impositam. Ratio est, quia juramentum de fideiubendo comprehendit non solum materiam licitam; sed etiam illicitam per modum unius: licèt fideiubere malum sit, quando fit irrationabiliter; aliquando tamen est actus virtutis, & consilii; & nonnunquam etiam cadit sub præcepto charitatis; quando autem materia est partim licita, & partim illicita, juramentum non tenet, quia vitiatur tota materia ratione partis. Valeret tamen juramentum, si respiceret tantùm fideiussionem irrationabilem ex quocunque capite, ut si fideiussio esset occasio alicuius peccati; quia tunc juramentum abstinendi à tali fideiussione haberet materiam honestam, quia ordinaretur ad vitandum peccatum: in quo casu jurans subjiceretur pœnæ sibi impositæ, cùm juravit non agere contra fidejussionem. 17

Quæritur decimò, quibus modis extinguatur fideiussio? Respondetur extingui iisdem modis, quibus cessat stipulatio, vel contractus principalis: idque multipliciter potest contingere. Primò per integram debiti solutionem. Secundò per novationem, seu translationem prioris debiti in aliam obligationem: est enim novatio in iure prioris debiti in aliam obligationem, vel civilem, vel naturalem transfusio, vel translatio; fitque cum stipulatione, vel per litis contestationem, ut cum pro suo debitore convento se se offert Titius, & litem mecum contestatur *l. delegati ff. de novat. l. solutionem ff. de solut.* Tertiò per actionis confusionem, ut si creditor succedat principali debitori, quia extincta accessoria obligatione fit ipse debitor principalis; vel è contra si debitor succedat fidejussori. 18

TITULUS XXIII.
De solutionibus.

HActenus dictum est de contractibus, & quasi contractibus, déque eorundem cautionibus, quæ sunt satisdationes pro solvendis debitis, quæ contrahuntur ratione, ac virtute initi contractus; Priùs contractus celebrantur, postea debitis cautionibus, pignoribus, ac fidejussoribus firmantur, & demum solvuntur: hinc recto nunc ordine agitur de solutionibus, quæ fiunt post contractus initos, & cautionibus firmatos.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Quatuor capitum in hoc titulo contentorum.

C. *AD HOC* 1. *h. t. Alexander III. declarat, successorem in beneficio teneri solvere debita sui prædecessoris, si contracta fuerint pro necessitate Ecclesiæ, & subjicit exemplum de filio, qui tenetur solvere debita patris, si tamen filius, ut notat Glossa, sit hæres: quòd si debita sint ex delicto, vel quasi delicto non tenetur filius solvere debita patris, nisi aliquid ad eum pervenerit, vel nisi cum defuncto lis fuerit contestata. Verùm de iure canonico tenetur etiam ex delicto* c. ult. de sepult. *immo si filius non fecit inventarium, tenetur ad omnia debita, sin verò fecit, tenetur solùm solvere pro viribus hæreditatis. Hinc hæres, & successor in beneficio conveniunt, quod sicut hæres succedit in universum ius defuncti* l. hæreditas de hæred. pet. *ita Prælatus succedit in universum ius Ecclesiæ. Differunt verò, quia hæres consequitur jus à defuncto, & successor in beneficio à solo superiore, à quo habet institutionem. Tum quia hæres tenetur solvere omnia debita defuncti qualitercunque contracta, & successor in beneficio, eà tantùm, quæ fuerunt contracta ob utilitatem Ecclesiæ.*

C. *SI QUORUNDAM* 2. *h. t. Gregorius IX. prohibet, ne quis Ecclesiam sibi concreditam gravet pro alienis debitis, & si id faciat, sit suspensus ab administratione tam spirtualium, quàm temporalium, & obligatio non tenet. Et id etiam procedit, si det litteras cum suo sigillo, quibus Ecclesia de facto obligetur, licèt non de iure. Et textus etiam procedit, quando Ecclesia est commissa in titulum beneficii, seu est commendata. Notat Glossa, talem esse suspensum, & de facto removendum, quamvis aliunde reddat Ecclesiam indemnem.*

C. *ODOARDUS* 3. *h. t. rescribit Idem Pont. Clericum, qui ob inopiam non potest debitum solvere, non esse excommunicandum, sed tantùm teneri dare cautionem de solvendo cùm primùm poterit, hinc notat Glossa, quòd si constet de impossibilitate debitoris, vel quod cesserit bonis, sententia excommunicationis non tenet, & judex tenetur ad interesse. Quòd si clericus non possit præstare cautionem pigneratitiam, vel fideiussiones, debet tunc jurare: nec cessio bonorum liberat ab obligatione, si postea venerit ad pinguiorem fortunam, sed tantùm id operatur, ne interim molestetur in persona.*

C. *IS QUI* 4. & *ult. h. t. rescribit idem Pont. quòd si quis dicat indebitè se solvisse, teneatur id probare, sed si adversarius solutionem neget, & convincatur accepisse, incumbat ei onus probandi, quòd debitè acceperit: ubi notandum est solventem pecuniam semper præsumi ex debita causa solvere, quia nemo præsumitur velle gratis suum dare alteri* l. cum de indebito ff. de præb. *hinc licèt ab initio asserenti debitum incumbat id probare* l. 1. c. de probat. *post factam solutionem præsumitur solvisse ex debita causa. Rursus licèt Actor debeat probare, se indebitè solvisse: si tamen sit persona privilegiata, ut pupillus, vel minor, vel miles argricultor, & simplicitate gaudens, tenetur reus probare, quod debitè accepit. Cæterum quando præsumptio est contra reum, onus probandi transfertur in ipsum.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit solutio, & quotuplex, & quomodo privilegium competentiæ conveniat clericis.

SOlutio dupliciter sumi potest laxè, vel propriè; priori modo accipitur pro quacunque liberatione à debito, seu satisfactione quocunq; modo data creditori; adeout hic nequeat quidquam ulterius exigere ab eo, qui erat debitor *l. solutionis* 54. *ff. de solutionibus. l. liberationi* 47. *l. solutionis* 176. *ff. de V. S.* solutio strictè, ac propriè sumpta est naturalis præstatio, seu redditio ejus, quod debetur *l. solutam* 49. & *l. penul. ff. h. t.* in præsenti sumitur laxè pro omni

omni liberatione à debito quocunque modo contingat, ut creditori satisfiat, sive ipso jure, veluti solutione propriè dicta, sive novatione, vel transactione, aut confessione; sive ope exceptionis, veluti pacto de non petendo; dummodo debitor liberetur ab onere satisfaciendi suo creditori. Solutio specialis sita in naturali præstatione illius, quod debetur; est totius rei debitæ idonea satisfactio præstita creditori per debitorem justo loco, & tempore. Debitor itidem hîc sumitur laxè, quatenus comprehendit non solùm principalem debitorem, sed etiam fideiussorem, & hæredem; illum quia sponte ad obligationem accedit; hunc quia succedit in jus defuncti *l. fin. §. sin verò ff. de iure liberandi. l. hæredem 59. l. hæreditas 61. ff. de R. J.* æquum enim est, ac rationi consentaneum, ut ad quem devenerint bona defuncti, onera itidem ejusdem unà cum bonis ad hæredem transeant; ne creditoribus defuncti damna inferantur *l. secundùm naturam 10. ff. eod. tit.*

2 Hoc tamen interest discriminis inter debitorem clericum, & laicum: quia licèt cuique debitori, sive ecclesiastico, sive sæculari conveniat, quæ contraxerat debita solvere; & ad id uterque teneatur; speciali tamen privilegio juris muniuntur clerici, quia ob contracta debita non possunt detrudi in carcerem, neque anathemate percuti, si bonis careant, quibus satisfaciant: tunc enim illis indulgetur, ut tantùm caveant, ac spondeant se soluturos, si contigerit, eos ad pinguiorem promotum iri fortunam. Hoc autem singulare est in iure canonico; & per argumentum probari solet *ex cap. olim 16. de restit. spoliat. cap. 2. de fideius.* ubi clericus qui inopiâ laborabat ob contracta debita non percutitur anathemate; desumitur *ex c. Odoardus 3. h. t.* ubi expresè dicitur, quod clericus, qui propter inopiam non potest solvere debita non sit excommunicandus; sed debeat dare cautionem de solvendo, quando poterit.

3 Hinc clericus ob debita civilia, si ea ob inopiam solvere non possit in totum, vel pro parte, non debet anathemate percuti, neque in carcerem detrudi, neque alio modo molestiis affici; immo neque potest compelli ad cessionem bonorum; neque conveniri à suis creditoribus, nisi in quantum potest creditori satisfacere, deductis alimentis, ne indigeat; & ne cogatur ex turpi quæstu vivere, aut contra decorem status clericalis emendicare; dummodo idoneam præstet cautionem, quòd si ad pinguiorem devenerit fortunam, velit solvere; ita docent omnes canonistæ *in d. c. Odoardus 3. h. t.* ubi hoc beneficium, quo gaudent clerici, vocant privilegium competentiæ.

4 Ratio est, quia hoc privilegio gaudent milites, eò quia sint de republica benemeriti *l. miles 6. l. item miles 18 ff. de re iudicata. l. si castrense 1. ff. de castrensi pecul.* sed clerici sunt milites cælestis militiæ de republica benemeriti, cum sint ministri publici *cap. dilecto. cap. cum secundùm de prabendis c. 1. de clerico agrotante. c. salvator circa medium 1. q. 3. cap. militare 23. q. 1. c. reprehensibile*; ubi habetur: *cum militum Christi sit Christo servire; militum verò sæculi sæculo*: hinc D. Augustinus epist. 70. ad Bonifacium comitem ait: *In silentio pugnant milites Christi, non ut occidant homines; sed ut expugnent principes, & potestates, & spiritualia nequitiæ*: ergo eodem privilegio competentiæ quo gaudent milites terrenæ militiæ, à fortiori frui debent milites Christi; quia ut post Evardum, & alios docuit Mancinus *sacri iuris controver. dissert. 22.* clerici gaudent omnibus privilegiis militaribus; dummodo eorum statui conveniant.

Tum quia inanis est actio, quam inopia debitoris excludit. *l. nam is 6. ff. de dolo c. olim 16. de restit spoliator.* Qui nihil habet nihil dare potest Glossa *hic V. Valentem.* Tum quia alioquin compellerentur clerici mendicare in opprobrium totius status clericalis *c. Diaconi 93. dist.* unde Concilium Trident. statuit, ne clericus absque beneficio, vel competenti patrimonio ordinaretur *sess. 21. de Reform. c. 2.* & id ita strictè procedit, ut ordinatus nequeat patrimonium, ad cujus titulum ordinatus fuerat ullo modo distrahere; si aliunde non habeat: unde possit congruè sustentari. Hinc ne unâ viâ admittatur, quod aliâ prohibetur contra textum *in l. oratio ff. de spons. cap. cum quid de reg iur. lib. 6.* meritò statutum est, clericum pro debito civili non esse in carcerem detrudendum, nec cogendum bonis cedere; sed competere illi privilegium, ne conveniatur ultra quàm solvere possit. 5

Hoc igitur privilegium competentiæ in eo consistit, ne quis conveniatur ultra quàm facere potest; adeout personæ, quibus competit, non in solidum pro executione iudicati bonorum vendicationem sustineant; sed dumtaxat quantum facere possunt; seu quatenus facultates patiuntur relictis alimentis *l. inter 19. ff. de re iudic. l. in condemnatione 173. ff. R. J. §. item de donat. instit. de act.* neque in carcerem detruduntur, etiam si solido solvendo bona non sufficient. Barbosa *in l. maritis 3. n. 2. ff. solut. matrim.* Imò illis relinquenda sunt, quæ sufficiunt ad alimenta *l. inter 19. in fin. l. cum ex causa 30.* non verò deducto ære alieno, quo gravantur *l. sunt qui 16. de re iudic. l. si filio 58. ff. solut. matrim.* 6

Excipi tamen solet donator, qui deducere potest æs alienum, quod aliis non ex eadem donationis causa debet *l. inter. 19. l. qui ex donatione 12. ff. de donat.* Personæ, quæ gaudent hoc privilegio competentiæ ad sex solent classes reduci. Prima est earum personarum, quas summa sanguinis conjunctio simul copulat; cujusmodi sunt parentes, liberi, fratres: de prioribus, habetur textus *in l. sunt. qui 16. l. cum ex causa 30. ff. de re judic. l. licet 7. § sed si quis ff. de obsequiis.* Pro fratribus deducitur argumentum *ex l. verùm 63. ff. pro socio l. patronus 17. ff. de re iudic.* Ratio est, quia hujusmodi personæ ob summam sanguinis necessitudinē debent sibi invicem alimenta suppeditare, & non solùm liberi parentibus, & è contra *l. si quis à liberis 5. ff. de agnoscendis liberis l. ult. §. ipsum autem C de bonis qua lib.* sed etiam fratres fratribus *l. qui filium 4. ff. ubi pupillus*: absurdum autem esset si li- 7

si liceret exigendo in solidum illos privari à suis parentibus, vel liberis, aut fratribus necessario alimento, ut probat Cuiacius *lib. 32. Pauli ad edict. in l. si unus 67. §. ult. ff. pro socio.*

Tum quia in parentibus urgent rationes re-
8 verentiæ, ac pietatis, eisque à filiis impendendæ: unde repugnat à filio patrem reduci ad extremam egestatem, vel carcerem propter exactionem solidi *l. licèt 7. l. liberto. 9. ff. de obsequiis parentibus.* Rursus quoad hoc privilegium perinde ac in aliis casibus nomine parentum comprehenduntur omnes ascendentes in infinitum *l. 4. §. parentum. ff. de in jus vocando*: pari pacto nomine liberorum intelligiuntur omnes descendentes *l. sed si hac 10. §. liberos 9. ff. de in jus vocando.*

Ad secundam classem pertinent socii ob
9 imaginem fraternitatis: quia sicut fratres sunt in communione bonorum, & ideo dicuntur consortes *l. si is qui tres 31. §. cæterum de excusat. tut. l. cum duabus 52. §. Papinianus. ff. pro socio.* Cuiacius *lib. 6. d. l. si is qui tres 31. §. cæterum, & lib. 5. observat. c. 10.* socii igitur perinde ac fratres propriè dicuntur consortes, ut notat Brissonius *V. consortes*: imò veteres consueverunt socios appellare fratres, ut liquet ex solemni formula renuntiandæ societatis, quam adfert Petronius *in Satyr. c. 10.* unde privilegium hoc competentiæ convenit in primis socio omnium bonorum, cum quo divisa est solida fraternitas, ut ait Quintilianus *declamat. 321. l. sunt qui 16. §. de re iudic.* usus etiam obtinuit, ut socio unius tantùm rei, si ex ea societate conveniatur, competat hoc privilegium, siquidem limitatæ causæ effectus limitatus quidem est; sed similis intra suum modum universali *l. in agris 16. ff. de acquirendo dominio.* Neque obstat textus *in l. de illo 23. ff pro socio* ubi cùm unus ex pluribus sociis Titium ad societatem solus admisisset, & admissus solvendo non esset, teneatur, ut docet Ulpianus, ille qui Titium admisit, sociis satisfacere pro Titio, idque non solùm ut actiones suas mandet contra admissum; verùm etiam ut eos indemnes servet in id, quod à socio admisso solvi non potuit: etenim in illo textu concedit Ulpianus privilegium hoc socio admisso contra eos, qui non admiserunt, quorum socius non est, *l. qui admittitur 19. ff.* pro socio *l. consilii 47. §. ult. ff. de regul. jur.* & illud negat socio, qui admisit Titium contra socios, quorum utrumque absurdum videtur. Nam contra est, responderi enim solet, ideo socios, qui non admiserunt Titium, ab eo solidum non exigere, sed tantùm, quantum facere potest, quia cùm socii non sint ipsius Titii, proinde in eum non habeant actionem propriam, seu directam suo nomine, necesse est ut expediantur mandatis actionibus à socio, qui admisit, proinde eis obstabit, ut cessionariis exceptio hujus privilegii: quia obstaret mandanti, cujus jure, & actionibus ipsi utuntur *ex l. emptor 5. C de hæredit. l. si post divortium. 27. §. solut. matrim.*

Contrarium tamen contingeret, si ex dele-
10 gatione admittentis alii experirentur contra Titium, quia uterentur tunc propria actione quæsita ex promissione, & consensu debitoris delegati *l. nec creditoris 6. C. de novat.* proinde non obstaret exceptio hujus privilegii. Secus socius, qui in præcitato textu admisit Titium, non fruitur hoc privilegio contra socios, sed in solidum illis tenetur in id, quod ab admisso servari non potuit; quia culpâ ipsius contigit, & quidem proximâ dolo; cum admiserit socium non idoneum sine aliorum consensu: proinde tenetur ad id, quod quasi dolo fecit in ipsa societate, & impedivit, quo minus solidum debitum possent socii consequi, & ob has rationes cessat tunc privilegium competentiæ in socio *l. verum 63. §. hoc quoque 7.* Barbosa *in l. maritum 12. num. 103. ff. solut. matrim.* Imò hoc privilegium denegatur etiam socio inficianti se socium esse *l. si unus 67. § ult. ff pro socio*, idque ob turpitudinem, & odium mendacii *l. de ætat. 11. §. 3. ff. de interrogat.* siquidem indignus est privilegio, qui id ipsum negat, ratione cujus privilegium ei conceditur *l. auxilium 37 ff. de minor.* Sin verò socius, qui negavit, se socium esse, mendacium revocet ante litis contestationem, tunc non amittit privilegium competentiæ *ex l. quamvis 11. §. de in jus vocando.*

In tertia classe eorum, qui gaudent privile- 11
gio competentiæ comprehenduntur maritus, uxor, & socer; maritus enim in restitutione dotis tantùm condemnatur in id, quod facere potest, *l. patronus 17. l. maritum 12 ff solut. matrim.* & ob eandem vitæ societatem competit hoc privilegium uxori si à marito conveniatur ex promissione dotis *l. ex diverso 17. §. 1. ff. solut. matrim.* sive etiam ex alio contractu *l. non tantùm 20. de re judic.* Neque obstat, quòd maritus non debeat tantam reverentiam uxori, sicut hæc marito, eò quia uxor subjiciatur marito, ut capiti: quia licèt id verum sit, tenetur tamen maritus debitum obsequium, & honorem præstare matrimonio *l. 2. in actione rer. amot. l. 1. §. si vir. ff. ad Syllanian.* & ob hanc rationem hoc privilegium fuisse etiam uxori concessum notat Osvvaldus *lib. 27. cap. 9.* Et ob eandem ferè rationem convenit privilegium competentiæ etiam socero utriusque conjugis, scilicet patri mariti, si soluto matrimonio pro dotis restitutione conveniatur: quia si maritus in patris potestate sit, transit etiam in soceri familiam nurus *l. 1. §. si vir. ff. ad Syllanian.* sin autem maritus sit emancipatus, tunc quia uxor subjicitur potestati mariti, debet reverentiam socero, cui & maritus, quamvis emancipatus: naturaliter enim filius tenetur præstare patri debita obsequia, & quia socer nurui est loco parentis, ideo hoc privilegium convenit socero *l. rei judicatæ 15. §. ult.*

Quarta classis comprehendit patronum, & 12
patronam, & eorum liberos, ut etiam donatores, & alios similes: siquidem patronus conventus à liberto non debet spoliari omnibus suis bonis ob libertum, cui patronus contulit beneficium inæstimabile libertatis, tunc enim beneficium collatum liberto à patrono esset compensandum, ne patronus propter libertum ad extremâ reduceretur inopiâ, esset enim contra virtutem gratitudinis *l. patronus 17. l. inter* [illegible] 19. Os-

19. Osvvaldus *lib. 27. c. 9. littera L.* Præterea competit hoc privilegium etiam donatori, qui ex liberalitate sua inops factus est; si enim donatarius donatorem conveniat, non potest hic privari omnibus bonis, sed solùm quatenus facere potest, seu prout facultates patiuntur relictis alimentis *l. Nessenius 41. per tot. l. exhæredatum 49. cum sequent. ff. de re judic.* Pacius *centur. 4. q. 56.* Ad quintam classem spectant illæ personæ, quæ ob inopiam sunt dignæ miseratione, ut filius emancipatus, vel exhæredatus, & qui paterna hæreditate se abstinuit, vel ex minima parte hæres fuit: tunc enim causâ cognitâ non damnatur in solidum ex gestis cùm filius familias esset *l. exhæredatum 49. ff. de re judic. l. 3. §. sed utrum ff. de minor.* Excipiuntur tamen duo casus, quorum primus est, si filius ex delicto, vel dolo conveniatur, quia tunc non gaudet privilegio competentiæ *l. 4. §. quamquam ff. quod cum eo,* ubi id refertur in actione mandati, quæ est bonæ fidei: siquidem in actionibus bonæ fidei id tantùm procedit, & idem admittitur in judiciis stricti juris *l. qui cùm se 10. de re judic.* Secundus si filiusfamilias, qui pecuniam quam mutuam erat accepturus ante numerationem spopondit, & postea emancipatus accepit, condemnatur in solidum, eò quia substantia obligationis expleta fuerit post emancipationem, cum tunc numeratio pecuniæ facta fuerit: non enim sine illa stipulatio habet effectum, ideóque post emancipationem mutuum celebrari creditur *l. si ita 6. §. ult. ff. de novat.* Cuiacius *lib. 3 qq. Pauli in l. ergo 5.* Donellus *lib. 16. comment. c. 20.* Solet etiam in hac classe comprehendi is, qui bonis suis cessit, si post cessionem à prioribus creditoribus conveniatur *l. item 17. ff. de receptis §. ult. instit. de action. juncta.* In sexta demum classe comprehenduntur milites, & clerici; hi enim si non habeant, unde creditoribus satisfaciant si conveniantur, gaudent privilegio competentiæ, & in solidum pro executione judicati bonorum venditionem non sustinent, sed solùm quatenus facere possunt, seu quatenus facultates patiuntur relictis alimentis, imò clerici non debeat anathemate percuti, nec molestiis affici.

13 Videtur tamen in contrarium obstare, quia abrogato legis decemviralis rigore in usu perseveravit venditio solemnis omnium bonorum debitoris, ut ex eorum pretio creditoribus in solidum debitum solveretur *princ. instit.* & si bona non sufficiant, debitor publicus detinetur in carcere, donec in solidum solvat *l. 1. §. penult. vers. ult. C. qui bonis cedere l. si pro aliquo 21. §. 1. ff. ad Velleianum*: & carceris molestiam declinant debitores per bonorum cessionem introductam *l. Julia,* quæ cessio jure communi sola professione fiebat: ex constitutione tamen Pij V. clericis indulgetur, ut id deferre non cogantur, sed tenentur ex vi juris in solidum solvere, proinde cedere omnia bona, ut creditoribus integrè satisfiat. Tum quia Ecclesia ipsa admittitur ad cessionem bonorum, ergo à fortiori ejus ministri.

14 Sed contra; quia licèt spectato juris rigore clericus compellendus esset ad cessionem bonorum, ut ita creditoribus satisfaceret, nihilominus virtute privilegii, non convenitur ultra, quàm facere potest, nec compellitur, prædictam cessionem facere, aut carceris molestiam pati. Quòd si clericus haberet beneficium, unde sustentari congruè posset, & simul satisfacere creditoribus, tunc cogendus esset per subtractionem fructuum creditoribus satisfacere relictâ semper congruâ sustentatione ipsi clerico. Ad aliud quod addebatur de Ecclesia, quæ admittitur ad cessionem bonorum, respondent aliqui, non competere Ecclesiæ tale privilegium, benè tamen ejus ministris, & assignant discrimen, quia Ecclesia est incorporalis, & non indiget necessariis ad sustentationem, benè tamen ejus ministri, & clerici.

Cæterum Ecclesiam putârim non esse spoliandam omnibus suis bonis, si ministros habeat, quos teneatur alere, quia tunc debent clerici congruam habere sustentationem ab ipsa Ecclesia, si hæc aliunde non possit iisdem providere. Hinc sententia excommunicationis lata contra debitorem, qui notoriè non est solvendo ipso jure est nulla, etiam in foro externo, quia excommunicari nemo potest, nisi ob inobedientiam, & contumaciam: atqui contumax in solutione debitor esse non potest, quando solvere non potest: siquidem ad impossibile non datur obligatio. Sin autem de inopia evidenter non constet, tunc propter dubium sententia quidem tenet, sed si veritas postea deprehendatur, quòd revera non possit solvere, relaxari debet. 15

Cæterum quòd clericus ob debitum civile non possit in carcerem detrudi, limitari solet, nisi dolosè se gesserit, & creditorem deceperit, eò quia finxerit se laicum esse, vel quia bona sua absconderit, ne ex iis debitum solveretur: vel quia coram judice falsò negavit debitum: in hiscè enim casibus detrudi posset in carcere, non præcisè ob civile debitum, sed propter crimen commissum, ut docet Molina *tract. 2. de justit. disp. 571. num. 11.* Rursus si clericus esset suspectus de fuga, tunc authoritate judicis ecclesiastici posset per ministros laicos capi, & in carcerem detrudi, donec debitũ solveret, vel de eodem solvendo idoneam præstaret cautionem, ut notat Covarruvias *lib. 2. resol. c. 1. num. 9.* Barbosa *lib. 1. jur. eccles. c. 29. §. 6. num. 10.* Cæterum clericus debitor, qui solvendo non est, sive in totum, sive ex parte, non potest compelli ad cessionem bonorum, neque conjici in carcerem, si bonis non cedat ob debita civilia. Rursus gaudet etiam clericus privilegio, ut postquam condemnatus est ad solvendum per sententiam, si postquam debitum confessus est, in mora solvendi sit, executio fieri potest in reditibus, ac ejus bonis, adeo ut assignentur talia bona creditoribus, donec satisfiat debito; non tamen potest clericus omnibus suis privari bonis, sed relinqui ea debent, quæ sufficiant pro congrua, & honesta ejus sustentatione, ne cogatur ex turpi quæstu vivere, vel cum probro status clericalis emendicare. 16

Ut autem clericus debitor gaudeat privilegio competentiæ, ut habetur *in c. Odoardus* aliquot requiruntur conditiones, quarum prima est, 17

est, ut sit clericus: siquidem hoc beneficium competit solis clericis, qui in sacris sunt constituti, vel saltem minoribus, vel primâ tonsurâ initiati, & incedunt cum habitu clericali, & tonsurâ, & alicui Ecclesiæ ex mandato episcopi inserviunt, vel dant operam studiis juxta Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 6. de reformat.* Immò Fagnanus *in c. Odoardus 3. h. t. num. 24.* censet probabile, clericos in minoribus constitutos, vel habentes primam tonsuram, modò non abjecto habitu clericali se publicè pro laicis gerant, gaudere hoc beneficio competentiæ, quamvis beneficium Ecclesiasticum non habeant, neque Ecclesiæ alicui inserviant, quia Concil. Trid. tantùm ademit privilegium fori clericis non habentibus requisita, quæ ibi præscribuntur, non verò alia privilegia, & ait, id sæpe fuisse declaratum à sacra Congregatione Concilii.

18 Secundò requiritur, ut clericus debitor ob inopiam non possit solvere, sive in totum, sive pro parte, si enim sit impotens ad totum solvendum, & potens ad partem, compellitur creditor partem accipere, quam debitor solvere potest.

19 Tertiò requiritur, ut constet de inopia, ob quam debitor non possit solvere, proinde tenetur debitor eam probare, saltem summariè, vel præsumptivè ex forma, vel communi hominum æstimatione.

20 Quartò, ut clericus propriâ culpâ non sit redactus ad talem inopiam, & impotentiam solvendi debitum. Nam si luserit, vel luxoriosè vixerit, ac proinde bona sua, suósque reditus dissipaverit, censent aliqui, tunc non gaudere beneficio competentiæ. Verùm aliqui docent, contrariam sententiam esse probabilem, & asserunt, esse quid simile in clerico, qui propria culpa incidit in morbum, cui non subtrahuntur emolumenta debita clericis inservientibus Ecclesiæ.

21 Quintò, ut clericus non conveniatur ratione debiti in causa civili, ut desumitur in *d. c. Odoardus*: sin verò debitum sit ex delicto, tunc non gaudet beneficio competentiæ: & tunc valet axioma, *qui non habet in ære, luat in pelle l. si quis 7. §. servos. ff. de iurisdic.* siquidem valet axioma in illis obligationibus, quæ nascuntur ex delicto, quia tunc pœna pecuniaria, quæ de jure infligenda esset, commutatur in corporalem ob inopiam debitoris, idque ne delicta maneant impunita *l. 1. §. fin. ff. de pœnis.*

22 Sextò, ut clericus conveniatur actione personali, quia conventus actione reali non potest uti hoc privilegio, cùm sit personale.

23 Septimò, ut fateatur debitum, quia si clericus debitor cedat bonis, priusquam fateatur debitum extra judicium, vel in judicio, vel ad solvendum condemnetur, non debet audiri, quia tunc cedendo bonis non extinguitur obligatio, sed tantùm exactio differtur. Tum quia si ante cessionem non constaret de debito, posset creditori perire copia probationum, proinde ante cessionem bonorum debet constare de debito, ut notat Abbas *in d. c. Odoardus n. 7.*

24 Octavò tandem, ut clericus debitor, si non possit solvere, præstet cautionem idoneam de solvendo, si ad pinguiorem fortunam devenerit: quia inopia, & impotentia solvendi non extinguunt obligationem, sed tantùm suspendunt ejus effectum in tempus pinguioris fortunæ; adeo ut obligatio civilis, & naturalis maneat durante inopia, & impotentia, licèt inefficax sit in ordine ad effectum ratione impotentiæ debitoris, quâ sublatâ obligatio fit efficax, & debitor tenetur solvere.

§. II.

An Ecclesia, vel Prælatus ejus nomine possit mutuum dare, vel accipere. Et an successor in beneficio teneatur solvere debita sui prædecessoris.

Mutuum, si nominis etymologia spectetur, dicitur quasi fiat de meo tuum; quia per mutuum dominium rei mutuatæ transfertur de mutuante ad mutuatarium: & à Bartolo *in l. 2. ff. de rebus cred.* definitur mutuum; quòd sit: *contractus nominatus ab aliquo initus datione vera, vel ficta rei consistentis in pondere, numero, mensura, spe recipiendi tantumdem in genere suo.* Dicitur contractus nominatus, quia habet proprium, & speciale nomen cum cæteris contractibus non communicabile; ubi juvat animadvertere, quòd is, qui dat, dicitur mutuans, & qui accipit mutuatarius. Rursus dicitur iniri re, quia non solo consensu, sed re ipsa hic contractus perficitur: unde qui promittit se pecuniam alteri daturum, antequam pecunia eidē numeretur, non perficitur contractus; mutuum enim perficitur traditione, perinde, ac donatio, commodatum, & depositum, & differt à venditione, emptione, locatione, ac conductione, aliisque similibus contractibus, qui solis verbis perficiuntur. 1

Differt etiam à commodato, & permutatione, quia in commodato eadem res reddenda est: & in permutatione redditur res alterius speciei; secus in mutuo recipitur similis in specie, & bonitate, hinc quando accipitur pecunia ad solam ostentationem, & pompam, & non ad illam expendendam, non initur contractus mutui, sed solius commodati, quia censetur accepta pecunia cum obligatione restituendi eandem numero: in commodato enim dominium rei non transfertur in commodatarium. Hinc mutuum celebrari tantùm potest de iis rebus, quæ recipiunt functionem, seu quarum una dari & substitui potest loco alterius ut vinum pro vino, pecunia pro pecunia: hinc mutuum dicitur esse traditio rei numero, vel pondere, aut mensura constantis: siquidem mutui obligatio consistit in his rebus, quæ numero, pondere, & mensura constant, cujusmodi sunt vinum, oleum, frumentum, pecunia numerata, argentum, aurum; res consistentes in numero sunt, quæ functionem recipiunt: & quæ consistunt in mensura, sunt, quæ aliena capedine mensurantur, dicitur enim mensura, quæ res liquidas, vel aridas capit, non quâ rerum magnitudines, & locorum intervalla metimur, ut notat Fachinæus *lib. 2. c. 49.* 2

Mutuum quinque modis dividi solet. Pri-
3 mò in naturale, & civile, illud est cum re ipsa Petrus suam pecuniam numerat Paulo: civile vel est simpliciter tale, vel est civile, cui ipsa natura suffragatur: mutuum simpliciter civile vim obtinet sola juris civilis potestate, ut si filiusfamilias ex profectitio peculio dederit mutuam pecuniam, tunc enim fictione juris pater censetur dedisse, cui propterea mutuatarius debet restituere non verò filio. Præterea si Petrus deposuit apud Paulum centum aureos cum permissione usûs, juris fictione censetur numerâsse, & dedisse mutuos centum illos aureos. Mutuum civile, cui natura suffragatur, tunc habetur, quando quis promisit alteri per stipulationem dare mutuò pecuniam, & stipulationem ipsam statim consequitur numeratio, vel saltem proximè præcessit *l. si ita stipulatus fuero de verb. oblig.* siquidem jus civile stipulationem introduxit, & natura ipsam numerationem.

4 Secundò ratione materiæ mutuum potest consistere in numero, ut in pecunia, quæ numeratur, vel in pondere, ut massa auri, vel argenti; vel in mensura ut in vino, oleo, & aliis id genus, quæ mensurantur.

5 Tertiò dividitur mutuum ratione temporis, eò quia aliud detur ad certum tempus, & aliud ad incertum, quamvis non perpetuum, ut si Titius det Cajo pecuniam mutuam, quâ possit studiis litterarum navare operam: rursus mutuo ad certum tempus potest addi pactum non solventi, & de lucro cessante caveri, ut notat Gaillus *lib. 2. obser. 5. n.* 14.

6 Quartò ratione personæ, vel mutuum datur tantùm ad utilitatem, & commodum illius, qui accipit, vel illius, qui dat, vel causa utriusque.

7 Quintò ratione modi dividitur mutuum in expressum, & tacitum, illud est, in quo exprimitur mutuum; & tacitum, in quo præsumitur, ut si Titius vendat Cajo merces creditò, perinde est, ac si illarum pretium mutuò dedisset. Mutuum enim tacitum, quod & virtuale dicitur, est, quod virtute includitur in aliis contractibus, & dici ob hanc rationem etiam solet mutuum palliatum, ut cùm quis vendit alteri domum majori pretio concessa dilatione ad solvendum, tunc enim censetur virtualiter mutuare pretium emptori usque ad terminum illi concessum, & ad solvendum præfixum.

8 Omnes qui possunt contrahere jure naturæ ex mutuo, possunt etiam obligari, nisi privilegio juris positivi eis concessum sit, ut in certis casibus non obligentur, vel ut possint mediante exceptione obligationem elidere. Hoc privilegium conceditur filiofamilias, minorennibus, civitatibus, ecclesiis: siquidem filiusfamilias, qui est sub patria potestate, si acceperit mutuam pecuniam sine consensu patris, non tenetur in effectu ad restitutionem, nec post obitum patris, eò quia possit opponere mutuanti exceptionem senatusconsulti Macedoniani, quo concessum est illi, ut non teneatur solvere. Si tamen filius juraverit se soluturum, tenebitur solvere post mortem patris, quàm primùm poterit: quia juramentum in alterius favorem factum, si servari possit sine detrimento animæ, & absque peccato, servandum est.

Id etiam procedit de filiafamilias, & ejus
parentibus, & hæredibus, ac fidejussoribus: dan- 9
tur tamen plures casus, in quibus filius, seu filiafamilas tenetur ad restitutionem mutui accepti. Primò si habet bona castrensia, vel quasi castrensia, & etiam quando filiusfamilias habet administrationem peculii adventitii, & usum fructum ex consensu patris sui. Secundò si quo tempore mutuam pecuniam sumit, est miles *l. ult. C. eod.* quia tunc præsumitur in usus proprios necessarios eam petere, & impendere. Tertiò si accipiat jussu patris, aut consensu expresso, vel tacito, quia cùm pater sciret, non contradixit; vel si postea contractum approbavit verbo, aut facto, quia partem debiti solvit. *l. tamen si ff. eod.* Quartò si publicè videtur esse juris sui, vel se dicat patrem familias, & mutuans habeat justam causam credendi mutuanti *l. 3. & penul. ff. eod.* Quintò si pro alio, qui sui juris est, mutuum acceperit; fidejusserit, si id in fraudem senatusconsulti Macedoniani factum fuerit. Sextò si pecunia mutuò accepta in rem patris versa sit *l. item si §. proinde ff. eod.* sed de hoc debet sufficienter constare. Septimò si pater, aut alius filium negotiationi suæ præposuit, censetur tunc facultatem dedisse mutuandi, nisi de contraria voluntate ex aliis indiciis constet *d. l. item si §. proinde ff. eod.* Octavò si filius accepit pecuniam mutuam ob ea, ad quæ insumenda erat pecunia à patre, ut si filius absens causâ studiorum accipiat mutuum necessarium, quo congruè se sustentet, & libros emat necessarios: cùm enim studiosis necessaria sit pecunia, nihili interest, si à patre suo, an ab alio ipsius loco interim accipiant, dummodo fraus, & collusio absit, ut notat Wesenbec. *lib. 14. ff. tit. 6.*

Censet tamen Covarruvias *in c. quamvis pactum p. 2. §. 3. num. 6.* cum Rebell. *p. 2. lib.* 10
8. punct. 1. sect. 2. per senatumconsultum Macedonianum actionem non nisi in foro externo negari fœneratoribus, sed obligationem naturalem manere, proinde in conscientia teneri ad restituendum, quod mutuò acceperunt: & quamvis hæc sententia tutior sit, & æquitati consona, præsertim quod filius teneatur restituere, quando factus est sui juris, & habet commodum ad restituendum: nihilominus alii censent, quòd quamvis hujusmodi contractus non sint omnino invalidi, & naturalem pariant obligationem, claudicent tamen propter contrariam juris dispositionem, juxta quam possunt repellere actorem à sua petitione, & negare solutionem etiam in conscientia; eò quia magistratus odio fraudis, & aliorum malorum, fœneratores dominio pecuniæ in mutuum datæ privaverit; imò si filiusfamilias post acceptam mutuò pecuniam vivente patre renuntiaret huic privilegio Macedoniano, adhuc non teneretur solvere; quia hoc privilegium principaliter concessum sit in favorem parentum, & nullus potest renuntiare privilegio concesso in favorem alterius. Ita censent Wesenbec. *lib. 12. ff. tit. 1.* Schneidevic. *l. 3. instit. tit. 11. de acquisit. per arrog.*

Si tu-

12 Si tutor nomine pupilli, vel curator nomine minorennis mutuum accepit non tenetur postea pupillus, vel minorennis major factus solvere nisi creditor probaverit tale mutuum fuisse conversum in ejus utilitatem, ita enim docent communiter doctores *ex l. 3. C quando ex pacto tutoris*: datur tamen actio adversus illum, qui mutuum accepit nomine alterius, siquidem potest adigi ad servandum indemnem eum, qui pecuniam tradidit; quinimò si minor mutuum acceperit, & inde se læsum deprehenderit, ut quia pecuniam inutiliter consumpserit, potest petere restitutionem in integrum, ut non teneatur nisi quatenus inde factus est locupletior, vel ditior: quòd si Ecclesiæ, vel causæ piæ mutuum datum sit, & dubitetur postea, an pecunia illa versa sit in ejus utilitatem, non tenetur Ecclesia, vel locus pius solvere nisi creditor probaverit pecuniam versam fuisse in ejus utilitatem, ut habetur *in authent. hoc jus porrectum C. de SS. eccles.* quæ authentica translata est in jus canonicum 10. q. 2.

13 Cæterum Ecclesia si habeat reditus ecclesiasticos abundantes, ut etiam ejus Prælatus, non prohibetur dare pecuniam mutuam indigentibus, dummodo sors, vel summa capitalis assecuretur per pignora, vel fidejussores: quia dare mutuum indigentibus est opus pietatis, & misericordiæ, & tunc Ecclesia servatur indemnis: alioquin si non urgeat proximi necessitas pertinet ad bonam Prælati administrationem augere res Ecclesiæ, superflua & inutilia vendere, & pecunias expendere in emptionem aliarum rerum, quæ sint utiles Ecclesiæ; perinde ac tutores, & curatores jubeatur id facere de bonis pupillorum, & minorennum *l. id autem 5. in princ. l. tutor. q. 7. §. si post ff. de adminis. & peric. tut.* Hinc Gregorius IX. *in c. si quorundam 2. h. t.* suspendit Prælatos obligantes Ecclesias pro alienis debitis ab administratione spiritualium, & temporalium, & expresè prohibet universis Ecclesiarum Prælatis, ne quis eorum Ecclesiam sibi concreditam præsumat gravare pro alienis debitis. Potest tamen Episcopus, vel alius habens similem jurisdictionem ab hac suspensione absolvere, eò quia non sit reservata, nec in perpetuum lata, sed indefinitè: etenim si Pontifex eam voluisset esse perpetuam, & irremissibilem, id expressisset. Non tamen debet Episcopus dispensare super hac suspensione, nisi priùs Ecclesiæ fuerit satisfactum.

14 Quòd si Prælatus nomine Ecclesiæ acceperit pecunias mutuas, & eas expenderit in proprium commodum, non tenetur Ecclesia plus solvere, quàm quantum inde in Ecclesiæ utilitatem versum fuisse mutuator probaverit, ut habetur *in authent. hoc porrectum. C. de SS. eccles.* & refertur *in 2. caus.* 10. *q.* 2. quoad alias verò pecunias, quas Prælatus impendit in suum proprium commodum tenetur ipse satisfacere mutuanti, adeo ut non contra Ecclesiam, sed contra Prælatum possit creditor, & ejus hæredes actionem instituere, ut notat Covarruvias *lib. 2. resol. c. 17. num.* 1. Non enim Prælatus est dominus rerum Ecclesiæ, sed tantùm ejus administrator juxta exigentiam ipsius Ecclesiæ, adeo ut non possit sine necessitate eam gravare ære alieno, neque inutiliter illam obligare pro alienis debitis.

Tum quia cui inhibetur, rem alienare, prohibetur etiam eam obligare *l. final. C. de rebus alienis*: atqui Prælatis Ecclesiarum prohibetur res Ecclesiæ alienare, ut constat ex pluribus textibus in jure canonico & *in c. nulli de rebus eccles.* proinde nec possunt eas obligare, & si secus fecerint, suspenduntur ab administratione: ratio est, quia quilibet meritò privatur rebus, quibus abutitur, seu non utitur juxta usum sibi concessum *l. si servus 70. §. si quis servum, ff. de acquir. heredit. c. privilegia 13. q. 3.* atqui Prælatus obligando res Ecclesiæ pro alienis debitis abutitur administratione sibi concessa, proinde meretur eadem privari, idque firmatur exemplo mariti, qui arcetur ab administratione dotis si eam dilapidaverit *l. si constante ff. solut. matrim.* & exemplo tutoris, qui removetur ut suspectus, si bona dissipet pupilli *l. 1. & per tot. ff. de suspect.* unde meritò Prælatus si dissipet res Ecclesiæ, suspendendus est ab earundem administratione. Quamobrem Prælato dilapidanti bona Ecclesiæ, datur coadjutor, ut vices illius gerat, & bona Ecclesiæ administret. 15

Oritur tamen difficultas ex eo, quòd Prælatus malè administrans res temporales Ecclesiæ dicatur privari administratione tam in spiritualibus, quàm in temporalibus: siquidem si Prælatus obligat res Ecclesiæ pro alienis debitis, non videtur suspendendus ab administratione in spiritualibus; quia quisque debet in eo puniri, in quo deliquit *c. nemo de tempor. ordin. lib. 6.* atqui Prælatus in præsenti tantùm deliquit in administratione rerum temporalium: ergo ab illa tantùm suspendendus est. Hinc prodigo tantùm interdicitur, ne patrimonium dissipet *l. is cui 6. ff. de verb. obligat.* Sed contra quia Prælatus, de cujus pœna *in d. c. si quorundam 2. h. t.* agitur, peccavit in improba administratione rerum Ecclesiæ: & quia ex prava administratione in temporalibus arguitur injusta administratio in spiritualibus, ideo rectè ab omni suspenditur administratione *c. final. de excess. Prælat.* non tamen privatur exercitio sacrorum ordinum, nec officiis ecclesiasticis, in quibus non peccavit. Posset tamen adhuc objici; eò quia non solùm pœna incurritur à Prælato suspensionis, verùm etiam ejus actus irritatur; etenim ex actu nullo pœna non incurritur, nec debetur *l. ea C. si mancipium ita fuerit.* quia quod est nullum, nullum producit effectum *l. 4. §. condemnatum. ff. de re judic. c. illud de iure patron. c. non potest de regul. iur. lib. 6.* Alciatus *lib. 5. paradox. c. 13.* Quamobrem si obligatio est nulla, non videtur Prælatus ob illam suspendendus. 16

Sed contra, quia vel lex respicit tantùm effectum, vel animum facientis: si primum, verum est, quòd actus invalidus nil operetur, nec pœna ex eo incurratur *l. 1. ff. de abig.* si verò lex respiciat animum; tunc non curatur de effectu, sed tantùm de ipso facto, & hac ratione plerumque qui facit actum invalidum ob fa- 17

ctum tantùm punitur, eò quia talis actus sit positus,& factus, non verò quia sit irritus,& invalidus, & quia de facto talis actus est positus, ideo rectè punitur *l. eum qui duas* 18. *C. ad leg. Juliam de adult. c. nuper de bigam. clement.* 1. *de consanguin. & affin. c. si religiosus de elect. in*
17 6. Hinc Gregorius *in c. si quorundam* 2. *h. t.* ut has obligationes omnino eradicaret, non solùm earum effectum improbavit, sed etiam factum ipsum obligandi; proinde Prælatus ponens tale factum rectè pœnam incurrit suspensionis.

18 Sin autem Prælatus nomine Ecclesiæ pecunias accipiat mutuas juxta limites suæ facultatis, & administrationis, eò quia cum consensu Capituli tantam summam mutuò accipit, ad cujus solutionem sufficiunt reditus, & alia bona mobilia non pretiosa Ecclesiæ: vel etiam si Prælatus solus etiam absque consensu Capituli, si is non requiratur, mutuas accipit pecunias, tunc obligatur Ecclesia, quamvis à mutuatore non probetur, pecunias re ipsa versas fuisse in utilitatem Ecclesiæ; sed sufficit si mutuator, seu creditor ostenderit ex voluntate Prælati, & Capituli pecunias illas fuisse mutuò acceptas pro Ecclesia, seu ob necessitatem ejusdem, ut notat Abbas *in c. ad hoc* 1. *h. t.* & ratio est, quia Prælatus nonnunquam solus, vel in quibusdam casibus unà cum capitulo liberam administrationem bonorum mobilium, non pretiosorum habet, proinde etiam facultatem accipiendi pecunias mutuas si Ecclesiæ necessitas urserit, id enim pertinet ad administrationem ejusdem: unde sufficit, si creditor, per instrumentum authenticum ostendat se dedisse mutuas pecunias ob necessitatem, & utilitatem Ecclesiæ, tametsi in instrumento non contineatur speciatim pro qua utilitate, quia id probabiliter colligitur, ex eo quòd tunc novum ædificium exstructum fuerit, vel prædium Ecclesiæ emptum, ut notat Menochius *de arbit. judic. cas.* 432. *n.* 33.

19 Tum quia sicut ut successor teneatur debita antecessoris solvere, sufficit, quòd pro necessitate Ecclesiæ contracta fuerint talia debita: ita sufficit probare quòd propter imminentem aliquam necessitatem Ecclesiæ pecuniæ sint mutuò acceptæ, licèt non probetur, expensas fuisse ob talem specialē necessitatē, talis enim probatio esset difficilis, proinde vix reperirentur, qui ecclesiis, & ejus Prælatis urgente necessitate vellent mutuum dare, quod procul dubio in Ecclesiarum redundaret detrimentum.

20 Hinc successor in Prælatura, vel beneficio ecclesiastico tenetur solvere debita à suo antecessore contracta, ut statuit Alexander III. *in c. ad hoc* 1. *h. t.* ubi expressè habetur, quòd successor in beneficio tenetur solvere debita sui antecessoris contracta pro Ecclesiæ necessitate, perinde ac filius tenetur solvere debita patris, probatur etiam *ex c. quia Joannes* 12. *q.* 5. *c. convenior.* 23. *q.* 8. *c. significante* 34. *c. significavit.* 37. *de rescript. c.* 3. *de pignor. & c. final. de his quæ fiunt à Prælat* Bekius *de eccles. ædific. c.* 19. Quintanadvennas *lib.* 2. *eccles. num.* 42. Amaya *in l.* 24. *C. de decur. lib.* 10. Ratio est, quia quoties antecessor pro Ecclesiæ utilitate, & necessitate contraxit debita, successor tenetur ex bonis, & reditibus Ecclesiæ illa extinguere: siquidem successor, vel alius Rector Ecclesiæ, est quasi hæres sui antecessoris, cui in Prælatura, vel beneficio succedit Glossa *hic V. prædecessoris*: & sicut hæres succedit in universum jus defuncti, tam quoad jura, & commoda, quàm quoad onera, & debita, seu obligationes *l. hæreditas* 62. *ff. de regul. jur.* ita etiam Prælatus Ecclesiæ succedit in universum jus ejusdem *c. relatum* 12. *de testam.* proinde suscipit etiam onus extinguendi debita contracta à suo prædecessore. Juvat observare discrimen inter debita, quæ Prælatus propter Ecclesiam, seu in ejus utilitatem contraxit; & debita quæ ipse personali, & speciali causâ suscepit, etenim tantùm in primo casu tenetur successor extinguere debita sui prædecessoris, non verò in secundo: ratio discriminis in eo est sita, quia successor in beneficio, quamvis hæres appelletur *c. final.* 12. *q.* 2. non ita appellatur, quia ex defuncti voluntate in universale, seu singulare jus successerit; nec etiam succedit ex defuncti vocatione *c. Episcopo. c. Moyses* 8. *q.* 1. Sed dicitur quasi hæres quatenus habet eandem sedem, quam alius antea habuerat; unde æquum est, ac rationi consonum, ut qui rem ipsam occupat, fructus, ac proventus percipit, onera ipsius rei solvat juxta *text. in l. mortuo* 22. *ff. de fideiuss. l. inter* 42. *ff. de pact. l. Imperator* 20.

In secundo verò casu ex debito personali 21
prædecessoris non potest successor conveniri, quia quoad personam particularem non est ejus hæres, nec repræsentat ejus personam, alioquin ex alieno facto gravaretur contra textum in *l.* 1. *C. ne uxor. pro marito l.* 1. *C. ne filius pro patre.* Hinc receptum est, pensiones decursas ab antecessore mero jure debere successorem solvere, quia pensio est onus reale beneficii, non beneficiati, ut desumitur *ex l. Imperatores* 20. Barbosa *de pensionib. p.* 1. *q.* 7. *num.* 44. Hinc receptum est etiam, ut si beneficiarius ad congruam sustentationem, seu in ejus infirmitate debitum contraxerit, successor in beneficio teneatur illud solvere: quia similes expensæ censentur onus reale ipsius beneficii, ut docuit Redoanus *de reb. eccles. q.* 57. *num.* 7. Juvat etiam observare discrimen inter filium, seu alium hæredem, & Prælatum successorem, quia hæres accipit, & consequitur jus successionis à defuncto, proinde obligatur ad solvenda omnia debita defuncti saltem juxta vires hæreditatis *c.* 1. *de testam. si inventarium fecit.* at Prælatus beneficiarius non consequitur à defuncto prædecessore jus successionis, sed illud accipit ab Ecclesia, seu superiore, qui illum in Prælatura, vel beneficio instituit: proinde non tenetur ad omnia debita sui antecessoris solvenda, sed ad ea tantùm, quæ is nomine Ecclesiæ, & pro utilitate ipsius contraxit.

Verùm videtur urgere difficultas, quia non 22
est æquitati naturali consonum, quòd pro alienis debitis alius molestetur *l. hac* 12. *C. de omni agro desert. lib.* 11. *l. si quis suo* 33. §. *legis C. de inoffic.* unde Cassiodorus *lib.* 4. *epist.* 10. ait: *dividuntur causa Germanis: filius obligationibus paternis, si non sit hæres, eruitur; uxor maritalibus*

Digitized by Google

his debitis, nisi per successionis vincula non tenetur, & audacia ad solutionem trahis extraneos cùm absolvant iura coniunctos. Magni peccati genus est alienis debitis alterum pragravari: ergo successor in Episcopatu, non est adigendus ad solvenda debita à suo prædecessore contracta, cùm successio muneris, aut officii non pariat subrogationem respectu obligationis, & debiti; siquidem propria obligatio specialiter afficit personam particularem, sicut crimen non constituit delinquentem, nisi solum criminosum *l. sancimus 12. c. de pœnis l. non debet ff. de regul. jur.* cum igitur episcopus successor, & electus non veniat, ut hæres, neque repræsentet personam defuncti, non suscipit omnes illius obligationes: venit enim successor tanquam singularis, & particularis subrogatus in locum defuncti, neque se obligavit ad debita sui prædecessoris solvenda; & cum obligatio æris alieni non afficiat episcopatum; non videtur quâ ratione successor teneatur solvere debita sui prædecessoris. Tum quia Episcopus, vel alius beneficiarius in locum prædecessoris subrogatus, est particularis successor; siquidem succedit titulo particulari, seu ratione canonicæ institutionis; proinde non accipit beneficium à suo prædecessore; sed ab ipso conferente, seu superiore ecclesiastico *c. cum venissent de instit. c. 2. de regul. juris in 6.* successor autem ex titulo speciali non tenetur solvere debita sui prædecessoris *l. 1. c. si certum petatur.*

23 Idque vel maximè procedit, si nihil acceperit à defuncto *l. unum 67. §. 2. ff. de legat.* Sed contra est, quia hæc non obstant: etenim dupliciter possunt debita contrahi à Prælato ecclesiastico: primò ob necessitatem proprii patrimonii, ac commodum propriæ personæ: secundò ob utilitatem Ecclesiæ: si debita contrahantur priori modo, onus ea solvendi non transit in successorem, sed sola persona contrahentis manet obligata, & hæc obligatio transit ad ejus hæredes, & non ad successorem in beneficio ecclesiastico. Sin verò debita fuerint contracta secundo modo, onus ea solvendi transit ad successorem, dummodo antecessor ea contraxerit cum solemnitate à jure præscripta; quia tunc censentur contracta nomine ipsius Ecclesiæ, quæ propterea cum maneat gravata ære alieno; tenetur beneficiarius quicunque ille fuerit, debita illa extinguere; eò ipso, quòd suscipit ejus administrationem, tenetur ejus utilitatem promovere, proinde eam liberare à gravamine æris alieni.

24 Tum quia beneficiarius est veluti procurator Ecclesiæ; unde antecessor tunc tanquam procurator contraxit nomine Ecclesiæ *c. sine exceptione 12. q 2. authent. hoc jus porrectum c. de SS. Ecclesia*: sed ex principiis juris procurator contrahens nomine procuratorio obligat illum, cujus est procurator *l. si pupilli 6. §. 1. ff. de negot. gest. l. 1. §. non autem ff. de exercit. act.* & quia successor suscipit in se omnia onera ipsius Ecclesiæ, contrahit etiam omnes ejus obligationes *c. ex literis 3. de pignor.* Hinc patet discrimen, cur successor, licèt non teneatur solvere debita contracta à suo antecessore ob proprium commodum; teneatur tamen ea solvere, si contracta fuerint ob necessitatem, ac utilitatem ipsius Ecclesiæ. Hinc licèt successor succedat ut subrogatus particularis, & titulo particulari canonicæ institutionis, quia tamen succedit, ut administrator bonorum Ecclesiæ, tenetur ejus utilitatem promovere, consequenter eam liberare ab ære alieno, quo gravatur. Semel quòd contractus fuerunt initi in utilitatem, & gratiam Ecclesiæ, jam Ecclesia, & ejus prælatus tenetur eos adimplere, ac servare.

Imò tenetur successor solvere etiam debita contracta ab antecessore ob necessariam, ac decentem sustentationem suæ personæ; quia hæc debita solvi debent ex reditibus ecclesiastici beneficii, in quo succedit: siquidem cum teneatur Ecclesia prælatum suum congruè alere, ac sustentare, quamvis is habeat bona patrimonialia, ut notat Abbas *in c. ad hoc 1. h. t. num. 2.* ideo hujusmodi debita censentur contracta nomine Ecclesiæ, proinde unà cum eadem Ecclesia transeunt ad successorem, qui tenetur ea solvere. Quinimo tenetur etiam successor solvere debita, quæ antecessor in infirmitate contraxit, & ex qua decessit; ut tradunt Abbas in *d. c. 1. h. t.* Barbosa *d. c. num. 3.* Quòd si antecessor defunctus nullos reliquit ecclesiasticos reditus; tunc distinguendum est; si habuerit sufficientes reditus ab Ecclesia ei assignatos; vel non: si dicatur primum, tunc debita ab ipso contracta ob necessitatem, vel infirmitatem solvenda sunt ex bonis ejus patrimonialibus, argumento *c. ex præsentium 3. de pignor.* si dicatur secundum, iterum procedendum est cum distinctione; vel præter opinionem, & ob causam accidentalem contigit, ut ob sterilitatem plurium annorum, vel hostium incursiones; & tunc successor in beneficio tenetur ipse contracta ab antecessore debita solvere ex futuris reditibus Ecclesiæ; dummodo possit tale onus sustinere, ut tradit Parisius, *lib. 1. de resignat. benefic. q. 18. num. 51.* vel Beneficiatus initio scivit tenuitatem redituum; & nihilominus voluit beneficium acceptare; & tunc ipsi imputari debet, qui tam tenue beneficium acceptavit, ut suâ industriâ, vel patrimonio vivere debeat; hinc hæredes ex propriis, seu patrimonialibus bonis defuncti tenentur contracta debita solvere, ut notat Abbas *l. c.* & desumitur *ex l. si pro re 10. junct. Glos. V. capisse C. mandat.* 25

Quòd si beneficiarius nec reditus ecclesiasticos, nec bona patrimonialia reliquit, tunc sumptus necessarios factos in infirmitate, vel funeris causâ, Ecclesia, vel successor debet solvere *arg. c. 1. h. t.* quia quod pro necessitate personæ Prælati expenditur, id pro ipsa Ecclesia censetur expensum ob unionem inter prælatum, & ecclesiam; beneficiarium, & beneficium; unde talis obligatio realis cuilibet beneficio imposita censetur; propterea unà cum beneficio transit ad successorem, dummodo is possit onus ferre; alioquin ad Episcopum pertinet aliunde providere. Sin verò beneficiarius, qui debita contraxit ob sustentationem propriæ personæ non habeat bona patrimonialia, nec quasi patrimonialia, tunc reditus ecclesiastici 26

conservantur, vel creditori assignantur, ut eos percipiat, donec debitum sit solutum: tunc enim Ecclesia indulget clerico pauperi ob honorem clericalis ordinis, ut omnia ejus debita, sive vivat, sive mortuus sit, solvantur ex reditibus ecclesiasticis. Quòd si habeat bona patrimonialia, tunc debita non sunt solvenda ex reditibus ecclesiasticis, nisi secundùm eam quantitatem, quam decens, ac congrua ejus sustentatio videbatur exigere; & reliqua debita solvenda sunt ex bonis patrimonialibus.

§. III.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 Quæritur primò, an creditor teneatur particularem solutionem acceptare; ut si debitor mille aureorum velit centum aureos hoc anno solvere, & totidem anno sequenti, & sic successivè, teneatur creditor hanc accipere solutionem? Respondetur cum distinctione. Vel enim debitor tenetur solvere mille aureos ex diversis debitis, quæ contraxit; adeo ut singula annuatim extinguat, & tunc creditor tenetur talem solutionem accipere; quia quando diversa sunt debita, unum sine alio solvi potest, & creditor tenetur accipere *l. 1. C. h. t.* sed tunc cum debitor sit talis ex diversis causis, si aliquam pecuniæ summam solvat, & non exprimat quale ex pluribus velit debitum extinguere; tunc electio pertinet ad creditorem, qui tamen ita rem debitoris agere debet, sicut propriam *l. 1. ff. h. t.* proinde in dubio, & quando non constat aliter de mente solventis; censetur illa solutio imputata in causam duriorem, & per illam extinctum illud debitum, quod magis gravabat debitorem *l. in his 5. ff. eod.* Imò licèt major pecunia soluta sit, quàm debitum unum exposcat, adhuc illud debitum, quod cæteris graviùs debitorem premebat, ex toto, vel ex parte intelligi debet extinctum *l. cum pluribus q. 7. ff. h. t.* Illud verò est speciale, ac notatu dignum, quòd si simul usuræ aliquot debeantur, tunc prius solutæ censentur usuræ, quàm sublatū capitale, tametsi expediret debitori solutam pecuniam in capitale imputare, ut eo extincto nullæ imposterum orirentur usuræ: nihilominus non est in potestate debitoris permanentibus usuris solvere capitale *l. in his 5. §. 3. ff. h. t.* Vel debitum mille aureorum ex unica tantùm fuit obligatione contractum, & tunc si creditor exigat, debet totum unica solutione extingui: quia una obligatio, una solutione tollenda est, & plerumque particularis solutio multa secum adfert incommoda; siquidem talis pecunia ita minutatim accepta facilè consumitur, neque applicari potest ad emptionem rei immobilis frugiferæ *l. tutor 41. §. ff. de usur.*

2 Quæritur secundò, quales obligationes ex mutuo oriantur? Certum est, aliquot ex mutuo oriri obligationes, quarum prima est ex parte illius, qui dat mutuum, ut secundùm conscientiā resarciat damnū, si scienter, vel mala fide mutuò dederit rem vitiosam in substantia, vel quantitate, aut qualitate, ex qua damnum passus sit, qui mutuum accepit, oritur enim hæc obligatio ex jure naturæ. Quòd si Petrus dederit Paulo mutuò falsos nummos, ut stanneos pro argenteis, vel si dederit pecuniam Principis, vel Reipublicæ authoritate reprobatam, & Paulus ut veros, ac probatos impenderit, ac consumpserit, tunc tenetur omne damnum, quod fuit alius passus, compensare, quia dedit causam damni. An verò Paulus debeat restituere Petro nummos veros? Respondet Pileus *q. 138.* cum distinctione, si Petrus, qui mutuos dedit bona fide tales nummos putavit esse veros, & probatos: & Paulus qui mutuò accepit, scivit esse falsos nummos, tunc Paulus debitor tenetur veros nummos restituere, idque probat *ex l. domum. ff. de contrab. empt. §. simili quoque*: sin autem Petrus mala fide dedit nummos illos stanneos, Paulus nullo jure cogitur veros, ac probatos ei nummos restituere: quia eo ipso quòd nummos falsos mutuò dedit, nihil mutuò dedisse creditur, cùm falsa pecunia non sit pecunia. Secunda obligatio ex parte illius, qui mutuum dat, est, ut non possit mutuum repetere ante ejus usum expletum, vel ante tempus constitutum, nisi pari necessitate urgente premeretur, vel damnum æquale incurreret, ut notat Baldus *in l. si parum. ff. de verb. oblig.* ubi etiam addit, non posse mutuum repeti statim, ac datum est, tametsi qui dedit, dixerit, do tibi mutuum, prout mihi placuerit: alioquin inde sequeretur, quòd mutuum foret inutile, ut rectè notavit Panormitanus *in c. precarium n. 2. de precar.* quòd si mutuum absque ulla certi temporis præfixione datum fuerit, tunc arbitrio judicis definiendū est, quamdiu expectare debeat, qui dedit, ad illud repetendum, ut tradit Menochius *de arbitrariis iudic. lib. 20. cas. 22.* Tiraquel. *in l. si unquam num. 31. C. de revocand. donat.* Tertia obligatio oritur ex parte accipientis mutuum, is enim secundùm conscientiam debet rem ejusdem generis restituere *l. mutuum ff. de reb. credit.*

3 Rursus tenetur restituere rem ejusdem generis, æquè bonam in substantia, quantitate, qualitate, *l. cum quid ff. de reb. credit.* Rursus tenetur etiam mutuum restituere in omnem eventum etiam si fortuitò perierit *l. incendium C. si certum pet. instit. quib. mod. retrab. obligat. §. item is, cui res.*

4 Quæritur tertiò, an, si debitum sit in diem contractum, etiam ante talem diem solvi possit? Respondetur affirmativè, quia dies censetur adjectus in favorem debitoris; cui proinde renuntiare non prohibetur, siquidem potest quilibet proprio favori renuntiare *l. stipulatio ista 38. §. inter. 16. l. continuus. 137. §. 2. ff. de V. O.* Id tamen limitatur, nisi in gratiam creditoris certus solutioni dies destinatus esset; quia tunc etiam requireretur consensus creditoris, qui cederet juri suo, ut solutio antecedenter ad præfixum diem fieret, quia creditor non potest compelli ad renuntiandum proprio favori *l. cum qui 15. §. de annuis legat.* Quòd si dies nominatim solutioni non sit adjectus tametsi de rigore possit repeti, eò quia in omni obligatione pura statim veniat dies *l. cedere diem 213. ff. de*

& V. S. nihilominus ne contractus sit elusorius, & mutuum inutile, ut contingeret, si pecunia mutua repeteretur eodem die, quo fuit data; ideo ut diximus in præcedente quæstione, aliquod tempus concedendum est mutuatario arbitrio judicis pro commoda solutione *l. quod dicimus 105. ff. h. t.*

5 Quæritur quartò, in quánam moneta solutio fieri debeat? Respondetur, quòd si specialiter non sit conventum, ut solutio fiat in certa specie monetæ, non potest debitor cogi, ut pecuniam in illa specie reddat, in qua accepit, ut aureos hungaricos, pro aureis hungaricis acceptis, adeo ut possit solvere numerando imperiales, vel florenos, vel etiam aliam parvam pecuniam æquivalentem quoad valorem aureis mutuò acceptis: ratio est, quia pecunia recipit functionem in genere, & regulariter magis attenditur quantum, quàm quid solvatur *argum. l. 1. §. 1. & l. Titia 35. §. de auro, & argento legato.* Verùm attendenda est, prima contrahentium intentio, si enim mutuator dedit mutuos aureos, ut vicissim mutuatarius tales in specie aureos restitueret, tunc teneretur mutuatarius solvere aureos, non verò aliam pecuniam inferiorem argenteam, & in hoc sensu explicatur textùs *in novel. 4. c. 3.* ubi aurum pro auro exigi conceditur: sin verò creditor, vel mutuator non intenderit, ut sibi solverentur totidem aurei, tunc potest mutuatarius aliam pecuniam inferiorem solvere, dummodo æquivaleat toti debito.

6 Tum quia aurea pecunia æstimationem, & functionem in genere recipit cum tempore mutui contracti, non tam qualitas, quàm quantitas pecuniæ fuerit considerata; proinde interpretatio fit contra creditorem, in cujus potestate erat contractûs obligationem apertiùs declarare, & expressiùs aperire, ut notat Gotofredus *ad leg. 3. ff. de reb. credit.* & desumitur etiam *ex l. Titia 35. ff. de aur. & argent. legat.* ubi pro auro legato æstimatio præstari permittitur. Id tamen procedit, quando mutuatarius pro pecunia accepta solvit aliam pecuniam licèt diversæ speciei. Quòd si pro pecunia accepta vellet dare equum, vel domum, vel quid aliud, quod non esset pecunia: vel etiam è contra si pro equo vellet pecuniam solvere, tunc creditor invitus non teneretur pecuniam pro suo equo acceptare, neque equum pro pecunia: siquidem talis solutio speciem præseferret emptionis, & nemo invitus compellitur emere, vel vendere *l. invitum 11. C. de retrahend. empt.* hinc habetur regula illa, quod *aliud pro alio invito creditori solvi non possit princ. institut. quib. mod. tollit. oblig. & l. cum à quo C. h. t.*

7 Quæritur quintò, quomodo solutio debeat fieri si pecunia mutetur ex dispositione Principis in suo valore, vel etiam augeatur, vel minuatur quoad materiam. Pecunia mutari potest intrinsecè, & tunc contingit, quando ejus substantia, quâ intrinsecè constat, mutatur, ut si pecunia erat ex puro argento, cuditur semicuprea, quia tunc substantia ejus intrinseca non se habet, ut antea. Mutatur etiam extrinsecè, & tunc contingit, quando manente eadem substantia intrinseca, seu eadem materia pecuniæ ejus valor, seu æstimatio extrinseca augetur, vel minuitur, ut contigit nostris temporibus hìc in Germania, iidem enim aurei hungerici anno 1670. tres duntaxat florenos valuerunt, & anno 1690. eorum valor ad quatuor excrevit florenos immutata intrinseca substantia aureorum? Respondetur, quòd si pecunia intrinsecè mutetur, plures censent, attendendum esse tempus contractûs, & secundùm illam æstimationem, & speciem pecuniæ solutionem esse faciendam: quòd si antiqua pecunia non ampliùs existet, tunc solutio fieri debeat in pecunia nova habita tamen proportione, & æstimatione arbitrio boni viri; & considerato lucro cessante, & damno emergente ad valorem veteris pecuniæ; adeo ut si vetus pecunia fuerit melior, supplendum sit aliquid de nova, & si antiqua fuerit deterior, detrahendum sit aliquid in nova; ita enim docent plures doctores *in c. olim. 20. & c. cum canonicis 36. de censib.* Non enim tota ratio pecuniæ consistit in sola æstimatione extrinseca à superiore imposita: siquidem pro bono Reipublicæ consideratur etiam bonitas intrinseca, seu materia pecuniæ, & certum ipsius pondus, etenim pecunia rasa tantò minus valet, quantò plus auri, vel argenti detractum est illi. Tum quia ob materiam intrinsecam diversam, pecunia, quæ in ditione unius Principis acceptatur, in ditione alterius respuitur. Si igitur solutio fiat à mutuatario in pecunia, ratione cujus debeat mutuator damnum pati, non tenetur hic talem pecuniam cum suo damno acceptare *l. debitorum 99. ff. h. t.* ubi habetur quòd creditor non sit cogendus, ut in alia pecunia suum creditum accipiat, si ex hoc sit damnum passurus, ut notant Fachin. *lib. 2. consil. 46. num 9.* Covarruvias *de veterum numismatum collatione c. 7. §. unic. num.* Gaillus *lib. 2. observat. 73. n. 3.* Regulariter ex consuetudine, & præscriptione solvendi valet solutio in pecunia nova, quia hæc consuetudo cedit in commodum Reipublicæ, eò quia tollat multitudinem litium, ut notat Bovius. *decis. 327. n. 3.*

8 Quæritur sextò, an quando valor pecuniæ mutatur tantùm extrinsecè, adeo ut pecunia invariata quoad materiam, & substantiam intrinsecam, si antea valuerit sex, modò valeat octo, vel è contra si antea octo, nunc tantùm sex; damnum, vel lucrum pertineat ad creditorem, vel debitorem? Respondetur, in tali casu attendendam principaliter esse conventionem contrahentium: siquidem contractus regulantur juxta conventionem, à qua legem accipiunt, ut desumitur *ex regul. 85. jur. in 6.* Assignantur tamen tres conventionis modi. Primus est, si nominatim conventum sit, ut certæ species pecuniæ in certo numero solvantur, ut centum aurei gallici in specie. Secundus si nulla certa species & numerus pecuniæ sit determinatus, sed tantùm exprimatur quantitas in genere. Tertius si mentio fiat de certa specie pecuniæ, ut de ducatis solvendis, & numerus non exprimatur. Quoad primum modum si pecunia in certa specie & numero expressè in contractu determinata sit, si superveniat extrinseca mutatio valoris tunc lucrum, vel damnum ortum ex

tali

tali mutatione refunditur in creditorem, quia debitor solvit juxta conventionem eandem speciem monetæ: neque illius interest, an ejus valor auctus sit, vel diminutus, quia sufficit si ipse adimpleat contractum initum.

9 Et id procedit præsertim quando mutatio pecuniæ, vel ejus incrementum, vel decrementum non est excessivum, sed modicum, alioquin si Petrus tempore, quo valor aurei hungarici excedit 50. florenos, acciperet mutuos à Joanne decem aureos, quibus emeret campum 500. florenis, seu decem aureis; si postea aurei ita decrescerent, ut ejus valor minueretur ad tres, vel quatuor tantùm florenos, non videretur æquum, si tantùm restitueret decem aureos cùm ipse quoad valorem acceperit 500. florenos, quibus campum emit: unde cùm agatur de lucro cessante, putârim tunc habendam esse rationem ad valorem aureorum, & aliquid posse peti cum prudenti judicis moderatione, consideratâ certitudine, vel incertitudine lucri, quod creditori obtigit, & utilitate, quâ debitor acceptos aureos expendit *l. unic. C. de sent. quæ pro eo, quod interest, proferuntur*, ubi statuitur, quòd in casibus, vel contractibus, in quibus certa quantitas est in obligatione, interesse non debeat duplum illius quantitatis excedere. Tum quia in contractibus, qui de jure civili dicuntur stricti juris, cujusmodi sunt mutuum, & stipulatio, non excluditur omnis interpretatio ex bono, & æquo *l. placuit. C. de judic.* Et verba contrahentium cum rigore non extenduntur ad casus insolitos, de quibus tempore contractûs verisimiliter contrahentes non cogitârunt *argum. text. in l. continuus 137. §. cum quis ff. de V. O.* ubi dicitur, quòd non secundum futuri temporis jus, sed secundùm præsentis consuetudinem æstimari debeat stipulatio.

10 Quoad secundum modum conventionis, quando quantitas in genere deducitur in solutionem sine expressa specie monetæ, videtur esse major difficultas, an superveniens mutatio monetæ, ad commodum, vel damnum creditoris, vel debitoris spectare debeat? Tractat hanc quæstionem fusè Fachin. *lib. 2. controvers. c. 9.* ubi refert authoritates pro utraque sententia. Quia verò de hac re nihil expresè in jure reperitur decisum, ut notat Harprecht. *in princ. instit. quib. modis re contrahit. obligat. n. penult.* ideo putârim standum doctrinæ Pauli Layman *c. 5. num. 15.* ubi ait, commodum, & damnum probabiliùs ad debitorem pertinere ex consuetudine imperii, ut solutio fiat secundùm novam æstimationem pecuniæ, & refert Ferdinandum I. anno 1559. in commitiis Augustanis hanc potestatem dedisse debitoribus solvendi in pecunia recèns cusa secundùm extrinsecam æstimationem: siquidem consistit moneta etiam in æstimatione extrinseca ei à Principe imposita *l. 1. ff. de contrah. empt.* & intentio Principis mutantis pecuniam est, ut in defectu pecuniæ debitoribus succurratur. Hoc autem patitur aliquas limitationes. Primò si mutatio monetæ non sit facta à legitima potestate, seu Principe, sed inducta per improbam usurariorum consuetudinem. Secundò si non fuerit perpetua, sed tantùm durante præsente bello. Tertiò si intrinsecus etiam valor, & bonitas mutata sit, tunc enim judicis arbitrio consulendum erit indemnitati creditoris, & debitoris. Quoad tertium conventionis modum si in contractu mentio fiat certæ monetæ, sed non addatur, an in specie, vel in æstimatione restitui debeat, tunc commodum, vel damnum censetur debitoris, quia pecunia recepit functionem in suo genere, & æstimatione *argum. l. 1. ff. de auro, & argento legat.* Tum quia ante solutionem debitor est dominus, ad quem regulariter spectat commodum, vel periculum rei. Demum quia in dubio interpretatio fit contra creditorem cum fuerit in ejus potestate legem contractûs, & solutionis expressiùs declarare, & de certa specie monetæ nominatim pacisci *l. stipulatio 38. §. in stipulationibus 18.*

Quæritur septimò, an debitor morosus inculpabiliter teneatur suo creditori ad interesse damni emergentis, & lucri cessantis? Certum est, debitorem ex delicto, vel quasi delicto teneri restituere, dum commodè potest, alioquin censetur esse in mora *l. in re furtiva ff. de condict. furt.* Et debitorem ex contractu, vel quasi contractu teneri solvere statim, ac elapsus est terminus solutioni constitutus; tametsi non admoneatur, quia dies definita interpellat pro domino *c. fin. de locat. & conducto.* Quòd si non fuerit terminus constitutus ad solvendum, tunc debitor non censetur esse in mora non solvendo antequam moneatur: quia creditor sciens, & potens petere, censetur dilationem concedere non petendo; secus si non petat ob timorem, impotentiam, vel oblivionem: quia tunc debitor dicitur retinere rem alienam invito domino, & censetur esse in mora, si non restituat. Plures censent, debitorem etiam inculpabiliter morosum teneri suo creditori ad interesse damni emergentis, & lucri cessantis, ita præ cæteris docet Molina *de justit. tom. 1. disp. 315. num. 2.* eò, quia quando aliquid datur mutuò ad certum tempus tenetur mutuatarius ad damnum emergens, & ad lucrum ex illo cessans mutuanti, si in termino præfixo solutio non fiat, etiam absque culpa mutuatarii, vel quia non potuerit solvere, vel alia de causa, quæ tamen non proveniat ex parte mutuantis: eò enim ipso, quòd terminus solutioni mutui præfigitur tacitè, ac virtute censetur intervenire pactum, quo mutuatarius teneatur ad interesse, quo mutuans defectu solutionis in eo termino privatur. 11

Quamobrem cum illa obligatio oriatur ex contractu, quamvis absq; juridica culpa mutuatarii omissa fuerit solutio, tenetur ad tale interesse etiam non exspectata sententia. Quamvis hæc sententia sua non careat probabilitate: opposita tamen mihi videtur probabilior, quam propugnant Diana *tract. 2. de contract. resolut. 20.* Decius *lib. 2. c. 20. dub. 10. num. 70.* & alii quos citat Diana, quia quando mora est sine culpa juridica, & non præcessit pactum, ut debitor teneretur ad solvendum interesse, tunc ex mora inculpabili non tenetur ad resarcienda damna: ratio est, quia non potest quis obligari nisi ex culpa, vel pacto, & in præsenti nullum 12

suppo-

supponitur præcessisse pactum, & mora est inculpabilis: quinimò Armilla n.2.de regul. iur. in f. ait, eum non esse censendum in mora, qui potest exceptione legitima se tueri: & omissio inevitabilis, ac propterea inculpabilis nullam habet rationem retentionis injustæ, & quæ pariat obligationem ad restituendum. Ad rationem, quâ nititur Molina pro opposita sententia potest responderi, quòd tacitum pactum non extendatur ad præsentem casum, quia ad impossibile nemo tenetur, & ille non est censendus in mora, qui non potuit eam declinare.

13 Quæritur octavò, an debitor, qui contraxit cum pacto, quòd creditor possit sibi satisfacere expensis debitoris, si non solvat die præfixo, censendus tunc sit in mora, ac teneatur restituere lucrum cessans, vel damnum emergens creditori ex tali mora? Respondetur, quòd stante prædicto pacto, quòd creditor expensis debitoris possit sibi satisfacere, si debitor præfixo termino non solverit, non teneatur ad ullum interesse: quia tunc non stat per debitorem, quin creditor recuperet, quod suum est, sibique debetur; sed sibi debet imputare, qui cùm possit suum creditū exigere, illud negligit: unde non debitor tunc, sed potiùs creditor constituitur in mora, quia debitor jam dedit facultatem ex vi pacti initi, ut creditor sibi satisfaceret sine ullo suo detrimento, sed expensis debitoris; unde si sibi non satisfecerit, ipse fuit in mora, ut notant Surdus *de aliment. tit. 4. q. 16. num. 2.* Giurba *decis.* 114. *in fin.* Rota Romana *decis. 252. num. 9. p. 4.* stante siquidem pacto quòd creditor dilapso termino solvendi possit sibi satisfacere de re sibi debita expensis debitoris, si sibi non satisfaciat, debet sibi imputare, quia per ipsum stat, ne obtineat rem sibi debitam, & ad quam habet paratam, & expeditam executionem. Præterea cum scriptura semper loquatur *l. Ariani C. de heredit.* per tale pactum initum cum creditore, censetur debitor semper consentire extinctioni debiti, & continuò interpellare creditorem, ut sibimet satisfaciat, terminus enim appositus solutioni ipse semper interpellat. *l. magnam C. de contrah. & commun. stipul. l. trajectitiæ §. de illo ff. de act. & oblig.* quamobrem cùm voluntas debitoris ex vi pacti initi sit pro solutione debiti facienda saltem per ipsum creditorem expensis debitoris, tota mora refunditur in creditorem, qui cùm possit rem sibi debitam obtinere, negligit eam obtinere.

14 Tum quia per tale pactum duplex habetur modus solutionis, quorum unus est in subsidium alterius, si primus deficiat: primus enim est, quòd solutio fiat regulariter per ipsum debitorem: secundus, ut in defectum hujus modi creditor sibi satisfaciat expensis debitoris: & quia creditor consensit in totum pactum, totúmque contractum, ideo consensit utrique modo extinguendi debitum, consequenter etiam secundo in defectu primi: unde si deficiente primo ipse non recuperat suum creditum expensis debitoris, ipse est in mora, cùm habeat paratam, & expeditam executionem, si velit, proinde debet sibi imputare, si ex tali mora, quam potuit declinare, aliquod est damnum passus; potuit enim uti, vel non uti tali mora: debitor enim ex vi talis pacti constituit se incapacem moræ, quia potest semper se tueri legitima exceptione, quòd solutionem sui debiti posuerit in arbitrio creditoris, qui absque suo incommodo, & expensis debitoris potuit post præfixum tempus sibi satisfacere.

Quæritur nonò, an creditor acceptans solutionem debiti censeatur liberare debitorem à mora? Respondent communiter doctores, quòd si post incursam moram debitor satisfaciat creditori de sorte principali, & hic illam acceptet, censeatur tacitè liberare debitorem à mora, eique remittere pœnam, quam teneretur subire ratione moræ, & desumitur ex *l. qui semisse ff. de usur. l. fin. ff. de eo quod cert. loc.* Beroius *consil.* 200. Tuschus *litt. I. conclus. 238. num. 8. & litt. M. conclus. 378. num. 2.* Pasqualig. *quæst. moral. canon. centur. 4. q. 362.* siquidem tunc creditor suo facto declarat sibi satisfactum esse, proinde remittere omne aliud, quod posset prætendere; alioquin se declararet, quòd ulteriùs illud prætenderet. Ut enim discurrit Pasqualigus, pœna debita ratione moræ est accessoria ad debitum sortis principalis; proinde cùm creditor acceptans satisfactionem in sorte principali, in ea quiescat, nec quid aliud exigat, censetur extinctum debitum, etiam quoad accessorium ex tacita voluntate creditoris: siquidem contentus sorte principali extinguit debitum ejusdem sortis, consequenter etiam debitum accessorii; quia extincto principali extinguitur etiam accessorium *l. qui liberis. ff. de vulg. & pupill. substit. & l. cum principalis de regul. jur.* 15

Verùm cùm dicitur, quòd extincto principali extinguatur etiam accessorium, id procedit, quando accessorium est quid inseparabile à principali, cujus naturam propterea sequitur: quando verò accessorium est quid distinctum, & separabile, tunc ex eo, quòd extinguatur principale, non sequitur, quod ex eò præcisè, extinguatur accessorium; unde si creditor se declararet satisfactum pro sola sorte principali, non verò pro interesse, quod debitor deberet solvere ratione moræ, tunc extincto principali accessorium non extingueretur; unde quòd debitor non teneatur solvere interesse ratione moræ, id potius procedit ex tacita remissione ipsius creditoris, qui cùm acceptâ sorte principali non exigat interesse, quod posset petere ratione moræ, censetur illud remittere. Cæterum etiam si creditor totam sortem principalem non acceptaret, sed tantùm partem ejusdem, adhuc quoad illam partem censeretur remissa pars interesse eidem debita ratione moræ, valet enim argumentum à toto ad partem *l. quæ de tota. ff. de rei vendic.* Ratio enim quæ militat pro toto, facit etiam pro parte, ut tradunt Menoch. *consil. 72. num. 5.* Abbas *consil. 51. V. præterea lib. 2.* Alexander *consil. 15. in fin. lib. 4.* quod verò pertinet ad moram respectu alterius partis, quæ non solvitur, adhuc respectu illius censeri probabiliter potest, quòd creditor moram tacitè remittat: acceptans enim partem sui crediti alia parte non soluta, ratione taciturnitatis censetur consentire, quod tunc solvatur 16

tantùm pars; & solutio alterius differatur; hac partiali solutione debitor sufficienter declarat animum suum;nolle tunc totum debitũ solvere: animus enim facto magis declaratur, quàm verbis *l. Paulus ff. rem ratam haberi l. pro haerede ff. de acquir. hared.*

17 Taciturnitas creditoris acceptantis mediam tantùm partem ex sibi debitis, & non interpellantis pro alia,prodit ejus consensum; adeo ut censeatur assentiri, quod pro nunc solvatur ipsi una pars, & altera ad placitum debitoris; quia cum potuerit pro illa interpellare, & non interpellaverit pro solutione totius debiti, & interesse, assentitur solutioni eo modo, quo fit à debitore, proinde voluntati ejusdem: sicut qui recipit pretium rei suæ venditæ eo ipso censetur ratificare venditionem *per text. l. liberis* §. 1. *ff. de lib. cau.* Tiraquel. *de jure const. part. 3. limit. 30. num.* 11. *& seq.* quia voluntas efficaciùs facto declaratur, quàm verbis *l. de quibus ff. de legib.* Romanus *consil. 291. num. 4.* cum igitur creditor consentiat voluntati debitoris quoad solutionem debiti; & remittat solutionem unius medietatis pro arbitrio debitoris, remittit etiam moram, & quidquid consequitur ad ipsam. Semel quòd concedit dilationem concedit moram; proinde debitor ex tali mora sibi concessa non tenetur quidquam solvere; quia per concessionem moræ liberatur ab incommodis, quæ alioquin teneretur subire ex tali mora. Semel igitur quòd creditor ratam habet dilationem solutionis, & in ipsam consentit, revocat tacitè terminum præfixum, & omne pactum circa solutionem; perinde ac consentiens in venditionem revocat pactum prohibitionis alienationis Bald. *in l. qui Romæ* §. *Flavius ff. de V. O.*

18 Cæterum si regulariter loquamur, debitor si ritè interpellatus in mora fuerit solvendi, damnum quod inde creditori resultat, tenetur resarcire: mora enim cuique sua,non alteri nocere debet *c. mora 25. de R. J. in 6.* arbitrium tamen boni viri hic debet aliquid valere *argum. l. mora 32. ff. de usuris*: quia justa causa; & etiam impossibilitas dandi, & magna difficultas excusant à subeundis incommodis moræ *Glossa in l. quid si 5. ff. de rebus creditis.* Gaillus *lib. 1. observ. 142. n. 2.*

19 Quæritur decimò, quomodo indebitè solutum repeti possit? Indebitum est quasi contractus re initus, quo is, qui rem indebitam per errorem solutam accepit, tenetur eam restituere *l. 1. 15. qui 5. §. is quoque ff. de oblig.* Possunt tamen contrahentes, quando indebitum solvitur simul expresè convenire,ut si postea constiterit, solutum esse indebitum,debeat restitui *l. 2. in princ. ff. de condit. indeb.* sed tunc est contractus innominatus initus expresso consensu. Rursus ex solutione indebiti oritur actio personalis contra eum, qui indebitum accepit, quæ actio dicitur condictio: ratio est,quia accipiens quod sibi non debetur tacitè se obligat ad ejus restitutionem, cum nemo possit rem alienam invito domino retinere: iniquum enim est retinere quod sibi per errorem datum est; & aliàs ad se non pertinet *l. hac condictio 66. ff. de condic. indeb.* Cæterum sicut debitum, ita indebitum multipliciter sumitur: primò naturaliter, & civiliter; quando solvitur alicui,quod nec naturaliter,nec civiliter ei debetur,seu nullâ obligatione orta ex natura, vel lege *l. si non sortem 26. §. indebitum ff. de condict. indebit.*

Secundò potest aliquid esse indebitum naturaliter, & debitum civiliter: ut si quis spe futuræ solutionis chirographo suo fateatur sibi fuisse solutum, quod nondum solutum est; is ex literis dicitur satisfactus civiliter ratione chirographi; non verò naturaliter cum revera non fuerit quidquam ei solutum; & debitor civiliter non dicitur obligatus ob acceptum à creditore chirographum; naturaliter verò manet obligatus: vel si Titius sub spe pecuniæ sibi numerandæ à Cajo det ipsi chirographum, quo fateatur sibi fuisse à Cajo talem pecuniam numeratam; tunc Titius intra biennium civiliter ex literis est obligatus, non verò naturaliter cum nihil acceperit; unde debitum Titii est tantùm civiliter debitum Cajo; non naturaliter: quia jure naturæ talis pecunia est indebita Cajo,cum Titius ab illo revera eã non acceperit. 20

Tertiò potest aliquid jure civili esse indebitum, & jure naturæ debitum: siquidem ex nudo pacto oritur obligatio naturalis, non verò civilis: si Titius nudo pacto contraxit cum Cajo cedere illi suum equum, hic naturaliter est debitus Cajo; & indebitus jure civili *l. juris gent. 7. §. sed cum nulla ff. de pactis.* Qui igitur per errorem solvit alteri quod illi non est debitum naturaliter, nec civiliter, potest id condicere, seu repetere, sumitur *ex l. 1. & seq. ff. de condic. indeb.* quia quando id solvitur, quod nullo jure debetur accipienti, naturalis æquitas non permittit, ut is locupletetur cum alterius damno, & jactura *l. nam hoc 14. ff. de condict. indeb.* sunt tamen qui putant, solutum per errorem juris non posse repeti, quamvis sit omnino indebitum; idque probant *ex l. cum quis 10. C. de jur. & facti ignor.* Verùm ibi jus loquitur tantùm in casu speciali, quia in aliis juribus absque ulla distinctione dicitur, indebitum sive juris, sive facti per errorem solutum posse condici, seu repeti: quia cum condictio indebiti oriatur ex naturali æquitate *l. in summa 65. §. quod ob rem:* & ratio naturalis æquitatis sit semper eadem, sive per errorem juris; vel facti fiat solutio; ideo semper est iniquum retinere rem alienam invito domino, & locupletari cum jactura alterius.

Qui verò solvit quod tantùm jure naturali est indebitum, sed civiliter debitum potest solutum repetere, sive per errorem facti, vel juris illud solverit, ut si quis ductus spe accipiendi pecuniam mutuam chirographum dedit, in quo se obligavit eam restituere; & postea si pecuniam non accipiat, chirographum repetere potest intra biennium, vel creditorem per exceptionem non numeratæ pecuniæ repellere *l. quasi 7. C. de non numer. pecun.* hinc si solvat, seu restituat, quasi ad id obligatus ex vi dati chirographi jure civili; non naturali, solutum repetere potest; quia error juris non nocet, quando agitur de damno vitando, non de lucro captan- 21

captando *l. error. 8. in fin. ff. de jur. & fact. ignor.* si quis autem solvit quod è contra jure civili indebitum est, & debitum jure naturali præcisè spectato; tunc vel solvit per errorem, seu ignorantiam facti, dummodo non sit ignorantia crassa, & supina *l. nec supina 6. & l. error 8. ff. de jur. & fact. ignor.* & tunc potest solutum repetere: vel solvit per errorem juris; & tunc nequit solutum repetere *l. cum quis 10. junct. Glossa V. cum quis C. de jur. & fact. ignor.* hinc si hæres solvit legatum relictum ex testamento imperfecto per errorem facti, quia putavit testamentum esse solemne, potest solutum repetere: sin verò solvit per errorem juris putans etiam ex testamento imperfecto legata solvenda esse; tunc non potest solutum repetere *l. fideicommissum 7. juncta Glossa V. solutum C. de condict. indeb.*

22 Excipiuntur tamen milites, minorennes, rustici, mulieres, quibus error juris non obest *l. Regula 8. ff. de jur. ex fact. ignor.* Rursus habens exceptionem perpetuam, potest repetere solutum per errorem facti, vel juris *l. si fortem 26. §. indebitum, & §. adeo autem:* quia exceptio perpetua reddit actionem inefficacem, ut quasi nihil debeatur *l. nihili interest 122. ff. de regul. jur.* debet tamen exceptio esse favorabilis, ut est illa Senatusconsulti Velleiani in favorem mulierum pro aliis fidejubentium. Qui verò sciret, se non debere Cajo centum florenos; & nihilominus eos illi solveret; non posset postea illos repetere *l. 1. & l. si non fortem 26. §. indebitum ff. de condict. indeb.* quia tunc præsumitur donare. Qui verò anceps, ac dubitans solvit indebitum, si postea probare possit solutum fuisse indebitum, potest illud repetere, si per errorem solverit, quia in obscuro melius est favere repetitioni, quàm adventitio lucro ex *regul. jur. 41. in ff.* sin verò quod debetur sub conditione contingente, ac pendente in futurum, & quæ potest non esse, solvatur per errorem ante purificatam conditionem, condici potest, ac repeti tanquam indebitum, quia ante purificatam, seu impletam conditionem nondum debebatur. Secus si conditio necessariò futura erat; tunc solutum non potest condici, quia conditio est necessariò ponenda *l. eam & si 17. & seq. ff. eod.* Quòd si petatur, cuinam incumbat onus probandi indebitum esse solutum. Respondetur, onus probandi incumbere ei, qui dicit indebitè, & per errorem se solvisse; si enim conducit, seu repetit solutum debet ostendere, illud alteri, cui solutum fuit, non convenire, desumitur *ex cap. in qui ult. h. t.* quia si reus ab initio fateatur se recepisse pecunias, & eas ex debito fuisse sibi solutas; præsumptio stat pro illo, qui pecunias accepit. Sin verò adversarius negat solutionem, & convincitur accepisse; incumbit tunc illi onus probandi, se debitè accepisse. Cæterum qui dicit se pecuniam indebitam solvisse, incumbit eidem onus probandi solutionem illam fuisse indebitam; quia quilibet præsumitur solvisse, ut debitum alteri, quod illi solvit.

Quæritur undecimò, an debitor morosus sit monendus à creditore priusquam accipiat pecuniam cum interesse propter ejus moram? 23
Titius non solvit Cajo tempore præfixo pecunias sibi à Cajo creditas; ob id Cajus astrictus est cum interesse tantum, quantum erat debitum, accipere: difficultas est, an teneatur monere Titium, se velle mutuum ab illo accipere cum usuris? Respondent plures, Titium esse monendum, quia fortâssis solvet debitum, ne ob moram teneatur etiam solvere interesse: vel aliter providebit, ne damnum inde patiatur; hæc sententia licèt sit tuta, & in praxim deducenda, opposita tamen opinio est probabilior, cui adhærent plures cum Petro Navarro *de restit. lib. 13. c. 1. num. 281.* Scaccia *tract. de commerc. §. 1. q. 7. p. 2. ampliat. 5. n. 266.* ratio est, quia non monitio, sed mora causat obligationem in debitore; & damnum quod patitur creditor ex eo quòd sibi non solvatur sua pecunia: unde cum mora jam causaverit obligationem, non videtur necessaria talis monitio.

Quæritur duodecimò, an debitor morosus teneatur solvere damnum emergens, & lucrum cessans? 24
Damnum emergens, & lucrum cessans communiter dicitur interesse. Damnum emergens dicitur quando quis detrimentum patitur in rebus, quas habet, vel quæ sibi debentur; ut si Titius ratione mutui, quod alteri præstitit, adigatur ipse pecunias fœnori accipere, ac usuram solvere: vel res suas viliori pretio vendere, hoc enim damnum emergens patitur Titius ob pecunias alteri mutuò datas. Lucrum cessans habetur quando quis impeditur ab assecutione alicujus boni, vel lucri quod posset commodè acquirere, si non dedisset alteri mutuas suas pecunias. Respondetur, quòd si mutuatarius sit in mora, & inde mutuator damnum aliquod patiatur ob non solutas sibi suas pecunias tempore præfixo, tenetur mutuatarius ad compensationem damni, quod mutuator tulit. Neque opus est, ut eum interpellet de solutione, quia terminus ipse præfixus satis interpellat, virtute pacti ab initio conventi. Tenetur igitur compensare damnum inde emersum, quia per omissionem solutionis fuit causa illius, & solutio erat debita: unde cum illa omissio solutionis fuerit contra justitiam, tenetur ad compensandum damnum inde emersum, & lucrum cessans. Idque procedit etiam si debitor fuerit in mora per plures annos, tenetur enim solvere interesse totius illius temporis.

(o)

TITULUS XXIV.

De donationibus.

QUæ ad contractus onerosos pertinent in superiobus Titulis expendimus; sunt contractus onerosi, qui ex utraque parte contrahentium obligationem pariunt, ut venditio, emptio, locatio, conductio, feudum: nunc agendum superest de contractibus gratuitis, quorum præcipua species est donatio, quæ de jure novissimo est contractus stricti juris *l. cum 22. & l. hæreditatem 28. ff. eod.* tametsi plures acriùs, quàm par sit disputent, an dicendus sit contractus nominatus, vel innominatus, ut Bart. *ad l. juris gentium 7 ff. de pactis* Jason *ad l. cùm mota 6 C. de transact.* proximiùs tamen videtur accedere ad causam liberalitatis; siquidem qui donat, non id præstat, ut alterum sibi obliget, quod propriè convenit contractibus; sed ut donator beneficio afficiat donatarium; & non ob aliam causam nisi liberalitatis exercendæ.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. PRUDENTES 1. h. t. declarat Gregorius Papa, nobilium esse existimare, quòd sponte tribuunt, se debere, & nisi in beneficiis crescant, nihil se præstitisse putant. Ubi notat Glossa, id, quod dicitur de incremento esse intelligendum saltem per bonam voluntatem, quia hilarem datorem diligit Deus. Explicatur textus, ut homo nobilis ita sit propensus ad benefaciendum, & dandum, ut debitum putet dare, & nunquam satietur dando, quamvis plurima dederit, eò quia beatius sit magis dare, quàm accipere. Cùm liberalitas sit virtus, quæ vel maximè nobilibus convenit, ideo proprium est Nobilium dare, ut notat Panormitanus hic num. 2. *& ideo Pontifex tribuit nobilitati donationem tanquam proprium actum.*

C. FRATERNITATEM 2. h. t. Alexander III. declarat, Prælatum de rebus Episcopatûs non posse in detrimentum Ecclesiæ graves donationes facere, præsertim inconsultis canonicis, & successorem posse tales donationes revocare, sive à clericis, sive à laicis, eò quia nullius fuerint valoris: & additur etiam ratio, quia Prælatus est tantùm Procurator, & administrator Ecclesiæ, non verò Dominus, quapropter tenetur meliorare conditionē Ecclesiæ, non deteriorare. Notat Glossa, Prælatum posse donare modicum, & in hoc differre à Procuratore: non tamen posset parvas donationes facere si Ecclesia inde læderetur, quia si læsio esset gravis, donatio itidem respectu ejusdem Ecclesiæ esset censenda gravis. Cæterum si fiat donatio licita potestatis causâ, & Capitulum consentiat, donatio tenet: sed potest peti restitutio in integrum, si Ecclesia graviter fuerit læsa, ut notat Panormitanus hic num. 5.

C. CÆTERUM 3. h. t. Idem Pont. rescribit, Prælatum juxta loci consuetudinem posse dare in modica quantitate, dummodo consuetudo sacris non adversetur canonibus, sicut enim tutor potest dare de bonis pupilli considerata illius, & bonorum qualitate; ita etiam Prælatus potest donare aliqua modica etiam sine consensu Capituli: quia Prælatus non habet minus liberam administrationem, quàm tutor, nisi obstet aliqua lex, vel consuetudo legitima. Ex quo textu infertur, parvitatem rei, & consuetudinem facere, donum esse ratum: quinimò ut notat Glossa hîc consuetudo dat jurisdictionem, & liberiorem administrationem c. ea noscitur de his, quæ fiunt à Prælato, *sunt tamen omnia intelligenda, dummodo enormiter non gravetur Ecclesia.*

C. CONSULTATIONIBUS 4. h. t. rescribit idem Pont. Episcopum non posse dare alicui clerico Ecclesiam, quæ nondum vacat: quòd si det declarat, donationem esse nullam: posse tamen dare locis religiosis. Liquet ex hoc textu, Ecclesiā non vacantem non posse dari privatis personis, adeò ut qui illam possident, non debeant eâ spoliari in vita sua sine eorum consensu. Cæterum locis religiosis de consensu capituli potest Ecclesia, quæ nondum vacat, dari. Non verò privata persona; in quo sensu intelligitur textus c. cognoscentes de constit. *neminem sine sua culpa esse spoliandum suo beneficio.*

C. PER TUAS 5. h. t. Innocentius III. declarat, non obstante juramento de non infeudando de novo, posse Prælatum integrare feudum concessum, si non fuerit integrum, sicut fuit promissum. Ubi notandum est, posse Episcopum rem Ecclesiæ infeudare ratione servitii facti suæ personæ.

C. CUM DILECTI 6. h. t. declarat idem Pont. quòd si clausula onerosa adjecta sit ultimæ donationi, eam tantùm afficiat, adeò ut non se extendat ad alias, quibus non est annexa. Ubi notandum est, id speciale esse in donationibus, ut clausula onerosa post plures donationes in fine instrumenti posita, proximam tantùm respiciat, & afficiat donationem, ut declarat Pontifex in hoc textu: ubi notandum est, quòd in contractibus plena, in testamento plenior, in beneficiis plenissima est facienda interpretatio, ratio discriminis assignatur à Panormitano hîc num 4. *quia contractus onerosus inducit obligationem ex utraque parte* l. labeo 2.

ff. de

ff. de V.S. *proinde respectu utriusque debet in interpretatione servari aequalitas, ut non sit in favorem unius, & odium alterius, sed plena respectu utriusque. In testamentis verò, & legatis, quia cedunt in bonum praesertim haeredis, & Legatarii interpretatio fit plenior, quàm in contractibus: quia debet satisfieri voluntati defuncti, quae subinde fuit largior, quàm verba significent. In donationibus verò fit interpretatio plenissima, quia donatio propriè dicta est actus merae liberalitatis, unde sicut praesumitur donator largus in donando; ita ejus verba intelligenda sunt plenissimè. Id tamen limitatur. Primò ut non procedat, quando non agitur de praejudicio solius concedentis, sed cederet in enorme praejudicium tertii* l. 2. si quis à Principe ff. ne quid in l. pub. C. cum dilectus de consult. *Secundò limitatur, dummodo interpretatio donationis non deviet à jure communi, quia ut notat Panormitanus hic* num. 5. *omnis recessus à jure communi est odiosus: qua ratione dispensationes censentur esse stricti juris.*

C. *PASTORALIS 7. h.t. Idem Pont. rescribit, quòd si Episcopus de consensu Patroni concedat Ecclesiam pio loco, intelligatur, Patronum dedisse jus patronatus, & Episcopum dedisse id, quod temporale habebat in Ecclesia, vel concessisse omnes proventus praeter jus cathedraticum. Verùm ad validitatem hujus donationis requiritur consensus Capituli.*

C. *INTER DILECTOS 8. h.t. Idem Pont declarat, posse Hospitalarios, seu equites S. Joannis Hierosolymitani, qui nunc dicuntur Melitenses se, & sua alteri Ecclesiae cum suis juribus subjicere: nec valere, si deinde allegent pro se propriam turpitudinem, vel quòd sint perjuri, excommunicati, & in fraudem expleverint talem actum; quia jura non subveniunt deceptoribus, sed deceptis: salvis tamen rationibus aliorum, quia res inter aliquos acta non debet aliis praejudicium inferre. Ex quo textu colligitur, quòd qui succumbit in possessorio possit intentare petitorium. Hospitalarii enim in hoc textu non obtinuerunt pro se sententiam in possessorio, sed debuerunt possessione ad tempus cedere, salva tamen ipsis maxime lis in petitorio, ubi eam obtinuerunt. Caeterum notat Glossa, allegantem suam turpitudinem non esse audiendum* c. cum super q. de concess. praeb. *nisi vertatur periculum animae, vel adsit favor Ecclesiae, aut libertatis.*

C. *APOSTOLICAE 9. h.t. tametsi in* can. bonae rei 12. q. 2. *definitum sit, ut Episcopus si velis construere monasterium in sua parochia, & illud dotare de rebus suae Ecclesiae, non conferat plus quàm 50. portionem census ipsius Ecclesiae, cui praeest; attamen si Ecclesiam saecularem velit in monasterium convertere, vel eam ampliare pro sepulturis, non ampliùs ei conferat, quam centesimam partem redituum, & hoc sive fiat semel, vel pluries ab eodem, vel diverso episcopo; dummodo grave damnum Ecclesia, à qua tollit, non patiatur: alioquin si cum gravi damno dedit, donatio revocatur, nisi praescriptio, vel alia legitima exceptio talem revocationem excludat. Caeterum sine gravi damno Ecclesiae, sive det 50. sive 100. semper requiritur authoritas Papae.*

C. *PROPTER 10. h.t. declarat Gregorius IX. donantem, & non ejus successorem posse revocare donationem ob ingratitudinem donatarii si in ipsum impias manus injecit, vel praesumpsit inferre vitae periculum, vel attroces injurias, seu grave damnum suarum rerum: ubi notat Glossa, donationem semel perfectam non ampliùs revocari, etiam praetextu rescripti imperialis. Caeterum donatio facta liberto, si non praestet obsequium, revocatur, ut etiam res empta ex pecunia donata: non verò revocatur libertas, sed tantùm propter alias causas dictas in textu. Demum donatio matris facta filio, quando transit ad secundas nuptias revocatur in tribus casibus, si insidietur vitae, si attrociter percutiat, si totam rem effundat.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit donatio, & quotuplex.

1 Donatio si nominis etymologia spectetur est quasi *doni datio l. senatus ff. de mortis causâ donationibus.* Donum verò est datum gratuitum, quod neque ex justitia debitum est, neque donatario obligationem imponit. Hinc donatio definitur *contractus, quo gratis, & liberaliter aliquid in alterum confertur, nullo ad id cogente jure.* Sumitur hic contractus pro pacto, ex quo saltem ex una parte oritur obligatio. Dupliciter sumitur contractus: primò pressè, & strictè, in quo ultro, citroque inducitur obligatio, ut notat Glossa *in l. labeo lib. 1. in V. ultro citroque ff. de V.S.* secundò fusè, & laxè, ut cùm ex una tantùm parte est obligatio, ut desumitur ex *l. Julianus 5. si quis à pupillo ff. de action. empt. & vendit.* & hoc secundo modo donatio dicitur esse contractus, quia tantùm obligat donatorem ad rem tradendam. Dicitur, quo gratis, & liberaliter aliquid in alterum confertur, quia donatio est datio omnino gratuita, & liberalis; datio autem hic sumitur pro actione donantis, quae ex natura sua sufficiens fit ad dominium transferendum; fitque vel traditione rei, vel

officio verborum: hinc duplex est donatio, alia quæ incipit à reali traditione, ut quando res, quæ donatur, simul traditur; & hæc est completa donatio, quæ transfert dominium de donatore ad donatarium: alia quæ incipit à promissione, vel verbali traditione, ut si Titius dicat Cajo: do tibi meam domum, quam habeo in tali loco dissito: & hæc verbalis donatio licèt ex natura sua sit sufficiens ad transferendum dominium; nihilominus jure positivo impeditur, ne dominium transferat, nisi secuta rei traditione; adeo ut si quis rem sic donatam uni, venderet alteri, & simul eam eidem traderet, hic acquireret illius dominium, & donatarius tantùm haberet actionem personalem in donatorem, ut compensaret rei æstimationem: ratio est, quia per solam donationem verbalem sine reali traditione rei donatæ tantùm fuit concessum donatario jus ad rem tribuens actionem personalem in donatorem. Rursus hæc datio dicitur liberalis, quia omnino liberè fit. Adduntur postremæ particulæ *nullo ad id cogente jure*, quia res, quæ donatur non est jure debita: hinc excluditur omnis donatio, quæ habet rationem solutionis debiti, vel permutationis, quia neutra est liberalis. Potest nihilominus donatio fieri ex gratitudine, & dicitur donatio remuneratoria debita ex gratitudine: siquidem non repugnat, aliquid dari ex liberalitate, & gratitudine: liberalitas enim, est dispositio necessaria ad gratitudinem; & nemo potest esse gratus in benefactores, nisi sit liberalis: quinimò potest eadem donatio simul esse ex affectu liberalitatis, & gratitudinis: potest enim donator ab honestate utriusque virtutis moveri ad donandum: ut donatio dicatur liberalis sufficit si non sit debita ex justitia, neque ad tale debitum alteri imponendum ordinetur, licèt verum sit, donationem merè liberalem non fieri ex gratitudine, sed ex solo affectu liberalitatis.

2 Hinc liquet discrimen inter donationem, & promissionem: quia promissio ex natura sua secluso jure positivo non habet vim transferendi dominium: secus donatio, quamvis incompleta, quæ fit tantùm verbis, transfert dominium inchoativè, quatenus dat jus ad rem, & tribuit actionem personalem in donatorem; & simplex promissio non dat tale jus: quia promissio respicit donationem futuram, & donatio est translatio rei in alterum de præsenti; licèt posito jure, quo impeditur translatio dominii per donationem verbalem, talis translatio non sit completa. Differt etiam à pollicitatione, quia hæc est solius offerentis promissio *l. 3. ff. de pollicit.* est enim pollicitatio nuda promissio nondum secuta acceptatione ex parte promissarii: secus donatio supponit donatarium acceptare donum. Differt etiam à pacto, quia hoc est duorum consensus, seu conventio, adeo ut ad rationem pacti requiratur essentialiter consensus duorum: ad rationem pollicitationis tantùm consensus pollicitantis; hinc pollicitatio transit in pactum, quando is, cui facta est, eam acceptat; donatio verò non solùm supponit consensum in donatore, sed etiam acceptationem in donatario. Differt demum à stipulatione, quia hæc est contractus verborum, vel formula contrahendi, quæ fit præcedente interrogatione creditoris, & secuta responsione debitoris.

Hinc donatio ante acceptationem donatarii non transfert dominium, nec obligat *l. nec ambigi 6. C. eod.* adeo ut ante acceptationem semper possit revocari *l. multum interest C. si quis alteri.* siquidem obligatio non oritur nisi ex mutuo duorum consensu, unde priusquam alterius consensus accedat, donator potest revocare suam donationem: imò mortuo donatario ante acceptationē invalida est donatio, quia ampliùs acceptari non potest, imò ex rigore juris, neque ab hæredibus, eò quia ad illos non fuerit directa, quamvis ex quadam æquitate videatur posse ab iisdem acceptari, cum hæredes personam defuncti repræsentent; & voluntas donatoris præsumatur talis esse, ut si donum donatario non prodest, saltem prosit ejus hæredibus, quod tamen procedit de filiis, non ita si hæredes essent extranei. Rursus si donatio deferatur per nuntium, & contingat, hunc mori ante insinuationem, vel traditionem rei donatæ, censetur donatio tacitè revocata: siquidem per mortem mandatarii, extinguitur mandatum *l. 57. mandat. ff. mandati*: consensus enim donatoris commissus mandatario, ut per ipsum deferatur ad donatarium tunc quasi evanescit, & donatio corruit, quod tamen procedit, si nuntio expressè commissum erat, ut verbis, & traditione reali rem perageret: non ita si tantùm litteras deferendas habuerit: quia si istæ ad manus pervenerint donatarii, sufficiunt ad insinuandam donationem, & tunc, donatarius vicissim per litteras potest donationem acceptare. 3

Quòd si petatur, undénam oriatur, quòd donatio non habeat vim obligandi ante acceptationem? Respondetur, id provenire non solùm ex jure civili, sed etiam ex jure naturali, vel jure gentium: siquidem jure gentium ut donatio absolutè habeat vim obligandi requiritur acceptatio, quia ubique gentium in contractibus onerosis ante acceptationem licitum est, pœnitere, & revocare suam obligationem: neque opus est expectare donec alter acceptet, vel rejiciat, ac respuat donationem, sed sufficit, si negativè se habeat, eam positivè non acceptando. Tum quia obligatio onerosa, qua quis se alteri obligat, semper secum trahit tacitam conditionem, nimirum si alter vicissim se vellit obligare: unde donatio habet etiam tacitam conditionem, si donatarius velit donationem acceptare *l. qui absenti 36. §. de acquirend. vel amittend. possess.* ubi dicitur, quòd donator non videatur habere animum se obligandi, donec alter acceptet donum: hinc si nondum impleta sit conditio hæc tacita obligatio potest revocari. Quòd si donatio fiat absenti donator debet per Epistolam, vel nuntium eidem insinuare donationem: id enim requiritur, ut voluntates duorum in unum coeant *l. 1. §. de contrah. empt.* & si alius præcurrens sine mandato donationem illi insinuaret, non sufficeret, ut validè eam acceptaret, ut notat Glossa in *l. nec ambigi 6. c. de donat.* 4

donat. quia cùm promissor non intendat per talem hominem præcurrentem suum consensum, & obligationem in alterum dirigere, non potest alter acceptando quidquam juris acquirere: siquidem cui nihil validè offertur, is nil validè potest acceptare, & quia donator non mittit suum consensum, & obligationem ad donatarium per hominem illum præcurrentem, non potest donatarius ab eodem quidquam acceptare, benè tamen ab eo, qui à donatore mandatur: & tunc donatarius debet donationem acceptare coram eodem nuntio, adeo ut non sufficiat, si eam accipiat coram aliis, alioquin duorum consensus non coirent in unum, nec vicissim innotescerent: debet enim acceptatio exprimi illi, qui eam offert, scilicet donatori, vel ejus nuntio, qui ejus locum supplet.

5 Rursus ut ratio valida sit, requiritur, ut donator non revocet suam donationem ante acceptationem: si enim eam revocet, & id innotescat nuntio, quem misit, donatio non transfert dominium *l. si vero 12. §. si mandavero ff. mandati*, quia tunc mandatum extinguitur. Quòd si revocatio donatoris non innotescat nuntio ante executionem, tunc procedendum est cum distinctione, vel enim nuntius tantùm se habet per modum simplicis referentis alterius donationem, aut tradentis rem: vel habet mandatum faciendi donationem: priori modo si donatorem pœniteat donationis, factâ revocatione nuntius per insinuationem donationis non transfert dominium, idque defectu consensûs ex parte donantis: quia tunc nuntius solum habet officium nuntiandi, non verò tribuendi quidquam juris, nec transferendi dominium. Posteriori modo insinuatio facta per nuntium valida est, non ad transferendum dominium; sed ad tribuendum donatario jus ad rem, & donatori injiciendam obligationem, ut assentiatur: tenetur enim mandatum ratum habere, quod ex vi mandati bona fide, & ejus nomine factum est, ut tradit Gomezius *tit. 2. c. 4. num. 3.* & desumitur *ex l. 23. inter causas ff. mandati.*

6 Solemnis est partitio donationis in donationem inter vivos, & eam quæ fit causâ mortis *princ. instit. h. t.* Donatio inter vivos dicitur, quæ fit absque ulla mortis suspicione ex mera liberalitate, & ea mente, ac proposito, ut res donata statim fiat accipientis, adeo ut pro nullo eventu ad donatorem revertatur, & hæc donatio si semel fiat revocari non potest: & per hoc differt à donatione facta causâ mortis, quia hæc facilè revocatur: hæc tamen donatio inter vivos potest fieri, vel absolutè, & simpliciter, ita ut res donata fiat statim accipientis, nec possit temerè revocari, & hæc est propriè donatio, de qua agitur in præsenti titulo. Vel fit donatio sub conditione, ut si Titius dicat Cajo, do tibi meum equum si Petrus servus Vienna Monachium redierit: & hæc obligatio non ante obligat, nec sortitur suum effectum, quàm conditio impleta fuerit: quia hæc est natura conditionis, ut suspendat actum, & effectum, donec ipsa impleatur. Vel fit sub certo modo, ut si Titius dicat Cajo dono tibi centum aureos, ut eos insumas in pios usus, & hæc donatio statim obligat, & non suspenditur ratione modi adjecti; potest tamen revocari, si modus non impleatur, seu si Cajus non expendat in usus pios centum aureos sibi dono datos *l. 1. C. de donat. sub modo*, vel fit donatio ad certum tempus, nimirum ut res donata fiat donatarii post biennium *l. quoties 3. C. eod.* Vel fit ob causam ut est donatio dotis causâ, quæ fit marito ab uxore, vel ab alio ejus nomine pro sustinendis oneribus matrimonii, ut etiam est donatio propter nuptias: vel vicissim fit à viro uxori in securitatem dotis.

Donatio mortis causâ est, quæ fit propter mortis suspicionem: & tunc donator debet exprimere se mortis causâ donare, vel saltem aliunde debet constare, quòd donet mortis causâ: alioquin præsumitur absolutè, & inter vivos donare quamvis ægrotus, & in extremis vitæ constitutus donet. *l. Seia 42. in fin. de mortis causâ donat.* Unde donatio, quæ fit mortis causâ non est tam perfecta donatio, quàm illa, quæ fit inter vivos: quinimò nonnisi impropriè dicitur donatio, quia non fit ex mera liberalitate ut perpetuò res fiat donatarii, sicut contingit in donatione facta inter vivos. Donatio enim mortis causâ, & quæ fit ob mortis suspicionem videtur quasi esse conditionata, ut si quid humanitus contigerit donatori, haberet is, qui accepit: sin autem supervixisset, is, qui donavit, reciperet; vel si eum donationis pœnituit, vel prior decesserit is, cui donatum est, ut habetur *in §. mortis causâ instit. h. t.* 7

Hujus donationis species tres recensentur *in l. 2. §. h. t.* Una cùm quis nullo præsentis periculi metu conterritus sola cogitatione mortis aliquando futuræ absolutè donat in tempus, quo mortuus fuerit: & hæc donatio non exspirat, nisi donatarius ante donantem moriatur, vel donatio à donante revocetur. Alia cùm quis imminente periculo commotus ita donat, ut donum statim fiat accipientis. Alia cùm quis periculo imminentis mortis motus donat quidem, non tamen ut donum fiat statim accipientis, sed tunc tantùm cùm mors fuerit secuta. Verùm secunda species propriè non est donatio mortis causâ, quia per hanc nunquam transfertur per se, & ex vi donationis præcisè dominium irrevocabiliter ante mortem donantis, unde in rigore duæ tantùm sunt species donationis causâ mortis: siquidem dupliciter potest quis intuitu mortis donare, adeo ut quamvis tradat rem donatam; non tamen ejus dominium transferat irrevocabiliter. Primò donat quis mortis causâ quando nullo præsentis periculi metu, sed sola futuræ mortis memoriâ ductus donat. Secundò quando præsenti, ac imminente periculo mortis quis ductus donat? juvat tamen observare discrimen inter utramque donationem; quia quæ fit in periculo vitæ, transacto periculo exspirat donatio ipso jure absque ulla alia revocatione, quia censetur sub conditione mortis subsecuturæ donatum fuisse, ut desumitur ex verbis *§. instit. & l. 12. ff de condit. causa data*; ubi habetur *cùm quis mortis causâ donationem cùm convaluisset donator condicit,* 8

dicit, fructus quoque donatarum rerum, & partus, & quod accrevit rei donatæ repetere potest. Secus extra præsens, ac imminens periculum mortis facta donatio non expirat nisi à donatore revocetur: siquidem tunc non videtur posse assignari conditio, sub qua ante mortem facta sit donatio. Rursus sicut aliæ donationes, ita donatio causâ mortis potest incipere, vel à traditione, vel à promissione: si res donata tradatur donatario ante mortem donantis, per illam traditionem acquirit donatarius dominium rei donatæ, sed revocabile durante toto vitæ tempore donantis, quia donatio facta causâ mortis semper potest revocari à donatore, donec vixerit *l. 29. ff. h. t.* Sin verò donatio incipiat à promissione; tunc quamdiu traditio non accedit, dominium nec ut revocabile transfertur in donatarium. An verò necessaria sit stipulatio, vel possit hæc donatio fieri nudo pacto; & an requiratur utriusque præsentia, vel possit fieri absenti, videtur dubium; quia *in l.* 38. requiritur utriusque præsentia, siquidem dicitur: *nam mortis causâ donatur, quod præsens præsenti dat.*

9 Communior tamen sententia est, posse hujusmodi donationem mortis causâ fieri nudo pacto, perinde ac hodierno jure fieri possunt aliæ donationes, proinde etiam absenti per epistolam, aut nuntium, & tunc donatio valet statim ac donatarius illam acceptat sive per se, sive per alium à jure ad hoc permissum. Ad legem 38. respondet Otomannus, lectionem esse mendosam, adeo ut legendum sit: *quod præsens datur:* vel *quod præsenti datur*, adeo ut vox præsens non ad personam, sed ad tempus referatur, sed hæc juris correctio non videtur necessaria, quia ut docent Julius Clarus, Covarruvias, & alii, stipulatio jure antiquo requirebatur ad donationes factas causâ mortis; & jure novo hoc esse sublatum. Cæterum de natura hujus donationis in causâ mortis, est, ut interveniat acceptatio ante mortem donantis, alioquin donatio non haberet rationem donationis causâ mortis, sed potiùs rationem legati, vel fideicommissi particularis: consequenter non valeret, si fieret à filiofamilias, qui licèt donare posset causâ mortis, non tamen posset testamentum constituere, proinde nec legare, nec fideicommittere *l. 75. §. de legat. 2.* Donatio causâ mortis quoad effectum ultimò completur per ipsam mortem donantis *l. 32. §. h. t.* ubi habetur, quòd non sit perfecta donatio mortis causâ facta, antequam mors sequatur ipsius donantis. Cæterum donatio mortis causâ quoad formam, & modum institutionis convenit cum contractibus, quoad effectum verò convenit verè cum ultimis voluntatibus *l. ult. C. de donat. mortis causâ.* In dubio tamen præsumi debet potius donatio inter vivos, quàm mortis causâ, ut notat Glossa *in d. l. ult. V. indigere C. de donat. mortis causâ.*

10 An verò donatio ut suum sortiatur valorem exigat insinuationem apud judicem, videtur dubium. Insinuatio donationis tunc fit cùm donator coram judice, seu in judicio declarat suam voluntatem donandi, petitque illam in acta redigi, & instrumentum super ea confici. *l. donatio 25. in fin. l. in donationibus 21. C. h. t.* Clarus §. *donatio q. 15. num. 4.* consuetudo tamen invaluit, ut sufficiat, si donatio scripta ipsi judici denuntietur absq; alia scriptura, ut notat Clarus. Respondetur, olim ad donationem excedentem primò 200. postea 300. solidos fuisse necessariam insinuationem, ut desumitur *ex §. alia autem instit. h. t. & l. sancimus 34. C. eod.* de jure tamen novo sola donatio excedens 500. solidos debet insinuari apud judicem, alioquin donatio facta sine insinuatione est invalida, non quidem in totum, ut verius est, ne utile per inutile vitietur; sed tantùm ex parte, quâ excedit 500. solidos, adeo ut donatio sit tantùm invalida quoad excessum, non verò intra summam 500. solidorum: nomine solidorum ex recepta consuetudine in Germania intelliguntur aurei Hungarici, seu ducati, qui antiquis solidis aureis suffecti sunt, adeo ut quæ de solido in jure civili statuuntur, nunc ad ducatum aureum referantur, ut notat Mynsing. *in §. alia autem instit. h. t.* Ratio cur talis donatio facta sine insinuatione sit invalida, est, quia Magistratus ut obviaretur fraudibus, quæ in donationibus magnæ quantitatis facilè possent intervenire, irritavit talem donationem ob bonum publicum. Et ne profusis donationibus cives ad paupertatem redigerentur cum damno Reipublicæ, cujus interest habere cives locupletes.

Hinc si quis debitum aliquod liquidum excedens prædictam summam remittat absque insinuatione, invalida est remissio, quia hæc se habet instar donationis, ut noat Clarus *q. 16. n. 1.* 11
Cæterum is, cui ultra hanc summam donatum est, potest excessum sibi retinere nisi à donatore, vel ejus hæredibus repetatur; leges enim non intendunt obligare donatarios, ut spontè restituant; id enim non videbatur spectare ad bonum commune; sed ut restituant, si donator, vel ejus hæredes petant restitutionem: quia leges non reddunt donatarium inhabilem, sed tantùm tribuunt donatori potestatem pro arbitrio repetendi excessum supra præfatam summam: alioquin si non repetat, potest donatarius excessum sibi retinere, quia scienti, & volenti non fit injuria. Quinimò id procedit, quamvis donator ignoraret, se posse repetere, quia donatarius non tenetur edocere jus donatorem cum suo incommodo.

Excipiuntur tamen quædam donationes, quæ sine tali insinuatione suum sortiuntur valorem: tales sunt, quæ fiunt in redemptionem captivorum, reparationem ædium suarum, quæ corruerunt, vel incendio fuerunt consumptæ *l. penult. §. eamque C. h. t.* Secundò excipiuntur etiam donationes factæ à Magistris militum ipsis militibus *l. penult. C. eod.* Tertiò donationes factæ à Principe non recognoscente superiorem alicui privato *l. sancimus, & authent. item C. eod.* Quartò excipiuntur etiam donationes remuneratoriæ beneficiorum, vel obsequiorum, quia non sunt veræ donationes, ut desumitur *ex l. Aquilius 27. juncta Glossa V. non meram, & l. penult. § si quis ff. h. t.* ut docet Clarus §. *donatio q. 16. num. 6.* idque procedit dummodo donatio non multum excedat merita; alioquin secun-

secundùm mensuram excessûs non foret donatio remuneratoria, sed merè liberalis, proinde sine insinuatione esset invalida, ut notat Zoësius *ff. h. t. num. 43. & sequent.* Rursus excipiuntur donationes, quæ fiunt ob causam, ut ad militiam, ad studia, ad nuptias *l. hoc jure 19. §. labeo, & §. sed & hæ ff. h. t.* quia hujusmodi donationes, non sunt donationes perfectæ, cum istæ fiant ob solam liberalitatem exercendam *l. 1. ff. h. t.* & quia lex exigens insinuationem est odiosa, eò quia restringat liberam facultatem donandi, ideo non debet extendi ultra donationem propriè, & strictè sumptam.

13 Sin verò donationi factæ ultra summam 500. aureorum adjiciatur juramentum de non revocanda donatione, tunc hæc confirmatur etiam quoad excessum, & donatio subsistit in utroque foro, ut tradit Gaillus *l. 2. obser. 39. n. 12.* quia tale juramentum non est dissonum bonis moribus; non ex se, quia si fiat in confirmationẽ alicujus veri, est actus honestus: neque ratione rei, seu summæ excedentis, alioquin in nullo casu donatio supra summam lege præscriptam subsisteret, eò quia quod est illicitũ per se, non fit licitum ex adjecta insinuatione: unde cùm sine dispendio salutis æternæ possit tale juramentum servari, donatio erit valida, & juramentum servandum *c. cùm contingat, 28. de jurejur.* Tum quia insinuatio non requiritur principaliter à lege ob utilitatem publicam, sed tantùm in consequentiam, & secundariò; lex enim principaliter respicit favorem donantium, ne domesticis fraudibus, quæ in donationibus magnæ quantitatis facilè possunt occurrere, cives prodigaliter donando suis priventur bonis *l. data 27. c. h. t.* Quòd si donator renuntiet legi exigenti insinuationem simpliciter, & sine juramento, tunc talis renuntiatio est irrita: quia tametsi lex insinuationis principaliter sancita sit in favorem donantis: nihilominus quia dat formam ipsi actui, qui sine illa est invalidus, non potest ei renuntiare, non enim potest quis impedire, ut leges locum non habeant in suo testamento *l. nemo 55. ff. de legat.*

14 Difficultas tamen oritur, an donatio ad pias causas invalida sit, si excedat summam 500. aureorum, ac fiat sine insinuatione. Respondetur cum Julio Claro *quæst. 17.* hujusmodi donationem validam esse. Primò quia tametsi jus civile non permittat, nisi 500. solidos, seu aureos Hungaricos validè donari, non tamen id statuit in præjudicium piarum causarum: siquidem Principes sæculares non possunt quidquam statuere in præjudicium bonorum operum, ac eorum, quæ pertinent ad animarum salutem, ut sunt donationes, quæ fiunt ad causas pias: solùm possunt Principes sæculares ita gubernare Rempublicam ad temporalem tranquillitatem promovendam, ut tale regimen non impediat exercitia virtutum, studia pietatis, & media ad assecutionem finis supernaturalis; quia potiùs gubernatio politica debet subservire executioni æternæ salutis, eámque juvare, ac promovere: sin autem hæc insinuatio necessaria foret in donationibus, quæ fiunt in causas pias, semper bona opera impedirentur cum magno boni spiritualis detrimento; plures enim qui nollent, ut tales donationes manifestarentur, abstinerent se ab iisdem ob insinuationem, quam facere tenerentur. Secundò quia *in c. relatum 1. de testament.* Pontifex decernit, ne pro legatis ad pias causas requiratur solemnitas septem, vel quinque testium jure civili definita, sed sufficiant duo, vel tres, sicut sufficiunt jure gentium: quapropter Panormit. *idem num. 4.* infert, donationem ad pias causas valere sine insinuatione in quacunque quantitate, & addit se ita sæpe respondisse: quia causæ piæ subjiciuntur jurisdictioni ecclesiasticæ, non Principibus sæcularibus.

Tum quia si Pontifex abstulit numerum illum testium, ne legata pia impediantur; præsumendum est, nolle etiam donationes pias circumscribi legibus sæcularibus exigentibus talem insinuationem. Tertiò quia si Imperator in favorem militum liberas reliquit largitiones ducum in eosdem, adeo ut non obstante lege insinuationis valida sit donatio facta à Præfecto exercitûs militi, quamvis excedat summam 500. aureorum: à fortiori concedi debet hoc privilegium piis donationibus in favorem divini cultûs, sustentationem pauperum, & salutem animarum. 15

§. II.

Quinam possint donare, tam inter vivos, quàm mortis causâ? & quæ res donari possint.

Certum est, eos solos posse liberè donare, qui dominium habent, & administrationem, & simul facultatem alienandi: qui enim solùm habent dominium, ij non possunt donare: quia donatio pertinet ad regimen, & dispositionem bonorum. Rursus qui tantùm habent administrationem, nec possunt donare nisi juxta mentem domini, aut in ejus commodum: & qui carent facultate alienandi non possunt donare, nisi quatenus jus, & superior id eis permiserit. Hinc donare non potest, primò is, qui non est mentis compos, ut amens, furiosus, siquidem mente captus non potest consentire, & ad donationem perinde requiritur consensus, ac in cæteris contractibus *l. Julianus ff. de curatorib.* Neque donatio subsistit si, qui non est mentis compos, donet, *l. Modestinus ad fin. ff. de donat.* quia mentis impos non potest contrahere, neque vovere. Sin verò amens per lucida intervalla, seu per temporum spatia usum habeat rationis, sitque sanæ mentis, possitque administrare, tunc potest aliquid donare *l. cum aliis C. de curatore furios.* hinc Batt. *in d. l. cum aliis* ait, curatorem furiosi cessare à rerum administratione, cùm primùm noverit, furiosum sanitati mentis restitutum esse: & ad administrationem reverti, cùm furiosus iterum furere incipit: adeo ut curator furiosi non desinat esse curator tempore, quo ille ad sanæ mentis usum redit; sed administrationem non exerceat. 1

Secundò prodigus, qui à Magistratu positus est sub curatore, non potest quidquam donare 2

nare eò quia adempta sit eidem administratio rerum suarum: hinc qui aliquid à prodigo accipit, tenetur illud restituere.

3 Tertiò, impubes, seu masculus, qui nondum explevit annum 14. & fœmella, quæ nondum 12. non potest quidquam donare, si sit magni valoris, & desumitur ex *l. final. C. de testamento milit.* ubi tribuno impuberi denegatur potestas testandi etiam de bonis castrensibus; & additur ratio, quia stabilem mentem nondum sit adeptus: hæc enim ratio etiam urget in donationibus; non tamen ex illa lege prohibetur donatio ad causas pias, sed tantùm, quæ fit extraneis.

4 Quartò, nec minor 25. annis donare potest nisi ratam habeat donationem post expletum 25. annum *l. 1. C. si major. factus ratam habuerit alienationem:* vel nisi authoritate curatoris donaverit. Hinc multò minus pupillus donare potest absque authoritate sui tutoris *l. pupillus. ff. de acquir. rerum domin.* Potest tamen sine tutore acquirere, ut habetur *in ead. l.*

5 Filiusfamilias, donare non potest, quamvis liberam habeat peculii adventitii administrationem: quia illi non conceditur hæc libera peculii administratio, ut pecuniam dissipet, ac perdat *l. filiusfamilias ff. de donat.* Id tamen non procedit, si filiusfamilias constitutus sit in dignitate, habeatque liberam peculii administrationem, ut si sit filius Ducis, vel Principis, nisi pater illi specialiter donandi facultatem ademerit *l. filiusfamilias ff. de donat.* Neque procedit de filiofamilias habente liberam peculii administrationem à Patre, si justa ratione motus donaverit, præsertim matri, vel sorori, vel aliis consanguineis indigentibus. Neque procedit de filiofamilias habente bona castrensia, vel quasi castrensia: is enim donare potest, tam inter vivos, quàm mortis causâ, eò quia possit testari de peculio castrensi, vel quasi castrensi. Si tamen profusè, ac prodigè donaverit, adeo ut sentiat damnum notabile, potest petere restitutionem in integrum.

6 An verò filiusfamilias consensu patris possit donare mortis causâ, videtur dubium, eò quia nequeat testari nisi de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, non verò de aliis bonis etiamsi accesserit authoritas patris *l. qui in potestate ff. de testam.* proinde videtur dicendum, neque posse donare mortis causâ etiam accedente authoritate patris. Nihilominus *in l. tam is §. ult. ff. mortis causâ donat.* resolvitur hoc dubium, & dicitur, quòd filiusfamilias, qui testamentum nequit condere etiam accedente voluntate patris; nihilominus mortis causâ donare potest id permittente patre. An verò filiusfamilias habens peculium adventitium, si pater non habeat usum fructum, donare possit mortis causâ absque consensu patris; Jason, Cumanus, & alii apud Covarruviam censent, posse tunc filiumfamilias donare mortis causâ sine consensu patris, eò quia ad donationem mortis causâ consensus patris non sit necessarius tanquam pertinens ad solemnem formulam donationis factæ à filiofamilias; sed tantùm ne talis donatio noceat juri patris. Nihilominus contraria sententia videtur probabilior, adeo ut filiusfamilias ex tali peculio non possit sine voluntate patris donare etiam mortis causâ, ita censent Covarruvias *in rubric. de testam. p. 3. num. 8.* Julius Clarus *lib. 4. sent. 4. donatio q. 6.* siquidem ad solemnem formulam talis donationis requiritur, ut fiat authoritate, & consensu patris, ut notat Abbas *consil. 40. ad fin. lib. 2. rubric. consil. 46. num. 2.* Socinus *consil. 212. num. 1.* Cæterum potest donare filiusfamilias inter vivos, si peculium habeat adventitium, in quo patri non sit ususfructus acquisitus. Quòd si filiusfamilias causâ mortis donaverit patri, necessaria sit tunc judicis authoritas, vel sufficiat ipsius patris consensus, adeo ut pater assentiatur donationi sibi factæ à filio causâ mortis; plures putant sufficere solum consensũ patris. Sed opposita sententia scilicet requiri authoritatem judicis verior est, & communior, ut tradit Julius Clarus *loc. cit. q. 16.* quia authoritas nemini patrocinatur in causa propria *l. 1. ff. de authorit. tutor.*

7 Quamobrem filiusfamilias permittente patre, ac consentiente potest mortis causâ donare ea bona, quorum ususfructus ad patrem pertinet, & desumitur *ex l. 25. ff. h. t. §. 1.* ubi dicitur filiusfamilias, qui non potest facere testamentuũ, nec voluntate patris, tamen mortis causâ donare potest patre permittente: quia donatio mortis causâ assimilatur contractibus in sua productione: & filiofamilias consentiente patre licitum est, contractus inire proinde; etiam mortis causa donare. Neque obstat illa regula quâ dicitur: cui non est testamenti factio, neque est mortis causâ donatio: nam hæc regula patitur exceptionem nisi consenserit respectu filii pater.

8 An verò consensus patris requiratur ob præjudicium patris, vel ad integrandam personã filiifamilias, utrinque controvertitur. Fachinæus putat, non requiri ad integrandam personam filiifamilias sicut requiritur authoritas Tutoris, sed solùm ob præjudicium patris, idque probat *ex l. 7. ff. de donat. §. 4.* ubi habetur: pari ratione, qua donare filiusfamilias prohibetur, etiam mortis causâ donare prohibebitur. Quamvis enim ex patris voluntate donare possit mortis causa, attamen cum cessat voluntas, inhibetur hæc quoque donatio: hinc Fachinæus argumentatur: filiusfamilias ea ratione prohibetur sine patris consensu donare mortis causâ, quâ prohibetur donare inter vivos: atqui donare prohibetur inter vivos propter præjudicium patris, ut liquet *ex d. l. 7. ff. de donationib.* ubi dicitur *filiusfamilias donare non potest, neque si liberam peculii administrationem habeat, non enim ad hoc ei conceditur libera peculii administratio, ut perdat*: quia id vergeret in præjudicium patris, qui concessit liberam filio administrationem: ergo filiusfamilias prohibetur donare causâ mortis, ne rem perdat in præjudicium ipsius patris, ad quem id temporis pertinebat res donata. Secus est de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus: quia cum talia bona pleno jure pertineant ad filium, non agitur tunc de præjudicio patris, proinde potest tunc filius

ea donare, tam inter vivos, quàm mortis causâ.

9 Idque firmat Fachinæus *ex l. 8. §. 5. post medium C. de bonis, quæ liber.* ubi filii prohibentur donare ea, in quibus ususfructus apud parentes constitutus est; unde Fachinæus argumentatur. Si pro solemnitate patris consensus requireretur, quasi filius integram personam non haberet ad donandum causâ mortis, non autem ratione præjudicii, quod inferretur patri; tunc prohibitio locum sibi vindicaret etiam in iis rebus, quarum ususfructus patri non acquiritur; sed præjudicium tantùm habetur de iis rebus, quarum ususfructus patri acquiritur: ergo filiusfamilias etiam causâ mortis prohibetur donare sine consensu patris propter præjudicium ejusdem.

10 Objicitur tamen, quia qui testari non possunt, ii neque mortis causâ donare possunt *l. 1. §. 1. ff. de tut.* sed filiusfamilias non potest etiam consentiente patre de illis bonis testari, eò quia id lege prohibeatur: ergo neque poterit donare mortis causâ. Sed contra, quia major propositio tantùm est vera de iis personis, quæ ob vitium inhærens prohibentur testari, ut sunt pupillus, furiosus, mente captus, non verò si ob aliam causam prohibeantur testari: & filiusfamilias non prohibetur testari ob vitium inhærens, sed ob alias causas, quæ non habent locum in donationibus mortis causâ, quæ saltem consentiente patre fieri possunt. Tum quia si sensus illius propositionis non esset præfatus, argumentum nimis probaret: siquidem posset subsumi, sed filiusfamilias nec consentiente patre potest testamentum condere: ergo neque posset donare, quod tamen est falsum.

11 Sed dices, ideo potest filiusfamilias donare de bonis castrensibus, quia potest de illis testari: ergo si nequit de adventitiis testari, nec poterit donare. Sed contra quia potestas donandi non dependet ex potestate testandi, sed potiùs arguitur à majori ad minus: ergo qui habent castrense peculium in ea sunt conditione, ut & donare mortis causâ, & non mortis causâ possint, cùm testamentum condere valeant.

12 Uxor donare non potest de bonis illis, quorum administratio pertinet ad maritum, & id vel maximè procedit, quando maritus supponitur rationabiliter invitus. Excipitur tamen primò, si uxor faceret donationes, & eleemosynas juxta consuetudinem aliarum fœminarum suæ conditionis; quòd si vir eas etiam prohiberet, censeretur tantùm vetare excessum: quòd si inde possent oriri rixæ, & contentiones, tunc consultius esset, ut uxor abstineret à similibus donationibus. Secundò si daret in extrema, vel gravi necessitate proximi. Tertiò si maritus non esset mentis compos, quia tunc administratio devolvitur ad uxorem. Quartò potest etiam aliquid donare ad impediendum damnum mariti sive temporale, sive spirituale. Quintò si maritus absit, quia tunc ad uxorem pertinet administratio, nisi aliter sit à marito præscriptum. Sextò si pro rebus familiæ, vel sibi necessariis aliquid accipiat, ut pro vestibus, pro victu, pro medicamentis. Septimò si parentes uxoris sint pauperes, vivántque miserabiliter secundùm suum statum, vel si uxor habeat prolem indigentem ex alio marito. Octavò potest donare ex bonis paraphernalibus, quæ uxor suo labore, & industria acquisivit. Quæ autem quantitas particularis possit ab uxore donari inscio marito. Diana *tract. 1. misc. resol. 33. & tract. 2. misc. resol. 25. p. 2. & p. 5. tract. 8. resol. 34.* Bannes 2. 2. *q. 32. art. 8.* Malderus ibid. & alii censent, posse uxorem donare inscio marito vigesimam partem lucri annualis, seu annui proventus, eò quia hujusmodi dispensatio sit rationabilis, ac debeat esse interpretativè volita ab omni viro.

Prælatus sive sæcularis, sive Regularis ex rebus, & proventibus Ecclesiæ, Universitatis, vel Collegii non potest facere donationes merè gratuitas, & liberales, saltem immodicas, & notabilis quantitatis, desumitur *ex c. fraternitatem 2. h. t.* ubi Alexander III. rescripsit, ne Prælatus de rebus episcopatûs in detrimentum ecclesiæ graves possit donationes facere, præsertim inconsultis canonicis, & successor potest revocare tales donationes sive à clericis, sive à laicis, eò quia non teneant: & ratio est, quia cum Prælatus non sit dominus, sed tantùm Procurator, & administrator Ecclesiæ, tenetur potiùs meliorare conditionem Ecclesiæ, quàm eam deteriorare. Quamvis Prælatus generalem, ac liberam habeat administrationem bonorum, ac proventuum Ecclesiasticorum, adeo ut possit eos ad augmentum divini cultus, vel ad suam, aut Capituli sustentationem si propria portio non fuerit assignata, vel etiam ad pauperes alendos fideliter erogare *c. nullam. 9. caus. 18. q. 2. c. Apostolicos 13. caus. 12. q. 2.* non propterea potest Prælatus ad libitum de iis disponere, quia non est dominus, sed tantùm juxta exigentiam, & utilitatem Ecclesiæ; proinde non potest merè gratuitas, & liberales donationes ex proventibus Ecclesiæ facere: quia nemo dat, quod suum non est: & proventus ecclesiastici non sunt ipsius Prælati, sed Ecclesiæ; proinde omnino gratis donari non possunt, non enim res aliena ita donari potest, ut statim fiat accipientis, & dominium transferatur in illum *l. in ædibus 9. §. fin. ff. h. t.* Tum quia ex alienis liberalitatem exercere est quædam species injustitiæ: proinde in generali administratione alicui concessa non continetur donatio merè liberalis *l. controvers. 28. ff. de pact. l. filiusfamilias 7. in princ. ff. h. t.* 13

Ob causam tamen pietatis potest Episcopus, vel alius Prælatus etiam sine consensu Capituli, & requisitis à jure solemnitatibus ex reditibus ecclesiasticis donationes facere titulo eleemosynæ, dummodo istæ moderatæ sint consideratis Ecclesiæ facultatibus, causâ necessitatis, & aliis circumstantiis: tunc enim donationes non sunt merè liberales, sed fiunt ex quadam juris obligatione, & necessitate, ut subveniatur pauperibus *argum. c. 1. h. t. l. filiusfamilias §. 1. ff. h. t.* siquidem etiam tutor ex rebus pupilli ob talem causam donare aliquid potest *l. cum plures 12. §. cùm tutor. ff. de administ. tut.* quia tunc donationes nituntur justa ratione, ac videntur esse 14

necessariæ, proinde expedire Ecclesiæ, & pupillo, ut fiant ad sublevandam alienam miseriam. Imò potest etiam Prælatus donationes remuneratorias facere in compensationem meritorum in beneficium Ecclesiæ, vel personarum inservientium tali Ecclesiæ: ratio est, quia neque tunc hujusmodi donationes dicuntur merè liberales, quia fiunt ex obligatione gratitudinis, ut liquet *ex l. sed & si 25. § consuluit. ff. de petend. hæred.* ubi remunerationes dicuntur esse veluti quoddam genus permutationis, dummodo non sint immodicæ, & commensurentur obsequiis præstitis.

15 Quinimò ob remunerationem ingentium beneficiorum, quæ Ecclesiæ, vel Prælato ejus intuitu præstita fuerunt donari etiam potest res aliqua immobilis, quæ pertineat ad Ecclesiam præmisso tamen tractatu, & requisitis à jure solemnitatibus, ut desumitur *ex c. quicunque 66.* & ibi Glossa *caus. 12. q. 2.* & colligitur etiam *ex c. per tuas 5. h. t.* ubi Innocentius III. statuit, quòd non obstante juramento de non infeudando de novo, possit Prælatus integrare feudum concessum, si non fuit integrum, sicut fuit promissum; unde Episcopus ratione servitii facti suæ personæ potest rem Ecclesiæ infeudare. Hinc justa causa donandi, vel concedendi in feudum rem immobilem Ecclesiæ est remuneratio beneficiorum, quæ fuerunt præstita non solùm Ecclesiæ, sed etiam ejus Prælato intuitu Ecclesiæ: etenim si Ecclesia ad liberandum Prælatum ex imminenti gravi periculo potest bona immobilia Ecclesiæ alienare, ac vendere, si necessitas urserit ob pietatis obligationem, ut desumitur *ex tit. 13. de reb. eccles. alienand. vel non.* à fortiori poterit rem immobilem in feudum dare ob remunerationem beneficii, vel obsequii præstiti Ecclesiæ, vel ejus Prælato intuitu Ecclesiæ.

16 Clerici tamen beneficiarii non possunt donare ad suum libitum fructus beneficii, qui supersunt congruæ suæ sustentationi in usus profanos, sed tantùm in pias causas, idque procedit, quando summa est notabilis; tametsi valida esset donatio, nec donatarius teneretur ad restitutionem, non tamen excusaretur donator à gravi culpa. Rursus beneficiarii regulares, quamvis donationes remuneratorias, & ad pias causas facere possint; non tamen in usus profanos, vel ad ditandos consanguineos: siquidem ob votum paupertatis non habent dominium in res illas, sed tantùm administrationem, quapropter ut administratores tenentur juxta præscriptum canonum fructus illos insumere. Prælatus regularis potest nihilominus ex rebus Ecclesiæ donationes modicas facere, etiam merè liberales, præsertim accedente consensu Capituli, & si loci consuetudo id permittat, ut desumitur *ex c. cæterum 3. h. t.* ubi Alexander III. rescripsit, quòd Prælatus juxta loci consuetudinem sacris canonibus non contrariam potest dare in parva quantitate. Etenim parvitas rei, & consuetudo faciunt donum ratum, ut enim notat Glossa ibidem, consuetudo dat jurisdictionem, ac liberiorem administrationem, & desumitur *ex c. ea noscitur 7. de his, quæ fiunt à Prælato:* debent tamen fieri hujusmodi donationes cum moderamine inculpatæ tutelæ, ut enormiter non gravetur Ecclesia: alioquin consuetudo si irrationabilis sit, & dissona sacris canonibus non potest donationes ratas facere: sed tantùm consuetudo rationabilis, quæ si diuturna fuerit, nequit capitulum, seu conventus ei contradicere: illa autem consuetudo censeretur irrationabilis, quæ tribueret facultatem donandi res mobiles pretiosas Ecclesiæ, vel immobiles, quia esset consuetudo contraria SS. canonibus.

Hinc ex consuetudine tantùm receptum esse videtur, ut Prælatis liceat tantùm minima, seu modica donare, ut Ecclesia nil lædi censeatur: ratio est, quia facultas donandi hæc minima videtur pertinere ad rectam Oeconomiam, ac liberam administrationem, quam Prælatus habet. Tum quia tali pacto tollitur suspicio avaritiæ, quæ aliena prorsus esse debet à viris religiosis: & rursus conservatur bona existimatio, & benevolentia hominum; qua ratione hujusmodi facultas donandi hæc minima cedit in utilitatem Ecclesiæ. 17

Quæ verò censeantur res minimæ, seu modicæ, quæ omnino liberaliter donari possunt; & quæ immodicæ, ac magnæ, quæ non permittuntur donari; id viri prudentis arbitrio æstimandum est consideratis circumstantiis, seu reditibus Ecclesiæ, dignitate donantis, & qualitate illius, cui res donantur. Cæterum an donatio immodica merè liberalis ex reditibus Ecclesiæ facta à Prælato in notabili quantitate cum consensu Capituli sit valida, videtur esse difficultas: quia si Prælatus etiam accedente consensu Capituli donet in notabili quantitate res Ecclesiæ viro diviti absque causa meritorum censetur talis donatio omnino invalida, & desumitur *ex c. sine exceptione 52. caus. 12. q. 2.* quia non sufficit consensus Capituli, sed rursus requiritur justa causa nimirum Ecclesiæ utilitas. 18

Nihilominus plures censent, hujusmodi donationes in notabili quantitate factas à Prælato ex consensu Capituli esse quidem illicitas, & prodigas, non tamen invalidas, eò quia Prælatus cum Capitulo repræsentat Ecclesiam; proinde potest nomine Ecclesiæ contrahendo aliquid eidem inferre damni, etiam quoad bona acquisita, & non solùm acquirenda, quibus potest Ecclesia renuntiare. Verùm prior sententia est probabilior, eique adhærendum, quia licèt Ecclesia sit domina bonorum, ac jurium ad eandem pertinentium, non tamen hoc dominium est dispoticum, sed conditionatum, ac lege fundationis affectum, adeo ut hujusmodi bona, & reditus non ad quemvis usum applicari possint, sed tantum ad divinum cultum, & ad sustentandos Ministros Ecclesiæ, & pauperes. Unde ut donatio in notabili quantitate valida sit, non solùm requiritur consensus Capituli, sed etiam justa causa, vel necessitas, quæ urgeat; alioquin donatio facta cum consensu Capituli potest per beneficium restitutionis in integrum rescindi, si inde Ecclesia notabiliter læsa fuerit. 19

Cæterum quoad donationes regularium etiam Prælatorum exstat Bulla Clementis VIII. 20

quæ

quæ incipit: *Religiosæ congregationes*, per quam derogatur omni consuetudini donandi munera in notabili quantitate, & pretio: erat enim consuetudo, quâ superior Religioso facultatem concedebat, ut aliis donaret ea bona, quæ ipse superior alioquin jure donare posset: potestas autem superioris erat secundùm consuetudinem receptam aliquid donandi, quod esset in rem, & utilitatem cœnobii, vel in pauperum, & indigentium usus, vel ad afficiendos munusculis illos, qui de cœnobio, vel Religione benemeriti erant, vel ad conciliandam aliorum benevolentiam, unde non condemnabatur Religiosus, qui ex consensu superioris hoc idem præstaret: præsertim si in aliqua Academia, vel Gymnasio publico alios edoceret, & ex annuis redditibus talia elargiretur munera consanguineis, vel amicis. Pari pacto sanctimonialibus permittebatur aliis de se benemeritis aliqua dona impertiri acquisita propria industria, arte, vel labore manuum suarum, vel ex dono parentum suorum, aut amicorum: & quia hujusmodi largitiones videbantur religiosam paupertatem labefactare, ideo eas prohibuit Clemens VIII. in dicta constitutione edita anno 1594. Verùm hanc constitutionem non esse ubique receptam asserit Suarez *de religione c.26. num. 15.* sed constitutioni Clementis VIII. accessit postea declaratio facta ab Urbano VIII. in Bulla edita anno 1640.

21 Quod verò ad res pertinet, quæ donari possunt positis debitis conditionibus, illæ sunt, quæ in commercium humanum veniunt, vel quarum dominium ex uno ad alterum transferri potest, sive res sint corporeæ, sive incorporeæ, ut si quis donationis causâ cum suo debitore paciscatur, ne debitũ ante certum tempus ab eo petat *l. in ædibus ff. de donat.* Imo potest etiam spes habendi donatione transferri *l. spem futuræ actionis, & l. si quis argentum C. de donat.* Rursus jus litigandi potest etiam donari, dummodo non donetur potentiori: qui enim donaret incideret in edictum *C. de alienat. mutandi judicii causâ.* Potest etiam donari res singularis, & quæ universitatem habeat; vel etiam ex toto, vel ex parte: demum dominium rei potest donatione ad alterum transferri solo usufructu, vel solo usu retento. Donatio verò rei alienæ valet quoad usucapionem, adeo ut non statim dominium, sed jus usucapiendi, & Titulus transferatur: cæterum non valet si vero domino statim noceat *l. 2. C. de donat.* Sin verò quæratur, an donator *l. de evictione* obligetur. Respondetur cum distinctione: vel enim donatio incipit à rei traditione, vel à promissione de re donanda. Si quis promittat, se rem alienam donaturum, si res fuerit evicta, jure cogitur alteram donare, ut notat Glossa *in l. Aristo §. ult. ff. de donat.* Sin verò quis donet, & simul tradat rem *l. de evictione* non tenetur nisi ex pacto ipse se obligaverit, si sciens rem alienam dederit, quia tunc contra donatorem potest agi actione de dolo: etenim *in d. l. Aristo. §. ult. ff. de donat.* sic legitur: *Labeo ait, si quis mihi rem alienam donaverit, in quam sumptus magnos fecerim, & ea mihi evincatur, nullam mihi actionem contra donatorem competere: planè de dolo posse me adversus eum habere actionem si dolo fecerit.* Verùm juxta conscientiam possunt impensæ factæ retineri.

22 Rursus hæreditatem viventis non posse donari liquet ex *l. qui §. ult. ff. de donat.* ubi legimus, donationem partis bonorum proximè cognatæ viventis nullam fuisse constabat: verùm ei, qui donavit, ac postea jure prætorio successit: quoniam adversus bonos mores, & jus gentium festinâsset actiones hæreditarias in totum denegandas respondit. Hinc qui donat hæreditatem viventis indignum se constituit eadem hæreditate. Demum neque donari possunt res obligatæ alteri tanquam domino, cujusmodi sunt res censui suppositæ, vel in feudum, vel in emphyteusin acceptæ, quia ut donentur, requiritur consensus expressus, vel tacitus illius, cui tales res sunt obligatæ.

§. III.

Quibus ex causis donatio rescindi possit.

1 Certum est, donationem inter vivos semel ritè factam nudo pacto, seu consensu, tametsi nulla stipulatio intercesserit, & traditio rei dono datæ nondum facta fuerit, regulariter non posse revocari, sola voluntate, seu pœnitentia donatoris *l. ult. C. de revocat. donat.* imò neque ex rescripto Principis *l. si donationem 5.* neque per amissum instrumentum donationis *l. 2. C. eod.* quia jus semel alicui acquisitum non debet ei sine causa auferri, neque authoritate Principis nisi ob publicam utilitatem. Id tamen interest discriminis inter donationem factam inter vivos, & mortis causâ, quia per primam donans vult absolutè rem donatam esse alterius, & quidem irrevocabiliter: non ita per secundam: siquidem qui donat mortis causâ non vult absolutè, & irrevocabiliter rem esse donatarii, nisi post mortem donatoris.

2 Donatio inter vivos, tametsi acceptata sit, & res tradita, nihilominus ex triplici causa potest revocari. Primò ob ingratitudinem donatarii. Secundò ob prolem susceptam. Tertiò si sit inofficiosa, ut communiter docent jurisperiti cum Julio Claro *q. 21. num. 1.* Ratione ingratitudinis *in l. fin. C. de revocand. donat.* quinque ponuntur casus; quorum primus est, si donatarius acerbiores injurias in donatorem effuderit. Secundus si crudeles manus in ipsum injecerit. Tertius si plurimum intulerit damni ejus bonis. Quartus, si in periculum vitæ illum induxerit. Quintus si conditionem donationi appositam non impleverit. His quinque casibus solent doctores sextum adjicere, nempe si donatorem inopia pressus non aluerit. Quoad primam causam ingratitudinis, qua donatarius atroces injurias in donatorem effudit, seu verbis injuriosis, aut contumeliosis eum affecit: observandum est, quòd injuria atrox æstimari debet ex circumstantiis, & qualitate personæ, cui infertur, & aliis juxta arbitrium prudentis judicis. Molina censet, ad revocandam donationem sufficere unam gravem inju-

riam sive verbis, sive facto illatam, eò quia lex non exigat, ut atrox injuria iteretur, ut etiam notat Zoësius *ff. h. t. num. 85.* Revocari etiam solet ad hanc causam, si donatarius non coactus, & nulla urgente causa donatorem accuset de gravi crimine, ob quod debeat subire pœnam mortis, vel mutilationis, vel infamiæ, aut exilii, vel amissionis notabilis partis bonorum, imò non solùm si sit accusator, verùm etiam si testis, vel Advocatus, vel Procurator, adeo ut in judicio agat contra donatorem, est enim hujusmodi ingratitudo adeo gravis, ut mereatur revocationem donationis factæ in beneficium donatarii.

3 Quoad secundam causam, quâ donatarius impias manus injicit in donatorem juvat etiam advertere, quòd non sit necessè, ut donatarius suas proprias manus violenter injiciat in donatorem, sed sufficere, si per se, vel per alium id præstet, & non solùm manibus, sed etiam pedibus, vel lapide, baculo, graviter percutiat donatorem *l. non solum 11. in princ. ff. de injuriis*, sufficit enim si percussio sit injuriosa, & secum trahat culpam gravem: quia si talis injectio manuum violentarum fieret ob defensionem Reipublicæ, vel propriam, non esset sufficiens causa revocandæ donationis, quia tunc percussio non est culpabilis: & ubi non adest culpa, nec pœna esse debet. Hoc idem etiam procederet, si quis graviter percuteret donatorem, quem ex ignorantia putaret esse alium: quia sine animo offendendi injuria non infertur *l. 3. §. 1. ff. de jurejur.* Quoad tertiam causam si donatarius jacturam gravem bonis attulerit donatoris, notandum est, hoc damnum grave pensari ex circumstantiis, & præsertim si donator affluat divitiis; siquidem quod uni damnum est grave, alteri censetur leve, unde quale sit hoc damnum grave, definiri debet arbitrio prudentis judicis.

4 Rursus non sufficit si donatarius solùm attentaverit inferre damnum grave; sed ulteriùs requiritur, quòd tale damnum revera sit illatum; & cum jactura notabilis partis bonorum, ut docet Molina *tract. 2. de justit. n. 2. §. tertia.* Quoad quartam causam sufficit, si donatarius per se, vel per alium sine justa causa donatorem in grave periculum vitæ injecerit, tametsi inde grave damnum non fuerit passus, sufficit enim si insidias vitæ ipsius struxerit, ex quibus ipsi grave vitæ periculum immineret, ut tradit idem Molina *tract. 2. de justit. §. quarta.*

5 Hæc tamen non procedunt, quando donatio facta est ob causam, ut propter obsequia præstita, vel servitia, quæ talem merebantur donationem. Immo nec procedunt in donatione facta Ecclesiæ, vel Monasterio, quia cùm donatio censeatur facta Deo, non potest ampliùs revocari: Rursus donatarius, qui ob aliquam ex recensitis causis meretur, ut donatio revocetur, non tenetur ad restitutionem ante latam sententiam, quia hujusmodi revocatio est pœna, quæ supponit probatam culpam, ut desumitur ex pluribus textibus, quapropter debet priùs interponi querela, & postea probari ingratitudo. Sin autem res nondum tradita sit, potest tunc donator eam non tradere, & donatarium rejicere per exceptionem ingratitudinis: sin verò re jam tradita donatarius per injuriam impediat querelam, potest tunc donator via compensationis etiam occultè sibi consulere, quia per talem injuriam sibi illatam patitur damnum. Præterea si donator donationem non revocaverit in vita ob injuriam à donatario sibi illatam; neque hæredes possunt eam revocare *l. fin. C. de revocand. donat.* quia hoc jus quod habet donator est personale, proinde non transit ad hæredes.

Id tamen limitatur, nisi fortassis donator 6 per ignorantiam ingratitudinis in se commissæ, eam non revocaverit, quia tunc hæredes possunt eam revocare, quia quamvis ignoretur ingratitudo, tacitè censetur revocata donatio. Revocatur tunc donatio de rigore juris; non tamen sumitur hic rigor juris, ut opponitur æquitati; sed accipitur pro jure scripto, quod præferendum est æquitati non scriptæ, seu non expressæ in jure, ut desumitur *ex c. ult. de transact.* & ibi Abbas *num. 3. in fin.* Immo donatio ob ingratitudinem non revocatur ipso jure, sed revocari debet per sententiam judicis, adeo ut requiratur, ut ingratitudo probetur in judicio à donatore, & sententia lata sit contra donatarium, unde hic non tenetur restituere ante sententiam latam.

Cæterum probata ingratitudine, & lata 7 sententia revocantur etiam fructus, qui præter rem donatam restitui debent; id tamen procedit de fructibus perceptis post litem contestatam, non verò de perceptis ante illam, quia eos percepit tunc ex re propria, ut tradit Molina *tract. 2. de justitia num. 6.* Præterea donatio à patrono facta liberto etiam revocatur, si libertus patrono obsequium præstare neglexerit: quinimò repetitur etiam res empta per libertum pecunia donatoris *l. 1. C. de revocand. donat.* sed non adimitur ipsi libertas *l. sola C. de liberali causa.*

Ratione prolis susceptæ etiam revocatur 8 donatio, si quis enim per plures annos prole caruerit, & propterea bona omnia, vel eorum partem donaverit, si postea præter spem liberos suscipiat potest facta donatio revocari, ut desumitur *ex l. si unquam 8. C. de revocand. donat*: siquidem donatio facta tempore, quo donator caruit prole præsumitur fuisse facta sub tacita conditione nisi ei nascerentur liberi, qui naturaliter succederent in bonis possessis: quòd si donatio facta sit extraneo revocatur tota: sin verò facta sit alicui ascendentium, ut patri, vel avo revocatur tantùm quoad legitimas filiorum. Idque etiam procedit quando donatio facta fuit Ecclesiæ, vel ad aliam piam causam, tunc enim solùm revocatur, quantum necesse est, ut filii, qui postea nascuntur legitimam habeant, ut notat Julius Clarus *q. 32. num. 2.* Ratio est, quia quod priori datum est filio non revocatur, nisi quantum ad legitimas, quæ debentur aliis liberis, qui postea suscipiuntur: Ecclesia autem se habet instar filii, ut notant communiter Canonistæ cum Panormit. proinde à dona-

donatione ipsi facta nonnisi legitimæ detrahuntur pro filiis post talem donationem susceptis à donatore.

9 Tum quia quod datur in piam causam, datur propter salutem animæ, cujus causa non est minus favorabilis, quàm causa filiorum, ut desumitur *ex authent. si qua Mulier. C. SS. eccles.* Nonnunquam tamen ad extinguendam omnem suspicionem avaritiæ, & ad populorum ædificationem conveniens est, ut quod ante liberos susceptos datum est Ecclesiæ, vel Monasterio, Prælatus iisdem filiis susceptis restituat, etiam totum, ut *in c. fin. 17. q. 4.* refertur, id præstitisse Aurelium Episcopum Carthaginensem. Non tamen donatarius tenetur quidquam restituere, donec, quod datum fuit, repetatur: siquidem quamdiu non repetitur, præsumitur, quòd donator non desideret restitutionem, ac velit jure suo cedere. Rursus si donator expresse renuntiavit privilegio *l. si unquam* si donaverit, non potest postea donationem revocare, quamdiu vivit, tametsi ei liberi nascantur.

10 Sin verò donator juraverit, se non revocaturum donationem, potest nihilominus susceptâ prole eam revocare, quia juramentum non excludit tacitam, conditionē, quæ ex dispositione juris inest illi donationi: si enim qui desperans prolem suscipere, bona sua alteri donet, juretque, se donationem non revocaturum, intelligitur sub hac conditione, si non ero liberos suscepturus, ut tradit Julius Clarus *q. 22. num. 1.* quia supponitur, quòd nolit privare liberos bonis, quæ ipsis naturaliter sunt debita, habent enim liberi jus naturale, ut succedant in bona patris, quod jus cùm non habeat extraneus, cui fit donatio, ideo lex disponit in favorem liberorum, & supponit talem donationem juramento firmatam non esse absolutam, sed conditionatam.

11 Quòd si donator expresse excluderet etiam illam tacitam conditionem, & vellet donationem suum sortiri valorem, tametsi esset liberos suscepturus, & eam juramento firmaret, non posset postea illam revocare, ut notat Julius Clarus *q. 22. n. 4.* quia quando juramento firmatur, quod non est malum, & potest servari sine dispendio salutis æternæ, juramentum servandum est; & non revocare talem donationem non est malum, proinde debet juramentum servari. Verùm post patris obitum possunt filii eam revocare, quia habent jus ad bona patris.

12 Revocari etiam potest donatio inofficiosa, seu quæ fit contra officium pietatis paternæ in filios, ut si pater totum extraneis daret, & filii inde privarentur sua portione legitima *l. 1. & sequent. C. de inofficios. donat.* Quòd si donatio facta fuerit alicui ex filiis, revocatur tantùm usque ad legitimam cæterorum *l. 5. & 8. C. eod.* sin verò facta fuerit extraneis animo fraudandi proprios filios tota donatio revocatur: si tamen aliquid relictum fuerit liberis, tunc plures censent probabile, non revocari donationem nisi quoad solas portiones legitimas, quæ pertinent ad filios, ut tradit Covarruvias *lib. 1. variar. c. 19. in fin.* ubi pro hac sententia citat Panormitanum, & alios. Sin verò donatio non fuerit facta animo fraudandi liberos, solùm revocatur quoad legitimas filiorum, ut notat Clarus *q. 24. num. 4.* Rursus si donatio facta sit Ecclesiæ, vel ad piam causam, solùm revocatur quoad portiones legitimas filiorum, ut docent Jason *consil. 141.* Decius *consil. 247.* & alii, quia Ecclesia est instar filii, & donatio facta est in favorem animæ.

Cæterum donatio inofficiosa facta à patre habente filios non revocatur, nec in parte, nec in toto, nisi post obitum patris, quia tunc primùm debita est filiis portio legitima, proinde tunc tantùm incipit donatio illa cedere in præjudicium filiorum. Non tamen donatio inofficiosa quamvis valida sit usque ad donantis obitum, fit sine peccato, eò quia cedat in grave damnum liberorum, quod post obitum donantis experiuntur. Hinc si Titius promitteret donationem inofficiosam, & suam promissionem juramento firmaret, non teneretur stare promisso, nec adimplere suam promissionem inofficiosam, quia sine peccato non posset eam implere. An verò donatio inofficiosa irrita sit ipso jure, vel reddatur irrita per interpositam querelam? Bartol. censet, ipso jure irritam esse, adeo ut res donata condici, & vindicari possit, quando donatio rescinditur pro filiis, qui recèns nascuntur: secus quando infirmatur tanquam inofficiosa, tunc nonnisi per interpositam querelam irritatur Glossa *in l. 1. C. de revocand. donat.* Donatio tamen remuneratoria non potest revocari ob easdem causas, ob quas revocari potest donatio absolutè, & simpliciter facta, idque desumitur *ex l. si pater. ff. de donat.* & docet Panormit. *in c. ult. de donat.* ubi ait; leges, & jura de revocanda donatione, tantùm comprehendere eas donationes, quæ non fiunt gratiâ remunerandi beneficia suscepta, & obsequia præstita. 13

Donatio, cui adjicitur conditio, si conditio adhuc pendeat, dissolvi non potest, eò quia talis donatio tempus futurum expectat, ut conditio impleatur. Hinc si conditio expleta non fuit, nequit donatio revocari, quia non est sortita suum effectum. Quòd si conditio deficiat, neque revocatur, quia quod nôn est, non potest revocari, ac perinde se habet, ac si donatum non esset *c. ad dissolvendam de desponsat. impub.* rursus expleta conditione non est ampliùs revocabilis, quia transit in donationem simplicem, & puram. Conditio tamen præsentis, vel præteriti addita donationi eam non suspendit, sed si conditio existit, donatio valet, secus si non existat, tametsi ignoretur. 14

Idque procedit etiam de conditione circa futurum omnino certum: quia quod est certò futurum, jam in præsenti est verum, proinde conditio censetur præsens, ut notat Gomez. *c. 12. de legat. num. 63.* Unde sola conditio futuri incerti suspendit donationem usque ad eventum conditionis, quia antequam conditio purificetur, non potest certò constare, an res erit exstitura: unde qui ita donat, non intendit, ut illud fiat donatarii, antequam purificetur conditio, licèt in donatario oriatur jus dependens à futu- 15

futuro quoad sui impletionem, ut etiam in donatore obligatio standi promisso.

16 Quòd si conditio, sub quâ donatio facta est, tempore præfixo à donatore non fuerit purificata, donatio non obligat, quia in irritum recidit, quia dispositio dependens ab hominis libertate, non habet majorem vim obligandi, nec potest aliter obligare, quàm disponens intendat; & quia hic non intendit se obligare, antequam conditio purificetur; ideo donatio non sortitur suum effectum, antequam conditio impleatur. Quòd si conditio impossibilis fuerit, tunc non suspendit, sed irritam reddit donationem, & nulla ex illa oritur obligatio, neque potest eidem fidejussor accedere, ut notat Gomez *tractat.* 1. *c.* 12 *num.* 67. & desumitur *ex l. impossibilis 7. ff. de V. O. & l. non solum 31. de action. & obligationib.* ubi etiam adfertur ratio: quia omnium ea cogitatio est, ut nihil agi existiment appositâ eâ conditione, quam sciunt esse impossibilem, tunc enim conditio, nisi præsumatur joco adjecta, prodit dissensum, non consensum. In matrimonio tamen conditiones impossibiles, & turpes adjectæ contractui matrimonii, habentur pro non adjectis ob favorem matrimonii, proinde non irritant contractum iis exceptis, quæ sunt contra substantiam matrimonii, ut declaravit Gregorius IX. in sua constitutione, quæ habetur *in c. final. de conditionibus appositis.*

§. IV.

Exhibentur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 Quæritur primò, an dos assignata filiæ à patre possit revocari post initum matrimonium ob ingratitudinem ipsius filiæ, vel ejus mariti? Respondetur negativè, & desumitur *ex l. si dotem 24. C. de jure dotium:* ratio est, quia dos fuit assignata filiæ propter causam, ob quam pater tenebatur illam dotare *l. qui liberos 19. ff. de ritu nuptiar.* Tum quia talis dos non potest dici donum merè liberale, & gratuitum, quia debebatur filiæ, & quod est debitum, non datur gratis, unde pater dotando filiam suam potiùs persolvit debitum, quàm liberaliter donaverit. Immo id videtur etiam probabiliùs procedere de extraneo, qui dotem dedit, non enim potest hic ob ingratitudinem uxoris, vel ejus mariti dotem revocare, quia tametsi non teneretur ad dotandam puellam, cujus non erat pater; nihilominus quia ex causa onerosa assignavit ei dotem, non potest ampliùs revocari; habet enim dos rationem contractus onerosi, proinde non videtur merè liberaliter dedisse, nec propterea potest dos illa assignata puellæ revocari, ut notat Zoësius *ff. h. t. num. 96.* imò id etiam procedit, sive extent liberi, sive non.

2 Quæritur secundò, an circa excessum, vel defectum justi pretii in contractibus præsumatur donatio, si contrahens omnino taceat? Respondetur, quòd si contrahens sciat valorem rei, & contrahat nulla necessitate compulsus, nec ullus interveniat metus, nec ulla inferatur vis, nec irrepat fraus, tunc contrahens præsumitur liberè donare excessum à latitudine justi pretii, quia scienti, & consentienti non accidit quidquam invitè: & præsertim hæc donatio præsumitur, quando contrahentes sunt sanguinis necessitudine copulati, vel amicitiâ juncti. Alioquin est regula generalis, quòd donatio non præsumatur, quoties alia interpretatio, vel conjectura fieri potest *l. cum de indebito 25. §. fin verò ff. de probat.* Menoch. *de arbit. judic. cas. 88. num.* 1. adeo ut neque ob solam sanguinis conjunctionem, quamvis arctissimam præsumatur donatio, nisi ex aliis circumstantiis conjiciatur. Sunt tamen aliqui casus, in quibus jura donationem præsumunt, ut si vir nobilis, & dives, aliquid alteri exhibeat, dummodo non sit magni pretii, præsumitur tunc res exhibita dono data, ut notat Glossa *in l. si uxori 32. §. fin. ff. de legat. 3.* idque firmari potest *ex c. prudentes. 1. h. t.* quia ibi dicitur, quòd nobilium sit existimare, quod sponte tribuunt, sed verè, & nisi in beneficiis crescant, nihil se præstitisse putant, propria enim nobilium virtus est liberalitas. Rursus donatio præsumitur, si merita præcesserint; quod enim post præstita obsequia datur censetur donatum in remunerationem præcedentium meritorum, ut notat Menoch. *de arbit. judic. c.* 88. *num.* 53. Demum præsumitur donatio, si venditor nulla necessitate, vel dolo inductus rem magni valoris vili pretio vendiderit, quia cum sciverit justum ejus pretium, si illud non petierit, præsumitur id donâsse, ut notat Menoch. *loc. cit.*

Quæritur tertiò, qualis interpretatio fieri debeat in dubio donationis? Respondetur, quòd 3
si donatio facta fuerit inter vivos, interpretatio debet laxissimè fieri in favorem donatarii, idque desumitur *ex c. cum dilecti 6. h. t.* ubi dicitur: quòd ultimis donatis ultimo loco clausula onerosa apposita extenditur ad ultimam tantùm donationem, cui annectitur, quamvis aliàs clausula in fine instrumenti, vel dispositionis posita, etiam si onerosa sit, referatur ad omnia præcedentia, quamvis diversa sint negotia *c. secundò requiris 41. & c. inquisitionis 71. de appellat.* Hoc tamen non procedit, quando in eodem instrumento plures continentur donationes, quarum prior facta sit pura, & sine aliquo onere, vel conditione: posterior verò cum onere, & conditione pensionis; tunc clausula onerosa adjecta in fine instrumenti non extenditur ad priorem donationem in eodem contentam, sed tantùm refertur ad posteriorem conditionatam, ut notat Abbas *in d. c. cum dilecti num. 6. & 7. h. t.* ubi addit, quòd si utraque donatio esset absoluta sine onere, & conditione, tunc non appareret ratio, cur clausula adjecta deberet magis referri ad posteriorem; quàm ad priorem donationem.

Quòd si in contractibus interpretatio in casu donationis dubiæ sit plena: in testamentis 4
tamen, & ultimis voluntatibus sit plenior: & in beneficiis, donationibus, ac gratiis, seu privilegiis interpretatio sit plenissima, idque habetur *in d. c. cum dilecti 6. h. t.* & etiam colligitur *ex l. cùm quid 3. ff. de reb. credend.* quia in contractibus reciprocis ultro, citroque obligatoriis

totiis servanda est æqualitas inter contrahentes, proinde verba non sunt nimis strictè, nec nimis laxè interpretanda in favorem unius, & odium alterius, sed ut recta fides exigit, adeo ut neutra pars conqueratur de gravamine. Quòd verò in testamentis, & ultimis voluntatibus interpretatio debeat fieri amplior, ac debeat esse plenior, desumitur *ex l. in testam. 12. ff. de regul. jur.* siquidem qui testatur, vel relinquit legatum mortis causâ, huic licet liberaliter donationem aliquam facere, proinde interpretatio debet esse plenior, quàm in contractu.

5 Demum in beneficiis, donationibus, privilegiis plenissima interpretatio facienda est, ut habetur *in c. quia circa 22. de privileg.* & præ cæteris beneficia Principum laxissimam suscipiunt interpretationem *c. olim 16. de V. S.* quia cùm hujusmodi gratiæ procedant ex mera liberalitate, jura præsumunt, donatorem voluisse eas laxissimè accipi, ac intelligi, id tamen procedit, quando gratiæ cedunt in præjudicium solius concedentis, non in damnum tertii *l. 2. C. de precib. imperat. offer. & l. 2. §. si quis à Principe ff. ne quid in loco, vel itiner. public.* ubi dicitur, quod in rescripto, aut privilegio Principis non censentur concessa, quæ aliis adferunt incommodum, nisi id in rescripto exprimatur. Præterea neque beneficia, nec privilegia amplissimè interpretantur, quando derogant juri communi, ut sunt dispensationes: ratio est, quia quilibet recessus à jure communi est odiosus, quia sicut bonum commune est præferendum privato; ita major est favor juris publici, quàm privati *arg. c. 1. in fin. & c. 2. de fil. Presbyteror. & c. dilecti 3. de consanguin. & affin.*

6 Quæritur quartò, an Prælatus, seu Episcopus possit donare beneficium, quod nondum vacat, alicui clerico? Respondetur negativè, & id desumi *ex c. consultationibus 4. h. t.* ubi Alexander III. rescripsit, quòd Episcopus non possit dare Ecclesiam non vacantem alicui clerico: & si dat, donatio sit nulla: potest tamen dare locis religiosis. Ratio primæ partis est, quia collatio beneficii, vel Ecclesiæ, si fiat particulari personæ fit in Titulum: & quia Titulus beneficii est spiritualis, proinde indivisibilis, & Titulus jam sit penes beneficiarium adhuc viventem, non potest eodem non remoto in alium transferri, alioquin esset partim in uno, & partim in alio, proinde divideretur contra naturam tituli spiritualis: hinc ejusdem beneficii non possunt esse duo beneficiarii *c. cum non ignores 15. & c. tua 20. de præbend.* Secunda pars ex eo etiam evincitur, quia concessio Ecclesiæ, aut beneficii facta alteri Ecclesiæ, vel Monasterio incorporatur eidem per unionem etiam pleno jure quoad bona temporalia, & spiritualia; licèt Titulus non transferatur, sed maneat penes Rectorem viventem: & tunc Titulus, seu jus non est actualiter penes Rectorem Ecclesiæ, cui unita, & incorporata est alia Ecclesia, sed tantùm habitu, seu potentia; quia actu est penes Vicarium intitulatum.

7 Quæritur quintò, an si donatio Novitii sit invalida, adhuc Monasterium possit donata retinere? Potest donatio facta Monasterio à Novitio esse nulla. Primò quia Novitius non potuit disponere de bonis donatis. Secundò quia tametsi potuerit liberè disponere, non tamen sufficienter disposuit ex defectu solemnitatis, vel alterius requisiti. Quòd si donatio fuit irrita priori modo, oritur dubium, an bona donata adhuc pertineant ad Novitium, an verò post emissam solemnem professionem iis privetur: si enim cadit ab iisdem bonis, certum est, non posse Monasterium bona illa retinere, quia ad ipsum non pertinent ratione donationis, nec alio modo: non ratione Novitii, quia licèt hic per emissam professionem incorporetur Monasterio, & fiat membrum illius, quia tamen cecidit ab iisdem bonis, etiam Monasterium supponitur ratione membri cecidisse. Quamobrem difficultas oritur, quando donatio est de iis bonis, de quibus potest Novitius liberè disponere. Respondetur, quòd tametsi donatio Novitii facta monasterio sit irrita, nihilominus post emissam professionem adhuc bona donata fiunt monasterii: quia tametsi non perveniant ad monasterium ratione donationis, quæ supponitur irrita ex defectu solemnitatis, vel alterius requisiti, pertinent tamen ad monasterium alio titulo: quia tametsi donatio sit nulla, non tamen Novitius privatur dominio talium bonorum, quia donatio irrita non abdicat dominium à donante *l. non putavit. §. non quævis. ff. de bonor. possess. l. aut nullum C. de legit. hæred.* Rota Romana coram Ludovisio *decis. 496. num. 9. & decis. 745. num. 8.* coram Merlino. Ex eo igitur, quòd dominium talium bonorum perseveret in Novitio, si is emittat solemnem professionem ex vi ejusdem omnia sua bona, & jura transferuntur in monasterium, quia quidquid habet Monachus, acquirit monasterium, quod propterea non ratione donationis irritæ, sed titulo juris, quod Novitius habet in talia bona, fiunt hæc monasterii juxta *authent. ingressi C. de SS. eccles.*

Hinc si donatio non esset facta in favorem religionis, sed tertiæ personæ, & talis donatio esset irrita defectu alicujus requisiti necessarii ad ejus validitatem; adhuc post emissam solemnem professionem talia bona pertinerent ad monasterium; quia adhuc professio sortiretur suum effectum dedicandi Deo, & religioni non solùm personam, sed etiam ejus bona juxta *d. authent. ingressi C. de SS. eccles.* cùm igitur bona donata ob nullitatem donationis adhuc remaneant apud donantem, qui per emissam solemnem professionem incorporatur monasterio, etiam unà cum ipso incorporantur ejus bona. 8

Quòd si dicas, ex tali donatione quamvis nulla satis apertè conjici animum donantis, qui erat transferendi dominium talium bonorum non in monasterium, sed in extraneam personam juxta *l. legatum §. fin. ff. de adimplend. leg.* Decius *consil. 3. num. 36.* Contra est, quia non obstante intentione Novitii, bona illa ratione solemnis professionis emissæ transeunt in monasterium, quia cum intentio donantis non potuerit sortiri suum effectum ob nullitatem donationis, ideo bona donata adhuc remanserunt sub dominio ipsius, & cum per professio- 9

nem solemnem emissam se efficaciter, & sua omnia Deo, & Religioni dedicet; ideo ex vi hujus efficacis dedicationis, transferuntur in monasterium, perinde ac si præcessisset vera donatio efficax, & valida. Immo id procedit quamvis Novitius tempore professionis nil sciverit de nullitate talis donationis: siquidem translatio bonorum in monasterium consequitur ad translationem personæ, quæ trahit secum omnia bona, & jura ex natura sua: proinde non est necessaria in emittente solemnem professionem hæc specialis voluntas transferendi in monasterium bona illa, quia ex se unà cum persona transeunt ad monasterium: persona enim est principalis, & jus, seu dominium in illis bonis est accessorium, quod sequitur naturam, & conditionem principalis.

10 Quæritur sextò, an donatio facta sine solemnitatibus juris civilis intuitu ingressus in religionem suum sortiatur valorem? Potest quis de propriis bonis disponere, ac liberè donare, eò quia intendat habitum religiosum suscipere, adeo ut intuitu ingressus in religionem possit in favorem ejusdem, vel alterius personæ extraneæ donare omnia sua bona, & instituere donationem inter vivos, ut statim transferatur dominium: vel etiam mortis causâ, ut non sortiatur effectum, nisi post mortem civilem, seu emissam professionem solemnem, quæ civiliter æquiparatur morti. Certum est, quòd si hoc posteriori modo donatio fiat in favorem religionis suum sortitur valorem, tametsi facta fuerit absque solemnitatibus juris civilis, ut notat Natta *consil. 180. num. 7.* quia per hanc donationem donator disponit liberè de rebus propriis juxta id, quod secum esset allatura solemnis emissa professio in religione, quamvis non præcessisset donatio; proinde ut diximus in præcedente quæstione non ratione donationis, sed titulo dominii manentis in Novitio emittente professionem transeunt talia bona in monasterium.

11 Difficultas igitur est, quando donatio fit in favorem tertiæ personæ, & etiam religionis, sed inter vivos, an tunc valida sit, si careat solemnitatibus juris civilis? Respondetur, talem donationem carentem solemnitatibus juris civilis factam ante susceptionem habitus religionis esse invalidam, tametsi facta fuerit intuitu ingressus in religionem. Ratio est, quia quando fit donatio attendendus est status, in quo donator reperitur, & quibus legibus tunc teneatur, ac statutis obligetur, ut habetur *in l. 2. ff. de in diem adject.* ut observat Bald. *in l. Julianus ff. de condic. indeb.* Rota *decis. 125. n. 49. p. 5. recent.* & qui nondum induit habitum religiosum est in statu laicali, & licèt donet intuitu ingressus in religionem, per id tamen non fit, quòd exierit è statu laicali, cum nondum factus fuerit religiosus; atqui donatio, quæ fit à persona laica sine solemnitatibus juris civilis est invalida, proinde etiam donatio illa facta intuitu ingressus in religionem est nulla.

12 Quæritur septimò, an donatio facta à Novitio intuitu professionis emittendæ valida sit, si careat solemnitatibus juris civilis, fiatque in favorem tertiæ personæ? Respondetur, talem donationem suum sortiri valorem, ut communiter docent Canonistæ Abbas *in c. in præsentia num. 54. de probat.* Anchar. *consil. 69. n. 7.* Ratio est, quia tametsi Novitius eò quia nondum emiserit professionem solemnem, non sit plenè Religiosus, est nihilominus in via ad statum Religiosum, & censetur persona ecclesiastica constituta in statu ecclesiastico, ut desumitur *ex c. Religioso §. 1. de sent. excommun. in 6.* & ita censent communiter Canonistæ Jason *in authent. si qua mulier. circa fin.* Geminian *in c. Religioso de sent. excommun. in 6.* Franch. *in c. benefic. de regul. jur. in 6.* Tiraquel. *de retract. consanguinit. §. 1. Glossa 8. n. 2.* atqui ecclesiastici non tenentur regulare suas dispositiones juxta solemnitates juris civilis: unde si Novitius est intra statum ecclesiasticum, & recensetur inter personas ecclesiasticas, non tenetur regulare suam donationem juxta solemnitates juris civilis, proinde licèt donatio facta à Novitio careat solemnitatibus juris civilis, adhuc suum sortitur valorem. Juvat tamen observare, quòd cum per mutationem status de laicali in ecclesiasticum Novitius subtrahatur à jurisdictione laicali, legibus, ac statutis civilibus; subjicitur tamen jurisdictioni ecclesiasticæ, cùm ipse status ecclesiasticus, quem Novitius profitetur, eidem suffragetur; hinc Novitius in suis dispositionibus subjicitur solemnitatibus juris ecclesiastici, consequenter non potest de rebus propriis quidquam disponere intra annum novitiatûs, nisi intra duos ultimos menses anni probationis, juxta decretum Concilii Tridentini *sess. 25. c. 16. de regul.* alioquin donatio facta ante duos ultimos menses esset nulla, quia Concilium illam irritat, quamvis firmaretur juramento, & renuntiaretur favori hujus dispositionis.

Quæritur octavò, an Prælatus ecclesiasticus possit in remunerationem meritorum alicujus personæ laicalis ei donare bonum aliquod immobile; vel mobile pretiosum, quod pertineat ad Ecclesiam? Ratio dubitandi est, quia tametsi prohibeatur donatio, non ita remuneratio *l. metum §. sed licet ff. de eo quod metûs causâ l. jubemus nulli §. scientes C. de SS. eccles.* Tiraquel. *in l. si unquam V. donat. largit. C. de revocand. donat.* siquidem remuneratio propriè non est donatio, quia hæc exigit fieri ex liberalitate, & omnino gratis; & remuneratio non fit ex pura liberalitate, sed ex debito, seu intuitu obsequii præstiti: hinc *in l. sed, & si lege §. consuluit. ff. de petit. hered.* remuneratio dicitur esse quædam species permutationis, & *in l. si pater. §. fin. ff. de donat.* remuneratio reducitur ad quandam speciem mercedis, quæ datur alteri ratione servitii, & obsequii præstiti; ex quibus liquet, remunerationem non comprehendi nomine donationis: proinde licèt hæc prohibeatur, non propterea intelligitur prohibita ipsa remuneratio. Hinc cum Clemens VIII. interdixisset Regularibus munerum largitiones, ac donationes rerum ecclesiasticarum; Sacra Congregatio ad id specialiter deputata ab Urbano VIII. declaravit, talem prohibitionem non comprehendere donationes remuneratorias; quam declaratio- 13

nem

nem confirmavit idem Urbanus in sua constitutione 158. §. 1.

14 Respondendum nihilominus est, Prælatum ecclesiasticum non posse in remunerationem donare bona immobilia, vel mobilia pretiosa, si hæc fuerint magni valoris, eò quia id omnino prohibitum sit *in extravag. Paulina ambitiosæ de reb. eccles. non alienand.* siquidem in Paulina constitutione non solùm prohibetur quæcunque alienatio liberalis, verùm etiam quæcunque alia, sive fiat titulo venditionis, vel quocunque alio, & prohibetur expressè quæcumque species alienationis, consequenter etiam donatio remuneratoria, quia per hanc habetur vera, & propria alienatio, quamvis non liberalis bonorum Ecclesiæ; quæ alienatio non potest fieri sine solemnitatibus à jure canonico requisitis: siquidem ad alienationem rerum Ecclesiæ duo copulativè requiruntur, scilicet utilitas, & solemnitas, adeo ut una sine altera non sufficiat, *c. sine exceptione 12. q. 2. c. nulli de reb. eccles. non alienand.* Imola *in c. ad aures, num. 1. de reb. eccles. non alienand.* Covarr. *lib. 2. variar. c. 17. num. 2.* ubi citat plures doctores: ergo utilitas, & solemnitas etiam requiruntur in donatione remuneratoria, cùm hæc sit vera, ac propria alienatio, per quam dominium rei transfertur de Ecclesia ad laicum: quamobrem examinandum est, num hæc utilitas adsit, & hoc examen nonnisi ab Apostolica sede fieri potest; proinde est necessaria solemnitas consensus Apostolici, præsertim cùm difficulter salvari possit Ecclesiæ utilitas in donatione remuneratoria. Tum quia in hisce donationibus præcipuè attenditur ipsa solemnitas: siquidem solemnitates inventæ, & inductæ fuerunt ad excludendas alienationes inutiles, & ad justificandam utilitatem, quæ ex alienatione derivatur in Ecclesiam, ut tradit Rota coram Mantica *decis. 101. num. 5.* & coram Merlino *decis. 702. num. 76.*

15 Quæritur nonò, an sola voluntas donandi in donatore sufficiat, ut donatarius possit rem sibi retinere? Respondetur negativè, quia promissio donandi propriè non continet donationem, consequenter non dat jus ad rem, quam donator dicit se velle dare: siquidem promissio donationis, respicit donationem, ut faciendam tempore futuro; proinde non continet ejus executionem, sed tantùm obligationem ad exequendum, si qui vult donare, intendat se obligare ad ineundam donationem, alioquin si non intendat se obligare, nullam contrahit obligationem, sed tantùm declarat simplex propositum donandi ad ostendendum affectum liberalem: unde donatarius non potest, quod fuit designatum pro donatione, sibi retinere: quia defectu intentionis se obligandi non potest obligatio induci, proinde non acquiritur jus donatario ad rem in donum designatam, ut tradunt, Molina *de justit. & jure tract. 2. disp. 262. n. 1.* Pasqualig. *in quæst. moral. canon. centur. 2. q. 152.* Neque ullum facessit negotium, quòd sit de ratione promissionis inducere obligationem ad implendum promissum, adeo ut possit promissor ad id adigi, ut desumitur *ex l. ubi autem non apparet §. fin. ff. de V.O.* & docent communiter Jurisperiti *in l. stipulationes ff. de V. O.* Quia id tantùm est verum de promissione, quæ propriè est vera promissio, & acceptata à promissario: non verò quando non est vera promissio, sed tantùm quædam ostensio propositi ad indicandum animi affectum. Et licèt stante tali proposito exteriùs manifestato videatur adesse sufficiens fundamentum interpretandi voluntatem, quòd Petrus contentus sit, ut Paulus retineat, quod ipsi promittit donaturum: nihilominus hoc propositum licèt exteriùs manifestatum non est ex se sufficiens fundamentum interpretandi tali pacto mentem promissoris, nisi quid aliud concurrat; quia tale propositum manifestatum semper respicit donationem, non ut factam, sed ut faciendam, proinde ut nondum obligantem: hinc virtute talis propositi manifestati non potest promissarius sibi retinere, quod promissor promittit, se ipsi daturum; ad id enim adhuc requiritur alius actus, quo donator dicat, nunc dono rem hanc Paulo; si præscindamus ab hoc ultimo actu, voluntas donantis est adhuc indeterminata, & indifferens ad donandum, vel non donandum. Quamobrem illa interpretatio tantùm fieri posset, quando facta esset promissio inducens obligationem ad donandum: quia tunc mens præsumitur esse talis, qualis de jure debet esse, ut notat Jason *in l. causam n. 3. C. de transact.*

Quæritur decimò, an pactum de donando de facto contineat ipsam donationem; adeo ut si Petrus dicat Paulo, se velle illi relinquere in testamento mille aureos; si ab intestato postea decesserit possit Paulus virtute pacti illam pecuniam sibi retinere? Respondetur probabilius, Paulum ex vi hujus pacti non acquisivisse jus ad mille aureos, ut ad legatum sibi relictum, consequenter non posse eos sibi retinere, ita enim censent Tiraquel. *tract. de retract. convent. in fin. num. 48.* Salicetus *in l. si quis argentum §. fin. C. de donat.* quia promissio, seu pactum simpliciter relinquendi legatum in testamento non est absolutè promissio, sed tantùm coarctata ad testamentum, & ad legatum, si nimirum promittens testamentum condiderit; siquidem legatum non instituitur, nisi per testamentum, quod si non ponatur, nec ponitur legatum, consequenter promissio aliquid relinquendi in legatum non sortitur suum effectum, nisi interveniat dispositio ultimæ voluntatis ob alligationem ad illam, ratione cujus debeat sortiri suum effectum. 16

Quamobrem cùm quævis dispositio trahatur ad tempus, in quo confertur effectus *l. quod sponsæ C. de donat. ante nuptias*: & in præsenti casu non intervenerit dispositio ultimæ voluntatis; pactum, seu promissio non potest suum effectum sortiri. Tum quia quando testamentum est imperfectum quoad voluntatem, non valet, nec quoad legata pia. Hinc si testator diceret, se velle testari, & etiam juberet vocari Notarium, & testes, & interim institueret hæredem, & aliqua legata; si decederet priusquam venirent Notarius, & testes, tale testamentum quoad legata esset invalidum, ut tradunt Covarruvias *in c. relatum, 1. num. 9. de testam.* 17

Paris. *consil.* 24. *num.* 11. *vol.* 3. Jason *consil.* 155. *vol.* 4. quia testamentum, & legata non subsistunt, nisi virtute ultimæ voluntatis: & quando testamentum est imperfectum quoad voluntatem, adeo ut habeatur tantùm quædam præparatio ad ultimam voluntatem, tunc non habetur ultima voluntas: siquidem ex mente testatoris ultima voluntas determinanda est coram Notario, & testibus, adeóque non habetur donec determinetur juxta modum, quem sibi testator præscribit: proinde si ita non determinat, non habetur effectus ultimæ voluntatis. Neque pactum de donando continet ipsam donationem, siquidem pactum ex genere suo non continet ipsum factum, ut liquet in sponsalibus, quæ continent pactum de matrimonio ineundo, & tamen non continent factum, seu ipsum matrimonium: quia promissio facti, seu matrimonii, non est ipsum factum, nec matrimonium ut notat Covarruvias 3. *variar. c.* 4. *n.* 7. quamobrem tale pactum solùm inducit obligationem donandi juxta factam sponsionem: & si judicialis fuerit, parit etiam obligationem, quâ promissor potest adigi, ut exequatur promissum, ut desumitur ex *l. cùm ostendimus* §. *fin. ff. de fideiuss. tut. & l. tale pactum* §. *qui provocavit. ff. de pact.* Aretinus *in l.* 1. *init. ff. de V. O.* Jason *in l. juris gentium* §. *si cum nulla n.* 19. *ff. de pact.*

18 Quæritur undecimò, an donatio mortis causâ accenseri debeat contractibus, vel ultimis voluntatibus? Respondent jurisperiti cum distinctione, si donatio mortis causâ spectetur præcisè quoad sui initium, ordinationẽ, seu productionem, tunc asserunt, proximiùs accedere ad rationẽ contractûs, quàm ad ultimas voluntates. Sin verò spectetur quoad effectum, & stabilitatem, quatenus ampliùs non potest revocari, dicunt sub hac ratione magis accedere ad ultimas voluntates, quàm ad rationẽ contractûs: & inferunt, quoad sui initium, & productionem judicandum esse de donatione mortis causa, sicut de aliis contractibus, & secundùm leges contractuum: quoad verò effectum, & stabilitatem esse judicandum juxta leges ultimarum voluntatum, dummodo in jure non fuerit statutum quidquam speciale, ut quando jus exigit quinque testes, si summa donationis excedat 500. solidos, & non concurrat insinuatio. Cæterum donatio mortis causâ in multis convenit cum legatis. Primò quia est revocabilis. Secundò quia non requiruntur ad ejus valorem quinque testes, sicut in codicillis *l. fin. C. h. t.* Tertiò quia non requiritur insinuatio *l. fin. C. h. t.* Quartò quia in ea habet locum falcidia. Quintò etiam jus accrescendi, quando habet locum in legatis factis duobus simul *l. unic. C. de caduc. tollend.* §. 14. Sextò perinde in legatis, ac in donationibus mortis causâ conditiones turpes, & impossibiles habentur pro non adjectis. Septimò in donatione mortis causâ attenditur capacitas donatarii tempore mortis donatoris, & etiam habilitas donantis tempore mortis, non tempore donationis *l.* 22. *ff. h. t.* ubi dicitur, quòd in mortis causâ donationibus non tempus donationis, sed mortis inspiciendũ est, an quis capere possit. Octavò sicut dominium legati absque alia traditione transit in legatarium à morte testatoris: sic etiam dominium rei donatæ causâ mortis *l.* 2. §. *de public. in rem act.* Nonò in solemnitatibus convenit cum codicillis.

Differt tamen hæc donatio in aliquibus ab ultimis voluntatibus. Primò quia donatio mortis causâ confirmatur morte donantis sine aditione hæreditatis, dummodo priùs fuerit acceptata *l.* 5. §. 17. *ff. de his, quæ ut indignis.* Secus legata non confirmantur independenter ab aditione hæreditatis. Secundò ad donationem mortis causâ requiritur acceptatio ante mortem donatoris, & per hoc convenit cum contractibus. Tertiò quia donatio mortis causâ potest in alterius voluntatem conferri, perinde ac alii contractus. Quartò filiusfamilias accedente patris consensu potest donare mortis causâ, licèt non possit testari *l.* 25. §. 1. *ff. h. t.* Cæterum si oriatur dubium, an donatio fuerit inter vivos, vel mortis causâ; si nulla facta sit mentio mortis præsumitur fuisse donatio inter vivos, eò quia donatio inter vivos verè, ac propriè sit donatio, & verba sumi debent in proprio sensu. Hinc alleganti donationem mortis causâ incumbit probare, factam fuisse mortis causâ. Quòd si imminente mortis periculo facta sit donatio, & nulla in eadem fiat mentio mortis, tunc donatio judicatur esse inter vivos, quia ut jura loquuntur, non tam mortis causâ, quàm moriens donâsse videbitur *l.* 42. §. 1. *ff. h. t.* 19

Quæritur duodecimò, an donator possit instituere donationem mortis causâ irrevocabilem, si non ex toto, saltem ex parte? Respondetur, posse ex parte talem donationem fieri irrevocabiliter, dummodo ex alio saltem capite sit revocabilis, idque desumitur *ex l.* 35. §. 4. *ff. h. t.* Difficultas tamen est, an si donationi factæ mortis causâ addatur clausula, *quòd nunquam revocari debeat.* tunc talis donatio gaudeat juribus donationis mortis causâ, vel censenda sit donatio facta inter vivos, plures enim docent, talem donationem per adjectam clausulam degenerare in donationem inter vivos, idque probant *ex l.* 27. *ff. h. t.* ubi dicitur, quòd ubi ita donatur mortis causâ, ut in nullo casu revocetur, causa donandi magis est, quàm mortis causâ donatio; & ideo perinde haberi debet, sicut alia quævis inter vivos donatio; ideoque inter viros, & uxores non valet: & ideo nec falcidia locum habet quasi in mortis causâ donatione. Alii è converso asserunt, talem donationem adhuc esse censendam mortis causâ, idque desumunt *ex l.* 13. §. 1. *in fin. ff. eod.* 20

Verùm pugnantes sententiæ possunt reconciliari adhibita distinctione duplicis modi, quo irrevocabilitas potest donationi adjici à donatore. Primò potest donator per pactum quasi reflexum, ac distinctum ab ipsa donatione velle se obligare ad non revocandam donationem; imò potest etiam hanc eandem obligationem firmare juramento, & in tali casu valdè probabile est, talem donationem adhuc esse mortis causâ, & gaudere ejus juribus: quia non obstante tali obligatione etiam juramento firmata, adhuc 21

adhuc si donans contraveniret revocando donationem, revocatio valida foret, tametsi peccaret, sicut in sponsalibus, tametsi Cajus promiserit etiam cum juramento se ducturum Bertam, & postea duxerit Catharinam matrimonium est invalidum; tametsi Cajus peccet non stando promissioni juramento firmatæ; & tantùm tenetur priori sponsæ ad interesse.

22 Secundò potest donatio ita institui, ut donator dicat, se ita donare, ut velit, omnem revocationem esse nullam, & nullā sibi repetitionē competere: & tunc talis donatio non esset censenda mortis causâ, sed inter vivos, tametsi mors imminens fortassis fuerit causâ donandi, & ita sentiunt ferè communiter Canonistæ Fachinæus *lib. 5. c. 23.* Menoch. *lib. 3. de præsumpt. 35. num. 21.* quia tunc mors est potiùs causa impulsiva, quàm finalis talis donationis: quoties enim ita donatur, ut dominium rei donatæ absolutè, simpliciter, & irrevocabiliter transferatur in donatarium, est donatio inter vivos, tametsi fiat in imminente mortis periculo, quia mors imminens est tantùm causa impulsiva.

TITULUS XXV.

De peculio Clericorum.

QUia Pontifex in præcedenti Titulo egit de donationibus, congruè in præsenti Titulo quærit, an clerici sive donando, sive aliter alienando possint disponere de suo peculio, sive bonis in clericatu aut possessione beneficii acquisitis: unde rectè adjicitur præsens Titulus de peculio Clericorum, dicitur enim peculium in jure quasi pusilla pecunia illorum, qui sunt juris alieni, non suo, ut filiorum familias, & servorum, quam habent seorsim à bonis, & pecunia patris, vel domini, deducto, quod illis debetur, quæ pecunia cùm regulariter magna esse non soleat, fit, quod diminutivo pecuniæ nomine designetur *l. 5. §. fin. ff. de pecul.* & transfertur etiam ad pecuniam, & bona Clericorum, tametsi sint sui juris, quia illis non competit thesaurizare super terram, sed contentos esse honesto victu, & amictu.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. INVESTIGANDUM 1. h. t. Ex Concilio Arelatensi statuitur, ut beneficiatus emens prædia, si non habeat patrimonium tempore assumpti beneficii, præsumatur emisse de bonis ecclesiæ, proinde empta prædia esse juris ecclesiastici. Verùm ut notat Glossa, hæc præsumptio admittit probationem.

C. PRESBYTER 2. h. t. Ex eodem Concilio statuitur, ut Prælatus, quæ emit de bonis Ecclesiæ debeat nomine Ecclesiæ emere: alioquin sit removendus ab administratione. Id tamen intelligitur, quando emit de nummis, vel bonis Ecclesiæ, non ita si emat ex bonis proprii patrimonii. Cæterùm quæ Clericus ex fructibus Ecclesiæ comparat, debent nomini Ecclesiæ adscribi, non bonis ipsius clerici.

C. UT UNUSQUISQUE 3. h. t. Ex eodem Concilio statuitur, ut unusquisque Presbyter res, quas post dies consecrationis acquisierit, teneatur propriæ Ecclesiæ relinquere. Quod etiam intelligitur de acquisitis ex fructibus Ecclesiæ, non de bonis patrimonialibus, vel industria, labore, aut artificio comparatis, vel donatis.

C. INQUIRENDUM 4. h. t. Ex Concilio Remensi prohibetur, ne ullus Presbyter de reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, aut votis secularium alieno nomine res comparet, quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine debet fraudem facere de facultatibus ecclesiasticis, fraus enim nemini prodesse debet. Cæterùm quæ clericus ex propriis patrimonialibus emit, sibi acquirit non Ecclesiæ, nisi ultro ipsi donet. Fraus verò, de qua loquitur textus, debet esse gravis, ut si quis ex bonis Ecclesiæ suo, vel alieno nomine, sibi aliquid comparare, & vendi are velit, ut proprium. Generatim fraudem de bonis ecclesiasticis facere dicuntur clerici, si illa, quæ ultra decentem, & suo statui competentem sustentationem in usus non pios insumant.

C. SI QUIS 5. h. t. Ex Concilio Toletano statuitur, ut Rector, qui melioravit terras, & bona Ecclesiæ, ea possideat, quamdiu vivit: non tamen moriens possit alicui relinquere in testamento, vel hæreditario jure, nisi fortassis Episcopus voluerit illa assignare alicui pro servitiis factis Ecclesiæ. Ubi notat Glossa, beneficiatum non comparari usufructuario, quia de fructibus perceptis non potest testari, sicut usufructuarius. Quamvis clericus beneficiorum fructus faciat suos, de illis tamen, quæ supersunt congruæ sustentationi, non potest testari, neque hæredibus ea relinquere. In hoc autem textu illud peculiariter statuitur de his, quæ fiunt in terra, seu solo Ecclesiæ, ut post mortem beneficiarii pertineant ad Ecclesiam, quod sanè æquissimum est, & conforme juri civili, ubi in l. 7. de acquir. rer. dom. §. 12. 32. instit. eod. §. 19. *dicitur, quod plantatum, seu inædificatum alieno solo, sive ex propria, sive ex aliena materia solo cedit.*

IN SEPTIMO.

C. *ROMANI 1. h. t. Paulus III. motu proprio ac de Apostolica potestatis plenitudine declarat, bona Prælatorum sine facultate testandi decedentium pertinere ad fiscum reverendæ cameræ Apostolicæ, sive bona hujusmodi, vel spolia, in quibusvis regnis, ac dominiis tam citra, quàm ultra montes, & maria reperiantur, quæ pro tempore post obitus Prælatorum, & personarum quomodolibet qualificatarum etiam Cardinalatus honore fulgentium, qui vel nullo condito testamento, vel absque sufficiente facultate, aut ultra quantitatem, de qua habuerint facultatem condito, decesserunt, vel decedent, remaneant ad cameram Apostolicam, & non ad alios.*

C. *ROMANI PONTIFICIS 2. h. t. Pius V. declarat, constitutionem Pauli III. non extendi ad sacra supellectilis ornamenta, nec ad res divino cultui dicatas, adeò ut ornamenta Ecclesiæ, paramenta sacerdotum, sacra vasa altarium, missalia, gradualia, ac cantus firmi, & musica, aliique quomodolibet nuncupati libri non comprehendantur nomine spolii, ut nec etiam vasa aurea, & argentea, & alia quæcunque bona pertinentia ad usum, & cultum divinum etiam in privatis capellis, vel oratoriis, & declarat hæc omnia spectare ad easdem Ecclesias tempore obitus eas obtinentes, ac habentes.*

C. *OFFICII NOSTRI 3. h. t. Gregorius XIII. declarat, bona regularium extra claustra degentium comprehendi nomine spoliorum, & esse adjudicanda fisco cameræ Apostolicæ, ut heredi bonorum Ecclesiasticorum. Hinc Pontifex, ut consuleret indemnitati ejusdem cameræ Apostolicæ, declarat, res & bona, quæcunque per dictos regulares extra claustra Ecclesiarum, monasteriorum, domorum, & quorumcunque regularium locorum, degentes, quocunque jure, & actione sive ex causa testati, sive intestati acquisita, & imposterum acquirenda, vel ad eos delata in quibusvis Provinciis, dominiis, regnis, & locis consistant, nisi iidem ad quos ista spectaverint sufficienti fuerint testandi, vel de illis disponendi facultate suffulti, & ea legitimè usi fuerint, ad eandem cameram pleno jure declarat pertinere.*

C. *ILLA 4. h. t. Idem Pont. declarat, res quascunque bonorum mobilium, seu immobilium post obitum Prælatorum, & quarumcunque personarum ecclesiasticarum extra urbem Romam decedentium relictas pertinere ad cameram Apostolicam, cujuscunque sint qualitatis generis, vel speciei, etiam gemmas, & alia pretiosa, ac pecuniarum summas, nec non fructus, reditus, & proventus mensarum hujusmodi à die vacationis Ecclesiarum, vel monasteriorum.*

C. *DECENS 5. h. t. Pius IV. declarat, Clericorum bona omnia per negotiationem illicitam quæsita, quæ tempore obitus eorum manent inconsumpta, spectare ad sacram Romanam Ecclesiam: consecuta quoque quacunque via sacris canonibus prohibita.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid, & quotuplex sit peculium; & an clerici sint domini redituum Ecclesiasticorum.

1 PEculium dicitur eò quia sit pusilla pecunia; vel pusillum patrimonium teste Ulpiano *in l. depositi 5. §. ult. ff. de peculio.* Est peculium diminutivum pecuniæ, si sumatur pro pusilla pecunia; quæ notatio est Grammaticorum: sin verò peculium sumatur pro pusillo patrimonio est vox juridica, & significat pecuniam illam separatam à rebus, & ratiociniis Patris, datam, vel promissa filio, aut servo; ita juridicè describitur peculium secundùm primævam nominis etymologiam *in d. l. depositi ult. ff. de peculio.* Hinc peculium sumi potest laxè, vel strictè; priori modo significat potissimùm patrimonium alicujus, qui à patria potestate est liberatus, vel à dominica; strictè est portio patrimonii existentis sub alterius potestate, ut est filiusfamilias, vel servus permissu patris, vel domini habens portionem aliquam pecuniarum, vel aliarum rerum separatam à rationibus patris, vel domini tanquam propriam: unde in jure civili peculium est illa pecunia, quam servus, vel filiusfamilias à rationibus domini, vel patris ejus permissu separatam habet, ac possidet.

Est autem in jure civili peculium filiorum quadruplex, scilicet castrense, & quasi castrense, 2 adventitium, & profectitium. Peculium castrense est quidquid filiusfamilias acquirit ratione militiæ justæ, sive extra, sive intra mœnia, sive re ipsa militando, sive exercendo officium publicum, quod pertineat ad militiam, cujusmodi sunt officia tabellionis, nautæ, remigis. Rursus ad peculium castrense pertinet etiam quidquid filiusfamilias dono acquirit intuitu, vel ratione militiæ; quod alioquin non esset acquisiturus, ut etiam quidquid ex hujusmodi bonis iterum lucratur. Immo ex privilegio Constantini Imperatoris bonis castrensibus accensentur etiam, quæ filiusfamilias acquirit in regio palatio ob aulicum obsequium suâ industriâ, aut parsimoniâ, vel Principis munificentiâ *l. unic. C. de castrens. omnium palatinorum peculio.*

ful. Circa hæc bona castrensia filius habet plenum jus tam quoad proprietatem, quàm quoad usumfructum, adeo ut possit de illis liberè disponere.

3 Peculium quasi castrense est, quod filiusfamilias acquirit ex advocatione, seu causarum patrocinio, ex publico munere, & actione aliqua, vel ex professione liberalium scientiarum: hinc ad peculium quasi castrense pertinet, quidquid filiusfamilias acquirit ex aliquo publico officio habente stipendium, ut ex officio judicis, assessoris, advocati, magistri artium liberalium, Theologiæ, juris canonici, vel civilis: non ita accensetur peculio quasi castrensi stipendium Procuratoris, quia hoc munus non est publicum, & potest etiam infami competere: neque quod acquiritur per artem Mechanicam *l. ult. C. de inof. test.*

4 Pertinet etiam huc quidquid donatur ab Imperatore, vel rege, imperatrice, vel Regina *l. 7. C. de bonis quæ liberis.* Immo etiam feuda, cùm hæc plerumque dentur à Principe. Monet tamen Waizenegg *dissert. 2. de servit. c. 4. n. 11.* esse committendam rem hanc arbitrio prudentis judicis, ut feudi naturâ diligenter examinatâ, ex obsequiorum genere, servitiorum qualitate, personarum conditione, concedentis affectione, aliisque circumstantiis decernat, ad quæ bona sint feuda reducenda. Communis tamen sententia est, patrem in feudis non habere usumfructum, eò quia feudatarius fit etiam usufructuarius, proinde si feudum datum est filio, adeo ut sit feudatarius, fit etiam usufructuarius. Peculium hoc quasi castrense æquiparatur peculio castrensi, proinde censetur eodem jure *l. cum oportet 6. C. de bonis, quæ liberis &c.*

5 Peculium adventitium dicitur quod advenit filio aliunde, quàm ex re patris, vel intuitu patris: hinc ad peculium adventitiũ pertinet quidquid filius aliunde acquirit, quod non sit bonum castrense, vel quasi castrense: neque ex occasione proxima, vel intuitu patris primariò, nec ab ipso patre filius acquisivit. Talia sunt, quæ filio adveniunt jure hæreditatis ex linea materna, donatione, propria industria, labore, artificio, eventu fortuito, ut si inveniret thesaurum, gemmam, vel quid aliud pretiosum. Huc etiam pertinet, quod filius per negotiationem ex pecunia mutuò à patre accepta lucratur; ut etiam quod donatur à patre donatione auditorali; aut ita ut in partitionem cum aliis non debeat adduci. Rursus quæ à patre donantur donatione remunerativa ad peculium pertinent adventitium, perinde ac si pater esset, persona extranea, quæ daret filio, quia tunc pater non censetur præcisè donâsse filio affectu paterno, sed per modum simplicis remunerationis.

6 Rursus quæ avus etiam paternus donat Nepoti in patria degenti sub potestate patris, & non avi, si dubium sit, an intuitu patris donata sint, accensentur etiam peculio adventitio, cujus proprietas hodierno jure filio tribuitur, & patri solus usufructus, dum vivit, acquiritur per se, & regulariter loquendo §. *igitur, instit. per quas personas cuique acquiritur l. cum oportet 6. C. de bonis, quæ liberis.* Peculium profectitium est, quod proficiscitur à patre, & filio obvenit ex bonis paternis, vel ab alio, sed intuitu patris: unde ad peculium profectitium filiifamilias pertinent ea omnia bona, quæ filius acquisivit ex rebus, & substantia patris, vel etiam ea bona, quæ eidem data sunt intuitu patris; ut si donatio ad preces patris facta sit in favorem filii, vel quando aliquid datum est ad usum, ad quem pater dare debuisset, sed ob inopiam non potuit. Quòd si aliquid daretur filio ob specialem aliquam spem, quæ in ipso relucet, & è contra pater esset homo avarus inutilis Reipublicæ, & qui filium negligeret, tunc probabile est, tale bonum datum filio pertinere ad peculium adventitium; quinimò si donator nollet, patrem habere in illo usumfructum, hic illi non competeret: sicut quando quis donat aliquid filio hac conditione, ut pertineat ad peculium castrense, quamvis non sit bonum castrense, evadit nihilominus tale, adeo ut pater in illo non habeat usumfructum *l. si fortè, ff. de castrens. pecul.* Dominium tam proprietatis, quàm ususfructus pertinere ad patrem, est sententia communis, & desumitur *ex §. 1. instit. per quas person. nobis acquir.*

Quòd si petas, quid utilitatis filio adveniat ex peculio profectitio, ut mereatur dici peculium filii, si hic utroque dominio caret proprietatis, & ususfructus. Respondetur, adhuc filium hanc habere utilitatem ex peculio profectitio, ut si contingeret, alia bona patris ob ejus delictum publicari, non tamen publicaretur peculium profectitium filii *l. 3. sed utrum in fin. ff. de minor.* ubi dicitur, quòd aliquo casu peculium ad filium spectet, ut puta si patris ejus bona fisco propter debitum occupata sint, nam peculium ei ex constitutione Claudii separatur. Excipiuntur tamen ab hac regula, quæ pater dat filiis in patrimonium, ut suscipiant sacros ordines, vel filiabus in dotem, vel filio ad nuptias, quia dominium horum bonorum, & ususfructus ad filios, & filias spectant: dicuntur tamen aliquo pacto pertinere ad peculium profectitium, quia quoad substantiam, licèt non quoad fructus, debent postea in partitionem adferri. 7

Sicut de jure civili peculium dicitur illa pecunia, quam servus, vel filiusfamilias possidet separatam à rationibus domini, vel patris, et ejus tamen permissu: ita per quandam similitudinem illa bona clericorum, quæ separatim à bonis imediatè ad Ecclesiam spectantibus possidentur, ad peculium pertinent clericorũ: & quia per recentiores canones clericis amplior data est potestas rerum possidendarum: ideo peculium clericorum in quatuor solet dividi bonorum genera. Alia enim sunt bona patrimonialia, & ea dicuntur, quæ ex successione parentum, aut donatione amicorum, vel ex alia profana causâ derivantur in clericos: & circa hæc bona acquirunt clerici plenum dominium, plenámque dispositionem tam inter vivos, quàm in ultima voluntate *c. quia de testament.* Hinc bona patrimonialia clericorum ea omnia sunt, quæ 8

quæ vel ex successione hæreditaria, legato, fideicommisso, donatione, aut alio quocunque titulo, dummodo non occasione Ecclesiæ, vel beneficii ecclesiastici, eis obtigerint, & dicuntur bona quasi patrimonialia, ut etiam ea quæ proprio labore solent lucrari: & quia clerici, perinde ac laici sunt domini bonorum patrimonialium *can. episcopi, & duobus sequentibus, & c. quia nos. inf. de testam.* ideo possunt clerici liberè de bonis hisce patrimonialibus disponere, ac donare tam inter vivos, quàm mortis causâ *d. can. episcopi & c. requisisti inf. de testam.* & hoc etiam procedit de bonis quasi patrimonialibus, quia hæc dantur clericis in mercedem suscepti laboris, vel servitii, vel etiam liberaliter in sustentationem absque ullo onere tacito, vel expresso dandi superflua pauperibus. Rursus quæ filiusfamilias post clericatum assumptum acquirit, non habent ampliùs rationem peculii adventitii, sed quasi castrensis, proinde in iis ususfructus non debetur patri *l. sacrosancta 34. junta authent. Presbyteròs C. de episcop. & cleric.*

9 Ad secundum genus bonorum constituenti um peculiũ clericorũ spectant bona industrialia, de quibus clerici perinde disponere liberè possunt, ac de præcedentibus: dicuntur bona industrialia ea omnia, quæ acquiruntur, non solùm ex profana industria, vel officio, verùm etiam ex industria spirituali, & extraordinariis functionibus, ut ex missis votivis, anniversariis, & similibus, ut notat Zoësius *h. t. num. 2.* Imò etiam largitiones fidelium, quæ sunt incertæ, & dantur Parochis ob speciales functiones, baptismum, nuptias, & sepulturas, bonis solent industrialibus accenseri: tametsi Hostiensis *in sum. h. t. num. 3.* velit, omnia illa bona esse respectu Ecclesiæ acquisita, quæ clericus non acquisivisset, si Ecclesiam non obtinuisset. Major tamen difficultas est, de distributionibus quotidianis, quas canonici ob singulas in choro præsentias accipiunt, an bonis Ecclesiæ acquisitis debeant annumerari, eò quia directè ab Ecclesia dentur. Respondetur, in probabiliori sententia has distributiones esse accensendas bonis Ecclesiæ acquisitis, idque desumitur etiam ex Concilio Tridentino *sess. 21. de refor. c. 3.* ubi habetur, quòd tertia pars redituum ordinariorum in distributiones, ubi aliæ nimis tenues sunt, converti debeat, & nihil videtur mutatum in qualitate bonorum, sed tantùm in modo distribuendi. Verùm plures censent, & forsan non improbabiliter, has quotidianas distributiones tanquam denarium diurnum dari ab Ecclesia propter specialem industriam, & diligentiam, adeo ut non comprehendantur sub fructibus canonicatûs. Verùm adhærendum puto priori sententiæ, quia hæ distributiones sunt de illis bonis, quæ respectu Ecclesiæ acquiruntur; siquidem dantur directè ab Ecclesia.

10 Ad tertium genus bonorum, quæ constituunt peculium clericorum, pertinent ea bona, quæ respectu Ecclesiæ acquiruntur, & sunt, quæ consistunt in stabilibus, & ordinariis reditibus, ac fundationibus beneficiorum, ut in decimis, fructibus agrorum, aut rerũ ad beneficium ipsum, seu Ecclesiam spectantibus: & de hisce bonis non aliter possunt clerici disponere, quàm ut inde suam congruam desumant sustentationem, & quod superfluum est, erogent in pias causas: quæ verò supersunt, post obitum clerici de jure ad Ecclesiam revertuntur *c. fin. 12. q. 1. c. 1. & 3. h. t.* etenim *in c. investigandum 1. h. t.* habetur, quod beneficiatus emens prædia, si non habebat patrimonium tempore assumpti beneficii, præsumitur emisse de bonis Ecclesiæ, proinde empta prædia esse juris ecclesiastici, & post obitum beneficiati incorporari Ecclesiæ. Contra tamen hanc præsumptionem admittitur probatio, ut notat Glossa *12. q. 1. c. sint manifestè.* Non tamen desunt, qui clericis de hisce bonis concedant dominium, inter quos Zoësius *h. t. num. 3.* eò quia divisio beneficiorum per Dionysium Papam *in c. unica causa 13. q. 1.* inter clericos facta sustulerit antiquam illam bonorum communionem, & fructus cuilibet fecerit proprios *argum. l. 1. C. communia utriusque judicii.* Præterea quia in Concilio Tridentino *sess. 23. de refor. c. 1.* argumento à contrario sensu, clerici, qui resident in suis propriis ecclesiis, dicuntur suos facere fructus beneficiorum: unde textus, qui in contrarium adducuntur, explicantur, vel de primitivo Ecclesiæ statu, ubi ante divisionem beneficiorum omnia inter clericos communia erant *c. duo sunt c. 12. q. 1.* vel de obligatione restituendi superflua pauperibus: cæterum volunt, hoc dominium non esse absolutum, sed affectum obligatione restituendi superflua pauperibus, vel ad pias causas, prout in jure præcipitur.

Ad quartum genus bonorum Ecclesiasticorum, quæ constituunt peculium clericorum, 11 sunt bona parsimonialia, ea scilicet, quæ clericus sibi de congrua sustentatione parciùs vivendo subtraxit. Verùm non omnes doctores asserunt, posse clericos de bonis istis pro suo arbitrio disponere, etenim Panormit. *in c. cùm esses num. 27.* negat, posse clericos de hisce bonis pro suo libito disponere, eò quia sacri canones disposuerint, ut bona ecclesiastica superflua debeant à clericis distribui ad pias causas: & canones non distinguunt, an hujusmodi bona supersint ex parsimonia, vel ex indigentia. Contraria tamen sententia est valde probabilis, eamque propugnat Covarruvias *in c. cum in officiis de testament. num. 4.* quia pars redituum ecclesiasticorum concernens congruam sustentationem clerici est libera ab omni onere restituendi pauperibus, vel Ecclesiæ, vel ad alias pias causas, & liberè potest absumi, sive clericus partem illam redituum impendat in propria congrua sustentatione, sive parciùs vivendo donet ad usus honestos. Tum quia illa pars redituum, quæ assignatur pro congrua sustentatione clerici, datur ut stipendium quoddam, & veluti ut merces ratione operis præstiti, ut clericus de tali disponat portione in honestos usus, pro suo arbitrio. Tum quia fideles, qui tales reditus constituerunt non intenderunt clericis onus ullum imponere, sed permittunt liberè eorum dispositioni, perinde ac permittunt arbitrio operarii usum mercedis, quam ei persolvunt.

Neque

Neque obstat, hæc stipendia nonnunquam excedere operam: siquidem à fidelibus etiam donantur ecclesiasticis.

12 Mihi tamen probabiliùs videtur dicendum, beneficiarios clericos acquirere quidem dominium redituum beneficialium etiam superfluorum, qui ad congruam, & decentem sustentationem necessarii non sunt, ac supra labores, ac merita eorum; non tamen hoc dominium esse absolutum, sed restrictum, & limitatum, eò quia annexam habeat obligationem, sive ex justitia, sive ex alia virtute, aut præcepto expendendi tales reditus in pios usus, ut docet Covarr. *in c. cùm in officiis num. 3.* & solet id probari *ex c. unic. de cleric. non resident. in 6.* ubi dicitur, quòd clericus sine justa, & rationabili causa absens à divinis officiis non acquirat dominium distributionum receptarum, nec faciat eas suas: hinc à sensu contrario valet illatio, quòd faciat illas suas, & acquirat dominium, si clericus sit præsens: alioquin pœna, seu privatio dominii, inflicta propter absentiam, vel negligentiam clerici non frequentantis chorum non subsisteret. Ex eo tamen quòd clerici acquirant dominium talium distributionum, possunt quidem illis uti prout ipsis magis libuerit, sed juxta præscriptum in sacris canonibus, nimirum vel ad pias causas, vel ad sustentandos pauperes, vel ad sublevandos consanguineos ex aliqua indigentia juxta suum statum, quia tunc veniunt nomine pauperum.

13 Cæterum clerici, vel officiales sæculares sunt veri domini bonorum suorum patrimonialium, & de ipsis possunt liberè disponere tam inter vivos, quàm mortis causâ, & per ultimam voluntatem, perinde ac laici; & desumitur *ex c. quia nos. 9. de testam.* siquidem per clericatum clerici sæculares non redduntur incapaces dominii, nec illo se abdicant, neque se obligant ad bona sua patrimonialia impendenda in pauperes, vel pias causas, proinde de ipsis bonis patrimonialibus possunt disponere, prout ipsis magis libuerit, ut etiam de bonis quasi patrimonialibus, quæ in clericatu acquisiverunt, sed non intuitu Ecclesiæ: quia clerici hujusmodi bona accipiunt absque ullo onere, & pacto expresso, vel implicito ea distribuendi pauperibus, vel impendendi in pios usus. Non ita dicendum de illis bonis, quæ acquirunt intuitu Ecclesiæ; hæc enim distribui debent juxta intentionem Ecclesiæ, & sacrorum canonum præscribentium reditus superfluos esse impendendos in pios usus.

14 Hinc Navarrus *tract. de reditib. ecclesiast. q. 2. monito 7. num. 1.* Layman *hic c. 3. num. 3.* & plures alii docent, clericos beneficiarios teneri ex justitia ad reditus, quos ex bonis ecclesiasticis veluti fructus beneficiorum percipiunt, quique ultra congruam vitæ sustentationem supersunt, expendendos in pios usus, vel distribuendos pauperibus, adeo ut non possint in profanos usus eos consumere; & teneri ad restitutionem, si eos ita malè insumpserint: quæ sententia est procul dubio conformis sacris canonibus, consona pietati, ac æquitati, proinde ad praxin deducenda, & desumitur *ex c. quia tua 8. in fin. c. Episcopi 19. c. res Ecclesiæ 26. causa 12. q. 1. causa similiter 58. & c. quia juxta 59.* ubi res Ecclesiæ vocantur vota fidelium, & pretia peccatorum, & patrimonia pauperum *c. revertimur 65. c. decimæ 66. caus. 16. q. 1. c. quod autem 3. causa. 3. q. 7.* in his enim, & aliis pluribus textibus expresè dicitur, quòd reditus beneficiorum dentur clericis, ut superflua erogent pauperibus, & consentit Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 1. de refor.* ubi Episcopis interdicitur, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos, vel familiares locupletiores faciant; cùm & Apostolorum canones *(can. 39. & 75.)* prohibeant ecclesiasticis, res Ecclesiæ, quæ Dei sunt, donare consanguineis, nisi sint pauperes, ex quibus liquet, dominium, quod clerici acquirunt super reditus superfluos non esse absolutum, sed limitatum, nimirum ad eos expendendos ad pias causas, vel distribuendos pauperibus juxta sacros canones.

Idque ex eo etiam evincitur, quia si alicui detur aliquid cum onere dandi partem illius alteri, procul dubio tenetur donatarius ex justitia partem illam alteri dare juxta intentionem datoris; & si partem illam in alios usus impenderet, vel inutiliter absumeret, procul dubiò teneretur ad restitutionem, eò quia disponeret de re non sua: atqui concedentes reditus ecclesiasticos clericis beneficiatis non intendunt, quòd illos insumant in usus profanos, sed ad congruam, & decentem propriam sustentationem, & cum hoc onere, seu pacto, saltem tacito, ut reditus superflui distribuantur pauperibus, vel impendantur ad causas pias, ut liquet ex præcitatis textibus in jure canonico; ergo si reditus superflui ex intentione donantis debent distribui pauperibus, vel impendi in causas pias; non acquirit clericus beneficiatus plenum illorum dominium, sed restrictum, & modificatum, nimirum ut illos quidem expendat pro suo arbitrio, sed ad causas pias, vel eos distribuendo pauperibus: unde beneficiarius ratione dominii potest applicare hos superfluos reditus ad hanc potiùs, quàm ad alteram causam piam, & eos distribuere hisce potiùs, quàm aliis pauperibus, adeo ut dominium claudatur intra limites pauperum, vel causarum piarum. Tum quia ferè omnes Theologi fatentur, clericos beneficiarios graviter peccare, si reditus Ecclesiæ superfluos in notabili quantitate non distribuant pauperibus, nec impendant in alios pios usus, sed eos insumant in usus profanos; unde peccant, vel contra charitatem, & misericordiam, vel contra virtutem religionis. Sunt tamen qui censent, non peccare contra charitatem, eò quia hæc non obliget sub peccato mortali ad subveniendum pauperibus, nisi in extrema, vel quasi saltem gravi necessitate constitutis. 15

Tum quia si in aliqua Provincia non essent pauperes constituti in gravi necessitate, & clerici beneficiarii in usus profanos reditus superfluos expenderent, non dicerentur peccare contra charitatem, & misericordiam. Unde putârim eos peccare contra justitiam, quia cùm reditus superflui ex institutione sacrorum canonum 16

num debeantur pauperibus, & hisce deficientibus debeant impendi in causas pias; si clerici aliter expendant reditus superfluos, privant pauperes, vel Ecclesias jure suo, quod est delinquere contra justitiam. Cum Ecclesia det beneficia ecclesiastica juxta sacros canones, & isti præscribant, quòd reditus superflui distribuantur pauperibus, vel impendantur ad causas pias, ideo Ecclesia cum hoc pacto saltem tacito dat beneficia clericis, ut isti reditus superfluos dent pauperibus: propterea Ecclesia hanc superfluitatem non dat clericis, sed pauperibus, vel piis causis, quibus debetur, & si clerici in alios usus eam impendant, privant pauperes, & Ecclesias jure suo ipsis concesso ab Ecclesia, & donatore; siquidem à fidelibus, & fundatoribus fuerunt hujusmodi bona Deo oblata, & ecclesiis donata cùm pacto saltem tacito, ut superflua, seu quæ supersunt ex honesta, congrua, & decente sustentatione expendantur in usus pios, non profanos, vel distribuantur pauperibus; hanc esse piam intentionem fundatorum declarant SS. Canones statuentes, ut reditus superflui distribuantur pauperibus, vel impendantur in causis piis; non in usus profanos.

17 Nihilominus plures tum Theologi, tum Canonistæ in ea sunt sententia, ut putent, clericum beneficiarium expendentem reditus ecclesiasticos in usus profanos non teneri ad restitutionem, eò quia non peccent contra justitiam; sed tantùm contra charitatem, & misericordiam, vel contra virtutem religionis, vel præceptum Ecclesiæ injungentis per sacros canones, ne proventus superflui in notabili quantitate expendantur in profanos usus. Qui hanc sententiam propugnant, dicunt, post divisionem bonorum, & redituum ecclesiasticorum, hos proventus fuisse divisos in quatuor portiones, quarum una Episcopo; altera aliis clericis; tertia fabricæ Ecclesiæ; quarta peregrinis, & pauperibus fuit assignata *in c. Vulterrana 25. & pluribus seqq. caus. 12. q. 2.* & post institutionem beneficiorum, clericos beneficiarios esse absolutos dominos omnium redituum sibi assignatorum, seu illius quartæ partis sibi assignatæ, & reditus superfluos illius quartæ partis, seu qui supersunt ex congrua, & decente sustentatione, posse expendere etiam in profanos usus, adeout licèt mortaliter peccent, non tamen teneantur eos restituere pauperibus, vel causis piis. Docent nominatim hanc sententiam ex canonistis Covarruv. *in c. cum in officiis 7. n. 3. de testam.* Garzias *tract. de beneficiis p. 2. c. 1. num. 5.* Barbosa *lib. 3. de jur. eccles. c. 17. num.* 10. Fagnanus *in c. si quis ult. h. t. num. 2.* Ex Theologis adhærent huic sententiæ Molina *tract. 2. de just. disp.* 114. Vasquez *tract. de redit. eccles. c. 1. §. 2. dub. 1. num.* 27. Lessius *lib. 2. c. 4. n. 3.* Nituntur primò, quia licèt constet, bona Ecclesiastica donata fuisse à fidelibus Ecclesiæ ad honorem, & cultum Dei, & ad eum etiam finem, ut clerici reditus superfluos expendant ad pios usus, ac cultum Dei; non tamen constat, donata esse cum tali pacto, vel onere, ut pars superflua expendatur in pauperes, vel alios usus pios; proinde cum clerici sint absoluti domini poterunt superfluos reditus citra læsionem justitiæ expendere etiam in profanos usus, prout ipsis magis libuerit.

Secundò, quia quando SS. Canones dicunt, clericos esse tantùm dispensatores bonorum ecclesiasticorum, eò quia debeantur pauperibus, procedunt tantùm secundùm illud tempus, quo reditus ecclesiastici principaliter erant deputati pro subsidio indigentium; & bona ecclesiastica nondum erant divisa, neque beneficia erecta: secus dicendum post beneficia erecta, ac reditus divisos. 18

Tertiò, quia non constat, unde pars illa pauperum devenerit, & permixta sit cum portione episcopi, & clericorum; præsertim cum constet aliunde prospectum esse pauperibus per hospitalia, seminaria, & alia loca pia erecta: ergo saltem in dubio clerici non tenentur ad restitutionem. 19

Quartò, quia Ecclesia non rescindit donationes, quas clerici ex abundantibus reditibus Ecclesiæ faciunt consanguineis, vel expendunt in alios profanos usus. Sin autem qui superfluunt reditus deberentur ex justitia pauperibus deberet Ecclesia tales donationes, ut iniquas rescindere. 20

Verùm prior sententia est tutior, & probabilior, ac promovet exercitia virtutum, magisque consonat æquitati, proinde est ei adhærendum; præsertim cum fundamenta quibus nititur hæc secunda sententia non videantur adeo valida. Ad primum responderi potest; bona ecclesiastica fuisse donata à fidelibus ecclesiis cum pacto, si non explicito, saltem tacito, & interpretativo, ut expendantur in pios usus, etiam qui superfluunt; quia eò ipso quòd omnes reditus etiam qui superfluunt fuerunt donati Ecclesiæ; ex intentione donantis fuerunt applicati ad pios usus, & ad honorem, ac cultum Dei, proinde eo fine, ut inserviant tantùm piis usibus; etiam qui superfluunt; unde ex pacto saltem tacito, & interpretativo causæ piæ, pauperes acquirunt jus in illis reditibus superfluis, qui propterea ex justitia illis debentur. Ad secundum respondetur, SS. Canones nullibi dicere, posse à clerico beneficiario expendi reditus superfluos in profanos usus; sed ubique asserere reditus superfluos indistinctè esse expendendos ad pias causas, vel distribuendos pauperibus; eò quia censeant, cum tali pacto saltem tacito fuisse à fidelibus donatos Ecclesiæ. Ad tertium, quomodocunque reditus superflui obtingant portioni debitæ clerico beneficiario semper sunt bona Ecclesiæ, proinde debeant expendi juxta intentionem Ecclesiæ, ac sacrorum canonum existimantium deberi ex justitia piis causis, vel pauperibus. 21

§. II.

Producuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

Quæritur primò, an clerici habentes proprium patrimonium possint illud sibi totum reservare; & in proprios usus tantùm expendere reditus Ecclesiæ, seu propri- 1

prii beneficii? Respondetur, posse clericos beneficiatos totum quod habent patrimonium expendere in profanos usus; & pro sua propria congrua sustentatione expendere solos reditus sui beneficii: imò posse etiam vivere ex bonis patrimonialibus, & uti compensatione, tantumdem ex reditibus ecclesiasticis accipiendo, & detrahendo. Ratio est, quia clerici sæculares habent verum dominium bonorum patrimonialium; & de illis perinde ac laici possunt disponere; non enim per clericatum, vel ordinem etiam sacrum redduntur incapaces dominii; neque per ordinem sacrum se abdicant tali dominio; neque se obligant ad expendenda bona patrimonialia in pias causas; adeout possint illa cedere consanguineis, vel amicis, vel etiam expendere in usus profanos; consequenter pro congrua propria sustentatione possunt expendere solos reditus ecclesiasticos: quia nemo tenetur propriis stipendiis militare, quamvis divitiis affluat *c. Urbanitatem 45. in fin. caus. 12. quæst. 2.*

2 Quæritur secundò, an clerici sæculares possint liberè disponere in usus profanos de bonis quasi patrimonialibus? Respondetur affirmativè ob dominium absolutum quod habent in hujusmodi bonis; ratione cujus non magis tenentur ea expendere in pios usus, quàm bona patrimonialia, ut tradunt Covarruvias *in cap. cum in officiis de testamentis num. 4.* Navarrus & alii tum Canonistæ, tum Theologi; quia bona quasi patrimonialia dantur, ut quoddam stipendium sustentationis, & ut merces ob præstita obsequia, vel servitia; proinde dantur hæc bona clericis, ut isti possint illis uti pro arbitrio: non enim fideles donantes talia bona clericis intendunt iisdem onus ullum imponere; sed ea omnino liberæ dispositioni clericorum relinquunt; perinde ac permittunt operario cōducto liberum usum persolutæ mercedis. Neque obstat, hujusmodi stipendia nonnunquam excedere meritum operæ: quia adhuc ille excessus omnino liberè datur clericis, proinde possunt hi illo uti prout ipsis magis placuerit. Hinc si clerici vivant de hisce bonis quasi patrimonialibus, vel ea expendant ad pias causas, possunt tantumdem accipere ex reditibus beneficii, & de illis, perinde ac de patrimonialibus liberè disponere: quia cum habeant jus expendendi reditus ecclesiasticos pro congrua propria sustentatione; non tenentur vivere ex aliis propriis suis bonis; & si ex illis vivant, possunt uti compensatione, accipiendo tantumdem ex beneficio. Præterea cum non teneantur in pios usus expendere alia bona, quæ clericis non obveniunt respectu Ecclesiæ; si ea impendant in piis usibus, vel ad pias causas, possunt uti compensatione ex reditibus beneficii; qui alioquin in iisdem usibus debuissent expendi, ut tradit Navarrus *monit. 32.* nisi fortassis intenderint non uti compensatione; quod nisi exprimatur, ac constet explicitè non est præsumendum.

3 Quæritur tertiò, an clerici beneficiati possint elargiri ecclesiasticos reditus superfluos propriis consanguineis, si isti habeant necessaria ad victum; non tamen bona sufficientia ad decentiam statûs, nec pro conditione, & qualitate personæ? Respondetur, posse de reditibus, qui superfluunt donare consanguineis, & familiaribus, quantum requiritur ad eorundem decentiam spectatis statu, & qualitate, aliisque circumstantiis personæ, ut docet D. Thomas 2. 2. *q. 32. art. 6.* Fagnanus *in c. si quis ult. n. 18. & 19. h. t.* & desumitur etiam *ex can. studeat 39.* Ratio est, quia ratione indigentiæ accensentur pauperibus. Hinc clerici beneficiarii ex reditibus ecclesiasticis possunt proprios liberos alere, si bonis careant temporalibus; & non solùm legitimos, verùm etiam spurios; imò etiam filiæ spuriæ dare dotem; quia dos succedit in locum alimentorum. Quia si aliunde non habent unde liberos alant, ac dotem filiæ assignent; tunc est opus pietatis, & misericordiæ eos alere: hinc alimenta, quæ liberis, vel aliis consanguineis carentibus patrimonio, unde vivant, conferuntur, non dantur liberaliter, sed illis debentur, imò sunt debita jure paupertatis; ut tradit Molina *disp. 146. de justit. num. ul.* Imò etiam beneficiarius habens bona patrimonialia potest ex reditibus ecclesiasticis filium suum alere; vel etiam fratrem suum, aut alium consanguineum; quamvis pater ipsius posset eos alere; vel sumptus necessarios ad incumbendum studiis suppeditare; quia cum pater hujusmodi sumptus non subministret; filii, vel fratres verè tunc indigent, ac pauperibus accensentur, ut notat Navarrus *l. 3. Tit. 1. consil. 2.* Nomine siquidem pauperum in hac materia, non solùm intelliguntur ipsi pauperes; sed etiam omnia opera pia tendentia in cultum Dei, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 32. art. 6. ad 2.*

Quæritur quartò, an post editam à Pio V. constitutionem, cui initium est: *quæ ordini ecclesiastico;* liceat clerico filiæ spuriæ, vel sorori ex reditibus beneficii ecclesiastici jure communi dotem dare, si aliunde non habeat? Ratio dubitandi est, quia Pius V. in sua constitutione irritat omnes licentias, privilegia, dispensationes, indulta faciendi testamenta, donationes, tam inter vivos, quàm mortis causâ; & quascunque alias dispositiones de dominiis, terris, castris, domibus, & quibuscunque aliis bonis, & rebus mobilibus, & se moventibus, pecuniis, juribus, actionibus, & beneficiis, fructibus, pensionibus, aliisque rebus ecclesiasticis quibuscunque, & aliàs quomodocunque provenientibus, nec non de peculio, & aliis solâ industriâ, labore, muneribus, & quocunque alio modo partis, cujuscunque quantitatis, qualitatis, speciei, naturæ, valoris, existentibus, in quoscunque illegitimos, sive suos, sive extraneos, etiam legitimos; eos denique ex toto, vel ex parte hæredes instituendi, & substituendi: seu quòd ipsi in prædictis ab intestato succedant. Respondent tamen fere communiter cum Navarro *tract. de spol. cleric. §. 19. num. 9. & sequent.* Pontificem in præfata constitutione abrogâsse omnes facultates, privilegia, & indulta dandi aliquid ex fructibus beneficiorum sive per testamentum, sive extra testamentum; non tamen abstulisse facultatem id faciendi jure communi concessam *in c. cùm haberet.* 4

5 Idque etiam videtur desumi ex ipsa constitutione Pij V. quæ abolet privilegia, & facultates à suis prædecessoribus datas: sed quod jure communi conceditur, non est privilegium, nec facultas, nec licentia, aut indultum; & cùm constitutio Pij V. habeatur pœnalis, ut pote tollens facultatem disponendi de rebus possessis, non est extendenda ultra verba in eadem expressa; & cum nulla in eadem fiat mentio juris communis, non præsumitur hoc derogatum per talem constitutionem. Tum quia Pontifex abrogat etiam facultates relinquendi aliquid ex testamento, vel extra testamentum spuriis etiam ex bonis propriis partis propriâ industriâ, labore, vel alia ratione; & nihilominus jure communi potest clericus de his bonis testari, & ea in usus impendere, prout ipsi magis libuerit: quamobrem Pontifex præfata constitutione non abrogat jus commune, sed tantùm privilegia, & facultates concessas ad testandum de iis bonis in spuriorum commodum, & utilitatem. Neque obstat, quòd Pontifex aboleat prædicta privilegia, & postea districtiùs prohibeat, ne bona illa sive in prædictos illegitimos utriusque sexus, sive in eorum conjuges, sive parentes, aut filios ascendentes, aut descendentes, sive alios cognatos, etiam paupertatis, dotis, aut alterius cujuscunque pii operis intuitu instituantur sive vivis, sive mortuis ipsis illegitimis.

6 Nam ut rectè respondet Navarrus *de spons. cleric.* §. *19. num.* 11. verba illa ita intelligenda sunt, ut aliquid non detur vi alicujus privilegii, facultatis, licentiæ, vel indulti; non ita si detur vi ipsius juris communis, cui Pontifex non videtur derogare. Idque fuit etiam decissum à Rota Romana anno 1590. & est *decis. 457. 1. p.* ubi ait, constitutionem Pij V. revocatoriam facultatum testandi de rebus ecclesiasticis gratiâ spuriorum, aliorúmque filiorum extra legitimum matrimonium susceptorum intelligi; ut per eam revocentur facultates testandi virtute privilegiorum, licentiarum, & eorum indultorum, quæ conveniunt jure aliquo speciali; non autem ut abrogentur facultates testandi, quæ conveniunt jure communi, scilicet vel causâ dotis, vel alimentorum; quando tales filii sunt ita pauperes, ut nihil aliunde possideant, quo vivant, vel possint dotem habere.

7 Tunc enim potest tum laicus ex bonis Ecclesiæ, tum clericus ex beneficiis, aut bonis sui patrimonii testamento relinquere spuriis filiis dotem, vel alimenta; secus quando habent, unde commodè sustententur, tunc non potest ipsis relinqui de bonis Ecclesiæ: quia tunc facultas non convenit nisi jure speciali, quod jus abrogatur per constitutionem Pij V. nec jus commune ipsis suffragatur: quia jure communi pater filium, aut filius patrem non cogitur alere, si habeat aliunde, quo possit se commodè alere *l. si quis à liberis §. si filius, & §. solum. ff. de liberis agnoscend.*

8 Quæritur quintò, an pensionarius ex fructibus superfluis, quos percipit ex pensione, quam accipit ex beneficio ecclesiastico, possit pro suo arbitrio disponere, eósque impendere in usus profanos: ratio dubitandi est, quia jura tantùm loquuntur de reditibus superfluis beneficiorum ecclesiasticorum, & statuunt eos à clericis beneficiatis debere impendi in pias causas, vel distribui pauperibus; atqui pensio est quid diversum à beneficio, quia jus distinguit inter pensionem, & beneficium *c. quamvis de prabend. in 6.* ubi dicitur *non in pensione, sed in beneficiis ecclesiasticis tantùm volumus providere.* Rursus Concilium Tridentinum distinguit pensiones à beneficiis, & discretivè de illis disponit *sess. 21. c. 2. & sess. 25. c. 15. de refor.* hinc cùm abrogatio facultatis disponendi sit quid odiosum, & debeat potiùs restringi, quàm ampliari, non videtur extendenda ad reditus superfluos, qui percipiuntur ex pensionibus; præsertim cùm à diversis non fiat illatio *l. neque natales C. de probat. l. naturaliter §. nihil commune ff. de acquir. possess.* & tradit Cynus *in l. ex lege C. de condit. ob causam.* Anchar. *in repet. c. canonum statuta oppos. 1. de constit.* unde ex eo quòd clericus beneficiatus non possit impendere fructus superfluos sui beneficii in usus profanos; non rectè infertur, nec posse pensionarium ex superfluis reditibus suæ pensionis disponere, prout ipsi placuerit, etiam in usus profanos.

Nihilominus licèt præfata sententia pluribus videatur probabilis, putárim tamen non posse pensionarium ex superfluis reditibus suæ pensionis disponere in usus profanos, adeo ut qui percipit pensionem ex aliquo beneficio ecclesiastico debeat, quod ultra decentem statum superest, vel distribuere pauperibus, vel in alios expendere pios usus: moveor ad id asserendum, non quia pensio censeatur beneficium ecclesiasticum, sed quia sit ex reditibus Ecclesiæ, adeo ut tam sint bona Ecclesiæ reditus, qui percipiuntur ex beneficio, quàm qui ex pensione: & omnes reditus ecclesiastici cùm fuerint Deo dicati, debent impendi in pios tantùm, & non in profanos usus: hinc nec pensionarius habet dominium in reditus superfluos suæ pensionis absolutum, sed tantùm restrictum, & limitatum cum annexa obligatione expendendi in pios usus in vita superfluos reditus; & post mortem relinquendi omnes illos reditus Ecclesiæ; eos etiam, qui inserviebant decenti, ac congruæ sustentationi: quod enim dicatum est Deo, & relictum Ecclesiæ non debet aliter expendi, nisi juxta intentionem Ecclesiæ, ad quam pertinet principale dominium bonorum omnium ecclesiasticorum. 9

Quæritur sextò, ad quem pertineant bona recèns acquisita à clerico beneficiario, & meliorationes factæ in bonis Ecclesiæ? Respondetur, quòd si beneficiarius tempore, quo fuit promotus ad beneficium, nullum habuit patrimonium, omnia bona acquisita ab eodem, & etiam meliorationes factæ in bonis Ecclesiæ pertineant ad solam Ecclesiam, idque habetur *in c. investigandum 1. h. t.* ubi dicitur quòd beneficiatus emens prædia, si non habeat patrimonium tempore assumpti beneficii, præsumitur emisse de bonis Ecclesiæ, proinde esse juris ecclesiastici, & fuit desumptum ex Concilio Carthaginensi *in c. 1. caus. 12. q. 3.* Abbas *in d. c. investigandum num. 3.* Ratio id etiam suadet 10 quia

quia sicut Prælatus, vel alius beneficiarius, qui nullũ patrimoniũ habet, sed tantùm reditus ecclesiasticos, ex quibus vivere possit, & etiam eos suâ industriâ augere; non debet exercendo mercaturam, vel negotia patrimonium sibi acquirere: eò quia negotiatio sit clericis prohibita: ita acquisita post promotionem ad statum ecclesiasticum non debent præsumi acquisita per negotiationem, cùm hæc clericum non deceat; sed ex bonis, & solis reditibus Ecclesiæ; proinde debent accenseri bonis Ecclesiæ.

11 Tum quia quæ uxor acquirit constante matrimonio, ex bonis mariti censentur acquiri *l. Quintus Mutius 51. ff. de donat. inter. vir. & uxor.* alioquin posset præsumi, quòd uxor turpis quæstûs causa illa acquireret, ut habetur *in citata l. Quintus Mutius*, ne igitur delictum præsumatur; tam bona acquisita ab uxore constante matrimonio, censentur acquisita ex bonis mariti, quàm acquisita à clerico beneficiario, qui nullum habuit patrimonium tempore assumpti beneficii debent supponi acquisita ex reditibus Ecclesiæ, ne clerico imputetur, quòd exercuerit mercaturam, vel negotiationem à sacris canonibus prohibitam. Neque obstat, quòd si tutor pauper tutelam suscipiat, ex qua postea aliquid acquirat; non ex bonis pupilli, sed ex propria industria censeatur acquirere *l. si defunctus 10. C. arbitrium tutela.* Nam est discrimen de tutore, & clerico, quia tutori non est prohibita negotiatio, sicut clerico, proinde ex negotiatione potest aliquid acquirere; non ita clericus. Tum quia tutor tenetur rationes administrationis tutelæ reddere.

12 Nihilominus cùm dicimus, bona acquisita à clerico beneficiario, qui tempore assumpti beneficii caruit patrimonio, fieri juris ecclesiastici, limitatur, primò si clericus tempore assumpti beneficii habuit patrimonium, tunc enim præsumitur, quod acquisierit, non ex bonis Ecclesiæ, sed proprii patrimonii: etenim si ideo præsumitur acquisivisse ex bonis Ecclesiæ eò quia tempore assumpti beneficii caruit patrimonio: ita per sensum contrarium si habuit tunc patrimonium, cessat illa præsumptio: & oritur alia præsumptio, nimirum quod clericus ex bonis sui patrimonii illud acquisiverit. Secundò, si clericus beneficiarius bona, quæ acquisivit proprio nomine, ita pacificè aliquandiu possedit; in dubio pro ipso possessore, ejusque hærede præsumi debet: ratio est, quia in dubio non est præsumendum delictum, nec dolus *l. marito 51. ff. pro socio* ubi expresè dicitur, in dubio præsumendum esse, aliquem justè potiùs egisse, quàm iniquè. Tertiò si beneficiarius ecclesiasticus confecto inventario rationes reddidit administrationis, & bona propria deprehendatur habere, quæ in rationes nõ veniant, præsumitur etiam ea acquisivisse ex propriis, ut notat Abbas *in d. c. investigandum 1. num. 3. h. t.* Quartò si constet, beneficiarium tempore assumpti beneficii habuisse sufficiens patrimonium, & dubitetur, an ex bonis patrimonii, vel beneficii aliquid acquisiverit, tunc acquisitum post mortem beneficiarii dividi debet inter Ecclesiam, & hæredes beneficiarii juxta quantitatem patrimonii, & redituum Ecclesiæ, imò id alii extendunt etiam ad beneficiarium, qui tempore assumpti beneficii caruit patrimonio, dummodo fuerit vir industrius in acquirendis honestis lucris: quia tunc asserunt, præsumi saltem potiorem partem acquisivisse ex propria industria. Tum quia acquisita propriâ industriâ non acquiruntur Ecclesiæ *argum. c. quia nos. 9. & c. relatum 12. de testam.* quo pacto si constaret, uxorem stante matrimonio acquisivisse ex donationibus sibi à consanguineis factis, vel ex paraphernis, aut ex negotiatione marito sciente, & tacente; cessaret præsumptio, quòd ex bonis mariti illud acquisiverit.

Quæritur septimò, ad quem pertineant, quæ Episcopus post suam consecrationem acquisivit? 13
Respondetur, ea quæ Episcopus post suam consecrationem, vel alius quicunque Prælatus post suam promotionem acquisivit, emit, comparavit ex bonis, & reditibus ecclesiasticis, vel intuitu Ecclesiæ, pertinere ad Ecclesiam, & Prælatum teneri ea Ecclesiæ relinquere, desumitur *ex c. unusquisque 3. h. t.* ubi expresè dicitur, quòd Episcopus, quæ post suam consecrationem acquisivit debeat suæ Ecclesiæ relinquere, quod tamen intelligitur de acquisitione facta intuitu, vel occasione Ecclesiæ *c. quia 9. de testam.* Item quod occasione tunc rei tuæ ad me pervenit, tibi restituendum est, *argum. c. ad nostram de jurejur.* Idque procedit de quolibet Rectore Ecclesiæ, sive Presbytero, aut Parocho, qui propriè loquendo ordinatur. Tum quia in *authent. licentiam C. de Episcop. & cleric.* excipiuntur sola bona patrimonialia: & reliqua, quæ intuitu Ecclesiæ, quomodocunque acquisita sunt esse jure Ecclesiæ dicuntur esse reservata.

Hinc non solùm ea, quæ clericus beneficiarius emit Ecclesiæ nomine, vel ex bonis, & reditibus ipsi Ecclesiæ incorporatis, sed etiam quæ emit suo proprio nomine ex reditibus, quæ intuitu Ecclesiæ, sive ex beneficio suo ipsi proveniunt, juris etiam fiunt ecclesiastici, & ad eandem pertinent Ecclesiam post mortem beneficiarii: & desumitur *ex c. investigandum 1. h. t.* ut tradit Glossa summaria *super c. 1. caus. 12. q. 3.* ubi ait, clericum teneri relinquere Ecclesiæ quidquid acquisivit, de rebus Ecclesiæ, & intuitu Ecclesiæ; sin verò intuitu personæ aliquid acquisivit potest illud relinquere, cui maluerit, tunc dicitur intuitu personæ aliquid acquiri, quando acquisitum provenit ex donatione amicorum, vel successione, ex testamento, vel ab intestato. 14

Imò non solùm Prælati, & Rectores Ecclesiæ, sed etiam canonici, & alii clerici beneficiati non habentes administrationem, si ex reditibus sui beneficii aliquid suo nomine emunt, vel comparant, id etiam Ecclesiæ acquiritur *c. 1. caus. 12. q. 3.* Et non solùm res immobiles cujusmodi sunt domus, prædia; verùm etiam res mobiles, ut candelabra argentea, vasa aurea, vel etiam se moventes, ut equus, si ex reditibus ecclesiasticis comparentur ad Ecclesiam pertinent, cui acquiruntur, idque desumitur *ex c. inquirendum. 4. h. t.* ubi dicitur, acquisita à Prælato ex proventibus Ecclesiæ, quæcunque illa 15

 sint,

sint, juris esse ejusdem Ecclesiæ, etiam si alieno nomine comparata fuerint, quia hæc fraus nemini prodest. Idque ratione suadetur, quia reditus ecclesiastici hoc saltem tacito pacto dantur clericis, ut qui supersunt ex necessaria congrua, & decente sustentatione, distribuantur pauperibus, vel expendantur in alios usus pios; vel Ecclesiæ, à qua oriuntur, relinquantur, ut desumitur *ex c. res Ecclesiæ 26. & c. sequent. caus. 12. quæst.* 1.

16 Quæritur octavò, ad quem pertineant meliorationes factæ à Rectore Ecclesiæ, vel beneficiario in terris, agris, vel vineis pertinentibus ad beneficium ecclesiasticum, ut si beneficiarius ex terra sylvestri, & inculta vineam plantavit, si novalia excoluit, & fructus ex iisdem suscepit? Respondetur, has meliorationes pertinere ad beneficiarium, quamdiu vivit; & post ejus obitum ad Ecclesiam, idque desumitur *ex c. si quis ult. h. t.* ubi dicitur quòd Rector qui melioravit terras, & bona Ecclesiæ ea possideat quamdiu vivit; sed moriens non possit illa relinquere alicui in testamento, vel hæreditario jure, nisi forsan Episcopus voluerit ea assignare alicui pro servitiis Ecclesiæ præstitis. Ratio etiam videtur id suadere, quia est consonum æquitati, ut quamdiu vixerit, relinquatur terra possidenda ei, cujus labore exculta, & ad fertilitatem redacta fuit. Cæterum post obitum beneficiarii hæ meliorationes penes Ecclesiam manere debent, adeo ut clericus non possit repetere impensas, si ex reditibus ecclesiasticis superfluis factæ sint: siquidem res acquisitæ ex reditibus ecclesiasticis cedunt Ecclesiæ. Quòd si ex reditibus patrimonialibus meliorationes factæ essent, tunc tam ipse beneficiarius, quàm ejus hæredes possent æstimationem expensarum repetere; nisi fortassis evincatur, beneficiarium animo donandi melioràsse, ut notat Abbas *in d. c. si quis 5. num. 5. h. t.* ubi addit, quòd si beneficiarius ob delictum excludatur à beneficio, adhuc meliorationes debeant ipsi quamdiu vixerit, relinqui *argum. c. ad aures 7. de reb. eccles. non alien.* Cæterum notat Glossa *in d. c. si quis. 5. h. t.* beneficiarium non comparari usufructuario, quia de fructibus perceptis non potest testari; sicut potest usufructuarius. Item non posse facere vineam de terra aratoria. Sed comparari usuario, cui tantùm licet uti ad usum quotidianum.

17 Quæritur nonò, an Religiosi possint habere peculium, & ad quod Monasterium illud spectet, si Religiosus unius Monasterii eligatur superior alterius, & decedat ante apprehensam possessionem? Certum est, Religiosos ex licentia sui superioris, posse habere aliquod peculium ex rebus consumptibilibus, sive sint pecuniæ, sive quid aliud, ut illud convertant in proprios usus religiosos, ut desumitur *ex cap. Monachi de statu Monachor.* quia verò quidquid Monachus acquirit, Monasterio acquirit, nec quidquam propriũ possit habere *§. si qua mulier. authent. de sanct. Episcop. & §. illud quoque auth. de Monach. & authent. ingressi C. de SS. eccles. c. quia ingredientibus 19. q. 3.* fit, quòd peculium concessum Religioso in proprios usus pertineat ad Monasterium: hinc si Religiosus unius Monasterii eligatur superior alterius, & decedat ante apprehensam possessionem sui officii, oritur dubium ad quod Monasterium pertineat peculium Regligiosi demortui? Respondetur, probabiliùs tale peculium pertinere ad Monasterium, cujus fuit electus superior: siquidem cùm peculium fuerit illi concessum juxta consuetudinem religionis pro usibus propriis, Religiosus non habet nisi usumfructum, ut tradunt Navarrus *com. 1. de regular. num. 13. & com. 2. num.* 2. Rodriquez. *quæst. regul. 29. art. 4. to. 3.* Azorius *p. 1. lib. 12. c. 12. q. 1. & sequent.* Sanchez. *lib. 7. sum. c.* 18. & alii communiter, ideo licèt usus peculii sit apud Religiosum, cui permittitur, dominium tamen pertinet ad Monasterium: & quia hoc dominium non possidetur à quocunque Monasterio, sed tantùm ab eo, cui incorporatur Religiosus, ideo peculium pertinet ad Monasterium, cui Religiosus est incorporatus, vel tanquam caput, vel ut membrum: atqui eo ipso quòd Religiosus eligitur superior alicujus Monasterii, eidem incorporatur, ut caput, seu ut principale membrum ejusdem.

Idque vel maximè procedit si agatur de pecunia ita concessa in proprios usus, ut ex consuetudine, & saltem tacita licentia superiorum sequatur personam, quando de uno Monasterio transfertur ad aliud: tunc enim sicut Religiosus incorporatur Monasterio, eidem etiam incorporatur pecunia, quam secum defert, quia usus illius desinit esse dependens à superiore prioris Monasterii; & si Religiosus transiens ad aliud Monasterium fit subditus, usus fit dependens à superiore hujus secundi Monasterii, cui Religiosus subditus recèns incorporatur, qui propterea potest revocare talem usum, & convertere pecuniam in alios usus Monasterii, cùm usus particularis cujuscunque Religiosi sit dependens à licentia proprii superioris, à quo propterea potest revocari, tametsi promiserit se non revocaturum, ut notat Abbas *in c. cùm ad Monasterium n. 11. de statu Monachor.* 18

Quòd si Religiosus sit superior potest habere usum talis pecuniæ, quatenus ut administrator bonorum Monasterii potest hoc idem sibi indulgere, quod suis subditis indulget: id autem non contingeret, si pecunia non computaretur inter bona Monasterii, cujus est ipse superior, & quorum tantùm est administrator: alioquin si illud peculium pertineret ad prius Monasterium, nec in proprios usus posset de eodem disponere, cùm ejus facultas non se extendat circa bona alterius Monasterii. 19

Tum quia mutato statu personæ, mutatur etiam status rei adhærentis eidem personæ, ut docent doctores *in c. 1. n. 9. de immunit. eccles. in 6.* Anchar. *consil. 129. n.* 2. Rota Romana *coram Merlino decis. 902. num.* 74. ex quo inferunt, quòd si persona fiat ecclesiastica, ejus quoque bona mutent statum, ac subtrahantur à jurisdictione laicali: unde cùm Religiosus de subdito fit superior, subtrahitur à jurisdictione superioris, cui prius subjiciebatur, proinde etiam ejus bona eidem adhærentia subtrahuntur 20

ab

Digitized by Google

ab eadem jurisdictione: hinc peculium quod sequitur personam unà cum ipsa subtrahitur ab eadem subjectione, & cùm persona incorporatur alteri Monasterio, cui facta est superior.

21 Neque obstat, quòd nondum apprehenderit possessionem suæ superioritatis, quia apprehensio possessionis tantùm requiritur in ordine ad exercendos actus jurisdictionales, non verò in ordine ad incorporationem; hæc enim incorporatio habetur per electionem: siquidem cùm primùm quis eligitur superior alicujus Monasterii ipsi incorporatur, cùm fiat caput ejusdem, proinde incorporantur etiam illa bona, quæ illum sequuntur.

TITULUS XXVI.

De Testamentis, & ultimis voluntatibus.

CUm in superioribus Titulis Pontifex egerit de contractibus, déque donationibus inter vivos, & de peculio Clericorum, aliisque bonis, quæ clericis ex industria, vel amicorum liberalitate, vel successione obveniunt, déque modis, quibus inter vivos possunt de iisdem disponere, subjicit tractatum de Testamentis, & ultimis voluntatibus, ut exploratum sit; quâ ratione possint clerici de iisdem disponere; præsertim cum dubitari possit, an de omni peculio possint clerici testari, vel per aliam ultimam voluntatem disponere: siquidem ultima voluntas generatim nil aliud est, quàm libera, & gratuita dispositio de bonis in tempus post mortem disponentis: quia verò non omnis ultima voluntas est Testamentum, ideo in prima parte præsentis tituli ponitur tractatus de Testamentis, & in altera comprehenduntur ultimæ voluntates, quæ non sunt propriè Testamenta.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *QUORUNDAM* 1. *h.t. Gregorius IX. declarat, Episcopum solùm posse testari de illo patrimonio, quod habuit ante consecrationem: etenim quidquid erat Ecclesiæ ante consecrationem episcopi, vel quod acquisivit Episcopus, dum fuit Episcopus, pertinet ad dominium Ecclesiæ, nec potest Episcopus de eo testari: quòd si alicui bona illa reliquit, vel donavit, donatio est revocanda. Ex quo textu colligitur, prohibitum esse jure communi Episcopis, & clericis testari de iis, quæ acquisiverunt intuitu Ecclesiæ, sive sui beneficii: non ita de aliis, quæ sunt patrimonialia, vel propriâ industriâ acquisita* c. quia nos. infra. *item* 12. q. 3. c. 2. & q. 5. c. fixum *ubi dicitur, clericos posse de his testari, unde præsens textus intelligitur de rebus acquisitis intuitu Ecclesiæ.*

C. *QUIA INGREDIENTIBUS* 2. *h.t. Idem Pont. declarat, res Abbatissæ de jure competere monasterio, in quod est ingressa, & Abbatissa constituta est, tametsi non gestaverit habitũ Monachalem ex incuria episcopi, non obstante contraria consuetudine. Cum enim de fructibus Ecclesiæ, & beneficii probibeantur testari clerici sæculares, multò strictiùs ex natura sui status, id probibitum est Religiosis, qui voto paupertatis impediti, dominium non acquirunt fructuum, sed tantùm usum; quapropter ait Glossa hic, Abbatissam in suo ingressu in Monasterium se, & sua dedisse Deo. Potest tamen ex Pontificia dispensatione Religiosus testari. Cæterum ex hoc textu etiam colligitur, delictum non debere redundare in damnum Ecclesiæ, sicut nec delictum subditorum debet imputari Prælato.*

C. *NOS QUIDEM* 3. *h.t. Idem Pontifex statuit, ut si hæredes elapso anno adhuc differant exequi legata pia, debeat Episcopus ea exequi loco hæredis. Ex quo textu colligitur, voluntatem testatoris circa legata pia esse adimplenda infra annum: & si executores à testatore dati sint negligentes in executione, debeat Episcopus supplere eorum negligentiam, non solùm in piis causis, quod illi conceditur jure civili* l. nulli C. de Episcop. & cleric. *Verùm etiam, ut aliqui censent, in omnibus relictis etiam ad causas non pias, ea innixi ratione, quia omnis voluntas testatoris nisi iniquum quid contineat, est pia, ut notat Panormitanus hîc* num. 8. *Cæterum executionem testamentorum ad causas pias Episcopis concedit Concilium Tridentinum* sess. 22. de refor. c. 8. & sess. 25. decret de purg.

C. *INDICANTE* 4. *h.t. Idem Pont. rescribit cuidam Petro subdiacono, legata nudis verbis relicta esse executioni mandanda, præsertim si sint ad pias causas, ut in præsenti textu, ubi moriens uxor redempti, concham argenteam nudis verbis jussit venundari, & suis dari libertis, & scutellam argenteam cum reliquisset Monasterio cuidam, Pontifex rescripsit, ut per omnia ejus voluntas adimpleretur. Ex quo textu desumitur generalis regula, legatum ad causas pias factum sine testamento, & institutione hæredis valere etiam in foro externo, dummodo probari possit per duos, vel tres testes,*

si sa-

si factum sit nudis verbis, etiam sine scriptura. Rursus notat Glossa, mulierem posse testari etiam vivente marito.

C. *FILIIS 5. h. t. Idem Pont. declarat, quòd si testator legavit rem non suam, sed alienam, hæres quamvis secundùm leges sæculi adigatur solvere æquivalens, non tamen secundùm leges Dei. Ex quo textu, infertur, jure civili, quod Pontifex vocat legem sæcularem: quando quis scienter legat aliena, teneri juxta Glossam rem legatam relinquere legatario, vel ejus æstimationem, si vendi possit* §. quod autem instit. de legat. *Sin autem ignoranter legavit rem alienam, quam putavit esse suam, legatum est irritum, nisi legatum factum sit personæ sanguine junctæ, ut consobrino, fratri, patrueli: tenetur tamen legatarius probare scientiam legantis, nimirum ipsum ignorâsse rem esse alienam* l. cum rem alienam C. de legat. l. verius ff. de probat. *De benignitate tamen canonica, seu secundùm legem Dei hæres non compellitur solvere æquivalens, quando testator legavit rem non suam, sed alienam. Ratio discriminis utriusque juris assignatur à Panormitano, quia jus civile in hoc nititur præsumpta voluntate testatoris (non certa, aut expressa) eò quia testator legando rem, sive scienter, sive ignoranter seriò voluerit rem legatam esse legatarii, & si appareat esse alienam debeat eidem solvi æquivalens pretium, eò quia jura velint ultimas dispositiones valere eo modo, quo possunt. Sed jure canonico, quia hæc præsumptio potest esse falsa, si nimirum testator præsumptam intentionem non habeat, ut legatario solvatur rei alienæ æstimatio, meritò Ecclesia, quæ rei veritatem magis sequitur, quoad hoc recessit à rigore juris civilis. Tum quia durum est adigere hæredem, rem non suam non aliter redimere, quàm si revera sua futura esset.*

C. *SI HÆREDES 6. h. t. Ex Concilio Moguntino statuitur, quòd si hæredes jussa, seu voluntatem testatoris non impleverint, debeat ab Episcopo loci illius res omnis, quæ illis relicta est, canonicè interdici unà cum fructibus, & cæteris emolumentis, ut voluntas defuncti adimpleatur: procedit tamen textus præsuppositâ negligentiâ hæredum, qui si non sint negligentes in mandanda executioni voluntate defuncti, non debet Episcopus se immiscere: positâ autem negligentiâ cura executorum devolvitur ad Episcopum, qui proinde pro adimplenda voluntate defuncti contra hæredem negligentem, potest totam hæreditatem canonicè interdicere cum fructibus, & emolumentis. Imò volunt plures id esse mixti fori, adeò ut non solùm Judex ecclesiasticus, sed etiam sæcularis possit id præstare, & Panormitanus hic* num. 3. *vult, inter hos judices esse locum præventioni.*

C. *CUM IN OFFICIIS 7. h. t. Ex Concilio Lateranensi statuitur, ut bona Clericorum acquisita per Ecclesiam sint Ecclesiæ, sive clerici moriantur intestati, sive cum Testamento. Ubi notandum est, alia esse bona acquisita per Ecclesiam, seu intuitu Ecclesiæ; & alia bona patrimonialia, vel acquisita propriâ industriâ, & labore, non ex obligatione beneficii ecclesiastici; textus enim procedit de bonis acquisitis intuitu Ecclesiæ, non verò de aliis, imò censent plures, posse clericos etiam testari de illis bonis, quæ subtrahunt necessariæ sustentationi, vel etiam quæ ministeriis suis in Ecclesia utilitatem impensis promerentur ultra competentem sustentationem, quia hæc pertinent ad industriam beneficiarii. Cæterum de superfluis reditibus beneficiorum suorum ultra competentem sustentationem non possunt clerici testari etiam in usus pios* c. adhæc h. t. *Idque procedit tam de beneficiis simplicibus, quàm curatis, quia in* c. relatum *sermo est de canonicis, quorum beneficia sunt simplicia. Ratio verò, cur non possint testari, est, quia clerici, quamdiu vivunt debent bona sua in pios usus erogare, non verò pecunias cumulare, quibus consanguinei ditescant. Cæterum ex consuetudine legitimo tempore præscripta putant plures, posse beneficiarios validè testari pro libito, quamvis testando in usus profanos peccent contra legem naturalem, contra quam nulla valet consuetudo, vel præsumptio.*

C. *AD HÆC 8. h. t. Alexander III. declarat, clericos, quamvis de mobilibus acquisitis per Ecclesiam testari non possint, posse tamen viventes, vel etiam infirmos dare moderatas eleemosynas. Ubi notat Glossa, posse clericos de mobilibus in morte dare tam consanguineis, quàm aliis extraneis intuitu recepti servitij.*

C. *QUIA 9. h. t. Idem Pont. rescribit, clericos posse testari de bonis hæreditariis, vel acquisitis intuitu sanguinis, vel personæ, vel adeptis artificio, vel dono amicorum, & generatim de omnibus bonis non acquisitis intuitu Ecclesiæ, quia de acquisitis per Ecclesiam, seu intuitu ejusdem, declarat Pontifex, clericos non posse testari, nec disponere, quia ut rectè notat Glossa hic, clerici non habent proprietatem, sed solùm usum rerum Ecclesiæ, adeò ut præter victum, & vestitum, & moderatam donationem causâ servitii recepti sint omnia danda pauperibus* 12. q. 2. c. ult.

C. *CUM ESSES 10. h. t. rescribit idem Pont. testamenta facta à Parochianis coram Presbytero suo, & duobus, vel tribus testibus valere, quamvis non fuerit addita solemnitas juris humani, seu subscriptio à quinque, vel septem testibus: immò Pontifex declarat excommunicatum eum, qui ausus fuerit talia testamenta rescindere non obstante contraria consuetudine. Ubi notat Glossa, valere talia testamenta pro legatis relictis Ecclesiæ, vel locis piis. Neque per hunc textum reprobantur leges civiles quoad septem testes, ac si illicitum foret tot testes adhibere: sed quia supervacaneum videatur tantam exigere solemnitatem cùm sufficiant tres testes, immo etiam duo cum Parocho, præsertim si sint omni exceptione majores.*

C. *RELATUM 11. h. t. Idem Pont. rescribit pro relictis Ecclesiæ, vel legatis piis, sufficere duos, vel tres testes, eò quia in causis piis non*

judi-

judicandum secundùm leges civiles, sed juxta canones. Ubi notandum est, quòd si agatur de testamentis, & legatis ad causas pias præter duos testes requiritur etiam præsentia Parochi: quòd si loco illius intervenirent alii duo testes, tunc docet Panormitanus hic n. 7. *cum aliis testamentum suum sortiri valorem, eò quia duo testes præsertim omni exceptione majores, sint majoris authoritatis, quàm solus Parochus* c. à nobis de testibus. *Immo in hoc textu Pontifex vult, Testamenta esse valida, dummodo aliquis voluntatem suam exprimat scripto, vel sine scripto, immo etiam sine Presbytero, idque statuit Pontifex in favorem causæ piæ.*

C. *RELATUM EST AURIBUS* 12. *h. t. declarat idem Pont. bona clerici defuncti acquisita intuitu Ecclesiæ pertinere ad Ecclesiam; & nomine Ecclesiæ intelligi, ubi est Collegium, vel communis Congregatio: ubi enim non est communitas intelligitur succedere. Rursus per bona clerici intelliguntur mobilia, & immobilia, quæ successor tenetur in Dei timore dispensare, id est bona mobalia pauperibus, vel locis religiosis, vel iis, qui viventi servierunt. Bona verò acquisita ex hæreditate, artificio, vel doctrina, posse ad libitum distribui, declarat idem Pontifex. Qui verò in diversis locis diversa habent beneficia, mandat Pontifex, ut bona relicta dividantur inter ipsa, secundùm congruam æstimationem pro rata. Ubi notat Glossa, bona episcopi non devolvi ad Collegium majoris Ecclesiæ, sed ad successorem: bona verò Archidiaconi, si sint distincta à bonis Canonicorum esse servanda successori, sin minus Capitulo. Quòd si essent plures Ecclesiæ pro rata illi, à qua plus accepit, vel miaus servivit, plus debetur.*

C. *CUM TIBI* 13. *h. t. rescribit Innocentius III. eum qui suam ultimam voluntatem in alterius dispositione committit, non dici intestatum obiisse. Ubi notat Glossa, talem ex benignitate tantùm canonicâ dici Testamentum fecisse: quia revera non est Testamentum, ubi nomen hæredis non exprimitur: siquidem institutio hæredis est fundamentum totius Testamenti. Hinc quia conferens ultimam suam voluntatem in alterius arbitrium nullum exprimit hæredis nomen, nec propriè instituit hæredem, ideo nec dicitur propriè Testamentum instituere. Hinc jus civile* l. illa instituit. ff. de hæred. instit. *vult, ultimam voluntatem non posse in alterius arbitrium conferri, quia ut notat Cassius hic* num. 23. *lex civilis voluit, Testamentorum jura firma esse, proinde non dependere ab aliena voluntate: & in hoc jus Canonicum discordat à jure civili, ut notant Panormitanus hic* num. 3. *& Covarruvias* num. 13. *cùm Pontifex in præsenti textu expressè dicat, committentem suam ultimam voluntatem in arbitrium alterius non dici intestatum obiisse. Censerem tamen, hanc commissionem sive verbis, sive scripto, sive solo nutu factam, probabiliter tantùm referri ad causas pias, quia hæ habent certam regulam, quâ respiciunt cultum divinum, bonum animæ, & pauperum necessitatem. Cæterum quando quis committit voluntati alterius factionem Testamenti, si ille est hæres, valet; secus si non est hæres, ut si quis expressè dicat, instituo hæredem, quem Titius voluerit, non valet, quia est commissio captatoria: secus si tacitè, & dicat, instituo te hæredem, si tuus frater victor è bello redibit: ex quo liquet, legatum posse committi alterius arbitrio tacitè, non expressè. Cæterum personæ incertæ præsertim ad causas pias possunt institui hæredes, ut si quis dicat: instituo pauperes meos hæredes.*

C. *OFFICII* 14. *h. t. Idem Pont. declarat, quòd si quis legaverit Episcopo aliquam portionem: & alia plura legaverit Monasterio, vel Ecclesiis, possit Episcopus sibi accipere portionem etiam de legatis factis monasterio, aliisque locis piis, nisi essent Regulares privilegiati à Papa. Sin verò quis illam legaverit partem Episcopo, ut hic sit illâ solâ contentus, & Episcopus acceptavit, declarat Pontifex non posse postea Episcopum de aliis accipere portionem, quia illis renunciâsse videtur. Quòd si pars relicta episcopo esset minor portione debita, & solita; tunc posset exigere portionem institutam à canone: quia fraus, & dolus nulli debet prodesse. Ex quo textu liquet, jure antiquo deberi Episcopo aliquam portionem de relictis Ecclesiæ, quæ canonica dicitur, & diversa est, secundùm diversas locorum consuetudines. Hinc* mortuarium *dicitur illa portio, quæ ex relictis Ecclesiæ post mortem testatoris Episcopus sibi vendicat, cujus causa fuit olim Ecclesiarum inopia, ut constet Navarra in* c. requisisti 15. h. t. *ubi allegat varia jura. Quia verò Episcopatibus postea dotatis, ac ditatis cessavit hæc ratio inopiæ, videtur consuetudo solvendi mortuarium etiam cessâsse.*

C. *REQUISISTI* 15. *h. t. Idem Pont. declarat, regulariter verum esse, quòd de relictis Ecclesiæ debeatur Episcopo tertia, vel quarta portio secundùm diversas consuetudines. Verùm distinguendum est inter cathedralem, & alias Ecclesias: si enim sermo sit de cathedrali, & testator dicat, relinquo hoc Episcopo, si testator sit extraneus præsumitur relictum intuitu Ecclesiæ, & non personæ, & tunc cathedralis potest petere canonicam portionem, sicut Episcopus: sin autem testator relinquat Ecclesiæ, & exprimat, quòd illud tantùm velit esse episcopi, & non Ecclesiæ, tunc relictum pertinet ad Episcopum: sin verò exprimat, quòd velit esse solius Ecclesiæ, & non Episcopi, non præjudicat Episcopo. Sin autem Episcopo relinquitur à propinquo præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ, & tunc nihil potest habere Ecclesia vivente Episcopo, nisi fortàssis contrarium probetur, scilicet intuitu Ecclesiæ fuisse relictum. Sin verò testator dicat: relinquo illud Ecclesiæ, & Episcopo, tunc inter ipsos fieri debet canonica divisio. Sin verò dicat, relinquo istud Ecclesiæ, & istud Episcopo, tunc reducenda sunt ad canonicam divisionem inter Episcopum, & cathedralem, nisi ambo velint contenti esse dispositione testatoris, quod æquitati est consonum, cùm nulla adsit fraus. Sin verò sermo sit de aliis ecclesiis, vel testator relinquit*

linquit aliquid Episcopo, & aliquid locis piis, & tunc relictum Episcopo est præcipuum ipsius cum Ecclesia cathedrali: de legatis ad alias Ecclesias relictis Episcopus obtinet canonicam portionem. Rursus quæ relinquuntur clericis, qui possunt habere proprium, & non habent Ecclesiæ prælationem, vel administrationem; sive relicta sint ab extraneo, sive à propinquo, intelliguntur relicta intuitu personæ, & de illis nec Episcopus, nec Ecclesia potest quidquam prætendere nisi contrarium constet. Imò notat Glossa etiam relicta personæ privatæ habenti beneficium intelligi relicta intuitu personæ, verùm quia hæc præsumptio est juris, & non de jure admittit probationem contrariam. Rursus relicta canonicis non intelligi relicta Ecclesiæ. Cæterum quòd in textu dicatur de relictis Episcopo debere etiam Ecclesiam cathedralem habere suam portionem, sicut è contra; de facto non servatur, ut notat Panormitanus num. 5. *unde non est diutius in hoc prolixo textu immorandum.*

C. RAYNUTIUS 16. *h.t. rescribit idem Pont. in bonis Patris, Matris, & Aviæ, quemlibet habere quartam partem sibi debitam jure naturæ, nec posse patrem eâ filium privare. Rursus filius rogatus de restituenda hæreditate debet quartam sibi debitam jure naturæ, & Trebellianicam detrahere, in qua computantur fructus percepti post contestationem litis. Hinc notat Glossa, Testamentum, in quo nihil relinquitur hæredi, non valere, & institutos in certis rebus haberi locò Legatarii, nec teneri creditoribus. Cæterum ex textu liquet, quemlibet in bonis paternis, & maternis habere legitimam jure naturæ sibi debitam, & filium restituentem hæreditatem, utpote sub ratione fideicommissi sibi relictam habere jus detrahendi Trebellianicam. Legitima à lege non solùm positiva, sed etiam naturali trahitur* l. omni modo C. de inof. testam. *Dicitur autem liberis debita jure naturæ, quia sine causa non possunt filii exhæredari, & illis mortuis debetur legitima nepotibus, nec potest hæc pars imminui, vel gravari per legata, aut fideicommissa, sed tantùm per debita. Præter hanc legitimam, dantur etiam aliæ duæ illius species, una quæ dicitur* falcidia *à Falcidio Authore, quæ debetur jure institutionis, & est quarta pars totius hæreditatis, quam hæres detrahit, & sibi retinet de singulis legatis (iis exceptis, quæ sunt ad causas pias) si hæreditas sit exhausta, vel nimis gravata legatis* l. similiter C. ad leg. falcid. instit. eod. *Altera species dicitur* Trebellianica *à Trebellio Authore, quæ etiam debetur hæredi jure institutionis, & est quarta pars hæreditatis, quæ detrahitur à tota hæreditate ab herede instituto, si rogatus est, ut si moriatur absque liberis ac hæreditatem sibi relictam alteri restituat, & per hoc differt à falcidia, quæ non detrahitur ex tota hæreditate, sed tantùm à singularibus relictis, Trebellianica enim detrahitur ex tota hæreditate.*

C. TUA NOBIS 17. *h.t. Gregorius IX. rescribit, Episcopum debere compellere executores Testamentorum, ut bona fideliter expendant in pios usus juxta voluntatem testatoris, non obstante, quòd testator relinquat, executores non esse compellendos. Debet tamen præcedere debita monitio, idque etiam habetur jure novo in Concilio Tridentino* sess. 22. de refor. c. 8. *Ex hoc textu deducitur, Religiosos cum facultate suorum superiorum posse esse executores Testamentorum. Rursus executores non posse mutare usum destinatum à testatore, nec in meliorem, quamvis consentiat Episcopus, ut notat Panormitanus hic* num. 4. *ubi tamen excipit authoritatem Principis, qualis est illa Papæ in fundationibus Ecclesiarum, & Monasteriorum. Cæterum hic textus procedit, ut notat Glossa, dummodo voluntas testatoris sit rationabilis.*

C. RAYNALDUS 18. *h. t. Idem Pont. statuit, ut filius rogatus restituere hæreditatem in morte possit detrahere tertiam jure naturæ, & quartam trebellianicam, quas possit relinquere legato, vel hæredi. Hic autem textus dependet ex illis, quæ ex accidenti ad jus civile spectantia inseruntur, & textus satis fuit declaratus in* c. Raynutius 16. h. t.

C. JOANNES 19. *h.t. Idem Pont. declarat, executores testamentarios, postquam acceptarunt, debere ab Episcopo compelli, si sint negligentes, ut exequantur Testamentum. De hac autem potestate Episcopi circa executionem Testamentorum superius dictum est.*

C. DE HIS 20. *h. t. declarat idem Pont. Episcopos non debere portionem canonicam habere de his, quæ legantur Ecclesiæ, vel aliis locis piis specialiter pro ornamentis, fabrica, luminaribus, anniversario, septima, vigesima, trigesima die, vel aliis ad perpetuum cultum divinum; dummodo non fiat in fraudem; adeò ut Episcopus iis non defraudetur. Ubi notat Glossa, portionem canonicam diversimodè deduci, pro diversitate consuetudinum, adeò ut alicubi sit tertia, alibi quarta, vel etiam media pars. Observandum tamen est, falcidiam cessare in iis, quæ ad pias causas relinquuntur.*

IN SEXTO.

C. SI PATER 1. *h. t. Bonifacius VIII. declarat, in substitutionibus esse semper interpretandum, ut substitutio sit potius directa, quàm obliqua, dummodo conveniat personis, & earum verbis. Ubi notat Glossa, in substitutionibus obliquis, uti in fideicommissariis habere locum quartam legitimam, & trebellianicam: non verò habere locum in directis. Rursus quamvis filius non possit privare matrem portione illi debita lege naturæ, potest tamen pater in Testamento, quod filio impuberi facit. Cæterum notandum est, substitutionem esse secundam institutionem, duplex enim est hæredis institutio, una quæ dicitur prima, quâ unus, vel plures hæredes nominantur, qui immediatè succedunt in jus testatoris; altera dicitur secunda, seu substitutio, quando primo hæredi substituitur alius, vel etiam plures, qui non potiuntur hæreditate nisi primo hærede mortuo, vel non adeunte hæreditatem. Pauperes si instituantur hæredes in genere, intelliguntur pauperes illius loci, in quo testator habuit domicilium.*

C. RE-

C. RELIGIOSUS 2. h. t. Idem Pont. declarat, Religiosum deputatum executorem Testamenti ab aliquo, non posse suscipere hoc officium nisi petita, & obtenta licentia à suo superiore, quia non habet proprium velle. Quòd si testator plures simpliciter executores deputavit uno eorum mortuo, vel in remotis partibus agente, vel id exequi nolente, ne voluntas testatoris impediatur, vel nimium differatur, declarat Pontifex, ut possit alius officium executionis liberè adimplere, nisi testator aliter expresserit, ubi notat Glossa, mulierem, & minorem annis 25. posse ex consuetudine esse executores, quicquid sit de jure.

IN SEPTIMO.

C. ROMANUS 1. h. t. Paulus III. declarat, Archiepiscopos, Episcopos, aliósque Prælatos ecclesiasticos de rebus, ac bonis, quæ possident, si à sede apostolica facultatem non habeant testandi, seu disponendi, nonnisi decimam partem rerum, & bonorum eorundem, mobilium & immobilium, & se moventium, ac pecuniarum, ecclesiis, Hospitalibus, aliisque piis locis, habentibus facultatem acquirendi tantùm, non per viam institutionis hæredum, seu donationis, vel legati in vita, seu in morte relinquere posse: & Ecclesiæ, monasteria, Hospitalia, & alia pia loca, seu illorum Rectores nonnisi decimam partem talium bonorum capere, seu acquirere possunt, non obstantibus quibuscunque privilegiis, gratiis, & indultis, & Pontifex declarat irritum quicquid in contrarium fiat. Ex quo textu liquet, Prælatos non habentes facultatem testandi jure legati, vel donationis, nonnisi decimam partem bonorum Ecclesiasticorum, quæ possident, posse relinquere piis locis.

C. QUÆ ORDINI 2. h. t. Pius V. declarat irrita esse, & nullius valoris Testamenta, & donationes bonorum, quæ fuerunt acquisita intuitu Ecclesiæ in favorem illegitimorum, imò etiam legitimorum, non tamen si fiant in favorem Hospitalium, Expositorum, & Orphanorum. Et districtius prohibet, ne talia bona in prædictos illegitimos utriusque sexus sive in illorum conjuges, vel eorum parentes filios descendentes, ascendentes, & alios cognatos fiant donationes etiam Titulo paupertatis, vel dotis, vel alterius cujuscunque pii operis. Et declarat nullius valoris Testamentum, donationem, legatum, vel dispositionem factam contra hanc decretalem, prohibens etiam, ne audeat quispiam quantumvis capax prætextu privilegii, vel indulti, fructus, res, pecunias, vel alia bona, sua facere, nec illa detinere, & detinentem non juvari præscriptione, sed teneri ad integram illorum restitutionem etiam post cujusvis temporis lapsum.

C. GRAVE NOBIS 3. h. t. Pius IV. declarat, bona ecclesiastica sine indulto Apostolico non esse relinquenda arbitrio ultimæ voluntatis, eò quia id cedat in grave damnum Cameræ Apostolicæ, cujus indemnitati, ut consuleret Pontifex, declarat in hac decretali, omnia & singula testamenta, donationes in vivis, vel mortis causâ factos codicillos, legat a, & quæcunque alia in ultimis voluntatibus per quoscunque Ecclesiarum Prælatos etiam si Patriarchali, Archiepiscopali, vel Episcopali præfulgeant dignitate, ac quorumvis monasteriorum cujuscunque ordinis Abbates, seu Commendatarios: ac Presbyteros ex bonis, & reditibus ecclesiasticis sine speciali licentia, & facultate sedis Apostolicæ esse nullius valoris, etiam si donationes, vel Testamenta facta sint in favorem Hospitalium, & aliorum locorum piorum.

IN CLEMENTINIS.

C. RELIGIOSIS unic. h. t. statuit Clemens V. ut Episcopi, Ordinarii sine fraude, dolo, & negligentia exigant rationem executionis Testamentorum à Religiosis, & exemptis, qui fuerunt electi executores & cum licentia superiorum acceptârunt, & sunt executi: & si in aliquo deliquerint, eos puniant, non obstante quocunque privilegio. Notandum est, nomine ultimæ voluntatis generatim comprehendi quidquid mortis causâ disponitur sive per Testamentum, sive codicillum, donationem, vel Epistolam.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid & quotuplex sit Testamentum, & quæ solemnitates requirantur ad illud.

1 Testamentum, si nominis spectetur etymon, est testatio mentis, eò quia declaret, quæ sit mens, & ultima hominis voluntas, ut habetur *in princ. instit. h. t.* definitur autem à Modestino Jurisconsulto *in l. 1. ff. qui testamen. facer. pos. Voluntatis humanæ justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit.* Quia verò hæc videtur convenire cum aliis ultimis voluntatibus, scilicet codicillo, legato, fideicommisso, & donatione mortis causa; ideo doctores addunt definitioni Modestini has alias particulas *cum directa hæredis institutione* per hæc enim verba Testamentum distinguitur à cæteris ultimis voluntatibus; eò quia nulla alia ultima voluntas contineat heredis institutionem; non autem quia continet legata, vel fidei commissa; quia quòd hæc in eodem instrumento scribantur, est e-

trinsecum, & accessorium ratione testamenti; & possunt omitti salvâ ratione testamenti.

2 Hinc Testamentum differt à codicillo, quia codicillus non fit ad instituendum hæredem (nisi interdum ex speciali privilegio, quale concedi solet militibus, ut liquet *ex l. militis codicillis 36. de milit. testam.*) sed ad aliquid in Testamento explicandum, vel mutandum, addendum, vel detrahendum: ut ad legata instituenda, vel ad substitutionem fideicommissariam faciendam, ob hæc enim, & alia id genus adduntur testamento codicilli. Præterea quia in codicillo sufficit si adsint quinque testes, quamvis non rogati, & inter ipsos possunt etiam esse mulieres: secus in testamento ritè facto requiruntur quinque testes rogati masculi, & puberes. Hinc clausula codicillaris addita testamento (qua testator intendit velle suam dispositionem valere per modum, vel testamenti, vel codicilli, vel generatim se velle, illam valere meliori modo, quo potest) eam vim obtinet, ut tametsi Testamentum ob defectum solemnitatis non valeat, quà præcisè est Testamentum, seu quoad directam institutionem hæredis, valet tamen quà codicillus. Quapropter legata, quæ tali testamento relinquuntur sunt valida, & solvenda. Rursus si testator non habens liberos instituat extraneum hæredem, institutio hæc directa habet vim substitutionis fideicommissariæ: siquidem frater, vel alius, qui ab intestato succederet, tenetur illi tradere hæreditatem, sibi tantùm retenta quarta ejus parte, quam juristæ vocant tribellianicam. Quòd si habeat liberos ipsis tantùm competit legitima, & extraneo hæredi constituto reliqua hæreditas.

3 Dividitur Testamentum in solemne, & minus solemne, quod etiam privilegiatum dicitur, eo quòd quamvis careat solemnitatibus jure communi requisitis ad validitatem testamenti: nihilominus ex privilegio suum sortitur valorem; talia sunt testamenta, quæ fiunt ad pias causas, vel inter liberos; ut etiam Testamenta militum, vel condita tempore pestis, vel facta coram Principe; ut notat Julius Clarus §. *Testamentum q. 3.* Testamentum solemne bipartitur in scriptum, & nuncupativum; quæ differentia necessariò introducta est quia ut sine scripto posset fieri Testamentum, id exigebat non solum eorum conditio, qui nec ipsi scribere norunt, nec alteri negotium scribendi sine periculo committere possunt; verùm etiam ratio eorum, qui testamenti factionem eo usque differunt, donec ad vitæ extrema deducti, non possint ampliùs adhibere solemnitates omnes jure requisitas ad valorem testamenti scripti: ut igitur plura declinarentur incommoda necesse fuit, ut facultas concederetur condendi Testamentum nuncupativum; & est in quo testator sola voce absque scripto coram testibus declarat, quid post mortem suam fieri velit, ut notat Clarus *d. §. q. 4. num. 1.* Moris tamen hodie est, ut hæc nuncupatio, seu declaratio ultimæ voluntatis à publico Notario in scripturam redigatur; non quia ad illam requiratur scriptura, tanquam forma ad substantiam actûs; sed ut faciliùs probari possit voluntas testatoris, si fortassis testes interim mori, vel reddi inhabiles contingeret, antequam coram judice defuncti testatoris voluntatem declararent; horum enim defectus suppletur per publicum instrumentum Notarii, adeo ut non sit necessaria apud judicem alia insinuatio, ut notat Julius Clarus §. *Testamentum q. 4. num. 2.*

Præterea fuit etiam necesse, ut posset fieri Testamentum scriptum, seu clausum; quia si omnes nuncupativè testarentur, sæpe occasio præberetur æmulationi inter sanguine junctos, & sæpe etiam immineret periculum ipsi testatori ab illis etiam, quibus aliquid reliquit, vel ob metum revocationis, vel etiam ob moræ tædium. Demum immineret etiam periculum pupillo quoties quis illi substitutus esset: ad hæc igitur removenda incommoda necesse itidem fuit, ut præter Testamentum nuncupativum posset etiam condi Testamentum scriptum, seu clausum. 4

Rursus utrumque Testamentum nuncupativum, & scriptum, dividitur: primò ratione finis in Testamentum ad causas pias, & Testamentum ad causas profanas, & istis plura adnectuntur privilegia, de quibus infra. Secundò ratione objecti subdividitur in Testamentum, quod fit inter liberos, quod etiam gaudet pluribus privilegiis, & in Testamentum factum inter extraneos. Tertiò ratione causæ efficientis partitur in Testamentum paganicum, & militare. Testamentum militare est, quod fit à militibus, & pluribus gaudet privilegiis; paganicum verò fit à rusticis, cæcis, mutis, surdis, & hoc Testamentum habet etiam quædam specialia. Rursus ad Testamentum scriptum requiritur inprimis nomen hæredis, quod ipse testator per se, vel per alium scribat: & si per alium scribi curet, ipse vel propria manu, vel per octavum testem eo nomine adhibitum in reliquorum testium præsentia subscribat: sin verò totum Testamentum, vel saltem nomina hæredum propria manu scripserit, tunc non est necesse, ut adhibeatur octavus testis; debet tamen testator exprimere in scriptura, se propria manu scripsisse. 5

Præterea ubi non est exceptio, adhiberi debent septem testes idonei ad ferendum Testimonium: quapropter excluduntur furiosi, muti, surdi, prodigi, & damnati ob crimen famosum. Debent itidem testes esse masculi, puberes, libertate præditi, rogati, seu invitati ad testificandum, quique testatori ita sint præsentes, ut eum audiant, videant, & suum nomen subscribant, firméntque sigillo sive proprio, sive alieno: verùm in aliquibus Provinciis requiritur ut major pars testium proprio utatur sigillo: quòd si sint imperiti, possunt per alium subscribere, factâ tamen mentione hujus alienæ subscriptionis. Imò non est necesse ut in hunc finem specialiter convocentur testes, sed sufficit, si etiam casu præsentes moneantur, quòd adhibeantur testamenti causâ *l 21. §. penult. ff. qui Testamentum facere poss.* unde sufficit, si ante Testimonium certiorentur se adhiberi in testes. Non tamen testes hi possunt esse domestici testatoris, nec ejus hæredes: nomine domestico- 6

rum

rum intelliguntur, quorum alter in alterius patria potestate, vel ambo in patria potestate tertii sunt; hinc filiusfamilias non potest esse testis in Testamento patris, nec Pater in Testamento filii, nec Frater in Testamento fratris sub eadem secum potestate constituti.

7 Non tamen arcentur à testimonio ferendo maritus, Frater emancipatus, libertus, socius, famulus conductus. Secus Pater, ut etiam is, qui in potestate ejus est. Rursus duo fratres sub ejusdem patris potestate possunt testes esse in Testamento alterius; quia nihil nocet plures sanguine junctos testes adhiberi in alieno negotio, dummodo non sint sub potestate testatoris. Quòd si filiusfamilias de peculio castrensi post missionem condat Testamentum, nec Pater ejus potest in testem adhiberi, nec is, qui est in potestate ejusdem. Imò reprobatur etiam Testimonium domesticum. Legatarii, & fideicommissarii particulares à testimonio non arcentur, benè tamen fideicommissarius universalis excluditur, eò quia veniat nomine hæredis. Ut autem testes adhibiti rectè subscribantur, debent singuli, non solùm suum proprium nomen subscribere, verùm etiam nomen exprimere testatoris, & adnotare, cujus Testamentum signaverint *l. penult. ff. qui Testament.*

8 Alia solemnitas requisita ad valorem testamenti est, ut totum testandi negotium uno contextu compleatur, scilicet eodem tempore continuato, eodem loco, & nullo actu penitus extraneo (cujusmodi sunt, qui non habent connexionem cum ultima voluntate testatoris) interveniente absolvatur: hinc in Testamento nuncupativo ipsa nominatio hæredis; & in Testamento scripto subsignatio, seu subscriptio testibus semper præsentibus fieri debet, tametsi Testamentum jam diu ante rescriptum fuerit: hæc enim moraliter sunt pensanda, quapropter modicum intervallum temporis ex aliqua necessitate, non officit. Testamentum nuncupativum paucis absolvitur, quia non est opus subscriptione, aut sigillo. Immo nulla est necessaria subscriptio, quamvis consultiùs adhibeatur, vel saltem, ut qui tantùm nuncupativè testari volunt facilioris probationis causâ curent à publico Notario nuncupatam voluntatem scripturâ authenticâ excipi.

9 Cæterum Testamentum nuncupativum à scripto in hoc vel maximè differt; quia nuncupatio, seu talis manifestatio hæredis, quâ indubitanter hæres innotescat testibus, est de essentia testamenti nuncupativi: fitque hæc nuncupatio, si testator voce articulata proferat nomen hæredis; sive deinde nomen proprium exprimat, sive alio modo circumscribat, ut sufficienter intelligatur de quo loqui velit. Sufficienter etiam si in præsentia testium propria manu hæredem spectantibus testibus scriberet, vel etiam priùs scriptum legendum exhiberet, & signis certis indicaret, hunc se velle hæredem. Secus Testamentum scriptum, quamvis non pugnet cum manifestatione hæredis, non tamen hanc requirit; imò in hunc finem præcipuè introductum est, ut possit hæres testes ignorare.

Demum discrimen inter Testamentum paganicum, & militare est, quia paganicum regulariter septem exigit testes, eósque rogatos, ut habetur in *l. hac consultissima, & l. jubemus*, & ibi doctores; Testamentum paganicum dicitur, quod fit ab eo, qui non est miles: secus Testamentum militare fit à milite, & si fiat in expeditione bellica nullã requirit solemnitatem ordinationis jure civili requisitam, sed ad ejus validitatem sufficit, si constet quoquo modo de militis voluntate sive scripta, sive non scripta *l. ex Testamento 5. l. milites 15. C. de testam. milit. instit. eod. tit. in princ.* siquidem milites magis arma, quàm leges scire præsumuntur, nec permittunt bellicæ occupationes Jurisperitos adhibere, nec quid leges jubeant inquirere: secus mulieres, rustici, & alii tametsi imperiti sint juris, non gaudent simili privilegio: imò nec etiam milites, si testentur post missionem, vel extra castra, licèt adhuc militent, tunc enim solemni jure eos testari oportet *l. penult. C. de testam. milit §. 4. instit. eod. tit.* 10

Hodie moris est, ut Testamentum fiat coram Notario, & duobus, vel pluribus testibus, quod testamenti genus est nuncupativum, eò quia testator voluntatem suam nuncupat, ac declarat coram testibus. Notarius autem voluntatem nuncupatam excipit scripto, non ut requiratur ad substantiam testamenti, ut superiùs innuimus, sed ad rei gestæ comprobationem, nimirum ut probetur, quòd Testamentum nuncupatum factum fuerit. Pari pacto jure Pontificio Testamentum factum coram Parocho, & duobus, vel tribus testibus suum sortitur valorem, præsertim si fiat ad piam causam, ut si Monasterium, vel Ecclesia, aut pauperes instituantur hæredes, ut desumitur *ex c. relatum 11. h. t.* ubi dicitur, quòd pro relictis Ecclesiæ, vel legatis piis sufficiant duo, vel tres testes: quia in his non est judicandum secundùm leges, sed secundùm canones. Unde ad validitatem testamenti ad pias causas non requiruntur solemnitates jure civili introductæ, sed sufficiunt illæ, quæ juris sunt gentium, nimirum ut duo adsint testes: nec aliæ qualitates requiruntur in testibus, quàm quas ipsum jus gentium exigit, ut notat Julius Clarus §. *testam. q. 6. n. 1.* 11

Quinimò neque requiruntur duo testes, ut Testamentum sit validum; dummodo adsit potestas in disponente, & capacitas in eo, in cujus favorem disponitur, & libertas in dispositione, adeo ut testes tantùm ad probationem sint necessarii: & id etiam procedit, ubi Testamentum non fit principaliter ad piam causam, veluti si laicus instituatur hæres, ut habetur in *c. cum esses 10. h. t.* ubi dicitur, quòd Testamenta, quæ faciunt parochiani coram Presbytero suo, & duobus, vel tribus testibus valent, etiamsi non addita sit solemnitas juris humani, seu subscriptio à quinque, vel septem testibus: quinimò rescindentes talia Testamenta anathemate percutiuntur non obstante consuetudine in contrarium, quia ait Pontifex, scriptum esse, quòd in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Verùm utrumque jus servandum est in suo foro; civile in foro civili, & terris Imperii; 12

riis pontificium in foro ecclesiastico, & ditionibus Romanæ Ecclesiæ etiam subjectis quoad temporalem jurisdictionem, ut notat Julius Clarus §. *Testamentum q. 57.*

13 Cæterum defectus solemnitatum suppletur, si quis apud acta suam declaraverit voluntatem, vel Principi precibus oblatis; tunc Testamentum suum sortitur valorem, perinde ac si omnes solemnitates servatæ essent, ut desumitur *ex l. 19. C. de testam.* Demum non est de solemnitate substantiali testamenti addere annum, mensem, & diem, quia *in l. hac consultissima* nullibi reperitur: verum tamen est, quòd ad cognoscendum, quódnam ex duobus testamentis revocandum sit, si aliunde non constet, necesse est addere annum, mensem, & diem.

14 Solent nonnulli objicere, Testamenta non esse necessaria, eò quia à lege sufficienter provisum sit, cuinam per successionem bona debeantur, proinde hominis provisio diversa à provisione legis non valet, & si sit juxta provisionem legis, est inutilis, cum lex ipsa jam provideat: atqui per legem sufficienter provisum est bonis defunctorum, & prudentiùs, quàm faceret quivis particularis privato affectu ductus: siquidem per legem provisum est, ut successiones ab intestato sint ordinatæ. Sed contra quia ubi habetur provisio hominis, ibi cessat provisio legis, quia leges ipsæ præferunt voluntatem defuncti suæ propriæ dispositioni, nec aliter intendunt leges disponere, nisi ut suppleant defectum voluntatis defuncti. Cur autem leges prætulerint voluntatem testatoris dispositioni earundem legum, plures solent causæ assignari, inter quas illa est principalis, ne inde daretur occasio insidiandi vitæ eorum, qui ex lege sunt successuri. Alia causa desumitur à pietate, quæ id videtur exigere à Republica, ut hoc solatio suos subditos post mortem prosequatur; ut nimirum ipsis integrum sit benefaciendo de suis bonis gratam apud successores memoriam impetrare *l. 1. C. de SS. Eccles.* Alia quoque causa permittendi Testamenta est, ut hac via subditi modum haberent consulendi animæ suæ relinquendo ad pias causas, ad quas nil reperitur specialiter ordinatum in legibus de successione ab intestato: & favor animæ est omnibus rebus caducis longè præferendus *l. sunt personæ ff. de Religios. & sumptib. funer.* Ob has fortassis, & alias rationes Solon apud Athenienses primus omnium introduxit hæredum instituendorum potestatem, & id Romani à Græcis receperunt.

15 Quæri solet, an potestas hæc testandi sit juris naturalis, an juris gentium, & an juris positivi, & civilis: Baldus, Alexander, & alii jurisperiti censuerunt esse juris naturalis. Communior tamen Canonistarum sententia censet esse juris gentium, ut tradit Covarruvias *variar. resolut. lib. 3. c. 6. num. 7.* Alii volunt, esse juris civilis ut Accurtius, Corneus, Vasquius, qui plures alios citat. Verùm pugnantes hæ sententiæ conciliari possunt: etenim potestas testandi potest dici juris naturalis, & gentium, quatenus rationes, ob quas hæc potestas conceditur sunt perquàm consentaneæ rationali naturæ: quia sicut consentaneum est naturæ rationali, ut homo ab homine gubernetur, & inter homines alii præsint, & alii subsint, ita hæc potestas testandi in hoc sensu videbatur necessaria, ac propterea juris naturalis, & gentium. Non tamen est ita juris naturalis, ut si lex non extaret, quæ ultimas voluntates ratificaret, & sua authoritate, ac vi supremi dominii, quod habet in omnia bona subditorum, muniret, adhuc Testamenta, & aliæ ultimæ voluntates suam sortirentur efficaciam; quia id non est verum: siquidem ut rectè notat Vasquius, bona defunctorum ex natura rei sunt bona vacantia: & quasi derelicta, proinde ex natura rei cederent primò occupanti.

Ratio est, quia homo privatus non habet à natura potestatem disponendi de re ullâ pro illo tempore, quo ipse omnis juris est incapax, & quo desinit esse membrum Reipublicæ: siquidem transferre dominium in alium propria authoritate est alium suo loco constituere, ut habeat jus illud, quod ipse, si vellet, posset retinere: unde sicut defunctus non potest post obitum disponere de re, quæ quidem aliquando fuit sua, nunc autem non ampliùs ad ipsum pertinet: ita ex rei natura præcisè non potest defunctus disponere de re pro eo tempore, quo ampliùs non est inter vivos: unde ultimæ voluntates se habent potiùs per modum cujusdam desiderii, quàm per modum actûs imperantis: proinde non ita ex natura rei sequitur translatio dominii ad ultimas voluntates: sed quia istæ sunt quædam rationabilia desideria, ut bona patris ad filios potiùs, quàm ad alios perveniant, & quia hoc videtur consonum naturæ rationali, in hoc sensu possunt dici juris naturalis. 16

Cæterum extrinsecè, & efficaciter Testamenta sunt potiùs juris civilis, quia desiderium testatoris, quod intrinsecè haberet tantùm rationem cujusdam velleitatis; extrinsecè, seu per legem civilem fit voluntas efficax, adeo ut non alii participent bona testatoris, quàm is, qui ab eodem institutus fuit hæres: & hæc est ratio etiam, cur Testamentum carens requisitis solemnitatibus sit inefficax ad jus ullum tribuendum hæredi sive scripto, sive nuncupato, eò quia à lege civili tale Testamentum suam non sortiatur efficaciam. Cæterum potestas condendi Testamentum potest etiam dici juris publici, eò quia beneficio juris publici concessum sit, ut quis possit in vita disponere pro tempore mortis, quo etiam nolenti dominium adimitur. 17

§. II.

An non observatis solemnitatibus juris civilis Testamentum in foro conscientiæ, & jure canonico sit validum?

Difficultas est, an si Testamentum careat solemnitatibus juris civilis, adeo ut non habeat rationem testamenti scripti, neque nuncupativi, nec sit privilegiatum quoad solemnitates, & nihilominus hæredi ab intestato successuro, seu à lege vocato ad hæreditatem certò constet mentem testatoris fuisse, alium 1

alium hæredem constituere; & ut hæreditas ad aliam personam perveniret, an tunc hæres ab intestato teneatur relinquere hæreditatem hæredi minùs solemniter instituto: & è contra an hæres ex Testamento minus solemni possit hæreditatem sibi retinere, si certò sciat, intentionem testatoris esse, ut ipsemet hæreditatem acquireret; vel potiùs, an teneatur in conscientia cedere hæreditatem ei, qui est hæres ab intestato, & an hæres ab intestato possit hæreditatem in judicio petere, & obtentam retinere.

Tres circa præsentem controversiam sunt
2 sententiæ, duæ inter se pugnantes, & tertia, quæ nititur eas reconciliare. Prima docet, Testamenta sine solemnitatibus jure civili requisitis facta ad causam profanam esse invalida, non solùm in foro externo, verùm etiam in foro conscientiæ: nititur hæc sententia, quia eo ipso quòd ob defectum solemnitatum Testamenta in foro externo sunt irrita, etiam in foro interno, & conscientiæ sunt invalida, sicut ex eo quòd matrimonium clandestinum carens solemnitatibus à jure requisitis est in foro externo irritum, est etiam invalidum in foro conscientiæ. Hinc hæres in Testamento destituto solemnitatibus à jure requisitis, tametsi instituatur hæres, tenetur nihilominus ad restitutionem susceptæ hæreditatis faciendam hæredi ab intestato, adeo ut non possit eam retinere in conscientia, si hæres ab intestato eam petat. Ita docent ex Canonistis Covarruvias *c. cùm esses. de testam. num. 8.* Menoch. *de præsumpt. lib. 1. q. 8.* Arnoldus Roth *thes. 92. & seq.* Vasquius *lib. 1, p. 1. de creat. test. §. 1. num. 22. & §. 2. quasi per totum.* Ex Theologis docent hanc sententiam Bonacina, Bannes, Vasquez, Dicastillo, Becanus, Lugo, & plures alii, quos citat, & sequitur Diana. Tum quia leges, quæ absolutè irritant actum aliquem, censentur illum irritare non solùm in foro fori, sed etiam in foro poli; eò enim ipso, quòd leges sunt justæ, seu consonæ æquitati, cujusmodi sunt leges civiles irritantes Testamenta destituta debitis solemnitatibus obligant etiam in conscientia; adeo ut non solùm in foro exteriori, sed etiam in interno irritent matrimonia.

Secunda sententia per diametrum opposi-
3 ta censet, Testamenta condita sine solemnitatibus jure civili requisitis esse valida in foro conscientiæ; proinde licitè retineri hæreditatem, vel legatum ex tali Testamento acquisitum; neque hæreditatem esse restituendam hæredi ab intestato, dummodo certò constet, talem fuisse voluntatem testatoris, ut hæres scriptus hæreditatem acquireret: dicunt, hæredem ab intestato teneri tunc in conscientia tradere hæreditatem hæredi scripto, ac solvere legata ex tali Testamento relicta. Propugnant hanc sententiam ex Canonistis, Fachinæus *lib. 4. controv. c. 5.* Zoësius *in comment. ad decret. num. 19. h. t.* Corneus, Jason, Butrius, Panormitanus, Angelus, Mantica, Julius Clarus. Sicardus, & alii. Ex Theologis defendunt hanc sententiam Molina *tract. 2. de justit. disp. 81. num. 2.* Lessius *lib. 2. de justit. c. 19. num. 12.* Wadingus, & alii plures, & nituntur quia ex Testamento minus solemni oritur obligatio naturalis, ut docent communiter juristæ cum Julio Claro §. *Testamentum q. 90. n. 1.*

Sed obligatio naturalis, est obligatio in con- 4
scientia: ergo eo ipso quòd Testamentum destitutum solemnitatibus jure civili requisitis inducit obligationem naturalem, est valida in conscientia; adeo ut hæres ab intestato teneatur ei satisfacere, & qui est institutus hæres sine solemnitatibus possit hæreditatem sibi retinere, quamvis jus civile nullam concedat actionem ex tali Testamento, quod habet ut nullum.

Idque firmant à pari, quia etiam simplex pro- 5
missio valida est in foro conscientiæ, & implenda quamvis jus civile nullam ex ea actionem concedat: siquidem naturalis obligatio oritur ex natura actûs secluso omni jure positivo, neque ab hoc superveniente irritatur. Quòd verò ex Testamento destituto solemnitatibus juris civilis oriatur obligatio naturalis ex eo etiam liquet, quia si hæres ab intestato non esset naturaliter obligatus ad implendam testatoris voluntatem, liceret eidem ob illam causam repetere solutum *l. quod in debitum 7. l. naturaliter 10. in fin. l. quod pupillus 41. ff. de condict. indeb.* sed ex Testamento destituto solemnitatibus jure civili requisitis, non potest hæres ab intestato solutum repetere *l. 2. C. de fide commiss. l. non dubium. 16. h. t.* ergo quia naturaliter obligatur.

Demum quia solemnitates eatenus in Te- 6
stamentis requiruntur, ut omnis fraus in iisdem evitetur *l. fin. C. de fideicommiss.* unde leges irritantes Testamenta facta sine solemnitatibus, fundantur in præsumptione fraudis: sed hæc præsumptio cessat, quando certò constat de voluntate contraria testatoris: proinde cessant ipsæ leges irritantes, quia cessante fine legis, cessat ipsa lex. Tertia sententia veluti media nititur præfatas inter se pugnantes sententias conciliare, & docet, Testamenta carentia solemnitatibus jure requisitis non esse quidem irrita ipso jure in foro conscientiæ, posse tamen rescindi per sententiam judicis, adeo ut possit hæres ab intestato petere in judicio hæreditatem, tametsi ipsi constet, voluntatem testatoris fuisse, ut hæres scriptus hæreditatem possideret.

Certum est, potuisse legislatorem subditos 7
ita obligare ad certas solemnitates, ut iisdem non servatis actus testandi esset nullus: sicut Concilium Tridentinum irritat matrimonium clandestinum, eò quia careat debitis solemnitatibus, si enim non adsint duo testes, & Parochus, tale matrimonium habetur nullum, ut etiam si concurrant alia impedimenta dirimentia juris positivi. Ratio est, quia cùm leges possint tollere omnem facultatem testandi, & admittere solam successionem ab intestato, perinde ac de facto reddunt quasdam personas intestabiles; ita à fortiori possunt totaliter annullare Testamenta condita sine talibus solemnitatibus. Rursùs potuissent legislatores, si illis consultiùs ob bonum commune visum fuisset, tantùm tollere à Testamento efficaciam ad probandum in foro externo, nisi haberet tot solemnitates; quamvis relinquerent in foro con-

conscientiæ oriri obligationem, sicut de facto declarant quasdam personas inhabiles ad ferendum Testimonium, quatenus leges non admittunt earum Testimonium, ut efficax ad probandum. Tandem potuissent etiam legislatores media procedere via, & constituere, ut Testamenta destituta solemnitatibus valerent, quamdiu hæredes in iisdem constituti retinerent hæreditatem, & fructus inde perciperent tanquam veri domini: secus si hæredes ab intestato litem moverent, quia tunc per sententiam judicis talia Testamenta essent rescindenda.

8 In hac opinionum diversitate mihi probabiliùs videtur dicendum, Testamentum destitutum solemnitatibus jure civili requisitis, si sit ad causas profanas, esse omnino irritum, & non tribuere jus in conscientia hæredi instituto ad hæreditatem; neque obligationem in hærede ab intestato ad dandam hæreditatem hæredi instituto, adeo ut solemnitates non requirantur præcisè ad probandam voluntatem defuncti, neque ob præsumptionem fraudis, sed ut substantiales, & essentiales ad valorem testamenti; licèt hæres scriptus in Testamento facto sine solemnitatibus non teneatur in foro conscientiæ hæreditatem, quam absque vi, vel fraude consecutus est, restituere hæredi ab intestato, si ipsi certò constet de voluntate testatoris, quòd ipsi hæreditatem reliquerit, donec in judicio ab hærede ab intestato repetatur: quia hæres scriptus in Testamento est in bona fide, & quamdiu hæres ab intestato non petit in judicio hæreditatem, præsumitur cedere jure suo.

9 Ratio cur tale Testamentũ destitutũ solemnitatibus jure requisitis sit nullum, est, quia verba legis sunt absolutè irritantia; & non explicant alibi se nolle tollere obligationem naturalem, ut liquet *ex l. hac consultissima*, in qua post recensitas solemnitates, subduntur hæc verba. *Ex imperfecto autem Testamento* (scilicet condito sine solemnitatibus jure requisitis) *voluntatem tenere defuncti (nisi inter solos liberos à parentibus utriusque sexus habeatur) non volumus. Si verò in hujusmodi voluntate liberis alia sit persona extranea mixta, certum est, eam voluntatem defuncti, quantum ad illam duntaxat permixtam personam pro nullo haberi, sed liberis accrescere.* Neque obstat, quòd respondent aliqui, aliud esse Testamentum reddi invalidum, & aliud ipsam voluntatem testatoris reddi inhabilem ad transferendem dominium: dicunt illud Testamentum materialiter sumptum, seu tabulam in ratione testamenti, & instrumenti publici esse invalidum, ac si non esset confectum, adeo ut ex vi illius, nec peti hæreditas in judicio possit, nec à judice adjudicari; proinde si hæres scriptus non habeat pro se aliam probationem, quàm illud Testamentum, nihil illi deberi etiam in foro conscientiæ: verùm addunt cum hoc bene consistére, quòd si hæres sciat, voluntatem defuncti fuisse, ut ipse habeat hæreditatem, possit eam retinere.

10 Nam licèt possit eam retinere si absque vi, & fraude talem hæreditatem fuit consecutus, ac sit in bona fide, quod ad ipsum pertineat, eò quia voluntas testatoris fuerit, ut ipse esset hæres; non tamen si hæres ab intestato repetat in judicio hæreditatem: quia tunc non censetur cedere jure suo, & testator scriptus tenetur hæreditatem restituere hæredi ab intestato, eò quia cesset bona fides, præsertim si judex per suam sententiam declaret, tale Testamentum defectu solemnitatum esse omnino irritum, ut liquet ex *cit. l. hac consultissima*, ubi Imperator ait: *nolumus tenere voluntatem defuncti*, per quæ verba irritat voluntatem, proinde etiam ipsum Testamentum defuncti, cùm Testamentum sit expressa voluntas testatoris. Tum quia Imperator vult, partem permixtæ extraneæ personæ *liberis accrescere*, cui consonat *l. ult. C. famil. herciscund.* & non posset Imperator statuere, quòd filiis accrescat illa pars nisi censeret, tale Testamentum destitutum solemnitatibus jure requisitis esse nullum; & filios esse hæredes.

Solet tamen objici textus *l. si utiliter, & l. quæstionem. C. de fideicommiss. & §. fin. instit. de fideicommiss. hæred.* ubi dicitur, si testator fidei hæredis sui commisit, ut vel hæreditatem, vel speciale commissum restituat, & neque ex scriptura, neque ex quinque testium numero possit res manifestari; tunc si hæres perfidia ductus adimplere fidem recusat, negando rem ita esse subsecutam; si fideicommissarius jusjurandum ei detulerit, cùm priùs ipse de calumnia juraverit, necesse, eum habere, vel jusjurandum subire, quod nihil tale à testatore audiverit, vel recusantem ad fideicommissi, vel universalis, vel specialis solutionem coarctari, ne depereat ultima voluntas testatoris fidei hæredis commissa. Sed contra quia hujusmodi leges videntur nimis probare: siquidem etiam pro foro externo non requirerentur ultimatæ solemnitates juris, siquidem iis deficientibus posset etiam adferri Iuramentum hæredi ab intestato, & hic posset jurare, sibi non constare, nec se audivisse à defuncto, quòd vellet alium instituere hæredem: & tamen certum est apud omnes, in foro externo solemnitates ita requiri ad valorem testamenti, ut illis deficientibus in foro externo Testamentum sit nullum, neque offerri debeat Juramentum hæredi ab intestato. 11

Quamobrem præfatæ leges non loquuntur de Testamento, & hæredis institutione, sed de fideicommissis, in quibus quia testator fidei hæredis, vel legatarii committit aliquid solvendum, vel restituendum, tunc deficientibus solemnitatibus statur fidei hæredis, vel illius, qui debet solvere, hic enim si juramento fateatur, talem fuisse voluntatem defuncti cogitur solvere, & si jurare detrectet pro confesso habetur: ratio, cur id specialiter in fideicommissis statuatur, assignatur in ipsis legibus ex etymologia nominis, *quia fidejussorum cunabula à fide hæredum pendent, & tam nomen, quàm substantiam acceperunt.* Imò id procedit de omnibus legatis semel ab hærede agnitis, ut desumitur *ex l. non dubium C. de testam.* Quia cùm hæres repræsentet personam defuncti, si fateatur, illam fuisse voluntatem defuncti manifestatam, talis confessio hæredis censetur declaratio defuncti, & habet eandem vim, ac si ipse defunctus 12

ctus hoc idem fateretur: unde non debet hæres contrarium velle, ne sibi sit contrarius; sed debet voluntatem defuncti, quem repræsentat, perinde tueri, ac propriam.

10 Neque urget, quod objiciunt aliqui, leges irritantes Testamenta ex defectu solemnitatum fundari in præsumptione fraudis, quâ cessante, debet etiam lex cessare. Nam falsum est, leges has irritantes Testamentum destitutum solemnitatibus jure requisitis fundari in præsumptione fraudis pro casu determinato particulari: sed tantùm fundantur in præsumptione vera periculi fraudum, quæ alioquin passim committerentur, nisi talia testamenta à lege irritarentur: non enim leges irritantes contractus ob defectum alicujus conditionis fundantur in præsumptione fraudis pro casu determinato particulari; alioquin posset quis validè contrahere matrimonium clandestinum, si sciret se habere animum sincerum nubendi; quod tamen est falsum: sed fundantur in præsumptione verissima, ac infallibili periculi fraudum, quæ alioquin passim committerentur.

11 Dices, potest Titius sibi retinere quædam bona Cai, quæ dixit se velle ei in Testamento relinquere, si Cajus ab intestato decedat, ut docent plures, quos citat Rippa *lib. respons. c.* 12. *num.* 2. Alciatus *respons.* 117. *num.* 102. & alii plures, quos citat, & sequitur Menoch. *consil.* 92. *num.* 27. & ratio, quâ nituntur, est, quia pactum de donando continet donationem; unde etiam promissio de aliquo legato in alicujus favorem faciendo continet institutionem legati: ergo à fortiori hæres scriptus potest sibi retinere hæreditatem, si certò sciat, voluntatem testatoris fuisse, ut ipse esset hæres. Sed contra, quia Titius per illam promissionem non acquisivit jus ad bona Cai, ut ad legatum sibi relictum, consequenter non potest talia bona sibi retinere, quamvis promissio Cai de instituendo tali legato supponatur acceptata à Titio, ut docent Imola in *l. in hæredibus* §. 1. *ff. de donat.* Tiraquel. *tract. de retract. convent. in fin. n.* 48. ubi citat plures alios juris peritos: & ratio fit statim obvia, quia promissio relinquendi legatum in testamento non est absoluta promissio, sed coarctata ad ipsum Testamentum, & ad legatum; adeo ut sit virtualiter conditionata, hoc est, si promittens, Testamentum condiderit: & quia legatum non habet locum nisi interveniat Testamentum, ideo si hoc non ponitur, neque legatum ponitur, & hæc est ratio, cur promissio aliquid relinquendi in legatum non sortiatur effectum, nisi interveniente dispositione ultimæ voluntatis, quia talis promissio est alligata ultimæ voluntati, ratione cujus est tantùm sortitura suum effectum: omnis enim dispositio trahitur ad tempus, in quo effectus confertur *l. quod sponsa. C. de donat. ante nupt.*

12 Neque Fundamentum, quo nituntur adversarii subsistit, non enim pactum de donando continet ipsum effectum, ut liquet in sponsalibus, quæ sunt promissio, seu pactû de matrimonio contrahendo, & tamen non dicuntur continere matrimonium, non enim promissio facti, est ipsum factum, ut notat Glossa *in l. bona fidei. V. condicturum ff. de eo, quod certo loco.* Covarruvias *3. variar. c.* 4. *num.* 7.

Quamvis Testamentum conditum ad causas profanas non sit validum, si defuerint solemnitates jure civili requisitæ; nihilominus si factum sit ad piam causam, est validum, quamvis defuerint solemnitates jure civili requisitæ, adeo ut sufficiant illæ solemnitates, quæ sunt juris gentium, scilicet ut adsint duo testes, idque desumitur ex *c. relatum* 11. *h. t.* ubi dicitur, quòd pro relictis Ecclesiæ, vel legatis piis sufficiant duo, vel tres testes: quia in his non est judicandum secundùm leges civiles, sed secundùm canones. Voluit enim Pontifex in hac re legibus civilibus derogare, ne istæ piis causis præjudicarent; pertinet enim ad ecclesiasticam potestatem, & præsertim ad summum Pontificem dirigere hominum actiones ad finem supernaturalem, & ad salutem spiritualem animæ; proinde pertinet ad Pontificem tollere omnia impedimenta ad assecutionem æternæ salutis, & ad exercitia virtutum, ut sunt illæ leges civiles, quæ irritant Testamenta condita sine solemnitatibus jure requisitis, siquidem plures se abstinerent à legatis piis, & ad condenda Testamenta ad causas pias, si deberent cùm omnibus illis solemnitatibus jure civili requisitis Testamentum condere. 13

Quamobrem Testamentum ad pias causas, seu quo instituitur hæres pia causa, ut Ecclesia, Hospitale, Monasterium, seminarium, pauperes, validum est etiam in foro externo, quamvis non fuerit conditum cum solemnitatibus jure civili requisitis; cujusmodi sunt, ut adsint septem testes, & omnes sint masculi, rogati, & qui se subscripserint: nam sufficiunt solemnitates, quæ sunt juris gentium, scilicet duo testes, ut notant Covarruvias *c.* 11. *de testam. num.* 9. Julius Clarus §. *Testamentum q.* 6. *num.* 1. Neque requiritur præsentia Parochi, quia Alexander III. *in d. c. relatum* non exigit nisi duos legitimos testes. Tum quia Testamenta condita ad pias causas censeri debent causæ ecclesiasticæ, de quibus Magistratus civilis nil potest statuere in præjudicium Ecclesiarum, cùm istæ non subjiciantur jurisdictioni sæculari. 14

Immo neque de jure canonico duo testes sunt necessarii ad substantialem formam, vel valorem testamenti, vel legati ad pias causas, sed sufficit tantùm causa probationis, si alia non adsit probatio, ut notat Covarruvias *in d. c. relatum num.* 8. unde si aliunde constet hæredibus ab intestato de voluntate testatoris ad pias causas, vel quia propria manu scripsit Testamentum, vel aliam dispositionem absque ullo teste adhibito, vel quia testator sola voce declaraverit suam voluntatem, quamvis sufficienter non possit per testes probari, tenentur in conscientia legata pia solvere: ratio est, quia talis dispositio tam jure naturæ, quàm gentium est valida, & jure canonico non irritatur; imò potiùs approbatur *in c. relatum* 11. *h. t.*

Neque obstat, quòd ibi duo, vel tres testes dicantur requiri ad formam substantialem, & validitatem testamenti: quia id tantùm est verum de testamento ad causas profanas, ad quod 15

præter duos, vel tres testes etiam requiritur ipsa præsentia Parochi, ut desumitur *ex c. cùm esses 10. h. t.* quæ tamen præsentia Parochi non requiritur ad causas pias, sed sufficiunt duo, vel tres testes. Quòd si isti ad solemnitatem testamenti ad pias causas requirerentur, utique etiam præsentia Parochi necessaria foret. Præterea quamvis regulariter in testamento debeant testes esse rogati, & masculi, nihilominus in testamento ad pias causas possunt esse testes non rogati, & fœminæ, non solùm in foro ecclesiastico, sed etiam sæculari; ratio est, quia testes legitimi in testamento ad pias causas omnes illi censentur, quibus fides jure naturali, vel gentium potest adhiberi, ut notat Covarruvias *in d. c. relatum num. 4.* & licèt *in d. c. relatum* dicatur *tribus, vel duobus testibus requisitis*; non tamen id ita intelligitur, ut rogari etiam debeant à testatore, sed quia requiruntur ad probationem, si hæc deficiat, ut rectè notat Fagnanus *in d. c. relatum num. 12.* Immo quamvis regulariter Testamentum, in quo solo nutu sine scriptura, vel voce instituitur hæres, nullum sortiatur valorem *l. jubemus 29. C. h. t.* ad Testamenta tamen, & legata ad pias causas satis est, si testator quovis externo signo suam declaraverit voluntatem, ut docet Julius Clarus *q. 6. num. 3.*

17 Quinimò ut addit idem Clarus *num. 8.* in testamento ad pias causas non est necessaria institutio hæredis. Præterea legata ad pias causas debent solvi, quamvis hæreditas non fuerit adita, eò quia hæres decesserit, vel hæreditatem repudiaverit: ratio est quia legata pia non subjacent dispositioni juris civilis. Immo Testamentum minus solemne conditum ad piam causam valet, etiam quoad legata profana relicta in tali testamento: ratio est, quia eo ipso, quòd principale subsistit, etiam accessorium, quod sequitur naturam principalis, debet subsistere, unde quamvis Testamentum carens solemnitatibus jure civili requisitis esset nullum, si esset conditum ad causas profanas, proinde etiam legata profana essent nulla; quia tamen conditum ad causas pias suum sortitur valorem, sunt etiam valida ipsa legata, quia quando totum est validum, etiam partes validæ sunt.

18 Immo quamvis Testamentum quoad institutionem hæredis esset invalidum, adhuc valeret, quoad legata pia in eodem relicta: ratio est, quia ultimæ voluntates quoties se extendunt ad causas pias ob defectum solemnitatum civilium non irritantur, ut rectè notat Covarruvias *in d. c. relatum num. 10.* & licèt testator potuisset voluntatem suam mutare, quia tamen re ipsa eam non mutavit; interpretatur mens testatoris in favorem causæ piæ. Cæterum Testamenta condita ad causas pias sunt causæ mixti fori, adeo ut detur optio actori petendi sibi relicta in tali testamento à judice ecclesiastico, vel à sæculari, quia uterque potest hæredes adigere ad illa præstanda, quæ in tali testamento relicta sunt ad causas pias, si hæres ab intestato, vel possessor hæreditatis sit laicus: sed tunc hujusmodi causæ à judice laico non debent tractari secundùm leges civiles, sed juxta statuta SS. canonum, ut notat Abbas *in d. c. relatum 11. num. 8. h. t.*

Juvat etiam observare in favorem testamenti ad pias causas, quòd tametsi conferatur ad alterius arbitrium, ut si testator dicat: instituo hæredem bonorum meorum illam Ecclesiam, quam Cajus elegerit: vel lego 500. florenos tali puellæ in dotem, si hæres meus voluerit, quamvis hujusmodi dispositio jure civili sit nulla, eò quia tali jure prohibeantur ultimæ voluntates alterius arbitrio comitti; non tamen hæc prohibitio extenditur ad Testamenta, vel legata ad causas pias: ratio est, quia talis dispositio adhuc de jure naturæ, & gentium est valida, proinde etiam jure canonico, ut notat Clarus *q. 6. num. 5.* Hinc quamvis testator taliter conderet suum Testamentum, ut committeret omnia sua bona dispositioni Cai, adhuc tale Testamentum valeret, sed tunc Cajus esset hæres solo nomine, & cum obligatione totam hæreditatem pauperibus distribuendi, ut desumitur *ex c. cum sibi 13. h. t.* ubi Innocentius III. rescribit, quod si quis ultimam suam voluntatem in alterius dispositione commiserit, non dicitur objisse intestatus: ubi Glossa notat, id dici de benignitate canonica, eò quia verè non sit Testamentum, ubi nomen hæredis non exprimitur: siquidem institutio hæredis est Fundamentum totius testamenti: sed ratio ex eo peti potest, quia ultima voluntas ita debet intelligi, ut potiùs valeat, quàm pereat, *argum. c. Abbate 25. de V. S. & l. quoties 13. ff. de reb. dubiis.* 19

Hinc quamvis ultimæ voluntates commissæ in arbitrium tertii ex jure civili nullum sortiantur valorem *l. illa 32. l. si quis 68. ff. de hæred. instit.* nihilominus ne talis dispositio pereat, sed potiùs suum sortiatur valorem, ita explicari debet, ut defunctus voluerit ad pias causas sua bona relinquere: neque hæc interpretatio est sine fundamento, quia cùm causæ piæ non subjiciantur solemnitatibus juris civilis, rectè explicatur ultima dispositio defuncti, prout potest subsistere: etenim jure naturali, & gentium est valida, proinde etiam jure canonico *in c. relatum 11. h. t.* ubi habetur, quòd relicta ad causas pias non sunt judicanda secundùm leges civiles. Tum quia ut notat Hostiensis apud Barbos. *in collect. in d. c. relatum num. 2.* quando testator dicit: committo omnia bona mea dispositioni Cai, tunc Cajus videtur nominatim institutus hæres, proinde censetur illum instituere dominum suorum bonorum: unde cùm addit; committo omnia mea bona dispositioni Cai, ut illa distribuat uni, vel alteri monasterio, prout ipsi magis libuerit, tunc etiam constituit Cajum hæredem, sed cum onere distribuendi bona sua pauperibus, vel Monasteriis, prout ipsi magis libuerit. 20

§. III.

§. III.

Qui possint testari, & qui à Testamento condendo arceantur.

1 Regula generalis, perinde ac in aliis judiciis prohibitoriis, quæ juristæ dicunt esse de genere permissorum, est, eos omnes posse Testamentum condere, qui non prohibentur, nec ab ipsa natura impediuntur. Rursus habetur etiam ut regula, eos non posse Testamentum condere, qui non possunt sua relinquere aliis per alias species ultimarum voluntatum, ut per codicillos, nisi specialiter excipiantur *l. 6. §. 3. ff. de jure codicil.* Cæterum codicillos is tantùm potest facere, qui & Testamentum potest condere: hinc cui est prohibitum Testamentum condere, eidem inhibetur legata, & fideicommissa relinquere *l. 2. ff. de legat.* ubi habetur, eos tantùm fideicommissum posse relinquere, qui jus habent testandi. Immo qui non possunt Testamentum condere, nec mortis causâ possunt aliquid donare nisi excipiantur *l. 1. §. 1. ff. de tutel. & rat. distrah.* ubi dicitur, quòd sicut testamenti factio pupillis non est concessa; ita neque mortis quidem causâ donationes permittuntur.

2 Cæterum inhabiles ad testandum reduci solent ad tres classes; quarum prima est eorum, qui ob defectum integri statûs prohibentur testari, quò etiam referuntur ex jure canonico Religiosi. Secunda est eorum, qui propter animi defectum, seu judicii, & consilii imbecillitatem arcentur à testamentis condendis. Tertia eorum est, qui ex corporis, aut sensuum vitio, ac defectu impediuntur. Iis accenseri etiam posset quarta classis eorum, qui spectata conditione personæ possent quidem testari, sed tamen illis adempta est potestas testandi quoad certam materiam, ut prohibitum est clericis testari de bonis Ecclesiæ.

3 Sicut quotquot sufficientem habent rationis usum, ac liberam bonorum administrationem, nisi juris dispositione prohibeantur, testari possunt: ita è contra illi inhabiles sunt ad condendum Testamentum, qui vel sufficienti rationis usu carent, vel juris dispositione prohibentur. Prohibentur Testamentum condere, quotquot sufficienti rationis usu carent, ut furiosi, qui lucida non habent intervalla, impubes, seu masculus ante 14. annum expletum, & fœmina ante 12. itidem expletum, ut habetur *in l. à qua ætate 5. ff. qui testamenta,* ubi dicitur, illud tempus debere esse completum, quod tamen intelligitur sufficere, si dies ultimus sit inchoatus. De furioso etiam habetur *l. furiosum C. qui Testamentum, facere poss.* Servi ab hoste capti sunt etiam incapaces testandi, quia facultas testandi conceditur tantùm civibus Romanis *l. 1. ff. ad falcidiam.* & servus non est civis Romanus, imò nec juris civilis habet communionem *l. 20. §. 7. ff. h. t.*

4 Tum quia servus non habet quidquam in bonis, quamdiu detinetur in servitute. Immo nec consentiente domino Testamentum à servo conditum suum sortiretur valorem; ratio est, quia quando quis jure publico prohibetur, vel constituitur inhabilis ad aliquem actum celebrandum, nullius privati consensus (præsertim si non in ejus utilitatem id prohibitum sit) potest actum validare, nisi hæc specialis ratio validandi expressè à jure, vel consuetudine approbetur. An verò servus possit relinquere fideicommissum, adeo ut talis actus in servitute celebratus effectum sortiatur, si postea servus manumittatur absque novo actu; affirmativè probabiliùs respondetur per *l. 1. §. 1. ff. de legat. 3.* Inter Christianos tamen capti in bello non accensentur servis. An verò si servus ante captivitatem Testamentum condiderit, postea in captivitate codicillos fecerit, an illi validi sint? Respondetur, quòd si servus in captivitate fuerit mortuus, codicilli non valent, perinde ac Testamentum *l. Cornel.* quia fingitur, quòd servus decesserit, antequam codicillos fecerit; sin verò fuerit manumissus tunc valent, ut habetur *in l. 12. §. 5.*

5 Secundò, filiusfamilias impubes testari non potest, sed pubes testari potest de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus *l. nemo 11. C. qui testament.* De bonis adventitiis, si ea ante clericatum ei obvenerint, non potest testari ad causas profanas, tametsi pater consenserit, ut tradit Julius Clarus *quæst. 8.* ex communi sententia, eò quia sit contra expressa jura *l. qui in potestate 6. ff. qui testamenta.*

6 Tertiò, mutus, & surdus simul à nativitate prohibetur testari, non ita si ex accidenti, dummodo scribere sciat, & possit voluntatem suam scripto declarare *§. item surdus instit. quibus non est permissum, & l. discretis* 10. *qui testam. facere poss.*

7 Quartò, cæcus non permittitur testari nisi nuncupativè, & observatis solemnitatibus, quæ præscribuntur *in l. hac consultissima 8. C. qui testam. facere poss.*

8 Quintò, prodigus, cui à judice interdicta est bonorum administratio, arcetur etiam à testamento condendo §. *item prodigus instit. quib. non est permissum.*

9 Sextò, damnatus ad mortem naturalem, vel civilem *l. ei qui* 8. §. 1. *& sequent. ff. eod.*

10 Septimò, obses apud hostem detentus, quamdiu detinetur non potest testari *l. ejus qui 8. in princ. ff. h. t.* ubi prohibentur captivi Testamentum condere, & *l. obses. 11 ff. eod.*

11 Octavò, usurarius manifestus, nec testari potest, nisi priùs restituerit, vel idoneam cautionem præstiterit de usuris restituendis *c. 2. in fin. de usur. in 6.*

12 Nonò, aliqui censent, excommunicatum notorium, & vitandum etiam arceri à testamento condendo: verùm id nullibi in jure reperitur expressum, ut notant communiter doctores, & ejus actus privati non sunt irriti, ut desumitur *ex c. excommunicamus 13.* nisi sit excommunicatus propter hæresin, vel ob percussionem Cardinalis *c. fœlicis 5. in 6.* ex quibus textibus deducitur, in aliis casibus Testamentum excommunicati esse validum: siquidem exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.

Digitized by Google

13 Decimò, testari non possunt, qui commiserunt aliquod crimen, cui jure est pœna annexa, quia ipso facto sunt intestabiles, *l. is cui* 18. cujusmodi sunt, qui fuerunt insecuti hostiliter Cardinalem, vel eum ceperunt, aut percusserunt, & etiam qui ad id fuerunt cooperati, ut etiam hæretici, & receptatores, defensores, & fautores eorum, si intra annum non satisfecerint. Neque potest testari, qui damnatus est ob libellum famosum, ut desumitur *ex d. l. is cui* §. *si quis*.

14 Undecimò Prælati Religiosorum ordinum, & alii Religiosi professi non possunt Testamentum condere, & si illud condant, ipso jure est irritum, idque constat *ex authent. ingressi. C. de SS. eccles. & c. quia ingredientibus 7. caus.* 19. *q.* 3. siquidem Religiosi ob votum paupertatis non sunt sui juris, nec habent proprium velle, & nolle; quia per solemnem professionem ei renuntiârunt *c. non dicatis* 11. *caus.* 12. *quæst.* 1.

15 Imò Abbatissa Monasterii postquam regendi officium suscepit, si per multum temporis monasterium gubernaverit, non potest Testamentum condere, & relinquere bona personis exteris, idque præscriptum fuit à Gregorio IX. *in c. quia ingredientibus* 2. *h. t.* ubi dicitur, quòd res Abbatissæ de jure competant loco, in quem est ingressa, & Abbatissa constituta, tametsi non portaverit habitum Monachalē ex incuria Episcopi non obstante contraria consuetudine: quia eo ipso, quòd passa est, se in Abbatissam eligi, & per multum temporis Monasterium gubernavit, tacitè, seu ipso facto convincitur emisisse professionem religionis: siquidem de jure antiquo sufficiebat ad statum religionis obtinendum tacita professio *c. vidua 4. inf. de regular.* licèt jure novo requiratur expressa professio, ut possit fœmina ad Prælaturam eligi *c. nullus* 28. *de elect. in* 6.

16 Neque obstat, quòd præfata Abbatissa habitum non gesserit monachalem: quia non habitus, sed professio tacita, vel expressa constituit Monialem *c. porrectum* 13. *de Regular.* Hinc non solùm professio expressa, sed etiam tacita impedit, ne possit regularis Testamentum condere, ut notat Fagnanus *in d. c. num.* 13. Ad inducendam autem tacitam professionem sufficit susceptio Prælaturæ post ingressum, tametsi habitus professorum non assumatur, ut liquet *ex d. c. quia* 2. *h. t.*

17 Immo neque ad pias causas possunt Religiosi professi testari, quia ob solemne paupertatis votum non habent rerum dominium, nec possunt habere: & qui incapax est dominii, est etiam incapax condendi Testamentum, quia testari est quidam actus dominii, ut tradit Navarr. *in comment.* 2. *de Regular. num.* 44. Immo nec de licentia cujusvis Prælati summo Pontifice inferioris potest Religiosus Testamentum condere, nec quidem ad pias causas, quia prohibitio æquè comprehendit ipsos Prælatos Regulares, ac eorum subditos. Hinc Religiosus professus etiam de superioris licentia non potest codicillum facere, nec aliam ultimam dispositionem: siquidem regulariter, qui prohibentur testari, arcentur à codicillis instituendis, immo nec donare possunt causâ mortis, quia hæc donatio est quædam species ultimæ voluntatis, cui etiam æquiparatur: & regulariter qui non potest testari, neque donare potest causâ mortis, nisi modicum sit, & de superioris licentia, quod mortis causâ donatur, notat tamen Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *c.* 3. *num.* 4. posse Prælatum hanc licentiam datam Religioso donandi mortis causâ rem modicam revocare ante mortem Religiosi: quia per hoc non infertur ulla injuria donatario, cùm nullum jus sit adhuc ei quæsitum, eò quia hæc donatio ante mortem donantis sit revocabilis; neque fit injuria Religioso, quia Prælatus non se abdicavit potestati revocandi talem licentiam.

18 Nihilominus quamvis de jure communi Religiosi professi prohibeantur Testamentum condere, possunt tamen obtenta licentia à summo Pontifice testari, ut notat Covarruvias *in d. c. num.* 10. *h. t.* quia Pontifex potest Religioso professo ex justa causa concedere facultatem testandi de aliquibus rebus, quarum habuit usum, & administrationem: quia sicut potest illi dare potestatem alienandi per donationem inter vivos, ita etiam mortis causâ, & per Testamentum: neque ad id requiritur, ut testator constituatur dominus earundem rerum, ac proinde ut dispensetur cum eodem etiam in voto paupertatis; sed sufficit, quòd ei concedatur libera administratio, & usus talium rerum cum potestate eas alienandi etiam per ultimam voluntatem: hoc pacto solet Papa concedere potestatem testandi Religiosis beneficiariis extra claustrum degentibus, si episcopatum, vel Cardinalatum obtineant.

19 Sunt tamen aliqua notanda. Primò, quia tali facultate testandi absolutè concessâ non potest Religiosus testari nisi ad causas pias, quia Papa quando concedit generalem potestatem aliquid agendi non censetur velle derogare juri comuni, nisi speciatim id exprimatur. Secundò, requiritur ut summus Pontifex expressè concedat Religioso facultatem condendi Testamentum, quia voluntas Pontificis in hoc non præsumitur. Tertiò hæc facultas testandi concessa Religioso, tantùm intelligitur de illis bonis, quæ de facto possidet, non verò in præjudicium illius, cui bona vi prioris testamenti ante ingressum in Religionem acquisita erant, nec in præjudicium Monasterii, etiam quoad illa bona Religiosi, quæ per illius professionem Monasterium acquisivit; quia facultas à Principe concessa non debet intelligi cum præjudicio tertii. Quartò facultas hæc testandi concessa à Papa Religioso professo non extinguitur per primum actum, sed vi illius licet Testamentum facere quoties libuerit, & prius revocare usque ad mortem; imò neque talis facultas extinguitur per obitum Papæ concedentis, sed semel concessa est perpetua, donec ab alio Papa successore revocetur. Quintò Testamentum prius à Religioso factum sine licentia Papæ, si postea illam obtinuerit, redditur validum; quia Testamentum priùs tempore mortis factum potest mutari, cùm semper sit revocabile; proinde si super-

superaccedat facultas Papæ validatur. Sextò hæc facultas testandi non extenditur ad codicillos, vel donationem causâ mortis, quia argumentum à majori ad minus in dispensationibus non valet, est enim dispensatio stricti juris, & non extenditur ultra expressum in ipsa dispensatione, & cum dispensatio deroget juri communi, non est extendenda.

20 Cæterum Novitii, qui nondum solemnem professionem emiserunt, possunt prout ipsis magis libuerit, Testamentum condere, ut etiam per aliam ultimam voluntatem de suis bonis disponere absque alia superioris licentia, *ex authent. nunc autem C. de Episcop. & cleric. & can. si qua mulier. 9. §. fin. caus. 19. q. 3.* Covarruvias *in c. quia 2. num. 5. b. t.* siquidem Novitii ante emissam professionem sunt simpliciter sui juris, ac domini suorum bonorum, liberámque habent potestatem exuendi habitum religiosum, & exeundi.

21 Est tamen probabilius, quòd ad tale Testamentum requirantur solemnitates juris communis, imò etiam juris civilis in terris imperii, si Testamentum condatur ad causas profanas, eò quia nullibi in jure reperitur hoc privilegium testandi sine solemnitatibus juris communis concessum Novitiis. Debent tamen Novitii ante duos menses proximè præcedentes professionem disponere de suis rebus, & Testamentum etiam condere, quod tamen Testamentum non acquirit suam validitatem nisi post emissam professionem, quia Concilium Tridentinum prohibet renuntiationem bonorum, ne Novitius privatus suis bonis ante emissam professionem cogatur manere in Religione, & non possit ita liberè redire ad sæculum: hinc per Testamentum non privatur Novitius bonis suis, quia hoc non sortitur effectum ante mortem naturalem, vel civilem Novitii, seu ante emissam solemnem professionem.

22 Potior difficultas est de clericis beneficiariis, an testari possint, & de quibus bonis. Certum est, clericos beneficiarios de bonis patrimonialibus, & quasi patrimonialibus posse testari, ut desumitur ex pluribus textibus præsertim *c. Relatum* 12. *b. t.* ubi dicitur, quòd clericus de bonis, quæ acquisivit hæreditate, vel artificio, vel doctrinâ moriens possit testari, ac distribuere prout ipsi magis libuerit; quia sicut potest illa inter vivos donare, vel reservare consanguineis, ac vivere ex reditibus Ecclesiæ, idque etiamsi consanguinei divitiis affluant; & etiam ipse clericus beneficiarius sit locuples, eò quia nemo tenetur propriis stipendiis militare *c. cum secundum* 14. *sup. de Praben.* Piasecius 2. *part. c. 5. art. 4. num. 45.* nequidem ipse Episcopus, licèt mensa, victóque frugali, & modestâ supellectili uti debeat ex decreto Concil. Tridentini *sess. 25. c. 1. de reform.* servatâ tamen ratione qualitatis, personæ, nobilitatis, gradûs, & loci consuetudine, quia interdum quod uni sufficere honestè potest, alteri non sufficit *can. clericum juncta Glossa V. necessitatem 21. q. 1.* Navarrus *de redit. Eccles. q. 1. num. 92.* ita de iisdem bonis possunt clerici beneficiarii testari.

Immo possunt etiam testari de iis bonis, quæ proprio labore, & personali opere sibi compârârunt etiam per eos actus, ad quos ipsum beneficium eos obligabat: hinc si curatus extra proventus sui beneficii aliquid lucretur concionando, celebrando missas, audiendo confessiones, fungendo officio vicariatûs, inserviendo capellaniæ, administrando Sacramenta, potest de tali lucro disponere prout ipsi magis libuerit, proinde potest etiã testari: quia hujusmodi bona taliter acquisita æquiparantur patrimonialibus, de quibus possunt clerici beneficiarii liberè disponere, perinde ac laici de suis propriis, ut desumitur ex pluribus textibus præsertim *can. Episcopi 11. q. 1. c. quia nos. 9. b. t.* ubi dicitur, quòd clerici possint testari de bonis hæreditariis, & acquisitis intuitu sanguinis, vel personæ, vel adeptis artificio, vel dono amicorum non habito respectu ad Ecclesiam. 23

Hoc idem etiam procedit de clericis beneficiariis, qui parciùs viventes, quæ ex proventibus suorum beneficiorum congruæ sustentationi subtraxerunt, possunt liberè disponere ad causas tamen pias. Quantum verò requiratur ad honestam sustentationem cujuscunque, cùm non possit id certâ regulâ determinari, relinquitur arbitrio timoratæ conscientiæ, ut notat Piasecius 2. *p. c. 5. art. 4. num. 52.* post Navar. *loc. cit. q. 2. num. 10.* regulariter tamen in beneficio modici valoris, ut ducatorum triginta ultra victum, nil præsumitur superesse. proinde quæ supersunt, censentur acquisita proprio labore, & de illis testari licet. 24

Quamobrem major difficultas est de illis bonis, quæ clerici intuitu Ecclesiæ, cui inserviunt, acquisierunt, cujusmodi sunt fructus suorum beneficiorum, qui congruæ sustentationi supersunt. Dicendum est, spectato jure scripto clericos beneficiarios non posse de hisce bonis testari, nec quidem ad pias causas, ut desumitur *ex c. 1. 2. cum in officiis 7. c. quia nos. 9. c. relatum 12. b. t.* ubi expressè dicitur, quòd bona clerici defuncti acquisita per Ecclesiam sunt Ecclesiæ, & nomine Ecclesiæ, etiam Collegium, vel communis congregatio intelligitur: & ubi non est communitas intelligitur successor: & per bona intelliguntur mobilia, & immobilia, quæ bona successor in Dei timore dispensat. Hinc nec Pontifex quidem de reditibus sui pontificatus testari consuevit, ut notat Piasecius *loc. cit. num. 49.* Ratio est, quia jus pontificium voluit ejusmodi bona non alia lege cedere clericis, quàm ut inde sibi necessaria perciperent, & post mortem beneficiati redirent ad Ecclesiam, ut desumitur ex *c. cum in officiis in fin.* idque ad eum finem præsertim jus pontificium statuit, ut averteret ecclesiasticos à desiderio accumulandi opes, & incitaret clericos ad expendendas pecunias in pios usus, quapropter permittuntur clericis donationes talium bonorum inter vivos ad pios usus *can. quòd autem 20. q. 7* non verò permittitur ipsis Testamentum condere de iisdem nec donare causâ mortis, nisi specialem facultatem de iisdem testandi à summo Pontifice clerici obtinuerint. Neque hic locum habet regula illa: quod licitum est inter vivos, li- 25

13 Decimò, testari non possunt, qui commiserunt aliquod crimen, cui jure est pœna annexa, quia ipso facto sunt intestabiles, *l. is cui* 18. cujusmodi sunt, qui fuerunt insecuti hostiliter Cardinalem, vel eum ceperunt, aut percusserunt, & etiam qui ad id fuerunt cooperati, ut etiam hæretici, & receptatores, defensores, & fautores eorum, si intra annum non satisfecerint. Neque potest testari, qui damnatus est ob libellum famosum, ut desumitur *ex d. l. is cui* §. *si quis*.

14 Undecimò Prælati Religiosorum ordinum, & alii Religiosi professi non possunt Testamentum condere, & si illud condant, ipso jure est irritum, idque constat *ex authent. ingressi. C. de SS. eccles. & c. quia ingredientibus 7. caus.* 19. *q. 3.* siquidem Religiosi ob votum paupertatis non sunt sui juris, nec habent proprium velle, & nolle; quia per solemnem professionem ei renuntiârunt *c. non dicatis* 11. *caus.* 12. *quæst.* 1.

15 Imò Abbatissa Monasterii postquam regendi officium suscepit, si per multum temporis monasterium gubernaverit, non potest Testamentum condere, & relinquere bona personis exteris, idque præscriptum fuit à Gregorio IX. *in c. quia ingredientibus* 2. *h. t.* ubi dicitur, quòd res Abbatissæ de jure competant loco, in quem est ingressa, & Abbatissa constituta, tametsi non portaverit habitum Monachalē ex incuria Episcopi non obstante contraria consuetudine: quia eo ipso, quòd passa est, se in Abbatissam eligi, & per multum temporis Monasterium gubernavit, tacitè, seu ipso facto convincitur emisisse professionem religionis: siquidem de jure antiquo sufficiebat ad statum religionis obtinendum tacita professio *c. vidua 4. inf. de regular.* licèt jure novo requiratur expressa professio, ut possit fœmina ad Prælaturam eligi *c. nullus* 28. *de elect. in 6.*

16 Neque obstat, quòd præfata Abbatissa habitum non gesserit monachalem: quia non habitus, sed professio tacita, vel expressa constituit Monialem *c. porrectum* 13. *de Regular.* Hinc non solùm professio expressa, sed etiam tacita impedit, ne possit regularis Testamentum condere, ut notat Fagnanus *in d. c. num.* 13. Ad inducendam autem tacitam professionem sufficit susceptio Prælaturæ post ingressum, tametsi habitus professorum non assumatur, ut liquet *ex d. c. quia* 2. *h. t.*

17 Immo neque ad pias causas possunt Religiosi professi testari, quia ob solemne paupertatis votum non habent rerum dominium, nec possunt habere: & qui incapax est dominii, est etiam incapax condendi Testamentum, quia testari est quidam actus dominii, ut tradit Navarr. *in comment. 2. de Regular. num.* 44. Immo nec de licentia cujusvis Prælati summo Pontifice inferioris potest Religiosus Testamentum condere, nec quidem ad pias causas, quia prohibitio æquè comprehendit ipsos Prælatos Regulares, ac eorum subditos. Hinc Religiosus professus etiam de superioris licentia non potest codicillum facere, nec aliam ultimam dispositionem: siquidem regulariter, qui prohibentur testari, arcentur à codicillis instituendis, immo nec donare possunt causâ mortis, quia hæc donatio est quædam species ultimæ voluntatis, cui etiam æquiparatur: & regulariter qui non potest testari, neque donare potest causâ mortis, nisi modicum sit, & de superioris licentia, quod mortis causâ donatur, notat tamen Layman *lib. 3. tract. 5. c. 3. num. 4.* posse Prælatum hanc licentiam datam Religioso donandi mortis causâ rem modicam revocare ante mortem Religiosi: quia per hoc non infertur ulla injuria donatario, cùm nullum jus sit adhuc ei quæsitum, eò quia hæc donatio ante mortem donantis sit revocabilis; neque fit injuria Religioso, quia Prælatus non se abdicavit potestati revocandi talem licentiam.

Nihilominus quamvis de jure communi Religiosi professi prohibeantur Testamentum condere, possunt tamen obtenta licentia à summo Pontifice testari, ut notat Covarruvias *in d. c. num. 10. h. t.* quia Pontifex potest Religioso professo ex justa causa concedere facultatem testandi de aliquibus rebus, quarum habuit usum, & administrationem: quia sicut potest illi dare potestatem alienandi per donationem inter vivos, ita etiam mortis causâ, & per Testamentum: neque ad id requiritur, ut testator constituatur dominus earundem rerum, ac proinde ut dispensetur cum eodem etiam in voto paupertatis; sed sufficit, quòd ei concedatur libera administratio, & usus talium rerum cum potestate eas alienandi etiam per ultimam voluntatem: hoc pacto solet Papa concedere potestatem testandi Religiosis beneficiariis extra claustrum degentibus, si episcopatum, vel Cardinalatum obtineant. 18

Sunt tamen aliqua notanda. Primò, quia tali facultate testandi absolutè concessâ non potest Religiosus testari nisi ad causas pias, quia Papa quando concedit generalem potestatem aliquid agendi non censetur velle derogare juri communi, nisi speciatim id exprimatur. Secundò, requiritur ut summus Pontifex expresè concedat Religioso facultatem condendi Testamentum, quia voluntas Pontificis in hoc non præsumitur. Tertiò hæc facultas testandi concessa Religioso, tantùm intelligitur de illis bonis, quæ de facto possidet, non verò in præjudicium illius, cui bona vi prioris testamenti ante ingressum in Religionem acquisita erant, nec in præjudicium Monasterii, etiam quoad illa bona Religiosi, quæ per illius professionem Monasterium acquisivit; quia facultas à Principe concessa non debet intelligi cum præjudicio tertii. Quartò facultas hæc testandi concessa à Papa Religioso professo non extinguitur per primum actum, sed vi illius licet Testamentum facere quoties libuerit, & prius revocare usque ad mortem; imò neque talis facultas extinguitur per obitum Papæ concedentis, sed semel concessa est perpetua, donec ab alio Papa successore revocetur. Quintò Testamentum priùs à Religioso factum sine licentia Papæ, si postea illam obtinuerit, redditur validum; quia Testamentum priùs tempore mortis factum potest mutari, cùm semper sit revocabile; proinde si super- 19

speraccedat facultas Papæ validatur. Sextò hæc facultas testandi non extenditur ad codicillos, vel donationem causâ mortis, quia argumentum à majori ad minus in dispensationibus non valet, est enim dispensatio stricti juris, & non extenditur ultra expressum in ipsa dispensatione, & cum dispensatio deroget juri communi, non est extendenda.

20 Cæterum Novitii, qui nondum solemnem professionem emiserunt, possunt prout ipsis magis libuerit, Testamentum condere, ut etiam per aliam ultimam voluntatem de suis bonis disponere absque alia superioris licentia, *ex authent. nunc autem C. de Episcop. & cleric. & can. si qua mulier. 9. §. fin. caus. 19. q. 3.* Covarruvias *in c. quia 2. num. 5. h. t.* siquidem Novitii ante emissam professionem sunt simpliciter sui juris, ac domini suorum bonorum, liberámque habent potestatem exuendi habitum religiosum, & exeundi.

21 Est tamen probabilius, quòd ad tale Testamentum requirantur solemnitates juris communis, imò etiam juris civilis in terris imperii, si Testamentum condatur ad causas profanas, eò quia nullibi in jure reperitur hoc privilegium testandi sine solemnitatibus juris communis concessum Novitiis. Debent tamen Novitii ante duos menses proximè præcedentes professionem disponere de suis rebus, & Testamentum etiam condere, quod tamen Testamentum non acquirit suam validitatem nisi post emissam professionem, quia Concilium Tridentinum prohibet renuntiationem bonorum, ne Novitius privatus suis bonis ante emissam professionem cogatur manere in Religione, & non possit ita liberè redire ad sæculum: hinc per Testamentum non privatur Novitius bonis suis, quia hoc non sortitur effectum ante mortem naturalem, vel civilem Novitii, seu ante emissam solemnem professionem.

22 Potior difficultas est de clericis beneficiariis, an testari possint, & de quibus bonis. Certum est, clericos beneficiarios de bonis patrimonialibus, & quasi patrimonialibus posse testari, ut desumitur ex pluribus testibus præsertim *c. Relatum 12 h. t.* ubi dicitur, quòd clericus de bonis, quæ acquisivit hæreditate, vel artificio, vel doctrinâ moriens possit testari, ac distribuere prout ipsi magis libuerit; quia sicut potest illa inter vivos donare, vel reservare consanguineis, ac vivere ex reditibus Ecclesiæ, idque etiamsi consanguinei divitiis affluant; & etiam ipse clericus beneficiarius sit locuples, eò quia nemo tenetur propriis stipendiis militare *c. cum secundum 14. sup. de Praben.* Piasecius *2. part. c. 5. art. 4. num. 45.* nequidem ipse Episcopus, licèt mensa, victúque frugali, & modestâ supellectili uti debeat ex decreto Concil. Tridentini *sess. 25. c. 1. de reform.* servatâ tamen ratione qualitatis, personæ, nobilitatis, gradûs, & loci consuetudine, quia interdum quod uni sufficere honestè potest, alteri non sufficit *can. clericum juncta Glossa V. necessitatem 21. q. 1.* Navarrus *de redit. Eccles. q. 1. num. 92.* ita de iisdem bonis possunt clerici beneficiarii testari.

Immo possunt etiam testari de iis bonis, quæ proprio labore, & personali opere sibi compararunt etiam per eos actus, ad quos ipsum beneficium eos obligabat: hinc si curatus extra proventus sui beneficii aliquid lucretur concionando, celebrando missas, audiendo confessiones, fungendo officio vicariatûs, inserviendo capellaniæ, administrando Sacramenta, potest de tali lucro disponere prout ipsi magis libuerit, proinde potest etiá testari: quia hujusmodi bona taliter acquisita æquiparantur patrimonialibus, de quibus possunt clerici beneficiarii liberè disponere, perinde ac laici de suis propriis, ut desumitur ex pluribus textibus præsertim *can. Episcopi 11. q. 1. c. quia nos. 9. h. t.* ubi dicitur, quòd clerici possint testari de bonis hæreditariis, & acquisitis intuitu sanguinis, vel personæ, vel adeptis artificio, vel dono amicorum non habito respectu ad Ecclesiam. 23

Hoc idem etiam procedit de clericis beneficiariis, qui parciùs viventes, quæ ex proventibus suorum beneficiorum congruæ sustentationi subtraxerunt, possunt liberè disponere ad causas tamen pias. Quantum verò requiratur ad honestam sustentationem cujuscunque, cùm non possit id certâ regulâ determinari, relinquitur arbitrio timoratæ conscientiæ, ut notat Piasecius *2. p. c. 5. art. 4. num. 52.* post Navar. *loc. cit. q. 2. num. 20.* regulariter tamen in beneficio modici valoris, ut ducatorum triginta ultra victum, nil præsumitur superesse, proinde quæ supersunt, censentur acquisita proprio labore, & de illis testari licet. 24

Quamobrem major difficultas est de illis bonis, quæ clerici intuitu Ecclesiæ, cui inserviunt, acquisierunt, cujusmodi sunt fructus suorum beneficiorum, qui congruæ sustentationi supersunt. Dicendum est, spectato jure scripto clericos beneficiarios non posse de hisce bonis testari, nec quidem ad pias causas, ut desumitur *ex c. 1. 2. cum in officiis 7. c. quia nos. 9. c. relatum 12. h. t.* ubi expressè dicitur, quòd bona clerici defuncti acquisita per Ecclesiam sunt Ecclesiæ, & nomine Ecclesiæ, etiam Collegium, vel communis congregatio intelligitur; & ubi non est communitas intelligitur successor: & per bona intelliguntur mobilia, & immobilia, quæ bona successor in Dei timore dispensat. Hinc nec Pontifex quidem de reditibus sui pontificatus testari consuevit, ut notat Piasecius *loc. cit. num. 49.* Ratio est, quia jus pontificium voluit ejusmodi bona non alia lege cedere clericis, quàm ut inde sibi necessaria perciperent, & post mortem beneficiati redirent ad Ecclesiam, ut desumitur ex *c. cum in officiis in fin.* idque ad eum finem præsertim jus pontificium statuit, ut averteret ecclesiasticos à desiderio accumulandi opes, & incitaret clericos ad expendendas pecunias in pios usus, quapropter permittuntur clericis donationes talium bonorum inter vivos ad pios usus *can. quod autem 20. q. 7* non verò permittitur ipsis Testamentum condere de iisdem nec donare causâ mortis, nisi specialem facultatem de iisdem testandi à summo Pontifice clerici obtinuerint. Neque hic locum habet regula illa: quod licitum est inter vivos, li- 25

Digitized by Google

cere etiam in ultima voluntate *argum. text. in fit. de lege canonica tollend.* Ratio est, quia dominium fructuum beneficii post clerici mortem ipso jure redit ad Ecclesiam, cui inservivit, ut desumitur *ex c. cùm in officiis 7. in fin.*

26 Possunt nihilominus clerici constituti in ægritudine ex fructibus suorum beneficiorum non testamentaria dispositione, sed per modum eleemosynæ erogare aliquid etiam amicis, & familiaribus suis ratione obsequii, aut beneficii, sibi, vel Ecclesiæ præstiti, moderatè tamen, idque desumitur *ex c. relatum 12. h. t.* Immo possunt etiam consanguineis aliquid dare, si indigeant pro eorum decente sustentatione *can. non satis, can. est probanda dist. 86.* considerata etiam qualitate, & conditione, quam acquirunt consanguinei per promotionem clerici ad dignitates ecclesiasticas: siquidem ex clerici promotione crescit etiam consanguineorum dignitas, adeo ut in tali gradu illis non sufficiat ad decentem sustentationem, quod antea satis erat, ut notat Piasecius *2. p. c. 5. art. 4. num. 47.* Dari tamen debet, non ut ditescant, sed ut congruè sustententur, ut ait Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 1. de reformat.*

27 An verò consuetudine induci possit, ut clerici de fructibus suorum beneficiorum validè testentur, etiam ad profanos usus, dummodo congruentem portionem erogent in pauperes, & pios usus? plures affirmant, eò quia prohibitio, ne clerici de talibus bonis testentur, non est juris divini, naturalis, nec gentium, sed juris merè positivi, quod contrario jure positivo, seu contraria consuetudine tolli potest, ita docent Covarruvias *tract. de testament. & in c. cum in officiis. num. 23.* Garcias *tract. de benefic. p. 2. c. 1. num. 16.* Zoësius *in comment. ad decret. num. 7. h. t.* Barb. *in collect. & in c. in officiis num. 6. & sequent.* & alii apud illos, asserentes id esse receptum in Gallia, & Hispania quoad clericos beneficiarios Episcopo inferiores, adeo ut ipsi de præfatis reditibus licitè, & etiam in foro conscientiæ testari possint ad usus etiam profanos, dummodo non sint vani, & inutiles, unde dicunt relinquere per Testamentum hujusmodi bona propriis consanguineis, tametsi divites sint. Tum quia consuetudine induci potest, ut fructus beneficii per aliquot tempus vacantis, defuncti hæredibus, vel aliis personis applicentur, ut liquet ex *c. suscepti 2. §. 1. de elect. in extravag. Joan. XXII.*

28 Nihilominus contraria sententia est tutior, & communior, unde dicendum est, non posse per ullam consuetudinem introduci, ut tam Episcopi, quam alii beneficiarii inferiores habentes superfluos reditus, possint de illis pro libito testari, vel per aliam ultimam voluntatem disponere ad usus profanos, idque communiter desumunt *ex c. 12. h. t.* ubi approbatur consuetudo permittens, ut res mobiles per Ecclesiam acquisitæ, pauperibus, & locis, piis, ac religiosis, vel iis, qui viventi inservierunt, conferantur. Unde sola consuetudo approbatur, quâ relinquuntur bona Ecclesiæ ad causas pias, vel in justam obsequiorum remunerationem; unde improbatur alia consuetudo testandi de reditibus ecclesiasticis superfluis ad causas, & usus profanos: siquidem hæc consuetudo non solùm repugnat juri humano, verùm etiam naturali, & divino: ratio est, quia beneficiarii majorem habent facultatem sibi à jure concessam disponendi inter vivos de reditibus Ecclesiæ, quàm de iisdem disponendi mortis causâ: atqui omnes tum Canonistæ, tum Theologi fatentur, beneficiarios mortaliter peccare, sive contra justitiam, sive contra charitatem, vel religionem, ut superiùs probavimus, si superfluos reditus Ecclesiæ in notabili quantitate expendant in usus profanos inter vivos donando consanguineis divitibus: ergo à fortiori mortaliter peccant, si de iisdem mortis causâ ad causas profanas disponant: quia clericis beneficiariis faciliùs permittitur facultas disponendi inter vivos, quàm post mortem, quia post obitum beneficiarii bona acquisita intuitu Ecclesiæ fiunt juris Ecclesiæ, ut liquet ex *c. 3. de peculio clericor. c. cùm in officiis 7.*

Tum quia non obstante quacunque consue- 29
tudine contraria, adhuc constat, Episcopos de superfluis reditibus ecclesiasticis non posse testari, nisi ad pias causas ex speciali facultate summi Pontificis, adeo ut sine licentia Papæ, neque ad pias causas testari possint, eò quia talia bona ipso jure post obitum episcopi pertinent ad Ecclesiam: ergo à fortiori neque induci poterit consuetudo testandi ad usus profanos: quia si hæc consuetudo non inducitur ad pias causas, adeo ut requiratur consensus Pontificis, multò minus introduci poterit ad usus profanos.

Immo nec summus Pontifex sine justa causa, 30
& valde rationabili concedit clericis beneficiariis facultatem testandi de reditibus superfluis Ecclesiæ ad usus non pios; quia juri naturali videtur repugnare, quòd bona Ecclesiæ destinata ad pias causas, in alios usus profanos absque justa, & rationabili causa convertantur. Pontifex enim est administrator bonorum Ecclesiæ, & ab ea constitutus non ad dissipandum, sed ad legitimè illa dispensandum tanquam bona Dei, & ad ejus cultum oblata, ut notat Abbas *in repet. c. cum esses, 10. num. 30.* reditus enim ecclesiastici ex primæva sua institutione expendendi sunt ad causas pias, non verò ad usus profanos.

Hinc ad primum fundamentum, quo nititur 31
prima sententia, respondetur, posse quidem consuetudinem derogare legi humanæ, prout hæc humana est, non verò quatenus in se complectitur legem naturalem, aut divinam. Ad secundum *in extravag. Joan. XXII.* solùm approbari consuetudinem, ut beneficiarius post obitum percipiat reditus beneficii primi, & secundi anni, adeo ut hæredes beneficiarii defuncti non possint illos impendere nisi in ordine ad extinguenda debita defuncti: alioquin non possunt fructus illos percipere, nisi ut pauperes, vel loco aliorum bonorum, quæ fortassis defunctus ex suis bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus in pios usus impendisset: unde non sequitur, beneficiarios ex consuetudine

dine posse liberè testari de fructibus primi, & secundi anni post mortem percipiendis, ut tradit Abbas *in d. c. cum in officiis n. 5. h. t.*

11 Quamobrem mortiferè peccant beneficiarii sive sint episcopi, sive canonici, qui de reditibus superfluis suorum beneficiorum disponunt per Testamentum ad causas profanas, relinquendo eos consanguineis divitibus, vel sinendo eos spontè succedere ab intestato, & talis dispositio est irrita, & nullum sortitur valorem. Quòd peccent mortiferè, docent communiter doctores, quia si peccant de illis profanè disponendo inter vivos, multò magis causâ mortis, & per ultimam voluntatem, cùm minus semper concessum sit beneficiariis condere Testamentum, quàm donare inter vivos, idque liquet ex pluribus textibus, quibus graviter prohibetur, ne de iis, quæ ex bonis Ecclesiæ acquisita sunt, præsertim episcopi testentur, ut patet *ex c. cùm in officiis de testament. & 12. q. 5.* & quamvis nonnulli in ea sint opinione, ut censeant hisce canonibus derogatum esse, ubi consuetudo inolevit: nihilominus isti tantùm volunt esse derogatum quoad causas pias; non verò quoad profanas: sed ut liquet ex prædictis, neque quoad causas pias derogatum est præfatis canonibus, cùm episcopi, ut validè testentur ad causas pias debeant facultatem obtinere à summo Pontifice, in quocunque loco sint; quæ licentia non esset necessaria, si consuetudine derogatum esset præfatis canonibus. Cæterum viri probi, ac timoratæ conscientiæ ab hisce testamentis, ac dispositionibus de reditibus etiam superfluis Ecclesiæ semper abhorruerunt: & sanè videtur mirum, aliquos ecclesiasticos tam parum esse suæ salutis solicitos, ut quamvis mox ad Christi tribunal sint rapiendi, constituti in extremis vitæ, ob consanguineorum affectum velint delinquere in re tam gravi auferendo ab Ecclesia reditus, & bona, quæ dent consanguineis absque ulla necessitate, & cum maximo propriæ animæ detrimento.

§. IV.

Quinam possint testamento hæredes, vel legatarii institui.

1 CErtum est, omnes homines tam exteros, quàm consanguineos, liberos, & servos, sive sint patresfamilias, sive filii, sive laici, sive clerici; imò etiam amentes, mutos, surdos, prodigos, excommunicatos, ut etiam communitates, & collegia posse in testamento hæredes institui, nisi jure speciali prohibeantur, ut notat Zoësius *in comment. in decret. h. t. n. 16.* Est institutio hæredis basis, & fundamentum testamenti *instit. de fideicommiss. hæredit. §. 2.* Non tamen possunt hæredes, vel legatarii institui hæretici, & Apostatæ *l. fin. C. de hæret. & l. si qui sanctam 3. C. de Apostat.* ut nec etiam credentes, receptores, defensores, fautores hæreticorum, si intra annum eos facti non pœnituerit, & desumitur *ex auth. Federici Imperatoris C. de hæret. & c. excommunicamus 1. §. credentes.* Hinc catholici possunt hæredes hæreticos excludere, & si impediantur possunt uti occulta compensatione contra tales hæreticos, quia isti nullum acquirunt jus ad hæreditatem catholicorum, quia per hæresin facti sunt inhabiles ad succedendum; proinde bona illa debentur hæredibus catholicis ab intestato: verùm per Germaniam hoc jus cum illo rigore non videtur esse usu receptum. Præterea neque possunt hæredes institui, qui Cardinales persequuntur, vel percutiunt, vel capiunt & desumitur *ex c. felicis 5. de pœn. in 6.* Rursus, qui ob crimen est inhabilis activè, seu prohibetur condere Testamentum, est etiam inhabilis passivè, ut non possit institui hæres, ut notat Glossa *in c. is, cui,* & docet Julius Clarus *q. 4. de testament. ex Aretino.*

An verò illegitimi possint hæredes institui, solet controverti, pro quo juvat observare ex illegitimis, alios naturales vocari, & alios spurios; & naturales esse, qui nati sunt ex parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel nativitatis nullum erat impedimentum dirimens, ut tradit Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 8. §. 4. n. 4.* Jure tamen Cæsareo naturalis is dicebatur, qui natus erat ex unica concubina domi retenta: sed jure canonico omnes illi dicuntur naturales, qui generantur ex parentibus solutis, & omnes eodem jure gaudent; quod etiam nunc consuetudine receptum est in foro civili, ut notat Panormit. *in c. per venerabilem qui filii sint legitimi.* Spurii vocantur, qui nati sunt ex parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel nativitatis erat impedimentum dirimens, ut tradit Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 8. §. 5. n. 1. & sequent.* Sub hisce duabus speciebus comprehenduntur etiam nothi, & Manzeres; quæ nomina diversimodè usurpantur apud Covarruviam *loc. cit. §. 4. n. 1.* 2

Hinc natus ex fœmina non morante domi concubinarii vocatur naturalis, si nullum erat impedimentum inter eam, & virum, tametsi ipsa esset meretrix, cujus filius in jure vocatur nothus. Qui verò natus est ex virgine vi compressâ est etiam nothus, quia tametsi talis conjunctio lege puniatur, adhuc proles inde suscepta sit inhabilis. Qui natus est ex soluta, & conjugato, vel ex soluta, & sacerdote est spurius, & hic non potest quidquam à patre accipere sive ex testamento, sive ab intestato, sive ex contractu inter vivos, ut docet Covarr. *de matrim. p. 2. c. 8. §. 5. num. 5.* & desumitur *ex novel. 74. c. 6.* ubi habetur: *nulla eis participanda clementia est: sed sit supplicium etiam hoc patrum, ut agnoscant, eos nihil habituros.* Hinc si pater in testamento præter necessaria alimenta aliquid relinquat filio spurio, nihil juris ipsi acquiritur; sed tenetur in conscientia legitimis hæredibus restituere, quia spurius per leges est incapax hæreditatis, & partis ejusdem, quod est intelligendum de spurio patris, nam si uxor habeat spurium, is est marito, veluti extraneus, proinde lex illius non meminit: unde maritus perinde ac pater putativus potest illi aliquid relinquere, sicut extraneo. 3

Hinc si pater institueret Titium hæredem, & eum rogaret, ut hæreditatem restitueret Cajo ejus filio spurio, & Titius promitteret, se restitutu- 4

stituturum hæreditatem Cajo; non teneretur Titius implere promissum, nec hæreditatem dare Cajo: ratio est, quia talis promissio ut pote contraria legi fuit nulla, cum jura talem promissionem irritent, eò quia constituant filium spurium incapacem hæreditatis; quapropter posset Titius hæreditatem sibi retinere, ut verus hæres institutus à testatore: illa enim conditio à testatore apposita, nimirum se constituere Titium hæredem ea conditione, ut eandem hæreditatem restituat Cajo spurio cùm adversetur legi, habetur ut non apposita in ultimis voluntatibus, ut desumitur *ex l. impossibilis 7. de V. O.* & tradit Gomez *tom. 1. c. 12. num. 67.* Neque Titius ante sententiam judicis tenetur talem hæreditatem restituere fisco, quia hæc restitutio est pœna à legibus constituta hæredi in punitionem promissionis factæ contra legem, ut notat Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 8. §. 5. num. 13.* atqui pœna non debetur, neque est subeunda ante sententiam condemnatoriam. Imò si Titius promissor à judice interrogetur, num tale quid testatori spoponderit, non tenetur fateri se promisisse, nisi fortassis præcesserit infamia, ut tradit Covarr. *loc. cit. n. 14.*

5 Ratio est, quia agitur de crimine occulto, ratione cujus si Titius fateretur se promisisse, graviter mulctaretur, scilicet confiscatione non solùm hæreditatis sibi relictæ cum conditione eam restituendi spurio, verùm etiam privatione omnium bonorum, & deportatione in insulam, eò quia sponte non revelaverit, ut desumitur *ex cod. de iis qui se deferunt. l. unic.* Quòd si hæres institutus nil promisit testatori de hæreditate restituenda spurio, potest eam restituere ex pura sua liberalitate, & spurius potest illam acceptare, & possidere, non ut sibi debitam ex vi testamenti, sed ut sibi dono datam à Titio: non enim lex prohibet, quin possit quis bona sua alteri donare. Quòd si Titius tacitè, vel expressè promisisset testatori id petenti, peccaret graviter promittendo, sicut & ipse testator disponendo, nihilominus si Titius eam daret Cajo spurio, posset illam hic accipere, & sibi retinere.

6 Cæterum quòd Titius promittendo testatori, mortiferè peccaret ex eo evincitur, quia leges talem promissionem sub gravissima pœna prohibent, ut est confiscatio non solùm hæreditatis, verùm etiam omnium bonorum, & pœna gravissima non infligitur nisi ob culpam ei commensam, & quæ propterea sit etiam gravissima. Quòd verò Cajus spurius posset sibi datam hæreditatem retinere ex eo etiam liquet, quia eam dono accipit, ab eo, qui est dominus illius: licèt enim lex prohibeat promissionem factam testatori, non tamen prohibet, quin hæres cùm sit verus dominus bonorum illorum, possit eam dare alteri, & cùm Titius optimè sciat, se neque ex sua sponsione, neque ex dispositione testatoris obligari ad dandam hæreditatem Cajo spurio, non censetur illam dare ex dispositione testatoris, sed ex sua mera liberalitate. Alioquin si putaret se obligari, & hac ratione eam cederet spurio, tunc spurius non efficeretur illius dominus, quia donatio non foret voluntaria; & procederet ex ignorantia, proinde teneretur eam restituere. Quinimò neque potest spurius succedere matri, tametsi nulla alia supersit proles, ut tradit Covarruvias *loc. cit. §. 5. n. 20.* quia eo ipso quòd filius illegitimus non potest succedere patri; neque potest matri succedere, nisi ex speciali indulto alicujus juris, ut desumitur *ex novel. 74. c. 6.* & in jure nulla reperitur exceptio, aut indultum, quòd filius spurius possit succedere in bonis maternis.

Probabile tamen est, filium conjugati ex soluta posse succedere matri, imò in praxi hæc opinio videtur recepta, ut refert Covarruvias *loc. cit. num. 20.* Contraria tamen sententia est probabilior, quia concubitus conjugati cum soluta in jure damnatur, quamvis non ita frequenter puniatur. Probabile etiam est, posse spurium ea sibi retinere, quæ mater ipsi reliquit, donec per judicem privetur, dummodo notabiliter id non noceat liberis legitimis: & revera hæc sententia non caret probabilitate, quia jura quibus doctores probant non posse matrem filio spurio quidquam relinquere, loquuntur de patre, ut *novel. 74. c. 6. & authent. ex complexu. C. de incestis nuptiis*, ubi hæc leguntur: *Ex complexu nefario, aut incesto seu damnato, liberi nec naturales sunt nominandi, omnis paterna substantia indigni beneficio, ita ut nec alantur à patre:* atqui cum hæc privatio bonorum sit gravissima pœna, & odiosa, non debet extendi ad bona materna, si jura tantùm privent spurium bonis paternis. Neque obstat textus *in l. si qua illustris 5. C. ad S. C. Orphitianum*, quòd mulier illustris si filios habeat illegitimos non possit quidquam eis dare, vel testamento relinquere: quia inde non sequitur, etiam mulierem non illustrem non posse filio spurio quidquam dare, quia lex odiosa est potiùs restringenda, quàm amplianda. 7

Rursus filius spurius secundùm jus civile non solùm non potest quidquam consequi de bonis paternis, verùm etiam privatur alimentis, ut liquet ex *d. authent. de complexu.* Quia verò id videtur nimis durum, & contra naturalem æquitatem denegare alimenta propriæ proli licèt illegitimæ; ideo in hac parte jus civile correctum fuit à jure canonico *in c. cùm haberet de eo qui duxit in matrim. eam quam polluit. per adult.* ut tradunt Alexander *consil. 74. num. 4. vol. 2.* Socin. *consil. 162. num. 1. V. quinimò. vol. 2.* & communiter Canonistæ. 8

Hinc pater potest spurio alimenta relinquere, ut desumitur *ex d. c. cùm haberet*, idque non solùm in jure canonico, verùm etiam in foro civili, ut tradunt Covarruvias *de sponsal. p. 2. c. 8. §. 6. init.* Garcia *de spons. c. 3. num. 8.* Menochius *lib. 1. præsumpt. 26. num. 13.* Ratio id etiam suadet, quia quilibet à natura habet jus percipiendi alimenta sibi necessaria pro sustentatione vitæ; & ex vi hujus juris consurgit obligatio in iis, qui naturali vinculo sunt spurio conjuncti, & præsertim hæc obligatio oritur in patre, qui ex naturali obligatione tenetur curam habere de filiis. Hinc obligatio alendi spurios transit etiam ad hæredes, & successores, ut tradunt Riccius *collect. 169. V. infertur secundò* 9

tandè Mantica *de conject. ultima voluntatis lib. 8. tit. 5. num.* 14. siquidem cùm lex obliget ad subministranda alimenta spuriis, & hæc obligatio oriatur ex naturali vinculo, quo pater, & filius unâ sanguine conjunguntur, non potest hæc obligatio oblitterari, *l. nemo potest. ff. de leg.* 1.

10 Hinc spurius semper habet jus ad bona patris, ut ex iisdem alatur, si aliunde non possit se sustentare, ut liquet *ex c. cùm haberet de eo qui duxit in matrim.* parens enim jure naturali tenetur prolem alere, si possit. Nomine autem alimentorum intelliguntur omnia, quæ pro conditione personæ sunt necessaria, ut victus, vestitus, habitatio, medicinæ ad tuendam valetudinem, & alia id genus, quæ omnia præstanda sunt spectata conditione parentis, & prolis juxta arbitrium prudentis, ac probi viri, ut liquet *ex d. c. cùm haberet.* Quamobrem etiam filiæ spuriæ debetur dos, cùm hæc succedat in locum alimentorum, idque procedit etiam si parens esset Sacerdos, ut rectè notat Navarrus *in c. non liceat.* §. 19. *num.* 11. imò nec pater satisfacit huic obligationi, si filium spurium ponat in aliquo hospitali pauperum, nisi fortassis ipse pater pauper sit, vel res occulta, & aliàs timeatur infamia, tunc enim ad tempus posset exponi in hospitali causa vitandi infamiam: hinc ob similes casus reperiuntur in amplis civitatibus fundata hospitalia ad recipiendos parvulos spurios. Tenetur tamē tunc parens eidem hospitali compensare sumptus, & si non ex rigore justitiæ, nisi fortassis hospitale fundatum sit pro solis pauperibus, saltem ex decentia, & gratitudine.

11 Cæterum mater tenetur prolem primo triennio alere, vel curare suis sumptibus ali, si possit: & post dilapsum triennium tenetur pater, donec filius possit se suâ industriâ juvare, ut liquet *ex l. nec filium 9. C. de patria potestate* & etiam insinuatur à Gregorio IX. *in c. fin. de conversione infidelium*, ubi ait, quòd pueri post triennium apud patrem ali debent.

12 An verò spurius possit participare de legato, quod pater pauperibus distribuendum reliquit controvertitur Tiraquel. *de privileg. pia causa in præfat. V. & facit.* Ancharanus *in c. cùm tibi num.* 19. *de testament.* & plures alii, quos citat, & sequitur Mantica *de conject. ult. volunt. lib. 8. tit. 5. num.* 13. censent, posse spurium participare de tali legato titulo alimentorum, quæ tamen cum vita spurii finiantur *l. cùm hi* §. *modus. ff. de transact.* Verùm communior, ac probabilior sententia, cui adhærendum puto, asserit, non posse spurium participare de tali legato, ut tradunt Menochius *præsumpt. 96. num.* 12. *lib.* 4. Alciatus *consil.* 213. *num.* 2. *lib.* 9. siquidem spurius non comprehenditur nomine pauperis; & legatum est quid separatum à reliquis bonis testatoris, & spurius habet jus quoad alimenta ad bona patris, quæ supersunt secluso legato: & non habet jus ad bona pauperum, & cùm tale legatum, sit de jure pauperum, quia ipsis relictum, non potest spurius participare de tali legato, quia eo ipso quòd habet alimenta congrua, quæ ipsi debentur ex bonis patris, ut distinctis à legato, non est ampliùs pauper, consequenter non potest eligi ad participanda legata.

Neque potest pars legati computari in alimenta, quia fieret injuria pauperibus, qui privarentur illa parte legati, quæ spurio titulo alimentorum daretur, cum spurio providendum esset ex aliis bonis paternis: quinimò etiam fraudaretur mens testatoris, qui cùm ordinâsset totum legatum ad pauperes, non ipsis totum daretur, sed pars ei detraheretur contra mentem testatoris. Quòd si bona paterna non superessent pro congrua sustentatione spurii; tunc posset detrahi sufficiens portio de legato, & spurio assignari. Tum quia spurius tunc ob defectum alimentorum veniret nomine pauperum. Tum quia obligatio patris ad præstanda alimenta prævalet ultimæ voluntati de legato: ratio est, quia alimenta sunt de necessitate, & legatum de voluntate, quæ non potest prævalere contra legem obligantem ad suppeditanda necessaria alimenta proli *l. nemo ff. de lege* 1. 13

Censent tamen plures, executorem posse filio spurio aliquid conferre de legato pauperibus distribuendo Castrensis *in l. si is, qui* 1. *ff. de vulg. & pupill. substit.* Alexand. *l. fin. n.* 8. *ff. de his quibus ut indign.* Padilla *in l. unum ex familia* §. *si de falcidia num.* 2. & ratio, quâ hæc sententia nititur est, quia jura tantùm prohibent, ne spurius quidquam accipiat à patre, & quando spurius accipit ab executore, non accipit à patre *l. unum ex familia init. &* §. 1. *ff. de legat.* 2. Huic tamen sententiæ non puto adhærendum: siquidem legatum ex voluntate testatoris est determinatum pro solis pauperibus, & executor debet mentem testatoris exequi in omnibus; proinde ut executor non potest eligere nisi personas pauperes: & cùm executor non possit, non conformari voluntati testatoris, quæ semper dominatur *l. cum quast. in fin. C. de leg.* sequitur quòd nequeat executor nisi pauperibus tale legatum distribuere. 14

Tum quia si executor potest de suis bonis ministrare suo filio spurio sufficientia alimenta, tunc filius non est pauper, quia habet jus ad alimenta, non ex legato, sed ex bonis paternis, & pater tenetur ea ministrare *c. cùm haberet de eo qui duxit in matrim.* hinc executor si de legato tribuat alimenta filio suo spurio fraudat mentem testatoris, & virtualiter sibi retinet eam portionem legati, quatenus sibi retinet illam pecuniam, quam pro necessariis alimentis teneretur erogare filio spurio, & loco illius substituit partem legati, proinde fit ipse locupletior. Quòd si tribuat simul alimenta, & partem legati filio spurio, tunc portio illa, quæ datur spurio non tribuitur pauperi, quia eo ipso quòd spurius habet congrua alimenta, non est ampliùs pauper, proinde illa portio subtrahitur contra mentem testatoris ipsis pauperibus. Quinimò Calderinus *consil.* 31. *de testament.* censet, nec posse executorem aliquid de legato tribuere filiis propriis, licèt pauperibus. 15

Verùm si revera filii legitimi executoris gravi laborent paupertate, putârim posse legatum etiam ipsis distribui, quia ubi tunc com- 16

prehenduntur nomine pauperum, & testator non est censendus exclusisse tales filios, imò potiùs præ cæteris inclusisse, cùm eorum patrem elegerit executorem legati. Tum quia si filii gravi laborantes paupertate possent ab alio eligi ut pauperes ad eum finem, ut participarent de legato; non video cur etiam à patre non possint ad id eligi: non enim ex eo quòd pater possit eligere alios pauperes, sequitur, quòd non debeat eligere filios proprios pauperes, alioquin ex eo præcisè, quòd essent filii, essent deterioris conditionis.

17 De Religiosis claustralibus, qui bona imobilia non possident, videtur esse difficultas, an ipsi possint institui hæredes. Certum est, fratres minores S. Francisci non posse hæredes institui, ut desumitur *ex clemens. exivi de V. S. §. quia igitur.* id tamen intelligitur, ut exponit Glossa, quòd fratres minores non possint absolutè institui hæredes taliter, ut ipsi acquirant jus ad bona immobilia, teneantúrque ut hæredes ad onera defuncti. Cæterum potest in eorum favorem tota hæreditas relinqui, ut per executores statim vendatur, & detur eis pretium: siquidem possunt ex tali pretio Ecclesias, & monasteria construere, vel etiam supellectilem pro Ecclesia, bibliotheca, monasterio emere. Hoc pacto possunt etiam Clerici Regulares vulgò Theatini institui hæredes, ut etiam domus professæ societatis JESU, quamvis tam domus Theatinorum, quàm domus professæ societatis JESU non possideant bona immobilia, quia possunt hæreditatem acceptare, & eam vendere, & ex pretio sibi providere, vel ad extinguenda contracta debita, vel ad construendam domum, vel ad emendam supellectilem pro Ecclesia: est enim tunc hæreditas eleemosyna spontè oblata, non verò possessio bonorum immobilium, cùm hæc non possideantur, sed alienentur, & tantùm eorundem pretium recipiatur, ut succurratur necessitatibus.

18 Ratio itidem est, quam adfert Glossa, quia cùm bona immobilia, non remaneant apud dictos Religiosos, non dicuntur ad ipsos pervenire, quia tantùm per transitum sunt apud ipsos, quod non manet, non dicitur possideri, & quod non durat, non dicitur factum, nec conversum in bona alterius *l. si pro patre §. verùm ff. de in rem vers.* Nec dicitur venisse, qui non stetit *c. 1. de judic.* ut notant plures apud Tiraquel. *in l. si unquam vers. libertis num. 176. de revocand. donat.* Tum quia actus qui non durat à lege non consideratur *l. cogi §. hi qui ff. ad Trebel.* Quando enim aliquid est tantùm in via ad aliud non consideratur per se, sed cum ordine ad suum terminum, à quo haurit denominationem: & quia aditio hæreditatis est in ordine ad venditionem non consideratur per se, sed cum ordine ad venditionem, proinde non potest inducere naturam possessionis, sed tantùm rationem alienationis, ad quam ordinatur, proinde non opponitur instituto domorum professarum societatis JESU, nec Theatinorum de non possidendis bonis immobilibus.

19 Quòd si dicas, per aditionem hæreditatis acquiri dominium bonorum immobilium *l. cum hæredes init. ff. de acquirend. possess. & l. pro hærede ff. de acquir. hæredit.* & acquisitionem dominii bonorum immobilium adversari instituto Theatinorum. Respondetur id falsum esse, quia illud dominium non est de hæreditate, ut possidenda; sed ut vendenda, & alienanda: proinde non sequitur, eos adire hæreditatem bonorum immobilium possidendorum: unde possunt talem adire hæreditatem, & non possidere bona immobilia, cum illam non adeant, ut possidendam, sed ut vendendam. Tum quia illud dominium, si haberetur esset momentaneum, & non duraturum, ut notant Baldus *in c. dum causa n. 4. de re judic. & consil. 232. num. 1. vers. item domus.* Calderinus *consil. 46. V. præterea.*

Præterea esto etiam esset dominium bonorũ immobilium, non tamen corũ instituto adversaretur, quia non esset nudum, & simplex dominium, sed esset dominium habens causam finalem alienationis, & quia res denominatur à fine *l. ex imperfecto ff. de leg. 3.* & *l. sed & si quis §. 1. ff. de usufruct. & c. fraternit. §. fin. de frigid. & malefic.* ideo consideratur, ut vestitum sua causa finali, & ut apprehensio alienativa hæreditatis, ac ordinata juxta observantiam instituti. 20

§. V.

De modis, quibus possit aliquis hæredi substitui.

SUbstitutio ab Accursio *l. 1. §. de vulg. & pupill. subst.* definitur *secunda institutio* & per secundam institutionem intelligitur quæcunque institutio, quæ non sit prima, sive sit secundo, tertio, quarto, vel quinto loco posita, dicitur semper secunda institutio, seu substitutio: quia in jure sæpe fit mentio secundarum tabularum, quæ ita nuncupantur, eò quia substitutionem continerent. Verùm hæc definitio videtur nimis angusta, quia non omnis substitutus est institutus, cùm non solùm in hæreditate (in qua sola datur institutio) sed etiam in legatis, & donationibus mortis causâ fieri possit substitutio *l. unic. §. 7. in fin.* Exactiùs substitutio pro ut comprehendit substitutiones etiam in codicillis, & aliis ultimis voluntatibus factas definitur à Covarr. *in c. Raynutius 16. h. t. §. 3. num. 1. esse unius, vel plurium in alterius, aut in aliorum locum in ultima voluntate factam vocationem.* Pressiùs tamen potest definiri *vocatio ad hæreditatem in locum alterius.* 1

Cæterum possunt etiam plures uni substitui dupliciter. Primò immediatè: secundò mediatè, & quodam ordine, ut habetur *in l. 1. ff. de vulg. substit. §. 1.* ut instituo hæredem Titium, & si is hæres non erit, Cajus hæres esto, hæc substitutio dicitur directa, & immediata: Indirecta, & mediata est, quando hæreditas defertur substituto mediante alio sine ministerio hæredis primò instituti, & hic gravatur, & obligatur, ut vel totam hæreditatem, vel ejus partem restituat, seu tradat alteri, & hæc solet etiam vocari substitutio fideicommissaria. Hoc interest discriminis inter utramque substitutionem 2

nem indirectam, & directam, quia in directa tota hæreditas devolvitur ad hæredem substitutum absque ulla diminutione; secus in substitutione indirecta, seu fideicommissaria hæres directus primò institutus detrahit quartam partem. Cæterum potest utraque substitutio directa, & indirecta fieri etiam in legatis, & donationibus causâ mortis, sed absque detractione quartæ partis.

4 Substitutio directa communiter subdividitur in quinque species, scilicet in vulgarem, pupillarem, exemplarem, reciprocam, & compendiosam, Covarruvias tamen, & Molina addunt sextam, quam vocant substitutionem militarem, quam collocant statim post vulgarem, eámque definiunt, *esse substitutionem directam, & simplicem; quâ quis ex solo privilegio heredem sibi substituit.* Ponitur illa particula *ex solo privilegio*, ut excludatur vulgaris substitutio; per reliquas particulas excluduntur aliæ substitutiones. Modus specialis, quo miles potest substituere est, quando suos hæredes instituit, sed unum alteri substituit quoad tempus; primum siquidem usque ad tempus certum, vel incertum, vel post mortem prioris; vi cujus substitutionis secundò institutus capit hæreditatem effluxo tempore assignato imediatè à testatore; nec primò institutus potest aliquid deducere, sicut potest hæres fiduciarius, seu gravatus. Hoc privilegium, quod dicitur etiam militare, eò quia milites concernat, continetur in variis juribus *l. 15. ff. de vulg. subst.* & desumitur ex pluribus aliis juribus.

5 Substitutio vulgaris dicitur, eò quia possit à quolibet testatore fieri cuilibet capaci hæreditatis; & per hanc substitutionem fit substitutus hæres testatoris sub conditione, si is, qui ex testamento, vel ab intestato successurus erat, nolit, vel non possit hæreditatem acceptare, aut nolit esse hæres, ut etiam si moriatur ante testatorem; vel si ob patratum crimen fiat incapax hæreditatis; tunc succedit substitutus, qui fit propterea hæres testatoris. Hujusmodi conditio in quavis substitutione vulgari, vel exprimitur, vel tacitè subintelligitur, fitque vel verbis generalibus: ut si testator dicat, instituo Petrum meum hæredem, & Paulum ei substituo; tunc enim nulla exprimitur conditio, quæ tamen tacitè subintelligitur; & perinde est ac si dicat: instituo meum hæredem Petrum; & si is ex quocunque eventu non fuerit hæres, instituo Paulum. Vel fit verbis specialibus: ut Petrum instituo hæredem; & si hæres non erit, substituo ei Paulum; hic enim exprimitur conditio verbis specialibus, sub quibus continentur diversæ conditiones singulares. Vel fit verbis singularibus, ut quando exprimitur conditio specialissimè, ut notat Covarruv. *de testamentis c. 16. §. 3. num. 3. & sequent.* & fusè Gomez *tom. 1. c. 3.*

6 Pupillaris substitutio est, per quam Pater liberos suos impuberes in sua potestate constitutos, & qui post mortem suam in alterius potestatem non reincident, hæredes instituit; & illis alium hæredem substituit conditionatè, si filii ante annos pubertatis decesserint; & desumitur *ex princ. instit. de pupill. subst. l. 1. §. 2. ff. vulg. & pupill.* Cum nemo ante pubertatem possit Testamentum condere; jura concesserunt, ut pater impuberis possit loco illius Testamentum quodammodo facere directè substituendo ei hæredem; si ante pubertatem decesserit; & per hanc substitutionem fit, quòd non solùm bona pupilli, quæ à patre obtinuit, sed etiam alia ad substitutum perveniant; ac si ipse pupillus Testamentum condidisset in favorem substituti, ut notat Gomez *l. 1. c. 4. num. 13.* Tria in hac pupillari institutione sunt notatu digna. Primò quia ad valorem hujus substitutionis requiritur, ut testator habeat sub sua potestate eum, cui alium substituit: hinc mater non potest pupillariter substituere, quia liberi non sunt in potestate matris, sed patris, ut docet Covarr. *l. c. §. 5. num. 18.* ob eandem rationem, nec potest pater filio illegitimo substituere.

Præterea pupillus, cui fit substitutio non debet per obitum testatoris fieri sub alterius potestate: hinc Avus nequit nepotem pupillariter substituere, si pater adhuc vivat; quia nepos post mortem avi recidit in potestatem patris: imò nec Pater Filium, si adhuc avus vivit; quia nepos jure communi est in potestate avi. Secundò quia in hac pupillari substitutione semper exprimi, vel intelligi debet conditio, si in ætate pupillari, seu ante quartum decimum ætatis annum decesserit; hac enim ratione dicitur substitutio pupillaris. Intelliguntur etiam aliæ conditiones, ratione quarum tacitè continentur aliæ substitutiones: siquidem in quavis formula substitutionis continetur omnis substitutio, cujus persona, cui substituitur est capax, & quæ verbis illius formulæ significari potest, nisi expresè constet de contraria mente testatoris. Tertiò quia substitutio pupillaris expressa potest etiam tripliciter fieri. Primò verbis generalibus, ut si testator non exprimat specificè, quòd filius suus sit impubes, ut si dicat: instituo filium meum hæredem, illique Titium substituo. Secundò verbis specialibus, quibus expresè mentionem faciat ætatis pupillaris. Tertiò verbis specialissimis, ut si exprimat conditionem, dicátque instituo filium meum impuberem hæredem; & si in ætate pupillari meum post obitum decesserit, substituo illi Joannem, ut notat Covarruvias *loc. cit. §. 5. n. 20.* 7

Substitutio exemplaris ita nuncupatur, eò quia inducta sit ad exemplum pupillaris, proinde dicitur etiam quasi pupillaris; estque directa, & simplex substitutio, quâ pater condens Testamentum filio amenti; vel surdo, simul, & muto, vel prodigo, cui interdicta est bonorum administratio alium substituit: prodigus enim, & surdus simul ac mutus prohibentur testari, nisi ad pias causas: tunc enim pater filiis mente captis, puberibus etiam emancipatis legitima portione relicta hæredem substituit, ut desumitur *ex l. humanitatis 9 C. de impl. & aliis substit.* Hinc si pater habens filium mente captum, vel surdum simul, & mutum dicat: instituo filium meum, & ei substituo Petrum: si is nondum fuerit pubes eadem substitutio est etiam pupil- 8

laris:

laris: imò in eadem semper continetur vulgaris, quia si contingat, filium mori ante testatorem, substitutus succedit ex substitutione vulgari: & idem dicendum, si nomine ipsius hæreditas repudietur.

8 Cessat tamen hæc substitutio si filius restituatur sanæ menti, nec citò ad insaniam revertatur. Hæc autem substitutio exemplaris potest fieri etiam ab ipsa matre, idque in diversos substitutos: & tunc substitutio patris prævalet in bonis provenientibus à linea paterna: & illa matris in iis, quæ sunt à linea materna, ut docet Gomez *loc. cit. c. 6. num. 13.* Quòd si is, cui fit substitutio habet filios, vel fratres, debet unus ex his substitui relicta legitima illis, quibus jure debetur: quapropter avus maternus potest etiam substituere, quamvis non pupillariter, quia exemplaris substitutio non dependet à patria potestate, ut pupillaris.

9 Substitutio fideicommissaria est substitutio indirecta, seu obliqua, quâ hæres gravatur ut hæreditatem totam, vel partem ejus aliquotam, ut dimidiam, vel tertiam, aut quartam restituat alteri, qui dicitur fideicommissarius. Fideicommissum in genere dicitur, quod alicui per intermediam personam, & quasi per manum alterius relinquitur; & est duplex, unum universale, in quo hæres sive in testamento institutus, sive ab intestato succedens rogatur, vel jubetur, ut totam hæreditatem, vel ejus partem alteri restituat *§. in primis & §. præterea instit. de fideicommiss. hæred.* & tunc is, qui jubetur, vel rogatur restituere dicitur hæres *Fiduciarius l. sciat 49. ff. ad S. C. Trebell.* & ille cui jubetur restitui dicitur *fideicommissarius §. sed quia stipulationes instit. eod.* Aliud est fideicommissum particulare, & tunc habetur, quando non tota hæreditas, aut pars illius, sed tantùm res una, vel plures ab hærede in particulari jubentur alteri restitui. Et hæc substitutio, seu fideicommissum, videtur induere naturam legati, à quo jure novo vix differt, ut notat Zoësius *ff. ad S. C. Trebell. num. 9.*

10 Effectus universalis fideicommissi est, quòd si hæres directus fideicommisso in testamento, vel etiam hæres ab intestato in codicillo gravatus restituere hæreditatem alteri, detrectet illam adire, possit officio judicis cogi, ut illam adeat, & ut aditam restituat fideicommissario *§. ergo instit. de fideicommiss.* Hinc substitutio fideicommissaria differt ab aliis, quia cæteræ sunt directæ, cùm per ipsas hæreditas directè, & immediatè à testatore deferatur substituto sine ministerio alterius: secus fideicommissaria est indirecta, seu obliqua, quatenus per ipsam defertur hæreditas Ministerio alterius, ut tradit Covarr. *loc. cit. c. 16. §. 4. num. 2.* Rursus potest substitutio fideicommissaria fieri codicillo, non ita aliæ: siquidem per codicillum potest hæredi onus imponi, ut hæreditatem alteri restituat, ut contingit in substitutione fideicommissaria: secus per codicillum non potest quis directè institui hæres.

11 Quòd si quis codicillo instituat substitutionem vulgarem, vel pupillarem, vel exemplarem, aut reciprocam, vel compendiosam, tunc ex benigna juris interpretatione habet vim substitutionis fideicommissariæ, ut notat Glossa *instit. de vulg. subst. in princ.* Cæterum hæres sic institutus, & gravatus restituere, potest detrahere quartam partem ejus, in quo institutus est; & id ne vana sit hæredis institutio; & etiam ut alliciatur ad acceptandum, & præstandum, quod testator cupit: quapropter si est institutus in tota hæreditate, cum onere illam alteri restituendi, detrahit quartam partem totius hæreditatis: sin autem institutus sit in sola dimidia parte, detrahit quartam illius dimidii: & si tantùm in sexta, quartam sextæ, & sic de cæteris.

Sin verò testator aliquid ei certi assignet, & reliquum restitui jubeat, tunc si illud certum non adæquat quartam partem totius in quo institutus est hæres, potest detrahere de reliquo, donec quartam compleat, idque desumitur ex *§. sed quia stipulationes instit. de fideicommissariis hæreditatibus l. 1. & sequent. C. ad S. C. Trebell.* ubi dicitur, perinde sive quis ex toto, sive ex parte hæres sit institutus, potest semper quartam partem portionis, in qua institutus est, sibi retinere: idque ne gravatus restituere ob nullum, vel exiguum lucrum recuset adire hæreditatem, & sic fideicommissum extinguatur, ut habetur in *d. §. sed quia*, & desumitur, etiam *ex c. Raynutius 16. h. t.* ubi habetur, quòd in bonis patris, matris, & aviæ quilibet habet quartam partem sibi debitam de jure naturæ, adeo ut non possit pater illam gravare, nec filium illâ privare. Rursus dicitur, quòd filius rogatus de restituenda hæreditate detrahit quartam partem debitam jure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus percepti post litis contestationem. 12

Legitima enim portio successionis in bonis parentum est debita liberis jure naturæ, ut habetur *in d. c. Raynutius & c. Raynaldus 18. h. t.* in quibus dicitur, quòd legitima portio successionis in bonis parentum jure naturæ sit debita liberis, quod tamen intelligendum est, quoad originem, & quatenus legitima vice alimentorum fungitur, & in eorum locum succedit: siquidem necessaria sustentatio jure naturæ à parentibus debetur liberis *l. cùm ratio 7. ff. de bonis damnat.* secus quoad quotam, seu quantitatem determinatam est juris civilis, & à lege augeri potest, vel minui, dummodo liberis, relinquatur necessaria sustentatio, quæ est juris naturæ, & non potest per legem, aut consuetudinem tolli, ut notat Abbas *in d. c. Raynutius 16. num. 12. h. t.* Gaillus *lib. 2. obser. 102. n. 12.* Immo si filius, vel alius ex descendentibus gravatus sit hæreditatem alteri restituere sub conditione, si absque liberis decesserit, potest non solùm legitimam deducere, verùm etiam quartam partem Trebellianicam ex reliqua hæreditate detrahere, sibique retinere; immo & has legato relinquere, vel hæredi, aut pœnas imponere, ut expressè statuitur *in d. c. Raynaldus 18. h. t.* ubi dicitur, quòd filius rogatus restituere hæreditatem in morte, potest detrahere tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam quas potest etiam relinquere legato, vel hæredi, 13

& pœ-

& pœnas imponere. Ibi enim Papa confirmat, & approbat sententiam Cardinalis judicis à se delegati, qui pronuntiavit, quòd Raynaldo ex bonis patris sui Peponis legitima, quæ jam est triens, sive tertia pars hæreditatis jure naturæ debita fuerit, in qua proinde gravari fideicommisso non potuit, nec restitui ea debuit: & quòd etiam quartam Trebellianicam, sicut quilibet alius hæres, etiam extraneus, ex reliqua hæreditate, in cujus restitutione fuit gravatus, potuit deducere. Et hoc etiam procedere de jure civili probat Fachinæus asserens, antiquas leges quoad hoc correctas fuisse per *novel. Justiniani de restit.* §. 1. & *c. 3.* additque probabilius esse, quòd filius gravatus restituere hæreditatem possit detrahere Trebellianicam, tametsi ea fuerit semis, ut quia quinque, vel plures sint filii, qui rogati sunt restituere hæreditatem, quia nunquam legitimè gravari potest propter numerum filiorum, proinde neque potest in restitutionem venire. Imò si hæres gravatus restituere hæreditatem confecit inventarium, potest etiam uti beneficio legis Falcidiæ detrahendo quartam partem hæreditariæ suæ portionis ex rebus legatis; non ita potest detrahere Falcidiam de eo, quod pœnæ causâ adjectum est, quia hæc quarta in pœnis non habet locum, ut notat Glossa in *d. c. Raynaldus V. beneficio legis Falcidiæ.* Cæterum docet Gomez *tom. 1. c. 5. num.* 11. posse testatorem prohibere, ne hæres detrahat Trebellianam: & ratio, quâ nititur est, quia testator potest prohibere, ne hæres detrahat Falcidiam à legatis *authent. sed cum testator C. ad leg. Falcid.* ergo etiam ne detrahat Trebellianam à fideicommissis: quia in jure Trebelliana, & Falcidia æquiparantur, adeout persæpe, vel ipsa nomina confundantur, ut notat Covarruv. *c. 18. n. 10.*

14 Substitutio reciproca, quæ etiam brevíloqua dicitur, est, cujus beneficio instituti sibi vicissim substituuntur; & hæc substitutio plures complectitur substitutiones quoad personas, ut si Petrus dicat: instituo Paulum, & Joannem meos hæredes, & eos invicem substituo, tunc duo saltem habentur substitutiones vulgares, & si uterque sit impubes, sunt duæ vulgares, & duæ pupillares; sin verò alter sit impubes, & alter pubes, sunt tantùm duæ vulgares: siquidem hæc substitutio solùm complectitur eas, quæ utrique substituto taliter conveniunt, ut notat Covarruvias *loc. cit. c. 16.* §. *7. num.* 4. Immo potest etiam continere duas fideicommissarias, ut si fiat per codicillum, vel si fiat in testamento verbis obliquis, scilicet quibus jubeantur, vel rogentur hæredes, ut qui prior sit moriturus, restituat aliis hæreditatem, ut notat Gomez *tom. 1. c. 5. num. 11.* Hinc substitutio reciproca non est simplex, sed mixta, seu compendiosa, plures in se substitutiones continens, & non est diversa species ab aliis substitutionibus, à quibus tantùm differt in qualitate, vel modo, respectu cujus dicitur tertium genus substitutionis *in l. nam hoc jure 4.* §. *eod.* ut notat Zoësius ibidem *num. 82.*

15 Substitutio compendiosa est, quæ verborum compendio plures in se continet substitutiones secundùm diversa tempora, & ætates: ut si Petrus dicat, instituo filium meum hæredem, & si is decesserit, vel quandocunque decesserit, substituo ei Paulum: tunc enim si filius non aditâ hæreditate decesserit, vel objerit ante testatorem, Paulus succedit ex vulgari substitutione: sin verò filius post aditam hæreditatem, sed ante pubertatem decesserit, succedit tunc ex pupillari: quòd si post pubertatem decesserit, succedit ex fideicommissaria, detractâ tamen non solùm legitimâ, sed etiam quartâ Trebellianicâ: si deneque post pubertatem amens fiat filius, succedit Paulus ex substitutione exemplari, ut notat Gomez. *loc. cit. c. 7. num.* 2.

§. V.

De legatis, & fideicommissis particularibus.

De legatis, & fideicommissis particularibus habentur tres prolixi tituli in libris Digestorum: verùm in Institutionibus omnia compendio aguntur in tribus titulis, quorum primus agit de legatis dandis, secundus de legatis adimendis; & tertius de iisdem minuendis, seu de lege Falcidia: quia verò legata ordinariè relinqui solent in testamentis, vel codicillis, & regulariter ad causas pias, ideo hîc nonnulla principaliora de legatis expendemus. Dupliciter sumi potest legatum, scilicet pro re ipsa legata, & pro actu legandi: & sumptum legatum posteriori modo describitur *esse donatio quædam testamento, vel meliùs, à defuncto, relicta, ab hærede præstanda,* & est descriptio Justiniani §. *1.* communiter recepta; ubi juvat observare, quòd donatio hîc sumitur laxè pro quavis gratuita donatione, sive inter vivos, sive mortis causâ; & per hanc particulam excluditur hæreditas, quia hæc habet onera adjuncta, non item legatum, quod est gratuita, & liberalis donatio. 1

Additur illa particula *quædam*, quia legatum semper est donatio alicujus rei particularis, quæ detrahitur ab hæreditate, & non habet rationem hæreditatis, ut excludatur fideicommissum universale, cui cæteroquin data definitio congrueret. Rursus donatio importat jus directum, & exigit fieri per verba directa; in quo etiam distinguitur à fideicommisso particulari, quod verbis obliquis, seu indirectis fit. 2

Præterea differt legatum à donatione inter vivos, quia hæc fit à vivo donatore, à quo firmitatem sortitur, ut revocari ampliùs non possit; legatum verò est revocabile *l. si quis 3.* §. *fin. ff. de adimend. legat.* distinguitur etiam à donatione mortis causâ, quia hæc etiam à vivente transit in donatarium; tametsi ante ejus mortem non sortiatur firmitatem, sed possit revocari: & donatio causâ mortis conventionem, seu acceptationem exigit *l. senatus 95.* §. *ergo qui mortis*: secus in legato nullum geritur negotium, proinde dicitur esse donatio quædam relicta; siquidem relinqui propriè dicuntur, non quæ mutuo duorum, vel plurium consensu; sed quæ unius tantùm voluntate post mortem suam in alium conferre volentis, transeunt, ut notat Zoësius 3

sius *ff. de legat. num. 9.* Rursus differt etiam legatum ab hæredis directa institutione, quia hæreditas ab ipso solo testatore immediatè procedit, & accipitur; legatum verò immediatè ab ipso hærede legatarius accipit.

4 Verùm quia hodierno jure legata non solùm in testamento, sed etiam in codicillis instar fideicommissorum relinqui possunt *l. & in epistola 22. C. de fideicommiss.* ideo operæ pretium est, aliqua de codicillis testamento additis hic attexere. Quamvis codicilli vulgò dici soleant Testamentum imperfectum, non tamen hoc merentur nomen, nisi laxissimè sumatur Testamentum pro quacunque specie ultimæ voluntatis. Cuiacius definit Codicillum esse: *Testati, vel intestati voluntatem minus solemnem.* Verùm per hanc definitionem vix distinguitur à donatione causâ mortis. Hinc potest Codicillus describi: *sententia voluntatis ultima, quam sine justa testamenti solemnitate permissum est, ob impedimenti necessitatem scribere:* siquidem leges, quoad possunt, volunt accommodari usibus hominum, & præsertim ultimis voluntatibus latissimè propagandis impensè favent, ut quisque pro re nata ansam habeat non admodum difficilem testandæ voluntatis nunquam perituræ; & licèt olim codicilli non aliter subsisterent, quàm si testamento essent confirmati, aut sequente, vel antecedente: postea tamen statutum fuit, ut etiam sine testamentis facti codicilli in hoc subsisterent, ut fideicommissum ex iis peti posset *l. 3. in princ. l. 5. de jure codicill.* Differt codicillus à testamento solemni maximè in solemnitatibus, quia in codicillis sufficiunt quinque testes, neque opus est, ut ad id sint specialiter rogati *l. fin. §. 3. C. h. t.* Non tamen pauciores testes sufficerent, si quis testamento imperfecto clausulam codicillarem adjiceret, ut communiter tradunt doctores *in l. 1. ff. de codicill.* An verò in codicillo sufficiant quinque testes? Affirmant Castrensis, Jason, Salicetus: sed communior sententia est totidem requiri, quot in testamento eorundem.

5 Fœmina ex communiori sententia potest esse testis in codicillo, quia quando fit mentio testium, qui requiruntur ad alias ultimas voluntates fœminæ non excluduntur; proinde censentur omnes admitti, qui in aliis contractibus possunt esse testes: alioquin parùm consultum foret incommodis, quibus leges per licentiam faciendi codicillos obviatum esse voluerunt. Imò in codicillo facto inter liberos, non sunt necessarii quinque testes; quia nuspiam plus requiritur ad codicillum, quàm ad Testamentum ejusdem rationis; & cùm ad Testamentum inter liberos sufficiant duo testes, totidem etiam ad codicillum satis erunt. An verò hæc solemnitas testium requiratur pro forma substantiali, vel tantùm ut causa probationis: communior sententia est, requiri solùm causâ probationis, & desumitur *ex §. 3. instit. h. t.* quinimò si codicillus testamento confirmatus sit, nec quidem testes probationis requiruntur, quia quæ talibus codicillis relinquuntur, ipso Testamento censentur relicta *l. 77. §. de hæred. instit.*

De jure qui non permittuntur Testamentum facere, prohibentur etiam codicillos scribere *l. 6. §. 3. ff. h. t.* Potest enim codicillus fieri etiam non facto testamento: siquidem intestatus potest cum solis codicillis decedere *l. 4. C. h. t.* Cæterum codicillos confirmari testamento tam priùs, quàm postea facto, liquet *ex l. 6. C. h. t.* Sed dubium est, an valeant, si non expressè inveniantur testamento confirmati, communis sententia est valere, si post Testamentum facti sint, & habetur textus expressus *in l. 3. §. 2. testamento facto etiam si codicilli, ideo confirmati non essent, vires tamen ex eo capient.* Sin verò post codicillos factum fuerit Testamentum, etiam vires accipiunt à superveniente Testamento, ut habetur *in §. 1. instit. h. t.* ubi dicitur: *sed cùm ante Testamentum factum codicilli facti erant, Papinianus ait, non aliter vires habere, quàm si speciali postea voluntate confirmentur; sed divi Severus, & Antoninus rescripserunt ex illis codicillis, qui Testamentum præcedunt posse fideicommissum peti, si appareat, eum, qui Testamentum fecit à voluntate, quam in codicillis expresserat, non recessisse.* Firmitatem igitur desumunt à testamento, quatenus ita ei innituntur, ut tanquam accessio, & appendix illius testamenti jus sequantur, stentque, cadantque cum eodem *l. 11. ff. testam. quemad aperien.* ubi codicilli dicuntur pars testamenti, hinc si hæreditas ex tali testamento non adeatur, etiam fieicommissum in codicillo relictum evanescit *l. 3. §. 2. ff. h. t.* ut etiam si Testamentum aliunde irritum reddatur, vel rumpatur. Sin verò codicilli expressè in testamento confirmentur, possunt in effectu aliquem facere hæredem declarando, quod in testamento obscuro, & per relationem ad codicillum constitutum est; ut si in testamento nō fuerit hæres clarè institutus, & in codicillis videatur hæres. Cæterum codicilli etiam infirmantur voluntate contraria defuncti, eaque nuda, quia ex vulgari regula, per quas causas aliquid constitutum est, iisdem in contrarium actis solvitur *l. 35. ff. de R. J.* 6

Effectus clausulæ codicillaris est, ut ejus virtute institutio directa hæredis extranei obliquetur in fideicommissariam, adeo ut si hæres succederet ab intestato ob testamenti nullitatem detractâ Trebellianicâ, seu quarta parte, debeat hæreditatem restituere hæredi scripto, ut liquet ex *l. 39. ff. qui testament. facere poss.* Ratio est, quia clausula facit, ut illa scriptura sit codicillus, casu quo non est Testamentum: sed in codicillo potest fieri institutio fideicommissaria, proinde censetur ibi facta. An verò si quis duo condidisset testamenta, quorum secundum ob defectum solemnitatum esset invalidum, & haberet nihilominus clausulam codicillarem, an per eam revocaretur primum Testamentum, proinde hæredes ab intestato succedentes, gravarentur restituere hæredi scripto in secundo testamento, videtur dubium, Bartol, *in l. si jure ff. de leg. 3.* sententiæ adhæret affirmativæ; sed communior est negativa, & asserit, valiturum primum Testamentum, quia sicut per codicillos hæreditas nec dari, nec adimi potest, ita neque per Testamen- 7

mentum invalidum, cui adjectus sit codicillus.

8 Legata igitur, quæ in testamentis, vel codicillis relinqui solent, nudis verbis possunt fieri; non tantùm ad piam causam, verùm etiam ad profanam, idque absque institutione hæredis facta in Testamento, vel alia scriptura, & desumitur ex *c. indicante 4. h. t.* quia licèt aliàs legata dependeant à Testamento, & hæredis institutione, adeo ut si Testamentum corruat, etiam legata tanquam accessoria deficiant *l. ex Testamento 29. C. fideicommiss. l. ult. §. illud C. de codicill.* nihilominus si defunctus nudis verbis, seu nuncupativè absque hæredis institutione, nullóque Testamento, vel codicillo facto legata reliquit, ea præstari debent: ratio est, quia tunc sic legans censetur velle intestatus decedere, & ipsius hæredi ab intestato succedenti fideicommittere, ut hujusmodi legata solvat *l. si quis 3. in princ. ff. de jure codicill.* Abbas *in c. indicante 4. num. 3. h. t.* Imò tunc non est necessaria solemnitas testium *l. ult. C. de fideicommiss.* sed sufficit, si de voluntate, ac dispositione defuncti obligantis hæredem ad solvendum legatum constet, ut notat Glossa *in cit. cap. V. nudis verbis*, & hoc non solùm procedit in legatis ad pias, sed etiam ad profanas causas.

9 Legata tamen ad pias causas relicta in Testamento non dependent ab ejus valore, & solvi debent, sive Testamentum ab initio fuerit irritum ob defectum solemnitatum, vel postea irritetur, ac rumpatur, eò quia hæres institutus mortuus est non adita hæreditate, vel quia illam repudiavit: hæc enim est sententia communis recepta in utroque foro ecclesiastico, & sæculari, ut notat Covarruvias *in c. Raynaldus 18. §. n. 11. cas. 4. h. t.*

10 Interdum tamen contingit, legata ita institui, ut incerta sint, tam quoad locum, quàm personam, adeout neque ex conjecturis, & circumstantiis conjici possit, cuinam potius testator voluerit illud relinquere; & tunc si legatum sit incertum, tam quoad rem legatam, quàm quoad legatarium, ut quando testator non exprimit quid leget, neque personam, cui legat, ratione legatarii regulariter non valet, seclusâ causâ p à *tit. 20. instit. de legat. & l. si ita fuerit legatum post init. V. & verius ff. de reb. dub.* Ratio est: quia causa imperfecta non potest perducere ad esse suum effectum; & quia voluntas testatoris quoad tale legatum est imperfecta cum non determinet legatarium; vel saltem quoad determinationem non est voluntas expressa, non potest perducere ad esse ipsum legatum. Id etiam procedit, quando legatum est incertum quoad rem legatam, quia voluntas semper est imperfecta *l. Titia cum testamento init. ff. de legat. 2.* Et id verum est, quoad causas profanas: secus si legatum sit ad causas pias, & testator dicat lego centum pro anima mea, aut lego tali Ecclesiæ pro anima mea, vel in honorem, & cultum Dei, aut alicujus peculiaris sancti, tunc legatum est validum, licèt sit à voluntate imperfecta: etenim legatum incertum quoad legatarium tunc subsistere, tradunt communiter doctores *in authent. similiter ad leg. Falcidiam & l. 1. C. de SS. eccles.*

Rursus etiam esse validum legatum incertum quoad quantitatem si sit ad piam causam docent Romanus *in d. authent. similiter n. 91.* Bald. *in l. quidam in testament. ff. de legat. 2.* Jason *in l. ita stipulatus num. 13 ff. de V O.* & alii communiter: quia verò non potest tunc executioni mandari nisi in aliqua determinata materia, & quantitate, ideo arbitrio boni viri determinandum est, habitâ ratione qualitatis, & conditionis testatoris, facultatum ipsius, filiorum, & aliarum circumstantiarum; adeo ut determinatio fiat juxta verisimilem mentem testatoris. Quòd si legatum sit incertum non solùm quoad rem legatam, sed etiam quoad legatarium, tunc etiam probabilius censerem, tale legatum esse sustinendum, ut suum sortiatur effectum: quia legatum in genere quoad causas pias valet, & pertinet ad executorem eo designato determinare speciem, & si executor non sit designatus, pertinet ad Episcopum speciem determinare pensatis præfatis circumstantiis *l. nulli init. C. de episc. & cler.* & cùm testator relinquat pro anima sua, & cultum Dei legatum, tunc hoc non est omnino incertum, sed est certum, & determinatum in genere, & tantùm indeterminatum in specie: etenim si relinquat pro anima sua remanet determinatum genus, ut nimirum quòd legatum debeat converti in ea opera, quæ animabus defunctorum prodesse possunt; pari pacto si relinquit centum in honorem, & cultum Dei, vel alicujus sancti remanet determinatum genus, ut relictum convertatur in ea, quæ cedunt in cultum Dei, vel talis sancti: ergo tale legatum cùm sit determinatum in genere, perinde valet, ac legatum relictum pauperibus in genere *l. si quis ad declinandum C. de episc. & cler. & l. id quod pauperibus eod. tit. & c. cùm tibi 13. h. t.* 11

Tum quia si quis leget in opus pium, & dicat, se relinquere executori determinare speciem talis operis, tunc valet legatum, & cessat incertitudo, quia testator censetur illud nominâsse, quod ab executore eligitur *l. cùm quidam, & l. unum ex familia ff. de l. 2.* Gomez. *de success. c. 12. tit. de legat. num. 47. in fin.* Covarruvias *in c cum tibi 13. h. t. n. 11.* ergo valet etiam legatum pium relictum in genere, tametsi non committatur expressè executori determinatio speciei, quia tacitè talis determinatio censetur commissa, cùm dispositio non possit executioni mandari sine determinatione speciei: quoties duo sunt essentialiter, & inseparabiliter unita, qui explicitè vult unum, tacitè vult etiam aliud, sine quo primum non posset subsistere. Tum quia voluntas testatoris debet semper ita interpretari, ut ejus dispositio non infringatur, sed valeat *l. quoties, & l. ubi est verborum ambiguitas ff. de reb. dub.* Mantica *lib. 2. de conject. ult. volunt. tit. 15. num. 2.* Tum quia dispositio testatoris non est incerta, quando de certo genere eligi debet aliquid incertum *l. unum §. cum quidam ff. de reb. dub.* Castrensis *in l. cùm quidam ff. de leg. 2.* 12

Neque

13 Neque obstat, si dicas, voluntatem testatoris circa legatum incertum quoad rem, & quoad legatarium simul esse imperfectam, cùm tantùm in confuso, & absque determinatione aliquid velit: & voluntatem imperfectam non esse voluntatem desumitur ex *l. cum Syllanianum C. de iis, quibus, ut indign. & l. si quis cùm Testamentum ff. de testam, & §. ex eo autem solo in fin. instit. quib. mod. testam. infir.* & notat Alciatus *in l. 2. num. 32. C. de bonor. possess.* cùm igitur non sit voluntas, non potest inducere ullam dispositionem. Nam contra est, quia tunc solùm voluntas imperfecta non est voluntas, quando est simpliciter, & absolutè imperfecta: non ita quando est perfecta quoad substantiam, & solùm imperfecta quoad aliquam determinationem: tunc enim sortitur suum effectum *l. unum. §. 1. ff. de reb. dub.* & id vel maximè verum est, quando indeterminatum tacitè comprehenditur in eo, quod determinatur, & exprimitur.

14 Hinc si testator instituat hæredem aliquem locum pium, quem voluerit Petrus, institutio valet, ut communiter docent doctores *in c. cùm tibi 13. h. t.* Tiraquell. *de privil. pia causa. privil. 64.* Julius Clarus §. *Testamentum q. 6. n. 5.* siquidem in tali institutione habetur duplex dispositio. Prima ut in hæreditate succedat locus pius: secunda, quòd electio loci pii fiat à commissario, seu ab illo, cui à testatore committitur: & quia prior voluntas est certa, ac determinata, debet tanquam propria testatoris sortiri suum effectum, ut habetur *in l. utrum §. 1. ff. de reb. dub.* Secunda dispositio dat commissario facultatem eligendi ex locis piis, quem voluerit, adeo ut licèt relinquat hæredem indeterminatum quoad speciem; illum tamen determinat quoad genus, quatenus determinat esse locum pium, licèt non determinet hunc, vel illum; hæc autem determinatio in genere sufficit, ut fiat delatio hæreditatis ex voluntate testatoris: siquidem voluntas ipsius principaliter operatur post mortem, & voluntas commissarii solùm cooperatur ut determinativa. Hinc quando substantia dispositionis habet determinationem à voluntate testatoris, & tantùm in alienam voluntatem transfertur electio, & executio, tunc dispositio testatoris subsistit per textum *l. unum §. 1. ff. de rebus dubiis.* Covarruvias *in c. cum tibi num. 11. de testam.* Beroius *consil. 23. n. 28.*

15 Quòd si dicas, institutionem hæredis esse actum ultimæ voluntatis; proinde esse actum proprium voluntatis testatoris, non verò esse actum alienæ voluntatis *l. 1. ff. de testam.* proinde non posse institutionem hæredis transferre in alienam voluntatem. Contra est, quia institutio hæredis tunc non committitur alienæ voluntati, sed tantùm ipsa electio, & executio: est enim testator, qui eligit hæredem causam piam, licèt relinquat commissario eligere hanc, vel illam. Hinc cùm dicitur, quòd institutio hæredis sit actus ultimæ voluntatis, proinde actus propriæ voluntatis testatoris, sufficit si sit actus originativè, & quoad substantiam, non verò quoad individuum: si enim quis leget centum florenos distribuendos pauperibus, non eligit in individuo hos, vel illos pauperes, sed id relinquit determinandum executori testamentario, & nihilominus tale legatum etiam quoad illa individua, quæ eligit executor, sortitur suum effectum, quia illa distributio individualis est originativè à testatore.

16 An verò legatum distribuendum pauperibus possit ab executore testamentario distribui Religiosis mendicantibus? Respondent communiter affirmativè, quia Religiosi mendicantes, cùm non habeant annuos proventus, & vivant ex eleemosynis comprehenduntur nomine pauperum: is siquidem est pauper, qui iis caret, quæ sibi necessaria sunt ad victum, & vestitum, & tales sunt Religiosi mendicantes, eo ipso, quòd vivunt de eleemosynis, & carent annuis redditibus: imò id etiam procedit licèt possideant aliquod bonum immobile insufficiens tamen ad eorum sustentationem. An verò legatum distribuendum pauperibus possit uni tantùm Monasterio totum dari, videtur dubium, quia tametsi in Monasterio sint plures Religiosi, & omnes pauperes, & per hoc salvetur voluntas testatoris, ut legatum distribuatur pauperibus; nihilominus, quia Religiosi non acquirunt sibi, sed Monasterio, ideo unam tantùm habent communem capacitatem, ratione unius Monasterii in ordine ad acquirendum; adeo ut omnes Religiosi, qui degunt in uno Monasterio, considerentur tanquam unica persona in ordine ad acquirendum. Cùm non sint capaces acquirendi ratione personarum, sed ratione Monasterii, quod est unum tantum; sequitur, quòd cum testator, velit distribui pauperibus suum legatum injungat plures distributiones in ordine ad plures capaces acquirendi, quod distribuitur. Nihilominus putârim, executorem posse distribuere Monasterio totum legatum, si Monasterium plures alat Religiosos verè pauperes: quòd enim Monasterium sit tantùm unum, & etiam capacitas acquirendi sit tantùm in Monasterio, adhuc tamen Monasterium continet plures pauperes alendos, & testator legavit talem pecuniam in ordine ad ipsos pauperes alendos, proinde tunc impletur voluntas testatoris.

17 Quinimò si testator commiserit Religioso alicujus Monasterii electionem pauperum, & simul distributionem legati posse hunc eligere proprium Monasterium, docent Mantica *lib. 8. de conject. ult. volunt. tit. 5. num. 7.* Rota in *Romana dotis de Mattheis. 17. Decembris 1584. coram Bubalo* quod procedit etiam si testator Superiori Monasterii committeret talem distributionem: idque ratio etiam suadet, non enim ex eo, quod talis distributio legati commissa sit alicui de Monasterio, debent Monachi illius Monasterii fieri per hoc deterioris conditionis: & quia alius commissarius extraneus posset ipsis ut pauperibus tale legatum distribuere, ita etiam si executor sit superior, vel simplex Religiosus illius Monasterii, poterit eidem Monasterio habenti plures pauperes Religiosos alendos, totum legatum distribuere. Non tamen putârim id procedere, si testator legaret pecunias distribu-

stribu-

Digitized by Google

stribuendas pauperibus diœcesis, vel alicujus specialis loci, quia tunc juxta mentem testatoris essent pecuniæ legatæ distribuendæ solis pauperibus illius loci.

18 Sed oritur dubium, an si testator reliquerit alicui Monasterio speciale legatum, possit illud Monasterium participare de alio legato ejusdem testatoris pauperibus distribuendo. Affirmant Anchar. *consil. 84.* Mantica *de conject. ult. volunt. lib. 8. tit. 5. num. 19. in fin.* & nituntur eò quia Religiosi talis Monasterii non obstante speciali legato sibi relicto ab eodem testatore adhuc sint pauperes, ac propterea possint eligi ut tales ad participandum de legato pauperibus relicto. Verùm non putârim huic sententiæ adhærendum: quia tametsi Religiosi talis Monasterii sint pauperes; nihilominus testator jam aliunde iisdem ut pauperibus providit, cùm speciale legatum illis reliquerit; & quia non ipsi soli sunt pauperes, sed etiam plures alii, ideo mens testatoris fuit, ut secundum legatum aliis distribueretur pauperibus, ut inde plurium indigentiis succurreret.

19 Tum quia modus legandi discretivus manifestat, quòd per illam specialem provisionem testatoris circa Monasterium, ipsum excludat à generali provisione facta in favorem pauperum: est enim regula, quòd sub generali dispositione non comprehendantur ea, de quibus specialiter provisum est *l. cum in testamento §. fin. ff. de hered. instit. & l. servo manumiss. ff. de pecul. legat. & l. cohared. §. qui partem. ff. de vulg.* Corneus *consil. 90. num. 6.* Seraphin. *decis. 476. num. 12.* ergo cùm testator in ordine ad legatum jam specialiter providerit Monasterio, non videtur hoc comprehendi sub alio legato generali relicto pauperibus, proinde non potest de ipso participare: nisi fortassis primum legatum non esset relictum monasterio titulo paupertatis, sed alio titulo, eò quia testator haberet in ipso vel affinem, vel consanguineum, vel etiam ex alio titulo præter illum paupertatis, quia tunc Monasterium repræsentaret plures personas scilicet illam, cujus intuitu esset à testatore relictum legatum: & aliam personam pauperis, & quando quis repræsentat plures personas virtualiter est multiplex, & in favorabilibus computatur ut multiplex *l. si non subscripsisti C. de administ. tutel. & l. 1. §. solet. ff. quando appelland. c. ex litteris de probat. c. postulâsti de concess. preben.* Rebuffus *in concord. tit. de collat. §. si quis jure V. dispositiones* Menochius *de recup. possess. remed. 1. num. 34.* Chassaneus *in catal. glor. mund. p. 11. consider. 12. in fin.* Hinc si legatum unum relinquatur pro fabrica Monasterii, aut aliquem alium specialem usum Ecclesiæ, possunt Religiosi illi adhuc eligi ut pauperes ad participandum de legato relicto pro pauperibus, quia tunc Religiosi illius Monasterii adhuc indigent iis, quæ sunt ipsis necessaria pro sustentatione.

20 An verò si testator leget centum florenos distribuendos pauperibus possit executor Testamentarius totam illam pecuniam dare uni tantùm pauperi, qui revera sit extremè pauper, plures censent posse uni tantùm dari, Imola *in l. unum ex familia §. si duos. num. 16. V. potest dicere. ff. de legat.* Alexander *consil. 109. num. 7. vol. 7. & in l. qui quartam §. 1. n. 3. ff. de leg.* Verùm communior, ac vera sententia est, tale legatum esse distribuendum pluribus pauperibus, quia mens testatoris debet impleri eo modo, quo fuit à testatore expressa: & quia testator reliquit illos centum florenos distribuendos pauperibus in plurali, & non alicui pauperi etiam extremè indigenti; ideo mens testatoris non adimpleretur, si uni tantùm pauperi licèt extremè indigenti totum legatum daretur: eo enim ipso, quòd in dispositione testatoris ponitur numerus pluralis, non potest in uno singulari adimpleri *l. inter illa §. fin. C. de V. O. & l. fin. ff. ad Trebellian. & c. pluralis locutio de reg. juris in 6.*

An verò posset totum legatum, duobus tantùm pauperibus distribui, videtur esse major difficultas: quia tunc habetur numerus pluralis, proinde videtur adimpleri mens testatoris: nihilominus putârim esse tunc considerandam quantitatem legati, & indigentiam pauperum, si enim legatum sit modicum, & non excedat summam 20. vel 30. florenorum; & pauperes illi duo sint extremè pauperes, tunc putârim posse totum legatum illis duobus pauperibus distribui, quia numerus pluralis in illis duobus salvatur *l. ubi numerus ff. de testibus*: secus si legatum excederet summam notabilem centum florenorum, vel aureorum, & consequenter etiam excederet congruam sublevationem illorum duorum pauperum, tunc deberet legatum distribui aliis pluribus pauperibus, quia mens testatoris est sublevare paupertatem indigentium: proinde tantum unicuique dari debet, quantum sufficit ad congruam sublevationem; non verò quod excedatur in sublevatione unius, & priventur alii pauperes tali sublevatione, quam possent habere ex illo excessu. Unde distributio potiùs est facienda infra congruam sublevationem paupertatis, ut plures pauperes participent de tali legato, quàm supra congruam sublevationem, ut pauciores pauperes subleuentur: siquidem finis testatoris est sublevare indigentiam pauperum, & benefacere pluribus, quantum potest; & quamvis sublevatio sit minus congrua, quia pauperes minus inde accipiunt levaminis; fit tamen compensatio extensivè, quatenus legatum extenditur ad plures numero pauperes: & major est pietas illa, quæ pluribus prodest. Non tamen debet legatum in tam exiguas portiones dividi, ut sublevatio fere nulla evadat, quia mens testatoris est, ut pauperes ex suo legato notabile aliquod sentiant levamen, alioquin non intenderet, eos sublevare à paupertate, cum parva sublevatio pro nulla habeatur *l. quamvis ff. de condit. & demonstrat.* 21

Cæterum si essent nobiles, qui summa laborarent paupertate, posset executor Testamentarius iisdem majorem portionem dare, ut pauperibus, quàm aliis, qui non erubescunt mendicatò vivere: cùm enim legatum sit distribuendum pauperibus in genere, & nobiles illi revera sint pauperes, & fortassis magis indigeant 22

quàm qui non erubescunt mendicare, ideo majorem portionem possunt accipere de tali legato: ratio est, quia voluntas testatoris debet intelligi, ut verba naturaliter sonant, ut notat Bartol. *in l. si arrogat. num. 27. ff. de adopt.* & cum testator legaverit pauperibus in genere, & nobiles illi revera sint pauperes, ideo potest etiam ipsis distribui tale legatum: & quia magis indigent, eò quia erubescant mendicare; potest etiam ipsis major portio dari, & id maximè procedit, quando legatum est amplum, ut notant Angel. *in l. sed & si susceperit. §. si libertis. num. 3. ff. de judic.* Bald. *in l. si quis ad declinandam n. 3.* Rota *in Romana dotis de Matth. 17. Decembris 1584. coram Bubalo*, & alii, qui asserunt nomine pauperum venire non solùm mendicantes, sed etiam ij, qui spectato statu personæ non habent congruam sustentationem, ut notant Tiraquel. *in l. maritum num. 6. ff solut. matrim.*

23 Quamobrem paupertas quando consideratur in genere in ordine ad eligendos pauperes, quibus distribuendum sit legatum, non debet considerari secundùm se præcisè, sed habita ratione conditionis, & statûs personarum, proinde possunt eligi nobiles indigentes, quia paupertas consistit in eo, quòd quis non habeat necessaria pro congrua sustentatione, ut tradunt Archidiaconus *in c. quo jure dist. 8.* Castrens. *in l. quod pauperibus C. de episc. & cler.* unde paupertas æquè potest haberi in statu mendicitatis, quàm in statu nobilitatis; & cùm nobiles possint plus indigere, quàm mendici, potest etiam major portio iisdem distribui.

24 Est tamen difficultas, an legatum relictum pro viduis possit distribui nuptæ habenti virum infirmum. Negat Panormit. *in c. ne pro defectu num. 2. de elect.* eò quia ea tantùm mulier dicatur vidua, cujus maritus est mortuus: & quæ habet virum inutilem, propriè non est vidua, cùm ejus maritus vivat, & quia in dispositionibus Testamentorum verba sumi debent in sensu proprio, ut tradunt Menoch. *præsumpt. 76. num. 8. lib. 6.* Mantica *lib. 3. de conject. ult. volunt. tit. 4. num. 15.* & Rursus legatum quantum fieri potest adimpleri debet in propria, & specifica forma *clement. quia contingit. de relig. dom.* & Concil. Trident. *sess. 25. c. 8. de refor.* ideo legatum relictum pro viduis non potest distribui nuptæ habenti virum inutilem, quando adsunt veræ, ac propriæ viduæ. Nihilominus contraria sententia videtur etiam probabilis, quia nomine viduæ in favorabilibus, & in ordine ad fruitionem privilegiorum, quæ ipsis conceduntur, venit etiam mulier habens virum inutilem, ut tradunt Barb. *in l. 1. p. 1. num. 47. ff. solut. matrim.* Tiraquel. *l. 6. connub. num. 12.* Alexander *consil. 104. num. 4. lib. 1.* & quia legatum institutum pro viduis est favor, ideo ex vi suæ institutionis comprehendit etiam fœminas habentes viros inutiles.

25 Nec obstat, quod objicit Sanchez *lib. 4. consil. c. 2. dub. 13. num. 2.* habentes viros inutiles gaudere quidem privilegiis, quæ concedit jus civile in favorem viduarum, si tamen non sint in præjudicium tertii, nec alteri auferant jus quæsitum: & in præsenti nuptæ habentes viros inutiles auferrent jus quæsitum ad legatū relictū veris, & propriis viduis. Nam contra est, quia eo ipso, quòd admittuntur ad participandum in privilegiis, & favoribus concessis viduis, adeo ut comprehendantur sub nomine viduarum, acquirunt totum jus, ac si essent veræ ac propriæ viduæ, quia favores, privilegia, & commoda ex natura sua extenduntur, proinde comprehendunt etiam nuptas habentes viros inutiles, quæ cùm sint pares in jure cum veris viduis, nullum istis jus adimitur, si illæ admittantur ad participandum in iis, quæ pro viduis conceduntur, seu in legatis, quia hæc æquè pro veris viduis, quàm pro nuptis habentibus viros inhabiles relinquuntur.

Idque potest facilè etiam evinci ex causa finali: siquidem testator, qui instituit legatum pro viduis respicit ad ipsarum statum, ut miserabilem, eò quia non habeant maritos, à quibus possint sublevari: quamobrem causa finalis relicti legati, seu dispositionis testatoris est sublevatio earum fœminarum, quæ destitutæ sunt ope, & auxilio mariti: proinde ex vi causæ finalis dispositio testatoris, se etiam extendit ad nuptas habentes viros inutiles, cùm & ipsæ destituantur ope, & auxilio mariti, qui ratione inutilitatis perinde se habet respectu nuptæ, ac si mortuus esset: siquidem inutile esse, & non esse, paria sunt *l. quoties ff. qui satisdat. & §. sciendum instit. de satisdat.* 26

Tum quia identitas rationis id operatur, ut dispositio ea omnia comprehendat, ad quæ se extendit eadem ratio *l. item veniunt. §. ait Senatus ff. de petit. hered. l. illud C. de SS. eccles.* & tradunt Tiraquel. *in l. si unquam V. libertis num. 45. & 46. C. de revoc. donat.* Gonzales *ad regul. 8. cancell. §. 7. proœm. n. 105.* Et hæc sententia mihi videtur perquàm probabilis, & ad primum fundamentum, quo nititur opposita, posset responderi, verba testatoris esse intelligenda in naturali, propria, & non in civili significatione, quando civilis adversaretur menti testatoris: non item quando ex causa finali colligitur, quòd significatio civilis sit juxta mentem testatoris: & in præsenti causa finalis testatoris per nomen viduæ comprehendit etiam nuptam habentem virum inutilem, hæc enim significatio ex conjectura deducitur *ex l. Gallus §. & quid si tantum §. de lib. & posth.* & tradit Mantica *lib. 3. de conject. ult. volunt. tit. 4. n. 15.* Cùm igitur causa finalis testatoris sit sublevare fœminas, quæ destituuntur ope mariti; & nupta habens virum inutilem etiam destituatur ope mariti, sequitur, quòd mens testatoris etiam extendatur ad nuptas habentes viros inutiles, adeo ut verba testatoris ob causam finalem sumi debeant etiam in civili significatione. Tum quia non solùm causa finalis, verùm etiam alia levis conjectura sufficit, ut qualibet verborum significatio locum habeat *l. talem institutionem in fin. ff. de hared. instit.* Ad secundum respondetur, legatum tunc impleri in propria, & specifica forma, quando impletur secundùm præcisam dispositionem testatoris, cujus intentio est, sublevare fœminas destitutas ope mariti. 27

Est

28 Est tamen difficultas, an legatum ad piam causam extinguatur, si cesset paupertas, cujus intuitu legatum relinquitur. Respondet Lara *de aliment.* §. *si mater num.* 27. affirmativè: quia quoties causa est pietatis, etiam quæ fiunt per errorem, subsistunt; eò quia pietas faveat animæ, quæ rebus omnibus præferenda est *l. sancimus*, §. *fin. C. de sacrosanct. eccles.* Et hæc sententia mihi videtur valde probabilis, eò quia legatum solùm cesset, cessante causa finali, non verò cessante sola causa impulsiva *l. cùm tale* §. *falsam & l. demonstratio* §. *quòd autem ff. de condit. & demonstrat.* & tradit Mantica *lib.* 6. *de conject. ult. volunt. tit.* 14. *num.* 14. imò id est generale in omnibus, ut non cessent cessante sola causa impulsiva, permanente finali *l.* 2. § *fin. ff. de donat. & l.* 1. §. 6. *ff. de post* ubi Tiraquel. *tract. cessante causa limit.* 1. *num.* 1. & ratio est, quia causa finalis est, quæ principaliter movet, & regulat voluntatem; & in legato ad pias causas, causa finalis est utilitas testatoris, cùm omnia pietatis opera tendant ex natura sua ad commodum animæ; & quamvis interveniat etiam commodum legatarii, nihilominus commodum testatoris prævalet, & est causa finalis, & commodum legatarii est causa implusiva *l. Titio centum init. ff. de condit, & demonst.* Tum quia in causa pietatis, ut in legato ad pias causas, finis testatoris est semper salus, & utilitas animæ propriæ, ut notavit Rota *decis.* 23. *num.* 3. *p.* 1. apud Farinacium.

29 An verò legatum relictum pro fabrica alicujus loci pii possit in alium meliorem usum converti. Bordonus *tom.* 2. *consil. regul. resol.* 55. *num.* 48. *& sequent.* respondet affirmativè, & fundatur in privilegiis Sixti IV. & Leonis X. Mihi tamen videtur absolutè dicendum, legatum relictum pro aliquo determinato usu, non posse converti in alium usum etiam utiliorem intra genus piæ causæ, idque desumitur ex *clem. quia contingit de relig. dom.* ubi dicitur: cùm ea quæ ad certum usum largitione sunt destinata fidelium ad illum debeant, non ad alium (salva quidem sedis apostolicæ authoritate) converti. Ratio id suadet, quia quoties agitur de adimplenda dispositione alicujus, debet adimpleri in forma specifica, adeo ut non possit impleri per æquipollens etiam melius, & utilius *c. cui de non sacerdotali, de prabend. in* 6. Non enim potest fieri extensio dictæ dispositionis ad casum non expressum. Tum quia legatum eò ipso quòd ex mera testatoris libera voluntate determinatur ad certum usum; si in alium convertatur, etiam meliorem, & utiliorem fit ipsi injuria, eò quia ipso Invito contrectentur res ipsius aliter, ac disposuerit: quia cùm potuerit ipse in meliorem usum destinare, & non destinaverit, præsumitur rationabiliter invitus, quòd convertatur legatum in alium usum, in quem ipse non destinavit.

30 Nec obest fundamentum Bordoni, quia ipse nititur privilegiis concessis vivæ vocis oraculo; quæ privilegia nunc sublata sunt. Tum quia licèt non essent sublata, adhuc hæc non valerent, quia sunt in præjudicium testatoris: & injuriosum est, non servare voluntatem testatoris, etiam prætexto causæ magis piæ, ut tradunt Mantica *de conject. ult. volunt. lib.* 3. *tit.* 3. *num.* 4. *in fin.* Castrensis *consil.* 259. *in fin. vol.* 1. Decius *consil.* 11. *num.* 10. *& sequent.* Potest tamen legatum relictum pro dote puellæ, eidem dari; tametsi non nubat, sed ingrediatur religionem, & fiat monialis, quia quod datur puellæ Monasterium ingredienti, datur titulo dotis, quia Monasterium illud accipit titulo dotis ipsius puellæ, ut notant Calderin. *consil.* 9. Beroius. *qu.* 34. *familiar. num.* 8. Tum quia ex communi usu loquendi puella, quæ ingreditur Religionem est dotanda, proinde quod ipsa dat monasterio dat loco dotis: unde cùm verba testatoris, verificentur in puella ingrediente Religionem, adhuc ejus dispositio verificatur ob communem usum loquendi, à quo non est recedendum *l. cum antiquitas circa fin. C. de usufruct.* Romanus *consil.* 179. *num.* 5. quamobrem stante communi usu, quòd puellæ ingredientes religionem dicantur dotari, jam ex mente testatoris legatum dotis extenditur ad id, quod puella dat monasterio pro suo ingressu.

Quòd si quæratur, an legatum relictum pro 31
puellis, quæ debent nubere, possit tribui etiam viduis. Castrensis *consil.* 308. *num.* 3. *vol.* 1. Lara *de annivers. lib.* 1. *c.* 21. *num.* 88. censent, posse viduas participare de tali legato. Verùm opposita sententia est longè probabilior, eamque docent Tiraquel. *in l. boves.* §. *hoc sermone num.* 111. & 113. *ff. de V. S.* ubi citat plures alios. Jason *in l. duobus* §. *si ei qui n.* 2. *ff. de jurejur.* & huic sententiæ adhærendum puto, quia nomine puellæ, intelligitur virgo, non verò quæ aliàs fuit nupta *l. cùm quadam puella. ff. de jurisdic. om. judic. c. puella* 20. *q.* 2. & notat Rota *decis.* 188. *num.* 3. *p.* 2. proinde tale legatum non debet dari pro dote viduæ, quia piæ dispositiones in forma specifica præfixa à testatore impleri debent ex Concil. Trident. *sess.* 25. *c.* 8. *de reformat.* Tum quia quando fit mentio de nuptiis intelligitur de primis nuptiis, proinde cùm testator reliquerit legatum pro nuptiis puellæ, debet intelligi de primis nuptiis, quia verba testatoris sumenda sunt in propria significatione, & secundùm communem usum.

Cæterum si in loco ubi dos esset distribuen- 32
da, tunc non adessent puellæ, quæ deberent nubere, posset dos distribui viduæ, quia ut ait Concilium Tridentinum *loc. cit.* quando non adsunt personæ illius speciei, in quarum favorem facta est pia dispositio, potest hæc in alium usum pium proximum institutioni converti, & pro loco, & tempore utiliorem: & est ei maximè proximus usus pius tribuere viduæ dotem in defectum puellæ. Non tamen executor potest ex se id executioni mandare; sed servanda est forma præscripta à Concilio; nimirum quòd fiat ex consensu Episcopi, & cum duobus de Capitulo.

Posset quæri, an si optio daretur executori 33
eligendi puellam, prout ipsi magis placuerit in ordine ad dandam illi dotem legatam à testatore pro nuptiis: si executor spe dotis puellam pelliceret, eámque stupraret, & postea ei promissam tribueret dotem, satisfaceret menti testatoris,

statoris, & non teneretur alteri puellæ legatam dotem à testatore tribuere? Respondetur, quòd tametsi executor liberam habuerit eligendi potestatem, non tamen habuit potestatem, ut ea abuteretur *l. fideicommissa §. si fideicommissum V. quandoque ff. de leg. & l. Thais. §. sorrore. ff. de fideicommiss.* & tradunt Paris. *consil. 45. n. 16. vol. 3.* Jason *in l. si sic. n. 4. ff. de leg.* & quando executor dotem tribuit puellæ, quàm spe dotis pellexit ad peccatum, fuit abusus potestate sibi concessa: quia testator legavit dotem puellæ pro salute animæ, & executor fuit usus potestate sibi facta in perniciem propriæ animæ, & in scandalum, ac ruinam spiritualem proximi. Tum quia puella eo ipso quòd assentitur peccato, fit indigna beneficio testatoris, quia testator eatenus legavit dotem puellæ, quia ejus intentio fuit sublevare paupertatem honestæ puellæ carentis dote: non verò ejus intentio potuit esse exhibere fomentum, & aperire occasionem ad peccandum, unde cum puella ex hoc acceperit fomentum peccandi, fit indigna beneficio testatoris, & ut talis, non potuit eligi ab executore, ut docent Glossa *in l. cum quidam V. qui non offenderint. V. quid si aliquid ff. de leg. 2.* Bart. ibidem *num. 3. V. nam quando & n. 6.* & ibidem Castrensis, Imola, & alii.

14 Hinc executor non solùm peccat si tribuat legatum dotis puellæ stupratæ, sed etiam tenetur ad restitutionem; adeo ut totum, quod dedit tali puellæ, teneatur alteri honestæ puellæ tradere: quia cùm abutatur potestate sibi concessa, & illam extendat contra intentionem testatoris, contrectat rem testatoris invito domino, quia disponit de re illa aliter, ac ipsi concessum sit disponere: imò cùm disponat de tali legato contra mentem testatoris, lædit ejus jus, & ponit radicem, ex qua oritur obligatio resarciendi per restitutionem jus læsum.

§ VII.

De Falcidia, & Trebellianica à legatis, & fideicommissis detrahenda.

1 CUm in lege duodecim tabullarum libera daretur legandi facultas, ac liceret totum patrimonium legatis erogare, visum fuit hanc legandi licentiam coarctare, ut refert Imperator Justinianus *instit. h. t. princ.* idque ut ipsis testatoribus provisum esset, cùm plerumque intestati decederent, recusantibus scriptis hæredibus adire hæreditatem pro nullo, vel saltem minimo lucro: & quamvis *lex Furia* prohiberet uni legatario legare supra mille aureos: & *lex Voconia* prohiberet, ne plus legatario, quã hæredi, quis relinqueret: nihilominus neutra adhuc sufficiens videbatur ad impediendum, ne testatores decederent intestati: quia eorum hæreditas subinde erat ita tenuis, ut per dictas leges *Furia*, & *Voconia* non satis provisum esset hæredibus. Hinc lata postea fuit lex *Falcidia*, quâ cavetur, ne liceat plus legare, quàm Dodrantem omnium bonorum, adeo ut sive unus hæres institutus sit, sive plures; apud eum, vel eos saltem quarta pars hæreditatis remaneat: alioquin si ultra legatum fuerit, potest hæres, vel hæredes, si plures fuerint, quartam partem hæreditatis ex legatis detrahere, sibique retinere: & per hanc legem provisum est querelæ hæredum recusantium adire hæreditatem ob nullum, vel minimum lucrum, ut habetur *in princ. instit. de leg. Falcid.*

Hæc lex dicta est falcidia non à consule Falcidio, neque à falce, ut putârunt aliqui; sed à Cajo Falcidio Tribuno plebis, adeo ut origine sua fuerit plebiscitum: & hac lege non de singulis hæredibus, ut fiebat per leges Furiam, & Voconiam, sed de omnibus ac tota hæreditate sancitum est, ut ita imposterùm temperarentur legata, ut quarta patrimonii pars hæredi conservaretur, & si plus legatum fuerit, quarta pars detraheretur ab ipsis legatis, seu defalcaretur, quam hæres consequeretur, non solùm per retentionem, verùm etiam per vindicationem. Non tamen hæc lex Falcidia locum habet in testamento militis *l. 12. C. de testam. milit.* ubi habetur *in testamento militis legem Falcidiam, & in legatis, ac fideicommissis cessare explorati juris est:* & ne horum ultima voluntas quoad legata destitueretur effectu, aliud remedium inventum est, ut repudiantibus hæredibus scriptis hæreditatem, à substitutis hæredibus, vel ab intestato succedentibus legata præstarentur. Rursus neque lex Falcidia comprehendit legata privilegiata, cujusmodi sunt, quæ fiunt cum perpetua inalienabilitate, ut desumitur *ex authent. C. h. t.* 2

Sicut per legem Falcidiam cautum fuit, ne plus legare liceret, quàm dodrantem bonorum, seu tres partes omnium bonorum, ut hæredi quarta superesset: ita fideicommissis universalibus, quibus hæres directus sæpe ita gravabatur, ut meritò ipsam hæreditatem respueret, ut iisdem temperamentum imponeretur, ne hæredes arcerentur ab adeunda hæreditate, duo facta sunt senatusconsulta, scilicet Trebellianum, & Pegasianum; quæ licèt à principio differrent, postea tamen in Trebellianum vis tota collata fuit: adeo ut sicut priùs ex Pegasiano quarta detrahebatur de hæreditate fideicommissaria; ita nunc detraheretur ex senatusconsulto Trebelliano, ut desumitur *ex § 7. instit. de fideicommiss. hæred.* 3

Hinc ad exemplum legis Falcidiæ respectu legatorum provisum quoque fuit hæredibus per fideicommissum gravatis, adeo ut si quis gravatus esset totam restituere hæreditatem, posset quartam partem hæreditatis sibi retinere, eamque deducere de fideicommisso ob eandem rationem, ne hæres absterreretur ab hæreditate adeunda. Et moris nunc est, ut hæres jure succedens ab intestato quartam Trebellianam deducere possit ex hæreditate *l. 3. C. ad Trebell.* Verùm tamen est, quòd hodierno jure hæres scriptus, qui suspectam habet hæreditatem non potest eam repudiare, sed compellitur eam adire, ac fideicommissum præstare: siquidem à principio Pegasianum hac ratione introductum fuit, ut primariò testatori, secundariò fideicommissario consuleretur; ne ille intestatus decederet; hic verò fideicommisso destitueretur: postea utrique aliter provisum fuit, nimi- 4

Digitized by Google

rum ut hæres fiduciarius, etiam invitus cogeretur hæreditatem adire, & illam fideicommissario restituere. Imò hæres fiduciarius debet in Trebellianicam computare fructus perceptos eo tempore, quod intercessit inter mortem testatoris, & restitutionem fideicommissi *l. 18. §. 1. ff. h. t.*

5 In computanda hac quarta parte per legem Falcidiam, spectanda est in primis quantitas hæreditatis, seu bonorum defuncti, secundò tempus mortis ejusdem, quia tunc hæreditas tantùm defertur hæredi tanquam domino, & ad illud tempus aditio retrahitur *l. omnis hæreditas 138. & l. omnia 193. ff. de R. J.* & tunc etiam acquiritur jus ad legata: quamobrem sive post obitum testatoris aucta sint bona illius hæreditate incerta nondum adita; sive diminuta, id nec obest, nec prodest legatariis, sed accrescit, vel decrescit hæredi, ejusque commodo, vel damno, ut desumitur *ex §. quantitas autem instit. de l. Falcid. in l. in ratione 30. in princ. l. cum quo 56. in princ.* Sin verò hæreditas post obitum testatoris ita decrevisset, ut hæres non posset quartam detrahere, tunc hæres adhuc integra legata præstare debet, nec quidpiam deducere potest: quia tamen non adita hæreditate legata extinguuntur, nec debentur ab intestato, nisi specialiter testator hoc voluerit *l. eam 14. C. de fideicommiss.* & legatarii non possunt compellere hæredem, ut adeat hæreditatem *l. eam quod 14 §. & generaliter ff. ad S. C. Trebell.* ideo adiguntur legatarii cum ipso hærede de certa portione legatorum paciscí, ut saltem aliquam partem eorundem assequantur ut constat *ex d. §. quantitas autem.*

6 Juvat tamen observare, quòd antequam Falcidia detrahatur à legatis, deduci debet totum æs alienum, quo testator defunctus gravabatur §. *cum autem instit. de leg. Falcid.* Imò etiam quod ipsis hæredibus debetur tempore mortis *l. qui fundum 87. §. si quis ff. & in imponenda:* nisi fortassis expressè id testator prohibuerit *l. si debitor. 12. ff. eod.* siquidem legata solvenda sunt ex bonis ipsius testatoris, non verò ex bonis alienis; & bona testatoris ea tantùm sunt, quæ supersunt deducto ære alieno, *l. subsignatum 39. §. 1. ff. de V. S.* Rursus deducuntur etiam sumptus pro funere, ut habetur *in §. cùm autem V. æs alienum* imò etiam quod impensum est in pharmacopea tempore infirmitatis, siquidem hæc debita, ut privilegiata, sunt priùs solvenda *l. 3. C. de religios. & sumpt. fun.*

7 An verò hæres possit solvere integrum legatum pium quando alia legata non possunt integrè solvi, non caret difficultate: siquidem causa pia tanquam privilegiata est præferenda, adeo ut magis favendum sit piæ causæ, quàm filiis ejusdem testatoris *argum. l. postliminium §. filius ff. de capt. juncta l. veluti ff. de justit. jur.* & tradit Baldus *in c. in præsentia num. 1. in fin. de probat.* Hinc Testamentum solo nutu factum quamvis regulariter non valeat, etiam inter liberos, ut communiter docent doctores Mantica *lib. 4. de conject. ult. volunt. tit. 4. n. 8.* Felin. *in c. in præsentia num. 77.* nihilominus in favore piæ causæ suum sortitur valorem, ut notat Glossa *in c. cum tibi de testam.* & Baldus *consil. 174. vol. 3.*

Nihilominus dicendum est probabiliùs, non 8 licere executori integrum legatum pium solvere, quando cætera legata integrè solvi non possunt; sed debere etiam de legato pio detrahere debitam portionem pro rata, sicut detrahitur à cæteris legatis, ut docent Tiraquel. *de privilegiis piæ causæ privileg. 26. num. 9.* Gomez. *tom. 1. variar. c. 12. num. 34.* quia jus legatariorum omnium oritur ex una, & eadem radice; scilicet ex ultima voluntate testatoris morte confirmata; hoc enim jus est æquale apud omnes quoad legata sibi relicta, nec in uno est cum prælatione ad alios, cùm jus in singulis oriatur ex eadem voluntate testatoris: unde nisi prælatio inducatur, & exprimatur ab ipso testatore, non potest quoad legata ab aliis induci: in distribuendis autem legatis attendi debet jus, quod habent legatarii, & non favor causæ piæ: ratio est, quia tunc non agitur de favorabilibus, sed de iis, quæ ad justitiam pertinent, ut detur unicuique jus suum, prout cuique competit: proinde non potest legatum integrum solvi ad piam causam, si alia non possint integrè solvi: alioquin læderetur jus cæterorum.

Neque obstat, quòd causa pia sit favorabilis, & privilegiata, quia inde non sequitur habere ordinem prælationis, quoad recipienda legata integra, quando cæteri non possunt integrè satisfieri: favor enim ita debet servari, ut aliis non fiat injuria *c. ex tenore de for. compet. & c. super de donat. inter vir. & uxor.* atqui in præsenti cæteri legatarii læderentur, si integrum legatum solveretur causæ piæ, eò quia ipsis diminueretur jus, quod habent in legata sibi relicta. Hinc si hæres, vel executor integrè solvat loco pio, vel alteri legatum, quando omnia non possunt integrè solvi, & scienter id facit, peccat contra justitiam, & tam ipse, quàm legatarius, qui plus accepit, tenetur ad restitutionem, ut docet Navarrus *in manual. c. 17. lib. 51. V. quinto loco.* Tabiena *V. restitutio q. 25. V. sexto*, siquidem legatarius, qui integrum legatum accepit plus accepit, quàm ei deberetur, & quidem in præjudicium aliorum; hinc executor, vel hæres solvendo integrum legatum uni lædit jus aliorum contra justitiam. 9

Non solùm à legatis detrahi potest Falcidia, verùm etiam à donationibus causâ mortis *l. 18. C. ad l. Falcid.* ubi dicitur: si enim cum mortis causa donatio procedat, & hæc modum legis Falcidiæ excedat, hæres post aditionem repetit eam pecuniam, quæ ultra modum legis Falcidiæ corporaliter quidem data est, lege autem in patrimonio testatoris permansit. Imò DD. hoc idem extendunt etiam ad donationem inter conjuges, & alias nonnisi morte confirmandas, idque ob paritatem rationis. Sunt tamen aliqui casus, in quibus in pœnam prohibetur falcidia detrahi. Primò, si hæres non conficiat inventarium tempore, & forma à jure præscriptis. Secundò, quando post admonitionem à judice factam intra annum, testatoris voluntatem non est executus; quo dilapso non solùm 10

lùm amittit jus detrahendi falcidiam; sed insuper privari potest tota hæreditate salvâ legitimâ, ut habetur *in Novella* 1. *c*.1. Tertiò quando hæres surripuit aliquid de bonis hæreditatis, ut habetur *in d. Novel*.1.

11 An verò in hisce casibus teneatur hæres in conscientia non detrahere falcidiam, etiamsi nemo contradicat, nec sententia propterea feratur. Respondetur, hæredem adhuc posse Falcidiam detrahere; quia ante sententiam judicis nemo tenetur in se pœnam lege promeritam exequi; præsertim si absque culpa aliquid hujusmodi committit; imò si absque culpa à judice condemnaretur, posset occulta compensatione se indemnem servare; ut docent plures cum Molina *disp*. 213. modus detrahendi Falcidiam habetur *in* §. *fin. inst. h. t.* ubi dicitur: cum autem ratio legis Falcidiæ ponitur, ante deducitur æs alienum; item funeris impensa, & pretia servorum manumissorum; tunc demum in reliquo ita ratio habetur; ut ex ea quarta pars apud hæredem remaneat, tres verò partes inter legatarios distribuantur, pro rata (scilicet portione ejus, quod cuique eorum legatum fuerit) verùm omissum est, priùs etiam esse detrahendum quidquid hæredes in Testamento, & in conficiendo inventario insumpserunt; vel ratione hæreditatis quoquo modo necessario expenderunt: his detractis detrahuntur etiam legata privilegiata: postea ab eo quod residuum est detrahitur quarta pars pro hæredibus; & reliquæ tres partes distribuuntur inter legatarios.

12 Rursus Falcidia, vel Trebellianica detrahitur unà cum legitima, adeout hæc non computetur in Falcidia; sed filius possit ex hæreditate Patris utramque detrahere Falcidiam, & legitimam; idque desumitur *ex cap. Raynutius* 16. *h. t.* ubi Innocentius III. secundùm jura civilia ab omnibus recepta rescripsit, deberi adjectæ filiæ tam legitimam suam, quàm Trebellianam, & utramque simul, & semel esse deducendam ex hæreditate patris; hoc idem etiam expressè habetur *in c. Rainaldus* 18. *h. t.* ubi Gregorius IX. ait: Filius rogatus restituere hæreditatem in morte potest detrahere tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam; & has potest relinquere legato, vel hæredi, & pœnas ponere. Hoc idem probatur etiam ex jure civili; quia jus detrahendi Trebellianicam est jus eam detrahendi ex bonis, quæ sunt in hæreditate: & hoc jus alioquin competit absque ulla exceptione cuivis gravato restituere hæreditatem; adeout eam detrahat, ac retineat jure hæreditario: atqui legitima non continetur in bonis hæreditatis; nec filius eam accipit jure hæreditario, sed jure proprio, seu sibi jure naturæ debito: ergo Filius gravatus restituere hæreditatem detractâ priùs legitimâ sibi jure naturæ debita, habet etiam jus detrahendi quartam Trebellianicam. Major est certa, & ostenditur à pari de dote, quæ non computatur in hæreditate, quia debetur filiæ jure naturæ ratione alimentorum; proinde nec legitima, quæ computatur pro alimentis comprehendi debet in hæreditate *l*. 14. *ff. ad l. Falcid.* ubi Ulpianus expressè asserit *dotem in hæreditate patris non inveniri.*

Rursus legitima, ut unanimiter asserunt juristæ consideratur in bonis paternis, ut æs alienum; proinde ut tale deducitur, non ut donum liberale defuncti: & sicut quivis creditor antecedenter ad bonorum æstimationem ex quibus deducenda est Trebellianica detrahit sibi debitum; ita pari pacto detrahi potest legitima, cum ex juristis se habeat ut æs alienum in paterna hæreditate: unde si creditor esset hæres gravatus restituere hæreditatem, ante omnia deduceret sibi debitum, & insuper Trebellianicam; ita etiam filius, cui competit legitima si sit hæres gravatus hæreditatem restituere, debet priùs deducere legitimam, postea Trebellianicam: detrahitur tamen legitima solutis priùs debitis ex contractu; & postea detrahitur Trebellianica ex diversis titulis, scilicet titulo legitimæ detrahitur tertia; & titulo Trebellianicæ quarta. Dices, legitimam non minus haberi jure hæreditario, quàm Trebellianicam: ergo corruit Fundamentum nostræ sententiæ; quòd ideo legitima ultra Trebellianam detrahi possit, eò quia debeatur jure proprio, non jure hæreditatis, sicut Trebelliana. Sed contra est, quia legitima est debita eodem jure, ac dos debetur filiæ; scilicet ob alimenta; sed dos est debita jure proprio *l. 14. ff. ad Falcidiam* ibi *si Pater dotem consentiente filia non petisset, Falcidiam quidem jure hæreditario, dotem autem jure proprio filiam habituram respondi*: ergo si legitima est debita eodem jure ac dos, sequitur esse debitam jure proprio. 13

Neque obstat, quòd filius non accipiat legitimam nisi post mortem patris; quia licèt id verum sit; nihilominus eam semper accipit ut sibi debitam jure proprio, & naturæ, & quatenus est hæres necessarius; non verò illam accipit ex libero judicio defuncti. Hinc potest filius acceptâ legitimâ hæreditatem repudiare: idque sanè argumento est, filium non accipere legitimam, nec esse illi debitam jure hæreditatis; sed jure proprio distincto. 14

Sunt tamen plures casus, in quibus cessat detractio Falcidiæ, quos recenset Glossa *in fin.* §. *ult. inst. de l. Falcidia.* Primò si testator expressè prohibuit, ne Falcidia detraheretur, non ignarus modi, seu virium patrimonii sui *auth. de hæred & Falcid. c.* 2. §. 1. *verò expressum coll.* 1. quòd si dicas *in c. Rainaldus* 18. *in fin. h. t.* haberi; quòd contra voluntatem testatoris lex Falcidia inducatur, ac deduci possit. Contra est, quia *ex l. Titia* 86. *ff. ad l. Facid.* liquet, deductionem Falcidiæ non ex voluntate testatoris, sed potiùs contra illam ex legis dispositione inductam esse, præsertim *in c. Rainaldus*, ubi voluit testator, ut res legatæ avunculis suis, sine contradictione, ac diminutione integræ illis darentur, ut notat *Glossa fin. ibid.* proinde contra ejus voluntatem fuit, ut retineretur, seu detraheretur ex illis Falcidia; & nihilominus ex juris dispositione deducenda fuisset, nisi testator expressè id prohibuisset. Idque habetur etiam *in authent. sed cum testator C. ad l. Falcid.* ibi: *sed cum testator id expressim vetuit, non ignarus quis modus sit sui patrimonii, cessat Falcidia, & si hæres in hoc defuncto non pareat, defertur* 15

fertur hæreditas personis enumeratis sub titulo de legatis, & fideicommiss. Et hisce juribus correctum, & abrogatum est jus antiquum, quo non licebat prohibere detractionem Falcidiæ. An verò eodem modo possit prohiberi deductio Trebellianicæ à fideicommisso universali; sicut detractio Falcidiæ a legatis, & fideicommissis singularibus; negant Fachineus *l. 5. c. 4.* Alciatus, Rittershusius, & alii plures.

16 Sed probabilior sententia est affirmativa; quia in jure sub nomine Falcidiæ comprehenditur etiam Trebellianica, quæ causa est, ut nonnunquam hæc duo in jure confundantur, & accipiantur pro eodem: & Justinianus *in Novel. 1. c. 2.* per Falcidiam intellexit Trebellianicam. Secundò non potest deduci Falcidia de legatis ad causas pias *authent. similiter c. de l. Falcid.* & licet Fachineus *lib. 5. controv. c. 17.* nitatur pluribus textibus evincere posse Falcidiam detrahi etiam ex legatis ad pias causas; nihilominus communior sententia, cui adhærendum est, id negat. Consuetudo tamen plerisque in locis inolevit, ut ex legatis piis tunc deducatur Falcidia, quando ex aliis legatis integra quarta haberi non potest; proinde tamdiu manent sub diminutione legata pia, quamdiu alia legata non fuerint exhausta. Molina *tract. 2. disp. 213. num. 10.* & plures alii excipiunt nisi causa, vel locus pius fuerit hæres institutus; quia tunc hæredes cum sint loca pia possunt detrahere Falcidiam: quia quoties duo circa eandem rem æquali gaudent privilegio, cessat privilegium, ac subintrat jus commune, quod tunc servari debet. Tertiò non detrahitur Falcidia, si hæres intra tempus, & juxta formam jure præscriptam neglexerit inventarium conficere; quia tametsi legata vires excedant hæreditatis, illa hæres tenetur integrè solvere *auth. de hæredib. & Falcid. c. 2. §. hinc nobis.* Quartò si res sit eo modo legata, ut alienari non possit: sed perpetuò apud successores illius, cui relicta est, permaneat; tunc nec Falcidiæ subjicitur *authent. sed in ea c. eod.* Quintò si hæres monitus à judice, intra annum testatoris voluntatem executus non fuerit; eo dilapso non solùm privatur jure detrahendi Falcidiam; verùm etiam tota potest hæreditate spoliari detractâ solâ legitimâ, quæ jure naturæ debetur hæredibus *authent. de hæredit. & Falcid. §. His igitur*, non tamen hoc jus amittitur nisi post sententiam judicis; cum sit pœna inflicta à lege, non incurritur nisi per sententiam judicis; quia nemo sibi pœnam infligit, nec se ipsum condemnat. Sextò si hæres negavit, vel occultavit, aut surripuit aliquid ex hæreditate, tunc in pœnam delicti prohibetur ex omnibus legatis Falcidiam detrahere *authent. de hæred. & Falcid. §. hinc nobis.*

17 Ex legatis piis portio canonica debita est Episcopo, ut habetur *in c. requisisti 15. h. t.* ubi Innocentius III. declarat quomodo portio canonica debita sit Episcopo, & legata pia distribuenda. Asserit enim, Episcopo de relictis Ecclesiæ esse debitam tertiam, vel quartam portionem juxta diversas locorum consuetudines. Sed distinguendum est inter cathedralem, & alias Ecclesias: imò si agatur de cathedrali, adhuc distinguendum est: vel testator dicit: *relinquo istud Episcopo* & tunc si testator est extraneus præsumitur relinquere intuitu Ecclesiæ non personæ, unde cathedralis potest petere canonicam portionem, perinde ac Episcopus: si relinquatur Ecclesiæ, tunc si testator velit expressè, illud esse solius Episcopi, & non Ecclesiæ, id tunc servandum est; sin verò dicat expressè velle illud esse Ecclesiæ, non Episcopi, non præjudicat Episcopo.

Quòd si Episcopo relinquatur à propinquo, 18 præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed solius personæ, & tunc nihil potest Ecclesia habere vivente Episcopo, nisi oppositum probetur, scilicet fuisse relictum intuitu Ecclesiæ. Vel testator dicit: *relinquo istud Ecclesiæ, & Episcopo simul*; & tunc inter ipsos facienda est canonica portio, ac divisio rei relictæ utrique: Vel dicit *relinquo istud Ecclesiæ, & istud Episcopo*; & tunc reducenda sunt ad canonicam divisionem inter Episcopum, & cathedralem; nisi ambo velint esse contenti dispositione facta à testatore; quod æquum esse videtur, cum nulla adsit suspicio fraudis, nec aliquis nimis fraudetur canonica portione. Si loquatur de aliis Ecclesiis; vel legans relinquit aliquid Episcopo, & aliqua locis piis; & tunc quod relinquitur Episcopo est præcipuum ipsius cum Ecclesia cathedrali; & de legatis relictis aliis Ecclesiis Episcopus obtinet canonicam portionem. Quæ verò relinquuntur clericis, qui possunt habere proprium, & non habeat Ecclesiæ prælationem, vel administrationem, sive relicta sint ab extraneo, sive à propinquo, intelliguntur relicta ratione personæ; & de iis nec Episcopus, nec Ecclesia quidquam obtinet; nisi evincatur contrarium citra fraudis suspicionem.

§. VIII.

De executoribus testamentariis, & alterius ultimæ voluntatis.

Explicato jure disponendi in ultima voluntate, seu testandi de rebus propriis, superest explicandum jus exequendi ultimam voluntatem defuncti: & illi quibus tale officium demandatur dicuntur executores ultimarum voluntatum, adeout executores testamentarii sint, qui deputantur ad exequendam ultimam testatoris voluntatem; & hujusmodi executores sunt varii: siquidem alii ab ipso testatore relinquuntur in testamento, & hi propriè dicuntur testamentarii Executores: alii dantur à jure, seu designantur à lege, & vocantur legitimi: alii constituuntur à Magistratu, & isti vocari solent dativi. Si testator nullum in testamento executorem nominaverit, tunc executio testamenti, & cujusvis alterius ultimæ voluntatis pertinet ad hæredes testatoris defuncti, etiam quoad legata pia, ut desumitur *ex c. si hæres 6. h. t.* ubi etiam additur, quòd si hæres non impleat intra annum voluntatem testatoris, debeat eidem ab Episcopo interdici hæreditas unà cum fructibus, & tantùm excipiuntur, quæ pro redemptione captivorum, vel pau-

pauperum alimentis relicta fuerunt; eò quia executio ad causas pias tunc ad Episcopum loci, vel originis, aut domicilii testatoris, ut ad patrem pauperum, & personarum miserabilium debeat spectare; si nullus alius executor sit designatus, ut desumitur ex *l. nulli* 28. & ibi Glossa *V. oritur C. de Episcop. & cleric.* Abbas *in c. nos quidem num.* 4. Covarruvias ibidem *num.* 8. servanda tamen quoad hoc erit loci consuetudo.

2 Cæterum testator potest unum, vel plures prout ipsi magis libuerit executores suæ ultimæ voluntatis in testamento nominare, ac constituere, sive hæredes sint, sive extranei, sive mares, sive fœminæ, ut desumitur *ex c. nos quidem 3. h. t.* Sin verò uxor fuerit à priori marito executrix constituta, non amittit jus exequendi, si transeat ad secundas nuptias, ut tradit Covarruvias *in c. tua 17. h. t. num. 3.* Minorennis etiam potest esse executor testamenti, dummodo 17. compleverit annos, eò qui hæc ætas sufficit, ut quis constituatur procurator ad negotia gerenda *c. qua generaliter 5. §. fin. de procur. in 6.* Immo etiam clerici esse possunt executores testamentarii, & Episcopus potest eos compellere, ut voluntatem testatoris fideliter exequantur, tametsi testator reliquerit, executores non esse compellendos, ut desumitur *in c. tua 17. h. t.*

3 Imò possunt etiam plures constitui, quorum alii sint laici, alii clerici, dummodo executio tunc non repugnet statui clericali. Quòd si ex pluribus deputatis executoribus unus eorum decesserit, vel ob aliquod impedimentum non possit, vel etiam nolit exequi suum officium; tunc ne testatoris voluntas diu impediatur, possunt alii deputati liberè exequi suum officium, nisi testator aliud in testamento expresserit, vel vetuerit, ne unus sine altero ad executionem procedat, ut statuitur *in c. Religiosus 2. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd quando plures executores deputantur à testatore simpliciter, & unus vel moritur, vel est in remotis, vel non vult; alter potest liberè exequi Testamentum, nisi testator aliud expresserit. Sin verò impedimentum non sit diuturnum, vel executor absens non longè distet, tunc debet is vocari, & expectari; quòd si in termino præfixo non venerit, potest, qui præsens est, suo fungi executionis officio. Quòd si degeret in remotis, vel nollet exequi (quod tamen arbitrio boni viri determinandum est) tunc non debet vocari, sed alter qui est præsens, & expeditus, potest suum exequi officium, ut notat Glossa *in c. sanè V. in remotis:* siquidem interest Reipublicæ, ut voluntates defunctorum adimpleantur *l. vel negare 5. §. quemadmodum testam. aperi.* Quando verò unus ex deputatis executoribus vult defuncti voluntatem exequi, licet alii nolint, vel non possint, Episcopus non debet tunc se immiscere, nec substituere alios executores, ut tradit Farin. *in §. sanè n. 4.*

4 Transacto tamen anno à jure executoribus testamentariis concesso, communior sententia asserit, Episcopum fieri executorem, ut voluntas defuncti impleatur, non solùm ad legata pia, verùm etiam profana, ut ex Navarro, Tiraquello Boëtio tradit Perreira *in tract. de manu regia p. 1, c. 16. num. 5.* ubi asserit, hunc casum esse mixtæ cognitionis, & in eo dari præventionem inter judicem Ecclesiasticum, & sæcularem: quia adimpletio voluntatis defuncti cedit in ipsius defuncti bonum, & ad Episcopum pertinet defunctorum bona curare, tametsi Testamentum non sit ad pias causas, ut pluribus juribus ostendit Panormit. *in d. c. si hæres de testam. num. 3. & in relect. c. cùm esses de testam. num. 32.* Hinc pertinet etiam ad Episcopum, quando adversus executorem, aut hæredem laicum intentatur actio, efficere, ut ea via in defuncti bonum ipsius voluntas mandetur executioni, id enim pietati est magis consonum; & hoc procedit etiamsi in testamento adsint tantùm legata profana, & quando judex sæcularis non esset remissus in administranda justitia. Imò Episcopus potest exequi legata pia etiam contra laicum tertium possessorem; quia jura quæ præbent episcopo hanc facultatem, non se restringunt, ut tantùm contra hæredes procedere possit, sed absolutè, & indistinctè loquuntur, & ubi jura non distinguunt, nec nos debemus distinguere. Secundò pro executione legatorum, & ad eorundem executionem tres dantur actiones, quarum prima est personalis, secunda relicta, tertia hypothecaria ut liquet ex textu *in §. nostra autem* ubi Glossa, & doctores *instit. de legat.* proinde coram ipso Episcopo possunt hujusmodi actiones proponi, prout natura negotii patitur, quia si datur jus exequendi, debet etiam dari modus, & actio: quamobrem si agatur contra tertium possessorem non est locus actioni personali cùm tertius ille non sit hæres: unde erit locus rei vendicationi pro executione rerum legatarum: & hæc actio potest etiam intentari hæreditate non adita: siquidem non requiritur subjectum actionis personalis, sed tantùm dominium ex parte agentis, & possessio ex parte rei conventæ, ut desumitur *ex textu l. in rem ff. de rei vendicat. §. omnium autem.* Tertiò pro assecutione rerum legatarum, & acquirenda earundem possessione datur etiam aliud remedium, & est Salvianum interdictum, quo potest quis contra tertium possessorem intentari: quod si procedit de legatis profanis, à fortiori etiam de piis, proinde contra tertium possessorem Episcopus est legitimus executor piarum dispositionum; alioquin facilè eluderetur ejus officium intervertendo possessionem bonorum legatorum, vel testatoris in tertiam personam, ut rectè Ciarlinius *in controvers. forens. c. 28. num. 25.*

Cæterum datâ negligentiâ executoris non solum potest, sed etiam tenetur Episcopus Testamentum exequi, quia suppositâ executorum negligentiâ, executio devolvitur ad Episcopum, ut hic eorum defectum suppleat, ac præstet, ut ultimæ testatorum voluntates, quamprimùm adimpleantur: quòd si Episcopo nullum esset præceptum injunctum, non rectè negligentia suppleretur executorum, nec tam citò testatoris voluntas adimpleretur. Immo si Episcopus dilapso anno dato à jure executoribus ad exequendum, fuerit & ipse negligens in administranda justitia removendo executores ab 5

executióne, eósque privando emolumentis potest Metropolitanus talem executionem facere, quia pertinet ad Metropolitanum supplere negligentiam episcopi, cum quilibet de populo possit reclamare, si noverit defuncti voluntatem non impleri, ut notant Archidiac. & Butrius quos citat, & sequitur Spinus *spec. testam. Glossa* 20. *num.* 42.

6 An verò possit testator prohibere, ne executio devolvatur ad Episcopum. Respondetur, posse testatorem in casu negligentiæ executoris substituere alium executorem, & tunc impedit, ne executio devolvatur ad Episcopum, donec substitutus fuerit deprehensus negligens, ut tradit Covarruvias *in c. tua de testam. num. 6. & c. 3. de testam. num.* 2. & licet possit testator alium executorem substituere ad supplendam negligentiam primi, non tamen potest substituere tertium ad supplendam negligentiam secundi, ut docent Bald. Lopez. & alii. Putârim tamen probabiliùs, testatorem datâ executorum negligentiâ non posse impedire Episcopum, ut non se intromittat, curétque executionem testamenti; quia exigere ejusmodi rationem est munus publicæ potestatis introductum in commune bonum Reipublicæ, & testator non potest impedire bonum commune.

7 Tum quia tale impedimentum ansam præberet peccandi. Verùm id procedit, ut executio testamenti devolvatur ad Episcopum suppositâ negligentiâ executorum, si testator de alio executore non providit, quia si providit ad hunc devolvitur executio non ad Episcopum, nisi secundus executor esset etiam & ipse negligens. Quòd si Episcopus decesserit, executores possunt compelli à Capitulo, sede vacante ad executionem testamenti, & ad reddendas rationes, ut tradit Covarruvias *in c. Joannes* 19. *n.* 2. *h. t.* & B... *de potest. Episcop tom.* 3. ut etiam Moneta *de commut. ult. volunt. c.* 5. *n.* 5.

8 Non solùm clerici, sed etiam Religiosi claustrales possunt esse executores testamentorum, & cujusvis alterius ultimæ voluntatis sive ad pias, sive ad profanas causas, idque desumitur *ex c. Religiosus* 2. *h. t. in* 6. ubi dicitur, quòd Religiosus deputatus executor testamenti ab aliquo testatore, non possit tale munus suscipere, nisi petitâ, & obtentâ licentiâ à suo superiore, eò quia Religiosus non habeat proprium velle: ex quo liquet, Religiosos ex licentia suorum superiorum posse esse executores testamentarios. Id etiam approbat ipsa consuetudo, quæ tolerari potest, dummodo Religiosi inde non abstrahantur à divino servitio, ut tradit Joannes Andreas *in c. Joannes* 19. *num.* 18. *h. t.* Verùm id procedit solùm de Religiosis claustralibus, quia alii degentes extra claustra, & alicui beneficio perpetuo addicti, possunt sine superioris licentia fungi tali munere, eò quia non censeantur sub Prælati obedientia, & habent proprium velle & nolle; ut sunt Episcopi, vel alii Prælati Religiosi. Quòd si executor constituatur superior alicujus Monasterii, is potest absque Provincialis, vel Generalis licentia hoc munus obire, & exercere: ratio est, quia hujusmodi superiores possunt uti omnibus facultatibus, quas suis possunt subditis concedere, nisi aliud peculiare sit in aliqua religione statutum, vel consuetudine inductum, ut docet Molina *de justit. disp.* 247. *n.* 9.

An verò irritum sit, ac invalidum, quod Religiosus executor testamenti, sine licentia superioris fecerit, affirmant Fagundez *de tract. lib.* 6. *c.* 5. Vicadingus *de contract. disp.* 4. *dub.* 13. §. 3. Carpius *de executione testament. lib.* 1. *q.* 5. *num.* 22. quia quando consensus alterius requiritur ad aliquem actum est de illius solemnitate, & forma; adeout si omittatur, talis actus privetur sua forma, ac sit invalidus: consensus autem seu licentia superioris requiritur ad actum executionis testamentariæ, quæ fit à Religioso: ergo talis executio est nulla nisi accesserit consensus superioris. Quòd verò actus sit nullus, quando deest consensus alterius, qui alioquin requireretur, probat Tiraquel. *ex l. non dubium C. de legibus*; hæc autem lex ab Ecclesia fuit recepta, ut liquet ex Gregorio Magno, & refertur *in c. Imperiali* 15. *quæst.* 2. & *c. quæ contra de reg. jur. in* 6. licèt hæc sententia probabilis sit, opposita tamen videtur etiam probabilis: quia textus asserentes Religiosos non habere velle, & nolle possunt explicari de velle, & nolle licitè, quin extendantur ad validè, unde licèt illa executio facta à Religioso absque consensu superioris non sit licita, potest nihilominus esse valida: siquidem plura prohibentur fieri, quæ postea facta tenent. 9

Tum quia Religiosus non exequitur tunc voluntatem propriam, sed testatoris, nec est executor nomine suo, sed nomine defuncti, adeo ut voluntas executoris sit potius applicatio ultimæ voluntatis testatoris, ut hæc moraliter perseverans suos habeat effectus in omnibus particularibus casibus, ad quos testator direxit suam voluntatem, adeo ut voluntas executoris moraliter censeatur voluntas testatoris: proinde licèt Religiosus careat proprio velle, non inde sequitur, quòd non possit validè sine licentia sui superioris exequi testamentum: hanc sententiam docent Sanchez, *in summ. tom.* 2. *lib.* 6. *c.* 11. *num.* 14. Diana *de executor. testament. resol.* 25. *num.* 2. Layman. *lib.* 3. *tract.* 5. *c.* 11. *n.* 5. Tum quia licèt *in c. Religiosus ult. h. t. in* 6. requiratur licentia superioris; hæc tamen requiritur ex vi illius textûs, ut executio fiat licitè; non verò quòd semel facta sit irrita, quia lex non procedit ad irritandum actum prohibitum. hinc officium Procuratoris sine licentia superioris validè suscipitur per textum *in c. Monachi* 16. *q.* 1. & *clement. Religiosus & procurat.* non enim omnes actus, qui prohibentur, ne fiant, invalidantur, si facti fuerint. Sanchez. tamen *loc. cit.* id limitat, quando superior non contradicit tali executioni, quia simplex prohibitio non sufficit ad irritandum, sicut nec simplex prohibitio juris id efficit. Secundò, si in judicio opponatur Monacho exceptio defectûs potestatis ad exequendum, eò quia superioris licentia careat. Verùm alii non putant necessarias has limitationes, & dicunt sufficere, si Religiosus quoad valorem actûs exequatur voluntatem testatoris: sed sententia Sanchez est tutior, ac verior. 10

11 Sunt tamen qui putant, non esse necessariam specialem licentiam superioris, ut Religiosus ex voluntate testatoris existat commissarius ad condendum Testamentum eo pacto, quo permittitur per commissariū condi; eò quia in jure non fiat expressa mentio hujus prohibitionis: & addunt tacitam prohibitionem non posse colligi ex prohibitione officii executoris, eò quia leges prohibitivæ cùm sint odiosæ non debent extendi ad casum diversum: & condere Testamentum est longè diversum ab executione testamenti jam conditi: siquidem per illud tantùm exprimitur voluntas testatoris, & per executionem eadem voluntas jam expressa mandatur executioni. Et hæc sententia mihi videtur perquam probabilis: quia ratio ob quam executio prohibetur non procedit in commissario ad condendum Testamentum; ea enim fuit, ne Religiosus pecunias contrectaret, & ne litigia ad se traheret in bonorum distributione, & ne se obligaret judicio stare ad reddendam executionis rationem: hæc autem in condendo testamento non procedunt, unde non est eadem ratio prohibitionis, proinde cum nec expresè, nec tacitè prohibitum sit, Religiosum esse commissarium ad condendum Testamentum, non videtur necessaria ad id superioris licentia, licèt hæc requiratur, ut Religiosus sit executor testamentarius. An verò hæc specialis licentia requiratur, ut Religiosus eligat executores testamentarios, licèt affirmet Sanchez *in sum. tom. 2. lib. 6. c. 11. num. 41.* ea innixus ratione, quia Religiosus non habeat proprium velle, aut nolle: nihilominus opposita sententia est communior, quia hæc electio executorum ex nullo textu probatur Religioso prohibita, proinde quoad electionem non videtur necessaria superioris licentia, sicut requiritur, ut sit executor, quia electio executoris est tantùm pars complens dispositionem testamenti; non verò est pars ipsius executionis testamenti jam dispositi, & *in c. Religiosus ult. h. t. in 6.* solùm prohibetur Religiosis executio testamenti jam dispositi, non verò ejus constitutio, quæ non est pars executionis.

12 Fratribus minoribus de observantia omninò prohibitum est, esse executores Testamentorum, ut etiam Capucinis; adeo ut neque Guardiani, nec alii superiores talium ordinum possint dispensare, & dare licentiam, ut habetur statutum in *clement. exivi §. proinde vir sanctus de V. S.* ubi tamen additur, quòd in exequendis testamentis Consilium dare eorum statui non obsistat, cùm ex hoc ipsis circa bona temporalia nulla jurisdictio, sive actio in judicio, sive dispensatio tribuatur. Tametsi fratres minores, & Capucini non possint esse executores ultimarum voluntatum: nihilominus electio pauperum, in quos eleemosyna ab executore distribuenda sit, potest ipsis à testatore committi; quia hæc personarum electio est potius facti, quàm juris, ut liquet ex *l. cum pater. §. hæreditatem ff. de legat.* proinde potest per eum fieri, qui hujus muneris non est capax, quia tunc non gerit vices hæredis.

Præterea quia in tali electione cessant causæ finales, ob quas fratres minores non possunt esse executores testamentarii: siquidem cessant rationes litigii, aut contrectationis, seu administrationes pecuniarum, ob quas Clemens V. *in præfata sua constit. exivi* declaravit, Minoribus ultimarum voluntatum executionem inhibitam esse. Demum quia electio pauperum est pia, & consona Religioso statui, nec mentem terrenis implicat, & potest brevissimo tempore fieri. Non tamen hæc electio pauperum fieri potest à fratribus minoribus sine licentia superioris, quia tametsi non sit propria executio testamenti, nihilominus pertinet saltem inchoativè ad ipsam executionem, cujus fratres minores non sunt capaces.

Quoad alios executores testamentarios licèt ipsis à testatore sit munus executoris demandatum, non cogi possunt illud suscipere: sed postquam munus executoris acceptârunt, adigi possunt, implere jussa defuncti, ut habetur *in c. Joannes 19. h. t.* ubi dicitur, quòd executores testamentarii postquam acceptârunt, debent cogi ab Episcopo, ut Testamentum exequantur, si sint negligentes. Tum quia etiam non suscipere mandatum, cuilibet liberum est, & nihilominus semel susceptum impleri debet, ut dicitur *in §. mandatum instit. de mandat.* Immo non requiritur expressa acceptatio, sed sufficit tacita, quæ colligi potest ex facto aliquo, ut si executor actum aliquem executionis exerceat, vel si litteras acceptet, in quibus officium executoris ipsi demandatur, & non contradicat *arg. clem. 1. de Procurat.* ut docet Bartol. *in l. Titius 24. ff. de constit.* Secus si quis tantùm sit præsens, & sciat se executorem constitutum esse testamenti & taceat, tunc enim non censetur acceptâsse, nisi sit propinquus, vel amicus testatoris, ut notat Covarruvias *in d. c. Joannes num. 9. & 4. h. t.* Episcopus tamen potest clericum sibi subditum, si necessitas, vel charitas urserit compellere ad acceptandum, & exercendum munus executoris, saltem ut delegatum, & commissarium suum *argum. c. pastoralis 28. de offic. de leg. & l. unic. C. qui pro sua jurisdic.* 14

An verò executor possit munus executoris per alium exercere, probabiliùs est, non posse delegari alteri, neque impleri per alium, quia regulariter censetur electa industria personæ, nisi fortassis executio facienda esset certo tempore, & loco, quia tunc posset fortassis alius delegari. Ex eo autem quòd hoc officium committatur personæ ratione industriæ, non transit ad hæredes, quia eadem industria non est in hærede. Sin verò officium executoris committatur habenti dignitatem, tunc transit in successorem in eadem dignitate, quia committitur dignitati: secus si ratione personæ, quia quando committitur ratione dignitatis afficit dignitatem, quæ cùm sit eadem in successore licèt varietur persona, transit in successorem ratione dignitatis. 15

Ad cognoscendum verò, an commissio fiat nomine dignitatis, vel personæ inspiciendum est, an in commissione adjiciatur nomen proprium, sive solùm, sive cum dignitate, ut si Petrus dicat nomino meum executorem Testamentarium 16

rium Franciscum Episcopum Augustanum; tunc commissio censenda est nomine personæ: secus si tantùm apponatur nomen dignitatis, & Petrus dicat, nomino Episcopum Augustanum executorem mei testamenti, tunc commissio est ratione dignitatis, nisi fuerit sanguine conjunctus; quia tunc licèt nomen personæ non fuerit expressum, videtur tamen executor electus ratione consanguinitatis, proinde ratione personæ, non dignitatis.

17 Cæterum si executor testamenti fuerit tantùm à testatore nominatus, non potest compelli ad acceptandum tale officium, quia per solam nominationem testatoris non censetur expresè, nec tacitè acceptâsse munus executoris, proinde nominatus, non tenetur acceptare, nec peccat renuntiando tali muneri, alioquin hoc officium non esset voluntarium. Quando verò executores nominati à testatore nolunt tale officium acceptare, tunc ipse Episcopus est executor, ut notat Anchar. *in c. Religiosus de testam. in 6. n.2.* Si nominatus à testatore acceptet munus executoris, tenetur illud obire. Si testator tempus determinavit, in quo ejus voluntas debeat executioni mandari, tunc intra id tempus ab ipso testatore præfixum implenda est executio, si fieri possit; imò potest etiam priùs executioni mandari, quia hujusmodi præventio non censetur contraria voluntati testatoris *argum. l. post mortem* 12. *ff. de fideicommiss.* Currit autem hoc tempus à die scientiæ, & aditæ hæreditatis *l. 13. §. si quis haredi ff. de statu liber.*

18 Sin vero à testatore non fuit tempus executionis præscriptum; tunc si hæres, vel alius executor post præviam monitionem saltem unam à judice sive ecclesiastico, sive sæculari factam, ut testatoris impleat voluntatem, si illam non exequitur intra annum, hoc dilapso potestas exequendi, præsertim circa legata pia devolvitur ad Episcopum, ut expresè statuitur *in c. nos quidem* 3. *h. t.* ubi Gregorius I. statuit, ut si legata pia differantur impleri per hæredem elapso anno Episcopus ipse possit loco hæredis exequi. Non tamen doctores conveniunt, an sufficiat opus inchoatum intra annum ad hoc, ut executio devolvatur ad Episcopum, tametsi operis perfectio non diu postea differatur, Abbas *in d. c. nos quidem num. 9.* asserit etiam opere inchoato executionem devolvi ad Episcopum. Alii verò inter quos Fagnanus *in d. c. nos quidem num. 7.* asserunt, si opus inchoatum intra annum sit brevi absolvendum, posse executorem illud perficere, & complere.

19 Tenentur autem executores mentem testatoris ad amussim exequi, proinde debent etiam instrui mediis ad suum officium necessariis. Si meri executores sunt, contra resistentes, sive hæredes, sive alios, possunt implorare officium judicis: sin verò sint executores commissarii, vel cum plena facultate, tunc possunt etiam intentare actionem in judicio: tenentur etiam initio facere inventarium: quia verò hæredi plerumque accidit valde durum, aperire statum suorum bonorum, cùm plerumque non expediat, ut manifestetur; tunc sufficit, si ille caveat executoribus de præstandis legatis juxta voluntatem testatoris, séque exhibeat paratum absoluto officio rationem reddere suæ distributionis. Secus si executores sint universales, & quasi vicem gerant hæredis in ordine ad distribuenda omnia juxta mentem defuncti; tunc debent facere necessariò inventarium, non tamen coram judice, sed coram tabellione, & testibus. Testator tamen potest ipsis remittere confectionem inventarii *l. ult. C. de arbit. tut.*

An verò executores, ut exequantur opera in testamento præscripta possint bona testatoris vendere; circa hoc procedunt doctores cum distinctione, præsertim Carpius *de execut. testa. lib. 3. c. 3.* ubi fusè hanc rem discutit: ait enim executorem, seu commissarium posse esse universalem, vel particularem, illum dici quando nullo dato hærede in testamento pauperes, vel anima instituuntur (commissariis constitutis) vel eis testatio, seu distributio universalis injungitur. Particularem verò dici, quando constituto hærede executio alicujus rei eidem demandatur, primū habetur *in l. nulli si quis ad declinandam C. de episc. & cleric.* Secundum *l. alio harede ff. de aliment.* Si igitur commissarius sit universalis potest res hæreditarias vendere ad perficiendam testatoris voluntatem: sin verò sit particularis executor non potest vendere, nisi facultas ei à testatore sit concessa. Rursus commissarius, cui à testatore conceditur plena, & libera facultas vendendi, potest apprehendere rem, seu res hæreditarias ad exequendam testatoris voluntatem (etiam reluctante hærede) & dominium ac possessionem in emptorem conferre, etiam de jure communi post aditam hæreditatem. Secus executor, seu commissarius particularis, vel universalis cum facultate vendendi, non potest ipse res hæreditarias directè, nec indirectè emere: potest tamen jure sanguinis retrahere rem sui patrimonii. 20

Cæterum ex venditione rerum hæreditariarum in ordine ad exequendas causas pias à defuncto relictas, executor, seu commissarius non tenetur solvere gabellam, quando illud quod hujus juris nomine testaretur esset detrahendum ex causis piis: secus in eventu, quo certa quantitas relinquitur expendenda, vel distribuenda pro pia causa, remanentibus aliis bonis hæreditariis commodo hæredis, ex quibus solvi posset: quòd si executor, seu commissarius aliquas fecerit expensas in exigendis rebus, vel quovis alio modo ad exequendam defuncti dispositionem, potest illas petere ex bonis hæreditariis. 21

Tenetur tamen executor, vel commissarius etiam cum facultate vendendi, res distrahere subhastatione, & tenetur procedere hoc ordine, ut priùs vendantur bona mobilia, postea immobilia, deinde jura, & actiones. Rursus executor, seu commissarius particularis, vel universalis periculum non sustinet evictionis ex venditione ab eo facta. Venditio tamen bonorum testatoris quiescit, si hæres nummos offerat commissario ad exequendum Testamentum, ut fusè ostendit Carpius *loc. cit. c. 3.* 22

Quòd si hæres ultimam voluntatem defuncti post judicis admonitionem intra annum implere

plere negligat, amittit totam hæreditatem, adeo ut nil commodi ex rebus à defuncto sibi relictis percipere possit, ut habetur *in authent. hoc amplius C. de fideicommiss. juncta authent. de hered. & Falcid. §. si quis autem in princ. c. 1 collat. 1.* & sufficit si præcesserit una tantùm monitio: sin verò in continenti privetur, tunc bina monitio requiritur. Desumitur etiam *ex l. si hæres. 6. h. t.* ubi statuitur, quòd hæredi non implenti intra annum voluntatem testatoris interdicatur ab Episcopo hæreditas cum fructibus. Ratio hujus pœnæ privationis assignatur *in l. si patroni 55. §. sed nec illud ff. ad S. C. Trebell.* ubi dicitur, cur enim non videatur indignus, ut qui destruit supremas defuncti preces, consequatur quid ex voluntate? Excipiuntur tamen ab hac pœna privationis totius hæreditatis hæredes necessarii, scilicet filii descendentes, & ascendentes: hi enim ob negligentiam non privantur sua portione legitima, quia hæc illis non ex voluntate testatoris, sed juris dispositione convenit, imò ex quasi natura est debita *authent. hoc amplius C. de fideicommiss.* Abbas *in d. c. si hæres. 6. n. ult. h. t.* Nisi tamen hæreditas sit indivisibilis ut Regnum, vel Ducatus, tunc enim hæres privatur Regno, vel Ducatu, ut habetur *in c. licet 6. de voto* ubi filius Regis Hungariæ fuit Regno spoliatus, eò quia patris defuncti voluntatem non impleverit: nimirum quia Regnum non potest dividi, proinde nec legitima ex eo detrahi.

24 Hæres igitur post aditam hæreditatem cùm primum potest, & cessante legitimo impedimento sine mora debet legata solvere, & alia testatoris jussa exequi, & ad hoc tam ipse, quàm executores cogi à judice possunt, ut desumitur ex *l. cùm res 47. in princ. ff. de legat.* Quòd si hæres cessante legitimo impedimento negligat exequi, & solvere legata pia intra sex menses computandos à die insinuationis testamenti, debet in pœnam legata restituere cum omnibus fructibus, omnique augmento, & emolumento, quod à tempore mortis testatoris ex iis percipere potuit *auth. de eccles. tit. §. si autem hæres vers. si autem legatum c. 12.*

25 Imò non solùm hæres, sed etiam quilibet alius executor, si voluntatem, & jussa defuncti negligat adimplere, quando honestè possunt adimpleri, præfatam incurrit pœnam: siquidem & ipse privatur omnibus commodis in testamento ei relictis, imò & etiam munere executoris, ut tradit Covarruvias *in d. c. si hæres 6. num. 6. h. t.* non enim æquum videtur, ut is ex liberali voluntate testatoris aliquid commodi consequatur, qui ejusdem voluntati opponitur, & detrectat exequi, quod ipse mandavit. Verùm quia hæc lex est pœnalis, talis privatio, seu pœna non incurritur ante sententiam condemnatoriam, est enim id commune in omnibus pœnis, quæ injunguntur à lege.

26 Quando verò hæres, vel executor ob negligentiam privatur emolumentis, quæ perciperet ex hæreditate; tunc hujusmodi emolumenta applicantur ad causam piam, & Episcopus succedit in executione, & facultatem habet vindicandi omne lucrum, seu commoda, quæ hæredi, vel executori relicta erant, & quibus ob negligentiam privatur, ita tamen ut ad pias causas eadem emolumenta applicet, ut habetur *in d. auth. de eccles. titul. §. si quis autem pro redemptione vers. si autem qui hoc facere,* & docet Molina *de justit. disp. 252. num. 4.* Quòd si dispositio testatoris non sit facta ad causas pias, sed profanas, tunc succedit in executione judex sæcularis loci, nisi ab Episcopo præventus fuerit: & commoda relicta priori executori deferuntur aliis cohæredibus, vel collegatariis, vel etiam hæredibus ab intestato venientibus, & deinceps aliis secundùm ordinem præscriptum.

Oritur tamen dubium, an legatarius possit clam capere rem sibi legatam, si prævideat quòd non sit illam consecuturus ex aliquo defectu testamenti. Plures in ea sunt sententia ut censeant, quòd possit, ita tradunt Baldus *in l. 1. C. de testam. milit.* Sylvester *V. legatum 4. num. 10.* Medina *c. de reb. restit. q. 23.* & alii, qui dicunt, id procedere, quando legatarius est certus de voluntate defuncti. Ratio, quâ nituntur, est, quia eatenus requiritur solemnitas, quia præsumitur necessaria ad fraudes vitandas, & ad certificandam voluntatem testatoris: sin autem aliunde constet de voluntate testatoris, debet hæc sortiri suum effectum, & legatarius potest tanquam sibi debitam in foro conscientiæ rem legatam clam accipere. Nihilominus si solemnitatis defectus sit non solùm secundùm jus civile, verùm etiam secundùm jus canonicum, putârim probabiliùs non posse legatarium clam suscipere rem sibi legatam, ut tradit Covarruvias *in c. cùm esses num. 10. V. septimo de testa.* Ratio est, quia eatenus posset clam rem illam capere, quatenus res legata fieret sibi debita, & oriretur in hæredibus naturalis obligatio: sed non fit debita, nec nascitur talis obligatio: siquidem voluntas testatoris, ut efficax sit tanquam ultima voluntas, debet habere assistentiam testium sufficientium; ita ut tunc solùm habeat vim disponendi, quando apud testes declaratur, adeo ut hæc declaratio requiratur, ut forma, à qua recipiat suam efficaciam *l. hac consultissima C. de testam. c. cùm esses de testam.* quamobrem deficiente hac solemnitate testium voluntas testatoris, ut informis non sortitur suam efficaciam, nec potest in hærede parere ullam obligationem, nec rem legatam facere debitam legatario. Sin verò defectus non sit secundùm utrumque jus, sed tantùm secundùm jus civile, adeo ut adsit solemnitas requisita à jure canonico, tunc putârim cum prima sententia, posse legatarium clam capere rem sibi legatam, quia stante dicta solemnitate duorum testium cum Parochi præsentia (& est solemnitas requisita in jure canonico) testamenta suum sortiuntur valorem, & sunt servanda *c. cùm esses de testam.* præsertim si sint disposita in ordine ad pias causas: si enim ultima voluntas sic declarata servari debet, jam non est informis, sed habet suam formam, ratione cujus saltem in foro conscientiæ, ubi jus civile quoad hoc non servatur, est efficax, & valida.

Superest examinandum dubium, an executores testamentarii possint ultimas defunctorum 28

rum

rum voluntates commutare. Et respondetur, quòd propria authoritate non possint à justa, & licita testatoris voluntate discedere, nec eam in aliud opus, quamvis melius commutare, idque desumitur *ex c. conquestus 16. de for. compet.* ubi dicitur, esse valdè iniquum, ea, quæ collata sunt, pro remedio peccatorum venerabilibus ecclesiis, vel relicta, aut eis justis aliis modis acquisita, aliis usibus applicari. Desumitur etiam *ex c. nos quidem 3. h. t.* ubi Pontifex statuit, quòd si legata pia differantur adimpleri per hæredem elapso anno Episcopus ea exequatur loco hæredis. Interveniente tamen authoritate summi Pontificis ex rationabili causa possunt hujusmodi legata commutari, quia cum summus Pontifex præsit toti Ecclesiæ providere debet, quæ ad ejus commutationem pertinent, ut notat Abbas *in c. tua nos. 17. n. 4. h. t.*

29 Major difficultas est, an cum sola dispensatione Episcopi possit executor Testamentarius recedere à voluntate testatoris; & plures probabiliùs censent, non posse cùm sola dispensatione Episcopi talia legata commutari, & desumitur *ex clement. 2. de relig. dom.* ubi habetur, quòd piæ defunctorum voluntates ab uno casu in alium commutari à nemine possint, nisi à solo Romano Pontifice, imò Panormit. & alii Canonistæ addunt, sine rationabili causa nec posse ab ipso summo Pontifice in aliam piam causam commutari. Concilium etiam Trident. *sess. 22. c. 6. de refor.* vult ut Episcopi tanquam delegati sedis Apostolicæ summariè cognoscant, an in precibus, nil falsò sit narratum, etiam antequam permittant mandari executioni, ubi supponit commutationes concessas à solo Romano Pontifice: quia si Episcopi haberent potestatem ordinariam non esset opus eos constituere in tali re delegatos; non enim opus esset illis mandare, ut summariè cognoscerent, si sit aliquid falsò narratum: quia id supponitur ab Episcopo jam factum, si preces ipsi præsentatæ sint; etenim Episcopus adest, & potest omnes cognoscere: summus Pontifex verò, quia procul abest, præsumitur nonnunquam falsis narrationibus circumveniri.

30 Hinc communior, & verior sententia est, commutationem legati in alium usum ad solum Papam spectare. Neque obstat, si dicas, voluntates testatorum firmas esse oportere, ac ratas, ut dixit Gregorius Papa I. & ex eo refert Gratianus 13. *q. 2. can. ultima voluntas*, & *in c. cum Marta de celebrat. miss. 6.* ubi dicitur, quòd hominis Testamentum immobile perseverat, eò quia Testamentum obitu confirmetur. Nam contra est, respondetur enim, per mutationem legati in melius, vel in æquè bonum ex justa causa non infirmari Testamentum defuncti, sed consentaneè ad testatoris voluntatem explicari, ut habetur in *c. cum dilectus de donat.*

§. IX.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 Quæritur primò, an Testamentum solemne verbaliter possit revocari? Nimirum an morti proximus pœnitentiâ ductus, si coram testibus dixerit, se nolle ampliùs instituere Titium hæredem, quem in suo testamento instituerat, proinde se revocare tale Testamentum à se jam ante confectum; an hæc revocatio valeat. Plures affirmant, inter quos Bartol. *in l. si jure n. 3. ff. de legat. 3.* Castrens. *in l. hæreditas num. 2. C. de his, quibus, ut indig.* & plures alii utriusque juris periti, quorum tamen alii procedunt cum limitatione, adeo ut verbalis revocatio testamenti sit tantùm valida, si fiat sine institutione hæredis, & revocans dicat, se velle decedere intestatum; quia sic censentur vocati, qui veniunt ab intestato, ut docent Alexander *consil. 104. lib. 2. & consil. 30. dub. 2.* & desumitur *ex l. sancimus circa fin. c. de testam. & l. si ita scriptum §. regula num. 4. ff. de liber. & posthu.* Covarruvias *p. 2. num. ult. V. sexta conclusio de testam.* Gomez. *l. 3. tauri. n. 103.* Ratio est, quia tunc res reducitur ad pristinum suum statum, & venienti ab intestato restituitur naturale jus succedendi.

Cæterum est valde probabile, quòd si coram sufficientibus testibus testator revocet Testamentum à se jam pridem solemniter confectum, revocatio valeat, ut pura, & nuda revocatio, quamvis non instituat alium hæredem, & desumitur *ex l. sancimus C. de testam.* ubi statuitur, quòd solemne Testamentum non corruat ex lapsu decennii. Et significatur duplex modus, quo prius Testamentum potest revocari, scilicet vel per subsequens Testamentum solemne, vel per manifestationem contrariæ voluntatis, sive coram sufficientibus testibus, sive inter acta; & concluditur, Testamentum esse nullum, tam ex contraria voluntate, quàm ex cursu temporali. Ratio est itidem assignatu facilis, quia res quælibet, per quas causas nascitur, per easdē denascitur, ac desinit *cap. omnis res de regul. jur. in decret.* sed Testamentum nascitur per voluntatem testatoris solemniter manifestatam; proinde per eandem desinit, præsertim cum Testamentum ex natura sua sit semper dissolubile per voluntatem testatoris, à qua voluntate dependet, ac habet totam suam vim; unde deficiente voluntate testatoris necesse est, ut etiam cesset ipsum Testamentum; quapropter si solemniter constet, testatorem recessisse à priori voluntate; evidens erit, Testamentum remanere irritum, ac sine ullo valore. 2

Idque ex eo firmari potest, quia si testator recedens à primo Testamento incipiat secundum condere, quamvis non possit illud perficere, eò quia impediatur ab hæredibus, nihilominus censetur recessisse à priori, quod propterea corruit *l. si scriptis ff. de his quib. ut indig.* ut notat Mantica *lib. 12. de conject. ult. volunt. tit. 1. num. 24.* quia ex incohatione secundi testamenti infertur efficax voluntas in testatore recedendi à primo, illudque irritandi: sed hæc eadem voluntas manifestiùs habetur, quando testator declarat coram sufficientibus testibus, se nolle ampliùs talem hæredem instituere, quem in primo testamento instituerat: ergo tunc Testamentum irritatur, & corruit. Tum quia ex eo quòd testator rumpat linum, vel auferat signaculum, deleat sigillum, intelligitur 3

mutata ejus voluntas, & Testamentum non amplius valet *l. 1. §. si hæres instit. ff. si tabul. testam. nud. extrah. l. penul. C. de test.* ut docent Castrens. Salicetus: & alii jurisperiti, ut etiam annullatur Testamentum si testator illud deleat *l. cancellaverat, & l. sequent. l. fin. ff. de iis quæ in testam. delen.* ratio est quia per tales actus testator manifestat suam voluntatem revocandi Testamentum: sed hanc eandem voluntatem expressiùs declarat, quando coram sufficientibus testibus dicit claris verbis, se nolle ampliùs instituere hæredem, quem in priori testamento instituerat, & vult prius Testamentum esse irritum: non enim verba minus declarant mentem, quàm facta *l. Paulus, & l. tantum ff. rem ratam haberi. l. quibus ff. de legib.*

4 Neque obstat, quòd testator non instituat hæredem; quia Testamentum non oritur ex institutione hæredis, ut ex causa efficiente; sed dependet ab illa ut à forma: sola voluntas solemnis testatoris, seu declarata coram sufficientibus testibus est causa efficiens tam effectiva, quàm destructiva testamenti: cum igitur forma testamenti sit institutio hæredis; revocatio talis institutionis erit forma opposita, quæ inducitur per hoc, quòd testator nolit suum Testamentum ampliùs valere. Neque urget si dicas, dispositionem perfectam non tolli per subsequentem imperfectam, ex qua alteri jus non acquiritur *l. nec utilem ff. ex quib. caus. major. l. si jure ff. de leg. 3. l. cum quis §. si debitorem ff. de solut.* ex quibus, & aliis textibus deducitur, Testamentum perfectum non tolli nisi per subsequens Testamentum perfectum: cujusmodi non est verbalis declaratio testatoris nolentis ampliùs instituere hæredem, quem antea instituerat. Nam contra est, quia inde tantùm probatur quòd solemne, & perfectum Testamentum non possit tolli per aliud Testamentum, si hoc fuerit imperfectum in ratione testamenti, & testamentario modo; non verò probatur, quòd non possit tolli per simplicem revocationem: sufficit enim si revocatio perfecta sit, hoc est facta coram sufficientibus testibus *argum. ex l. 2. ff. de orig. jur.* Tum quia per talem revocationem alteri jus acquiritur, scilicet venienti ab intestato. Et licèt Testamentum solemne non infirmetur per nudam voluntatem privatam, quâ testator nolit ampliùs suum Testamentum valere *§. ex eo autem inst. quib. modis test. infirmetur*, infirmatur tamen per publicam, & solemnem voluntatem; seu per eam, quæ declaratur corã sufficientibus testibus; quia tunc non est nuda, & simplex voluntas, sed vestita formâ in jure præscriptâ, scilicet solemnitate testium. Imò sufficit numerus testium, qui solus à jure canonico requiritur pro conficiendo testamento *in cap. cum esses. de testam.* imò etiam in foro externo revocatio est valida; quia Pontifex ibi præcipit ita servari, & oppositum rejicit, ut alienum à lege divina, ac Sanctorum Patrum institutis; proinde inducitur apud omnes obligatio in conscientia.

5 Quæritur secundò, an testator possit hæredem instituere extraneum relictis fratribus, & consobrinis. Certum est, testatorem teneri instituere hæredes descendentes, ut sunt filii, & nepotes; vel ascendentes, ut sunt pater, avus cum sint consanguinei in linea recta; & leges justitiæ, & charitatis id exigunt: difficultas est de consanguineis collateralibus; an hi possint omitti, & institui hæres à testatore possit extraneus. Communior, ac probabilior sententia est affirmativa, dummodo non adsit scandalum, nec obligatio, quâ testator teneatur consanguineorum necessitates sublevare: quia sublata necessitate consanguineorum, & scandalo nullum jus sive divinum, sive naturale, sive humanum ad id obligat testatorem; idque vel maximè procedit si testator hæredem instituat Monasterium, vel Nosocomium, aut alium locum pium; quia nullo jure cavetur, ut testator teneatur sua bona relinquere consanguineis collateralibus, si illi extremè non indigeant; proinde nulla in hoc violatur justitia; & si hæredes eligantur pauperes, vel loca pia, cessat ratio æquitatis, quâ consanguinei videbantur instituendi: imò etiamsi consanguinei collaterales essent in necessitate constituti, adhuc posset iis hospitale præferri: quia in pari necessitate charitas præeminet consanguinitati, cui est præferenda: sunt enim in hospitali in graviore necessitate pauperes constituti, cum laborent morbis, nec possint se ipsos juvare: consanguinei cum sani sint non censentur ita pauperes; cum saltem possint se ipsos manibus propriis juvare: ita docent Valerus *in differen. utriusque fori V. hæreditas different. 9. num. 3.* Layman. *in Theol. Moral. lib. 3. sect. 5. tract. 5. c. 5. n. 17.* Molina *tom. 1. de justit. tract. 2. disp. 159.* Hinc si moribundus nolit instituere hæredem fratrem, sed extraneũ absolvi debet; quia in rigore non peccat, ut notant Covarruv. *post. 2. de spon. c. 7. §. 7. n. 8. & 13.* Malderus *in 2. 2. tract. 1. c. 11. dub. 8.* Layman. *lib. 3. sect. 5. tract. 5. c. 5. num. 15.* Gaspar Pegadus *in repet. ad l. inter cætera ff. de liberis & posthum. p. 2. §. 3. num. 12.* & desumitur *ex l. frater C. de in officioso testam.* Et licèt confessarii debeant moribundis persuadere, ut fratres in defectu filiorum instituant hæredes; non tamen debent eos ad id adigere; ut fusè probat Pegadus *l. cit.* Id tamen procedit dummodo ex odio non excludant fratres.

Quæritur tertiò, an pater, aut mater possit plus uni filio testamento relinquere, quàm aliis. 6
Respondetur consultiùs semper esse, ut filii in partibus semper æqualibus succedant; & si pater, vel mater nolint succedere æqualiter; tunc æquitas videretur exigere, ut filio meliori plus cæteris relinqueretur. Moris tamen est in plerisque provinciis, ut major natu succedat in bonis omnibus paternis, & maternis; & cæteris natu minoribus quædam assignetur annua pensio pro congrua sustentatione: an possit id fieri? certum est, hanc consuetudinem in Gallia, & pluribus aliis provinciis approbari, ne familiæ bonorum frequenti divisione ad paupertatem redigantur. Neque id putârim esse contra justitiam; etenim non est contra justitiam distributivam; quia pater distribuens bona inter filios non tenetur legibus justitiæ distributivæ, quæ solùm eos ligat, qui publica potestate,

[illegible], & publica bona, ac officia in republica distribuens; & nulla adest lex, quæ patri, vel matri formam præscribat relinquendi ea bona, quæ ad libitum possunt relinquere. Neque est contra justitiam commutativam; quia Pater non tenetur relinquere filiis nisi legitimas portiones; & quæ ultra legitimas habet potest ex dominiis suorum bonorum liberè relinquere: unde dummodo filii non priventur legitima portione, potest pater relinquere bona sua cui maluerit; quia cum hujusmodi bona sint ipsius testatoris, ac sub ejus dominio, potest plus uni relinquere, quàm alteri, ut docent Homobonus *in tract. de statibus p. 2. c. 20.* Sà *V. Testamentum num. 17.* Beia *in respons. part. 1. cas. 51.*

7 Quæritur quartò, an pater possit hæredem instituere extraneum adjectâ conditione, ut postea illam restituat filio spurio? Certum est, filios spurios non posse à patre institui hæredes *authent. licèt in fine C. de natur. libert. authent. quibusmodis naturales §. ult. authent. ex complexu C. de incestis nuptiis institut. ad 8. C. officiorum §. novissimè* ubi Glossa *V. admitti.* Covarr. in epitome *part. 2. c. 8. §. 5. num. 3.* Respondet Julius Clarus *quæst. 31. V. sed quid,* filium spurium posse retinere hæreditatem sibi à patre relictam, dummodo non extent filii legitimi: & Scotus *in 4. dist. 41. q. 1. art. 4.* asserit, spurium esse capacem paternæ hæreditatis, & leges illum constituentes incapacem non obligare ante judicis sententiam, eò quia sint leges pœnales imponentes talem pœnam spuriis. Sed communior, & verior sententia est; jura constituere spurium incapacem paternæ hæreditatis; & qui est incapax acquirendi non potest retinere acquisitum.

8 Quamobrem hæres constitutus cum præfata conditione tacitâ, vel expressâ restituendi hæreditatem filio spurio, potest eam sibi retinere; quia adjecta conditio est turpis, utpote contraria legi prohibenti ob detestationem criminis spurium habere hæreditatem patris: & promissio facta sub conditione turpi est invalida. Verùm si hæres de facto restitueret hæreditatem spurio potest hic eam sibi retinere, ut sibi dono datam non à patre, sed ab extraneo vero domino talium bonorum: quia spurius tunc non accipit illa bona ex hæreditate patris; sed ut ex munificentia alterius provenientia: non enim spurius est incapax accipiendi, quæ ab extraneis illi dono dantur. Neque talis donatio fit in fraudem legis, ut tradit Molina *disp. 109. conclus. 2. & 3.*

9 Quæritur quintò, an si confessarius affirmet hæredi, fuisse intentionem testatoris relinquere alicui legatum, teneatur hæres illud solvere? Respondent plures, teneri hæredem confessario credere, & legatum tunc solvere; quia in rebus civilibus, quæ non magni sunt momenti, qui audivit à fide dignissimo, potest in judicio deponere, perinde ac si vidisset, ut tradunt Vericelli *in quæstionibus moral. tract. 1. q. 13. n. 2.* Mendosa *in 2. 2. disp. 173. sect. 5. §. 10.* Tum quia unus testis fide dignus, si denuntiet mortem unius conjugis, sufficit, ut alter superstes licitè ad secundas nuptias transire possit, ut docent Angel. *V. matrim. 3. imped. 13. num. 4.* Veracrux *p. 1. specul. art. 42. conclus. 1.* & videtur etiam desumi *ex c. in præsentia de sponsal.* ubi habetur, quòd si satis sit certus nuntius, sufficiat unus testis, ut docet Hostiens. *in d. c. in præsentia ad fin.* & Abbas ibidem *num. 6.* unde si unus testis omni exceptione major sufficit, ut conjux superstes possit secundas nuptias contrahere: sufficiet etiam ut hæres obligetur ad solutionem legati, cùm utrinque adsit periculum violandi jus alienum: sicut enim violari potest jus hæredis, si forte testator non reliquit alteri legatum: ita etiam jus alterius conjugis si alter adhuc vivat. Nihilominus communior, & probabilior sententia est, hæredem non teneri tale legatum solvere, quia tametsi testis sit omni exceptione major, seu cui nil opponi potest, cùm sit ipse confessarius defuncti: nihilominus ex dicto unius tantùm testis, cùm nemo plenè convincatur, non tenetur hæres illi præstare fidem contra se ipsum, & cum proprio damno, perinde ac filius adulteræ non tenetur credere matri suæ dicenti illum non esse filium ejusdem patris cum aliis fratribus; ac proinde non posse sibi cum aliis æqualiter dividere hæreditatem; siquidem ex dicto unius tantùm testis, cùm nemo plenè convincatur, non tenetur cum proprio damno ei credere, unde unus testis tantùm obligat ad diligentius inquirendum de re, de qua testis testificatur. Verùm prior sententia asserens legatum esse ab hærede solvendum est tutior.

Quæritur sextò, an si res legata pereat, damnum sit legatarii? Respondetur, quòd si res legata perierit citra culpam, & dolum hæredis, ejus interitus spectat ad legatarium, secus si facto, vel culpâ, vel morâ, aut dolo hæredis interierit, tenetur hæres pretium rei legatæ legatario dare. Sin verò res, quæ facto, culpâ, aut morâ apud hæredem periit; æquè fuisset peritura, tametsi culpa, factum, aut mora hæredis non intervenisset. Respondent Menoch. *3. præsumpt. 138. num. 2.* Zasius *ad l. 5. num. 28.* Saporta *in tract. de mora num. 110.* rem illam censeri interiisse in damnum hæredis, qui propterea tenetur compensare legatario ejus pretium in æstimatione, idque probant, quia *in l. 83. §. penult. ff. de V. O.* Paulus juris consultus moratorem furi comparat; sed fur indistinctè tenetur, licèt res domino fuisset peritura, ut desumitur *ex l. 1. §. rectissimè ff. de vi, & vi armata.* Tum quia in actionibus personalibus non simpliciter rem petimus, sed personam obligatam, & obstrictam persequimur: persona autem obligata manet, quamvis res fuerit perempta *l. 25. §. si post divortium ff. solut. matrim.* proinde hæres legatario ex quasi contractu remanet obligatus. 10

11 Nihilominus alii oppositum defendunt inter quos Hunius *in comment. ad Treutlerum vol. 2. disp. 14. thes. 4. q. 6.* ubi ait, quòd si res fuisset eodem modo peritura apud legatarium, si ipsi statuta die fuisset restituta, nec ulla intervenisset culpa, vel mora hæredis, damnum tunc pertineret ad legatarium: sin verò facta restitutione

tutione præfixa die res non ita periisset, tunc damnũ pertineret ad hæredem, ac tenetur compensare æstimationem rei, quæ periit. Tum quia legatarius post moram debitoris, si res sibi legata interiit, id solùm petere potest, & exigere ab hærede, quod ipsi per moram debitoris damni est datum: sed re post moram debitoris ita perempta; ut eodem modo apud legatarium peritura fuisset, nil lucri per moram debitoris creditori interversum est, quod aliàs habiturus fuisset, nec quidquam ei damni obtigit, quod non obtigisset, si res legata statim fuisset ei data: unde legatarius non videtur posse exigere compensationem ab hærede. Licèt hæc opinio sit probabilis: prima tamen est communior, & etiam verior, quia si res fuisset tradita legatario, hic potuisset statim illam divendere, & aliquid lucri acquirere. Tum quia legatarius venisset in possessionem rei sibi legatæ, proinde potuisset statim illâ uti, prout ipsi magis placuisset, quod procul dubio est aliquid pretio æstimabile.

12 Quæritur septimò, an qui juravit, se non revocaturum Testamentum, adhuc possit illud revocare? Respondetur, tale Testamentum non posse ampliùs licitè revocari, quia Juramentum servari potest sine peccato, & absque detrimento animæ; proinde testator ne sit periurus, non potest tale Testamentum licitè revocare, quia illud revocando esset periurus; & peierare nunquam est licitum. Hinc qui juravit se legata contenta in testamento servaturum, & per fas, aut nefas revocat, adhuc tenetur talia legata solvere, quia Juramentum fuit de re licita. Quòd si dicas, Juramentum sequi naturam actus super quem cadit, perinde ac accessorium sequitur naturam principalis, sed Testamentum est semper ex natura sua revocabile: ergo non obstante juramento poterit revocari. Contra est, quia accessorium tantùm sequitur naturam actus principalis quoad tacitas conditiones, nisi istæ excludantur: in casu autem nostro, si jurans excludat expresè tacitam conditionem testamenti, intendit illud non revocare, tametsi in primo testamento apposita sit clausula derogatoria alterius testamenti.

13 Cæterum qui juravit, se non revocaturum Testamentum, si postea illud revocet, revocatio quamvis illicita sit, est tamen valida, perinde ac ille, qui juravit se alteri non venditurum suam domum, si postea eam vendat, quamvis venditio sit illicita, & vendens perjurus; nihilominus venditio est valida: ut etiam si quis juret, se aliquam non ducturum in uxorem, si postea illam ducat, validè ducit, quamvis illicitè: quia hujusmodi contractus ex natura sua sunt validi & ob adjectum Juramentum non deperdunt, quidquam de propria natura.

14 Quæritur octavò, an damnatus ad mortem propter aliquod crimen testari possit? Respondent, communiter talem in foro externo non posse testari, idque desumitur *ex l. deportati l. in metallum authent. bona damnatorum C. de bonis praescript. & ex l. quidam sunt l. qui ult,* & ibi Bartol. *ff. de pœn.* eò quia damnati ad mortem in pœnam patrati sceleris per leges civiles deperdunt ea, quæ juris sunt civilis, proinde amittunt facultatem condendi Testamentum, eò quia hujusmodi facultas sit juris civilis *l. testam. ff. de testam.* id autem procedit quoad forum fori: alioquin in foro conscientiæ, si testetur coram duobus testibus, Testamentum est validum, ut hæres tuta conscientia possit bona sibi relicta retinere ante sententiam judicis, & donec compellatur per judicem bona illa fisco tradere: quia cùm tales leges sint pœnales non obligant subire pœnam, nisi post latam sententiam judicis. Verùm ut notat Becanus *p. 2. tom. 3. c. 7. q. 4.* cum jus codicis non ubique servetur, ideo etiam quoad jus civile in testamentis damnatorum ad mortem habenda erit ratio loci, consuetudinis, præsertim cum Julius Clarus asserat, consuetudinem esse quasi ubique locorum in contrarium: & Malderus *in 2. 2. tract. 1. c. 11. dub. 3.* ait ubique damnatos ad mortem, si eorum bona non publicentur, posse Testamentum condere, & si illud non condant, succedunt hæredes ab intestato, tractat hanc quæstionem Layman. *lib. 3. sect. 5. tract. 5. c. 3. num. 3.*

Quæritur nonò, qui testes possint in testamento adhiberi tempore pestis? Respondetur, quòd quamvis plures doceant, esse necessarios septem testes, ut tradunt Fachinæus *controvers. jur. lib. 5. c. 92.* Canisius *lib. 3. decret. tit. 26. c. 10.* Tuschus *litt. T. conclus. 122. num. 20.* eò quia *ex l. consultissia 21. C. de testam.* clarè habeatur, quòd regulariter in quovis testamento requirantur septem testes, & regulæ generali inhærendum sit, donec ejus exceptio demonstretur *l. ab ea p. 5. §. de probat. l. suus 4. §. puto. ff. de hared. instit. c. ad decimas 2. in fin. de restitut. spoliat. in 6.* Decius *lib. 1. num. 7. §. de R. J.* Tum quia potuisset testator tempestivè condere suum Testamentum, & proinde antevertere testis periculum *argum. l. qui potest 174. ff. de reg. jur.* Tum quia testatoris maximè interest, ne veri hæredes substantiâ ipsius fraudentur; & testes numero pauciores possunt corrumpi, quàm plures *argum. l. jubemus 29. C. de testam.* Nihilominus alii etiam probabiliter censent grassante peste, ad valorem testamenti sufficere quinque testes, docent hanc sententiam Mascard. *de probat. conclus. 1358. num. 23.* Baldus *in l. fin. num. 1. C. de testam.* Julius Clarus *§. testam. q. 56. vers. & hac quidem* Decius *cons. 284. num. 5.* Immo alii asserunt ad Testamentum conditum tempore pestis sufficere solas solemnitates juris gentium, proinde quod fiat coram duobus, vel tribus testibus, ut docent Gaillus *lib. 2. obser. 118. n. 17. & sequent.* Mynsing. *centur. 1. observat. 96. num. 1.* Wurmser *in controvers. jur. lib. 2. tit. 10. controvers. 2.* Imò hanc sententiam ut æquiorem, & humaniorem approbat camera Imperialis. Rationes, quibus hæc sententia nititur, sunt, quia facilius, ac citiùs homines peste infecti intereunt. Secundò quia morbus iste facilè irrepit, ac contrahitur, proinde non facilè accedunt ad testatorem hoc morbo laborantem. Tertiò debent tamen testes tempore, quo Testamentum aperitur, adhuc vivere; alioquin, si perierunt, vel unicus tantùm

tum testis tempore aperturæ supersit, Testamentum non valet.

16 Verùm ob hanc rationem putârim, esse adhærendum primæ sententiæ, quia si testes sint septem faciliùs ex illis possunt plures supervivere post mortem testatoris, quàm si tantùm sint quinque. Nihilominus in hoc standum est consuetudini locorum: siquidem in aliquibus locis sufficiunt duo testes, dummodo sint idonei, & Molanus *de piis testamentis c. 82.* asserit tempore pestis Testamentum exceptum à Parocho præsente unico tantùm teste, qui haberi potest, sortiri suum valorem, si uterque ut testis apud judicem deponat, hanc fuisse ægrotantis ultimam voluntatem, & nuncupativum testamentum, & tunc ex mandato judicis ab aliquo Notario publico de hac re publicum potest confici instrumentum. Imò cum tempore pestis in condendis testamentis observetur solùm jus gentium, fœminæ possunt esse testes, ut docent Berlichius *pract. conclus. 5. num. 26. p. 3.* Crottus *in tract. de testib. p. 1. num. 21.* Jason *in l. ult. C. de testam. num. 4.* Molanus *de piis testam. c. 83.* ubi addit, Testamentum coram duabus mulieribus conditum esse validum, si viri reperiri non potuerint. Imò tale Testamentũ non esse irritum, si postea testator peste decumbens reconvalescat, docent Mascardus *de probat. conclus. 1422. num. 18.* & *conclus. 1358. n. 25.* Pechius *de testam. conjug. lib. 3. c. 19.* Moller. *in comment. ad constit.* Saxon. *p. 3. constit. 4. num. 8.* Sed tutiùs tunc est, postquam convaluerit Testamentum iterum condere cùm solemnitatibus à jure requisitis. An quod dicitur de testamentis conceptis tempore pestis, procedat etiam de codicillis & donationibus causâ mortis? negant Parisius *cons. 32. num. 48.* Thesaurus. *dec. pedemont. 180. num. 3.* & alii, sed Marchinus *de peste p. 8. c. 1. num. 25.* asserit, valere etiam de codicillis, & donationibus, & reverà utrinque militat eadem ratio.

17 Quæritur decimò, an milites nostri temporis gaudeant privilegio à jure concesso antiquis militibus. Communior sententia est gaudere iisdẽ privilegiis, quia hodie in bellis licitis non minore, quàm olim, diligentia, assiduitate, vigilantiâ, & labore opus est, & iisdem periculis sunt milites nostri temporis obnoxii, ac antiqui; proinde eodem favore militari censentur digni *l. unic. ff. de bonor. possess. ex testament. milit.* Præterea non minus hodie, quàm olim milites suis signis jugiter inhærent, & Rempublicam à qua aluntur, defendunt *l. milites 31. C. de locato.* Tum quia militat eadem ratio in militibus nostri temporis, ob quam antiquis Romanis militibus solemnitates juris communis remissæ erant; fuit tunc ratio concedendi hoc privilegium simplicitas, & ignorantia juris in militibus *l. quamquam 3. C. de testam. milit. l. 1. C. de juris, & facti ignorant.* Præterea quia milites nostri temporis non solùm pro patria vindicanda, pro laribus, ac sepulchris avitis (ut Romani consueverunt pugnare) dimicant, verùm etiam pro religione contra Turcas, proinde à fortiori sunt digni eodem privilegio in ordine ad condenda testamenta, ut docet Wesenbec. *consil. 17. num. 32.* Mynsing. *respons. 46. num. 9.* Arumæus *exercit. Justin. 7. num. 8.* Schradærus *de deliniat. jur. bell. conclus. 8.* Demum quia etiam hodie militum nomina rotulis scribuntur: præstántque jusjurandum saltem simul, ut olim etiam nonnunquam conjurabant, vel seorsim. Ut autem miles gaudeat hoc privilegio debet actu esse in castris, seu versari in aliqua expeditione, imò ait Nunnius *in encyclopedia juris p. 4. tit. 5. c. 1. num. 7.* quòd si miles Testamentum extra castra sine solemnitatibus confectum secum in castra sumat, ibique aliquid ei addat, vel detrahat, seu renovet, Testamentum valet jure militari, ut etiam si miles in castris vulneratus ad domum deferatur, & ibi coram duobus testibus jure militari Testamentum conficiat, hoc valet; quia etiã tunc gaudet privilegio militis: & ad id juxta communiorem sententiam sufficiunt duo testes *arg. l. divus Traianus 24.* ibi *convocatis hominibus ff. h. t.*

An verò hujusmodi testes debeant esse ro- 18
gati, distinguunt doctores inter militem in castris degentem, & in ipso prælio arma tractantem, & dicunt, hunc non teneri habere testes rogatos, benè tamen illum, quia cùm sit extra actuale periculum potest commodè duos rogare testes, ut tradunt Gaillus *lib. 2. obs. pract. obs. 118. num. 7.* Mynsing. *respons. 46. num. 5.* Verùm hanc distinctionem alii rejiciunt: quia Justinianus Imperator non distinxit, & generaliter constituit, ut militis Testamentum valeat, ex sola ejus suprema voluntate, quoquo modo ea reperiatur *instit. de milit. testam. in princ. vers. quoquo enim modo & §. planè* Ulpianus *in l. 1. in princ. ff. de testam. milit.* ubi asserit, ratam esse militis voluntatem quoquo modo is testatus sit, & idem repetit *in l. fraudem 15. §. 1. ff. eod. tit.* ubi asserit, militem nuda voluntate posse dare hæreditatem: & voluntas militis non esset nuda, si ad eam pro forma duo testes specialiter rogari, & convocari deberent; neque posset, quoquo modo vellet, testari: nuda voluntas est, quæ præter animi motum nil continet, & libera est ab omni alia re *l. juris gentium 7. §. sed nulla ibi nuda pactio l. divisionis 45. ff. de pact.* Tum quia milites nullam Testamentorum solemnitatem tenentur observare: sed pro forma testamenti duos rogatos adhibere testes, est quædam solemnitas *l. qui testamento 20. §. & veteres ibi eos qui propter solemnia testamenti adhibentur, ff. qui testam. facere poss.* Quidquid enim jus civile in actu aliquo præter ea, quæ juris naturalis, vel gentium sunt, de substantia requirit, id solemne est *l. nec ex prætorio 27. ibi nec ex solemni jur. ff. de R. J.* Miles mutus, & surdus etiam gaudet privilegio militari *ex l. 4. ff. de testam. milit.* ubi expressè dicitur, jure militari surdum, & mutum Testamentum facere posse, dummodo degat in castris, & scripturâ, vel signis possit sufficienter suam voluntatem declarare *l. in fraudem 15. §. 1.* Harprechtus *in comment. ad instit. §. quinimo num. 2. de milit. testam.*

Quæritur undecimò, an qui audierunt te- 19
statorem verbabiliter injungentem hæredi, ut post suum obitum solvat legatum pium, possint in judicio esse testes ad ipsum vindicandum?

Digitized by Google

Respondetur affirmativè, quia in testamento ad pias causas non est necesse, ut testes sint rogati, ut communiter docent Canonistæ, Covarruvias *in c. relatum 11. de testam.* Tiraquel. *de pia causa privileg. 3.* Castrens. *cons. 75. & 327. vol. 1.* etenim quod sint rogati pertinet tantùm ad solemnitatem, quæ non est necessaria, nisi quando à jure requiritur, & in dispositione ad pias causas non requiritur, ut testes sint rogati, ut liquet *ex c. relatum 11. de testam.* ubi dicitur, quòd pro relictis Ecclesiæ legatis piis sufficiant duo, vel tres testes: quia in his non est judicandum secundùm leges civiles, sed secundùm canones: unde tametsi testes non fuerint rogati, sufficit, si possint deponere eo pacto, quo deponunt in cæteris causis. Neque in testamento ad pias causas facto requiritur, ut probetur, testes adhibitos esse idoneos, quia quòd tales sint præsumi debet, & contrarium probari, ut notat Mantica *de conject. lib. 6. tit. 3. num. 10.* Immo neque opus est, quòd omnes testes toti actui adfuerint, sed si aliqui ante finem ordinationis discesserint, possunt alii in ipsorum locum subrogari, ut tradit Hunnius *in encyclopedia juris p. 4. tit. 3. c. 2. num. 10.* Debent tamen habere requisita à jure canonico pro illis testibus, qui idonei sunt pro quocunque actu, quamvis non habeant requisita à jure civili juxta ea, quæ notat Anchar. *in l. Lucius ff. de testam. milit.*

20 Quòd si testes in testamento ad pias causas confecto, non sint omnino integri, nec omni exceptione majores, tunc requiruntur tres testes ut notat Tuschus *litt. T. conclus. 116. num. 7.* Cæterum qualitas, quæ in hisce testibus requiritur, jure gentium præsumitur inesse *c. dudum de præsumpt l. cùm pater. §. rogo. ff. de legat.* Testamentum tamen ad pias causas propria manu testatoris scriptum suum sortitur valorem, quamvis nulli sint testes adhibiti, ut notant communiter Canonistæ, Imola *in l. si quis cùm Testamentum num. 5. & 6. ff. de testam.* Alexander *cons. 4. num. 10. vers. accedit. ad sustinendum vol. 7.* Jason *in cons. 61. vol. 1.*

21 Id tamen procedit dummodo certò constet, quòd scriptura sit facta manu defuncti. Imò si Testamentum ad pias causas factum sit tantùm manu testatoris, subscriptum etiam sine testibus, vim testamenti obtinere asserit Tiraquel. *de pia caus. privileg. 4.* Quòd si qui aliàs erat successurus fateatur defunctum scripsisse Testamentum ad pias causas, sed non adhibuisse testes, & ob id velit Testamentum infringere, non est tunc audiendus, quia propria ejus confessio sufficit. Quinimò si qui aliàs erat successurus, sciat hujusmodi Testamentum ad pias causas esse factum, & id non fateatur, eò quia, nec scriptura, neque testes de eo reperiantur; adhuc in conscientia tenetur ipse satisfacere piis causis, ut docent Corneus *consil. 215. vol. 2. & consil. 207. num. 7. vol. 3.* Maulius *tract. de ult. voluntat. lib. 1. tit. 13. num. 8.* Menochius *cons. 224. vol. 3.* & alii ostendentes solam scripturam testatoris, sine testibus valere ad pias causas.

22 Verùm communior, & probabilior sententia docet, testes in dispositionibus ultimæ voluntatis ad causas pias requiri ad validitatem testamenti, ut docent Baldus *in authent. ingressi num. 15. C. de SS. eccles.* Anchar. *in l. possess. n. 12.* Garcia *de ult. fin. 237.* Covarruvias *in c. cùm omnes num. 6. & sequent. de testam.* Tiraquel. *de legib. connub. Glossa 4. num. 22.* & huic sententiæ adhærendum puto, & probatur *ex c. cùm esses 10. h. t.* ubi præcipitur, quòd firma habeantur Testamenta facta coram duobus testibus, & Parocho: hæc autem dispositio est sub conditione, quòd intervenerint duo testes, & Parochus, adeout per hanc conditionem censeatur forma inducta, & quia omissâ formâ actus est informis, ac invalidus *l. qui hæredi & l. Mevius ff. de condit. & demonst.* ideo Testamentum, si careat testibus est informis, ac invalidum.

23 Tum quia dispositum sub una conditione censetur non dispositum sub opposita *l. si legatum pura ff. de leg. admin. & l. aliquando ff. de condit. & demonst.* Ratio etiam id suadet, quia in jure civili, numerus testium est de substantia ultimæ voluntatis, quam ita informat, ut illo secluso tanquam carens sua forma, & substantia non valeat ultima voluntas, & Testamentum sit nullum, *l. hac consultissima C. de testam.* ubi declaratur nulla ultima voluntas, cui non assistit debitus numerus testium, ut communiter notant juris periti cum Bartol. *in l. nemo potest, init. ff. de legat. & Covarruvia in c. cùm esses, num. 8. de testam.* Quando enim lex apponit decretum irritans, inducit formam, quâ non servatâ corruit actus, ut tradunt Felin. *in c. cùm accessissent. num. 8. vers. & ubi apponitur.* Parisius *consil. 19. num. 185. lib. 2.* Gonzales *ad regul. 8. cancell. Glossa 67. num. 50.* Hinc numerus testium requisitus à jure canonico non solùm est in ordine ad probationem, sed requiritur etiam pro forma, & *in d. c. cùm esses 10. h. t.* tantùm corrigitur jus civile requirens septem, aut quinque testes pro validitate testamenti tanquam contrarium juri divino, & numerus testium reducitur ad duos, vel tres cum præsentia Parochi; & quoad causas pias ad duos, vel tres sine præsentia Parochi, ut habetur *in c. relatum 11. h. t.* non verò corrigitur quòd testes in jure canonico, non se habeant, ut in civili pro forma, quia hæc correctio non colligitur ex allegatis testibus; consequenter non debet induci *l. si quando C. de inofficioso testam. & l. præcipimus in fin. C. de appellat.* Quamobrem cùm ultima voluntas deficiente solemnitate testium sit nulla, non parit naturalem obligationem.

24 Quæritur duodecimò, an hæres, si non confecit inventarium, possit uti compensatione, si coactus sit aliquid solvere ultra vires hæreditatis? Respondetur, quòd si nihil subtraxerit ab hæreditate, non teneatur in conscientia solvere quidquam ultra vires hæreditatis: siquidem obligatio in foro externo ultra vires hæreditatis oritur ex præsumptione, quòd hæres aliquid de hæreditate subtraxerit, quæ est præsumptio juris, & de jure; quòd si hæres nil subtraxerit, non obligatur in conscientia solvere quidquam ultra vires hæreditatis, quia præsumptio, quæ est fundamentum obligationis corruit, proinde ipsa obligatio: lex enim fundata

data in falsa præsumptione juris, & de jure non obligat in conscientia, ut tradunt Panormit. *in c. 1. de constit.* Innocentius *in c. plerique de immun. eccles.* Joannes Andreas *in c. quamdiu de usur. in 6.* & ratio est, quia in foro conscientiæ non attenditur præsumptio, sed veritas *c. tua nos, & c. is, qui fidem de sponsal.* Abbas *in c. quæ in Ecclesiarum de constitut.* Hinc si hæres condemnatus fuerit aliquid solvere ultra vires hæreditatis per sententiam judicis, potest in conscientia uti compensatione. Ratio est, quia talis condemnatio, & solutio pœnæ oriuntur ex falsa præsumptione, nimirum quòd hæres aliquid subtraxerit ab hæreditate: & quia præsumptio est falsa, nullam potest fundare obligationem, consequenter facit, ut omnia cessent, quæ veniunt in consequentiam ad ipsam, quia corruente fundamento, corruunt ea omnia, quæ nituntur tali fundamento *l. 1. §. hujus rei ff. de officiis ejus, & l. veteres. ff. de itin.* quamobrem cùm corruat obligatio standi sententiæ judicis tanquam innixæ legi, quæ in conscientia non obligabat, corruit etiam obligatio solvendi pœnam, proinde si ex sententia judicis solverit, potest uti compensatione.

Tum quia quamvis sententia feratur ex 25
legitimis probationibus in favorem alicujus, non tamen hic redditur tutus in conscientia, si certò sciat, rem sibi adjudicatam non pertinere ad se, sed esse alterius, ac proinde tenetur restituere, quamvis secundùm allegata, & probata res illa sit eidem adjudicata *c. fraternitas 12. q. 2.* & docent Canonistæ *in c. novit. de judic.* ratio est, quia licèt juxta allegata, & probata sententia rectè procedat, in se tamen est injusta, proinde non dat jus in conscientia. Hinc juvat à contrario argumentari, quando ex falsa præsumptione, in qua lex fundatur, condemnatur quis solvere ultra vires hæreditatis, non tenetur in conscientia solvere; tametsi aliàs sententia juridicè secundùm allegata, & probata rectè procedat, eò quia certus sit, quòd talis præsumptio sit falsa, in qua lex, & sententia fundantur.

TITULUS XXVII.

De successione ab intestato.

Successio jure civili defertur, vel ex testamento, & dicitur testamentaria, vel à lege, & vocatur legitima, cui tunc est locus, quando certum est, ex testamento non posse succedi *l. quamdiu 39. ff. de acquir. vel amitt. hæred.* Hinc postquam Pontifex in præcedente titulo egerit de successione testamentaria rectè in præsenti titulo agit de alia successione, quam ab intestato defert jus canonicum: est enim præsens Titulus de successionibus Clericorum, qui nullâ testatione mentis suæ relictâ diem suum obierunt, ut eorum bona ad Ecclesiam, in qua suum ministerium sunt executi pertineant, si parentes, & cognatos superstites non habuerint: & ita cavetur de Episcopo, qui ab intestato defunctus est.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Trium Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. SED HOC 1. h. t. statuitur, ut Clericus Presbyter, vel Episcopus bona hæreditaria, vel acquisita intuitu personæ possit donare, dum vivit, cui voluerit: sed si moriatur intestatus, succedat Ecclesia, cui servivit. Ubi notat Glossa, id intelligi, dummodo non habeat consanguineos, qui succedant ab intestato, quia tunc succedunt consanguinei, non Ecclesia. Ex quo textu liquet, posse clericos de illis bonis hæreditariis disponere, donare inter vivos, testari, ut etiam de aliis bonis, quæ acquisiverunt intuitu personæ.

C. SANCTO 2. h. t. Ex Concilio Triburiensi statuitur, ut si servi facti liberi, & Presbyteri moriantur, eorum bonis non succedant laici, sed eorum peculium dividatur in quatuor partes, quarum una sit Episcopi, secunda Ecclesiæ, tertia pauperum, quarta parentum, quos, si non habet, Episcopus conferat quartam in usum Ecclesiæ: & sufficiat patronis habere divinum officium à servis: & qui contrafecerit pœnam incurrit excommunicationis. Ubi notandum est, hunc textum procedere de Presbyteris, qui ex servitute promoti sunt ad sacerdotium dominis consentientibus, ut ex communi colligit Panormitanus hic, quapropter dicuntur servi proprii. Verùm quia rigorosa mancipiorum servitus inter Christianos exolevit, ideo præsens textus de servis factis liberis, & morientibus Presbyteris, vix hodie est in usu. Cæterum notat Glossa, Prælatum morientem posse testari de iis, quæ ante promotionem habebat, & acquisivit intuitu personæ.

C. CUM DILECTUS 3. & ult. h. t. Innocentius III. declarat, Testamentum ad pias causas dici satis probatum, & valere, quando unus testis dicit, fuisse factum, & alii testes dicunt, se audivisse ab infirmo incidenter loquente de hac re, & dixisse, se dedisse illa bona tali piæ causæ, si tunc erat mentis compos, hæc ultima vo-

ma voluntas habet vim testamenti validi: sin verò probaretur, id dixisse mente alienata, habetur intestatus. Ex hoc textu notat Glossa, unum testem, cum adminiculis vehementibus probare in favorem religionis. Cæterum nec in profanis, nec in spiritualibus sine adminiculis sufficit unus testis ad plenam probationem c. licèt universis de testib. *Rursus liquet, mente captum non posse testari, & demum posse quemquam probare negativam, si in se includat affirmativam.*

COMMENTARIUS PARA-TITLARIS.

§. I.

De successione ab intestato in bonis laicorum, & Clericorum.

1 Successio ab intestato tunc locum habet, quando defunctus nullum condidit Testamentum, vel quia noluit, vel quia ob juris impedimentum non potuit: vel si illud condidit, nihilominus ob defectum necessariæ solemnitatis, vel ob injustam exhæredationem, vel omissionem filii, rescissum fuerit: ut etiam si defunctus, non Testamentum solemne coram septem testibus, sed tantùm codicillum coram quinque scripserit, in quo aliquem instituerit hæredem: in hisce casibus subintrat successio ab intestato, quia in codicillis hæreditas, nec dari, nec adimi potest, ut habetur *in §. 2. instit. de codicill.* Verùm hæredes ab intestato in tali casu quartam duntaxat hæreditatis partem Trebellianicam accipiunt. Quoad reliqua enim defunctus censetur ipsorum fidei commisisse, ut ea hæredi in codicillo nominato restituant. Hinc hæreditas in codicillo directè data, trahitur ad fideicommissum *l. Scævola 76. ff. ad S. C. Trebell.*

2 Quod verò ad successores attinet, aliter computat gradus cognationis, jus civile in ordine ad hæreditates, quæ deferuntur secundùm gradûs prærogativam: siquidem proximior in gradu prior est in successione, proinde excludit alios remotiores §. *si plures instit. de legit. agnat. success.* Aliter verò jus canonicum in ordine ad contrahendum matrimonium, ut liquet *ex c. ad sedem 2. caus. 35. q. 5.* siquidem in linea recta ascendentium, & descendentium eodem modo computat gradus consanguinitatis jus canonicum, & civile, & utriusque est eadem regula, nimirum quòd tot sint in linea recta ascendentium, & descendentium, quot sunt generationes, sive personæ genitæ unâ demptâ, scilicet communi stipite, à quo tota trahitur consanguinitatis origo. Hinc pater, & filius sunt juncti in primo gradu: Avus, & Nepos in secundo: Proavus, & pronepos in tertio, & sic de aliis §. *primo gradu, & sequent. instit. de gradibus cognat.* In linea autem collaterali æquali, vel inæquali spectato jure civili tot censentur esse gradus consanguinitatis, quot sunt personæ stipite dempto, sive quot sunt personæ collaterales, adeo ut duo fratres sint in secundo gradu §. *secundo gradu instit. eod.* quia sunt duæ personæ collaterales, quia pater cùm sit in linea recta, & communis stipes non computatur: quapropter in jure civili nullus datur primus gradus collateralium, eò quia frater non conjungitur fratri per se, sed per alium scilicet per patrem, vel matrem, qui cùm sint in linea recta, non computantur. Pari pacto Patruus, sive frater patris, & filius patris jure civili sunt in tertio gradu §. *tertio gradu instit. eod. tit.* quia nimirum sunt tres personæ collaterales, hoc est duo fratres, & filius fratris dempto communi stipite; & idem est de avunculo, seu fratre matris, & filio fratris matris. Filii autem fratrum, & sororum sunt in quarto gradu, quia sunt quatuor personæ collaterales, scilicet duo fratres, vel sorores, & duo patrueles, vel consobrini §. *quarto gradu instit. eod.* Ratio hujus computationis est, quia leges civiles computant gradus sæculares ad eum finem, ut hæreditas ab una persona deferatur ad aliam, quapropter opus erat, ut in singulis personis totidem gradus constituerentur.

Secus sacri canones computant gradus consanguinitatis in ordine ad Sacramentum matrimonii, quod cùm non possit consistere, nisi inter duas personas, ideo non quælibet persona novum gradum constituit; sed duæ personæ unum solum constituunt gradum, adeo ut duo fratres, duæ sorores sint in primo gradu in linea transversali. Sunt autem fratres alii germani, seu duplicis vinculi, quatenus sunt conjuncti ex utroque parente: alii consanguinei, quatenus sunt ex eodem patre, sed diversa matre, alii uterini, eò quia sint ex eadem matre, sed diverso patre. 3

Fratres Germani succedunt exclusis fratribus consanguineis, & uterinis, si de bonis allodialibus sit sermo: in feudalibus enim juxta communiorem sententiam consanguinei, unà cum Germanis admittuntur in feudis: imò filii fratrum Germanorum mortuis suis parentibus in eorum locum jure repræsentationis, succedunt, & excludunt uterinos, & consanguineos. Fratribus germanis eorúmque liberis primi gradûs succedunt fratres ex uno latere conjuncti, & iis deficientibus ad reliquos consanguineos sine differentia maris, vel fœminæ agnatos, vel cognatos successio in capita devolvitur; & semper proximior in gradu excludit remotiorem; & qui in eodem sunt gradu simul admittuntur. Sin verò fratrum fuerint filii tantùm, isti patruo, 4

vel

vel avunculo non in stirpes, sed in capita succedunt, ut communiùs docent juris periti, & id probat Harprechtus *in princ. instit. h. t. n. 423.* ubi adfert constitutionem Caroli V. latam in comitiis Spirensibus.

5 Juvat tamen observare, quod inter fratres legitimos tantùm, & naturales tantùm, id interest discriminis, quia legitimi tantùm, seu adoptivi non succedunt sibi invicem, nisi ab aliquo ascendentium adoptati sint *l. penult. ff. & ideo C. de adoptionib.* Secus fratres naturales, ut etiam spurii, tunc sibi succedunt, si sint uterini, scilicet ex eadem matre, non autem si ex diversa *l. 2. & 4. ff. unde cognati* Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 8 §. 1. in fin.* Quòd si defunctus reliquerit fratrem ex justis nuptiis genitum, & alium fratrem naturalem, tantùm ille huic præfertur. De natis ex damnato coitu, an sibi invicem succedant, fusè agit Fachinæus *lib. 6. c. 10.* Lector ipsum consulat. Rursus plerique docent in defectu propinquiorum collaterales ad successionem esse admittendos in quovis gradu defuncto sint conjuncti, dummodo suam probent genealogiam *l. 2. §. 1. ff. de suis & legitimis §. 3. instit. de legitima agnat. success.* ubi habetur, quòd agnati succedant quamvis in decimo sint gradu, ubi decimus gradus ponitur pro exemplo gradûs remoti, non verò pro restrictiore, cùm non facilè consanguinei repeŕiantur, qui ulteriorem gradum exactè probare possint. Affines tamen nullum jus successionis habent *l. affinitatis 7. c. communia de successionib.*

6 Cæterum ad successionem in primis vocantur liberi, & descendentes, idque ex voto parentum, qui malunt sua bona devolvi ad filios, quàm extraneos, & etiam ex æquitate, & jure naturali: siquidem natura exigit, ut liberi ex bonis paternis consequantur alimenta: qui enim dat esse, debet etiam dare consequentia ad esse, ut possit conservari *l. cùm ratio ff. de bonis damnator.* Filii autem alii sunt spirituales, alii affines, alii legitimi tantùm, alii legitimi, & naturales simul, & alii naturales tantùm, qui etiam subdividuntur in naturales propriè, & spurios & ex damnato coitu genitos, & legitimos. Spirituales dicuntur ratione baptismi, vel confirmationis, qui enim puerum tenuit in baptismo, dicitur ejus pater spiritualis, & infans baptizatus filius itidem spiritualis: horum nulla est successio, quia spiritualis cognatio nullam habet rationem consanguinitatis, ut habetur *in can. 1. c. 30. q. 3.* Rursus nec filii affines, seu privigni suo vitrico succedunt *l. 3. & 7. C. communia de success.* Legitimi tantùm, seu adoptati, quia sola juris fictione sunt filii, tantùm succedunt ab intestato patri adoptivo, quamdiu adoptio durat.

7 Quòd si vivente patre filius emancipetur, cessat successio; sed si absque justa causa fuerit emancipatus, quarta pars bonorum patris ei debetur. Filii naturales, & legitimi simul dicuntur, qui ex justis, & legitimis nuptiis sunt geniti; dicuntur naturales, quia juxta ordinem naturæ fuerunt à parentibus procreati: nuncupantur verò legitimi, quia hanc parentum conjunctionem per legitimum matrimonium leges approbant: & isti succedunt suis parentibus absque ulla distinctione, sive mares, sive fœminæ sint: sed hoc procedit de bonis allodialibus, quia quoad bona feudalia, adhuc hodie attenditur differentia sexûs; & fœminæ ex iis descendentes à successione feudi excluduntur, ut liquet ex titulo de feudis, imò in locis pluribus saltem consuetudo invaluit, ut pro conservatione familiæ illustris, filiæ tantùm in bonis maternis æqualiter cùm suis fratribus succedant, & de bonis paternis contentæ sint aliqua certa dote. In hac verò successione descendentium non solùm filii, qui vivunt, succedunt patri, verùm etiam unus, vel alter ex filiis præmortuis, si nepotes superstites reliquerit, etiam nepotes unà cum filiis primi gradus vocantur ad successionem, quia nepotes repræsentant suum patrem prædefunctum, in cujus locum ipsi succedunt: non tamen plus accipiunt, quàm accepturus fuisset eorum pater, si vixisset; proinde dicuntur nepotes succedere in stirpes, non in capita, quia non fit divisio bonorum juxta numerum capitum, sed prout omnes nepotes trahunt originem ab eodem patre: Idque procedit etiam si omnes filii præmortui sint, & soli nepotes ex diversis filiis extent, successio enim fit etiam in stirpes, adeo ut si ex uno filio adsint duo nepotes, & ex altero tres, hæreditas nonnisi in duas partes æquales dividenda sit, eò quia omnes illi nepotes repræsentent duos tantùm fratres, ex quibus fuerunt geniti *§. cùm filius 6. instit. h. t. l. 2. C. de suis, & legitimis novel. 118. c. 1.*

Naturales filii quamvis dici possint omnes quotquot generantur extra matrimonium, quatenus lex eorum nativitatem non approbat; propriè tamen dicuntur, qui nati sunt ex concubina domi retenta loco uxoris: siquidem talis concubinatus olim jure civili toleratus fuit, ut liquet ex *tot. tit. ff. & C. de concub.* nostris tamen temporibus non solùm in foro ecclesiastico prohibetur, & contra concubinarios proceditur juxta Concilium Tridentinum *sess. 24. de refor. c. 8.* verùm etiam in foro sæculari. Filiis naturalibus ab aliquibus etiam accensentur, qui suscepti sunt ex fœmina aliàs honesta, & seducta à viro, qui non fuit ejus maritus. Naturales filii, si non extent alii ex legitimo matrimonio nati, neque uxore legitima, succedunt patri unà cum sua matre in sextante, seu duabus unciis, vel duabus partibus, si hæreditas in duodecim dividatur: avo autem paterno non succedunt, sed neque patri, si justi liberi adsint, vel legitima uxor: sed tunc alimenta illis debentur ex bonis paternis juxta arbitrium boni viri, & desumitur *ex novel. 18. c. 5. & novel. 89. c. 12.* Matri autem illustri, & ascendentibus per lineam maternam succedunt cum filiis legitimis, ut desumitur *ex authent. si qua illustris C. ad S. C. Orfician. §. novissimo.* Spurii vocantur generatim omnes illegitimi, sed magis propriè, dicuntur, qui ex muliere publica passim corpus suum prostituente sunt nati, & isti cùm præsumantur habere patrem incertum non succedunt bonis paternis, bene tamen maternis, cùm mater sit certa, 8

& quidem æqualiter, cum legitimis liberis nisi mater fuerit illustris, quia tunc publica libido magis reprobatur, ut tradit Covarruvias *de matrim. p. 2. c. 8. §. 5.* Filii ex damnato coitu dicuntur, qui ex copula prohibita nati sunt, cujusmodi sunt filii adulterini, & incestuosi à consanguineis, vel affinibus in gradibus ad matrimonium contrahendum prohibitis geniti: & isti non succedunt bonis paternis, nec maternis, eò quia habeantur ut prorsus indigni: adeo ut de jure civili nec quidem alimenta sint iisdem debita, ut desumitur ex *authent. ex complexu. C. de incest. nupt. & novel. 89. c. ult.* de jure tamen canonico illis alimenta juxta facultates parentum sunt suppeditanda, ut desumitur *ex text. in c. cum haberet 5. de eo qui duxit.*

9 Observandum tamen est, legem civilem denegantem filiis natis ex damnato coitu alimenta, non esse ita intelligendam, ut velit tales parvulos fame perire; hoc enim perinde foret, ac indirectè parricidium talium liberorum concedere *l. necare ff. de agnoscendis, & alendis liberis*, quod iniquum foret, ac impium; sed lex civilis ita intelligi debet; ut hujusmodi liberis non debeantur alimenta secundùm statum parentum, vel eorum dignitatem; adeout filius adulterinus, vel incestuosus comitis non debeat ali ut comes; sed ut privatus juxta necessariam vitæ sustentationem.

10 Neque obstat, quòd jus canonicum injungat, tales liberos esse alendos secundùm facultates parentum; quia aliud est secundùm facultates, & aliud secundùm statum dignitatis; ut alantur secundùm facultates sufficit si ipsis nihil desit ad vitæ conservationem; secundùm statum dignitatis requireretur luxus. Privantur etiam liberi ex damnato coitu nati insignibus familiæ, quia non censentur de familia patris; & licèt etiam filii naturales non censeantur de familia patris, ac priventur & ipsi insignibus patris & familiæ; nihilominus liberi damnati differunt à naturalibus, quia naturales in communi hominum æstimatione habentur honestioris status.

11 Filii legitimati per subsequens matrimonium ex communi doctorum sententia æquiparantur legitimè natis quoad dignitates, & successiones; idque ex legis dispositione, statuit enim lex ut legitimatus pro legitimo habeatur: nihil enim interest, an lex alicujus nativitatem ab initio, vel ex postfacto ratam habeat, & approbet, & effectum matrimonii ad tempus nativitatis retrotrahat. *textus & inter in c. tanta qui filii sint legitimi* & notat Barb. *in collect. ibid. num. 14.* unde quando lex legitimat filium post matrimonium subsecutum ad nativitatem filii, lex ipsa retrotrahit matrimonium ante nativitatem filii legitimati; & ita se habet legitimatus, ac si ex legitimo matrimonio natus fuisset: qua ratione taliter legitimati admittuntur ad bona feudalia, ut notant Fachinæus *lib. controvers. c. 51.* Gaillus *lib. 2. obser. 141. n. 2.* Id autem procedit, quando nulli extant liberi ex matrimonio justo procreati. Rursus legitimati per præscriptum Principis, ut succedant in bonis paternis, requiritur, quòd mater talium liberorum duci non potuerit in uxorem, vel saltem non pro dignitate, aut quia mortua est; vel quia lateat *l. Imperialis 23. C. de nuptiis novel. 89. c. 9.* Cæterum Princeps de plenitudine potestatis, potest filium naturalem etiam extantibus justis liberis ad successionem legitimare, sed tunc pater tenetur pro tali legitimatione supplicare Principi; & mentionem facere liberorum justorum: non tamen potest pater filio sic legitimato plus relinquere, quàm uni filiorum, cui minimum relinquit, ut notat Andreas Gaillus *d. lib. 2. obser. 142. num. 8. argum. d. novel. 89. c. 3.* Rursus hoc interest discriminis inter legitimationem, & dispensationem, quia legitimatus dicitur restitutus natalibus, & censetur prima ejus nativitas approbata, proinde habetur quoad omnia legitimus: dispensatio autem fit tantùm quoad aliquos particulares effectus: quo pacto Papa in foro ecclesiastico passim dispensat cum illegitimis ad ordines, vel beneficia ecclesiastica; & hæc dispensatio est strictæ interpretationis, & non extenditur ultra casus, & effectus in ea expressos.

Juvat observare, quòd cùm non soleant legitimari nisi illi filii, quorum parentes potuissent matrimonium inire, non verò alii, quorum parentes non potuissent nuptias contrahere, ut sunt incæstuosi, & adulterini, ideo si hisce Princeps extra ordinem gratiam fecerit pro legitimatione, plurium sententia est; quòd in dubio censeatur potiùs Princeps tunc dispensâsse, adeo ut tales dispensati non veniant in dispositione legis, vel statuti, quoties de legitimis vel legitimatis liberis aliquid statuitur; nisi Princeps de plenitudine potestatis expressè aliter disposuerit, ut notat Covarruvias de matrimonio *p. 2. c. 8. §. 8.* & in hoc sensu plures volunt intelligi *regulam 50. cancellariæ de dispensatione, super defectu natalium*: ubi summus Pontifex indulgens, ut illegitimus possit succedere in bonis temporalibus, vult adjici clausulam, dummodo non præjudicetur illis, ad quos successio bonorum ab intestato pertinere debeat: unde hæc clausula tantùm habet effectum, ut sit dispensatus deficientibus aliis consanguineis, excludat Fiscum, possitque succedere ex testamento, ut tradit Fachinæus *lib. 3. controvers. c. 62.* Alii tamen censent prædictam clausulam intelligi de solis liberis naturalibus simul, & legitimis, non verò de consanguineis collateralibus. 12

In ordine ad ascendentes, si filius nullum post se relinquat descendentem, succedunt ab intestato æqualiter parentes ascendentes servatâ tamen graduum prærogativâ, adeo ut proximiores gradu excludant remotiores *authent. de hæred. ab intestato venient. c. 2. col. 9.* hinc si pater, & mater ambo sint superstites, æqualiter sine differentia sexûs succedunt filiis excluso avo, & avia, ut desumitur *ex d. authent. c. 2.* Sin verò defuncto patre, & matre extent avus, & avia in linea paterna, & simul sint superstites avus, & avia in linea materna; tunc ex parte patris solus avus, & ex parte matris avus, & avia, aut vice versa omnes ab intestato succedunt defuncto nepoti, & pronepoti in stirpes tamen, non 13

in

in capita, adeo ut hæreditas ex æquo inter illos ascendentes, qui eundem obtinent gradum, dividatur, & unam medietatem accipiant ascendentes à patre; & alteram ascendentes à matre, si plures fuerint, ut desumitur *ex d. authent. de hæred. ab intestat. c. 2.* Succedunt pater, & mater, & alii ascendentes utriusque lineæ paternæ, & maternæ, si paris sint gradus æqualiter in bonis filii defuncti, sive illa à patre, sive à matre ad filium pervenerint, quia Justinianus *in cit. authent. c. 2.* indistinctè loquitur; utitur enim vocabulo hæreditatis, quod complectitur omne jus defuncti *l. hæreditas 62. ff. de regul. jur. & l. nihil. 24. ff. de V. S.* Præterea aliter succedunt ascendentes, si soli sint, & aliter si cum fratribus defuncti concurrant, nam si soli sint succedunt in stirpes, & si defunctus reliquerit solum avum paternum ex una parte; & ex altera avum, & aviam maternam; hæreditas tunc dividitur in duas partes æquales, & unam accipit avus paternus, alteram inter se dividunt avus, & avia materna. Quòd si cum ascendentibus concurrant collaterales successio fit in capita, & in tot partes dividitur hæreditas, quot sunt personæ succedentes.

14 Fiscus nonnunquam etiam succedit hæreditati. Fiscus suam creditur nomenclaturam trahere à fiscis, sive sportis, quibus pecuniæ publicæ olim asportari, & concludi consueverant, & alio vocabulo dicitur etiam ærarium Principis: & hac ratione res, quæ in usu publico sunt

2 ab iis, quæ sunt in patrimonio fisci, distinguit Papinianus *l. 72. in contrah. empt.* rursus damnatorum bona publicari, vel confiscari solent; tunc publicantur, quando vænum publicè exhibeantur: confiscantur verò, quando ad privatam Principis utilitatem referuntur.

15 Fiscus tamen jure regalium, & originaliter tantùm ad summum Principem olim pertinuit: sed hodie etiam ad inferiores Principes, & dominos territoriorum, qui aliis etiam regalibus utuntur: imò & in nonnullis locis etiam inferiores Magistratus jura fisci ex inolita consuetudine sibi arrogant: nunc prout ad præsens attinet institutum fiscus succedit, quando nulli prorsus adsunt legitimi hæredes, qui jus habeant in bona defuncti; tunc enim per publicum proclama, vel litteras patentes in loco publico affixas vocantur omnes consanguinei; ut qui in hæreditate defuncti jus aliquod se habere arbitrantur, illud producant: sin verò tales litteræ per aliquot hebdomades juxta locorum consuetudinem affixæ fuerint, & nullus hæres comparuerit, tunc hæreditas, ut vacans fisco defertur.

16 Sin verò fiscus intra quadriennium eam non agnoverit, possessor bonorum, se adversus fiscum potest præscriptione tueri, ut desumitur *ex toto tit. de bonis vacantib.* Sin verò peregrini in remotis locis decedant, tunc adhibetur omnis major diligentia, ut bona ab ipsis relicta ad eorundem hæredes deveniant, & si ob locorum distantiam nullus possit hæres inveniri, tunc nec fiscus sæcularis, nec hospes in cujus hospitio peregrinus decessit bona illa occupat, sed pertineat ad Episcopum loci, qui tenetur ad pias causas ea impendere, ut desumitur *ex auth. omnes peregrini C. communia de successión.* Nonnunquam etiam fiscus succedit exclusis omnibus aliis hæredibus, idque ob delictum atrocius, vel crimen læsæ majestatis, vel hæreseos *l. quisquis C. ad legem Juliam.* Id tamen hodie in Germania contra hæreticos toleratos non procedit, nisi crimen specialiter sit exceptum.

§. II.

De personis ecclesiasticis ab intestato succedentibus.

Bona ecclesiasticorum alia sunt patrimonialia, vel industrialia, quæ persona ratione industriæ acquisivit: & alia sunt ecclesiastica, quæ obtinuit intuitu Ecclesiæ; cujusmodi sunt reditus ecclesiastici, etiam qui supersunt ex congrua sustentatione beneficiari: & illa bona, quæ à fidelibus relinquuntur Ecclesiæ: circa bona primi generis clericis ab intestato succedunt liberi, si quos habent ex legitimo matrimonio, ut si clericus ante sacros ordines fuerit conjugatus, & procreaverit liberos isti ab intestato succedunt in bonis patrimonialibus, & propria industria quæsitis: & deficientibus liberis secundo ordine vocantur parentes unà cum fratribus, & sororibus Germanis, seu ex utroque latere junctis. 1

Sin verò defunctus parentes superstites non habeat, tunc tertio ordine succedunt à latere venientes secundùm gradûs prærogativam usque ad decimum gradum; & hisce consanguineis deficientibus clerico ab intestato succedit Ecclesia, vel altare, cui inservivit, ut desumitur *ex can. fin. 12. q. 5. c. 1.* De bonis patrimonialibus, & industrialibus sicut potest clericus inter vivos disponere, ita conceditur ei facultas, ut etiam mortis causâ possit de iisdem testari, & si intestatus decedat, in iisdem bonis proximi consanguinei clericorum succedunt. Et in hac successione computatio graduum non fit secundùm arborem canonicam, quia hæc tantùm ad matrimonium pertinet, quod sicut ex duabus personis consistit; ita in illo duæ personæ ad unum gradum trahuntur; sed fit computatio secundùm arborem civilem, in qua tot sunt gradus, quot personæ à communi stipite descendentes omisso stipite. Hinc si defunctus reliquerit filium sui fratris, & patruelem, seu filium patrui, si ex arbore canonica computatio institueretur filius fratris, & filius patrui æqualiter succederent, cùm tali computatione uterque sit defuncto in secundo gradu conjunctus: secus ex computatione civili filius fratris excludit patruelem etiam abstrahendo à jure repræsentationis, quia filius fratris est in tertio gradu conjunctus, & patruelis in quarto, ut notat Tuschus *V. successio conclus.* 861. *n.* 91. 2

Quòd si clericus non habuerit consanguineos, nec beneficium ecclesiasticum, tunc ejus bonis succedit fiscus episcopalis, ut notat Panormit. *in c. sed hoc* 1. *h. t. n.* 1. & *in c. sancto* 2. *h. t.* etenim jura fisci competere Episcopo, desumitur *ex can. si quis contumax.* & *can. si quis deinceps* 16. *q.* 4. & cum Glossa *in c. quia diversi-* 3

tatem

statem V. prater ejus de conceß. prabend. docent communiter Canonistæ apud Barb. *de officio episcop. allegat.* 107. *n.* 16.

4 Neque obstat, quòd *in c. sancto* 2. *h. t.* statuatur, quòd si appareat demortuum suo labore, & industria acquisivisse, & ex patrimonio habuisse bona aliqua, hæc esse dividenda in quatuor partes, quarum unam Episcopus, secundam Ecclesia, tertiam pauperes, & quartam consanguinei accipiant: nam *in d. c. sancto.* non est sermo de clericis, sed solùm de servis, qui olim manumissi in Presbyteros ordinati fuerunt: & quibus civiliter non est cognatio, saltem collateralium, quæ possit successionem prætendere §. *quod autem* 6. *instit. de cap. diminut. junct. Princ. de servil. cognat.* ut exponit Glossa. Habetur enim in citato textu, quòd si servi laicorum à dominis manumissi, seu liberi facti, sacerdotes fuerint ordinati, & postea mortui intestati, eorum bonis non succedunt laici; sed eorum peculium dividitur in quatuor partes, quarum una est Episcopi, secunda Ecclesiæ, tertia pauperum, quarta parentum, quos si non habet, Episcopus confert hanc quartam in usum Ecclesiæ. Tametsi patronus liberto, quem ex servitute manumisit, si absque liberis moriatur, succedat, ut liquet *ex* §. *sed nostra instit. de success. libert.* nihilominus postquam servus manumissus ex consensu domini ad sacros ordines est promotus, nihil patronus ex temporalibus ejus bonis potest sibi retinere, neque eidem ab intestato succedere; quamvis possit spiritualia officia sibi ab eodem præstanda exigere, ut desumitur *ex eod. c. sancto* 2. *h. t.* siquidem servi manumissi ob sacerdotium, ad quod sunt promoti consecuti sunt plenam libertatem, proinde intuitu Ecclesiæ, & ecclesiastici ministerii: & hæc est ratio, cur eorum consanguinei ipsis non succedant in totum ab intestato etiam de bonis industrialibus, & proprio labore partis; sicut succedunt consanguinei aliorum clericorum, qui non fuerunt servi manumissi: discrimen igitur est, quia alii clerici bona industrialia, & patrimonialia non acquisiverunt intuitu Ecclesiæ, sed personæ; proinde consanguinei succedunt in totum ab intestato in iisdem bonis: secus servi manumissi, si fiant sacerdotes intuitu sacerdotii, & Ecclesiæ, acquirunt omnimodam libertatem, & eximuntur ab eorundem patrono, qui aliàs eis succederet ab intestato, & ideò cùm talia bona sint acquisita intuitu solius Ecclesiæ, ideo ipsorum consanguinei non succedunt in totum; sed tantùm in quarta parte, & reliquæ tres distribuuntur in opera pia: nisi fortassis tales clerici Testamentum fecissent de bonis intuitu personæ, & non Ecclesiæ acquisitis, quorum liberum habent dominium, tunc enim Testamentum subsisteret, ut tradit Abbas *in d. c. sancto* 2. *h. t.* Hodie tamen plerisque in locis clericis ab intestato decedentibus succedunt consanguinei hæredes præsertim in Gallia, ut testatur Zypæus *de jure pontific. nov. lib.* 3. *tit. de testam. num.* 1.

5 Testamentum tamen ad pias causas, vel etiam alia dispositio excludit successionem ab intestato, & desumitur *ex c. cum dilectus* 3. *h. t.* ubi Innocentius III. statuit, quòd Testamentum ad pias causas sit probatum, ac suum sortiatur valorem, quando unus testis dicit, fuisse factum, & alii asserunt, audivisse ab infirmo incidenter loquente de hac re, qui dixit, se dedisse illa bona tali piæ causæ, si tunc erat mentis compos: quia si probaretur dixisse hæc mente alienata, haberetur intestatus. Ubi notat Glossa, quòd unus testis cum adminiculis vehementibus probat in favorem religionis. Hinc per verba enuntiativa, quamvis non principaliter, sed incidenter, seu propter aliud prolata, dummodo per ipsa sufficienter declaretur consensus, & intentio loquentis inducitur dispositio ad piam causam, adeout excludatur successio ab intestato, quia in testamento militis talia verba sufficiunt *l. ex his verbis* 7. *C. de testam. milit.* proinde multò magis in dispositione ad pias causas debent vim sortiri ultimæ voluntatis, cùm non requirantur solemnitates juris civilis, scilicet hæredis institutio scripto, vel verbo expressè facta, ut notat Glossa *in d. cap. cum dilectus ult. h. t.* Quinimo unus testis, & confessio facta altera parte absente, proinde duæ probationes per se insufficientes, & semiplenæ, etiamsi diversi generis, si tendant ad eundem finem, seu effectum faciunt unam plenam probationem: quia judex non ex uno tantùm probationis genere, sed ex omnibus debet animum suum informare, ut desumitur *ex d. c. cùm dilectus ult. h. t.*

Oritur difficultas, an Monasterium succedat in bona Religiosi per professionem, si aliter de illis ante emissam solemnem professionem non disposuerit; & respondetur, Monasterium succedere, si jus habeat successionis: siquidem bona Religiosi, de quibus ante solemnem professionem non disposuit, per professionem jure communi transeunt in Monasterium, ut docent communiter: & hoc jus succedendi habent omnia Monasteria regularium exceptis iis Minorum de observantia, & Capucinorum, siquidem cæteris omnibus aliis Ordinibus tam virorum, quàm mulierum Concilium Tridentinum *seß.* 25. *de regular. c.* 3. concessit, ut possint bona immobilia possidere, etiam ut possint in iisdem succedere, siquidem ante Concilium poterant cæteri mendicantes succedere; sed tenebantur bona immobilia vendere: nunc autem cùm possint retinere, quod antea non poterant, à fortiori possunt etiam succedere, cùm antea potuerint succedere, sed non retinere. Idque desumitur etiam *ex novel. Justiniani* 5. *quæ est de Monachis, c.* 5. *& auth. ingreßi C. de SS. eccles.* ubi additur, quòd si ingrediens religionem habeat filios, iis sola legitima debeatur, & cætera bona Monasterio. 6

Idque videtur etiam rationi consentaneum; æquum enim est, ut cùm quis se totum Deo consecrat, suas etiam res Deo dedicet, nec sinat eas inservire mundo, nec sæcularibus ad luxum: ratio enim exigit, ut non solùm se, verùm etiam bona sua Deo faciat inservire. Præterea cùm religiosus debeat in Monasterio vivere, & ab eodem alimenta accipere, æquum est, ut eidem potiùs res suas relinquat, quàm sæcularibus ad luxum, 7

hixum, præsertim si illis nil debeat, & ab illis nil expectet. Demum, quia est Christi consilium, ut talia bona dent pauperibus, *si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus* & nullis pauperibus convenientiùs dari possunt, quàm iis, qui sunt pauperes spiritu, & quorum est Regnum cœlorum, & qui possunt recipere in æterna tabernacula, cujusmodi sunt Religiosi.

8 Sin verò qui solemnem professionem emittit in aliqua religione habeat liberos, eò quia fuerit conjugatus, ei permittitur, ut illis distribuat sua bona post professionem, si ante id non præstiterit: idque non ut dominus, quia post emissam professionem nullius rei habet ampliùs dominium; sed ut administrator constitutus à jure ad hunc effectum: non tamen potest ampliùs testari, quia id non est ei permissum; quia condere Testamentum majorem præsefert dominii imaginem, quàm nuda distributio. Et quamvis constitutio Justiniani sit juris civilis, non tamen ut talis habet vim, sed ut recepta jure canonico, & approbata à summis Pontificibus: & quia præfata constitutio, à Gratiano relata est in corpus decreti *c. si qua mulier. 19. q. 3.* ideo vim habet etiam quoad Ecclesiasticos, quamvis isti exempti sint à jurisdictione Principis sæcularis. Cæterum filiis profitentium Religionem ex æquitate canonica conceditur legitima portio, statim post emissam solemnem professionem, adeo ut non debeant expectare mortem naturalem parentis, ut colligitur *ex c. cùm simus 14. de Regular.* siquidem professio religiosa æquiparatur morti naturali, & nimis durum foret, si filii deberent à Monasterio alimenta petere.

9 Sin autem qui profitetur, careat liberis, sed habeat patrem, vel matrem, avum, vel aviam jure communi debet illis dare legitimam portionem, si in tali loco hoc jus sit receptum, quia tunc vicem gerunt liberorum. Neque urget, quod Monasterium habeatur pro filio, vel hærede, ut colligitur *ex c. in præsentia 8. de probat. & novel. 123. c. 37.* proinde nil videatur deberi ascendentibus; quia id non est verum, nisi ad effectus jure expressos, qualis non est iste. Imò non solùm bona libera per solemnem professionem transeunt sub dominium Monasterii, verùm etiam alia gravata, ut sunt bona fideicommissa cum onere, ut si absque liberis quis decedat, teneatur alteri ea restituere: hæc enim etiam cedunt Monasterio, quia se habet instar filii, ut dicitur in text. *c. in præsentia 8. de probat. & novel. 123. c. 37.* Feudum itidem transit ad Monasteriū si sit liberum ab obsequio, vel eidem sit annexum onus obsequii, quod possit à Monasterio præstari, vel concessum cum facultate præstandi obsequia per alium: at commoditas feudi non durat in Monasterio, nisi ad dies vitæ ipsius Religiosi: siquidem eo mortuo devolvitur ad proximos hæredes, quibus ex sua institutione est debitum, & si hæredes desint, transit ad dominum directum, ut tradit Julius Carus §. *feudum q. 78. num. 2.* Feuda tamen exigentia servitium sæculare, & Religiosis indecorum, ac prohibitum non transeunt ad Monasterium ob incompatibilitatem.

Emphyteusis etiam transit in Monasterium, 10 sed si domino directo placuerit, tenetur Monasterium in alium transferre, qui non sit majori privilegio præditus, quàm prior emphyteuta, ut docet Clarus §. *emphyteusis q. 22.* quia conditio domini directi deterior redditur, cùm amittat spem laudemii, seu trigesimam, vel quadragesimam partem pretii, quam solet percipere in ejus venditione. Imò non solùm dominium, verùm etiam ipsa possessio bonorum per solemnem professionem emissam à Religioso transit in Monasterium, etenim sicut persona transit in jus Monasterii, ita unà cum persona dominium, & possessio, quæ illi inerat: accessorium enim sequitur suum principale. Tum quia Monasterium non succedit sicut hæres extraneus, qui ut acquirat dominium hæreditatis debet illam adire, & ut possessionem capiat, tenetur eam apprehendere: sed succedit sicut filius, seu hæres, qui in jure dicitur *hæres suus*, qui non sibi comparat novum dominium, sed tantùm continuat dominium, & possessionem illius, cui succedit, ut docet Innocentius *in c. in præsentia 8. de probat.*

Quòd si Religiosus ante emissam solemnem 11 professionem per Testamentum disposuit de bonis in hæredes non necessarios, ut in fratres, vel amicos, tunc Monasterium fruitur iisdem bonis usque ad mortem naturalem ejusdem Religiosi, perinde ac ipse testator facturus fuisset, si in sæculo mansisset: quòd si illi moriantur ante testatorem evanescit dispositio, & bona tunc pertinent absolutè ad Monasterium, ut notat Covarruvias *c. 2. de testam. n. 11.*

Sin verò Monasterium careat jure succe- 12 dendi, tunc bona Religiosi, nisi aliter de ipsis ante professionem disposuerit, per ipsam professionem devolvuntur ad hæredes ab intestato, perinde ac si ipse morte naturali defunctus esset, quia per professionem se spoliat omni dominio, & possessione, & cùm hæc non transeat in Monasterium, jure devolvitur ad alios hæredes.

§. III.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

QUæritur primò, quomodo nepotes suc- 1 cedant avo? Respondetur, quòd si quis decesserit omnibus filiis primi gradûs præmortuis; sed relictis plurimis nepotibus ex diversis filiis, vel filiabus diversi numeri, sed pari gradu. Tunc tales nepotes succedunt avo tantùm in stirpes, & non in capita, id enim desumitur *ex §. cùm filius in fin. & §. ult. instit. & l. 2. C. de suis*: quia cum nepotes non habeant opus jure repræsentationis, cum supponantur omnes in eodem pari gradu, scilicet secundo respectu avi, de cujus successione agitur, & proprio jure succedant, ac vocentur in hæreditatem avi, ideo æqualiter succedunt in stirpes, quia omnes nepotes repræsentant patrem, qui

qui fuit tantùm una persona, & quia eidem unica tantùm pars hæreditatis erat debita ex suppositione, quòd alios habuerit fratres, ideo filii non succedunt nisi in stirpes respectu avi, quia succedunt in locum patris §. *cui autem instit. de hared. qual. & differ. l. si retentus ff. de bonis poss.* Hoc etiam procedit in Pronepotibus, & ulterioribus descendentibus, quando soli sunt, & omnes in pari gradu, ut desumitur *ex d. §. cùm filius, & §. fin. instit. de haredit. qua ab intest.* est enim semper eadem ratio: sin verò sint inæquales, succedit qui est proximior defuncto ab intestato aliis remotioribus exclusis, quia cùm descendentes utantur jure repræsentationis in infinitum, quamvis pluribus inter se gradibus distent, ita qui semper proximior est defuncto habet immediatius jus ad hæreditatem; proinde succedit defuncto ab intestato, licèt sit in tertio, quarto, vel ulteriore gradu, quia descendentes quantumvis remoti traxerunt sanguinem ab ascendente *l. cùm ratio 7. in fin. ff. de bon. damnat.*

2 Quæritur secundò, quomodo nepotes ex filiis primi gradûs succedant cum filiis primi gradûs? Respondetur nepotes tunc repræsentare suum patrem, & succedere avo in locum patris jure repræsentationis, proinde nepotes non succedere in capita in hæreditatem avi, sed in stirpes; adeo ut singuli nepotes non accipiant æquales partes pro numero capitum, seu personarum, sed eam tantùm partem, quam pater eorum, si viveret, acciperet, desumitur *ex §. cùm filius instit. de hared. qua ab intest. & ex l. 3. juncta authent. in successione C. de suis, & authent. ab intestato veniunt:* ut Petrus habet tres filios, Paulum, Andream, & Joannem; ex istis Paulus decessit & reliquit tres filios: Joannes, & Andreas nondum sunt conjugati; moritur Petrus Pater Joannis, & Andreæ, & avus filiorum Pauli præmortui, omnes isti succedunt ab intestato hæreditati Petri, Joannes, & Andreas utpote filii in capita; & tres filii Pauli in stirpes, eò quia omnes tres repræsentant personam solius Pauli, qui si viveret nonnisi unam partem æqualem simul cum Andrea, & Joanne acciperet: unde hæreditas esset dividenda in tres partes æquales, quarum primam acciperet Joannes, secundam Andreas, & tertiam filii Pauli præmortui, quia nepotes succedunt, quatenus referunt patrem suum, aliàs non successuri, utpote gradu remotiores, cùm sint ipsi in secundo gradu, & patrui in primo; & absurdum foret, si plus accipere vellent, quàm eorum Pater: cùm tunc non ex sua, sed ex persona patris sui vocentur ad hæreditatem, & hoc non solùm procedit in nepotibus, sed etiam pronepotibus: si quis enim decedat relictis filiis, & pronepote ex filio præmortuo; pronepos jure repræsentationis succedit in stirpes cum filiis ipsius defuncti, seu proavi; & filii defuncti succedunt in capita, ut habetur *in §. si quis igitur. & §. fin. instit. de hared. qua ab intest.*

3 Quæritur tertiò, an filia possit privari jure succedendi in bonis paternis. In quibusdam locis consuetudo inolevit, vel etiam fortassis statutum fuit introductum, ut pro conservatione familiæ personarum illustrium, ac nobilium, filiæ nonnisi in bonis maternis æqualiter cùm suis fratribus succedant, & in bonis patris contentæ sint aliqua dote. Dubitatur an filiæ privari possint hoc jure succedendi in bonis paternis: siquidem legitima est ipsis debita jure naturæ, quia portio legitima succedit in locum alimentorum *novel. 1. in præfat. §. 2.* atqui jus naturæ non potest mutari *§. sed naturalia instit. de jure natura gentium, & civil.* Nihilominus respondetur, consuetudines, & statuta habere vim legis, si sint acceptata & legitima præscriptione firmata *l. omnes populi ff. de justit. & jure* proinde hæc consuetudo in illis partibus, in quibus filiæ minorem sua legitima dotem accipiunt, nunc valet: dummodo filia ex illa dote, vel ex bonis adventitiis, aut maternis, vel à marito congrua habeat alimenta, & decentem sustentationem juxta proprium statum: alioquin si sustentatio deficeret, tunc non obstante tali consuetudine, vel statuto, possent filiæ ex bonis paternis alimenta petere, quæ ipsis jure naturali debentur *l. 1. §. jus naturale ff. de justit. & jure.*

Quamobrem verum est, portionem legitimam deberi filiabus jure naturali, non tamen simpliciter, sed quatenus legitima deservit pro alimentis necessariis, & non quoad quantitatem jure civili determinatam, quòd nimirum præcisè debeatur tertia pars bonorum: siquidem id respectu legitimæ est tantùm juris civilis dispositio, quæ per consuetudinem, & statutum contrarium tolli potest. Dupliciter consideratur legitima portio. Primò quatenus deservit pro alimentis necessariis, & hac ratione est jure naturæ debita, quia filiis, & filiabus, sunt debita alimenta juxta proprium statum. Secundò consideratur legitima, ut importat tertiam, vel dimidiam partem bonorum, & sub hac ratione non est de jure naturæ, sed de jure civili, quod per consuetudinem contrariam tolli potest, ut rectè notat Fachinæus *lib. 4. controvers. c. 32.* 4

Quæritur quartò, an successor possit pacisci super hæreditate, cui debet succedere: & an possit quis adhuc vivente testatore vendere hæreditatem sibi relictam? Respondetur negativè, quia cùm duo tantùm sint modi, ex quibus hæreditas ad alium devolvitur, nimirum ex testamento, vel ex lege; sequitur, quòd per pacta, & conventiones hæreditas de jure non possit acquiri. Hinc licèt venditio hæreditatis, quæ post mortem testatoris, alicui jam actualiter delata est, suum sortiatur valorem, ut desumitur ex *tot. tit. C. de haredit. & action. vendit.* Non tamen vivente adhuc testatore potest hæres pacisci super hæreditate; proinde si pactum aliquod ineatur, est irritum, & nullam inducit obligationem: hinc si quis vendat hæreditatem, quam per mortem sui patris, vel cognati adhuc viventis sperat sibi adventuram, venditio est irrita, & nullam parit obligationem, nisi testator fortassis sciverit hunc contractum, cui suum etiam con- 5

consensum adjunxerit, & in tali consensu permanserit usque ad obitum *l. ult. C. de pact.* Rescinduntur à lege hujusmodi pacta, utpote plena periculis, ut *in l. fin.* notat Imperator Justinianus, & inducunt etiam votum captandæ mortis illius personæ, cujus hæreditas divendita fuit. Hinc non solùm pacta affirmativa, cujusmodi sunt, quæ prohibentur circa successionem hæreditatis, seu pacta succedendi in jure hæreditatis prohibentur; verùm etiam pacta negativa, per quæ viventis hæreditati renuntiatur *l. 3. C. de collation. l. si quando 35. §. 1. C. de inoff. testam.*

6 Tum quia viventis non datur hæreditas determinata ad unum, quia vivens potest semper disponere de suis bonis, prout ipsi magis placuerit; & Testamentum semel conditum potest semper revocari; consequenter hæreditati viventis non potest renuntiari. Tum quia illis bonis, quæ non possidemus, non possumus renuntiare, non enim possumus privari illo, quod non habemus, cùm privatio semper præsupponat habitum, quia non entis, non sunt qualitates, sed qui sperat hæreditatem, adhuc vivente testatore, illam non possidet, cùm testator possit Testamentum revocare; & sua bona alteri relinquere: proinde non potest eidem renuntiare. Tum quia inde etiam oriretur votum, ac periculum captandæ mortis ex parte illius, in cujus favorem tali hæreditati renuntiatur. Sed major difficultas est, an si tale pactum juramento firmetur, servari debeat. Ratio dubitandi est, quia cùm talia pacta sint bonis moribus contraria, tametsi juramento firmentur, non propterea suum sortiuntur valorem, nec inducunt obligationem, nec juramentum præstitum servandum videtur *c. non est obligatorium 59. de regul. jur. in 6.*

7 Verùm censerem procedendum cum distinctione, vel enim tale pactum initum est ex consensu testatoris, adeout ipse persistat usque ad mortem in tali consensu, & tunc tale pactum juramento firmatum erit servandum, quia tunc paciscens non vendit ipsam hæreditatem, quam actu non possidet, sed tantùm jus ad hæreditatem, ut possidendam post mortem testatoris, & quia testator consentit, ut tale jus transferatur in alium, cui si vellet, posset etiam sine tali pacto sua bona relinquere; ideo tale pactum sic juramento firmatum debet servari: quia juramentum sine dolo, aut metu præstitum, & quod sine dispendio salutis, & præjudicio tertii est servabile, servandum est, ut habetur in *text. c. cùm contingat. 28. de jurejur.* & in hac quæstione præsertim habetur expressa decisio *in c. quamvis 2. de pact. in 6.* ut notat Covarr. *in relect. d. c. quamvis.* Sin verò pactum ineatur inscio testatore; tunc quia est lege prohibitum, & est pactum malum, eò quia inducat votum captandæ mortis illius personæ, de cujus hæreditate conventum est, juramentum non valet, eò quia non tantùm sit contra bonos mores politicos, & civiles, sed etiam contra naturales, & canonicos, ut est inducere votum captandæ mortis: est enim contra bonos mores morales, præsertim si habeat adnexam aliquam aliam turpem circumstantiam; ut si testator probabiliter sit mutaturus Testamentum: vel si præsupponeretur non assentiri tali pacto, quod si illi innotesceret, statim exhæredaret hæredem paciscentem, quia cum istis circumstantiis, qui speraret hæreditatem, uteretur re aliena invito domino, & pro pretio certo venderet rem incertam, ad quem contractum requiruntur plures conditiones juxta majorem, vel minorem spem rei futuræ: alioquin accedente consensu testatoris potest jus ad hæreditatem vendi, & paciscens tenetur stare contractui, tametsi hic non esset juramento firmatus: sic filia accepta dote, in favorem fratrum renuntiat hæreditati paternæ.

Quæritur quintò, an Religiosi incapaces possessionis bonorum immobilium possint ab intestato succedere in hæreditatem? Quando Monasterium capax est possidendi bona immobilia, tunc nulli est dubium, quin possit succedere ab intestato, quia Monasterium succedit in locum filii *l. Deo nobis §. hoc est cognitum, c. de Episcop. & cler. §. sed & hoc præsenti authent. & SS. Episc. c. in præsentia de probat.* unde semper admittitur Monasterium, nisi voluntas testatoris aliter statuerit, ut notat Covarruvias *lib. 1. variar. c. 19 num. 6.* Quamobrem difficultas est, quando Religiosi ex speciali instituto non possident bona immobilia, an possint adhuc ab intestato succedere quoad bona immobilia. Et respondetur cum distinctione, si intendant Religiosi succedere cum animo possidendi bona illa immobilia, tunc non possunt illis succedere, eò quia talis successio adversatur speciali proprio instituto talium Religiosorum: sin verò intendant succedere bonis immobilibus cum animo illa vendendi, & pretium impendendi pro supellectile sacristiæ, vel Ecclesiæ, vel pro libris emendis, aut contractis debitis extinguendis, tunc possunt succedere ab intestato hæreditati etiam pingui, eàmque adire, ac ejus possessionem capere, & est communior sententia, quæ desumitur *ex c. unicum V. demum. de relig. dom. in 6.* & docent Abbas *in c. in præsen. num 63. de probat.* Felin. *num. 91.* Decius *num. 70.* Speculator *tit. de stat. Monachor. §. 1. ver sed quæritur.* Et communiter alii asserentes, incapaces possidendi bona immobilia posse ea capere ad effectum ea vendendi. Ratio id suadens est, quam adfert Glossa *in d. c. unicum*: quia cùm bona immobilia non sint apud dictos Religiosos remansura, non dicuntur ad ipsos pervenire, neque ab ipsis possideri, quia tantùm per transitum sunt apud ipsos: etenim quod non durat, non dicitur factum; nec conversum in bona alterius, si conversum non durat *l. si pro patre §. verum. ff. de in rem verso*, nec dicitur venisse, quod non stetit *c. 1. de judic.* ut notant plures cum Tiraquel. *in l. si unquam V. libertis n. 176. de revocan. donat.*

Tum quia actus, qui non durat à lege non consideratur *l. rogi § hic, qui ff. ad Trebell.* quamdiu enim aliquid est in via ad aliud non consideratur per se, sed cum ordine ad suum terminum, à quo denominatur: & quia aditio hæreditatis non est in ordine ad illam possidendam,

sed ad illam vendendam; ideo consideratur cum ordine ad alienationem, & ideo induit naturam alienationis, ad quam ordinatur: consequenter non adversatur speciali statuto talium Religiosorum de non possidendis bonis immobilibus, quia ea vendunt, & alienant; alienare autem non est possidere. Neque obstat, quòd per aditionem hæreditatis acquiratur dominium illius *l. cum heredes init. ff. de acquir. possess. & l. pro herede ff. de acquir. heredit.* Nam tale dominium cùm sit momentaneum, & non duraturum, eò quia accipiatur in ordine ad alienanda bona immobilia, ideo non est dominium, quod secum trahat possessionem bonorum immobilium, sed tantùm alienationem eorundem; & hujus dominii sunt capaces Religiosi, qui ex speciali instituto non possunt possidere bona immobilia: aliud est dominium secum trahens possessionem duraturam bonorum immobilium; & aliud dominium, quod secum trahit alienationem eorundem bonorum, hoc secundum dominium rectè cohæret cum speciali statuto non possidendi bona immobilia, quia non est dominium secum trahens possessionem duraturam eorundem.

10 Tum quia tale dominium non est nudum, sed habet causam finalem alienationis, & cum res denominetur à fine *l. ex imperfecto ff. de leg. 3. & l. sed & si quis §. 1. ff. de usufructu* ideo tale dominium consideratur ut vestitum causa finali, consequenter se habet ut apprehensio alienativa hæreditatis, ac ordinata ad observantiam instituti. Hinc nec prohibentur succedere ab intestato, cum ex eleemosynis vivant: quia id non excludit dominium bonorum immobilium vestitum causa finali ea alienandi, quia tunc bona immobilia veniunt titulo eleemosynæ, & cum statim vendantur non sunt contraria speciali instituto non possidendi bona immobilia. Neq; obstat, quòd tales eleemosynæ non fuerint emendicatæ, cum bonis immobilibus Religiosi succedant ab intestato: quia non omnes eleemosynæ sunt emendicatæ, sed plures etiam spontè oblatæ: & hujusmodi bona, quibus Religiosi succedunt ab intestato, accensentur eleemosynis spontè oblatis, hoc est sine mendicatione: siquidem nomine oblationum comprehenditur quidquid ad Ecclesiam quocunque titulo pervenit, ut notat Glossa per illum textum *in c. cum inter in figurat. cas. in fin. de V.S.* quam sequitur Moscon. *lib. 1. de majest. militar. eccles. p. 3. c. 3. V. nomine.* Specialiter etiam sub eleemosynis spontè oblatis comprehenduntur, quæ proveniunt ab intestato, quia hæc etiam proveniunt ex tacita voluntate defuncti *l. si quis cum multum, & l. confirmatur init. §. de jur.* ut notat Puteus *decis. 31. n. 9. lib. 2.* Ratio est, quia cum possessor possit, si velit, hæredem sibi eligere, & nihilominus sinit bona sua devolvi ad Monasterium, tacitè illi offert suam hæreditatem, imò non solùm jure hæreditario, sed etiam jure donationis, ac eleemosynæ: siquidem agens præsumitur semper operari, ut est sibi magis utile; & testatori utilius est, bona sua donare loco pio *l. 3. §. de milit. test. & l. centurio ff. de vulg. & pupill.* Menoch. *lib. 6. præsumpt. 9. n. 10.*

Quæritur sextò, an Religiosi incapaces possidendi bona immobilia, possint succedere in fideicommissum: ratio dubitandi est, quia fideicommissum non potest alienari, sicut alienantur bona ipsa immobilia, ad quæ ab intestato Religiosi succedunt, & accipiunt eorundem dominium, non ut illa possideant, sed ut vendant, ut in præcedenti quæstione ostendimus: at in præsenti, fideicommissum non potest divendi, nec alienari, consequenter est specialis difficultas. Nihilominus respondendum est, quòd præfati Religiosi possint succedere, si fideicommissum oriatur ex prohibitione alienationis extra familiam: quia tunc possunt Religiosi adire fideicommissum ad effectum alienandi in aliquem ex eadem familia: siquidem datur fideicommissum simplex, per quod hæreditas gradatim de uno transit in alium, & quòd gravatus possit illud alienare in aliquem de eadem familia, ut notat Surdus *cons. 96. num. 25.* tunc fideicommissum haberet locum si gravatus moreretur ab intestato, vel si alienaret in extraneum. 11

Idque procedit, quòd Monasterium habeat jus succedendi, quamdiu Religiosus vivit, si enim tale fideicommissum pertineat ad Religiosum, hic per solemnem professionem illud transfert in Monasterium, quia cùm in illud transferat suam personam, transfert etiam omnia sua jura, consequenter etiam jus successionis: accessorium enim sequitur principale *§. si qua Mulier authent. de sanct. Episc. & §. illud quoque auth. de Monach. & authent. ingressi C. de SS. eccles.* Tum quia Religiosus per solemnem professionem non amittit jura suitatis, & agnationis, proinde illa transfert in Monasterium *l. fin. C. de Episc. & cler.* ubi Glossa *hoc autem V. parentum.* Tiraquel. *de retr. lign. §. 1. Glossa 8. n. 19.* unde licèt Monasterium non sit capax possidendi bona immobilia, cùm nihilominus possit ad illa succedere ad effectum ea vendendi, ita poterit etiam succedere in bona prohibita alienari extra familiam, ad effectum tamen ea alienandi in aliquem de eadem familia; siquidem bona, quæ prohibentur alienari extra familiam possunt adhuc alienari in aliquem de familia etiam remotiorem *l. peto §. fratre ff. de legat. 2. & l. unum ex familia init. & §. 1. l. filiusfamilias §. pater eod. tit.* & notat Alciatus *de retract. consang. §. 11. Glossa 6. n. 7.* 12

Quæritur septimò, an si Monasterium incapax possidendi bona immobilia excludat substitutum, adhuc possit succedere in fideicommissum ad effectum illud alienandi? Respondetur affirmativè, quia ex eo quòd fideicommissum deferatur ad Religiosum jure successionis, excluditur substitutus in perpetuum, & extinguitur fideicommissum *§. sed & hoc præsenti authent. de sanct. Episc. & authent. nisi rogati c. ad Trebell.* ratio est, quia cùm Religiosus quoad suam propriam personam se tradat Monasterio in ipsum transfert etiam omnia sua jura, cùm accessorium sequatur principale, & cum Religiosus per solemnem professionem incorporetur Monasterio, hoc repræsentat Religiosum illum, proinde præsumitur æquè dilectum à testatore, ac ipsa persona, ad quam ex vi institutionis, 13

tionis, aut substitutionis pervenit hæreditas; proinde cùm Monasterium sit perpetuum, interpretatur voluntas testatoris, quòd nolit ulteriùs extendere substitutionem, sed velit illam terminare in Monasterio, ut in eo, quod semper manet, & repræsentat personam vocatam: ideo hæreditas transiret ad alios substitutos, quia deficeret persona vocata: sed eo ipso, quòd hæc incorporatur Monasterio, fit quid unum cum Monasterio, quod propterea repræsentat, quamdiu durat, personam vocatã, & quia Monasterium semper durat; ideo cessat ratio, cur hæreditas debeat transire ad alios substitutos. Neque obstat, quòd Monasterium non possit possidere bona immobilia; quia ut superiùs diximus, monasterium non accipit dominium secum trahens diuturnam possessionem talium bonorum, sed tantùm accipit dominium ad effectum illa vendendi: proinde potest succedere ad bona immobilia fideicommisso subjecta ad effectum ea vendendi: quia cum per delationem ad Monasterium expiret fideicommissum, fiunt alienabilia, & Monasterium potest uti jure suo ea vendendo.

14 Quæritur octavò, an si testator expressè prohibuerit alienationem fideicommissi, adhuc Monasterium ad quod pervenit, possit illud alienare? Respondetur affirmativè, quia cum prohibitio alienandi se habeat consecutivè ad fideicommissum, ideo eo ipso quòd extinguitur, cessat ipsa conditio illud non alienandi: sed eo ipso quòd cum Religioso fideicommissum incorporatur Monasterio extinguitur, ut in præcedenti quæstione ostendimus, quatenus Monasterium semper durat, semperque repræsentat personam vocatam ad hæreditatem: ex eo enim quòd Monasterium semper duret, excludit substitutum, perinde ac illũ excluderet persona vocata, si nunquam deficeret: siquidem cùm persona transeunt in Monasterium omnia sua bona, etiam gravata, & fideicommissa, quia Monasterium est instar filii, ut expressè habetur *in c. in præsentia* 8. *de probat. & in novel.* 123. Præterea eo ipso, quòd fideicommissum transit ad Monasterium incapax possidendi bona immobilia, prohibitio alienandi fit de jure impossibilis, quia retentioni bonorum immobilium obstat jus speciale religionis, cujus constitutiones præcipiunt alienationem, consequenter conditio non alienandi tunc rejicitur à dispositione testatoris, habetúrque ut non apposita §. *imposs. instit. de hæred. instit. l. conditiones contra l. si quis ita institutus ff. de condit. instit. l. obtinuit. ff. de condit. & demonst.* Tunc enim interpretatur mens testatoris, & præsumitur, quòd non apposuisset talem conditionem, si illam scivisset impossibilem *l. quoties §. tantundem V. sed si ff. de hæred. instit.*

15 Quæritur nonò, an si Monasterium excludatur à substituto, adhuc possit percipere hæreditatem ad effectum eam vendendi pro tempore vitæ naturalis Religiosi, ratione cujus Monasterium succedit? Respondetur affirmativè: quia tametsi Monasterium excludatur à substituto, non tamen excluditur, nisi post mortem naturalem Religiosi gravati; cùm enim omnia jura professi transeant in Monasterium, & professus, si in sæculo mansisset toto vitæ suæ tempore retinuisset illa bona, ita etiam Monasterium potest eodem pacto illa retinere, & proinde vendere usque ad mortem naturalem talis Religiosi; adeout emptor post mortem Religiosi teneatur illa restituere substituto excludenti Monasterium, ut desumitur *ex c. cùm in præsentia n.* 25. *de probat.* & docent Beroius *consil.* 114. *in fin.* Costa *in c. si pater. p.* 1. *V. si absque liberis num.* 63. *de testam. in* 6. Parisius *in l. Gallus §. & quid si tantùm num.* 52. *ff. de lib. & posth.* & communiter alii.

Hinc quando Monasterium excluditur à substituto, & non potest possidere bona immobilia, potest adhuc illa percipere ad effectum illa vendendi ad dies vitæ Religiosi: quia sicut persona gravata potest talia bona validè alienare donec sint restituenda substituto, ut habetur *in l. servo legato §.* 1. *ff. de legat.* & docent communiter doctores, quos citat Tiraquel. *de retract. convent. §.* 1. *Glossa* 7. *num.* 10. ita Monasterium repræsentans talem Religiosum gravatum onere restituendi post obitum substituto fideicommissum, poterit illa ad dies vitæ Religiosi vendere. Tum quia eo ipso, quòd Religiosus incorporatur Monasterio cum omnibus suis juribus, fideicommissarius est ipsum Monasterium repræsentans personam gravatam tali onere: sed fideicommissarius gravatus est verus dominus, donec vixerit, & acquirit dominium *l. filii, & l. filios ff. de usufruct. & legat.* & docent Durandus *decis.* 155. *num.* 16. Socinus *consil.* 10. *num.* 11. Rota Romana *in Reatina fideicommiss.* 17. *Maji & in Ariminens. legit.* 1617. *coram Durano*: unde nulli dubium, quin Monasterium possit ad dies vitæ Religiosi alienare fideicommissum cum per talem alienationem non lædatur substitutus, cùm huic restituatur fideicommissum post mortem naturalem Religiosi, ut tradunt Natta *consil.* 470. Angel. *consil.* 169. 16

Quæritur decimò, an possit statutum condi, quo Monasteria prohibeantur succedere in bona immobilia Religiosorum? Respondetur, tale statutum non posse fieri, quia directè adversaretur consilio Christi dicentis Adolescenti diviti quærenti salutem animæ suæ *Matth.* 19 *si vis perfectus esse, vade, & vende quæ habes, & da pauperibus*: per tale autem statutum omnino contrarium præciperetur, scilicet non vendere nec dare pauperibus, sed relinquere consanguineis, etiam si pauperes non sint: oppugnare autem Consilium Christi gravissimum est peccatum, & continet gravem in Christum irreverentiam, etiam cum tacita blasphemia, quasi Christus Consilium dederit adolescenti noxium Reipublicæ. Neque refert, si dicas, nolle sequi Consilia Christi non esse grave peccatum, eò quia Consilia non sint præcepta, sed libera. Nam est discrimen inter nolle sequi Consilium Christi, & nolle ut alii sequantur tale Consilium; primum non est peccatum, quia cùm Consilium non sit præceptum, potest quilibet illud non sequi: sed secundum est gravissimum peccatum; quia impedit, sequi perfectionem: licèt 17

nemo teneatur religionem ingredi, ac profiteri, peccaret tamen gravissimè, qui alium volentem religionem ingredi, & in ea profiteri, impediret.

18 Tum quia lege divina, & naturali quisque habet jus offerendi Deo non solùm se ipsum; verùm etiam omnia sua bona, & jura: atqui impedire hujus juris executionem est gravissima injuria, quia volens uti jure suo gravissimè læditur, & læsio quævis in re gravi, est peccatum grave: ergo iniquum esset tale statutum, quo juris naturæ, & divini executio directè impediretur. Tum quia relinquere bona sua pauperibus, perinde est, ac sibi conciliare amicos de mammona iniquitatis, qui eum, cùm defecerit, recipiant in æterna tabernacula; & est id etiam ad quod Christus hortatur Matth. 6. proinde iterum impediretur, ne quis Consilium Christi exequeretur: proinde se opponeret in re gravissima doctrinæ, & consiliis Christi. Tum quia impedire, ne quis Christum hæredem instituat, meretur privari cœlesti hæreditate, & possessione etiam omnium bonorum temporalium, ac totaliter exhæredari, cùm ipse omnia bona à Deo acceperit: esset enim peccatum summæ ingratitudinis, ut notat Salvianus *lib. 3. de avaritia*; ubi etiam in hominibus privatis, ac parentibus acriter reprehendit hanc in Deum ingratitudinem, dum filios religionem ingressuros privant legitima sua portione, ne illam Christo consecrent: atqui impedire, ne Monasterium instituatur hæres, perinde est, ac impedire, ne Christus fiat hæres talium bonorum: siquidem causa pauperum, est causa Christi, ut liquet, ex illo Matth. 25. *Quod uni ex minimis fratribus meis fecistis, mihi fecistis.* Neque obstat, quòd nunc plura Monasteria sint opulentissima, quia sunt etiam plura alia, quæ paupertate laborant, & quæ ægrè Religiosos sustentant, & ære alieno gravantur: unde semper dantur Monasteria, in quibus possunt Christi Consilia executioni mandari.

TITULUS XXVIII.

De sepulturis.

CUm in præcedentibus titulis summus Pontifex egerit de testamentis, aliisque ultimis voluntatibus, quæ nonnisi per mortem testatoris confirmantur, adeo ut possint semper, quamdiu vixerit testator, mutari: ut etiam de successionibus ab intestato, quæ nonnisi post mortem contingunt; ideo, nunc adjicitur Titulus de sepulturis: siquidem sepulchrum morti est proximum. Jura enim sepulturæ, sicut & illa decimarum, primitiarum, & oblationum pertinent ad bona externa clericorum, cùm illa non accipiant ab Ecclesia, sed à laicis, ratione ministerii ecclesiastici. Jus autem sepulturæ ideo statim hîc sequitur, quia spectat ad Episcopum, cùm sit executor ultimarum voluntatum, non solùm ut bona testatorum, & intestatorum legitimè distribuantur, verùm etiam, ut eorum corpora ritè sepeliantur; ideo post titulos de testamentis, ultimis voluntatibus, successionibus ab intestatis rectè hîc additur Titulus de sepulturis.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *NOS INSTITUTA* 1. *h. t. statuit Leo III. ut quamvis ex decentia quilibet esset sepeliendus in sepultura suorum Majorum; possit nihilominus quilibet eligere sepulturam in loco alieno, dummodo illi Ecclesiæ, ubi aliàs erat sepeliendus, & Sacramenta percipiebat, seu Parochiæ detur tertia pars eorum, quæ reliquit Ecclesiæ, ubi sepelitur: ex quo textu liquet, regulariter, quemque sepeliendum esse in Ecclesia parochiali, in qua recepit, vel recipere debuit Sacramenta* c. is qui h. t. in 6. *Sin verò quis in una Ecclesia audivit divina, & in altera percepit Sacramenta; tunc locus erit præventioni* c. cùm quis eod. in 6. *Decedens verò in villa rurali, non electâ ibidem sepulturâ sepeliendus est in Ecclesia sua civitatis, & sepulchro majorum. Peregrini verò Advenæ, & Studiosi sepeliendi sunt in Ecclesia parochiali, si ibi perceperunt Sacramenta nisi in contrarium sit consuetudo,*

C. *RELATUM* 2. *h. t. mandat idem Pont. quòd si Parochianus elegerit sepulturam in monasterio; tunc eorum, quæ pro anima sua reliquit Ecclesiæ, medietas debeatur Ecclesiæ parochiali, ex quo textu liquet, debitam esse Ecclesiæ parochiali portionem canonicam detractam ex iis, quæ defunctus in legitima ætate constitutus pro salute animæ suæ, & ratione sepulturæ reliquit. Ubi notat Glossa quoad hoc standum esse consuetudini, & de relictis pro ornamentis Ecclesiæ, vel pauperibus, vel consanguineis in remedium animæ suæ nil detrahi* c. ult. de testam.

C. *FRATERNITATEM* 3. *h. t. Innocentius III. rescribit Archiepiscopo Genuensi, quòd si electio sepulturæ in loco minus religioso facta sit, sepultura majorum non valeat. Ubi tamen notat Glossa, hunc textum esse correctum per* c. cùm quis 2. h. t. in 6. *Verùm Panormitanus ita intelligit præsentem textum, ut non valeat*

eju-

ejuſmodi ſepulturæ electio, ſi quis dolo inductus, aut ex contemptu, vel non relicta canonica portione Eccleſiæ, ubi ſepeliri deberet, id faciat. Cæterum ſi corpus defuncti ſepultum ſit in loco non habente jus cœmeterii, poteſt repeti, & quaſi vendicari ab ea Eccleſia, in qua defunctus debebat ſepeliri.

C. DE HIS 4. h. t. Alexander III. ſtatuit, ut qui in ſanitate eligit ſepulturam in alia Eccleſia, cui dat aliqua, de his tunc Eccleſia parochialis non habet penſionem: ſin verò eligit, & dat in infirmitate, in qua moritur, parochia habet ſuam penſionem: quia ut notat Gloſſa, tunc data fuerunt cauſa mortis. Plures tamen cenſent, hunc textum eſſe intelligendum de iis, qui ingrediuntur monaſterium, ut fiant Religioſi, non verò de iis, qui volunt vivere ſine profeſſione. Verùm Innocentius id intelligit de poſterioribus: ſed prior ſententia videtur probabilior, quia verba ſignificant planam translationem c. ſi quis jam translatus 21. q. 1.

C. EX PARTE 5. h. t. Idem Pont. declarat, eos qui ſepeliunt alienum parochianum, teneri reſtituere corpus, & bona, quæ habuerunt, vel amicabiliter convenire; quia Eccleſia parochialis habet fundatam intentionem ſuper funere ſui parochiani: hinc aſſerenti quòd alibi debeat ſepeliri, incumbit onus id probandi, niſi conſtiterit, elegiſſe alibi ſepulturam.

C. CUM LIBERUM SIT 6. h. t. Idem Pont. mandat, id fermè quod in præcedenti, ſcilicet corpus, & bona eſſe reſtituenda Eccleſiæ, in qua defunctus debuiſſet ſepeliri. Ex quo textu, colligitur, Eccleſiam habentem jus ad corpus defuncti per legitimam electionem poſſe agere, ut reſtituatur ſibi corpus defuncti, quod alibi fuit ſepultum.

C. DE UXORE 7. h. t. Lucius III. declarat, quòd ſicut vir, ita etiam uxor poſſit ſibi ſepulturam eligere, eò quia in hoc ſint pares. An verò parentes poſſint filios impuberes ſepelire ubi voluerint, ſtandum eſt conſuetudini. Cæterum ex hoc textu colligitur; liberum relinqui uxori eligere ſepulturam: ratio eſt quia per mortem ſolvitur à lege viri. Rurſus conſuetudinem ſuccedere in locum juris, ubi jus deficit, ut dicitur in textu de ſepultura impuberum.

C. CUM SUPER 8. h. t. Idem Pont. ſtatuit, ut ſi Parochianus non ſepeliatur in Eccleſia parochiali, ſed alibi; Capitulum cathedralis Eccleſiæ habeat quartam. Ex quo textu deducitur; Eccleſiam collegiatam, & cathedralem habere interdum parochiam annexam, in quo caſu jura parochialia perſolvuntur Capitulo, non Epiſcopo, ut notat Panormitanus: & ratio itidem eſt, quia jus parochiale non exercetur per Epiſcopum, ſed per aliquem ex canonicis, vel alium à Capitulo conſtitutum.

C. CERTIFICARI 9. h. t. reſcribit Clemens III. quoad quantitatem portionis canonicæ, quæ debetur Eccleſiæ parochiali, ſtandum eſſe conſuetudini. Ubi notat Gloſſa, in mortuariis conſuetudinem loci ſervandam eſſe. Quòd ſi eſſent variæ conſuetudines in variis vicinis locis, tunc intelligendum eſt de minori ſumma, quia in illa omnes concordant, ut ſi ſint tres arbitri, quorum unus condemnet in decem, alter in ſeptem, alter in quinque; quia numerus quinarius includitur etiam in numero ſeptenario, & decenario.

C. IN NOSTRA 10. h. t. Innocentius III. ſtatuit, ut privilegiati ad ſepeliendum in propria Eccleſia, ſi ſepeliant eos, qui eligunt talem ſepulturam, teneantur de relictis à defuncto pro anima ſua in ultima diſpoſitione dare quartam parochiæ, niſi dolo & fraude fuerit inductus ad eligendam talem ſepulturam, tunc enim debent totum reſtituere: quòd ſi eos ſepeliant, qui non elegerunt ſepulturam, teneantur totum reſtituere. Præterea declarat Pontifex, de equis & armis relictis Hoſpitalariis, & Templariis non eſſe quartam ſolvendam in favorem terræ ſanctæ, ſicut nec de relictis ad cultum divinum. Cæterum notat Gloſſa, patrem poſſe filio impuberi eligere ſepulturam, quia poteſt ei Teſtamentum facere. Eſſe tamen ſepulturam eligendam in loco magis religioſo. Colligitur etiam ex textu, dolum ſupervenientem etiam in ſpiritualibus reſcindere contractum c. cum dilecti filii.

C. EX PARTE 11. h. t. declarat Pont. feminam, quæ ut effugeret, ſtupri intentati causâ, ſe perſequentes de ponte cadens ſubmerſa fuit, tradendam eſſe eccleſiaſticæ ſepulturæ, eò quia ex honeſta causâ fugerit, & cui communicabatur viventi, communicandum eſt etiam defunctæ. Ex quo textu colligitur, ei, qui caſu moritur, & non ſe ſponte interimit, non eſſe denegandam eccleſiaſticam ſepulturam. Notat tamen Gloſſa, eum qui ſe ſponte præcipitat non eſſe ſepeliendum in loco ſacro 23. q. 5. placuit, ſed ſi putavit, poſſe evadere, quamvis ſponte ſe præcipitaverit eſt ſepeliendus in loco ſacro, quia tunc illi non imputatur.

C. SACRIS 12. h. t. reſcribit idem Pont. ſacris canonibus inſtitutum eſſe, ut quibus non communicavimus vivis, nec debeamus defunctis communicare, & ut careant Eccleſiaſticâ ſepulturâ: ideo mandat Pontifex, corpora excommunicatorum aliquo caſu in cœmeterio eccleſiaſtico tumulata exhumari, ſi diſcerni poſſint: & ſi non poſſint non convenire, ut cum oſſibus excommunicatorum corpora tumulentur fidelium. Ex quo textu colligitur duplex regula, una affirmativa, altera negativa de ſepulturis. Prima eſt, ut communicemus defuncto, cui communicavimus viventi: & deſumitur ex præcedente capite, ubi virgo præcipitur ſepeliri in loco ſacro, eò quia pro defenſione caſtitatis ſe demiſerit è ponte in fluvium. Secunda eſt, ut non communicemus defuncto, cui non communicavimus viventi. Per illos autem, quibus non communicamus vivis, intelliguntur hi omnes, quibus communio fidelium fuit interdicta, iis enim eccleſiaſtica ſepultura negatur, tales ſunt omnes excommunicati, ſuſpenſi, & interdicti c. is qui de ſent. excommun. in 6.

C. ABOLENDÆ 13. h. t. damnat Innocentius III. & reprobat conſuetudinem, quæ in aliquibus locis inoleverat, ut mortuis non priùs permitterentur effodi ſepulchra, quàm pro terra, in

ra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium persolverint, & districtè mandat Episcopo, ut omnino inhibeat clericis, ne quidquam exigant hac de causa. Notant tamen plures, in hoc textu tantùm damnari consuetudinem aliquid exigendi à nolentibus per coactionem. Caeterum ex consuetudine inolita, ex pia, & laudabili devotione fidelium, dicunt posse aliquid exigi, si non jure actionis, saltem judicis officio cap. ex parte de censib. *& certè consuetudo hodie inolevit, ut pro sepultura aliquid exigatur, quod praesumitur suam traxisse originem, non quidem ex jure, cùm hoc sit potiùs contrarium, sed ex pia fidelium devotione: siquidem etiam in mortuis sepeliendis videntur operarij digni esse, ut etiam Ministri sepulturae mercede suâ. Quòd si locus sit purus alicujus privati, & non sit religiosus, vel sacer vendi potest: non ita si de voluntate domini in illa fuit aliquis ante sepultus, quia per praecedentem sepulturam factus fuit locus sacer, immo nec coemeterium vendi potest, quamvis in eo nullus sit sepultus, quia est locus sacer. Rursus vendere officium sepulturae, quando ad hoc clerici tenentur ob beneficium, quod habent in illa Ecclesia, est simonia: non ita si non tenentur ad hoc ex beneficio.*

C. *PAROCHIANO ult. h. t. Gregorius IX. rescribit, excommunicatos pro manifestis excessibus, ut pro incendio, homicidio, percussione clerici, violatione Ecclesiarum, incestu, & aliis id genus, esse sepeliendos in loco sacro, dummodo in mortis articulo à suo parocho fuerint absoluti. Caeterum in articulo mortis quilibet Presbyter potest absolvere à quacunque sententia excommunicationis, tametsi fuerit Papa reservata,* c. si quis suadente 17. q. 4. *Verùm haeredes etiam laici compelli possunt per judicem etiam ecclesiasticum, ut satisfaciant pro defuncto.*

IN SEXTO.

C. *ANIMARUM 1. h. t. Bonifacius VIII. prohibet, ne religiosi, vel clerici saeculares inducant aliquem ad vovendum, vel jurandum, vel promittendum, ut in eorum ecclesiis sepulturas eligant, vel electas non mutent, & si secus fiat, Pontifex declarat, electionem nullam, & mortuum esse sepeliendum, ubi de jure debuisset sepeliri, si sepulturam elegisset. Rursus si tales religiosi, vel clerici praesumant sepelire praedictum in suis ecclesiis, tenentur intra decem dies corpus restituere, si petatur, ut etiam omnes proventus acceptos ratione talis sepulturae: alioquin Pontifex declarat, Ecclesiam, & coemeterium, ubi defunctus est sepultus, esse interdictum, donec fiat integra restitutio: immo hodie transgressores, sunt etiam excommunicati, & non possunt absolvi nisi à Papa* clem. de poen. c. cupientes. *Voluit Pontifex per hanc decretalem consulere libertati eligendi sepulturam, proinde prohibet omne pactum, omnimque promissionem. Tum quia id etiam videtur statutum ad tollendam omnem speciem simoniae, ne ecclesiastica sepultura, quae est aliquid spirituale, & habet preces, & suffragia annexa, videatur vendi pro illa pecunia, quae datur pro sepultura.*

C. *CUM QUIS 2. h. t. rescribit idem Pont. quòd si aliqui consueverint sepeliri non in Ecclesia parochiali, sed in alia, & illâ aliâ dimissâ eligant tertiam: debeat haec tertia solvere quartam, seu canonicam portionem non Ecclesiae relictae, sed parochiali. Rursus si habens duo domicilia, & in utroque se locet aequaliter, si sepulturam eligat in tertia Ecclesia, tunc declarat Pontifex, quartam, seu portionem canonicam esse dividendam ecclesiis domiciliorum. Demum sepulturam posse eligi in loco minus religioso. Ubi notat Glossa, portionem esse pariter dividendam, si haberet unum domicilium aequaliter in duabus parochiis, ut in confinio: Ex quo textu liquet, posse aliquem habere duo domicilia.*

C. *IS QUI 3. h. t. Idem Pont. statuit, ut, qui egreditur de sua parochia laxandi animi causâ, vel negotiandi, si moriatur non electâ sepulturâ sit sepeliendus in parochia, si commodè possit. Rursus si Mulier habuit plures viros, & decessit nulla electa sepultura, statuit Pontifex, ut sepeliatur in sepultura ultimi viri. Mulier enim nubens plebeo perdit dignitatem primi senatoris.*

C. *LICET PATER 4. h. t. declarat idem Pont. quòd cum filii impuberes non possint eligere sepulturam, pater debeat eligere, si sit talis consuetudo: sin autem non adsit consuetudo mandat Pontifex, filios impuberes esse sepeliendos in sepultura majorum. Rursus filium familias posse quidem sepulturam eligere, si sit pubes, non tamen posse aliquid legare pro anima sine consensu patris, nisi habeat bona castrensia, vel quasi castrensia, de quibus potest disponere. Ubi notandum est, filiumfamilias posse eligere sibi sepulturam, & testari de peculio pro anima, non pro aliis. Verùm circa sepulturam impuberum attendenda est loci consuetudo.*

C. *RELIGIOSI 5. h. t. Idem Pont. praecipit, ut Religiosi sepeliantur in propriis monasteriis, nisi sint ita remoti, ut commodè ad ea deferri non possint, in quo casu declarat Pontifex, posse sepulturam eligere, & si non eligant, censet Glossa, esse sepeliendos in parochia, in qua moriuntur.*

IN CLEMENTINIS.

C. *EOS QUI 1. h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi declarat, eos, qui defunctos in coemeteriis tempore interdicti in casu à jure non concesso publicè, aut nominatim excommunicatos, interdictos, vel publicos usurarios praesumunt scienter sepelire, incurrere ipso facto excommunicationem, & non posse ab illa absolvi, nisi priùs arbitrio Ordinarii satisfecerint offensis per talem injuriam nulla exemptione, vel privilegio suffragante. Ex quo textu à sensu contrario infertur, interdictum non nominatim posse sepeliri in loco interdicto. Rursus manifestum usurarium non esse sepeliendum in sacris, nisi in testamento cautum sit, ut restituatur, quia id sufficeret quoad sepulturam, non quoad validitatem testamenti, sed cautio data ab haeredibus non sufficit quoad sepulturam.*

C. DUDUM 2. h. t. *Idem Pont. declarat, fratres Prædicatores, & Minores, posse prædicare in propriis ecclesiis, & locis, & in communibus plateis: excepta hora, in qua Prælatus loci vult prædicare, vel facere coram se solemniter prædicare: posse tamen Prælatos specialem licentiam concedere præfatis Religiosis etiam prædicandi eadem hora. Rursus eosdem Religiosos posse prædicare in studiis generalibus, ubi solet prædicari ad clerum certis diebus. immo etiam ad funera mortuorum, & in festis specialibus, nisi illa hora vellet Episcopus, vel superior clerum ad se vocare generaliter. Rursus declarat Pontifex, ut fratres prædicatores, & minores non audeant in parochialibus Ecclesiis prædicare, nisi fuerint a Parochis invitati, & vocati, vel de illorum petita, & obtenta licentia: nisi Episcopus velit per eos ibi prædicare. Rursus circa confessiones audiendas statuit, ut superiores eorundem Ordinum in singulis civitatibus, & diœcesibus, ubi loca habent; vel in vicinis, ubi loca non habent, per se, vel suos ad Prælatos se conferant, humiliter petituri, ut fratres ad hoc electi in suis civitatibus, & diœcesibus possint confessiones audire, & pœnitentias imponere de ipsorum licentia. Item ut præfati superiores eligant personas sufficientes, easque præsentent, vel faciant præsentari Prælatis, ut de illorum licentia confessiones audiant. Præterea statuit circa sepeliendos defunctos, ut fratres dictorum Ordinum omnes possint ad sepulturam recipere, qui sepeliri elegerint in ecclesiis ipsorum. Item ut Religiosi eorundem ordinum de obventionibus omnibus tam funeralibus, quàm quibuscunque quomodocunque relictis, ad quoscunq; ujus (tametsi de illis canonica portio exigi non soleat) quartam partem parochialibus sacerdotibus integre largiantur. Item ne procurent ut illis ea relinquantur, de quibus canonica portio solvenda non esset, super quo etiam oneratur eorum conscientia. Cæterum ultra hanc portionem canonicam nil valent parochiales Rectores, Curati, & Prælati exigere. Et Pontifex revocat omnia privilegia, pacta, statuta, consuetudines in contrarium. Demum hortatur Prælatos, & Rectores parochiales, ut iisdem fratribus, seu Religiosis faventes se benignos exhibeant, eósque veluti cooperatores, & laborum suorum participes recipiant, & benevolè admittant. Hæc decretalis est clara, nec diutius est in illa immorandum, solùm superest monere ab omnibus esse observandam hodie dispositionem Concilii Tridentini* sess. 23. de refor. c. 15. *ubi statuitur, ut nullus Regularis possit confessionem sæcularium, etiam sacerdotum audire, nisi parochiale beneficium habeat, aut ab Episcopis per examen, aut aliàs idoneus videatur, & approbationem, quæ gratis datur, obtineat, non obstantibus privilegiis concessis Regularibus. Hoc idem etiam sanxit Urbanus VIII. in sua Bulla, cui initium est* cùm sicut accepimus. *Cæterum hæc decretalis cùm specialim loquatur de Prædicatoribus, & Minoribus in rigore non videtur extendi saltem in odiosis ad cæteros mendicantes. & Religiosos, bene tamen in favorabilibus. Probabilior tamen sententia est, hanc constitutionem esse in omnibus favorabilem.*

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

C. DETESTANDÆ 1. h. t. *Bonifacius VIII. reprobat, & damnat abusum eorum, qui corpora nobilium, vel in dignitate insignitorum præsertim peregre morientium exenterant, & membratim, vel in frusta concisa, aut ignibus decocta, & tegumento carnis ab ossibus excusso ad suas, vel alienas remotas partes mittunt, seu deferunt sepelienda; ideoque statuit, ut si quis cujuscunque status, aut dignitatis in locis catholicis de cætero moriatur, non sit hujusmodi abusus servandus, sed defunctorum corpora deferenda sint ad locum, ubi elegerint sepeliri; vel in loco, ubi decesserunt; vel ut sepeliantur ad tempus in vicino, donec incineratis corporibus possint deferri ad loca, ubi elegerant sepulturam. Rursus Pontifex fert sententiam excommunicationis ipso facto incurrendam, & soli Papæ reservatam extra articulum mortis in contravenientes, & corpora defunctorum tam inhumaniter, & crudeliter pertractantes. Immo vult etiam eum, cujus corpus tam inhumaniter, & crudeliter pertractatum fuit carere Ecclesiasticâ sepulturâ. Ex hoc textu colligitur, intestina non esse extrahenda inciso cadavere. An verò hæc constitutio fuerit recepta, non est ita certum; & Navarrus c.27.* manual. num. 105. *asserit, hujusmodi exenterationem, & divisionem cadaverum non esse per se malam, & illicitam. Cæterum hæc decretalis non procedit, quando quis ad finem anathomiæ exercenda, tollendique fœtoris; vel ut debitus honor exhibeatur cadaveribus Regum & Principum, qui frequenter petunt eorum corpora dividi, & in uno sepeliri cor, in alio alia membra, corpora exenterant.*

C. SUPER CATHEDRAM 2. h. t. *Idem Pont. idem statuit ac Clemens V. in sua constitutione* c. dudum 2. in clement. h. t. *adeò ut præsens decretalis sit integrè inserta tali clementina, proinde nil superest addendum.*

(o)

Google

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit sepulchrum, & in quo loco possit quis sepeliri.

1 SEpulchrum dicitur locus subterraneus, concavus, in quo cadaver demortui hominis condi solet, & dicitur sepulchrum à sepeliendo, perinde ac simulacrum à simulando, lavacrum à lavando: illa igitur loca subterranea, & concava, in quibus hominum cadavera humantur, ac reconduntur, sepulchra vocantur *l. Prator.* §. *sepulchri ff. de sepulchro violato.* Sepultura autem interdum sumitur pro ipso sepulchro, ut *in can. aurum 12. q. 2. can. secundum 24. q. 8. c. penult. h. t.* Nonnunquam pro ipso actu sepeliendi, seu ipso officio, quod impenditur sepeliendis corporibus *can. præcipiendum 13. q. 2. c. non satis inf. de simonia*, ubi prohibetur venditio sepulturæ. Olim nec in ecclesiis, nec in civitate permittebantur sepulchra fieri, ut habetur *in l. 12. tabularum*: ubi dicitur, *hominem mortuum in urbe, ne sepelito, ne urito*, & *in l. mortuorum 12. C. de Religios. & sumpt. funer.* Moris itidem fuit apud Græcos, ut mortui sepelirentur extra oppidum, & si introferrentur, id summo iisdem dabatur honori. Diversos alios extitisse modos procedendi cum corporibus defunctorum apud diversas gentium nationes heroico carmine refert Silius Italicus, & post illum Cassanæus *in catalog. Gloriæ mundi p. 2. considerat. 5.* qui plura desiderat ipsum consulat. Apud Christianos usitatus mos est, corpora defunctorum in terram defodere juxta illud Genes. *c. 3. homo de terra sumptus, & pulvis, rursus in terram, & pulverem revertatur*, & ad hunc finem primi orientis Ecclesiæ fideles constituerunt cœmeteria, seu loca Deo consecrata, in quibus fidelium cadavera sepelirentur: & licèt olim prohibitum fuerit, ne quisquam in Ecclesia sepeliretur *c. præcipiendum 13. q. 2.* ob eam rationem, quia Christus quotidie in Ecclesia immolatur, cui mors ultra non dominabitur: nihilominus postea ex consuetudine inolita, vel etiam ex statuto introductum est, ut Episcopis, Abbatibus, & aliis piis, ac honestioribus personis etiam laicis in ipsa Ecclesia locus sepulturæ concederetur, ut liquet *in c. nullus 13. q. 2.* Cæterum humana cadavera, quæ olim apud Ethnicos feris tradebantur voranda, vel igne absumenda, vel aquis præfocanda, vel aëri appensa lenta tabe diffluentia, ac putrescentia, nunc inter Christianos in locis sacratis, seu cœmeteriis prope Ecclesias constitutis humantur, ut minus à spiritibus immundis vexentur, & ut animæ defunctorum patrocinium consequantur sanctorum, quibus Ecclesia una cum cœmeterio dedicatur, & ut fideles sæpius Ecclesiam introeuntes humata videant suorum majorum cadavera, & inde excitentur ad preces in eorundem suffragia Deo fundendas, & ad piè vivendum in hoc sæculo.

Fideles regulariter sepeliendi sunt in Ecclesia parochiali, vel cœmeterio eidem adnexo; 2 æquum enim est ut mortui jaceant in illa Ecclesia, in qua viventes debuerunt Sacramenta recipere, & audire divina *c. 1. c. in nostra 10. h. t. c. is qui eod. in 6.* Quòd si quis in una Ecclesia audiverit divina, & in alia perceperit Sacramenta, vel fuerit parochianus duarum Ecclesiarum habentium jus sepulturæ, locus erit præventioni *argum. c. duobus de rescript. in 6. c. cùm quis 2. h. c. in 6.* cum Glos. & tunc dividitur quarta inter tales Ecclesias, ut habetur *in d. c. cùm quis.* Hoc idem etiam procedit, si quis duo domicilia in diversis habuerit parœciis, & in utroque habitaverit, vel habuerit domicilium partim unius, partim alterius parœciæ, ut notat Glossa *in c. cùm quis in 3. notab. eod. in 6.* alioquin si contentio oriatur de sepultura, ad Episcopum pertinet definire quid juris, & ubi quis pro majori tempore habitare consueverit.

Qui domicilium habet in civitate, vel castro, & se recreationis causâ ad villam confert 3 ruralem, si ibi extemplò decedat, vel inopinato interitu, non electâ sepulturâ cadaver non sepelitur in Ecclesia parœciali dictæ villæ, sed in sepulchro suorum majorum si habeat, vel in Ecclesia parœciali civitatis, in qua habuit domicilium, dummodo absque periculo possit illuc asportari *c. is qui 3. h. t. in 6.* ubi dicitur: qui egreditur è sua parochia animi causâ, vel negotiandi, & moritur non electâ sepulturâ, est sepeliendus in parochia, si commodè potest: unde si quis majorum careat sepulchro, vel in eo non possit commodè sepeliri regulariter sepeliendus est in propria parochia, in qua domicilium habuit, Sacramenta percepit ac divinis interfuit officiis. Ratio est, quia tametsi quis recreationis causâ, vel ob aliud rurale exercitium se transferat à loco domicilii extra civitatem ad suum prædium, ibique per aliquot dies commoretur; non propterea amittit prius domicilium, nec fit parochianus loci illius, in quem se transtulit, nisi habeat animum ibi constituendi suum fixum, ac stabile domicilium *l. domicilium 20.* Hinc qui ob imminens bellum, vel grassantem pestem ab urbe, in qua domicilium habet, se transfert in pagum animo redeundi, & interim decedat in pago, & ibi sepeliatur, cùm non possit commodè in urbe; portio canonica parochialis non debetur Ecclesiæ illius pagi, sed Ecclesiæ civitatis, quia defunctus in pago non habuit domicilium, cùm illuc non migraverit animo ibi perpetuò manendi, proinde non habuit parochiam in illo pago, sed in civitate, ubi habuit stabile domicilium Abbas *in l. in nostra 10. num. 10.*

Tempore interdicti, qui aliàs in sepulchro suorum majorum esset sepeliendus, debet sepeliri in Ecclesia parochiali, vel cathedrali, si ista 4

non

non sit interdicta: quòd si omnes Ecclesiæ fuerint interdictæ, in nulla illarum poterit sepeliri, sed in alia Ecclesia proximiore non interdicta erit sepeliendus, ut notat Sylvester *in V. sepultura num. 8.* Peregrini, & advenæ, si moriantur in locis, per quæ transeunt, animo tamen ibi non diutius morandi, si commodè ad sepulturam suorum majorum deferri possunt, sunt ibi sepeliendi: sin minus, vel suorum majorum sepulchra ignorentur, locus erit præventioni inter cathedralem Ecclesiam, & parœcialem, nisi Sacramenta perceperint in parœciali, quia tunc censentur tacitè elegisse sepulturam in parœciali, à qua fuerunt sacramentis muniti: id etiam
4 procedit de advenis, si primùm venerint animo non manendi in eodem loco. Idem dicendum etiam est de studiosis, aut damnatis ad mortē, nisi contraria sit consuetudo: ut etiam de exteris, ac forensibus, si habeant hospitium in civitate: ut etiam de viatoribus transeuntibus, nec habentibus hospitium: & licèt Glossa, & alii jus sepulturæ tunc asserant, ac vindicent cathedrali: communior tamen, & verior sententia est, sepulturam tunc spectare ad Ecclesiam parœcialem, si Parochus ejusdem administraverit eisdem Sacramenta: æquum enim est, ut quis in illa sepeliatur Ecclesia, à qua sumpsit Sacramenta; ut notant Abbas *in cap. penul. n. 4. b. t.* Sylvester *V. sepultura q. 8. dicto. 2.*

5 Hinc facilè deducitur, in quo loco sint alii sepeliendi, de quibus potest dubium oriri. Prælati Ecclesiarum regulariter sepeliendi sunt in ecclesiis propriæ prælaturæ, quòd si in duabus ecclesiis fuerint Prælati, tunc datur locus præventioni: sed moris est, ut sepeliantur in illa Ecclesia, in qua decesserunt. Clerici inferiores sepeliuntur in Ecclesia, in qua fuerunt beneficiati, quia in ipsa censentur habuisse domicilium. Famuli domestici ordinum mendicantium possunt in eorum ecclesiis, vel cœmeteriis sepeliri etiam renuente parocho loci, dummodo intra septa Monasterii decesserint, idque ex privilegio a Papa concesso, tametsi in tali loco sepulturam non elegerint, ut notat Rodriquez. *tom. 2. q. 68. num. 2.* Uxor vidua sepelitur in sepulchro mariti, si decesserit nulla alia sepultura electa *c. 2. in fin. caus. 13. q. 2.* ubi dicitur: *quos conjunxit unum conjugium, conjungat unum sepulchrum:* quapropter non est uxor vidua sepelienda in sepulchro suorum majorum, quia est major conjunctio uxoris cum marito, quàm cum suis consanguineis; cum Genes. 5. dicatur, *quod homo relinquet patrem suum, & adhærebit uxori suæ,* id tamen intelligitur de uxore legitima, & post consummatum matrimonium, vel saltem post eductam sponsam ad domum mariti, non ita procedit de sponsa de futuro, hæc enim sepelienda est in sepulchro suorum majorum, ut notat Franch. *in c. is qui 3. §. mulier. in fin. num. 3. b. t. in 6.*

6 Immo neque procedit, si Mulier ob patratum adulterium sit separata à viro, facto divortio, quia tunc non censetur de familia viri, nisi antequam decesserit fuerit eidem reconciliata. Quòd si mulier pluribus nupserit viris successivè & sepulturam non elegerit, si moriatur, sepelienda est cum ultimo marito, quia pertinet ad ejus domicilium, ut desumitur *ex c. is qui 3. § Mulier. b. t. in 6.* quia uxor non solùm vivente marito sequitur ejus domicilium, & forum, sed etiam post mortem retinet idem domicilium, ut habetur *in l. quoties 3. C. de privileg. scholar. lib. 12.* & *in c. ex parte 15. de foro compet.* hoc autem procedit si uxor post mortem mariti permanserit in viduitate, vitámque duxerit honestam, quòd si transierit ad secundas nuptias sequitur domicilium, & honorem ultimi mariti *argum. §. Mulier. & l. bis solis. 7 C. de revocan. donat.* Imo uxor vidua tametsi post mortem mariti reversa fuerit in domum patris, vel in alium se transtulerit locum, adhuc sepeliri debet in sepulchro mariti: ratio est, quia cùm hoc privilegium sit personale, sequitur personam, & non amittitur ob varietatem locorum. Sin verò uxor decesserit ante maritum, tunc pertinet ad maritum eligere sibi sepulchrum proprium, & in eodem finere, ut ejus uxor mortua sepeliatur. Quòd si maritus non eligat propriam sepulturam, & intendat sepeliri in sepulchro suorum majorum, erit itidem uxor in eodem sepelienda. Quòd si tale non habeat, vel in illo non possit sepeliri, tunc uxor sepelienda est in parœcia, ut notat Abbas *in c. de uxore 7. num. 6. b. t.* ubi Lucius III. rescripsit, quòd sicut vir, ita & uxor potest sibi eligere sepulturam, quia in hoc sunt pares.

Difficultas tamen esse potest, an si quis decedat non electâ sepulturâ, quàm commodè potuisset eligere, detur jus eligendi superstiti hæredi, vel sepeliri debeat in sepulchro majorum, vel in Ecclesia parochiali. Respondetur, talem esse sepeliendum in sepulchro majorum suorum, si commodè possit ibi sepeliri, vel in Ecclesia parochiali, & desumitur *ex c. nos instituta 1. b. t.* ubi Leo III. rescripsit, quòd quamvis ex decentia quilibet esset sepeliendus in sepultura suorum majorum: nihilominus potest quilibet eligere sepulturam in loco alieno: sed illi Ecclesiæ, ubi aliàs erat sepeliendus, & ubi pabulum spirituale accipiebat, debet dari tertia pars eorum, quæ reliquit Ecclesiæ, ubi sepelitur: & anathemate percutit oppositum facientes. 7

An verò ii, ad quos cura funeris pertinet, possint eligere sepulchrum majorum, vel Ecclesiam parochialem cum defunctus nullam sibi sepulturam elegerit, videtur dari optio eligendi alterutrum, quia *in c. is qui 3. b. t. in 6.* & *in c. licet 4. b. t. in 6.* videtur alterutrum concedi: siquidem *in d. c. licet* statuitur, quòd impubes sepeliatur, vel apud suos majores, vel in Ecclesia parochiali, si non adsit consuetudo, quâ pater illi sepulturam eligat: & *in d. c. is qui* ponitur alternativâ, quæ secum trahit electionem per regulas in alternativis *de reg. jur. in 6.* Nihilominus dicendum est, non dari electionem, sed defunctum, qui non elegit sepulturam esse sepeliendum in sepulchro suorum majorum, si adsit, & in ejus defectu apud Ecclesiam parochialem: hæc enim sententia est communior, & desumitur *ex d. c. nos institutat 1. b. t.* ubi Leo III. statuit duo, quorum primum est, ut quilibet ex decentia sit sepeliendus in sepultura suorum majo-

majorum; secundum est, quòd quilibet possit eligere sepulturam in loco alieno: quòd si defunctus non sibi elegerit sepulturam, manet jus eum sepeliendi in sepulchro suorum majorum si adsit,& in ejus defectu in Ecclesia parochiali, proinde non datur ampliùs libera electio præponendi unam Ecclesiam alteri. Tum quia stante *textu in c. nos instituta* 1. *h. t.* Ecclesia,in qua est sepulchrum majorum,acquirit jus ad sepulturam, quando defunctus eam non elegit, proinde non debet privari suo jure,quod fieret, si eligeretur alia Ecclesia.

9 Superest tamen explicandum, quódnam sit sepulchrum majorum,in quo quilibet sit sepeliendus, qui vivens sepulturam non elegit. Respondetur,sepulchrum majorum illud esse, in quo plures ex ascendentibus sepulti sunt, ut docet Glossa *in d. c. is qui* 3. *h. t. in* 6. Joannes Andreas *in c. animarum* 1. *eod. tit. in* 6. Panormitanus, Barbosa,& alii communiter: ratio est, quia textus loquuntur in plurali de majoribus, & *in c. is qui eod. tit. in* 6. ut etiam in aliis capitibus ponitur expresè particula *ab antiquo*, quæ significat pluralitatem antecessorum. Hinc si in uno loco sit pater sepultus: & in alio cæteri majores,sepeliendus est defunctus, qui non elegit sepulturam,non in sepulchro patris, sed aliorum antecessorum.

10 Quòd si in uno loco essent sepulti pater,& avus, & in alio Proavus, & Atavus,tunc sepeliendus esset in sepulchro patris, & avi, ut notat Oldrad. *consil.* 22. Alii tamen in ea sunt sententia, ut putent sepulchrum majorum respectu defuncti esse sepulchrum solius patris, tametsi solus ibi sepultus jaceat, & nituntur, eò quia sepultura inter mortuos comparetur domicilio, & cum filius sequatur domicilium patris *l. assumptio ff. ad municip.* ideo sepultura majorum censenda, est illa patris. Tum quia unitas sepulturæ fundatur in unitate dilectionis, proinde debet quisque sepeliri cum suis majoribus, quibus est illis in dilectione junctus *c. unaquæque* 13. *q.* 2. at filius in dilectione est strictiùs conjunctus patri, quàm cæteris majoribus.

11 Mihi videtur procedendum cum distinctione; si pater eum locum, in quo est sepultus delegit sibi, & suis descendentibus, tunc sepulchrum patris videtur esse sepulchrum majorum, quia per illam liberam electionem fuit constitutum sepulchrum familiæ, proinde omnes descendentes acquirunt jus ad ipsum, & quemadmodum per patrem omnia jura transeunt ad filium;ita etiam jus sepulchri. Sin verò pater non elegerit talem locum pro se, suisque descendentibus, sed tantùm ex accidenti voluit ibi sepeliri, & non ex intentione stabiliendi sepulchrum familiæ; tunc sepulchrum majorum est illud, in quo sepulti jacent alii antecessores: quia tunc sepulchrum patris est adventitium,& non transit ad successores, adeo ut dici tantùm possit sepulchrum proprium ipsius patris, non verò familiæ: nec sepulchrum majorum. Hinc ad fundamentum primæ sententiæ posset responderi,per sepulchrum majorum esse intelligendum sepulchrum familiæ, ut est illud quod pater constituit pro suis descendentibus: dicitur autem sepulchrum majorum in plurali respectu familiæ in statu perfecto, siquidem sicut familia semper incipit in uno, & perficitur in descendentibus, in quibus acquirit numerum, propagationem, & nomen; ita etiam sepulchrum majorum incipit in uno, & completur in descendentibus: cæterum ut sit sepulchrum majorum, & familiæ sufficit si sit tale inchoativè, & ex intentione, ut sit sepulchrum descendentium: quia tunc intelligitur esse sepulchrum plurium; alioquin si non sufficeret hujusmodi inchoatio nullum de novo posset ampliùs constitui sepulchrum familiæ, & majorum.

Neque obstat illa particula *ab antiquo*, quia 12
hæc sumitur laxè prout significat antecessionem temporis;adeout sufficiat, si pater priùs in tali sepulchro fuerit sepultus. Ad fundamentum secundæ etiam respondetur, quòd quando pater ex accidente sepelitur extra sepulchrum suorum majorum, se habet ibi ut advena, proinde non censetur acquirere aliquid æquivalens domicilio, eò quia non eligat locum permanenter pro suis descendentibus; nec ratione dilectionis debet filius sepeliri cum patre, quia pater non separat filium ab aliis majoribus, quando se ipsum separat absque intentione stabiliendi sepulchrum successoribus; siquidem hæc separatio est tantùm accidentalis, nec habet vim se extendendi ad alios, proinde filius debet sequi unionem cum suis majoribus, perinde ac si pater cum iisdem sepultus jaceret.

Cæterum juvat observare discrimen inter 13
jus civile, & canonicum, quia in jure civili nomine majorum intelliguntur tantùm superiores ultra Tritavum *l. Jurisconsultus* §. *parentes ff. de gradibus*,& *l. quique* §. *parentes ff. de in jus vocand.* Jus enim civile accipit majores quasi specificè pro iis tantùm antecessoribus, qui carent proprio vocabulo, proinde in jure civili majores dicuntur superiores ultra Tritavum. Secus jus canonicum accipit nomen majorum veluti genericè pro omnibus antecessoribus in eadem linea.

Est tamen dubium de filio adoptivo,in quo- 14
nam sit sepulchro sepeliendus. Et respondetur cum distinctione,si filius adoptivus decesserit vivente adhuc patre adoptante, tunc debet sepeliri in sepulchro patris adoptantis, quòd si decedat post mortem patris adoptantis, sepeliendus est in sepulchro patris naturalis; ita respondet Asinius in *l. familiaria sepulchra n.* 8. *ff. de relig. & sumpt. funer.* Meliùs tamen dicendum esset, quòd si pater adoptans, sepulchrum familiæ habeat, debeat filius adoptatus in eo sepeliri, tametsi mortuus sit post patrem: & ratio est, quia filius adoptivus fictione juris, habetur ut filius, & succedit in jura filii naturalis; proinde etiam in jus sepulchri. Quòd si pater adoptans non habeat sepulchrum familiæ, sive vivat, sive mortuus sit, quando adoptivus moritur, debet filius sepeliri prout sepeliretur, si non esset adoptatus. 15

Quòd si filius naturalis renuntiaverit hæreditati patris,an possit adhuc sepeliri in eo sepulchro. Respondet Asinius *loc. cit. num.* 9. *affir-*

mati-

matrum quia tametsi renuntiaverit hæreditati, non tamen renuntiavit conjunctioni sanguinis, & amoris: sed non ratione hæreditatis, sed ratione conjunctionis sanguinis debetur filio sepulchrum patris *c. Ebron.* 13. *q.* 2. Immo si filius fuerit exhæredatus, vel præteritus, adhuc humanitatis gratia sepeliendus est cum suo patre, ut desumitur *ex l. si quis fuit hæres de sepult.* non ita tamen si pater id expresè prohibuerit, potest enim testator disponere de jure sepulchri quod est proprium. Rursus si pater damnetur crimine læsæ majestatis, tunc filius utpote omnino exhæredatus à fisco excluditur etiam à jure sepulchri, ut desumitur *ex l.* 1. *interdum etiam ff. de suis, & legitimis*, & docet Asinius *in l. familiaria sepulchra n.*10. *ff. de relig. & sumpt. funer.*

§. II.

An electio sepulturæ sit unicuique libera.

1 Certum est, omnes, sive mares, sive fœminas posse extra parochiam propriam, in aliena Ecclesia, vel cœmeterio eligere sibi sepulturam, dummodo sint puberes, & utantur ratione, & desumitur *ex c. Nos instituta* 1. *h. t.* ubi Leo III. rescripsit, posse quemlibet sibi eligere sepulturam in loco alieno: hinc etiam filiusfamilias quamvis adhuc in patris potestate constitutus, si pubes sit, absque patris consensu potest sibi liberè sepulturam eligere; quamvis per ultimam voluntatem etiam pro anima sua non possit sine patris consensu aliquid relinquere, nisi ex peculio castrensi, vel quasi castrensi, ut desumitur *ex c. licet* 4. *h. t. in* 6. ubi dicitur, quòd licèt filius familias possit eligere sepulturam, non tamen potest quidquam legare pro anima sua sine consensu patris, nisi habeat peculium castrense, vel quasi castrense: ubi Glossa notat, filiumfamilias posse tantùm sibi eligere sepulturam, & testari de peculio castrensi pro anima sua, non pro aliis. Quilibet igitur laicus, qui sit juris sui, potest sibi eligere sepulturam tam in Ecclesia sæculari, quàm regulari, & tam in propinquis, quàm in remotis partibus, ut docent communiter Canonistæ *in c. cum liberum de sepult.* Immo id extenditur etiam ad loca extra Ecclesiam, ut ad claustrum, sacristiam, capitulum, ut habetur *in c. cum quis* 2. *h. t. in* 6. ubi conceditur sepultura in locis minus religiosis. Ex iis, qui non sunt sui juris uxor potest etiam sibi eligere sepulturam, ut statuitur *in c. de uxore de sepult.* & docent communiter Canonistæ Spinus *in specul. testam. Glossa* 2. *n.* 41. Zechius *de red. eccles. c.* 28. *de Paroch. n.*17. *vers. fallit.* Belletus *p.* 1. *disquisit. cler.* §. 3. *de cler. debit. num.* 15. & ratio etiam adducitur, quia electio sepulturæ pertinet ad eum statum, in quo uxor solvitur à lege viri.

2 Clericus etiam potest sibi in quocunque loco sepulturam eligere, ut desumitur *ex extravag. Detestandæ* §. *præfati &* §. *sed ut defunctorum de sepult.* & ex *c. bona rei* 12. *q.* 2. & docent communiter cum Glossa *in c. ubicunque* 13. *q.* Geminian. *consil.* 1. *c.* 4. & ratio est, quia clericus quoad jus eligendi sepulturam non debet esse deterioris conditionis, quàm laicus: unde si laicus potest in quacunque Ecclesia sibi eligere sepulturam, etiam clerici hoc jure gaudebunt. Immo inter Regulares Novitii possunt etiam sibi sepulturam eligere, idque desumitur *ex c. Religiosi ult. h. t. in* 6. ubi dicitur, quòd Religiosi sint sepeliendi in propriis Monasteriis, nisi sint ita remoti, ut commodè ad ea deferri non possint; tunc enim possunt sibi sepulturam eligere, ubi Glossa notat, quòd si non eligant, sint sepeliendi in parochia, in qua moriuntur, & loquitur de Religiosis claustralibus: unde argumento à contrario sensu probatur, Novitium posse sibi sepulturam eligere, quia eatenus Religiosus professus non potest sibi sepulturam eligere, quia caret proprio velle, & nolle: atqui Novitii cùm nondum emiserint votum solemne obedientiæ, adhuc habent proprium velle, & nolle, proinde possunt testari, & alia exercere, in quibus requiritur proprium velle, & nolle, consequenter possunt etiam sibi sepulturam eligere, ut docent Pasqualigus *decis. moral. de electione sepult. decis.* 381. *n.* 6. Diana *p.* 5. *tract.* 3. *resolut* 109. Franc. *in d. c. Religiosi ult. h. t. num.* 2. *in* 6. Servi itidem possunt sibi sepulturam eligere, ut tradunt Hostiensis *in c.* 1. *de conjug. ser.* Pasqualig. *loc. cit. num.* 7. Portel. *in dubio Regul. V. sepult. n.* 6. quia in spiritualibus servus non subjicitur domino, neque hic potest illum adigere.

Immo Religiosi professi si decedant extra Monasterium, ad quod non possint commodè deferri, possunt etiam sibi sepulturam eligere, & desumitur *ex d. c. Religiosi* 5. *h. t. in* 6. ubi expresè habetur, quòd si Religiosi decedant remoti à suo Monasterio, ad quod commodè deferri nequeant, possunt sibi sepulturam eligere, & ita docent communiter Canonistæ, Riccius *p.* 4. *prax. fori eccles. resol.* 293. *num.* 39. Barb. *de offic & potestate Paroch. c.* 26. *num.* 3. Pasqualigus *loc. cit. decis.* 382. cùm enim *in d. c. Religiosi* 5. *h. t. in* 6. ponatur exceptio, & dicatur, quòd Religiosi sint sepeliendi in propriis Monasteriis, nisi sint ita remoti, ut commodè deferri non possint ad illa; quoties revera decedunt dissiti à proprio Monasterio, possunt sibi sepulturam eligere. Et tunc talis electio fit cum interpretativo consensu superioris: siquidem cum non possit cadaver commodè ad Monasterium deferri; præsumitur, quòd intentio superioris sit, ut ille Religiosus possit sibi juxta beneplacitum sepulturam eligere: cùm enim Religiosus defunctus jam sepeliendus sit extra Monasterium superior præsumitur ipsi indulgere, ac concedere facultatem, ut sibi eligat sepulturam: quapropter licèt ob votum obedientiæ non habeat proprium velle, & nolle; adhuc in tali casu potest sibi sepulturam eligere. 3

Quòd si Religiosus claustralis, qui decessit extra proprium Monasterium, ad quod deferri commodè non potest, non elegerit sibi sepulturam, debet tunc sepeliri in ea Ecclesia parochiali, in qua decessit, ut notat Glossa *in cap. fin. de sepult. in* 6. *V. nota primò* Barb. *in collect. in dict. c. num.* 4. ratio est, quia ut notat Pasqualigus, tunc Religiosi se habent instar sæcularium de- 4

cedentium in itinere, qui etiam sepeliuntur in parochia, ubi decedunt, quia sequuntur locum, in quo reperiuntur, ut participantes jus ad spiritualia, quæ communicantur in illo loco, ut rectè discurrit Pasqualigus: quia omnis fidelis habet jus ad Sacramenta, & ad annexa spiritualibus, in quocunque loco reperiatur: proinde ut recipiat auxilia spiritualia in eo loco, in quo reperitur. Si tamen in tali loco esset Monasterium sui ordinis, tunc esset Religiosus sepeliendus in illo, tametsi decesserit extra Monasterium in hospitio; quia id tantùm fuit per accidens ratione itineris; & omnia Monasteria unius sacri ordinis simul uniuntur sub uno capite: proinde quamvis non communicent in bonis temporalibus; debent tamen communicare in spiritualibus ratione charitatis, quâ omnia membra simul uniuntur sub uno capite. Et tunc Religiosus claustralis si decedat non electâ sepulturâ, debet in Ecclesia sui ordinis sepeliri. Imò censerem, non posse eligere sepulturam extra talem Ecclesiam, tametsi contrarium censeat Pasqualig. si Religiosus non sit sub obedientia Prælati illius Monasterii: quia Religiosus non habet proprium velle, & nolle: & eatenus potest, si decedat in loco dissito à Monasterio sibi eligere sepulturam, quia supponitur voluntas interpretativa sui superioris: atqui hæc voluntas debet esse rationabilis; proinde, quòd Religiosus, si non possit sepeliri in Ecclesia proprii Monasterii, saltem sepeliatur in aliqua sui ordinis, quando id commodè fieri potest: & quando in loco, in quo Religiosus decedit adest aliud Monasterium sui ordinis, potest commodè ad Ecclesiam illius deferri, proinde voluntas interpretativa proprii superioris, cum sit rationabilis, supponitur esse, ut tunc Religiosus sepeliatur in tali Ecclesia: quia licèt non sit membrum illius Monasterii, est tamen membrum ejusdem ordinis, cujus Monasterium est etiam membrum; adeo ut Religiosus, & Monasterium simul nectantur ratione capitis, & ordinis: unde putârim. Religiosum decedentem in loco dissito à proprio suo monasterio, & in quo sit Monasterium sui ordinis, non posse sibi sepulturam eligere extra Ecclesiam talis Monasterii.

5 An verò Novitius decedens sine electione propriæ sepulturæ sit sepeliendus in Ecclesia monasterii, in quo decessit. An verò in Ecclesia parochiali. Respondent Petrus de Ubaldis *de canon. episc. c. 34.* Angelus *V. sepultura num. 26.* Novitios esse sepeliendos in Ecclesia parochiali, eò quia non sint veri Religiosi, nec adhuc incorporati Monasterio, & habent adhuc proprium velle, & nolle, nec sint sub obedientia superioris.

6 Nihilominus respondendum absolutè est, Novitios, qui defunguntur intra tempus probationis in novitiatu, seu monasterio, esse sepeliendos in Ecclesia ejusdem monasterii: siquidem licèt nondum emiserint solemnem professionem adhuc accensentur quoad plures effectus Religiosis, nimirum quoad observantiam regularum, Sacramentorum perceptionem, & privilegium canonis *c. Religioso de sent. excommun. in 6.* Navarr. *cons. 5. & 6. de for. compet.* Immo etiam si Novitius decederet in domo parentum ubi versabatur cum licentia sui superioris retento habitu religioso, & absque electione sepulturæ, adhuc sepeliri deberet in Ecclesia sui monasterii, quia Novitii gaudent jure, & privilegiis sui ordinis, ut docent communiter cum Rodriquez. *tom. 2. q. 39. art. 4.* Sylvest. *q. 8. dict. 7.* & quidem expensis monasterii sui ordinis, si proprio carent patrimonio, siquidem sunt membra monasterii, quatenus Novitii fuerunt jam admissi, ut probentur. Sed posset esse difficultas si Novitius ante mortem intentionem habuisset redeundi ad sæculum, an tunc sepeliendus esset in Ecclesia parochiali: quia per intentionem redeundi ad sæculum elegisset mori in sæculo, proinde censendus est, etiam elegisse sepulturam extra monasterium. Nihilominus adhuc dicendum est, Novitium non obstante tali intentione, adhuc esse sepeliendum in Ecclesia sui monasterii: ratio est, quia solum propositum non extrahit Novitium à statu Novitiorum, perinde ac sola voluntas mutandi domicilium, & parochiam non subtrahit à jure Parochi *argum. l. domicilium ff. ad municipalem* sed ut extrahatur à statu Novitiorum requiritur factum solvens contractum, quo Novitius se probandum tradidit religioni, & ipse fuit acceptatus, & etiam acceptavit religionem probandam. Est tamen verum, quòd servanda sit consuetudo recepta in quavis religione, quia ordines sunt diversi, ac diversa habent instituta.

Prælati religionum præsertim si sint Generales possunt sibi sepulturam eligere, ut docent Layman. *lib. 2. Theolog. moral. tract. 5. c. 9. n. 6. V. porro.* Sylvester. *V. sepultura q. 6.* & alii, eò quia hujusmodi superiores non dependent ab alio superiore intra eundem ordinem, cùm sint ipsi primi, & generales, consequenter habent proprium velle, & nolle. De aliis superioribus subordinatis, & qui subduntur generali, est dubium, quia hi non videntur habere proprium velle, & nolle, proinde militat ratio, ob quam *in cap. Religiosi ult. h. t. in 6.* prohibentur Religiosi sibi eligere sepulturam. Verùm posse etiam superiores, qui subduntur generali sibi eligere sepulturam, docent Abbas *in c. de uxore num. 5. de sepult.* Franc. *in c. fin. de sepult. in 6. num. 2.* Rosella *V. sepultura 2. n. 2.* Pasqualigus *loc. cit. decis. 384.* & hæc opinio est valdè probabilis, quia tametsi Prælatus localis subdatur generali, adhuc tamen in pluribus habet proprium velle, & nolle in his scilicet, quæ pertinent ad regimen sui monasterii, in quo potest de pluribus disponere: & quia *in c. Religiosi 5. h. t. in 6.* ratio, cur Religiosi prohibentur sibi eligere propriam sepulturam est, quia non habent proprium velle, & nolle, ideo à contrario sensu, quia Prælati locales habent proprium velle, & nolle, videtur, quòd possint sibi eligere sepulturam: præsertim cum electio sepulturæ pertineat ad jus spirituale, quod minus adstringitur in quocunque subjecto, quàm quodcunque aliud jus: qua ratione uxor, quamvis sit sub potestate viri, adhuc potest sibi sepulturam eligere, sicut etiam filiusfamilias. 7

Hinc

8 Hinc hujusmodi superiores possunt sepulturam sibi eligere etiam in Ecclesia extra suum ordinem, cùm facultas eligendi sepulturam non limitetur ad hæc potiùs, quàm illa loca, sed extendatur ad omnia, in quibus locum habet ecclesiastica sepultura: & quamvis non sit consuetudo, ut Regulares Religiosi sepeliantur extra Ecclesiam sui ordinis: nihilominus id non videtur obstare, quin si velint, possint sibi eligere sepulturam in Ecclesia extra suum ordinem. Rectè tamen notat Pasqualigus *in additionib. ad Lauretum de Franchis p. 2. q. 61. num. 3.* hanc electionem debere esse rationabilem, alioquin nulla esset electio sepulturæ, si Prælatus sibi eligeret sepulturam in Ecclesia valdè dissita, ad quam deportari non posset sine magnis expensis: neque esset rationabilis electio, si ex illa graviter læderetur honor, & bona opinio religionis; sicut de facto læderetur, si non appareret specialis prærogativa loci electi, & quæ præponderaret ad relinquendam sepulturam in proprio monasterio. An etiam superiores locales possint eligere sepulturam pro suis subditis, videtur dubium, eò quia Prælatus æquipararetur patri, qui sicut potest eligere sepulturam filio impuberi, ita etiam Prælatus Regularis suo subdito non habenti proprium velle, & nolle; & licèt Prælatus non sit verus pater, nihilominus potest disponere cum suis subditis, perinde ac pater cum filio impubere; ob hanc rationem adhæret huic sententiæ Rodriquez. *tom. 3. quæstionum regul. q. 60. art. 1.* Verùm contraria sententia est probabilior, quam docent Asinius *in l. familiaria sepulchra ff de relig. & sumpt. funer. num. 51.* Pasqualigus *loc. cit decis. 386. num. 3.* de Ubaldis *de canon. Episc. c. 11. num. 6.* quia pater non potest eligere filio impuberi sepulturam, ratione patriæ potestatis, sed tantùm ratione consuetudinis, & ubi consuetudo non inolevit, non potest eligere filio impuberi sepulturam, ut habetur expressè *in c. licèt pater 4. h. t. in 6.* ubi dicitur: cùm filii impuberes nequeant eligere sepulturam, eligat pater, si est talis consuetudo: si non est, sepeliatur in sepultura majorum: atqui non est moris, neque hactenus inolevit consuetudo sepeliendi Religiosos extra Ecclesias suorum monasteriorum, proinde non est eadem ratio de Prælato Regulari, ac de patre respectu filii impuberis.

9 Neque obstat, quòd subditus transtulerit totum suum velle, & nolle in Prælatum, adeo ut voluntas Prælati sit voluntas subditi, quia licèt id verum sit, non tamen Prælatus potest disponere, nisi rationabiliter: & recta ratio exigit, ut Religiosi regulares ut moris est, sepeliantur in propriis ecclesiis, quando defunguntur in suis monasteriis. Imò si Prælatus ipse ex rationabili causa sibi eligeret sepulturam in Ecclesia extra proprium Ordinem, & postea defungeretur finita Prælatura esset sepeliendus in Ecclesia sui ordinis, non in electa extra ordinem, ut notat Pasqualigus in Lauretum de Franchis *q. 61. & in decis. moral. decis. 387.* quia electio sepulturæ est actus ultimæ voluntatis, ut notat Glossa *in c. animarum 1. h. t. in 6. in additione V. & si ratio.* Propterea respicit ultimam voluntatem, quæ si careat jure eligendi non potest eligere, & electio facta non est ampliùs valida, si facta fuit tempore, quo voluntas non habuit jus eligendi; quia eò ipso, quòd voluntas deperdit jus eligendi, etiam electio facta amittit suum valorem: sed quando Prælatus regularis absolvit suam Prælaturam, & revertitur ad statum subditi, eò ipso amittit jus eligendi sepulturam, proinde etiam electio antea facta deperdit suum valorem: quia electio facta ante mortem habet robur in morte, quatenus censetur actus ultimæ voluntatis; & talis electio non potest esse actus ultimæ voluntatis Religiosi subditi, cùm non possit hic sibi sepulturam eligere; proinde talis electio est invalida, & Religiosus sepeliendus est in Ecclesia sui monasterii. Generatim Religiosi, qui subjiciuntur Prælato locali alicujus monasterii; sive in eodem sint Vicarii respectu præpositi, vel Guardiani, sive Priores, qui subjiciuntur Abbati, non possunt sibi sepulturam eligere, quia non habent proprium velle, & nolle, cùm subjiciantur Prælato principaliori monasterii.

Pater potest sepulturam eligere filio impuberi 10 mortuo & desumitur *ex c. licèt de sepult. in 6.* ubi dicitur cùm filii impuberes nequeant eligere sepulturam, eligat pater, si est talis consuetudo, alioquin sepeliatur in sepultura majorum: unde consuetudo dat facultatem patri eligendi sepulturam pro filio impubere, & quia textus loquitur generaliter de electione pro filio impubere, ideo non debet limitari ad vivum, vel mortuum, sed accipi debet cum tota sua extensione, quia lex generalis generaliter accipitur *argum. l. de pretio. ff. de public. in rem act.* Tum quia consuetudo, quæ dat patri hanc facultatem, ideo est rationabilis, quia ipsi assistit jus: siquidem ad patrem pertinet curam gerere de filiis tam in ordine ad temporalia, quam ad spiritualia, adeo ut ad patrem etiam pertineat cura de sepultura, quando filii sunt mortui: consequenter fundamentum consuetudinis, cum duret post mortem filii, durat etiam ipsa potestas introducta ex tali consuetudine: siquidem consuetudo introducitur cum mensura ad fundamentum, ratione cujus est rationabilis, proinde etiam cum extensione ad idem fundamentum: æquè pertinet ad patrem gerere curam de filio impubere vivo tam in temporalibus, quàm spiritualibus, ac spectet ad eundem curam gerere, ut filius post mortem sepeliatur, & officia eidem Christianæ religionis impendantur; proinde fundamentum rationabilis consuetudinis eligendi sepulturam pro filio impubere manet etiam post obitum filii impuberis: proinde consuetudo etiam viget post mortem, & electio est valida. Tum quia si pater nomine filii eligeret sepulturam, adhuc posset eam eligere post mortem filii: & pater eatenus eligit nomine filii impuberis sepulturam, quia voluntas filii censetur identificata cum voluntate patris, ut dirigentis actiones filii, & quia post mortem filii perseverat voluntas patris, ideo manet virtualiter in patre voluntas filii in ordine ad ea quæ post mortem disponenda sunt. Neque obstat,

stat, quòd electio sepulturæ sit actus ultimæ voluntatis referibilis ad tempus vitæ, non ad tempus post mortem: nam pater non eligit sepulturam filio impuberi nomine ipsius filii, sed nomine proprio cùm ad ipsum pertineat curam habere de filio etiam post mortem, ut ipsi officia impendantur Christianæ religionis. Tum quia quamvis nomine filii jam defuncti eligeret sepulturam, adhuc voluntas filii censeretur virtualiter manere in illa patris, cùm tota voluntas filii censeatur translata ex vi inolitæ consuetudinis in illam patris.

11 Mater potest etiam filio impuberi sepulturam eligere, & desumitur *ex d. c. licet 4. h. t. in 6.* in quo dicitur, quòd cùm filii impuberes non possint sibi eligere sepulturam, pater eligat, si talis sit consuetudo; alias sepeliatur in sepulchro suorum majorum, vel in Ecclesia parochiali: & quia *in c. Nos instituta 1. h. t.* Leo III. ait, quòd quamvis ex decentia esset quilibet sepeliendus in sepultura suorum majorum, tamen quilibet potest eligere sepulturam in loco alieno: & quia sunt aliqui, qui non possunt sibi sepulturam eligere, ut sunt filii impuberes; & jura non prohibeant, quòd alii eligant ipsis sepulturam, quinimò potiùs convalident consuetudinem, quâ pater sibi assumit jus, quod filiis conveniret, si essent capaces, ut habetur *in c. de uxore 7. §. utrum autem h. t.* ideo ex consuetudine uterque parens tam pater, quàm mater potest filio impuberi eligere sepulturam, cum jus hanc consuetudinem approbet, ac proinde sit secundùm jus, à quo admittitur ut rationabilis.

12 Quamobrem ex eo, quòd pater ratione consuetudinis possit eligere filio impuberi sepulturam, poterit hoc idem præstare mater, cùm ad ipsam etiam pertineat cura filiorum impuberum, in quo est consocia mariti, quem adjuvat in eadem cura gerenda, ut liquet in iis, quæ pertinent ad educationem filiorum: quamobrem si mater eligat sepulturam filio impuberi, electio suum sortitur valorem, ut actus specialis curæ maternæ respectu filiorum, quia mater habet jus ad talem curam impendendam pro filiis, proinde ad omnes actus, qui sunt partes talis curæ; consequenter etiam ad electionem sepulturæ, cùm sit actus ejusdem curæ. Non tamen possunt affines, & consanguinei sepulturam eligere, pro affine, & consanguineo impubere, nisi fortassis succedant patri, vel matri in cura impuberum: quia ad ipsos non pertinet curam gerere de affine, & consanguineo impubere, nisi expressè succedant patri, vel matri, quia tunc vicem gerunt patris, & matris: & quia pater ex consuetudine potest filio impuberi defuncto sepulturam eligere, ita etiam affines, & consanguinei, si gerant vices patris, cui succedant in cura filiorum impuberum: siquidem talis successio dat ipsis jus ad illa exercenda, quæ pertinent ad eorundem curam, ut notat Pasqualigus *loc. cit. decis. 394.* quapropter transfert etiam ad ipsos jus, quod convenit patri ratione consuetudinis pro electione sepulturæ filii impuberis. Secus si non succedant loco patris, vel matris, non possunt sepulturam eligere pro affine, & consanguineo impubere, quia tunc non transfertur ad ipsos jus ea exercendi quæ pertinent ad patrem, & matrem, quia hoc jus non transfertur, nisi ratione successionis, quâ affines & consanguinei succedunt loco patris, vel matris.

13 Tutores in probabiliori sententia possunt etiam eligere sepulturam pupillorum impuberum: ratio est, quia tutor vicem gerit patris, & in tutorem transfertur jus patris in ordine ad gerendam curam pupilli; adeo ut officium patris transeat ad tutorem; ut docent communiter doctores Socinus *consil. 61. p. 1.* Specul. *de sponsal. §. 1. vers. tamen contra* Suarez. *3. p. tom. 3. disp. 25. sect. 3 V. secundò infertur* Pasqualigus *loc. cit. decis. 395. num. 3.* unde transit etiam ad tutorem jus eligendi sepulturam, cùm tutor subrogetur in locum patris, ac ejus locum teneat *l. penult. C. de prox. sac. script. lib. 12.* ubi Bartol. *in fin.* unde cùm tutor subrogetur patri in ordine ad curam pupilli impuberis, gaudet iisdem privilegiis, & juribus, quæ exiguntur à fine ipsius subrogationis *l. decernimus C. de aquæ duct. lib. 11.* & jus eligendi sepulturam pertinet ad finem subrogationis, quia pater habuisset hoc jus, & cùm tutor subrogetur patri, transfertur ad tutorem etiam hoc jus eligendi sepulturam pupillo impuberi ratione subrogationis. Et quamvis tutela expiret per mortem pupilli impuberis quoad negotia gerenda, non tamen extinguitur in ordine ad perficienda jam inchoata, ut notant Bartol. *in l. ita autem §. fin. ff. de administ. tut.* Bald. *in l. tutori V. oppon. C. de negot. gestis.* Quapropter post mortem pupilli impuberis adhuc tutor debet inchoatam litem prosequi *l. 1. C. de administ. tutel.* & ita communiter docent Jurisperiti: electio sepulturæ habetur etiam ut negotium inchoatum, eò quia pertineat ad curam personalem, quam tutor tenetur de pupillo gerere. Non tamen amicus potest alteri amico sepulturam eligere, licèt contrarium sentiant Glossa *in c. licet V. vel in parochiali de sepult. in 6.* Franc. ibid. *num. 3.* Gratianus *tom. 1. discept. forens. c. 94. num. 80.* Nostram tamen sententiam docent Riccius *in prax. rerum quotid. decis. 666.* Pasqualigus *loc. cit. decis. 396. num. 4.* Diana *p. 5. tractat. 3. resolut. 108.* Barb. *in c. 1. de sepult. num. 6.* & communiter alii censentes, hanc sententiam probabiliorem: quia si amicus, cui alter amicus eligit sepulturam perveniat ad annos pubertatis, seu compleat annum ætatis 14. habet proprium jus personale eligendi sibi sepulturam, & hoc jus non transit in amicum, cùm jura personalia, tametsi communicabilia, non transferantur nisi ex speciali aliqua ratione, unde amicus non potest amico adhuc viventi eligere sepulturam, nisi ex speciali mandato.

14 Nec potest amicus amico jam mortuo eligere sepulturam; quia jus eligendi sepulturam, quod inerat alteri amico, extinguitur per mortem ipsius, quapropter nequit amicus superstes defuncto sepulturam eligere: sed tunc subintrat jus præscribens locum ubi defunctus debeat sepeliri. Sin verò amicus sit impubes, tunc ratione amicitiæ, nequit alter amicus eidem

eligere

eligere sepulturam: quia tenella illa ætas ob imbecillitatem consilii non censetur capax talis amicitiæ ineundæ, quæ præponderet conjunctioni sanguinis, & efficiat, ut amicus sit alter Ego, ut notat Gloss. *c. Ego N. 4. de jurejurando.*

15 Dominus tamen potest sepulturam eligere servo, quia comparatur ad servum, perinde ac ad filium, & debet gerere curam servi, præsertim in ordine ad spiritualia, adeo ut illud jus, quod servo inesset in ordine ad electionem sepulturæ, si pubes esset, præsumatur esse in domino ante pubertatem. Quamobrem dominus nonnisi servo impuberi potest sepulturam eligere: cùm enim ad ætatem pubertatis devenerit, acquirit proprium jus personale eligendi sibi sepulturam, proinde non dependet à domino: & in hoc non est eadem ratio de servo, ac de filio, quia jus conceditur filio ratione consuetudinis, non verò servo. An verò si electio sepulturæ committatur alicui, debeat is eam eligere antequam committens defungatur. Certum est, habentem jus eligendi sepulturam posse alteri facultatem committere eam eligendi, quia tunc electio fit nomine habentis jus eligendi, ut notant Geminian. *in c. is qui §. Mulier. num. 6. de sepult. in 6.* Riccius *in prax. p. 1. resol. 564. num. 1.* Ancharan. *consil. 214.* unde dubium est, an hujusmodi electio facienda sit à commissario adhuc vivente committente.

16 Probabilior sententia est, quòd possit fieri etiam post mortem committentis, ut docent Menoch. *consil. 60. num. 6.* Pasqualigus *loc. cit. decis. 399. num. 4.* Guttieres *tractat. juram. confir. p. 2. c. 4.* Quia tametsi mandatum spiret per mortem mandantis; non tamen tunc spirat, si habeat effectum, quòd non possit executioni mandari, nisi post mortem mandantis, quia tunc ex intentione mandantis extenditur usque ad positionem effectus; proinde debet extendi usque ad tempus ponendi effectum; & quia hoc tempus est post mortem mandantis, ut in sepultura eligenda; siquidem tunc tantùm potest sepultura suum sortiri effectum, proinde mandatum committentis se extendit in ordine ad electionem sepulturæ etiam post ejus obitum: proinde potest commissarius etiam post mortem committentis validè eligere sepulturam. Ex eo enim, quòd jus committentis se extendat usque ad ponendum effectum sepulturæ, cùm habeat jus ad talem effectum, ideo se extendit usque ad tempus, quo ponitur talis effectus: & quia hoc idem jus transit in commissarium; ideo in isto etiam manet post mortem committentis, donec ponatur effectus sepulturæ: licèt cætera jura spirent per mortem mandantis, proinde etiam in mandatario cessent, non tamen hoc jus eligendi sepulturam extinguitur per mortem mandantis, quia ejus effectus non potest poni nisi post mortem mandantis: proinde ne sit jus frustraneum, debet extendi post mortem, donec ponatur effectus sepulturæ: quamobrem jus committentis, cùm extendatur usque ad effectum sepulturæ manet in ipso commissario, quia est causa concurrens ad effectum sepulturæ.

§. III.

Ius sepulturæ, ad quam Ecclesiam spectet? & an possit quid exigi pro sepultura.

De jure communi, & regulariter jus sepeliendi competit tantùm illis ecclesiis, quæ populum habent, & curam gerunt animarum, cujusmodi sunt Ecclesiæ parochiales, ut docent communiter jurisperiti Abbas *in c. certificari 9. num. 8. h. t.* Sylvester *V. sepultura q. 3.* quia sicut Sacramenta administrare, verbum Dei prædicare, ita etiam officium sepulturæ fidelibus præstare ad eorum pertinet pastores, ut desumitur *ex clement. 2. §. verum h. t.* Neque obstat Concilium Triburicense, quod statuit, ut fideles, si fieri possit, sepeliantur primò in Ecclesia episcopali, deinde in Ecclesiis Monasteriorum, ubi degit religiosa congregatio, & tertiò ubi quis decimas percipiebat: siquidem Concilium tantùm loquitur de monasteriis habentibus populum, seu curam gerentibus animarum, ut explicat Abbas *in c. fraternitatem 3. not. 1. h. t.* Est enim rationi consentaneum, ut in ea quisque sepeliatur Ecclesia, in qua recepit, vel saltem recipere debuit Sacramenta, & audire verbum Dei, ut habetur *in c. in nostra 10. h. t.* ubi Innocentius III. injungit, ut fideles sepeliantur in propriis ecclesiis parochialibus, & privilegiati ad sepeliendū in propria Ecclesia, si sepeliant eos, qui eligunt talem sepulturam, teneantur de relictis à defuncto pro anima sua in ultima dispositione dare quartam parochiæ, nisi dolo, & fraude fuerit inductus ad eligendam talem sepulturam: quia tunc debent totum restituere, ut etiam si eos sepeliant, qui non elegerunt sepulturam. 1

Quamvis jure communi jus sepulturæ competat solis ecclesiis parochialibus, nihilominus ex privilegio sedis Apostolicæ jus sepeliendi fideles concessum est etiam Religiosis Sacrorum ordinum Prædicatorum, & Minorum *in clem. dudum 2. §. hujusmodi h. t.* ubi dicitur, quod prædicti regulares liberè possunt in suis locis sepelire quoscunque, qui in illis sepulturam eligunt: ut prædicti fratres de omnibus proventibus tam funeralibus, quàm quocunque modo relictis distinctè, vel indistinctè ad quoscunque certos, vel indeterminatos usus, de quibus etiam quarta non consuevit solvi, vel non debet de jure, & datis in morte, & mortis articulo, vel in infirmitate, in qua decesserunt quocumq; modo, vel fratribus, vel aliis pro eisdem, semper quartā partem integram dent ecclesiis parochialibus, & eorum Rectoribus: immo quæ danda essent fratribus in morte, non curent sibi dari in vita, ne quartam solvant, & si quid faciunt cum fraude, & dolo, ultra peccatum restituant quartam, & ultra quartam hic taxatam non possunt fratres cogi ad aliud, nec Rectores cogere: & ad hoc revocantur omnia privilegia sub quacunq; verborum forma data, & etiam consuetudines. 2

Hoc privilegium sepeliendi fideles in propriis ecclesiis concessum postea fuit aliis Religiosis, qui petierunt, immo concessum etiam iis- 3

dem fuit, ut non teneantur permittere, ut funus prius ad Ecclesiam parochialem ducatur: & si Presbyteri sæculares admoniti corpus defuncti deferre nolint ad Ecclesiam Regularium, possunt etiam contradicente Parocho, vel Episcopo ipsi Regulares illud levare, ac deferre ad propriam Ecclesiam: ratio est, quia jus sepeliendi fideles est iisdem religiosis liberum, hoc est sine ullius contradictione: verùm quoad hoc servanda est consuetudo loci; alioquin si non adsit consuetudo in contrarium, possunt Regulares etiam contradicente Parocho, vel Episcopo corpora defunctorum, qui in propriis ecclesiis elegerunt sepeliri, levare, ac deferre; aliter non haberent jus liberè sepeliendi. Tum quia concesso fine, censentur etiam concessa media necessaria ad assecutionem ejusdem finis, proinde obstare impedimentis. Solus summus Pontifex potest generatim in tota Ecclesia concedere jus, seu privilegium sepeliendi. Legati de latere tantùm intra suas Provincias, & Episcopus, vel qui quasi episcopali jurisdictione est præditus, potest concedere jus sepeliendi intra suam diœcesin ex justa causa, & accedente consensu capituli, sine quo nequit Episcopus, quæ ardua sunt expedire, nec jus competens uni Ecclesiæ, cujusmodi est jus sepulturæ, auferre Ecclesiæ parochiali, & dare alteri cùm præjudicio parochialis.

4 Hoc jus sepeliendi tripliciter potest alicui dari, ut notat Navarrus *consil. 3. in c. 1. h. t.* primò ut is, cui datur, fiat dominus sepulturæ: & hoc pacto nulli potest tale jus dari; nec cum authoritate Episcopi, quia res sacræ, & loca religiosa, ut sunt sepulchra in Ecclesiis, non possunt alienari; & alienarentur, si alicui concederetur eorum dominium, quoties enim dominium transfertur de Ecclesia ad sæculares habetur vera alienatio prohibita *in extravag.* Pauli II. ut liquet in *tit. de rebus eccles. non alienand.* Secundò potest alicui dari jus, ut ipse, & sui consanguinei in certa Ecclesia, vel loco sepeliantur, & ne ipsis invitis alius extraneus in eo sepeliri possit: & hoc secundo modo non nisi de authoritate Episcopi accedente consensu Capituli, & justâ causâ, concedi potest sepulchrum sæcularibus: quia tametsi per talem concessionem non transferatur dominium rei, seu sepulturæ, transfertur tamen ejus usus, quod non potest fieri nisi servata forma, & solemnitate requisita in alienatione rerum ecclesiasticarum. Tertiò tandem potest quis habere jus sepeliendi in sua Ecclesia eos, qui petierunt: & hoc pacto potest concedi locus sepulturæ à quolibet habente jus admittendi alios ad sepulturam in sua Ecclesia, vel cœmeterio adnexo sine speciali consensu Episcopi, quia facultas tunc habetur à jure communi, & conceditur ex legitimo speciali privilegio.

5 Videtur tamen oriri difficultas, ubinam sepeliendus sit, qui ob aliquod impedimentum non potest sepeliri in sepultura electa. Respondent Genuensis *in prax. Archiepisc. Neap. c. 76. n. 5.* & Lavorius *variar. lugubrat. tit. 2. c. 11. num. 41.* sepeliendum esse ubi Episcopo, & ejus vicario visum fuerit consultius, quia non potest dici defunctum elegisse sepulturam in parochia, proinde electio sepulturæ conjicienda est ex devotione, affectione, & propensione defuncti. Verùm huic sententiæ non putârim adhærendum, quia non servaretur mens defuncti circa sepulturam, nec juris dispositio. Unde putârim procedendum cum distinctione, an impedimentum obstans, ne defunctus sepeliatur in electa sepultura, sit temporale, an verò perpetuum; si enim sit temporale, eò quia Ecclesia sit interdicta, ac proinde durante interdicto non possit quis in eadem sepeliri juxta *c. quod in te de pœnit. & c. si civitas. de sent. excommun. in 6.* tunc sepeliendus est loco depositi in parochia ea conditione, ut cessante impedimento deportetur ad sepulturam electam: siquidem electio sepulturæ, cum sit potior pars ultimæ voluntatis, debet omnino servari *l. quoties. §. si duo ff. de hered. instit.* & *l. cogi ff. ad Trebell.* quòd si ultima voluntas defuncti non possit servari in totum, servanda saltem est, eo meliori modo, quo potest, quia hæc semper est interpretativa voluntas defuncti: proinde ejus corpus deportandum erit ad sepulturam electâ, cùm primû transferri poterit.

Quòd si impedimentum fuerit perpetuum, 6 vel quia Ecclesia caret jure sepeliendi, vel adsit positiva prohibitio, ne quis in illa sepeliatur, tunc defunctus erit sepeliendus, prout de jure debuisset sepeliri, si nullam elegisset sepulturam, quia quando electio sepulturæ non potest sortiri suum effectum, perinde se habet, ac si non præcessisset. *l. si quis sub conditione ff. de testam. tut.* & *l. ex sensu §. 1. de appellat.* Tum quia quando libera electio sepulturæ facta à defuncto non potest habere effectum, tunc subintrat dispositio juris, & vim habet, ut suum sortiatur effectum, ut declaravit Rota Romana coram Milino *decis. 273. num. 1.* siquidem dispositio juris, quando non potest servari illa defuncti, servanda est.

Neque obstat fundamentum oppositæ sententiæ, quia tametsi defunctus elegerit sepulturam, est nihilominus electio sine effectu, proinde non habetur in consideratione: unde exinde non colligitur, quòd noluerit sepeliri in parochia aut alibi, ubi de jure esset sepeliendus, sed tantùm quòd habuerit intentionem, ut sepeliretur in Ecclesia electa, & non in alia, si posset in electa sepeliri: secus si prævidisset impedimentû, elegisset proculdubio aliam Ecclesiam, in qua sine impedimento posset sepeliri: & quia non constat de tali Ecclesia, ideo servanda est dispositio juris, & debet sepeliri in Ecclesia parochiali, vel in sepulchro suorum majorum, quando enim electio non potest habere effectum, subintrat dispositio juris *c. si Papa de privileg. in 6.* 7

Advenæ si defungantur sine electione sepulturæ, debent sepeliri juxta consuetudines, & statuta locorum: siquidem alicubi moris est, ut sepeliantur in Ecclesia cathedrali: alibi in parochiali: unde in hac materia attendenda potissimùm est consuetudo loci, ut notat Mantica *decis. 366. num. 3.* siquidem consuetudo legitimè præscripta inducit jus *l. de quibus ff. de legib.* & *l. nulli ff. quod cujusque univers.* Seclusa tamen consuetudine, & jure municipali diversæ

sunt

ſunt doctorum ſententiæ, Gloſſa *in c. in noſtra* 20. *h. t.* Innocentius, Hoſtienſis ibidem & Andreas *in c. Nos inſtituta* 1. *h. t.* docent, eſſe ſepeliendos in cathedrali, eò quia hæc ſit parochia univerſalis totius civitatis, & diœceſis *c.* 1. *de Raptor. & c. licet in regul.* 16. *q.* 1. & docet Hoſtienſ. *in ſum. tit. de paroch. num.* 3. *V. quid ergo lib.* 3.

9 Communior tamen, & probabilior ſententia eſt, advenas decedentes ſine electione propriæ ſepulturæ eſſe ſepeliendos in Eccleſia parochiali, ita cenſent Abbas *in c. nos inſtituta* 1. *h. t. num.* 4. Butrius *ibid. num.* 9. Gratianus *diſcept. forenſ. c.* 94. *num.* 73. Rota Romana coram Seraphino *decis.* 1135. quia jus ſepulturæ eſt acceſſorium ad jus adminiſtrandi Sacramenta, quando non eligitur ſepultura, vel aliàs non eſt de jure determinata, ut tradunt Abbas *in d. c. Nos inſtituta num.* 4. Butrius *ibid. num.* 6. Barb. *de jure eccleſiaſt. lib.* 9. *c.* 10. *num.* 34. atqui acceſſorium ſequitur principale, proinde ſi jus adminiſtrandi Sacramenta competit Eccleſiæ parochiali, eidem etiam competit jus ſepeliendi, cùm acceſſorium ſequatur principale. Tum quia hæc duo jura ſunt inter ſe connexa, ut ordinata ad ea, quæ debentur morituro, & defuncto ex officio paſtorali: atqui conſtat, jus miniſtrandi Sacramenta in articulo mortis pertinere ad Parochum, quoad omnes, qui ſunt in ejus parochia, adeo ut Sacramenta non poſſint ipſis miniſtrari à Miniſtris cathedralis Eccleſiæ: ergo ad Eccleſiam parochialem etiam pertinet jus ſepulturæ. Tum quia eo ipſo quòd moribundus recipit Sacramenta à Parocho, in cujus Parochia laborat in extremis, tradit etiam ſe ipſum in ejus manus in ordine ad ea curanda, quæ concernunt ſalutem æternam, proinde à fortiori cenſetur etiam illi commendare ſuum corpus in ordine ad ſepulturam, ſi defungatur: ſiquidem ſepultura eccleſiaſtica accenſetur etiam ſpiritualibus, quæ ſalutem concernunt animæ, & ut ordinata ad percipienda ſuffragia Eccleſiæ: proinde tacitè cenſetur eligere ſepulturam in Eccleſia ejuſdem Parochi, ut notat Abbas *in d. c. Nos inſtituta* 1. *h. t. n.* 4. & Butrius *ibid. num.* 9. Geminianus *in c. animarum* 1. *h. t. in* 6.

10 Immo id etiam procedit quamvis advena defungeretur non ſuſceptis Sacramentis, eò quia miniſtri non adfuerint in tempore, quia id per accidens ſe habet, quòd tunc non miniſtrentur Sacramenta, quia ex-tempore deceſſerit; ſufficit enim quòd de jure adminiſtrare Sacramenta pertineat ad Parochum. Tum quia jus ſepeliendi non nectitur cum actuali adminiſtratione, ſed cum ipſo jure adminiſtrandi. Ad fundamentum, quo nititur contraria ſententia reſpondetur, quòd licèt Eccleſia cathedralis ſit parochia totius civitatis, & diœceſis, nihilominus relinquit unicuique parochiæ propria ſua jura particularia ad ipſas pertinentia, nec illa ſibi uſurpat. Tum quia jura particularia aliarum Eccleſiarum parochialium ſunt diſtincta à juribus Eccleſiæ cathedralis, proinde debent ſingulis parochiis illæſa ſervari ita exigente ipſarum inſtitutione, non enim ſunt confundenda hæc jura, ut habetur *in c.* 1. *cauſ.* 6. *q.* 3. *c. nullus* 9. *quæſt.* 2.

An verò pro ſepultura poſſit aliquid accipi, 11
certum eſt, fundum non ſacrum poſſe vendi, & emi ad eum etiam finem, ut poſtea in ſepulturam fidelium conſecretur, vel benedicatur, vel ut ibi cœmeterium conſtruatur, ut docet D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art.* 4. *ad* 3. quia fundus ille ſecundùm ſe eſt pretio æſtimabilis, cùm ſit quid merè temporale: & cum non ſit quid ſacrum, nec religioſum, poteſt licitè vendi: quia nemo debet adigi, ut rebus ſuis propriis beneficium faciat *cap. precariæ* 4. *cauſ.* 12. *q.* 2. Neque obſtat, quòd ematur pro ſepultura, proinde pro uſu ſacro, quia id per accidens ſe habet: poteſt enim fundus emi, & licitè vendi etiam in ordine ad conſtruendam Eccleſiam in illo. Secus poſtquam fundus eſt conſecratus, vel benedictus, vel publicè dedicatus in ſepulturam fidelium, non poteſt abſque ſimonia contra jus naturale, & divinum pro pretio vendi, vel emi, ſi pretium detur, & accipiatur ratione conſecrationis, vel benedictionis, ut docent communiter, præſertim Suarez *lib.* 4. *de ſimon. c.* 14. *n.* 17. quia conſecratio, & benedictio ſunt res ſpirituales, quæ propterea pretio venderentur.

Quinimò prohibetur etiam in ſacris canoni- 12
bus, tanquam ſimoniacum pro pretio dare ſepulturam in Eccleſia, vel cœmeterio deputato ad communem fidelium ſepulturam, vel ibi non admittere aliquem ſine certa pecunia priùs datâ, ut habetur *in c abſolvenda* 13. *h. t.* ubi dicitur: pro terra Eccleſiæ, in qua ſepeliendus eſt defunctus non poteſt accipi pretium, nec hoc debent clerici præſumere, quia ut notat Gloſſa vendere officium ſepulturæ, quando ad hoc clerici tenentur propter beneficium, quod habent in illa Eccleſia eſt ſimonia: & hæc prohibitio fit intuitu religionis, ne locus ſacer negotiationi videatur exponi.

Hinc eſt etiam ſimoniacum dare, vel acci- 13
pere pretium pro honoratiore loco ſepulturæ, ut dare ſummam pecuniæ, ut quis ſepeliatur intra Eccleſiam: vel ante hoc, vel illud altare, quia tametſi finis extrinſecus ementis fortaſſis ſit honor humanus, nihilominus locus qui venditur, eſt ſacer, & ille honor eſt quid ei annexum, perinde ac honor humanus eſt annexus dignitati eccleſiaſticæ, unde vendi non poteſt, niſi etiam ſimul vendatur res ipſa ſpiritualis: fundamentum enim hujus honoris eſt ſemper major ſanctitas loci ob majorem propinquitatem ad altare majus, vel ad aliud, ut docet Suarez, *lib.* 4. *de ſimon. c.* 14. *num.* 22. Generatim poſtquam locus aliquis eſt conſecratus, vel benedictus, vel publica authoritate Prælati eccleſiaſtici deputatus ad ſepulturam fidelium, non poteſt vendi, quia in nullius privati eſt dominio, ſed eſt quid incorporatum Eccleſiæ *l. non tantùm* 6. *§. ſacra. ff. de rer. divis.* & ita dicendum etiam de ſtructura, & ornamentis ſepulchri, quæ cum ſint loco ſacro impoſita, cenſentur & ipſa ſacra, & in nullius dominio eſſe.

Quòd ſi dicas, clericos vendentes ſepultu- 14
ram non vendere ipſam conſecrationem, nec benedictionem, nec quid aliud ſpirituale ſepulturæ:

ræ: sed tantùm fundum illum materialem prout est quid humanum, perinde ac est fundus extra Ecclesiam, qui vendi potest. Contra est, quia eo ipso quòd talis fundus est in Ecclesia, & inservit usui sepulturæ, & ad hunc finem venditur, & emitur, habet inseparabiliter connexum aliquid spirituale, & est fundus Ecclesiæ: per hoc enim quòd talis fundus sit in tali loco, seu in Ecclesia, contrahit inseparabiliter aliquod spirituale, cujusmodi est consecratio Ecclesiæ, & dedicatio ad cultum Dei. Tum quia eo ipso quòd emitur, ut inserviat usui sepulturæ, connectitur etiam cum re spirituali, cujusmodi est usus sepulturæ: unde tunc non potest vendi materiale, sine spirituali, ut desumitur *ex c. si quis 7. caus. 1. q. 3.* Hinc tametsi Ecclesia destruatur, & sepulchra in illa condita tollantur, fundus nihilominus adhuc manet sacer *l. ade 73. §. de contrab. empt.* nisi per potestatem ecclesiasticam Ecclesia eo fine destruatur, ut fiat locus profanus, tunc enim potest postea vendi.

85 Verùm quamvis clerici, quibus cura sepeliendi ratione beneficii incumbit, pro ipso officio sepulturæ, & exequiis, ac deductione funeris non possint quidquam exigere; possunt tamen liberaliter oblata accipere, imò si consuetudo introducta sit, ut detur absque turpi exactione; laici tenentur talem consuetudinem observare, imò ad illam servandam etiam compelli possunt, ut habetur *in c. ad apostolicam 42. de simon.* Alii verò clerici quibus ratione beneficii non incumbit officium sepeliendi fideles, possunt aliquid pro sepultura accipere non ut pretium, sed ut stipendium extraordinarii sui laboris, ut notant Glossa *in d. c. V. sepultura*, & Suarez *lib. 4. de simon. c. 15. num. 7.* dummodo non præcedat pactum: in hoc standum est etiam consuetudini locorum, ubi enim consuetudo inolevit, ut aliquid pro sepultura detur Ecclesiæ, dummodo priùs officia funebria à clericis obeantur, potest Ecclesia accipere juxta consuetudinem loci aliquid à laicis, quamvis enim non possint clerici aliquid exigere pro sepultura, possunt tamen laici compelli servare pias, & laudabiles consuetudines, si quæ sint.

§. IV.

De Canonica portione parochiali, & Episcopali.

1 SI quis extra Ecclesiam suam parochialem sepeliatur, vel quia alibi sepulturam elegerit, vel quia sepulchrum suorum majorum sit in alia Ecclesia; tunc ex bonis relictis tali Ecclesiæ, in qua defunctus sepelitur, etiam si exempta fuerit, debetur portio, quæ canonica dicitur, Ecclesiæ parochiali, in qua defunctus percepit, vel debuisset percepisse Sacramenta, ac audivisse divina, idque pro labore, & cura animarum, quam parochus gessit: siquidem est æquitati prorsus consonum, ut consolationum sint socii, qui fuerunt, & passionum, ut ait Apostolus, & desumitur *ex c. Nos instituta 1. b. t.* ubi Leo III. statuit, quòd tunc illi Ecclesiæ, ubi aliàs erat sepeliendus, & ubi pabulum spirituale accepit, seu Ecclesiæ parochiali debeat dari canonica portio eorum, quæ reliquit Ecclesiæ ubi sepelitur, imò anathemate etiam percutit contrarium facientes. Hæc autem canonica portio nonnunquam est quarta pars bonorum, quæ defunctus reliquit Ecclesiæ, in qua sepeliri elegit, ut habetur *in c. cùm super 8. b. t.* ubi dicitur, quòd quando Parochianus Ecclesiæ parochialis alibi sepelitur, Capitulum cathedralis Ecclesiæ accipit quartam partem.

Interdum canonica portio est tantùm tertia pars eorundem bonorum, quæ defunctus reliquit Ecclesiæ, in qua voluit sepeliri, ut habetur *in d. c. Nos instituta 1. b. t.* ubi Leo III. expressè ait, quòd Ecclesiæ parochiali debeatur tertia pars eorum, quæ defunctus reliquit Ecclesiæ, ubi elegit sepeliri: aliquando est etiam media, ut habetur *in c. relatum 2. b. t.* ubi dicitur, quòd parochianus, qui elegit sepulturam in monasterio, eorum, quæ pro anima sua reliquit Ecclesiæ, medietas dari debeat ejus Ecclesiæ parochiali. Quandoque est minor, adeo ut non sit ubique locorum certa regula, sed standum sit consuetudini loci, ut desumitur *ex c. certificari 9. b. t.* ubi Clemens III. quæsitus, quanta debeat esse portio canonica, quæ debetur Ecclesiæ parochiali, rescripsit quoad hoc standum esse consuetudini loci: ubi etiam Glossa notat, quòd in mortuariis consuetudo loci servanda sit, quòd si essent variæ consuetudines in variis vicinis locis, est intelligendum de minori summa, quia in illa omnes concordant: unde si essent tres arbitri, quorum unus condemnaret in 15. alter in 10. alter in quinque valeret sententia hujus ultimi, quia quinque includuntur in 10. & 15. proinde omnes consentiunt in quinque. 2

Ad introducendam hanc consuetudinem Abbas docet, sufficere fluxum decem annorum, eò quia non sit consuetudo contra jus, sed tantùm præter jus: attendi tamen debent statuta, & concordata, si quæ sint *c. ult. de pact. in 6.* & Concilium Trident. *sess. 25. c. 13.* statuit, ut quibuscunque in locis jam ante annos 40. quarta, quæ funeralium dicitur cathedrali vel parochiali Ecclesiæ moris erat, ut solveretur, eadem integro jure, & eadem portione, ut ante eidem Ecclesiæ persolvatur, idque non obstantibus concessionibus gratiis, privilegiis etiam mari magno nuncupatis, aut aliis quibuscunque: siquidem mens pontificum concedentium talia privilegia semper est ista, nimirum ut privilegiati iisdem civiliter, & urbanè utantur. 3

Hinc licèt à Pio V. & antea à Julio III. & aliis Pontificibus, quorum meminit Choppin. *Monast. lib. 2. tit. 1. num. 3.* per specialia privilegia Religiosi ordines prædicatorum, minores S. Francisci, & cæteri Ordines mendicantes videantur à quarta funeralium exempti, quam antea de jure solvere tenebantur juxta *c. in nostra 10. b. t.* ubi privilegiati ad sepeliendum in propria Ecclesia, si sepeliant eos, qui talem eligunt sepulturam, tenentur de relictis à defuncto pro anima sua in ultima dispositione dare quartam partem parochiæ; & *in clement. c. dudum. 2.* ubi etiam jubentur solvere quartam parochialibus Ecclesiis, tam de obventionibus, quàm

quàm de funeralibus, quibuscunque & quomodocunque relictis distinctè, vel indistinctè ad quoscunque certos, & determinatos usus, etiam de quibus canonica portio ab aliis ecclesiis exigi non consuevit, vel non debet de jure, ut habetur *in d. clement. dudum.* 2. & explicat Glossa: nihilominus Pius V. declaravit, mentem suam fuisse hanc, incitandi scilicet Parochos, ut si eorum parochiani in ecclesiis mendicantium sepelirentur, ipsi quoque præsentes interessent, ac propterea quartam partem consequerentur omnium, quæ ab hæredibus defunctorum pro funeralibus dantur. Cæterum officia mortuorum, & alia munera, quæ in hisce Monasteriis solent adhiberi, non peraguntur à Parochis, nec canonicis, nec à clero sæculari, sed ab ipsis Religiosis.

5 Juvat tamen observare quod hæc canonica portio parochialis non detrahitur ex iis bonis, quæ relicta sunt aliis ecclesiis, seu piis locis, sed tantùm illi, in qua quis sepelitur, ut notat Abbas *in d. c. certificari 9. h. t.* neque detrahitur ex legatis pro ornamentis, fabrica, luminaribus, anniversario, septimo, vigesimo aut trigesimo die, vel aliis ad perpetuum cultum divinum relictis, dummodo non subsit fraus aliqua, nec jure suo privetur Episcopus, aut Parochus *c. fin. de testam.* Neque detrahitur ex dono datis Ecclesiæ inter vivos, ut desumitur *ex c. Nos instituta* .1 *h. t.* & ibidem Hostiensis: neque de equis, aut armis, quæ indulgentur militibus Jerosolymitanis, seu Melitensibus in subsidium terræ sanctæ, ut habetur *in c. in nostra 10.* ex Innocentio III. Neque detrahitur ex relictis pro incertis malè ablatis: sed debetur hæc canonica portio ultra legatum relictum Ecclesiæ parochiali ab eo, qui sepulturam sibi elegit alibi: ratio est, quia non testator debet eam portionem parochiali Ecclesiæ; sed Ecclesia, in qua elegit sepeliri, ut desumitur *ex clement. c. dudum.* 2. & fusè de hac materia tractat, Lælius Zechius de Republica Christiana *c. 28. n. 18.*

6 Quòd si Parochianus Ecclesiæ inferioris sepultus sit in Ecclesia cathedrali, sive quia sepulcrum majorum in ea habeat, sive quia ibi elegerit sepeliri, adhuc canonica portio ex mortuariis solvi debet Ecclesiæ inferiori Parochiali; idque generaliter procedit de omnibus Ecclesiis, ac locis piis, in quibus parochiani extra suam Parochiam eligunt sepeliri, semper enim solvenda est canonica portio Ecclesiæ parochiali ipsius defuncti, ut notat Abbas *in c. cum super 8. num. 9. h. t. argum. c.* 1. *eod.* 1. quia generatim, indistinctè, & absque ulla restrictione statuitur, ut canonica portio ex mortuariis solvi debeat Ecclesiæ parochiali, in qua defunctus percepit, vel debuisset percepisse Sacramenta; & de jure debuisset in eadem sepeliri: debetur enim hæc portio, ratione laboris, & pro cura animarum, quam Parochus gessit. Immo si quis morbo aliquo laborans se transferat ad Religionem, in qua ex eodem morbo defungatur; etiam tunc de suis bonis canonica portio debetur Ecclesiæ, ut habetur *in c. de his 4. h. t.* quia oblatio bonorum facta tempore infirmitatis censetur facta mortis causâ, & ratione sepulturæ, & de relictis alienæ Ecclesiæ intuitu sepulturæ canonica portio debetur Ecclesiæ parochiali. Quòd si ante ægritudinem se transtulerit ad religionem, tunc canonica portio non debetur parochiæ, quia oblatio facta à viro sano, non censetur facta intuitu sepulturæ.

Hinc Novitii, qui sani fuerunt religionem ingressi si intra annum probationis defungantur, non debetur canonica portio Ecclesiæ illi, cujus erant Parochiani, quia Novitii gaudent privilegio religionis, in quam cum ingrediantur animo mutandi vitam, ac profitendi, censentur mutâsse domicilium; proinde eo ipso quod fiunt Novitii, desinunt esse Parochiani, ut docet Francus *inc. cum quis 2. n. 3. h. t. in 6.* nisi probaretur, quòd in fraudem fuerit quis religionem ingressus sine animo profitendi. Quòd si Ecclesia cathedralis sit simul parochialis, etiam ipsi debetur ex mortuariis quarta canonica portio, si ejus Parochianus sepeliatur in alia Ecclesia, idque statuitur in *c. cùm super 8. h. t.* non enim Ecclesia cathedralis si fuerit simul parochialis debet esse deterioris conditionis, quam sint aliæ Ecclesiæ parochiales inferiores: tunc tamen hæc canonica portio debetur Capitulo cathedralis Ecclesiæ, non Episcopo, ut statuitur *in d. c. cùm super:* quia parochia quando est adnexa cathedrali pertinet ad Capitulum, non ad Episcopum; adeout jura parochiæ spectent ad Capitulum. 7

Sunt tamen aliquot casus, in quibus canonica portio parochialis non debet solvi. Primò quando habetur expressum sedis Apostolicæ Privilegium, in quo tamen debet fieri expressa mentio *Clementina Dudum 2.* cui specialiter derogetur, ut notat Barbosa *de offic. Parochi c. 25. num. 8.* Secundò si Parochianus non potuit in sua parochia audire divina, nec Sacramenta percipere, eò quia longo tempore abfuerit, & alibi elegerat sepeliri; quia quarta canonica portio datur propter laborem, qui tunc cessat. Tertiè quando Ecclesia parochialis erat interdicta culpâ suâ, vel Parochi, & non Parochiani defuncti; tunc quarta canonica portio illi non debetur, quamvis Parochianus elegerit sepeliri in alia Ecclesia. Plures alii casus recensentur à doctoribus, & nos superiùs innuimus. 8

Portio debita parochiali Ecclesiæ non abrogatur nisi per consuetudinem præscriptam 40. annis cum Titulo; vel tempore immemoriali sine Titulo, ut docet Abbas *in c. certificari 9. num. 6. & 7. h. t.* quia jus commune stat pro Ecclesia parochiali, vel pro Episcopo; proinde cum præsumptio sit contra possidentem, huic incumbit onus probandi Titulum, per quem hæc præsumptio tollatur; vel allegandi, ac evincendi cursum temporis immemorialis habentis vim tituli præsumpti. 9

Hoc autem procedit, si præscribatur, ut infra quartam, vel nihil, detur Ecclesiæ parochiali; quia cum talis præscriptio sit contra jus Ecclesiæ, ideo cum Titulo requiritur consuetudo præscripta 40. annis juxta *c. de quarta de præscript. & c.* 1. *eod. in 6.* vel præscriptio temporis immemorialis sine Titulo. Ita etiam dicendum est si agatur de solvenda portione parochiali

chiali ultra dimidium, ut ex tribus dentur duæ partes, quia id est etiam contra jus. Secus quia jure expressum est, ut portio Ecclesiæ parochiali debita possit esse dimidia pars, vel tertia, aut quarta, ad præscribendum intra hos terminos in jure expressos sufficit consuetudo decem annorum sine Titulo; quia talis consuetudo non est contra, sed præter jus. Et quamvis Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 13. de reform.* revocet privilegia concessa monasteriis, Hospitalibus, aliisque locis piis, ne quartam funeralium cathedrali, vel parochiali Ecclesiæ solvere tenerentur, ac statuat, ut à quibus hæc quarta canonica portio ante annos ab hinc 40. persolvi consueverat, ab iisdem etiam eodem modo solvatur: tacitè hoc ipso significat, non comprehendi illa monasteria, quæ ante integros 40. annos præfatam quartam non consueverunt solvere, ut docent Layman. *lib. 3. tract. 4. c. ult. num. 13.* Pithing. *h. t. §. 6. num. 60.* Cæterum consuetudine jam receptum est, ut quarta non solvatur, nisi de iis tantùm, quæ cum corpore defuncti deferuntur, & de oblationibus, quæ in die sepulturæ fiunt; quia Concilium Tridentinum tantùm mentionem facit de quarta funeralium, seu de iis, quæ offeruntur in die funeris, vel sepulturæ.

10 Præter canonicam portionem, quæ debetur Ecclesiæ parochiali, alia reperitur in jure canonico portio, quæ diciturEpiscopalis, eò quia debeatur Episcopo pro cura, quam gerit, & laborem, quem impendit in promovenda salute fidelium suæ diœcesis; unde ex relictis alicui Ecclesiæ, canonica portio debetur Episcopo, ut desumitur *ex c. conquerente in V. mortuariorum sup. de officio Ordinarii c. officiis 14. sup. de testa.* ubi dicitur; quòd quando quis legavit Episcopo aliquam portionem, & alia multa legavit monasteriis, vel Ecclesiis, Episcopus potest sibi accipere portionem etiam de legatis factis monasteriis, & aliis locis piis, nisi essent Regulares privilegiati à Papa.

11 Hæc portio canonica Episcopo debita etiam nunc est quarta, vel tertia pars *c. requisisti 15. sup. de testam.* interdum etiam media *can. antiquos 10. q. 1. c. 2. h. t.* servanda est quoad hoc locorum consuetudo. Hanc portionem potest Episcopus detrahere, licèt testator expresserit, quod nolit quidquam Episcopo relinquere; sed velit totum dare Ecclesiæ, vel loco pio: ratio est quia hæc portio canonica est de jure communi, & dispositio privatæ personæ, ut est illa testatoris non potest immutare generalem constitutionem canonis *d. c. requisisti 15. sup. de testa.* ubi expressè habetur: quod ex relictis Ecclesiæ regulariter Episcopus debeat habere tertiam, vel quartam portionem secundùm diversas consuetudines: & si testator exprimat, quòd illud tantùm velit esse Episcopi, & non Ecclesiæ; tunc ita servandum est: sin verò exprimat, quod velit esse solius Ecclesiæ, & non Episcopi, id non præjudicat Episcopo, sed illi adhuc debetur canonica portio juxta juris dispositionem.

12 Verùm sicut Episcopo de relictis Ecclesiæ competit canonica portio: ita si quid Episcopo relictum fuerit, de eodem Ecclesia parochialis suam canonicam detrahit portionem, nisi testator expresserit, quòd velit illud esse Episcopi tantùm, vel præsumatur relictum Episcopo intuitu personæ, & non Ecclesiæ, ut quia à conjuncto, vel propinquo, aut amico relictum sit Episcopo, ut habetur *in d. c. requisisti 15. de testam.* Secus si relinquatur aliquid Episcopo intuitu Ecclesiæ, ut si relinquatur ab extraneo; tunc ex relicto canonica portio debetur Ecclesiæ parochiali.

Quòd si conjunctim Episcopo, & Ecclesiæ cathedrali legetur aliquid, tunc dividenda est, in duas medietates res illa relicta, & Episcopus accipit unam medietatem; & Ecclesia aliam; hæc omnia habentur *in dic. c. requisisti,* sicut si istud Ecclesiæ, & illud Episcopo relictum sit: nisi stare malint dispositioni testatoris. Cum Ecclesiis autem inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum; quia cum ecclesiis inferioribus non est Episcopo tanta communio sicut cum cathedrali: quartam tamen ex iis, quæ illis relinquuntur detrahit, ut statuitur *in d. c. requisisti* ubi fusè agitur de hac materia, ut etiam in decisione Rotæ Romanæ, quam citat, & refert Piasecius 2. *p. c. 5. art. 4. num. 40.* ubi deciditur, de iis, quæ relinquuntur pauperibus in genere non esse quartam detrahendam; quia tunc testator non relinquit piis locis, neque ecclesiis, sed tantùm personis: & de relictis personæ, vel personis non detrahitur quarta Episcopalis; excipitur tamen nisi testator sua bona relinqueret parperibus certi loci, quia tunc legatum censeretur factum intuitu talis loci pii, in quo aluntur pauperes. In eadem decisione apud Piasecium *l. c.* habetur etiam quòd ex relictis pro restauratione Ecclesiæ, hospitalis, monasterii, vel alterius loci pii non detrahitur quarta per textum *c. de his 20. sup. de testam.* ubi dicitur, quòd Episcopus, vel parochiæ non debeant habere portionem canonicam de iis, quæ legantur Ecclesiæ, vel aliis locis piis pro ornamentis, pro fabrica, pro luminaribus, pro anniversario 7. 20. vel 30. seu aliis ad perpetuum cultum divinum; dummodo non fiat in fraudem, ut scilicet Episcopus, vel parochia iisdem defraudetur.

Quòd si Ecclesia, vel locus pius, pro cujus fabrica testator legavit summam pecuniæ, non indigeat restauratione; tunc Rota Romana in præfata decisione resolvit attendendam esse formam legati; ut si testator velit statim, vel annuatim aliquid solvi pro restauratione loci pii, qui reparatione non indiget, tunc debeatur quarta: non ita si legavit pro restauratione Ecclesiæ quoties indiguerit, tunc servandum est totum legatum pro tali indigentia; quia præsumitur relictum intuitu solius fabricæ. Id procedit etiam de relictis pro ornamentis, luminibus, aliisque ad cultum divinum pertinentibus, ut resolvit eadem Rota in præfata decisione; ubi excipit, nisi cultus esset indeterminatus, vel non destinetur cultui divino. Quid verò dicendum de relictis pro aliis piis operibus in genere, resolvit Rota in dicta decisione, id dependere à futuro eventu: quia si executores testamentarii legatum distribuerint in fabricam, lumi-

luminaria, ornamenta Eccleſiæ, vel in concernentia divinum cultum, non detrahitur quarta: ſecus ſi in piorum locorum uſum non privilegiatum.

15 Neque quarta detrahitur ex dote relicta pro maritandis ſingulis annis duabus puellis, vel pro una puella conſanguinea; quia vel ſunt pauperes, & tunc liquet *ex cit. tex.* non deberi quartam; quia legatum eſt factum perſonæ pauperi, non loco: ſi non ſunt pauperes, neque debetur quarta ob eandem rationem, quia legatum eſt relictum perſonæ; & non loco pio. Neque detrahitur quarta à legatis, quæ fiunt regularibus; ut habetur *in extravag. 1. h. t. in commun.* ſecus de bonis relictis à clerico inteſtato quarta permittitur Epiſcopo, ubi viget talis conſuetudo *arg. c. ult. de officio ordinarii in 6. c. ſancto juncta Gloſſa in V. morientium.*

16 De bonis etiam laicorum ab inteſtato decedentium poteſt Epiſcopus quartam deducere diſtribuendam in pios uſus, ubi conſuetudo viget, ut reſpondit ſacra Congregatio referente Genuenſi *in prax. c. 66.* verùm hæc quarta non detrahitur, niſi priùs deductis oneribus, ſeu ſolutis debitis, ſi quæ ſint, & etiam expenſis factis in pompam funebrem, & aliis, quæ fuerunt neceſſaria pro famulis, & Miniſtris, ut habetur *in c. ult. §. porro de offic. ordinar. in 6.* & notat Piaſecius *2. p. c. 5. art. 4. n. 42. in fin.*

§. V.

Quibus ſepultura eccleſiaſtica concedenda ſit, & quibus deneganda.

1 Tametſi ab eccleſiaſtica ſepulturâ nemo arcendus videatur juxta illud Eccleſ. 7. mortuo non prohibeas gratiam, ſciens, quoniam omnes moriemur, ut habetur in *can. in eccleſiaſt. 4. 12. q. 2.* adeo ut omnibus fidelibus baptizatis debita ſit ſepultura in loco ſacro: nihilominus prohibentur ex l. canonica nonnullli ſepeliri in loco ſacro ob crimen aliquod, cujus pœna eſt privatio talis ſepulturæ, ut deſumitur *ex c. nullus 11. juncta Gloſſa cauſ. 13. q. 2. & c. Eccleſiam 28. de conſecrat. diſt. 1.* Secluſo igitur delicto omnes fideles, ſeu baptizati ſepeliendi ſunt in loco ſacro, etiam qui ob patrata flagitia damnantur ad mortem, ſi ipſos pœnituerit peccatorum, quia cùm hiſce Eccleſia non deneget Sacramenta, ita nec Eccleſiaſticam ſepulturam *c. quæſitum 30. cauſ. 13. q. 2.* & deſumitur *ex c. ex parte 11. h. t.* ubi dicitur ei, qui caſu moritur, & non ſponte ſe interimit non eſſe denegandam Eccleſiaſticam ſepulturam, & additur etiam ratio: quia cui communicamus vivo, debemus & mortuo communicare. Qui verò ſe ſpontè præcipitâſſet è loco edito, non eſſet ſepeliendus in loco ſacro, ut notat Gloſſa *in d. c. ex parte* & habetur *in 23. q. 5. placuit.*

2 Sin verò putavit poſſe evadere, licèt ſe ſpontè præcipitaverit, eſt ſepeliendus in loco ſacro, quia ei non imputatur. Nonnunquam tamen damnati ad mortem ob patrata crimina privantur eccleſiaſtica ſepultura, vel ad tempus, vel etiam in perpetuum ad terrorem cæterorum, & ideo eorum corpora relinquuntur in loco publico ſuſpenſa, ut nos docet quotidiana praxis. Tum quia cadavera eorum, qui in patibulis fuerunt ſuſpenſi, vel rotis illigati, vel palo infixi non deponuntur, neque extrahuntur ſine Principis, vel Magiſtratus licentia, ut notat Abbas *in d. c. ex parte num. 4.* non tamen ex eo, quòd quis fuerit ære alieno gravatus, privari debet ob ſola contracta debita, ſacrâ ſepulturâ, ut tradit Covarr. *lib. 2. reſol. c. 1. n. 10.*

Rurſus ex juris diſpoſitione juſtè nonnullis interdicitur Eccleſiaſtica ſepultura, ut paganis *can. Eccleſiam 26. & ſequent. de conſecrat. diſt. 1.* Judæis etiam, & hæreticis, ac eorum fautoribus etiam poſt mortem damnatis *c. excommunicamus 13. §. credentes de hæret.* Immo id procedit, quamvis eorum hæreſis nonniſi poſt mortem manifeſtata fuerit *c. ſanè 6. cauſ. 24. q. 2.* Infidelibus etiam accenſentur parvuli Chriſtianorum decedentes ante baptiſmum. Quòd ſi certò conſtet, prolem in matris alvo mortuam eſſe, tunc unà cum matre defuncta debet & proles in ejus utero extincta cum matre ſepeliri in loco ſacro: quia fœtus nondum in lucem editus eſt pars ventris, & pars ſequitur totum, cujus eſt pars *l. 1. §. & ex reſcripto ff. de inſpiciend. ventre.* Quòd ſi dubitetur, an proles mortua ſit, nec ne, tunc mortua matre ſecari debet ejus uterus, & fœtus extrahi ut baptizetur: non verò debet mater dum adhuc vivit ſecari, ſi ſine periculo inferendæ mortis non poſſit ſcindi. 3

Hinc neque catechumeni ſepeliendi ſunt in loco ſacro eò quia careant baptiſmo, tametſi pro illis oret Eccleſia, ſi credentes deceſſerint. Neque ſepeliendus eſt in loco ſacro, qui manus violentas in ſe ipſum injiciens, ſe ſponte ac voluntariè occidit, ex deſperatione, vel iracundia, ut deſumitur *ex c. placuit 13. cauſ. 23. q. 5.* ſed ſi quis ex urgente cauſa, vel, ut declinaret inſequentem hoſtem ſe in fluvium præcipitaret, quem natando exiſtimaret poſſe trajicere, & interim ſuffocaretur; vel è feneſtra ſe præcipitaret in plateam, ut incendium evaderet, non eſſet privandus eccleſiaſtica ſepultura: ut nec etiam puella ſi fugiat violare eam volentes, & ſe è feneſtra det præcipitem, ut deſumitur *ex d. c. ex parte 11. h. t.* ubi puella ut evaderet volentes ipſi vim facere aufugiens, de ponte in amnem præterfluentem cecidit, & cùm dubitaretur, an ſepelienda eſſet in loco ſacro, reſpondit Innocentius III. quòd cùm puella non ſpontè ſe præcipitaverit, ſed caſu de ponte ceciderit in fluvium, ſepeliendam eſſe in loco ſacro, præſertim cùm ex honeſta cauſa fugerit: ſimiliter ſi puella ob eandem cauſam ſe præcipitaret è feneſtra etiam voluntariè, dummodo crederet, ſe non morituram, eò quia altitudo non ſit nimia, & interim fracto capite moreretur, non eſſet ei deneganda ſacra ſepultura, quia intentio puellæ non fuit ſe occidere, ſed tantùm fugere, ne vim pateretur. 4

Cæterum ſi quis ſpontè, & non coactus, ſe in fluvium præcipitaret cum evidenti, & certo periculo moriendi, id non foret licitum, neque in puella ad vitandam vim ſibi inferendam. Proinde eſſet illi deneganda Eccleſiaſtca ſepultura, ut deſumitur *ex d. c. ex parte* ubi dicitur, eum 5

qui

qui non se spontè interemit, esse sepeliendum in loco sacro: unde à sensu contrario infertur, eum, qui se spontè interemit non esse sepeliendum in loco sacro. Qui verò animo se occidendi lethaliter se vulnerat, si statim non moriatur, & interim ipsum pœniteat facti, non debet ei Ecclesiastica sepultura denegari, nec etiam ei, qui mortuus reperitur in puteo, nisi constet, se ipsum præcipitem dedisse: imò neque privandus est sacra sepultura qui laqueo suspensus, & mortuus invenitur, nisi constet, se ipsum interfecisse: ratio est, quia in similibus casibus, quis non præsumitur, se ipsum interfecisse; quia id alienum est à quovis homine sanæ mentis: unde præsumitur, id contigisse per insidias, vel vim ab alio factam, vel ex mentis alienatione: in dubiis enim de nemine præsumitur, quòd deliquerit *l. merito 51. §. pro socio.* Tum quia delicta nisi probentur, & constent, præsumi non debent. Qui etiam vulneratus lethaliter decessit, non præmissa sacramentali confessione, eò quia eam non potuit facere, sepelitur in loco sacro, nisi apertè constet, eum in peccato lethali impœnitentem obiisse, ut cùm quis in furto, vel latrocinio deprehensus occiditur nullo pœnitentiæ signo edito: ut etiam cùm quis actu peccans cum meretrice defungitur *c. placuit 12. in fin. caus. 23. q. 5.*

6 Notoriè excommunicati arcentur etiam à sepultura ecclesiastica, ut statuitur in *c. 1. caus. 24. q. 2. & c. quicunque 27. caus. 11. q. 3.* & magis expressè *in c. sacris 12. h. t.* ubi dicitur, quòd si excommunicati sepulti fuerint in loco sacro, & eorum ossa possunt ab aliis secerni, debeant exhumari, & procul à loco sacro ejici: quòd si nequeant secerni, relinqui debeant, eò quia defuncto nec vilis sepultura nocet, nec speciosa juvat. Quòd si excommunicatus adhuc vivens petierit reconciliari cum Ecclesia, nec per ipsum steterit, quò minus reconciliaretur, tunc post mortem absolvendus est ab excommunicatione, & sepeliendus in loco sacro, ut desumitur *ex c. à nobis 28. & c. sacris 38. de sent. excommun.*

7 Rursus etiam publicè interdictis denegatur sepultura ecclesiastica, & desumitur *ex clement. 1. h. t.* ubi habetur: qui etiamsi sint exempti, defunctos in cœmeteriis tempore interdicti in casu à jure non concesso, vel publicè, aut nominatim excommunicatos, interdictos, vel publicos usurarios præsumunt scienter sepelire, sunt ipso facto excommunicati, nec possunt absolvi nisi priùs arbitrio ordinarii satisfecerint offensis tali injuria, non obstante quocunque privilegio sub quacunque forma: non tamen dicitur quis statim publicè excommunicatus, ut notat Glossa *in d. c.* ex eo quia per judicem sit excommunicandus in loco judiciali: sed excommunicatio dicitur publica, vel non publica ex qualitate fori, seu ex multitudine, vel paucitate officialium, & adstantium ad hoc ut præsumatur ignorantia in sepeliente, vel non: quia licèt sententia sit promulgata à judice coram duobus, vel tribus, adhuc excommunicatio censetur occulta: pari pacto interdictus non nominatim potest sepeliri in loco interdicto: publicus tamen usurarius non potest sepeliri in sacris, nisi in testamento cautum sit, ut restituatur totum alienum: id enim sufficit quoad sepulturam: non ita quoad eandem sufficeret cautio data ab hæredibus.

Cæterum nominatim, ac publicè interdicti arcendi sunt à sacra sepultura *ex d. clement 1. h. t.* quia per omne interdictum sive generale, sive speciale locale, vel personale prohibetur ecclesiastica sepultura *c. quod in te 11. de pœnit. & remiss.* ubi etiam expressè dicitur, quòd per generale interdictum debeat omnibus denegari ecclesiastica sepultura: & id etiam procedit de illis, quibus ingressus Ecclesiæ est interdictus, nisi pœnituerint, *c. is cui 20. §. talis quoque de sent. excommun. in 6.* 8

An verò hodie excommunicati, qui vitandi non sunt gaudeant ecclesiastica sepultura. Affirmant plures cum Navarr. *de sepult. cons. 4.* Layman. *in Theolog. moral. lib. 5. tract. 5. c. 5. num. 8.* Alii tamen è contra censent, si de excommunicatione publicè constet, non esse sepeliendos in loco sacro, quia *in d. extravag.* non adjuvantur excommunicati, sed tantùm fideles innocentes, ne facilè aliquam censuram incurrant, ut docent Covarr. in *select. c. alma mater. de sentent. excommun. in 6. p. 1. §. 2. num. 11.* Zoësius *lib. 3. decret. h. t. num. 9.* quòd si excommunicatio fuerit occulta, & fortassis soli parocho cognita, non erit tunc excommunicatus privandus ecclesiastica sepultura, quia privata scientia licèt possit quis interdum uti in privato, non ita ad condemnationem in publico. 9

Verùm post Concilium Constantiense *in extravag. ad evitanda* solùm excommunicati denuntiati, & vitandi, privandi sunt ecclesiastica sepultura, ut communior, ac probabilior est sententia, ut docet Suarez *disp. 12. de censur. sect. 4. n. 5.* siquidem ratio, cur excommunicatis non conceditur ecclesiastica sepultura, est, quia quibus vivis non communicamus, nec mortuis, communicare debemus, ut habetur *in d. c sacris 12. h. t.* unde à sensu contrario valet illatio: ergo quibus vivis communicare potuimus, etiam mortuis non prohibemur sepulturam communicare. 10

Præterea prohibitio sepeliendi non cadit in ipsos excommunicatos, sed in fideles viventes, ne eorum corpora sepeliant: atqui aliis fidelibus, perinde prohibita est communicatio per sepulturam, ac alia communicatio, ut constat *ex c. ut privilegia 24. de privil.* ergo si excommunicatus non sit vitandus, potest sepeliri in loco sacro: quia eò ipso, quòd non est vitandus possunt fideles cum ipso communicare, proinde etiam per sepulturam. Cæterum si corpus excommunicati, & vitandi de facto sepultum sit in loco sacro, locus ille censetur violatus, & aspersione aquæ benedictæ debet solemniter reconciliari, ut habetur *in c. consuluit. 7. de consecrat. eccles.* & si locus sacer sit Ecclesia, nequeunt in ipsa divina officia peragi, nec alii fideles sepeliri, donec Ecclesia fuerit expurgata, & reconciliata, ut habetur *in c. unic. de consec. eccles. in 6.* proinde excommunicati sepulti exhumari debent, si à reliquis corporibus sepultis discerni possint, quòd si non possint distingui relinqui debent, 11

debent, ratione difficilis separationis, ratione cujus aliquid interdum permittitur, quod aliàs non permitteretur, ut notat Glossa *in d. c. sacris 12. h. t.* ubi etiam assignatur ratio, cur tunc sepulta corpora excommunicatorum relinqui debeant: quia defuncto nec vilis sepultura nocet, nec speciosa prodest: locus reconciliandus est, quia violatus fuit per primam sepulturam, & post reconciliationem possunt in eodem sepeliri fideles; quia cùm corpus excommunicati non possit ampliùs discerni, habetur pro occulto defectu, qui non impedit reconciliationem. Tum quia præceptum exhumandi hujusmodi corpora est affirmativum, proinde non semper obligat, sed tunc tantùm, quando potest sine tot difficultatibus corpus exhumari, eò quia ab aliis secernatur.

12 Juvat animadvertere, quòd prohibitio non sepeliendi excommunicatos in loco sacro est limitata, & restricta ad solos excommunicatos denuntiatos, & vitandos, quia excommunicati tolerati, hodie per Germaniam non vitantur quoad communicationem cum illis, & perinde habentur ac si solùm occultè essent excommunicati: hinc Ecclesiæ, in quibus diu Lutherani sua habuerunt exercitia, ac in iisdem corpora suorum defunctorum sepelierunt, si à catholicis recuperentur, communior sententia est, quòd non necessariò debeant solemniter reconciliari per Episcopum; quia per exercitium hæreticæ religionis non fuerunt violatæ, ut nec etiam per sepulturam hæreticorum. Alioquin non liceret divina in illis celebrare officia: moris tamen est, ut tales Ecclesiæ simplici saltem aqua benedicta per sacerdotem catholicum aspergantur, priusquam divina officia iterum in iisdem celebrentur: ita enim fuit ad praxim deductum in pluribus Ecclesiis Lutheranorum in ultimo bello in Pallatinatu inferiori occupatis à Gallis. Neque necesse est, corpora hæreticorum non denuntiatorum, nec vitandorum, qui in Ecclesiis ab hæreticis in Germania occupatis antea sepulti fuerant, exhumentur, si tales Ecclesiæ iterum recuperentur à catholicis, quia tales Ecclesiæ non fuerunt violatæ: & ex alio capite non sine gravi perturbatione, & periculo corpora hæreticorum exhumarentur.

13 Quamobrem eorum tantùm corpora in locis sacris sepulta exhumari debent, qui excomunicati denuntiati, & vitandi sunt, & tales non habentur hodie hæretici per Germaniam, ubi simul cùm catholicis sua gerunt negotia, communicant in rebus, tum politicis, tum privatis, & frequenter etiam matrimonia simul contrahunt. Nomine autem loci sacri in ordine ad sepulturam intelligitur locus consecratus, vel saltem benedictus, ut Ecclesia, vel cœmeterium; quia reconciliatio supponit consecrationem, vel benedictionem: hoc tamen discrimine, quòd si Ecclesia fuit consecrata, requiritur solemnis, & episcopalis consecratio, ut reconcilietur, quòd si tantùm fuit benedicta, sufficit sacerdotalis benedictio per aquam benedictam, adeo ut locus aqua benedicta aspergatur à sacerdote, ut notat Zerola *in prax. Episcop. p. 1. V. pollutio Ecclesiæ.*

Tametsi excommunicatus decesserit cum signis contritionis, si tamen à censura excommunicationis non sit absolutus, non debet in loco sacro sepeliri, ut habetur *in c. à nobis 28. de sentent. excommun.* ratio est, quia privatio sepulturæ est effectus excommunicationis, quæ cum non tollatur per contritionem, sed per absolutionem ecclesiasticam, ideo potest quis contritus decedere, & salvari, tametsi excommunicatus moriatur, ac privetur ecclesiastica sepultura. Sin autem ante absolutionem jam sepultus fuerat in loco sacro, debet quàm primùm absolvi, ne alioquin si fuerit excommunicatus denuntiatus, & vitandus exhumari debeat, ac locus reconciliari. Quòd si quis ante mortem per Sacramenta Ecclesiæ fuit à suo Presbytero absolutus ab excommunicatione; is sepeliri debet in loco sacro, ut desumitur *ex c. parochiano 14. h. t.* ubi Gregorius VII. ita rescribit: excommunicati pro manifestis excessibus ut incendio, homicidio, percussione clerici, violatione Ecclesiarum, incestu, & aliis flagitiis, si à suo Presbytero juxta formam Ecclesiæ fuerint absoluti in morte, sunt sepeliendi in loco sacro, sed hæres tenetur satisfacere pro illis sub censura. 14

Excipiuntur tamen Rei, quibus ob graviorum criminum detestationem per sententiam condemnatis sacra solet denegari sepultura, tametsi à peccatis, & censuris fuerint ante mortem absoluti, ut ob hæresin. Cæterum quilibet sacerdos in mortis articulo constitutum potest absolvere ab omnibus peccatis, & excommunicationibus annexis sive à jure, sive ab homine latis, sive Papæ reservatis: debet tamen sacerdos si possit jurisdictionem absolvendi impetrare ab Episcopo: unde hæc jurisdictio ordinaria, vel delegata ex communiore, ac probabiliore sententia semper requiritur, si haberi possit, ut tradit Layman. *lib. 5. tract. 6. c. 12. num. 14.* quia eatenus sacerdoti simplici conceditur facultas absolvendi à quibuscunque peccatis, ac censuris in mortis articulo jure extraordinario ob necessitatem, ne si absolutio denegetur, aliquis pereat, ut statuit Concilium Tridentinum *sess. 14. c. 7.* proinde cessante necessitate cessat etiam potestas extraordinaria: est enim regula communis, quam tradit Abbas *in c. cum venerabilis 7. in fin. de consecrat.* quòd quando aliquid conceditur ob necessitatem tamdiu durat concessio, quamdiu necessitas. Plures tamen oppositum docent, & volunt quemlibet sacerdotem etiam præsente Ordinario posse in articulo mortis absolvere: sed prior sententia verior est, ac servanda, quia habens jurisdictionem ab Ecclesia expressam ratione dignitatis in pari concursu debet præferri simplici sacerdoti. 15

Cæterum si absolvatur in articulo mortis ab excommunicatione, debet id fieri secundùm formam præscriptam à sacris canonibus, ut habetur *in c. ex tenore 10. c. cùm desideres 15. juncta Glossa fin. de sentent. excommun.* adeo ut excommunicatus non debeat priùs absolvi, quàm realem satisfactionem dederit parti læsæ, vel si talis satisfactio non possit statim præstari, sal- 16

tem debeat cautionem dare, vel seriò promittere se satisfacturum, ut desumitur *ex d. c. parochiano 14. h. t.* & talis obligatio transit ad hæredes defuncti, ut habetur *in eod. cap.* sed procedendum est cùm aliqua distinctione, quia si agatur tantùm de injuria illata alicui à defuncto absque damno pretio æstimabili, tunc quia obligatio satisfaciendi est merè pœnalis, seu præcisè orta ex delicto non transit ad hæredem, quia delicta per mortem delinquentis extinguuntur §. *non autem instit. de perpet. & temp. action.* excipitur tamen nisi pœna ipso jure sit imposita, & incursa à defuncto hæretico, ut est pœna confiscationis bonorum *argum. l. Cajus 22. §. de S. C. Syllan.* tunc enim cùm pœna jam sit imposita ejus obligatio transit ad hæredes. Vel nisi lis cum defuncto fuerit contestata, tunc enim ex delicto defuncti etiam successores obligantur in solidum, in quantum ad eos pervenit *l. unic. C. ex delicto defuncti:* siquidem per litis contestationem partes litigantes contrahunt inter se, proinde obligatio transit ad hæredes, vel nisi ex furto agatur condictione furtiva; tunc etiam hæres tametsi nihil ad eum pervenerit, obligatur ad æstimationem rei perditæ *l. si pro fure 7. ff. condictio.* Sin verò agatur de satisfactione ob damnum voluntariè, & injustè illatum per delictum, ut per homicidium, furtum, vel quasi delictum, obligatio satisfaciendi secundùm jus canonicum, forúmque conscientiæ transit ad hæredes, ut desumitur *ex c. parochiano ult. h. t.*

17 Prohibentur etiam sepeliri in loco sacro quotquot in notorio peccato mortali decedunt, ut deprehensi in crimine furti, adulterii, & interempti *c. fures. 20. 13. q. 1.* ubi etiam sibi mortem inferentes ex desperatione, vel iracundia *c. placuit 13. q. 5.* secus si ex fatuitate, vel si inflicto sibi vulnere lethali ante mortem pœnituerint: & in dubio non præsumitur, quòd quis sibi mortem peccaminosè intulerit, nisi ex aliis conjecturis appareat. Rursus meretrices publicæ, quæ ad meliorem vitæ frugem non redierunt sacra privantur sepultura, ut etiam qui semel in anno Sacramentum Eucharistiæ non perceperunt. Subitanea tamen morte extincti quamvis constet, quòd sæpius peccaverint, non tamen sunt excludendi à sacra sepultura, quia privatim censentur pœnituisse, ut habetur *in c. ex parte 11. h. t.* ubi dicitur, quòd illi, qui casu moritur, & non se sponte interimit, non sit deneganda ecclesiastica sepultura; quia cui comunicamus vivo, & debemus & mortuo communicare. Usurarii manifesti etiam privantur ecclesiastica sepultura, nisi priùs restituerint, vel de restituendo caverint *c. 2. de usur. in 6.* verùm quia materia usurarum est difficilioris indaginis, cùm plures contractus à doctoribus excusentur ab usura: ideo non facilè erit Parocho concedendum, ut propria authoritate sine prævio judicio ecclesiastico tam gravem pœnam exequatur. Rursus qui in hastiludiis, seu torneamentis, ex quibus probabile mortis periculum imminet decesserunt, tametsi ante obitum Sacramenta pœnitentiæ, & communionis perceperint adhuc privantur ecclesiastica sepultura, ut habetur *in c. 1. & 2. de torneament.* & ita etiam dicendum de occumbentibus in duello ex Concilio Tridentino *sess. 25. c. 19. de refor.*

Neque id limitatur ad solum duellum solemne quod authoritate publica initur cum patrinis, aliisque solemnitatibus, quia Gregorius XIII. in sua constitutione, quæ incipit: *Ad tollendam*, & Clemens VIII. in sua cui initium est: *Illius vices*, pœnas contentas in Concilio Tridentino extenderunt etiam ad duella privata, quæ fiunt ex condicto certo loco, & tempore designato, quamvis sine patrinis, & non transmissis litteris provocatoriis, aliisque cæremoniis. Hinc morientes in duello, ita tamen ut ante mortem dederint signa contritionis, an possint sepeliri in loco sacro. Affirmat Portel. *in respons. moral. p. 3. cas. 10. num. 3.* & nititur quia lex Concilii Tridentini arcentis ab ecclesiastica sepultura morientem in duello est pœnalis, proinde strictè intelligenda de iis tantùm, qui moriuntur in ipso duello: qui verò dedit signum contritionis, non moritur in ipso duello, sed post duellum, alioquin non daret illa signa pœnitentiæ, si duellum non cessâsset: ergo danti post duellum signa contritionis non videtur deneganda ecclesiastica sepultura. Tum quia lex Tridentini cùm sit pœnalis, intelligitur cum restrictione de illo, qui moritur in duello absque signo contritionis, & cum notorio peccato lethali. Verùm hæc sententia rejicitur, quia in Rituali Romano edito jussu Pauli V. sic habetur in rubric. de exequiis. *Negatur ecclesiastica sepultura morientibus in duello, si ante obitum signa dederint pœnitentiæ.* Si quis tamen moreretur uno, vel altero die post duellum, posset sepeliri in loco sacro, quia tunc non moritur in loco duelli, nec in duello, sed tantùm ex occasione duelli, nec iste casus includitur in Concil. Trident. neque in Rituali Pauli V. Non tamen desunt qui censeant, talem esse privandum ecclesiastica sepultura, eò quia pœna hujus privationis inducta sit in detestationem criminis, & ut alii agnoscentes duellum tam graviter puniri, terreantur, & à duello ineundo arceantur.

Tum quia privatio sepulturæ non infligitur per modum censuræ, sed per modum justitiæ vindicativæ distinctæ à censura, alioquin non fuisset opus, hanc pœnam exprimere, cum privatio sepulturæ sit effectus, qui sequitur ad excommunicationem. Et hæc sententia est etiam valdè probabilis. Quinimò excluduntur etiam ab ecclesiastica sepultura, qui in duello inopinatò defunguntur, tametsi ab adversario non fuerint vulnerati, quia isti moriuntur in loco duelli, & cum peccato lethali notorio, cùm nullum dederint signum contritionis, & supponantur ex-tempore defungi. 19

Difficilius videtur de milite in exercitu, & de viro equestri in aula imperatoria, vel regia, qui si provocatus ad duellum, illud non acceptet ob ignaviæ suspicionem debeat excidere à favore Principis in aula, vel ducis in castris, ut etiam de illo, qui ad pugnandum lacessitur per crebra convicia, & contumelias, an iste ad liberandum se à tali molæstia, ac dedecore possit duellum acceptare, & si illud acceptet, & occumbat 20

cumbat in duello, an privandus sit ecclesiastica sepultura. Respondent Floronus *de duello 6. §. 2.* Filiucius *tom. 1. tract. 15. c. 5. n. 107.* Layman *in Theolog. moral. lib. 3. tract. 3. p. 3. c. 3. n. 3.* & alii in similibus circumstantiis acceptantem duellum oblatum non animo occidendi provocantem, sed ob meram defensionem in foro interno posse excusari, quia videtur nimis durum, ac difficile viro equestri, aut militi excidere à dignitate, vel favore Principis, aut ducis ob suspicionem ignaviæ, si provocatus ad duellum illud non acceptet; non animo nocendi adversario, sed tantùm se ipsum defendendi, & offendendi tantùm cum moderamine inculpatæ tutelæ, si aliter non possit se ipsum defendere: etenim si quis velit alteri vitam adimere, potest hic se tueri, & si aliter non posset se defendere, potest duellum acceptare cum aliter esset occidendus. Tum quia acceptare duellum, & comparere in loco condicto est quid ex se adiaphorum quod bene, vel malè fieri potest: unde si justa causa subsit videtur duellum posse acceptare non animo nocendi adversario, sed se ipsum, & proprium honorem tuendi. Verùm hæc sententia est falsa, & contraria omnino vera, adeo ut deduci ad praxin non possit: quia Ecclesia sub gravissimis pœnis prohibuit duella, ut liquet ex Concilio Tridentino *sess. 25. c. 19. de reformat.* & Ecclesia potuit ad impedienda plura mala, quæ inde ex duellis orirentur, has pœnas injungere. Tum quia provocans ad duellum non intendit spoliare provocatum suo honore; sed si honoris amissio sequitur, id tantùm contingit per accidens, & potest etiam id impediri, si dicat se paratum fore, si per decreta Ecclesiæ licitum esset singulare certamen. Tum quia recusare duellum, eò quia sit prohibitum ab Ecclesia ita pugnare, apud viros probos, & prudentes non est dedecus, sed id potius vertitur probitati vitæ.

21 Demum quia provocatus potest semper respondere provocanti, quod si ipsum aggressus fuerit palam, & non proditoriè, se defendet, quo pacto nullam potest ignaviæ suspicionem incurrere. Hinc qui tantùm honoris causâ duellum acceptaret, & in illo occumberet non esset sepeliendus in loco sacro, quia id statuitur in Bulla Clementis VIII. cui initium est: *Illius vices*; ubi dicitur, quòd pœnæ duellantium procedant, etiamsi unus miles cum altero etiam ex hostili castro, & ducum permissu, privata tamen de causa duellum ineat: quamvis miles tunc sine contemptu, & diffamatione apud totum exercitum non videretur posse duellum declinare. Ratio est quia ad execrationem, & extirpationem alicujus gravis criminis in genere talis, aut abusus, multa fiunt sine vera culpa, quæ non fiunt sine causa, aut culpa præsumpta: & nonnunquam ex præsumptione mali, damnatur etiam qui est innocens: hinc electus per simoniam alterius, etiam ignoranter privatur dignitate *c. nobis fuit 37. de simon.* Rursus filii eorum, qui crimen læsæ majestatis perpetrârunt graviter puniuntur per privationem bonorum, successionum, & dignitatum, ut ipsis mors sit solatium, & vita supplicium, quamvis in sua persona nil commiserint *c. vergentis 10. de haret. l. quisquis C. ad leg. Jul. majestat.*

Demum neque ecclesiastica sepultura illi 22 conceditur adulto, qui antequam defungeretur baptismum petiit, si illum non susceperit: ratio est, quia adultus non nisi per susceptionem baptismi ingreditur in Ecclesiam visibilem, unde cùm careat baptismo, quem nondum susceperat ab Ecclesia visibili, non est honorandus ecclesiastica sepultura: quia Ecclesia non agnoscit ut visibilem filium, qui visibiliter per Sacramentorum januam ad eam non est ingressus. Non tamen adultus ille in campum esset abjiciendus; cum piè credi possit, talem fuisse salutem consecutum si ex contritione cordis baptismum petiit, unde sepeliendus esset, non per contemptum, sed in aliquo honesto loco non sacro. Infideli tamen non baptizato patienti tamen pro Christi fide mortem, concedenda est Ecclesiastica sepultura: quia per martyrium satis ostendit, se filium esse Ecclesiæ, pro qua sanguinem, & vitam profudit.

Sepelientes scienter tempore interdicti de- 23 functos in casibus non permissis in ecclesiis, vel cœmeteriis publicè excommunicatos, vel nominatim interdictos, vel usurarios manifestos ipso facto incurrunt excommunicationem, & non possunt absolvi nisi priùs satisfecerint offensis tali injuria non obstante quocunque privilegio, sub quacunque forma, ut habetur expreisè *in clement. 1. c. eos qui h. t.* Non tamen hanc excommunicationem incurrunt, qui ex ignorantia etiam culpabili præfatos sepeliunt, ut desumitur *ex d. clement. 1.* Imò neque qui gravi metu coacti id faciunt. Hinc si hæreticus peteret à Parocho sepulturam ecclesiasticam pro hæretico defuncto non in contemptum Ecclesiæ, sed pro honore familiæ, & Parochum detrectantem vellet occidere, non teneretur Parochus cum gravi damno resistere: sed cessante periculo deberet cadaver hæretici, si ab aliis secerni posset extrahi è loco sacro, ut habetur *in c. in sacris 12. h. t.*

Possunt tamen publicè, aut nominatim ex- 24 communicati, & interdicti sepeliri in loco contiguo cœmeterio, dummodo non sit deputatus ad usum ecclesiasticæ sepulturæ, sitque locus profanus. Rursus nomine sepelientium hic non solùm intelliguntur, qui propriis manibus sepeliunt, corpúsque in sepulchrum immittunt, sed etiam hi omnes, qui sepulturam procurant, cujusmodi sunt mandantes, & exequentes: non verò qui funus comitantur, vel qui cantant, & crucem, aut lumina deferunt, quia isti verè, & propriè non sepeliunt, consequenter excommunicationem non incurrunt; neque obstat, quod ipsi etiam cooperentur ad sepulturam: quia eorum cooperatio non est immediata, & cum hæc constitutio sit pœnalis restringenda est, ut notat Glossa *in cit. clement. 1. V. sepelire.* Cæterum excommunicati qui privantur ecclesiastica sepultura, eo ipso censentur etiam privati omni honore, & pompa funeris, quæ ordinatur ad sepulturam ecclesiasticam, quia est quædam moralis communicatio cum defuncto, ut habetur *in c. placuit. 12. caus. 23. q. 5.*

Tum quia est per se indecens, quòd defuncti corpus cum pompa funeris, & cæremoniis ecclesiasticis deferatur ad locum profanum. Rursus quamvis minore excommunicatione ligati, si defungantur non sint sepeliendi in loco sacro: non tamen sepelientes incurrunt pœnam excommunicationis hic statutam, ut notat Glossa *hic V. excommunicatos*, & Abbas *in eod. element.* 1. *num.* 6.

§. VI.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 QUæritur primò, an Regulares possint persuadere infirmis, ut sepulturam eligant in propria eorundem Ecclesia? Certum est *in element. cupientes §. fin. de pœnit.* anathemate percuti clericos, & Regulares audentes infirmum inducere ad eligendam sepulturam in propria eorum Ecclesia; eò quia id cedat in præjudicium Ecclesiæ parochialis, vel alterius, in qua de jure erat sepeliendus. Respondetur stante præfata Clementina non posse clericos, & Regulares inducere infirmum ad eligendam propriam sepulturam in propria eorum Ecclesia, præsertim cum obligatione irrevocabili orta ex voto, vel juramento, vel aliâ, quâ infirmus ita maneret obligatus ut salvâ fide non posset mutare electionem: etenim in præfata *Clement.* habetur: *sanè temerarios violatores constitutionis illius, quæ Religiosis sæcularibus prohibet, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu alios ad promittendum inducant, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant, vel jam electam ulteriùs non immutent*, adeo ut si infirmus jam elegerit sepulturã in Ecclesia Regularium, non possint isti ipsum inducere, ut se obliget voto, vel juramento, vel modo alio verè obligatorio, ad ratam, firmámque habendam electionem jam factam. Cæterum putârim, non esse prohibitum simpliciter persuadere infirmo per adhibitas duntaxat preces, ut sepulturam eligat in propria Ecclesia suadentis, si sit Religiosus Regularis; dummodo is non intendat infirmum obligare, & interim liberum eidem sit mutare electionem jam factam, ut docent Navarr. *c.* 27. *manual. num.* 103. D. Antoninus 3. *p. tit.* 24. *c.* 55. Pasqualig. *decis. moral. decis.* 373. *num.* 4. Suarez. *disp.* 22. *de censur. sect.* 4. *num.* 25. ratio est, quia cùm dicta Clementina sit pœnalis non debet extendi ad eos, ad quos verba in Clementina contenta non pertingunt: atqui verba Clementinæ tantùm eos comprehendunt, qui inducunt ad eligendum cum obligatione: ergo si regularis non inducat cum obligatione infirmum ad eligendam sepulturam in propria Ecclesia, non incurrit pœnam, quia non comprehenditur in verbis præfatæ Clementinæ. Tum quia finis illius Clementinæ alius non fuit, quàm conservare liberam potestatem eligendi infirmo usque ad ultimum vitæ, ut notat Glossa *in c. animarum* 1. *h. t. in* 6. *in addit.* unde si electio fiat sine ulla obligatione est semper revocabilis, & liberum est infirmo eam revocare, unde cum finis legis sit servare libertatem, talis Religiosus suadens per simplices preces infirmo, ut sepulturam eligat in propria sua Ecclesia, non transgreditur legem, quia non agit contra finem legis.

Quæritur secundò, an excommunicatio imposita *per clement. cupientes* eos etiam afficiat, qui inducunt ad electionem sepulturæ mediante obligatione, eos qui non pro se ipsis illam eligunt, sed pro aliis: an verò tantùm eos liget, qui inducunt alios ad electionem sepulturæ mediante obligatione, qui pro se, & non pro aliis eligunt? Tametsi non desint, qui censeant, talem excommunicationem eos tantùm ligare, qui inducunt alios ad eligendam pro se sepulturam in propria Ecclesia, eò quia præfata Clementina sit pœnalis, & restringenda, non ampliand, ut fieret, si præter eos, qui pro se eligunt sepulturam, etiam comprehenderet eos, qui pro aliis illam eligunt, & Regulares incurrerent excommunicationem, si utrosque inducerent mediante obligatione ad eligendam sepulturam in propria Ecclesia. Nihilominus respondendum est, talem excommunicationem ligare inducentes utrosque ad electionem obligatoriam sepulturæ sive pro se, sive pro aliis: quia constitutio universaliter loquitur de inducentibus ad eligendam sepulturam in propriis ecclesiis: unde sive eligentes eligant pro se, sive pro aliis, semper inducuntur mediante obligatione ad talem electionem. Rursus electio, quæ fit contra præfatam clementinam, est nullius valoris; proinde qui ita eligeret, ejus electio nulla esset, & eligens esset sepeliendus, ubi priùs, ac si nullam fecisset electionem, ut decrevit Bonifacius VIII. in constitutione innovata *in d. clement. citata* & habetur *in c. animarum* 1. *h. t. in* 6. ubi Bonifacius VIII. prohibet, ne Religiosi, vel clerici sæculares inducant aliquem ad vovendum, vel jurandum, vel promittendum, ut in eorum Ecclesiis eligat sepulturam, vel jam electam non mutet: & si secus fiat, electio est nulla, & mortuus sepelitur, ubi de jure sepeliendus esset, si sepulturam non elegisset: & tales Religiosi, vel Clerici, si præsumant sepelire prædictum defunctum in suis ecclesiis tenentur intra decem dies corpus restituere, si petatur, & etiam omnes proventus occasione sepulturæ habitos; alioquin Ecclesia, & cœmeterium ubi est sepultus, remanet interdictum, donec fiat integra restitutio ultra peccatum mortale.

Imò etiam electio esset nulla, si quis cum voto, juramento, aut promissione induceret infirmum ad eligendam sepulturam in aliena Ecclesia, ut si clericus sæcularis induceret infirmum ad eligendam sepulturam in Ecclesia Benedictinorum, vel si Benedictinus induceret cum eadem obligatione ad eligendam sepulturam in Ecclesia Canonicorum Regularium, idque cum fraude nempe clericus sæcularis ad instantiam Benedictini, & iste ad instantiam Canonici Regularis, uterque enim contraheret pœnas positas in dicta constitutione, ut docent Pasqualig. *loc. cit. num.* 8. Portel. *in dubiis Regularium V. sepultura n.* 5. 3

Quæritur tertiò, an lethaliter peccet, & contrahat pœnas juris, qui nititur infirmum inducere 4

ducere ad eligendam sepulturam in propria Ecclesia cum voto, & juramento, aut promissione irrevocabili, etiamsi infirmus non sinat se suaderi? Respondetur, inducentem ad talem electionem peccare lethaliter, quamvis effectus non sequatur, quia quantum est ex se intendit actum malum circa objectum prohibitum, & hoc sufficit, ut actus contrahat malitiam, tametsi effectus non sequatur: quia ideo non sequitur, quia infirmus non vult assentiri inducenti ad talem electionem; quemadmodum qui alliceret puellam ad peccandum, peccaret procul dubio, tametsi puella nollet assentiri, quia talis allicientia est circa objectum dissonum rectæ rationi. An verò etiam incurrat excommunicationem positam à Bonifacio VIII, *in d. c. animarum* 1. *h. t. in 6.* & *in clement. cupientes* §. *sanè de pæn.* Respondetur affirmativè, ratio est, quia quod prohibetur in præfatis constitutionibus est actus inducendi consistens in quadam continua successione, quapropter prohibitio sortitur suum effectum eo ipso, quòd aliquis alium conatur inducere ad talem electionem jure prohibitam.

5 Verùm opposita sententia, nimirum inducentem non contrahere excommunicationem, si non sequatur effectus, est etiam valdè probabilis, & illam docent Suarez *tom. 5. in 3. p. disp. 22. de censur. sect. 4. num. 26. Navarrus c. 27. manual. num.* 103. & fundatur hæc sententia in eo, quòd censuræ non contrahantur nisi effectus sequatur, ut docent Coninch, *disp. 13. de censur. dub. 8. num. 75.* Pasqualigus *decis. 374. num. 3.* Sanchez *lib. 3. de matrim. disp. 2. num. 5. in fin.* Et hæc sententia mihi videtur probabilior, quia sub excommunicatione non prohibetur conatus ad inducendum, sed ipsa inductio ad eligendum: & inductio non est in ipso inducente activè, sed in inducto passivè, quia dicit, quòd ducatur, seu inducatur passivè; adeo ut non habeatur inductio, donec quis trahatur ad eligendum cum voto, aut alia obligatione irrevocabili: proinde si non sequatur electio non habetur inductio, sed tantùm simplex attentatio ad inducendum: & per solam attentationem, licèt contrahatur peccatum, non tamen incurritur excommunicatio, quia hæc est pœna, quæ supponit delictum exterius perpetratum: quemadmodum si quis procuret clericum percutere, eúmque insequatur, si tamen eum non percutit, non incurrit excommunicationem canonis, si quis suadente diabolo. Hinc ad fundamentum prioris sententiæ respondetur, constitutiones non prohibere sub excommunicatione ipsam attentationem, sed inductionem, quæ non habetur, nisi sequatur electio, non enim sine electione dicitur quis inductus ad eligendum, quia si non eligit, non est inductus ad id præstandum, & potest non eligere.

6 Quæritur quartò, an peccet clericus sæcularis, si inducat cum obligatione irrevocabili orta ex juramento, vel voto infirmum sæcularem ad eligendam propriam sepulturam in Ecclesia sua parochiali? Respondent aliqui non peccare, nec incurrere excommunicationem, quia textus *in c. animarum*, & *in clement. cupientes* sunt in favorem Ecclesiæ, in qua defunctus de jure debet sepeliri; proinde inducens cum obligatione ad electionem sepulturæ in Ecclesia parochiali, in qua aliàs parochianus deberet sepeliri, non peccat, nec incurrit excommunicationem, quia non agit contra *clement. cupientes*, nec contra *c. animarum* 1. *h. t. in 6.* Nihilominus opposita sententia, quam docent Pasqualigus *decis. 375. num. 2.* Portel. *in dub. regul. V. sepulc. num. 4.* est valdè probabilis, quia ibi intervenit peccatum, & censura imposita actui prohibito incurritur, quando ponitur actus revera prohibitus, & cui est adnexa excommunicatio: at per præfatos textus juris prohibetur ipsa inductio ad eligendam sepulturam cum voto, juramento, vel promissione irrevocabili, unde si clericus revera cum tali obligatione inducit infirmum ad eligendam sepulturam etiam in propria parochia, ponit actum in jure prohibitum, & ad quem in pœnam delicti sequitur excommunicatio: quapropter clericus non solùm peccat, sed etiam incurrit excommunicationem impositam tali actui.

Neque obstat, quòd sepultura parochiani de jure sit in Ecclesia parochiali, quia licèt id verùm sit, adhuc tamen est liberum infirmo sibi eligere sepulturam in alia Ecclesia: & præfati juris textus ad servandam indemnem hanc libertatem in infirmo prohibent, ne inducatur cum obligatione orta ex voto, vel juramento ad electionem sepulturæ: & quia per talem inductionem revera tollitur libertas quoad electionem sepulturæ in alia Ecclesia, ideo ponit actum contra præfatos textus juris, & finem eorundum; propterea talis actus est malus, & trahit secum pœnam excommunicationis. 7

Tum quia per talem inductionem ostenditur avaritia, quia præsumitur fieri ex desiderio emolumenti, quod provenit Ministris Ecclesiæ ex sepultura. Tum quia præfatæ constitutiones non sunt in favorem Ecclesiæ, in qua de jure debet quis sepeliri; sed in favorem libertatis in ordine ad eligendam sepulturam; quam Pontifices voluerunt servari indemnem, etiam in præjudicium Ecclesiæ habentis jus ad sepeliendum; & in detestationem avaritiæ, & ad tollenda scandala, ut initio constitutionis explicat Bonifacius VIII. quæque oriuntur ex eo, quòd Religiosi regulares, vel clerici sæculares habeant obligatas personas ex ipsorum inductione ad proprias Ecclesias, quoad sepulturam; unde hæc inductio est semper contra finem constitutionis; cui propterea non dat vires, nec robur ut supponitur in fundamento, quo nititur prima sententia.

Quæritur quintò, quænam ignorantia sufficiat ad excusandos inducentes ad eligendam sepulturam cum obligatione, ne incurrant excommunicationem? Respondetur, omnem ignorantiam excusantem à peccato lethali excusare etiam, ne incurratur excommunicatio ab inducente ad eligendam sepulturam cum obligatione: quia eo ipso quòd excusat à peccato mortali, excusat etiam ab excommunicatione incurrenda, cum hæc non incurratur, nisi ob contumaciam conjunctam cum peccato mortali, ut desumitur 8

ex c. nullus, c. nemo 11. *q.* 3. *c.* 1. *de judic.* & *c. à nobis* 1. *c. sacrosancta de sentent. excommun.* hinc ignorantia probabilis, quâ quis ignorat prohibitionem quatenus putat, probabiliter se posse inducere alium ad eligendam sepulturam cum tali obligatione, videtur etiam excusare à contrahenda excommunicatione, ut docent Cajetanus *in sum. V. excommunicatio. c.* 10. *cas.* 49. Navarr. *c.* 27. *manual. num.* 103. Immo Suarez. 3. *p. tom.* 5. *de censur. disp.* 22. *sect.* 4. *num.* 26. docet, ad incurrendam excommunicationem plus requiri, quàm ad peccandum, adeo ut ignorantia aliqua, quæ à peccato non excusaret, possit ab incurrenda excommunicatione excusare. Idque videtur deduci *ex d. clement. cupientes* §. *sanè de pœn. in* 6. ubi anathemate percutiuntur temerarii violatores huius constitutionis: illa enim particula *temerarii* debet aliquid operari, adeo ut requiratur ausus temerarius, qui non intervenit, quando quis ex ignorantia, & bona fide procedit, tametsi ignorantia eum non excuset à peccato ob negligentiam. Cæterum probabile est, ignorantiam affectatam non sufficere ad incurrendam hanc excommunicationem, eò quia sufficiat ad excludendum ausum temerarium requisitum ad hanc contrahendam excommunicationem. Est enim ausus temerarius, quo sine ratione proceditur, & violatur constitutio cum intentione contraveniendi: hæc autem intentio non habetur in ignorantia affectata, quia ausus est quidam contemptus, ut notat Innocentius *in c. cum medicinalis* 1. *de sentent. excommun. in* 6. & cùm quis aliquid affectatè ignorat, illud non contemnit.

10 Quæritur sextò, an qui eligit sepulturam in aliqua Ecclesia, & postea mutat electionem, & eligit illam in alia Ecclesia cum juramento, ac promissione se non mutaturum electionem debeat sepeliri in Ecclesia priùs electa? Respondent Rodriquez *tom.* 3. *quæstion. regularium. q.* 58. *art.* 7. *dub.* 2. & alii, talem esse sepeliendum in Ecclesia priùs electa, eò quia electio fuit legitima, & si non supervenisset posterior illegitima, servanda procul dubio fuisset: & quia posterior electio est nulla juxta *clement. cupientes* §. *fin. de pœn.* ideo standum est primæ electioni, quia non irritatur per secundam juxta regulam juris *c. utile de regul. jur. in* 6. ubi dicitur, *quòd utile per inutile non vitiatur.* Mihi tamen videtur procedendum cum distinctione: vel enim eligens sepeliri in alia Ecclesia cum juramento post primam electionem inducitur ab alio ad secundam electionem juramento firmatam; vel sponte ex propria voluntate, & sine extrinseca inductione eligit secundam sepulturam, & jurat se non mutaturum electionem: si fuit ab alio inductus, tunc prima electio non irritatur per secundam, quia secunda est nullius valoris utpote prohibita à jure, & valet regula, *quod utile per inutile non vitietur.* Sin autem non fuit ab alio inductus ad secundam electionem juramento firmatam sepeliendus est in Ecclesia, quam ultimò elegit, quia secunda electio est valida, & juramentum obligat: sicut enim sine juramento potuisset revocare primam electionem, & eligere aliam sepulturam; ita juramentum magis firmat, & corroborat secundam electionem: quia quoties actus, vel electio potest servari sine detrimento salutis, servandum est juramentum ei annexum. Hinc prior electio est irrita, quia Pontifex vult, quòd juramentum vel promissio liget eligentem quoad facultatem, quam habet in eligenda sepultura, ideo standum est secundæ electioni, ut servetur juramentum: quia jurans manet obligatus juramento quantum est de se, proinde non potest subsistere prior electio, quæ non habet robur stante secunda electione juramento firmata.

Quæritur septimò, an si unus tantùm ex clericis, aut Regularibus inducat infirmum ad eligendam sepulturam in sua propria Ecclesia cum obligatione non revocandi electionem, talis electio sit nulla? Respondet Rodriquez. *in sum. p.* 4 *c.* 130. *num.* 5. cum Archidiacono *in c. animarum* 1. *de sepult. in* 6. talem electionem esse validam, si non interveniat fraus respectu omnium, vel saltem majoris partis, & nititur quia Ecclesia punit tantùm ex facto omnium, vel majoris partis *argum. l. jubemus. C. de SS. Eccles.* Tum quia *ex regul. jur. in* 6. delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare. Nihilominus dicendum est, talem electionem nullum sortiri valorem, ut censet etiam Pasqualig *loc. cit. decis.* 380. adeo ut sufficiat si unus tantum Religiosus inducat cum obligatione ad eligendam sepulturam, ut electio juramento, vel voto firmata sit nulla, idque clarè habetur *in c. animarum* 1. *h. t.* ubi Bonifacius VIII. expressè prohibet inducere aliquem ad vovendum, vel jurandum, vel promittendum, ut in Ecclesia inducentis eligat sepulturam, vel jam electam non mutet: quòd si secus fiat, Pontifex vult, electionem esse nullam, & quòd mortuus sepeliatur, ubi de jure sepeliendus esset, si sepulturam non elegisset. 11

Tum quia si electio juramento firmata, ideo esset valida, eò quia unus tantùm induxisset electorem ad talem electionem, illuderetur constitutio Pontificis, & lex frustraretur suo fine: siquidem qui sunt de Ecclesia tam regulari, quàm sæculari, possent per unum solum procurare talem electionem, proinde decretum foret irritum. Rursus hæc prohibitio est personalis, & comprehendit omnes, & singulos, quia non fit communitati, neque loco, sed personis, adeo ut respiciat actus personales, non verò actus communitatis: unde talis electio facta uno tantùm inducente est nulla ex vi constitutionis. Tum quia irritat illum actum, quem fieri prohibet, seu irritat ipsam electionem, quæ sequitur ex actu, quem prohibet. 12

Neque inde sequitur, quòd ex facto unius Ecclesia patiatur detrimentum, quia cùm Ecclesia per talem electionem irritam nullum acquisiverit jus, ideo nihil deperdit, cùm nihil ad ipsam fuerit translatum: per talem electionem invalidam non transfertur aliquod jus in Ecclesiam, apud quam fuit electa sepultura, proinde si non concedatur, non fit ei aliquod præjudicium. Neque delictum personæ particularis potest redundare in detrimentum talis Ecclesiæ, quia cùm hæc nullo privetur jure ante- 13

quæ-

quæsito, nil patitur damni, cùm non lædatur in aliquo sui ipsius.

14 Quæritur octavò, an Religiosi, quibus ob sepulchrum majorum in propria Ecclesia competit funerare cadaver, possint propria authoritate illud de domo tollere, & per alienam parochiam processionaliter ad suam deportare Ecclesiam? Respondetur, quoad hoc standum esse consuetudini, vel specialibus pactis, ac privilegiis locorum, & ordinum Religiosorum, & Parochi: siquidem quando introducitur aliquis sacer Ordo in loco aliquo, solet Parochus pacisci cum Religiosis recèns introductis circa funera, ne ipsi præjudicetur, proinde attendenda sunt pacta cum Parocho inita *argum. c. 1. de pact. in 6.* Sin verò abstrahamus à pactis, privilegiis, & consuetudinibus, est juri conformius non licere absque licentia Parochi ingredi processionaliter suam parochiam ad tollendum cadaver *argum. c. unic. 13. q. 1.* & Zyppæus *in annal. juris pontific. tit. de sepult. num. 5.* pro hac sententia allegat Bullam Leonis X. Sicut enim de jure civili habenti jus venandi potest à domino prohiberi ingressus in proprium fundum *§. feræ 12. de rer. divis.* ita etiam potest Parochus prohibere ingressum processionalem in sua Ecclesia, si adsit justa causa. Cæterum quando Parochi comitantur corpora defunctorum in ecclesiis Religiosorum humanda, tantùm possunt procedere usque ad Ecclesiam Regularium: siquidem debent ibi sistere, & nullam agere functionem ex declaratione sacræ Congregationis apud Petrum de Murgia *in quæst. pastor. p. 3. quæst. 7. num. 6.*

15 Quæritur nonò, an electio sepulturæ per testes singulares probari possit? Respondetur affirmativè, & est communior sententia, quam docent Barb. *in c. cum super num. 2. de sepult.* Diana *p. 5. tractat. 3. resolut. 106.* Pasqualigus *loc. cit. decis. 404.* Lauretus de Franchis *in controvers. inter episc. & regul. q. 64. §. probatur verò:* Riccius *in prax. p. 1. resolut. 565.* siquidem electio sepulturæ accensetur tanquam pars ultimæ voluntati, ut notat Glossa *in addit. V. & fit in c. animarum 1. h. t. in 6.* unde sufficit, si probetur tantùm hæc pars ultimæ voluntatis, & ad illam probandam sufficiunt testes singulares, quia eo ipso, quòd singulariter probant, evadunt contestes, quia licèt sint singulares respectu exterioris manifestationis, quâ eligens suam manifestavit voluntatem, sunt tamen contestes in probanda voluntate exteriùs manifestata, quàm ut contestes probant tanquam habentes tractum successivum.

16 Quòd si quæratur, quot sint necessarii testes ad probandam electionem sepulturæ: communior sententia est, requiri saltem duos, eò quia agatur de præjudicio Ecclesiæ, in qua defunctus erat de jure sepeliendus: & comparatur dispositioni ad pias causas, quæ saltem per duos testes probari debet *c. cùm esses de testam.* An verò dictum confessarii sufficiat ad probandam electionem sepulturæ: Plures censent, sufficere, ut Molfesius *in sum. tom. 2. tract. 13. c. 8. num. 32.* cui adhæret Diana *p. 5. tract. 3. de cas. occurr. resol. 106.* & idem docet etiam Pasqualigus *loc. cit. decis. 406.* & huic sententiæ adhærendum puto, quia cum soleat moribundus concredere confessario suam conscientiam, ita etiam ea, quæ statum concernunt spiritualem, & animæ, adeo ut sit confessarius à moribundo veluti constitutus executor eorum, quæ pertinent ad statum spiritualem, & deducenda etiam sunt ad forum externum: ergo si moribundus aperuit confessario suam intentionem, ut sepeliatur in tali speciali Ecclesia, & confessarius testetur, moribundum revera elegisse sepulturam in tali Ecclesia, non se habet tunc confessarius ut purus testis, sed ut executor voluntatis sibi à moribundo concreditæ, ut rectè notat Pasqualigus *loc. cit.* unde standum erit dicto confessarii, non ut testis singularis, quia sic non faceret plenam fidem, sed ut executoris voluntatis à defuncto sibi concreditæ. Hanc sententiam deduci ad praxim in curia Archiepiscopali Neapolitana *ex decreto Concil Provincial. tit. de sepult.* refert Lavor. *tom. 1. variar. lucubrat. tit. 2. c. 11. n. 10.*

Quæritur decimò, an si uxor specialem sepulturam sibi elegerit, & defungatur ante maritum, si iste postea decedat sine electione sepulturæ, sepeliendus sit in Ecclesia parochiali, vel in sepulchro uxoris? Respondent aliqui cum Panormit. *in c. de uxore h. t. n. 7.* maritum esse sepeliendum in Ecclesia parochiali, eò quia jura tantùm loquantur de uxore, ut hæc debeat sepeliri in sepulchro mariti: & in vocabulo fœminino non continentur mares, ut ait Jurisconsultus *in l. si ita scriptum. de leg. 2.* adeo ut uxor debeat virum sequi, non vir uxorem. Probabile tamen censeo, maritum in præfato casu esse sepeliendum in sepulchro uxoris, si specialiter non elegerit aliam sepulturam, nec sepulturam habeat majorum, idque præsertim si matrimonium fuerit pacificum; & uxor, & maritus semper concordes, tunc enim ob individuam vitæ societatem, affectionem, & unionem conjugalem jus disposuit, ut uxor sepeliretur cum marito: atqui hæc ratio etiam procedit ex parte mariti. Tum quia præsumendum est, velle suæ adhærere uxori etiam post mortem. Tum quia scivit uxorem elegisse sepulturam, & cum maritus superstes nullam fecerit contrariam dispositionem, videtur ob maritalem affectionem eandem elegisse sepulturam: ut quorum mens una fuit in domino, eorum quoque corpora mors non separaret, ut habetur *in c. unaquæque 13. quæst. 2.* 17

(o)

TITU-

TITULUS XXIX.

De Parochiis, & alienis Parochianis.

CUm Pontifex in præcedente Titulo egisset de jure sepulturæ, quod ordinariè pertinet ad jus parochiale, & pleraque ejusmodi de decimis, primitiis, oblationibus, aliisque sint subsecutura, congruè hic agit de parochiis. Pertinet etiam hic Titulus ad circumscribendam cujusque Episcopi, vel Presbyteri jurisdictionem, ne extra Ecclesiam suam aliquid sibi vendicet, cum *Deuter.* 19. dicatur, *Non movebis terminos proximi tui, quos fixerunt patres tui in possessione tua*, & ob hanc rationem parochiæ, & diœceses suis finibus, & terminis distinguuntur *can. Ecclesias* 13. *q.* 1. ut quisque Presbyterorum intra septa sua se contineat, nec quidquam de alieno sibi usurpet.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Quinque Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. SI EPISCOPUS 1. h. t. Ex Concilio Africano statuitur, quòd si Episcopus cum parte plebis fiat hæreticus, & eligatur alius Episcopus Catholicus in Episcopatu; si hæreticus cum plebe revertatur ad fidem, & dispensativè admittatur ad eundem Episcopatum, sit dividenda diœcesis, ut etiam fructus, & plebs. Verùm hic textus ad hodiernam praxim parum videtur facere, quia cùm primum Episcopus fit hæreticus privatur Episcopatu, ad quem non revertitur, si fiat iterum catholicus; sed Papa potius daret illi alium Episcopatum, quàm priorem divideret & ejus plebem.

C. UT DOMINICIS 2. h. t. Ex Concilio Nanetensi jubetur Parochus, in diebus festis præsertim dominicis antequam sacrum faciat, interrogare, num quis alterius parochiæ contempto proprio Parocho, velit ibi missam audire; & si aliquem deprehenderit, præcipit Concilium, ut statim eum ab Ecclesia abjiciat. Ex quo textu colligitur multiplex esse jus parochiale. Primò ut diebus festis populus audiat missam in parochia. Secundò ut exigat decimas. Tertiò oblationes, & primitias. Quartò ut exhibeat Sacramenta. Quintò det sepulturas. Sextò benedicat nuptias.

C. NULLUS 3. h. t. Hadrianus Papa prohibet, ne ullus Episcopus Parochianum alterius judicet: eò quia cùm eum ordinare non possit, nec judicare debet. Id tamen limitatur, nisi aliundè ubi ordinatus fuit, domicilium in alienam diœcesin transtulerit, & ibi deliquerit, tunc enim potest judicari ab Episcopo, à quo non poterat antea ordinari.

C. SUPER EO 4. h. t. Urbanus III. rescribit, quòd sicut limites Provinciarum secundùm jura præscribi non possunt, ita nec limites Episcopatuum, & parochiarum cum adhærentibus non possunt præscribi, si legitima probatione, & fide indubitata constet esse statutos ordinatione ecclesiastica.

C. SIGNIFICAVIT 5. h. t. Cælestinus III. statuit, ut si quis ex una diœcesi transferat domicilium in aliam, primus Episcopus non habeat jurisdictionem in ipsum, nec ab eo temporalia exigat, cùm illi non administret spiritualia, sed secundus: nihilominus si iste habeat prædia in primo episcopatu, debeat decimas integras solvere juxta consuetudinem primo Episcopo. Ubi notat Glossa, decimas prædiales deberi Ecclesiæ, in qua sunt prædia, & personales, Ecclesiæ, in qua divina officia audiuntur. Ex hoc textu liquet, Prælato non administranti spiritualia per se, vel per alium, non deberi decimas personales, nec alia temporalia. Rursus ex constitutione domicilii, Episcopum habere jurisdictionem Episcopalem in constantem, translato enim domicilio cessat jurisdictio, quam Episcopus habebat ratione domicilii, quia tunc cessat causa subjectionis.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De paræcia, & requisitis ad ipsam, ac juribus ejusdem.

PArochia est totus ille urbis, vel pagi tractus, in quo habitat populus Ecclesiæ alicui deputatus in ordine ad suscipienda Sacramenta, & audiendum verbum Dei: Ecclesia enim hæc vocatur parochia, & degentes in tali districtu vocantur parochiani, ut notat Tuschus *litt. P. conclus.* 94. *n.* 1. In jure Ecclesia hæc parochialis frequenter paræcia vocatur, quod nomen græcè idem sonat, ac conventus, seu habitatio accolarum: adeo ut paræcia græcè idem sit, ac latinè parochia. Fuit distinctio parochiarum introducta ad curam animarum in populo commodiùs exercendam, ut etiam habetur in Concilio Tridentino

sess. 24.

seff. 24. de refor. c. 13. ubi dicitur, quòd in illis civitatibus, & locis ubi parochiales Ecclesiæ certos non habent limites, sed promiscuè petentibus Sacramenta administrantur, Episcopi pro tutiori animarum salute debeant populum distinguere in certas, ac proprias parochias, & unicuique suum perpetuum, ac proprium Parochum assignare, a quo solo licitè parochiani Sacramenta percipiant. Hinc Ecclesia parochialis ea propriè dicitur, quæ habet curam animarum interiorem, seu in foro pœnitentiali, non verò exteriorem, seu in foro contentioso: & quidem sine aliqua prærogativa, vel prælatione, alioquin diceretur dignitas, vel personatus. Primus qui parochiarum distributionem invexit, fuit Dionysius Pontifex circa annum Christi 266. & curionibus, seu Parochis pro necessariis ad vitam, assignavit decimas portiones, quæ intra terminos parochiæ cujusque continentur, ut habetur *in can. ecclesias. 13. q. 1. caus. dist. 90. can. Episcopi dist. 18. c. pastoralis de his quæ fiunt a Prælato.* Videatur Petrus Tholosanus *syntag. juris univers. lib. 16. c. 8. num.* 38. idque statutum fuit, ne quis alterius parochiæ fines, aut jus invaderet, sed quisque curam, Ecclesiámque haberet sibi legitimè assignatam. Hinc Abbas censet parochiam dici quasi portionem curæ: eò quia cuilibet Presbytero parochiali datur certa pars civitatis, vel diœcesis per eum curanda, seu concreduntur animæ in tali districtu degentium, ut eas promoveat ad assecutionem æternæ salutis: hinc Sacerdos, cui commissa est hæc animarum cura, vocatur etiam Curatus.

2 Parochia igitur dupliciter sumitur. Primò pro toto illo districtu, in quo degunt parochiani *can. si quis ordinandus cum duobus sequent. dist. 92. can. licèt in regulis* 16. *q.* 4. Secundò pro Ecclesia ipsa habente populum certis limitibus distinctum cum potestate fori pœnitentialis, seu ligandi, & solvendi, & ministrandi Sacramenta subditis: hæc omnia necessaria sunt, ut Ecclesia aliqua constituatur parochialis, ut tradunt Gonzales *ad regul. 8. cancell. Glossa 6. n.* 35. Joannes Filesacius Theologus Parisiensis *in suo tractat. de parœciarum orig.* Chokier *in Scholiis ad preces imperiales sect. 2. in V. cum cura.*

3 Hinc quamvis Ecclesia fontem habeat baptismalem, & jus sepulturæ ex consuetudine, vel etiam authoritate Episcopi, non propterea dicenda est parochialis, nisi habeat populum certis distinctum limitibus. Quòd si aliqua Ecclesia talem populum olim habuerit, & nunc illo careat ob bellorum calamitates, vel loci inundationem, aut alio casu, dicitur talis Ecclesia parochialis quidem habitu, non autem actu, donec iterum aquisiverit populum. Rursus licèt ex privilegio Religiosis claustralibus competat jus audiendi confessiones, & ministrandi Eucharistiam in suis ecclesiis, non tamen eorum Ecclesiæ dicuntur parochiæ, neque Religiosi parochi, aut curati, quia tales Ecclesiæ carent juribus Ecclesiarum parochialium.

4 Fines, & termini parochiarum potissimùm probantur per testes deponentes, quòd à tempore immemoriali tales fines fuerint observati, & ubi de finibus, & his, quæ finibus cohærent, constat, nequeunt hi præscribi *c. super eo 3. h. t. can. licèt in regul. 21. q. 4.* Rursus Ecclesia parochialis fundari debet authoritate Episcopi designantis fines, constituentis plebem, & nominantis Parochum *c. nullus omnino 16. q. 7.* Debet insuper Ecclesia dotari habita ratione qualitatis loci, personarum, & temporis *c. 1. de prebend. in 6. c. quisquis de vita: & honestat. cleric.* Quòd si Ecclesia tenuiores habuerit reditus, quibus nequeat satisfacere debitis oneribus; tunc pertinet ad Episcopum plura simul unire beneficia simplicia, vel etiam habentia curam animarum, quæ tamen regularia non sint, ut ex iisdem sufficientes constituantur reditus, ut decrevit Concilium Tridentinum *seff. 21. c. 5. de refor. & seff. 24. c. 13.* Quòd si hæc beneficia non essent, potest Episcopus providere per assignationem primitiarum, ad quas in certis casibus potest adigere populum, ut tradit Rebuffus *in tract. de decimis q. 5.* Imò potest Episcopus in tali casu etiam unire duas parochiales Ecclesias, ut Parochus habeat sufficientes reditus, dummodo populus non sit ita frequens, & Parochus possit illius curam gerere.

Præterea Ecclesiæ parochiali institutæ debet præfigi unus Sacerdos, qui in ea baptismum, & reliqua Sacramenta populo ministret, ut habetur *in can. sicut in unaquaque 21. q.* 2. & curam animarum proprio, vel alieno nomine exerceat. Quòd si duo sacerdotes instituerentur, neuter eorum curatus esset, ut notat Oldrad. *cons. 67.* ratio est, quia sicut sponsa duos respuit habere maritos eodem tempore *c. 1. inf. de sponsa duorum*; ita Ecclesia duos clericos sponsos, qui ejusdem eodem tempore curam habeant, non admittit. *d. can. sicut in unaquaque* alioquin idem corpus duo haberet capita, quod procul dubio monstrosum foret: quamobrem cura animarum dicitur esse penes solum Prælatum, non verò penes ejus vicarium, tametsi is perpetuus sit, ut notat Mascardus *de probat. conclus. 489. num. 13.* Forma quâ eligendus sit Parochus habetur in Concilio Tridentino *seff. 24. c. 18. de refor.* 5

Jura Ecclesiæ parochialis plura sunt. Primò ut populus eidem subjectus, seu parœciani debeant in Ecclesia parochiali baptizari, & alia Sacramenta suscipere, ut notat Abbas *ad rubric. h. t.* Secundò ut diebus festis ibidem sacram audiant concionem. Tertiò ut nuptiæ in sola Ecclesia parochiali ritu solemni celebrentur, ac sponsi benedicantur. Quartò quòd parochiani, si defungantur, & alibi non habeant sepulturam, nec eam elegerint in illa sepeliantur. Quintò ut decimas, oblationes, & primitias parochiani solvant Ecclesiæ parochiali: unde spectato jure communi parochiani diebus dominicis, & festis tenentur in propria parochia interesse sacro, adeo ut peccent, si cùm commodè possint propriam adire parochiam ex contemptu proprii Parochi, se transferant ad aliam parochiam, & id fiat sine legitima causa; secus si justa subsit causa, ut habetur in *extravag. 2. inter communes de treuga & pace.* Verùm hoc præ- 6

præceptum juris communis, quo quisque in sua parochia teneatur audire rem divinam, partim per generalem consuetudinem abrogatum est.

7 Hinc ut cognoscatur quænam Ecclesia sit parochialis, quatuor præsertim debent eidem competere: primò potestas fori pœnitentialis scilicet ligandi, & solvendi. Secundò locus certis limitibus, ac finibus circumscriptus, in quo populus illi Ecclesiæ assignatus sua habeat domicilia, & habitet. Tertiò ut Parochus ejusdem populi curam exerceat nomine suo proprio, quod personam concernit, non locum, nec Ecclesiam. Quartò ut Sacerdos tanquam Rector suo nomine singulariter, non verò cum aliis ad regimen promoveatur Ecclesiæ parochialis. Demum illud etiam potissimum attenditur, ut Sacramenta Parochus administret ex necessitate, & similiter populus assignatus Ecclesiæ parochiali ex necessitate non ab alio Sacramenta accipiat, quàm à Parocho proprio, id enim decisum fuit à Rota Romana *decis. 52.* Hinc nec Regulares, nec sæculares sacerdotes tametsi Sacramenta ministrent, & Parochi vicem gerant, non tamen dicuntur Parochi, quia tale officium non exercent ex necessaria obligatione, nec nomine proprio.

8 Cæterum Parochus interdum Plebani, nonnunquam Rectoris Titulo insignitur: siquidem plebem ducit, gregémque sibi concreditum regit. Nihilominus *ex c. scriptum est de elect.* plebanus propriè dicitur qui sub se plures habet Ecclesias, vel capellas, & est respectu aliorum sicut Archiepiscopus respectu suorum suffraganeorum: siquidem etiam plebano competit jus visitandi Ecclesias inferiores; & rursus Ecclesia plebani vocatur matrix, quasi mater cæterarum, quas sub se continet *c. ad audientiam de eccles. ædif.* Non tamen plebanus dici potest in dignitate constitutus, nisi fortassis Ecclesia, cui præest, simul collegiata sit, ac sub se capellas habeat, cum jurisdictione fori contentiosi. Quamobrem discrimen inter Plebanum, & Rectorem est tantùm accidentale; quia Rector pluribus in Provinciis Sacellanos etiam plurimos habet, ac præbendarios sub se, & eadem denominatio solet etiam tribui habentibus dignitatem, personatum, vel prioratum.

9 Hinc Parochus solet etiam vocari Sacerdos proprius in *c. omnis utriusque sexus de pænit. & remiss.* quia solus ipse ex obligatione, & necessitate Sacramenta administrat, ut statuitur in Concilio Tridentino *sess. 24. c. 13.* Ex eo autem, quòd curam gerat spiritualem aliorum dicitur etiam curatus, quæ tamen vox latiùs patet, ac tribuitur omnibus, qui ex officio curam gerunt aliorum, cujusmodi sunt Decani, Scholastici, Vicarii perpetui, & alii similes: unde quamvis omnis Parochus sit etiam curatus, non tamen omnis curatus est Parochus. Rursus licèt Parochus vocetur Sacerdos proprius, nihilominus etiam Episcopis, & summo Pontifici hoc nomen congruit, est enim Pontifex Pastor Pastorum, & ideo Parochus omnium Parochorum ut notat Franciscus Leo *in thesaur. p. 2. c. 1. & 3.* qui verò Ecclesiam parochialem Monachorum administrant cum cura animarum in jure canonico non vocantur Parochi, sed capellani *c. in ecclesiis de capell. Monachor.* ubi Urbanus III. ait: ubi Monachi habitant populus per Monachum non regatur, sed Capellanus qui populum regat ab Episcopo per consilium Monachorum constituatur, adeo ut ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quàm depositio, & totius vitæ pendeat conversatio.

Juribus parochialibus accenseri etiam solet jus prædicandi, quod parochis ratione sui officii pastoralis potissimum incumbit, ut desumitur *ex element. dudum 2. de sepult.* Summus tamen Pontifex hoc munus prædicandi aliis sacerdotibus non curatis, ut etiam Regularibus committit, adeo ut sine hac commissione nullus possit prædicare, ut notat Glossa *in c. quod Dei 5. V. privilegiatum de statu Monachor.* Imò anathemate percutiuntur, qui sine Papæ, vel Episcopi commissione sibi usurpant officium publicè, vel privatim prædicandi. Rursus etiam privilegia concessa Regularibus à summo Pontifice intelliguntur sine præjudicio Pastorum, Ordinariorum inferiorum, nisi expressè eorum juri derogetur: non enim Papa per suum privilegium intendit alterius juri derogare juxta Glossam communiter receptam *in c. 2. V. cujus est de relig. domib.* Hinc Regulares cujuscunque ordinis nequeunt etiam in ecclesiis suorum ordinum prædicare, nisi cum licentia suorum superiorum personaliter se Episcopo loci repræsentaverint, & ab eodem benedictionem petierint, quòd si Episcopus contradicat, & prohibeat, ne Regulares privilegiati in suis ecclesiis concionentur, possunt nihilominus non obstante tali prohibitione concionari: ratio est, quia inferior non potest tollere privilegium à superiore concessum: quòd si Episcopus non prohibeat absolutè, sed tantùm velit, ne certus determinatus Religiosus ad concionandum assumatur, parendum est Episcopo, qui Religioso etiam in propria Ecclesia concionanti potest interdicere conciones, si errores, & scandala disseminaverit. 10

§. II.

De parochis, & eorum requisitis, ac obligationibus.

Plura solent congeri Parochum concernentia, & ejus statum necessariò concomitantia, & quia omnia hic attexere nimis prolixum foret, ideo principaliora subjicientur. Debet in primis Parochus morum præferre gravitatem, vitæ probitatem, ætatis maturitatem, & litterarum sufficientem scientiam ad ritè animarum curam gerendam *c. cum in cunctis de elect. §. inferiora.* Quoad ætatem, qui recipit beneficium curatum ante 25. annum inchoatum, tenetur utpote de jure incapax beneficio renuntiare, fructúsque inde perceptos restituere, neque dispensare potest Episcopus, ut qui nondum 25. ætatis annum incepit, parochialem Ecclesiam obtineat, ut tradit Imola *in clem. 1. num. 34. de statu Monachor.* qui tamen habet parochialem Ecclesiam accessoriè unitam alteri, sufficit si sit in ætate illa constitutus, quam beneficium 1

neficium requirit, cui parochialis Ecclesia est accessoriè unita.

2 Rursus quando Ecclesia parochialis accessoriè est unita beneficio, vel dignitati alicui simplici, & in ea Vicarius perpetuus constituitur, Titulum parochi, & curam habitualem habet principalis, curam verò actualem, seu exercitium Vicarius: secus si vel Vicarius sit temporalis tantùm, vel Ecclesia filialis, quia tunc Rector, seu principalis per se censetur deservire, & nomine illius, qui substituuntur *c. cùm venissent de restit. spol. l. quod in eo ff. de acquir. possess.* Barb. *in rubric. de offic. Vicar. c. super eo de prebend.* Quoad morum gravitatem, si ea parochus careat, ut etiam vitæ probitate, indignum se noverit stipendiis ecclesiasticis, & officio Parochi. Tanta itidem debet esse scientia præditus, ut concreditam sibi plebem salutaribus valeat monitis pascere, sed fortiùs etiam exemplo, quàm verbo, cùm illud efficaciùs moveat: quapropter ad exemplum eorum, quorum cura sibi commissa est, suos tenetur mores componere, & omnibus specimina exhibere virtutum.

3 Specialiter non debent Parochi vestimentis, & calceamentis aliis uti, quàm quæ modestiam spirent, & religionem deceant, ut habetur in Tridentino *sess. 14. c. 6.* hinc prohibentur vestes holosericæ, vel pelliceæ pretiosiores, quia ex constitutione Pij V. *de cler. Roman. refor.* vestes debent esse longæ, ac talares, ut distinguantur à sæcularibus, color viridis, & rubeus clericis prohibetur *in c. penult V. pœnis de vita, & honestat. cleric.* sed vestibus debent uti nec fulgidis, nec sordidis, sed modestis juxta monitum S. Augustini: non sit notabilis habitus vester, nec affectetis vestibus placere, sed moribus, incessu, statu, habitu, & omnibus motibus vestris; nil fiat, quod alicujus offendat aspectum, sed quod vestram deceat sanctitatem. Hinc prohibentur Parochi mulieres in propriis domibus recipere, ac retinere, multòque minus cum suspectis versari, tametsi senex sit Parochus, ut declaravit sacra Congregatio 15. Februarii 1619. & habetur *in c. de cohabit. cleric. & Mulier.* Convivia itidem inhonesta, & comessationes tenetur Parochus declinare *c. cum decorem de vita, & honestat. cleric.* conviviis tamen honestis, & quæ gratiâ charitatis instituuntur, possunt Parochi interesse.

4 Negotiari, & mercaturam exercere lucri causâ non possunt Parochi, & si secus fecerint anathemate possunt percuti, ac suspendi ab officio ecclesiastico, imò etiam deponi, ut desumitur *ex c. negotiatio 88. dist.* imò id etiam procedit quocunque contractu negotientur, emendo, vendendo, conducendo possessiones ob cupiditatem, ut habetur *in c. 1. ne clerici, vel Monachi* Excipitur tamen. Primò si necessitas urgeat, ad sui, suorúmque sustentationem Hostiens. *in c. 1. de oblig. & ratiocin.* Secundò si succedat conductori, quia potest in conductione perseverare, donec conductionis tempus expiret Glossa *V. conductore in d. c. 1.* Tertiò, si rem emat eo animo, ut domi consummat, vel ut eam ad formam aliquam reducat; vel ea vendat, quæ de rebus suis fuerunt recollecta, ut tradit Quaranta *in sum. Bull. V. vectigal. V. tertiò quatenus.* Quartò si negotietur per alios justa interveniente causa. Navarr. *de spol. cleric. §. 8. in fin.* Quintò si emisset pertinentia ad se, suámque familiam per totum annum sustentandam, & præter propositum, empta superessent, vel diminutione familiæ, vel alia ratione; tunc enim currente pretio absque negotiationis periculo, quæ supersunt, posset vendere. Sextò si mercaturam cum suis animalibus, & prædiis exercuerit, potest siquidem locare animalia boves, & oves, si habeat ex decimis, aut successione, vel si habens pascua multa emit talia animalia, ut ea depasceret, ad sui, suorúmque sustentationem, ut tradit Rodeanus *de spol. cler. q. 2.* Rursus si agros proprios excolat, potest fructus divendere.

5 Quia verò ars artium est regimen animarum *c. cùm sit de ætat. & qualit.* nemo debet in Parochum constitui, qui idoneus non sit, & habeat hactenus recensita. Præcipuum verò quod in Parocho requiritur, est, ut sit Sacerdos, & si nondum fuerit sacerdotio initiatus, debet promoveri ad sacerdotium infra annum computandum à tempore sibi commissi beneficii: quòd si id negligat, nulla præmissa monitione ipso jure privatur Ecclesia sibi concredita *c. licet. can. 14. de elect. in 6.* Hodie tamen ut plurimum nonnisi sacerdotibus jam ordinatis conferuntur beneficia, quibus annexa est cura animarum. Quòd si contingeret dari non sacerdoti, nec ignorantia excusaret, si se infra annum promoveri ad Presbyteratum non faceret; (nisi esset justum aliquod impedimentum tunc enim requireretur sententia ad privationem *c. licet. can. ibi*) nulla enim præmissa monitione privaretur Glossa *celebr. 5. V. justo impedim. cessante in c. commissa de elect. in 6.* Parochus tamen impotens effectus, ac inutilis ad ampliùs administrandum non debet privari suo beneficio, quia afflictis non est addenda afflictio *c. de Rectoribus c. ex parte c. fin. de clerico ægrot.* sed ob ægritudinem, vel infirmitatem dari debet coadjutor temporalis, & revocabilis, ut pro illo administret cum congrua portione ex reditibus beneficii eidem assignanda, ut tradit Gonzales *ad regul. 8. cancell. Glossa 5. §. 9. num. 19.* item Parocho leproso datur coadjutor *c. de Rectorib. c. tua nos eod. tit.* ut etiam paralytico *c. ult. de ægrot. cleric.* ut etiam dementi, vel furioso *in c. unic. §. si vero de cleric. ægrot. in 6.* Illiteratis autem, & imperitis, si aliàs sint vitæ honestæ, Episcopus ut sedis apostolicæ delegatus deputat coadjutorem pro tempore secundùm dispositionem Concilii Tridentini *sess. 21. de refor. c. 6.* Illi verò Parochi dicuntur imperiti quoad hunc effectum, qui inhabiles sunt ad ea exploranda, quæ muneri, & oneri beneficii incumbunt, ut notat Riccius *in prax. p. 4. resolut. 547.*

6 Quòd si Parochus ob auctam populi multitudinem non possit curam omnium gerere, non dividitur parochia, sed illi adduntur Ministri coadjutores juxta decisionem Rotæ Romanæ *in Aquilana nullitatis erectionis 10. Maji 1613.* & Episcopus potest compellere Parochum, ut tot

sibi adjungat coadjutores, qui sufficiant ad Sacramenta omnibus ministranda. Coguntur etiam Parochi ad subeunda ea munera, ad quæ tenentur per se ipsos, & non per alios substitutos. Tolerandi tamen sunt, ut per substitutum suppleant in illis tantùm casibus, in quibus expressis verbis canonum, & decretorum Concilii est illis permissum, ut per substitutos possint suo fungi munere. Non tamen possunt Parochi cogi ab Episcopo, sed tantùm hortari, ut ministrent necessaria Presbytero petenti celebrare in eorum ecclesiis, ut declaravit sacra rituum congregatio in Egitanien. *in 3. dub.* 10. *Junii 1602.* Tenetur Parochus provisus de beneficiis habentibus curam animarum intra duos menses ad minus à die adeptæ possessionis, coram Episcopo se sistere, vel ejus Vicario, & facere fidei professionem juxta Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 17.* & sede vacante non sufficit fieri coram Capitulo, sed facienda est coram ejus vicario capitulari, ut notat Garcia *p. 3. c. 5. num. 27.* & in omni beneficio parochiali, seu canonicali debet de novo emitti, & id etiam procedit in eo, qui denuo adipiscitur parochialem Ecclesiam, quam antea habuerat, & dimiserat.

7 Tenetur etiam Parochus ad residentiam juxta Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1. de refor.* adeo ut qui detrectat in sua residere parochia, debeat servato juris ordine suo privari beneficio, ut notat Garcia *de benefic. p. 3. c. 2. n. 29.* Quòd si Parochus non habeat domum propriam in loco, ubi tenetur residere, debet aliquam conducere: hodie tamen provident patroni, & subditi, adeo ut quilibet Parochus habeat suam domum quasi annexam Ecclesiæ, imò quamvis parochia sit adeo tenuis, ut in illa non habitent, nisi paucissimæ personæ, etiam sex, vel septem, adhuc tenetur parochus ibi residere, ut declaravit sacra congregatio apud Garciam *de benefic. p. 3. c. 2. n. 179.*

8 Neque licet Parocho etiam causâ studiorum abesse à sua Ecclesia parochiali post Concilium Tridentinum, neque Episcopus potest ad id licentiam concedere, ut fuit declaratum ab eadem congregatione apud Garciam *loco cit.* Neque excusatur Parochus à residentia, si non adsit domus parochialis commoda; neque ob intemperiem aëris, neque per hoc quòd retineat Capellanum in parochia, & ipse singulis diebus festis accedat ad Ecclesiam, ut declaravit sacra congregatio Concilii *in Sarsanen.* 13. *Novemb.* 1627. neque excusatur à residentia propter officium inquisitionis, ut notat Gonzal. *in regul. 8. cancell. Glossa 6. num. 265.* & refert declarationem sacræ congregationis: hinc Parochus cogendus est, ut habitet in domo Ecclesiæ, vel si Ecclesia eam non habeat in domo propinquiori intra limites Parochiæ, & si non habitaverit, tenetur ad restitutionem juxta Concilium Tridentinum *sess. 23 c. 1. de refor.* Garcia *de benefic. p. 2. c. 2. num. 179.*

9 Compelli autem potest ad residentiam ab Episcopo, tametsi Ecclesia parochialis pertineat ad collationem inferioris Abbatis, vel Præpositi Regularis juxta declarationem sacræ congregationis teste Garcia *loc. cit.* neque Parochus à pœna amissionis fructuum excusatur quamvis per quatuor menses ex urgente causa abfuerit, si licentiam ab Episcopo non petierit, nisi fortassis periculum fuisset in mora. Monachus itidem exercens curam animarum in Ecclesia parochiali unita Monasterio tenetur residere in domo parochiali. Fuit tamen cum Parocho non habente commodam habitationem in parochiali dispensatum, ut possit habitare in loco vicino, dummodo ejus substitutus prope Ecclesiam habitaret, ut notat Garcia *de benefic. p. 3. c. 2. n. 179.* Quòd si Ecclesia parochialis habeat propriam domum commodam, & nihilominus parochus eâ relictâ habitet in sua propria, vel paterna existente intra limites parochiæ ob sui majus commodum, si id sciat Episcopus, & taceat obligationi residentiæ videtur satisfacere, eò quia possit sufficienter necessitati populi providere. Qui verò simul cùm parochia habet etiam canonicatum tenetur in domo Ecclesiæ parochialis habitare cum legitima dispensatione, quia prima, & præcipua est cura animarum, & tunc percipit fructus præbendæ, & solùm perdit quotidianas distributiones.

Quòd si possit etiam inservire Ecclesiæ, cujus est canonicus, adeo ut in eadem Ecclesia sit Parochus, & canonicus etiam accipit quotidianas distributiones Garcia *loc. cit. num. 179.* Si 10 autem duas habeat Ecclesias parochiales unitas in digniori tenetur residere: & si non constet, quæ sit dignior, in frequentiori: quòd si una sit in urbe, & alia extra, tenetur residere in illa, quæ intra urbem est ut decisum fuit à sacra congregatione referente Garcia *loco cit. num. 170. in declar. 14.* ubi autem nulli sunt parochiani non tenetur Parochus residere, quia tunc talis parochia habetur ut beneficium simplex, ut tradit Ricciulus *de jure Pers. extra grem. eccles. exist. lib. 1. c. 14.* Qui tamen debet residere in Ecclesia, in qua habet canonicatum, non obligatur ad residentiam in parochiali accessoriè, & in perpetuum unita dignitati, vel canonicatui Garcia *loc. cit. n. 138.*

Residere tamen saltem ut coadjutor tenetur, qui obtinet Ecclesiam baptismalem, cui incumbit sola cura baptizandi omnes infantes alicujus pagi, vel oppidi. Rursus Parochus non 11 potest abesse à sua Ecclesia ob Principis, & populi furorem, nec ob grassantem pestem, aut alium epidemicum morbum, imminente detrimento suarum ovium in spiritualibus, præsertim si careant alio Ministro sufficiente, ut tradit Ugolinus *de offic. Episcop. c. 15. §. 11.* Immo neque ob inimicitias capitales abesse potest, nisi consulta sacra congregatione, & tunc debet vel resignare, vel permutare, ut declaravit sacra congregatio 15. *Februarii 1619.* nec propter senectutem etiam substituto per Ordinarium Vicario cum certibus reditibus, ut tradit Zerola *in prax. episcopal. p. 1. V. resid. §. 9.*

Potest tamen Parochus Episcopo consenti- 12 ente per tres, aut quatuor menses manere in locis vicinioribus ad recuperandam valetudinem, si in loco parochiali curari non possit, ut notat Ugolin. *loc cit.* Si tamen per mediam diem abesset continuò censeretur adesse Polevin. *de offic.*

cur. c.

tur. c. 1. num. 9. in fin. abesse autem per totum diem non est laudandum, nec vituperandum, tametsi nullus sit infirmus. Parochus autem si absit ultra biduum, triduúmve, potest ab Episcopo puniri pœna pecuniaria præmissa prohibitione Congregationis Concil. *in una Teracin.* 11. *Februarii* 1628. non tamen Episcopus sub excommunicatione latæ sententiæ ad tam breve tempus debet id prohibere, ut tradit Garcia *p. 5. c. 2. n. 23. declarat. 2.*

13 Cæterum ex quatuor causis potest Parochus à sua Ecclesia abesse in scripto tamen ab Episcopo approbandis, scilicet ob Christianam charitatem: ob urgentem necessitatem: ob debitam obedientiam: & ob Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitatem. Christianæ autem charitatis est dirimere lites, controversias, odia; reconciliare diffidentes animos, impedire imminentia mala; juvare aliam Ecclesiam privatam, secluso ex tali absentia notabili damno, ut docet Azorius *p. 2. lib. 7. c. 4. q. 4.* Urgens necessitas quoad hunc effectum absentiæ est hostium incursus, bellum imminens, pestis grassans, aëris intemperies, declinatio offensionis Principis, vel populi, salutis, aut libertatis periculum ad tempus vitandum, dummodo interim in spiritualibus oves detrimentum non patiantur, ut notat Azorius *loc. cit. q. 4. vers. ad secundum.* Debita obedientia est, quæ debetur superioribus. Primò Papæ, Episcopo, & Legato Papæ, præstando illis debitum obsequium, & justum officium, quale esset ad visitandam Provinciam, vel diœcesin, vel ad componendam pacem, ut tradit idem Azorius *loc. cit. q. 4. V. ad tertiam.* Demum ob evidentem Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitatem abest, qui ad synodum generalem, vel provincialem, aut diœcesanam ritè, & legitimè vocatus abest, vel etiam cum quis abest pro lite Ecclesiæ, vel pro obtinenda informatione in variis emergentibus à superiore, ut tradit idem Azorius *loc. cit. V. ad quartum.*

14 Cæterum per duos menses singulis annis etiam animi relaxandi causâ sive continuos, sive interruptos abesse potest, substituto priùs idoneo Vicario. Debet tamen id fieri ex causa, & sine gravi detrimento ovium, ut habetur in Tridentino *sess. 23. c. 1. de refor.* ultra bimestre autem nonnisi ex justa, eaque gravi causa cognita, & approbata ab Episcopo abesse nequit, & debet Parochus tunc in scriptis facultatem ab Episcopo obtinere; & non debet abesse tempore, Adventus, Natalis domini, quadragesimæ, Resurrectionis, Pentecostes, & festi corporis Christi. Quatuor requiruntur conditiones ut Parochus ultra bimestre possit legitimè abesse intra annum; quarum prima est, ut causa sit justa, & debita. Secunda, ut per Episcopum priùs causa cognoscatur, & approbetur. Tertia ut facultas detur ab Episcopo in scriptis, & gratis. Quarta ut pro tempore absentiæ instituatur idoneus Vicarius ab Ordinario approbatus cum debita assignatione mercedis, ut tradit Barb. *de Parocho p. 1. c. 8. num. 58.*

15 Juvat tamen notare, quòd tametsi Parochus justam abeundi causam ultrà bimestre habeat, non tamen satisfacit, si petat licentiam juratus se gravem habere causam, quam non expediat aperire, si Episcopus facultatem non concedat, ut tradit Garcia *loc. cit. num. 37.* ubi adfert declarationem Congregationis Concilii. Quòd si Parochus fingeret causam justam, quam revera non haberet, mortaliter peccaret, & fructus perceptos teneretur restituere, ut notat Azorius *p. 2. lib. 2. c. 10. q. 3.* Rursus neque licentia absentiæ ab Episcopo sufficit si sit tacita, sed requiritur, quòd sit expressa, ut tradit Garcia *loc. cit. num. 35.*

Munus Parochi est verbum Dei prædicare, 16
quod officium pertinet etiam ad Archipresbyteros plebanos, aliósque habentes curam animarum, sive id præstent per se, sive per alios ab Episcopo approbatos, saltem diebus dominicis, festisque solemnibus juxta Concilium Tridentinum *sess. 5. c. 2.* materiam verò, & modum concionandi Leo X. in Concilio Lateranensi præscribit *can. 7. de offic. preceptor. pueror.* Piasecius *p. 2. c. 3. num. 16.* quòd si Parochus negliget hoc suum officium subtrahitur ab Episcopo pars fructuum, & datur alteri, qui vices suppleat Parochi. An verò qui apti sunt ad concionandum si alios substituant, proprio satisfaciant muneri, videtur dubium: siquidem de istis dici potest, quòd manum sub axilla ponunt, & alios permittunt triturare. Barbosa *pag. 113.* censet non satisfacere quoad Deum, si totius anni conciones alteri committant: perinde ac non satisfaceret, qui totam curam Vicario permitteret, nisi fortassis à consuetudine immemoriali excusaretur.

Hinc in dominicis saltem, & aliis diebus 17
festis à parochis doctrina Christiana tradenda est juxta Concilium Tridentinum *sess. 5. c. 2. & sess. 24. c. 4.* & negligentes lethaliter peccare censent Piasecius *p. 2. c. 3. pag. 152.* ubi refert Bullam Pij V. Zerola, *p. 2 V. doctrina Christiana* & alii. Tenetur etiam Parochus administrare Sacramenta suis ovibus. An verò Parochus excommunicatus possit suis parochianis occultè Sacramenta administrare, affirmant nonnulli cum Soto *in 4. dist. 25. art. 4.* eò quia creditor possit debitum suum ab excommunicato petere, & debitor possit licitè solvere *c. intelligimus de judic. c. si verò de sent. excommun.*

Hinc Sacerdos si homicida sit occultus, non 18
peccat missam celebrando, quamvis sit irregularis, dummodo præmiserit confessionem, vel contritionem, & moraliter certum sit, eum infamatum iri de patrato homicidio si celebrare desinat, ut docet Navarr. *c. 27. num. 239.* Et hæc opinio videtur esse probabilis, quia si scandalum absit, necessitas urgeat, nec Sacerdos ultrò se ingerat, vix apparet ratio, cur petentibus negare debeat Sacramenta, cùm nemo teneatur se ipsum prodere, nec dare ignorantibus occasionem suspicandi ipsum fuisse homicidam. Huic sententiæ adhærent Suarez *de censur. disp. 11. num. 15. & sequent.* Fagundez *lib. 2. in præcept. eccles. c. 5. num. 15.* Avila *p. 2. disp. 6. dub. 5.* Escobar. *tract. 4. exam. 2. de excommun. n. 14.* Quòd si infirmus ob incuriam Parochi sine confessione, & sacro viatico defungatur, deponendum esse Parochum tradit Glossa *in c.*

officium V. sine confession. de offic. Archipresb. eò quia Parochus ob negligentiam reum se fecerit animæ defuncti *c. Presb. 16. q. 6.* Hoc idem etiam procedit, si neglexerit baptizare parvulum in necessitate constitutum, si absque baptismo decedat *c. quicunque de consec. d. 4.* Lopes tamen in sua practica *c. 46. pag.* 130. asserit se semper vidisse hujusmodi delicta puniri pœna suspensionis, vel incarcerationis, & Navarr. *consil. 13. tit. de pæn.* suadet tale delictum puniendum esse pœna potiùs arbitraria.

19 Functiones propriæ Parochi, & quæ à solo Parocho fieri debent, sunt. Primò benedictio fontis baptismalis. Secundò delatio venerabilis Sacramenti, & celebratio missæ feria quinta majoris hebdomadæ, & Sabbatho sancto. Tertiò benedictio candelarum in die purificationis B. MARIÆ Virginis. Quartò benedictio Palmarum. Quintò processiones per parochiam, adeo ut sine Parochi consensu non debeat ullus Regularis illas dirigere, ut censuit sacra rituum congregatio. Sextò benedicere cineres primo die quadragesimæ, ut notat Piasecius *p. 2. c. 3.* Parochus tamen ex justa causa potest etiam dispensare quoad jejunium etiam præsente Episcopo, maximè si accedat prudens medici judicium. Tametsi jure ordinario Parochis non congruat potestas dispensandi in votis, juramentis, & legibus ecclesiasticis, nihilominus possunt dispensare ex commissione Episcoporum, ad quos ut Ordinarios, ita dispensare pertinet: ut etiamsi adsit consuetudo, vel urgeat necessitas, quando Episcopus procul abest, vel difficilis est ad ipsum accessus, vel crebri sunt casus, & frequentiores, ut tempore jejunandi solet contingere, idque Filliucius *tract. 27. c. 6. num.* 127. extendit etiam ad observantiam dierum festorum, & præceptum audiendi missam, ac similia. Posse etiam Parochum secum dispensare, si Episcopus, à quo petenda esset dispensatio, non adesset, ac difficilis ad ipsum esset accessus, docent Suarez *lib. 6. de voto c.* 10. Posevin. *loco cit. c. 11. num. 22.* Sylvester *V. dispensatio num. 7. & V. jejunium num.* 20. Navarrus *c. 21. num.* 18.

20 Non tamen Ordinaria Parochi potestas se extendit ad ferendam excommunicationem, & alias censuras ecclesiasticas, ut communiter docent doctores, & nominatim Navarrus *c. 27. n. 5.* ubi ait, quòd causa efficiens excommunicationis possit esse Papa; & etiam omnes alii Prælati etiam minores Episcopis, cujusmodi sunt Abbates, Præpositi, Priores Ecclesiarum Regularium, ac sæcularium, imò etiam eorum delegati. At Abbates, Rectores, Parochi simplicium Ecclesiarum non possunt excommunicare suos Parochianos jure communi, nec specialiter, neque generaliter. Ratio est, quia facultas excommunicandi non oritur ab ordine, sed est pars fori externi jurisdictionalis, Glossa recepta *in c. transmissum de elect.*

21 Possunt tamen Parochi hanc potestatem habere ex consuetudine præscripta secundum *clement. c. duo simul. c. cum contingat de foro compet.* Abbas *in c. Sacerdos* de officio Ordinarii. Rursus potest Parochus subditos suos exhortari, ut diebus festis intersint missæ in Ecclesia propria parochiali, non tamen ad id debet, neque potest ipsos cogere, ut docent communiter Zerola *part. 2. V. Parochus* Piasecius *part. 2. c. 3.* & super hoc habentur declarationes summorum Pontificum. Tenetur Parochus observare ne quisquam insuetas imagines ponat, vel appendat in Ecclesia, aut aliquid simile nisi obtenta priùs licentia, & approbatione ab Episcopo *Trid. sess. 25. de sacr. imagin.*

Si quæratur, quot modis Parochus suum amittat beneficium, ac desinat esse Parochus? 22
Respondetur, primò per mortem, quia beneficium quodlibet vacat per mortem beneficiati *c. susceptì de rescript. in 6.* ubi Glossa *15. per V. non morte,* Gonzales *ad reg. 8. cancellar. Glossa 15. num. 3.* Imò ita per mortem vacat beneficium, ut si beneficiarius miraculosè resurgeret, illud non recuperaret, sed deberet de novo ad illud promoveri. Parochus etiam jure suo amittit parochiam per assecutionem alterius beneficii curati, quòd si parochiam retinere contenderit, privatur etiam secundo beneficio per textum capitalem *in c. de multa de præbend.* secus si parochialem Ecclesiam obtineat, simul cum monasterio, cui adnexa est cura animarum data in commendam ad vitam, quia obtinens alterum tenetur dimittere, ut tradit Gonzales *ad regul. 8. cancell. Glossa 5. §. 8. num. 65.* alioquin qui plura curata, aut aliàs beneficia ecclesiastica incompatibilia sive per viam unionis ad vitam, seu commendæ perpetuæ, vel alio quocunque nomine, & Titulo contra formam sacrorum canonum recipere, ac retinere præsumpserit suis beneficiis ipso jure privatur, & non dimittens unam ex duabus ecclesiis curatis juxta tempus assignatum à Concilio Tridentino *sess. 7. c. 4. de reformat.* debet condignas luere pœnas, prout in eodem statuitur: secus si Ecclesiæ essent sibi invicem unitæ, quia prohibentur tantùm retineri beneficia incompatibilia, ut declaravit sacra congregatio referente Garcia *p. 11. c. 2. n. 42.*

Hinc si Parochus assequatur possessionem 23
canonicatûs incompatibilis cum beneficio parochiali desinit ipso jure esse Parochus, ut tradit Gonzales *ad d. reg. 8. cancell. Glossa 15. n. 15.* Rursus desinit esse Parochus etiam per renuntiationem, ut habetur *in toto Titulo de renuntiat.* vera est etiam renuntiatio ex causa permutationis facta *text. in c. 1. de rer. permutat. in 6.* Quòd si Parochus semel amiserit beneficium parochiale, & iterum fuerit promotus ad aliam parochiam, tenetur iterum fidei professionem emittere, tametsi eandem obtinuerit parochiam, quam antea habuit, Garcia *p. 9. c. 3. n. 17.*

Ut autem Parochus jure privetur beneficio 24
suo tria requiruntur. Primò gravis, & rationabilis causa, quæ per se mereatur talem privationem *can. inventum 16. q. 1. c. 1.* & ibi Glossa *de capell. in 6.* Secundò ut causa hæc gravis sit manifesta, ac notoria, *can. nec in quemquam 2. q. 1.* neque creditur judici asserenti aliquem esse criminosum, sed oportet, ut manifestè constet *can. si tantùm, & can. si placuit. 6. quæst. 2.* Tertiò ut privetur in judicio, ac servato juris

ris ordine post trinam canonicam admonitionem.

§. III.

De Parochianis propriis, & alienis.

1 PArochiani vocantur, qui intra limites assignatos Ecclesiæ parochiali domicilium posuerunt, ibique habitant, sive clerici sint, sive laici: dicuntur proprii respectu illius Parochi, in cujus parochia commorantur, & illi subsunt: vocantur verò alieni respectu alterius parochi, in cujus parochia domicilium non habent. Rursus non solùm respectu parochi, sed etiam Episcopi dicuntur parochiani. Quælibet Ecclesia parochialis suos habet limites, ultra quos non se extendit, & intra quos comprehendit suos parochianos, nec hujusmodi limites unquam præscribi possunt, ut statuitur *in c. super eo 4. h. t.* ubi Urbanus III. rescripsit, sicut limites Provinciarum secundùm jura præscribi non possunt; sic limites episcopatuum, & parochialium cum adhærentibus non possunt præscribi si legitima probatione, & indubitata fide constiterit, ordinatione ecclesiastica esse statutos: idque ne parochiarum termini confundantur, néve quis usurpet terminos alienos *c. inter 6. caus. 16. q. 3.* alioquin privata cujuscunque authoritate sublatis antiquis terminis passim novi limites constituerentur, & tam in jurisdictione, quàm in aliis pertinentibus ad publicam utilitatem frequens daretur occasio excitandi lites: quapropter termini publica authoritate constituti, ac distincti immutabiles sunt, nec præscribi possunt, etiam per tempus immemoriale, ut notat Abbas *in c. super eo 4. num. 2. h. t.* quia non potest ullo tempore illa præscriptio valere, cui lex resistit: siquidem præscriptio nonnisi a lege positiva suam obtinet vim, & inducta fuit, & præscriptioni finium resistit lex non solùm canonica, ut liquet *in c. quicunque 4. & c. sequent. caus. 16. q. 3.* sed etiam jus civile *per textum l. agros. 3.* ubi dicitur cujuslibet spatii temporis præscriptione cessante *C. de fundis Limitrophis lib. 11.* & propositio indefinita æquivalet universali. Debet tamen de finibus legitima authoritate institutis constare per instrumentum, vel alias conditiones, aut indicia prout habetur *in d. c. super 4. h. t.* etenim si de finibus non constet, potest præscriptio locum habere; quia tunc non præscribuntur fines, proinde cessat ratio adducta, ut notat Barb. *in collect. in d. c. super n. 4. h. t.*

2 Quòd si quis domicilium habet in duabus parochiis, & æquali tempore in utroque moratur, scilicet sex menses in uno domicilio, & alios sex in alio, tunc utriusque Parochi dicitur Parochianus proprius: secus si in altero domicilio non nisi per unum, vel alterum mensem recreationis causâ, vel ad ruralia exercenda moraretur. Qui verò longo tempore degeret in aliqua parochia, in qua domicilium non haberet, studiorum, vel negotiorum causâ, pro parochiano illius loci habendus esset, quia non tantùm per domicilium, sed etiam per quasi domicilium redditur quis parochianus, præsertim in ordine ad suscipienda Sacramenta, excepto Sacramento Ordinis, ut notat Glossa *in clement. 1. de privil.* Panormitanus *in c. cum contingat. n. 29. de for. compet.*

Alienus parochianus ab Episcopo non potest ordinari, nec judicari, nisi illuc domicilium transtulerit, ut habetur *in c. nullus 3 h. t.* ubi Adrianus Papa rescribit, ut nullus Episcopus præsumat judicare parochianum alterius Episcopi sine ejus licentia: & etiam subdit rationem, quia quem ordinare non potest, nec judicare valet, & argumentatur à minore ad majus, proceditque argumentum negativè: quia si Episcopus sibi non subditum, sive qui alterius diœcesis est, ordinare non potest *c. 1. caus. 9. q. 2.* licèt sit actus jurisdictionis voluntariæ, cui aliquis potest, se sponte subjicere. A fortiori nec poterit judicare alienum subditum, quia actus judicii est actus jurisdictionis contentiosæ, quæ coactionem aliquam secum trahit, quapropter, non potest exerceri erga non subditum: unde si Episcopus non potest alienum parochianum promovere ad ordines; multò magis nec judicare. Id autem procedit in judicibus ordinariis, & qui sunt Episcopi: quia delegati possunt judicare quamvis non possint ordinare, ita Archidiaconi, & alii inferiores Prælati judicare possunt eos, qui suæ subjiciuntur jurisdictioni, quamvis illos ordinare non possint, ut notat Fagnanus *in d. c. nullus. n. 6. h. t.* 3

Quòd si parochianus ex una parochia, vel diœcesi suum transferat domicilium in aliam, primus Episcopus non habet jurisdictionem in ipsum, nec ab eo temporalia potest exigere, ut nec etiam primus Parochus, cum ei ampliùs non administret spiritualia, sed secundus, ut habetur *in c. significavit. 5. h. t.* Possunt parochiani mutare domicilium tam quoad temporalia, quàm spiritualia conferendo se ab una parochia in aliam absque licentia Ordinarii loci *l. Postliminium 5. in fin. juncta Glossa fin. ff. de captivis l. placet 3.* & tunc desinunt subjici priori Parocho, & Episcopo, & fiunt subditi secundi Episcopi, & Parochi, à quo suscipiunt Sacramenta. Hoc tamen procedit de solis parochianis sæcularibus, quia clerici non possunt ad aliam diœcesim transire sine litteris dimissoriis proprii Episcopi, ut desumitur *ex c. placuit. 2. caus. 21. q. 2.* Cæterum parochiani in illa parochia ubi suum fixerunt domicilium tenentur Sacramenta Eucharistiæ, & pœnitentiæ frequentare, missam audire, si velint, & matrimonium celebrare, quinimò *in clement. 1. de privil.* sub pœna excommunicationis reservatæ, prohibetur Regularibus, ne absque speciali licentia Parochorum extremam unctionem, vel Eucharistiam alienis parochianis administrent, vel matrimonio assistant, licèt tam per privilegium mendicantium, quàm ex inolita consuetudine ab hoc rigore juris nonnullis in locis recessum sit: imò in locis amplioribus ubi plures sunt Regularium ordines extra tempus paschale passim parochiani non solùm Sacramentum pœnitentiæ, verùm etiam Eucharistiæ apud Regulares frequentant scientibus, & non contradicentibus Parochis, qui propterea saltem tacitè censentur consentire. 4

tiæ. Hinc parochiani diebus festis solent sacris interesse in ecclesiis Regularium, quia si desit contemptus, quamvis justa causa fortassis non adsit, satisfaciunt præcepto de audiendo sacro diebus festis, præsertim post declarationem Leonis X. quam refert Barb. *de offic. Parochi p. 1. c. 11. num. 15.* in ipsa enim declaravit Pontifex, omnes fideles, qui apud mendicantes, dummodo non contempto proprio Parocho missas audiunt, præcepto ecclesiastico satisfacere, nec ullum incurrere peccatum, aut pœnam.

5 Hoc idem etiam innuitur in Concilio Tridentino *sess. 24. c. 4. de refor.* ubi parochianos tantum monendos dicit, ut in propria parochia divina frequent officia: unde si Parochiani sunt monendi tantùm, sequitur non esse cogendos, cùm longè aliud sit cogere, ac monere: quamobrem si desit contemptus, excusantur parochiani: neque contemptus præsumendus est ex repetitis absentiis, quia culpa non præsumitur, sed probanda est.

6 Parochiani non possunt parochum sibi eligere, nec nominare, nec alio modo instituere, quia ad id nullum ipsis jus competit. Possunt tamen Episcopo, & superiori humiliter supplicare pro certa, & speciali persona, dummodo sit idonea; tunc enim superior potest, ut rem gratam parochianis præstet personam illam promovere, dummodo habeat omnia requisita, quia eo ipso quòd est gratior majori cum fructu suo fungitur munere *argum. c. quod Dei timorem 5. de statu Monachor.* Non tamen possunt parochiani oblatum sibi Parochum ab Episcopo recusare, sed ad summum si quam habent rationabilem causam eum recusandi, possunt eam exhibere Episcopo: causa hæc potest esse, si Parochus malè vivat, quia multum interest ipsorum, ne sub malo Pastore periculum incurrant.

7 Quia Ecclesia semper detestata est matrimonia clandestina *can. non omnis can. honorantur. can. fin. 32. q. 2.* ideo parochiani nonnisi solemni ritu, & coram proprio Parocho, vel alio sacerdote de ipsius Parochi, vel Ordinarii consensu, & licentia in facie Ecclesiæ tenentur nuptias contrahere, ut statuit Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 1. de reformat. matrim.* ubi mandat Parocho, ut librum habeat, in quo conjugum, & testium nomina, & locum contracti matrimonii describat & quem diligenter apud se custodire teneatur. Rursus quam ex matrimonio parochiani prolem suscipiunt, debent permittere, ut eadem in Ecclesia parochiali baptizetur, hinc incumbit Parocho in propria Ecclesia habere fontem baptismalem, quem diligenter, ac mundè custodiat, ut semper adsit sufficiens aqua cautè occlusa: & cavere itidem vel maximè debet, ne sua culpa quis decedat sine baptismo sub pœna depositionis, *can. quicunque de consecrat. dist. 4.* Rursus debet librum habere, in quo nómina baptizatorum, parentum, ac patrinorum diligenter describat, ac notet annum, mensem, & diem, quo singuli baptizantur juxta Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 2. de refor. matrim.* Immo debet etiam Parochus in alio libro describere nomina confirmatorum, parentum, ac susceptorum.

Ad restaurationem Ecclesiæ parochialis deficiente Parocho, tenentur contribuere, ut notat Riccius *resol. 476.* tametsi nulla adsit consuetudo, & hoc onus pertinet ad dominum, qui habet domum in tali parochia, non verò ad conductores ejusdem domus. Cæterum Parochus, ut etiam quilibet alius beneficiarius tenetur contribuere ad restaurandam Ecclesiam pro rata redituum, deducto priùs necessario ad sui sustentationem, ut notat Surdus *cons. 62. n. 1.* Patroni etiam si Ecclesia sit de jure patronatus tenentur in defectum Parochorum contribuere ad reficiendam Ecclesiam, quia etiam patroni percipiunt emolumentum à jure patronatûs, cùm præsentent clericum promovendum, habeántque honorantias primi loci in processionibus, & sessionibus, percipiantque in necessitate ab Ecclesia alimenta, Belletus *tit. de cleric. debitor. §. 14. n. 10.* Cæterum Parochiani licet nobiles, & exempti, sunt etiam ad id cogendi remota quacunque appellatione, ut notat Gonzales *ad regul. 8. cancellar. Glossa 9. n. 218.*

Idque etiam procedit de ipsa domo, in qua habitat Parochus, & pertinet ad Ecclesiam, quia cum sit veluti pars ejusdem, tenentur etiam parochiani concurrere ad illius restaurationem si indigeat. Verùm in hoc attendenda est potissimùm loci consuetudo, quòd si hæc fuerit legitimè præscripta, ut Episcopus, vel Rector, vel beneficiarii, vel etiam laici parochiani suppeditent sumptus fabricæ: vel quòd Rector Ecclesiæ, & beneficiarii reficiant altare majus, parochiani verò corpus Ecclesiæ non obstantibus canonibus in contrarium, talis consuetudo legitimè præscripta servanda erit, ut notat Petrus Gregorius *syntag. jur. lib. 2. c. 1. num. 12.* Prohibentur tamen Parochiani appendere arma, sagittas, & alia id genus, ut etiam negotia sæcularia instituere, & contractus in eadem inire *c. 1. & c. cum Ecclesia de immunit. eccles.* nec ullum possunt in Ecclesia judicium civile exercere, imò nec ipsam citationem, quia hæc est actus judicialis *c. quoniam 11. de probat.* Rebuff. *ad leg. appellat. 72. V. item sicuti*, nec possunt in eadem convivia habere, nisi fortassis aliquid frugale & parculum absque tumultu, sine luxu, absque perturbatione adstantium ex rationabili causa: quia non sit alius locus sufficienter accommodatus, & tunc comestio debet fieri in aliquo Ecclesiæ angulo servato silentio, & modestia *C. multi 42. dist.*

§. IV.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

Quæritur primò, an Parochus in funeralibus debeat Ecclesiam collegiatam præcedere? Respondetur, adesse plures declarationes in favorem Parochi, cui debetur præcedentia respectu Ecclesiæ collegiatæ, ita habetur in declaratione Nucerina *die 24 Octob. 1609.* ubi sacra congregatio respondit, *illum Presbyterum, seu curatum aut priorem, qui defert stolam, & ad cujus Ecclesiam funus defertur omnes alios præcedere debere*, & in alia declaratione

tione *Prænestina die* 13. *Julii* 1619. respondit, ad Parochum ipsum in associandis funeribus defunctorum propriæ ipsius parochiæ in loco prædicto præcedentiam spectare juxta ritualem dispositionem, & hanc sententiam defendunt Gratianus *tom. 2. discept. forens. c.* 298. Barbosa *in pastoral. allegat. 78. numero 38.* & probari potest. Primò quia ita statuitur in rituali Romano, ubi dicitur, quòd Pastores intonent antiphonam clero cum cruce, & aliis præcedentibus. Particula *cum aliis* significat similitudinem, & identitatem in substantia *auth. qui se vel. C. quomodo, & quando judex* Surdus *decis. 265. num. 24.*

2 Secundò quia Parochus in associandis funeribus fungitur proprio munere cum habitu sacerdotali, siquidem ipse solus stolam defert *c. ecclesiastica dist. 23.* proinde debet præcedere alios non deferentes stolam, sive collegiales sint, sive non, quia pretiosioribus vestibus adhibetur honor Cassanæus *in catalog. Gloriæ mundi p. 1. considerat. 23.* Butrius *in c. 1. de author. & usu pallii.* Tum quia in confraternitatibus sæcularium, & processionibus Sacerdos, qui ipsas comitatur cum stola præcedit etiam oratores Regum. Tertiò quia Parochus in funeralibus, & exercitio curæ animarum gerit vices Episcopi, qui dicitur Rector parochialis *c. bonæ rei 12. q. 2. c. ad Apostolicam de donat.* Boerius *de authorit. magn. consil. in addit. num. 16.* unde Parochus quando curam gerit animarum præfertur cæteris aliis, proinde etiam in collegialibus, quia subrogato debetur idem honor, qui subroganti in illis actibus, in quibus repræsentat subrogantem: quapropter ob jurisdictionem, quam habet Parochus in sua parochia nequit funus levari absque illius licentia, & antequam dicat *subvenite*, ut notant Oldradus *consil. 82. num. 2. V. nam & portare* Cardinalis *§. hujusmodi in fin. in clement. dudum.* Quartò quia quilibet Sacerdos quando actu celebrat missam conventualem, præcedit omnes capitulares etiam quoad cultum divinum, & primo loco incensatur, & in Capella Papæ celebrans præfertur omnibus Cardinalibus, eò quia sit in actu officii sacerdotalis: ergo debet etiam præferri Parochus, quando est in actu, & exercitio curæ animarum. Quintò quia Rector, & Parochus in sua propria Ecclesia parochiali dicitur Prælatus *c. apicibus 7. q. 1.* & tantam habet authoritatem, quanta inest Prælato cum Capitulo in Ecclesia collegiata, ut docet Abbas *c. 1. num. 28. V. si verò in Ecclesia de dolo, & contumacia*, unde Parochus debet collegiales præcedere. Sextò, quia quilibet in propria domo est Rex. Decianus *consil. 67. num. 12.* ergo etiam Parochus.

3 Verùm putârim esse procedendum cum distinctione, siquidem Ecclesia collegialis alia est cathedralis, quæ una cum Episcopo integrat unum corpus mistum, cujus caput est Episcopus, & membra Canonici Regulares ejusdem cathedralis: alia est simpliciter collegialis, eò quia non habeat cathedram episcopalem, licèt suos habeat canonicos Rursus collegiales possunt intelligi, ut procedentes collegialiter, & ut procedentes seorsim, & non collegialiter, quatenus unus tantùm, vel alter vult interesse processioni. Si sermo sit de collegialibus cathedralibus procedentibus collegialiter, putârim hos debere Parochum præcedere, ut notat Felin. *in c. cùm liceat init. de præscript.* Manriquez. *de præcedentia num. 25.* Et id decisum fuit à sacra rituum congregatione in una Hostiensi *die 18. Aprilis* 1607. ubi sic dicitur. *Quando contingit associare funus alicujus defuncti ad aliquam Ecclesiam parochialem, in qua simul Capitulum Ecclesiæ collegiatæ cum Parochis aliarum Ecclesiarum dicti loci conveniunt, præcedentiam dandam esse Archipresbytero, & canonicis Ecclesiæ collegiatæ etiam supra proprium Parochum, cui tamen jus faciendi officium in propria Ecclesia reservetur.* unde Capitulum cathedrale & collegiale ita præcedit, ut Parochi retineant sua jurisdictionalia, unde secundum diversa Parochus præfertur Capitulo, scilicet in jurisdictionalibus, quæ Parocho conveniunt, & non Capitulo; & Capitulum præfertur Parocho tantùm quoad locum nobiliorem: hoc idem etiam fuit declaratum in alia Prænestina *die 18. Aug.* 1618. ubi sacra congregatio statuit, *præcedentiam semper, & ubique competere Archipresbytero, & canonicis Ecclesiæ collegiatæ supra prædictum Parochum, & in asportandis funeribus defunctorum propriæ Parochiæ. Jus tamen faciendi officium competere Parocho.*

Quamobrem Parochus tantùm præcedit ra- 4
tione muneris, & jurisdictionis, non ratione loci. Tum quia canonici Ecclesiæ cathedralis incedentes collegialiter constituunt unum corpus cum Episcopo, quem repræsentant, & cui uniuntur, perinde, ac membra corpori, adeo ut etiam in actu funerandi Episcopus repræsentetur à canonicis collegialiter incedentibus: sed qui digniorem repræsentat, debet minus dignum præcedere *argum. c. præcipimus dist. 93. Felin. c. cum olim. num. 1.* hinc communiter concludunt *ex c. quamvis 1.* ibi *propter ipsius honorem de præbend. in 6.* quòd Ecclesia cathedralis debeat præeminere omnibus, ut notat Decian. *respon. 50. num. 30.* Et licèt Episcopus non adsit, non propterea canonici desinunt esse ejus membra *c. novit. de his, quæ fiunt à Prælat.* atqui est contra ordinem, quòd membra disjungantur à capite *c. 1. dist. 12.* ergo si inter Episcopum, & Capitulum nullus debet mediare, ne caput sejungatur à membris, sequitur evidenter, quòd sicut Episcopus præcedit Parochum, etiam collegiales collegialiter incedentes debent quoad locum Parochum præcedere, ut notat Menochius *consil. 52. n. 140.* Hac ratione, quia Cardinales immediatè uniuntur summo Pontifici, eò quia sunt pars corporis Pontificis, perinde ac canonici pars Episcopi, ut notant Abbas *in c. novit. de his quæ fiunt à Prælat.* Monach. *c. ad succidendos num 4. de schismate*, ideo Cardinales præcedunt omnes Prælatos etiam Patriarchas, quamvis non sint cum summo Pontifice, quia inter membra, & caput non fit separatio, ut notat Homobonus *de statib. human. vit. p. 1. c. 7. §. sunt autem.* & Cassanæus *in catalog. glor. mund. p. 4. considerat.* 10. ergo ea-

dem ratione canonici cathedrales praecedunt Parochum.

5 Sin verò sermo sit de Ecclesia collegiali non cathedrali, videtur esse major difficultas, eò quia praeminentia in ista non sit tanta. Nihilominus adhuc videtur dicendum, canonicos istos collegiales incedentes collegialiter, quoad locum debere Parochum praecedere, ita enim docent Gratianus *num. 3. discept. forens. c. 728. num.* 16. Pasqualigus *quaest. moral. canon. q. 79. num. 9.* Ratio est, quia Ecclesia collegialis, quamvis non cathedralis est dignior simplici parochiali, proinde collegiales collegialiter incedentes sunt digniores simplici Parocho: atqui digniores juxta rectum ordinem debent minùs dignos praecedere, proinde tale Capitulum collegiale in funeralibus debet praecedere Parochum, siquidem in praecedentia servandus est ordo dignitatis *l. omnes C. ut dignit. ord. servet.* & docent Glossa §. *aliam instit. de bonor. possess.* Cassanaeus *in catalogo Glor. mund. p. 7. consid.* 14. *26. 33. 38. & 40. p. 9. considerat.* 1. & ita etiam scripsit Eugenius IV. ad Archiepiscopum Cantuariensem, cujus epistolam refert Diana *part. 5. resol.* 1.

6 Neque obstat, quod canonici collegiatae non cathedralis dicantur clerici secundi gradus: quia licèt id verum sit, adhuc tamen sunt caeteris nobiliores, ac praeferuntur Rectoribus Ecclesiarum parochialium *argum. ex c. licet canon. & c. statutum de elect. in 6.* Juvat tamen observare, quòd in ordine ad hanc praecedentiam consuetudo locorum plurimum obtinuerit roboris in locis pluribus, proinde standum est consuetudini legitimè praescriptae, cum haec vim habeat legis. Secus collegiales si non incedant collegialiter, tunc non repraesentant dignitatem Ecclesiae collegialis, sed tantùm propriam personam, cui praeferenda est dignites Parochi, quando is exercet suum munus, ac jurisdictionem, & in hoc sensu argumenta, quibus nititur prima sententia vim habent, non verò quoad collegiales collegialiter incedentes. Ad primum enim posset responderi, illam dictionem *aliis* non comprehendere collegiales incedentes collegialiter, quia in funeribus etiam interveniunt alii praecedentes clerum: unde illa dictio importat diversa ab expressis, ut notant Pasqualigus *loc. cit. num.* 12. Paris. *consil. 78. n. 21. vol.* 2. Menochius *consil. 335. num.* 10. Ad aliud quod addebatur de Parocho deferente stolam, respondetur, ex hoc non sequi, quòd debeat praecedere, quia non semper Sacerdos, eo ipso, quòd est cum habitu sacerdotali praecedit omnes; non enim in choro praecedit Abbatem, tametsi hic non sit indutus vestibus sacerdotalibus. Ad aliud, quod dicebatur de vestibus pretiosioribus, quibus debeatur major honor, id intelligendum est caeteris paribus: alioquin simplex Sacerdos, ex eo, quòd haberet stolam, deberet Episcopos, & Cardinales praecedere. Unde nec Sacerdotes, qui in processionibus comitantur confraternitates praecedunt oratores Regum, si incedant ut oratores. Inquisitor verò ideo in causis fidei Episcopum praecedit, quia tunc repraesentat summum Pontificem, cujus est delegatus, & delegatus Principis est caeteris major quoad causam sibi commissam *c. sane de offic. delegat.* Ad aliud de Parocho, qui in funeralibus dicitur gerere vices Episcopi, respondetur, id non esse verum, quia funerando, non fungitur munere, quod sit proprium Episcopi; neque repraesentat personam Episcopi.

Neque ex eo, quòd Parochus praeferatur omnibus in cura animarum, inde sequitur, quòd debeat etiam praeferri omni dignitati non habenti curam animarum, alioquin praeferretur dignitati etiam imperatoriae. Hinc Parochus funerans non exercet actum subrogationis, nec est subrogatus Episcopi, quia funerare non est actus proprius jurisdictionis episcopalis, nec in ipsam Parochus subrogatur: siquidem ad subrogationem requiritur, ut subrogatus subintret in jus subrogantis, ut notant Baldus *l. quoties §. si quis 1. ff. de hered. instit.* Barbat. *consil. 2. n. 2.* & alii communiter *in c. quoniam de offic. delegat.* Ad aliud, quod addebatur, de quolibet sacerdote, qui quando actu celebrat missam conventualem, praecedit omnes capitulares, Respondetur, id tantùm locum habere in celebratione missae, quia tunc repraesentat Christum, qui in illa actione est principalis sacrificans, & Sacerdos offert nomine Christi, & profert verba consecrationis nomine Christi; proinde ab hoc actu ad alios non rectè fit illatio, cùm etiam in aequiparatis non fiat extensio de uno ad aliud, quoties unum ita militat in favorem unius, ut non militet in favorem alterius, ut tradit Tuschus *litt. E. conclus. 318. n. 38.* 7

Ad aliud de Parocho, qui in sua propria Ecclesia dicitur Praelatus, respondent communiter, Parochos propriè non esse Praelatos, quia in *clement. dudum. §. in ecclesiis.* Rector, & Praelatus distinguuntur, & cùm Parochus sit Rector, non est Praelatus. Praeterea collegiales collegialiter incedentes habent majorem praelationem, cùm sint digniores, proinde ex hac ratione debent praecedere. Capitulum enim tanquam corpus, & collegium est in dignitate constitutum, ut notat Glossa *in c. si canonici de offic. ordinarii in 6.* & habet etiam jurisdictionem à jure, ut notat Menochius *consil. 58. num. 86.* Ad ultimum, in quo dicebatur quemlibet in propria domo esse Regem, id non propriè, sed secundùm analogiam, & non quoad jurisdictionem: & dignitatem; sed quoad dominium intelligitur, & praecedentia non oritur ex dominio, sed ex dignitate. 8

Quaeritur secundò, an quando plures simul concurrunt Parochi Regulares, & saeculares, sit ordo servandus, & qualis? Respondetur, quoad hunc ordinem attendendam esse ipsarum Ecclesiarum majoritatem, & praerogativam, ut censuit sacra congregatio rituum in una Astensi 21. *Martii Anno* 1609. nihilominus in funeribus praecedit Parochus, in cujus templo defunctus sepeliendus est, & id etiam Romae servatur. 9

Quaeritur tertiò, an Parochus habens duas parochias unitas debeat in utraque residere? respondetur, quòd si constet, unam esse aliâ digniorem teneri Parochum in digniore residere 10

& si

& si non constet, quæ dignior sit, in ea quæ est periculosior, & frequentior, quòd si una fuerit extra civitatem, & altera intra civitatem, in hac tenebitur Parochus residere: quòd si Ecclesiæ parochiales sint omnino pares, poterit residere in illa, quæ illi magis placuerit. Et si quis cum parochia canonicatum possideat obtenta dispensatione residebit in parochiali juxta Concilium Tridentinum *seß. 23. c. 1.* ubi verò Vicarius perpetuus ex more constituitur, illo vivente non tenetur residere Rector Ecclesiæ, quia actualis cura animarum ad Vicarium pertinet. Quòd si Vicarius sit temporalis, & amovibilis, tenetur residere principalis, quia animarum cura ipsi incumbit primariò.

11 Quæritur quartò, an Parochi possint impedire, ne Regulares ministrent Sacramentum pœnitentiæ in aliis ecclesiis? Respondetur, non esse necessariam licentiam parochi, ut approbatus ab Ordinario possit confessiones audire in parochia ejusdem, ut docent communiter cum Glossa *in clement. dudum V. libere de sepult.* quia sive Regularis à summo Pontifice, sive ab Episcopo jurisdictionem acceperit in ordine ad confessiones audiendas, & absolvendum, hæc jurisdictio est independens à Parocho, qui propterea non potest ejus exercitium impedire: siquidem cùm non habeat potestatem supra Episcopos, nec potest abrogare, aut tollere illam jurisdictionem, quam Episcopus dedit Regulari: hinc Parochus frustra reclamaret contra Regularem exercentem in sua parochia jurisdictionem, quam accepit à summo Pontifice, vel ab Episcopo. An verò possit etiam talis Regularis audire confessiones in ipsa parochiali Ecclesia plures negant, eò quia inde perturbaretur aliena jurisdictio: unde requiritur licentia parochi expressa, vel tacita; adeo ut non contradicat positivè.

12 Alii tamen forsan probabiliùs censent, talem licentiam non esse necessariam, etiam si Regularis in Ecclesia parochiali audiat confessiones, eò quia semel quòd Regularis accepit ab Episcopo jurisdictionem, qua possit audire confessiones, & absolvere à peccatis in tota sua diœcesi, Parochus non potest impedire exercitium hujus jurisdictionis, quia non habet potestatem supra Episcopatum; & quia jurisdictio se extendit ad totam diœcesin, in qua comprehenditur Ecclesia parochialis, poterit Regularis in eadem exercere jurisdictionem sibi datam ab Episcopo, cui Parochus subjicitur, ac subordinatur.

13 Tum quia est sententia probabilior, quòd hæc jurisdictio concessa Religioso sit privilegium personale, quod sequitur ipsam personam per totam diœcesim, adeo ut in quocunque loco intra eandem diœcesin possit Regularis illam exercere: ut docet Tamburinus *tom. 2. de jure Abbat. disp. 6. q. 13. n. 4. V. ex quibus* Miranda *tom. 1. manual. q. 45. art. 14. conclus. 3.* non enim privilegium personale est affixum loco, vel Ecclesiæ Regularium, sed est annexum personæ, quam sequitur per totam diœcesin *c. privilegium de regul. jur. in 6.*

14 Hinc Regularis, qui accepit jurisdictionem ab Episcopo audiendi confessiones intra totam suam diœcesin, intra quam tantùm potest illam concedere, potest in quovis loco ejusdem diœcesis jurisdictionem illam exercere: quòd si Regulares à summo Pontifice hanc jurisdictionem acciperent, cùm Pontifex non habeat limitationem territorii, posset ubique locorum Christianos absolvere, quia summus Pontifex est Episcopus totius Ecclesiæ catholicæ: unde sicut jurisdictio data ab Episcopo inferiore, se extendit ad totam suam diœcesin; ita etiam jurisdictio data à Pontifice, se extendit ad totam Ecclesiam catholicam. Tum quia Regulares sunt coadjutores Parochorum deputati à summo Pontifice, ut desumitur *ex d. clement. dudum de sepult.* ubi dicuntur Regulares esse cooperatores eorum idonei: atqui inferior non potest impedire coadjutorem sibi datum à superiore in proprio officio, proinde non poterit Parochus impedire, quin regularis in sua parochia, imò & Ecclesia parochiali audiat confessiones.

Quæritur quintò, an Parochus contra prohibitionem Episcopi, vel statuti synodalis possit concedere facultatem assistendi matrimonio; & an talis facultas valida sit? Respondetur cum distinctione: vel enim in prohibitione Episcopi, vel statuti synodalis habetur expressa clausula irritans, adeo ut Episcopus, vel statutum synodale irritet talem facultatem, & tunc certum est, Parochum non posse validè concedere facultatem assistendi matrimonio, quia tenetur ipse parêre Episcopo, & servare statuta synodalia, à quibus ipsi adimitur, posse hanc facultatem concedere. Sin verò in prohibitione non adsit clausula irritans, tunc facultas à Parocho data non præjudicat validitati matrimonii, ut censuit Rota Romana *decis. 750. num. 3. & 4. p. 1. recent. apud Farinac.* & probari solet *ex c. 2. de matrim. contra interdictum Ecclesiæ.* Ratio est, quia Parochus à jure habet facultatem assistendi matrimonio, & etiam facultatem ipsam delegandi alteri sacerdoti juxta Tridentinum *seß. 24. c. 1. de matrim.* ubi dicitur, *qui aliter, quàm præsente Parocho, vel alio sacerdote de ipsius Parochi licentia:* unde Concilium requirit ad ineundum matrimonium præsentiam Parochi, vel alterius sacerdotis ex licentia, & consensu ipsius Parochi: & quia Episcopus, & synodus non habent facultatem supra jus commune, non possunt privare Parochum tali facultate, nec illam coarctare, nec proinde facere quòd actus prohibitus sit irritus, quia prohibitio non tollit, quin talis actus proveniat à sufficienti, ac legitima facultate: nihilominus quia usus hujus facultatis subordinatur Episcopo, ideo potest actum illius irritare, seu licentiam alteri concessam. Quoties adest facultas exercendi actum, & supervenit prohibitio, sive per præceptum, sive per legem supponens talem facultatem, si in prohibitione non addatur clausula irritans actus sortitur suum valorem, ut docent communiter cum Glossa *in clement. 1. V. inhibentes de jure patron.* Hinc sacra Congregatio declaravit, matrimonium, cui de licentia Parochi licèt contra prohibitionem Episcopi, Sacerdos interfuit, validum esse, consequenter validam etiam fuisse licen-

licentiam datam à Parocho contra prohibitionem Episcopi, ut habetur *in declarat. ex Bibliot.* Bellar. *ad c. 1. sess. 24.* ubi dicitur, *si Episcopus probibet, suspendit, tollit jurisdictionem à Parocho, ne quos jungat in matrimonium, si quos jungit matrimonium tenet.*

16 Quæritur sextò, an Parochus excommunicatus vitandus possit alteri sacerdoti licentiam dare assistendi matrimonio? Respondetur probabilius, non posse hanc dare licentiam: ratio est, quia Sacerdos assistens matrimonio in virtute licentiæ sibi à Parocho concessæ, non assistit nomine proprio, cùm non habeat ex se facultatem authorizandi matrimonium, ut est simplex Sacerdos, sed tantùm nomine Parochi, cujus gerit vices, adeo ut nomine procuratorio assistat: atqui Parochus excommunicatus non toleratus non potest procuratorem constituere, qui authoritate ipsius exerceat munus sibi commissum, ut habetur in *c. fin. de Procurat.* proinde talis institutio nulla est, ut notant Panorm. Innocentius, & alii communiter *in d. c. fin.* quamobrem Parochus excommunicatus non potest licentiam dare alteri sacerdoti assistendi matrimonio, & si licentiam concedit; hæc est nulla. Tum quia Parochus non assistit matrimonio, ut simplex testis, sed reduplicativè, ut Parochus, proinde ut exercens munus parochiale cum suis subditis, quod est assistere tanquam superior in ordine ad authorizandum contractum subditorum; quod perinde est, ac in subditos exercere illam jurisdictionem, quæ illi competit ut Parochus: atqui eo ipso quòd Parochus est excommunicatus non toleratus, privatur tali jurisdictione saltem quoad exercitium, adeo ut non possit illam exercere, ut liquet *ex c. audivimus 24. q. 1. c. de offic. Vicarii in 6. c. si is cui de offic. delegat. in 6.* ergo non potest talem jurisdictionem quoad exercitium committere alteri: nemo enim potest alteri dare, quod in se non habet.

17 Neque dici potest, quòd Parochus tunc non committat simplici sacerdoti exercitium jurisdictionis, sed tantùm dominii. Nam hoc est falsum, quia committit id, quod sibi competit tanquam Parocho, ratione superioritatis, quam habet supra suos parochianos sibi subditos, proinde committit jurisdictionem annexam officio parochiali. Præterea committit potestatem authorizandi contractum matrimonialem, qui initur inter Parochianos: sed authorizare talem contractum est actus parochialis superioritatis, consequenter est actus jurisdictionis: siquidem facultas exercendi, quæ concernunt munus Parochi, importat jurisdictionem, ut docent Glossa *in l. 1. ff. de jurisdic. om. judic.* Abbas *in c. quod sedem de offic. Ordinar.* Demum quia excommunicatus non toleratus est suspensus ab officio: siquidem cùm non possit cum aliis communicare, remanet suspensus ab officio, cum illud non possit exercere, ut notat Navarrus *c. 27. manual. num. 17.* si igitur Parochus est privatus exercitio suæ jurisdictionis, non potest illud alteri concedere.

18 Quæritur septimò, an si simplex Sacerdos petat à Parocho licentiam assistendi matrimonio, & taceat qualitatem personarum contrahentium, & ratione cujus Parocho prohibetur, ne pro ipsis licentiam concedat, adhuc possit Sacerdos assistere, & licentia sit valida? Sicut Concilium Tridentinum prohibet Parochis, ne assistant, aut dent facultatem assistendi matrimonio vagorum absque licentia Episcopi: ita si Episcopus, vel synodus prohiberet, ne Parochus assisteret, nec licentiam daret assistendi matrimonio, quando unus ex contrahentibus est advena: & petens licentiam taceret hanc qualitatem advenæ, an licentia esset valida, vel nulla? Respondetur, hujusmodi licentiam esse nullam, & sacerdotem non posse assistere tali matrimonio, quia Parochus non præsumitur dedisse licentiam assistendi matrimonio, cui nec ipse posset assistere, eò quia sit ipsi prohibitum, si enim explicaretur Parocho qualitas contrahentis, non concederet licentiam, cùm illi sit prohibitum, quapropter petitio est dolosa, & operatur, quòd consensus Parochi non trahatur ad ipsam, tanquam quid dolosè dispositum, ut docent Tuschus *litt. C. conclus. 754. n. 48.* Parisius *de resignat. lib. 13. q. 3. num. 5.* Socinus *consil. 159. n. 29. lib. 2.*

Tum quia nemo præsumitur velle, nisi quod de jure potest, ut docent Baldus *in l. ex facto ff. de vulg. & pupil. substit.* Felin. *consil. 31. n. 7.* siquidem voluntas hominis, & præsertim Parochi præsumitur conformis legibus, & de pari judicatur §. *dispenat. authent. de nupt.* Jason *in 6. certi condict.* §. *si nummos. num. 5. & sequent. ff. si cert.* Non enim præsumendum est, quòd Parochus velit licentiam concedere, quando jure non potest, consequenter licentia concessa debet intelligi intra terminos habiles, & quatenus de jure potest: hinc licentia à tali sacerdote accepta non suffragatur iis, pro quibus petitur, cùm non possit in favorem matrimonii eorundem illam concedere, proinde matrimonium contractum est nullum juxta Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 1. de matrim.* 19

Hoc idem etiam evincitur ex principio theologico: siquidem ignorantia antecedens causat omnino involuntarium, proinde excludit consensum in omne id, quod ignoratur: adeo ut si voluntas feratur in aliquod objectum affectum certa aliqua qualitate, & ignoretur talis qualitas, licèt objectum sit voluntarium, non tamen est voluntaria illa qualitas, præsertim si per accidens sit illi annexa, est enim voluntas potentia cæca, quæ non potest velle, nisi quod eidem ab intellectu repræsentatur, & quod ignoratur non potest eidem proponi; hinc non solùm ignorantia antecedens, verùm etiam concomitans constituit involuntarium negativum, seu non voluntarium, ut docet D. Thom. *1a. q. 6. art. 8. in corp.* quia quæ concomitanter ignorantur, non sunt in cognitione, proinde non possunt proponi voluntati, nec hæc potest illa velle, vel nolle. 20

Præterea quoties qualitas per accidens adnectitur objecto, illud mutat in ratione objecti in ordine ad movendam ipsam voluntatem; adeo ut objectum, quod ex se potest allicere voluntatem, ut hæc illud amplectatur: si 21

sit

sit affectum aliquâ qualitate non ampliùs illam alliciat, nec voluntas illud amplectatur, sed respuat; & cùm qualitas advenæ afficiens contrahentem matrimonium, sit qualitas ratione cujus voluntas Parochi respueret tale matrimonium, si illi innotesceret; ideo si taceatur, non supponitur, quòd Parochus dederit licentiam assistendi tali matrimonio, quia non est idem objectum, quod fuit repræsentatum Parocho: diversitas enim specifica in actibus causari potest ex objecto etiam ex sola diversitate qualitatis, quâ afficitur, sive qualitas sit intrinseca objecto, sive extrinseca, ac se habeat per modum circumstantiæ: siquidem & ipsæ circumstantiæ dant speciem actui, ut docet D. Thomas 1. 2. *q.* 8. *art.* 10. & tunc tribuunt diversam speciem, quando continent diversa motiva.

22 Quæritur octavò, an Parochi, seu Curati possint sibi eligere confessarium ex privilegio *in c. fin. de pœnit.* Respondetur affirmativè cum Panormit. *in d. c. fin. de pœnit.* quia talis facultas sibi eligendi confessarium est concessa Prælatis, & Parochi etiam veniunt nomine Prælati *in c. tua de cler. ægrot.* Tum quia *in d. c. fin.* privilegium conceditur omnibus superioribus habentibus alium superiorem: hic autem modus exprimendi personas privilegiatas importat privilegium concessum cum amplitudine, adeo ut nomen superioris intelligendum sit cum tota sua amplitudine, cùm appareat, fuisse intentionem concedentis ampliare privilegium. An verò etiam post Concilium Tridentinum, quod *c.* 15. *sess.* 23. *de refor.* prohibet, ne ullus Sacerdos sit idoneus pro audiendis confessionibus sæcularium etiam sacerdotum nisi sit approbatus à proprio Ordinario, id procedat. Probabilis sententia est, privilegium, quod habetur in *c. fin. de pœnit,* non fuisse revocatum per decretum Concilii, eò quia tale privilegium sit insertum in corpore juris, & privilegia inserta in corpore juris non revocantur per clausulas generales, ut est regula Canonistarum, quam tradunt Felin. *in c.* 1. *num.* 12. *& in c. nonnulli n.* 9. *c.* 26. *de rescript.* Decius *cons.* 165. *num.* 4. cum Glossa *in authent. qua in Provincia. V. illico omni privilegio C. de criminib.* & desumitur *ex l. ejus militis* §. *militia missus de testam. milit.* unde ut privilegium insertum in corpore juris revocetur, debet in revocatione mentio illius specialiter fieri, proinde Parochus, perinde ac cæteri superiores ecclesiastici, potest etiam post Tridentinum sibi eligere confessarium approbatum à quocunque Ordinario, tametsi non fuerit approbatus ab Ordinario loci.

TITULUS XXX.

De decimis, primitiis, & oblationibus.

Quia decimæ, primitiæ, & oblationes sunt de jure parochiali congruè Pontifex adjicit præsentem Titulum superiori, qui fuit de Parochiis, & alienis Parochianis, jura enim decimarum, primitiarum, & oblationum sunt veluti accessoria ad ipsas parochias. Est autem decima juxta nominis ethymologiam cujusvis rei decima pars: jus tamen Canonicum utitur hac vace in plurali, eò quia plurium rerum decima pars simul solvatur, vel quia unius rei decima pars per iteratas solutiones repetitur, ut notat Canisius in *relect. de decis. c.* 1. Cæterum usus decimarum est lege Moysis antiquior, constat enim Abrahamum dedisse decimam prædæ, & Manubiorum sacerdoti Melchisedech: ut habetur *Genes. c.* 14. & Jacob *Genes.* 28. pollicetur, se Deo præstiturum decimam bonorum omnium. *Decimam omnium bonorum meorum dabo tibi*: Ex quo liquet, jus decimarum à jure ipsò naturali suum duxisse initium in lege Moysis, postea Deus voluit, decimas sibi reddi *Exod.* 22. *& Levit. ult.* in signum universalis dominii. Idque adeò est juxta naturam, ut vel ipsi Ethnici legantur solvisse decimas suis numinibus. Cur verò decima potiùs pars, quàm alia minor, vel major selecta fuerit, solet ratio desumi ex denarii numeri perfectione, qui Deo vel maximè convenit, est enim numerus denarius veluti limes numerorum simplicium, à quo non proceditur ultrà, sed fit iteratio, & repetitio numerorum priorum, ut docet D. Thomas 2. 2. *q.* 87. Decimæ igitur Christianorum sunt decima pars eorum omnium, quæ quis licitè ex quavis causâ acquisivit, solvenda Ministris Ecclesiæ *c. pervenit*, & passim in hoc Titulo. Extat etiam hic Titulus in *sexto, septimo, clementinis, & extravagantibus communibus.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. DECIMAM 1. *h. t. Ex D. Hieronymo super Ezechielem refertur, decimam omnium frugum Leviticæ tribui populum ex lege dedisse, ex quibus Levitæ etiam dederunt decimas sacerdotibus*

dotibus. Rursus constat alias decimas separâsse, ut comederent eas in Templo, cum irent Hierosolymam, & sacerdotes, ac Levitas ad convivium invitarent. Alias decimas servâsse pro pauperibus. Rursus primitias quas de frugibus offerebant non fuisse speciali nomine definitas, sed relictas fuisse arbitrio offerentium intra 40. & 60. partem juxta traditionem Hebræorum. Ex quo textu liquet, jus decimarum antiquissimum fuisse, & quidem à Deo institutum in recognitionem generalis dominii: qua ratione etiam primitiæ, & oblationes jure divino olim debebantur Exod. c. 12. *tametsi ad arbitrium potius offerentium, quàm ad juris necessitatem: hinc etiam Plinius* lib. 18. c. 2. *ait: Priscos Romanos non priùs novas fruges, aut vina fuisse solitos degustare, quàm sacerdotes primitias libassent. Rursus* lib. 12. c. 14. & 19. *refert Arabes, & Ægyptios ex thure & Cynnamomo decimas Diis suis consecrâsse: immo moris etiam fuit apud ipsos Romanos, partem decimam bonorum vovere, quam plerumque Herculi dicabant, ut refert Plutarchus* in quæst. Roman. *idque verò potissimum fiebat à victoribus ex Manubiis hostium.*

C. *NOVUM* 2. *h. t. Non approbat Pascalis II. ut clerici à clericis decimas exigant, eò quia neque Levitæ à Levitis eas exegerint. Declarat tamen Pontifex, clericos à clericis spiritualia ministeria accipientes debere iisdem decimas solvere. Notandum est, textum hunc procedere de clericis habentibus reditus ex decimis, tunc enim non tenentur ex decimis jam perceptis alias decimas persolvere aliis clericis: alioquin non bene fuisset adductum exemplum Levitarum, si sermo esset de aliis clericorum reditibus minimè provenientibus ex decimis: quia Levitæ in vetere testamento præter decimas non leguntur quid aliud possedisse. Neque obstat, quòd in textu Levitæ dicantur dedisse decimas sacerdotibus, quia eas non dabant sacerdotibus inferioribus, vel suis æqualibus. Cæterum si clerici proprio jure, & ex successione hæreditaria, vel alio Titulo prædia possideant, tenentur decimas persolvere præsertim reales.*

C. *EX MULTIPLICI* 3. *h. t. Hadrianus Papa rescribit, quòd si post conventionem factam de decimis, altera pars obtineat privilegium à Papa, nulla factâ mentione de conventione, standum sit conventioni, non privilegio: eo quia Papa per privilegium non intendit derogare conventioni, quæ non fuit expressa. Ex quo textu colligitur, privilegium, quod impetratur tacitâ veritate nullius esse valoris: & præstationem decimarum posse transactione tolli, vel imminui, aut mutari, alioquin Pontifex improbasset hanc conventionem factam in hoc textu inter Abbatem, & Parochum, & non jussisset observari. Verùm ut transactio sit perpetua requiritur Authoritas Papæ, quia est transactio quædam species alienationis* l. non solùm c. de prædiis. *Liquet etiam ex textu, posse conveniri in spiritualibus inter spirituales personas.*

C. *COMMISSUM* 4. *h. t. Idem Pontifex rescribit, Monachos esse compellendos ad solvendas integras decimas de terris noviter cultis, ubi antea constructæ fuerunt domus, & terræ cultæ, pro quibus propterea solvebantur olim decimæ. Hoc idem etiam declarat de pascuis, & etiam Monachos Cistercienses teneri solvere decimas de possessionibus, quas non colunt suis sumptibus, & laboribus: vel quando per subtractionem talium decimarum Ecclesia parochialis enormiter læditur* c. qui per novale de V. S. *Rursus alios Monachos decimas solvere, sed non de novalibus, sed de terris, quarum non extat memoria, fuisse cultas. Ex hoc textu liquet, quòd si dominus rei conditionem mutet, & agrum qui frumento conseri solebat in vineam convertat, teneatur ad decimas solvendas ex illis fructibus, qui de præsenti colliguntur: unde si priùs ex agro viliores, ac minores decimæ solvebantur, nunc qualitate mutata, vel quia ager factus sit feracior, vel meliores fructus ferat; plures, ac meliores decimæ debent solvi. Hujusmodi tamen decimæ pluribus saltem in locis videntur nunc abolitæ.*

C. *PERVENIT* 5. *h. t. Alexander III. declarat, Parochianos posse compelli ad solvendas decimas molendinorum, piscariarum, fœno, lanâ sub pœna excommunicationis, & decimas integras ante aliquam deductionem.*

C. *NUNCIOS* 4. *h. t. mandat idem Pontifex, esse itidem Parochianos cogendos ad solvendas integras decimas de apibus, & omni fructu, ut etiam ex proventibus, qui habentur ex molendinis, piscatu, fœno, lana.*

C. *CUM HOMINES* 5. *h. t. declarat idem Pontifex, teneri Parœcianos integras decimas solvere sine deductione expensarum; ac restituere quidquid deduxerunt. Notandum est discrimen inter decimas prædiales, & personales, quia prædiales absque diminutione debent integrè solvi nullis detractis expensis seminis, culturæ, operariorum, vel alterius rei ex vi hujus textus: idque procedit etiam de decimis mixtis, ut de pecoribus, negotiatione, venatione, & aliis pertinentibus ad fructus industriales. Secus in decimis personalibus conceditur deductio expensarum, quæ factæ sunt negotiando in quærendis, emendis, convehendis mercibus. Ratio discriminis adducitur à Laymano* tract. 6. de decimis c. 1. *quia decimæ personales solvuntur ratione lucri, quod homo propria industria facit: & lucrum commutari non potest nisi deductis expensis* l. Mutius ff. pro socio. *Secus decimæ prædiales, & mixtæ solvuntur Deo ex fructibus terræ, vel animalium Titulo supremi dominii, quod Deus habet in res omnes, & singulas, & præsertim in prædia, quæ ejus potissimum beneficio fructificant: quamobrem ob levem laborem, quem homines impendunt in excolendis agris, non debet aliquid deduci. In personalibus verò, quia totum lucrum est ex industria hominis, aliquid deducitur.*

C. *DILECTI* 8. *h. t. declarat idem Pontifex, quòd habentes privilegium non solvendi decimas, si conducant, vel sumant ad firmam prædia solita solvere, teneantur etiam ipsi de illis præ-*

prædia decimas solvere; quia privilegia non intelliguntur de agris conductis: neque quoad præjudicium tertii, seu Parochi, vel alterius, cui decima debentur c. quamvis de rescript. in 6. Notat Glossa, privilegia non esse amplianda, quia odiosa, & derogant juri communi, & esse intelligenda, ut concedens intellexit.

C. SUGGESTUM 9. h. t. Idem Pont. declarat, revocandum esse privilegium concessum Religioni non solvendi decimas, si multum multiplicet possessiones, adeout notabiliter alios lædat, qui consueverunt decimas habere. Vel deberè religionem hanc cum illis se componere. Ex quo textu desumitur hæc generalis regula: Privilegium simpliciter à Principe concessum interpretandum esse, ut enorme præjudicium non inferatur tertio. Hinc licèt privilegia sint perpetuà, & immutabilia, superveniente tamen nova causa perduntur, ut si quis iisdem abutatur per negligentiam spatii decem annorum, vel per contrarium factum, vel si enorme præjudicium induecant. Infertur itidem possè ecclesiasticos inter se componere de decimis.

C. EX PARTE 10. h. t. Idem Pontif. declarat, Cistercienses, Templarios, Hospitalarios de prædiis, quæ propriis manibus, vel sumptibus colunt, non teneri decimas solvere. Rursus nec alios Religiosos teneri solvere decimas de novalibus, quæ colunt suis manibus, nec de hortis, ac nutrimentis animalium: benè tamen de aliis prædiis, ac rebus teneri decimas solvere. Ex quo textu infertur, Religiosos, non minus quàm alias personas ecclesiasticas, teneri jurè communi seclusis privilegiis decimas solvere: quia decimæ sunt onus fructuum perpetuum per Ecclesiæ constitutionem ita illis annexum, ut ab omnibus debeantur, qui fructus percipiunt. Notandum tamen est, Paschalem II. indulsisse religiosis omnibus, ut de laboribus, & alimentis propriis, proinde etiam de prædiis, quæ propriis manibus, & sumptibus excolunt, decimas solvere non debeant. Licèt Hadrianus IV. hoc privilegium tam amplum revocaverit: hodie tamen præter ius commune inspici debent privilegia specialia Religiosorum circa decimas solvendas.

C. LICET 11. h. t. rescribit idem Pont. habentes privilegium non solvendi decimas de agris, quos propriis manibus, vel sumptibus colunt, teneri eas solvere de terris, quas aliis colendas tradunt. Ex hoc textu liquet, non esse conductores prædiorum, quæ elocantur à Religiosis exemptos à solutione decimarum: ratio est, quia hoc privilegium est personale, & sequitur ipsas personas Religiosorum c. sanè de privil. c. Privilegium de Reg. Juris. in 6.

C. AD AUDIENTIAM 12. h. t. Idem Pont. rescribit, privilegium de non solvendo decimas de laboribus, esse intelligendum etiam de terris, quæ non sunt novalia. Ubi notat Glossa, sine certa scientia non esse recedendum à forma verborum: quia quando princeps aliter intelligit, id explicat, & verbis propriis suam mentem aperit.

C. QUONIAM 13. h. t. Idem Pont. declarat, decimas novalium intra limites alicujus Parochiæ esse debitas eidem Parochiæ, datâ tamen suâ parte Episcopo; quod etiam procedit de jure novo ex Concil. Trident. sess. 22. de reform. c. 12. Quòd si novalia non sint in aliqua Parochia, Episcopus potest eorum decimas sibi retinere; vel alicui Ecclesiæ deputare, prout judicaverit. Ex hoc textu liquet, decimas novalium secluso privilegio, præscriptione, consuetudine, aut compensatione deberi Parochiali Ecclesiæ, intra cujus limites exurgunt. Rursus quamvis decimæ ejusdem Parochiæ sint ab alia Ecclesia præscripta, adhuc Parocho deberi decimas novalium: quia præscriptio sinè possessione, vel quasi possessione non procedit c. 3. de R. J. & l. sine possessione ff. de usucapion. & ager novalis, quoad jus decimandi possessus nunquam fuit, cum fuerit antè incultus: est enim novale in jure canonico terra recèns proscissa redacta ad culturam, cum antea fuerit inculta, neque extat memoria, quòd antea fuerat culta, vel attulerit fructus: unde jus novalium manet semper salvum Parocho; adeo ut si laico concedatur jus decimandi in feudum, id non extendatur ad decimas novalium c. tuas inf. h. t.

C. PAROCHIANOS 14. h. t. rescribit idem Pontif. decimas posse exigi, eò quia non ab homine, sed ab ipso Domino sint instituta. Ex hoc textu oritur gravis illa difficultas, an decimæ sint de jure divino: plures canonistæ inter quos Innocentius in c. ult. de Paroch. & Hostiensis affirmant, quia in veteri lege ex præcepto divino jubebantur solvi decimæ Tribui Leviticæ, cui Clerus in lege Evangelica successit. Tum quia Concilium Tridentinum sess. 25. c. 2. de reform. præcipit solutionem decimarum ex eo Titulo, quia debeantur Deo. Nihilominus hodie decimæ licèt quatenus sunt recognitio supremi dominii Dei in res omnes; & Deus vult illas assignari sustentationi ministrorum Ecclesiæ sint de jure divino naturali, ut docet D.Thomas 2. 2. q. 83. non tamen debentur nisi jure canonico, ut communior fert opinio: Potuisset enim Ecclesia aliter consulere sustentationi ministrorum Ecclesiæ: ut de facto plerisque in locis congrua eorum sustentatio habetur ex aliis reditibus: unde licèt ipsa sustentatio ministrorum Ecclesiæ sit de jurè divino Lucæ 7. dignus est operarius mercede sua. & 1. ad Corint. 9. Nemo militat suis stipendiis: quocunque tamen modo fiat sive per decimas, sive alios reditus sufficit. Neque obstat quòd in veteri lege solverentur decimæ ex præcepto Dei, quia illud fuit unum ex præceptis judicialibus, quæ expirârunt in Christi nece.

C. AD HÆC 15. h. t. idem Pont. rescribit Episcopo Ambianensi, decimas non posse concedi laico jure hæreditario; & laicum esse cogendum per excommunicationem, ut resignet. Notandum est, decimas dupliciter posse spectari, primò formaliter, quatenus fundantur in spirituali officio, seu obligatione ministrandi spiritualia; & ob hoc ministerium decimæ solvuntur ministris Ecclesiæ instar stipendii, ut congruè sustententur. Secundò materialiter

præ

pro solo jure percipiendi fructus sine spirituali Titulo, & absque respectu ad spiritualia ministeria. Præsens textus intelligitur de decimis priori modo, seu formaliter consideratis, sub hac enim ratione decimæ nullo modo possunt laicis concedi. Secus posteriori modo, seu materialiter nil vetat, eas laicis locari, vendi, & concedi, nisi canones id prohibeant: quia sola perceptio fructuum. & jus ad illos percipiendos sine Titulo spiritualis ministerii nil continet spirituale.

C. *DE TERRIS* 16. *h. t. Idem Pont. rescribit Marsiliensi Episcopo, Judæos qui colunt terras, seu agros esse compellendos ad solvendas decimas prædiales, vel resignare, ac vendere Christianis possessiones. Ubi notat Glossa, Judæos non teneri solvere Christianis decimas personales, eò quia ab iisdem non accipiunt spiritualia, cum non sint de Ecclesia, nec membra ipsius: teneri tamen solvere decimas prædiales; quia prædia sita intra limites parochiæ habent hoc onus solvendi decimas, quibus est annexum ut accessorium; proinde ad quoscunque prædia transeant, etiam ad Judæos semper transeunt cum hoc onere.*

C. *QUAMVIS* 17. *h. t. Idem Pont. declarat, laicos non debere sibi usurpare ea quæ sunt Sacerdotum; neque esse iisdem ullam concedendam potestatem super res ecclesiasticas: & Prælatum qui laico in seculo permanenti concedit ecclesiasticas decimas, vel oblationes esse deponendum à suo statu, donec satisfecerit. Ex hoc textu infertur, decimas non posse laicis concedi in feudum, quia non possunt transire ad heredes ut fœudum: Hinc laici non solùm sunt incapaces decimarum jure divino naturali, quatenus decimæ fundantur in jure spirituali eas percipiendi ob ministerium spirituale: verùm etiam prout consistunt in mero jure perceptionis earundem, id est solius utilitatis secluso Titulo spirituali* c. ad hæc 15. h. t. c. cautam quæ de præscript. *Excipiuntur tamen laici, qui authoritate Pontificis decimas percipiunt; quia habet Pontifex plenam potestatem disponendi de rebus ecclesiasticis* c. 2. de præbend. in 6. *unde quod ex decimis temporale est, potest à Pontifice laicis concedi sive in remunerationem beneficiorum, & obsequiorum, quæ præstiterunt Ecclesiæ, sive cum onere fundandi novas Ecclesias: qua ratione Covarr.* in quæstionibus Pract. c. 35. num. 2. *refert à Pontifice concessas decimas Regni Granatensis Regibus Hispaniæ Ferdinando, & Isabellæ ob ejectos Saracenos.*

C. *CUM SINT* 18. *h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si Parochiani accipiant Sacramenta, & spiritualia in una Parochia, & habeant prædia in alia; quoad solvendas decimas standum sit consuetudini. Ubi notat Glossa, decimas in Parochia alterius non posse præscribi. Notandum tamen est, quòd decimæ personales dandæ sunt illi Parochiæ ubi quis recipit Sacramenta, & spiritualia: prædiales verò illi parochiæ intra cujus limites prædia sunt sita; nisi consuetudo contraria præscripta fuerit.*

C. *PROHIBEMUS* 19. *h. t. Ex Concilio Lateranensi declaratur, laicos sine periculo animæ non posse decimas retinere, nec eas ullo modo transferre in alios laicos; & eas recipientes, & non restituentes Ecclesiæ, esse privandos ecclesiastica sepultura. Nota hunc textum intelligi de laicis, qui decimas illicitè detinebant, proinde cum periculo animarum, eò quia eas de manu principum sæcularium obtinuerint, cum eas dare non possint: proinde in malo statu constituti tenebantur eas Ecclesiæ restituere. Concilium autem ad vitanda scandala, & ex aliis justis causis tantùm prohibuit, ne decimas ad alios laicos transferrent; ut saltem post eorundem obitum ad Ecclesiam redirent. Non tamen inde sequitur, Ecclesiam concessisse laicis ut illicitè retinerent decimas illas; quia ut rectè advertit Rebuffus* q. 10. num. 22. *in hoc tantùm se habuit permissivè.*

C. *AD APOSTOLICÆ* 20. *h. t. Lucius III. declarat, consonum esse æquitati, ut qui recipit Sacramenta in una Parochia, & habet intra limites alterius prædia, quæ colit, solvat decimas personales ubi accipit Sacramenta & divina; & prædiales ubi ex consuetudine inolita solvi consueverunt. Ratio discriminis petitur ex eo, quòd obligatio personalium decimarum sit personalis, quâ quis obligatur Parocho, à quo accipit spiritualia: secus obligatio decimarum prædialium est realis, & adnectitur rei, seu prædio, cui hæret affixa: hinc ad quemcunque dominum transeat prædium, semper transit cum hoc onere.*

C. *EX PARTE* 21. *h. t. Clemens III. statuit, ut agricultores teneantur solvere decimas integras de omnibus fructibus prædiorum, etiam in diversis temporibus anni seminatis; & quidem absque diminutione; & mandat, ut ad id adigantur etiam sub ecclesiastica censura. Ubi notat Glossa, esse decimas solvendas etiam de arboribus, nullis expensis deductis.*

C. *NON EST* 22 *h. t. Cœlestinus III. declarat, decimas esse solvendas sine diminutione de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis negotiatione, militia, venatione, & omnibus bonis, antequam deducantur expensæ. Notat tamen Glossa, id tantùm verum esse de decimis prædialibus; non de personalibus. Personales decimæ dicuntur, quæ intuitu personæ solvuntur, ut de negotiatione, artificio, militia* c. non est c. pastoralis eod. *de quibus sunt deducendæ expensæ ante solutionem decimarum. Rursus decimæ animalium solent etiam computari inter prædiales, & solvi debent ubi continuè pascuntur: quòd si per sex menses pascantur intra limites unius parochiæ, & per alios sex menses intra limites alterius, vel continuè morentur quoad domicilium in uno loco, & continuè pascantur in alio sunt decimæ dividendæ.*

C. *EX TRANSMISSA* 23. *h. t. declarat idem Pont. etiam de Molendinis ad ventum esse decimas solvendas absque diminutione. Ubi notat Glossa, etiam de illicitis acquisitis, si transferatur dominium, & non competat repetitio, esse decimas solvendas, & posse eleemosynam fieri, dummodo non sint res alienæ.*

C. *A NO-*

C. A NOBIS 24. h. t. Innocentius III. rescribit Episcopo Pistoriensi, dantes, vel accipientes possessiones ad firmam, seu locantes, & conducentes teneri de fructibus solvere decimas, nisi ostenderint privilegium immunitatis. Ex quo textu desumitur regula universalis, quòd quilibet teneatur decimas solvere, nisi sit specialiter exemptus. Hinc notat Panormitanus, Ecclesiam habere semper fundatam intentionem contra quemlibet in ordine ad exigendas decimas Rursus infertur, posse Papam ex plenitudine potestatis aliquos particulares eximere: non verò tollere præceptum universale de solvendis decimis.

C. TUA 25. h. t. Idem Pont. rescribit Episcopo Vercellensi, nullam concessionem imperialem posse aliquem eximere à solutione decimarum, eò quia decimæ sint debita divina constitutione; & laicis nulla inest potestas concedendi, vel dispensandi in spiritualibus. Rursus in decimis licentiam non esse extendendam, sed restringendam: adeo ut habens ab antiquo decimas in feudum non possit decimas novalium accipere. Ubi notat Glossa, laicos non habere potestatem in temporalibus quæ ad commodum Ecclesiæ pertinent sine licentia Ecclesiæ. Liquet ex eodem textu, jura negantia laicis potestatem disponendi de spiritualibus procedere etiam in Imperatore, & Regibus

C. TUA NOBIS 26 h. t. Idem Pontifex declarat, decimas deberi absque ulla diminutione Ecclesiæ & clericis suæ diœcesis. nec cui voluerint. Et declarat Pontifex, non obstare malitiam clericorum. neque sumptus factos, sed hisce non obstantibus adhuc integras esse decimas solvendas, & ad id esse cogendos Parochianos districtione ecclesiastica, quia sunt tributa egentium animarum, & signum universalis dominii Dei super terras. Ubi notat Glossa, super decimis non admitti appellationem. Ex eodem textu deducitur, quòd si colonus det domino tertiam, vel quartam partem fructuum utrumque teneri decimas solvere pro rata portione. Imò si colonus det certam mensuram, ut duos modios. debet tunc dominus solvere decimam de illa certa mensura, licet desumpta fuerit ex acervo jam decimato, & danda est Ecclesiæ, in cujus territorio est posita. Quinimo potest Ecclesia pro decimis convenire possessorem sive suo, sive alieno nomine, sic in possessione, quia decima est onus sequens possessorem

C. EX PARTE 27. h. t. rescribit idem Pont. quòd si alicui ecclesiastico ex privilegio concedatur, ut sibi accipiat decimas suorum prædiorum, possit etiam exigere eas de novalibus: secus si ex privilegio decimæ concedantur laico c. Tua h. t. de clerico assignat Pontifex in textu rationem: quia quando majus conceditur; etiam minus concessum esse creditur. Discrimen verò inter laicum, & ecclesiasticum est, quia concessio facta laico est odiosa, & facta ecclesiastico favorabilis; proinde illa restringenda, hæc amplianda est.

C. PASTORALIS 28. h. t. rescribit idem Pont. negotiatorem de lucro acquisito per mercimonium antequam solvat decimas, debere expensas deducere: quia pecunia, quibus emuntur merces, ut ager. vinea, clibanus &c. jam erant decimatæ; sed expensæ, quæ fiunt pro fructibus colligendis ab illis, de quibus fructus proveniunt. non sunt deducendæ. quamvis fuerint decimata, seu empta pecunia decimata Rursus declarat Pontifex. fructus non posse alienari nisi cum onere decimarum. Neque de proventibus decimandis esse deducendas expensas factas pro restaurando detrimento rerum, ex quibus fructus deducuntur, ut pro instaurandis molendinis, piscariis, vineis. Ubi notat Glossa, in negotiatione deduci expensas ante decimas; non ita in fructibus. Item filium de hæreditate non debere solvere decimas.

C. CUM CONTINGAT 29 h. t. Idē Pont. rescribit, receptionem decimarum de jure spectare ad Parochias, proinde etiam decimas novalium, quæ in eadem parochia insurgunt. Verùm si quis præscripsisset decimas alterius parochiæ, non posset simul accipere decimas novalium ejus parochiæ, nisi cum rationabili causa ostendat ad se pertinere. Ubi notat Glossa, decimas de jure communi pertinere ad parochias non ad Episcopum, qui in decimis parochialibus non debet habere portionem, nec quartam c. conquerenti de offic. ordin. excipitur tamen nisi consuetudo loci fuerit in contrarium.

C. CUM TUA 30. h. t. Idem Pontifex rescribit Episcopo Bellnacensi, decimas de jure deberi Ecclesiæ parochiali. Quòd si monasteria, vel conventus de certa terra subjecta Parochiæ accipiebant aliquos fructus ratione decimarum, & deinde alii fructus de eadem terra colligantur, declarat Pontifex, eadem monasteria debere accipere decimas illorum novorum fructuum: quia non debet una & eadem res diverso jure censeri. Notat Glossa, minutas decimas vocari partus animalium, cujusmodi sunt decimæ de pullis, ovis hortis. c. ex multiplici eod. quòd verò una Ecclesia dicatur præscribere posse decimas in alterius Parochia c. cum contingat eod. id intelligitur quando habet Titulum.

C. DUDUM 31. h. t. Idem Pont. rescribit, laicos etiam Reges non posse donare Ecclesias, vel decimas, vel aliquid Ecclesiæ; & si dent, talem Titulum non facere præscriptionem. Quòd si Papa confirmet talem donationem, non tamen tunc intendit derogare juri alterius, nisi expressè id declaret Notandum est, quòd postquam per Concilium Lateranense laici facti sunt incapaces decimas in feudum recipiendi in perpetuum, aut possidendi, præscriptio amplius locum non habet respectu laicorum; quamvis possit una Ecclesia contra aliam præscribere jus decimandi, vel immunitatem a decimis eo modo quo potest alia jura præscribere Ecclesia verò, allegans præscriptionem tenetur probare Titulum, cujus causa præscripsit c. si diligenti de præscript. Cæterū ex hoc textu liquet, confirmationem donationis non valere. quando ipsa donatio est invalida: quia confirmatio non po-

nit novum jus, sed tantum stabilit, magísque roborat jus quod antea erat: unde si jus non confirmatur donatio non valet.

C. *IN ALIQUIBUS* 32. *ex Concilio generali statuitur, ut domini prædiorum possint cogi per censuras, ut dent prædia colenda talibus colonis, à quibus Ecclesia sine contradictione integras decimas possit exigere, vel ut ipsi domini solvant. Rursus declaratur, quòd illæ decimæ necessariò sint solvendæ quæ debentur de jure divino, vel de loci consuetudine legitima, & approbata, seu præscripta* c. ult. de consuet. *Notandum est cum Glossa hic, in laicis non posse esse consuetudinem solvendi minores decimas, nisi Papa approbet, quia non potest esse cum bona fide, sine qua non præscribitur.*

C. *CUM NON* 33. *h. t. ex eodem Concilio statuitur, ut priùs sint solvendæ decimæ, deinde census, & alia tributa indecimata, quæ per censuras ecclesiasticas decimari cogantur ecclesiis, quibus de jure debentur: quia res transeunt cum hoc onere, seu decimarum. Ubi notandum est, de decimis prædialibus expensas non esse deducendas.*

C. *NUPER* 34. *h. t. Ex eodem Concilio statuitur, ut Cistercienses, & omnes regulares, qui gaudent iisdem privilegiis, de terris alienis, & imposterum acquirendis, etiam si eas propriis manibus, & sumptibus excolant, debeant solvere easdem decimas, quas antea dominis terrarum solvebant; vel ut inter ipsos componant. Præterea hortatur Concilium Prælatos ecclesiarum, ut studeant servare privilegia Regularium ea defendendo contra Malefactores. Ubi notat Glossa, quòd si privilegium sit in enorme detrimentum aliorum, debeat ei derogari in totum, vel in partem. Præterea, eos qui de jure communi decimas possidere non possunt, ut sunt Regulares, & Monachi non habentes populum, neque Sacramenta administrantes, ratione quorum dantur decimæ; non posse decimas præscribere, nisi habeant alium Titulum* c. si diligenti c. causam quæ de præscript.

C. *INTERDICIMUS* 35. *h. t. prohibet Gregorius IX. ne ecclesiastici præsumant accipere à laicis in pignus decimas detentas à laicis, & quæ spectant ad alienas Ecclesias. Ubi notat Glossa, textum procedere sive decimæ de facto, & vi detineantur à laico, sive in feudum: ut post mortem laici decimæ citiùs deveniant ad Ecclesiam: ratio est, quia in decimis excluditur successio, nisi ex privilegio speciali concedatur. Cæterum Ecclesia ad quam de jure pertinent decimæ potest eas accipere in pignus, quia cessat difficultas.*

IN SEXTO.

C. *DISCRETIONI* 1. *h. t. mandat Gregorius IX. districtè, ut fratres prædicatores, & minores in sermonibus hortentur populum ad solvendas decimas, & non præsumant laicos retrahere a solutione decimarum, rerúmque aliarum, quæ debentur ecclesiis parochialibus. Occasionem huic decretali dederunt querelæ Archiepiscopi, & Capituli Pisani ad Pontificem delata, eò quòd præfati Religiosi prædicarent decimas ex præcepto non deberi. Contra quos fertur pœna excommunicationis in* clement. de pœnis.

C. *STATUTO* 2. *h. t. declarat Alexander IV. primò ut Monachi, si obtineant privilegium habendi decimas novalium secundùm proportionem decimarum, quas aliquo modo possident, tale privilegium non extendatur ad decimas novalium, quas tempore impetrationis alij de jure possidebant, nisi fiat expressa mentio. Secundò ut privilegium non valeat nisi pro illis locis, in quibus Monachi habent antiquas decimas. Tertiò si Monachi erant in possessione tertiæ partis, tametsi ad ipsos spectaret dimidia pars, debeant accipere decimas novalium in suis terris pro tertia parte tantùm, non pro dimidia. Quartò si possidebant omnes decimas, & obtinuerunt privilegium pro novalibus correspondentibus, non possint accipere omnes, sed tantùm dimidiam partem: eò quia Papa non intendit inferre tantum detrimentum Ecclesiæ parochiali. Excipiuntur tamen Cistercienses, & Carthusiani. Quòd si Parochi propter concessionem talium decimarum, non habeant, unde congruè vivant, & jura parochialia commodè exhibeant: mandat Pontifex Ordinariis ut eis provideant, & habeant de proventibus quantum sufficit ad congruam sustentationem. Quintò ut laici, qui ante Concilium Lateranense habebant decimas in feudum, si velint ipsas dare, teneantur eas dare parochiis, quarum de jure erant, & mandat Episcopis, ut eis id persuadeant: quòd si laici nolint, possint Episcopi consentire, ut eas dent Ecclesiæ alicui, vel loco Religioso. Sextò si Religiosi dederunt decimas in feudum, non possint deinde eas accipere de manibus laicorum sine consensu Episcopi. Septimò si Religiosi emant terras de novo, possit Episcopus eos compellere, ut solvant de illis terris parochiæ decimas; dummodo non agatur de rebus exemptis. Octavò ut Religiosi tam exempti, quàm non exempti de terris, & possessionibus tam acquisitis, quàm acquirendis solvant decimas integras illis ecclesiis, quibus antea solvebantur, nisi super hoc habeant speciale jus, vel privilegium. Nonò quòd si per donationem laicorum habeant decimas antiquas, non propterea possint accipere decimas novalium in iisdem, nisi adsit rationabilis causa. Notandum est cum Glossa, hoc privilegium restringi ad solos Religiosos, quibus per indultum conceduntur decimæ novalium: esse tamen mentem Pontificis consulere ecclesiis parochialibus per hujusmodi indulta nimis gravatis: quapropter prohibet, ne indultum extendatur ad decimas novalium, quæ tempore impetrationis novalium non fuerunt ab impetrante possessa, nec aliter quàm fuerint possessa veteres; adeò ut si ex illis tantùm percipiebant mediam partem, vel tertiam, aut etiam quartam, non plus percipiant ex novalibus. Quinimo licèt totaliter decimas veteres perceperint, in novalibus tamen per quodcunque indultum declarat Pontifex, non censeri ultra medietatem decimarum concessionem extendi.*

IN

IN SEPTIMO.

C. *EXCOMMUNICAMUS 1. h. t. Sixtus V. in Bulla Cœna domini anathemate percutit omnes, qui sine expressa, & speciali licentia Papæ imponunt personis ecclesiasticis decimas, & alia onera, & ea diversis etiam exquisitis modis exigunt, vel imposita etiam a sponte dantibus, & concedentibus recipiunt, ut etiam eos, qui per se, vel alios directè, vel indirectè audent prædicta facere, exequi, vel procurare, vel in iisdem auxilium, consilium, favorem, vel suffragium palam, vel occultè præstare, cujuscunque sint praeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut status, etiam si Imperiali, aut regali præfulgeant dignitate: & innovat decreta super his per sacros Canones edita etiam cum censuris, & pœnis in iisdem contentis.*

IN CLEMENTINIS.

C. *RELIGIOSI 1. h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi statuit, ut Religiosi, qui decimas ad se non spectantes usurpant, seu de animalibus suorum familiarium sive quorumvis aliorum, vel a se coemptis, & aliis fraudulenter traditis, ut etiam de terris illis, quas tradunt aliis excolendas non permiserint decimas ecclesiis solvi, nisi requisiti per eos quorum interest, destiterint infra mensem: aut aliqua de præmissis usurpantes infra duos menses ecclesiis non satisfecerint, sint ab officiis, & beneficiis tamdiu suspensi, donec satisfecerint. Rursus qui administrationes, vel beneficia non habent eo casu, alij suprà dicti suspensionis, isti excommunicationis sententiam incurrant. Declarat tamen Pontifex quòd si laicus donavit se, & sua Monasterio cum affectu effectu, & sine fictione ut sunt conversi, non debeant solvere decimas. Ex quo textu apparet, tempore Concilii Viennensis Religiosos contra preceptum decimarum deliquisse, cùm Pontifex tam arctè eos coërcuerit. Notandum est, nomine laici se & sua donantis Monasterio comprehendi tam eos, qui habitu non mutato, se dedicant religioni: quàm alios, qui habitu religioso assumpto ad ordines non promoventur.*

C. *SI BENEFICIORUM 2. h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Papa concedit alicui, decimas beneficiorum ut Regi Galliæ, & decimæ sint in aliqua parte taxatæ, debeat Rex decimas accipere secundùm antiquam taxationem, non secundùm valorem, & debeat eas accipere secundùm monetam currentem in illo loco. Rursus declarat, collectores decimarum Regis non posse accipere calices, libros, vel ornamenta Ecclesiarum causâ pignoris, vel distractionis, nec ea distrahere, quæ sunt ad servitium Dei, & deputata officiis divinis. Ibi notat Glossa in hoc textu non agi de decimis fructuum, aut laborum, quos parochiani jure communi solvunt Ecclesiæ parochiali; sed de decima parte redituum cujusvis beneficij, sive illi habeantur ex decimis parochianorum, sive aliunde: solet enim Pontifex interdum tales imponere decimas beneficiatis ob aliquam necessitatem, vel utilitatem publicam Ecclesiæ; non quidem in perpetuum, sed ad tempus, & eas mandat sibi persolvi, vel alicui Principi, qui Ecclesiam defendit; & tunc pro decimis hisce colligendis constituuntur collectores, quibus tamen prohibetur, ut utensilia, & ornamenta Ecclesiæ pro his decimis distrahant, aut in pignus recipiant.*

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

C. *DECLARATIONES unic. h. t. Bonifacius VIII. declarat, multa dubia circa decimas beneficiatorum, quas Pontifex induxit ob componendas res Regni Siciliæ contra hostes Ecclesiæ. Unde Pontifex in hac prolixa decretali resolvit plures quæstiones super his decimis motas: & declarat quid collectori earum sit observandum. Quòd si contingeret ejusmodi decimas hodie beneficiatis imponi, standum esset huic decretali insertæ corpori juris, quia habet vim juris communis.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid, & quotuplices sint decimæ, & quo iure introductæ.

1 DEcima generatim nihil aliud est, quàm cujusvis rei pars decima, quæ Principibus, sacerdotibus, seu Ministris Ecclesiæ persolvitur, quâ detractâ supersunt novem pro domino rei. Juxta tamen præsens institutum sumitur specialiùs, pro decimis ecclesiasticis, seu decima parte bonorum omnium mobilium, seu fructuum jure quæsitorum, & Ministris Ecclesiæ singulis annis persolvenda. In hisce decimis duo continentur, quæ clericis, & ecclesiis debentur; quorum primum est pars fructuum perceptorum, non tamen certa, definita, & taxata, sed tanta, quanta est necessaria ad congruam sustentationem clericorum, sive hæc pars sit octava, sive decima, sive vigesima fructuum perceptorum. Alterum est pars certa, & taxata fructuum, quæ solvitur ad clericos commodè sustentandos, suoque debito stipendio afficiendos: & hæc propriè dicitur decima pars fructuum, quæ parochiali Ecclesiæ quot annis persolvitur, & de qua in præsenti Titulo agitur.

2 Certum est, decimas Deo persolvendas fuisse in usu etiam tempore legis naturæ, ut notat Hugo Victorinus *lib. 1. de sacram. p. 2. c. 3. & 4.* & licet in lege naturæ nullum extiterit præceptum divinitus homini datum de persolvendis decimis: adfuit tamen Consilium: hinc Abraham Genes. 14. post partam victoriam, de quatuor Regibus bello prostratis decimam partem refertur solvisse sacerdoti Melchisedech, quod etiam haud obscurè innuit Apostolus ad Hebreos 7. inquiens *intuemini autem quantus sit, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.* Rursus Jacob Genes. 28. cùm patris jussu Mesopotamiam peteret, ut ibi nuberet, decimam suorum omnium bonorum, se Deo daturum voti religione spopondit. Rursus in lege scripta *Exod. 22. Levit. 27. & numer. 18.* Deus præceperat, ut decimæ persolverentur, tametsi illa præcepta fuerint judicialia, & ad politiam illius populi spectantia. Hinc etiam in novo Testamento decima pars fructuum quot annis solvenda Ministris Ecclesiæ deputatur, perinde ac olim à Deo in veteri Testamento. Cur verò statuatur potiùs decima pars, quàm nona, vel undecima, rationem addit D. Thomas *2. 2. q. 87. art. 1. in corp.* quia denarius numerus est perfectus, & quasi primus limes, seu terminus numerorum, ultra quem non proceditur, sed fit reiteratio ab uno ad alium denarium duplicem, vel triplicem, ut notat Canisius *tract. de decim. c. 1. num. 9.* Barb. *de offic. Parochi c. 28 num. 4.*

3 Tripliciter solent decimæ dividi, scilicet in prædiales, personales, & mixtas. Decima prædialis est illa decima pars, quæ solvitur ex fructibus, qui proveniunt ex prædiis cujusmodi sunt olera, fructus arborum, vinum, oleum, frumentum *c. pervenit. c. pastoralis. c. Apostolica de decimis.* Personalis est decima pars fructuum, qui proveniunt ex aliqua industria, vel opera personæ, ut ex mercatura, negotiatione, venatione, piscatu, opificio, militia, vel ex cujuspiam alterius rei arte, vel disciplina, quam quis exercet *c. decimæ 16. q. 1. c. ad Apostolica h. t.* Mixta est decima pars fructuum provenientium ex animantibus, seu brutis, quæ in pascuis, & arvis nostra cura, & solertia aluntur, cujusmodi sunt fœtus pecorum, porcorum, boum, eorúmque fructus, ut caseus, lac, butyrum, lana, pelles. Hæc decima vocatur mixta, eò quia ejus fructus partim ex industria personæ, & partim ex ipsis quodammodo prædiis spontè proveniunt: siquidem in pascendis, nutriendisque animalibus necessaria est hominis cura, & industria, quâ animalia custodiantur, ducantur ad pascua, defendantur, arceantúrque lupi venientes ad damnum inferendum. Et rursus requiruntur prædia, in quibus pascantur, nutriantur, & vivant: sicut enim arbor censetur esse illius loci, in quo radices egit, & vivit *l. si plures §. si radicibus ff. arborum furtim cæsarum*, ita animalia dicuntur esse illius fundi, vel prædii, in quo laborant, & in quo vivunt, non verò alterius, in quo morantur *l. cum quidam ff. de fundo instructo.*

4 Rursus ex decimis aliæ dicuntur majores, quæ ex frumento, vino, & similibus solvuntur; aliæ minores, quæ ex hortis, fœtibus animalium, & aliis hujusmodi minutioribus solvi solent juxta consuetudinem cujusvis Provinciæ. Rursus aliæ dicuntur profanæ, aliæ ecclesiasticæ: illæ sunt, quoddam tributi genus, quod olim sæculares domini prædiis subditorum imponere consueverunt. Ecclesiasticæ sunt in duplici differentia, quædam enim juxta primævam suam institutionem solvuntur Ecclesiæ Ministris in stipendium ob spiritualia eorundem ministeria, seu functiones, & istæ propriè spirituales, & ecclesiasticæ vocantur: aliæ sunt, quæ à Titulo spiritualis officii separatæ ab Ecclesia justa de causa etiam laicis personis conceduntur, & propterea laicales vocantur sumptâ nomenclatione ab ipsis laicis, quibus conceduntur.

In dubiis verò, an decimæ profanæ, vel ecclesiasticæ sint, præsumendum est, esse potiùs ecclesiasticas apud Christianos, qui ex suis prædiis decimas Ecclesiæ semper consueverunt solvere. Ut etiam si dubium sit jus decimandi, an ad clericos, vel laicos pertineat, præsumitur ad clericos spectare, eò quia ab antiquo consueverint laici decimas persolvere clericis Ministrantibus spiritualia pro eorundem congrua sustentatione: ratio est, quam addit Layman *c. 1. h. t. num. 4.* quia mutatio, seu alienatio decimarum est quid facti, & cedit in præjudicium Ecclesiæ, proinde probari debet non præsumi, supponitur enim Ecclesia in legitima decimarum possessione. 5

Ut autem intelligatur quo jure decima debita sit ecclesiis, earúmque Ministris, juvat observare dupliciter posse decimam considerari. Primò prout est quædam pars fructuum, quos percipimus, non tamen certa, & definita, sed tanta, quanta ad debitam clericorum ministrantium spiritualia sustentationem est necessaria, sive hæc pars sit quinta, octava, decima, vigesima, aut trigesima. Secundò consideratur decima quatenus est certa, & taxata pars fructuum. Certum est, decimam priori modo sumptam, seu spectatam quoad substantiam, quatenus est stipendium necessarium ad sustentationem Ministrorum Ecclesiæ esse debitam jure naturali, & divino, ita enim docet D. Thomas *2. 2. q. 87. art. 1. in corp.* ratio est, quia lege naturali statim ostenditur Operariis esse debitam propriam sustentationem, est enim lex naturalis justitiæ præcipiens, ut spiritualia Ecclesiæ ministrantibus necessaria vitæ sustentatio, tanquam debitum stipendium persolvatur. Rursus, quòd sit etiam de jure divino positivo desumitur ex illo Christi *Matth. 10. v. 10. dignus est operarius cibo suo*, & ex illo D. Pauli *1. Corinth. 9. si nos vobis spiritualia seminavimus magnum est, si nos carnalia vestra metamus.* 6

Quamobrem sumpta decima materialiter, & secundùm substantiam pro stipendio necessario ad sustentationem Ministrorum Ecclesiæ est debita non solum jure naturali, sed etiam divino, quia utrumque jus præcipit, ut Ministris Ecclesiæ nobis spiritualia ministrantibus necessariam sustentationem præbeamus. Non enim decimæ penduntur clericis tanquam eleemosynæ 7

mosynæ pauperibus, ex mera misericordia, & charitate; sed debentur ipsis ex justitia tanquam merces debita laborantibus. Quòd si clerici sustentationem congruam ex aliis reditibus ecclesiasticis habeant, tunc decimæ non sunt illis debitæ jure naturali, & divino, eò quia non habeant tunc rationem necessariæ sustentationis, proinde cessat ratio, cur dicantur debitæ utroque jure naturali, & divino.

8 Sin autem sumantur decimæ formaliter pro certa determinata quota, seu pro decima parte fructuum; tempore legis mosaicæ, seu scriptæ debebantur Levitis jure positivo divino, idque constat *ex c. 27. Levit.* ubi Levitis præcipitur dari decimas, siquidem *v. 30.* habetur *omnes decima terræ, sive ex frugibus, sive de pomis arborum domini sunt, & illi sanctificantur.* Erat hoc præceptum per se primò, & directè ex judicialibus, quæ spectabant ad justitiam, & æquitatem in populo judaico rectè administrandam, ac indirectè, & remotè erat præceptum cœremoniale, quatenus decimæ offerebantur ob Dei cultu, & in signum supremi ejus dominii in res omnes; & ab hominibus egentibus, ac cognoscentibus suam imperfectionem, ut docet D. Thomas 2. 2. *q. 87. a. 1. in corp.*

9 Tota difficultas est de lege Evangelica, an decimæ formaliter sumptæ, ut dicunt determinatam certam quotam solvendam quot annis Ecclesiæ, & ejus Ministris, sit de jure divino, vel tantùm de jure canonico ecclesiastico. Duæ sunt sententiæ una Canonistarum docentium fere communiter esse de jure divino, & alia Theologorum asserentium esse tantùm de jure ecclesiastico. Prior sententia Canonistarum nititur primò ex Matth. 23. v. 23. ubi cùm dixisset Christus *decimatis mentam & anethum* postea subjungit *oportuit hæc facere, & illa non omittere*, scilicet oportuit mentam decimare, & anethum, ut decimæ solverentur Ecclesiæ: verbum autem *oportuit*, indicat obligationem juris divini. Secundò ex illo Matth. 5. *nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisæorum non intrabitis in Regnum Cœlorum*, inde enim sequitur, quòd si illi solverint decimas ex præcepto divino, multò magis Christiani tenentur eas solvere: alioquin justitia Christianorum non abundaret plus quàm Scribarum, & Pharisæorum. Tertiò ex variis Capitulis *h. t.* præsertim *ex c. Parochianus 14. h. t.* ubi habetur, quòd decimæ possint exigi, quia sunt à domino non ab homine; causa enim exigendi decimas est, quia fuerunt à Christo institutæ, *c. tua 25. h. t.* ubi habetur quòd nulla concessio imperialis possit aliquem eximere à solutione decimarum, quia debentur divina institutione, & in laicis nulla est potestas concedendi, vel dispensandi in spiritualibus *c. in aliquibus 32.* ubi habetur, illas decimas esse necessariò solvendas, quæ debentur de jure divino, vel de loci consuetudine approbata. Hoc idem habetur etiam in variis canonibus, *ut can. decimas. can. decimæ. can. ult. 16. q. 1.* & similibus, ex quibus videtur apertè colligi, decimas deberi ex divina institutione, eò quia non ab hominibus, sed ab ipso Deo institutæ sunt in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali sibi Christus decimas reservaverit *c. cùm non sit 33. h. t.*

Nihilominus Theologorum sententia asserens decimas formaliter sumptas, & prout dicunt certam quotam determinatam solvendam quot annis Ecclesiæ, & ejus Ministris in lege Evangelica esse de solo jure ecclesiastico, seu canonico debitas, videtur esse communior, cui sententiæ etiam adhærent plures Canonistæ Covarruvias *1. variar. resolut. c. 17.* Canisius *de decimis c. 3. num. 7. & sequent.* Rationes, quibus hæc sententia nititur, sunt. Primò quia in lege Evangelica nullum extat præceptum de hac determinata quota, seu quantitate fructuum persolvenda; sed tantùm dicitur Ministris rerum spiritualium debitam esse congruam sustentationem: quòd verò hæc congrua sustentatio debeat potiùs esse decima, quam nona, vel undecima, aut vigesima pars fructuum nullibi in lege Evangelica statuitur. 10

Secundò, quia si decimæ essent de jure divino non possent consuetudine tolli, aut minui, quia quæ sunt de jure divino, non possunt immutari quoad substantialia, qua ratione Ecclesia non potest immutare materiam & formam Sacramentorum, eò quia sint ex divina institutione: decimæ autem minui, & tolli possunt, ut desumitur ex *c. in aliquibus* 32. *h. t.* ubi dicitur, quòd domini prædiorum possint cogi per censuras, ut dent prædia colenda talibus colonis, à quibus Ecclesia sine contradictione integras decimas exigere possit, vel ut illi solvant. Tum quia plerisque in locis multorum fructuum, ut olerum, raparum, fabarum, pisorum, lentium, ciceris, ac similium sublatæ sunt decimæ. Refert etiam Zypæus *h. t. num. 2.* Episcopum Abbensem cum decimas exegisset crocorum, & subditi solutionem detrectarent, eo prætextu, quòd antea non solvissent, sententiam pro se obtinuisse, ea tantùm ratione, quia in aliis locis decimæ de croco solverentur. 11

Tertiò quia lex naturalis non plus exigit, quàm ut ministrantibus spiritualia congrua, & sufficiens sustentatio præbeatur: & ex vi hujus legis naturæ, non magis est debita octava, nona, decima pars, quàm undecima, vigesima, & trigesima, illa enim tantùm est debita, quæ sufficit pro congrua sustentatione sive sit octava, sive decima. 12

Quartò quia in lege naturæ ante legem Mosaicam nulla vigebat lex de decimis solvendis, & perquàm probabile est quòd Abraham *Genes. 14.* & Jacob *Genes. 28.* non ex ulla obligatione, sed tantùm ex libera voluntate decimas obtulerint, ut notat Suarez *lib. 1. c. 10. n. 4.* 13

Quintò quia licèt in lege Mosaica, seu scripta decimæ solverentur ex præcepto divino: nihilominus quia tale præceptum fuit judiciale, & cæremoniale non obligat in lege Evangelica, in qua omnia præcepta judicialia, & cæremonialia legis Mosaicæ abolita sunt, ut liquet ex Apostolo *ad Gallat. v. 25. & c. 4. v. 5.* & *ad Hebræos. 7. v. 12. 18 19. & c. 8. v. 6.* imò nec ipsa præcepta moralia quatenus præcisè fuerunt moralia veteris legis obligant in lege Evangelica, sed tantùm 14

ratione præceptorum naturalium, eò quia innituntur jure naturæ.

15 Hinc ad fundamenta primæ sententiæ respondetur, ad primum desumptum ex illo *Matth.* 23. Christum ibi loqui de tempore illius legis, quo decimæ jure divino debitæ erant; præceptum autem legis veteris de decima solvenda, cùm fuerit judiciale, & cæremoniale morte Christi abrogatum fuit; quamvis authoritate Ecclesiæ de novo fuerit constitutum, ut ad imitationem veteris legis decimæ solverentur Ministris Ecclesiæ. Ad secundum petitum ex *Matth.* 5 respondetur, justitiam Christianorum debere quidem esse majorem, non tamen in solvendis decimis: alioquin deberemus plusquam decimam solvere, cum Scribæ, & Pharisæi accuratissimè decimam de omnibus solverint; sed intelligitur de majori justitia in ordine ad informandos internos affectus: siquidem eorum justitia tantùm in extima cute elucebat, putantes sufficere, si non occiderent, aut non mœcharentur exteriùs, interim internos affectus negligentes, sinebant eos tumultuariè nulla coercitione detentos insurgere.

16 Ad citatos textus juris canonici in hoc Titulo respondetur, ibi decimas dici debitas esse ex constitutione divina originativè tantùm, remotè, & occasionaliter, non verò propriè, & proximè: dicuntur enim de jure divino quatenus ad imitationem veteris legis fuerunt ab Ecclesia receptæ, & constitutæ; qua ratione etiam jejunium quadragesimale dicitur esse nobis præceptum ex lege, & ex Prophetis, & ex ipso Evangelio, quatenus ad exemplum Prophetarum, & præcipuè Christi, ab Apostolis fuit hoc jejunium institutum. Præterea decimæ dicuntur Deo deberi, vel quia jure naturali, ac divino earum solutio est debita, quatenus solvuntur Ecclesiæ Ministris ad eorum necessariam sustentationem, quo pacto dicuntur esse de jure naturali, & divino; non verò prout continent certam, ac determinatam quotam, seu partem fructuum: sub hac enim ratione tantùm solvuntur ex lege, seu præcepto juris positivi, & ecclesiastici, quod latum fuit ad imitationem veteris testamenti: non enim æquum videbatur, ut Ministri Evangelii deterioris essent conditionis in Ecclesia Christi, quàm sacerdotes, & Levitæ in Synagoga Judæorum: in hoc sensu communiter intelliguntur SS. PP. quando dicunt decimas solvendas esse jure divino, & debitas esse Deo. Præterea decimæ dicuntur solvi Deo quatenus solvuntur Ministris Ecclesiæ, quibus quod solvitur, & datur, Deus dicit sibi solvi, & dari. Dicuntur etiam nonnunquam non posse minui, quod est intelligendum quamdiu viget lex ecclesiastica, quæ ad imitationem legis veteris hanc quotam justissimis de causis taxavit, & præceptum legis scriptæ abrogatum per mortem Christi renovavit, seu ad illius imitationem aliud simile præceptum instituit.

17 Quamobrem decimæ debentur ecclesiis parochialibus, ut habetur *in c. Parochianos* 14. *h. t.* siquidem ex parte fidelium est obligatio solvendi decimas, & ex parte Ministrorum Ecclesiæ oritur actio, quæ dicit correlationem ad obligationem solvendi decimas, adeo ut Ministri sint creditores, & fideles debitores. Cæterum decimæ prædiales, ut etiam personales non debentur jure divino positivo, si sermo sit de decimis formaliter sumptis, quatenus dicunt certam determinatam quotam, seu partem fructuum, sed tantùm debeantur personales ex præcepto juris ecclesiastici. Et hæc solutio spectata prout est debita Ecclesiæ Ministris subministrantibus spiritualia est actus justitiæ, ut desumitur ex *c. cum secundum* 16. *de prabend.* adeo ut Ministri Ecclesiæ jus habeant eas exigiendi, & percipiendi. Quòd si consideretur hæc solutio decimarum, quatenus fit à fidelibus ob Dei cultum, in signum supremi dominii in res omnes, ut dicitur *in c. tua* 25. *h. t.* est actus religionis.

§. II.

Quinam teneantur decimas solvere.

Dupliciter possunt fideles obligari ad solutionem decimarum. Primò ratione personæ, quæ in spiritualibus subjicitur alicui Ecclesiæ, vel Parocho, & tunc obligatio derivatur etiam in rem ab ipso possessam, seu fructus ejusdem: & hæc obligatio ratione personæ dicitur per se. Secundò possunt obligari ratione rei quatenus persona, quæ alioquin per se non teneretur decimas solvere, quia tamen res frugiferas possidet, & fructus ex illis percipit, quæ reali onere decimarum sunt affectæ; ideo tenentur fideles ratione harum rerum decimas solvere; quæ solutio dicitur per accidens, quatenus fideles non per se, sed ratione rerum, quas possident tenentur decimas solvere. Hinc quod ad decimas attinet prædiales, quotquot titulo non spirituali possident prædia alicui subjecta Ecclesiæ tenentur decimas solvere, & quidem ei Ecclesiæ, cui prædia subjacent, nisi fortassis ex inolita consuetudine alienæ Ecclesiæ solvantur: siquidem hac in re vel maximè spectanda est consuetudo locorum, ut habetur *in c. ad Apostolica* 20. *h. t.* ubi Lucius III. rescripsit, quòd quando aliqui recipiunt Sacramenta in una parochia, & habent, seu colunt prædia in alia, debent solvere decimas personales, ubi sumunt Sacramenta: & prædiales, ubi ex consuetudine diu obtenta solvuntur: ubi decimæ personales dicuntur, quæ intuitu personæ solvuntur, ut de negotiatione, artificio, militia, de quibus deducendæ sunt expensæ ante decimarum solutionem. Rursus decimæ animalium deputantur inter prædiales, & solvi debent ubi jugiter pascuntur, quòd si per sex menses pascantur in uno loco, & per sex alios in alio, tunc dividuntur.

Tenentur decimas solvere omnes fideles baptizati, qui in spiritualibus subjiciuntur alicui Parocho, seu sacerdoti proprio, à quo debent Sacramenta recipere per se, & ex debito personali, nisi aliquo titulo, seu jure eximantur, & desumitur *ex c. ex transmissa* 23. *h. t.* ubi generatim dicitur, teneri quemlibet fidelem de omnibus, quæ licitè acquirere potest decimas erogare. Et *ex c. à nobis* 24. *h. t.* ubi Innocentius

der III. rescribit, quòd qui dant, vel accipiunt possessiones ad firmam, vel locant, vel conducunt tenentur de fructibus decimas solvere, nisi ostendant Titulum, quòd sint imunes: & ratio id suadens est, quia decimæ dantur tanquam stipendium pro spirituali cura, & ministerio, quòd Parochi, & Ministri Ecclesiæ impendunt fidelibus.

3 Rursus tenentur ex reali obligatione decimas solvere, quotquot possident rem, quæ antequam ad ipsos perveniret obligata erat, & obnoxia decimis, etiamsi novi possessores sint Principes, Reges, Imperatores, sive laici, sivè Clerici; nisi ex legitima præscriptione, vel ex summi Pontificis dispensatione, aut privilegio sint exempti, ut docet Suarez. *lib. 1. c. 17. n. 10.* quia postquam diœceses partitæ sunt in parochias, prædia parochianorum intra parochiam sita onus habent annexum, seu reale debitum solvendi decimam partem fructuum, qui percipiuntur in iisdem prædiis ipsi Ecclesiæ parochiali: & quia hoc onus non est personale, seu non afficit personam, sed est prædiale, hoc est annexum prædio: ideo ad quemcunque transferatur ejus dominium, tenetur semper possessor prædii decimam ex eodem perceptam solvere Ecclesiæ parochiali, tametsi possessores sint Judæi, cathecumeni, & alii non baptizati, quia licèt isti non obligentur per se, ac directè, seu ratione personæ ad solvendas decimas, eò quia non sint baptizati, nec intra Ecclesiam, nec proinde subjiciantur Ecclesiæ, nec sacerdotes ecclesiæ sint illorum Pastores, qui propterea pro illis non ministrant Sacramenta, nec offerunt sacrificium: indirectè tamen, & per accidens tenentur decimas solvere, quatenus sunt possessores prædiorum, quæ decimis sunt obnoxia, & hoc onus erat prædiis illis annexum, antequam ad eorum manus pervenirent, ut desumitur *ex c. de terris 16. h. t.* ubi Alexander III. rescribit, Judæos teneri ad solvendas decimas ex terris, quas colunt, ne alioquin contingat, Ecclesias suo jure fraudari. Ubi Glossa notat, Judæos non teneri solvere decimas personales, quia non sunt de Ecclesia, sed teneri solvere prædiales, si possideant prædia, quibus annexa erant onera decimas solvendi: alioquin hujusmodi prædia non possent à Judæis, vel aliis infidelibus possideri, quin Ecclesia suo jure fraudaretur. Tum quia ad quem spectat fructus prædiorum percipere, ad eundem etiam spectat onera fructuum subire *c. usufructu. 7. §. hactenus l. si pendentes 27. §. penult. ff. de usufructu*: hinc quando onus decimarum adhæret prædio, ad quemcunque transferatur ejus dominium, ad eumdem etiam transfertur onus eas solvendi, siquidem onus reale transit ad quemlibet possessorem *c. ex litteris ff. de pignor*: hinc decimæ non solvuntur à Judæis, & aliis infidelibus, prout formaliter sunt decimæ, sed quatenus possident prædia, quibus adhæret onus decimarum, quod cùm sit reale, transit ad quemlibet possessorem.

4 Rursus cùm Judæi per se, & directè non tenentur decimas solvere, non possunt præcisè ad id adigi, sed tantùm alternativè, scilicet, ut vel illa solvant, vel prædia aliis vendant, qui velint solvere: siquidem gravatus reali onere potest, se à tali onere liberare relinquendo rem, quâ gravatur. Cæterùm Judæi, & alii infideles non tenentur decimas prædiales solvere de illis prædiis, quæ nunquam fuerunt à Christianis possessa: quia cùm in illis nullum sit jus Ecclesiæ quæsitum, cessat ratio solvendi decimas ex fructibus, qui à talibus prædiis percipiuntur. Neque obstat, quòd etiam Judæi teneantur agnoscere, & colere Deum, ut supremum dominum: quia licèt id verum sit, non tamen tenentur Deum colere per solutionem decimarum ex vi juris ecclesiastici, sed tantùm jure divino, & positivo; quod jus in lege Evangelica jam abolitum est. Cæterùm putârim, posse Judæos per accidens, & indirectè compelli ad solvendas decimas in defectum personalium decimarum, & oblationum, quas fideles, si domus, & prædia Judæorum possiderent, Ministris Ecclesiæ solverent: ad compensandum igitur hoc damnum illatum ministris Ecclesiæ possunt per accidens, ac indirectè adigi ad solvendas decimas *argum. c. de terris 16. h. t. c. cum ad. V. prætextu h. t.* & Canonistæ, nominatimque Abbas in *c. de terris 16. n. 6. h. t.*

5 Non solùm laici, sed etiam ipsi clerici simplices, seu non curati, qui ex officio non ministrant divina aliis fidelibus, tenentur decimas solvere de fructibus, quos percipiunt ex bonis patrimonialibus, aliisque lucris, reditibus titulo temporali acquisitis, ut docent Covarruv. *lib. 1. resol. c. 17. num. 8. §. primum hinc constat*, & alii Canonistæ: ratio est, quia respectu bonorum, seu redituum, ac lucrorum temporalium per accidens se habet, quòd talis persona sit clericus, vel beneficiatus: hinc clericus percipit tales fructus, non ut clericus, sed ut civis, & non est exemptus à solutione decimarum ex talibus reditibus, aut lucris: sed tenetur decimas solvere ei sacerdoti, à quo accipit Sacramenta, seu Parocho illi, in cujus parochia habet domicilium.

6 Neque obstat *c. novum genus 2. de decimis* ubi dicitur, quòd clerici à clericis non debeant primitias accipere, & quòd novum genus exactionis sit, ut clerici à clericis decimas exigant. Nam licèt ob hunc textum aliqui Canonistæ, & etiam Theologi inter quos Sylvester *V. decima q. 7.* in ea sint sententia, ut censeant, non teneri clericos Ecclesiæ, cui inserviunt decimas solvere: nihilominus contraria sententia communior est, & verior, quam etiam docet Glossa *in d. c. novum*, ubi explicans textum ait, clericos non teneri decimas solvere de dote Ecclesiæ, sed de bonis patrimonialibus: unde non eximit absolutè clericos à solvendis decimis de bonis, quæ non pertinent ad Ecclesiam.

7 Præterea prædium unius Ecclesiæ debet decimas alteri Ecclesiæ; tametsi ejus dominium transferatur in aliam Ecclesiam, si antequam dominium transferretur, decimæ pertinebant ad illam Ecclesiam, ut notat Panormit. *in d. c. novum genus.* Non ita clerici simplices, qui ex officio non ministrant divina tenentur decimas solvere ex fructibus, quas ex titulis, seu beneficiis ecclesiasticis accipiunt, de hisce enim non tenentur sibi invicem, sive aliis clericis decimas dare, & desumitur *ex d. c. novum 2. h. t.* ubi dicitur, quòd clerici à clericis non debeant primitias

tias accipere, & docet Coarruv. *lib. 1. resol. c. 17. num. 8. § primum hinc. constat.* Barb. *in coll. lect. ibid. num.* 2 ubi expendens *d. c. novum* 2. *b. t.* ait, novum genus exactionis est si clerici à clericis decimas exigant, cùm nuspiam in lege domini legatur, quòd Levitæ à Levitis decimas exegerint. Ratio est, quia Ecclesia voluit, ut clerici integros perciperent reditus ex titulis, ac beneficiis ecclesiasticis absque ulla diminutione, & præsertim ex fructibus decimarum, ne ex illis aliæ decimæ solverentur: hinc habetur parœmia: *clericus clericum non decimat*: hinc Canonici non tenentur ad solvendas decimas prædiales ex decimis, aliisque fructibus, quos titulis ecclesiasticis accipiunt; tametsi bona, ac prædia, ex quibus fructus percipiunt, sita sint intra eandem Ecclesiam parochialem, seu propriam eorundem parochiam: quia tunc clerici reduplicativè, ut clerici, seu ut Ministri Ecclesiæ percipiunt fructus, qui iisdem debentur ratione muneris ecclesiastici, quod exercent: unde si ex illis solverent decimas, utique solverent, ut clerici aliis clericis contra *c. novum 2. b. t.*

8 Quinimo spectato jure communi canonico Monachi etiam, & Religiosi, ac loca pia tenentur solvere decimas, nisi aliquo privilegio, vel præscriptione, aut compositione, vel transactione eximantur, idque desumitur *ex c. nuper 34. b. t.* ubi Innocentius III. statuit, ut Cistercienses, & omnes Regulares, qui gaudent iisdem privilegiis, de terris post Concilium Lateranense sub eodem Innocentio III. celebratum acquirendis solvant decimas; etiamsi eas propriis manibus, & sumptibus excolant, quas antea domini terrarum solvebant; nisi aliter cum ecclesiis se componant. Moris olim fuit, ut Monachi ex prædiis, & laboribus suis decimas solverent Parocho, in cujus Ecclesia divina audiebant, & Sacramenta percipiebant, sicut laici; eò quia id temporis Monachi ad clericatum non promoverentur, ut desumitur *ex c. Alia causa 6. c. Ecclesia 7. c. interdicimus* 10. *& ex aliis canonicis.* Sed Concilium Moguntinum, & Papa Paschalis II. ut refertur *in c. quæst. 46. c. decimas 47. eod. can. & quæst.* indulserunt postea Monachis, & clericis in communi viventibus ex laboribus suis, ac alimentis, adeoque etiam ex hortis, campis, prædiis, quæ ipsi proprio labore, ac sumptu pro vitæ sustentatione colerent, decimas non tenerentur solvere. Verùm hoc privilegium ab Adriano IV. & ejus successore Alexandro III. restrictum postea fuit ad solos Cistercienses, Templarios, & Hospitalarios. Imò etiam ipsis hoc privilegium restrictum fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. ad prædia, quæ præfati Religiosi, & omnes alii gaudentes simili privilegio jam possidebant: de aliis verò, quæ post dictum Concilium essent acquisituri sive emptione, sive pia fidelium donatione, vel quovis alio Titulo, etiamsi propriis manibus, ac sumptibus excolant ex iisdem debeant decimas solvere; sicut antea possessores eorum prædiorum solvebant. Verùm quibusdam postea Ordinibus concessum fuit, ut de nullis prædiis, aliisque bonis ab iisdem possessis teneantur ullam decimam etiam Papalem solvere; idque per speciales bullas, quibus extra corpus juris plures Religiosorum ordines exempti sunt à solvendis decimis, non solùm in novalibus, sed etiam in quibuscunque terris, quas suis laboribus ac sumptibus excolunt. Hoc privilegium fuisse concessum Religiosis Congregationis Cassinensis, Camaldulensibus, Prædicatoribus, Carthusianis, ac pluribus aliis asserit Barbosa *in c. ex parte* 21. *n.* 5. *b. t.*

Sed hujusmodi privilegia non extenduntur ad illas possessiones, quæ propriè non pertinent ad Religiosos; sed ab aliis sunt conductæ, desumitur *ex c. dilecti 8. b. t.* ubi habetur, quòd habentes privilegium non solvendi decimas, si conducant, vel sumant ad firmam prædia solita solvere, teneantur etiam ipsi de illis prædiis solvere: quia privilegia non intelliguntur de agris conductis: sed tunc Religiosi conducentes alia prædia possunt se componere. Neque hujusmodi privilegia extenduntur ad illa prædia, quæ Religiosi aliis vendiderunt, vel elocârunt: quia privilegium comprehendit tantùm personas Religiosorum, non extraneas *c. licèt* 11. *b. t.* ubi dicitur, quòd habentes privilegium non solvendi decimas de agris, quos propriis manibus, vel sumptibus colunt; debeant tamen solvere de terris, quas aliis colendas tradunt. Sicut fiscus licèt de possessionibus, quas tenet non solvat vectigalia; emptores tamen, & conductores tenentur ea solvere *l. locatio 9. §. ult. de public.* Quòd si in privilegio concedatur exemptio à solvendis decimis de laboribus, hic terminus non debet restringi ad sola novalia; sed extenditur etiam ad universas proprias possessiones propriis laboribus, vel sumptibus cultas *c. ad audientiam 12. b. t.* ubi dicitur, quòd privilegium concessum de non solvendis decimis de laboribus intelligitur etiam de terris, quæ non sunt novalia: & ut notat Glossa ibidem sine certa scientia non est recedendum à forma verborum. 9

An verò etiam alii Religiosi, qui expresfè in præfato privilegio non sunt nominati proinde in specie à solutione decimarum exempti non sunt, nihilominus ob generalem communicationem privilegiorum, quam habent cum exemptis, censeantur & ipsi privilegiati. Respondetur, à Rota fuisse decisum, cæteros Religiosos non censeri exmptos à solvendis decimis, ut refert Barb. *de offic. Parochi p. 3. c. 88. §. n.* 41. ratio est; quia immunitas à decimis solvendis difficulter conceditur ob præjudicium, quod inde Parochis infertur *argum. c. nuper. 34. b. t.* Hinc subintrat regula, quod in generali concessione non comprehendantur, quæ superior verisimiliter in specie non esset concessurus *c. qui ad agendum de proc in 6.* Tum quia privilegium cùm sit contra legem, quam privilegiati violant, habetur ut res odiosa, quæ propterea restringi debet non ampliari. Nihilominus Pasqualigus ex pluribus Rotæ decisionibus nonnullas notat limitationes *in additionibus ad Lauretum de Franchis de controvers. inter Episcopum, & Regul. p. 2. q. 72. n. 10.* scilicet in generali communicatione privilegiorum comprehendi etiam ipsam exemptionem à decimis; si 10

com-

communicatio talis sit, ut exprimat aliqua præjudicialia privilegia saltem in genere; vel talis adsit verborum amplitudo, ut significet mentem communicantis se extendere ad omnia.

11 Rursus si in privilegio communicato jam sit inserta clausula derogatoria, ut habetur in *d. c. nuper*, ratio est, quia privilegium communicans illud communicat cum suis qualitatibus, præsertim si privilegium communicationis habeat annexam clausulam *quorum tenore*, siquidem hæc clausula operatur, ut privilegia communicata de verbo ad verbum censeantur inserta litteris communicationis. Demum juvat adnotare, quod privilegia exemptionis etiam à decimis solvendis conceduntur Religiosis Regularibus intuitu laborum, quos sustinent in Ecclesia in ministrandis sacramentis, docendis fidelibus, prædicando verbum Dei, audiendis confessionibus, & promovendo divinum cultum, ut etiam significavit Rota Romana *decis. 795. n. 27.* quamobrem æquitati videtur omnino consonum, ut hoc privilegium non solvendi decimas comprehendat etiam Religiosos alios communicantes in privilegiis, & qui similes labores etiam subeunt.

12 Cæterum regulariter quilibet tenetur decimas solvere, nisi specialiter se se exemptum docere possit, sive is clericus sit, sive laicus, quatenus decimæ sunt juris canonici positivi. Rursus non debent, qui decimas solvere detrectant eximi à tali onere privilegio Principis laici, ut desumitur *ex c. à nobis 24. c. tua 25. h. t.* ubi habetur, quòd quæcunque concessio imperialis non potest aliquem eximere à solutione decimarum, eò quia debeantur divina constitutione: & in laicis nulla est potestas concedendi, vel dispensandi in spiritualibus.

13 Neque obstat, decimas, quæ solvuntur esse res temporales, seu fructus; quia ut rectè notat Glossa *in d. c. tua* laici non habent potestatem in temporalibus, quæ ad commodum Ecclesiæ respiciunt, nisi de licentia Ecclesiæ in aliquibus casibus: unde non possunt clerici, nec laici eximi ab onere solvendi decimas, nisi ex speciali privilegio, & indulto summi Pontificis *c. ex multiplici 3. c. suggestum. 9. h. t.* Hinc soli Religiosi communicantes in privilegiis eximuntur à summo pontifice, quod tamen privilegiũ non extenditur ad decimas, in quarum perceptionis possessione fuerat antea Ecclesia parochialis, vel alia, ut notat Oldradus *consil. 268.* sicut nec extenditur ad prædia ab aliis conducta *c. dilecti 8. h. t.* neque ad terras, quæ aliis colendæ traduntur *c. licet 11. h. t.*

14 Pontifex ratione suæ personæ non potest obligari per se ad solvendas decimas: ratio est, quia nemo potest per se, & ratione propriæ personæ obligari ad solvendas decimas, nisi in spiritualibus subjiciatur alicui Pastori: & summus Pontifex in terris cùm sit supremus omnium Pastorum Pastor, nulli potest in spiritualibus Pastori subjici; consequenter, non potest per se, & ratione suæ personæ obligari ad præstandas decimas. Potest tamen interdum per accidens ad id obligari ratione debiti realis, eò quia possideat bona patrimonialia, vel alio Titulo propria bona, quæ antea erant obnoxia decimis, siquidem res transit cum onere suo ad quemvis possessorem: unde si Papa quocunque Titulo temporali acquirat bona, seu prædia, quibus sit annexum onus decimarum, tenetur ex illis decimas solvere illis ecclesiis, quibus antea solvebantur: quia licèt summus Pontifex sit supremus jurium ecclesiasticorum dispensator, non tamen est absolutus Dominus.

Episcopi itidem, Parochi, & alii Curati per se, & ratione propriæ personæ non obligantur spectato jure communi canonico ad decimas solvendas, nec debito personali; tametsi obligari possint debito reali ad solvendas decimas prædiales ex prædiis patrimonialibus, aliisque temporali Titulo acquisitis, ut notat Suarez. *lib. 1. c. 17. num. 11.* Ratio prioris partis est, quia nullus in jure canonico assignatur textus, quo Episcopi, & Parochi, & alii Curati teneantur decimas solvere: imò potiùs eximuntur *in c. novum 2. h. t.* ubi statuitur, quòd clerici à clericis non debeant primitias accipere. Ut enim notat Barb. *in collect. ibid. num. 2.* novum genus exactionis esset, si clerici à clericis decimas exigerent, cùm nuspiam in lege domini legatur, quòd Levitæ à Levitis decimas exegerint: neque ex consuetudine talis obligatio potest evinci; quia personales decimæ non possunt exigi nisi ab aliquo ordinario Pastore, à quo quis recipiat Sacramenta, & alia spiritualia, & qui ex officio ea administrare teneatur. 15

Neque obstat, quòd Episcopus dicatur Ordinarius Pastor Parochorum sibi subditorum, quia inde non adest sufficiens fundamentum, quo teneantur ipsi decimas solvere, quia jus canonicum illis talem obligationem non imposuit: hinc non potest Episcopus Parochis, imò nec aliis sacerdotibus imponere decimas, vel ab eis exigere, ut nec aliud tributum præter illud, quod jure communi concessum est, ut desumitur *ex c. constitutum 60. c. nulli 62. c. Prædicator 64. caus. 16. q. 1.* & tradit Suarez. *c. 17.* Secus summus Pontifex potest Episcopis, & Parochis obligationem injungere solvendi decimas de omnibus bonis ecclesiasticis, quia Pontifex est Pastor omnium fidelium: consequenter etiam Episcoporum, & Parochorum, qui tanquam oves dominici gregis subjiciuntur supremo Pastori, seu Divo Petro, & ejus successori, cui Christus dixit *pasce oves meas*, hoc est omnes fideles. Non tamen Pontifex, nisi necessitas Ecclesiæ urgeat, solet hoc onus solvendi decimas Episcopis, & Parochis imponere de bonis ecclesiasticis. 16

Posterior pars etiam ostenditur; quia si prædia, quæ possidentur ab Episcopis, & Parochis habent annexum onus reale decimarum; prædia cum tali onere transeunt ad quemlibet possessorem, tametsi Parochus sit, vel Episcopus, quia Ecclesia non debet in suis bonis lædi ex eo quòd prædia, quibus sunt annexæ decimæ transeant ad dominium Parochi, vel Episcopi. Quod tamen intelligendum est de prædiis patrimonialibus, vel alio titulo sæculari acquisitis: si enim Parochus emat à laico prædium, cui sunt decimæ annexæ; cum hoc onere prædium transit 17

transit ad Parochum, qui propterea tenetur eas solvere. Cæterum si prædia sint ecclesiastica, & Episcopo, vel Parocho specialiter applicata pro congrua sustentatione, non potest Episcopus, vel Parochus ex illis obligari ad solvendas decimas, quia tunc talia prædia ei donantur tanquam stipendium ratione officii, proinde dantur libera ab omni onere ecclesiastico.

§. III.

Quibúsnam decimæ debeantur.

1 CUm jus decimarum sit spirituale, eò quia decimæ solvantur propter divina, & Sacramentorum administrationem; ideo solis ecclesiasticis solvi debent, & desumitur *ex c. quamvis 17. h. t.* ubi habetur, quòd laici non debeant sibi usurpare ea, quæ sunt sacerdotum; nec eis sit aliqua potestas tribuenda de rebus ecclesiasticis: ideóque Prælatus, qui laico in sæculo remanenti concedit Ecclesiasticam decimam, vel oblationem, est deponendus à statu suo, donec satisfaciat: hinc Glossa notat, laicos retinentes decimas peccare, nec posse eis concedi in feudum, eò quia non possint transire ad hæredes, ut feudum; imò nec possunt cadere in laicum, sicut nec jus eligendi. Possunt tamen concedi laico fructus decimarum ex justa, & legitima causa ad tempus vitæ suæ, sed non in feudum, sicut possunt vendi ad tempus; sed non ipsum jus percipiendi decimas; siquidem est discrimen inter jus illas percipiendi, & fructus decimarum; fructus enim sunt quid temporale; & jus percipiendi decimas est spirituale, quod proinde non cadit in laicum.

2 Hinc decimæ ex prima Ecclesiæ ordinatione debebantur cœtui clericorum in genere, qui populo spiritualia administrant, vel aliquo modo in hac administratione juvant, ita tamen ut distributio pertineret ad Prælatum, cujus authoritate, singulis, quantum opus erat, tum ex decimis, tum ex aliis oblationibus fidelium, dabatur: siquidem olim antequam diœceses in distinctas parochias dividerentur, decimæ totius diœcesis Episcopo solvebantur, qui postea eas inter clerum, seu suos Ministros Ecclesiæ pro cujusque meritis, & necessitate distribuebat, ut refert Clemens Romanus *lib. 2. constit. c. 25.* & desumitur *ex c. pervenit. 3. caus. 16. q. 7.* Postquam verò diœceses in plures fuerunt partitæ parochias, tunc singulis parochiis, seu Ecclesiarum Rectoribus fuerunt prædiorum decimæ assignatæ: & spectato jure communi ex iisdem decimis quarta pars Episcopo solvitur, ut Pastori totius diœcesis *c. de quarta 4. de praescript. c. quoniam 13. h. t.* ubi dicitur quòd decimæ novalium, si sint in aliqua parochia, debentur illi parochiæ datâ suâ parte Episcopo; si non sint in aliqua parochia, Episcopus potest eas vel sibi retinere, vel alicui Ecclesiæ deputare, prout consultiùs ipsi visum fuerit.

3 Tametsi laici non sint capaces juris primarii decimarum, quod nascitur ex eo, quia Ministris rerum spiritualium, debeatur sustentatio, cùm dignus sit operarius sua mercede: sunt nihilominus capaces cujusdam juris secundarii, quod non fundatur immediatè in Titulo spirituali Ministrandi spiritualia populo, & ideo fructus decimarum laicis dari possunt, ut loquitur Pontifex *in c. 2. de locato, & conducto.* Hinc hoc jus subinde Pontifices Imperatoribus, Regibus, aliisque Principibus ob merita in Ecclesiam concesserunt; quas decimas Pragmatici vocant decimas infeudatas. Sunt enim tales fructus decimarum, quid merè temporale, ut docent Ugolinus *de simon. tabul. 1. de simon. in genere. c. 28. §. 3. num. 7.* Garcia *de benefic. p. 1. c. 5. num. 18. in fin.* siquidem important meros fructus separatos à jure spirituali, cùm quo proinde non habeat ampliùs connexionem: hinc quando Pontifices concedunt decimas Principibus sæcularibus, illis tantùm concedunt aliquid merè temporale, quia non concedunt ipsis jus spirituale primarium percipiendi decimas: sed tantùm res temporales, quæ nomine decimæ dantur, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 100. a. 4. ad 3. circa fin.* Extra has concessiones factas à Pontifice Principibus laicis, nullæ aliæ, vel decimæ, vel oblationes Ecclesiæ concedi possunt laicis, & si secus Prælatus ecclesiasticus ageret, esset graviter puniendus, imò & deponendus, ut habetur *in c. quamvis 17. h. t.* ubi dicitur, quòd Prælatus, qui laico in sæculo remanenti concedit ecclesiasticam decimam, vel oblationem, sit deponendus à statu suo, donec satisfaciat.

Nec potest laicus transferre decimas in alium laicum, tametsi cum Titulo eas possideat, ut desumitur *ex c. prohibemus 19. h. t.* ubi habetur, quòd laici sine periculo animæ non possint decimas retinere, neque in alios aliquos laicos transferre quoquo modo: & qui eas recipiunt, si non restituant Ecclesiæ, privantur ecclesiastica sepultura; immò notat Glossa *in d. c. prohibemus,* nec in laicos, nec in clericos posse illas transferre, nec de consensu Episcopi. Hinc nec possunt decimas donare; licèt sit Rex, adeo ut nec ejus Titulus præstetur causâ præscribendi, ut habetur *in c. dudum 31 h. t.* ubi dicitur, quòd laici etiam Reges non possunt donare Ecclesias, nec decimas, neque aliquid Ecclesiæ; & si dent talis Titulus non facit præscriptionem, & si Papa confirmaret talem donationem, non tamen intenderet derogare juri alterius, nisi expressè hoc declararet. 4

Hinc decimæ ecclesiasticæ his tantùm debentur ecclesiasticis, qui habent curam animarum, idque ex justitia quoad sustentationem, etiam seposito omni Ecclesiæ præcepto, & taxatione, quia populus ex justitia non tenetur alios alere præter suos Parochos, & eorum necessarios adjutores secluso Ecclesiæ præcepto; tametsi ex lege religionis, & charitatis teneatur etiam contribuere ad sustentationē aliorum Ministrorum Ecclesiæ. Cæterum posita Ecclesiæ taxatione, & præcepto de solvendis decimis debentur istæ secundùm quotam non solùm habentibus curam animarum, verùm etiam cœtui ecclesiasticorum in genere, cùm Ecclesia hos omnes ab initio voluerit decimis ali, & ad eum finem eas imperaverit, eò quia ab his omnibus multa in populum spiritualia bona deriventur. 5

Post-

6 Postquam verò Dionysius Pontifex distinctis parochiis Ecclesias singulas, & proventus earum singulis tribuit Presbyteris *can. Ecclesias 13. q. 1. c. Pastoralis 9. de his quæ fiunt à Prælat.* magis specialiter tribuuntur decimæ Parochis, aliisque curam gerentibus animarum; quia hisce multo strictiore jure alimenta debentur: unde hisce ante omnes, vel ex decimis, vel ex oblationibus, vel ex fidelium contributionibus, aut ex aliis bonis ecclesiasticis est providendum: quòd si eis sufficienter non sit provisum, & decimæ alioquin abundè sufficiant; sed aliis usibus applicentur, ut locis piis, vel canonicatui, non tenetur populus contribuere, cùm jam singulis annis solvat pro congrua illorum sustentatione: & si decimæ, quas solvit, ad ipsos habentes curam animarum non perveniant, id non accidit eorum culpâ, sed superiorum, qui ex officio tenebantur illas rectè dispensare, hoc est Parochis in primis, & eorum Ministris curam gerentibus animarum.

7 Hinc quilibet Parochus habet intentionem fundatam de jure communi ad percipiendas decimas, ut non teneatur probare decimas ad se spectare, eò quia à jure sint ipsis attributæ, ut desumitur *ex c. à nobis 24. c. tùm contingat 29.* ubi dicitur, quòd receptio decimarum de jure spectat ad parochias: consequenter etiam decimæ novalium, quæ in eadem parochia insurgunt. Et Glossa *in d. c.* addit, decimas de jure communi ita spectare ad parochias, ut non pertineant ad Episcopum, qui in decimis parochialibus non debet habere portionem, nec quartam *c. conquerenti de offic. Ordinarii*, & asserit Capitula, quæ videntur docere contrarium, loqui vel de decimis Ecclesiæ Episcopalis, vel secundùm consuetudinem loci. Quamvis etiam alii Ministri Ecclesiæ participent de decimis pro congrua sustentatione; earum tamen major portio debetur Parochis: & ratio desumitur ex ipso debito justitiæ, quia sicut onus onere majus est, ita illi majus stipendium debetur, vel stipendii vice alimonia: & quia Parochorum officium, ac onus est majus, ac laboriosius illo cæterorum Ministrorum, ideo ipsis major debetur decimarum portio. Hoc tamen nomine, & jure gaudent Episcopi, qui majores sunt Parochi, & curam gerunt totius diœcesis, invigilántque ad custodiam totius gregis, imò & etiam ipsorum Parochorum.

8 Hinc triplici Titulo Episcopo decimæ debentur. Primò ratione Ecclesiæ cathedralis, cui Episcopus præest. Secundò ratione parochiarum in sua tota diœcesi. Tertiò ratione mensæ, & personæ suæ ex prædiis intra diœcesin sitis, & nulli parochiæ specialiter attributis. Verùm huic juri aliàs communi hodie derogatum est. Fieri tamen potest, ut nunc etiam omnes decimæ ad Episcopum pertineant. Primò si ipsemet immediatè curam habeat Ecclesiæ cathedralis, seu alterius parochialis. Secundò si suæ diœcesis prædia nulli attributa sint parochiæ. Tertiò si diœcesis in plures parochias divisa non sit, ut notat Zerola *p. 1. v. decimæ ad 10.*

9 Non solùm Parochis spectato jure communi canonico, sed etiam ecclesiis cathedralibus, & Capitulis Collegiatorum, & eorum membris, ut sunt Præpositi, Decani, Canonici, debentur decimæ suæ Ecclesiæ secundùm illas portiones, quæ eorum dignitatibus, mensis, ac beneficiis sunt applicatæ, ut desumitur *ex c. ex parte*: ubi Clemens III. præcipit, ut canonicis, qui apud ipsum conquesti erant, de omnibus prædiorum fructibus, decimæ sine diminutione persolvantur. Imò debentur etiam decimæ aliis clericis, qui Titulo cujuscunque beneficii ecclesiastici propriè dicti fructus decimarum, vel aliquam eorundem partem percipiunt: siquidem hi omnes proprio jure spirituali ad se pertinente decimas percipiunt; quia postquam authoritate Ecclesiæ reditus unius cujusque parochiæ in plura sunt divisi beneficia, cuilibet beneficiato per se, & directè competit jus ad portionem decimarum suo beneficio correspondentem, & assignatam in prima beneficii fundatione pro congrua sustentatione: proinde unicuique beneficiato debentur illæ decimæ, cùm quilibet beneficiatus sit etiam obligatus ad ministranda populo spiritualia.

Hinc canonici, quorum præbendis sunt annexi pastoratus, quos ipsi per Vicarios administrant, ex justitia tenentur ad congruam sustentationem illis præbendam, alioquin injuriam suis vicariis irrogarent, qui totum laborem subirent absque emolumento: tum etiam populo, qui hac ratione compellitur ad illis subveniendum: injuria autem populo irrogata in eo sita est, quia amplas cum det decimas, quibus aptissimum ministrum habere posset, parum assignatur Vicario gerenti curam talis populi: & quia plerumque viri idonei, nolunt tam tenui stipendio onus subire, sæpè indocti, & improbi, qui alia ratione vivere non possunt, regendis populis præficiuntur: non enim quæruntur, qui sint populo profuturi, sed qui minimo stipendio contenti futuri: & si interdum aliquis præficiatur idoneus, qui doctrina, & moribus populum instruat, adhuc dici posset, quòd cùm boves ararent, asini pascerentur: scilicet principales, qui reditus percipiunt, lautè vivunt, cùm substituti portantes pondus diei, & æstus, vix necessaria habeant pro congrua sustentatione. 10

Tametsi decimæ personales spectato jure communi debeantur illi parochiæ, in qua quis Sacramenta percipit, & divina officia audit. Prædiales tamen decimæ regulariter debentur illi parochiæ, intra cujus limites ipsa prædia sita sunt, nisi alicubi ex insolita consuetudine contrarium servetur; ut notant communiter Canonistæ; & quoad decimas personales habetur *in c. de decim. 45. c. statuimus 55. can. 16. q. 1. & c. ult. de Parochiis*, & præsertim *in c. ad apostolica 20. h. t.* ubi Lucius III. ait, quòd quando aliqui recipiunt Sacramenta in una parochia, & habent, seu colunt prædia in alia, solvent decimas personales, ubi sumunt Sacramenta, & prædiales, ut ex consuetudine diu insolita solvuntur: dicuntur personales decimæ, quæ intuitu personæ solvuntur, ut de negotiatione, artificio, militia *c. non est, c. pastoralis vod.* ex iis tamen deducuntur expensæ ante solutionem decimarum, Decimæ autem animalium deputan- 11

tur inter prædiales, & solvi debeat ubi continuò pascuntur, quòd si pascantur partim in uno loco, & partim in alio, dividuntur.

12 Quòd verò decimæ personales debeantur parochiæ, in qua quis Sacramenta percipit, ex eo evincitur, quia non sunt onus reale, sed merè personale; proinde à persona debentur illi Ecclesiæ, vel Pastori ejusdem, qui Sacramenta, & alia spiritualia ministrat, & à quo quis illa accipit: siquidem decimæ penduntur in sustentationem eorum, qui ex officio spiritualia ministrant: quo fit, ut si quis mutet domicilium, & in aliam migret parochiam, debeat Pastori istius decimas persolvere, & si habeat sua bona in finibus alterius, debeat decimas prædiales alteri pendere: siquidem decimæ personales solvuntur illi parochiæ, in qua habet quis domicilium, quia ibi tenetur Sacramenta recipere, & divina audire. Quòd verò decimæ prædiales debeantur illi parochiæ, intra cujus limites sunt prædia illa, tametsi eorum dominus domicilium habeat in alia parochia, desumitur *ex c. cùm contingat. 29. h. t.* quia cùm decimæ prædiales sint onera realia, quæ ipsis prædiis inhærent; ideo non debet attendi, ubi possessor, vel colonus prædii immoretur, habeátque domicilium, sed in qua parochia ipsum prædium situm sit: siquidem cuilibet parochiæ assignatur quædam loci amplitudo, tam ex domibus, quàm prædiis; adeout, qui habitant in iisdem domibus sint parochiani illius parochiæ, intra cujus fines sunt domus illæ: & si possident prædia in districtu alterius parochiæ, tenentur solvere decimas prædiales illi alteri parochiæ; & personales, ubi habent domicilium, ne sequatur Diœcesium confusio.

13 In solvendis tamen decimis prædialibus servari debet consuetudo legitimè præscripta, ut habetur in *d. c. cum sint 18. h. t. argum. cum dilectus 8.* ubi consuetudo approbata dicitur esse optima legis interpres: & *l. interpretatione 37.* dicitur; in dubiis, quæ ex legibus proficiscuntur, consuetudinem vim legis obtinere. Nec decimæ, quæ ex consuetudine solvebantur uni Parochiæ, debent alteri attribui; quia hujusmodi applicationes sunt odiosæ, ac pariunt dissidia, & jura confundunt Diœcesium.

14 Posset tamen quis dubitare, an Religiosis regularibus debeantur decimæ, cum ipsi spiritualia ministrent, confessiones audiant, Eucharistiam distribuant, Evangelium prædicent. Respondetur, de jure decimas non deberi Religiosis, quia licèt Parochiani in ecclesiis Regularium divina audierint, Sacramenta perceperint, ut hodiè in amplioribus locis fit, non tamen tenentur ecclesiis Regularium decimas pendere, sed Ecclesiæ Parochiali, ubi domicilium habent; quia in illa debent Sacramenta percipi, & divina audiri; ad id enim institutæ sunt Ecclesiæ Parochiales, ut in ipsis Parochiani Sacramenta percipiant, sacris intersint, divina audiant *c. ut dominicis 2. h. t.* ubi Parocho præcipitur, ut in diebus festis, antequam sacrum faciat, interroget: num quis alterius Parochiæ contempto proprio Parocho ibi velit missam audire; & si quem invenerit, statim ab Ecclesia illius ejiciat: paria autem sunt recipere, vel recipere posse; & per quem stare, quo minus recipiat *l. quod te ff. si certum petatur, cum similibus.* Cum igitur per Parochum non stet, quo minus Parochiani Sacramenta in sua Ecclesia parochiali percipiant, sacris intersint, divina audiant, non ipsi est culpæ vertendum, si Parochiani malint in ecclesiis Regularium Sacramenta percipere, & audire divina *l. in jure ff. de Regul. Juris.*

Decimæ mistæ dividendæ sunt inter Ecclesias prædialem, & parochialem, prout participant de reali, & personali decima. Habet enim Parochus Ecclesiæ prædialis jus exigendi decimas in omnibus illis prædiis, quæ sita sunt intra ejus limites, licèt non administret Sacramenta domino prædii, eò quia is domicilium habeat in alia Parochia: tenetur enim Parochus orare pro illis, qui prædia possident intra fines suæ Parochiæ sita, ideóque de fructibus provenientibus ex hujusmodi prædiis debentur illi decimæ, ut notat Turrecremata *in c. 1. §. ad hæc v. 1. q. 1.* Si quis verò plura habeat domicilia in diversis parochiis; tunc illi Ecclesiæ tenetur decimas solvere, in cujus parochia principale habet domicilium Rebuffus *q. 6. num. 2.* Monetta *de decimis cap. 7. num. 21.* ubi subdit, quòd si domus sita sit in confinio duarum Parochiarum, utrique Parochiæ debeantur decimæ personales. Quòd si dubitetur, in quánam Parochia sit domus sita; inspicienda est nobilior domûs janua; & domus censenda est pertinere ad illam parochiam, in qua posita est janua anterior, ac nobilior. Prædia, quæ in nullius Parochiæ finibus continentur; illorum decimæ ad mensam Episcopi pertinere videntur: & eadem est ratio de decimis provenientibus ex noviter cultis terris, & dicuntur decimæ novalium, quæ regulariter illi debentur Ecclesiæ, in cujus parochia sunt prædia sita *c. cum contingat. c. cum in tua de decimis c. ult. de restit. spoliat.* alioquin magna sequeretur confusio, ad quā avertendā præfigendi sunt termini, & singulis sua iura assignanda. Sin verò alicubi contrarium servetur id tribuendum est consuetudini legitimè præscriptæ, ut notat Barbos. *in c. cum contingat h. t.* ubi notat quòd si locus sit inter duas Parochias, & ignoretur, sub qua sit, decimæ non debentur Episcopo, sed sunt dividendæ in duas medietates, quarum una uni Ecclesiæ, altera alteri obveniat. 15

Quòd si controversia oriatur inter parochialem, & baptismalem Ecclesiam, quando hæc ab illa est diversa; tunc ex decimis personalibus portio aliqua, eáque minor baptismali Ecclesiæ debetur, ut notat Abbas *in c. cùm contingat.* prædiales verò decimæ omnes parochiali Ecclesiæ tribuendæ sunt; nisi fortassis baptismalis antiquior esset, tunc enim sicut tempore, ita etiam jure antecedit parochialem, & percipit decimas *c. Ecclesia, c. quicunque 16. q. 1.* Potest tamen contingere, ut exstructa nova Ecclesia Parochiali in eam cum administratione Sacramentorum transferatur jus decimarum antiquiori Ecclesiæ sublatum, ut notat Abbas *consil. 58. col. 2. & 3. lib. 1.* 16

Quan-

17 Quando erigitur nova parochia, cui tribuuntur prædia in alterius parochiæ territorio sita, decimæ talium prædiorum debentur parochiæ recèns constructæ, & desumitur *ex c. quæsti 16. q. 1.* siquidem unicuique Ecclesiæ permittitur, ut ex possessionibus, quas accipit ad suorum Ministrorum congruam sustentationem decimas alteri non solvat, quocunque in loco existant talia prædia. Verùm communior, ac probabilior sententia asserit, decimas illas adjudicandas esse antiquæ parochiæ, & desumitur *ex c. Ecclesia 16. q. 1.* ubi dicitur, quòd Ecclesiæ antiquitùs constitutæ non debeant decimis, nec illa potestate privari, ut novis tribuantur Oratoriis, vitandum est enim damnum, quod priori Ecclesiæ inferri potest.

18 Ex dictis infertur jus decimarum percipiendarum præ cæteris competere summo Pontifici, tum ratione sui, ut de ipsis percipiat, quantum statui suo opus est, tum ratione inferiorum, ut quando res exigit, ut suam illis portionem assignet, & tunc potest etiam subditos obligare ad talem decimarum præstationem: est enim summus Pontifex supremus, ac generalis Pastor, ac bonorum Ecclesiasticorum administrator, & ratione administrationis potest, vel motu proprio, vel ad Regum, ac Principum supplicationem aliquando decimas indicere, aut permittere ex bonis clericorum, imò etiam Regularium sumere, ut notat Tuschus *litt. d. V. decima*; ubi addit, eas decimas esse solvendas instar decimarum personalium deductis expensis, quæ fiunt gratiâ fructuum quærendorum, percipiendorum, & conservandorum, ut notat Geminianus *consil. 85. num. 3.* ubi allegat Glossam *in clem. 2. de decimis*, ubi asserit, ita fuisse declaratum per Papam, & notat Barbosa *in prætermissis ad c. decimas 16. q. 7.* ubi congerit exempla plurimorum Regum ab Historicis petita, quibus decimæ à summis Pontificibus concessæ sunt: quod tamen intelligitur non de jure decimarum, quia hoc cùm sit spirituale, non potest Principibus laicis competere, sed tantùm de fructibus, qui percipiuntur; & talis potestas eos percipiendi ad summum tantùm impropriè, & secundariò dici potest jus percipiendi decimas.

19 Potest itidem summus Pontifex exigente necessitate decimas à fidelibus petere ex triplici capite, nimirum ut Pastor universalis omnium Christi fidelium. Secundò ut supremus administrator omnium bonorum Ecclesiasticorum. Tertiò ut supremus Princeps in spiritualibus: unde non solùm ab ecclesiasticis omnibus, verùm etiam ab omnibus omnino Christianis, non decimam tantùm, sed majorem etiam contributionem potest exigere, prout opus fuerit ad bonum spirituale Ecclesiæ promovendum, vel instituendum, aut tuendum. Potest etiam Pontifex populum à solvendis decimis eximere, si ex aliis bonis ecclesiasticis, vel collationibus, quibus decimæ compensentur, clero sit satis provisum, ut notat Covarruvias *lib. 1. variar. c. 17. num. 9.* Neque obstat, quòd id videatur cedere in damnum Ecclesiarum, quæ antea ex iisdem prædiis decimas percipiebant. Nam id non obstat, quia sicut authoritate sedis apostolicæ prædia illa tenentur decimas solvere, ita eadem authoritate ob justam, & rationabilem causam possunt liberari à tali onere; hoc enim ita impositum fuit, ut semper dependeat ab authoritate sedis apostolicæ, à qua sicut fuerunt decimæ impositæ, ita possunt tolli citra injuriam illius Ecclesiæ, cui solvebantur: quia sedes apostolica non imposuit has decimas in commodum hujus, vel illius Ecclesiæ, ut sibi potestatem adimeret eas laxandi, remittendi, vel etiam totaliter tollendi.

De jure in certis casibus decimæ debentur etiam Episcopo. 20 Primò quando prædium situm est in parochia Ecclesiæ cathedralis, & cura parochialis Ecclesiæ proximè pertinet ad Episcopum, alioquin si alius curam gereret animarum, & munus obiret Parochi, huic Curato essent decimæ solvendæ, ut notat Rebuffus *q. 7. num. 7.* Secundò quando prædium non est situm intra fines ullius specialis parochiæ *c. quoniam 13. h. t.* ubi habetur, quòd decimæ novalium, si sint in aliqua parochia, debentur illi parochiæ datâ suâ parte Episcopo: si non sint in aliqua parochia, Episcopus possit eas, vel sibi retinere, vel alicui Ecclesiæ deputare, pro ut consultiùs visum fuerit, & significatur etiam in Tridentino *sess. 22. c. 12. de refor.* Tertiò quando parochiæ non sunt distinctæ, quia tunc tota diœcesis est parochia Episcopi *can. omnes Basilicæ 16. q. 7.* Quartò quando consuetudo id habet, ut ad Episcopum pertineant decimæ, ut notat Rebuffus *d. q. 7. num. 10.* Quintò si decimæ donentur Ecclesiæ cathedrali, vel alio modo sint eidem debitæ, tunc Episcopus de jure communi habet de illis fundatam intentionem, ac jus eas exigendi, ut tradunt Moneta *de decim. c. 7. num. 19.* Rebuffus *d. q. 7. num. 13.* ubi addit, decimas illas inter fratres, qui sunt Canonici cathedralis Ecclesiæ dividendas esse. Sextò habet etiam Episcopus jus exigendi suam canonicam portionem, seu quartam decimarum, ut tradit Canisius *c. 12. per c. conquerente 16. de offic. ordinar. c. de quarta 4. de præscript.* Hæc enim quarta decimarum debetur Episcopo ratione universalis curæ, quam habet in ecclesiis sibi subjectis per totam diœcesim. Clericis, seu Parochis etiam debentur decimæ non tamen intuitu personarum, sed intuitu ministerii, & officii ecclesiastici, eò quia Sacramenta ministrent, & missas celebrent, Evangelium promulgent, quæ omnia cùm sint spiritualia, jus exigendi decimas propter talia ministeria est etiam spirituale: hinc Parochis, & Curatis tametsi divitiis affluant, sunt decimæ persolvendæ *can. decima 16. quæst. 1.* siquidem ex eo, quòd sit quis dives non debet privari suo jure *can. 1. 24. quæst. 1.* quapropter neque Principi quantumvis diviti, nec Regi licèt opulento tributa negari possunt, ut nec etiam creditori prædiviti pecuniæ debitæ, ut notat Rebuffus *d. q. 7. num. 16.*

§. IV.

Ex quibus rebus, & quo tempore, & loco debeantur decimæ, & quas pœnas incurrant, qui eas detinent, vel detrectant solvere.

1 IUre communi debent decimæ de omnibus dari fructibus, ut de frumento, oleo, vino, fœno, & omnibus leguminibus, ut desumitur *ex c. non est 22. h. t.* ubi Cœlestinus III. decrevit, decimas solvendas esse ex omnibus terræ fructibus sine diminutione, & antequam deducantur expensæ, quod tamen intelligendum est de decimis prædialibus, ut notat Glossa ibid. Hinc *in c. ex parte 21. h. t.* Clemens III. ait, agricultores teneri solvere omnes decimas integras de omnibus fructibus prædiorum, etiam in diversis temporibus anni seminatis sub censura ecclesiastica, imò etiam de arboribus, ut notat Glossa ibidem nullis deductis expensis. Immo etiam de fructibus hortorum, ac pecorum, lacte, caseo, butyro, lana, apibus, & etiam columbis, ut desumitur, *ex c. cum homines 7. h. t.* Quin imò etiam de proventibus molendinorum, ut habetur *in c. pervenit. 5. h. t.* etiam ex conductione ædium, prædiorum, & cujuscunque rei *c. ex parte 22. c. à nobis 24. h. t.* Demum ex quacunque lucrosa, honesta tamen, & licita negotiatione *c. pastoralis 28. h. t.* ubi dicitur, negotiator de lucro acquisito per mercimonium antequam solvat decimas, debet expensas deducere: quia pecuniæ, quibus emuntur merces, ut ager, vinea clibanus, jam erant, decimatæ; sed expensæ, quæ fiunt pro fructibus colligendis ab illis, de quibus fructus proveniunt, non sunt deducendæ, etiamsi fuerint decimatæ, seu emptæ pecuniâ decimatâ.

2 Rursus fructus non possunt alienari, nisi cum onere decimarum: demum de proventibus decimandis non sunt deducendæ expensæ factæ pro restaurando detrimento rerum, ex quibus fructus deducuntur, ut domûs, vineæ molendini. Hinc decimæ solvendæ sunt de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, imò etiam de militia, de conductione, & omnibus aliis bonis: imò etiam de minimis, ut de oleribus, leguminibus, croco, fœno, & aliis id genus nisi contraria consuetudo inoleverit, notat enim Tolosanus *lib. 2. c. 26.* tolerari consuetudinem non solvendi decimas ex minutis rebus, dummodo sit præscriptio, cujus non extet memoria, & asserit, in Gallia juxta constitutionem Philippi Augusti non posse exigi decimas de rebus minutis, de quibus antea non constat exactas fuisse, legatur Zypæus *lib. 3. cons. 4.*

3 De illis, quæ acquiruntur per liberam donationem sive inter vivos, sive mortis causâ, an debeantur decimæ, non videtur ita certum; Hostiensis, Azorius, Rebuffus *q. 8. num. 31.* & alii censent, esse de illis decimas solvendas, eò quia sint lucro acquisita, licèt per donationem. Alii probabiliùs putant ex acquisitis per donationem non esse decimas solvendas, adhærent huic sententiæ Innocentius *in d. c. non est* Panormitanus, Sylvester, & alii, eò quia, quæ ex liberali donatione nobis obveniunt, non sunt propriè lucra cùm non fuerint acquisita nostrâ industriâ, & manu, sed aliorum liberalitate donata: & hæc sententia est verior, quia ex jure canonico non potest aliud colligi: unde non sunt onera ponenda, ubi jus ea non imposuit.

An verò ex bonis modo illicito acquisitis sint decimæ solvendæ. Respondendum est cum distinctione; si enim recipiens sit capax dominii, tenetur etiam ex illis bonis decimam Ecclesiæ solvere; non tamen Ecclesia exiget talem decimam, ne favere videatur iniquitati: quòd si incapax sit dominii tunc malè quæsiti non solvitur decima: quapropter salaria meretricum non sunt decimationi obnoxia, neque lucra furum, & raptorum, ac usurariorum, quia isti lucrando peccant contra justitiam, & tenentur percepta lucra veris dominis restituere: secus meretrices quæstum facientes ex usu sui corporis, & mercedem accipientes, licèt malè agant, peccéntque lethaliter, non tamen injuriosè faciunt. 4

Sin verò ex cœnosa illa voluptate mulier decimam offerret, non propterea Ecclesia admitteret ejus oblationem, aut decimam de lucro turpiter reportato, quia Ecclesia potiùs attendit, quid expediat, ut notant Canonistæ *ex c. ex transmissa* Tolosanus *lib. 2. c. 24.* Sin autem peccatum foret occultum, & scandalum non timeretur, tunc nulla lex prohibet, ne Parochus delicti gnarus posset decimam sibi oblatum ex turpi illo quæstu acceptare: siquidem etiam peccatores postquam resipuerint, & peracta pœnitentia etiam de anterioribus lucris decimas solvere possunt, & Ecclesia eas acceptare, ut docet Jacobus de Graff. *p. 2. lib. 2. c. 27. n. 43.* 5

An verò fundus decimalis mutari possit de pascuo in culturam, vel è contra, videtur esse dubiũ, plures enim docent, sine consensu illius, cui decimæ debentur non posse fundum decimalem à domino de pascuo mutari in culturam, nec de cultura in pascuum, ut tradunt Tiraquel. *de retract. convent.* §. 3. *Glossa 1. num. 23.* Gaillus *obser. 67. num. 7.* Cepolus *de servit. rustic. c. 9. & tit. de montibus num.* 10. & alii docentes, non posse dominum prædii ferentis pascua, aut sylvam reducere ad culturam, aut è contra, sine consensu illius, ad quem pertinent decimæ, & dicunt, id etiam procedere, quamvis agatur de melioratione, quia dicitur deteriorari respectu illius, cui servit, eo ipso, quòd sine ejus consensu inducitur mutatio *l. fin. ff. de usu & habit.* 6

Nihilominus communior, ac verior sententia, cui adhærendum puto, asserit, posse dominum fundi decimalis, eum mutare de cultura in pascua, vel è contra sine consensu illius, cui decimæ solvi debent, & hoc desumitur, *ex c. commissum 4. h. t.* ubi rescribitur, quòd decimæ sint persolvendæ de frugibus illius fundi, in quo antea pascua erant: neque dicitur, quòd illa pascua, quia decimalia erant, non potuerint converti in culturam, ut notant Abbas *in c. cum in tua h. t.* Butrius ibidem Rota *in Conchensi decimar. de Laxara 12. Decemb. coram Justo & decis. 666. num. 1. p. 1. apud Farinac.* Ratio id etiam videtur suadere, quia jus decimarum non 7

est

est jus aliquod supra fundum, sed tantùm est jus percipiendi quotam, seu decimam partem de fructibus fundi, non enim decima est quid aliud, quàm pars, quæ de fructibus, de re, vel prædio perceptis solvi debet, ut habetur *in c. ad Apostolicam c. pervenit. h. t.* Hinc jus ad decimas recipiendas non est jus supra fundum, sed solùm ad quotam de fructibus ex tali fundo perceptis: hinc dominus fundi poterit illo uti ad beneplacitum in quoscunque usus voluerit absque ulla injuria, quæ alteri irrogetur ex tali usu: satis enim est, si qui jus habet percipendi decimas, accipiat decimam partem fructuum, quos dominus percipit ex tali prædio, sive illo utatur ad culturam, sive ad pascua. Neque est eadem ratio de decimis, ac de prædio servituti obnoxio: siquidem eo ipso, quòd prædium servit, pertinet ad jus illius, cui servit, quantum ad ipsam servitutem spectat, proinde jus servitutis radicatur in ipso prædio, & operatur, ut non sit sub pleno dominio ipsius domini: siquidem participat de dominio prædii, etiam ille, cui prædium servit: secus jus decimarum oritur tantùm ex fructibus existentibus, adeo ut afficiat solos fructus, non verò fundum, ex quo oriuntur fructus: hinc est, quòd non obstante hoc jure exigendi decimas possit dominus uti suo fundo, prout ipsi placuerit.

8 Hinc decimæ persolvendæ sunt de fructibus, qui è prædio, vel fundo oriuntur, & si fundus decimatorius de cultura mutetur in pascua, decimæ sunt solvendæ de pascuis, quia tunc pascua sunt fructus provenientes ex tali fundo, & succedunt loco priorum fructuum, ut desumitur *ex c. commissum 4. h. t.* ubi dicitur quòd Monachi debeant solvere illas integras decimas de terris noviter cultis, sed quæ ante fuerunt cultæ, & solvere decimas, quas ante solvebant; item de pascuis, adeo ut de istis debeant decimas persolvere: vult enim Pontifex *in d. c.* quòd sicut Monachi antequam fundum colerent, solvebant decimas de pascuis; ita postquam terram illam noviter cœperunt excolere, solvant de frugibus sine diminutione, ut docet Abbas *in c. cùm in tua 30. h. t.* ubi hoc idem etiam expressiùs statuitur: siquidem habetur, quòd decimæ de jure debeantur Ecclesiæ parochiali: sed si monasteria, vel conventus de certa terra subjecta parochiæ accipiebant aliquot fructus ratione decimarum, & deinde alii fructus de eadem terra colliguntur; eadem monasteria debent accipere decimas illorum novorum fructuum. Tum quia quando fundus obnoxius servituti quoad quotam fructuum transfertur ab uno in aliud fructuum genus, debetur eadem quota de fructibus, qui recèns colliguntur ex tali fundo, ut tradunt Glossa *in l. certo generi. ff. de servit. rustic. præd.* Bart. ibidem Jason in *l. si fundum §. qui fundum ff. de l. 2.* siquidem fructus recèns percepti dicuntur subrogati in locum priorum.

9 Quòd verò etiam ex talibus fructibus debeantur decimæ ex eo liquet, quia Parochi habent fundatam intentionem quoad omnes decimas cujuscunque fundi decimalis existentis intra fines talis parochiæ *d. c. cùm contingat. h. t.* ubi Glossa *V. de jure communi*: & ita censuit Rota *in Hispalensi juris nominand. contra Julii 1617. & in aliis pluribus decisionibus* apud Farinac. Quamobrem cum Parochus habuerit intentionem fundatam, seu jus percipiendi decimas de pascuis, ut habetur *in d. c. commissum h. t.* & notat Rebuff. *de decim. q. 8. n. 22.* ideo Parochus si fundus producat alios fructus, habet jus percipiendi decimam hujus novi fructus, qui subrogatur loco priorum pascuorum. Hinc decimæ semper sunt solvendæ, non solùm si pascua vendantur, aut locentur: sed etiam de animalibus, quæ ibi pascuntur, quia ipsa sunt etiam decimationi obnoxia, ut habetur *in d. c. non est 22. h. t.*

Quid verò dicendum sit, quando fundus decimalis transfertur ad illos fructus, de quibus consuetudo legitimè præscripta obtinuit, ut non solvantur decimæ. Zypæus *in annali. juris novi Pontific. lib. 3. tit. de decim. num. 5. V. generalibus* censet, non esse decimas de illis fructibus solvendas, si translatio ad hos fructus non sit perpetua: sed converso tempore fundus iterum convertatur ad priores fructus: secus si translatio perpetua sit, vult tunc decimas esse solvendas ex fructibus, ad quos fuit facta translatio: quia tunc isti prioribus subrogantur, unde perinde ac de illis sunt de istis decimæ solvendæ. Hoc tamen dicit procedere, ubi consuetudo contrarium non obtinuit. Verùm probabilius est, etiam vigente in contrarium consuetudine, decimam solvendam esse de quovis genere fructuum, quando fundus decimalis transfertur ad fructus, de quibus decimæ non solvuntur. Siquidem consuetudo est stricti juris *l. 1. §. si quis hac interdictio ff. de itin. actuque privato* Alexander *consil. 122. in fin. vol. 1.* Ludovisius *decis. 162. num. 6.* proinde talis consuetudo extendenda non est ad casum diversum *l. quod meo §. fin. ff. de acquir. possess.* Natta *consil. 99. n. 18.* Est autem ratio prorsus diversa, quando fundus decimalis transfertur ad fructus, de quibus consuetudo obtinuit, non solvi decimas; & de fundo solito hos ferre fructus: quia in hoc casu consuetudo id fuit operata, ut fundus, qui erat decimalis non sit ampliùs decimalis, eò quia ejus fructus non sint obnoxii decimæ: at in præsenti casu fundus est decimalis, nec consuetudo fuit operata, ut non esset decimalis, proinde fructus, ad quos convertitur, non eximuntur à decimatione: ratio est, quia fructus se habent accessoriè ad fundum, à quo producuntur: & accessorium sequitur naturam sui principalis. quo fit, ut si fundus sit decimalis, etiam ejus fructus sint decimæ obnoxii. 10

Præterea consuetudo, quæ abrogat unam legem, non statim aliam abrogat: est autem diversa lex præcipiens solvi decimas de omnibus fructibus ab ea, quæ præcipit decimas solvi de fructibus subrogatis, quando fundus de uno genere fructuum transfertur ad aliud genus, id enim specialiter statuitur *in d. c. commissum h. t. & illud in c. non est, & in c. pervenit eod. tit.* Quamobrem licèt consuetudo induxerit, quod de aliquo genere fructuum non solvatur decima; non propterea inductum per hoc erit, quod 11

non

non solvatur quando fundus decimatorius transfertur de illo genere fructuum, de quo solvitur decima, ad aliud genus, de quo non solvitur.

12 Si quæratur, cur Ecclesia in lege Evangelica statuerit dari decimas de omnibus fructibus, cum in lege scripta decimæ nonnisi de frugibus, & pomis arborum solverentur, ac de animalibus, quæ transeunt sub virga pastoris; ut habetur *Levit. ult. in fine*. Respondetur, in lege scripta singulas familias habuisse suos agros, unde possent decimas solvere; proinde non fuisse necesse, decimas personales exigere; cum quilibet prædiales solveret. Secus in lege Evangelica, ubi non solùm sunt multæ familiæ, sed etiam urbes, & Respublicæ quædam prædiis carentes, ut Genuensis; & plures homines, qui licèt prædia non possideant, divitiis tamen affluunt; ideo opus fuit, ut decimæ personales instituerentur; alioquin plures nihil Ecclesiæ contribuerent, & ubi non sunt prædia ruralia clerici nil acciperent pro congrua sustentatione, nec ali possent. Tum quia in novo Testamento sacerdotes magis indigent, quàm in lege scripta; & sæculares plura ab iisdem beneficia recipiunt per Sacramenta, quæ ab iisdem sæcularibus ministrantur. Cæterum ex fructibus omnibus solvuntur decimæ, ut etiam ex omni alio quæstu licito; ut inde cognoscamus, omnia bona à Deo in nos derivari; *quodcunque enim te pascit, ingenium DEI est*, ait Augustinus.

13 De tempore, quo decimæ solvendæ sint, standum est locorum consuetudini: remotis tamen personalibus decimis, prædiales solvendæ sunt postquam fructus à solo separati sunt, & collecti, & quidem statim, ut detur illicò Ecclesiæ quod ad ipsam pertinet, & desumitur *ex cap. revertimini 16. q. 1. c. cum homines hoc tit.* ubi Alexander III. ait: mandamus quatenus eos cogatis, ut decimam statim fructibus collectis persolvant, atque de subtractis, & retentis dignam satisfactionem exhibere procurent: desumitur etiam *ex c. 22. eod. tit.* ubi habetur: *Decimas tuas, & primitias tuas ne tardaveris reddere.* Ratio hoc idem etiam suadet, quia quisque tenetur quamprimùm commodè potest reddere alteri, quod suum est, ac satisfacere suo creditori, & quidem ex justitia, quando jam tempus solvendi debitum effluxit: ergo multò magis tenetur quis reddere Ecclesiæ quod suum est, quamprimùm commodè potest, etiam non expectata monitione, quia ut parochianus constituatur in mora non est necesse ut Parochus eum moneat, ut decimas solvat, neque ut illas ab eodem exigat, quia Parochianus tenetur statim separatis à solo fructibus, ac collectis in conscientia decimas solvere: alioquin non excusatur à culpa, si absque justa causa solutionem notabiliter differat; siquidem ipse dies, seu tempus solutionis interpellat pro creditore, eò quia fructus ex juris dispositione realiter obligati sint ad decimas, ut notat Abbas *in c. pervenit. 5. h. t.* ubi Alexander III. ait, parochianos posse compelli ad solvendas decimas sub pœnis excommunicationis, & quidem integras ante aliquam deductionem, postquam fructus sunt collecti, pœna autem excommunicationis cum gravis sit, supponit culpam gravem: Verùm ad excommunicationem hanc infligendam debet præcedere monitio, quia censura non incurritur nisi ob contumaciam, & consentit Concil. Trid. *sess. 25. c. 12. de refor.* non potest autem quis anathemate percuti, nisi post trinam monitionem canonicam juxta *c. omnes 5. caus. 16. q. 7.* Cùm igitur non possit aliud commodius tempus assignari pro solvendis decimis, quàm illud, quo fructus collecti sunt, ideo eo tempore erunt statim decimæ solvendæ: hinc si bis, vel ter in anno fructus proveniant, toties facienda erit decimatio, ut desumitur *ex c. ex parte 10. h. t.* & notat Moneta *de decimis c. 6. n. 8.* Silvius ibidem *num. 15.* ubi addit, quòd si ex acervo frugum aliquid subtractum fuerit, dum rusticus moram facit, damnum ab eo sit compensandum juxta *regul. 25. juris in 6.* mora sua cuilibet noxia est. Pro animalium verò fructibus, seu fœtu debet tempus spectari, quo vituli, & equorum pulli utiles esse incipiunt, & à matre separari.

Neque opus est, ut semper detur corpus, sed sufficit pretium, modò partes ita convenerint, ut tradit Zypæus *lib. 3. respons. pag. 126.* ubi etiam ait, agnos decimari, non in prædio, sed in pascuis, & consentit Fagundez *in quinto precepto eccles. lib. 5. c. 5. num. 14.* eò quia dominum suum potiùs, quàm villam, & prædium sequantur: quoad hoc autem standum est etiam consuetudini, quia in aliquibus locis equorum, & asinorum pulli non nisi post biennium à nativitate decimantur. Quòd si pecora in una parochia per æstatem, & in alia per hyemem pascant, dividendæ sunt decimæ in duas medietates, & una uni, altera alteri parochiæ solvi debet. Quorum verò impensis asportari de loco in locum debeant decimæ, dantium, an recipientium? nonnulli censent impensis dantium; ita Glossa, & Panormitanus *in c. revertimini 16. q. 1. V. horrea colonis*; cui sententiæ videtur etiam adhærere Covarruvias. Verùm si præscindamus à consuetudine, non putârim, debitoribus esse id oneris imponendum, quia à jure canonico nullibi definitum est, quod parochiani suis impensis teneantur decimas deferre ad horrea Parochorum. 14

Decimæ personales si alicubi vigent, ac sunt in usu commodissimè sub finem cujusvis decurrentis anni solvuntur, perinde ac alii census, & alia tributa, tunc temporis moris est, ut solvantur: alioquin si statim post absolutam quamcunque operam decimæ solverentur id incommodum foret non solùm parochianis, sed etiam Parochis, tot enim partiales, ac minutæ solutiones plura adferrent incommoda *l. 3. §. famil. Herciſc.* & desumitur *ex d. c. pervenit. 5. h. t.* Cæterum etiam quoad hoc standum est consuetudini. Alioquin sicut, qui tributa detinent pluribus afficiuntur pœnis, ut habetur in *can. si tributum 11. q. 1. tit. C. sine censu, vel reliquiis fundum comparari non posse*: ita detrectantes decimas solvere, vel eas detinentes, quia sunt tributa egentium animarum *can. decimæ 16. q. 1. c. tua nobis 25. h. t.* ubi dicitur, quòd quæcunque 15

que concessio imperialis non possit aliquem eximere à solutione decimarum, & quòd decimæ debeantur sine diminutione Ecclesiæ, & clericis suæ diœcesis, nec cui voluerint. Neque obstat malitia clericorum, nec sumptus facti, sed integræ sunt solvendæ, & ad hoc cogendi districtione ecclesiastica, eò quia sint tributa egentium animarum, & signum universalis dominii Dei super terris, unde sicut detinentes tributa afficiuntur pluribus pœnis: ita etiam non solventes, vel detinentes decimas.

16 Primò igitur veluti injuriam irrogantes Deo *can. revertimini 16. q. 1.* digni sunt animadversione divini judicis, ut dicitur *in c. quamvis 27. h. t.* Secundò infamia, & penuria, semper erunt maledicti, siquidem timendum est, ut quisquis Deo debitum suum subtrahit, ne Deus eidem necessaria subtrahat, sinátque eum perire *can. admonemus 16. q. 2.* sicut è contra, qui eas statim solvunt benedictionibus replentur, ad pinguiorem fortunam permoventur, & uberioribus affluunt divitiis *d. can. 16. revertimini V. & effundam.* Hinc qui sine mora libenti animo Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant, omnibus abundabant copiis: nunc verò quia fideles ægrè, ac serò decimas solvunt, tollit fiscus, quod non accipit Christus, ut ait Augustinus *in can. majores 16. q. 7.* Tertiò non solventes decimas infirmitates, & ægritudines in hac vita, & etiam mortem æternam in alia incurrunt; sicut è contrario, qui eas statim, & libenter solvunt sanitatem consequuntur corporis, & anima cœlesti donatur beatitate, ut habetur in *d. can. decimæ 16. q. 1.* Quartò non solventes decimas ad decimam revocantur, id est tantùm eis decima remanebit, seu dœmonibus accensentur, qui sunt decima pars Angelorum *d. can. decimæ*, & ibi Glossa: & impio dabunt militi, quod detrectant donare sacerdoti, ut dicitur *in d. can. decimæ.* Quintò quia non solventes decimas invadunt, ac rapiunt res alienas: siquidem detinere injustè perinde est ac rapere, ut notat Glossa *in d. can. revertimini 16. q. 1.* Sextò excommunicari possunt, & debent *can. omnes decimæ 16. q. 7. can. statuimus ibid. q. 1. cap. pervenit, 5. h. t.* ubi Alexander III. statuit, quòd parochiani possunt compelli ad solvendas decimas sub pœna excommunicationis. Non verò ipso jure sunt excommunicati, quia textus tantùm sunt comminatorii excommunicationis. Septimò sunt indigni ecclesiastica sepultura, ut notat Rebuffus *de decimis q. ult. num. 5.* & desumitur *ex c. prohibemus 19. h. t.* ubi dicitur, quòd laici sine periculo animæ non possunt decimas retinere; neque in alios aliquos laicos transferre ullo modo, & qui eas percipiunt, si non reddant Ecclesiæ, privantur ecclesiastica sepultura. De hisce pœnis plura habentur *in clem. 1. de decimis.*

§. V.

De decimis novalium, ac de actione, & cognitione decimarum.

1 Tametsi novale multipliciter sumatur in jure, ut liquet *in l. sylva 30. §. novalis ff. de V. S.* prout tamen ad præsens pertinet institutum novale dicitur, ager recèns excultus, seu ad culturam redactus, cùm antea non extiterit memoria, quòd aliquando fuerit cultus, ut habetur *in c. quid per novale 21. inf. de V. S.* Ut autem privilegium de non solvendis decimis ex novalibus vigeat, tria requiruntur. Primò ut ager fuerit recèns excultus, seu tunc primùm ad culturam redactus. Secundò quòd antea ab hominum memoria non fuerit cultus. Tertiò, quòd Ecclesia parochialis nullos, vel saltem modicos fructus ex tali terra priùs perceperit; alioquin si notabiles proventus, decimarum nomine, è fundo illo priùs perceperit, ut ex pascuis, sylvis, non censetur fundus ille novalibus accensendus, saltem in ordine ad privilegium non solvendi decimas ex novalibus: secus si modicos tantùm proventus antea perceperit. Cæterum illa prædia, quæ semel sunt novalia, habentur semper talia quoad immunitatem non solvendi ex illis decimas, ut habetur *in c. ult. de privileg.* ubi dicitur: terra, de qua non est memoria quòd fuerit culta, si redigatur ad culturam per Religiosos perpetuò erit immunis à solvendis decimis.

Spectato jure communi seclusisque privilegiis decimæ novalium debentur parochiali Ecclesiæ, in cujus finibus existunt, & quidem pro modo limitum, sicut aliæ decimæ *c. non est 22. h. t. & c. cum contingat 29. eod. tit.* ubi dicitur, quòd receptio decimarum de jure spectet ad parochias, & consequenter decimæ novalium, quæ in eadem parochia insurgunt. Quòd si novalia exsurgant inter duas parochias velut intra limites utriusque, ad hanc, vel illam pertinebunt ex illis decimæ pro modo limitum: adeo ut si tres partes novalium exurgant intra limites unius parochiæ, & quarta pars intra limites alterius, illa tres partes decimarum, hæc quartam exigere debeat. Quòd si nulli appareant limites, quibus novalia regi possint, tunc dividuntur decimæ, & juxta arbitrium Episcopi assignantur ecclesiis. Ratio est, quia decimæ novalium cùm sint prædiales, sunt onus reale annexum ipsi fundo *c. si quis 44. caus. 16. q. 1.* & ibi Glossa *V. inde abstrahere*: proinde solvendæ sunt decimæ novalium illi parochiali Ecclesiæ, intra cujus fines fundus recèns excultus consistit, perinde ac decimæ aliorum prædiorum, debentur Ecclesiæ parochiali intra cujus fines sunt prædia sita. 2

Præterea sicut census, & tributa merè realia, seu quæ non personas, sed res afficiunt, & imponuntur fundis, rebúsque immobilibus solvi debent illi civitati, in qua ager, vel domus, seu fundus est situs, tametsi possessor in alia moretur civitate, ut liquet *in l. firma 4. §. is verò ff. de censib.* ita etiam decimæ novalium solvendæ sunt illi parochiali Ecclesiæ, intra cujus fines comprehenduntur. Juvat tamen observare discrimen inter tributa, & decimas, quia illa fundos ipsos secundùm se afficiunt, veluti inseparabile eorum onus: secus onus solvendi decimas per se, & immediatè non inhæret ipsi fundo, sed fructibus fundi; adeo ut ad quemcunque possessorem fructus devenerint, teneatur is ex talibus fructibus decimam solvere Ecclesiæ parochiali 3

Digitized by Google

chiali, intra cujus fines situs est fundus, à quo tales oriuntur fructus.

4 Quòd si novalia non sint intra fines alicujus certæ parochiæ, tunc decimæ eorundem pertinent ad Episcopum, qui eas potest suis necessitatibus, ac usibus applicare, vel alicui Ecclesiæ, aut loco pio deputare, ut statuitur *in c. quoniam 13. h. t.* ubi dicitur, quòd decimæ novalium, si sint in aliqua parochia, debeantur illi parochiæ data sua parte Episcopo, quòd si non sint in aliqua parochia, Episcopus potest eas vel sibi retinere, vel alicui Ecclesiæ deputare, prout consultiùs judicaverit, & idem etiam statuitur in Tridentino *sess. 12. c. 12. de refor.* siquidem Episcopus cùm sit veluti Parochus totius diœcesis, teneatúrque ipse, ubi non est Parochus providere, ne desit, qui Sacramenta ministret, Evangelium promulget, divina officia celebret; ideo quilibet ex diœcesi dicitur etiam Parochianus Episcopi, ut habetur *in c. parochianos 14. h. t.* unde sicut decimæ novalium solvendæ sunt Parocho, si intra ejus parochiam sitæ sint: ita si intra diœcesim extiterint, & non intra certam parochiam Episcopo erunt debitæ, ut illas sibi, vel alteri Ecclesiæ, aut loco pio applicet. Potest enim Episcopus etiam sine consensu Capituli, & non adhibitis aliis juris solemnitatibus decimas novalium applicare Ecclesiæ, dummodo hæc sint intra limites suæ diœcesis, ut desumitur *ex d. c. quoniam:* quia consensus Capituli, & aliæ juris solemnitates tunc tantùm requiruntur, quando ex justa causa res Ecclesiæ alienantur: at applicatio decimarum novaliũ alicui Ecclesiæ, quæ sunt intra diœcesim, non est propriè alienatio, quia jus decimarum in fundis de novo excultis ortum, nondum fuit ante bonis cathedralis Ecclesiæ, incorporatum, nec acquisitum: sicut Episcopus non potest præjudicare Ecclesiæ in bonis nondum acquisitis, ita nec in decimis novalium, si eas applicet alteri Ecclesiæ intra suam diœcesin: aliud enim est alienare, & aliud non acquirere; alienare supponit possessionem rei, cujus dominium transferatur in alium: & quia decimæ novalium nondum fuerant Ecclesiæ cathedrali acquisitæ, ita Episcopus tametsi illas non acquirat eidem Ecclesiæ cathedrali, non tamen, dicitur eas alienare ex eo, quia eas applicet alteri Ecclesiæ intra suam diœcesin: cùm enim Ecclesia cathedralis non possedisset decimas novalium, non potest amittere earum dominium, cùm illud nunquam habuerit.

5 Privilegium concessum alicui clerico, vel Monasterio de decimis in aliena parochia percipiendis non comprehendit novalia, nisi rationabilis causa ostendatur, cur Privilegium debeat se ad novalia extendere. Secus Privilegium eximens à solvendis decimis ex propriis prædiis, quæ laboribus, & sumptibus propriis coluntur, probabilius est, quòd extendatur etiam ad novalia coli cœpta, seu si coli cœperint post concessum Privilegium, idque desumitur *ex c. ad audientiam 12. h. t.* ubi dicitur quòd Privilegium concessum de non solvendo decimas de laboribus, intelligitur etiam de terris, quæ coli cœperunt. Deducitur etiam *ex c. ex parte 27. h. t.* ubi habetur, quòd quando ex privilegio conceditur alicui ecclesiastico: ut sibi accipiat decimas suorum prædiorum, potest etiam eas exigere de novalibus: secus si Privilegium concedatur laico: siquidem cui conceditur majus, creditur etiam concessum esse minus, ut notat Glossa *in d. c.* exemptio autem absoluta à decimis prædialibus est quid majus, quàm exemptio à novalibus tantùm, proinde si supponatur prius, supponitur etiam concessum posterius. Tum quia sub Privilegio generaliter, & indefinitè concesso de non solvendis decimis ex propriis prædiis, ex propria verborum significatione continentur etiam decimæ novalium: siquidem hæc sunt etiam propria prædia eo enim ipso, quòd novalia coli incipiunt, fiunt prædia propria excolentis.

6 Neque obstat, hoc Privilegium esse odiosum, eò quia cedat in præjudicium parochiæ, proinde sit potiùs restringendum, quàm ampliandum: nam licèt privilegia odiosa sint, eò quia contra legem; non tamen restringi debent ultra verborum significationem: & quia præfatum Privilegium concessum Religiosis ex propria verborum significatione includit etiam novalia: ideo tale Privilegium, quamvis odiosum, non tamen ex eo, quòd comprehendat novalia, extenditur ultra propriam verborum significationem: non enim talis comprehensio est extensio, sed tantùm inclusio illius, quod continetur in privilegio, cùm enim hoc indefinitè comprehendat prædia omnia propria, & novalia eo ipso, quòd coli incipiunt, fiant prædia propria, ideo etiam ipsa comprehenduntur in tali privilegio.

Id tamen intelligitur per se loquendo, quia 7 per accidens fieri potest, ut si læsio Ecclesiæ parochialis fuerit enormis, non obstante tali privilegio, adhuc ex novalibus debeant decimæ solvi, ut habetur *in c. quid per novale 21. in fin. de V. S. & in c. suggestum 9. h. t.* ubi dicitur, quòd religioni habenti Privilegium non solvendi decimas, si multum multiplicet possessiones, ita ut notabiliter alios lædat, qui solebant decimas percipere, revocandum sit Privilegium, vel adhibenda sit compositio cum illis de decimis: ut enim notat Glossa ibidem, privilegia quamvis sint perpetua, ac immutabilia, superveniente tamen nova causa amittuntur; ut si quis iisdem abutatur, per negligentiam spatii decem annorum per contrarium factum, & si enorme præjudicium aliis inducant. Cæterum ecclesiastici possunt inter se super decimis componere.

Non tamen Privilegium percipiendi deci- 8 mas ex prædiis spectantibus ad aliam Ecclesiam extenditur ad decimas novalium, quæ post concessionem privilegii fiunt intra fines talis Ecclesiæ, sive Privilegium concessum sit laicis, sive Religiosis, nisi in illo fiat expressa mentio de iisdem, ut docent communiter Canonistæ Barb. *in c. ex parte 37. n. 3. h. t.* Zæsius *lib. 3. tit. 30. num. 56.* & desumitur etiam *ex c. statuto 2. h. t. in 6.* ubi Alexander IV. ait, quòd quando aliqui ut Monachi obtinent Privilegium habendi decimas novalium, secundùm proportionem de-

cima-

cimarum, quas aliquo modo possident; tale Privilegium non extenditur ad decimas novalium, quas tempore impetrationis alii de jure possidebant, nisi fiat expressa mentio: & ratio id suadens est, quia tametsi Privilegium hoc quoad clericos sit minus odiosum, quàm quoad laicos, cùm istis non competat jus percipiendi decimas; nihilominus est simpliciter odiosum, quia semper præjudicat illi Ecclesiæ, ad quam jure communi decimæ novalium pertinent, proinde Privilegium est restringendum etiam respectu clericorum *arg. c. cum olim 6. de consuet.* hinc si verba privilegii salva eorum proprietate possunt aptè explicari de prædiis antea cultis tantùm, non debet privilegium extendi ad novalia: quia intelligitur privilegium concessum de illo jure decimarum, quod tunc est, non verò de jure decimarum nondum existente, adeo ut privilegium non extendatur ad fundos incultos, & qui nondum oneri decimarum fuerunt obnoxii. Quòd si verba privilegii salva eorum proprietate non possunt restringi ad solos fundos antea excultos, tunc privilegium comprehendit etiam ipsa novalia, nisi fortassis circa novalia includeret injustitiam, quia concedens privilegium non intendit justitiam lædere.

9 Quòd si privilegium percipiendi decimas novalium concessum sit iisdem clericis, qui antiquas decimas in aliquo loco percipere consueverant, non debet tunc extendi ad decimas novalium, quas alii tempore impetrati privilegii possidebant tanquam jure sibi debitas: unde privilegium tantùm intelligitur de solis novalibus, quæ in futurum post impetratum Privilegium fiunt, idque desumitur *ex c. statuto 2. in princ. h. t. in 6.* hæc enim est intentio petentis, & concedentis Privilegium, ut non minus ex novalibus decimas percipere liceat, quàm eædē ex fundis frugiferis certi alicujus loci ab antiquo percipiebantur Rursus si impetrantes privilegium percipiendi decimas ex novalibus tempore impetrationis integras decimas antiquas, vel ultra medietatem percipere consueverint: adhuc impetratio hæc decimarum ex novalibus de medietate tantùm intelligi debet: eò quia non sic verisimile, quòd si tunc de plena, & integra perceptione veterum decimarum ab impetrante fuisset expressum, summus Pontifex facturus fuisset concessionem percipiendi integras decimas novalium cum tam gravi præjudicio Ecclesiæ parochialis: hinc statuit Alexander IV. *in d. c. statuto*, ne ratione talis indulti sive jam impetrati, sive impetrandi plus possit percipi, quàm medietas decimarum novalium. Verùm sub hac declaratione non comprehenduntur Cistercienses, & Carthusiani: siquidem privilegium de percipiendis decimis spectantibus ad aliam Ecclesiam est valdè odiosum, quæ causa fuit, ut Alexander IV. hanc specialem adjecerit declarationem & limitationem, quamvis exorbitantem à jure communi: siquidem alia privilegia quamvis odiosa conceduntur absolutè, & non limitatè, ac omnia sub illis contenta comprehenduntur.

10 Si quis sive clericus, sive laicus, vel etiam monasterium præscripserit decimas in aliquo loco, & ibi fiant novalia, decimam eorum non habet, qui præscripsit, sed debetur Curato, & desumitur *ex c. cùm contingat 19. h. t.* ubi dicitur, quòd receptio decimarum de jure spectat ad parochias, & consequenter decimæ novalium, quæ in eadem parochia insurgunt: & si quis præscripsisset decimas alterius parochiæ, non posset simul accipere novalium decimas ejusdem parochiæ, nisi cum rationabili causa ostenderit ad se pertinere: ratio est, quia præscriptio in uno prædio non extenditur ad aliud *c. cùm tua 30. h. t.* nisi etiam possedisset novalium decimas à tempore immemoriali sine titulo, aut cum titulo 40. annis, vel nisi præscripserit decimam in una parte prædii, & alia pars fiat novalis, ut desumitur *ex d. c. cum in tua 30. h. t.* dummodo appareat esse unum prædium. Juvat etiam observare quoad præscriptionem decimarum, eum qui præscripsit decimas frumenti in aliquo prædio, si ibi seminetur avena, vel alia species, habiturum quoque avenæ, vel alterius rei ibi seminatæ decimam, ne res diverso jure censeatur, idque desumitur *ex d. c. cum in tua*, & *l. cum qui ff. de usucap.* & in dubio decimæ præscriptio censenda est realis, seu ut concernat terram, non speciem fructuum perceptorum: hinc qui in certa terra decimam præscripsit, videtur etiam illam præscripsisse quoad omnes illius fundi fructus.

Cæterum jus decimarum secundarium, & 11
distinctum à primario potest etiam à laico præscribi cum titulo spatio 40. annorum: sine titulo tempore, quod superet memoriam hominum: sic Pontifices nonnunquam solent decimas concedere Principibus in feudum etiam perpetuum ob eorum merita in Ecclesiam, vel ut imposterum Ecclesiam defendant, & tunc non concedunt quid spirituale, sed tantùm illam potestatem percipiendi fructus temporales, quæ potestas licèt originem trahat à jure primario fundato in officio ministrandi Sacramenta, celebrandi divina officia, promulgandi Evangelium, non tamen jus secundarium est hoc jus primarium, sed tantùm dicitur jus secundarium, seu facultas percipiendi fructus temporales: & hanc facultatem ante Concilium Lateranense celebratum sub Alexandro III. etiam Episcopi poterant concedere, sed postea per dictum Concilium fuit potestas hæc illis sublata, ut habetur *in c. quamvis 17. h. t.* ubi dicitur, quòd Prælatus ecclesiasticus, qui laico in sæculo remanenti concedit ecclesiasticam decimam, vel oblationem, est deponendus à suo statu, donec satisfaciat.

Possunt tamen laici eas decimas retinere, 12
quæ iisdem ante Concilium in feudum perpetuum ab Episcopis fuerunt concessæ, vel post Concilium à summo Pontifice. Immo possunt etiam easdem alicui monasterio vel pio loco dare ex consensu tantùm illius Episcopi, ad cujus Ecclesiam pertinebant: & hic consensus quamvis ad hoc necessarius sit, eò quia Ecclesia illa amittat spem eas recuperandi; non tamen est necessarius consensus Capituli, aut tractatus, ut desumitur *ex c. cum apostolica de his, quæ fiunt à Prælato*, quia hæc non est alienatio, sed potiùs

revocatio rei à laico detentæ ad usum Ecclesiasticum.

13 Circa actionem, quâ decimæ exigi possunt, potest Ecclesia duplici actione decimas ex collectis fructibus petere. Primò condictione ex canone, quia per canones impositū est laicis onus, & debitū illas solvendi. Secundò rei vindicatione, quę est actio in rem, & conceditur domino. Prior actio est personalis, & eâ priùs uti debet, tum ne debitores turbentur, si res apprehendatur, antequam ipsi fuerint conventi: tum quia divisio est facienda per debitorem. Quòd si hac via non procedat, potest rem apprehendere, & sibi inde decimam separare. Quo fit, ut quando fructus nondum decimati, sunt alienati, competat Ecclesiæ actio in venditorem, & emptorem, ut expresse habetur *in c. cum non sit* 33. *h. t.* in emptorem, quia habet rem Ecclesiæ debitam; in venditorem verò, quia Ecclesiam fraudavit.

14 Ad quem verò judicem pertineat judicare de hisce actionibus fusè tractant Rebuffus *tract. de decimis q.* 9. & Moneta *tractat. eod. c.* 8. In aliquibus Provinciis ex concordatis, decimarum cognitio in possessorio ad Principem; in petitorio ad Ecclesiam pertinet, nisi agatur de decimis infeudatis, & etiam per Ecclesiam possessis. Ratio est, quia licèt fructus decimarum secundùm se sint temporales, sunt tamen annexi spirituali juri decimandi: & laici non debent negotia spiritualia, vel annexa spiritualibus tractare, ut expresse habetur *in c. decernimus* 2. *de judiciis* ubi dicitur: Laici non præsumant tractare negotia ecclesiastica. Tum quia nullam habent potestatem disponendi de rebus spiritualibus *c. tua* 25. *h. t.*

15 Quòd si quæstio fuerit meri facti, an quis perceperit, vel solverit decimas; non verò de jure, an sint solvendæ; probabile est, posse actionem cognosci à judice etiam laico, quia hæc causa censetur mixti fori. Cæterum etiam illæ decimæ, quæ in feuda concessæ sunt sæcularibus cognosci debent à judice ecclesiastico; quia licèt jus secundarium, seu potestas percipiendi fructus illos temporales spectet ad laicos, oritur tamen ac dependet à jure primario spirituali fundato in officio spirituali ministrandi Sacramenta laicis; id tamen limitatur nisi decimæ auctoritate Pontificis fuerint omnino translatæ in laicos, quia tunc supponuntur sejunctæ à jure spirituali, & laici perinde possunt de ipsis disponere, ac de re alia temporali. Regulariter si controversia sit de jure possidendi decimas, solus judex ecclesiasticus potest de illo cognoscere, ut tradit Covarruvias *pract. quæstionum c.* 35. *num.* 1. nisi per concordata aliter fuerit statutum: quia possessio sumpta non pro pura detentione rei; sed pro jure possidendi, seu detinendi in re spirituali, est spiritualis; proinde ad solum judicem ecclesiasticum pertinet de illa cognoscere. Tractantur verò causæ decimarum summariè in judicio, hoc est simpliciter, & de plano sine strepitu, sine forma judicii, ut habetur *in clement.* 2. *de judiciis.*

§. VI.

Quibus modis eximatur quis à præstatione decimarum.

Regula generalis est, omnes baptizatos, qui in spiritualibus subjiciuntur alicui sacerdoti Curato, à quo Sacramenta recipere debent per se, & ex debito personali obligari ad solvendas decimas, nisi aliquo legitimo titulo, seu jure eximantur: quia postquam diœceses in parochias sunt divisæ, prædia Parochianorum intra fines parochiæ sita habent annexum onus, seu debitum reale ex iisdem solvendi decimas, quod onus non personam, sed rem comitatur, ad quemcunque possessorem illa deveniat: quia res transit cum suo onere. Cum igitur decimæ solvantur pro spirituali cura, ac ministerio quod fidelibus præstatur à ministris Ecclesiæ; & omnes fideles hæc beneficia à sacerdotibus Curatis percipiant, vel possint percipere, ideo tenentur hac ratione decimas iisdem solvere, ut stipendium ipsis debitum; nisi aliquo titulo eximantur. Potest autem quis multipliciter eximi ab onere solvendi decimas, nimirum per privilegium, consuetudinem, præscriptionem, compositionem, remissionem. 1

Eximuntur primò fideles ab onere solvendi decimas privilegio, non quidem à principe aliquo laico concesso, quia ut habetur *in c. tua* 25. *h. t.* quæcunque concessio principis sæcularis etiam imperialis, non potest aliquem eximere à solutione decimarum; quia in laicis nulla est potestas concedendi, vel dispensandi in spiritualibus: imò neque privilegio concesso ab Episcopo; quia decimæ debeantur jure canonico, & Episcopi non habent potestatem relaxandi jus canonicum: unde hoc privilegium debet immediatè concedi à summo Pontifice, quia ipse solus ex justis causis potest relaxare jus canonicum, cum sit supremus legislator. Hinc privilegio Pontificio eximuntur à solvendis decimis leprosi in communi viventes de hortis, & nutrimentis animalium suorum *c.* 2. *de Eccles. ædific.* 2

Rursus eximuntur ex privilegio in corpore juris clauso alia pia loca diversimode per canones à solutione decimarum; quos canones in hunc ordinem Glossa redigit *in cap. ex parte* 10. *in v. laborum h. t.* cum monachi in primitiva Ecclesia haud secus, ac laici decimas solverint *argument. c. alia causa, & c. generaliter* 16. *q.* 1. *c. duo* 1. *q.* 1. postea Paschalis II. statuit quòd nec Monachi, nec clerici in communi viventes decimas de suis laboribus solverent *c. decimas* 16. *q.* 1. progressu temporis Adrianus Papa solis Cisterciensibus, Hospitalariis, Hierosolymitanis, seu Templariis concessit hoc Privilegium, ut de laboribus suis, & hortis, quos propriis manibus, vel sumptibus excolunt decimas solvere non teneantur *c. ex parte* 10. *h. t.* ubi dicitur, quòd Cistercienses, Templarii, Hospitalarii de prædiis, quæ propriis manibus, vel sumptibus colunt non tenentur solvere decimas: & cæteri religiosi non tenentur solvere decimas de novalibus, quæ colunt suis manibus, & de hortis 4

hortis, ac nutrimentis animalium: de aliis prædiis, ac rebus debent omnes decimas solvere. Sed Innocentius III. in Concilio Lateranensi hoc privilegium sustulit respectu possessionum post tale Concilium acquirendarum. Sed extra corpus juris per varias speciales Bullas Pontificias multiReligiosorum Ordines eximuntur non solùm in novalibus; sed etiam in aliis quibuscunque terris, quas suis laboribus, vel sumptibus colunt, ut de Religiosis Cassinensibus, Camaldulensibus, Prædicatoribus, Carthusianis, aliisque pluribus refert Barbosa *in d. c. ex parte num. 5.* Rursus habentes communicationem privilegiorum juxta probabilem sententiam communicant, ac participant etiam hoc privilegium immunitatis à solvendis decimis; adeout nunc omnes Religiosi communicantes in privilegiis sint exempti à decimis solvendis.

4 Secundò eximitur etiam quis à præstatione decimarum per consuetudinem legitimè introductam: valet enim consuetudo non solvendi decimas ex quibusdam fructibus minutis, oleribus, rapis, fabis, ac similibus; vel non integras, sed minores, adeout solvatur tantùm duodecima, vel vigesima, aut trigesima pars. *c. commissum 4. c. dilecti 8. c. in aliquibus 32. h. t.* Neque obstat quod *in c. Non est 22. c. tua nobis 26. h. t. in fin.* dicatur, quòd decimæ solvendæ sint cum sua integritate: quia præfati textus non intelliguntur de integritate, quæ sit decima pars: sed de illa parte, quæ juxta consuetudinem solvi debet; adeout hæc solvatur integrè, sive sit decima, sive vigesima, aut trigesima, sive ex uno, sive ex altero genere fructuum. Licèt decimæ minutæ passim sint abrogatæ, id tamen accipitur cum illa generali limitatione, si nimirum Parocho per talem consuetudinem congrua sustentatio non subtrahatur. Cæterum valet consuetudo, ut clerici nullas solvant decimas, & ut laici non solvant personales, vel non nisi in fine anni: vel ut decima uni Parochiæ jure debita solvatur alteri *c. ad Apostolica 20. h. t.*

5 Verùm decimæ personales, seu ex lucro industriæ hodie ferè nullibi solvuntur, ut notat Navarrus *in Manuali c. 21. num. 31.* & Zipæus asserit, usum in hac materia decimarum esse varium in variis locis: ait enim *tit. de decimis n. 5.* in aliquibus locis decimas leguminum esse in usu; in aliis decimas lignorum, in aliis animalium. Consuetudo si fuerit legitimè præscripta potest derogare juri communi positivo *c. ult. de consuetud.* proinde induci potest, ut alicubi decimæ non solvantur, dummodo ministris Ecclesiæ non desint necessaria ad congruam sustentationem illis debitam de utroque jure naturæ, & divino. Quantum verò temporis requiratur ad inducendam consuetudinem eximentem ab onere solvendi decimas Layman *in Theol. Moral. l. 4. tract. 7. c. 6. num. 11.* asserit, quòd tametsi ad introducendam consuetudinem contra legem ecclesiasticam regulariter sufficiant 40. anni: nihilominus quia lex solvendi decimas obligat sub gravi peccato; censet, non posse ordinariè immunitatem à solvendis decimis per consuetudinem acquiri, nisi tempore immemoriali; ex quo scilicet successores bona fide credant, suis majoribus per privilegium, aut alium titulum obligationem solvendi decimas fuisse olim remissam: alioquin subintraret textus *in c. cum haberet de eo, qui duxit,* nimirum quòd: *diuturnitas temporis peccatum non minuat; sed augmentet:* & etiam textus *in cap. fin. de consuetud.* ubi dicitur: *tanto sunt graviora crimina, quanto diutiùs infelicem animam tenuerunt.* Comunior tamen sententia est, hanc consuetudinem introduci spatio quadraginta annorum; quia hoc tempore etiam acquiritur jus decimandi, ut enim notat Abbas *in c. cum tua 30. n. 3. & 5. h. t.* si in aliquo fundo per annos quadraginta percepti sint certi fructus sub generali ratione juris decimandi, acquiritur consuetudine jus percipiendi decimam de omnibus fructibus provenientibus à tali fundo: ita per id tempus etiam introducitur consuetudo eam non solvendi; siquidem contrariorum est eadem ratio. 6

Per præscriptionem potest etiam quis eximi à solvendis decimis. Notandum est discrimen inter consuetudinem, & præscriptionem; quia consuetudo inducitur à tota communitate: præscriptio verò à singularibus personis: minus præjudicii infertur parocho per præscriptionem, quàm per consuetudinem; quia minus damni patitur si unus tantùm, vel alter se eximat à solvendis decimis; quàm si tota communitas: prima exemptio contingit per præscriptionem, secunda per consuetudinem: cum enim decimæ non debeantur Ecclesiis, neque earum ministris jure naturali, vel divino positivo, nec quidem quoad certam, & determinatam quotam, seu ut solvatur pars decima fructuum, nisi quatenus illa est necessaria pro congrua sustentatione ministrorum Ecclesiæ; ideo si de aliis proventibus ecclesiasticis ministri Ecclesiæ habent congruam sustentationem, possunt fideles per consuetudinem, vel præscriptionem liberari ab onere solvendi decimas. Neque obstat, quòd *in c. In aliquibus 32. §. fin. h. t.* decimæ dicantur necessariò solvendæ, eò quia debitæ sint de lege divina: quia id intelligitur per similitudinem, vel originem, quatenus in lege scripta decimæ solvebantur ex præcepto divino, & Ecclesia ad imitationem veteris legis etiam statuit, ut decimæ solverentur, adeout sint tantùm de præcepto ecclesiastico positivo ad imitationem præcepti divini, ob quam rationem dicuntur suam ab illo trahere originem; propterea per consuetudinem tolli, ac mutari possunt.

Si dicas, laicum non posse præscribere jus percipiendi decimas, ut istæ ei solvantur; eò quia hoc jus sit spirituale, cujus laicus non est capax *c. causam 7. de præscript.* consequenter neque posse præscribere jus retinendi decimas. Contra est, negatur consequentia; & ratio discriminis est, quia jus percipiendi decimas est spirituale, cujus est laicus incapax: secus jus exemptionis à solvendis decimis non est spirituale, proinde potest laicus hanc præscribere exemptionem, licèt non possit præscribere jus percipiendi decimas. 7

Dices, hanc præscriptionem non solvendi decimas adversari justitiæ, proinde non posse introduci: antecedens ex eo videtur sufficien- 8

ter ostendi; quia decimæ debentur Parocho tanquam stipendium curæ, ac laboris, quem impendit pro parochianis: & est contra justitiam retinere quod alteri est debitum, tanquam stipendium ratione suscepti laboris. Contra est, quia consuetudo legitimè præscripta non est contra justitiam; vel enim esset contra justitiam respectu parochi, vel respectu Parochiani; non primum, quia ex suppositione, quòd Parochus ex aliis proventibus ecclesiasticis habeat congruam sustentationem, parum illius interest, num decimæ illi solvantur ab hoc, vel alio: decimæ non debentur Parocho, nisi pro suo labore, ut habeat, quo congruè sustentetur; sin autem pro suo labore habeat aliunde ex proventibus ecclesiasticis, unde congruè sustentetur; jam accipit sufficiens stipendium pro suo labore ex justitia ei debitum: unde non læditur justitia, si præscribatur exemptio non solvendi decimas, quia nil ipsi adimitur de congrua sustentatione, cum hanc habeat ex aliis proventibus Ecclesiæ. Neque respectu Parochiani; quia fieri potest ut licèt unus, vel alter Parochianus non solvat decimas; non ideo cæteri parochiani plus solvant; quia quilibet decimas solvit ex propriis agris, & fundis; proinde non ideo debet plus dare, quia alter sit liber ab onere solvendi decimas.

9 Præterea potest aliquis privatus ex rationabili causa eximi à communi onere aliorum: & hæc causa præsumitur intervenisse, quando exemptio à decimis per consuetudinem est legitimè præscripta; quia vel præsumitur privilegium aliquod fuisse concessum; vel saltem bona fide existimatur, illud præcessisse; quia non videtur verisimile, quòd Parochus, ad quem jus tale exigendi decimas pertinebat, tamdiu toleraverit sibi non solvi decimas. Quamvis igitur laici sint incapaces juris percipiendi decimas; proinde nulla præscriptione etiam immemoriali illud possint acquirere *c. causam de præscript.* tamen nullibi habetur expressum, quòd sint incapaces exemptionis ab earum præstatione.

10 Hinc laici præscribere possunt exemptionem à solvendis decimis sine titulo tempore excedente memoriam hominum, & ut juristæ dicunt tempore immemoriali, cum juris præsumptio sit in contrarium *c. 1. de præscript. in 6.* cum titulo autem spatio 40. annorum; quia non minore temporis spatio contra Ecclesiam currit præscriptio, ut desumitur ex textibus *in c. 4. 6. & 8. sup. de præscript.* nisi fortassis ob specialem aliquam rationem *in c. si de terra inf. de privil.* & fusè Covarruv. *lib. 1. variar. resol. c. 17. n. 10.* Canisius *c. 17. num. 14. & seq.* Quòd si petas, cur ad consuetudinem sufficiant 40. anni sine titulo; & ad præscriptionem requiratur titulus; ratio discriminis est, quia consuetudo respicit communitatem, quæ per diuturnum usum legitimo tempore continuatum potest legi derogare; ut enim tota aliqua communitas se eximat ab obligatione solvendi decimas per consuetudinem contra legem decimarum inductam sufficiunt quadraginta anni etiam sine titulo *c. ult. de consuetud. juncta Glossa legitimè fit præscriptio* Covarr. *lib. 1. var. resol. c. 17. §. decimo.* Secus præscriptio respicit privatam personam, cujus usus quantumvis continuetur, non potest legem introducere, nec abrogare, proinde requiritur Titulus.

Hoc autem procedit si præscriptio fiat contra Ecclesiam Parochialem, tunc enim cum titulo requiruntur 40. anni, & sine titulo tempus excedens memoriam hominum. Quòd si præscriptio fiat contra aliam Ecclesiam, vel monasterium quadraginta anni sine titulo sufficiunt: vel præscriptio fit contra privatũ clericum, vel laicum, & tunc sufficiunt cum titulo decem anni, sine titulo triginta juxta vulgata præscriptionis jura. Ad præscribendam tamen hanc immunitatem à solvendis decimis requiritur bona fides *cap. fin. de præscript.* ut quòd emerit agrum tanquam immunem à decimis, venditore privilegium, vel compositionem cum Parocho factam allegante; vel quia putativum privilegium habeat; vel quia sui antecessores nunquam ab hominum memoria decimas solverint *text. in l. fin. ff. pro suo.* 11

Per compositionem etiam amicabilem super decimis, seu per transactionem possunt etiam decimæ non solvi: potest enim inter clericos fieri compositio, ut uni non alteri decima solvatur *c. dilecti 8. h. t.* ubi dicitur: qui habent privilegium non solvendi decimas si conducunt, vel sumunt ad firmam prædia solvere solita, tenentur etiam ipsi de illis prædiis solvere; quia privilegia non intelliguntur de agris conductis; sed possunt componere. Requiritur tamen ad hanc compositionem auctoritas superioris, si agatur de decimis futuris in perpetuum; vel ultra vitam transigentis; vel etiam secundùm nonnullos ad longum tempus. 12

De decimis autem præteritis, seu fructibus decimarum privata conventione transigi potest *c. statuimus sup. de transact.* & non tollitur per privilegium subsequens, nisi de illa fiat expressa mentio *c. ex multiplici 3. h. t.* ubi habetur: quod post conventionem de decimis, si altera pars obtineat privilegium à Papa non facta mentione de conventione; standum est conventioni non privilegio: & additur ratio, quia Papa per privilegium non intendit derogare conventioni, quam non expressit, clerici itidem ad quos decimæ de jure pertinent possunt cum laicis transigere, vel componere, si accesserit consensus Episcopi, scilicet ut minorem partem solvant *c. 2. juncta Glossa V. personam ecclesiasticam* Suarez *lib. 1. c. 12.* 13

Demum per remissionem potest etiam quis fieri immunis à solvendis decimis: sic clerici à præstatione decimarum Episcopalium per remissionem canonicè factam, seu de consensu Capituli, & ex causa paupertatis eximi possunt *c. quia circa 22. inf. de privileg. can. fin. 16. q. 1.* possunt etiam decimæ remitti divitibus concordiæ, vel scandali vitandi causa; vel ob aliam justam causam. 14

Nunquam tamen per potestatem sæcularem potest quis eximi ab onere solvendi decimas; idque expressè habetur *in c. tua 25. h. t.* quia nemo potest alteri, dare quod in se non habet: 15

bet: & principes laici non habent potestatem disponendi de rebus spiritualibus, neque aliis concedendi spiritualia jura, & si ea concedant, concessio est nulla, & habetur pro non dato, quod ab ipsis datur de juribus spiritualibus.

§. VII.

De primitiis, & oblationibus.

1 PRimitiæ dicuntur primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, ac arborum, ut liquet *ex lib. Exodi c. 23. Deuter. c. 16.* juxta præsens institutum nomine primitiarum intelliguntur primi fructus tempore, non bonitate, ut habetur *in c. 18. Num.* ubi dicitur: *universa frugum initia, id est, primitias, quas gignit humus.* Ita in animalibus primitiæ sunt primogenita *Exod. c. 13. sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam, tam de hominibus, quàm de jumentis.* Hinc primitiæ differunt à decimis, quia primitiæ sunt primi fructus è terra eo anno collecti: decimæ verò sunt certa pars eorundem fructuum, quæ decima dicitur, eò quia ex decem partibus una detur Ecclesiæ pro congrua ministrorum sustentatione. Rursus primitiæ immediatè offeruntur DEO in gratiarum actionem pro fructibus eo anno è terra perceptis; postea cedunt in alimenta sacerdotum: secus decimæ immediatè dantur Ecclesiæ ministris pro eorum congrua sustentatione, ut stipendium laboris.

2 Quo verò sint primitiæ jure debitæ, conveniunt omnes, non deberi jure naturali; eò quia nullum extet præceptum juris naturalis obligans ad colendum Deum per oblationem primorum fructuum; cum possit Deus aliis modis, & oblationibus coli, ac exhiberi gratitudo erga ipsum: loquuntur doctores de primitiis, quæ non dantur ministris Ecclesiæ ratione congruæ sustentationis; & ex suppositione, quòd ministri hanc aliunde habeant ex reditibus ecclesiasticis; alioquin ratione congruæ sustentationis possent esse debitæ ministris Ecclesiæ; sicut iisdem est debita de jure naturæ congrua sustentatio. Consentaneum tamen est rationi naturali, honestum, ac conveniens, ut Deus per has primitias etiam colatur; eique ut supremo universorum domino primitiæ rerum omnium, quas percipimus offerantur, ac in ejus referantur honorem. Hinc ante legem scriptam, à Deo datam Moysi, quamvis nullum extaret præceptum, has primitias offerendi Deo, nihilominus viri pientissimi, ac justi divino afflati spiritu, Deique instinctu, non legis necessitate, sed pia voluntate has primitias Deo obtulerunt; sic Abel, & Cain multo ante legem datam ille de frugibus terræ; ille de animalibus primitias obtulerunt: Abraham spoliorum decimas Melchisedecho sacerdoti dedit: Jacob promisit, se Deo decimas omnium redditurum: Noë inter munda, & immunda animantia distinxit: hi & alii viri pii in lege naturæ nullo extante præcepto, sed naturæ impulsu moti, vel divinitùs instigati, vel suis à parentibus, ac majoribus moniti primitias Deo obtulerunt; eò quia noverint honestum esse, ac congruum, ut cum bona omnia à Deo in nos deriventur, primitiæ eorundem supremo Numini offerantur: nil æquius quàm ut bonorum omnium largitorem primitiarum oblatione in signum grati animi recognoscamus.

In lege scripta primitias omnium fructuum fuisse præcepto divino impositas, & has fuisse Deo oblatas ex præcepto legis illius, liquet ex variis scripturæ locis *Exod. c. 23. Numer. c. 18. Deuter. c. 16. & Malachiæ c. 3.* Deus conqueritur de Judæis, eò quia Deo decimas, & primitias non solverent. In qua verò quantitate hæ primitiæ darentur, non erat determinatum quoad præcisam quotam, sed offerentium arbitriò id relictum erat: traditio tamen fuit, & usus ut qui plurimum dare vellent, ii quadragesimam partem fructuum darent, qui verò minimum sexagesimam; & proinde inter sexagesimam, & quadragesimam partem liceret offerre, quid quisque voluisset: & cum in Pentateucho statutum non esset, in qua quantitate primitiæ offerri deberent; eam Magistri Hebræorum, ut avaritiæ satisfacerent sacerdotum, statuerunt, ne ampliùs, quàm partem sexagesimam in primitiis offerendis liceret exigere, ut etiam habetur *in c. decimam 1. h. t.* ubi referuntur decimæ, & primitiæ antiquæ legis. 3

Quod verò ad legem Evangelicam attinet, nonnulli censent, eas non deberi *arg. can. decimas & can. Revertimini* 16. sed verior, & communior sententia est, primitias in lege Evangelica ex præcepto debitas esse in duobus casibus; primò si sit consuetudo eas præstandi: secundò si ministri Ecclesiæ indigeant; quia congrua sustentatio est ipsis debita de jure naturæ: imò in his duobus casibus, qui detrectant primitias solvere anathemate feriuntur *can. Præter hoc §. 1. dist.* 32. Præter hos duos prærecensitos casus solutio decimarum est tantùm de consilio, non de præcepto: & quoad quantitatem probabilius est, eam non esse speciali nomine definitam à jure; proinde arbitrio offerentium relictam; putârim tamen standum esse consuetudini, quæ optima est legum interpres; unde ea pars solvenda est, quæ moris est ut præstetur. Si indigentia parochi, vel alterius sacerdotis, cui ex consuetudine debentur primitiæ, magna fuerit, plus erit offerendum, vel juxta consuetudinem viciniores loci *c. cum olim sup. de consuet.* Quòd si locorum vicinorum consuetudines fuerint diversæ, eligenda erit mediocritas: legatur Boërius *decis. 136. num. 4.* Et licèt primitiæ offerantur Deo tanquam bonorum largitori *d. can. Revertimini* quia tamen Deus suam partem dedit sacerdotibus, & Levitis cultui divino inservientibus; ideo solvi debent proprio Parocho, vel aliis sacerdotibus Curatis; qui pro offerentibus primitias preces Deo fundunt *can. Ecclesias §. item cum decimis 13 q. 1.* non tamen tenetur Parochus statim primitiarum solutionem acceptare, sed tandiu debet expectare, quamdiu periculum absit ne pereant. Cæterum primitiæ per contrariam consuetudinem abrogari possunt; & nunc vix alicubi primitiæ solvuntur; quia Parochi, & alii sacerdotes Curati, vel ex decimis, vel aliis reditibus ecclesiasticis 4

suam

suam ubique locorum congruam habent sustentationem.

5 Oblatio generatim sumpta idem est, ac rei alicujus non petitæ spontanea largitio; quæ si fiat homini, donatio dicitur: si Deo, oblatio in jure canonico vocatur, & meritò. Quia cum Deus sit rerum omnium supremus Dominus, & omnia bona sua sint, & ab ipso in nos deriventur; nihil Deo dare possumus; sed tantùm offerre. Dividitur oblatio ut genus in duas species, seu decimas, & primitias, prout ad præsens pertinet institutum. Oblatio specialiter dicitur quidquid à Christi fidelibus de propriis, ac licitis ad divinum cultum, vel honorem, Deo vel Ecclesiæ datur *cauf. Carpensis 13. inf. de V. S.* sive sit res mobilis, ut monilia, pecunia, ornamenta, & alia id genus: sive sit res immobilis ut ager, prædium, fundus. Tripliciter autem potest oblatio fieri. Primò si donetur Deo, vel Ecclesiæ inter vivos. Secundò si donetur Deo, vel Ecclesiæ causâ mortis. Tertiò si donetur ad altare, vel ad manum sacerdotis celebrantis *can. Antiquos 10. quæst. 1.* ex inolita consuetudine hæc tertia donatio specialiter oblatio dicitur.

6 An verò detur præceptum aliquod, ex quo Parochiani teneantur certis temporibus oblationes facere sacerdoti Curato, videtur difficultas oriri *ex c. omnis Christianus de consec. dist. 1.* ubi legitur: *omnis Christianus procuret ad missarum solemnia aliquid Deo offerre; & dare ad memoriam, quòd Deus per Moysem dixit, non apparebis in conspectu meo vacuus.* Communis tamen sententia asserit, nullum adesse præceptum de oblationibus faciendis; & revera oblationes de sui natura sunt voluntariæ; & nemo tenetur diebus festis, ac dominicis ad offerendum. Verùm nonnunquam oblationes sunt necessariæ. Primò ratione consuetudinis *arg. c. ad Apostolicam 42. de simonia*, huic autem consuetudini satisfit, quando pars major populi, capituli, vel collegii offert. Quòd si dicas, in actibus meræ voluntatis non introduci consuetudinem, neque præscriptionem, ut docent communiter doctores *in c. Abbate de V. S. & in l. 2. ff. de via publ.*

7 Respondet Guttieres *can. qq. lib. 2. c. 21. num. 144.* hanc doctrinam fallere cùm agitur de favore Ecclesiæ. Verùm hæc responsio non videtur niti sufficienti fundamento; quia nullibi in jure reperitur, quòd hæc consuetudo introducta sit ex pacto, ut censet Guttieres & id probatur *ex c. veniens 10. de testib.* Respondetur igitur, introduci consuetudinem per diuturnum usum generalem; & hoc pacto fuisse introductam sub initiis Ecclesiæ: fideles enim certis anni festivitatibus consueverunt inter missarum solemnia oblationes facere: unde si alicubi etiam nunc talis consuetudo viget, putârim hanc obligare. Secundò si ministri Ecclesiæ indigeant; quia nemo tenetur suis stipendiis militare *c. cùm ex officii de præscript.* Tertiò si concedatur fundus alicui communitati, vel universitati ea adjecta conditione, ut fiat oblatio Ecclesiæ *can. oblationes 14. q. 2.* Quartò ex deputatione, aut promissione, ut si quis inter vivos, vel mortis causâ aliquid relinquat Ecclesiæ solvendum, ac offerendum *can. nulli 12. q. 2.*

Si oblationes fiant in Ecclesia pertinent ad pastorem, vel prælatum ejusdem *can. quia sacerdotes 10. q. 1.* si fiant in aliquo sacello Ecclesiæ parochialis pertinent ad Parochum, ut tradit Panormitanus *in cap. Pastoralis num. 2. de his, quæ fiant à Prælato.* Excipitur tamen sacellum habens regimen, ac bona distincta ab Ecclesia Parochiali; in hoc standum est consuetudini, quæ est optima legis interpres. Si offeratur aliquid altari existenti in Ecclesia non intuitu Ecclesiæ, sed altaris, seu sacelli habentis bona distincta cedit oblatum usui illius altaris. Piasecius *2. p. c. 5. art. 4. num. 44.* Cæterum de oblationibus, quæ fiunt in Ecclesia potest Episcopus participare *can. concess. 12. q. 2.* si vigeat consuetudo; alioquin Parochus habet intentionem fundatam de jure super oblationibus, quæ fiunt intra fines suæ Parochiæ, ut etiam, quæ fiunt circa benedictiones nuptiarum, purificationes post partum, in administrandis sacramentis, missisque celebrandis *can. statuimus 16. q. 1.* sive hæc Parochus immediatè per se ipsum exerceat; sive mediatè per alios *c. qui facit de R. J. in 6.* 8

9 Quòd si Episcopus celebret in cathedrali, vel etiam in parochiali Ecclesia, vel alia, tunc oblationes ad ipsum solum pertinent, *c. super eo de Parochiis.* Hoc idem etiam procedit de Archiepiscopo, quando celebrat in sua provincia, nisi consuetudo fuerit in contrarium; vel frequentius ibi celebret. Ubi Episcopo in Ecclesia celebrante oblationes debentur Parocho ex consuetudine, adhuc Episcopus ex iisdem suam accipit portionem canonicam *c. conquerente de officio Ordinarii.* Si tamen Episcopus celebret in locis exemptis, oblationes debentur habenti jus Parochiale. Quòd si Parochiani nolint oblationes facere, non tamen debet Parochus iisdem Sacramenta denegare, sed debet implorare officium superioris; idque procedit quamvis Parochiani consueverint oblationes præstare; quia sæpe tales consuetudines exigunt cognitionem causæ, an legitimè fuerint introductæ; & Parochus non debet esse Judex in propria causa: tum quia talis cessatio à divinis videretur habere quandam speciem simoniæ; quasi Parochus nollet Sacramenta ministrare, eò quia non accipiat pecunias, & oblationes *argum. c. cum in Ecclesia 6. de simonia.*

10 Dubitari posset, an oblationes, quæ fiunt in ecclesiis Regularium, in quibus Regulares non habent jura Parochialia pertineant etiam ad Parochum? Affirmat Azorius *part. 1. l. 7. c. 27. q. 13.* nisi Regulares sint contra Parochum speciali privilegio muniti: sed hæc sententia nulli nititur juris textui: unde dicendum putârim cum Pasqualigo in Addit. ad Lauretum de de Franchis *part. 2. q. 69. tex. in c. 1. de stat. Monach.* oblationes factas in ecclesiis regularium pertinere ad ipsos regulares; neque in hoc ullum inferri præjudicium ordinario loci, neque Parocho; & id fuisse declaratum pluries à sacra Cardinalium congregatione refert idem Pasqualigus *l. c. num. 3.* unde Regulares possunt recipe-

recipere oblationes fidelium, quæ inter missarum celebrationes fiunt; dummodo eas non quærant, neque extorqueant à fidelibus. Ex oblationibus tamen, quæ occasione sepulturæ fiunt in ecclesiis Regularium canonica portio debetur Parocho, quia cum ministraverit Sacramenta viventi, debet etiam utilitatem in funere experiri.

11 Non tamen ab omnibus promiscuè recipi possunt, nec debent oblationes; non ab hæreticis, excommunicatis, simoniacis, oppressoribus pauperum, raptoribus, usurariis manifestis, aliisque similibus, ut tradit Clemens Romanus *lib. 4. constit. Apost. c. 6.* nimirum in detestationem talium criminum, ut criminosi ita rejecti resipiscant; & ne Ecclesia videatur delinquentibus favere, oblationes ab iisdem percipiendo. Neque accipiuntur à publicis pœnitentibus, neque à meretricibus, neque furibus, & aliis offerentibus aliena *c. causa Carpensis.* Laicis autem interdictum est sub pœna excommunicationis papalis oblationes percipere, vel aliis percipiendas committere *can quia sacerdotes 13. & seq. q. 1. Concil. Trident. sess 22. c. 15.* imò nec valet consuetudo eas recipiendi, quia non sunt capaces talium oblationum.

§. VIII.

Producuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 Quæritur primò, an Hæretici teneantur decimas solvere? Respondetur, teneri non solùm ratione prædiorum, quæ sita sunt intra fines, seu limites Parochiæ; & quibus semper adnexum fuit hoc onus, ut eorum possessores decimas de fructibus ex iisdem perceptis solverent; verùm etiam ratione personæ, quamvis hæresis labe infectæ, adeout hoc debitum sit etiam personale, ut notavit Abbas *in c. de terris 16. in fin. h. t.* siquidem cum hæretici per baptismum ritè susceptum fuerint Ecclesiam ingressi, ac fidem receperint, ac professi sint, unà cum charactere; ideo per se, ac ratione personæ, debent ut cæteri fideles ex præcepto Ecclesiæ, in quam fuerunt per susceptum baptismum ingressi decimas solvere. Neque ob eorum contumaciam in suis erroribus debent eximi ab hoc onere solvendi decimas; sicut neque eximuntur peccatores, licèt sint usurarii publici, fures; alioquin ex propria iniquitate commodum consequerentur. Neque obstat, quòd hæretici de facto non recipiant à Parocho Sacramenta, neque alia spiritualia, quia id non provenit ex defectu Parochi; sed ex eorum protervia, cum nolint resipiscere, & Sacramenta sicut cæteri baptizati recipere: unde quòd non recipiant Sacramenta à Parocho refundendum est in eorum contumaciam, quæ non debet illos eximere ab hoc onere, ne ex sua iniquitate commodum consequantur.

2 Quæritur secundò, an ex rebus illicitè acquisitis solvendæ sint decimæ; ut si Titius ex pecunia usuraria, vel alio modo illicitè acquisita emat agrum, teneatur ex fructibus inde perceptis decimas solvere? Respondetur, decimas prædiales ex quocunque lucro sit prædium acquisitum esse solvendas: ratio est, quia fructus illi non sunt ex usura, vel furto; sed ex Dei munere, ut docet D. Thomas 2. 2. *quæst. 87. art. 2. ad 2.* proinde non dicuntur debitæ ex actione injusta; sed ex fructibus terræ, & qui à Deo sunt producti ex terra. Tum quia onus decimarum cum sit adnexum ipsi prædio, sive hoc ematur pecuniâ usurariâ, sive aliâ; sive possideatur ab uno, vel altero, peccatore, vel justo; semper res transit ab uno domino ad alium cum suo onere reali; proinde dominus prædii quicunque sit, & quacunque pecunia illud emerit; illud emit cum suo onere, ac propterea ex fructibus ab eodem perceptis tenetur decimas solvere; quia prædium, & ejus fructus sunt tali obligatione affecti; hinc in decimis illis prædialibus nunquam attenditur, quisnam possideat, nec qua pecunia, vel titulo fuerat prædium acquisitus: sed prædium cum suo onere transit ad quemcunque possessorem, qui propterea sive sit bonæ, sive malæ fidei possessor, tenetur decimas solvere *Glossa in c. decima 66. v. Negotio can. 16. q. 1.*

Quòd verò ad decimas personales attinet, procedendum est cum distinctione, quia dupliciter possunt res illicitè acquiri: primò contra justitiam commutativam, ut si res sint injustè acquisitæ per furtum, rapinam, usuram, venditionem ultra justum pretium, vel per simoniam; adeout non acquiratur dominiũ talium rerũ ipsi accipienti, sed res acceptæ ab eo repeti possint; & is teneatur restituere: & tunc ex tali injusto lucro Ecclesia non accipit decimas; quia cum accipiens rem injustam, non acquirat dominiũ, non potest de illa disponere; quia de re non sua, nemo disponit; & res quæ debet restitui, non computatur inter bona restituentis *l. non possunt 11. ff. de jure fisci.* Secundò potest injustè, ac illicitè acquiri pecunia; ita tamen ut acquisita non sit ampliùs restituenda; ut si meretrix ex eo quòd copiam faciat sui corporis injustè, ac illicitè pecuniam accipiat, quam tamen non tenetur restituere, postquam concessit danti usum sui corporis; licèt fuerit injustè, seu mediante peccato acquisita; & de hoc lucro solvendæ sunt decimæ personales; alioquin malè agentes melioris essent conditionis, quàm bene operantes; & iniqui commodum reportarent ex propria iniquitate. Idque procedit per se, quia per accidens potest aliter obtingere ratione scandali. Verùm decimæ personales ferè nullibi sunt in usu. 3

Quæritur tertiò, an decimæ prædiales solvendæ sint integrè, non deductis priùs ex fructibus indecimatis expensis, tributis, & pensionibus? Respondetur affirmativè, ratio est, quia decimæ solvuntur Deo speciali titulo, & prærogativa in signum dominii universalis, ac supremi, quod Deo competit ut supremo, ac dispotico domino rerum omnium: secus tributum, vel pensio solvitur in signum particularis dominii, quod uni homini in alium competit: sed particulare dominium, & jus humanum est subjectum universali, ac divino dominio, quod cum sit fortius, ac principalius, debet eidem cedere 4

quodvis aliud particulare dominium, ac jus humanum: hinc quia dominium creaturæ cedit divino dominio, cui subjicitur, sequitur quòd decimæ sint solvendæ integrè, neque per tributa, vel pensiones debeant minui. Hoc idem procedit de decimis mixtis, quia hæ prædialibus accensentur, vel propiùs ad illas accedunt; proinde etiam integrè solvi debent, & desumitur *ex c. cum homines 7. h. t.* ubi Alexander III. expressè mandat, ut decimæ integræ solvantur sine deductione expensarum; & ut deductum restituatur. Id procedit de decimis prædialibus, non ita de personalibus, quia istæ non solvuntur, nisi deductis priùs expensis necessariis de lucro per negotiationem, vel aliam industriam acquisito, ut habetur *in c. Pastoralis 28. h. t.* Ratio discriminis, cur decimæ prædiales, & mixtæ debeant integræ solvi non deductis expensis; & personales è contra nisi deductis priùs expensis, est; quia prædiales, & mistæ solvuntur de fructibus terræ, qui omnes à Deo ex terra substantialiter producuntur, & specialiùs in illis operatur Deus, ut notat Glossa *in d. c. Pastoralis V. deducendas*: proinde decima pars omnino integra est Deo solvenda in recognitionem supremi ejus dominii in res omnes, & in sustentationem ejus ministrorum.

5 Secus decimæ personales cum non solvantur nisi de lucro *d. c. Pastoralis 26. h. t.* & lucrum in communi æstimatione non censeatur nisi quod superest deductis expensis; ideo si decimæ personales solvuntur de lucro, debent priùs deduci expensæ, quia solùm quod manet deductis expensis est propriè lucrum. Pluribus tamen in locis decimæ personales sublatæ omnino sunt; & in aliquibus in fine tantùm vitæ solvuntur, in aliis nunquam; standum est consuetudini locorum. Similiter multæ decimæ prædiales, & mixtæ variis in locis abolitæ sunt; idque factum fuit permissu Ecclesiæ; cum videret sæculares ægrè solvere, neque judicaret compellendos ad vitanda scandala: vel quia plura alia bona à fidelibus relicta fuerunt ecclesiis, & hæc sufficerent ad congruam sustentationem Parochi, & aliorum sacerdotum.

6 Quæritur quartò, an emptor prædii, cujus possessor, seu venditor non solverat per decennium decimas teneatur eas solvere; adeout decimæ sequantur possessorem prædii. Respondent Canisius *de decimis c. 4.* Zoesius *eod. tit. n. 52.* & alii, emptorem non teneri decimas non solutas ab antecessore domino prædii solvere, eò quia decimæ non ex prædio, sed ex fructibus prædii solvendæ sint; & cum emptor non perceperit fructus præcedentes, non tenetur ex illis decimas solvere. Neque obstat, quòd tributa sint solvenda ab ipso emptore: quia hoc dicunt esse discrimen inter tributa, ac decimas, quòd onere tributorum ipsa prædia graventur; onere verò decimarum ipsi fructus afficiantur; idque ex eo evincunt, quia si prædia elocata sint, non domini prædiorum, sed conductores, seu fructuum perceptores tenentur decimas solvere *c. dilecti 8. c. à nobis 24. h. t.* Hæc sententia licèt perquam probabilis esse videatur; nihilominus communior opinio in favorem Ecclesiæ asserit, possessorem prædii obligari ad solvendas decimas retroactis annis non solutas; ita tamen ut emptor suum regressum ad compensationem damni habeat contra venditorem ob evictas decimas. Idque probatur *ex l. Imperatores 7. de publician. & l. prædiis 36. §. de jure fisci.* ubi de vectigalibus, & tributis statutum est, ut ad ea etiam temporis præteriti solvenda conveniri possint prædiorum possessores: eò quia hujusmodi onera, prædia potiùs, quàm personas afficiant.

7 Hinc desumitur argumentum de decimis solvendis ab ipso possessore prædii, si antea non fuerunt solutæ, sunt enim decimæ tributa animarum egentium, ut habetur in *c. decimæ 66. 10. quæst. 1.* Imò ante omnia tributa solvi debent decimæ ob prærogativam dominii generalis, ut desumitur *ex c. cùm non sit 33. h. t.* ubi dicitur: priùs sunt solvendæ decimæ, deinde census, & alia tributa: & si solvantur priùs tributa indecimata, illa etiam sunt decimanda sub pœna excommunicationis: quia res transeunt cum hoc onere solvendi decimas: quamobrem, cùm onus decimarum afficiat potiùs prædium, quàm personam, à prædio exigi debent à quocunque possideatur: hac enim ratione etiam Judæi tenentur decimas prædiales solvere *c. de terris 16.* Rursus habens prædia in alia parochia, in qua non percipit Sacramenta tenetur decimas prædiorum solvere illi parochiæ, in qua sita sunt. Demum quia decimæ sunt onus reale, quod in quemcunque possessorem transit. Docent hanc sententiam Riccius *p. 2. resol. 57.* Rebuffus *de decim. q. 9. num. 9.* & ferè communiter alii.

8 Cæterum potest Parochus, vel Ecclesia ob decimas non solutas etiam debitorem convenire, si emptor ob potentiam sit difficilis conventionis: non enim quòd in favorem Ecclesiæ est introductum, nimirum, ut novus prædiorum possessor conveniri ab eadem possit, id debet ei detrimento esse, ac in ejus odium retorqueri: cùm enim venditor prædium possederit, fructúsque integros perceperit, nascitur contra ipsum actio personalis, seu condictio ex canone ad solvendas decimas, quæ per venditionem prædij non videtur expiràsse.

9 Neque obstat assignatum discrimen à Canisio inter tributa, & decimas: siquidem in quæstione est, an ob decimas præcisè tantùm ipsi fructus; vel potiùs prædia propter fructus, ut decimales, obligata sint. Nec quod addebatur de conductoribus prædiorum videtur oppositum convincere, immo potiùs nostræ assertioni favet, quia ut exponit Gottofredus *in l. obsistere 10. Cod. de annon. & tribut.* etiam tributa à colonis, & emphyteutis solvuntur *l. 2. C. de jure emphyteut.* quòd si isti dilapso anno intra sex menses non solvant tributa, tunc domini prædiorum conveniuntur: sicut igitur tributa exiguntur à colonis, ita etiam decimæ à novis possessoribus prædiorum, seu ab ipsis emptoribus. Neque obstat, si dicas, tributa esse solvenda etiam data sterilitate, non ita decimas; eò quia istæ extrahantur tantùm ex fructibus enatis, qui si ob sterilitatem non fuerunt producti, nec decimæ ex ipsis solvi possunt: quod evincit, decimas afficere fructus tantùm, & tributa prædia, Nam

cons

contra est, quia ex inde tantùm probatur, quòd tributa sint simpliciter, & absolutè onera prædiorum, & decimæ tantùm conditionatè, seu sub conditione implicita fructuum producendorum. Tum quia etiam in magna sterilitate si non compensetur per priorem, vel sequentem ubertatem, solet etiam saltem de æquitate fieri remissio tributorum tanquam cessante causa *argum. l. 1. C. de omni agro deserto.*

10 Quæritur quintò, an qui bona fide per decem, vel viginti annos decimas Ecclesiæ non solvit, si postea condemnetur ad illas solvendas, teneatur etiam decimas temporis præteriti solvere? Videtur respondendum negativè, eò quia possessor bonæ fidei, à quo res possessa per sententiam evincitur, non tenetur ad restitutionem fructuum consumptorum §. *si quis à non domino 25. instit. de rer. division.* imò neque extantium, quos bona fide per triennium possedit, & usucepit, Bart. *in l. 4. §. fructus ff. de usucap.* siquidem præscriptio triennalis etiam contra Ecclesiam procedit, ut communiter docent doctores *in auth. quas actiones C. de SS. Eccles.* Nihilominus communior, & verior sententia est, decimas etiam temporis præteriti restituendas esse, nisi respectu singulorum annorum quadragenaria præscriptio intervenerit: siquidem alia est ratio de fructibus ex re aliena perceptis, & alia de decimis; quia in fructibus præscribitur dominium verum, & irrevocabile, cùm priùs fuerint alieni, & tantùm in quasi revocabili dominio possessoris ad eum principaliter effectum, ut exclusa actione *in factum*, possessor eos potuerit jure consumere: secus in decimis præscribitur ipsa obligatio, & actio, veluti in quibus Ecclesia nondum in sui præjudicium dominium habuerit, sed condictionem ex canone, ut docet Glossa *in c. tua nobis h. t.* obligationes autem, & actiones regulariter sunt perpetuæ, durantque ad 30. annos, & contra Ecclesiá ad 40. *princ. instit. de perpet. & temp. act. junct. l. omnes, & l. sicut. C. de præscript. 30. ann.* Ad fundamentum oppositæ sententiæ respondetur, quòd tametsi possessor bonæ fidei lucretur fructus, non tamen id infertur de decimis, cùm hæ respectu Parochi non se habeant per modum accessorii, & fructuum, sed ipsæ per se principaliter sint in obligatione.

11 Quæritur sextò, an privilegium concessum Regularibus de non solvendis decimis ex prædiis, quæ eorundem manu, vel sumptu coluntur, comprehendat etiam prædia conductitia? Respondetur, hoc privilegium non se extendere ad prædia conductitia, & desumitur *ex c. dilecti 9. h. t.* ubi habetur, quòd qui habent privilegium non solvendi decimas si conducant, vel sumant ad firmam prædia solita solvere, tenentur etiam ipsi de prædiis illis solvere, eò quia privilegia non intelligantur de agris conductis. Ratio itidem est, quia privilegium Principis, si cedat in alterius præjudicium, debet strictè interpretari, neque ita intelligi debet, ut per illud grave damnum inferatur tertio *l. 2. C. de precibus Imper. offer.* sed si Religiosi non solùm in propriis, verùm etiam in conductitiis prædiis immunes essent à solvendis decimis, id procul dubio in grave cederet præjudicium, & damnum Ecclesiæ parochialis, intra cujus fines sita sunt prædia illa conductitia: & eò majus esset damnum, quo Religiosi plura conducerent prædia: igitur privilegium immunitatis à decimis concessum Religiosis non extenditur ad prædia conductitia, sed tantùm comprehendit propria, quæ propriis eorum manibus, vel sumptu coluntur, ut habetur *in c. ex parte 10. h. t.* Tum quia prædia conductitia non sunt propria Religiosorum, sed aliena, & privilegium tantùm comprehendit prædia propria.

Quæritur septimò, an laici, qui prædia conducunt Religiosorum teneantur decimas solvere? Respondetur affirmativè, quia privilegium jure communi concessum Religiosis, ut ex prædiis, quæ propriis manibus, vel sumptibus colunt, non teneantur decimas solvere; non extenditur ad terras, seu prædia, quæ Religiosi aliis tradunt excolenda, de his enim conductores tenentur decimas solvere ecclesiis parochialibus, idque desumitur *ex c. licet 11. h. t.* ubi dicitur: qui habent privilegium non solvendi decimas de agris, quos propriis manibus, vel sumptibus colunt, debent solvere de terris, quas aliis colendas tradunt: & ratio est, quia privilegium cùm cedat in præjudicium Parochi, debet strictè interpretari, proinde non debet extendi ad prædia, quæ per alios colonos excoluntur, ut notat Abbas *in d. c. licet num. 2.* unde cùm privilegium concedatur Religiosis de illis prædiis, quæ proprio labore, vel sumptu colunt, eo ipso quòd hoc idem præstant per colonos, deficit conditio, sub qua tale privilegium fuit concessum, quia tunc Religiosi non ampliùs proprio labore, vel sumptu prædia illa colunt: proinde tenentur coloni solvere decimas ex illa parte fructuum, quam ipsi percipiunt. 12

Juvat observare, quòd si privilegium immunitatis à solvendis decimis fuerit concessum Religiosis intuitu personarum, adeout privilegium sit personale tunc, non transit ad colonos, quia tale privilegium non egreditur personam, cui conceditur *l. in omnibus 68. ff. de R. J.* Sin autem privilegium reale fuerit, adeo ut afficiat ipsa prædia, tunc hæc eximuntur ab onere decimarum, quia privilegium est affixum prædio, cui inhæret, sive ab uno, sive ab altero excolatur. Potest multipliciter prædium tradi alicui ad excolendum. Primò ut nudo ministro, seu famulo, qui sumptu Heri illud debeat colere, & pro mercede est ipsi constituta pecunia, vel quid aliud, & tunc prædium sumptu domini, vel monasterii coli intelligitur, proinde est immune à decimis solvendis, quia licèt Religiosi illud non colant proprio labore, dant tamen alteri excolendum proprio sumptu. Secundò dari potest prædium alteri excolendum pro certa annua pensione pecuniaria, & tunc habetur propria locatio, vel emphyteusis, & conductor vel emphyteuta tenetur decimas solvere: ratio est, quia tunc percipit omnes fructus ex tali prædio. Tertiò interdum datur alteri prædium excolendum pro pensione fructuaria, scilicet pro tanta quantitate frumenti, vel vini, & hæc nonnisi impropriè dicitur locatio: est enim po- 13

tiùs contractus innominatus do, ut des: quòd si ultra decennium prædium ita locetur, tunc est contractus emphyteuticus: & quia in hisce contractibus prædium colitur sumptu coloni, tenetur hic decimas ex perceptis fructibus solvere, ut notat Abbas *in c. ex parte 10. n. 2. h. t.* Nonnunquam datur prædium excolendum colono partiario, adeo ut jure societatis dimidiam, vel tertiam partem fructuum percipiat, & quod superest teneatur domino tradere: & tunc colonus partiarius etiam suo sumptu tenetur prædium excolere; proinde debet etiam solvere, quia monasterium tunc nec proprio labore, nec proprio sumptu prædium illud excolit: unde colonus ex illa parte fructuum, quam percipit, tenetur decimas solvere.

15 Quæritur octavò, an hoc privilegium exemptionis à decimis prædialibus non solvendis concessum Regularibus, vel aliis, qui jure communi tenerentur eas solvere, sit odiosum, vel favorabile? Respondetur, respectu eorum quibus tale privilegium conceditur censeri favorabile, siquidem favet Religiosis: absolutè tamen esse potiùs odiosum, proinde restringendum, non ampliandum: siquidem derogat juri communi, & cedit in præjudicium Ecclesiarum parochialium: siquidem in rescripto, seu privilegio Principis nil videtur concessum, quod cum incommodo alterius fit, nisi exprimatur *l. 2. §. si quis à Principe ff. ne quid in loco publico.* Verùm cùm privilegium dicitur esse strictè interpretandum, eò quia præjudicet aliis, id debet ita intelligi, ut ultra verborum propriam significationem, seu usitatam acceptionem nulla fiat extensio, etiam ob majoritatem rationis, servatâ tamen communi verborum proprietate, & usitatâ significatione, adeo ut omnia in illa extensione comprehendantur, si nulla exceptio, vel limitatio sit apposita; & desumitur *ex c. ad audientiam 12. h. t.* ubi dicitur, quòd privilegium concessum de non solvendis decimis ex labore, intelligitur etiam de terris, quæ non sunt novalia, dummodo propriis manibus, vel sumptibus colantur; quia Pontifex fuit usus verbis generalibus absque ulla exceptione. Id tamen procedit, quando ex verbis adjunctis, vel ex adjecta ratione, aut aliis conjecturis contrarium non apparet.

16 Quæritur nonò, an Ecclesia habeat dominium decimarum, antequam fructus separentur à prædio? Respondet Glossa *in c. tua nobis de decimis & c. 23. moderamine 16. q. 1.* Ecclesiam non habere dominium ante separationem, eò quia decimæ petantur per Ecclesiam conditione ex canone, vel ex officio judicis, & condictio ex canone est actio personalis, ut liquet *ex §. sic itaque instit. de action.* & ita docent plures Canonistæ cum Federico *consil. 74.* Secus alii cum Panormit. *in c. commissum, & c. tua nobis h. t.* probabiliùs docent, Ecclesiam habere dominium ante separationem fructuum, idque probant. Primò quia Deus dicit, decimas, & primitias *suas* esse, *c. tua nobis*, & illud *suas* significat dominium. Secundò, quia Ecclesia dicitur posse decimas vindicare *c. moderamine 16. q. 1.* & vindicatio datur domino in rem suam *l. in rem. ff. de rei vindicatione.* Tertiò, quia venditio fructuum non decimatorum non est valida, & Ecclesia semper potest ex illis suam portionem extrahere *c. pastoralis de decimis*; id autem non esset, nisi Ecclesia haberet dominium decimæ partis saltem in confuso.

Neque urget, si dicas, dominium non comparari sine apprehensione: quia sicut Ecclesia habet privilegium, ut in rebus emptis, donatis, & legatis dominium acquirat sine rerum apprehensione, ut habetur *l. ut inter jus C. de SS. Eccles.* ita etiam dicendum de decimis: & hæc sententia probabilior est. Præterea Ecclesia habet etiam jus non solùm ad rem, sed etiam in re, quod æquivalet dominio partiali, & illis convenit, quorum frumentum mutuo consensu est permixtum: etenim apud quemcunque fructus non decimati extent, potest Ecclesia uti jure suo, & ex illis decimam partem detrahere, ut desumitur *ex c. cum non 33. h. t.* 17

Quæritur decimò, an qui justo bello incendunt hostium segetes, teneantur decimas Ecclesiæ restituere? Respondetur cum Panormitano *in d. c. commissum* non teneri, quia quòd decimæ tunc pereant, est per accidens, ratione commixtionis cum re alterius: & hostes ut victoriâ potiantur, utuntur jure suo, à quo non debent impediri propter decimas, quæ inde solverentur ecclesiis. Quinimo sunt etiam qui docent, non teneri Ecclesiæ decimam resarcire, qui agricolam à serendo, aut piscatorem, à piscando injustè impedivit: quia decima tantùm debetur de fructibus jam perceptis, & extantibus, non verò de fructibus, qui non percipiuntur: imò id etiam extendunt ad eum, qui segetes sui inimici succendit ob eandem causam, ut notant Covarruv. *regul. peccat. p. 2. § 8. num. 12.* Molina *de just. disp. 49.* & revera saltem hujusmodi restitutio non est in usu: imò qui fraude sententiam judicis impedivit non tenetur pœnam solvere, eò quia hæc non debeatur ante condemnationem. 18

TITULUS XXXI.

De Regularibus, & transeuntibus ad Religionem.

QUia Pontifex in præcedentibus titulis fuit speciatim locutus de clericis secularibus, eorúmque moribus, bonísque externis, nunc transit ad alios Ecclesiasticos, qui dicuntur Regulares à regula speciali, quam profitentur: dicuntur enim Regulares, qui certo voto se adstrinxerunt, séque regulæ monasterii subjecerunt: qua ratione cœpit Cano-

Canonicorum esse aliqua distinctio, ut quidam sæculares,& alii Regulares dicantur: quod etiam procedit de clericis, quorum plures hodie sunt Regulares, & alii sæculares; olim omnes Canonici erant Regulares, ut etiam clerici erant Canonici, eò quia viverent sub regula. Cæterum hic Titulus est de Regularibus, & transeuntibus ad Religionem, & Pontifex explicat, quo jure quisque teneatur legibus sui monasterii, vel ordinis, & quomodo debeat votum emittere. Quia verò à Concilio Tridentino *sess.* 24. *de regul.* jure novo plura aliter statuta sunt, quàm in his canonibus reperiatur circa ætatem ingredientium Religionem, novitiatum, & tacitam professionem, ideo opus erit decreta Concilii Tridentini etiam addere decretalibus hujus tituli.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *NULLUS 1. h. t. ex Concilio Maguntino statuitur, ut nullus tondeatur nisi in legitima ætate, & spontanea voluntate. Ubi notandum est, nomine tonsuræ in textu intelligi eam, quæ solet fieri quando quis emittit professionem inter Canonicos Regulares, & Monachos, adeò ut perinde sit, ac si textus diceret, nullum esse admittendum ad professionem ante legitimam ætatem, & nonnisi spontanea voluntate susceperit habitum, & tonsuram religiosam: quia vis, metus, & error constituunt professionem irritam* c. Præsens clericus 20. q. 3. *ubi notandum est, olim legitimam ætatem pro emittenda professione fuisse pubertatem completam, nimirum in viro annum 14. completum, & in fœmina 12. Hodie tamen ex decreto Concilii Tridentini* sess. 25. de Regul. c. 15. *in quacunque virorum, vel mulierum religione ad validam professionem requiritur annus decimus sextus ætatis completus; adeò ut non sufficiat ultimum diem hujus ætatis fuisse cœptum, sed debere esse annum completum de momento ad momentum, adeò ut in anno bisextili teneatur Novitius differre professionem in sequentem diem.*

C. *SI QUIS 2. h. t. Ex eodem Concilio statuitur, quòd si filius infra legitimam ætatem, sed cum consensu parentum ingrediatur Religionem, & parentes infra annum non reclament ad Papam; Episcopus, vel ejus Vicarius non possit post annum illum revocare. Sin verò est ingressus post legitimam ætatem, sed per vim, & nec ipse, nec ejus parentes reclament infra annum ad prædictas personas, debet in clericatu remanere. Circa hanc decretalem, & impuberum oblationem nil à Concilio Tridentino fuit innovatum, sed illud tantùm statuit, ne ante 16. annum fiat professio: & relinquit impuberes in dispositione juris antiqui. Cæterum ex textu liquet, post pubertatem solùm permitti reclamationes propter vim, aut metum, & pro termino reclamationis præfigi unum tantùm annum: sed jure novo loco unius anni Concilium Tridentinum* sess. 25. c. 19 *concedit quinquennium, & inter causas reclamationis ponit etiam defectum ætatis, & quid simile. Rursus quinquennium à concilio præfixum reclamationi debet esse continuum, ac currere ab ipso die emissæ professionis, non obstante ignorantia, metu, vel alio simili impedimento, post tantam moram præsumitur postea consentire, si cùm potuit, non reclamavit.*

C. *UT CLERICI 3. h. t. Ex Concilio Toletano statuitur, ut qui habitu, & nomine se fingunt Monachos, & non sunt, debeant cogi, ut sint veri Monachi vel clerici. Notat tamen Glossa, textum intelligi de fictione, seu simulatione culpabili, ut si pauper ingrediatur Monasterium, ut habeat unde vivat, proinde habitu, & nomine se simulet Religiosum, licèt in animo talis non sit. Huic enim sive sit laicus, sive sit clericus optio conceditur, ut sit vel verus Monachus, vel verus clericus, aut verus laicus, si clericus non fuerit: si quis verò se fingit Religiosum ex causa honesta præcedente protestatione, ei non nocet* c. per latum de his, quæ vi metusue. *Sin verò ex inhonesta causa compellitur redire ad monasterium.*

C. *VIDUA 4. h. t. Ex Concilio Arelatensi statuitur, ut si vidua sibi spontè imponit velum conversionis, licèt non sacrum, & inter velatas in Ecclesia oblationem Deo offerat, debeat postea etiam invita retinere habitū religionis; quamvis juret, eo tenore sibi velamen imposuisse, ut posset deponere. Notandum est, per velum conversionis hic intelligi, quod ex veteri Ecclesiæ usu imponebatur virginibus, aliisque fœminis ingredientibus Monasterium, & profitentibus religionem, quod ordinariè solebat priùs benedici, qua ratione etiam sacrum dicebatur. Rursus ex textu liquet, non esse standum soli juramento viduæ. Quòd si vidua alias haberet efficaces præsumptiones, & esset persona honesta, tunc ad plenam probationem posset accipi juramentum, immo si haberet alias probationes, ista admittuntur etiam sine juramento, si tamen fictio processit ex honesta causa, quia si processerit ex inhonesta, nulla tunc ei probatio suffragatur.*

C. *JOANNES 5. h. t. Gregorius III. statuit, ut non liceat Monacho transire temerè de Monasterio ad Monasterium, nec habere aliquid peculiare: quòd si hoc præsumpserit, ei præcipitur, ut mediante prævia competente correctione revertatur ad Monasterium, in quo ab initio fuit conversatus sub regula sui Abbatis. Ubi notat Glossa, textum loqui de his, qui causa levitatis transeunt: alioquin si transitus fiat ad arctiorem religionem petita priùs licentia, licèt*

licèt non obtenta transitus est licitus c. licet 18. h. t. *Præterea in* Extravag. viam h. t. *conceditur omnibus mendicantibus transitus ad Carthusianos.*

C. *QUIA* 6. *b. t. ex Registro Gregorii statuitur, ut in Insulis, quia est dura, seu aspera conversatio Monachorum, pueri non recipiantur ante annum ætatis 17. Verùm hodie hæc decretalis non videtur ampliùs esse in usu, & quamvis adhuc vigeret, non tamen qui ante talem ætatem professionem emitteret, hæc esset irrita, dummodo illam emitteret post annum ætatis 16. completum, quia hæc decretalis nullum continet verbum irritans: unde quamvis talis professio esset illicita, eò quia contra hanc decretalem; non tamen esset invalida.*

C. *NON EST* 7. *b. t. Alexander III. declarat, Monachos, & conversos Cistercienses post professionem non posse transire ad alios Ordines absque licentia Abbatis, & qui fuit egressus, & monitus illicò non redierit, est compellendus à Prælatis, ut revertatur. Notandum est, hunc textum loqui de transitu ad religionem arctiorem, quia Abbas non potest dispensare, ut Religiosus transeat ad aliam Religionem minus arctam.*

C. *AD NOSTRAM* 8. *b. t. declarat idem Pont. quòd si juvenis gestet habitum professorum ante annum 14. non sit professus, & si post annum 14. eum accepit, & ante triduum sine præcedente probatione dimiserit, non est professus, & potest nubere, quia præsumitur sine deliberatione. Ubi notat Glossa, quòd quando constat de facto, & ejus qualitate ac obligatione non sit quærendum de illius perseverantia: quia quod semel placuit, ampliùs displicere non potest. Quòd si constet de facto, & dubium oriatur de intentione, tunc recurrendum est ad præsumptionem perseverantiæ.*

C. *SUPER EO* 9. *b. t. Idem Pont. rescribit, clericos, qui habitum religionis susceperunt, & ante professionem ad priorem statum redierunt; si austeritatem illius servare noluerint, debere ad mitiorem religionem transire, ne contra votum suum veniant. Quòd si ante susceptum habitum ex probatione velint recedere, mandat Pontifex, non esse prohibendos redire ad priorem statum. Ubi notat Glossa, eos qui habitum religionis acceperunt animo perseverandi non posse transire ad sæculum, etiam si non emiserint professionem, eò quia renunciaverint sæculo generaliter.*

C. *SANE* 10. *b. t. rescribit idem Pont. quòd si Canonicus Regularis fiat Monachus in religione strictiore est relinquendus, quia est tutus in conscientia: sin verò in non strictiori; teneatur ad suum Monasterium reverti. Quia Religiosus ex bono zelo, non causa levitatis potest transire ad arctiorem.*

C. *SIGNIFICATUM* 11. *b. t. Idem Pont. rescribit, puerum qui non fuit oblatus à parentibus, & ante annum 14. fuit professus, posse exire, quia professio est nulla: sin verò fuit à parentibus oblatus, non debere exire. Verùm hæc decretalis non est ampliùs in usu: quia ex Concilio Tridentino, seu jure novo non potest quis religiosam professionem emittere ante 16. ætatis annum completum.*

C. *CUM VIRUM* 12. *b. t. Clemens III. declarat, quòd si puella, quæ ante annum discretionis, seu duodecimum, & in viro quartumdecimum annum accepit habitum cum solita benedictione: si in ætate debita ratam habeat professionem non possit ampliùs relinquere habitum: sed si nubilis sumpsit habitum coactè, possit illum dimittere. Ubi notat Glossa, votum quod ab initio non valet, tractu temporis convalescere, & valere ex nunc, non ex tunc* c. de illis de desponf. impub.

C. *PORRECTUM* 13. *b. t. Idem Pont. declarat, quòd si quis in infirmitate sine habitu emittat professionem in manu Abbatis fit verè Monachus, eò quia non habitus, sed professio regularis faciat Monachum, & ideo compellendus sit ad servanda emissa vota. Ubi notat Glossa, quòd tametsi tantùm promisisset, se ingressurum, adhuc esset compellendus servare promissum* c. per tuas de voto, & voti redempt.

C. *CUM SIMUS* 14. *b. t. Cœlestinus III. declarat, quòd si pater cum filio impuberi, & bonis se offert religioni, & filius in anno discretionis nolit esse Monachus, possit exire, & petere bona paterna, quæ sibi ex successione proveniunt. Per tamen bona paterna intelligitur legitima, quia non potuit plus petere, quam legitimam, quam parentes compelluntur relinquere filiis, & est vel tertia pars bonorum, vel medietas pro numero liberorum* in authent. novissima C. de inof. testam.

C. *SICUT* 15. *b. t. Innocentius III. declarat, quòd si mente captus induat habitum religionis, & profiteatur, non valeat professio, nisi factus mente compos spontaneè consentiat: quia nullum est votum, quod fit mente alienata, requiritur enim ad ejus validitatem plena deliberatio, & consensus profitentis.*

C. *AD APOSTOLICAM* 16. *b. t. Idem Pont. rescribit, quòd tametsi annus probationis à sanctis Patribus fuerit indultus non solum in favorem conversi, sed etiam monasterii, ut se mutuo valeant experiri. Nihilominus si ante tempus probationis professionem emiserit in manu Abbatis professio fit valida, quia tunc uterque videtur renunciare suo favori, proinde qui professionem emisit, obligatur ad regularem observantiam, & verè est Monachus: quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, roboris obtinent firmitatem. Hodie tamen jure novo per Concilium Tridentinum* sess. 25. c. 15. de refor. *talis professio emissa sine dispensatione Papæ non valet, quia Concilium, absque ulla exceptione professioni vult præmitti annum probationis. Excipiuntur tamen Moniales ordinis prædicatorum, quæ post expletum annum sextum decimum quamvis annum novitiatûs non expleverint, possunt professionem emittere in mortis articulo, quod illis pro solatio animæ suæ concessit Pius V. in Bulla, cui initium est* summi sacerdotii cura.

C. *SICUT NOBIS* 17. *b. t. Idem Pont. rescribit Episcopo Atrebatensi eum, qui emissa professione*

sicut nunquam in claustro mansit, sed in saculo, & cum usu bonorum suorum esse cogendum per excommunicationem ad habitum regularem, immo ut notat Glossa, etiam ad clausuram, & vitam regularem, quia est verus Religiosus ratione emissa professionis & ideo tantò graviùs delinquit, quantò diutius manet in saculo. Neque Religiosus contra obedientiam potest prascribere. Quòd si Monachi non curaverint revocare eum vivum, nec possunt eum pratendere mortuum cum suis bonis.

C. *LICET* 18. *h. t. rescribit idem Pont. posse Religiosum transire ad arctiorem religionem, petita, & non obtenta licentia, & non obstare quod prima religio habeat privilegium, ut ejus religiosi non possint transire ad alium ordinem etiam pratextu arctioris religionis ipsis invitis, quia privilegium intelligitur in hoc sensu, quòd non possit quis temerè, & ex levitate in jacturam & injuriam sui ordinis ad aliū transire, non verò intelligitur de eo Religioso, qui humiliter, & sincerè licentiam petit, ad sedandam propriam conscientiam, quam Pralatus non debet protervè negare; quia majus bonum praponitur minori: sed subditus dubitans de suo spiritu debet superiorem consulere. Rursus prohibet Pontifex, ne ullus Prasul prasumat relinquere prasulatum absque licentia Papa, quia communis utilitas prafertur speciali, & particulari. Caterum notat Glossa, eum, qui transit non requisita licentia non esse revocandum, nisi constet de levitate. Caterum si dubium sit, an ex justa causa, & bono zelo, petatur transitus, standum est judicio superioris ad quem provocatur.*

C. *VENIENS* 19. *h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si vir, & uxor jurant separationem, quia vir priùs dicit, cognovisse amitam uxoris, & separati, uterque transit ad secundas nuptias, sunt cogendi, ut relictis secundis, revertantur ad primas nuptias; eò quia impedimentum non fuerit probatum: quòd si aliquid habeant contra matrimonium, debent id proponere, vel ambo religionem ingredi, ex quo textu infertur cum Glossa, juramentum contra matrimonium esse illicitum, & non servandum.*

C. *CONSULTI* 20 *h. t. Idem Pont. declarat, quòd si quis ingrediatur novitiatum animo experiendi, si mox sibi displiceat, possit redire ad saculum, si animo serviendi Deo de catero in habitu regulari, non potest. Quòd si non placet illa religio debet ad aliam transire, quamvis laxiorem, dummodò protestetur hanc intentionem. Verùm id debet intelligi, dummodo novitius emiserit votum simplex ingrediendi religionem, quia sic licet non sit omnino determinatus ad unam religionem tenetur ad alteram: secluso autem voto, Novitius potest ad saculum simpliciter transire. Unde non sunt audiendi, qui putant per solam susceptionem habitus religiosi fieri tacitam professionem ex decreto Ecclesia, quia aliud est propositum suscipiendi habitum religiosum causa experiendi, & aliud emittere votum profitendi in tali religione.*

C. *POSTULASTI* 21, *h. t. declarat, eum, qui in anno probationis revertitur ad saculum posse ordinari, & in Ecclesia ministrare.*

C. *EX PARTE* 22. *h. t. Honorius III. declarat, eum, qui per annum defert habitum clericalem, tametsi non faciat expressam professionem haberi tamen post annum ut Monachum, & esse cogendum censuris, ut servet regulam, quia post annum, ut notat Glossa, prasumitur professus, quia gestatio habitus fuit tacita professio, contra quam non potest Religiosus se excusare, quia stat contra ipsum prasumptio juris, & de jure.*

C. *STATUIMUS* 23. *h. t. Gregorius IX. statuit, ut Novitÿ intra annum probationis, & ante professionem possint redire ad saculum, nisi evidenter appareat, quòd voluerint absolutè vitam mutare, & perpetuò Deo servire, quòd etiam jure novo est confirmatum in Concilio Tridentino* sess. 25. de refor. c. 15. *Rursus statuit Pontifex, ut ubi non est distinctus habitus professorum à novitiis debeant in professione vestes benedici ad differentiam Novitiorum. Ex quo textu colligitur cum Glossa, eum qui simpliciter religionem ingreditur, & nihil dicit, facit, vel protestatur, posse in novitiatu exire, quia tunc prasumitur voluisse conditionaliter experiri, nisi contrarium evidenter appareat dicto, vel facto.*

C. *NE RELIGIOSI* 24. *& ult. statuit idem Pont. ut superiores prasidentes capitulis celebrandis, sive sint Abbates, sive Priores, debeant suos fugitivos, vel ejectos singulis annis quarere: & si possint recipi in suis Monasteriis, compellantur Abbates, & Priores illorum per censuram ecclesiasticam pravia monitione ad eos recipiendos salva ordinis disciplina. Quòd si fieri non possit, saltem provideant eis in locis proximis dicto Monasterio, si fieri potest sine aliquo scandalo, ut in aliis ejusdem religionis Monasteriis maneant ad pœnitentiam agendam suppeditando eis necessaria ad vitam. Plures tamen censent, hanc decretalem esse intelligendam de injustè ejectis: quia qui justè fuerunt ejecti possunt relinqui, adeò ut prafecti religionum non teneantur ampliùs eos requirere: injustè verò ejecti, vel defectu potestatis in ejiciente, vel causa sufficientis, vel processus juridici, debent à superioribus iterum quari, & vocari, quia nisi reciperentur, ac restituerentur in integrum fieret ipsis injuria. Caterum jure novissimo ex decreto sacra Congregationis Concilÿ Tridentini authoritate Urbani VIII. edito, nullus imposterum professus è religionibus legitimè potest ejici, nisi verè sit incorrigibilis: & talem censeri, qui non observat, qua jure communi hac de re statuta sunt, & qui unius anni spatio jejunio, & pœnitentia probatus in carceribus non resipuit.*

IN SEXTO.

C. *IS QUI* 1. *h. t. Innocentius IV. statuit, ut qui ingreditur religionem, ut Monachus fiat & erat ante 14. annum, si in 15. non emisit professionem, & si quam emisit ante decimum quartum non habuit ratam, nec in quintodecimo accepit habitum professorum, liberè possit reverti*

reverti ad sæculum infra annum 15. Item si toto anno quintodecimo mansit in Monasterio ubi professorum, & Novitiorum non est distinctus habitus, videatur per hoc emisisse professionem, vel ratam habuisse, si quam priùs emiserit. Excipitur tamen si habitus esset ita indistinctus, ut esset etiam communis laicis, & clericis sæcularibus, quia tunc non præsumitur tacita professio: sin autem, qui religionem ingreditur, expleverit 14. annum, & gestaverit habitum religionis per annum, præsumitur professus, quamvis habitus sit indistinctus à professis, & laicis cohabitantibus. Hodie tamen jure novo ex Concilio Tridentino sess. 25. de refor. c. 15. non emittitur professio religiosa nisi post annum ætatis 16. completum, & consuetudo invaluit, ut omnes religiones soleant exigere professionem expressam, & quidem in scriptis, adeò ut professio tacita nunc parum prosit.

C. NON SOLUM 2. h. t. Alexander IV. prohibet Religiosis sub pœna excommunicationis, ne præsumant recipere aliquem ad professionem vel renunciationem in sæculo faciendam ante elapsum annum probationis. Neque præsumant impedire, si infra hunc annum voluerint transire ad aliam religionem, vel sæculum, nisi evidenter constet, ex indiciis competentibus, eum voluisse vitam mutare. Rursus statuit idem Pontifex, quòd si Religiosi præsumpserint aliquem admittere contra hanc constitutionem; admissus non sit obligatus, & admittentes sint ipso facto suspensi à receptione quorumlibet ad professionem, & puniantur pœnis, quæ in religione solent infligi pro culpis gravioribus. Ubi notat Glossa, professionem expressam factam in aliquo Monasterio obligare illi monasterio in specie, & tacitam obligare tantùm in genere: & hanc decretalem extendi ad omnes mendicantes.

C. CONSTITUTIONEM 3. h. t. Bonifacius VIII. extendit constitutionem Innocentii relatam in c. ad Apostolicam, quæ prohibet, conversos recipi ante annum probationis elapsum, quam Alexander IV. ad Prædicatores, & Minores solùm declaraverat extendi, in hac præsenti decretali ob similitudinem rationis extendit ad ordines aliorum mendicantium. In aliis verò religionibus decernit, professionem expressè, vel tacitè licitè fieri infra annum, si tamen expressè fiat declarat, tunc obligare religioni, quam quis est professus: tacitam verò professionem factam infra annum probationis per susceptionem habitus professorum obligare tantùm religioni in communi, si sit in ætate sciens, & volens, & perseveret in triduo. Ubi notat Glossa, textum loqui non de professione tacita, quæ fit per lapsum anni, sed de illa, quæ infra annum, in qua licet in triduo pœnitere. Verùm hodie præsens decretalis reduci debet ad terminos Concilij Tridentini sess. 25. de regul. c. 15. ubi absque ullo discrimine inter religiones mendicantes, & non mendicantes universim statuit Concilium, professionem emissam ante finem novitiatus, & annum ætatis 16. completum esse invalidam.

C. BENEFICIUM 4. h. t. Idem Pont. declarat, beneficium ingredientis religionem non esse infra annum probationis cuiquam alteri conferendum absque illius consensu, nisi vitam absolutè voluerit mutare, sive expressè professus fuerit, vel scienter susceperit habitum professorum: sed interim vult Pontifex, ut serviatur eidem beneficio per alium, assignatâ congruâ portione de fructibus illius. Ubi notandum est, id, quod dicitur de beneficio intelligi etiam de jure in re, non ad rem. Præterea textum loqui de beneficio, quod per Regulares possideri non potest, tunc enim in anno probationis non potest beneficium conferri, quia status est dubius. Cæterum fructus beneficii, qui supersunt ultra congruam sustentationem Vicarii non dantur Novitio, sed conservantur pro Ecclesia, vel successore.

C. QUI POST VOTUM Idem Pont. declarat, eum qui emisit votum simplex ingrediendi aliquam religionem, & deinde ingreditur aliam laxiorem, in qua profitetur, licitè posse in illa manere. Secus si votum solemne emisit in strictiore, quia professio solemnis est vinculum fortius voto simplici, seque habet instar sponsalium ad matrimonium: qui enim contrahit matrimonium de præsenti obligatur eidem vinculo indissolubili, tametsi cum alia antecedenter inierit sponsalia, eique matrimonium promiserit; priora tunc sponsalia dissolvuntur. Verùm licèt votum solemne deroget simplici, qui solemne emisit in religione laxiore tenetur subire pœnitentiam pro non observato voto simplici: non ita, si votum solemne emisit in religione strictiore.

C. SI AD SOLUM 6. h. t. rescribit idem Pontifex, quòd si creare Monachum de consuetudine, vel privilegio spectet ad solum Abbatem, mortuo Abbate non possit conventus creare Monachum: secus si spectet ad Abbatem, & conventum simul potest tunc conventus. Cæterum spectato jure communi creationem Monachorum spectat simul ad Abbatem, & conventum, ut notat Barbosa hic num. 6. quod tamen intelligi debet non solùm de admissione ad professionem, sed etiam de receptione ad Novitiatum. An verò teneantur Abbates consilium sequi conventus, standum est statutis Religionum, & Monasteriorum, quia in jure communi id non est definitum.

IN SEPTIMO.

C. POSTQUAM 1. h. t. Paulus IV. varias imponit pœnas contra eos, qui in ætate legitima religiosam professionem emittentes à professo postea vitæ instituto deficiunt, & ad alios ordines vagantur, & ut omnis vagandi occasio hujusmodi Apostatis tollatur, sancit, ut omnes tam ecclesiasticæ, quàm sæculares personæ, cujuscunque sint status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ, nullum Apostatorum eorundem receptare, seu nutrire, vel iisdem quominus ad eorum Monasterium, seu domum regularem redeant, non præsumant favorem auxilium, vel consilium præstare sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda, si præmoniti non destiterint.

C. SIN-

C. *SINGULAS LITES* 2. *h. t.* *Pius IV decernit, Apostatarum causas, & Religiosorum extra claustra vagantium lites, esse evocandas ad decisionem Apostolicam in statu, & terminis, in quibus reperiuntur.*

C. *ROMANI* 3. *h. t.* *Pius V. ex Concilio Tridentino declarat, decretum Concilii Tridentini de approbatione Regularium ad audiendas confessiones sæcularium ab Episcopis facienda observari debere etiam in omnibus Regularibus, quorumvis ordinum etiam mendicantium, & sub regulari disciplina viventibus, quamvis sint lectores, & in theologia etiam de licentia suorum superiorum graduati, vel promoti. Vult tamen Pontifex, quòd ubi semel ab Episcopo in civitate, vel diœcesi fuerint pravio examine approbati ab eodem Episcopo iterum non examinentur.*

IN CLEMENTINIS.

C. *UT PROFESSORES* 1. *h. t.* *Clemens V. in Concilio Viennensi statuit ut mendicantes transeuntes ad non mendicantes etiam de licentia sedis Apostolicæ non possint habere vocem in Capitulo, prioratus, administrationes, curam animarum, nec pro se, nec pro aliis, & declarat irritum quicquid in contrarium fiat.*

C. *EOS* 2. *h. t.* *Idem Pont. declarat, quòd si quis constitutus in ætate discretionis portat habitum novitiorum per annum in aliqua religione, si habitus Novitiorum, & professorum non sit distinctus intelligatur professus, non ita si sit distinctus: notat Glossa, hanc distinctionem habituum colligi ex colore, scissura, vel forma.*

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

C. *VIAM AMBITIOSÆ* 1. *Martinus V declarat, mendicantes virtute cujuscunque privilegii litterarum Apostolicarum, vel pœnitentiaria non posse transire ad alias religiones quocunque quæsito colore, excepta religione Carthusianorum sub pœna excommunicationis latæ sententia, quam incurrunt non solùm transeuntes, sed etiam recipientes, & non possunt absolvi nisi à Papa, & quicquid in contrarium fiat, sit irritum. Ex hoc textu liquet, ad omnem transitum ad aliam religionem præterquam ad Carthusianos requiri specialem licentiam sedis Apostolicæ.*

C. *AD NOSTRAM* 2. *h. t.* *Joannes XXII. præcipit, ne Religiosi cujuscunque sint ordinis non transeant ad partes ultramarinas, in quibus pauci fideles respectu infidelium commorantur absque licentia sui superioris concessa per litteras patentes ipsius sub pœna excommunicationis latæ sententiæ a qua non possint absolvi nisi à Papa. Rursus præcipit superioribus, ut similem licentiam non concedant nisi viris litteratis, providis, & expertis sub eadē pœna. Rursus Prælatis ecclesiasticis prohibetur, ne tales transeuntes ad partes ultramarinas admittant ad prædicandum, vel celebrandum divina, nisi patentes litteræ superioris plenam fidem fecerint.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Qui dicantur Regulares, & Monachi, & quæ sint eorum requisita.

1 Regulares dicuntur à regula speciali, quam profitentur: & Religiosi nuncupantur, qui certæ religioni sunt adstricti; & inter istos, alii sunt Abbates, & Abbatissæ, alii Priores, iique vel claustrales, vel conventuales; alii superiores; & demum alii simplices Religiosi, Monachi, vel Moniales. Hinc vocabulum illud *Regulares* latiùs patet cùm omnes illi, Regulares nuncupentur, qui sub aliqua regula vivunt: *Religiosi* verò non solùm sub propria regula vivunt, sed etiam adstringuntur tribus substantialibus votis religionis, scilicet castitatis, paupertatis, & obedientiæ *c. fin. de relig. domib.* Monachi verò, & Moniales propriam sortiuntur nomenclaturam à solitudine claustri, cui se adstrinxerunt. Monachus enim græcè dicitur, & latinè idem est, ac solitarius, & singularis *can. 1. & 8. 16. q. 1.* quod tamen non ita intelligitur, quod seorsim, & extra eorum fratrum consortium vivere debeat, cum id prohibeant sacri canones *c. 1. de stat. Monach* sed quia semotus, ac separatus à vita, ac moribus sæcularium, quasi mundo mortuus soli Deo vivat, ut habetur *in d. can. 8.*

2 Quamobrem nomen Monachi propriè non convenit omnibus Religiosis, sed iis solis, qui vitæ contemplativæ sunt addicti; hinc mendicantes cùm assiduè inter homines versentur non sunt propriè Monachi, neque qui ex instituto sunt clerici sive Regulares, sive sæculares: alia enim est religio clericorum, & alia Monachorum, ut desumitur *ex c. non licèt 18. h. t.* licèt in favorabilibus nomine Monachorum veniant etiam omnes Religiosi, ut docet Panormit. *in c. ex parte de postulat. Prælator.*

3 Rursus Religio ex primæva sua significatione excelsam illam denotat virtutem, quæ inter omnes morales est præcipua, & potissima justitiæ pars, quâ debitum cultum, & honorem Deo exhibemus propter ipsius excellentiam, quatenus creationis, & gubernationis rerum omnium est primum, ac universale principium: magis tamen specificè, & ut ad nostrum pertinet institutum religio significat statum Religiosorum, modúmque vivendi juxta speciales constitutiones cum obligatione servandi vota emissa casti-

tatis, paupertatis, & obedientiæ: quo pacto religio est communitas, quæ per specialem vivendi modum ab Ecclesia approbatum se Deo emancipat, ac ejus obsequia dedicat, editis votis perpetuæ paupertatis, castitatis, & obedientiæ: hinc differunt Religiosi à clericis sæcularibus, quia licèt isti etiam per ordinationem Ecclesiasticam ad sacrum ministerium dedicentur, non tamen se Deo obligant per vota obedientiæ,& paupertatis: sed tantùm per votum castitatis, in ipsa susceptione ordinis sacri: Rursus Religiosi sub specialibus constitutionibus in communi vivunt, quod clerici sæculares non præstant.

4 Hinc ad substantiam veræ religionis quatuor sunt necessaria. Primò ut serventur tria consilia Evangelica paupertatis perpetuæ,castitatis, ac obedientiæ, hæc essentialiter, ac inseparabiliter adnectuntur statui religioso, qui sine præfatis tribus votis non subsisteret, ut desumitur *ex c. ad monasterium 6. de statu Monachorum*: siquidem status religiosus est via, ac tendentia ad acquirendam perfectionem Christianam, quæ in charitate Dei consistit, ut significat Apostolus ad Colos. 3. ubi ait, *super omnia autem hac charitatem habete, quod est vinculum perfectionis,& pax Christi exultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in uno corpore* ad id autem requiritur ut vir religiosus renuntiet rebus omnibus creatis, quæ perfectum Dei amorem impedire possunt:ut sunt bona externa, divitiæ,quibus per paupertatem Religiosus renuntiat; voluptates corporis, quas per votum castitatis rejicit; & propria voluntas, quam per votum obedientiæ abrogat.

5 Non tamen paupertas requisita ad statum religiosum constituendum exigit, ut Religiosus fiat omnino incapax dominii acquirendi, vel retinendi, neque ut eo privetur: sed in eo paupertas religiosa est sita, ut per votum paupertatis Religiosus privetur potestate utendi rebus pretio æstimabilibus, vel de illis liberè disponendi sine consensu, ac licentia superioris, ut notat Lessius *lib. 2. c. 4. n. 27.* ubi ait, Religiosos non esse incapaces dominii,sed posse illud retinere, quamdiu superiori visum fuerit,licèt non possint, habere ullum usum illorum bonorum, vel aliorum absque superioris consensu, ut liquet ex constitutione Gregorii XIII. edita hac de re anno 1584. quæ incipit: *ascendente Domino.* Ratio est quia censetur parvi momenti esse dominium illud, cujus usus est omnino dependens à consensu superioris, & alienatio etiam obstricta, ac debita; non enim dominium rerum æstimatur, nisi propter usum, & potestatem disponendi,& in actu secundo perinde se habet, ac si Religiosus dominio illo careret, & licèt *in c. cum ad monasterium de stat Monach.* dicatur, quod abdicatio proprietatis sit de essentia statûs religiosi, id tamen ita intelligitur, ut non possit Religiosus retinere proprietatem,seu dominium rerum temporalium cum libera facultate illis utendi, ac disponendi de iisdem independenter à voluntate superioris.

6 Rursus ad castitatem perfectæ religionis non sufficit castitas conjugalis, sed requiritur absoluta castitas, ut docet Lessius *de justit. c. 14. num. 7.* hinc qui in quibusdam ordinibus militaribus ab Ecclesia approbatis castitatem tantùm conjugalem profitentur, licèt sint personæ ecclesiasticæ, gaudeantque privilegio canonis, & fori; non tamen propriè, ac verè sunt Religiosi, quia non observant primaria Christi consilia: castitas enim conjugalis, non est consilii, sed præcepti, adeo ut conjuges teneantur eam servare, & contenti esse solo usu matrimonii: possunt tamen præfati ordines dici religiones, imperfectæ, & secundùm quid, quatenus participant quædam pertinentia ad statum religionis, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 186. a. 4. ad 3.*& dici possunt hujusmodi equites, ut S. Jacobi,& Alcantaræ Religiosi quoad statum, non quoad usum, eò quia per dispensationem Papæ possint uxores ducere.

Secunda conditio, quæ requiritur ad substantiam veræ religionis est, ut præfata tria 7
consilia Evangelica firmentur voto continente perpetuam obligationem,adeo ut ad statum religiosum non sufficiat nudum, & simplex propositum servandi illa tria consilia Evangelica; sed ulteriùs sit necessaria obligatio personalis per vota Deo edita, & quidem in perpetuum, seu donec Religiosus vixerit: siquidem de ratione status est immobilitas,ac perpetuitas,proinde ut quis constituatur in statu religioso debet hanc immobilitatem,& perpetuitatem promittere. Rursus ex parte promittentis, ac voventis requiritur actualis traditio, per quam is se Deo, & religioni donet, ac dedicet: & ex parte religionis externa acceptio, per quam homo mutans statum peculiariter transit in sortem, & familiam Dei: hinc superior religionis nomine Dei traditionem illam factam à vovente religionem accipit,& voventem in Dei familiam, & in corpus mysticum religionis admittit, ut desumitur *ex c. peractum 13. h. t.*

Tertia conditio est, ut præfata tria vota 8
perpetuæ castitatis, paupertatis, & obedientiæ emittantur in religione approbata per sedem Apostolicam, adeo ut non solùm modus vivendi approbetur, sed etiam quòd admittatur, ut vera religio: nunc enim approbatio Religiosorum ordinum soloRomanoPontifici reservatur, ut fuit statutum in Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. *c. 13.* & refertur *in c. ult. de relig. domib.* siquidem approbatio religionum accensetur majoribus Ecclesiæ causis, quæ sunt reservatæ sedi Apostolicæ *c. majores 3. de baptismo*: siquidem possent facilè in aliqua religione errores irrepere, qui in perniciem tenderent catholicæ religionis. Sunt etiam aliæ causæ, cur summi Pontifices sibi reservaverint hanc approbationem, præsertim ad compescendum quorundam hominum indiscretum ardorem, qui novis religionibus, seu formulis vivendi excogitandis erant intenti, quæ res utique magna incommoda potuisset in Ecclesiam invehere.

Hinc qui profiteretur in religione à sede 9
Apostolica non approbata talis professio foret invalida, neque qui eam fuit professus obligaretur votis paupertatis, & obedientiæ, quia eo ipso,

ipso, quòd Ecclesia prohibet illam formulam vivendi, & profitendi, non tribuit potestatem acceptandi vota illa, proinde prohibet etiam susceptionem habitûs in illis religionibus, ac usum earundem, adeo ut qui eas professi sunt, possint easdem deserere: unde qui in religione non approbata vota emittunt paupertatis, castitatis, & obedientiæ, non tenentur servare vota paupertatis, & obedientiæ, quia talia vota restinxerunt ad illam vitæ formulam, non intendentes se obligare ad paupertatem, & obedientiam, nisi in tali ordine, & juxta directionem superioris ejusdem ordinis.

10 An verò de voto castitatis sit eadem ratio nonnulli dubitant, eò quia executio talis voti non dependeat à potestate superiorum, neque eorundem directione. Sed communior sententia asserit, esse eandem rationem etiam de voto castitatis, quia eo ipso, quòd Ecclesia absolutè prohibet talem religionem, professio in ea facta est nulla; proinde etiam quoad votum castitatis, cum in ea perinde contineatur, ac votum obedientiæ. Tum quia vovens religionem non intendit castitatem vovere, nisi in tali religione, ut nimirum sic vovendo fiat talis religiosus, & quia religio non est approbata, immo prohibita, & professio est nulla, ita etiam votum castitatis emissum juxta directionem talis religionis est irritum. Licèt religiones sanctorum Antonii, Basillii, Augustini, Benedicti non videantur ab initio fuisse approbatæ à summo Pontifice, sed tantùm ab Episcopis, quibus tunc suberant: nihilominus postea ipso usu fuerunt admissæ, & etiam approbatæ à summis Pontificibus, à quibus postea fuerunt laudatæ.

11 Quarta conditio est, ut emittens vota religionis constituatur sub alicujus superioris, seu Prælati ecclesiastici jurisdictione, & potestate; adeo ut possit Religiosos subditos adigere non solùm per pœnas temporales, sed etiam spirituales ad servandam regulam: hæc tamen jurisdictio non oritur ex natura votorum, quia nemo potest per solum votum ita alteri se subjicere, ut eidem spiritualem jurisdictionem in se ipsum tribuat: quamobrem hæc jurisdictio derivatur ab ipso superiore approbante religionem, scilicet à summo Pontifice, à quo talis jurisdictio communicatur superioribus religionum, seu Generalibus, Provincialibus, aliisque immediatè superioribus: hinc in Prælato religionis duplex datur potestas, una gubernativa, seu Oeconomica, cujus Prælatus potest præcipere Religiosis sibi subditis: imò & per inflictas pœnas illos etiam adigere ad servandam regularem disciplinam. Alia est jurisdictio spiritualis, quæ pertinet ad claves Ecclesiæ, & consistit in potestate ligandi, & solvendi, & ecclesiasticas censuras ferendi; quæ potestas distincta est, ac separabilis à priore potestate, ut liquet in Abbatissis, quæ cùm fœminæ sint, non sunt capaces spiritualis jurisdictionis propriè dictæ, & nihilominus habent potestatem gubernativam ratione voti obedientiæ præstiti à subditis: hæc autem potestas jurisdictionis necessaria est ad perfectum regimen ordinis religiosi, & residet in Prælato Religiosorum, vel in Episcopo.

An verò status religiosus fuerit institutus jure divino, vel tantùm ecclesiastico. Respondetur cum distinctione, si enim sermo sit de statu religionis secundùm se, & quoad substantiam suam certum est, fuisse institutum à Christo domino in lege Evangelica, & statim cœpisse propagari, ac frequentari, ut liquet *ex c. 4. & 5. act. Apostol.* quo pacto dici potest de jure divino non tamen præcipiente, se duntaxat consulente, ut docet Suarez *tom. 3. de relig lib 3. c. 2. num. 3.* ratio est, quia Christus fuit homines ad illa tria consilia Evangelica exhortatus, & ad vota perpetua de iisdem edenda, ut colligitur de paupertate ex Matth. 16. *qui vult, venire post me, abneget se metipsum*: & quia status religiosi consistit in his tribus votis castitatis perpetuæ paupertatis, & obedientiæ: sequitur, statum religionis secundùm se, & quoad substantiam in lege Evangelica esse de jure divino, non præcipiente, sed consulente. 12

Sin verò consideretur status religiosus quoad peculiarem, ac determinatum modum vivendi, seu quoad talem particularem regulam, non est de jure divino, seu institutione Christi; sed tantùm de jure Ecclesiæ, quæ certas potest conditiones statuere, sine quibus vota acceptari non debeant, ut religiosa, & in ordine ad constituendum statum religiosum: sicuti contractui matrimonii apposuit solemnitates denuntiationum, testium, & præsentiæ Parochi; sine quibus contractus est irritus, & matrimonium nullum: ita etiam ut vota valida sint in ordine ad constituendum statum religiosum Ecclesia vult, ut religio illa sit approbata à sede apostolica, à qua approbatione dependeant vota illa, quoad validitatem: unde Ecclesia potest apponere quasdam conditiones, & illas pro temporum varietate etiam mutare in ordine ad validitatem votorum; quo pacto dicitur Christus instituisse Sacramenta Ecclesiæ, quoad ea quæ pertinent ad eorum substantiam, quamvis accidentalia, Ecclesiæ determinanda reliquerit. 13

Hinc sicut quæ pertinent ad substantiam Sacramentorum, sunt eadem in omnibus ecclesiis græcis, & latinis: ita omnes religiosi ordines conveniunt in iis, quæ pertinent ad essentiam status religiosi; consistit essentia status religiosi in tribus prærecensitis votis editis, & ab Ecclesia acceptis, ut rectè docet Suarez *tom. 4. de relig. tract. 9. de variet. relig. lib. 1. c. 1. n. 2.* Diversitas verò in sacris ordinibus provenit ex duobus. Primò ex particulari fine, seu functione, ratione cujus quilibet ordo est speciatim institutus, ut docet D. Thomas *q. 188. art. 1.* siquidem ex sacris Religiosorum ordinibus quidam sunt instituti, ut præter observantiam votorum essentialium, potissimùm se exerceant in operibus vitæ contemplativæ; cujusmodi sunt religiosi ordines instituti à sanctis Antonio, Pachomio, Basilio, Benedicto, Brunone, quorum cultores cum vacent solitudini, Monachi vocantur. Alii religiosi ordines fuerunt instituti ad opera corporalia vitæ activæ, ut ad redimendos captivos, ad suscipiendos peregrinos, ad serviendum infirmis, ad defendendam Ecclesiam contra hostes fidei: hæc enim omnia cùm sint 14

opera charitatis, per eorundem exercitia tenditur ad perfectionem: quapropter ad ea obeunda potest peculiari studio aliquis ordo Religiosorum institui, ut docet D. Thomas *loc. cit. q. 189.* Alii demum sunt Religiosorum ordines, qui participant de utraque vita activa, & contemplativa, adeo ut partim ad contemplationem, partim ad opera vitæ activæ incumbant, tales sunt ordines mendicantium, ac clericorum omnium Regularium.

15 Secundò differunt Religiosorum ordines ex particularibus mediis, ac ritibus, quibus utuntur, vel ad vota sua exactiùs servanda, vel ad functionem propriam meliùs obeundam: qua ratione inter ordines institutos ad contemplationem magna adest varietas in habitu, victu, jejuniis, aliisque piis exercitiis, quo fit, ut variæ sint religionum constitutiones, quibus hæc speciatim præscribuntur.

16 Quamvis doctores nonnisi quatuor recenseant approbatas regulas, sub quibus omnes religiosi ordines militant, scilicet Basilii, Augustini, Benedicti, & Francisci: nihilominus singuli ordines proprias constitutiones propriæ regulæ adjunxerunt, quibus inter se discrepant, tametsi omnes ordines eandem regulam sequantur: quo pacto sub regula S. Basilii vivunt fere omnes græci Monachi: sub regula S. Augustini fere omnes Canonici, & Clerici Regulares, Dominicani, Augustiniani, Servitæ, & alii plures. Sub regula S. Benedicti omnes Monachi nigri, Benedictini, Cluniacenses, Cistercienses Camaldulenses, Cœlestini, & alii, qui omnes licèt easdem habeant S. Benedicti regulas; illis tamen proprias addiderunt constitutiones.

17 Cæterum hæc sacrorum ordinum varietas plurimum adfert Ecclesiæ ornamenti: perinde ac Reipublicæ politicæ est ornatui si in ea sint omnia genera officiorum, quæ juvent Reipublicæ regimen; ita varietas ordinum Ecclesiam mirificè exornat, juvátque ad excolendas exercitiis spiritualibus animas: est etiam utilis, quia tali ratione pluribus patet aditus ad statum perfectionis: siquidem qui non est idoneus ad unum exercitii genus, seu ad contemplationem, est idoneus ad aliud, quo pacto potest institutum incumbens vitæ activæ profiteri.

18 Quòd si quæratur, quisnam ex omnibus prærecensitis ordinibus Religiosorum sit perfectior, respondetur cum D. Thoma perfectionem Religiosorum ordinum primariò spectandam esse ex fine; & secundariò ex mediis: quapropter illi ordines sunt absolutè perfectiores, qui ordinantur ad finem intrinsecum, seu perfectiorem functionem: proinde quia spiritus est perfectior corpore, & functiones animæ illis corporis, fit, quòd illi ordines sint cæteris perfectiores, quorum proprius finis est vacare operibus vitæ contemplativæ: sunt enim perfectiores aliis, qui tantùm operibus vitæ activæ, seu corporeis incumbunt. Rursus qui non tantùm contemplationi vacant, sed etiam contemplationē in alios transfundunt perfectiores sunt, quàm qui soli contemplationi sunt addicti; tales sunt in Ecclesia ordines instituti ad prædicandum, Sacramenta ministranda, & salutem æternam proximi promovendam: siquidem perfectius est illuminare, quàm lucere.

Tum quia hi ordines proximiùs accedunt ad statum Episcoporum, ad quos pertinet alios ad perfectionem adducere. Tum quia hoc est obire munus Apostolorum, & ipsius Christi. Tum quia nil potest esse excellentius, nil Deo gratius, quàm studium salutis animarum, ob quam Deus creavit mundum, & factus est homo: ut enim homines salvos faceret plura fuit passus, mortem subivit, Sacramenta instituit: tum quia hi sacri ordines sunt mixti ex utraque vita contemplativa, & activa, & continent excellentissimas utriusque functiones. Demum sunt etiam naturæ humanæ magis accommodati. 19

§. II.

De Ingredientibus Religionem, & iis qui prohibentur ingredi.

POssunt religionem ingredi, ejúsque onus subire quotquot sunt sui juris, & qui alteri non sunt obstricti, tametsi impuberes sint, etiam ante annos pubertatis, ut à mundi vanitate abstracti regulari vitæ assuescant, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 189. art. 5.* adeo ut pueri septennes rationis usum habentes possint habitum regularem suscipere, & voto se obstringere religionis: siquidem liberè offerre se ad perpetuum Dei servitium in omni ætate semper, est licitum. 1

Juvat tamen observare, quòd tametsi puer septennis regularem suscipiat habitum, ac per plures annos in religione moretur, non tamen verè, ac propriè dicitur Novitius, eò quia annum probationis jure novo non possunt Novitii inchoare nisi post expletos pubertatis annos: siquidem impuberes non censentur habere liberum propriæ discretionis arbitrium, proinde dependent à parentum, ac tutorum voluntate, & imperio: gaudent tamen impuberes in religionem suscepti, si infantiam excesserunt, privilegio canonis; ut habetur *in c. 21. §. quamvis de sent. excommun. in 6.* quia per hoc, quòd susceperint habitum religiosum, ac vivant in religione, accensentur & ipsi Religiosis. Imò non solùm pueri septennes, ac impuberes, verùm etiam infantes ante usum rationis possunt religionem ingredi, & ab ejus Prælato recipi, ac indui habitu religioso accedente tamen consensu parentum *c. ult. caus. 20. q. 2.* quia cùm infantes nequeant proprium consensum præstare ob judicij defectum, ideo si absque consensu parentum susciperentur in religionem tam ipsis infantibus, quàm eorum parentibus fieret injuria. 2

Cæterum possunt parentes filios impuberes religioni offerre, non solùm ut in illa educentur sub regulari disciplina, verùm etiam ut in eadem professionem emittant *c. 1. caus. 20. q. 2.* ubi dicitur, quòd parentes, quantum in ipsis est, possint infantes offerre religioni, ut perpetuò in eadem remaneant, siquidem parentes habent jus, & potestatem in filios suos, proinde possunt de illis disponere in omnem usum justum. 3

ſum, & legitimum, & uberius bonum ſpirituale filiorum. Quòd ſi filius infra legitimam ætatem ſine conſenſu expreſſo, vel tacito parentum ingrediatur religionem, & parentes infra annum non reclamaverint ad Papam, aut Epiſcopum, vel ejus Vicarium, non poſſunt poſt annum illum revocare, ut habetur *in c. ſi quis 2. h. t.* quia cùm parentes potuerint reclamare, & non reclamârint poſt tantam moram, præſumuntur conſenſiſſe.

4 Quamvis ante annos pubertatis non poſſint impuberes religionem profiteri, ut habetur *in c. nullus 1. h. t.* poſſunt tamen ex conſenſu parentum in religionem recipi, ut in illa educentur: ſiquidem filii usque ad pubertatem in hiſce ſubjacent diſpoſitioni, & arbitrio parentum, qui tamen intra annum, & diem poſſunt filios revocare à Monaſterio, & ſi hoc valde diſtet, ut parentes infra annum, & diem non poſſint commodè filium impuberem revocare, adhuc iiſdem conceditur longius tempus. Si tamen impubes proximus pubertati religionem ingrederetur, ſine conſenſu parentum, tunc illis non concederetur integer annus ad reclamandum, ſed tantùm illud tempus, quod ſupereſt ad pubertatem: ſiquidem poſt pubertatem liberum eſt filiis religionem ingredi etiam contradicentibus parentibus, à quibus propterea non poſſunt amplius revocari. Non ſolùm parentes, ſed etiam tutores poteſtatem habent pupillum, ſeu impuberem offerendi religioni, & etiam revocandi ingreſſum, ſi ſine eorum conſenſu pupillus ingreſſus ſit religionem, & deſumitur *ex c. 2. cauſ. 20. q. 2.* ubi tutores æquiparantur parentibus etiam in ordine ad revocandum pupillum à monaſterio, ſi ipſi non conſenſerint expreſsè, vel tacitè, quia tutor pupilli eſt inſtar patris, & poteſtatem habet in ejus perſonam: ſuccedit enim patri quoad omnia, quæ ad gubernationem filii pertinent, adeo ut tutor perinde ac pater poſſit vota irritare pupilli.

5 Sin verò pater reluctantem filium impuberem, qui tamen infantiam exceſſit, & uſum habuit rationis ad religionis ingreſſum compulit, poteſt filius ab illa recedere etiam ante annos pubertatis, quia ut habetur in *c. non eſt 10. cauſ. 15. q. 5.* Deus non niſi voluntarium militem diligit, idque vel maximè procedit, ſi talis ingreſſus fuerit in ordine ad profeſſionem emittendam ſuo tempore: quia ſe haberet tanquam ſponſalia, quæ ſunt irrita, & nullam pariunt obligationem, ſi impubes expreſsè, vel tacitè non conſentiat *c. unic. de ſponſ. impub. in 6.* etenim profeſſio religioſa, perinde ac matrimonium tribuit ſtatum immutabilem, proinde ex ſua natura exigit liberum conſenſum.

6 Contraria tamen ſententia videtur probabilior, adeo ut filius teneatur permanere in religione, donec annos pubertatis compleverit, quamvis à patre fuerit adactus ingredi, & deſumitur *ex c. ſi quis 2. h. t.* ratio eſt, quia ſicut parentes poſſunt filium, vel filiam impuberem revocare ex monaſterio, ſi non conſenſerunt ingredi; ita etiam poſſunt filium, vel filiam adigere ad ingrediendum, & morandum in religione, donec pubertatem expleverint, quia eſt ejuſdem poteſtatis ligare, & ſolvere.

Epiſcopi cùm jurejurando obſtricti ſint obedire Romano Pontifici, non poſſunt ſine illius conſenſu religionem ingredi, nec in ea profeſſionem emittere: quia ſicut maritus non poteſt uxorem deſerere, ſine ejus conſenſu, ita neque Epiſcopus ſuam Eccleſiam ſine conſenſu Papæ, qui curam gerit omnium Eccleſiarum, & deſumitur *ex c. niſi cum pridem de renuntiat.* ubi ex cauſa ingrediendæ religionis non permittitur Epiſcopis renuntiare epiſcopatui: neque ſolet Pontifex hanc licentiam Epiſcopis concedere, ſive iſti conſecrati fuerint, ſive tantùm electi, & confirmati, licèt nondum conſecrati, quia talis Epiſcopus electus, & confirmatus eſt etiam ſponſus ſuæ Eccleſiæ, cui ſine licentia Papæ non poteſt renuntiare *c. 2. de renuntiat. Epiſcopor.* Quòd ſi Epiſcopus ſit tantùm electus, & nondum confirmatus, ſicut ſpirituali conjugio nondum eſt obligatus Eccleſiæ; ita etiam ſine licentia Papæ, poteſt renuntiare epiſcopatui, quapropter etiam poteſt profiteri in religione. Immo hoc etiam procedit de Epiſcopo conſecrato, ſi nullum habeat Epiſcopatum, eò quia illi legitimè renuntiaverit, quia tunc ceſſat ratio prohibitionis, ſcilicet obligatio Eccleſiæ, quæ in Epiſcopo eſt impedimentum aſſumendi ſtatum religioſum: non ita Epiſcopi titulares, quia ſunt alligati certæ Eccleſiæ, tametſi per accidens ob infidelium occupationem, vel ob Tyrannorum perſecutionem non poſſint actu præeſſe ſuo Epiſcopatui *argum. c. poſt translationem 11. de renuntiat.* 7

An verò ſi impedimentum fuerit perpetuum, & nulla illuxerit ſpes recuperandi epiſcopatum poſſit talis Epiſcopus ſine licentia Papæ religionem ingredi, & in eadem profiteri; affirmant aliqui: ſed tutior ſententia aſſerit, requiri licentiam Pontificis, eò quia tale impedimentum ſit extrinſecum. Ponuntur tamen in jure quædam cauſæ, ob quas Epiſcopis facultas conceditur renuntiandi Epiſcopatui in ordine ad religionem ingrediendam: ſuntque conſcientia criminis impedientis etiam poſt pœnitentiam executionem officii; debilitas corporis, defectus ſcientiæ, malitia plebis, grave ſcandalum, & irregularitas. 8

Quòd ſi Epiſcopus voveret religionem, docet D. Thomas 2. 2. *q. 189. art. 7.* tale votum non fore invalidum, eò quia fieri poſſit, ut id Eccleſiæ ſit melius, proinde teneretur, qui vovit, ſuum votum aperire ſummo Pontifici, & facultatem illud exequendi petere. An verò profeſſio religioſa emiſſa ab Epiſcopo electo, & confirmato valida ſit? Affirmant aliqui, eò quia nullo poſitivo jure irritetur, ſed tantùm prohibeatur: & ex natura ſua non eſt invalida, eò quia vincula profeſſionis, & Epiſcopatus non ſunt formaliter incompatibilia cùm Religioſus profeſſus poſſit promoveri ad Epiſcopatum, ſitque Epiſcopus Religioſus: contraria tamen ſententia videtur probabilior, nimirum talem profeſſionem emiſſam ſine licentia Papæ eſſe irritam, quia cùm Eccleſia prohibeat, ne Epiſcopus deſerat ſuum gregem ſine licentia Papæ, ita Eccleſia talem profeſſionem non acceptat, utpote contra intentionem ſuam. Hinc ad fundamentum 9

mentum oppositæ sententiæ respondetur, quòd tametsi status religiosus, & episcopalis, non sint incompatibiles de jure naturæ seclusa prohibitione juris positivi: sunt tamen incompatibiles ratione prohibitionis, qua Ecclesia non acceptat talem professionem. Professio religiosa non sortitur suum valorem, si non acceptetur ab Ecclesia, ejusque supremo Pastore Christi Vicario. Cæterum alii Prælati Episcopo inferiores, tametsi habentes jurisdictionem quasi episcopalem possunt sine licentia Papæ religionem ingredi, & in ea profiteri, quia isti non sunt spirituali conjugio, ac perpetuo vinculo obligati Ecclesiæ, nec ad munus pastorale, & nullo jure prohibetur ipsis ingressus in religionem. Nihilominus ex decentia tenentur, & ipsi licentiam à Papa petere, si eidem immediatè subjiciantur.

10 Conjuges non possunt post consummatum matrimonium religionem ingredi, hinc si altero ignorante, vel non consentiente profiteatur religionem, potest alter conjux professionem illam irritare, & conjugem repetere, in quo casu conjux, qui post consummatum matrimonium professionem solemnem emisit, teneretur redire ad conjugem, & debitum petenti reddere, non verò exigere, quia quantum est ex se semper remanet adstrictus voto castitatis. Possunt tamen conjuges etiam post consummatum matrimonium religionem ingredi, si mutuus accesserit consensus: verùm uxor consentiens ingressui mariti, teneretur etiam ipsa religionem ingredi si juvenis esset, vel talis, ut ex eo quòd maneat in sæculo, timeri possit de incontinentia. Quòd si uxor fuerit senex, & tale periculum moraliter absit, tunc sufficit votum continentiæ emissum in manibus Episcopi: quâ verò ætate mulier conjugata dicatur senex, ut ejus vir possit religionem profiteri remanente illa in sæculo cum solo voto castitatis non conveniunt doctores: alii asserunt, fœminam quinquagenariam censeri senem quoad effectum incontinentiæ, quia tam senex est mulier quinquagenaria, quàm vir sexagenarius: in hac enim ætate tepescit in utroque ardor libidinis: mulier enim celeriùs senescit, quàm vir, adhærent huic sententiæ Bonacina *de matrim. q. 3. punct. 4. n. 12.* Filliucius *tract. 10. punct. 2. num. 133.* Alii volunt fœminam dici senem quoad hunc effectum quando est sexagenaria, ut censet Azorius *tom. 1. lib. 12. c. 1. q. 6.*

11 Putârim tamen cum Pontio *de matrim. lib. 9. c. 12. num. 1.* hanc senectutem quoad effectum incontinentiæ non esse desumendam ex sola circumstantia ætatis, sed etiam ex aliis, præsertim personæ, valetudinis, roboris, morum, propensionis, & vitæ anteactæ: unde ad Episcopum pertinet maturè has omnes circumstantias considerare, ac judicare utrum uxor in his casibus citra periculum incontinentiæ possit in sæculo manere: quamobrem in tali casu tenetur uxor licentiam ab Episcopo petere, ut desumitur *ex c. si vir, & uxor 27. q. 2.* & *c. quia Agatho*: & sicut uxor consentiens in ingressū mariti tenetur ipsa ingredi, vel saltem profiteri continentiam, ita etiam maritus, si consentiat in ingressum uxoris. Dantur tamen aliquot casus, in quibus alter conjux potest invito altero religionem ingredi. Primò si nondum matrimonium consummaverit *c. verùm, & c. ex publico de conv. conjug.*

Secundò etiam post consummatum matrimonium potest uxor juxta valdè probabilem sententiam religionem ingredi; si vir per vim matrimonium consummaverit ante expletum primum bimestre, quod illi à jure conceditur, quia tunc maritus gravem uxori injuriam intulit: proinde non debet hæc ob illam vim sibi illatam privari suo jure. Et hoc etiam procedit, si talis consummatio fuerit per gravem metum extorta, ut docent Sanchez *de matrim. lib. 2. disp. 22. num. 6.* Diana *de sacram. resolut. 241. pag. 3.* 12

Tertiò si alter conjugum adulterium committat, potest alter qui est innocens religionem ingredi: debet tamen primò fieri separatio authoritate judicis, & cognitâ causâ, ut non possit repeti, & cogi ad redeundum, ut habetur *in c. Agathosa 27. q. 2. c. porro de divortiis.* Quòd si alter etiam adulterium occultè commiserit non potest conjugem dimittere, ut religionem ingrediatur: siquidem paria delicta mutua compensatione tolluntur; hoc idem procedit, si cognito illius peccato debitum petiit, vel reddidit, quia illi censetur reconciliatus, & jus suum condonâsse. 13

Quartò si alter conjux incidat in hæresin, & judicio Ecclesiæ fiat separatio; quia tunc innocens potest religionem ingredi, tametsi alter resipuerit. 14

Rursus non possunt religionem ingredi, qui sub futuri matrimonii promissione puellam deflorârunt, quamvis fictè promiserint, quia ratione gravis damni illati puellæ tenentur stare promisso, vel saltem eam dotare juxta illius conditionem, ut docet Diana *de sacramentis resolut. 203. p. 3.* dantur tamen aliquot casus, in quibus non tenetur stuprator defloratā puellam ducere. Primò si notabiliter excedat statum puellæ ratione præsertim nobilitatis: & puella hujus excessus erat conscia, ut si vir equestris puellam rusticam defloraret spe matrimonii. Secundò si probabiliter timeatur infaustus exitus. Tertiò, quando fœmina se finxit virginem, cùm talis non esset, ac propterea decepit virum: in hisce enim casibus liberum est viro ad religionem transire. An verò qui priùs votum emisit religionis, aut castitatis, & postea virginem defloravit cum promissione matrimonii teneatur ad matrimonium, vel potiùs ad votum? communis sententia est, teneri ad matrimonium contrahendum, si puella votum promittentis matrimonium ignoraverit: ratio est, quia ingressus religionis jam factus est ei illicitus, quia qui religionem vovit non potest eam ingredi, nisi gravem injuriam irrogando puellæ, quia obligatio strictæ justitiæ præponderat obligationi religionis: unde cum promittens grave damnum intulerit puellæ, nec hoc possit aliter ex æquo resarciri, nisi eandē ducendo, tenetur eam ducere; siquidem puella bona fide ex parte sua complevit contractum cum damno propriæ pudicitiæ, 15

pro-

proinde etiam alter tenetur ex parte sua stare eidem contractui.

16 Neque potest puella adigi ad admittendam aliam compensationem, quia pudicitia non est pecuniâ æstimabilis: neque puella tenetur subire infamiam deperditæ virginitatis, ut ille votum suum adimpleat. Nihilominus contrariam sententiam tenent Navarr. Rodriquez. Layman. *lib. 5. tract. 10. p. 1. c. 2. num. 5.* & alii apud Dianam *p. 5. tract. 15. resolut. 38.* Quòd si puella sciverit promittentem matrimonium jam antea vovisse castitatem, vel religionem, non posset tunc nuptias urgere, quia non contraxisset cum bona fide: siquidem scivit ipsum non potuisse nuptias promittere ob votum religionis, vel castitatis, & scivit, quòd promissio non posset ab ipso licitè præstari. An verò in hisce casibus impetranda sit dispensatio voti? Putârim id non esse necesse, eò quia executio voti emissi sit ei illicita.

17 In praxi tamen consulendum est, ut relaxatio voti petatur, alioquin teneretur, qui vovit ex parte sua castitatem servare, si eam vovit, proinde non posset debitum petere, sed tantùm reddere petente conjuge implicitè, vel explicitè; unde ad petendum debitum tenetur dispensationem voti obtinere. Quid verò dicendum sit de illo, qui post emissum votum religionis, vel castitatis contraxit postea sponsalia, & licèt non obtinuerit usuram corporis, talem tamen exercuit familiaritatem cum sponsa, ut moverit suspicionem copulæ.

18 Putant aliqui cum Corduba, & Lopez *1. p. c. 76.* teneri puellam ducere, eò quia non possit damnum suspicionis aliter resarcire: sed ego putârim teneri votum exequi, & religionem ingredi, quia votum religionis prævalet sponsalibus, quando puella non fuit deflorata: illa enim suspicio est tantùm extrinseca, & temerè fundata: ex eo enim quòd sponsus familiariter agat cum sponsa, non debet inde argui, quòd impurè tractaverit cum ipsa. Quòd si puella vi, vel dolo fuisset deflorata, vel precibus violentiæ æquipollentibus: & corruptor ut huic injuriæ satisfaciat spontè promittat ei matrimonium, tunc tenetur stare promisso, & non potest illâ invitâ religionem ingredi, quia ex vi illius deflorationis injuriosæ, tenetur eam ducere, vel dotare, ut desumitur *ex c. 1. de adulter.* quod ex lege veteri translatum est in jus canonium: si enim puella fuerit contenta dote, tenetur corruptor emissum antea votum exequi.

19 Servi non possunt religionem ingredi, nec in ea professionem emittere absque consensu domini, quia cum sint sub jure Domini furtum committerent, si injustè se subtraherent potestati Domini: siquidem illum privarent jure suo. Hinc si servus inscio Domino sit religionem ingressus, potest intra tres annos à Domino repeti, cui est restituendus cum omnibus, quæ secum attulit; fide tamen accepta de impunitate quòd servus non sit puniendus à Domino. Quòd si intra triennium computandum à tempore scientiæ, vel inchoatæ probationis, seu assumpti habitûs regularis servus non fuerit repetitus, non potest postea repeti, quamvis nondum professionem emiserit, nisi Dominus ita longè distet, ut inveniri non possit; & tunc tantùm illa sunt Domino restituenda, quæ servus secum attulit in monasterium, ut desumitur *ex c. si quis 3. caus. 17. q. 2.* quia tunc in favorem religionis censetur Dominus, qui intra triennium non repetiit suum servum, consensisse tacitè, ut in illa remaneat, ut notat Glossa *in c. si quis 2. h. t. V. intra triennium*, id tamen procedit dummodo ipsum bona fide receperit, adeo ut ignoraverit servum esse, & tunc non tenetur domino ad aliam compensationem, si non fuit in mala fide, ut desumitur *ex d. c. si quis in fin.* Quòd si servus intra triennium professionem solemnem emittat mala fide fingens se liberum, cùm sciat se servum esse, & sub alieno, non proprio jure, potest tunc à domino in servitutem revocari, ne ex sua fraude lucrum reportet. Sin autem religio ipsa fuerit in culpa, eò quia admiserit, quem sciebat servum esse, vel quia si dubitaverit, & nihilominus neglexerit debitam præmittere diligentiam ad veritatem inquirendam, tunc tenetur ipsa religio satisfacere, & compensare domino damnum illatum ob servi jacturam, & damnum quod inde fuit passus.

Cæterum si bona fide servum admisit, sufficit si eundem restituat domino, ut docet Suarez *de relig. lib. 6. c. 6. num. 4.* Hæc autem procedunt non solùm de veris servis, & mancipiis, verùm etiam de servis originaliis, & adscriptitiis, seu colonis fundo adscriptis. Professio autem à servo infra triennium absque consensu Domini emissa non solùm est illicita, sed etiam invalida, ut notat Azorius *p. 1. lib. 12. c. 1. q. 3.* videtur desumi *ex c. si quis 17. q. 2.* ratio est, quia servus quoad actiones utiles est totus sub jure Domini: unde furtum faceret sui, si se illi subtraheret; quapropter etiam si professionem in religione emisisset adhuc Domino petenti esset restituendus: & in tali casu teneretur servus apud Dominum castitatem servare, si ad illam absolutè, & independenter à statu religionis intenderit se obligare: siquidem potuit invito Domino ad illam se obstringere. Hoc autem intelligitur de servo, qui manet in statu servitutis; non verò de illo qui per fugam ad suos, enactus est libertatem. Nihilominus professionem religiosam emissam à servo validam esse docet Suarez *lib. 6. de relig. c. 6. num. 3.* eò quia nullo jure positivo irritetur: Prior tamen sententia communior est. 20

Gravatus ære alieno, si creditoribus solvendo non sit, & inter paucos annos manens in sæculo possit debita sua extinguere, & creditoribus satisfacere, non potest religionem ingredi, quia æquitas non patitur, ut cum damno aliorum quis ingrediatur religionem, si illud absque gravi incommodo potest impedire, ex eo quod aliquamdiu maneat in sæculo: unde quamvis debitor hic, & nunc non sit solvendo creditoribus, si tamen adsit spes quòd intra paucos annos manens in sæculo possit ex acquisitis arte, vel industria suis creditoribus satisfacere, non potest tunc religionem ingredi, nisi priùs suis creditoribus satisfecerit. Quòd si probabilis 21

bilis spes non illuceat satisfaciendi intra illud tempus: & manendo diutiùs in sæculo incurreret notabile periculum salutis, posset tunc religionem ingredi; & relinquere bona, quæ supersunt creditoribus dividenda pro rata, ut docet D. Thomas *q.* 88. *art.* 6. *ad* 3. ubi apertè docet, non teneri in sæculo remanere, ut solvat, sed sufficere si de bonis præsentibus satisfaciat creditoribus: & dat rationem, quia persona hominis liberi non est pro pecunia obligata, ut ipsa sit quasi serva creditorum; sed tantùm obligata est ad satisfaciendum ipsis ex propriis bonis, quæ tunc habet: quamobrem traditio, per quam debitor se tradit religioni per professionem valida est, quamvis illicita, quatenus cedit in præjudicium creditorum. Non tamen si gravatus ære alieno admissus fuerit in religionem, hæc obligatur ad ejus debita extinguenda, nisi fortassis ex tali ingressu facta fuerit locupletior. Neque obstat, quòd ex constitutione Sixti V. quæ incipit *cum de omnibus*, gravatus ære alieno reddatur inhabilis ad emittendam religiosam professionem: quia hæc constitutio à Clemente VIII. quoad professionis nullitatem moderata fuit, ac reducta ad terminos juris communis, proinde non manet in suo vigore, & solùm habet vim quoad illicitam illius receptionem, & pœnas recipientium, ut liquet ex Bulla Clementis VIII. edita anno 1602. die 2. Aprilis, cui initium est: *In suprema eccles. Apost. specula.*

22 Qui reddendis rationibus obnoxii sunt, nec possunt religionem ingredi, eò quia eorum personæ sint ad talem functionem obstrictæ, unde debent priùs se expedire, si sint ratiocinia Reipublicæ: quòd si sint ratiocinia privatorum, quamvis conveniens, & honestum sit, ut ab iisdem se priùs expediant antequam religionem ingrediantur, non tamen id censetur absolutè necessarium. Non tamen desunt doctores, qui doceant, obligatos publicis, & privatis ratiociniis reddendis arceri ab ingressu religionis: eò quia in constitutione Sixti V. dicatur, quòd reddendis ratiociniis obnoxii nullatenus recipiantur, & quia Pontifex non distinguit, ita nec nos debemus distinctionem adhibere. Secus est de illo, qui ad aliquod officium obeundum longo tempore se obstrinxit, ut ad docendum per decennium, ad serviendum perpetuò in hospitali, ad administrandam Rempublicam: quia in similibus contractibus videtur exceptus status perfectionis, & semper intelligitur tacita conditio, nisi fuero religionem ingressus: siquidem præfati contractus non debent ita intelligi, ut contrahens censeatur sibi aditum ad statum perfectionis voluisse intercludere: quinimò quamvis contractus essent juramento firmati, adhuc contrahens posset in religionem ingredi: ratio est, quia juramentum sequitur naturam contractus, super quem cadit, perinde ac accessorium sequitur naturam sui principalis: & quia hujusmodi contractus intelliguntur celebrari sub tacita conditione nisi contrahens fuerit religionem ingressus; ita etiam juramentum intelligitur emissum sub eadem tacita conditione.

23 Filiusfamilias nequit religionem ingredi, si ejus parens extrema, vel graviori prematur egestate, & ipse non possit aliter illi succurrere nisi manendo in sæculo, quia jure naturæ tenetur tunc parentem alere: & hoc etiam procedit de parente, si filius pari necessitate premeretur: non tamen est ea obligatio erga fratres, & sorores, quia non est inter illos dependentia, sicut inter patrem, & filium. Quòd si filius non posset parentib⁹ in sæculo providere sine dispendio propriæ salutis, seu probabili periculo peccati lethalis, posset tunc religionem ingredi, quia quisque ex charitate ordinata tenetur pluris facere suam propriam salutem spiritualem, eamque magis procurare, quàm corporalem salutem parentum. Rursus si alius sit in sæculo, qui possit, & velit parenti summè indigenti subvenire; posset tunc filius religionem ingredi: siquidem Christus quosdam vocavit filios, qui adhuc parentes habebant paupertate laborantes; ut etiam Jacobum, & Joannem filios Zæbedei, qui relictis retibus, & parte, secuti sunt Christum: ubi notat Liranus, eos reliquisse proprios parentes, eò quia alii adfuerint, qui illis subvenirent.

Cæterum si filius parente constituto in gravi necessitate professionem ediderit in religione; tenetur egredi si aliter eidem non potest subvenire: ratio est, quia stante tali necessitate patris, non poterat filius ex obligatione jam contracta subveniendi patri extrema vel gravi necessitate laboranti religionem ingredi. Quòd si filius jam emiserit solemnem professionem, hæc non est irrita, sed tantùm suspenditur ejus executio donec parenti providerit. Quòd si parens ex casu fortuito post emissam à filio professionem inciderit in illam paupertatem, non tenetur tunc filius egredi; quamvis si velit, possit obtenta priùs licentia à Prælato: ratio est, quia per editam professionem mutavit statum, nec ampliùs subest patriæ potestati, sed Prælato; quamobrem illi obligationi supervenienti non tenetur filius satisfacere, nisi quantum potest salvo statu: hoc autem intelligendum est de egestate non extrema, sed minore, & in qua parens potest utcunque vivere, quamvis plura sentiat incommoda: alioquin si necessitas extrema foret, teneretur filius subvenire parenti etiam egrediendo religionem petita priùs licentia, tametsi non obtenta, quia obedientiæ votum non debet impedire obligationem justitiæ, & misericordiæ exercendæ in proprium patrem. 24

Teneretur tamen filius egressus è religione habitum gestare religiosum nisi foret impedimento ad lucrandum pro sustentatione parentis: neque in dimissione habitus potest Prælatus dispensare, sed solus Papa, ut habetur *in c.* 2. *ne cler. vel Monach. in* 6. Rursus Religiosus, quamdiu manet in sæculo, tenetur observare non solùm essentialia religionis; verùm etiam majora præcepta, & minores observantias suæ religionis, ut jejunia, & alia id genus eo modo, quo possunt commodè observari. 25

Demum debet filius statim ac patrem sublevavit ab illa extrema necessitate, eique providit, iterum religionem ingredi, ut etiam si pa- 26

set objerit, & etiam si à Prælato religionis fuerit requisitus, & ille se offerat, quòd velit procurare necessaria pro congrua sustentatione parentis, debet etiam tunc filius paratus esse ad religionẽ redire. Laudabile hinc est, si filii abstineant ab ingressu religionis pro tempore, adeo ut illum differant, si possint parentes gravatos ære alieno juvare: & etiam quando necessitas parentum, licèt non sit extrema, nec ita gravis, ut eos mendicare adigat, aut aliis inservire; est nihilominus valdè gravis. Ut etiam quando parentes plures habent filias, quarum pudicitia periclitatur, nisi illis subveniatur. Et demum quando parentes deberent decidere notabiliter de suo statu, ac ad summam devenire miseriam: in his enim, & similibus casibus possunt filii abstinere ab ingressu religionis, vel illum differre, ut parentibus succurrant.

27 Illegitimi non possunt religionem ingredi, in qua ejus pater sive ante, sive post nativitatem filii professus fuit, si adhuc sit superstes. Immo sunt plures religiones, quæ ex vi propriarum constitutionum excludunt homicidas, infames, natos ex Judæis, Saracenis, vel Hæreticis usque ad quartam generationem: & pro sacro ordine fratrum minorum strictioris observantiæ habetur Bulla Pauli IV. confirmata per Gregorium XIII. quâ prohibetur sub gravibus pœnis eos recipi, qui descendunt ex genere maculato: similem Bullam etiam obtinuerunt religiosi Minimi. Verùm quia omnes hæ Bullæ pœnales sunt ob pœnas, quas continent, non extenduntur ad alias religiones: quia tametsi in pœnalibus subinde liceat aliquam extensionem facere ex verisimili mente Pontificis de casu ad casum; non tamen fit de persona ad personam; proinde neque de religione ad religionem, quia secundùm regulam juris odia sunt restringenda.

28 Qui corpore sunt notabiliter vitiati etiam arcentur ab ingressu religionis, nisi morum integritas, insignis doctrina, vel magna sanguinis nobilitas suppleant corporis defectum: siquidem corpore vitiati arcentur à ministerio altaris, ut habetur *in c. 2. de cler. agrot.* Eorum tamen professio de jure communi non est irrita, quia nullibi in jure prohibetur, ne corpore vitiati religiosam possint professionem edere. Cæci enim possunt validè profiteri, quatenus possunt ore proferre verba professionis. Muti itidem, & surdi possunt professionem emittere per signa, ut docet Sanchez *lib. 7. moral. c. 12. num. 32.* Claudos, Mancos, Luschos, Surdastros validè profiteri non est dubium, quia nullibi in jure id prohibetur; quamvis Prælati Regulares debeant abstinere à suscipiendis similibus corpore vitiatis, nisi defectus compensetur per insignem doctrinam, vel plura merita, vel insignem sanguinis nobilitatem. Moriones, infames, Histriones, Carnifices, & alii similes nec debent in religionem recipi, quia nequeunt ad clericatum promoveri, neque etiam post peractam pœnitentiam ob infamiam, quâ laborant.

29 Si tamen recipiantur in religionem, & emittant professionem hæc valida erit, quia nullibi in jure irritatur, & licèt in constitutione Sixti V. cui initium est, *cùm de omnibus*, sub gravissimis pœnis prohibeatur, ne criminosi, aut de crimine suspecti ad religionis habitum recipiantur: nihilominus in hac constitutione criminosi dicuntur, qui facinora exorbitantia, ac valdè turpia perpetrârunt, ut homicidium, furtum, latrocinium: & rursus requiritur, ut crimen sit notorium, tam notoreitate facti, quàm juris, quapropter debet accusatio, & inquisitio illius constare actibus publicis.

Rursus debet in particulari esse contra aliquem criminosum inquisitum, adeo ut non sufficiat inquisitio in communi facta. Demum hujusmodi accusatio, & inquisitio debet præcedere susceptionem habitûs, ac fieri coram judice sæculari. Quòd si post accusationem, vel inquisitionem accusatus innocens declaretur, licitè, & validè potest ad religionem admitti: imò etiam si de crimine fuerit juridicè convictus, & ad pœnam damnatus, si eam persolverit, & tam curiæ, quàm parti satisfecerit, quantum est ex dicta constitutione non prohibetur religionem ingredi, & professionem emittere, quia intentio summi Pontificis solùm fuit obviare, ne delicta colore religionis manerent impunita, ut notant Suarez *de religion. tom. 3. lib. 5. c. 8.* Miranda *tom. 1. q. 19. art. 1.* & professio emissa ab hisce criminosis est jure communi valida juxta moderationem Clementis VIII. in sua Bulla paulò superiùs citata. Cæterum si Novitius ante emissam professionem habeat aliquod impedimentum ex iis, quæ à Sixto V. in sua Bulla de criminosis recensentur, debet expelli, tametsi non sit impedimentum de jure communi; alioquin Prælatus incurreret pœnas illius Bullæ: excipitur tamen impedimentum illegitimi, quod sublatum est à Gregorio XIV. 30

Bigami non possunt in clericos ad religionem recipi, sed tantùm in laicos, ut etiam illiterati: siquidem post emissam professionem debent eâ saltem scientiâ pollere, quæ ad divinum officium ritè persolvendum est necessaria. Et Sixtus V. exigebat, ut antequam Novitius in religionem susciperetur fierent exactè informationes de illius vita, & examinaretur à Patribus: verùm quia id nimis onerosum videbatur, & ex dilatione facienda, occasio dabatur juvenibus ad religionem aspirantibus retrocedendi, ideo Clemens VIII. anno 1592. 12. Septembris aliam edidit Bullam, quæ incipit: *In hîs quæ ad religionum propagationem*, in qua indulget, ut juvenes ætatis suæ annum 16. excedentes suscipi possint in religionem, recepto ab iisdem juramento, quòd non sint criminosi, nec rationibus obligati, neque furto, latrocinio, aut homicidio notati, nec aliis impedimentis, quæ recensentur in Bulla Sixti V. detenti. 31

§. III.

De Novitiatu, & Novitiis.

Ex jure antiquo masculus completo anno 14. ætatis, & mulier 12. ad religiosam professionem admittebantur, & quidem ante annum probationis in religione expletum accedente tamen Novitii voluntate, ac justa causa ex consensu Prælati, & communitatis *c. si* 1

qui monasterio 1. *h. t. in* 6. ubi Innocentius IV. ait: qui ingreditur religionem, ut Monachus efficiatur, & erat ante 14. annum, si in 15. non fecit professionem, & si quam fecit ante 14. non habuit ratam, nec in 15. accepit habitum professorum, liberè potest reverti ad sæculum infra 15. Item si toto 15. anno mansit in monasterio, ubi Professorum, & Novitiorum non est distinctus habitus, videtur per hoc fecisse professionem, vel ratam habuisse si quam priùs fecerit. Verùm ex Concilio Tridentino *sess.* 25. *c.* 15. non licèt ampliùs religiosam professionem emittere ante annum probationis, & sextum decimum suæ ætatis expletum, aliàs invalida foret professio: & in hoc malitia non supplet ætatem; quia à jure requiritur certus numerus, ac determinatus annorum.

2 Rursus annus Novitiatus computandus est de momento ad momentum, & cùm sit materia favorabilis, potest Novitius profiteri eo ipso die, quo annus finitur. Quòd si annus bissextilis occurrerit secundùm jus duo dies debent pro uno reputari; etiam quoad añum probationis: siquidem cùm hæc materia politica sit, & civilis, de ea politicè, & civiliter debemus loqui: hinc annus probationis, non debet esse annus solaris, & naturalis continens necessariò 365. dies, & sex horas demptis aliquibus minutis; sed debet esse annus à Republica ut talis declaratus, ut notant Diana *de dub. Regul. p.* 3. *resolut.* 57. Portel. *de dub. Regul. V. Novitius num.* 48. Nihilominus Pius V. concessit Monialibus S. Dominici, ut Novitia ex judicio medici mox moritura possit ante annum completum probationis, dummodo ætatem sufficientem habeat, professionem emittere in manibus Priorissæ, ac indulgentiam plenariam lucrari, & hæc professio valida est, saltem in foro conscientiæ. An verò Novitiæ defunctæ succedat monasterium, vel ejus parentes venientes ab intestato, communior sententia est succedere parentes, eò quia professio emittitur in favorem spiritualem Novitiæ, non in præjudicium parentum succedentium ab intestato. Contraria tamen sententia asserens in tali casu succedere monasterium eo prorsus modo, quo succedit in bona profitentium peracto legitimo anno Novitiatûs probabilis est, & illam docent Diana *de dub. regul. resol.* 17. *p.* 3. & plures alii quos ipse citat, quia tametsi finis professionis sit consolatio Novitiæ, & spiritualis ipsius fructus: nihilominus ubi semel virtute privilegii emisit professionem, revera constituitur imposterum professa, & si pristinæ restitueretur sanitati, non indigeret alia professione: Religioso autem emittenti solemnem professionem succedit monasterium, cujus fit membrum.

3 Præterea ut annus Novitiatus sit legitimus debet esse integer, & continuus, adeo ut non sufficiat, si sit interpolatus, ut docent Azorius *tom.* 1. *lib.* 12. *c.* 2. *q.* 8. Navarr. *de regul. conf.* 32. & 33. ratio est, quia quoties in jure præscribitur aliquod tempus, debet illud continuum esse, quapropter debet esse annus continuus, in quo Novitius integrè, & perfectè religionis onera, & asperitates experiatur: illa autem onera non perfectè experiretur, si per aliquod tempus ea intermitteret: interrumpitur autem annus Novitiatus, si Novitius è religione contra obedientiæ præscriptum recederet, nisi per paucas horas tantùm recederet; non ita si mora duorum, vel trium dierum intercederet, tunc enim annus non censeretur continuus: quia ut sit continuatio debent eædem qualitates in re continuata manere, & in mora duorum, vel trium dierum contrarium intercederet, scilicet dimissio novitiatûs, & obedientiæ, proinde non remanerent eædem qualitates in toto illo anno continuo. Hæc autem intelliguntur, quando Novitius fugit etiam animo redeundi ad religionem.

Quòd si Novitius absque licentia superioris è monasterio egrederetur cum animo non redeundi, an tunc censendus esset interrupisse novitiatum, si habitum etiam dimitteret, videtur esse difficultas, nec doctores conveniunt; plures cum Navarro *tit. de regul. cons.* 42. censent modicum intervallum non facere interruptionem moralem, proinde talem egressum ad paucas horas non interrumpere novitiatum: siquidem tota ratio, cur annus debeat esse continuus, est, ut Novitius experiatur austeritates religionis; & intermissio paucorum dierum non censetur id impedire, cùm non impediat moralem continuationem. Alii cum Sanchez *lib.* 5. *moral. c.* 4. *num.* 32. & *sequent.* volunt, quamcunque modicam interpolationem interrumpere novitiatum: sicuti defectus anni integri, tametsi sit defectus paucarum horarum, sufficit ad irritandam professionem juxta declarationem Cardinalium referente Barbosa *de jur. canon. lib.* 1. *c.* 42. *num.* 139. Alii media incedunt via cum Suarez. *de religion. tom.* 3. *lib.* 5. *c.* 15. *n.* 6. Navarr. *de regul. cons.* 33. & docent, per talem egressum novitiatum interrumpi tantùm imperfectè, & inchoativè, quatenus egrediens dimittit habitum religiosum. 4

Putârim tamen, talem actum, seu egressum è religione cum dimissione habitûs, & intentione non redeundi esse actum consummatum interrumpentem novitiatum, quia intentio, & dimissio habitûs solvunt, ac interrumpunt continuationem: eatenus modicum intervallum non facit interruptionem moralem, eò quia continuatio habetur per actum revertendi: at quando quis de facto non vult ampliùs redire, & dimittit habitum, retractat præcedentem actum, quo inchoavit novitiatum, quem propterea non vult ampliùs continuare, intentio enim non redeundi, & dimissio habitûs supponunt actum nolentis continuare inchoatum novitiatum, qui propterea interrumpitur, & Novitius tenetur iterum, si revertatur ad religionem, novitiatum inchoare. 5

Quòd si Novitius à Religiosis per secreta suffragia dimitteretur: & ex superiorum benevolentia ad humilem petitionem Novitii pro iterando anno novitiatûs admitteretur habitu religionis non dimisso; censerem novitiatum non esse interruptum per talem dimissionem factam à Religiosis monasterii per collecta suffragia, ratio est, quia Novitius semper habitum 6

reti-

[illegible], in conventu mansit, & rogavit superiorem, ut dignaretur illum admittere ad iterandum annum novitiatûs: qui tamen non esset iterandus, quia annus ex parte Novitii est continuus, & nunquam cessavit experiri austeritates religionis: unde non video, cur teneretur iterum annum novitiatûs inchoare; nisi fortassis Religiosi illi ob aliquam justam causam vellent differre tempus professionis emittendæ ad meliùs probandam vocationem Novitii, & ejus habilitatem in ordine ad servitia religionis. Neque urget, quòd superior admiserit Novitium ad iterandum annum novitiatûs, ut ipse humiliter petierat: siquidem talis petitio iterandi annum novitiatûs continebat errorem, quatenus supponebat annum inchoatum fuisse interruptum: hic autem error semel detectus non debet Novitio nocere.

7 Hodie de essentia novitiatus est, ut peragatur in habitu Religionis, seu in vestitu illius Religionis, quam fuit ingressus: siquidem habitus est etiam quædam vitæ austeritas, difficultas, & labor; proinde accensetur experimentis probationum, unde necesse est, ut Novitius, hoc etiam experiatur onus: tum quia talis est usus, & praxis cujusvis Religionis. Rursus debet etiam Novitiatus peragi in loco ad id deputato; adeo ut si quis non peragat novitiatum in loco designato, & ibidem admittatur ad professionem, non validè profiteatur, ut liquet ex dispositis à Clemente VIII. in ampliatione sui decreti circa receptionem Novitiorum annexi ejusdem constitutioni *83. tom. 3. Bullar.* §. 8. ubi dicitur: *Receptiones verò, & probationes quaslibet eorum, qui contra hujusmodi decretum admissi fuerint, nullas, & irritas esse ad quemcunque effectum, nunc decernit, & declarat.* Decretum autem prohibet, ne Novitii recipiantur, & ad professionem admittantur, nisi in locis designatis: unde si in alio loco, quàm in designato Novitii suscipiantur, & professionem emittant, eorum professio irrita est, nec ullum potest effectum parere defectu potestatis Religionis: siquidem religio cùm accipiat totam potestatem à summo Pontifice in ordine ad suscipiendos Novitios, potest tantùm illâ uti secundùm mensuram, ei concessam: & quia hæc potestas est restricta à Pontifice ad certa loca, & remanet sublata quoad alia.

8 Hinc Novitius, qui professionem emisit in locis non deputatis, potest intra quinquennium reclamare, quia Concil. Trident. *sess. 25. c. 19. de Regular.* disponit, quòd Regulares, qui prætendunt nullitatem professionis, debeant intra quinquennium reclamare, & adducere causas nullitatis, & dilapso quinquennio non sint ampliùs audiendi, unde dispositio Concilii inducit præsumptionem juris, & de jure, pro validitate professionis; quod specialiter de nulliter professis ob non peractum Novitiatum in locis designatis statuit sacra Congregatio *in decreto post constitution. 115. Urbani VIII. §. quòd si.* Hinc si spontè Religiosus dimitteret habitum post quinquennium, imò etiam intra quinquennium absque licentia sacræ Congregationis, habendus esset ut Apostata, ac esset puniendus. In foro tamen conscientiæ Religiosum nulliter professum esse tutum in conscientia si secluso scandalo maneat extra Religionem sine habitu, docent Lessius *de justit. & jur. lib. 2. c. 41. dub. 7, num. 65.* Navarrus *allegat. 1. V. ita* Sotus *lib. 7. de just. & jur. q. 1, art. 2. §. an verò* siquidem professio ob non peractum novitiatum in loco designato ita est nulla ex dispositione Clementis VIII. ut hæc nullitas se extendat ad omnes effectus, proinde non inducit ullam obligationem in eo, qui talem professionem irritam emisit, manendi in Religione, sed illum relinquit in eodem statu, in quo esset, si non emisisset professionem aliquam, nec in conscientia habet aliquam obligationem erga Religionem. Tum quia si nulliter professus non remaneret in sua plena libertate recedendi à religione, sicut erat antequam professionem illam nullam emitteret, sequeretur, quòd professio irrita aliquem induceret effectum, & obligationem contra dispositionem Pontificis: siquidem non esset irrita, quoad omnes effectus: quod enim nullum est, perinde se habet, ac si omnino non esset factum *l. 1. §. hac autem ff. quod quisque jur. statu,* & notant Felinus *in c. illud de praescript.* Decianus *respons. 10. num. 34.* & quamvis elapso quinquennio professio habeatur pro valida, per hoc tamen non sequitur, quòd valida sit, si aliàs fuit nulla, & non fuit ratificata, quia tota validitas fundatur tantùm in præsumptione, eò quia jus præsumat pro validitate; & quia præsumptio est falsa, non obligat in conscientia; non enim quod verum non est, potest effectum verum inducere, ut docent Abbas *in c. 1. n. 10. de constit.* Felin. *num. 4. Bald. in l. cum quis n. 19. C. de jur. & fact. ignoran.* ratio est, quia in foro conscientiæ attenditur sola veritas *c. ita nos de sponsal.* proinde cum præsumptio sit falsa corruit lex, quæ ipsi innititur, quia obligat tantùm ex suppositione talis præsumptionis, quæ cum falsa sit, non habet locum in foro conscientiæ, in quo præsumptio cedit veritati *l. cum de indebita ff. de probat. & l. in rebus C. de jur. dot.* Menochius *consil. 86. num. 106.* Roland. *consil. 99. num. 11. lib. 1.* quinimo stante falsa præsumptione deficit etiam intentio legislatoris, quia hic eatenus intendit obligare: quia supponit verum esse, quod præsumit, & ideo ejus intentio non extenditur ultra veritatem præsumptionis.

Hæc etiam procedunt, tametsi nulliter professus se immiscuerit actibus propriis professorum, quia inde non sequitur ratificatio professionis, non enim professio irrita revalidatur per actus proprios professorum: siquidem ad revalidandam professionem requiritur facultas ex parte religionis recipiendi ad professionem, & quòd talis professio non prohibeatur volenti profiteri: tota enim validitas professionis dependet à Romana sede, proinde non potest executioni mandari nisi secundùm mensuram facultatis ab eadem concessæ: & sedes apostolica non concedit facultatem recipiendi Novitios ad professionem emittendam nisi in locis designatis, unde si non fuerit professio emissa in tali loco designato à sede Apostolica, & non fuerit 9

fuerit ibi peractus novitiatus, professio est invalida, & non revalidatur, si fiat in alio loco: hinc teneretur Novitius juxta terminos facultatis Apostolicæ iterare totum novitiatum in loco deputato, & ibi novam professionem emittere. Neque dici potest, talem professionem emissam in loco non designato esse validam tacitè: siquidem tacita professio non minus est contra dispositionem Clementis VIII. quàm expressa: siquidem utraque incorporat professum religioni in loco non designato à sede Apostolica, quod adversatur dispositioni Clementis VIII. Tum quia taciti, & expressi est idem judicium *l. cum quid ff. si certum pet. & l. item quia ff. de pact. l. fin. ff. de l. 2.* cùm enim dispositio Clementis VIII. habeat decretum irritans non solùm resistit professioni expressæ, sed etiam tacitæ, quam irritat: siquidem annullat omnia, quæ tali contrariantur dispositioni, *c. si eo tempore de elect. in 6.* ut notant Gonzales *ad regul. 8. cancellar. Glossa 67. n. 12.* Menochius *consil. 83. num. 7.*

10 Tum quia si ex præscripto actus debeat celebrari cum aliqua certa forma, hac non servatâ actus est nullus, & non potest revalidari nisi de novo celebretur cum eadem forma *l. nuptia ff. de ritu nuptiar.* Socin. *consil. 92. num. 11. lib. 3.* eo ipso, quòd actus ob defectum formæ est ab initio nullus, semper est talis, donec ponatur eadem forma: unde si professio fuit nulla ob peractum novitiatum in loco non deputato, proinde defectu formæ, stante decreto irritante, non potest revalidari, nisi iteretur novitiatus in loco à sede Apostolica designato, & ibi emittatur professio: proinde non potest induci tacita professio, ut tradunt Felin. *in c. cum accessissent. n. 8. de constit.* Paris. *consil. 19. num. 185. lib. 2.* Hinc Sixtus V. in sua constitutione circa receptionem Novitiorum declarat, nullam esse tacitam professionem, quando non servatur forma expressa, quia est eadem ratio de tacita, & expressa: eadem enim viget ratio in tacita, & expressa professione. Tum quia Urbanus VIII. in sua constitutione 115. super professionibus emissis in locis non designatis supponit, eas omnes professiones esse nullas, proinde concedit, ut iterum emittantur, & revalidat actus, qui fuerunt nulli.

11 Cæterum Novitius ante annum probationis liberè potest exire, & ad sæculum redire, si nondum tacitè, vel expressè professionem emiserit, nec tenetur ab ullo facultatem petere: nisi Novitius religionem fuerit ingressus, & habitum assumpserit, animo vitam absolutè mutandi, & Deo in religione perpetuò serviendi: quia tunc spectato jure antiquo, non posset redire ad sæculum, sed esset cogendus ad professionem emittendam in religione saltem laxiore, ut habetur *in c. consulti 20. h. t.* ubi Innocentius III. disposuit, quòd qui ingreditur novitiatum animo experiendi, si mox sibi displicet, potest redire ad sæculum: si animo serviendi de cætero in habitu regulari, non potest: sed si non placet illa religio transeat ad aliam, licèt laxiorem, sed tenetur hanc intentionem protestari in principio. Hæc autem obligatio transeundi ad aliam Religionem laxiorem non oritur ex nudo proposito, neque ex intentione absolutè mutandi vitam, sed ex voto, non quidem obligante certo alicui ordini, sed religioni in genere; stante enim tali voto facto Deo non solùm ingrediendi, sed etiam absolutè permanendi in religione aliqua, tenetur ad religionem laxiorem transire.

Sin autem præscindamus à tali voto, potest Novitius liberè è religione egredi, ut habetur *in c. statuimus 23. h. t.* ubi Gregorius IX. disposuit, quòd Novitii intra annum probationis, & ante professionem possunt redire ad sæculum, nisi evidenter appareat, quòd voluerint absolutè vitam mutare, & perpetuò Deo servire in aliqua religione. 12

Hinc tres excipiuntur casus, in quibus Novitius in probatione existens non potest etiam ante annum probationis expletum è religione egredi ex antiquo jure. Primò si expressè sit professus. Secundò si suscepit habitum religionis, qui profitentibus tradi solet. Tertiò si evidenter appareat, quòd intraverit animo absolutè vitam mutandi, & Deo perpetuò in religione serviendi, ut ex præcitatis textibus colligitur. Verùm spectato jure novo ex decreto Concilii Tridentini *sess. 25. de regul. c. 15.* professio facta ante annum probationis post susceptum habitum est irrita, & nullam parit obligationem ad observantiam alicujus regulæ religionis, vel ordinis, aut alios quoscunque effectus; proinde qui professionem emisit intra annum probationis, vel etiam cùm voto simplici religionis, aut oblatione facta ad profitendum, sed non acceptata à religione ad nullam tenetur ingredi religionem, nec in genere, nec in specie ex *declaratione Cardinal. Congreg. super Concil.* ut refert Fagnanus *in d. c. consulti 20. num. 42. h. t.* Hinc qui intra annum probationis redeunt ad sæculum, possunt licitè promoveri ad sacros ordines, ut habetur *in c. postulâsti 21. h. t.* ubi Pontifex statuit, ut Novitii qui in anno probationis revertuntur ad sæculum possint ordinari, & in Ecclesia ministrare. 13

An verò Novitii obligentur ad servanda statuta, & præcepta superiorum Regularium? Respondetur per se primò, & directè, & sub culpa non teneri ad observationem regularum, & præceptorum superioris: sed tantùm ex honestate, & decentia: quia debent subesse religiosæ disciplinæ, dum in Religione manent. Quòd non teneantur per se, & directè est certum, quia cùm versentur adhuc in probatione & ad experiendum, nondum sunt Religiosi obligati legibus, cùm possint ad sæculum reverti: hinc sicut catechumeni non obligantur legibus Ecclesiæ donec per baptismum in Ecclesiam ingrediantur; ita Novitii nisi per professionem obligentur religioni, non tenentur ad observationem regularum, & præceptorum superioris. Quòd verò ex honestate, & decentia teneantur; ex eo suadetur: quia dignum est, ut qui similem cum aliis vitam suscipiunt, similem sentiant in lege disciplinam, ut habetur in *c. 3. de statu Monachor.* Additur etiam, quia Novitii cùm fruantur privilegio religionis æquum est, ut ejus onera etiam sentiant, servéntque leges: alioquin 14

quia non possent convenienter gubernari à Prælatis religionis, & non modica inde confusio oriretur: quamobrem eo ipso, quòd Novitii habitum suscipiunt religionis, tacitè se obligant ad observantiam regularum, ac præceptorum superioris. Tum quia quamvis Novitii ad regularem ordinis observantiam non obligentur sub culpa. eò quia nondum sint Regulares professi: possunt nihilominus Prælati Religionum eis leges injungere statui ordinū convenientes, ad quas saltem sub pœna subeunda obligentur, quamdiu manent in religione: non secus ac Clerici qui immorantes in alia diœcesi legibus obligantur ejusdem, tametsi possint inde recedere.

15 Quomodo Novitii possint de suis bonis disponere, & illis ante professionem renuntiare extat decretum Concilii Tridentini *sess. 25. de Regular. c. 16.* ubi dicitur *Nulla quoque renuntiatio, aut obligatio antea facta (seu ante expletum probationis annum) etiam cum juramento, vel in favorem cujuscunque causæ piæ valeat, nisi cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii, fiat intra duos menses proximos ante professionem, ac non aliàs intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione: aliter verò facta etiam si cum hujus favoris expressa renuntiatione etiam jurata, sit irrita, & nullius effectus.* Ut autem obligatio ante professionem facta irrevocabiliter valeat, tria debent concurrere. Primò ut fiat intra duos menses proximos ante professionem. Secundò ut fiat cum licentia Episcopi, vel ejus Vicarii. Tertiò ut professio sit subsecuta: & constitutio Concilii præter donationes liberales comprehendit etiam renuntiationes beneficiorum ecclesiasticorum, & officiorum sæcularium, ut etiam fidejussionem, liberationem, quâ Novitius tutorem, vel curatorem suum à reddendis rationibus liberat, quod tamen est intelligendum de professione subsecuta, quæ valida sit, adeo ut non sufficiat professio tantùm emissa, si jure non subsistat, nisi ex postfacto de novo ratificetur: rursus constitutio Concilii non solùm comprehendit minorennes emittentes professionem, sed etiam majorennes, ut fuit declaratum à sacra *Congregat. Cardinal. super Concil.* ut notat Barbosa *de offic. Episcop. allegat. 99. num. 18.*

16 Limitatur tamen constitutio, ut non comprehendat contractus onerosos emptionis, venditionis, permutationis, in quibus Novitius tantum recipit, quantum dat: imò neque comprehendit Testamentum, nec Codicillos, nec donationes mortis causâ, quæ ex sua natura revocari possunt, si Novitius ex monasterio egrediatur, quia tunc non confirmantur morte civili, nec naturali. Neque comprehendit victum, aut vestitum, quem pro se Novitius tribuit monasterio.

17 An verò decretum Concilii comprehendat obligationem, aut renuntiationem factam ante ingressum religionis, seu ante novitiatum, seu adhuc in sæculo; non desunt, qui putent, talem renuntiationem non comprehendi in decreto Concilii, & nititur hæc sententia communibus regulis, quòd correctio juris, vel constitutio pœnalis, aut irritans contractus sit odiosa, proinde strictè interpretanda: quòd volenti non fiat injuria: quod damnum, quod quis sua culpa sentit, sit sibi imputandum: quod ingrediens religionem debuisset cautiùs processisse in renuntiando suis bonis. Alii verò docent Concilium comprehendere, etiam renuntiationes factas ante Novitiatum adhuc in sæculo: & fundatur hæc sententia in mente Concilii, cujus intentio fuit, præcavere, ne ingredientes ob præproperam bonorum distributionem à regressu impediantur, vel ne egredientes è Religione, in paupertate vivant: hæc autem ratio æquè procedit sive Novitius ante novitiatum, & adhuc in sæculo, sive in novitiatu bonis suis renuntiaverit: imò videtur fortiùs valere contra renuntiationes factas ante novitiatum; cùm tunc temporis renuntians minus prævidere potuerit supervenientes causas egrediendi è Religione.

Hæc sententia mihi videtur probabilior præsertim, si renuntiationes factæ fuerint intuitu ingrediendi Religionem, sive Religio sit causa impulsiva, sive principalis, & finalis, adeo ut ingrediens absolutè, adhuc existens in sæculo non renuntiaret suis bonis, nisi Religionem ingrederetur. Rationes, quæ suadent veritatem hujus asserti plures sunt. Primò quia Concilium generatim, & absolutè loquitur de renuntiationibus factis ante duos menses præcedentes ipsam professionem, nec restringit prohibitionem ad illas tantùm renuntiationes, quæ factæ sunt tempore novitiatûs: unde dispositio Concilii non est restringenda ad illud tempus. Secundò quia licèt Concilium non loquatur expresè nisi de renuntiatione facta à Novitio, nihilominus finis hujus decreti æquè locum habet in renuntiatione facta ante ingressum, & intuitu ingressus: siquidem per illam æquè tollitur Novitio libertas ad egrediendum è Religione, cum non posset recuperare bona, quibus renuntiaverat. Tertiò quia alioquin posset Concilium facilè elludi; si nimirum parentes, vel consanguinei curarent, ut ingressuri Religionem ante ingressum suis renuntiarent bonis, ne deinde post ingressum possent retrocedere. Quartò accedit etiam ratio æquitatis, quia in dubio potior est conditio illius, qui certat de damno vitando, quàm qui de lucro captando. Unde si quis intuitu ingressûs in Religionem renuntiaverit bonis suis ante novitiatum, si postea Religionem ingrederetur, & ex illa ante emissam professionem egrederetur: ne juxta mentem Concilii rediens ad sæculum magnum inde sentiret damnum, esset per beneficium restitutionis in integrum de æquitate eidem subveniendum, sive minorennis esset, sive majorennis ex generali clausula Prætoris *in l. 1. ff. ex quib. caus. majores* ubi dicitur: *si qua alia mihi justa causa videbitur, in integrum restituam,* scilicet ut notat Ulpianus *in l. sed & si 26. §. item inquit ff. jam d. tit.* quoties æquitas restitutionem suggerit. 18

§. IV.

De professione religiosa, & requisitis ad illam; & quomodo invalida ratificetur.

1 PRofessio religiosa propriè est contractus sacer, quo homo voluntariè se tradit Deo in Religione approbata, quoad certum modum, seu institutum vivendi proprium illius Religionis, in qua emittit professionem, simúlque vovet paupertatem, castitatem, & obedientiam: quæ professio emissa à profitente debet acceptari, ut valida sit, nomine ipsius Dei à Prælato Regulari. Quòd requiratur præfata traditio videtur ex eo suaderi, quia sola vota Religionis non sufficiunt ad constituendum statum Religiosum: siquidem potest quis privatim vota illa edere, & non inde esse professus, vel Religiosus, unde requiritur traditio sui Deo in religione approbata; adeo ut emittens professionem se privet jure, quod habet in se ipsum, quoad actiones, & bona sua, & illud transferat in religionem, vel Prælatum propter Deum, cui specialis obligatio ex illa acquiritur: hinc professio non est contractus merè humanus, sed religiosus, & sacer, cùm fiat principaliter ipsi Deo, licèt mediante Religione, seu ejus Prælato. Rursus præter traditionem sui, requiritur etiam ad professionem promissio per tria vota, sunt enim hæc de essentia statûs religiosi; proinde etiam de essentia professionis. Requiritur etiam acceptatio à Prælato Regulari, ut desumitur *ex c. ad Apostolicam 16. h. t.*

2 Spectato jure communi admissio ad professionem pertinet simul ad Abbatem, seu Prælatũ Religionis immediatum, & ad Conventum, seu Capitulum; adeo ut non sufficiat solum Consilium, seu consultatio cum Capitulo, sed ulterius consensus saltem majoris partis ejusdem Capituli: alioquin receptio invalida foret, ut notat Glossa *in c. ult. h. t. in 6.* Tum quia hæc est communis observatio omnium Religionum: ratio est quia nulla professio suum sortitur valorem nisi ad eandem duæ concurrant personæ, quarum altera se obliget religioni tradendo se in jus illius, & obligando se ad manendum in illa: altera quæ religionem obliget illi, recipiendo illum in filium, & jura reliquorum ei communicando: cùm enim professio religiosa sit contractus sacer, continet reciprocam obligationem inter eum, qui professionem emittit, & religionem, quæ talem professionem acceptat, ut habetur *in d. c. ad Apostolicam 16. de regular. & c. porrectum eod. tit.* & ibi Panormitanus *n.* 10. Debet autem hic consensus esse liber, non fraude, non metu injusto extortus; adeo ut si Prælatus metũ gravem injustè ad id incutiat, ut Novitius professionem emittat, professio sit invalida, quia in quovis contractu necessaria est libertas in utraque parte contrahentium.

3 Tum quia ad valorem professionis non minus requiritur receptio, quàm traditio: unde sicuti ad firmitatem professionis requiritur libertas in traditione, ita etiam in receptione: hinc si Prælatus metu gravi injustè incusso à consanguineis Novitii cogeretur Novitium admittere ad professionem, hæc foret invalida. Non solùm Prælatus Regularis immediatus verùm etiam superior, ac mediatus, ut Provincialis, vel Generalis ordinis potest admittere subditos Novitios ad professionem solemnem etiam contradicente Prælato immediato, dummodo id fiat accedente consensu Capituli: siquidem Prælati superiores, ut Generales in potestate cumulativè concurrunt cum localibus, & immediatis superioribus: & potestas admittendi ad professionem eminenter existit in Prælatis superioribus, cum iisdem inferiores Prælati subjiciantur, adeout quoad usum, & exercitium ab illis dependeant: hæc autem procedunt de jure communi, & nisi aliter sit specialiter statutum in aliquo Ordine.

Professio religiosa alia dicitur expressa, & alia tacita, illa est, quæ fit verbo, vel scripto; vel utroque simul: usu tamen receptum est, ut si quis scribere sciat, professionem suam etiam in scripto tradat: nulla tamen certa verborum forma ad valorem professionis religiosæ requiritur. Tacita professio tribus modis præsumitur facta. Primò si post annum probationis exactum professorum, proprium, & à Novitiis distinctum habitum per triduum quis in religione gestaverit. Secundò si suscepto habitu professorum, quamvis ante triduum exactum, exerceat actum proprium Professorum, ut si in Capitulo cum reliquis professis suffragium ferat. Tertiò si per annum continuum habitum religiosum quis in Religione gestaverit, in qua nulla habetur distinctio inter habitum Novitii & professi, tunc enim anno exacto censetur tacitè professus: & hæc procedunt etiam post Concilium Tridentinum; quia cum in ipso nulla fiat mentio de tacitis hisce professionibus manent juxta dispositionem juris antiqui, quod tamen ita intelligitur ut hujusmodi tacitæ professiones inducantur transacto anno novitiatûs & expleto 16. ætatis anno ipsius profitentis. 4

Rursus ex susceptione sacrorum Ordinum inducitur tacita professio, ut declaravit sacra Congregatio Cardinal. *sup. Episcop. & Regul. in una Beneventana 20. Decemb. 1619.* quam refert Tamburinus *tom. 3. de jur. Abbat. disp. 6. q. 13. num.* 12. Hoc igitur est discrimen inter professionem expressam, & tacitam; quia illa fit verbo, vel scripto, vel utroque simul. Tacita verò fit sine voce, & scriptura, & per hoc, quòd quis post exactum integrum, & continuatum annum novitiatûs, & expletum 16. ætatis exerceat unum, vel plures actus professorum proprios. 5

Potest expressa Religionis professio emitti non solùm verbis, ut ordinariè fit, sed etiam scripto, aut nutibus, vel signis: siquidem nullibi reperitur jure statutum quòd professio fit necessariò per expressa verba facienda, nisi regulæ particularis religionis quid aliud exigant, hinc mutus à natura, qui postea surdus etiam factus sit, potest professionem emittere, dummodo scripto, vel nutibus possit consensum suum exprimere: ratio est, quia is habet liberum consensum, & potest liberè se obligare, & etiam contrahere matrimonium carnale, ut tradit Azorius 6

Azorius *p. 1. lib. 12. c. 4. q. 1.* Quòd si sit simul mutus, & cæcus à nativitate, quia solis signis edoceri non posset, quid sit professio religiosa non posset illam emittere, quia nemo se obligat ad id, quod non cognoscit: secus si non esset surdus, & posset edoceri verbis quid sit professio religiosa. Hinc liquet, ad valorem professionis expressæ, non requiri certam verborum formam: sed formam profitendi esse variam juxta diversa ordinum instituta, ut notat Azorius *loc. cit. q. 2.*

6 Quòd si quis emitteret professionem religionis non suscepto habitu religioso proprio esset professus, quia habitus Monachum non facit, ut dicitur *in c. peractum 13. b. t.* sed sola professio regularis, expressa, vel tacita, qui enim in infirmitate sine habitu emittit professionem in manu Abbatis, est verè Monachus, quia habitus non facit Monachum, sed professio regularis: consistit enim professio non in susceptione habitus, sed in sui traditione religioni, & acceptatione ejusdem per votum solemne: & quamvis habitus religiosus soleat esse signum hujus traditionis, non tamen est res signata, seu non est professio. An verò professio expressa fieri possit per Procuratorem? Affirmat Azorius *lib. 12. p. 1. c. 5. q. 5.* dummodo ordinis regula contrarium non statuat: siquidem per Procuratorem possunt omnia fieri, quæ non prohibentur specialiter per illum fieri *l. 1. §. usus ff. de Procurat. c. potest 68. de R. J. in 6.* & nullibi in jure reperitur, quòd professio religiosa non possit fieri per Procuratorem.

7 Quinimo sicut matrimonium, quod per se est vinculum indissolubile potest contrahi per Procuratorem; ita etiam potest professio emitti. Debet tamen ut professio valida sit, Procurator habere speciale mandatum ad professionem emittendam in certa determinata Religione. Rursus Procurator tenetur per se ipsum nomine alterius professionem edere, adeo ut non possit alium substituere, nisi id sit ipsi specialiter concessum. Rursus requiritur, ut tempore, quo fit professio per Procuratorem, ejus potestas non fuerit revocata. Demum constitutio procuratoris non debet esse gravi metu extorta. Quamobrem professio religiosa perinde ac matrimonium carnale potest fieri per litteras.

8 Hinc professio religiosa potest etiam fieri sub conditione de præsenti, vel præterito non suspendente actum; ut etiam sub conditione propriè dicta pendente ex eventu contingente, ut si Novitius dicat promitto observantiam regularum in hac religione, & voveo paupertatem, castitatem, & obedientiam perpetuam, si Pater meus infra octiduum consenserit: impleta enim conditione talis professio valida esset, perinde ac valeret matrimonium si sub tali conditione iniretur: verùm ante conditionis eventum consensus non debet revocari; alioquin etiam expleta conditione post revocationem consensûs professio non esset valida, quia intentio profitentis non ampliùs est se obligare dependenter ab illa conditione adjecta. Id autem limitatur, nisi adjecta conditio repugnet substantiæ statûs religiosi, quia deficiente parte substantiali contractûs, seu consensu, non potest contractus suum sortiri valorem, proinde neque professio valeret, ut habetur *in c. tua nos 26. de sponsal.*

An verò professio religiosa emittenda sit in Ecclesia? Respondetur, posse emitti in Ecclesia, vel monasterio, vel in alio loco intra claustrum Religionis, etiam in lecto, si illam emittens sit ægrotus: immo etiam extra claustrum: quia de loco emittendi professionem in jure nil statuitur, ut notat Abbas *in c. sicut. 17. num. 2. b. t.* Potest etiam professio fieri quocunque tempore etiam media nocte, quia hujusmodi circumstantiæ sunt extrinsecæ, & non impediunt substantiam, & essentiam professionis: hinc etiam in articulo mortis potest quis validè professionem emittere, dummodo sit sui compos, & integrum habeat judicium, ut desumitur *ex c. sicut nobis 17. b. t.* 9

Ut autem professio expressa, vel tacita valida sit, nonnullæ requiruntur conditiones, quarum prima est aptitudo personæ voventis, ut scilicet legitimam habeat ætatem, quæ secundùm Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 15. de regul.* est annus 16. completus: & hæc ætas computanda est, de momento in momentum; alioquin non diceretur ætas completa: quòd si non constaret de hora nativitatis expectandus esset terminus totius diei: & si non constaret de die, sed de solo mense expectandus esset exitus totius mensis: & ita si non constaret de mense, sed de solo anno expectandus esset finis totius anni. Rursus debet emittens professionem mansisse cum Religioso habitu per annum integrum in novitiatu absque impedimento, & in religione approbata, & confirmata à sede Apostolica. Quòd si constet, professionem expressam, vel tacitam, seu præsumptam ab aliquo editam esse, & postea ad illam irritandam opponatur defectus ætatis, vel aliud impedimentum irritans professionem; tunc probatio illi incumbit, qui impedimentum allegat, ut notat Fagnanus in *c. 1. num. 26. b. t.* siquidem in dubio præsumendum est pro validitate professionis, donec contrarium ostendatur, ut habetur *in c. Abbate 25. de V. S.* Præterea, quia possessio stat pro professione, & Religione, quæ hactenus hominem tanquam suum professum habuit. Cæterum monasterium etiam potest suas probationes afferre, ac ostendere, quòd habuerit legitimam ætatem *argum. c. super hoc* Glossa *V. resignationis de renunc.* Abbas *in c. nullus 1. b. t.* 10

Secunda conditio est consensus, & acceptatio expressa, vel tacita illius, ad quem pertinet profitentem incorporare religioni; & ut Novitius admittatur ad professionem consentiente etiam majore parte Capituli illius conventus, in quo novitiatum egit. Episcopus enim in monasteriis sibi subjectis, & Prælatus in monasteriis exemptis non potest quemquam ad professionem admittere contradicente majore parte Capituli, quòd si non obstante tali contradictione Novitius emitteret professionem, secundùm probabiliorem, & veriorem sententiam professio ita emissa esset invalida: è converso, nec totus conventus repugnante Prælato potest ad professionem admittere, ut notat Sanchez 11

§. IV.

De professione religiosa, & requisitis ad illam; & quomodo invalida ratificetur.

1 PRofessio religiosa propriè est contractus sacer, quo homo voluntariè se tradit Deo in Religione approbata, quoad certum modum, seu institutum vivendi proprium illius Religionis, in qua emittit professionem, simúlque vovet paupertatem, castitatem, & obedientiam: quæ professio emissa à profitente debet acceptari, ut valida sit, nomine ipsius Dei à Prælato Regulari. Quòd requiratur præfata traditio videtur ex eo suaderi, quia sola vota Religionis non sufficiunt ad constituendum statum Religiosum: siquidem potest quis privatim vota illa edere, & non inde esse professus, vel Religiosus, unde requiritur traditio sui Deo in religione approbata; adeo ut emittens professionem se privet jure, quod habet in se ipsum, quoad actiones, & bona sua, & illud transferat in religionem, vel Prælatum propter Deum, cui specialis obligatio ex illa acquiritur: hinc professio non est contractus merè humanus, sed religiosus, & sacer, cùm fiat principaliter ipsi Deo, licèt mediante Religione, seu ejus Prælato. Rursus præter traditionem sui, requiritur etiam ad professionem promissio per tria vota, sunt enim hæc de essentia status religiosi; proinde etiam de essentia professionis. Requiritur etiam acceptatio à Prælato Regulari, ut desumitur *ex c. ad Apostolicam 16. h. t.*

2 Spectato jure communi admissio ad professionem pertinet simul ad Abbatem, seu Prælatū Religionis immediatum, & ad Conventum, seu Capitulum; adeo ut non sufficiat solum Consilium, seu consultatio cum Capitulo, sed ulterius consensus saltem majoris partis ejusdem Capituli: alioquin receptio invalida foret, ut notat Glossa *in c. ult. h. t. in 6.* Tum quia hæc est communis observatio omnium Religionum: ratio est quia nulla professio suum sortitur valorem nisi ad eandem duæ concurrant personæ, quarum altera se obliget religioni tradendo se in jus illius, & obligando se ad manendum in illa: altera quæ religionem obliget illi, recipiendo illum in filium, & jura reliquorum ei communicando: cùm enim professio religiosa sit contractus sacer, continet reciprocam obligationem inter eum, qui professionem emittit, & religionem, quæ talem professionem acceptat, ut habetur *in d. c. ad Apostolicam 16. de regular. & c. porrectum eod. tit.* & ibi Panormitanus *n.* 10. Debet autem hic consensus esse liber, non fraude, non metu injusto extortus; adeo ut si Prælatus metú gravem injustè ad id incutiat, ut Novitius professionem emittat, professio sit invalida, quia in quovis contractu necessaria est libertas in utraque parte contrahentium.

3 Tum quia ad valorem professionis non minus requiritur receptio, quàm traditio: unde sicuti ad firmitatem professionis requiritur libertas in traditione, ita etiam in receptione: hinc si Prælatus metu gravi injustè incusso à consanguineis Novitii cogeretur Novitium admittere ad professionem, hæc foret invalida. Non solùm Prælatus Regularis immediatus verùm etiam superior, ac mediatus, ut Provincialis, vel Generalis ordinis potest admittere subditos Novitios ad professionem solemnem etiam contradicente Prælato immediato, dummodo id fiat accedente consensu Capituli: siquidem Prælati superiores, ut Generales in potestate cumulativè concurrunt cum localibus, & immediatis superioribus: & potestas admittendi ad professionem eminenter existit in Prælatis superioribus, cum iisdem inferiores Prælati subjiciantur, adeout quoad usum, & exercitium ab illis dependeant: hæc autem procedunt de jure communi, & nisi aliter sit specialiter statutum in aliquo Ordine.

Professio religiosa alia dicitur expressa, & alia tacita, illa est, quæ fit verbo, vel scripto, vel utroque simul: usu tamen receptum est, ut si quis scribere sciat, professionem suam etiam in scripto tradat: nulla tamen certa verborum forma ad valorem professionis religiosæ requiritur. Tacita professio tribus modis præsumitur facta. Primò si post annum probationis exactum professorum, proprium, & à Novitiis distinctum habitum per triduum quis in religione gestaverit. Secundò si suscepto habitu professorum, quamvis ante triduum exactum, exerceat actum proprium Professorum, ut si in Capitulo cum reliquis professis suffragium ferat. Tertiò si per annum continuum habitum religiosum quis in Religione gestaverit, in qua nulla habetur distinctio inter habitum Novitii & professi, tunc enim anno exacto censetur tacitè professus: & hæc procedunt etiam post Concilium Tridentinum; quia cum in ipso nulla fiat mentio de tacitis hisce professionibus manent juxta dispositionem juris antiqui, quod tamen ita intelligitur ut hujusmodi tacitæ professiones inducantur transacto anno novitiatûs & expleto 16. ætatis anno ipsius profitentis. 4

Rursus ex susceptione sacrorum Ordinum inducitur tacita professio, ut declaravit sacra Congregatio Cardinal. *sup. Episcop. & Regul. in una Beneventana 20. Decemb. 1619.* quam refert Tamburinus *tom. 3. de jur. Abbat. disp. 6. q. 13. num. 12.* Hoc igitur est discrimen inter professionem expressam, & tacitam; quia illa fit verbo, vel scripto, vel utroque simul. Tacita verò fit sine voce, & scriptura, & per hoc, quòd quis post exactum integrum, & continuatum annum novitiatûs, & expletum 16. ætatis exerceat unum, vel plures actus professorum proprios. 5

Potest expressa Religionis professio emitti non solùm verbis, ut ordinariè fit, sed etiam scripto, aut nutibus, vel signis: siquidem nullibi reperitur jure statutum quòd professio sit necessariò per expressa verba facienda, nisi regulæ particularis religionis quid aliud exigant, hinc mutus à natura, qui postea surdus etiam factus sit, potest professionem emittere, dummodo scripto, vel nutibus possit consensum suum exprimere: ratio est, quia is habet liberum consensum, & potest liberè se obligare, & etiam contrahere matrimonium carnale, ut tradit 6

Azorius

Azorius *p.* 1. *lib.* 12. *c.* 4. *q.* 1. Quòd si sit simul mutus, & cæcus à nativitate, quia solis signis edoceri non posset, quid sit professio religiosa non posset illam emittere, quia nemo se obligat ad id, quod non cognoscit: secus si non esset surdus, & posset edoceri verbis quid sit professio religiosa. Hinc liquet, ad valorem professionis expressæ, non requiri certam verborum formam: sed formam profitendi esse variam juxta diversa ordinum instituta, ut notat Azorius *loc. cit. q.* 2.

6 Quòd si quis emitteret professionem religionis non suscepto habitu religioso proprio esset professus, quia habitus Monachum non facit, ut dicitur *in c. perallum* 13. *b. t.* sed sola professio regularis, expressa, vel tacita, qui enim in infirmitate sine habitu emittit professionem in manu Abbatis, est verè Monachus, quia habitus non facit Monachum, sed professio regularis: consistit enim professio non in susceptione habitus, sed in sui traditione religioni, & acceptatione ejusdem per votum solemne: & quamvis habitus religiosus soleat esse signum hujus traditionis, non tamen est res signata, seu non est professio. An verò professio expressa fieri possit per Procuratorem? Affirmat Azorius *lib.* 12. *p.* 1. *c.* 5. *q.* 5. dummodo ordinis regula contrarium non statuat: siquidem per Procuratorem possunt omnia fieri, quæ non prohibentur specialiter per illum fieri *l.* 1. §. *usus ff. de Procurat. c. potest* 68. *de R. J. in* 6. & nullibi in jure reperitur, quòd professio religiosa non possit fieri per Procuratorem.

7 Quinimo sicut matrimonium, quod per se est vinculum indissolubile potest contrahi per Procuratorem; ita etiam potest professio emitti. Debet tamen ut professio valida sit, Procurator habere speciale mandatum ad professionem emittendam in certa determinata Religione. Rursus Procurator tenetur per se ipsum nomine alterius professionem edere, adeo ut non possit alium substituere, nisi id sit ipsi specialiter concessum. Rursus requiritur, ut tempore, quo fit professio per Procuratorem, ejus potestas non fuerit revocata. Demum constitutio procuratoris non debet esse gravi metu extorta. Quamobrem professio religiosa perinde ac matrimonium carnale potest fieri per litteras.

8 Hinc professio religiosa potest etiam fieri sub conditione de præsenti, vel præterito non suspendente actum; ut etiam sub conditione propriè dicta pendente ex eventu contingente, ut si Novitius dicat promitto observantiam regularum in hac religione, & voveo paupertatem, castitatem, & obedientiam perpetuam, si Pater meus infra octiduum consenserit: impleta enim conditione talis professio valida esset, perinde ac valeret matrimonium si sub tali conditione iniretur: verùm ante conditionis eventum consensus non debet revocari; alioquin etiam expleta conditione post revocationem consensûs professio non esset valida, quia intentio profitentis non ampliùs est se obligare dependenter ab illa conditione adjecta. Id autem limitatur, nisi adjecta conditio repugnet substantiæ statûs religiosi, quia deficiente parte substantiali contractûs, seu consensu, non potest contractus suum sortiri valorem, proinde neque professio valeret, ut habetur *in c. tua nos* 26. *de sponsal.*

An verò professio religiosa emittenda sit in Ecclesia? Respondetur, posse emitti in Ecclesia, vel monasterio, vel in alio loco intra claustrum Religionis, etiam in lecto, si illam emittens sit ægrotus: immo etiam extra claustrum: quia de loco emittendi professionem in jure nil statuitur, ut notat Abbas *in c. sicut.* 17. *num.* 2. *b. t.* Potest etiam professio fieri quocunque tempore etiam media nocte, quia hujusmodi circumstantiæ sunt extrinsecæ, & non impediunt substantiam, & essentiam professionis: hinc etiam in articulo mortis potest quis validè professionem emittere, dummodo sit sui compos, & integrum habeat judicium, ut desumitur *ex c. sicut nobis* 17. *b. t.* 9

Ut autem professio expressa, vel tacita valida sit, nonnullæ requiruntur conditiones, quarum prima est aptitudo personæ voventis, ut scilicet legitimam habeat ætatem, quæ secundùm Concilium Tridentinum *sess.* 25. *c.* 15. *de regul.* est annus 16. completus: & hæc ætas computanda est, de momento in momentum: alioquin non diceretur ætas completa: quòd si non constaret de hora nativitatis expectandus esset terminus totius diei: & si non constaret de die, sed de solo mense expectandus esset exitus totius mensis: & ita si non constaret de mense, sed de solo anno expectandus esset finis totius anni. Rursus debet emittens professionem mansisse cum Religioso habitu per annum integrum in novitiatu absque impedimento, & in religione approbata, & confirmata à sede Apostolica. Quòd si constet, professionem expressam, vel tacitam, seu præsumptam ab aliquo editam esse, & post ea ad illam irritandam opponatur defectus ætatis, vel aliud impedimentum irritans professionem; tunc probatio illi incumbit, qui impedimentum allegat, ut notat Fagnanus in *c.* 1. *num.* 26. *b. t.* siquidem in dubio præsumendum est pro validitate professionis, donec contrarium ostendatur, ut habetur *in c. Abbate* 25. *de V. S.* Præterea, quia possessio stat pro professione, & Religione, quæ hactenus hominem tanquam suum professum habuit. Cæterum monasterium etiam potest suas probationes afferre, ac ostendere, quòd habuerit legitimam ætatem *argum. c. super hoc* Glossa *V. resignationis de renunc.* Abbas *in c. nullus* 1. *b. t.* 10

Secunda conditio est consensus, & acceptatio expressa, vel tacita illius, ad quem pertinet profitentem incorporare religioni; & ut Novitius admittatur ad professionem consentiente etiam majore parte Capituli illius conventus, in quo novitiatum egit. Episcopus enim in monasteriis sibi subjectis, & Prælatus in monasteriis exemptis non potest quemquam ad professionem admittere contradicente majore parte Capituli, quòd si non obstante tali contradictione Novitius emitteret professionem, secundùm probabiliorem, & veriorem sententiam professio ita emissa esset invalida: è converso, nec totus conventus repugnante Prælato potest ad professionem admittere, ut notat Sanchez 11

chez *lib. 5. c. 4. num. 62.* Verùm quoad hoc standum est consuetudini, & constitutionibus Religionum.

12 Cæterum si capitulares negarent suffragium Novitio, qui in novitiatu bene semper se gessit non excusarentur à peccato lethali, quia est contra charitatem proximi arcere dignos Religione, & contra quasi contractum jam factum inter Ordinem, & Novitium, ut si dignus reperiatur admittendus sit: quamobrem Novitius eo ipso, quòd benè se gerit, videtur acquirere jus ad professionem; quo jure non debet privari sine culpa, & defectu gravi. Præterea Religiosi expellentes Novitium idoneum sine rationabili causa abutuntur potestate jurisdictionis sibi concessæ, ratione cujus tenentur ex officio justum judicium ferre in causa admittendi Novitios ad professionem. Tum quia qui sine justa causa retrahunt aliquem ab ingressu religionis peccant graviter contra charitatem: & quia Religiosi, qui negant suffragium Novitio idoneo in ordine ad professionem emittendam non solùm illum retrahunt, sed etiam expellunt à religione, ideo peccant contra charitatem, & plurimum inde inferunt exeunti Novitio damni, est enim probrum, quòd aliquis fuerit è Religione expulsus, quia talis expulsio supponit vel delictum, vel incapacitatem, quorum utrumque cedit in damnum Novitii è Religione expulsi.

13 Tertia est, ut tria substantialia vota nuncupet; quia sine ipsis non est perfecta religio: ad statum enim religionis requiruntur tria vota, eáque perpetua, paupertatis, castitatis, & obedientiæ. Neque sufficit si hæc tria serventur sine obligatione voti; quia sine voto non constituunt statum religiosum ex defectu firmitatis; status enim debet esse firmus, adeout non possit ab eo recedi. Tum quia sine voto homo non dedicatur perfectè Deo, quia libertatem resiliendi sibi retinet, quæ per votum abdicatur. Tum quia ad perfectionem religionis requiritur, ut homo totam vitam suam Deo consecret, & quidem in perpetuum, quod fit per præfata tria vota, quia ut ait S. Gregorius homil. 20. in Ezech. *cùm quis omne quod habet, omne quod vivit, omne quod sapit Omnipotenti Deo voverit holocaustum est.* Hinc Nazaræi, qui erant typus religiosorum voto consecrabantur Deo, ut liquet *ex c. 6. numer.* hoc autem holocaustum ab his offertur, qui sæculum deserunt, & relicta Ægypto in eremo, seu in statu, & solitudine religionis sacrificium, seu se ipsos Deo offerunt; & quia non potest quis vitam suam totam simul Deo consecrare, eò quia non tota simul agatur, ut notat D. Thomas *q. 186. art. 6. ad 2.* debet hujusmodi consecratio fieri per vota, quibus tota vita præsens, & futura Deo dedicatur: hinc non sufficit votum temporaneum, seu ad solum sexennium, vel decennium emissum, sed debet esse perpetuum, alioquin consecratio foret imperfecta, hoc est cum jure retrocedendi post elapsum decennium.

14 Rursus non sufficit, si tantùm quis voveat castitatem, vel solam paupertatem, vel obedientiam, sed debet has tres virtutes simul vovere, & quidē in perpetuum: quia vel maximè conducunt ad Christi imitationem, & assecutionē perfectionis. Tum quia cùm status Religiosus sit quoddam holocaustum, quo Vir Religiosus omnia sua Deo consecrat, debet esse exercitium tendens ad perfectionem, & requiruntur illa tria vota: siquidem per votum obedientiæ Religiosus offert Deo animam, quatenus propter Deum subjicit judicium, & voluntatem propriam in rebus agendis superiori; per votum castitatis offert corpus, quatenus abstinet se propter Deum ab omnibus carnis voluptatibus: per votum paupertatis offert bona externa, quibus propter Deum se privat: unde ad statum religiosum, & solemnem professionem requiruntur illa tria vota. Præterea quia status religiosus est remotio impedimentorum salutis, & hæc impedimenta removentur per hæc tria vota: siquidem per votum paupertatis Religiosus exuit affectum, & solicitudinem rerum terrenarum, ut nos docuit Christus *Matth. 6.* Per voluntariam castitatem removentur impedimenta carnis, & ejus voluptates, quæ mentem ad spiritualia reddunt maximè ineptam, ut monet Apostolus *1. ad Corinth. 7.* Denique per votum obedientiæ dirigitur Vir Religiosus, ne proprio judicio, & affectu fallatur, ut habetur *Eccles. 6. & Proverb. 19.* Rursus impedimenta hæc, potissimum sunt tria scilicet cupiditas rerum terrenarum, illicia carnis, & amor proprii judicii, ut innuitur *1. Joan. 2. Omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ:* & hæc tria impedimenta tolluntur per prædicta vota.

Quarta est animus profitendi, quia sine hac intentione tacita, vel expressa profitendi, professio est nulla: siquidem nec votum, nec ulla alia promissio per se obligat, si absit intentio, seu voluntas se obligandi, tum quia professio religiosa est quidam contractus sacer, & de ratione cujusvis contractus est, ut contrahentes habeant animum, ac voluntatem contrahendi; alioquin contractus non posset suum sortiri valorem, quia actus agentium ex intentione non operantur ultra intentionem, à qua desumunt totam suam vim, perinde ac lex non se extendit ultra intentionem legislatoris: hinc jus quod quis in se ipsum habet, non infert obligationem mediante promissione nisi juxta illam mensuram, quâ promittens intendit illam inferre, adeo ut obligatio nec ampliùs duret, nec aliter, nec diutiùs, quàm qui se obligavit, intenderit; non tamen est necessè, ut formaliter, & explicitè intendat hanc obligationem, sed sufficit si implicitè hoc est si sciens, & volens voveat: hinc in dubio semper præsumitur intentio, eò quia hæc naturaliter, & ex praxi communi gentium semper adnectitur formæ promissoriæ. Id autem intelligendum est per se, quia per accidens potest quis obligari ratione scandali, vel damni declinandi si promissio exteriùs facta non præstaretur. Cæterum secluso periculo scandali, qui professus fuit sine intentione, & voluntate profitendi posset è Religione egredi, habitum exuere, & in exteras Provincias proficisci, quia revera non esset professus, nec Religiosus. 15

Quinta

16 Quinta, ut professio sit spontè facta nullo cogente metu injusto, & gravi cadente in virum constantem, cujusmodi esset metus, ne Novitius in carcerem detruderetur, vel alimenta illi subtraherentur, nisi in professionem assentiretur. Quamvis metus reverentialis ob preces, vel imperium Prælati, aut consanguineorum, ut plurimum à doctoribus non censeatur gravis, nec sufficiens, ad infirmandam professionem: nihilominus si aliæ concurrant circumstantiæ, quas difficulter possit Novitius à se repellere, cujusmodi sunt plurium precum, aut imperii sæpiùs repetiti importunitates, & adjunctæ frequentes blanditiæ; gravis offensio, vel diuturna indignatio consanguineorum, à quibus dependet vita, & fortuna Novitii, & præsertim si accesserint minæ, professionem infirmant, ut docent communiter, nominatimque Layman. *lib. 4. tract. 5. num. 6.* In dubio tamen, an metus, cujus causâ Novitius emisit professionem fuerit gravis, nec ne, præsumitur levis in favorem religionis, & valorem professionis, quia cùm constet certò de professione emissa, & metûs incussio, seu impedimentũ non sit certũ, sed tantùm dubium; stat possessio pro professione certò emissa. Hoc idem procedit in dubio, an metus intercesserit; præsumitur enim non intercessisse: & ita dicendum de quovis alio impedimento dubio, quòd si non esset dubium, sed certum, infirmaret professionem.

17 An verò quando professio fuit irrita ratione alicujus impedimenti eam infirmantis; & qui talem professionem irritam emisit per plures postea annos in religione manserit, possit ab illa egredi. Respondent communiter affirmativè, quia ex regula juris: *non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit*; quod tamen limitatur nisi sciens esse irritam, illam postea ratificaverit, vel nisi expressè apud se statuerit eam validam facere, dixeritque intra se, volo meam professionem validam esse quamvis fortassis ob aliquod impedimentum ab initio valida non fuerit.

18 Verùm ut Religiosi absque scandalo è religione sic egrediantur Concilium Tridentinum *sess. 25. de Regular. c. 19.* statuit: *Ut quicunque Regularis prætendat se per vim, aut metum ingressum religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam professum fuisse, aut quid simile: velitque habitum dimittere, quacunque de causa; vel etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non audiatur, nisi intra quinquennium tantùm à die professionis; & tunc non aliter nisi causas quas prætenderit, deduxerit coram superiore suo, & Ordinario. Quòd si antea habitum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam quamcunque causam admittatur, sed ad monasterium redire cogatur, & tanquam Apostata puniatur. Interim verò nullo privilegio suæ religionis juvetur.* Hinc Concilium tria requirit, ut invalidè professus reclamans possit audiri; quorum primum est, ut reclamet intra quinquennium computandum à die professionis emissæ. Secundum, ut causas nullitatis, quas prætendit coram suo superiore, & Ordinario deducat. Tertium ut non dimiserit habitum ante hanc deductionem; nisi enim hæc tria præcesserint invalidè professus non auditur ad eum finem, ut juridicè declaretur liber à vinculo Religionis. Rursus quia quòd non audiatur, si habitum dimiserit, statutum est in pœnam; non procedit si bona fide ad tempus deposuerit habitum, quia pœnalia sunt strictæ interpretationis, adeo ut sensus sit, si habitum dimiserit, & non resumpserit, quia si resumpsit, est audiendus, ut probant ferè communiter cum Navarr. *de Regul. comment. 4.*

19 Præterea illa verba *non esse audiendum nisi intra quinquennium à die professionis*, intelliguntur cum exceptione, nisi toto illo quinquennio impotentia reclamandi duraverit, quia tunc non potuit ob timorem reclamare: & verba Concilii sunt intelligenda, quòd non reclamaverit, & potuerit reclamare, *c. cum in tua 6. qui matrim. accus.* ubi mulieri non obfuit, quod durante metu viri non reclamaverit. Et quia regulariter impotentia reclamandi non constat, ideo Religiosus plerumque restituitur in integrum, ut possit audiri: quia quando Concilium absolutè dicit, quòd post quinquennium non sit audiendus, id intelligitur jure ordinario, quod servandum est, nisi constet de impotentia reclamandi, quia Concilium præsumit, post quinquennium Religiosum ratificâsse professionem, & vult, ita præsumi ab ecclesiasticis Judicibus, qui propterea debent habere Religiosum pro professo; hinc silentium per totum quinquennium juxta mentem Concilii inducit præsumptionem juris, & de jure, contra quam non admittitur probatio: id autem statuit Concilium ad tollendas solicitudines, anxietates, & scandala, quæ contingerent si semper licitum foret Religioso suam in judicio professionem oppugnare: pari pacto *in c. si quis 2. h. t.* inducitur præsumptio juris, & de jure, ex eo, quòd quis intra annum à professione per vim emissa non reclamaverit.

Non tamen tales Religiosi destituuntur omni remedio, quia licèt contra præsumptionem juris, & de jure non admittatur probatio in judicio ordinario, datur nihilominus ex justa causa restitutio in integrum jure extraordinario, ut desumitur *ex l. si mater de except. rei jud.* ubi datur restitutio contra sententiam, quæ transiit in rem judicatam, tametsi pro tali sententia, sit præsumptio juris, & de jure, ratione cujus admittitur omne jus agendi. Tum quia *in c. coram 7. de in integ. restit.* dicitur, quòd Ecclesia post terminum peremptorium non sit audienda; & tamen eidem per beneficium restitutionis in integrum conceditur eadem actio ad certum tempus. Similiter potest Religioso nulliter professo restitui jus agendi, quod amiserat per lapsum quinquennii, præsertim si Religiosus ex ignorantia non reclamaverit, vel ex impotentia, aut gravi metu. 20

Sexta, ut emittens professionem religiosam non habeat aliquod impedimentum, quod in illo Ordine censeatur essentiale: siquidem per impedimentum Novitius redditur inhabilis ad professionem emittendam in tali Religione: etenim sicut constituta sunt varia impedimenta dirimen- 21

rimentia, quibus redditur quis inhabilis ad matrimonium, vel simpliciter cum quacunque persona, vel secundùm quid cum hac, aut illa: ita possunt etiam impedimenta constitui, quæ reddant Novitium inhabilem ad emittendam professionem simpliciter in quacunque Religione, vel tantùm secundùm quid in hac, vel illa speciali: quòd si qui potest dispensare à tali impedimento, illud novit, & nihilominus Novitium admittit ad professionem, hæc est valida, quia superior censetur tacitè dispensâsse. Quòd si ignoraverit impedimentum, & Novitius illud tacuerit in examine, tunc professio ab illo emissa est nulla, quia mansit inhabilis. Verùm ut impedimentum habeat vim infirmandæ professionis, debet constitui, & confirmari à Pontifice, ut probat Navarrus *lib.* 3. *tit. de Regul. consil.* 5. quia sicut ad solum Pontificem pertinet constituere impedimenta dirimentia matrimonium, ita ad eundem spectat constituere impedimenta religiosæ professionis: quia religio, & professio ab ejus approbatione dependent.

22 Posset tamen Prælatus interim aliquem Novitium admittere ad professionem cum protestatione, non esse sibi animum admittendi, si Novitius habeat talia impedimenta, & tunc si impedimenta adessent, professio esset nulla, eò quia desit voluntas in Prælato admittendi ad professionem talem novitium. Hinc professio ex errore, vel ignorantia, aut dolo circa substantialia religionis emissa, est irrita jure naturali, quia error, vel ignorantia tollit consensum substantialem, ut desumitur *ex c. cùm dilectus 6. de iis, quæ vi* & docet Suarez *lib.* 6. *c.* 5. *num.* 3. & 4. Non ita infirmatur professio, si error, vel ignorantia solùm sit circa accidentalia, quia tunc habetur sufficiens consensus. Quapropter non est irrita professio illius, qui morbum contagiosum, vel gallicum interrogatus tacuit, tametsi si illum aperuisset, admissus minimè fuisset, quia cùm talis morbus non sit impedimentum irritans professionem, ejus ignorantia in admittente non judicatur substantialis, ut notat Sanchez. *lib.* 5. *moral. c.* 4. *num.* 77. Imò neque potest professus cum tali morbo in pœnam dimitti è religione, eò quia, ut notat idem Sanchez. *loc. cit. num.* 58. non videtur causa ita gravis, ut mereatur professus excludi à Religione, nisi fortassis morbus foret incurabilis, quia tunc posset expelli non solùm ob culpam deceptionis, verùm etiam ob periculum infectionis aliorum.

23 Septima, ut Novitius emittens professionem sit sui juris; professio enim servi absque consensu Domini, & mariti absque consensu conjugis post consummatum matrimonium, est nulla, quia per professionem solemnem professus dat potestatem, & quasi dominium sui corporis Religioni: & qui non sunt sui juris non habent hanc potestatem tradendi alteri dominium sui corporis, quia tale dominium jam pertinet ad alium, nempe dominium servi ad dominum, mariti ad conjugem; & nemo potest quod est alterius dare alteri, sine ejus consensu, qui debet esse expressus: nec in re tanti momenti, ac præjudicii sufficit dissimulatio, Neque obstat, quòd qui tacet censeatur consentire, quia id tantùm procedit, quando agitur de ejus commodo, non ita quando de illius damno. Rursus hic consensus non debet esse extortus gravi metu, vel dolo.

Cæterum qui invalidam emisit professionem, quamvis in foro externo non possit probare impedimentum irritans, non tamen tenetur eam ratificare, quia status religiosus, ut docet Sanchez *de matrim. disp.* 37. *num.* 30. est ita arduus, ut spontaneum, ac liberum consensum exigat: unde nullus invitus adigi potest ad illam ratificandam, tametsi ex sua culpa contigerit, fuisse professionem invalidè emissam: neque obstat, quòd exteriùs, & apparenter habuerit voluntatem revera profitendi; quia illa voluntas sit inefficax ob impedimentum dirimens, & defectum veri consensus, quapropter non potest quis ratione illius obligari, ad observandum, quod per professionem invalidam promisit, neque cogi potest in foro conscientiæ seclusò scandalo ad ratificandam professionem. Quòd si ex præsumptione fori externi talis professio habeatur pro valida, posset in illo foro compelli professus ad observandum id, ad quod se obligavit per talem professionem. 24

Ut autem professio irrita ratificetur, tria potissimum requiruntur. Primò ut ratificans sciat professionem à se emissam nullam fuisse, quia sicut ignorantis nullus est consensus, ita & incogniti nulla voluntas: excipitur tamen nisi expreisè apud se statuerit, velle professionem à se emissam validam esse, quia tunc illam ratificavit, & cùm fuerit accepta, tenet. 25

Secundò, est necessarius novus consensus, ratione cujus professio invalidè emissa ratificetur, seu de novo emittatur: ratio est, quia cùm professio antea emissa fuerit nulla, requiritur nova professio, consequenter nova intentio, & voluntas profitendi. Potest tamen hæc ratificatio professionis fieri expresè, vel tacitè perseverando de facto cum externo habitu regulari, & sub obedientia religiosa postquam ipsi innotuerit, professionem priùs à se emissam fuisse nullam, ut docet Suarez. *lib.* 7. *de Relig. cap.* 1. *num.* 6. 26

Tertiò, requiritur nova acceptio Prælati Regularis conscii nullitatis prioris professionis: siquidem professio est contractus mutuus sacer, seu mutua Religiosi, & Religionis obligatio, & sicut ut professio irrita revalidetur, requiritur nova traditio profitentis conscii nullitatis prioris professionis; ita etiam requiritur nova superioris acceptio, quia traditio, & acceptio sunt correlativa, licèt plures probabile censeant sufficere acceptionem factam à Generali ordinis, vel à Papa, qui est supremus Generalis omnium ordinum, ut habetur in *c. significatum* 11. *h. t.* 27

§. V.

De Prærogativis validæ Professionis.

EA est religiosæ professionis præstantia, ea dignitas, ut hominem Deo totum consecret, & abstrahat à mundi curis; dirimatque

que matrimonium, non tantùm postea contrahendum; verùm etiam antea jam contractum, dummodo non fuerit consummatum. Quòd si alteruter conjux velit religionem ingredi; & alius votum perpetuæ continentiæ emittere, permittitur divortium; adeout ab invicem quoad cohabitationem, ac torum separari possint, ut desumitur *ex c. veniens 19. h. t.* quia matrimonium spirituale initum cum Deo mediante professione religiosa est fortius, ac perfectius, & prævalet; alioquin quia vinculum matrimonii est indissolubile, non potest mutuo consensu, vel renuntiatione conjugum dissolvi, sicut dissolvuntur alii contractus. Quòd si maritus ex consensu uxoris ingrediatur religionem, & in ea professionem emittat; mulier, quæ manens in sæculo se voto perpetuæ continentiæ obstrinxit, compelli potest, ut in ea perseveret: quòd si uxor non præstet consensum, ut ejus vir Religionem ingrediatur, non potest hic ea invita Religionem ingredi, quia divortium est nullum.

2 Rursus professio religiosa transfert Religiosum in jus, ac potestatem illius Religionis, in qua profitetur, & illū constituit ejus membrum, propterea dicitur incorporari Religioni: hinc si Religiosus professus fugiat, possunt superiores eum capere propria authoritate, tanquam rem suam, & reducere, ac illum punire; perinde ac dux belli potest capere militem desertorem; & maritus uxorem fugitivam, ut etiam Dominus servum fugientem. Operatur professio id ratione voti obedientiæ, non præcisè quatenus hoc votum obligat Deo, sed quatenus continet tacitam, vel expressam promissionem erga superiorem, suique traditionem in corpus religionis, & conjunctam cum legitima acceptione superioris: habent enim superiores religionum à summo Pontifice talem jurisdictionem; non tamen est jus strictæ justitiæ, nec jus simile illi, quod in bello habet dux in militem, cujus obligatio est propter mutuum, vel alterius commodum: siquidem Religiosus non se obligavit religioni propter commodum ipsius, sed propter suam salutem: unde est jus obedientiæ competens superiori in inferiorem, adeo ut Religiosus professus, qui fugit è Religione non peccet contra justitiam; sed contra obedientiam, & fidem debitam religioni: licet hæc sententia plurimum habeat probabilitatis, communior tamen, & verior sententia est, peccare etiam contra justitiam: eò quia inter Religiosum, & Religionem ineatur contractus, vi cujus Religiosus se tradit in potestatem religionis ad obsequium illius; & vicissim Religio se illi obstringit in ordine ad illum alendum, & tractandum ut filium, quapropter in hoc sacro contractu non solùm spectatur commodum privatum Religiosi, verùm etiam communitatis.

3 Id etiam operatur professio religiosa, ut tollat votum antea emissum ingrediendi aliam Religionem, adeo ut votum simplex ingrediendi certam religionem, & in ea profitendi tollatur per posterius votum solemne professionis editum in alia Religione etiam laxiore, & desumitur *ex c. qui post 5. h. t. in 6.* ubi dicitur, quòd qui fecit votum simplex ingrediendi aliquam Religionem, deinde ingreditur aliam laxiorem, & in ea profitetur, licitè potest in illa manere; quia votum solemne derogat simplici; sed imponitur ei pœnitentia, eò quia votum simplex non servaverit: ratio est, quia sicut quod est debilius cedit fortiori, ita vinculum minus cedit vinculo majori, & fortiori: & quia votum simplex est vinculum minus, & votum solemne vinculum majus, & fortius; ideo illud dissolvitur per professionem solemnem; perinde ac sponsalia de futuro contracta cum una muliere dissolvuntur per sponsalia de præsente, seu matrimonium posterius contractum cum alia *c. si inter 31. de sponf. & c. 1. de spons. duorum* & ratio est, quia matrimonium est fortius vinculum, quàm simplex promissio sponsaliorum: licèt taliter contrahens matrimonium non excusetur à peccato ob injuriam illatam primæ sponsæ de futuro: siquidem contra fidem ei datam contrahit postea cum altera per verba de præsenti: ita si quis vovit ingredi unam Religionem, & postea aliam ingreditur laxiorem, in qua profitetur, quamvis à voto priore liberetur, & professio suum sortiatur valorem; eò quia solemnis professio sit fortius vinculum, per quod vovens se tradit Religioni, quæ propterea jus perpetuum acquirit in eundem Religiosum professum: non tamen excusatur à peccato, ut docet D. Thomas 2. 2. *q. 189. art. 8. ad 3.* eò quia per professionem emissam in laxiore Religione minus præstiterit, quàm voverit: sed id intelligitur de illo, qui strictiorem Religionem vovit ingredi, non solùm ut eam experiretur, verùm etiam ut in illa profiteretur; tunc enim profitendo in laxiore peccat, quia cùm teneatur profiteri juxta votum in strictiore, non implet votum illud, quod Deo promiserat, cùm votum majus respectu religionis strictoris commutet in minus in ordine ad laxiorem, in qua profitetur, quod est minus præstare, quàm voverit, ut docet Sanchez *lib. 4. moral. c. 16 n. 17.*

Quòd si quis tantùm voveret ingredi religionem strictiorem, ut eam experiretur; non peccaret, si postea professionē emitteret in laxiore: ratio est, quia tunc votum mutatur in melius: prius enim votum non fuit profitendi, sed tantùm experiendi; & secundum est profitendi, licèt in religione laxiore, & professio est procul dubio perfectior, quàm solum experimentum: tum quia ratione prioris voti non tenebatur permanere in Religione strictiore; sed tantùm illam experiri; & si displiceret, posset egredi, absque ulla culpa: secus ratione posterioris voti obligatur manere in religione, licèt laxiore: & majus est ita se obligare in laxiore, quàm ingredi strictiorem cum libertate iterum exeundi. 4

Quòd si dicas, professionem emissam in Religione laxiore non esse contrariam voto ingrediendi Religionem strictiorem, & in ea profitendi; eò quia professus in religione laxiore semper possit transire ad aliam arctiorem, & in ea profiteri, proinde posteriùs votum non posse priori derogare, nec illud tollere. Contra est, quia licèt professio in Religione laxiore non repugnet 5

pugnet voluntati transeundi postea ad Religionem arctiorem, & in ea profitendi, proinde tale propositum non tollat, quia tacitè in professione emissa includatur conditio, nisi placuerit, ad strictiorem, & perfectiorem transire: nihilominus repugnat obligationi, & voto profitendi in alia Religione: siquidem professio ex natura sua invehit obligationem perpetuò manendi in tali Religione, in qua emittitur: quia per professionem religiosam quis se tradit Religioni in perpetuum; cui obligationi opponitur votum profitendi in alia Religione: hinc licèt professio in Religione laxiore non excludat libertatem transeundi ad strictiorem, & in ea profitendi; repugnat tamen voto se obligandi alteri religioni strictiori: & quia votum hoc est simplex ei derogatur per posterius votum solemne professionis in alia laxiore, proinde non tenetur professus in laxiore transire ad strictiorem, ut notat Sanchez *lib. 4. moral. c. 16. num. 16.*

6 Præterea professio privat Religiosum omni dominio bonorum mobilium, & immobilium, eúmque constituit inhabilem ad tale dominium, adeo ut non possit habere quidquam proprium, ut desumitur *ex c. 7. quia ingredientibus 19. quæst.* & *c. si qua mulier ibidem*; idque ratione voti paupertatis, quia hoc votum in professione non solùm continet abdicationem usus independentis, sed etiam omnis dominii, quia id exigit perfecta paupertas juxta consilium Christi Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*, & desumitur etiam *ex c. Monachi 2. c. super quodam 4. de statu Monachor.* Quòd si quis ita profiteatur, ut intendat dominium retinere rerum temporalium, etiam quoad tempus, non foret valida professio spectato jure communi, præsertim si ita intendat dominium retinere, ut non sit paratus illud abdicare, quando superior jusserit: ratio est, quia non intenderet se obligare ad id, quod est de substantia statûs religiosi: abdicatio enim dominii in præparatione animi, & quoad vinculum abdicandi, pertinet ad substantiam Religionis: quòd si intenderet ita retinere dominium ad tempus, ut paratum haberet animum se abdicandi tali dominio, quoties superiori placuerit, adhuc stante jure communi talis actus non videretur habere vim professionis, nec constituere hominem in statu Religioso, quia professio jure communi includit actualem abdicationem, & non potentialem; unde eo ipso, quòd quis profitetur, privatur tali dominio, perinde ac si naturaliter moreretur. Tum quia Prælatus non habet potestatem acceptandi talem professionem, eò quia sit insufficiens ad incorporandum professum Religioni, eò quia jus illi resistat, & sit contra ea, quæ sunt de substantia religionis.

7 Potest tamen hujusmodi intentio retinendi proprium, dupliciter haberi ab emittente professionem: primò ex errore privato, ita tamen ut error non sit causa professionis, nec illam restringat; & tunc non irritat professionem, sed per accidens illi conjungitur: quia Novitius cum tali errore adhuc intendit profiteri absolutè sicut oportet, & tantùm privato errore censet se posse retinere proprium, saltem ad tempus: quia verò error iste non limitat, nec afficit professionem, ideo neque illam inficit. Secundò potest error esse causa professionis, & tunc contingeret, si qui profiteretur, intenderet, professionem restringere, & nollet nisi tali modo se obligare, nimirum cum dominio retinendi talia bona; & tunc professio irrita foret, quia error esset circa substantiam professionis, propterea tolleret consensum necessarium.

8 Tum quia intentio illa retinendi tale dominium restringeret vim professionis, cui tolleret, quod jure communi ad ejus substantiam pertinet: quapropter stante jure communi talis professio nulla foret. Cæterum Ecclesia novo jure posset talem professionem admittere, ut sufficientem ad incorporandum professum religioni, & ad reliquos effectus professionis suo tempore inducendos. Quòd si quæratur, à quo oriatur hæc inabilitas ad dominium? Respondetur non oriri ratione voti paupertatis præcisè, siquidem non ideo est quis incapax juris, & dominii, quia Deo paupertatem promiserit: neque oritur ratione tacitæ renuntiationis, quia aliud est se dominio spoliare; & aliud inhabilem se ad illud constituere. Unde hæc inhabilitas ad dominium oritur ex aliis duabus causis, scilicet à traditione suî ipsius in jus religionis, & à decreto Ecclesiæ annexo professioni: ita enim Religiosus per professionem se tradit religioni, ut partim mancipio, partim filiofamilias comparetur, quorum neuter sibi acquirit, sed tantùm ei, in cujus potestate est. Decretum etiam Ecclesiæ professioni annexum confirmat illam traditionem, & reddit directè Religiosum professum incapacem dominii acquirendi: perinde ac constituit profitentem incapacem contrahendi matrimonium. Quamobrem hæc inhabilitas ad dominium oritur ex lege, & potestate superioris, sicut inhabilitas ad plura beneficia, vel officia.

9 Id etiam operatur professio, ut filiumfamilias liberet à patria potestate, quia cùm Religiosus se totum tradat Religioni, transit in potestatem Regularium superiorum, quod tamen non est intelligendum de iis, quæ cedunt in damnum Religiosi, quia quod in gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum *ex regul. jur. 61. in 6.* Rursus per professionem solemnem expirant ipso jure omnia alia vota, & juramenta pia priùs edita. Tollitur etiam irregularitas proveniens ex defectu natalium quoad sacros ordines suscipiendos, licèt non quoad Prælaturas, nec quoad beneficia curata, ad id enim requiritur dispensatio super irregularitate. Rursus tollitur macula, seu inhabilitas ad actus temporales, adeo ut damnatus de crimine perjurii, vel furti possit adhiberi in testem, & ad alios actus legitimos ferendos ut colligitur *ex authent. de Monach. collat. 1. in princ.* Præterea hoc beneficium præstat religiosa professio, ut plenissimam omnium peccatorum antea commissorum remissionem quoad pœnam temporalem iisdem correspondentem in purgatorio impertiatur, si qui profitetur fuerit,

fit antea confessus, & in statu gratiæ, quia quando homo se totum Deo consecrat per vota Religionis tantum præstat, ut plus præstare non possit, proinde plenissimè pro peccatis satisfacit. Demum licèt per solemnem professionem Religiosus civiliter moriatur mundo, non propterea censendus est amittere nobilitatem, quia cùm hæc proveniat ex natalibus, seu ex familia descendente ex majoribus, est quoddam jus sanguinis naturale, & immutabile juxta *jus agnationis 34. ff. de pact.* non enim Religiosus moritur mundo quoad amissionem jurium naturalium, sed solùm quoad contemptum eorundem,
10 & quoad possessionem propriæ voluntatis, ac bonorum temporalium.

Cæterum professio semel validè emissa non potest ampliùs dissolvi; adeo ut sit vinculum sacrũ indissolubile; quia per professionẽ religiosus se totum tradit Religioni, & donatio alteri facta non potest revocari invito donatario. Præterea quia religiosus per professionem fit servus Religionis; & servus propria authoritate non potest se in libertatem asserere, qua ratione Religiosi professi si Religionem deserant sunt Apostatæ: unde ex parte Religiosi professio semel validè emissa est indissolubilis. Immo etiam ex parte Religionis, adeo ut hæc non possit professum etiam invitum dimittere, quia professio fit per contractum mutuum, & onerosum inter profitentem, & Religionem: sicut enim Religiosus se totum obligat Religioni, ita religio absolutè, & simpliciter se obligat ad alendum, & regendum Religiosum, proinde non potest illum invitum dimittere. Immo neque ex mutuo consensu utriusque contrahentis, seu religionis, & Religiosi potest dissolvi vinculum professionis: sed solus Papa per legitimam dispensationem potest relaxare vinculũ professionis, adeo ut qui hactenus fuit professus Religiosus, non ampliùs sit obstrictus votis: siquidem Papa potest dispensare in votis simplicibus ut communiter docent, proinde etiam in solemnibus, quia solemnitas votorum est tantùm introducta ex constitutione Ecclesiæ *c. unic. de votis in 6.* Tum quia Christus dedit S. Petro, & ejus successoribus plenissimam potestatem solvendi in Ecclesia à quolibet vinculo Matth. 16. Hinc licèt religiosa professio sit ex natura sua indissolubilis, potest à Papa relaxari, & dissolvi.

11 Quòd si dicas, solemnitatem voti consistere in quadam consecratione, seu benedictione, proinde non posse relaxari, eò quia quod semel sanctificatum est domino, non possit in alios profanos usus commutari. Respondetur id verum esse quamdiu manet consecratio: alioquin sicut per authoritatem Ecclesiæ fieri potest, ut res consecrata desinat esse consecrata, ut liquet in calice destructa forma, & manente materia: pari pacto licèt Pontifex non possit dispensare, ut professus manens Religiosus non sit obstrictus votis paupertatis, castitatis, & obedientiæ, cùm sint de essentia, & substantia Religionis, ut habetur *in c. Monasterium 6. de statu Monachor.* Nihilominus ex justa causa potest dispensare, ut ex professo fiat non professus, seu ut desinat esse Religiosus, ac votis obstrictus: non enim consecratio religiosa distinguitur ab ipsa obligatione votorum, & quia hæc obligatio tolli potest per dispensationem, ita etiam ipsa consecratio: nec aliud est dispensare in votis Religiosorum, quàm relaxare eorum vincula, ac tollere ejus obligationem, condonando nomine Dei debitum, quod erga Deum Religiosi vovendo contraxerant.

Ex eo, quòd professio sit indissolubilis non 12
potest præscribi à Religioso professo, quamvis supra 40. annos maneret in sæculo, & nunquam intra claustra Religionis se reciperet, & bona, quæ antea habuit, tanquam propria retineret, quia cùm voluntariè se obstrinxerit Deo semper remanet eidem debitor *argum. c. quod Deo 4. caus. 33. q. 5.* quia nullus annorum cursus excusat in malefactis, sed potiùs culpam auget, propter perseverantiam in malo, ut desumitur *ex l. inficiando 67. §. infans. ff. de furtis* ubi habetur: & quid tam ridiculum, quàm meliorem furis conditionem esse propter continuationem furti: unde contra professionem religiosam non potest ullo tempore Religiosus præscribere, quia semper fuit in mala fide, ut desumitur *ex l. 1. C. de servis fugit.*

Quòd si quæratur ad quid teneatur, qui Re- 13
ligionem vovit? Respondetur, dupliciter posse aliquem vovere Religionem. Primò indeterminatè, adeo ut si non admittatur in una, velit in aliam ingredi. Secundò determinatè adeo ut intendat tantùm ingredi unam religionem, quam post maturam deliberationem seligat: qui indeterminatè vovit, si non admittatur in uno ordine, debet procurare, ut in aliquo alio possit ingredi, idque ad tres, vel quatuor Ordines prout expressè, vel tacitè intendit, ut docet Sotus *lib. 7. de justit. q. 2. art. 1. ad 3.* dicitur expressè vel tacitè, quia spectari debet habitualis affectio[illegible] vovens erat, cùm voveret, & quidnam interrogatus fuisset responsurus. Si Ordines suæ Provinciæ nolint ipsum acceptare, non tenetur quærere extra Provinciam, nisi fortassis intenderit ingredi in Ordinem extra Provinciam: in dubio tamen id non præsumitur, quia est insolitum. Qui verò vovit determinatè, non tenetur ingredi nisi illum Ordinem, quem vovit ingredi, quia non se obligavit ad ampliùs: quòd si talem Ordinem ingrediatur, & in anno probationis se ineptum deprehenderit, & excludatur, non tenetur procurare, ut recipiatur in alio Ordine, sed manet solutus à voto.

Quòd si determinatè vovit ingredi Reli- 14
gionem S. Francisci in sua Provincia, & non fuerit receptus in uno conventu, tenetur procurare, ut recipiatur in aliquo alio conventu ejusdem Provinciæ, quòd si iterum rejiciatur potest iterum procurare ingressum in aliquo alio conventu ejusdem Provinciæ, à quo si etiam non recipiatur, manet liber à voto, quia per ipsum non stetit, quin votum adimpleret: neque tenetur extra Provinciam quærere, cùm ejus obligatio non se extenderit nisi intra Provinciam. Tum quia ipse non vovit ingressum absolutè, sed tantùm conditionatè hoc est, sub hac tacita conditione, *si admittar*, hæc autem conditio non dependet ab ipso vovente, sed ab ipsis Religiosis

ligiosis volentibus illum admittere: quapropter vovens ex vi voti tantùm tenetur procurare, & solicitare ingressum, & si non admittatur per ipsum non stetit, proinde manet liber à voto. Quòd si quis voveret magis determinatè ingredi in aliquem peculiarem conventum: si ibi non recipiatur, non tenetur quærere in alio cum votum fuit coarctatum ad talem Conventum illius loci, & obligatio non magis se extendit, quàm votum. Juvat tamen observare, quòd si vovens repulsus fuit, eò quia teneretur aliquo temporali impedimento, eo cessante tenetur iterum rogare, ut possit ingredi, quia tunc repulsa videtur dilata ad tempus: secus si repulsa fuit absoluta, & sine relatione ad impedimentum, quia non videtur ejus intentio fuisse post absolutam repulsam se iterum obligare: alioquin semper maneret incertus, & suspensus. Secundò si vovens impedimentum objecit, ne reciperetur, tenetur, quantum potest, illud tollere, & omnino solicitare, ut recipiatur: siquidem qui vovit ingredi Religionem implicitè etiam vovit adhibere opportuna media ad talem ingressum; & impedimenta quantum est ex se removere, alioquin delusoriè videretur vovisse.

15 Rursus vovens si non admittatur in Religione, quam vovit, non tenetur in sæculo servare ea, quæ sunt talis religionis, scilicet paupertatem, castitatem, & obedientiam, quia non vovit hæc tria absolutè, sed tantùm conditionatè si admissus fuerit in religione. Demum qui vovit ingressum certi monasterii, ubi essentialia Religionis non servantur, non tenetur ingressum procurare, si non affulgeat spes futuræ reformationis: ratio est, quia cessat finis voti, seu facilitas salvandi animam, quia in tali monasterio ubi nulla viget observantia, plura potiùs incurreret pericula perversionis. Quòd si se adeo firmum putaret, ut prude[illegible]on judicaret probabile tale periculum, & potiùs speraret, se alios conversurum, tunc teneretur ingredi.

§. VI.

De transitu Religiosi Regularis de una ad alteram Religionem.

1 Jure omnibus Regularibus concessum est, ut possint ad arctiorem transire Religionem, ut desumitur *ex c. licèt 18. h. t.* quia cuilibet competit jus vitæ perfectioris capessendæ, ut propriæ consulat saluti; quapropter non solùm mares, sed etiam fœminæ, & moniales possunt transire ad strictiorem Religionem, & desumitur *ex c. 1. caus. 20. quæst. 4.* & quamvis *in d. c. licèt* sermo sit de solis viris Religiosis, quia tamen rationes in illo allatæ, ob quas conceditur talis transitus æquè procedunt de monialibus, ac de viris; ideo idem jus competit etiam monialibus; quia quæ de Monachis in jure statuta sunt, etiam monialibus competunt, nisi nominatim, & expressè excipiantur. Imò non solùm unus, vel alter religiosus, sed etiam tota communitas potest se conferre ad ordinem strictiorem, ac assumere ejus regulam, & habitum, ut desumitur *ex c. 3. §. cæterum de statu monach.*

Juvat tamen observare; quòd nomine strictioris religionis non intelligitur religio, quæ in se est perfectior, sumptâ perfectione ex fine perfectiore, ad quem religio aliqua ordinatur, & ex proportione mediorum, quibus utitur ad assecutionem talis finis, ut docet D. Thomas *2. 2. quæst. 188. art. 6. in corpore*: sed in foro ecclesiastico, & jure canonico religio arctior intelligitur, quæ est rigidior, quoad habitum, silentium, solitudinem, jejunia, flagellationes, ac alias carnis, & sensuum mortificationes. Rursus neque austeritas hæc attendenda est secundùm primævam Regulæ institutionem; sed etiam secundùm constitutiones postea adjectas, ut habetur *in c. sanè 10. h. t.* adeo ut religio sit de præsenti arctior, durior, strictior, austerior: quia transitus iste permittitur ad ducendam vitam strictiorem; proinde observantia strictior debet attendi de præsenti: hinc permittitur omnibus Religiosis etiam mendicantibus transitus ad Ordinem Carthusianorum, ut habetur *in extravag.* Martini IV. tametsi hic Ordo non sit in omnibus arctior, neque omnium perfectissimus; siquidem religio minimorum S. Francisci de Paula, quoad victum est arctior, cum non utatur ovis, nec lacticiniis; & tamen possunt Religiosi minimi transire ad Carthusianos, cum accenseantur mendicantibus: quoad vestitum Religio Capucinorum est austerior; & tamen possunt Capucini transire ad Carthusianos; quia isti in silentio, solitudine, & officii divini prolixitate cæteris antecellunt ordinibus. 2

Rursus permittitur Canonicis Regularibus, ut possint transire ad religionem Monachorum, ubi regularis, ac Monachalis disciplina bene servatur, ut desumitur *ex c. sanè 10. h. t.* ubi dicitur, quòd si Canonicus Regularis fiat Monachus in Religione strictiore sit relinquendus, eò quia fiat tota conscientia; secus si monachalis disciplina non fuerit strictior, debeat ad suum monasterium redire: regulariter tamen Monachorum Religio supponitur strictior, ut habetur *in c. quod Dei timorem de statu Monachorum*, neque ullum facessit negotium, quod *in c. mandamus, & c. 1. nullus 19. q. 3.* id videatur prohiberi: siquidem ibi tantùm prohibetur transitus, qui fit in detrimentum Ecclesiæ, & ex ira, odio, vel levitate animi, aut alia perturbatione, ut ibidem notat Glossa. Præterea Religiosi Cluniacenses possunt transire ad Cistercienses, idque desumitur *ex c. licet 18. h. t.* Item sicut mendicantes possunt transire ad Carthusianos, ita vicissim Carthusiani ad mendicantes, ut docent Navarrus *tit. de Regul. consil. 68.* Palludanus *in 4. dist. 38. q. 3. art. 1.* ubi etiam probat, quòd ex omni alia Religione possint Religiosi jure communi transire ad ordinem Prædicatorum; hinc D. Antoninus *3. p. tit. 16. c. 4. §. 4.* citat Monaldum asserentem se vidisse Parisiis determinationem factam per doctores Sorbonicos, fratres Carthusianos jure communi posse transire ad Ordinem Prædicatorum regulariter viventem. Hoc idem etiam docet D. Bonaventura *in quæstionib. citra regul. S. Francisci c. 12.* ubi asserit, Religiosos cujusvis Ordinis 3

dinis jure communi posse transire ad Ordinem S. Francisci: quæ sententia probabilis est, præsertim in sententia D. Thomæ docentis in transitu Regularis ad aliam Religionem non tam spectandam esse austeritatem, & solitudinem, quàm perfectionem Religionis, & fructum: Religio autem mendicantium cùm sit mista, seu activa simul,& contemplativa est perfectior.

4 Id autem intelligitur, quando in Religione mendicantium disciplina viget, & regulæ fundatorum exactè servantur. Cæterum licèt omnibus Regularibus jure communi concedatur, ut possint ad Religionem arctiorem transire, ut habetur *in d. c. licet* 18. *h. t.* nihilominus non semper est laudabilis hujusmodi transitus, nisi notabilis urgeat necessitas, & maxima inde utilitas speretur, quia monet Apostolus 1. Corinth. 7. *Ut quisque in vocatione, in qua vocatus est, permaneat.* Tum quia ex tali transitu plerumque scandalizantur cæteri Religiosi, qui remanent; tum quia faciliùs quisque proficit in illa Religione, in qua à juventute assuevit, quàm in alia cujus regulas, & modum vivendi nondum fuit expertus, ut notat D. Thomas *2. 2. q. 189. art. 8.* hinc Abbas Nestoretes apud Cassianum *collat.* 14. *c.* 5. aiebat, cuique utile est, ut secundùm propositum, quod elegit summo studio, ac diligentia ad operis arrepti perfectionem pervenire festinet,& nequaquam à sua, quam semel elegit, professione discedat.

5 Quamobrem ut Regularis ritè transeat ad aliam Religionem aliquot requiruntur conditiones; quarum prima est, ut hujusmodi transitus fiat secundùm communiorem opinionem ad Religionem strictiorem, ac austeriorem, ut desumitur ex *dict. cap. sanè* 10. *& c. licet* 18. *h. t.* quia hujusmodi transitus tantùm permittitur in ordine ad ducendam vitam strictiorem, magisque austeram, proinde debet attendi, an Religio, in quam fit transitus de præsenti sit arctior, & in ipsa regularis disciplina floreat, ac regulæ exactè serventur.

6 Secunda conditio est, ut transitus non fiat ex animi levitate, vel passione inordinata, aut ira, vel odio erga Prælatum suum, sed ex Zelo majoris boni, & perfectionis obtinendæ, ut habetur *in d. c. licet* 18. *h. t.* ubi etiam additur, quòd in dubio, an quis velit ad Religionem arctiorem, vel laxiorem transire ex charitate, vel temeritate, ad judicem superiorem sit recurrendum, ut ex circumstantiis, & occurrentibus conjecturis id judicet.

7 Tertia conditio est, ut transitus non fiat cum notabili detrimento Religionis, seu monasterii, in quo est professus, ut habetur *in d. c. licet*, quia si per talem transitum Religio grave pateretur detrimentum, vel notabilem incurreret infamiam, posset petita restitutione revocare Religiosum transeuntem, quia bonum commune Religionis relictæ debet præponderare privatæ utilitati Religiosi transeuntis ad aliam Religionem; etenim si Ecclesia in rebus temporalibus notabiliter læsa potest petere restitutionem in integrum, multò magis si lædatur in spiritualibus per transitum sui Religiosi subditi ad aliam Religionem.

Quarta, ut Religiosus non possit transire nisi 8
petita priùs à suo Prælato licentia, tametsi non requiratur consensus, ut habetur in *d. c. licet* 10. *h. t.* ubi habetur. quòd Religiosus possit transire ad arctiorem Religionem petitâ, non obtentâ licentiâ. Neque obstat, quòd prima Religio gaudeat privilegio, ut ejus Regularis non possit transire ad alium locum etiam prætextu arctioris religionis ipsâ invitâ: siquidem privilegium intelligitur, ne quis temerè, vel levitate in jacturam, ac injuriam suæ religionis ad aliam transeat, non verò procedit privilegium contra eum, qui cum humilitate, & veritate licentiam petit, quam Prælatus non debet propterea negare, alioquin mereretur privilegium perdere, quia abuteretur potestate sibi concessa. Rursus subditus si dubitet de suo spiritu, debet superiorem consulere. Hinc hæc licentia transeundi ad aliam Religionem est sub gravi obligatione petenda, quia illud verbum *debet*, quod ponitur *in d. c. licet* importat necessitatem præcepti: quòd si Religiosus transeat ad alium Ordinem non petita licentia præsumitur obedientiam contemnere, proinde ex inordinata passione, vel levitate ad alium transire Ordinem, ut notat Joannes Andreas *in d. c. licet num.* 3.

Imò hæc licentia petenda est priùs, quàm 9
fiat transitus, quoties enim ad exercendum actum requiritur impletio alicujus conditionis, debet hæc necessariò præcedere positionem actûs. Rursus neque licet Religioso statim post petitam licentiam transire ad ordinem strictiorem, sed debet adhuc debito tempore expectare, donec responsum superioris accipiat, perinde, ac debet quis expectare, quando ab alio consilium petit, qui enim dat responsum, vel consilium, debet maturè considerare, & superior debet etiam interrogare Religiosum petentem hunc transitum de causa illum movente, quam subditus tenetur aperire, ut habetur *in d. c. licet* §. *quo circa.* Præterea si superior petitam non concedat licentiam, non propterea statim debet Religiosus transire ad Religionem arctiorem, quia superior nonnunquam ex justa causa potest licentiam denegare, neque obstat, quòd *in d. c. licet.* dicatur, quòd Religiosus possit transire ad arctiorem religionem petitâ, & non obtentâ licentiâ, quia intelligitur de licentiâ non obtenta, quando superior indiscretè, ac protervè eam negat, ut liquet ex verbis illis. *Non obstante proterva indiscreti Prælati contradictione,* quæ inseruntur eidem textui: sin verò superior nullam assignet causam, cur licentiam deneget, potest subditus eam petere & si superior nolit illam exprimere; tunc Religiosus etiam invito Prælato potest ad Ordinem strictiorem transire, ut etiam si superior allegaret causam manifestè injustam, falsam, vel frivolam, quia tunc constaret de indiscreta negatione licentiæ & Religiosos habet jus transeundi ad strictiorem religionem, eò quia votum professionis religiosæ non violet, sed in melius commutet, proinde tantùm requiritur ut à Prælato Ordinis licentiam petat, ne bonus Regularis obedientiam contemnere videatur.

Præ-

10 Præterea tametsi adsit justa causa, & Religiosus ex zelo, & divina inspiratione moneatur, non tamen potest transire nisi priùs quæratur aliqua strictior Religio, quæ parata, sit illum recipere: alioquin si priùs recederet ab antiqua Religione esset Apostata, quia sub nullius esset obedientia. Hinc habetur decretum sacræ Congregationis editum jussu Urbani VIII. anno 1624. die 21. Septembris, ubi statuitur. *Ut de cætero nullus permittatur ad arctiorem Religionem transire, nisi priùs superiori legitimè constiterit, eam Religionem paratam esse eum recipere, qui licentiam petit: & tunc Regularis rectà se transferat ad arctiorem, quod ut re ipsa adimpleat, idem superior omni studio, & diligentia invigilet.* unde monasterium ad quod Regularis transit, non solùm debet esse paratum ad illum recipiendum, sed etiam debet esse arctius, ac strictioris observantiæ, non solùm ex instituto, sed etiam usu, quia eatenus fit transitus, ut Religiosus transiens, in alio monasterio sanctiùs, & tutiùs vivat. Rursus debet in eodem monasterio etiam explere annum probationis, ut notat Navarrus *lib. 3. de Regul. consil. 3.* quia Concilium Tridentinum generatim hunc annum requirit, quo expleto debet profiteri, & juxta Ordinem hujus professionis obtinere locum in Capitulo, si transeat ad monasterium Ordinis distincti, imò etiam ad monasterium sui ordinis, in quo disciplina est arctior. Possunt etiam regulares si justa causa subsit, cum facultate Prælati transire ad ordinem laxiorem, ut docent Panormitanus *in c. non est 7. & c. significatum* 11. *h. t.* Innocentius ibidem, Sylvester *V. Religio* 4. *q.* 2. Navarrus *in comment. 4. num. 11,* & id etiam confirmat ipse usus.

11 Requiritur tamen justa causa, quia tunc habetur quædam votorum relaxatio, quæ sine causa non potest validè fieri: siquidem cùm transitur ad strictiorem, vel illa est absolutè perfectior, & sic fit commutatio in melius, nec tunc opus est relaxatione: vel non est perfectior, & fit aliqua votorum relaxatio, quia Religiosus liberatur ab obligatione operum perfectiorum. Causæ verò justæ censentur esse, si collapsa sit disciplina in strictiore. Si odia, & simultates in ea vigeant. Si Religiosus sit aliis exosus. Si ob corporis debilitatem non possit ferre rigorem. Requiritur tamen tunc ut Prælatus concedat licentiam transeundi, adeo ut non sufficiat, si Religiosus eam tantùm petat, adeo ut in transitu ad Religionem laxiorem non sufficiat petiisse facultatem, sed oporteat obtinuisse, quia jus non aliter hoc concedit. An verò etiam conversi, & oblati, qui professionem non emittunt, possint ad arctiorem Religionem transire eo modo, quo possunt cæteri Religiosi? Negat Glossa *in c. ut lex V. professi in fin. 17. q. 1.* eò quia illi jam sint effecti servi Ecclesiæ.

12 Sed contraria sententia communior est, & verior, quia simplex oblatio priori monasterio facta non potest majorem vim habere, quàm habeat professio. Ratio itidem id suadet, quia simplex oblatio non debet impedire transitum ad meliorem, & perfectiorem statum, alioquin non esset oblatio rationabilis.

Quòd si petatur, quis ex Prælatis possit licentiam dare religiosis transeundi ad aliam religionem? Respondetur, quòd tametsi mendicantes religiosi jure communi non possint transire ad non mendicantes cum facultate sui Generalis, præterquam ad Carthusianos, sed requiratur facultas Pontificis, & si secus fecerint, tam recipientes, quàm recepti incurrant ipso facto excommunicationem, & professio sit irrita, ut liquet ex *extravag. 1. h. t.* quæ incipit: *Viam ambitiosæ.* Nihilominus ex privilegio quidam Generales possunt hanc licentiam dare: ut enim notat Navarrus *consil. 56. de regul.* Generalis Ordinis S. Augustini potest ex justa causa concedere, facultatem transeundi ad laxiorem religionem. Rursus religiosi societatis JEsu non possunt ad Carthusiam transire, nisi obtentâ à superioribus licentiâ, quam pater eorum Generalis sibi reservavit: quia Patres Societatis gaudent privilegiis Carmelitarum ex privilegio Pij V. & Carmelitis fuit concessum privilegium à Paulo V. die 3. Aprilis 1610. ne possint ad Carthusiam transire sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ. Quod privilegium fuit etiam concessum ab Urbano VIII. Patribus Capucinis, ut liquet ex ejus Bulla edita 9. Augusti 1628. cui initium est: *Injuncti nobis Apostolici muneris ratio postulat.* ubi prohibet, ne ullus Capucinus sine licentia sedis apostolicæ transeat ad laxiorem, & ad Carthusianos, vel alium Ordinem, nisi de licentia in scriptis obtenta à Ministro Generali Capucinorum pro tempore existente, idque sub pœna apostasiæ, infamiæ perpetuæ, & excommunicationis, ac privationis vocis activæ, & passivæ, adeo ut hujusmodi pœnæ ipso facto incurrantur. 13

Neque licitum est Capucinis recipere fratres minores de observantia sine licentia sedis Apostolicæ in scriptis obtinenda, idque etiam sub pœna excommunicationis, ac inhabilitatis ad quæcunque officia, vel legitimos actus; idque ex decreto Pauli III. ut refert Sorbus *in compend. privileg. tit. recipere V. pariter sic advertendum.* Imò Julius III. renovando eandem prohibitionem declaravit, talem receptionem, & professionem sine licentia sedis Apostolicæ esse nullam, & Capucinos recipientes incurrisse præfatas pœnas; hoc idem etiam statuit Sixtus V. anno 1586. in sua Bulla, cui initium est; *Pro ea.* Rursus Pius V. etiam in sua Bulla, quæ incipit: *Sedis Apostolicæ solertia* edita anno 1567. mens. Octob. statuit, ne ullus Capucinus ad Ordinem S. Francisci de Paula, & nullus frater minimus ad Capucinos ullo unquam tempore, & quantumcunque justissima causa, etiam de licentia suorum se possit transferre, & hæc Bulla fuit etiam confirmata à Gregorio XIII. Monachi verò Benedictini S. Justinæ de Padua, & Cistercienses non possunt, sine consensu Capituli generalis, seu præsidentis, aut majoris partis Visitatorum Congregationis, nec etiam authoritate apostolica, nisi in litteris fiat specifica mentio personæ, & Religionis sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ contra recipientes, seu retinentes, qui intra triduum à receptione Monachi, receptum non restituerint ex decreto Eugenii IV. 14

Pœnæ

15 Pœnæ contra Religiosos transeuntes ad aliam Religionem in casu etiam permisso habentur in Concil. Trident. *sess. 14. c. 11.* Prima est, ut fiant incapaces quorumcunque beneficiorum sæcularium etiam curatorum: idque procedit etiam si Religiosus transierit ad arctiorem religionem. Secunda, mendicantes transeuntes ad non mendicantes etiam cum facultate Pontificis, privantur voce activa, & passiva in Capitulo, immo etiam loco in eodem Capitulo, scilicet quoad honores in electionibus, & tractatibus; non verò quoad onera, ut in disciplinis, & correctionibus. Tertia, fiunt inhabiles ad Prælaturas, administrationes, & quælibet officia non solùm intra religionem, sed etiam extra; & nomine officiorum intelliguntur etiam illa officia, quæ in religione exercentur cum honore. Non tamen his pœnis afficiuntur mendicantes transeuntes ad Carthusianos, ut probabilior fert sententia.

16 Dubitari potest, an Regularis transiens ad aliam religionem possit secum deferre bona acquisita primæ religioni. Non conveniunt doctores circa hanc difficultatem. Aliqui censent, bona acquisita priori monasterio sequi transeuntem, proinde acquiri posteriori religioni, ad quam Religiosus transit, ita docet Hostiensis *in c. quòd ad te num. 4. de cler. conjug.* Menoch. *de arbit. lib. 2. centur. 5. cas. 436. num. 13.* quia bona acquisita à persona sunt accessoria eidem, & accessorium sequitur suum principale. Tum quia *in c. statutum. 18. q. 1.* spes succedendi parentibus competens Monacho, dum erat in priori monasterio, transit cum eo in posterius monasterium. Sed hic textus non facit ad rem, quia hic non agimus de bonis in spe, sed de bonis jam acquisitis, & incorporatis monasterio. Alii ut Glossa *in c. quod ad te in fin. de cler. conjug.* Abbas ibidem *num. ult.* Natta *consil.* 180. *n. 8.* docent bona, quæ cum persona tacitè transeunt per professionem in monasterium deferri cum religioso transeunte ad aliam religionem; non verò illa bona, quæ tempore ingressûs sunt expressè monasterio donata: ratio discriminis etiam ab iisdem assignatur, quia priora bona transeunt in consequentiam ad personam, & sub tacita conditione perseverantiæ in religione, & sunt veluti accessoria, quæ sequuntur suum principale: secus posteriora transeunt independenter à persona. Alii nullam adhibentes distinctionem, docent, bona omnia quocunque modo acquisita religioni intuitu ingressûs restituenda esse posteriori religioni, Socinus *consil. 222. n. 3. V. quibus tamen.* Tagia *in authent. ingress. V. sua c. 6. num.* 10. *C. de SS. Eccles.* & alii eo nitentes, quia sunt acquisita intuitu ingressûs, & si religiosus transeat ad aliam religionem cessat finis acquisitionis, proinde sequuntur ingressum in aliam religionem. Alii volunt, bona acquisita remanere penes priorem religionem, & solum usumfructum transire ad posteriorem, Rebuffus *de nominat. super. de reg. ad Prelat. nominat. V. concessa* Calderin. *consil. 23. post init. de Regul.* D. Antoninus *3. p. tit 16. c. 24. §. 3.* & hæc sententia desumit suum fundamentum *ex c. de lapsis 16. q. 3. & c. si quis rapuerit. 27. q. 1. & authent. de sanct. Episc. §. penult.* ex quibus juribus constat, usumfructum bonorum, quæ acquisivit prius monasterium esse tribuenda posteriori ratione alimentorum, ne Religiosus translatus sit posteriori religioni oneri, & gravamini.

Verior tamen, & communior sententia est, 17 bona acquisita priori monasterio non transire cum religioso ad posterius, sed remanere sub dominio prioris; adeo ut Religiosus transiens ad aliam religionem non possit secum deferre bona, quæ prior religio acquisivit ab ipso, vel intuitu personæ ipsius, & desumitur hæc sententia *ex §. si quis autem §. si verò relinquens auth. de Monach. collat. 1. authent. de sanct. Episc.* & docent illam Aretinus *in l. si quis mihi §. servus num. 2. ff. de acquir. hered.* Imola *in clem. fin. num. 8. q. 7.* Covarruvias *in c. 1. num. 20. de testam.* Surdus *de aliment. tit. 9. q. 27. n. 8.* Navarrus *comment. 4 num. 24.* Pasqualigus *quæst. moral. juridic. q. 31. n. 5.* Barbosa *de jure Eccles. lib. 1. c. 42. num. 91.* Suarez *tom. 4. de relig. lib. 3. c. 14. num. 5.* Ratio est, quia per religiosam professionem omnia jura religiosi profitentis transferuntur in religionē, in qua profitetur, proinde omnia ejus bona non solùm, quæ de præsenti possidet, sed etiam, quæ ipsi possent obtingere, transeunt sub dominium religionis: quia sunt sub dominio Religiosi, cujus omnia jura fiunt Religionis ratione professionis; adeo ut nullum jus remaneat apud ipsum; quo fit, ut bona omnia, quæ post emissam professionem acquiruntur à Religioso, fiant immediatè Religionis, ratione juris in ipsam translati: quapropter licèt transeat postea ad aliam Religionem, non tamen secum trahit talia bona: quia eatenus illa traheret, quia necessariò aliquod jus ad illa retineret, & ratione cujus bona illa perinde adhærent personæ, sicut accessorium adhæret suo principali: Religiosus autem nullum jus sibi retinet, cum omnia ejus jura ex vi professionis translata fuerint in Religionem, in qua fuit professus; proinde non possunt talia bona ratione juris adhærere Religioso, & cum illo transire in aliam Religionem.

Neque urget si dicas, hujusmodi bona non 18 acquiri à religione absolutè, sed tantùm conditionatè, si Religiosus sit in ea perseveraturus. Nam contra est, quia talis conditio non potest locum habere in bonis, quæ ratione Religiosi acquiruntur à religione post ejus professionem: siquidem hæc acquiruntur ratione juris per professionem absolutè translati in religionem, consequenter nequeunt alicui conditioni tacitè impositæ à profitente subesse. Tum quia bona, & jura omnia Religiosi professi transeunt etiam in dominium religionis ratione voti obedientiæ, & paupertatis: per hæc enim duo vota Religiosus abdicat à se omne jus, ac dominium, illudque transfert in Religionem, adeo ut translatio fiat juxta mensuram votorum; quæ cùm sint ex natura sua absoluta, & perpetua transferunt dominium, & jura Religiosi absolutè, & non conditionatè: illa enim conditio tacita tantùm potest locum habere in iis, quæ ex natura sua sunt indifferentia ad utrumque; non verò in votis Religionis, quæ sunt ex natura sua perpetua,

& absoluta: siquidem ratione perpetuitatis excludunt casum non perseverantiæ, & ex eo quòd sint vota absoluta excludunt etiam omnem conditionem tacitam. Tum quia si bona Religiosi transferrentur in religionem sub prædicta tacita conditione, remaneret jus aliquod in Religioso in ordine ad eadem bona; scilicet jus ea recuperandi si non sit perseveraturus in tali religione: sed hoc jus non potest remanere in Religioso professo; quia operaretur, ut jura Religiosi per
19 solemnem professionem non essent totaliter translata in Religionē, in qua professus est: siquidem non essent translata pro aliquo casu illo scilicet, quo non esset perseveraturus: siquidem datum sub conditione contraria habetur, ut non datum *l. si legatum, & l. legata inutiliter ff. de adim. legat. & l. quod purè init. ff. quando dies & l. 2. §. de indiem,* ut notat Glossa *V. conditionalis*: quapropter bona, & jura Religiosi essent partim translata, & partim non translata, quod adversatur naturæ religiosæ professionis. Tum quia quando Religiosus transit de una ad aliam religionem non absolvitur à votis essentialibus Religionis, sed tantùm immutatur status secundùm accidentalia, seu secundùm regulares observantias, & dissolvitur obligatio mutua, quæ erat inter Religiosum, & priorem religionem; quia obligatio contrahitur cum secunda: Cæterum status substantialis Religiosi semper perseverat immutatus; consequenter nequit ad posteriorem religionem transferre jura, & bona acquisita priori. Hinc patet solutio ad fundamentum aliarum sententiarum. Falsum est enim, quòd bona acquisita religioni intuitu professionis sequantur tanquam accessoria ipsum Religiosum; quia bona accessoria non possunt aliter personam sequi, nisi ratione alicujus connexionis, seu juris: hoc autem jus cùm fundetur in dominio, & possessione abdicatur à Religioso ratione professionis, & transfertur in religionem; proinde non possunt bona illa tanquam accessoria sequi Religiosum transeuntem ad aliam religionem. Ad rationem, quâ nititur secunda sententia.

20 Respondetur, bona non transire in religionem sub illa tacita conditione perseverantiæ: quia eo modo transeunt, quo Religiosus à se abdicat jus ad ipsa; jus enim abdicatum à Religioso per professionem transfertur in religionem, & quia Religiosus abdicat à se tale jus absolutè, & non sub aliqua tacita conditione, cùm illud à se abdicet ratione voti paupertatis excludentis omnem conditionem etiam tacitam, ideo jus illud est absolutè acquisitum religioni, in qua Religiosus professionem emisit, & quidem in perpetuum, cùm votum paupertatis emissum sit ex natura sua perpetuum. Tum quia si bona illa essent restituenda posteriori religioni deberet Religiosus fieri capax saltem pro aliquo tempore juris ad ipsa, quod est falsum, cùm absque ulla interruptione votorum transeat ad aliam religionem.

21 Ad fundamentum, quo nititur tertia sententia, respondetur, bona illa acquiri quidem intuitu ingressus, non tamen ut causæ finalis, sed ut occasionis, quia finis transferendi illa bona in religionem, non est ingressus, sed est ille ipse finis, quem habet votum paupertatis, seu est ipsa abdicatio rerum temporaliū à se in Dei obsequium, proinde etiam est actus perfectionis, ad quem ordinantur vota religiosa, & quia finis iste semper perseverat, etiam cùm transit ad aliam religionem, eò quia non dissolvatur per talem transitum status religiosus, ideo ex cessatione finis non potest inferri, quòd resolvatur acquisitio. Ad rationem fundamentalem quartæ sententiæ respondetur, Religiosum non habere jus in talem usumfructum, proinde non posse cum ipso transire ad aliam Religionem.

§. VII.

De Religiosis ejectis, & fugitivis.

Religiosum ab justas causas posse expelli à religione ob utilitatem monasterii docent ferè communiter Canonistæ cum Navarro *commet. 2. num. 33.* & constat ex praxi omnium Religionum, & pluribus privilegiis summorum Pontificum hanc potestatem concedentium sacris Ordinibus, & desumitur *ex cap. ne Religiosi ult. h. t.* ubi dicitur, quòd superiores præsidentes Capitulis celebrandis, seu Abbates, vel Priores, quærant suos fugitivos, vel ejectos singulis annis; & si possint recipi in suis monasteriis Abbates, seu Priores eorum compellantur per censuram ecclesiasticam monitione prævia ad receptionem ipsorum, salvâ Ordinis disciplinâ: quòd si fieri non potest, provideant eis in locis proximis dicto monasterio, si fieri possit absque aliquo scandalo, vel in aliis religionis domibus ejusdem Ordinis ad pœnitentiam agendam suppeditando eis necessaria ad vitam. Constat etiam *ex cap. cum ad monasterium 6. de statu Monach.* ubi præcipitur ut Regularis proprietarius è monasterio expellatur, ut etiam jubentur ejici rebelles, & contumaces. Ratio est, quam adfert S. Bernardus, quia melius est, ut pereat unus, quàm unitas; & *in c. resecandæ 24. q. 3.* ex D. Hieronymo dicitur. *Resecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis à caulis repellenda, ne tota domus, massa, corpus, pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant*: bonum enim commune præferri debet privato. Est autem hæc potestas expellendi Religiosos contumaces quoad exercitium penes Prælatum monasterii accedente consensu majoris partis Conventus: & in illis Ordinibus, in quibus Generalis præest toti Ordini, debet expulsio fieri ex ejus commissione, vel saltem à Provinciali accedente consensu majoris partis Capituli provincialis. 1

Alioquin sine justa causa non potest Religiosus expelli à religione, quia sicut religio per professionem acquisivit jus in ipsum Religiosum; ita ex vi ejusdem sacri contractus Religiosus professus acquisivit jus, ut à religione alatur, & sustentetur: quapropter superior, qui absque justa causa Religiosum ejicit è religione gravissimè peccat, & contra justitiam, seu contra jus religiosi, & tenetur ad restitutionem damni, quòd Religiosus ejectus patitur: hinc injustè ejectus potest monasterium compellere, 2

ut ipsum alat, ac exhibeat expensas necessarias ad litem, quia Religiosus habet jus, ut alatur à monasterio, idque etiam procedit in dubio, an Religiosus ex justa causa sit è religione expulsus, quia Religiosus ejectus est in possessione recipiendi alimenta, quibus non est privandus ante sententiam Judicis, Menochius *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 35. *num.* 21. Molina *tom.* 1. *de justit. disp.* 140.

3 Requiruntur igitur justæ causæ, ut Religiosus expellatur post emissam professionem à religione, & jure communi justa causa talis ejectionis censetur incorrigibilitas: & secundùm plurium doctorum sententiam ille Religiosus censetur incorrigibilis, qui ter admonitus, adhuc persistit in patrandis eisdem, vel gravioribus, vel æqualibus delictis. Alii verò censent, illum dici incorrigibilem, qui in eisdem, aut æqualibus, vel gravioribus ita permanet delictis, ut nulla affulgeat spes, quòd debeat resipiscere, & emendari. Hodie tamen extat decretum sacræ congregationis Cardinalium de mandato speciali Urbani VIII. die 21. Septemb. 1624. ut non sufficiat ad declarandum Religiosum incorrigibilem in ordine ad ejectionem, si in eisdem, vel æqualibus, vel gravioribus delictis perseveret: sed præterea requiritur, ut per annum detineatur in carcere, & probetur jejunio, & pœnitentia, & si post hujusmodi probationem non resipuerit, sed adhuc pertinaciter depravatis moribus in eadem relabatur graviora delicta, incorrigibilis habeatur, & ejiciatur è religione non obstantibus statutis, consuetudinibus, & privilegiis quibuscunque in contrarium, quia hæc per tale decretum penitùs revocantur.

4 Secunda justa causa expellendi Religiosum est si committat crimen infame, ob quod sine gravi Ordinis detrimento non possit in eo tolerari.

5 Tertia, si reticuit defectum valdè gravem, ob quem religio fuerit graviter decepta, adeo ut dolus commissus, seu reticentia causam dederit admissioni, tunc enim non tenetur religio eum retinere. Quamvis ex rigore juris possent etiam ob incorrigibilitatem moniales expelli ex suis monasteriis, non tamen id censetur consultum, nec consuetum, ut monialis professa ob crimen patratum expellatur è religione, quia id scandalo foret sæcularibus: quamobrem si monialis non posset aliter corrigi, deberet potiùs in preperuo carcere detrudi, ne aliis esset offendiculo, vel posset ob incorrigibilitatem ad aliud monasterium transferri, ut docet Barbosa *in d. c. ne Religiosi ult. n.* 16. *h. t.*

6 Quòd si Religiosus professus ex justa causa ejiciatur è religione, adhuc manet obligatus ad substantialia vota religionis, quia Prælatus regularis, ut etiam alius inferior Papâ non potest ex Monacho facere non Monachum. Quod enim Religiosus ejectus maneat obstrictus voto castitatis est certum, præsertim si fuerit jam sacris Ordinibus initiatus: ex vi enim professionis se obligavit ad perpetuam castitatem, & Prælatus inferior Papâ non potest à tali voto ipsum solvere. Quod verò ad votum paupertatis attinet, non potest professus ejectus rei alicujus dominium sibi acquirere, neque usumfructum situm in jure; sed solum nudum usum, & administrationem rerum sibi ad victum, vestitum, & habitationem necessariarum potest sibi comparare: unde bona, quæ ejectus propria industria, vel aliorum donatione, aut legato acquisivit ad monasterium pertinent, à quo fuit ejectus, si capax sit bonorum: ratio est, quia monasterium per culpam, & dimissionem religiosi non debuit amittere jus suum, quod in bona illius habebat. Neque est par ratio de servo, quia is per ejectionem, vel dimissionem à domino restituitur omnino libertati, & fit dominii capax.

Putârim tamen procedendum esse cum distinctione: si enim monasterium semper suppeditavit necessaria quoad victum, & vestitum religioso ejecto, tunc censerem bona ab ejecto acquisita pertinere ad monasterium, quod suppeditavit illi necessaria: quòd si monasterium alimenta ei non dederit, tunc censerem talia bona acquiri Ecclesiæ, Diœcesanæ, si beneficium habuit, vel Romanæ si caruit beneficio, proinde posse post mortem ejecti Papam, vel Episcopum ejus bona tanquam vacantia vindicare: ratio est, quia si monasterium non suppeditet necessaria ad victum, & vestitum; ejectus nullam ampliùs habet communionem cum tali monasterio: proinde bona ejecti pertinent ad Ecclesiam, vel diœcesanam si habuit beneficium, vel Romanam, si illo caruit, ut docent Azorius *lib.* 12. *c.* 16. *quest.* 9. Navarrus *comment.* 2. *de Regular. num.* 33. 7

Quod verò ad votum attinet obedientiæ, non censentur religiosi ejecti ab illo omnino soluti, & liberi, etiam quoad Prælatos Regulares, tametsi potiori ex parte cesset ejus executio, eò quia extra religionem careant superiore, à quo dirigantur: tenentur tamen parati esse ad illis obediendum, si in Ordinem iterum recepti fuerint. Cæterum professi Religiosi ejecti ex vi voti obedientiæ loco Prælati Regularis non tenentur eodem modo obedire Episcopo, in cujus diœcesi degunt, quia non tenentur ad aliam obedientiam nisi ad eam, quam voverunt; cum autem non voverint obedientiam extra religionem ipsi Episcopo, non tenentur ei parère plus, quam alii clerici, qui eidem Episcopo subjiciuntur. Præter tria substantialia vota non tenentur professi ejecti ad alias observantias monasterii, à quo fuerunt ejecti, sed ab iisdem liberantur, donec iterum recipiantur, ut notat Navarrus *comment.* 2. *num.* 36. siquidem hujusmodi observantiæ non sunt essentialiter, & inseparabiliter connexæ cum tribus votis; sed tantùm cum statu talis vitæ regularis, à quo statu cùm ejecti liberentur; ideo manent etiam liberi ab observantia regularum, à jejuniis, abstinentia à carnibus, vigiliis Ordinis, & aliis id genus: sicut nec regularis factus Episcopus tenetur ad ullas observantias regulares ex obligatione legis, sed tantùm ex honestate quadam morali, quæ non obligat sub culpa. Hinc ejecti in perpetuum non tenentur deferre habitum suæ religionis, quia illo spoliati sunt per 8

sententiam in pœnam delicti: tum quia id cederet in ignominiam ipsius religionis. Neque obstat, quòd non debeat quis ex suo delicto referre commodum, quia id licèt per se verum sit, per accidens tamen potest fieri, ut quis ex suo delicto commodum referat, ob defectum scilicet alicujus principalis, cui accessoriè sit obligatio adnexa: & quia obligatio ad observantiam regulæ est annexa statui regulari, & perseverantiæ in illo: & ejecti in perpetuum priventur statu regulari, à quo ejiciuntur, ideo etiam deficit in ipsis obligatio ad observantiam regularum: quia cessante principali cessat accessorium, hæc enim observantia ut accessoria est annexa statui regulari, à quo Religiosus ejicitur; proinde etiam ab observantia regulæ.

9 An verò ejectus è religione S. Francisci de Paula teneantur abstinere à carnibus, & lacticiniis, videtur esse aliqua difficultas specialis, quia in tali religione minimorum professi emittunt votum solemne vescendi per totum annum cibis quadragesimalibus, unde sicut ejecti tenentur ad alia vota, videntur etiam teneri ad observantiã quarti voti solemnis vescendi toto anno cibis quadragesimalibus. Alii censet quòd cùm tales ejecti liberentur à principali obligatione vitæ monasticæ, & talia vota emittantur, ut accessoriè illi annexa, ideo unà cum tali speciali instituto liberantur etiam ab obligatione abstinendi ab esu carnium, & lacticiniorum, adeo ut durante statu ejectionis suspensa maneat talis obligatio, quæ tanquam accessoria cùm sit annexa tali statui religionis, quo ejectus privatur, sequitur, quòd cesset etiam obligatio tanquã accessoria eidẽ statui. Nos de hoc infra.

10 Cæterum regulares professi ejecti tenentur semper reverti ad religionem, si à suis fuerint superioribus requisiti, quòd si redire detrectent, tanquam contumaces possunt excommunicari, ut habetur *in c. ne Religiosi ult. h. t.* ubi dicitur, quòd Abbates, & Priores debeant illos compellere per censuras ecclesiasticas monitione prævia ad redeundum salvâ Ordinis disciplinâ, seu impositâ pœnitentiâ, quam regula Ordinis requirit: loquitur enim textus de omnibus ejectis, & fugitivis. Tum quia facto divortio per sententiam definitivam nocens tenetur reverti, si innocens velit eum in gratiam recipere, sibique reconciliare: quia innocens per divortium non debet privari jure suo; unde si religio velit, tenetur ejectus reverti, quia sicut professio religiosa est spirituale conjugium, ita ejectio spirituale divortium. Tum quia hujusmodi ejectio conceditur in favorem religionis, & quod in favorem alicujus inductum est, non debet in ejus damnum retorqueri, ut habetur *in regul. jur. 61. in 6.*

11 Tum quia ex vi votorum, & professionis tenetur Religiosus manere in religione usque ad mortem, cùm vota sint perpetua: unde quantum est in se, tenetur semper id præstare, & impedimenta removere: unde cùm illi iterum aperiatur janua, ut ingrediatur in suam religionem, tenetur ingredi. Antea enim tantùm excusabatur, eò quia ingredi non erat in ejus potestate: & quia iterum fit illi possibile, reviviscit vis obligationis. Quòd si ejectus ingressus fuisset aliam religionem, tunc non teneretur redire ad illam, à qua fuit ejectus; quia Prælatus, qui illum ejecit, censetur facultatem illi concessisse ingrediendi alium Ordinem, qui propterea est in possessione talis religiosi. Non tamen tenentur ejecti intrare aliam religionem, cùm ad id se non obstrinxerint, tametsi antequam fuissent ingressi religionem, vovissent ingredi religionem in genere; quia hoc votum in genere fuit extinctum per professionem factam in religione, à qua fuerunt ejecti: siquidem omnia vota simplicia mutantur in solemnia ratione solemnis professionis.

Idque limitatur, nisi expressè apud se quis statuerit ingredi aliam religionem, si expelleretur ab ea, in qua priùs emisit professionem; quia hoc votum non fuit per professionem mutatum, neque extinctum; non enim ejus executio concurrit cum executione professionis. Tenentur tamen professi ejecti incedere cum habitu clericali. Non tamen possunt compelli ab ejiciente, vel à summo Pontifice, ut transeant ad aliam religionem; quia sicut nullus potest compelli ad matrimonium; ita neque ad capessendam aliam religionem; quia est status perpetuus, qui voluntariè, non coactè assumi debet. 12

Demum religiosus à religione ejectus suspensus manet quamdiu iterum non recipitur, vel ad aliam religionem non transit: & hæc suspensio prohibet exercitium ordinum tam majorum, quàm minorum; ac impedit, ne ejectus possit ascendere ad majores ordines; imò neque potest ejectus beneficia recipere, quibus annexus sit aliquis ordo, aut functio ordinis: quia suspensus ab exercitio ordinum, suspenditur etiam à beneficio, cui est ordo adnexus: hinc si ejectus celebret, aut functionem aliquam sacrorum ordinum exerceat, irregularis efficitur ob violationem censuræ: & absolutio, vel moderatio hujus suspensionis reservata est summo Pontifici juxta decretum sacræ Congregationis ex mandato Urbani VIII. die 21. Septemb. anno 1624. ubi dicitur: *Ejecti extra religionem degentes sint perpetuò suspensi ab exercitio Ordinum sublatâ ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi, aut moderandi.* 13

Religiosi fugitivi dicuntur, qui à monasterio ad tempus discedunt, non animo recedendi à religione, sed intentione postea redeundi, ut si Religiosus fugiat ob metum, vel rigorem Prælati, vel ob vagandi voluntatem, aut aliam similem causam, sive fugiat cum habitu, sive illum dimittat; adeo ut fugitivi sint, qui sine licentia superiorum ad tempus liberè vagantur, extra monasterium, cum animo tamen ad religionem redeundi: Apostatæ verò sunt, qui à monasterio recedunt animo excutiendi jugum religionis in perpetuum, seu intentione deserendi statum religiosum. Hinc quamvis omnis Apostata sit etiam fugitivus, non tamen omnis fugitivus est Apostata, consequenter non subjicitur pœnis impositis contra Apostatas, tametsi fugitivus habitum religiosum tegat vestibus laicalibus. Quantum verò temporis requiratur, ut fugitivus non di- 14

eatur Apostata, sententia probabilior, quam docet Suarez *tom. 4. de relig. c. 1. num. 21. & seq.* asserit, fugitivum fieri Apostatam si habitum dimittat cum animo vivendi, & permanendi stabiliter extra Religionem longo tempore, scilicet per tres, vel quatuor annos, vel indeterminatè tametsi animum tunc habeat redeundi post tale tempus; quia tunc præsumitur amisisse voluntatem redeundi *argum. §. Pavonum instit. de rer. divis.* & reputatur, perinde ac si nunquam habuisset intentionem redeundi ad religionem.

15 Religiosus si sit in carcere detentus etiam in perpetuum censendus est fugitivus si à carcere fugiat, quia recedit à monasterio absque debita licentia: quia licèt probabile sit, posse licitè sæculares è carcere fugere, non tamen regulariter hoc jus competit Religiosis, eò quia hac potestate exeundi, & vagandi se privaverint ex vi solemnis professionis emissæ.

16 Excipiuntur tamen aliquot casus, in quibus Religiosus fugiendo non censetur fugitivus; ut si damnatus sit carceri, & postea mors, aut mutilatio ei debeat inferri, quia jus naturæ dat illi faculatem vitam, & membra tuendi. Secundò si sententia sit injusta. Tertiò si gravitas pœnæ manifestè excedat meritum delicti. Quartò si sententia licet aliàs justa sit, modus tamen eam exequendi sit injustus; quia reus non tenetur in conscientia obsequi sententiæ injustæ. Sed, quid si Religiosus damnatus ad triremes fugiat, ne cruciatus illius status ferat? tametsi plures censeant esse fugitivum eò quia triremis sit ei tanquam carcer, nihilominus probabile est, non esse fugitivum, quia plures æquiori animo ferrent aliquod sibi membrum una vice amputari, quàm in triremibus longo tempore detineri, ac diutiùs torqueri molæstiis illis. Tum quia pœnæ, & cruciatus, quibus damnati ad triremes torquentur, comparantur perpetuæ morti *l. penult. ff. de R. J.* Præterea quia damnati ad triremes non supponuntur ibi, ut sponte maneant, sed ut inviti patiantur: & ex naturæ impulsu omnia animalia à simili coërcitione nituntur liberari: unde cum natura ipsa dictet, ac intendat ad talem fugam, sequitur damnatum ad triremes non esse dicendum fugitivum, si inde exiliat, ac fugiat, ut docet Bannez *quæst. 69. art. 4.*

17 Neque Religiosus fugiens è carcere censendus est fugitivus, si ad eum finem sine licentia immediati superioris fugiat, ut ad superiorem majorem confugiat, ut ab eodem eximatur ab iniqua vexatione, quam injustè ab immediato superiore patitur; dummodo certò constet de iniqua vexatione, nec alia ratione possit se ab illa eximere quàm adeundo superiorem majorem: ratio est quia jure naturæ cuilibet competit sua defensio. Neque obstat, quod Tridentinum *sess. 25. c. 4. de Regul.* prohibeat omnibus religiosis recedere à suis conventibus etiam ob causam adeundi superiorem; quia Concilium tantùm loquitur de religiosis, qui justè puniuntur, non verò de illis, qui injustè gravantur, ac supra meritum culpæ puniuntur: quia adire superiorem ob injustum gravamen apud religiosos habet vim appellationis; & religiosos injustè gravatos posse verbo, vel facto appellare ad superiores majores est sententia communior. Quòd si non constaret de injustitia gravaminis non posset religiosus fugere sine licentia sui immediati superioris.

Cæterum si constet de tali injustitia potest sine petita licentia adire superiorem majorem; 18
& quamvis Ordinarius possit justè capere talem Religiosum transeuntem per suum territorium juxta dispositionem Concilii Tridentini, non tamen posset ipsum justè retinere, & punire, si Religiosus fidem faceret, se injustè gravatum appellare ad superiorem majorem, vel de gravamine protestatum iter arripuisse, proinde licentiam scriptam non secum deferre, ut docet Diana *p. 3. tract. 2. resol. 56. & 115.* cùm enim talis appellatio licita sit, sunt etiam licita media exequendi talem appellationem; & tunc fuga est medium necessarium pro tali appellatione, proinde est actus licitus, qui a Concilio non prohibetur, neque punitur, ut censendum est vero similius. Hoc etiam procedit, de religioso confugiente ad amicum, ut eum deprecatorem habeat apud suum superiorem *l. quid si fugitivus §. sin autem ff. Ædil. edict.* Hæc tamen procedunt, dummodo ex tali fuga non sequatur scandalum, & turbatio in religione, quia hæc tanti sunt momenti, ut superent defensionem illius religiosi: quia bonum privatum debet cedere bono publico.

§. VIII.

Producuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

Quæritur primò, an congruum sit dari in Ecclesia diversos Religiosorum Ordines? Respondetur, hanc diversitatem in Ecclesia omnino expedire ob diversas hominum nationes, complexiones, & naturas: siquidem alii faciliùs perfectionem in hoc, quàm in illo ordine assequuntur, adeo ut laxitas ipsis magis conducat, quàm rigor, ob imbecillem complexionem, quâ non possent austeritates corporis ferre. Præterea hæc varietas ex eo est etiam congrua, ut Ecclesia Christi sponsa circumdata varietate diversarum virtutum, ac perfectionum ad imitationem Christi speciosi præ filiis hominum sua haberet ornamenta, diversas in suo corpore operationes suorum membrorum: unde Apostolus 1. *ad Corinth.* 12. In uno corpore multa membra habemus; omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Ita in Ecclesia hæc diversa membra requirebantur; adeo ut aliqui religiosi Ordines vitæ contemplativæ divinorum mysteriorum essent addicti, & ad Psallendas jugiter divinas laudes occupati. Alii vitæ activæ incumberent. Alii mixtæ ex contemplativa, & activa, & populos docerent, Evangelium promulgarent, Sacramenta ministrarent, & salutaria fidelibus suppeditarent.

Quæritur secundò, quandónam inceperit institutum vitæ religiosæ? Respondetur à temporibus Apostolorum. Immo plures censent 2

religiosum institutum suum duxisse initium à Prophetis solitariis, & præsertim Joanne Baptista, qui in deserto temporalium desertionem, & solius Christi imitationem populis suadebat. Cæterum *ex act. Apostol. cap.* 4. constat de religioso instituto: dicitur enim: *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia*; adeo ut S. Chrysostomus *lib. 3. contra monast. vita vitup.* asserat: Ecclesiam Dei fuisse in suo exordio veluti monachalem religionem, & Apostolos duxisse vitam religiosam; imò Tamburinus *de jure Abbat. tom.* 1. *disp. 2. q. 3. & 4.* notat ex Suarez, & aliis, Apostolos non solùm vitam duxisse religiosam, verùm etiam emisisse tria religionis vota. Verùm post quam Ecclesia longè, latéque diffusa, gentilium persecutionibus cœpit affligi, ac dispergi, sensim cœpit etiam charitas multorum frigescere, ac cessare fidelium communio; quæ tantùm penes paucos, per Religiosorum Ordinum fundatores, & institutores cœpit conservari: hanc invexit Alexandriæ S. Marcus Evangelista, postea Cletus II. post S. Petrum Romanus Pontifex monasteria instituit, deinde laudabile exemplum imitati sunt alii religiosorum Ordinum fundatores, de quibus fusè agit Barbosa *de jur. eccles. univers. lib. 1. c. 41.* & in laudem religiosi instituti, ait Justinianus Imperator *in novel. 5. in præfat. Conversationis monachalis vita sic est honesta, sic commendare novit Deo ad hoc venientem hominem, ut omnem quidem humanam ejus maculam detergat, purum autem declaret, ac rationabili natura decentem, ac plurima secundùm mentem operantem, & humanis cogitationibus celsiorem.*

3 Quæritur tertiò, an ad constituendum statum religionis sufficiant tria vota simplicia, paupertatis, castitatis, & obedientiæ, dummodo voventes se totos tradant Deo, & religioni, & hæc nomine Dei acceptet eandem traditionem, ratione cujus vovens se obliget religioni? Respondetur affirmativè, quia Gregorius XIII. in sua Bulla, cui initium est: *Ascendente Domino* id declaravit, ac statuit, ut Patres societatis, qui post biennium novitiatûs vota tantùm simplicia emittunt, quibus se societati obligant, non verò societas illis, quatenus potest societas ad sæculum eos dimittere; nihilominus religiosi dici debeant, & vota hæc simplicia, sicut alia solemnia habeant vim irritandi matrimonium, quod ante legitimam dimissionem contrahitur, ut habetur in prædicta Bulla Gregorii XIII. per hoc differunt vota simplicia à solemnibus, quia per vota solemnia non solùm Religiosus se obligat religioni, sed etiam vicissim religio voventi religioso: secus vota simplicia sunt, quibus quis privatim religioni se obligat, non verò hæc voventi.

4 Quamvis non desint, qui dubitent, an constituere statum religiosum per vota tantùm simplicia fuerit super potestatem summi Pontificis, nihilominus certum est, potuisse Pontificem talem statum religiosum constituere, cùm sit juris tantum positivi, seu canonici, quòd aliqua vota habeantur pro solemnibus, & alia pro simplicibus; ut liquet *in c. un. de voto in 6.* etenim in ordine ad Deum æqualis est obligatio votorum: æquè enim obligant Deo vota simplicia, quàm solemnia; & Pontifex potest in jure positivo, & canonico plura instituere, prout consultiùs visum fuerit. Cæterum vota dicuntur solemnia solùm ob aliquam extrinsecam solemnitatem, seu publicam professionem, & sui traditionem in religionem, & susceptionem, seu acceptionem ex parte religionis; & quia tota hæc solemnitas est de jure positivo, & canonico; ideo dependet ab arbitrio summi Pontificis declarare quænam vota sufficiant ad constituendum statum religiosum, & quæ non.

5 Tum quia vota simplicia, quæ post biennium novitiatûs emittunt religiosi societatis JESU, id habent speciale, quia voventes ex vi votorum ex parte sua se irrevocabiliter obligant, tradúntque religioni, quamvis hæc non se obliget illis: & vota illa simplicia perinde ac solemnia vim etiam habent irritandi matrimonia contracta ante legitimam dimissionem. Qui verò emittunt talia vota in religione non approbata à sede Apostolica, non sunt dicendi religiosi; licèt ante Concilium Lateranense celebratum anno 1216. & refertur *in c. fin. de relig. domibus* etiam Episcopis locorum competeret approbare religiones; id tamen fuit postea ipsis prohibitum in Concilio Lugdunensi, ne nimia religionum diversitas confusionem pareret in Ecclesia, adeo ut nunc licentia instituendi novos ordines obtineri debeat à sede Apostolica, à qua debet novum institutum approbari: siquidem sola sedes Apostolica regulariter habet potestatem disponendi constitutiones Conciliorum, & alias canonicas relaxandi, ut notat Miranda *in manual. Prælat. tom. 1. q. 3. art. 6.*

6 Quæritur quartò, an possit quis compelli ad ingressum religionis? Respondetur negativè, nisi fortassis quis expressè, vel tacitè se ipsum sponte obligaverit: ratio est, quia quisque quoad deligendum vitæ statum est sui juris, non enim par est, ut tantum onus dependeat ab alieno arbitrio. Tum quia sicut Turca non potest adigi ad capessendam religionem Christianam, quam tamen Deus omnibus præcepit, ut necessariam ad salutem; ita non potest quis compelli ad subeundum onus vitæ religiosæ, neque ad deligendum statum religiosum, quem Deus omnibus voluit esse liberum, præsertim cum talis status ad salutem non sit simpliciter necessarius. Tum quia status religiosus talis est conditionis, ut non possit quis eidem satisfacere, nisi sponte sua, & ex interno affectu regulas ordinis suscepti servet. Præterea quia nobilitas, & excellentia statûs religiosi, id videtur exigere, ut non coactè, sed sponte, & ex amore suscipiatur; unde derogaretur ejus dignitati, si compellerentur homines ad statum illum capessendum. Tum quia utilitas spiritualis, excellentia religionis, exempla Religiosorum, interna vocatio, intellectûs illuminatio fortiùs alliciunt, & trahunt hominem quàm violentiæ extrinsecæ. Addendum etiam est, quòd si homines

mines compellerentur ad capessendam vitam religiosam id cederet in maximum laqueū animarum, ac detrimentum salutis, cùm vota Religionis nonnisi à volentibus servari possint: quapropter Concilium Tridentinum *sess. 25. de Regul. c. 16. & sequent.* ut consuleret libertati ingredientium Religionem, omnem arcet coactionem, & violentiam, & *in c.* 18. constituit etiam pœnas, & anathemate percutit omnes, quacunque dignitate fulgentes, qui quomodocunque coegerint aliquam puellam, vel viduam, aut aliam mulierem invitam (præterquam in casibus in jure expressis) ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscunque Religionis, vel ad emittendam professionem. Hanc eandem anathematis pœnam illis infligit, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli excipiendi, & voti emittendi quoquo modo sine justa causa impediverint.

7 Cæterum, quia Concilium excipit casus in jure expressos, juvat observare, jure excipi. Primò, eos qui sponte religionem voverunt; hi siquidem adigi possunt, ut votum adimpleant: perinde ac qui sponsalia contraxit, potest compelli, ut matrimonium ineat. Secundò, quando conjux conscius dispositionis juris consentit, ut alter profiteatur religionem, vel sacros suscipiat Ordines, quia tunc compelli potest, ut monasterium ingrediatur. Tertiò, qui crimen perpetrârunt, in cujus pœnam jubentur in monasterium detrudi; verùm isti non possunt compelli ad professionem emittendam, sed solùm ad pœnitentiæ opus iisdem injunctum in monasterio peragendum: quia sicut nemo potest in pœnam delicti cogi ad matrimonium: ita neque ad subeundum onus Religionis. Tum quia status religiosus cùm sit supernaturalis non potest induere rationem pœnæ. Tum quia electio talis statûs debet esse omnino libera; & pœna nonnisi coactè suscipitur.

8 Quæritur quintò, an si Novitius ante emissam professionem decedat, valeat ejus dispositio, seu donatio facta monasterio, vel alteri? Respondent plures, totam illam dispositionem per mortem, ante professionem nullam esse, eò quia Concilium Tridentinum *sess. 25. de regul. c. 16.* expresse statuerit, quòd quæcunque obligatio per Novitium facta non intelligatur suum sortiri effectum, nisi post emissam professionem: verba Concilii sunt: *Non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secutâ professione*: & illa verba, *Non alias* non recipiunt aliquam modificationem per extensivam interpretationem, ut notat Jason. *vol. 3. cons. 16. num.* 16. adeo ut impleri debeant in forma specifica. Tum quia Concilium *loc. cit.* statuit, ut abeuntibus è noviciatu omnia sua restituantur: & morientes dicuntur etiam abeuntes, quia discedunt, & obeunt ex hac vita. Demum quia ante Concilium Tridentinum, ut notat Sanchez *tom. 2. lib. 7. c. 5. num. 49.* probabilis erat opinio revocandi donationem per mortem ante professionem ex præsumpta voluntate donantis.

9 Nihilominus alii cum Paulo Fusco *de visit. Episc. lib. 2. c. 15. num.* 17. asserunt, talem dispositionem non obstante morte Novitii ante professionem suum sortiri valorem: & hæc sententia non caret sua probabilitate, quia quævis donatio, vel obligatio deliberatè facta, & cum plena deliberatione, & libertate circa res, de quibus potest quis disponere, est perpetua, & irrevocabilis ob translatum dominium; nisi aliquis casus ostendatur specificè in jure exceptus *l. 1. ff. de post.* sed casus mortis in noviciatu contingentis non est specialiter exceptus, & in jure communi nullus habetur textus expressus hujus exceptionis.

Quamobrem tota difficultas tantùm est de Concilio Tridentino superiùs allegato. Verùm intentio Concilii tantùm fuit providere, ne vel ultimo momento impediretur regressus ex monasterio: ad hunc enim finem statuit Concilium, ut dispositio facta à Novitio non valeret, nisi secuta professione, nimirum ut liberum semper illi esset egredi, & secum deferre omnia sua bona: at ubi ampliùs non est libertas regrediendi, vel post professionem emissam; vel post mortem naturalem, cessat finis Concilii, & subintrat regula, quâ dicitur, quòd cessante ratione legis cessat ipsa lex *l. adigere §. quamvis ff. de jure patron.* leges enim ita debent interpretari, ut earum verba intentioni legislatoris, & non intentio verbis deserviat *c. secundò 41. de appell. l. scire leges ff. de legibus.* 10

Tum quia non est consonum rationi, ut quod in favorem Novitiorum ad impediendum eorum damnum, & removendum impedimentum regressûs est introductum, retorqueatur in eorum odium; quod contingeret si mortis imminente periculo, & extra spem professionis Novitii ita constituti nil donare inter vivos, nilque disponere valerent *c. quod ob gratiam de regul. jur. in 6.* inde enim fierent deterioris conditionis per aliquid, quod in eorum favorem fuerat introductum. Quamobrem donatio, vel renuntiatio facta à Novitio, qui moritur, antequam emittat professionem, sortitur suum effectum, ut etiam docet Suarez *tom. 3 de relig. lib. 5. num. 11.* quia causa, ob quam Concilium statuit, donationem esse nullam nisi secuta professione est, ne minuatur libertas in professione facienda, vel omittenda: & quia hæc causa cessat, quando moritur etiam Novitius ante professionem; ideo videtur etiam cessare dispositio Concilii. 11

Hinc ad primum fundamentum prioris sententiæ respondetur, illa verba *Non aliàs* non recipere modificationem in casu, de quo secundùm intentionem legis, vel constitutionis, loquuntur, nimirum in casu quo possit professio sequi, ac superesse regressus ad sæculum; non ita in casu, in quo talis regressus non potest ampliùs contingere, ut quando Novitius moritur ante professionem. Tum quia professio, non est forma dispositionis Concilii, cum eam non ingrediatur, sed tantùm conditio extrinsecè superaddita. 12

Ad aliud, quod addebatur de verbo *Abeuntes* respondetur, Concilium per illud verbum non intellexisse morientes, nec abeuntes ex hac vita; sed abeuntes è monasterio, & religione. Non enim ratio suadet, ut morientibus fiant res suæ restituendæ, sicut Concilium præcipit restitui 13

stitui abeuntibus: quamobrem licèt morientes per quandam veluti phrasin dici possint abeuntes ex hac vita, non tamen juxta intentionem Concilii sumitur verbum in hoc sensu. Ad aliud, quod addebatur, ante Concilium Tridentinum fuisse probabile revocari donationem per mortem ante professionem ex præsumpta voluntate donantis; respondetur, plures clarioris notæ Canonistas ante Concilium, docuisse bona morientis ante professionem acquiri monasterio, si ea expresè monasterio contulit, nec ante mortem mutavit voluntatem, ut docuit Panormit. *in c. in præsentia* 8. *de probat. num. 66.* & post Concilium Tridentinum docent hanc sententiam Fachinæus *lib. 6. controvers.* 19. Miranda *in manual. Prælat. quæst. 23. art. 8. conclus. 5.* & alii.

14 Quæritur sextò, quid juris, si Novitius ante professionem emissam sine dispositione decedat, an ejus bona tunc acquirantur monasterio, vel consanguineis? Respondet Panormit. *in d. c. in præsentia* 8. *de probat. num. 68.* bona Novitii acquiri consanguineis, eò quia non sit ex parte monasterii jus, nec causa ea petendi ante professionem, quia Novitius nondũ incorporatur religioni, nec sit membrum ejusdem: unde cùm monasterium tantùm ratione professionis acquirat jus in bona religiosi non potest prætendere bona Novitii decedentis ante professionem. Adhæret huic sententiæ etiam Sanchez *in precept. decalog. lib. 7. num. 62. & c. 5. n. 51.* Alii tamen cum Julio Claro *in §. testamentum q.* 28. docent bona Novitii decedentis ante professionem acquiri monasterio, eò quia præsumitur ita disposuisse pro anima sua. Tum quia in dubio melior est conditio possidentis, & cum religio possideat Novitium, ideo censetur etiam possidere tanquam accessoria ejus jura. Tum quia eo ipso, quòd Novitius decedit in religione, nec disponit in contrarium, censetur tacitè emittere professionem, cum moriatur Religiosus. Licèt hæc opinio aliquam præseferat probabilitatem, prior tamen est communior, & probabilior, quia jura Novitii non acquiruntur monasterio nisi per professionem emissam à Religioso: unde bona Novitii ex suppositione, quòd nec tacitè emiserit professionem, cedunt consanguineis, quibus si Novitius careret, tunc potiùs monasterio, quàm fisco essent bona adscribenda: etenim si quis ex aliquo Collegio honesto decedat sine legitimis hæredibus bona illius non ad fiscum, sed ad ipsum collegium deferuntur: & Novitius, quamvis nondum professus censetur esse de collegio monasterii, quia in ipso habet forum judiciale, parœciale, & privilegium canonis.

15 Quæritur septimò, an si Novitius renunciaret sua bona monasterio, & postea emitteret professionem invalidam, tunc talis renuntiatio valida foret? Ratio dubitandi est, quia Concilium Tridentinum absolutè dicit, talem renuntiationem, vel donationem validam esse secuta professione: & in hoc casu Novitius emitteret professionem licèt invalidam. Respondetur, talem renuntiationem fore nullam, quia quando Concilium exigit ad renuntiationis valorem, ut sequatur professio, verba Concilii debent intelligi cum effectu, adeo ut sequatur professio valida non invalida: siquidem professio invalida cùm sit nulla, nullum ponit effectum; & actum fieri invalidum; perinde est, ac si omnino non fieret. Præterea quia mens Concilii fuit consulere libertati Novitiorum ad egrediendum, adeo ut bona tamdiu manerent sub jure Novitii, quamdiu posset è religione egredi: sed quando professio est invalida Novitius, qui illam emisit adhuc licitè potest egredi, proinde ex mente Concilii renuntiatio est nulla, neque ullum sortitur effectum; alioquin posset impedire liberum egressum Novitii contra mentem Concilii. Quòd si qui emisit professionem invalidam, eam postea ratificaret; tunc censeretur etiam ratificata renuntiatio, quia hæc sequitur professionis conditionem.

Quæritur octavò, an si donatio facta à Novitio monasterio sit nulla, adhuc monasterium possit donata retinere? Donatio facta monasterio à Novitio potest esse nulla, vel quia Novitius non potuerit de bonis donatis liberè disponere: vel quia licèt potuerit liberè disponere, non tamen sufficienter disposuerit, vel ex defectu alicujus solemnitatis, vel ex aliquo alio capite. Si donatio fuit nulla priori modo adhuc inquirendum est, an bona donata pertineant ad Novitium, an verò profitendo ab iis cadat: etenim si cadat ab illis non possunt à monasterio retineri, quia nec ratione donationis, nec alterius juris acquisiti ad ipsum perveniunt. Respondetur, quòd tametsi donatio Novitii facta monasterio sit nulla, adhuc bona donata secuta professione pertinent ad monasterium, quia tametsi ad ipsum non perveniant ratione donationis; perveniunt tamen ex alio titulo, quia licèt donatio sit nulla, non abdicat dominium à donante; adeo ut maneant sicut antea bona donata sub jure, & dominio donantis *l. non putavit §. non quævis ff. de bon. possess.* & notant communiter doctores cum Rota Romana coram Ludovisio *decis. 496. num. 9.* quamobrem cùm dominium, & jus in talia bona remaneat apud eundem Novitium, & hic per professionem validam omnia sua bona, & jura transferat in monasterium; transfert etiam jus, quod retinet in talia bona invalidè donata, quæ propterea ex hoc alio titulo acquiruntur monasterio juxta *authent. ingressi C. de SS. Eccles.* Jason. *ibidem num.* 2. 16

Hinc si donatio illa invalida ante professionem facta fuisset in favorem non monasterii, sed tertiæ personæ, adhuc secuta professione talia bona pertinerent ad monasterium: quia professio utpote valida sortitur suum effectum dedicandi Deo, & religioni non solùm personam, sed etiam ejus bona: unde cum bona donata tertiæ personæ ob nullitatem donationis remaneant sub jure donantis, transeunt cum persona ad monasterium. Quòd si dicas, ex illa donatione licèt invalida colligi animum profitentis, non transferendi in monasterium bona illa donata tertiæ personæ *l. legatum §. fin. ff. de adim. legis & l. fin. ff. de reb. cor. qui* Decius *consil. 3. n. 36. vol. 1.* Alexander *consil. 45. num. 7. lib. 1.* siqui- 17

quidem non obſtante tali intentione, quia bona remanent ſub dominio, & jure Novitii ob nullitatem donationis: & jura tanquam acceſſoria ſequuntur perſonam Novitii, quæ cum per profeſſionem validam incorporetur monaſterio; eidem etiam ut acceſſoria incorporantur jura omnia ejuſdem Novitii: cùm enim per profeſſionem Novitius efficaciter ſe ipſum dedicet Deo, & Religioni, ut etiam omnia ſua, ideo ex vi hujus efficacis intentionis transferuntur etiam in monaſterium omnia jura, quæ profitenti inſunt. Id etiam procedit quamvis tempore profeſſionis non haberet notitiam nullitatis donationis: ſiquidem translatio horum bonorum in monaſterium conſequitur ad translationem perſonæ, quæ ſecum trahit jura ex natura ſua pertinentia ad eandem perſonam; proinde non eſt neceſſaria in profitente ulla ſpecialis voluntas transferendi talia bona, ſed ſufficit, ſi intendat transferre propriam perſonam, ſeu ſe totum efficaciter.

18 Quæritur nonò, an ſi profeſſus converſus agat novitiatum, ut aſcendat ex indulto Pontificis ad Ordinem clericalem, poſſit à religione dimitti, ſi non reperiatur habilis pro Ordine clericali? Reſpondetur, talem converſum non poſſe dimitti à religione, in qua jam profeſſionem emiſerat in ordine fratris converſi; ſed tantùm eſſe repellendum à ſtatu clericali, & priſtino Ordini converſorum, ſeu inſervientium reſtituendum: ſiquidem cum ſacer profeſſionis contractus jam fuerit initus, non datur ampliùs locus pœnitentiæ, nec poſſunt partes, quæ contraxerant ab ipſo recedere; perinde ac pœnitentia non habet locum in cæteris contractibus perfectis *l. ſicut ab initio C. de oblig. & act.* Tum quia non eſt licitum cum alterius injuria mutare conſilium *l. nemo ff. de regul. jur.* Præterea quia ſacer profeſſionis contractus cum ſit ſolemnis non poteſt diſſolvi niſi ſola authoritate Pontificis: & ſubintrat regula quòd ſemel approbatum non ampliùs reprobari poſſit, Dinus *in c. quod ſemel de R. J. in 6.* Tum quia illud novum experimentum ſumendum in novitiatu eſt in ordine ad admittendum Novitium in ordine clericali, non ad illum dimittendum à religione: & facultas approbandi, vel reprobandi non poteſt latiùs ſe extendere, quàm extendatur experimentum, cui innititur; proinde non poteſt ſe extendere niſi ad approbandum, vel reprobandum in ordine ad ſtatum clericalem, quem ſolùm reſpicit experimentum: etenim in correlativis poteſtas approbandi, vel reprobandi limitatur ad id, quod eſt in ſuo correlativo, ut notat Decius *conſ. 63. n. 6.*

19 Quæritur decimò, an ut Religioſus reclamans poſſit audiri, debeat reſumere habitum prioris Religionis, ſi ſit Novitius in alia, ad quam tranſivit? Extat circa præſentem quæſtionem decretum Concilii Tridentini *ſeſſ. 25. c. 19. de Regular.* ubi habet *quòd ſi antea* (ſcilicet antequam reclamet, & cauſam perficiat) *habitum ſponte dimiſerit, nullatenus ad allegandam quamcunque cauſam admittatur; ſed ad monaſterium redire cogatur, & tanquam Apoſtata puniatur.* Adeo ut debeat reclamare retento habitu Religionis, ut notant Sanchez *lib. 7. de matrim. diſp. 37. num. 1.* Navarr. *in lucerna regul. V. reclamare.* Sed difficultas eſt, an ſi aliquis cum prævia licentia tranſierit ad aliam religionem poſſit durante novitiatu reclamare contra profeſſionem emiſſam in priore religione retento habitu poſterioris religionis, in qua agit novitiatum, & reſpondetur poſſe cum tali habitu reclamare juxta Rotam *decis. 523. n. 2.* coram Merlino. Tum quia id fuiſſe declaratum à ſacra Congregatione Regularium, refert Paſqualigus *quæſt. moral. jurid. q. 29. num. 2.* ubi addit, præſentem caſum non comprehendi ſub diſpoſitione Concilii Tridentini, eò quia Concilium loquatur de eo, qui ſponte habitum dimiſit, proinde temerè, ac propria authoritate: vel quia ſe judicaverit non eſſe Religioſum, antequam ejus cauſa examini ſubjiceretur, tunc enim injuſtè privat religionem ſuo membro, & ideo juxta *regulam de reſtit. ſpoliat.* debet religio ſpoliata reſtitui in priorem poſſeſſionem: hoc autem non procedit in caſu præſenti, quia reclamans ſupponitur dimiſiſſe habitum non ſponte, ſed cum præviis obtentis debitis licentiis, & interveniente authoritate ſuperiorũ, qua ratione religio non manſit ſpoliata. Tum quia ut notat idem Paſqualigus *num. 4.* Tridentinum tantùm diſponit de iis, in quibus dimiſſio habitus facit præſumptionem apoſtaſiæ: & quia præſumptio ſtat pro validitate profeſſionis, donec oppoſitum evincatur, ideo dimittens habitum præſumitur apoſtata; proinde Concilium vult eſſe cogendum ad redeundum in religionem, & in eadem eſſe puniendum ut apoſtatam: qui verò cum debitis obtentis licentiis tranſivit ad aliam religionem, non poteſt haberi, nec puniri ut apoſtata, proinde neque cogi redire ad priorem religionem, à qua cum authoritate ſuperiorum diſceſſit.

Quæritur undecimò, an Religioſus tranſiens ad aliam religionem poſſit ſecum deferre ſcripta concionum, lectionum, & aliorum, quæ proprio ſtudio compoſuit? Quamvis Navarrus *conſil. 55. num. 9. de regular. lib. 3.* Sanchez. *lib. 7. ſum. c. 32. num. 13.* & alii doceant poſſe tantùm ſecum deferre illa ſcripta, quæ priori religioni forent inutilia, vel quæ cenſet poſſe deferre non invito ſuperiore; non tamen concedunt, poſſe ſecum deferre illa ſcripta, quæ priori religioni utilia eſſent: & nituntur ea ratione, quia Religioſus non habet ea ſcripta nomine proprio, ſed tantùm nomine religionis, in qua illa compoſuit. Nihilominus reſpondendum puto cum Paſqualigo *quæſt. moral. jurid. q. 34. num. 2.* poſſe religioſum tranſeuntem ad aliam religionem ſecum deferre omnia ſcripta à ſe compoſita, non verò ſi ab aliis ſint compoſita, quia tunc connumerarentur inter bona religionis. Ratio id ſuadens eſt, quia ex vi religioſæ profeſſionis tranſeunt ad monaſterium illa tantùm bona, & jura Religioſi emittentis profeſſionem, ad quæ ſe extendit votum paupertatis: ſiquidem hæc translatio fit ex vi talis profeſſionis, & voti paupertatis, proinde non poteſt magis ſe extendere, quàm ſe extendat votum paupertatis; alioquin effectus excederet ſuam 20

cauſam: atqui votum paupertatis non ſe extendit ultra bona corporis, adeo ut non comprehendat bona animi, cujusmodi ſunt ſcientiæ, doctrinæ, & eruditio; ſed tantùm fertur ad abdicandum à vovente dominium, & jus circa corporea bona: cum enim profeſſio religioſa inducat paupertatem, ea tantùm excludit bona, quibus efficitur quis dives, & ſine quibus eſt pauper; & hæc ſunt tantùm bona corporis, quæ ordinantur ad ſuſtentationem ejusdem *l. jus alimentorum §. 1. ff. ubi pupill. educ. deb. l. ſi quis ad declinandam C. de Epiſc. & Cler. & c. quod ſuper his de voto*, ut notant Abbas ibidem, Pasqualigus *loc. cit.* Craveta *conſil.* 199. *num.* 8. Socinus *conſil.* 30. *poſt init. vol.* 4. ſcripta autem compoſita à Religioſo non pertinent ad bona corporis, ſed illis accenſentur animi, & ideo non comprehenduntur ſub voto paupertatis, ratione cujus non abdicatur à vovente dominium in propria ſcripta à ſe compoſita: ſunt enim partus ingenii, & veluti animæ libri, ut loquitur Clemens Alexand. *lib.* 1. *ſtromat.* proinde nunquam deſinunt eſſe Authoris, à quo fuerunt compoſita. Tum quia ſcripta ſunt expreſſiones quædam doctrinæ inhærentes intellectui Authoris, qua ratione Caſſiadorus *in præfat.* vocat ſcripta ſpecula mentis, inquiens: *cœlas ſpeculum mentis tuæ, ubi te omnis ætas ventura poſſit inſpicere*: quamobrem cum doctrina principaliter ſit in intellectu, & in ſcriptis non niſi acceſſoriè, & tanquam in quibusdam expreſſionibus internorum conceptuum, ideo quando Religioſus ad aliam tranſit religionem ſecum defert doctrinam propriam, veluti inhærentem animo: & quia acceſſorium ſequitur principale, ideo poteſt etiam deferre ſecum ſcripta acceſſoria ad doctrinam inhærentem intellectui. Tum quia ſi Concionator memoria tenens ſuas conciones poteſt cum iisdem inhærentibus memoriæ tranſire ad aliam Religionem, non video, cur non poſſit etiam tranſire cum iisdem concionibus ſcriptis. Quinimmo quamvis compoſuiſſet opus aliquod excudendum typo, & ex cujus impreſſione notabile eſſet lucrum temporale percepturus, vel ob compenſationem laboris, quam reciperet à Typographo, vel ex alio capite, adhuc poſſet talia manu ſcripta in ordine ad imprimendum ſecum deferre, quia illud emolumentum non eſt acquiſitum, & cùm ex alio capite manu ſcripta ſint in genere bonorum animi, ideo non ſunt ſub jure religionis.

21 Quæritur duodecimò, an profeſſus Religioſus incorrigibilis ejectus è religione teneatur ſervare tria vota paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ. Certum eſt, Regulares profeſſos poſſe ejici à religione ob varia privilegia ad talem effectum conceſſa, ut etiam de jure communi, ut conſtat ex *c. cum ad monaſterium de ſtatu Monach. ex c. fin. eodem tit.* & ex *c. fin. de Regular.* Id enim videbatur exigere bonum commune ſacrorum Ordinum Regularium, ut enim ait D. Hieronymus in *Epiſt. ad Gallat. c.* 5. & refertur in *c. Reſecandæ* 24. *q.* 3. reſecandæ ſunt carnes putridæ, ne ſanas corrumpant; & ſcabioſa ovis ab ovili repellenda eſt, ne cæteras inficiat; ut e- [illegible]

tiam docet D. Thomas *quodlibet.* 12. *art. ult.* cui adhæret D. Bonaventura in regula D. Franciſci in *reg.* 14. Imò jure novo ex decreto ſacræ Congregationis edito ex ſpeciali mandato Urbani VIII. 21. Septembris anno 1624. poſſunt ejici à Patre Generali tantùm de conſilio, & aſſenſu ſex patrum è gravioribus religionis eligendis in ſingulis Capitulis, & comitiis Generalibus, probatis tamen plenè cauſis expulſionis juxta præſcriptum ſacrorum canonum, ut habet Urbanus VIII. in ſuo decreto. Imò notat Peyrinus *tom.* 1. *in conſtit.* 10. *Urbani VIII. num.* 1. quòd ſi penes Generalem non eſſent illi ſex Patres, ſacram Congregationem decreviſſe poſſe patrem Generalem, vel etiam Viſitatorem Generalem in qualibet Provincia, ſi neceſſitas exegerit, aſſumere ſibi ſex Patres ex definitoribus, & gravioribus, & adhibito eorum conſilio, & aſſenſu poſſe procedere ad ejectionem, ad quam tamen non ſufficit ſolum conſilium, ſed requiritur etiam aſſenſus ſaltem majoris partis eorundem ſex Patrum, ut valida ſit ejectio, ut notat Pelliazarius *tom.* 2. *tract.* 8. *c.* 8. *ſect.* 2. *numer.* 4.

Cauſa verò hujus ejectionis eſt ſola incorrigibilitas, ad quam tria de jure communi requiruntur. Primò quòd ſæpe commiſerit delicta. Secundò quòd pluries monitus non deſtiterit. Tertiò quòd pœnitentiam pro iisdem non acceptaverit: quia incorrigibilis dicitur, cujus correctio non ſperatur. Jure tamen novo ex decreto Urbani VIII. requiritur, ut probetur in carceribus unius anni ſpatio in jejunio, & pœnitentia, quòd ſi elapſo anno non reſipuerit, ſed pervicaciter perſeveraverit, ejicitur, ne pecus morbida totum corrumpat ovile, idque etiam declaravit ſacra Congregatio juſſu ſummi Pontificis 1. Junii 1653. ut refert Lezana *de reg. c.* 24. *num.* 32. His prænotatis, reſpondetur ad quæſitum, Religioſum ejectum teneri ſervare tria vota ſolemnia paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ: quia Prælatus Regularis nequit ſuos ſubditos abſolvere ab obligatione votorum ſolemnium, quæ ſunt de eſſentia ſtatûs religioſi *c. cum ad monaſterium de ſtatu Monach.* ſiquidem obligant hæc vota in quocunque ſtatu, & toto vitæ tempore usque ad mortem: & Religioſus profeſſus tametſi ejectus, ut incorrigibilis è ſua religione, adhuc manet verus Religioſus, conſequenter tenetur ſervare tria ſolemnia vota, quæ emiſit, ut docet Corduba in reg. D. Franciſci *c.* 2. *q.* 21. *p.* 3. Leſſius *lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 15. *num.* 112. Navarrus *comment.* 2. *de regul. num.* 34. *& ſequent.* & alii communiter. Verùm ad votum paupertatis non tenetur ita ſtrictè ejectus, quia cum monaſterium ei non ſuppeditet victum, & veſtitum, nec habeat ſuperiorem, à quo poſſit petere ſibi neceſſaria, non tenetur ad ſtrictam paupertatem, ſed ad eam tantum, quæ cum ſuo proprio ſtatu poteſt cohærere: Hinc propriè nullius rei habet dominium, ſed tantum uſum eorum, quæ ſibi neceſſaria ſunt ad victum, veſtitum, & domicilium, ut docet Molina *de juſtit. diſp.* 140. *col. antepenul.* §. *quando verò.* Azorius *lib.* 12. *c.* 16. *q.* 4. Peyrinus *tom.* 4. *de offic. ſubditi q.* 1. *c.* 25. §. 1. F. 22

§. I. V. *dico tertiò*, quapropter neque potest ejectus testari, quia potestas testandi repugnat voto paupertatis, ut docent Lessius *lib. 2. c. 41. dub. 15. num. 115.* Sayrus *c. 9. num. 28.*

23 Quamobrem post obitum ejecti, quæcunque ipse, cum viveret, acquisivit, pertinent ad Cameram Apostolicam ex decreto Gregorii XIII. ut refert Sanchez in *decalog. lib. 7. c. 3. n. 31.* Votum castitatis tenetur etiam servare, quamvis nondum sit sacris initiatus ordinibus, eò quia in solemni professione eam voverit, & Prælatus Regularis non potest ejectum à tali voto absolvere. Quoad votum obedientiæ tenetur parere summo Pontifici, non verò suo Prælato Regulari, à quo fuit ejectus. Subjicitur tamen Episcopo loci, cui tenetur parere, perinde ac alii clerici, idque præsertim jure novo ex decreto Urbani VIII. edito 21. *Septembris 1624.* ibi: *Religiosi ejecti quamdiu non redierint ad religionem, in habitu clericali incedant, & Ordinarij loci jurisdictioni, & obedientiæ subsint.* Quinimò tenetur etiam obedire Prælatis Regularibus, si ei præcipiant reditum ad religionem, ut notant Azorius *lib. 12. c. 16. q. 11.* Lessius *lib. 2. c. 41. num. 115.* & alii communiter.

24 Quæritur tertiodecimò, an Regularis ejectus teneatur etiam servare quartum speciale votum suæ religionis, adeo ut ejectus è religione minimorum teneatur observare vitam quadragesimalem, & ita de aliis ejectis ab aliis religionibus, in quibus emittitur quartum votum vacandi redemptioni captivorum, ut in ordine Sanctæ Mariæ de Mercede: obediendi summo Pontifici circa missionem ad infideles, ut in societate JESU? Respondetur, plures censere, Religiosos ejectos non teneri servare quartum votum emissum ex speciali religionis instituto, & ita docent Vega *tom. 2. sum. c. 86. cas. 16.* Lezana *tom. 1. c. 23. num. 17.* & alii, qui nituntur primò, quia voti obligatio cessat, quando mutatio materiæ est ita notabilis, ut reddatur notabiliter difficilior ejus observatio: & hæc mutatio habetur in Religioso ejecto. Secundò quia hujusmodi vota emittuntur in ordine ad servandum statum talis religionis: atqui ejectus non est ampliùs in tali religione, proinde non tenetur ejus statum servare. Communior tamen, & verior sententia est, teneri ejectum ad servandum etiam quartum votum emissum ex speciali instituto religionis. Ratio ex eo desumitur, quia hoc quartum votum perinde est solemne, ac alia tria communia, & sicut Prælatus Regularis non potest suos subditos absolvere ab obligatione votorum solemnium, quæ sunt de essentia status Religiosi *c. cum ad Monasterium de statu Monach.* ita neque à quarto voto.

25 Neque obstat, Religiosum ejectum esse separatum à religione: quia ex tali separatione sicut non est solutus à votis solemnibus, ita neque ab eorundem obligatione: vinculum enim obligationis perinde manet in Religiosis ejectis, ac vinculum matrimonii in conjugibus, quando isti ob adulterium alterius separantur per divortium à thoro, sicut enim semper manet vinculum matrimonii integrum: ita qui ejicitur è religione non solvitur ab obligatione votorum. Quòd si dicas, hoc quartum votum esse accessorium. Respondetur, id non evinci, quia perinde est solemne, & de essentia talis specialis religiosi ordinis, in quo emittitur, ac sunt alia tria vota solemnia. Præterea licèt esset accessoriũ adhuc ejectus non esset absolutus, ab ejus observantia, quia accessorium sequitur naturam sui principalis, ex *regul. jur. 42. de regul. jur. in 6.* & sicut ejectus remanet obligatus ad principale onus trium votorum, ita remanet etiam obligatus ad accessorium quarti voti. Tum quia ejectus è religione non in præmium excluditur suæ virtutis, sed in pœnam ejicitur sui delicti, & nemo ex sua culpa debet commodum reportare, consequenter neque exemptionem ab observantia quarti voti.

26 Hinc ad primam rationem oppositæ sententiæ respondetur, mutationem status non reddere irritum hoc quartum votum, cum extra religionem servari etiam possit, quia sicut mutatio status non eximit à tribus aliis votis solemnibus; ita neque à quarto, quia omnia sunt æqualiter solemnia, & obligant. Ad secundum respondetur, quartum votum emitti quidem ad conservandum statum religionis: sed quia hujusmodi status principaliter consistit in observantia votorum essentialium, à qua ejectus non eximitur, ita neque à quarto. Tum quia ejectus manet verus religiosus sui Ordinis, proinde tenetur ad omne id, quod vovit in sua solemni professione.

27 Quæritur quartodecimò, an si ejectus ante solemnem professionem voverat vitam religiosam ducere toto vitæ suæ tempore, teneatur ingredi aliam religionem? Respondetur negativè, quia votum illud emissum ante solemnem professionem fuit votum simplex: atqui per solemnem professionem omne votum simplex antea emissum extinguitur, ut habetur in *c. scriptura de voto, & cap. penult. de regul. in 6.* siquidem solemnis professio est mors totius anteactæ vitæ, & sicut per mortem naturalem cessant hujusmodi obligationes, ita etiam per solemnem professionem. Tum quia opera particularia Deo antea promissa continentur eminenter in ipsa professione religionis, per quam religiosus se, & omnia sua dat, & dedicat divino obsequio, proinde censetur mortuus priori vitæ, cum nihil, nec propriam voluntatem sibi reservet, quamobrem per solemnem professionem ipso jure extinguuntur omnia vota simplicia antea emissa, & ita docet D. Thomas 2. 2. *q. 88. art. 12. ad 1.* Abbas *in c. scriptura n. 2. de voto.* Felinus *in c. Pervenit. num. 2. de jurejur.* & alii communiter: unde licèt Religiosus ante professionem votum simplex emiserit ducendi vitam religiosam toto tempore suæ vitæ, vel perseverandi in religione usque ad mortem, tale votum per sequentem solemnem professionem extinguitur, ut etiam notat Pellizzarius *tom. 2. tract. 8. c. 8. sect. 2. num. 14.* ubi notat, id fuisse decisum in *c. qui post votum de regul. in 6.*

28 Quæritur quintodecimò, an Religiosus ejectus, & emendatus teneatur redire ad religionem,

nem, & possit ad id compelli? Respondetur plures in ea esse sententia, ut censeant, ejectum ex publica sententia Judicum ad id deputatorum non teneri, nec posse compelli ad reditum in religionē, & ita præ cæteris docent Navarrus *consil. 51. de Regul.* & *consil. 3. de statu Monach.* Azorius *p. 1. lib. 12. c. 16. q. 5.* & alii, qui nituntur primò, quia obligatio, quæ per sententiam Judicum extinguitur, nunquam reviviscit *l. qui res §. ult. ff. de solut.* Secundò quia res judicata servanda est *l. rei judicatæ ff. de regul. jur. ff. de regul. jur.* quod enim semel rectè fuit definitum retractari non debet *c. quod bene 6. q. 4.* Tertiò quia degradatus realiter à suis ordinibus non potest compelli, ut reassumat gradum, quo fuit privatus. Quartò quia religio non tenetur semel ejectum iterum recipere, consequenter neque ejectus tenetur redire, quia est utriusque par conditio, & obligatio ejicientis, & ejecti.

29 Nihilominus contraria sententia videtur probabilior, & est communior, adeò ut Religiosus ejectus teneatur omni studio procurare vitæ emendationem, ut fiat aptus ad religionem, & dignus, ut in ea recipiatur, quia tametsi è religione sit expulsus: adhuc manet verus religiosus, proinde ex vi suæ professionis tenetur vivere secundùm statum religiosum, & quantum in se est, eum non impedire, sed procurare. Hinc Fagnanus in *c. Ne Religiosi num. 9. & seq.* asserit, Religiosum ejectum teneri mores corrigere, & habilem se reddere, ut iterum in religionem recipiatur, & ita correctus debet se demisissimè exhibere religioni, alioquin manet in malo statu, quia per ejectionem non liberatur à votorum obligatione: non enim ejectus ob sua delicta debet commodum libertatis consequi, ac fieri melioris conditionis ac antea: unde donec correctus se habilem reddat ad religionis regressum, eúmque procuret, semper est in statu peccaminoso; & hac ratione notat Fagnanus *loc. cit. num. 10.* Ecclesiam non posse dispensare, ut Sacerdos ejectus manens in sæculo missam celebret, quia adversatur juri divino, ut impœnitens accedat ad sacram Eucharistiam: quapropter tenetur se emendare, & rursus se exhibere, ac humiliter petere, ut iterum recipiatur in religione: quia sicut habens votum simplex religionis tenetur, quantum est in se non ponere obicem ad ingressum religionis, sed potiùs procurare, ut recipiatur; ita à fortiori ejectus, quia ejectio non aufert, nec extinguit hanc obligationem: & nemini sua iniquitas debet patrocinari, & ita docent D. Bonaventura *q. 14. super regul.* Suarez *tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. c. 5. num. 4.* Sotus *lib. 7. de just. q. 2. art. 5. ad 3.* Naldus *in sum. V. Religiosus n. 16.* & alii. Imò D. Bonaventura in *regul. S. Francisci q. 14.* censet, ejectum si in sua religione, à qua fuerat ejectus, non recipiatur, teneri aliam ingredi, adeò ut non possit liberè manere in sæculo, si fuerit ipse in causa, ut ejiceretur è sua religione: hinc Innocentius IV. ut refertur *in monument. Ordinis Minor. concessit.* ut semel ejecti possint ad aliam religionem transire exceptis militaribus, quia sic servatur substantia status religiosi.

Verùm communior sententia docet, ejectum emendatum non teneri in aliam religionem transire, si non recipiatur in ea, à qua fuerat ejectus, ut docent Suarez *tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. c. 5. num. 10.* Sotus *lib. 7. de justit. q. 2. art. 1. ad 3.* & alii communiter: ratio est, quia tunc per se ipsum non stetit, ut à sua religione, à qua fuit ejectus, non reciperetur emendatus. Tum quia in sua solemni professione non se obligavit, in eo casu ingredi aliam religionem; & non tenetur nisi ad id, ad quod per vota solemnia se obligavit, neque potuit ejici ea conditione, ut aliam ingrederetur religionem, quinimò id expressè prohibetur in decreto Urbani VIII. prohibet enim Pontifex, ne ejecti jubeantur aliam religionem ingredi. Cæterum propria authoritate potest ejectus ingredi alium sacrum ordinem, quia per ejectionem extincta est omnis obligatio respectu prioris ordinis, qui cessit juri suo respectu ejecti, qui propterea potest transire propria authoritate ad alium ordinem, idque patet ex concessione Innocentii IV. superiùs relata, in qua Pontifex concedit ejectis, ut possint transire ad alios ordines approbatos, præter quam ad militares. Verùm id procedit in casu, quo non recipiatur in religione, à qua fuerat ejectus. 30

Ad primum fundamentum oppositæ sententiæ positæ initio quæstionis potest responderi, obligationem ejecti redeundi ad religionem non extingui per sententiam definitivam Judicum, quia per illam non solvitur vinculum professionis solemnis, & ejectus manet semper Religiosus. Ad secundum concedimus, rem judicatam esse servandam. Verùm cum quis per sententiam definitivam ejicitur à sua religione, sententia definitiva non est talis, ut liberet ejectum ab onere solemnis professionis, & ab observantia votorum, nec dat eidem potestatem perseverandi extra religionem: sed sententia definitiva tantùm separat ejectum à religione quamdiu ipsi religioni placuerit; idque firmari potest ex sententia definitiva divortii perpetui, quæ non mutatur, quamvis nocens adigatur redire ad petitionem innocentis: hæc enim conditio in similibus sententiis definitivis semper includitur implicitè, vel explicitè. Ad tertium negatur paritas de degradatu; quia hic non obligatur speciali voto ad obediendum, & perseverandum in illo statu, tametsi ut religiosus teneatur ad ea, quæ sunt oneris, ut ad recitationem breviarii, & observantiam castitatis: secus religiosus ejectus, tametsi pro tunc excusetur à multis oneribus religionis, quæ debet sustinere, cum revertitur; tenetur tamen ad obediendum, & perseverandum in statu religioso. Ad quartum negatur paritas, quia ejectus non est omnino liber ab obligatione redeundi ad suam religionem, sed tenetur ad eam redire, si religio velit ipsum recipere: alioquin ex sua culpa reportaret commodum. 31

Quæritur sextodecimò, an superiores Regulares teneantur revocare religiosos ejectos eósque compellere ad redeundum. Videtur respondendum affirmativè; eò quia Pontifex in *c. fin. de Regularibus* præcipiat, perquiri non solùm fugitivos, sed etiam ejectos, & ut superio- 32

res

fui Regulares compellant etiam sub pœnâ excommunicationis eos redire ad monasterium. Quinimò hoc decretum fuit etiam jure novo confirmatum à sacra congregatione authoritate Urbani VIII. his verbis: *Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpretum postremò censuit esse innovandum, & sua sanctitatis authoritas innovat constitutionem felicis recordationis Gregorii IX. relatam in c. fin. extrav. de regul. ac declarat eam constitutionem in iis quoque vendicare sibi locum, ac esse servandam, qui justè, & definitè, ac juris ordine servato expulsi fuerunt: dummodo tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis ex litteris saltem testimonialibus Ordinarii, cujus conscientiam in his litteris concedendis sacra Congregatio seriò oneravit.* Praxis non videtur conformis tali decreto, quod cùm sit juris humani per contrariam consuetudinem potuit abrogari, ut notant Azorius *p. 1. lib. 12. c. 17. q. 1.* Barbosa *in c. fin. de regul. num. 3.* Bordonus *tom. 5. c. 98. num.* 122. Non enim superiores religionum perquirunt singulis annis suos Religiosos ejectos, nec eos repetunt: unde quoad hoc servantur statuta religionum, & jus naturale dictans solos injustè ejectos esse perquirendos, & pristino statui restituendos. Hinc ad confirmationem sacræ Congregationis respondet Bordonus *loc. cit. num.* 127. innovationem illam *c. final. de regul.* tantùm confirmare textum ejusdem capitis, cui antea fuerat derogatum per contrariam consuetudinem, nec modò per tale decretum vires recepit: siquidem innovatio non dat jus novum, sed tantùm corroborat vetus, ut docent Glossa in *c. cum dilecta V. non videremus de confirmatione utili.* Felinus in *c. inter dilectos nu. 54. de fide instrum.* etenim sicut juramentum emissum ad servandum aliquod statutum non obligat, quando tale statutum abivit in dissuetudinem, eò quia juramentum intelligatur præstitum de solis statutis, quæ revera obligant: ita etiam innovatio *capitis finalis de regul.* non inducit majorem obligationem, quam antea habuerit.

33 Tum quia contractus professionis per sententiam ejectionis fuit revocatus, proinde extincta fuit mutua obligatio inter subditum, & superiorem, tametsi subditus ob vota solemnia quæ emisit teneatur religiosè vivere. Præterea licèt decretum in *c. fin. de regul.* & ejus innovatio per sacram congregationem vigeret, adhuc esset intelligendum, teneri superiores Regulares revocare ejectos, si religio justas causas non habeat illos non requirendi, nec admittendi: siquidem persæpe melius est, eos non requirere, nec se præsentantes recipere, eò quia non fuerint meliores in sæculo degentes, quàm fuerint in religione: & id sacra Congregatio in præfato decreto videtur innuisse verbis illis: *dummodo tamen in expulsis hujusmodi subsit spes evidens emendationis ex litteris Ordinarii*: atqui hæc emendatio evidens rarissimè probatur, & præsumptio est in contrarium: non enim præsumitur emendatus in sæculo, qui in religione noluit se corrigere tot monitionibus invitatus, tot afflictionibus adactus, tot exemplis allectus: quòd si noluit ad hæc resipiscere multò minus in sæculo. Præterea, quia plerumque Præfecti religionum justam habent causam non recipiendi semel ejectos, tametsi obtinuerint litteras testimoniales Ordinarii, talis enim receptio semper adversatur fini ejectionis, qui alius non fuit, nisi ne ejectus alios Religiosos inficeret, & toti communitati esset detrimento: ad declinandum hoc imminens periculum, non tenentur superiores Regulares semel ex justa causa ejectos iterum revocare, & compellere ad monasterium, ut docent D. Antoninus *3. p. tit. 16. c. 5. §. 1.* Corduba in *regul. S. Francisci c. 2. q. 21. punct. 2.* Bordonus *tom. 5. c. 98. num. 130.* Diana *tom. 7. tract. 1. resol.* 193. Peyrinus *to. 1. de offic. subditi q. 1. c. 25. V. limitat tamen.*

34 Cæterum si nulla subsit justa causa non revocandi, nec iterum recipiendi ejectos: & evidenter constet, eos fuisse correctos, & ex corde resipuisse, tenentur tunc superiores non solùm eos recipere, sed etiam compellere ad redeundum; & in hoc sensu explicatur textus in *c. fin. de regularib.* & decretum sacræ Congregationis emanatum authoritate Urbani VIII. quia ejecti remanent veri ejusdem ordinis religiosi, & subjiciuntur Prælatis ejusdem, & ita docent Molina *tom. 1. de justit. disput. 140.* Reginaldus *in prax. lib. 18. num. 417.* Lessius *lib. 2. c. 41. dub. 15. n. 111.*

35 Quæritur decimoseptimò, quænam de jure communi, & bullis Pontificiis necessariò requirantur, ut superiores Regulares justè, & licitè possint suos professos Religiosos dimittere, vel ejicere è religione? Respondetur, de jure communi requiri primò, ut Religiosus ejiciendus sit incorrigibilis, & per trinam monitionem antea corrigatur, ut se emendet *c. cum non ab homine 10. de judic.* & docent communiter Canonistæ, quorum plures recenset Barbosa in *d. c. cum non ab homine num. 7.* Ratio est, quia non potest quis dici incorrigibilis, nisi probetur inobediens ad præmissam monitionem, quæ tamen si unica tantùm sit, non sufficit, quia incorrigibilitas supponit pertinaciam in malo, ut notat Riccius *p. 1. decis. 87.* Hæc autem trina monitio debet esse, vel verbalis, vel realis per trinam punitionem: siquidem ipsa punitio fortiùs, quàm vox admonet delinquentem, ut se corrigat, ac emendet. Secundò debet ejiciendus commisisse tria delicta sive ejusdem, sive diversæ speciei, & taliter ut ob unum quodque eorundem fuerit correptus, & monitus verbaliter, vel realiter, & hujusmodi delicta debent esse ex gravioribus, cujusmodi sunt furtum, perjurium, vitium proprietatis, lapsus carnis, contumax inobedientia, & alia id genus, quæ solent puniri pœnâ triremium, vel diuturni carceris *c. cum ad Monasterium 6. de statu Monach. c. cum non ab homine 10. de judic.* & docet Donatus *p. 2. tract. 8. q. 6.*

36 Non tamen est necesse, ut hujusmodi delicta sint manifesta sæcularibus, sed sufficit, si nota sint Religiosis *c. fin. de cohabit. cleric. & mulier.* Tertiò debet ejiciendus esse per duos, vel plures testes legitimè convictus de delicto, & debent testes deponere de causa scientiæ *d. c.*

cum non ab homine 10. de judic. Vel debet ejiciendus confiteri sua delicta; siquidem nulla efficacior probatio est proprii oris confessione. Hinc semiplena probatio non sufficit, quia ejectio est pœna gravis, & exigit necessariò, ut ejiciendus confessus sit sua delicta, vel per testes sit de iisdem legitimè convictus, ut communiter docent Canonistæ, & Donatus *p. 2. tract. 8. q. 16. num. 3.* Quartò conficiendus est processus, ut ejiciendus declaretur incorrigibilis, & condemnetur ad pœnam ejectionis, quia absque processu, in quo permanenter constet de delicto legitimè probato, nullus potest juridicè condemnari, ut declaratur in decreto sacræ Congregationis edito authoritate Urbani VIII. die 21. Septembris 1624. ubi *num. 14.* dicitur *Nonnisi instructo secundùm eorum stylum, & constitutiones processu, & plenè probatis causis expulsionis ad SS. canonum præscriptum.* Quintò ut ejiciendus fuerit priùs ter condemnatus, ac punitus super tribus delictis, & desumitur ex *d. c. cum non ab homine* 10. *de judic.* & docet Donatus *p. 2. tract.* 8. *q.* 14. quia non punitus de delicto dicitur absolutus, proinde non potest dici incorrigibilis. Verùm plures asserunt, sufficere, si præcesserit trina monitio juridicè facta. Sextò præter trinam punitionem, requiritur etiam formalis declaratio incorrigibilitatis, quæ debet fieri à Judice Rei: siquidem incorrigibilitas debet juridicè constare per sententiam notoriam, ut notat Bordonus *tom. 5. c. 98. num. 48.* ubi tamen refert alios docentes oppositum, eò quia ipsum jus post illam trinam punitionem sufficienter declarat, punitum esse incorrigibilem. Verùm putârim adhærendum primæ sententiæ, quia etiam post tertium delictum punitum, adhuc potest Reus, se corrigere, & emendare, & ex corde resipiscere, ut non amplius mereatur expulsionem. Hæc procedunt de jure communi.

37 Ex decretis Pontificiis habetur decretum sacræ Congregationis editum authoritate Urbani VIII. ubi præter recensita requiritur etiam, ut ejiciendus per integrum annum priùs detineatur in carcere ibi. *Ut unius anni spatio in jejunio, & pœnitentia probetur in carceribus, elapso autem anno si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pertinacia perseveraverit, ne contagione pestifera plurimos perdat tanquam pecus morbida, & membrum putre ejici tandem possit: sed ab ipsomet Generali tantùm de consilio, & assensu sex Patrum ex Gravioribus Religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus Generalibus.* Hoc autem decretum communiter explicatur, ut annus carcerationis debeat esse continuus, & non interruptus, adeout non sufficiat, si ejiciendus pro diversis delictis fuerit diversis temporibus per annum carceratus, ut notat Petrus de Angelis in *suo ordine judic. in addit. 7. §. ad secundum.* Imò nec sufficeret, si infra annum evaderet è carcere, quia Pontifex ad probandam incorrigibilitatem exigit incarcerationem unius anni, ut constare possit, an se emendaverit: unde reversus à fuga, debet in carcere compensare totum tempus, quo mansit extra carcerem.

Mihi tamen videtur probabile, stante tali fugâ probari incorrigibilitatem, cujus fuga videtur esse efficax signum, cum enim nolit subire pœnam hanc correctivam, argumento est, quòd nolit se corrigere. Quòd si esset quis per plures annos condemnatus ad carceres, non posset infra tales annos dimitti, & ejici, tametsi ejus incorrigibilitas esset manifesta: quia causa finalis ejectionis est, ne per illius conversationem cæteri inficiantur, & quamdiu detinetur in carcere, nequit ejus conversatio alios inficere, proinde non est ejiciendus donec absolvat totam pœnitentiam carcerationis: alioquin ex sua iniquitate commodum reportaret. Præterea in carcere debet bis in hebdomade jejunare more ecclesiastico, non regulari, & interdum solo pane, & aqua. Sin verò nec jejunavit, nec alias subivit pœnitentias ex superioris, vel custodis negligentia, adhuc elapso carceris anno potest ejici, quia ipsa carceratio per annum sufficienter complet incorrigibilitatem, præsertim cum ipsemet Reus cooperatus fuerit præfatis omissionibus: potuisset enim, si voluisset jejunare. Quòd si laudabiliter se gerat in carcere, pœnitentias sibi injunctas libenter, & humiliter peragendo, præsumitur correctus, quia ex bonis actibus externis præsumitur bonus animus internus: sicut enim præsumitur delictum futurum ex delicto præsenti *l. ex persona C. de prob.* & *l. si hi qui C. de adulter.* ita ex bono præsenti præsumitur bonum futurum: & tunc sunt mittendi aliquot Patres, ut pluries intra annum invisent carceratum, & diligenter observent, an det signa emendationis, ut notat Donatus *p. 2. tract. 8. q. 19.* 38

39 Cæterum elapso anno carcerationis, si Reus adhuc perseveret in malo, declarandus est statim incorrigibilis, & per sententiam expellendus, quia tunc manifestè constat de sua incorrigibilitate. Quòd si in carcere nullum dederit signum incorrigibilitatis, sed ipse se declaravit incorrigibilem, debet hæc declaratio exprimi in actis, & postea ipse expelli. Sin verò ignoretur, an sit correctus, nec ne, debet extrahi è carcere post elapsum annum, quia decretum sacræ Congregationis non injungit nisi unicum carcerationis annum; & tunc probandus est extra carcerem, si enim vivat religiosè habendus est pro emendato: secus si grave aliud committat delictum; potest enim tunc declarari incorrigibilis, & expelli: quia revera correctus non erat, cum iterum deprehendatur in delicto; nec tunc illi prodest, si humiliter petat, ne dimittatur, quia cum rigorosus carcer ei non profuerit; neque censenda est profutura hæc verbalis emendatio: unde cum ex novo delicto probetur incorrigibilis ejiciendus est, ut docet Suarez *tom. 4. de Relig. tractat. 8. lib. 3. c. 4. num.* 8. Elapso tamen anno carcerationis formandus est processus continens declarationem incorrigibilitatis, & condemnationem expulsionis citando Reum pro utroque ad respondendum, unde audiendus priùs est, an habeat aliquam legitimam, & justam causam, ob quam non sit condemnandus, nec ejiciendus, idque ex declaratione sacræ Congregationis, ut notat Bordonus *tom. 5. c. 98.* *num.*

num. 74. ubi addit processum ita formatum esse mittendum ad dictos sex Patres, vel ejus exemplar, seu copia, in qua, si per non extensum, saltem compendiosè contineatur substantia illorum trium processuum, qui præsupponuntur formati contra ejiciendum super tribus delictis gravibus cum decreto carcerationis, & declaratione incorrigibilitatis post expletum annum carcerationis. Sententia autem expulsionis à solo Patre Generali est ferenda, adeout non possit ipse alteri hoc munus delegare, idque ex citato decreto sacræ Congregationis jussu Urbani VIII. edito *num.* 13.

40 Rursus ejici tantum potest ab ipso Patre Generali ex consilio, & assensu sex Patrum ex gravioribus religionis eligendis in singulis Capitulis, vel Congregationibus Generalibus, non tamen est necesse, ut omnes sex patres consentiant, sed sufficit, si quatuor, vel quinque, quia factum a majori parte censetur ab omnibus factum *l. quod* 19. *ff. de municip. & de Incolis. l.* 120. *ff. de regul. jur. c.* 1. *de iis, quæ fiunt a majori parte*, & ita declaravit sacra Congregatio referente Bordono *tom.* 5. *c.* 98 *num.* 76. Rursus in præcitato decreto sacræ Congregationis edito jussu Urbani VIII. injungitur Patri Generali, ut statim sententiam expulsionis notificet Ordinario loci, & huic decreto quoad hanc partem satisfit, si copia ipsius sententiæ subscriptæ à Patre Generali, vel ejus Actuario transmittatur ad Episcopum, sub cujus jurisdictione ejectus est mansurus. Demum in præfato decreto *num.* 24. injungitur Prælatis Religiosis hæc omnia diligenter servari: habetur enim *num* 24. *Si quis verò ipsorum (scilicet superiorum) adversus quæ superiùs præscripta sunt, vel eorum aliquid quoquo modo facere, vel moliri præsumpserit, ipso facto pœnam incurrat privationis omnium officiorum, quæ tunc obtinebit, vocisque activæ, & passivæ, ac perpetuæ inhabilitatis, ad ea imposterum obtinenda, & pœna hujusmodi sit sanctitati suæ, ac sedi Apostolicæ reservata: iisdem superioribus etiam Generalibus, & protectoribus illam moderandi, seu relaxandi potestate penitus interdicta. Sitque irritum, & inane, quidquid secus à quoquam actum extiterit, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis in favorem quorumcunque.*

41 Quæritur decimooctavò, an Religioso dimisso, vel ejecto non habenti unde congruè sustentetur, teneatur Monasterium, vel religio subministrare alimenta? Respondetur negativè, & ita docent communiter Theologi, & Canonistæ, inter quos Pellizzarius *tom.* 1. *tract.* 3. *c.* 6. *num.* 20. Bordonus *tom.* 5. *c.* 98. *num.* 166. Pasqualigus in Lauretum de Franchis *num.* 991. Donatus *p.* 2. *tract.* 8. *q.* 31. Fagundez *in decalog. lib.* 70. *c.* 6. *num.* 5. *V. dubium tamen est.* Lezana *tom.* 1. *c.* 23. *num.* 190. Idque patet ex quotidiana, & inolita consuetudine omnium Religiosorum, qui non præstant alimenta justè, & licitè ejectis è suis Religionibus: eò enim ipso, quòd Religiosus justè, & legitimè est ejectus cessat in religione obligatio eidem suppeditandi necessaria ad victum, & vestitum: quia si hæc obligatio adhuc maneret, utique vergeret in maximum detrimentum sacrorum ordinum Religiosorum. Etenim si justè, & legitimè ejectis tenerentur alimenta subministrare, sequeretur, quòd amatores libertatis, & minus contenti in suis ordinibus religiosis, plura statim delicta committerent, ut dimitterentur, & extra Religiosos ordines plena gauderent libertate, si scirent, non posse iisdem deesse necessaria ad congruam sustentationem: proinde si aditus iste semel aperiretur; vix posset in sacris ordinibus regularis observantia exigi ab omnibus, ut par est: si enim darentur alimenta ejectis, via procul dubio aperiretur, ut animosiùs ejectionem graviter delinquendo procurarent, proinde sacri religiosi ordines sus, déque verterentur, vixque suos Religiosos minus contentos possent coërcere, & ad observantiam Religiosi instituti adigere; mallent enim per patrata delicta sibi ad libertatem viam aperire, quàm mores in suis religiosis ordinibus corrigere, & emendare. Præterea qui ejiciuntur, nonnisi in pœnam suorum delictorum è religione excluduntur, proinde ex hoc capite non debentur iisdem alimenta, quia ex delictis commodum reportarent; cum pœnis potiùs sint affligendi; hæc enim præstatio alimentorum præmium potiùs videretur remunerationis, quàm ejectio pœna ob patrata delicta. Præterea quia Judex nunquam consuevit a ere, quos punit; proinde pluries Romæ declaratum fuit in sacris Congregationibus, hæc alimenta non esse præstanda justè, & legitimè ejectis è sacris religiosis ordinibus. Clemens VIII. die 21. Aprilis 1597. libellum supplicem sibi oblatum pro sacerdotibus e societate JESU dimissis, ne ad egestatem, & mendicitatem cogerentur, examinandum exhibuit aliquibus Cardinalibus sacræ Congregationis Concilii, qui re mature considerata, & accuratè discussa retulerunt Pontifici, rem hanc pluries fuisse antea per summos Pontifices, & congregationem sancti officii examinatam, & conclusum fuisse, alimenta non esse præstanda dimissis, & ejectis. Hoc idem etiam declarârunt Paulus V. & Urbanus VIII. cui cum quidam Sacerdos ejectus libellũ supplicem exhibuisset pro alimentis sibi præstandis, eò quia non haberet, unde viveret, Pontifex negotium remisit sacræ Congregationi Episcopum, & Regularium, cujus tunc erat à secretis Prosper Fagnanus, & nil fuit innovatum, & Sacerdos ille ejectus exclusus à prætensa præstatione alimentorum. Rursus sub Innocentio XII. die 8. Septembris 1695. referente Raynucio Pallavicino Secretario, sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium rejecit instantiam cujusdam sacerdotis ejecti super præstationem alimentorum, & iterum etiam 14. Aprilis 1696. quia hæc alimentorum præstatio non debetur justè, ac legitimè ejectis jure naturali, quia corpus non influit in membra perpetuò à se abscissa; nec de jure canonico, aut civili, quia nullibi in utroque reperitur, debitam esse hanc alimentorum præstationem justè, ac legitimè ejectis; quia imò decreta summorum Pontificum, & sacrarum Congregationum pluries declarârunt, hanc ali-

alimentorum præstationem non deberi justè, ac legitimè ejectis; quia id vergeret in maximum detrimentum religiosorum Ordinum, damnum Ecclesiæ, & scandalum fidelium sæcularium, qui frequentissimè viderent religiosos revertentes ad sæculum.

42 Sed dices, quid ergò agendum cum religiosis sacerdotibus ejectis omni beneficio, patrimonio, ac pensione destitutis? Si sacerdotes non sunt adigendi ad turpem quæstum; vel debita est ipsis congrua sustentatio; vel non debent in sacerdotio manere. Respondetur cum distinctione: vel enim religiosus professus sive Sacerdos sit, sive non, è monasterio per justam sententiam ejectus habet parentes; & tunc si aliunde non habet, quò possit congruè sustentari, tenentur parentes ei necessaria ad congruam sustentationem subministrare: quia obligatio alimentorum, quæ filio debentur, per religiosam professionem filii non extinguitur in patre; sed ad tempus non transit ad actum secundum, seu ad exercitium, quamdiu filius in monasterio sustentatur, vel aliunde habet congruam sustentationem; sed utroque deficiente tenetur Pater necessaria ad victum suppeditare filio. Vel ejectus orbatus est parentibus, & tunc si non est Sacerdos debet ab aliis necessaria ad victum sibi procurare; vel cibo vivere mendicato: sin verò sit Sacerdos, debet sibi procurare eleemosynas pro missis celebrandis; vel alicui Ecclesiæ parochiali inservire; vel viro ecclesiastico; aut sæculari in iis, quæ pertinent ad divina officia; & statum clericalem non dedecent: quòd si hæc omnia deessent, nec posset ullo ex his modis congruam sustentationem sibi comparare, deberet & ipse cibo vivere mendicato: cum neque Episcopus, à quo fuit ordinatus titulo religionis; neque religio, à qua fuit ejectus, teneantur ad alimentorum præstationem.

43 Quæritur decimonono, quomodo religiosus ejectus sit tractandus si ut correctus iterum suscipiatur in religione. Respondetur, esse cum gaudio, & charitate suscipiendum: non tamen statim sicut cæteri religiosi, qui sanctè, & laudabiliter semper Deo, & religioni servierunt. Sed superior debet per aliquod temporis spatium eum probare, ac experiri; num revera se emendaverit, proinde consultiùs semper est, ut ei novitiatum imponat; vel saltem seorsim ab aliis retineat; quia cum manserit in sæculo valida est contra ipsum præsumptio, ne deterior factus sit: unde ad tollendam hanc præsumptionem probandus est, an revera sit emendatus, juxta illud Apostoli 1. *ad Timoth.* 3. *Hi autem probentur primùm, & sic ministrent, ut nullum crimen habentes*, & ita docent Navarrus *lib. 3. consil. tit. de regul. in c. edit. cons. 64. in fin.* Bordonus *tom. 5. c. 3. q. 8. num. 157.* Donatus *part. 2. tract. 8. quæst.* 27. Rodriquez *compend. resol. 57. num. 3.* & alii censentes, ejectum per justam sententiam definitivam non posse iterum in religione suscipi absque nova probatione novitiatus, ac nova professione ex consensu superioris. Verùm putârim non esse necessariam hanc novam professionem: quia sicut per ejectionem simpliciter non absolvitur ejectus à votis solemnibus; ita ejus professio solemnis subsistit non obstante ejectione, perinde ac si nunquam fuisset è religione ejectus, ut rectè docet Suarez *tom. 4. de relig. tract. 8. lib. 3. c. 5. num.* 165. & communiter alii. Quod verò ad pœnas attinet. Certum est, ejectum esse infamem infamia facti, proinde etiam irregularem, adeout non possit exercere munus prædicandi, nec docendi, nec audiendi sacramentales confessiones; neque gaudeat privilegiis, gratiis, & favoribus suo religioso ordini concessis, quia cum sit membrum abscissum à corpore; ab hoc non suscipit influxum, ut notat Pellizzarius *tom. 2. tract. 9. c. 1. sect. 3. num.* 161. Verùm si revertatur ad suam religionem, à qua fuerat ejectus; non est amplius infamis, neque irregularis, neque suspensus ab ordinum exercitio; & ex licentiâ sui superioris potest perinde ac cæteri gaudere omnibus privilegiis suo sacro ordini concessis.

44 An verò sit etiam restituendus pristino gradui, & loco professionis, non concordant doctores, Donatus *part. 2. tract. 8. quæst. 27. art. 5.* Bonacina *tom. 1. tract. de clausula q. 2. punct.* 12. §. 2. *n* 2. Bordonus *tom. 5 c. 48. num. 158.* Navarrus *consil. 39. de regul. & alii* censent, non esse restituendum præcedenti loco professionis; neque eidem honoris gradui doctoratûs, Baccalaurei, magistri & imò neque vocibus activis, & pasivis; & nituntur; quia cum meruerit ejici ob suam incorrigibilitatem è suo sacro ordine; videtur amisisse jus ad gradum suæ professionis, & ad suffragia ferenda; ut etiam ad gradus honoris, quibus antea decorabatur: cum fuerit ob patrata delicta dignus gravissimâ pœnâ ejectionis; multò magis etiam hac pœna privationis. Alii è converso docent, ejectum reversum ad religionem posse restitui pristino gradui, ac loco professionis, ut etiam ad suffragia ferenda admitti; ita censent Pellizzarius *tract. 8. c. 6. sect. 4. num.* 221. Azorius *part. 1. lib. 12. c. 17. quæst. ult.* & alii nitentes eo quia nullum extet jus, à quo talis pœna privationis inducatur: & pœna non est inducenda nisi in jure expressa sit. Ego verò putârim reversum ad religiosum ordinem, à quo fuerat ejectus, non statim esse restituendum pristinis gradibus, & honoribus; sed consultiùs censerem, esse priùs per aliquod temporis spatium detinendum in loco humili, pristinis destitutum gradibus, & honoribus; ut firmiùs resipiscat; & cæteris, quibus ante fuerat scandalo, sit modò ædificationi. Quia verò conditio personæ subinde videtur aliter exigere, tunc id prudenti arbitrio superioris relinquendum est: pensandæ sunt circumstantiæ personæ, temporis, religionis, cujus utilitas plerumque exigit, ut reversus illicò restituatur pristinis gradibus.

45 Quæritur vigesimò, cuinam religiosus ejectus acquirat. Respondetur non acquirere sibi, quia tametsi è religione ejectus, adhuc voto adstringitur paupertatis, ratione cujus contraxit inhabilitatem acquirendi sibi, perinde ac alius religiosus, ut docent Donatus *part. 2. tract. 8. quæst.* 46. Bordonus *tom. 5. c. 98. num. 160.* & alii communiter; hinc Texeda *in concord. Theol. moral.*

moral. t. 1. lib. 1. tract. 1. controv. 10. dub. 1. n. 12. censet, ejectum à religione acquirere eidem religioni; & nititur, eo quia laudabilis consuetudo ejiciendi ex sacris religiosis ordinibus professos incorrigibiles non debet iisdem præjudicare, neque eos privare iure quod habent ad bona sui religiosi professi, quamvis ob incorrigibilitatem iustè eiecti: etenim ex regula iuris; *quæ in favorem alicujus instituta sunt, non debent in ejus detrimentum retorqueri.* Tum quia religiosus ob eiectionem non desinit esse religiosus; ergo acquirit suæ religioni, quia hæc habet ius in bona suorum religiosorum: hæc sententia licèt de iure communi videatur probabilis: hodie tamen non subsistit: quia Gregorius XIII. statuit, & declaravit, bona acquisita à religioso eiecto pertinere ad cameram Apostolicam, ut notant Sanctarellus *tract. de Apostatis c. 6. dub. 2. num. 332.* Lezana *tom. 1. cap. 23. num. 16* Pasqualigus *in Lauretum de Franchis num. 997.* de Lugo *de iustit. tom. 1. disput. 3. sect. 11. num. 104.* Bordonus *tom. 5. c. 98. num. 161.* Quod si eiectus iterum recipiatur in sua religione, tunc bona ab ipso acquisita spectant ad suam religionem, quia fuit tantùm ob incorrigibilitatem eiectus, ne eidem obesset; non verò ut non prodesset. Idque colligitur ex Bulla Gregorii XIII. ibi: *spolia regularium extra claustra degentium pertinent ad cameram Apostolicam:* ergo à sensu contrario, si degant, & decedant intra claustra, pertinent ad monasterium.

46 Quæritur vigesimo primò, an monialis transiens ad aliud monasterium deferat secum dotem? Respondent plures, talem monialem deferre secum dotem necessariam pro alimentis; eò quia dos recipiatur à monasterio tantùm pro alimentis, ut notant Bald. *in authent. res quæ n. 13. C. communia de legat.* Socinus *consil. 222. n.* Bald. *novel. de dot. p. 1. num.* 10. alimenta autem sequuntur monialem, perinde ac monialis sequitur exigentiam alimentorum. Tum quia cùm secundum monasterium subeat onus alendi monialem, æquum est, ut etiam habeat emolumentum dotis, quia ibi dos esse debet, ubi sunt onera matrimonii *l. si is qui. ff. de jure dot.* Hoc autem procedit sive monasterium posterius, ad quod monialis transit, sit ejusdem, sive diversi Ordinis. Nihilominus communior, & probabilior sententia, cui adhærendum puto docet, monialem non deferre secum dotem datam priori monasterio, si sponte ad aliud transeat, ut docent Sanchez. *lib. 7. sum. c. 32. n. 12.* Tamburinus *de jure Abbat. disp. 21. q. 7. n. 3.* Pasqualig. *quæst. moral. jurid. q. 32. num. 2.* ubi asserit, ita sensisse sacram Congregationem in una Neapolitana die 20. Julii 1583. quia per professionem emissam in priori monasterio monialis transtulit in illud totum illud jus, & dominium, quod habet in suam dotem, eo autem ipso, quòd tale jus, quòd habet ad dotem, est translatum in monasterium ratione emissæ professionis, non remanet ampliùs in moniali jus ullum in talem dotem, proinde dos non sequitur monialem, ut accessoria: alioquin deberet eidem adnecti mediante jure, & quia monialis per solemnem professionem transtulit hoc jus in monasterium, non potest dos adnecti Moniali mediante tali jure, proinde non potest dos adnexa monasterio sequi monialem transeuntem ad aliud. Neque obstat, monasterium acquisivisse talem dotem sub onere alendi monialem, & cùm solvatur onus, solvi etiam debet acquisitio dotis. Nam inde non sequitur, quòd cum onere cesset etiam acquisitio dotis: quia ut rectè notat Pasqualigus *loc. cit. num. 4.* onus alendi se habet tanquam modus: & tunc tantùm non impleto modo resolvitur acquisitio, quando per acquirentem stat, quòd non impleatur *l. quæ sub conditione §. quoties V. idem est §. de condit. instit.* & *l. pater. §. Tusculanus ff. de leg. 3.* at quando monialis sponte transit ad aliud monasterium, non stat per primum monasterium, quo minus adimpleatur onus alendi monialem.

Præterea obligatio suppeditandi alimenta moniali non oritur ex ipsa dote, sed ex natura emissæ professionis, est enim professio sacer contractus, quo monialis se obligat monasterio; & hoc moniali in ordine ad illam dirigendam, & alendam; adeo ut si monialis nullam secum deferat dotem, adhuc teneatur monasterium ex vi contractus eam dirigere, & alere; siquidem tenetur quisque eos alere, quos in suam recipit potestatem, & quorum opera potest ad libitum uti *l. cum plures §. cum tutor ff. de administ. tut. l. in reb. §. possunt. ff. commodati l. penult. ff. de oper. liber. l. unic. §. sed simus C. de lat. liber. tol.* Hinc monialis transiens ad aliud monasterium cùm se subtrahat à potestate primi, contrahitur obligatio eam alendi à secundo monasterio, ex eo præcisè, quòd ejus professionem recipiat: neque tenetur primum Monasterium dotem restituere secundo. 47

Hinc ad primum fundamentum, quo nititur prima sententia, respondetur, à monasterio non recipi dotem pro compensando onere alendi, sed tantùm pro subministratione materiæ, unde possit alere: unde ex eo, quòd in monasterio cesset onus alendi, non tamen tenetur dotem restituere, sicuti si moriatur Monialis in monasterio, non tenetur istud consanguineis sæcularibus dotem receptam restituere: quia dos data solùm fuit in subsidium, & non sub modo aliquo, qui faciat acquisitionem resolvi; sed absolutè. 48

Ad secundum respondetur, esse discrimen inter dotem datam pro matrimonio, & datam Moniali: siquidem in matrimonio datur pro compensandis oneribus matrimonii, & dos non transit absolutè in potestatem mariti; sed uxor retinet jus ad ipsam, & mortua uxore sine liberis dos restituitur, vel in totum, vel secundùm partem juxta diversa municipalia statuta: secus dos Monialis transit absolutè in potestatem monasterii, & non datur pro onere alimentorum compensando, sed tantùm pro subministranda ope ad alendum, & Monialis nullum retinet jus ad illam. Hinc Monialis 49

non solùm non habet jus ad secum deferendam dotem ad secundum monasterium, sed nec etiam ad usumfructum, quia cum dos transeat in proprietatem monasterii, & Monialis per solemnem professionem abdicet à se omne jus, transfert etiam in Monasterium jus ad usumfructum.

TITULUS XXXII.

De Conversione Conjugatorum.

QUia Pontifex in præcedente titulo egit de Regularibus, & transeuntibus ad religionem, & cum non solùm cœlibes Monasterium ingredi, vel religionem profiteri possint; sed etiam conjugati: ideo congruè præcedenti titulo adnectit præsentem de conversione conjugatorum. Sumitur hìc conversio conjugatorum pro transitu ad religionem; unde Pontifex quærit hìc, an licitè, & validè fieri possit post matrimonium non solùm ratum, sed etiam consummatum. Jure civili licitum est uni ex conjugibus etiam invito altero religionis gratiâ divertere, & illud divortium bona gratia fieri dicitur, pœnisque omnibus est immune *novel.* 22. *c.* 5. *novel.* 117. *c.* 12. & *novel.* 123. *c.* 10. Verùm id non æquè probavit jus canonicum *can. Agathosa* 27. *q.* 2. quia viro sine consensu uxoris, nec uxori sine consensu viri non licet monasterium ingredi *can. Episcop.* 77. *dist. c. pœn. de rapt.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. PRÆTEREA 1. *h. t. Alexander III. rescribit, quòd si maritus de licentia uxoris ingrediatur, & profiteatur religionem coram Monachis, & Sacerdotibus, uxor etiam teneatur religionem ingredi, vel promittere perpetuam castitatem servare. quòd si hæc nolit facere, vir sit ab Episcopo revocandus è Monasterio. Ex quo textu liquet. non posse licitè post consummatum matrimonium ullum religionem ingredi sine licentia alterius conjugis: quòd si senex sit, & extra periculum incontinentiæ, adhuc si alter maneat in sæculo, tenetur votum emittere castitatis: sin verò sit juvenis, & suspicio adsit incontinentiæ non sufficit vovere castitatē, sed tenetur etiam religionem ingredi c.* cum sis, c. uxoratus, c. ad Apostolicam *h. t. & cum dicitur virum esse revocandum è monasterio nisi uxor ad religionem transierit, aut continentiam in sæculo voverit, hoc posterius non sufficit, si alter conjux sit juvenis juxta præfatos canones.*

C. VERUM 2. *h. t. rescribit idem Pont. quòd si matrimonium initum, sit tantùm ratum de præsenti, & non consummatum, possit, unus transire ad religionem, & alter ad secundas nuptias, quia cùm nondum effecti fuerint una caro, potest unus transire ad Deum, & alter remanere in sæculo. Ex quo textu colligitur, matrimonium ratum, & legitimè contractum dissolvi per professionem religionis, si nondum fuerat per carnalem commixtionem consummatum, idque firmatur etiam jure novo à Concilio Tridentino* sess. 24. can. 6. *ubi dicitur*, Si quis dixerit, matrimonium ratum non consummatum per solemnem professionem alterius conjugis non dirimi anathema sit: *ratio itidem optima assignatur, quia traditio animi, & corporis, quæ fit Deo per professionem multò est altioris conditionis, quàm traditio solius corporis, quæ fit conjugi per matrimonium contractum: unde sicut in quovis contractu jus suum salvum manet superiori, ita etiam in præsenti ipsi Deo, qui retinet jus quasi retractus, si alterum conjugem velit ad religionem vocare. Et quamvis potuisset etiam hoc idem extendere ad matrimonium consummatum, noluit tamen id extendere, quia per matrimonium ratum significatur unio Christi cum Ecclesia per charitatem, quæ in membris ejus subinde dissolvitur: secus matrimonium consummatum significat unionem ejusdem cum Ecclesia per incarnationem, quæ perpetua est, ac indissolubilis.*

C. QUIDAM 3. *h. t. Idem Pont. rescribit, eum qui invita uxore professionem emisit, & deinde cogitur ad uxorem redire; mortua uxore non teneri ingredi monasterium; sed nec posse accipere aliam uxorem, quia tametsi votum non teneat quoad redditionem debiti, tenet tamen quoad petitionem. Ubi notat Glossa, quòd licèt mortua uxore non compellatur redire ad monasterium ipse tamen peccat, si non perficiat, quod vovit, cùm cessaverit impedimentum. Ex quo textu liquet, professionem emissam in religione post matrimonium consummatum invita uxore esse irritam: obligare tamen ob votum castitatis ad non petendum debitum ex parte voventis, & ad aliud matrimonium non ineundum. Non tamen extendi voti obligationem ad non reddendum debitum, quia non est in ejus potestate debitum petenti negare: unde quamvis votum sit irritum in ratione voti solemnis*

lemnis habet nihilominus adhuc vim voti simplicis, quod obligat ad debitum non petendum, nec ad secundas contrahendas nuptias mortua uxore.

C. CUM SIS 4. h. t. Idem Pont. declarat, unum conjugem non posse religionem ingredi altero remanente in sæculo: quòd si uxor ita senex sit, & sterilis, ut sine suspicione incontinentiæ possit in sæculo permanere, possit Episcopus dissimulare, ut ea remanente in sæculo, & castitatem vovente, vir ejus transeat ad religionem, vel ambo profiteantur. Ubi notat Glossa, sterilitatem in textu sumi ratione ætatis senilis, non naturæ, quia tunc cessat periculum incontinentiæ. Verùm quia textus dicit id posse dissimulari, satis indicat juxta rigorem canonum, teneri etiam ipsam religionem ingredi, cui tamen indulgetur ob infirmitatem, & imbecillitatem, ut possit in sæculo permanere.

C. CONJUGATUS 5. h. t. rescribit idem Pont. nullum conjugatum ad sacros ordines esse promovendum, nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus: immo neque est promovendus ad minores c. diversis fallaciis de cler. conjugat. & privatur beneficiis. Verùm est opinio sentiens, conjugatum posse ordinari, si fiat Religiosus, quamvis ejus uxor maneat in sæculo, dummodo sit senex sine suspicione incontinentiæ, & voveat castitatem: & ipsemet novi Religiosum Romæ sacerdotem, cujus uxor Neapoli cum voto castitatis manebat in sæculo, unde saltem ex dispensatione Pontificis fuit talis conjugatus Religiosus promotus ad sacros Ordines.

C. SANE 6. h. t. Idem Pont. declarat, conjugatum non posse promoveri ad Episcopatum, nisi ejus uxor priùs fiat professa in religione cum sacro velamine. Rursus conjugatum non posse ordinari, nisi antea requiratur voluntas uxoris. Ex quo textu manifestè infertur, quòd si vir promoveatur ad Episcopatum debeat necessariò ejus uxor religionem ingredi ob ordinis Episcopalis excellentiam, summámque decentiam.

C. EX PUBLICO 7. h. t. Idem Pont. rescribit, quod post matrimonium de præsenti, & ante copulam carnalem si velit sponsa ingredi religionem debeat cautionem dare, ut infra duos menses ingrediatur, vel redeat ad suum virum: quòd si transeat ad religionem, uterque debet alteri restituere, quæ ab illo accepit, idque habetur etiam jure novo in Concilio Tridentino sess. 24. c. 6. neque obstat, quòd Matth. 5. & 19. dicatur quòd non liceat viro dimittere uxorem nisi ob fornicationem: quia id intelligitur de matrimonio consummato cum copula. Notat tamen Glossa quòd si sponsa vellet remanere in propria domo, vellétque religionem servare, non sit audienda c. ex parte h. t. quam verò cautionem debeat præstare id arbitrio Judicis remittitur: præterea observat Glossa tempus duorum mensium non esse præfixum, sed Episcopum posse dare plus, vel minus ad profitendum, & tempus statim incipit currere, cùm primum Judex illud præfigit: rursus post elapsum tempus ante copulam semper potest ingredi, sed Judex debet terminum peremptorium ponere infra quem profiteatur, vel accedat ad virum, idque sub pœna excommunicationis, immo neque Episcopus debet dare tempus probationis, nisi de consensu viri. Cæterum quoties ex justa causa dissolvitur matrimonium sunt restituenda accepta c. 1. de dot. post divort. restit.

C. UXORATUS 8. h. t. Idem Pont. decernit, ut non recipiatur ad religionem uxoratus, nisi uxor ita sit senex, ut nulla suspicio sit de transitu ad secundas nuptias, & publicè in facie Ecclesiæ profiteatur continentiam, & in domo propria cum suis filiis, & familia remaneat, quod si non sit talis, ingrediatur religionem: si minus, ejus vir non recipiatur. Rursus nullus clericus, vel sæcularis debet aliquam fœminam tondere, vel cum ea habitare. Conjux autem, quæ alteri licentiam dedit ingrediendi religionem, si juvenis sit, censet Innocentius, sufficere si ingrediatur monasterium custodiæ causa; non verò quod teneatur in eodem professionem solemnem emittere, ut etiam docent Archidiaconus in c. qui uxorem 33. q. 5. n. 2. & Palatius 4. dist. 27. d. 2. ubi addit, reclusionem tamdiu duraturam, donec cesset suspicio incontinentiæ: idque mihi videtur verum, quia contra propriam voluntatem nemo cogi debet ad emittendam solemnem professionem, quæ debet libera esse. Unde canones, qui videntur imperare ipsam professionem intelligendi sunt de ingressu cum voto castitatis simplici, adeout non inducant necessitatem emittendi solemnem professionem.

C. EX PARTE 9. h. t. idem Pont. rescribit, uxoratum, qui de consensu uxoris habitum religiosum sumpsit, votúmque solemne emisit, & postea mansit cum uxore, quia hæc non vovit, & erat juvenis, & illâ mortuâ accepit aliam, esse compellendum per excommunicationem ad ingrediendam religionem: quia professio tenuit, ac fuit valida.

C. CONSULUIT 10. h. t. rescribit Clemens III. eum, qui vivente uxore, & non consentiente fit religiosus professus saltem tacitè, mortua uxore non posse aliam ducere, & si ducit, teneri eam relinquere, ac ingredi religionem. Ex hoc textu liquet, solemnem professionem emissam in religione approbata esse impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, non contractum.

C. CHARISSIMUS 11. h. t. Cœlestinus III. rescribit, quòd si uxor vovit continentiam perpetuam, non ita vir, sed tantùm præbuit consensum ad tempus, debeant se invicem maritali affectione tractare. Ubi notat Glossa, virum, & uxorem posse de communi consensu vovere perpetuam continentiam in domo sua c. qui Deo Patri 27. q. 5. non tamen posse unum conjugem sine altero eam vovere. Rursus conjugem voto simplici castitatis illigatum non posse quidem debitum petere, sed teneri reddere; quia vovendo non potuit præjudicare juri alterius. Hinc si unus conjux det alteri licentiam vovendi castitatem, intelligitur velle ex parte sua etiam servare castitatem, non petendo debitum. Hinc si uterque conjux emittat votum simplex castitatis perpetuæ neuter potest debitum

Digitized by Google

debitum conjugale petere, quia uterque ex parte sua se obligavit ad servandam castitatem.

C. PLACET 12. h.t. rescribit idem Pont. ut mulier, quæ sine consensu viri, quem putabat mortuum accepit habitum professum religionis, reverso viro sit ei reddenda, quia licèt votum quoad ipsam mulierem fuerit validum; & non possit ipsa petere debitum; non tamen respectu mariti in cujus præjudicum non potuit vovere: proinde tenetur redire ad seculum, & reddere debitum marito: quo mortuo, quia votum ex parte mulieris tenet, non potest hæc alteri viro nubere, sed tenetur redire ad religionem, quam fuerat professa; non tamen si nolit est ad id cogenda. Quia votum solemne antea emissum habet tantùm vim voti simplicis, quo se obligavit ad servandam castitatem, prout ad ipsam spectat: hinc mortuo marito non potest alteri nubere. Quod verò attinet ad alia duo vota obedientiæ, & paupertatis, cum illa in statu matrimonii non nisi difficulter servari possint: & Pontifices de iisdem nil dicant, videntur in tali casu evanescere. Ratio autem cur non evanescat etiam votum castitatis est, quia hoc potuit in statu matrimonij servari quoad petitionem debiti: non ita illa duo, quia cum marito non potuit servare paupertatem, nec obedientiam religiosam, sicut moniales obediunt Abbatissæ, & servant paupertatem juxta regulas.

C. AD APOSTOLICAM 13. h. t. Innocentius III. rescribit, conjugem non posse fieri religiosum sine alio, qui propterea maneat in sæculo: nisi sit senex, sine suspicione incontinentiæ, & voveat perpetuam castitatem. Hoc liquet ex prædictis.

C. EX PARTE 14. h.t. Idem Pont. rescribit Episcopo Lugdunensi, sponsalia de præsenti dissolvi solùm per professionem in religione approbata, & non per votum perpetuæ continentiæ in sæculo: immo neque solvuntur, etiam si alter conjugum fiat hæreticus. Ubi notandum est, votum solemne dirimere matrimonium ratum non consummatum. Item contumeliam creatoris dirimere matrimonium infidelium, & hæreticorum si alter conjugum convertatur c. quanto de divortiis, cæterum votum simplex clericatus, vel vitæ hæremiticæ non solvit sponsalia de præsenti. Lepra verò si superveniat solvit sponsalia de futuro, non de præsenti.

C. CONSTITUTUS 15. h. t. rescribit idem Pont. quòd si maritus fiat professus uxore adulterante, non possit adultera maritum revocare à religione, & teneri relinquere adulterium. Notandum est, quòd licèt sine licentia uxoris non possit maritus religionem profiteri, neque sacros suscipere ordines: utrumque tamen in hoc textu conceditur à Pontifice, si uxor sit adultera, ut etiam conceditur fœminæ religionem ingredi, si maritus committat adulterium: idque statuitur in pœnam adulterii. Imò licitum etiam est sine authoritate judicis, & sententia divortii id facere, si adulterium fuerit notorium.

C. VENIENS 16. h.t. Idem Pont. statuit, ut uxor, quæ precibus, vel dolo decepta consentit maritum profiteri; & ipsa deinde fornicatur: si post fornicationem petat virum, non sit audienda, maximè quia illum non repetiit ante fornicationem. Ex quo textu liquet quòd postquam alter conjugum est fornicatus publicè, adeout adulterium sit notorium, alter potest religionem profiteri, etiam invito altero conjuge. Quòd si vir ingrediatur, conjuge innocente invita, ingressus est nullus: sin verò mulier fornicetur, vir potest excipere de fornicatione, & manere in religione, quia posita fornicatione uxoris, monasterium habet plenum jus in virum, adeout nec Episcopus possit illum compellere, ut exeat. Quòd si vir exivit ante professionem, & non vult excipere de fornicatione uxoris, potest illam recipere, quia potest illi remittere injuriam sibi illatam. Quòd si vir in monasterio fornicetur, nec potest uxor adultera illum repetere: quia jus quod monasterium habet in illum ob ejus delictum, illud non amittit: hinc uxor non potest repetere virum quamvis fornicantem in religione, quia non potest privare monasterium jure suo semel acquisito. Cæterum si mulier ignoret, se debere relinquere seculum; si dat licentiam viro ingrediendi religionem, potest repetere virum suum. Ut etiam si non sponte, sed dolo inducta consensit: quia quando licentia est gravi dolo extorta, non est efficax ad ponendum effectum; & conjux remanens in seculo potest revocare alterum conjugem licèt professum; quia professio sine consensu alterius conjugis post matrimonium consummatum non valet: nemo enim invitus privatur jure suo.

C. ACCEDENS 17. h. t. rescribit idem Pont. quòd si vir à sua uxore vi, vel per gravamina, ac etiam verbere extorqueat licentiam ingrediendi religionem, & in ea profitendi; possit mulier maritum suum e monasterio repetere etiam seclusa omni appellatione. Ubi notandum est, licentiam metu gravi extortam esse nullam; & conjugem ob gravem metum consentientem viro, à quo verberibus excipitur, & aliis gravaminibus affligitur, præsumi non consentire: proinde votum viri factum invita conjuge non tenere c. quidam 3. h. t. Neque mulier dici potest tacite consensisse, cum non reliquerit seculum, nec voverit continentiam: unde vir professus potest religionem deserere, quamvis uxor eum non repetat, quia professio non consentiente uxore non fuit valida: gravis siquidem metus injectus ad extorquendum consensum irritavit consensum: sicut professio ipsa facta ex gravi metu est nulla, & ad nihil obligat. Nihilominus vir restitutus mulieri non potest petere debitum, quia profitendo quantum fuit ex parte sua renuntiavit juri suo: sed tenetur illud reddere uxori petenti.

C. SIGNIFICAVIT 18. h. t. Innocentius III. rescribit, quòd mulier, quæ dat marito licentiam profitendi, & ipsa est sine suspicione incontinentiæ in sæculo, imò vovit perpetuam continentiam non sit cogenda intrare monasterium, quod illi non fuit expressum: eò quia si monasterium eidem fuisset expressum, præsumitur, quòd

quòd non consensisset: proinde mandat Pontifex ne invita compellatur intrare monasterium dummodo sit ætatis non suspectæ. Ubi notat Glossa, mulierem coram judice Ecclesiastico teneri dare licentiam viro intranti religionem. Quòd si mulier sit juvenis, & det licentiam viro, non sufficit si voveat perpetuam continentiam; sed debet etiam ipsa religionem ingredi: quia ex eo quòd vovit continentiam, & sit juvenis, intelligitur tacitè promisisse intrare religionem: sicque compellitur vel invita intrare, quia posuit id, ob quod compellitur. Alii verò censent, judicem debere illi virum restituere c. uxoratus h. t.

C. *GAUDEMUS 19. h. t. Gregorius IX statuit, ut uxores, quæ damnatæ sunt de adulterio, & conversæ, si mariti comoniti ab Episcopo nolint eas recipere, sint collocandæ in claustris cum aliis religiosis fœminis, ut ibi perpetuam agant pœnitentiam. Ex hoc textu liquet, quòd si conjux innocens nolit sibi reconciliare adulterum, possit adulter religionem profiteri: sed semel professus revocari ampliùs non potest. Ubi tamen notat Panormitanus* hic num. 7. *per hunc textum non probari, debere conjugem adulteram, quam innocens non vult sibi reconciliare, ordinem religiosum assumere, & in eo solemnem emittere professionem; sed tantùm ut debeat adultera includi monasterio cum religiosis fœminis custodiæ causâ, & ad pœnitentiam agendam. Imò* per authent. sed hodie C. ad l. Juliam de adult. *non potest adultera sic inclusa ante lapsum triennii in præjudicium viri professionem emittere, & si emittat potest revocari. Alii tamen id limitant intra biennium, ut Hostiensis* hic num. 3. Joan. Andreas ibid. *& Sanchez* l. 10. num. 8. *ait biennio transacto posse adulteram liberè profiteri in religione approbata, & tunc expirare jus mariti ad illam.*

C. *DUDUM 20. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si conjuges se invicem absolvant, & promittant continentiam; & alter eorum religionem profiteatur, non possit hic ab alio repeti, quamvis facti pœnitens velit professum revocare; ut in textu; mulier enim nupta impetraverat à viro licentiam monasterium ingrediendi, in quo etiam professionem religiosam emiserat: cum postea maritum datæ licentiæ pœnituisset, & eam vellet revocare, fuit ipsi perpetuum silentium indictum; & jussus etiam fuit recedere à consortio sæcularium: quia proponebat se illius ætatis esse, ut sine suspicione incontinentiæ non posset in sæculo manere. In hoc textu notat Glossa, dolum in spiritualibus non rescindere contractum, nisi dolus det causam actui. Rursus licèt quæ fiunt ex iracundia non valeant: nihilominus si postea ratificentur valent* c. si quis iratus de regul.

C. *MULIER 21. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si maritus fidelis fiat infidelis, & per sententiam judicis factum sit divortium ob fornicationem spiritualem quoad torum; possit mulier quæ remansit semper fidelis religionem monialium ingredi, & ibi emittere professionem etiam invito viro iterum reverso ad fidem. Ubi notat Glossa, quòd si mulier per sententiam judicis, seu Ecclesiæ judicio non fuisset separata, sed propria authoritate, se à viro separâsset, non posset invito viro religionem ingredi* c. de illa de divort. *Cæterum si mulier nolit religionem ingredi, compelli tunc debet, ut ad maritum revertatur, sive judicio Ecclesiæ sit separata, sive non* c. quanto de divort. *Ex hoc textu colligitur, uxorem per judicium Ecclesiæ posse à viro separari si fiat infidelis, hæreticus, Judæus.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De conditionibus requisitis, ut conjux post initum matrimonium possit licitè Religionem ingredi.

1 DUpliciter potest matrimonium considerari in ordine ad solutionem ejusdem, ex eo quòd conjuges velint religionem ingredi; primò quatenus matrimonium est tantùm ratum, seu in facie Ecclesiæ coram Parocho, & testibus initum; & nondum per carnalem copulam consummatum: secundò quatenus matrimonium est simul ratum, & consummatum. Sponsus, vel sponsa de præsenti, seu in statu matrimonii tantùm rati, ante ejus consummationem, si velit, potest religionem ingredi; sed tenetur cautionem præstare, quòd intra duos menses, vel transibit ad religionem; vel redibit ad conjugem, eique adhærebit: siquidem post initum matrimonium per verba de præsenti, si unus conjux nolit alteri cohabitare, potest per censuras ad id compelli ut notat Abbas hìc *num. 2. & in c. Litteras 13. num. de restit.* ubi ait quòd conjux possit adduci in domum mariti; quòd si iste excipiat, animo deliberâsse, velle religionem ingredi, cùm matrimonium nondum fuerit consummatum, tunc debet judex ei præfigere duos menses intra quos, vel debet religionem ingredi, vel ad conjugem redire, acceptâ super hoc sufficienti cautione per fideiussores, vel per pignora: quòd si non posset similes cautiones præstare, sufficeret cautio iuratoria, idque desumitur *ex c. ex publico 7. h. t.* ubi Alexander III. statuit post matrimonium de præsenti, & ante copulam

posse sponsam, si velit religionem ingredi, sed teneri dare cautionem, ut infra duos menses ingrediatur, vel revertatur ad suum virum; & si transeat ad religionem; uterque tenetur restituere alteri, quæ ab eo noscitur recepisse; & cùm Christus Matth. 5. & 19. ait: *Non licet viro dimittere uxorem nisi ob fornicationem.* Id intelligitur de matrimonio consummato cum copula. Quòd si alter ex coniugibus fuerit religionem ingressus, matrimonium ratum etiam quoad vinculum dissolvitur; & alter coniux qui remanet in sæculo potest aliud matrimonium inire, non tamen statim, sed tenetur expectare, donec alter coniux, qui religionem est ingressus, professionem emittat, ut desumitur *ex c. verum* 2. *b. t.* ubi statuitur, quòd quando matrimonium est ratum de præsenti, & non consummatum potest unus transire ad religionem, & alter coniux transire ad secundas nuptias: quia cùm non fuerint effecti una caro, potest unus transire ad Deum, & alter manere in sæculo.

2 An verò hoc tempus bimestre concedatur coniugi volenti religionem ingredi ad deliberandum; vel ad emittendam professionem, adeo ut post elapsum bimestre teneatur statim professionem religiosam emittere, ut alter coniux possit ad secundas nuptias transire, probabilius est, hos duos menses concedi tantùm ad deliberandum, quinimò hoc tempus duorum mensium non est ita præfixum, ut Episcopus non possit dare plus, vel minus ex occurrentibus circumstantiis. In ordine autem ad emittendam professionem concedi debet integer annus etiam spectato jure antiquo, quo durante non potest alter coniux secundum matrimonium inire, ut notat Barbosa in collect. *in d. c. ex publico 7. num. 8. b. t.* ratio est, quia annus probationis non datur solùm in favorem ingressi, ut ipse religionem experiatur, verùm etiam in favorem ipsius religionis, ut hæc possit commodè Novitium probare: religio autem non debet privari hoc jure probandi Novitium per annum integrum, tametsi posset Novitius ob proprium factum illo privari. Præterea quia ius concedit sponsis in statu matrimonii rati, non consummati facultatem ingrediendi religionem: proinde concedit etiam tempus iure præscriptum, ut religio possit ingressum probare, quia tale tempus nectitur necessariò cum tali probatione ex vi juris, quod propterea semel, quod concedit ingressum, concedit etiam totum annum probationis.

3 Quòd si dicas, hoc accidere alteri coniugi manenti in sæculo perquam grave cùm non possit transire ad alias nuptias, & teneatur toto illo tempore continere. Contra est, quia tametsi fortassis tamdiu spectare sit illi grave, non tamen fit ei injuria ab altero coniuge, qui est religionem ingressus: siquidem hic utitur jure suo. Tum quia si vir nuberet puellæ duodenni, & hæc post matrimonium ratum, & nondum consummatum vellet monasterium ingredi, teneretur vir expectare, donec emitteret professionem, scilicet per quatuor integros annos, cùm per Concilium Tridentinum non possit quis emittere professionem religiosam nisi post expletum 16. ætatis annum. Et quamvis nonnulli doctores procedant cum distinctione, si coniux ingrediatur religionem ex consensu alterius, vel sine consensu; & priori modo asserant, esse illi concedendum annum probationis; & sine licentia, vel consensu alterius, non esse concedendos nisi duos menses, quibus elapsis teneatur statim profiteri, ut distinguit Glossa *in d. c. ex publico 7. num. 16. b. t.* Nihilominus hodie post Concilium Tridentinum *sess. 25. de regul. c. 15. & 22.* nullus ampliùs datur distinctioni locus: quia non potest, qui religionem ingreditur professionem in illa emittere, nisi post expletum totum annum probationis; & Novitius non potest ampliùs huic tempori renuntiare, ut declaravit sacra Congregatio Concilii, apud Fagnanum *in d. c. ex publico num. 25. b. t.*

4 Tum quia decretum irritans, & appositum in aliqua dispositione, id operatur ut non possit illi renuntiari *c. dilecto 25. circa fin.* & ibi Glossa *V. hujusmodi clausula de prob.* Tridentinum autem absolutè prohibet, Novitios emittere professionem ante expletum integrum annum probationis, & 16. ætatis: lex autem universalis negativa debet universaliter intelligi *c. solita 6. §. fin. de maior. & obed.* Tum quia lex generalis posterior corrigit specialem priorem. Quòd si coniux in statu matrimonii rati, non consummati fuerit unam religionem ingressus, & postea intra annum probationis velit ab illa egredi, quia ipsi non placeat, & alteram ingredi eam experiendi causâ, tunc iudex debet illi terminum unius anni præfigere, quo elapso tenetur, vel in illa religione profiteri, vel ad coniugem redire, ne coniux, qui mansit in sæculo, teneatur expectare plusquàm par sit: posset enim alter, qui est religionem ingressus in finem probationis, & ante professionem emissam transire ad secundam religionem, & à secunda ad tertiam, & ab hac ad aliam & aliam, quòd esset illudere coniugi, qui mansit in sæculo, ne ad secundas nuptias transiret.

5 Hinc si coniux ante matrimonium consummatum cogitet religionem ingredi, potest duobus primis mensibus abstinere à consummatione matrimonii, tametsi alter coniux petat, quia tale bimestre à jure conceditur ad deliberandum de perfectiore statu. Immo etiamsi non cogitet de ingressu religionis, adhuc intra duos primos menses potest nolle matrimonium consummare, & iuxta probabilem aliquorum sententiam etiam negare debitum alteri coniugi petenti, eò quia intra tale bimestre possit propositum in melius commutare, & velle religionem ingredi, licèt ab initio non habeat hanc intentionem, ut docet Sanchez *de matrim. disp. 24. num. 25.* quamvis probabilius sit, præcisa intentione ingrediendi religionem, teneri coniugem debitum reddere altero petenti, ut docet Layman *lib. 5. tract. 10. c. 11. num. 3. not. 1.* ratio est: quia ex vi matrimonii initi uterque coniux statim tradit potestatem sui corporis alteri, nisi ius aliquem casum excipiat, vel aliter fuerit inter contrahentes nuptias expresse conventum: & jus tantùm excipit casum quo alteruter coniux velit religionem ingredi, vel

saltem

ſaltem cogitet de tali ingreſſu, tunc enim iure conceditur bimeſtre ad deliberandum, proinde poteſt ſtante tali intentione denegare debitum alteri coniugi illud petenti: præcisâ autem tali intentione alter coniux petendo debitum utitur iure ſuo, quod acquiſivit per contractum matrimonii,&quo alter coniux non poteſt illum privare,proinde tenetur etiam intra primum bimeſtre debitum reddere alteri petenti, perinde ac tenetur quis dare alteri ius ſuum.

6 Neque obſtat,quòd coniux poſſet intra tale bimeſtre mutare propoſitum in melius, quia tametſi poſſet id contingere, non tamen in iure caſus excipitur, quia ius non conſiderat, quæ nonniſi rariſſimè contingunt *l. nam ea 5. ff. de legib.* Quinimmo etiam poſt elapſum bimeſtre, vel etiam tempus à iudice præſcriptum ad conſummandum matrimonium poteſt adhuc uterque coniux religionem ingredi, ſi matrimonium fuerit tantum ratum, & nondum conſummatum, quia canones concedunt abſolutè hanc facultatem ingrediendi religionem quocunque tempore ante conſummatum matrimonium. Id tamen intereſt diſcriminis inter tempus bimeſtre, & reliquum tempus, quia tempore bimeſtri ſtante intentione ingrediendi religionem coniux alteri petenti debitum licitè negat; ſecus poſt dilapſum bimeſtre, niſi fortaſſis ſtatim religionem ingrediatur: quia poſt bimeſtre expirat tempus deliberandi; proinde tenetur coniux debitum reddere alteri petenti,adeo ut poſſit etiam ad id compelli, ſi religionem non ingrediatur.

Quod ſi ſponſa poſt initum matrimonium
7 cogitet de ingreſſu religionis, & hunc animum aperiat marito, à quo nihilominus per vim illatam deflorετur, ſi id contingat ante elapſum tempus bimeſtre, adhuc poteſt religionem ingredi invito ſponſo, & profeſſionem in illa emittere: non ita ſi vis illata contigerit poſt elapſum bimeſtre, vel aliud arbitrarium tempus à iudice præfixum, quia tunc ſponſus cogendo ſponſam ad conſummandum matrimonium utitur iure ſuo, & exigendo ſibi debitum dari, non poteſt ſponſa iuſte id denegare, proinde conſummato iam matrimonio non licèt ampliùs uxori invito marito monaſterium ingredi, nec in eo profiteri: ſecus ante elapſum bimeſtre præſertim ſi ſponſa aperuerit ſuum animum ſponſo ingrediendi religionem, non poteſt ſponſus ante bimeſtre vim illi inferre, & ſi illam intulit,deliquit, & iniuriâ affecit ſponſam: quia ſtante tali intentione ingrediendi religionem ſponſus non habet ius extorquendi debitum ante bimeſtre, vel aliud tempus præfixum à iudice, proinde poteſt ſponſa ei licitè debitum negare; neque debet per violentiam iure ſuo privari, proinde non obſtante tali violentia illata à marito poteſt ſponſa religionem ingredi, & in illa profiteri. Non enim qui deliquit vim inferendo, debet eſſe melioris conditionis, quàm innocens, neque ex ſuo delicto debet commodum reportare. Præterea quia propter lapſum in hæreſin poteſt uxor virum deſerere, & religionem ingredi manente vinculo matrimonii; proinde etiam ob violentiam illatam ſponſæ poteſt hæc non obſtante conſummatione matrimonii perpetuum divortium à viro facere etiam ipſo invito, adeo ut ipſe maneat vinculo matrimonii ligatus. Cæterum per accidens poteſt fœmina violenter à ſuo marito cognita impediri ab ingreſſu religionis, nimirum ratione damni, quod inferretur proli genitæ ex tali copula, ſi ſponſa religionem ingrederetur, quæ fortaſſis ſine matre non poſſet commodè educari, ut notat Sanchez *de matrim. disp. 22. num. 7.* 8

Quod tamen limitat Fagnanus *in d. c. ex publico 7. n. 33. & 34. h. t.* niſi ſponſa nondum elapſo bimeſtri,vel alio tempore arbitrario,non excipiat ſe ad religionem velle tranſire: ſed ſimpliciter detrectet matrimonium conſummare,vel aliam cauſam alleget. Immo non ſolum ſi ſponſa per vim ſibi illatam: verùm etiam ſi per gravem metum fuerit à viro deflorata intra primum bimeſtre, adhuc poteſt religionem ingredi, idque ratione iniuriæ, quam ſponſus intulit ſponſæ, & ob iniuſtitiam à ſponſo commiſſam; tunc enim ut docet Sanchez *d. diſp. 22. n. 6.* conceditur ſponſæ ingreſſus in religionem, ſive ſponſa per vim ſibi illatam, ſive per gravem metum fuerit à ſponſo deflorata. Quinimò cenſent plures, per copulam vi extortam non conſummari matrimonium, eo quia hæc conſummatio ſignificet coniunctionem Chriſti cum Eccleſia per aſſumptionem carnis, quam repræſentare poteſt ſola carnalis copula voluntaria, non verò violenter extorta; quia unio Chriſti cùm Eccleſia per carnem aſſumptam fuit voluntaria ſiquidem ad conſummationem matrimonii duo videntur requiri; ſcilicet conſenſus animorum, & corporum commiſtio: & ſicut vis illata impedit perfectionem matrimonii ſpiritualis, ſeu religioſam profeſſionem ob defectum liberi conſenſus; ita à fortiori impedit conſummationem matrimonii carnalis.

Nihilominus alii communiùs aſſerunt, per 9
copulam violentam conſummari matrimonium, & conjuges fieri unam carnem, quia ex tali copula oritur affinitas *c. diſcretionem 6. de eo, qui cognovit conſanguineam uxor.* Neque obſtat, quòd copula vi extorta non repræſentet coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, eò quia hæc ſit voluntaria: quia exinde tantùm ſequitur, quòd non repræſentet coniunctionem Chriſti cum Eccleſia quoad modum; non verò quòd illam non repræſentet quoad ſubſtantiam. Cæterum quamvis ſponſa ab illo deflorata ſi religionem ingrediatur, non poſſit inter virgines conſecrari,cùm revera virgo non ſit; poteſt tamen profeſſionem emittere.

Quòd verò ad matrimonium ſimul ratum, 10
& conſummatum attinet, tametſi quoad vinculum diſſolvi nequeat: nihilominus ſi alter coniux ex alterius conſenſu poſt conſummatum matrimonium ingrediatur religionem, & alter velit etiam ſequi, vel voto caſtitatis perpetuæ ſe obligare, & non ſit periculum ob ſenium, vel valetudinem incontinentiæ, tunc matrimonium quoad mutuam cohabitationem,perinde ac divortium ſolvitur *c. 4. & ſequent. c uxoratus 8. c. ad Apoſtolicam 13. de converſ. coniug.*

Quòd

11 Quòd si quæratur, cur vinculum matrimonii rati, & non consummati per ingressum in religionem dissolvatur, non ita vinculum matrimonii consummati, ratio assignatur ab Hostiense *tit. de convers. coniug. num. 7.* quia illa conjunctio animorum, quæ fit per matrimonium ratum tantùm, significat coniunctionem Christi cum anima fideli, per gratiam; quæ coniunctio cùm non sit immutabilis, & possit in melius mutari, vel etiam per peccatum omnino tolli, ita etiam vinculum matrimonii tantùm rati potest solvi per ingressum in religionem, quamvis matrimonium ratum, sit perfectum matrimonium in ratione contractûs, & verum Sacramentum. Secus matrimonium consummatum significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, quia ut ait Apostol. ad Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & Ecclesia*: atqui coniunctio Christi cum Ecclesia cùm sit indissolubilis sequitur, quòd etiam vinculum matrimonii consummati sit indissolubile.

12 Potest Pontifex in matrimonio rato, & non consummato licentiam dare ingrediendi religionem etiam invito altero coniuge; adeo ut coniux ingrediens religionem privet alterum iure quæsito ex matrimonio inito: ratio est, quia matrimonium ratum non est ex natura sua vinculum indissolubile; proinde potest Pontifex si justa subsit causa ejus obligationem, & vinculum solvere, vel per dispensationem, vel procurationem maioris boni; præsertim per concessionem, ut alter coniux, si petat, religionem ingrediatur: & quamvis alter coniux privetur iure suo quæsito ex contractu matrimonii, potest licitè illo privari, si justa suppetat causa, siquidem ex iusta causa potest Princeps aliquem iure suo privare, si id faciat per legem publicam, & communem resultantem in bonum communitatis; sicut fit in lege præscriptionis, per quam patienti longo tempore rem suam ab alio possideri aufertur dominium illius rei, & transfertur in possidentem; idque ob bonum commune ne rerum dominia sint incerta, & lites absolvantur.

13 Neque hujusmodi leges gravamen censentur habere, eò quia sint communes omnibus, sicut enim possunt in uno casu obesse, ita possunt in altero prodesse: si enim nunc præscribitur contra Seium, potest alio tempore præscriptio esse in ejus favorem: ita licèt in matrimonio rato uxor nunc invito marito ingrediatur religionem: in alio matrimonio rato maritus invitâ uxore fit religiosus. Præterea cùm sit iam statutum per legem generalem, ut ante consummationem matrimonii liceat sponsis religionem ingredi; ideo obligatio matrimonii non est ex omni parte absoluta, sed habet tacitam conditionem, nisi intra bimestre placuerit sponsæ, vel sponso religionem ingredi. Neque obstat, quòd ex scripturis non liceat dimittere uxorem nisi exceptâ causâ fornicationis: & illud: *quod Deus coniunxit, homo non separet* quia hæc intelliguntur de matrimonio consummato cum copula, ut habetur *in d. c. ex publico 7. h. t.*

Post matrimonium consummatum non potest coniux religionem ingredi, nec in ea profiteri, nisi alter consenserit, & tunc si alter coniux sit jam senio confectus, & extra periculum incontinentiæ permittitur iuxta iudicium Episcopi permanere in sæculo, hac tamen conditione impletâ, ut in facie Ecclesiæ, seu coram Episcopo, & testibus perpetuam voveat castitatem. Quòd si coniux remanens adhuc versetur in florente ætate, tenetur & ipse ob periculum incontinentiæ religionem ingredi, ut desumitur ex pluribus capitulis hujus tit. & præsertim *ex c. præterea 1. h. t.* ubi Alexander III. statuit, quòd si maritus ex consensu uxoris ingrediatur, & profiteatur religionem coram Monachis, & sacerdotibus, eius uxor tenetur etiam religionem ingredi, vel promittere perpetuam servare castitatem; quòd si detrectet continentiam vovere, vir ab Episcopo debet revocari à monasterio, & dari uxori: ex quo constat, non posse alterum coniugem religionem ingredi altero in sæculo remanente, nisi promittat servare perpetuam continentiam manendo propriæ domi, si sit senex: & non sufficere solum consensum uxoris, si hæc non possit manere in sæculo sine suspicione fornicationis; sed si sit senex adhuc requiritur, quòd authoritate Episcopi perpetuam voveat continentiam. Hoc idem etiam statuitur *in c. cùm sit 4. h. t.* ubi Alexander III. decrevit, ut unus coniux non possit religionem ingredi altero remanente in sæculo, bene tamen si uxor ita sit senio confecta, ac sterilis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in sæculo manere, possit tunc Episcopus dissimulare, id est approbare, ut vir religionem ingrediatur, dummodo uxor sit sterilis ratione ætatis, non naturæ, & remanendo in sæculo voveat perpetuam castitatem, vel etiam ipsa ingrediatur religionem, in qua professionem emittat. 14

Præterea hoc idem etiam habetur *in c. uxoratus 8. h. t.* ubi Alexander III. mandat, ut uxoratus non recipiatur ad religionem, nisi uxor sit ita senex, ut nulla suspicio, sit transeundi ad secunda vota, vel ad alias nuptias, & publicè in conspectu Ecclesiæ profiteatur continentiam, & in propria domo cum suis filiis, & familia remaneat: quòd si non sit talis, debet & ipsa religionem ingredi, & si recuset eius vir non debeat in religione recipi, sed uxori restitui. 15

An verò si uxoratus de licentia uxoris fuerit ingressus religionem, & publicè in eadem professus, & uxor postea non servet, quod dicitur *in hoc c. 8. & in c. cùm sis* scilicet uxor non promittat continentiam, non sit senex, non ingrediatur religionem, nec promittat ingredi, adhuc valeat monachatus mariti, & eius emissa professio teneat? Respondetur, monachatum publicè solemnizatum esse validum quoad se, quia non potest exire è religione, in qua emisit professionem; nec uxor potest eum repetere iure servitutis, quia eo ipso quòd consensit in eius ingressum, & professionem, præsumitur renuntiâsse servituti: nihilominus Episcopus ex proprio quo fungitur officio potest virum revocare è religione, & eum uxori restituere, ne hæc adhuc in florente ætate incidat in fornicationem, 16

nem, ut habetur *in c. ex parte 9. h. t.* ubi Urbanus III. mandat, ut uxoratus, qui de consensu uxoris habitum assumpsit, & solemnem professionem emisit, & postea mansit cum uxore, eò quia hæc non voverit perpetuam continentiam; nec ingressa sit religionem, & sit adhuc juvenis, & illâ mortuâ accepit alteram, compellitur per excommunicationem eam relinquere, & monasterium, in quo emisit professionem solemnem ingredi; quia professio illa fuit valida, & tantùm suspenditur quoad vitam uxoris, in tali casu quoad executionem manendi in monasterio; proinde illâ defunctâ tenetur iterum monasterium ingredi: rursus manendo cum uxore debet quidem ei petenti debitum reddere, non tamen potest ipse debitum petere ob votum castitatis emissum in religiosa professione.

17 An verò ut coniux ex consensu alterius validè ingrediatur religionem, & in ea emittat professionem necessaria sit licentia Episcopi? Respondetur, ex quadam decentia esse quidem licentiam Episcopi necessariam ad maiorem securitatem, quia cum per ingressum religionis, & emissam professionem fiat quoad thorum separatio, non licet, ut id fiat sine licentia, & consensu Episcopi: & in praxi ex honestate observatur, & petitur prius licentia ab Episcopo: non tamen hujusmodi licentia est necessaria ad valorem professionis, quæ emittitur ab uno conjuge ex consensu alterius, & desumitur *ex c. 1. in fin. h. t.* argumento à sensu contrario: siquidem ibi dicitur, quòd si vir inscio Episcopo, sed ex consensu uxoris fuerit religionem ingressus, & in ea professionem emiserit, non possit professio revocari, si uxor ad religionem transit, vel perpetuam vovit castitatem: ex quo clarè infertur, quòd ob defectum licentiæ non petitæ ab Episcopo professio non sit invalida.

18 Rursus ut post consummatum matrimonium unus coniux religionem ingrediatur, & validè in eadem professionem emittat, non sufficit si alter coniux adhuc juvenis religionem ingrediatur, ut ibi degat; sed ulterius requiritur, ut etiam professionem in eadem emittat, adeo ut non possit e monasterio egredi, ut desumitur *ex d. c uxoratus*, ubi statuitur quòd alter coniux adhuc iuvenis debeat perpetuò commorari in loco religioso, & ibi Deo inservire; quòd si tantùm ingrederetur ad declinandas vagandi occasiones; perinde in monasterio detineretur, ac detrusus in carcerem, proinde non ingrederetur ad eum finem ut Deo inserviret; & sine emissa professione posset semper egredi, consequenter neque perpetuò commoraretur in loco religioso. Neque sufficit, si alter coniux iam senex manens in sæculo voveat continentiam ad tempus, nimirum donec coniux in religione professus vixerit, sed requiritur, ut simpliciter voveat perpetuam continentiam, ut habetur *in c. ad Apostolicam 13. h. t.* ubi dicitur, quòd alter coniux remanens teneatur promittere perpetuam continentiam. Non tamen si ex consensu uxoris vir profiteatur religionem votum simplex continentiæ emissum ab uxore in sæculo fit solemne, ut reddat irritum matrimonium post obitum viri professi ab uxore initum: quia id ex nullo textu iuris canonici constat: & ex alio capite non habetur intentio voventis, quia uxor tantùm intendit simplex votum continentiæ emittere. Tum quia votum solemne non fit nisi per professionem in religione approbata, vel susceptionem ordinis sacri.

19 Quòd si uxor, quæ consensit in ingressum mariti, ac in ejus religiosam professionem sit talis provectæ ætatis, ut de ea non possit suspicio haberi; & etiam ante ingressum mariti in religionem perpetuam voverit castitatem coram Episcopo, si postea incontinenter vivat, & promissam castitatem non servet, compellenda est ad ingrediendum monasterium, non ut in illo professionem emittat, sed ut pœnitentiam agat, & intra claustra monialium à periculis removeatur incontinentiæ. Alii tamen procedunt in hoc casu cum distinctione, & dicunt, quòd si mulier senex fuerit conscia iuris, quòd si vir religionem profiteatur, & ipsa manens in sæculo debeat vel perpetuam vovere, & servare castitatem; vel religionem ingredi, tunc consentiendo in religiosam professionem viri præsumitur se obligare iuxta præscriptum iuris, scilicet ad ingrediendum monasterium, nisi in sæculo perpetuam servet continentiam, quam vovit: proinde si hanc non servet, tenetur monasterium ingredi. Sin verò uxor senex non fuerit conscia iuris, nec sciverit, quòd si promissam continentiam non servaret, teneretur religionem ingredi, in hoc casu censent non esse uxorem compellendam ad religionem ingrediendam, quamvis continentiam promissam non servaverit; & nituntur ea ratione, quia nemo ordinariè compelli possit ad ingressum religionis nisi expressè, vel tacitè ad ipsum se obligaverit *argum. c. integritas 13. caus. 32. q. 1.* Abbas *in d. c præterea 1. num. 8. h. t.* & hæc sententia est hodie conformior praxi: vix enim est in usu ut in tali casu mulier includatur in religione ad pœnitentiam agendam: id enim cederet in grave onus monasterii, nec sine magna difficultate posset executioni mandari: quamobrem in tali casu pertinet ad Episcopum providere, ut mulier constituatur in alio loco, in quo possit honestè vivere, ac promissam servare continentiam, & desumitur *ex c. significavit 18. h. t.* ubi Innocentius III. statuit, quod mulier, quæ licentiam dat marito emittendi religiosam professionem, & ipsa non est suspecta in sæculo, & vovit perpetuam continentiam, non sit cogenda intrare monasterium, quod ibi non fuit expressum, & si fuisset expressum non consensisset.

20 Cæterum si coniux ex consensu alterius sit religionem ingressus, ex qua postea durante año probationis exeat, tenetur ad uxorem redire, quæ mansit in sæculo, tametsi hæc votum emiserit perpetuæ continentiæ: ratio est quia tam licentia ingrediendi in religionem, quam votum continentiæ præsumitur factum conditionatè, & dependenter à professione secutura alterius coniugis, unde si professio non sequatur, non impletur tacita conditio, & voti obligatio corruit, ut notat Sanchez. *lib. 7. de matrim.*

disp. 32. *num.* 13. Quòd si unus coniux sine licentia alterius professionem emitteret, & manens in sæculo velit illam ratificare, tunc non tenetur religionem ingredi, quamvis iuvenis sit, sed sufficit si in sæculo voveat castitatem, & si nollet vovere, non posset professionem alterius coniugis ratificare: sed deberet tunc alium coniugem qui sine suo consensu emisit professionem religiosam repetere; quia ius non permittit, ut unus coniux sit in religione contra voluntatem alterius existentis in sæculo absque voto continentiæ. Cæterum si coniux manens in sæculo emisit votum castitatis, quamvis sit iuvenis, & suspectus de incontinentia; si alter coniux ex eius consensu fuit religionem ingressus, & in ea professionem emisit, valida est talis professio, quia non est necesse ad valorem professionis, ut alter coniux etiam professionem emittat, quando est iuvenis, & suspectus de incontinentia: sed tantùm id requiritur, ut professio ab altero coniuge licitè fiat.

§ II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 QUæritur primò, an possit unus coniux altero etiam invito, & repugnante, religionem ingredi? Respondetur in aliquibus casibus posse alterum coniugum invito, & repugnante alio religionem ingredi. Primò si matrimonium tantùm fuerit ratum, & nondum consummatum, tunc enim potest unus coniugum religionem ingredi manente altero in sæculo, cui etiam licitum est ad secundas nuptias transire, quia matrimonium ratum, & nondum consummatum per professionem religiosam solvitur, ut desumitur *ex c. verum 2. h. t.* ubi statuitur, quòd quando matrimonium est ratum de præsenti, & non consummatum potest unus coniugum transire ad religionem, & alter manens in sæculo ad secundas nuptias, quia cum non fuerint effecti una caro, potest unus transire ad Deum, & alter remanere in sæculo.

2 Secundò post consummatum matrimonium iuxta probabiliorem sententiam potest uxor religionem ingredi, si maritus ante primum bimestre expletum vim ei intulerit, ac renuente uxore matrimonium consumaverit, quia bimestre conceditur utrique coniugi, ut possit deliberare, si velint ingredi religionem, vel remanere in sæculo, idque desumitur *ex c. ex publico 7. h. t.* ubi dicitur, quòd si sponsa post matrimonium ratum, & nondum consummatum velit religionem ingredi, teneatur cautionem dare, ut infra duos menses ingrediatur, vel redeat ad suum virum. Hoc idem etiam procedit si maritus gravem incusserit metum, & propterea extorserit ab uxore ante expletum primum bimestre consummationem matrimonii: tunc enim ob gravem iniuriam illatam uxori privatur iure suo.

3 Tertiò si alteruter coniugum sit adulter tunc alteri innocenti licitum est religionem ingredi *can. Agathosa 27. q. 2.* & desumitur etiam *ex c. constitutus 15. h. t.* ubi statuitur, quòd si maritus fiat professus in religione, uxore adulterante non possit adultera eum revocare, & habetur etiam *in c. veniens 16. h. t.* ubi dicitur, quòd si uxor precibus, vel dolo decepta consentit, maritum profiteri, & ipsa deinde fornicatur, si post fornicationem petat virum, non est audienda, eò quia non repetierit ante fornicationem. Verùm ut id ordinatè procedat separatio illa debet fieri authoritate Judicis, & causâ cognitâ, idque ad vitandum scandalum, & ne coniux è religione possit repeti, & cogi ad redeundum, & ut notat Glossa, si uxor publicè adulteretur, potest maritus licitè ordines sacros suscipere, vel religionem ingredi, dummodo post commissum adulterium eam ampliùs non cognoverit; quia tunc mulier adultera amittit ius in maritum, ut habetur *in c. significâsti de divortiis* Sin verò alter coniux adulterium occultè commiserit, non potest tunc uxorem dimittere, ut religionem ingrediatur, quia ut dicitur *in c. fin. in fin. de adult.* paria delicta mutua compensatione tolluntur.

Quartò si alteruter coniux incidat in hæresin, & iudicio Ecclesiæ fiat separatio thori, potest alter innocens religionem ingredi, quamvis in hæresin lapsus velit postea converti. Quòd si separatio non fuerit facta iudicio Ecclesiæ, non potest religionem ingredi, & tenetur coniugem resipiscentem suscipere, idque desumitur *ex c. mulier ult. h. t.* ubi statuitur, quòd si maritus fidelis fiat infidelis, & per sententiam iudicis factum sit divortium tori ob fornicationem spiritualem; mulier, quæ remansit fidelis potest fieri professa invito viro, qui jam fuit reversus ad fidem: Ubi Glossa notat, quòd si non fuit iudicio Ecclesiæ separata, sed propria authoritate invito viro, non possit religionem ingredi: quinimò si nolit religionem ingredi cogenda est, ut ad maritum redeat sive iudicio Ecclesiæ fuerit separata, sive non, & desumitur *ex c. quanto de divort.* Cæterum uxor per iudicium Ecclesiæ potest à viro separari, si vir fiat infidelis, hæreticus, Judæus, vel Saracenus. 4

Quæritur secundò, an si maritus cognoverit puellam ante matrimonium, & quam postea ducit in uxorem possit post matrimonium ratum intra bimestre religionem ingredi dummodo post initum matrimonium ampliùs non cognoverit sponsam? Videtur enim, non posse religionem ingredi, eò quia copula ante matrimonium habita fictione iuris censeatur contigisse in ipso statu matrimonii: qua ratione liberi concepti ex copula ante matrimonium, per subsequens matrimonium legitimantur, ut habetur *in c. 2. & 6. qui filii sint legitimi.* Verùm communior, & verior sententia est, copulam habitam ante matrimonium non impedire liberum ingressum ad religionem, quia cùm talis copula contigerit extra matrimonium fuit merè fornicaria, & non facit matrimonium consummatum; neque significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, quæ coniunctio significatur per matrimonium ratum, & consummatum, quid est vinculum indissolubile. Neque obstat, quòd fictione iuris censeatur copula contigisse in ipso matrimonio, quia talis fictio tantùm procedit circa 5

circa legitimationem liberorum: non autem generaliter ad significandam coniunctionem CHRISTI cum Ecclesia, hic autem non inquiritur de fictione juris, sed proceditur veritate.

6 Quæritur tertiò, an si post consummatum matrimonium coniux inscio altero coniuge, eóque invito de facto religionem ingrediatur, ac ibi professionem emittat, adhuc professio valida sit? Respondetur absolute, talem professionem esse invalidam, & mortuo altero coniuge non teneri, qui professionem emisit, intrare religionem, sed tantum obligari ad servandam continentiam; eò quia professio taliter emissa obligat instar voti simplicis continentiæ; quapropter restitutus alteri coniugi non potest debitum coniugii petere, sed tenetur reddere, & post mortem alterius coniugis tenetur servare perpetuam continentiam: idque desumitur *ex c. quidam 3. b. t.* ubi statuitur, quòd si maritus invitâ uxore professionem emittat, deinde cogatur ad uxorem redire, mortua uxore non teneatur monasterium ingredi. Ubi Glossa notat, quòd mortua uxore non compellitur ab Ecclesia redire ad monasterium, sed ipse peccat, si non perficiat, quòd vovit, cum cessaverit impedimentum: ratio etiam id suadet, quia cum coniux ex vi matrimonii initi transtulerit dominium sui corporis in uxorem, non potest illâ invitâ postea illud transferre in religionem, quia id cederet in præiudicium uxoris: hinc professio emissa insciâ uxore est invalida.

7 Quòd verò coniux, qui emisit professionem, teneatur, quantum est ex se castitatem servare, adeo ut non possit debitum ab uxore petere, licèt teneatur reddere ipsi petenti, suadetur ex eo, quia præsumptio iuris est, coniugem profitentem inscio, & invito altero coniuge voluisse se obligare quantum ex parte sua potuit; proinde cùm ex parte sua possit non petere debitum, & servare continentiam promissam Deo per votum, tenetur id præstare: unde si non valet in totum, saltem valet quoad partem. Tum quia maritus inscia, vel etiam invita uxore potest se obligare ad duo, nimirum ad non petendum debitum coniugii, & ad servandam continentiam post obitum uxoris, & quia professio religiosa extenditur ad omnem continentiam, ideo complectitur etiam hæc duo, veluti partes totius: proinde jus in favorem divini cultûs in tali casu præsumit, quòd maritus saltem hæc duo voluerit promittere, tametsi ejus professio irrita foret, & ipse uxori restituendus.

8 Quòd si dicas, eum qui voluit vovere castitatem in religione, non eo ipso vovisse etiam in sæculo, proinde restitutum uxori non teneri continentiam servare. Contra est, quia tametsi posset id interdum procedere in foro conscientiæ, si vovens talem limitatam intentionem habuerit, cùm nemo obligetur ultra mensuram intentionis, quam habet se obligandi: nihilominus de iure præsumitur voluisse se obligare quantum potuit, iuxta illud commune effatum: *Si actus non valet in toto, valeat omni meliori modo, quo potest*, hoc est si non valet totaliter, valeat saltem quoad partem. Neque id procedit de aliis duobus votis obedientiæ, & paupertatis, quia hæc maiorem habent dependentiam, & connexionem cum monasterio, quo facto nemo rationabiliter præsumitur ad ea se voluisse obligare extra monasterium: non enim maritus ex vi voti simplicis vult uxori obedire.

Cæterum quia circa votum non exigendi debitum à cohabitante cum sua uxore posset esse frequens periculum transgressionis; ideo tutiùs est, & consultiùs dispensationem petere à summo Pontifice, imò secundùm aliquos etiam probabiliter ab Episcopo; eò quia hoc votum non sit illud simplex castitatis absolutæ reservatum summo Pontifici: quia circa redditionem debiti vovere non fuit in voventis potestate sed tantùm est votum non exigendi debitum, & desumitur *ex c. placet 12.* ubi dicitur, quòd mulier, quæ sine consensu viri, ut quem putabat mortuum, accepit habitum professum religionis, reverso viro sit illi reddenda: quia votum, quantum ad ipsam tenuit, adeo ut non possit debitum coniugii petere; sed non respectu mariti, qui habet jus repetendi è monasterio suam uxorem; & ab ipsa debitum petendi, & licèt uxor solemnem emiserit professionē tenetur redire ad sæculum, & reddere debitum marito petenti; & eo mortuo votum tenet; & consultiùs etiam esset ad salutem ad religionem redire: si tamen ad id non sinit se suaderi, non est compellenda, eò quia professio non fuit emissa de consensu mariti, proinde non fuit sortita suum valorem. 9

Quæritur quartò, an professio emissa ab uno coniuge, invito, vel inscio altero remanente in sæculo ratificetur si ex post facto præstetur consensus ab illo, qui antea non consenserat? Respondetur negativè; quia cum professio fuerit irrita ex defectu alterius coniugis non consentientis; non potest per solum accessum consensûs eiusdem coniugis ratificari; quia actus, qui ab initio est irritus non potest tractu temporis convalescere sine nova ratificatione illius, qui talem actum elicuit *l. quod ab initio 29. ff. de reg. iur.* unde cùm professio illa fuerit invalida, non convalescit ex eo, quòd coniux, qui non consenserat, postea consentiat, sed ulterius requiritur, ut qui professionem emisit, eam per se ratificet per novum consensum expressum, vel tacitum: adeo ut sit necessaria nova professio, ad cujus formam substantialem est necessarius consensus; qui etiam requiritur ad matrimonium carnale, quod priùs irritum fuit, revalidandum. 10

Quæritur quintò, an si ambo coniuges continentiam voverint, possit alter illorum sine consensu, & petita licentia alterius professionem validè emittere? Respondetur negativè, quia tametsi uterque coniux voverit continentiam, non tamen inde sequitur, quòd alteruter sine licentia alterius possit religionem ingredi, & in ea emittere professionem: quinimò cùm talis professio sit invalida; tametsi coniux in sæculo remanens eum non repetat, adhuc propria authoritate potest exire è religione, ut notat Abbas *in c. accedens 17. num. 3. b. t.* & desumitur etiam *ex c. notificâsti 2.* Et ratio est, quia eo ipso quòd professio fuit irrita, & nullius valo- 11

valoris, qui illam emisit, nullam contraxit obligationem cum religione, nec ista ullum acquisivit jus in illum; proinde potest etiam propria authoritate exire è religione. Id etiam procedit, quamvis bona fide professus esset, ac putâsset, alterum conjugem obiisse, vel existimâsset potuisse sine consensu illius professionem illam emittere, quia error elicientis actum per se nullum non validat ipsum actum: quapropter conjux, qui emisit professionem sine consensu alterius, si commodè possit, tenetur propria authoritate exire, séque alteri conjugi restituere; non enim alter conjux privari debet jure suo. Neque ex eo, quòd uxor non revocet maritum, qui emisit in religione professionem, præsumi debet ejus consensus: siquidem potest conjux non repetere maritum, non quia nolit ipsum repetere, sed quia putet non posse ipsum ampliùs revocare: quapropter silentium conjugis potest oriri ex ignorantia juris sibi competentis, vel causâ vitandæ litis.

12 Quæritur sextò, an si uxor manens in sæculo nunquam expressè, vel tacitè consensit in professionem mariti, eò quia nunquam contradixerit, eò quia ignoraverit; vel si scivit non reclamavit, eò quia non potuit commodè contradicere; mortua postea uxore professio mariti confirmetur? Respondetur negativè, quia sine consensu conjugis non potuit maritus religionem ingredi, neque in illa profiteri, proinde cum professio illa fuerit nulla non ratificatur per solam mortem uxoris: quia, quod uxor moriatur est quid omninò extrinsecum, quod non pertinet ad formam professionis religiosæ, proinde tenetur maritus superstes per se novam professionem emittere, vel ratificare actum præcedentem: non quòd professio, quæ antea fuit nulla, eadem validetur; sed quia per illam confirmationem fit nova professio, quâ nova contrahitur obligatio.

13 Hinc si maritus, qui sine consensu uxoris professionem emisit, & permansit in religione, si ejus uxor mortua sit post professionem, & id non innotuerit marito, qui propterea permansit in religione; si postea certior de morte conjugis fiat, si velit, potest exire è religione: quia cùm professio ab ipso emissa nullum fuerit valorem sortita, requiritur novus consensus, & nova professio, quæ non ponitur ex eo præcisè, quòd maritus ignoret mortem uxoris, ignorantis enim nullus est consensus. Secus si maritus conscius mortis uxoris adhuc mansit in religione, & omnia gessit, quæ solent alii professi, tunc censetur tacitè, & ipso facto ratificare professionem: eo enim ipso, quòd conscius mortis uxoris manet in religione per multum temporis, séque gerit, sicut cæteri professi, videtur tunc ratificare, & approbare suam professionem, cùm faciat ea omnia, quæ ad inducendam tacitam professionem post annum probationis requiruntur: per illam moram post mortem uxoris in religione tollitur impedimentum irritans professionem, quam tacitè ratificat; hoc est, si non verbo, saltem factis: quatenus ea omnia facit, quæ ad inducendam professionem tacitam, post annum probationis desiderantur.

Quæritur septimò, an si conjux, vel maritus absque licentia uxoris ingressus sit religionem, in qua professionem emisit, possit uxor post professionem mariti etiam ingredi religionem non petito consensu mariti, & in ea profiteri? Respondetur negativè, quia professio mariti cùm emissa fuerit sine licentia, & consensu conjugis, fuit irrita, neque validatur per hoc præcisè, quòd uxor etiam ipsa post professionem mariti ingrediatur religionem; quia talis ingressus est omnino extrinsecus, & accidentalis, & non pertinet ad formam, nec essentiam professionis, quæ cùm fuerit irrita, non potest tractu temporis convalescere sine nova ratificatione facta ab ipso marito: unde uxor non potest sine consensu mariti invalidè professi religionem ingredi, nec validè profiteri. Neque obstat, quòd maritus etiam fuerit ingressus sine licentia, & consensu conjugis, quia quòd maritus non petierit licentiam, & consensum, ipsi vertitur culpæ, proinde ejus delictum, quod commisit ingrediendo religionem, & profitendo sine licentia conjugis, non debet dare jus uxori ingrediendi etiam religionem, séque separandi à marito priùs invalidè professo: non enim hoc delictum emittendi professionem invalidam est tale, ut ob ipsum sit licitum divortium, ac permittatur alteri conjugi religionem ingredi. 14

Quæritur octavò, an si maritus sine licentia conjugis ingrediatur religionem, & uxor antequam emittat professionem, etiam ingrediatur monasterium animo in eodem profitendi non petita ulla licentia à marito, utriusque conjugis professio valida sit, adeo ut neuter possit post emissam professionem alterum revocare? Respondetur tunc utrumque conjugem validè profiteri: quia eo ipso, quòd uxor sciens maritum fuisse ingressum religionem animo in ea profitendi, tametsi per hoc præcisè quòd non reclamet, non præsumatur consentire marito volenti profiteri; consentit tamen tacitè, & in factis per hoc, quòd etiam ipsa antequam maritus professionem emittat, ingrediatur monasterium, animo in illo profitendi: tunc enim uterque conjux assentitur tacitè, in professionem alterius, cùm neuter reclamet, & uterque voluntariè, & liberè professionem emittat: quamobrem neuter potest conqueri, se ab altero spoliatum, cùm uterque censeatur sibi mutuò licentiam dedisse, ex eo quòd uterque fuerit conscius ingressûs, & professionis alterius. Id autem non procederet, si uxor tantùm post professionem emissam à marito religionem ingrederetur, quia tunc professio mariti fuisset nulla, & per ingressum uxoris in monasterium non posset convalescere; & sicut maritus invalidè professus posset è religione exire, séque restituere uxori, ita teneretur uxor licentiam, & consensum obtinere à marito, & hic iterum profiteri. 15

Quæritur nonò, an si uterque conjux inscius de ingressu alterius, eò quia loco distent, si ambo emittant professionem religiosam, hæc sortiatur suum valorem? Respondetur negativè, idque defectu licentiæ, & consensûs alterius, proinde potest uterque exire è religione & alterum repetere: si enim professio unius conju- 16

conjugis est invalida, eò quia alter non consenserit, nec potuit ratificari sine novo consensu; ita est etiam invalida professio emissa ab altero conjuge, proinde cùm uterque fuerit invalidè professus, nullam contraxit obligationem manendi in religione, neque ista ullum acquisivit jus, proinde potest uterque exire.

17 Quòd si dicas, utrumque conjugem se spoliâsse proprio jure, ac sponte fuisse religionem ingressum; proinde non posse restitutionem petere. Contra est, quia tametsi conjux se ipsum suo jure spoliaverit, potest tamen petere restitutionem, si rediens non admittatur, ut docet Sanchez. *disp. 34. de matrim. n. 24.*

18 Quæritur decimò, an professio mariti facta cum licentia uxoris, sed dolo impetrata, sit ipso jure nulla? Respondetur, talem professionem nullum sortiri valorem, & manere jus in uxore repetendi maritum, qui propterea tenetur, se uxori restituere: quia licentia, vel consensus eo ipso quòd dolo extorquetur est ipso jure nullus; quia licèt dolus non vitiet professionem, sicut nec matrimonium carnale, nisi sit circa substantiam professionis, eò quia tunc tollat liberum consensum: non ita si contingat circa accidentalia, eò quia non tollat liberum consensum: nihilominus quando maritus per dolum injustum extorquet ab uxore consensum, ut possit religionem ingredi, tunc conjux si stante tali dolo consentiat, non præsumitur cadere jure suo in ordine ad repetendum maritum: quia talis licentia, seu consensus, quo quis cadit jure suo, debet esse liber, & dolus liberum consensum tollit quoad cessionem, seu remissionem juris conjugalis: etenim si maritus non posuisset dolum alter conjux non consensisset: proinde talis licentia per dolum obtenta cùm fuerit irrita, etiam ipsa professio fuit nulla, quæ propterea neque habet vim simplicis voti religionis, sed tantùm solius continentiæ, & castitatis, adeo ut vir restitutus uxori ex vi talis professionis non possit debitum petere, sed tantùm teneatur illud reddere uxori petenti: immò neque post mortem uxoris potest aliud matrimonium licitè inire, quamvis si iniretur validum foret.

19 Quæritur undecimò, an si maritus absque petito consensu uxoris ingrediatur religionem, in qua emittat professionem, & uxor interim nec expresè consenserit, nec positivè dissenserit, sed tacuerit, ac omnia dissimulaverit, professio mariti valida sit? Respondetur negativè, quia tunc censetur maritus professionem illam emisisse absque consensu uxoris remanentis in sæculo: ratio est, quia sola dissimulatio, & solum silentium in rebus magni momenti, ac præjudicii non habetur pro consensu. An verò si post professionem mariti, uxor, quæ semper tacuit, & dissimulavit moriatur, professio mariti superstitis revalidetur, ac efficiatur rata ob sublatum matrimonii impedimentum, plures affirmant, quos citat Sanchez. *lib. 7. de matrim. disp. 35. num. 15.* idque probat *ex c. consuluit* 10. *h.t.* ubi Clemens III. statuit, quòd maritus, qui vivente uxore, & non consentiente fit religiosus professus saltem tacitè, mortua uxore non possit aliam ducere: & si ducat, teneatur eam relinquere, & iterum ingredi suum monasterium, ex quo inferunt, quòd professus religionem sciente, & tacente, seu dissimulante uxore eâ mortuâ non possit ad sæculum redire, eò quia uxor per hoc, quòd semper dum vixerit tacuerit, visa sit consensisse? Respondendum nihilominus est cum aliis, talem professionem fuisse ab initio irritè, ac invalidè emissam; & per solam mortem uxoris, quæ quamdiu vixit semper tacuit, non validari, sed ad id requiri, ut uxore mortua vir iterum profiteatur, ac iterum consentiat in religiosam professionem, ut notat Glossa *in d. c. consuluit. 10. h. t.* etenim cùm prior professio fuerit irrita ex defectu consensûs uxoris; non potest convalescere, per hoc præcisè, quòd uxor, quæ mansit, in sæculo, decedat: quia professio ab initio irrita non potest solo tractu temporis convalescere sine nova ratificatione *l. quod ab initio 39. ff. de reg. jur.* unde quamvis uxor, quamdiu vixerit, semper tacuerit, ac dissimulaverit, non tamen per talem tractum temporis, nec per mortem uxoris professio invalidè emissa convalescit, quia tam tractus ille temporis, quàm mors uxoris, sunt quid extrinsecum, & extra formam, & essentiam professionis, quæ propterea exigit novum consensum, seu novam ratificationem, ut convalescat.

Præterea ut maritus invalidè professus ob defectum licentiæ, & consensus uxoris ratificet professionem, duo requiruntur. Primò ut sciat, priorem professionem ob defectum consensûs uxoris fuisse invalidam, ut docet Navarrus *lib. 3. conf. 38. num. ult. de Regul.* Secundò ut sciat, impedimentum matrimonii per necem conjugis sublatum esse: siquidem non potest quis velle ratum habere, quod ignorat esse invalidum: si enim maritus censeret professionem à se emissam validam fuisse, nulla illi suppeteret causa, quâ vellet novo consensu illam ratificare, cùm supponeret eam validam esse, proinde non indigeret nova ratificatione. Rursus si illi constet, quòd professio fuerit invalidè emissa, & nesciat impedimentum matrimonii sublatum per mortem uxoris, nec tunc potest habere animum ratificandi professionem, quia eo ipso, quòd est uxoratus, non potest professionem emittere, nec illam ratificare, & non potest velle, quod censet jure non esse possibile. Quamobrem ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur, ex illo textu *in c. consuluit.* 10. *h. t.* non colligi, professionem illam fieri validam per hoc præcisè quòd uxor quamdiu in sæculo vixerit semper tacuerit, sed in *d. c.* tantùm habetur, quòd maritus ideo non potuerit ad secundas nuptias transire mortua uxore, & fuerit coactus religionem ingredi; eò quia maritus postquàm sciverit mortem uxoris, adhuc manserit in religione, & non reclamaverit, nec signis, nec verbis, sed exercuit omnia, perinde ac alii professi, & id per multum temporis; proinde fuit postea ipsi prohibitum exire è religione, & transire ad secundas nuptias, eò quia per illam diuturnam moram in religione post mortem uxoris illi notam ratificavit, si non verbis, saltem ipso facto, & tacitè professionem: unde dispar est ratio. 20

21 Quæritur duodecimò, an si ambo conjuges continentiam voveant, & alteruter religionem profiteatur sine consensu alterius, talis professio valida sit, Respondetur negativè *ex c. dudum 20. h. t.* Ratio est, quia per hoc quòd conjuges mutuo consensu continentiam voveant, ac renuntient juri petendi debitum conjugale, non solvitur vinculum matrimonii, nec fit separatio quoad habitationem, licèt fiat quoad torum: possunt enim ambo conjuges vovere castitatem, & simul manere uxorati: quamobrem quia stante vinculo matrimonii non potest maritus validè religiosam professionem emittere, licèt ex consensu uxoris voverit continentiam, quia tamen non habuit consensum in ordine ad ingressum religionis, & professionem in illa emittendam, fuit hæc nulla, & uxor potuit repetere maritum non quoad usum tori, cùm huic renuntiaverit per votum continentiæ, sed ut sibi assisteret quoad bona temporalia. Consultiùs tamen foret persuadere uxori, quæ etiam vovit continentiam, religionem ingredi, ac in illa profiteri.

22 Quæritur tertiodecimò, an si uxor lapsa fuit in adulterium possit maritus innocens religionem ingredi, & in illa validè profiteri? Respondetur affirmativè, & desumitur *ex c. constitutus 15. h. t.* ubi Innocentius III. statuit, quòd si maritus fiat professus uxore adulterante hæc non possit virum revocare. Quia tametsi per adulterium non dissolvatur matrimonium quoad vinculum, si fuerit inter conjuges consummatum, nihilominus adulter amittit jus conjugale quoad torum, & hoc jus fuit totum impedimentum, quo conjux innocens non potuit religionem ingredi, nec in ea licitè profiteri: at semel quòd per adulterium uxor amisit jus petendi à marito debitum conjugale, potest etiam maritus, si velit nunquam ab uxore tale debitum petere, imò etiam votum castitatis edere invitâ uxore adulterâ, quæ cùm amiserit jus exigendi debitum, non potest prohibere marito ingredi religionem, & in ea profiteri, cùm nec etiam possit eidem prohibere votum continentiæ. Immo potest etiam, si quid aliud non obstet sacros ordines suscipere, ut desumitur *ex d. c. constitutus.* Juvat tamen observare cum Glossa *in d. c. constitutus* quòd ut maritus possit in religione profiteri, vel sacros Ordines suscipere invitâ uxore adulterâ, à qua non possit revocari, non sufficit adulterium occultum saltem in foro externo; sed requiritur, ut sententia divortii præcesserit, & ut adulterium ita fuerit publicum, & notorium, ut conjux innocens etiam non expectatâ sententiâ divortii possit propriâ authoritate cohabitationem adulteræ deserere citra metum restitutionis: siquidem maritus ob adulterium uxoris habet ab ipso Deo hanc facultatem cùm Christus *Matth. 19.* dixerit; quòd uxor dimitti non possit, nisi ob solam fornicationem, scilicet publicam, & notoriam.

23 Quæritur quartodecimò, an uxor adultera possit sine consensu mariti innocentis ingredi religionem, si institutum sit divortium? Respondetur negativè: quia mutatio status permittitur in favorem innocentis, non verò nocentis, tum quia tametsi factum sit divortium, adhuc remanet in marito jus reconciliandi sibi conjugem adulteram, proinde non debet tali jure privari: privaretur autem si licitum esset uxori adulteræ sine consensu mariti innocentis religionem ingredi, & in illa profiteri: unde si huic favori maritus innocens velit renuntiare, ac assentiri expresè, vel tacitè, ut uxor adultera religionem ingrediatur, potest hæc eam ingredi licitè, ac validè in eadem profiteri.

Quæritur quintodecimò, an quando professio emissa à marito in religione non valuit, nisi ut simplex votum continentiæ ob defectum consensûs conjugis, possit maritus non petente uxore propria authoritate è monasterio exire? 24
Respondetur utramque partem affirmativam, & negativam videri probabilem: siquidem posse propria authoritate exire è monasterio docent plures cum Sanchez *disp. 34. num. 13.* & hæc sententia nititur hoc fundamento, quia professio eò ipso, quòd est invalida nullam invehit obligationem; & sine obligatione nemo tenetur manere in monasterio, nec potest in ipso retineri *argum. c. accedens 17. h. t.* & *c. 35. q. 5.* ubi invalidè professus proprio motu, si exeat è monasterio, non reprehenditur, eò quia ob nullitatem professionis nullam contraxerit obligationem in illo manendi. E contra partem negativam docent plures Canonistæ cum Glossa, & Panormitano *in c. places 12. h. t.* ubi statuitur, quòd mulier quæ sine consensu viri, ut quem putabat mortuum, accepit habitum professum religionis reverso viro sit ei reddenda, quia votum, quantum, ad ipsam tenuit; & non potest petere debitum: sed non respectu mariti, ut redire ad sæculum, & reddere debitum; mortuo enim viro votum tenet, & congruentius esset ad salutem ad religionem redire: unde redire ad sæculum non erat in ejus potestate, eò quia talis professio suum fuerit valorem sortita, ut votum simplex castitatis, ob quod tenetur vovens quantum in se est vitare omne carnale commercium, unde eatenus fuit egressa, quia ejus vir fuerat reversus, cui propterea erat uxor restituenda.

Nihilominus certum est, monasteriũ posse expellere religiosum nulliter professum, postquam ejus professionis nullitas illi innotuerit: ratio est, quia obligatio oritur in monasterio ad retinendum Religiosum tantùm ex professione validè emissa; proinde si professio fuit nulla, non potest ulla obligatio oriri in religione ad retinendum nulliter professum. Immo putârim nulliter professum teneri nullitatem suæ professionis manifestare monasterio ob plura inconvenientia, quæ ex occultatione sequi possent, & præsertim, quia nulliter professus participaret de proventibus monasterii absque ullo justo titulo, & instar malæ fidei possessoris: neque haberet jus ad actus capitulares. 25

Quòd si monasterium paratum esset eum retinere per modum oblati non emittentis professionem, adhuc censerem ipsum obligatum ad alterum conjugem facere certiorem de suo statu, eò quia illum per ingressum in religionem defrau- 26

defraudaverit jure conjugali; unde si monasterium vellet illum retinere, ut oblatum, id non posset fieri sine consensu alterius conjugis, quia si iste vellet uti jure suo conjugali, posset alterum conjugem revocare, & monasterium teneretur eum restituere; nisi fortassis uxor religionem ingressa sævitiem rationabiliter timeret mariti *c. litteras de restit. spoliat.* quinimò tametsi maritus non revocaret uxorem nulliter professam, & esset suspectus de incontinentia adhuc uxor esset illi restituenda, quia debitor potest debitum etiam non petente creditore restituere; quòd verò teneatur, ex eo videtur suaderi, quia ex retentione uxoris in monasterio maritus remanens in sæculo suspectus de incontinentia constitueretur in continuo periculo peccati. Quòd si maritus non esset suspectus de incontinentia; tunc saltem procurato ejus voto servandæ perpetuæ continentiæ, & expressa licentia ratificandi professionem invalidam, posset tunc uxor validam professionem emittere in tali monasterio, quia tunc maritus cederet jure suo conjugali.

17 Quæritur sextodecimò, quo jure matrimonium ratum per religiosam professionem solvatur? Diximus in præcedentibus, matrimonium ratum, sed nondum consummatum dissolvi quoad vinculum matrimoniale per solemnem professionem emissam in religione approbata etiam invito alio conjuge, idque non quia copula carnalis sit de substantia matrimonii: siquidem non concubitus, sed consensus matrimonium facit: sed quia per matrimonium ratum, & nondum consummatum inducitur tantùm quædam conjunctio, cui subest tacita conditio resolutiva, nisi sequatur mors spiritualis, seu civilis contingens per solemnem professionem in religione approbata. Tum quia matrimonium ratum, & nondum consummatum, tantùm significat conjunctionem Christi cum anima per gratiam, & dilectionem charitatis; quæ conjunctio per quodlibet peccatum mortale solvitur, proinde sicut significatum per matrimonium tantùm ratum est obnoxium mutationi, ita etiam solutioni ipsum matrimonium ratum, & nondum consummatum: secus matrimonium consummatum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem, & quia hæc conjunctio est perpetua, & nunquam solutioni obnoxia, eò quia Verbum divinum humanitatem, quam semel assumpsit, nunquam dimittat; ideo matrimonium ratum, & consummatum nunquam quoad vinculum dirimitur; & hæc est ratio potissima, cur per solemnem professionem emissam in religione approbata matrimonium tantùm ratum dissolvatur, non verò si fuerit simul ratum, & consummatum.

Sed difficultas adhuc urget, quonam jure matrimonium ratum per professionem dissolvatur. Respondetur, probabiliùs solvi tantùm jure ecclesiastico antiquissimo, ac derivato ab Apostolis, ut docent Fagnanus *in c. ex parte 14. num. 8 h. t.* Zœsius *in comment. h. t. num. 18.* & alii Canonistæ, & ratio id videtur suadere, quia matrimonium spectata rei natura est insolubile, nec potest mutuo consensu dissolvi, neque ex aliis causis, ex quibus dissolvuntur alii contractus. Non enim per professionem emissam in religione approbata dissolvitur jus servitutis, cùm professio servi, si fiat invito Domino, nullum sortiatur valorem: unde neque matrimonium ratum per solemnem professionem jure naturæ solvitur. 18

Rursus neque solvitur immediatè jure divino positivo: alioquin etiam per votum simplex religionis matrimonium ratum solveretur, quia jure divino votum simplex, & solemne ejusdem sunt rationis, & inducunt eandem obligationem, solemnitas enim votorum tantùm introducta fuit ex sola constitutione Ecclesiæ, ut desumitur *ex c. un. de voto in 6.* Tum quia *in c. ex publico 7. h. t.* adducitur illud *Matth. 19.* ubi Christus dixit, quòd uxor non sit dimittenda nisi ob fornicationem, seu ob adulterium publicum, & notorium, quod intelligitur de matrimonio rato, & consummato. Verùm ut matrimonium ratum, & non consummatum dirimatur per professionem alterius conjugis in religione approbata, tria requiruntur. Primò ut emittantur tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ. Secundò ut emittantur in manibus legitimi superioris Regularis, cui insit facultas incorporandi professos religioni. Tertiò ut fiat in aliqua religione approbata à sede Apostolica, ut notat Fagnanus *in d. c. ex parte num. 15. h. t.* Potest etiam Ecclesia statuere, ut matrimonium ratum dissolvatur, si alteruter conjugum labatur in hæresin; perinde ac constituit, ut dissolvatur matrimonium etiam consummatum si alteruter conjugum convertatur ad fidem, & alter maneat infidelis, ut habetur *in c. gaudemus 8. de divort.* 19

TITULUS XXXIII.

De conversione Infidelium.

CUm non solùm conjugati fideles, verùm etiam infideles, seu ethnici subinde convertantur ad fidem Christianam, ideo postquam summus Pontifex egit in præcedenti titulo de conversione conjugatorum, subjicit Titulum de conversione infidelium. Generatim is dicitur infidelis, qui à fide Catholica discrepat: siquidem omnis alienus à fide Catholica, dicitur eidem contrarius, proinde infidelis *l. Cælicolarum, in fin. C. de Judæis*

by Google

Iudæis & Cœlitol. Juxta tamen præsens institutum infidelis specialiter sumitur pro illo, qui nunquam fidem suscepit, qualis est Judæus, Paganus, Saracenus: hæreticus enim, qui antea fuit Catholicus non dicitur converti, sed reverti ad fidem Catholicam.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Duorum capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *LAUDABILEM 1. h. t. Cœlestinus III. statuit, ut si quis etiam infidelis, machinationibus alicujus uxoris interficit maritum ejusdem, & si per mulierem infidelis revertatur ad fidem, non possit ducere uxorem defuncti: quòd si eam ducat matrimonium est irritum. Sed si sine machinatione uxoris interficit maritum in bello; possit tùnc eam ducere, & matrimonium valet. Ex hoc textu liquet, eum qui machinante uxore ejus maritum occidit, non posse eamdem ducere. Idque etiam procedere si fidem dederunt* c. 1. de eo, qui duxit in matrimonium. *Vel etiam si de facto contraxit. Sin autem dedit fidem, & cognovit uxorem vivente marito, ratione adulterii nequit eam ducere, quia sola fides data non impedit matrimonium. Quòd si mulier ratum habeat, virum fuisse interfectum, plures censent, non posse tunc nubere interfectori; quia in maleficiis ratihabitio retrotrahitur, & æquiparatur mandato. Alii tamen probabilius censent, per hanc ratihabitionem non irritari matrimonium; quia hoc edictum est prohibitorium.*

C. *EX LITERIS 2. h. t. Gregorius IX. declarat, quòd quando Pater convertitur ad fidem, & Mater remanet infidelis, filius sit dandus Patri converso: quia quamvis puer sit infans, & magis indigeat materno auxilio, quàm paterno, & matri ante partum fuerit onerosus, in partu dolorosus, & post partum laboriosus: nihilominus quia filius in patris potestate consistit, unde patris familiam sequitur, & in illa tenella ætate non debet remanere cum persona, de qua possit esse suspicio, ut insidietur saluti animæ, quia posset illum adducere in errorem infidelitatis; ideo puer post triennium debet morari apud patrem non suspectum. Tum quia in favorem fidei puer est assignandus patri Christiano. Hoc idem procedit si mater convertatur ad fidem, non pater. Notat tamen Glossa hic, causam petitionis esse semper inferendam in ipsa petitione, alioquin repellitur* c. 2. & 3. de liber. oblat. *Cæterum Pater potest petere filium in sua potestate constitutum, seu post triennium. Mater tamen habet exceptionem contra maritum, ut si sit minor triennio: quia antequam puer sit trimulus debet educari à matre. Quòd si filius detineatur ab alio invitus, potest peti per officium Judicis: sin verò detineatur volens, peti potest rei vindicatione, adjecta causâ de jure: sin verò unus ex parentibus convertatur ad fidem filius nondum doli capax sequitur parentem fidelem: secus si sit capax doli non debet nisi consentiens Baptizari. Patre mortuo filius infans debet educari apud personas non suspectas. Verùm educatio pupilli nulli magis est committenda, quàm matri, vel vitrico. Facto autem divortio, filius debet educari ab eo, qui non dedit causam divortii.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quomodo infideles, si convertantur debeant se gerere.

1 Certum est, infideles posse inter se matrimonium contrahere, & hoc jure naturali in ratione contractûs sortiri suum valorem, quo fit, quòd si ambo conjuges infideles convertantur ad fidem non debeant, nec possint ab invicem separari, quamvis matrimonium fuerit initum cum aliquo impedimento dirimente introducto tantùm jure humano pontificio, cujusmodi est impedimentum in secundo, & tertio consanguinitatis gradû lineæ collateralis: ratio est, quia eo tempore, quo conjuges infideles contraxerunt matrimonium non subjiciebantur jurisdictioni Pontificis, cùm per Baptismum nondum fuerint Ecclesiam ingressi; & ex alio capite contractus ille matrimonialis jure naturæ fuit validus; & quia post conversionem ad fidem, & susceptionem Baptismi talia impedimenta censentur primùm afficere matrimonium, cui superveniunt, ideo illud non dirimit, perinde ac si inter catholicos post contractum matrimonium aliqua affinitas induceretur ex parte uxoris, eò quia ejus soror carnaliter cognosceretur à marito, ut desumitur *ex c. gaudemus 8 de divortiis*. quòd si ut moris est apud Ethnicos maritus plures duxisset uxores, tunc illam tantùm primam, cùm qua contraxit deberet retinere, non verò alias: ratio est, quia matrimonium fuit tantùm validum cum illa prima sola. Quòd si eam fortassis ante conversionem repudiaverit adhuc teneretur eam repetere, quia repudiatio illa quantum ad dissolvendum matrimonium non fuit valida, ut desumitur *ex c. gaudemus V. quia verò*. Id autem procedit si ambo conjuges con-

convertantur, quia si alteruter tantùm converteretur, matrimonium non esset Sacramentum, quia matrimonium non in uno solùm, sed in utroque conjuge est unum numero Sacramentum, sicut est unum numero matrimonium; unde si in uno non est Sacramentum, nec erit in altero.

2 Cæterum matrimonium infidelium, quamvis consummatum potest dissolvi ex speciali privilegio Christi dato in favorem fidei, & promulgato per Apostolum Paulum, nimirum si alter conjux convertatur ad fidem; & alter pertinax in sua infidelitate nolit cohabitare cum conjuge infideli, vel si cohabitet, id contingat, cum contumelia, & blasphemia creatoris; tunc enim ne ad peccatum pertrahat alium conjugem, potest matrimonium etiam consummatum dissolvi, ait enim Apostolus *1. ad Corinth. 7. Quòd si infidelis: discedat, non enim servituti subjectus est frater, aut soror hujusmodi.* Hoc idem etiam desumitur *ex c. quantum de divortiis.* Juvat tamen observare, quòd non statim & ipso facto dissolvitur matrimonium, quando infidelis declarat se nolle cohabitare cum conjuge fideli; sed tunc primùm dissolvitur, quando fidelis ad alias nuptias transit: hinc antequam conjux fidelis contrahat nuptias cum fideli; si infidelis interim resipiscat, & pœnitentia ductus etiam convertatur; tenetur conjux fidelis illum recipere, ut habetur *in c. gaudemus in fin. de divort.*

3 Hinc eo ipso, quòd infidelis convertitur ad fidem, potest matrimonium contrahere cum fideli, nisi cum adhuc esset in infidelitate, dolo, & machinatione occidisset ejus maritum ad eum finem, ut illam duceret: alioquin si vir fidelis absque dolo, & machinatione veluti in bello maritum infidelem uxoris fidelis occidisset, nil tunc prohiberet quo minus posset illam ad fidem conversam ducere in uxorem, & desumitur *ex c. laudabilem 1. h. t.* ubi statuitur, quòd qui etiam infidelis, machinationibus alicujus uxoris interficit maritum, & si per mulierem infidelis revertatur ad fidem, non potest ducere uxorem defuncti in propriam uxorem, & si ducat matrimonium est nullius valoris. Quòd si sine machinatione uxoris, & sine dolo interficit maritum in bello, vel ex alia occasione, potest illam ducere, & matrimonium suum sortitur valorem, desumitur etiam id *ex c. si quis vivente 31. q. 1.* Hoc etiam procedit ait Glossa *in d. c. laudabilem si fidem dederint* ibidem *c. 1. de eo qui duxit in matrimonium*, & si de facto contraxit *c. super hoc eod. & c. cùm haberet.* Quòd si mulier ratum habuit, virum fuisse interfectum, videtur tunc talis ratihabitio impedire matrimonium; quia in maleficiis ratihabitio retrotrahitur, & comparatur mandato. Verùm probabilior sententia est, quòd non impediat matrimonium, eò quia edictum sit prohibitorium.

4 Quòd si alter infidelium, inter quos potest iniri matrimonium in ratione contractus civilis non item in ratione sacramenti, ut habetur *in c. gaudemus inf. de divortiis*, convertatur ad fidem Catholicam, tunc communis proles assignari debet converso, ne ab infideli inducatur in errorem, idque desumitur *ex c. ex litteris h. t.* ubi habetur, quòd quando pater convertitur ad fidem, & mater remanet infidelis, filius dari debeat patri converso, quia tametsi puer sit infans, magisque indigeat materno solatio, quàm paterno auxilio; & matri fuerit ante partum onerosus, in partu dolorosus, post partum laboriosus: nihilominus quia filius consistit in patris potestate, ideo sequitur patremfamilias, & in illa quantumvis ætatula non debet remanere cum persona, de qua possit suspicio esse, ut insidietur saluti, vel vitæ illius: mater enim infidelis posset facilè filium adducere in errorem infidelitatis, quapropter puer exacto primo triennio ali debet apud patrem non suspectum; idque in favorem fidei Christianæ, idem etiam procedit, ut notat Glossa *in d. c.* si mater convertatur ad fidem Christianam, & pater remaneat infidelis, tunc enim puer morari debet apud matrem carentem suspicione: causa tamen petendi puerum inferenda semper est in ipsa petitione: alioquin repellitur *c. 2. & 3. de liber. oblat.* Licèt tamen pater possit petere filium in sua potestate constitutum, seu post triennium; mater tamen habet exceptionem contra maritum, si puer sit minor triennio; quia tunc apud illam debet educari, tametsi judicatum esset in contrarium, vel ob nequitiam patris, ut sine diminutione paternæ potestatis filius apud eum moretur. Rursus si filius detineatur ab alio invitus potest pater illum petere per officium judicis. Quòd si detineatur volens potest peti rei vindicatione adjecta causa de jure. Præterea si unus parentum convertitur ad fidem, filius trimulus sequitur fidelem: secus si esset doli capax; quia non deberet baptizari nisi spontè. Quòd si pater decesserit, pupillus debet educari apud personas non suspectas, imò judex debet id jubere contra matrem suspectam, quòd si hæc vacua sit suspicione, erit illi tradendus filius. Demù facto divortio filius debet educari apud eum parentem, qui non dedit causam divortii.

Generatim uxor fidelis, quæ non procuravit cædem mariti, non prohibetur contrahere matrimonium cum eo, qui in bello, vel ex alia causa eum occidit: imò id non solùm procedit de muliere fideli habente maritum infidelem, sed etiam de fideli habente maritum fidelem, si enim hic in bello fuit occisus ab alio viro fideli non prohibetur uxor vidua nubere eidem viro, qui primum maritum in bello occidit: secus tamen si mulier fuisset directè, vel indirectè cooperata in cædem mariti fidelis, ut habetur *in c. si quis 5. & caus. 31. q. 1.* quia hoc impedimentum oritur ex attroci delicto, & gravius delictum est, si fidelis fidelem occidat, quàm si fidelis infidelem. Et quamvis *in d. c. laudabilem 1. h. t.* summus Pontifex loquatur de uxore fideli, cujus machinatione per Saracenum ejus maritus occisus fuerat; non tamen vis in eo est sita, ut occisus fuerit infidelis, quia perinde fuisset, ac si Christianus fuisset occisus: unde tantùm fuit dubitatum de infidelibus ob lucrum conversionis subsecutum, & cujus gratiâ matrimonium fuit initum, ut notat Abbas *in d. c. laudabilem 1. num. 4. eod. tit.* 5

6 Cæterum Ecclesia ex justa causa potest statuere impedimentum dirimens matrimonium, ut desumitur *ex d. c. laudabilem 1. h. t.* ubi ob crimen machinationis mortis alterius conjugis inducitur impedimentum, quod dirimit matrimonium. Ubi juvat animadvertere, quòd hoc impedimentum directè, & per se non constituit inhabilem ad matrimonium ipsum infidelem, quia cùm sit impedimentum introductum ab Ecclesia; & infidelis, quamdiu manet in sua infidelitate non subjiciatur jurisdictioni Ecclesiæ, neque potest directè affici tali impedimento in pœnam delicti commissi tempore infidelitatis, unde tantùm indirectè, & per accidens potest infidelem afficere, quia directè, & per se afficit mulierē fidelem, quæ cooperata est in necem mariti, ne possit in perpetuum occisorem ducere in matrimonium, quamvis ad fidem postea convertatur: quo fit, ut indirectè, & per accidens impediatur fidelis ducere in uxorem talem mulierem, quæ cooperata fuit in necem mariti. Eadem ratione irritum est matrimonium fidelis cum infideli non ob impedimentum infidelis, sed propter impedimentum Ecclesiasticum afficiens fidelem, ne possit contrahere cum infideli.

7 Quòd si mulier infidelis in statu infidelitatis suasisset viro infideli, ut occideret ejus maritum, ea etiam intentione ut postea simul matrimonium contraherent; si postea ante contractum matrimonium mulier infidelis, & vir pariter infidelis converterentur ad fidem, tunc possent inter se matrimonium contrahere, quia tale impedimentum est canonicum positum ab Ecclesia, & non afficit nisi subditos ejusdem, & quia ante susceptum Baptismum, & tempore infidelitatis, quo conjux suasit viro maritum occidere, neuter erat subditus Ecclesiæ; ideo nec potuit ligari, neque affici hoc impedimento inducto ab Ecclesia: & post Baptismum nec potest illud impedimentum afficere contrahentes, quia beneficio Baptismi fuerunt peccata antea commissa deleta, & pœnæ iisdem annexæ etiam remissæ: quapropter infideles illi post susceptum Baptismum possent invicem matrimonium contrahere. Quòd si mulier esset fidelis, & haberet maritum infidelem, ad cujus necem cooperaretur, ut posset nubere viro fideli, si is ejus maritum infidelem occideret, non posset ei nubere, tametsi mulier ex bono fine sibi visa esset conspirâsse in cædem mariti infidelis, ut etiam si occisor esset alius infidelis, & promisisset uxori, quòd post cædem sui mariti vellet fidem Catholicam amplecti, & eam ducere, quia non sunt committenda delicta ob bonum aliquod etiam spirituale: proinde mulier illa fidelis non posset nubere viro illi, tametsi post cædem mariti converteretur, & fieret fidelis: non enim propter lucrum etiam spirituale debet homicidium patrari, perinde ac non est committendum furtum, ut ex eo possit quis eleemosynam pauperibus erogare.

8 Ad incurrendum tamen hoc impedimentum dirimens matrimonium debuit uxor cum viro aliquo conspirâsse in cædem mariti, vel hic cum aliqua muliere in necem uxoris, adeo ut uxor cum viro aliquo, vel maritus cum muliere activè concurrerit, sive per mandatum, sive per consilium, sive per ipsius facti executionem. Secundò debet id fieri cum spe, & intentione matrimonii contrahendi post necem conjugis, ut desumitur *ex c. si quis 5.* & ratio desumitur ex fine, ob quem hoc impedimentum dirimens matrimonium fuit inductum, scilicet, ut rescindatur omnis occasio conspirandi contra conjugem spe transeundi ad alias nuptias post mortem mariti.

Non tamen, ut superiùs dixi, ad incurrendum hoc impedimentum sufficit ratihabitio occisionis, ut si uxor post cædem mariti scivit Cajum occidisse suum maritum ea intentione, ut matrimonium cum ipsa contraheret; & mulier post cædem mariti ratihaberet occisionem, ut nubat Cajo: quia hæc approbatio post factum non sufficit ad inducendū impedimentum, quia tunc non influit, nec ampliùs potest cooperari in cædē mariti; quòd si talis approbatio præcessisset necem mariti, tunc cooperaretur in necem ejusdem, proinde induceret impedimentum, ne ipsa posset nubere occisori; ex quo liquet discrimen inter ratihabitionem præcedentem, & sequentem cædem mariti. Ratio cur ratihabitio post occisionem non inducat impedimentum est ea, quam superiùs innuimus, quia hoc edictum statuens impedimentum matrimonium contrahendi, cùm sit prohibitorium, est odiosum, & non debet extendi ultra casum expressum. Ratihabitio autem post occisionem viri non influit in ejus necem, proinde est extra casum expressum. 9

Neque obstat, quòd ratihabitio *reg. 10. in 6.* comparetur mandato, & retrotrahatur: quia id solùm contingit fictione juris: quia spectata rei veritate ratihabitio non est mandatum, nec activus influxus in cædem mariti, cùm habeatur post ejus mortem: in decretis autem prohibitoriis, & præsertim pœnalibus, & quæ ponuntur in pœnam criminis fictio juris non admittitur. 10

§. II.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

Quæritur primò, an si maritus infidelis nolit converti ad fidem, & velit cum sua uxore fideli pacificè cohabitare, sit id ei permittendum? Respondetur, plures censere valdè probabile, quòd mulier fidelis teneatur admittere virum infidelem, si pacificè velit cohabitare, & hæc sententia fundatur in illo Apost. 1. ad Corinth. 7. ubi ait: *Cæteris autem dico ego, non Dominus, si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Verùm quia Apostolus per hæc verba significat, non esse præceptum Christi, ut fidelis cohabitet infideli: ideo alii censent Apostolum ibi tantùm consilium dedisse, adeo ut absolutè possit matrimonium dissolvi, si alter conjux nolit converti, licèt velit pacificè cohabitare: addúntque, talem cohabitationem in primitiva Ecclesia, ubi dictum plures conver- 1

vertebantur propter spem conversionis fuisse ab Ecclesia permissam: tametsi hodie quia refrigescente charitate periculum perversionis videtur fortius, quàm occasio conversionis, talis cohabitatio quamvis pacifica non ampliùs conceditur. Utraque sententia probabilis est, suósque habet fautores apud Sanchez, *de matrim. lib. 7. disp. 74. num. 8. & 7.* Unde in hac quæstione videtur potiùs standum praxi, & arbitrio Episcopi; si enim ex cohabitatione fidelis cum infideli speretur conversio infidelis, Episcopus potest sequi priorem sententiam, & concedere cohabitationem pacificam: sin autem ex tali cohabitatione rationabiliter timeatur periculum perversionis, tunc cohabitatio non est concedenda.

2 Quæritur secundò, an si maritus infidelis velit permanere cum uxore fideli sine injuria creatoris, & citra scandalum, adhuc possit uxor fidelis novum matrimonium cum viro fideli inire? Respondet Sanchez *de matrim. tom. 2. lib. 7. disp. 74. num. 9.* & cum ipso alii plures, uxorem fidelem non obstante, quòd maritus infidelis velit cum ipsa permanere sine injuria creatoris, & scandalo, posse transire ad alias nuptias cum viro fideli, si mulier fuit recèns conversa ex infidelitate ad fidem. E contra Valentia *tom. 4. disp. 10. q. 1. punct. 7.* Navarrus *in manual. c. 22. num. 49.* Rebellius *p. 2. lib. 3. q. 10. num. 10.* & plures alii cum D. Thoma *in 4. dist. 33. q. un. art. 5.* docent, uxorem recèns ex infidelitate ad fidem conversam teneri manere cum marito infideli, si hic promittat velle cum uxore permanere sine injuria Creatoris, & citra omne scandalum. Fundamentum, quo hæc sententia nititur, est, quia matrimonium initum inter ambos infideles fuit validum naturaliter; quia fuit verus contractus civilis naturaliter obligans utrumque conjugem contrahentem: & per hoc, quòd uxor postea convertatur ad fidem accipit gratiam supernaturalem sanctificantem: & quia gratia non destruit naturam: nec prior contractus dissolvitur in lege gratiæ sine culpa alterius conjugis: & id etiam desumitur *ex c. gaudemus de divort.*

3 Verùm textus ille non videtur admodum favere, quia Pontifex *in d. c. gaudemus* pro eodem sumit, conjugem velle cohabitare manendo in sua infidelitate; & hoc idem velle cum contumelia Dei, eò quia maritus infidelis non transit ad religionem, in qua sola verus cultus exhibetur Deo: unde ex eo præcisè, quòd velit manere in sua infidelitate vult Deo denegare verum cultum, qui illi debetur, quod cedit in contumeliam Dei. Tum quia maritus infidelis facilè suo exemplo filios ab uxore fideli susceptos ad suam pertrahere posset infidelitatem: quòd si eos non pertraheret saltem iisdem dominaretur; consequenter hostis Dei servis dominaretur ejusdem Dei. Quamobrem sententia D. Thomæ quamvis videatur probabilior: nihilominus putârim in simili casu tutiùs esse consulere summum Pontificem, & dispensationem petere. Quòd si maritus non assentiretur, se summo Pontifici subjicere, teneretur tunc uxor fidelis illum monere, & invitare ad fidem: & marito petenti certum tempus concedere ad deliberandum de conversione, id rationabile est, & æquitati consonum: neque ante hanc monitionem, & moram ad deliberandum constare potest, eum esse pertinacem.

Quæritur tertiò, an maritus infidelis, qui uxorem fidelem non vult sequi, possit aliam mulierem ducere? Respondet Sanchez *de matrim. tom. 2. lib. 7. disp. 77. num. 6.* licitum esse infideli dissoluto semel vinculo matrimonii cum uxore fideli transire ad secundas nuptias, eò quia nullo jure id ei interdicatur; non jure humano ecclesiastico, quia jurisdictio Ecclesiæ tantùm extenditur ad subditos ejusdem, qui sunt per Baptismum Ecclesiam ingressi: infidelis autem cùm non susceperit Baptismum, non est ingressus Ecclesiam, proinde nec subjicitur jurisdictioni ejusdem; proinde jure humano Ecclesiastico non potest tali infideli prohiberi transitus ad secundas nuptias cum alia muliere infideli: neque jure civili talis transitus illi interdicitur, quia hoc jus sæculare nullibi reperitur. Demum nec jus divinum naturale videtur hunc transitum marito infideli prohibere; quia tametsi peccet, eò quia violet jus divinum naturale legis prioris matrimonii, qua tenebatur sequi priorem uxorem ad fidem conversam, eo tamen ipso, quòd tale matrimonium est dissolutum, nulla lex divina naturalis superest, quâ huic infideli interdicatur transitus ad secundas nuptias; quia semel soluto priori matrimonio est ipsi liberum inire secundum. Nihilominus D. Thomas *in 4. sentent. dist. 37. q. 2. art. 5. ad 3.* docet, quòd tametsi, postquam conjux recèns ad fidem conversa contrahit matrimonium cum viro fideli, solutum sit vinculum matrimonii ex utraque parte, eò quia matrimonium sit tantùm unicum vinculum constringens simul utrumque conjugem, quod si solvatur, liberat utrumque conjugem; attamen in pœnam mariti permanentis in sua infidelitate ei interdicitur transitus ad secundas nuptias, adeo ut hæc pœna non infligatur ab Ecclesia, cujus jurisdictioni infidelis non subjicitur: sed à Deo ob injuriam, quâ infidelis ipsum Deum, veram fidem, & veritatem sacramenti non amplectitur, adeo ut Ecclesia sit tantùm promulgatrix talis pœnæ à Deo inflictæ ob injuriam, quâ infidelis Deum, veram fidem, & veritatem sacramenti afficit. Hinc verum non est, quòd asserit Sanchez, nullo jure interdici marito infideli transitum ad secundas nuptias. Prohibetur enim eidem talis transitus jure divino infligente pœnam promulgatam ab Ecclesia: & licèt sententia Sanchez sit etiam probabilis, eique adhæreant Barb. *in collect. tom. 4. p. 2. decret. caus. 28. q. 2. c. 2. num. 8.* Filliucius *tom. 1 tract. 19. p. 2. c. 7. num. 248.* Nihilominus sententia D. Thomæ est tutior. 4

Quæritur quartò, an maritus infidelis possit ad secundas nuptias transire, si ejus uxor fidelis in casu sibi permisso matrimonium solverit? Respondent plures posse tunc maritum infidelem perseverantem in sua infidelitate dissoluto matrimonio à sua uxore fideli, aliud matrimonium inire; quia nullo textu, nec firma ratione 5

tione ostenditur adempta illi hæc potestas: siquidem si mortua uxore fideli potest maritus infidelis superstes novum matrimonium inire; hoc idem poterit etiam eo ipso, quòd prius matrimonium fuit dissolutum; eò quia ejus uxor fidelis transierit ad alias nuptias cum viro fideli. Nihilominus probabilius putârim cum D. Thoma *in 4. dist. 39. q. unic. art. 5. ad 3.* non licere marito infideli etiam post solutum matrimonium ab uxore fideli transire ad secundas nuptias: quia ut docet D. Thomas in pœnam mariti infidelis ei indicitur, quòd non possit cum alia contrahere, magis quam ex virtute præcedentis matrimonii: quòd si postea covertatur, potest eidem dispensatio concedi, ut alteram ducat, si ejus uxor alium maritum duxit.

6 Quamobrem D. Thomas docet, tali infideli esse interdictum secundum matrimonium in pœnam suæ perfidiæ. Ratio est, quam adfert Sotus *in 4. dist. 39. q. unic. art 4.* quia infidelis eo ipso, quòd detrectat ad fidem converti eo tempore, quo ejus uxor convertitur, peccat contra fidem non recipiendo illam mediante sacramento Baptismi; & etiam contra matrimonium non sequendo uxorem conversam, ut habetur *in can. si infidelis 28. q. 2.* adeo ut infidelis detrectans converti peccet in Deum, & in matrimonium, quapropter jure divino, & non ecclesiastico arcetur à novo conjugio contrahendo & hæc prohibitio est pœna inflicta jure divino, & promulgata ab Ecclesia.

7 Neque obstat quòd maritus infidelis dissoluto priori matrimonio per mortem suæ uxoris conversæ ad fidem possit inire secundum matrimonium: quia id est falsum; nunquam enim licitum est infideli secundum matrimonium inire etiam mortua ejus uxore conversa, idque in pœnam perfidiæ: ut enim docet D. Thomas ob proterviam est ipsi interdictum, ut non possit cum alia contrahere: neque obstat, quòd uxor conversa sit mortua, quia etiam qui uxorem occidit, ea mortua non potest aliam ducere, nisi adsit dispensatio: & hæc sententia D. Thomæ probabilior est, ac illi adhærendum.

8 Quæritur quintò, an matrimonium conversi cum infideli contractum antequam conversus baptizaretur dissolvatur per solemnem professionem in religione approbata? Certum est, matrimonium conversi cum infideli initum ante conversionem non dissolvi donec conversus transeat ad aliud matrimonium: & sicut solvitur ex eo, quòd conjux conversus transeat ad secundum matrimonium, ita difficultas est, an etiam solvatur, si conjux conversus non secundum matrimonium ineat, sed religionem approbatam ingrediatur, & solemnem in illa professionem emittat, adeo ut ex vi solemnis professionis perinde solvatur, ac per secundum matrimonium? Respondet Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 76. num. 9.* per solemnem professionem etiam solvi matrimonium, quod ante conversionem initum fuerat inter infideles, eò quia professio religiosa solvat matrimonium ratum, & non consummatum initum inter fideles; quòd matrimonium est longè fortius vinculum, quia non solùm est contractus civilis, sed etiam Sacramentum; & matrimonium initum inter infideles est tantùm contractus civilis, & non Sacramentum: unde si professio religiosa dissolvit matrimonium ratum initum inter fideles; à fortiori etiam solvet matrimonium initum, & consummatum inter infideles.

Verùm contraria sententia videtur probabilior, quam docent Pontius *lib. 9. c. 4. num. 10.* Diana *de matrim. resolut. 125.* Perez. *disp. 36. sect. 8. num. 2.* quia matrimonium non potest solvi, nisi ex divina concessione: & nullibi reperitur concessum, quòd per professionem religiosam dirimatur matrimonium consummatum infidelium: neque obstat, quòd dirimatur matrimonium ratum, & non consummatum initum inter fideles, quia id oritur, ne conjux fidelis cogatur invitus servare cœlibatum: at quando conjux conversus ingreditur religionem approbatam, & in illa profitetur, liberè assumit vitam cœlibem: unde ex privilegio concesso conjugi converso dirimendi matrimonium per aliud matrimonium initum cum conjuge fideli, non infertur, quòd possit etiam dirimi per professionem solemnem emissam in religione approbata. 9

10 Quæritur sextò, an matrimonium initum, & consummatum inter infideles in statu infidelitatis, si postea ambo conjuges convertantur possit Pontifex ex aliqua justa causa matrimonium illud dissolvere? Respondent plures affirmativè, & ea nituntur ratione, quia matrimonium infidelium etiam consummatum cum tantùm sit contractus civilis, & non Sacramentum, non habet illam firmitatem, quam habet matrimonium ratum inter fideles, ut desumitur *ex c. fin. 28 q. 1.* & ex Innocentio III. *c. quanto de divortiis*, ubi adducens rationem, cur matrimonium fidelium sit insolubile, ait, quia est Sacramentum: unde inferri potest, quòd cum matrimonium infidelium non sit Sacramentum, nec sit ita insolubile: sed matrimonium ratum inter fideles potest authoritate Pontificis dissolvi saltem in plurium opinione probabili: proinde etiam solvi poterit matrimonium initum, ratum, & consummatum inter infideles, quia cùm non sit Sacramentum, non potest esse tam arctum vinculum, sicut matrimonium ratum, & non consummatum inter fideles.

11 Nihilominus contraria sententia defenditur à pluribus Canonistis, quia ut notat Panormitanus *in c. ex parte de conversion. conjugat. V. nos autem* matrimonium non potest solvi, nisi in casibus à jure expressis, & nullibi reperitur expressum, quòd matrimonium consummatum fidelium solvi possit: tametsi tale matrimonium fuerit ab initio initum ab utroque conjuge infideli, nihilominus postquam ambo conjuges sunt conversi, est matrimonium fidelium, & quidem consummatum, & cùm à jure non solvatur, non videtur quâ viâ solvi possit. Verùm quia Pontifex est author juris canonici, putârim ex aliqua justa, & urgente causa posse tale matrimonium solvere, eò quia fuerit purus contractus civilis initus inter infideles, qui postea convertuntur.

Quo-

12 Quæritur septimò, an quando ambo conjuges convertuntur ad fidem, eisque gratia per Baptismum confertur eorum matrimonium fiat tunc Sacramentum, licèt antea fuerit tantùm contractus civilis? Respondet Sanchez. *de matrim. tom. 1. lib. 2. disp. 9. num. 5.* ex vi Baptismi sine alio novo consensu matrimonium infidelium fieri verum Sacramentum: ratio, quâ nititur, est, quia cùm primùm conjuges baptizantur, matrimonium, quod ante erat tantùm contractus civilis incipit repræsentare unionem Christi cum Ecclesia, eò quia perseveret matrimonium in Christi fide, & fiat indissolubile, perinde ac matrimonium ratum fidelium.

13 Verùm hæc sententia non approbatur, quia inde sequeretur, quòd fideles consummantes matrimonium conficerent novum Sacramentum, & matrimonium: quia tunc matrimonium repræsentat unionem Christi cum Ecclesia: ex eo enim quòd conjuges matrimonium consumment, per illam copulam repræsentant unionem Christi cum Ecclesia, & Verbi divini cum humanitate, ut desumitur *ex c. debitum 5. de bigam.* ergo sicut ex eo, quòd illa consummatio repræsentet unionem Christi cum Ecclesia, non propterea fit novum Sacramentum: ita neque ex eo, quòd matrimonium infidelium per susceptionem Baptismi repræsentet Christi unionem cum Ecclesia, fit absque ullo alio novo consensu Sacramentum.

Quamobrem putârim cum Bellarmino *lib. 1. de matrim. c. 5. & c. 15.* matrimonium infidelium recèns ad fidem conversorum, tunc primùm induere rationem sacramenti, quando post Baptismum exprimuntur novi consensus mutui, vel ratificantur præcedentes per aliqua signa sensibilia. An verò requiratur præsentia Parochi, & ut testes sint præsentes? Plures censent, id non esse necesse, sed sufficere, si per signa externa sensibilia ratum habeant præcedentem contractum matrimonii juxta intentionem Ecclesiæ. 14

Tum quia cùm innotescat Ecclesiæ recèns conversos esse conjuges, sufficit, ut tale matrimonium, dicatur ratificari coram Ecclesia: quia hæc censetur approbare, ut conversi simul cohabitent, sicut cæteri fideles conjugati. Quòd si conjuges infideles conversi nollent de novo post baptismum contrahere, nec ratum habere conjugium initum in statu infidelitatis juxta intentionem Ecclesiæ, tunc uterentur matrimonio, non tanquam Sacramento, sed tanquam contractu civili. 15

TITULUS XXXIV.

De voto, & voti redemptione.

QUia Pontifex in præcedentibus titulis egit de Regularibus, déque religionem intrantibus, ac infidelibus, qui ad fidem convertuntur, qui omnes votum quoddam emittunt, illi religionis, quod Monachum constituit: siquidem non habitus vulgò dicitur Monachum facere, sed religionis votum. Conversi verò votum emittunt fidei, ideo congruè Pontifex hic agit de voto. Titulus 31. hujus libri fuit de voto monasticæ, & sanctimonialis vitæ: hic verò est generalis de omni voto, ejúsque redemptione: de qua materia agitur etiam in sexto, septimo, & Extravagantibus Joannis XXII.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium Capitum, quæ continentur in hoc titulo.

C. DE PEREGRINATIONIS 1. h. t. Consultus Alexandey III. an vota peregrinationis possint eleemosynis redimi, vel in aliud commutari, rescribit; esse diligenter considerandam qualitatem personæ, & causæ, nimirum, an ex infirmitate, vel affluentia, vel alia causa probabili peregrinatio, vel recompensatio Deo fuerit acceptior. Ex quo textu liquet, Episcopum posse vota commutare peregrinationis considerata qualitate vovëtis, & causa commutationis, & suo arbitrio judicare, an recompensatio sit melior, ac Deo magis grata, quàm peregrinatio posita in infirmitate, vel divitiis, vel alia causa probabili, adeò ut in commutatione voti consideranda sit semper qualitas voventis, causæ commutationis, & quid Deo magis placeat arbitrariè. Cæterum non est opus superioris authoritate ad commutandum votum in rem manifestè meliorem; adeò ut possit quilibet propria authoritate ejus commutationem facere. Consultiùs tamen semper est ex authoritate superioris id agere, præsertim si dubitetur, an res revera sit melior, & Deo gratior: quia nemo potest propria authoritate votum commutare in rem æquè bonam.

C. VENIENTIS 2. h. t. Idem Pont. declarat, Papam dispensare in voto Jerosolymitano emisso in puerili ætate, vel ob nimiam facilitatem voventis, tametsi vovens dedisset alteri fidem eundi simul Hierosolymam: ita tamen ut vovens votum illud eleemosynis redimat, & tota vita sua unî pauperi, si facultates suppetant, provideat. Ratio, cur tale votum faciliùs commutetur, est, quia in votis puerorum emissis ante pubertatem ordinariè præsumitur imprudentia, & levitas in vovendo, eò quia carent maturo consilio: hinc possunt vota puerorum ob eandem causam à parentibus, & tu-

ribus irritari, quia prajudicant juri, potestati, & gubernationi parentum, ut contingit in voto peregrinationis prasertim longioris, & sumptuosa. Caterum in hoc textu Pontifex non irritat, sed commutat tale votum, quia non vult recedere à stylo ordinario, qui est partim dispensare, & partim commutare, quia hoc modo saltem partialiter satisfit voto per commutationem.

C. LITTERATURAM 3. h. t. Idem Pont. rescribit, eum, qui in animo proponit eligere vitam religiosam, & cum tali proposito dicit, non morabor diu in saculo, non intelligi votum emisisse: quia ut notat Glossa, non proposuit cum animo firmiter se obligandi. Ex hoc textu colligitur nullum propositum, quamvis firmum inducere obligationem, nisi promissione firmetur, & proponat se obligare, quia nemo se obligat, nisi animum habeat se obligandi. Hinc ad votum prater deliberationem, & propositum requiritur etiam voluntas se obligandi, quia in hoc textu Pontifex expressè dicit, si ultra propositum non proceditur, nullam nasci obligationem; adeò ut in voto tria requirantur, deliberatio, propositum, & promissio Deo facta, seu voluntas se obligandi Deo, quia per hanc voluntatem, & promissionem votum perficitur.

C. SCRIPTURÆ 4. h. t. rescribit idem Pont. omne votum mutari in votum religionis, quia temporale obsequium mutatur in perpetuum. Ubi notat Glossa per ingressum religionis solvi votum religioni non consonum, etiam sine authoritate superioris, & eum non frangere votum, qui illud mutat in melius, neque intranti religionem esse imponendam pœnitentiam publicam pro peccato saculi. Ratio, cur omnia alia vota extinguantur per religiosam professionem, est, quia omnia alia opera Deo promissa sunt opera particularia eminenter contenta in professione religionis, per quam profitens se, & omnia sua divino dedicat obsequio, tum quia religiosus tunc moritur saculo, & priori vita, proinde non tenetur ad illa, qua pertinent ad vitam saculi quoad vota. Alii tamen censent, omnia prafata vota tunc commutari in religiosam professionem.

C. NON EST 5. h. t. Innocentius III. declarat, de licentia Papa posse votum ultramarinum differri ex justa causa. Ubi notat Glossa, Papam in his votis declarare non verò dispensare, quinimò si dispensatio fieret, sine causa non valeret. Caterum Papa potest vota commutare, & in illis etiam dispensare ex justa causa.

C. LICET 6. h. t. rescribit idem Pont. quòd si hares promittat explere votum ultramarinum defuncti, possit compelli excommunicatione, & privatione hareditatis, etiam Regni ad explendum votum. Ut in prasenti textu Papa compellit Regem Hungaria. Plura exempla Pontificum, qui deposuerunt Imperatores, & Reges, quando fuerunt rebelles Deo, & Ecclesia, recensent Bellarminus lib. 5. de Pont. c. 8. & Suarez adversus Regem Anglia lib. 3. c. 23. n. 14. Caterum ut notat Glossa, qui non implet voluntatem defuncti privari debet hareditate illius. Rursus liquet ex textu votum posse impleri per alium.

C. MAGNÆ 7. h. t. Idem Pont. declarat, votum Hierosolymitanum mutari hoc pacto, ut expensa facienda mittantur in utilitatem Hierosolymorum, & pro laboribus subeundis in itinere injungantur jejunia, orationes, & vigilia, etiam quas debet facere, sed cum majori devotione. Notandum est, olim Pontifices consuevisse votum Hierosolymitanum commutare in eleemosynam pro subsidio expeditionis bellica contra hostes terra sancta. Hodie verò, quia tales expeditiones cessârunt, commutatur, perinde ac alia vota. Ex quo textu infertur, quòd tametsi causa voti cesset, non tamen cessat obligatio voti, quamvis tunc faciliùs dispensetur.

C. QUOD SUPER 8. h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Cantuariensi, quòd qui vovit votum terra sancta, si sit pauper, infirmus, vel alia justa causa temporanea impeditus possit obtinere dilationem voti: quòd si causa sit perpetua, debeat votum commutari, ut in c. præced. adeò ut expensa mittantur in subsidium terra sancta, & pro labore injungantur alia pœnitentia. Vult tamen Pontifex in compensatione esse considerandam facultatem voventis, quid possit, & quid expendisset. Quòd si ejus prasentia illi esset utilis mandat Pontifex ut ipse tunc eat.

C. EX MULTA 9. h. t. declarat idem Pont. commutationem voti terra sancta posita sufficienti causa spectare ad solum Papam, vel ad illos, quibus specialiter à Papa id committitur. Quòd si vovens sit habilis ad eundum, & inhabilis ad pugnandum, si suo consilio possit prodesse exercitui, vel secum ducere bellatores, si sit dives, tunc ejus votum non commutatur. Rursus uxores non voventes possunt sequi viros ex voto euntes Hierosolymam ad pugnandum, ita tamen ut ad id non teneantur. Rursus declarat Pontifex, viros sine consensu uxoris posse vovere votum terra sancta ob necessitatem loci illius. Rursus quia clericis est prohibitum pugnare debent redimere votum terra sancta ex declaratione Pontificis in hoc textu nisi sint utiles consilio, pradicatione, vel suis expensis ducant Bellatores. Ubi tamen notandum est, hac non esse pro his statuta, quibus peregrinatio Hierosolymitana est injuncta propter pœnitentiam. Notandum est, votum peregrinationis Hierosolymitana posse dupliciter fieri, primò in subsidium terra sancta contra ejus hostes, vel pro juvandis Christianis pauperibus ibi degentibus. Secundò pietatis causa, vel pro satisfactione suorum peccatorum, & utrumque votum esse reservatum Papa, adeò ut nemo possit ab hoc voto, quod dicitur etiam ultra marinum absolvere nisi Papa.

C. PER TUAS 10. h. t. Idem Pont. declarat, eum, qui promittit solemniter ingredi religionem, si eligatur Episcopus debere votum priùs implere, ut sit tutus in conscientia, postea posse eligi, idque etiam jure novo confirmatur in Concilio Tridentino sess. 24. de refor. c. 1.

Ubi notandum est, quòd licèt Episcopalis status sit perfectior religioso, non tamen cadit sub præcepto, sicut voti impletio, proinde vovens religionem tenetur priùs votum implere, quàm eligatur Episcopus: quia non valet commutatio rei præcepta in non præceptam.

C. *POSTULASTIS ult. h. t. Honorius III. declarat, superiores Regulares cruce signatos posse ex voto adire terram sanctam, & secum ferre vigesimam debitam, si tamen erant utiles, verbo, exemplo, & consilio, & eorum Ecclesiæ non enormiter læderentur ex eorum absentia: positis tamen Vicariis. Notandum est, olim cùm peregrinationes Hierosolymitanæ susciperentur in subsidium terræ sanctæ licitum fuisse Prælatis emittere, & exequi illud votum inconsulto Pontifice. Hodie tamen requiritur necessariò Pontificis licentia.*

IN SEXTO.

C. *QUOD VOTUM unic. h. t. declarat Pontifex votum solemne, quod dirimit matrimonium contractum esse illud, quod fit per susceptionem Ordinis sacri, vel per professionem expressam, vel tacitam in aliqua religione approbata à sede Apostolica. Rursus declarat alia vota impedire quidem matrimonium contrahendum, non verò contractum, & talibus tantò graviorem esse pœnitentiam injungendam, quantò manifestiùs voverint ob scandalum. Rursus declarat, solemnitatem voti haberi ex sola constitutione Ecclesiæ. Hoc totum etiam statuitur jure novo in Concilio Tridentino* sess. 24. init. *Ex hoc textu colligitur, posse Ecclesiam inhabilitare habiles ad contrahendum. Rursus matrimonium fuisse institutum à Deo in paradyso terrestri ad prolem generandam ante peccatum, sed post peccatum fuisse institutum ad evitandam fornicationem. Rursus vinculum matrimonii consummati esse indissolubile; sed non consummati, posse dispensari a Papa. Rursus vota Ordinis sacri, & religionis esse paria quoad matrimonium futurum, non quoad præteritum, quia votum ordinis non dirimit sponsalia de præsenti; bene tamen votum religionis, quia Religiosus æquiparatur mortuo naturali, non verò clericus sæcularis.* Extravag. Joannis XXII. antiquæ concertationi.

IN SEPTIMO.

C. *LUBRICUM unic. h. t. declarat Pius V. eum, qui disciplina regularis institutum semel fuit professus extra solemne votum religionis debere obligari tribus substantialibus votis consilii evangelici, ut perpetuò liberiùs Deo famuletur, proinde statuit, ut omnes, & singuli Priores: singuli Præpositi, & alii præsidentes Generales, Provinciales, Conventuales, nec non Canonici, & fratres sancti Georgii in Alga Venetiarum, & Eremitarum S. Hieronymi, aliàs Beati Petri Pisarum, & omnium aliarum Congregationum, Ecclesiarum, domorum, & Conventuum in communi, & sub obedientia voluntaria, & extra votum solemne religionis viventes, quorum habitus à sæcularibus Presbyteris est distinctus, debeant etiam professionem regularem solemnem emittere.*

IN EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII.

C. *ANTIQUÆ unic. h. t. declarat Pontifex, quòd tametsi votum per susceptionem ordinis sacri solemnizatum impediat, & annullet matrimonium sequens, non tamen dissolvat matrimonium ante contractum, etiamsi ratum fuerit, & non consummatum. Rursus prohibet Pontifex, ne ullus in matrimonio rato præsumat accipere aliquem ordinem sacrum, nisi in casu, quo canones concedunt, seu si mulier ingrediatur religionem. Et contrafacientes non possunt in ordine suscepto ministrare, etiam post solutum matrimonium, nec possunt promoveri ad superiores ordines, nec ad aliquod officium, seu beneficium Ecclesiasticum, nisi fuerint ingressi religionem approbatam, in qua expressè, vel tacitè emiserint professionem: quia in tali casu Diœcesanus potest dispensare cum his in singulis præmissis, si non obstet aliud canonicum impedimentum. Rursus si quis post contractum matrimonium ante consummationem accipiat ordinem sacrum, monendus est ab Episcopo, ut ingrediatur religionem: quòd si noluerit ingredi, & mulier instet, est etiam per censuram Ecclesiasticam cogendus ad consummandum matrimonium. Ubi notat Glossa, non posse petere debitum ob votum castitatis annexum ordini sacro, quem suscepit. Hinc conjugatus etiam in matrimonio rato non potest accipere ordinem sacrum remanente uxore in sæculo, & votum continentiæ emittente.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quidnam sit votum, & quænam conditiones requirantur ad ipsum, & quæ ejus species.

1 VOtum communiter definitur esse *voluntaria, ac deliberata promissio facta Deo de aliquo meliori bono*, adeo ut ad votũ non sufficiat simplex propositum, quia hoc nullam inducit obligationem ad mortale: siquidem propositum est actus voluntatis, quo quis determinat promittere, vel quid aliud facere. Hinc tria requiruntur ad votum, scilicet deliberatio, propositum, & promissio, per quam perficitur ratio voti, cum ex sola deliberatione, aut proposito

sito non inducatur obligatio, nisi etiam accesserit promissio, quæ tametsi homini non possit fieri, nisi per verba, vel signa sensibilia exteriora; nihilominus Deo potest quis promittere per solam internam promissionem: & ratio discriminis est: quia homines non nisi per signa sensibilia, & externa possunt promissiones sibi factas cognoscere: Deus autem cùm sit scrutator cordium omnes intuetur hominis cogitationes: quapropter in voto facto Deo sufficit promissio interior, & mentalis, qualis reperitur in suscipiente ordines sacros, quibus ex Ecclesiæ intentione, ac instituto annexum est solemne votum castitatis. Quòd ad votum requiratur deliberatio, ac perfecta animadversio ejus quod fit, ex eo liquet, quia talis deliberatio sufficit, ut quis se tradat diabolo: ergo etiam sufficiet ad se obligandum Deo: sin autem dubitetur, an votum fuerit emissum ex sufficienti deliberatione, judicandum est in favorem voti, quod constat fuisse emissum, proinde votum inducit obligationem, quia possessio stat pro voto.

2 Quòd si dubium versetur circa ipsum votum, an fuerit emissum tunc præsumitur non fuisse emissum, quia in dubio melior est conditio possidentis *c. in pari de R. J. in 6*, fuit enim dubitans prius in possessione suæ libertatis, qua non constat, eum privatum esse: hinc valet regula in dubio non esse obligationem inducendam, ut notant Zœsius 1. *ad tit. decret. de voto num. 50*. Suarez. *lib. 4. de vot. c. 5*. neque obstat, quod in dubio *tutior via sit tenenda*, quia regula hæc plerumque est tantùm de consilio, non de præcepto, nisi quis in dubio practico perseveraret, neque ad ejus depositionem posset se resolvere; tunc enim non liceret agere cum tali conscientia practicè dubia. Rursus in dubio de irregularitate orta ex homicidio, quando scilicet homicidium est certum, & tantùm culpa incerta, jussit subinde Pontifex tutiorem viam eligi, & abstinendum ab Ordinibus *c. ad audientiam 3. & c. penult. de homicid.*

3 Promissio requisita ad votum, ut valida sit debet esse primò deliberata, secundò libera, tertiò facta cum intentione se obligandi, quartò de re grata promissario, quintò ut promissor sit sui compos, suique juris, possitque se obligare: ad id autem ut sit deliberata non est necessaria longa mentis meditatio, sed sufficit perfecta quædam animadversio illius, quod quis agit: est autem hæc animadversio perfecta, si talis sit, ut in materia peccaminosa sufficiat ad peccandum lethaliter, & in materia moraliter bona ad promendum actum meritorium, ut notat Sotus *lib. 7. de justit. q. 1. art. 2.* unde hæc animadversio sufficiens ad perfectam deliberationem potest etiam brevissimo tempore fieri. Neque obstat, quòd deliberantem statim pœniteat suæ deliberationis, quia exinde non infertur, quòd defuerit perfecta animadversio: sed quia mutata postea fuit aliqua circumstantia, quâ ratione plures contractus ineunt civiles, quos postea facti pœnitet. Cæterum hæc perfecta animadversio sive fiat brevissimo tempore, sive diuturniori, est semper promissioni validæ necessaria, quia cùm promissio sit veluti lex, quam sibi quis sponte imponit; nemo censetur sibi legem imponere, nec se obligare, nisi plenè advertat quid agat, & qualem in se contrahat obligationem: quapropter si quis ex quadam tantùm consuetudine, vel ex subito aliquo animi motu absque alia mentis consideratione voveret, non obligaretur, ut nec etiam si tantùm semiplena præcederet advertentia. Neque obstat, quòd possit quis cum semiplena advertentia peccare venialiter, proinde etiam contrahere obligationem, quæ saltem sub veniali liget.

Nam id non sequitur, est enim discrimen inter peccatum, & vinculum promissionis: siquidem promissio non inducit vinculum, quando vi, vel fraude extorquetur, & tamen vis, & fraus adhibita non excusant peccatum. Præterea promissio debet esse directè volita, & acceptа; & ad peccatum sufficit etiam voluntarium indirectum, ac interpretativum. Demum quia peccatum etiam contrahitur per solam negligentiam in debito potentiarum usu, imò nonnunquam per solam omissionem, & tamen hæc non sufficiunt ad inducendum vinculũ promissionis: sed requiritur actus positivus, & directus. Tum quia modus operandi ex semiplena advertentia est imperfectus, oriturque ex peccato, adeo ut per se potius sit dignus vituperatione, quàm laude: siquidem homo cùm sit rationis compos, tenetur perfectè attendere, qualis res sit, priusquam illam acceptet, ne postea facti ipsum pœniteat. 4

Quamobrem licet ad violandam voti obligationem sufficiat imperfecta advertentia; non ita ad voti vinculum invehendum. Illa autem advertentia dicitur imperfecta secundùm præsens institutum, qua nonnisi confusè, perfunctoriè tenuiter, ac obscurè quis considerat quid hic, & nunc agat, eò quia distrahatur ad alia, quæ non sinunt, rem se offerre animo semiplenè advertenti, qualis in se est; proinde si antequam plenius, & clariùs promittens eam introspiciat, voveat, non censetur obligari, eò quia potiùs per ignorantiam videatur promisisse, cùm rem promissam non apprehenderit formaliter, nec quidquam tunc ei occurrerit, à quo ad pleniorem considerationem excitaretur: hinc est quod post factam sponsionem pleniùs advertens miretur se promisisse, & ipsum pœniteat factæ promissionis. 5

Debet itidem promissio esse spontanea, seu non metu, non vi, non dolo injustè extorta. Metus alius est gravis; qui virum constantem percellit: alius levis, qui non cadit in virum constantem, alius qui justè incutitur; & alius qui injustè: rursus alius qui incutitur ad extorquendum votum, & alius, qui ex alia causa provenit. Communiter docent, metum gravem injustè incussum ad votum exterquendum impedire voti obligationem; illúdque irritum facere, quia in iis, quæ ad statum, votorúmque obligationem pertinent, homo debet esse sui juris, ac arbitrii, adeo ut non debeat ab ulla causa extrinseca adigi ad se obligandum. Rursus debet hic metus injustè incuti, quia hic propriè libertati adversatur, ut causa extrinsecùs compellens: quapropter si metus justè incutitur, votum non irritat, sicut nec alios contractus civiles, nec ma- 6

trii

trimonium: hinc si maritus uxori in adulterio deprehensæ privata authoritate necem minetur, nisi monasterium ingrediatur, si ex tali metu uxor emittat professionem, hæc est invalida, quia extorta metu injustè irrogato. Quòd si maritus tantùm minetur accusationem apud judicem, dignamque punitionem, tunc professio esset valida, quia maritus poterat talem timorem incutere.

7 Nihilominus plures Canonistæ præsertim Covarruvias *in 4. p. 2. c. 3. §. 5. num. 7.* Felinus, & alii censent, metum gravem etiam justè incussum irritam reddere religiosam professionem, ut etiam invalidum matrimonium, eò quia hæc duo exigant summam libertatem, quæ etiam tollitur per gravem metum justè incussum. Alii etiam in ea sunt opinione, ut censeant metum justè incussum authoritate privata irritare professionem, & matrimonium; non ita si incutiatur à lege, vel judice exequente præscriptum legis.

8 Verum communior, & probabilior sententia est, metum non irritare votum, nec matrimonium, quando malum, quod proponitur, potest justè inferri, quia metus tunc justè incutitur: quando enim metus justè incutitur ob crimen, censetur oriri ab intrinseco, scilicet à propria voluntate, & natura delicti; & qui votum proponit, potiùs censetur metum auferre, quàm inferre; eò quia viam ostendat evadendi malum imminens. Hinc hujusmodi metus non rescindit cæteros civiles contractus, proinde nec votum, aut matrimonium; cùm non requiratur major libertas ad naturam voti, & matrimonii, quam ad alios contractus: quamvis, ut votum, & matrimonium conventiori modo fiant, majorem exigant libertatem ob vinculi insolubilitatem, & grave onus, quod secum trahunt.

9 Præterea debet promissio fieri cum intentione se obligandi, quia actus agentium ex intentione non operantur nisi juxta mensuram intentionis, adeo ut non ultra se extendant, quàm ipsa intentio, à qua totam vim suam hauriunt: sicut lex non habet vim nisi juxta intentionem legislatoris; ita neque promissio, quæ habetur tanquam lex, vim habet nisi juxta intentionem promittentis; & sicut potestas superioris non inducit obligationem in subdito, nisi applicetur à voluntate ad illam mediante præcepto causandam: ita jus, quod quisque in se habet, non infert obligationem mediante promissione, nisi quis intendat eam inferre. Non tamen est necesse, quòd hæc intentio sit formalis, & explicita; sufficit enim implicita, adeo ut sciens, & volens liberè voveat; & in dubio semper præsumitur intentio, cùm hæc ex communi gentium usu semper conjungatur cum forma promissoria. An verò si quis intendat vovere, & tamen interius nolit se obligare, [y]votum suum tunc sortiatur valorem, Sotus *lib. 7. q. 1. art. 2.* censet, tale votum adhuc fore validum, eò quia obligatio perinde oriatur ex voto, ac effectus necessarius à sua causa naturali; & sicuti posito igne non potest impediri, quin emittat calorem, cùm hic necessariò dimanet ab igne; ita eo ipso, quòd quis vovet, non potest non se obligare, cùm obligatio necessariò oriatur à voto. Nihilominus contraria sententia censetur probabilior, quam docent Navarr. *c. 12. num. 27.* Glossa *in c. litteraturam 3. de voto, & voti redemptione*, & alii, quia quoties actui opponitur aliqua conditio, quæ est contra ejus substantiam, ille actus est irritus, eò quia contradicit ipsi actui, ut si quis diceret, se velle rem aliquam donare alteri, ita tamen, ut pro nullo eventu velit ejus dominio carere: similiter si mulier ita viro nuberet, ut nollet obligari ad reddendum debitum, quia tunc destruitur substantia actus: ita à pari, qui vult vovere sine animo se obligandi saltem tacitè, non ponit votum, de cujus substantia est inducere obligationem.

Hinc vovens cum expressa intentione se non obligandi, reverà non intendit vovere, sed tantùm externa verborum specie simulare votum: imò cùm dicit voveo, mentitur, quia vovere, perinde est, ac se obligare, & si non habeat animum se obligandi, loquitur contra mentem, proinde mentitur. Quòd si censeat, se posse vovere absque obligatione, tunc fallitur, quia non intelligit, quænam sit natura voti, proinde talis actus non inducit obligationem, quia procedit ex errore, qui versatur circa substantiam actûs: actus enim agentium per intellectum non operantur ultra eorundem intentionem. Unde obligatio tunc tantùm oritur necessariò à voto, perinde ac calor ab igne, & alius effectus naturalis à causa necessaria, ut argumentabatur Sotus; quando votum est verum votum: quoties autem vovens non intendit se obligare, tunc votum non est verum, sed tantùm quædam simulatio voti, proinde nullam potest obligationem invehere, quia animus interior se non obligandi est contra substantiam voti. 10

Quòd si quis intenderet vovere juxta naturam voti, & nil cogitaret de obligatione, tunc implicitè etiam contraheret obligationem, quia hæc includitur implicitè in natura voti: & quia vovens intendit explicitè vovere juxta naturam voti, ideo implicitè intenderet etiam illam obligationem comprehensam in natura voti, cùm non haberet animum explicitum contrarium: secus si vovens consideraret obligationem, quæ inducitur per votum, & non intenderet se obligare, verè non voveret, sed tantùm simulatè, quia animus in hoc secundo casu contradicit interiùs obligationi, & quidem expressè, proinde non potest censeri implicita voluntas se obligandi; quia adest expressa voluntas resistens obligationi: quando verò animus voventis interius non contradicit obligationi, & vovens intendit vovere juxta naturam voti, tunc implicitè intendit se obligare, cùm talis obligatio includatur implicitè in ipsa natura voti. 11

Quòd si vovens ita voveret, ut non haberet animum implendi votum, plures censent, voventem nec tunc obligari voto, eò quia ad validitatem voti præter deliberationem, & promissionem requiritur etiam propositum voluntatis, non solùm vovendi, sed etiam exequendi votum

votum emissum, idque ex eo etiam evincunt, quia promittere significat promittentem facturum, quod promisit: unde qui vovet cum animo non implendi votum, non verè, sed fictè promittit, proinde nullam contrahit obligationem. Tum quia si Petrus promitteret Paulo suum equum, & illi diceret, se non habere animum implendi promissum, videretur potiùs Paulo illudere, quàm promittere. Nihilominus contraria sententia probabilior est, & communior: quia si quis juret se alteri daturum suum equum, tenetur ei equum dare, quamvis, quando juravit, non habuerit animum dandi illi equum: eò quia in juramento promissorio inducitur obligatio, & tale juramentum significat jurantem habere animum implendi juramentum: atqui hæc obligatio non minus includitur in voto, quàm in juramento promissorio, votum enim ex natura sua obligationem invehit, & significat voventem se obligare: quamobrem si non obstante nolitione implendi juramentum, & mendacio, adhuc juramentum promissorium inducit obligationem; etiam votum non obstante animo illud non adimplendi inducet obligationem.

13 Tum quia potest quis aliquid validè alteri donare, tametsi non habeat animum tradendi, proinde poterit etiam quis validè promittere, licèt interim careat animo standi promisso. Tum quia si quis in aliquo ordine militari voveret castitatem sine proposito eam servandi, adhuc tale votum esset validum, & illo mediante vovens se Deo obligaret, & non servando castitatem committeret sacrilegium. Demum sicut de ratione promissionis non est, ut tradatur res illa, quæ promittitur, sed solùm ut detur jus saltem remotum ad illam: ita neque de ratione ejusdem promissionis est, ut promittens habeat animum præstandi rem promissam, sed sufficit, si habeat animum conferendi jus promissario ad exigendam rem promissam.

14 Quamobrem ut docet D. Thomas propositum non solùm se obligandi, sed etiam exequendi promissum requiritur, ut promissio ritè, & absque peccato fiat; non verò ita, ut sine tali proposito exequendi promissum promissio sit nulla. Ad aliud, quod addebatur, quòd promittere, perinde sit, ac promittentem significare, se facturum quod promittit, respondetur, hanc significationem non esse de essentia promissionis, proinde quamvis vera non sit, non tamen promissio destituitur propria essentia: est enim de ratione promissionis significare, quòd promittens se obliget, & transferat in promissarium jus aliquod saltem remotum ad rem promissam. Ad aliud, quod addebatur de illo, qui promittens adderet, se non habere animum implendi promissum, respondetur, talem tunc per jocum tantùm, & non seriò promittere, nec intendere se obligare, quòd esset promissario illudere: quòd si constaret, eum seriò promisisse, ac voluisse se obligare, posset tunc compelli ad implendum promissum, non obstante quòd addiderit, se non habere animum implendi promissum, quia hæc verba haberentur tanquam jocosa.

Aliæ conditiones requisitæ ad validitatem promissionis, seu voti sunt, ut res promissa sit promissario grata, quia promittere alicui quod illi displicet, non est promittere, sed minari, ut si herus diceret famulo detrectanti parere, promitto tibi fustem, & baculum, quo egregiè à me verberaberis, hæc non esset promissio, quia verbera non sunt grata famulo. Ultima conditio etiam est, ut promissor sit sui juris, ac possit se obligare: hinc mente capti, & amentes si voveant, quando sunt destituti usu rationis tale votum est nullum, cùm non sint sui compotes; secus si voveant, tunc quando habent dilucida intervalla, ac sufficientem deliberationem circa votum, validè possunt vovere. 15

Votum multipliciter dividitur, in reale, personale, & mixtum. Votum reale dicitur, quo promittitur pecunia, vel aliquid pecuniâ æstimabile, quod non sit actio hominis voventis. Personale quo Deo promittitur aliqua actio ipsius personæ voventis, vel aliqua omissio actûs pravi. Mixtum, quod includit, seu participat de voto personali, & reali, estque quod præter hominis actionem includit reales sumptus, cujusmodi esset votum peregrinationis ad limina Apostolorum, vel ad domum Lauretanam cum intentione offerendi ibi aliquid. Secundò bipartitur in temporale, & perpetuum; illud est, quod durat ad tempus, ut si quis voveat continentiam per annum integrum. Perpetuum, quod durat usque ad mortem, cujusmodi sunt vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ in Religiosis. Tertiò dividitur etiam in solemne, & simplex: illud est, quod ab Ecclesia cum quibusdam solemnitatibus, seu cæremoniis publicis acceptatur; & voventem immutabiliter, & in perpetuum obligat (seclusa dispensatione Pontificia) & etiam reddit voventem inhabilem ad contrahendum matrimonium, & ad acquirenda, ac retinenda rerum dominia. 16

Votum simplex est omne aliud, quod talem solemnitatem, & vim non habet, imò neque reddit inhabilem voventem ad matrimonium, vel dominium bonorum sive publicè, sive privatim emittatur, ut constat ex *c. quod votum unic. h. t. in 6.* ubi dicitur, quòd votum solemne dirimens matrimonium deinde contractum, sit illud, quod fit per susceptionem Ordinis sacri, vel per professionem expressam, vel tacitam in aliqua religione approbata à sede Apostolica: alia verò vota impediunt quidem matrimonium contrahendum, non verò contractum dirimunt: & talibus tantò gravior pœnitentia est injungenda, quantò manifestius voverint ob scandalum, & exemplum. Ubi notat Glossa, Ecclesiam posse inhabilitare habiles ad contrahendum, ut etiam habilitare inhabiles: & quia solemnitates votorum sunt inventæ ex sola institutione Ecclesiæ: ideo hæc per votum solemne dirimit matrimonium, deinde contractum. Fuit enim matrimonium institutum à Deo in Paradiso terrestri ante peccatum ad prolem generandam, & humani generis propagationem; sed post peccatum fuit institutum ad evitandam fornicationem. Rursus si matrimonium fuerit consummatum ejus vinculum est indissolubile, 17

adoe

adeo ut Papa non possit illud dissolvere. Potest tamen contrahentes inhabiles reddere, ne contrahant, & hoc pacto inducere impedimentum dirimens matrimonium, si postea contrahatur, quo pacto etiam quilibet Ordo sacer ex institutione Ecclesiæ habet annexum solemne votum castitatis, ratione cujus matrimonium postea contractum irritatur.

Juvat tamen hic animadvertere, quòd quando vota simplicia dicuntur non habere vim dirimendi matrimonium póstea contractum, id verum fuit jure antiquo tempore Bonifacii IIX. qui talem constitutionem edidit: siquidem Gregorius XIII. anno 1584. aliam edidit Bullam, quâ declaravit, omnes, qui vota simplicia religionis in societate JESU ediderunt, inhabiles esse ad contrahendum matrimoniũ, quamdiu talia vota durant, ut statuitur in dicta Bulla, cui initium est: *Ascendente Domino*. Unde nunc votum solemne, & simplex sunt prorsus ejusdem speciei, & sola extrinseca differentia accidentali videntur inter se differre: quia solemnitates fuerunt voto adjectæ ab Ecclesia, quæ naturam non immutat, sed potiùs vim eidem addit, quapropter votum solemne magis obligat ex institutione Ecclesiæ. Præterea traditio voventis, & acceptatio P:æ'atorum, quæ sunt solemnitates voti, sunt differentiæ accidentales in voto, & solo jure canonico inductæ, adeo ut non constituant specificam, ac solemnem voti differentiam. Hinc fit, quod peccata contra votum simplex, & solemne ejusdem sint speciei, quia specifica actuum differentia desumitur ex objecto; & quia idem est utriusque voti objectum, scilicet ipsa continentia; erunt etiam actus contra utrumque votum simplex, & solemne ejusdem speciei, licèt peccatum contra votum so-
19 lemne sit gravius ratione perfectioris status.

An verò de ratione voti solemnis sint verba? Respondetur negativè, quia nullibi in jure reperitur quòd vota solemnia sint emittenda per verba, quapropter sufficit, si emittantur per signa, vel nutus indicantes animum voventis: hinc professio religiosa potest fieri nutibus, vel scripto: & matrimonium potest etiam per solos nutus contrahi. Imò potest votum solemne fieri per Procuratorem, quilibet enim actus potest per Procuratorem peragi, nisi sit à jure expresse prohibitus *c. potest quis de reg. jur. in 6.* & professio votorum solemnium nullibi in jure canonico excipitur. Tum quia matrimonium tametsi Sacramentum sit, ac vinculum indissolubile, etiam nunc post Concilium Tridentinum potest fieri per Procuratorem, proinde etiam professio religiosa si concurrant quinque conditiones, quarum prima est ut Procurator habeat speciale mandatum ad emittendam professionem. Secunda ut sit mandatum ad emittendam professionem in tali determinata religione. Tertia ut Procurator per se ipsum exequatur mandatum, adeo ut non possit alium substituere. Quarta ut tempore, quo Procurator profitetur, non sit revocata potestas. Quinta ut constitutio Procuratoris non sit metu gravi extorta.

20 Dantur, & aliæ species votorum: aliud enim est expressum, & aliud tacitum; illud verbis dissertis exprimitur; hoc censetur tunc fieri, quando quis voluntariè aliquid agit, cui est necessariò votum annexum; vel supponitur, ut contingit in suscipientibus Ordines sacros, quibus est annexum votum castitatis, eò enim ipso quòd clericus suscipit Ordinem sacrum, tametsi nil cogitet de voto castitatis, tacitè castitatẽ vovet; eò quia hoc votũ sit annexũ Ordini sacro.

Rursus aliud est votum absolutum, & aliud 21
conditionatum; illud emittitur absolutè ex affectu rei, quæ vovetur; conditionatum mediante positione alicujus conditionis: & hoc est discrimen inter votum absolutum, & conditionale, quòd illud statim obligat positis circumstantiis, pro quibus fit; secus conditionatum, tunc tantum incipit obligare, quando ponitur, seu impletur conditio: imò probabile est non obligare, quamvis conditio ex culpa voventis non ponatur; quia vovens non censetur se voluisse obligare, nisi posita tali conditione: unde quocunque ex capite non ponatur, votum non inducit obligationem, ut docet Suarez *de relig. tom. 2. lib. 4. c. 17. num.* 21. hinc qui vovet religionem sub hac conditione; si per annum abstineat à fornicatione, si ab illa non abstineat sive ex malitia, sive ex prava intentione, non tenetur onus suscipere religionis, quamvis fortassis peccet, contra religionem. Pari pacto, qui sub conditione si sanitatem recuperet infra mensem vovet religionem, si postea illam non recuperet ex propria culpa, quia intemperanter vixerit, non tenetur ad votum.

Alii tamen, & forsan probabiliùs asserunt, 22
voventem tunc teneri ad votum si studiò apponat impedimentum, ne conditio purificetur; quia id perinde esset ac retrocedere à voto, antea emisso; nisi fortassis, quando illud emisit, etiam intendisset hanc aliam conditionem: & si ego non impediã impletionẽ voti, tunc enim quamvis ex propria malitia impediret positionẽ conditionis, non obligaretur ad votum, quia hoc non potest obligare ultra mensuram intentionis voventis.

Datur etiam aliud votum, quod dicitur 23
pœnale, quo quis aliquid promittit sub pœna subeunda; ut *si lusero, voveo elargiri pauperibus in eleemosynam unum aureum*: & hoc votum tunc obligat ad pœnam, quando scienter, & culpabiliter violatur. Qui enim vovet, non ludere sub pœna decem florenorum, & postea voti immemor, vel etiam memor, sed immemor pœnæ ludit, non tenetur ad pœnam sibi impositam subeundam, quia naturalis oblivio æquiparatur ignorantiæ invincibili, quæ excusat a pœna; quamvis sit ignorantia solius pœnæ. Quòd si votum culpabiliter violaretur, putârim teneri voventem ad pœnam subeundam, quia pœna est accessoria actui, pro quo vovetur: hinc sicut vovens non ludere, quoties ludit, toties frangit votum, ita vovens solvere decem florenos si ludat, obligat se ad illos solvendos quoties ludit.

An verò votum pœnale obliget, pro sola 24
prima transgressione ad pœnam? Respondetur negativè, qui enim absolutè vovit se non blas-

phematurum sub pœna dandi decem florenos pauperibus, non pro sola prima vice obligatur, sed semper quando blasphemat, quia cùm pœna sit accessoria tali actui tanquam principali, debet ejus naturam sequi: præterea cùm utrumque votum sit æquè indeterminatum ad primam, vel secundam, aut tertiam vicem, aut semper deberet obligare, aut nunquam.

25 Quòd si pœna esset gravissima, & ex illis, quæ non solent iterari, ut pœna subeundi onus religionis, peregrinationis Jerosolymitanæ, tunc pro sola prima transgressione se obligaret, si non constaret de alia expressa voventis intentione, sic enim in mitiorem partem interpretatur votum. Secus esset, si pœna foret mediocris, ut notat Sanchez *lib. 4. moral. c. 22. num. 21.* Sed si pensatis omnibus circumstantiis vovens hæreat dubius, an promiserit solvere pœnam sibi injunctam quoties votum violat, probabile esse censet Layman *lib. 4. tract. 4. c. 5. num 4.* obligare tantùm pro prima vice, eò quia in dubiis de obligatione voti mitior, ac benignior pars est eligenda. Sed putârim, hoc tantum procedere, si vovens tantùm hæreat dubius de vicibus; alioquin si simpliciter vovit, se non blasphematurum sub pœna solvendi decem florenos pauperibus, tunc votum non est de vicibus, sed de ipsa blasphemia, ad quam ex voto sequitur, ut accessoria pœna, quæ proinde toties solvenda est, quoties ponitur suum principale, seu ipsa blasphemia.

§. II.

De materia cadente sub votum, ejúsque obligatione.

UT aliquid sit materia voti, tres requiruntur conditiones, quarum prima est, ut sit in nostra potestate. Secunda, ut sit bona moraliter. Tertia, ut sit melior, quàm oppositum. Si enim non fuerit in nostra potestate, non possumus eam promittere alteri: sicut quod non est in nostra potestate non possumus de illo disponere, ita nec possumus de illo quidquam promittere: stultè enim quis promitteret alteri, quod ut fieret, vel non fieret, ab ipso non dependeret. Hinc votum de nunquam peccando venialiter nullum sortitur valorem, eò quia cum auxiliis ordinariis non est in nostra potestate vitare semper omnia peccata venialia. Quòd si vovens intenderet se obligare ad vitanda omnia venialia non absolutè, sed quantum divina gratiâ consequi posset, & humana pateretur infirmitas: tunc votum validum esset, quemadmodum qui vovit jejunare totum annum, tenetur jejunare omnibus diebus, quibus potest, tametsi totum annum explere non posset. Si quis tamen voveret se nunquam peccaturum mortiferè, votum esset validum, quia mediante divino auxilio possumus omne peccatum mortiferum per totam vitam cavere. An verò quando votum non potest integrè impleri, vovens teneatur ad reliquum, quod superest? Respondetur cum distinctione; si vovens habuit intentionem se obligandi etiam ad partem in eventu, quo non posset totum præstare, tunc teneretur ad reliquum, quod potest implere: ratio est, quia votum obligat juxta intentionem voventis.

Quòd si vovens hæreat dubius, an habuerit talem intentionem adimplendi partem, si non possit totum, tunc consideranda est conditio rei, ad quam se obligavit. In dubio obligatio debet interpretari juxta conditionem objecti: quia ubi non constat de intentione voventis, non potest certa regula tradi. Quamobrem si res talis sit, ut obligatio ad illam ex consuetudine inolita dividi soleat, vovens tenetur ad partem, si non potest totum præstare: Quòd si res non soleat more recepto dividi, tunc vovens si non possit totum præstare, nec tenetur ad partem, cùm hæc non dividatur à toto. Hinc quia dies jejunii solent per annum dividi, si quis voveat jejunium per totum annum, quamvis ex aliquo impedimento, vel infirmitate non possit jejunare, nisi per mediam, vel etiam tertiam partem anni, tenetur illam jejunare; quia hæc obligatio solet dividi, ut liquet in obligatione jejunii quodragesimalis imposita ab Ecclesia.

Secus qui vovit jejunare die mercurii, & non potest abstinere à carnibus, vel à jentaculo, non tenetur noctè abstinere à cœna, eò quia hæ obligationes cùm jejunio sunt connexæ, & non solent separari: unde quoties obligatio est dividua, si vovens non possit totum præstare, tenetur illam partem, quam potest. Id etiam procedit de votis, quibus apponitur aliqua circumstantia mala, vel indifferens, ac impossibilis; si enim intentio voventis fuit, ita adhærere tali circumstantiæ, ut illâ ablatâ non vovisset, tunc votum est irritum, quòd si non constet de animo, nec probabilis sit de illo conjectura; tunc præsumitur, voventem noluisse adhærere tali circumstantiæ, utpote alienæ à voti objecto, quia juxta *regul. jur.* 37. utile non debet per inutile vitiari.

Secunda conditio est, ut materia cadens sub votum sit res moraliter bona, quia, quòd promittitur debet esse gratum promissario: alioquin si ipsi displiceret, non esset promissio, sed potiùs minatio, & Deo nil est gratum, nisi quod est bonum, seu honestum, non tantùm positivè, sed etiam negativè, cujusmodi est operis abstinentia, jejunium, paupertas, castitas, quibus vovetur abstinentia ab aliquibus actibus: & quia res externæ non cadunt sub votum, nisi quatenus subsunt actionibus, vel omissionibus nostris liberis, sequitur, votum immediatè versari circa nostras, actiones, vel omissiones. Debet igitur materia voti esse honesta, quæ Deo placeat, quapropter opus ex se malum nequit esse materia voti, & tale fuit votum Jephte saltem implicitè, quando vovit offerre in holocaustum, quidquid primum ei obviaret revertenti à victoria, ut narratur Judicum 11. cùm enim ei primùm obviâsset filia ex vi voti emissi eam obtulit in sacrificium, ut communiter docent Patres, quamvis nõ desint plures doctores, qui asserant, Jephte non obtulisse filiam occisione corporali, sed tantùm civili, eam ab hominum commercio excludendo. Quòd si materia voti sit partim honesta, partim indifferens, vel etiam turpis, validum

lidum est votum quoad partem honestam, si separari possit ab indifferenti, vel turpi, quia ex *dict. reg. jur.* 37. utile per inutile non vitiatur.

Id tamen procedit, si vovens non promiserit rem bonam, vel malam per modum unius, quia tunc ad neutram partem teneretur. Opus merè indifferens dicitur, quod non habet rationem honesti, nec pravi, nec cadit sub votum: quia Deo non magis est acceptum illud fieri, quam omitti; & votum debet esse de re magis Deo accepta, quam ejus oppositum.

Concurrentibus tamen nonnullis circumstantiis potest etiam res indifferens esse materia voti. Primò si adsit bonus finis. Secundò si res indifferens, quæ non habet rationem honesti, nec pravi, conducat, & inserviat ad talem bonum finem. Tertiò si in voto rei indifferentis finis honestus intendatur ab ipso vovente. Quartò si finis honestus, ob quem res indifferens fuit Deo promissa nondum cessaverit, ut notat Sanchez *lib. 4. c. 7.*

Qui verò dubius hæret, an res promissa per votum sit indifferens, vel bona, tenetur votum implere, quia tunc possessio stat pro voto, & in dubiis jus præsumit pro valore actus, quòd si vovens habeat opinionem probabilem de indifferentia rei promissæ, potest eam sequi. Non ita si vovens dubitet, an materia voti licita sit, vel illicita, quia tunc vovens se exponeret periculo peccandi, cùm possit contingere, ut res illa promissa revera sit illicita, ac mala. Tum quia non licet operari cum conscientia practicè dubia de turpitudine actûs.

Votum tamen rei bonæ, si fiat ob finem indifferentem, vel etiam ad obtinenda bona temporalia, validum est, quia res Deo promissa est bona, eique grata. Si quis verò voveret opus bonum ob finem malum, ut esset votum dandi eleemosynam puellæ pauperi ad extorquendum ejus consensum ad turpia, esset votum irritum, quia dare ob hunc finem est per se malum. Secus si quis voveat aliquid quod non sit peccatum, eo modo, quo intendit illud exequi, votum valet, quamvis ex pravo fine vovens illud voveret, ut si ex ambitione Prælaturæ voveret ingredi monasterium, quia tunc votum est de ingressu in monasterium absolutè, & illa circumstantia ambitionis, se habet per accidens, nec ob illam executio voti est peccatum. Juvat observare, dupliciter posse aliquem vovere opus bonum ob malum finem. Primò ut finis pravus non solùm sit finis voti, sed etiam ipsius operis, quod vovetur; & tunc votum est irritum, ut si quis voveat eleemosynam, ut possit actus turpes exercere, vel vindictam de suo inimico obtinere: tunc enim elargitio hujus eleemosynæ fit ob pravum finem, scilicet ad petendum auxilium à Deo ad exercendum malum, & peccatum, quæ petitio peccaminosa est, & blasphemiam continet.

Secundò potest quis ita vovere, ut malus finis tantùm sit finis voti, vel potiùs applicationis voluntatis ad vovendum, ut si Rusticus profiteretur in religione, ut lautiùs ibi viveret: tunc enim lautè vivere non est finis castitatis, paupertatis, & obedientiæ, quæ tria vota promittuntur absolutè servanda, & lautè vivere, est quid per accidens, quapropter talis professio est valida, & tantùm est peccaminosa ratione circumstantiæ adjectæ, seu ex causa impulsiva prava, quæ fuit lautiùs vivere; per se enim professio religiosa est absolutè bona, & honesta, & ejus executio sancta, si accidentaliter non deturpetur à fine operantis, seu profitentis. Quòd si finis operantis, seu voventis non sit pravus, tametsi conjungatur operi pravo, votum est validum, ut si quis voveat Deo dare pauperibus centum aureos, si ex duello salvus evaserit; quamvis duellum inire sit opus pravum, & votum dandi pauperibus centum aureos illi nectatur, tanquam medium ad obtinendum finem evasionis; si evadat tenetur votum adimplere, quia finis talis voti non est pravus, evadere enim periculum vitæ non est quid malum, benè tamen ipsum duellum; & finis dandi talem eleemosynam, non est duellum, sed est evasio ab eodem.

Sin autem opus, quod ante emissum votum erat indifferens, postea fiat bonum, ut si Petrus voverit abstinere perpetuo a fraternis ædibus ob aliquam offensionem in fratrem, & postea contingat ibi habitare aliquos, quorum consuetudo foret voventi noxia, ac propterea abstinentia ab eorundem consuetudine esset illi bona, votum foret, validum? Respondetur negativè, quia ab initio fuit irritum, proinde non validatur, per hoc quòd mutetur aliqua circumstantia. Tum quia vovens non promisit Deo, quod erat ipsi gratum, sed ut se in vindictam fratris confirmaret in proposito non bono, & *ex regul. jur. 18. non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit*, non ita contingeret, si intuitu alicujus boni, ab initio quis voveret, & postea ob aliquam accedentem circumstantiam ratio illa boni mutaretur in aliam, quia tunc manet obligatio voti, quamvis res promissa bonitatem induat alterius speciei; quia res vovetur absolutè, quatenus est Deo grata, non verò præcisè, ut hanc, vel illam habet speciem bonitatis.

Tertia conditio est, ut quod vovetur, sit de meliori bono, quod non ita est intelligendum, ut quod vovetur debeat semper esse optimum, sed ut sit melius, quàm ejus oppositum, idque deducitur ex præcedentibus conditionibus, quia materia voti debet esse aliquid Deo gratum, & illud est Deo gratum, quod melius est, quàm ejus oppositum. Hinc votum nubendi non tenet, quia matrimonium impedit cœlibatum, qui est majus bonum. Posset tamen esse validum, si alicui ob proclivitatem in Venerem cœlibatus esset servatu quasi moraliter impossibilis. Qua ratione censent aliqui, votum castitatis factum a valde proclivi in venerem non esse validum, eò quia huic matrimonium esset salubrius, siquidem esset illi impedimento ne laberetur in peccata. Verùm putârim consultiùs fore petere dispensationem ab Episcopo, vel ut volunt alii à summo Pontifice. Sequitur etiam, omnia illa vota, quæ solent nonnunquam emitti de non mutuando, de non dando eleemosynas, de non subeundo onus religionis, de non suscipiendis Ordinibus sacris, non esse va-

 lida

lida, eò quia eorum contraria, sunt meliora, & Deo gratiora; si quis verò voveret ob charitatem ducere aliquam puellam nobilem, sed pauperculam, ac versantē in periculo, votum ratione finis esset de re bona, & grata Deo, proinde votum suum sortiretur valorem; sin verò vovens talem voluntatem deponeret, per emissum votum non obligaretur ad ducendam aliam in matrimonium, quia absolutè melius est nullam ducere. Eatenus bonum fuit velle ducere puellam pauperculā, quia finis voventis fuit exercere actum charitatis propter Deum, & liberare puellam à periculis offendendi Deum. Si quis verò voveret se ampliùs non voturum, tale votum foret etiam irritum, eò quia absolutè sit melius vovere, quàm non vovere, & non vovere pugnat cum Dei consilio, est enim votum actus consilii evangelici, & religionis.

12 Si quis tamen voveret, se non ampliùs voturum, nisi in scriptis, vel coram certis personis, vel nonnisi petito consilio Confessarii, tunc votum esset validum, quia non retrahitur vovens per adjectas circumstantias ab opere consilii; sed potiùs illas adjicit, ut imposterum sibi caveat, ne votum temerè emittat, quod non est contra, sed juxta divinum consilium, & est actus virtutis prudentiæ: quòd si memor hujus voti, nihilominus voveat non servatis præfatis circumstantiis, adhuc votum foret validum, quia esset de materia licita capaci obligationis, & quamvis vovens malè voveat; nihilominus votum semel emissum tenet, quia per prius votum non se reddit inhabilem, nec privavit se potestate aliter vovendi rem Deo gratam: sed tantùm se obligavit ad non vovendum nisi servatis prædictis circumstantiis, & eo ipso, quòd memor illarum adhuc vovet, intendit independenter ab iisdem hoc secundum votum velle emittere.

13 Quòd si immemor prioris voti, & circumstantiarum emitteret posterius non servatis conditionibus, quas voverat servare, tunc votum secundum emissum cum oblivione talium circumstantiarum est irritum; quia per prius votum habuit expressam intentionem ad non se obligandum imposterum per ullum aliud votum, nisi servatis illis circumstantiis, ut docet Sanchez. *lib. 4. moral. c. 8. num. 17.* Votum etiam non petendi dispensationem, commutationem circa votum jam emissum juxta probabiliorem sententiam non est validum, & in nullo eventu obligat, quia votum generaliter emissum, & quod in quibusdam casibus aptum est, & utile; & in aliis ineptum, & inutile, non tenet. Valeret tamen votum non petendi dispensationem absque legitima causa, quia melius Dei obsequium est in omni eventu velle quempiam ita se voto obligare, ut ea obligatione liberari absque legitima causa non possit. Hinc si absque ulla causa justa petatur irritatio voti, teneret quidem irritatio, sed petens peccaret, quia vovens nequit potestatem irritandi competentem superiori coarctare. Non verò peccaret superior irritando, quia ipse uteretur jure suo; neque peccaret inferior per usum talis irritationis, quia ejus votum tantum fuit de non petenda irritatione, quod votum violatur per solam petitionem, ad quam usus postea se habet consecutivè: unde tantùm ipsa petitio esset peccatum, quia foret violatio voti.

Dubitari posset, an opera præceptorum possint esse materia voti. 14 Rationes dubitandi sunt. Primò quia votum est promissio melioris boni ex deliberatione firmata, ut docet D. Thomas *in 4. dist. 39. q. 1. art. 1.* & bona meliora, sunt opera consilii, seu supererogationis, ut docet D. Thomas *art. 2. q. 88.* & opera præceptorum non sunt opera supererogationis. Secundò quia D. Thomas ibidem *loc. cit. art. 2.* docet, hujusmodi vota esse solùm analogicè vota, & vocat illa vota communia, quasi non propriè, sed generali solùm ratione dicantur vota: sicut sunt ea, quæ in baptismo fiunt. Tertiò ad opera præceptorum jam antea obligamur, proinde illa obligatio est sufficiens, ut homo teneatur ea exercere: unde secunda obligatio per votum videtur frustranea. Quartò quia si votum inducit novum vinculum supra vinculum præcepti, etiam addit novum vinculum obligationi prioris voti, quapropter si homo centiès voveret jejunium quadragesimale centuplici obligatione ad illud teneretur, proinde etiam centupliciter peccaret, si illud transgrederetur.

Nihilominus contraria sententia est omnino certa, 15 adeo ut possit quis licitè, & laudabiliter vovere aliquod opus, ad quod ex præcepto naturali, vel positivo obligetur; adeo ut per tale votum arctiùs, seu per novum vinculū eidem operi adstringatur; ita enim expressè docet D. Thomas *in 4. dist. 39. q. 84. art. 2.* ubi ait, ea opera sine quibus non possumus salutem consequi cadere sub votum, quatenus voluntariè fiunt. Rationes id suadentes sunt. Primò quia Genes. 28. Jacob votum emisit, se illum solum culturum pro Deo, & nullos Deos alienos, dixit enim *erit mihi Dominus in Deum.* Secundò quia talis semper fuit praxis Ecclesiæ, fideles enim etiam ab initio nascentis Ecclesiæ voverunt abstinentiam ab omnibus illicitis voluptatibus extra matrimonium, tametsi ex præcepto jam obligarentur ad talem abstinentiam. Tertiò Religiosi vovent castitatem, quamvis extra matrimonium tenerentur eam servare. Conjuges etiam possunt licitè, & laudabiliter vovere abstinentiam ab omni fornicatione, & usu carnali cum alia non conjuge. Quartò quia juramento possumus novum vinculum inducere ad ea servanda, ad quæ jam tenebamur, proinde etiam voto, cùm sit utrinque par ratio, & obligatio utrinque addatur obligationi. Quintò quia si Petrus debeat centum Paulo ex mutuo, vel alio contractu, potest se illi nova promissione, & obligatione obstringere: ita etiam cùm non repugnet, obligationem addere obligationi, potest quis se obligare per votum ad opera præceptorum, ad quæ jam obligabatur. Sextò quia opera præceptorum, ideo præcipiuntur à Deo, quia sunt illi grata: at omne opus Deo gratum est de meliori bono, proinde materia voti.

Neque obstat, quod ad eadem opera jam 16 simus obligati, quia idem opus pluribus titulis potest esse debitum alteri, & creditor pluribus titulis

singulis potest illud exigere à debitore. Hinc ad primam rationem oppositæ sententiæ respondetur, ex eo, quòd quis teneatur ad opera præceptorum, non sequi, non posse liberè aliquem vovere talia opera: quia votum est novum vinculum, quod ex deliberatione firmata de novo ponitur, cum potuerit non poni. Et Rursus quia opus præceptum est Deo gratum potest esse materia voti, Ad secundam petitam ex D. Thoma respondetur, S. Doctorem tantùm asserere, promissionem illam, quæ fit in Baptismo esse analogicè votum, non verò negare, vota quibus promittimus Deo opera præceptorum, esse vera vota. Ad tertiam, obligationem præcepti esse quidem absolutè sufficientem ad nos inducendum ad ejus obsequium: verùm interdum etiam expedit superinduci novum vinculum per votum, ut voluntas arctiùs obligetur, magisque in bono proposito firmetur, ac fortiùs à violatione præcepti avertatur; & ut inde plus meriti hauriat ex duplici illa obligatione. Hinc ad quartam respondetur, posse novam illam induci obligationem, quamvis ejusdem speciei, vel etiam augeri eandem obligationem intra suam speciem, quo pacto multipliciter posset quis peccare transgrediendo plura vota intra eandem speciem: qua ratione valdè probabile est, Religiosum sacerdotem si peccet contra votum castitatis duplicem committere malitiam contra votum, Regulariter tamen quando quis pluries vovet idem jejunium quadragesimale non intendit sibi novas inducere obligationes, sed tantùm renovare priorem ad magis firmandam voluntatem in ejus observantia, quo pacto non inducuntur nova vota, nec novæ obligationes, sed tantùm magis firmatur per novam excitationem primum votum, quo pacto, qui centies voveret jejunium quadragesimale centies non peccaret per transgressionem talis jejunii. Sed tantùm pluries peccaret, si tot emisisset vota, quot sunt dies quadragesimæ, & nullo die servaret jejunium.

17 Præterea est discrimen inter vinculum ortum ex præcepto, & ex voto, sicut aliud est, quòd quis sit debitor ex præcepto Principis, & quòd quis si debitor ex propria promissione, proinde obligationi ortæ ex præcepto potest addi nova obligatio, quæ oriatur ex voto. Cæterum quando quis iterum promittit alicui rem, quam antea eidem promiserat, non ponitur novum vinculum, nec transfertur in promissarium novum jus, quia prima promissio transtulit totum illud jus, quod potuit transferre, & posuit omnem illum effectum, quem potuit ponere: hinc secunda, vel tertia promissio facta de eadem re, cùm non inducat novum jus, neque inducit novam obligationem, sed tantùm renovat priorem; ex quo liquet, eum pluries non peccaturum, si transgrederetur jejunium Sabbathinum, quod voverat, & millies idem promiserat.

18 Qui verò vovit aliquod minutum singulis diebus exercendum, ut dicere orationem Dominicam, vel recitare salutationem Angelicam non peccaret lethaliter, si per plures dies, immo & menses, illam omitteret, si tamen cum ea intentione eam vovit, ut obligatio sit unicuique diei affixa, & expiret cum ipso die, adeo ut tot sint obligationes, quot dies; quia tunc votum versaretur circa parvitatem materiæ, quapropter ejus transgressio esset tantùm peccatum veniale, & quæ multiplicaretur ad numerū omissionum; quia cùm obligatio non continuetur, sed quotidie evanescat, una obligatio non nectitur alteri, nec accumulantur simul plures obligationes, quæ crescant in unam gravem: unde cùm materia nunquam fiat gravis, nec peccatum ex illis omissionibus fit grave.

Neque est par ratio de parvis furtis, quia hæc ratione damni illati simul accumulantur in materiam gravem, & plura furta parva simul accumulata cùm primum constituunt materiam gravem, inducunt etiam peccatum grave, & obligationem ad restitutionem: quo pacto etiam si quis se obligaret recitare singulis diebus salutationem Angelicam, & non intenderet tot obligationes, quot sunt dies, sed unam obligationem, quæ continuaret per reliquum tempus vitæ; tunc plures omissiones ratione continuationis coacervarentur in unam gravem, quæ foret materia peccati lethalis. 19

An verò qui voveret die mercurii jejunium, cui est annexa abstinentia à carnibus pluries peccaret, si pluries eadem die mercurii carnes comederet, vel tantùm prima vice. Azorius *tom. 1. lib. 11. c. 20. q. 6.* & Suarez. *tom. 2. de relig. lib. 4. c. 7. num. 12.* respondent, voventem, toties peccaturum, quoties eadem die carnes comederet, eò quia tale votum obliget ad semper, & pro toto illo tempore, quo durat votum, perinde ac præceptum negativum obligat semper, & pro semper. Verùm contraria sententia est probabilior, quam docent Diana *1. p. tract. 9. resolut. 37.* Layman. *lib. 4. tract. 4. c. 3. num. 3.* & alii plures; eò quia qui vovit jejunare non tenetur per se primò abstinere ab esu carnium, sed tantùm ratione jejunii, quod secum trahit necessariò abstinentiam à carnibus; adeo ut jejunium, se habeat ut principale, & abstinentia à carnibus ut quid accessorium, & secundarium inclusum in jejunio; quapropter cessante principali obligatione jejunii cessat etiam alia obligatio accessoria abstinentiæ à carnibus. 20

Neque urget, quòd abstinentia à carnibus includatur in voto per modum absolutæ negationis: quia non includitur in illo ratione sui, sed tantùm ratione alterius; scilicet ratione jejunii, adeo ut eatenus abstinentia à carnibus sit volita, quatenus est volitum jejunium, proinde cessante jejunii obligatione cessat etiam obligatio talis abstinentiæ. Secus qui per totum diem mercurii voveret abstinentiam ab esu carnium absolutè, præscindendo à jejunio toties censeretur peccare, quoties illa die carnes comederet: ratio est, quia votum obligat instar legis ecclesiasticæ, quæ si prohibeat esum carnium aliqua die toties violatur, quoties eodem die comeduntur carnes. Tum quia tunc abstinentia à carnibus est per se primò intenta à vovente, proinde se habet, ut aliquid negativum, quod divisibiliter se habet, perinde ac præceptum negativum quod obligat pro toto illo tempore, 21

quo

quo durat, unde toties transgreditur tale votum, quoties comeduntur carnes, & tot sunt peccata, quot comestiones in notabili quantitate, & interruptæ. Nihilominus D. Antoninus Palludanus, & alii apud Pasqualigum *in prax. jejun. eccles. decis. 66.* censent votum abstinendi ab esu carnium pro aliquo die, si semel frangatur, non ampliùs obligare; eò quia sit de illa privatione prò die illo, quæ si semel destruatur per unicum actum non ampliùs potest observari.

22 Posset dubitari, an qui vovit aliquid determinata die faciendum, adhuc teneatur adimplere votum alio die, si votum non impleverit die illo jam determinato? Respondetur, quòd si vovens præcipuè habuerit rationem ad devotionem temporis, ut jejunare die Sabbathino ob devotionem in Virginem Matrem, tunc si dies Sabbathi non jejunet, vovens peccat quidem mortaliter, sed non tenetur aliis diebus jejunare, quia tale jejunium est affixum diei Sabbathino; adeo ut dies Sabbathi sit circumstantia intrinseca rei promissæ per votum, & per modum unius utrumque comprehendatur sub voto; & quia transacto tali determinato die non est ampliùs possibile, rem promissam cum eadem circumstantia temporis implere, ideo extinguitur obligatio voti, quia ad impossibile nemo tenetur. Sin verò vovens principaliter intendat aliquid exequi, & tantùm adjiciatur dies, ut terminus executionis voti; ut si quis voveret recitare, septies intra octiduum septem Psalmos pœnitentiales, si eos intra id tempus non recitaret, peccaret quidem lethaliter, eò quia votum non impleverit, sed inde non absolveretur à voto, quia illa circumstantia octidui non vovetur per modum unius cum tali recitatione, sed tantùm est tempus, quod vovens sibi præfigit pro tali recitatione, adeo ut sint virtualiter duo vota, & vovens omittens talem recitationem transgreditur tantùm votum octiduii, ac propterea peccat, & illi superest adhuc obligatio recitandi septies Psalmos pœnitentiales. Imò etiam si vovens hæreret dubius, an tempus illud assignâsset præcipuè ob ejus devotionem, an potiùs ut determinativum executionis voti, adhuc vovens teneretur recitare Psalmos eo tempore transacto, quia cum obligatio voti sit certa, est in possessione.

23 Quoties votum est in materia gravi, si fiat simpliciter, & absolutè semper obligat ad mortale, quia tunc obligatio sequitur juxta exigentiam materiæ. Sin verò votum fiat restrictè, & cum intentione expressa se non obligandi sub mortali, sed tantùm sub veniali, tunc probabilius est, votum tametsi circa materiam gravem non obligare, nisi sub veniali, quia votum est lex privata, quæ non obligat ultra intentionem voventis. Tum quia etiam lex humana in materia gravi potest interdum non obligare ad mortale, sed tantùm ad veniale ex intentione legislatoris. Quòd si votum sit de materia levi, non potest obligare ad mortale, quamvis vovens habuerit intentionem obligandi se sub mortali; quia materia levis non est capax tantæ obligationis, & promissio illa sub mortali foret irrationabilis, & impertinens ad divinum cultum, proinde non acceptaretur à Deo. Quòd si materia levis referatur ad finem gravem, tunc posset obligare etiam graviter ex intentione voventis, quia ratione finis materia, quæ ex se præcisè esset levis, fieret gravis. Cæterum ex duplici capite cognosci potest, an materia voti sufficiat ad peccatum mortale, vel veniale. Primò ex magno, vel exiguo honore, qui redundat in Deum, ex eo quòd votum emissum adimpleatur. Secundò ex comparatione ad legem, vel alia præcepta: quia si materia illa, quæ vovetur, à lege præciperetur, & sufficeret ad mortale, censeretur etiam esse materia gravis respectu voti, ut notat Sanchez. *lib. 1. moral. c. 4. numer. 12.*

Si quæratur quale sit peccatum vovere opus 24
malum? Respondetur esse lethale, si opus illud sit peccatum mortale, idque ex duplici ratione, scilicet propter affectum illius operis, & propter irreverentiam, & contumeliam Deo irrogatam per tale votum. Hinc qui voveret occidere suum inimicum, non solùm peccaret lethaliter ob illam pravam voluntatem, sed etiam ob votum illud emissum. Sin verò opus quod vovetur sit tantùm peccatum veniale, plures sentiunt, votum non excedere malitiam peccati venialis, quia impletio talis voti est tantùm peccatum veniale, & parvitas materiæ excusat à lethali, ita docent Sotus *lib. 7. de justit. q. 1. art. 3.* Navarrus *c. 12. num. 33.* Verùm tale votum fore itidem peccatum lethale videtur probabilius ob gravem irreverentiam si vovens sciat, rem, quam vovet esse malam, & non placere Deo: esset enim aliqua irrisio promittere Deo, quod ipsi non placet, perinde ac si quis promitteret alicui tanquam gratum aliquod, quod sciret esse ipsi ingratum. Hinc *Malach. 1.* graviter reprehenduntur, qui victimam claudam, cæcam, vel alio notabili defectu vitiatam offerebant: unde multò magis reprehensibilis foret, qui opus malum Deo offerret, ac promitteret.

Cæterum vovere opus bonum, & ex voto
aliquid exercere animo colendi Deum, semper 25
est opus bonum, & meritorium, idque est certum de fide, & desumitur *ex script. Psalm. 75. vovete, & reddite Domino Deo vestro omnes qui in circuitu ejus affertis munera: terribili & ei qui aufert spiritum Principum*: ubi etiam adjicitur causa, cur vovere sit opus bonum, nimirum, quia Deus terribilis est, & vitæ, necisque in omnes summum jus habet, hinc Isaias 19. loquens de Ægyptiis conversis ait, *cognoscent Ægyptii Dominum, & colent eum in hostiis, & in muneribus, & vota vovebant Domino, & solvunt.* ratio etiam id suadet, quia implicat contradictionem, fieri votum sine animo saltem implicitè colendi Deum, quia votum intrinsecè est per se quidam cultus Dei, & omnis cultus Dei est opus bonum, ac meritorium. Tum quia votum sicut potest fieri ob unam, vel aliam causam temporalem, ita etiam ut honoretur Deus, & ad hunc finem, ut vovens per suum votum placeat Deo cùm etiam D. Paulus nos hortetur, ut omnia ad ejus gloriam faciamus: quòd si votum est ali-

quid

quid, quod facimus, utique possumus illud facere ad majorem Dei gloriam.

26 Demum quia ipsum naturæ lumen ostendit, bonum esse vovere Deo, & per emissa vota illum honorare: quapropter gentes omnes Diis suis vota faciunt, & adimplent, censentes tali pacto sua Numina colere. Præterea aliquid facere, ut Deo servemus fidem datam, est cultus Dei, consequenter opus bonum: sed aliquid facere ex voto, est illud exequi, ut servetur fides Deo data; proinde exequi aliquid ex voto est cultus Dei, & opus bonum. Demum quia votum quando fit Deo est actus virtutis religionis, quia per votum non promittimus aliquid Deo, ut inde aliqua utilitas ipsi proveniat, sicut promittimus homini; sed ut ipsum honoremus, & ut nos ipsos reverentiâ Dei in bono firmemus, quorum utrumque ad virtutem pertinet religionis. Tum quia omnis laus, quæ est in actu vovendi dependet ex his duabus causis; siquidem ideo laudabile est vovere, quia est laudabile Deum honorare & ejus reverentiâ se firmare in bono proposito.

27 Quòd si petatur, quomodo Deus voto honoretur, si id quod vovetur, non sit cultus Dei, sed quid aliud pertinens ad alias virtutes, ut sunt vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ, quæ nullum cultum præseferunt? Respondetur, Deum honorari per actum vovendi. Primò quia vovens testatur, Deum habere providentiam rerum humanarum, & esse illum, ad quem in angustiis sit confugiendum, & qui solus possit in miseriis, & indigentiis nobis opitulari.

28 Secundò, quia vovens eadem re, quam vovet, intendit Deum honorare, & per suum votum gratum illi exhibere obsequium: quamvis res illa non sit ex natura sua cultus Dei strictè sumptus, eò quia per se non significet divinam excellentiam, & nostram subjectionem: nihilominus adhuc res illa, quam vovemus assumitur à nobis in cultum Dei, eò quia per illam testamur nostram servitutem, & divinum dominium, ex eo enim, quòd sciamus paupertatem, castitatem, & obedientiam placere Deo, possumus ad ejus honorem illas virtutes vovere, & quidem ob eam præcisè rationem: quia tales virtutes sunt Deo gratæ.

29 Præterea possumus etiam illas vovere, ut declaremus nostrum obsequium, & affectum servitutis erga Deum, & tunc sunt cultus Dei. Tertiò quia vovens intendit etiam ob Dei reverentiam, se in bono proposito confirmare, ideo enim vovemus Deo castitatem, paupertatem, & obedientiam perpetuam, ut memores, cui promiserimus ob ejus reverentiam observemus vota; continere autem se in bono ob reverentiam debitam Deo pertinet ad virtutem religionis.

30 Quòd si quæratur, cujus potentiæ actus sit votum? Respondetur esse actum intellectûs practici, eò quia sit quædam practica locutio, quâ quis se ipsum Deo obligat, sicut enim oratio est quædam locutio, quâ alium movemus ad præstandum aliquid: ita votum est locutio interna, vel externa, qua nos ipsos obligamus Deo. Tum quia votum est promissio, quæ fit Deo, & de ratione promissionis est, ut non tantùm sit voluntas se obligandi, aut judicium, verùm etiam locutio practica; quod ex eo liquet, quia quantumvis velit quis se obligare, ac judicet id expedire, non propterea contrahit obligationem, quamdiu in his tantùm actibus sistit; sed ulterius requiritur ut locutione quadã interna, vel externa ad alterum directa promittat: & hæc locutio semper supponit voluntatem se obligandi, & est veluti instrumentum voluntatis, sine quo non potest quis sibi obligationem imponere, sicut nec superior potest subditum obligare sine præcepto.

31 Quòd verò ad tempus attinet voti implendi, certum est, quòd tametsi cuilibet liberum sit ab initio vovere, vel non; emisso tamen voto teneri illud implere, ut habetur *in c. licet 6. h.t.* idque ex virtute religionis juxta illud Deuteronomii 23. *si nolueris polliceri absque peccato eris, quod semel egressum est de labiis tuis, observabis*: hinc David Psalm. 75. *Vovete, & reddite Domino Deo vestro.* Hinc est, quòd transgressio voti sit ex genere suo peccatum lethale ob fidem datam Deo, quæ violatur, licèt ratione parvitatis materiæ possit tantùm esse peccatum veniale, ut si qui vovit orare rosarium, unum, vel alterum omittat Ave Maria: & in foro extrinseco ecclesiastico, qui votum emisit compelli potest ad ejus impletionem, quia Ecclesia judicat de quovis peccato mortali, & ad ipsam pertinet præcavere, ne peccata, quibus Deus offenditur, committantur. *c. novit. de judic. c. quod super in fin. 7. de fide instrum.* idque vel maximè si Ecclesiæ, vel alterius intersit votum impleri, ut quando quis vovit Ecclesiam ædificare, potest tunc ad impletionem voti adigi. Quòd si vovens certum tempus sibi statuerit ad votum implendum, non potest absque peccato nisi justa subsit causa ultra tale tempus differre voti impletionem: quòd si præviderit, impedimentum illo tempore futurum, tenetur tunc priùs votum exsolvere, neque dilapso tempore, si votum non impleat, censetur à voto absolutus; sed adhuc tenetur illud postea implere, nisi votum ob specialem Dei cultum ad unum potiùs, quam ad alium diem fuerit determinatum, ut si quis in pervigilio S. Antonii Patavini promisit se jejunaturum; si illo die non jejunavit absque justa causa peccavit quidem, sed non tenetur alio die jejunare. Quinimò tametsi præviderit impedimentum, non tamen tenetur anticipare: quia anticipatio præviso impedimento tunc tantum est necessaria, quando obligatio est absoluta, & tempus non cadit sub votum, eò quia non sit pars ejusdem, sed tantùm requiritur necessariò propter executionem voti, quod non nisi in tempore impleri potest. Sin verò vovens nullum certum tempus sibi præfixit, debet tunc votum exequi quàm primùm commodè potest juxta illud *Deuter. 23. Cùm votum voveris Domino non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus, & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum*; sicut in cæteris contractibus, & obligationibus ab eo, qui se sine certo tempore obligavit, res potest statim peti, si debitor possit commodè solvere

l. promissor. §. 1. *ff. de constit. pecunia*: quod tamen intelligendum est humano modo, & juxta prudentis viri arbitrium, qui enim emisit votum peregrinationis non tenetur statim si periculum aliquod immineat, vel tempus non conducat, illud implere, sed quando omnia pro itinere ritè conducunt *argum. text. notab. in l. continuus* 137. §. 2. *ff. de V. O.*

32 Quamobrem ex justa causa potest executio voti differri, idque desumitur *ex c. non est* 5. *b. t.* ubi Innocentius III. rescripsit, eum non esse censendum voti transgressorem, qui ex justa causa distulit votum adimplere. In dubio tamen, an justa causa suppetat ad superiorem recurri debet, ut notat Glossa *in c. magna* 7. *V. noluisti tamen b. t.* quia nemo debet interpretari votum suum, nisi certo constet non contraxisse obligationem. Justa causa differendi executionem voti, quod caret certo tempore, est, si speretur fore, ut postea commodiùs cum majore animi tranquillitate, devotione, ac recollectione votum impleatur, dummodo excludatur probabile periculum perpetui, vel valdè diuturni impedimenti, illud postea exequendi, quia tunc vovens culpabiliter se injiceret in tale periculum. Excipitur etiam si opus, vel obsequium voto promissum sit successivum, vel perpetuum, ut est votum ingrediendi religionem, suscipiendi sacros ordines, inserviendi alicui Ecclesiæ, vel loco pio per reliquum vitæ tempus, tunc enim si vovens voveret implere suum votum hoc anno, & tali die, non posset impletionem illam differre ad annum venturum, præsertim ob negligentiam, & sine legitimo impedimento; ratio est, quia tunc tantùm obsequii, & cultus Deo promissi detrahitur, quanta est mora temporis, quo differtur voti executio, cùm enim hujusmodi vota sint successiva dilapso tanto tempore non possunt ampliùs integrè impleri ex suppositione, quod sint vota perpetua: quia temporalia possunt resarciri, qui enim vovit inservire Xenodochio per decenniũ, tametsi non nisi anno venturo incipiat implere votum, imò vel etiam differat ad duos annos, adhuc potest integrum votum implere hoc est suum servitium præstando per integrum decennium.

§. III.

Quot modis voti obligatio tolli possit.

1 Quatuor modis potest voti obligatio tolli. Primò per desitionem materiæ, si quod ante erat legitima materia voti, desinat esse materia voti, sive absolutè, sive respectu voventis, ut si fiat ex mutatione alicujus circumstantiæ, mala, vel indifferens, vel impeditiva majoris boni, vel desit aliqua conditio. Secundò per irritationem, seu annullationem ipsius voti, adeo ut non sit ampliùs votum; nec consequenter ulla obligatio: tunc irritatur votum, quando materia, quam vovens vovit, subjicitur aliquo modo alienæ potestati, & dependet ab ejus consensu, tunc enim talia vota semper habent hanc tacitam conditionem, nisi superior, seu ille, cujus interest, contradixerit: quòd si contradicat non impletur conditio, & votum annullatur. Tertiò per commutationem, quando obligatio voti ab una materia transfertur in aliam: ut si eleemosyna danda pauperibus, mutetur in construendum sacellum, vel Ecclesiã, & quando obligatio voti personalis transfertur ad opus reale, ut quando quis vovit jejunare in solo pane, & frigida diebus Sabbathinis in honorem B. Virginis, & petit comutationẽ talis voti, si illi commutetur in opus reale, ut in eleemosynam dandam pauperibus, vel in ædificationem alicujus sacelli, dicitur talis voti commutatio, propriè redemptio. Quartò per dispensationem, & tunc contingit, quando authoritate Ecclesiastica relaxatur voti obligatio, vel in totum, vel in partem.

Per desitionem materiæ intelligitur etiam cessare votum, quando cessat causa finalis, ob quam fuit votum emissum, quia votum non obligat ultra mensuram intentionis, quam habuit vovens, qui non censetur habuisse intentionem se obligandi cessante causa finali voti emissi; ut si quis vovit non intrare certam domum, eò quia à fœmina ibi habitante immineat ipsi periculum peccandi, eò quia cum ipsa sæpius fuerit lapsus, si deinde fœmina illa moriatur, vel in aliam se transferat domum, tunc quia cessat periculum in illa peccandi, cessat etiam votum non ingrediendi talem domum, quia materia voti, quæ antea erat bona, nimirum abstinere à periculo peccandi, quod erat annexum tali ingressui; nunc fit indifferens: siquidem ingressus in illam domum, in qua ampliùs non habitat talis fœmina, perinde est indifferens, ac ingressus in aliam domum, in qua nondum imminet peccandi periculum. 2

Imò cessat etiam obligatio voti si notabilis superveniat mutatio, vel difficultas circa materiam, quæ si prævisa fuisset, votum judicio prudentis viri non fuisset emissum: ratio est, quia votum censetur factum sub hac tacita conditione, nisi supervenerit notabilis mutatio, seu difficultas ex parte materiæ. Tollitur etiam, vel suspenditur voti obligatio, quando tempore adimpletionis voti, materia voti fit illicita, vel impeditiva majoris boni, quod tamen intelligitur de impedimento, quod sit perpetuum; quia si sit tantùm temporale, cessante hoc impedimento vovens tenetur votum implere: hinc si quis quando divitiis affluit, vovit dare pauperibus centum aureos, & postea in eam lapsus est egestatem, ut suum votum non possit ampliùs implere, excusatur pro toto illo tempore egestatis: quòd si ad pinguiorem iterum promoveatur fortunam, & ditescat sicut antea, tenetur votum implere, quia ejus obligatio tantùm fuit suspensa tempore egestatis, & ita dicendum est de aliis mutationibus materiæ, ut docent Suarez *de relig. lib.* 4. *c.* 18. *num.* 4. Navarr. *c.* 19. *num.* 7. Sanchez. *lib.* 4. *c.* 2. *n.* 20. 3

Per irritationem generatim vota omnia irritari possunt, quæ emissa fuerunt ab iis, qui alteri, vel perfectè, & in omnibus, vel saltem quoad materiam, quam voverunt, subjiciuntur: quia illorum vota dependent à consensu alterius; proinde censentur habere quandam tacitam 4

tacitam conditionem, vel ex natura rei, vel ex juris dispositione, scilicet *si superior, vel ille cujus interest, non contradixerit*, adeo ut ad irritationem voti non requiratur causa, sed sufficiat voluntas irritantis: eò quia executio dependeat ab ejus consensu. Potestas autem irritandi vota aliquando est spiritualis, & interdum temporalis, eò quia talia vota dependeant a voluntate superioris, sive is spiritualis sit, sive temporalis: & hæc dependentia à voluntate superioris, alia est per se, & simpliciter dicta, quatenus voluntas voventis simpliciter, & absolutè dependet a directione, & voluntate superioris, cujusmodi est voluntas Religiosi respectu sui Prælati *c. si Religiosus, de elect. in 6.* voluntas filii impuberis respectu patris, vel tutoris *c. mulier. c. 2. q. 2.* Alia est dependentia tantum secundum quid, & per accidens ratione materiæ, quæ alterius subjicitur dominio, & propterea si vovens ad illam se obliget, alterius juri, vel potestati præjudicet, ut si servus, filiusfamilias, pubes, conjux aliquid voveant, quod sine præjudicio Domini, Patris, mariti impleri non possit; non enim cum læsione juris alterius potest quis se obligare ad opus aliquod exercendum. Hinc ratione dependentiæ per se datur superiori directa potestas irritandi, & annullandi vota subditorum, tametsi sibi, & suæ potestati non inferrent damnum, quia voluntas inferioris non sortitur effectum, nec à Deo acceptatur, nisi confirmetur, vel emittatur authoritate superioris, ut desumitur *ex c. 2. 20. q. 2.* ubi dicitur *Monacho non licet votum vovere, & si voverit frangendum erit*, & irritatio valet, tametsi sine causa fiat. An verò superior peccet, si absque ulla justa causa irritet votum sui subditi.

5 Certum est, non peccare saltem mortiferè, immo & per se non videri ullum peccatum, cùm totum votum collatum sit in arbitrium superioris, qui nulla lege adigitur illud approbare: & ex alio capite irritando votum utitur jure suo, eò quia sit in potestate superioris approbare, vel improbare vota emissa a subdito. Quòd dicatur votum subditum irritare sine causa carere fine honesto, proinde saltem esse actum otiosum, & peccatum veniale, præsertim cùm *Numer. c. 3.* dicatur: *Sin autem contradixerit, postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus?* Respondet Lessius *lib. 2. c. 40. num. 70.* non esse proprie opus otiosum, consequenter neque peccatum veniale, quia superior irritans votum intendit finem honestum, hoc est ne subditus assuescat propriæ voluntati, sed juxta votum obedientiæ se in omnibus subjiciat suo superiori. Ad id quod addebatur *ex c. 3. Numor.* respondetur ibi agi de marito, qui sciens votum uxoris diu dissimulavit, & postea contradixit, cùm debuisset statim id præstitisse, propterea dicitur, & *hic portabit iniquitatem uxoris*, quia voti violatio materialis non imputabitur uxori, sed marito, qui pro illa punietur. Cæterum, si absque ullo honesto fine, & ex solo arbitrio superior irritaret votum subditi, ex cujus observantia nullum inferretur detrimentum religioni, non excusaretur superior à peccato saltem veniali: etenim sine causa impedire bonum opus alterius non est laudabile, quia tunc videtur potiùs ex displicentia operis votum illud irritare.

Neque obstat, quòd subditus Religiosus non possit votum quodcunque emittere, nisi sub tacita conditione, si superiori placuerit. Nam quoad licentiam superioris petendam à subdito procedendum est cum distinctione. Vel enim Religiosus vovit actionem aliquam sibi licitam, & concessam, ut certas orationes recitare privatim, vel exercere hos, vel illos actus mortificationis sine præjudicio communitatis, & tunc Religiosus vovens obligatur voto, donec superior prohibeat executionem voti, & non tenetur ab initio Religiosus licentiam petere, ut possit tale votũ emittere juxta probabilem sententiam: ego tamen consultius putàrim, Religiosum semper debere licentiam in votis emittendis petere a suo superiore, ad quem pertinet impedire in cœtu Religiosorum, quæ singularia sunt, ut tota communitas pari gressu procedat. Vel votum consistit in actione quidem bona, sed Religioso ex certa causa prohibita, ut esset votum peregrinationis extra monasterium, & tunc certò certius est, teneri Religiosum licentiam petere à suo superiore, cùm non possit sine licentia ejus vagari extra monasterium. Hinc juxta communiorem, ac probabiliorem sententiam possunt à Prælato Religioso absolutè omnia vota emissa à suis subditis præter tria vota solemnia, & votum arctioris religionis irritari, & desumitur ex D. Thoma *q. 88. art. 8. ad 3.* ubi asserit, nullum votum esse firmum nisi de consensu Prælati, eò quia voluntas Religiosorum debeat perfectè subjici, ac dependere à voluntate superioris in omnibus, quæ ad vitæ directionem pertinent, quoad actus externos, quia superior non potest præcipere, nec prohibere actus merè internos, nisi isti nectantur cum exterioribus, quos aliquo modo inferant, quia tunc indirectè potest superior etiam actus internos præcipere, vel prohibere ratione externorum. 6

Tum quia ex dispositione juris, sicut in omnibus votis impuberum adest tacita conditio, si parens, vel tutor non contradixerit; ita in omnibus votis Religiosorum ex eadem juris dispositione includitur tacita conditio, nisi Prælatus contradixerit: inest enim Ecclesiæ potestas ita statuendi in votis, & juramentis, quando justa causa subest: etenim perinde ac potestas civilis, potest ecclesiastica præscribere formulas in contractibus, & eisdem conditiones apponere, quæ semper inclusæ censeantur, tametsi à contrahentibus cogitatæ non fuerint. 7

Hinc Pater, & tutor potest irritare vota liberorum in impubertate emissa, etiam postquam ad pubertatem devenerint, nisi post pubertatem eadem vota nova voluntate confirmaverint; quia parentibus, & tutoribus à jure datur simpliciter potestas irritandi vota facta in impubertate; & tunc attenditur primordialis natura obligationis, & qualitas agentis, quando votum emisit: sicut *in c. ult. de sentent. excommun.* percussio clerici facta à puero impubere 8

l. promissor. §. 1. *ff. de constit. pecunia*: quod tamen intelligendum est humano modo, & juxta prudentis viri arbitrium, qui enim emisit votum peregrinationis non tenetur statim si periculum aliquod immineat, vel tempus non conducat, illud implere, sed quando omnia pro itinere ritè conducunt *argum. text. notab. in l. continuus 137. §. 2. ff. de V. O.*

32 Quamobrem ex justa causa potest executio voti differri, idque desumitur *ex c. non est 5. h. t.* ubi Innocentius III. rescripsit, eum non esse censendum voti transgressorem, qui ex justa causa distulit votum adimplere. In dubio tamen, an justa causa suppetat ad superiorem recurri debet, ut notat Glossa *in c. magna 7. V. noluisti tamen h. t.* quia nemo debet interpretari votum suum, nisi certo constet non contraxisse obligationem. Justa causa differendi executionem voti, quod caret certo tempore, est, si speretur fore, ut postea commodiùs cum majore animi tranquillitate, devotione, ac recollectione votum impleatur, dummodo excludatur probabile periculum perpetui, vel valdè diuturni impedimenti, illud postea exequendi, quia tunc vovens culpabiliter se injiceret in tale periculum. Excipitur etiam si opus, vel obsequium voto promissum sit successivum, vel perpetuum, ut est votum ingrediendi religionem, suscipiendi sacros ordines, inserviendi alicui Ecclesiæ, vel loco pio per reliquum vitæ tempus, tunc enim si vovens voveret implere suum votum hoc anno, & tali die, non posset impletionem illam differre ad annum venturum, præsertim ob negligentiam, & sine legitimo impedimento; ratio est, quia tunc tantùm obsequii, & cultus Deo promissi detrahitur, quanta est mora temporis, quo differtur voti executio, cùm enim hujusmodi vota sint successiva dilapso tanto tempore non possunt ampliùs integrè impleri ex suppositione, quod sint vota perpetua: quia temporalia possunt resarciri, qui enim vovit inservire Xenodochio per decenniũ, tametsi non nisi anno venturo incipiat implere votum, imò vel etiam differat ad duos annos, adhuc potest integrum votum implere hoc est suum servitium præstando per integrum decennium.

§. III.

Quot modis voti obligatio tolli possit.

1 Quatuor modis potest voti obligatio tolli. Primò per desitionem materiæ, si quod ante erat legitima materia voti, desinat esse materia voti, sive absolutè, sive respectu voventis, ut si fiat ex mutatione alicujus circumstantiæ, mala, vel indifferens, vel impeditiva majoris boni, vel desit aliqua conditio. Secundò per irritationem, seu annullationem ipsius voti, adeo ut non sit ampliùs votum; nec consequenter ulla obligatio: tunc irritatur votum, quando materia, quam vovens vovit, subjicitur aliquo modo alienæ potestati, & dependet ab ejus consensu, tunc enim talia vota semper habent hanc tacitam conditionem, nisi superior, seu ille, cujus interest, contradixerit: quòd si contradicat non impletur conditio, & votum annullatur. Tertiò per commutationem, quando obligatio voti ab una materia transfertur in aliam: ut si eleemosyna danda pauperibus, mutetur in construendum sacellum, vel Ecclesiã, & quando obligatio voti personalis transfertur ad opus reale, ut quando quis vovit jejunare in solo pane, & frigida diebus Sabbathinis in honorem B. Virginis, & petit cõmutationẽ talis voti, si illi commutetur in opus reale, ut in eleemosynam dandam pauperibus, vel in ædificationem alicujus sacelli, dicitur talis voti commutatio, propriè redemptio. Quartò per dispensationem, & tunc contingit, quando authoritate Ecclesiastica relaxatur voti obligatio, vel in totum, vel in partem.

Per desitionem materiæ intelligitur etiam cessare votum, quando cessat causa finalis, ob quam fuit votum emissum, quia votum non obligat ultra mensuram intentionis, quam habuit vovens, qui non censetur habuisse intentionem se obligandi cessante causa finali voti emissi; ut si quis vovit non intrare certam domum, eò quia à fœmina ibi habitante immineat ipsi periculum peccandi, eò quia cum ipsa sæpius fuerit lapsus, si deinde fœmina illa moriatur, vel in aliam se transferat domum, tunc quia cessat periculum in illa peccandi, cessat etiam votum non ingrediendi talem domum, quia materia voti, quæ antea erat bona, nimirum abstinere à periculo peccandi, quod erat annexum tali ingressui; nunc fit indifferens: siquidem ingressus in illam domum, in qua ampliùs non habitat talis fœmina, perinde est indifferens, ac ingressus in aliam domum, in qua nondum imminet peccandi periculum. 2

Imò cessat etiam obligatio voti si notabilis superveniat mutatio, vel difficultas circa materiam, quæ si prævisa fuisset, votum judicio prudentis viri non fuisset emissum: ratio est, quia votum censetur factum sub hac tacita conditione, nisi supervenerit notabilis mutatio, seu difficultas ex parte materiæ. Tollitur etiam, vel suspenditur voti obligatio, quando tempore adimpletionis voti, materia voti fit illicita, vel impeditiva majoris boni, quod tamen intelligitur de impedimento, quod sit perpetuum; quia si sit tantùm temporale, cessante hoc impedimento vovens tenetur votum implere: hinc si quis quando divitiis affluit, vovit dare pauperibus centum aureos, & postea in eam lapsus est egestatem, ut suum votum non possit ampliùs implere, excusatur pro toto illo tempore egestatis: quòd si ad pinguiorem iterum promoveatur fortunam, & ditescat sicut antea, tenetur votum implere, quia ejus obligatio tantùm fuit suspensa tempore egestatis, & ita dicendum est de aliis mutationibus materiæ, ut docent Suarez *de relig. lib. 4. c. 18. num. 4.* Navarr. *c. 19. num. 7.* Sanchez. *lib. 4. c. 2. n. 20.* 3

Per irritationem generatim vota omnia irritari possunt, quæ emissa fuerunt ab iis, qui alteri, vel perfectè, & in omnibus, vel saltem quoad materiam, quam voverunt, subjiciuntur: quia illorum vota dependent à consensu alterius; proinde censentur habere quandam 4

tacitam

tacitam conditionem, vel ex natura rei, vel ex juris dispositione, scilicet *si superior, vel ille cujus interest, non contradixerit*, adeo ut ad irritationem voti non requiratur causa, sed sufficiat voluntas irritantis: eò quia executio dependeat ab ejus consensu. Potestas autem irritandi vota aliquando est spiritualis, & interdum temporalis, eò quia talia vota dependeant à voluntate superioris, sive is spiritualis sit, sive temporalis: & hæc dependentia à voluntate superioris, alia est per se, & simpliciter dicta, quatenus voluntas voventis simpliciter, & absolute dependet à directione, & voluntate superioris, cujusmodi est voluntas Religiosi respectu sui Prælati *c. si Religiosus, de elect. in 6.* voluntas filii impuberis respectu patris, vel tutoris *c. mulier. c. 2. q. 2.* Alia est dependentia tantum secundum quid, & per accidens ratione materiæ, quæ alterius subjicitur dominio, & propterea si vovens ad illam se obliget, alterius juri, vel potestati præjudicet, ut si servus, filiusfamilias, pubes, conjux aliquid voveant, quod sine præjudicio Domini, Patris, mariti impleri non possit; non enim cum læsione juris alterius potest quis se obligare ad opus aliquod exercendum. Hinc ratione dependentiæ per se datur superiori directa potestas irritandi, & annullandi vota subditorum, tametsi sibi, & suæ potestati non inferrent damnum, quia voluntas inferioris non sortitur effectum, nec à Deo acceptatur, nisi confirmetur, vel emittatur authoritate superioris; ut desumitur *ex c. 2. 20. q. 2.* ubi dicitur *Monacho non licet votum vovere, & si voverit frangendum erit*, & irritatio valet, tametsi sine causa fiat, An verò superior peccet, si absque ulla justa causa irritet votum sui subditi.

Certum est, non peccare saltem mortiferè, immo & per se non videri ullum peccatum, cum totum votum collatum sit in arbitrium superioris, qui nulla lege adigitur illud approbare: & ex alio capite irritando votum utitur jure suo, eò quia sit in potestate superioris approbare, vel improbare vota emissa à subdito. Quòd dicatur votum subditum irritare sine causa carere fine honesto, proinde saltem esse actum otiosum, & peccatum veniale, præsertim cùm *Numer. c. 3.* dicatur: *Sin autem contradixerit, postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem ejus?* Respondet Lessius *lib. 2. c. 40. num. 70.* non esse propriè opus otiosum, consequenter neque peccatum veniale, quia superior irritans votum intendit finem honestum, hoc est ne subditus assuescat propriæ voluntati, sed juxta votum obedientiæ se in omnibus subjiciat suo superiori. Ad id quod addebatur *ex c. 3. Numer.* respondetur ibi agi de marito, qui sciens votum uxoris diu dissimulavit, & postea contradixit, cùm debuisset statim id præstitisse; propterea dicitur, & *hic portabit iniquitatem uxoris*, quia voti violatio materialis non imputabitur uxori, sed marito, qui pro illa punietur. Cæterum, si absque ullo honesto fine, & ex solo arbitrio superior irritaret votum subditi, ex cujus observantia nullum inferretur detrimentum religioni, non excusaretur superior à peccato saltem veniali: etenim sine causa impedire bonum opus alterius non est laudabile, quia tunc videtur potiùs ex displicentia operis votum illud irritare.

Neque obstat, quòd subditus Religiosus 6
non possit votum quodcunque emittere, nisi sub tacita conditione, si superiori placuerit. Nam quoad licentiam superioris petendam à subdito procedendum est cum distinctione. Vel enim Religiosus vovit actionem aliquam sibi licitam, & concessam, ut certas orationes recitare privatim, vel exercere hos, vel illos actus mortificationis sine præjudicio communitatis, & tunc Religiosus vovens obligatur voto, donec superior prohibeat executionem voti, & non tenetur ab initio Religiosus licentiam petere, ut possit tale votū emittere juxta probabilem sententiam: ego tamen consultius putârim, Religiosum semper debere licentiam in votis emittendis petere a suo superiore, ad quem pertinet impedire in cœtu Religiosorum, quæ singularia sunt, ut tota communitas pari gressu procedat. Vel votum consistit in actione quidem bona, sed Religioso ex certa causa prohibita, ut esset votum peregrinationis extra monasterium, & tunc certò certius est, teneri Religiosum licentiam petere à suo superiore, cùm non possit sine licentia ejus vagari extra monasterium. Hinc juxta communiorem, ac probabiliorem sententiam possunt à Prælato Religioso absolutè omnia vota emissa à suis subditis præter tria vota solemnia, & votum arctioris religionis irritari, & desumitur ex D. Thoma *q. 88. art. 8. ad 3.* ubi asserit, nullum votum esse firmum nisi de consensu Prælati, eò quia voluntas Religiosorum debeat perfectè subjici, ac dependere à voluntate superioris in omnibus, quæ ad vitæ directionem pertinent, quoad actus externos, quia superior non potest præcipere, nec prohibere actus merè internos, nisi isti nectantur cum exterioribus, quos aliquo modo inferant, quia tunc indirectè potest superior etiam actus internos præcipere, vel prohibere ratione externorum.

Tum quia ex dispositione juris, sicut in o- 7
mnibus votis impuberum adest tacita conditio, si parens, vel tutor non contradixerit; ita in omnibus votis Religiosorum ex eadem juris dispositione includitur tacita conditio, nisi Prælatus contradixerit: inest enim Ecclesiæ potestas ita statuendi in votis, & juramentis, quando justa causa subest: etenim perinde ac potestas civilis, potest ecclesiastica præscribere formulas in contractibus, & eisdem conditiones apponere, quæ semper inclusæ censeantur, tametsi à contrahentibus cogitatæ non fuerint.

Hinc Pater, & tutor potest irritare vota li- 8
berorum in impubertate emissa, etiam postquam ad pubertatem devenerint, nisi post pubertatem eadem vota nova voluntate confirmaverint; quia parentibus, & tutoribus à jure datur simpliciter potestas irritandi vota facta in impubertate; & tunc attenditur primordialis natura obligationis, & qualitas agentis, quando votum emisit: sicut *in c. ult. de sentent. excommun.* percussio clerici facta à puero impu-

bere absolvi potest ab Episcopo etiam post ejus pubertatem, ut docent Navarr. *in manual. c. 12. num. 71.* Sanchez. *lib. 4. moral. c. 33. num. 14.* An verò maritus vota uxoris, quæ emisit tempore prioris matrimonii, vel etiam quando fuit innupta, vel impubes, & Pater, vel tutor potuit irritare, vel etiam prior maritus; hoc idem possit etiam præstare successor? Respondetur affirmativè cum Sanchez. *de matrim. lib. 9. disp. 41.* quia succedens maritus succedit in locum patris, & tutoris, ac prioris mariti, proinde etiam potest similia vota irritare.

Cæterum superior religionis non potest irritare votum arctioris religionis emissum à subdito, quia jura concedunt hunc transitum ad arctiorem, etiam invito superiore, proinde non intendunt tale votum constituere in illius arbitrio; non enim æquum erat, ut votum illud poneretur in arbitrio superioris, per quod Religiosus subditus extra illius potestatem constituitur. Præterea quia tali voto non subjicitur superiori ratione materiæ, cùm hæc sit religio arctior, in quam non habet jurisdictionem: neque ratione personæ, cùm hæc per executionem voti desinat esse subdita tali superiori. An verò si Prælatus semel consensit in votum subditi, possit postea illud irritare? communior sententia, quam docent Panormitanus *in c. carissimus num. 4. de convers. conjugat.* Sotus *lib. 7. q. 3. art. 1.* & alii affirmant: quia D. Augustinus *q. 59. in Numer.* expressè docet, uxorem non teneri ampliùs voto, si vir contradixerit, tametsi antea concesserit ejus executionem; & D. Augustinus loquitur de votis jejuniorum, & similium, quibus vir est caput mulieris. Tum quia superior tametsi consenserit in executionem voti, non propterea desinit esse superior, nec censetur amisisse jus illud, quod habet in subditum, etiam quoad illam executionem; unde si superior illam postea prohibeat, tenetur subditus ei parêre. Tum quia potest illi nova occurrere justa causa irritandi votum subditi, & ad hunc non pertinet discutere, an talis causa subsit. Tum quia potest Prælatus successor irritare votum Religiosi, in quod consenserat Prælatus prædecessor: ergo etiam prædecessor potuit post datum consensum etiam illud irritare, quando adhuc præfuit.

10 Quòd si tantùm per accidens, & ratione materiæ voventis voluntas subditi dependet à superiore, tunc probabile est, non posse votum subditi irritari à superiore, nisi quatenus sibi, vel rei suæ est damnosum. Hinc si uxor longam voveat peregrinationem, vel jejunium, aut eleemosynam de bonis dotalibus; votum non valet, nisi sub tacita conditione, si vir permiserit: & eadem est ratio de filia familias si post pubertatem aliquid voveat, quod in detrimentum, vel incommodum patris cedat, ut si voveat sumptuosam peregrinationem, aut plures eleemosynas ex bonis ipsius patris. Secus esset si uxor voveret, se donaturam Ecclesiæ de bonis suis receptitiis, & filiusfamilias de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, quia tunc per donationem talium bonorum, nullum fit præjudicium marito, vel patri, quia bona illa pleno jure pertinent ad voventes, proinde non possunt vota hæc irritari.

Probabile tamen est, quod docet Sanchez. *de matrim. lib. 9. disp. 39. num. 4. & sequent.* 11
uxorem subdi marito, non solùm quoad materiam voti, verùm etiam quoad voluntatem, eo quia juxta Apostol. *ad Ephes. 5.* vir est caput mulieris; & *Genes. 3.* mulier est sub viri potestate: cùm enim mulier sit ex natura levis, imprudens, & facilis in votis emittendis, ideo debuit ejus voluntas subdi voluntati viri. Imò non solum maritus potest uxoris vota irritare, verùm etiam uxor vota mariti, quatenus præjudicant illi in suo jure conjugali, quod habet in corpus mariti, vel etiam bonis suis obsint: ut si maritus voveat diuturnam absentiam à conjuge, vel donationem ex bonis dotalibus, & alia his similia. Jura tamen propter publicam necessitatem Christiani populi in uno casu derogârunt potestati uxoris in ordine ad irritandum votum mariti; nimirum si maritus sine assensu uxoris voveat peregrinationem Hierosolymitanam pro terræ sanctæ redemptione, si maritus in ea qualitate sit, ut possit ipse militare, vel milites secum ducere, vel suo consilio possit militantibus prodesse, & adesse: uxor tunc hoc mariti votum non potest irritare, quamvis præjudicet juri suo conjugali, quod habet in corpus mariti in ordine ad petendum debitum, quoties illi placuerit *c. ex multa 9. §. penult. h. t.* ubi statuuntur plura. Primò quòd commutatio voti terræ sanctæ posita sufficienti causa, ut si sit pauper, vel infirmus, aut alia justa causâ, temporanea impeditus spectat ad solum Papam, vel ad illos, quibus specialiter Papa committit. Secundò quando vovens est habilis ad eundum, & inhabilis ad pugnandum, si suo consilio potest prodesse exercitui; vel secum ducere bellatores, si sit dives, ejus votum non commutatur. Tertiò, ut uxores non voventes possint sequi viros ex voto euntes Hierosolymam ad pugnandum, sed non teneantur. Quartò viri sine consensu uxoris possunt vovere votum terræ sanctæ necessitate ejus loci, quapropter non potest uxor ex vi juris hoc votum emissum à marito irritare. Pari pacto juri mariti, vel uxoris derogatum est in voto religionis ante consummationem matrimonii, ut habetur *in tit. de convers. conjugat.*

An verò votum semel annullatum à superiore, vel marito reviviscat post ejus obitum: 12
Respondent doctores. Primò votum Religiosi, vel impuberis a Prælato, vel patre irritatum semper manere nullum, eò quia superiores illi habeant simplicem, & directam potestatem irritendi vota inferiorum. Secundò asserunt, votum à muliere emissum ante matrimonium, vel à servo, priusquam in potestatem veniret Domini, posse quidem a marito, vel Domino interim annullari, quatenus sibi præjudicat: verùm cessante conjugio, vel heri potestate votum incipere, ut antea obligare, & dant rationem, quia tale votum non fuit simpliciter irritatum, sed solùm respectu dictæ potestatis, cui votum præjudicabat, cessante autem conjugio, & dominica potestate cessat præjudicium,

con-

consequenter obligatio voti reviviscit. Tertiò an uxor si vovit extante matrimonio, vel filius jam pubes, dum adhuc in potestate patris erat, si postea tale votum irritetur in uxore à marito, & in filio pubere à patre reviviscat quoad obligationem post matrimonium solutum, vel cessationem patriæ potestatis? non satis conveniunt doctores: opinio tamen affirmativa communior est, & verior ex suppositione, quòd votum fuerit in omne vitæ tempus conceptum, & non præcisè ad statum conjugii, vel ad certos annos, qui jam elapsi sint, restrictum: ut si uxor voverit, se ter in hebdomade per reliquum vitæ tempus jejunaturam: ratio est, quia eatenus hoc votum constante matrimonio potest à marito irritari, quatenus præjudicat juri quod habet maritus in uxorem, quam desiderat vegetam, sanam, & benè se habentem circa corpus, unde talis irritatio non fuit simplex, nec totaliter sustulit obligationem voti, sed tantùm quatenus præjudicavit; unde cessante præjudicio reviviscit obligatio voti.

13 Per commutationem etiam solvitur voti obligatio. Est autem commutatio substitutio operis honesti loco alterius per votum promissi manente eodem vinculo: & tripliciter potest contingere. Primò si fiat commutatio operis in melius. Secundò si cum æquale diversi generis. Tertiò si in minus. Quoad primum, certum est, posse quemquam etiam propria authoritate privata votum suum commutare in id, quod constat melius esse, nisi talis commutatio sit ab Ecclesia specialiter prohibita, ut est prohibitum commutare votum strictioris religionis, & terræ sanctæ in subsidium, & redemptionem illius. Cæterum alia vota mutari possunt in melius: quia, quod melius est, censetur continere quod est minus, quapropter qui vovit dare pauperi unum florenum, & dat unum aureum excellenter solvit, quod promiserat, quia florenus continetur in aureo: quo pacto etiam inter homines optimè solvit promissum, qui dat, quod novit promissario esse gratius, ut si loco promissi canis det equum, & tunc subintrat commune effatum, *Eum non frangere promissum, qui in melius illud commutat*, dicitur autem in hac materia melius, quod omnibus maturè pensatis videtur Deo gratius: hinc votum orandi septem Psalmos, potest quis commutare in votum dandi eleemosynam sacerdoti pro celebratione unius, vel alterius missæ in suffragium animarum, quæ igne purgantur expiatorio, & Bavarus votum peregrinationis ad S. Mariam Etinganam, in peregrinationem ad S. Mariam Lauretanam: Clericus votũ suscipiendi Ordines sacros potest mutare in votum ingrediendi religionem approbatam, ut in illa professionem emittat: & qui vovit ingredi religionem laxiorem, potest illud mutare in strictiorem religionem.

14 Quamvis tamen per se, & ex genere suo melior sit oratio, quam jejunium; & eleemosyna, quam cilicium, non tamen qui vovit jejunium, & cilicium potest suo arbitrio illud commutare in orationem, vel eleemosynam, quia non semper est Deo gratius, quòd per se est excellentius, sed quod pro tempore, loco, & dispositione magis congruit à nobis fieri in ordine ad assecutionem salutis. Solet tamen objici, primò quia commutatio votorum pertinet ad authoritatem superioris, perinde ac dispensatio, ut liquet *ex c. de peregrinationis 1. h. t.* ubi Alexander III. statuit, quòd Episcopus possit commutare vota peregrinationis, dummodo in commutando consideret qualitatem personæ, & causam commutationis, & suo arbitrio judicet, an recompensatio sit melior, & Deo magis accepta, quam peregrinatio posita in infirmitate, vel divitiis, vel alia causa probabili. Cùm enim Pontifex velit, quòd tale votum commutetur in melius, sequitur, non posse, qui vovit, propria authoritate commutare in melius suum votum. Secundò quia debitor, qui solvit creditori rem meliorem, non tamen liberatur ab obligatione, sed adhuc tenetur solvere, quod debet. Tertiò quia nemo potest esse judex in propria causa. Verùm ad primum respondetur, tunc commutationem non posse fieri authoritate privata, & exigere illam superioris, quando non constat, id melius esse in quod fit mutatio. D Thomas *q. 88. art. 12.* docet, authoritatem Prælati in commutatione votorum requiri, ut in persona Dei determinet quid sit Deo acceptum, unde si clare constet, & certò sciatur, quod per se est Deo acceptum, non requiritur tunc authoritas superioris. Ad secundum respondetur, id intelligi de re meliori, quæ non sit gratior creditori, persæpe siquidem quod est melius in se, non est alteri gratius, quod locum habet in hominibus, qui non æstimant semper res, ut sunt in se: secus contingit respectu Dei, quia ipsi opera eò semper sunt gratiora, quò meliora. Ad tertium, verum est non posse quemquam esse judicem in propria causa invita parte contraria, secus si pars consentiat, nil prohibet, quin possit esse judex.

An verò etiam in causis piis possit quis sua privata authoritate votum reale factum in favorem unius Ecclesiæ commutare in votum reale melius, quod cedat in commodum alterius Ecclesiæ, ut si Petrus vovit dare decem aureos Ecclesiæ S. Petri, possit tale votum commutare in aliud reale melius, seu dandi calicem Ecclesiæ S. Mariæ ab ipso 15. aureis emptum? Plures non solùm negant posse hanc commutationem fieri authoritate privata voventis, sed etiam authoritate ipsius Episcopi, eò quia in causis piis per promissionem jus acquiritur absenti, ut possit rem promissam exigere *l. ut inter C. de SS. Eccles.* & ita docent plures Canonistæ apud Sylvestrum *V. Votum 4. p. 7. §. quartum.* Communior tamen sententia, & probabilior asserit, tale votum posse ab ipso vovente authoritate privata in melius commutari, dummodo certò constet, commutationem esse meliorem, ut, quando qui vovit decem aureos dare loco pio dat calicem emptum 15. vel 20. aureis: quòd si votum mutetur in æquale, vel minus ejusdem, vel diversi generis, non potest hæc mutatio fieri authoritate privata voventis, sed ad id requiritur authoritas Episcopi. Ratio cur vovens possit etiam in causis piis mutare suum 15

votum in melius est, quia per votum jus non acquiritur pio loco, sed soli Deo, cui fit ipsum votum: & quia Deo opus, quò est melius, est etiam gratius, ideo talis commutatio potest fieri ab ipso vovente, quia dare, quod Deo est gratius semper est melius, ac perfectius, ut docet Cajetanus *tom. 2. opusc. 11. de voto q. 3.*

16 Quòd si votum ita ederetur, ut res promitteretur tali Ecclesiæ intuitu talis sancti, tunc si verba voventis dirigantur ad solum sanctum, tantùm acquiritur jus ipsi sancto, cui gratum est promissionem illam in melius commutari. Sin autem dirigantur ad ipsam Ecclesiam, tunc hæc nullum jus acquirit nisi promissio acceptetur, adeo ut possit, qui vovit ante acceptionem votum suum commutare in melius, & etiam in commodum alterius Ecclesiæ propria authoritate: non ita post acceptionem factam à superiore talis Ecclesiæ, quia tunc ratione acceptationis Ecclesia acquirit jus, quo non debet postea privari. Cæterum omnia vota emissa possunt propria authoritate commutari in vota religionis approbatæ, quæque fiunt in professione, & desumitur *ex c. scripturæ 4. h. t.* ubi Alexander III. asserit, omne votum mutari rectè in votum religionis, quia temporale obsequium tunc mutatur in perpetuam religionis observantiam: ex quo conjicitur, nullam requiri ad id authoritatem superioris, sed commutationem ex natura rei validam esse: hinc eo ipso quòd quis emittit solemnem professionem in religione approbata, censetur commutâsse omnia vota emissa ante ingressum religionis in illa tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ perpetuæ. Neque requiritur, quòd expressè intendat hanc commutationem; quia tametsi nil cogitet de illa, adhuc ipsius juris authoritate fit talis commutatio, & quia emittens professionem intendit eam emittere prout est de jure, ideo implicitè etiam intendit hanc commutationē; quæ propterea semper præsumitur, nisi fortassis qui professionem emittit contrarium explicitè intenderet: alioquin cùm totam vitam suam alterius directioni subjiciat, non censetur privatas illas obligationes velle retinere, & desumitur *ex c. qui 5. de Reg. in 6.* ubi dicitur, quòd qui fecit votum simplex ingrediendi aliquam religionem, & postea ingreditur aliam laxiorem, in qua profitetur, possit licitè in illa manere, eò quia votum solemne deroget simplici; & tantùm injungitur illi aliqua pœnitentia pro non observato simplici voto, non ita si votum fuit solemne in strictiore: rursus si intrat strictiorem non est illi injungenda pœnitentia, sive primum votum simplex fuerit, sive solemne. Imò etiam votum subsidii terræ sanctæ commutari posse in votum religionis est communior sententia, quia bonum religionis est semper melius, Deóque gratius. Limitatur tamen, nisi votum illud ab Episcopo, vel Pontifice fuerit acceptum, quia tunc jus acquiritur Ecclesiæ ad tale subsidium.

17 Potestas ordinaria commutandi vota residet penes summum Pontificem, Episcopos, aliósque gaudentes ordinaria potestate dispensandi: ratio est, quia potestas dispensandi, & commutandi est adnexa illi muneri pastorali, & utraque potestas necessaria est ad tale munus ritè obeundum: hinc commutare vota possunt Episcopi respectu suorum subditorum præter illa quinque, quæ sunt reservata Papæ scilicet castitatis perpetuæ, religionis, & tria peregrinationis Hierosolymitanæ, Romanæ, & Compostellanæ. Confessarius itidem si habeat authoritatem sibi concessam ab Episcopo potest etiam vota alia præter quinque prærecensita commutare, ut etiam Prælati Religionum Provinciales, Abbates, Priores, quia eorum jurisdictio censetur quasi Episcopalis. Inferiores tamen sacerdotes non possunt hæc vota commutare, immo nec Parochi ex defectu jurisdictionis quasi episcopalis. Juvat tamen observare, quòd Romanus Pontifex potest universim omnia Christianorum vota commutare in quocunque loco, eò quia ejus jurisdictio se extendat per totum universum, est enim Pontifex Episcopus totius Ecclesiæ Catholicæ. Episcopi autem non nisi in sua diœcesi possunt commutare vota simplicia suorum subditorum, his quinque exceptis, quæ reservantur Papæ. Prælati Regulares hanc potestatem etiam exercent circa proprios subditos. Fœminæ arcentur ab hac potestate, non enim Abbatissæ sunt capaces hujus authoritatis cùm supponat jurisdictionem spiritualem. Quando autem commutatio fit in id, quod evidenter est melius; tunc non est actus jurisdictionis, & potest fieri proprio arbitrio cujusque voventis, proinde etiam fœmina potest hanc commutationem exercere, si enim vovit dare pauperi florenum, potest dare aureum, & mutare prius votum in melius.

Quòd hæc facultas commutandi vota sit delegabilis satis constat ex usu, & praxi Ecclesiæ; proinde Religiosi, qui à summo Pontifice, vel ab Episcopo hanc facultatem obtinent, possunt vota omnia commutare, præter illa quinque reservata summo Pontifici: hinc patres societatis JESU si ab Episcopo approbentur ad audiendas confessiones sæcularium, possunt vota omnia præter illa quinque prærecensita commutare, ut ipsis concessit Paulus III. imò hanc eandem facultatem Gregorius XIII. extendit etiam ad vota jurata in alia pietatis opera, quod privilegium antea Eugenius IV. concesserat Congregationi S. Justinæ anno 1437. pridie calendas Julii Pontificatûs sui anno sexto & per communicationem privilegiorum cæteri Mendicantes gaudent eodem privilegio, quod cum habeant a summo Pontifice, se extendit ad omnes fideles ex quocunque loco venientes. 18

Per dispensationem etiam extinguitur votum, vel in totum, vel in partem, adeo ut dispensari in voto perinde sit, ac relaxare voti vinculum, & tollere ejus obligationem condonando nomine Dei illud debitum, quod vovens ratione contractûs contraxerat cum Deo. Differt autem dispensatio ab irritatione, quia dispensatio pertinet ad potestatem spiritualem, & ut valida sit, exigit causam: secus irritatio pertinet ad potestatem dominativam, neque requirit ut causa, ut suum sortiatur valorem. Differt etiam à commutatione, quia in hac obligatio non tollitur 19

liter simpliciter, sed substituitur una loco alterius. In Ecclesia esse hanc potestatem dispensandi in votis, juramentis, & aliis obligationibus erga Deum contractis, est certum ex antiquissimo usu, & traditione Ecclesiæ, & ratio etiam id suadet, quia omnis humana lex indiget interdum dispensatione: sed votum est quædam privata lex, quæ sancitur in Ecclesia: ergo ne Ecclesia deesset in necessariis, debuit illi inesse hæc potestas dispensandi in votis, quæ potestas jure ordinario competit solis Prælatis habentibus jurisdictionem in foro externo, quia non est potestas ordinis, sed jurisdictionis, proinde non competit cuilibet sacerdoti, immo neque ad illam requiritur sacerdotium, vel alius ordo sacer, sed sufficit sola jurisdictio Ecclesiastica in foro externo, quam habet Episcopus confirmatus ante ordinationem.

20 Quamobrem potestas ordinaria dispensandi super omnia vota de jure divino est tantum in summo Pontifice, quia Christus hanc immediatè dedit soli Petro, & ejus successoribus, & quidem universalem respectu omnium votorum, locorum, ac personarum. Episcopi etiam habent potestatem ordinariam respectu votorum, quæ non sunt reservata, & in ordine ad subditos suæ diœcesis, dummodo subsit justa dispensandi causa, & vota non sint facta in favorem tertii, nec ab eo acceptata. Hoc etiam procedit à fortiori de Archiepiscopis, Patriarchis, aliisque Prælatis respectu suarum Diœcesium, non verò respectu illarum suorū suffraganeorum extra visitationem Provinciæ. Potest tamen Archiepiscopus dispensare in votis suorum Episcoporum suffraganeorum, cùm sit eorundem immediatus superior, quando Episcopi se eidem subjiciunt. Nomine autem subditorum, cum quibus possunt Episcopi dispensare, comprehenduntur. Primò quotquot habent domicilium in sua Diœcesi. Secundò illi qui tametsi non habeant in Diœcesi domicilium, inceperunt nihilominus ibi habitare cum intentione manendi per majorem anni partem. Tertiò intelliguntur etiam vagi, quia isti sortiuntur diœcesim in eo loco, in quo pro tempore reperiuntur. Peregrini autem dispensantur à proprio Episcopo, non verò ab Episcopo loci, in quo peregrinantur, quod etiam procedit de mercatoribus, & studiosis, qui magnam anni partem alicubi habitant, hi enim tantùm subjiciuntur Episcopo loci quoad Sacramenta, non autem quoad vota, sicut nec quoad ordines.

21 Ut autem dispensatio valida sit, requiritur, ut subsit justa causa, quia inferior non potest validè dispensare in lege superioris absque justa causa: & dispensatio in voto est aliquo modo dispensatio in jure divino naturali, saltem ratione materiæ, quæ subtrahitur, idque procedit etiam respectu Papæ, proinde à fortiori etiam respectu Episcoporum. Justæ autem causæ plures sunt, ut utilitas Ecclesiæ, uberior Dei cultus; utilitas voventis, & magna fragilitas ejusdem quâ timetur ne sit votū violaturus. Rursus faciliorem dispensationem etiam impetrant levitas voventis, inconsideratio, inconstantia, timor, vel alia animi perturbatio in vovente, ut etiam puerilis ætas, incommoditas implendi votum, difficultas ex parte operis, & quævis alia causa, quæ reddit executionem voti, vel quasi illicitam, vel inutilem, vel moraliter impossibilem, vel majoris boni impeditivam.

Nihilominus nonnisi rarò debent Prælati, & confessarii uti purâ dispensatione, seu totali relaxatione voti, quia rarò justa causa adest, unde satiùs semper est uti commutatione in rem aliam faciliorem, & quæ dispensationem admixtam habeat, extendatúrque juxta tempus voti. Censent plures, in votis reservatis posse Episcopum dispensare, quando adest impedimentum adeundi summum Pontificem, & necessitas urget accelerandi dispensationem, quod plerumque in voto castitatis contingit, præsertim postquam matrimonium jam contra votum contractum est, & adest periculum quotidianæ incontinentiæ. Vota verò peregrinationum potiùs dilatione temporis, quàm dispensatione indigent, eò quia impedimentum ferè ten per est temporale. An verò summus Pontifex possit dispensare in votis solemnibus, & efficere, ut Religiosus professus iterum possit redire ad sæculum, & matrimonium contrahere, si nondum fuerit in sacris, videtur controverti, quia *in c. cùm ad monasterium in fin. de statu Monach.* habetur, quòd abdicatio proprietatis, sicut, & custodia castitatis, ita sint regulæ monachali annexæ, ut contra hæc duo vota nec summus Pontifex possit licentiam indulgere. 22

Nihilominus communior recentiorum sententia est, posse summum Pontificem etiam in votis solemnibus dispensare: ratio est, quia votorum solemnitas est tantùm juris positivi: ut habetur *in c. quod votum unic. h. t. in 6.* unde si Pontifex tollat solemnitatem, quæ est juris positivi consentiente religione, & remittente jus suum, quod habet in Religiosum; manet tantùm votum simplex, in quo posse summum Pontificem dispensare, omnes concedunt. Neque ullum facessit negotium textus desumptus *ex c. cum ad monasterium*, quia ut communiter respondent Doctores, Pontifex ibi loquitur in sensu composito: nimirum non posse dispensare in votis solemnibus cum religioso remanente religioso, quia daretur constitutum, sine suo constitutivo; constituitur enim religiosus per illa tria vota solemnia, quæ si cessent per dispensationem Pontificiam, cessat constitutivum religiosi, qui propterea non potest ampliùs esse religiosus; sicut cessantibus in homine prædicatis animalitatis, & rationalitatis cessat necessariò etiam ipse homo. Pontifex igitur in præfato textu loquitur in sensu composito; non in sensu diviso, scilicet statum religiosum non posse ab aliquo totaliter tolli, ut religiosus non possit iterum fieri sæcularis. 23

§. IV.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

Quæritur primò, an votum, cui error causam dedit suum sortiatur valorem? Respondent plures cum distinctione: si error 1

error, qui causam dedit voto, sit circa aliquid extrinsecum, & accidentarium rei per votum promissæ, ut si res putetur facilior, jucundior, & commodior, tunc respondent, errorem non tollere obligationem voti; tametsi vovens si scivisset, rem esse tali accidente affectã, non vovisset; quia si talis error tolleret obligationem, plura inde sequerentur incomoda in contractibus civilibus ineundis, quorum plura deberent rescindi; & in professionibus religiosis, quarum plures possent facilè in irritum revocari; plura enim latent, quæ si novitio innotuissent, non emisisset in religione vota solemnia; & nihilominus quamvis illi postea occurrant, ac innotescant, non propterea irritatur edita professio; eo quia ad inducendam obligationem voti sufficit notitia eorum, quæ sunt intrinseca rei per votum promissæ, & pertinent ad ejus substantiam. Sin verò error sit circa substantiam voti, vel aliquo modo ad illam pertineat, & dedit causam voto, tunc respondent, talem errorem reddere votum irritum.

2 Verùm licèt hæc sententia perquàm probabilis sit. Putârim tamen, quoad vota procedendum esse cum alia distinctione inter vota simplicia, & solemnia: etenim simplicia eduntur ex sola voluntate voventis absque actuali sui traditione, & acceptatione Prælati ecclesiastici loco Dei, & non solùm expressas, sed etiam tacitas admittunt conditiones, ac proinde error in causa etiam merè impulsiva, & circumstantiis etiam accidentalibus notabiliter tamen mutantibus rei statum, potest obligationem tollere, si vovens ita constitutus sit, ut nonnisi in talibus circumstantiis intenderit se obligare, ut si vovit peregrinationem, eò quia putavit esse vicinam, & facilem, aliàs non voturum, si non esset vicina, & facilis; si postea audit esse remotam, difficilem, periculis obnoxiam, ac sumptuosam; error in hisce circumstantiis probabilius est, quòd tollat obligationem, ut docent Hostiensis, Navarrus, D. Antoninus, & alii plures apud Sanchez *de matrim. lib. 10. disp. 9. n. 15.* quia ut habetur *in c. generali de R. J. in 6.* & *in c. qui ad agendum de Procur. in 6.* & *clement. 2. eod tit. in generali promissione non veniunt ea, quæ quis verisimiliter in specie non promisisset*, non enim vovens debet censeri se obligâsse in eo eventu, quem excepisset, si tempore emissi voti de eo cogitâsset.

3 Tum quia tunc deest consensus, sine quo non potest quis obligationem contrahere. Tum quia qui errat, non videtur consentire *l. nihil consensui 116. §. de R. J.* Tum quia votum non obligat ultra intentionem voventis; proinde non obstringit voventem in eventu, quo vovens excepisset, si cùm vovit, illi occurrisset: perinde ac in generali concessione non veniunt ea, quæ quis verisimiliter non esset in specie concessurus juxta *regul. 81. de R. J. in 6.* ubi dicitur: quòd in generali concessione non veniant ea, quæ quis verisimiliter in specie non fuisset concessurus: & verba accipienda sunt secundùm verisimile, proinde etiam secundùm habitualem intentionem proferentis, ut habetur *in c. 2. de appellat.*

Quòd si dicas: errorem dantem causam contractibus civilibus eos non irritare, si sit error circa aliquod extrinsecum, & accidentale, adeo ut contractus civiles non rescindantur ob difficultates postea emergentes, quæ si fuissent prævisæ contrahens non contraxisset. Contra, quia est discrimen inter contractus civiles, & vota simplicia; illi enim simpliciter acceptantur ab hominibus, proinde ad confirmanda comercia, & minuendas lites, non debuerunt rescindi ob difficultates postea emergentes, quibus prævisis non fuissent initi; & hæc est ratio, cur leges non concedant rescissionem talium contractuum; quia fere omnes contractus ob tales difficultates locum darent litibus, & ferè omnia in Republica turbarentur: aliud verò est de voto simplici, quia hoc principaliter fit Deo, qui cùm perfectissimè cognoscat nostram voluntatem, animique consensum non censetur acceptare in illis circumstantiis, quas vovens non prævidit, & si prævidisset, votum non emisisset, non enim in votis Deus plus obligat voventem, quàm hic intendat se obligare. 4

5 Tum quia ratio, cur leges non concedant rescissionem contractuum ob difficultates postea emergentes est, ne aperiatur occasio litibus, & ut commercia humana magis firmentur: hæc autem ratio cessat in votis simplicibus, proinde non est par ratio de contractibus, & votis, quin potiùs è contrario per rigorosam, & scrupulosam votorum simplicium obligationem, anxietates, inquietitudines, & molestiæ in conscientiis voventium orirentur, quibus homines à meritorio vovendi actu averterentur, ut notat Layman *de voto c. 3. num. 4.* Quòd verò ad vota solemnia attinet, cùm hæc per actualem sui traditionem, & acceptationem Prælati loco Dei perficiantur, non rescinduntur ob difficultates postea emergentes, & quas si Novitius prævidisset, solemnia illa vota non emisisset, quia egressio ex monasterio post editam professionem scandalo esset aliis.

6 Tum quia qui religiosam emisit professionem, censetur se absolutè, & simpliciter obligâsse absque reservatione alicujus tacitæ conditionis, si hoc, vel illud fuerit, ut habetur in *c. ex parte 14. de convers. conjugat.* ubi mulier post matrimonium ratum ingressa fuit religionem, eò quia audierit maritum suum esse leprosum: & summus Pontifex respondet, matrimonium esse solutum, & validam professionem, tametsi causa, quæ ad ingressum movit falsa fortassis fuerit. Neque obstat regula illa desumpta *ex l. 7. ff. de dolo*: ubi dicitur, quòd *dolus dans causam contractui bonæ fidei, faciat contractum nullum*: quia hæc regula non procedit in illis contractibus, qui per actualem sui traditionem perficiuntur, ut in professione religiosa, & matrimonio carnali, ubi non admittitur rescissio, nisi error sit circa substantialia.

7 Quæritur secundò, an possit quis licitè votum à se emissum implere per aliam personam? Respondetur cum distinctione, si votum sit personale hoc est, quando quod per votum promittitur, est factum proprium, ut jejunium, mortificatio, flagellatio, cilicium: oratio non

potest

potest per alium impleri; quia obligatio voti personalis respicit actionem voventis, unde cum obstringat ipsam personam, tenetur hæc per se ipsam votum implere, ut propriæ satisfaciat obligationi, quam per votum emissum contraxit. Quòd si votum fuerit reale, adeout vovens intenderit tantùm se obligare ad solvendam rem promissam, potest tunc per alium implere suum votum reale, si per ipsum voventem impleri non possit, ut si Petrus vovit dare B. Virgini Oetinganæ calicem, & ipse degens Monachii non possit illum per se deferre, & dare Ecclesiæ, potest per alium mittere calicem, qui suo nomine det tali Ecclesiæ. Parùm enim interest, an ipse vovens, vel alius ejus nomine & ex ipsius mandato det eleemosynam æquivalentem, vel calicem. Quòd si votum fuerit mixtum, quo non solùm promittitur res, sed etiam ipsa actio, seu functio personalis, ut peregrinatio cum obligatione rei promissæ, tunc si nullum impedimentum ex parte voventis occurrat, tenetur vovens per se implere votum, eò quia non solùm obligavit rem, sed etiam personam, quæ propterea non satisfacit voto, nisi vovens per se ipsum rem illam promissam offerat, quia illa personalis oblatio, actio, ac peregrinatio sunt materia voti.

8 Neque obstat regula illa, quâ quis per se ipsum censetur fecisse, quod per alium fecit: quia hæc regula tantùm valet in votis realibus, in quibus personæ non obligantur, non verò in personalibus, & mixtis, in quibus non solùm ipsa res, sed etiam actio, & functio personalis promittitur, tunc cùm obligatio afficiat personam, tenetur vovens per se ipsum implere votum, ut propriæ satisfaciat obligationi: & patet discrimen inter votum reale, & personale, vel mixtum: reale enim potest per alium impleri, ut si quis solvat pro me eleemosynam, quam promisi dare pauperibus: quia tunc censetur mihi priùs donare pecuniam, quam postea meo nomine dat pauperibus in eleemosynam, ut ego satisfaciam meo voto: obligatio enim tantùm afficit rem promissam. Secus in votis personalibus, & mixtis obligatio non solùm afficit rem promissam, sed etiam ipsam personam, quæ propterea tenetur per se votum implere.

9 Sed oritur difficultas, an qui vovit votum personale peregrinationis, flagellationis, jejunii, orationis, si non possit per se votum implere, teneatur tunc per alium illud implere? Respondent communiter, non teneri, quia votum non obligat ultra intentionem voventis, sicut nec actus ultra intentionem agentis; & quia intentio voventis fuit suam tantùm, non alterius personam obligare; ideo si vovens non possit per se ex legitimo impedimento votum implere, non tenetur per alium. Sanchez tamen *lib. 4. c. 15. num. 9.* excipit casum, si votum personale simul intendatur, & pro afflictione voventis, & simul pro utilitate alterius, ut si quis voverit jejunium, orationem, missam dicere in suffragium animarum, quæ purgatorio igne expiantur; quia tunc sub votum etiam cadit illa utilitas alterius, propterea implenda est, ut votum si non in totum, saltem quoad aliquam partem suum sortiatur effectum: & hæc sententia mihi videtur valde consona æquitati, ac in praxim deducenda: quia votum adimpleri debet eo saltem meliori modo, quo potest, & si non possit quoad totum, saltem impleri debet quoad illam partem, quæ potest impleri.

Quæritur tertiò, quomodo vota defuncti obligent hæredem? Respondetur, quòd si vota defuncti fuerint personalia, tunc non transeunt ad hæredem, qui propterea non tenetur illa implere: quia obligatio voti personalis respicit actiones ipsius voventis, & cùm afficiat personam, extinguitur simul cum persona; consequenter non potest ad hæredem transire, nec eum obligare. Sin autem vota defuncti fuerint realia, tunc tenetur hæres illa adimplere: ratio est, quia hæres eo ipso, quòd adivit hæreditatem, illam suscepit cum omnibus suis obligationibus, ac oneribus realibus annexis eidem hæreditati: quapropter ex justitia, & quasi contractu obligatur hæres solvere omnia onera realia defuncti, proinde etiam vota realia, ut desumitur *ex c. ex parte 18. de censib.* ubi statuitur, quòd successores teneantur solvere vota realia suorum antecessorum. Quòd si vota defuncti fuerint mixta, seu partim realia, & partim personalia, & quod reale est in voto, sit separabile ab eo, quod est personale, tenetur etiam hæres tunc vota mixta defuncti implere quoad partes reales, quia est eadem ratio, ac de voto reali quoad illam partem realem. Juvat tamen animadvertere, quòd hæres non teneatur hujusmodi vota defuncti implere, nisi juxta vires aditæ hæreditatis, salva legitima liberis debita, quæ votis, aut legatis gravari non potest, ut docent Suarez *lib. 4. de voto c. 11. num. 2.* Tambur. *p. 1. lib. 3. in decal. c. 12. §. 4.* Quòd si hæres jussa, seu vota realia defuncti, & ab ipso hærede acceptata, à judice monitus intra annum non impleat, privandus tunc est commodo hæreditatis, ut habetur in *authent. hoc amplius C. de fideicommiss.* & tantùm excipitur debitum naturale, seu legitima portio jure naturæ debita liberis: ut enim notat Glossa *in c. licet 6. h. t.* qui non implet voluntatem defuncti privari debet hæreditate illius. Rursus Judex ecclesiasticus, & multò magis summus Pontifex sub pœna excommunicationis, vel etiam sub pœna privationis bonorum potest adigere ad executionem voti, vel juramenti editi ad piam causam, idque desumitur *ex c. quod super 7 in fin. de fide instrum.* & *ex c. ex parte 12. de censib.* Videtur tamen contra vota personalia urgere difficilis textus desumptus *ex c. quod super 8. h. t.* ubi Pontifex decidit, quòd qui vovit votum terræ sanctæ, si sit pauper, infirmus, vel alia justa causa temporanea impeditus, debeat obtinere dilationem voti: quòd si causa fuerit perpetua debeat vovens expensas mittere in subsidium terræ sanctæ & illi pro labore injungi alia pœnitentia: & licèt hoc votum terræ sanctæ sit personale, nihilominus potest per alium impleri, qui saltem deferat expensas.

Tum quia *in d. c. licet 6. h. t.* cum Rex Hungariæ vovisset succurrere cum forti manu militum terræ sanctæ, & esset ipse in extremis vitæ con- 11

constitutus, executionem ejusdem voti fidei filii sui Andreæ Ducis sub interminatione paternæ maledictionis commisit: sed cum mortuo patre Andreas Dux exercitum, quem contra inimicos fidei ducere debuisset, converterit contra suum fratrem Regem Hungariæ, Innocentius III. Andream Ducem monuit, ac præcepit, ut omnibus aliis postpositis usque ad festum exaltationis S. Crucis propositum iter Hierosolymitanum arriperet, & humiliter prosequeretur: ne alioquin, si onus à patre sibi injunctum, & sponte acceptatum, quolibet prætextu subire detrectaverit, paterna se reddat successione indignum, & hæreditatis emolumento privetur, ac subjaceat anathematis, & excommunicationis vinculo. Ex quibus infertur, vota personalia transire ad hæredes, & posse impleri per alios. Sed contra quia votum Regis Hungariæ non fuit purum personale, sed mixtum; proinde ex qua parte se in propria persona iturum ad terram sanctam obligavit, non potuit transire ad hæredem, nisi hæres etiam se ipsum per novum votum, seu propriam personam obligâsset: ex qua verò parte fuit votum reale, seu quatenus promisit allaturum subsidium terræ sanctæ per manum militarem, & sumptus necessarios ad illam expeditionem suppeditaturũ, potuit transire ad hæredem, & impleri per alium: proinde Andreas Dux ejus filius contraxit talem obligationem, non totaliter ex voto personali patris, sed partim ex voto proprio personali, quatenus etiam ipse obligavit suam personam in subsidium terræ sanctæ, & partim ex voto mixto patris, seu ex qua parte votum patris eum obligavit ad mittendas suppetias in auxiliũ terræ sanctæ, unde in Andrea Duce duplex fuit obligatio, una ratione voti proprii personalis, & alia ratione voti mixti patris, quod ex parte fuit votum reale, quod potuit ad hæredem transire, unde rectè Innocentius III. *in d. c. licet 6. h. t.* potuit sub pœnis privationis hæreditatis, & anathematis eum adigere, ut collectum exercitum duceret in auxilium terræ sanctæ.

12 Quæritur quartò, an parentibus existentibus in gravi necessitate, filius validè tria vota solemnia emittat in religione? Quæstio procedit, quando necessitas est ita gravis, ut filius teneatur parentibus succurrere ex vi quarti præcepti decalogi, quo tenemur parentes honorare: honor enim qui exhibetur parentibus etiam in eo consistit, ut filii eorum necessitatibus opitulentur, ut docent Menochius *lib. 3. præsumpt. q. 24. num. 16.* Navarrus *c. 14. manual. num. 13.* & alii communiter, quapropter Christus *Matth. 15.* graviter reprehendit Scribas, eò qui ob avaritiam suaderent populo, melius esse, si eam alimoniam, quam daturi erant egenis parentibus Deo, & ejus Ministris, vel templis darent, unde dixit illis: *Quare, & vos transgredimini mandatum Dei propter traditiones vestras?* Hinc D. Hieronymus in hunc locum pulchrè ait loquens de Scribis: *Volentes providentissimam Dei legem subvertere docuerunt, filios ea quæ parentibus offerenda erant, Deo solvere.* Quamobrem respondetur, filium non posse validè profiteri in religione, si parentes habeat in gravi necessitate constitutos, quibus teneatur, & possit opitulari, si profiteatur expressè, ut se eximat ab onere illis succurrendi. Ratio est, quia votum debet esse de materia honesta, quæ sit Deo grata, & in majus obsequium, adeo ut irritum sit votum si sit de materia turpi, & illicita, ut docent communiter doctores cum D. Thoma *2. 2. q. 88. art. 1. in corp.* & *art. 2. & 5. in solutionib. ad 3.* quia cùm votum sit promissio facta Deo in ejus obsequium, debet esse de materia grata: siquidem materia, quæ non est grata, non potest tendere in obsequium, & non potest esse grata, nisi sit honesta: professio autem filii relinquentis parentes in gravi necessitate, quibus tenetur, & potest opitulari, continet votũ de materia illicita, scilicet votum obedientiæ, quo, qui profitetur, se religioni tradit: hæc enim traditio adversatur obligationi naturali quarti præcepti Decalogi, quo filii tenentur parentes honorare, proinde illis assistere, eisque subvenire: cùm igitur materia talis voti illicita sit, non potest professio illa suum sortiri valorem. Quinimò traditio illa quæ fit per votum obedientiæ non solùm est invalida, sed etiam peccaminosa, eò quia fit contra quartum præceptum decalogi in re gravi, & quod obligat de jure naturæ; & quia nulla virtus alteri contrariatur, non potest professio in religione non adversari pietati in parentes; proinde cùm impediat debitum pietatis contra quartum præceptum, est traditio etiam peccaminosa, ut docent D. Thomas *quodlib. 3. art. 16. & quodlib. 10. art. 9.* Cajetanus ibidem Suarez. *tom. 3. de relig. lib. 5. c. 5. num. 11.* Navarrus *c. 14. manual. num. 14.* & alii communiter. Hinc Concilium Gangrense, ut refertur *in c. 1. dist. 30.* ait: *si qui filii maximè fideles parentes deseruerint occasione Dei cultûs, hoc justum esse judicantes, & non potiùs debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum in eis venerentur, quòd fideles sunt, anathema sit.* ait enim Concilium eos decipi, qui putant, justum esse parentes deserere ob Dei cultum.

Quòd si dicas, traditionem esse quidem peccaminosam, malam, sed eâ semel positâ non esse malum perseverare, proinde cum mutetur status, non videri votum esse de materia illicita. Contra est, quia eo ipso, quòd traditio est mala, quia dissona obligationi præcepti naturalis, est etiam irrita, quia fit per votum habens illam pro præsenti materia; quia in illa consistit obligatio, quâ per votum persona remanet sub potestate religionis: quamobrem sicut traditio activè, seu ut est actus profitentis, est peccaminosa; ita traditio passiva, seu ipsa persona ut tradita religioni, & est materia talis actus, est objectivè mala, habet enim eandem dissonantiam ad rectam rationem proportionaliter, quam habet traditio activa, & ad præceptum naturale honorandi parentes. Hinc cum materia voti sit mala, non potest votum esse validum, nec fieri mutatio status, ratione cujus materia voti evadat bona, quia cum votum sit nullum non habet vim inducendi talem mutationem: tum quia traditio passiva semper retinet suam materiam; proinde semper manet in eodem statu, in quo fuit ab initio. 13

Si di-

14 Si dicas, obligationem professionis tunc suspendi, ac differri in tempus habile, in quo cessat necessitas parentum. Contra est, quia eatenus fieret hujusmodi suspensio, quia professio emitteretur conditionatè; sed in nostro casu supponitur emitti absolutè. Tum quia si suspenderetur, utique deberet suspendi ex incapacitate materiæ: atqui hac posita professio non sortitur suum effectum, quia vota nequeunt emitti super materia inhabili: hinc non potest oriri obligatio, & suspendi sola executio obligationis: siquidem eatenus suspenditur executio, quia filius non potest relinquere parentes, séque religioni tradere, & ex hoc sequitur, quòd neque possit obligatio consurgere. Præterea quia hæc traditio est injusta, utpote contra obligationem pietatis in parentes, consequenter non potest esse materia voti. Tum quia si inde oriretur obligatio, religio acquireret jus, quo posset uti, saltem quoad ea, quæ non essent incompossibilia cum subventione parentum.

15 Quòd si dicas, matrimonium ratum, & non consummatum dissolvi per ingressum alterius conjugis in religionem juxta Trid. *sess. 24. can. 6. de matrim.* consequenter etiam vinculum ortum ex obligatione in filio succurrendi parentibus indigentibus. Contra est, ratio discriminis est assignatu facilis, quia vinculum matrimonii rati, & non consummati est de jure naturali variabili, ac mutabili ex natura sua, quapropter Pontifex dispensat in matrimonio rato, quod solùm ex sua institutione est indissolubile; & si dissolvatur per religiosam professionem, inde non emergit ulla turpitudo, quæ sit contra aliquam veritatem practicam immutabilem. Secus vinculum, quo filii obstringuntur parentibus est de jure naturali invariabili, & fundatur in veritate practica, quæ aut est primum principium, aut conclusio evidenter deducta ex primis principiis practicis; proinde necessaria, & immutabilis, quapropter dissolutio talis vinculi etiam per ingressum in religionem continet necessariò turpitudinem adversantem tali veritati, proinde non potest cohonestari, eò quia sit contra veritatem practicam immutabilem. Hactenus dicta, vera sunt, si filius expresè, ne opituletur parentibus graviter indigentibus professionem emittat. Cæterum si adhuc habeat intentionem succurrendi parentibus, contraria sententia asserens, professionem illam esse validam, & tantùm suspendi ejus executionem, donec filius opituletur parentibus indigentibus est valde probabilis, quam docent Suarez *tom. 3. de religion. lib. 6. c. 9. num. 1.* Miranda *tom. 1. manual. q. 17. art. 8. conclus. 4.* Sanchez. *lib. 4. sum. c. 20. num. 10.* Navarr. *consil. 26.* & alii plures, qui in eo fundantur, quia talis professio nullo jure irritatur.

16 Quæritur quintò, an qui emisit votum simplex castitatis, possit legatum consequi sub conditione relictum, si non nupserit? Ratio dubitandi est, quia conditio negativa, sub qua legatum est relictum, nequit dici impleta nisi legatarius ad eùm priùs statum devenerit, in quo non possit ampliùs nuptias contrahere, ut tradunt Castrens. *in l. 2. num. 1. C. de instit. &* *subsit.* Franc. *decis. 169. num. 14.* Rota Romana coram Merlino *decis. 392. num. 29.* at qui emisit votum simplex castitatis non intelligitur venisse ad illum statum, in quo non possit ampliùs matrimonium contrahere: siquidem ex rationabili causa potest tale votum dispensari, etiam in ordine ad contrahendum matrimonium. Respondetur nihilominus, votum simplex illud castitatis esse sufficiens ad purificandam conditionem appositam, si matrimonium non contraxerit, ut docet Pasqualigus *quæst. moral. jurid. q. 52. num. 2.* quia votum simplex castitatis dummodo sit perpetuum impedit matrimonium, & quidem perpetuò, proinde ponit voventem in statu, in quo non possit nubere, proinde in statu, in quo purificatur conditio: cum enim votum simplex castitatis sit perpetuum, quantum est ex se impedit in perpetuum ipsum matrimonium, & constituit statum continentiæ immobilem, firmum, & perpetuum, ut docet D. Thomas 2. 2. *q. 283. art. 1. ad 3.* Neque obstat, quòd votum simplex possit ex justa, & legitima causa dispensari, quia hæc dispensatio oritur ab extrinseco; votum enim illud simplex castitatis ex sua natura, & intrinseca ratione habet constituere voventem immobilem secundùm conditionem cœlibatûs; & sufficit, si ex se reducat voventem ad illum statum, in quo non possit nuptias contrahere: etenim ut debeatur legatum sub conditione, sufficit si conditio semel pro aliquo tempore existat, quia tunc purificata conditione potest legatum exigi *l. heredibus init. ff. ad Trebell. l. gallus 5. quæramus ff. de liber. & posth.* ut notant Baldus *in l. cum proximus n. 6. C. de impuber. subst.* Cassan. *consil. 53. num. 1.* Paris. *consil. 32. num 1.* Hinc patet solutio ad fundamentum oppositæ sententiæ.

Quinimò quamvis votum emitteretur, ut vovens posset legatum consequi, & cum animo postea petendi dispensationem à voto, & non nubendi, adhuc conditio sufficienter purificaretur, quia non obstante tali dispensatione, adhuc qui voverat, abstineret à matrimonio; proinde etiam sine vinculo voti purificaret conditionem. Quòd si vovens simul haberet intentionem petendi dispensationem, & simul nubendi non lucraretur tunc legatum, quia procederet cum dolo, nec votum poneret illam conditionem, quam legans exigit, immo potiùs necteretur cum contraria, sicut qui vovit religionem non satisfacit voto si ingrediatur animo exeundi, ut docet D. Thomas *2. 2. q. ult. art. 4. ad 3.* D. Antoninus *3. p. tit. 16. c. 2. §. 4.* Navarrus *c. 12. manual. num 47. in fin.* Valentia *tom. 3. disp. 6. q. 6. punct. 4. quæstiunc. 4.* hinc qui vovet animo petendi postea dispensationem, & nubendi non satisfacit conditioni requisitæ à legante, consequenter non potest legatum assequi, & si illud consequatur tenetur ad restitutionem. 17

Quæritur sextò, an votum clericatûs eximat à foro sæculari cum primum est emissum, & antequam vovens fiat clericus? Respondetur, tale votum non eximere à foro sæculari antequam impleatur, quia quamdiu non impletur, non sortitur suum effectum, proinde non extra- 18

trahit personam voventem à statu laicali, nec eam transfert ad clericalem, sed illam relinquit in eodem prorsus statu, in quo erat ante emissum votum, proinde antequam assumat clericatum remanet non obstante voto sub jurisdictione Judicis laici: quia aliud est promittere se suscepturum clericatum, & aliud suscipere clericatum, hoc secundum extrahit à statu laicali, non primum: non enim promissio facti est ipsum factum, cum possit quis promittere, & non stare promisso, ut notant Glossa *in l. bonæ fidei V. condicturum. ff. de eo, quod certo loco*, Pasqualigus *quæst. moral. juridic. q. 169. num. 2.* Covarruvias *lib. 3. variar. c. 4. num. 7.* unde sicut votum clericatus non inducit de facto ipsum clericatum, ita neque extrahit à statu laicali; proinde vovens subjicitur jurisdictioni Judicis laici. Tum quia promissio respicit tempus futurum, proinde distinguitur ab executione illius, quod promittitur, & quia per solam assumptionem ad clericatum extrahitur quis à statu laicali, sequitur, quòd per votum adhuc maneat sicut antea in statu laicali, donec illud impleat. Præterea quod juramentum, & votum non mutent forum, tradunt Baldus *in l. 1. circa fin. C. de reb. cred.* Guttieres *de jurament. confir. c. 12. num. 5. p. 3.* Felin. *in c. 2. num. 28. de sponsal.* & desumitur *ex c. licèt mulieres de jurejuran. in 6.* ubi Bonifac. VIII. statuit, Judicem laicum compellendum esse ad manutenendas alienationes mulierum, quando juramento promiserunt non venire contra ipsas: ubi Pontifex non statuit, quòd causa non spectet ad judices laicos, sed tantùm quòd secundùm jus canonicum debeant eam terminare; quia laici subjiciuntur jurisdictioni sæculari juxta mensuram finis politici, qui cùm exigat puniri delicta patrata contra leges, quibus Respublica gubernatur, ideo non extrahuntur à subjectione ex eo, quòd jureat, aut voveant non committere aliquod delictum.

19 Quòd si objicias *c. fin. de for. compet.* ubi decernitur, quòd reus ratione juramenti debeat conveniri coram Judice ecclesiastico. Respondetur, id non adversari nostræ assertioni, quia ibi non agitur de judicando in materia, circa quam juramentum versatur, sed tantùm agitur de juramento servando, & cùm observatio juramenti ratione peccati, si non servetur, sit causa ecclesiastica; ideo Judex laicus non est competens. Præterea quamvis pro observantia juramenti clericus sit Judex competens, non tamen privativè quoad sæcularem, si materia pertineat ad judicium sæculare; sed cumulativè, est enim causa mixti fori, & datur locus præventioni, quapropter potest Judex laicus etiam compellere ad observantiam juramenti juxta *d. c. licet mulieres de jurejur. in 6.* & notant Covarruvias *de pact. p. 2. c. 3. num. 2.* Felin. *in c. 1. num. 22.*

20 Quæritur septimò, an qui vovit religionem ingredi, vel etiam in illa profiteri, possit, antequam votum impleat, sibi oblatum Episcopatum suscipere? Respondetur negativè cum Suarez. *tom. 3. de relig. lib. 1. c. 19. num. 3.* Azorius *1. p. lib. 11. c. 16. q. 2.* Lessius *lib. 2. c. 40. num. 89.* Pirhing. *in h. t. §. 4.* & desumitur *ex c. per tuas 10. h. t.* ubi Innocentius III. statuit, quòd qui promisit solemniter ingredi religionem, si eligatur Episcopus, debeat votum priùs implere, ut sit tutus in conscientia; deinde potest eligi: ratio est quia cum vovens absolutè teneatur implere votum, & peccet, si illud non impleat, ita etiam peccat, si aliquid ponat, ratione cujus constituat se moraliter impotentem ad impletionem voti; quia perinde est ponere impedimentum ad talem impletionem, ac votum non implere: sed vovens ingredi religionem, si oblatum sibi acceptet Episcopatum, consentit in statum, ratione cujus fit impotens ad executionem voti, seu ad ingressum religionis, siquidem Episcopus absque expressa licentia Papæ, quæ ordinariè, & sine gravi causa non conceditur, non potest Episcopatum dimittere, proinde neque religionem ingredi, ut desumitur *ex c. nisi cum pridem de renuntiat.* hinc vovens religionem si Episcopatum acceptet sine prævia dispensatione peccat contra votum; & relicto episcopatu tenetur religionem ingredi, ut notat Suarez *tom. 3. de relig. lib. 1. c. 19. num. 11.*

Neque obstat, quòd Episcopatus dicatur esse status perfectior, quia inde non sequitur, posse qui religionem vovit propria voluntate mutare votum religionis in Episcopatū, ut meliorem: ratio est, quia Episcopatus est status perfectionis potiùs alienæ, quàm propriæ, seu in ordine ad salutem subditorum. Tum quia Episcopatus non ponit hominem perfectum, sed supponit: neque est medium ita aptum ad propriam perfectionem obtinendam, sicut est status religiosus: hinc tutius est, si excipiatur casus necessitatis, & si inveniantur alii æquè idonei ad regendam Ecclesiam, religionem ingredi, quàm munus episcopale suscipere: proinde vovens religionem, tametsi eidem offeratur episcopatus, tenetur eidem renuntiare, & votum implere. Non enim ei licet priùs suscipere Episcopatum, & postea religionem ingredi, quia licèt religiosus fiat Episcopus licitè, & decenter; non tamen decet, ut Episcopus fiat Religiosus: ratio discriminis est, quia quando Religiosus fit Episcopus eximitur ab obedientia suprum Prælatorum, & subjicitur summo Pontifici, & adhuc manet Religiosus: sin autem Episcopus fieret Religiosus deberet prius fieri Novitius, & ex Magistro discipulus, in operibus itidem humilibus versari, quæ dignitatem non decent Episcopalem, & demum deberet renuntiare Episcopatui, ad quod requiritur expressa licentia summi Pontificis. 21

Quæritur octavò, an si qui vovit religionem postea sit electus Episcopus, & confirmatus, suámque utiliter regat Ecclesiam, cui perutilis censeatur futurus, adhuc debeat religionem ingredi, vel votum ab ipso emissum suspensum hæreat? Respondetur, stante utilitate Ecclesiæ, votum religionis suspendi, & ejus obligationem interim cessare: quia sicut votum simplex ingrediendi religionem per subsequens vinculum matrimonii carnalis rati, & consummati non omnino tollitur, sed tantùm suspenditur 22

ditur ejus executio, & obligatio durante matrimonio, & post obitum conjugis tenetur alter, qui religionem voverat, eam ingredi: ita mihi videtur dicendum de Episcopatu, quia Episcopus contrahit matrimonium spirituale cum sua Ecclesia, stante enim utilitate Ecclesiæ, & bono spirituali fidelium votum religionis, & ejus obligatio suspenditur, & impeditur per confirmationem Episcopi *argum. c. 2. de translat. Episcop.* ibi enim dicitur fortius esse vinculum spirituale, quàm carnale, proinde durante statu episcopali, qui religionem voverat, impeditur ab executione voti, & tantùm manet obligatus ingredi si ab Episcopatu deponatur, vel inutilis ad tale munus obeundum constitueretur; & habilis adhuc esset ad onus religionis subeundum, & religio vellet illum acceptare. Quòd si Episcopus non sit suæ Ecclesiæ utilis, tenetur, si religionem antea voverat, petere à Papa licentiam eam ingrediendi, eique proponere, & aperire suum votum: quia cùm Episcopus in susceptione Episcopatûs fuerit votum ante emissum transgressus, ac impedimentum sibi injecerit illud exequendi; ideo tenetur impedimentum illud tollere, prout potest de jure, si speret, posse licentiam obtinere à Papa ingrediendi religionem, tunc enim Pontifex sciens votum, quo antea se obligaverat faciliùs renuntiationem episcopatûs admittit, impertitque licentiam adimplendi votum, & ingrediendi religionem.

23 Quæritur nonò, an Religiosus Regularis, si promoveatur ad Episcopatum, teneatur voto paupertatis. Communior sententia est, teneri, eò quia nulla adsit necessitas dispensandi in hoc voto cùm paupertas religiosa non sit incompossibilis cum statu episcopali, nec ipsum dedeceat, cùm potiùs juvet ad majorem perfectionem, & subditorum ædificationem: Ecclesia autem à votis non dispensat sine justa aliqua, & urgente causa, & cùm hic nulla subsit, ideo Episcopus Regularis adhuc tenetur voto paupertatis. Tum quia licèt assumptus fuerit ad Episcopatum, adhuc est verus Religiosus, & tenetur gestare habitum suæ religionis quoad colorem, unde manent, quæ sunt de substantia religionis, cujusmodi sunt vota. Demum quia votum paupertatis fuit emissum pro tota vita, proinde in Episcopo non est, à quo solvatur, quia pro administratione Episcopatûs sufficit solus usus, & administratio divitiarum sine dominio. Nihilominus oppositam sententiam docent plures, præsertim Sotus *lib. 7. de justit. & jur. q. 4. art. 2. ad ult.* Vasquez 1. 2. *disp. 165. c. 8. num. 91.* Pasqualigus *decis. moral. decis. 267. num. 4.* Diana *p. 3. tract. 2. de dub. Regul. resolut. 50. & p. 5. tract. 2. de potest. & privileg. Cardinal. resolut.* & plures alii, quos ipse refert, & sequitur. Et hæc sententia desumitur ex *c. statutum 18. q. 1.* ubi sic dicitur: *statutum est, & rationabiliter secundùm SS. PP. à synodo confirmatum, ut Monachus, quem canonica electio à jugo monasticæ professionis absolvit, & sacra ordinatio de monacho Episcopum facit; velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem, postea jure vendicandi potestatem habeat: sed quid acquisierat, vel habere visus fuerat monasterio relinquat, & Abbatis sui, qui fuerat secundùm regulam S. Benedicti arbitrio. Postquam enim Episcopus ordinatur ad altare, ad quod sanctificatur, & titulatur secundùm sacros canones, quidquid acquirere poterit restituat.* Propter hunc textum censeo hanc sententiam veram, siquidem si Monachus factus Episcopus absolvitur à jugo regulæ monasticæ professionis, sequitur necessariò, quòd etiam absolvatur à voto paupertatis: ratio est, quia jugum monasticæ professionis non consistit principaliter in regularibus observantiis, quia istæ non pertinent ad substantiam monasticæ professionis, sed tantùm sunt quid accessorium ad substantiam, quæ consistit in votis, quibus Regularis constituitur Religiosus: quapropter non posset dici absolutus à jugo nisi absolveretur ab eo, in quo substantialiter consistit jugum, scilicet à votis.

Tum quia in præfato textu dicitur, quòd Monachus Episcopus factus *velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vendicandi potestatem habeat*, si enim sit hæres paternæ hæreditatis est capax dominii, quod supponit solutum votum paupertatis: eo ipso quòd Monachus factus Episcopus est legitimus hæres paternæ hæreditatis, habet jus ad hæreditatem; proinde etiam capacitatem acquirendi dominium: & jus ac capacitas dominii non possunt cohærere cum voto paupertatis. Unde si Monachus non est legitimus hæres paternæ hæreditatis, nec habet ullum jus ad illam, & si fiat Episcopus fiat legitimus hæres, & acquirat jus ad hæreditatem, sequitur evidenter, quòd per assumptionem ad Episcopatum extrahatur à statu monachali quoad votum paupertatis. Id ex eo etiam firmari potest, quia Pontifex nonnunquàm indulget Episcopis Regularibus, ut de bonis jure hæreditario acquisitis possint disponere; unde Pontifex supponit, quòd acquisierint dominium in hæreditatem paternam, & illam acquisierint nomine proprio ipsius Episcopi, non verò nomine Ecclesiæ. 24

Neque obstat, quòd in textu non dicatur absolutè, quòd fiat legitimus hæres; sed quòd *velut legitimus hæres*, quia illa particula *velut* non diminuit legitimum hæredem, sed potiùs magis exprimit legitimitatem; adeo ut sensus sit, quòd Monachus factus Episcopus possit sibi vendicare paternam hæreditatem tanquam ille, qui est legitimus hæres sicut Joann. 1. etiam dicitur: *vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti*, neque illa particula *quasi* diminuit, sed magis exprimit. Præterea quia in textu dicitur, quòd *sacra ordinatio de monacho Episcopum facit*: quod perinde est, ac transferre de monachatu ad Episcopum, seu de statu ad statum, & quando fit transitus de uno statu ad alium desinit id, quod pertinebat ad primum statum, à quo fit transitus, ut cùm quis de laico fit Monachus, desinunt in illo, quæ pertinebant ad statum laicalem, à quo transit ad statum monachalem. 25

Ratione etiam potest id suaderi, quia Episcopus per assumptionem ad Episcopatum fit sponsus Ecclesiæ, proinde transit in eandem sortem 26

tem cum ipsa, in qua simul communicat, quapropter si Ecclesia habet dominium bonorum ecclesiasticorum; etiam Episcopus communicat in eodem dominio: proinde eo ipso, quòd init matrimonium spirituale cum tali Ecclesia, absolvitur à voto paupertatis; alioquin non communicaret in tali dominio cum sua sponsa. Tum quia clerici sæculares assumpti ad Episcopatum non alia ratione acquirunt dominium horum bonorum, nisi ex eo, quòd fiant Episcopi, quia jus dominii ad talia bona est intrinsecum titulo Episcopatûs, proinde etiam Regulares debent acquirere hoc jus, quod cùm non stet cum voto paupertatis, eo ipso, quòd promoventur ad Episcopatum absolvuntur à tali voto. Tum quia Ecclesia secundùm se non est capax dominii, sed tantùm ratione eorum, qui illam administrant: siquidem capacitas dominii est tantùm propria naturæ rationalis, dicit enim dominium potestatem liberè disponendi de bonis, unde supponit libertatem in disponente, proinde etiam naturam rationalem: si igitur dominium est apud Ecclesiam, utique debet esse ratione illorum, qui sunt capaces dominii, & isti sunt, ad quos spectat administratio Ecclesiæ; cujusmodi sunt Episcopi respectu Ecclesiæ suæ episcopalis: consequenter debent constitui capaces dominii, & solvi à voto paupertatis.

27 Tum quia Episcopus Regularis habet tam amplam facultatem disponendi de fructibus suæ Ecclesiæ, quàm habeat Episcopus sæcularis, ut constat ex praxi, & usu quoad illos usus, qui non dedecent statum episcopalem, quod procul dubio supponit dominium: quia facultas disponendi de rebus ad libitum citra alterius injuriam est verum dominium. Præterea in Regulari assumpto ad episcopatum cessat finis voti paupertatis, eo quia non sit necessarius pro tali statu episcopali: siquidem Episcopi debent etiam rebus temporalibus vacare, cùm ad ipsos pertineat libera dispositio bonorum Ecclesiæ. Hinc ad primam rationem oppositæ sententiæ posset responderi, adesse necessitatem dispensandi cum Episcopis Regularibus in voto paupertatis, ut nimirum possint disponere de bonis temporalibus suæ Ecclesiæ, & ut possint communicare in dominio bonorum Ecclesiasticorum cum sua sponsa, cum Episcopus transeat in eandem sortem cum ipsa. Ad secundum Religiosum per assumptionem ad Episcopatum mutare statum religionis cum statu episcopali, proinde non manere verum Religiosum, sed verum Episcopum, & tantùm in honorem sui ordinis gestare habitum ejusdem coloris. Ad tertium votum paupertatis fuisse emissum cum implicita conditione, si non commutetur, aut dispensetur à Papa, & qui assumitur ad Episcopatum mutat statum, & cum tali mutatione dispensatur à voto, quod propterea extinguitur, vel potiùs commutatur in obligationes proprias Episcopi.

28 Quæritur decimò, an Regularis assumptus ad episcopatum absolvatur à voto obedientiæ? Certum est, Regularem factum Episcopum eximi ab obedientia Prælati Regularis, adeo ut non teneatur ei parêre, si ei injungeret, quæ pertinent ad observantiam regularum; quia Episcopus non subjicitur superiori monasterii, à quo fuit assumptus ad Episcopatum: teneri tamen parêre summo Pontifici in omnibus, quæ in ordine ad utilitatem Ecclesiæ potest illi injungere. Difficultas est, an hæc obligatio, quâ ita tenetur obedire summo Pontifici, oriatur ex voto obedientiæ, quod emiserat in professione religiosa, adeo ut idem votum adhuc perseveret, & Episcopus Regularis ab illo non absolvatur; vel tale votum cesset eo ipso quòd fit Episcopus, & obligatio illa parendi summo Pontifici oriatur ex eo, quòd subjiciatur jurisdictioni Pontificis. Communior sententia docet, hanc obligationem in Episcopo Regulari oriri ex voto obedientiæ emisso in professione; adeo ut Episcopus Regularis ab illo non absolvatur. Fundamenta, quibus hæc sententia nititur, sunt. Primò textus *ex c. de Monach. 16. q. 1.* ubi statuitur, Monachos assumptos ad ordinem clericatûs non debere à priori proposito recedere. Secundò, quia tametsi Episcopus Regularis non teneatur parêre Prælato Regulari, non tamen inde sequitur, quòd sit absolutus à voto obedientiæ; quia etiam Generales Religionum non obediunt nisi summo Pontifici, quamvis sint perpetui, & nihilominus non absolvuntur à voto obedientiæ, & obligatio obediendi Pontifici oritur ex voto obedientiæ in solemni professione emisso, proinde Episcopus Regularis ex eodem voto tenetur parêre summo Pontifici. Tertiò quia Pontifex est Generalis omnium Religiosorum, omniúmque Religionum; proinde votum obedientiæ, quod obligat parêre Religioni, & generali Prælato ejusdem, obligat parêre Pontifici, proinde manet idem votum saltem quoad illam partem, quâ tenetur parêre Pontifici. Quartò quia votum obedientiæ benè potest cohærere cum statu episcopali, proinde Pontifex absque justa, & urgente causa non potest in hoc voto obedientiæ dispensare, quando Regularis assumitur ad Episcopatum.

29 Hæc sententia hisce nixa fundamentis plurimum habet probabilitatis, & eam docet D. Thomas 2. 2. *q. 88. art. 11. ad 4.* D. Bonaventura, *art. 2. q. ult. ad ult.* D. Antoninus *3. p. tit. 20. c. 2. §. 2.* Navarr. *lib. 3. consil. 15. de regul.* Sotus *lib. 10. de justit. & jur. q. ult. art. ult.* Nihilominus si hærere velimus textui *ex c. statutum 18. q. 1.* probabile etiam est, talem obligationem parendi Pontifici in Episcopo Regulari non oriri ex voto, quod emiserat in solemni professione, sed ex eo, quòd subjiciatur jurisdictioni Pontificis: etenim *in d. c.* dicitur de Monacho assumpto ad Episcopatum, *Quem canonica electio à jugo monastica professionis absolvit*, non posset autem à tali jugo absolvere, si in ipso remaneret votum obedientiæ, quia formalis ratio hujus jugi consistit in ipso voto obedientiæ, quo Religiosus tenetur cætera onera religionis subire. Neque per jugum potest intelligi observantia regularum, à qua absolvitur, quia talis observantia non est ipsum jugum, sed se habet consecutivè, & accessoriè ad ipsum; jugum enim propriè est obligatio illa, quæ contrahitur ex voto, unde si votum maneat, non

non potest Regularis per assumptionem ad Episcopatum dici absolutus à jugo, cum revera maneat ipsum principale jugum.

10 Neque dici potest absolutus à jugo, eò quia per talem assumptionem eximatur ab obedientia Prælatorum Regularium, quia ut rectè notat Pasqualigus *decis. moral. decis.* 268. n. 6. absolvere idem est ac tollere, seu laxare, quod ligat: & quia votum obedientiæ, est quod tantùm ligat, & à quo obligatio oritur ad onera omnia Religionis subeunda; ideo non potest jugum monasticæ professionis absolvi, nisi tollatur ipsum votum obedientiæ.

11 Neque sufficit, si dicatur tolli respectu Prælatorum Regularium, non verò respectu summi Pontificis, ac proinde tale votum manere si non adæquatè, saltem inadæquatè ratione obligationis ex illo ortæ parendi summo Pontifici. Nam contra est, quia si maneret inadæquatè, seu respectu summi Pontificis tantùm, revera Monachus adhuc maneret ligatus eodem jugo, unde non esset verus textus desumptus *ex d. c. statutum*, quòd canonica electio absolvat Monachum à jugo monasticæ professionis: sicut nec Generales Religionum, tametsi perpetui sint, dicuntur absolvi à jugo monasticæ professionis, quamvis soli Pontifici teneantur parère: si igitur Monachus per canonicam electionem absolvitur à jugo monasticæ professionis, non ita Generalis Regularis perpetuus, dicendum est, obligationem parendi Pontifici non oriri ex voto obedientiæ, sicut in Generalibus perpetuis religionum, sed ex eo, quòd Episcopus Regularis subjiciatur jurisdictioni Pontificis.

12 Tum quia votum obedientiæ est tantùm unum in se, & quidem indivisibile, quia respicit Prælatos Religionis, ut subordinatos Pontifici, dicitque unam, ac eandem indivisibilem obligationem, proinde non potest obligatio voti cessare inadæquatè, sed si cessat debet adæquatè, & totaliter cessare. Tum quia Pontifex, & Prælati Religionum, quoad vota emissa in professione, se habent ut unus superior ratione subordinationis; proinde votum vel cessat respectu omnium, vel respectu nullius: proinde non potest cessare respectu Prælati inferioris, nisi etiam cesset respectu Generalis, consequenter etiam respectu Papæ, ratione subordinationis: unde obligatio illa non oritur ex vi voti. Defendunt hanc sententiam Pasqualigus *dict. decis.* 268. Medina de sacra hominis continentia *lib.* 5. *c.* 26. *& sequent.* Ovandus *dist.* 38. *propos.* 17. Angles *in* 4. *p.* 2. *q. de voto art.* 2. *dub.* 5. Hurtad. 2. 2. *vol.* 2. *de spe, & charit. disp.* 160. *sect.* 5. & alii quos refert Pasqualigus *loc. cit.*

13 Rationi videtur etiam hæc opinio consona, quia Episcopus Regularis constituitur ut sponsus Ecclesiæ, ad quam assumitur per matrimonium spirituale; proinde debet eximi à potestate cujuscunque à summo Pontifice, & cui ratione voti subjiciebatur, alioquin non transiret in potestatem Ecclesiæ, ut sponsus in potestatem sponsæ, cùm non possit quis de potestate unius transire in potestatem alterius, nisi desinat esse sub potestate illius. Tum quia Regularis per votum obedientiæ totaliter subjicitur alteri, & secundùm omne suum jus, proinde manente tali voto non posset in potestatem Ecclesiæ transire, ut sponsus in potestatem sponsæ. Et quamvis non teneatur parère Prælatis Regularibus, sed tantùm summo Pontifici, si tamen maneret obligatio voti, adhuc maneret quantum est de se, ex vi voti ipsa regula, proinde posset saltem Pontifex ipsi præcipere totam, & adæquatam observantiam regulæ, quæ obligatio esset contra statum sponsæ Ecclesiæ: siquidem impediret, ne posset se tradere Ecclesiæ, ut sponsæ.

Præterea Monachus assumptus ad Episcopatum subjicitur summo Pontifici, non ampliùs ut Monachus, sed ut Pastor inferior Pastori superiori, proinde non subjicitur Papæ ex voto obedientiæ emisso in solemni professione, sed ex eo, quòd tanquam inferior Prælatus Ecclesiæ subordinetur superiori. Tum quia Monachus factus Episcopus non est ampliùs membrum suæ Religionis, sed caput specialis Ecclesiæ, proinde non est ampliùs in statu, ut recipere possit influxus capitis religionis, qui nonnisi membris possunt communicari, quòd si cessat esse membrum, debet etiam cessare ipsa unio, quâ membrum unitur corpori: hæc autem unio est ipsum votum obedientiæ, quo Monachus per professionem se obligat religioni, & hæc ipsi. Tum quia Monachus factus Episcopus amittit jus vivendi in communi cum cæteris suæ Religionis, proinde solvitur contractus initus in solemni professione, & ratione cujus acquisivit tale jus; proinde solvitur etiam votum obedientiæ, in quo consistit sacer ille contractus. Demum quia materia voti obedientiæ, sunt tantùm ea, quæ pertinent ad regulam religionis, in qua quis profitetur, adeo ut Prælatus Regularis non possit ex vi voti præcipere Monacho aliena à regulis, tametsi conformia sint regulis alterius religionis, quia votum non obligat nisi juxta intentionem voventis, qui non se obligavit ad regulas alterius religionis: unde in Episcopo Regulari cessat materia voti obedientiæ, consequenter etiam ipsum votum, ut enim dixi, votum hoc situm est in indivisibili, adeo ut si cesset secundùm aliquam rationem, debeat totum cessare. 14

Hinc ad primum fundamentum primæ sententiæ posset responderi, textum illum desumptum *ex c. de Monach.* 16. *q.* 1. non loqui de Episcopis, sed de Monachis, qui assumuntur ad munera Clericorum obeunda, cujusmodi sunt plures Parochi Benedictini, Præmonstratenses, Cistercienses, qui inserviunt Ecclesiis parochialibus annexis monasterio ex mandato Prælati, qui etiam potest ipsos mutare, & alios Monachos substituere: tales enim Religiosi exercentes munera clericorum, & Parochorum dicuntur *in d. c. de Monach.* 16. *q.* 1. non debere recedere à priori proposito, quia sunt Religiosi, & subjiciuntur totaliter Prælato Monasterii, à quo possunt revocari, & de facto pluries revocantur, & alii substituuntur, ne Monachi in eodem officio perpetuentur, eò quia talia munera non sint propria vitæ monasticæ, à qua pro- 15

propterea, ne recedant, revocantur. Ad secundum respondetur, esse discrimen, quia Generales perpetui religionum cùm non mutent statum religiosum, non absolvuntur à jugo monasticæ professionis: non enim capita Religionum, desinunt esse membra earundem. Ad tertium, Monachum factum Episcopum parere summo Pontifici ratione subordinationis, & ex eo, quia subjicitur ejus jurisdictioni. Ad ultimum ex dictis liquet, votum obedientiæ pugnare cum statu episcopali.

36 Quæritur undecimò, an Monachus assumptus ad Episcopatum etiam absolvatur à voto castitatis? Certum est, Monachum assumptum ad Episcopatum teneri castitatem servare, ratione Ordinis sacri suscepti, & cui est implicitè annexum votum castitatis: unde difficultas est, an obligatio ad servandam castitatem in Monacho assumpto ad Episcopatum non solùm oriatur ex vi ordinis sacri, & ratione status episcopalis: sed etiam ex vi voti castitatis emissi in solemni professione. Circa solutionom hujus quæstionis duæ sunt sententiæ: prima asserit, Monachum factum Episcopum teneri castitatem servare, non solùm ratione status episcopalis, & sacrorum Ordinum; verùm etiam ratione voti castitatis emissi in solemni professione; adeo ut hoc votum non solvatur per assumptionem Monachi ad Episcopatum: ita docent omnes asserentes, Religiosum per assumptionem ad Episcopatum non eximi à votis emissis in solemni professione. Nihilominus secunda sententia est probabilior si inhæreamus textui desumpto *ex c. statutum* 18. *q.* 1. ubi de Monacho Episcopo dicitur, *quem canonica electio à jugo monastica professionis absolvit* jugum autem monasticæ professionis sunt ipsa vota emissa in solemni professione, à quibus propterea solvitur cùm primum Monachus fit Episcopus, ut in præcedenti quæstione ostendimus.

37 Tum quia per assumptionem ad Episcopatum Monachus transit de statu religioso ad statum episcopalem, proinde sicut cessat status religiosus, cessant etiam omnia, quæ sunt de substantia talis status, proinde cessant etiam tria vota emissa in solemni professione, quia hæc constituunt statum religiosum, suntque de illius substantia, unde Episcopus non ratione voti emissi in solemni professione, sed ratione status episcopalis, & sacrorum Ordinum, quibus est annexum votum castitatis tenetur illam servare. Tum quia per assumptionem Monachi ad Episcopatum solvitur contractus initus in professione inter regularem, & Religionem, adeo ut religio sit soluta ab omni obligatione circa talem Religiosum assumptum, & hic etiam est solutus ab obligatione, quam contraxerat cum religione quapropter *in d. c. statutum* Monachus factus Episcopus dicitur solutus à jugo monasticæ professionis: quòd si solvitur ab omni obligatione, sequitur, quòd solvatur etiam à voto castitatis, quam propterea teneatur servare, non ex vi voti, sed ratione status episcopalis, & sacrorum ordinum, quibus votum castitatis est annexum.

Quæritur duodecimò, an quando Monachus assumitur ad Episcopatum vota, quæ emiserat in solemni professione cessent ex natura rei, vel tantùm ex dispensatione Papæ? Respondetur, probabiliùs talia vota solvi ex natura rei absque alia dispensatione, ut docet Pasqualigus *decis.* 270. *n.* 2. idque desumitur *ex c. statutum* 18. *q.* 1. ubi Pontifex loquens de Monacho, qui electus fuerat ad Episcopatum ait, *quem canonica electio à jugo monastica professionis absolvit, & sacra ordinatio de Monacho Episcopum facit* Quòd si electio, & ordinatio absolvunt, faciùntque de monacho episcopum, cessant vota non vi dispensationis, sed ratione electionis, & ordinationis, quia ex eo, quòd Monachus fiat Episcopus, mutat statum, adeo ut relinquat statum religiosum, & assequatur statum episcopalem, qui statui religioso succedit. Ut enim docet D. Thomas 2. 2. *q.* 183. *art.* 1. status est quædam hominis dispositio facta ex libertate juxta modum suæ naturæ cum quadam immobilitate, & firmitate; consequenter quæ obligatione aliqua firmetur: sed in Monacho assumpto ad Episcopatum succedit nova dispositio, ratione cujus se disponit ad alia obeunda munera; oritúrque in illo nova obligatio: proinde ex vi novi status episcopalis, desinit status religiosus ex natura rei: quòd si cessat status, cessant etiam quæ sunt de substantia status, cujusmodi sunt tria vota emissa in solemni professione, hæc enim sunt de essentia status religiosi, quæ si manerent, non posset status cessare, quia manente essentia rei, non potest non manere res ipsa: si igitur quando Monachus fit Episcopus, cessat ex natura rei status religiosus, cui succedit status episcopalis, sequitur, quòd ex natura rei, & non ex dispensatione solvantur vota emissa in solemni professione. 38

Firmatur, quia ex vi novi status episcopalis desinit ex natura rei status religiosus, quia desinit dispositio, & obligatio talis status: sicut enim in corporalibus adveniente novo statu desinit prior ex natura rei, eò quia non possit dari transitus à termino *à quo* ad terminum *ad quem*, nisi relinquatur terminus *à quo*: ita etiam non potest dari transitus de statu religioso ad statum episcopalem, nisi relinquatur terminus *à quo*, seu status religiosus, quia pluralitas statuum non est compossibilis in eadem persona; quia status disponit de tota persona secundùm quandam mensuram, intra quam debet persona consistere, & eadem persona non potest tota disponi secundùm diversas mensuras, & simul addici diversis finibus requirentibus diversa media: siquidem dispositio secundùm unam mensuram distrahit dispositionem secundùm aliam, cùm illi non subordinetur, neque eidem nectatur; sed utraque sit totalis: quo pacto etiam officia diversa distrahunt hominem in diversa juxta exigentiam officiorum. Quòd si dicas, statum regularem per assumptionem ad Episcopatum tantùm cessare quoad accidentalia. Contra est, quia cessat secundum dispositionem personæ, in qua fit alia dispositio, & oritur alia obligatio, sed dispositio dicit substantiam status, quia hic consistit formaliter in ipsa dispositione, quæ si varietur, etiã variatur status secundùm substantialia. 39

TITU-

TITULUS XXXV.

De statu Monachorum, & Canonicorum Regularium.

Quia plerumque emittentes vota religionis, de quibus Pontifex egit in præcedenti titulo fiunt, & dicuntur Monachi, vel Canonici Regulares, ideo congruè Pontifex post Titulum de voto, & voti redemptione agit in præsenti de statu Monachorum, & Canonicorum Regularium; seu de officio, & munere Monachorum; quem vitæ modum tenere debeant; quomodo se solemni voto obligaverint. Monachi sunt in duplici genere, alii qui simul in conventibus degunt, qui etiam Cœnobitæ appellantur *l. addictos C. de episcop.* & horum Præpositi Abbates dicuntur. Alii, qui seorsim soli vivunt, & hi propriè eremitæ vocantur, quos ut ait Justinianus *novel.* 5. *c.* 3. vitæ commendatio à nutu, & regula Abbatis, veluti manu missos sylvestribus antris mancipavit, ut in solitudine impensiùs sanctitati vacent. Monachorum institutio ferè omnis ab Eremitis incæpit, ut tradit D. Hieronymus in vita Pauli Eremitæ: hinc usus invaluit, ut Monachi etiam dicerentur, qui communionem inter se haberent, & à commercio cæterorum hominum prorsus abstinerent.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *THEODOSIUS* 1. *h. t. Gregorius III. declarat, Episcopum non debere monasteria molestare, nisi causâ disciplinæ, & correctionis, nec debere sibi usurpare, quæ à fidelibus sunt Monachis oblata. Ubi notat Glossa, id intelligi de Monachis non habentibus populum; quia si habeant, tunc monasteria subsunt Episcopo quoad legem diœcesanam* c. Dilectus filius de offic. Ordin. 18. q. 2. *Excipitur tamen nisi ex constitutione, vel consuetudine debeatur honestum servitium. Cæterùm textus intelligitur de relictis in vita, quia mortis causâ debetur portio* c. eum super de sepult. c. requisisti de testam. *nisi consuetudo in contrarium obsit.*

C. *MONACHI* 2. *h. t. statuit idem Pont. ut Monachi non ponantur singuli per villas, vel oppida, vel quæcunque parochiales Ecclesias, sed maneant ibi cum aliquibus aliis fratribus. Rursus ut non recipiantur in monasterium pro pretio: alioquin qui dedit, non promovetur ad sacros ordines, & qui recepit suspenditur ab officio. Rursus non permittuntur Monachi habere peculium, nisi pro administratione ei injuncta, fuerit id ab Abbate permissum: & qui secus fecerit, mandat Pontifex, esse removendum à communione aliorum: quòd si moriatur sine pœnitentia, statuit, ut non fiant pro ipso oblationes, nec sepeliendus sit cum aliis fratribus, & Abbas, qui diligenter hæc non cavet amittit suum officium. Rursus prohibet, ne ullus fiat Prior, vel Custos mediante pretio, & si secus fiat, æquè dans, & accipiens fiant alieni ab ecclesiastico ministerio. Rursus ut Priores, qui in ecclesiis conventualibus per electionem Capituli sunt canonicè instituti, non mutentur, nisi pro manifesta, & rationabili causa, ut si essent incontinentes, dilapidatores. Hinc notat Glossa, de jure communi posse Monachos præfici ecclesiis parochialibus. Rursus acceptum in monasterio pro pecunia, restitutâ sibi pecuniâ debere aliud monasterium ingredi. Colligitur etiam ex hoc textu, quòd si constet aliquem decessisse in peccato mortali, non sit sepeliendus cum aliis* dist. 88. c. neque apud 13. q. 2.

C. *RECOLENTES* 3. *h. t. Alexander III. rescribit, Cistercienses, qui declinârunt ab instituto debere ad pristinum redire, & eos etiam vivere eorum modo, qui illis adhæserunt.*

C. *SUPER* 4. *h. t. declarat idem Pont. quòd si Canonicus Regularis proprietarius moriatur sine pœnitentia non sit sepeliendus in cæmeterio, & si fuerit sepultus debet exhumari, si fieri possit sine scandalo.*

C. *QUOD DEI* 5. *h. t. Innocentius III. declarat, quòd per Concilium Lateranense* c. Monachi *cavetur, ne singuli per parochias ponantur, tametsi per antiquos canones possint, & non loquitur de canonicis Regularibus, qui possunt fieri plebani parochiæ. Quòd si commodè fieri possit, debeat habere unum Canonicum Regularem secum ad cautelam, consortium, & solatium. Ex quo textu liquet, Monachos de jure communi posse assumi ad regimen animarum, non tamen debere solos manere, sed cum aliquo alio Monacho ad cautelam, consortium, & solatium.*

C. *CUM AD MONASTERIUM* 6. *h. t. Idem Pont. rescribit, Monachos non uti indusiis lineis, nec possidere proprium ullo modo: quòd si Monachi non restituant, debeant de monasterio expelli, nec ampliùs recipi, nisi eos pœniteat facti: quòd si cum proprietate moriantur, proprietas cum ipsis sepelienda sit in sterquilinio: quòd si aliquid alicui mittatur, non sibi accipiat, sed resignet superiori. Rursus mandat Pontifex, ut in Oratorio, Refectorio, dormitorio semper silentium servari debeat, & in claustro certis horis, & locis, secundùm consuetudinem. Rursus prohibet, ne in refectorio ullus vescatur carne, imò neque extra, nisi in infirmaria, & Abbas in solemnitatibus non debeat egredi cùm aliis ad edendas carnes, sed potest in camera sua vocare modò hos,*

di hos, modò illos ad comedendas carnes: vult enim Pontifex, ut infirmi, & debiles non in cubiculis, sed in infirmaria edant: possit tamen Abbas in refectorio providere alicui delicato, vel infirmo de aliquo cibo particulari. Rursus injungit, ut ad officia deputentur fideles, discreti, & amovibiles: & ut Prior post Abbatem præsit, valeátque verbo, & exemplo: & ut Abbas quanto frequentiùs potest, sit cum fratribus in Conventu. Demum statuit Pontifex, ut Abbas non possit super proprietate, vel castitate dispensare, immo nec summus Pontifex. Verùm Papa, ut notat Glossa hic, in pluribus casibus potest dispensare.

C. *IN SINGULIS 7. h. t. statuit idem Pont. in Concilio Generali, ut Capitulum Provinciale Regularium fiat in singulis trienniis in uno monasterio ad id apto, & veniant Abbates, & Priores, & singuli non ducant secum plus quàm sex equitaturas & octo personas. Qui verò non consueverunt Capitulum habere, debeant vocare duos Abbates Cistercienses pro consilio, & auxilio. Rursus statuit, ut Capitulum duret per aliquos certos dies, ut moris est apud Cistercienses, in quibus agatur de reformatione, & observantia regulari: & quæ stabiliuntur serventur, & simul provideant de loco pro sequenti capitulo. Rursus ut convenientes vivant communiter cum omnibus expensis proportionabiliter, & commorentur simul, vel plures simul in diversis domibus. Rursus ut eligant religiosas personas, quæ visitent singulas Abbatias Regni, & authoritate Apostolica corrigant, & reforment, quòd si Rector esset amovendus, moneant Episcopum, qui si illum non amovet, debent tunc Papam monere. Rursus mandat, hoc idem servandum à Canonicis Regularibus, & si oriatur difficultas deferenda sit ad sedem Apostolicam. Rursus injungit Diœcesanis, ut reforment monasteria sibi subjecta, & non sinant ea gravari à Visitatoribus. Ubi notat Glossa, exemptos debere itidem interesse.*

C. *EA QUÆ 8. h. t Honorius III. rescribit Abbatibus, & Monachis in Lombardia, & Marchia Tervisiana, ut constituant visitatores, qui inquirant, & Monachos delinquentes faciant per Abbatem corrigi. & contumaces, ac rebelles juxta modum culpæ punire, immo etiam ajicere ab ovili ovem morbidam. Quòd si Visitatores, & Abbates in corrigendo inveniantur negligentes, debeant publicè puniri in Capitulo generali, ita ut pœna sit exemplo aliis. Rursus si Abbas non exemptus deprehendatur nimis negligens, & remissus id deferatur Diœcesano loci, ut det coadjutorem usque ad Capitulum generale. Quòd si fuerat Dilapidator debeat amoveri sine strepitu judicii, & poni administrator idoneus usque ad Capitulum Generale. Quòd si Episcopus in hoc sit negligens visitatores, & præsidentes Capituli Generalis debeant de hac negligentia Episcopi certiorem facere sedem Apostolicam. Rursus mandat Pontifex, ut quæ faciunt Episcopi in non exemptos, id agant visitatores, & præsidentes Capituli generalis in exemptis, adeò ut sola depositio reservetur Papæ; sed interim sustententur appositis administratoribus. Rursus ut subsequentes visitatores, & Abbates inquirant de præcedentibus, & nuncient Capitulo generali. Item ut in Monasteriis Monachi, vel Abbates non recipiant clericos sæculares ad præbendas, & qui habent, non se immisceant in spiritualibus: quòd si sint criminosi puniantur à visitatoribus, si exempti ab Episcopis, si non exempti priventur beneficiis. Demum mandat Pontifex hæc omnia servari in monasteriis non habentibus Abbates, sed Priores, ut etiam in Monialibus, quæ eis congruunt. Plura etiam ex prærecensitis habentur de jure novo in Tridentino* sess. 25. de refor. c. 24.

IN SEXTO.

C. *PERICULOSO unic. h. t. Bonifacius VIII. constitutione perpetuò valitura, plura sancit specialiter de clausura Monialium. Primò prohibet, ne Moniales cujuscunque sint ordinis, & religionis, & in quocunque loco existant sive implicitè, sive explicitè, seu expressè professæ egrediantur imposterum ex suis Monasteriis ex quacunque ratione, vel causa, nisi constiterit, tali morbo laborare, ob quem non possint absque gravi periculo, aut scandalo aliis cohabitare. Secundò ut hæc clausura melius possit observari, prohibet, ne ulli detur facultas egrediendi prædicta monasteria nisi ex rationabili, & manifesta causa, & de licentia superioris, ad quem pertinet, neque ullus ingressus, vel accessus pateat etiam ad illas, tametsi honestæ sint personæ, nisi ex speciali licentia illius, ad quem spectat. Tertiò prohibet, ne in Monasteriis ordinum non mendicantium plures de cætero recipiantur in sorores, quàm possint de Monasteriorum bonis absque penuria sustentari: & si secus actum fuerit, sit irritum. Quartò ut Abbatissa vel Priorissa, quæ propter feudum tenetur præstare juramentum fidelitatis alicui Domino sæculari, si non possit per Procuratorem illud præstare, exeat quidem cum honesta societate, sed statim post præstitum juramentum revertatur: quòd si Domini sint spirituales, debeat Abbatissa jurare per Procuratores. Quintò rogat Principes, & Dominos temporales, ut Abbatissas, Priorissas, & quascunque Moniales per Procuratores in suis curiis seu tribunalibus litigare permittant, ne eas oporteat evagari. Et qui contra præsumpserint, per suos Ordinarios censura ecclesiastica compellantur, adeò ut, Episcopi, & alii prælati, cogant per censuras dominos temporales, ut in suis tribunalibus, & curiis causæ Monialium tractentur per Procuratores, ut spirituales. Sextò ut Ordinarii, & alii Prælati in suis Diœcesibus omnino procurent clausuram Monialium, etiam exemptarum authoritate Apostolica, invocato si opus fuerit etiam brachio sæculari. Præsens textus jure novo quoad clausuram Monialium fuit confirmatum in Concilio Tridentino* sess. 25. de regul. c. 5. *ubi Concilium præcipit,* ne Moniali liceat egredi, è monasterio, nisi ex legitima causa ab Episcopo approbanda, & nemini cujuscunque generis,

aut conditionis, sexûs, vel ætatis licere ingredi sine Episcopi, vel superioris licentia in scriptis pro casibus necessariis obtenta sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda. *Causæ verò legitimæ dandi licentiam Monialibus egrediendi expressit Pius V. in constit. cui initium est* decori *edita anno 1565. ubi Pontifex ait,* Ordinarius nulli Abbatissarum, Priorissarum, aliarúmve Monialium de cætero etiam infirmitatis, aut aliorum Monasteriorum, etiam eis subjectorum, domorum parentum, aliorúmve consanguineorum visitandorum, aliâve occasione, prætextu, nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut epidimiæ &c. Monasteriis exire, sed nec in prædictis casibus extra illa, nisi ad necessarium tempus stare concedat. *Plures etiam id extendunt, ut possint Moniales exire ob alias causas urgentiores, ut tempore belli possint se recipere ad tutiora. Rursus ut de licentia superioris possint transire ab uno monasterio ad aliud novæ fundationis, vel reformationis causâ. Cæterùm extra hos casus incurrunt excommunicationem tam dantes, quàm recipientes hanc licentiam juxta præfatam constitutionem Pij V. Ex hoc autem textu colligitur, posse Papam imponere Religiosis arctiorem statum, & vitam, quàm fuerint professi præsertim secundùm regulam. Rursus Monialem posse assumi ad regimen alterius monasterii ejusdem habitus, & religionis* c. nullus de elect. in 6. clement. 1. de elect. *Trident.* sess. 25. c. 7. de refor.

IN CLEMENTINIS.

C. *NE IN AGRO* 1. *h. t. Clemens V. plura præscribit circa vestitum, confessionem, & communionem sacramentalem, Novitios, venationem, & aucupia, euntes ad curias Principum, vel alias vagantes, aut sine socio: de Priorum ætate, sacerdotio, habitatione, itidem ordinatione, doctrina, disciplina: & euntes ad curias, ut suis Prælatis, vel Monasteriis noceant, excommunicantur ipso facto: ut etiam arma tenentes intra septa monasterii sine licentia Abbatum.*

C. *ATTENDENTES ult. h. t. statuit idem Pont. approbante Concilio Viennensi, ut Moniales exempta, vel non exempta visitentur authoritate apostolicâ, & visitatores eas reforment. Rursus ut Abbatissæ, quæ solent benedici infra annum, benedicantur à tempore suæ confirmationis, aliter cadant de jure suo, & provideatur de aliis. Rursus ut visitatores eas visitent cum octo personis honestis. Item ut etiam visitentur illæ mulieres, quæ vulgò dicuntur canonissæ seculares. Quòd si quis præsumpserit impedire visitatores, si monitus non destiterit ipso facto incurrit excommunicationem.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit status Monachorum, & Canonicorum Regularium, & quæ ad ipsum spectent.

1 STatus dupliciter sumi potest. Primò generatim, & significat, quandam vitæ conditionem, in qua homo ad tempus, vel perpetuò permanet, talis fuit status innocentiæ, status legis naturæ, legis Mosaicæ, legis Evangelicæ, talis est etiam status hujus vitæ mortalis, ut etiam status Beatorum, & damnatorum. Secundò juxta præsens institutum sumitur strictè pro immobili conditione vitæ, quâ alteri obligamur, ut docent D. Thomas 2. 2. *q. 183. art.* 1. ubi asserit, statum importare quandam hominis dispositionem secundùm modum suæ naturæ factam ex libertate cum quadam immobilitate, & firmitate, proinde firmatam aliqua obligatione, qua ratione Religiosi liberè dicuntur suscipere onus Religionis, & firmiter, ac immobiliter se obligare observantiæ regularum: & in hoc sensu D. Thomas tres in Ecclesia constituit status, scilicet Episcoporum, Religiosorum, & conjugatorum: siquidem Episcopi perpetuo vinculo obstringuntur obsequio suæ Ecclesiæ, Religiosi obsequio divino, & conjuges obsequio mutuo, & ex his tribus statibus, duo primi sunt spirituales, & dicuntur status perfectionis, tertius est status sæcularis.

Rursus status Religionis est dedicatio hominis facta Deo sub aliqua regula, quæ abducat 2
à cura sæculi, & conjungat Deo, ut docet D. Thomas *loc. cit. q. 186. art.* 1. & hæc dispositio secundùm hanc mensuram præcisè, non subordinatur statui episcopali: quia dedicatio hæc ordinat Religiosos ad munera incompossibilia cum muneribus episcopalibus; & dispositiones subordinatæ respiciunt etiam munera subordinata, non verò simul incompossibilia. Cæterum ut docet D. Thomas 2. 2. *q. 184. art. 7.* status episcopalis est perfectior monachali, quia in genere perfectionis Episcopi se habent, ut perfectiores, cùm non tantùm perficiant se ipsos, quod præstant Monachi, sed etiam alios, quod non agunt Monachi, qui tantùm dicuntur perfecti, quia recipiunt perfectionem, seque perficiunt secundùm regulam, adeo ut status monachalis sit status passivus; & status episcopalis sit etiam status activus, quia Episcopus non solùm se ipsum; sed etiam alios perficit.

3 Cæterum spectato solo jure communi canonico, & seclusis privilegiis, Monachi subjiciuntur Episcopis, ad quos propterea pertinet corrigere Monachos, si deliquerint, ut desumitur ex *c. Theodosius 1. h. t.* ubi Gregorius III. rescripsit quòd Episcopus non debeat molestare monasteria nisi disciplinæ causâ, seu correctionis, nec debeat sibi, vel clericis suis accipere ea, quæ oblata sunt Monachis à fidelibus: hinc licèt monasteria, quæ Episcopo subjiciuntur, eximantur à lege diœcesana, quoad præstationes charitativi subsidii, idque in favorem religionis, ut habetur *in c. dilectus 18. de offic. Ordinar.* non tamen eximuntur à jurisdictione Episcopi, nisi ex speciali privilegio iisdem concesso à summo Pontifice, ut habetur *in d. c. dilectus*; quapropter Episcopo competit jus visitandi, corrigendi, & etiam puniendi Regulares non exemptos, quod tamen intelligitur post primam correctionem factam à Prælato Regulari, quia prima correctio pertinet ad ipsum, sin autem in corrigendo negligens fuerit, tunc potestas devolvitur ad Episcopum etiam pro prima vice, & desumitur *ex d. c. Theodosius 1. h. t.* Imò monasteria si populum habeant, seu Ecclesias parochiales, aut capellas sibi incorporatas non eximuntur ab Episcopis quoad legem diœcesanam: quia tunc ratione parochiarum tenentur dare consuetas præstationes, nisi fortassis etiam capellæ fuerint exemptæ, quod tamen intelligitur de Ecclesiis habentibus populum, quia in aliis monasterium manet exemptum à lege diœcesana.

4 Non tamen debet Episcopus monasteria gravare, neque eorum reditus minuere, neque sibi vendicare oblationes à fidelibus factas monasteriis. Rursus spectato jure communi possunt etiam Monachi exercere munera clericorum in capellis, vel Ecclesiis parochialibus incorporatis monasterio, & possunt etiam manere extra monasterium in iisdem Ecclesiis parochialibus, ut possint fidelibus inservire, iisque præstò esse, quoties occasio se offert in ordine ad ministranda Sacramenta: non tamen debent Monachi ibi soli manere, sed cum aliis sociis ejusdem instituti, idque desumitur *ex c. Monachi 2. h. t.* ubi Alexander III. statuit, ut Monachi non recipiantur in monasteriis pro pretio, nec permittantur habere peculium, & ut non ponantur singuli, per villas, vel oppida, vel quascunque parochiales Ecclesias; sed maneant cum aliquibus fratribus: & si quis monasterium ingressus pretium dederit, prohibet, ne promoveatur ad sacros ordines is, qui pretium recepit, & suspendatur ab officio. Item non permittuntur monachi habere peculium, nisi pro administratione ei injuncta ab Abbate permissum fuerit. Et qui secus fecerit, vult removeri à communione aliorum, & si moriatur sine pœnitentia, ut non fiat oblatio pro illo, nec sepeliatur inter fratres.

5 Præterea Abbas qui diligenter hæc non cavet privatur suo officio. Prohibet etiam, ne ullus Monachus fiat prior, vel custos mediante pretio: si secus; dans, & accipiens inhabilitantur ad ministeria ecclesiastica: vult itidem quòd priores, qui in ecclesiis conventualibus per electionem Capituli Canonicè sunt instituti, non removeantur, nec mutentur nisi pro manifesta, & rationabili causa, ut si essent dilapidatores, incontinentes, vel quid simile agerent: vel nisi urgente necessitate majoris officii de concilio fratrum fuerint transferendi. Hæc omnia statuit Alexander III. *in d. c. Monachi 2. h. t.* ex quibus liquet, posse de jure communi, Monachum præfici Ecclesiæ parochiali, ac in eadem habitare, non tamen solum, sed cùm aliis fratribus sui ordinis. Rursus Priores conventuales, qui per electionem Capituli, & confirmationem Abbatis constituuntur, non posse amoveri sine justa causa: ratio est, quia sunt veri Prælati, & dignitate insigniuntur, perinde ac Abbates *c. nisi 10. de prabend.* Tum quia jus est etiam acquisitum prioratibus, & nemo debet privari sine justa causa jure suo. Id autem non procedit de Prioribus claustralibus, qui per electionem canonicam non constituuntur, neque in prioritatibus confirmantur *c. porrecta 6. de confir. util.* ratio est, quia isti sunt obedientiarii, & ad nutum Abbatum suorum amoveri possunt.

Prohibet etiam Alexander III. *in d. c. Monachi 2. h. t.* ne pretium accipiatur pro susceptione alicujus ad statum religiosum, nec ad probationem, aut professionem emittendam: ratio est, quia cùm status religiosus sit spiritualis daretur temporale pro spirituali, quod esset simonia contra jus divinum. Juvat tamen observare per se, & ex natura rei, non esse illicitum aliquid accipere, vel exigere pro sustentatione personæ suscipiendæ ad statum religiosum, id enim permittitur, præsertim si monasterium indigeat, vel regula ordinis id permittat, vel ex inolita consuetudine fuerit ad praxim deductum, ut in monasteriis monialium: quia tunc non datur aliquid temporale pro ipso statu spirituali, sed tantùm pro ipso onere alendi personam, quod est temporale, & pretio æstimabile. Quòd si monasterium non indiguerit, tenetur Novitios gratis recipere: aliquin videretur aliquid accipere non pro onere aliendi personam, sed pro ipsa susceptione ad statum religionis, quod simoniam redoleret, ut desumitur *ex c. dilectus 30. c. quoniam 40. de simon.* & notat Suarez *tom. 1. de relig. lib. 4. de simon. c. 17. num. 4.* Quòd verò Monachi, & alii Religiosi prohibeantur habere peculium, illud intelligitur de peculio propriè dicto, seu de proprio patrimonio, vel de bonis, de quibus liberè sive quoad proprietatem, sive quoad usumfructum possint disponere absque ulla dependentia à voluntate superioris. Alioquin possunt Religiosi habere peculium laxè sumptum, quoad solam administrationem, & usum facti dependenter à voluntate superioris, qui talem usum, & administrationem potest pro libito eis auferre, eósque privare omni usu peculii. 6

Triplex est peculium. Primum quod comprehendit ea bona, quorum quis dominium, sive proprietatem habet; secundum ut significat bona, quorum quis habet usum fructum, vel usum, vel administrationem absque ulla alterius voluntate, adeo ut pro suo arbitrio possit eorum fructibus uti, déque iisdem nutu suo dispo- 7

Digitized by Google

disponere. Tertium quod includit illa bona quorum quis habet usum, vel administrationem revocabilem ad nutum alterius: sive hæc bona sint immobilia, mobilia, vel pecuniæ, certum est apud omnes, cum solemni voto paupertatis pugnare peculium primi generis, quia Religiosus per solemnem professionem se abdicavit omni rerum dominio, ac proprietate.

8 Concedunt etiam omnes peculium secundi generis non posse possideri à Monacho, vel Religioso, eò quia repugnet etiam solemni voto paupertatis; eò enim ipso quòd Prælatus Regularis non posset pro suo arbitrio Monachum amovere ab administratione, vel usu talium bonorum; Religiosus independenter à superiore posset etiam pro suo arbitrio disponere, proinde talis usus, vel administratio esset propria Religiosi, quod repugnat cum voto paupertatis, vi cujus Religiosus nil proprium habere potest. Tum quia Monachus ex jure nihil potest velle, vel nolle absque Abbatis nutu, vel arbitrio, proinde nec aliquid proprium possidere: hinc hæc duo genera peculii spectato jure communi canonico sunt prohibita Monachis, & Religiosis, quapropter Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 2. de Regul.* statuit, ut administratio bonorum monasteriorum, seu conventuum ad solos officiales eorundem, ad nutum superiorum amovibiles pertineat: postea subdit, mobilium verò usum ita superiores permittant, ut eorum supellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat, nihilque superflui in ea sit.

9 Peculium autem tertii generis situm in usu, vel administratione bonorum amovibili ad nutum superioris non adversatur solemni voto paupertatis, quia tunc Monachus, vel Religiosus non censetur habere quid proprium, quia id habet ex consensu expresso, vel tacito sui superioris, & tale peculium ad arbitrium, & nutum superioris potest removeri, & ejus usus revocari, ut desumitur *ex c. Monachi 2. h. t. & c. cùm ad monasterium 6. §. tales de statu Monachor.* Immo spectato jure canonico communi potest superior Regularis alicui Religioso concedere etiam bona stabilia ad usum tantùm, vel administrationem revocabilem ad ejus nutum: imò potest etiam concedere, ut Religiosus ex bonis à parentibus assignatis certos reditus percipiat, ex quibus se vestiat, & alat, & reliquum quod superest in alios pios, & honestos usus impendat, ut desumitur *ex d. c. cùm ad monasterium 6. h. t.* quia id non repugnat voto paupertatis, quia Religiosus non habet dominium, seu proprietatem talium redituum, sed solum usumfructum, vel usum revocabilem ad nutum superioris.

10 Præterea *in d. c. cùm ad monasterium 6. h. t.* Innocentius III. plura alia statuit circa Monachos, & Religiosos, nimirum, quòd Monachi non utantur indusiis lineis; quòd non possideant proprium aliquo modo, quòd si Religiosus monitus non restituit, expellatur de monasterio, nec iterum suscipiatur, nisi ipsum pœniteat: si cum proprietate moritur, proprietas cum ipso sepeliatur in sterquilinio, & si aliquid alieni mittitur, non sibi accipiat, sed resignet superiori. Rursus ut in oratorio, refectorio, dormitorio semper silentium servetur; in claustris verò certis horis, & locis servetur secundum consuetudinem. Item in refectorio nullus vescatur carne, sed nec extra, nisi in infirmaria, & Abbas in solemnitatibus non egrediatur cum multis ad edendas carnes, & in camera sua potest Abbas modò hos, modò illos vocare, & dare carnes. Rursus ut debiles, & infirmi non in cubiculis, sed infirmaria edant. Præterea ut possit Abbas in refectorio providere alicui delicato, vel infirmo de aliquo cibo particulari. Statuit etiam ut ad officia deputentur fideles discreti, & amovibiles, & quòd Prior post Abbatem valeat verbo, & exemplo. Quòd Abbas quantò frequentiùs potest, sit cum fratribus in Conventu, & si non servet, vel sit negligens puniatur. Demum quòd Abbas non possit supra proprietate, nec in castitate dispensare. Juvat observare, quòd si Religiosus cum proprietate moriatur sit sepeliendus in sterquilinio cum sua proprietate, id non debet intelligi, quod totum peculium debeat sepeliri, sed sufficit si pars illius, idque ad terrorem cæterorum, reliquum verò debet impendi in utilitatem Ecclesiæ, vel commodum monasterii. Rursus hæc pœna non incurritur ab iis, qui dant pecuniam, vel quid aliud sine licentia superioris alienant; sed ab iis qui accipiunt, & retinent, quia textus tantùm loquitur de istis. Verùm à Concilio Tridentino *sess. 25. c. 2. de Regul. in fin.* alia pœna statuitur, nimirum quòd si Religiosus deprehensus, ac convictus fuerit, proprium aliquid habere is biennio activa, aut passiva voce privetur, & juxta suæ regulæ, & ordinis constitutiones puniatur.

Plura alia habentur in hoc titulo capitula, 11
in quibus Pontifices utilia statuunt circa Monachos, Canonicos Regulares, & alios Religiosos, etenim *in c. recolentes 3. h. t.* Alexander III. statuit, ut Cistercienses, qui à primævo declinârunt instituto redeant ad pristinum, & qui illis adhæserunt, vivant modo eorundem. Quamvis ordo Cisterciensis regulam servet S. Benedicti; olim tamen arctiorem paupertatem profitebantur Cistercienses, quàm Benedictini; adeo ut non potuerint possidere villas, Ecclesias, beneficia altarium, nec parochiarum uniones, non tamen erant omnino incapaces bonorum immobilium, ut hortorum, agrorúmque, ex quibus necessaria ad vitæ sustentationem colligerent, ut notat Suarez *tom. 4. de relig. lib. 2. de variat. relig. c. 3. num. 5.* nihilominus Pontifices postea huic ordini Cisterciensium plura concesserunt privilegia, virtute quorum possunt possidere villas, vineas, Vasallos, Ecclesias parochiales, decimas, jurisdictiones, molendina, jura, census, & annuos reditus, ut notat Emanuel. Rodriq. *tom. 3. quæstionum regularium q. 73. art. 1.* quòd verò *in d. c. recolentes* Alexander VI. statuerit, Cistercienses teneri primævam regulam observare, id generaliter statutum est de aliis religionibus à Concilio Tridentino *sess. 25. c. 1. de Regul.* ubi præcipitur, quòd omnes Regulares tam viri, quàm mulieres debeant ad regulæ, quam professi sunt,

præscriptum vitam instituere, & componere: hinc si regula ordinis ex negligentia superiorum laxetur, possunt alii superiores instituere reformationem, & professos compellere ad primum rigorem observantiæ regularis, & isti tenentur se accommodare regulæ reformatæ licèt arctiori: siquidem per solemnem professionem,& votum obedientiæ renuntiârunt propriæ voluntati.

12 Tum quia Religiosi non profitentur consuetudinem, quæ fortassis in suo ingressu viguit, sed regulam, ad quam observandam se obstrinxerunt: unde si observantia fuerit laxata, tenentur,se accommodare regulæ reformatæ, ut docent Canonistæ Innocentius *in c. super eo 9. V. austeritatem de Regul.* Abbas *in c. ad nostram 3. num. 4. de appellat.* Zœsius *in comment. ad decretal. h. t. num. 9.* Fagnanus *in d. c. recolentes 3. n. 5 h. t.* ubi addit,hanc sententiam ut veram, & communem approbâsse Rotam, & sacram Congregationem Concilii. Tum quia summus Pontifex sicut potest Religiosis strictiorem vitam indicere, quàm eorum regula exigat, ita à fortiori potest primævum ejus rigorem, & asperitatem mitigare, ut notat Fagnanus *in d. c. recolentes num. 8.* Potest etiam integer conventus, seu domus religiosa se ex toto transferre ad arctiorem ordinem ex licentia Episcopi,ut desumitur *ex d. c. recolentes.*

13 Verùm notat Fagnanus,nunc talem translationem non posse fieri sine authoritate sedis Apostolicæ: alioquin sicut posset unus conventus, ita etiam alius, imò & omnes, proinde integer ordo posset transire in alium sine licentia Papæ,quod non potest dici: alioquin sine facultate sedis Apostolicæ ordo religiosus supprimeretur. Quòd si in uno monasterio observantia regulæ esset laxata, posset tunc monasterium incorporari alteri ejusdem ordinis, in quo vigeret observantia regularis.

14 Innocentius III. *in c. quod Dei 5. h. t.* concessit Cononicis Regularibus, ut possint in ecclesiis parochialibus, seu curatis sæcularibus præfici, & etiam quòd possint morari in iisdem Ecclesiis,non tamen soli,sed cum aliis sociis ejusdem ordinis, quod privilegium etiam extenditur ad Monachos, qui spectato jure antiquo præfici Parochiis potuerunt ob prædicationis officium exercendum, curámque animarum, ut dicitur *in d. c. quod Dei.* Hoc tamen privilegium quoad Monachos fuit postea immutatum, non item quoad Canonicos Regulares, qui adhuc poterant præfici ecclesiis curatis,ut constat *ex d. c. quod Dei.* Sed jure novo hodie nec Monachi, nec Canonici Regulares, nec ulli alii Religiosi ad Ecclesias parochiales, vel alias curatas sæculares sine dispensatione Papæ possunt assumi,nec in perpetuum,nec ad tempus, idque ex decreto Gregorii XIII. relato à Congregatione Concilii apud Sanchez *lib. 7. moral. c. 39. num. 71.* Rursus hoc etiam interest discrimen inter Monachos, & Canonicos Regulares, quia illi si præficiantur parochiæ sæculari authoritate Pontificia debent secum habere socium ejusdem ordinis: secus Canonici Regulares etiam sine socio,si non possint commodè illum habere præfici possunt parochiis,& in illis morari. Hodie verò Monachi, & Canonici Regulares non præficiuntur Ecclesiis curatis, nisi hæ incorporentur monasterio, quia tunc Parochus est obedientiarius, & ad nutum Abbatis amovibilis.

Porrò *in c. in singulis 6. h. t.* statuitur quòd Capitulum provinciale Regularium debeat fieri in singulis trienniis in uno monasterio ad id idoneo, & ut veniant Abbates, & Priores, qui Abbatem non habent, nec consueverunt celebrare tale capitulum, & ut singuli non ducant secum plus quàm sex equitaturas, & octo personas (salvo jure Episcopi in hoc) & qui non consueverunt facere capitulum, vocent duos Abbates Cistercienses pro consilio, & auxilio. Capitulum duret aliquot certis diebus secundùm morem Cisterciensium, in quo agatur de reformatione, & regulari observantia; & quæ in hisce comitiis sanciuntur diligenter serventur, provideántque de loco pro sequenti capitulo. Item ut convenientes ad capitulum vivant communiter cum omnibus expensis proportionaliter, & commorentur simul, vel plures simul in diversis domibus. Item ut eligant religiosas personas, quæ visitent singulas Abbatias Regni, & authoritate Apostolica etiam corrigant, & reforment: & si Rector esset amovendus, moneant Episcopum, qui si non illum amovet, moneant Papam. Statuitur etiam ut hoc idem servent Canonici Regulares, & si oriatur aliqua difficultas, deferatur ad sedem Apostolicam. Statuitur etiam, ut Diœcesani reforment monasteria sibi subjecta, & non sinant ea gravari à visitatoribus. Demum ut Episcopi, & alii qui præsunt Capitulis per censuras compescant magnates sæculares, & quoslibet, ne offendant monasteria in personis, aut rebus. 15

Præterea *in c. ea quæ 8. h. t.* Honorius III. etiam decrevit pro statu Monachorum, ut Visitatores inquirant, & Monachos delinquentes faciant, ut corrigantur per Abbatem, & contumaces juxta qualitatem culpæ puniantur, ovémque morbidam ejiciant ab ovili. Quòd si Abbates in corrigendo secundùm mandatum visitatorum in se ipsis deprehendantur negligentes,in capitulo generali publicè puniantur. Rursus si Abbas non exemptus inveniatur nimis negligens, & remissus deferatur diœcesano loci, qui det coadjutorem usque ad Capitulum generale, & si fuit dilapidator illum amoveat sine strepitu judicii, ponátque administratorem idoneum usque ad Capitulum generale. Quòd si etiam Episcopus in hoc negligens erit; visitatores,vel præsides capituli generalis de hac negligentia Episcopi sedem Apostolicam moneant. Et quod faciunt Episcopi in non exemptos, agant etiam Visitatores,ac præsidentes Capituli generalis in exemptos, & solùm depositio reservetur Papæ: sed interim suspendantur appositis administratoribus. Rursus statuit, ut subsequentes Visitatores, & Abbates inquirant de præcedentibus, & annuntient Capitulo generali. Rursus ut in monasteriis Monachi, vel Abbates non recipiant clericos Regulares ad præbendas, & qui habent, non se immisceant in spiritua- 16

ritualibus, & si sint criminosi puniantur à Visitatoribus; & exempti ab Episcopis, & non exempti priventur suis beneficiis. Demum vult Pontifex, ut hæc omnia serventur in monasteriis non habentibus Abbates, sed Priores.

17 Quòd verò ad statum Monialium attinet Bonifacius VIII. *in c. periculoso unic. h. t. in 6.* statuit, ne Moniales sive implicitè, sive explicitè professæ egrediantur è monasteriis, nisi constet eas laborare tali morbo evidenti, ut non possint cum aliis absque gravi periculo, seu scandalo commorari. Rursus ut nulli detur facultas egrediendi prædicta monasteria, nisi ex rationabili, & manifesta causa, & obtentâ licentiâ à superiore, ad quem pertinet. Rursus ut in monasterio non mendicantium tot sorores sumantur, quæ sine penuria possint sustentari: & si secus fiat irritum habeatur. Item ut Abbatissa, vel Priorissa, quæ propter feudum tenetur juramentum præstare fidelitatis alicui Principi, vel Domino sæculari, si non potest illud præstare per Procuratorem exeat cum honesta societate, & statim post præstitum juramentum revertatur in monasterium: quòd si Domini sint spirituales mandat Pontifex, ut Abbatissa juret per Procuratores. Rursus ut Episcopi si opus fuerit compellant per censuras Dominos temporales, ut in suis tribunalibus, & curiis causæ Monialium tractentur per Procuratores, ut spirituales.

§. II.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 QUæritur primò, an Monachus sibi tantùm proponens servare regulam quoad ea, quæ sub mortali tenetur, & non quoad alia, sit in statu peccati lethalis? Respondetur affirmativè: quia tale propositum continet contemptum saltem virtualem, & interpretativum regulæ, eò enim ipso quòd Religiosus non vult se subjicere suæ regulæ, censetur eam contemnere, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 186. art. 9. ad 3.* & qui sibi proponit non servare regulam in iis, in quibus non obligat sub lethali, non vult se subjicere regulæ quoad ea, in quibus sub mortali non obligat, consequenter quoad hanc partem illam contemnit. Firmatur, quia subjectio ad regulam consistit in voluntate, qua Religiosus illam acceptat ut normâ juxta quam debet dirigere, & conformare suas actiones: proinde propositum non servandi regulam quoad illam partem, qua non obligat sub lethali, perinde est, ac secundùm eandem partem nolle se subjicere regulæ, proinde subtrahit voluntatē à subjectione regulæ, quia rejicit suam normam, juxta quam tenetur dirigere suas actiones: hæc autem rejectio normæ est virtualis, ac interpretativus contemptus, ut docet Abbas in *c. non concupiscentiam num. 4. & 5. de constit.* Felin. ibidem *n. 11. in fin.*

2 Præterea lethaliter peccat Religiosus, qui detrectat universaliter servare regulares observantias non obligantes ad lethale, quia hoc pacto infert grave damnum religioni: ita enim perturbat regularem observantiam, ut inde religio grave damnum patiatur: siquidem suo exemplo trahit alios ad relaxandam eandem regularem observantiam, adeo ut sit causa, cur regularis disciplina relaxetur, & ex tali relaxatione religio grave detrimentum patiatur: unde tale propositum etiam virtualiter, & interpretativè includit voluntatem inferendi grave damnum religioni, proinde non excusatur à peccato lethali, ut notat Layman *lib. 4. Theolog. moral. tract. c 8. num. 9.*

Neque obstat, quòd quælibet transgressio regulæ non obligantis sub mortali, non sit peccatum mortale, sed tantùm veniale; quia licèt id verū sit, nihilominus illa voluntas non servandi universaliter quascunque regulas non obligantes ad mortale habet pro objecto aliquid grave determinans voluntatem ad peccatum lethale: ratio est, quia tametsi omnes illæ transgressiones singulatim, & seorsim sumptæ sint leves; conjunguntur tamen in proposito voluntatis in unam materiam gravem; perinde ac plura furta levia ratione damni illati coalescunt in unam materiam gravem, quæ fit objectum peccati mortalis. Tunc plures materiæ leves coalescunt in unam gravem, quando moraliter uniuntur; vel uniuntur earum effectus ab eis relicti, ut si quis die jejunii sumat plures paucas materias, quæ simul sunt materiæ graves, quia tunc uniuntur in ordine ad effectum nutriendi: & quando Religiosus sibi proponit non servare omnes illas regulas, quæ non obligant sub mortali; tunc materiæ illæ, licèt seorsim, & per se sint leves; uniuntur tamen in unam materiam gravem in ordine ad universale propositum transgrediendi, quia non solùm tendunt ad eundem finem ex natura sua relaxationis disciplinæ regularis; verùm etiam continuantur invicem moraliter, tum in ratione damni, quod inferunt disciplinæ regulari, tum in læsione regulæ, quæ inde censetur graviter læsa, dum læditur in omnibus observantiis, quæ non obligant ad mortale: unde transgressiones illæ, quæ per se, & seorsim sunt peccatum tantùm veniale, unitæ tamen ratione propositi, & damni illati regulæ coalescunt in materiam gravem, quæ est objectum peccati lethalis.

4 Quæritur secundò, ad quid Monachus teneatur ratione voti castitatis emissi in solemni professione? Respondetur, non solùm teneri ad abstinendum à conjugio, sed etiam ad abstinendum ab omni actu venereo, sive interno, sive externo, qui castitati adversetur, adeo ut teneatur coërcere turpes cogitationes, delectationes morosas, turpes tactus, impudicos aspectus, & alia omnia, quæ castitatem labefactant. Rursus hoc votum obligat sub peccato lethali; adeo ut quidquid in sæcularibus extra conjugium est peccatum mortiferum contra castitatem, in Religioso sit etiam sacrilegium mortale; & quod in sæcularibus est tantùm peccatum veniale, sit in Religioso sacrilegium veniale, ut docet Valentia *tom. 3, disp. 10. q. 4. p. 3.* ratio est quia circumstantia voti non immutat obligationem juris naturalis omnibus communem, ut actus venereus, qui seclusio voto esset venialis,

acce-

accedente voto fiat mortalis, ſed tantùm addit novam circumſtantiam ſacrilegii, ut docent plures: ſed ego cenſeo, in rebus venereis non dari parvitatem materiæ, ut definivit Clemens VIII. in officio S. Inqu. Imò hæc obligatio afficit etiam Religioſos tacitè profeſſos: ſiquidem votum caſtitatis non ſolum poteſt emitti explicitè, ut fit in profeſſione expreſſa; ſed etiam implicitè quando Religioſus ea omnia præſtat, ac ſi eſſet profeſſus, quia tunc facit illa, quibus ſunt annexa tria vota, quæ emittuntur in ſolemni profeſſione, & hac ratione dicitur tacitè profiteri: proinde etiam ſpontaneè emittere votum caſtitatis, non quidem explicitè, ſed implicitè: conſequenter tenetur illud ſervare, non ſecus ac cæteri profeſſi, ut docent Canoniſtæ.

5 Quæritur tertiò, an & quomodo obliget votum caſtitatis emiſſum in profeſſione religioſa ſi hæc invalida fuerit? Reſpondetur cum Suarez *de relig. lib. 2. c. 10. num. 8.* cum diſtinctione, ſi profitens nil ſpecialiter tunc cogitet de caſtitate, ſed tantùm ſimpliciter intendat emittere profeſſionem, tunc ſi hæc fuit invalida vota caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ nullam inducunt obligationem, quia ſunt irrita, & ac ſi non fuiſſent emiſſa: Quod enim non eſt, non poteſt obligationem inducere. Sin verò profitens habuit intentionem ſpecialem ſe obligandi ad caſtitatem, tunc licèt profeſſio fuerit nulla, adhuc votum caſtitatis eſt validum, non ut ſolemne, ſed ut privatum, & ſimplex; proinde qui taliter fuit profeſſus ratione voti caſtitatis, non contraxit inhabilitatem ad validè contrahendum matrimonium, quia hæc inhabilitas tantùm provenit ex voto ſolemni caſtitatis valido, cujuſmodi eſt votum annexum religioſæ profeſſioni validæ. Ratio eſt, quia votum deſumit ſuam obligationem, ab intentione voventis, proinde non repugnat eum, qui emiſit profeſſionem religioſam invalidè, manere obligatum voto ſimplici caſtitatis, ſi privatim habuerit intentionem ita ſe obligandi etiam independenter à profeſſione religioſa. Hinc ſi hoc pacto vovens eſſet omnino certus de non conſummando matrimonio poſſet non ſolùm validè, ſed etiam licitè illud contrahere; ſed hæc certitudo haberi non poteſt niſi per divinam revelationem, quo pacto B. Virgo poſt votum caſtitatis matrimonium contraxit: cæterum humanæ conjecturæ, & quæcunque promiſſiones, quæ fiunt ab altero conjuge de non conſummando matrimonio, non ſufficiunt ad licitè illud contrahendum. Tum quia ſi promiſſio ſit talis, ut per illam conjux renuntiet juri ſuo, tunc renuntiatio repugnat ſubſtantiæ matrimonii, ſi fiat ante ejus contractum: ſin autem ſit quæcunque alia aſſertio, non tollit jus petendi debitum conjugale, proinde non tollit obligationem illud reddendi, ut notat Suarez *tom. 3. de religion. lib. 9. c. 3. num. 11. & n. 4.* addit aliquos caſus, in quibus poſt votum ſimplex caſtitatis licitum eſſet matrimonium contrahere animo illud non conſummandi.

6 Quæritur quartò, quibus pœnis jure canonico ſit obnoxius Religioſus violans votum caſtitatis? Reſpondetur, ſubjici pluribus pœnis ex jure canonico juxta diverſitatem exceſſuum, qui committuntur contra votum caſtitatis. Primò ſi Religioſus fiat fornicarius, jure communi deponitur, & multò magis ſi fornicatio commiſſa ſit cum Moniali. Secundò ſi Virginem Deo ſacram carnaliter cognovit, deponitur & in carcerem detruditur. Tertiò ſi per vim eam ſtupraverit jure canonico in perpetuum carcerem detruditur. Quartò ſi committat adulterium perpetuò deponitur, & in monaſterium detruditur. Quintò ſi committat inceſtum etiam jure canonico in perpetuum deponitur. Sextò, ſi pœnitentem ſolicitet contra caſtitatem in confeſſione, vel prætextu illius, vel etiam in loco deputato ad audiendas confeſſiones, traditur Inquiſitoribus ſancti officii, ut ab iiſdem puniatur juxta qualitatem exceſſûs. Septimò ſi exercet peccatum ſodimiæ ex conſtitutione Pij V. privatur omni privilegio clericali, omni officio, & dignitate, & beneficio eccleſiaſtico, imò & degradatus per judicem eccleſiaſticum traditur poteſtati ſæculari puniendus pœnâ contra laicos taliter delinquentes ſtatutâ. Octavò ſi poſt emiſſam profeſſionem matrimonium contrahat, excommunicationem ipſo facto incurrit, ut habetur in *clement. unic. de conſanguinit, & affin.* imò & ipſam irregularitatem bigamiæ ſimilitudinariæ *ex c. Monach. 27. quæſt. 1.*

7 Quæritur quintò, an violatio caſtitatis ſit cæteris paribus gravior in Religioſo profeſſo, quàm in ſacerdote ſæculari? Reſpondetur, eſſe graviorem in Religioſo profeſſo, quia reſpectu ſacerdotis ſæcularis talis violatio ſolum aggravatur ob ſanctitatem, & ſublimitatem perſonæ: reſpectu verò Religioſi profeſſi augetur intrinſecè in ratione prævaricationis voti caſtitatis, quod procul dubio eſt majus in Religioſo, quàm in ſacerdote ſæculari, ut notat Layman *lib. 1. tract. 2. c. 10. num. 4.* Et quamvis hoc augmentum non videatur adeo grave per ſe, nihilominus ſolet etiam habere adjunctum ſcandalum: magis enim ſæculares ſcandalizantur de Religioſo profeſſo, quàm de ſacerdote ſæculari. Tum quia Religioſus damnum infert toti Religioni, quæ non parum patitur damni ex peccato publico Religioſi. Peccata enim contra caſtitatem cedunt in damnum totius Religionis, etiam ſi probabiliter tantùm timeatur, quòd publicentur. Quòd ſi fuerint totaliter occulta, & nullus adſit probabilis timor, quòd publicentur, ac detegantur, tunc non ſunt contra bonum publicum Religionis, quia nulla tunc ſuppetit ratio, quâ poſſit conjici, talia peccata cedere in damnum commune Religionis, hinc de iis, quæ non ſunt, & quæ non apparent, idem eſt judicium: unde ſi talia peccata ſint occulta, & ſine periculo, quòd detegantur, perinde ſe habent quoad alios, ac ſi non eſſent, proinde non poſſunt bonum publicum labefactare, nec illi damnum inferre.

8 Quæritur ſextò, an Religioſus violet caſtitatem, ſi delectetur de copula cogitata, cum fœmina ſi eſſet uxor, & matrimonium adeſſet? Reſpondetur eſſe peccatum lethale, & contra votum caſtitatis, quia delectari deliberatè in appe-

appetitu sensitivo de tali copula cogitata sub conditione si esset uxor, est grave peccatum contra castitatem. Ratio est, quia cùm conditio apposita non sit in re, sed tantùm apprehendatur mente, ideo talis delectatio est de objecto malo, ac illicito, consequenter contrahit malitiam peccati lethalis: illa enim conditio, cùm non purificetur, nihil ponit in re: & interim delectatio ponitur absolutè, & est præsens proinde contrahit malitiam peccati lethalis, ut docent Cajetanus *V. delectatio*. Navarrus *c. 16. n. 9.* Valentia 1. 2. *disp. 6. q. 4. p. 4. §. nunc*, eo enim ipso quòd delectatio est absoluta, & præsens est quædam incohatio copulæ tunc illicitæ. Hinc si Religiosus habeat voluntatem efficacem fornicandi conditionatè, scilicet si fornicatio licita esset, violat castitatem, quia tametsi ea, quæ prohibentur jure positivo possint efficaciter desiderari adjecta conditione si licita forent: hoc tamen fallit in iis, quæ sunt intrinsecè mala, cujusmodi est fornicatio, quæ enim sunt intrinsecè, & ex sua natura mala, non possunt intelligi sine sua malitia, & tunc conditio adjecta implicat contradictionem: semel quòd voluntas desiderio efficaci fertur in substantiam actus mali, malitia in eodem imbibita non potest ab illo separari, proinde voluntas fertur in objectum illicitum, & peccat lethaliter. Secus in his, quæ prohibentur tantum jure positivo, & non sunt intrinsecè mala, per adjectam conditionem, potest ab iisdem auferri malitia, & tunc conditio non implicat contradictionem, & potest quis optare ea non esse prohibita, & mala, quia id non est optare, quod Ecclesia prohibuit, sed si non prohibuisset comedere carnes tempore quadragesimæ, vellet Religiosus eas comedere.

9 Quæritur septimò, an votum solemne castitatis possit dispensari? Respondetur tale votum pluribus modis esse dispensabile, nec obstare *c. cùm ad monasterium 6. h. t. in fin.* ubi dicitur, quòd Abbas non possit super proprietate, nec in castitate dispensare, imò nec summus Pontifex: quia communiter Canonistæ explicant talem textum in sensu composito, nimirum, ut Religiosus remaneat Religiosus ex vi solemnis professionis: cæterum si solvatur professio illa emissa, potest Pontifex dispensare in voto solemni castitatis, quia potest ipsa solemnis professio à Pontifice dispensari, consequenter etiam votum solemne castitatis eidem annexum, idque per necessariam consecutionem. Tum quia de facto Pontifices dispensarunt in voto solemni castitatis religiosæ cum Ramiro Monacho, & sacerdote, cum Nicolao Justiniano Monacho, cum Constantia Wilhelmi Siciliæ Regis, quæ fuit monialis, & etiam aliis, qui virtute talis dispensationis injerunt matrimonium, filiósque procreârunt, ut refert Suarez, *tom. 3. de relig. lib. 6. c. 16.*, 6. ex Surio.

10 Quòd si petatur, quo jure possit dispensari super voto solemni castitatis religiosæ? Respondetur triplici jure, naturali, positivo, & Pontificio. Jure naturali si omnes sæculares essent mortui, & tantùm superessent Monachi, & Moniales, tenerentur jure naturæ matrimonium inire, ne genus humanum periret, quia natura per se intendit conservationem sui in individuis propriæ speciei. Jure positivo humano potest etiam votum solemne castitatis religiosæ dispensari; nimirum si vir conjugatus ex consensu uxoris emitteret professionem in religione approbata manente in sæculo uxore sine voto castitatis, nec religionis; tunc enim si virum suum licèt professum repeteret, esset illi restituendus ad usum matrimonii, ut habetur *in c. Præterea 1. de convers. conjugat.* tunc enim saltem partialiter dispensatur in voto solemni castitatis dispensatione quasi interpretativa facta in jure communi. Jure Pontificio, seu per potestatem Papæ potest etiam votum solemne castitatis religiosæ dispensari licitè, & validè ex justa causa, quia hæc potestas videbatur expedire, & competere summo Pontifici ad Ecclesiæ regimen; nec credendum est, Christum, qui suaviter omnia disposuit, non plenè suæ Ecclesiæ consuluisse, & hanc potestatem illi non dedisse, quia Ecclesia deficeret in necessariis: siquidem in aliquo eventu expedit, ut talis potestas sit in Ecclesia (ut si commune bonum alicujus Imperii, vel Regni exigeret hanc dispensationem) & ex alio capite ex concessione talis potestatis nullum sequitur inconveniens, ut fusè probat Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 8. num. 6.* ergo hujusmodi potestas dispensandi ex justa, & urgente causa super voto solemni castitatis religiosæ convenit summo Pontifici. Firmari etiam potest ex eo, quia voluntas hominis ut politici, & ordinati ad commune bonum Reipublicæ subordinatur capiti in rebus spectantibus ad bonum commune politicum: hinc [illegible] hanc subordinationem in voluntate Religiosi voventis solemnem castitatem includitur tacita conditio nisi caput totius Ecclesiæ, seu summus Pontifex ratione boni communitatis sit relaxaturus hanc meam obligationem ratione voti, ut docent Azorius *to. 1. lib. 12. c. 7. q. 1.* Sanchez *lib. 8. de matr. disp. 8. n. 6.* ubi refert pro utraque sententia plures.

Quæritur octavò, quot modis possit super voto castitatis religiosæ dispensari? Respondetur sex modis. Primò non auferendo omnino ipsum votum, nec statum Religionis, nec vinculum professionis. Secundò quatenus dispensatur super ipsa professione solemni, ad quam consecutivè habetur dispensatio in voto castitatis. Tertiò si dispensetur in solo usu matrimonii, eò quia vinculum jam supponatur contractum (ut si ambo conjuges post consummationem matrimonii ex mutuo consensu profiteantur religionem.) Quartò si dispensetur simul in vinculo, & usu matrimonii, nimirum ut matrimonium iterum contrahi, & consummari possit sub ea conditione, ut eo non obstante persona dispensata maneat in reliquis obligata ad castitatem, & inhabilis ad quodcunque aliud matrimonium contrahendum in quocunque eventu. Quintò si dispensetur solùm quoad contrahendum licitè, & validè matrimonium, sine licentia, tamen illud consummandi. Sextò si dispensetur in voto castitatis, non quidem ad matrimonium contrahendum, & consumman- 11

dum, sed solùm ut taliter dispensatus si peccet in materia venerea, non sit transgressor voti. Non tamen Episcopus potest dispensare in voto solemni religiosæ castitatis, quia hæc dispensatio est generaliter prohibita Episcopis, & generalis clausula non comprehendit casus speciales, in quibus superior vero similiter non concederet dispensationem: hæc potestas dispensandi in voto solemni castitatis secundùm præsentem statum, & usum Ecclesiæ est perquàm specialis, & non legimus, Papam eam concessisse inferioribus Prælatis: unde non adest sufficiens fundamentum interpretandi per Epikiam, talem potestatem in aliquo casu fuisse Episcopis concessam. Eatenus inferiores, Episcopos ratione urgentis necessitatis posse dispensare in voto simplici castitatis, & aliis similibus reservatis, quia antiqua consuetudo dispensandi in istis circumstantiis indicat, Papam ab initio non intendisse, vota illa simplicia in illis urgentibus circumstantiis reservare, vel saltem tacitè concessisse facultatem dispensandi super iisdem: hoc autem non infertur de dispensatione super voto solemni religiosæ castitatis.

12 Quæritur nonò, quæ justa causa requiratur, ut summus Pontifex validè, & licitè dispenset in solemni voto castitatis religiosæ? Respondetur, causam debere talem esse, ut concernat publicam utilitatem, adeo ut non sufficiat si sit tantùm in bonum privatum ipsius Religiosi, ut docet Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 8. num. 10.* siquidem in voto solemni religiosæ castitatis, duo concurrunt, quorum primum est obligatio ad Deum, ac virtutem Religionis: secundum inhabilitas ad matrimonium: unde non potest licitè, nec validè dispensari in voto castitatis religiosæ quoad obligationem ad Deum nisi adsit justa causa; quia hæc obligatio ad Deum est de jure naturali, & divino, & ut docet D. Thomas *2. 2. q. 88. art. 12. ad 2.* dispensatio facta ab inferiore in lege superioris est illicita, & invalida, si fiat sine justa, & rationabili causa: est verò illicita, sed valida, si fiat in lege propria, vel alterius inferioris. Quoad inhabilitatem ad matrimonium, quia hæc inhabilitas est inducta jure humano, potest validè dispensari, non tamen licitè, ut docet Suarez. *tom. 3. de relig. lib. 9. c. 26. num. 5.*

13 Quòd igitur requiratur ad talem dispensationem justa causa, quæ concernat publicam utilitatem, & non sufficiat bonum privatum Religiosi, cui dispensatur, ex eo etiam probatur: quia non potest occurrere bonum privatum tanti momenti, quanti opus est, ut tanto malo, & scandalo publico valeat compensari, & quantũ ex matrimonio Religiosi sequeretur; & quod compenset tantum bonum, quantum est continentia Religiosorum. Præterea quia dedecet præferri bonum viri privati bono communi, & totius statûs religiosi, in cujus detrimentum vergeret hujusmodi dispensatio. Cæterum Religiosus dispensatus sine causa sufficienti ad contrahendum matrimonium, licitè potest illud contrahere, quia impedimentum juris humani per talem dispensationem fuit sublatum. Non tamen posset matrimonium licitè consummare, nec petere debitum, quia cùm votum castitatis jure divino, & naturali impediat usum matrimonii, & illo emisso obliget ad abstinendum à petitione debiti, & dispensatio quoad hoc fuerit invalida, eò quia facta sine justa causa, ideo frustratur suo effectu, ut notat Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 8. num. 10.* & alii ab ipso relati. Hinc ut dispensatio sit valida, debent in ejus petitione exprimi ea omnia, quæ vel jure jubentur exprimi; vel talia sunt, ut iisdem expressis dispensatio vel simpliciter negaretur, vel concederetur tantùm cum aliqua moderatione: etenim nisi illa omnia exprimerentur, dispensatio esset subreptitia, & censeretur involuntaria, utpote proveniens ex errore versante circa causam finalem; & nihil est, quod magis tollat voluntarium, quàm ipse error.

Quæritur decimò, an votum obedientiæ sit de essentia statûs Monachalis, & religiosi? Respondetur affirmativè cum D. Thoma *2. 2. q. 186. art. 8.* adeo ut non possit esse Religio, nec status monachalis sine voto obedientiæ, quod inter alia vota substantialia religionis Principem occupat locum; quo fit, ut in aliquibus religionibus professio emittatur cum solo voto obedientiæ, ut in Religione Carthusianorum, qui in professione tantùm promittunt stabilitatem, & obedientiam, & conversionem morum nulla facta mentione paupertatis, & castitatis, ut notant Lessius *lib. 2. c. 41. num. 6.* Miranda *tom. 1. manual. q. 26. art. 1.* Hinc probatur, votum obedientiæ esse de essentia status religiosi, & monachalis: quia de essentia talis status sunt tria vota substantialia Religionis, ut communiter docent Doctores cum D. Thoma *2. 2. q. 186. art. 3. & sequent.* & cum inter vota substantialia Religionis recenseatur etiam votum obedientiæ, nulli est dubium, quin sit de essentia statûs monachalis. Præterea status religionis consistit in quadam disciplina, seu exercitio virtutum, quo pervenitur ad perfectionem: sed qui, ut discipuli exercentur in aliqua facultate necesse habent, ut ab alio dirigantur, qui sit Magister in tali facultate: hæc autem directio sine obedientia in discipulo non posset haberi. Demum quia status monachalis est quoddam holocaustum, quo homo omnia sua Deo consecrat, etenim per paupertatem offert Deo bona externa, per castitatem proprium corpus: unde necesse est ut animam offerat per obedientiam, quatenus subjicit proprium judicium, & voluntatem in rebus agendis superiori propter Deum. Quinimò votum obedientiæ includit etiam alia duo vota, adeo ut qui illud solum emittit in religione approbata verè stat Religiosus. 14

Quæritur undecimò, in quo consistat solemnitas voti religiosæ obedientiæ? Respondetur, in eo quòd emittatur cum certis cœremoniis, & solemnitatibus jure præscriptis conjunctim cum religiosa professione, aliisque duobus votis solemnibus: habetque hunc effectum sibi omnino proprium, nempe subjicere ita voluntatem voventis Prælato (per traditionem absolutè perpetuam, & vinculum irrevocabile ex utraque parte Religiosi emittentis professionem. 15

fionem, & religionis illam acceptantis) ut sine consensu dicti Prælati voluntas Religiosi inefficax sit ad omnem civilem, aut naturalem obligationem quoquo modo contrahendam, ut tradunt communiter doctores de votis Religiosorum; adeo ut possit superior irritare obligationem Religiosi, si absque ejus licentia, & consensu eam contraxerit.

16 Si dicas, solemnitatem voti obedientiæ debere potiùs consistere in ipsa traditione, quâ Religiosus in solemni professione se ipsum tradit Religioni, & hæc vicissim traditionem acceptat: siquidem impotentia, quæ reperitur in voluntate Religiosi ad firmiter se obligandū dependet à potestate dominativa acquisita à Prælato in voluntatem Religiosi profitentis, non tamen ex vi simplicis promissionis factæ in voto obedientiæ; sed ex vi traditionis, qua Religiosus se ipsum tradit Prælato, & Religioni. Contra est, quia illa traditio religiosa, quamvis firma, & quæ fit per votum obedientiæ, non habet ex solo jure naturæ, & absque adminiculo juris canonici vim taliter subjiciendi voluntatem professi voluntati Prælati, ut reddatur prorsus impotens ad validè, & firmiter se obligandum sine consensu sui Prælati: siquidem Ecclesia nunquam tribuit hanc vim irritandi obligationes, quas Religiosus contraxit soli voto obedientiæ edito separatim à traditione; nec soli traditioni per se sumptæ, sed ut firmatæ per votum obedientiæ, imò & principaliter propter illud, quia efficacia subjiciendi voluntatem professi in tali gradu, & solemnitas per Ecclesiam inducta in voto obedientiæ principaliter attribuitur ipsi voto, non verò traditioni; quæ tametsi firmata voto obedientiæ non habet ex solo jure naturæ vim reddendi inefficacem voluntatem voventis ad validè firmitérque se obligandum sine consensu Prælati Regularis; sed id habet potiùs ex jure ecclesiastico positivo, & canonico: siquidem traditio religiosa etiam cum voto obedientiæ non irritat naturales obligationes ipso facto, & ex sua natura, quia quamdiu non irritantur semper obligant.

17 Quæritur duodecimò, ad quid teneatur Monachus, vel Religiosus ex vi obedientiæ? Respondetur, teneri non agere contra regulam, nec contra mandatum superioris ex contemptu, quia per votū obedientiæ Religiosus subjecit se regulæ, & potestati superioris, proinde obligavit se generatim ad observantiam regulæ, & ad parendum superiori præcipienti ea, quæ consentanea sunt regulæ; & in hac obligatione præcipuum est, ut Religiosus ratione voti obedientiæ non contemnat mandata superioris, sed semper retineat generale propositum iisdem se conformandi: siquidem contemptus evertit objectum formale obedientiæ, consequenter ejus fundamentum: quapropter D. Thomas *2. 2. q. 186. art. 9. ad* 1. docet, Religiosum peccare lethaliter, si ex contemptu regulam, & mandata sui superioris transgreditur. Ille autem censetur ex contemptu transgredi regulam, qui contra illam agit non ex negligentia, vel cupiditate, sed quia non vult se subjicere regulæ, nec superiori præcipienti ejus observantiam. Directè etiam violat ex contemptu regulam, & ejus ordinationem, & mandata superioris flocci facit, ostenditque se nihili æstimare jussa superioris, nec quæ à regula præscribuntur: hic enim contemptus non excusatur à culpa gravi ob gravem læsionem, quam infert regulæ, & superiori. Cæterum Cajetanus *V. inobedientia* asserit, contemptum præcepti in re minima ob parvitatem materiæ non esse peccatum lethale.

Quæritur tertiodecimò, an & quomodo superior Regularis possit præcipere sub culpa gravi aliquid subdito? Respondetur, tunc Prælatum Religiosum præcipere sub culpa gravi, quando præcipit in re gravi, in virtute sanctæ obedientiæ, tunc enim tenetur subditus parêre Prælato præcipienti sub culpa lethali: ratio est, quia tunc superior ex more usitato omnibus Religionibus intendit obligare subditum quantum potest, proinde sub peccato mortali. Quòd si Prælatus non utatur tali forma præcipiendi in virtute sanctæ obedientiæ, tunc non censetur velle obligare sub peccato lethali, nisi id aliunde conjiciatur: obligat tamen tunc sub veniali si aliquo modo mandet; quia tunc non intendit simpliciter consulere, nec suadere, sed præcipere, & obligare, quamvis non tantum, quantum potest. Præterea quia ipsa ratio disciplinæ religiosæ exigit, ut inferior Religiosus suo obsequatur Prælato. 18

Quæritur quartodecimò, an Monachus, vel Religiosus teneatur semper parêre suo Prælato? Respondetur cum distinctione, si Prælatus præcipiat, quæ consentanea sunt regulæ, teneri tunc Religiosum ei parêre; sin verò præcipiat, quæ sunt contra regulam, non tenetur illi obtemperare, nisi forsan Prælatus esset talis, qui posset in illa parte dispensare regulæ, & subesset legitima causa præcipiendi contrarium, ut docet Cajetanus *q. 104. art. 5.* Quinimò si Prælatus præcipiat aliquid exorbitans à regula, & supra illam, non tenetur inferior ei parere, ut etiam si præcipiat laxiora, quàm regula præscribat, nisi subsit justa causa: quia Prælatus debet esse custos regulæ, non author, nec habet potestatem obligandi subditos ad majora, quæ non continentur in regula: quævis enim religio suam habet mensuram vitæ, juxta quam Prælatus tenetur subditos perficere, adeo ut ejus potestas non se extendat ultra talem mensuram. Hinc D. Bernardus *lib. 1. de præcept. & dispens. col. 1.* rectè ait, *Prælati jussio, vel prohibitio non prætereat terminos professionis, nec ultra extendi potest, nec contrahi citra: nihil me Prælatus prohibeat horum, quæ promisi, nec plus exigat, quam promisi: vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate.* Tum quia Religiosus per solemnem professionem, & ex vi voti non intendit se obligare, nisi ad obediendum secundùm illud institutum, quod profitetur, ut cum D. Thoma *quodlib. 10. art.* 10. docent communiter: & votum non obligat nisi juxta intentionem voventis, adeo ut non se extendat latiùs, quàm ipsa intentio. 19

Digitized by Google

20 Quæritur quintodecimò, an in dubio Monachus teneatur parêre suo Prælato? Respondent aliqui, non teneri, eò quia nemo cum dubia conscientia teneatur operari, alioquin, se exponeret periculo peccandi; secundò quia in dubio semper melior est conditio possidentis, & subditus est in possessione suæ libertatis. Tertiò quia in dubio tenemur favere reo, & illi de cujus præjudicio agitur: Verùm procedendum est cum distinctione: vel dubium est de potestate, an scilicet præcipiens sit legitimus Prælatus, & cum tali dubio non tenetur parêre; quia tunc valet regula, quòd in dubio melior sit conditio possidentis: subditus enim est liber per se ab obedientia præcipientis, proinde non tenetur ei subjici, nisi moraliter constet, esse verum superiorem; alioquin nemo obligatur lege, de qua rationabiliter dubitat, an sit lex; quòd si communis præsumptio illi faveret, tunc habendus esset ut superior; proinde teneretur subditus illi parêre *argum. l. Barbarius ff de offic. Prætoris.* Vel constat de potestate præcipientis, sed dubitatur de materia, an licitum sit in tali materia ei parere; & tunc subditus non tenetur illi obtemperare; alioquin operaretur cum conscientia dubia, seque exponeret periculo peccandi. Vel consideratis omnibus circumstantiis, & principiis practicis potest subditus dubium deponere, & tunc tenetur illud deponere, & parêre superiori, ut docet D. Thomas *1. 2. q. 96. art. 6. in corp.*

21 Quòd subditus teneatur tunc dubium deponere ex eo liquet, quia tenetur considerare actum cum omnibus circumstantiis suis occurrentibus, eúmque expendere, non solùm secundùm principia intrinseca, & propria actui, sed etiam secundùm extrinseca, & communia, quòd si secundùm hæc appareat, esse licitum, tenetur dubium deponere, & Prælato præcipienti parêre: quia tunc dubium non perseveraret practicè, sed tantùm speculativè, nimirum consideratum in se, non verò ut circumvestitum circumstantiis hic, & nunc occurrentibus; circumstantiæ enim quæ tunc occurrunt; constituunt, rem præceptam practicè licitam. Præterea quia superior est in possessione juris præcipiendi, & in dubio nemo debet privari suo jure, proinde tenetur subditus dubium deponere, & suo parêre Prælato præcipienti. Neque potest dici, quòd etiam subditus sit in possessione suæ libertatis, quia per votum obedientiæ se illâ abdicavit, séque totum superiori tradidit, quapropter non est tunc dicendus sui juris.

22 Quæritur sextodecimò, qualis debeat esse executio obedientiæ præscriptæ à Prælato religioso ipsi subdito? Respondetur, debere esse promptam, non moratam; integram, & perseverantem, & sine excusatione, quæ fit contra id, quod promissum est: hinc S. Basilius *in regul.* 210. ex brevioribus ait. *Si causam te habere aliquam putas, quam ob rem opus recusas hanc Magistris indicato, eámque illis disceptandam relinquito.* Præterea debet esse integra, & cum debita perseverantia, adeo ut totum quod præcipitur executioni mandetur nulla parte omissa: quia ut ait S. Bonaventura *de processf. Relig. c. 28.* Bonus obediens aliud non expectat, ubi de superioris sibi constiterit voluntate: hinc D. Thomas 2. 2. q. 108. *art. 5. ad 3.* distinguit in Religiosis duplicem obedientiam unam sufficientem, quæ respicit proprium præceptum, & aliam perfectam, quæ ordinatur etiam ad ea, quæ non præcipiuntur, & hæc pertinet ad cumulum perfectionis. Immo debet etiam obedientia esse voluntaria, ut sit omnino perfecta, eo enim ipso, quòd ex affectu Religiosus obsequitur Prælato præcipienti, promptè, & efficaciter, ac alacriter ei obtemperat, & ejus obedientia tunc est perfectior. Notat tamen Suarez *de relig. lib. 4. c. 14. num. 31.* aliud esse operari cum affectu ad rem, quæ præcipitur; & aliud ex affectu: primum enim dicit solam concomitantiam, proinde ex se non auget, nec minuit perfectionem obedientiæ, quia affectus qui non est causa actûs, per se non dat, nec tollit ab eo bonitatem: id tamen non obstat, quin per accidens talis affectus possit moraliter conferre ad perfectionem obedientiæ in quavis materia: quia quantum est ex se tollit impedimenta, & auget voluntarium in obediendo, saltem ex qua parte removet prohibens. Ex parte intellectûs debet etiam obedientia talis esse, ut Religiosus obtemperans superiori præcipienti consideret in eodem ipsum Deum; adeo ut obediat propter Deum, & quasi esset Deus, qui præciperet: proinde debet excludere omnem prudentiam carnis, nec debet examinare, cur superior hoc potiùs, quàm illud præcipiat, & cur potiùs uni, quàm alteri, quapropter religiosa obedientia à SS. PP. vocatur cæca, quatenus excludit proprium judicium, vitiosum, ac imperfectum, & sinit se duci à judicio superioris præcipientis.

Quæritur decimoseptimò, quo ordine teneatur Religiosus suis obedire Prælatis? Respondetur, esse parendum omnibus Prælatis religionis respectivè, & in unaquaque Religione cùm extent plures Prælati inter se subordinati, quilibet Religiosus tenetur omnibus iis parêre, sub quibus constitutus est servato respectu, & ordine inter illos, quia cùm eorum potestas, si propriè loquamur, una tantùm sit, non potest esse in multis, nisi cum ordine, dependentia, & subordinatione, alioquin sequeretur confusio, & perplexitas: quapropter obedientia, & subjectio non respicit æqualiter omnes, sed respectivè; adeo ut, quò unus est major, eò semper plus præferatur minori, ut docet Suarez *tom. 3. de relig. lib. 10. c. 11. num. 6.* Cæterum quòd votum obedientiæ obliget ad parendum omnibus superioribus, non solùm liquet ex ipsa forma vivendi; sed etiam quia in illis omnibus est una, ac eadem potestas: adeo ut licèt materialiter sint plures superiores, formaliter tamen censentur esse quasi unus, cui Religiosus tenetur parêre: quòd verò hæc obligatio ad parendum sit respectiva, etiam ostenditur ex eo, quia obligatio ad alterum accommodatur potestati alterius. 23

Quæritur decimooctavò, an votum religiosæ obedientiæ obliget Religiosum transgressorem suæ regulæ, aliàs non obligantis in conscientia 24

entia ad sustinendam pœnam injunctam à superiore pro tali transgressione? Respondetur cum Suarez *tom. 3. de relig. lib. 10. c. 11. num. 16.* obligari Religiosum transgressorem ad subeundam pœnam sibi injunctam à superiore pro tali transgressione, adeo ut sicut rectè notat Suarez, nulla detur propria regula religiosa, quæ non possit revocari ad aliquam obligationem in conscientia; quatenus transgressor subjicitur pœnæ, seu disciplinæ regulari, ad quam sustinendam potest Religiosus obligari, & de facto obligatur: hic enim modus obligationis necessarius est in omni lege. Quamobrem si Religiosus, eò quia fuit transgressus regulam, compellatur pœnam sustinere; sicut tunc non potest in conscientia resistere, eò quia ad id obligetur ex vi regulæ; ita ad id etiam tenetur ratione voti obedientiæ, quia talis obligatio est apta materia illius.

25 Quæritur decimononò, ad quid Monachus, vel Religiosus teneatur ex voto paupertatis? Respondetur teneri ad plura. Primò ut nihil velit habere, possidere, vel uti tanquam proprium, scilicet affectu retinendi jure suo independenter à voluntate superioris, & desumitur *ex c. cùm ad monasterium 6. h. t.* Secundò ut paratus sit privare se possessione, & usu omnium, quæ habet si superior jusserit, quia non potest hæc retinere, neque illis uti, neque pecunias expendere nisi dependenter à voluntate superioris, alioquin foret proprietarius, ut desumitur *ex d. c. cùm ad monasterium.* Tertiò non potest quid dare, vel alienare nisi ex consensu expresso, vel tacito superioris, sine quo donatio est irrita. Quartò si Monachus sit dispensator aliquarum rerum, non potest eas distribuere pro suo arbitrio, sed tantùm ex consensu superioris; adeo ut non det plura nec pauciora, nec meliora, aut deteriora, quàm sciat superiorem velle; quia ex qua parte recedit à consensu superioris vitium incurrit proprietatis, quia tunc dispensat, tanquam dominus independenter ab alterius arbitrio. Quintò nec potest mutuò, vel commodatò quidquam ex iis, quæ ad usum ipsi permissa sunt dare alteri absque facultate superioris, quia Monachus habet tantùm nudum usum facti, ut ait Nicolaus IV. *in extrav.* quæ incipit *exiit*, usuarius enim non potest alteri usum rei concedere; quia id est proprium usufructuarii, non usuarii *instit. de usu, & habit. §. 1. & 2.* Verùm in rebus parvi momenti supponitur facultas tacita. Sextò non potest ab externis, vel domesticis sine superioris consensu quidquam accipere, & retinere *d. c. cùm ad monasterium §. si quidquam alicui.* Septimò nec potest ex rebus domi quidquam sibi usurpare sine consensu superioris, quia res domûs sunt totius communitatis. Octavò nec potest quidquam abscondere, ut illud liberæ dispositioni superioris subducat, & desumitur *ex d. cap. cùm ad monasterium.* Nonò non potest pecunias expendere in res illicitas, aut vanas, tametsi superior id ei permitteret: quia canones non concedunt Regularibus administrationem nisi ad res necessarias, utiles, & honestas, & prohibent ad illicitas, & vanas, & superior non potest quidquam concedere contra jura, nec habet majorem facultatem, quàm jura illi concedant. Decimò tenetur cavere, ne habeat superflua saltem in notabili quantitate. Interdum tamen excusatur inferior, si facultatem non petat à superiore, ut si res urgeat, nec superior præsto sit, & aliàs concederet.

Quæritur vigesimò, an si Monachus, vel Religiosus per aliquot dies retineat apud se pecuniam, quam postea est soluturus peccet lethaliter? Respondetur negativè, præsertim si superior annueret; quia tunc Monachus non ponit actum ullum, qui sit contra votum paupertatis, si in dispositione talis pecuniæ postea non violetur paupertas, sed solùm interveniat illa retentio, quæ de se præscindendo ab usu, dominio, & proprietate non adversatur voto paupertatis: quia tunc est tantùm actus quidam materialis, qui nondum contraxit formam paupertati contrariam. Neque obstat, quòd se exponat periculo, quòd si talis pecunia apud ipsum reperiatur censeatur proprietarius. Nam non se exponeret tali periculo, quia posset ostendere, se non habere dominium super tali pecunia, nec propriam dispositionem super ea exercuisse. 26

Quæritur vigesimoprimò, an Religiosus exponens ludo cum alio Religioso ejusdem monasterii notabilem quantitatem pecuniæ peccet lethaliter? Respondetur, dupliciter posse considerari talem lusum. Primò quatenus est actio translativa dominii in ludo. Secundò quatenus est actio, quæ non est secundùm regulam, imò contra ipsam. Si consideretur priori modo posset Religiosus à lethali excusari, eo quia revera talis actio quantum est ex se, non est translativa dominii, proinde Religiosus non ponit actionem contra votum paupertatis, & quidem ratione subjectæ materiæ, quatenus exercetur inter personas, quæ non sunt capaces dominii, proinde non possunt illud transferre: & rursus communicant in eodem monasterio, in quo semper pecuniæ manent, sive sint apud unum, sive alterum Religiosum: non enim actio consideranda est in abstracto, sed in concreto, quatenus hic, & nunc exercetur ab agente: proinde censetur facta eodem modo, quo à tali agente fieri potest, & secundùm mensuram facultatis ejusdem agentis, ut notant Covarruvias *lib. 3. variar. c. 6. num. 6.* Menochius *consil. 1. n. 259. & lib. 1. præsumpt. 80. n. 11.* 27

Sin verò consideretur lusus quatenus in monasterio est abusus contrarius regulæ, tunc Religiosus non excusatur à peccato mortali, si notabilem quantitatem pecuniæ exponat ludo: ratio est, quia usus pecuniæ tantùm conceditur Religioso, ut illam expendat in usus condecentes statum religiosum, ut sunt libri, vestes, & alia id genus: ludus autem respectu Religiosorum non est licitus, quando notabilis quantitas pecuniæ exponitur, quia tunc egreditur terminos honestatis, & virtutis; & quilibet Religiosus tenetur tendere ad perfectionem, ut docet D. Thomas 2. 2. *q. 186. art. 2. in corp.* & lusus egreditur terminos virtutis, quando non ordinatur ad honestam animi recreatio- 28

 nem.

nem, cujusmodi est lusus, in quo exponitur notabilis quantitas pecuniæ, quia tunc non sistit intra terminos honestæ recreationis, sed ordinatur ad lucrum: proinde induit indecentiam respectu Religiosi addicti voto paupertatis. Hinc nec superior posset hanc licentiam concedere, ut Religiosus notabilem quantitatem pecuniæ exponat ludo, quia superior non est Dominus, sed administrator; proinde tenetur administrare secundùm mensuram præfixam in regulis, & constitutionibus, consequenter non potest concedere, ut pecunia convertatur in usus contrarios regulæ.

29 Quæritur vigesimosecundò, an Religiosus, vel Monachus post emissam professionem possit, citra læsionem paupertatis, recipere legatum sibi relictum ab amico, vel consanguineo, an verò cedat illi, in cujus favorem facta est renuntiatio. Quæstio procedit de professo in Religione capaci hæreditatis, & bonorum? Respondetur, posse professum tale legatum recipere, & renuntiationem ad illud non se extendere, sed tantùm comprehendere illa jura, & bona sibi obvenientia jure hæreditario, & ratione successionis, tanquam uni de tali familia *l. ir qui hæres ff. de acquir. hæredit. & l. si ita scriptum. §. 1. ff de leg. 2.* ubi dicitur, quòd futurum legatum sub conditione relictum non possit repudiari, antequam conditio extiterit, quia revera non debetur quoad effectum ante purificatam conditionem: ergo à fortiori nec poterit renuntiari legatum, quod nondum fuit relictum: quando enim Religiosus emisit professionem, legatum nondum fuit ipsi relictum, consequenter non potuit per solemnem professionem, nec ante illam eidem renuntiare, quia ipsi non debebatur: quod enim non habetur in re, nec in jure, non potest renuntiari: proinde tale legatum pertinet ad Religiosum, qui ex consensu superioris potest illo uti in usus honestos, & licitos.

30 Tum quia nemo censetur renuntiare juri suo, quod ignorat sibi competere, vel competiturum, *l. legitimam. ff. de petit. hered. & l. in repudianda ff. de acquir. hæredit.* ut docent Tiraqual. *tract. de leg. connub. Glossa 6. num. 176.* Craveta *consil. 257. num. 2.* ubi etiam addit, quòd si renuntiationi adderetur juramentum, adhuc nihil operaretur: & Religiosus tempore professionis, & ante illam non potuit scire jus, quod sibi postea erat competiturum ad legatum sibi relictum ex benigna voluntate alterius. Tum quia renuntiatio juris futuri intelligitur de illo, quod habet causam de præsenti, non verò, quod non habet talem causam, quamvis verbis generalissimis fiat, ut notat Glossa in *l. quod Servius ff. de condit. ult. caus.* & *in l. qui cum tutoribus V. ex hoc dicto §. de transact.* Paris. *consilio. 9. num. 1.* & *consil. 95. num. 39. vol. 3.* ubi addit, id valere quamvis renuntiatio esset juramento firmata, ut etiam docet Jason *in l. stipulatio ff. de V. O.* sed jus ad legatum futurum non habet causam de præsenti; quia dependet ab ultima voluntate legantis. Demum quia renuntiatio casuum fortuitorum generalis non est valida *l. fid. ut si quis sic professum ff. si quis caut.* talis enim renuntiatio esset contra naturam ipsius contractûs, qui debet esse de re determinata.

Quæritur vigesimotertiò, an Religiosus ex 31
pecunia, quam de consensu superioris potest liberè expendere, possit censum fundare; vel etiam certam summam dare amico, ut pro se post mortem tot missæ celebrentur? Respondetur, Religiosum ex tali pecunia non posse fundare censum, quia quidquid acquirit Monachus monasterio acquirit, ut habetur *in c. in præsentia de probat.* & docent Innocentius *in c. cùm olim. 2. num. 3. de privileg.* Molina *de justit. & jur. tract. 2. disp. 140. V. non solùm bona tom. 1.* sed cum primùm census fundaretur, acquireretur ipsi monasterio; proinde non esset ampliùs sub dispositione Religiosi, qui censum fundavit. Neque obstat, quòd census propriè non sint bona immobilia; quia eo ipso quòd fundantur super mobilibus æquiparantur bonis immobilibus, & censentur ejusdem juris, ut desumitur *ex clement. exivi. §. cumque annui redit. de V. S.* ut notant Tiraquel. *de retract. lign. §. 1. Glossa 6. num. 6.* Anchar. *in d. §. cumque annui. num. 21.* proinde continentur sub prohibitione alienationis immobilium; & si alienentur, requiruntur necessariò solemnitates in jure expressæ pro alienatione immobilium, ut docent Tiraquel. *de retract. §. 1. Glossa 6. num. 6.* Roland. *consil. 54. num. 9. lib. 1.* Rodean. *de reb. eccles. non alien. q. 17. num. 30.* Hinc nec Religiosus potest censum fundatum subjicere oneri missarum, quia id continet quandam alienationis speciem. Tum quia Religiosus adhuc vivens disponeret de tali pecunia, licet causâ mortis, quatenus dispositio non sortiretur effectum nisi post mortem: id autem perinde esset ac disponere per modum ultimæ voluntatis, quod Religiosis non permittitur *authent. ingressi C. de SS. Eccles. & c. 2. de testam.* ut communiter docent Doctores: siquidem disponere per modum ultimæ voluntatis, dicit exercitium dominii, cujus Religiosus non est capax. Dices, Religiosum adhuc viventem potuisse talem pecuniam convertisse in celebrationem missarum. Respondetur, id verum esse, sed non oriri ex qualitate operis, missas illas mortis causâ sibi relinquere, sed ex incapacitate dominii; quando enim quis disponit de aliquo per modum ultimæ voluntatis exercet dominium, quod supponitur habere super re illa, de qua disponit, & Religiosus est incapax talis dominii, proinde non potest de censu illo fundato disponere per modum ultimæ voluntatis in ordine etiam ad opus pium, & spirituale, ut notant Abbas *in Rubric. de testam. in fin.* Peregrinus *consil. 55. num. 10. vol. 2.* Grafius *p. 2. decis. lib. 3. c. 9. num. 27.* Secus vivens potest Religiosus uti tali pecunia in opus pium, quia tunc utitur tantùm pecunia sibi concessa quoad usum, & non exercet actum ullum dominii sicut quando disponit per modum ultimæ voluntatis, unde patet discrimen.

Quæritur vigesimoquartò, an votum paupertatis religiosæ possit dispensari? Respondetur affirmativè, quia ipsa professio solemnis 32
missa

missa à Religioso potest dispensari á summo Pontifice; consequenter ipsum votum paupertatis religiosæ, quia sublato principali tollitur accessorium; & ablato toto, tollitur etiam pars: votum autem paupertatis, ut pars includitur in solemni professione, proinde si dispensatio potest cadere supra professionem, utique etiam super votum paupertatis, ut docet Suarez *tom. 3. de relig. lib. 8. c. 19. num. 1.* Imo Sotus *lib. 10. de justit. q. 5. art. 7.* asserit, faciliùs posse dispensari in voto paupertatis, quàm castitatis, & obedientiæ. Rursus duobus modis potest in voto paupertatis religiosæ dispensari. Primò si dispensatio cadat supra totam professionem, quia tunc unà cum toto, etiam ejus pars dispensatur. Secundò si dispensatio tantùm cadat super votum paupertatis perseverantibus aliis duobus votis, & hoc pacto dispensare super votum paupertatis perinde est, ac dispensare cum Religioso manente Religioso, ut sit capax dominii. Verùm communior, ac verior Iuristarum doctrina asserit, non posse Papam dispensare super votum paupertatis religiosæ cum religioso manente religioso, & desumitur *ex c. cum ad monasterium 6. h. t.* ubi dicitur quod abdicatio proprietatis, & custodia castitatis, adeo sit annexa regulæ Monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere. Et Canonistæ communiter asserunt, Papam ibi loqui in sensu composito, scilicet non posse dispensare in voto solemni paupertatis cum religioso manente religioso, eò quia tale votum sit de essentia status religiosi; & sublato constitutivo tollitur constitutum: sicut essentia hominis est animal rationale, & si aliquod ex his duobus prædicatis tolleretur, corrueret essentia hominis: ita quia essentia statûs religiosi sunt illa tria vota, si unum ex ipsis tollatur, corruit essentia talis statûs, & Religiosus dispensatus à tali voto non potest ampliùs dici Religiosus.

33 Nihilominus contraria sententia quam defendit Suarez *tom. 3. de relig. lib. 8. c. 18. n. 1.* videtur etiam probabilis, quia incapacitas dominii, quæ religioso professo inest, non est effectus juris divini, aut naturalis ex vi solius voti, sed est effectus juris positivi, & Pontifex potest dispensare in jure positivo canonico, proinde etiam in hac dominii incapacitate.

34 Quæritur vigesimoquintò, an dispensari possit in voto religiosæ paupertatis, si justa causa non adsit? Respondetur validè tantùm posse à summo Pontifice, non verò licitè: quia in tali dispensatione tollitur tantùm jus humanum, non verò ulla voti obligatio: siquidem non obstante tali dispensatione, adhuc Religiosus non posset licitè acceptare dominium alicujus rei, quia potest quis esse capax dominii, & tamen prohiberi, ne illud habeat, ut liquet in voto paupertatis simplici, & omnino absoluto. Quòd verò talis dispensatio tunc valida foret, sed illicita patet; quia legislator etiam sine causa potest validè dispensare in sua lege, non tamen licitè: quia Princeps eximens aliquem sine causa ab obligatione legis communis facit inæqualitatem, & committit vitium acceptionis personarum, & aliis dat occasionem excitandi querelas: validè tamen dispensat, quia per voluntatem Principis lex constituitur; & ex illa integrè dependet ejus obligatio: proinde si Princeps eximat aliquos ab obligatione reliquis manentibus obligatis, illi tantùm erunt exempti, non alii. Quòd si justa causa subsit, validè, & licitè dispensatur Religiosus à voto paupertatis.

Quæritur vigesimosextò, an votum religiosæ paupertatis laxari possit per consuetudinem legitimè introductam. Nomine consuetudinis intelligitur frequens usus, ut sumitur *ex c. 1. de constit. in 6.* & est idem ac factum: unde consuetudo juxta præsens institutum est ille usus, quem unaquæq; religio circa danda, & recipienda habet sine expressa licentia superioris. Inducitur autem hæc consuetudo excusans à peccato contra votum paupertatis in communiori sententia, per hoc quòd accipiatur, & retineatur non petitâ expressâ superioris licentiâ ipso sciente, & non contradicente: quia tunc præsumitur adesse licentia tacitè, & voluntas superioris sufficienter explicata per consuetudinem illam receptam in ea Religione, ut notant Sanchez *lib. 7. moral. c. 19. num. 7.* Bonacina *de largit. muner. p. 6. num. 15.* Quamvis in monasteriis rectè ordinatis, & in quibus viget monachalis observantia nondum sit introducta hæc consuetudo; in aliis tamen videtur introducta, & in illis Religiosi non censentur lethaliter peccare contra votum paupertatis, si pecunia in majore quantitate utantur ad usus licitos, quapropter per consuetudinem legitimè introductam potest votum paupertatis in monasteriis laxari. Quantum verò temporis requiratur ad inducendam talem consuetudinem Suarez *lib. 7. de legib. c. 8. num. 9.* censet sufficere, si consuetudo illa, seu usus in monasterio perseveret per decennium: ratio est, quia jura ad inducendam consuetudinem tantùm requirunt longum tempus: & decennium in jure reputatur longum tempus *l. ult. C. de præscript. long. temp. §. 1. institut. de usucap.* 35

36 Alii tamen censent, nullum tempus esse determinatum ad inducendam consuetudinem, sed arbitrio prudentis viri id esse pensandum, qui pro negotii qualitate, & pluralitate actionum potest tempus magis contrahere, vel extendere. Cùm verò communior sententia asserat requiri, quòd consuetudo per decennium perseveret, ideo frequentia actuum debet etiam durare per decennium: quia consuetudo, quæ ratione consuetudinis habet vim legis, debet esse longæva, ac legitimè præscripta; proinde actus inducentes consuetudinem debent frequentari per tempus, quod in jure dicitur longævum, quod tempus est decennium *d. l. ult. C. de præscript. long. temp. §. 1. instit. de usucap.* Præterea tales actus debent ex se non solum esse voluntarii illis, qui inducturi sunt consuetudinem, sed etiam externi, & manifesti majori parti communitatis introducentis talem consuetudinem, ut notat Palaus *tract. 3. disp. 1. p. 2. §. 3. numer. 11.*

37 Quæritur vigesimoseptimò, quando præsumi possit probabiliter, quòd introducta sit consuetudo excusans à peccato contra votum paupertatis

pertatis? Respondetur tunc posse præsumi quando constat, eam passim practicari à Religiosis piis, & timoratis, idque scientibus, & non contradicentibus Prælatis, cùm facilè possent contradicere, ut docet Basilius de leone *in l. de quibus ff. de leg.* quia quod ab omnibus fit, rectè fieri præsumitur. Possunt enim Prælati non contradicere, si inde monasterium majori malo subjiceretur; vel indigeret in communi, nec posset providere subditis, tunc enim Prælatus posset concedere Religiosis, ut ex peculiis, quæ habent in deposito emant necessaria ad usum communem. Cæterum quando consuetudo non solùm est legi contraria, verùm etiam à lege prohibita, tunc in dubio præsumendum est pro lege, quia tunc reprobatio consuetudinis est certa, & non potest vinci ab honestate dubia, ut est consuetudo dubia. Peccant tamen Religiosi inducentes talem consuetudinem cum primùm eam inducunt, & antea non erat inducta, ut notat Suarez *lib. 7. de leg. c. 18. num. 24.* quia Religiosi non possunt excusari à peccato contra votum paupertatis, nisi ob consuetudinem legitimè inductam: & quando nondum erat inducta, & primùm cœpit induci, non erat consuetudo; proinde non potuerunt ab ipsa excusari, consequenter peccârunt lethaliter: consuetudine verò semel inductâ alii Religiosi ab illa excusantur, ne lethaliter peccent contra votum paupertatis.

TITULUS XXXVI.

De Religiosis domibus, ut Episcopo sunt subjectæ.

POstquam Pontifex egisset in superioribus titulis de Monachis, & Religiosis, seu de illorum ingressu, & professione in religione, déque statu, regulis, ac institutis vitæ monasticæ, ac religiosæ, congruè hîc adjicit titulum de domibus, monasteriis, aliisque piis locis, cujusmodi sunt Hospitalia, Xenodochia, quæ pietatis exercendæ causâ constructa fuerunt, adeò ut generalis sit hic titulus de omnibus illis locis, quæ ad cultum religionis devotio Christianorum erexit: sive ea parata sint ad usum orationis, ut Basilicæ, Oratoria, Monasteria; sive hospitibus, & infirmis suscipiendis, si sint in ditione, & potestate Episcopi, in cujus diœcesi consistunt. Agitur de hac materia etiam in sexto, septimo, Clementinis, Extravagantibus Joannis XXII. & communibus.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ continentur in hoc titulo.

C. *NUNC AUTEM 1. h. t. declarat Gregorius Papa, quòd si consecranda sit aliqua Ecclesia posita inter duos Episcopatus, & dubitetur, quis Episcopus debeat consecrare, ille debeat consecrare, ad quem incolæ loci concurrebant pro Baptismo, & Confirmatione annuatim, antequam Ecclesia ædificaretur, quia diœceses non definiuntur terminis, sed collatione horum duorum Sacramentorum. Ex quo textu liquet, per collationem spiritualem probari, cui Ecclesia subsit, vel populus, & non per limites locorum: quòd intelligitur, ubi limites certas parochias non distingunt: secus enim si distinguant, & non sit præscriptio contraria, unde quando nova Ecclesia ædificatur, ejus consecratio pertinet ad illum Episcopum, in cujus diœcesi sita est, & in qua populus accipit duo Sacramenta baptismi, & confirmationis, quæ per consignationem intelliguntur in hoc textu.*

C. *QUIA 2. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si Papa uniat unam Ecclesiam, quæ est in una diœcesi, monasterio, quod est in altera, jurisdictio talis Ecclesiæ maneat penes Episcopum primæ diœcesis: quia Pontifex semper intendit jura sua singulis Episcopis inviolata servare sine præjudicio.*

C. *DE XENODOCHIIS 3. h. t. ex decretis Eugenii Papa statuitur, ut Xenodochia, & alia pia loca ordinentur ab Episcopo loci, in quo sunt ad finem, ad quem sunt instituta. Idque jure novo statuitur etiam in Tridentino* sess. 25. de refor. c. 1. *Hinc notat Glossa, monasteria, & alia pia loca de jure communi pertinere ad Episcopum, nisi ostendatur exemptio.*

C. *AD HÆC 4. h. t. Urbanus III. rescribit, locum destinatum authoritate Episcopi ad usum hospitalitatis, & pauperum non esse deputandum mundanis usibus, eò quia sit locus religiosus, & id procedere etiam de vestibus sacris, vasis, & aliis utensilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis. Ex quo textu liquet, quòd hospitale non erectum, aut approbatum authoritate Episcopi, tametsi non sit hac ratione locus religiosus, est tamen locus pius, & subest authoritati Ecclesiæ, & similiter gaudet privilegiis piæ causæ, eò quia pietatis causa fuerit institutum: hinc Tridentinum* sess. 25. de refor. *jubet, Episcopum invigilare hospitalibus, sive aliis piis locis ad peregrinorum, infirmorum, senum, Pauperúmque pium usum præcipuè institutis, & ut expressa in fundatione observentur.*

C. *INTER QUATUOR 5. h. t. rescribit Innocentius III. monasteria esse ordinanda per regulares,*

gularis, & non posse transferri ad clericos sæculares, nisi deficientibus Regularibus. Hinc notat Glossa, Episcopum in Ecclesia regulari non posse ponere Canonicos sæculares, nec prebendarios c. ea quæ de statu Monach. sed saltem esse ponendos homines Regulares strictioris observantiæ. c. relatum ne clerici, vel Monachi. Quòd si non possint haberi, tunc ponuntur sæculares, ut in hoc textu.

C. CONSTITUTUS 6. h. t. Idem Pont. rescribit, Episcopum concedentem alicui monasterio jura Episcopalia alicujus Ecclesiæ, & etiam omne temporale, & retinentem sibi aliquam pensionem, seu censum, non esse simoniacum, & Ecclesiam sitam in diœcesi Episcopi debere solvere censum Episcopo: ex quo textu colligitur, Episcopum posse eximere aliquam Ecclesiam in totum, vel in partem à jure Episcopali, dummodo accedat confirmatio Papæ, ut apparet in hoc textu: & hanc confirmationem præsumi transacto triennio censet Tiraquel. de præscript. §. 1. Glossa 4. Pensio verò, quam Episcopus sibi reservat, facile excusatur a simonia: quia non constituitur intuitu juris spiritualis, sed annexi commodi temporalis, quod exemptus inde consequitur.

C. CUM VENERABILIS 7. h. t. rescribit idem Pont. Episcopum petentem aliquam Ecclesiam in spiritualibus, & temporalibus ad se pertinere, si probet, eam esse in sua diœcesi eo ipso obtinere spiritualia, si Ecclesia non appareat exempta: sin autem non probet pro temporalibus, vel probet per instrumentum corrosum, & suspectum, tunc succumbere pro temporalibus. Notandum est, hanc rasuram tunc esse suspectam, quando est in annotatione diei, & anni. Quòd si aliqua linea fuerit recèns addita, tunc habetur præsumptio falsitatis.

C. CUM DILECTUS 8. h. t. Idem Pont. declarat, monasterium esse subjectum Episcopo Diœcesis, in qua est situm, nisi probetur exemptum, saltem per legitimam præscriptionem. Rursus excommunicationem, suspensionem, & interdictum latum in exemptos, vel post appellationem non ligare. Rursus si Abbas circumventus præstet obedientiam Episcopo sine consensu fratrum declarat Pontifex, factum Abbatis non tenere, si Monachi erant exempti. Ubi notat Glossa, duas exemptiones contrarias non posse aliquem simul proponere excipiendo, ut privilegium, & præscriptionem.

C. NON NIMIA 9. h. t. prohibet Pontifex in Concilio Generali Lateranensi, ne quis de cætero novam inveniat religionem, ne inducatur confusio in Ecclesia Dei; & si quis velit esse religiosus, debeat ingredi unam ex approbatis. Rursus prohibet, ne unus Abbas præsideat duobus monasteriis, nec unus Monachus locum habeat in diversis. Demum statuit, ut qui vult fundare novam domum religionis, debeat sumere regulam, & institutionem de approbatis. Ex quo textu apparet, nimiam religionum multitudinem facilè confusionem parere in Ecclesia, proinde ad instituendam novam religionem requiri authoritatem Pontificis, eò quia sit res ardua: licèt ante Concilium Lateranense sub Innocentio III. approbare, & confirmare regulares Monachorum, & Religiosorum pertinuerit ad Episcopos, aliosque Ordinarios Prælatos. Non tamen sub hac prohibitione comprehenditur status honestus vivendi sine votis religionis substantialibus: ut si plures clerici sæculares vellent simul honestè vivere in aliqua domo, & quidem in communi. Cæterum ex hoc textu liquet, de jure nullum posse præfici diversis ecclesiis sæcularibus c. de multa nec simul habere præbendam, & dignitatem.

IN SEXTO.

C. RELIGIONUM unio. h. t. Gregorius X. in Concilio Lugdunensi confirmat statutum in Concilio Lateranensi sub Innocentio III & districtiùs inhibet, ne quis novum ordinem, vel religionem inveniat, vel habitum novum religionis assumat: & revocantur omnes ordines, & religiones mendicantium facta post Concilium Lateranense sub Innocentio III. sine facultate sedis Apostolicæ. Rursus statuit, ut illi ordines mendicantium confirmati post dictum Concilium, qui non possunt per regulam habere reditus, nec possessiones, non recipiant imposterum aliquos ad professionem, nec de novo domum, vel aliquem locum acquirant, nec acquisita, possint alienare, & illis extinctis sedes Apostolica disponat de bonis temporalibus, & quæ ad illos ordines pertinebant, & declarat irritum quicquid in contrarium fiat: & contrafacientes anathemate percutit. Imò statuit, ut personæ talium ordinum non possint prædicare, audire confessiones, vel sepelire, & concedit, ut prædicti Religiosi possint transire ad alios ordines. Verùm hæc constitutio non comprehendit quatuor ordines mendicantium, ut sunt Prædicatores, Franciscani, Augustiniani, & Carmelitæ, sed tantùm constitutio procedit de ordinibus adinventis post dictum Concilium sine approbatione sedis Apostolicæ.

IN SEPTIMO.

C. CUM SICUT 1. h. t. Pius IV. eximit Monasteria, & pia loca ab onere hospitandi milites, & id prohibet sub pœna duorum millium Ducatorum auri, cameræ Apostolicæ ipso facto applicandorũ, & aliis ad arbitrium Pontificis pœnis, si duces, & capitanei, aliique officiales sub quovis quæsito colore, causa, ingenio, seu prætextu distribuerint milites in monasteriis, cœnobiis, domibus, & aliis ecclesiasticis, ac piis locis.

C. DUM AD UBERES 2 h. t. Idem Pont. indulget Religiosis mendicantibus, ut eorum cœnobia, monasteria, & prædia sint exempta à collectis, subsidiis & hospitiis militum adeo ut illorum monasteria, conventus, Ecclesiæ, capellæ, oratoria, & alia loca, etiam munita, ac membra, & dependentia, nec non terræ cultæ, & incultæ, possessiones, prædia agri, & alia omnia, & singula, mobilia, & immobilia, & se moventia, & ubilibet, & in quibuscunque rebus consistentia bona, nec non eorum in dictis bonis laboratores coloni, arrendatarii, locatarij, affictuarii, & negotiorum suorum gestores universi que-

quomodolibet nuncupati nunc, & pro tempore existentes in perpetuum eximantur ab omnibus, & singulis exactionibus tam urbanis, quam rusticis, nec non datiis, gabellis, pedagiis, vectigalibus, collectis, impositionibus, & oneribus ordinariis, vel extraordinariis, & tam realibus, quàm personalibus, mixtis, & mixtis, etiam subsidio triennali.

C. *INTER MULTIPLICES* 3. h. t. *Leo X. in Concilio Lateranensi declarat, montes Pietatis Christianæ charitate erectos, & authoritate Apostolica approbatos, ac confirmatos, & ab usurario fœnore alienos esse licitos.*

C. *REGULARIUM PERSONARUM* 4. h. t. *Pius V. ex Concilio Tridentino revocat omnes licentias antea concessas mulieribus ingrediendi monasteria, & domos Carthusiensium, & aliorum quorumcunque Regularium ordinum, etiam mendicantium, & cujuscunque sint statu, gradus, ordinis, conditionis, & quacunque dignitate, ac præeminentia prædita fuerint, tametsi sint Comitissa, Marchionissa, Ducissa, & sub quibuscunque verborum tenoribus, & formis efficacioribus, & insolitis clausulis fuerint præfatæ licentiæ concessæ.*

C. *UBI GRATIÆ* 5. h. t. *Gregorius XIII. ex Concilio Tridentino probibet, ne ulli liceat ingredi monasteria Religiosarum, cujuscunque sexus, conditionis, aut ætatis fuerit sine licentia Episcopi, aut superioris in scriptis obtenta, qua uti non concedatur nisi urgente gravi necessitate, ut inde consuleret sanctimonialium quieti, & tranquillitati, & abolet omnes, & quascunque licentias ac facultates ingrediendi monasteria domus, & loca monialium, ac etiam virorum quorumvis ordinum, quibusvis etiam comitissis, Marchionissis, Ducissis, & aliis cujuscunque status, & conditionis mulieribus concessas.*

IN CLEMENTINIS.

C. *CUM DE* 1. h. t. *Clemens V. districtè probibet, ne mulieres sub pœna excommunicationis latæ sententiæ assumant statum Beguinarum, & anathemate percutit Religiosos ad hoc eas inducentes. Declarat tamen Pontifex, posse devotas mulieres pœnitentiam agere in propriis hospitiis cum spiritu humilitatis, licet moderatè. Unde Pontifex non intendit prohibere, quin fideles aliquæ mulieres possint, si velint, in suis propriis hospitiis pœnitentiam agere, & Deo servire.*

C. *QUIA CONTINGIT* 2. h. t. *mandat idem Pont. ut hi, ad quos de jure, vel de statuto fundationis, locorum, vel de authoritate Papæ pertinet, studeant reformare hospitalia secundùm fundationem eorum: & occupata, deperdita & indebitè alienata faciant, ut reducantur ad statum debitum, & inserviant pro receptione, & sustentatione miserabilium, & ad id etiam compellant Rectores, si ipsi fuerint negligentes, vel deficiant: tunc enim mandat Pontifex, ut Episcopi per se, vel per alios exequi faciant prædicta etiam in exemptos, tanquam delegati sedis Apostolicæ, non tamen quoad alia, si fiat præjudicium exemptis. Rursus mandat, ut per censuram ecclesiasticam, & aliis remediis compescant contradictores, & præbentes eis auxilium, & consilium. Rursus prohibet ne hospitale detur in beneficium alicui clerico non obstante quacunque consuetudine, nisi aliter in fundatione fuerit constitutum, & Rector esset eligendus per electionem; sed hospitalis gubernatio debeat tunc dari personis idoneis, quæ curent, ut tutores conficiant inventaria & singulis annis debeant rationes reddere Ordinariis, vel aliis quibus hæc loca subsunt, vel deputandis ab iisdem, & quicquid secus est attentatum careat omni robore, & sit irritum. Hæc tamen non extenduntur ad hospitalia Religiosorum, & ordinum militiarum: mandat enim Pontifex, ut eorum Rectores provideant eis secundùm instituta ordinum, & antiquas observationes. Demum mandat, ut in prædictis hospitalibus quoad altaria, cœmeterium, administrationem Sacramentorum serventur antiquæ consuetudines. Ex hoc textu notat Glossa, solum Papam posse convertere ad alium usum ea, quæ sunt donata, vel relicta à fidelibus ad unum usum.*

IN EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII.

C. *SANCTA unic. h. t. probibet Pontifex sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda, ne quis sequatur statum sive sectam, & ritum assumptum, vel de novo assumere præsumat eorum, qui vulgariter vocantur fraticelli, seu fratres de paupere vita Beguini, qui ad litteram fingebat se observare regulam S. Francisci, tametsi sub obedientia ordinis Minorum non viverent ex prætenso privilegio Cœlestini V. vel concessione Episcoporum, aut aliorum Prælatorum, vel denique sub velamine tertii ordinis S. Francisci. Et statuit Papa, ut Episcopi, vel alii superiores, qui sine licentia Papæ concedunt prædictum vivendi ritum, & habitum, incurrant ipso facto excommunicationem.*

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

C. *RATIO unic. h. t. declarat Pont. ut fœminæ Beguinæ honestæ, quæ in suis, vel parentum vel conductitiis domibus simul habitantes honestè vivunt, obedientes Ordinariis, & Parochis sine scandalo, & errore non comprehendantur in* c. 1. Clement. *& Episcopi non debeant eas molestare, mandat tamen ut invigilent super eas.*

(o)

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Cuinam Religiosorum domus iure canonico subiiciantur.

1 DOmus religiosæ non solùm dicuntur monasteria, in quibus Religiosi professi habitant, sed etiam Nosocomia, Xenodochia, Orphanotrophia, leprosaria, & alia similia; imò in laxa significatione nomine religiosæ domûs comprehenduntur etiam Ecclesiæ, templa, ædes, sacella, quæ ad cultum Dei ritè sunt dedicata: strictiùs tamen & ut ad præsens pertinet institutum, religiosæ domus dicuntur monasteria, & collegia Religiosorum, ut etiam hospitalia authoritate Episcopi erecta; cujusmodi sunt Xenodochia, in quibus peregrini, vel pauperes suscipiuntur, & gratis aluntur; Nosocomia, in quibus ægroti sustentantur, & curantur; Orphanotrophia, in quibus pueri, & puellæ educantur, ut etiam confraternitates, & collegia, ac loca pia ad exercenda opera pietatis authoritate Episcopi instituta. Oratoria verò privata, & quæcunque alia loca ad pios usus instituta, & constructa sine authoritate Episcopi non dicuntur loca religiosa, neque gaudent immunitate ecclesiastica, nec aliis privilegiis locorum piorum, & possunt pro arbitrio construentium destrui, ut notant Tuschus *V. hospitalia conclus. 158.* Barb. *de offic. Episc. p. 4. allegat. 75. à num. 25. ad 32.* Mihi tamen placet quod docet Pasqualig. in Lauret. de Franc. *de controvers. inter Episc & Regul. in addit. p. 1. num. 461.* scilicet monasterium, tametsi sine licentia Episcopi ædificatum, non posse pro arbitrio destrui, eò quia censeatur jam Deo dicatum, cùm enim fuerit constructum in honorem Dei, ac ipsi dedicatum, est Deo jus acquisitum, propterea non potest à viro laico licèt fundatore ampliùs destrui.

2 Certum est, omnes Ecclesias parochiales, eisque annexas filiales, & capellas, subjectas esse Episcopo, intra cujus diœcesin constructæ sunt; adeo ut Episcopus habeat fundatam intentionem super omnibus episcopalibus juribus quoad spiritualia: nisi fortâssis Ecclesia speciali jure præscriptionis, vel apostolici privilegii ostendatur exempta, seu subtracta à jurisdictione Episcopi, ut desumitur *ex c. omnes basilicæ 10. cauf. 16. q. 7. c. cum olim 18* juncta Glossa *V. præscriptione munitam; & c. cum venerabilis 7. h. t.* ubi statuitur, quòd Episcopus petens aliquam Ecclesiam in spiritualibus, & temporalibus ad se pertinere, si probet, illam esse in sua diœcesi, eo ipso obtineat spiritualia, si non appareat exempta: si non probat pro temporalibus, vel probat per instrumentum corrosum, & suspectum succumbit pro temporalibus. Hinc apparet discrimen inter jurisdictionem circa spiritualia, & temporalia, illam enim acquirit Episcopus eo ipso, quòd probat Ecclesiam sitam esse in sua diœcesi, & non esse exemptam: secus jurisdictionem circa bona temporalia non acquirit Episcopus, nisi probet illam ad se pertinere; adeo ut bona temporalia Ecclesiæ cujusmodi sunt fructus, & proventus, non possit sibi arrogare, neque de iisdem disponere, aut in proprios usus convertere, nisi legitimè probaverit, hujusmodi bona temporalia ad se pertinere. Neque ad probandum rei dominium sufficit, si locans rem illam alteri locaverit *l. si quis 25. C. de locat. c. inter 6. §. per instrumenta de fidei instrum.* siquidem etiam conductor potest alteri rem alienam locare; tametsi res locata quoad dominium non pertineat ad ipsum. Rursus si probatio fiat per instrumentum, in quo sit rasura in loco suspecto, fides instrumento non adhibetur, neque tunc habetur pro legitima probatione *c. inter dilectos 6. §. sed contra de fide instrum.*

Immò non solùm Ecclesiæ sæculares, verùm etiam Ecclesiæ, & monasteria Regularium, & Religiosorum subjiciuntur Episcopo, in cujus diœcesi constructa sunt, nisi probentur exempta, vel per privilegium pontificium, vel per præscriptionem, & desumitur *ex c. cùm dilectus 8. h. t.* ubi statuitur, quòd monasterium sit subjectum Episcopo in diœcesi, cujus est situm, nisi per legitimam præscriptionem probetur exemptum à jurisdictione Episcopi. Statuitur etiam quòd excommunicatio, suspensio, interdictum lata in exemptos, vel post appellationem non ligant. Item si Abbas circumventus præstet obedientiam Episcopo sine consensu fratrum, non tenet, si Monachi erant exempti. Ubi juvat adnotare, posse jura Episcopalia universaliter peti, nec esse necesse, illa in specie exprimere in libello actionis; est enim actio universalis, perinde ac petitio hæreditatis *l. 1. & sequent. ff. de petit. hered.* ut si quis petat jura Episcopalia in hac Ecclesia sibi debita, vel petat Ecclesiam cum suis spiritualibus juribus, eò quia sit in Diœcesi Episcopi petentis. 3

Rursus potest Episcopus Ecclesiæ sitæ intra suam diœcesin concedere privilegiū exemptionis ab omnibus juribus episcopalibus, præsertim si summus Pontifex ex certa scientia id confirmet, ut notat Abbas *in c. constitutus 6. h. t. num. 10.* Imò si Episcopus alicui concedat exemptionem à juribus Episcopalibus, vel etiam jurisdictionem Ecclesiasticam, potest aliquem annuum censum sibi reservare absque nota simoniæ, & desumitur *ex d. c. constitutus 6. h. t.* ubi statuitur, quòd Episcopus concedens alicui monasterio jura Episcopalia alicujus Ecclesiæ, imò etiam omne temporale, si retineat sibi aliquam pensionem, seu censum, non est simoniacus; & Ecclesia si sit in Diœcesi Episcopi, tenetur solvere censum eidem Episcopo: ratio est, quia tunc Episcopus non accipit pensionem, vel censum tanquam pretium, nec in compensatio- 4

nem concessæ exemptionis, aut datæ jurisdictionis spiritualis, quod foret simoniacum: sed tantùm in signum præteritæ subjectionis, & in recognitionem suscepti beneficii, ut liquet *ex d. c. constitutus 6. h. t.* non tamen pensio debet esse magna, & in notabili quantitate, quia tunc Episcopus censeretur potiùs pensionem illam accipere in recompensationem jurium spiritualium remissorum, quod sine dubio redoleret simoniam *argum. c. & si 18. de simonia.*

5 Sin verò dubium oriatur de ipsa Ecclesia, in quânam sita sit Diœcesi, tunc censetur subjici illi Episcopo, qui antequam Ecclesia illa ædificaretur exercuit jurisdictionem spiritualem, & jura episcopalia in loci illius incolas, ut statuitur *in c. nunc autem 1. h. t.* ubi Gregorius Papa ait, quòd quando est consecranda Ecclesia posita inter duos Episcopatus, & dubitatur quis Episcopus debeat illam consecrare; ille Episcopus consecrabit, ad quem antequam Ecclesia ædificaretur loci incolæ concurrebant pro Baptismo, & Consignatione annuatim: quia diœceses non definiuntur terminis, ut proprietate locorum, sed collatione horum duorum Sacramentorum; ubi Glossa notat, per collationem spiritualium probari, cui subsit Ecclesia, vel populus, & non per limites locorum, ubi limes certas parochias non distinguit: secus tamen esset, si distingueret, & non esset præscriptio contraria. Ratio assertionis est, quia in dubio præsumptio stat pro possessore, & ipsi jus competit; & onus probandi proprietatem incumbit adversario *argu. c. ad sedem 15. & c. sæpe 18. de restit. spol.* Abbas in *d. c. nunc autem 1. num. 2. h. t.*

6. Si quis autem possessionem acquirat unius jurisdictionalis articuli exercendo aliquem actum ratione ordinarii officii, quod gerit, eo ipso censendus est acquirere universalem possessionem totius jurisdictionis, seu possessionem aliorum similium pertinentium ad idem officium; nisi fortassis alius sit in possessione quoad alios articulos *argum. c. audītis 15. de præscript.* & docet Innocentius *in d. c. nunc autem 1. h. t.* eo enim ipso quòd constat, Episcopum in certo loco exercuisse jurisdictionem episcopalem conferendo illa duo Sacramenta baptismi, & confirmationis, censetur acquisivisse possessionem in eodem loco omnium jurium Episcopalium: secus si Episcopus unum tantùm actum jurisdictionis exerceat in hospitali, inde non potest inferri, quòd absolutè ille locus sit religiosus, & Episcopo subjectus, etiam quoad alia jura episcopalia, si in illis non subjiciebatur episcopo, sed jurisdictioni sæculari: siquidem dantur plura hospitalia, quæ propriè non accensentur locis religiosis; & tunc in illis non plus præscribitur ab Episcopo, quàm probetur, ipsum possedisse: non ita dicendum de Ecclesia, quæ cum sit locus sacer non subjicitur jurisdictioni sæculari, sed Episcopo, vel Prælato ecclesiastico, quo fit ut præsumptio sit pro eo, qui in illa Ecclesia unum tantùm, vel alterum jurisdictionis episcopalis articulum exercuit, tametsi quo ad alia jura nil probari possit: quia locus sacer debet necessariò subjici alicui Prælato, & quia jura episcopalia sunt connexa, ubi unum exercetur, præsumuntur cætera posse itidem exerceri.

7 Regulariter pertinet ad Episcopum providere, ne hospitalia, & alia loca pia authoritate Episcopi erecta in sua diœcesi, ad alios usus convertantur, quàm ad quos fidelium liberalitate, & authoritate Episcopi fuerunt destinata: tenetur itidem providere, ne res eorundem locorum dissipentur, & ne in beneficium cuiquam sæculari Clerico concedantur; nisi fortàssis in eorum fundatione fuerit aliter constitutum: sed regimen eorundem committi debet viris providis, piis, ac timoratæ conscientiæ, qui instar tutorum, & curatorum juramentum præstent, & repertorium, seu inventarium bonorum existentium instituant; & Ordinariis, vel aliis quibus talia loca subsunt quot annis suæ administrationis rationes reddant, ut habetur *in clem. c. quia contingit h. t.* ubi statuitur, ut hi ad quos de jure, vel statuto fundationis, locorum, vel de authoritate Papæ pertinet, cujusmodi sunt collatores, studeant reformare hospitalia secundùm eorum fundationem; & occupata, deperdita, alienata indebitè faciant reduci ad statum debitum, & ut inserviant pro receptione, & sustentatione miserabilium; & ad hoc compellant Rectores, & si ipsi fuerint negligentes, vel deficiant; tunc Episcopi per se, vel per alios exequi faciant prædicta etiam in exemptos veluti delegati sedis Apostolicæ: non tamen quoad alia facto præjudicio exemptis iisdem. Rursus contradictores, & præbentes eis auxilium, & consilium sunt compescendi per censuras ecclesiasticas cum aliis remediis.

8 Rursus statuitur etiam, ne hospitale detur in beneficium alicui clerico, non obstante quacunque consuetudine, nisi aliter in fundatione fuerit constitutum; & Rector esset eligendus per electionem: sed eorum regimen injungitur dari personis idoneis, quæ curent, ut tutores conficiant inventaria, & singulis annis reddant rationem Ordinariis, vel aliis, quibus hæc loca subsunt, vel deputandis ab eis: & si quid secus est attentatum nullum sortitur valorem, carétque omni robore. Hæc autem non extenduntur ad hospitalia Religiosorum, Ordinúmque militiarum, sed eorum Rectores tenentur providere illis secundùm Ordinum instituta, & antiquas observantias, & ad id possunt adigi superiores non obstante quacunque consuetudine. Rursus in prædictis hospitalibus quoad altaria, cœmeterium, administrationem Sacramentorum servandæ sunt antiquæ consuetudines.

9 Hinc solus summus Pontifex, ut notat Glossa, potest convertere in alium usum ea, quæ à fidelibus donata sunt, vel relicta ad unum usum. Nec Concilium Tridentinum quoad hoc quidquam novi videtur statuisse. Hæc tamen procedunt, dummodo talia loca pia non probentur exempta privilegio, vel præscriptione quadraginta annorum, ut statuitur *in c. dilectus 8. h. t.* Præterea si privilegio aliquo sint exempta, quia tale privilegium derogat juri communi est strictè accipiendum *c. ult. in fin. de fil. Presb. in 6.* Hinc si Ecclesiæ parochiales, vel capellæ subjiciantur alicui monasterio exempto, non tamen ipsæ parochiæ, & capellæ censendæ sunt exemptæ, ut desumitur *ex c. nunc autem 1. & c.*

ex ore

ex ore 17. de privileg. nisi fortassis per legitimam præscriptionem derogatum fuerit juribus Episcopalibus.

10 Quod verò ad visitationem locorum piorum, quæ à laicis reguntur, attinet; Concilium Tridentinum tribuit Episcopis facultatem visitandi hospitalia, & alia pia loca, non tamen prohibet, quin etiam judices sæculares possint illa visitare, si hoc ipsis jam legitimè concessum fuerat: quinimò Episcopus non habet potestatem visitandi hospitalia, & confraternitates, quæ à laicis reguntur, nisi in casibus à jure communi permissis, adeo ut hæc potestas non extendatur ad hospitalia, nec alia similia loca absque authoritate Episcopi erecta, si adhuc fundator sit superstes: quia propriè non dicuntur loca religiosa, sed omninò subsunt dispositioni ipsius fundatoris, non ita tamen, ut si semel Deo dedicata fuerint, possint pro arbitrio fundatoris destrui, quia per dedicationē illam factam Deo jus est Deo acquisitum quoad existentiam locorum: & Episcopus post mortem fundatoris potest illa visitare, & examinare, quomodo satisfiat ordinationi fundatoris defuncti: potest etiam inspicere computus, & administrationem Rectorum, idque virtute decreti Concilii Tridentini *sess. 22. c. 9.* ubi statuitur, ut administratores tum ecclesiastici, tum laici fabricæ cujusvis hospitalis, confraternitatis, vel alterius loci pii, quot annis teneantur rationes administrationis reddere Ordinario, nisi secus statuatur in fundatione; ut si in ea cautum sit, ne Episcopus se visitationi, vel rationibus immisceat, debet id servari, ut notat Zerola *p. 1. V. hospitale §. 3.*

11 Neque tunc obstat, quòd sint loca pia, & religiosa, quia relinquenda sunt prout à fundatore fuerunt instituta, quoad verò confraternitates laicorum regendas, vel visitandas extat insignis constitutio Clementis VIII. emanata die 24. Decembris 1604. quam refert Piassecius *p. 2. c. 3. art. 5. num. 12.* ubi statuitur, ne ullæ ejusmodi confraternitates erigantur; nisi de consensu Ordinarii loci, & ut confratrum constituta examinentur, approbentur, & corrigantur: indulgentias concedendas priùs cognoscat, & promulgandas concernat: eleemosynas, & collectas non nisi arbitrio, & consensu ejusdem Ordinarii in pios usus confratres erogent: demum ut confessarii confraternitatis ab Ordinario approbentur, & hi nec à casibus reservatis possint absolvere.

12 Præterea incumbit etiam Episcopo invigilare, ac providere, ne hospitalium, aliorúmque locorum similium administratio uni, & eidem ultra triennium committatur, nisi aliter cautum sit in fundatione, ut decrevit Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 8.* Demum curare debet Episcopus ut res, & bona hospitalis, vel alterius loci pii ad eos usus pios applicentur, ad quos à fidelibus fuerunt destinata, ut habetur *in c. de Xenodochiis 3. b. t.* & non potest Episcopus quidquam sibi vendicare, & appropriare ex hisce locis piis ultra id quod jure concessum est *c. quia cognovimus 6. caus. 10. q. 3. c. conquerente 16. de offic. jud. ordin.*

13 Hoc tamen interest discrimen inter hospitale pium, quod publica Episcopi authoritate fundatum est, & inter hospitale constructum privata tantùm authoritate: siquidem prius non potest ampliùs in profanos usus converti; secus secundum, si nondum fuerit Deo dedicatum, ut desumitur *ex c. ad hoc 4.* ubi Urbanus III. decrevit quòd locus destinatus authoritate Episcopi ad usum hospitalitatis, & pauperum non debeat deputari mundanis usibus; quia est Religiosus; sicut nec vestes, vasa, & alia utensilia ad cultum Religionis per Pontificem duputata, ubi Glossa notat, quòd privatus non faciat locum sacrum, sed ad id requiratur authoritas Pontificis: unde si locus fundatus privata authoritate nondum fuerit Deo dicatus, potest etiam privata authoritate destrui, & in alium usum converti *c. mancipia de rer. permut. c. seq. c. ligna c. vestimenta de consec.* sin autem locus privata authoritate erectus, fuerit à fundatore Deo dedicatus, censerem non posse ampliùs etiam pro arbitrio fundatoris destrui, nec in usus profanos converti, quia per talem dedicationem fuit speciale jus Deo acquisitum: & quamvis jure civili eo ipso, quòd corpus alicujus hominis mortui in aliquem certum locum velatum est, & in illo sepultum manet, locus ille sacer fiat, ac religiosus *l. 2. C. de Relig. & sumpt. fun.* non ita tamen est jure canonico, quia ex ejusdem juris præscripto nullus locus censendus est sacer, aut religiosus, nisi publica Episcopi authoritate ad pios usus fuerit deputatus, ut notat Glossa *in c. ecclesiastico 14. V. si terram causa 13. q. 2.* Azorius *p. 2. lib. 3. c. 3. q. 2.*

Ex Concilio Tridentino *sess. 22. c. 8. de refor.* Episcopi habent jus visitandi omnia hospitalia authoritate Episcopi erecta, & collegia quæcunque, ut etiam confraternitates laicorum, & scholas, aliáque loca pia intra eorum Diœcesin sita, tametsi exempta sint, & eorum cura, seu administratio ad laicos pertineat, non obstante quacunque consuetudine etiam immemoriali, privilegio, vel statuto, imò possunt etiam singulis annis rationes ab illorum administratoribus exigere sive ecclesiastici fuerint, sive laici, sublatis quibuscunque consuetudinibus, & privilegiis in contrarium. Non tamen per hanc facultatem à Concilio concessam Episcopis prohibentur Judices, & Domini sæculares visitare eadem loca pia, si administratio, & jus visitandi illis legitimè competat, ut declaravit sacra Congregatio Concilii apud Joannem Gallemart *c. 8. num. 2.* 14

Excipiuntur tamen illa hospitalia, loca pia, quæ sunt sub immediata Regum protectione, quia hæc non possunt ab Episcopo visitari sine eorundem licentia, ut statuit Concil. Trident. *sess. 22. c. 8.* Excipitur etiam nisi in fundatione cautum sit, ut hospitale, vel locus pius non subsit Episcopo, quia servandum est statutum fundationis, ut etiam declaravit Concil. Trid. *in d. sess. 22. c. 9.* Ut etiam excipiuntur hospitalia ordinum militarium, & aliorum Religiosorum: hæc enim non possunt ab Episcopo visitari, nec à Regularibus exigi rationes administrationis, ut habetur *in clement. 2. §. præmissa. b. t.* Neque subsunt visitationi Episcopi hospitalia, quæ privata autho- 15

authoritate sine consensu Episcopi fuerunt erecta, quia tunc non habetur locus sacer, quia persona privata non potest constituere locum sacrum, cùm non sit persona sacra. Mortuo tamen fundatore, quia talia loca sunt pia, & causâ pietatis exercendæ in pauperes constructa, pertinet ad Episcopum illa visitare, & curare, ut pia defuncti fundatoris voluntas executioni mandetur, ut habetur *in authent. de eccles. titul.* §. *si quis autem pro redempt. collat. 9.* Abbas *in c. de Xenodochiis 3. n. 3. h. t.*

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 QUæritur primò, an Episcopi suis statutis synodalibus, si hæc confirmata fuerint à Pontifice, obligent Regulares degentes in suis Diœcesibus? Respondetur negativè, quia Regulares sunt exempti ut notant Suarez *lib. 4. de legib. c. 20. num. 8.* Riccius *tom. 4. resolut. 379.* Zanardus *p. 1. direct. præcept. 4. c. 12. in fin.* siquidem lex non extenditur ad exemptos, quia non egreditur terminos jurisdictionis ipsius Legislatoris: proinde Episcopi suis statutis synodalibus non obligant Regulares exemptos; tametsi statuta confirmata sint à summo Pontifice: quia eo ipso quòd statuta synodalia ex natura sua non se extendunt ad Regulares exemptos, ut habetur *in c. nimis prava de excessib. Prælator.* ubi prohibentur Episcopi adigere Regulares subjacere suis statutis *ex c. cum Episcopus de offic. Ordinar. in 6.* confirmatio Pontificia non tribuit hujusmodi statutis, ut se extendant ad Regulares exemptos: quia confirmatio tantùm corroborat constitutionem confirmatam, & supplet in eadem defectus, si qui sint, non verò ampliat, vel dat aliquid, quod ante confirmationem non erat in eadem expressum: confirmatio enim tantum operatur, quantum disponit confirmatum, quod relinquit in suo statu, & intra suos limites *l. Aurelius* §. *testamento ff. de liber. legat. c. sua* §. *cum igitur de confir. util. vel inutil.* & docent Bald. *in l. dominationes in fin C. de appellat.* Menochius *consil. 704. num. 36.* Decius *in l. More num. 34. ff. de jurisd. om. judic. & in rubric. de confir. util. vel inutil.*

2 Tum quia Canones eximunt Regulares à jurisdictione Episcoporum, adeo ut quoad effectus jurisdictionis censeantur extra Diœcesin *c. luminoso 18. q. 2. argum. ex c. unic.* §. *& quoniam de Regul. in 6. c. 1. de privileg. in 6.* Sunt enim Regulares alterius communitatis, & in alio ordine, ac statu, in quo diriguntur juxta suas peculiares constitutiones approbatas à sede Apostolica: proinde statuta synodalia Episcopi nequeunt ad ipsos se extendere: sunt enim statuta synodalia actus jurisdictionis, qui non extenduntur extra sphæram talis jurisdictionis, nec ad aliam communitatem, cujus Episcopus non sit caput: & Episcopus non est caput Regularium, quia isti immediatè subjiciuntur summo Pontifici: unde sicut Episcopus quoad vim directivam non potest obligare subditos alterius Diœcesis, eò quia subjiciantur alteri capiti: ita neque Regulares, qui subjiciuntur immediatè summo Pontifici, ut capiti: quapropter si Episcopus vellet suis statutis dirigere eos, qui immediatè subjiciuntur sedi Apostolicæ utique irrogaret injuriam summo Pontifici, quia sibi usurparet jurisdictionem Pontificis: exempti enim sunt de jure, & proprietate ipsius *c. cum tempore de arbit. & c. cum olim.* §. *nos igitur de privileg.* Hinc interest summi Pontificis prohibere, ne Episcopi se immisceant Regularibus, ut docent Felin. *in c. cum olim de præscript.* Abbas *in c. 1. num. 19. de re judic.* Castrensis *consil. 42. num. 3.*

Quæritur secundò, an si Episcopi in suis statutis synodalibus exprimant Regulares, & cum tali expressione confirmentur à summo Pontifice ex certa scientia, obligent Regulares exemptos? Respondetur ex eo præcisè, quòd exprimantur Regulares exempti per hoc non obligari talibus statutis, nisi Pontifex in confirmatione adjiciat clausulam, quâ declaret, se velle ut talia statuta se extendant etiam ad Regulares, quos obligent: cæterum si non addatur hæc clausula, regulares exempti adhuc non obligantur talibus statutis, quamvis in iisdem exprimantur: quia clausula ex certa scientia apposita confirmationi quando potest referri ad valida, & invalida nonnisi ad valida refertur *c. dudum de decimis. c. 1. V. nec constitutione de his, quæ fiunt à majore parte capituli c. 1. in fin. de jurament. in 6.* & notant Tuschus *lit. C. conclus. 340. n. 4.* Barb. *clausul. 59. num. 54.* Surdus *consil. 47. n. 19.* ratio est, quia confirmatio ex certa scientia sumitur semper in terminis habilibus, ut non se extendat ad illicita: alioquin foveret iniquitatem, ut docent Felin. *in c. Ecclesia sancta Maria num. 4. de constit.* Alexander *consil. 56. num. 8.* Paris. *consil. 33. num. 53.* quòd verò legislator suis statutis velit obligare non subditos est illicitum, quia perinde est, ac velle uti jurisdictione, qua caret, quod non est licitum, proinde licèt hujusmodi statuta confirmentur à summo Pontifice etiam ex certa scientia, non tamen censentur confirmata secundùm hanc extensionem ad non subditos, seu ad Regulares exemptos, quia hujusmodi extensio nō est licita, nec valida. 3

Præterea ut notant Tuschus *litt. C. conclus. 340. num. 35.* Alexander *consil. 122. num. 24. V. quia respondeo lib. 4.* confirmatio ex certa scientia non operatur circa ea, quæ irrita sunt ex capite inhabilitatis, seu ex defectu jurisdictionis, ut contingit quando statuta se extendunt ad illos, qui non comprehenduntur sub jurisdictione statuentis: quia Princeps in confirmatione ex certa scientia, licèt faveat jurisdictioni statuentis, & suppleat defectus statuti confirmati; non tamen extendit jurisdictionem, quia cùm agens non operetur extra suum subjectum, cui applicatur, ita confirmans ex certa scientia nō extendit suam actionem confirmatoriam ultra ea, quæ exigunt confirmari, & applicantur in ordine ad confirmationem; non verò ampliat subjectum confirmandum: & quia statutum quoad non subditos non exigit confirmari, eò quia ad ipsos se non extendat, ideo confirmatio 4

tio etiam ex certa scientia non extenditur ad regulares exemptos.

5 Quòd si dicas, Ecclesiasticos teneri servare ex vi directiva leges laicorum, si hæ concernant publicum bonum; proinde à fortiori tenentur servare statuta synodalia Episcoporum. Contra est, quia eatenus Ecclesiastici tenentur servare leges laicorum, si concernant publicum bonum, quia tunc subintrat jus naturale eos obligans ad cooperandum in tali speciali materia publico bono: quia tametsi ecclesiastici sint in alio ordine, nihilominus communicant in civilibus cum laicis, & ratione communicationis tenentur cooperari publico bono juxta exigentiam juris naturalis, adeo ut hæc obligatio in ecclesiasticis non oriatur ex legibus civilibus Principis, sed ex ipsa lege naturæ dictante teneri omnes cooperari bono publico: hinc communicatio Ecclesiasticorum cum laicis in legibus civilibus radicatur in ipsa lege naturali, à qua sola Ecclesiastici obligantur. Id autem non procedit de Regularibus exemptis, respectu statutorum synodalium, quia lex naturalis non obligat Regulares ad se subjiciendum talibus statutis, cum habeant propria statuta, quibus regulantur, ac diriguntur: & licèt membra naturaliter subjiciantur capiti, non tamen Episcopus est caput Regularium exemptorum, sed solus summus Pontifex, cui Regulares immediatè subjiciuntur, & à quo accipiunt influxus spirituales, & proprias regulas.

6 Quæritur tertiò, an Episcopus possit facultatem concedere erigendi in civitate monasteria, vel domus Religiosorum. Respondetur ex textu Concilii Tridentini *sess. 24. de Regular. c. 3. in fin.* & *in c. de Monachis 12. 18. q. 2.* videri, licentiam solius Episcopi diœcesani sufficere, ut in civitate possint licitè construi nova Monasteria, & domus Regularium, & ita docent Rodriq. in *quæstionibus Regul. tom. 2. q. 49. art. 3.* Sorbus *ad compend. mendic. V. ædificare vers. circa* §. 20. Verùm communior, & vera sententia docet, requiri quidem licentiam Episcopi ex Tridentino, & aliis textibus, non tamen solam sufficere; sed ulterius ad erectionem novi monasterii, vel domus religiosæ requiri consensum aliorum Religiosorum commorantium in tali loco, ita enim declaravit sacra Congregatio sub die 27. August. 1621. & habito vivæ vocis oraculo Gregorii XV. statuit, quòd imposterum non erigantur conventus, monasteria, vel domus Religiosorum nisi petita, & obtenta facultate Episcoporum, qui tenentur vocare Regulares pro præstando consensu, qui si non consenserint, adhuc possunt Episcopi concedere facultatem, si ipsis constet, quòd congruè de novo introduci, & ali, ac sustentari possint sine detrimento, cæterorum: hoc idem etiam fuit innovatum, & confirmatum ab Urbano VIII. in sua constitutione, quæ incipit *Romanus Pontifex* edita die 28. August. 1624. Hæc duo decreta Gregorii XV. & Urbani VIII. ut etiam alia Clementis VIII. refert Lauretus de Franc. in suis controversiis inter Episcopos, & Regulares *p. 1. an. 309. usque ad num. 330.* & apud ipsum Zacharias Pasqualigus *in addit. ad Lauret. de Franc.* & tradunt etiam Barb. *de offic. Episcop. p. 2. allegat. 26.* Tambur. *de jur. Abbat. tom. 3. disp. 5. q. 6.* & has Pontificias constitutiones DD. extendunt etiam ad mutationem monasterii de uno loco ad alium, non ita ad ampliationem in eodem loco; neque ad hospitia Religiosorum erecta tantum ob commodum itinerantium absque præjudicio cæterorum. Quod verò ad erectionem attinet monasterii Monialium, Concilium Tridentinum *sess. 25. de Regul. c. 5. in fin.* aliqua statuit observanda; ait enim, *Quia monasteria Sanctimonialium extra mœnia urbis, vel oppidi constituta malorum hominum prædæ, & aliis facinoribus absque ulla sæpe custodia sunt exposita, curent Episcopi, & alii superiores, si ita videbitur expedire, ut Sanctimoniales ex iis ad nova, vel antiqua monasteria intra urbes, vel oppida frequentia reducantur, invocato etiam si opus fuerit auxilio brachii sæcularis. Impedientes verò, vel non obedientes per censuras ecclesiasticas parere compellant.* Plura de erectione monasterii Monialium habet Barbosa *de offic. Episcop. p. 1. allegat. 26. ante num.* 8. Rursus duplicia monasteria scilicet Monachorum, & Monialium simul ædificare prohibetur *c. definimus 21. & seq. 18. quæst. 2.*

Quæritur quartò, an Episcopus possit facultatem concedere, ut in sua civitate erigatur Congregatio Presbyterorum sæcularium absque consensu Regularium, si aliàs ipsi constet, quòd talis congregatio nullum erit iisdem detrimentum alatura? Ratio dubitandi est, quia in constitutione Urbani VIII. cui initium est: *Romanus Pontifex* prohibetur, ne domus Religiosorum sine consensu Regularium imposterum erigantur: & in illa constitutione comprehenduntur etiam Congregationes Clericorum sæcularium ob identitatem rationis; & quia per decreta Pontificia datur facultas Episcopo, ut possit permittere erectionem monasterii Regularium etiam sine consensu aliorum Regularium, si ipsi certò constet, quòd Religiosi recens introducti possint sine detrimento aliorum commodè ali, & ita etiam declaravit sacra Congregatio die 27. Augusti 1621. habito vivæ vocis oraculo Gregorii XV. habetur enim, *Vel aliàs constiterit Ordinariis locorum Religiosos monasterii, conventus, seu domus regularis sic erigendi, vel erigendæ absque detrimento Religiosorum in monasteriis, seu domibus antea in civitatibus, seu locis hujusmodi erectis viventium, ubi numero duodecim commodè, & congruè manuteneri, & ali posse*: ideo videtur dicendum, posse Episcopum etiam, sine consensu Regularium facultatem concedere erigendi in sua civitate Congregationem Presbyterorum sæcularium, etiam contra privilegia Regularium. 7

Nihilominus contrarium concludendum est, quia tametsi Pontificiæ constitutiones comprehendant etiam Congregationes Presbyterorum sæcularium, non tamen simpliciter, & absolutè, sed conditionatè, dummodo id non fuerit contra Regularium privilegia, quia Pontifices per tales constitutiones non derogant privilegiis Regularium, nec juri, quod ex ipsis competit 8

petit iisdem contra quascunque personas ecclesiasticas in ordine ad illas recipiendas, vel erigendas earundem domus, & Ecclesias, ut tradidit Rota *decis.* 103. *num.* 5. *p.* 2. *recent*, & docent Romanus *consil.* 17. *num.* 1. & 2. Mantica *decis.* 104 *num.* 5. hinc quia Regulares habent privilegium, ne alii Religiosi, vel personæ ecclesiasticæ, sive pia loca possint intra spatium centum quadraginta cannarum erigere Ecclesias, aut erectas de novo acquirere (fuit enim hoc privilegium concessum à Sixto IV. & refertur à Sorbo *in compend. privilegior. V. ædificare n.* 19.) ideo non potest quisquam præter summum Pontificem concedere facultatem, quòd à Presbyteris sæcularibus, vel aliis Regularibus, quamvis commodè ali, & manuteneri possint, erigantur Ecclesiæ intra præfatum spatium centum & 40. cannarum.

9 Quòd si dicas, hoc privilegium non esse in usu? Respondetur, esse semper declarativum juris communis; proinde Ecclesia de jure communi non potest fundari in loco, ubi alteri Ecclesiæ priùs constructæ possit præjudicium adferri *c. quæcunque c. Ecclesiæ* 17. *q.* 1. ut notat Cardinalis *consil.* 8. *num.* 13. & quia jus commune semper loquitur, ut dicitur *in l. Ariani C. de hæret.* ideo dictum privilegium, ut declarativum juris communis semper loquitur, & obligat ad sui manutentionem, & per non usũ non amittitur. Neque obstat, quòd ab uno, vel altero monasterio non fuerit tale privilegium deductum ad praxin; quia quando privilegium est concessum toti Ordini per non usum, vel etiam contrarium usum unius, vel alterius monasterii illi non præjudicatur *c. si dilecti de foro compet.* & notat Barb. *de potest. Episc. alleg.* 26. *num.* 10. siquidem non est in potestate unius particularis præjudicare toti communitati. Tum quia cùm jus unius monasterii sit semper implicatum cum jure totius ordinis, non potest unum, vel alterum monasterium renuntiare tali juri.

10 Quæritur quintò, an loca religiosa destinata ad certum usum, & pro certo genere Religiosorum possint ab Episcopo transferri in alium usum? Ratio dubitandi desumitur *ex clem.* 2. *h. t.* ubi dicitur, quòd ea, quæ largitione fidelium ad certum usum destinata sunt ad eum debeant, & non ad alium applicari salva sedis Apostolicæ authoritate; unde *ex clement.* adimitur omnis authoritas quoad hoc Episcopis. Nihilominus Concilium Tridentinum *sess.* 25. *de regul.* statuit, ut si hospitalia ad certum numerum peregrinorum, ægrotantium, vel aliarum personarum genus suscipiendum fuerint instituta, nec in eo loco similes personæ, vel non nisi perpaucæ reperiantur, possit Ordinarius cum duobus de capitulo per ipsum eligendis convertere fructus eorundem hospitalium in alios pios usus, qui eorum institutioni proximiores sint, ac pro loco, & tempore utiliores. At circa monasteria in jure specialiter decisum est, ut si Religiosi alicujus monasterii quacunque de causa deficiant, non debeant reditus ejusdem mensæ episcopali incorporari, nec concedi Clericis sæcularibus, aut laicis, nec monasterium debeat ab aliis usurpari, sed alii Religiosi ex eodem Ordine, vel si ejusdem Ordinis haberi non possint, alterius Ordinis ejusdem Regulæ substituendi sunt.

Quòd si nulli prorsus Religiosi inveniantur, qui velint tale monasterium acceptare; 11
tunc Clerici sæculares possunt advocari, ut quantum possibile est à prima fundatione pro Religiosis facta non sit recedendum, ut desumitur ex *c. in quatuor* 5. *h. t.* ubi Innocentius III. statuit, ut monasteria, quæ ordinantur per Regulares, non possint transferri ad clericos sæculares, nisi Regularibus deficientibus: ubi Glossa notat, non posse Episcopum in Ecclesia regulari ponere Canonicos sæculares, nec præbendarios *c. ea quæ de statu Monach.* sed ponendos esse homines alterius Religionis, vel strictioris vitæ *c. Relatum ne Cleric. vel Monach.* quòd si non possint haberi Regulares, tunc poni possunt sæculares. Et quamvis fundationes quæcunque Religiosorum possint liberè mutari, non tamen solet summus Pontifex recedere à jure communi, nec uti plenitudine potestatis; præsertim in præjudicium aliorum auferendo illis jus suum, nisi ex causa gravissima, & cognitione ejusdem, & quæ in specie exprimatur, & adjiciantur clausulæ ex certa scientia, & de plenitudine potestatis *argum. c. licet* 12. *de offic. Ordinar.* ut notat Innocentius *in c. quæ in Ecclesiarum de constit. regul. cancell. de non tollend. jus quæsitum c. quamvis* 8. *de rescript. in* 6.

Quæritur sextò, cuinam acquirantur jura 12
monasterii uniti per legitimam authoritatem accessoriè alteri, quod subjiciatur Episcopo? Respondetur, talia jura acquiri monasterio principali, cui facta est unio, ut desumitur *ex c. quia* 2. *h. t.* ubi Pontifex vult jura sua singulis servari inviolata sine præjudicio. Unde quando fit hujusmodi unio Abbas monasterii principalis debet constituere Priorem, seu Vicarium minoris monasterii uniti, qui actualem curam illius habeat, & Prælato subjiciatur principalis monasterii. Immo pertinet etiam ad eundem Prælatum confirmare Priorem, vel Vicarium monasterii accessoriè uniti, si fortè ex insolita consuetudine ejus electio fieret à Conventu monasterii uniti, ut docet Garcia *tract. de benefic. q.* 12. *c.* 2. *num.* 50. quia cùm Ecclesia sit unita incorporatur principali monasterio; veluti membrum corpori; proinde subjicitur eidem capiti: hinc si Episcopus consentiat in unionem Ecclesiæ sibi subjectæ cedit etiam juri confirmandi: tametsi confirmatio Abbatis principalis monasterii non exempti pertineat ad Episcopum. Sin verò Ecclesia Episcopo subjecta incorporetur alteri monasterio sito extra Diœcesin, & incorporetur Ecclesiæ exemptæ, tunc monasterium, vel Ecclesia, cui incorporatio facta fuit, subjicitur respectivè tantùm jurisdictioni Episcopi, in cujus Diœcesi reperitur Ecclesia unita, dico respectivè tantùm, scilicet quoad ea, quæ pertinent ad Ecclesiam subjectam tali Episcopo: æquum enim est, ut Episcopus per talem unionem non amittat jura, quæ ipsi competunt, idque statuitur *in c. quia* 2. *h. t.* ubi habetur, quòd quando Papa unit unam Ecclesiam,

fiam, quæ est in una diœcesi, monasterio, quod est in altera; tunc jurisdictio illius Ecclesiæ remanet penes Episcopum primæ diœcesis, quia Pontifex vult jura sua singulis Episcopis inviolata servari sine præjudicio.

13 Quæritur septimò, an post Concilium Tridentinum possint hospitalia esse immunia à visitatione Episcopi? Certum est, Episcopum ex decreto Concilii Tridentini posse visitare omnia hospitalia quæcunque illa sint, dummodo non sint sub immediata Regum protectione: ait enim Concilium *sess. 22. c. 8. de refor.* loquens de Episcopis: *Habeant jus visitandi hospitalia collegia quæcunque, ac confraternitates laicorum etiam quas scholas, sive quocunque alio nomine vocant; non tamen quæ sub Regum immediata protectione sunt sine eorum licentia.* Cùm igitur Tridentinum excipiat illa tantùm hospitalia, quæ sunt sub protectione Regum, videtur dicendum, quòd post Tridentinum non possint alia hospitalia esse immunia à visitatione Episcopi: & ratio videtur etiam id suadere: quia sunt loca pia, ut docent Abbas *in c. Xenodoch. num. 2. & 3.* Sylva *de benefic. p. 1. q. 6. n. 26.* proinde pertinent ad correctionem Episcopi tanquam illius, qui de rebus piis debet recognoscere. Hinc docent plures, post Concilium Tridentinum posse Episcopum visitare hospitalia, quamvis in eorum fundatione cautum sit, ne ab Episcopo visitentur, eò quia hæc conditio non subsistat, cùm illi obstet jus Concilii Tridentini; ita sentiunt Zerola *in prax. episcop. p. 7. V. hospitale vers. ad* 3. Ugolin. *c. 24. de potest. Episcopi §. 1. num. 3.* Duardus *in Bull. cœna lib 2. can. 15. q 7. num. 16.* Cochier *p. 4. de potest. Ordinar. in exempt. q. 53.* Riccius *p. 4. decis. 29.* Nihilominus contraria opinio probabilior est, ac verior, eò quia conditioni appositæ à fundatore, ne hospitale subjiciatur visitationi Episcopi non obstat jus; consequenter subsistit, & Episcopus etiam post Concilium Trident. non potest visitare hospitale, si in ejus fundatione cautum sit, ne visitetur ab Episcopo; ita docent Barb. in Trident. *sess. 22. c. 8. de reformat. num.* 3 Pasqualigus *qq. moral. canon. q. 88. num. 3.* Diana *p. 1. tract. 2. resolut. 83.* Guttieres *in repet. l. nemo potest. num. 451. ff. de legat juncto consil. 1. num. 1.* Gonzales *ad regul. 8 cancellar. Glossa 5. num. 41.* Ratio est, quia cum quisque habeat dominium in res suas, ideo potest disponere prout ipsi magis libuerit, & illas dare, vel cedere aliis sub quacunque conditione, quæ non sit illicita *l. 2. in fin. ff. si quis à paren. fuer manumiss.* hæc enim arbitraria dispositio de rebus propriis adeo videtur esse naturalis, ut si homo privaretur tali facultate, id esset contra bonos mores, ut habetur in *l. penult. ff. de pact.* & *l nemo exterus C. de Judæis*, & *l. dudum C. de contrab. empt.* Cravetta *consil. 217. n. 7.* imò id justitiæ adversaretur, quia inferretur injuria habenti plenum dominium super suas res, si de ipsis pro ut ei magis libuerit, non posset disponere *l. injuriis §. si quis me probibeat V. at si quis ff. de injuriis.*

14 Hæcque est potissima ratio, cur Ecclesia admittat eas conditiones, quas fundatores apponunt in suis fundationibus hospitalium, aliorúmque locorum piorum: quapropter etiam Concilium Tridentinum *sess. 22. c. 9. de refor.* statuit, non posse Episcopum exigere sibi reddi administrationis rationem, & exhiberi computus hospitalis, vel alterius loci pij, si in ejus fundatione cautum sit, quòd non possit in hoc se ingerere: & decretum Tridentini etiam procedit de visitatione, quia militat eadem omnino ratio, ut manuteneatur voluntas testatoris, servetúrque forma apposita in fundatione: lex enim extenditur ex identitate rationis *l. regula §. fin. ff. de injuriis, & facti ignor,* & docent Panor nit. *in c. sicut in fin. de testibus* Menochius *de recuper. possess. remed. 6. num. 20.* Covarruv. *c. Alma Mater. p. 2. §. 4. num. 7.* Tiraquel. *tract. cessante causa p. 1. num. 139.* quia tunc lex potiùs manifestat restrictionem, quàm se extendat, est enim ratio anima legis, hæc enim operatur secundùm mensuram rationis, proinde à sacra Congregatione apud Armend. *in addition. ad leges.* Navarr. *lib. 1. tit. 6. l. 5. §. 2. num. 66.* declaravit, *quòd si in fundatione hospitalis sit dictum, quòd Ordinarius non possit se intromittere in ejus visitatione, non poterit illud visitare.* Hoc idem etiam declarâsse Paulum V. in causa Abulensi pro Comite de Orepesa contra Episcopum in ejus Brevi sub anulo piscatoris 7. Aprilis 1606. refert Garcia *1. p. de benefic. c. 2. num.* 98.

15 Quæritur octavò, an si hospitale excipiat immunitatem possit Episcopus illud visitare, si immunitas fundetur in solo privilegio? Respondent nonnulli cum Maceratensi *in variis resolut. lib. 1, resol. 66. num. 4.* non debere Episcopum supersedere, sed de facto visitare, saltem ut delegatum sedis Apostolicæ salvis juribus partium, ut etiam docet Zerola *in praxi episcopal. V. hospitale V. sextum dubium.* Sed putârim procedendum esse cum distinctione: si clarè constet de privilegio, quod hospitale sit reverà exemptum, adeo ut nullam id patiatur difficultatem, tunc tenetur Episcopus supersedere, quia non potest se opponere statutis Papalibus, nec inferior potest in legem superioris. Sin verò dubitetur de tali privilegio, vel exemptio patiatur difficultatem, tunc debet Episcopus etiam supersedere, & interim mittere ad sacram Congregationem allegationes facti, & juris, quia pertinet ad sedem Apostolicam judicare de exemptione: sicut enim ipsa concessit privilegium, ita ad ipsam pertinet judicare de privilegio, & de exemptione, quemadmodum pertinet ad legislatorem interpretare suam legem; illius enim est interpretare, cujus condere *l. non ambigitur ff. de legib. & l. si imperialis Majestas,* & *l. sacratissima C. de leg. c. inter alia de sentent. excommun* Id etiam statutum fuit in Concilio Tridentino *sess. 22. c. 9.* ubi dicitur, *Episcopus secundùm hoc, & præcedens decretum, debet intimare visitationem, & exactionem rationum confraternitatibus, & si excipiant se non esse visitandas ex privilegio, transmittantur ad Congregationem allegationes de facto, & de jure, & interim supersedeat.*

Neque obstat, si dicas, pertinere ad Episcopum 16

pum recognoscere, an hospitalia sint sub immediata protectione Regum, si ipsi visitare volenti hæc exceptio opponatur, ut notat Barb. *de potest. Episcop. p. 3. allegat. 75. n. 20.* proinde etiam pertinere ad Episcopum recognoscere de validitate privilegii. Nam contra est, licèt debeat Episcopus recognoscere de immediata protectione Regum, non ita de validitate privilegii: ratio discriminis est, quia protectio immediata Regum est laicalis, & pertinet ad Episcopum judicare in ordine ad illa, quæ concernunt loca pia: secus validitas privilegii papalis est quid Ecclesiasticum immediatè emanatum à Papa, proinde ejus judicium pertinet ad sedem Apostolicam, & nullo modo ad Episcopum præsertim si à superioribus illi prohibitum sit, ne tunc procedat ad visitationem; inhibitio enim facit, ut deinde gesta sint attentata, ac nulla, consequenter revocanda *c. non solùm c. Romana §. quòd si objiciatur de appellat. in 6.* Decius *consil. 103.* Menoch. *consil. 557. n. 13.*

17 Quæritur nonò, an si exemptio à visitatione sit tantùm verbis generalibus inserta Brevi Pontificio, adhuc possit Episcopus hospitale sic exemptum visitare? Respondetur cum distinctione; vel enim exemptio inserta Brevi Pontificio concessa fuit in speciali ad instantiam fundatoris, & tunc certum est, Episcopum non posse visitare, quia talis fuit voluntas fundatoris, qui potuit disponere de rebus suis, prout ipsi magis libuerit: per hanc enim instantiam constat de voluntate testatoris, quòd hospitale fundetur cum tali conditione: voluntas siquidem melius facto, quàm verbis declaratur *c. dilecti filii. 2. de appellat.* Ancharanus *consil. 302. n. 3.* Abbas *consil. 116. num. 3. lib. 2.* eo ipso quòd fundator procuraverit à summo Pontifice concessionem exemptionis à visitatione, ex facto ipsius satis apertè conjicitur, quòd voluerit hospitale fundare cum tali conditione: etenim forma actûs est, quæ declarat voluntatem operantis *l. si tamen §. si quis dicit. ff. de ædilit. edict.* Decius *c. dilecti 2. not. 2. de appellat.* & *consil. 237. num. 3.* Menoch. *consil 313. num. 17.* cùm igitur forma actûs fundationis fuerit à Pontifice constituta ad instantiam fundatoris, & in tali actu inferatur exemptio à visitatione, satis claret, mentem fundatoris fuisse, ut hospitale esset exemptum à tali visitatione, quia Concil. Trident. *dict. sess. 22. c. 9. de refor.* absolutè decernit, non posse Episcopum visitare hospitale si cautum sit in institutione, & in ordinatione Ecclesiæ: nec Concilium dicit, quòd debeat esse cautum à fundatore, sed absolutè ait: *Nisi secus fortè in institutione, & ordinatione talis Ecclesiæ, seu fabricæ expressè cautum esset* Concilium enim absolutè ait, non posse Episcopum se immiscere si cautum sit in institutione, & ordinatione Ecclesiæ. Quòd dicitur generaliter debet generaliter accipi *l. de pretio ff. de public. in rem act. l. si servitus ff. de servit. urb. præd. l. regula §. fin. ff. de jur. & fact. ignorant.* Vel exemptio fuit tantum inserta Brevi pontificio in generali absque expressa mentione immunitatis à visitatione, & tunc probabilior sententia est, posse Episcopum visitare locum pium, quia in generali concessione exemptionis non venit immunitas à visitatione *c. venerabilis de censib.* & docent Riccius *collectan. 1228.* Gratian. *discept. forens. c. 870. num. 7.* Pasqualig. *qq. moral. canon. q. 89. num. 5.* Hinc Concilium Tridentinum *sess. 22. c. 8. de refor.* asserit, debere Episcopum visitare loca pia etiam exempta, quia non sunt immunia à visitatione, & reddendis rationibus, nisi in fundatione aliter cautum sit expressè: ratio est, quia visitatio utpote inducta in favorem animæ, & honorem Dei est privilegiata, ut notat Panvinus *de visitat. q. 1 num. 6. q. 10. n. 1.* nec illi derogatur per generalia verba, nisi fiat expressa mentio talis derogationis. Tum quia non veniunt in generali concessione, quæ verisimiliter quis in specie non concederet juxta *regulam in generali de reg. jur. in 6.* quo fit, ut in generali concessione exemptionis, non veniat exemptionis concessio à visitatione. Id tamen limitatur quando in generali concessione exemptionis additur particula illa *omnino*, vel alia æquivalens habens vim significandi absolutam, & totalem exemptionem; tunc enim indistinctè exemptio comprehendit omnes casus, ut notat Tuschus *litt. D. conclus. 322. n. 10.* proinde nullam recipit restrictionem, ut docent Menoch. *consil. 2. num. 256.* Tiraquel. *l. si unquam V. revertatur numer. 78. C. de revocand. donat.*

Quæritur decimò, quas possint Episcopi personas secum introducere quando in casibus permissis ingrediuntur monasteria Monialium? 18 Cùm enim in constitutione Gregorii XIII. edita die 23. Decembris 1581. quæ incipit *dubiis quæ*, statuatur circa clausuram Monialium, ut Prælati sive Regulares sint, sive sæculares ingredientes monasterium Monialium juxta facultatem ex officio attributam, habeant comitatum paucarum personarum religiosarum, & seniorum, oritur difficultas, quænam sint hujusmodi personæ senes, & religiosæ? Respondetur nomine Religiosorum comprehendi omnes Regulares, immo etiam Novitios, si ex ipsis contingat aliquem esse seniorem, quia in favorabilibus etiam Novitii veniunt nomine Religiosorum, ut notant Glossa *in clement. 1. V. Religiosus de elect.* Riccius *in prax. p. 2. resol. 158. n. 3.* Quinimò nomine Religiosorum in præfata constitutione Gregorii XIII. non solùm significantur, qui speciali modo addicti sunt divino cultui sub regula claustrali, verùm etiam omnes illi laici, qui honestate vitæ cæteris præcellunt, bonis moribus sunt ornati, & virtutum studio clari: ratio est, quia quoties agitur de interpretatione legis, verba sumenda sunt secundùm totam suam latitudinem significationis naturalis, quod præsertim locum habet in legibus favorabilibus: imò & in odiosis juxta communem sententiam, quam docent Navarr. *in c. pœna n. 4. de pœnit. dist. 1.* Mantica *tom. 1. de tacit. tit. 5 num. 13.* Barbosa *in l. quia tale num. 37. §. soluto.* Paris. *consil. 22. num. 6. vol. 4.* quia in locutione universali attendenda est proprietas verborum *l. fin. C. de his qui ven. ætat. c. susceptum de rescript. in 6.* Tiraquel. *in l. si unquam V. susceperit. num. 17. C. de revocand. donat.*

donat. & nomen Religiosi juxta propriam significationem omnes illos significat, qui talem instituunt vitam, ut suis operationibus debitum Deo exhibeant honorem: siquidem Religiosus suam desumit nomenclationem à Religione, quæ est quædam specialis virtus, ut notat Isidorus *lib. 10. etimolog. c.* 17. atqui Religio importat ordinem ad Deum consurgentem ex debito honore, quem ei reddimus, ut docet D. Thomas 2. 2. *q.* 81. *a.* 2. *in corp.* in hac etiam significatione sumitur in jure *l. qui religiosa C. de iis, qui in Eccles. manumitt.* ubi dicitur, *Non solùm in conspectu Ecclesiæ, ut religiosi populi,* vocantur populi religiosi ob vitæ honestatem, & debitum honorem, quem Deo exhibent.

19 Quæritur undecimò, an Episcopus extra visitationem possit revocare statuta facta in visitatione à suo prædecessore pro locis piis exemptis? Respondent Novarius *in pract. concl. jur. tit. de visitat. conclus.* 4. Belletus *in disquisit. cler. p.* 1. *tit. de bonis cleric.* §. 12. *n.* 7. & alii, posse Episcopum talia statuta revocare. Nihilominus putârim, veriorem contrariam sententiam; maximè quia Episcopus in visitatione locorum piorum exemptorum non procedit authoritate ordinaria, sed tantùm ut delegatus à sede Apostolica ex Concilio Tridentino *sess.* 22. *c.* 8. *de refor.* quapropter talia statuta censentur facta authoritate Apostolica, quia delegatus non procedit propria authoritate, sed authoritate ipsius delegantis *c. ut officium init. de hæret. in* 6. *l. traditio ff. de acquir. rer. domin.* & *l. mandatam ff. de offic.* ubi dicitur, *qui mandatam jurisdictionem suscipit proprium nihil habet, sed ejus, qui mandavit jurisdictione utitur;* unde cùm talia statuta censeantur emanata à sede Apostolica delegante, censentur facta à summo Pontifice: atqui inferior non habet potestatem in legem, & statuta superioris, consequenter Episcopus non potest extra visitationem authoritate propria revocare statuta facta in visitatione à suo prædecessore pro locis piis exemptis.

20 Tum quia Episcopus extra actum visitationis non potest uti authoritate delegata; quia hæc illi tantùm delegatur pro actu visitationis: proinde non potest statuta emanata à Pontifice ut delegante abrogare, cùm inferior non possit legem superioris abolere *clement. ne Romani de elect.* quia nec voluntas, nec jurisdictio inferioris prævalet contra voluntatem, & jurisdictionem superioris: & ad illum tantùm pertinet leges, & statuta revocare, ad quem spectat ea condere *l. 3. ff. de re judic.* Abbas *in c. at si clerici* §. *de adulter. num.* 10. *de judic.* Neque obstat, quòd prædecessor in visitatione fuerit etiam usus jurisdictione sibi delegata, quia licèt id verum sit, nihilominus statuta habent vim authoritate superioris, & manutenentur à voluntate superioris delegantis, quia delegans assistit propriæ jurisdictioni executioni mandatæ per delegatum: quia res quælibet per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur *c.* 1. *de regul. jur.* Hinc est, quòd talia statuta non possint ampliùs revocari, nisi accesserit jurisdictio sedis Apostolicæ ad id specialiter delegata. Idque procedit etiam si interveniret consensus illorum, pro quibus talia statuta fuerunt condita; siquidem eorum consensus non auget jurisdictionem in Episcopo; neque operatur, ut possit uti jurisdictione delegata, quæ requiritur necessariò ad talem revocationem: quia cùm condere fuerit delegati, ita ad eumdem pertinet solutio eorum, quæ fuerunt condita.

21 Quæritur duodecimò, an Episcopus possit approbare Congregationes virorum, & mulierum in communi viventium sub certa regula, ritu, aut habitu absque sedis Apostolicæ licentia, & approbatione, si tantùm devotionis, ac pietatis causâ ita vivant in communi, nec tria vota substantialia Religionis emittant? Respondetur, non posse Episcopum hujusmodi Congregationes approbare, & desumitur *ex c. Religionum unic. h. t. in* 6. ubi prohibentur novi Ordines, & Religiones, novique religiosi habitus, & revocantur omnes Ordines, & Religiones mendicantium facti post Concilium Lateranense sub Innocentio III. sine facultate sedis Apostolicæ; quia approbatio Religionis est necessaria ad bonos Ecclesiæ mores, ne illicitus, aut scandalosus vivendi modus irrepat, proinde examinare, & approbare hunc modum vivendi religiosè pertinet ad sedem Apostolicam; præsertim post Concilium Lateranense habitum sub Innocentio III. hæc enim prohibitio ad eum finem facta fuit, ne nimia Religionum diversitas gravem in Ecclesiam induceret confusionem: & generatim prohibetur, ne quis novum ordinem, aut Religionem inveniat sine confirmatione sedis Apostolicæ, & quamvis Congregatio virorum, vel mulierum in communi viventium sub certa regula, ritu, aut habitu non sit Religio si viri, vel fœminæ tria vota substantialia non emittant: est nihilominus talis congregatio propriè Ordo, quia hic latiùs patet, quàm Religio: consequenter cadit sub prohibitionem Concilii Lateranensis, in quo prohibetur omnis novus Ordo, vel Religio, seu ne quis non solùm novam religionem, sed etiam ne novum ordinem inveniat, aut habitum novæ Religionis assumat. Idque firmatur etiam *ex Extravag. unic.* Joann. XII. ubi prohibitio Concilii Lateranensis in eadem extensione, & disjunctione novi ordinis, aut Religionis refertur, & Beguinas contra legem illius Concilii deliquisse declaratur.

(o)

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum.

CUm Monachi præter monasteria plerisque in locis etiam Capellas possideant, seu Parochias plebanas; ideo summus Pontifex postquam egit de religiosis domibus, subjicit titulum de Capellis Monachorum, seu Parochiis, Prioratibus, in quibus Monachi degunt dependenter ab ipso monasterio, quod est domus principalis Religiosorum. Jure Canonico Capellæ nomine aliquando significatur altare in aliqua sacra æde constructum *can. quæsitum can. altare* 1. *q.* 3. nonnunquam oratorium, seu ædicula sacra à Templo sejuncta: Interdum oratorium positum extra Ecclesiam, & eidem annexum, ac adhærens: subinde etiam locus sacer in Ecclesia, ferreis, vel ligneis clausus cancellis, continens unum, vel etiam plura altaria: Rursus distinguitur Capella à Capellania, quia Capella est Corpus, & Ecclesia per se: Capellania verò dicitur altare existens in aliqua Ecclesia, cui sunt annexæ missæ celebrandæ; & Sacerdos qui eas celebrat in eodem altari dicitur Capellanus; & habere talem Capellaniam, quatenus accipit eleemosynas relictas à fundatore pro iisdem missis celebrandis. Capella igitur juxta præsens institutum sumitur pro Ecclesia minore existente per se, & seorsim ab Ecclesia majori, vel monasterio; eidem tamen unita, vel incorporata; ut notant Rebuffus *in praxi benefic. tit. sæcul. benef. quotuplex num.* 14. Barbosa *in collect. h. t.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. IN ECCLESIIS 1. *h. t. Urbanus III. declarat, Monachos habentes populum, seu Ecclesiam cum populo, non habere curam populi; adeò ut debeat institui ab Episcopo per consensum Monachorum Capellanus sæcularis, qui populum regat, cujus tamen ordinatio, depositio, & totius vitæ conversatio dependeat à solo arbitrio Episcopi. Ubi notat Glossa, textum loqui de Monachis claustralibus, non verò de illis Monachis, qui præficiuntur parochiis per Episcopum, vel eliguntur à populo.*

C. DILECTUS 2. *h. t. Innocentius III. statuit, quòd si una Ecclesia non cathedralis petat, sibiq; vendicet plura jura in alia Ecclesia, solùm obtineat ea, quæ probat sibi deberi, vel præscriptione, vel alio legitimo modo: non verò quoad alia. Ubi notat Glossa, in eodem libello posse aliquem multa intentare, ut possessorium, & petitorium super diversis articulis. Rursus notat obedientiam probari per hoc, quòd quis vocatus veniat ad Capitulum. Rursus necessariam esse protestationem, ne factum proprium noceat Ecclesiæ.*

C. EX PARTE 3. *h. t. Honorius III. rescribit, Monachos non posse singulos commorari in Prioratibus etiam de privilegio sedis Apostolicæ, nisi in eo fiat mentio de Concilio Lateranensi* c. Monachi de statu Monach. *Colligitur ex hoc textu, litteras in patente contra aliquod jus, vel Concilium non valere, si non faciant mentionem de ipso jure, vel Concilio: quia rescriptum emanans contra jus præsumitur aut falsum, aut per occupationem nimiam, sive sub vel obreptionem emanâsse, nisi in rescripto fiat mentio de jure contrario, ut notat Panormitanus bic* num. 2. *idque vel maximè verum est, de Conciliis Generalibus.*

C. AD AUDIENTIAM 4. *h. t. Idem Pont. declarat, Ordinarium debere censuris compellere Abbates, & Monachos habitantes singulares in Prioratibus, vel revocare; & ibi ponere clericos sæculares, vel adjungere socios Monachos, cùm quibus possint regulariter vivere. Ubi notandum est, Papam mandare Archiepiscopo non ut ipse compellat Monachos, sed Abbates, ut per ipsos Monachi revocentur, & non permittant, eos solos in villis commorari. Cæterum in defectum Abbatum potest Episcopus eorum negligentiam supplere* c. quando de offic. ord. *secus est in Prælatis sæcularibus, quia cum illis concurrit Episcopus in exercenda jurisdictione, & datur locus præventioni, ut notat Panormitanus bic* num. 1.

IN SEXTO.

C. PRESBYTERI unic. h. t. Bonifacius VIII. declarat, Presbyteros, qui à Monachis præsentantur pro cura populorum in ecclesiis sibi subjectis, & ab Episcopo instituti fuerunt, debere perpetuos esse, & non posse à Monachis amoveri non obstante quocunque privilegio, vel consuetudine, adeò ut si subsit causa rationabilis, ut amoveantur, debeant amoveri ab Ordinario. Notat Glossa in hoc textu, consuetudinem præscriptam revocare statutum, non privilegium: unde si Monachi obtinuerint privilegium, possunt removere Curatum sine Episcopo, non ita ex consuetudine, vel statuto. Cæterum Curatus non est removendus à beneficio ab Episcopo pro levi causa c. inventum 16. q. 17. *immo neque pro causa gravi, si hac ad notitiam populi non pervenerit* c. ult. 30. q. 1.

COM-

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quinam præficiendi sint Capellis, seu Parochiis, quæ monasteriis incorporantur.

1 ECClesiæ Regulari habenti populum, seu annexam curam animarum, non esse præficiendum Monachum, qui exerceat talem curam animarum; sed hanc esse exercendam per sacerdotem, seu Capellanum sæcularem, cui competat administratio ejusdem Capellæ; quique instituatur ab Episcopo, ad nominationem, seu præsentationem Abbatis, & conventus constat *ex c. in Ecclesiis 1. h. t.* ubi Urbanus III. statuit, ut Monachi, qui habent populum, seu Ecclesiam cum populo, non habeant curam populi; sed debeat institui Capellanus sæcularis ab Episcopo ex consensu Monachorum, qui populum regat; & cujus tam ordinatio, quàm depositio, & totius vitæ conversatio dependeat à solo arbitrio Episcopi. Procedit hæc dispositio de jure antiquo, & considerato statu Monachorum præcisè secundùm se: quia monachi regulariter non sunt præficiendi curæ Ecclesiæ sæcularis, ne distrahantur à vita contemplativa propria Monachorum, & ne detur illis occasio vagandi, seque à solitudine abstrahendi; cùm de ratione Monachi sit ut sibimet soli attendat, sèque solum perficiat: unde solùm urgente necessitate, si non reperiebantur idonei clerici sæculares, præfiiebantur Monachi curæ talis populi.

2 De jure autem novo, & hodierna praxi, si Ecclesia habens populum sit pleno jure, seu quoad spiritualia, & temporalia monasterio incorporata; non prohibentur Abbates, seu Prælati regulares in eadem constituere Vicarium regularem ab Episcopo examinandum, & approbandum, qui ex monasterio curam gerat plebis; nisi tamen in literis fundationis expressum fuerit, ut per vicarium sæcularem Parochialis Ecclesia, licèt monasterio incorporata, administretur: quia voluntas fundatoris servanda est cum illis conditionibus, quas ipse adjecit, & ab Ecclesia recipiuntur. Rursus si ex inolita consuetudine recepta talis Ecclesiæ administratio concessa fuit sacerdoti sæculari; debet etiam Vicarius sæcularis in tali Ecclesia institui, per quem Parochia administretur, ut habetur in Concilio Trident *sess. 25. c. 11. de Regular.* ubi etiam statuit, ut hujusmodi Vicarii subsint immediatè in iis, quæ ad curam pertinent animarum, jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, in cujus diœcesi est Ecclesia, sita.

3 Tripliciter possumus intelligere, Capellam, seu Parochiam uniri monasterio, scilicet jure, pleno jure, & plenissimo jure. Dicitur Ecclesia jure unita monasterio, quando decimæ, aliique reditus sunt assignati monasterio; sed jus instituendi rectorem beneficii pertinet ad Episcopum, solo jure præsentandi Monasterio relicto. De hac unione loquitur *c. sanè 16. q. 2.* ibi enim statuitur ut cura talium Ecclesiarum ab Episcopo committatur sacerdoti ex consensu Abbatis: & Sacerdos tenetur Episcopo rationem reddere de cura populi; & Abbati tantùm de rebus temporalibus pertinentibus ad monasterium: quia tunc Sacerdos nonnisi quoad reditus temporales subjicitur monasterio. Sin verò pars tantùm decimarum ex aliqua parochia data fuerit monasterio sine jure instituendi, vel etiam præsentandi: tunc propriè non habetur unio, sed potius dismembratio quoad reditus, quorum pars datur monasterio, cui Capella nullo jure unitur, ut notat Garcia *de benef. p. 12. c. 2. n. 4.*

Pleno jure Capella unitur monasterio, quando subjicitur Abbati non solùm cum jure percipiendi temporalia, sed etiam exponendi Vicarium; adeo ut quoad hæc duo Capella incorporetur monasterio, non verò quoad populum tali Capellæ addictum, adeo ut hic Episcopo subsit; & tunc licèt Abbas habeat jus exponendi Vicarium, debet tamen hic quoad ea, quæ pertinent ad curam animarum approbari ab Episcopo, cujus propterea jurisdictioni, ac visitationi subest, ut desumitur ex Trident. *sess. 25. de regul. c. 11.* & ex Bulla Gregorii XV. quæ incipit: *Inscrutabili*: Cùm hoc tamen pleno jure Vicarius sive Regularis sit, sive sæcularis ponitur ad arbitrium Abbatis, non verò Episcopi, à quo tantùm accipit curam animarum, si ad id munus obeundum idoneus deprehensus fuerit. Plenissimo jure Capella unitur monasterio, quando hoc non tantùm habet jus percipiendi temporalia, & exponendi Vicarium, sed etiam populus annexus tali Ecclesiæ subjicitur monasterio, & est exemptus ab Episcopo, ut notat Barbosa, *in c. quoniam 21. de privil. Abbat. in c. 2. §. in Eccles. eod. tit.* & cum hoc plenissimo dominio monasteriū habet jurisdictionem quasi episcopalem: quia præter jus percipiendi temporales reditus etiam administratio in spiritualibus, seu cura illius populi, quoad spiritualia in monasterium transfertur; & tunc Rector principalis talis Ecclesiæ, seu Capellæ est Abbas monasterii, cui competit jus exponendi Vicarium idoneum, qui curam exerceat talium animarum: adeo ut pro collatione talis parochiæ Episcopus non possit concursum publicare, ut declaravit Pius V. *in Bulla ad exequendum*, & habet Barb. *in collect. h. t.* & desumitur etiam ex Concilio Trident. *sess. 24. de refor. c. 18. num. 18.* hinc collatio talis beneficii propter vacantiam ultra sex menses non devolvitur ad Episcopum, quia principalis cura talis Ecclesiæ pertinet ad solum Abbatem, apud quem semper manet jus instituendi Vicarium idoneum, ut habetur *in clement. unic. de excess. Prælat.* & notat Barb. *de offic. episc. p. 3. allegat. 58. num. 16.* Quapropter in parochiis

pleniſſimo jure incorporatis monaſterio poteſt Abbas exponere Vicarium idoneum ſive is Regularis ſit, ſive ſæcularis,niſi in litteris unionis fuerit aliter expreſſum,quia ſtandum eſt pacto tunc inito.

5 Immo poteſt Abbas exponere Vicarium etiam ſine inveſtitura, adeo ut ſit tantùm temporalis, & ad nutum ejusdem Abbatis amovibilis; & tunc non habetur propriè inſtitutio, ſed tantùm proviſoria adminiſtratio, ut notat Barb. *de offic. Epiſc. p. 3 allegat. 72. num. 109.* ubi citat plures alios Canoniſtas. Et quamvis Concilium Tridentinum *ſeſſ. 7. de refor. c. 7.* conceſſerit Epiſcopis facultatem ponendi Vicarium perpetuum in parochiis, vel collegiis quibuscunque incorporatis; tametſi antea Vicarii temporales ſemper fuerint: nihilominus Pius V. in ſua Bulla,quæ eſt 47.*Ad exequendum* §. 5. declaravit, hanc conſtitutionem Concilii Tridentini non procedere in parochiis,in quibus ſemper per Vicarios Regulares, vel ſæculares, cura animarum fuit adminiſtrata: & quidem non videtur probabile, fuiſſe intentionem Concilii,omnia monaſteria uno verbo ſuis privare juribus, quæ antea habuerunt exponendi Regulares ad parochias: neque cogere ipſos Prælatos, ut aliquem Regularem tanquam perpetuum Vicarium inſtituant: quia tali pacto abſolverent Monachum ab obligatione vitæ monaſticæ, & obedientiæ in perpetuum.

6 Quamobrem ſi parochia jure pleniſſimo ſit unita monaſterio, adeo ut etiam ejus populus à jurisdictione Epiſcopi ſit exemptus, & Prælato monaſterii ſubjectus; tunc Epiſcopus diœceſanus nil habet juris in tali Eccleſia,& populo, ſed tota jurisdictio ad Abbatem, ſeu Prælatum pertinet, qui propterea exercet ibi jurisdictionem quaſi epiſcopalem, ut docet Innocentius *in c. in Eccleſiis* 1. *h. t.* & plura alia jura competunt Abbati, ac monaſterio exempto, adeo ut poſſit inſtituere, deſtituere, & reſignationes beneficii recipere, ſi Vicarius fuerit perpetuus; quia ſi eſt temporalis propriè non eſt beneficium, quod reſignetur, ut notat Cochier *de jurisd. ordin. in exempt. p. 4. q. 67. num. 3.* Rurſus competit Abbati authoritatem interponere in alienatione rerum Eccleſiaſticarum, ut habet Gloſſa *in clement. 1. in V. proprii de reb. eccles. non alien.* Rurſus poteſt beneficia pleniſſimo jure ſibi incorporata inter ſe unire,ſi ita expedire viſum fuerit, ut notat Barb. *de offic. Epiſc. p. 3. allegat. 66, num.* 14. Præterea poteſt Eccleſias ſibi pleniſſimo jure incorporatas viſitare, proinde etiam delinquentes punire, vel privare officio, ut notat Paris. *de reſignat. benefic. p. 1. lib. 7. q. 15.* Hinc poteſt etiam ferre cenſuras Eccleſiaſticas, quia cenſuras ferre non eſt actus ordinis epiſcopalis, ſed tantùm jurisdictionis, quæ competit tunc Abbati in ordine ad Eccleſias pleniſſimo jure ſuo monaſterio incorporatas,ut docet Covarruvias *in relect. c. Alma mater, de ſentent. excommun.*

7 Præterea in illis parochiis, in quibus Vicarius ſæcularis exponitur, non poteſt Epiſcopus ad arbitrium inſtituere Vicarium perpetuum, ſed id debet facere ex juſta cauſa,qua deficiente datur appellatio, ut notat Barb. *de offic. Epiſc. p. 3. allegat. 72. num. 190.* Hinc quia nonnulli Epiſcopi abutebantur poteſtate ſibi conceſſa à Concilio Tridentino *ſeſſ. 7. de Regul. c. 7.* & vicariis perpetuis tantam portionem aſſignabant,ut vix aliquid monaſteriis de fructibus remanſerit, ideo Pius V. in ſua Bulla, quæ incipit: *ad exequendum* declaravit, quòd ab Eccleſia parochiali, cujuscunque fuerit valoris, vel oneris non debeat Vicario pro ſua portione major quam centum, nec minor 50. ſcutorum annuorum ſumma computatis omnibus, etiam incertis emolumentis, & aliis obventionibus communiter percipi ſolitis, aſſignari; niſi ex conſuetudine portio aſſignata Vicario fuerit major. Quando parochia non eſt pleniſſimo jure unita monaſterio, eò quia ejus populus in ſpiritualibus ſubjiciatur Epiſcopo diœceſis, tunc ſi Vicarius ſæcularis inſtituatur, præſentatio pertinet ad monaſterium, & examinare, & approbare præſentatum, ſpectat ad Epiſcopum, qui etiam debet Vicarium inſtituere, corrigere, viſitare, & ſi opus fuerit etiam deponere, idque deſumitur *ex c. in Eccleſia* 1. *h. t.* ubi Urbanus III. ſtatuit, quòd Monachi habentes Eccleſiam cum populo non debeant inſtituere ejus Vicarium, qui curam habeat talis populi, ſi hic ſubjiciatur Epiſcopo: ſed Vicarius ſæcularis inſtituendus eſt ab Epiſcopo per conſenſum Monachorum, qui populum regat,cujus tamen ordinatio, depoſitio, & totius vitæ converſatio dependeat à ſolo arbitrio Epiſcopi: ſiquidem talis Eccleſia quoad curam animarum, ſeu populi annexi manet ſæcularis conſequenter ſubjicitur Epiſcopo diœceſano, qui curam animarum, & jurisdictionem ſpiritualem in populum deponere non poteſt, nec abdicare *argum. l. penult. ff. de offic. Præſid. c. cum venerabilis 21. de cenſib.*

Rurſus non poteſt per ullam conſuetudinem, aut ſtatutum introduci, ut Prælati Epiſcopis inferiores poſſint deponere miniſtros inſtitutos in Eccleſiis curatis, quia quoad inſtitutionem Eccleſiæ etiam ſubjiciuntur Epiſcopo, cujus jurisdictio læderetur, ſi alius Prælatus inferior deponeret Vicarios inſtitutos ab Epiſcopo: unde ſicut nulla conſuetudine poteſt jurisdictio Epiſcopi amitti, eò quia ſit de officio Epiſcopi, ita nulla conſuetudo,vel ſtatutum poteſt tribuere facultatem revocandi inſtitutionem factam ab Epiſcopo. Quamobrem tantùm per privilegium, vel legitimam præſcriptionem poſſunt Prælati inferiores acquirere jus inſtituendi, vel deſtituendi miniſtros etiam privativè, ſeu excluſo Epiſcopo, ut notat Gloſſa *in c. unic. V. conſuetudine.*

Vicarii igitur, qui præſunt eccleſiis parochialibus alieno nomine,quatenus in iisdem vices gerunt Abbatis, ſi parochia ſit incorporata monaſterio, alii dicuntur perpetui, & alii temporales. Illi ſunt, qui potiſſimum in parochiis unitis, & incorporatis monaſteriis, collegiis, canonicatibus, aliisve piis locis per Epiſcopum inſtituuntur ad præſentationem Prælati, vel Rectoris loci, cui talis parochia incorporatur; & tunc officium illud perpetuum, propriè eſt etiam

etiam beneficium *c. postulâsti 26. de rescript.* adeo ut in jure, quæ de beneficiis, & beneficiatis statuuntur, cæteribus paribus etiam de Vicariis perpetuis intelligenda sint. Vicarii temporales sunt qui ad nutum Prælatorum, vel Rectorum exponuntur, & deponuntur, quapropter dicuntur ad nutum amovibiles. Et tunc conceduntur, quando Capellæ plenissimo jure incorporantur monasterio.

10 Ex eo tamen, quòd aliqua Ecclesia præsertim collegiata, seu conventualis sita sit intra fines alicujus parochiæ, non propterea inde inferri debet eam subjectam esse parochiæ, quia hæc non habet intentionem, nec præsumptionem fundatam in jure communi super subjectione Ecclesiæ sitæ intra fines illius, ut desumitur *ex c. dilectus 2. h. t.* ubi Innocentius III. statuit, quòd quando una Ecclesia non cathedralis petit, & sibi vendicat plura jura in alia Ecclesia, solùm obtinet quoad ea, quæ probat sibi deberi, vel præscriptione, vel alio legitimo modo, non verò quoad alia: & *in eod. cap.* syndicus parochiæ S. Ciciliæ, qui fuit actor, non plus per sententiam obtinuit, quàm ab ipso fuit probatum, maximè per allegationem confessionis factæ à Presbytero, seu Rectore S. Laurentii, ut notat Abbas *in d. c. num. 3. & 11.* Neque obstat textus in *c. constitutus 6. de Relig. domib.* quia ibi tantùm est sermo de Ecclesia cathedrali non de inferiore, & nullibi reperitur jure expressum, quòd in *d. c. dilectus 2. h. t.* à syndico S. Ciciliæ allegatum fuerit, de jure communi Ecclesiam sitam in aliqua Parochia subjectam esse eidem: imò Innocentius III. *in d. c.* ait, ignorare ubi sit hoc jus. Et quamvis parochiani Ecclesiarum, quæ non habent fontem baptismalem debeant infantes suos mittere ad Ecclesiam parochialem, seu matricem pro suscipiendo baptismo; non propterea inde sequitur necessariò, quòd ipsæ Ecclesiæ, seu Capellæ subjiciantur absolutè parochiæ: hinc licèt etiam Capellani parochiarum debeant Sacramenta recipere ab Ecclesia parochiali matrice; non tamen Presbyteri, seu Rectores earundem tenentur ea recipere ab illa, quia non subjiciuntur eidem Ecclesiæ, sed Episcopo loci, ut statuit Innocentius III. in *d. c. dilectus 2. h. t.* Pari pacto monachi, & Religiosi nunc secundùm receptam consuetudinem presbyteros proprios habent, qui Sacramenta ministrant; neque decet, eos subjectos esse Parocho, neque eorum Ecclesias subjici Ecclesiæ Parochiali. Immo etiam monasteriis monialium ab Episcopo assignantur proprii sacerdotes, à quibus Sacramenta monialibus ministrantur.

11 Erigere Vicarias de jure communi cum dependeat à potestate uniendi plures Ecclesias, non solùm summo Pontifici, sed etiam Episcopo competit, quia hic ex rationabili causa regulariter potest beneficia suæ diœcesis unire ex consensu Capituli *cap. sicut unire de excess. Prælat.* Et quamvis in Concilio Tridentino *sess. 24. de ref. c. 18.* prohibeatur, ne Parochiales Ecclesiæ uniantur dignitatibus, vel præbendis Ecclesiæ cathedralis, aliisque beneficiis, vel piis locis: nihilominus non obstante tali constitutione potest Episcopus instituere uniones Parochiarum pro fundatione, augmento, vel conservatione collegiorum, monasteriorum, aliorúmque piorum locorum ad fidei catholicæ defensionem, & ad profectum spiritualem populi promovendum, ut docent Barbosa *in collect. ad dict. loc. Trident.* & *de jure ecclesiast. univers. l. 3. c. 16. num. 34.* Gonzal. *Glos. 5. §. 7. num. 46.* Tum quia consuetudine, ac præscriptione potest jus antiquum retineri, vel recuperari juxta vulgata jura de consuetudine; hæc enim vim habet leges humanas abrogandi, vel abrogatas renovandi, vel etiam novas inducendi, ut communiter docent doctores. Verùm de beneficiis simplicibus, vel curam tantùm habitualem habentibus nihil legitur innovatum, nec immutatum, ut notat Barbosa *in collect. ad dict. loc. concil.* unde sicut olim potuit Episcopus beneficia sæcularia unire Ecclesiæ Religiosorum; ita hoc idem poterit etiam hodie præstare: quia exceptio Tridentini tantùm *de parochialibus ecclesiis* firmat regulam in aliis ecclesiis non exceptis: neque plus censetur de jure veteri mutatum, quàm reperiatur expressum *l. Præcipimus 32. §. 6. C. de Appellat.*

Non tamen monachi possunt soli commorari in prioratibus, id enim ipsis prohibetur *in c. ex parte 3. h. t.* ubi Honorius III. statuit, ut monachi non possint singuli commorari in prioratibus etiam de privilegio sedis Apostolicæ, nisi in eo fiat mentio de Concil. Lateran. *c. monachi de statu monach.* Juvat *ex d. c. ex parte 3. h. t.* observare, quòd quamvis leges prohibitoriæ, ut etiam pœnales sint stricti juris, ac interpretationis; nihilominus ob identitatem rationis extendi debent etiam ad casus non expressos; si inde colligi possit; mentem, ac intentionem legislatoris fuisse etiam alios casus sub prohibitione comprehendere; licèt formalibus verbis tales casus non exprimantur: idque deducitur *ex d. c. ex parte 3. h. t.* ubi dicitur, repugnare Concilio Lateranensi si monachi soli sine sociis, seu fratribus commorentur inter sæculares in Prioratibus: cum tamen Concilium Lateranense non loquatur in specie de prioratibus, sed tantùm de ecclesiis parochialibus: nihilominus quia ratio prohibitionis in lege expressa per identitatem rationis extenditur ad prioratus, ideo juxta mentem Concilii in tali decreto implicitè comprehenduntur etiam prioratus, cùm sit æqua ratio de Prioratu, ac de parochia. Quòd si quis à sede Apostolica impetraret litteras contra jus commune, vel decretum Concilii Generalis, nisi in litteris fiat expressa derogatio illius juris, vel decreti Concilii Generalis, vel saltem specialis illius mentio, censendæ sunt subreptitiè impetratæ, ut statuitur *in d. c. ex parte 3.* ubi Honorius III. rescripsit, Monachos non posse singulos commorari in prioratibus etiam de privilegio sedis Apostolicæ, nisi in eo fiat mentio de Concilio Lateranensi: ratio est, quia Papa non facilè concedit privilegia, vel gratias contra jus commune, & decreta Concilii generalis; tametsi possit iisdem derogare. 12

Imò Ordinarius debet censuris compellere Abbates, & Monachos habitantes singulares in Priora- 13

Prioratibus, ut quoad hoc serventur jura, ut habetur *in c. ad audientiam ult. h. t.* ubi etiam additur, quòd si Monachi detrectent parere, possit eos revocare à Prioratibus, & in iisdem ponere clericos sæculares, vel adjungere alios Monachos socios, cum quibus Vicarii possint regulariter vivere. Verùm hæc correctio Monachorum pro prima vice pertinet ad Abbatem illius monasterii, cui Prioratus sunt uniti, & quidem exclusivè quoad Episcopum, adeò ut non detur locus præventioni inter ipsos, idque desumitur *ex d. c. ad audientiam ult. h. t.* ubi Honorius III. mandat Archiepiscopo tanquam Ordinario loci, non ut ipse compellat Monachos redire ad claustra; sed ut ipse adigat Abbates, ut suos Monachos ad monasteria revocent: quòd si Abbates id non exequantur, Episcopus potest eorum negligentiam supplere, & per se immediatè revocare, vel corrigere Monachos, ut desumitur *ex c. quanto 7. de offic. Jud. ordin.* Quòd si Prælati sint sæculares, habeántque in ecclesiis unitis suis Abbatiis Vicarios itidem sæculares, tunc datur locus præventioni, & potest Episcopus immediatè corrigere, vel removere Vicarios ex justa causa: ratio est, quia Episcopus cum Abbatibus sæcularibus simul concurrit in exercenda jurisdictione, proinde cum sit par potestas utrisque, datur locus præventioni. Cæterum si Prioratus non haberet sufficientes reditus ad sustentandos plures Monachos, potest tunc Episcopus cogere Abbatem, ut talis Prioratus per clericos sæculares regatur, tametsi Prælatus Regularis alias non possit committere clericis sæcularibus Prioratus, qui per Regulares consueverant gubernari.

24 Quòd si petatur, quotnam debeant esse socii, vel fratres, qui unà cum Vicario commorentur in Prioratu; Pius V. die 15. Novemb. 1567. edidit constitutionem, in qua declaravit ut cum Vicario Regulari ad nutum amovibili alii saltem quatuor Monachi commorentur. Verùm usus postea invaluit, ut sufficiat, si unus socius Regularis Vicario adjungatur; & ita fuisse declaratum viva voce à Gregorio XIII. refert Quaranta *in sum. Bullar V. Vicarius perpetuus.* Juvat hic unum adjicere, quòd si in antiquis litteris unionis non sit expressus consensus capituli, non tamen invalida censenda est unio Capellæ ad monasterium, quia ex diuturnitate temporis omnia præsumuntur legitimè facta fuisse, ut notat Decius *in l. 1. C. qui ad. mitti.* Baldus *vol. 2. cons. 510.* unde quando in litteris incorporationis non reperitur consensus capituli, præsumendum est, vel illum intervenisse; vel Episcopum ex consuetudine, vel præscriptione non requisivisse consensum, & contra Capitulum univisse Capellam

§. II.

Producuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 QUæritur primò, an Capellaniæ in ecclesiis Regularium fundatæ censendæ sint Regulares; proinde administrandæ per Religiosos, si non appareat de contraria intentione fundatoris? Respondetur, tales Capellanias esse censendas regulares, ut docent Rebuffus *in prax. benefic.* Mascardus *de probat. conclus. 172. num. 17.* ratio est, quia non videtur verosimile, fundatorem beneficii cum onere legendi missas in Ecclesia Regularium voluisse ab eodem beneficio Regulares excludere, cùm potiùs præsumendum sit in favorem eorundem, cum ipsorum preces à sæcularibus multum desiderentur, soleántque Regulares ob majorem devotionem præferri Presbyteris sæcularibus. Neque ullius est momenti, quod objicitur à nonnullis omnia beneficia in dubio præsumenda esse sæcularia, eò quia S. Petrus fuerit sæcularis. Nam contra est, quia qualitas beneficiorum desumitur ex intentione fundatoris: & S. Petrus non fundavit omnia beneficia, immo hæc primùm cœperunt in Ecclesia institui à Dionysio *c. unic. 13. q. 1. c. pastoralis de his quæ fiunt à Præl.* & constat, Dionysium fuisse Monachum græcum, ut habetur *in Bull. pag. 8.* Hinc S. Chrysostomus *lib. 3. contra monast. vitæ vitup.* ait, Ecclesiam Dei fuisse ab initio, veluti monachalem religionem, & Apostolos vitam duxisse religiosam, nilque habuisse proprium, & vixisse in communi unanimiter in oratione, imò Suarez *de relig.* censet, eos emisisse etiam vota religionis, ut refert Tambur. *de jur. Abb. tom. 1. disp. 2. q. 3. & 4.*

Quæritur secundò, an Capellæ præfectus, seu Rector propriè dicatur beneficium habere? Respondet Glossa in *clement. de decim. in V. si beneficiorum ad fin.* beneficium habere, si Capella authoritate Episcopi fundata, & dotata fuerit, quia tunc nonnisi Clerico ex Episcopi authoritate confertur: & hæc sententia est communior, & colligitur *ex c. quæsitum, & c. penult. 1. q. 3. & c. significatum de præbend.* Quòd si Capellania fundata fuerit, & dotata sine authoritate Episcopi, tunc non accensetur beneficiis ecclesiasticis, quia sine authoritate Ecclesiæ non instituuntur beneficia ecclesiastica. Hinc ad discernendum, an Capellania sit beneficium ecclesiasticum, spectanda est institutio Capellæ; nonnunquam contingit, ut sæculares, vel donatione inter vivos, vel testamento certa quædam bona stabilia, sive proventus annuos destinent ad sacra monasteria, ut illa bona filio donent, vel aliis ex familia, ut jure possint ad ecclesiasticos ordines promoveri, simúlque habeant unde possint commodè sustentari: & quandoque solent etiam in ipsa institutione adjicere conditionem, ne Episcopus hisce bonis se immisceat, sed eorundem administratio ad laicos patronos pertineat: & tunc certum est, hújusmodi bona in beneficium Ecclesiasticum minimè transire, sed in solum clerici patrimonium, in cujus bonum cedunt. 2

3 Sin verò in ipsa institutione bonorum vocetur, & adsit authoritas Episcopi, tunc bona illa transferuntur in beneficium ecclesiasticum, & instituere beneficiarium pertinet ad Episcopum, & ad laicos fundatores tantùm spectat nominare, vel designare, aut offerre clericum instituendum ab Episcopo. Cæterum tale beneficium est solùm simplex, nisi curam habeat adnexam

nexam animarum, vel dignitatem, aut jurisdictionem, seu nisi habeat clerum, populum, & rerum ecclesiasticarum gubernationem.

4 Quæritur tertiò, penes quem sit cura animarum in ecclesiis unitis, num penes Vicarium, vel Rectorem loci, cui unita est Ecclesia, vel an penes utrumque? Respondetur, esse procedendum cum distinctione, vel enim Vicarius est perpetuus, & tunc tota cura censetur in ipsum translata, adeo ut Rector loci principalis non possit in talem curam, seu spiritualem administrationem se ingerere, audiendo in Ecclesia unita confessiones, vel Sacramenta administrando, nisi ex consensu Vicarii perpetui. Sin verò Vicarius sit temporalis, & ad nutum amovibilis, tunc cura non transfertur à Rectore in Vicarium, sed cura remanet penes Rectorem loci Principalis; & exercitium curæ transfertur in Vicarium temporalem, & tunc potest Rector loci Principalis in dictam curam se ingerere, audire confessiones, ministrare Sacramenta, conciones ex suggestu habere ad populum, etiam dissentiente Vicario, quia pro tali tempore ejus facultas revocatur à Rectore principali, ut notat Barbosa *de parocho p.* 1. *c.* 1 *num.* 53.

5 Quæritur quartò, an Capellania possit conferri simplici clerico, si contra servitium personale sit legitimè præscriptum, & ex dispositione Testatoris Capellania exigebat tale servitium, ut nimirum Capellanus per se ipsum missas celebraret, & Capellanus tantùm per alios permisit missas ibi celebrari? Respondetur ex suppositione quòd servitium personale sit legitimè præscriptum, posse Capellaniam conferri simplici clerico, quamvis in fundatione appositum sit, quòd debeat residere, & per se ipsum celebrare. Ratio est, quia conditiones, quæ apponuntur in fundatione Capellaniæ possunt præscribi, si concurrant cætera necessaria ad legitimè præscribendum, ut docent Navarrus *consil.* 1. *num* 1. & 7. *de præscript. prax. episcopal. p.* 2. *V. beneficium num.* 14. Lara *de anniversal. & capell. lib.* 2. *c.* 1. *num.* 52. siquidem jura fundationis transeunt ad Ecclesiam contra quam habet locum præscriptio; consequenter possunt etiam præscribi conditiones appositæ fundationi: atqui detractis conditionibus legitimè præscriptis superest sola dispositio, quòd eligatur Capellanus, qui tot missas celebret, quot desiderantur, consequenter sufficit simplex institutio Capellaniæ.

6 Tum quia quando fundator dicit, quòd præsentetur, seu eligatur Capellanus, qui missas celebret; nonnisi simplex tunc instituitur Capellania, ut docet Gonzales *in regul 8. cancel. Glossa* 5. *num.* 77. Felin. *in c. cùm omnes. n.* 32. *in fin. de constit.* Barbosa *de potest. episc. allegat.* 29. *num.* 43. siquidem per præfatam dispositionem solùm imponitur Capellano onus celebrandi, & huic oneri potest satisfacere per alium, quia non est onus personale, exigens impleri per ipsummet Capellanum: quinimò licèt fundator dixisset quòd instituatur Sacerdos, qui missas celebret, adhuc posset eas per alium celebrare, nec Capellania foret personalis, & adhuc posset conferri simplici clerico, ut notat Gonzales *in regul.* 8. *cancell. Glossa* 5. *num.* 85. & habetur etiam decisio Rotæ in Firmana altaris 5. Decembris 1594. coram Blanchetto apud Garciam *de benefic. p.* 10. *c.* 2. *num.* 37. immò idem Garcia *de benefic. p.* 7. *c.* 1. *num.* 87. nonnullas super hoc adfert declarationes sacræ Congregationis, in quibus habetur, quòd Capellania habens onus celebrandi missas possit conferri simplici clerico, nisi in fundatione cautum sit, ut per se ipsum celebret, unde ex declaratione Congregationis, Capellania non exigit qualitatem sacerdotii in Capellano, nisi id habeat ex vi institutionis: quando autem dicitur, quòd eligatur Sacerdos, qui missas celebret, non designatur qualitas pro idoneitate eligendi; sed qualitas muneris exercendi. Tum quia quòd non exprimitur in fundatione Capellaniæ, non est eidem adjiciendum.

7 Quæritur quintò, an fundator possit Capellam, quam fundavit in aliqua Ecclesia alteri vendere? Respondetur negativè cum Garcia *de beneficiis p.* 5. *c.* 9. *num.* 139. Ratio est, quia non potest tunc venditio institui, si venditor non habeat dominium rei vendendæ §. *nullus inst. de rerum divis.* cùm enim per venditionem transferatur dominium de venditore in emptorem requiritur necessariò in contractu venditionis, ut venditor habeat dominium in re, quam intendit vendere: atqui sæcularis non habet dominium in Capellam semel fundatam in Ecclesia, tametsi sit juris patronatus, ut rectè notat Lambertinus *de jure patron. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 1. *princ. art.* 3. *num* 13. siquidem Capella sit pars Ecclesiæ, & dedicatur cultui divino: proinde est locus religiosus, adeo ut qui eam construxit à se abdicaverit dominium, & Deo dedicaverit, proinde non manet ampliùs sub dominio hominum. Tum quia etiam sepulchrum accensetur locis religiosis, adeo ut non possit ab aliquo acquiri, aut possideri *l. quamquam ff. de aqua pluvia arcend.* & *l. si sepulchrum ff. de relig. & sumpt. funer.* & docent communiter Doctores asserentes posse tantùm acquiri usum ipsius, ut habetur *in c. Abolenda de sepult.* Hostiens. *n.* 18. *in fin.* Rota coram Coccino *decis.* 291. *n.* 1. ergo multò magis accensenda erit locis religiosis Capella, cùm sit dedicata cultui divino.

8 Quæritur sextò, an Capellanus beneficio præscriptionis immemorabilis possit non implere onera fundationis, de quibus in fundatione constat? Respondetur negativè cum Mascardo *de probat. conclus.* 225. *num.* 5. *lib.* 1. Covarruvia *in c. possessor. p.* 2. §. 2. *num* 4. Pasqualigo *quæst. moral. juridic. q.* 144. *num.* 2. Navarr. *consil.* 5. *num.* 1. *de præscript.* & desumitur *ex cap. possessor. de regul. jur. in* 6. & *c. fin. de præscript.* ubi dicitur: *Oportet, ut qui præscribit in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ*, hoc idem etiam habetur in *c. vigilanti eod. tit* unde jura clarè asserunt, talem præscriptionem etiam immemorabilem esse conjunctam cum mala fide; proinde non prodesse Capellano, quin debeat implere onera fundationis: hanc autem præscriptionem esse conjunctam cum mala fide, infertur ex manifestis indiciis, quæ sufficiunt ad probandam malam

lam fidem, ut notat Mascardus *de probat. concl. 225. num. 25. lib. 2.* etenim cùm mala fides consistat in animo; solis indiciis, & conjecturis probari potest *l. penult. in fin. C. de evict.* ubi Baldus, Bart. *in l. celsus num. 18. ff. de usucapion.* Menoch. *de arbit. cas. 225. num. 2. lib. 2.* colligitur autem, hæc mala fides ex eo, quia in successiva provisione Capellaniæ, quilibet Capellanus notum habuit onus injunctum in fundatione: neque est probabile, quòd quando acceptavit Capellaniam, neglexerit scire, quæ onera essent illi ex fundatione annexa.

9 Tum quia etiam si non inquisivisset, adhuc tenebatur inquirere, ut posset proprio muneri satisfacere. Tum quia in collatione Capellaniæ semper notificantur onera eidem annexa: ex hisce omnibus convincitur in successiva illa provisione Capellaniæ, quemlibet Capellanum processisse cum mala fide, proinde præscriptionem fuisse conjunctam cum mala fide. Tum quia lex fundationis est clara, & semper loquitur *l. Arcan. C. de heret.* consequenter semper resistit, ne possit supervenire bona fides, consequenter impedit, ne possit induci immemorabilis præscriptio. Tum quia non potest constare de immemorabili præscriptione, nisi constet de conditionibus requisitis ad illam fundandam, quarum una est, ut nunquam visum sit, nec auditum contrarium, ut docent Glossa *in c. 1. de præscript. in 6.* Felin. *cons. 2. nu. 8.* Paris. *cons. 27. num. 96. lib 1.* Covarruvias *in regul. possess. p. 2. §. 3. num. 7.* cùm enim debeat præscriptio probari immemorabilis, debet etiam constare apud eum, qui se fundat in immemorabili: & non potest constare cuique Capellano, quòd nunquam oppositum sit auditum, cùm lex fundationis semper extet, & loquatur, & quilibet Capellanus teneatur scire onera capellaniæ annexa, quam suscipit. Hoc tamen limitatur, quando proventus capellaniæ sunt improportionati oneri imposito in fundatione, tunc enim præsumendum est onera fuisse reducta ad terminos, in quibus reperitur, proinde consurgit præsumptio reductionis, ut notat Bald. *in l. ea quidem num. 4. de accus.* & Abbas in *c. quanto circa fin. de præsumpt.*

10 Quæritur septimò, an Capellanus teneatur fructus restituere Capellaniæ collativæ, si non recitet horas canonicas? Procedit quæstio de Capellania collativa, quæ sit beneficium; & quæ trahat obligationes, quas trahit beneficium: quia Capellania non collativa, non est beneficium sive sit manualis, & Capellanus amovibilis; sive perpetua; sive devolvatur ad successores jure successionis; quia tunc fructus Capellaniæ non sunt beneficiales, & non dantur propter officium, proinde non subsunt obligationi restitutionis; quia illi fructus ex fundatione sunt assignati pro solo onere celebrationis; & quamvis Capellania erigeretur postea in beneficium, adhuc fructus remanerent annexi oneri celebrationis; quia erectio in beneficium non mutat dispositionem fundatoris; propterea cum non percipiantur intuitu oneris recitandi officium, deficit etiam obligatio restituendi ex omissione breviarii; quia non omittitur onus, sub quo implendo fructus percipiuntur *l. si pupillum 2. ff. de acquir. hered.* ut notat Ancharanus *consil. 330. num. 11.* & fuit pluries decisum à Rota *in Romana de Zabreriis 4. Maij 1580. coram Cantuccio;* & *in Romana nullitatis 23. Januarii 1602. coram Pamphilio, & coram Coccino decis. 65. num. 2.* Respondetur ad quæsitum cum distinctione: Si fructus Capellaniæ collativæ, quæ datur in titulum, sint pingues, ac notabiliter excedant consuetum stipendium pro missis celebrandis, tunc præsumitur beneficium datum etiam propter officium, & non pro sola celebratione missarum, præsertim si in fundatione Capellæ expressè non habeatur, quòd omnes illi fructus licèt pingues sint pro solis missis celebrandis; quia quando voluntas testatoris non exprimitur in contrarium, interpretatur juxta jus commune, & secundùm consuetudinem, quâ fructus notabiliter pingues dantur etiam pro officio; beneficium enim dicitur dari pro officio. Verùm Sacerdos tunc omittens recitationem Breviarii, eam tantùm teneretur fructuum quantitatem restituere, quæ excedit consuetum onus celebrandi missas. Quòd si fructus non sint pingues, sed solùm proportionati oneri celebrandi missas, adeo ut Capellania habeat tantùm fructus correspondentes oneribus missarum celebrandarum; non tenetur tunc Capellanus ex sola omissione breviarii restituere fructus: quia quando beneficiarius sustinet plura onera ultra recitationem divini officii, non tenetur restituere nisi fructus correspondentes oneri recitandi divinum officium, ut docent Molfesius *p. 1. sum. tract. 5. c. 5. n. 8.* Naldus *V. divinum officium num. 12.* Pasqualig. *in qq. moral. juridic. q. 212. num. 2.* Cùm enim Capellanus satisfaciat oneri celebrandi missas, debentur ipsi fructus correspondentes huic oneri.

Neque fructus pro celebrandis missis computari debent inter fructus pro recitandis divinis officiis, sicut enim sunt diversa onera, ita etiam diversi fructus, & sicut unum onus potest impleri sine alio; ita fructus correspondentes uni oneri possunt percipi, licèt non percipiantur fructus correspondentes alteri oneri, quod non impletur, idque etiam desumitur ex constitutione 7. Leonis X. §. 38. *in 1. tom. Bullar.* in qua Pontifex disponit, ut beneficiati teneantur restituere fructus de iis beneficiis, quæ dantur propter officium si horas canonicas non recitent: & Pontifex addit causam finalem in iis verbis: *Cum propter officium detur beneficium*, hinc si non obtineatur finis, disponit, ut beneficiatus non acquirat fructus, qui propter tale onus dantur; imò possit etiam privari tali beneficio: quapropter Pontifex tantùm loquitur de iis beneficiis, quæ vel nullum habent onus annexum; vel si habent, sunt illi connexi fructus correspondentes oneri officii, qui propterea non acquiruntur, eò quia non satisfiat oneri recitandi horas canonicas: quòd si Capellania tantùm habeat fructus correspondentes celebrationi; beneficium non erit ex iis, quæ dantur propter officium, sed propter celebrationem; proinde Capellanus licèt non recitet officium, dummodo satisfaciat oneri celebrandi missas potest percipere fructus 11

annexos

annexos huic oneri, quia tunc cessat causa finalis, siquidem percipit fructus propter onus, quod revera adimpletur, quia pro officio nullum percipit fructum *l. sed si mors §. fin. ff. de donat. inter vir. & uxor.* & docent Tiraquel. *tract. de cessante causa p. 1.* Anchar. *consil. 47. num. 4.* siquidem causa finalis cùm coarctet dispositionem ad suos terminos *l. si habitatio §. sed si ff. de usu, & habit.* id operatur, ut non habeat locum ipsa cessante: alioquin excederet terminos suæ causæ finalis.

12 Quæritur octavò, quomodo construenda sit Capella, quam testator imponit hæredi construendam in aliqua speciali Ecclesia, si nulla fiat expressa mentio, ex qua materia, sit construenda? Respondent Riccius *decis. 84. p. 2.* Mantica *de conject. ultim. volunt. lib. 6. tit. 3. num. 37.* Baldus *in l. Titia §. seia. ff. de aur. & argent.* & alii, Capellam esse tunc construendam ex materia pretiosiori, quam soleat ordinariè adhiberi: & nituntur ea ratione, quia in legatis ad pias causas facienda sit latissima interpretatio. Putârim tamen probabilius, esse tunc considerandam qualitatem rei legatæ non absolutè in se, sed respectivè ad illam specialem Ecclesiam, in qua debet Capella construi, si enim sit Ecclesia perquàm ornata, & aliæ Capellæ etiam sint eleganter ornatæ; ex pulchro marmore constructæ; tenetur hæres consimilem in eadem Ecclesia construere, adeo ut non habeat inferiora ornamenta, sed possit æquiparari aliis quoad columnas, statuas, picturas, & alia ornamenta: idque desumitur *ex l. Titia §. seia. ff. de aur. & argent.* ratio est, quia cùm testatori optimè innotuerit, cujusnam sint qualitatis, & ornamenti reliquæ Capellæ, quæ sunt in illa speciali Ecclesia, in qua vult suam construi; & nihil determinaverit circa ornamenta, & expensas; præsumitur tacitè voluisse, quòd similis cæteris construeretur: præsertim cùm Rector Ecclesiæ si deterior esset in ornamentis, posset non acceptare talem constructionem in propria Ecclesia, nec ad id posset adigi. Quòd si in tali speciali Ecclesia nullæ aliæ essent Capellæ constructæ, tunc non ex ornamentis aliarum Capellarum, sed ipsius Ecclesiæ, & qualitate ejusdem desumenda est mensura ornamentorum pro structura novæ Capellæ in eadem Ecclesia: si enim hæc sit eleganter constructa, multiplici marmore suffulta, picturis variata, auro illita, præsumitur tunc, quòd testator voluerit, Capellam ibi construi ad parem elegantiam Ecclesiæ: alioquin esset potiùs dedecori, quàm ornamento eidem Ecclesiæ: quinimò qualitas, & ornatus Capellæ moris est, ut superet qualitatem, & ornatum Ecclesiæ.

13 Habenda est etiam ratio ad facultates testatoris, ut notat Mantica *de conjectur. ultim. volunt. lib. 6. tit. 3. num. 36.* si enim testator fuerit constitutus in pinguissima fortuna pluribus affluxerit divitiis, ac fuerit insigni dignitate qualificatus, tunc juxta defuncti facultates, & dignitatem debet Capella construi, ut cedat in honorem testatoris. Tum quia regulariter testatores solent similia legare, cum proportione ad proprias facultates: & quando aliunde non constat de mente legislatoris attendi debet in interpretatione mentis testatoris, quod est vero similius, ut notant Tuschus *litt. I. conclus. 330. num. 10.* Alexander *consil. 179. num 13. V. ex quibus lib. 5.* Demum legata ad pias causas interpretari debent in favorem earundem, proinde amplè *l. Titia §. seia ff. de aur. & argent. legat, l. si quis ad declarandam C. de episc. & cler. c. cùm esses de testam.* & docent Abbas *in c. indicante num. 6.* Covarruvias *in d. c. num. 4. de testament.* Cagnol. *in l. semper in obscuris n. 10. ff. de regul. jur.*

Quæritur nonò, an Capellanus possit à Rectore Ecclesiæ coërceri ad celebrandum in ejus Ecclesia pro ut ei magis libuerit? Respondetur, quòd si Capellania fundata sit in commodum Ecclesiæ, adeout fundator specialiter respexerit ad officiaturam talis Ecclesiæ, tunc potest Rector Capellanum adigere ad celebrandum juxta commodum ejusdem Ecclesiæ;, quia ad Rectorem pertinet dirigere officiaturam suæ Ecclesiæ, & præsumitur tunc à fundatore habere authoritatem regulandi suam Capellaniam determinando tempus, quo debeat missa celebrari, hoc enim munus pertinet ad Rectorem Ecclesiæ, ut pluries judicavit Rota coram Ludovisio *decis. 66. num 13.* & coram Serafin. *decis. 139. num. 8. & decis. 253. num. 13. p. 6. recent.* Tum quia si Rector Ecclesiæ non haberet vim coërcitivam quoad Capellanos, ut celebrent statis, & opportunis horis, non posset Ecclesiam regere, nec missas ad commodum populi distribuere; unde hæc vis coërcitiva nectitur necessariò cum facultate regulandi, & regendi Ecclesiam: proinde semel concessa hac authoritate conceditur etiam vis coercitiva, sine qua non posset authoritas exerceri *l. 3. §. fin. ff. de pen. leg.* & docent communiter Faber *in l. nemo potest. ff. de reg. jur.* Cujacius *in l. 1. ff. de offic. ejus* Menochius *consil. 189. num. 17.* Borellus *lib. 2. de Magist. c. 8. num. 1.* Unde Rectori Ecclesiæ concedi debet ea vis coercitiva, sine qua authoritas regendi Ecclesiam foret illusoria, ut desumitur *ex c. Præterea de offic. deleg.* quapropter potest Rector adigere Capellanos, ut unus post alium successivè, & statis horis pro commodo populi celebrent, & si Capellani detrectent parère, potest etiam implorare auxilium superioris, ipsósque adigere per majorem vim. 14

Quæritur decimò, quomodo, & de quo beneficio intelligenda sit Capellania, quando hæc confertur ratione fundationis sacerdoti non habenti aliud beneficium? Respondetur, esse tunc intelligendam de quocunque beneficio ecclesiastico canonicè instituto, quod confertur in titulum, sive habeat annexam curam animarum, sive non: ratio est, quia nomine beneficii æquè comprehenduntur majora, ac minora, æquè regularia, ac sæcularia, & dignitates, dummodo non sint manualia, ad nutum amovibilia, ut docent Rebuffus *in prax. tit. quid sit beneficium num. 10* Garcia *p. 1. de benefic. c. 6. num. 37.* Sylva *de benefic. p. 1. q. 3.* & desumitur *ex c. si gratiosè V. beneficia de rescript.* hinç in quovis beneficio dispositio semper habet 15

bet locum, quia verba semper intelligi debent cum propria sua significatione. Quamvis non desint, qui censeant, debere tantùm intelligi de beneficio incompatibili, eò quia mens testatoris præsumatur fuisse, quòd ab alio beneficio non impediatur Capellanus in ordine ad suum munus obeundum: nihilominus hæc sententia communiter rejicitur, quia hominis dispositio non debet esse frustranea, & debet operari, adeo ut nullum sit verbum in tali dispositione, quod non aliquid operetur, ut tradunt Tuschus *litt. V. conclus. 25. num. 6.* Alexander *consil. 9. n. 2. lib. 7.* sin autem dispositio fundatoris intelligeretur tantùm de beneficio incompatibili, tota dispositio foret sine effectu: ratio est, quia de jure communi, non potest Capellania conferri habenti beneficium incompatibile. Tum quia si in dispositione expressè non dicatur, quòd Capellanus debeat celebrare per se ipsum; potest per alium satisfacere: & tunc non potest cogi, ut celebret per se ipsum, quia non potest plus obligari, quàm obligetur in dispositione testatoris, ut docent Garcia *de benefic. p. 7. c. 1. num. 87.* Gonzales *ad regul. 8. cancellar.* Glossa *5. num. 84.* Barbosa *de potest. episc. allegat. 24. num. 29.*

16 Quæritur undecimò, an Monachi, & regulares possint erigere altaria in quolibet decenti loco sui monasterii? Respondent communiter affirmativè ob privilegium concessum fratribus S. Hieronymi in Hispania, ut habetur *in compend. privileg. dictorum frat. V. altare* §. 1. ut etiam ex privilegio à Gregorio XIII. concesso patribus societatis JESU, ut liquet *ex compend. Privileg. ipsorum V. oratoria* §. *unic.* & quamvis ibi notetur, quod id non permittatur à Provincialibus nisi in locis semotis ab oppidis: nihilominus privilegia sunt absoluta. Proinde omnes communicantes in dictis privilegiis possunt eodem modo celebrare, ut docent Suarez *3. p. tom. 3. disp. 81. sect. 3. V. quarta exceptio* Azorius *tom. 1. lib. 10. c. 26. q. 9.* Imò id licitum est Regularibus communicantibus in dictis privilegiis etiam non petita licentia ab Episcopo, quia quando in privilegio non apponitur clausula aliqua exprimens, esse necessariam Episcopi licentiam, tunc hæc non requiritur: quia cùm authoritas concedens privilegium sit summi Pontificis ab eodem habent Regulares hanc licentiam; proinde non est necesse, eam petant à Prælatis inferioribus: hinc in privilegio concesso societati JESU apponitur clausula, quòd non requiratur licentia episcopi.

17 Quòd si dicas, Concilium Tridentinum *sess. 22. de observan. & vitand. in celebrat. miss.* prohibere erigere hujusmodi altaria in quovis decenti loco. Respondetur, privilegium concessum societati JESU fuisse emanatum post Concilium Tridentinum cum abrogatione cujusvis oppositi. Præterea Concilium tantùm prohibet celebrationem extra Ecclesiam, & oratoria publica; & totum monasterium Regularium intelligitur nomine Ecclesiæ, ut habetur *in rubric. de reb. eccles. non alienand.* & docent Abbas *in c. 2 de consuet.* Cardinalis *in clem. 1. q. 3. de judic.* adeo ut monasteria gaudeant eadem immunitate, quâ Ecclesia: unde si eriguntur altaria in monasteriis, non eriguntur extra Ecclesiam, consequenter neque contra decretum Concilii Tridentini. Hinc possunt Regulares erigere altaria in locis, ubi decumbunt infirmi, ut possint è lecto, si surgere nequeunt, missam audire. Possunt etiam Regulares in suis grangiis erigere Capellas pro missis celebrandis, si communicent cum privilegiis, quia id fuit concessum ab Alexandro VI. Ordini Cisterciensi, ut habetur *in privileg. Cisterciens. tit. grangia.* §. 1. & docent Perinus *tom. 1. privil. minim. in const. Pyrr. num. 31.* Lesana *1, p. q. regul. c. 21. num. 15.* Neque obstat, quòd Concilium Tridentinum *in d. sess. 22.* præcipiat, ne Episcopi patiantur, ut Regulares intuitu privilegiorum celebrent extra Ecclesiam, aut oratoria solùm divino cultui deputata; quia intentum Concilii fuit tollere abusus celebrandi in domibus privatis, circa quod non vult privilegia suffragari Regularibus: proinde prohibitio cùm sit odiosa non extenditur ad hujusmodi Capellas, & altaria in monasteriis Religiosorum.

Tum quia grangiæ etiam veniunt nomine Ecclesiæ, & gaudent eadem immunitate ex privilegio concesso Ordini Cisterciensiû ab Eugenio IV. Possunt etiam Regulares communicantes in privilegiis ex speciali privilegio à Pio IV. concesso Canonicis Regularibus sancti Salvatoris Lateranensis anno sui Pontificatûs sexto in cellis, & cameris suorum infirmorum, ut notant Peregrinus *in compend. privileg. Theatinorum tit. infirmi* §. 2. Marchin. *de sacram. ordin. tract. 3. de sacrific. miss. p. 3. c. 9. num. 112.* & hoc privilegium fuit à Pio IV. concessum post decretum Concilii Tridentini; & sufficit, si ratione infirmitatis non possit, qui ægritudine laborat, exire è cubiculo; ut exprimitur in eodem privilegio: debet tamen tunc cum debita decentia, & solitis ornamentis celebrari. 18

Quæritur duodecimò, an Episcopus possit inquirere, an Regulares satisfaciant oneribus missarum in aliqua Capella? Respondet Manriquez *p. 1. qq. Vicarialium q. 63. num. 6.* visitationem Episcopi in ecclesiis Regularium se extendere ad Capellanias, quas defuncti pro salute suarum animarum legârunt in ecclesiis Regularium, & nititur ea ratione, quia in operibus piis, & executionibus ultimarum voluntatum Regulares non eximuntur à potestate Episcopi, sed subsunt ejus visitationi ex decreto Concilii Tridentini *sess. 22. c. 8. & 9. de refor.* quinimò addit, posse etiam punire Regulares delinquentes circa executionem ultimarum voluntatum, & refert pro hac sententia Piasecium *in prax. de visit. p. 2. c. 3. num. 47.* Riccium *in prax. tit. prax. regular. resol. 654. n. 7.* Verùm communior sententia est, Episcopum non posse talem inquisitionem exercere in Regularibus: & revera ex Concilio Tridentino non colligitur hæc facultas in Episcopis, quia Tridentinum *loc. cit.* non loquitur de Regularibus, sed tantùm de aliis locis pus exemptis, & nec ullum verbum habet de Regularibus, & aliàs quoties Concilium constituit Episcopos delegatos sedis Apostolicæ, etiam quoad regulares, id exprimit: quod verò regulares non veniant 19

nomi-

nomine exemptorum, sed debeant specialiter exprimi, ex eo oritur, quia non sunt exempti utcunque, sed sunt plene exempti, & habent suos immediatos superiores, à quibus visitantur: unde non omnia, quæ statuuntur circa exemptos, censentur statuta circa regulares, nisi de ipsis fiat expressa mentio. Præterea celebratio missarum, & anniversariorum non pertinet ad executionem ultimæ voluntatis, sed ad executionem obligationis assumptæ à Regularibus: siquidem executio ultimæ voluntatis, tunc consummatur, quando executores testamentarii adimplent voluntatem testatoris, seu quod in testamento dispositum est: hinc quia testator instituit, ut fundentur Capellaniæ, vel instituantur anniversaria, consummatur executio voluntatis ultimæ per id, quòd Capellaniæ sint fundatæ, & anniversaria instituta. Cæterum quod ad celebrationem attinet missarum est executio obligationis ortæ quasi ex contractu inito à Regularibus cum executoribus testamentariis, adeo ut sit obligatio alterius generis, seu obligatio justitiæ, quæ ibi incipit, ubi desinit executio ultimæ voluntatis, seu initur quasi contractus inter executores testamentarios, & regulares acceptantes fundationem Capellaniæ in propria Ecclesia, & ita fuisse declaratum à sacra Congregatione refert ex Armend, *lib. 7. de Episc. num. 76. V. & Abbates*, Barbos. *de potest. Episcop. p. 3. allegat. 82. num. 32. V. monasterium.*

20 Quæritur tertiodecimò, an si Capella fundari non possit in loco præfixo à testatore, & summa relicta pro fundatione non sufficiat, ut erigatur in alio loco, possit tunc summa relicta commutari in aliud opus pium? Respondetur affirmativè, quia generatim quando legatum ex impedimento facti non potest adimpleri, commutandum est in aliud opus pium, & desumitur *ex c. nos quidem de testament.* ubi Gregorius IX. injunxit Episcopo, ut curaret monasterium fundari in alio loco, cùm in destinato à testatore non possit fundari: quinimò Concilium Tridentinum *sess. 22. c. 6. de refor.* expressè decrevit, ut ex justa, & necessaria causa possint Episcopi, ut delegati sedis Apostolicæ commutare ultimas voluntates, imò *sess. 25. c. 4.* statuit, ut Episcopus circa missas relictas celebrandas à testatore possit decernere, quod magis ad Dei honorem, & Ecclesiarum utilitatem visum fuerit expedire, si contingat, quòd non possint suppleri. Ratio etiam id suadet, quia in ultimis dispositionibus mens potiùs testatoris attendenda est, quàm verba dispositionibus inserta *l. labeo in fin. de supell. leg. & l. nominis & rei §. verbum ff. de V. S.* Tuschus *litt. M. conclus. 199.* & tradunt Castrensis *consil. 264. lib. 2.* Mantica *de conject. ult. volunt. lib. 3. tit. 3. num. 9.* Quamobrem cùm testator non præviderit, legatum non posse juxta suam dispositionem adimpleri; inspiciendum est, quid ipse voluisset, si hoc impedimentum prævidisset, & quid interrogatus respondisset *l. Titius §. Lucius ff. de liber. & posth.* Glossa in *l. tale pactum in fin. ff. de pact.* Mantica *lib. 5. de conject. ult. volunt. tit. 15. numer. 21.*

Quia verò non præsumitur, voluisse inutiliter legare *l. ult. ff. si cert. pet.* Menochius *lib. 6. præsumpt. 4. num. 25.* eò quia omne agens intendat finem, ob quem operetur, ideo infertur, quòd voluntas testatoris, cùm non possit impleri in sua specifica dispositione, commutari debeat in aliud opus pium, quod quantum fieri potest proximiùs accedat ad legatum juxta mentem testatoris, cujus voluntas, quando non potest impleri in totum, debet saltem impleri eò meliori modo, quo potest *l. in his, & l. in testamento, & l. filia sue §. 1. ff. de condit.* & docent Mantica *lib. 3. de conject. ult. volunt. tit. 3. num. 6.* Romanus *consil. 409. num. 11.* unde si Capella non potest fundari in præfixo loco à testatore, & summa relicta pro fundatione non sufficiat, ut erigatur in alio loco, poterit tunc summa relicta commutari in aliud opus pium, ut docent Riccius *collect. p. 3. collect. 558. V. tertia causa* Barb. *de potest. episc. p. 3. allegat. 83. num. 7.* & desumitur *ex l. legatum ff. de administrat. rer. ad civit. pertinent.* ubi statuitur, quòd si pecunia legata pro operibus pertinentibus ad ornatum civitatis ob interventum falcidiæ non sufficiat, debeat expendi pecunia legata in aliud opus utile civitati. Hoc idem etiam decrevit Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 4. de refor.* ubi statuitur, quòd si eleemosyna relicta pro missis celebrandis sit ita tenuis, ut non facilè inveniatur, qui se oneri subjiciat, possint Episcopus in synodo diœcesana, & Abbates, & Generales Ordinum in capitulis generalibus statuere circa hoc quidquid ad Dei cultum, & Ecclesiæ utilitatem expedierit. Verùm hæc facultas fuit postea revocata in decreto de celebratione missarum.

Quòd si inquiratur à quonam fieri debeat hujusmodi comutatio? Respondetur de jure antiquo potuisse fieri ab Episcopis; sed hodie sublata est Episcopis hæc facultas, quando agitur de commutatione ultimarum voluntatum quoad missas celebrandas, ut liquet in decreto sacræ Congregationis *de celebrat. missar.* edito authoritate Urbani VIII. die 21. Junii 1625. addita declaratione ejusdem Congregationis, ubi declaratur, quòd si legatum sit adeo tenue, ut non sit, qui velit onus subire, adeunda sit sedes Apostolica pro reductione oneris: & ita servatur in praxi, & hæc est hodierna consuetudo, quæ optima est legis interpres *l. si de interpret. ff. de legib. c. dilectus de consuetud.*

Quæritur quartodecimò, quales Capella secum extensiones trahat? Respondetur, Capellas constructas à fundatore, pro sua familia varias habere extensiones: siquidem extenditur ad omnes, qui ab ipso fundatore descendunt secundùm lineam rectam, quia nomine familiæ veniunt, qui ab ipso tanquam à stipite descendunt, ut docent Menochius *consil. 30. num. 13. & sequent. & consil. 106. num. 226.* Surdus *consil. 246. num. 12.* Gratian. *tom. 4. discept. forens. c. 641. num. 2.* Rota *decis. 707. num. 3. p. 1. recent.* Hinc descendentes transversales non comprehenduntur nomine familiæ, eò quia sint de alio stipite, ut notant Menochius *consil. 1803. num. 22.* Serafinus *decis. 1438. num. 11.*

 familia

familia enim propriè est, quæ continuat in descendentibus per lineam rectã, & non per transversalem; præsertim secundùm præsens institutum, quia nomen familiæ supponit tantùm pro tali familia in specie, & non in genere, nisi fortassis aliunde colligatur supponere pro familia in genere, ut notant Menoch. *d. consil.* 30. *num.* 13. Paris. *consil.* 51. *num.* 10. Id tamen limitatur quando concessio facta pro familia non potest sortiri suum effectum, nisi in transversalibus, eò quia fundator non possit habere descendentes, vel quia ratione ætatis sit inhabilis ad habendum successores; quia in tali casu nomine familiæ veniunt transversales, ne concessio frustranea sit, ut docent Peregrinus *consil.* 42. *lib* 2. Menochius *consil.* 106. *num.* 229. Fusarius *de substit. q.* 351. *num.* 31. Quòd si concessio non fiat in favorem personæ, sed familiæ; tunc etiam extenditur ad transversales, quia nomen familiæ in tali casu sumitur latiùs, prout comprehendit totam collectionem descendentium quomodocunque se habentium, ut notat Menochius *consil* 424. *num.* 12.

Quòd si familia reducatur ad solas fœminas, adhuc concessio ad ipsas extenditur, quia fœminæ adhuc comprehenduntur sub nomine familiæ *l. fin. C. de V. S. l. voluntas C. de fidei commiss.* & notant Menoch. *consil.* 197. *n.* 27. Mantica *lib* 8. *de conject. ult. volunt.* Mascard. *de probat. conclus.* 1236. *num* 42. Ratio est, quia fœminæ trahunt etiam originem ab eodem stipite, & conservant insignia, & cognomen familiæ. Quòd si fœminæ nubant extra familiam, tunc concessio extinguitur, quia per mutationem nominis, & transitum ad aliam gentem, desinunt esse de familia. Menochius *consil.* 197. *num.* 46. Guttieres *consil.* 3. *num.* 8. eò enim ipso quòd mulier nubit alteri ex alia familia, imponit finem familiæ, quam extinguit, ut notat Menoch. *consil.* 348. *n* 31. hinc vidua dicitur de familia viri, & gaudet de privilegio dignitatis ipsius, ut notat Tuschus *litt. V. conclus.* 204. *n.* 8. 24

TITULUS XXXVIII.

De jure Patronatûs.

CUm in præcedenti titulo Pontifex egerit de Capellis, quæ interdum constituuntur à fundatoribus cum beneficio, sibique reservant jus præsentandi, vel nominandi clericum ad illud, ideo in præsenti titulo agit de hoc jure patronatus. Ex beneficiis ecclesiasticis quædam sunt, in quibus authoritate superioris illi instituuntur clerici, quos patroni præsentârunt, seu nominârunt, vel obtulerunt Episcopo: quapropter in jure canonico extat præsens titulus de jure patronatus, & quamvis patronus in jure sumatur multipliciter, ut notat Panormitanus, nimirum pro advocato respectu causæ, quam promovendam assumit patrocinio suo *l. rem non novam §. patroni C. de judic.* Interdum pro Domino respectu servi manumissi, seu liberti, ut liquet *ex tot. tit. ff. de jure patron.* adeo ut jus patronatus accipiatur pro eo jure, quod competit Domino, manumittendi servum suum, seu dimittendi eum liberum, pro quo beneficio manumissionis acquirit Dominus, qui & patronus dicitur, jus, seu potestatem in personam servi manumissi (qui & libertus dicitur) ad obedientiam, & operas sibi præstandas. Demum secundùm præsens institutum sumitur patronus pro eo, qui Ecclesiam construxit, dotavit, fundavit & jus patronatus accipitur pro illa potestate, quam sacri canones concedunt fundatori præsentandi aliquem clericum idoneum Ecclesiasticum ad beneficium ab ipso fundatum: unde ad Patronum pertinet clericum promovendum nominare, seu præsentare Papæ, vel Episcopo, aut alteri inferiori Ordinario: ad Papam verò, vel Episcopum pertinet Clericum oblatum, & præsentatum à Patrono instituere, eique conferre beneficium.

SUMMARIUM EXEGETICUM,

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. PERLATUM 1. *h. t. Ex Concilio Mediolanensi statuitur, quòd si inter Patronos sit tale dissidium, ut non possit Sacerdos suo fungi officio, si aliter provideri non possit, Episcopus præcipiat, ut in Ecclesia non celebrentur missarum solemnia, donec patroni concordent, & Ecclesia suum habeat sacerdotem liberum; quia Ecclesia dividi non debet. Ubi notat Glossa, jus patronatus apud unumquemque hæredum esse in solidum, quoad omnem ejus effectum, præter sacerdotis præsentationem, quæ est apud omnes, adeò ut electio sit indivisibilis, & transeat ad quemlibet hæredem in solidum, quòd si hæredes non concordant, possunt inter se pa-*

ctisci

elisi, ut alternis vicibus præsentent. Hinc hodie non relinquuntur missarum solemnia si absque scandalo possit Ecclesia ordinari.

C. QUÆCUNQUE 2. h. t. Ex Concilio Triburiensi statuitur: ut ultra prædicta in c. præced. Episcopus tollat etiam inde reliquias, claudat tamen ostium, donec patroni eligant unum idoneum. Ubi notat Glossa, textum non loqui de reliquiis in altari sitis, sed de iis, quæ servantur in capsulis. Quod verò ad remedium attinet interdicendi celebrationem divinorum, tollendi reliquias, & claudendi januas Ecclesiæ, notat Panormitanus hic, posse Episcopum hodie illo uti, si spes afulgeat hac ratione sedandi dissidia inter patronos. Quòd si contentio sit super ipso jure patronatus consultius est, si Episcopus expectet tempus præfixum ad præsentandum, quo elapso si patroni non præsentent, ad Episcopum pertinet instituere, dummodo id possit absque scandalo. Quòd si contentio orta sit inter Episcopum, & patronum, tunc ne Ecclesia destituatur suo servitio, ponendus est Oeconomus, seu Vicarius in Ecclesia, donec lis absolvatur c. cum vos de offic. ordin.

C. QUONIAM 3. h. t. Ex Concilio Lateranensi statuitur, quòd si Patroni dissentiant, & diversi diversos præsentent, sit is præferendus, cui majora merita, & plura vota favent. Quòd si id non possit fine scandalo fieri, debeat Episcopus ordinare, prout consultius judicaverit expedire. Idque confirmatur etiam jure novo in Concilio Tridentino sess. 14. de refor. c. 12. & sess. 25. c. 9. Hoc idem debet Episcopus exequi quando inter aliquos oritur quæstio de jure patronatûs, & lis inter quatuor menses non finitur. Ubi notandum est, jus patronatus, ex mera gratia, & benignitate Ecclesiæ concedi laicis, seu potiùs ipsis permitti per conniventiam, ut excitentur ad construendas, fundandas, & dotandas Ecclesias. Quia si spectemus naturam beneficii, & collationis, cùm sit quid spirituale, cui ex permissione Ecclesiæ annexum est jus patronatus, nec fundatio, nec constructio, sive dotatio tantam per se posset potestatem conferre laico præsentandi ad beneficium ecclesiasticum. Rursus hoc jus patronatus acquiritur ex fundatione Ecclesiæ, non ex restauratione, vel refectione ejusdem, nisi totaliter esset Ecclesia destructa, quia tunc qui de consensu episcopi reædificat, acquirit jus patronatus, quia perinde est, ac de novo Ecclesiam ædificare. Cæterum qui est à pluribus patronis præsentatus, non est necesse, habeat majora merita, sed sufficit, si sit idoneus, quamvis alter sit dignior. Quando verò sunt plures patroni, necesse est, ut major pars illorum consentiat, adeò ut major pars sumatur respectivè ad omnes simul, non verò ad minorem, adeò ut si essent octo patroni, major pars constituatur per numerum quinarium. Hoc autem procedit quando præsentatio fit à patronis collegialiter, c. Ecclesia de elect. secus enim esset, si præsentarent sigillatim. Rursus ubi sunt plures patroni, debent omnes vocari, alioquin non vocati possent agere de contemptu c. quod sicut de elect. Verùm id non est necesse, quando singuli possunt seorsim præsentare, & explicare suum actum argum. l. per fundum ff. de servit. rust. præd. Verùm Panormitanus contrarium sensit ex doctrina Bartoli in l. omnes populi ff. de just. & jur. ubi ait, quòd sive à Collegio consensus sit explicandus, sive à pluribus, sive à singulis, si in actu major pars possit providere minori, semper debent isti esse simul, & quasi collegialiter procedere, ne se mutuò præjudicent.

C. PRÆTEREA 4. h. t. Ex eodem Concilio Lateranensi statuitur, ut patroni laici non possint sine authoritate Episcopi instituere clericos, vel removere, vel bona ecclesiastica pro sua voluntate distribuere, & si secus fecerint incurrant excommunicationem ferendam per sententiam judicis. Rursus ut clerici recipientes Ecclesias per laicos sine authoritate Episcopi sint privandi communione, & si persistiterint sint deponendi à ministerio ecclesiastico, & ab ordine. Notat tamen Glossa, laicum se immiscentem spiritualibus, & temporalibus juris patronatus non esse ipso jure excommunicatum, sed excommunicandum, & clericum accipientem à laico sine authoritate Episcopi Ecclesiam, nec esse ipso jure suspensum, sed suspendendum. Cæterum clericus, qui assentitur suæ electioni factæ per laicos sit ineligibilis c. quisquis de elect. Ex hoc autem textu desumitur etiam regula, quòd patronus sive sit laicus, sive ecclesiasticus non consequitur jus instituendi, vel destituendi, nec administrandi bona Ecclesiæ, sed solùm jus præsentandi Episcopo, ut habetur in Tridentino sess. 14. c. 13. de refor. ubi mandat Episcopis, ut præsentatos à patronis, nisi fuerint idonei, repellant, ut habetur in sess. 25. de refor. c. 9.

C. QUOD AUTEM 5. h. t. Alexander III. rescribit Archiepiscopo Eboracensi, quòd si Patronus præsentet idoneum pro Ecclesia, & Episcopus eum non admittat, si deinde præsentet alium idoneum, quem Episcopus admittat, primus præsentatus, & non admissus, non possit agere, nec sit præferendus: quia ante approbationem Episcopi præsentatio non est rata, nec dat jus perfectum præsentato: & melior semper est conditio possidentis. Rursus declarat Pontifex, laicum patronum sine consensu Episcopi non posse Ecclesiam donare alicui clerico, vel collegio, & si donet donatio est nulla. Notat tamen Glossa casum positum in textu, quòd secundus præsentatus sit præferendus primo, & melior sit conditio possidentis, tantùm valere, quando laicus præsentat, non ita quando persona ecclesiastica, quia non potest variare c. cum autem h. t. laicus verò potest variare ante institutionem Episcopi.

C. QUIA CLERICI 6. h. t. Idem Pont. rescribit, eum qui emit jus patronatus, vel alio modo illud acquirit, ut præsentet suos filios, vel nepotes esse privandum tali jure. Textus tamen intelligitur de emente injustè jus patronatus, vel illud solitariè acquirente: quia si quis emat jus patronatus cum universitate, id potest licitè fieri.

C. EX LITTERIS 7. h. t. Idem Pont. declarat, jus patronatus transire cum universitate, nisi specia-

specialiter excipiatur, tametsi universitas detur conductori solùm ad firmam, seu quoad dominium utile: hinc si conductor præsentet ante motam litem super jure patronatus, præsentatio valet, & post motam litem nihil est innovandum. Ex quo textu liquet, jus patronatus consistens in aliqua universitate temporalium transire cum ipsa universitate, tametsi universitas tantùm transeat, quoad dominium utile: nisi tamen jus patronatus fuerit specificè exceptum. Nomine autem universitatis hic intelligitur quando res aliqua non solùm unum aliquid, sed plura tum corpora, tum jura continet, ut explicat Panormitanus hic num. 10. quando igitur hæc universitas tum corporum, tum jurium emptione, vel locatione, aut alio modo transfertur in alium, res tota transit in illum cum omnibus suis oneribus, juribus actionibus, proinde etiam cum jure patronatus: quia inhæret rei habenti universitatem bonorum.

C. ILLUD PRÆTEREUNDUM 8. h. t. Idem Pontifex declarat, laicum non posse concedere Ecclesiam non vacantem inconsulto Episcopo alicui loco religioso; adeò ut si post talem concessionem Ecclesia vacet, & laicus nominet clericum, qui instituatur ab Episcopo; secunda electio, & institutio valida fit, & firma, quia prima nullius fuit valoris: siquidem fuit de Ecclesia non vacante. Præterea, quia laicus sine consensu Episcopi non potest Ecclesiam alicui dare; bene tamen jus patronatus alicui loco pio. Ubi notat Glossa, Ecclesiam non vacantem non posse concedi privatæ personæ, bene tamen de consensu Episcopi posse concedi loco pio, immo de consensu Episcopi potest jus patronatus etiam dari laico, ut censent plures ob c. ex insinuatione 14. h. t. verùm in illo textu non est sermo de donatione, sed tantùm de renunciatione. Mihi tamen placet quoad jus patronatus dandum loco religioso à patrono laico sine consensu Episcopi sententia Panormitani hic num. 3. ubi procedit cum distinctione: vel enim constat, Ecclesiam dari à patrono in proprietatem, vel solùm concedi jus patronatus, vel concedi indistinctè Ecclesiam, adeò ut dubium sit, an intendat dare Ecclesiam, vel jus patronatus: & respondet, in primo casu concessionem factam sine authoritate Episcopi nullius esse valoris, proinde non habere vim transferendi jus patronatus. In secundo casu respondet, quòd si expressè concedat jus patronatus simul cum aliqua universitate, ut cum castro, tunc transit cum eadem universitate etiam jus patronatus sine authoritate Episcopi c. ex litteris sup. h. t. quia ad concessionem castri, quod est principale, non requiritur authoritas Episcopi, ideo nec in concessione juris patronatus quod se habet ut accessorium, quod sequitur naturam sui principalis. Quòd si concedatur jus patronatus per donationem factam inter vivos loco religioso; neque tunc requiritur consensus Episcopi. In tertio casu quando constat de intentione dantis, sed concessio Ecclesiæ facta est de consensu Episcopi, respondet Panormitanus, jus patronatus transire cum tali concessione, & aliis juribus, quæ patronus ibi habet.

C. QUERIMONIAM 9. h. t. Idem Pont. declarat, quòd si patroni succedant, vel varientur, non possint mutare ordinem Ecclesiarum, quia ut notat Glossa hic patroni non possunt disponere de Ecclesia, vel de rebus Ecclesiæ, sed tantùm possunt Ecclesiam defendere, & denunciare excessus sacerdotum Episcopo c. præterea eod. Hinc quamvis patronus habeat jus præsentandi, nihilominus legitimè institutus ad præsentationem unius patroni, si eo defuncto, vel ex alia causa succedant plures patroni, non potest ad instantiam succedentium amoveri, quia institutus non habet suum jus principaliter, & per se à patrono, sed solùm secundariò, & per accidens: jus enim habet principaliter, & per se ab Episcopo, proinde ad instantiam patronorum succedentium non potest amoveri.

C. CUM LAICI 10. h. t. Idem Pont. declarat, laicos non posse propria authoritate ordinare clericos in Ecclesiis juris patronatus, adeò ut, si concedant Ecclesiam alicui sine licentia Episcopi, & deinde præsentent alium Episcopo, qui ab Episcopo instituatur, valeat hæc institutio, quia prima concessio fuit nulla. Ubi notandum est, ex benignitate Ecclesiæ, patronum laicum ob Ecclesiam illegitimè, & nulliter concessam non privari jure patronatus, sed ab Ecclesia admitti ejus præsentationem, ac si non deliquisset. Hinc notat Glossa, quòd quando aliquid de jure non valet, liceat pœnitere, & contra suum factum venire. Cæterum quando prima electio est nulla, non impedit secundam l. Congregatio de elect.

C. CURA PASTORALIS 11. h. t. Idem Pont. statuit, ut nullus Religiosus possit acquirere, vel retinere Ecclesias concessas laicis sine consensu diœcesani, nisi ob legitimam præscriptionem, vel subsequentem Episcopi consensum: non enim laici possunt transferre nisi jus quod habent, & quia habent jus patronatus dependenter ab Ecclesia, non possunt sine consensu illius illud transferre: unde clerici, vel Monachi sine authoritate Episcopi non possunt illud acquirere. Notat tamen Panormitanus hic num. 1. posse Ecclesiam jure proprietatis præscribi per aliam Ecclesiam, ut illi subjiciatur, vel uniatur, non verò per clericum, ut eam habeat tanquam Prælatum. Cæterum licèt sine prævio consensu Episcopi concessio Ecclesiæ facta per laicum sit per se nulla, nihilominus si postea petatur consensus, & obtineatur suum acquirit valorem, quia ex regula jur. in 6. ratihabitio retrotrahitur, & comparatur mandato.

C. SI VERO 12. h. t. rescribit idem Pont. quòd si Patroni dissentientes de jure patronatus infra quatuor menses non præsentent, debeat Episcopus idoneum aliquem instituere, ut post litem, qui vicerit, præsentet jam institutum. Ubi notandum est, præsentationem patroni tunc esse posteriorem illa Episcopi & institutum ab Episcopo non posse molestari, sed tantùm per subsequentem præsentationem Ecclesia indulget patrono, ut sui juris possessionem capiat.

C. CUM SÆCULUM 13. h. t. declarat idem Pont. quòd si exemptis, & Religiosis transferantur

tur jus patronatus, non propterea minuitur jus Episcopale in illa Ecclesia. Ubi notat Glossa, Religiosos non plus juris habere in Ecclesiis, in quibus habent jus patronatus, quàm habeant alij patroni laici. Cæterum jus patronatus existens in aliquo feudo ratione Ecclesiæ ibi sita transit in venditionem cum ipso universo feudo, non autem in venditionem rei particularis, & hoc procedit de quacunque legitima translatione feudi in alium.

C. EX INSINUATIONE 14. h. t. declarat idem Pont. neminem sine consensu patroni posse occupare Ecclesiam. Ubi notat Glossa, posse tamen patronum dare jus præsentandi alicui particulari de consensu Episcopi. Hinc si sint duo patroni in solidum, potest unus concedere alteri liberam præsentationem totius beneficii. Excipiuntur tamen tres casus, in quibus Episcopus potest instituere non præsentatum à patrono. Primò si Patronus sit negligens in præsentando, & non præsentet intra sex menses, si sit Ecclesiasticus, & si laicus intra quatuor. Secundò si Patronus præsentet indignum. Tertiò quando Papa, vel Legatus à latere confert beneficium, quòd tamen limitatur à Panormitano, ut Legatus non possit se præferre Patrono nisi hic fuerit ecclesiasticus. Et ita intelligitur cap. cum dilectus 28. h. t.

C. CONSULUIT 15. h. t. Idem Pont. declarat, patronos non posse sibi retinere, nec aliis concedere Ecclesias sine consensu Episcopi. Ubi notat Glossa, Ecclesiam abominari successionem hæreditariam in beneficiis, & ecclesiis; proinde meritò Pontificem prohibere, ne filii Patronorum, quantumvis clerici, sua vel parentum authoritate sine institutione Episcopi beneficia, aut Ecclesias prætenso titulo fundationis à parentibus facta, vel ipsi occupent, vel parentes ipsis, aut aliis concedant. Ratio hujus prohibitionis est, quia ex jure patronatus non plus ipsis convenit, quàm solum, & simplex jus præsentandi. Non verò jus conferendi beneficium, quia hoc jus pertinet ad solam Ecclesiam. Sin verò essent plures patroni, possent unum ex se ipsis præsentare c. cum in jure de elect. Rursus accedente authoritate, & institutione Episcopi, potest pater filium præsentare, sed nemo se ipsum quia inter præsentantem, & præsentatum debet dari distinctio.

C. DE JURE 16. h. t. declarat idem Pont. jus patronatus per se non posse vendi, cùm sit annexum spirituali: quòd si vendatur, venditio non tenet. Cæterum diximus in præcedentibus posse vendi cum universitate, quia ut notat Panormitanus hic num. 2. mixtum cum duabus naturis assumit sibi naturam potentioris, & dignioris, & cum jus patronatus sit partim spirituale, ratione juris conferendi, quod respicit, & cui est connexum, & partim temporale, ratione commodorum, ideo prohibetur venditio, ac si ex integro esset spirituale. Et ob hanc rationem putàrim, etiam cum universitate non vendi jus patronatus, sed tantùm concedi alteri sine pretio, tanquam ejus accessorium, quod sequitur principale. Unde si jus patronatus sit annexum castro quod venditur, transit quidem ad emptorem propter connexionem cum castro, non verò propter pretium exactum ob tale jus patronatus in se.

C. NULLUS 17 h. t. declarat idem Pont. Patronum non posse dare canonicis, vel monasteriis decimas, vel Ecclesias, vel aliud pertinens ad jus spirituale sine consensu Episcopi, quòd si Episcopus consentiat causâ avaritiæ, & improbitatis, mandat Pontifex, ut denuncietur Papæ, & quod offerendũ est cum ejus licentia offeratur. Ex quo textu liquet, non posse laicum dare Ecclesiam sine consensu episcopi, licet possit dare jus patronatus; quòd si laicus de facto conferat, & Episcopus postea consentiat, collatio tenet, quia ratihabitio retrotrahitur, & comparatur mandato cap. cura pastoralis 9. h. t. cap. suggestum 20. eod. t.

C. SIGNIFICASTI 18. h. t. declarat idem Pont. quòd si aliquis Episcopus habeat jus præsentandi in aliena Ecclesia, & præsentet idoneum, sit hic admittendus. Ubi notandum est, posse Episcopum à patrono titulo donationis, vel alio acquirere jus patronatus in Ecclesia alterius diœcesis, ut liquet ex c. 1. 16. q. 7. in quo casu de jure communi tenetur Episcopus præsentare clericum dictæ diœcesis, non autem peregrinum sine approbatione Episcopi talis diœcesis c. fin. de cler. pereg. Hodie tamen consuetudo invaluit, ut quilibet Patronus possit præsentare, quemlibet Clericum, dummodo sit idoneus. Rursus si Episcopus in sua diœcesi acquisivit à Patrono jus patronatus, & instituere ad tale beneficium pertineat ad Prælatum inferiorem, tunc tenetur hic admittere præsentationem factam ab Episcopo, quia Episcopus in sua diœcesi potest quemlibet clericum approbare. Excipitur tamen nisi manifestè constaret, præsentatum ab Episcopo non esse idoneum. Cæterum ad beneficia curata debent eligi, & præsentari digniores ex Concilio Tridentino sess. 24. de refor. c. 18.

C. CONSULTATIONIBUS 19. h. t. rescribit idem Pont. quòd si quis possideat jus patronatus, & præsentet idoneum, quem Episcopus instituit; si deinde in lite Patronus amittat jus patronatus, & alius vincat, non possit hic jam præsentatum, & institutum ab alio ante litem removere ab Ecclesia, quia ut notat Glossa hic, est quasi in possessione cum bona fide, proinde acquirit titulum, tametsi qui præsentaverit revera non fuerit Patronus c. cum olim de causa possess. & propriet. Huc pertinet, quòd vulgò dicitur, nonnunquam plus valere, quod est in opinione, quàm in veritate: verùm credulitas sine possessione non juvat.

C. SUGGESTUM 20 h. t. Idem Pont. declarat, concessionem Ecclesiæ factam priùs à Patrono sine consensu Episcopi cedere concessioni factæ authoritate Patroni, & assensu diœcesani. Ubi notat Glossa per subsequentem consensum fieri validum, quod ab initio non erat validum. Cæterum ex textu liquet, Ecclesiam patronatam non posse mutari, alienari, donari, vel concedi alteri, non solùm sine authoritate Episcopi, sed neque

evicerit. Ubi notandum est cum Panormitano tempus non currere ignoranti, nec legitimè impedito.

C. CUM DILECTUS 28. h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Patronus præsentet unum, qui non instituatur ab Episcopo; si postea præsentet alium, qui instituatur, primus non habeat jus ad Ecclesiam, quamvis præsentans fuerit clericus, si tamen præsentaverit, ut laicus, hoc est ratione patrimonii. Rursus si una Ecclesia sit patrona alterius, possit Legatus à latere sibi reservare illam Ecclesiam non vacantem, & cùm vacat eam conferre inconsulto Patrono: secus tamen si Patronus sit laicus, ut etiam si sit clericus, dummodo sit Patronus ratione patrimonii. Demum declarat Pontifex, eum, qui canonicè non possidet Ecclesiam, teneri eam relinquere & fructus restituere. Ex quo textu liquet, præsentatum, per solam præsentationem, non assequi verum jus in beneficio, sed tantùm quandam juris inchoationem, tametsi possit appellare, si Episcopus illum malitiose excludat ab institutione. Rursus Clericum Patronum ratione proprii patrimonii posse variare in electione, eò quia tunc non præsentat ut clericus: & præsentatum non habere plenum jus nisi postquam fuerit institutus.

C. PASTORALIS 29. h. t. declarat idem Pont. quòd si præsentatus à Patrono laico rejiciatur ab Episcopo & appellet ad Papam, interim Patronus alium præsentet, qui tamen instituitur, hic secundus Ecclesiam obtinet, eò quia inter præsentatos à laico melior sit conditio possidentis: quòd si Episcopus malitiosè exclusit præsentatum idoneum, compellitur, ut illi provideat de beneficio competenti. Ut autem Episcopus probet se malitiosè non exclusisse præsentatum tenetur ostendere, ipsum non fuisse idoneum: siquidem quilibet præsumitur bonus, si non probetur malus. Præterea ex eo itidem probatur malitia, si eum repellat nullo facto de eodem examine.

C. POSTULASTI 30. h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si Rector Ecclesiæ parochialis præsentet aliquos ordinandos ad titulum suæ Ecclesiæ non requisito Patrono, & præsentati ordinentur, non præjudicat Patrono, quia ipse, quando vacat beneficium potest alios præsentare relictis ipsis ordinatis, & titulatis, si non consenserat eorum præsentationi & institutioni: secus si consensit. Quinimò ut notat Glossa si Patrono præsente, & non contradicente aliquis instituatur censetur consentire, quod tamen à pluribus negatur, quia Patronus debet ipse Rectorem, & clericum præsentare, si Ecclesia non sit collegiata.

C. TRANSMISSA 31. h. t. Gregorius IX. rescribit Archiepiscopo Eboracensi, Patronum non posse conferre seu concedere, vel instituere Ecclesiam, sed tantùm præsentare, adeò ut, si uni conferat Ecclesiam, & postea præsentet alium Episcopo, quamvis primus appellaverit ad Papam; nihilominus potest Episcopus instituere hunc præsentatum. Ex quo textu etiam colligitur, Patronum ex vi juris patronatus non habere jus conferendi, seu eligendi, sed tantùm præsentandi clericum instituendum ab Episcopo.

IN SEXTO.

C. SI LAICUS unic. h. t. Bonifacius VIII declarat, posse laicum sine consensu Episcopi dare suum jus patronatus eidem Ecclesiæ, cui est connexum, vel etiam alteri Ecclesiæ, aut loco pio, & quamvis hæc donatio teneat, non tamen præjudicat juri Episcopi, qui non consentit, adeo ut Episcopus semper debeat instituere præsentatum ab Ecclesia. Rursus quamvis laicus, quando erat Patronus, habuerit tantùm quatuor menses ad præsentandum vacante Ecclesia; nunc tamen Ecclesia, cui est donatum jus patronatus habet sex menses: quia Ecclesia, quantum ad præsentandum reputatur Ecclesiasticus Patronus, cui de jure competunt sex menses. Ex hoc textu iterum liquet, posse à laico Ecclesiam liberè donari alteri Ecclesiæ seu loco religioso etiam sine consensu Episcopi, licèt non debeat derogari per hanc donationem juri Episcopali. Rursus jus patronatus a laico translatum in Ecclesiam, vel locum religiosum fieri Ecclesiasticum, quia quando res non privilegiata transfertur ad privilegiatum, fit privilegiata, ut notat Tiraquel. de jure primogenitis in præfat. n. 123.

IN SEPTIMO.

C. SANCTISSIMUS 1. h. t. Hadrianus VI. revocat omnes concessiones beneficiorum electivorum juris patronatus hactenus factas à primo anno Pontificatus Innocentii VIII. qui Romæ coronatus fuit pridie Idus Septembris anno reparatæ salutis 1484. Et ut liberiùs de personis bene meritis provideatur ecclesiis cathedralibus, & monasteriis, ut etiam aliis dignitatibus, beneficiis, hospitalibus; omnes & singulas reservationes, & concessiones juris patronatus, ac facultates, & indulta præsentandi, seu nominandi personas hujusmodi ad Ecclesias, monasteria, Prioratus præposituras, & alias dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, præbendas, & alia beneficia ecclesiastica cum cura, vel sine cura, sæcularia, & ordinum quorumcunque regularia revocat, & declarat esse nullius roboris.

C. SI PATRONI 2. h. t Paulus IV statuit, ut Patroni beneficii ecclesiastici, sive sint laici, sive clerici, si præsentaverint aliquem ex Apostatis, & extra claustra vagantibus ad beneficium de eorum jure patronatus existens, quod tunc vacet, careant Patroni jure præsentandi alios ad eadem beneficia pro illa tantùm vice, & declarat præsentationes hujusmodi eo ipso esse irritas, inanes, & nullas.

C. POENITENTIARIUS 3. h. t. Pius IV. ex decretis reformationis Pœnitentiariæ Apostolicæ statuit, ut Pœnitentiarius, seu Apostolica pœnitentiaria regens debeat abstinere à concessione juris patronatus, seu præsentandi ad beneficia ecclesiastica propter augmentum fructuum, sed tantùm ex causa fundationis, vel dotationis, aut constructionis. Ex quo textu iterum liquet, jus patronatus non acquiri nisi

ri nisi ab eo, qui Ecclesiam fundat, vel dotat, vel construit, & donationem fructuum beneficii non sufficere ad acquirendum jus patronatus.

IN CLEMENTINIS.

C. *UT CONSTITUTIO 1. h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi declarat, Patronos clericos, vel Religiosos, & exemptos, qui præsentant aliquem ad Ecclesiam, debere intra terminum præscribendum ab Episcopo assignare congruam portionem de proventibus Ecclesiæ, ut ferat onera ejusdem: quòd si intra terminum præscriptum Patroni negligant hanc portionem congruam assignare, statuit Pontifex, ut Episcopus præsentatum instituat, cui etiam assignet moderatam portionem exclusa omni passione, & compellat Patronos etiam religiosos censurâ ecclesiasticâ. Quòd si Patroni, seu clerici non obstantibus quibuscunque, sive Religiosi præsentantes in iisdem ecclesiis ipsimet ferunt onera ejusdem Ecclesiæ: tunc declarat, non esse assignandam aliam portionem, sed sufficere, si Presbyteros, & Vicarios congruè & decenter tractent. Ex hoc textu infertur, negligentiam Patroni suppleri per Episcopum, ad quem devolvitur facultas assignandi congruam portionem ei, qui Ecclesiæ inservit. Excipiuntur tamen Ecclesiæ, in quibus Religiosi, & alii percipientes earum redditus, onera jurium Episcopalium, & hanc curam ipsi ferunt; tunc enim sufficit, si Vicarius alatur honestè. Quia ibi nequit congrua portio distincta assignari.*

C. *PLURES 2. & ult. h. t. Declarat idem Pont. quòd si unus Patronorum decedat relinquens plures filios, omnes filii relicti habeantur pro una voce in jure patronatus, eò quia jus patronatus competat per stirpes, non per capita. Possunt tamen Patroni convenire inter se liberè de præsentando Rectore ab iisdem alternis vicibus, immo possunt etiam præsentare plures clericos ad unam Ecclesiam, ut Episcopus eligat, quem maluerit. Ubi notandum est cum Glossa, Patronos habentes plures Ecclesias posse convenire, ut unus præsentet unam, & alter alteram.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit ius patronatus, & quibus modis acquiratur.

1 IUs patrônatus ab Hostiensi *in summa tit. de jure patr.* definitur *potestas nominandi, seu præsentandi, & offerendi clericum promovendum ad beneficium simplex, & vacans*: displicet tamen pluribus hæc definitio, Primò quia dicitur *potestas præsentandi, & offerendi*, cùm jus patronatus non solùm in hac facultate, verùm etiam in aliis multis consistat. Secundò quia apponitur beneficium simplex, cùm plures patroni habeant jus præsentandi, & nominandi clericos etiam ad beneficia, quibus est annexa cura animarum, ut etiam ad dignitates, ad personatus, imò ad Ecclesias cathedrales, & Metropolitanas: hoc enim jus habent Reges Galliæ, & Hispaniæ. Tertiò nec placet quòd addatur *beneficium vacans*, quia consensus patroni non solùm est necessarius, quando beneficia vacantia per obitum clericorum conferuntur: sed etiam quando alio quovis modo per mutationem, unionem, translationem, renuntiationem dantur: nihilominus definitio tradita ab Hostiensi à pluribus propugnatur, ut recta: quia Hostiensis per beneficium simplex intellexit beneficia non electiva, & quæ non sunt Prælaturæ, sive simplicia sint, ut Capellaniæ; sive curata, ut parochiæ, & asserit præsentationes, ad dignitates, & Prælaturas non fieri ex præscripto juris communis, sed ex privilegio sedis Apostolicæ, vel consuetudine legitimè præscripta. Rursus per beneficium vacans intellexit beneficium conferendum alteri.

Recentiores tamen Canonistæ cum Abbate *in rubric num. 3.* describunt jus patronatus, quòd sit *jus honorificum, onerosum, & utile competens alicui in Ecclesia, quam ex consensu Episcopi, vel Diœcesani fundavit, construxit, vel dotavit ipse, vel is, à quo causam habuit, cum potestate præsentandi clericum instituendum ad beneficium vacans.* Dicitur *jus honorificum*, quia cedit in honorem Patroni posse præsentare, & nominare Episcopo, vel Papæ Rectorem Ecclesiæ à se fundatæ: tum quia ei etiam competit præcedentia in processionibus, ut desumitur *ex c. nobis 25. h. t.* ubi Clemens III. statuit, ut Patrono detur honor processionis. Additur *Onerosum*, quia patronus tenetur Ecclesiam defendere, ne ejus bona indebitè dilapidentur *can. filiis 16. q. 7.* Rursus dicitur *utile*, quia ex jure patronatus, hæc in patrono oritur utilitas, ut si è pingui fortuna in tenuem deveniat, & inopiâ laboret, ex redditibus ultra necessaria remanentibus debeat pinguiùs ali ab Ecclesia à se fundata, quàm alii pauperes, ut desumitur *ex d. c. nobis 25. h. t.* ubi Clemens III. etiam statuit, quòd si Patronus vergat ad inopiam, Ecclesia debeat modestè illi succurrere secundùm jura: nimirum habito respectu ad facultates Ecclesiæ, & qualitatem personæ. Adduntur aliæ particulæ: *Competens alicui in Ecclesia, quam fundavit, construxit, vel dotavit.* quia jus patronatus acquiritur hisce tribus modis, scilicet per fundationem, constructionem, & dotem 2 juxta

juxta communem versum apud Glossam : *Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus*: ex eo, quòd aliquis Ecclesiam fundaverit dicitur Patronus illius *c. pia mentis 16. q. 7. c. nobis de jure patronat. c. Abbatem 18. q. 2.* Rursus qui Ecclesiam ædificavit etiam dicitur acquirere jus patronatus *c. nobis de jure patron. c. pia mentis c. monasterium c. filius ead. caus.* Demum etiam ille jus patronatus acquirit, qui Ecclesiam dotavit *c. nemo de consecrat. dist.* 1. ille verò dicitur Ecclesiam dotare, qui sufficientes annuos redditus assignat. *c. filius 31.*

3 Hinc si eadem persona Ecclesiam fundat, construit, & sufficienter dotat ex triplici causa acquirit jus patronatus, nimirum ratione fundi, ædificationis, & dotis: quapropter possunt plures esse patroni ejusdem Ecclesiæ ex diversis titulis, si enim Petrus det fundum pro Ecclesia, Paulus eam ædificet, & Joannes illam dotet, omnes acquirunt jus patronatus, Petrus sub titulo fundi, Paulus ædificationis, Joannes dotis, & desumitur *ex c. filius caus. 16. q. 7.* ibi enim dicitur disjunctivè, qui construxit, vel dotavit Ecclesiam; proinde alterutrum sufficit ad acquirendum jus patronatus ex vi propositionis disjunctivæ. Quinimmo si plures concurrant ad fundandam, ædificandam, vel dotandam Ecclesiam; adhuc omnes æqualiter, & in solidum enanciscuntur jus patronatus, tametsi unus plus alio contulerit, dummodo omnes sufficientem, & competentem dotem suppeditaverint, quamvis singuli seorsim non tantùm dederint, ut sufficeret ad simul fundandam, ædificandam, & dotandam Ecclesiam; ratio est, quia in jure simpliciter dicitur, quòd jus patronatus acquiratur per dotem, & non distinguit, an unus, vel plures Ecclesiam dotaverint: quòd si unus adeo tenuiter Ecclesiam dotet, ut dos non sufficiat pro alendis ministris, & suppeditandis luminariis, is non acquirit jus patronatus, nec dicitur patronus Ecclesiæ, sed tantùm benefactor, ut notant Garcia *de benefic. p. 5. c. 9. num. 55.* Abbas *ad rubric. h. t. num. 6.* Rursus per solam assignationem fundi, seu soli non acquiritur statim jus patronatus, sed tantùm postquam Ecclesia fuerit constructa, & dos data, vel ab ipso fundatore, vel ab alio : & ratio est, quia non potest quis dici patronus Ecclesiæ antequam hæc existat, quia non entis non sunt qualitates, & non potest quis dici patronus, vel Dominus illius, quod non est, & fortassis non erit *argum. c. penult. de eccles. ædif.*

4 Juvat hìc observare, quòd sub nomine constructionis comprehenditur etiam reparatio, seu reædificatio: si enim Petrus Ecclesiam fermè totam destructam ita instauret, ut nova indigeat consecratione acquirit in illa ex consensu Episcopi jus patronatus: quia si Ecclesia ita collapsa sit, ut nova indigeat consecratione, perinde se habet, ac si ab initio construeretur: & tunc prior patronus, qui collapsam Ecclesiam non restauravit amittit jus patronatus, si illud obtinuit ex eo tantùm, quòd Ecclesiam construxerit *argum. l. quid tamen* 10. §. *penult. ff. quib. mod. usus fructus amittit*: si tamen tantùm per partes Ecclesia instauretur, licèt postea tota fuerit reparata, primus structor non amittit jus patronatus *argum. d. l. quod tamen* §. 1. *V. plenè.* Quidam enim teste Glossa *in c. quoniam de jure patronat.* procedunt cum hac distinctione, vel enim quis per partes Ecclesiam collapsam reparavit, vel ex toto. Si primum non acquirit jus patronatus, quia sicut domus, vel navis si per partes tantùm successivè tota reficiatur, censetur eadem, quæ ante, ac proinde Dominus usumfructum, aut servitutem, quam habebat non amittit : ita neque patronus amittit jus patronatus, quod habet in Ecclesia, quæ tantùm per partes successivè instauratur: secus si ex toto reparetur, ac innovetur est alia domus. & prior Dominus amittit usumfructum, *l. quid tamen ff. quibus modis ususfructus amittatur*, & ita dicendum de Ecclesia. Imò si Ecclesia collapsa ex ejusdem ruderibus, restauraretur ab alio, adhuc prior non maneret patronus, licèt eadem videretur esse Ecclesia, eò quia ex simili materia, & ejusdem ruderibus constructa, quia jus semel extinctum in re pereunte non ampliùs reviviscit, ut habetur in *l. qui res 98. §. arcam. ff. de sol.* Verùm æquitas videtur exigere ut Episcopus, antequam alius collapsam restauret Ecclesiam, priorem moneat patronum, si velit ipse eam reædificare, quia cùm habuerit jus patronatus in illa, debet cæteris præferri *argum. c. ult. de locat.* & notat Fagnanus *in c. quoniam 3. V. Fundatores h. t.*

Pari pacto si dos assignata alicui Ecclesiæ omnino pereat, antiquus patronus amittit jus patronatus acquisitum titulo dotis, si alius novam dotem sufficientem assignet. Non tamen jus patronatus acquisitum titulo dotis amittitur ex eo, quod Ecclesia fuerit collapsa, quia dos adhuc potest servari indemnis: proinde ratione illius, qui Ecclesiam dotavit, retinet jus patronatus: & quamvis Ecclesia collapsa ab alio restauretur, adhuc remanet cum suo jure patronatus titulo dotis, quamvis superveniat alius, qui alio titulo acquirat etiam jus patronatus. Ratio assignatur ab Abbate *in c. quoniam 3. h. t. num.* 11. quia quando plures causæ concurrunt ad aliquem effectum, quarum quælibet per se sufficit, non deficit effectus ob defectum alterius causæ tantùm, quia cuilibet causæ respondet effectus proprius. Si quis verò taliter dotaret Ecclesiam, ut nec expressè, nec tacitè haberet animum eam dotandi, sed tantùm eidem donandi talem pecuniam; is non censeretur acquirere jus patronatus, sed tantùm diceretur benefactor talis Ecclesiæ: ratio est, quia jura concedunt jus patronatus tantùm dotanti, non verò benefacienti, ut notat Abbas *in d. c. quoniam 3. num. 3. h. t.* qui verò dotat Ecclesiam, acquirit jus patronatus, quamvis illud sibi non reservaverit, dummodo expressè illud non remiserit. Ut autem quis acquirat jus patronatus per fundationem, constructionem, vel dotationem, requiritur authoritas, & consensus diœcesani, quia cùm jus patronatus sit jus quoddam rei spirituali conjunctum non potest acquiri sine consensu Ecclesiæ: neque potest quis Ecclesiam ædificare sine consensu Episcopi *c. nemo. dist. 1. de consecrat. & c. authoritate 4. de privil. in 6.* unde si sæcularis sine consensu Prælati ecclesiastici Ecclesiam ædificet, non debet 5

ex suo delicto beneficium consequi ut notat Abbas *in c. nobis 25. num. 2. h. t.* Verùm sufficit si post ædificatam Ecclesiam petatur, & obtineatur consensus Episcopi, à quo Ecclesia consecretur, ut docent Barbosa *de offic. Episc. alleg. 70. num.* 21. & Garcia *loco cit. c. 9. num. 71.* debet tamen hic consensus haberi ab Ordinario loci, in quo ædificatur Ecclesia: & nomine Ordinarii intelligitur quilibet Prælatus, tametsi non sit Episcopus, dummodo episcopalem habeat jurisdictionem in loco, ubi Ecclesia ædificatur, ut notat Barb. *de offic. Episc. alleg. 70. n. 30.* quinimò sede vacante Capitulum potest etiam hunc consensum dare laico cupienti Ecclesiam ædificare: & consensum Capituli tunc sufficere ad acquirendum jus patronatus docet Barb. *loc. cit. num.* 32. Non tamen consensus Vicarii generalis, si non habeat speciale mandatum Episcopi, sufficit, ut notat Garcia *loc. cit. c. 9 num. 75.* Cæterum non est semper necesse, quòd consensus Episcopi sit expressus, sed subinde tacitus, & præsumptus sufficit.

6 Præter tres recensitos modos acquirendi jus patronatus potest etiam hoc acquiri per privilegium concessum à summo Pontifice: etenim Pontifex ex eo, quòd aliquis sit de Christiana Republica benemeritus, potest illi concedere jus patronatus in aliqua Ecclesia, tametsi illam non fundaverit, nec construxerit, nec dotaverit. Inferiores tamen Antistites non possunt hoc privilegium ei tribuere, qui Ecclesiam non fundavit, neque exstruxit, neque dotavit: imò jus patronatus concessum ex privilegio ab Episcopis fuit omnino sublatum per Concilium Tridentinum, tametsi in illo dicatur, quòd sit ejusdem prorsus naturæ, ac roboris, ac si ex fundatione, vel dotatione competeret, cùm sit ad instar, & non propriè ex fundatione, & dotatione. Et ita declarâsse sacram Congregationem asserit Garcia *loc. cit. c. 9. num.* 115. Neque obstat hactenus dictis Concilium Tridentinum *sess. 14. c. 12.* ubi ait, quòd *nemo, nisi Ecclesiam Beneficium, aut Capellam de novo fundaverit, & construxerit jus patronatus potest obtinere*, ex quo textu videtur inferri, non sufficere solùm fundare, sed simul requiri etiam construere, quia particula *&* est copulativa, simùlque jungit fundationem, & constructionem. Nam contra est, quia illa particula *&* in præcitato textu non sumitur copulativè, sed disjunctivè, idque desumitur ex aliis textibus juris, ut notat Glossa *in c. ex parte 2. de rescript. V. & perpetuo*, & expressè habetur *in l. sæpe ff. de V. S.* & *in l. conjunctionem §. eod.* ubi habetur, quòd conjunctio nonnunquam pro disjunctione accipiatur, verba textûs sunt: *Conjunctionem enim nonnunquam pro disjunctione accipi Labeo ait*, idque tunc præsertim contingit, quando ex aliis juribus constat, particulam *&* esse sumendam disjunctivè: etenim paulò inferiùs Concilium loquitur disjunctivè ait enim, *in causa autem fundationis, aut dotationis hujusmodi institutio Episcopo, & non alteri reservetur*, particula enim *aut* est disjunctiva, adeo ut sensus sit, quòd sola fundatio, & sola dotatio sufficiat ad acquirendum jus patronatus.

§. II.

Quotuplex sit jus patronatus, & quæ ejus differentia.

Dividitur jus patronatus tripliciter, scilicet in ecclesiasticum, laicale, & mixtum, per *c. cùm autem 24. h. t.* Ecclesiasticum est, quod competit collegio, vel personæ ecclesiasticæ nomine, & ratione Ecclesiæ, monasterii, capituli, dignitatis, vel beneficii: quia tametsi originem traxerit ex bonis patrimonialibus laicis, si tamen, vel ab initio, vel postea translatum fuerit in Ecclesiam per fundationem, dotationem, vel alium titulum, fit ecclesiasticum: & censetur jus patronatus ecclesiasticum, ut notat Garcia *de benefic. p. 5. c. 1. num. 553.* ubi *num. 555.* addit, quòd jus patronatus competens Episcopo, vel aliis Prælatis ecclesiasticis ratione dominii temporalis pertinentis ad suam Ecclesiam sit ecclesiasticum. Unde quamvis jus patronatus suam à bonis patrimonialibus laicorum originem traxerit, ut fiat ecclesiasticum, sufficit, si titulo aliquo honesto, ut donatione, legato, testamento, fundatione in Ecclesiam, vel Collegium ecclesiasticum, vel etiam in personam ecclesiasticam intuitu Ecclesiæ, dignitatis, aut beneficii ecclesiastici transferatur, & desumitur ex *c. si laicus unic. h. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. statuit, quòd quamvis laicus, quando erat patronus habuerit quatuor menses ad præsentandum vacante Ecclesia; attamen nunc Ecclesia, vel monasterium, cui fuit donatum jus habebit sex menses, quia Ecclesia quantum ad præsentandum deputatur patronus non laicus, sed ecclesiasticus. 1

Juspatronatus laicale, seu sæculare est quod laico competit sumptâ nomenclatione à persona; imò etiam quod à clerico ratione dotationis, vel fundationis ex bonis patrimonialibus sæcularibus obtinetur; vel ex successione paterna, aut alio sæculari titulo ei obtingit, ut notant Glossa, & Panormitanus *in cap. cum dilectus 28 h t.* Garcia *de beneficiis p. 5. c. 1. num. 5. q. 2.* Regulariter juspatronatus præsumitur tale, quale est subjectum, à quo bona fide possidetur; adeout si possideatur à laico præsumatur laicale, tametsi originem trahat ex fundatione, vel dotatione Presbyteri, ut notat Mascardus *de probationibus conclus. 959. num. 12. argum. Glossa in can. sint manifesta 12. q. 1. V. probantur*, è converso si possideatur à persona ecclesiastica accensetur ecclesiasticis, dicitúrque juspatronatus ecclesiasticum *per cap. consultationibus 19. h t.* Quamvis juspatronatus sit laicale, ac possideatur à persona laica, non tamen vendi potest per se; quia est annexum spirituali, & si vendatur, contractus est irritus, nullúmque sortitur valorem *c. de jure verò 16. h. t.* ubi Glossa notat annexum spirituali non posse emi, nec vendi *c. quando de judic.* potest tamen vendi cum universitate *c. cum sæculum.* & obligari *c. literis*: imò potest redimi *c. querelam de simonia* quia spirituale, vel annexum spirituali non recipit æstimationem. Quòd si clericus beneficiatus ex proventibus sui 2

sui beneficii, aliisque bonis acquisitis intuitu Ecclesiæ fundet, vel dotet Ecclesiam, seu Capellam, nominétque patronos suos consanguineos laicos, ad quos devolvatur jus patronatus, sit hoc tunc censendum laicale, vel ecclesiasticum videtur esse aliqua difficultas.

3 Sed spectato jure communi, quo clerici prohibentur testari de acquisitis intuitu Ecclesiæ *argum. c. 1. 8. q.* & 11. *de Testam.* tale juspatronatus censeri debet ecclesiasticum, & accenseri juribus Ecclesiæ, ut notat Abbas *c. 3. de Ecclesiis ædificandis num. 12.* ubi addit, peccare clericos, qui ex redditibus Ecclesiæ, vel bonis acquisitis intuitu Ecclesiæ ædificant Ecclesias, si eas attribuant proprio patrimonio, fundéntque juspatronatus, quod Testamento relinquant sæcularibus; quia tunc sibi usurpant bona Ecclesiæ, de quibus perinde disponunt, ac si haberent dispoticum dominium; cum tantùm sint administratores: hæcque de jure communi. Quòd si ex inolita consuetudine, vel privilegio daretur facultas testandi de hujusmodi bonis, censet García *de benef. p. 5. c. 1. num. 594.* posse clericum sibi, vel sæcularibus hæredibus applicare juspatronatus; perinde ac si de bonis patrimonialibus instituisset tale juspatronatus; sicque disponere de tali jure patronatus pertinet ad hæredes, & tale juspatronatus censetur laicale; quia ad laicos transfertur tunc dominium; & juspatronatus fit laicale: perinde ac si juspatronatus laicale donatione, vel Testamento, vel alia ratione transferatur in Ecclesiam, Capitulum, vel monasterium, vel adnectatur alicui beneficio, ut decanatui, præposituræ fit ecclesiasticum; & de illo ut de ecclesiastico judicium fertur, ut notavit Covarruvias *in qq. pract. c. 36. num. 2.* & desumitur *ex c. si laicus unic. h. t. in 6.* ratione translati dominii est utrinque par ratio,

4 Juspatronatus mixtum est, quod participat de jure patronatus ecclesiastico, & laicali; hinc dicitur mixtum, quia ex utroque constat, simúlque Ecclesiæ, vel clerico intuitu Ecclesiæ, & laico competit; ut si clericus ex bonis ecclesiasticis dotavit Ecclesiam, quam laicus fundavit, & construxit, tunc juspatronatus est mixtum, quia ratione dotationis competit clerico; & participat de jure patronatus ecclesiastico; & titulo fundationis, & construxionis convenit laico, & participat de jure patronatus laicali; quòd si laicus cederet juri suo, quod transferret in Ecclesiam, vel clericum, deperderet naturam juris patronatus mixti, & fieret simpliciter ecclesiasticum: sicut vice versa si clericus vel Ecclesia transferret in laicum jus suum authoritate Apostolica, evaderet simpliciter laicale: quia attenditur persona, quæ præsentat, & possidet jus præsentandi, & secundùm conditionem illius juspatronatus dicitur ecclesiasticum, vel laicale, ut notat Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. c. 12. num. 16.* sicut si laicus justo titulo, & adhibitis solemnitatibus à jure requisitis acquirat bona ecclesiastica, hæc desinunt esse ecclesiastica, & fiunt laicalia juxta conditionem personæ, cui adhærent.

5 Cæterum juspatronatus, sive sit ecclesiasticum, sive laicale, semper secundùm se, & ex objecto suo, si non est simpliciter, & intrinsecè merè spirituale; est saltem annexum antecedenter spirituali, scilicet ex parte principii, à quo suam ducit originem: cum enim jus patronatus fuerit institutum à potestate ecclesiastica, quæ procul dubio est spiritualis, ideo saltem antecedenter semper est annexum potestati spirituali, à qua sunt omnia beneficia ecclesiastica. Rursus ex parte proprii actus, & objecti, ac finis, ad quem jus patronatus ordinatur, est etiam annexum spirituali: siquidem ordinatur, ut clericus instituatur in beneficio ecclesiastico, in quo si idoneus fuerit deprehensus, debet necessariò institui, ut desumitur *ex c. significâsti 18. h. t.* ubi statuitur: quòd si, qui jus habet præsentandi in aliena Ecclesia præsentet idoneum, sit admittendus. Ipsa actualis præsentatio etiam ordinatur ad spirituale, scilicet ad instituendum clericum in beneficio spirituali. Demum jus ipsum præsentandi est etiam spirituale tum ratione originis, tum finis: neque obstat, quod tale jus possideatur à laico; quia laici per privilegium, & beneficium ab Ecclesia illis concessum sunt capaces juris spiritualis, quòd possint possidere.

Cæterum jus patronatus secundùm se, & intrinsecè est potiùs dicendum annexum spirituali, quàm merè spirituale, ut notat García *tract. de benefic. p. 5. c. 9. num. 6.* & desumitur *ex c. de jure verò 16. h. t.* ubi dicitur quòd jus patronatus per se vendi non possit; & additur etiam ratio, quia sit spirituali annexum, eò quia ordinetur ad jus spirituale obtinendum, seu ad institutionem in beneficio spirituali, quam præsentatio debet præcedere. Et quamvis per institutionem tribuatur instituto jus ad beneficium, si tantùm sit electus; vel in beneficio si sit institutus, & confirmatus; & jus instituendi, & confirmandi sint simpliciter spiritualia: non tamen jus præsentandi est spirituale: ratio est, quia per præsentationem nullum jus confertur præsentato ad beneficium, nec in beneficio, sed tantùm, ut possit in illo institui ab Episcopo, idque etiam ex eo evincitur, quia liberum est patrono laico etiam post factam præsentationem, sed nondum à superiore ecclesiastico acceptatam, resilire, & alium præsentare, ut statuitur in *c. cum autem 24.* ubi dicitur, quòd patronus laicus possit variare in præsentando ante quam præsentatus instituatur, licèt non ita clericus: unde ipsum jus præsentandi, quamvis per præsentationem non conferat præsentato ullum jus ad beneficium, vel in beneficio, ac propterea non sit simpliciter, & intrinsecè merè spirituale, est tamen annexum spirituali, quatenus est ab ecclesiastica potestate spirituali, & ordinatur ad finem spiritualem. 6

An verò jus patronatus mixtum accensendum sit potius spirituali, quàm laicali? Respondetur, cum distinctione: si patroni inter se pacificantur, vel conveniant, ut præsentent alternis vicibus Clericum ad beneficium, ut rescribitur *in clement. 2. h. t.* tunc pro ea vice, qua laicus præsentat, censetur totum laicale: & è contra pro ea vice, qua præsentat ecclesiasticus 7

sticus est totum Ecclesiasticum: quia cum præsentationes fiant alternatim sine mixtione jurium, fit separatio jurium, & quodlibet concurrit totaliter in sua specie, pro ea vice, qua fit præsentatio à solo laico, vel solo ecclesiastico: tunc enim mixtorum natura per inductam alternativam reducitur pro illis vicibus ad sua simplicia. Quòd si Patroni non utantur hac alternativa, sed simul, & semel præsentent, tunc in pluribus proximiùs accedit ad naturam juris patronatus laicalis, & recedit à jure patronatus ecclesiastico: adeo ut si simul, & semel patroni ecclesiasticus, & laicus præsentent, non sit necessarium examen per concursum, neque est locus reservationi Pontificiæ, ut notat Garcia *de benefic. p. 5. c. 1. num. 582.*

8 Nihilominus in favorabilibus proximiùs accedit ad ecclesiasticum, & recedit à laicali, adeo ut laicus, qui aliàs si esset solus patronus deberet præsentare intra quatuor menses, si simul concurrat cum patrono ecclesiastico gaudeat longiori tempore, seu semestri, cum ipso ecclesiastico: ratio est, quia quando non privilegiatus in materia individua, quæ non patitur separationem, concurrit cum privilegiato gaudet privilegio istius *argum. l. si communem. ff. quemadmodù servitutes amittantur*, ubi hoc privilegium conceditur habenti rem communem cum pupillo: hinc in individuis privilegium uni ex pluribus sociis concessum extenditur ad omnes, ut notat Glossa *l. fin. C. de divers. rescript.* & fusiùs ostendit Fagnanus *in c. cum propter 27. n. 53. h. t.*

9 Præter tripartitam speciem juris patronatus ecclesiastici, laicalis, & mixti, solet etiam subdividi in hæreditarium, & gentilitium; illud dicitur, quod transit, ad quoscunque hæredes etiam extraneos: gentilitium, in quo tantùm succedunt hæredes, qui sunt de sanguine, & de familia fundatoris, ac habent eadem stemmata gentilitia. Cæterum id potissimum dependet ex prima institutione juris patronatus: siquidem est in potestate fundatoris, si velit omnino remittere jus patronatus, vel sibi tantùm, aut familiæ suæ, vel etiam aliis hæredibus illud reservare. Quòd si dubitetur de mente fundatoris, tunc jus patronatus censetur hæreditarium, & non solùm ad filios, vel consanguineos patronos; verùm etiam ad alios extraneos hæredes devolvitur, si in fundatione non sit aliter statutum: vel per consuetudinem, aut legitimam præscriptionem aliud introductum.

10 Nihilominus licèt in dubio jus patronatus præsumendum sit hæreditarium; eliditur tamen hæc præsumptio, quando in institutione juris patronatus semper fuerit facta mentio familiæ, vel descendentium, & nunquam hæreditariæ qualitatis, quamvis hæredes extranei non sint exclusi, tunc enim præsumitur esse jus patronatus gentilitium, hoc est addictum familiæ, cujus frequenter fundator meminit, ex illa enim repetita familiæ mentione infertur, quòd mens fundatoris fuerit, ut jus patronatus esset gentilitium, ut notat Barbosa *lib. 3. jur. ecclesiast. univers. c. 12. num. 20*, ubi etiam addit, ad probandum jus patronatus gentilitium sufficere leviores probationes: & ratio etiam videtur esse, quia qualitas gentilitia magis favet libertati Ecclesiæ: siquidem faciliùs familia extinguitur, quàm hæreditas; cùm hæc etiam transeat ad alios, qui non sunt de eadem familia. Juvat tamen adnotare, quòd jus patronatus hæreditarium, ita transit ad hæredes, ut tamen eorum successio, non fiat in capita, sed in stirpes, adeo ut si ex pluribus patronis unus decesserit, & tres reliquerit hæredes, isti nonnisi unum suffragium habeant in præsentando; proinde debent inter se convenire, ut conspirent in unum clericum præsentandum, vel ut alternis vicibus singuli eorum præsentent, ut tradit Gonzales *ad regul. 8. cancell. Gloss. 45. num. 61.* Lambertinus *de jure patron. lib. 1. p. 2. q. 1. art. 25.* & desumitur *ex clement. Plures 2. h. t.* ubi statuitur, quòd quando unus patronorum moritur relinquens plures filios, omnes filii relicti habeantur pro una voce in jure patronatus, eò quia jus patronatus competat per stirpes, & non per capita. Rursus quòd patroni possint convenire inter se liberè de præsentando Rectore ab iisdem alternis vicibus.

Rursus solet etiam dividi jus patronatus in activum, & passivum: illud est, ex quo Patronus potest præsentare ad beneficium: passivum dicitur, per quod certi de aliqua familia si idonei sint exclusis aliis extraneis, debeant ad beneficium ecclesiasticum præsentari, & admitti, seu institui ab Episcopo, ut notat Barbosa *lib. 3. jur. eccles. univers. c. 12. num. 52.* Dividitur etiam in jus patronatus personale, & reale: illud dicitur, quod cohæret personæ fundatoris, vel hæredis ejusdem quocunque in loco is existat: reale, quod cohæret tantùm loco, & transit non solùm ad hæredem fundatoris, verùm etiam ad quemcunque possessorem ejusdem loci. 11

Differentiæ inter jus patronatus ecclesiasticum, & laicale plures recensentur. Primò quia jus patronatus laicorum est semper magis privilegiatum, quàm ecclesiasticum, idque ex indulto Ecclesiæ, ut nimirum laici habeant aliquam remunerationem ex suis fundationibus, & ut iidem faciliùs alliciantur, ac invitentur: secus ecclesiastici cùm non nisi raro habeant jus patronatûs ex fundatione; sed frequentiùs ex privilegio, & donatione, ideo non videntur mereri illum favorem, quem Ecclesia indulget laicis. Hinc quoad effectum jus patronatus laicale differt ab ecclesiastico, quia patronus laicus non solùm unum clericum, sed etiam plures simul, vel successivè potest ad idem beneficium præsentare, ut statuitur *in clement. 2. h. t.* ubi dicitur, quòd laici patroni possint præsentare plures personas ad unam Ecclesiam; & Episcopus teneatur ex illis unum eligere: quando tamen Patronus laicus dicitur posse plures simul præsentare, id non intelligitur *privativè*, seu revocando illũ, quem primò præsentavit, sed *accumulativè*, adeo ut Episcopo relinquatur electio, possitque instituere, quemnam ex illis magis idoneum deprehenderit, ut desumitur ex *c. cum autem 24. h. t.* ubi statuitur, quòd si patronus laicus præsentet successivè plures idoneos non 12

exclu-

excludens primum, Episcopus possit eligere quem vult ex præsentatis. Sin verò præsentans successivè sit persona ecclesiastica, vel Collegium, tunc primus est instituendus: quia in hoc casu, qui est prior tempore, est etiam potior in jure; & ut notat Glossa *in d. clem.* Patronus laicus potest variare in præsentando, antequam instituatur præsentatus; non ita Clericus, vel Collegium, quia ecclesiasticus non potest præsentare nisi unum, ut desumitur *ex c. quod autem 5. h. t.* & ratio secundùm Innocentium est, quia ejus præsentatio utpote facta nomine Ecclesiæ habet potiùs vim electionis, in qua electores non possunt variare electionem factam.

13 An verò Episcopus ex pluribus præsentatis à Patrono laico teneatur digniorem instituere: procedendum est cum distinctione, cæteris paribus dignior ex Concilio Tridentino semper præferendus est, adeo ut si Episcopus neglecto magis idoneo, minus idoneum institueret, non excusaretur à peccato contra justitiam distributivam, & desumitur *ex c. quoniam 3. h. t.* ubi dicitur, quòd si Patroni dissentiant, & diversos præsentent, qui habet majora merita, & plura vota, debeat præferri, ut habetur in Trident. *sess. 14. de refor. c. 12. & sess. 25. c. 9.* quia in distributione beneficiorum justitia distributiva exigit, ut digniores præferantur minus dignis.

14 Cæterum institutio digni omisso digniore si semel facta fuerit, sustinetur, ne alioquin cùm damno Ecclesiæ sub hoc prætextu plures contingat institutiones impugnari, ut notat Panormitanus *in c. Pastoralis 29. h. t.* Sin verò dignus à majori; & dignior à minore parte, ac numero Patronorum præsentetur, tunc Episcopus debet dignum instituere: & ratio est quia tunc dignior non censetur præsentatus, cum plura vota collimaverint in minus dignum, qui propterea fuit electus ex pluralitate suffragiorum ad præsentationem, & desumitur *ex c. quoniam 3.* & ibi Glossa *V. qui majoribus h. t.* & *ex clement. 2. h. t.* Hinc si duo sint Patroni Clericus unus, alter laicus, & unum idoneum præsentaverint, & postea Patronus laicus variet, sicut potest, & alterum magis idoneum præsentet accumulativè, Episcopus tenetur primum instituere, eò quia ab utroque sit præsentatus, & laicus non potest variare in præjudicium compatroni, ut notat Panormitanus *in c. cùm autem 25. h. t. n. 4.*

15 Quòd si dignus præsentetur à minore parte Patronorum, & indignus à majori, tunc tenetur Episcopus dignum instituere omisso indigno, licèt in ejus electionem plures collimaverint Patroni: siquidem præsentatio indigni non attenditur: ratio est, quia indignus non censetur capax beneficii, vel saltem non habetur idoneus; proinde electio cadens in illum est irrita ob incapacitatem subjecti: quapropter tunc totum jus electionis consolidatur in illis paucis, qui dignum præsentant *argum. c. dudum 22. & congregato 53. de elect.* & docet Vivianus *de jure patron. p. 2. lib. 11. c. 9. num. 12.* Quòd si Episcopus Clericum idoneum à solo Patrono laico præsentatum bonâ, vel malâ fide, adhuc durante quadrimestri rejecit: & interim Patronus alium minus idoneum, sed absolutè dignum præsentavit, & Episcopus illum instituit; tunc posterior dignus priori digniori præferendus est, ac in sua possessione relinquendus non obstante appellatione interposita à primo præsentato ad superiorem infra quadrimestre. Ratio est, quia ultimus institutus ex vi institutionis acquisivit jus in re, & primus tantùm acquisivit jus ad ipsam præsentationem; non verò ad beneficium: neque removendus est à possessione sui juris, cum alteri nondum sit acquisitum, ut desumitur *ex c. si tibi absenti 17. de præbend. in 6.* Tum quia per interpositam appellationem primò præsentatus non potest præjudicare Patrono laico, quin cumulativè possit secundum, & etiam tertium præsentare.

Quòd si Episcopus dolosè exclusit ab institutione primum præsentatum, tunc eidem tenetur in pœnam providere de alio competenti beneficio, ut desumitur *ex c. Pastoralis 29. h. t.* ubi statuitur, quòd si præsentatus à Patrono laico rejiciatur ab Episcopo, & appellet ad Papam, si interim Patronus alium præsentat, & hic instituitur ab Episcopo; iste secundus obtinebit, quia inter præsentatos à laico est melior conditio possidentis: interim Episcopus, qui malitiosè præsentatum idoneum recusavit, compellitur providere illi de beneficio competenti. 16

Quòd si quæratur quomodo in tali casu probetur malitia Episcopi? Respondet Glossa *in d. c. Pastoralis*, teneri Episcopum ostendere, quòd à se exclusus non sit idoneus, quia quilibet præsumitur bonus, si non probetur malus. Item ex eo evincitur Episcopi malitia, quia eum rejecit nulla facta de ipso examinatione. Verùm quia Patrono laico licitum est plures Clericos accumulativè præsentare, inter quos electio datur Episcopo, adeo ut possit hic ex præsentatis, quem maluerit instituere, videtur inconveniens, quòd Episcopus utendo jure suo pœnam incurrat, ex qua obligetur ad providendum primo rejecto de beneficio competenti: siquidem utens jure suo non censetur alicui esse injurius. Ob hanc difficultatem Panormit. *in d. c. Pastoralis 29 n. 9. h. t.* explicat decisionem Pontificis tantùm procedere, quando Episcopus primum præsentatum malitiosè, & dolosè exclusit, scilicet sine rationabili causa denegavit illi institutionem, qua ratione quasi incitavit Patronum ad præsentandum alium. Secluso autem dolo ait Panormitanus, non teneri Episcopum propere institutione primi intervertere tempus Patrono ad secundum præsentandum, si voluerit. Tum quia ut notat Zœsius *h. t. num. 50.* secundus præsentandus per patronum fortassis erit dignior primo. 17

Differunt etiam ratione temporis jus patronatus ecclesiasticum, & laicale, quia Patrono ecclesiastico conceditur integrum semestre ad præsentandum *c. cum te 22. h. t.* & laico tantum quadrimestre, adeo ut patronus ecclesiasticus possit intra sex menses præsentare, & laicus non nisi intra quatuor; aliàs jus providendi Ecclesiæ ad Episcopum, seu ad illum superio- 18

rem, qui habet jus instituendi liberè devolvitur, & habetur etiam in *c. si laicus unic. h. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. statuit, quòd quamvis laicus, quando erat Patronus, habuerit quatuor menses ad præsentandum vacante Ecclesia; nunc tamen Ecclesia, vel monasterium, cui fuit donatum jus, habebit sex menses: quia Ecclesia quantum ad præsentandum reputatur patronus non laicus, sed ecclesiasticus. Ratio hujus discriminis ex eo petitur, quia cum patronus ecclesiasticus in eo gravetur, quòd unum tantùm possit præsentare ad beneficium, cùm laicus possit plures non privativè, sed cumulativè, ideo ut patronus ecclesiasticus relevaretur, plus temporis ei ab Ecclesia indulgetur ad inquirendum de clerico aliquo digno, & idoneo: æquum enim est, ut qui gravatur in uno, releveutr in alio *l. eum qui ff. de injuriis, & famos. libel.* sed ecclesiasticus patronus in eo gravatur, quòd non possit variare, nec plures accumulativè præsentare, sicut patronus laicus; unde æquitas exigebat, ut in altero relevaretur, scilicet per longius tempus ad præsentandum, ut notat Glossa magna *in c. si laicus unic. h. t. in 6.*

19 Quòd si petatur, à quo tempore incipiat currere hoc quadrimestre in patrono laico, & semestre in ecclesiastico. Communis sententia est, incipere à die notæ vacationis, non verò à die ipsius vacationis; adeo ut patrono ignoranti, vel aliàs legitimè impedito, non currat tempus statutum ad præsentandum: quinimò in dubiis potiùs ignorantia Patroni, quàm scientia præsumitur; nisi concurrentes circumstantiæ vicinitatis loci, & præsentiæ Patroni aliter suaserint *argum. c. quia diversitatem 5. de concess. prabend.* & notat Zoesius *h. t. n. 57.* non enim debet quis privari sine culpa jure, quod possidet, & sicut ignorantia excusat à culpa, ita non debet patrono dari culpæ. Hinc ad evitandas lites in plerisque Provinciis usus invaluit, ut Patronus de beneficio vacante certioretur, moneatúrque per Episcopum ad præsentandum.

20 Præterea notat Barbosa *de offic. Episc. p. 5. allegat. 72. num. 177.* posse Episcopum etiam post lapsum tempus ex gratia præsentationem patroni admittere *argum. c. 2. in V. liceat,* & *c. litteras de supplend. neglig. Prælat.* id tamen limitatur, nisi inciderit in pœnam privationis pro ea vice ob præsentationem indigni, quòd tamen tantùm procedit de patrono ecclesiastico, quia laicus potest accumulativè plures præsentare, Barbosa *Jur. Eccles. univers. lib. 3. c. 12. num. 174.* & desumitur etiam *ex c. cum vos. de offic. jud. ordinar.* Excommunicato autem non currit tempus, nisi fuerit in mora petendi absolutionem à censura *argum. c. un. §. 1. ne sede vacant. in 6.* & notat Zoesius *h. t. num. 58.* imò Episcopus potest instituere præsentatum à patrono laico excommunicato, licèt non teneatur: non item à clerico excommunicato, cui competit ratione beneficii, à quo per excommunicationem suspenditur.

21 Quòd si Patroni inter se non conveniant, litémque instituant de ipso jure patronatus, currit nihilominus eis tempus, & nisi aliquis ex illis intra legitimum tempus præsentaverit devolutio fit ad Episcopum salvo jure illius, qui vicerit, ut proxima vacatione possit liberè præsentare. Sin verò unus ex litigantibus jam fuerit in possessione præsentandi, & alter tantùm contendat de proprietate, tunc possessor debet præsentare, nec removebitur præsentatus, quamvis contendens de proprietate vicerit postea in judicio: quod tamen procedit, si possessor fuerit in bona fide: ratio est, quia ad possessorem sicut in aliis, etiam hic, pertinent fructus rei possessæ, adeo ut habeat jus eos percipiendi: & ipsa præsentatio est proprius fructus juris patronatus *c. consultationibus 19. h. t. c. querelam 24. de elect. c. cum olim 7. de causa possess.* proinde qui est in possessione præsentandi legitimè præsentat. Idque certum est si præsentatio facta sit ante litem in judicio introductam.

Quid verò dicendum sit si lite jam motâ præsentatio facta fuerit? dissentiunt doctores, 22
volunt plures præsentationem tunc debere quidem recipi, sed institutionem differri, donec lis absoluta fuerit, ac decisa, idque desumunt *ex c. ex litteris 7. h. t.* ubi Pontifex rescribit, quòd si conductor præsentaverit ante motam litem super jure patronatus præsentatio teneat; sed si præsentatio facta sit post motam litem nihil debeat innovari. Ratione etiam nituntur hoc evincere, quia lite pendente, non possunt fructus illi percipi, qui re evicta non possunt restitui; talis est fructus juris patronatus, quia Clericus semel præsentatus, & institutus non ampliùs removetur: videntur hanc sententiam docere Panormit. *in d. c. ex litteris 7 num. 8. & 9.* Barb. *in collect. ad d. c. num. 11.* Zoesius *h. t. n. 43.* Contraria tamen sententia communior est, & probabilior, adeo ut non obstante lite inchoata, & pendente Patronus possit cum effectu præsentare, dummodo duo concurrant, quorum primum est, ut possessio non vocetur in dubium: secundum ut possessor bona fide possideat, quia in præsentando solùm attenditur possessio juris patronatus *c. cum Ecclesia de causa possess. & propriet. c. consultationibus 19. h. t.* ubi Pontifex rescripsit, quòd quando qui possidet jus patronatus, & præsentat idoneum, quem Episcopus instituit; si deinde in lite patronus perdit jus patronatus, & alius vincit, præsentatus, & institutus non est removendus ab Ecclesia: & ratio additur à Glossa ibidem, quia qui est in quasi possessione cum bona fide acquirit titulum, licèt qui præsentaverit revera non fuerit patronus *c. querelam de elect.* quia interdum plus valet quod est in opinione, quàm quod in veritate: sed credulitas sine possessione non juvat. Tum quia pendente lite non debet quis privari commodo suæ possessionis *c. ut lite pendente nihil innovetur.*

Neque fundamenta oppositæ sententiæ urgent: quia *in d. c. ex litteris 7. h. t.* argumentum 23
inde deductum à contrario congruè explicatur de possessore, cujus possessio sit dubia, propterea non pacifica, ut conjicitur *ex facti specie illius capitis;* miles enim probabiliter tunc primâ vice præsentavit, & ejus possessio non erat pacifica,

tifica, sed dubia. Ad aliud, quod addebatur de fructibus non percipiendis, quando re evicta non possunt amplius restitui. Respondetur, id esse verum de illis fructibus, qui salvo usu possessionis possunt restitui: non verò de fructibus, qui ita sunt annexi possessioni, ut si non percipiantur, amittitur possessio: hinc licèt in *l. certum C. de rei vendic.* dicatur, quòd evincenti in petitorio debeant fructus restitui; hæc tamen regula fallit in iis fructibus, qui ex sua natura tales sunt, ut salvo usu possessionis non possunt restitui. Neque est novum, quòd pendente lite fructus percipiantur: siquidem pendente lite super matrimonio potest maritus illius fructibus uti *c. 1. & 2. ut lite pendente*, & tamen fructus tunc matrimonii non possunt amplius restitui.

24 Præterea respondent Joannes Honorius *h. t. num. 58.* & Rippa *in c. cum Ecclesia num. 93. in fin. de caus. possess.* quoad fructum juris patronatus non attendi regulam restitutionis, eò quia jus patronatus non producit fructus, quos possessor lucretur, ac ditior fiat, non enim possessor ex eo, quòd præsentet Clericum ad beneficium, inde evadit locupletior cum damno proprietarii, ut contingit in aliis fructibus naturalibus: proinde asserunt, fructum jurispatronatus non esse restituendum, & interim possessorem bonæ fidei posse illum percipere etiam lite pendente, eò quia non sit privandus pacifica possessione. Quòd si petatur, quomodo acquiratur possessio jurispatronatus, probabilior sententia est, acquiri per unum actum præsentationis cum bona fide, & secuta institutione.

25 Alia differentia inter utrumque jus patronatus ecclesiasticum, & laicale in eo est sita, quòd parochiæ pertinentes ad jus patronatus laicorum non possint conferri per concursũ, de quo loquitur Tridentinum *sess. 24. c. 18. de reformat.* adeo ut illi tantùm per examinatores debeant examinari, qui à Patrono laico præsentati fuerint, sive isti fuerint plures, sive unus tantùm, seclusis aliis non præsentatis, qui aliàs ad concursum possent examinari. Immo si jus patronatus sit mixtum adhuc illi tantùm debent examinari, qui à Patronis præsentantur, vel nominantur, quia libertas Patroni laici ob mixturam clerici non debet restringi, ut notat Fagnanus *in c. cum propter 27. h. t.* ubi etiam addit, ita fuisse declaratum à sacra Congregatione.

26 Neque obstat, quòd magis dignum debeat ad se trahere minus dignum *argum. l. qua Religiosis. ff. de rei vendic.* & jus patronatus ecclesiasticum esse dignius laicali. Nam id tantùm procedit quoad commoda, & privilegia, non verò quoad damna, & pœnas: cùm enim Patrono laico concedatur, ut possit præsentare sine concursu, non debet privari hoc privilegio ex eo, quòd Clericus cum ipso concurrat in eadem præsentatione. Præterea quamvis in mixtis naturalibus non semper attendatur, quod dignius est: in mixtis tamen, quæ sunt talia juris ministerio, illud est potentius, quod magis prodest, & jus alterius non lædit, ut in jure patronatus mixto est jus præsentandi, quod habet laicus: magis enim prodest, & jus alterius non lædit: tunc jurisfictione jus laici habetur potentius, & dignius, eò quia magis prosit, & non lædat ius alterius.

Quando verò jus patronatus est ecclesiasticum, tunc admittitur concursus; sed si institutio pertineat ad Episcopum; peracto examine Patronus ecclesiasticus habet electionem, & illum præsentat, quem ex approbatis ab examinatoribus digniorem esse censuerit. Sin verò institutio ad Prælatum Episcopo inferiorem spectet, tunc Episcopus solus ex iis, qui idonei reperti sunt digniorem eligit, quem Patronus inferiori Prælato præsentat, ut desumitur ex Tridentino *sess. 24. c. 18. de refor.* In Bulla tamen Pij V, cui initium est, *Ad exequendum* excipiuntur parochiæ, quæ monasteriis, vel aliis ecclesiis unitæ, & incorporatæ sunt, in his enim sola Prælati nominatio sufficit, & nominatus, si in examine sine concursu approbatus fuerit ab Ordinario ponitur in Ecclesia, non tanquam Parochus, sed ut Vicarius, ut notat Engel. *de prabend. num. 67.* 27

Est etiam alia differentia, quia jus patronatus ecclesiasticum per Papam, & ejus legatum potest impediri, eique derogari: quia Papa, & ejus legatus possunt sibi reservare beneficium primò vacaturum, & cùm primùm vacaverit, etiam conferre irrequisito Patrono ecclesiastico, ut docet Glossa *in clement. 2. de prabend. V. Apostolicis*, & de ipso legato Papæ etiam constat *ex c. cum dilectus 28. h. t.* Sed de jure novo hujusmodi derogationes prohibentur à Concilio Trident. *sess. 24. c. 19. de refor.* & Pirhing. *h. t. num. 136.* notat, in Germania nullum esse usum talis reservationis ob concordata. Secus jus patronatus laicale, quamvis de plenitudine potestatis possit impediri, eique derogari, nunquam tamen præsumitur eidem derogatum, nisi specificè in litteris Apostolicis id exprimatur; idque ne laici à piis fundationibus retrahantur. Imò hoc etiam procedit, si jus patronatus sit mixtum, idque in favorem laici Patroni, quod tamen intelligendum est de patronatu laicali ex fundatione, vel dotatione; non verò ex privilegio tantùm, vel consuetudine legitimè præscripta, quia tunc cessat finis, ob quem Ecclesia indulget laicis tale privilegium, quia Patronus Laicus non fuit fundator, nec dotavit Ecclesiam. Demum differunt etiam, quia Patronus ecclesiasticus, si inidoneum præsentet privatur jure suo pro illa vice *c. 2. de supplend. neglig. Prælat.* secus laicus si præsentet inidoneum, adhuc potest alium præsentare, ut notat Barbosa *de offic. & potest Episc. allegat. 75. n. 105.* 28

§. III.

Qui sint capaces jurispatronatus, & quæ jura iisdem competant.

CErtum est, non solùm Clericos, sed etiam fideles laicos capaces esse juris patronatus ex indulto, & gratia Ecclesiæ, non ex debito *argum. c. quoniam 3. h. t.* Immo non solùm 1

solùm mares, verùm etiam fœminas *argum. c. fin. de conceff. prabend.* & non solùm puberes, sed etiam impuberes, quia cùm hi omnes sint capaces hæreditatis, & legati, sequitur esse itidem capaces juris patronatus annexi persæpe eidem hæreditati, vel legato. Ob eandem rationem sunt etiam capaces juris patronatus spurii, & illegitimi, ut colligitur *ex can. pia mentis, can. Frigentius & sequent. 16. q. 7.* Imò etiam irregulares, & excommunicati, aut aliâ censurâ affecti, quia hi omnes possunt possidere bona, quibus annexum sit jus patronatus, & possunt itidem fundare Ecclesias, ac beneficia ecclesiastica, ut notat Pirhing. *lib. 3. decret. h. t. sect. 1. §. 3. n. 19.*

2 Neque obstat, quòd jus patronatus sit spirituale, vel saltem annexum spirituali, ut habetur *in c. de jure verò 16. h. t.* ubi dicitur, quòd jus patronatus per se non possit vendi, eò quia sit spirituali annexum, scilicet beneficio ad cujus institutionem ordinatur. Nam licèt laici per se non sint capaces jurium spiritualium per textum *c. decernimus de judic.* fiunt tamen capaces hujus juris spiritualis ex speciali gratia, & indulto Ecclesiæ concedentis ipsis, ut possint hoc jus acquirere, & possidere, ut habetur *in c. quoniam 3. h. t.* idque ut laici alliciantur, ac invitentur ad Ecclesias construendas, ac dotandas, & ad beneficia fundanda, ut notat Fagnanus *in d. c. 3. n. 3.*

3 Si urgeas ad actum præsentandi esse necessarium judicium intellectûs de idoneitate personæ, ac rationis discerniculum, quo impuberes carent, præsertim si nondum sint septennes. Respondetur, exinde tantùm sequi, impuberes ut etiam amentes, & furiosos non esse capaces juris patronatus quoad exercitium, non verò quoad habitum. Præterea si pupillus nondum sit septennis, non per se ipsum præsentat, sed per tutorem, ut notat Garcia *tract. de benefic. p. 5. c. 9. num. 193.* Quòd si pupillus sit septennio major, sed tamen infra annos pubertatis tunc quamvis conveniat præsentationem fieri authoritate tutoris dati ad regendas actiones pupilli, ut notat Garcia *loc. cit. n. 95.* nihilominus si solus pupillus præsentaret dignum, ejus præsentatio valida foret, & præferenda factæ à tutore, tametsi hic digniorem præsentavarit: quia pupillus est propriè Dominus juris patronatus, & ejus tutor non administrat spiritualia. Tum quia nullo jure habetur, quòd ad talem præsentationem requiratur necessariò authoritas tutoris, ut notat Zœsius *h. t. n. 40.*

4 Posse tamen tutorem probabiliter præsentare, si non contradicat pupillus, asserit Garcia *de benefic. p. 5. c. 9. num. 193.* eò quia tutor non solùm habeat potestatem administrandi bona pupilli, verùm etiam regendi ejus actiones. Quòd si Patronus fuerit pubes, sed adhuc minor 25. annis, tunc potest ex se præsentare: quia quoad spiritualia jam est sui juris, & independens à patria potestate, ut notat Garcia *loco cit. num. 198.* quin imò si præsentatio fieret ab alio etiam curatore sine mandato pupilli, præsentatio foret irrita, quia curator non datur ad regendam pupilli personam; sed ad ejus bona temporalia administranda. Excipitur tamen jus patronatus competens filio ratione bonorum adventitiorum, quorum ususfructus pertinet ad patrem: si enim jus patronatus sit iisdem bonis annexum, ejus fructus, seu præsentare clericum ad beneficium pertinebit etiam ad patrem.

Non tamen Judæi, & Pagani, & alii infideles sunt capaces juris patronatus, tametsi ecclesias fundent, construant, ac dotent, vel castra emant, quibus sit annexum jus patronatus, quia Ecclesia hoc privilegium tantùm concessit laicis fidelibus, non verò infidelibus, ut patet ex *can. quicunque 16. q. 7.* ubi expresè dicitur: *Quicunque fidelium.* Tum quia jus patronatus est ecclesiasticum, & infideles cùm sint extra Ecclesiam, non possunt esse capaces juris ecclesiastici: quòd si Judæi, vel Pagani fundent Ecclesiam, tenentur illam dotare, & ea fit liberæ collationis, ut notat Fagnanus *in c. nobis 25. n. 9.* adeo ut infidelis ob fundationem, & dotationem Ecclesiæ non acquirat jus Patronatus ob incapacitatem, quia per Baptismum non est ingressus Ecclesiam. Hoc idem etiam firmari potest ex cognatione spirituali, quam infidelis non acquirit, si puerum baptizet, aut de sacro fonte levet, ut tradit Joannes Andreas *in c. ex eo num. 1. & 5. de reg. jur. in 6.* De hæretico an capax sit juris patronatus videtur esse major difficultas, quia hæreticus est baptizatus. Nihilominus de jure communi non est capax juris patronatus, quia omnia ejus bona, etiam quibus est annexum jus patronatus confiscantur per text. *c. cum secundùm leges de haret. in 6.* & quamvis hæc ratio non videatur militare de hæreticis toleratis in Germania: nihilominus adhuc isti accensendi sunt incapacibus juris patronatus: eò quia hæreticus per hæresin se separavit ab Ecclesia, & est extra illam: consequenter illi non competit hoc jus, quod Ecclesia tantùm ex gratia, non debito, concedit fidelibus, manentibus in Ecclesia. 5

Tum quia hæreticus privatur honore, quem in ecclesiis obtinet Patronus *argum. c. didicimus 31. causa 24. q. 1.* quapropter gratia à sede Apostolica concessa fidelibus, ut sint capaces juris patronatus, non extenditur ad hæreticos, ut notant Abbas *in c. nobis 25. num. 3. h. t.* & Fagnanus *ibidem num. 10.* hinc si Patronus lapsus in hæresin præsentet Clericum ad beneficium, præsentatio illa est irrita, & in pœnam hæresis privatur tali jure. Quòd si ad fidem catholicam iterum revertatur, recuperat jus patronatus, nisi per sententiam Judicis fuerit illo privatus, ac damnatus ob hæresin. 6

Neque obstat, quòd hæretici sint Christiani, possintque contrahere cognationem spiritualem baptizando, vel sacro fonte levando, proinde etiam esse capaces juris patronatus. Nam contra est, quia cùm hæretici condemnent Ecclesiam, non merentur favorem ejusdem, præsertim cum ab Ecclesia recesserint per hæresin, proinde neque merentur gratiam, quam Ecclesia concedit fidelibus eos instituendo capaces juris patronatus. Hæc autem procedunt de jure communi: quia in aliquibus Germaniæ locis dicuntur 7

cuntur fieri præsentationes ab hæreticis toleratis ad beneficia ecclesiastica, & institui clerici ab iisdem præsentati.

8 Ponitur tamen difficultas, an quando castrum datum in dotem habet annexum jus patronatus, pertineat hoc ad uxorem habentem castrum illud in dotem, vel ad maritum. Pro solutione difficultatis juvat observare, dotem bipartiri in æstimatam, & non æstimatam; illam dici, cujus valor certo pretio taxatur; hanc quæ nullo taxatur pretio: potest autem ex duplici fine dos æstimari. Primò æstimatione faciente veram venditionem, nimirum ea intentione, ut maritus soluto matrimonio non teneatur restituere dotem in individuo, sed sufficiat, si pretium æquivalens donet. Secundò potest æstimari æstimatione non faciente venditionem, & tunc contingit, quando dos restituenda est in individuo, licet pro majori securitate taxetur valor illius, ut nimirum si fortassis culpa mariti periret, possit æstimatum pretium repeti.

9 Præterea maritus matrimonio inito acquirit dominium directum, & utile, tam civile, quàm naturale dotis æstimatæ æstimatione faciente venditionem *argum. l. quoties 5. C. de jure dotium*, quia censetur, eam emisse pro pretio credito, adeo ut totum ejus lucrum, & periculum sit penes maritum, & si pereat, tametsi sine culpa mariti, adhuc censeatur marito perire, qui propterea contrahit obligationem refundendi pretium dotis soluto matrimonio; uxor tamen adhuc retinet jus aliquod in re dotali; adeo ut si in cæteris bonis mariti non reperiatur sufficiens pretium dotis, dominium rerum dotalium, quæ adhuc existunt ipso facto redeant ad uxorem, quæ potest illas sibi vendicare exclusis omnibus aliis creditoribus, quamvis privilegiatis: hinc maritus non habet plenum dominium in dotem uxoris *l. in rebus 30. C. de jure dot.*

10 Hæc tamen procedunt ex suppositione, quòd matrimonium sit jam initum, quia dos in ratione dotis, non completur nisi per actualem contractum matrimonii, adeo ut promissio dotis non sit absoluta, sed conditionata, si matrimonium ineatur: hinc si antequam contrahatur, dos fuisset data sponsæ, & periret, damnum non esset mariti, sed uxoris, cui censeretur perire. Ejusdem juris est, sive dos constituatur in rebus consistentibus in numero, pondere, aut mensura, quia dos imitatur naturam mutui, & transfert dominium in maritum, perinde ac dominium mutui transfertur in mutuatarium *l. res in dotem 42. §. de jure dot.* Cæterum dominium naturale dotis inæstimatæ, vel æstimatæ sine venditione manet, vel penes dantem, si fuit dos profectitia, vel penes uxorem, si fuit adventitia, & desumitur *ex d. l. in rebus 30. C. de jur. dot.* maritus tamen in tali dote præter usumfructum habet etiam dominium civile, quia hoc ei competit, qui licèt verè non sit dominus rei, juris tamen fictione censetur Dominus in ordine ad quosdam effectus cujusmodi sunt libera administratio, & vendicatio.

11 Ut autem satisfiat difficultati, certum est, jus patronatus non pertinere ad maritum, si sit annexum bonis paraphernalibus uxoris, vel illi competat ratione majoratus, vel successionis, ut hæredi, vel consanguineæ fundatoris; ratio est, quia sicut alia bona acquiruntur extra suam dotem, ita eidem acquiritur jus patronatus iisdem annexum; accessorium enim sequitur suum principale; & jus patronatus est accessorium iisdem bonis: cum igitur uxor acquirat plenum dominium circa talia bona, ita etiam circa jus patronatus iisdem annexum: proinde ad solam uxorem pertinet tunc præsentare clericum ad beneficium, non ad maritum, qui propterea in tali præsentatione non potest se immiscere, nisi fortassis ex urbanitate uxoris id ei concedatur.

Major difficultas igitur est, quando jus patronatus est annexum bonis dotalibus, an tunc jus præsentandi spectet ad uxorem, vel maritum: Abbas *in c. fin. de concess. prabend. num. 8.* Felin. *in c. cum olim de majorit. & obedient. n. 2.* asserunt, jus præsentandi pertinere tunc ad solam uxorem, eò quia apud ipsam maneat verum, ac naturale dominium dotis *l. in rebus 30. C. de iur. dot.* consequenter etiam manet jus patronatus, tanquam accessorium ad ipsam dotem. Quòd si objicias textum *in c. per vestras de donat. inter vir. & uxor. & c. salubriter de usur.* ubi fructus, & commodum dotis dicuntur pertinere ad maritum; proinde etiam jus patronatus, & ipsa præsentatio debet ad maritum pertinere: quia præsentatio est quidam fructus, & emolumentum juris patronatus. Respondent, præsentationem esse quidem fructum, & quidem pretio æstimabilem, non tamen qui inserviat ad ferenda matrimonii onera; proinde non transire ad maritum, quia ad ipsum tantùm transeunt illi dotis fructus, qui inserviunt ad onera matrimonii portanda, seu qui adferunt aliquid lucri, & maritus per eorum acquisitionem fit ditior: per præsentationem autem clerici ad beneficium, qui præsentat, non fit ditior, nec talis præsentatio, licèt sit fructus juris patronatus, inservit ad ferenda onera matrimonii: unde licèt fructus dotis transeant ad maritum, non ita jus præsentandi, licèt sit fructus juris patronatus annexi bonis ipsius dotis. Si objicias secundò jus patronatus transire cum universitate rei: & maritum fieri dominum rei dotalis post initum matrimonium *l. doce ancillam C. de rei vindic.* proinde fieri etiam dominum juris patronatus. Respondent, jus patronatus transire cum universitate rei quando plenum atque perfectum universitatis rei dominium acquiritur, non verò quando plenum ac perfectum dominium non acquiritur: maritus autem non acquirit hoc plenum ac perfectum dominium in dotem uxoris, quia dominium naturale semper manet penes uxorem. Quamvis hæc sententia plurimum habeat probabilitatis, nihilominus, probabilius putârim, jus patronatus annexum bonis dotalibus transire ad maritum, ut docent Garcia *de benefic. p. 5. c. 9. num. 149.* Zœsius *h. t. num. 36.* Tiraquel. Guttier. & alii: siquidem marito non solùm acquiruntur fructus bonorum dotalium, ut desumitur *ex d. c. salubriter de usur.* verùm etiam fictione juris dominium

nium civile in ordine ad omnes illos effectus, qui jure non excipiuntur *argum. l. dare C. de rei vindicat*, & ibi Glossa *V. dotalem*, & docent hanc sententiam Bartol. *hic n. 3.* & Bald. *n. 6.* apud Garciam *loc.cit.* quapropter una cum principali, seu bonis dotalibus transit ad maritum etiam accessorium, seu jus patronatus, quia nullibi in jure reperitur exceptum. Sicut igitur jus patronatus transit cum re dotali quoad dominium civile ad maritum: ita etiam ipsa præsentatio, quæ est ejus fructus, se habens accessoriè ad fructus rei dotalis, quamvis non sit pretio æstimabilis.

13 Non tamen Patrono sive laico, sive ecclesiastico præter jus præsentandi competit aliud jus, vel potestas circa bona Ecclesiæ; adeo ut Patronus non possit liberè disponere, nec instituere, aut destituere Clericos in Ecclesia, cujus est Patronus, idque statuitur *in c. Præterea 4. h. t.* ubi dicitur, quòd Patroni laici, qui sine authoritate Episcopi instituunt clericos, vel removent, vel bona ecclesiastica pro sua voluntate distribuunt, sint excommunicati. Ratio etiam hoc idem suadet, quia laici nullam habent potestatem disponendi de rebus ecclesiasticis, cùm sint alterius fori, hoc idem etiam statuitur in Concilio Tridentino *sess. 25. c. 9. §. Patroni autem de refor*, quinimò Clericus, qui permisit se institui in beneficio absque proprii Episcopi authoritate, privatur communione, & anathemate percutitur, & si persistit in ministerio ecclesiastico etiam deponitur, ut habetur *in d. c. præterea 4. h. t.* ubi dicitur, quòd Clericus, qui recipit Ecclesiam per Laicos sine authoritate Episcopi sit privandus communione, & si perstiterit, deponatur à ministerio ecclesiastico, & ab ordine. Laicus verò se intromittens in spiritualibus, vel temporalibus juris patronatus, non est ipso jure excommunicatus, sed excommunicandus, & clericus sinens se institui non est suspensus, sed suspendendus: verùm si canonicam institutionem velit postea impetrare, debet vitium intrusionis in petitione exprimere, quia ratione intrusionis contraxit inhabilitatem, ut promoveatur ad beneficia ecclesiastica, ad quæ fuit intrusus. Imò neque potest promoveri ad aliud beneficium, vel dignitatem ecclesiasticam, ut habetur *in c. quisquis 43. de elect.* ubi expresè dicitur, quòd si clericus per abusum potestatis sæcularis electus præsumpserit consensum dare, ejus electio sit ipso jure irrita, & electus ineligibilis redditur, adeo ut ad nullam dignitatem ecclesiasticam eligi possit.

14 Neque possunt patroni liberè conferre ecclesias, vel beneficia, in quibus habent jus patronatus, sed tantùm possunt præsentare, ut habetur *in c. transmissa 31. & ult. h. t.* ubi Gregorius IX. declarat, quòd patronus non possit conferre, seu concedere, vel instituere Ecclesiam, sed solùm præsentare; hinc si uni conferat Ecclesiam, & mox alium præsentet Episcopo, licèt primus appellaverit ad Papam, nihilominus Episcopus potest instituere hunc præsentatum: & *ex eod. c.* infertur, posse patronum retractare proprium factum si noverit illud invalidum esse, vel cedere in præjudicium Ecclesiæ, vel tertiæ personæ, vel in damnum animæ, ac salutis propriæ.

Præterea qui Ecclesiam collegiatam fundavit, construxit, vel dotavit, licèt sit Patronus 15 illius, non tamen habet jus eligendi Prælatum, adeo ut non possit suffragium ferre in ejus electione, si laicus sit, imò neque interesse electioni faciendæ, neque requirendus est ante electionem, ut habetur *in c. nobis 25. h. t.* ubi Clemens III. ait, quòd Patronus non possit interesse electioni faciendæ de Prælato Ecclesiæ, sed tantùm quòd post electionem postuletur ejus assensus, nisi fortassis Patronus habeat specialem facultatem interessendi electioni: & ratio id etiam suadet, quia laici non sunt capaces jurium spiritualium, nec ullam habent de rebus, & personis ecclesiasticis disponendi potestatem *c. tua 25. de decim.* nisi ipsis à sacri canonibus, vel sede Apostolica fuerit concessum, adeo ut sine hac concessione nullum laicis competat jus in res, aut personas ecclesiasticas; atqui Patronis laicis ab Ecclesia tantùm conceditur jus præsentandi, non autem eligendi, quia jus eligendi est magis spirituale; quàm jus præsentandi, cùm præsentatio immediatè dirigatur ad superiorem Ecclesiasticum, ut præsentatum constituat in Ecclesia, vel beneficio, adeo ut clericus præsentatus non acquirat jus ad beneficium, nec in beneficio per præsentationem, sed tantùm per institutionem, ut habetur *in c. quod autem 5. h. t.* ubi Alexander tertius statuit, quòd si Patronus præsentet idoneum pro Ecclesia, & Episcopus illum non admittat, si deinde præsentet alium idoneum, quem Episcopus admittit, primus præsentatus, & non admissus non potest agere, nec est præferendus, quia ante approbationem Episcopi non est rata præsentatio, & melior est conditio possidentis. Electio autem è contra dat electo jus ad beneficium, & proximè dirigitur ad electum *c. quòd sit 6. de elect. in 6.* unde licèt possit laicus ratione juris patronatus præsentare clericum ad beneficium, non tamen eligere, quamvis Ecclesiam collegiatam fundaverit, construxerit, vel dotaverit. Quinimò neque potest Laicus habere jus nominandi, vel præsentandi Prælatum, seu Rectorem in Ecclesia collegiata, sed tantùm in Ecclesia non collegiata, ut habetur *in d. c. nobis 25. h. t.* & ratio etiam desumitur ex eo, quia Prælati Ecclesiarum collegiatarum sunt in dignitate constituti, & in illis obtinent præcipuum locū, exercéntque jurisdictionem in foro externo, etiam in ipsos clericos; proinde non decet, ut Prælati Ecclesiarum collegiatarum constituantur per Laicos. Hinc nec per ullam consuetudinem etiam immemorialem potest laicus, quamvis sit Ecclesiæ Patronus acquirere jus eligendi Prælatum Ecclesiæ collegiatæ, ut desumitur *ex d. c. nobis 25. h. t.* & *ex c. Massana 56. de elect.* ratio est, quia id cederet in nimium ecclesiasticæ libertatis præjudicium, si electio, vel constitutio Prælatorum collegiatarum concederetur laicis.

Moris tamen est præsertim in Germania 16 ut laici nomine Principum intersint tractatui de electione instituenda, ita tamen ut liberam facul-

facultatem eligendi relinquant ecclesiasticis, & tantùm defensionis causâ assistant ad eum duntaxat finem, ut electio ritè, tranquillè, & ordinatè peragatur; tametsi nec id permitti deberet: sed ubi consuetudo invaluit, toleratur. Non tamen potest Episcopus regulariter Ecclesiam parochialem patronatam invito patrono commutare in aliam Ecclesiam, ut in collegiatam: ratio est, quia id cederet in manifestum præjudicium Patroni, qui non posset ampliùs Parochum præsentare: & sicut invito Patrono non potest auferri jus præsentandi directè *argum. c. monasterium 33.* ita neque indirectè convertendo Ecclesiam parochialem patronatam in collegiatam. Si tamen necessitas urgeret, & cederet in evidens majus bonum Ecclesiæ, & Patronus non posset contradicere; tunc posset converti in collegiatam; & Patronus si absque reservatione juris, & protestatione consenserit; tunc electio Rectoris ad collegium clericorum pertinet: sin autem sibi reservaverit jus præsentandi, illud retinet. Cæterum hoc est discrimen inter electionem, & præsentationem, quia electio fit à collegio, seu Ecclesia habente conventum, & per electionem jus acquiritur Prælato electo: si enim fuerit idoneus, & canonicè electus, debet à superiore confirmari, & ante confirmationem habet tantùm jus ad Prælaturam, non in Prælatura. Secus præsentatio regulariter solùm fit ad beneficia, quæ non cadunt sub electionem, & quæ non sunt Prælaturæ, nec jus tribuunt irrevocabile.

17 Prohibitum est etiam, & quidem sub pœnâ excommunicationis ferendæ, ne Patroni Ecclesiarum in recognitione juris patronatûs aliquid ab ipsis exigant, neque tributa, nec collectas militum, nec ullum servitium alendi canes venaticos, aut alia jumenta, nec possint gravare aliis oneribus, vel exactionibus, & desumitur *ex c. præterea 23.* ubi Lucius III. statuit, quòd Patroni, Vicedomini, Custodes, Guardiani non possint propria authoritate alienare jus patronatus, nec gravare Ecclesiam, nec aliquid exigere, nisi antiquos reditus moderatos, quos Episcopi in fundatione instituerunt, idque sub pœna excommunicationis, & contractus alienationis declaratur irritus. Ratio etiam id suadet, quia talia gravamina non exiguntur, nisi à subditis, & supponunt jurisdictionem in imponente: atqui Ecclesiæ, & illarum Ministri non subjiciuntur potestati sæculari; proinde non possunt à sæcularibus gravari; & solùm *in d. c. præterea* excipitur, nisi Patronus in fundatione sibi reservet cum authoritate Episcopi, aliquam pensionem annuam, & quidem moderatam spectata quantitate redituum Ecclesiasticorum, adeo ut dos necessaria non minuatur. Potest etiam Patronus, seu fundator Ecclesiæ ex consensu Episcopi in ipsa fundatione honestam conditionem apponere, etiam contra jus commune, & nonnunquam etiam cum derogatione juris episcopalis: debet tamen id fieri tempore fundationis, ut notat Glossa *in c. 2. Vinum pertinere causâ. 10. q. 1.* ratio est, quia quilibet est rei suæ moderator, & arbiter, proinde in donatione, fundatione, vel traditione potest velle donare, vel fundare cum hac, vel illa licita, & honesta conditione: secus post factam fundationem, vel donationem non potest ampliùs talis conditio apponi, ut notat Glossa *in l. 4. C. de donat. quæ sub mod.* ubi dicitur: *Perfecta donatio conditiones postea non patitur.* Rursus hæc conditio adjicienda est ex consensu Episcopi, quia fundator est privata persona, & non potest propria authoritate canones immutare *c. requisisti 15. de testam.* Idque vel maximè procedit, si mutatio fiat in præjudicium Episcopi.

Cæterum Patronus non potest disponere de fructibus, & reditibus Ecclesiæ, nec eos convertere ad certos determinatos usus quantumvis pios. Ratio est, quia Laicus non potest disponere de bonis Ecclesiarum, quia sunt omnino exempta à jurisdictione, & potestate laicâ, etiam ipsorum Principum *c. generaliter 16. q. 1. c. convenior in qualibet. c. sancimus 23 q. fin. c. benè quidem dist. 96. c. adversus. c. non minus de immunit. Eccles.* 18

§. IV.

De potestate præsentandi, & de ipsâ actuali præsentatione clerici ad beneficium vacans.

POssessori juris patronatus quamvis reverà dominium juris patronatus non competat, si tamen sit possessor bonæ fidei potest clericum nominare, & hic potest institui: quia nominare, seu præsentare clericū, habere in processionibus honorificum locū, accipere subsidium vel alimenta tempore inopiæ ab Ecclesia, sunt fructus juris patronatus: & generatim fructus rei debentur possessori ejusdem, dummodo sit possessor bonæ fidei *c. gravis de restit. spoliat.* Verùm ut quis dicatur possessor bonæ fidei, duo desiderantur, & quidem copulativè, quorum primum est, ut communiter reputetur Patronus. Secundum ut sit in possessione præsentandi, nec solus error communis sine possessione sufficit; & hoc pacto solet limitari *l. Barbarius 3. ff. de offic. Prætor.* Imò procedit etiam quando cum communi errore concurrit possessio, vel quasi possessio proprietatis, seu potestatis, ut notat Abbas *in c. consultationibus 19. h. t.* ubi Glossa notat, quòd qui est in quasi possessione cum bona fide, acquirit titulum, tametsi qui præsentaverit non fuerit reverà Patronus *c. querelam de electione. c. cum olim. de causa possess. & propriet.* Non tamen sufficit nuda possessio, sed ulterius requiritur, ut is qui præsentat, sit in possessione cum bona fide, & existimet jus præsentandi sibi competere. Acquiritur autem hæc possessio etiam per unicum actum præsentationis, admissæ tamen à Prælato ecclesiastico *c. cum Ecclesia sub trina.* 1

Hæc tamen procedunt de jure antiquo, quia hodie post Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 9. de refor.* ad valorem præsentationis, non sufficit si præsentans communiter reputetur Patronus, & sit in quasi possessione juris præsentandi, sed ulterius requiritur, ut doceat de titulo, & proprietate juris Patronatus ex fundatione 2

tione, aut dotatione, & titulus debet constare ex authentico instrumento, vel ex multiplicatis præsentationibus à tempore immemoriali, ut rectè notat Pirhing. *h. t. sect.* 4. §. 1. *num.* 88. ubi addit, decretum Concilii non habere locum, si controversia non sit de titulo, seu proprietate juris patronatus, sed solùm vertatur inter duos, vel tres præsentatos, ad quem ex præsentantibus jus patronatus pertineat, ut si controvertatur, quisnam eorum in jure patronatus successerit: tunc enim inter præsentatos debet præferri is, quem præsentavit, qui est in pacifica, immediata possessione juris præsentandi, ut notat Fagnanus *in d. c. consultationibus* 19. *n.* 16. *h. t.*

3 Difficultas tamen oritur, quando sunt duo litigantes super eodem jure patronatus, & unus eorum est Clericus prætendens illud ex litteris fundationis sibi competere post extinctam familiam masculinam fundatoris: & alter est laicus, qui succedit, ut extraneus fundatori, séque defendit per possessionem cum bona fide à tempore immemoriali; cuinam tunc ex hisce duobus litigantibus jus præsentandi competat. Plures in ea sunt sententia, ut clerico illud adjudicent: eò quia publicum instrumentum à fundatore erectum, & approbatum ab Ordinario loci, doceat jus præsentandi ex fundatione acquisitum, tamdiu manere in familia fundatoris, quamdiu linea masculina non extinguitur, & hac extincta transire ad clericum: hæc autem familia supponitur extincta; proinde jus patronatus acquisitum clerico.

4 Tum quia Tridentinum *sess.* 25. *c.* 9. *de refor.* ait: *In iis personis, in quibus id jus plerumque usurpatione potiùs quæsitum præsumi solet; plenior, & exactior probatio ad docendum verum titulum requiratur; nec immemorialis temporis probatio aliter eis suffragetur*: sed laicus successor, non ampliùs ex linea masculina fundantis familiæ descendens si sibi usurpet illud jus præsentandi, cùm non possit verum titulum probare; non debet probatio petita à tempore immemoriali ei suffragari, hinc Fagnanus *in d. c. consultationibus num.* 15. *h. t.* ait, post Concilium Tridentinum non esse deferendum illis Authoribus, qui dixerunt, cùm duo sunt præsentati unus ab existente in possessione præsentandi; alter verò ab habente proprietatem juris patronatus, instituendum esse præsentatum à bonæ fidei possessore: ergo cum Clericus supponatur habere proprietatem juris patronatus, & laicus solum possessionem à tempore immemoriali doceat, esse jus patronatus adjudicandum Clerico. Hoc idem etiam adstruit Barbosa *in collect. ad* Tridentinum Concil. *sess.* 25. *c.* 9. *n.* 15. *de reformat.* ubi ait, non suffragari immemorialem præsentationem, quando constat de initio invalido à principio, ut si appareat, quòd fuerit usurpatum jus patronatus ex privilegio, & non ex fundatione, & dotatione. Adhærent huic sententiæ Gonzales Glossa 18. *num.* 43. Piasecius *in d. c. consultationibus*, Mantica *decis.* 318. Barbosa *allegat.* 72. *num.* 67. sed constat, laicum ab initio sibi usurpâsse invalidè jus patronatus, cum illud non habuerit ex fundatione, vel dotatione: consequenter possessio immemorialis non videtur ei suffragari.

Nihilominus alii probabiliùs censent, jus præsentandi esse adjudicandum laico possessori, & qui in judicio se defendit beneficio præscriptionis à tempore immemoriali contra patronum Ecclesiasticum proprietatis: quia ut notat Barbosa *p.* 3. *de offic. & potest Episc. allegat.* 72. *num.* 67. rigor præscriptus à Concilio Tridentino *loc. cit. sess.* 25. *c.* 9. non procedit si agatur inter ipsos patronos juxta decisionem Rotæ Romanæ coram Mantica *decis.* 18. cui adhærent Gonzales *Glossa* 18. *num.* 59. Piasecius *in prax. nova Episc. p.* 2. *c.* 5. *num.* 7. *V. non tamen* adeo ut jus patronatus possit præscribi ab uno contra alium compatronum, ut censuit Rota Romana *decis.* 548. *num.* 2. apud Farinac. *p.* 2. *recent.* & quia in præsenti casu controversia est de jure patronatus, non contra Ecclesiam liberam, sed inter ipsosmet Patronos clericum, & laicum; ideo rigor Concilii Tridentini non videtur urgere, unde præcipuum fundamentum, quo nititur contraria sententia desumpta ex authoritate Concilii non videtur subsistere: quia authoritas Concilii tantùm procedit, quando agitur contra Ecclesiam super libertate beneficii. Tum quia ut notat Pirhing. *loc. cit. num.* 88. decretum Concilii non habet locum, quando controversia non est de titulo, seu proprietate juris patronatus, ut etiam notat Fagnanus *in d. c. consultationibus n.* 16. *h. t.* 5

Quòd si dicas, ex parte possessoris laici obstare malam fidem, & defectum tituli. Contra est, quia supponitur semper titulus aliquis saltem coloratus, proinde possessor saltem supponitur bonæ fidei, præsertim cum possessio à tempore immemoriali habeat vim tituli *argum. l. fin. ff. de aqua pluvia arcenda*, idque ut procedat, sufficit sola capacitas in exercente, ut notat Fagnanus *in c. cum contingat. num.* 9. *de for. compet.* & cum laicus non sit incapax juris patronatus, quod possidet à tempore immemoriali, non est dicendus carere titulo, nec mala fide possidere jus patronatus. Tum quia Concilium Tridentinum potiùs favet huic secundæ sententiæ, si enim textus integer producatur, dicitur in *sess.* 25. *c.* 9. *num.* 15. *Nec immemorialis temporis probatio aliter eis suffragetur, quàm si præter reliqua ad eam necessaria præsentationes etiam continuatæ, non minori saltem quàm 50. annorum spatio, quæ omnes effectum sortitæ sint authenticis scripturis probentur*: sed laicus à tempore immemoriali semper fuit agnitus pro Patrono, & omnes præsentationes quotquot habuit ultra 50. annos etiam supponuntur sortitæ suum effectum: ergo hujusmodi præscriptio sufficit etiam ex Concil. Tridentino, ad producendum justum titulum suæ possessionis. 6

Quid verò dicendum sit, si lite pendente super jure patronatus, & nondum finita intra quadrimestre, vel semestre, an tunc currat Patrono tempus ad præsentandum, vel potiùs pro illa vice privetur jure præsentandi, quod devolvatur ad superiorem Ecclesiasticum? non conveniunt doctores: proinde procedendum est cum distinctione, si lis sit inter Patronos super quasi possessione juris patronatus: vel super proprietate juris patronatus, quod nemo adhuc possidet, tunc 7

tunc jus devolvitur ad Diœcesanum, & desumitur *ex c. cum propt. 27. h. t.* ubi expressè statuitur, quòd si quæstio vertatur inter Patronos de jure patronatus, & infra quatuor menses non definiatur, ad Episcopum pertineat instituere personam idoneã; ita tamen ut ex hoc non fiat præjudiciũ præsentationi imposterum: & ratio quæ movit Pontificem ad id statuendum fuit, ne propter litem, & contentionem Patronorum Ecclesia careret Rectore ultra tempus à jure definitum, & ne illi detrimentum inferretur, ut notat Fagnanus *in c. quoniam 3. h. t. num. 16.* ubi etiam statuitur, quòd si Patroni dissentiant, & diversi diversos præsentent, qui habet majora merita, & plura suffragia præferatur, & si hoc non potest fieri sine scandalo, Episcopus ordinet, prout consultiùs judicaverit. Idque faciat, quando inter aliquos nascitur quæstio de jure Patronatus, quæ inter quatuor menses non definitur.

8 Quòd si lis non inter Patronos moveatur, sed inter patronum, & Episcopum, eò quia prætendat Episcopus Ecclesiam liberam esse, & patronus contendat esse sibi subjectam; tunc tempus ad præsentandum non currit Patrono, neque Episcopus potest beneficium conferre, sed tantùm Oeconomum Ecclesiæ dare, donec lis absolvatur, ut notat Barbosa *p. 3. de offic. Episc. allegat. 75. num. 140.* Fagnanus *in d. c. quoniam num. 18.* Sin verò agitetur inter Patronos, & præsentatum, & dubium sit, an præsentatus sit capax præsentationis, tunc definienda priùs est lis inchoata, quia agitur de jure quæsito præsentati; proinde Patronus non potest pendente lite præsentare alium, quia inferat injuriam præsentato; si præsentet alium privativè ad primum; non ita si accumulativè, si sit Patronus laicus, quia hic potest accumulativè plures præsentare, ut ex illis Episcopus instituat magis idoneum. Neque quando lis est inter præsentatos contendente alterutro se esse alteri præferendum, potest Patronus alium præsentare, donec lis absolvatur: quia constitutio *in c. quoniam 3. h. t.* cum à jure communi exorbitet, sitque odiosa ob solam paritatem rationis non extenditur ad casus similes, ut notat Abbas in *in d. c. quoniam 3. num. 7. h. t.*

9 Imò hoc etiam procedit, quando lis movetur super jure eligendi, vel conferendi ob discrimen inter utrumque jus: siquidem in præsentatione non agitur de tam gravi Patronorum præjudicio, si lite adhuc pendente Episcopus alium instituat: secus in jure electionis fit gravissimum præjudicium electoribus, si ipsis exclusis jus instituendi devolveretur ad alium, quia fortãssis institueretur, quem nollent, vel habere non expediret, ut notat Fagnanus *in d. c. quoniam 3. num. 22. h. t.* Verùm Episcopus potest prorogare tempus à jure concessum Patronis litigantibus, quia cum jure sit Episcopo jus devolutum, cedere potest eidem, non tamen ultro semestre, quod illi conceditur ad devolutum beneficium liberè conferendum: alioquin elapso semestri, si Episcopus non conferat beneficium, jus illud conferendi devolvitur ad alium superiorem ecclesiasticum, ut ad Archiepiscopum, ut habetur *in c. nulla de concess. præbend.* & notat Barbosa *p. 3. de offic. & potest. Episc. allegat. 72. n. 143.*

Patronus non potest se ipsum ad beneficium præsentare: quia in præsentatione tres necessariò debent personæ interesse, Patronus, qui clericum præsentet, clericus qui præsentetur, & Episcopus qui clericum à Patrono præsentatum instituat: sin autem Patronus se ipsum præsentaret, duæ tantùm, non tres personæ interessent contra essentiam, & naturam præsentationis. Tum quia præsentans dicit relationem ad præsentatum, cui correlativè opponitur; & eadem persona non dicit relationem ad se ipsam, neque opponitur sibi ipsi, quapropter inter præsentantem, & præsentatum necesse est intercedat distinctio *argum. c. per nostras 26. h. t.* ubi Innocentius III. statuit, ne ullus tametsi clericus doctus, idoneus, & benemeritus habens jus patronatus in aliqua Ecclesia, possit se præsentare: ubi etiam assignatur alia ratio; quia nullus debet se ingerere officiis ecclesiasticæ prælationis; ut enim notat Glossa *in d. c. per nostras* eo ipso quòd se ingerit, repelli debet tanquam ambitiosus. Demum sicut inter dantem, & recipientem necessaria est distinctio, cùm nemo det sibi ipsi *c. cum ad nostram de instit.* ita inter præsentatum & præsentantem necessaria est distinctio. Tum quia persona electa non videtur computanda inter eligentes, ut augeat numerum eligentium, eò quia electio dicat relationem ad alium *c. didicimus 24. q. 8.* Immo neque Patronus potest se præsentare per Procuratorem ad id constitutum, nec per alium à se delegatum, quia adhuc virtualiter Patronus se ipsum præsentaret, quidquid enim Procurator, vel delegatus agit, non suo nomine id præstat, sed sui principalis, cujus vices gerit, quapropter ipse principalis adhuc censeretur se ipsum præsentare, ut notant Paris. *lib. 9. de rescind. benefic. q. 17. num. 113.* Joann. Andre. *in c. ex insinuatione 14. num. 3. h. t.* Hinc nec potest Procurator se ipsum præsentare, quia non debet beneficium à propria persona originem trahere ad excludendam ambitionem. 10

Sin verò Patronus transferret in alium jus præsentandi, à quo se abdicaret, & hic alter nominaret ad beneficium ipsum Patronum, tunc censent plures præsentationem fore validam, & præsentatum Patronum instituendum in beneficio: quia tunc Patronus non præsentaret se ipsum, sed præsentaretur ab alio habente jus pro illa vice præsentandi quemcunque, prout ipsi consultiùs visum fuerit, quapropter si judicaverit Patronum idoneum esse, non videtur, cur debeat excludi, ac esse deterioris conditionis quàm alii, qui possent præsentari. Immo diœcesanus, ad quem pertinet institutio motu proprio posset Patronum Clericum instituere in beneficio, in quo habet jus patronatus: quia tunc Patronus se ipsum non præsentaret, sed tantùm institutio fieret ex ejus consensu, quod in jure non prohibetur. 11

Quinimò posset etiam Patronus clericus humillimè supplicare Diœcesano, ut sibi velit beneficium illud conferre, quia in hoc casu 12

rem, qui habet jus instituendi liberè devolvitur, & habetur etiam in *c. si laicus unic. b. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. statuit, quòd quamvis laicus, quando erat Patronus, habuerit quatuor menses ad præsentandum vacante Ecclesia; nunc tamen Ecclesia, vel monasterium, cui fuit donatum jus, habebit sex menses: quia Ecclesia quantum ad præsentandum reputatur patronus non laicus, sed ecclesiasticus. Ratio hujus discriminis ex eo petitur, quia cum patronus ecclesiasticus in eo gravetur, quòd unum tantùm possit præsentare ad beneficium, cum laicus possit plures non privativè, sed cumulativè, ideo ut patronus ecclesiasticus relevaretur, plus temporis ei ab Ecclesia indulgetur ad inquirendum de clerico aliquo digno, & idoneo: æquum enim est, ut qui gravatur in uno, relevetur in alio *l. cum qui ff. de injuriis, & famos. libel.* sed ecclesiasticus patronus in eo gravatur, quòd non possit variare, nec plures accumulativè præsentare, sicut patronus laicus; unde æquitas exigebat, ut in altero relevaretur, scilicet per longius tempus ad præsentandum, ut notat Glossa magna *in c. si laicus unic. b. t. in 6.*

19 Quòd si petatur, à quo tempore incipiat currere hoc quadrimestre in patrono laico, & semestre in ecclesiastico. Communis sententia est, incipere à die notæ vacationis, non verò à die ipsius vacationis; adeo ut patrono ignoranti, vel aliàs legitimè impedito, non currat tempus statutum ad præsentandum: quinimò in dubiis potiùs ignorantia Patroni, quàm scientia præsumitur; nisi concurrentes circumstantiæ vicinitatis loci, & præsentiæ Patroni aliter suaserint *argum. c. quia diversitatem 5. de concess. prabend.* & notat Zœsius *b. t. n. 57.* non enim debet quis privari sine culpa jure, quod possidet, & sicut ignorantia excusat à culpa, ita non debet patrono dari culpæ. Hinc ad evitandas lites in plerisque Provinciis usus invaluit, ut Patronus de beneficio vacante certioretur, moneatúrque per Episcopum ad præsentandum.

20 Præterea notat Barbosa *de offic. Episc. p. 5. allegat. 72. num. 177.* posse Episcopum etiam post lapsum tempus ex gratia præsentationem patroni admittere *argum. c. 2. in V. liceat,* & *c. litteras de supplend. neglig. Prælat.* id tamen limitatur, nisi inciderit in pœnam privationis pro ea vice ob præsentationem indigni, quòd tamen tantùm procedit de patrono ecclesiastico, quia laicus potest accumulativè plures præsentare, Barbosa *Jur. Eccles. univers. lib. 3. c. 12. num. 174.* & desumitur etiam *ex c. cum vos. de offic. jud. ordinar.* Excommunicato autem non currit tempus, nisi fuerit in mora petendi absolutionem à censura *argum. c. un. §. 1. ne sede vacant. in 6.* & notat Zœsius *b. t. num. 58.* imò Episcopus potest instituere præsentatum à patrono laico excommunicato, licèt non teneatur: non item à clerico excommunicato, cui competit ratione beneficii, à quo per excommunicationem suspenditur.

21 Quòd si Patroni inter se non conveniant, litémque instituant de ipso jure patronatus, currit nihilominus eis tempus, & nisi aliquis ex illis intra legitimum tempus præsentaverit devolutio fit ad Episcopum salvo jure illius, qui vicerit, ut proxima vacatione possit liberè præsentare. Sin verò unus ex litigantibus jam fuerit in possessione præsentandi, & alter tantùm contendat de proprietate, tunc possessor debet præsentare, nec removebitur præsentatus, quamvis contendens de proprietate vicerit postea in judicio: quod tamen procedit, si possessor fuerit in bona fide: ratio est, quia ad possessorem sicut in aliis, etiam hic, pertinent fructus rei possessæ, adeo ut habeat jus eos percipiendi: & ipsa præsentatio est proprius fructus juris patronatus *c. consultationibus 19. b. t. c. querelam 24. de elect. c. cum olim 7. de causa possess.* proinde qui est in possessione præsentandi legitimè præsentat. Idque certum est si præsentatio facta sit ante litem in judicio introductam.

Quid verò dicendum sit si lite jam mota præsentatio facta fuerit? dissentiunt doctores, volunt plures præsentationem tunc debere quidem recipi, sed institutionem differri, donec lis absoluta fuerit, ac decisa, idque desumunt *ex c. ex litteris 7. b. t.* ubi Pontifex rescribit, quòd si conductor præsentaverit ante motam litem super jure patronatus præsentatio teneat; sed si præsentatio facta sit post motam litem nihil debeat innovari. Ratione etiam nituntur hoc evincere, quia lite pendente, non possunt fructus illi percipi, qui re evicta non possunt restitui; talis est fructus juris patronatus, quia Clericus semel præsentatus, & institutus non amplius removetur: videntur hanc sententiam docere Panormit. *in d. c. ex litteris 7 num. 8. & 9.* Barb. *in collect. ad d. c. num. 11.* Zœsius *b. t. n. 43.* Contraria tamen sententia communior est, & probabilior, adeo ut non obstante lite inchoata, & pendente Patronus possit cum effectu præsentare, dummodo duo concurrant, quorum primum est, ut possessio non vocetur in dubium: secundum ut possessor bona fide possideat, quia in præsentando solùm attenditur possessio juris patronatus *c. cum Ecclesia de causa possess. & propriet. c. consultationibus 19. b. t.* ubi Pontifex rescripsit, quòd quando qui possidet jus patronatus, & præsentat idoneum, quem Episcopus instituit; si deinde in lite patronus perdit jus patronatus, & alius vincit, præsentatus, & institutus non est removendus ab Ecclesia: & ratio additur à Glossa ibidem, quia qui est in quasi possessione cum bona fide acquirit titulum, licèt qui præsentaverit revera non fuerit patronus *c. querelam de elect.* quia interdum plus valet quod est in opinione, quàm quod in veritate: sed credulitas sine possessione non juvat. Tum quia pendente lite non debet quis privari commodo suæ possessionis *c. ut lite pendente nihil innovetur.* 22

Neque fundamenta oppositæ sententiæ urgent: quia *in d. c. ex litteris 7. b. t.* argumentum inde deductum à contrario congruè explicatur de possessore, cujus possessio sit dubia, propterea non pacifica, ut conjicitur *ex facti specie illius capitis;* miles enim probabiliter tunc prima vice præsentavit, & ejus possessio non erat pacifica. 23

tifica, sed dubia. Ad aliud, quod addebatur de fructibus non percipiendis, quando re evicta non possunt amplius restitui. Respondetur, id esse verum de illis fructibus, qui salvo usu possessionis possunt restitui: non verò de fructibus, qui ita sunt annexi possessioni, ut si non percipiantur, amittitur possessio: hinc licèt in *l. certum C. de rei vendic.* dicatur, quòd evincenti in petitorio debeant fructus restitui; hæc tamen regula fallit in iis fructibus, qui ex sua natura talea sunt, ut salvo usu possessionis non possunt restitui. Neque est novum, quòd pendente lite fructus percipiantur: siquidem pendente lite super matrimonio potest maritus illius fructibus uti *c. 1. & 2. ut lite pendente*, & tamen fructus tunc matrimonii non possunt amplius restitui.

24 Præterea respondent Joannes Honorius *h. t. num. 58.* & Rippa *in c. cum Ecclesia num. 93. in fin. de caus. possess.* quoad fructum juris patronatus non attendi regulam restitutionis, eò quia jus patronatus non producit fructus, quos possessor lucretur, ac ditior fiat, non enim possessor ex eo, quòd præsentet Clericum ad beneficium, inde evadit locupletior cum damno proprietarii, ut contingit in aliis fructibus naturalibus: proinde asserunt, fructum jurispatronatus non esse restituendum, & interim possessorem bonæ fidei posse illum percipere etiam lite pendente, eò quia non sit privandus pacifica possessione. Quòd si petatur, quomodo acquiratur possessio jurispatronatus, probabilior sententia est, acquiri per unum actum præsentationis cum bona fide, & secuta institutione.

25 Alia differentia inter utrumque jus patronatus ecclesiasticum, & laicale in eo est sita, quòd parochiæ pertinentes ad jus patronatus laicorum non possint conferri per concursũ, de quo loquitur Tridentinum *sess. 24. c. 18. de reformat.* adeò ut illi tantùm per examinatores debeant examinari, qui à Patrono laico præsentati fuerint, sive isti fuerint plures, sive unus tantùm, seclusis aliis non præsentatis, qui aliàs ad concursum possent examinari. Immo si jus patronatus sit mixtum adhuc illi tantùm debent examinari, qui à Patronis præsentantur, vel nominantur, quia libertas Patroni laici ob mixturam clerici non debet restringi, ut notat Fagnanus *in c. cum propter 27. h. t.* ubi etiam addit, ita fuisse declaratum à sacra Congregatione.

26 Neque obstat, quòd magis dignum debeat ad se trahere minus dignum *argum. l. quæ Religiosis. ff. de rei vendic.* & jus patronatus ecclesiasticum esse dignius laicali. Nam id tantùm procedit quoad commoda, & privilegia, non verò quoad damna, & pœnas: cum enim Patrono laico concedatur, ut possit præsentare sine concursu, non debet privari hoc privilegio ex eo, quòd Clericus cum ipso concurrat in eadem præsentatione. Præterea quamvis in mixtis naturalibus non semper attendatur, quod dignius est: in mixtis tamen, quæ sunt talia juris ministerio, illud est potentius, quod magis prodest, & jus alterius non lædit, ut in jure patronatus mixtò est jus præsentandi, quod habet laicus: magis enim prodest, & jus alterius non lædit: tunc jurisfictione jus laici habetur potentius, & dignius, eò quia magis prosit, & non lædat ius alterius.

Quando verò jus patronatus est ecclesiasticum, tunc admittitur concursus; sed si institutio pertineat ad Episcopum, peracto examine Patronus ecclesiasticus habet electionem, & illum præsentat, quem ex approbatis ab examinatoribus digniorem esse censuerit. Sin verò institutio ad Prælatum Episcopo inferiorem spectet, tunc Episcopus solus ex iis, qui idonei reperti sunt digniorem eligit, quem Patronus inferiori Prælato præsentat, ut desumitur ex Tridentino *sess. 24. c. 18. de refor.* In Bulla tamen Pij V, cui initium est, *Ad exequendum* excipiuntur parochiæ, quæ monasteriis, vel aliis ecclesiis unitæ, & incorporatæ sunt, in his enim sola Prælati nominatio sufficit, & nominatus, si in examine sine concursu approbatus fuerit ab Ordinario ponitur in Ecclesia, non tanquam Parochus, sed ut Vicarius, ut notat Engel. *de præbend. num. 67.* 27

Est etiam alia differentia, quia jus patronatus ecclesiasticum per Papam, & ejus legatum potest impediri, eique derogari: quia Papa, & ejus legatus possunt sibi reservare beneficium primò vacaturum, & cùm primùm vacaverit, etiam conferre irrequisito Patrono ecclesiastico, ut docet Glossa *in clement. 2. de præbend. V. Apostolicis*, & de ipso legato Papæ etiam constat *ex c. cum dilectus 28. h. t.* Sed de jure novo hujusmodi derogationes prohibentur à Concilio Trident. *sess. 24. c. 19. de refor.* & Pirhing. *h. t. num. 136.* notat, in Germania nullum esse usum talis reservationis ob concordata. Secus jus patronatus laicale, quamvis de plenitudine potestatis possit impediri, eique derogari, nunquam tamen præsumitur eidem derogatum, nisi specificè in litteris Apostolicis id exprimatur; idque ne laici à piis fundationibus retrahantur. Imò hoc etiam procedit, si jus patronatus sit mixtum, idque in favorem laici Patroni, quod tamen intelligendum est de patronatu laicali ex fundatione, vel dotatione; non verò ex privilegio tantùm, vel consuetudine legitimè præscripta, quia tunc cessat finis, ob quem Ecclesia indulget laicis tale privilegium, quia Patronus Laicus non fuit fundator, nec dotavit Ecclesiam. Demum differunt etiam, quia Patronus ecclesiasticus, si inidoneum præsentet privatur jure suo pro illa vice *c. 2. de supplend. neglig. Prælat.* secus laicus si præsentet inidoneum, adhuc potest alium præsentare, ut notat Barbosa *de offic. & potest Episc. allegat. 75 n. 105.* 28

§. III.

Qui sint capaces jurispatronatus, & quæ jura iisdem competant.

Certum est, non solùm Clericos, sed etiam fideles laicos capaces esse juris patronatus ex indulto, & gratia Ecclesiæ, non ex debito *argum. c. quoniam 3. h. t.* Immo non solùm 1

solùm mares, verùm etiam fœminas *argum. c. fin. de concess. prabend.* & non solùm puberes, sed etiam impuberes, quia cùm hi omnes sint capaces hæreditatis, & legati, sequitur esse itidem capaces juris patronatus annexi persæpe eidem hæreditati, vel legato. Ob eandem rationem sunt etiam capaces juris patronatus spurii, & illegitimi, ut colligitur *ex can. pia mentis, can. Frigentius & sequent. 16. q. 7.* Imò etiam irregulares, & excommunicati, aut aliâ censurâ affecti, quia hi omnes possunt possidere bona, quibus annexum sit jus patronatus, & possunt itidem fundare Ecclesias, ac beneficia ecclesiastica, ut notat Pirhing. *lib. 3. decret. h. t. sect. 1. §. 3. n. 19.*

2 Neque obstat, quòd jus patronatus sit spirituale, vel saltem annexum spirituali, ut habetur *in c. de jure verò 16. h. t.* ubi dicitur, quòd jus patronatus per se non possit vendi, eò quia sit spirituali annexum, scilicet beneficio ad cujus institutionem ordinatur. Nam licèt laici per se non sint capaces jurium spiritualium per textum *c. decernimus de judic.* fiunt tamen capaces hujus juris spiritualis ex speciali gratia, & indulto Ecclesiæ concedentis ipsis, ut possint hoc jus acquirere, & possidere, ut habetur *in c. quoniam 3. h. t.* idque ut laici alliciantur, ac invitentur ad Ecclesias construendas, ac dotandas, & ad beneficia fundanda, ut notat Fagnanus *in d. c. 3. n. 3.*

3 Si urgeas ad actum præsentandi esse necessarium judicium intellectûs de idoneitate personæ, ac rationis discerniculum, quo impuberes carent, præsertim si nondum sint septennes. Respondetur, exinde tantùm sequi, impuberes ut etiam amentes, & furiosos non esse capaces juris patronatus quoad exercitium, non verò quoad habitum. Præterea si pupillus nondum sit septennis, non per se ipsum præsentat, sed per tutorem, ut notat Garcia *tract. de benefic. p. 5. c. 9. num. 193.* Quòd si pupillus sit septennio major, sed tamen infra annos pubertatis tunc quamvis conveniat præsentationem fieri authoritate tutoris dati ad regendas actiones pupilli, ut notat Garcia *loc. cit. n. 95.* nihilominus si solus pupillus præsentaret dignum, ejus præsentatio valida foret, & præferenda factæ à tutore, tametsi hic digniorem præsentaverit: quia pupillus est propriè Dominus juris patronatus, & ejus tutor non administrat spiritualia. Tum quia nullo jure habetur, quòd ad talem præsentationem requiratur necessariò authoritas tutoris, ut notat Zœsius *h. t. n. 40.*

4 Posse tamen tutorem probabiliter præsentare, si non contradicat pupillus, asserit Garcia *de benefic. p. 5. c. 9. num. 193.* eò quia tutor non solùm habeat potestatem administrandi bona pupilli, verùm etiam regendi ejus actiones. Quòd si Patronus fuerit pubes, sed adhuc minor 25. annis, tunc potest ex se præsentare: quia quoad spiritualia jam est sui juris, & independens à patria potestate, ut notat Garcia *loco cit. num. 198.* quin imò si præsentatio fieret ab alio etiam curatore sine mandato pupilli, præsentatio foret irrita, quia curator non datur ad regendam pupilli personam; sed ad ejus bona temporalia administranda. Excipitur tamen jus patronatus competens filio ratione bonorum adventitiorum, quorum ususfructus pertinet ad patrem: si enim jus patronatus sit iisdem bonis annexum, ejus fructus, seu præsentare clericum ad beneficium pertinebit etiam ad patrem.

Non tamen Judæi, & Pagani, & alii infideles sunt capaces juris patronatus, tametsi ecclesias fundent, construant, ac dotent, vel castra emant, quibus sit annexum jus patronatus, quia Ecclesia hoc privilegium tantùm concessit laicis fidelibus, non verò infidelibus, ut patet ex *can. quicunque 16. q. 7.* ubi expressè dicitur: *Quicunque fidelium.* Tum quia jus patronatus est ecclesiasticum, & infideles cùm sint extra Ecclesiam, non possunt esse capaces juris ecclesiastici: quòd si Judæi, vel Pagani fundent Ecclesiam, tenentur illam dotare, & ea fit liberæ collationis, ut notat Fagnanus *in c. nobis 25. n. 9.* adeo ut infidelis ob fundationem, & dotationem Ecclesiæ non acquirat jus Patronatus ob incapacitatem, quia per Baptismum non est ingressus Ecclesiam. Hoc idem etiam firmari potest ex cognatione spirituali, quam infidelis non acquirit, si puerum baptizet, aut de sacro fonte levet, ut tradit Joannes Andreas *in c. ex eo num. 1. & 5. de reg. jur. in 6.* De hæretico an capax sit juris patronatus videtur esse major difficultas, quia hæreticus est baptizatus. Nihilominus de jure communi non est capax juris patronatus, quia omnia ejus bona, etiam quibus est annexum jus patronatus confiscantur per text. *c. cum secundùm leges de hæret. in 6.* & quamvis hæc ratio non videatur militare de hæreticis toleratis in Germania: nihilominus adhuc isti accensendi sunt incapacibus juris patronatus: eò quia hæreticus per hæresin se separavit ab Ecclesia, & est extra illam: consequenter illi non competit hoc jus, quod Ecclesia tantùm ex gratia, non debito, concedit fidelibus, manentibus in Ecclesia. 5

Tum quia hæreticus privatur honore, quem in ecclesiis obtinet Patronus *argum. c. didicimus 31. causa 24. q. 1.* quapropter gratia à sede Apostolica concessa fidelibus, ut sint capaces juris patronatus, non extenditur ad hæreticos, ut notant Abbas *in c. nobis 25. num. 3. h. t.* & Fagnanus *ibidem num. 10.* hinc si Patronus lapsus in hæresin præsentet Clericum ad beneficium, præsentatio illa est irrita, & in pœnam hæresis privatur tali jure. Quòd si ad fidem catholicam iterum revertatur, recuperat jus patronatus, nisi per sententiam Judicis fuerit illo privatus, ac damnatus ob hæresin. 6

Neque obstat, quòd hæretici sint Christiani, possintque contrahere cognationem spiritualem baptizando, vel sacro fonte levando, proinde etiam esse capaces juris patronatus. Nam contra est, quia cùm hæretici condemnent Ecclesiam, non merentur favorem ejusdem, præsertim cum ab Ecclesia recesserint per hæresin, proinde neque merentur gratiam, quam Ecclesia concedit fidelibus eos instituendo capaces juris patronatus. Hæc autem procedunt de jure communi: quia in aliquibus Germaniæ locis dicuntur 7

cuntur fieri præsentationes ab hæreticis toleratis ad beneficia ecclesiastica, & institui clerici ab iisdem præsentati.

8 Ponitur tamen difficultas, an quando castrum datum in dotem habet annexum jus patronatus, pertineat hoc ad uxorem habentem castrum illud in dotem, vel ad maritum. Pro solutione difficultatis juvat observare, dotem bipartiri in æstimatam, & non æstimatam; illam dici, cujus valor certo pretio taxatur; hanc quæ nullo taxatur pretio: potest autem ex duplici fine dos æstimari. Primò æstimatione faciente veram venditionem, nimirum ea intentione, ut maritus soluto matrimonio non teneatur restituere dotem in individuo, sed sufficiat, si pretium æquivalens donet. Secundò potest æstimari æstimatione non faciente venditionem, & tunc contingit, quando dos restituenda est in individuo, licet pro majori securitate taxetur valor illius, ut nimirum si fortassis culpa mariti periret, possit æstimatum pretium repeti.

9 Præterea maritus matrimonio inito acquirit dominium directum, & utile, tam civile, quàm naturale dotis æstimatæ æstimatione faciente venditionem *argum. l. quoties 5. C. de jure dotium*, quia censetur, eam emisse pro pretio credito, adeo ut totum ejus lucrum, & periculum sit penes maritum, & si pereat, tametsi sine culpa mariti, adhuc censeatur marito perire, qui propterea contrahit obligationem refundendi pretium dotis soluto matrimonio; uxor tamen adhuc retinet jus aliquod in re dotali; adeo ut si in cæteris bonis mariti non reperiatur sufficiens pretium dotis, dominium rerum dotalium, quæ adhuc existunt ipso facto redeant ad uxorem, quæ potest illas sibi vendicare exclusis omnibus aliis creditoribus, quamvis privilegiatis: hinc maritus non habet plenum dominium in dotem uxoris *l. in rebus 30. C. de jure dot.*

10 Hæc tamen procedunt ex suppositione, quòd matrimonium sit jam initum, quia dos in ratione dotis, non completur nisi per actualem contractum matrimonii, adeo ut promissio dotis non sit absoluta, sed conditionata, si matrimonium ineatur: hinc si antequam contrahatur, dos fuisset data sponsæ, & periret, damnum non esset mariti, sed uxoris, cui censeretur perire. Ejusdem juris est, sive dos constituatur in rebus consistentibus in numero, pondere, aut mensura, quia dos imitatur naturam mutui, & transfert dominium in maritum, perinde ac dominium mutui transfertur in mutuatarium *l. res in dotem 42. ff. de jure dot.* Cæterum dominium naturale dotis inæstimatæ, vel æstimatæ sine venditione manet, vel penes dantem, si fuit dos profectitia, vel penes uxorem, si fuit adventitia, & desumitur *ex d. l. in rebus 30. C. de jur. dot.* maritus tamen in tali dote præter usumfructum habet etiam dominium civile, quia hoc ei competit, qui licèt verè non sit dominus rei, juris tamen fictione censetur Dominus in ordine ad quosdam effectus cujusmodi sunt libera administratio, & vendicatio.

11 Ut autem satisfiat difficultati, certum est, jus patronatus non pertinere ad maritum, si sit annexum bonis paraphernalibus uxoris, vel illi competat ratione majoratus, vel successionis, ut hæredi, vel consanguineæ fundatoris: ratio est, quia sicut alia bona acquiruntur extra suam dotem, ita eidem acquiritur jus patronatus iisdem annexum; accessorium enim sequitur suum principale; & jus patronatus est accessorium iisdem bonis: cum igitur uxor acquirat plenum dominium circa talia bona, ita etiam circa jus patronatus iisdem annexum: proinde ad solam uxorem pertinet tunc præsentare clericum ad beneficium, non ad maritum, qui propterea in tali præsentatione non potest se immiscere, nisi fortassis ex urbanitate uxoris id ei concedatur.

Major difficultas igitur est, quando jus patronatus est annexum bonis dotalibus, an tunc jus præsentandi spectet ad uxorem, vel maritum: Abbas *in c. fin. de concess. prabend. num. 8.* Felin. *in c. cum olim de majorit. & obedient. n. 2.* asserunt, jus præsentandi pertinere tunc ad solam uxorem, eò quia apud ipsam maneat verum, ac naturale dominium dotis *l. in rebus 30. C. de iur. dot.* consequenter etiam manet jus patronatus, tanquam accessorium ad ipsam dotem. Quòd si objicias textum *in c. per vestras de donat. inter vir. & uxor. & c. salubriter de usur.* ubi fructus, & commodum dotis dicuntur pertinere ad maritum; proinde etiam jus patronatus, & ipsa præsentatio debet ad maritum pertinere; quia præsentatio est quidam fructus, & emolumentum juris patronatus. Respondent, præsentationem esse quidem fructum, & quidem pretio æstimabilem, non tamen qui inserviat ad ferenda matrimonii onera; proinde non transire ad maritum, quia ad ipsum tantùm transeunt illi dotis fructus, qui inserviunt ad onera matrimonii portanda, seu qui adferunt aliquid lucri, & maritus per eorum acquisitionem fit ditior: per præsentationem autem clerici ad beneficium, qui præsentat, non fit ditior, nec talis præsentatio, licèt sit fructus juris patronatus, inservit ad ferenda onera matrimonii: unde licèt fructus dotis transeant ad maritum, non ita jus præsentandi, licèt sit fructus juris patronatus annexi bonis ipsius dotis. Si objicias secundò jus patronatus transire cum universitate rei: & maritum fieri dominum rei dotalis post initum matrimonium *l. doce ancillam C. de rei vindic.* proinde fieri etiam dominum juris patronatus. Respondent, jus patronatus transire cum universitate rei quando plenum atque perfectum universitatis rei dominium acquiritur, non verò quando plenum ac perfectum dominium non acquiritur: maritus autem non acquirit hoc plenum ac perfectum dominium in dotem uxoris, quia dominium naturale semper manet penes uxorem. Quamvis hæc sententia plurimum habeat probabilitatis, nihilominus, probabilius putàrim, jus patronatus annexum bonis dotalibus transire ad maritum, ut docent Garcia *de benefic. p. 5. c. 9. num. 149.* Zœsius *h. t. num. 36.* Tiraquel. Guttier. & alii: siquidem marito non solùm acquiruntur fructus bonorum dotalium, ut desumitur *ex d. c. salubriter de usur.* verùm etiam fictione juris dominium

nium civile in ordine ad omnes illos effectus, qui jure non excipiuntur *argum. l. dare C. de rei vindicat,* & ibi Gloſſa *V. dotalem*, & docent hanc ſententiam Bartol. *hic n. 3. & Bald. n. 6.* apud Garciam *loc.cit.* quapropter una cum principali, ſeu bonis dotalibus tranſit ad maritum etiam acceſſorium, ſeu jus patronatus, quia nullibi in jure reperitur exceptum. Sicut igitur jus patronatus tranſit cum re dotali quoad dominium civile ad maritum: ita etiam ipſa præſentatio, quæ eſt ejus fructus, ſe habens acceſſoriè ad fructus rei dotalis, quamvis non ſit pretio æſtimabilis.

13 Non tamen Patrono ſive laico, ſive eccleſiaſtico præter jus præſentandi competit aliud jus, vel poteſtas circa bona Eccleſiæ; adeo ut Patronus non poſſit liberè diſponere, nec inſtituere, aut deſtituere Clericos in Eccleſia, cujus eſt Patronus, idque ſtatuitur *in c. Præterea 4. h. t.* ubi dicitur, quòd Patroni laici, qui ſine authoritate Epiſcopi inſtituunt clericos, vel removent, vel bona eccleſiaſtica pro ſua voluntate diſtribuunt, ſint excommunicati. Ratio etiam hoc idem ſuadet, quia laici nullam habent poteſtatem diſponendi de rebus eccleſiaſticis, cùm ſint alterius fori, hoc idem etiam ſtatuitur in Concilio Tridentino *ſeſſ. 25. c. 9. §. Patroni autem de refor*, quinimò Clericus, qui permiſit ſe inſtitui in beneficio abſque proprii Epiſcopi authoritate, privatur communione, & anathemate percutitur, & ſi perſiſtit in miniſterio eccleſiaſtico etiam deponitur, ut habetur *in d. c. præterea 4. h. t.* ubi dicitur, quòd Clericus, qui recipit Eccleſiam per Laicos ſine authoritate Epiſcopi ſit privandus communione, & ſi perſtiterit, deponatur à miniſterio eccleſiaſtico, & ab ordine. Laicus verò ſe intromittens in ſpiritualibus, vel temporalibus juris patronatus, non eſt ipſo jure excommunicatus, ſed excommunicandus, & clericus ſinens ſe inſtitui non eſt ſuſpenſus, ſed ſuſpendendus: verùm ſi canonicam inſtitutionem velit poſtea impetrare, debet vitium intruſionis in petitione exprimere, quia ratione intruſionis contraxit inhabilitatem, ut promoveatur ad beneficia eccleſiaſtica, ad quæ fuit intruſus. Imò neque poteſt promoveri ad aliud beneficium, vel dignitatem eccleſiaſticam, ut habetur *in c. quiſquis 43. de elect.* ubi expreſsè dicitur, quòd ſi clericus per abuſum poteſtatis ſæcularis electus præſumpſerit conſenſum dare, ejus electio ſit ipſo jure irrita, & electus ineligibilis redditur, adeo ut ad nullam dignitatem eccleſiaſticam eligi poſſit.

14 Neque poſſunt patroni liberè conferre eccleſias, vel beneficia, in quibus habent jus patronatus, ſed tantùm poſſunt præſentare, ut habetur *in c. transmiſſa 31. & ult. h. t.* ubi Gregorius IX. declarat, quòd patronus non poſſit conferre, ſeu concedere, vel inſtituere Eccleſiam, ſed ſolùm præſentare; hinc ſi uni conferat Eccleſiam, & mox alium præſentet Epiſcopo, licèt primus appellaverit ad Papam, nihilominus Epiſcopus poteſt inſtituere hunc præſentatum: & *ex eod. c.* infertur, poſſe patronum retractare proprium factum ſi noverit illud invalidum eſſe, vel cedere in præjudicium Eccleſiæ, vel tertiæ perſonæ, vel in damnum animæ, ac ſalutis propriæ.

Præterea qui Eccleſiam collegiatam fundavit, conſtruxit, vel dotavit, licèt ſit Patronus illius, non tamen habet jus eligendi Prælatum, adeo ut non poſſit ſuffragium ferre in ejus electione, ſi laicus ſit, imò neque intereſſe electioni faciendæ, neque requirendus eſt ante electionem, ut habetur *in c. nobis 25. h. t.* ubi Clemens III ait, quòd Patronus non poſſit intereſſe electioni faciendæ de Prælato Eccleſiæ, ſed tantùm quòd poſt electionem poſtuletur ejus aſſenſus, niſi fortaſſis Patronus habeat ſpecialem facultatem intereſſendi electioni: & ratio id etiam ſuadet, quia laici non ſunt capaces jurium ſpiritualium, nec ullam habent de rebus, & perſonis eccleſiaſticis diſponendi poteſtatem *c. tua 25. de decim.* niſi ipſis à ſacri canonibus, vel ſede Apoſtolica fuerit conceſſum, adeo ut ſine hac conceſſione nullum laicis competat jus in res, aut perſonas eccleſiaſticas; atqui Patronis laicis ab Eccleſia tantùm conceditur jus præſentandi, non autem eligendi, quia jus eligendi eſt magis ſpirituale; quàm jus præſentandi, cùm præſentatio immediatè dirigatur ad ſuperiorem Eccleſiaſticum, ut præſentatum conſtituat in Eccleſia, vel beneficio, adeo ut clericus præſentatus non acquirat jus ad beneficium, nec in beneficio per præſentationem, ſed tantùm per inſtitutionem, ut habetur *in c. quod autem 5. h. t.* ubi Alexander tertius ſtatuit, quòd ſi Patronus præſentet idoneum pro Eccleſia, & Epiſcopus illum non admittat, ſi deinde præſentet alium idoneum, quem Epiſcopus admittit, primus præſentatus, & non admiſſus non poteſt agere, nec eſt præferendus, quia ante approbationem Epiſcopi non eſt rata præſentatio, & melior eſt conditio poſſidentis. Electio autem è contra dat electo jus ad beneficium, & proximè dirigitur ad electum *c. quòd ſit 6. de elect. in 6.* unde licèt poſſit laicus ratione juris patronatus præſentare clericum ad beneficium, non tamen eligere, quamvis Eccleſiam collegiatam fundaverit, conſtruxerit, vel dotaverit. Quinimò neque poteſt Laicus habere jus nominandi, vel præſentandi Prælatum, ſeu Rectorem in Eccleſia collegiata, ſed tantùm in Eccleſia non collegiata, ut habetur *in d. c. nobis 25. h. t.* & ratio etiam deſumitur ex eo, quia Prælati Eccleſiarum collegiatarum ſunt in dignitate conſtituti, & in illis obtinent præcipuum locũ, exercéntque juriſdictionem in foro externo, etiam in ipſos clericos; proinde non decet, ut Prælati Eccleſiarum collegiatarum conſtituantur per Laicos. Hinc nec per ullam conſuetudinem etiam immemorialem poteſt laicus, quamvis ſit Eccleſiæ Patronus acquirere jus eligendi Prælatum Eccleſiæ collegiatæ, ut deſumitur *ex d. c. nobis 25. h. t.* & *ex c. Maſſana 56. de elect.* ratio eſt, quia id cederet in nimium eccleſiaſticæ libertatis præjudicium, ſi electio, vel conſtitutio Prælatorum collegiatarum concederetur laicis. 15

Moris tamen eſt præſertim in Germania ut laici nomine Principum interſint tractatui de electione inſtituenda, ita tamen ut liberam facul- 16

facultatem eligendi relinquant ecclesiasticis, & tantùm defensionis causâ assistant ad eum duntaxat finem, ut electio ritè, trànquillè, & ordinatè peragatur; tametsi nec id permitti deberet: sed ubi consuetudo invaluit, tolleratur. Non tamen potest Episcopus regulariter Ecclesiam parochialem patronatam invito patrono commutare in aliam Ecclesiam, ut in collegiatam: ratio est, quia id cederet in manifestum præjudicium Patroni, qui non posset amplius Parochum præsentare: & sicut invito Patrono non potest auferri jus præsentandi directè *argum. c. monasterium 33.* ita neque indirectè convertendo Ecclesiam parochialem patronatam in collegiatam. Si tamen necessitas urgeret, & cederet in evidens majus bonum Ecclesiæ, & Patronus non posset contradicere; tunc posset converti in collegiatam; & Patronus si absque reservatione juris, & protestatione consenserit; tunc electio Rectoris ad collegium clericorum pertinet: sin autem sibi reservaverit jus præsentandi, illud retinet. Cæterum hoc est discrimen inter electionem, & præsentationem, quia electio fit à collegio, seu Ecclesia habente conventum, & per electionem jus acquiritur Prælato electo: si enim fuerit idoneus, & canonicè electus, debet à superiore confirmari, & ante confirmationem habet tantùm jus ad Prælaturam, non in Prælatura. Secus præsentatio regulariter solùm fit ad beneficia, quæ non cadunt sub electionem, & quæ non sunt Prælaturæ, nec jus tribuunt irrevocabile.

17 Prohibitum est etiam, & quidem sub pœna excommunicationis ferendæ, ne Patroni Ecclesiarum in recognitione juris patronatûs aliquid ab ipsis exigant, neque tributa, nec collectas militum, nec ullum servitium alendi canes venaticos, aut alia jumenta, nec possint gravare aliis oneribus, vel exactionibus, & desumitur *ex c. præterea 23.* ubi Lucius III. statuit, quòd Patroni, Vicedomini, Custodes, Guardiani non possint propria authoritate alienare jus patronatus, nec gravare Ecclesiam, nec aliquid exigere, nisi antiquos reditus moderatos, quos Episcopi in fundatione instituerunt, idque sub pœna excommunicationis, & contractus alienationis declaratur irritus. Ratio etiam id suadet, quia talia gravamina non exiguntur, nisi à subditis, & supponunt jurisdictionem in imponente: atqui Ecclesiæ, & illarum Ministri non subjiciuntur potestati sæculari; proinde non possunt à sæcularibus gravari; & solùm *in d. c. præterea* excipitur, nisi Patronus in fundatione sibi reservet cum authoritate Episcopi, aliquam pensionem annuam, & quidem moderatam spectata quantitate redituum Ecclesiasticorum, adeo ut dos necessaria non minuatur. Potest etiam Patronus, seu fundator Ecclesiæ ex consensu Episcopi in ipsa fundatione honestam conditionem apponere, etiam contra jus commune, & nonnunquam etiam cum derogatione juris episcopalis: debet tamen id fieri tempore fundationis, ut notat Glossa *in c. 1. Vinum pertinere caus. 10. q. 1.* ratio est, quia quilibet est rei suæ moderator, & arbiter, proinde in donatione, fundatione, vel traditione potest velle donare, vel fundare cum hac, vel illa licita, & honesta conditione: secus post factam fundationem, vel donationem non potest ampliùs talis conditio apponi, ut notat Glossa *in l. 4. C. de donat. quæ sub mod.* ubi dicitur: *Perfecta donatio conditiones postea non patitur.* Rursus hæc conditio adjicienda est ex consensu Episcopi, quia fundator est privata persona, & non potest propria authoritate canones immutare *c. requisisti 15. de testam.* Idque vel maximè procedit, si mutatio fiat in præjudicium Episcopi.

Cæterum Patronus non potest disponere de fructibus, & reditibus Ecclesiæ, nec eos convertere ad certos determinatos usus quantumvis pios. Ratio est, quia Laicus non potest disponere de bonis Ecclesiarum, quia sunt omnino exempta à jurisdictione, & potestate laicâ, etiam ipsorum Principum *c. generaliter 16. q. 1. c. convenior in qualibet. c. sancimus 23. q. fin. c. benè quidem dist. 96. c. adversus. c. non minus de immunit. Eccles.* 18

§. IV.

De potestate præsentandi, & de ipsâ actuali præsentatione clerici ad beneficium vacans.

Possessori juris patronatus quamvis reverà dominium juris patronatus non competat, si tamen sit possessor bonæ fidei potest clericum nominare, & hic potest institui: quia nominare, seu præsentare clericũ, habere in processionibus honorificum locũ, accipere subsidium vel alimenta tempore inopiæ ab Ecclesia, sunt fructus juris patronatus: & generatim fructus rei debentur possessori ejusdem, dummodo sit possessor bonæ fidei *c. gravis de restit. spoliat.* Verùm ut quis dicatur possessor bonæ fidei, duo desiderantur, & quidem copulativè, quorum primum est, ut communiter reputetur Patronus. Secundum ut sit in possessione præsentandi, nec solus error communis sine possessione sufficit; & hoc pacto solet limitari *l. Barbarius 3. ff. de offic. Prætor.* Imò procedit etiam quando cum communi errore concurrit possessio, vel quasi possessio proprietatis, seu potestatis, ut notat Abbas *in c. consultationibus 19. h. t.* ubi Glossa notat, quòd qui est in quasi possessione cum bona fide, acquirit titulum, tametsi qui præsentaverit non fuerit revera Patronus *c. querelam de electione. c. cum olim. de causa possess. & propriet.* Non tamen sufficit nuda possessio, sed ulterius requiritur, ut is qui præsentat, sit in possessione cum bona fide, & existimet jus præsentandi sibi competere. Acquiritur autem hæc possessio etiam per unicum actum præsentationis, admissæ tamen à Prælato ecclesiastico *c. cum Ecclesia sub trina.* 1

Hæc tamen procedunt de jure antiquo, quia hodie post Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 9. de refor.* ad valorem præsentationis, non sufficit si præsentans communiter reputetur Patronus, & sit in quasi possessione juris præsentandi, sed ulterius requiritur, ut doceat de titulo, & proprietate juris Patronatus ex fundatione 2

tunc jus devolvitur ad Diœcesanum, & desumitur *ex c. cum propt. 27. b. t.* ubi expressè statuitur, quòd si quæstio vertatur inter Patronos de jure patronatus, & infra quatuor menses non definiatur, ad Episcopum pertineat instituere personam idoneã; ita tamen ut ex hoc non fiat præjudiciũ præsentationi imposterum: & ratio quæ movit Pontificem ad id statuendum fuit, ne propter litem, & contentionem Patronorum Ecclesia careret Rectore ultra tempus à jure definitum, & ne illi detrimentum inferretur, ut notat Fagnanus *in c. quoniam 3. b. t. num. 16.* ubi etiam statuitur, quòd si Patroni dissentiant, & diversi diversos præsentent, qui habet majora merita, & plura suffragia præferatur, & si hoc non potest fieri sine scandalo, Episcopus ordinet, prout consultiùs judicaverit. Idque faciat, quando inter aliquos nascitur quæstio de jure Patronatus, quæ inter quatuor menses non definitur.

8 Quòd si lis non inter Patronos moveatur, sed inter patronum, & Episcopum, eò quia prætendat Episcopus Ecclesiam liberam esse, & patronus contendat esse sibi subjectam; tunc tempus ad præsentandum non currit Patrono, neque Episcopus potest beneficium conferre, sed tantùm Oeconomum Ecclesiæ dare, donec lis absolvatur, ut notat Barbosa *p. 3. de offic. Episc. allegat. 75. num. 140.* Fagnanus *in d. c. quoniam num. 18.* Sin verò agitetur inter Patronos, & præsentatum, & dubium sit, an præsentatus sit capax præsentationis, tunc definienda priùs est lis inchoata, quia agitur de jure quæsito præsentati; proinde Patronus non potest pendente lite præsentare alium, quia inferat injuriam præsentato; si præsentet alium privativè ad primum; non ita si accumulativè, si sit Patronus laicus, quia hic potest accumulativè plures præsentare, ut ex illis Episcopus instituat magis idoneum. Neque quando lis est inter præsentatos contendente alterutro se esse alteri præferendum, potest Patronus alium præsentare, donec lis absolvatur: quia constitutio *in c. quoniam 3. b. t.* cum à jure communi exorbitet, sitque odiosa ob solam paritatem rationis non extenditur ad casus similes, ut notat Abbas in *in d. c. quoniam 3. num. 7. b. t.*

9 Imò hoc etiam procedit, quando lis movetur super jure eligendi, vel conferendi ob discrimen inter utrumque jus: siquidem in præsentatione non agitur de tam gravi Patronorum præjudicio, si lite adhuc pendente Episcopus alium instituat: secus in jure electionis fit gravissimum præjudicium electoribus, si ipsis exclusis jus instituendi devolveretur ad alium, quia fortassis institueretur, quem nollent, vel habere non expediret, ut notat Fagnanus *in d. c. quoniam 3. num. 22. b. t.* Verùm Episcopus potest prorogare tempus à jure concessum Patronis litigantibus, quia cum jure sit Episcopo jus devolutum, cedere potest eidem, non tamen ultro semestre, quod illi conceditur ad devolutum beneficium liberè conferendum: alioquin elapso semestri, si Episcopus non conferat beneficium, jus illud conferendi devolvitur ad alium superiorem ecclesiasticum, ut ad Archiepiscopum, ut habetur *in c. nulla de concess. præbend.* & notat Barbosa *p. 3. de offic. & potest. Episc. allegat. 72. n. 143.*

Patronus non potest se ipsum ad beneficium præsentare: quia in præsentatione tres necessariò debent personæ interesse, Patronus, qui clericum præsentet, clericus qui præsentetur, & Episcopus qui clericum à Patrono præsentatum instituat: sin autem Patronus se ipsum præsentaret, duæ tantùm, non tres personæ interessent contra essentiam, & naturam præsentationis. Tum quia præsentans dicit relationem ad præsentatum, cui correlativè opponitur; & eadem persona non dicit relationem ad se ipsam, neque opponitur sibi ipsi, quapropter inter præsentantem, & præsentatum necesse est intercedat distinctio *argum. c. per nostras 26. b. t.* ubi Innocentius III. statuit, ne ullus tametsi clericus doctus, idoneus, & benemeritus habens jus patronatus in aliqua Ecclesia, possit se præsentare: ubi etiam assignatur alia ratio; quia nullus debet se ingerere officiis ecclesiasticæ prælationis; ut enim notat Glossa *in d. c. per nostras* eo ipso quòd se ingerit, repelli debet tanquam ambitiosus. Demum sicut inter dantem, & recipientem necessaria est distinctio, cùm nemo det sibi ipsi *c. cum ad nostram de instit.* ita inter præsentatum & præsentantem necessaria est distinctio. Tum quia persona electa non videtur computanda inter eligentes, ut augeat numerum eligentium, eò quia electio dicat relationem ad alium *c. didicimus 24. q. 8.* Immo neque Patronus potest se præsentare per Procuratorem ad id constitutum, nec per alium à se delegatum, quia adhuc virtualiter Patronus se ipsum præsentaret, quidquid enim Procurator, vel delegatus agit, non suo nomine id præstat, sed sui principalis, cujus vices gerit, quapropter ipse principalis adhuc censeretur se ipsum præsentare, ut notant Paris. *lib. 9. de rescind. benefic. q. 17. num. 113.* Joann. Andre. *in c. ex insinuatione 14. num. 3. b. t.* Hinc nec potest Procurator se ipsum præsentare, quia non debet beneficium à propria persona originem trahere ad excludendam ambitionem. 10

Sin verò Patronus transferret in alium jus præsentandi, à quo se abdicaret, & hic alter nominaret ad beneficium ipsum Patronum, tunc censent plures præsentationem fore validam, & præsentatum Patronum instituendum in beneficio: quia tunc Patronus non præsentaret se ipsum, sed præsentaretur ab alio habente jus pro illa vice præsentandi quemcunque, prout ipsi consultiùs visum fuerit, quapropter si judicaverit Patronum idoneum esse, non videtur, cur debeat excludi, ac esse deterioris conditionis quàm alii, qui possent præsentari. Immo diœcesanus, ad quem pertinet institutio motu proprio posset Patronum Clericum instituere in beneficio, in quo habet jus patronatus: quia tunc Patronus se ipsum non præsentaret, sed tantùm institutio fieret ex ejus consensu, quod in jure non prohibetur. 11

Quinimò posset etiam Patronus clericus humillimè supplicare Diœcesano, ut sibi velit beneficium illud conferre, quia in hoc casu neque 12

neque se ipsum præsentaret, sed cederet jure suo, & tantùm rogaret Prælatum, ut sibi velit beneficium conferre: sicut enim Ordinarius potest alteri clerico idoneo beneficium conferre, ita etiam clerico Patrono, si idoneus fuerit deprehensus, & id consultius visum fuerit Episcopo, ut notat Barbosa *lib. 3. de jure eccles. univers. c. 12. num. 199.* Quòd si duo sint Patroni, quorum unus sit laicus, alter Clericus, nulli dubium, quin laicus possit clericum præsentare, & hic posset pro illa vice cedere jure suo se abstinendo à præsentatione, quo pacto ipse solus remaneret præsentatus, & si idoneus deprehenderetur esset instituendus *argum. can. Congregatio. 16. q. ult. c. propter de elect.* quia tunc Patronus se ipsum non præsentat, sed tantùm consentit præsentationi de se factæ.

13 Pater habens jus patronatus potest ad beneficium præsentare filium *argum. c. consuluit 15. h. t.* ubi notat, Glossa, quòd tametsi Pater non possit se ipsum præsentare, potest tamen filium nominare ad beneficium, quia tunc non habetur successio hæreditaria cùm Pater antea non possederit tale beneficium. Tum quia ad Patronum pertinet sola præsentatio, non verò institutio, seu collatio beneficii, & ut notat Pirhing. *h. t. sess. 4. §. 2. num. 92.* nullibi reperitur in jure prohibitum Patrono præsentare suum filium. Neque obstat quòd *in d. c. consuluit 15.* Laici prohibeantur, filiis suis propria authoritate concedere Ecclesias: quia præsentare non est concedere, nec instituere; ad Episcopum enim pertinet concedere beneficium, quapropter à contrario sensu habetur argumentum, & infertur, non esse prohibitum Patrono proprium filium præsentare, licèt sit prohibitum eidem concedere beneficium, *in d. c. consulu.* prohibetur sola concessio, & collatio, non verò præsentatio. Tum quia *in l. illud 5. ff quod cujusque univers.* non habetur, quòd Pater Filio, & Filius Patri suffragium, seu vocem electionis dare non possit. Neque obstat quòd Pater, & Filius in jure censeantur una persona *l. fin. C. de impuberibus, & aliis substitutionibus* quapropter Pater si Filium præsentaret, se ipsum in effectu censeretur præsentare contra *c. per nostras 26. h. t.* Nam contra est, quia Pater, & Filius non nisi fictione juris, & in certis casibus censentur una, ac eadem persona: & quia in his casibus non comprehenduntur electio, & præsentatio ad beneficia, ideo in iis censentur diversæ personæ, adeo ut Pater possit suffragari filio, vel etiam illum præsentare, ut notat Barbosa *lib. 3. jur. eccles. univers. alleg. 72. n. 94.*

14 Nec urget, quòd Pater, & Filius quoad bona non distinguantur; proinde neque quoad personas. Nam contra est, quia licèt Filius quidquid acquirit, dicatur illud acquirere patri suo *§. 1. institut. per quas personas.* Id tamen non intelligitur de bonis, quæ Filius acquirit in spiritualibus, imò neque de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus, sed tantùm de bonis profectitiis, & adventitiis, quoad usumfructum *l. cum oportet C. de bonis quæ liberis.* Neque inde sequitur, quòd ex communione bonorum inferatur una tantùm persona: quia Pater, & Filius re ipsa, & physicè sunt duæ personæ realiter distinctæ; & tantùm juris fictione habeantur pro una persona: hinc ubi jus eos non habet pro una persona, ut in casu nostro, rei veritas potiùs, quàm juris fictio spectari debet. Hinc rationes, ob quas Patronus prohibetur se ipsum præsentare, cessant in filio, quia hic revera, & physicè est diversa persona, & realiter distincta à patre: cessat etiam vitium ambitionis, quia præcisè acceptat, quod ei confertur, perinde ac acceptaret quilibet alius præsentatus. Non enim Filius Patroni debet esse deterioris conditionis, quàm alii extranei, quos Patronus potest præsentare, ut notat Barbosa *in d. c. consuluit. n. 3.* Tum quia Episcopus filio suo legitimè nato si idoneus deprehendatur potest beneficium conferre, ut notat Abbas *in c. quia 6. h. t.* ergo à fortiori poterit Pater præsentare ad beneficium filium; cum præsentatio non sit collatio, nec institutio, nec det jus in beneficio.

An verò Patronus teneatur præsentare digniorem? Certum est, Patronum sive ecclesiasticum, sive laicum teneri præsentare dignum, seu habentem qualitates requisitas ad beneficium: quia beneficia ecclesiastica non possunt conferri indignis, & præsentatio est propter collationem: non tamen tenetur Patronus præsentare digniorem præ digno, nisi id expressè à fundatore cautum sit. Id interest discrimunis inter Patronum laicum, & ecclesiasticum, & inter beneficia simplicia, & curata, quia si Patronus sit ecclesiasticus, & beneficium curatum, tunc Patronus tenetur digniorem præferre minus digno, & illum non istum præsentare ex Tridentino *sess. 24. c. 1. de refor.* ubi dicitur, eósque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, præfici diligenter curaverint: & licèt per præsentationem clericus non præficiatur, sed tantùm per institutionem; nihilominus præsentatio ordinatur ad institutionem. 15

In canonicatibus verò, & Capellis si beneficium sit simplex, potest Patronus etiam ecclesiasticus præsentare dignum, omisso digniore, quia in jure nullibi expressè habetur, quòd sint in hujusmodi beneficiis digniores præsentandi: proinde hoc onus non debet imponi Patronis, cùm à jure ipsis non injungatur. Secus verò Patronus laicus non tenetur præsentare ad beneficium semper digniorem, quia Patrono laico nullibi in jure prohibetur, quin possit præsentare dignum ad beneficium, cujus habet jus patronatus, & Concil. Tridentinum *sess. 24. de refor.* tantùm exigit, ut præsentatus à Patrono laico examinetur, & si idoneus deprehensus fuerit instituatur, unde Concilium tantùm exigit idoneitatem, seu quòd præsentatus sit dignus, ut notat Garcia *de beneficiis p. 7. c. 16. n. 17.* 16

Neque obstat, quod *in c. quoniam 3. h. t.* ille dicatur præficiendus Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis, quia Pontifex *in d. c.* non imponit onus Patronis laicis præsentandi semper digniorem, & eum, qui majoribus juvatur meritis, sed tantùm, ait, quòd tutiùs agat Patroni laici, 17

laici, si digniorem præsentent, quia sic respondent voto Ecclesiæ. Præterea *in d. c.* Pontifex vult, quòd ille præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis; qui verò præsentatur tantùm, non præficitur, quia præfici est institui, quod pertinet ad Episcopum, non ad Patronum laicum. Tum quia posset *d. c. quoniam* commodè explicari, procedere quando Patronus laicus præsentat plures clericos accumulativè ad idem beneficium, tunc enim pertinet ad Episcopum illos omnes examinare; & tunc Pontifex *in d. c. quoniam* injungit Episcopo, ut ille ex examinatis præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis. Idque desumitur *ex can. monasterii 16. q. 7.* & hoc videtur etiam supponere *c. quoniam 3. h. t.* in quo plures dicuntur præsentati à Patronis, & inter illos jubetur ab Episcopo ille præfici, qui majoribus juvatur meritis.

18 Potest Patronus laicus in præsentandis clericis variare, postquam unum idoneum præsentaverit, si res sit adhuc integra, seu nondum illius institutio facta sit, adeo ut possit non obstante prima præsentatione alios ad id beneficium præsentare, accumulativè tamen, non verò privativè, ut excludatur primus præsentatus idoneus, quia licèt primus præsentatus non acquisiverit jus in re, sed tantùm jus ad rem, potest tamen petere ut instituatur in beneficio, ad quod fuit præsentatus, si idoneus fuerit deprehensus, ut desumitur ex *c. quod autem 5. h. t.* Verùm si Episcopus plures præsentatos examinaverit, eósque idoneos deprehenderit, non tenetur instituere primum præsentatum ex pluribus præsentatis à Patrono laico, sed potest instituere quem noverit fore Ecclesiæ utiliorem: quia præsentati non habent jus in beneficio, sed tantùm ad beneficium, & institutus ab Episcopo acquirit jus in beneficio: postquam enim præsentatus sive primo, sive secundo loco, institutus est ab Episcopo, acquirit plenum jus in beneficio, tametsi realis institutio, seu traditio possessionis nondum sit facta, quia in juribus spiritualibus per solam verbalem institutionem, seu collationem acquiritur jus in re, quamvis actualis immissio in possessionem nondum sit facta, ut habetur *in c. si tibi 17. de preb. in 6.* hinc si præsentatus à Patrono verbaliter instituatur ab Episcopo; & postea Episcopus alium realiter, & cum traditione possessionis institueret; hæc posterior institutio foret invalida: quamvis in rebus profanis hoc non procedat *l. quoties 15. C. de rei vindic.* ubi si res vendatur duobus, habetur potior quoad dominium is, cui priùs tradita est.

19 Cæterum potest Patronus laicus dupliciter plures præsentare, vel omnes simul, ut Episcopus ex illis unum eligat, & instituat, quem deprehenderit magis idoneum: vel successivè, & diversis temporibus, præsentando unum post alterum; & tunc quando Patronus præsentat secundum, non excludit primum, sed tantùm accumulativè addit secundum, tertium, vel quartum: quo pacto variatio fit à Patrono laico non privativè per rejectionem prioris præsentati, sed accumulativè, adeo ut in arbitrio Episcopi sit, unum, quem maluerit, & noverit fore utiliorem Ecclesiæ, ex illis eligere, ac instituere. Quòd si Patronus omnino rejiceret priorem præsentatum, tunc Episcopus non posset illum instituere, ut docent communiter Canonistæ. Quoties autem Patronus laicus possit variare in præsentatione clerici? plures respondent, non posse variare nisi semel *argum. l. boves 89. §. 1. ff. de verb. signif.* quia variatio, cùm sit odiosa debet restringi. Tum quia etiam ipsa æquitas hanc suadet institutionem, ut nimirum vitetur confusio, ut notat Garcia *tract. de benefic. p. 5. c. 9. num. 244.*

Quòd si objicias *clement. 2. §. fin. h. t.* ubi plures dicuntur præsentati, respondent, ibi Pontificem loqui de præsentatione plurium simul, non verò successivè, nisi fortassis prima præsentatio fuerit irrita, eò quia facta sit coram non habente potestatem instituendi *argum. c. cum laici 3. h. t.* tunc enim dicunt posse præsentare tertium cum accumulando secundo, eò quia primus, utpote invalidè præsentatus excluditur. Verùm communior, & probabilior sententia est, posse Patronum laicum absolutè non solum secundum, tertium, & quartum, sed etiam plures alios successivè præsentare: quia id ipsi non prohibetur, & desumitur etiam *ex c. cum autem 24. c. Pastoralis 29. h. t.* & notat Glossa *in clement. 2. h. t. V. plures*; ratio est, quia Patronus laicus cùm tertium, & quartum nominat, non recedit à primis, sed eos aggregat primis. Tum quia quò plures nominat, eò utiliùs rem Ecclesiæ gerit, nimirum ut ex pluribus unus ab Episcopo eligatur, ac instituatur: quapropter cùm hæc variatio sit in favorem, & libertatem Ecclesiæ extendi potiùs, quàm restringi debet. Neque hæc variatio indicat levitatem in præsentante, quia non variat sententiam exclusivam primæ præsentationis, proinde non recedit à primo consilio, & præsentatione, sed manente prima sententia accumulat primo præsentato etiam alios, unde cùm non recedat à prima sententia non potest levitatis redargui.

Si dicas, facultatem simpliciter datam primo actu finiri *l. boves §. hoc sermone. ff. de V. S.* præsertim in materia odiosa. Respondetur, hanc variationem paulò superiùs explicatam non esse odiosam, sed favorabilem, & utilem Ecclesiæ: quia in ea potest Episcopus instituere digniorem, & quem noverit fore utiliorem Ecclesiæ aliis minus dignis omissis: cùm enim sit variatio accumulativa, tantùm abest, quòd sit odiosa Ecclesiæ, ut potiùs consulat libertati ejusdem, cùm Episcopus possit liberè ex pluribus eligere digniorem; unde non est variatio, de qua fit mentio *in clement. 2.* Neque facultas data Patrono præsentandi finitur primo actu, alioquin non posset Patronus post præsentationem primi secundum præsentare, quod adversatur juri. 20 21

Neque urget, quòd *in c. cum autem, & c. quod autem c. pastoralis h. t.* tantùm habeatur quod post præsentationem primi possit secundus præsentari, & *in clement. 2. h. t.* numerum pluralem sufficienter salvari in numero binario *argum. regul. 14. jur. in 6.* pluralis locutio 22

duorum numero est contenta. Nam contra est, quia in præfatis textibus, licèt tantùm nominentur *alius*, & *secundus*, non tamen excluduntur tertius, quartus, quintus, & alii, quapropter in relatis textibus tantùm significatur, quòd Patronus laicus possit plures præsentare; & quamvis numerus pluralis salvetur in binario, non tamen *in d. clement.* numerus pluralis coarctatur ad solum binarium, sed tantùm ponitur binarius, quia cùm recedat ab unitate, accedit ad pluralitatem, quam incipit constituere, hæc autem pluralitas sicut incipit à binario, ita prosequitur ad ternarium, quaternarium, quinarium, ut notat Garcia *de benefic. p. 5. c. 9. n. 216.*

23 Quòd verò ad patronum ecclesiasticum attinet, certum est, quòd si collegium, vel persona Ecclesiastica, cui competit jus præsentandi nomine Ecclesiæ, scienter præsentet indignum, privatur ipso jure, vel saltem debet privari per sententiam Judicis jure præsentandi pro illa vice, & ad proximum superiorem devolvitur libera collatio *argum. c. in cunctis 7. §. clerici de elect. & c. 2. de suppl. neglig. Prælat.* & notat Barbosa *in collect. in c. cum autem 24. n. 5. h. t.* Ratio discriminis est, quia eatenus laico præsentanti indignum conceditur ut præsentet secunda, vel etiam tertia vice alios, qui sint digni, quia Patronus laicus supponitur minus expertus circa ecclesiastica, & minus tempus habet ad præsentandum, quàm clericus. Tum quia Patronus laicus præsentat nomine proprio: ecclesiasticus verò ex officio, nomine, & jure Ecclesiæ, cujus actus debent esse puriores *argum. c. 2. de translat. & clement. unic. de renuntiat.* Rursus Patronus ecclesiasticus majorem habet praxim circa præsentationes ad beneficia ecclesiastica, & etiam longius tempus ad deliberandum; quapropter ignorantia, quæ potest Patronum laicum excusare, non ita excusat ecclesiasticum. Demum quia præsentatio facta à Patrono ecclesiastico habet vim electionis, in qua publicato semel scrutinio, non datur ampliùs locus variationi per textum *in c. publicato 58. de elect.*

24 Hinc si Patronus laicus etiam scienter præsentet indignum, adhuc illi conceditur quadrimestre, ut possit dignum, & idoneum præsentare, quia Patronus laicus habet jus variandi, & mutandi sententiam: quòd si intra quadrimestre potest variare, quando præsentavit dignum antequam Episcopus illum instituat; à fortiori ut corrigat proprium errorem, poterit variare, quando præsentavit indignum, cum talis præsentatio irrita fuerit, ac nulla *argu. c. 2. de transl. & c. tua de cleric. non residentibus*: quòd si tempus quadrimestre fuerit elapsum, & patronus laicus solummodo indignum præsentaverit, tunc potest Episcopus liberè alium instituere: quia elapso quadrimestri fas est Episcopo instituere etiam quando Patronus nullum præsentavit, idque jure devolutionis ad ipsum: proinde etiam quando Patronus præsentavit indignum, & intra quadrimestre non mutavit sententiam: quia tunc perinde censetur, ac si nullum præsentasset *argum. c. 2. de translat.* Sin verò Patronus ecclesiasticus ignorans præsentet indignum variare non potest, donec præsentatio repudietur; & hac repudiata intra semestre potest alium præsentare; alioquin ante factam repudiationem sine sua culpa privaretur jure suo: sin autem sciens præsentavit indignum, tunc ipso facto privatur jure præsentandi, perinde ac privatur jure eligendi qui scienter elegit indignum *c. cum in cunctis §. ult. de elect.*

Notat tamen Barbosa *de offic. & potest. Episcop. allegat. 72. num 105.* quòd Patronus si præsentet inhabilem sub conditione impetrandi dispensationem, non debeat pro ea vice privari facultate præsentandi, si durante quadrimestri, vel semestri non obtenta dispensatione alium dignum, & idoneum præsentet, & ita fuisse decisum à Rota Romana refert Farinac. *p. 2. recent. decis. 568.* 25

Quòd si quæratur, cur Patrono laico ad præsentandum, tantùm concedatur quadrimestre, & Patrono ecclesiastico semestre numerandum à die vacationis cognitæ *c. quoniam 3. in fin. c. cum propter 27. h. t.* & expressiùs *c. unic. §. verum h. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. statuit. Quòd quamvis laicus quando erat Patronus habuerit quatuor menses ad præsentandum vacante Ecclesia: nunc tamen Ecclesia, vel monasterium, cui fuit jus donatum, habet sex menses, eò quia Ecclesia quantum ad præsentandum reputatur Patronus ecclesiasticus, non laicus? Respondetur, rationem discriminis ex eo peti, quia æquum erat, ut qui in uno gravatur, in alio sublevetur: & quia laico Patrono conceditur facultas variandi, seu post unum præsentatum, etiam alium præsentandi; ideo debuit in alio gravari, adeo ut ad præsentandum ei non concederetur nisi quadrimestre: secus Patronus ecclesiasticus, quia non potest variare, debuit sublevari per longius tempus ei concessum ad maturiùs cogitandum, ac deliberandum circa præsentationem, quam non potest iterare, & ideo jura ei concedunt semestre numerandum à die cognitæ vacationis. 26

Præterea intra id tempus tenetur Patronus actu præsentare, vel per se ipsum immediatè, vel per litteras præsentationis ab ipso datas, & quas præsentatus tenetur offerre superiori, ad quem institutio pertinet: & hoc tempus non currit Patrono ignoranti, vel legitimè impedito, sicut non currit tempus præfixum ad eligendum *c. quia diversitatem 5. de concess. præbend.* ratio est: quia nemo sine sua culpa privandus est jure quod possidet, currit tamen hoc tempus etiam diebus feriatis cum sit continuum, ut notat Barbosa *de offic. Episc. allegat. 32. n. 127. & in collect. c. cum propter 27. num. 3. h. t.* Quòd si propter negligentiam Patroni laici non præsentantis intra quadrimestre collatio beneficii devolvatur ad Ordinarium, vel quia Papa beneficia vacantia in curia non contulit intra mensem juxta *c. 3. de præbend. in 6.* utroque hoc casu Ordinarius habet semestre ad conferendum. 27

§. V.

§. V.

Quid iuris, & potestatis habeant Romanus Pontifex, & Episcopi in beneficiis Patronorum laicorum, vel Ecclesiasticorum.

1 Certum est, summum Pontificem ex plenitudine potestatis papalis posse cuilibet Patronatui ecclesiastico, vel laicali derogare, si justa subsit causa; tametsi non censeatur velle derogare patronatui laicali, nisi hæc derogatio specificè in litteris Apostolicis exprimatur: & faciliùs posse derogare patronatui ecclesiastico, ut notant Abbas *in c. cum dilectus 28. num. 11. in fin. h. t.* Covarruvias *qq. pract. q. 36. num. 1.* quia tametsi jus patronatus etiam laicis fundatoribus non competat, nisi ex indulto, & gratia Ecclesiæ, adeo ut eadem Ecclesia, quæ gratiam concessit laico, possit eam denegare ex justa causa, non tamen ita facilè ab Ecclesiâ derogatur juri patronatus laicali, idque ne Principes, & Domini sæculares à piis retrahantur fundationibus, si passim eorum juribus derogaretur: quæ ratio non militat de jure patronatus ecclesiastico, cum hoc non à laicis, sed ab Ecclesia ut plurimum suam ducat originem.

2 Tum quia Prælati Ecclesiarum plus juris habent in bona Ecclesiasticorum, quàm laicorum; proinde etiam plus juris in jus patronatus Ecclesiasticum, quàm laicale. Hinc si jus patronatus originativè sit Ecclesiasticum, & competat laico tantùm ex speciali privilegio, vel etiam consuetudine legitimè præscripta; potest tunc Papa ei derogare etiam per clausulam illam generalem: ad cujuscunque Patroni præsentationem beneficia pertineant: ut docet Covarruvias *pract. qq. c. 36. n. 5.* quia tunc cessat ratio, ob quam jus canonicum prohibuit derogari ecclesiis, ac beneficiis Patronatis laicorum, quia laici tunc nihil ad illa beneficia contulerunt.

3 Quòd si jus patronatus sit mixtum, pertineatque ad Ecclesiasticum simul & laicum, tunc à Papa illi non derogatur per clausulam generalem, si nulla fiat specialis mentio juris patronatus laicalis: quia tametsi in jure patronatus mixto quoad commoda, privilegia, & favores dignius trahat ad se minus dignum; non ita quoad damna, odia, & pœnas; proinde quoad derogationes, ac reservationes, perinde habetur, ac si solus laicus simpliciter Patronus esset. Hinc si Patronus Ecclesiasticus, & laicus sint simul compatroni, simúlque habeant jus præsentandi, tum etiam laicus habet semestre ad præsentandum ob communionem cum Ecclesia, ut desumitur *ex cap. si laicus unic. h. t. in 6.* & notat Garcia *p. 5. c. 9. num.* 210. quia in favorabilibus, & commodis dignius trahit ad se minus dignum.

4 Præterea quia generatim socius, qui per se non est privilegiatus ob communionem cum socio privilegiato in re, aut jure communi indivisibili, commodum, & privilegium alterius socii participat, adeo ut consequatur per alium, quod per se non consequeretur *l. si communem 9. §. quemadmodum servit. amitt.* ubi dicitur, quòd qui communem fundum habet cum pupillo servitutem viæ in eo retinet, tametsi neuter illo fuerit usus propter pupillum: ubi Glossa marginalis notat, quòd privilegium unius consortis, seu pupilli, prosit alteri consorti etiam non pupillo in rebus indivisibilibus. Pari pacto si clericus, & laicus sint compatroni, non potest contra laicum præscribi jus patronatus minore tempore, quàm contra clericum: quia quando res communis est individua æquius est, ut socius ob socium privilegiatum commodum consequatur, quàm ut socius privilegiatus damnum patiatur ob socium non privilegiatum: æquitas enim exigit, ut in rebus individuis non patiatur quis damnum ratione rei, quæ cum altero est illi communis, ut notat Covarr. *pract. qq. c. 36. num. 5.*

5 Potest etiam Papa citra consensum Patroni beneficia conferre, quia potest derogare cujuis juri, & potestati in beneficia ecclesiastica: quia jus patronatus cum concedatur authoritate Ecclesiæ, & ex indulto, & gratia ejusdem: ideo potest authoritate illius etiam auferri. Non tamen ex solo arbitrio, sed ex justa, & honesta causa: alioquin laici averterentur à piis fundationibus. Tum quia Principum privilegia secum trahunt naturam cujusdam contractus; unde requiritur justa, & honesta causa. Quòd si jus patronatus laicorum originem habeat ex sola præscriptione, consuetudine, vel privilegio; tunc à Papa potest ei derogari per solam clausulam appositam, quia ut superiùs diximus, cessat ratio avertendi sæculares à piis fundationibus, cum tale beneficium non traxerit originem ex bonis laicorum. Rursus quando laicus re ipsa non est patronus, sed tantùm bona fide possidet jus patronatus, plures censent, posse tunc Papam tali juri patronatus derogare, etiam per clausulam generalem contentam in litteris Apostolicis; ita enim censet Covarruvias *pract. qq. c. 36. num. 6.* quia tunc Papa per derogationem non infert injuriam Patrono, vel possessori; non Patrono, quia is revera non possidet jus patronatus: non possessori, quia is non est verus Patronus. Nihilominus alii censent, per solam clausulam generalem non derogatum iri tali juri patronatus: quia tametsi possessor non sit verus Possessor, est nihilominus Possessor bonæ fidei, adeo ut fruatur fructibus, & commodis rei possessæ: & quia præsentatio est fructus juris patronatus non debet possessor bonæ fidei illo privari per clausulam generalem.

6 An verò si Romanus Pontifex irrequisito Patrono conferat beneficia vacantia apud sedem Apostolicam, eò ipso dicendus sit derogâsse juri patronatus laicorum. Plures censent requiri consensum Patroni. Sed juvat observare quòd *in c. licet de præbend. in 6. & clement. 3.* Romanus Pontifex sibi reservavit jus conferendi Ecclesias, dignitates, personatus, & alia beneficia vacantia apud sedem Apostolicam: an verò sint etiam reservata Romano Pontifici beneficia pertinentia ad jus patronatus laicorum, si vacaverint apud sedem Apostolicam, ac propterea collatio facta à Papa sit admittenda Covarruvias *loc. cit.* asserit in Hispania esse usu re-

ceptum, ut non admittatur: & hoc idem etiam moris esse in Gallia addit Rebuffus apud eundem Covarruv. adeo ut in neutro Regno recipiantur collationes beneficiorum pertinentium ad jus patronatus Regium absque ipsius Regis consensu. Imò alii hoc idem extendunt ad jus patronatus Ducum, Principum, Marchionum, Comitum: verùm Staphileus refert, Papam consuevisse juri Patronatus horū laicorum derogare, quotiescunque apud sedem Apostolicam obitu beneficiarii Ecclesia, vel beneficium vacat, & sententia Staphilei probabilior est.

7 Sin verò Episcopus instituat in beneficio sine consensu, & præsentatione Patroni regulariter institutio est ipso jure irrita, & desumitur *ex c. decernimus 32. caus. 16. q. 7.* & etiam *ex c. ex insinuatione 14.* ubi Pontifex declarat, sine consensu Patroni nullum posse Ecclesiam occupare, quapropter institutio Episcopi facta sine consensu Patroni nullum sortitur valorem, quia institutio censetur facta in contemptum Patroni. Id tamen limitatur, dummodo Patronus laicus intra quadrimestre reclamet, & contradicat, alioquin elapso quadrimestri institutio convalidatur, & rata habetur per supervenientem ex post facto consensum Patroni: ratio est, quia sciens institutionem esse factam sine sua præsentatione, & consensu, si non contradicat, cum commodè possit censetur, eam approbare, ratámque habere *argum. c. suggestum 20. h. t. c. 2. de iis, quæ fiunt à Prælat.* & notat Garcia *p. 5. c. 9. num. 231.* ratio etiam ex eo petitur, quia nullitas collationis ab Ordinario facta sine consensu Patroni est inducta in favorem ejusdem patroni, proinde nulla est, si ipse voluerit, & contradixerit.

8 Quòd si Patronus præsens fuerit, & tacuerit, tunc institutio facta ab Episcopo censenda est valida in sententia saltem probabili, quia cùm Patronus potuerit præsentare, & non præsentaverit, reclamare contra institutionem factam ab Episcopo, & non reclamaverit; tametsi expressè non consentiat; adhuc tacitè censetur consentire: non ita si taceret ob metum ab Episcopo incussum, ut notat Azorius *lib. 6. c. 22 q. 8.*

9 Dantur tamen plures casus, in quibus institutio facta ab Episcopo sine consensu, & præsentatione Patroni est valida, eósque recenset Barbosa *lib. 3. jur. eccles. c. 12. num. 65.* ut si Patronus negligat intra tempus à jure præfixum præsentare clericum ad beneficium, tunc Episcopus jure ad ipsum devoluto potest instituere, sed pro illa vice tantùm, quia pro aliis servatur Patrono jus integrum; & desumitur *ex cap. 2. in fin. de supplen. neglig. Prælat.* Verùm ut id procedat, debet priùs constare, quòd tempus ad præsentandum jure concessum à die notæ vacationis numerandum, jam effluxerit, imò debet hujusmodi scientia esse certa, nec sufficit verisimilis, aut interpretativa, ut notat Garcia *de benefic. c. 2. num. 34.* Rursus quando à Patronis præsentatio fit in discordia, adeo ut non possit ex præsentatis ullus institui sine scandalo, tunc etiam pertinet ad Episcopum consulere utilitati Ecclesiæ, ac illi provideri de Rectore. Legatur Barbosa *d. lib. 3. c. 12. n. 65. & sequent.* ubi plures alios recenset casus.

An verò præsentatio facta à Patrono antequam beneficium vacet illicita sit; plures asserunt, nullum præsentationem sortiri valorem, ut nec etiam promissionem factam à Patrono de præsentatione facienda, si hæc promissio præcesserit beneficium vacans, eò quia daretur ansa optandæ mortis beneficiarii: nihilominus quia hæc ratio cessat postquam vacat Ecclesia, & tempus præscriptum ad præsentandum effluxerit, tunc ut consulatur Ecclesiæ Episcopus potest instituere *argum. c. 2. & 3. de concess. præb.* Cæterum ante vacationem Ecclesiæ, seu beneficii, Patronus non potest concedere potestatem præsentandi, ut desumitur *ex c. 2. de concess. prabend. in 6.* quia votum ingerit, & occasionem præbet captandæ alienæ mortis, ut notat Garcia *de benefic. p. 10. c. 1. n. 4.* & Barbosa *lib. 3. jur. eccles. c. 12. n. 205.* 10

Neque prodest consuetudo in contrarium inolita, & immemorialis; quia hæc si inoleverit, fuit irrationabilis, proinde tanquam iniqua nullam potuit obligationem inducere. Non tamen præsentatio facta à Patrono ante vacationem beneficii impedit, quo minus possit Patronus vacante postea beneficio aliam præsentationem facere: quia prior utpote invalida, perindè reputatur, ac si non fuisset: siquidem ex *regul. jur. 52. in 6. quod de jure non sortitur suum effectum, perinde habetur, ac si non esset.*

Ex eo autem quòd Patronus sit Dominus juris patronatus quoad præsentationem, non potest Episcopus beneficium, quod est juris patronatus alteri donare, nec unire alteri beneficio, vel Ecclesiæ absque consensu Patroni sive is clericus fuerit, sive laicus; & desumitur *ex c. exposuisti 33. de præbend.* & docet Garcia *de benefic. p. 12. c. 2.* quia injuria tunc Patrono inferretur, qui per talem unionem amitteret jus præsentandi; consequenter ne cedat in ejus præjudicium in jure prohibetur, ne talis unio fiat sine consensu Patroni, & habetur *in c. monasterium 33. causa 16. q. 7.* ubi Glossa addit, non posse Episcopum invito Patrono ex Ecclesia parochiali facere monasterium, quia derogaretur juri præsentandi, si Prælatus monasterii imposterum institueretur per electionem. 11

Immo neque potest Episcopus beneficium concedere in proprietatem, licèt per modum incorporationis alteri beneficio: neque ex reditibus Ecclesiæ patronatæ erigere sine consensu Patroni in alia Ecclesia beneficium; tametsi non amitteretur per hanc erectionem novi beneficii jus patronatus: quia Patroni interest, ne reditus Ecclesiæ patronatæ alienentur, vel uniantur alteri Ecclesiæ, quapropter potest se tali novæ erectioni opponere *argum. c. filiis 31. caus. 16. q. 7.* excipitur tamen urgens necessitas, quia tunc potest ex reditibus juris patronatus erigi novum beneficium: ratio est, quia Patronus non nisi ex indulto, & gratia Ecclesiæ possidet jus patronatus; proinde non potest Patronus impedire, quo minus urgente necessitate Ecclesiæ subveniatur indigenti, vel etiam utilitati. Hinc etiam contradicente Patrono potest Episcopus applicare reditus beneficii patronati ad utilitatem Ecclesiæ erigendo in illo novum beneficium 12

neficium: non enim ullum inde fit Patrono præjudicium, quia is manet in possessione integra sui juris præsentandi ad beneficium.

14 Præterea quia disponere de bonis Ecclesiæ patronatæ non pertinet ad Patronum, sed ad Episcopum, quia Patronus tantùm habet jus præsentandi, *c. Noverint 6. caus. 10. q. 2.* Sin verò unio beneficii facta sit, sed non canonicè eò quia defuerit consensus; vel si Patronus instituerit hanc unionem sine authoritate Episcopi; & postea accedente consensu Patroni, & authoritate Episcopi fiat alia unio; hæc secunda valida erit *c. suggestum 20. h. t.* ubi dicitur, quòd concessio Ecclesiæ facta priùs à patrono sine consensu Episcopi cedit concessioni factæ authoritate patroni, & assensu diœcesani, quia concessio, vel unio invalidè facta est nulla, ac perinde se habet ac si non fuisset facta; proinde non potest impedire, quin secunda concessio, seu unio suum sortiatur effectum.

15 Legatus à latere, consequenter etiam Nuncius Apostolicus cum potestate legati à latere potest derogare patronatui ecclesiasticorum; non ita laicorum *c. dilectus 6. de officio delegati* & desumitur etiam *ex c. cum dilectus 28. de jure patronatus.* Episcopus tamen non potest derogare juri patroni laici, nec ecclesiastici: si tamen præveniendo præsentationem patroni conferret beneficium; collatio non esset irrita; sed si Patronus interim intra tempus jure præscriptum præsentet; prima collatio facta ab Episcopo evanescit *c. 32. Decernimus 16. q 7.* Quòd si intra id temporis patronus neminem præsentaverit, nec se opposuerit collationi factæ ab Episcopo, tunc prima collatio subsistit in suo valore, ob jus ad Episcopum devolutum. Tum quia prima collatio non irritatur, nisi secuta præsentatione patroni intra tempus jure præfixum; unde si hæc non sequatur, manet collatio facta ab Episcopo in suo valore.

§. VI.

Quot modis ius patronatûs transferatur in alios.

1 Quatuor potissimùm modis jus patronatus legitimè quæsitum transfertur in alios, *successione, permutatione, donatione, & venditione* juxta vulgatos versus, quos refert Glossa *in c. seculum h. t.*

Jus patronatus transire facit novus hæres,
Res permutata, donatio, venditióque.

2 Quamvis nonnulli in ea fuerint opinione, ut censuerint, jus patronatus successione non transire nisi ad hæredes sanguinis: communior tamen, & vera sententia est, jus patronatus transferri ad quosvis hæredes etiam extraneos, ut notat Glossa *in c. filiis 16. q. 7.* quinimo Glossa *in c. perlatum 1. h. t.* ex communi consensu approbata asserit, jus patronatus ex æquo, seu in solidum ad quemlibet transire hæredem, tametsi non sit hæres ex æqua portione institutus. Ratio est, quia jura incorporalia non sunt divisioni obnoxia *l. si sepulchrum C. de relig. & sumpt. funer.* unde jus patronatus cùm non possit dividi, ex æquo, & in solidum transit ad quemlibet hæredem, perinde ac cæteræ servitutes indivisæ transeunt ad singulos hæredes *l. stipulationes ff. de verb. oblig.* Hinc cuilibet hæredi, ut Glossa notavit conveniunt omnes effectus patronatûs excepto jure nominandi, quod ita manet apud omnes commune, ut unus seorsim ab aliis non possit nominare: sed tantùm omnes simul, & communiter: ratio est, quia jus nominandi utpote annexum spirituali est indivisibile, neque potest à pluribus dividi. Unde si singuli hæredes redacti sint ad egestatem debet quilibet eorum ex reditibus Ecclesiæ patronatæ sustentari, & quilibet eorum in ea Ecclesia præcipuum habere locum: sed quoad jus nominandi non quilibet seorsim ab alio nominat, sed omnes simul, & in communi. Possunt tamen hæredes Patroni pacisci inter se, ut alternatim nominent, si pactum ita ineatur, ut unus eorum semel nominet, & alter alia vice, & sic deinceps, & desumitur ex *clement. 2 h. t.* ubi statuitur, quòd quando unus Patronorum moritur, & relinquit plures filios, omnes filii relicti habentur pro una voce in jure patronatus; eò quia jus patronatus competat per stirpes, non per capita. Rursus quòd possint Patroni inter se convenire liberè de præsentando Rectore ab eis alternis vicibus: idque si sint laici, vel Clerici ex patrimonio, ut ibidem notat Glossa. Possunt etiam patroni habentes plures Ecclesias convenire, ut unus præsentet unam, alter alteram, ita Panormitanus *in d. c. perlatum 1. h. t.*

Immo jus patronatus transit etiam ad hæredes extraneos ex testamento institutos, & desumitur *ex c. cum seculum 13. h. t.* & notat Abbas *in d. c. perlatum 1. num. 2. h. t.* & non solùm in hæredes masculos, sed etiam in fœminas Glossa *in c. quoniam investituram 16. q. 7.* unde si filia sit unà cum fratre hæres æquè succedit ac frater, & quia jus patronatus tanquam accessorium sequitur hæreditatem, ideo perinde ac hæreditas transit ad marem, & fœminam: quòd si filius non sit hæres, eò quia hæreditatem repudiaverit, non succedit in jure patronatus, quod se habet accessorium ad hæreditatem, quia accessorium sequitur principale. Quòd si ex pluribus filiis solus primogenitus succedat ad hæreditatem, ipse solus etiam succedit ad jus patronatus, à quo cæteri filii excluduntur. 3

Hinc si pater filio in certa re instituto extraneum hæredem universalem faciat, jus patronatus non in filium, sed in extraneum transfertur, quia transit cum hæreditate, seu rerum universitate. Cæterum potest jus patronatus legari ex testamento, quia cum possit donari inter vivos, potest etiam legari ex testamento. Si tamen legetur laico probabilior sententia est, quòd requiratur consensus Episcopi, sicut requiritur quando jus patronatus donatur laico: ratio est quia cùm jus patronatus sit spirituale, vel saltem annexum spirituali, laicus non potest disponere sine consensu Prælati ecclesiastici, ut transferatur in laicum; non ita si transferatur in Ecclesiam. 4

An

5 An verò jus patronatus sejunctum ab hæreditate, & transiens ad seniorem familiæ acquiratur Religioso, qui ante emissam professionem omnibus suis juribus renuntiavit, videtur adesse aliqua difficultas, quia renuntiatio fuit generalis omnium jurium quoad universitatem, consequenter fuit etiam renuntiatio juris patronatus, quod propterea videtur transire in donatarium, cui Religiosus omnia sua jura donavit; ita docent Abbas *in c. ex litteris num.* 12. *de jure patronat.* Barbosa *de offic. Episcopi allegat.* 71. *num.* 22. Riccius *de probat juris patronat. resol.* 186. *num.* 3. Nihilominus putàrim, tale jus patronatus non obstante prævia renuntiatione transire ad Religiosum seniorem familiæ: ratio est, quia talis renuntiatio, quamvis facta in forma amplissima, non se extendit ad jus patronatus ut sejunctum ab hæreditate: siquidem renuntiatio omnium bonorum, ac jurium, quæ à Novitiis bimense ante professionem fieri solet, non aliter fit quàm intuitu regularis professionis, proinde secundùm mensuram, & exigentiam talis professionis: propterea solùm est renuntiatio eorum, quæ particulari Religioso non possunt competere ratione votorum: atqui sola bona temporalia sunt incompatibilia cum votis emissis, non verò jura spiritualia, vel quasi spiritualia, quia hæc optimè possunt cum tribus solemnibus vitis cohærere, ut docet D. Thomas 2. 2. *q.* 186. *art.* 4. *ad* 4.

6 Hinc Religiosi professi sunt capaces beneficiorum, possúntque nomine proprio agere quoad ea, quæ concernunt beneficium, ut etiam super jure eligendi, ut notat Navarrus *in comment.* 2. *de regul.* cum igitur Religiosus sit capax jurium spiritualium, sequitur esse itidem capacem juris patronatus, quia hoc vel est spirituale: vel saltem annexum spirituali, ut explicuimus in præcedentibus. Hinc in renuntiatione, & donatione omnium jurium facta intuitu religiosæ professionis non comprehenditur jus spirituale; eò quia sit in superiori genere ad ea, quibus renuntiat Novitius, ut docet Bald. *in l. fin. circa fin. C. de edict.* Lambertinus *lib.* 1. *de jure patron. p.* 2. *q.* 4. *art.* 6.

7 Quamobrem quando jus patronatus est gentilitium, seu transit semper per successionem ad seniorem familiæ, tametsi conjungatur cum hæreditate, & Novitius qui supponitur senior familiæ renuntiet hæreditati intuitu religiosæ professionis, non tamen censetur renuntiare juri patronatui, præsertim si hoc sit sejunctum ab hæreditate. Neque obstat, quòd jus patronatus transeat cum universitate bonorum, & jurium; quia id tantùm procedit quando jus patronatus est annexum juribus, ac bonis comprehensis in universitate: non ita quando est sejunctum, ut docent Garcia *de benefic. p.* 5. *c.* 9. *num.* 12. Riccius *in prax. resol.* 162. *num.* 3. Rota Romana *decis.* 1152. *num.* 4. *p.* 3.

8 Dubitari tamen potest, an tale jus patronatus gentilitium sejunctum ab hæreditate, & devolutum ad Religiosum, acquiratur eidem Religioso, vel monasterio? Respondetur, acquiri Religioso seniori de tali familia, adeo ut ad ipsum solùm pertineat jus præsentandi: ratio est quia Religiosi etiam post emissam solemnem professionem sunt capaces jurium spiritualium, vel quasi spiritualium, ut sunt jus eligendi, jus honorificum, & alia id genus jura: atqui jus patronatus; vel est spirituale, vel annexum spirituali, proinde non transit ad monasterium ob incapacitatem Religiosi, sed manet in Religioso, ut in proprio subjecto capaci. Tum quia etiam jus donandi lauream doctoratûs, quod acquirit Religiosus ratione cathedræ, vel alterius tituli non acquiritur monasterio, sed manet apud Religiosum, cui speciatim inhæret, ut liquet ex ipsa praxi, & illis Religiosis, qui in publicis academiis sunt Professores scientiarum, ipsi enim soli, & non Religio, conferunt lauream doctoratûs post prævium examen, & hoc jus ipsis solis competit, & non Religioni: quia hujusmodi jura non sunt realia, sed merè personalia, quæ non separantur à persona, neque acquiruntur monasterio: & quia jus patronatus ut sejunctum à quocunque alio jure temporali est institutum pro solo seniore de familia, est jus personale, & pro ipso exercendo est electa talis persona, & quasi industria ejusdem: id enim pertinet ad provisionem Ecclesiæ, ut desumitur ex *c. quoniam* §. *is autem de offic. & potest. delegat.* & docet Lambertinus *lib.* 1. *de jure patron. p.* 1. *c.* 2. *art.* 11. *n.* 12.

Si petatur, quid juris, quando jus patronatus est gentilitium, & familia, & agnatio extincta, an etiam transeat ad extraneos? Respondetur cum distinctione, vel enim fundator voluit jus partonatus esse illorum de familia *taxativè*, adeo ut ad ipsos tantùm debeat pertinere, non verò ad eorum hæredes extra familiam; & tunc si ultimus de familia instituat hæredem alium de extranea familia, tunc jus patronatus gentilitium unà cum hæreditate non transit ad hæredem extraneum; sed extinctâ familiâ, & agnatione, extinguitur jus patronatus, & Ecclesia fit libera: Patronus enim in fundatione Ecclesiæ potest remittere jus patronatus in totum, vel pro parte, & etiam limitativè illud inducere in præjudicium descendentium, vel extraneorum hæredum pro ut ipsi magis libuerit, ut desumitur *ex c. si laicus unic. h. t. in* 6. Sin verò jus patronatus ab institutore fuerit concessum simpliciter illis de familia absque ulla taxatione, tunc unà cum hæreditate transit etiam jus patronatus ad extraneos hæredes, non ex provisione hominis, sed legis; cui provisio hominis non adversatur *argu. c. perlatum* 1. *h. t.* ut notat Fagnan, *n.* 25. *ibidem.* 9

Quid verò dicendum sit de jure patronatus hæreditario, an transeat ad fideicommissarium, & usufructuarium universalem, procedendum est cum distinctione: si enim jus patronatus sit personale relictum tali personæ, & ejus successoribus, tunc non transfertur in fidei commissarium, vel usufructuarium, sed remanet penes hæredem, & successores. Ratio est, quia contra voluntatem instituentis non potest jus patronatus transferri, & cum institutor solùm tali personæ, & ejus hæredibus, ac successoribus applicuerit jus patronatus, non potest hoc transferri ad usufructuarios, & fideicommissarios 10

tios excluso hærede successore. Tum quia hæres gravatus, si restituat hæreditatem fideicommissario, non propriè hæreditatem, sed bona per hæreditatem accepta restituit: non enim instituit fideicommissarium hæredem, quapropter per hanc restitutionem fideicommissarius, & usufructuarius non fiunt hæredes, proinde ad ipsos non transit jus patronatus. Quòd si jus patronatus sit reale, docet Zœsius *h. t. num.* 12. tunc jus patronatus transire ad fideicommissarium; eò quia jus patronatus sit annexum bonis hæreditariis, quæ cùm transeant ad fideicommissarium, ad eundem etiam tanquam accessorium ad eadem bona transit jus patronatus, quia accessorium sequitur suum principale.

11 Objicit tamen Covarruvias *lib. 2. variar. resol. c. 18. num. 8.* quia ad fideicommissarium tantùm transeunt jura respicientia commodum pecuniarium. Tum quia jus sepulchri non transit ad fideicommissarium, sed remanet penes hæredem directum, à quo non aufertur, tametsi hæreditate privetur, ut indignus *l. si quis fuit hæres ff. de Religiosis & sumpt. funer.* Tum quia etiam ius patronatus civile respiciens libertos manet penes hæredem gravatum, nec restituitur fideicommissario *l. si Patroni filius §. ad senat. consult. Trebell.* unde si hæc iura non veniunt nomine hæreditatis, sequitur, quòd ius patronatus Ecclesiasticum non transeat ad fideicommissarium. Sed respondetur, hæc non obstare, quia quamvis ius patronatus pecunia æstimabile non sit, nihilominus potest esse utile fideicommissario, si ad inopiam vergat, quia constitutus in paupertate alitur ab Ecclesia patronata. Præterea est discrimen inter alia iura allegata; quia ius sepulchri sequitur solos hæredes; patronatus civilis tantùm ad liberos in potestate patris constitutos transit §. *datur autem instit. de assignat. liber.* Secus ius patronatus ecclesiasticum potest transire etiam ad non hæredem. Si urgeas, hæreditatem transire in fideicommissarium, & usufructuarium universalem; proinde etiam ius patronatus annexum hæreditati. Contra est, quia licèt ad fideicommissarium transferantur bona hæreditatis, eò quia hæres sit gravatus; non tamen transfertur ipsa hæreditas formaliter; consequenter nec jus patronatus, cum hoc supponatur annexum hæreditati, non verò bonis hæreditatis: unde ius patronatus non est accessorium bonorum hæreditatis: consequenter ex eo, quòd hæc bona transferantur in fideicommissarium, & usufructuarium, non tamen transfertur ius patronatus, cùm non sit accessorium ad talia bona: quamobrem ius patronatus antiquum, & hæreditarium, quod hæreditatem formaliter sumptã sequitur, tanquam eius accessorium, non transfertur, quamvis transferantur bona hæreditatis.

12 Si dicas usufructuario universali concedi omnia iura tam realia, quàm personalia utilia *l. 1. & aliis ff. ad Senat. consult. Trebell.* consequenter etiam esse concedendum usufructuario universali ipsum ius patronatus. Contra est, quia licèt fideicommissario, & usufructuario universali competant omnia iura realia, & personalia, quæ hæreditati competunt ob bona per hæreditatem acquisita: non ita illi competunt ea iura, quæ habentur iure sanguinis, vel successionis, quia fideicommissarius, & usufructuarius non est ex eodem sanguine, nec successor, proinde non communicato sanguine, vel successione, non transfertur ius patronatus quamvis transferantur omnia iura realia, & personalia utilia.

Si quæratur, an in divisione hæreditatis facta à Judice possit ius patronatus uni tantùm ex cohæredibus adiudicari, procedendum itidem est cum distinctione, si enim ius patronatus sit annexum alicui speciali castro, tunc potest illi cohæredi adiudicari, cui pro parte hæreditatis, quæ illi contingit, assignatur idem castrum; eo enim ipso quòd ius patronatus est annexum tali castro se habet accessoriè ad illud, & quia accessorium sequitur suum principale, ideo unà cum castro potest adiudicari uni ex cohæredibus: quòd si ius patronatus non sit annexum castro, nec alteri bono ex universitate bonorum, tunc probabilius videtur, non posse uni ex cohæredibus adiudicari, ut notat Zœsius *h. t. n. 13.* quia vel divisio fit in partes æquales, & tunc non est ratio, cur uni potiùs quàm alteri debeat assignari: vel fit in partes inæquales, & tunc in compensationem alicuius adiudicare uni ex cohæredibus ius patronatus redoleret simoniã. Quamobrem cùm ius patronatus non possit dividi remanet æqualiter penes omnes cohæredes, adeo ut omnes simul per modum unius debeant præsentare. 13

Si urgeas textum *in c. ex insinuatione 14. h. t.* ubi dicitur posse ius patronatus cedi compatrono: proinde etiam per divisionem posse uni ex cohæredibus adiudicari. Contra est, quia *in d. c. ex insinuatione* tantùm agitur de cessione omnino liberali, non verò de illa, quæ fit in compensationem: quia hæc redolet simoniam. Hinc ob eandem rationem debitor si nihil habeat in bonis, non potest suo creditori cedere ius patronatus, quia videretur illud cessisse in compensationem, quod foret simoniacum. 14

Titulo permutationis transfertur ius patronatus, quando permutatur cum alio spirituali *c. ad quæstiones sup. de rer. permutat.* licèt non possit ius patronatus permutari cum bono aliquo temporali, neque pro bono temporali dari in compensationem; potest nihilominus permutari cum alio iure spirituali. Præterea si ius patronatus est reale scilicet castro, vel prædio annexum, tunc facta permutatione castri, vel prædii accessoriè per eandem permutationem etiam transfertur ius patronatus. Quòd si ius patronatus sit personale, tunc cum re temporali non potest permutari *c. fin. de rer. permut.* benè tamen cum alio iure, vel re spirituali poterit sine vitio permutari, quia tunc fit permutatio spiritualis cum spirituali: sed ut fiat hæc permutatio est necessarius consensus Episcopi, qui perinde in permutando, ac donando debet adhiberi, ut nimirum ea permittat, quæ in utilitatem, & commodum Ecclesiæ cedunt, ut notat Zœsius *h. t. num. 25.* alioquin si permutatio iurium spiritualium cederet in damnum Ecclesiæ non deberet Episcopus eam permittere. 15

16 Titulo donationis transfertur etiam ius patronatus: siquidem potest donari laico, vel clerico, aut Ecclesiæ, Cœnobio, Collegio, seminario, monasterio nomine, & iure Ecclesiæ, aut dignitatis, cui præest. Si tamen donetur laico, vel clerico causa ipsius, non Ecclesiæ; donatio est irrata, nisi accesserit Episcopi consensus; ne scilicet ius patronatus Ecclesiæ transeat ad hominem suspectum, vel minus gratum Ecclesiæ, ut notat Panormitanus *in c. illud 8. b. t.* ubi statuitur, quòd laicus sine consensu Episcopi non possit Ecclesiam alicui dare. Verùm consensus Episcopi sufficit, si sit expressus, vel tacitus, seu ut iura loquuntur, per ratihabitionem. Præterea sufficit, si ad donationem factam statim accedat Episcopi consensus, vel ex intervallo temporis; ut si Episcopus gratam, & acceptam habeat donationem ante factam. Potest tamen Patronus laicus etiam sine consensu Episcopi Diœcesani liberè donare ius patronatus non solùm reale, quod est annexum universitati, vel castro alteri donato, quod transfertur in donatarium unà cum castro *argu. c. cum seculum 13. b. t.* sed etiam personale potest donare Ecclesiæ, monasterio, vel alteri loco pio, ut etiam clerico nomine Ecclesiæ, vel dignitatis, quam obtinet *argum. c. illud 8. b. t.* ubi statuitur, quòd laicus non possit concedere Ecclesiam non vacantem inconsulto Episcopo alicui loco religioso, ex quo per contrarium infertur, quòd possit Ecclesiam vacantem inconsulto Episcopo concedere Ecclesiæ, vel monasterio, vel alteri loco religioso: ratio est, quia tunc Ecclesia liberatur à manu laicorum, & beneficium Ecclesiasticum restituitur pristinæ suæ naturæ, ut notat Pirhing. *hic num. 6.*

17 Quòd si objicias *c. cura pastoralis 11. b. t.* ubi statuitur, quòd nullus Religiosus possit acquirere, vel retinere Ecclesias concessas laicis sine consensu diœcesani, nisi propter legitimam præscriptionem, vel subsequentem consensum Episcopi, eò quia laici non possint transferre, nisi ius quod habent. Respondetur, ibi Pontificem tantùm loqui de transferentibus illa, quæ ad se non pertinent, cuiusmodi sunt ipsæ Ecclesiæ quoad proprietatem, & beneficia quoad titulum: non verò loquitur de iure patronatus, quod pertinet ad patronos, ut notat Zœsius *b. t. n. 14.* Respondetur etiam secundò, Patronū non posse per se, & singulariter illud donare laico, vel etiam clerico, ut personæ privatæ sine consensu Episcopi, id enim desumitur *ex c. si laicus unic. b. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. expresse statuit, quòd laicus sine consensu Episcopi, possit dare suum ius patronatus eidem Ecclesiæ, in qua est ius, vel etiam alteri Ecclesiæ, aut alteri loco pio, & quòd donatio sit efficax, & teneat: unde à contrario sensu infertur, quòd si fiat à laico alicui loco non religioso sine consensu Episcopi, donatio sit inefficax, ac nullius roboris: ratio est, quia quando donatio iuris patronatus fit à laico alicui loco non religioso alienatur ab Ecclesia; proinde debet Episcopus inspicere, an expediat Ecclesiæ mutare Patronum, ne fortè Ecclesia gravetur per hanc mutationem; consequenter non debet hæc mutatio fieri nisi accedente authoritate, & consensu Episcopi. Tum quia pertinet etiam ad Episcopum inspicere, an donatio sit verè liberalis, vel aliquam redoleat simoniam. Excipitur tamen casus, quo unus ex pluribus compatronis remittit alteri suum ius patronatus, hanc enim remissionem posse fieri irrequisito Episcopo docet Glossa *in c. ex insinuatione 14. V. liberaliter contulisset b. t.* quia hæc remissio non est alienatio, nec propriè donatio.

An verò possit ipsemet Episcopus laico iure donationis concedere ius patronatus in Ecclesia alioquin libera, si hæc pertineat ad mensam episcopalem, & suam collationem. Respondetur, non posse tale ius patronatus laico concedere spectato iure communi *argum. c. hoc consultissimo 2. de reb. eccles. non alienand. in 6.* ubi dicitur: *Hoc consultissimo prohibemus edicto universos, & singulos Prælatos Ecclesias sibi commissas, bona immobilia, seu iura ipsarum laicis submittere, subjicere, seu supponere absque Capituli sui consensu, & Apostolicæ sedis speciali licentia.* Concordat etiam Tridentinum *sess. 14. c. 12. de refor.* ubi statuitur, quòd nemo cuiusvis dignitatis ecclesiasticæ, vel sæcularis, quacunque ratione ius patronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat, nisi ratione fundationis, constructionis, & dotationis, ut notat Barbosa *in collect. in c. 2. de rebus eccles non alienand. in 6. num. 4.* & fusè id probat. Garcia *p. 5. c. 9. n. 128.* Id tamen procedit spectato iure communi, quia si alicubi ex consuetudine contraria, & legitimè præscripta secus à tempore immemoriali servatum fuisset, aliqui putant tunc derogatum iri iuri communi. Verùm putârim, talem consuetudinem cùm sit facti, & consistere in facto indigere legitima probatione; & tunc etiam attendendum esse præiudicium, quod inde ecclesiis infertur. 18

Titulo venditionis etiam transfertur ius patronatus, non tamen venditione per se præcisè spectata, quia ius patronatus cùm sit spirituale, vel annexum spirituali, non potest per se vendi absque simonia *c. quia Clerici 6. c. de iure 16. b. t.* ubi expressè statuitur, quòd ius patronatus per se vendi non possit, cùm sit spirituali annexum, & si vendatur, contractus non tenet, & concordat Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 9. de reformat.* Verùm licèt ius patronatus utpote annexum spirituali non possit per se, & solitariè vendi absque vitio simoniæ; & si vendatur uterque contrahens in pœnam delicti privetur ipso iure patronatus per textum *c. quia clerici 6. b. t.* & Tridentinum *d. sess. 25.* nihilominus cum universitate bonorum, ut si castrum aliquod vendatur, cui annexum sit ius patronatus, tunc cum castro accessoriè venditur ius patronatus, quod propterea transit ad emptorem unà cum castro, quia accessorium sequitur suum principale, cui est annexum, ut notat Riccius *decis. 179.* nisi nominatim, & expressè in contractu fuerit exceptum ius patronatus, ut desumitur *ex c. ex litteris 7. b. t.* ubi statuitur, quòd ius patronatus transeat cum universitate, nisi specialiter excipiatur, etiam si universitas detur conductori solùm ad firmam, 19

ld est quoad utile dominium; adeo ut si conductor præsentet ante motam litem super jure patronatus, præsentatio teneat, & post motam litem nihil sit innovandum. Juvat tamen adnotare, quòd quando cum universitate bonorum jus patronatus venditur, non debet intuitu juris patronatus majus pretium exigi, quia tunc contractus esset simoniatus. Cæterum ut jus patronatus per venditionem sui principalis, cui annectitur accessoriè vendatur, non debet fieri specialiter de eodem patronatu conventio, aut mentio, quia eo ipso, quòd castrum venditur, nisi specialiter excipiatur jus patronatus, hoc etiam transit ad emptorem, ut desumitur *ex d. c. ex litteris 7. h. t.* Transit etiam jus patronatus in emptorem rei particularis ut fundi, palatii, castri, cui accessoriè adhæret, ut notat Garcia *5. p. c. 9. n. 33. & sequent.*

20 Imò transit etiam in Emphyteutam, & Conductorem in longum tempus ratione dominii utilis transeuntis in Emphyteutam, & Conductorem fundi, vel castri, cui accessoriè jus patronatus est adnexum. Cæterum dicitur jus patronatus vendi cum universitate rei, eò quia vendatur cum tota ea re, in qua est universitas. Universitas autem juxta præsens institutum intelligitur, quando res aliqua non solùm est particularis, sed etiam continet in se non solùm corpora rerum, verùm etiam jura universitatis, ut explicat Abbas in *c. ex litteris de jure patronatus n. 10. & sequent.*

21 Hinc quando ea res ex toto in emptorem transit; transferuntur etiam servitutes, onera, jura, & actiones ad eam pertinentes. Jus patronatus non cuicunque rei certæ inest, sed tantùm rei habenti bonorum universitatem, quo pacto dicitur inhærere villæ, castro, monasterio, Ecclesiæ, conventui, seminario, civitati, Provinciæ; hæc enim habent jura universitatis. Immo etiam ipsa hæreditas universitatem continet, eò quia sit quid universim *l. bonorum 2. ff. de V. S.* & *l. hæreditas ff. de petit. hæredit.*

§. VII.

De modis, quibus ius patronatus amittitur, vel extinguitur.

1 Certum est, variis modis posse jus patronatus amitti, vel extingui, ut notat Barbosa *lib. 3. jur. eccles. univers. c. 12. n. 254.* & hos modos commodè reduci ad tres classes; quarum prima desumitur ex defectu fundamenti; secunda ex delicto, & tertia ex non usu, & ex subsecuta præscriptione: ob defectum fundamenti amittitur jus patronatus si Ecclesia absque ulla spe reædificationis pereat, vel dos ei adimatur *argum. §. fin. institut. de usufruct.* quia tunc cùm pereat Ecclesia, perit etiam jus patronatus; quia hoc fundabatur in Ecclesia, & deficiente fundamento, necesse est, corruat res fundata: hinc extinguitur jus patronatus, si Ecclesia, cui adhærebat penitus destruatur sine spe reædificationis, vel reditus omnino deficiant, quia rei non existentis nullæ sunt qualitates.

2 Secundò amittitur jus patronatus, si Patronus patiatur Capellam converti, seu commutari in Ecclesiam collegiatam, quia tunc Rector non potest amplius præsentari Episcopo, ut instituatur, sed debet eligi, & Patronus laicus non potest tali electioni se immiscere, nec suffragium dare, sed ad summum potest interponere suas partes in tractatu electionis *c. nobis 25. h. t.* ubi Clemens III. statuit, ut Patronus non possit interesse electioni faciendæ de Prælato Ecclesiæ, sed tantùm post electionem postuletur ejus assensus, nisi Patronus habeat specialem facultatem interessendi electioni: secus est in Capella.

Tertiò deperditur etiam jus patronatus, si Ecclesia, cui est adnexum jus patronatus alteri Ecclesiæ, vel monasterio uniatur absque reservatione juris patronatus: ratio est, quia tunc prima Ecclesia unita secundæ, censetur quasi extincta: proinde etiam jus patronatus, cui erat obnoxia, cessante enim principali, cessat accessorium; idque procedit licèt Ecclesia patronatui obnoxia uniatur alteri Ecclesiæ, vel monasterio ex consensu tacito Patroni absque juris reservatione, ut notat Pirhing *sess. 5. §. 4. h. t.* 3

Propter delictum amittitur jus patronatus. Primò si Patronus Rectorem, vel aliquem clericum Ecclesiæ patronatui obnoxiæ per se, vel per alium occidere, vel mutilare nefariè præsumpserit, & tunc privatio extenditur usque ad quartum gradum, quoad ejus posteros *c. in quibusdam de pœnis:* & tunc jus patronatus cedit Ecclesiæ, cui fuit injuria illata, quasi in aliquam compensationem damni illati. 4

Secundò si Patronus se hæreseos, vel læsæ majestatis reum constituerit, quia tunc bona omnia delinquentis cedunt fisco; proinde sicut privatur omnibus bonis, ità etiam jure patronatus *c. vergentis 10. infra de hæret. c. cum secundum leges eod. tit. in 6.* & hoc etiam procedit de schismaticis, apostatis, fautoribus hæreticorum, ut notat Barbosa *d. lib. 3. c. 12. n. 260.* his enim omnibus bona omnia confiscantur, & cum universitate bonorum, vel alia re particulari, cui adhæret jus patronatus, hoc cedit fisco. Verum ut privatio ex hisce prætatis capitibus delicti effectum sortiatur, necessaria est sententia declaratoria Judicis, quamvis delictum fuerit notorium, ut notat Gallus *lib. 2. observat. 51. n. 6.* 5

Tertiò si scienter, & malitiosè se ingerat quoad perceptionem fructuum beneficii, sive eos in proprios usus convertat, sive tantùm impediat, ne ad beneficiatum perveniant, vel quacunque arte, aut quocunque quæsito colore sibi usurpet: quinimò ita delinquens præter privationem juris patronatus, etiam incurrit excommunicationem ipso jure, à qua nonnisi à summo Pontifice absolvi potest ex Concilio Tridentino *sess. 22. c. 1. V. quòd si ejusdem Ecclesiæ de refor.* 6

Quartò privatur etiam Patronus jure patronatus, si titulo venditionis, aut alio quocunque modo prohibito, & contra canonicas sanctiones jus illud in specie transferre præsumpserit in alium *c. quia clerici 6. h. t.* ubi statuitur, quòd emens jus patronatus, vel alio modo acquirens, ut 7

ut præsentet suos filios, vel nepotes spoliatur eodem jure. Quòd si quæras, cui tunc applicandum sit jus patronatus, aliqui dicunt illud cedere Ecclesiæ, cui facta est injuria simoniæ: alii censent, remanere apud Patronum, & nituntur ea ratione, quia venditio utpote simoniaca non tenet. Præterea quia in præfato textu *c. quia 6. h. t.* pœna injungitur emptori, non venditori.

8 Verùm ex Concilio Tridentino *sess. 25. c. 9. de refor.* etiam venditor incurrit pœnam, subjicitur enim & ipse pœnis excommunicationis, & interdicti: unde putârim, jus patronatus tunc applicatum iri Ecclesiæ, adeo ut hæc restituatur libertati, ut notat Piasecius *p. 2. c. 5. art. 1. num. 37.*

9 Sed oritur difficultas, ad quemnam perveniat jus patronatus, quando per confiscationem omnium bonorum amittitur. Respondetur cum distinctione, si jus patronatus sit reale, & accessoriè adhæreat bonis confiscatis, tunc etiam extra casum læsæ majestatis, & hæreseos transit unà cum bonis confiscatis in fiscum, etiã quoad exercitium; & bonis postea per fiscum divenditis transit simul in emptorem, quia accessorium sequitur suum principale, præsertim cum jus patronatus non vendatur per se, neque exigatur intuitu ipsius majus pretium. Sin verò jus patronatus sit personale, & per se principale, adeo ut accessoriè non adhæreat bonis, tunc non includitur in confiscatione bonorum, nec Judex laicus potest illud per se addicere, nec adjudicare fisco, quia laicus non potest disponere directè de jure patronatus, cùm sit spirituale, vel annexum spirituali, & Judex laicus non habet jurisdictionem in res spirituales, quapropter in tali casu remanet penes delinquentem, donec per Judicem ecclesiasticum Patronus tanquam indignus privetur jure patronatus. Secuta verò sententia privatoria Judicis, si jus patronatus sit sanguinis, & spectet ad familiam, vel consanguineos, aut eos, qui sunt de genere, ad illos transit servata dispositione fundatoris: sin verò sit hæreditarium etiam transmittitur unà cum hæreditate, cui adhæret, ad extraneos. Sin autem non adhæreat hæreditati tanquam quid accessorium, tunc extinguitur jus patronatus, & Ecclesia restituitur suæ libertati: sin autem non sequatur sententia Judicis privatoria, tunc jus patronatus hæreditarium transit ad hæredem, vel ex testamento, vel etiam ab intestato, nisi in crimine hæresis ut notat Garcia *de benefic. p. 5. c. 9. num. 25. & sequent.*

10 Per non usum amittitur jus patronatus, quando cessante legitimo impedimento Patronus per multum temporis neglexit Rectorem præsentare instituendum ab Episcopo in Ecclesia vacante: verùm quia difficulter potest determinari quantum temporis debuit fluxisse, ut per non usum amittatur jus patronatus; ideo probabilior, & communior sententia est, quòd si in Ecclesia patronatui obnoxia Rector sine præsentatione Patroni fuerit per duas vices à Diœcesano institutus non reclamante Patrono, censetur tunc hic per non usum amittere jus patronatus, cum enim jus patronatus præjudicet liberæ Episcoporum collationi, & libertas Ecclesiæ sit favorabilis; censetur Patronus renuntiâsse juri suo, si per duas vices, quando Ecclesia vacavit, non præsentavit Rectorem, & permisit sciens, & non contradicens, eum institui à Diœcesano: tum quia ius patronatus cùm sit spirituale, vel annexum spirituali, per se non debetur laico, sed illi tantùm ex gratia, & indulto Ecclesiæ conceditur; adeo ut sit veluti quoddam privilegium concessum laicis, qui fundant, construunt, dotant Ecclesias; consequenter sicut alia privilegia onerosa per non usum, aut usum contrarium facilè amittuntur, ita & ius patronatus per omissionem duarum præsentationum deperditur, & tunc Ecclesia efficitur liberæ collationis, & liberatur à servitute iuris patronatus.

Per præscriptionem deperditur etiam ius patronatus, quando Patronus per totum illud tempus, quod de iure requiritur ad legitimam præscriptionem, omisit præsentare Rectorem instituendum in Ecclesia vacante, si eo tempore nullum adfuit legitimum impedimentum, quo detineretur, ne posset Rectorem præsentare; communiter tamen censent, quòd si per duas vices Rector sine præsentatione facta à Patrono fuerit institutus, censendus sit iure præscriptionis amisisse ius patronatus, & tunc Ecclesiæ restituitur libertas, adeo ut possit Diœcesanus absque præsentatione, & irrequisito Patrono instituere Rectorem. 11

Quòd si dicas, ius patronatus esse spirituale, vel saltem spirituali adnexum, proinde non posse præscribi saltem à laico: siquidem ob eandem rationem iura decimandi non præscribuntur à laicis per textum *c. causam 7. de præscript.* Contra est, quia tametsi ius patronatus sit annexum spirituali, conceditur tamen laicis, ob aliquam rem temporalem, nimirum ob fundationem, dotationem, vel constructionem Ecclesiæ, in hisce enim fundatur ius patronatus, & quia temporalia possunt à laicis præscribi, ita etiam saltem indirectè ipsum ius patronatus fundatum in temporalibus. Secus ius decimandi fundatur in aliquo spirituali, nimirum in administratione Sacramentorum, & solvuntur decimæ pro congrua sustentatione clericorum ministrantium laicis Sacramenta; unde id interest discriminis inter ius præsentandi, & ius exigendi decimas, quia illud fundatur in temporali, hoc in spirituali, consequenter potest illud præscribi à laicis, non verò ius decimandi. 12

Quid verò iuris, si alicui legitimè supponatur donatum ius præsentandi, & donatio litteris consignata, si is, cui donatum est tale ius, priùs decesserit, quàm occasio ei daretur præsentandi, & litteras aperiendi; & eius hæredes etiam fermè per sæculum nunquam apertis litteris præsentaverint, & Episcopus semper instituerit Rectorem Ecclesiæ patronatui obnoxiæ irrequisitis hæredibus. Certè tunc ius hoc patronatus censeretur extinctum per non usum unius fermè sæculi. Tum quia foret ab Episcopo collatore præscriptum, ut satis liquet ex generalibus principiis traditis *in titulo de præscriptione* 13

ptione. Tum ex eo, quòd præscriptio procedat etiam contra ignorantes: lex enim de præscriptione, & usucapione juxta communiorem, & veram juris peritorum sententiam sancita fuit ob bonum commune Reipublicæ, & pro pace conservanda, litibúsque præscindendis; alioquin ob incertitudinem jurium innumeræ fermè suborirentur lites, si ob prætensam ignorantiam juris proprii posset jus præscriptionis à privatis personis impugnari, ac subverti. Demum quia hæredes tenebantur litteras aperire, ut possent propria dignoscere jura, obligationes, unde si eas non aperverint, iisdem dandum est culpæ.

14 Si objicias commune illud effatum, non valenti agere non currit præscriptio *argum. l. 1. C. de annal. except.* Respondetur cum Abbate *c. ex transmissa num. 13. de præscript.* illud effatum procedere in sensu composito cum impedimento juris, ut est ætas pupillaris, Ecclesia vacans, tempus hostilitatis, in his enim, & similibus casibus censetur præscriptio dormire; proinde non currere: secus est in sensu diviso & sine tali impedimento juris; & cum impedimento facti non generalis, tunc enim currit præscriptio.

§. VIII.

Producuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 Quæritur primò, an si quis in fundo alieno inscio, vel etiam invito Domino construat Ecclesiam jus patronatus acquiratur ædificanti, an verò Domino fundi? Respondetur jus patronatus Ecclesiæ constructæ in alieno solo acquiri constructori, non verò Domino fundi, licèt hic possit Ecclesiam in suo fundo ædificatam, si nondum consecrata fuerit inscio, vel invito constructore propria authoritate occupare, vel destruere *argum. l. quemadmodum 29. §. 1. V. at aliud est ff. de leg. Aquil.* Ratio est quia æquitati non videtur consonum, ut per ædificationem Ecclesiæ domino invito, ac inscio auferatur dominium sui fundi: quod nostrum est sine facto nostro ad alium transferri non potest *l. si non debet 74. ff. de R. J.* non enim invito domino possumus citra injuriam ei illatam disponere de illius rebus. Si dicas construere Ecclesias cedere in favorem religionis; id non obstat, quia favor religionis dirigendus est juxta regulas æquitatis, quæ non dictant esse alteri damnum inferendum, neque privandum jure suo ipso invito, ut notat Canisius *in c. quoniam 3. n. 4. h. t.*

2 Quòd si Ecclesia in fundo alieno invito domino constructa, fuerit etiam consecrata, tunc dominus fundi non potest eam occupare, nec demoliri; sed constructor tenetur solvere domino pretium fundi juxta peritorum æstimationem *argumento c. comperimus 2. caus. 14. q. 6.* Si urgeas, dominum fundi non posse propria authoritate effodere ossa defuncti ab extraneo illata in suum fundum absque ecclesiastico decreto *l. ossa 8. in princ. ff. de relig. & sumpt. funer.* consequenter non posse dominum fundi destruere Ecclesiam nondũ consecratam, & ipso irrequisito constructam in suo fundo. Contra, est enim discrimen; quia eatenus non potest effodere ossa, quia id publicæ utilitatis causa receptum fuit, ne defunctorum cadavera inhumata jacerent *l. sunt personæ 43. ff. eod.* secus ne inferatur damnum proximo, non permittuntur Ecclesiæ construi in alieno fundo invito domino, præsertim cum Ecclesia multum spatium exigat; & non possit constructor esse dominus Ecclesiæ à se ædificatæ, quin sit etiam dominus illius spatii, quod Ecclesia occupat; & hoc perinde foret ac surripere rem alienam invito domino: secus si ossa defuncti sepeliantur in fundo alieno, remanet fundus semper sub dominio antiqui domini, qui nihil deperdit juris in suo fundo. Cæterum dominus feudi potest etiam invito vassallo in fundo feudali Ecclesiam construere ob dominium sibi reservatum, ratione cujus potest etiam invito vassallo feudum vendere, dummodo à domino detur vassallo æquivalens *c. un. l. 2. feud. tit. 9.*

Quæritur secundò, an jus patronatus licitè in eum cadat, qui vinculo majoris excommunicationis detinetur? Respondetur cum Joan. Andre. *in c. nobis 25. num. 3. h. t.* non privari quoad habitum si ante excommunicationem possederit tale jus patronatus; sed tantùm quoad actum, seu usum, & exercitium; adeout si ante petitam absolutionem ab excommunicatione præsentet clericum, talis præsentatio sit nullius valoris. Ratio est, quia excommunicato prohibita est communicatio, & usus, seu exercitium cujusvis juris ecclesiastici; & cum præsentatio sit exercitium talis juris; & post admissam ab Ordinario præsentationem acquiratur jus, & actio ad petendam institutionem in beneficio, ad quod fuerat clericus præsentatus; ideo præsentare est prohibitum habenti jus patronatus, si fuerit majore excommunicatione ligatus, donec absolvatur. Tum quia majore excommunicatione ligatus non potest eligere, ad prælaturas ecclesiasticas, neque ad beneficia, & si eligat electio est irrita *c. unic. ne sede vacante in 6.* sed præsentatio in jure æquivalet electioni, ut notat Glossa *in c. ult. V. electione de elect. in 6.* & ratio est, quia etiam ipsa præsentatio jus aliquod tribuit, præsertim si fuerit acceptata. Potest tamen Episcopus assentiri, ut excommunicatus toleratus, & non vitandus Ecclesiam ædificet, ac jus patronatus acquirat quoad habitum, quodque post absolutionem à vinculo excommunicationis exerceat, acquirátque quoad usum. 3

Id interest discriminis inter excommunicatum vitandum, & non vitandum quoad præsentationem; quia vitandus nunquam licitè, neque validè præsentat sive patronus sit laicus, sive ecclesiasticus; & si fuerit in mora ad legitimè præsentandum Episcopus validè, ac licitè confert beneficium; ne Ecclesia diutius destituatur suo rectore. Sin verò patronus sit excommunicatus toleratus, licèt Episcopus non teneatur acceptare ejus præsentationem, cum nemo teneatur communicare cum excommunicato, quamvis tolerato, attamen potest si velit illam licitè acceptare, ac validè instituere præ- 4

sentatum; quia non tenetur vitare excommunicatum toleratum; proinde non prohibetur acceptare eius præsentationem.

5 Quæritur tertiò, an si clericus ex reditibus Ecclesiæ ædificet Capellam, eámque dotet, acquirat ius patronatus? Respondetur, illud acquirere, sed limitatè ad dies vitæ; adeout cum obitu fundatoris extinguatur, vel pertineat ad eam Ecclesiam, ex cuius reditibus fuit Capella constructa, & dotata; desumitur *ex cap. ult. de pecul. cleric. & ex cap. Relatum 12. de Testam.* Nomine autem Ecclesiæ, si hæc collegiata non fuerit, ius patronatus acquiritur successori in beneficio, ex cuius reditibus defunctus Capellam, & beneficium construxerat, ac dotaverat. Sin verò Ecclesia fuerit collegiata ius patronatus acquiritur toti Capitulo eiusdem collegiatæ. Ratio est quia Ecclesia succedit in omnibus iuribus acquisitis à clerico ex bonis sui beneficii. Sin verò clericus non ex bonis beneficii; sed ex bonis patrimonialibus Ecclesiam construat, ac dotet; tunc non solùm sibi acquirit ius patronatus, sed etiam suis hæredibus, ad quos post obitum devolvitur. Sin autem in fundo proprii patrimonii ex reditibus sui beneficii ecclesiastici Ecclesiam construat, eo vivente ius patronatus ad ipsum in solidum pertinet; & post eius obitum devolvitur partim ad hæredes, & partim ad Ecclesiam, ex cuius beneficio Ecclesiam construxit.

6 Quæritur quartò, an si multi præsententur, aliquis ex illis institui debeat, ac ceteris præferri? Respondetur, esse procedendum cum distinctione. Si patronus, qui antea præsentaverat Titium, postea præsentet Caium, velitque hunc institui; si patronatus sit laicus, in arbitrio Prælati est instituere quem ex illis duobus maluerit, & desumitur *ex cap. cum autem 24. de jure patronatus* ubi statuitur quòd patronus laicus possit variare re adhuc integra; seu antequam primus præsentatus sit institutus; quia quando patronatus est laicus secunda præsentatio non irritat primam; neque è converso. Sin verò patronatus sit ecclesiasticus, tunc qui prior est tempore, est potior iure; proinde primò præsentatus debet institui. Sin verò unus, ac idem sit præsentatus à patrono laico, & ecclesiastico, tunc non potest laicus variare, nec præsentare secundum; sed instituendus est præsentatus ab utroque, ut notat Panormitanus *in d. c. cum autem 24. h. t.* Ratio est: quia cum Patronus ecclesiasticus non possit variare, frustraretur iure suo, si secundus præsentatus à laico institueretur. Quòd si beneficio esset annexa cura animarum, & secundus præsentatus à laico patrono esset notabiliter magis idoneus, posset tunc secundus institui omisso priore, ut docet Joan. Andreas *in d. c. cum autem 24. h. t.* ob majorem aptitudinem, quæ in beneficiorum collatione attendi debet. Sin autem duo sint patroni non concordes in præsentatione; adeo ut unus præsentet Petrum, & alius Paulum, tunc in arbitrio collatoris est conferre utri maluerit. Imò Panormitanus docet, posse tunc Episcopum instituere tertium, quia in discordia patronorum ius illum non adigit ad instituendum unum ex præsentatis. Sin autem plures sint patroni dissentientes; is tunc debet institui, in quem plura suffragia collimant.

Quòd si plures præsentent per modum collegii, vel Capituli sunt tunc omnes convocandi, qui commodè possunt convocari; alioquin qui non fuit vocatus potest irritare per Judicem factam præsentationem, argumento *cap. cum in Ecclesiis 33. de prabend. in 6.* ubi ita disponitur de electione, & collatione à pluribus collegialiter facienda. 7

Quæritur quintò, an qui Ecclesiæ sine ulla dote fundatæ, & priùs iam consecratæ dotem assignaverit ius patronatus acquirat? Respondent aliqui, eum, qui post consecrationem Ecclesiæ, eidem dotem donat non acquirere ius patronatus, ita censet etiam Glossa *in c. pia mentis 17. q. 7.* eò quia Ecclesia per consecrationem fit res sacra, cui servitus iure imponi non potest *l. servitutes 3. §. ult. ff. de servitutibus*; quod enim desiit esse humani iuris servitutem non recipit *l. caveri ff. communia prædiorum*: hinc propugnantes hanc sententiam dicunt, ius patronatùs non posse acquiri nisi Ecclesia priùs dotetur, quàm consecretur. Nihilominus contraria sententia communior est, ac probabilior, quam docent Abbas *in c. quoniam num. 9. h. t.* Innocentius, & alii; eò quia gratis Ecclesiæ dotis constitutio retrotrahitur ad tempus constructæ, & nondum consecratæ Ecclesiæ; idque ut fideles alliciantur ad Ecclesias dotandas. Verùm id procedit quando is qui sine dote fundavit, vel construxit Ecclesiam est vita functus, vel ad eum commodè aditus non patet; alioquin si interrogatus, an velit Ecclesiæ dotem dare, ac esse patronus, & ipse nolit; non fit patronus respectu dotis; sed alius qui Ecclesiam longè ante consecratam dotavit; & tunc ambo sunt patroni. 8

Quæritur sextò, an quando duo sunt patroni, requiratur consensus Episcopi, ut unus alteri patrono socio remittat suum ius præsentandi ad eandem Ecclesiam. Respondent plures affirmativè: quia remittere alteri patrono ius præsentandi, perinde est, ac eidem dare ius adæquatum, quod antea non habebat; siquidem quando plures præsentant singuli præsentant inadæquatè, & omnes simul adæquatè; quando autem unus remittit alteri socio suum ius præsentandi; tunc hic acquirit ius magis adæquatum, quod antea non habebat; cumque illud acquirat gratis, utique per modum donationis: sed ad donandum laico ius patronatus requiritur consensus Episcopi, ne ius patronatus transeat ad hominem ignotum, ac invisum Ecclesiæ cum eius detrimento; ut etiam ad præcidendam omnem fraudis occasionem; quia persæpe est ficta emptio. Nihilominus contraria sententia est etiam probabilis quam docent Lambertinus *lib. 1. de jure patronatus p. 2. q. 2. art. 12.* Abbas, qui eam dicit æquitati maximè consonam; & alii plures, quorum sententia mihi videtur probabilior: ratio est, quia tunc non instituitur novus patronus; sed idem ius quod duobus inerat, penes unum solum remanet; adeout extinguatur in primo, & perseveret 9

severet in secundo. Est ius patronatus indivisibile, ut alia jura spiritualia; unde licèt habeat extensionem, quâ potest à pluribus participari; non tamen dividitur per partes; quapropter nulla fit donatio, nec dominii mutatio: & ex alio capite nihil damni Ecclesia patitur, nec ius patronatus transfertur in aliquem Ecclesiæ ignotum, ac invisum, aut suspectum hominem, cum maneat tantùm penes alium jam notum Ecclesiæ, & acceptum.

10 Quæritur septimò, an si jus patronatus legetur laico ex testamento requiratur consensus Episcopi. Certum est, jus patronatus posse ex testamento legari ut communiter docent cum Panormitano *in cap. cum sæculum* 13. *h. t.* quia jus patronatus ex consensu Episcopi donari potest inter vivos: undè difficultas est, in mortis causa, seu ex testamento legari possit irrequisito Episcopo? Affirmat Federicus *cons.* 3. Sed communis, ex vera opinio est, requiri necessariò consensum Episcopi si laico donetur; non ita si Ecclesiæ, ne scilicet jus patronatus transeat ad ignotum, invisumque Ecclesiæ; & ne hæc ullum patiatur ex tali donatione damnum. Dubitatur tamen, an consensus Episcopi sufficiat, si succedat testamento jam antea facto: Panormitanus *in d. c. cum sæculum* 13. *h. t.* respondet, sufficere, si Episcopus ex intervallo temporis etiam post mortem testatoris consentiat; quæ opinio est probabilior: sed antequam consensus Episcopi accesserit jus patronatus manet penes hæredem; quia cum jus patronatus sit spirituale, vel spirituali annexum, non potest per solam voluntatem laici transferri ad alium, & jura tantùm permittunt ut transferatur in filios, & hæredes, non verò in legatarios, ut notat Abbas. Hinc jus patronatus neque locatione potest in alium transferri; quia jure & ratione locationis conductor non acquirit dominium directum, neque utile rei conductæ; proinde ratione locationis jus patronatus non transit ad conductorem.

11 Quæritur octavò, an patronus Ecclesiæ transferens jus patronatus in confraternitatem, quam instituit hæredem universalem cum obligatione manutendi servitia Ecclesiæ, possit eandem obligare, ut distribuat oblationes factas Ecclesiæ ad certos pios usus? Respondetur negativè. Ratio est, quia laicus non potest disponere de bonis Ecclesiarum, quæque pertinent ad Ecclesiam; & quæ sunt sub dominio ejusdem: quia bona Ecclesiæ sunt omnino exempta à jurisdictione laica *c. generaliter* 16. *qu.* 1. *c. conventus c. in qualibet c. sancimus* 23. *q. fin. c. quamquam de censibus in* 6. *& clem. unic. de immunit eccles.* & statuitur etiam in constitutione 8. Leonis X. quæ incipit *Regimini*: atqui oblationes, quæ fiunt Ecclesiæ, acquiruntur eidem, & accensentur bonis ecclesiasticis, adeo ut eximantur à jurisdictione laica *c. quia c. sanctorum c. hanc consuetudinem* 18. *q.* 10. & ratio est, quia quando offeruntur Deo, transeunt de jurisdictione laica ad illam Ecclesiæ, cujus dominio subjiciuntur; perinde ac omnia alia bona, quæ Deo dicantur: quapropter non possunt laici disponere de iisdem oblationibus, neque ullum circa illas dominium exercere: adeo ut nec ipsa consuetudo in oppositum possit prævalere, eò quia habeat jus resistens, ac prohibens, ne spiritualia laicis applicentur *c. Massana c. sacrosanctæ de elect.* & ita censuit Rota *in Celaritana oblationum* 21. *Octob.* 1588. *coram Pamphilio.* Hinc testator non potest obligare hæredes, ut convertant oblationes in alios determinatos usus, nisi in quos possunt converti Cum enim Ecclesia capax sit oblationum, eidem acquiruntur, & eò vel maximè, quia præsumuntur factæ intuitu talis Ecclesiæ, ut notant Rebuffus *de decimis q.* 1. *n.* 29. *&* 30. Abbas *in c.* 1. *n.* 4. *de statu Monachor.* Socinus *de oblat. lib.* 18. *n.* 51. Cùm enim sit in potestate cujusvis disponere ad libitum de rebus propriis, potest illas transferre in cujus dominium voluerit; proinde offerentes bona alicui Ecclesiæ intuitu ejusdem, præsumuntur transferre eadem bona in dominium ejusdem Ecclesiæ.

Neque obstat, quòd testator sit Patronus Ecclesiæ: quia inde tantùm sequitur, habere quasdam præeminentias; & jus præsentandi, adeo ut sine ejus præsentatione non possit quis institui *c. decernimus c. monasterium* 16. *q.* 7. *c. fin. de instit. c. ex insinuatione* 14. *h. t.* Non tamen ullum acquirit dominium, aut jus circa bona Ecclesiæ, immò neque retinet super ea, quibus Ecclesiam dotat *c. noverint* 10. *q.* 1. ubi habetur: *Noverint conditores basilicarum in rebus, quas iisdem ecclesiis offerunt, nullam se potestatem habere.* Quamobrem dispositio testatoris proposita in facti specie tantùm subsistit, quatenus instituit hæredem ipsam confraternitatem, & dotat Ecclesiam, non verò quatenus injungit obligationem taliter disponendi de oblationibus, quia testator non potuit ita disponere ob defectum dominii in tales oblationes. Voluntas autem testatoris quando non potest impleri in totum, debet secundùm illam partem impleri, quæ potest executioni mandari *l. filia sua* §. 1. *ff. de condit. & demonstrat.* & notant Bald. *in l. precibus num.* 24. *C. de impuber.* Mantica *lib.* 3. *de conjectur. ult. volunt. tit.* 3. *n.* 6. unde licèt non possit in facti specie impleri voluntas testatoris quoad dispositionem oblationum, debet nihilominus eadem executioni mandari quoad alia. Accedit etiam, quia voluntas testatoris præsumitur conformis dispositioni juris communis *l. hæredes mei* §. *cum ita ff. ad Trebell. ut fusè* ostendit Rippa *num.* 74. disponere autem circa oblationes factas Ecclesiæ est contra jus commune, consequenter præsumendum est, quòd testator laicus si scivisset esse contra jus, non disposuisset de illis, ut notant Glossa *in l. tale pactum in fin. ff. de pact.* Mantica *lib.* 9. *de conjectur ultim. volunt. tit.* 15. *n.* 21. Demum quia voluntas testatoris tunc est pia; & mens pia regulatur ratione, & non sibi usurpat, quæ sunt sub jurisdictione alterius, nec intendit aliquid disponere contra jus commune. 12

Quæritur nonò, an Ecclesia teneatur Patronum alere, si ejus bona confiscata sint? Certum est, Ecclesiam teneri alere suum patronum, si hic ad egestatem reducatur, ut communiter docent 13

docent cum Glossa *in c. nobis 25. h. t.* ubi Clemens III. statuit, quòd si patronus vergat ad inopiam, Ecclesia debeat illi succurrere modestè secundùm jura, quamobrem difficultas est, an hujusmodi obligatio oriatur etiam, quando patronus ob bonorum confiscationem redigitur ad egestatem. Et respondendum est, quòd si Patronus privetur etiam cum bonis jure patronatus, tunc Ecclesia non tenetur ipsum alere, quia sicut jus patronatus transit in alium, seu fiscum, ita Ecclesia contrahit obligationem cum secundo, quam habebat cum priori patrono: cùm enim jus percipiendi alimenta adhæreat juri patronatus, transit cum ipso ad alium *c. ex litteris de pignor.* jus enim percipiendi alimenta est ita annexum juri patronatus, ut non possit ab ipso separari, ut notant Abbas *in c. Præterea 23. h. t.* Tiraquel. *de retract. consanguin.* §. *36. Glossa 1. num. 32.* Surdus *de aliment. tit. 7. q. 32. num. 13.* & quia per confiscationem omnium bonorum patronus privatur etiam jure patronatus annexo universitati bonorum, ut notant Glossa *in c. filiis & Nepotibus* 16. *q. 7.* Lambertinus *de jure patron. lib. 3. q. 8. art. 8.* Julius Clarus *lib. 5. recept. sentent.* §. *fin. q. 78. V. 8.* Garcia *de benefic. p. 5. c. 9. num. 27.* ideo privatur etiam jure exigendi alimenta ab Ecclesia patronata: tametsi jus patronatus non sit sub dispositione Judicis laici tanquam quid annexum spirituali, transit nihilominus cum universitate bonorum, ut desumitur ex *c. cùm saeculum 13. h. t.* proinde cum universitas bonorum transeat in fiscum ad ipsum etiam transit jus patronatus annexum eidem universitati bonorum: quinimò tametsi jus patronatus non esset annexum universitati bonorum, sed tantùm alicui speciali castro, adhuc transiret cum castro in alium, quia si transit cum universitate bonorum, eò quia sit eidem annexum; debet etiam transire cum bonis particularibus, si sit iisdem annexum, est enim utrinque par ratio, & salvatur quòd tunc jus patronatus per se directè, & immediatè non transferatur in alium, sed tantùm indirectè, mediatè, secundariò, quatenus trahitur à castro, cui jus patronatus est annexum, & quatenus accessorium sequitur suum principale.

14 Quæritur decimò, an si jus patronatus non sit annexum ulli bono in particulari, nec ipsi universitati bonorum, etiam tunc comprehendatur in confiscatione bonorum omnium facta per Judicem laicum? Respondetur negativè cum Glossa in *clement. pastoralis V. sententia de re judic.* Rota *in Agathen. jurispatron. 4. Martij 1602.* coram Pamphilio & *decis. 232. num. 1.* coram Coccino: ratio est perspicua, quia tunc cessat ratio accessorii sequentis suum principale ob defectum connexitatis: si enim jus patronatus non sit annexum universitati bonorum, non potest ab illa trahi ad fiscum; & hic cum sit potestas laica, non potest se extendere directè, & immediatè ad jus patronatus, cùm hoc sit spirituale, vel annexum spirituali: quapropter cessante connexitate cessat accessorium, quod trahitur à suo principali: cùm jus patronatus non supponatur connexum cum universitate bonorum, non potest ab hac, ut à principali trahi ad fiscum: quapropter neque indirectè potest fiscus se extendere ad jus patronatus, quia extensio indirecta fundatur in connexitate. Cùm igitur Patronus tunc non amittat jus patronatus, nec amittit jus percipiendi alimenta ab Ecclesia patronata, si ob confiscationem bonorum redigatur ad egestatem: ratio est, quia jus percipiendi alimenta ab Ecclesia patronata nectitur inseparabiliter juri patronatus. Verùm Judex ecclesiasticus potest Patronum privare jure patronatus quando ei bona confiscata sunt, eò quia ob crimen, quo meruit confiscationem bonorum, se constituit indignum jure patronatus, ut communiter docent Glossa *in c. filiis, & Nepotibus 16. q. 7.* & *in clement. pastoralis V. substantia de re judic.* Garcia *de benefic. p. 5. c. 9. num. 28.* & tunc si privetur jure patronatus, privatur jure percipiendi alimenta: imò si bona confiscarentur à Judice ecclesiastico Patronus etiam privaretur jure patronatus, quamvis non esset annexum bonorum universitati, nec ulli bono in particulari: ratio est, quia jurisdictio Judicis ecclesiastici extenditur etiam ad spiritualia, & annexa spiritualibus *c. quanto de jud.* & notat Lambertinus *de jure patronat. lib. 3. q. 8. art. 8. num. 10.* & hoc est discrimen inter Judicem laicum, & ecclesiasticum, quia ille ob defectum jurisdictionis non potest privare Patronum jure patronatus, si hoc non sit connexum bonorum universitati, vel alicui particulari bono, quia potestas laicalis non extenditur ad spiritualia, nec ad annexa spiritualibus: secus Judex ecclesiasticus cum universitate bonorum privat patronum etiam jure patronatus, eò quia ejus potestas se extendat ad spiritualia, & annexa spiritualibus.

Quæritur undecimò, an Patronus ob confiscationem bonorum privetur jure patronatus exempto à confiscatione, eò quia fundator disposuerit, quòd transeat ad Agnatos, vel alias personas habentes certas qualitates? Respondetur cum distinctione, si confiscatio omnium bonorum fiat à Judice ecclesiastico, patronum privari jure patronatus, ut notat Garcia *de benef. p. 5. c. 9. num. 29.* ratio est, quia quantum est ex vi confiscationis patronus privatur jure patronatus, quia confiscatio tunc oritur ab habente authoritatem directam in jus patronatus, eò quia sit authoritas spiritualis, séque extendat ad spiritualia. Quia verò supponitur obstare dispositio fundatoris, ideo non transit in fiscum, sed transfertur ad eos, qui fuerunt à fundatore vocati. Quòd si confiscatio fiat à Judice laico, tunc etiam subdistinguitur, vel jus patronatus stat per se sine connexione ad universitatem bonorum, & tunc per confiscationem bonorum non privatur patronus jure patronatus, quia sententia confiscationis utpote profecta à Judice laico, non se extendit ad jus patronatus; consequenter remanet apud patronum cum jure percipiendi alimenta ab Ecclesia, donec per sententiam Judicis ecclesiastici privetur. 15

Sin verò jus patronatus sit annexum universitati bonorum, tunc per confiscationem omnium 16

omnium bonorum indirectè, & secundariò privatur jure patronatus, quia propter connexionem trahitur ab universitate bonorum: accessorium sequitur suum principale. Juvat tamen observare, quòd si Patronus, cui bona confiscata sunt, sit fundator Ecclesiæ, non amittit per confiscationem jus patronatus, quamvis confiscentur bona per sententiam Judicis ecclesiastici, neque Ecclesia liberatur ab onere suppeditandi eidem necessaria alimenta, ut rectè notat Surdus de aliment. tit. 1. q. 54. num. 11. quia alimenta non debentur illi, eò quia præcisè sit Patronus, sed quatenus est fundator. Id enim fundatio operatur, ut cùm ipso fundatore contrahatur obligatio antidoralis ratione gratitudinis ex causa fundationis, & quia non obstante privatione juris patronatus, adhuc fundator, semper remanet fundator, nec possit fieri, ut Ecclesiam, quam fundavit, non fundaverit: ideo semper viget in Ecclesia obligatio gratitudinis eidem suppeditandi alimenta in casu egestatis, aut necessitatis. Tum quia ut perseveret obligatio, sufficit, si remaneat aliqua ex finalibus causis, ratione cujus fuit inducta *l. si non lex, ff. de hered. instit.* & notant Tiraquel. *tract. cessante causa limitat.* 22. Surdus *cons.* 361. *n.* 20.

17 Quæritur duodecimò, an Patronus possit promittere se aliquem præsentaturum vacante beneficio? Respondetur negativè, quia non valet mandatum de præsentanda certa persona antequam beneficium vacet; ut communiter docent, & præ cæteris Marescot. *lib.* 2. *variar. resol. c.* 33. *num.* 2. ubi citat tres decisiones Rotæ: hinc neque potest Patronus promittere, se præsentaturum determinatam personam: siquidem ratio, quæ impedit mandatum, impedit etiam promissionem: tatenus impeditur mandatum, quia est dissonum rectæ rationi, eò quia aperiat viam ad votum alienæ mortis captandæ, quod jus vel maximè abhorret *l. fin. C. de pact.* & *c. ex tenore de concess. præbend.* atqui hæc ratio etiam urget in promissione, utrinque enim aperit viam ad votum alienæ mortis captandæ: stante enim promissione non nisi difficulter excluditur tale votum, ut notat Rota coram Puteo *decis.* 1238 *num.* 3. *V. quia respondetur lib.* 1. immo non solùm de jure, verùm etiam in conscientia talis promissio non esset licita, idque desumitur ex generalibus regulis in materia scandali; daret enim ansam promissario peccandi, dum conciperet votum captandi alienam mortem. Neque obstat, quòd promissio sit potiùs materia indifferens: quia jus ea omnia reprobat, ex quibus oritur occasio alienæ mortis captandæ; proinde talis promissio est prohibita tanquam scandalosa. Quòd si præsentatio facienda sit à collegio per modum collegii, & singuli de collegio promittant se præsentaturos aliquem, si occasio contigerit, tunc censent plures, eos excusatum iri à culpa saltem gravi; eò quia promissio singulorum seorsim ab aliis non inducit obligationem, sed tantùm quandam convenientiam, eò quia sit promissio personæ singularis, quæ cum non sit totum collegium, sed tantùm pars, seu membrum ejusdem, non potest ligari, nec obligari, nisi collegialiter agat; proinde nisi omnes sint collegialiter congregati: quapropter, talis promissio potiùs accipitur ut continens verba urbanitatis, quæ non inducunt obligationem *l. quod conditor. ff. de dolo*, & *l. secundum ff. de ædilit. edit.* & notat Cardinalis *in clement. exivi §. nos igitur de V. S.*

TITULUS XXXIX.

De Censibus, Exactionibus, & Procurationibus.

Cum jus patronatus sit quoddam onus impositum Ecclesiæ patronatæ, quo sublato Ecclesia beneficium exanciscitur liberæ collationis; ideo Pontifex post titulum de jure patronatus agit de aliis oneribus, quibus interdum Ecclesiæ gravantur, cujusmodi sunt census, exactiones, & procurationes, de quibus agitur etiam in sexto, clementinis, & extravagantibus communibus. Dividitur potestas Episcopi *in c. dilectus* 18. *de offic. Ordinar.* in potestatem jurisdictionis, & diœcesanam: illa, quæ activa etiam dicitur consistit in dando, seu in donatione ordinum, beneficiorum, dispositionum, sententiarum judicialium, & similium: lex diœcesana, quæ & passiva vocatur, consistit in recipiendo, & versatur circa illas exactiones, quas potest Episcopus à suis diœcesanis exigere, ac recipere: unde in præsenti Pontifex agit de hisce exactionibus: quæ in jure sortiuntur diversa nomina, dicuntur enim census, subsidium charitativum, cathedraticum, portio canonica.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

6. *SANCITUM* 1. *h. t. Ex Concilio apud Garmaciam statuitur, ut unicuique Ecclesiæ unus mansus integer absque ullo servitio tribuatur, & ut Presbyteri in ecclesiis constituti, no*

de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de areis, neque de hortis juxta Ecclesiam positis, neque de predicto manso aliquod servitium faciant prater Ecclesiasticum. Quod si aliquid amplius habuerint, inde senioribus debitum servitium impendant, id est, *ut notat Glossa Dominis etiam temporalibus quoad feudalia, & servitia rebus annexa* c. 1. de major. & obed. *Ubi notandum, est nomine servitii intelligi censum. Quid verò in textu significat illa vox mansus non conveniunt Canonista, sed putârim adhaerendum sententia Panormitani hic* num. 4. mansum *significare tantam quantitatem terra, ex qua possit rusticus vivere cum sua familia, hinc Cujacius ait, mansum esse fundum, unde quis, se & familiam suam tueri satis commodè potest, proinde etiam vectigal, seu censum Domino referre: & aliqui volunt mansum derivari à manendo, eò quia quisque in suo fundo libenter maneat. Census igitur pro ut in hoc titulo sumitur est id, quod annuatim praestatur in signum subjectionis, vel ratione fundationis, aut dotationis, & hic census à Patrono sibi reservatur authoritate Episcopi. Exactio autem generatim significat omne servitium, sive in pecunia, sive in aliis rebus: in hoc tamen titulo sumitur pro subsidio extraordinario, quod solvitur Prælatis illud ex justa causa petentibus, ut est subsidium charitativum. Procurationes hic sumuntur pro illis expensis, quas Ecclesia, vel monasteria, vel clerici ex officio debent Episcopo, vel alteri, & in propria persona visitanti.*

C. *OMNIS ANIMA* 2. *h.t. Ex D. Augustino super Epistol. ad Romanos:* omnis anima sublimioribus potestatibus subdita est, *statuitur, ut populi subjiciantur suis Episcopis, quibus tributa praestent, quia praestare tributa est probatio subjectionis; licèt non semper, ut habetur in* c. recepimus de privileg *ubi recepti sub protectione Papæ solvunt censum non in signum immediata subjectionis, sed solius protectionis. Verùm mihi placet, quod notat Panormitanus, quòd tametsi non omne tributum sit probatio plena subjectionis, arguit tamen semper aliquam subjectionem secundùm quid, quatenus qui tenetur alteri aliquid dare, per hoc praecisè ei subjicitur.*

C. SCIENTES 3. *h.t. Gregorius Papa mandat, non debere Episcopum imponere novas consuetudines, vel census monasterio, nisi id fuerit ab initio impositum. Ex quo textu habetur generalis regula. Episcopum non posse imponere novum censum monasteriis, vel ecclesiis, si ab initio non fuerit legitimè constitutus, quia monasteria debent esse exempta ab omnibus oneribus, & praestationibus, quod intelligitur de supervenientibus, non verò de legitimè ab initio concessis.*

C. LICET 4. *h.t. Idem Pont. declarat, caecum non teneri ad collectas, eò quia inhumanum sit affligere gravatum. Hinc notat Glossa, ad Ecclesiam potiùs pertinere miserabiles personas, ac pauperes defendere, quàm gravare: & ex hoc textu liquet, miserabiles personas gravari in collectis*

C. *PERVENIT* 5. *h.t. Paschalis II. rescribit Comitissa Mathilda, censum, cujus causa ignoratur, non esse solvendum: quia sciri debet ad quid, & quando solvi debeat census, quia ut notat Glossa hic, qui petit aliquid, debet allegare causam petendi, cum quis nemo teneatur ad id quod ignorat, nisi ostendatur praescriptio immemorialis.*

C. *CUM APOSTOLUS* 6. *h.t. Ex Concilio Lateranensi statuitur, ut visitantes Parochias non excedant certum numerum equorum, & evectionum pro diversitate Provinciarum, & facultatibus Ecclesiarum, ne sint subditis onerosi: & Archiepiscopi non excedant numerum quadragenarium, vel quinquagenarium, Episcopi vigesimum, vel* 30. *Cardinales* 25. *Archidiaconi* 5. *vel* 7. *Diaconi* 2. *& prohibetur, ne ducant canes venaticos, nec quaerant sumptuosas epulas, sed accipiant, quae honestè, & competenter ministrantur, & in omnibus quaerant Christum. Rursus ut Prælati non praesumant gravare subditos talliis, & exactionibus; sed cùm causa manifesta, & rationabili possunt exigere auxilium moderatum. Rursus prohibetur, ne Archidiaconi, & Decani praesumant exercere exactiones, vel tallias. Demum declaratur, quòd ex tolerantia numeri equorum praedictorum, quae tantùm toleratur, ubi reditus Ecclesiæ sunt ampliores, non conceditur, ut ubi solebant uti paucioribus, modò utantur pluribus: sed standum sit consuetudini. Ex hoc textu liquet, Prælatos in obeundo munere visitationis teneri abstinere ab omni luxu. Verùm jure novo Concilium Tridentinum absque ulla determinatione quoad equitatum, & equos,* sess. 24. de refor. c. 3. *hortatur omnes & singulos Episcopos, & Prælatos,* Ut paterna charitate, christianóque Zelo omnes amplectantur, proinde contenti sint modesto equitatu, & famulatu, & simul studeant quamcelerrimè debita tamen cum diligentia visitationem ipsam absolvere, & interim caveant, ne inutilibus sumptibus cuiquam graves, & onerosi sint.

C. *PROHIBEMUS* 7. *h.t. Ex eodem Concilio prohibetur, ne Episcopi, Abbates, & alii Prælati imponant ecclesiasticis novos census, nec antiquos augeant, nec praesumant appropriare suis usibus partem redituum: & quod in contrarium fit declaratur irritum. Ubi notandum est, per novos census intelligi eos, qui ab initio non fuerunt positi* c. scientes, *& qui ab aliis ecclesiis non solvuntur* c. ecclesiis h. t. *Caeterum textus intelligitur de censibus impositis, vel auctis sine justa causa, & ex sola prava cupiditate in rem propriam versis. Caeterum si tres concurrant conditiones potest aliquod onus imponi clericis, & ecclesiis, ut tradit Barbosa. Primò si subsit justa, & legitima causa. Secundò si interveniat authoritas Episcopi potest de novo imponi, & augeri, quia non est propriè census, sed pensio. Tertiò si accedat consensus Capituli.*

C. *PRÆTEREA* 8. *h.t. Alexander III. declarat, pensionem sine authoritate Episcopi non posse imponi: & si moriatur ille, qui solvebat pensionem, non esse ampliùs solvendam sine authoritate Episcopi. Idque ex eo constat.*

quia nemo potest alienare res Ecclesiæ sine debitis solemnitatibus c. sine exceptione 12. q. 2. *& una ex solemnitatibus est, ut interveniat authoritas Episcopi, vel Pontificis, quæ authoritas est omni exceptione major. Ceterum prohibentur census duraturi ultra vitam constituentis, quia cedunt in præjudicium Ecclesiæ, & sui successoris.*

C. *ECCLESIIS 9. h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Episcopus eripiat, seu liberet Ecclesiam de manibus laicorum, præter cathedraticum, & alia jura, quæ habet in antiquis ecclesiis, non debeat imponere majorem exactionem. Procedit textus quocunque modo Episcopus eripiat Ecclesiam de manibus laicorum vindicando injustè detentos reditus, qui laicis solvebantur: sive hoc, sive alio titulo vindicetur Ecclesia, non potest Episcopus veluti in recompensationem imponere censum ejusmodi Ecclesiæ, quia ut rectè notat Panormitanus. Episcopus ad id tenetur ex officio: & facientibus aliquid laudabile, quod a' ias ad eorum pertinebat officium in rigore juris non est debitum præmium, quia satisfecerunt propria obligationi.*

C. *INNOVAMUS 10. h. t. Idem Pont. declarat, eum, qui præsumit statuere novas pedagiorum exactiones sine consensu Episcopi, si monitus non desistat carere Christiana communione, donec satisfecerit. Verùm ut notat Glossa id intelligendum est, nisi ex consuetudine immemorabili hujusmodi exactiones petantur. Tum quia potestas imponendi vectigalia, pedagia, gabellas, seu collectas, est reservata Imperatori, Regibus, & Principibus non habentibus alium laicum superiorem: unde isti non incurrunt excommunicationem Bullæ cœnæ, quæ fertur contra imponentes nova vectigalia, seu gabellas: sed excommunicatione Bullæ cœnæ eos tantùm innodari, qui cùm habeant superiorem, adhuc sine illius authoritate vectigalia, & gabellas imponunt.*

C. *CUM CLERICI 11. h. t. Idem Pont. declarat, eos, qui per collusionem constituunt Ecclesias censuales religiosis sine licentia Episcopi, ea conditione, ut post mortem Ecclesiæ ad præsentationem Religiosorum transeat ad filios, vel Nepotes ipsorum, removendos esse ab iisdem ecclesiis postposita appellatione. Ubi notat Glossa, collusionem, de qua loquitur textus, esse occultam, & illicitam pactionem inter reum, & actorem, ratione cujus alter in judicio permittit ab alio superari. Hinc qui per collusionem, seu dolum Ecclesiam constituerunt censualem, privantur eadem Ecclesia: imò Panormitanus de rigore juris censet, tales clericos non solùm posse privari ecclesiis, sed etiam debere deponi, eò quia dederunt commodum temporale pro spirituali consequendo, quod non caret culpa simoniæ.*

C. *EA QUÆ 12. h. t declarat idem Pont. Archidiaconos non debere collectas facere per suos Archidiaconatus, gravando Ecclesias, vel parochias sub pœna privationis eorum, quæ habent, quia ut notat Glossa, qui abutitur potestate sibi permissa, meretur privilegium amittere.*

C. *SIGNIFICAVIT 13. h. t. Lucius III. declarat, quòd juranti solvere censum de novo positum etiam cum authoritate Episcopi, cogendi sint creditores relaxare juramentum. Quòd si census non fuerit de novo impositus, & cum authoritate Episcopi, tunc qui juravit non debet ab Ordinario molestari. Ex hoc textu liquet, Episcopum ex rationabili, & justa causa posse imponere novum censum* c. prohibemus c. præterea h. t. *Rursus si quis cogatur jurare Abbati in casu, in quo non tenetur jurare, & Episcopus mandet non esse servandum juramentum, adhuc tenetur Episcopo obedire, quia in juramento præstito intelligitur, nisi aliquid rationabile impediat, & præsumptio sit contra Abbatem.*

C. *SOPITÆ 14. h. t. Idem Pont. rescribit. Monasteria de jure communi teneri solvere procurationes Episcopo secundùm facultates, quas habent, & multò magis si solvissent prædecessoribus. Ex quo textu liquet, Monasteria quamvis exempta adhuc teneri ad procurationem præstandam ratione visitationis: quod tamen intelligitur, ut notat Panormitanus, in illis casibus, in quibus potest Archiepiscopus, vel Episcopus etiam monasteria exempta visitare, idque jure novo etiam statuitur in Concilio Tridentino* sess. 21. de refor. c. 8. & sess. 25. c. 20. *immo quando Episcopus accedit ad monasteria causâ correctionis, vel visitationis accipit procurationes, non ita quando accedit pro aliis negotiis.*

C. *GRAVIS 15. h t. Clemens III. statuit, ut Patroni ecclesiastici, qui vocantes aliquem ad regimen Ecclesiæ novum censum imponunt, vel antiquum augent, & pro solutione cogunt, vel jurare, vel dare cautionem, debeant cogi, ut dimittant juramentum, & cautionem, & rursus canonicè puniantur. Quia ut notat Glossa, juramenta præstita contra formam juris, sunt perjuria, & fidejussio non tenet, quia est illis accessoria: siquidem cessante principali cessat etiam accessorium* c. inter dilect. de fide instrum. *Pœna autem, quæ canonicè incurritur in hoc casu est privatio Ecclesiæ. Hinc quamvis ad petitionem patroni tempore fundationis possit census, vel pensio constitui, non ita post fundationem.*

C. *QUANTO 16. h. t. Innocentius III rescribit, quòd si de consensu Patroni in fundatione imponatur census seu procuratio indeterminata solvenda aliis, hæc non debeat crescere, sed secundùm modum solitum solvi nisi facultates Ecclesiæ tale subirent notabile incrementum, ut non esset gravamen solvere majorem procurationem ad augendum numerum fratrum.*

C. *CUM INSTANTIA 17. h. t. Idem Pont. rescribit, omnes Ecclesias teneri solvere procurationes Legatis, & Nuntiis, sedis Apostolicæ sine exceptione, nisi ex speciali privilegio ejusdem sedis liberentur: nec valere præscriptionem contra procurationem. Rursus in solvendis procurationibus esse quærendum modum, ut nemo gravetur sine tamen præjudicio Legatorum, qui possunt immediatè exigere procurationem à singulis, quòd si quis fuerit grava-*

gravatus, potest petere ab aliis; & contradicentes declarat Pontifex esse excommunicandos. Ex quo textu colligitur, tam Legatos, quam Nuncios sedis Apostolicæ licitè petere procurationes, non solùm in locis, ad quæ destinati sunt, sed etiam in illis, per quæ transeunt. Rursus contra procurationem debitam non currere præscriptionem etiam longissimi temporis, quia procuratio debetur ex æquitate naturali, ex jure subjectionis Episcopis officium pastorale exercentibus in obeundo munere visitationis.

C. *EX PARTE* 18. *h. t. Idem Pont. rescribit, eos, qui vota consueverunt solvere semper ad unam, & eandem mensuram, non posse illam variare: secus qui ad varias, & diversas mensuras possunt solvere, si velint, etiam ad minorem illarum, adeò ut non sint cogendi ad majorem: quia cùm vota ab initio fuerint gratiosa, debent benignè exigi ab Ecclesia, ne hæc videatur inhiare temporalibus lucris. Ex quo textu infertur, successorem teneri solvere, quod antecessor consuevit, & minorem partem teneri exequi, quod major* c. sopitæ h. t. *Rursus voto facto posse aliquem compelli ad executionem* c. scimus 12. q. 1. *ut si quis voverit Ecclesiæ calicem argenteum; licèt tempore, quo votum emisit, nullus ex parte Ecclesiæ fuerit præsens, adhuc tenetur votum adimplere, quia hoc fit Deo, qui est ubique præsens, & semper intelligitur acceptare votum. Cæterum verba dubia, si quæ fuerint in tali voto prolata, debent interpretationem recipere à communi usu patriæ: ex benigna tamen dispositione juris canonici in tali quantitatis incertitudine potest fieri reductio ad arbitrium boni viri, adeò ut mediocritati potiùs stetur, vel consuetudini Vicinorum* c. cum olim de consuet. *Hæc autem benigna interpretatio semper locum habet in jure canonico* argum. c. Dilecti de jurejur.

C. *CUM OLIM* 19. *h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si Ecclesia sit in territorio diœcesis Episcopi, debeat hæc ei respondere de procurationibus, & de quarta decimarum, aliisque Episcopalibus: & declarat, eò ipso, quòd quis impugnat compositionem, non debere ex illa commodum reportare. Ubi notat Glossa, quòd producens scripturam de finibus Episcopatus, videatur confiteri omnia contenta in illo, & sit standum scripturæ, seu instrumento, donec contrarium probetur; tametsi scriptura principaliter deprehendatur facta ob aliud* c. illud de præsumpt. *Cæterum confines Episcopatus probantur per antiquos libros* c. cum causam de probat. *& qui concedit alteri jus in re aliqua, præsumitur esse Dominus illius rei saltem contra illum, cui fit concessio: unde in hoc textu rectè Pontifex arguit contra Abbatem, qui fatebatur, & per instrumentum probabat ab Episcopo esse quædam bisce Ecclesiis concessa, ex quo præsumuntur esse eidem subjecta. Imò ut habetur in textu, jus episcopale patebat expressè.*

C. *OLIM* 20. *h. t. Idem Pontifex declarat solutionem census, seu synodatici esse faciendam in illa moneta, in qua ab initio conventum fuit, vel si non sit ampliùs in usu, declarat Pontifex esse censum solvendum secundùm æstimationem illius, nisi facta fuerit legitima præscriptio 40. annorum non obstante protestatione: quia ut notat Glossa hic, protestatio non prodest, quando quis venit contra suam protestationem* c. solicitudinem de appellat. *Cæterum synodaticum, de quo loquitur textus est idem: quod cathedraticum, ita dictum eò quia solvatur in honorem; & recognitionem Cathedræ Episcopalis. Olim dicebatur synodaticum, eò quia solveretur in synodo annuatim solita celebrari. Et quamvis de jure communi non debeat excedere duos aureos, valet nihilominus consuetudo super diminutione & augmentatione illius. Rursus ex hoc textu colligitur, debitum contractum esse solvendum in eadem moneta, quæ erat tempore contractus, quæ si non sit ampliùs in usu, esse solvendum secundùm ejus æstimationem.*

C. *CUM VENERABILIS* 21. *Idem Pont. rescribit, Episcopum, qui remisit servitia alicui Ecclesiæ, & statuit eidem Ecclesiæ alia servitia non imponere, hoc non obstante, si causâ correctionis eam visitet bis in anno posse ab eadem accipere procurationem moderatam, cui textui concordat Tridentinum* sess. 24. de refor. c. 3. & 25. c. 20. *ex quo colligitur, posse Episcopum Ecclesiæ inferiori remittere servitia sibi debita ex justa tamen causa & ex consensu Capituli. Cæterum licèt Episcopus generaliter eximat Ecclesiam; retinet tamen semper octo veluti annexa suo officio, quæ recensentur à Panormitano hic* num. 3. *suntq; correctio morum, & visitatio eam ob causam suscepta; procuratio eidem debita; Cathedraticum, seu synodaticum; reverentia sive observantia sibi debita ab omnibus inferioribus ecclesiis, Prælatis, & clericis; subsidium charitativum; institutio beneficiorum curatorum, quibus ex Concilio Tridentino* sess. 23. c. 15. *additur approbatio Confessariorum pro sæcularibus. Demum ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, & jure divino competere possunt inferioribus. Notat tamen Panormitanus in tribus casibus posse Ecclesiam ab Episcopo plenè eximi. Primò si Episcopus consentiat, & Pontifex confirmet* c. constitutus de relig. domib. *Secundò si sententia pro illo, qui exemptionem prætendit, lata fuerit, & Episcopus non appellaverit* c. cum inter de re judic. *Tertiò ratione præscriptionis* c. cum olim. c. auditis de præscript. *ubi dicitur, posse contra Episcopum præscribi jura Episcopalia in Ecclesia Episcopo subjecta.*

C. *SUPER EO* 22. *h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Compostellano, quòd si aliqua Ecclesia sit de novo conversa ad jurisdictionem alicujus Episcopi, teneatur servare quoad procurationes, & alia, quæ servant vicinæ provinciæ, & Ecclesiæ. Ex quo liquet, in procurationibus, & aliis obsequiis præstandis Episcopis esse standum consuetudini vicinarum Provinciarum, & Ecclesiarum, quando non constat de propria consuetudine loci: quia si constet, consuetudo loci propriæ semper præfertur consuetudini aliorum locorum* c. illa d. 12.

de

In textu autem dicitur Provincia Castellana de novo conversa ad jurisdictionem Archiepiscopi, quia eam Saraceni occupaverant, & postea eam recuperavit Rex Castellæ, proinde jure postliminij restituta fuit in spiritualibus jurisdictioni Archiepiscopi l. postluninium ff. de capt. & postlim. jure.

C. *PROCURATIONES 23. h. t. Idem Pont. In Concilio Generali declarat, procurationes, quæ ratione visitationis debentur Prælatis, non exigi sine necessaria, & manifesta causa, nisi quando personaliter visitant, & cum mediocritate* c. Apostolus. *Item Legatos, & Nuntios Apostolicos, si necessariò debeant diu morari in uno eodemq; loco, ne hic nimium gravetur, debere accipere procurationes ab aliis locis moderatè tamen: quòd si una Ecclesia non sufficiat per se ipsam, mandat Pontifex esse tunc plures Ecclesias simul conjungendas ad procurationem: ita tamen ut numerus procurationum non excedat numerum dierum, quibus in tali loco morantur. Demum eos, qui contra hoc statutum egerint, Pontifex condemnat ad duplum, & ad tantundem rediendum Ecclesiæ, quam gravavit. Ex quo textu etiam liquet, Legatis, & Nuntiis Apostolicis proficiscentibus in remotas regiones deberi sumptus, & viaticum ab iis ecclesiis, ad quas ob munus legationis accesserint, etiam sine ulla visitatione, & per hoc differunt ab Episcopis; quia isti nequeunt Procurationem exigere, nisi quando munus obeunt visitationis: hodie tamen usus, & consuetudo invaluit, ut in Europa Legati, & Nuntii Apostolici sumptus recipiant ab ipsa sede Apostolica, quapropter non exigunt procurationes ab ecclesiis, ad quas ob munus legationis accedunt. Cæterum procuratio est quadruplex alia, quæ datur nomine visitationis ut in præsenti textu, alia ratione consuetudinis; alia ratione appositi pacti in fundatione* c. præterea tit. 28. *alia ratione privilegii* c. accedentibus de excessib. Prælat.

C. *VENERABILI 24. h. t. Honorius III. rescribit, Monasterium, seu Ecclesiam sitam in territorio Episcopi teneri solvere procurationem suo Episcopo visitanti, nisi aliter rationabiliter obstet, tametsi nunquam solverit. Ex quo textu etiam colligitur, procurationes debitas Episcopo visitanti non posse præscribi etiam per tempus immemoriale, quia de jure naturæ sunt debita: quapropter in hoc textu condemnatur monasterium ad solvendam procurationem, quamvis eam nunquam solverit. Quòd si monasterium allegaret summam paupertatem, tunc Episcopus suis sumptibus teneretur visitare. Cæterum alius Prælatus posset præscribere contra Episcopum* c. cum ex offic. de præscript. *In aliis autem Procurationibus præscriptio currit* c. servitium 18. q. 2.

C. *NUPER 25. h. t. Gregorius IX. declarat, Archiepiscopum visitantem suam Provinciam posse exigere debitas procurationes, & posse excommunicare eos, qui eas denegant.*

C. *CUM CANONICIS 26. h. t. Idem Pont. declarat, pensionem antiquam esse solvendam secundùm antiquam monetam, quæ si non fuevit in usu solvi debeat secundùm illius valorem: quia si minus valeret, vel ampliùs non esset in usu, non teneretur eam recipere.*

C. *AUTHORITATE 27. h. t. Idem Pont. rescribit, Religiosos licèt aliquando celebrent in oratoriis, quæ habent in grangiis suis, non tamen teneri solvere procurationem visitationis: Ubi notandum est, oratoria privata, qualia habent Religiosi in suis grangiis, seu villis, aut prædiis, si authoritate Episcopi non fuerint erecta non esse obnoxia oneri procurationum.*

IN SEXTO.

C. *ROMANA 1. h. t. Innocentius IV. plura statuit in ordine ad Archiepiscopum volentem visitare Provinciam. Primò ut plenè priùs visitet Capitulum suæ Ecclesiæ, civitatem, & propriam Diœcesin, & sit intentus erga Ecclesias tum majores, tum minores, tum ecclesiasticos, tum populum: quòd si commodè ipse non possit ad singulas accedere saltem vocet clericos, & laicos de pluribus locis ad unum, ut eos visitet. Secundò visitata sua Diœcesi visitet totam Provinciam, vel partem ejusdem, visitando Diœceses, civitates, suffraganeos, eorum subditos, Capitula Cathedrarum, & aliarum Ecclesiarum, monasteria, Ecclesias, & alia loca pia, religiosa, cleros, & populos, & accipiat procurationes duntaxat a locis visitatis. Tertiò si aliquam Diœcesin inceperit visitare non possit illam dimittere, & mox ad eandem reverti, nisi priùs visitaverit omnes Diœceses Provinciæ, vel in toto, vel in parte, quas sine periculo potest visitare; imò nisi etiam suam visitaverit. Quòd si aliqua plus aliis indiguerit visitari, tunc aliarum visitatione intermissa redeat ad eandem, si Diœcesanus id postulaverit, vel omnis aut major pars Episcoporum ita petierit: quòd si id malitiose impediatur, tunc Archiepiscopus petat licentiam à sede Apostolica. Quartò semel absoluta visitatione totius Provinciæ, si velit iterum visitare, debet priùs requirere consensum suffraganeorum, & coram ipsis dare suam definitionem in scriptis; ut possit etiam aliis innotescere, & mox iterare visitationem Provinciæ modo prædicto, etiam sine consensu suffraganei, & incipit visitare illas Ecclesias, vel populos, qui non fuerunt antea visitati, nisi fortassis opportuniùs foret alios visitare. Quintò ut in visitatione proponat verbum Dei, inquirat de vita, & conversione clericorum, cæterisque ad officium ipsorum spectantibus sine coactione, & exactione juramenti, quòd si de aliquibus orta fuerit infamia, si expedire videatur denunciet Ordinariis: notoria tamen crimina liberè corrigat, & puniat per se ipsum, quia tunc arguit negligentiam Ordinariorum. Sextò ut recipiat procurationes juxta canones non quidem in pecuniis, sed in victualibus, & oblatis muneribus admittendis. Quòd si contrarium egerit maledictionem incurrat, à qua nunquam, nisi duplum restituerint, liberetur. Septimò præcipit Pontifex, ut hæc forma visitandi etiam servetur ab Episcopis, & aliis Prælatis jure Ordinario visitantibus suos subditos. Salvis ta-*

men rationabilibus, & approbatis Religiosorum consuetudinibus. Ex hoc textu notat *Glossa, Archiepiscopum, si non possit per se, posse per alium visitare suam Provinciam* c. inter cætera de offic. Ordin. *Rursus allegantem fraudem teneri eam probare.*

C. *EXIGIT* 2. *h. t. Gregorius X. in Generali Concilio Lugdunensi, quia præfata forma in* præced. cap. *non servabatur in munere et eundo visitationis, addit pœnas, adeò ut qui ratione visitationis pro procuratione pecunias exigit, etiam à volente eas dare, vel recipit munera, vel à non visitatis exigit procurationem, vel quid aliud cum præsumptione, teneatur infra mensem reddere duplum accepto eidem Ecclesiæ, à qua acceperat, & si non restituat infra mensem, & sit Patriarcha, Episcopus, Archiepiscopus, interdicatur ab ingressu Ecclesiæ: si sit inferior Prælatus, suspendatur à beneficio, donec plenè restituat Ecclesiæ, & non possit juvari ratione remissionis, liberalitatis & gratia dantium. Ubi tamen notat Glossa, quòd si pecunia sit necessaria pro vecturis, ferraturis equorum, & sine qua visitatio impediretur, posse tunc visitatores præfatos exigere pecuniam. Cæterum ad duplum tenetur etiam familia Archiepiscopi, vel Episcopi de eo quod accepit, & Episcopus tenetur de eorundem facto* c. generali de elect. in 6. *Rursus interdicti ab ingressu Ecclesiæ, si in eo decedant non sepeliuntur in cœmeterio; quòd si celebrent in Ecclesia in suo officio ut priùs, fiunt irregulares* c. is cui de sent. excommun. *ut etiam suspensi, si celebrent in Ecclesia in suo officio, & non possunt dispensari nisi à solo Papa* c. cum cæterum de re judic. *Verùm statim post satisfactionem datam debent absolvi absque alia sententia.*

C. *FELICIS* 3. *h. t. Bonifacius VIII. declarat, visitantem ex officio posse accipere in pecunia procurationem unam in una die, si sic voluerint visitati, tametsi una die plura loca visitaverit, quorum quilibet esset sufficiens pro integra procuratione, sed tunc non potest accipere nisi unam procurationem; & per hunc textum derogatur in hoc* c. exigit *reliquis manentibus in suo robore. Rursus jure novo Concilium Tridentinum* sess. 24. de refor. c. 3. *dat optionem visitatis, si malint solvere id, quod erat ab ipsis antea solvendum in certa pecunia taxata, an verò velint subministrare victualia: unde Concilium derogat præcedentibus textibus, quibus non erat licitum visitatoribus pecuniam locò procurationum exigere. Verùm Concilium dat tantùm hanc optionem solvendi pecuniam loco victualium ipsis visitatis, non verò visitantibus. Plura alia statuuntur quoad visitationem in Concilio Tridentino loco cit. Sed hodie Prælati habent facultatem à Papa visitandi una die plura loca, & accipere etiam plures procurationes, non tamen sine causa; & id etiam procedit in favorem eorum, qui visitant ex delegatione.*

C. *QUAMQUAM* 4. *h. t. Idem Pont. declarat, Ecclesias, & personas ecclesiasticas pro se, rebúsque suis propriis, quas non causâ negotiandi deferunt, vel deferri faciunt vel transmittunt, non teneri solvere pedagia, & Guidagia. Et qui pro personis, vel rebus exigit, vel extorquet per se, vel alium, suo vel alieno nomine, vel compellit ad solvendum, si sit persona singularis cujuscunque dignitatis conditionis, vel status, est excommunicatus: si collegium, vel universitas ejus locus ipso facto interdictus & non absolvitur, nec relaxatur ab interdicto, nisi plenè restituerit exacta, & competenter satisfecerit de transgressione non obstante quacunque contraria consuetudine, quæ potiùs est corruptela. Hinc notat Glossa, clericos se transferentes de loco ad locum etiam causâ negotiationis non debere gabellas solvere pro personis, tametsi transferant res beneficiorum: secus si transferant fructus patrimoniales causâ negotiationis, tenentur pedagia, aliásque exactiones solvere, non ita si pro necessitate sua eas transferant.*

C. *PERPETUO* 5. & *ult. h. t. Idem Pont. declarat, Archiepiscopum posse liberè suam Provinciam visitare, tametsi suffraganei non fuerint negligentes, immo reiterare eandem visitationem, & accipere procurationes à locis visitatis non obstante contraria consuetudine. Rursus posse etiam in ipsa visitatione audire confessiones subditorum suffraganeorum, & eos absolvere injuncta iisdem salutari pœnitentia, immo posse etiam per Provinciam dare litteras indulgentiarum. Verùm jure novo Concilium Tridentinum* sess. 24. de refor. c. 3. *id restringit, ne à Metropolitanis, & post plenè visitatam propriam Diœcesin visitentur Cathedrales Ecclesiæ, aut Diœceses suorum suffraganeorum nisi cognita causa, & probata in Concilio Provinciali.*

IN CLEMENTINIS.

C. *CUM SIT* 1. *h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi declarat, omnes Religiosos teneri solvere onera, ut sunt Procurationes legatorum sedis Apostolicæ; jura Episcopalia, & alia solita dari pro ecclesiis, vel monasteriis, antequam ad eos venissent quocunque titulo, vel modo, nisi excusentur privilegio Apostolico, exceptione, vel alia justa causa, quæ tamen causæ, & privilegia non extenduntur ad Ecclesias acquisitas post Concilium Viennense, quod fuit celebratum anno reparatæ salutis* 1311. *Ratio hujus dispositionis est, ut notat Glossa, quia res habens onus annexum cum eodem pervenit ad Ecclesiam, vel transit ad ecclesiasticos, accessorium enim sequitur suum principale. Cæterum Vicarii constituti in beneficiis spectantibus ad Monachos non tenentur ad onera, nisi Religiosi dent pensionem Vicario, ut sustineat hæc onera.*

C. *AD NOSTRAM* 2. *h. t. Idem Pont. recenset gravamina illata Cisterciensibus, & graves Prælatorum abusus in iis visitandis, quæ omnia prohibet, & statuit, ut tantùm accipiant victualia, quæ gratiosè, & ex charitate iis ministrantur.*

C. PRÆ-

¶ *PRÆSENTI 3. h. t. Idem Pontifex mandat, ut Diœcesani locorum omnino publicent, vel publicari faciant excommunicationem, & interdictum à jure latum contra eos, qui suo, vel alieno nomine exigunt, vel extorquent pedagia ab ecclesiis, vel personis ecclesiasticis pro earundem propriis rebus, quas non negotiandi causa deferunt, vel deferri faciunt, vel transmittunt, donec exacta restituantur, & transgressores satisfecerint. Mandat Pontifex in hoc textu publicari censuras, quia hæ minus terrent, licèt ipso facto incurrantur, nisi publicentur. Verùm ut hujusmodi censura incurrantur, requiritur sententia declaratoria pœna ipso jure incursæ, ut notat Barbosa hic* num. 5. & 6. *ubi plures alios allegat. Rursus postquam transgressores restituerunt, & satisfecerunt, adhuc indigent absolutione, & relaxatione interdicti.*

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

¶ *VAS ELECTIONIS unic. h. t. Benedictus XII. præscribit certam mensuram procurationum pabuli charitatis, & subsidij charitativi servandam à Legatis, & Nuntiis Apostolicis, Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Prælatis habentibus jus visitandi, eámque diversam assignat pro Regnorum, Provinciarum, Ecclesiarum, & Monasteriorum diversitate. Deinde æstimationem horum omnium desumit ex nummis Turonensibus, quorum duodecim valent unum florenum auri puri, & ponderis florentini. Textus est valde prolixus, & ejus observantia non videtur ampliùs in usu, quia jure novo quoad servanda in visitatione obeunda standum est Concilio Tridentino* sess. 24. de refor. c. 3.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De censibus, quid sint, & quomodo solvendi.

1 Census laxè sumptus id significat, quod annuatim in quantitate, seu summa persolvitur *L. ætatem ff. de censibus*: & in hac generali significatione tributa, & pensiones, quæ solvuntur quot annis, dicuntur etiam census: tributum enim quod singulis annis proportionaliter secundùm cujusque facultates solvitur Principi dicitur census, ducta ethimologia à *censendo*, seu æstimando patrimonio. Juxta verò præsens institutum sumitur census propriè pro annua pensione, quæ ex proventibus certæ Ecclesiæ, aut beneficii persolvitur Episcopo, vel aliis ex authoritate Episcopi: dicitur annuus reditus, qui solvitur ex proventibus Ecclesiæ Episcopo, quia imponi solet census in signum subjectionis *c. constitutus 6. de relig. domib.* hinc nonnunquam etiam solvitur summo Pontifici *c. recepim. 8. infr. de privileg.* Immo etiam inferioribus clericis, & desumitur *ex c. cum canonicis 26. h. t.* Interdum census solvitur etiam Patronis, sive isti clerici fuerint, sive laici *c. præterea 23. de jure patronat.* Quinimò etiam Episcopo à qualibet Ecclesia suæ Diœcesis debentur duo solidi nomine synodatici, seu cathedratici in signum subjectionis *c. conquerente de offic. jud. Ordin.* Rursus Patrono debetur census, quem in fundatione, & dotatione Ecclesiæ ab initio authoritate Episcopi sibi reservavit, ut habetur *in c. præterea 23. de jure patronat.*

2 Debet tamen hoc onus esse impositum ab initio, quia postquam Ecclesia est dotata, & consecrata non possunt imponi novi census, nec veteres augeri *c. scientes 3. c. prohibemus 7. c. significavit 13. h. t.* ubi Lucius III. statuit, quòd jurans solvere censum de novo positum etiam cum authoritate Episcopi, huic creditores cogendi sint relaxare juramentum; idque procedit non solùm circa patronos laicos, sed etiam clericos *c. cum clerici 11. h. t.* ubi statuitur, quòd qui per collusionem clerici constituunt Ecclesias censuales Religiosis sine licentia Episcopi, ut post mortem Ecclesia ad præsentationem Religiosorum transeat ad filios, vel eorum nepotes, removeantur ab iis ecclesiis postposita appellatione: ratio est, quia impositio census est quædam alienatio jurium Ecclesiæ, & impositio servitutis, qua Ecclesia gravatur, ut notat Abbas *in c. præterea 8. h. t.* jura autem Ecclesiæ non possunt nisi ex justa, & rationabili causa, & adhibita solemnitate alienari: & hanc solemnitatem non potest Prælatus adhibere, quando novum censum in suam utilitatem vult imponere Ecclesiæ; quia nemo in proprio facto potest sibi esse author *clement. 1. de reb. eccles. non alienand.* In utilitatem tamen alterius Ecclesiæ potest ex justa causa impositio oneris subsistere, si tamen Episcopus in loco illo habeat jurisdictionem. Cæterum neque fidejussoria, nec juratoria cautio de novo censu imponendo, & solvendo, aut veteri augendo quidquam operatur, & tale juramentum est potiùs relaxandum, ut declaravit Lucius III. *in d. c. significavit 13. h. t.* quia id vergeret in detrimentum Ecclesiæ.

3 Bipartiri solet census in antiquum, & novum: rursus uterque dividitur in perpetuum, & temporalem. Census antiquus dicitur, qui fuit impositus tempore fundationis ante consecrationem, quia tunc non solùm Episcopus sibi ipsi, verùm etiam Patronis, & fundatoribus, aliisque quibuscunque ex justa causa, & consensu fundatorum potest censum moderatè con-

constituere, ut communiter docent Canonistæ *in c. præterea 23 de jure patronat. & in c. quanto 16. h. t.* ubi statuitur, quòd si de consensu Patroni in fundatione imponitur census, seu procuratio indeterminata solvenda aliis, hæc non debet erescere; sed secundùm modum solitum solvi, nisi facultates Ecclesiæ ita notabiliter creverint, ut non esset gravamen solvere majorem procurationem ad fratrum numerum ampliandum. E converso census novus is dicitur, quem Episcopus post fundationem, & consecrationem Ecclesiæ imponit: & impositio hujus census novi omnino prohibetur in Concilio Lateranensi, & habetur in *c. prohibemus 7. h. t.* ubi prohibentur Episcopi Abbates, & alii Prælati imponere ecclesiasticis novos census, aut veteres augere, ut etiam ne præsumant appropriare suis usibus partem redituum; & si quid contra fiat irritum sit; dicuntur igitur novi census, eò quia à principio non fuerint positi.

4 Excipiuntur tamen ab hac Lateranensis Concilii constitutione aliquot casus, quorum primus est, si Episcopus Ecclesiam aliquam à sua jurisdictione eximat (idque ex justa causa, & accedente consensu Capituli facere potest, ut notat Barbosa *de offic. Episc. p. 3. allegat. 89. n. 5.*) in recognitionem beneficii censum, & pensionem aliquam sibi potest reservare: siquidem hoc idem præstat Pontifex, quando Ecclesiam à jurisdictione Episcopi excipit, vel in suam protectionem specialiter recipit *c. cum venerabilis 21. h. t.* ubi statuitur, quòd Episcopus qui remisit servitia alicui Ecclesiæ, & statuit eidem alia servitia non imponere, hoc non obstante, quando causâ correctionis illam visitat bis in anno, possit accipere procurationem moderatam ab ea. Non tamen potest Episcopus imponere censum Ecclesiæ, quam è manibus laicorum eripuit *c. ecclesiis 9. h. t.* ubi etiam statuitur, quòd si Episcopus eriperet, seu liberaret Ecclesiam de manibus laicorum præter cathedraticum, & alia jura, quæ habet in antiquis ecclesiis, non debet imponere majorem exactionem. Secundò quia præfata prohibitio Concilii Lateranensis ex communi doctorum sententia tantùm intelligitur de censibus perpetuis, quibus ipsum beneficium perpetuò gravatur, non ita de censibus temporalibus impositis ad certum tempus, imò etiam ad vitam beneficiati, dummodo justa causa subsit. Hinc quando prohibentur imponi novi census, id intelligitur de censibus realibus, & perpetuis, qui imponuntur sine justa causa, non verò de personalibus, ac temporalibus, qui durant tantùm ad vitam Rectoris Ecclesiæ, vel etiam ad tempus brevius, ut notat Abbas *in c. cum venisset p. n 9. de restit. spoliat.* Ratio discriminis ex eo petitur, quia in priori casu Ecclesiæ perpetuum gravamen imponitur, & fit censualis, quod prohibetur in Concilio Lateranensi: secus in posteriori non gravatur Ecclesia, sed tantùm ipsa persona Rectoris, seu ipse beneficiarius, qui tenetur singulis annis censum, seu pensionem solvere, quod non prohibetur in Lateranensi, nec *in c. prohibemus 7.*

Rursus ut novi census temporales, & personales imponantur, non solùm requiritur authoritas Episcopi, sed etiam aliqua justa causa. Quòd requiratur authoritas Episcopi, liquet *ex c. præterea 8. h. t.* ubi Alexander III. statuit, non posse pensionem sine authoritate Episcopi imponi, & si moriatur is, qui pensionem solvebat, non esse ampliùs pensionem solvendam sine authoritate Episcopi: ratio desumitur ex eo, quia impositio census est quædam alienatio juris Ecclesiæ, & servitutis cujusdam in ea constitutio: ex quo oritur, quòd sine consensu superioris ecclesiastici, & rationabili causâ non possit novus census imponi; & à contrario sensu deducitur argumentum, quòd accedente Episcopi consensu, & ex legitima causa possit census de novo imponi.

6 Quæ verò sint justæ causæ constituendi novum censum, novámque pensionem, recenset Barbosa *de offic. Episcop. p. 3. allegat. 85.* ubi inter justas causas assignat; primò ut duo litigantes cessare possint à lite, si enim ex duobus de beneficio litigantibus, unus velit cedere reservata sibi aliqua pensione beneficii, tunc habetur justa causa imponendi novum censum *c. si de cætero 5. de transact.* Secundò si beneficiarius jam decrepitus, vel ægrotus liberè renunciet beneficio cum reservatione pensionis sibi solvendæ loco alimentorum, quia cum congrua sustentatio debeatur clerico, subest justa causa imponendi talem pensionem, seu censum. Tertiò si urgeat necessitas sustentandi pauperes scholares, vel alios indigentes, aut reparandi Ecclesiam cathedralem, vel extinguendi debita contracta pro Episcopatu: hæ omnes censentur causæ justæ, ut imponatur novus census, seu pensio. Juvat tamen observare, quòd impositio pensionis non nisi beneficio vacante fieri debeat, quia si semel beneficium impleatur, non potest sine consensu beneficiati ei imponi novus census, seu pensio; & ratio est perspicua, quia clericus per collationem beneficii acquirit jus ad omnes reditus beneficii, consequenter fieret eidem injuria, si eo irrequisito ejus beneficio imponeretur novus census.

7 Quinimò addit Barbosa *d. p. 3. de offic. Episc. allegat. 85.* ad impositionem pensionis requiri etiam consensum Capituli cum solemnitatibus requisitis ad alienationem rerum ecclesiasticarum, quod tamen debet intelligi de censu non personali, sed reali, & perpetuo. Concilium Tridentinum *sess. 23. de refor. c. 18.* statuit, ut in qualibet Ecclesia cathedrali erigatur aliquod seminarium, in quo juvenes, & adolescentes educentur, instruantúrque in disciplina ecclesiastica: & ad conservandum seminarium posse Episcopum omnibus, & quibuscunque beneficiis suæ diœcesis certam pensionem perpetuò imponere majorem, vel minorem juxta quantitatem redituum. Census antiquus ecclesiis impositus, vel earundem bonis non potest augeri, & desumitur *ex d. c. prohibemus 7. h. t.* ubi prohibentur Episcopi, Abbates, & alii Prælati imponere ecclesiasticis novos census, aut augere antiquos: & ratio est, quia vel census antiquus solvitur superiori in signum subjectionis,

nis, & tunc nulla suppetit ratio, quâ census antiquus debeat incrementum subire, quia sive multum, sive parum solvatur, æquè per talem solutionem recognoscitur subjectio. Vel census solvitur privato, & tunc non procedit quæstio, quia non est census, de quo hîc Pontifex loquitur: neque debet augeri tametsi bona Ecclesiæ, vel beneficii augeantur: siquidem in contractu censuali plenum dominium rei transit in accipientem; proinde augentur facultates debentis censum, non verò illius, cui debetur. Id tamen non procedit in pensione, quam quis solvit ratione fructuum, quos percipit ex fundo alieno; colonus enim, seu conductor ex eo, quòd augeantur fructus debet etiam pensionem augere, sicut eam minuit, quando fructus decrescunt.

8 Quinimò neque Episcopus potest novum censum imponere Ecclesiæ de manu laici per ipsum liberatæ, ut habetur *in c. ecclesiis 9. h. t.* ubi Pontifex statuit, quòd si Episcopus eriperet, seu liberaret Ecclesiam de manibus laicorum præter cathedraticum, & alia jura, quæ habet in antiquis ecclesiis, non debet imponere majorem exactionem. Neque obstat, quòd sicut Episcopus tempore fundationis, vel acceptæ libertatis ab oneribus episcopalibus potest certum censum instituere, & imponere ecclesiis *c. constitutus 6. de relig. domib. c. praterea 23. de jure patronat.* ita si Episcopus liberet Ecclesiam ex potestate laici, possit in compensationem hujus beneficii novum imponere censum; cum Episcopus censeatur de novo reduxisse è servitute laici ad libertatem Ecclesiam. Nam id non sequitur, & ratio discriminis est, quia fundare Ecclesiam ab initio non tenebatur: sed ejus obligatio erat liberare Ecclesiam è servitute laici: & in eo, quod quis necessariò agit, seu ex obligatione, non censetur illud liberaliter exercere *l. rem 18. in fin. ff. de adim. legat.* unde ex eo quòd quis propriæ obligationi satisfaciat, non debetur illi præmium, nec remuneratio.

9 Potest Episcopus tripliciter Ecclesiam vindicare à laicali servitute. Primò quia laicus de facto fructus Ecclesiæ percepit: secundò quia laicus ad petitionem Episcopi cessit juri patronatus, ut Ecclesia fieret liberæ collationis: tertiò quia laicus remisit censum in fundatione reservatum. Quòd si clericus per collusionem constituat Ecclesiam censualem, seu illi imponat novum censum, debet ab illa removeri *c. cum clerici 11 h. t.* ubi statuitur, quòd si clerici per collusionem constituant Ecclesias censuales Religiosis sine licentia Episcopi, ut post mortem Ecclesia ad præsentationem Religiosorum transeat ad filios, & Nepotes ipsorum, removeantur ab iisdem ecclesiis postposita appellatione. Est autem collusio, ut notat Glossa *in d. c. cum clerici* inter reum, & actorem occulta, & illicita pactio, per quam alter in judicio permittit se superari. Quapropter pœna constituentium sine authoritate Episcopi Ecclesiam censualem est, ut illa debeant privari; si id præstiterint per collusionem, seu occultam, & illicitam pactionem inter Reum, & actorem; quæ tamen non præsumitur, quando intervenit authoritas Episcopi, qui si ex justa causa, & ex suo officio id præstet purgatur omni vitio collusionis, quia potest Episcopus ex justa causa Ecclesiam facere censualem.

Quinimò clerici constituentes per collusionem Ecclesiam censualem ex rigore juris, sunt etiam deponendi ab officio, & beneficio, ob pactionem illicitam, & simoniacam: siquidem solvebant censum, ut filii, vel nepotes eorum consequerentur Ecclesias, quòd perinde erat, ac dare temporale pro obtinendo spirituali: quinimò hujusmodi Religiosi privantur jure præsentandi, eò quia fuerint eo abusi. Qui etiam juravit se novum censum Ecclesiæ impositum soluturum, is, qui juramentum recepit cogi debet ad illud remittendum juranti, & desumitur *ex c. significavit 13* ubi Lucius III. statuit, ut qui jurat solvere censum de novo positum etiam cum authoritate Episcopi, huic creditores cogendi sint relaxare juramentum: quòd si census non fuit de novo impositus, & cum authoritate Episcopi, tunc jurans non est molestandus ab Ordinario. Ratio petitur ex eo quia impositio census sit quædam alienatio jurium Ecclesiæ, & quædam servitus, quâ Ecclesia gravatur: res autem, & jura Ecclesiæ sine justa causa, & requisitis solemnitatibus non possunt alienari: propterea neque servandum est juramentum præstitum de solvendo annuo censu, quia fuit de re illicita, quam promissor non potuit promittere, cadit enim in præjudicium Ecclesiæ. 10

Oritur tamen difficultas, quomodo Episcopus *in d. c. significavit 13. h. t.* adhuc lite pendente dicatur privare Monachos possessione census, in qua antea fuerunt: & respondet Innocentius *in d. c. significavit. num. 1.* quia tametsi Monachis acquisita fuerit possessio censûs, quia tamen talis possessio fuit ignorante Episcopo, & clam acquisita, ideo potuit Episcopus postquam id ad suam devenit notitiam, solutionem census Rectori interdicere. Alia etiam assignatur ratio, quia illi possessioni resistebat jus, proinde monachi spoliati tali possessione non peterant restitutionem petere, nisi probarent, quòd ex probabili titulo possessionem illam acquisiverint, ut habetur in *c. 2. de restit. spoliat. in 6.* 11

Potest tamen jus percipiendi censum etiam acquiri præscriptione, sed quia huic præscriptioni jus resistit, ideo requiritur, ut præscribens, præter possessionem continuam 40. annorum in censu isto ecclesiastico percipiendo, adhuc habeat titulum, sitque possessor bonæ fidei, vel saltem, quòd fuerit in possessione à tempore excedente hominum memoriam, ut notat Abbas *in d. c. significavit 13. num. 5. h. t.* E contra tametsi census antiquus fuerit ab initio impositus, si postea legitima præscriptione sublatus fuit, non potest Episcopus nisi ex justa causa illum de novo imponere. 12

Non tamen præscribi potest census, qui solvitur Principi in recognitionem supremi dominii *l. comperit. 6. C de praescript. 30 vel 40. annorum.* Non solùm Episcopi, sed nec Patroni, 13

troni, sive laici, sive ecclesiastici possunt novum censum imponere ecclesiis, & beneficiis, nec veterem augere, & desumitur *ex c. gravis 15. h. t.* ubi Clemens III. statuit, quòd si Patroni ecclesiastici, qui dum vocant aliquem ad regimen Ecclesiæ novum censum imponunt, vel antiquum augent, & pro solutione cogunt, vel jurare, vel dare cautionem, compellantur dimittere juramentum, & cautionem, & puniantur canonicè: quia juramenta contra formam canonum, & in præjudicium juris ecclesiastici sunt illicita, & perjuria *c. sicut nostris de jurejuran.* nec tenet fidejussio, quæ est illi accessoria. Hinc juramentum præstitum in præjudicium juris Ecclesiæ, non potest obligare ejus Rectorem, eò quia censendum sit potiùs perjurium, quàm juramentum.

§. II.

De cathedratico, & charitativo subsidio.

b CAthedraticum de jure computantur duo solidi, qui ex proventibus Ecclesiarum annuatim persolvuntur Episcopo in recognitionem, & honorem cathedræ episcopalis, ut desumitur *ex c. conquærente 16.* & ibi Glossa *de offic. Ordinar.* Verùm non conveniunt Canonistæ, quantæ olim solidus fuerit æstimationis. Plures censent, solidum antiquitùs aureum fuisse; alii verò pro minore valore illum accipiunt, ut fusè ostendit Covarruvias *de vet. collat. numis. c. 3. in princ. num. 3. & §. 4. n. 5.* & *var. resol. lib. 1. c. 11. num. 3.* Putârim tamen, hac in re attendendam esse locorum consuetudinem: siquidem pro diversitate locorum plus, minùsve solvitur, ut notat Glossa *in d. c. conquærente V. duos solidos.*

c Hæc exactio alio nomine synodaticum etiam appellatur, eò quia in synodo Episcopali, quæ singulis annis ex juris præscripto celebrari deberet ab omnibus Parochis, & beneficiatis vocatis ad synodum dari debeat. Hodie tamen plerisque in locis est usu receptum, ut in synodo Decanali, seu conventibus, Capitulis, ab Archipresbyteris, & Decanis ruralibus celebratis ipsis Decanis loco Episcopi cathedraticum persolvatur deferendum postea à Decanis ad Episcopum; qui hanc exactionem duorum solidorum potest exigere ab omnibus ecclesiis, & beneficiatis suæ diœcesis, exceptis tamen monasteriis, quæ regulariter eximuntur à lege diœcesana, nisi in uno, vel altero casu expressè reperiantur in jure inclusa *c. inter cætera 10. q. 1. c. cum pro utilitate 16. q. 1.* & notat Barbosa *de offic. Episcopi allegat. 86. in fin.*

d An verò consuetudine, aut præscriptione possit cathedraticum abrogari? Plures id negant, nisi præscriptione excedente memoriam hominum, & quæ juxta *c. quibusdam de V. S.* vim privilegii obtinet: & nituntur ex eo, quia cùm cathedraticum debeatur in signum obedientiæ, & reverentiæ debitæ Episcopo: sicut contra talem obedientiam, & reverentiā non potest præscribi, ita neque contra cathedraticum; sicut nec contra procurationem, quæ debetur ex visitatione *c. cum non liceat 12. c. cum ex officii, 16.* verùm quia de præscriptione cathedratici non habetur textus expressus, & aliunde constat, contra jura Episcopalia, ut etiam contra subjectionem dari posse præscriptionem *c. de quarta c. auditis de præscript. c. cùm persona eod. in 6.* & notat Barbosa *de offic. Episc. p. 3. allegat. 128. num. 3.* ideo alii non censent improbabile, posse cathedraticum præscriptione abrogari. Dantque discrimen inter procurationem, & cathedraticum, quia illa stante jure visitandi veniat ex naturali consequentia; ne Episcopus absterreatur à visitatione, si eam debeat suis sumptibus peragere: siquidem operario debentur alimenta. Quinimò Concilium Tridentinum *sess. 24. de refor. c. 3.* etiam contra procurationem admittit consuetudinem.

Quod verò ad charitativum subsidium attinet, definitur esse quædam exactio extraordinaria propter manifestam, & rationabilem causam cum charitate à subditis postulata *c. cum Apostolus 6. h. t.* ubi statuitur, quòd Prælati non præsumant gravare subditos talliis, & exactionibus, sed cum causa manifesta, & rationabili possint petere moderatum auxilium. Id tamen non ita intelligitur, ut arbitrio subditorum relinquatur dare, vel denegare charitativum subsidium: quia tametsi ab initio cum charitate, & demonstrata necessitate peti debeat: nihilominus post petitum charitativum subsidium ob eandem necessitatem ex naturali æquitate, & lege charitatis tenentur subditi auxilium præstare, ac petitum ex charitate subsidium suppeditare, quinimò possunt etiam ad id compelli, ut notat Innocentius *in d. c. cum Apostolus 6. h. t.* e

Justæ causæ petendi charitativum subsidium plures recensentur, quas tamen singulas repetere in specie nimis prolixum foret, & textus nonnisi generatim meminit manifestæ, & rationabilis causæ; cùm igitur sufficiat, quòd causa petendi charitativum subsidium, justa sit, & hæc sit talis, si sit manifesta, & rationabilis; hinc est, quòd debeat superior circa id regulam desumere ex propria conscientia. Cæterum inter rationabiles causas est, ut novus Episcopus possit propter expensas in sui electione, confirmatione, & consecratione factas exigere à subditis charitativum subsidium. Cùm enim has expensas fecerit, ut subditis inserviret in Episcopatu, æquitati videtur consonum, ut subditi tales expensas solvant, & ita fuisse declaratum à sacra congregatione referunt non pauci. Censetur etiam justa causa petendi charitativum subsidium, quando Episcopus ingentes sumptus fecit pro negotiis totius Diœcesis, & in beneficium ipsius; quia tunc subditi, qui beneficium acceperunt, æquum est, ut expensas solvant. Est etiam justa causa petendi charitativum subsidium, quando Episcopus vult extinguere debita contracta pro bono totius Episcopatus. Ut etiam quando ex causa publica, & necessaria accedere debet Papam, vel Imperatorem, vel interesse Concilio generali, vel Provinciali, ut notat Barbosa *de offic. Episc. allegat. 87. num. 26. & sequent.* f

6 Cæterum charitativum subsidium tantùm exigitur à personis ecclesiasticis ratione suorum beneficiorum; non verò à laicis ut *ex d. c. conquerente de offic. Ordinar.* constat, & quamvis *in d. c. cum Apostolus 6. h. t.* indistinctè dicatur, quòd possit Episcopus charitativum subsidium à subditis exigere: nihilominus in propria significatione diœcesani laici non dicuntur subditi Episcopi quoad talia subsidia solvenda, tametsi quoad alia spiritualia debeant recognoscere forum Ecclesiasticum. Quamobrem charitativum subsidium propriè exigitur à personis ecclesiasticis ratione beneficiorum, quæ ab Ecclesia obtinuerunt, & possident: hinc clerici destituti beneficiis ecclesiasticis, tametsi habeant ampla patrimonia; vel etiam beneficium Ecclesiasticum, sed adeo tenue, ut vix sufficiat pro congrua sustentatione, & nihil ipsis de fructibus beneficii supersit, non tenentur ad charitativum subsidium, ut asserit Barbosa *de offic. Episc. allegat. 87. num. 48.* ubi etiam notat, quòd charitativum subsidium ab antecessore in beneficio petitum, & non solutum, adhuc possit à successore tanquam onus reale, ac tributum beneficio impositum exigi *argum. l. Imperatores 7. ff. de publ. & vectig.*

7 Monasteria tamen secundùm communiorem, & veram sententiam non tenentur ad solutionem charitativi subsidii ex lege diœcesana, quia monasteria sunt exempta à tali lege, nisi fortassis expressè reperiantur comprehensa, & nominatim jubeantur concurrere ad solutionem talis subsidii *c. ne pro cujuslibet 16. q. 1.* Cæterum illa monasteria, quæ habent sibi annexas parochias, & ecclesias sæculares tenentur pro iisdem ecclesiis sibi annexis subsidium charitativum solvere pro rata portione, ut habetur *in clement. 1.* quia hujusmodi Ecclesiæ annexæ monasteriis non sunt exemptæ, ut ipsa monasteria, si antequam unirentur monasteriis consueverint jura Episcopalia solvere, ut habetur *in d. clement. de censibus:* ubi dicitur, quòd privilegia concessa monasteriis non extendantur ad Ecclesias acquisitas. Ratio est, quia res cum suo onere transit ad monasterium, proinde ex eo, quòd monasterium exemptum sit, non per hoc sunt etiam exemptæ Ecclesiæ parochiales, quæ iisdem fuerint unitæ, ut desumitur *ex c. ex ore 17. de privilegiis,* & notat Tamburinus *de jure Abbat. tom. 3. disp. 10. q. 4. num. 3. & q. 2.* addit, quòd ex consuetudine, & privilegio possint Episcopi à monasteriis, & ecclesiis sibi subjectis justis de causis charitativum subsidium exigere.

8 Quòd si petatur in quanam moneta solvi debeant debita omnia pecuniaria. Respondetur, esse solvenda in moneta currente, si non fuerit immutata. Dupliciter potest moneta mutari, vel intrinsecè quoad bonitatem, seu valorem intrinsecum, eò quia mutetur materia, vel pondus ipsius pecuniæ; tunc materia dicitur mutari, quando fit deterior, ut si argento admisceatur cuprum: & quoad pondus etiam mutatur intrinsecè quando aliquid de justo pondere ipsi detrahitur. Potest etiam eadem moneta intrinsecè invariata mutari tantùm extrinsecè quoad valorem, & extrinsecam æstimationem impositam à lege publica Principis, vel alterius Magistratus habentis jus cudendi monetam; adeo ut pluris, vel minoris æstimetur manente invariata intrinsecè moneta quoad materiam, & pondus, ut contigit nostris diebus: aurei enim hungarici, qui anno 1670. valorem tantùm habuerunt trium florenorum; anno 90. ejusdem sæculi ex lege publica per totum Imperium eorum valor invariatis prorsus materia, & pondere ad quatuor excrevit florenos. Si igitur mutetur bonitas, & valor monetæ intrinsecè in materia, & pondere, tunc solutio debiti pecuniarii debet fieri in moneta antiqua, quæ tunc currebat, quando fuit census impositus, si adhuc extet: alioquin solutio fieri debet in nova secundùm æstimationem monetæ antiquæ, seu in ea quantitate, quæ illi æquivaleat, ut notant Fachinæus *lib. 2. controvers. c. 10. §. restat. postrema quæstio* Fagnanus *c. olim. num 4. 20. h. t.* ubi statuitur, quòd solutio census synodatici sit facienda in illa moneta, in qua fuit census institutus, vel si non esset in usu, solvendus sit secundùm æstimationem illius, nisi facta fuerit legitima præscriptio 40. annorum, non obstante protestatione. Et ratio ex eo etiam petitur, quia justitia commutativa id exigit, ut in quovis debito pecuniario tantundem solvatur in eadem specie, genere, & qualitate, seu bonitate sicut deductum fuerat in obligationem.

Hinc si pecunia antiqua, quæ tempore contractus erat in usu fuerit intrinsecè mutata in novam deteriorem; non potest solutio fieri in nova moneta, sed secundùm æstimationem veteris, adeo ut vel solutio debiti pecuniarii fieri debeat in veteri pecunia; vel si in nova, secundùm æstimationem veteris: quia si secus fieret, non tantundem secundùm idem genus, speciem, vel qualitatem, & bonitatem redderetur, si nimirum debitor solveret debitum pecuniarium in nova pecunia deteriori. E contra si nova pecunia melior sit in materia intrinseca, & ponderosior, non adigitur debitor solvere novam, sed sufficit, si veterem solvat qualem promisit, vel etiam novam secundùm æstimationem pecuniæ antiquæ. Et id etiam procedit, tametsi solutio census pluribus vicibus jam facta fuerit in moneta nova, etiam sine omni protestatione, quia debitor non sibi præjudicat, quoad antiquam monetam, ut notat Innocentius *in d. c. olim 20. h. t. V. protestatus* Fagnanus *ibid. n. 7. & 8.* & liquet *ex d. c. cum olim.* In quo Episcopus acceperat denarios Lucenses plus quàm 30. annis, & nihilominus sibi non præjudicavit quoad Papienses, eò quia præscriptio non erat completa, ut habetur *in d. c. olim.* Unde assertio limitatur, ut non procedat, si per tempus sufficiens ad legitimam præscriptionem semper solutio facta fuerit in pecunia nova currente, tempore solutionis, & secundùm ejusdem valorem, & æstimationem, ut liquet *ex d. c. olim. 20. h. t.* ubi à contrario sensu deducitur argumentum, quia si Lucenses denarii per 40. annos soluti fuissent pro Papiensibus fuisset legitimè præscriptum pro solutione Papiensium, & protestatio Episcopi non valuisset, ut notant Innocentius *in d. c. olim. 20. h. t. in fin.* Abbas ibid. 9

ibid. *num.* 6. Notat tamen Hostiensis *in d. c. olim.* non currere præscriptionem, si præscribens fuit malæ fidei, hoc est si solverit scienter denarios Lucenses loco Papiensium, quia propter malam fidem non possent præscribi: sin verò præscribens fuit solutor bonæ fidei, & eos tantùm solverit pro Lucensibus; eò quia putaverit se ad alios solvendos non teneri, tunc legitimè præscribit, quia solvit semper bona fide. Spatium autem 40. annorum requiritur contra Ecclesiam; quia contra privatum sufficit præscriptio 30. annorum, ut notat Fagnanus *in d. c. olim.* 20. *n.* 21. *h. t.*

10 Sin verò pecunia non fuerit intrinsecè mutata quoad bonitatem materiæ, & pondus, sed tantùm extrinsecè quoad impostitium valorem, seu æstimationem; tunc si aliud non fuerit in contractu expressum, solvi debet debitum pecuniarium secundùm valorem, quem pecunia habuit tempore contractus initi, adeo ut tanta sit quantitas reddenda, quanta fuit data, sive postea pecunia illa ob impostitium valorem extrinsecum incrementum subierit, vel decrementum. Id enim videtur magis æquitati consonum, quia æquè incrementum, ac decrementum cedere potest in damnum, vel commodum, tum debitoris, tum creditoris, uterque enim pari subjicitur periculo; proinde æqualis ex natura rei est utrique conditio. Tum quia in quovis contractu, in quo dominium transfertur, inspici debet valor, quem res habuit tempore traditionis; adeo ut commodum, vel incommodum semper ad Dominium spectet, servetúrque inter contrahentes æqualitas. Tum quia ideo Magistratus auget, vel minuit extrinsecum valorem pecuniarum, ut secundùm illum fiant solutiones debitorum: proinde si lex ista justè imponitur, ut supponitur, servanda est.

11 Quòd si valor extrinsecus notabiliter augeretur ob intrinsecam depravationem materiæ, tunc antiqua debita solvenda essent, non secundùm augmentum valoris extrinseci, quod pecuniæ habent tempore solutionis, sed secundùm bonitatem intrinsecam, ac valorem veteris pecuniæ: alioquin creditor ex solutione quæ ipsi fieret, damnum pateretur. Si verò incrementum valoris non sit notabile, & incrementum illud fuit à Magistratu, & ex justis causis positum, tunc solutio fit in pecuniis secundùm valorem currentem, quia modicum illud incrementum fit ob majorem commoditatem negotiatorum, & Reipublicæ: & ex alia parte pecuniæ non supponuntur intrinsecè variatæ. Quòd si ob intrinsecam monetarum depravationem enorme subirent pecuniæ decrementum, tunc solutio debet fieri secundùm valorem antiquæ, seu bonitatem intrinsecam monetarum, quam habuerunt tempore initi contractus: quia tunc enormis mutatio, & inæqualitas valoris est contra institutionem, & veritatem pecuniæ, ceditque in grave detrimentum communitatis, impeditque commercia, ad quæ præsertim exercenda fuit pecunia insti[tuta].

§. III.

De exactionibus.

Nomine exactionum intelligit Pontifex tributa, vectigalia, tallias, & alias id genus collectas pecuniarias, seu pensitationes à Principibus sæcularibus impositas, vel ex præcepto SS. canonum Prælatis ecclesiasticis solvendas, quarum aliæ sunt ordinariæ, aliæ extraordinariæ; illis accenseri etiam solet canonica portio, seu ea pars à sacris canonibus instituta, & approbata, quæ ex relictis, & proventibus ecclesiæ obvenientibus detrahitur, & Prælatis datur: & hæc canonica portio est duplex una Episcopalis Episcopo debita ex omnibus legatis ecclesiasticis, quæque fiunt ecclesiis, locisque piis suæ Diœcesis, tam à laicis, quàm à clericis: alia parochialis, debita Rectori Ecclesiæ parochialis, & hæc detrahitur ex iis omnibus, quæ ratione funeris, vel alia ratione Ecclesiæ parochiali obveniunt. Rursus hæc canonica portio adhuc est duplex, una, quæ debetur ex reditibus Ecclesiæ, altera quæ debetur ex decimationibus: & quia regulariter, & de jure quarta pars relictorum, vel decimarum assignatur Episcopo; nisi ubi consuetudo tertiam partem introduxerit: hinc est, quòd hæc portio canonica dividatur in quartam relictorum ad pias causas, & quartam decimarum. 1

De jure ex omnibus, quæ Testator indeterminatè Ecclesiæ cathedrali, vel aliis inferioribus quibuscunque, aut monasteriis legavit, Episcopus quartam, vel tertiam partem juxta locorum consuetudinem potest exigere, ut habetur *in c. requisivisti* 15. *de testament.* hæc tamen portio desumitur tantùm ex relictis *indeterminatè*, quia si testator expressè, & in specie pro fabrica Ecclesiæ, vel ornamentis, aut luminaribus ejusdem, vel pro anniversario, vel pro aliquo alio pertinente ad cultum divinum legaret alicui Ecclesiæ certam summam pecuniæ, vel quid aliud; tunc ex talibus relictis non deberetur canonica portio, ut significatur *in c. fin. de testament.* Præterea portio canonica tantùm exigitur ex relictis Ecclesiæ, vel locis piis, non verò ex iis, quæ relinquuntur personis, quapropter si Testator relinquat mille aureos distribuendos pauperibus in genere, vel specie; canonica portio non debetur Episcopo. Ad quartam decimationum quod attinet, certum est tempore primitivæ Ecclesiæ cùm Episcopi pauperes essent, statutum fuisse, ut de oblationibus factis Ecclesiæ mediam partem detraherent, & propriis usibus applicarent, ut habetur *in c. antiquis* 10. *q.* 1. Verùm successu temporis, & jure novo concessum duntaxat Episcopis est, ut de decimis ad Ecclesias parochiales pertinentibus, & non de aliis reditibus quartam partem sine onere accipere possint *c. conquerente de offic. Ordinar. c. de quarta de præscript.* 2

Verùm plerisque in locis hujusmodi quartæ decimationum in desuetudinem abierunt; & contra hanc canonicam portionem præscribi posse 3

posse spatio 40. annorum desumitur *ex c. de quarta 4. de præscript.* ubi Alexander III. statuit, quòd clericus contra Episcopum per spatium 40. annorum possit præscribere de quarta decimæ, vel oblationis defunctorum, quæ pertinebant ad Episcopum,& hoc debeat fieri spatio 40. annorum, in quibus sedes Episcopalis non debeat vacare Episcopo, qui causam defendat. Hodie de jure communi,ut notat Glossa præscriptio Ecclesiæ contra Ecclesiam debet esse 40. annorum, adeò ut spatium 30. non sufficiat, & rursus requiritur bona fides, & Titulus.

4 Alia exactio dicitur tributum Ecclesiasticum, seu synodaticum, de quo *in c. olim* 20.*b.t.* statuitur, quòd solutio censûs synodatici facienda sit in illa moneta, in qua fuit ejus institutio, quæ si ampliùs non esset in usu,tunc solvi debeat hoc tributum juxta æstimationem illius,nisi facta fuerit legitima præscriptio 40. annorum non obstante protestatione. Dicitur hæc exactio tributum synodaticum, eò quia in synodo singulis annis celebranda ab omnibus ad eandem vocatis præstari consueverit. Dicitur etiam cathedraticum, eò quia solvatur Episcopo in honorem Ecclesiæ Episcopalis. Et hæc omnia tributa, & alia jura episcopalia præstari debent Episcopo ab omnibus ecclesiis sitis in ejus Diœcesi, ut habetur *in c. cùm olim 19. b.t.* ubi dicitur, quòd eo ipso, quòd Ecclesia est in territorio Diœcesis Episcopi, debeat ei respondere de procurationibus, de quarta decimarum, aliisque juribus episcopalibus: & eo ipso quòd quis impugnat compositionem, non debeat ex illa ullum reportare emolumentum; adeo ut si quis nitatur aliquid reprobare in judicio, non debeat ex eo commodum consequi *argum. c. præsentium* 31. *de testib.* & id verum est, si usque ad sententiam definitivam persistat in tali reprobatione *argum. l. Papinianus 8. §. meminisse. ff. inoffic. testam.* & notat Glossa *in d. c. cum olim 19. V. beneficium b. t.*

5 Quando Ecclesiæ in dotem assignatur fundus, debet hic esse immunis ab omni servitio,ac tributo temporali, & desumitur *ex c.sancitum 1. b. t.* ubi statuitur, quòd pro dote Ecclesiæ fundandæ, dandus sit mansus, id est quantitas terræ, quæ sufficiat pro duobus bobus in anno ad laborandum, sitque liber ab omni servitio,& onere sæculari, & Presbyteri positi in tali Ecclesia non præstent aliquod servitium pro decimis, oblationibus,domibus, hortis, areis positis prope Ecclesiam; nec pro manso integro propter servitium ecclesiasticum, sed si quid ampliùs habuerint, impendant debitum servitium senioribus, seu ut notat Glossa Dominis etiam temporalibus quoad feudalia, & servitia rebus annexa, seu censum. Quòd si mansus priùs solvebat decimas Ecclesiæ parochiali, tenetur eas solvere, postquam datur in dotem alteri Ecclesiæ, quia licèt debeat esse liber ab omni tributo temporali, seu sæculari, non ita est necesse, ut sit liber à tributo ecclesiastico.

6 Rursus quando mansus dicitur, ut debeat esse liber ab omni censu, & tributo, debet distingui tributum recèns impositum ab antiquo: siquidem novum tributum temporale non possunt sæculares Ecclesiæ imponere, ut statuitur *in c. quamquam 4. b. t. in 6.* ubi habetur,quod Ecclesia, & personæ ecclesiasticæ pro se, rebùsque suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt, vel deferri faciunt, vel transmittunt, non tenentur solvere pedagia, immo anathemate percutitur, qui pro personis,vel rebus exigit, vel extorquet per se, vel alium suo, vel alieno nomine, vel adigit ad solvenda pedagia, tametsi sit persona singularis cujuscunque dignitatis, conditionis, vel status: & si sit collegium, vel universitas ejus locus est interdictus ipso facto, nec absolvitur, vel relaxatur ab interdicto, nisi plenè restituerit exacta, & competenter satisfecerit pro transgressione non obstante quacunque consuetudine contraria, quæ potiùs habenda est corruptela.

Sin verò bona Ecclesiæ data in dotem ab antiquo fuerint tributis obnoxia, tunc etiam proceditur cum distinctione, vel enim erant bona tributalia ipsi Patrono Ecclesiæ, vel aliis non Patronis; si primum censetur Patronus ea onera remisisse ex juris dispositione *in d. c. sancitum 1. b. t.* Quinimò si Patronus in fundatione Ecclesiæ hæc tributa, & onera, sibi expressè reservaret, adhuc talis reservatio esset invalida, quia contra sacros canones *in d. c. sancitum 1. b. t.* quòd si dotem dedisset Ecclesiæ locupletissimam, & supra ejusdem exigentiam, tunc nonnisi ex consensu Episcopi posset in fundatione servitium aliquod, vel tributum, seu pensionem sibi reservare, ut desumitur *ex c. præterea 23. de jure patron.* ubi Lucius III. statuit, ne Patroni possint propria authoritate gravare Ecclesiam, nec aliquid exigere. 7

Quòd si bona in dotem data Ecclesiæ ab antiquo fuerint tributaria aliis, quàm Patrono, tunc si Patronus contulit illa ex consensu Dominorum,isti censentur talia onera remisisse, quæ antea ex bonis datis Ecclesiæ exigebant *argum. l. Gallus 39. ff. de pignor. act.* saltem quoad dotem necessariam. Sin verò bona data sint in dotem Ecclesiæ eorum Dominis contradicentibus, non valet, quod additur *argu. c. ult. de locat.* nec fundus fit liber à tributo si Ecclesia illum recipiat, quia non debet pro dote eum recipere. Quòd si insciis Dominis concessio facta sit in dotem, tunc fundator, vel est bonæ fidei, quia vel ignoranter, & inculpatè id egit, & tunc dominis solvenda sunt tributa sicut antea: sin autem Fundator sit malæ fidei, eò quia sciverit bona illa esse tributis obnoxia, tunc compellendus est ad solvendam æstimationem, ut notat Abbas *in d. c. sancitum 1. n. 7. b. t.* 8

Cæterum fundus, in quo ædificatur Ecclesia debet esse liber ab omni servitio, tributo, & onere reali, temporali, & sæculari, sicut cœmeterium. Quæ verò ex bonis dantur ecclesiæ, ultra necessariam dotem debent præstare debita servitia etiam Dominis temporalibus, & sæcularibus, pro ut statuitur *in c. sancitum in fin. 1. b. t.* ubi Pontifex addit: *sed si quid ampliùs habuerint, impendant debitum servitium senioribus*, seu ut ait Glossa, Dominis etiam temporalibus quoad feudalia, & servitia rebus 9

Pppp 3 annexa,

annexa, idque intelligitur de tributis, & oneribus merè realibus, quæ ipsis rebus sunt imposita, ac perpetuò annexa; non ita de tributis collectis, & aliis oneribus temporalibus, & extraordinariis minimè rebus annexis, ab his enim Ecclesia est exempta etiam jure civili *authent. item nulla C. de SS. eccles.*

10 Principes sæculares, ut Imperatores, Reges, & alii Principes non agnoscentes in temporalibus superiorem possunt, tantùm exigere, & imponere novas collectas, contributiones, & vectigalia, quamvis peccent si id faciant sine justa causa: alii autem Principes inferiores, ut Magistratus id non possunt, nisi ex concessione supremi Principis, & ex antiqua consuetudine excedente memoriam hominum, & desumitur *ex c. innovamus 10. h. t.* ubi Alexander III. anathemate percutit præsumentes statuere novas pedagiorum exactiones absque consensu Episcopi, si moniti non desistant; eósque tamdiu privat Christiana communione, donec satisfecerint: quòd tamen non procedit, si pedagiorum exactiones ex consuetudine immemoriali exigantur *c. super quibusdam de V. S.* Dicuntur pedagia, quæ dantur à transeuntibus in locis à Principe constitutis pro rebus, quæ vehuntur, vel portantur, immo nonnunquam etiam pro personis transeuntibus; & hujusmodi pedagia in jure civili vocantur etiam vectigalia *l. 1. §. de public. & vectig.* Pœna igitur canonica statuta in eos, qui absque justa causa, & legitima authoritate imponunt nova vectigalia, seu gabellas, est privatio à communione Christiana, seu major excommunicatio, à qua non absolvuntur, nisi priùs satisfecerint, seu restituerint, quod ratione gabellarum illicitè impositarum extorserunt. Hinc etiam laici imponentes injustè, & illicitè novas gabellas, si subjiciantur jurisdictioni Ecclesiæ, excommunicantur, non ita Principes infideles, quia excommunicatio non potest fieri nisi in subditos, qui ratione delicti forum sortiuntur. Præter pœnam canonicam incurrunt etiam civilem: siquidem tales puniuntur perpetuo exilio *l. ult. c. vectigalia nova.*

11 Præterea licèt vectigalia justè, & licitè imponantur, non tamen exigi possunt ab ecclesiis, & clericis ac personis ecclesiasticis; eò quia solvere gabellas est onus personale, quod afficit ipsas personas, easque aggravat, & quia personæ ecclesiasticæ non subjiciuntur jurisdictioni laicorum, ideo non possunt laici à personis ecclesiasticis exigere vectigalia, & gabellas, ut statuit Bonifacius VIII. *in c. quamquam 4. h. t. in 6.* ubi expressè ait, quòd Ecclesia, & personæ ecclesiasticæ pro se, rebúsque suis propriis, quas non causâ negotiandi deferunt, vel deferri faciunt, vel transmittunt, non teneantur solvere pedagia: imò anathemate etiam percutit ea extorquentes à personis ecclesiasticis; non ita tamen si res suas deferant negotiationis causâ, quia tunc non gaudent hoc privilegio immunitatis; neque liberantur à solutione vectigalium *argum. d. c. quamquam 4. h. t. in 6.* à sensu contrario, quia si Pontifex excipit personas ecclesiasticas deferentes res proprias, non causa negotiandi: ergo si eas deferant causâ negotiandi, non eximuntur, sed statim etiam absque alia prævia monitione privantur immunitate, & puniuntur in eo, in quo deliquerunt, quamvis aliàs clerici negotiatores, ut amittant privilegium clericale, debeant moneri *c. ult. de vita, & honestat. cleric.*

Præter clericos eximuntur etiam à solutione gabellarum pauperes, & cæci *in c. licet 4. h. t.* ubi dicitur, quòd cæcus non teneatur ad collectas, eò quia inhumanum sit affligere gravatum: pertinet enim etiam ad Ecclesiam defendere personas miserabiles, & pauperes; proinde potuit Gregorius Papa *in d. c. licet* eximere laicos cæcos, & pauperes: causæ enim miserabilium personarum pertinent ad forum ecclesiasticum, & hujusmodi personæ possunt implorare auxilium Ecclesiæ. Cæci tamen non sunt immunes ab oneribus realibus, si ordinaria sint, quæ lege, vel constitutione perpetua imponantur, habeántque invariabilem, ac perpetuam præstationem; adeo ut si cæci terram acquirant censualem, & tributis obnoxiam, teneantur censum, & tributum eidem annexum solvere: hoc autem non procedit de oneribus realibus, extraordinariis, quæ interdum per accidens, seu extra ordinem imponuntur personis pro rebus, quia ad hæc onera præstanda nec obligantur personæ miserabiles *argum. l. cui 12. ff. de munerib.* & fusè docet Fagnanus *in d. c. licet 4. n. 16. & sequent. h. t.* 12

Juvat tamen observare, quòd privilegium hoc concessum cæcis, & laborantibus gravi morbo non extenditur ad filios, quia in ipsis cessat ratio privilegii, nimirum illa afflictio cæcitatis, vel morbi, & quæ movit Pontificem ad eximendas tales personas afflictas, eò quia inhumanum sit affligere gravatum. 13

Prohibentur etiam ecclesiastici, & Prælati infra Papam imponere subditis collectas extraordinarias, nisi ex manifesta, & rationabili causa, & tunc ut non possint exigere à subditis nisi moderatum auxilium cum charitate, quod propterea dicitur subsidium charitativum, quo Prælati ecclesiastici suis succurrunt necessitatibus, idque statuitur *in c. cum Apostolus 6.* ubi habetur, quòd visitantes parochias non debeant excedere certum numerum equorum, & evectionum pro diversitate Provinciarum, & facultatibus Ecclesiarum, ne sint odiosi subditis, & ut Archiepiscopi non excedant numerum 40. vel 50. Episcopi 20. vel 30. Cardinales 25. Archidiaconi 5. vel 7. Decani 2. nec ducant canes venaticos, neque sumptuosas epulas quærant, sed accipiant, quæ honestè, & competenter ministrantur, & in omnibus quærant Christum. 14

Prohibentur etiam Prælati gravare subditos talliis, & exactionibus, adeo ut solùm ex causa rationabili, & manifesta possint petere moderatum auxilium: quæ autem causa sit rationabilis pro subsidio, standum est arbitrio superioris. Hoc autem subsidium possunt petere non solùm Episcopi electi, & confirmati, quamvis consecrati non sint, sed etiam Capitulum Cathedrale sede Episcopali vacante, sicut etiam 15

Ad-

Administrator generalis datus à Papa sede vacante, non ita Vicarius generalis Episcopi absque ejus speciali mandato. Cardinales etiam in ecclesiis suorum titulorum, & legatus Papæ à latere in ecclesiis suæ Provinciæ habent jus exigendi hoc subsidium; non ita Prælati Episcopo inferiores, nisi id eis competat ex privilegio, vel consuetudine, ut notat Barbosa *de offic. Episcop. allegat. 87. num. 7. 10. 13. 14. & sequent.*

16 Commendatarius etiam perpetuus Ecclesiæ Cathedralis potest tale subsidium petere, ut etiam Præpositus generalis totius Ordinis Regularium; & supra cæteros Romanus Pontifex potest hoc subsidium petere ab omnibus clericis, & Ordinariis, cùm sit Episcopus Ecclesiæ universalis, ut notat Barbosa *loc. cit. num. 22.* ex justis causis potest Episcopus non solum semel, sed iterum, & sæpius tale subsidium exigere, dummodo subditi non graventur plus æquo. Quantum verò debeat exigi pro charitativo subsidio non est jure definitum, nisi quod moderatum esse debeat, proinde relinquitur arbitrio judicis, vel potiùs conscientiæ Prælati Ecclesiastici.

§. IV.

De Procurationibus.

1 Procurationes, de quibus Concilium Tridentinum loquitur, & dicitur in hoc titulo, sunt ipsæ expensæ, quæ præstari debent Prælatis illis, quibus ex officio incumbit Ecclesias visitare sæculares, vel regulares; unde procuratio secundùm præsens institutum est exhibitio sumptuum necessariorum pro obeundo munere visitationis, sive qui visitat sit Episcopus, sive Archidiaconus, sive Diaconus, sive Legatus summi Pontificis, ut desumitur *ex c. procurationes 23. h. t.* ubi procurationes, quæ ratione visitationis debentur Prælatis, prohibentur exigi absque causa necessaria, & manifesta, nisi quando personaliter visitent, & cum mediocritate: & rursus statuitur, quòd Legati, & Nuntii Apostolici si necessariò diu morentur in uno loco, ne ille unus locus nimium gravetur, accipiant procurationes ab aliis locis moderatas, & si Ecclesia non sufficit per se ipsam, conjungantur plures Ecclesiæ ad procurationem, ità tamen, ut numerus procurationum non excedat numerum dierum, quibus ibi morantur.

2 Idque statutum fuit à sacris canonibus, quia cùm visitatores spiritualia seminent in utilitatem Ecclesiarum, quas visitant, æquitas exigit, ut procurationes pro congrua vitæ sustentatione metant; cùm nemo cogatur suis stipendiis militare, ut ait Apostolus *1. ad Corinth. 9.* & habetur etiam *in c. cum ex officiis 16. de præscript.*

3 Neque obstat, quòd plerumque Prælati reditus habeant amplissimos, & sufficientes ad sumptus visitationum; quia procurationes non præstantur præcisè eò quia visitatores indigeant, sed in signum subjectionis, & etiam ut visitantes magis alliciantur ad visitationem, quam aliàs difficulter susciperent, si propriis impensis illam deberent obire: ob has rationes præstari debent procurationes Prælatis visitantibus, tametsi reditus habeant locupletissimos. Neque obstat, quòd Episcopi teneantur ad munus visitationis obeundum. Nam licèt id verum sit, adhuc tamen non tenentur propriis impensis tale munus obire: etenim etiam canonicis dantur quotidianæ distributiones, ut divinis intersint officiis, tametsi ratione canonicatus ad id etiam teneantur.

Quamobrem omnino licitè, & absque vitio simoniæ possunt Prælati ecclesiastici, quando munus obeunt visitationis procurationes accipere, quia non dantur illis in pretium visitationis; quia cùm hoc munus sit spirituale; perinde foret ac accipere temporale pro spirituali; quod simoniam saperet: sed à subditis præstantur procurationes ob laborem impensum in munere visitationis obeundo. Rursus hujusmodi procurationes præstandæ tempore visitationis debent esse moderatæ, adeo ut Ecclesiæ non graventur, ut habetur *in d. c. procurationes 23. h. t.* & debent præstari ab iis, qui visitantur, & consistunt in victuariis, esculentis, & poculentis pertinentibus ad cibum, & potum honestum, ac sufficientem pro ipso visitatore, ejusque moderato comitatu, & ad pabulum pro equis, & jumentis, quibus visitator utitur; in quibus tamen suppeditandis attendendæ sunt subditorum, qui visitantur, facultates, loci consuetudo, & visitatoris conditio, ut notat Zerola *in prax. Episcop. p. 1. v. visitatio ad dubium 6.* Non tamen equorum vecturæ, aut jumentorum deferentium sarcinas solvi debent, nisi visitator sit Prælatus à summo Pontifice delegatus, tunc enim subditi, qui visitantur, tenentur etiam solvere mercedes equorum conductorum, & viaticum, ut ab uno ad alium locum possint se commodè transferre; ut notat Barb. *de offic. Episc. allegat. 73. n. 57.* 4

Non tamen visitator potest accipere esculenta, & poculenta ultra necessaria victuaria pro quotidiano victu, & quæ in loco visitationis non absumuntur, sed ad alia loca asportantur, quia id esset plus exigere, quàm necessitas postularet: at esculenta, quæ absumuntur in loco, possunt recipi. Notarius verò Episcopi potest justum salarium accipere à visitatis ratione decretorum & ordinationum, quas expedit in visitatione, si non sit de familia visitatoris, nec salarium ex publico habeat, nec statutum, aut consuetudo decernat, ut omnino gratis suum præstet in visitationibus officium. Alioquin quamvis Episcopus debeat gratis conferre Ordines, adhuc Notario solvitur stipendium pro scriptura, qua fidem facit de collatis Ordinibus tali clerico, si salarium ex publico non habeat, ut notat Zerola *in prax. V. visitatio dub. 4.* 5

Cæterum ex Concilio Tridentino *sess. 24. c. 3. §. interimque caveat*, Episcopi dum visitant, & qui in eorum sunt comitatu, non debent inutilibus sumptibus cuique graves esse, nec oneri; proinde non debent ipsi, nec quisquam suorum quidquam causâ procurationis pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, accipere, præter id, quod ex relictis piis jure debe- 6

debetur, aut alio quovis nomine: unde licèt visitati offerant pecuniam, munera, non debent ea accipere, non obstante quacunque consuetudine etiam immemorabili: exceptis tantùm victualiis, quæ sibi, ac suis frugaliter, ac moderatè pro temporis tantùm necessitate, & non ultra, sunt ministranda: sitque in optione eorum, qui visitantur, an malint solvere, in certa pecunia taxata quod antea solvere consueverant: an verò prædicta subministrare victualia; salvo tamen jure conventionum antiquarum cum monasteriis, aliisve locis piis, aut ecclesiis non cathedralibus & pacto inito, quod servari debet.

7 Debentur procurationes pro munere visitationis obeundo non solùm Archiepiscopis, Episcopis, Legatis, aut Nuntiis sedis Apostolicæ visitantibus, verùm etiam aliis Prælatis inferioribus, Archidiaconis, & aliis munus visitationis obeuntibus, dummodo habeant Ecclesias sibi subjectas ex speciali jure, privilegio, vel consuetudine; quia de jure communi omnes Ecclesiæ sitæ in Diœcesi Episcopo subjiciuntur, & desumitur *ex c. cum Apostolus 6. h. t.* ubi prohibentur Archidiaconi, & Decani exercere exactiones, & tallias, sed ut sint contenti de iis, quæ honestè, & competenter ministrantur. Tenentur autem hi omnes personaliter visitare; adeo ut non possint alteri hoc munus committere, nisi ex manifesta, & necessaria causa, ut si Episcopus per se ipsum non possit omnia loca visitare ob diœcesis nimiam amplitudinem: & quando Episcopus legitimè impeditus propriam Diœcesim per alium visitat, tunc procuratio non solvitur Episcopo, sed visitanti *c. si Episcopus 37. de offic. Ordin. in 6.* & notat Glossa *in c. procurationes 23. V. personaliter h. t.* quia non præstans visitationis officium non debet recipere procurationis beneficium; & quando Episcopi, & alii Prælati per se ipsos munus obeunt visitationis, debent esse contenti modesto comitatu, ac equitatu; ne sumptibus, qui visitantur, graventur: quapropter visitatores non possunt exigere expensas factas in eundo ad locum, ubi visitant, vel in emendo equos in locum demortuorum, vel ferraturas equorum, aut vestes, vel alia, id genus: ratio est, quia tunc procuratio excederet, quod visitatori debetur ad dies visitationis: numerus enim procurationum debet commensurari numero dierum, quibus durat visitatio, neque procurationes debent excedere numerum dierum, quia tam jus antiquum, quàm novum tantùm prospexit visitantibus de quotidiano necessario victu, ut notat Glossa *in clement. 2. V. una die, h. t.* adeo ut Episcopi non possint habere plures procurationes in una die, nisi ex privilegio sedis Apostolicæ, idque etiam procedit si visitent plura loca, ut si Episcopus una die duas visitet parochias, tametsi earum quælibet integram commodè posset procurationem præstare: Episcopus tamen non potest nisi mediam ab utraque accipere, quia tunc accipit procurationem sufficientem pro tali die.

8 Cæterum procuratio potest esse debita ratione visitationis, ut in præsenti; vel ratione consuetudinis præscriptæ *c. servitium 31. caus. 18. q. 2. c. cùm venerabilis 21. h. t.* ubi dicitur, quòd Episcopus, qui remisit servitia alicui Ecclesiæ, & statuit eidem Ecclesiæ alia servitia non imponere, hoc non obstante si causa correctionis illam bis visitet in anno, potest accipere ab illa procurationem moderatam: ubi Glossa notat, quòd quamvis semel in anno sit munus visitationis obeundum, nihilominus causa correctionis, si opus fuerit potest bis in anno visitare. Debetur etiam nonnunquam procuratio ratione pacti appositi in ipsa fundatione, ut desumitur *ex c. quanto 16. h. t.* ubi dicitur quòd si de consensu Patroni in fundatione imponitur census, seu procuratio indeterminatè solvenda aliis, hæc non debeat incrementum subire, sed secundùm modum solitum solvi, nisi facultates Ecclesiæ ita notabiliter creverint, ut non esset gravamen solvere majorem procurationem ad ampliandum numerum fratrum. Debetur etiam ratione privilegii procuratio, *argu. c. accedentibus 12. de excess. Prælat.* alii etiam addunt procurationes, quæ debentur Legatis, & Nuntiis sedis Apostolicæ, quando transeunt, tametsi non visitent, ut habetur *in c. cum instantia 17.* ubi dicitur, quòd omnes Ecclesiæ teneantur solvere procurationes Legatis, & Nuntiis sedis Apostolicæ sine exceptione, nisi ex speciali privilegio ejusdem sedis liberentur: nec valet præscriptio contra procurationem, & Glossa ibidem notat, quòd Romana Ecclesia neminem soleat privilegiare, nec currere præscriptionem in tali procuratione *c. cùm ex officiis de præscript.*

Præstandæ sunt procurationes ab omnibus ecclesiis sæcularibus, & regularibus, monasteriis, & personis, Capellis erectis in ecclesiis collegiatis, oratoriis publicis institutis authoritate Episcopi, nisi monasteria sint specialibus privilegiis exempta: quia tametsi monasteria Regularium sint exempta à lege diœcesana, & Episcopi *c. dilectus 18. de offic. Ordinar.* Nihilominus si subjiciantur visitationi Episcopi, tenentur & ipsa procurationes solvere: & ratio est, quia procuratio est annexa visitationi *c. cùm venerabilis 21. h. t.* unde eo ipso, quòd subjiciuntur visitationi, obstringuntur ad solvendam procurationem: quod tamen procedit, quando Episcopus causâ visitationis, & correctionis venit in monasterium, non ita si ex alia causa, ut ob propria negotia. Imò Episcopus non solùm ab ecclesiis, & monasteriis sitis intra limites suæ diœcesis, cum munus obit visitationis potest procurationes exigere, sed etiam ab ecclesiis existentibus in civitate episcopali, si eas visitet, & desumitur *ex c. venerabili 24. h. t.* ubi Honorius III. statuit, ut omnis Ecclesia, quæ est in territorio Episcopi, licèt nunquam solverit, teneatur tamen solvere procurationem suo Episcopo visitanti, nisi aliud rationabiliter obstet, scilicet privilegium, ut notat Glossa, vel probetur præscriptio facta ab alio Episcopo *c. cum ex offic. de præscript.* vel allegetur magna paupertas, quia tunc Episcopus suis sumptibus debet visitare *cap. cum instantia 27. h. t.* 9

Cæte-

10 Cæterum contra procurationem, quæ debetur ratione visitationis non præscribitur *c. cum ex offic. 16. de præscript.* sicut nec contra ipsam visitationem, licèt alius Prælatus posset utramque præscribere contra Episcopum, ut habetur in *eod. cap. cum ex offic. de præscript.* in aliis tamen procurationibus præscriptio currit *c. servitium 18. q. 2.* Ratio cur præscriptio procurationis debitæ Episcopo ratione visitationis non currat, hæc est, quia talis procuratio est annexa visitationi, & sicut jus visitandi nunquam præscribitur, ita nec jus exigendi procurationem debitam ratione visitationis: quia de necessariò connexis est idem judicium; & in his, quæ suapte natura præscribi non possunt, præscriptio etiam immemorialis temporis nullum obtinet jus; alioquin inde sequeretur, quòd etiam laici possent præscriptione temporis immemorialis acquirere jura spiritualia, quod non potest contingere, cùm laicus non sit capax juris spiritualis: hæc tamen procedunt spectato jure communi, quia hodie ex decreto Concilii Tridentini *sess. 24. c. 3. de reformat.* potest præscribi contra procurationem, ut peti non possit, ubi viget consuetudo eam non solvendi, ait enim Concilium: *In iis verò locis, seu Provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud à visitatoribus accipiatur; sed omnia gratis fiant, ibi id observetur.* Notat tamen Fagnanus *in c. venerabili 24. n. 25. h. t.* quòd si consuetudo non solvendi procurationes non sit generalis in loco, aut Provincia, sed in una tantùm, vel altera Provincia procurationes non consueverant dari Episcopo: nihilominus licitum sit eidem procurationem exigere; eò quia Concilium Tridentinum *loc. cit.* non loquitur de præscriptione, sed tantùm de consuetudine, ad quam requiritur, quòd sit generalis in loco, cùm sit jus non scriptum universaliter constitutum; & præscriptio ex consensu singulari inducatur: ex quo infert, per Concilium Tridentinum non esse correctum jus antiquum commune prohibens posse præscribi procurationes, quo ad talem præscriptionem particularem.

11 Omnia ea loca, vel personæ ecclesiasticæ, quæ ex speciali privilegio sedis Apostolicæ, & Papæ à solvenda procuratione, vel generaliter ab omnibus ejusmodi oneribus, vel etiam ab omni jurisdictione, ac jure episcopali eximuntur in genere, tametsi nulla expressa mentio fiat in privilegio exemptionis de procuratione; adhuc eximuntur ab ejus solutione, adeo ut hujusmodi personæ, vel monasteria exempta non teneantur procurationem solvere Episcopo, vel Archiepiscopo: quia Archiepiscopo in iis, quæ ad visitationem pertinent non plus juris competit, quàm Episcopis.

12 Verùm non obstante tali exemptione generatim sumpta, adhuc tenentur talia monasteria solvere procurationes debitas Legatis, aut Nuntiis Apostolicis visitantibus Provinciam, aut locum, ut habetur *in c. cum instantia 17. h. t.* ubi statuitur, ut omnes Ecclesiæ debeant solvere procurationes Legatis, & Nuntiis sedis Apostolicæ sine exceptione, nisi ex speciali privilegio ejusdem sedis liberentur: privilegium autem generale eximens à juribus episcopalibus non est speciale, proinde non eximit à debito solvendi procurationes Legatis, & Nuntiis sedis Apostolicæ. Hospitalia, & alia id genus pia loca, quamvis authoritate Episcopi fuerint instituta, possintque ab Episcopo visitari, non tamen tenentur procurationes solvere, ut notat Barb. *de offic. Episc. alleg. 73. num. 50.* quia tametsi hujusmodi loca sint ecclesiastica, & subjiciantur Episcopo, quoad jura episcopalia: quia tamen reditus assignati hisce locis piis deputantur ad alios usus pios, ut ad alendos pauperes, curandos infirmos, excipiendos peregrinos: ideo ut executioni mandetur voluntas fundatoris, non tenentur hujusmodi loca pia visitanti Episcopo procurationes solvere. Tum quia omnes reditus, qui assignantur hospitalibus, deputantur in usus pauperum, & in salarium ministrorum, qui locis hisce piis inserviunt; proinde hæc loca pia censentur exempta à solvenda procuratione Episcopo visitanti.

Imò neque ab oratoriis privatis exiguntur hujusmodi procurationes, ut desumitur *ex c. authoritate 27. h. t.* ubi dicitur, quòd Religiosi licèt aliquando celebrent in oratoriis, quæ habent in grangiis suis, non propterea debeant solvere procurationes visitationis: ratio est, quia hæc procuratio non præstatur, nisi ab iis locis, quæ à Prælato visitantur causâ correctionis: & in grangiis, seu Oratoriis privatis, non fit visitatio, quia Prælatus visitationis causâ tantùm adit Ecclesiam principalem, vel monasterium, in quo Religiosi habitant, hinc notat Glossa *in d. c. authoritate 27. h. t.* Oratoria sita in grangiis monasteriorum non teneri procurationem visitationis solvere, eò quia non visitentur. 13

Quòd si quæratur, quale sit discrimen inter Oratorium, & Ecclesiam. Respondetur, Ecclesiam differre ab Oratorio, quia illa principaliter deputatur ad celebrandas missas, & orandum, consecratúrque per Episcopum, cui etiam certa constituta est dos pro clericis in illa deservientibus, & pro aliis Ecclesiæ necessitatibus, ut habetur *in c. nemo 9. dist. 1. de consecrat.* Secus oratorium non consecratur, nec ei constituitur dos, neque erigitur principaliter, ut ibi celebretur, sed tantùm ut oretur, adeo ut sine licentia Episcopi non possit in istis privatis oratoriis missa celebrari *c. unicuique 3. juncta Glossa V. non licet.* Hinc ex eo quòd interdum in aliquo loco missa celebretur, non tamen inde infertur, locum illum esse publicum, & Religiosum, ac Ecclesiasticum, eò quia actus celebrandi non sit publicus, nec omnes indifferenter ad missam admittantur, nec sit publica authoritate Episcopi oratorium erectum. Cæterum licèt hujusmodi privata oratoria erecta fuerint sine authoritate Episcopi; adhuc possunt ab Episcopo visitari, nimirum ad inspiciendum, an decenti modo sint constructa, & ornata. 14

§. V.

Exhibentur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 QUæritur primò, an si Oratorium privatæ domus sit permanenter dicatum cultui divino, & pateat cuilibet volenti ingredi, possit Episcopus concedere licentiam, ut in ipso possit missa dietim celebrari? Respondendum videtur affirmativè, quia tametsi tale oratorium erectum sit ex intentione privati commodi, scilicet Domini domûs, in qua est oratorium constructum: nihilominus de se est publicum, quia habet ingressum, qui omnibus volentibus ingredi patet, & erectum etiam supponitur authoritate Episcopi, cujus propterea visitationi subjicitur.

2 Neque obstat, quòd Concilium Tridentinum *sess. 22. in decret. de observand. & vitand. in celeb. miss.* prohibeat missas celebrari in privatis oratoriis: quia Concilium per privata oratoria tantùm ea intelligit, quæ authoritate episcopi non fuerunt erecta, neque ad illa omnibus patet aditus: nos verò supponimus Oratorium erectum authoritate Episcopi, & cujus aditus omnibus peteat: quod verò Concilium Tridentinum loquatur de oratoriis privatis erectis sine authoritate Episcopi declaratum fuit à sacra Congregatione jussu Pauli V. Anno 1615. ubi dicitur, in illo decreto, quòd oratoria privata, in quibus Concilium Tridentinum prohibet missas celebrari, ea intelligantur oratoria, quæ in privatis domibus inserviunt tantùm usui privato. Putârim tamen, quòd Domini ad satisfaciendum præcepto de audiendo sacro diebus festis teneantur januas aperire, ut omnibus pateat aditus: quia tunc publicè dicitur missa in illo celebrari, illud enim oratorium est publicum, quod omnibus patet, & ex præcepto habemus teneri fideles diebus festis interesse sacro in Ecclesia, vel oratorio publico: quod enim non patet omnibus, non potest dici publicum.

3 Quæritur secundò, an census ecclesiasticus vendi, vel redimi possit citra labem simoniæ? Hæc quæstio dependet ab illa, an census sit jus aliquod rei spirituali annexum, an verò quid purè temporale, & profanum: est census portio quædam ex aliquo beneficio ecclesiastico justa de causa ad tempus detracta, & separata. Communior sententia juris canonici interpretum censet, censum non esse jus aliquod spirituale, nec rei spirituali annexum: sed commodum quoddam temporale, seu jus quoddam profanum distinctum per se à beneficio, & sejunctum ab illo: eò quia non sit beneficium ecclesiasticum, nec conferatur jure, & ratione ministerii spiritualis, sed tantùm in vitæ subsidium. Quinimo non desunt, qui dicant, censum non esse rem juris, sed facti, eò, quia nihil aliud sit, quàm certa portio ex fructibus beneficii quot annis percipi consueta: adhærent præsertim huic sententiæ Panormitanus *in c. de rescript. num. 2.* ubi asserit censum esse quid temporale, Imola *clement. 1. de supplend. neglig. Prælat.* Gigas *de pension. q. 7. num. 2.* & alii qui nituntur. Primò quia census nihil habeat spiritualitatis, & sit tantùm quædam obligatio ad beneficiarium, ut solvat tale onus. Secundò quia census potest etiam laicis concedi, sicut conceduntur decimæ, quia ut docet D. Thomas 2. 2. *q.* 100. *art. 4. ad 3.* tunc non conceditur ullum jus spirituale, sed tantùm res aliqua temporalis, seu actio temporalis circa fructus censûs, & decimarum. Quòd si dicas, censum habere annexum onus recitandi officium B. Virginis, ac gestandi habitum clericalem. Respondent id per accidens se habere. Verùm relicta hac opinione in sua probabilitate: probabilius putârim censum non posse vendi, neque redimi, quia labes contrahatur simoniæ, ut docent Rebuffus *de pacifica possess. num. 134.* Covarruvias *2. p. c. 3. §. 3. num. 3.* Navarr. *in summ. c. 23. num. 111.* Garcia *de benefic. p. 1. c. 5. num. 20.* Pasqualigus *de pens. decis. 208. num. 4.* Suarez *tom. 1. de relig. lib. 4. c. 26. num. 8.* Naldus *in summ. V. pensio. num. 10.* Ratio est, quia census datur propter officium Ecclesiasticum, in quo fundatur, sicut in beneficiis: est enim census, si excipiamus perpetuitatem beneficium, proinde sicut beneficium non potest vendi, nec redimi, ità neque census, si sit clericalis, & qui detur titulo ecclesiastico, ex eo, quòd persona sit intra ordinem Ecclesiasticum constituta per clericalem tonsuram, & ratione census obligetur ad recitandum officium B. Virginis: quia tametsi census non det jus ad beneficium; adhuc tamen hoc jus ad fructus census est spirituale: siquidem est jus receptum spirituali modo à clerico, seu à persona ecclesiastica habente jus ad participandum in bonis Ecclesiæ, quapropter si non adsit dignitas clericalis, vel clericus sit excommunicatus, vel interdictus, aut suspensus, collatio census est nulla: unde hoc jus percipiendi fructus censûs non solùm est annexum rei spirituali, seu clericali dignitati, sed etiam suo modo spiritualizatum, eò quia appropprietur personæ spirituali intra ordinem spiritualem: sicuti enim recipiens jus per modum personæ spiritualis recipit: ita etiam ipsum jus per modum spiritualis recipitur.

4 Tum quia ideo sine simonia jus ad decimas non potest vendi, licèt respiciat solos fructus terræ, qui sunt aliquid merè temporale, quia tale jus est personarum inservientium Ecclesiæ, proinde manet in ordine spirituali: atqui etiam jus censûs est jus personæ inservientis Ecclesiæ, cùm sit jus clerici, prout est clericus, & addictus servitio Ecclesiæ; quapropter fundatur in dignitate clericali, sine qua non subsistit post constitutionem Pij V. Hinc corruit primum fundamentum oppositæ sententiæ, quia jus census revera est annexum rei spirituali, seu dignitati clericali, & ipsum etiam suo modo est spirituale, cùm sit jus, quod in ordine spirituali habet persona spiritualis. Ad secundum est discrimen de decimis, & censu; decimæ enim possunt extrahi à titulo, & officio spirituali, proinde totum, quod conceditur laico, evadit temporale, & non subjicitur alteri titulo spirituali: census verò clericalis licèt extrahatur ab officio spirituali,

tuali, & titulo particulari, cui subditur beneficium: non tamen extrahitur à titulo universali dignitatis clericalis, qui titulus est spiritualis: unde non per accidens, sed per se nectitur titulo clericali.

5 Quæritur tertiò, sub qua ratione census sit spiritualis? Procedit quæstio de censu clericali, pro quo requiritur clericatus, ut quis sit capax juxta præsens institutum; non verò de censu laicali, certum est enim, hunc non esse spiritualem. Plures censent, censum clericalem esse quid merè temporale Rebuffus *tract. de pacif. possess. 132. conclus.* 18. Bursat. *consil.* 178. *num.* 28. Lessius *lib. 2. de justit. & jur. c.* 35. *n.* 125. Lotterius *de re benefic. lib. 5. q. 29. num.* 86. quinimo *n.* 92. miratur, quomodo Rota oppositum tenuerit *in Pritinorensi commenda* 12. *Decemb.* 1588. *coram Gyptio.* Nititur hæc sententia, quia subjectum census sunt ipsi fructus beneficii, ut separati, & distincti ab ipso beneficio: atqui fructus sunt quid merè temporale, proinde etiã census, quamvis si clericalis. Alii verò asserunt, censum clericalem esse spiritualem, Garcia *de benefic. p. 1. c. 5. num.* 19. Gambar. *de offic. legat. lib. 6. n.* 361. Navarr. *consil.* 11. *de rebus eccles. non alienand. & consil. 62. & 66. de simonia* Zechius *de benefic. c.* 11. *num.* 8. & 9. Sayrus *lib.* 2. *de censur. c. 5. n.* 15. Pasqualig. *qq. moral. canon. cent. 4. q. 385. num.* 4. Rodriquez *p. 2. sum. c.* 21. *num.* 7. & 8. Rota Romana *decis. 454. n. 7. p. 3. divers. & decis. 585. num. 3. p. 4. recent.*

6 Verùm ut hæc quæstio dilucidiùs solvatur, procedendum est cum distinctione: vel enim census sumitur, quatenus præcisè dicit ipsos fructus, qui percipiuntur, & in hoc sensu vera est prior sententia, censum clericalem non esse quid spirituale, quia fructus qui percipiuntur ex se præcisè sunt quid temporale. Secundò sumitur census quatenus dicit jus, quod clericus habet ad percipiendos fructus beneficii; & in hoc sensu est vera secunda sententia, quia tale jus revera est spirituale, eò quia procedat ex gratia spirituali, & ecclesiastica. Illud enim est spirituale, quod procedit ex gratia spirituali, vel disponit ad ipsam, ut docet D. Thoma 2. 2. *q. 100. art. 3. in corp.* atqui jus ad percipiendos fructus beneficii est quid spiritualizatum saltem ratione personæ, & subjecti, cui inhæret, & in quo radicatur. Non enim potest quis esse capax censûs clericalis nisi constitutus sit in statu clericali, ut expresè declarat Pius V. in sua constitutione 71. & Sixtus V. in sua constitutione 31. & docent fere communiter Canonistæ Garcia *p. 1. de benefic. c. 5. num.* 10. cùm status clericalis separet à laicali, & incorporet ordini ecclesiastico, ideo clericus remanet Deo dicatus in ordine ad ejus cultum, quo fit, ut acquirat quendam statum spiritualem, & quia jus ad percipiendos fructus census fundatur necessariò in statu clericali, nulli dubium, quin sit jus spiritualizatum, cum sit jus competens personæ spiritualizatæ per consecrationem, quã se Deo ratione clericatus consecravit.

7 Firmari id ex eo potest, quia eatenus beneficium ecclesiasticum communiter dicitur spirituale, quia includit jus spirituale percipiendi fructus temporales: dicitur enim jus illud esse spirituale, eò quia oriatur ex legitima consecratione facta Deo bonorum temporalium, ut notat Lotterius *de re benefic. lib. 1. q. 5. num. 43.* bona enim, quæ eriguntur in beneficium, Deo consecrantur, proinde & suo modo spiritualizantur; & ideo jus ad fructus percipiendos talium bonorum est spirituale. Dicitur etiam jus spiritualizatum, quia habet annexum officium spirituale, ut fusè ostendit Garcia *p. 1. de benef. c. 2. n. 7.* vel quia oritur ex officio ecclesiastico, ut ex radice; atqui jus in censu percipiendi fructus beneficii oritur ex consecratione bonorum temporalium facta Deo: siquidem positâ tali consecratione bona consecrata, quoad fructus remanent destinata pro sustentatione Ministrorum inservientium divino cultui: consequenter jus quod datur talibus Ministris ad percipiendos fructus talium bonorum radicatur in consecratione talium bonorum facta Deo, & ex ipsa oritur: datur enim tale jus, eò quia ex vi consecrationis talia bona sint destinata pro Ministris inservientibus divino cultui, qui proinde habent etiam annexum officium Ecclesiasticum, quale est inservire divino cultui in statu clericali. Tum quia hoc jus oritur etiam ex officio ecclesiastico tanquam ex radice. Demum quia ratione clericatûs persona militat Deo, cui inservit in illo speciali munere orandi mediante recitatione officii B. Virginis: unde hi fructus dantur juxta regulam justitiæ commutativæ, & pro onere inserviendi Deo, adeo ut si Clericus negligat recitare officium B. Virginis, teneatur ad restitutionem pro ratâ recitationis omissæ, ut statuit Pius V. in præfata sua constitutione *71. in fin.*

Quæritur quartò, an qui commutat beneficium pinguius cum tenuiori, & reservat sibi censum, seu pensionem supra pinguius: vel quando resignans alteri beneficium recipit ab eodem censum supra aliud beneficium, possit hujusmodi census vendi sine labe simoniæ? Respondetur negativè, & ratio est, quia talis census adhuc fundatur in titulo clericatus, ac datur intuitu spiritualis dignitatis: etenim conceditur census pro compensatione rei spiritualis, seu beneficii ecclesiastici: atqui quod est spirituale, vel etiam annexum spirituali non potest pretio temporali vendi, quia jure divino prohibetur, ne spirituale detur pro temporali. Tum quia eo ipso, quòd census datur in compensationem rei spiritualis debet necessariò esse quid spirituale: siquidem recipitur in compensationem beneficii resignati, quod est spirituale: & non posset ita recipi si census esset quid temporale, quia id perinde esset ac recipere temporale pro spirituali, quod redolet simoniam: non enim potest temporale commutari cum spirituali. 8

Quòd si dicas, commutari tantùm personas, adeo ut quæ habebat beneficium, habeat censum. Contra est, quia hujusmodi mutatio fit in ordine ad habendum beneficium, & pensionem, proinde cum translatione juris, quod est in beneficio, & censu. Si dicas, non fieri talem commutationem, eò quia resignare beneficium cum reservatione census, seu partis fructuum, perin- 9

perinde fit, ac renuntiare beneficio, non tamen omnibus fructibus ejusdem, eò quia resignans
10 partem eorum sibi retineat. Contra est, quia id non procedit quando pro censu datur beneficium cum omnibus suis fructibus. Præterea quia census reservatus ex pinguiori beneficio concurrit ad compensandos fructus tenuioris beneficii, qui cum sint annexi rei spirituali, seu beneficio, census ex vi talis commutationis annectitur rei spirituali, & concurrit ad ponendam æqualitatem inter res inæquales: unde liquet, censum quem clericus recipit ex resignatione pinguioris beneficii esse quid spirituale, vel annexum spirituali, proinde non posse vendi pro temporali.

11 Quæritur quintò, quo jure prohibeantur vendi census beneficiorum ecclesiasticorum? Respondetur jure divino id esse prohibitum stante constitutione Pij V. ut docent Garcia *de benefic. p. 1. c. 5. num.* 17. Pasqualigus *decis.* 109. *n.* 1. Lessius *lib. 2. de justit. & jur. c. 35. dub.* 22. Suarez *tom.* 1. *de Relig. lib. 4. c. 26. nu. 8.* Navarrus *consil. 60. & sequent.* etenim tunc simonia est contra jus divinum, si versetur circa aliquid per se spirituale, vel aliquid, quod participet de spirituali, cujusmodi sunt beneficia ecclesiastica: atqui census clericalis est aliquid participans de spirituali, quia præter fructus temporales, dicit etiam jus eos percipiendi; quod jus fundatur in ministerio spirituali, seu recitatione officii B. Virginis, quo pacto census clericales annectuntur rei spirituali, & clerici, qui iisdem gaudent addicuntur ministerio spirituali; & oritur in ipsis jus spirituale percipiendi fructus census. Præterea quia obligatio recitandi officium B. Virginis est procul dubio spiritualis, & quando venderetur census extingueretur, vel transiret ad emptorem, qui propterea pro spirituali daret temporale, quod est simoniacum. Tametsi census spectatus ex se præcisè non sit materia simoniæ contra jus divinum: cum super beneficiis ecclesiasticis fundari possint census laicales: nihilominus ob constitutionem Pij V. ratione cujus, hujusmodi census eriguntur in titulum clericalem cum obligatione spirituali in ordine ad officium spirituale, seu ad recitationem officii B. Mariæ Virginis evadunt materia simoniæ contra jus divinum.

12 Neque obstat, quòd Pontifex possit facultatem concedere vendendi, & redimendi hujusmodi pensiones, seu census: quia tunc Pontifex non concedit facultatem vendendi, vel redimendi ipsum jus ad percipiendos fructus beneficii: sed facultas tantùm versatur circa fructus, quos extrahit à titulo spirituali, cui erant annexi; proinde per mutationem materiæ facit, ut quod erat materia simoniæ, non sit ampliùs materia simoniæ: eatenus fructus erant materia simoniæ, quatenus erant connexi cum illo jure spirituali eos percipiendi, & cum titulo spirituali: sed Pontifex potest talem connexionem tollere, quia sicut Ecclesia eam posuit, ita potest eandem tollere: & sublata connexione cum tali jure; fructus, utpote quid merè temporale, possunt vendi.

Quæritur sextò, an fructus seorsim à jure census possint alteri cedi pro certa pecuniæ summa? communior sententia, quam docent Lessius *lib. 2. c. 35. dub.* 22. *num.* 122. Navarrus *consil.* 11. *de reb. eccles. non alien.* & alii plures docet, non posse fructus seorsim à jure census alteri cedi pro certa summa pecuniæ, eò quia per talem cessionem transferretur jus, consequenter pro aliquo temporali daretur jus spirituale: est enim tale jus connexum cum fructibus, & transit cum ipsis ad emptorem. Tum quia hujusmodi cessio pro certa summa pecuniæ esset propriè venditio, quia esset translatio dominii, & rei mediante pretio *l. cum his ff. de fideiuss.* & notat Rota *decis.* 492. *num.* 3. *p.* 2. Tum quia si cessio fiat ultra triennium requiritur necessariò consensus sedis Apostolicæ, alioquin contractus est nullus: ergo quia non versatur circa aliquod merè temporale: quòd ultra triennium requiratur consensus Apostolicus liquet *ex extravag. ambitiosa de reb. eccles. non alienan. & in 6. c. 2. eod. tit.* 12

Nihilominus contraria sententia plurimum etiam habet probabilitatis, quia si jus census remaneat apud cedentem fructus census, & tantùm ipsi fructus, ut separati à jure transferantur in eum, qui dat certam summam pecuniæ, tunc cessio illa non videtur redolere simoniam, ut docent Garcia *p. 1. de benefic. c. 5. num. 29. & p. 2. c. 1. num.* 38. Pasqual. *decis.* 210. *num.* 7. Naldus *in sum. V. pensio. n.* 10. Zerolla *in prax. V. alienatio* §. 3. *conclus.* 10. Suarez. *tom.* 1. *de relig. lib.* 4. *c.* 26. *num.* 9. Eo enim ipso, quòd fructus separantur à jure eos percipiendi, non habent ampliùs connexionem spiritualem, & remanent quid merè temporale, quod pro summa pecuniaria potest alteri cedi. 13

Præterea quia in tali cessione non ceditur ipsum jus census, sed tantùm fructus, ut separati à tali jure. Tum quia fructus percipiuntur nomine habentis jus ad ipsos, & postea per Procuratores dantur alteri, qui pro iisdem fructibus dedit summam pecuniæ, ex quo liquet jus non transire ad eum, qui dedit talem summam; proinde qui summam illam accepit, non dedit quidquam spirituale pro temporali, cùm retineat totum jus ad percipiendos fructus, & isti nomine ipsius percipiantur, & postea per Procuratores dentur alteri, qui summam dedit pecuniæ. 14

Quòd si objicias textum *in c. si quis* 1. *q.* 3. ubi dicitur, quod qui unum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit. Contra est, quia quamvis fructus non proveniant Censuario sine titulo census; proveniunt tamen sine titulo census illi, cui ceditur commodum pensionis: siquidem exigit fructus ut Procurator Pensionarii; proinde non jure proprio, sed jure alterius; & solùm postquam sunt exacti, & sub dominio censuarii transeunt ad Procuratorem in virtute præcedentis contractûs, adeo ut non illos priùs cedat, quàm possideat, censetur enim eos tunc cedere, quando jam sunt exacti à Procuratore: adeo ut in tali contractu, duo veluti interveniant contractus, 15

tractus, quorum uno constituitur Procurator in ordine ad exigendos fructus, & altero ceduntur fructus postquam sunt exacti.

16 Hæc opinio est valdè probabilis: & ad primum fundamentum oppositæ sententiæ responderi potest, in tali cessione non transferri jus censûs, sed tantùm ipsos fructus postquam nomine Censuarii sunt exacti: unde falsum est, quòd transferatur totum jus, cùm jus spirituale supponatur, manere apud Censuarium, cujus nomine exiguntur fructus. Ad secundum respondetur, per talem cessionem non vendi ipsum jus spirituale, quia illud venditur, quod de venditore transfertur in emptorem, & jus spirituale semper manet in eo, qui cedit alteri fructus censûs; quapropter in tali cessione venduntur soli fructus separati à jure; consequenter ut sunt quid merè temporale. Ad tertium respondetur, in præcitatis textibus tantùm esse sermonem de locatione beneficiorum, & alienatione rerum Ecclesiasticarum, & cùm sint dispositiones odiosæ non debent ampliari ad cessionem fructuum censûs; præsertim cùm fructus sint tantùm quid merè temporale, ut constat ex hactenus dictis.

17 Quæritur septimò, an qui pro certa summâ pecuniæ alteri cessit fructus censûs ecclesiastici possit in aliqua Religione approbata profiteri? Procedit quæstio ex suppositione, quòd talis cessio sit valida; & ex eo quòd qui cessit censum, si emittat solemnem professionē, census extinguatur; perinde ac extingueretur si morte naturali decederet. Videtur ex eo non posse profiteri; eò quia talis professio cederet in præjudicium alterius, qui dedit summam illam pecuniæ pro percipiendis fructibus censûs per totum vitæ tempus illius, qui fructus illos cessit, & summam pecuniæ accepit: quia si emitteret professionem non posset ampliùs ille alius percipere fructus, proinde licèt emissio professionis sit opus bonum, non tamen debet fieri cum damno tertii. Secundò quia mediante summa illa pecuniæ acceptæ obligavit se ad [illegible]ndos fructus censûs donec viveret, proinde tenetur ex justitia illæsam servare pensionem, quamdiu vixerit.

18 Nihilominus respondendum est, posse solemnem professionem emittere non obstante tali cessione, ut rectè docet Pasqualigus *decis. 206. num. 2.* quia per initum contractum tantùm cessit jus ad exigendum fructus censûs, non verò cessit jus liberè disponendi de se ipso, proinde adhuc potest uti jure suo, & de se ipso disponere, nec ad id potest impediri ab alio, præsertim si ingrediatur religionem, & in ea profiteatur: quia quisque habet jus procurandi propriam salutem per illa media, quæ Deus mediante interiori lumine, & inspiratione suggerit. Neque obstat, quòd exinde sequatur damnum tertii, quia id omnino per accidens contingit; siquidem potest quisque procurare proprium commodum, & avertere à se malum, tametsi inde sequatur damnum alterius, quia hoc est præter intentionem procurantis propriam salutem, proinde merè per accidens se habet. Deinde Censuarius per summam pecuniæ non cessit jus fructus censûs, quia cum sit spirituale non potuit cedere pro temporali; sed tantùm cessit ipsos fructus: unde hic non se obligavit ad non extinguendum jus, quod propterea pro meliori bono potest extinguere citra injuriam alterius, quia in contractu non promisit, se nolle extinguere tale jus; unde qui pecuniam illam solvit, sibi debet imputare, quòd in contractu non præviderit, posse tale jus extingui, & ipsum privari fructibus censûs: neque obstat, quòd in contractu fuerit appositum, tales fructus durante vita esse percipiendos, quia id debet intelligi de duratione vitæ non solùm naturalis, sed etiam civilis: sunt enim verba accipienda juxta causam, ob quam apponuntur *l. actione §. morte unius. ff. pro socio.* in jure autem professio in Religione approbata æquivalet morti naturali, unde sicut, si contigisset mors naturalis, non potuisset, qui pecuniam dedit ulterius fructus percipere, ita eosdem amittit, eò quia contigerit mors civilis.

Hinc ad primum fundamentum oppositæ sententiæ. Respondetur, emissionem religiosæ professionis non cedere in præjudicium alterius: siquidem præjudicium est quid injustum, & per solemnem professionem, quâ quis se totum Deo devovet, non ponitur quid injustum; proinde non fit alteri præjudicium. Tum quia jus censûs juxta formam contractus extinguitur, cum emissio professionis sit mors civilis, quæ æquivalet naturali in ordine ad talia jura; consequenter verificatur, quòd alius perceperit fructus census durante vita reservatarii: quia per solemnem professionem non ampliùs durat. Neque inde fit malum, ut eveniat aliquod bonum, quia tantùm fit aliquod bonum, ex quo alter privatur aliquo commodo temporali, quæ privatio nullum est peccatum, cum justè consequatur ex tali bono juxta præscriptionem contractus initi de percipiendis fructibus vita durante, quia per solemnem professionem non ampliùs civiliter durat. Ad secundum fundamentum respondetur, hujusmodi obligationem esse intelligendam juxta subjectam materiam, scilicet de duratione vitæ in ordine ad jus pensionis, quæ duratio extinguitur tam per mortem naturalem, quàm civilem, seu emissionem solemnis professionis in Religione approbata. 19

Quæritur octavò, an pecunia Ecclesiæ pertinens ad bona ejusdem, & destinata pro immobilibus, converti possit in censum vitalitium? Respondetur negativè, quia cum supponatur destinata pro rebus immobilibus, non potest impendi in alios usus: computatur enim talis pecunia inter bona Ecclesiæ, & cum sit in proprietate ipsius, & non de fructibus; ideo non est sub dispositione illius, ad quem pertinet disponere de fructibus Ecclesiæ, sed debet necessariò impendi, prout destinatur, seu in bona immobilia: census autem vitalitius non accensetur bonis immobilibus, sed computatur inter bona mobilia, eò quia subjicitur periculo, & quidem continuo, ut amittatur, sicut potest amitti vita illius, cui solvitur census: omnia illa bona, quæ sunt in continuo periculo amissionis censeri bona mobilia tradunt communiter juris- 20

periti Baldus *in c. contingit de dolo, & contum.* Corneus *consil.* 173. *vol.* 3. Tum quia census vitalitius etiam ob brevitatem durationis accensetur bonis mobilibus, ut notant Menochius *de arbit. lib.* 2. *cent.* 3. *cas.* 233. Duardus *de censib. in proœm. constit. Pij V. q.* 10. *num.* 40. unde cùm census vitalitius sit brevi duraturus non potest computari inter res immobiles, quia sequitur vitam, quæ semper deficit, & nunquam est stabilis. Præterea quia eatenus res Ecclesiæ prohibentur alienari, ut conserventur in commodum Ecclesiarum: atqui per fundationem census vitalitii pecuniæ, quæ transierunt sub dominium Ecclesiæ sub conditione, ut impendantur in rebus immobilibus pro commodo Ecclesiæ, non conservantur, si ex iisdem fundetur census vitalitius, sed potiùs constituuntur in statu certo, ut brevì debeat Ecclesia illis privari: unde fundatio census vitalitii ex tali pecunia est omnino prohibita. Demum quia res quælibet pensari debet cum sua qualitate, quâ taliter qualificatur *c. cum morte* §. *quæsivisti de celeb. miss. c. statutum de elect. in* 6. & notant Menochius *de recup. possess. remed.* 6. *num.* 8. Surdus *consil.* 321. *num.* 12. unde fundatio census consideranda est non præcisè ut est quædam emptio, nec ut est emptio cujuscunque census, sed ut est emptio talis census, seu vitalitii, nimirum ut est emptio juris extinguibilis ad tempus in favorem venditoris, & pro ut continet reversionem juris quæsiti per emptionem ad ipsum venditorem: hoc autem non est emere rem immobilem, sed potiùs alienare talem pecuniam, quia dicit translationem juris ipsius Ecclesiæ finitâ vitâ, super qua fundatur census: siquidem de hac translatione initur de præsenti pactum.

21 Quæritur nonò, an Episcopi possint subditos compellere ad dandum subsidium charitativum, quando ex justa causa petitur? Etenim eo ipso, quòd est subsidium charitatis non debetur ex justitia, sed tantùm ex pura charitate, proinde non videntur subditi ab Episcopis posse compelli ad illud præstandum. Respondetur, quòd si subsit manifesta, & rationabilis causa, possit Episcopus clericos subditos compellere ad præstandum tale charitativum subsidium, ut notat Abbas *in c. cum Apostolus* 6. *h. t.* & cum ipso communiter Canonistæ: quia æquum est, ut subditi necessaria suppeditent superiori, ut propriis consulat necessitatibus; quando subsidium quod petitur est moderatum, & causa ob quam petitur, est manifesta, & rationabilis. Neque obstat, quòd tale subsidium sit charitatis: siquidem etiam officio judicis possunt divites compelli ad dandam eleemosynam indigentibus tempore urgentis necessitatis, & magnæ famis.

22 Nec obstat si dicas, Episcopum non posse esse Judicem in causa propria, cùm id prohibeatur *l.* 1. *C. ne quis in sua causa.* Nam si subsit manifesta, & rationabilis causa, quæ pertineat ad dignitatē, & honorem Ecclesiæ, potest Episcopus esse Judex in sua causa, ut colligitur *ex c. Romana de panis* & docet Innocentius *in c. ex parte in Christo de V. S.* & Butrius *in c. cùm venisset de judic.*

Quæritur decimò, quænam sint justæ causæ exigendi hujusmodi charitativum subsidium? Respondetur rationabiles causas censeri. Primò solutionem debitorum, quæ contraxit Episcopus pro tuendo jure suæ Ecclesiæ, ut quando plura, & magna sunt debita, & aliunde ex bonis Ecclesiæ non possunt commodè solvi, ut notat Hostiens. *in sum. tit. ut ecclesiastica beneficia* §. 1. *& in tit. de censib.* §. *ex quibus causis.* Secundò censetur etiam justa causa, si Episcopus magnas impensas fecerit in pertractandis negotiis communibus toti Diœcesi, Innocentius *c.* 1. *de statu monachor.* Tertiò si urgeat necessitas emendi rem aliquam magni momenti necessariam pro conservatione Ecclesiæ Oldrad. *consil.* 140. Quartò si Episcopus sit, Papam, vel Imperatorem, vel Regem accessurus ob commune bonum suæ Ecclesiæ, & Diœcesis, vel etiam totius Ecclesiæ generalis, Ancharanus *in clem.* 1. *de excess. Prælat.* Quintò si visitaturus sit limina Apostolorum, ut jusjurandum impleat, ut habetur *in c. ego enim de jurejur.* Sextò si debeat interesse generali Concilio, & longum iter suscipere, ut desumitur *ex c. placuit dist.* 18. & notat Joan. Andreas *in c. grave de prabend.* Septimò si impensas necessarias, & alicujus momenti fecerit in adventu Imperatoris, Regis, vel Principis. 23

24 Quæritur undecimò, an possit jus procurationis ratione visitationis debitæ expressè, aut per pactum remitti ex toto, & in perpetuum ab Episcopo? Respondetur negativè, quia sicut visitatio non potest in totum remitti, ita nec procuratio eidem annexa, quia est jus publicum, quod pactis privatorum tolli non potest *l. jus publicum* 38. *ff. de pact.* & notat Glossa *in clement.* 2. *V. compositiones h. t.* Nihilominus potest Episcopus ut etiam alius visitator ipsam procurationem quando actu visitat, non exigere, & suis expensis munus obire visitationis: ratio est, quia Episcopis tantùm est prohibitum remittere jus procurationis pro tempore futuro, ut notat Abbas *in c. cum ex offic.* 16. *n.* 14. *de præscript.* ne scilicet successoribus inferatur damnum. Possunt etiam conventiones fieri super modo procurandi, & numero procurationum, quæ futuris temporibus serventur, ut notat Glossa *in d. clement.* 2. *V. compositiones*, quinimò potest etiam per pactum remitti illa procuratio, quæ non jure communi debetur, sed speciali, & sive ex consuetudine, aut præscriptione; sive ex privilegio, sive ex pacto solvebatur ei, qui non erat proprius Prælatus, quia tunc procuratio cum non sit jus publicum, potest remitti.

Neque obstat, quòd Episcopus possit Ecclesiæ inferiori remittere servitia, quæ ipsi ab illa debentur, dummodo subsit justa causa, & accesserit consensus Capituli *c. pastoralis* 11. *de donat.* proinde potest etiam remittere procurationes debitas ratione visitationis. Nam id non sequitur, quia in illa generali remissione servitiorum non censentur comprehensæ procurationes debitæ ratione visitationis, ut desumitur *ex c. cum venerabilis* 21. *h. t.* ubi dicitur, quod Episcopus, qui remisit servitia alicui Ecclesiæ, 25

clesiæ, & statuit eidem Ecclesiæ alia servitia non imponere; hoc non obstante quando causâ correctionis illam visitat bis in anno, potest accipere procurationem moderatam ab illa, ut etiam statuit Tridentinum *sess. 24. de refor. c. 3, & sess. 21. c. 8. & sess. 25. c. 20.* ratio est, quia in generali concessione non comprehenduntur ea, quæ quis verisimiliter non esset in specie concessurus, ut desumitur *ex regula 81. in 6.* unde quantumcunque Episcopus nitatur generaliter Ecclesiam eximere; nunquam tamen censetur remisisse jurisdictionem, seu coërcitionem, & correctionem morum, consequenter nec munus visitationis, nec procurationes debitas ratione ejusdem visitationis; siquidem remissio servitiorum facta alicui Ecclesiæ non debet extendi ad jura, & servitia, quæ communia sunt omnibus ecclesiis, sed tantùm comprehendit ea servitia, quæ ex jure speciali præstanda erant ab aliqua speciali Ecclesia.

26 Quæritur duodecimò, an Episcopus possit visitare Ecclesias, & personas Ecclesiasticas etiam exemptas, & etiam Ecclesias, quæ nullius sunt Diœcesis? Respondetur cum distinctione, vel enim Ecclesiæ exemptæ à jurisdictione Episcoporum, & aliorum Ordinariorum sunt sæculares, vel Regulares: si sunt sæculares, tunc potest Episcopus, ut Delegatus sedis Apostolicæ eas visitare, ut statuitur in Concilio Tridentino *sess. 7. c. 8. de refor.* Idque procedit, quamvis sint Ecclesiæ commendatæ, habeântque curam animarum, vel non. Sin autem Ecclesiæ exemptæ sunt regulares, & in quibus floret regularis observantia, tunc subdistinguendum est, vel enim habent adnexam curam animarum, & tunc possunt visitari ab Episcopo diœcesano, eò quia subsint ejus jurisdictioni in iis, quæ curam concernunt animarum, ut decrevit Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 11. de Regul.* Quòd si nulla sit iisdem annexa cura animarum, & aliàs regularum observantia in ipsis vigeat, non possunt tunc ab Episcopis visitari, quamvis sint commendatæ: quia facultas visitandi monasteria Regularium tantùm restringitur ad illa, in quibus non viget observantia regularis, ut declaravit Concilium Tridentinum *sess. 21. c. 8.* Sin autem regularis observantia non vigeat, & Ecclesiæ sint commendatæ, tunc possunt ab Episcopis visitari, imò etiam debent sive curam annexam animarum habeant, sive non: & tunc Episcopi tanquam delegati sedis Apostolicæ visitant monasteria, & Ecclesias Regularium. Quòd si Ecclesiæ non sint curatæ, nec commendatæ, Episcopi nullam tunc habent potestatem eas visitandi, ut declaratur in Tridentino *sess. 25. c. 20. de Regular.* Rursus Episcopi non possunt visitare monasteria, Prioratus, Præpositur as, quæ suorum Ordinum capitibus, seu Prælatis subsunt, ut declaravit idem Concilium Tridentinum *in d. c. 20.*

Quòd verò ad personas attinet, vel istæ sunt sæculares, vel Regulares: si sæculares, vel curam habent animarum, vel non: si primum subjiciuntur jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi diœcesani in iis, quæ ad curam pertinent animarum, ut declaravit Concilium Tridentinum *sess. 25. c. 11. de Regular.* Sin verò non habeant curam animarum, tunc tantùm ab Episcopo, seu Ordinario loci authoritate sibi delegata à Papa visitari possunt clerici sæculares, si fuerint exempti non obstante quocunque personali privilegio, Concil. Trident. *sess. 6. c. 3. de refor.* Si personæ exemptæ sint regulares, & degant extra monasterium visitari, corrigi, ac puniri possunt ab Episcopo, tanquam à delegato sedis Apostolicæ; sin autem degant in monasteriis, tunc generatim non subsunt jurisdictioni, & visitationi Episcopi. Quod verò ad Ecclesias pertinet, quæ dicuntur nullius esse diœcesis, eò quia sint exemptæ à jurisdictione Episcopi loci, & non sint in diœcesi, eò quia habeant territorium separatum cum jurisdictione quasi Episcopali, tunc si tales Ecclesiæ sint sæculares, & ex prima origine, sive privilegio, sive præscriptione sunt extra fines cujusque Diœcesis, potest Episcopus proximior, immo debet eas visitare tanquam delegatus sedis Apostolicæ ex decreto Concilii Trident. *sess. 24. c. 9. de refor.* Sin verò sint intra fines alicujus Diœcesis eas tenetur visitare Episcopus, intra cujus diœcesis fines existunt, & potest etiam eorum subditos ordinare, iisque concedere dimissorias ad ordines suscipiendos. Quòd si Ecclesiæ nullius diœcesis sint Regulares, Episcopus non potest illas visitare, quia Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 9.* tantùm loquitur de Ecclesiis sæcularibus. 27

TITULUS XXXX.

De Consecratione Ecclesiæ, vel Altaris.

QUia ad plenum jus patronatus non fuit satis, Patronum Ecclesiam fundâsse, construxisse, & dotâsse, sed rursus adhuc desiderabatur, ut consecraretur, ideo Pontifex hunc subjicit titulum de consecratione Ecclesiæ, vel altaris, quia immunitates sequuntur ad ipsam consecrationem; adeo ut census, & onera, ac servitutes non possint Ecclesiæ imponi post consecrationem, sed tantùm antequam consecretur. Hinc Ecclesia si semel legitimè fuerit exstructa, priusquam sacris deputetur ministeriis, ne divino cultui mora injiciatur quantocius consecrari debet ab Episcopo diœcesano *c. nemo de consecrat. d. 1.*

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *AD HÆC* 1. *h. t. Alexander III. declarat, quòd si altare moveatur, vel lapis continens sigillum frangatur, vel diminuatur, debeat de novo consecrari altare, non tamen ipsa Ecclesia licèt id quidam canones videantur innuere. Notandum est, altare unum esse mobile, seu portatile, quod & viaticum dicitur* c. ult. de privil. in 6. *alterum fixum, & stabile, quod alicui loco, seu basi est affixum; mobile per se consecratur proinde non amittit consecrationem, si à ligno, cui est inclusum separetur. Fixum verò amittit consecrationem, si lapis, seu mensa removeatur ab inferiori structura, quia consecratio hujus altaris fixi præcipuè consistit in conjunctione mensæ, seu lapidis superioris, & structuræ inferioris, unde si mensa removeatur, vel aliquis lapis mensam tangens, est iterum consecrandum altare: non ita si aliquid addatur altari: quia sacrum trahit ad se non sacrum* c. si motum de consecrat. dist. 1. *ubi altare vocatur mensa, & Ecclesia vocatur altare. Rursus sigillum altaris dici loculum illum, in quo reliquiæ sanctorum includuntur ex antiquissima Ecclesiæ traditione, & consuetudine. Hinc probabile est, quod docent plures cum Layman* lib. 5. tract. 5. c. 6. *per solam fractionem sigilli non profanari altare, sive fixum, sive portatile. Verùm contraria sententia est communior, & servanda in praxi, adeò ut si frangatur sigillum, debeat altare iterum consecrari.*

C. *TUA* 2. *h. t. Innocentius III. rescribit Episcopo Tornacensi, Ecclesiam posse consecrari diebus festis, & non festis; proinde, ut notat Glossa etiam altare; immò etiam virgines urgente necessitate.*

C. *QUOD IN DUBIIS* 3. *h. t. declarat idem Pont. Quòd si tabula consecrata moveatur, vel enormiter frangatur, debeat altare iterum consecrari. Rursus oleum non consecratum posse misceri consecrato, quia non sacrum accessione ad sacrum, fit sacrum; idq; potissimum locum habet in liquoribus: si tamen non sacrum non excedat sacrum; sed sit in minori quantitate, tunc enim dicitur totum consecratum, sic in reficiendis sacris vestibus potest apponi filum non consecratum, vel etiam pannus non consecratus sine nova consecratione. Cæterum illud est commune altari tum mobili, tum fixo, ut consecrationem amittat ex notabili fractione, seu quæ tanta sit, ut in nulla integra parte calix cum patena in morali æstimatione possit consistere, ut notat Panormitanus in* c. ligneis 6. h. t. *hinc forma sufficiens ad retinendam consecrationem erit, si altare capere possit calicem cum patena, & corporali.*

C. *PROPOSUISTI* 4. *h. t. Idem Pont. declarat, quòd si Ecclesia polluatur propter homicidium, vel vulnera inflicta hominibus, debeat reconciliari per aquam benedictam cum vino, & cinere. Ubi notat Glossa, quòd si dubitetur, an sit consecrata, debeat consecrari. Rursus si est exusta tota, vel major pars, est iterum consecranda: secus si tectum corruit, & parietes manserunt. Rursus si tota, vel major pars fuerit destructa, est etiam consecranda, non ita si successivè, sed sufficit tunc aspersio aquæ benedictæ.*

C. *CUM SIS* 5. *h. t. declarat idem Pont. posse Episcopos plures simul consecrari, ut etiam plura altaria in una Ecclesia, hoc est in una missa posse plura altaria, & plures Episcopos consecrari.*

C. *LIGNEIS* 6. *h. t. rescribit idem Pont. quòd si corruat totum tectum, & parietes sint illæsi, & tabula, vel mensa altaris non sit mota, nec enormiter læsa, licèt in sua extremitate sit parum fracta, non debeat de novo consecrari Ecclesia, nec altare. Ubi notat Glossa, Ecclesiam consecrari in parietibus in quibus fiunt cruces, & inunctiones, non verò in tecto, proinde si stant, non consecratur iterum* can. de fabrica. de consec. dist. 1. *Sin verò Ecclesia non sit consecrata, sed tantùm benedicta, tunc combustis, aut dejectis parietibus non amittitur benedictio, quia hæc non inhæret parietibus, ut consecratio, sed solo quod semper manet idem.*

C. *CONSULUISTI* 7. *h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si corpora excommunicatorum sepeliantur in cæmeterio, hoc polluitur, & est reconciliandum aspersione aquæ solemniter benedictæ, ut fit in dedicatione Ecclesiæ. Ubi notat Glossa, hoc idem procedere de Ecclesia, quòd si corpora discerni possint, debent priùs exhumari, & ejici extra cæmeterium* c. si civitas de sent. excommun. in 6. c. sacris de sepult.

C. *CUM SICUT* 8. *h. t. Honorius III. rescribit Reginæ Hungariæ, Ecclesiam non esse consecrandam nisi priùs ei fuerit provisum de dote, & illum teneri eam dotare, qui facit ut consecretur. Ubi notat Glossa, quòd si Episcopus consecret, vel fundet Ecclesiam non assignata dote, tenetur ipsam dotare; perinde ac tenetur ordinatum sine titulo alere, dummodo possit id facere sine læsione Ecclesiæ, vel habeat ex proprio. Cæterum fundator, vel ejus hæres cogi potest ad dotandam Ecclesiam fundatam.*

C. *AQUA* 9. *h. t. rescribit Gregorius IX. simplicem sacerdotem cum aqua per Episcopum benedicta etiam de mandato Episcopi non posse reconciliare Ecclesiam pollutam, sed id pertinere ad ipsum Episcopum, qui licèt possit committere, quæ sunt jurisdictionis, non ita quæ sunt ordinis*

C. *SI ECCLESIA* 10. *h. t. Idem Pont. rescribit, quòd si Ecclesia non consecrata polluatur effusione sanguinis, vel seminis sit statim lavanda aqua exorcizata, ne suspendantur organa divinæ laudis, & quàm citiùs fieri poterit, sit consecranda. Hinc notat Glossa, Ecclesiam non consecratam gaudere eodem privilegio, quo consecrata.*

IN SEXTO.

C. *SI ECCLESIAM* unic. *h. t. statuitur, quòd si Eccle-*

Ecclesia polluatur effusione sanguinis, vel seminis, censeatur etiam pollutum cœmeterium, si sit illi contiguum; & in eo non possit quis sepeliri antequam reconcilietur; sin verò sit remotum ab Ecclesia non censetur pollutum. Rursus si polluatur cœmeterium contiguum, non censetur polluta Ecclesia, quia minus dignum non trahit majus. Rursus si sint plura cœmeteria contigua divisa uno pariete, quamvis ex uno in aliud per portam pateat aditus, nihilominus si unum polluatur, non censetur pollutum aliud. Notandum tamen est cum Glossa, quòd ut polluatur Ecclesia, effusio sanguinis humani debet esse injuriosa: unde si existens in Ecclesia ob necessariam sui defensionem occidat injustum aggressorem, & effundat sanguinem non polluitur Ecclesia, nec homicida fit irregularis. Rursus effusio sanguinis debet esse in magna quantitate, quia si effundantur pauca guttula non dicitur polluta Ecclesia. Sin verò in Ecclesia occidatur homo sine sanguinis effusione, adhuc Ecclesia est polluta, & reconcilianda. Sin verò quis extra Ecclesiam vulneretur, & fugiat ad Ecclesiam, in qua sanguinem fundat, non polluitur: bene tamen si intus vulneretur, & foras sanguinem fundat.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quando, quomodo, & à quo sint Ecclesiæ consecrandæ.

1 Constructa, & perfecta Ecclesia priusquam in ea divina obeantur officia consecrari debet, vel saltem benedici ab ipso Episcopo, si sermo sit de consecratione: quia consecrare Ecclesiam est actus proprius ordinis Episcopalis, proinde non potest alteri, quàm Episcopo committi; neque potest Episcopus delegare potestatem consecrandi Ecclesiam simplici sacerdoti: ratio est, quia hæc potestas non est jurisdictionis, sed ordinis episcopalis, proinde non potest delegari nisi alteri Episcopo: hinc si Episcopus, in cujus diœcesi est Ecclesia consecranda aliquo detineretur impedimento, ad id munus obeundũ nequit alium delegare, quàm Episcopum: neque Episcopus exterus potest sine consensu Episcopi loci, in cujus diœcesi est Ecclesia, eam consecrare. Potest tamen Episcopus simplici sacerdoti committere, ut Ecclesiam constructam, & perfectam, ac absolutam benedicat, ut in ipsa divina possint obiri. Rursus potest Ecclesia ab Episcopo consecrari quocumque die sive festo, sive feriato; quia licèt consecrationes Episcoporum, clericorum, & virginum non nisi certis diebus fieri possint; non tamen pro consecrandis ecclesijs sunt certi dies deputati.

2 Rursus consecratio Ecclesiæ fieri debet inter missarum solemnia adhibito solemni ritu ab Ecclesia præscripto: quòd si consecratio fieret non servatis hisce solemnitatibus, adhuc rata haberetur, & firma, quia tales solemnitates non videntur esse de substantia hujus consecrationis. Tum quia hæc consecratio fit in re inanimata, proinde non est necesse servare tantam solemnitatem, sicut in consecratione sacrarum personarum. Cæterum Episcopus non debet Ecclesiam consecrare, nisi sacrificium missæ celebret, idque ex præcepto, & consuetudine Ecclesiæ Romanæ *c. omnes 3. c. de fabrica 24. d. 1. de consecrat.* Non tamen est de substantia consecrationis, ut Episcopus celebret, quia consecratio adhuc rata haberetur, quamvis Episcopus consecrator missam non celebraret.

3 Ecclesia semel consecrata non est iterum consecranda *c. ecclesiis 20. dist.* 1. quòd si nesciatur, vel ambigatur, an Ecclesia revera fuerit consecrata: tunc inquirendum est de rei veritate, vel ex unius testis assertione, vel ex libris Ecclesiæ, vel aliis monumentis, vel instrumento dotationis, vel scriptura aliqua in Ecclesia, columnis, muro, tabulis, aut alio signo, an id constare possit, quia his omnibus creditur: quòd si Ecclesia admodum antiqua sit, tunc præsumitur consecrata. Cæterum si nihil horum reperiatur, consecranda erit. Tres recensentur casus, in quibus debet Ecclesia consecrari. Primus est, si nesciatur, vel dubitetur de illius consecratione, nullúmque appareat indicium, seu argumentum, ex quo conjici possit, quòd fuerit consecrata: indicia autem desumuntur ex instrumento dotationis confecto, ex crucibus depictis in parietibus, & aliis signis paulò antè recensitis, quòd si unus adsit testis, qui testetur, se vidisse consecrationem Ecclesiæ, præstanda est illi fides, imò secundùm aliquos si tantùm testetur se audivisse, Ecclesiam consecratam fuisse *c. solemnitas* juncta *Glossa V. nec certi testes.*

4 Cæterum in dubiis debet Episcopus sub conditione non verbis expressa, sed mente retenta Ecclesiam consecrare, si non est consecrata, ut notat Glossa *in d. c. solemnitates V. facit.* ubi autem non agitur de præjudicio alterius, attestatio unius testis, & aliæ semiplenæ probationes sufficiunt ad plenam fidem. Verùm in dubio Ecclesiam non præsumi consecratam ob solam diuturnitatem temporis, notat Barb. *in c. proposuisti 4. num. 6. h. t.* Secundò ob execrationem consecratur Ecclesia, ut si fuerit igne exusta, & parietes inferiores combusti, devastati, vel abrasi ex toto, vel majori parte, tunc de novo consecrari debet *c. ecclesiis 20. dist. de consec.* ratio est quia consecratio fit in exteriori parte, seu superficie parietum, qui chrismate illiniuntur, & quibus crucis signum apponitur, qua-

quapropter ex combustione, & notabili abrasione parietum quoad externam superficiem, in locis ubi parietes fuerunt chrismate deliniti violatur consecratio, tametsi parietes non corruerint, ut notat Abbas *in d. c. proposuisti 4. num. 7. h. t.* hinc si tecti contignationes ligneæ ex vetustate, vel alia ex causa corruerint, vel destructæ fuerint, si parietes illæsi serventur, non est iterum Ecclesia consecranda: quia tunc non violatur consecratio, ut desumitur *ex c. ligneis 6. h. t.* ubi dicitur, quòd si corruat totum tectum, & parietes sint illæsi, & tabula, vel mensa altaris non sit mota, nec enormiter læsa, quamvis in sua extremitate sit modicum fracta, tunc nec Ecclesia, nec altare denuò debet consecrari, quia cum consecratio fiat in parietibus, in quibus exprimuntur cruces, & inunctiones, & non in tecto, ideo si serventur parietes illæsi, tametsi tectum corruat non est necesse, ut iterum Ecclesia consecretur. Tertiò, si tota Ecclesia, vel ex majori parte corruerit, & reædificata sit, debet iterum consecrari, tametsi ex eadem materia Ecclesia reædificetur: ratio est quia tunc cum prior forma interierit censetur esse nova Ecclesia, ut notat Glossa *in c. de fabrica de consec. q. 1.* tunc enim pristina consecratio fuit violata, & Ecclesia amisit consecrationem: Ecclesia enim quæ majori ex parte corruit, & postea fuit restaurata, nec physicè, nec moraliter censetur esse eadem, quæ antea erat.

5 Objici tamen posset difficilis textus in *l. inter stipulantem 83. §. 5. ff. de V. O.* & *in l. qui res 98. §. 8. ff. de solut.* ubi dicitur, quòd navis ea mente dissoluta, ut ex iisdem tabulis reficiatur, dicatur manere eadem navis: hinc à pari si ex eadem materia restauretur Ecclesia, dicenda erit eadem Ecclesia, quæ propterea non videtur indigere nova consecratione. Verùm in præcitatis textibus navis dicitur eadem manere, quantum ad retentionem dominii, & possessionis civilis illius, qui per dissolutionem navis noluit navem interire; non verò quoad eandem numero. Hinc si Ecclesia ex majori parte collapsa restauretur ex eadem materia, non tamen manet eadem numero forma: alioquin malè dixisset jurisconsultus in dictis textibus, quòd navis sine intentione refectionis dissoluta, & postea mutato consilio ex iisdem tabulis refecta alia sit navis; quia sola intentio dissolventis, cum sit extrinseca, non potest immutare substantialia compositi.

6 Quòd si parietes Ecclesiæ non simul, & statim, sed paulatim per partes minores, & successivè corruerint, ita tamen ut nunquã major pars fuerit simul destructa, tunc non desunt, qui putent cum Innocentio *in rubric. h. t. num. 1.* & Abbate *in c. proposuisti 4. num. 8. h. t.* esse iterum Ecclesiam consecrandam, eò quia tunc non maneat eadem Ecclesia, quæ antea, secundùm rei veritatem, sed tantùm secundùm fictionem, ratione cujus navis ex toto reparata censetur eadem, quæ fuit antea cum tamen in rei veritate non sit eadem: in spiritualibus verò non jurisfictio, sed veritas debet attendi: & quia Ecclesia, quæ ex toto, vel ex majori parte est refecta, licèt successivè, & per partes in rei veritate non est ampliùs eadem, ac antea; ideo debet iterum consecrari: quia consecratio, quæ antiquis inerat parietibus violata fuit, & sublata.

Alii nihilominus, & forsan probabiliùs censent tunc Ecclesiam non esse iterum consecrandam, ut docent Barb. *in c. ligneis 6. n. 3. h. t.* Azorius *p. 2. lib. 9. c. 4. q. 6.* Hostiensis *in c. proposuisti 4. h. t.* & alii, qui nituntur ea ratione, quia quamvis Ecclesia ex nova materia paulatim, & successivè à primis fundamentis instauretur, censetur tamen semper perseverare eadem Ecclesia etiam in rei veritate; perinde ac navis, quæ paulatim per partes successivè reparatur, dicitur eadem navis, quemadmodum est eadem civitas licèt paulatim, & successivè omnes cives moriantur, & alii succedant, & omnes domus paulatim, & successivè corruant, & iterum ædificentur, semper enim dicimus esse eandem Romam, quæ fuit ante plura sæcula. Hæc sententia videtur valde probabilis, quia etiam homo non solùm quoad animam, verùm etiam quoad corpus semper dicitur idem, licèt ejus partes quotidie per calorem naturalem absumantur, & novæ generentur: ratio enim quæ à Philosophis adducitur, est, quia partes de novo accedentes, quæ accrescunt, fiunt una, & eadem res cum partibus, quibus adjunguntur in ordine ad constituendum unum totum. 7

Hinc quando pars aliqua Ecclesiæ consecratæ corruit, & instauratur de novo, antiqua consecrata non omnino tollitur, sed pars instaurata accrescit antiquis, cum quibus constituit unum totum, & consecratio antiquis partibus inhærens quantum ad virtutem supernaturalem, & spiritualem extenditur ad novam partem restauratam, & adjectam; adeo ut per unionem ad partes antiquas consecratas, etiam ipsa fiat sacra: ratio est quia in iis, quæ fiunt per additionem, vel accessionem partium dignius trahit ad se minus dignum: quo pacto modica quantitas olei non consecrati potest commisceri oleo consecrato *c. quod in dubiis 3. in fin. h. t.* & tunc totum oleum, ut notat Glossa ibidem dicitur consecratum: hoc pacto in reficiendis, ac instaurandis vestibus sacris potest apponi filum non consecratũ, & pannus non consecratus, nec tunc necessè est, ut vestis iterum consecretur: ita à pari de parte Ecclesiæ, quæ corruerat, & iterum instauratur. Id tamen putârim procedere quando oleum non consecratum est modicum, & admiscetur oleo sacro, quod est in majori quantitate; quia tunc virtus spiritualis, ac supernaturalis rei dignioris attingit minus dignum, & non sacrum, quatenus eidem communicat suum effectum, quia pars major prævalet respectu minoris. 8

Quòd si oleum non sacrum sit in majori, vel etiam æquali quantitate, & admisceatur oleo consecrato in minori quantitate, tunc non censerem, partem illam majorem adjectam minori in se recipere virtutem minoris, & ratione unionis etiam consecrari; alioquin si pars minor posset suam virtutem communicare majori, sequeretur, quòd per guttam olei consecrati consecraretur dolium plenum oleo non consecrato, & per modicam aquam lustralem, seu benedi- 9

ctam

dum projectam in lacum, totus lacus continere aquam lustralem, quod videtur absurdum: cùm enim dicitur quòd pars adjecta recipiat virtutem totius; debet totum quoad partes antiquas excedere partem adjectam.

10 Quod verò ad altaria pertinet, debent hæc sive portatilia fuerint, sive fixa in superiori parte lapidea esse ad designandum, quòd sacerdotes celebrantes mortem domini annuntient, qui in sepulchro lapideo sepultus fuit, ut ait Apostolus 1. *ad Corinth.* 11. quapropter omnia altaria debent sepulchrum, ac sigillum habere, seu cavitatem aliquam, in qua reliquiæ sanctorum recludantur, ut desumitur *ex c. placuit.* 26. *de consecrat. q.* 1. & constat etiam ex continua praxi, & usu, qui est optimus interpres legum *l. cum de interpretatione ff. de LL.* Tum quia Sacerdos ascendens ad altare hoc idem significat per illa verba *quorum reliquiæ hic sunt.* Altare verò portatile est tabula lapidea, quæ potest de loco ad locum asportari ad differentiam altaris fixi, quod tam ex parte superiori, quàm inferiori constituitur essentialiter ex pede firmo, & superiori mensa lapidea, adeo ut si altari fixo superior tabula à suo pede amota fuerit, censeatur totum altare non ampliùs consecratum.

11 Quòd si in utroque altari portatili, & fixo fiat notabilis fractura, & reliquiæ sanctorum fuerint extractæ: quinimò si solum sepulchrum, vel sigillum apertum fuerit, & lapis claudens sepulchrum fractus, exacratum censetur altare, & est de novo consecrandum, ut notat Innocentius *in c. ad hæc* 1. *h. t.* ubi Alexander III. statuit quòd si altare moveatur, vel lapis continens sigillum frangatur, vel deminuatur, debeat altare de novo consecrari; non tamen Ecclesia, quia id non est consultum, quamvis hoc canones videantur innuere. Circa verò fracturas notat Glossa *in d. c. ad hæc* quòd si mensa altaris enormiter fracta sit, consecrandum sit altare, eò quia consecratio altaris præcipuè intelligatur esse in conjunctione mensæ. Et si mensa removeatur, vel aliquis lapis mensam tangens, est iterum consecrandum altare: secus si aliquid addatur altari, quia sacrum trahit ad se non sacrum *c. si motum de consecrat. dist.* 1.

12 Verùm quoad fracturas plurimum tribuendum est arbitrio Episcopi, ut ipse judicet, an, & quando exacratio facta dici debeat, ut monet Barb. *de offic. Episc. allegat.* 27. *num.* 2. & ait tantam esse debere fracturam, ut in nulla parte altaris calix cum patena moraliter rem æstimando consistere possit: unde si fractura præsertim sit in medio altaris, ubi calix ponitur, ut hic non possit consistere, censetur facta exacratio: non ita si frangantur cornua altaris, tametsi unctio in iisdem facta fuerit: siquidem consecratio intelligitur inesse toti altari, quod proinde non exacratur, ex eo quòd ejus cornua frangantur.

13 Quamobrem casus, in quibus altaria exacrantur tres solent à Canonistis recenseri. Primus si altare, sive fixum, sive mobile lædatur enormiter in mensa superiore, seu lapide superposito, qui continet sigillum, vel lapis altaris portatilis fuerit notabiliter fractus, aut etiam diminutus, tunc enim debet iterum consecrari. Censetur autem altare notabiliter fractum, quando ad usus, ad quos est consecratum sit ineptum, & inutile, adeo ut fractura tanta sit, ut in nulla integra parte superstitis altaris calix cùm patena secundùm majorem suam partē consistere possit: vel etiam si ob fracturam lapidis, vel mensæ superioris altare nimis deforme sit, id autem judicare pertinet ad Episcopum: secus si fractura sit modica: quando enim est notabilis, tunc altare non censetur ampliùs manere idem, sed fuisse mutatum quoad formam; proinde etiam quoad consecrationem.

Cæterum in dubio casu exacratio altaris non est præsumenda, nec consecratio iteranda, si constet, consecrationē fuisse semel ritè factam; quòd si dubium caderet super consecrationem, an fuerit facta, nec ne, debet fieri sub conditione, ut superiùs dictum est de Ecclesia. Rursus si ad mensam consecratam altaris fixi addatur novus lapis, vel plures, tunc ita debent aptari, ut calix, & patena non in lapide de novo addito, sed in veteri consistat, ut notat Glossa *in c. si motum* 19. *V. altare d.* 1. *de consecrat.* Secundus casus, in quo altare fixum consecratur, est si mensa superior consecrata à basi, seu inferiori structura, cui est affixa, vel columnis, quibus nititur, amoveatur, ut habetur *in c. si motum* 19. *d.* 1. *de consecrat*, quia consecratio altaris fixi præcipuè consistit in consecratione mensæ, seu lapidis superioris, & inferioris structura, unde si illa conjunctio tollatur, altare exacratur, & debet iterum consecrari. 14

Si tamen tota mensa superior lapidea simul cum lapidibus principalibus, seu columnis, quibus immediatè innititur, moveatur de loco ad locum non exacratur, quia tunc non separatur à basi, seu structura inferiori. Hinc patet discrimen inter altare fixum, & portatile, quia hoc non exacratur, quamvis separetur à ligno, cui est inclusum, eò quia lignum non apponitur lapidi, nisi ad ornamentum, vel custodiam ejusdem; neque est capax consecrationis, cùm non sit lapis, ut notat Abbas *in c. ad hæc* 1. *num.* 3. *h. t.* Excipitur tamen nisi in ligno sit sigillum, seu loculus reliquiarū includatur, quia tunc per separationem ligni à lapide probabiliter exacraretur altare portatile. Tertius casus solet etiam poni: nimirum si altare, sive fixum, sive portatile notabiliter frangatur, vel privetur sigillo, seu sepulchro altaris, in quo continentur reliquiæ sanctorum. Verùm putant plures, reliquias non necessariò requiri, eò quia non extet clarus textus, ex quo illa necessitas, aut præceptum convincatur. 15

§. II.

De Consecratione Sacrorum vasorum, vestium, & cœmeterii.

Præter Ecclesias, & altaria, etiam calix, & patena consecrari debent, & quidem ab Episcopo, quia fit mediante unctione juxta *c. unic. §. fin. de sacram.* & talis consecratio est etiam actus ordinis Episcopalis, adeo ut non possit consecratio calicis committi ab Episcopo alicui 1

alicui inferiori sacerdoti, sed solus summus Pontifex, potest id muneris simplici sacerdoti committere, ut docet D. Thomas *in 4. dist. 7. q. 3. art. 1.* quia consecratio tam Ecclesiæ, quàm calicis est actus ordinis Episcopalis, non ex institutione divina, sed ecclesiastica, quatenus Ecclesia voluit, ut nonnisi per potestatem episcopalem actus iste exerceretur: & quia summus Pontifex habet potestatē super omnia, quæ sunt de institutione ecclesiastica, potest facere, ut quę ex eadem institutione ecclesiastica fieri possunt à solo Episcopo, exerceantur à simplici sacerdote: qua ratione potest summus Pontifex committere inferiori Episcopo, seu simplici sacerdoti quæ sunt de jure positivo ecclesiastico ordinis Episcopalis, non verò quæ de jure divino, ut docent Glossa *in c. pervenit. dist. 95.* Rebuffus *in praxi benefic. tit. forma vic.* Abbas *in c. aqua in fin. de consecrat. eccles.* & communiter Canonistæ. Tum quia quilibet Sacerdos habet tantam potestatem, supra corpus Christi verum, quantam Episcopus; proinde adest in simplici sacerdote fundamentum, ut possint eidem committi omnes illi actus, qui de jure Ecclesiastico adscribuntur solis Episcopis: quia omnes hi actus pertinent ad corpus misticum Christi, proinde exigunt potentiam supra ipsum in exercente; hæc autem potestas supra corpus Christi misticum fundatur in ordine sacerdotali, qui æquè est in simplici sacerdote, ac est in Episcopo.

2 Debent hæc sacra vasa esse ex auro, vel argento conflata, adeo ut ex materia lignea, vitrea omnino prohibeantur, eò quia in ligno sanguis per poros imbibatur, & vitrum ob fragilitatem facilè frangatur, idque desumitur *ex c. ut calix de consecrat. d. 1.* ibi enim conjunctim Pontifex statuit, ex qua materia constare debeant calix, & patena: hinc offerens sacrificium in vasis conflatis ex materia prohibita lethaliter peccat, ut desumitur *ex c. fin. de celeb. miss.* ubi Sacerdos, qui in scypho ligneo consecraverat, privatur in perpetuum officio, & beneficio, & quia hæc pœna est gravis, supponit etiam culpam gravem. Ratio cur calix, & patena debeant constare ex auro, vel argento, vel saltem stante paupertate ex stamno, ut statuitur *in d. c. ut calix. de consecrat. dist. 1.* est, quia ex natura sacrificii, quod exigit tractari cùm magna reverentia, requiruntur vasa conflata ex materia proportionata, quia hæc sunt apta ad servandam reverentiam debitam naturæ sacrificii: unde quoties ratio naturalis, vel etiam experientia ostendit, esse inconveniens, quòd sacrificium offeratur in vasis constantibus ex hac, vel illa materia, locum habet prohibitio, ut de eo, quod non concernit reverentiam debitam sacrificio. Aurum autem, & argentum, ut etiam stamnum stante paupertate sunt materiæ excludentes inconvenientiam, quæ provenit ex aliis materiis: proinde valde aptæ determinatæ sunt ad conficiendum calicem, & patenam. Seclusa paupertate posse calicem constare ex stamno videtur desumi *ex rubric. missal. tit. 10. num. 1. & de defect. occurrent. in minist. miss.* ubi inter alios defectus ponitur; si non adsit calix cum patena conveniente, cujus cuppa debet esse aurea vel argentea, vel stamnea; unde secundùm Rubricas calix stamneus etiam admittitur. Tum quia cùm admittatur ratione paupertatis absolutè censetur materia habilis, ob majorem tamen decentiam cuppa calicis ex auro, vel argento deaurato conflari debet, ut etiam patena.

Hinc non potest conflari calix ex plumbo ob inhabilitatem materiæ, non ob illam rationem, quia sit materia porosa, quia non videtur magis porosa, quàm stamnum: sed quia faciliùs sordes contrahit, quæ non facilè absterguntur, & quia per contactum diffundit plumbeam quandam substantiam, quæ se vino communicaret, ipsúmque inficeret cum periculo vomitûs, quando sumerentur species consecratæ. An verò possit cuppa calicis conflari ex plumbo multo illito auro, aliqui affirmant, eò quia tunc ratione auri impositi corrigitur vitium plumbi, ratione cujus est materia inhabilis. Tum quia superficies illa aurea, præsertim si aliquam habuerit crassitiem in functione sacra continentiæ vini consecrandi, aut consecrati æquipollet materiæ aureæ. Verùm non obstante quòd plumbum sit auro illitum, & corrigatur vitium plumbi, adhuc probabiliùs censerem, non posse cuppam calicis conflari ex plumbo, quia Canones simpliciter excludunt talem materiam. 3

Neque constare potest ex auricalco, ære, & cupro: quia hæc metalla facilè contrahunt æruginem, & vomitum provocant. Sin verò cuppa calicis ex auricalco, ære, vel cupro conflata deauretur, tunc censent plures hujusmodi metalla non esse materiam prohibitam, eò quia *in cit. ut calix de consecrat. d. 1.* non prohibeantur fieri absolutè calices ex ære, & auricalco, sicut prohibentur fieri ex ligno, aut vitro, sed tantùm ex speciali causa: quia nimirùm rubigines contrahant, vomitúmque provocent; adeo ut materia hæc tantùm sit prohibita, prout stat sub hac ratione finali, expressa in lege: quòd si materia ita qualificetur, ut non stet ampliùs sub tali causa finali, non erit materia prohibita: quia quando affirmatio est causa affirmationis, etiam negatio est causa negationis. Tum quia cum lex non excedat terminos suæ rationis restringitur intra limites ejusdem rationis *l. cum pater §. dulcissimis ff. de legat.* & tradunt Abbas *in c. quia in Insulis not. de appell.* Tiraquel. *tract. de cessante caus. p. 1. num. 144.* at quando præfata metalla sunt plurimo illita auro cessat causa finalis, quia nec rubiginem contrahunt, nec ad vomitum provocant. Tum quia tunc ipsum aurum vices gerit substentaculi, & est materia, quæ proximè continet vinum consecrandum: & hæc sententia non caret sua probabilitate. Ex ebure non potest calix confici quia recipiendo vinum maculas contrahit, quæ non possunt abstergi, debent enim vasa huic sacrificio destinata munda omnino servari. 4

An verò ex lapide possit calix fieri? communior, & verior sententia est, non esse materiam aptam, tametsi sit lapis preciosus, eò quia ut notat Paulus Maria Quartus *in rubric. miss. p. 2 tit. 1. sess. 2. dub. 1.* Lapis est porosus, & imbiberet Christi sanguinem. Nihilominus alii censent pro- 5

probabile posse confici ex lapide pretioso, docent hanc sententiam Henriquez. *lib. 9. c. 28. num. 2. litt. M.* Fagundez. *in 1. præcept. Eccles. lib. 3. c. 21. num. 13.* ubi referunt Valentiæ in Aragonia conservari calicem conflatum ex lapide Agatha, in quo dicitur Christus consecrâsse. Quòd si id verum esset, non censerem improbabile, posse calicem confici ex lapide pretioso ex illo genere, quod non est porosum, dummodo polliri, ac levigari ita posset, ut omnino cessaret periculum imbibendi species consecratas, & contrahendi maculas: talis enim materia cum non censeretur minus pretiosa, quàm aurea, vel argentea, immo in pretio excederet aurum; non video cur non posset deservire sacrificio: præsertim cùm circa materiam lapidis non reperiatur prohibitum, nec concessum; nec in Rubricis, recenseantur lapides inter materias, ex quibus non possit calix confici.

6 Cùm dicitur, quòd calix debeat conflari ex auro, vel argento sufficit, si sola cuppa calicis constet ex tali materia, ut notant Garcia *in sum. tract. 3. difficult. 8. dub. 3. punct. 2. n. 27.* Paulus Maria Quartus *in rubric. miss. p. 2. tit. 1. sect. 2. dub. 1.* & desumitur *ex rubric. tit. 10. n. 1. de defect. in minist. occurr.* & ita etiam declarat praxis, cum adhibeantur calices cum pede, ut plurimum ex ære, unde quamvis non adesset Rubrica, adhuc sufficeret consuetudo ad inducendum jus *l. de quibus ff. de LL. & l. nulli ff. quod cujusque univers.* Verùm in materia pedis requiritur illa habilitas, quæ apta sit uniri cuppæ, & ipsam sustentare, quapropter pes vitreus non esset habilis, tum ob fragilitatem, tum quia non posset firmiter uniri cuppæ. Debet tamen cuppa si argentea sit intus auro illini, ut etiam patena, ut habetur *in Rubricis p. 2. tit. 1. de prapar. Sacerdot. num. 1.* an verò hæc inauratio necessaria sit, sub gravi obligatione, si cuppa sit ex argento, aliqui negant, eò quia argentum sit materia per se pretiosa, & valde habilis pro tali ministerio: proinde inauratio non potest esse necessaria ad habilitandam materiam, sicut est in ære, & auricalco, & dicunt hanc inaurationem solùm præscribi in Rubrica, non ut necessariam, sed tantùm ex quadam decentia, & ad tractandum nobiliori modo sacrificium; adeo ut Rubrica sit directiva tantùm in ordine ad decentiam, non verò quòd ponat obligationem. Nihilominus censerem, hanc inaurationem esse necessariam ex gravi obligatione, eò quia Rubrica illam injungat, perinde ac jubet cuppam calicis debere confici ex auro, vel argento. Tum quia usus, & consuetudo est, ut cuppa calicis inauretur, & usus est optimus interpres legis, & sufficit ad inducendum jus cùm gravi obligatione *l. observare ff. de offic. Proconsul. l. de quibus ff. de LL.*

7 Amittunt vasa consecrationem quando ita franguntur, seu amittunt suam formam artificialem, ut non sint ampliùs vasa apta pro ministerio oblationis sacrificii, & id procedit non solùm de physica aptitudine, sed etiam de morali, & decenti; quia consecratio se habet per modum qualitatis moralis inhærentis subjecto; proinde indiget ipso, ut possit manuteneri, & perit pereunte subjecto, perinde ac destructo fundamento corruit res fundata: & quia forma est, quæ dat esse rei, si hæc perit, etiam res ipsa perit: consequenter amissa forma artificiali in calice perit ipsa consecratio. Hinc si calix, & patena ita frangantur, ut possint quidem inservire ministerio, sed remaneant deformes, adeo ut præseferant aliquam indecentiam, amittunt consecrationem, quia considerata decentia non sunt ampliùs instrumenta habilia, debet enim hæc habilitas materiæ conjuncta esse cum decentia: siquidem reverentia debita huic sacrificio exigit instrumenta habilia in sua forma, & decentia.

Non tamen si calix malleo ab artifice percutiatur, inde deperdit suam consecrationem, quia nulla actio materialis, seu corporalis directè potest in rem spiritualem, sed tantùm indirectè: unde cùm tales ictus non immutent formam calicis, nec auferunt ejus consecrationem; ut notat Barb. *de offic. Episc. allegat. 27. num. 39.* Neque obstat, quòd de consuetudine calix per aliquos ictus à fabro inflictos habeatur exacratus, quia talis consuetudo nititur errore simplicium, proinde nullam inducit legem. Quòd si in calice contingeret aliquod foramen quamvis modicum, ex quo species consecratæ possent effluere, tunc calix esset exacratus, ut notat Tambur. *opusc. de sacrific. miss. lib. 1. c. 1. §. 5. num. 1.* ratio est, quia stante tali foramine non remanet aptus pro sacrificio, proinde licèt non destruat totam formam, illam tamen destruit in ordine ad consecrandum, ne sanguis diffluat. Nihilominus contraria sententia est etiam probabilis, eò quia possit tale foramen, si fuerit modicissimum ita concinnari, ut non remaneat vestigium, & calix perinde remaneat habilis, sicut antea absque ulla indecentia. 8

An autem calix exacretur si cuppa separetur à pede? respondendum est cum distinctione; si cuppa sit pedi annexa immovibiliter, adeo ut non possit separari sine aliqua fractione, tunc amittit consecrationem; quia tametsi fractio quoad materiam sit exigua, est nihilominus notabilis in forma artificiali, & reddit calicem inhabilem propriæ functioni: imò id etiam procedit quamvis cuppa permanere possit in altari firma absque periculo effusionis, quia adhuc non posset tractari commodè juxta exigentiam ministerii: tum quia non esset idem calix, qui priùs. Sin verò cuppa conjungatur pedi tornatili, & amovibiliter, adeo ut absque ulla fractione separari possit; communior, & verior sententia est per separationem cuppæ à pede tornatili non exacrari calicem: ratio est, quia tunc forma artificialis calicis includit in se amovibilitatem cuppæ à pede, adeo ut, quòd sit amovibilis sit aliquid pertinens ad formam artificialem ejusdem: proinde ex eo, quòd à pede tornatili separetur per modicum tempus cuppa, hæc non exacratur, quia non est quid contrarium formæ artificiali calicis, nec facit ut forma calicis pereat, immo potiùs ut exerceatur, quòd si non pereunte forma non perit subjectum consecrationis, neque perit etiam ipsa consecratio. Hinc nec calix amittit consecrationem, si ita fabrefactus sit 9

ut aliquo modo possit complicari ad minorem locum occupandum: ratio est, quia per talem complicationem non perit forma artificialis ipsius: quinimò si pes ita esset fabrefactus, ut in plures partes divideretur, quarum una reponeretur intra aliam, & separarentur, neque adhuc per separationem amitteret consecrationem: est enim eadem ratio de una conjunctione amovibili, ac de pluribus, quia omnes pertinent ad formam artificialem calicis.

10 Quòd si cuppa longo usu detrita interiorem amittat inaurationem; & aliàs conflata fuerit ex metallo habili, seu ex argento censent plures, calicem non exacrari; neque ex eo quòd amittat interiorem inaurationem deperdere consecrationem; & hæc opinio mihi semper visa fuit valde probabilis: quia quando consecratur calix, non consecratur sola interior inauratio, quæ usu consumitur; sed consecratur totus calix, & cum maneat calix, debet cum ipso, & in ipso manere ipsa consecratio. Tum quia ex eo quòd illa interior inauratio pereat, non propterea perit forma calicis; neque pars aliqua notabilis; neque ulla intervenit fractura; proinde neque ulla ponitur causa, ratione cujus debeat calix exacrari. Idque ex eo potest itidem evinci; quia si calix ex puro fuisset auro conflatus; tametsi ex diuturno detritu, ac usu consummaretur ejus interior superficies auri; non propterea calix suam deperderet consecrationem; cum maneat eadem prorsus forma calicis, & eadem materia consecrata, licèt imminuta quoad illam superficiem consumptam: ergo licèt in calice argenteo absumatur interior auri superficies, quia adhuc manet tota materia habilis, & consecrata, & eadem forma, non debet consecratio deperdi, licèt interna inauratio sit consumpta. Hæc sententia est communis, quam docent Barbosa *de potest. Episc. alleg. 27. n. 38.* Pasqualigus *de sacrificio nova leg. to. 2. q. 787.* Paulus Maria Quartus *in Rubric. miss. pag. 2. tit. 1. dubio 5. difficult. 1.*

11 Quòd si calix fuerit conflatus ex materia inhabili, & tantùm fuit hæc facta habilis ratione inaurationis perit tunc consecratio, si pereat inauratio, quia tunc materia inhabilis est tantum accessoria ratione consecrationis ad ipsam inaurationem, & sublato principali tollitur accessorium. Quinimmo non est necesse ut pereat tota inauratio, sed satis est, si incipiant aliquæ partes cupri, vel alterius materiæ inhabilis apparere: quia cum hæc materia reddatur habilis ratione inaurationis, hâc absumptâ materia remanet cum sua pristina inhabilitate, & calix qui ante erat habilis, fit inhabilis.

12 Major difficultas est, an calix consecratus, si absumpta continuo usu, & detritu interiori inauratione, iterum inauretur ab artifice, amittat suam consecrationem, & repetenda sit consecratio. Pasqualigus de sacrificio novæ legis *q. 787. num. 4.* & alii plures, quos ipse citat, censent calicem ex eo, quòd iterum inauretur, non exacrari, neque indigere nova consecratione. Ratio potissima, qua præsertim Pasqualigus movetur, est, quia inauratio non est pars calicis, nec pars cuppæ calicis, sed tantùm ornamentum accessorium, & ita illi adhæreat, ut eidem incorporetur, fiatque quid unum cum ipso, ex quo infert; inaurationem non ponere indigentiam novæ consecrationis. Tum quia manet idem calix, qui est subjectum consecrationis; & consecratio tamdiu durat, quamdiu perseverat in sua forma res consecrata.

Præterea quia pars major consecrata trahit ad se minorem in his, quæ inter se copulantur, & quorum partes seorsim rationem, & appellationem non habent. Tum quia à simili id etiam evincitur, quia non ideo exacrata dicitur Ecclesia, eò quia ejus muri iterum dealbentur, vel etiam pingantur; eò quia major pars consecrata, ut est tota Ecclesia, trahit ad se minorem recèns adjectam, seu illas superficies albedinis, & picturæ: ita quia totus calix conflatur ex materia habili remanet consecratus, nec debet consecrationem amittere ex eo, quòd eidem addatur interior auri superficies, quia pars major, seu tota materia calicis perseverans cum sua forma, trahit ad se minorem, seu illam superadditam superficiem auri. Hinc propugnantes hanc sententiam asserunt sufficere, si causâ majoris reverentiæ ob contactum manuum profanarum aquâ lustrali, seu benedicta calix à sacerdote abluatur. Tum quia ex rationabili causa potest aurifabro laico dari licentia tangendi vasa sacra. 13

14 Licèt hæc opinio probabilis sit tum ob Doctores eam propugnantes, tum ob rationes quibus nititur. Nihilominus contraria mihi videtur probabilior, & moveor ex eo, quia in calice pars principalis non consideratur in quantitate materiæ, sed ex immediato contactu corporis, & sanguinis Domini; proinde cum in calice interior inauratio sit, quæ immediatè tangit Christi sanguinem; illa sola dicenda est pars principalis; adeo ut si nova inauratio adjiciatur, eò quia antiqua ex diuturno usu, & detritu fuerit absumpta, tutiùs sit, si calix iterum consecretur.

15 Hinc ad primum fundamentum appositæ sententiæ posset negari assumptum; quia cum illa superficies recèns adjecta sit pars principalis in calice ob immediatum contactum sanguinis Christi, non potest dici ornamentum accessorium. Ad secundum manere quidem eundem calicem cum sua materia, & forma, non tamen cum eadem parte principali, quæ antea inerat: unde cum calix mutetur in parte sua principali, videtur indigere nova consecratione. Ad tertium respondetur, tunc majorem partem consecratam trahere ad se minorem, quando minor non est pars principalior: hinc patet discrimen inter inaurationem calicis & dealbationem Ecclesiæ, quia dealbatio, vel pictura ita est minor pars, ut non sit principalior, proinde benè stat quòd Ecclesia jam consecrata trahat ad eandem rationem consecrationis illam dealbationem, quia tunc valet, quòd major pars consecrata trahat ad se minorem in iis, quæ inter se uniuntur, & quorum partes seorsim rationem, & appellationem non habent: inauratio verò cum in calice sit pars principalior licèt minor non trahitur à parte majori.

Quòd

16 Quòd si dicas, inde secuturum, quòd per consummationem interioris inaurationis calix deberet exacrari, eò quia deperderit partem suam principalem licèt minorem. Contra est, quia consecratio non perit, nisi pars principalior sit etiam major: & illa deauratio quamvis sit pars principalior, non tamen est major: proinde partes, quæ perseverant cum eadem materia, & forma, remanent consecratæ: quia per deperditionem partis principalis, quæ non est major; & est ejusdem metalli cum remanente non immutatur forma totius: proinde consecratio perseverat: secus quando adjicitur nova inauratio, licèt hæc non sit pars major in ratione quantitatis, quia tamen est pars principalior, & diversæ speciei ab argento non mutato, non trahitur à majori parte, sicut trahitur ab Ecclesia dealbatio, quæ non est pars principalior.

17 Rursus campanæ Ecclesiæ etiam benedicuntur, & chrysmate inunguntur, ut sono quasi sacrato ad divinas laudes persolvendas concors populus convocetur, hostesque invisibiles, & Dæmones repellantur, noxiæque aëris procellæ coërceantur: siquidem adhibentur, ut ait Apostolus ad Ephes. 6. *adversus insidias diaboli, adversus principes, & potestates, adversus mundi Rectores tenebrarum harum.* Vestes itidem sacræ, paramenta deservientia ad sacrificium missæ benedicuntur, ut cum majori reverentia divinum peragatur sacrificium: amittunt autem hujusmodi vestes benedictæ suam benedictionem, si eorum forma mutetur, ut si ex stola fiat manipulus, ex alba amictus: ratio est, quia singulis vestibus speciales adaptantur benedictiones.

18 Rursus si adeo lacerentur, ut non possint ampliùs ad sacrum usum deservire, & tunc fragmenta, & reliquiæ potiùs comburi debent, quàm ad usum profanum applicari, ut rectè notat Ugolinus *de potest. Episc. c.* 32. §. 1. *num.* 6. Sin verò vestes sint laceræ, & ex materia non consecrata instaurentur, & reficiantur, dummodo materia superaddita sit minor in quantitate, participat de consecratione majoris partis *argum. c.* 3. *de consec. eccles.* major enim pars consecrata trahit ad se minorem, in his, quæ inter se uniuntur. Tametsi jure ordinario consecrationes, & benedictiones altarium, calicum, campanarum, ac vestium competant solis Episcopis: ex privilegiis tamen, & communicatione privilegiorum possunt etiam competere inferioribus Prælatis: imò Glossa *in clement. attendentes de statu. Monach.* asserit generaliter Prælatos habentes usum infulæ, & baculi posse præfatas exercere consecrationes: quia si possunt conferre minores Ordines; tametsi collatio ordinis competat Episcopo, possunt etiam consecrare calicem: hinc consuetudo saltem in pluribus Provinciis invaluit, ut Abbates calices consecrent tam pro suis, quàm pro aliis ecclesiis. Et licèt in contrarium dicantur emanâsse aliquot declarationes sacræ Congregationis, respondet Pasqualigus ad Lauret. de Franc. *p.* 2. *quæst.* 28. *num.* 3. hujusmodi declarationes in illis Provinciis non fuisse usu receptas: vel eas tantùm loqui de jure utendi Pontificalibus, & benedicendi vestes ex privilegio speciali, non ex consuetudine generali.

Cœmeterium itidem consecratur, vel benedicitur eodem modo, quo Ecclesia, verùm Ecclesiâ consecratâ etiam cœmeterium eidem annexum præsumitur consecratum, quia simul cum Ecclesia eodem ritu consecratur, ut liquet ex Pontificali Romano. Usus tamen inolevit, ut etiam seorsim consecretur, & benedicatur: sin autem consecretur debet consecratio fieri ab Episcopo proprio, vel alieno ex consensu proprii, ut notant Azorius *p.* 2. *lib.* 9. *c.* 6. *q.* 1. Sylvester *V. cæmeterium num.* 1. 19

§. III.

De reconciliatione Ecclesiæ pollutæ, & cæmeterii.

Tunc pollui dicitur Ecclesia, quando quædam in ipsa exercentur actiones turpes, indecentes, & loco sacro injuriosæ, tunc Ecclesia antea consecrata, & benedicta, & postea polluta per tales indecentes actiones; ut sacra obiri in ea possint, debet iterum reconciliari, adeo ut non possint divina officia in eadem obiri antequam reconcilietur. Potest tamen Episcopus dare licentiam, ut etiam ante reconciliationem in Ecclesia violata missa celebretur, quia cùm possit licentiam dare, ut in loco non consecrato sacrum fiat, ita etiam in Ecclesia violata, dummodo subsit justa causa, sine qua non potest Episcopus in lege Ecclesiastica dispensare. Immo necessitas interdum potest ita urgere, ut etiam absque facultate Episcopi possit Sacerdos sacrum facere in Ecclesia violata, præsertim si Episcopus non possit adiri, & necessitas urgeat, vel Episcopus sciat, & non prohibeat, quia sic assentiri videtur *argum. c. hic ergo de consec. d.* 1. *c. missarum ead. dist.* Qui verò præsumeret extra facultatem ab Episcopo obtentam, & non urgente gravi necessitate in Ecclesia polluta celebrare, temerariè quidem ageret, nullam tamen irregularitatem, vel censuram incurreret *c. is qui* 18. *de sentent. excommun. in* 6. non tamen excusaretur à peccato gravi, quia domum Dei decet sanctitudo, & in morali hominum existimatione valdè indecens reputatur, ut hostia immaculata offeratur in loco sceleribus contaminato, priusquam aliqua ejusdem loci fiat expurgatio. Quòd si contingeret, Ecclesiam pollui cùm Sacerdos actualiter sacrum facit, tunc si celebrans canonem jam inchoavit potest pergere: sin verò eum nondum inceperit, debet cessare, donec reconciliata sit. 1

Quòd si Ecclesia polluta non fuerit antea consecrata, sed tantùm benedicta, potest ipsemet Sacerdos per se ipsum, per aquam à se benedictam eam reconciliare, & deinde sacrum prosequi. Sin verò consecrata fuerit, tunc reliquum missæ debet omittere, quia non potest reconciliari nisi per aquam ab Episcopo benedictam cum sale, vino, & cinere; nec potest reconciliari nisi per ipsum Episcopum, vel Presbyterum ex summi Pontificis commissione, quamvis non desint, qui putant, etiam ex commissione Episcopi 2

scopi

scopi posse simplicem Sacerdotem Ecclesiam reconciliare.

3 Immo sunt etiam qui putant, Ecclesiam reconciliari ex eo, quòd simplex Sacerdos bona fide in illa celebraverit. Cæterum si Ecclesia tantùm fuerit benedicta, & postea humano sanguine, vel semine violata, reconciliari potest per simplicem sacerdotem Regularem, vel etiam sæcularem cum aqua benedicta ordinaria, non ita si antea fuerat consecrata, immo Henriquez *lib. 9. c. 27. n. 6.* ex *c. Aqua 9. de consec. eccles.* asserit, consuetudinem committendi hoc munus simplici sacerdoti esse corruptelam. Navarrus tamen *tit. de poll. eccles. num. 7.* censet, Ecclesias Regularium consecratas reconciliari posse per proprios Prælatos Regulares, quæ tamen sententia communiter rejicitur.

4 Censetur Ecclesia pollui, seu violari pluribus modis: Primò per homicidium in eadem Ecclesia patratum. Secundò per humani sanguinis effusionem in Ecclesia, scilicet per effusionem injuriosam, & graviter culpabilem. Tertiò per effusionem humani seminis voluntariam, & in sufficiente quantitate factam intra Ecclesiam, non in adjunctis. Quartò si in Ecclesia fidelis excommunicatus sepeliatur, scilicet denuntiatus, aut notorius percussor clerici: quia alii post Concilium Constantiense non sunt vitandi. Quintò si paganus, seu infidelis in ea sepultus jaceat, quo nomine etiam comprehenduntur pueri decedentes ante Baptismum, quia isti sunt infideles saltem negativè: sin autem infans in utero matris mortuus cum eadem sepeliatur, tunc non violatur Ecclesia, quia infans non reputatur in utero matris persona distincta. Quòd si mortua matre infans viveret, & per sepulturam occideretur, tunc ratione homicidii pollueretur Ecclesia; non item si extra Ecclesiã priùs occisus fuisset, & postea in eadem una cum matre sepeliretur. Sunt etiam qui addunt sextum casum, quo Ecclesia polluitur, nimirum si per Episcopum denuntiatum excommunicatum consecrata, & benedicta fuerit. Verùm dicendum est, eam non violari: ratio est, quia pollutio supponit consecrationem, si enim locus non sit sacer, non dicitur pollui, & nullo jure constituitur, quòd Ecclesia consecrata per Episcopum denuntiatum excommunicatum violetur.

5 Cùm dicitur, quòd Ecclesia per homicidium in ea patratum polluatur, nomine Ecclesiæ intelligitur, quæ antea benedicta fuit, vel consecrata, quia cùm pollutio sit inducta à jure & importet maculam legalem, non potest talis esse nisi respectu alicujus sanctitatis legalis: siquidem macula opponitur tantùm sanctitati, quæ sit in suo genere: & Ecclesia nondum benedicta, & consecrata nullam habet sanctitatem legalem, consequenter non polluitur. Hinc Ecclesiæ nondum consecratæ, & benedictæ, quia nondum habent, unde pollui possunt, non dicuntur violari per homicidium in iisdem patratum: ut nec etiam Ecclesiæ dirutæ; dummodo non sint ampliùs reparandæ, quia tunc non sunt ampliùs Ecclesiæ, & amittunt privilegia *c. 2. de nov. oper. nuntiat.* ubi Glossa, Felin. *in c. cum dilecta num. 21. de rescript.* Angel. *V. civitas n. 1.* Debet tamen Ecclesia diruta absque authoritate superioris esse tali modo diruta, ut ampliùs non conservet formam Ecclesiæ, alioquin non haberetur diruta, sed censeretur pollui. Neque violantur oratoria sive in eremitoriis, sive in hospitalibus, sive in hospitiis, sive in grangiis, sive in domibus privatis, sive in quocunque alio loco, si non sint erecta authoritate Episcopi, quia tunc non sunt loca religiosa, neque divino cultui irrevocabiliter destinata, & converti possunt ad usus profanos *c. ad hæc de relig. domib.* & notat Glossa *in clement. contingit de relig. domib.* immo Passerinus *de pollution. eccles. disp. 2. c. 3. num. 4.* censet id etiam procedere quamvis talia oratoria authoritate Episcopi erecta fuerint: quæ sententia mihi videtur valde probabilis, quia sola authoritas Episcopi non communicat ullam sanctitatem loco, ratione cujus dicatur violari.

Neque polluuntur Ecclesiæ exacratæ, quæ jam ex quacunque causa amiserunt consecrationem, quia per exacrationem amiserunt sanctitatem, ratione cujus tantùm dicuntur pollui, non enim sine sanctitate habetur hæc pollutio secundùm præsens institutum. Tum quia Ecclesia exacrata se perinde habet, ac alius locus profanus. Ecclesiæ verò semel pollutæ adhuc capaces sunt pollutionis, ut tradit Passerin. *de pollut. eccles disp. 2. c. 12. num. 4.* ratio est, quia hujusmodi pollutio se habet proportionaliter ad sanctitatem Ecclesiæ, sicut se habet macula peccati ad animam: & licèt unicum lethale peccatum sufficiat ad polluendam sanctitatem animæ, & ad ipsam lethali macula inficiendam, adhuc tamen possunt in eadem maculæ habituales formaliter multiplicari ad multiplicationem peccatorum; proinde etiam violationes, seu maculæ Ecclesiæ multiplicantur ad multiplicationem causarum, quibus violantur. Id enim est commune rebus omnibus moralibus, ut possit idem subjectum plures habere maculas. 6

Neque urget, quòd per unicam reconciliationem omnes illæ pollutiones tollantur, quia inde non sequitur, quod non fuerint plures: siquidem etiam per unicam infusionem gratiæ sanctificantis tollitur omnis macula habitualis, & tamen id non obstat, quin maculæ multiplicentur: ratio cur per unicam reconciliationem omnes illæ pollutiones, & maculæ deleantur, est, quia reconciliatio perinde habet oppositionem cum omnibus illis pollutionibus, sicut gratia sanctificans cum omnibus peccatis lethalibus inhærentibus animæ, cui infunditur. Præterea ut notat Piasecius *in praxi Episc. p. 1. c. 5. num. 5. V. sacrilegium* Ecclesia non polluitur per quascunque actiones enormissimas, & sacrilegas, sed solùm per eas, quæ tanquam pollutivæ exprimuntur in jure, ut etiam notat Passerin. *de pollut. eccles. disp. 3. c. 1. num. 4.* Ratio est quia cum pollutio inducta fuerit de jure ecclesiastico non potest oriri ex aliis causis, quàm ab eodem jure assignatis: quia pollutio non provenit præcisè à malitia actionum, sed ab ipsa institutione juris: hinc non valet argumentum 7

in

in hac materia deductum à pari, neque à majoritate rationis: sicut nec valet in irregularitate, sed præcisè standum est dispositioni juris. Cæterum aliæ actiones enormes, & sacrilegæ tametsi non sint pollutivæ Ecclesiæ, sunt tamen sacrilegæ, & injuriosæ eidem.

8 Quòd Ecclesia polluatur per homicidium in ea commissum habetur *in c. si motum de consecrat. dist.* 1. *& in c. proposuisti* 4. *h. t.* ubi statuitur, quòd quando Ecclesia est polluta per homicidia, vel vulnera hominum, debeat reconciliari per aquam benedictam cum vino, & cinere. Hinc cur homicidium sit Ecclesiæ pollutivum non potest alia ratio afferri, nisi ipsa determinatio juris, quod sicut induxit pollutionem, ita etiam debuit determinare causas pollutivas; inter quas jus canonicum ponit homicidium ex ea congruentia, quia significat excessum irreverentiæ erga Ecclesiam, cum violetur debita ei reverentia unà cum præcepto charitatis de diligendo proximo: hinc quia Ecclesia neque per præceptum charitatis, neque per reverentiam debitam Ecclesiæ possit coërcere homicidium, arguit maximam irreverentiam, & ideo ponitur in jure ut præcipua causa pollutiva Ecclesiæ. Quod autem dicitur de homicidio procedit quocunque modo illud contingat, sive cum effusione sanguinis, sive sine tali effusione, ut notat Passerinus *de pollut. eccles. disp.* 5. *c.* 7. *n.* 4. Quapropter homicidium ponitur ut causa pollutiva distincta ab effusione sanguinis; quia homicidium est causa pollutiva, quatenus est actio auferens vitam, quod potest contingere absque sanguinis effusione, ut in suffocatione; si quis in Ecclesia suffocaretur ab alio, utique pollueretur. Effusio verò sanguinis est tantùm causa pollutiva secundùm suam speciem, prout præcisè effundit humanum sanguinem.

9 Hinc si in Ecclesia inferretur gravissimum corporale nocumentum homini, dummodo non inferret mortem, nec sanguinis effusionem, non pollueretur Ecclesia, quamvis aliàs sufficiens esset ad inferendam mortem, ut notant Navarr. *c.* 27. *manual. num.* 256. *V. sanguinis.* Naldus *in sum. V. eccles. num.* 28. Barb. *de potest. episc. alleg.* 28. *n.* 23. Passerinus *de pollut. eccles. disp.* 5. *c.* 2. *num.* 4. quia cum causæ pollutivæ Ecclesiæ sint determinatæ à jure, debent accipi secundùm ejus determinationem, & non debent extendi ultra talem determinationem, & quia jus canonicum determinat homicidium esse causam pollutivam Ecclesiæ, non debet extendi ad aliud nocumentum, quamvis gravissimum, si non sit homicidium; quod tamen non solùm facto, sed etiam suasione, impulsu, & mandato committi potest; & requiritur, ut sit pollutivum Ecclesiæ, quòd opere sit commissum, ut notat Passerin. *loc. cit. c.* 3. *num.* 4. siquidem pollutio consurgit ex homicidio, prout est homicidium: proinde quamdiu non ponitur causa physica inducens homicidium, non ponitur causa pollutiva Ecclesiæ: quo pacto nec causa moralis est ex se sufficiens ad inducendum homicidium, nisi accesserit causa physica: hinc si aliquis suaderet, vel mandaret homicidium committi in Ecclesia, & ex aliquo casu extra Ecclesiam patraretur, Ecclesia non pollueretur.

Rursus ut hoc homicidium physicè commissum in Ecclesia sit pollutivum ejusdem, debet esse voluntarium sive directè, sive indirectè, ut notant Barb. *de potest. episc. alleg.* 28. *n.* 15. Geminian. *in c. unic. num.* 21. *h. t. in* 6. Passerin. *de pollut. eccles. disp.* 5. *c.* 12. *num.* 4. siquidem pollutio fuit à jure inducta propter injuriam, quæ infertur Ecclesiæ, proinde debet oriri ab actione injuriosa, & non potest esse injuriosa nisi humano modo exerceatur; siquidem injuria est quid morale fundatum in actione humana, consequenter non potest humano modo exerceri nisi voluntariè, & liberè exerceatur, quod procedit etiam de aliis actionibus pollutivis Ecclesiæ. Hinc non polluitur Ecclesia per homicidium commissum à puero nondum septenne, nec ab amente, quia ob privationem usus rationis non sunt capaces actionis injuriosæ. Hoc etiam procedit de ebrio si homicidium neque in causa fuerit illi voluntarium: secus tamen si ab ipso ante ebrietatem fuerit homicidium prævisum; quia tunc censetur ipsi voluntarium in causa ad inducendam Ecclesiæ pollutionem. 10

Præterea ebrietas debet talis esse, ut totaliter auferat usum rationis, & non relinquat actionem in esse humano: & in dubio id conjicitur ex conjecturis, & si non possit clarè conjici, præsumendum est de ebrietate, cum de ipsa constet; & quòd non fuerit perfecta ad id evincendum conjecturæ non sufficiunt. Hinc homicidium secutum per jocum non polluit Ecclesiam, si non fuerit aliquo modo voluntarium: quia hoc sublato tollitur fundamentum humani actus; proinde etiam ratio injuriæ, & irreverentiæ. Immo hoc procedit, quamvis homicidium involuntariè sequeretur ex actione illicita, quia tametsi actio sit illicita, non inde fit, quòd in ipsa prævideatur, secuturum homicidium: unde cùm non prævideatur, non potest esse voluntarium, sive actio licita sit, sive illicita, quia illicitum per se præcisè non facit homicidium prævideri. Neque obstat textus *in c. continebatur de homicidio.* Nam ibi Pontifex declarat irregularem clericum, quia exercuisset actionem illicitam; seu ludum, qui continebat periculum homicidii, siquidem ludebat clericus ille cultro succinctus, & falce, proinde potuit, & debuit periculum prævidere, & quia illud non cavit, indirectè illud voluit: quamobrem ex illo textu tantùm sequitur, quòd tunc jocus secuto homicidio sit causa pollutionis, quando in se continet periculum homicidii, & non cavetur. 11

Secunda causa pollutiva Ecclesiæ est effusio sanguinis in eadem, potest enim esse sanguinis effusio, ad quam non sequatur mors, consequenter, quæ non sit homicidium, unde est causa distincta à prima. Quòd verò per sanguinis effusionem polluatur Ecclesia statuitur *in c. ecclesiis de consecrat. dist.* 1. & ex Concilio Niceno, ut etiam *ex c. si Ecclesiam unic. h. t. in* 6. ubi Bonifacius VIII. statuit, quòd si Ecclesia polluatur effusio- 12

effusione sanguinis, censetur etiam pollutum cœmeterium, si est illi adnexum: & in eo non potest quis sepeliri antequam sit reconciliatum, ubi notat Glossa, quòd ut polluatur Ecclesia effusio sanguinis debet esse injuriosa, & debet esse effusio humani sanguinis, quia hæc continet specialem irreverentiam contra sanctitatem Ecclesiæ, ob hanc enim rationem jus canonicum statuit hanc causam pollutivam Ecclesiæ: quod sanguis debeat esse humanus ex eo evincitur, quia omnis causa pollutiva Ecclesiæ debet esse eidem injuriosa, ac læsiva reverentiæ eidem debitæ, consequenter debet esse in genere moris: & non est in hoc genere nisi libero modo exerceatur, ac sit culpabilis.

13 Cæterum quæ dicta sunt de homicidio procedunt etiam de effusione sanguinis in ordine ad effectum polluendi Ecclesiam: siquidem ambæ causæ conveniunt in eo, quòd sint pollutivæ Ecclesiæ, & solùm differunt materialiter, quia una est homicidium, & altera effusio sanguinis: unde quoad ea, quæ concernunt rationem polluendi Ecclesiam, debent convenire: tam enim homicidium debet esse injuriosum, & graviter culpabile, quàm ipsa effusio sanguinis. Quòd si vulnus grave inflictum sit in Ecclesia, & effusio sanguinis contingat extra illam, eò quia vulneratus exeat ab Ecclesia, censetur Ecclesia tunc polluta, quia sufficit infligi vulnus in Ecclesia, licèt sanguis extra illam profluat, ut etiam sufficit, si in Ecclesia fiat percussio ad mortem sufficiens, quamvis mors deinde sequatur extra Ecclesiam, ut si quis saculis arena plenis in Ecclesia acriter contusus moriatur extra Ecclesiam. Plures tamen censent ad id requiri, ut mors sequatur in Ecclesia, alioquin homicidium non contingeret in Ecclesia. Rursus polluitur Ecclesia, si in ea vulneretur homo lapide, vel sagitta ab existente extra Ecclesiam. Cæterum si in Ecclesia fiat actio injuriosa, quæ per se non sit inflictiva vulneris: neque ex ea sequatur sanguinis effusio, non polluitur; ut nec etiam eam polluit, qui existens in Ecclesia vulnerat sagitta, vel lapide existentem extra Ecclesiam: immo neque si vulneratus extra Ecclesiam, eandem postea ingrediatur, ibique copiosum sanguinem fundat, nisi fortassis percussio tam gravis foret, ut ad mortale sufficeret. Quòd verò sanguis vase aliquo excipiatur, ne pavimentum Ecclesiæ contingat id non impedit pollutionem. Generatim tamen non sufficit, ut homicidium, vel sanguinis effusio fiat in locis Ecclesiæ adhærentibus, ut in cubiculis Ecclesiæ conjunctis, in turri, supra tectum, vel in spelunca sub pavimento, sed debet fieri in ipsa Ecclesia, ut hæc per talem effusionem sanguinis polluatur. Sumus enim in materia odiosa, in qua verba dispositionis non sunt extendenda ultra dispositionem juris.

14 Quanta autem debeat esse quantitas effusi sanguinis in ordine ad polluendam Ecclesiam, videtur standum judicio Episcopi, quia cùm non sit aliquid in hac parte determinatum in jure, nec in opinione doctorum, standum est judicio prudentis viri, quod judicium non potest magis congruè ab alio ferri, quàm ab Episcopo, ad quem pertinet reconciliare Ecclesiam: quapropter ut possit rectè arbitrari, necesse est, ut vel se transferat ad locum effusionis ad judicandum de quantitate effusi sanguinis, vel quòd sumat informationem extrajudicialem de eadem quantitate.

Quòd si ex inflicto vulnere in Ecclesia non sequatur effusio sanguinis, nec mors, tunc Ecclesia non polluitur, tametsi inflictum vulnus grave fuerit, quia jus canonicum in statuenda causa hujus pollutionis respexit tantùm ad effusionem sanguinis, non verò ad vulnus inflictum. Hinc percussio licèt enormis sine sanguinis effusione non polluit Ecclesiam; non enim lex quoad hanc secundam causam considerat vulnus secundùm se, sed in ordine ad effusionem sanguinis. Hinc ut polluatur Ecclesia per effusionem sanguinis non est necesse, quòd vulnus sit lethale, sed sufficit, si sit grave: siquidem vulnus licèt non sit lethale; potest nihilominus esse grave cum emissione copiosa sanguinis: unde erit sufficiens ad polluendam Ecclesiam, quia tunc intervenit, quod jus statuit pro pollutione Ecclesiæ. Tum quia vulnus grave tametsi lethale non fuerit, adhuc ex se est objectum lethalis culpæ; consequenter infert injuriam gravem, estque graviter injuriosum Ecclesiæ, quam propterea polluit. Secus si vulnus sit leve, & ex illo copia sanguinis effluat, non polluitur Ecclesia, ut notat Passerinus *disp. 6. de pollut. eccles. c. 2. num. 14.* quia verba disponentia de aliquo debent sumi de illo, quod est absolutè, & simpliciter tale, ut notat Tuschus *litt. V. conclus. 101. num. 19.* quod enim non est absolutè, & simpliciter tale, non dicitur tale absolutè, sed solùm cum addito: quapropter quando jura loquuntur de pollutione Ecclesiæ per effusionem sanguinis ex inflicto vulnere, debent sumi de vulnere, quod simpliciter, & absolutè sit vulnus, & habeatur pro tali in jure: atqui vulnus leve in jure non habetur pro vulnere, ut desumitur ex *L. 1. §. sed sciendum ff. de ædilit. edict.* & notant Baldus *in l. penult. C. de ædilit. edit.* Socin. *regul. 264. V. tertio fallit.* 15

Si dicas, Ecclesiam pollui ratione effusionis sanguinis, proinde si effluat in magna copia, tametsi è vulnere levi, adhuc polluitur Ecclesia. Contra est, quia tunc potest Ecclesia pollui ratione effusionis sanguinis, si hæc per vim extrinsecam fiat: & hæc quando vulnus est leve non contingit, quia vulnus leve, non est ex se habile ad tantam effusionem; proinde si sanguis in magna copia effundatur, debet aliqua alia causa ab extrinseco concurrere. Quando verò vulnus dicendum sit grave, vel leve non est explicatu facile; potest tamen vulnus tunc dici grave, quando per ipsum corpus scinditur secundum notabilem partem in profunditate: quia cum vulnus debeat esse grave in ratione vulneris, debet hæc gravitas considerari secundùm id, in quo vulnus consistit, & cum hoc consistat in scissione, quæ fit in corpore, debet hæc esse gravis, ut vulnus dicatur grave, & non est scis- 16

sio

sio gravis nisi sit secundùm partem notabilem in profunditate, alioquin diceretur potiùs vulnus superficiale, quod pro levi haberetur, quapropter vulnus grave est etiam ex se aptum ad effundendum copiosiorem sanguinem, quia cùm penetret profundiùs, scindit plures venas obvias, ex quibus diffluit uberior sanguinis copia. Hinc quamvis vulnus ex se non sit lethale, adhuc potest esse grave cum emissione copiosi sanguinis, proinde sufficiens ad polluendam Ecclesiam. Quòd si vulnus ex se esset grave, & ex illo modica sanguinis quantitas efflueret, Ecclesia non censeretur polluta, quia vulnus sine sanguine Ecclesiam non polluit, nec etiam exiguus sanguis, proinde ex neutro capite tunc polluitur Ecclesia.

17 Neque polluitur Ecclesia ex sanguine, qui effluit è naribus; ratio est, quia è naribus facilè sanguis effluit, etiam in magna quantitate naturaliter, adeo ut videantur nares esse instrumenta ordinata à natura ad transmittendum sanguinem superfluum, quo caput gravabatur: unde diversimodè discurrendum est de quantitate sanguinis quoad nares, & quoad alias partes, quia eadem quantitas, quæ copiosa esset respectu alterius partis, non censetur talis quoad nares. Immo si quis leviter percutiatur in naribus, adeo ut læsio non perveniat ad peccatum grave, quamvis inde magna sanguinis copia effluat, non tamen polluitur Ecclesia; quia hæc non violatur nisi ratione sanguinis peccaminosè effusi, & cum injuria loci sacri. Siquidem pollutio utpote effectus sacrilegus exigit causam gravem, cum sit inducta à jure in detestationem sacrilegii commissi contra reverentiam Ecclesiæ debitam: unde pollutio supponit peccatum grave: quinimò si percussio in se levis, gravis fieret & peccaminosa lethaliter ratione personæ percussæ, adhuc non pollueretur Ecclesia, licèt sanguis in magna copia efflueret: quia injuria, quæ oritur ratione qualitatis personæ non consideratur, quia est extrinseca, & accidentalis causæ pollutivæ, quæ à jure tantùm consideratur, ut consistit in læsione corporali; quapropter qualitas personæ non influit in causam pollutivam.

18 Tertia causa pollutiva Ecclesiæ est effusio humani seminis in eadem, ut statuitur *in c. ecclesiis de consecrat. dist. 1.* ubi Concilium Nicenum statuit, Ecclesias esse reconciliandas; si cujuscunque semine fuerint pollutæ, & habetur etiam *in c. si Ecclesia 10. h. t.* ubi Gregorius IX. statuit, quòd si Ecclesia cujuscunque fuerit semine, aut sanguinis effusione polluta, aquâ protinus exorcizatâ debeat lavari, ne suspendantur organa divinæ laudis, & quàm citiùs fieri poterit est consecranda: habetur etiam *in c. significasti de homicid.* ubi Alexand. III. præcipit, reconciliari Ecclesiam, in qua commissum fuerat adulterium. Hæc autem causa pollutiva Ecclesiæ ex eo constituta fuit, quia talis effusio est actio, quæ summum effundenti affert pudorem; consequenter quando effunditur etiam licitè quæruntur loca secreta: unde si effundatur in Ecclesia indicat maximam audaciam, & temeritatem contra reverentiam eidem debitam, ut etiam maximam impudentiam contra sanctitatem loci. Debet autem hæc effusio esse humani seminis, ut notant Passerin. *de pollut. eccles. disp. 7. c. 1. num. 2.* Barbosa *de potestat. Episc. allegat. 28. num. 43.* quia jus secrevit tantùm aliquas actiones, ut pollutivas Ecclesiæ, & quidem humanas; proinde ponit etiam istam in eodem genere. Tum quia hujusmodi effusio maximam habet deformitatem, quâ læditur Ecclesiæ sanctitas: unde sive effundatur à catholico, sive hæretico, schismatico, vel Judæo, aut infideli semper polluitur Ecclesia, quia *in c. ecclesiis de consecrat. dist. 1.* dicitur *cujuscunque semine* quod etiam repetitur *in c. si Ecclesia ult. h. t.* illa autem dictio *cujuscunque* cùm sit universalissima comprehendit omnes homines cujuscunque conditionis, & sectæ: quia à quocunque illorum fiat, semper eandem habet deformitatem, quâ læditur sanctitas Ecclesiæ: hine etiam effusio muliebris seminis Ecclesiam polluit, ut notat Passerin. *disp. 7. de pollut. eccles. c. 1. num. 4.* quia dictio *cujuscunque* comprehendit omne genus personarum cujuscunque conditionis, & sexûs; proinde se extendit etiam ad fœminas, ut notat Rebuffus in tractat. *de pacif. possess. num. 3.*

Debet tamen hæc effusio esse voluntaria, 19
quia non consentiens in talem effusionem non peccat; proinde per illam non polluitur Ecclesia: imò neque polluitur quando quis dans peccaminosè causam futuræ pollutioni, antequam eam exequatur, revocat consensum in ipsam, & ipsum pœnitet sui propositi, quia tunc nec pollutio est peccaminosa; quamvis enim præcesserit consensus in causa, quia tamen fuit retractatus, cessat causa voluntarii, & peccati: sicut enim sublatâ causâ physicâ non sequitur physicè effectus: ita nec sequitur moraliter sublatâ moraliter. Cæterum Ecclesia polluitur per quamcunque humani seminis illicitam effusionem, si hæc fuerit directè voluntaria, quæque extrinsecè appareat culpabilis: quia canones inducentes effusionem seminis, ut causam inductivam pollutionis Ecclesiæ, loquuntur generaliter: siquidem dicunt Ecclesiam pollui cujuscunque semine: ergo quoties effusio est illicita, & concurrunt conditiones prædictæ, polluitur Ecclesia: quia semper talis effusio est contra reverentiam debitam Ecclesiæ, sive uno, sive altero modo contingat. Imò non est necesse, ut talis effusio cadat in terram, sed sufficit, si quocunque modo fiat intra Ecclesiam, ut desumitur *ex c. si motum de consecrat. dist. 1. & c. significasti de adult.* ubi declaratur Ecclesia polluta, proinde reconcilianda ratione adulterii, ac simplicis fornicationis, licèt in hisce actibus semen non effundatur in terram: sufficit igitur si effundatur intra Ecclesiam, quia tunc in ipsa committitur illud sacrilegium, quod à jure determinatur esse pollutivum Ecclesiæ ob irreverentiam consideratam à jure statuente causam pollutivam Ecclesiæ. Immo sufficit effusio in quacunque quantitate, dummodo actus libidinosus sit completus, ut notat Passerinus *disp. 7. de pollut. eccles. c. 1. num. 4.* quia alioquin non nisi difficulter posset

posset cognosci, quando Ecclesia esset ex hoc capite violata, cùm non possit cognosci præsertim in copula quantitas seminis.

20 Nihilominus alii, & forsan probabiliùs censent, Ecclesiam non pollui, nisi per abundantem seminis effusionem, ut notant Barbosa *de potestat. Episc. allegat.* 28. *num.* 49. Suarez. *disput.* 81 *de Eucharist. sect.* 4. *cas.* 3. quæ tamen abundantia intelligitur juxta subjectam materiam, adeo ut sit abundans in ea quantitate, in qua solet effundi: est enim eadem ratio ac de sanguine effuso in Ecclesia ex inflicto vulnere. Hinc potest etiam constare de hac quantitate, quia si effundatur extra copulam jam ex se constat, si in copula consummata præsumitur quantitas copiosa in suo genere effusa, quia id regulariter contingit. Quinimmo copula conjugalis in Ecclesia habita eam polluit, quia jura statuunt Ecclesiam pollui cujuscunque seminis effusione, ut habetur *in c. unic. h. t. in* 6. cùm enim illa dictio *cujuscunque* sit generalissima comprehendit etiam ipsos conjugatos, ut communiter notant Canonistæ. Tum quia textus loquitur eodem modo, & cum eadem universalitate de effusione sanguinis, & comprehendit etiam effusionem justam, & quæ aliàs licita foret, ut si judex alicui in pœnam patrati delicti juberet manum præcidi in Ecclesia, eò quia in eadem fuerit vasa sacra furatus: unde licèt copula conjugalis extra Ecclesiam sit licita, in Ecclesia tamen est illicita, & eam polluit, quia in loco sacro est sacrilega ob irreverentiam erga sanctitatem loci: si enim pudet homines illius coram aliis, à fortiori in Ecclesia Deo dicata, & in qua speciali modo Deus colitur, & Deus est præsens, hinc Tiraquel. *lib.* 15. *connub. num.* 107. refert plura supplicia constituta à Principibus gentilibus contra coeuntes in templis, adeo ut ipsum lumen naturale sufficienter ostendat hujus effusionis turpitudinem.

21 Tum quia eo ipso quòd Ecclesia est Deo dicata decet ipsam sanctitudo, & veneratio apud omnes, eò quia sit locus destinatus divinis obsequiis, & in ipso speciali modo Deus inhabitet, hinc Christus Marc. 2. dicit *Domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus*: quapropter etiam exarsit in vendentes, & ementes in templo, quos flagellis excepit, & ejecit, evertitque eorum mensas: quo facto abundè declaravit irreverentiam, & injuriam, quæ irrogatur Ecclesiæ per actiones, quæ aliàs extra Ecclesiam licitæ forent: unde quamvis copula conjugalis ex se licita sit extra Ecclesiam; si tamen exerceatur in Ecclesia ratione indecentiæ ad locum irrogat illi injuriam, & lædit ejus sanctitatem: quamobrem copula conjugalis, quamvis aliàs ex se licita, ratione tamen indecentiæ in loco sacro fit illicita, proinde ut continens irreverentiam contra sanctitatem loci prohibetur jure naturæ: quia sicut jus naturæ præcipit servari virtutem Religionis, & reverentiam debitam erga Deum, ita etiam prohibet, quæ sunt contraria Religioni, & reverentiæ Deo debitæ; quæ prohibitio procul dubio reducitur ad præceptum naturale colendi Deum: siquidem cultus Deo debitus id exigit, ut loca dedicata ejus obsequiis habeantur in veneratione, proinde prohibet omnem irreverentiam: quamobrem stante hac juris naturalis prohibitione, jus canonicum statuit, ut talis actio jure naturæ turpis, esset pollutiva Ecclesiæ.

22 Quarta causa pollutiva Ecclesiæ est sepultura excommunicatorum, & infidelium in illa; quatenus irrogatur Ecclesiæ injuria, si in ipsa sepeliantur, qui non sunt de gremio ipsius: tunc enim læditur reverentia eidem debita, & ejus sanctitas profanatur, eò quia deputetur ad usum eorum, quos à se rejicit. Quòd verò Ecclesia polluatur, si in ea sepeliantur excommunicati declaravit Innocentius III. *in c. consuluisti* 7. *h. t.* ubi dicitur, quòd si corpora excommunicatorum sepeliantur in cœmeterio, polluitur cœmeterium, & est reconciliandum aspersione aquæ solemniter benedictæ, ut fit in dedicatione Ecclesiæ: & ratio est etiam major de Ecclesia, quia cœmeterium est illi accessorium, & sequitur Ecclesiam tanquam suum principale, ut communiter docent Canonistæ: eatenus hæc sepultura excommunicati instituitur, ut pollutiva Ecclesiæ, quia eidem infertur gravissima injuria; cum enim Ecclesia rejecerit excommunicatum à suo gremio tanquam contumacem; quando ejus cadaver in illa humatur, ponitur in ejus sinu, quem ex suo gremio ejecerat, proinde contemnitur ipsa Ecclesia, & ejus sententia de excommunicatione lata.

23 Ut autem Ecclesia polluatur debet sepultura excommunicati esse completa. Constat sepultura completa duobus actibus, quorum primus est immissio cadaveris in locum destinatum pro sepultura, quicunque ille sit. Secundus est reconditio ejusdem cadaveris in eodem loco, vel quia terra super ponatur, vel quia claudatur lapide: ratio est, quia pollutio Ecclesiæ cum sit materia odiosa debet strictè interpretari: unde quando jus eligit sepulturam excommunicati pro causa pollutiva Ecclesiæ, debet strictè sumi, & prout dicit sepulturam completam per duos prærecensitos actus. Hinc si excommunicatus deferatur ad Ecclesiam, ibique exequiæ celebrentur, non tamen ibi sepeliatur; Ecclesia non polluitur, quia exequiæ, & delatio cadaveris sunt tantùm præambula ad sepulturam.

24 Quinimò licèt cadaver immitteretur sepulturæ, & ibi non reconderetur, adhuc Ecclesia non pollueretur, quia talis sepultura esset tantùm inchoata per primum actum, non completa per secundum: quapropter si tali pacto maneret cadaver, non impedirentur divina officia, licèt vel deberet absolvi ab excommunicatione, vel extrahi propter indecentiam. Cæterum polluitur Ecclesia per sepulturam excommunicati etiamsi perpetua non fuerit: quia licèt non sit futura perpetua, adhuc est vera sepultura, si sit completa, & solùm differt à perpetua ratione temporis, quod est quid extrinsecum.

25 Neque obstat, quòd in materia odiosa non debeat fieri extensio. Nam nulla hìc fit extensio, quia sepultura excommunicati sumitur pro ut est causa pollutiva Ecclesiæ, & sive sepultura

tam-

temporanea sit, vel perpetua, semper est vera, ac propriè sepultura assumpta ut pollutiva Ecclesiæ: jus enim etiam in materia stricta extenditur, quantum se extendit propria, & rigorosa significatio naturalis verborum: quapropter *in l. non aliter. ff. de leg. 3.* dicitur: *non aliter à significatione verborum receditur, quàm cùm manifestum est aliud ipsum sensisse*: unde leges odiosæ extenduntur quantum admittit propria naturalis significatio verborum, ut notat Glossa *in l. non possunt. in fin. ff. de LL.* Barbosa *in l. quia tale n. 37. §. soluto matrim.*

26 Non tamen polluitur Ecclesia per sepulturam excommunicati si absolutus fuerit in articulo mortis à quocunque sacerdote, ut notat Passerin. *de pollut. eccles. disp. 8. c. 16. num. 4.* quia Concilium Tridentinum *sess. 24. c. 7.* declarat, in Ecclesia nunquam fuisse aliquid reservatum in articulo mortis, sed quemcunque sacerdotem posse absolvere: unde talis absolutio est vera, quamvis sit reservata, consequenter tollit impedimentum Ecclesiasticæ sepulturæ. Immo potest excommunicatus etiam post mortem absolvi, ne per ejus sepulturam Ecclesia polluatur, sed tunc ut legitimè absolvatur, debet absolvi necessariò ab habente de jure hanc potestatem: quia post obitum non sumus ampliùs in articulo mortis, & cessat facultas absolvendi quoad eos, qui illam habent in mortis articulo. Absolvuntur verò excommunicati post mortem juxta ritum, qui habetur *in c. à nobis de sent. excommun.* cùm tunc defunctus sit absolutus ab excommunicatione, per ejus sepulturam non polluitur Ecclesia. Cæterum sine prævia absolutione ab excommunicatione, si sepeliatur in Ecclesia, hæc polluitur, sive excommunicatus in mortis articulo signa dederit pœnitentiæ, & enixim petierit absolutionem, quam tamen non impetravit: quia signa pœnitentiæ, & petitio absolutionis, cùm non restituant communioni fidelium, non tollunt excommunicationem, & cùm sepultura sit participatio communionis Ecclesiæ, non potest obtineri, nisi per præviam absolutionem ab excommunicatione.

27 Ut autem polluatur Ecclesia per sepulturam excommunicati debet hic esse notorius, & vitandus, quia eatenus sepultura excommunicati Ecclesiam polluit, quatenus est separatus à communione Ecclesiæ: proinde non participat ejus communionem per sepulturam: sed excommunicatus non vitandus in foro externo non est separatus à communione Ecclesiæ, ut fuit declaratum in Concilo Constantiensi *in extravag. ad evitanda*: proinde si sepeliatur in Ecclesia, hæc non polluitur. Inter excommunicatos vitandos includuntur publici percussores clericorum, quia quando factum nulla potest tergiversatione celari, nec ullo excusari suffragio per se est notorium: & publici percussores clericorum absque alia denuntiatione sunt vitandi, ut statuitur in *ead. extravag.* Quia verò difficulter occurrit casus, in quo publicus clerici percussor aliquo non excusetur suffragio, ideo pro praxi seclusa sententia Judicis proderit observare, an vitetur communiter, & tunc erit habendus pro excommunicato vitando, & si tunc sepeliatur in Ecclesia, hæc polluitur. Sin verò non vitetur, nisi fortassis ab aliquibus paucis, tunc quia factum non est commune, non sufficit ad declarandum ipso facto esse vitandum, sed ulteriùs requiritur sententia Judicis.

28 Ut autem aliquis excommunicatus sit vitandus ex Concilio Constantiensi in *extravag. ad evitanda* requiritur, quòd sententia excommunicationis sit expressè, & specialiter contra ipsum personaliter pronuntiata, adeo ut si non sit nominatim denuntiatus, non censeatur notoriè excommunicatus, ut vitandus: unde potest esse quis notoriè excommunicatus, & non tamen vitandus; eò quia non adsit contra ipsum sententia declaratoria.

29 Quinta causa pollutiva Ecclesiæ est, si in illa sepeliatur Paganus, seu infidelis, ut communiter docent Canonistæ cum Glossa *in c. si Ecclesiam unic. h. t. in 6.* Barbosa *de potestat. Episc. alleg. 28. num. 53.* Et hæc juris dispositio fundatur in eo, quia infideles, cùm non sint de gremio Ecclesiæ, neque ullo modo ad ipsam pertineant, nisi quatenus ad fidem possunt reduci, non debent communicare cum Ecclesia, & si eorum corpora sepelirentur in Ecclesia, utique reconderentur in ejus gremio, & commiscerentur cum membris ipsius, & eodem prosequerentur honore, quo Ecclesia suos solet filios afficere: quapropter magna inferretur Ecclesiæ injuria, si in illa Paganus, vel infidelis sepeliretur. Tum quia infideles eo ipso, quòd in sua decesserunt infidelitate remanent abominabiles eidem Ecclesiæ, ideóque per eorum sepulturam sanctitas Ecclesiæ fœdaretur. Hinc polluitur Ecclesia etiam ex nudo facto quòd in ipsa sepeliatur infidelis; quamvis sepeliens fortassis non peccaret mortaliter ob ignorantiam: quia cadaver infidelis per se importat indecentiam in ordine ad requiescendum in loco sacro; & una cum filiis Ecclesiæ, unde cùm fundamentum pollutionis sit in ipso cadavere, sequitur pollutio ex nudo facto sepulturæ.

30 Effectus pollutionis est, quòd in Ecclesia polluta priusquam reconcilietur ab Episcopo per aquam cum vino, sale, & cinere benedictam, non debeant sacra fieri, nec divina exerceri officia, neque mortui in ipsa sepeliri. Verùm qui de facto hæc præstaret temerariè quidem ageret, neque excusaretur à culpa lethali, sed nullam incurreret irregularitatem, vel censuram *c. is qui 18. de sentent. excommun. in 6.* Quòd si de facto post pollutionem missa in Ecclesia polluta celebraretur, tunc propter infinitam virtutem tanti sacrificii haberetur pro reconciliata ut docent plures, & nituntur textu *in c. de fabrica de consecrat. q. 1.* ubi dicitur, quòd aliquando totius consecrationis sanctificatio per missarum solemnitatem impleatur: tutius tamen est, uti vera reconciliatione, quam sacri canones præscribunt. Tum quia textus *in d. c. de fabrica* non continet hunc casum, sed alium, quando scilicet parietes reficiuntur, & innovantur. Quòd si reconciliatio Ecclesiæ non possit tam cito commodè fieri, tunc censent plures, posse Episcopum dispensativè concedere, ut in

in ea fiant divina officia, sicut potest dispensare in casu urgentis necessitatis ad evitandum damnum spirituale, vel temporale in alio jure positivo, ut docent Sâ *V. Ecclesia num.* 14. Fagundez. *in 5. eccles. praecept. p.* 1. *cap.* 14. *num.* 2. Alii tamen volunt non esse facilè deveniendum ad hanc dispensationem, si interea in aliquo oratorio cum altari portatili possint divina fieri.

31 Cæterum secuta pollutione Ecclesiæ, quàm citò fieri potest, debet reconciliari, ut habetur *in c. si Ecclesia* 10. *h. t.* ubi dicitur, quòd si Ecclesia polluatur effusione sanguinis, vel seminis statim sit lavanda aqua exorcizata, ne suspendantur organa divinæ laudis; & quàm citiùs fieri potest, est consecranda: quia cum neque ex parte Ecclesiæ adsit culpa, neque ex parte Ministrorum, non videtur æquum, ut ob alienam culpam diu Ecclesia suo privetur honore. Cùm tamen dicitur quòd sit statim reconcilianda, id intelligitur de tempore opportuno: quia cum reconciliatio exigat celebrationem missæ, debet necessariò fieri matutino tempore. Sin verò in Ecclesia polluta missa celebretur, remanet reconciliata substantialiter, sed non ritualiter: & id non procedit, quando celebratur in Ecclesia antequam detegatur causa pollutiva: siquidem pollutio non sequitur ex causa pollutiva, nisi sub conditione publicitatis, Ecclesia enim non judicat nisi de manifestis: unde celebratio missæ, quæ subsequitur causam pollutivam, & antecedit ejus publicationem, antecedit etiam ipsam pollutionem, proinde non potest eam detergere.

32 Quòd si Episcopus ex rationabili causa licentiam concederet celebrandi in Ecclesia polluta, non tamen per hoc fieret, ut non esset reconcilianda, quia per talem celebrationem nonnisi substantialiter Ecclesia remaneret reconciliata, non verò ritualiter. Quòd si post longum tempus tantùm publicetur causa pollutiva secuta in Ecclesia, si in eadem celebrata sint divina officia, non est necessariò reconcilianda; quia pollutio non inducitur tunc quando ponitur causa pollutiva, sed quando ponitur conditio publicitatis: & quando est transactum longum tempus, licèt ponatur conditio, non ampliùs hæc inducit pollutionem: quia tametsi ut causa moralis possit extendere suum effectum in tempus futurum, non tamen in quodcunque tempus, sed solùm quamdiu moraliter censetur causa manere: & causa pollutiva Ecclesiæ non censetur moraliter durare post longum tempus futurum, quia eatenus est causa moralis, quatenus indignè tractat sanctitatem Ecclesiæ: ex hac enim indigna tractatione oritur hominum opinio de Ecclesia fœdata, adeo ut homines illam habeant de præsenti pro fœdata, & polluta, id autem non contingit, quando post longum tempus publicatur causa pollutiva; quia tunc apprehenditur, ut quid præteritum, quod non ampliùs habet vim fœdandi.

33 Tum quia injuria per spatium unius anni aboletur, adeo ut injuria affectus non possit post elapsum annum implorare officium judicis contra injuriantem *l. si unius § si ante Judicem ff. de injur.* unde etiam per diuturnum temporis fluxum abolentur injuria Ecclesiæ irrogata per actionem pollutivam: adeo ut si postea subsequatur publicitas non possit hæc ampliùs pollutionem inducere defectu fundamenti: siquidem inducit pollutionem ratione injuriæ illatæ sanctitati Ecclesiæ: hæc autem injuria ex temporis diuturnitate censetur sublata, consequenter non potest ampliùs inducere effectum pollutionis *l. in omni ff. de adopt.* & *l. ex facto init. ff. de vulgat.* & docent communiter Doctores. Tum quia eo ipso, quòd celebratio divinorum fuit in Ecclesia continuata ad longum tempus inducitur præscriptio contra injuriam illatam sanctitati Ecclesiæ, qua ratione etiam in civilibus post annum censetur injuria præscripta *l. si non convicii C. de injur.* si igitur celebratio divinorum continuata in Ecclesia polluta præscribit contra injuriam illatam sanctitati Ecclesiæ, non potest ampliùs tanquam præscripta inducere pollutionem.

Quòd si petatur, quódnam sit hoc longum tempus, quo elapso censeatur præscripta injuria, & extincta causa pollutiva. Respondent communiter, ad id sufficere spatium unius anni, eò quia etiam in civilibus tale tempus sufficiat ad abolendam injuriam, ne injuria affectus possit implorare officium Judicis contra injuriantem. Imò probabile est, sufficere etiam minus tempus, eò quia Ecclesia utpote pia mater, faciliùs condonet suis filiis injurias: tum quia jus ipsum non patitur, quòd hujusmodi injuriæ, & pollutio inde secuta diu subsistant cum *in c. fin. h. t.* injungat, ut statim tam injuria, quàm pollutio per reconciliationem aboleantur. Hinc non videtur improbabile, quòd causa pollutiva ultra quatuor, vel quinque menses non sit ampliùs efficax ad inducendam pollutionem. 34

Hæc autem procedunt de causa pollutiva non habente esse permanens, quia si infidelis vel excommunicatus sepultus jaceret in Ecclesia, tamdiu hæc censeretur polluta, quamdiu in illa jaceret cadaver infidelis: quia tamdiu durat injuria, & irreverentia, quamdiu durat permanentia cadaveris; proinde etiamsi post plures annos tantùm publicaretur causa pollutiva Ecclesiæ, adhuc hæc de præsenti suum produceret effectum, & Ecclesiam pollueret. 35

Si polluatur Ecclesia, censetur etiam pollutum cœmeterium illi annexum, tanquam accessorium, non verò è converso, si polluatur cœmeterium, censetur Ecclesia polluta, quia accessorium non trahit ad se principale, sed potiùs ab ipso trahitur, ut habetur in *c. si Ecclesiam unic. h. t. in 6.* ubi Bonifacius VIII. declaravit, quòd si Ecclesia polluatur effusione sanguinis, vel seminis, censetur etiam pollutum cœmeterium, si illi sit contiguum, & in eo non possit quis sepeliri antequam sit reconciliatum, & si sit remotum ab ea non censetur pollutum. Item si polluatur cœmeterium contiguum non tamen Ecclesia censetur polluta, quia minus dignum non trahit majus. Rursus, quando sunt plura cœmeteria contigua divisa uno pariete, licèt ex uno in aliud per portam ingrediatur, non tamen si unum polluatur, censetur aliud pollutum. 36

Quòd

37 Quòd si cœmeterium fuerit pollutum, necesse est, ut reconcilietur. Polluitur autem cœmeterium iisdem modis, quibus Ecclesia, scilicet per sanguinis, vel seminis humani effusionem *c. si Ecclesiam unic. in princ. h.t. in 6.* quando in ipso sepelitur corpus excommunicati *c. consuluisti 7. h.t.* Si in illo sepeliatur infidelis, aut non baptizatus. Eodem itidem modo reconciliatur sicut Ecclesia, unde si cœmeterium benedictum solemniter sit per Episcopum, debet reconciliari *d. c. consuluisti*, ubi statuitur, quòd pollutum cœmeterium debeat reconciliari aspersione aquæ solemniter benedictæ, sicut in dedicationibus Ecclesiarum fieri consuevit: & aqua solemniter benedicta, est illa, de qua dicitur *in c. proposuisti 4. h.t.* debet enim benedici cum vino, & cinere, quapropter reconciliatio cœmeterii fieri debet ab Episcopo, quia aqua benedicta cum vino, & cinere non adhibetur nisi in functionibus Episcopalibus.

38 Tum quia *in d. c. proposuisti* dicitur, quòd cœmeterium sit reconciliandum aspersione aquæ solemniter benedictæ, sicut in dedicationibus Ecclesiarum, sed in hisce dedicationibus cœmeteria benedicuntur per benedictionem ordinis episcopalis; proinde debet ab episcopo reconciliari. Quòd si cœmeterium non fuerit solemniter benedictum, potest tunc per quemlibet sacerdotem reconciliari: siquidem est minus dignum Ecclesiâ, & hæc si non fuerit consecrata, sed tantùm benedicta, potest reconciliari per quemlibet sacerdotem, proinde à fortiori etiam cœmeterium. Tum quia causa, quæ potest aliquid dare, potest etiam illud auferre: & quia simplex Sacerdos potest cœmeterium benedicere, potest etiam ejus sanctitatem pollutam restituere: hinc Regulares, qui habent privilegium reconciliandi suas Ecclesias, si polluantur, possunt etiam reconciliare sua cœmeteria solemniter benedicta, quia cœmeterium est accessorium Ecclesiæ, quam sequitur *c. unic. h. t. in 6.*

§. IV.

Producuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 **Quæritur primò, an Ecclesia consecrata, si polluta fuerit reconciliari possit à simplici sacerdote ex mandato episcopi cum simplici aqua benedicta? Certum est, duplicem esse reconciliationem Ecclesiæ pollutæ, solemnem unam, quæ fit per Episcopum cum aqua mixta cinere, & vino ab ipso benedicta; & aliam simplicem, quæ potest fieri per simplicem sacerdotem cum aqua simpliciter benedicta more consueto; & quæstio procedit de hac secunda reconciliatione, an committi possit ab episcopo simplici sacerdoti. Plures affirmant eo innixi fundamento, quia talis reconciliatio non sit actus Ordinis episcopalis; & non excedat facultatem sacerdotalem, & aliàs producat eundem effectum, quem produceret alia reconciliatio: etenim violatio semper est eadem sive Ecclesia fuerit consecrata, sive tantùm benedicta. Putàrim tamen probabiliùs, talem reconciliationem non posse ab episcopo committi simplici sacerdoti si Ecclesia polluta, fuerit ante consecrata, quia sicut pollutio est de jure positivo, & non inducitur, nisi per causas, quæ à jure statuuntur pollutivæ; ita reconciliatio est etiam de jure positivo, consequenter non potest exerceri nisi per causam ab ipso jure assignatam: siquidem tam ipsa pollutio, quàm reconciliatio dependent à jure, à quo oriuntur: sed jus assignat reconciliationem activam cum sua propria forma: ergo nisi hæc adhibeatur, non inducitur reconciliatio passiva. Tum quia simplex reconciliatio habet tantùm vim reconciliandi Ecclesiam non consecratam, non verò consecratam: siquidem nullam aliam habet vim, nisi quæ illi convenit ex vi suæ institutionis; & quia hæc tota habetur ab ecclesia, quæ illam non instituit pro reconcilianda ecclesia consecrata, non potest vim habere eam reconciliandi, quia ex se illam non habet, & ecclesia eam illi non tribuit.

Tum quia reconciliatio ecclesiæ consecratæ est actus ordinis episcopalis ex institutione ecclesiæ, & exercetur cum certa, & determinata forma præscripta ab Ecclesia, proinde si alio modo reconcilietur, non sortitur suum effectum: siquidem non servatâ formâ actus est nullus, & deficit effectus *l. 4. C. de sent. & interlocut.* & tradunt communiter cum Glossa *in c. cum dilecta V. irritum de rescript.* Tum quia jus statuit, ut Ecclesia consecrata reconcilietur ab episcopo, à quo per actum Ordinis episcopalis fuit consecrata: & Ecclesia tantùm benedicta potest reconciliari à simplici sacerdote cum simplici benedictione, & aspersione aquæ lustralis, eò quia ejus primæva benedictio est actus Ordinis sacerdotalis, tametsi etiam exerceatur ab episcopo: hinc ecclesia ut consecrata est in altiori ordine sanctificationis, quàm sit ecclesia tantùm benedicta: proinde ex eo quòd possit simplex Sacerdos ecclesiam benedictam reconciliare, non sequitur, quòd etiam Ecclesiam consecratam: quia non potest causa inferior influxu inferiori non solùm in physicis, sed nec in moralibus compensare effectum causæ superioris, cùm non attingat ejus excellentiam, & virtutem requisitam ad talem affectum. 2

Hinc ad fundamentum oppositæ sententiæ, verum est, hanc reconciliationem simplicem, & cum simplici benedictione non excedere facultatem sacerdotalem: non tamen inde sequitur, quòd producat eundem effectum: ratio est, quia illa simplex benedictio non potest agere ultra suam institutionem, & virtutem ipsi inditam ab Ecclesia; atqui ab hac fuit tantùm instituta ad reconciliandam Ecclesiam benedictam, non verò consecratam, proinde defectu virtutis non extenditur ad consecratam, sed tantùm coarctatur ad benedictam. Præterea falsum est, quòd pollutio sit eadem, sive Ecclesia fuerit consecrata, sive solùm benedicta, quia sanctitas Ecclesiæ consecratæ est major, perinde ac ipsa consecratio est major simplici benedictione; consequenter pollutio Ecclesiæ consecratæ debet esse major, & gravius peccatum: variata enim sanctitate, variatur etiam pollutio.

Qua-

4 Quæritur secundò, an simplex Sacerdos ex commissione summi Pontificis possit Ecclesiam consecratam reconciliare? Respondetur affirmativè cum Glossa *in c. aqua 9. h. t.* & Canonistis communiter, quia tametsi summus Pontifex non possit committere inferiori, quæ de jure divino sunt ordinis superioris, potest tamen ea committere, quæ sunt tantùm de jure positivo talis Ordinis, ut notant Rebuffus *in prax. benefic. tit. forma Vic.* Abbas *in d. c. aqua 9. in fin. h. t.* atqui reconciliatio Ecclesiæ consecratæ est tantùm de jure ecclesiastico actus Ordinis episcopalis: siquidem tam reconciliatio, quàm ipsa consecratio, & pollutio originem habent à sola institutione Ecclesiæ, adeo ut hoc jus sit tantùm ecclesiasticum, & non divinum: atqui Pontifex est supra jus ecclesiasticum, proinde potest in ipso dispensare, & committere inferiori, quæ sunt Ordinis superioris.

5 Hinc potest summus Pontifex committere simplici sacerdoti non solùm reconciliationem, sed etiam ipsam consecrationem Ecclesiæ, & quidem pro semper, & per modum facultatis privilegiariæ: ratio est, quia tametsi actus consecrandi Ecclesiam spectet ad ordinem episcopalem, non tamen ad illum pertinet ex jure divino, sed tantùm ex dispositione juris ecclesiastici, & quia Pontifex potest concedere privilegium derogans huic juri positivo ecclesiastico, ita simplici sacerdoti potest committere per modum facultatis privilegiariæ, ut possit Ecclesias consecrare: immo potest summus Pontifex hoc jus annexum Ordini episcopali absolutè tollere, & facere ut consecratio non sit actus ordinis episcopalis, quapropter potest eidem juri ex parte derogari.

6 Hinc potest etiam summus Pontifex concedere facultatem Episcopis, ut possint simplici sacerdoti concedere potestatem reconciliandi Ecclesias consecratas, ut docent Innocentius *in c. aqua 9. h. t.* ubi etiam addit, Pontificem id indulsisse pluribus episcopis, & ita etiam censent cæteri Canonistæ, quia cùm summus Pontifex possit ex se talem facultatem concedere simplici sacerdoti, potest etiam episcopis concedere facultatem delegandi propriam potestatem, quæ tantùm est de jure ecclesiastico.

7 Quæritur tertiò, quid specialiter servandum sit in Ecclesia polluta ex sepultura infidelis, vel excommunicati, quando reconciliatur? Respondetur, esse priùs eorum cadavera extrahenda ab Ecclesia, seu cœmeterio; de cadaveribus infidelium statuitur *in c. Ecclesiam 1. & 2. de consecrat. dist. 1.* & de corporibus excommunicatorum *in c. sacris de sepultur.* ubi etiam additur illa ratio, quia quibus vivis non communicamus, nec debemus etiam mortuis communicare. Id tamen procedit quando eorum cadavera à cæteris possunt discerni, quia cæterorum ossa non debent præjudicium pati, ut paterentur, si loco cadaveris infidelis extraherentur: & ob eandem rationem in dubio, an sit cadaver infidelis, non debet extrahi, quia in dubio non discernitur, an sit cadaver infidelis, vel fidelis. Secundò putant aliqui etiam requiri, ut ante reconciliationem parietes, & tigna radantur ob textum *c. Ecclesiam 2. de consecrat. dist. 1.*

8 Verùm hic textus si attentè consideretur loquitur tantùm de consecratione non de reconciliatione, unde putàrim, hanc rasuram parietum non esse necessariam in reconciliatione: ratio etiam videtur id suadere, quia si essent radendi parietes jus obligaret ad aliquod, quod multoties non posset exequi, ut si parietes essent marmorei, vel cum ornatu marmoreo, vel opere musivo ornati, vel excellentioribus picturis delineati, tunc enim parietes nec radi possunt, nec dealbari, quin totum destruatur ornamentum cum notabili Ecclesiæ detrimento. Tum quia *in c. fin. h. t.* ubi disponitur de reconciliatione Ecclesiæ non consecratæ, nec verbum ullum fit de rasura parietum, & tignorum, sed tantùm dicitur, quòd statim lavetur aqua exorcizata; non posset autem statim reconciliari, si parietes præsertim marmorei essent radendi.

Quæritur quartò, an aqua adhibenda pro reconciliatione Ecclesiæ consecratæ possit benedici benedictione ordinaria, quando commodè non potest haberi Pontificale, adeo ut tunc sufficiat, si adhibeatur benedictio assignata pro aqua lustrali per solam immixtionem salis addi- tis addendis? Respondetur negativè, quia tunc agitur de Sacramentali, quod non potest privata authoritate institui, sed tantùm publica Ecclesiæ: quapropter ut habeatur Sacramentale institutum ab Ecclesia; debet necessariò servari forma instituta ab eadem Ecclesia: quando enim aliquid est institutum cum certa forma, si hæc deficiat; nihil efficitur *l. qui hered. ff. de condit. & demonstrat.* quia Sacramenta fuerunt instituta à Christo cum certa forma; si hæc non servetur, Sacramenta non conficiuntur: atqui hoc Sacramentale adhibendum pro reconcilianda Ecclesia, est institutum ab Ecclesia, non ad arbitrium Sacerdotis, cum certa forma, ergo si hæc dificiat, nihil conficitur: quapropter non sufficit servare communem formam, quæ solet adhiberi in benedicenda aqua commixtione salis; cùm hæc ab Ecclesia non fuerit instituta ad reconciliandam Ecclesiam, sed tantùm ad fugandos dœmones, & alios effectus præstandos: unde servanda est illa forma, quam Ecclesia instituit in benedictione aquæ inservientis reconciliationi Ecclesiæ. Tum quia hæc benedictio constituit Sacramentale ex vi significationis verborum operantis in virtute Ecclesiæ, adeo ut significatio habeat vim ex institutione Ecclesiæ pro conficiendo Sacramentali: unde si mutetur significatio non conficitur tale Sacramentale, quia mutata significatione mutatur causa, ex qua propterea non potest sequi consuetus effectus, si mutatio significationis sit substantialis: quamobrem, si alia adhibeatur benedictio diversa ab illa, quam Ecclesia instituit, non conficitur illa aqua benedicta, quæ fuit instituta pro reconciliatione Ecclesiæ consecratæ. 9

Quæritur quintò, an aqua, cum qua reconciliatur Ecclesia non consecrata, debeat necessariò benedici ab Episcopo? Respondetur id non esse necesse, & desumitur ex *c. si Ecclesia 10. h. t.* 10

§. *t.* ubi dicitur quòd ecclesia non consecrata, si polluatur, lavetur aqua exorcizata: hæc autem est communis benedicta: sed hæc exorcizatio est actus facultatis sacerdotalis: neque *in d. c.* dicitur, quòd debeat benedici ab episcopo. Tum quia si Episcopus eam benediceret, utique non aliam adhiberet benedictionem, quam communem assignatam pro aqua exorcizanda: atqui hæc eadem benedictio, est actus facultatis sacerdotalis, & potest fieri à quovis sacerdote simplici, consequenter non est necesse, quòd benedicatur ab Episcopo, cum hic eam benediceret, non ut Episcopus, sed ut Sacerdos.

11 Quæritur sextò, an si Ecclesia reconcilianda, fuerit tantùm benedicta, & nondum consecrata, possit à simplici sacerdote reconciliari? Respondent communiter affirmativè cum Glossa *in d. c. si Ecclesia 10. h. t.* & desumitur etiam *ex d. c.* quia ibi Pontifex agens de Ecclesia non consecrata, & polluta, dicit, quòd aqua exorcizata protinus lavetur, & nullum addit verbum de Episcopo. Tum quia praxis, & usus communis hoc idem etiam declarat; & ita etiam respondit sacra rituum congregatio in Hydruntina 15. *Decemb.* 1632. ut refert Pax Jordan. *to.* 1. *lugubrat. lib.* 5. *tit.* 12. *num.* 160. Ratio etiam id suadet, quia non plus requiritur ad reconciliandam, quàm ad benedicendam Ecclesiam, sed simplex Sacerdos potest benedicere: ergo etiam poterit Ecclesiá reconciliare, si nondum fuerat consecrata. An verò requiratur licentia Episcopi? Respondetur, quòd quamvis de jure non requiratur, conveniens tamen est, quòd reconciliatio Ecclesiæ antea solùm benedictæ fiat ex consensu Episcopi: siquidem causa pollutionis Ecclesiæ, ut ecclesiastica, & spiritualis pertinet ad Episcopum; proinde si contingat, est illi notificanda, ut possit decernere quid agendum sit, proinde non debet reconciliari nisi de ipsius consensu; quia reconciliatio tanquam quid se habens consecutivè ad pollutionem pertinet ad eandem causam, proinde de ipsa cognoscere spectat ad Episcopum. Quòd verò de jure non sit simpliciter necessaria hæc licentia desumitur *ex d. c. si Ecclesia* 10. *h. t.* ubi tantùm dicitur, quòd Ecclesia polluta aquâ exorcizatâ protinus lavetur, & communiter Canonistæ intelligunt, quòd possit lavari à quocunque sacerdote, & nihilominus Pontifex nullam mentionem ibi facit de licentia Episcopi, & non potest aliud jus assignari, vi cujus talis licentia sit necessaria: neque actus excedit munus sacerdotale.

12 Quæritur septimò, an causa pollutiva Ecclesiæ debeat esse publica, ut sequatur pollutio? Respondetur affirmativè, & desumitur *ex c. significâsti de adult.* ubi declaratur, Ecclesiam remansisse pollutam ratione adulterii in ea patrati, & affertur ratio, quia adultera suum delictum confessa fuerat: unde ex publicatione delicti pollutio Ecclesiæ tantùm sequitur: siquidem cùm sit fœdatio sanctitatis, quam habet Ecclesia ex consecratione, vel benedictione ex hominum opinione, debet causa pollutiva hanc opinionem maculationis generare. Quòd si dicas, actiones pollutivas ratione irreverentiæ, quam continent Ecclesiam polluere? Respondetur, id esse verum, sed in Ordine ad hominum apprehensionem, quatenus apud ipsos quædam generatur aversio ratione indignitatis, & irreverentiæ, quam apprehendunt in ordine ad sanctitatem Ecclesiæ: ad id autem requiritur ut causa pollutiva Ecclesiæ sit publica, alioquin non generaret in hominum opinione maculationem sanctitatis.

Immo non tantùm sufficit notoreitas facti, sed etiam ipsa publicatio, sive oriatur ex confessione delinquentis, sive ex fama: quia etenus publicitas est necessaria ad causandam opinionem de fœdatione Ecclesiæ, ut homines concipiant talem fæditatem in sanctitate Ecclesiæ, ad id autem sufficit quæcunque publicitas: imò ut actiones pollutivæ fiant publicæ ex confessione delinquentium non requiritur, quòd confessio sit judicialis, sed sufficit etiam extrajudicialis, ut desumitur etiam *ex d. c. significâsti de adulter.* nam Mulier adultera confessa fuerat suum adulterium extrajudicialiter; & nihilominus Pontifex jussit, Ecclesiam illam reconciliari. Non enim ut causæ pollutivæ dicantur publicæ, est necesse, ut in judicio probari possint, quia ad eas probandas sufficit notitia certa duorum, ut notat Barbosa *de potest. Episc. alleg.* 28. *num.* 39. & Passerin. *de pollut. eccles. disp.* 4. *c.* 9. *n.* 4. 13

14 Quòd si sacerdoti in confessione notificaretur causa pollutiva Ecclesiæ, deberet ita se gerere, ac si nihil omnino sciret, quia Sacerdos, dum audit confessionem repræsentat Christi personam, & ejus tribunal, habétque se tanquam judex, & procedit nomine Christi, ut definitur in Tridentino *sess.* 14. *c.* 5. *de pœnit.* proinde notitia quam Confessarius acquirit in confessionibus audiendis est omnino segregata ab humano commercio, & omnino secreta; adeo ut sine injuria gravissima Christi non possit trahi ad ea, quæ sunt humani commercii: consequenter non potest Sacerdos ea uti, nec in genere in ordine ad manifestandam causam pollutivam in genere communi, nec in specie, quia traheretur ad humanum commercium. Tum quia quamdiu causa pollutiva Ecclesiæ remanet occulta, Ecclesia non est polluta, seu non est habenda pro polluta, proinde non est opus, ut reconcilietur; tunc enim tantùm est necessaria reconciliatio, quando in hominum opinione est polluta.

15 Quæritur octavò, an Ecclesia cœpta ædificari possit esse capax pollutionis priusquam in ipsa celebrentur divina officia? Respondetur cum distinctione, si antequam incipiant celebrari divina officia sit benedicta, tunc est capax pollutionis, quia non divina officia, quæ in Ecclesia celebrantur eam sanctificant, sed benedictio, vel consecratio: & eo ipso quòd Ecclesia est sanctificata, est capax pollutionis, quia tunc fœdatur ratione sanctitatis. Non tamen sufficit illa benedictio, quæ adhibetur, quando collocatur primus lapis pro structura totius Ecclesiæ, quia hæc benedictio tantùm ordinatur ad sanctificanda prima Ecclesiæ rudimenta, non verò ipsam Ecclesiam, quæ cùm nondum existat,

stat, non potest sanctificari. Sin verò Ecclesia antequam divina celebrentur officia non fuerit benedicta, tunc non est capax pollutionis, quia nondum est sanctificata: sanctificatur enim per benedictionem, vel consecrationem, & pollutio est fœdatio hujus sanctitatis: in hoc sensu docent plures, Ecclesiam, antequam in ea incipiant celebrari divina officia, non esse capacem pollutionis, intelligunt enim de officiis, quæ in benedictione, vel consecratione celebrantur, ut docent Glossa in *c. Ecclesia V. celebrantur de immunit. eccles.* Panormit. Hostiens. & alii.

16 Quæritur nonò, an polluatur Ecclesia, si in ejus vestibulo, vel porta contingat causa pollutiva? Respondetur cum distinctione, si causa pollutiva contingat in illa parte vestibuli, vel portæ, quæ post valvas respicit spatium exterius, non polluitur Ecclesia: ratio est, quia clausis januis quod est in parte exteriori dicitur esse extra Ecclesiam, proinde si causa pollutiva contingat in illa parte, quæ si claudantur fores fit extra Ecclesiam, non censetur Ecclesia polluta, quia tunc causa illa non contingit in Ecclesia, sed extra Ecclesiam, unde si quis ad parietem exteriorem Ecclesiæ hominem occideret prope januam ejusdem, non pollueretur Ecclesia, ut docent Dominicus *in c. unic. n. 6. de consecrat. eccles. in 6.* Barbosa *de potestat. episc. allegat. 28. num.* 20. Sin verò causa pollutiva contingeret in ea Ecclesiæ parte, quæ clausis januis remanet in parte interiori, dicitur esse intra Ecclesiam, eò quia sit quid clausum intus, proinde tunc causa pollutiva contingeret intra Ecclesiam, quòd enim janua sit aperta, vel clausa non variat ambitum Ecclesiæ.

17 Quòd si causa pollutiva contingeret in ipsomet limine, seu in eo loco, qui januis clausis partim esset intra Ecclesiam, & partim extra, tunc respondet Passerinus, Ecclesiam non polluturam, & dat rationem, quia in odiosis sub simplicibus non continetur casus mixtus; & quia talis locus supponitur esse partim intra Ecclesiam, & partim extra, tanquam mixtus non continetur sub specie, seu ambitu Ecclesiæ. Cæterum atrium Ecclesiæ non infert eidem pollutionem, si in illo contingat causa pollutiva, ut docet Passerinus *de pollut. eccles. disp. 2. c. 31. num.* 4. quia tametsi atrium sit pars ædificii Ecclesiæ, non tamen est pars Ecclesiæ; quia per murum separatur ab Ecclesia, nec communicat cum ipsa in deputatione ad divina officia. Neque obstat, quòd quæ prohibentur fieri in Ecclesia, prohibeantur etiam fieri in ejus atrio *c. si quis in atrio c. quisquis 17. q. 4. c. nulla 12. q. 1.* quia inde non sequitur, quòd si causa pollutiva contingat in atrio, polluatur Ecclesia: ratio est, quia ad inferendam pollutionem non sufficit prohibitio, sed requiritur sanctitas loci: atqui atrium Ecclesiæ non sanctificatur cum Ecclesia, quia non consecratur, neque benedicitur, nisi fortassis sit etiam cœmeterium, & tunc non ratione atrii, sed ratione cœmeterii sanctificatur per benedictionem.

18 Quæritur decimò, an si ædificetur Ecclesia in Hungaria, ubi Turca in bello occisus fuit, & sepultus, Ecclesia illa ibi constructa censenda sit polluta? Respondetur negativè, quia nisi Ecclesia fuerit priùs sanctificata per benedictionem, vel consecrationem non est capax pollutionis: atqui per id, quòd Ecclesia ædificetur, ubi Turca, qui in bello occubuit, est sepultus, non intelligitur sanctificata, quia ex vi solius ædificationis non est consecrata, nec benedicta: ergo non potest dici polluta. Tum quia pollutio est fœdatio sanctitatis, unde ubi non est sanctitas, ibi nec esse potest ejus fœdatio: atqui sanctitas derivatur in Ecclesiam per benedictionem, vel consecrationem: ergo antequam Ecclesia benedicatur, vel consecretur, non est sancta, consequenter non potest fœdari ejus sanctitas. Imò neque pollueretur, si postquam Ecclesia est ædificata, in ea sepeliretur infidelis, quia nondum esset sancta. Deberent tamen in hisce casibus cadavera infidelium extrahi à tali loco, antequam Ecclesia benediceretur, vel consecraretur: alioquin cum tali impedimento non posset decenter benedici, nec consecrari. Quia plures censent, ossa infidelium non esse necessariò extrahenda ex vi canonum, sed tantùm id esse valdè decens, eò quia canones tantùm velint, quòd extrahatur cadaver infidelis, quando in ea fuit sepultum: & aliud est cadaver infidelis sepeliri in Ecclesia, & aliud Ecclesiam ædificare, ubi tale cadaver est sepultum: quando enim jura disponunt ex præsuppositione unius, non debet censeri dispositum ex suppositione alterius, & hæc sententia est valde probabilis, quia quando cessat præsuppositum à jure, cessat etiam juris dispositio *c. si Papa de privileg. in 6. & clement. si summus de sentent. excommun.*

Quæritur undecimò, an in casu necessitatis copula conjugalis in Ecclesia eam polluat? Ut constituatur casus necessitatis plura requiruntur. Primò ut conjuges adigantur permanere in Ecclesia, quia si exire possent, non adesset necessitas utendi copula in Ecclesia. Secundò ut non sit alius locus adnexus Ecclesiæ, ad quem conjuges in hunc effectum possint divertere, cujusmodi sunt sacristiæ, turris, & aliquod cubiculum, vel quicunque alius locus, qui non sit obnoxius pollutioni. Tertiò ut conjuges non possint se abstinere à copula sine periculo incontinentiæ, quia si possent, tenerentur abstinere. 19
Respondetur valdè probabile esse, stante vera necessitate per copulam conjugalem secutam in Ecclesia, hanc non pollui ex eo quòd contingat manifestari, ut docet Passerinus *disp. 7. de pollut. eccles. c. 18. num. 4.* quia tunc cessat irreverentia erga sanctitatem loci, proinde ratio sacrilegii: eatenus copula illa conjugalis in Ecclesia est sacrilega, quatenus dedecet sanctitatem loci: quando autem adhibetur ad vitandum periculum incontinentiæ, tunc non dedecet sanctitatem loci, immo potiùs illam tuetur, eò quia inducat rationem medii ordinati ad vitandam Dei offensam, quæ sequeretur, nisi tale medium adhiberetur. Tum quia effusio sanguinis in Ecclesia est contra reverentiam ei debitam, & lædit ejus sanctitatem: & nihilominus si sit necessaria pro conservanda propria vita, cessat irreverentia contra sanctitatem Ecclesiæ, & desinit esse sacrilega: ergo hoc idem dicendum de copula con-

conjugali, si necessaria sit pro defendenda vita spirituali animæ. Tum quia quando concurrunt duo mala, si non possint ambo vitari, debet quod est majus vitari: atqui offensa Dei est majus malum, quàm non servare reverentiam debitam Ecclesiæ, si possit contingere sine offensa gravi Dei, proinde tunc tenentur evitare offensam Dei, tametsi non possint aliter illam evitare, quàm per conjugalem copulam in Ecclesia, quia copula tunc tantùm est mala ratione circumstantiæ loci, & incontinentia est absolutè mala. Sin autem stante illa necessitate haberetur publicè conjugalis copula in Ecclesia, hæc pollueretur: quia hæc necessitas habendi publicè talem copulam non potest adesse, cum conjuges possint simul noctu convenire, vel quando Ecclesiæ januæ sunt clausæ.

20 Tum quia copula conjugalis publicè habita est semper contra honestatem naturalem, causátque abominationem, tanquam quid turpe ex circumstantia: unde si habeatur publicè, induit specialem malitiam ratione talis circumstantiæ, & cùm sit malitia gravis, graviter læditur sanctitas Ecclesiæ, quæ propterea polluitur. Si igitur longo tempore ambo conjuges includerentur in Ecclesia, nec ad alia loca pateret exitus; tunc canones ad vitandum incontinentiæ periculum, non censentur obligare conjuges ad continentiam, dummodo periculum revera subsit, & conjuges longo tempore, & supra mensem, includantur in Ecclesia. Non tamen stante hac diuturna mora in Ecclesia copula conjugalis, censenda est licita toties, quoties licita foret extra Ecclesiam, sed tantùm quando vehementiùs urget periculum incontinentiæ; siquidem copula conjugalis de se est illicita in Ecclesia, eò quia sit contra reverentiam eidem debitam, idque non per aliquam legem extrinsecam prohibentem, sed ex natura rei, proinde non potest fieri licita, nisi aliqua superveniat causa excludens talem irreverentiam, & hæc causa non potest esse alia, nisi ut vitetur periculum incontinentiæ, quæ causa non semper supervenit in diuturna mora. Hinc conjugi petenti debitum in Ecclesia secluso periculo incontinentiæ non licet reddere, alioquin committeretur grave sacrilegium, quia tunc conjux petens debitum, petit actum illicitum, secundùm se ratione circumstantiæ loci, & qui non potest exerceri ab altero conjuge sine sacrilegio: conjux autem non tenetur sacrilegium committere ad petitionem alterius.

21 Quæritur duodecimò, an qui Ecclesiam consecrat, possit aliquid exigere pro consecratione ejusdem? Respondetur negativè; & ita statuit Innocentius II. in synodo Romana relatus *in c. fin. 1. q. 3.* & Alexander III. relatus *in c. cum sit de simonia*: siquidem consecratio cùm sit quid spirituale, utique daretur, & acciperetur aliquid temporale pro spirituali, quod est simoniacum. An verò si interveniat pactum simoniacum consecratio irritetur. Respondendum est negativè cum Glossa *in d. c. Ecclesia 12 q. 4. V. pactione in fin. & ex c. non nocet 1. q. 1.* ubi dicitur, quòd malitia consecrantis non noceat consecrationi Ecclesiæ. Tum quia in hoc textu æquiparantur Baptismus, & cætera Sacramenta cum Ecclesiæ consecratione: & sicut Sacramenta licèt simoniacè collata, adhuc sunt valida, ita etiam dicendum de consecratione Ecclesiæ, cùm sit utrinque par ratio: quia sicut Minister Sacramenti operatur nomine Christi, qui est principalis causa, ita in consecratione Ecclesiæ consecrator operatur nomine Ecclesiæ, proinde ejus malitia non vitiat consecrationem. An verò Ecclesia à Ministro simoniaco consecrata reconcilianda sit per alium Episcopum, affirmant aliqui. Verùm alii probabiliùs docent, non esse iterum reconciliandam, eò quia fuerit validè consecrata, & nullus adest textus injungens, quod debeat reconciliari. Imò *in c. non nocet 1. q. 1.* habetur, quòd non nocet malitia Episcopi, neque ad baptismum infantis, neque ad Ecclesiæ consecrationem: atqui noceret, si esset reconcilianda, quia eam constitueret indigentem reconciliatione, proinde in statu pollutionis.

Quæritur tertiodecimò, an qui Ecclesiam consecrat teneatur missam celebrare? Respondetur, Ecclesiam esse consecrandam cum celebratione missæ, ut docent communiter cum Glossa *in c. omnes Basilicæ de consecrat. dist. 1.* & desumitur etiam *ex cap. de fabrica de consec. dist. 1.* ubi statuitur, Ecclesiam esse consecrandam cum celebratione missæ: ratio est, quia preces, & omnia ea, quæ interveniunt in hac consecratione sunt suo modo causæ effectivæ sanctitatis inducendæ per consecrationem; & celebratio missæ est veluti forma applicata in genere causæ formalis ad sacrificandum, quia continet sacrificium, ejúsque oblationem, quæ est munda, & sancta; habétque proinde vim sanctificandi, tum ipsum offerentem si dignè offerat, tum ipsum locum, in quo offertur instar formæ sanctificativæ illius. Quamvis de jure antiquo missa celebranda sit ab ipsomet consecrante: nihilominus hodie de jure novo Pontificale Romanum indulget; quòd si consecrator ob susceptos labores nimis defatigatus fuerit, possit per alium missa celebrari, ut notat Pax Jordan. *tom. 1. Lucubrat. lib. 5. tit. 9. n. 27.* cum enim functio hæc sit laboriosa, & longa indulsit Pontifex, ne consecrator ob nimiam lassitudinem cogeretur missam, vel omittere, vel jam inchoatam non complere; ut vel per se, vel per alium sineret missam celebrari; ita tamen ut nunquam sit omittenda, alioquin lethaliter consecrator peccaret; perinde ac si ordinans sine celebratione missæ ordinaret. 22

Tum quia probabilius est, celebrationem missæ esse de substantia consecrationis Ecclesiæ, quamvis non sit de substantia ordinationis: ratio discriminis petitur ex eo, quia missa fit actio sanctificativa Ecclesiæ non minus ac tota series consecrationis; & ab Ecclesia præscribitur, ut actio sanctificativa; quia est aliquid sacrum quod sanctificat, perinde ac aliæ preces, unctiones, & alia quæ adhibentur in hac consecratione, sanctificant, quia sunt res sacræ: oblatio enim sacrificii est actio sacra, quæ fit in Ecclesia, quam propterea sanctificat trahens Deum speciali modo ad ibi inhabitandum; ut in 23

in loco, in quo speciali modo colitur: quinimo preces, quæ recitantur in hac consecratione, aspersiones, & unctiones, quæ fiunt, videntur potiùs esse quædam præambula, & præparatoria ad formam consecrationis, quæ ponitur per oblationem sacrificii. Secus missa non est de substantia ordinationis; quia ipsa ordinatio per se est Sacramentum; proinde ad sui sanctificationem non indiget celebratione missæ, quæ propterea intervenit ex sola institutione Ecclesiæ. Præterea celebratio missæ non tendit ad conferendam illam potestatem, quam confert ordinatio: secus oblatio sacrificii tendit ad conferendam illam sanctitatem, quam confert consecratio; proinde censetur instituta, ut de substantia consecrationis.

24 Quæritur quartodecimò, in quo consistat sanctificatio, quam per consecrationem acquirit Ecclesia? Respondetur, consistere, in quadam dignitate morali dignificante ipsam Ecclesiam ex connotatione Dei ibi speciali modo inhabitantis; & hanc moralem dignitatem sitam esse in morali repræsentatione præsentiæ Dei: idque liquet ex analogia hujus sanctitatis ad sanctitatem physicam, simul & moralem, quâ sanctificatur anima: sicut gratia habitualis ita sanctificat animam, ut eam constituat templum Dei, quatenus secundùm specialem effectum declarat præsentiam Dei: ita consecratio declarat præsentiam Dei speciali modo in Ecclesia consecrata; quæ ratione talis præsentiæ sanctificatur, fitque domus Dei, domus orationis, quam decet sanctitudo. Cum Deus per immensitatem sit ubique præsens; hæc specialis præsentia in Ecclesia consecrata haberi debet in ordine ad aliquam specialem operationem, & effectum: siquidem ex operatione arguimus Dei præsentiam; & ex speciali operatione specialem Dei præsentiam: neque anima justi alia ratione dicitur Templum Dei, nisi quia speciali modo per effectum suæ gratiæ ibi habitat. Ratione igitur hujus sanctitatis Ecclesia consecrata fit speciale Dei instrumentum in ordine ad excitandam fidelium devotionem, ac reverentiam erga Deum; quatenus Ecclesia ratione consecrationis objectivo modo, ut Dei habitatio excitat devotionem, & reverentiam erga Deum, qui utitur hac objectiva motione, ut interiùs per suam gratiam operetur, ac promoveat eamdem devotionem, ut fiat sicut oportet: est enim de ratione cujusvis objecti juxta propriam naturam movere intellectum, & excitare ad eas cogitationes, cum quibus aliquam habet connexionem: hinc Ecclesia objectivo modo si Deus per suam gratiam interiùs operetur, excitat pias cogitationes virtutū supernaturaliū, actus devotionis, & reverētiæ. Præterea Ecclesia ratione sanctitatis acceptæ in consecratione dignificat orationes, ut quæ in ea fiunt, sint Deo gratiores: siquidem est Ecclesia ex sui institutione locus orationis cum Christus Matth. 21. loquens de Ecclesia dicat: domus mea, domus orationis est: hinc Deus speciali auxilio assistit orantibus in Ecclesia, ut preces, quæ ad ipsum in eadem funduntur uberiùs dignificentur. Demum sicut sanctitas personæ dignificat operationes ab ea provenientes; ita etiam sanctitas loci concurrit ad dignificandas preces, quæ in eo ad Deum funduntur.

Quæritur quintodecimò, an quando Ecclesia per solam oblationem sacrificii consecratur 25
sit iterum consecranda? Ecclesiam consecrari substantialiter ex eo, quòd in illa offeratur sacrificium missæ est sententia communior desumpta *ex cap. de fabrica de consecrat. dist.* 1. ubi dicitur, quòd Ecclesia à fundamentis innovata remaneat consecrata si in ea missa celebretur; siquidem propter infinitam virtutem tanti sacrificii habetur pro reconciliata substantialiter, quamvis non ritualiter, eò quia non adhibeantur tunc ritus ab Ecclesia præscripti ad consecrationem Ecclesiæ. Tum quia consecratio ordinatur ad sanctificandam Ecclesiam; & hujusmodi sanctificatio non consistit in aliqua sanctitate, quæ propriè sit talis; sed in eo præcisè est sita, quòd locus speciali modo dedicetur Deo in ordine ad ejus cultum, & præcipuè oblationem sacrificii: unde si de facto in Ecclesia recèns extructa offeratur sacrificium, remanet Deo dicata in ordine ad oblationem sacrificii: plus enim est, consecrare facto, quàm verbis *l. non dubium 6. c. de legib.*

Difficultas est, an licèt substantialiter sit con- 26
secrata per solam oblationē sacrificii, possit iterum consecrari ritualiter: dico *an possit*; quia hæc ritualis consecratio non est absolutè necessaria, quia sufficit sola benedictio; adeo ut Ecclesia non sit de necessitate consecranda. Respondetur, Ecclesiam substantialiter consecratam per oblationem sacrificii in eadem, posse iterum consecrari ritualiter: idque desumitur ex praxi, & consuetudine, quæ est optima legis interpres; passim construuntur novæ Ecclesiæ, quæ benedicuntur tantùm, & in quibus missæ celebrantur per plures annos; & postea data occasione consecrantur. Idque solet confirmari ex facto sancti Athanasii, & habetur *in Apolog. ad Constantinum Imperatorem in 3. accus. to. 2. oper. ipsius:* cum enim accusaretur apud Imperatorem quòd Ecclesiam consecrâsset, quam ipse Imperator ædificaverat absque licentia, & interventu Imperatoris; respondit Athanasius, se Ecclesiam non consecrâsse; sed tantùm in eadem sacram celebrâsse Synaxim; & revera fuit postea Ecclesia interventu Imperatoris ritualiter consecrata.

Præterea quando parvulus urgente necessi- 27
tate baptizatur privatim, suppletur postea solemnitas baptismi cum omnibus suis ritibus, quamvis jam substantialiter fuerit baptizatus, & solùm non repetitur, seu omittitur substantia sacramenti, seu materia, & forma; eò quia Sacramentum baptismi non sit iterabile: quòd si dicas inde sequuturum, esse itidem in consecratione rituali omittendam missam. Contra est, quia missa non est Sacramentum initerabile; proinde si conjungatur cum cæteris ritibus trahitur ab iisdem tanquam forma iterabilis, quæ propterea debet unà cum ritibus iterari. Cæterum si Ecclesia semel fuerit ritualiter consecrata, non est iterum consecranda, quia conse-

cratio

gratio imitatur aliquo modo Sacramenta, quæ imprimunt characterem, & non possunt iterari: hæc enim consecratio relinquit in Ecclesia consecrata quendam veluti characterem sanctitatis: ut etiam contingit in Abbatibus, aliisque personis, quæ consecrantur, quæ non possunt iterum eadem consecratione consecrari.

28 Quæritur sextodecimò, an Ecclesia sit simul consecranda cum altare? Respondetur in Pontificali Romano præscribi, Ecclesiam esse simul consecrandam cum altare majore. Difficultas est an id sit necessarium. Respondetur id non esse simpliciter necessarium; adeo ut si altare majus sit jam consecratum, possit sola Ecclesia consecrari, ut notant Glossa *in cap. si motum ver. Altare de consecrat. distinct.* 1. Hostiensis *in sum. tit. de consecrat. Ecclesiæ §. & an sit iteran. num. 6.* Barbosa *de potestat. Episc. alleg.*27. *num.* 23. Quia eatenus Pontificale præscribit esse una cum Ecclesia consecrandum altare majus, quia supponit, quòd non fuerit ante consecratum; & conveniens est, ut unà cum Ecclesia consecretur: unde si altare jam antea fuerit consecratum, potest sola Ecclesia consecrari.

29 Imò quamvis altare majus non esset consecratum, adhuc posset consecrari sola Ecclesia sine altari, & desumitur *ex cap. si motum. cap. de fabrica de consecrat. dist.* 1. ubi consecratio Ecclesiæ dicitur distincta, ac independens ab illa altaris. Tum quia potest amitti consecratio Ecclesiæ, non amissa consecratione altaris, ut si destruatur Ecclesia; & non altare; vel etiam è contra si destruatur altare non destructa Ecclesia: ex quo evincitur, has consecrationes esse distinctas, ac independentes, proinde posse unam exerceri seorsim ab alia, & sine illa: hoc autem intelligitur de rigore, quia convenientia semper exigit, ut juxta præscriptum in Pontificali cum Ecclesia, consecretur etiam altare.

30 Quæritur decimoseptimò quomodo, & à quo sit altare consecrandum? Certum est, usum consecrandi altaria viguisse ab initio in lege naturæ cum *Genes.* 28. habeatur, quòd Jacob erexerit lapidem pro altari; & fuderit super illud oleum per modum cujusdam consecrationis: & in lege scripta legamus *Numer.* 7. & *Exod.* 40. Moysem per effusionem olei consecrâsse altare. Apud Christianos hic usus etiam viguit à primo Ecclesiæ exordio, & hujus meminit S. Dionys. Areopagita *de Eccles. Hierarchia c.* 5. *part.* 1. ubi ait, altaria esse ungenda, & consecranda ab Episcopo; adeout ritus consecrandi altaria censeatur emanâsse ab apostolis. Sunt autem altaria consecranda unctione chrismatis, & benedictione juxta formam ab Ecclesia præscriptam, ut habetur *in c. altare* 1. *de consecrat. dist.* 1. sunt autem altaria consecranda ab Episcopo loci c. *nullus Presbyter de consecrat. dist.* 1. quia cum habeat authoritatem Episcopalem in tota sua Diœcesi, pertinet ad ipsum exercere actus Ordinis Episcopalis; cujusmodi est consecratio altaris. Imò non potest Episcopus hanc altaris consecrationem committere simplici sacerdoti; quia est actus ordinis Episcopalis de jure ecclesiastico; & simplici sacerdoti nequit ab Episcopo committi actus pertinens ad ordinem episcopalem. Sede vacante debet altare consecrari ab episcopo viciniore; quia ad ipsum diriguntur exequutiones Apostolicæ. Requiritur tamen ad id licentia Vicarii Capituli; quia nemo debet introduci in domum alienam sine licentia Domini; imò Vicarius Capituli potest ad id vocare quemcunque alium Episcopum. Potest etiam consecrari altare, priusquam Ecclesia, in qua reperitur, consecretur; id enim liquet ex praxi etiam non petitâ licentiâ à summo Pontifice; quamvis plures censeant necessariam licentiam Papæ. Ratio peti potest ex eo, quòd consecratio altaris sit distincta à consecratione ecclesiæ, & ab illa non dependeat, ut evicimus in præcedente quæstione. Possunt etiam eodem die plura altaria consecrari, ut definitur *in cap. cum sis* 5. *h. t.* ubi dicitur, quod in una Ecclesia, & una missa possunt plura altaria, compluresque episcopi consecrari: non tamen per modum unius; sed singulis adhibenda erit propria consecratio; quia singulis communicari debet propria sanctitas, si tamen altaria non multum distarent; adeout posset consecrator moraliter esse omnibus præsens, probabile ab aliquibus censetur, quòd tunc posset consecrator preces recitare in communi pro omnibus; & solùm replicare ea, quæ fiunt circa corpus altaris: id enim fit etiam in ordinationibus, quoties plures simul ordinantur: ut etiam in consecratione Episcoporum.

31 Neque obstat, quòd *in d. c. cum sis.* 5. *h. t.* dicatur, quòd non possit altare consecrari sine celebratione missæ: & Episcopum non posse nisi unam singulis diebus missam celebrare; proinde non posse nisi unum consecrare altare. Nam contra est, quia quòd consecrator celebret, est de congruentia, non de necessitate. Tum quia in Pontificali *tit. de consecratione altaris*, dicitur, quòd consecrator celebret peracta consecratione, vel faciat coram se celebrare: unde sufficeret, si plures sacerdotes in illis pluribus altaribus consecratis coram episcopo celebrarent. Imò in diversis ecclesiis possunt eodem die plura altaria consecrari, etiam ab eodem episcopo, si tempus suppetat, quia nulla extat prohibitio, neque ex natura rei est illicitum: & quia consecrator non potest eodē die nisi semel celebrare: ideo sufficit si ipse celebret in uno ex altaribus consecratis, & in aliis faciat coram se celebrare: quia Pontificale relinquit sub electione alternativa celebrandi, per se, vel alios.

32 Quæritur decimooctavò, an consecrari possit altare erectum supra aliquam sepulturam? Respondetur negativè, & desumitur *ex c. non oportet de consecrat. dist.* 1. & docent communiter Piasecius *p.* 1. *prax. Episc. c.* 5. *num.* 7. Barbosa *de potest. Episc. alleg.* 27. *num.* 27. Naldus *in sum. V. sepultura num.* 12. Ratio est, quia moris fuit ab exordio Ecclesiæ, ut altaria non nisi super sepulchris Martyrum in eorundem honorem construerentur, nimirum ut sacrificium quod Deo offertur in ipsorum etiam redundaret gloriam, cùm locus ubi sepulti jacent, eligeretur pro loco sacrificii: hinc tumulari sub altari est quædam declaratio sanctitatis cum sit honor, qui ab Ecclesia nonnisi sanctis tribuitur. Hinc supra sepulchrum, ubi non jacent ossa sanctorum non potest erectum altare

consecrari sive in illo aliquis sepultus sit, sive nō: quòd si aliquis ibi sepultus jaceat, debent ejus ossa extrahi, & repleri locus, ut non appareat vestigium sepulchri: immo quamvis nemo ibi sepultus jaceat, adhuc repleri debet: alioquin si aliquis sepeliretur sub altari, tribueretur illi honor, qui eidem tribui non posset. Hinc nec corpora eorum, qui cum famą sanctitatis decesserunt, possunt sub altari sepeliri, quia hic honor illis tantùm tribuitur, quibus Ecclesia concedit venerationem: & decedentibus cum fama sanctitatis non concedit venerationem, imò prohibet omnia illa, quæ sunt signa venerationis, ut habetur in Decretis Urbani VIII. in ordine ad beatificationem, & canonizationem servorum Dei: Hinc graviter peccaret, qui decedentem cum fama sanctitatis sepeliret sub altari, quia in re gravi ageret contra prohibitionem ecclesiæ: etenim dare alicui cultum est una ex causis gravibus, & arduis, cujus judicium semper fuit reservatum sedi Apostolicæ *c. audivimus de reliquiis, & venerat. sanctor.* ita etiam tribuere alicui aliquem honorem, quem ecclesia non nisi sanctis consuevit tribuere.

33 Quæritur decimononò, an si Sacerdos de facto celebret in altari non consecrato, remaneat consecratum? Respondetur, tunc altare remanere Deo dicatum in usum sacrificii, eò quia jam inservierit cultui sacro, per hunc enim usum segregatur ex natura rei ab usibus profanis. Tum quia ex oblatione sacrificii remanet sanctificatum, recipiendo eam sanctitatem, quæ recipit ex consecratione, & posset alius Sacerdos sine peccato in eodem celebrare. Non tamen remanet consecratum consecratione rituali, quam recipit ex ipsa consecratione communi ritu ecclesiæ peracta: siquidem hæc ritualis consecratio est quoddam sanctificativum constitutum in tali specie; proinde ordinatum ad causandam specialem sanctitatem juxta institutionem ecclesiæ; quæ propterea dicitur sanctitas ritualis distincta à sanctitate, quam acquirit altare ex eo, quòd simplex Sacerdos celebret absque alio ritu. Tum quia consecratio ritualis non solùm deputatur ad usum sacrificandi, sed etiam solemnizandi, adeo ut præter hanc deputationem recipiat etiam in se quandam passivam sanctitatem, ratione cujus acquirit specialem decorem in hominum æstimatione.

34 Quæritur vigesimò, an altare sit necessarium pro oblatione sacrificii? Respondent communiter affirmativè, & desumitur *ex c. concedimus de consecrat. dist.* 1. ubi urgente necessitate conceditur facultas extra ecclesias sub dio, vel in tentoriis celebrandi, dummodo adsit tabula consecrata, unde licèt dispensetur, ut missa possit celebrari extra loca deputata; non tamen dispensatur, ut celebretur sine altari. Ratio etiam desumi potest ex dictamine naturæ: siquidem ad decentiam illius cultûs, qui Deo defertur per sacrificium, requiritur ipsum altare, ut hostia super eodem possit sacrificari. Id etiam est de institutione ecclesiæ *c. altaria* 1. *& 2. dist.* 1. *de consecrat.* & hæc institutio habet etiam fundamentum in ipso dictamine naturæ; quapropter etiam in lege naturæ ubi nulla fuit institutio præter illas, quas lumen naturale dictabat, institutum fuit altare in ordine ad offerendum Deo sacrificia, quæ debent offerri eo honorificentiori modo, quo possunt, & hic modus exigit altare. Hinc censerem, eum lethaliter peccaturum, si absque altare consecrato sacrificium offerret, quia in re gravi ageret contra institutionem Ecclesiæ. Tum quia omnes apprehendunt tanquam gravissimum crimen celebrare sine altari.

35 Quæritur vigesimoprimò, an altare portatile constare possit duobus lapidibus invicem conjunctis instar libri, adeo ut commodè aperiri possit, & claudi? Respondetur cum Garcia *in summa tract.* 3. *difficult.* 8. *dub.* 3. *p.* 1. *num.* 5. & aliis pluribus affirmativè, quia ex institutione Ecclesiæ nil aliud habemus, nisi quòd altare sit lapideum, non verò quòd fiat ex pluribus, vel uno tantùm lapide: etenim S. Sylvester tantùm sancivit, ut deinceps altaria non nisi lapidea essent, & *in c.* 1. *de consecrat. dist.* 1. solùm dicitur, *Altaria si non fuerint lapidea chrysmatis unctione non consecrentur*; proinde ex eo, quòd altare portatile constet duobus lapidibus invicem conjunctis instar libri, non est contra institutionem Ecclesiæ. Tum quia fundamentum significationis altaris non debet se tenere ex parte materiæ proinde non obstat, si altare constet duobus lapidibus simul nexis instar libri.

Si dicas, id esse contra mysterium, quia altare significat Christum, qui est tantùm una persona, & ideo debet esse unius lapidis: alioquin significaret in Christo plures personas. Contra est, quia significatio altaris est æquivoca, ut docet D. Thomas *3. p. q. 83. art. 3. ad 5.* significat enim Christum, vel ejus sepulchrum, quod fuit lapideum, & ex significatione, & mysterio æquivoco non potest sumi argumentum efficax. Quinimò videtur commodiùs significare Christi sepulchrum, cum in altari reponatur Christus immolatus, qui non debet reponi in se ipso. Hinc etiam corporale, quòd immediatiùs se habet, significat syndonem, qua Christi corpus fuit involutum, & positum in sepulchro. Immo fortassis congruentiùs altare significaret crucem, quia sicut crux fuit altare, in quo Christus se ipsum obtulit in sacrificium, ita nunc offertur in altari in commemorationem sacrificii. Verùm dato etiam, quòd altare significet Christum; adhuc congruentiùs illum significaret per duos lapides simul nexos instar libri; quia sicut Christus est una persona in duobus naturis, ita altare esset liber ex duobus lapidibus simul nexis. 36

Quæritur vigesimosecundò, an episcopi extra propriam Diœcesim possint uti altare portatili, vel etiam facere, ut in ipso coram se celebretur absque licentia Ordinarii illius Diœcesis? Respondetur, Navarrum *lib. 5. consil.* 16. *de privil. num.* 1. Sà *V. Episcopus num.* 24. Beam. *p.* 4. *cas.* 33. & alios, censere ita non posse Episcopum extra propriam diœcesim uti altare portatili; idque probant ex Concilio Tridentino *sess.* 22. *in decret. de observ. & vitan. in celebr. miss.* 37

ubi

ubi dicitur, quòd quilibet Episcopus in propria diœcesi constituatur delegatus sedis Apostolicæ, quoad ea corrigenda, quæ sunt contra decentiam celebrationis, quorum unum ab eodem Concilio censetur esse celebrare extra loca deputata. Alii tamen probabiliùs censent, posse Episcopum in tali altari portatili celebrare extra propriam diœcesim, ut Barbosa *de potest. Episc. p. 2. alleg. 23.* Azorius *tom. 1. lib. 10. c. 26. q. 4.* Pasqualigus *decis. moral. decis. 56. num. 3.* & hæc sententia videtur præferenda, quia Concilium Tridentinum non prohibet episcopis, ne celebrent in altari portatili, sed tantùm ne permittant celebrari sive à sæcularibus, sive à Regularibus.

38 Tum quia privilegium Episcoporum celebrandi in altare portatili est insertum in corpore juris, seu *in c. fin. de privileg. in 6.* proinde habet vim legis statuentis, quòd conveniat episcopis ratione status, & dignitatis, ut possit celebrare absolutè in altare portatili, tam in propria, quàm in aliena diœcesi: & quia in Concilio Tridentino non fit specialis mentio de hoc privilegio; ideo non censetur ipsi derogatum: ratio est, quia privilegiis insertis in corpore juris non derogatur, nisi de ipsis fiat expressa mentio, ut docent communiter, Felin. *in c. 1. n. 12. c. nonnulli num. 9. & 26. de rescript. in 6.* & desumitur *ex authent. Quo. ver. omni privilegio C. ubi de crimine agi oportet.* Tum quia Concilium in citato textu tantùm voluit tollere abusum celebrandi in privatis domibus, & ex eo quòd episcopi in aliena diœcesi celebrent, vel etiam faciant coram se celebrare in altare portatili, nullus sequitur abusus: hinc Azorius *loc. cit.* asserit, sacram congregationem anno 1586. declarâsse, non esse per Tridentinum sublatum privilegium Episcoporum celebrandi in altare portatili: unde usus hujus altaris etiam extra propriam diœcesim est licitus episcopis *c. quoniam episcopi de privil. in 6.* Verùm debet hic usus fundari in aliqua rationabili causa, quia Pontifex supponit, quòd episcopi non possint commodè Ecclesiam adire. Idque procedit non solùm quando ipse Episcopus celebrat, sed etiam quando facit, ut coram se alius simplex Sacerdos celebret. Hinc potest Episcopus deputare capellam in proprio palatio, ubi celebrat, vel celebrare faciat ad libitum; quia à Tridentino prohibentur tantùm oratoria domorum privatarum; & palatium episcopi non est privata domus. Præterea quia Tridentinum *sess. 22. decret. de observand. & vitand. celebrat. miss.* solùm intendit tollere abusum, qui respectu Episcoporum locum non habet. Tum quia Tridentinum non prohibet episcopis, ne celebrent in propriis palatiis, & ne faciant celebrare juxta privilegium, quod habent: sed quòd non patiantur missas celebrari in privatis domibus.

39 Quæritur vigesimotertiò, an in quolibet die etiam non festo possit altare consecrari? Respondetur affirmativè *argum. c. tua 2. h. t.* ubi Innocentius III. statuit, quòd Ecclesia possit consecrari diebus festis, & non festis. Ratio hoc idem etiam suadet, quia opus bonum, & ordinatum in cultum Dei est licitum quocunque tempore, nisi fortassis à jure positivo ex rationabili causa determinetur ad certum tempus: atqui consecratio altaris est opus bonum, quod ex sua natura ordinatur ad cultum Dei, & nullum adest jus positivum limitans hoc opus ad certos dies: proinde exerceri poterit etiam diebus non festis. Non tamen putàrim, posse altare consecrari tribus ultimis feriis hebdomadæ majoris, quia saltem implicitè prohibentur illis diebus consecrari altaria; quia Ecclesia taxativè se habet in præscribendis functionibus, & officia horum trium dierum: proinde ex vi taxationis excluduntur omnia alia, quæ non sunt necessaria: qua ratione etiam transferuntur omnes solemnitates, quæ illis diebus occurrunt. Hinc qui consecraret altare in illis diebus, non excusaretur à culpa gravi; eò quia in re gravi ageret contra prohibitionem Ecclesiæ. Imo neque licitum est consecrare altaria in maximis solemnitatibus paschatis, pentecostes, primo die natalis Domini, & Epiphaniæ, quia tametsi non adsit expressa prohibitio: nihilominus tanta solemnitas exigit, ut soli officio illius diei Sacerdos incumbat, & consuetudo hanc exigentiam interpretatur.

Quæritur vigesimoquartò, an possit altare consecrari sine reliquiis sanctorum? Respondent Barbosa *de univers. jur. eccles. lib. 2. c. 7. n. 7.* Azorius *tom. 1. lib. 8. c. 27. q. 8.* Hostiens. *in sum. de consecrat. eccles. vel altar. §. & qualiter. 1. V. dicunt etiam*, & alii *in c. placuit. de consecrat.* negativè, quia *in d. c. placuit.* præcipiuntur destrui illa altaria, in quibus non sunt reliquiæ martyrum. Tum quia *in c. non oportet ead. dist.* expressè prohibetur, ne oblationes pro defunctis fiant, & ne Sacramenta distribuantur, nisi in Ecclesia, vel in basilica, ubi Martyrum reliquiæ sunt. Tum quia in Rubrica missalis præcipitur, ut Sacerdos in ingressu altaris recitet orationem illam *Oramus te Domine per merita sanctorum tuorum, quorum reliquiæ hic sunt &c.* ex quibus concludunt, non posse altare consecrari sine reliquiis sanctorum. Nihilominus opposita sententia non caret probabilitate, & eam docent Scotus *in 4. dist. 13. q. 2. art. 3. §. Rursus* Pasqualigus *decis. moral. decis. 46. num. 4.* Suarez. *3. p. tom. 3. disp. 81. sect. 5. V. tertiò additur*: & hæc sententia mihi etiam videtur probabilis, quia quæ sunt de substantia consecrationis præcipiuntur ut talia ab Ecclesia: atqui nullum adest præceptum de ponendis reliquiis in consecratione altaris, ut sine ipsis non possit consecratio fieri. 40

Neque obstat *c. placuit.* ex quo videtur desumi tale præceptum, quia in illo textu tantùm occurritur abusui, quod tunc vigebat: siquidem moris tunc erat, ut in agris erigerentur altaria in memoriam Martyrum, ob quasdam inanes revelationes: & hujusmodi altaria *in d. c. placuit.* prohibentur, & rursus statuitur, ut nulla imposterum memoria Martyrum acceptetur, ubi non sit corpus, aut certæ reliquiæ, aut origo alicujus habitationis, possessionis, vel passionis, quod longè diversum est à præcepto non consecrandi altaria sine reliquiis. Rursus in *c. non oportet* tantùm prohibetur clericis, ne ad monu- 41

monumenta mortuorum in campis erecta portent, aut distribuant sacra mysteria: & solùm præcipitur, quòd non celebrent ibi pro defunctis, sed in Ecclesia, aut in basilica, ubi Martyrum reliquiæ jacent, ut notat ibidem Glossa.

42 Cæterum de consecrando altari cum reliquiis nullum ibi habetur verbum: & basilica, ubi jacent reliquiæ Martyrum non est altare, & etiã ponitur disjunctivè, adeo ut reliquiæ Martyrum non debeant necessariò esse in altare. Quòd si objicias consuetudinem non consecrandi altaria sine reliquiis, Suarez talem consuetudinem negat in *3. p. tom. 3. disp. 81. sect.* 5. eò quia plura de facto consecrentur altaria sine reliquiis. Tum quia cùm altaria ubique locorum multiplicentur, non semper possunt reliquiæ Martyrum haberi. Tum quia hæc consuetudo inducta fuit in honorem Martyrum, non verò ex necessitate consecrationis. Hinc antiqua missalia admonebant sacerdotes, ut ubi reliquiæ sanctorum non erant omitterent illam orationem *Oramus te Domine per merita sanctorum tuorum, quorum hic reliquia sunt.* Hinc ut docet Suarez *loc. cit.* non peccaret lethaliter qui sine reliquiis altare consecraret, eò quia solùm ex laudabili consuetudine ponantur reliquiæ, & si non ponantur non fit contra aliquam obligationem.

TITULUS XXXXI.

De celebratione missarum, & Sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis.

Quia consecratio Ecclesiæ, vel Altaris, de qua Pontifex egit in præcedente titulo ordinatur ad celebrationem missarum, & alia divina officia obeunda, & principaliter ad confectionem Eucharistiæ, quæ nonnisi in Ecclesia, vel Altari consecrato fieri debet, ideo congruè Pontifex in hoc titulo agit de celebratione missarum, Sacramento Eucharistiæ, & divinis officiis: ostendit enim titulus, quomodo Clerici statis horis debeant pensum solvere orationis, & missarum solemnia celebrare. Extat etiam hic titulus in septimo, Clementinis, & Extravagantibus communibus.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. *PRESBYTER 1. h. t. Ex Concilio Agathensi statuitur, ut Presbyter absoluto matutino officii recitet horas, & vesperas horis competentibus, & manè recitatis horis visitet infirmos, mox si velit, exeat ad opus rurale jejunus, ut deinde possit succurrere hospitibus, infirmis, & defunctis usque ad statutam horam pro qualitate temporis, nam matutinum media nocte recitatur. Ubi notat Glossa, Clericum pauperem, qui ex beneficio vivere nequit, posse omnes horas, & vesperas mane recitare, ut possit reliquum tempus impendere ad opus rurale, vel aliud exercitium, quo possit se alere absque detrimento sui officii* c. clericus dist. 9. & 21. quæst. 1. c. 1.

C. *QUIDAM 2. h. t. Ex Concilio Triburiensi non permittitur laicis, ut ex consuetudine audiant eandem missam votivam de Trinitate, vel de S. Michaele, nisi suo tempore, vel aliquando, adeò ut debeant laici audire missam currentem in illo die. Ubi notat Glossa, textum esse intelligendum, quando in Ecclesia est unus tantùm Presbyter, qui tenetur de die celebrare. Prœterea notandum est, aliqua interdum prohiberi non quia mala, sed propter id, quod sequi potest* c. & si Christus de jure jur. c. denique dist. 21.

C. *CONSULUISTI 3. h. t. Innocentius III. rescribit, quòd excepto die Nativitatis dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit sacerdoti semel in die unam tantùm missam celebrare. Ubi notat Glossa, necessitatem pluries celebrandi esse, si postquam celebravit, quis moriatur, vel si superveniat princeps.*

C. *CONSILIUM 4. h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Bracharensi, in diebus feriatis, seu profestis, seu procul à festis, quando dicitur missa votiva de Spiritu sancto, vel Beata Virgine, quamvis dicatur præfatio propria, non tamen esse dicendum* Symbolum, *neque* Gloria in excelsis, *ut ostendatur differentia inter commemorationem, & solemnitatem.*

C. *EX PARTE 5. h. t. rescribit idem Pont. sacerdotem postquam totum Sacramentum Eucharistiæ sumpsit, debere semper vinum infundere, & accipere, postquam communicavit, nisi quando eodem die debet aliam missam celebrare: quia tunc si infusum vinum acciperet, non esset ampliùs jejunus, nec posset iterum celebrare. Hinc notat Glossa in* c. consuluisti, *sacerdotem debere jejunum esse etiam à purificatione, & multo magis à medicina.*

C. *CUM MARTHÆ 6. h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Lugdunensi quod verba, quæ non sunt in evangelistis, & sunt posita in canone missæ;* ut mysterium fidei, elevatis oculis in Cœlum æterni testamenti *Apostoli acceperunt à Christo, & successores ab Apostolis sicut multa alia,* ut beatius est dare, quàm accipere: visus est plusquam 500. fratribus simul, deinde visus est Jacobo *& declarantur verba canonis. Rursus in Sacramento Eucharistiæ*

ristia tria subtiliter distinguuntur: primò forma visibilis, seu panis, & est Sacramentū gemina res, sed non est res: secundò veritas corporis, & est Sacramentū & res; Sacramentū unius, & res alterius: tertiò virtus spiritualis, seu unitatis, & charitatis, & est res gemini Sacramenti, sed non Sacramentum. Rursus quamvis variæ sint opiniones, an aqua cum vino in sanguinem convertatur: aliqui dicunt, quòd aqua mutetur in aquam lateris, & vinum in sanguinem, aliqui quòd aqua remaneat circumfusa speciebus vini, sicut circumfunderetur vinum infusum in sanguinem Christi: sed probabilius est, quòd aqua cum vino in sanguinem transmutetur. Rursus statuit Pontifex, ut non sit orandum pro sanctis, quia injuria sit sancto, & Martyri: siquidem sancti, & Martyres cum cœlesti donentur beatitate, non ampliùs indigent nostris precibus, sed nos indigemus eorum auxilio, & intercessione. Demum declarat, quòd cùm dicitur hæc oblatio prosit, vel proficiat tali sancto, *id sit intelligendum, ut magis ac magis à fidelibus honorificetur in terris, adeò ut prosit sancto quoad augmentum gloriæ extrinsecæ, & accidentalis*

C. *DE HOMINE 7. h. t. rescribit idem Pont. graviùs peccare sacerdotem, qui in peccato mortali in missa fingit se consecrare, & non consecrat, quàm qui consecrat in peccato mortali. Ubi notat Glossa, existentem in peccato mortali non debere celebrare, eò quia sit suspensus quoad se, non quoad alios* c. ult. de cohab. cleric. & mulier. *Sin verò sit Simoniacus, vel notorius fornicator, est suspensus quoad se, & quoad alios* c. tanta de simonia, *quòd si Sacerdos priùs eliciat actum contritionis in necessitate potest celebrare* c. de cætero, & c. à nobis de sent. excommun.

C. *IN QUADAM 8. h. t. declarat idem Pont. Christum fuisse verum Deum contra Arianos, & verum hominem non ex corpore phantastico contra Manichæum. Rursus declarat, à latere Christi fluxisse veram aquam, & non phlegma, vel mistum, adeo ut sicut in sanguine relucet Sacramentum redemptionis, ita in aqua Sacramentum regenerationis.*

C. *DOLENTES 9. h. t. Idem Pont. in Concilio Generali Lateranensi prohibet sub pœna suspensionis, ne clerici, vel Prælati vacent usque ad mediam noctem comessationibus superfluis, vel fabulationibus illicitis, ne matutinum continuata syncopa transcurrant: ut missis aliquando intersint, vel celebrent, & alia id genus. Rursus præcipit in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum, & diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent, pariter, & devotè. Ubi notat Glossa mitiùs agi cum incurrente inobedientiam canonis, quàm cum eo, qui incurrit inobedientiam Judicis* c. si celebret de cler. excommun.

C. *SANE 10. h. t. Honorius III. præcipit, ne propter injuriam Sacerdotum divina indignatio graviùs exardescat, ut à Sacerdotibus Eucharistia in loco singulari mundo, & signato semper honorificè, devotè, ac fideliter conservetur. Rursus ut quilibet Sacerdos frequenter suam doceat plebem, ut cum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet, & ut idem faciat, cum à Presbytero defertur ad infirmum; quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & referat, manifestè, & honorificè ante pectus cum omni reverentia, & timore, semper lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides, & devotio augeatur. Rursus declarat, Prælatos transgressores hujus decreti debere graviter puniri, ut & ipsi divinam effugiant ultionem. Ubi notat Glossa, transgressores hujus decretalis esse puniendos ad arbitrium Judicis, ubi non statuitur certa pœna. Cæterum Eucharistia servanda est sub clavibus* c. 1. de Eucharist.

C. *CUM CREATURA 11. h. t. Idem Pont. declarat in collegiatis ecclesiis esse celebrandas, duas missas solemnes, conventuales, unam pro anniversariis defunctorum, alteram pro feria, vel festo currente juxta temporum congruentiam; quod etiam jure novo statuitur in Concilio Tridentino* sess. 22. c. 2. *ubi notat Glossa, quòd tametsi anniversarium dicatur, quod est revoluto anno à die mortis: in hoc tamen textu dici officium anniversarium, quod fit quotidie pro defunctis à sacerdotibus conventualiter, & singulariter cum paucis: hinc si celebretur una missa feria solemniter, non est relinquenda illa defunctorum.*

C. *TE REFERENTE 12. h. t. Idem Pont. declarat, quòd cum valdè felix sit, qui dignè celebrat unam missam in die, ideò Episcopus solus in die cœnæ domini debeat missam celebrare in sua Ecclesia, & ibi chrisma conficere. Ex quo colligitur cum Glossa, missam esse de substantia confectionis chrismatis, sicut dicitur de collatione ordinum. Cæterum nisi necessitas urgeat, melius semper est celebrare missam de officio currente, quàm aliam.*

C. *PERNICIOSUS 13. h. t. declarat idem Pont. in sacrificio missæ plus vini, quàm aquæ esse ponendum, & contrarium non esse permittendum ut perniciosum, eò quia sit contra generalem consuetudinem Ecclesiæ, quæ ab omnibus servanda est* c. contra morem dist. 00.

C. *LITTERAS 14. h. t. rescribit idem Pont. Presbyterum, qui ex mera malitia, vel nimia insipientia celebrare præsumpserit in pane fermentato, vel scypho ligneo, vel sine igne, & aqua, esse perpetuò deponendum ab officio, & beneficio: quia ut notat Glossa tametsi calix antiquitùs fuerit ligneus, nunc debet esse argenteus, vel aureus* c. vasa de consec. dist. 1. *& non de ære, nec de auricalco, nec ex vitro, aut ligno* c. ut calix de consec. dist. 1.

IN SEPTIMO.

C. *SANCTISSIMUS 1. h. t. Pius V. prohibet ne clerici sæculares, vel regulares subditi, vel Prælati celebrent vespertino tempore sacrificium missæ sub pœna suspensionis à divinis, & abrogat omnes consuetudines, & privilegia in contrarium, eò quia sit contra institutum antiquum Ecclesiæ, & sanctorum Patrum; proinde omne*

omnes & singulas licentias & facultates hujusmodi hactenus etiam motu proprio, & contemplatione Imperatorum, & Regum concessas abolet, & annullat, & vult hanc constitutionem perpetuò valituram.

C. *UT DEO* 2. *h. t. Idem Pont. prohibet in ecclesiis cum mulieribus tam impudicis, quàm honestis omne colloquium scurrile, & omnem alium actum inhonestum sub pœna 25. Ducatorum, & carceris per mensem. Rursus qui in ecclesiis obscœnis, & inhonestis verbis, aut signis usus fuerit, aut alia fœda colloquia cum personis quibuscunque habuerit mulctandus est pœna decem aureorum: eò quia divini cultus, & templorum Dei religio omnem decorem expostulat, ut hinc coerceantur colloquia, confabulationes, deambulationes, joci, & ea omnia, quæ vel scandalo sunt, vel devotioni impedimento: siquidem domum Dei decet sanctitudo.*

C. *PROVIDENTIÆ* 3. *h. t. Idem Pont. revocat facultatem concessam Græcis celebrandi latino more; ut etiam concessam latinis celebrandi missas ritu græco, & contradictores vult authoritate Apostolica esse compescendos.*

IN CLEMENTINIS.

C. *GRAVI* 1. *h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi præcipit, ut si superiores locorum sint negligentes, curent eorum superiores, ut in ecclesiis cathedralibus, regularibus, & collegiatis horis debitis devotè Psallatur: & in aliis convenienter, ac devotè celebretur divinum officium nocturnum, & diurnum; & id curent per censuras, vel alia remedia prout consultius fieri poterit; & compescant contradictores, faciantque, ut serventur canones in his, & in aliis quæ pertinent ad divinum cultum, reformationem, & honestatem Ecclesiarum, ac cœmeteriorum. Ut clerici recitent distinctè, & graviter non transcurrendo, nec imminuendo, nec immiscendo extranea, vana, & profana colloquia. Ut non ducant canes venaticos ad chorum, nec veniant sine habitu, & tonsura, & transgressores mandat puniri.*

C. *DIGNUM* 2. *h. t. Idem Pont. declarat, clericos etiam Religiosos, qui sunt commensales, & domestici Cardinalium, vel aliorum Pontificum Catholicorum posse se accommodare in divinis officiis suis Prælatis, seu recitare idem officium cum ipsis, nec teneri ad aliud recitandum. Ubi notat Glossa, nomine Pontificum non intelligi electos in Episcopos, nec confirmatos, nisi sint consecrati, etiam in concessione privilegiorum. Rursus Monachus Prælatus Ecclesiæ sæcularis debet recitare officium clericale, non monachale* dist. 25. quæst. 185. articul. 4.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

C. *DISCIPULORUM unic. h. t. Joannes XXII. indicit preces dicendas in missa pro Ecclesiæ necessitate cum indulgentia viginti dierum.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit missa, & quomodo celebranda.

1 PLures in ea sunt opinione, ut nomen missæ à voce hebræa missah suam deducat etymologiam, eò quia Deuter. 16. missah significet oblationem, ut habetur in Concilio Sennonense *in decret. fidei. c.* 11. Verùm contra hanc sententiam solet objici, quia si suam sortiretur nomenclationem à verbo hebraico missah, fuisset communis omnibus nationibus perinde ac vox alleluia. Unde probabilior, & verior sententia asserit, missam esse vocem latinam deductam à dimittendo populo, adeo ut missa perinde sit, ac dimissio, sicut etiam dimissa pro dimissione usurpabatur, ut notat Lindan. *lib. 4. panoplia evangel. c.* 37. Putant alii missam etiam dici, eò quia explicato Evangelio per Episcopum juxta Concilium Laodicenom, Catechumeni, & Energumeni dimitterentur à Diacono, ut notat S. Dionysius *de eccles. hierarch.* Alii etiam censent, missam dici à dimissione populi facta per Diaconum absoluta missa quando conversus ad populum dicit *ite, missa est*; hoc est abite, quia missa jam est absoluta, ut refert Pamelius in Tertullianum *lib. de orat. num.* 1.

Alii etiam censent, dici missam à missione nulla facta distinctione inter dimissionem Catechumenorum, & eam quæ fit in fine, ut notat Bellarminus *lib. 1. de missa c.* 1. Ea tamen opinio, quæ censet, missam dici à dimissione Catechumenorum videtur cæteris præferenda, & desumitur ex D. Isidoro *lib. 6. etymolog. c. de divin. offic. §. missa*: ubi ait, missa tempore sacrificii est quando Catechumeni in foro admittuntur; adhæret huic opinioni Rabanus *lib. 1. de institut. cleric. c.* 32. & juxta hanc interpretationem nomen missæ speciali ratione convenit sacrificio: est enim actio, quæ ex natura sua missos faciebat Catechumenos præsentes, veluti eos, qui nondum comparticipes erant sacrificii: & juxta hanc sententiam missa dicitur ab effectu, eò quia missos faceret, qui non poterant participes fieri sacrificii. 2

Certum est, in tota communitate Christianorum adesse obligationem de jure naturali, & divino offerendi missæ sacrificium: siquidem de jure naturali tenemur Deum colere; adeout 3

pri-

primu.. præceptum decalogi *unum Deum coles* explicet hoc præceptum naturale de colendo Deo; natura enim dictat, Deum esse colendum; qui propterea colendus est per oblationem sacrificii: etenim de jure naturæ est Deo exhibendus ille cultùs, qui ipsi convenit, quatenus est Deus; & hic cultus habetur per oblationem sacrificii, per quod Deus recognoscitur ut Deus, seu ut dominus vitæ, & mortis; & per sacrificium nos totos Deo devovemus, protestamúrque nos illi omnino subesse. Quia verò hoc missæ sacrificium fuit à Christo institutum, ideo obligationi naturali accessit etiam obligatio divina determinans sacrificium offerendum. Hæc duplex obligatio de jure naturæ, & divino offerendi sacrificium est penes omnes, qui sunt intra gremium Ecclesiæ; non quidem ut singuli teneantur per se ipsos hoc sacrificium offerre; cum munus hoc sit proprium sacerdotis: sed ut fideles teneantur offerre per sacerdotes, adeout hæc obligatio non sit immediata, sed mediata, quatenus fideles mediante sacerdote offerente hoc sacrificium dicuntur & ipsi offerre suo modo assistendo tali sacrificio: hæc enim obligatio radicatur in naturali præcepto colendi Deum per cultum ei proprium; proinde per oblationem sacrificii juxta determinationem factam à Christo: & cum omnes teneantur Deum colere; sequitur, omnes Christi fideles teneri saltem mediatè hoc sacrificium offerre, assistendo in missa ejus oblationi, cum per hanc assistentiam dicantur & ipsi suo modo sacrificium offerre.

4 Sacerdotes verò, etiam simplices, ex vi ordinis sacerdotalis tenentur saltem aliquando per annum immediatè per se ipsos hoc sacrificium offerre: quia Christus in ultima cœna instituit hoc sacrificium, & dixit discipulis suis: *Hoc facite in meam commemorationem*; quibus verbis injunxit præceptum Apostolis, eorúmque in sacerdotio successoribus offerendi hoc sacrificium, juxta Concil. Trident. *sess.* 21. *c.* 1. *de sacrif. missæ*. Etenim cum adsit obligatio offerendi hoc sacrificium de jure divino naturali; & non possit immediatè offerri nisi per sacerdotes; ideo contrahunt ipsi hanc obligationem immediatè offerendi hoc sacrificium; & cæteri fideles mediatè, quatenus assistendo sacrificio missæ suo modo illud etiam offerunt mediante sacerdote. Hinc hujusmodi obligatio afficit sacerdotes ex vi ordinis sacerdotalis. Ratio est perspicua; quia de jure naturali divino tenentur omnes fideles Deum colere per oblationem sacrificii, cum per solum sacrificium illi exhibeatur supremus cultus eidem debitus, & quia non fuerat expediens, unumquemque per se ipsum offerre hoc sacrificium; ideo instituti sunt sacerdotes, qui offerunt nomine aliorum: unde D. Paulus *ad Hebr.* 5. ait: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut dona offerat, & sacrificia pro peccatis*: cum igitur quis assumit munus sacerdotale, assumit obligationem offerendi sacrificium, quia ratione muneris sacerdotalis trahit ad se communem obligationem populorum colendi Deum per sacrificium; cum sacerdotium institutum fuerit pro sacrificio offerendo. Hinc communior doctorum sententia asserit, sacerdotes teneri hoc sacrificium offerre in præcipuis anni festivitatibus, scilicet Nativitatis Christi domini, Paschæ, & Pentecostes; & rursus teneri etiam celebrare in iis occasionibus, in quibus populus tenetur publicè recurrere ad Deum cum oblatione sacrificii, ac in publicis gravibus necessitatibus pro gratiarum actione alicujus publici beneficii; quia suscipiens munus sacerdotale, suscipit etiam in se obligationem naturalem, quæ populo inest colendi Deum per oblatum sacrificium: unde quoties populus tenetur Deo offerre sacrificium de jure naturæ; tenetur etiam Sacerdos ratione muneris sacerdotalis offerre tanquam executor obligationis, quæ populo inest sacrificium missæ offerendi.

5 Hinc in locis ubi pauci sunt sacerdotes, ut etiam tempore, quo major urget necessitas recurrendi ad Deum per oblationem sacrificii, tenentur etiam simplices sacerdotes ratione muneris frequentiùs celebrare: quia Sacerdos ratione muneris sacerdotalis contrahit obligationem annexam eidem muneri; quæ est obligatio offerendi sacrificium; & mensuranda est ex fine institutionis sacrificii; & ex fine Ecclesiæ constituentis sacerdotem publicum ministrum in ordine ad offerendum sacrificium missæ; proinde tenetur Sacerdos offerre cum illa frequentia, quæ sufficiat ad supplendam exigentiam populi. Immo simplex Sacerdos tenetur celebrare quovis die festo de præcepto, si non sit alius, qui celebret: quia ratione ordinis sacerdotalis est constitutus publicus minister populi in ordine ad offerendum sacrificium: proinde ratione ordinis suscepti tenetur offerre sacrificium, quoties tenetur populus; sed populus tenetur offerre mediatè per sacerdotem singulis diebus festis de præcepto; ex eo enim quòd assistat sacrificio missæ aliquo modo offert etiam populus sacrificium; proinde deficientibus sacerdotibus deputatis hæc obligatio devolvitur ad simplicem sacerdotem: quia quando non adsunt sacerdotes deputati remanet communis obligatio, quæ oritur ex munere sacerdotali; proinde simplex Sacerdos tenetur offerre sacrificium juxta exigentiam populi.

6 Idque extenditur etiam ad sacerdotem, qui non est de loco, in quo deficiunt deputati; quia ratione muneris sacerdotalis constituitur publicus minister totius populi Christiani; est enim publicus minister Ecclesiæ, quæ complectitur universum fidelium cœtum; proinde Sacerdos habet munus suum obligatum ad omnes ubique locorum fideles; adeout ubicunque contingat casus, quo populus indigeat hac sacrificii oblatione, teneatur simplex Sacerdos offerre. Quòd si in eodem loco plures essent sacerdotes simplices, obligatio ad eum devolveretur sacerdotem, qui magis ad illam pertineret communitatem. Quamvis deficiente missa deficiat etiam obligatio; non tamen quando adest simplex Sacerdos cessat absolutè missa,

missa, neque obligatio in populo; proinde tenetur tunc simplex Sacerdos sacrificium offerre juxta populi exigentiam.

7 Quamobrem Parochi, & alii sacerdotes habentes beneficia, vel officia, quibus annexa est cura animarum, tenentur pro populo sacrificium offerre his saltem diebus, quibus populus tenetur sacro interesse, ut communiter docent doctores cum Garzia *in sum. tract. 3. difficult. 2. dub. 2. num. 2.* Barbosa *de potest. Episc. alleg. 24. num. 22.* Tenentur siquidem Pastores ut propriæ satisfaciant obligationi, propriúmque obeant munus spiritualia necessaria exhibere populo: & quia populus tenetur diebus festis de præcepto interesse sacro; ideo tenetur Parochus, vel alius, qui curam habet animarum missam legere diebus festis, ac sacrificium offerre; ut populus possit missam audire. Eo ipso quòd populo injunctum est præceptum audiendi missam; est simul imposita Parochis obligatio celebrandi missam, cum ipsis incumbat cura immediatè exhibendi populo munus suum, offerendo sacrificium, ut possit populus satisfacere præcepto de audienda missa.

8 Quinimo si Episcopus, vel Synodus Diæcesana determinet certos in hebdomade dies, in quibus debeant sacerdotes celebrare; tenentur isti diebus illis missæ sacrificium offerre: quia cum Episcopus, & Synodus Diæcesana facultatem habeant condendi leges, possunt obligare sacerdotes habentes curam animarum ad offerendum missæ sacrificium, prout consultiùs visum fuerit expedire. Imò etiam seclusa omni lege municipali tenentur sacerdotes curati celebrare aliis diebus præter festivos, & desumitur ex Concil. Trident. *sess. 23. cap. 14.* ubi ait, *curent simplices sacerdotes celebrare singulis diebus dominicis, festis solemnibus; qui autem curam habent animarum tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant.* Loquitur Concilium discretivè de sacerdotibus, quibus est annexa cura animarum; de quibus censet non satisfacere proprio muneri, si solis diebus festis celebrent: hinc illis injungit, ut frequentiùs celebrent: hæc autem frequentia in curatis non potest salvari, nisi ultra dies festos pluribus aliis diebus non festivis celebrent: quia curam habentes animarum non solùm tenentur suum præstare officium, munúsque obire, quando præcepti obligatio urget, sed etiam quando Parochiani rationabiliter instant, ut missa celebretur; vel si non instant; id saltem videatur esse rationabile, ut devotioni populi satisfiat.

9 Idque vel maximè procedit si in loco aliquo consuetudo inoleverit, ut curati ultra dies festos aliis etiam diebus non festis missam legerint cum populi frequentia; quia tunc consuetudo obligat curatos; & declarat, quòd tenentur celebrare; observantia enim subsecuta, declarat quæcunque dubia sunt *cap. cum venissent de inst. cap. cum dilectus de consuetudine l. si de interpret. ff. de leg.* Quòd si plures alii adessent sacerdotes simplices, qui in tali loco, singulis diebus etiam non festivis celebrarent, ac plenè satisfacerent devotioni populi, ut si ibi adessent Religiosi regulares, quorum Ecclesiæ à sæcularibus libentiùs frequentantur; tunc Parochi possent à tali frequentia aliquando excusari; quia frequentia celebrationis est tantùm necessaria ut satisfiat devotioni populi, & pro indigentia spirituali subditorum: & hæc necessitas cessat quando adsunt plures alii sacerdotes singulis diebus celebrantes; suppletur tunc aliunde officium Parochi; qui non semper tenetur per se ipsum immediatè celebrare; sed nonnunquam sufficit, si id præstet per alios. Tum quia quò major est frequentia sacrificiorum; eò minus à populo frequentatur missa Parochi; idque argumento, esse tunc minus necessarium.

Cæterum obligatio incumbit Parocho, ut omnibus illis diebus, quibus Parochiani ex præcepto Ecclesiæ tenentur missam audire per se ipsum, vel saltem per alium celebret in sua Ecclesia parochiali, idque fundatur in naturali æquitate: quia eatenus solvuntur Parocho decimæ, & alii proventus, ut populo administret, quæ necessaria sunt ad salutem. Quòd si in aliqua parochia populus esset adeo frequens, ac multiplex, ut ad unam non posset missam convenire, vel unicus Parochus non sufficeret pro Sacramentis administrandis, tunc tenetur Parochus vocare alios sacerdotes, eósque sibi adjungere ad suum munus rectè, & sufficienter explendum: quinimò Episcopus posset etiam Parochum ad id adigere, ut statuit Concilium Tridentinum *sess. 21. de refor. c. 4.* 10

Quòd si Ecclesiæ parochialis ob injurias belli, vel ex alio fortuito casu ad eam deveniret paupertatem, ut pluribus sacerdotibus alendis minimè sufficeret, tunc Parochus ex consensu Pontificis, vel secundùm alios etiam proprii Episcopi, posset duas missas eadem die legere, non assumpta ablutione in prima: Hoc idem etiam procedit, si unus tantùm esset Sacerdos curatus, qui duas Ecclesias parochiales teneretur administrare, & desumitur *ex c. consuluisti 3. h. t.* ubi Innocentius III. interrogatus, an Sacerdos posset uno eodémque die plures missas celebrare, respondit Pontifex, sufficere sacerdoti semel in die unam missam celebrare excepto die Nativitatis domini, & ex causa necessitatis, dummodo Sacerdos adhuc sit jejunus, nec ablutionem assumpserit. Solent Canonistæ præ cæteris duas causas recensere magis necessarias, quarum prima est necessitas præbendi viaticum moribundo, si hostia consecrata non adsit. Secunda, si Sacerdos præficiatur pluribus ecclesiis parochialibus: Glossa addit etiam tertiam; estque causa honestatis, vel utilitatis, ut si superveniat aliquis Princeps cum sua cohorte, qui velit missam audire. Notant tamen communiter Doctores, quòd Sacerdos, si prævideat, sibi necessitatem imminere duas legendi missas, non debet in prima sumere ablutionem, ut jejunus possit secundam legere. 11

Quòd si in prima missa Parochus ablutionem sumpsisset, nec esset ampliùs jejunus, adhuc probabile est, & quidem probabilitate intrinseca, quòd urgente necessitate ministrandi viaticum 12

ticum moribundo, si non adesset hostia consecrata, possit non jejunus secundam missam legere in ordine ad conficiendum Sacramentum Eucharistiæ: ratio est, quia tunc concurrunt duo præcepta, unum divinum; estque, ut moribundo ministretur viaticum; aliud Ecclesiasticum, quòd Sacerdos non celebret nisi jejunus: atqui præceptum divinum est fortius, & prævalet, proinde servari debet divinum, quamvis non possit Ecclesiasticum. Tum quia præceptum Ecclesiæ, ne Sacerdos non jejunus celebret, non videtur obligare in casibus tam extraordinariis cum detrimento, aut scandalo fidelium, ut enim habetur *in l. 4. & 5. ff. de LL.* ex his, quæ fortè unico aliquo casu accidere possunt, jura non constituuntur: nam ad ea potiùs debet aptari jus, quæ frequenter, & facilè, quàm quæ non nisi rarò eveniunt. Hinc si Sacerdos jam accessisset ad altare coram populi frequentia, & in introitu missæ recordaretur, se jejunum non esse, posset missam continuare.

13 Rursus si Sacerdos vovisset abstinere perpetuò à vino, tametsi in missa sumeret ablutionem, non propterea votum violaret, ut notat Barb. *in c. ex parte h. t.* quia ex præcepto Ecclesiæ tenetur talem ablutionem sumere: unde votum non potuit ad illam se extendere, alioquin non fuisset de meliori bono, quia fuisset votum transgrediendi ritum Ecclesiæ, habetur enim *in d. c. ex parte*: Sacerdos postquam totum Sacramentum Eucharistiæ accepit, debet semper infundere vinum, & accipere, nisi quando eodem die deberet aliam missam celebrare. Immo si Sacerdos post sumptam ablutionem reperiat in patena, vel corporali particulas hostiæ, quas sciat esse consecratas, adhuc ex communi sententia accepta potest eas sumere: eò quia hæc sumptio reliquiarum censetur pertinere ad idem sacrificium, quod propterea perficiendum est, etiam si Sacerdos in sacristia, quando exuit sacras vestes, animadverteret adesse illas particulas consecratas.

14 Consultiùs tamen putârim in tali casu, si Sacerdos talia fragmenta, seu superstites particulas consecratas reponeret in ciborio, præsertim si id facilè præstare posset, & nulla urgeret gravis causa eas sumendi: quia ex eo, quòd Sacerdos in altari sumpserit hostiam consecratam, & sanguinem, perfectè absolvit sacrificium; unde illæ particulæ, quamvis sint reliquiæ superstites post ablutionem, cum Sacerdos non sit ampliùs jejunus ob reverentiam debitam sacramento, consultiùs est, ut eas reponat in ciborio absumendas à sacerdote jejuno in purificatione ciborii. Cæterum si licitum est sacerdoti in communiori sententia corpus Domini sumere post ablutionem in fragmentis consecratis, quæ remanserunt, & quidem sine irreverentia, vix afferri potest ratio, cur etiam Sacerdos ex gravi aliqua causa justa non possit iterum celebrare, & communicare, tametsi non sit jejunus: quia supposità justâ causâ, secunda missa de se non ponit novam irreverentiam.

15 Neque obstat, quòd viaticum ministrandum non sit simpliciter necessarium ad salutem. Nam quidquid sit de hac necessitate: an tunc urgeat præceptum divinum communicandi: nihilominus inficiari nequit, quin maximum fructum conferat animæ, & illo privare moribundum nimis durum foret; & Parochiani meritò scandalizarentur, & odio in Parochum exardescerent, si pateretur aliquem sine viatico decedere: ad hæc igitur evitanda, Ecclesia non videtur intendere prohibere Parocho, ne celebret, eò quia non sit jejunus.

Quòd si dicas, inde secuturum licitum etiam fore sacerdoti sine sacris vestibus, & paramentis celebrare, eò quia hæc perinde sint de jure ecclesiastico, ac ut Sacerdos non nisi jejunus celebret. Contra est, negatur paritas, & ratio discriminis est, quia defectus vestium, & paramentorum non est quid privatum concernens solum sacerdotem, sed est aliquid publicum, ex quo totus populus scandalizaretur, si sine paramentis, & sacris vestibus missam celebraret: plus enim desumeret scandali ex tali celebratione sine sacris vestibus, & paramentis, quàm ex omissione ipsius missæ: secus sumptio ablutionis, videtur potiùs esse quid privatum, eò quia plerumque contingat, vel ignorante, vel non advertente populo. Præterea posset etiam responderi, præceptum de vestibus sacris in sacrificio adhibendis, saltem originativè fuisse juris divini in veteri testamento; proinde longè graviùs obligare. Præterea urgente gravi causa docent plures, licitum esse Sacerdoti missam celebrare sine stola, vel sine manipulo, ut etiam sine ministro, sine crucifixo, & cum uno tantùm lumine, dummodo id fieret in casu gravissimæ necessitatis, & sine contemptu fidei, immo Layman *in Theolog. moral. lib. 5. tract. 5. c. 6. num. 17.* censet, licitum esse urgente gravi necessitate etiam in communi, & profano vestitu celebrare. 16

Ex eo, quòd Parochus teneatur suis ovibus ministrare spiritualia, valde probabile est, quòd ex vi sui muneris aliquoties in anno teneatur sacrificium offerre pro suis ovibus, & videtur desumi ex Concilio Tridentino *sess. 23. c. 1. de refor.* ubi Concilium innuit præceptum divinum offerendi sacrificium pro ovibus propriis; & quamvis id non sit determinatum, obligatur tamen Parochus aliquando in anno sacrificium offerre pro suis ovibus juxta exigentiam populi, sicut contingit in aliis divinis præceptis, ut docent Barbosa *de potest. Episc. alleg. 24 num. 23.* Pasqualigus *de sacrific. nova leg. tom. 2. q. 852. num. 5.* Gavantus *in rubric. miss. p. 3. tit. 12. num. 27.* Diana *p. 2. tract. 14. resol. 26. V. sed licet.* Suarez. *de sacrament. disp. 86. sect. 1. V. de benef.* Ratio etiam id suadet, quia Parochus utpote pastor tenetur suas oves pascere, proinde iisdem impendere omnia, quæ sunt muneris pastoralis: & quia hoc munus est de jure divino cum pastores spirituales sint ministri Christi, qui est supremus, & universalissimus pastor juxta illud Joan. 11. *Ego sum Pastor bonus.* ideo de jure divino tenentur Parochi exhibere propriis ovibus ea, quæ sunt muneris pastoris: & quia in pastorali munere includuntur ea omnia, quæ à Christo sunt instituta in ordine ad promovendam salutem ovium, non 15

tantùm ut necessaria, cujusmodi sunt Sacramenta, sed etiam valde utilia, ut est oblatio sacrificii pro ovibus, ideo tenentur Parochi non solùm suis ovibus ministrare Sacramenta: sed etiam pro iisdem sacrificium offerre: cum inter media à Christo instituta pro æterna salute acquirenda, præcipuum sit sacrificium oblatum pro fidelibus, ut significatur in Concilio Trid. *sess. 22. c. 2. de sacrific. miss.*

18 Quia verò non potest certò determinari quoties teneatur Parochus pro suis ovibus sacrificium offerre in anno; id determinandum relinquitur judicio prudentis viri, habita ratione circumstantiarum, & indigentiæ subditorum: quia juxta indigentiam potest populus frequentiùs uno anno exigere, ut sacrificium pro ipso offeratur, quàm alio; consequenter in ordine ad determinandas vices, consideranda est populi indigentia: aliquando enim potest sufficere si sacrificium offeratur pro populo in festis solemnioribus, aliquando etiam aliis diebus: cùm enim hoc præceptum sit affirmativum obligat secundùm opportunitatem, quæ est indigentia populi. Nihilominus sacra Congregatio Concilii decrevit, teneri Parochum singulis diebus dominicis, & aliis festis de præcepto applicare sacrificium pro suis ovibus, immo posse ad id etiam compelli per censuras, adeo ut pro missis celebrandis illis diebus festis non possit eleemosynam recipere: citat has declarationes Pasqualigus *loc. cit.*

19 Quòd si adsit consuetudo offerendi sacrificium pro ovibus, quoties Pastor celebrat, est servanda; tametsi non obliget sub mortali, eò quia non teneantur Parochi quoties celebrant semper applicare sacrificium pro ovibus suis: & licèt Parochus habeat facultatem applicandi omnia sua sacrificia pro suis ovibus, quia tamen hi actus sunt tantùm facultativi, quamvis multiplicentur, non inducunt consuetudinem, ut docent Decius *cons. 175. num. 6. V. Praterea.* Calderin. *cons. 1. & 3. de consuetud.* Surdus *cons 147. num. 81.* Tum quia consuetudo non potest induci nisi ab habente potestatem condendi leges, ut notant Butrius *in c. fin. n. 39. de consuet.* Alexander *cons. 173. num. 12. lib. 6.* Bart. *cons. 136. num. 2. & 3. lib. 1.* Rota in Toletana 21. *Maji 1589.* coram Pamphilio: hinc eatenus potest populus consuetudinem inducere, quatenus potest sibi legem imponere: at Parochus non potest in beneficio curato successorem aggravare, & injungere eidem beneficio onus, cum non sit Dominus, sed tantùm administrator illius: ex quo liquet, non posse Parochum hanc consuetudinem inducere in gravamen sui successoris: qui tamen consuetudinem jam introductam, & vergentem in utilitatem ovium deberet & ipse servare, quamvis sub culpa saltem gravi non teneatur.

20 Cæterum Parochus non semper tenetur per se ipsum immediatè celebrare quoties populus tenetur missam audire, sed sufficit, si per alium sacerdotem suppleat; quia ratione muneris pastoralis non tenetur missam legere, nisi ut exhibeat populo commodum præcepti implendi de audienda missa; in hoc enim munere propriè recognoscit suas oves, unde cùm finis curæ pastoralis possit obtineri, quamvis Parochus per se ipsum immediatè non celebret, sed per alium substitutum, ideo non contrahit necessitatem per se ipsum immediatè semper celebrandi. Ad id tamen tenetur quando debet sacrificium offerre pro suis ovibus: ratio est, quia officium mediatoris est personale exigens ut ab ipsa persona mediatrice exerceatur, & munus sacerdotis est officium mediatoris inter Deum, & populum, ut scripsit Apostolus ad Hebr. 5. *Omnis Pontifex ab hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad DEUM, ut dona offerat, & sacrificia pro peccatis.*

Hinc Parochus non satisfaceret propriæ obligationi, si iis vicibus, quibus singulis annis tenetur sacrificium offerre pro ovibus suis, non per se ipsum immediatè, sed per alium sacerdotem celebraret, quia munus mediatoris est personale, & debet necessariò exerceri ab ipsa persona. Juvat observare, quòd pascere non sit personaliter exequi munera personalia, sed dirigere, & disponere eorundem executionem, adeo ut Curatus disponat quando sit ministrandum populo, & assistat suis ovibus, quando requiritur ejus præsentia corporalis, sine qua non posset invigilare, nec assistere, ut ait Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 1. de refor.* Et licèt possit Parochus semper per alios supplere munus prædicationis; non tamen potest supplere munus offerendi sacrificium pro suis ovibus: ratio discriminis est, quia in prædicatione attenditur effectus ejusdem prædicationis, qui plerumque habetur uberior, si Parochus per alios suppleat: at in oblatione sacrificii non solum attenditur effectus sacrificii, sed etiam quòd impleatur munus mediatoris: & quia officium mediatoris est personale, quod debet exerceri ab ipsa persona, sequitur teneri Parochum per se ipsum offerre sacrificium pro suis ovibus. 21

Sunt pleraque alia, quæ in ordine ad celebrandas missas statuuntur in hoc titulo. Etenim *in c. quidam 2. h. t.* non permittitur laicis, ut ex consuetudine audiant eandem missam votivam de Trinitate, vel sancto Michaele, nisi suo tempore, vel aliquando: sed injungitur laicis ut audiant missam eo currente die. Hoc autem intelligitur ut ait Glossa, quando in Ecclesia est unus tantùm Presbyter, qui debet celebrare de die, unde fideles non obligantur ex præcepto in diebus festis ad audiendam missam propriam illius diei; non enim *in d. c.* improbantur missæ votivæ; sed ut notat Fagnanus *hic num. 3.* ne dicantur propter superstitiosam devotionem. In *c. consilium 4. h. t.* statuitur, ut in diebus profestis quando dicitur missa votiva de Spiritu Sancto, vel B. MARIA, quamvis dicatur præfatio propria, non tamen dicitur Symbolum, neque Gloria, ut ostendatur discrimen inter commemorationem, & solemnitatem. In *c. cum Marthæ, 6. h. t.* habetur, quòd verba, quæ non sunt in Evangelistis, & sunt posita in canone missæ, ut *mysterium fidei, elevatis oculis in cælum, æterni testamenti*, Apostoli acceperunt à Christo, & successores ab Apostolis, 22

lis, ut etiam plura alia cujusmodi sunt, *beatius est dare, quàm accipere; Visus est plus quàm 500. fratribus simul, deinde visus est Jacobo*; & declarantur verba canonis.

23 Rursus in Sacramento Eucharistiæ distinguuntur tria. Primò forma visibilis, seu Sacramentum geminæ rei, sed non est res: Secundò veritas corporis, & est Sacramentum, & res; Sacramentum unius, & res alterius: tertiò virtus spiritualis scilicet unitatis, & charitatis, & est res gemini Sacramenti, sed non Sacramentum, & plura alia in *eod. cap.* declarantur. Præterea *in c. de homine 7. h. t.* declaratur graviùs peccare sacerdotem, qui in peccato mortali in missa fingit se consecrare, & non consecrat, quàm qui consecrat in peccato mortali. In *c. in quadam* 8. declarat Pontifex, Christum fuisse verum Deum contra Arianos, & verum hominem non ex corpore phantastico contra Manicheum. Et etiam significatur quòd à latere Christi fluxerit vera aqua, & non flegma, vel mistum: & sicut in sanguine relucet Sacramentum redemptionis, ita in aqua Sacramentum regenerationis. In *c. dolentes 9. h. t.* Pontifex prohibet sub pœna suspensionis, ne clerici, vel Prælati vacent usque ad mediam noctem comessationibus superfluis, & fabulationibus illicitis, ne matutinum continuata syncopa transcurrant, missis aliquando intersint, vel celebrent.

24 Rursus præcipit virtute obedientiæ, ut divinum officium tam diurnum, quàm nocturnum, quantum eis Deus dederit studiosè celebrent, pariter & devotè. In *c. sane 10. h. t.* Honorius III. præcipit, ut sacerdotes conservent Eucharistiam in loco singulari, mundo, & honorificè signato, devotè, & fideliter. Rursus ut quilibet Sacerdos frequenter doceat suam plebem, ut cum elevatur hostia in missa reverenter se inclinet. Præterea ut quando defertur ad infirmum, decenti habitu superposito mundo velamine manifestè, & honorificè ante pectus cum omni reverentia, & timore præcedentibus luminibus id fiat. In *c. cum creatura 11. h. t.* statuitur, ut in collegiatis ecclesiis celebrentur duæ missæ solennes conventuales, una pro anniversariis defunctorum, altera pro feria, vel festo currente secundùm temporum congruentiam. In *c. te referente 12. h. t.* dicitur, quod cùm valde felix sit, qui dignè celebrat unam missam in die, ideo Episcopus solus in die cœnæ domini debet missam celebrare in sua Ecclesia, & ibi chrysma conficere, ex quo colligit Glossa, missam esse de substantia confectionis chrysmatis, sicut dicitur de collatione ordinum. In *c. perniciosus 13. h. t.* habetur in sacrificium missæ plus vini, quàm aquæ esse ponendum, & contrarium non esse permittendum tanquam perniciosum, eò quia sit contra generalem consuetudinem Ecclesiæ. In *c. litteras ult. h. t.* dicitur, quòd Presbyter, qui ex mera malitia, vel nimia insipientia celebrare præsumpserit in pane fermentato, vel scypho ligneo, vel sine igne, & aqua est perpetuò deponendus ab officio, & beneficio.

§. II.

De Horis Canonicis.

Quia in pluribus hujus tituli capitibus fit mentio de horis canonicis, ideo operæ pretium est, nonnulla de iisdem adjicere, omissis quæstionibus, quas tractant Summulistæ, & Casuistæ. Siquidem in *c. Presbyter 1. h. t.* ex Concilio Agathensi *in c. Presbyter 2. dist. 91.* statuitur, quòd Presbyter horas canonicas recitet horis competentibus sive congruis, si non adsit legitimum impedimentum, adeo ut priùs recitet matutinum, deinde horas diurnas; postea vesperas, & completorium. Rursus injungitur sacerdotibus, ut manè dictis horis visitent infirmos, postea si velint exeant jejuni ad opus rurale, ut deinde possint succurrere hospitibus infirmis, & defunctis usque ad statutam horam pro qualitate temporis: injungitur etiam ut matutinum recitetur media nocte. In *c. dolentes 9.* desumpto ex Concilio Lateranensi habito sub Innocentio III. statuitur modus recitandi divina officia, ne scilicet matutinum continua syncopa, seu syllabarum concisione, vel abreviatione transcurratur. In *clement. c. gravi 1. h. t.* dicitur, quòd si superiores locorum sint negligentes, eorum superiores curent, ut in cathedralibus Regularibus, & collegiatis ecclesiis, horis debitis devotè Psallatur, & in aliis convenienter, & devotè celebretur divinum officium nocturnum, & diurnum, & id curent per censuras, vel alia remedia prout poterunt: compescant contradictores, faciántque, ut serventur canones in his, & aliis, quæ pertinent ad divinum cultum, reformationem, & honestatem Ecclesiarum, & cœmeteriorum, ut non recitent transcurrendo, imminuendo immiscendo extranea, vana, profana, inhonesta colloquia tardè veniendo ad chorum, ante finem officii exeundo sine causa, oves portando, vel faciendo portari, canes venaticos secum ducendo sine habitu, vel tonsura, vel nimis indevotè, in cœmeteriis choreas dissolutas faciendo, diebus festis canendo cantilenas insolitas. In *clement. c. dignum 2. h. t.* dicitur, quòd clerici etiam Religiosi, qui sunt commensales, & domestici Cardinalium, vel aliorum Pontificum Catholicorum, possunt se accommodare in divinis officiis suis Prælatis, adeo ut dicant idem officium, quod ipsi dicunt, nec teneantur ad aliud recitandum. Nomine tamen Pontificum, ut notat Glossa, non veniunt electi in Episcopos, vel confirmati, sed tantùm Episcopi consecrati. 1

Horæ canonicæ vocantur illæ in Ecclesia preces, quæ ad Deum laudandum, opémque ejus divinam implorandam certis, statisque horis nocturnis, diurnisque funduntur, ac juxta canones Ecclesiæ recitantur: unde dicuntur horæ canonicæ non ab orando ut plures perperam autumant, sed quia sunt preces, quæ statis, definitisque horis ab Ecclesia præscriptis recitari debent; quapropter dicuntur horæ ab horis, seu tempore, quo debent recitari; vocantur itidem canonicæ, quasi regulares, eò quia 2

juxta

juxta Ecclesiasticorum canonum traditionem recitentur; & earum pensum sit singulis diebus à clericis persolvendum juxta regulam canonum. Hinc officium divinum definitur à Toleto *Laus Dei voce expressa per Ecclesiæ institutionem determinata*. Suntque horæ canonicæ septem ad significanda septem principaliora mysteria dominicæ passionis, & explicantur his versibus

Hæc sunt, septenas propter quæ Psallimus horas,
Matutina ligat Christum, qui crimina purgat:
Prima replet sputis: causam dat Tertia mortis:
Sexta cruci nectit: Latus ejus Nona bipertit:
Vespera deponit: tumulo completa reponit.

3 Sunt igitur horæ canonicæ juxta communiorem, ac veriorem sententiam tantùm septem; quia horæ canonicæ non sunt plures, quàm ab Ecclesia fuerint institutæ, & Ecclesia septem tantùm prærecensitas instituit, ut liquet *ex c. Presbyter 1. h. t.* idque ad exemplum Davidis fatentis se in die septies laudâsse Deum. Quo verò tempore Ecclesia has horas instituerit plures à tempore Apostolorum hanc deducunt institutionem: siquidem etiam tempore Apostolorum usu, & more receptum fuit, ut Christiani in Templum, seu sacram ædem, vel oratorium convenirent, & Psalmos ac hymnos cantarent, ut colligitur ex Adone in *martyrolog. c. Idus Januarij* in vita Juliani Martyris, Basilissæ 10. calendas Augusti; de S. Apollinare Sozomenus *lib. 6. historiar. eccles. c. 33. & 34.* Cassiodorus explicans illum Psalmi Versiculum *septies in die laudem dixi tibi*, ait, Psalmistam significâsse septem illas vices, quibus se Monachorum pia devotio consolatur, matutinas, tertiam, sextam, nonam, lucernariam, completorios, & nocturnos: quatenus primi fideles lucernarias preces, seu ad lucernas nocte Deo fundebant, ne à persecutoribus à divinis impedirentur officiis.

4 An verò hæ septem horariæ preces sint juris divini, vel tantùm canonici plures: censent esse de jure divino, eò quia David, in Psalm. 118. dicat, *septies in die laudem dixi tibi*; & solùm modum, seu formulam precandi fuisse ab Ecclesia constitutam, ut censet Abbas *in d. c. Presbyter 1. h. t.* ex quo infert authoritate Romani Pontificis non posse clericum eximi à lege, & præcepto septies in die Deum precandi, quamvis solvi possit à modo, & formula precandi. Verùm hæc sententia non satisfacit, quia nititur tantùm ex eo, quòd David in Psalm. 118. fateatur se septies in die preces ad Deum fudisse, quia si ob hoc præcisè esset de jure divino sequeretur, quòd omnes Reges eodem jure divino cogerentur, perinde ac David septies in die laudem dicere Deo: siquidem jus divinum omnes obligat.

5 Quamobrem putârim, Abbatem, & alios Canonistas sumpsisse jus divinum laxiùs pro eo, quod in sacris litteris habetur, & ex illis derivatur: hinc quia Ecclesia ad imitationem Davidis instituit hunc septenarium horarum canonicarum numerum, dicitur laxè de jure divino, quatenus ex facto Davidis originem trahit: non verò, hic numerus dicitur propriè de jure divino, quia factum Davidis non constituit jus.

Quamobrem horæ canonicæ magis propriè dicuntur esse de jure ecclesiastico, quatenus Ecclesia exemplo, & imitatione Davidis divinitùs edocta legem sancivit, quâ clerici septies in die Deo preces funderent: unde dicuntur etiam horæ canonicæ, eò quia juxta sacros canones, à quibus fuerunt institutæ, persolvi debeant, & quidem statis horis, adeo ut matutinum cum nocturnis, & laudibus recitentur nocturno tempore ad imitationem Davidis, qui in Psalmo 118. fatetur, surrexisse media nocte ad confitendum Deo inquiens, *media nocte surgebam ad confitendum tibi* postea subdit, *septies in die laudem dixi tibi*, ubi Propheta diem à nocte in divinis laudibus videtur distinxisse, & desumitur etiam ex *c. Presbyter 1. h. t.* ubi dicitur, Presbyter matutinali officio expleto pensum servitutis suæ canendo primam, tertiam, sextam, nonam, vesperámque persolvat. 6

Tria hominum genera tenentur ad septenas canonicas horas singulis diebus persolvendas, nimirum clerici sacris ordinibus initiati, beneficiarii, & Religiosi. De clericis habetur *in c. dolentes 9. h. t.* ubi Pontifex in virtute obedientiæ illis injungit, ut divinum officium tam nocturnum, quàm diurnum, quantum eis Deus dederit, studiosè celebrent, pariter, & devotè. Clerici tamen minoribus tantùm initiati ordinibus non tenentur ad horas canonicas ex præcepto, sed tantùm ad recitationem certorum Psalmorum bis, terve iterandam prout Episcopus post ordinationem eis injunxerit. Secus clerici sacro ordine initiati tenentur ad horas canonicas privatim recitandas etiam post degradationem realem, vel postquam inciderint in aliquam censuram excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, ut docet Suarez. *de censur, disp. 12. sect. 2. num. 16.* quia par est, ut ex proprio delicto commodum non referant, nec solvantur à vinculo præcedentis obligationis: & generatim quoties non suppetit justa causa tenentur semper clerici sacris initiati ordinibus horas canonicas recitare, etiam clerici ex dispensatione Pontificis conjugati. 7

Religiosi choro deputati ex consuetudine, vel ex peculiaribus decretis, & constitutionibus Religionum tenentur post emissam solemnem professionem persolvere horas canonicas, tametsi nondum sint sacris ordinibus initiati, quòd etiam procedit de Monialibus choro mancipatis. An verò hæc consuetudo obliget sub mortali plures affirmant, verùm putârim id desumendum esse ex peculiaribus Religionum constitutionibus cùm enim diversæ sint Religiosorum constitutiones juxta earundem obligationem obligantur etiam Religiosi. Regulariter tamen Religiosi, & Moniales tametsi ex vi regulæ, vel voti nullum habeant speciale 8

præ-

præceptum adhuc tamen tenentur privatim horas canonicas orare, si consuetudo sit, ut ab aliis ejusdem Religionis recitentur, quia consuetudo communiter recepta habet vim legis obligantis sub mortali. Novitius tamen ante professionem, & Conversi ante, & post professionem, non tenentur horas canonicas persolvere, eò quia id non sit usu receptum, ut fratres conversi, & Novitii nondum emissa professione obligentur orare horas canonicas.

9 Iure communi clerici beneficiarii, seu habentes beneficium Ecclesiasticum, quamvis manuale, tametsi non sint sacris ordinibus initiati adhuc regulariter obligantur ad preces DEO fundendas, quia jure naturali quisque tenetur ad officium, ob quod datur beneficium, & hoc officium semper includit aliquas preces: hinc dantur officia, quibus est annexa obligatio recitandi singulis diebus septem prærecensitas horas canonicas: & alia etiam sunt beneficia, quæ ex sua institutione ad preces illas persolvendas non obligant, sed tantùm ad horas B. Virginis, vel etiam alias preces Deo fundendas, cujusmodi sunt quædam simplices Præposituræ, Personatus, vel Prioratus, ut notat Lessius *lib. 2. c. 34. num.* 166. Immo clericus si habeat beneficium integrè in commendam; quamvis non habeat titulum beneficii; adhuc tenetur ad horas canonicas persolvendas; quia habet administrationem illius beneficii, & substituitur in locum habentis tale beneficium cum tota sua obligatione. Clericus itidem si habeat Capellaniam tenetur ratione capellaniæ horas canonicas recitare, dummodo Capellania sit Ecclesiastica, seu collativa, quia hæc venit nomine beneficii: ut autem Capellania sit Ecclesiastica, debet erigi authoritate Episcopi, & ab eodem conferri, tunc enim habetur inter bona Ecclesiastica, quamvis ex patrimonio laicorum, vel aliorum erecta sit. Immo non desunt, qui censeant id etiam extendi ad Capellaniam temporalem, & ad nutum amovibilem. Navarr. *de orat. c. 7. num.* 27. Suarez. *loc. cit. c.* 22. *n.* 12.

10 Immo probabilior sententia est, clericum beneficiarium teneri etiam ad horas canonicas persolvendas, tametsi beneficium habeat ita tenue, ut non sufficiat ad vitæ sustentationem: ratio est, quia beneficiarius sponte sua acceptans beneficium, acceptat etiam onus illi annexum. Alii tamen censent etiam probabilem contrariam sententiam eo innixi fundamento, quia inservientes altari, debent de altari vivere, unde si non vivant de altari, dicunt non teneri ad horas persolvendas: verùm putârim, hanc sententiam procedere de clericis beneficiariis, qui tenentur in choro cum aliis horas canonicas persolvere, quia beneficium datur propter officium, unde debet sufficere pro congrua sustentatione. Qui verò plura beneficia cum legitima superioris authoritate retinet non tenetur toties totum officium singulis diebus recitare, quot sunt beneficia, sed satisfacit omnibus illis beneficiis per hoc, quòd totum divinum officium singulis diebus persolvat: id enim desumitur ex praxi, & consuetudine, quæ est optima legis interpres.

Quòd si quis injustè, & absque legitima superioris authoritate plura retineret beneficia, 11
quamvis directè ex præcepto Ecclesiæ non teneretur ad ullum officium recitandum, eò quia nullum censeatur tunc beneficium habere: ex jure tamen naturæ tenetur; quia contra voluntatem Ecclesiæ defraudat Deum debito obsequio, & servitio, privátque Ecclesiam officio, & ministerio, ut docet Azorius *p. 1. lib. 10. c. 4. q.* 10. Pensionarius tamen non tenetur totum officium, seu septem horas canonicas recitare, eò quia pensio non sit beneficium propriè sumptum, sed tantùm tenetur ad officium parvum B. Virginis sub ea pœna, sub qua tenentur beneficiarii ad recitationem divini officii. Idque procedit si clericus pensionarius percipiat pensionem: & tunc dicitur pensionem percipere, quando ejus fructus percipit, & debet esse in statu clericali saltem initiatus prima tonsura.

Quando verò incipiat in ipsis hæc obligatio, Navarr. *de orat. c. 7. num.* 29. censet Beneficiarios obligari ad pensum horarum canonicarum persolvendum ab eo tempore, quo per collationem, vel acceptionem, vel per institutionem, aut confirmationem incipiunt habere jus in re, ac beneficium incipit ab iisdem possideri; quia ex illo tempore debentur illis fructus, tametsi nondum possessionem acceperit: & revera hæc sententia est valde rationi consona, & juri conformis: quamvis communior sententia doceat, hanc obligationem non oriri nisi post captam pacificam beneficii possessionem, eò quia persæpe, ante initam possessionem jus sit incertum, & pluribus modis impediri possit: & non videtur æquum, ut quis ad onus certum obligetur propter beneficium incertum: verùm hæc sententia debet de iis intelligi, per quos non stat, quò minus possessionem beneficii capiant, non verò de iis, qui per industriam differunt possessionem, ut se ipsos eximant ab onere recitandi horas canonicas; 13
tunc enim prima sententia locum habet. 12

Beneficiarii omittentes horas canonicas non solùm graviter peccant, verùm etiam tenentur fructus pro rata omissi breviarii restituere, & dare pauperibus, vel fabricæ beneficiorum, quomodo autem debeat hæc restitutio fieri, declarat Pius V. in sua Bulla, cui initium est *ex proximo*: ubi ait, si quis totum breviarium, omiserit, teneatur ad restitutionem omnium fructuum, qui si singulis diebus dividerentur, proportionaliter pro una die cederent: sin verò omiserit matutinũ, teneatur ad dimidiam partem unius diei, si alias omnes horas præter matutinũ ad alteram dimidiam, si unam tantùm horam ad sextam partem: an verò sub hac dispositione, & distributione Pij V. etiam comprehendantur Parochi, plures affirmant cum Azorio *p. 1. lib. 10. c. 14. q.* 5. Barbosa *de offic. Paroch. p. 1. c. 10. num.* 32. eò quia jura non videantur distinguere inter Parochos, & alios beneficiarios.

Alii nihilominus censent illa verba in Bulla Pij V. *omnes fructus* in Parochis esse limitanda tantùm ad omnes fructus correspondentes breviario, non verò aliis oneribus à Parocho subeundis. Fructus enim non debent æstimari ob horas

horas tantùm canonicas, sed etiam ob alia onera parochialia, quæ consistunt in administrandis Sacramentis, promulgando Evangelio: unde restitutio ob omissum breviarium, si Parochus alia munia obivit, fieri debet tantùm de fructibus, qui correspondent breviario, & hæc sententia mihi videtur valde probabilis. Tum quia Pius V. tantùm obligat ad restitutionem omittentes horas canonicas, & cum constitutio sit pœnalis non debet ampliari ad restitutionem fructuum, qui non percipiuntur propter breviarium; sed ob alia onera subeunda à Parocho: in pœnalibus enim, & odiosis semper benignior interpretatio debet prævalere, ut pœnæ potiùs molliantur, quàm exasperentur *l. penult. ff. de pæn. c. odio.* & *c. in pœnis de R. J. in 6.*

15 Rursus hæc obligatio restituendi fructus ob omissas horas canonicas incipit tantùm post sex menses computandos à die beneficii adepti, ut declaravit Leo X. in Concilio Lateranensi in sua Bulla, quæ incipit, *superna dispositionis* §. *38.* & Pius V. in sua posteriori Bulla nil circa hoc immutavit, sed tantùm declaravit, omittentem per primos sex menses absque justo impedimento recitationem breviarii graviter peccare. Et quamvis Navarr. *de orat. c. 21. num. 60.* videatur cum aliis dubitare, an potuerit Pontifex tanto tempore non orantibus breviarium restitutionem relaxare. Communior tamen, & vera sententia docet, hanc restitutionem fructuum tantùm fuisse introductam jure humano, & ecclesiastico, proinde posse summum Pontificem eam remittere. Quamobrem contrariam sententiam putârim procedere de illis beneficiis, in quibus fundator obligavit beneficiatum ad quotidie recitandas horas canonicas: quia cùm sit servanda voluntas testatoris, & fundatoris; obligatio etiam oritur pro primis illis sex mensibus: ratio est, quia in hisce beneficiis ita fundatis obligatio orandi horas canonicas oritur ex jure naturali, proinde tenetur etiam pro primis illis sex mensibus, quibus omisit recitationem breviarii fructus beneficii restituere. Tum quia clericus omittendo tunc recitationem breviarii, peccat contra justitiam commutativam, perinde ac stipendiarius, qui id non præstat, pro quo stipendium accipit.

16 An verò teneatur ad restitutionem qui absque ulla interna attentione, & cum voluntaria distractione horas canonicas recitat Suarez. *de horis canon. c. 26. num. 25.* censet tutiùs esse, si restituat, quod verum est, quia ex eo, quòd ita luridè, ac negligenter oravit breviarium, si restituat fructus nulli se periculo exponit, proinde hæc restitutio semper est tutior. Verùm si clericus difficulter posset induci ad restituendos hujusmodi fructus, non esset urgendus, quia quòd non teneatur tunc fructus restituere, est sententia perquàm probabilis, quia obligatio directè tantùm est de recitando breviario, & præfatæ Bullæ Leonis X. & Pij V. tantùm injungunt restitutionem non recitantibus horas canonicas: qui autem sine interna attentione, & cum voluntaria distractione luridè, oscitanter, & incisè eas recitat, non potest omnino dici, quòd illas non recitaverit: quia de facto eas recitavit, & nihil omisit, licèt indevotè: & quia odia sunt restringenda, ideo non debet pœna extendi ad clericos luridè, & indevotè recitantes horas canonicas. Tum quia peccato merè interno jus canonicum regulariter non imponit pœnam *l. cogitationis de pœnis.* Layman *de orat. & hor. canon. c. 5. n. 10.*

17 Quotquot verò obligantur ad horas canonicas tenentur eas recitare juxta præscriptum Breviarii Romani editi jussu Pij V. exceptis Capitulis, & Conventibus, qui jam à ducentis annis ante editionem illius, fuerunt alio usi: secus qui minori tempore non fuerunt usi alio modo, tenentur recitare breviarium juxta præscriptum Pij V. Qui verò habent privilegium non utendi breviario Romano, sed alio non possunt juxta probabiliorem sententiã propriũ suæ religionis, vel Ecclesiæ omittere, etiam quando privatim recitant breviariũ extra chorum, quia quisque tenetur se conformare propriæ Ecclesiæ, ut notat Suarez *de relig. tom. 2. lib. 4. c. 23. num. 2.* Verùm secluso præcepto in contrarium, putârim posse uti breviario Romano, eò quia nullum sit jus expressum, quo teneatur se magis conformare Ecclesiæ particulari, quàm Ecclesiæ Romanæ, præsertim cùm hæc sit mater omnium Ecclesiarum, cui cæteræ omnes Ecclesiæ subordinantur. Non tamen excusaretur à peccato, qui horas canonicas lingua hebraica, vel alia vulgari absque ulla justa, & rationabili causa recitaret, eò quia in re gravi faceret contra usitatum Ecclesiæ morem: alioquin si præscindamus ab hoc usu recitandi horas canonicas in lingua latina, qui eas alia lingua recitaret quoad substantiam satisfaceret præcepto. Sin verò mutaret officium pro alio æquivalente, ut officium de Confessore, pro officio de Martyre posset excusari à peccato gravi, sive mutaret in totum, sive in partem, quia adhuc adimpleret præceptum quoad substantiam, licèt non quoad modum, proinde peccaret venialiter.

18 Tutior tamen sententia est, eum qui sponte, & cum advertentia mutavit officium teneri ex præcepto repetere: non ita si inadvertenter: ratio est, quia tenetur se conformare cæteris orantibus illa die breviarium in honorem talis specialis sancti, quem Ecclesia tali die colit. Rursus in die commemorationis omnium defunctorum recitandum est ex præcepto etiam privatim officium defunctorum, quia habetur ut pars officii illius diei. Tum quia quotquot obligantur ad recitandas horas canonicas, illa die recitant etiam officium defunctorum: quapropter ob consuetudinem videtur esse obligatio illud recitandi. Quòd verò sit pars officii illius diei probari solet ex calendario, & Martyrologio, quia nomen, quod Ecclesia tribuit festivitati illius diei, est commemoratio defunctorum, adeo ut officium magis proprium illius diei sit officium defunctorum, quod per nomen festivitatis explicatur. Immo communior sententia etiam docet sacerdotes, & Beneficiarios qui tempore litaniarum, & rogationum non intersunt processionibus, quæ publicè instituuntur teneri privatim litanias in breviario designatas recitare. Episcopus tamen non potest per se loquen-

loquendo concedere, ut officium unius diei alio die recitetur, eò quia ritus, & forma breviarii Romani servari debet.

19 Quomodo verò horæ canonicæ recitandæ sint, declarat Innocentius III. in Concilio Lateranensi *in c. dolentes 9. h. t.* ubi injungit in virtute obedientiæ, ut divinum officium tam nocturnum, quàm diurnum studiosè, ac devotè recitari debeat: siquidem de ratione orationis vocalis est, ut studiosè, ac devotè recitetur. Ut autem horæ canonicæ recitentur studiosè, tria requiruntur. Primò ut dicantur sine syncopa, seu verborũ mutilatione, ut fit, cùm non pronuntiantur omnes syllabæ, & si omitterentur etiam verba integra, ut si prima verba versiculi jungerentur ultimis absorptis mediis; & excessus esset enormis, non excusaretur recitans tali pacto breviarum à culpa gravi, si voluntariè omitteret passim hujusmodi verba: secus si involuntariè, vel ex lingua, aut inolita consuetudine, quæ vix corrigi possit.

20 Secundò, ut recitentur studiosè, non debent verba truncatim proferri, quia abscindere syllabas, est deturpare, & mutilare verba, quia tamen hic defectus non est enormis, non censetur peccatum grave. Tertiò ut recitentur studiosè non debent fieri interruptiones; nihilominus probabilior sententia censet, recitantem cum interruptione non peccare; dummodo totum breviarium absolvat, quia tunc satisfacit præcepto Ecclesiæ quoad substantiam. Imò quamvis quis interrumperet officium animo repetendi jam recitata, adhuc satisfaceret præcepto, si postea jam recitata non repeteret, sed pergeret recitare, quæ supersunt: ratio est quia etiam per liberam operis prohibiti omissionem potest quis satisfacere præcepto negativo, quamvis habeat intentionem non satisfaciendi; proinde potest etiam satisfacere præcepto affirmativo. Præterea quia Ecclesia non præcipit recitari officium animo repetendi, vel adimplendi præceptum; sed simpliciter præcipit recitare quotidie officium. Hinc qui totum officium recitavit, etiam animo non implendi præceptum de recitando officio, non tenetur illud repetere, nec alium voluntatis actũ elicere, quo velit satisfacere, vel quo dicat se satisfecisse præcepto per opus antea præstitum; quia cùm jam revera totum officium recitaverit, satisfecit præcepto, neque ab Ecclesia adigitur ad iterum recitandum totum breviarium: unde sufficit si desistat ab animo non adimplendi præceptum, quia tunc tollit actualem affectum ad peccatum. Consultiùs tamen foret, mutare propositum intra tempus obligationis.

21 Præterea in recitatione breviarii servanda est consuetudo, quæ est optima legis interpres, & qui privatim horas canonicas recitat, sufficit, ut omnia verba distinctè proferat, nec est necesse, ut ipsemet recitans se ipsum audiat, quia nullo jure probatur recitantem ad id teneri: siquidem præceptum solùm obligat ad recitandum officium, non ad audiendum, unde sufficit si vox sit ex se audibilis, & non est necesse, quòd de facto audiatur, sive ex aliquo accidenti, sive ex impedimento medii, vel læsione sensûs.

Tutior tamen sententia est, ut vox sit audibilis saltem pro ipsis recitantibus, physicè loquendo, licèt ex defectu aliquo impediatur, ne audiatur: quamobrem consultiùs semper est, ita distinctè, & clarè verba proferre, ut recitans possit ea audire: verba enim quæ secluso omni impedimento non possunt auditu percipi, non merentur dici verba, sed tantùm sunt quidam motus in gutture, & inter dentes facti: & potiùs sunt inchoationes verborum, quàm verba, ut rectè notat Diana *tractat. de horis canon. resolut. 11. p. 6.* 22

An verò Surdus assistens choro, & cum aliis cantans, satisfaciat obligationi, probabilior sententia, quàm docet Suarez *tom. 2. de Relig. lib. 4. c. 28. num. 18.* est affirmativa, quia surdus tunc implet obligationem quantum potest, & ut in se est, & nemo ad impossibile tenetur. Tum quia quando surdus assistit, & cantat ex una parte implet ex illa chorum, sicut alii, proinde concurrit ad recitationem sicut alii, qui cùm satisfaciant obligationi, non est cur surdus non debeat eidem satisfacere cum communicet cum aliis in choro, & absolutè sit de choro. Tum quia moraliter dici potest percipere, quod cantatur ab altera parte chori: siquidem ambæ chori partes ita sibi invicem communicant, quæ cantant, ut communicatio non fiat singulis seorsim alterius partis, sed conjunctim toti parti, hinc eo ipso quòd altera pars physicè percipit, quæ ab alia cantantur, censentur singuli illius partis percipere, ut rectè notat Pasqualigus in *decis. moral. decis 407.* Tum quia præceptum non est de auscultatione, sed de recitatione, & ubi non est lex, non est obligatio legis. 23

Altera conditio requisita ad horas canonicas ritè persolvendas ab Innocentio III. *in d. c. dolentes 9. h. t.* est, ut devotè persolvantur, ad quod requiruntur duo, attentio, & reverentia, adeo ut sola attentio non sufficiat, quia oratio est actus religionis, & exigit reverentiam: aliud enim est orare, & aliud attentè aliquid legere, non enim quoties attentè aliquid legimus, tametsi spirituale sit, dicimur orare; siquidem possumus attentè legere ad percipiendum verum sensum Scripturæ, tametsi non intendamus tunc orare. Attentio in oratione alia est interna, alia externa, illa est, quâ quis attendit animum ad Deum, vel res divinas, excitátque in se erga Deum reverentiam. Rursus attentio interna alia est circa verba ut rectè pronuntientur, alia circa sensum verborũ, ut mente percipiatur, alia circa Deum, ut verba orationis ad ipsum dirigantur, & ad obtinendum à Deo, vel per intercessionem sanctorum, quod petimus. Attentio externa est circa externam pronuntiationem verborum, totiúsque corporis compositionem, quâ quis exteriùs se gerit in speciem orantis, séque abstinet ab operibus externis, cum quibus interna attentio nequit consistere. Rursus utraque attentio potest esse actualis, vel virtualis, confusa, vel distincta. In qualibet oratione jure divino naturali requiritur attentio, & reverentia interna: siquidem alloquens Deum, & petens aliquid à Deo, vel ipsum laudans debet id convenienti modo præstare: si 24

enim cùm omni submissione, & reverentia Regem, vel Principem alloquimur, multò magis tenemur cum Deo submissè, & reverenter loqui: quo fit, ut omnis voluntaria distractio inter fundendas Deo preces, sit aliquod peccatum, & viri pii in sacramentali confessione accusant distractiones, etiam involuntarias.

25 Quòd si dicas *in d. c. dolentes 9. h. t.* tantùm præcipi externam devotionem in eo sitam, ut quis se gerat in speciem orantis. Contra est, quia devotio externa sine interna non est vera devotio, sed simulatio devotionis, proinde qui ita orat, non potest dici orare devotè. Tum quia Ecclesia præcipit clericis verum actum orationis, & laudis divinæ: atqui ad talem actum requiritur interna attentio, & reverentia, cùm oratio potissimum consistat in actu interno, sitque colloquium cum Deo. Tum quia si quis exteriùs proferat verba orationis absque animo orandi, verè non orat, & sicut requiritur animus orandi; ita etiam interna mentis attentio. Tum quia potest Ecclesia saltem indirectè præcipere actus internos, præsertim si necessarii sint, ut actus externi sint actus virtutis; alioquin omnibus Ecclesiæ præceptis posset quis satisfacere per meram simulationem, & hypochrisim: quo pacto satisfaceret præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui accederet animo carpendi, vel irridendi divina mysteria: satisfaceret etiam præcepto de annua confessione, qui confiteretur animo, ut non absolvatur, & sine ullo dolore, quæ omnia absurda sunt.

26 Demum, quia potestas gubernandi si sit perfecta debet posse præcipere utilia ad suum finem: & hæc potestas cum sua perfectione inest Ecclesiæ, cujus finis est salus animarum; perinde ac finis, quem intendit potestas politica est tranquillitas externa: proinde potest præcipere ea, quæ ad hunc finem conducunt, cujusmodi sunt actus interni: quia sicut homo constat animo, & corpore; & Christianus, quà talis fide interna, & professione externa: ita opus utriusque ut perfectum sit, debet constare actu interno, veluti forma, seu anima; & externo, veluti corpore: siquidem opus externum sine bona voluntate interna est veluti cadaver, seu corpus privatum vitâ, proinde nullius momenti ad finem Christianum. Hinc liquet, Ecclesiam habere potestatem præcipiendi actus internos, si non directè per se, & solitariè sumptos, ut censent plures; saltem indirectè, & quatenus sunt necessarii ad actus externos debito modo præstandos, ut sint actus virtutum, & idonei ad finem supernaturalem: hinc cùm possit Ecclesia præcipere orationem, & auditionem sacri, potest etiam præcipere eam attentionem, & reverentiam, sine qua oratio, & auditio sacri non sunt actus Religionis. Rursus cùm possit præcipere annuam confessionem, potest etiam indirectè præcipere actus internos eidem connexos, ut internum examen conscientiæ, & internum actum doloris, sine quo confessio nulla foret.

27 Quòd verò ad tempus attinet recitandi horas canonicas, servanda est recepta consuetudo: & licèt laudabile sit, ut singulæ horæ statis suis temporibus, & intervallis recitentur: nihilominus ad vitandum peccatum lethale sufficit, ut recitentur eo intervallo, quod est inter medium noctis præcedentis, & sequentis, qui enim intra id tempus horas recitaverit sive initio, sive in fine satisfacit substantiæ præcepti. Quin imò ex consuetudine licitum etiam est recitare preces nocturnas, & laudes pridie, etiam ante solis occasum, & post tempus vesperarum, & completorii, ut docet D. Thomas *quodlibet. 5. art. 28.* adeo ut absoluto in Ecclesiis completorio, seu hora quarta pomeridiana licitum sit privatim nocturnum officium sequentis diei inchoare, & pergere etiam usque ad finem laudum: secus parvæ horæ non possunt pridie recitari, sed solùm post mediam noctem: & si justa causa subsit possunt omnes usque ad vesperas exclusivè recitari summo mane: immo Cajetanus censet si justa causa adsit, posse etiam recitari vesperas, ut si aliqua gravis instaret occupatio, vel profectio. Non tamen est peccatum lethale missam celebrare ante nocturnas preces, seu matutinum; quia nihil in jure de hoc præcipitur, nec consuetudo contraria est recepta sub peccato mortifero.

Tum quia non adest ulla necessaria connexio, aut dependentia sacrificii ab illis precibus, quâ debeant præcedere missam: unde ex rationabili causa possunt interdum preces matutinæ postponi sacrificio absque peccato. Quia tamen in missali inter defectus missæ recensetur hic, si celebrans non recitavit matutinum cum laudibus: ideo si nulla subsit causa differre recitationem matutini post celebrationem missæ non excusatur à culpa veniali, quoties enim Sacerdos potest commodè matutinum recitare ante missam, ad id tenetur. Causa verò sufficiens excusans ab hoc veniali peccato est, si instet tempus consuetum, quo solet quis missam celebrare, si populus, vel aliqua gravis persona expectet, ut missam audiat. 28

§. III.

Producuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

Quæritur primò, an relinquens missam imperfectam incurrat aliquam censuram? 1 Prima sententia, quam docent Archidia. *in c. nihil. 7. q. 1.* Diaz. *in pract. crimin. can. cap. 46. V. Clericus* asserit, sacerdotem, qui relinquit missam inchoatam incurrere excommunicationem, & videtur hæc sententia fundari *in d. c. nihil 7. q. 1.* ubi relinquenti missam imperfectam imponitur pœna excomunicationis. Verùm ex contextu liquet, talem pœnam non esse latæ sententiæ, sed ferendæ: siquidem dicitur *in d. c. excommunicationis sententiam sustinebit*: verbum illud *sustinebit* cum sit futuri temporis importat sententiam ferendam, proinde non incurritur, nisi stante contumacia, & sententia feratur per Judicem.

Hinc secunda sententia, quæ est communior, asserit, talem excommunicationem non incurri ipso facto, sed esse incurrendam à relinquente missam imperfectam, ut docent Barbosa 2

in

in collect. in v. nihil. 7. q. 1. Garcia *in summ. tract.* 3. *difficult.* 8. *dub.* 6. *punct. ult. num.* 29. Paulus Maria Quartus *in rubric. missal. p.* 2. *tit.* 3. *sect.* 2. *dub.* 2. *V. tertia sententia*: siquidem nullibi in jure reperitur hæc excommunicatio latæ sententiæ, sed tantùm ferendæ *in d. c. nihil* 7. *q.* 1. pœna autem, quæ in jure non imponitur, non est à nobis asserenda. In *c. tamen nullus Episcopus de consecrat. dist.* 1. imponitur suspensio, dicitur enim *A sacro corpore, & sanguine Domini nostri JESU Christi sit suspensus* & probabilior sententia est, hanc suspensionem esse latæ sententiæ, & incurri ipso facto, quia verba canonis significant latam sententiam per verbum temporis præsentis: dicitur enim *sit suspensus*, hoc est de præsenti; adeo ut differat à verbo suspendatur, quia cùm dicitur *suspendatur*, sensus est, ut debeat suspendi per sententiam judicis, quando verò dicitur *sit suspensus*, sensus est, ut maneat suspensus, ut communiter explicant doctores, & colligitur ex *clement.* 1. *de decim. clement.* 1. & 2. *de pœn. c. fin. de reb. eccles. non alienand. in* 6. & tradunt Glossa *in c. quicunque* 5. *inhibemus V. innodetur in fin. de hæret. in* 6. Panormit. *in c.* 2. *num.* 13. & *in c. si diligenti num.* 18. *de for. compet.* Felin. *in c. Rodulphus num.* 58. *de rescript.* Ratio itidem est, quia illud verbum *sit* indicat tempus præsens imperativum, vel subjunctivum, & nullo modo tempus futurum, & disponit circa ipsum delinquentem, quem declarat excommunicatum, vel suspensum.

3 Tum quia si illud verbum *sit* non importaret excommunicationem, vel suspensionem latæ sententiæ, sequeretur, quòd omnes excommunicationes, quas sacri canones, & Concilium Tridentinum imponunt per illa verba: *Anathema sit*, essent ferendæ sententiæ, non autem latæ. Cæterum cùm hæc suspensio sit à corpore, & sanguine Christi, adhuc potest Sacerdos ita suspensus communicare more laicorum: quia suspensio illa tantùm suspendit à functionibus sacerdotalibus, qualis non est sumptio Eucharistiæ more laicorum, ut probabiliter censent aliqui cum Bonacina *disp.* 3. *de censur. q.* 3. *punct.* 2. *num.* 4.

4 Quæritur secundò, an si periculum mortis immineat, possit missa relinqui imperfecta? Certum est, imminente mortis periculo, ut si hostis irruat, aluvio instet, incendium crescat, ruina minetur, debere sacerdotem ante consecrationem desistere, & non ulteriùs pergere in missa, ut notat Paulus Maria Quartus *in rubric. missal. p.* 2. *tit.* 3. *sect.* 2. *dub.* 6. ratio est, quia si pergeret in missa non solùm se ipsum Sacerdos tali periculo injiceret, sed etiam ipsam Eucharistiam: neque contemptus ille periculi imminentis esset actus fortitudinis, sed temeritatis, ac irreverentiæ erga Eucharistiam. Quamobrem difficultas est, si tale periculum incipiat imminere quando una species est jam consecrata, vel etiam utraque, & sacrificium est consummatum: & in hoc casu docent omnes, teneri sacerdotem, si unam tantùm consecravit speciem, statim aliam consecrare, ut sacrificium perficiatur, & utramque speciem sumere, sicque complere sacrificium, tametsi consuetos ritus non servet: & sumptâ utrâque specie statim abire, ita enim præscribitur *in rubric. de defect. occurrent. in minist. tit.* 10. *num.* 2. & ratio est, quia ritus, quibus missa celebratur; & qui in tali casu omittuntur, non pertinent ad substantiam sacrificii, sed sunt solùm de jure ecclesiastico, quod in tali casu non obligat ob maximam difficultatem eos servandi: siquidem imminens hoc periculum non reddit possibilem observantiam rituum.

Quòd si periculum ita esset imminens, & urgeret, ut Sacerdos non posset secundam speciem consecrare, nec sacrificium consumere, quamvis Suarez *disp.* 85. *de Eucharist. sect.* 1. *V. quarto accidere* doceat, adhuc sacerdotem teneri perficere sacrificium, & non posse ob mortis periculum fugere, eò quia relinquere Sacramentum mutilum, & sacrificium imperfectum sit intrinsecè malum, proinde in nullo casu licitum; nihilominus communior sententia, quam docent Garcia in *sum. tract.* 3. *difficult.* 8. *dub.* 6. *punct. ult. num.* 28. Pasqualigus *de sacrific. nov. leg. tom.* 1. *q.* 190. *punct.* 5. Paulus Maria Quartus *in rubric. missal. p.* 2. *tit.* 3. *sect.* 2. *dub.* 6. *difficult.* 1. Layman *lib.* 5. *Theol. moral. tract.* 5. *c.* 7. *num.* 1. asserit, celebrantem imminente, & urgente mortis periculo posse relinquere sacrificium imperfectum absque consumptione, aut consecratione alterius speciei: quia tametsi præceptum de perficiendo sacrificio sit divinum, non tamen obligat, nisi quatenus ejus observantia censetur possibilis; lex enim divina debet habere essentiales conditiones legis in communi, quarum præcipua est, ut sit observatu possibilis, ac de re hic, & nunc possibili: atqui lex divina de complendo sacrificio, quando imminet, & urget mortis periculum non est servatu possibilis ob superveniens impedimentum, quod non potest superari à celebrante, nisi sit mox subiturus mortem: hoc autem sufficit, ut observantia legis cum talibus circumstantiis reddatur impossibilis; etenim non habetur pro possibili, quod non nisi cum maxima difficultate impleri potest; quòd magna difficultas æquiparetur impossibilitati desumitur *ex l.* 2. §. *ex quo l. continuis* §. *cùm quis ff. de verb. oblig.* & docent. Felin. *in c. Ecclesia num.* 81. *de constit.* Beroius *consil.* 38. *num.* 35. *lib.* 1. 5

Si dicas, legem de confessione fidei, & de non faciendo aliquid in contemptum Religionis obligare, etiam quando imminet, & urget vitæ periculum. Respondetur, hanc legis possibilitatem debere mensurari secundùm mensuram rectæ rationis; adeo ut recta ratio judicet ejus observantiam esse possibilem, & exercendam esse: & recta ratio tunc judicat, hanc possibilitatem, quando judicat observantiam legis præponderare iis bonis, quæ pro ipsa exponuntur in superandis contrariis: quando enim recta ratio judicat esse intrinsecè malum non observare legem, & talem non observantiam nullo modo posse honestari, ut negare fidem, & aliquid facere in contemptum Religionis, judicat tunc recta ratio, observantiam legis præponderare etiam propriæ vitæ, quia bonum, quod 6

præcipitur per legem, est tale, ut secundùm ordinem charitatis debeat plus diligi, quàm vita propria: hinc est, quòd Christianus adhuc imminente, & urgente mortis periculo teneatur fidem confiteri, & abstinere ab iis, quæ fiunt in contemptum Religionis; eò quia fides, & religio secundùm ordinem charitatis debent plus diligi, quàm vita propria. Secus integritas sacrificii non judicatur esse talis, ut secundùm ordinem charitatis, debeat præferri propriæ vitæ: ex quo inferunt Doctores, legem de sacrificio complendo postquam est incœptum non obligare in concursu imminentis, & urgentis vitæ periculi, quia tunc habetur pro impossibili.

7 Quòd verò complere sacrificium in concursu imminentis, & urgentis periculi vitæ non sit bonum præferendum propriæ vitæ, ex eo solet evinci: quia ex sui natura imperfectio sacrificii non obstat ordini debito respectu ultimi finis: siquidem de sui natura non est aliquid illicitum & inhonestum, sed tantùm quia Christus instituit ut sacrificium perficiatur: & potuisset, si voluisset, etiam in unica specie hoc sacrificium instituere.

8 Neque complementum sacrificii est bonum, ad quod referatur homo, & propter quod factus sit, non enim homo in ipsum tanquam finem debet se referre; quinimò potiùs sacrificium ut supremus Dei cultus, est propter hominem, cùm sit quoddam medium ipsi inserviens in ordine ad tendentiam ad ultimum finem: & hæc est ratio, cur non sit bonum præferendũ propriæ vitæ secundùm ordinem charitatis ex doctrina D. Thomæ *2. 2. q. 26. art. 5.* Secus confessio fidei, & abstinere ab iis, quæ fiunt in contemptum Religionis, cùm sint media essentialiter ordinata ad executionem finis supernaturalis, debent in quocunque eventu præferri propriæ vitæ: quia vita æterna est semper præferenda temporali.

9 Hinc ad rationem, quâ nititur Suarez pro opposita sententia respondetur; relinquere sacrificium quoad substantiam imperfectum, non esse intrinsecè malum, quia non est ex natura sua tale, cùm non habeat intrinsecam dissonantiam ad regulas rectæ rationis, consequenter, neque dissonantiam ad æternas rationes, quæ sunt in mente divina: hæc enim dissonantia est, quæ constituit rem intrinsecè malam, & pro nullo eventu honestabilem: sed sacrificium constare ex duplici specie, & ejus consumptio, non habent necessitatem intrinsecam talis perfectionis, sed tantùm ex institutione Christi, qui potuit etiam aliter hoc sacrificium instituere: hinc si sacrificium careat hac perfectione, non oritur in ipso ulla dissonantia cum regulis æternæ rationis, cum ipsæ ostendant potuisse hoc sacrificium aliter institui.

10 Quæritur tertiò, ex quibus causis possit missa inchoata relinqui? Respondetur, plures assignari à Doctoribus causas, quarum prima est, si celebrans in altari moneretur, quòd non esset verus Sacerdos ob aliquem defectum essentialem in suscipiendo ordines sacerdotii: vel quia ipsemet Sacerdos incipiat graviter dubitare de sua ordinatione, nec possit dubium deponere; tunc dicunt, debere missam relinquere, & prætexere aliquam causam, si dubium contingat ante consecrationem: secus facta consecratione unius speciei debere quantum potest, dubium deponere, immo & si non posset illud deponere, adhuc debere in missa pergere, quia in dubiis conditio possidentis est melior: & sacrificium cùm jam sit inchoatum est in possessione ipsius, ut etiam offerens, qui jam cœpit offerre; consequenter etiam stante dubio tenetur in missa pergere. Quòd si Sacerdos esset certus de invaliditate suæ ordinationis, tunc non posset in missa pergere, quia non faceret verum sacrificium, quapropter in tali casu teneretur prætexere aliquam justam causam, & recedere ab altari. Quamvis dubius in altari de sua consecratione possit in missa pergere non tamen absolutâ missâ potest cum tali dubio altera die celebrare, quia cùm non sit certus de sua potestate, se exponeret periculo non conficiendi sacrificium, & Sacramentum; proinde etiam adorandi, quod non esset corpus, & sanguis Christi. Id autem procedit de vero dubio, & non de scrupulo.

12 Secunda causa relinquendi missam inchoatam est, si superveniat interdictum speciale, aut cessatio à divinis, ita ut nec clausis januis possit celebrari: aut etiam interdictum generale: in hoc enim casu esse missam relinquendam si nondum cœpta sit consecratio; & continuandam usque ad consumptionem, si cœpta sit consecratio, docent communiter Navarrus *c. 16. de orat. num. 60.* Pasqualigus *de sacrifis. nov. leg. tom. 1. q. 192. num. 3.* Quartus *in rubric. missal. p. 2. tit. 3. sess. 2. dub. 5. ver. dico secundo.* Ratio discriminis, cur Sacerdos nondum inceptâ consecratione non debeat ulteriùs procedere, & illâ inceptâ teneatur sacrificium perficere, & consumere, est, quia missa ante consecrationem consideratur, ut officium divinum; & post consecrationem, ut sacrificium: & ut officium divinum cedit juri ecclesiastico prohibenti divina officia peragi tempore interdicti: ut sacrificium autem prævalet: siquidem est de jure divino, ut sacrificium inchoatum compleatur, & consumetur: & quia interdictum quodcunque illud sit, est tantùm de jure ecclesiastico, non habet vim contra jus divinum, quod cùm prævaleat, servari debet, non obstante jure Ecclesiastico.

13 Tertia causa est si superveniat excommunicatus vitandus; monendus tamen priùs est, ut discedat, quòd si nolit; tunc si nondum inchoata est consecratio, debet missa omitti; sin autem cœpta sit, debet Sacerdos pergere usque ad consumptionem inclusivè, quia de jure divino sacrificium inchoatum debet perfici, & consumi, nec hoc jus potest impediri à jure ecclesiastico, ut est illud, quòd superveniente excommunicato vitando cessetur à divinis, ut notant Covarruvias in *c. Alma Mater. p. 1. §. 6. num. 8.* Quartus *in rubric. missal. p. 2. tit. 3. sect. 2. dub. 4.* Felin. *in c. à nobis num. 3. de except.* & communiter Canonistæ cum Glossa *in c. si es Apostoli. V. oraveris.* 11. *q. 3.* & *in clement. gravis V. in explesam. de sent. excommun.* Ratio cur super-

superveniente excommunicato vitando, si nolit discedere ante consecrationem sit missa interrumpenda, est, quia cùm excommunicato vitando non possumus communicare, præsertim in divinis officiis, & quia ante consecrationem, & præsertim ante canonem preces, quæ recitantur, sunt tantùm de præcepto ecclesiastico; ideo prohibitio Ecclesiæ prævalet contra continuationem sacrificii. Quòd si excommunicatus monitus recusaverit exire ab Ecclesia, novam tunc incurrit excommunicationem reservatam Papæ, ut habetur in *clement. gravis de sent. excommun.*

13 Quarta causa est superveniens infirmitas, ut statuitur in *c. nullus Episcopus de consecrat. dist.* 1. ubi dicitur, quòd missa inchoata non debeat relinqui nisi passio aliqua intervenerit: & nomine passionis intelligitur quidquid malè afficiens corpus, est sacerdoti impedimento, quo minus possit in missa pergere. Major tamē infirmitas requiritur post cœptam consecrationem, quàm ante, quia consecratio semel cœpta non debet incompleta relinqui, nisi superveniat aliquid, ratione cujus sit impossibile illam continuare. Verùm si infirmitas urgeat consultiùs est, ritus, & preces omittere, & statim post consecrationem consumere sacrificium: ratio est, quia quæ tunc omittuntur, sunt solùm de jure ecclesiastico, quod urgente illa infirmitate non obligat. Quòd si infirmitas contingat ante consecrationem tenetur Sacerdos missam relinquere, ne se exponat periculo inchoandi sacrificium, & illud non perficiendi.

14 Quinta causa est pollutio Ecclesiæ, vel altaris, de qua superiùs diximus. Juvat tamen observare, quòd non omnes causæ, quæ sufficiunt, ut missa relinquatur ante cœptum canonem, valent post cœptum canonem, ratio discriminis est, quia quæ recitantur ante canonem sunt tantùm preces præparatoriæ pro sacrificio: quando verò Sacerdos incipit canonem se convertit ad Deum per preces, quibus incipit oblationem sacrificii; quatenus oratio comitatur substantiam oblationis: quo fit, ut celebrans incipiat exercere actum latriæ, ac supremi cultus erga Deum: & non videtur vero simile, Ecclesiam velle interrumpere tam sublimem actum cultùs divini, ut servetur aliqua institutio ecclesiastica citra interdictum, vel excommunicationem, quia quod est excellentius debet prævalere minus excellenti.

15 Quæritur quartò, an Sacerdos si inchoatâ missâ recordetur, se à jure impeditum esse, teneatur missam relinquere? Impedimenta juris sunt excommunicatio, interdictum, suspensio, irregularitas, violatio jejunii naturalis, status peccati mortalis, & alia id genus? Respondetur, quòd si Sacerdos ad altare post inchoatam missam recordetur alicujus peccati mortalis tenetur se disponere quantum potest per contritionem, adeo ut omni conatu niti debeat, ut eliciat actum contritionis, & pergere in missa, quia integritas sacrificii prævalet hisce omnibus impedimentis, si consecratio cœpta sit: siquidem prærecensita impedimenta cum sint de jure ecclesiastico tanquam inferioris ordinis debent cedere præcepto divino, de integritate sacrificii. Tum quia quando concurrunt duæ institutiones una Christi, & altera Ecclesiæ, prævalet institutio Christi, quæ propterea servanda est. Et quamvis status sanctitatis, & expiatio per confessionem sint de jure divino, potest tamen tali expiationi occurri per medium saltem æquipollens, seu per contritionem. Rursus etiam ante consecrationem, si Sacerdos recordetur alicujus impedimenti, & timeat propriam infamiam, & ne sit scandalo populis, si discederet ab altari, potest præmisso actu contritionis etiam continuare missam, quia tunc cessat obligatio præcepti, in quo fundatur impedimentum, quia prævalet jus vitandi propriam infamiam, & obligatio removendi scandala. Quòd si non timeatur scandalum, censent plures cum Suarez *disp. 86. de Sacrament. sect. 4.* missam esse relinquendam: quia *Rubrica missal. tit. de defect. occurrent. 8. num. 3.* præscribit missam relinquendam, si non timeatur scandalum.

Alii nihilominus censent, posse sacerdotem incœptam missam continuare, dummodo nitatur elicere quantum potest, actum contritionis, si impedimentum illum exigat: quia quamvis sacrificium non sit substantialiter inchoatum; est nihilominus dispositivè, & secundùm preces, quibus Deo offertur incœptum: consequenter secundùm illas partes, quæ ex institutione Ecclesiæ integrant sacrificium; proinde tanquam constitutum in possessione debet manuteneri in ordine ad suum complementum, licèt occurrant impedimenta, quæ aliàs possint impedire ejus expletionem. 16

Neque obstat, quòd confessio peccati lethalis sit de jure divino, nam licèt præceptum de præmittenda confessione peccati mortalis, sit de jure divino, non tamen est de jure divino, quòd si incœpta missa Sacerdos recordetur peccati mortalis, debeat discedere ab altare, & confiteri: sed tunc relinquitur in potestate sacerdotis adhibere aliud medium pro necessaria dispositione, qualis est contritio. Etenim præceptum divinum de præmittenda confessione non adeo strictè obligat, ut excludat remedium contritionis, quando confessio non potest sine notabili difficultate adhiberi, ut quando non est copia confessarii. 17

Quæritur quintò, an missa possit à sacerdote interrumpi. Juvat observare, aliud esse missam relinquere, & aliud eam interrumpere. Primum dicit, quòd missa non perficiatur, sed privetur aliqua sui parte sive essentiali, sive integrali, aut accidentali. Missam verò interrumpi est habere quidem omnes suas partes, sed cum interpollatione, adeo ut hujusmodi partes non continuentur secundùm tempus, hæc enim discontinuatio propriè est interruptio? Respondetur, missam absque causa non esse interrumpendam, ut notant communiter cum Paulo Maria Quarto in *rubric. missal. p. 2. tit. 3. sect. 3. dub. 1.* & desumitur *ex c. nihil. 7. q. 1.* Ratio est, quia si sermo sit de interruptione substantiali excluditur ex natura sacrificii: siquidem est unum sacrificium in consecratione utriusque speciei, ac institutum ad repræsentandum 18

dum sacrificium incruentum, proinde cum duplici consecratione juxta duplicem speciem exigit continuationem, ut consurgat unitas sacrificii, & una repræsentatio sacrificii cruenti; quapropter gravis foret contra Deum irreverentia, si quis inchoato sacrificio in una specie, differret illud complere substantialiter per consecrationem alterius speciei, quia hujusmodi dilatio detraheret unitati sacrificii, & quod ex institutione sua est unum, in partes divideretur.

19 Sin verò sermo sit de interruptione quoad consumptionem, hæc itidem videtur repugnare unitati sacrificii, quia hoc ex sua institutione exigit offerri, & consummari, adeo ut consumptio pertineat ad complementum substantiale, integrale: & sicut si omitteretur consumptio sacrificii, remaneret imperfectum, ita si diferatur in aliud tempus separantur ejus partes, & tollitur unitas. Sin verò sermo sit de partibus integrantibus, seu de precibus, ritibus institutis ab Ecclesia ad augendam majestatem sacrificii, etiam istæ trahuntur ad eandem unitatem sacrificii, cum quo communicant: hinc ex eo, quòd sacrificium exigat etiam has partes integrales, ut quoddam complementum suæ perfectionis, fit etiam cum ipsis quid unum; proinde interruptio, qua tollitur hæc unio est contra exigentiam sacrificii ex institutione Ecclesiæ.

20 Si tamen justa suppetat causa, potest sacrificium interrumpi, quoad partes accidentales, seu preces, vel ritus institutos ab Ecclesia: idque desumitur ex praxi Ecclesiæ, solent enim Parochi post offertorium interrumpere continuationem missæ, vel ut habeatur concio ad populum, vel ut fiant denuntiationes festorum, jejuniorum. Communio tamen quæ post consumptum à sacerdote sacrificium fit populo, non interrumpit sacrificium, quia est potiùs participatio quædam ejusdem sacrificii, quod est à laicis participabile. Tum quia hæc interruptio, quæ fit per communionem, est secundùm eam unitatem, quæ est ex institutione Ecclesiæ; proinde potuit ab eadem introduci. Est autem interruptio notabilis, vel ex quantitate temporis, quod interponitur, vel ex qualitate interruptionis; ratione temporis Quartus in *rubric. miss. p. 2. tit. 3. sect. 3. dub. 1. V. colligitur secundò*, censet, eam esse notabilem interruptionem, quæ excedit quadrantem horæ. Ratione qualitatis est, si Sacerdos omnino discedat ab altari & exuat sacras vestes, ac non appareat spes, quòd sit rediturus. Necessitas sufficiens ad interrumpendam missam censent plures esse urgentem necessitatem exonerandi ventrem Layman *lib. 5. Theol. moral. tract. 5. c. 7. num. 2.* Navarrus *de orat. not. 16. n. 69.* Quartus in *rubric. missal. p. 2. tit. 3. sect. 3. dub. 2.* & desumitur *ex c. nihil. q. 1.* ubi dicitur, quòd nemo audeat missam imperfectam relinquere absque *proventu patentis molestia*: molestia autem comprehendit quamcunque infirmitatem, & corporalem necessitatem. Hoc idem etiam colligitur *ex c. nullus Episcopus de consecrat. dist. 2.* ubi etiam dicitur, quòd missa non sit interrumpenda, *nisi passio aliqua intervenerit*; & nomine passionis intelligitur etiam urgens corporis necessitas: siquidem talia impedimenta corporalia reddunt moraliter impossibilē continuationem absque interruptione, proinde id operantur ut interruptio sit moraliter necessaria, proinde sufficientia sunt ad ponendam interruptionem sine indecentia: quia non est indecens, quod non fit ex voluntate, sed ex urgente necessitate.

Quanta verò debeat hæc necessitas esse, certum est non sufficere quamcunque necessitatem, sed gravissimam, & quæ reddat continuationem moraliter impossibilem, præsertim post inceptum canonem: rursus quoad moram interponendam considerandæ sunt circumstantiæ Quartus in *rubric. missal. p. 2. tit. 3. sect. 3. dub. 2.* censet, duas horas esse notabile spatium, adeo ut illis elapsis non debeat missa ante canonem interrupta reassumi, quia si per duas horas habeatur interruptio videtur prosecutio desperata. Sin verò cœpta sit consecratio debet necessariò reassumi etiam post longū tempus, ut perficiatur sacrificium: cum enim non sit completum sacrificium secundùm substantiam, remanet secundū aliquod esse permanens, vel in una specie tantùm, si una sit consecrata in ordine ad alterius consecrationem & consumptionem; vel in utraque in ordine ad consumptionem; proinde ratione talis esse permanentis est semper capax sui complementi. 21

Quæritur sextò, an urgente spirituali aliqua necessitate proximi possit missa interrumpi. 22 Certum est, hanc necessitatem non posse locum habere nisi in articulo mortis respectu ministrationis alicujus sacramenti, ut si moribundus indigeat aliquo Sacramento necessario ad salutem, ut est Baptismus, vel pœnitentia? Respondetur posse ob spiritualem proximi necessitatem missam interrumpi; si moribundus indigeat baptismo, vel Sacramento pœnitentiæ, adeo ut possit tunc Sacerdos missam relinquere etiam post consecrationem, & interim ministrare moribundo Sacramentum, si alius non adsit, qui possit ministrare: quia cùm agatur de salute spirituali proximi, & de vitanda æterna damnatione, præferenda est hæc necessitas continuationis sacrificii: ratio est, quia quamvis sacrificium post inceptam consecrationem exigat continuationem, non tamen illam exigit in concursu talis necessitatis: cùm enim tam sacrificia, quàm Sacramenta fuerint à Christo instituta propter hominum salutem, non possunt id exigere, quod eorundem saluti contrarium est. Censent, tamen aliqui, non posse missam interrumpi pro ministrando Viatico, aut extrema unctione eò, quia hæc Sacramenta non sint simpliciter necessaria. Probabile tamen, est posse sacerdotem ante consecrationem interrumpere missam, ut ministret Viaticum moribundo, si urgeat necessitas, & periculum sit in mora, ut docent Layman *lib. 5. Theol. moral. tract. 5. c. 5. num. 2.* Pasqualigus *de sacrific. nov. legis. tom. 1. q. 197. num. 5.* & alii: quia si viaticum sit ministrandum ex officio, tunc urget obligatio juris naturalis impendendi proprium munus indigenti, immo urget etiam obligatio juris divini,

quia

quia Parochi de jure divino tenentur proprias oves pascere: hinc si Parochus missam legat ad altare, & antequam inceperit consecrationem moneatur, quòd adsit infirmus indigens viatico, & extrema unctione, & quòd periculum sit in mora, debet Parochus tunc missam interrumpere, & ministrare Sacramentum moribundo.

23 Quinimmo etiam si Sacerdos ad id non teneatur ex officio, eò quia non sit curatus, adhuc urget obligatio charitatis, quâ tenetur diligere suum proximum sicut se ipsum in ordine ad finem supernaturalem: & quia hæc obligatio est altioris ordinis, quàm sit obligatio interrumpendi missam, ideo hæc secunda obligatio cedit primæ: quoties enim concurrunt simul duo præcepta, quæ non possunt simul observari, debet præceptum majus præferri minori. Tum quia ob interruptionem missæ, sacrificium nil patitur detrimenti, quia cessat tunc irreverentia ratione urgentis necessitatis, & interruptio non facit, quod sacrificium remaneat imperfectum, cum postea compleatur: secus si non ministretur viaticum moribundo, proximus caret maximo præsidio in illo extremo vitæ, & ejus carentia potest esse occasio æternæ damnationis.

24 Hinc probabile est etiam, posse ante consecrationem interrumpi missam pro ministranda moribundo, qui jam recepit alia Sacramenta, extrema unctione: quia necessitas etiam tunc videtur prævalere contra continuationem missæ, quandiu non est incœpta consecratio: tunc enim juvatur proximus, vel ex officio si Sacerdos sit curatus, vel ex præcepto charitatis, si non sit curatus, & sacrificium nil patitur detrimenti. Tum quia si potest missa interrumpi, ut habeatur concio ad populum, quamvis concio haberi possit post missam: à fortiori poterit etiam interrumpi pro ministranda extrema unctione stante necessitate urgente, quæ non permittat differre ministrationem Sacramenti: & quamvis utilitas oriens ex concione sit in ordine ad plures, est nihilominus incerta: è contra utilitas oriens ex ministratione extremæ unctionis, quamvis sit unius particularis, est tamen valde necessaria, & moraliter certa, quia moribundus censetur rectè dispositus, & aliàs sine tali Sacramento posset periclitari.

25 Quæritur septimò, an Sacerdos possit missam interrumpere, ut succurrat moribundo, adeo ut si aliquis ex iis, qui intersunt sacro, ex aliquo accidente ageret animam, deberet Sacerdos etiam post consecrationem discedere ab altari, & moribundo impertiri Sacramentum pœnitentiæ, vel absolutionem? Respondetur affirmativè; immo teneretur Sacerdos ex præcepto charitatis succurrere moribundo: siquidem causa, quæ constituit licitam interruptionem, obligat etiam sacerdotem ad ministrandum Sacramentum: quia quando redditur licita interruptio, oritur obligatio in celebrante succurrendi moribundo; eatenus enim hæc obligatio posset impediri, quatenus esset impedimentum continuandi missam inchoatam: ergo cessante hoc impedimento oritur obligatio in celebrante succurrendi moribundo. Regulariter si casus sit talis, ut si celebrans actu non celebraret, teneretur ex charitate ministrare illud Sacramentum, tenetur missam interrumpere, & illud ministrare: quia est in ejus potestate satisfacere obligationi, quam charitas inducit, & satisfaciens obligationi potest licitè missam interrumpere; quia concurrente tali obligatione interruptio missæ est licita.

Quæritur octavò, an si Sacerdos jam in missa legerit totum Evangelium, vel etiam symbolum Apostolorum, possit iterum ab initio inchoare missã, eò quia adveniat aliquis Princeps vel episcopus auditurus missam. Quæstio procedit si non adesset alius Sacerdos, qui posset celebrare; quia si adesset, posset per ipsum suppleri. Rursus certum est, post offertorium, & inchoatum canonem non posse sacerdotem iterum ab initio missam repetere, quia ratione offertorii sacrificium est inchoatum quoad preces, & ritum, veluti intrinsecum sacrificio. Quamobrem quæstio procedit post Evangelium, vel symbolum ante offertorium. Censent plures præsertim Navarrus *de orat. c. 16. num.* 15. Azorius *p.* 1. *lib.* 10. *c.* 22. *q.* 3. Layman. *lib.* 5. *Theol. moral. tract.* 5. *c.* 7. posse ante offertorium iterum inchoari missam, si accedat aliquis Princeps, Cardinalis, Episcopus, Dux: eò quia per talem repetitionem non patiatur detrimentum sacrificium, & ex alio capite satisfiat pluribus id exigentibus. Verùm contraria sententia est probabilior, quam docent Pasqualigus *de sacrific. nova leg. tom.* 1. *q.* 199. *num.* 3. Granadus 3. *p. controvers.* 6. *tract.* 14. *disp.* 10. *n.* 4. Gavantus *in manual. V. missa ritus numer.* 15. Tamburin. *opusc. de sacrific. missæ. lib.* 2. *c.* 7. §. 8. siquidem hæc repetitio non videtur necessaria, quia supervenientes sive sint Principes, sive Cardinales, possunt audire reliquum missæ, & cùm sine propria culpa, non possint missam integram audire, non peccant, si tantùm reliquum missæ audiant: præsertim cùm post offertorium non possit ampliùs missa repeti: imò si non possent, nec hanc partem audire, adhuc excusarentur, quia non voluntariè illam omitterent. Ex alio autem capite videtur indecens, quòd Sacerdos actu fungens vicibus Ecclesiæ, & sacrificium offerens in persona Christi, se tam humiliter demittat ad obsequia erga homines, quia hoc perinde foret, ac demittere Ecclesiam, & Christum ad illa obsequia. Tum quia Sacerdos semel inchoata missa nulli debet in Ecclesia attendere, tametsi in alio altari elevetur Eucharistia, vel transeat venerabile de loco ad locum, licèt cæteri omnes genuflectant; debet enim ita se gerere, ac si nihil perciperet, ut habetur *in rubric. missal. p.* 2. *tit.* 3. *de princ. miss. n.* 4. unde multò minus debet hominum obsequiis, cujuscunque hi fuerint conditionis, vacare.

Quæritur nonò, an Sacerdos possit omittere proprios ritus in celebratione missæ? duplicis sunt ritus generis, alii speciales concernentes aliquam partem missæ, alii universales pertinentes ad totam missam. Præterea ritus universales alii sunt Romani, qui præscribuntur in missali Romano; alii particulares, qui conceduntur alicui speciali Ecclesiæ, vel Religioni? 27

gioni? Respondetur, celebrantem teneri ritum sequi illius Ecclesiæ, cujus de præsenti est membrum: unde si Sacerdos sit membrum Ecclesiæ Ambrosianæ, tenetur sequi ritum illius Ecclesiæ, ut etiam si fiat Dominicanus, vel Carmelita. Quia talis ritus in propria Ecclesia obligat tanquam legitimè introductus, vel ex præcepto superioris, vel ex consuetudine: cùm enim sit necessarius aliquis ritus, cum quo missa celebretur, & talis ritus debeat esse uniformis quoad omnes, & cùm agatur de actione publica, qualis est oblatio sacrificii, ac vitanda sit confusio, ideo necessū erat, ut certa regula statueretur, quâ omnes obligarentur celebrare cum tali speciali ritu proprio Ecclesiæ, vel Religionis, cujus est membrum. Religiosi tamen advenæ, qui juxta proprium ordinem celebrant ritu Romano in Ecclesia S. Ambrosii, possunt etiam Romano ritu celebrare, quia per hoc præcisè, quòd Sacerdos advena celebret in Ecclesia sancti Ambrosii, vel Dominici, non fit membrum talis Ecclesiæ, cui non incorporatur, proinde cessat ratio, quâ debeat tali ritu proprio illius Ecclesiæ celebrare. Putant tamen aliqui posse se accommodare tali Ecclesiæ, & celebrare ritu proprio illius, ut docent Tamburinus *opusc. de sacrific. miss. lib. 2, c. 5. §. 2. num. 19.* Pasqualigus *de sacrific. novæ legis. tom. 1. q.* 207. *num. 4.* Coninck *de Sacrament. q. 83. art. 5. dub.* 1. *num. 268.* quia potest Sacerdos se conformare consuetudini loci, in quo reperitur, & id colligunt *ex c. non consuetudinem. c. illa dist.* 2. Immo potest etiam Sacerdos advena non solùm sequi ritum proprium suæ Ecclesiæ, verùm etiam celebrare missas de illis sanctis, & feriis, de quibus celebraret in propria Ecclesia, si adesset, quia hoc etiam pertinet tanquam pars ad ritum, qui servatur in sua Ecclesia, quapropter si potest proprium ritum servare in aliena Ecclesia, poterit etiam missas celebrare, quas in propria Ecclesia esset celebraturus: tenentur tamen Religiosi celebrantes in propria Ecclesia sequi ritum suæ Religionis, quamvis in Diœcesi servetur alius ritus, quia in propria Ecclesia non habet locum ritus diœcesis, qualiscunque ille sit: & Religiosus tenetur sequi ritum proprium suæ communitatis, cujus est membrum, nec ratione loci potest alium sequi. Imò putârim ego Sacerdotes, qui celebrant Romano ritu, in Ecclesiis Dominicanorum utentium ritu diverso à Romano non posse celebrare secundùm ritum Dominicanorum, sed teneri servare ritum Romanum, quia talis ritus utpote specialis, est specialiter concessus Dominicanis, & non est ritus localis, sed personalis, qui non egreditur personas, quibus conceditur *l. cum precario* §. 1. & *l. interdictum* §. *de precario.*

Quæritur decimò, an stante impotentia ex-
28 ercendi aliquem ritum ex gravioribus possit Pontifex dispensare. Dupliciter potest hæc dispensatio contingere. Primò si Pontifex absolutè concedat, ut omittatur ritus, respectu cujus habetur in sacerdote impotentia, ut elevare hostiam, eandem frangere ob tremorem manûs, vel attractionem nervorum. Secundò, si Pontifex concedat, ut tales ritus per alium assistentem suppleantur, ut si concederet, ut ab alio sacerdote hostia elevaretur, & frangeretur? Respondetur præter consecrationem, & consumptionem sacrificii, cæterea omnia posse à Pontifice ex justa, & urgente causa dispensari: ratio est quia in missa sola consecratio, & consumptio sacrificii sunt de jure divino: & alia omnia de jure tantùm ecclesiastico: atqui Pontifex cum sit supra legem Ecclesiasticam, cujus est Author potest in eadem dispensare: omnis enim lex humana est dispensabilis à suo Authore, qui enim leges condit, potest leges tollere, ut docet D. Thomas 1. 2. *q. 97. art. 4.* si enim lex est humana nititur potestate, quæ homini inest, per quam sicut potest tolli obligatio, ita potest etiam relaxari: juxta enim regulam juris, per quas causas res nascitur, per easdem potest dissolvi: & quia plenitudo ecclesiasticæ potestatis est in summo Pontifice, sequitur quòd omnes leges ecclesiasticæ subjiciantur ejus potestati, sintque propterea ab ipso dispensabiles.

Verum nihilominus est, quòd regulariter 29
non adest causa justa dispensandi cum privatis sacerdotibus, quamvis alioquin ratione officii teneantur celebrare; ut celebrent, si non possint servare omnes ritus graviores: siquidem omnes causæ, in quibus potest dispensatio rationabiliter concedi sunt in duplici classe; scilicet necessitatis, & utilitatis, causæ necessitatis habentur *in c. fraternitatis, & c. lector dist. 34.* Causa utilitatis habetur *in c. tali q. 7.* Rursus necessitas potest esse publica, vel privata, ut si dispensatio sit necessaria pro bono spirituali dispensati. Utilitas semper debet esse publica, cùm lex de offerendo sacrificio sit publica: sicut enim lex ita est ob bonum publicum, ut non sit in grave dispendium privatorum; ita etiam est dispensabilis stante privata necessitate, ne vergat in dispendium publicum: atqui quoad dispensationem in ritibus missæ, non potest esse necessitas ulla publica, cùm non desint plures alii sacerdotes, qui possint abundè supplere. Neque adest necessitas privata, quia quòd unus, vel alter Sacerdos abstineat à celebratione missæ, non infertur ipsi aliquod damnum: quia potest communicare more laicorum. Neque adest publica utilitas, quia quòd Sacerdos impotens dispensetur, nil inde accrescit publicæ utilitati, cùm plures alii sacerdotes possint celebrare, quinimò publica utilitas potiùs exigit, quòd lex non relaxetur.

Cæterum sufficiens causa ut Pontifex possit 30
dispensare super ritus missæ est eminentia, & meritum personæ: considerari enim solet dignitas, & eminentia ex quacunque causa oriatur, sive ex nobilitate, sive ex litteris, sive ex meritis, erga Ecclesiam: eminentia enim personæ exhibet justum titulum dispensandi, ut desumitur *ex c. tali 7. q. 1.* ubi pro dispensatione considerantur merita; & etiam *extravag. nuper ex certis rationibus de præbend. & dignit.* ubi considerantur scientia, morum honestas, discretio, consilii maturitas in ordine ad hanc dispensationem concedendam à summo Pontifice: immo Concilium Trident. *sess. 24. c. 5. de refor. matrim.* pro sufficienti causa dispensandi in secundo gradu consanguinitatis in ordine ad contrahendum matrimonium inter magnos Principes

ceps assignat dignitatem laicalem, & D. Thomas 2. 2. *q. 63. art. 2. in corp.* etiam docet, in dispensationibus attendendam esse dignitatem personæ in ordine ad bonum commune; in responsione ad secundum ait, cum personis excellentioribus faciliùs dispensari: & quia quæ concurrunt ut causa dispensationis ratione excellentiæ personarum reducuntur ad causam utilitatis; dispensatio tunc fit ob utilitatem, quæ inde oritur communitati: siquidem utile est bono communi, quòd hujusmodi personæ favoribus, & gratiis cumulentur, cùm communitas ex ipsis majorem percipiat utilitatem, perinde ac corpus à principalioribus, ac nobilioribus membris: quam obrem causa excellentiæ, & eminentiæ personæ sufficiens est, ut Pontifex possit dispensare. Verùm consultiùs semper foret, si Pontifex ita dispensaret, ut etiam concederet celebranti posse uti auxilio alterius sacerdotis assistentis quoad illos ritus, respectu quorum dispensatus habet impotentiam: quia tali pacto salvatur missæ integritas, & cum celebrans sit principalis concurrens ad integritatem missæ, & assistens fit tantùm coadjutor quoad ea, respectu quorum celebrans est impotens, dicitur non obstante hac impotentia perficere totam sacrificii integritatem, quia ritus illi tribuuntur principali, qui tantùm utitur assistentia alterius sacerdotis, ut instrumento.

31 Quæritur undecimò, an Sacerdos possit sedendo celebrare? Certum est, sacerdotem non nisi stantem debere celebrare, ut præscribitur *in rubric. missal. p. 2. tit. 17. n. 6.* Tum quia id exigit natura ministerii, cujus functio sicut excludit sessionem, ita etiam continuam genuflexionem, cùm celebrans debeat ab una ad aliam partem altaris transire, se vertere ad populum, genuflectere, séque inclinare. Unde quòd Sacerdos debeat stans celebrare est unum ex præcipuis requisitis ex natura rei, pro exercendo munere sacerdotali: hinc qui stare nequit, impeditur à jure naturali, ne valeat hoc sacrificium offerre, ut docet D. Thomas *in 4. dist. 9. art. 4. q. 3.* Hinc quamdiu Sacerdos non potest stando celebrare tenetur abstinere à tali celebratione, quapropter *in c. nullus Episcopus de consecrat. dist. 1.* prohibetur, ne quis audeat cum baculo accedere ad altare, & celebrare innixus eidem baculo. Quinimo quamvis Sacerdos posset per aliquam partem missæ stare, adhuc si deberet sedere ad absolvendam aliam, etiam teneretur abstinere à celebratione, ut notat Quartus *in rubric. missal. p. 1. tit. 6. dub. 3.* quia sessio non solùm excluditur ratione reverentiæ debitæ tanto ministerio; verùm etiam ex natura ejusdem functionis: siquidem sessio graviter opponitur ritui, cum quo missa est celebranda, variaretur enim ritus in circumstantiâ notabili. Tum quia eo ipso quòd Sacerdos non potest stare, habet impedimentum naturale, cum quo non potest accedere ad altare in ordine ad celebrandum. Et licèt Pontifex possit in hoc dispensare, eò quia sint ritus tantùm ecclesiastici, non tamen conveniens esset, ut dispensaret sine gravissima, & urgentissima causa.

32 Quæritur duodecimò, an missa sicca licita sit? Illa missa dicitur sicca, in qua non offertur sacrificium, sed tantùm consuetæ recitantur preces, & hæc fuit introducta ex devotione fidelium præsertim in navibus, in quibus ob continuos maris fluctus, ventósque impellentes non potest sacrificium offerri. Et tunc omittuntur ea omnia, in quibus fit mentio de sacrificio offerendo, vel oblato, adeo ut debeant omitti oblationes panis, & vini, orationes secretæ, si in ipsis fiat mentio de sacrificio, & totus canon, qui incipit ab illis verbis *Te igitur* usque ad dominicam orationem exclusivè. Rursus etiam debent omitti orationes in postcommunione si in iis fiat mentio sacrificii, ut etiam orationes ante consumptionem. Rursus omittitur oratio illa *suscipe sancta Trinitas*, *& orate fratres.* Sunt etiam qui asserunt, sacerdotem in missa sicca non debere se ad populum vertere, cùm dicit *Dominus Vobiscum.* Immo sunt etiam qui putant, non debere uti casula: hæc omnia habet Durandus *lib. 4. de divin. offic. c. 13. num. 23.* & desumitur etiam ex *sacerdotali Romano tract. 4. c. 33.* Respondetur ad quæsitum, hujusmodi missam siccam ab aliquibus approbari, ut licitam præsertim si celebretur in mari, ita docent Azorius *p. 1. lib. 7. c. 7. q. 6.* Durandus *lib. 4. de divin. offic. c. 1. num. 23.* Quartus *in rubric. missal. p. 1. tit. 4. dub. 4. difficult 19.* nititur hæc sententia, eò quia in sacerdotali Romano tradatur modus celebrandi missam siccam, & Navarr. *miscel. 55. de orat. num. 127.* asserit sacerdotale Romanum fuisse approbatum à Leone X. Tum quia missa sicca nullo jure prohibetur, & ex eo, quòd celebretur satisfit devotioni fidelium, unde plurimum secum affert utilitatis, & nihil detrimenti. Alii tamen probabiliter putant, missam siccam non esse licitam, & huic sententiæ adhæret Pasqualigus *de sacrif. nov. leg. tom. 1. q. 234.* Sylvius *3. p. q. 83. art. 2. q. 2.* Eckius *art. 21. ad not. ad lib. oblat. Carolo V.* & revera missæ siccæ videtur obstare usus sacrarum vestium sacerdotalium, cùm istæ ab Ecclesia non adhibeantur nisi pro functionibus sacerdotalibus, quæ fiunt à sacerdote nomine Ecclesiæ, quatenus Sacerdos fungitur munere Ministri publici: & recitatio missæ siccæ non est functio, quæ fiat nomine Ecclesiæ, quia tametsi preces illæ fuerint institutæ ab Ecclesia, fuerunt tamen ita institutæ, ut non nisi propter oblationem sacrificii recitarentur: habentur enim ut partes disponentes, & præparentes ad ipsam oblationem sacrificii: sicut enim dispositiones sunt propter formam inducendam, ita & preces propter oblationem sacrificii: unde extra oblationem sacrificii non videtur licitum eas adhibere, quia destituuntur suo fine.

Tum quia Sacerdos extra oblationem sacrificii non potest illis uti, ut publicus Ecclesiæ minister, neque in virtute potestatis sacerdotalis, sed duntaxat ut persona privata potest illas recitare; perinde ac si laicus vestibus sacerdotalibus indutus missam siccam recitaret. 33
Hinc intervenit quædam simulatio, & illusio Dei in ipso facto, cùm præmittantur, quæ ab Ecclesia fuerunt instituta ut præparatoria ad oblationem sacrificii, quod tamen non offertur.

Tum quia missa sicca, ut notat D. Thomas 2. 2. q. 93. *art.* 1. *in corp.* videtur potiùs redundare in superstitionem, quatenus importat cultum falsum. Tum quia cultus missæ siccæ est superfluus præter DEI, & Ecclesiæ institutionem, proinde sapit superstitionem: cùm enim orationes, & preces, quæ recitantur in missa sicca, fuerint ab Ecclesia institutæ, ut præparatoriæ, & dispositiones ad oblationem sacrificij; & extra oblationem non recitentur, ut taliter disponentes, & præparantes, utique recitantur contra institutionem Ecclesiæ: ex quibus putârim, hanc missam siccam non esse licitam. Hinc plures negant sacerdotale Romanum quoad missam siccam fuisse approbatum à Leone X. Tum quia nunc Ecclesia missam siccam non approbat in missali, nec in ejus rubricis, nec in alio ecclesiastico libro, nec in usu Ecclesiæ. Neque obstat, quòd missa sicca non reperiatur prohibita ullo speciali jure, quia videtur prohibita ipso naturali jure ut contraria veritati Religionis. Hinc falsum est, adferre utilitatem, quia quod est contrarium veritati Religionis, nullam potest fidelibus utilitatem afferre.

34 Quæritur tertiodecimò, quænam missæ possint legi? Respondetur non posse legi, aut dici nisi illas missas, quæ sunt approbatæ à sede Apostolica mediante sacra rituum congregatione, adeo ut non possint in missa adhiberi, nisi illæ liturgiæ, quæ approbantur à sede Apostolica: siquidem tota operatio liturgica exhibetur Deo à celebrante nomine Ecclesiæ, perinde ac nomine ipsius offertur sacrificium: quo fit ut Sacerdos debeat ab eadem Ecclesia habere preces, & ritus, quibus nomine ipsius offerre valeat sacrificium, quòd si secus faceret, non nomine Ecclesiæ, sed proprio, & privato id ageret; & illæ preces non essent Ecclesiæ, sed personæ privatæ. Tum quia omnes hos speciales ritus expressè prohibuit de consensu sedis Apostolicæ sacra rituum congregatio: adeo ut Ecclesia removeat suam intentionem ab omni liturgia, quæ ab ipsa non fuit approbata: unde licèt Sacerdos legendo missam non approbatam offerret sacrificium nomine Ecclesiæ; non tamen preces recitaret nomine ipsius. Hinc Sacerdos in re gravi ageret contra prohibitionem: siquidem immutaret publicum cultum Dei, & sanctorum, & sibi usurparet jurisdictionem Ecclesiæ in ordine ad determinandum cultum publicum. Demum quia tales preces nullam haberent efficaciam, ratione Ecclesiæ offerentis, quia cùm Ecclesia illas prohibeat non censetur in ipsas consentire.

35 Quòd si dicas, antiquitus liturgias non fuisse approbatas à sede Apostolica. Respondetur tunc fuisse institutas, & approbatas ab ipsis Episcopis, quibus à sede Apostolica concessa fuit hujusmodi facultas: etenim liturgiæ primò cœperunt institui ab Apostolis, ut liquet ex liturgia S. Jacobi: postea ab Apostolis hæc eadem authoritas ad Episcopos dimanavit: deinde Ecclesia determinavit, quæ deberent in missis liturgiæ adhiberi, & omnes alias prohibuit, adeo ut nunc non sit ampliùs licitum uti liturgiis antiquis, quia cùm agatur de publico ritu tenentur omnes sacerdotes conformare se præsenti Ecclesiæ ritui; neque excusaretur à lethali, qui liturgiis non concessis uteretur, ut desumitur ex Bulla Pij V. præfixa missali, ubi Pontifex id prohibet *sub indignationis nostræ pœna*, cùm pœna sit gravis, supponit culpam etiam gravem.

Quæritur quartodecimò, an Episcopus possit in sua Diœcesi instituere officium, & missam de sancto canonizato sine licentia Pontificis. 36
Plures affirmant, eò quia possit Episcopus in sua diœcesi instituere etiam absque licentia Pontificis festum de quocunque sancto canonizato, ut desumitur ex Concilio Ticciensi *c.* 1. ubi injungitur, quòd per singulas parochias eas festivitates debeat populus observare, quas singuli Episcopi in suis Episcopatibus cum populo collaudaverint, & ex Concilio Lugdunensi ut refertur in *c. Provinciarum de consec. dist.* 3. & docent Glossa *V. festivitates*, ubi id explicat de sanctis canonizatis, Suarez *tom.* 1. *de Relig. lib.* 2. *c.* 11. *num.* 4. ex quo inferunt, posse itidem Episcopos absque nova licentia Apostolicæ sedis instituere in propriis Diœcesibus officium, & missam de sancto canonizato. Verùm contraria sententia vera est, & illi adhærendum: quia sacra rituum congregatio sub *die* 8. *April.* 1628. authoritate Urbani VIII. declaravit non posse Episcopos in suis diœcesibus nova officia, & novas missas instituere nisi de speciali licentia sedis Apostolicæ id ipsis concedatur. Tum quia obligatio recitandi horas canonicas emanat ab Ecclesia Romana, & reducitur ad legem universalem, quapropter pensum hujus quotidianæ obligationis tam quoad divinum officium persolvendum, quàm missam legendam solvi debet Ecclesiæ Romanæ, & juxta ritum ipsius, vel concessum ab ipsa: siquidem ad illam pertinet præscribere modum, & qualitatem solutionis sibi debitæ ratione obligationis, quas sacerdotes contraxerunt, eò ipso quòd fuerunt promoti ad ordinem sacerdotalem. Nec Episcopi possunt se immiscere rebus pertinentibus ad sedem Apostolicam substituendo unum officium recitandum pro alio. Hinc quamvis Episcopi de jure veteri potuerint in suis diœcesibus festa instituere, id tamen de jure novo est ipsis prohibitum, ut desumitur ex constitutione 164. Urbani VIII. §. 3. Præterea quamvis possent festa instituere ex consensu populi, non tamen officium, & missam: priùs enim fuit ipsis sublata facultas instituendi officium per Bullam Pij V. quàm iisdem tolleretur facultas instituendi festa: siquidem hæc facultas tantùm fuit ipsis sublata ab Urbano VIII. anno 1632. adeo ut plures effluxerint anni, in quibus poterant festa instituere, & non officium, scilicet à tempore Pij V. ad Urbanum VIII. & quia inconveniens est, quod celebretur festum alicujus sancti, & non officium, ideo non poterant nisi de consensu sedis Apostolicæ post Pium V. missas celebrare de sanctis.

Quia verò plures à sacra rituum congregatione authoritate Pontificis emanârunt declarationes circa celebrationem missarum, & quæ inserviunt ad plura solvenda dubia, ideo operæ pretium duxi aliquot ejusdem congregationis 37
decreta

decreta hic adjicere. Missa pro defunctis ritu de requiem præsente corpore defuncti potest celebrari in dominicis, & festis, ita enim decrevit sacra rituum congregatio *die 22. Maji 1603.* & in eodem decreto injungit, ut si quis in die paschæ moriatur ejus corpus reservetur in sequentem diem ob reverentiam paschæ ex rituali Romano Pauli V. Secundò decrevit, ut missa de annuntiatione B. Virginis non celebretur à feria 5. majoris hebdomadæ usque ad feriam 3. paschæ inclusivè *die 9. Maji* 1606. Tertiò ut possint tolerari missæ de requiem in festo duplici, quod non est de præcepto pro voluntate testatorum implenda *die 1. Septemb.* 1607. ubi observandum est, quòd non ad arbitrium vivorum, sed ad adimplendam voluntatem testatorum possint missæ in festo duplici de requiem tolerari. Quartò ut in altare privati oratorii, cui conceditur ex privilegio Apostolico celebratio missæ (exceptis solemnioribus festis) non possit celebrari in natali Christi Domini, Epiphania, paschate, pentecoste, annuntiatione, assumptione B. Virginis, in festo Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & in festo omnium Sanctorum *die 17. Novemb.* 1607. Quintò ut missæ defunctorum dicendæ certo die eo impedito transferantur in sequentem *die 27. Septemb.* 1608. Sextò ut in parasceve si incidat festum annuntiationis B. Virginis non teneantur fideles ad missam audiendam *die 19. Februar.* 1622. quia festum cum toto officio transfertur post pascha. Septimò ut missæ certis Regularibus concessæ non possint ab aliis legi etiam in ipsorum Regularium ecclesiis *die 19. Novemb.* 1622. Octavò ut qui habent onus celebrandi missam de rosario (exceptis Religiosis Dominicanis) possint aliam dicere de B. Virgine *die 6. Maji* 1623. Nonò ut in altari certis diebus privilegiato non possit in iisdem dici missa de requiem in festo duplici de præcepto *die 24. April.* 1628. Decimò ut in diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici, non possint dici missæ votivæ, neque de requiem *die 28. Augusti* 1627. scilicet infra Octavas Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, in hebdomade majori, feria quarta cinerum, & in vigiliis Nativitatis Domini, & Pentecostes. Undecimò ut missæ, quæ circumferuntur à sacra rituum Congregatione non approbatæ S. Gregorii pro vivis, & defunctis. XV. Auxiliatorum de Patre æterno, & quæcunque aliæ iis exceptis, quæ permittuntur certis Regularibus tantùm, veluti Rosarii, S. Mariæ de Carmelo, & aliis non recitentur; & eas prohibuit, rejecit, & damnavit; & pro prohibitis, rejectis, & damnatis haberi voluit *die 8. April.* 1628. Verùm eadem sacra congregatio postea declaravit per hoc decretum, non prohiberi missas XXX. pro defunctis à D. Gregorio institutas *in dialog. c. 55.* Duodecimò, ut infra octavam corporis Christi non celebrentur missæ privatæ pro defunctis, seu de requiem *die 5. Augusti* 1662.

TITULUS XXXXII.

De Baptismo, ejúsque effectu.

EGit Pontifex in titulo præcedente de Sacramento Eucharistiæ, quo in ratione sacrificii nihil potest esse majus *can. nih. l.* 8. *de consec. dist.* 2. nunc congruè subjicit titulum de baptismo, ejúsque effectu; eò quia sit cæterorum Sacramentorum fundamentum, & janua, per quam solam patet aditus in Ecclesiam *c. veniens inf. de Presbyt. non baptiz.* siquidem beneficio baptismi incorporamur Christo, cujus efficimur membra *can. quia passus* 36. *de consec. dist.* 2. Hinc Marcus Eremita vocat baptismum lavacrum regenerationis, quia per ipsum regeneramur spiritualiter, & sicut nemo potest se ipsum generare, ita nec se baptizare, adeò ut debeat dari distinctio inter eum qui baptizat, & eum qui baptizatur.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. SI QUIS 1. *h. t. Alexander III. declarat quòd si omittantur illa verba* ego te baptizo *licet ter immergatur baptizandus, & dicatur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti non sit baptismus.*

C. DE QUIBUS 2. *h. t. declarat idem Pont. quòd si dubitetur, an quis sit baptizatus, debeat baptizari sub conditione, hoc est, si non es baptizatus, ego te baptizo: si es baptizatus non te baptizo.*

C. MAJORES 3. *h. t. Innocentius III. declarat baptismum utiliter conferri parvulis; tametsi adhuc non credant, nec intelligant, nec a-ment, quia remittit culpam originalem, & aperit Cœlum. Rursus declarat, baptismum successisse circumcisioni, quæ non aperiebat Cœlum, proinde dandum esse parvulis, sicut olim circumcisio iisdem dabatur. Rursus declarat, esse hæreticum dicere esse servandam legem Mosaicam, & Evangelicam. Rursus beneficio baptismi infundi parvulis virtutes: & peccatum originale, quia contrahitur sine consensu, remitti etiam sine consensu ex vi baptismi. Non ita peccatum actuale, quia hoc committitur cum consensu, & non relaxatur sine consensu, ut in adultis qui si dormientes bapti-zentur,*

Digitized by Google

zentur, non justificantur. Rursus si dormientes, & amentes baptizentur, & antequam dormirent, vel insanirent, contradicebant, non recipiunt characterem baptismi, quia intelligitur propositum contradictionis in iisdem durare: sin verò antea non contradixerint, sed fuerint Catechumeni cum proposito baptismi, tales si baptizentur, recipiunt characterem, quia non posuerunt obicem.

C. *DEBITUM* 4. *h. t. Idem Pont. declarat, quòd si quis se ipsum baptizaret infundendo aquam supra se, & diceret,* ego me baptizo *non esset baptismus, & esset iterum baptizandus, quia inter baptizatum, & baptizantem debet esse differentia: quia Christus* Matth. 10. *dixit Apostolis:* Ite baptizate omnes gentes *& Christus voluit baptizari: & sicut in carnali generatione alius est, qui gignit, & alius qui gignitur; ita in spirituali, alius est, qui baptizat, & alius, qui baptizatur. Cæterum qui se ipsum baptizaret, eò quia non haberet copiam alterius, & moreretur, salvus fieret propter fidem Sacramenti, non propter Sacramentum fidei, scilicet salvaretur ob Sacramentum in voto.*

C. *NON UT* 5. *h. t. Idem Pont. declarat, quod in quocunque casu desit in baptismo materia, vel forma non sit baptismus.*

C. *LICET GRÆCOS* 6. *h. t. præcipitur Græcis ne baptizent, eos, qui fuerunt baptizati à latinis sub pœna excommunicationis, & depositionis ab officio, & beneficio: rursus ut Græci non reputent coinquinata altaria super quibus latini celebrârunt. Ubi notat Glossa, hoc facientes esse ipso jure excommunicatos.*

IN CLEMENTINIS.

C. *PRÆSENTI unic. h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi præcipit, ut Baptismus conferatur in ecclesiis, in quibus sunt fontes ad id specialiter deputati: & prohibetur, ne fiat in aulis, vel cameris, vel aliis privatis domibus, & tantùm excipiuntur duo casus: nisi sint filii Regum, vel Principum: secundò quando esset talis necessitas, ut sine periculo non posset ad Ecclesiam duci.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit Baptismus, & quotuplex.

1 BAptismus vox est græca significans ablutionem, seu immersionem in aquam, & tripartitur in Baptismum fluminis, flaminis, & sanguinis: Baptismus fluminis definitur in Catechismo Romano esse *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo vitæ;* & desumitur ex Joan. 3. & ex D. Paulo ad Ephes. 5. per particulam *regenerationis* distinguitur à reliquis Sacramentis præsertim veteris legis, quæ habebant vim justificandi animas. Additur alia particula *per aquam,* per quam distinguitur à reliquis Sacramentis novæ legis, simúlque exprimitur materia hujus Sacramenti, quæ est aqua non quælibet, sed vera, & naturalis, ut desumitur ex *c. non ut 5. h. t.* sive aqua calida sit, sive frigida, hinc per aquam rosaceam, vel aliam stillatam validè non confertur Baptismus, ut nec etiam per salivam, lachrymas, sudorem, lac, vinum, aliúmque similem liquorem deflectentem à natura aquæ naturalis juxta communem doctorum sententiam.

2 Cur verò potiùs per aquam naturalem, quàm per aliam materiam conferatur Baptismus, plures pro aqua solent adferri rationes, quibus tres habentur in Catechismo Romano, quarum prima est: quia cum Baptismus sit omnibus omnino ad salutem necessarius conveniens fuit, ut conferretur per aquam, quæ ubique locorum sit obvia, estque omnibus communis, ac facilè sine expensa, sine incommodo haberi potest. Secunda quia aqua naturalis aptissima est ad significandum effectum baptismi: siquidem ut aqua sordes abluit corporis, ita Baptismus maculas abstergit animæ, delétque peccata. Tertia quia sicut aqua corporibus refrigerandis idonea est: ita per Baptismum ardor cupiditatum maxima ex parte extinguitur. Adduntur postremæ particulæ *in verbo vitæ;* quibus significatur forma baptismi, estque verbum spirituale vivificans: quia aqua non sanat nisi in illam descenderit Spiritus Sanctus, eámque suo delapsu consecraverit, ut dicitur *in can. per aquam 9. de consecrat. dist. 4.* & hic Spiritus Sancti illapsus fit, quando accedente verbo ad elementum aquæ fit Sacrámentum. ut desumitur *ex c. si quis 1. h. t.* ubi Alexander III. assignat formam baptismi, & ait esse hanc: *ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* ubi notat Glossa, primum verbum *ego* non esse de substantia formæ, eò quia verbum illud baptizo faciat plenum sensum sine illud *ego;* & etiam desumitur ex *c. retulerunt. de consecrat. dist. 4.* Quòd si omitterentur illa priora verba *ego te baptizo,* licèt ter immergeretur baptizandus, & diceretur *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* non conferretur Baptismus, ut expresè declaravit Alexander III. *in d. c. si quis 1. h. t.* Sin verò dubitaretur, an aqua esset vera aqua naturalis, non liceret extra casum extremæ necessitatis, ea uti in baptismo, & desumitur *ex c. de quibus 2. h. t.*

Quòd

3 Quòd si mors ita immineret, ut non posset expectari, donec deferretur vera aqua non dubia, posset baptizari moribundus in aqua illa dubia adhibendo tamen conditionem, qua Minister intendat baptizare, si aqua illa est materia sufficiens, quia conditio non ponit quidquam inesse nisi purificetur, adeo ut quòd fit sub conditione non fiat non purificata conditione *l. si quis sub conditione ff. si quis omiss. l. cedere diem. ff. de V. S. l. si quis fundum ff. de contrah. empt.* & notant Romanus *consil. 58. lib. 3.* ubi ait: Paria esse nihil fieri, & fieri sub conditione, quæ non purificetur Bald. *consil. 478. lib. 1.* ubi etiam asserit, quòd deficiente conditione, deficiat conditionatum, Flaminius *de resignat. lib. 1. q. 14. num. 9.* ubi etiam docet, quòd non purificata conditione actus habetur pro non facto, unde quando intentio operantis alligatur alicui conditioni, hac non existente habetur virtualis intentio non ponendi actum, qui propterea non ponitur nisi conditio purificetur.

4 Quamobrem quando Minister urgente mortis periculo baptizat in aqua dubia, eò quia non sit alia certior, nec possit expectari, quia periculum sit in mora, & adhibet illam conditionem si materia est sufficiens volo baptizare, non ita si non est sufficiens, non fit injuria Sacramento, quia nulla ei tunc irrogatur irreverentia: quia Minister non intendit baptizare si materia non sit apta, proinde cum non intendat conficere Sacramentum sine materia apta, non ponit Sacramentum; consequenter nec ullam ei injuriam affert; quod non est, non potest esse capax injuriæ: eatenus irrogaretur injuria, quatenus adhiberetur materia dubia ad ipsum absolutè conficiendum, sed hæc non adhibetur, quia posita conditione intentio restringitur ad materiam aptam, & sufficientem, quæ si non adsit defectus ipsius resolvit actum, & facit, ut non fiat *l. necessario §. 1. ff. de peric. & com. rei vend.* & *l. pecuniam ff. si cert. pet.* & docent Tiraquel. *in l. si unquam verbo* Menoch. *consil. 134. n. 30.*

5 Rursus Baptismus fluminis potest bipartiri in eum, qui à Joanne fuit institutus, & alium qui à Christo, & antonomasticè intelligitur prolato nomine baptismi. Id interest discrimen inter Baptismum Joannis, & Christi, quia Baptismus Joannis non erat per se Sacramentum: sed quasi quoddam sacramentale disponens ad Baptismum Christi: qua ratione aliquo pacto seu dispositivè, & præparativè pertinebat ad legem Christi, non verò ad legem Moysis, secus Baptismus Christi fuit verum Sacramentum ab ipso institutum ad regenerandas animas in verbo vitæ. Secundò Baptismus Joannis cùm non fuerit Sacramentum novæ legis, non fuit institutus, ut cœremonia permanens in ordine ad sanctificandum per collationem gratiæ, sed tantùm ad præparandos homines ad Baptismum CHRISTI. Secus Baptismus à CHRISTO institutus sanctificat, & confert gratiam, quâ delentur omnia peccata. Tertiò quia Baptismus Joannis non habuit vim conferendi gratiam ex opere operato, sed tantùm ex opere operantis, quia ex humilitatis signo cùm quadam peccatorum confessione in generali, poterant baptizati à Joanne mediante auxilio actuali divinæ gratiæ elicere actum contritionis, & justificari: & baptismus Christi ex opere operato habet efficaciam sanctificandi. Quartò quia Baptismus Joannis nullum imprimebat characterem, ac poterat iterari, perinde ac alii actus pœnitentiæ, fuit enim Baptismus pœnitentiæ: secus Baptismus Christi imprimit characterem, & non potest iterari. Quintò quia post Baptismum Joannis homines debuerunt necessariò suscipere Baptismum Christi, quia per solùm Baptismum Joannis nondum erant regenerati, sed tantùm dispositi, & præparati, ut regenerarentur: secus per Baptismum Christi, homines regenerabantur. Sextò quia Baptismus Joannis, non fuit sub præcepto, sed tantùm in consilio pro adultis, & durante tantùm tempore prædicationis ejusdem Joannis.

Cæterum conveniens fuit, ut Joannes baptizaret, ut docet D. Thomas *3. p. q. 38. art. 1. ad 1.* Primò quia oportebat Christum à Joanne baptizari, ut ipsum baptismum consecraret, ut ait Augustinus *serm. 1. de Epiphan. tom 10.* Secundò ut Christus manifestaretur, hinc ipse Joannes Baptista ait, *ut manifestetur* in Israel, scilicet Christus, propterea veni ego in aqua baptizans: concurrentibus enim turbis ad Baptismum Joannes Baptista Christum annuntiabat: quod faciliùs factum fuit, quàm si per singulos discurrisset. Tertiò ut suo baptismo assuefaceret homines ad Baptismum Christi, hinc Gregorius *homil. 7. in evangel. ante med.* ait, quòd ideo Joannes baptizavit, ut præcursionis suæ ordinem servans, qui nasciturum Dominum nascendo prævenerat, baptizando quoque baptizaturum Dominum præveniret. Quartò ut ad pœnitentiam homines inducens, eos præpararet ad dignè suscipiendum Baptismum Christi: hinc Beda ait quòd quantum catechumenis nondum baptizatis prodest doctrina fidei, tantùm profuit baptismus Joannis ante Baptismum Christi: quia sicut ille prædicabat pœnitentiam, & Baptismum Christi prænuntiabat, & in cognitionem veritatis, quæ mundo apparuit, attrahebat: sic Ministri Ecclesiæ primò erudiunt, postea eorum peccata redarguunt, & demum in baptismo Christi remissionem peccatorum promittunt. 6

Baptismus flaminis dicitur Baptismus pœnitentiæ, & contritionis, & sortitur suam nomenclationem, eò quia fiat impulsu Spiritus S. qui dicitur flamen. Est autem hic Baptismus in solis adultis habentibus usum rationis, quia isti tantùm sunt capaces eliciendi actum contritionis. Tertius dicitur Baptismus sanguinis, estque ipsum martyrium sibi vendicans hoc nomen, eò quia efficiat effectum baptismi, cujus propterea vices supplet: unde ab effectu dicitur baptismus. Differunt autem hi tres baptismi: primò ex parte suscipientis, quia baptismus flaminis est tantùm adultorum, & alii duo baptismi etiam puerorum. Secundò ex parte effectus, quia Baptismus fluminis solus imprimit characterem, quem nullus alius Baptismus imprimit, quamvis martyrium det aureolam: Tertiò 7

tiò quia solus Baptismus fluminis est Sacramentum, non verò flaminis, & sanguinis. Demum quia Baptismus aquæ, & sanguinis remittit totum peccatum cum sua pœna, secus Baptismus flaminis non nisi juxta mensuram doloris, & contritionis pœnam remittit, licèt culpam auferat.

8 Quia verò in baptismo flaminis semper continetur votum suscipiendi Sacramentum, dubitari potest quale debeat esse hoc votum, & respondet D. Thomas *3. p. q. 68. art. 2. & q. 69. art. 4. ad 2.* sufficere votum implicitum ad justitiam, & gloriam; seu sufficere charitatem Dei super omnia, cum generali proposito servandi mandata, inter quæ unum est de suscipiendo Sacramento baptismi: hæc siquidem est sufficiens conversio hominis ad Deum; adeo ut non sit necesse speciatim descendere ad præcepta, quia cùm hæc sint valde multa, utique hominis justificatio retardaretur etiam post perfectum Dei amorem. Quòd si justificatus per solum actum contritionis decederet sine baptismo, & postea ad vitam revocaretur, utique teneretur Sacramentum baptismi suscipere: quia in ipsa contritione habuit votum saltem implicitum, & virtuale suscipiendi Sacramentum baptismi, quoties ei daretur occasio: neque hæc obligatio extinguitur per mortem in eo, qui ex morte ad vitam revocatur.

9 Hoc idem etiam procedit de Catechumeno, qui per martyrium fuit justificatus: si enim revocaretur post mortem ad vitam, teneretur Sacramentum baptismi suscipere; perinde ac teneretur ad peccata aperienda in confessione Sacramentali ille baptizatus, qui martyrium subiret in aliquo peccato mortali, quod ex inopia confessarii ante martyrium non potuit confiteri.

10 Cæterum baptismus est medium simpliciter necessarium ad salutem, ac remissionem peccatorum, & assecutionem æternæ gloriæ, ut fuit definitum in Conciliis Florentino, & Tridentino *sess. 7. can. 5.* & *sess. 5. can. 4.* quia cum omnes nascantur in peccato originali, ac filii iræ, indigent aliquo medio, quo liberentur à tali peccato, & jungantur Christo: & hoc medium est ipse Baptismus Joan. 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non introibit in Regnum Dei.* Immo est æquè necessarius Baptismus filiis infidelium, ac fidelium, ut definit Tridentinum *sess. 5. can. 4.*

11 Neque obstat, quòd parentibus fidelium sit jam originale remissum: quia per carnalem generationem transfunditur idem peccatum in filios, qui propterea eodem remedio indigent. Immo est etiam Baptismus necessarius necessitate præcepti, eò quia obliget adultos, ut quàm primum commodè, & dignè possunt Baptismum suscipiant, quia adulti differentes Baptismum, exponunt se periculo æternæ damnationis. Tum quia Baptismus non solùm in voto, sed etiam in re est necessarius: hinc tenetur Pater curare, ut filii, & domestici quàm primum baptizentur. Immo catechumenus tenetur sub mortali suscipere Baptismum oblata sibi opportunitate, quamvis per actum contritionis sit in statu gratiæ, eò quia Baptismus sit necessarius in re data opportunitate eum suscipiendi. Quinimò si ex speciali privilegio aliquis in utero matris sanctificaretur, adhuc teneretur sic sanctificatus recipere Baptismum exemplo Apostolorum, & Beatissimæ Virginis: quamvis Apostoli ante institutionem baptismi receperint gratiam, adhuc post promulgationem Evangelii tenebantur Baptismum suscipere, ut nimirum fierent capaces aliorum Sacramentorum, quorum Janua est Baptismus, & ut signo characteris distinguerentur ab infidelibus, ut docet D. Thomas *q. 68. art. 2. & q. 73. art. 3.* unde quamvis Beata virgo fuerit plena gratia, adhuc tamen baptizata fuit, ut characterem susciperet baptismi, quo distingueretur ab aliis non baptizatis.

Quòd si probabile dubium occurrat, an quis sit baptizatus, nec ne, is debet baptizari sub 12
conditione, seu forma tali pacto expressa: si baptizatus es, non te baptizo; sed si nondum es baptizatus: ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ut desumitur *ex c. de quibus 2. h. t.* & hoc procedit sive dubium sit facti, seu reperiatur infans expositus sine ullo testimonio, vel indicio illum fuisse baptizatum: sive fuerit dubium juris, ut si quis fuisset baptizatus in nomine Christi tantùm, vel Trinitatis, non expressis tribus divinis personis. Idque etiam procedit, de aliis Sacramentis, quæ non possunt iterari.

§. II.

De subiecto, & Ministro Baptismi.

Quemadmodum olim in lege veteri circumcisio tam parvulis, quàm adultis 1
necessaria erat ad salutem; ita etiam in lege Evangelica Baptismus, ut habetur *in c. majores 3. h. t.* ubi dicitur Baptismus utiliter conferrur parvulis, licèt actu non credant, nec intelligant, nec ament, quia remittit culpam originalem, Cœlum aperit. Baptismus enim successit circumcisioni, quæ non aperiebat Cœlum, sicque dandus est parvulis. Rursus *in d. c. majores* dicitur hæreticum esse dicere, quòd sit servanda lex Mosaica, & Evangelica: & declaratur, quomodo parvulis unà cum gratia ipsis collata beneficio baptismi infundantur virtutes. Item per Baptismum remitti peccatum originale sine consensu parvuli, qui baptizatur, eò quia contrahitur etiam sine ejus consensu. Secus peccatum actuale, quia committitur cum consensu, non relaxatur sine consensu, ut in adultis, qui si dormientes baptizentur, non justificantur, & cum actuale peccatum eis non remittatur, ita nec ejus pœna, quæ est gehenna. Nec remittitur originale, cujus pœna est carentia visionis; alioquin qui torqueretur in gehenna Deum videret, & esset Beatus. Item qui terroribus, & suppliciis inductus, ne aliud detrimentum incurrat, suscipit Sacramentum baptismi verè baptizatur, recipitque characterem, & est compellendus ad observantiam Christianæ fidei, quia conditionaliter vult, licèt absolutè nolit, sicuti de eo, qui fictè accedit, & in hoc

Digitized

hoc sensu intelligitur Concilium Toletan. *c. de Judaeis dist. 45.* Secus qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit, & si baptizetur renuens, non erit baptizatus: sicut qui contradicens, & reclamans compellitur violenter idolis thurificare, non est reus alicujus culpae. Item si dormientes, & amentes baptizentur, & antequam dormirent, & insanirent, contradicebant, non recipiunt characterem, nec baptizantur, quia propositum contradictionis intelligitur in iis perseverare: sin autem non contradicebant, sed erant catechumeni cum proposito baptismi, tales si baptizentur, ut Ecclesia consuevit baptizare, recipiunt characterem, quia non posuerunt obicem, & haec omnia habentur in *d. c. majores 3. h. t.*

2 Quamobrem omnis, & solus homo viator nondum baptizatus tam parvulus, quàm adultus, est subjectum capax baptismi legis Evangelicae; & desumitur *ex c. ult.* Matthaei *euntes docete omnes baptizantes eos*: siquidem omnes homines ita à Deo creantur, ut capaces esse possint spiritualis salutis, & vitae aeternae, & post promulgationem Evangelii salus aeterna ordinariè non contingit hominibus sine baptismo. Satyrus autem, vel genitus ex foemina, & bruto; si praevaleat natura bruti non est capax baptismi, quia nec est homo, nec contrahit peccatum originale, quia hoc traducitur ex Adamo per virilem virtutem.

3 Sin autem dubitetur, an monstrum homo sit, eò quia habeat plura humana membra, & alia ferina, nec possit apparere, an in illo sit anima rationalis, non debet baptizari nisi sub conditione; si post adhibitam diligentiam adhuc remaneat dubium. Sin autem monstrum generetur ex viro, & foemina baptizari debet, quia tametsi membra sint monstrosa, adhuc sunt humana, & corpus illud informatur anima rationali. Sin verò essent duo corpora unita in pectore, & ventre, & haberent duo capita, quatuor brachia, totidem pedes; deberet tunc baptismus conferri semel absolutè, & iterum conditionatè, si dubitetur, an in tali corpore essent duae animae rationales, quòd si corpora essent divisa deberet bis baptizari, seu utrique corpori deberet Baptismus conferri.

4 Censent plures, parvulos adhuc existentes in utero matris non esse baptizandos, eò quia subjectum baptismi sit homo natus, non enim potest quis per Baptismum renasci, qui nondum corporaliter est natus. Tum quia parvulus existens in utero matris non potest ablui, & non sufficit si abluatur mater cum sit persona distincta à filio existente in ejus utero; unde quamvis abluatur mater, non inde parvulus in ejus utero existens dici potest ablutus.

5 Contraria tamen sententia est etiam probabilis, praesertim si infans in utero periclitetur, & possit aqua ad ipsum aliquo modo pertingere, & hanc sententiam docent Layman *lib. 5. Theol. moral. tract. 2. c. 3* D. Thom. *3. part. quaest. 68. a. 11. in corp.* Ratio est quia si aqua pertingat ad infantem adhuc in matris utero existentem, verè abluitur ejus corpus, unde si tunc proferatur forma verò baptizatur, quia concurrunt omnia requisita ad verum baptismum; etiam ex parte subjecti, quia infans ille verè est homo vivus constans corpore, & anima rationali. Neque obstat quòd nondum sit natus; duplex enim datur nativitas, una ex utero, quando infans ab illo egreditur; alia in utero, quando in illo concipitur: haec enim propriè est etiam nativitas, quia tunc homo incipit vivere, contrahit peccatum originale, est filius irae, unde *Matth. 1.* de Christo dicitur: *quod enim in ea natum est de Spiritu S. est.* Quando igitur dicitur, quòd qui non est natus non renascitur; intelligitur de eo qui nullo modo est natus: Caeterum ad Baptismum si infans periclitetur, & possit ablui aqua, sufficit nativitas in utero.

Hinc si obstetrix adeo perita foret, ut manu in uterum inserta prolem posset aqua perfundere, & proferret veram formam baptismi, tunc talis parvulus validè baptizaretur, quia haberentur tunc omnia essentialia requisita ad Baptismum, scilicet ablutio cum debita forma verborum, ut docent Suarez, Valentia, Conink & plures alii, quos citat, & sequitur Diana *tract. 1. miscel. resolut. 43. p. 2. & p. 5. tract. 3. resol. 12.* Non verò quamdiu mater vivit, est scindenda, ut infans extrahatur, & baptizetur, tametsi mater sit ob partum moritura. Matre verò jam mortua si proles in ejus utero existens credatur vivere potest scindi, ut infans extrahatur, & baptizetur, ut docet D. Thomas *3. p. q. 68. art. 11. ad 3.* Sin autem mater gestans in utero filium per sententiam judicis damnetur ad mortem, differri tunc debet executio sententiae donec mater pepererit, dummodo ex mortis dilatione non immineat grave reipublicae damnum, tunc enim censent nonnulli cum Filuccio *tract. 2. num. 139.* posse uterum matris scindi ut infans extrahatur, & baptizetur, eò quia id fiat ex justa causa, & publica authoritate. Suarez tamen limitat hanc opinionem, & asserit tunc tantùm posse ad praxim reduci, quando affulget spes, ut infans non sit moriturus. 6

Nemo tamen potest se ipsum baptizare, & desumitur *ex c. debitum 4. h. t.* ubi dicitur, si quis se ipsum baptizaret infundendo aquam super se, dicendo *ego me baptizo* non esset Baptismus, & deberet iterum baptizari: ratio est, quae adducitur *in d. c. debitum*: quia inter baptizatum, & baptizantem debet esse differentia Matth. 10. *ite baptizate omnes gentes* &c. & Christus voluit etiam baptizari. Tum quia sicut in carnali generatione alius est qui gignit, & alius qui gignitur: ita in spirituali regeneratione oportet denuo nos nasci. Caeterum si aliquis se ipsum baptizaret, eò quia non haberet copiam alterius, si statim moreretur propter fidem sacramenti salvaretur, non propter Sacramentum fidei, seu ob solum Sacramentum in voto. Hinc non potest quis alium baptizare, nec de sacro fonte levare; nec esse Pater spiritualis ipsius, nisi possit etiam esse Pater carnalis ejusdem, adeóque sit major illo 18. annis, excedátque illum plena pubertate: sicut enim adoptans debet esse major adoptato annis 18. § *minorem inst. de adopt.* ita qui alium de sacro fonte levat. 7

8 Non tamen patrinus levans alium è sacro fonte requiritur ad substantiam baptismi, sed tantum ad solemnitatem, quia *in d. c. debitum 4. h. t.* ad spiritualem regenerationem requiritur tantùm alius baptizans. Præterea si quis se ipsum immergeret in aquam, & alius præsens diceret *ego te baptizo* non valeret Baptismus, quia est de essentia baptismi, ut ipse minister, seu baptizans immergat, vel abluat baptizandum; alioquin non verificarentur verba illa, *ego te baptizo:* quia ipse non immergeret, nec ablueret. Præterea *in c. non ut apponeres 5. h. t.* interrogatus Innocentius III. an parvuli sint baptizati, quos in mortis articulo constitutos ex defectu aquæ, & ex absentia sacerdotis aliqui simplices adstantes in capite, & pectore, & inter scapulas loco baptismi aspersione salivæ liniverunt. Respondit Pontifex in quocunque casu deest in baptismo materia, vel forma id est verbum, vel elementum non est Baptismus, quia ut ait Augustinus *accedit verbum ad elementum & fit Sacramentum*: hinc infertur salivam, seu sputum non esse materiam aptam baptismi.

9 Validè potest Baptismus conferri infanti sine consensu parentum, si adsint omnia requisita materia, & forma, & intentio Ministri. An verò etiam licitè conferatur talis Baptismus filiis infidelium invitis parentibus, Doctores procedunt cum distinctione, si filius utatur ratione, & petat Baptismum, licitè baptizatur etiam invitis parentibus: quia cùm sit sui juris in iis, quæ pertinent ad bonum animæ, habet jus petendi media necessaria ad assecutionem salutis: immo in dubio, an sint septennes, habeántque usum rationis, debent etiam baptizari. Cæterum regulariter non est licitum, infantes infidelium invitis parentibus baptizare, nisi essent constituti in articulo mortis, vel fierent mancipia Christianorum, quia tunc abstrahuntur à cura, & potestate parentum. Ratio verò, cur non possint infantes infidelium licitè baptizari invitis parentibus, est, quia non potest id fieri absque violatione justitiæ, quia parentibus etiam infidelibus inest jus, seu potestas in suos liberos, quo jure non possunt inviti spoliari. Tum quia id etiam cederet in ignominiam Religionis Christianæ: siquidem infantes jam Deo per Baptismum consecrati manentes apud parentes infideles exponerentur manifesto periculo Apostasiæ.

10 Verùm sunt aliqui casus, in quibus possunt licitè baptizari; primò si immineat periculum mortis, quia tunc cessat periculum perversionis, & parentes censentur irrationabiliter inviti. Secundò, si alter parens annuat, ut filius baptizetur, & alius reluctetur, quia voluntas justa præferenda est injustæ, præsertim in favorem prolis innocentis, fideique Christianæ. Tertiò si infans natus sit ex altero parente Christiano, quia tunc parvulus natus ex uno parente Christiano ex vi suæ originis subjicitur Ecclesiæ. Quartò etiam puer natus ex utroque parente infideli, si unus eorum postea convertatur ad fidem, quia filius sequitur conditionem parentis conversi. Quintò si Filii infidelium perpetua laborent amentia, tunc enim eorum infantes etiam invitis parentibus sunt baptizandi; alioquin carerent omni spirituali remedio, si nulla affulgeret spes, ut deberent pervenire ad proprium usum rationis. Sextò si infans ab infidelibus parentibus justè, vel injustè abstractus sit, & ipsis non sit ampliùs restituendus, quia tunc perinde censetur se habere, ac si patre, vel tutore careret, proinde succedit Mater Ecclesia, ut prolem recipiat, baptizet, & instruat. Septimò Filii hæreticorum, Apostatarum à fide, & aliorum, qui Baptismum susceperunt possunt abstrahi à parentibus, & baptizari, ut docet D. Thomas *loc. cit. art. 10.* quia sunt subditi Ecclesiæ. Filii tamen infidelium qui non sunt servi, sed tantùm tributarii, vel etiam vasalli Principum Christianorum, cujusmodi sunt Judæi commorantes ex concessione Principum in pluribus civitatibus non possunt invitis parentibus baptizari, quia parentes Judæi in suos filios habent jus patriæ potestatis, quo absque violatione justitiæ non debent privari; quòd si infideles justo bello, vel alio titulo in servitutem reducerentur Christianorum, tunc sicut una cum libertate amittunt jura, & dominia, ita etiam jus patriæ potestatis; & hæc omnia jura acquiruntur illi Domino, à quo detinentur capti; idque jure gentium, quapropter deberet tunc Dominus Christianus eorum filios baptizandos tradere, quia succedit in locum parentum.

11 Quod verò ad Baptismum attinet adultorum, certum est, in hisce triplicem esse necessariam dispositionem, quarum prima est intentio actualis, vel virtualis recipiendi Baptismum: æquitas siquidem exigit, ut homo nõ nisi volens, & consentiens, se pluribus subjiciat obligationibus: hinc si adultus non consentiret baptizari, & invitus baptizaretur, non reciperet characterem *c. majores 3. §. item h. t.* Validus tamen esset Baptismus collatus dormienti, si antequam iret dormitum illum petierit. Idem etiam dicendum de furioso, & amente, si habuit lucida rationis intervalla, & petiit Baptismum, tametsi postea in ipsa amentia reluctetur, consultiùs tamen est differre collationem baptismi, donec amens usui rationis restituatur, quòd si nulla affulgeret spes, & periculum mortis immineret, esset baptizandus ratione consensus præstiti ante amentiam. An verò ad Baptismum sufficiat consensus extortus metu etiam injustæ mortis incusso, probabilior sententia docet, sufficere, quia à quacunque causa extrinseca hujusmodi consensus extorqueatur est semper à principio intrinseco libero: quia nulla extrinseca causa potis est tollere intrinsecam libertatem, nisi quæ in agendo eam prævenit, qualis non est vis, aut metus extrinsecè incussus.

12 Verùm quamvis talis consensus ex metu extrinsecùs illato extortus sufficiens censeatur dispositio ad suscipiendum Baptismum, non propterea censeretur sufficere ad ejus effectum, idque desumitur *ex d. c. majores §. 3. h. t.* ubi Innocentius III. declaravit, quòd tunc Sacramentalis operatio characterem imprimit, quando obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem. Secunda dispositio est fides supernaturalis; fieri tamen potest, ut baptizandus non

non habeat fidem infusam, & nihilominus recipiat Baptismum, & characterem, licèt non recipiat fidem, & gratiam, ut quando instructus ab hæretico habet intentionem recipiendi, quod fuit institutum à Christo, quidquid illud sit. Tertia dispositio in adulto est dolor, qui procedat ex auxilio supernaturali de peccatis antèactæ vitæ, sive talis dolor sit contritio, sive sola attritio, eliciatúrque ex metu gehennæ: confessio sacramentalis non requiritur, quia Baptismus est janua omnium aliorum Sacramentorum, adeo ut non sit quis capax sacramenti pœnitentiæ, nisi priùs fuerit baptizatus.

13 Ordinarius Minister baptismi est solus Parochus, & Sacerdos, quia cùm solus Sacerdos habeat potestatem in verum corpus Christi; etiam ipse solus habet potestatem in ejus corpus mysticum. Hinc si aliquis non Sacerdos solemniter baptizaret, illicitè id ageret, quia sibi usurparet alienum officium. Ex commissione tamen Episcopi, vel proprii sacerdotis accedente justa, & rationabili causa possunt etiam Diaconi solemniter baptizare, & desumitur *ex c. Diaconus. dist. 93.* nunc verò id non est in usu extra casum urgentis necessitatis: tunc enim non solùm Diaconus, verùm etiam quilibet homo sive vir, sive fœmina, sive fidelis, vel infidelis potest esse Minister hujus sacramenti: quia cum Baptismus sit Sacramentum summæ necessitatis, Christus voluit pro Ministro hujus sacramenti constituere quemlibet hominem habentem usum rationis, sive sit paganus, sive Judæus, schismaticus, hæreticus, facinorosus, ut liquet ex variis canonibus *de consecrat. dist. 4.* dummodo isti servent formam Ecclesiæ, & intendant facere, quod facit Ecclesia & speciatim de hæretico definitum fuit in Concilio Tridentino *sess. 7. c. 4.* Idque receptum est, ne quis sine baptismo decedat, ut habetur *in can. constat. 19. de consecrat. dist. 4.* hinc etiam Pater in extrema necessitate, si mortis periculum immineat, potest proprium filium baptizare, nec ideo à matrimonio, vel copula uxoris arcetur *can. ad limina 30. q. 1.* Nemo tamen potest se ipsum baptizare ob distinctionem necessariò requisitam inter baptizantem, & baptizatũ, ut colligitur ex pronomine *Te* in forma baptismi, & habetur *in c. debitum 4. h. t.* ubi Pontifex ait, quòd si quis se ipsum baptizaret, infundendo aquam supra se, dicendo, ego me baptizo non, esset Baptismus, sed esset denuò baptizandus: & assignat etiam rationem, quia inter baptizantem, & baptizatum debet esse differentia.

14 Quinimò urgente necessitate etiam obstetrices possunt baptizare, & ob hanc rationem tenentur addiscere formam baptismi saltem vernacula lingua. Quicunque verò extra casum necessitatis baptizat, si id ei non competat ex officio, peccat lethaliter: ut etiam Sacerdos si extra casum necessitatis non solemniter baptizet. Ordo servandus in ministrando baptismo urgente necessitate est iste, ut præsente viro fœmina non baptizet, nec vir laicus præsente clerico, nec clericus licèt Diaconus præsente Sacerdote, tametsi Sacerdos urbanitatis causa velit cedere. In Ministro baptismi quicunque ille sit requiritur primò intentio baptizandi, nec ille validè baptizaret, qui solùm haberet intentionem jocandi: quòd si simul haberet intentionem jocandi, & faciendi id, quòd in ministratione baptismi facit Ecclesia, tunc validè baptizaret, quia finis extrinsecus non tollit intentionem requisitam, si hæc habeatur. Secundò tenetur Minister adhibere debitam materiam, & formam, eamque debitè applicare. Tertiò ut Sacerdos solemniter baptizans sit in statu gratiæ.

15 An verò perversa Ministri intentio in conferendo baptismo suppleatur a Deo? Sententia communis est negativa, eò quia ex nullo jure, vel promissione, aut necessaria ratione colligi potest, quòd perversa intentio Ministri in collatione baptismi à Deo suppleatur. Unde tantùm piè possumus credere, Deum ob infinitam suam bonitatem supplere aliquo modo, scilicet quoad gratiam, eò quia facienti quod in se est soleat necessaria suppeditare pro assecutione æternæ salutis, non verò quoad impressionem characteris, id enim videtur docere D. Thomas *in 4. disp. 24. q. 1. art. 2. q. 5.*

16 Præter Ministrum baptismi solent, & alii adhiberi, scilicet sponsores, qui patres lustrici, & vulgò patrini, & matrinæ vocantur, vel susceptores, aut levatores à fonte, quorum fide, & professione parvuli, qui nesciunt loqui baptismum suscipiunt *can. parvuli 64. dist. 4.* De jure communi non nisi unus, sive sit vir, sive Mulier potest de sacro fonte suscipere baptizatum *can. non plures 101. dist. 4. c. fin. de cognat. spirit. in 6.* Vel ad summum unus, & una, ut statuit Concilium Tridentinum *sess. 24. c 2. de reform. matrim.* Rursus hi patres lustrici, veluti proprii parentes tenentur baptizatum instruere in necessariis ad salutem, in symbolo, oratione dominica, si proprii parentes id negligant, vel mortui sint. Ab hac tamen susceptione infantis in baptismo arcentur in primis hæretici, Judæi, infideles *can. in baptismate 102. dist. 57.* Rursus Abbas, Monachus, Monialis, & religiosa persona *can. non licèt 103. can. Monachi 104. dist. 51.* Immo regulariter prohibentur Pater, & Mater naturalis suscipere proprios filios in baptismate, adeo ut non possint isti esse patres lustrici *can. penult. & ult. 30. q. 4.* Per hanc autem susceptionem contrahitur cognatio spiritualis.

17 Rursus Concilium Tridentinum *dict. sess. 24. c. 2.* statuit, ut Parochus antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter de electis patrinis interroget, & ne plures, quàm à Concilio determinatum sit, admittat, postea in libro eorundem nomina describat, eósque doceat, quam cognationem spiritualem contraxerint. Non tamen in hisce patrinis requiritur certa aliqua ætas, sed sufficit, si sint rationis capaces, fideles, catholici, & viri bonæ famæ, ut communiter docent apud Barbosam *de offic. Parochi p. 2. c. 17. num. 27. & sequent.* Et quamvis in adoptione legali ubi agitur de hæreditaria successione, requiratur, ut adoptans adoptatum plena pubertate, seu annis 18. præcedat §. *minorem. instit. de adopt.* in baptismo tamen id non procedit, quia est quædam regeneratio in Christo, in quo non differt masculus à fœmina

juvenis à sene, & ideo potest quilibet fieri Pater spiritualis alterius, si concurrat ad spiritualem ejus regenerationem juxta ritum Ecclesiæ. Quod verò ad nomen imponendum baptizando attinet, convenientius semper est, quod ex aliquo sancto mutuetur, hinc monet Barbosa *de offic. Paroch. p. 2. c. 17. n.* 20. ut Parochus hortetur patrinos, & deferentes infantem, ut illi nomen alicujus sancti imponant, cujus patrocinio vita baptizati tot inter mundi discrimina, humanósque casus sit commendata.

§. III.

De Effectibus, & ritibus Baptismi.

1 PRimarii effectus baptismi quinque recensentur, nimirum delere omnem culpam: remittere omnem pœnam peccato debitam: conferre gratiam justificantem: impertiri gratiam sacramentalem: & imprimere characterem. Certum est, ex Concilio Tridentino *sess. 5. can. 5.* Baptismum delere omnem culpam tam originalem, quàm actualem. Non tamen Baptismus fuit institutus ad remittenda peccata, quæ post susceptum Baptismum committuntur: alioquin præter Baptismum non esset necessarium aliud remedium, neque Sacramentum pœnitentiæ diceretur secunda post naufragium tabula: unde peccata, quæ post susceptum Baptismum committuntur, non remittuntur nisi per Sacramentum pœnitentiæ.

2 Secundus effectus est delere omnem reatum pœnæ, quapropter Concilium Florentinum statuit, ut recèns baptizatis non injungantur opera satisfactoria pro peccatis ante Baptismum commissa: quapropter si quis statim post susceptum Baptismum decederet absque impedimento, & obice, æterna statim donaretur gloria, quia plenissimè tunc applicatur Christi passio ad plenam remissionem totius pœnæ, ut notat D. Thomas 3. *p. q. 69. art.* 2. & hac ratione Apostolus *ad Roman. 6. & ad Ephes. 4.* ait, hominem per baptismum mori cum Christo. Non tamen per Baptismum tolluntur pœnalitates in hac vita, quæ sunt effectus peccati originalis, ut concupiscentia inordinata; ægritudines torquentes, dolores affligentes, & mors, idque, ut homo se exerceat ad luctam, pugnámque spiritualem cum merito fidei, ut victor splendidiorem accipiat coronam. Tollit tamen Baptismus pœnas quasdam jure humano constitutas cujusmodi sunt irregularitates ob delictum, & homicidium voluntarium, non autem quæ oriuntur ob bigamiam, vel defectum natalium, ut desumitur ex *c. una, & ex c. deinde dist.* 26. Ratio cur tollatur omnis macula peccati, & reatus pœnæ ex ipso profectus, est, quia homo per Baptismum regeneratur, totúsque innovatur, adeo ut fiat novus homo.

3 Tertius effectus est conferre gratiam justificantem, & alias virtutes supernaturales, & dona, quæ gratiam consequuntur, dummodo non adsit obex ex parte suscipientis, ut declaratur in Concilio Tridentino *sess. 7. c. 6. & sequent.* & docet D. Thomas 3. *p. 69. art.* 8. Hæc autem gratia sanctificans omnibus pueris de lege ordinaria confertur in gradu æquali: secus adultis confertur inæqualiter juxta mensuram majoris, vel minoris dispositionis.

Quartus effectus est character, ratione cujus non potest Baptismus iterari, si semel ritè collatus fuerit, quia est indelebilis, ut declarat Concilium Tridentinum *sess. 7. can. 9.* imprimitur autem hic in substantia animæ, & per ipsum distinguitur fidelis ab infideli, & baptizatus fit aptus ad recipienda alia Sacramenta. 4

Quintus effectus est, conferre gratiam sacramentalem: est autem hæc gratia specialis habitus distinctus ab ipsa gratia sanctificante, eò quia non conferatur nisi in susceptione baptismi, & est, vel ipsa justitia baptismi, quatenus secum adfert remissionem culpæ, & pœnæ; vel aliquod majus auxilium, quo homo frequentiùs, & vehementiùs excitatur ad superandum fomitem concupiscentiæ, & ad exercenda ea munera, ad quæ Baptismus obligat. 5

Effectus secundarii baptismi à D. Thoma *3. p. q. 69. art.* 7. tres præcipui recensentur, quorum primus est apertio januæ cœlestis, & hic effectus sequitur ex eo, quòd Baptismus deleat omnem culpam, & ejus reatum, sic enim tollitur impedimentum, & cœli janua patet. Secundus est conjunctio hominis cum Christo, quatenus per Baptismum homo incorporatur Christo, fitque ejus membrum, & per hanc conjunctionem homo baptizatus illuminatur, ac repletur spiritualibus donis. Tertius est subjicere hominem jurisdictioni Ecclesiæ, adeo ut baptizatus quicunque ille sit teneatur Ecclesiæ præcepta servare, quia in ipsa susceptione baptismi implicitè promittit obedientiam Ecclesiæ. 6

Non tamen Baptismus semper hos omnes producit effectus, quando actualiter confertur, etenim ut docet Sanctus Augustinus *lib. de baptis. c.* 12. & cum ipso D. Thomas *3. p. q. 69. art.* 10. per fictionem impertitur effectus gratiæ & tunc Baptismus cum actu confertur imprimit tantùm characterem, non verò confert gratiam sanctificantem, eò quia adsit obex in suscipiente, quo impeditur infusio gratiæ, quam baptismus tunc tantùm confert, quando postea recedit fictio, ut si adultus baptizetur cum actuali complacentia peccati mortalis, tunc simul suscipit Baptismum, & lethaliter peccat: hæc complacentia dicitur fictio impediens infusionem gratiæ, quia non possunt simul cohærere peccatum lethale, & gratia sanctificans; unde Baptismus tunc imprimit tantùm characterem, qui potest cohærere cum peccato; non verò ipsam gratiam sanctificantem, quæ tunc tantùm accedit ex vi baptismi suscepti, quando recedit fictio, quia proprius effectus baptismi est regenerare, remittere originale, & mortalia commissa ante baptismum: hæc enim ita conveniunt baptismo, ut à nullo alio Sacramento præstari possint, & hac ratione Baptismus dicitur medium necessarium ad regenerationem, & remissionem originalis: quapropter recedente fictione debent hæc præstari à baptismo jam suscepto, & cujus propterea effectus tunc tantùm accedit, quando recedit fictio, quæ tripliciter potest contingere. Primò cùm accedit absque intentione suscipiendi 7

endi Sacramentum & tunc Baptismus est nullus, & non imprimit characterem, quia perinde se habet, ac si non esset; & quod non est, nullum potest ponere effectum. Secundò cùm quis baptismum suscipit cum complacentia peccati venialis, & hæc propriè non est fictio, proinde non impedit effectum characteris gratiæ sanctificantis, & aliorum donorum: quia hæc omnia possunt simul cohærere cum ipsa complacentia peccati venialis. Tertiò cùm quis suscipit baptismum cum complacentia peccati mortalis, vel cum actuali voluntate committendi post baptismum susceptum homicidium, & hæc propriè dicitur fictio, quæ tametsi non impediat impressionem characteris, impedit tamen infusionem gratiæ sanctificantis, & aliorum donorum supernaturalium.

8 Qui Baptismum suscipit sine prævia intentione, seu voluntate non suscipiendi, debet iterum baptizari, quia prior baptismus defectu intentionis fuit irritus. Qui verò baptismum suscepit cum prævia intentione, sed sine attritione, & fide, satisfacit si auferat obicem, & defectum attritionis, & fidei, qui commissus fuit in susceptione baptismi, dummodo baptismum bona fide susceperit: qui verò baptismum suscepit mala fide, & cum fictione vera, quæ dicitur cum peccato lethali; ut tollatur fictio necessaria est post baptismum susceptum contritio, vel attritio cum Sacramento pœnitentiæ, tunc recedente fictione Baptismus producit omnes illos effectus, quos in actuali susceptione non produxit ob obicem in suscipiente: quia ipsa fictio commissa est post Baptismum, ut etiam alia peccata: consequenter non possunt per Baptismum deleri, sed tantùm per Sacramentum pœnitentiæ, & quia unum peccatum non deletur sine aliis, sequitur non posse baptismum delere peccata commissa ante ejus susceptionem, nisi etiam deleantur peccata commissa in susceptione baptismi, & post ejusdem susceptionem: quando enim per Sacramentum pœnitentiæ delentur peccata commissa in baptismo, & post illum, baptismus simul delet omnia peccata in adulto commissa ante baptismum, & producit omnes suos effectus supernaturales, eò quia recedat fictio.

9 Quando baptismus publicè, ac solemniter confertur; aliquot in illo servantur cœremoniæ. Primò baptizandus dat nomen, postea examinatur, deinde abrenuntiat operibus Sathanæ, fidem profitetur, & à sacerdote signo crucis, exorcismo, exsufflatione, manuum impositione, & sacra unctione linitur. Postea lingua sale, & nares, & aures saliva tanguntur, & toti corpori indicitur abstinentia. Quando vero sacro mysterio imbuitur, nomen imponitur, tum aqua perfunditur: & post Baptismum datur osculum pacis, & inungitur chrysmate, & baptizatus gestat cereum accensum, induitque candidam vestem, & lac unà cum melle delibat: servantur hæ cœremoniæ in publico, & solemni baptismo adultorum, quia infantibus ea tantùm adhibentur, quæ per ætatem liceat. Omittere prærecensitas cœremonias, quæ ab Ecclesia in administratione solemnis baptismi solent adhiberi peccatum est grave, cùm agatur de re gravi pertinente ad Religionem, & quæ cum summo zelo custoditur ab universali Ecclesia, unde Augustinus *lib.* 19. contra Faustum *c.* 11. ait: *Impiè contemnitur, sine qua non potest pietas perfici*: & quia per præfatas cœremonias perficitur cultus divinus, & mysterium Sacramentorum, ideo impium est, eas contemnere.

Quinimò si quis pluries eas omitteret absque legitima causa, suspectus foret de hæresi, quia indicaret se consentire in hæresim rejicientem has cœremonias, & quam damnat Concilium Tridentinum *sess.* 7. *can.* 13. *de sacram. in genere.* Non tamen hujusmodi cœremoniæ sunt de necessitate Sacramenti: unde D. Clemens *lib.* 7. *constit. Apostol. c.* 23. ait: *si non fuerit oleum, neque unguentum chrysmatis, satis est aqua*, sunt tamen necessariæ de necessitate præcepti, unde solùm urgente necessitate possunt omitti, ut liquet ex praxi in baptismo privato; & tunc sunt postea supplendæ solemnitates prætermissæ, & desumitur *ex c. hanc regulam. c. Spiritus S. §. Ecce* 1. *q.* 1. *c. cum venissent. init. de sacra unctione c. Presbyter de sacramen. non iter.* in hisce textibus habetur, quòd cœremoniæ, quæ in administratione Sacramentorum omissæ sunt, debeant suppleri: & quidem sub culpa gravi: quia cum præfati textus præcipiant, ut suppleantur cœremoniæ, & solemnitates, quæ in administratione Sacramentorum imprimentium characterem fuerunt omissæ, & Sacramenta fuerint valida, signum est, hanc obligationem supplendi omissas cœremonias esse sub culpa gravi, quia cum hujusmodi cœremoniæ non sint necessariæ ad valorem Sacramenti, non essent repetendæ, quando ex necessitate, vel etiam negligentia omissæ essent, nisi aliquid grave essent. Idque etiam infertur ex praxi, quæ est optima legis interpretatrix, ut notant Baldus *in c.* 1. *de feud. sine culp. non amitten.* Natta *consil.* 167. *num.* 7. Quinimò ea est vis praxis, & consuetudinis, ut etiam jus constituat *l. de quibus ff. de leg. l. nulli ff. quod cujus univer.* & omnes fideles censent adesse obligationem gravem supplendi præfatas cœremonias, quæ propterea ab omnibus supplentur.

Idque ex eò etiam evinci potest, quia in baptismo suscipitur fides Christi, & baptizatus fit membrum vivum Christi, incorporatúrque Ecclesiæ: quæ omnia licèt quoad substantiam habeantur per baptismum validè collatum, non tamen habetur publica incorporatio in Ecclesiam, neque acceptio in corpus mysticum Christi, nec publica fidei professio facta coram Ecclesia, ut in baptismo requiritur, & desumitur ex D. Dionysio *c.* 2. *de ecclesiast. hierarch. clement. Roman. lib.* 7. *constit. c.* 41. Cypriano *lib.* 1. *epist.* 6. Ambrosio *lib.* 1. *de sacrament. c. ult.* quia igitur omittere has cœremonias perinde foret, ac omittere publicam incorporationem in Ecclesiam, & publicam fidei professionem, quæ in præfatis cœremoniis continetur, ideo esset omittere aliquod grave, seu publicam illam professionem Religionis. 10

Quinimò non solùm solemnitates, sed etiam exorcismi suppleri debent, quia exorcismus ex 11

ex natura sua ordinatus est ad expellendum dæmonem, unde tot titulis expelli potest, quot potest homines invadere: sed potest invadere non solum obsidendo, ut in arreptitiis, & inhabitando per peccatum; verùm etiam aggrediendo per tentationes, & insidias mediis concupiscentiis insurgentibus contra rationem: at quando quis justificatur per Baptismum, quia non extinguitur fomes, & adhuc remanent concupiscentiæ inordinatæ: licèt per baptismum quoad substantiam expellatur dœmon quoad inhabitationem per peccatum; non tamen expellitur quoad dominium tentandi, & nectendi insidias mediantibus cupiditatibus, unde cum exorcismi post baptismum adhibiti ordinentur ad expellendum dœmonem, ut insidiatorem. Sunt exorcismi etiam post privatum baptismum adhibendi.

13 Quamobrem ritus, licèt accidentales, non sunt omittendi sub culpa gravi ex genere suo, quamvis aliquando parvitas materiæ possit à mortali excusare. Hinc graviter etiam peccat, qui solemniter baptizat in aqua non benedicta, ut etiam extra Ecclesiam sine necessitate, quia in *clement. c. præsenti unic. h. t.* præcipitur, ut baptismus conferatur in ecclesiis, in quibus sunt fontes ad id specialiter deputati, & prohibetur, ne fiat in aulis, vel cameris, vel aliis privatis domibus, & excipiuntur tantùm duo casus; primò nisi sint filii Regum, vel Principum: secundò quando esset talis necessitas ut sine periculo non posset ad Ecclesiam duci; & qui secus facere præsumpserit, vel suam in hoc præsentiam exhibuerit, injungitur; ut ab Episcopo ita castigetur, ut alii id attentare non ampliùs præsumant. Ubi notat Glossa, nomine Principis intelligi Magnatem comparandum regiæ dignitati, & vult hoc decretum non extendi ad Marchionem, Comitem, Ducem, Baronem, nec ad Tyrannos licèt sint in regia potestate. Ratio itidem est, quia invertere ordinem cœremoniarum, ut hæ postponantur baptismo, cùm deberent ex instituto Ecclesiæ præcedere, censetur gravis materia.

14 Rursus neque licitum est extra necessitatem adhibere in baptismo chrysma præcedentis anni. Nihilominus apud Indos possunt Religiosi missionarii uti oleo sancto, & chrysmate antiquo usque ad quatuor annos, cum in partibus illis infidelium non possit facilè novum oleum, & balsamum haberi: idque ex indulto Gregorii XIII. referente Rodriquez. *tom. 1. quæst. regul. q. 31. art. 5.* Quòd si baptismus fuerit cum debitis solemnitatibus invalidè administratus, consultiùs, & probabiliùs est, esse tunc unà cum baptismo etiam repetendas solemnitates: siquidem destructo subjecto, destruitur etiam accidens, & sublato fundamento corruit res fundata, & cœremoniæ illæ omnes fundantur in ipso baptismo, intuitu cujus fuerunt institutæ.

§. IV.

Exhibentur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

Quæritur primò, an si necessitas urgeat possit baptismus conferri per aspersionem? Respondetur affirmativè cum D. Thoma 3. *p. q. 66. art. 7.* quia aspersio si fiat cum liquore ordinato ad abluendum est vera ablutio, habétque effectum ablutionis, seu mundandi; qua ratione in scripturis mundatio tanquam effectus tribuitur aspersioni. Levit. 14. *v. 51. asperget domum septies, purificabitque eam* *Numer. c. 19. aspergetur ex hac aqua die tertio & 7. & sic mundabitur*, Psalm. 50. *asperges me Domine hyssopo, & mundabor*: quamobrem cum aspersio sit vera ablutio, si fiat cum liquore ordinato ad abluendum poterit urgente necessitate adhiberi in baptismo, non solùm validè, sed etiam licitè, quia necessitas quando urget, facit ut licitum sit, quod aliàs non est in usu. Præterea plures censent, hunc modum baptizandi per aspersionem fuisse adhibitum ab Apostolis *Act. 4.* quando una die dicuntur baptizâsse 5000. tametsi non desint, qui censeant fuisse omnes illos baptizatos per effusionem aquæ, vel immersionem. 1

Verùm modus iste baptizandi per aspersionem cum non sit usitatus in Ecclesia, non est adhibendus nisi urgente extrema necessitate, & tunc aqúa verè debet abluere baptizandum. Aliqui censent posse hunc modum usurpari ad evitandam contagionem, quia tametsi Minister tunc parum distet, adhuc censetur præsens, & ejus actio physica applicativa lotionis supponitur pertingere ad baptizandum, & illum abluere. 2

Quæritur secundò, an ad validitatem baptismi requiratur, ut ablutio fiat in capite? Respondetur, quòd tametsi consultiùs sit, ut fiat in capite utpote in parte principaliori, ratione cujus totus homo censetur ablutus: nihilominus si non possit commodè fieri in capite, sufficit, si fiat in quacunque parte corporis, ut docet Glossa *in c. propriè ver. trium millium de consecrat. dist. 4.* Panormitanus *in c. debitum 4. h. t.* Innocentius ibidem. Ratio etiam id suadet, quia quoties intervenit materia sufficiens ad verificandam formam Sacramenti, tunc posita materia, & forma ponitur Sacramentum: atqui facta ablutione in quacunque corporis parte, ponitur materia sufficiens ad verificandam hanc formam *ego te baptizo*, quia tunc verum est, quòd Minister abluat baptizandum, proinde si nil aliud desit baptismus est validus, quantum est ex parte materiæ. 3

Tum quia quando subjectum est aptum secundum quamlibet sui partem ad recipiendum integrum effectum formæ, & secundùm alias partes non dicit aliquid, quod opponatur tali effectui, tunc in quacunque parte applicetur materia sufficiens recipit denominationem à forma, quæ profertur, quia tunc non requiritur nisi quòd actio agentis introducat formam: & quælibet pars corporis humani est 4

sufficiens ad recipiendam formam ablutionis, nec quoad se habet aliquid quod resistat effectui formali, ac denominationi ablutionis: quapropter si hæc fiat in quacunque minima parte, semper verificabitur forma, & homo dicetur ablutus.

5 Tum quia materia in Sacramentis, ita correspondet formæ, ut simul cum ipsa ordinetur mediante significatione ad causandum effectum Sacramenti; consequenter sufficit si materia talis sit, ut possit conjungi cum forma ad significandum effectum Sacramenti: & eo ipso quòd materia conjungitur cum forma, consurgit hoc integrum Sacramentum: & quia in Baptismo quælibet ablutio in quacunque minima parte corporis potest conjungi cum forma ad significandam ablutionem; ideo habetur totum quod est necessarium, ut fiat conjunctio cum forma in ordine ad significandam internam ablutionem, proinde ponitur Baptismus.

6 Quæritur tertiò, an possit infans baptizari adhuc involutus in pelle secundina. Quamvis plures censeant posse in secundina urgente necessitate baptizari, eò quia talis pellis pertineat ad parvulum ut pars ejusdem. Nihilominus communior, & verior sententia est, talem Baptismum non sortiri suam validitatem, quia pellis secundina, ut notat Riolanus *lib. 1. antropographia c. 2.* & alij Anatomici est involucrum ordinatum à natura ad conservationem fœtus existentis in utero matris, ne lædatur præsertim ab urina emissa à fœtu, qua propter ex vi nativitatis hæc secundina pellis debet à fœtu abjici, tanquam aliquid extraneum, quod non pertinet ad ejus integritatem. Hinc quamdiu hæc secundina non abjicitur à fœtu, hic non dicitur perfectè natus, cum adhuc sit in aliqua parte involucri uteri, & cùm aqua non possit tunc corpus tangere, neque potest infans ablui, nec Baptizari: alioquin si infundatur aqua supra infantem inclusum in secundina non abluitur infans, sed secundina tantùm postea abjicienda: quamobrem nec Baptismus est validus: neque secundina est pars ipsius parvuli cum ex vi nativitatis sit ab eodem abjicienda; unde est potius pars uteri materni, & involucrum, in quo continetur fœtus. Quòd si periculum esset in mora, & aliqua pars secundinæ esset tenuior, ut aqua posset penetrare ad abluendum infantem, tunc esset hic Baptizandus in illa parte, quia si aqua penetret, & abluat corpusculum parvuli, verè tunc baptizatur: quapropter Sacerdos posset tunc baptizare sub conditione si aqua abluat infantem, tunc enim cessat periculum irreverentiæ. Immo cum opinio contraria quòd possit baptizari etiam in secundina propugnetur à pluribus Doctoribus, sitque opinio probabilis, posset Sacerdos urgente necessitate etiam baptizare sub conditione si abluere secundinam sufficiat, quia tunc etiam cessat periculum irreverentiæ.

7 Quæritur quartò, an obstetrices teneantur scire formam baptismi? Respondetur affirmativè, & quidem sub culpa gravi, quia obstetrices ex præcepto charitatis tenentur baptizare infantem si mortis periculum immineat: siquidem hæc obligatio afficit quemcunque respectu uniuscujusque: & quia obstetrices assistunt infanti, quando editur in lucem, & tunc possit infans periclitari, ideo tenentur obstetrices scire ministrare Baptismum pro quovis necessitatis casu, ne infans defectu Baptismi privetur æterna gloria: quinimò hæc obligatio videtur annexa officio obstetricis, ut accessaria principali obligationi, quam subit: assistere enim infanti exeunti è matris utero est officium proprium obstetricis: & quia tunc potest infans periclitari, ideo necessariò ad officium obstetricis se habet, ut sciat Baptismum ministrare, si infans tunc periclitetur, & non adsit alius, à quo baptizetur: hinc eo ipso quòd fœmina munus assumit obstetricis, secum etiam trahit tanquam accessoriam obligationem ministrandi Sacramentum Baptismi, si necessitas urserit.

Neque obstat, si dicas, infantem esse tunc sub cura obstetricis tantùm quoad corpus, non verò quoad salutem animæ. Contra est, quia quisque ex præcepto charitatis tenetur succurrere suo proximo non solùm in temporalibus; sed multo magis in spiritualibus: & quia obstetrices munus assumunt assistendi parvulis exeuntibus ex utero matris, assumunt etiam obligationem iisdem succurrendi in spiritualibus; si tunc periclitentur, & necessitas urgeat; quia parvulus cum non possit ab alio baptizari, cum non adsit, & periculum sit in mora, si ab obstetrice non baptizaretur, decederet sine baptismo, & excluderetur à cœlesti gloria: quamobrem hæc obligatio baptizandi parvulum urgente necessitate, licèt unicuique conveniat ex charitate, obstetrici tamen competit ratione officij. Hinc Parochi tenentur monere obstetrices obligationis, quâ obstringuntur sciendi formam Baptismi, & modum baptizandi pueros, cum ratione officij teneantur procurare salutem animarum spectantium ad propriam curam. 8

Quæritur quintò, an si parvulus esset in tali periculo constitutus, ut Baptismus esset illi acceleraturus mortem, adhuc esset Baptizandus? 9 Tametsi difficulter possit contingere quòd baptismus sit infanti mortem acceleraturus cum possit ministrari sine effusione aquæ, vel immersione, sed cum levi aspersione, & aqua itidem tepefacta, nihilominus quia nonnunquam possunt tales occurrere circumstantiæ, ut baptismus dicatur parvulo accelerare mortem. Quæritur an non obstante hac acceleratione adhuc possit parvulus baptizari, ne decedat sine baptismo? Respondetur affirmativè; quia quando concurrunt duo bona, si ambo non possint haberi, saltem illud eligi debet, quod est majus: & hic concurrunt duo bona perquàm inæqualia, scilicet salus spiritualis, & corporalis parvuli; & illa non potest obtineri sine collatione baptismi; & dubium est, an possit haberi, si tunc non conferatur baptismus, & ex alio capite periculum imminet, ne decedat sine baptismo; proinde salus spiritualis, cum sit majus bonum, debet necessariò præferri etiam cum totali jactura salutis corporalis: siquidem subeunda potiùs est mors, quàm salutem æternam perdere

ficut

sicut generatim tenemur parati esse potiùs mori, quàm Deum graviter offendere. Tum quia potest quis velle baptizari, quamvis inde sibi mortem accelleraret; quia potest quis procurare proprium commodum; quamvis inde sequatur per accidens damnum alterius, quia tunc tale damnum est præter intentionem *l. 1. §. denique Marcellus, & l. in summ. idem habeo. & l. si in meo, & l. vicinus ff. de aqua pluv. arc.* sed tenetur quisque diligere proximum sicut se ipsum *Matthæ. 22. Diliges proximum tuũ sicut te ipsum:* Ergo potest perinde procurare bonum proximi, sicut proprium: & sicut potest sibi procurare baptismum etiam cum accelleratione mortis, ita urgente necessitate potest proximum baptizare, quamvis inde accelleraretur eidem mors: quia salus spiritualis proximi est præferenda saluti corporali ejusdem, ut docet D. Thomas *2. 2. q. 26. art. 5.*

10 Quæritur sextò, an minister incurreret irregularitatem si baptizans parvulum ex ablutione ei mors accelleraretur. Respondetur negativè; quia irregularitas non incurritur nisi delicto, vel defectu lenitatis, quando contrahitur ex eo quòd mors sequatur: sed tunc non incurritur irregularitas ex delicto, quia nullum adest peccatum, cum possit minister licitè baptizare parvulum, tametsi ex baptismo ei mors accelleretur, dummodo non intendat illi damnum ullum adferre, nec talem mortis accellerationem; sed tantùm conferre baptismum ob illius æternam salutem, quia tunc mortis accelleratio sequitur præter intentionem, & tantùm per accidens; & quamvis minister ob aliquam negligentiam fortassis peccaret venialiter, ad hoc non incurreret irregularitatem ex delicto; quia negligentia venialiter culpabilis non sufficit ad contrahendam irregularitatem, ut habetur *in cap. Quæsitum de pœnit.* ubi declaratur taxativè, clericos esse irregulares si ipsis procurantibus, aut studiosè negligentibus filij fuerint oppressi: atqui studiosè negligere importat negligentiam crassam, & voluntariam, proinde mortaliter culpabilem. Tum quia irregularitas quando contrahitur in pœnam delicti est pœna gravissima, cum inhabilitet ad ordines, & beneficia; & ordinatos privet executione ordinis: pœna gravissima in jure canonico non imponitur nisi ob peccatum mortale; unde cum negligentia ministri non supponatur nisi venialiter culpabilis, non potest per ipsam minister incurrere irregularitatem. Ut neque ex defectu lenitatis; quia non incurritur hæc irregularitas in homicidio privato, quod fit à persona privata; sed tantùm in homicidio ex authoritate publica, & à ministris concurrentibus ad illud, ut docet Covarr. in Clement. *Si furiosus part. 2. §. 4. n. 4. ver. ex his de homicidio* ubi distinguit homicidium privatum à publico, & ait in homicidio, quod fit à privata persona nunquam habere locum irregularitatem nisi adsit etiam culpa homicidij: quia irregularitas à jure imponitur tantùm personis publicis, quæ ut concernentes judicium concurrunt ad homicidium.

11 Quæritur septimò, an validus sit Baptismus si urgente necessitate baptizandus projiciatur in fluvium, vel puteum? Certum est, omnem priùs adhibendam esse industriam, ut è flumine vel puteo hauriatur aqua, demittendo per funem vestem, vel per filum Strophiolum, ex quo aqua exprimatur, qua perfundatur baptizandus. Quòd si nullo modo possit aqua hauriri; & necessitas urgeat ob periculum in mora, eò qui baptizandus sit jam jam acturus animam; quæritur an validè baptizetur si projiciatur in flumen, vel puteum & cum primũ incipit mergi proferatur forma baptismi. Duę sunt sententię, quarũ prima docet, talem baptismum fore validum; eò quia tunc interveniant omnia essentialiter requisita ad verum baptismum, scilicet materia, & forma; habetur enim vera, ac Physica ablutio per aquam, eò quia corpus immergitur realiter in aquam: validè siquidem confertur baptismus etiam per immersionem, quã dum aqua fluit per corpus, hoc verè abluitur; unde si tunc pronuncietur forma; habentur omnia requisita ad validitatem baptismi: neque necesse est, ut ad immersionem sequatur emersio; quia ad baptismũ sufficit sola ablutio, quæ habetur per solam immersionem; tunc habetur ablutio, quando aqua attingit corpus. Docent hanc sententiam Panormitanus *in cap. non ut apponeres 5. n. 4. h. t.* Suarez *3. p. disp. 20. de Sacram. sect. 3.*

Nihilominus contraria sententia asserens, 12
talem baptismum non fore validum mihi videtur probabilior, & eam docent Scotus *in 4. dist. 5. quest. 3.* Pasqualigus *in Theoria & Praxi q. 34.* & plures alij relati ab eodem. Ratio est quia materia proxima baptismi est applicatio aquæ ad abluendum, adeo ut ita aqua à baptizante applicetur corpori baptizandi, ut ipsum abluat; & hæc applicatio aquæ debet talis esse, ut moraliter, seu in communi hominum æstimatione censeatur esse vera ablutio. Sed cum quis projicitur in fluvium, vel puteum non intervenit hæc ablutio; quia ex eo quòd quis projiciat lapidem in fluvium, non dicitur velle illum abluere saltem in hominum æstimatione. Tum quia illa projectio in fluvium, vel puteum non est per se ablutio cum possit haberi projectio sine ablutione, ut si in puteo non esset aqua; vel si projectus in fluvium impediretur ab aliquo ligno, vel saxo, quo minus attingeret aquam; haberetur tunc projectio in puteum, vel fluvium ex intentione projicientis sine ablutione; ex quo liquet, illam projectionem non esse ex natura sua ablutionem; alioquin semper esset ablutio. Tum quia projectio illa in fluvium, vel puteum ex natura sua potius ordinatur ad occidendum: unde si cum tali projectione conjungatur forma baptismi non potest confici Sacramentum; quia forma non verificatur, cum non significet ablutionem; siquidem actio, quam tunc minister exercet non est ablutio, sed homicidium ex natura sua, & forma baptismi significat actionem, quam minister exercet; qua propter forma non posset verificari, essetque falsa. Hinc ad fundamentum oppositæ sententiæ patet solutio: scilicet non haberi omnia requisita, eò quia desit materia proxima baptismi, scilicet ablutio, ut ostensum est, quia illa

illa

illa projectio ex natura sua non est ablutio, sed homicidium.

13 Neque obstat, quòd cùm corpus attingens aquam fluvij, vel putei dicatur ablui, eò quia tunc aqua fluat per partes corporis: nàm hujusmodi ablutio tantùm per accidens sequitur ad illam projectionem, quæ ex natura sua non est ablutio. Tum quia ablutio ut sit materia proxima baptismi, debet immediatè provenire ab ipso ministro, qui per se infundat aquam in corpus baptizandi, vel illud immediatè aspergat aqua, vel proprijs manibus immediatè immergat in aquam, tunc enim verificatur forma illa *Ego te baptizo*: hinc actio ministri debet talis esse, ut per se; & ex natura sua inferat ablutionem passivam; adeo ut debeat essentialiter esse actio ex natura sua ablutiva: & projectio baptizandi in puteum, vel flumen non est ex natura sua ablutiva, sed interfectiva.

14 Quæritur octavò, an si mulier prægnans sit brevi moritura possit licitè ejus uterus secari, ut infans periclitans baptizetur. Censent plures, posse tunc uterum mulieris prægnantis brevi morituræ secari, eò quia agatur de salute spirituali fœtus periclitantis in materno utero: hæc enim salus æterna utpote spiritualis præferrè debet brevi spatio vitæ matris; cujus mors cum supponatur brevi, & certò secutura, non est habenda in consideratione exigua ejus acceleratio, quando agitur de salute spirituali infantis, ita docent Rodericus à Castro *lib. 4. de morb. mulier. c. 3. in schol.* Duvallius *lib. de Hermaphrod. & partub. c. 24.* Varandæus *lib. 2. de morb. mulier. c. 7.* & alij quos citat Raynaudus *de ortu infant. contra natur. c. 7. n. 2.* Ratio itidem pro hac sententia est, quia in tali casu sectio uteri non est absolutè occisio, sed tantùm abbreviatio vitæ matris: atqui licitum est abbreviare propriam vitam ob aliquod bonum proprium spirituale: ergo erit etiam licitum propter bonum spirituale infantis secare uterum matris morituræ: siquidem tenemur proximum diligere sicut nos ipsos. Tum quia ex duobus malis debet minus eligi; & minus malum est brevis acceleratio mortis matris, quàm æterna infantis damnatio: consequenter in hoc casu eligenda est abbreviatio illa vitæ, ne æternùm infans damnetur.

15 Nihilominus contraria sententia ut probabilior, & verior tenenda est, nimirum non esse licitum secare uterum matris; quamvis aliàs sit brevi moritura ad extrahendum, & baptizandum infantem, ut docent Pasqualigus *in Theoria, & praxi. q. 37. n. 3.* Conink *3. p. q. 66. art. 7. dub. 1. n. 75.* Raynaudus *de Ort. infant. contra natur. c. 7. n. 3* ubi asserit, esse sententiam communem. Ratio: quia sectio uteri mulieris prægnantis adhuc viventis ex sua natura est vera occisio, cum fiat per media violenta ordinata per se ad tollendam vitam: etenim sive mulier prægnans sit brevi moritura, sive adhuc longo tempore duratura, semper per talem sectionem privatur propria vita: proinde illa sectio ex natura sua cùm adhibeatur violenter est ordinata ad inferendam mortem: atqui actio, quæ violentam adfert mortem est ex se illicita, si exerceatur in personam innocentem, consequenter nunquam potest licitè exerceri. Neque obstat, quòd ex tali sectione sequatur bonum spirituale infantis; quia ut scribit Apostolus *ad Roman. 3.* non sunt facienda mala, ut inde bona eveniant: hinc etiam propter salutem spiritualem infantis nunquam est licitè eligenda violenta sectio materni uteri, quia perinde esset ac malum facere, seu matrem occidere, ut eveniret bonum, seu salus infantis, quod ex Apostolo nunquam est licitum.

Quòd si dicas, talem sectionem non esse occisionem directè, sed tantùm indirectè, ex eo quia adhibeatur in remedium pro salute infantis. Contra est, quia si propriè velimus loqui talis sectio non potest dici remedium: quia hoc deberet ex natura sua ordinari ad salutem infantis; & sectio uteri ex natura sua ordinatur ad interfectionem matris, proinde si adhibeatur, nequit aliter adhiberi, quàm ut actio interfectiva matris. Quinimò etiam si mater consentiret in sectionem proprij uteri, ut extraheretur infans, & baptizaretur, adhuc talis sectio non foret licita, quia mulier prægnans non est Domina propriæ vitæ *l. liber homo. ff. ad legem Aquil.* neque potest assentiri in sectionem illam proprij uteri: alioquin assentiretur propriæ neci. 16

Neque obstat, quòd possit quis alienam salutem spiritualem præferre propriæ vitæ. Quia id tantùm procedit, quando fit aliquid directè in se licitum, cui tantùm indirectè est annexa amissio vitæ: non ita quando directè assumitur amissio propriæ vitæ ob salutem spiritualem, quæ inde sequitur: quia hoc perinde esset, ac fieri mala, ut inde orirentur bona, quod ex Apostolo non est licitum. Hinc ad rationem, qua nititur prior sententia, respondetur, tunc tantùm abbreviationem vitæ esse licitam ob bonum proprium spirituale, quando indirectè sequitur ex aliquo bono concernente spiritualem utilitatem, quia tunc abbreviatio vitæ propriè non est volita, sed tantùm permissa. Ad id quòd addebatur quod ex duobus malis minus sit eligendum respondetur id procedere, quando concurrunt duo mala culpæ, quorum alterum sit necessariò incurrendum, non verò in casu nostro, ubi cùm malo culpæ, seu occisione innocentis concurrit malum pœnæ, seu damnatio infantis: & malum pœnæ est semper minus malo culpæ; proinde retorquendum est potiùs argumentum, quia esset potiùs eligenda æterna infantis damnatio, quæ est malum pœnæ, quàm occisio matris, quæ est malum culpæ. 17

Neque obstat, quòd si mulier prægnans damnata sit ad mortem possit ejus uterus secari, si fœtus periclitetur. Nam est dispar ratio, quia fæmina prægnans debet ex vi juris mortẽ subire, proinde quòd ei secetur uterus non fit contra jus, sed potiùs juxta jus, nec matri eripitur vita injustè, si in ea sectione moriatur, quia jam damnata est ob delicta ad mortem subeundam. Tum quia illa sectio non est occisio innocentis, sed tantùm nocentis, & mulieris, quæ meretur mortem; adeo ut illa sectio sit potiùs executio justitiæ. Verùm in hoc casu sectio illa uteri computanda esset matri pro pœna mortis, adeo ut 18

si è tali sectione evadat, non teneatur ampliùs mortem subire, ne ultra condignam pœnam subjiceretur etiam sectioni uteri, quod est contra justitiam, nisi delicta essent adeo enormia, & flagitia ita plura, ut præter illam sectionem mereretur alias pœnas. Rursus talis sectio fieri debet authoritate publica, quia ab eadem commutatur tunc pœna mortis in illam uteri sectionem.

20 Quæritur nonò, an matris mortuæ uterus secari possit, ut fœtus periclitans possit baptizari? Certum est, ut docet Cornelius Gemma *lib.2.* Cydogn. *c.6.* posse infantem mortua matre supervivere aliquo tempore in ejus utero, quia cùm fœtus in utero matris habeat propriam vitam, licèt dependentem à vita matris, non tamen hæc dependentia est tanta, ut non possit fœtus supervivere aliquo tempore mortua matre. Tum quia ut notat Laurentius *lib.8. Anatom. c. 7. q. 26.* fœtus in matris utero non habet respirationem, sed tantùm transpirationem, & inde probat posse superstitem vivere mortua matre saltem per aliquod tempus. Tum quia plura ab ijsdem congeruntur exempla, in quibus mortua matre, & secto ejus utero infans inde vivus extractus est. His præsuppositis respondetur, uterum mortuæ matris prægnantis esse necessariò secandum, ut fœtus extrahi possit, ac baptizari, ita enim communiter docent cum D. Thoma *3. p. q. 60. art. 11. ad 3.* & desumitur etiam ex jure *l. posthumus. ff. de inoffic. testam. & l. si ergo V. idem est. ff. de publ. in rem act.* & *l. quod dicitur. ff. de liber. & posth.* Ratio etiam hoc idem suadet; quia tunc ex tali sectione nullum infertur damnum matri cum jam mortua sit, quapopter illa sectio non est homicidium, nec per illam ulla infertur matri injuria: & ex alio capite urget præceptum charitatis, ut baptizetur infans; & quia præceptum hoc non potest tunc servari, nisi per sectionem matris mortuæ, debet hæc sectio necessariò assumi tanquam medium ad observantiam præcepti charitatis.

21 Quæritur decimo, an possint amentes, furiosi, & sensibus destituti baptizari, si unicus tantùm testis asserat, eos petijsse baptismum, cùm essent sui compotes? Respondetur probabiliùs affirmativè cum Glossa *in c. is qui. 26. q. 6.* Felin. *in c. veniens 1. n. 8. de test.* Pasqualigo *in Theoria, & prax. q. 60.* quia tunc præsumitur testis verum dicere, eò quia non agitur de ejus interesse, sed potiùs de illius gravissimo damno si mentiretur ob gravamen quod inferret propriæ conscientiæ: esset enim impium, & sacrilegum tunc mentiri, quia mentiens causa esset, ut baptismus invalidè conferretur: & quia voluntas non potest malum velle, nisi alliciatur ab aliquo bono, quod prævaleat: & in tali casu testi non possit occurrere bonum prævalens tali mendacio; non potest rationabiliter præsumi quòd mentiatur. Tum quia quisque præsumitur bonus etiam in dubio, donec probetur malus *c. dudum & c. fin. de præsumpt.* ut notat Menoch. *lib.5. præsumpt. 3. n. 15.* Cùm igitur agatur de favore animæ minister baptismi potest inniti dicto unius tantùm testis.

Quinimò si testis Christianus assereret, amentem ante amentiam petiisse Baptismum, & Judæus id negaret; si periculum esset in mora, esset amens baptizandus, ut notat Glossa *in c. cum itaque de consecrat. dist. 4.* quia Judæus tunc præsumitur ita testificari in odium Religionis Christianæ, & ut ille sine baptismo decedat, quinimò licèt testis dubitaret, an moribundus antequam destitueretur sensibus, petierit baptismum, adhuc juxta probabiliorem sententiam esset baptizandus; quia tunc dubium inducit saltem aliquam probabilitatem, moribundum petiisse baptismum: Testis enim sive dubius, sive certus facit semper aliquam assertionem, quæ in ijs, quæ concernunt pietatem, & charitatem proximi, & non pertinent ad interesse ullius, fundat aliquam probabilitatem: quâ stante potest minister baptismum sub conditione conferre, nimirum si sensibus destitutus illum petierit, vel etiam de præsenti illum fortassis desideret: tunc enim apposita conditio præservat Sacramentum à quacunque irreverentia, & ex alio capite consulitur saluti proximi.

Quæritur undecimò, an si publicus usurarius petat baptismum, & antequam usuras relinquat sensibus destituatur, possit licitè baptizari? Communior responsio est, posse validè baptizari, dummodo non retractaverit priorem voluntatem, eò quia pœnitentia requisita in suscipiente Sacramentum Baptismi juxta illud *Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum,* non est dispositio necessaria, ut validè suscipiatur baptismus, sed tantùm ut dignè ille recipiatur, & cum fructu, seu purgatione à peccato; ut docet D. Thomas *3. p. q. 68. art. 4.* eò quia pœnitentia anteactæ vitæ necessaria sit ad inchoationem novæ, ut docet D. Augustinus *lib. de pœnit. c. 2. tom. 9.* Hinc si constaret, infidelem adultum non pœnitere anteactæ vitæ, non posset Minister Christianus licitè illi baptismum ministrare, quia indignè illum susciperet, scilicet in statu peccati, & cum fictione, quæ poneret obicem gratiæ sanctificanti. Tum quia per baptismum unusquisque Christum induit, seu gratiam sanctificantem suscipit, fitque membrum Christi, ut ait Apostolus *ad Galat. 3. Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis,* & non potest quis Christum induere, si retineat affectum peccandi, ait enim idem Apostolus *2. ad Corinth. 6. Quæ participatio cum iniquitate.* 22

Hinc si qui baptismum petijt, perseveret in peccato publico, quod non retractaverit, nec reliquerit occasionem talis peccati antequam inciderit in amentiam, non potest licitè baptizari: quia ut docet D. Thomas *3. p. q. 68. art. 12.* incidentes in amentiam judicandi sunt secundùm ultimum terminum usus rationis: unde si secundùm ultimum terminum, qui incidit in amentiam, non fuit dispositus ad suscipiendum baptismum, neque censendus est dispositus in amentia. Cæterum qui postquam petijt baptismum, adhuc perseverat scandalosè vivere, & in illo scandalo destituitur sensibus, valde probabile est, quòd possit baptizari, immò ex do- 23

ctrina

ctrina D. Augustini *de adulterin. conjugib. lib. 1. c. 28.* ubi expresè ait, quòd si catechumeni, qui perseverant in adulterinis conjugiis ita corripiantur morbo, ut sensibus destituantur, debeant baptizari, eò quia obtingere potuit, ut tantùm intenderint perseverare in tali scandalo usque ad tempus baptismi, & proinde quòd tunc eos pœniteat peccatorum, quamvis extrinsecùs non possint signa prodere pœnitentiæ: ait Augustinus *lib. 1. cap. 28. Ego non solùm alios catechumenos, verùm etiam ipsos qui viventium conjugiis copulati retinent adulterina consortia, cum salvos corpore in his permanentes non admittamus ad baptismum, tamen si desperati, & intra se pœnitentes jacuerint, nec per se respondere potuerint, baptizandos puto, ut hoc etiam peccatum cum cæteris lavacro regenerationis abluatur. Quis enim novit utrum fortassis adulterina carnis illecebra usque ad baptismum statuerant detineri?* Docet Augustinus, stante probabilitate debitæ dispositionis, & præcedente voluntate de baptismo non retractata posse sensibus destitutum baptizari, quod verissimum puto, saltem sub conditione, si ex parte baptizandi adsint omnia requisita.

24 Quæritur duodecimò, an infidelis etiam cùm imminet mortis periculum debeat priùs instrui in fide, quàm eidem conferri baptismus? Certum est, infideles esse priùs instruendos in fide, quàm baptizandos cùm Christus Matth. ult. dicat, *docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, adeo ut hæc instructio præmittenda sit de jure divino, & ex vi institutionis Christi, & desumitur etiam *ex c. ante baptismum, & sequent. de consecrat. dist. 4.* & ratio etiam est, quia talis instructio est necessaria ex natura rei: siquidem cum in baptismo fiat professio fidei, tenetur baptizandus quando est capax, ea scire, quæ profitetur. Quòd si periculum immineat mortis, ut in naufragio, tunc procedendum est cum distinctione: si supersit tempus explicandi quocunque modo fidei articulos, adhuc debet instructio hæc præmitti, cùm sit de jure divino, & Christi institutione. Sin verò non supersit tempus, & mortem subiturus petat baptismum, debet illi conferri, quia tunc præsumitur scire, quod petit, & quod jam sufficienter instructus sit in fide: vel saltem quòd velit suscipere baptismum eo modo, quo Christus ipsum instituit, & Ecclesia ministrat; & ea omnia credere, ac profiteri, quæ Ecclesia docet. Id sufficere docet D. Thomas *3. p. q. 68. art. 8. ad 3.* & ratio est; quia tunc baptizandus saltem implicitè cognoscit fidem, quam profiteri debet: & accedente baptismo, in quem liberè consentit profitetur extrinsecè fidem Trinitatis; siquidem in forma baptismi invocantur explicitè tres personæ divinæ, proinde semper aliqua instructio sita saltem in cognitione confusa fidei, & proposita ab Ecclesia præcedit baptismum. Cæterum si supersit tempus debet baptizandus explicitè instrui, tametsi periculo se exponat mortis, ut si pestis grassaretur: quia tunc potest baptismus ministrari eo modo, quo fuit à Christo institutus, mediante prævia instructione nostræ fidei, quæ instructio est de jure divino præmittenda.

TITULUS XXXXIII.

De Presbytero non Baptizato.

Quia Pontifex in præcedenti titulo egit de baptismo, ejúsque effectu, & explicuit, esse Baptismum januam, per quam infideles ingrediuntur Ecclesiam, fiúntque capaces aliorum Sacramentorum, quorum non baptizati non sunt capaces; ideò in præsenti titulo ponitur casus de Presbytero non baptizato, an licitè & validè susceperit Sacramentum Ordinis, & Innocentius III. *in c. si quis 1. h. t.* declaravit, Presbyterum non baptizatum esse baptizandum, & debere iterum Sacramentum ordinis suscipere. Ratio est, quia cum baptismus sit janua, & fundamentum omnium Sacramentorum, & ante susceptionem baptismi non suscipiatur ullum aliud Sacramentum, ut desumitur *ex c. veniens 3. h. t.* ideo apertè colligitur, quid statuendum sit de Presbyteris non baptizatis; scilicet illos non suscipere characterem ordinis, proinde esse baptizandos, & iterum ordinandos.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. SI QUIS 1. h. t. Innocentius III. declarat, quòd si Presbyter cognoscatur non fuisse baptizatus, debeat baptizari, & iterum promoveri ad ordines. Quia baptismus est janua, per quam solā patet aditus ad ecclesiam; & est fundamentum, quo innituntur cætera omnia Sacramenta ecclesiæ, quæ sine baptismo non possunt subsistere.

C. APOSTOLICAM 2. h. t. Idem Pont. rescribit Episcopo Cremonensi, Presbyterum non baptizatum, si moriatur, salvari; quia perseverantia in fide, & confessione Christi, ut etiam baptismus in voto, quando non potest suscipi in re solvit peccatum originale ex SS. Augustino, & Ambrosio: sic possumus offerre sacrificia, &

preces in ecclesia pro illo. Hinc ob baptismum in voto salvatur quis ob fidem Sacramenti, non ob Sacramentum fidei.

C. VENIENS 3. h. t. Idem Pont. rescribit Episcopo Ferrariensi, quòd licèt aliqui putaverint, non baptizatum, si ordinetur, accipere characterem; quia si non per Sacramentum fidei, saltem per fidem Sacramenti fiat membrum Christi, habens in se fundamentum, seu Christum; præsertim quia sine sacramento baptismi possit sumi sacramentũ conjugij; proinde etiam ordinis. Attamen quia Concilium determinat oppositum in c. si quis Presbyter eod. *tamquam tutius; ideo presbyter non baptizatus est iterum baptizandus, ac ordinandus; nec dicitur reiteratum, quod ambigitur esse factum: nec malè de sacramento sentitur, cum ex necessitate, non ex contemptu relinquitur. Rursus qui est natus ex parentibus Christianis, & inter Christianos est fideliter conversatus, ita præsumitur esse baptizatus, ut hæc præsumptio habenda sit pro certitudine, donec evidentissimis argumentis contrarium probaretur. Ex hoc textu colligitur, eum de quo certò constat, non esse baptizatum, esse simpliciter baptizandum. In dubio esse baptizandum sub conditione. Ubi notat Glossa, violentam præsumptionem admittere probationem in contrarium.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De Præcedentia Baptismi supra cætera Sacramenta.

1 TRia tantùm in hoc titulo continentur capitula, in quorum primo Innocentius III. statuit quòd si Presbyter cognoscatur non fuisse baptizatus, debeat baptizari, & iterum ordinari. Ratio est, quam ibi affert Glossa, nimirum quia baptismus est janua ad alia Sacramenta, proinde ordo susceptus ante baptismum non tenuit, unde de jure non est ordinatus, nec censendus est Presbyter, ut habetur *in c. si quis 60. caus. 1. q. 1.* Quòd si Presbyter non baptizatus post susceptum baptismum nolit iterum ordinari, eò quia jam fuerit ordinatus, tunc non est habendus ut Presbyter, sed manet laicus, & si matrimonium contrahat, validum est, tametsi licitè non contraheret, eò quia tacitè censeatur vovisse votum continentiæ *argu. c. cum quidam 12. de convers. conjug.* ut notat Abbas *in c. si quis. 1. h. t.* Secus si quis priùs baptizatus ordinaretur antequam confirmaretur, validè esset ordinatus, eò quia Ordo non supponit necessariò characterem Sacramenti Confirmationis, & quamvis Concilium Tridentinum *sess. 23. c. 4. de reformat.* prohibeat, eos initiari primâ tonsurâ, qui nondum Sacramentum susceperunt confirmationis, non tamen qui primâ tonsura initiaretur ante confirmationem ullam incurreret censuram.

2 *In c. Apostolicam 2. h. t.* dicitur, quòd Presbyter non baptizatus si moriatur, nihilominus æternam consequitur salutem, eò quia perseverantia in fide, & Christi confessione, & etiam baptismus in voto, quando in re non potest suscipi, delet peccatum originale ex SS. Augustino, & Ambrosio: siquidem peccatum originale remittitur non solùm in baptismo fluminis, seu aquæ, sed etiam in baptismo sanguinis, cum quis pro fide catholica martyrium subit *c. baptismi vicem 34. dist. 4. de consec.* immo deletur peccatum originale etiam in baptismo flaminis, seu Spiritus sancti, cùm quis invisibiliter baptizatur interiùs per fidem Christi, ut habetur *in d. c. baptismi vicem 34.* & per actum contritionis, in quo includitur votum saltem, implicitum baptismi fluminis, quem non potest suscipere, vel ob impedimentum necessarium, aut ob probabilem ignorantiam; quia putat se baptizatum esse, cùm cognoscat se natum ex Christianis parentibus, & inter Christianos in fide Christi fuisse educatum, ut notat Glossa *in d. c. Apostolicam 2. V. ab originali, h. t.* Neque obstat, si dicas *in c. firmissimè 3. dist. 4. de consecrat.* haberi, neminem posse sine Sacramento baptismi, quod confertur in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti salutem consequi: quia id tantùm verum est de eo, qui potest baptizari, & nihilominus negligit baptizari ob incuriam, non verò procedit de eo, qui si posset, baptizaretur baptismo fluminis. Differt verò baptismus flaminis à baptismo fluminis, & sanguinis, quia baptismus flaminis non nisi adultis, qui actum eliciunt contritionis prodest: secus baptismus fluminis, & sanguinis prodest etiam parvulis nondum utentibus ratione: ratio cur parvulis non prosit baptismus flaminis est, quia nondum intelligunt, nec eliciunt actum contritionis, cùm nondum utantur usu rationis *c. majores 3. de baptis.* & notat Abbas hîc in *Glossa 1.*

Cæterum sacerdos, qui non est baptizatus, 3
tametsi probabiliter credat, se baptizatum esse, non potest conficere Sacramentum altaris, seu consecrare, nec absolvere à peccatis, nec ordinem recipere: sed tunc piè credendum est, Christum summum sacerdotem supplere quoad effectum Sacramentorum, nec permissurum, hoc ita diu occultari ob maximum Ecclesiæ periculum, quod inde oriretur, ut notat Barbosa *in d. c. Apostolicam 2. h. t.* Neque valet, si dicas, communem errorem, seu opinionem id operari, ut

gesta

gesta valeant juxta *l. Barbarius 3. ff. de offic. Praet.* quia id tantùm procedit in ijs, quæ pendent à jurisdictione, non verò quæ à potestate Ordinis, ut in Sacramentis, in quibus attenditur veritas non opinio.

4 *In c. veniens 3. h. t.* dicitur, quòd licèt aliqui putârint non baptizatum si ordinetur accipere characterem, eò quia si non per Sacramentum baptismi, saltem per fidem factum sit membrum Christi, habens in se fundamentum, seu Christum: præsertim quia sine hoc Sacramento possit sumi Sacramentum conjugij, consequenter etiam Sacramentum ordinis: nihilominus quia Conc. *in c. si quis Presbyter* determinat oppositum tanquam tutius; ideo Presbyter non baptizatus est iterum baptizandus, & ordinandus: neque dicetur reiteratum, quod ambigitur esse factum: neque malè de Sacramento sentitur, cum ex necessitate, non ex contemptu relinquitur. Rursus qui est natus ex parentibus Christianis, & inter Christianos est fideliter conversatus, ita præsumitur baptizatus, ut hæc præsumptio habenda sit pro certitudine, donec evidentissimis argumentis forsan contrarium probetur. Verùm si dubium sit, an aliquis sit baptizatus, debet sub conditione baptizari: sicut quando certum est, aliquem non esse baptizatum debet, absolutè, & simpliciter baptizari. Cæterum violenta præsumptio, ut notat Glossa *in d. c. veniens. 3. h. t.* admittit probationem in contrarium.

§. II.

Exhibentur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 QUæritur primò, an nondum baptizatis ut Catechumenis sacrificium missæ prosit, & pro illis offerri licitè possit? Ratio dubitandi desumitur *ex c. Apostolicam 2. h. t.* ubi dicitur, quòd Presbyter non baptizatus, si moriatur, salvetur, & etiam additur ratio: quia perseverantia in fide, & confessione Christi, & etiam baptismus in voto, quando non potest suscipi in re, delet peccatum originale ex SS. Augustino, & Ambrosio. Rursus *in d. c. Apostolicam.* additur etiam quòd possimus offerre sacrificia, & preces in Ecclesia pro eo: ex quo oritur quæstio, an missæ sacrificium offerri etiam possit pro Catechumenis, adeo ut revera isti nondum baptizati in re, incruento missæ sacrificio juvari possint. Sanctus Joannes Chrysostomus *homil. 3. ad Philipp. prope fin.* docet, incruentum missæ sacrificium minimè Catechumenis prodesse: ait enim post præmissam summam hujus sacrificij utilitatem, si offeratur pro defunctis, *Noverant* (scilicet Apostoli) *hinc multum ad vita functos lucri accedere, multum utilitatis: eo enim tempore quo universus populus stat manibus passis, ac cœtus sacerdotalis, & illud horrorem venerationis plenum incutiens sacrificium, quomodo Deum non placabimus pro istis orantes? Atque id quidem de ijs, qui in fide decesserunt. Catechumeni verò neque hac dignantur consolatione, sed omni auxilio sunt destituti uno quodam accepto. Quale verò hoc? licet pauperibus pro ipsis dare, atque hinc aliquid percipiunt refrigerationis, vult enim Deus, nos nobis mutuum auxilium afferamus. Ecquid enim aliud causa sit, quam ob rem pro pace, & bono mundi statu precari jusserit? Quam ob rem pro omnibus? nam hic quidem inter omnes sunt etiam latrones, sacrilegi, fures, atq; alij sexcentis scatentes malis, & tamen pro omnibus precamur: erit enim fortasse quadam ipsorum conversio. Quemadmodum igitur pro viventibus justis precamur, qui nihil à cadaveribus differunt, ita pro illis etiam precari licet.* Huic sententiæ videtur adhæsisse S. Augustinus *lib. 1. de anima, & ejus origin. c. 11.* ubi asserit, sacrificium Christianum pro nullis offerri, nisi pro baptizatis; nec agit duntaxat de parvulis morte præventis, priusquam sacro baptismi lavacro lustrarentur. Quia tametsi revera is sit primarius in eo loco D. Augustini scopus contra hæreticos, quos *in citato c. 11.* refellit; nihilominus initio ejusdem capitis tradit universalem doctrinam, & satis apertè innuit procedere de omnibus non baptizatis: ait Augustinus: *Salva fide Catholica, & Ecclesiastica regula nulla ratione conceditur, ut pro non baptizatis cujuslibet ætatis hominibus offeratur sacrificium corporis, & sanguinis Christi, tanquam per hujusmodi pietatem suorum ad Regnum cœlorum, quò perveniant, adjuventur.*

Nihilominus contrariam sententiam docet S. Ambrosius *in monodia. Valentin.* ubi differens de duobus Imperatoribus Gratiano, & Valentino, quos charissimos, ac amicos habebat, & uterque catechumenus excesserat, ait: *Beati ambo si quid mea orationes valebunt. Nulla dies vos silentium præteribit. Nulla inhonoratos vos mea transibit oratio. Nulla nox non donatos aliqua precum mearum contentione transcurret. Omnibus vos oblationibus frequentabò. Quis prohibebit innoxios nominare? Quis vetabit commendationis prosecutione complecti? Si oblitus fuero te sancta Hierusalem hoc est sancta anima, & pacifica germanitas, oblivis catur me dextera mea.* Huic sententiæ S. Ambrosij adhæret Innocentius III. *in d. c. Apostolicam 2. h. t.* ubi ait ex Augustino, & Ambrosio posse offerri sacrificia, & preces in Ecclesia pro Presbytero non baptizato, proinde etiam pro Catechumeno: unde cum sententia Innocentij sit juri inserta, non est, cur debeamus hoc præsidium negare Catechumenis, tametsi nondum baptizati decesserint. 2

Quæritur secundò, an qui nondum est baptizatus, & se credens baptizatum sacros ordines recipit, revera in altari corpus Christi conficiat. Hanc quæstionem pertractat Barbosa in *collect. ad d. c. Apostolicam 2. h. t.* & respondet apud eumdem Barbosam D. Thomas *in 4. dist. 24.* Quòd non baptizatus non potest ordinem recipere, nec consecrare, nec absolvere, piè tamen credi potest, quòd summus sacerdos suppleat, quantum ad ultimos effectus Sacramentorum, & quod non permitteret, id ita latere, cùm inde Ecclesiæ posset imminere periculum: neque communis error operatur, ut valeant gesta, quando est defectus in Sacramento dependens ex jure divino. Hinc baptismus à tali sacer- 3

cerdote non baptizato susceptus esset repetendus, quia Minister baptismi potest esse quilibet homo viator etiam non baptizatus, dummodo habeat intentionem faciendi, quod in collatione baptismi facit Ecclesia, ut desumitur *ex c. in necessitate. c. Romanus. dist. 4. de consecrat.*

4 Quæritur tertiò, an si Presbyter non baptizatus assistat matrimonio sit hoc repetendum, perinde ac esset repetenda confessio Sacramentalis, si sacerdos non baptizatus absolveret à peccatis? Respondetur cum Joanne Honor. *in c. Apostolicam 2. n. 2. h. t.* non esse tale matrimonium repetendum: & ratio discriminis est, quia eatenus Sacramentum pœnitentiæ debet reiterari, eò quia Presbyter non baptizatus non habuit potestatem absolvendi à peccatis, cum sine baptismo non susceperit Sacramentum Ordinis, nec potestatem absolvendi à peccatis, quæ potestas est annexa sacro ordini sacerdotij: unde defectu absolutionis Sacramentum fuit nullum, & pœnitens tenetur repetere confessionem: secus in matrimonio Parochus, vel sacerdos non requiritur ut minister Sacramenti matrimonij; quia ipsi contrahentes sunt ministri, & sibi intelliguntur ministrare: unde Parochus, vel sacerdos tantùm requiritur per modum excellentis testis, adeo ut Parochus etiam invitus, vel excommunicatus validè assistat, ut notat Barbosa *in collectan. ad c. 1.* Trident. *sess. 24. de refor. matrim. num. 70.* Quinimò notat Sanchez *de matrim. lib. 3. disp. 22. n. 91.* matrimonium adhuc sortiri suum valorem, tametsi is, cui Parochus concedit licentiam assistendi matrimonio sit merus laicus; si tamen communi æstimatione, & errore credebatur sacerdos; quæ sententia est valde probabilis: quia præsentia sacerdotis tantùm requiritur per modum excellentis testis ecclesiæ: unde cùm non sit minister matrimonij, potest hoc adhuc esse validum.

5 Quæritur quartò, quomodo baptismus dicatur esse janua ad alia Sacramenta, & non nisi per baptismi januam homines posse Ecclesiam ingredi, ut habetur *in c. præter. § penult. 32. dist. c. si quis confugerit. 52. c. si quis per ignorantiam. 59. q. 1.* Certum est, non posse hominem ullum aliud Sacramentum suscipere, si prius non fuerit baptizatus, ut declaravit Concilium Florent. *in decret. union.* ubi ait: *Primum omnium Sacramentorum locum tenet sanctum baptisma, quod vitæ spiritualis janua est: per ipsum enim membra Christi, & de corpore Ecclesiæ efficimur.* Ratio est, quam adfert, D. Thomas *3. p. q. 35. art. 3. in corp.* ubi ait, non posse aliquem quidquam recipere, cujus receptivam potentiam non habeat; & subdit per characterem baptismalem hominem recipere hanc potentiam receptivam aliorum Sacramentorum, ex quo infert destitutum Charactere baptismi, nullum aliud posse Sacramentum recipere: hinc character ordinis præsupponit essentialiter characterem baptismi: quia cum baptismus sit generatio spiritualis, qui non est genitus in Ecclesia, non potest cum alijs fidelibus ad spiritualia concurrere.

6 Neque obstat, quòd nondum baptizatus per fidem Christi *in c. Apostolicam 2. h. t.* dicatur fieri membrum Christi; quia id tantùm est verum quoad adhæsionem interiorem, quâ quis per fidem adhæret Christo, quæ adhæsio sufficit ad meritum, & privatum cujuslibet Christiani statum: non ita procedit quoad exteriorem adhæsionem cum Christo, & in ordine ad totum corpus Ecclesiæ, cujus omnia membra exteriori sacro signo in unum coalescunt corpus, ac christiana tessera confœderantur, & spirituali signaculo distinguuntur à non fidelibus, & per signum illud sensibile jus ad reliqua Sacramenta, ac communia Ecclesiæ bona sortiuntur. Cæterum quoad remissionem peccati originalis, & ut homo æternam valeat salutem consequi sufficit baptismus etiam flaminis, & sanguinis.

TITULUS XLIV.

De custodia Eucharistiæ, chrismatis, & aliorum Sacramentorum.

Quia baptismus, in quo chrismate utimur, est omnibus ad salutem necessarius: & Eucharistia fuerit instituta, ut nobis esset cibus cælestis, & viaticum, ne in ipsa via deficiamus, nec in agone succumbamus; utque urgente quavis necessitate presto esset; congruè Pontifex post titulum de baptismo subijcit hunc de custodia Eucharistiæ, & Chrismatis; etenim Eucharistia cibus est vitæ spiritualis, quæ per baptismum suscipitur, & chrisma addit eidem vires. Hinc pertinet ad dignitatem disciplinæ Ecclesiasticæ, ut in Ecclesia ad momentum honestatis, & decoris omnia componantur, & accuratâ custodiâ conserventur Ecclesiastica Sacramenta, ne manu cujusquam temerentur: diligens insuper cautio adhibeatur, ut quæ sacro ministerio inserviunt debitam præseferant munditiem.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Duorum capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. St[illegible] 1. h. t. Innocentius III. statuit, ut Eucharistia fideliter sub clavibus custodiantur: & si is ad quem spectat custodia, incautè illa relinquit, suspendatur ab officio tribus mensibus:

sibus: & si pro ejus incuria nefandum quid acciderit, sit graviori pœna puniendus. Ibi notat Glossa, Eucharistiam non debere ferri ad infirmos per laicos, sed per Presbyteros c. pervenit de consecrat. d. 2. *Rursus eum, qui commissit culpam teneri ad omnia, quæ sequuntur ex tali culpa.* c. de neptis 31. q. 2. *esse tamen hanc pœnam ad arbitrium Judicis; quia in hoc textu non determinatur.*

C. RELINQUI 2. h. t. Idem Pont. prohibet, ne supellectilia Clericorum, vel Laicorum admittantur in Ecclesiis, nisi propter hostile incursus, vel repentina incendia, aut alias urgentes necessitates, in quibus vix possent aliter salvari; ita tamen, ut cessante necessitate omnia reportentur ad pristina loca. Rursus præcipit, ut oratoria, vasa, corporalia, vestimenta, palla altaris, munda, & nitida serventur, sine maculis quia nimis absurdum videretur in sacris, altaribus sordes negligere.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit Eucharistia, & quæ eius materia, & forma.

1 EUcharistia si nominis Etymologia spectetur significat gratiarum actionem, quatenus in illa habetur sacrificium, quo Deum recognoscimus, ipsique gratias rependimus pro susceptis beneficijs. Significat etiam bonam gratiam, eò quia præ cæteris Sacramentis uberiorem conferat communicanti gratiam: siquidem confert ipsum Christum, qui est indeficiens fons gratiarum. Vocatur etiam viaticum, quia in vitæ extremo reficimur hoc cibo spirituali, quo præparamur ad gloriam. Demum dicitur etiam Synaxis, seu communio quatenus fideles per Eucharistiam uniuntur, simúlque confœderantur, ut docet D. Thomas 3. *p. q. 73. art.* 4. Definitur Sacramentum novæ legis sub speciebus panis, & vini continens corpus, & sanguinem Christi ad conservandam spiritualem vitam beneficio baptismi susceptam. Differt à cæteris Sacramentis. Primò quia alia Sacramenta consistunt in usu, & applicatione materiæ eorundem ad suscipientē, adeo ut deficiente applicatione absoluta desinăt ipsa Sacramenta: secus Eucharistia non dependet ab usu, & applicatione cum ante usum habeat per consecrationē esse permanens, quandiu conservantur species Sacramentales. Secundò quia in aliis Sacramentis materia, & forma sunt res successivæ, proinde moraliter sunt simul, ac pereunt: in Eucharistia verò forma tantùm est successiva, & transit, materia verò permanet, durátque post applicationem formæ ad materiam. Tertiò in reliquis Sacramentis gratia, & Sacramentum non sunt aliter, quàm in suscipiente: in Eucharistia autem Sacramentum est extra suscipientem, & quidem antequam in illo gratiam producat, quam significat. Quartò in alijs Sacramentis nil aliud habetur nisi materia, & forma: in Eucharistia verò præter materiam, & formam habetur etiam corpus Christi. Hinc Eucharistia ratione corporis Christi est cæteris excellentior, & alia omnia Sacramenta referuntur ad Eucharistiam, quæ proinde dicitur consummatio cæterorum, ut docet D. Thomas. 3. *p. q. 73. art.* 1. *ad* 3.

Est autem Sacramentum Eucharistiæ unum formaliter, & numero: siquidem habet unam tantùm definitionem, & essentiam, & quamvis ad illam concurrant res variæ materialiter distinctæ; omnes tamen simul conveniunt in ordine ad conficiendum unum Sacramentum formaliter. Quòd etiam hoc Sacramentum sit unum numero, ex eo itidem ostenditur, quia species panis, & vini simul uniuntur ad conficiendam unam refectionem per modum convivij constantis ex cibo, & potu; est etiam hoc Sacramentum unum numerò ratione unius Christi, qui idem numero continetur sub utraque specie, ut docet D. Thomas 3. *p. q. 73. art.* 2. 2

Quòd verò ad hujus Sacramenti materiam attinet, certum est, hanc esse panem triticeum, & vinum de vite modicæ aquæ mixtum *can.* 1. *can. non oport.* 4. *can. cùm omnes* 7. *de consecrat. dist.* 9. quia Christus in ultima cæna, cùm instituit hoc Sacramentum hanc materiam adhibuit *can. in Sacramento dist.* 2. & habetur in Concilio Tridentino *sess.* 22 *can.* 9. ubi anathemate percutit dicentes non esse in calice miscendam modicam aquam vino, eò quia sit contra Christi institutionem. Hinc panis confectus ex farre, oriza, fabis, castaneis, & alijs id genus fructibus, vel leguminibus non est materia hujus Sacramenti, ut nec etiam puls, nec farina elixata, aut spissata in pane: immo nec panis triticeus confectus ex aqua rosacea, aut alia distincta à naturali, nisi fortassis tam modica fuerit admixta, ut in naturalē censeatur transiisse. 3

An verò panis siligineus sit materia Eucharistię videtur in dubium verti. Affirmat D. Thomas, eò quia non nisi accidentaliter siligo differat à tritico, & soleat ex tritico nasci in macra tellure. Aliud tamen dicendum est de lolio tametsi ex tritico nascatur, eo quia naturam sortiatur distinctam à tritico. Greci utuntur pane fermentato, Latini azimo, eò quia Christus consecraverit in azimo luna 14. Martij, quo tempore non nisi azimi panes comedebantur *Exod.* 12. Tum etiam quia per azimum meliùs significatur sinceritas vitæ requisita in accedentibus ad hoc epulum. Præterea quiamelius 4

lius designatur, quòd Verbum divinum sibi univerit natura n humanam abs que ulla virilis seminis permixtione. Vinum itidem debet esse de vite, ab uvis expressum, ut declaravit Concil. Florent. *in instruct. Armen.* quia Christus in illo consecraverit *Lucæ 22.*

6 Tum quia vinum de vite propriè est vinum, hinc acetum ex vino confectum cùm non sit vinum, sed vini corruptela, non est materia hujus Sacramenti, nec etiam Omphacium, quod ex uvis acerbis, & immaturis exprimitur, quia non est vinum, sed potiùs vini embrio. Quid verò dicendum sit de musto: Julius Pontifex *in c. cum omnes 7. de consec.* permittit in necessitate uvas posse in calice premi: non tamen sunt integræ Sacramento miscendæ, quia ibi est aliquid præter vinum; nec uva est vinum potabile. An verò vinum congelatum sit sufficiens materia, plures affirmant, eò quia sit substantialiter vinum, & per se potabile, non tamen extra necessitatem conveniens est in illo consecrare, imò si tanta esset congelatio, ut natura vini censeretur omnino recessisse, non esset tale vinum consecrandum, nec foret materia apta calicis, eò quia non esset ampliùs vinum potabile.

7 Materia consecranda in corpus, & sanguinem Christi debet esse sacerdoti moraliter, seu sensibiliter præsens, quia talis est Christi institutio, & Ecclesiæ traditio fundata in utroque pronomine *Hoc*, & *Hic*. Sunt enim pronomina designantia rem sensibus præsentem: quamobrem materia consecranda debet esse præsens coram sacerdote, ut ab eodem digito, vel alio simili signo possit indicari. Non tamen est necesse ut in manibus habeatur, vel à Ministro tangi ab altari possit, nec ut sonus consecrationis perveniat ad materiam: immo nec est necesse, quod cadat sub oculis: siquidem validè consecratur vinum in calice cooperto contentum, ut docent Suarez *3. p. disp. 45. sect. 5.* Valentia, & plures alij. Periculosum tamen esset sacerdoti non discoopertis vasis, ubi sunt hostiæ, eas consecrare; & si ex negligentia id efficeret, non excusaretur à culpa gravi, non solùm ob transgressionem rubricæ, sed præsertim, quia negligit habere certitudinem omnimodam moralis præsentiæ hostiarum, ac intentionis certè terminatæ ad illas, esset enim negligentia valde gravis. Tum quia posset vas esse vacuum, & sine hostiis, proinde sacerdos se exponeret periculo non conficiendi Sacramentum. Hinc si sacerdos exstens in altare majore consecraret hostias, quas sciret contineri in tabernaculo clauso, probabilius est, quòd non consecraret: quia verò sunt qui contrarium docent, ideo si casus accideret, posset sacerdos particulas illas assumere post sumptum sanguinem, & ante sumptionem ablutionis. Quantitas autem materiæ consecrandæ non est determinata quoad magnitudinem, vel parvitatem: hinc quævis particula, quamvis minima, dummodo sensibilis sit, & in illa conservetur substantia panis, vel vini potest consecrari. Quòd si quantitas esset ita exigua, ut sensum fugeret visûs, nec foret sensibilis non esset materia apta consecrationi.

Rursus quælibet magna quantitas dummodo præsens sit, potest validè consecrari: si quis tamen in tanta consecraret quantitate, ut non posset opportuno tempore sumi nō excusaretur à gravi peccato propter injuriam, quam Sacramento inferret, & quia consecraret præter finem secundarium hujus Sacramenti, ut docet D. Thomas *3. p. q. 73. art. 1. & q. 74. art. 2. ad 3.* Debet etiam utraque materia consecranda definiri in particulari, ac determinari ex intentione sacerdotis consecrantis, quia actiones sunt particularium, seu suppositorum, & nisi definiretur materia in particulari, nil fieret: non tamen est necessaria intentio actualis consecrandi has, vel illas hostias, sed sufficit virtualis; quapropter sacerdos si habeat coram se hostias, quas ex sacristia ad altare consecrandas detulit: si tempore consecrationis earum non meminit adhuc per virtualem intentionem erunt consecratæ, dummodo eas posuerit in altari ea intentione, ut eas consecraret. Intentio tamen in confuso non sufficit, quapropter qui ex quatuor hostiis præsentibus duas tantùm intenderet consecrare eas non determinando, nullam ex his quatuor consecraret, quia materia non esset determinata, & non esset major ratio, cur potiùs una, & non altera deberet esse consecrata.

8 Neque valida esset consecratio, si ex pluribus hostijs positis super altare haberet intentionem consecrandi illas tantùm quatuor, quas Deus intenderet: quia sacerdos non dicitur habere intentionem, & materiam tunc humano modo determinatam. Rursus nec sacerdos consecrat illas vini guttas, quæ sunt extra calicem, vel circa labrum calicis intus, quia sacerdos intendit tantùm consecrare vinum, quod in fundo calicis continetur, & totum id quod cum illo unitur: quamobrem ex probabiliore, ac veriore sententia non remanent consecratæ illæ guttæ, quæ in partibus superioribus calicis adhærentes sejunguntur à vino contento in fundo calicis: ratio est, quia sacerdos consecrat juxta communem intentionem Ecclesiæ, quæ tantùm habet intentionem consecrandi omnem illum liquorem consecrabilem, qui per modum unius continetur in fundo calicis, ut notant Diana *p. 2. tract. 17. resolut. 16.* Layman *lib. 5. tract. 4. c. 2. n. 14.*

9 Forma Sacramenti corporis Christi sunt illa verba *Hoc est corpus meum*: quia ut declaravit Concilium Florentinum Christus instituit hæc verba pro forma, & ijsdem verbis etiam ipse consecravit, unde hæc quatuor verba *Hoc est corpus meum* sunt omnino necessaria, & sufficiunt ad consecrationem corporis si à sacerdote proferantur cum debita intentione supra materiam aptam, reliqua autem verba canonis, quæ præcedunt, *ut qui pridie quam pateretur &c.* non sunt necessaria necessitate Sacramenti ad consecrationem, sed tantùm ratione præcepti, quia pertinent ad solemnem ritum præscriptum ab Ecclesia. Forma consecrationis calicis continetur in illis verbis: *Hic est sanguis meus*: vel *Hic est calix sanguinis mei.* An verò reliqua verba *novi, & æterni testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum,*

rum sint etiam de essentia consecrationis vini, D. Thomas *3. p. q.78. art. 3.* & cum ipso plures alij dicunt, esse de essentia, eò quia omnia illa verba conficiant unam integram propositionem, & sint determinationes quædam prædicati, & Sacramentalis significationis.

10 Communior tamen sententia negat, verba illa esse de essentia consecrationis, eò quia Græci omittunt illa verba *æterni*, *& mysterium fidei*, & nihilominus validè consecrant, ex quo inferunt, illa verba nō esse de essentia consecrationis sanguinis. Qui tamen inter Latinos sacerdotes uteretur consecratione calicis omissis illis verbis, peccaret graviter contra præceptum, & ritum consecrationis in re gravi, séque exponeret periculo non consecrandi. Hinc in hoc Sacramento tria reperiuntur distinguenda: scilicet forma visibilis panis, & vini, veritas corporis, & sanguinis Christi, & virtus spiritualis, ut habetur *in c. Martha. §. distinguendum.*

§. II.

De Ministro, & effectu Eucharistiæ.

1 Minister conficiens hoc Sacramentum est solus sacerdos ritè ordinatus *c. 1. de Trinit. can. periculis. §. ad Presbyterum dist. 25.* Neque obstat sive malus sit, sive bonus, sive irregularis, interdictus, suspensus ab Ordine, depositus, degradatus, simoniacus, publicus, & notorius peccator: quia tametsi sacerdotes, ita malè affecti à jure prohibeantur consecrare; si tamen consecrent, adhibeántque debitam formam, materiam, ac intentionem validè consecrant, non licitè; proinde peccant contemnentes prohibitionem Ecclesiæ. Ratio cur validè consecrent est; quia corpus Christi, seu hoc Sacramentum non efficitur in merito consecrantis; sed in verbo Creatoris *can. & dixit 26. in fin. can. quia corpus 35. vers. Recedat. can. Panis est 55. can. corpus 60. de consecrat. dist. 2.* Efficitur igitur non merito consecrantis, sed virtute Spiritûs S. *can. Utrum 72. ead. dist.* unde sicut virtute bonorum virtus Sacramentorum non amplificatur; ita nec per vitia malorum minuitur *can. multi secularium 1. q. 1.* Rursus tenetur sacerdos, hoc Sacramentum conficere in sacrificio missæ; & toties illud sumere, quoties celebrat, & sub utraque specie, ut habetur *in can. Relatum 11. dist. 2.* Qui verò simulans se in altari hoc Sacramentum conficere, illud non conficit, graviùs peccat; quàm qui sciens se peccato lethali infectum illud verè efficeret; quia simulans Deo illudit, & proximum decipit, eique occasionem præbet adorandi panem loco corporis Christi *c. de homine 7. de celebr. missar.*

2 Sin autem consecrans non communicet arcetur ab Ecclesiæ limitibus *can. peracta 10. dist. 2.* & per annum etiam suspenditur à celebratione, ut habetur *in d. can. Relatum 11. dist. 2.* Tenetur etiam sacerdos quantùm potest frequentiùs missam celebrare *c. significatum 11. de præbend.* & statuitur etiam in Concilio Tridentino *sess. 23. c. 14.* Non tamen potest nisi semel in die celebrare missam, ut habetur in *c. consuluisti 3. de celebr. miss.* ratio est: quia sacrificium missæ conficitur in memoriam passionis Christi, *hoc quotiescunque feceritis, in meam commemorationem facietis*, & Christus semel tantùm est passus, totúmque redemit mundum. Quia verò quotidie peccamus, ideò iteratur quotidie hæc oblatio, ut quia quotidie labimur, Christus quotidie mysticè pro nobis immoletur, ut habetur in *can. iteratur 71. de consecrat. dist. 2.* Excipitur dies Nativitatis dominicæ, quo tres celebrantur missæ, & etiam casus necessitatis, in quo sacerdos potest bis in eadem die celebrare, non tamen pluries *c. consuluisti 3. c. ex parte 5. de celebr. missar.* & tunc quando sacerdos bis in die celebrat, post communionem in prima missa non debet ablutionem sumere, ut habetur in *d. c. ex parte 5. de celeb. miss.* quia hoc Sacramentum à jejuno sumi debet.

Effectus Eucharistiæ plures sunt: siquidem per sacrificium missæ recolitur memoria passionis Christi *can. iteratur. de consecrat. dist. 2.* Rursus ritè sumentibus confert augmentum gratiæ sanctificantis, eò quia sit cibus, & potus spiritualis animæ, quam reficit *can. non iste panis 56. dist. 2.* Per hunc enim spiritualem cibum instauratur, quod ex calore concupiscentiæ per venialia peccata deperditur. Tum quia sicut alimentum corporeum convertitur in substantiam aliti, sic anima communicantis ex vi hujus nutrimenti spiritualis incorporatur Christo, qui caro nostra factus est, ut habetur *in can. in quibus 38. dist. 2.* qua ratione, qui ritè communicat de Christi spiritu vivit, ut habetur in *can. Christus 57. cum duob. seq. dist. 2.* & fit particeps æternæ vitæ *can. Christus dist. 2.* Rursus est tantæ hoc Sacramentum efficaciæ, ut peccata venialia etiam deleat, ut habetur in *can. si quotiescunque ead. dist. 2.* 3

Exercet etiam Eucharistia rationem viatici in vitæ extremo, ac imminente mortis periculo; unde quatenus ministratur morituris dicitur viaticum; ut habetur *in can. 13. Concilij Niceni* relato *in c. de ijs 26. q. 6.* Quapropter dicitur viaticum, quia ut cibus spiritualis tribuitur homini ad reficiendam vitam spiritualem in via, quia migrat de hac temporali ad æternam vitam. Hinc ut ministretur morituris *in c. statuimus 1. h. t.* decernitur ab Innocentio III. ut in omnibus Ecclesijs Chrysma (scilicet oleum mistum balsamo benedictum ab Episcopo pro Sacramento confirmationis, & oleum simplex benedictum pro Sacramento extremæ Unctionis, quo inunguntur infirmi) & Eucharistia fideliter sub clavibus custodiantur: & si is, ad quem pertinet custodia, incautè, & negligenter ea custodierit, suspenditur ab officio tribus mensibus; & si pro ejus incuria nefandum quid acciderit, punitur graviori pœna ad arbitrium judicis: & totum hoc desumitur etiam ex Concilio Generali Lateranensi *c. 29.* 4

Hinc si ob negligentiam Custodis committeretur furtum, vel sacrilegium esset Custos puniendus ob suam incuriam juxta Judicis arbitrium, ut notat Glossa in *d. c. statuimus 1.* quinimò ob commissam negligentiam in suo officio obeun- 5

obeundo tenetur ad omnia damna resarcienda; quæ ex tali incuria secuta fuerunt, adeo ut perinde puniri possit, ac si ipse ea intulisset: siquidem qui dat occasionem damni, censetur damnum ipsum dedisse *c. 5. dist. 50. l. qui occidit. 30. §. in hoc quoque ff. de leg. Aquil.* ut notat Glossa *in d. c. statuimus 1. h. t.* ubi etiam addit, non debere Eucharistiam ferri ad infirmos per Laicos, sed per Presbyteros *c. pervenit de consecrat. 2.* vel per Diaconum, si necesse sit *c. præsente. c. Diaconus. dist. 93.* Non tamen Eucharistia, quæ defertur ad moribundum habet rationem viatici ab intentione sumentis, vel ministrantis. Sed denominatur viaticum ratione temporis, in quo ministratur, nimirum ex eo, quòd immineat periculum mortis, & sumens Eucharistiam sit ex hac vita ad æternam migraturus: siquidem dicitur viaticum ex analogia ad viaticum corporale, quod sicuti inservit pro aliquo tantùm itinere: ita etiam Eucharistia denominatur viaticum quando sumitur pro itinere præsenti ad futuram vitam: imò hanc rationem viatici habet Eucharistia ex divina institutione, siquidem instituta est tanquam cibus spiritualis Joan. 6. *Caro mea verè est cibus*, & pro conservanda vita spirituali, qua propter ait Christus Joan. 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum:* unde ex sua institutione tunc vel maximè urget necessitas sumendi viaticum cùm imminet mortis periculum ob migrationem ad aliam vitam, quia tunc vel maximè indiget anima spirituali refectione: hinc Concilium Nicænum primum *can. 13.* supponens necessitatem Eucharistiæ per modum viatici statuit, ut migraturi ex hac vita non priventur Eucharistiâ. Est enim finis viatici corroboratio vitæ spiritualis, quia effectus proprius Eucharistiæ est refectio vitæ spiritualis: unde quando exhibetur pro viatico emigraturis ex hac vita, ejus finis est conservatio vitæ spiritualis, cum dicat Christus Joan. 6. *Qui manducat hunc panem vivet in æternum.*

6 Non tamen viaticum est absolutè necessarium ad salutem ex natura rei: siquidem gratia sanctificans, in qua sita est vita spiritualis, potest etiam sine viatico conservari, & per hoc differt à viatico corporali, quod est absolutè necessarium ad conservandam vitam. Exercet Eucharistia rationem viatici, eò quia præservet à lethalibus culpis: siquidem Eucharistia est antidotum, quo præservamur à culpis mortalibus, ut declarat Concilium Tridentinum *sess. 13 c. 2.* hæc autem conservatio vitæ spiritualis, & præservatio à peccatis mortalibus habetur beneficio auxiliorum, quæ Deus exhibet tempore congruo in ordine ad coërcendos concupiscentiæ motus, ac vincendas tentationes: & hæc auxilia sunt adnexa ipsi gratiæ sanctificanti, quæ ab Eucharistia confertur ex operé operato: siquidem auxilia actualia gratiæ, ratione gratiæ sanctificantis sunt debita justis in ordine ad vincendas tentationes, & ad benè operandum, adeo ut Concilium Trident. *sess. 6. c. 16.* asserat, Christum tanquam vitem in palmites, seu in justificatos jugiter virtutem influere: hinc cùm Eucharistia conferat augmentum gratiæ sanctificantis adfert nova auxilia gratiæ in ordine ad vincendas tentationes, & rectè operandum. Confertur autem hic effectus Eucharistiæ ex opere operato radicaliter; cùm auxilia, quibus vita spiritualis præservatur, sint debita ratione gratiæ sanctificantis, quam confert Eucharistia: cùm enim causet Eucharistia ex opere operato gratiam sanctificantem; necesse est, ut tanquam accessorium, causet etiam ex opere operato ipsa auxilia: etenim quod est causa unius, est etiam causa illius, quod se habet ad illud consecutivè, & accessoriè *l. manumissione. ff. de justit. & jure.* Bart. *in l. 4. §. actor. num. 2. de re judic.*

Quamvis Eucharistia ob reverentiam ei debitam sumenda sit à jejunis, ut constat ex perpetua Ecclesiæ consuetudine, nihilominus si ministretur per modum viatici, potest etiam non jejunis ministrari, ut habetur in *c. de his nemo* & in *c. si quis de corp. 26. q. 6. cap. Sacramenta de consecrat. dist. 2.* & desumitur etiam ex Concilio Constantiense *sess. 13. & Rituali Roman.* Pauli V. *tit. de commun. infirmor.* Quia sumere Eucharistiam ante omnem alium cibum non est reverentia, quæ ex natura Sacramenti, neque ex institutione Christi debeatur Eucharistiæ, cum Christus non præceperit hoc jejunium, nec suo facto illud docuerit; cùm constet post legalem cœnam ministrâsse Discipulis suum corpus, & sanguinem, adeo ut Discipuli non jejuni in ultima cœna communicaverint: unde quòd Eucharistia sumenda sit à jejunis est tantùm præceptum Ecclesiasticum, & ex institutione Ecclesiæ: ergo si necessitas urgeat, & vitæ periculum immineat, quia tunc urget præceptum divinum fortius, prævalet: cum enim Christus instituerit hoc Sacramentum, instituit etiam ut sumatur, cùm ipse dixerit Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis:* Et cùm Christus nullum determinaverit tempus communicandi: urget hoc divinum præceptum quoties imminet mortis periculum; adeo ut moribundus teneatur communicare, tametsi non sit jejunus. Tum quia est tunc communio magis necessaria, quàm in quocunque alio tempore. Tum quia utrumque præceptum de servando jejunio, & de sumendo viatico concurrit in eadem persona; proinde debet illud prævalere, quod in sui observantia est magis proficuum eidem personæ, seu magis ei prodest: & tunc magis moribundo prodest Eucharistiam sumere, quàm servare jejunium; vel non communicare, eò quia moribundus non sit jejunus: quia per communionem percipit fructum Eucharistiæ. 7

In *c. relinqui 2. & ult. h. t.* Innocentius III. prohibet, ne supellectilia Clericorum, vel Laicorum admittantur in Ecclesijs, nisi propter hostiles incursus, vel repentina incendia, aut alias urgentes necessitates: & injungit, ut cessante necessitate res ad pristina sua loca reportentur. Rursus præcipit ut oratoria, vasa, corporalia, vestimenta, pallæ altaris munda, & nitida conserventur, eò quia nimis videatur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis. Ex hoc autem textu infert Abbas 8

in

in *d. c. relinqui. not.* 3. *h. t.* quòd urgente necessitate possint etiam templa muniri contra hostes, & defendi per milites: siquidem juxta *regul.* 4. *jur.* quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.

§. III.

Exhibentur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 QUæritur primò, quàm gravis debeat esse infirmitas, ut Eucharistia possit ministrari per modum viatici ægroto non jejuno? Certum est, ut docent Garcia in *sum. tract.* 3. *difficult.* 5. *dub.* 2. *punct. ult.* Navarrus *c.* 25. *manual. num.* 83. non esse in ministrando viatico scrupulosè procedendum, sed potius in favorem infirmi, & satiùs esse prævenire quàm ut infirmus præveniatur, ut non possit ampliùs communicare. Cùm agitur de ijs, quæ salutem concernunt animæ melius est abundare, quàm deficere. Regulariter viaticum dicitur esse ministrandum in articulo mortis: non tamen ut per mortis articulum intelligatur illud ultimum vitæ extremum, in quo moribundus est mox ex hac vita migraturus, animámque acturus: sed sumitur articulus mortis secundùm totam suam latitudinem pro toto illo tempore, in quo imminet mortis periculum, & potest contingere, ut infirmus moriatur, unde eo ipso, quòd incipit tale periculum, incipit etiam mortis articulus, ut possit viaticum infirmo ministrari, ut rectè notat Pasqualig. in *Theoria. & prax. q.* 248. *n.* 4. ubi etiam addit rationem, quia viaticum ordinatur ex natura sua ad viam, à qua desumit suam nomenclationem, datur enim pro spirituali sustentatione in hac vita: quando autem incipit mortis periculum infirmus se præparat pro migratione ex hac ad aliam vitam; proinde tenetur se munire viatico, ne deficiat in via. Neque obstat, quòd in Rituali Romano Pauli V. *tit. de commun. infir.* habeatur, non esse viaticum ministrandum nisi infirmus sit in tali statu, ut illa Eucharistiæ ministratio credatur futura ultima, sed quando incipit periculum mortis ministratio non creditur futura ultima, eò quia possit ad longum tempus adhuc vivere. Nam contra est, quia cum primùm incipit mortis periculum habetur sufficiens fundamentum, quòd talis ministratio Eucharistiæ sit futura ultima, quia ubi est periculum mortis, potest in quovis momento infirmus agere animam: & hæc probabilitas, quòd ministratio Eucharistiæ sit futura ultima sufficit, ut infirmus communicet per modum viatici.

2 Cæterum Rituale Romanum tantùm loquitur secundùm id, quod regulariter contingit, eò quia viaticum regulariter soleat tantùm semel ministrari. Tum quia in eodem Rituali habetur, quòd si infirmus supervixerit, possit post aliquot dies iterum communicare per modum viatici, unde cùm dicit, quòd viaticum ministretur; quando communio creditur futura ultima, id intelligitur, non quòd absolutè, & simpliciter debeat esse ultima; sed quòd probabiliter possit esse ultima ob periculum, quod imminet.

3 An verò satisfieret præcepto sumendi viaticum si infirmus constitutus in periculo mortis non intenderet communicare per modũ viatici, sed ex devotione? Respondetur affirmativè, quia præceptum non obligat ad intentionem, sed ad substantiam actûs: quapropter, si mortis periculum immineat, & infirmus constitutus in tali periculo communicet, Eucharistia per se exercet rationem viatici, eò quia communicans ratione periculi imminentis sit constitutus jam in via ad alteram vitam. Imò si imminens mortis periculum non appareret, & infirmus pro viatico instaret, adhuc si esset vir prudens, qui non leviter moveretur, esset illi ministrandum, quamvis medici eum non cognoscerent constitutum in tali periculo: siquidem potest contingere, quòd morbi malignitas sit intrinseca, & non cognoscatur à Medicis, & infirmus sentiat periculum interius. Tum quia si infirmus est vir prudens, qui non soleat moveri nisi ob urgentes rationes, ejus judicium facit tunc opinionem valde probabilem, cum fundetur in vi morbi; quam ipsemet in se experitur, tametsi à Medicis non cognoscatur: credendum enim tunc potius est infirmo, qui experitur vim morbi, quàm Medicis, qui ex signis externis morbum non cognoscunt.

4 Quæritur secundò, an si moribundus sit in tali constitutus statu, ut non possit sub specie panis communicare, debeat ei ministrari viaticum sub specie vini? Certum est sub Ecclesiæ initijs, consuevisse moribundos communicare sub utraque specie, ut desumitur ex D. Clemente Papa *Epist.* 2. *ad Jacobum fratem Domini*; ubi de viatico ministrando moribundo ait, calicem ad perferendum sanguinem Domini præparatum cum tota munditia ministerij minister præparet, & S. Hieronymus *Epist.* 4. *ad Rusticum* ait: *nihileo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, & sanguinem portat in vitro* meminit etiam hujus moris S. Gregorius *lib.* 3. *dialog. c.* 36. quia verò ob justas causas fuit in Ecclesia hæc consuetudo sublata; dubitatur, an si moribundus non possit communicare sub specie panis debeat ipsi ministrari viaticum sub specie vini. Respondetur negativè, quia eò ipso, quòd moribundus potest communicare sub specie vini, potest etiam communicare sub specie panis, proinde tenetur non sub specie vini, sed sub sola specie panis communicare. Tunc enim in chocleari argenteo posset infundi vinum non consecratum, vel etiam alius liquor, & misceri simul aliqua particula minima, sed sensibilis hostiæ consecratæ, quæ simul cum liquore deflueret in stomachum, tunc moribundus communicaret sub sola specie panis juxta præceptum Ecclesiæ, quæ habet à Christo, ut circa ministrationem Sacramentorum possit disponere, prout consultiùs visum fuerit in ordine ad suscipientium utilitatem, & Sacramentorum venerationem, ut habetur in Concilio Tridentino *sess.* 21. *c.* 2. & notat Barb. *de Paroch. c.* 20. *num.* 45. Unde cùm moribundus possit

tunc præceptum Ecclesiæ servare, & simul communicare per modum viatici,tenetur utrumque servare : cùm enim lex Ecclesiastica sumendi Eucharistiam sub unica tantùm specie panis sit universalis,pro nullo casu licitum est tunc ministrare nisi sub specie panis : quia fideles non obligantur ad suscipienda Sacramenta ,nisi secundùm illum modum , quo Ecclesia decernit esse ministranda.

5 Quòd si dicas, consuetudinem non posse contra jus divinum prævalere , nec authoritatem humanam posse jus divinum minuere , proinde non posse introduci, ut non ministretur viaticum sub specie vini , quando non potest ministrari sub specie panis,cum sit de jure divino, ut sumatur viaticum à moribundo. Contra est, quia licèt consuetudo humana non possit abrogare jus divinum : potest nihilominus declarare , quando hoc jus divinum obliget , quia Ecclesia cum sit interpretatrix legum divinarum,quando occurrunt dubia *c. cum dilectus de consuetud.* ideò standum est declarationi Ecclesiæ, præsertim cum habeat potestatem statuendi, & immutandi circa Sacramentorum administrationem salva eorundem substantia,ut habetur in Tridentino *sess. 21. c. 2.* stante autem hac potestate tradita Ecclesiæ potest hæc inducere consuetudinem , ac statuere , ut in nullo unquam casu ministretur Eucharistia, nisi sub specie panis : & hæc consuetudo,ut legitima vim habet legis , & servanda est,ut habetur in *c. perniciosus de celebrat. miss.* ubi Glossa *V. consuetudinem* adfert plures textus.

6 Præterea , quia eo ipso quòd moribundus potest comunicare sub specie vini potest etiam sub specie panis,ut paulò ante explicuimus. Si enim infirmus potest sumere viaticum sub specie vini , potest exigua particula hostiæ consecratæ immisceri vino non consecrato , & tunc potest moribundus per modum unius totum demittere in stomachum. Quinimo hic modus ministrandi Eucharistiam, ut notat Pasqualigus *in Theor. & prax. q. 251.* fundatur in historia relata à Dionysio Alexandrino apud Eusebium *lib. 6. c. 36.* cùm enim Serapion senex ad necem ægrotaret , nec posset sacerdos per se ipsum Eucharistiam deferre , misit illam per puerum,qui madefactam in os senis infudit, & ille simul ac paulatim per fauces immiserit , illicò egit animam. Tum quia in die parasceves etiam sacerdos sumit particulam hostiæ consecratæ immixtam vino non consecrato contento in calice : & quod est licitum ob Mysterium aliquod conficiendum , est etiam licitum ob necessitatem.

7 Quæritur tertiò, an imminente mortis periculo sit viaticum sumendum de præcepto divino? Duæ sunt sententiæ,quarum prima docet, nullum urgere præceptum divinum sumendi viaticum imminente mortis periculo, eò quia Christus tantùm præceperit sumptionem Eucharistiæ absque ulla temporis determinatione , unde si semel,& iterum sumatur in vita sufficit ad implendum divinum præceptum. Tum quia Ecclesia interdum privavit viatico publicos pœnitentes ob certa delicta,ut desumitur ex Concilio Eliberitano *can. 1. & sequent.* & ex Concilio Sardicensi *c. 2.* Sin autem urgeret præceptum divinum de sumenda Eucharistia in articulo mortis , Ecclesia non potuisset privare viatico publicos illos pœnitentes , quia non potest derogare juri divino: inferior enim non habet potestatem in legem superioris ; docent hanc sententiam Cajetanus *in sum. V. communio.* Victoria *in sum. tit de Eucharistia. n. 86.* Paludanus *in 4. dist. 9. q. 1.* Communior tamen,& verior sententia asserit, præceptũ divinum de sumenda Eucharistia obligare quoties imminet periculũ mortis, ut docent Sotus *dist. 12. q. 1. art. 11.* Suarez *disp. 69. de Eucharist. sect. 3.* Pasqualigus in *Theor. & prax. q. 267. num. 3.* Valentia *tom. 4. disp. 6. q. 8. punct. 4.*

8 Hæc sententia cui adhærendum est , desumitur ex Concilio Carthaginensi IV. *can. 77.* approbato à Leone IV. & ex Concilio Nicæno 1. *can. 12.* relato in *c. quod de his. 26. q. 6.* ubi præcipitur, ministrari Eucharistiam publicis pœnitentibus , ne scilicet priventur necessario viatico : vocat Concilium viaticum necessarium ;proinde implicitè declarat,esse de jure divino , cum Ecclesia tantùm obliget tempore paschali , unde cùm non sit necessarium ex præcepto Ecclesiæ,sequitur esse necessarium ex præcepto divino. Neque obstat,quod respondent aliqui,viaticum esse tantùm necessarium necessitate morali ; & de hac necessitate fuisse locutum Concilium. Nam contra est, quia etiam si Concilium fuisset locutum de necessitate morali, adhuc est de præcepto divino : ratio videtur perspicua , quia cùm possit fidelis simpliciter , & absolutè consequi salutem æternam per solum actum veræ contritionis , vel etiam per actum attritionis junctum cum Sacramento pœnitentiæ,sequitur Eucharistiam non esse Physicè, neque absolutè necessariam ad salutem , sed tantùm moraliter : unde si ejus sumptio est moraliter necessaria,quoties imminet mortis periculum,hæc necessitas oritur ex præcepto divino , adeo ut hoc obliget ad sumendam Eucharistiam quoties moraliter est necessaria : siquidem cum Christus ita instituerit Eucharistiam,ut non obligaverit fideles ad eam sumendam pro aliquo determinato tempore,sequitur quòd ex natura Sacramenti hæc obligatio trahatur ad illud tempus, in quo est necessaria , & cum tale tempus sit quoties imminet mortis periculum sequitur , quòd tunc sumenda sit Eucharistia ex præcepto divino.

9 Tum quia Christus instituit Eucharistiam ad corroborandam vitam spiritualem contra tentationes, & dœmonis assultus ; & reliquit præceptum in genere de illa sumenda, proinde tunc determinatur ad certum tempus,quando urget necessitas superandi tentationes, & dœmonis insultus ; & hæc necessitas,vel maximè habetur,quando imminet mortis periculum : ergo tunc de præcepto divino constitutus in tali periculo tenetur Eucharistiam sumere. Etenus Christus non determinavit tempus,in quo obligaret, quia imposuit præceptum proportionato modo ad necessitatem , quæ cum sit indeterminata quoad tempus,reliquit etiam præ-

ceptum

ceptum indeterminatum : quoties autem imminet mortis periculum necessitas est maxima; proinde tunc præceptum divinum, vel maximè obligat, quia tunc habet locum causa finalis, ob quam Deus Eucharistiam instituit: & quia causa finalis trahit secum dispositionem legis, tunc etiam obligat *l. illud. ff. ad leg. Aquil. l. si postulaverit.* §. 2. *ff. ad leg. Jul. de adult.*

10 Hinc patet solutio ad fundamentum oppositæ sententiæ, quia eatenus Christus non definivit tempus, quo tenerentur fideles Eucharistiam sumere, quia imposuit hoc præceptum juxta exigentiam finis, ad quem ordinabatur: quapropter implicitè obligavit pluries, & pluries ad eam sumendam, quoties scilicet urgeret necessitas, seu immineret mortis periculum. Ad confirmationem respondetur, Ecclesiam accepisse à Deo potestatem circa administrationem Sacramentorum, ut si consultius visum fuisset salva eorundem substantia disponeret circa modum, & tempus sumendi Eucharistiam, ut docet Tridentinum *sess. 21. c. 2. de commun.* Hinc præfata Concilia putârunt tunc fuisse expediens ob patrata crimina denegare Eucharistiam in articulo mortis. Neque in hoc derogârunt juri divino; quia tunc Ecclesia usa fuit ea potestate, quam accepit à Christo disponendi circa tempus, & modum sumendi Eucharistiam, adeo ut præceptum divinum habeat tacitam conditionem si Ecclesia judicaverit esse Eucharistiam tunc ministrandam: voluit enim Christus ut Ecclesia procederet humano modo, proinde ei concessit hanc potestatem.

11 Quæritur quartò, an qui manè extra mortis periculum communicavit ex devotione; si nocte immineat mortis periculum, teneatur sumere viaticum? Respondetur probabiliorem, & veriorem sententiam esse affirmativam. Ratio est, quia præceptum sumendi viaticum est affixum tali tempori, quando imminet mortis periculum: adeo ut tunc tantùm incipiat obligare: qui autem manè communicavit ex devotione extra mortis periculum communicavit tempore, quo hoc præceptum nondum obligabat; proinde non potuit illi satisfecisse; tunc enim satisfit præcepto, quando servatur tempore quo obligat: & præceptum sumendi viaticum cùm obliget in ordine ad transitum ex hac ad alteram vitam, seu quando imminet mortis periculum; non potest extra tale periculum obligare. Non enim obligatio legis impleri potest antequam superveniat; consequenter nec potest quis satisfacere præcepto de sumendo viatico antequam tale præceptum obliget. Tum quia lex non obligat nisi innotescat: & præceptum de sumendo viatico non innotescit, nisi simul innotescat mortis periculum: siquidem obligat in ordine ad tale periculum.

12 Neque urget si quis dicas, solutionem anticipatè factam extinguere obligationem solvendi debitum, quod certo tempore erat postea solvendum. Nam contra est, quia id tantùm procedit, quando tempus non designatur, ut solutio in ipso fiat, seu ut ultra tale tempus non differatur: hinc si Petrus debeat intra annum solvere centum Paulo, si post unum, vel alterum mensem statim solvat extinguit debitum, quia obligatio est, ut solutio non differatur ultra annum, non verò quòd non possit quovis anni tempore extinguere debitum: at præceptum de sumendo viatico obligat tali determinato tempore, quo imminet mortis periculum, consequenter non potest quis eidem præcepto satisfacere, nisi pro tali tempore sumat viaticum: quando enim præceptum est affixum tempori, non solùm præscribit actum faciendum, sed etiam faciendum tali tempore. Hinc qui manè extra periculum mortis communicavit ex devotione, si vespere incidat in mortis periculum, tenetur communicare per modum viatici, quia præceptum de sumendo viatico incipit tantùm urgere vespere, cum primùm incipit mortis periculum, unde per communionem matutinam non potest extingui nisi de præsenti adsit: quando enim non est, nec potest extingui, quia non entis non sunt [illegible]iones: unde cum quis vespere incidit in mortis periculum; tametsi manè communicaverit, adhuc tenetur vespere iterum communicare per modum viatici, ut satisfaciat præcepto divino.

Quæritur quintò, an si quis post sumptum viaticum incidat in peccatum mortale teneatur 13
iterum communicare? Communior & probabilior sententia est negativa, quam docent Suarez *disp. 69. de Eucharist.* Pasqualigus *de Theoria. & prax. q. 273.* Aversa *q. 8. de Eucharist. sect. 3.* Conink *de Sacrament. q. 80. art. 11. dub. 3. num. 100.* eò quia præceptum de sumendo viatico non obligat ratione peccati mortalis, in quod moribundus incidit, sed ratione periculi mortis: adeo ut si incidens in mortis periculum nullius peccati mortalis haberet conscientiam, adhuc teneretur sumere viaticum ad reficiendam animam, séque corroborandum contra tentationes, & dœmonis insultus: atqui sive moribundus post sumptum viaticum peccaverit lethaliter, sive non, semper habetur idem periculum; proinde cùm non iteretur periculum, neque iterandum est viaticum, cum hoc sumendum sit ob tale periculum.

Tum quia si adesset obligatio sumendi de 14
novo viaticum post commissum peccatum lethale infirmus teneretur manifestare se peccâsse lethaliter, si non post multum tempus deberet iterum viaticum sumere, quia tunc omnes adstantes judicarent, non posse ob aliam causam iterum sumere viaticum, nisi, quia urgeat nova obligatio post peccatum lethale: atqui nullum præceptum potest obligare ad manifestanda propria peccata, quando hæc sunt occulta, quia id est contra jus tuendi propriam opinionem bonam: id enim esset se infamare, præsertim si eodem die contingeret manè, & vespere communicare per modum viatici, eò quia moribundus post matutinum viaticum lethaliter peccaverit. Quamobrem tunc sufficit, si peccatum illud lethale aperiat in confessione Sacramentali, & illius moribundum pœniteat.

Quæritur sextò, an si moribundus die pa- 15
schatis communicaret per modum viatici, simul satisfaceret utrique præcepto divino de sumen-

do viatico in mortis articulo, & Ecclesiastico de sumenda Eucharistia tempore paschali, adeo ut si periculo defunctus superviveret, non teneatur iterum communicare? Respondetur, probabile esse, quòd tunc satisfaceret utrique præcepto: siquidem extra materiam justitiæ per unicum actû posse adimpleri plura præcepta docent fere communiter Sanchez *lib. 1. in decal. c. 14. num. 5.* Sotus *lib. 1. de justit. & jur. q. 6. art. 8.* Cum igitur præceptum sumendi Eucharistiam non sit in materia justitiæ, nec in materia onerosa, sed tantùm in materia virtutis, non exigit per se primò substantiam operis, sed tantùm exercitium virtutis. Quia quoties plura præcepta uniuntur in effectu, propter quem ponuntur, se habent per modum unius respectu talis effectus; adeo ut per positionem effectus simul satisfiat omnibus illis præceptis: sic licèt filius teneatur succurrere patri indigenti, ratione pietatis, & ratione charitatis urgentis, eò quia sit ejus pater in gravi necessitate constitutus; non obligatur filius ad dupliciter subveniendum patri, semel ut satisfaciat pietati, & iterum ut adimpleat præceptum charitatis, sed si semel succurrat ad sufficientiam patri satisfacit utrique virtuti: atqui præceptum Ecclesiasticum communicandi tempore paschali, & præceptum divinum communicandi, quando imminet mortis periculum ordinantur ad eundem effectum; scilicet ad corroborandam animam contra tentationes, & insultus dœmonis: & hic effectus habetur sive communio fiat per modum viatici, sive ad satisfaciendum præcepto Ecclesiæ; & quia eo tempore urget obligatio utriusque præcepti ratione scilicet periculi mortis, & temporis paschalis, ideo satisfit utrique præcepto per hoc præcisè, quòd moribundus communicet per modum viatici, quia tunc ambo præcepta uniuntur in effectu, ob quem obligant.

16 Quæritur septimò, an possit interdum extra mortis periculum ministrari viaticum? Respondetur, quòd si timeatur superventurum aliquod impedimentum, & morbus sit talis, ut postea non permittat ægrotanti sumere viaticum, tunc potest ministrari; tametsi nondum adsit mortis periculum, quia tunc urget ratio, ob quam in mortis periculo ministranda sit Eucharistia per modum viatici non jejuno, scilicet necessitas spiritualis refectionis, & corroborationis, ob quam obligatio præcepti tunc urget, quia licèt necessitas non sit præsens, censetur nihilominus probabiliter superventura, & rursus timetur impedimentum, quo infirmus non possit postea viaticum sumere, ut asserit Layman *lib. 5. Theol. moral. tract. 4. c. 5. num. 3. ver. si nullum.* Quia præceptum de sumendo viatico imminente mortis periculo obligat pro ultimo tempore vitæ, quatenus cognoscitur hoc periculum: atqui in nostro casu obligat pro ultimo tempore vitæ, quia illud tempus, tametsi nondum immineat mortis periculum, habetur probabiliter pro ultimo tempore vitæ, cùm timeatur non solùm superventurum mortis periculum, sed etiam impedimentum, quo non possit moribundus postea amplius communicare per modum viatici. Hinc putârim, infirmum non solùm posse, verùm etiam teneri tunc sumere viaticum.

Si dicas, eum qui prævidet se non esse adimpleturum ob legitimum impedimentum præceptum communionis paschalis non teneri eam anticipare. Respondetur esse discrimen; quia communio paschalis, ideo non est anticipanda, quia ante tempus paschale non obligat. At præceptum sumendi viaticum obligat pro ultimo tempore vitæ, quatenus probabiliter cognoscitur esse tale; & in casu nostro tempus illud in quo nondum imminet mortis periculum censetur ultimum vitæ in ordine ad sumptionem viatici ob impedimentum, quod timetur subsecuturum, ne moribundus possit amplius viaticum sumere. 17

Hinc si Deus manè revelaret alicui se moriturum vespere; tametsi quantum est ex causis secundis nullum immineret mortis periculum, adhuc teneretur se munire viatico, si ipsi revelaretur, quòd vespere non posset ampliùs illud sumere: quia illud tempus, in quo nondum immineret mortis periculum quoad causas secundas, quæ innotescerent hominibus, adhuc haberetur tunc pro ultimo vitæ; proinde adesset obligatio sumendi viaticum, quia jam instaret ultimum vitæ, in quo obligat hoc præceptum. 18

Quæritur octavò, an possit quis in eadem infirmitate pluries viaticum sumere? Respondetur, ex devotione posse pluries infirmum communicare, perinde ac sanus potest si velit singulis diebus communicare: sed tunc debet infirmus jejunus communicare. Unde quæstio procedit, an infirmus etiam non jejunus possit pluries in eadem infirmitate sumere viaticum? Respondetur cum communiori, & veriori sententia affirmativè, & desumitur ex Rituali Romano jussu Pauli V. edito *tit. de communione infirmor.* ubi de viatico dicitur. *Pro viatico autem ministrabit cum probabile est, quòd Eucharistiam amplius sumere non poterit. Quòd si æger sumpto viatico dies aliquot vixerit, vel periculum mortis evaserit, & communicare voluerit, ejus pio desiderio Parochus non deerit.* Ratio etiam id suadet, quia Sacramentum Eucharistiæ ex natura sua iterabile est etiam singulis diebus, & nulla in jure habetur prohibitio ministrandi pluries viaticum infirmis constitutis in mortis articulo; proinde potest pluries ministrari; præsertim cùm hoc Sacramentum fuerit institutum per modum cibi spiritualis reficientis, ac corroborantis vitam spiritualem. Idque si necessitas urgeat hujus corroborationis, & refectionis, ut revera urget, quando imminet mortis periculum, proinde potest tunc pluries iterari. 19

Neque obstat, quòd infirmus non jejunus communicet, quia præmittere jejunium est tantùm de præcepto Ecclesiæ, quæ sicut præceptum hoc imposuit, ita in eodem dispensat cum moribundo: unde supposita hac dispensatione non video, cur constitutus in mortis periculo non possit, etiam non jejunus pluries communicare. Tum quia Ecclesia ideo dispensat cum moribundis, ne decedant sine hoc Sacramento 20

adeo

adeo ut hæc sit causa impulsiva, non verò causa finalis: siquidem finis est ut roboretur, & reficiatur moribundus contra tentationes urgentes tunc, & dæmonis insultus: & quia hæc causa finalis semper sortitur suum effectum, quoties moribundus communicat, ideo cum causa finali censetur etiam adesse consensus Ecclesiæ: & quamvis cesset causa impulsiva, adhuc tamen dispositio legis perseverat, ut notant Bald. *consil.* 337. *num.* 2. *lib.* 3. Tiraquel *tract. cessante causa. limit.* 1. *num.* 2. Ut autem in eadem infirmitate, ac perseverante eodem mortis periculo possit viaticum iterari, sufficit in sententia perquam probabili, si ab una ad alteram communionem fluxerint sex, vel septem dies, hoc enim desumitur ex Rituali Romano superiùs citato, ubi dicitur, quòd si æger dies aliquot vixerit, poterit iterum communicare: atqui ut verificentur aliquot dies sufficiunt sex, vel septem, quia si dixisset, si superviveret aliquem diem id intelligeretur quod post biduum posset iterum communicare, unde cùm dicat in plurali post aliquot dies, sufficienter intelliguntur verificari per sex, vel septem dies: imò etiam per quinque, & quatuor: si enim ab una ad alteram communionem fluxerint quatuor dies verificatur, quòd intercesserint aliquot dies cum quatuor dies revera sint aliquot dies.

21 Quæritur nonò, an infirmus extra periculum mortis, si non possit servare jejunium adhuc possit illi Eucharistia ministrari? Respondetur, quòd si infirmitas duraret toto tempore paschali, & ægrotus etiam extra periculum mortis non posset per aliquot horas servare jejunium, adhuc esset illi ministranda Eucharistia, ut satisfaceret præcepto paschalis communionis. Quia communicare cum prævio jejunio est tantùm præceptum Ecclesiasticum: & præceptum communionis paschalis non solùm est Ecclesiasticum, sed etiam divinum, quatenus, Ecclesia præcepit, ut præceptum divinum sumendi Eucharistiam obligaret tempore paschali: Christus enim ex Concilio Tridentino concessit potestatem Ecclesiæ disponendi de modo, & tempore sumendi Sacramenta, unde Ecclesia potuit declarare, & præcipere, quod præceptum divinum de sumenda Eucharistia extra mortis periculum obligaret etiam tempore paschali: proinde infirmus etiam non jejunus teneretur tunc communicare, ut satisfaceret simul præcepto divino, & Ecclesiastico, quia hæc duo præcepta simul sumpta prævalent præcepto de servando jejunio ante communionem: & cùm non possint simul omnia servari, servanda sunt principaliora, & cùm præceptum communionis paschalis contineat executionem præcepti divini de sumenda Eucharistia, est magis principale, proinde servandum, quamvis simul non possit servari præceptum jejunij. Tum quia Ecclesia pro transgressione præcepti injungentis jejunium ante communionem non imponit aliquam pœnam: secus pro transgressione præcepti communicandi in paschate injungit pœnam excommunicationis, ut desumitur *ex c. omnis utriusque sexus de pœnit. & remiss.* argumento sanè id est, Ecclesiam habere pro principali præceptum communicandi tempore paschali.

22 An verò extra tempus paschale ex sola devotione possit infirmus communicare non jejunus, eò quia infirmitas sit diuturna, & non possit sine gravi incommodo servare jejunium. Respondeo, Eucharistiam non esse ministrandam tali infirmo non jejuno cupienti communicare tantùm ex devotione: ratio est, quia si non communicet nullum transgreditur præceptum; proinde nil mali agit, & si velit, potest spiritualiter communicare, seu omnes illas preces fundere Deo, ac si realiter communicaret, inde enim posset satisfacere suæ devotioni, & aliquod etiam percipere augmentum meriti ob actus illos virtutis, & orationis. Secus si communicet non jejunus transgreditur absque ulla necessitate præceptum Ecclesiæ de præmittendo jejunio ante communionem; & infirmus communicans non jejunus non servat illam reverentiam, quam deberet erga Eucharistiam: unde licèt nonnulli censeant, posse ex sola devotione infirmum communicare etiam non præmisso jejunio extra mortis periculum; non auderem ego huic sententiæ adhærere, nec in praxim deducere, sed tunc consultiùs foret, si summo manè, quando infirmus est adhuc jejunus, si possit post mediam noctem servare jejunium per quatuor, vel quinque horas, communicaret, quod commodè posset contingere, si ab Episcopo facultatem obtineret, ut in ejus cubiculo posset decens altare erigi, ut missa celebraretur, & ab infirmo Eucharistia sumeretur.

23 Quæritur decimò, an viaticum possit ministrari à quocunque sacerdote? Respondetur regulariter non posse quemlibet sacerdotem ministrare viaticum, sed illum tantùm, cui cura incumbit animarum, & exercet officium pastoris, ut Parochus, Episcopus, & desumitur ex Concilio Carthaginensi 1. *c.* 7. Millevitano *can.* 18. & docet Tertullianus *de corona milit. c.* 3. *num.* 3. quia tametsi qui conficit Eucharistiam possit illam administrare quantum est ex vi Ordinis, nihilominus quia ministratio Eucharistiæ propriè est actus pascendi oves, debet exerceri ab ipsis pastoribus, quapropter tantùm Parochi, & Episcopi ex officio viaticum ministrant. Possunt tamen pastores nonnunquam hoc ministerium alteri sacerdoti committere in ordine ad ministrandum viaticum propriis ovibus, adeo ut hoc munus possit alteri non pastori delegari, ut desumitur *ex c. omnis utriusque sexus de pœnit. & remiss. & ex Clement.* 1. *de privileg.* An verò requiratur expressus consensus pastoris, vel tantùm sufficiat præsumpta voluntas; plures censent, hanc præsumptam voluntatem proprij pastoris sufficere. Quia eo ipso quòd habetur voluntas præsumpta, seu spes futuræ ratihabitionis non læditur jus pastoris, nec usurpatur ejus officium contra ejus voluntatem: siquidem præsumpta voluntas, & spes ratihabitionis inducunt interpretativum consensum. Cæterum ministrare viaticum absque præsumpta proprij pastoris voluntate, si pastor esset paratus per se viaticum mini-

ministrare; non excusaretur à peccato lethali, quia in re gravi læditur jus alienum, & simplex sacerdos sibi usurpat jus, & officium quòd illi non competit.

24 Quæritur undecimò, an omnis Christianus sit capax Sacramenti extremæ unctionis? Respondetur, solum hominem baptizatum esse capacem hujus Sacramenti, eò quia per baptismum tantùm fiunt homines capaces Sacramentorum; proinde omnes baptizati si habeant cætera requisita possunt hoc Sacramentum suscipere, & desumitur ex *Epist.* D. Jacobi *c. 5.* ubi ait, *Infirmatur quis in vobis* scilicet ex vobis: ubi juvat observare, Apostolum non dicere absolutè *Infirmatur quis*: sed ulterius addit *ex vobis*, & cùm tunc scriberet ad baptizatos, intellexit de iis baptizatis, qui infirmantur, ut etiam supponit Concilium Tridentinum *sess. 14. init. de extrema unctione.* Nihilominus non omnes baptizati sunt capaces hujus Sacramenti, sed ij tantùm, qui habent, vel aliquando habuerunt usum rationis sufficientem ad peccandum, & desumitur etiam ex *d. Epist.* ubi ait, *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ*, illud verbum *inducat* dirigitur ab Apostolo ad ipsum infirmum, de quo nõ posset verificari nisi uteretur ratione, cognosceret Sacramentum, & illud peteret. Ratio itidem est, quia qui nondum fuit sui compos, non est capax effectus Sacramenti: quia Sacramenta fuerunt à Christo instituta pro ijs, qui ratione sui status sunt capaces effectus eorundem. Effectus autem extremæ unctionis est alleviare infirmum, & remittere peccata juxta illud Jacobi *c. 5. Alleviabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei*: at qui nunquam habuit usum rationis, non est capax remissionis peccatorum, quia sinè usu rationis non potest quis peccare. Unde cum non sit capax effectus hujus Sacramenti, non est capax ipso Sacramento.

25 Neque potest esse capax alleviationis cùm hæc consistat in quodam spirituali robore, quo animus infirmi erigitur ad spem, & ad concipiendam magnam fiduciam divinæ misericordiæ, ut habetur in Tridentino *sess. 14. c. 2. de extrem. Unction.* atqui hic effectus involvit usum rationis; proinde qui ratione non utitur, non est capax alleviationis. Et quamvis qui nunquam habuerunt usum rationis sint baptizati, & capaces augmenti gratiæ: non tamen gratiæ hujus Sacramenti: siquidem quodlibet Sacramentum causat gratiam, ut effectum Sacramentalem sibi proprium, & tali gratiæ sunt annexa auxilia in ordine ad finem Sacramenti: & qui non utuntur ratione, non sunt capaces effectu hujus Sacramenti; tametsi possint augmentum gratiæ ut sic suscipere: non enim qui rationis usu destituuntur possunt animum erigere ad concipiendam magnam fiduciam divinæ misericordiæ, hic enim effectus, ut ait Tridentinum *sess. 14. c. 2. de Extrem. unct.* involvit usum rationis; proinde destitutus hoc usu non est capax alleviationis consistentis in robore spirituali, quo erigitur animus infirmi ad dictam fiduciam divinæ misericordiæ: & cùm non sit capax effectûs proprij hujus Sacramenti, nec est capax Sacramenti.

Neque obstat, Sacramentum confirmationis dare jus ad recipienda auxilia contra tentationes circa fidem, & ad illam profitendam, & nihilominus posse impertiri infantibus nondum utentibus ratione, & in quibus propterea non habet locum effectus confirmationis. Etenim est discrimen: quia gratia Sacramentalis confirmationis est jus ad habenda auxilia divina in ordine ad protestandam fidem, & tale jus perseverat non solùm pro illo tempore, quo suscipitur Sacramentum confirmationis, sed etiam pro tota vita, quia cùm Sacramentum confirmationis non sit iterabile producit effectum duraturum pro tota vita, cùm semper possint occurrere tales tentationes, & occasiones profitendi fidem: hinc homo cùm sit capax horum auxiliorum per totam vitam, quamvis ante usum rationis suscipiat Sacramentum confirmationis recipit ejus effectum, seu jus ad talia auxilia recipienda per totum vitæ cursum. Secus Sacramentum extremæ unctionis dat tantùm jus ad illa auxilia, quæ requiruntur in ordine ad alleviationem pro eo tempore, quo imminet periculum mortis; proinde si tunc infirmus non sit capax alleviationis, seu effectus extremæ unctionis, nec erit capax talis Sacramenti. 26

Quæritur duodecimò, an Sacramentum Extremæ unctionis possit ministrari actualiter furiosis, & phreneticis? Respondetur affirmativè, dummodo duæ concurrant conditiones, quarum prima est, ut aliquando habuerint usum rationis, quamvis actu illo careant ratione frenesis. Secunda dummodo constet, quòd Christianè vixerint, & non constet fuisse in peccato mortali, quando usum amiserunt rationis; ita docent communiter Doctores cum Barb. *de offic. Paroch. c. 21. n. 31.* Navarro *c. 22. manual. num. 13.* Diana *p. 5. tract. 3. resolut. 84.* Pasqualigo *in Theor. & prax. q. 371.* ubi plena manu refert Doctores docentes hanc sententiam. Ratio est, quia si antea fuerunt usi ratione, & christianè vixerint, & non constat, cecidisse in amentiam in statu peccati lethalis, habent capacitatem accedente periculo mortis in infirmitate tanquam conditione, recipiendi hoc Sacramentum, quia potest sortiri aliquem effectum in ipsis, quatenus extrema unctio potest illis conferre gratiam alleviatricem in actu primo, & quæ sit annexa cum jure ad actum secundum, qui poneretur nisi adesset impedimentum: & rursus potest hoc Sacramentum in ipsis remittere reliquias peccatorum, si quæ sint; unde cùm sint capaces effectus hujus Sacramenti, sunt etiam capaces Sacramenti. Neque obstat, quòd non sint capaces alleviationis consistentis in robore spirituali, quo erigitur animus infirmi ad concipiendam magnam fiduciam divinæ misericordiæ. Quia licet non sint capaces talis alleviationis in actu secundo, & per accidens ob impedimentũ phrenesis, sunt tamen capaces illius per se, & in actu primo: ubi tantùm per accidens non est capacitas operationis, ibi manet capacitas Sacramenti, quia tunc operatio impeditur solùm per accidens: & quod est per accidens, non tollit id, quod est per se. 27

Tum

28 Tum quia licèt ob phrenesim, vel vim morbi non sint capaces actualis alleviationis, si tamen supponantur in gratia, sunt capaces augmenti gratiæ, & effectus hujus Sacramenti; estque gratia habitualis perfectiva christianæ vitæ, & cum jure ad illa auxilia, quibus perficitur homo in suis operationibus in ordine ad salutem. Tum quia in Concilio Arausicano II. *can.* 11. habetur, esse conferenda Sacramenta subito obmutescenti, si voluntatis præteritæ testimonium habeat, vel in aliorum verbis, aut in suo nutu: & est eadem ratio de obmutescente, seu amittente usum sensuum, ac de amittentibus usum rationis in ordine ad percipienda Sacramenta non exigentia operationes in suscipiente, ut est extrema unctio. Tum quia utplurimùm amissio sensuum trahit secum carentiam usus rationis: unde qui christianè vixit, habétque testimonium suæ probitatis; tametsi in mortis articulo sit destitutus sensibus, & usu rationis, adhuc erit capax extremæ unctionis ex dicto Concilio Arausicano. Tum quia ex eodem Concilio relato *in c. qui recedunt. 26. q. 6.* amentibus quæcunque pietatis sunt, possunt conferri; proinde etiam extrema unctio, cùm sit quid pietatis, & possit esse causa, ut consequantur æternam salutem, si nimirum quando inciderunt in amentiam fuerunt in statu peccati, & elicuerunt actum attritionis, quo fuerunt sufficienter dispositi pro hoc Sacramento, quòd si ipsis ministretur cum prævia hac dispositione attritionis constituuntur in gratia, & æternam enanciscuntur salutem.

29 Quæritur tertiodecimò, an pueris statim post usum rationis imminente mortis periculo, possit ministrari Extrema unctio? Respondent communiter affirmativè, eò quia cum primum utuntur ratione, sunt capaces Sacramenti Pœnitentiæ; proinde etiam extremæ unctionis, quæ debet ipsis ministrari, si infirmentur ad mortem: quia eo ipso, quòd sunt capaces Sacramenti pœnitentiæ, sunt etiam capaces effectus hujus Sacramenti, seu remissionis reliquiarùm peccatorum. Tum quia post usum rationis sunt obnoxij tentationibus, unde possunt virtute hujus Sacramenti alleviari, & corroborari contra tentationes. Tum quia major usus rationis requiritur pro Sacramento pœnitentiæ, quàm pro extrema unctione; siquidem pro Sacramento pœnitentiæ necessè est, ut pœnitens discernat inter peccata, eliciatque actum doloris, ac concipiat firmum propositum emendationis, hæc enim omnia exigunt non modicum usum rationis: at pro suscipienda extrema unctione non requiritur tanta discretio, sed sufficit expiatio conscientiæ per pœnitentiam, ut sit dispositus. Immo etiam in dubio, an puer septennis habeat usum rationis ministranda est illi extrema unctio sub conditione si est capax, quia est eadem capacitas Sacramenti pœnitentiæ, & extremæ unctionis, adeo ut si sit capax pœnitentiæ, sit etiam capax extremæ unctionis, utrumque enim Sacramentum ordinatur ad delenda peccata, & extrema unctio consumit reliquias peccatorum, quæ superfuerunt ex Sacramento pœnitentiæ: sed si dubitetur de usu rationis, potest sub conditione absolvi puer à peccatis; proinde poterit etiam eidem sub conditione conferri Sacramentum extremæ unctionis.

Immo videtur etiam dicendum, teneri Parochum ministrare extremam unctionem, tametsi dubitet, an puer habeat usum rationis: quia ratione officij tenetur Parochus pascere oves, eo modo, quo potest eas pascere, & quia potest tunc sub conditione ministrare extremam unctionem, tenetur illam ministrare tali pacto. Neque secundùm probabiliorem sententiam Sacramentum Extremæ unctionis exigit in subjecto, quòd aliquando peccaverit: quia aliquando peccasse non est aliquod requisitum substantiale pro hoc Sacramento, quia omnia substantialia recensentur à D. Jacobo Apostolo *in c. 5. suæ Epistolæ* juxta Conciliu*m* Tridentinum *sess. 14. c. 3. de Extrem. unct.* & Apostolus non meminit huius conditionis, ut suscipiens aliquando peccaverit: proinde qui nunquam peccavit adhuc est capax hujus Sacramenti, quia non deest ipsi quidquam substantiale requisitum. Tum quia Extrema unctio est Sacramentum vivorum, & supponit gratiam in suscipiente, & tantum per accidens illam causat: ergo non supponit per se, ut quid necessarium ad ejus validitatem, quòd in suscipiente præcesserit peccatum: id enim adest discriminis inter Sacramenta vivorum, & mortuorum, quia illa non supponunt per se peccatum, sed tantùm per accidens; secus ista supponunt peccatum, quod delent. 30

31 Hinc extrema unctio si adsint reliquiæ peccatorum eas consumit; si non adsint, adhuc producit suum augmentum gratiæ: etenim etiam baptismus per se habet delere peccatum originale, & nihilominus in beatissima virgine illud non delevit, & nihilominus suscepit B. Virgo effectum baptismi; scilicet gratiam, & characterem, quo Christiani distinguuntur ab infidelibus: ergo licet extrema unctio ordinaretur ad tollendas per se reliquias peccatorum, adhuc non est necesse, quòd istæ præcesserint, & adsint; quia si adsunt, eas delet, & si non adsunt, producit, augmentum gratiæ. Hinc Apostolus Jacobus recensens effectus hujus Sacramenti ait: *Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit dimittentur ei*, unde ut explicat Concilium Trident. *sess.* 14. *c.* 2. *de Extrem. unct.* effectus Sacramenti consistit in gratia Spiritus sancti, quæ alleviat animam, & confirmat, excitatque magnam divinæ misericordiæ fiduciam, quâ infirmus sublevatus morbi incommoda superat, & labores facilius tolerat, ac resistit dæmonis assultibus: qui verò nunquam peccavit, adhuc potest recipere gratiam Spiritus sancti, quia hic effectus absolutè convenit Sacramento, potest enim suscipere gratiam alleviantem, & confortantem pro illo ultimo tempore, tametsi non deleantur reliquiæ peccatorum, eò quia non sint.

32 Hinc etiam ipsa B. Virgo, tametsi immunis fuerit à peccato originali, fuit capax Extremæ unctionis, & in sententia probabiliori eam susce-

ſuſcepit, ut docent Suarez *3. tom. p. 2. diſp. 18. ſect. 3.* Iſambert. *diſp. 6. de Extrema unct. art. 3. in fin.* quia Beata virgo fuit capax effectus extremæ unctionis, ſeu gratiæ habitualis cum auxiliis annexis ad alleviandam animam, & corroborandam, ut fortiori modo ſe promoveret in finem ſupernaturalem per actus ſupernaturales meritorios, & ad reſiſtendum valentiùs tentationibus, ſi urgerent: & quamvis in Beatiſſima virgine non fuerint impedimenta, quæ retardarēt erectionem animæ in Deum, adhuc tamen potuit animam erigere, & gratia Extremæ unctionis potuit id operari, ut fortiori modo niteretur in finem ſupernaturalem: non enim cauſa ceſſat à productione ſui effectus, eò quia in ſubjecto non reperiat diſpoſitiones contrarias expellendas: imò faciliùs tunc cauſa in illo ſuum producit effectū: unde quamvis in B. Virgine nullum fuerit peccatum, adhuc potuit recipere gratiam, quæ eſt proprius effectus hujus Sacramenti, & auxilia eidem annexa ad magis corroborandas vires ſpirituales animæ, ut per actus ſupernaturales fortiùs niteretur in Deum ut ſuum finem: adeo ut auxilia, quæ cæteris inſerviunt ratione indigentiæ ad excutiendum animæ torporem, B. Virgini inſervierint ad corroborandum ſpiritualem vigorem, & ad excitandas uberiores vires ſpirituales, quibus valentiùs niteretur in finem ſupernaturalem.

33 Hinc adulto, ſi poſt ſuſceptum baptiſmum conſtitueretur in mortis articulo, eſſet ipſi miniſtranda Extrema unctio, quamvis ex ſuppoſitione quòd poſt baptiſmum nullum commiſerit peccatum, nec veniale, nec propterea præmiſerit Sacramentum pœnitentiæ. Quia quamvis nullum adeſſet peccatum, nullæ peccatorum reliquiæ; adhuc hoc Sacramentum operaretur ſuum effectum, ſcilicet alleviationem ſpiritualem, proindè cùm recèns baptizatus foret capax effectus principalis hujus Sacramenti, eſſet eidem hoc Sacramentum miniſtrandum.

34 Quæritur quartodecimo, an extra corporis infirmitatem, ſi pericula immineant mortis, ut in bello, naufragiis, & iis, qui ſunt damnati ad mortem, poſſit Sacramentum Extremæ unctionis miniſtrari? Reſpondetur negativè, eò quia ad validitatem hujus Sacramenti requiritur infirmitas corporalis in ſuſcipiente, ut communiter docent Doctores, & deſumitur ex epiſtola S. Jacobi *c. 5* ubi ait: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ*, & omnes SS. Patres & Concilia præſertim Florentinum *in decreto Eugenij IV. pro Armenis §. quintum Sacramentum.* Tridentinum *ſeſſ. 14. de Extrema unct.* intelligunt verba Apoſtoli de vera infirmitate corporali: hinc Tridentinum *ſeſſ. 14. c. 3. de Extrema unctione* declarat, ſubjectum, cui miniſtrandum ſit hoc Sacramentum, eſſe infirmum vera, & reali infirmitate corporali, & ait ex traditione Apoſtoli, & inſtitutione Chriſti, ac praxi Eccleſiæ hoc Sacramentum non eſſe miniſtrandum niſi infirmis vera infirmitate corporali. Hinc quia milites in conflictu, nautæ in navi imminente naufragio, damnati ad mortem licèt ad patibulum ducantur, non ſunt infirmi infirmitate corporali, ſed ſani corpore, non debeat hoc Sacramentum ſuſcipere: quia Sacramenta non ſunt valida, niſi miniſtrentur iis, pro quibus fuerunt à Chriſto inſtituta, quâ ratione non ſunt valida niſi miniſtrentur baptizatis; & Sacramentum Ordinis non eſt validum ſi fœminæ conferatur: ſiquidem Sacramenta debent commenſurari juxta Chriſti inſtitutionem; adeo ut tantùm valeant, quantum poſſunt ex vi talis inſtitutionis: atqui extrema unctio non fuit à Chriſto inſtituta pro quocunque genere perſonarum, licèt ſint conſtitutæ in mortis periculo; ſed pro ſolis infirmis, in ordine ad quos tantùm ei alligavit productionem gratiæ, adeo ut reſpectu aliorum non ſit ſignum ſenſibile productivum gratiæ, proinde cum non producat ſuum effectum, Sacramentum eſt nullum.

Tum quia ex Concilio Tridentino *ſeſſ. 14. de Extrema unct. in proem.* Chriſtus inſtituit reliqua Sacramenta pro tuendis, & ſervandis hominibus contra hoſtes: & Sacramentum Extremæ unctionis, ut finem vitæ tanquam firmiſſimo quodam præſidio muniret. Neque obſtat, quòd ſani ſint capaces augmenti gratiæ: quia non ſunt capaces illius gratiæ alleviativæ, quæ eſt proprius effectus hujus Sacramenti: quia Chriſtus hanc tantùm promiſit infirmis ſuſcipientibus extremam unctionem, non verò ſanis; & cum Sacramenta dependeant ex Chriſti inſtitutione, non producunt gratiam niſi prout fuerunt à Chriſto inſtituta, qua ratione fœminæ non ſuſcipiunt Sacramentum Ordinis, quamvis capaces ſint augmenti gratiæ, eò quia Chriſtus non inſtituerit pro fœminis Sacramentum Ordinis: ita ex eo, quòd Chriſtus non inſtituerit pro ſanis, ſed tantùm pro infirmis extremam unctionem, hæc non ſuſcipitur validè, niſi ab ipſis infirmis. Non enim poteſt alia ratio aſſignari, quàm Chriſti inſtitutio, quia quantum eſt ex natura Sacramenti non repugnaret, quòd omnibus morti proximis etiam extra infirmitatem corporalem miniſtraretur, ſi Chriſtus ita inſtituiſſet: ſed quia Sacramentā non habent vim, niſi ex inſtitutione Chriſti, & ſecundùm menſuram talis inſtitutionis, ideo ſi miniſtrarentur præter Chriſti inſtitutionem nulla forent, nec producerent ſuum effectum. Hinc damnati ad mortem tametſi trahantur ad patibulum, non debent hoc Sacramentum ſuſcipere, eò quia non ſint infirmi infirmitate corporali. 35

Quòd ſi infirmarentur corporaliter, & infirmitas talis eſſet, ut ſeorſim à morte ſubeunda ex vi latæ ſententiæ, periculum traheret imminentis mortis, adhuc aliqui putant præſertim Paludanus *in 4. diſt. 23. q. 3.* quòd non eſſent ſubjecta capacia hujus Sacramenti, eò quia damnati ad mortem ſint publici peccatores, ac infames in facie Eccleſiæ, proinde privantur hoc Sacramento. Verùm probabiliùs cenſerem cum Paſqualigo in *Theor. & prax. q. 317.* Iſambert. *3. p. diſp. 6. de Extrem. unct. art. 2.* & aliis pluribus, talem infirmum damnatum ad mortem eſſe capacem extremæ unctionis: ſiquidem habet omnia requiſita, eſt enim viator Chriſtianus, fuit Sacramentaliter confeſſus, eſt actualiter infirmus, & quidem infirmitate periculoſa 36

culosa trahente secum imminens mortis periculum etiam seclusa sententia mortis juridicè lata, proinde cùm nihil ipsi desit, ut sit capax hujus Sacramenti, esset eidem conferendum: neque obstat, quòd per sententiam judicis debeat morte affici: quia cùm sententia mortis à judice lata sit quid extrinsecum, non tollit capacitatem intrinsecam; consequenter nec tollit jus quod habet infirmus ad recipiendum ex vi infirmitatis periculosæ Sacramentum Extremæ unctionis. Quinimò etiam si infirmitas contracta esset ex horrore imminentis mortis subeundæ per latam sententiam, adhuc si infirmitas esset periculosa per se, posset ministrari extrema unctio, quia tametsi causa sit extrinseca, seu sententia judicis de morte subeunda, adhuc infirmitas afficit infirmum intrinsecè, quem per se constituit in mortis articulo.

37 Quæritur quintodecimò, qualisnam infirmitas sit necessaria, ut sit quis capax Extremæ unctionis? Respondetur cum communiori sententia, requiri infirmitatem, quæ constituat infirmum in mortis periculo. Neque ratio potest alia assignari, nisi ipsa institutio Christi, qui voluit hoc Sacramentum instituere pro ijs tantùm, qui sunt constituti in articulo mortis: unde infirmitas debet talis esse, ut secum trahat hoc imminens periculum, quo sublato infirmitas non sufficit ad constituendum infirmum capacem hujus Sacramenti, nec esset validum si ei conferretur, quia ministraretur ei, pro quo non fuit institutum. Potest etiam ex fine Sacramenti desumi aliqua ratio: quia Christus per hoc Sacramentum voluit opitulari infirmis, & consulere depressioni spirituali animæ in ordine ad demigrationem ex hac mortali vita ad aliam: proinde voluit, ut hoc Sacramentum esset alleviativum animæ, & sublevaretur infirmus ejus beneficio, ab illa ineptitudine, quam habet in ordine ad actus supernaturales: & quia hic finis non habet locum in sanis, licèt sint morti proximi, eò quia in ipsis non infirmentur vires corporis; neque vires animæ remaneant debilitatæ ex consensu cum debilitatione corporis; ideo sani quamvis morti proximi, etiam ex fine hujus Sacramenti non sunt proprium subjectum ejusdem.

38 Quæritur decimosexto, an vulneratis, & veneno infectis, si lethaliter decumbant, sit Sacramentum Extremæ unctionis ministrandum? Respondetur affirmativè, si ratione vulneris sibi inflicti, aut veneni constitutus quis sit in mortis articulo, ut docent Suarez *3. p. tom. 4. disp. 42. sect. 2. n. 6.* Pasqualigus *in Theor. & prax. q. 388.* Naldus *V. extrema unctio n. 4.* & plures alij, quos plena manu citat Pasqualigus. Ratio est, quia quoties quis revera est infirmus infirmitate corporali, & constitutus ex vi talis infirmitatis in articulo mortis est subjectum capax Sacramenti Extremæ unctionis, quod ex institutione Christi ministrari debet infirmis constitutis in mortis articulo: sed lethaliter vulnerati, & qui hauserunt venenum, si decumbant cum periculo mortis, revera sunt infirmi, ac constituti ratione periculi imminentis in articulo mortis: consequenter sunt capaces hujus Sacramenti, quod propterea est ipsis ministrandū.

Quòd si dicas, hanc infirmitatem non esse naturalem, sed violentam ab extrinseco natam, ratione vulneris inflicti. Contra est, quia tametsi vulnus à causa extrinseca infligatur; læsio tamen est intrinseca, ut etiam infirmitas, qua vulneratus periclitatur de vita. Quoties lethaliter quis vulneratur, per tale vulnus inducitur infirmitas: siquidem vulnus alterat constitutionem naturalem humani corporis, & cum infirmitas nil aliud sit, quàm alteratio hujus naturalis constitutionis: eo ipso quòd lethale vulnus inducit hanc alterationem naturalis constitutionis in corpore humano, inducit etiam infirmitatem, quæ si sit cum periculo mortis lethaliter vulneratus constituitur subjectum capax Sacramenti extremæ unctionis. Hoc idem etiam procedit de illo, qui venenum hausit, quia venenum haustum non ducit ad periculum mortis nisi per alterationem naturalis constitutionis humani corporis, quæ alteratio est formaliter infirmitas cui si adnexum sit imminens mortis periculum constituit patientem capacem hujus Sacramenti, cui propterea est ministrandum. Quinimo etiam statim post inflictum vulnus, si mortis periculum immineat potest extrema unctio ministrari vulnerato, quia tunc est infirmus cum mortis periculo. Imò potest etiam ministrari vulneratis in conflictu, si hoc Sacramento juvari possunt. 39

Immo etiam ruentibus ex locis editis, ut non rarò contingit in cœmentariis domos construentibus, si enim ex lapsu constituantur in periculo mortis, potest ipsis etiam hoc Sacramentum ministrari: quia hi omnes revera sunt infirmi, & constituti ratione contractæ infirmitatis in mortis articulo. Immo potest etiam ministrari mulieribus parturientibus, si contingat, eas periclitari, & mortis periculum immineat, quia tunc intervenit intrinsecè gravis alteratio constitutionis naturalis in corpore mulieris parturientis; & ratione ejusdem alterationis mulier constituitur in illo imminente periculo subeundæ mortis, quapropter est capax Sacramentorum tam viatici, quàm extremæ unctionis. Quòd si mulier eam in partu experiretur difficultatem, ut non posset fœtum edere in lucem, & necesse esset devenire ad incisionem uteri, posset se præparare etiam cum extrema unctione ob imminens periculum, quia tunc excitatur gravissima alteratio naturalis constitutionis, cui adnectitur mortis periculum. 40

Quæritur decimoseptimò, an Sacramentum Extremæ unctionis possit licitè iterari in eadem infirmitate? Certum est, Sacramentum Extremæ unctionis non imprimere characterem, ut declaratur in Concilio Tridentino *sess. 7. can. 9. de Sacrament. in genere* unde absolutè potest iterari, quia ea Sacramenta solùm non possunt iterari, quæ imprimunt characterem, qui cùm sit indelebilis semper perseverat, proinde Sacramentum non potest iterari. Sacramentum tamen Extremæ unctionis, quamvis ex natura sua possit iterari in eodem statu infirmitatis, ex præcepto tamen Ecclesiæ non potest in eodem statu infirmitatis iterari. Quòd verò 41

ex natura sua sit iterabile ex eo liquet, quia non imprimit characterem, proinde ex natura sua non solùm in diverso, sed etiam in eodem statu infirmitatis potest iterari. Tum quia cum fuerit institutum per modum curationis spiritualis quantum est ex vi suæ institutionis est iterabile etiam in eodem statu infirmitatis, quia ex natura sua curatio est iterabilis in eodem morbo.

42 Hinc probabilior, & communior sententia docet, extremam unctionem posse de novo ministrari in eadem infirmitate, si cessaverit prius periculum mortis; & aliud post aliquot dies supervenerit, ut docent D. Thomas *in 4. dist. 23. q. 2. art. 4.* S. Bonaventura *in 4. art. 2. q. 4.* S. Antoninus *3. p. tit. 14. c. 15. §. ult.* & desumitur ex Concilio Tridentino *sess. 14. c. 3. de Extrema unctione* ubi dicitur *quòd si infirmi post susceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus Sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint*: atqui infirmi dicuntur convalescere, si extrahantur à mortis periculo, in quo ratione infirmitatis erant constituti: unde si post aliquot dies, tametsi infirmi semper decumbant ex eadem infirmitate, superveniat novum periculum mortis, possunt iterum Extremam unctionem suscipere, quia tunc quamvis perseveret idem status, sicut iterantur mortis pericula; ita etiam potest extrema unctio iterari cum non ministretur intuitu infirmitatis simpliciter, sed ratione periculi imminentis mortis. Tum quia si infirmus omnino convalesceret, adeo ut etiam surgeret è lecto, & post aliquot dies iterum infirmaretur ad mortem, posset ratione novi periculi iterum suscipere extremam unctionem; ergo etiam in eadem infirmitate, si recedat prius periculum, & novum superveniat, quia in nova infirmitate non ministratur intuitu ipsius, sed intuitu periculi ipsius mortis eidem adnexi, unde si iteretur periculum, sive in eadem, sive in diversa infirmitate poterit etiam iterari Extrema unctio.

43 Quantum verò temporis debeat fluere ab una ad aliam Extremam unctionem, videtur id relinquendum judicio prudentum, & peritorum, ut notat Pasqualigus in *Theor. & prax. q. 434. num. 8.* cum Hurtado *de Sacrament. difficult. 10. de Extrem. unct. in fin. supplem.* Dicastil. *de Sacrament. tract. 7. disp. 1. dub. 10. num. 167.* quia ratio, cur Extrema unctio sit repetenda non est ipsum tempus, sed imminens mortis periculum, unde si hoc in eadem infirmitate cesset, & post sex, vel septem dies iterum superveniat, putârim posse iterum ministrari Extremam unctionem unà cum viatico ob factam mutationem in statu infirmitatis, etenim quando infirmus liberatus fuit à primo mortis periculo recessit à statu illo periculoso articuli mortis, & accessit ad alium statum extra talem articulum, quapropter tunc revera variatur status. Tum quia quando liberatur ab illo periculo mortis dicitur convalescere, seu meliùs se habere, & non esse ampliùs in periculo mortis, sed in statu extra periculum: proinde si superveniat post octiduum aliud mortis periculum putârim posse iterum muniri Sacramentis pœnitentiæ, viatici, & Extremæ unctionis, quia Ecclesia tantùm prohibet, ne Extrema unctio iteretur in eadem infirmitate cum eodem periculo mortis, non verò si infirmitas sit diuturna, & cessante primo periculo superveniat aliud.

Quæritur decimooctavò, an Extrema unctio sit necessaria necessitate præcepti? Duæ sunt sententiæ: prima asserit, Extremam unctionem esse necessariam necessitate præcepti obligantis sub mortali; ita docent Magister *in 4. dist. 23. litt. B.* Sotus *lect. 2. d. Extrem. unct. circa fin.* S. Bonaventura *in 4. dist. 23.* Turrianus *in summa p. 2. c. 136. dub. 1.* Ex iis tamen, qui docent hanc sententiam, plures putant hoc præceptum non obligare sub mortali, sed tantùm sub veniali, ut Layman *lib. 5. Theol. moral. tract. 8. c. 7.* Conink *disp. 10. de Sacram. dub. 10.* Secunda sententia quæ probabilior est, ac verior docet, nullum adesse præceptum, adeo ut Extrema unctio non sit necessaria necessitate medij, quia est Sacramentum vivorum, quod ex natura sua supponit statum gratiæ: neque necessitate præcepti, ita D. Thomas *in 4. dist. 23. q. 1. art. 1. quæstiunc. 3. ad 1.* Suarez *3. p. tom. 4. disp. 43. sect. 1. n. 2.* Pasqualigus *in Theor. & prax. q. 437. num. 5.* Covarruvias *in c. Alma Mater p. 2. §. 2. num. 6.* Et hæc sententia desumitur ex Concilio Tridentino *seq. 14. c. 3. de Extrema unct.* ubi agens de susceptione hujus Sacramenti tantùm asserit, quòd non possit contemni sine peccato, non verò declarat, quòd non possit omitti sine peccato. Hoc idem etiam videtur declarâsse Innocentius I. epistola ad Decentium, ubi solùm dicit, quòd omnibus Christianis uti liceat hoc Sacramento, non verò asserit, quòd quisque debebat uti: aliud est, quòd liceat fidelibus uti, & aliud quòd teneantur. 44

Quamobrem ubi non constat de præcepto non debet hoc induci, quia cùm homo sit in possessione suæ libertatis, quam jure possidet, non debet ipsa privari, nisi constet, tale præceptum positum fuisse ab habente potestatem; quia quæ certa sunt debent prævalere, ac præferri incertis, & quia non constat de hoc præcepto ex scriptura, neque ex traditione, neque ex Conciliis, aut Patribus: & constet, quòd homo sit in possessione suæ libertatis, debet hæc possessio prævalere. 45

Neque obstat consuetudo sumendi Extremam unctionem: quia hæc consuetudo cùm non fiat ex obligatione, sed tantùm eo, quia sit valdè proficua ob effectus, quos producit Extrema unctio: ideo ex consuetudine inolita non potest inferri, quòd adsit præceptum sumendi Extremam unctionem: sicuti ex eo quòd sit consuetudo, ut viri pij, qui mechanicis artibus non occupantur singulis diebus intersint sacro, non tamen hæc consuetudo declarat adesse præceptum, quo hujusmodi viri pij teneantur, singulis diebus etiam non festivis interesse sacro. Tunc consuetudo declarat adesse præceptum, si ita procedat, ut aliquid fiat ex obligatione: non verò quando aliquid assumitur, ut fiat solùm quia est valde proficuum, ut est interesse sacro singulis diebus non festivis, & susci- 46

suscipere Extremam unctionem. Tum quia habetur etiam consuetudo commendandi animam moribundi Deo certis quibusdam precibus ab Ecclesia, & nihilominus hæc consuetudo non declarat, præceptum adesse commendandi animam talibus precibus. Demum quia ut consuetudo inducat obligationem debet induci cum animo se obligandi, & debet provenire ex judicio practico dictante id esse juxta exigentiam boni communis, quod non habet locum, quando constat de alio motivo, ratione cujus fuit inducta hæc consuetudo, ut in casu nostro est utilitas animæ.

TITULUS XLV.

De Reliquiis, & veneratione Sanctorum.

CUm Pontifex in præcedente titulo egisset de custodia Eucharistiæ, Chrismatis, & aliorum Sacramentorum, congruè pergit hîc agere de Reliquiis, & veneratione Sanctorum; pertinent enim reliquiæ ad altaria ecclesiæ cum nullum possit altare construi, in quo non sit aliquid reliquiarum alicujus sancti conditum *c. placuit de consecr. dist.* 1. sunt autem reliquiæ partes quædam corporum Sanctorum, ut ossa, carnes, dentes, cineres, pulveres, capilli, vestes, ac alia quibus usi sunt dum in terris viverent. Extat hic titulus etiam in sexto, septimo, Clementinis, ex Extravagantibus communibus.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. AUDIVIMUS 1. *h. t. Alexander III. rescribit, non licere alicui venerari aliquem pro sancto, etiam si fierent miracula super eum, absque authoritate Papæ: & multo minùs si in ebrietate fuerit peremptus cum Apostolus dicat* Ebriosi regnum Dei non possidebunt: *quia assidua ebrietas est peccatum mortale* c. nullus de consecrat. d. 5. c. Episcopus d. 35.

C. CUM EX EO 2. *h. t. Innocentius III. in Concilio generali prohibet, ne reliquiæ Sanctorum extra capsam ostendantur, neq; exponantur venales: & ne inventas de novo nemo publicè venerari præsumat, nisi priùs authoritate Romani Pontificis approbatæ fuerint. Item ne Prælati permittant, eos, qui ad eorum ecclesias causa venerationis accedunt, variis figmentis, vel falsis dogmatibus decipi, ut quæstûs causa fieri solet plerisque in locis. Ubi notat Glossa, nec spiritualia, nec spiritualibus annexa vendi posse* c. querelam de Simon.

IN SEXTO.

C. GLORIOSUS UNIC. h. t. Præcipitur, festa duodecim Apostolorum, quatuor Evangelistarum, quatuor doctorum SS. Gregorij, Augustini, Ambrosij, & Hieronymi annis singulis in perpetuum per universas mundi ecclesias sub duplici officio solemniter celebrari. Cæterum ut notat Glossa licitum est cuique privatim, & secretò orare aliquem defunctum, quem Sanctum credit, ut pro se intercedat apud Deum.

IN SEPTIMO.

C. GLORIOSUS 1. h. t. Paulus IV. Præcipit, ut festa Sanctorum, & solemnes memoriæ celebrentur sub die, quo mortalitatem exuerunt, & ab hac vita migrârunt ad æternam; seu quo eos ad cœlestia regna migrare contigit; ut fideles eorum venerationi vacantes per exercitia bonorum operum, pijs ante thronum divinæ Majestatis eorum suffragiis adjuventur.

C. CUM DIERUM 2. h. t. Pius V. Mandat, festa Sanctorum cum omni veneratione observari, ut omnes Christi fideles in hisce diebus festis ecclesias frequentent, divinis officiis devotè intersint, ab omni illicito, & servili opere abstineant, mercatus non fiant, profanæ negotiationes, & judiciorum strepitus conquiescant. Qui verò in præfatis diebus opus aliquod illicitum fecisse deprehensus fuerit, præter divinam ultionem, & amissionem animalium, quibus advecturam utetur, graves alias pœnas incurret arbitrio ordinariorum, vel aliorū Magistratuum, datúrque locus præventioni.

C. MONET. 3. h. t. Gregorius III. instituit festum Rosarij B. Virginis celebrandum singulis recurrentibus annis prima die Dominica mensis Octobris ob devictam classem Selimi Turcarum Imperatoris in sinu Corinthiaco apud Naupactum ubi ope divina, & intercessione B. Virginis promovente Pio V. Duce Joanne Austrio Maritima Turcarum classis penitus quassata fuit, ac devicta adeo ut cæsa fuerint Barbarorum triginta millia, liberati Christiani 3486, naves captæ centum nonaginta, flammis combustæ, & aquis haustæ octoginta. Tormenta bellica hosti erepta majora centum, & sexdecim: minora ducenta quinquaginta sex: habuerit propterea Virgo Ottomanicam Lunam sub pedibus, in solatium Christianorum, quos eripuit è faucibus impiissimi Tyranni.

IN CLEMENTINIS.

C. SI DOMINUS UNIC. h. t. Bonifacius VIII. præcipit in virtute sanctæ obedientiæ, ut festum Corporis Christi in feria quinta post octavam Pentecostes singulis annis solemniter, & devotè cele-

celebretur, & ut Ordinarii faciant celebrari per universas ecclesias, & Diœceses, & Dominica præcedente hortentur populos, ut per Sacramentalem confessionem, eleemosynas, orationes, & alia pia opera mereantur communicare, ac participes esse divinæ gratiæ: & Pontifex frequentantibus illa die ecclesias munifica largitate plures concedit indulgentias.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

C. *CUM PRÆEXCELSA 1. h. t. Sixtus IV. Concedit celebrantibus missam, & officia Immaculatæ conceptionis B. Virginis, ut etiam intervenientibus horis canonicis, & officiis ejusdem Immaculatæ Virginis, & per octavas omnes illas indulgentias, & eodem modo, ut in die Corporis Christi.*

C. GRAVEM 1. h. t. *Idem Pont. declarat, eum errare, qui affirmare præsumit peccare mortaliter, vel hæreticum esse eum, qui credit, aut tenet, conceptionem B. Mariæ fuisse sine peccato, & celebrat officium conceptionis, vel audientes de hac materia peccare mortaliter; & libros de hac materia scriptos esse reprobatos à sede Apostolica: & qui in concionibus ad populum, vel sermonibus, aut quomodolibet audet affirmare prædictas propositiones reprobatas à Papa esse veras, ac posse teneri libros ipso facto est excommunicatus, nec potest absolvi nisi à Papa. Rursus declarat Pontifex easdem pœnas, ac censuras incurrere eum, qui audet dicere, esse hæresim, vel peccare mortaliter eum, qui credit, & tenet contrariam sententiam: Rursus pro incurrenda hac excommunicatione revocat Pontifex privilegia etiam de verbo ad verbum. Demum declarat, esse standum transumpto confecto manu publici Notarii, & authenticato sigillo alicujus Prælati Ecclesiastici, sicut literis originalibus, si exhiberentur.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De Reliquiis, & veneratione Sanctorum.

1 AGitur de Reliquiis, & veneratione Sanctorum in hoc titulo, qui continet duo tantùm capitula, & in sexto, septimo, ac Clementinis, & Extravagantibus communibus. In *c. audivimus 1. h. t.* refertur, quòd cum aliqui hominem quendam in ebrietate occisum ut sanctum venerarentur Alexander III. rescripsit, non esse licitum alicui, venerari aliquem pro sancto, etiam si fierent miracula ad ejus intercessionem sine authoritate Papæ, & multò minus si fuerit in ebrietate occisus; quia ut notat Glossa in *d. c. audivimus* ebrietas, quæ privat usu rationis, est peccatum mortale. Hinc infertur, neminem posse publicè pro sancto coli; nisi à sede Apostolica fuerit canonizatus præmissa diligenti inquisitione super vitæ, morúmque probitate, ac miraculorum veritate, ut habetur *in c. venerabile 52. de testib.* quod procedit de publica veneratione, & cultu: quia privatim, & in occulto potest quis invocare eum, quem putat esse Sanctum.

2 Rursus colligitur, solum Romanum Pontificem posse in numerum Sanctorum referre eos, qui creduntur decessisse cum fama sanctitatis, ut notat Hostiensis *in d. c. audivimus 1. h. t. colum. 3.* & plures etiam afferuntur rationes ad id evincendum; quarum prima est, quia canonizatio Sanctorum est una ex majoribus causis, quæ referendæ sunt ad sedem Apostolicam *c. majores. 3. in princ. de baptismo.* Secunda quia miracula attribuuntur fidei, & quia opera, quæ testantur alicujus sanctitatem innituntur fidei Ecclesiæ, ideo hoc examinare, & approbare ad solam pertinet Apostolicam sedem cum solus Papa definiat quæstiones fidei *c. quoties 12. caus. 24. q. 1.* Tertia quia ad Papam pertinet declarare dubia, si quæ contingant in sacris scripturis explicandis *c. per venerabilem 13 §. rationibus, qui filii sint legitimi:* ergo à fortiori pertinebit ad summum Pontificem declarare dubia sanctitatis. Quarta ne populus inde decipiatur ob simplicitatem plurium Episcoporum si ipsi declararent, qui homines pii sint colendi sancti. Quinta ne sancti in Ecclesia quoad cultum, & gloriam extrinsecum nimium multiplicentur, & sanctitas vilescat *argu. c. Episcopi. 3. dist. 8.* Fagnanus itidem *in d. c. audivimus 1. num. 27. h. t.* adfert aliam rationem ex D Augustino, quia sicut solius Christi est homines sanctificare, quatenus sua passione nobis meruit gratiam; ita solius summi Pontificis est hanc hominum sanctitatem approbare, & manifestare cùm solus Papa sit Christi Vicarius, & caput totius Ecclesiæ: hinc Episcopi nequeunt etiam pro suis particularibus diœcesibus ullum canonizare, immo nec Legatus à latere etiam ex speciali commissione summi Pontificis, quia non potest Papa delegare alteri res fidei, cùm Christus soli Petro, & ejus successoribus hanc facultatem dederit, est enim potestas tradita personæ, seu Christi Vicario.

Ut vir, qui decessit cum fama sanctitatis canonizetur, requiritur prævium examen circa merita fidei, & aliarum virtutum, seu circa morum sanctitatem, & totius vitæ probitatem. 3
Postea debent probari miracula excedentia vires, & potentias totius naturæ, ita ut non potuerint contigisse nisi supernaturaliter: immo nec sola miracula sufficiunt sine vitæ probitate, morúmque sanctitate, quia nonnunquam etiam

per

per malos homines miracula fiunt saltem apparentia *c. teneamus 56. cap. Prophet. David. 57. caus. 1. q. 1.* ut liquet in Magis Pharaonis, & ex *Matth. 7.* ubi dicitur: *Nonne in nomine tuo dæmonia ejecimus, & tamen audient à Christo, nunquam novi vos*: Tum quia nonnunquam fiunt miracula non ex merito facientis, sed ex dono Dei, quapropter virtus faciendi miracula accensetur gratiis gratis datis, quæ non supponunt in operante necessariò gratiam sanctificantem.

4 Præterea quia in miraculis fides operatur præ cæteris virtutibus, adeo ut non defuerint, qui ob solam fidem operati fuerint miracula, tametsi charitate destituti, hinc Apostolus *1. ad Corinth.* 13. ait: *Et si habeam omnem fidem, ita ut montes transferam charitatem autem non habuero nihil mihi prodest*, & ratio est, quia fides sine charitate est informis, & mortua. Rursus nec sufficit sola morum sanctitas, & vitæ probitas, sed cum hac sanctitate requiruntur etiam miracula in testimonium ejusdem sanctitatis, ut habetur in constitutione Gregorij IX. cui initium est, *Cùm dicat Dominus.* Ut autem quis in martyrum catalogum referatur, inquirendum est de miraculis ab eo patratis, & de causa passionis ipsius, an fuerit passus in testimonium fidei catholicæ, & mortem subierit ob legem Dei: & hoc examen fit accuratissimè à Congregatione Cardinalium instituta circa ritus, ut fusè ostendit Hostiensis *in d. c. audivimus 1. h. t.*

5 In *c. cum ex eo 2. & ult. h. t.* statuitur, quòd antiquæ Reliquiæ extra capsam nullatenus debeant ostendi, neque exponi venales. Rursus ut nemo præsumat Reliquias de novo inventas venerari, nisi priùs authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ. Præterea ne Prælati permittant, eos qui ad eorum Ecclesias causâ venerationis accedunt, variis figmentis, vel falsis documentis decipi, ut fieri solet in pluribus locis occasione quæstûs. Nomine Reliquiarum intelliguntur corpora Sanctorum, vel eorundem corporum partes, sive grandiores, sive parvæ, immo etiam capilli, ossa, carnes, dentes, cineres, pulveres, vestes, & alia id genus, quibus sancti usi fuerunt, dum in terris viverent. Immo etiam panni, vela, linteamina, quæ eorum ossibus, vel corporibus admota fuerunt, vel quæ ipsorum ossa tetigerunt. Hujusmodi Reliquiæ prohibentur exponi venales, quia cùm sint res sacræ, non sunt in dominio alicujus, nec pretij recipiunt æstimationem *l. sacra 9. in fin. ff. de rer. divis.* quo fit, ut non possint venum dari, quia quod caret pretio, non est obnoxium venditioni *§. item pretium instit. de empt. & vendit.* Demum quia quæ nectuntur spiritualibus, vendi non possunt sine labe simoniæ *c. querelam 15. de simonia.*

6 Unde etiam veteres reliquiæ prohibentur, ne venales prostent, ut etiam ne nimis crebrò præsertim extra thecas populo exhibeantur, ne potiùs earundem vilipendium apud detractores habeatur, quàm debitus honor. Distinctio tamen inter Reliquias novas, & antiquas non fuit sublata per Concilium Tridentinum *sess. 25. in decret. de invocat. & reliquiis sanctor.* ubi statuitur prope finem, ut non admittantur nova miracula, neque novæ reliquiæ recipiantur, nisi recognoscente, & approbante Episcopo, qui simul atque de ijs aliquid compertum habuerit adhibitis in consilium Theologis, aliisque piis viris ea faciat, quæ veritati, & pietati consentanea judicaverit. Neque Concilium Lateranense relatum *in d. c. cum ex eo 2. h. t.* prohibet colere etiam publicè reliquias Sanctorum de novo inventas, si sint reliquiæ Sanctorum ab antiquo canonizatorum, & beatificatorum, sine authoritate Papæ. Hinc Concilium Tridentinum cum dicit, novas reliquias non esse recipiendas nisi approbante Episcopo intelligi debet de Reliquiis de novo inventis Sanctorum, non autem de reliquiis omnino novis, quia vitanda est jurium antiquorum correctio, nisi contrarium sit jure novo expressum.

Unde cùm decreverit Concilium Tridentinum *in ead. sess. 25. in decret. de invocat. & venerat. sanctor.* ut non admittantur nova miracula, neque recipiantur novæ reliquiæ, nisi eadem recognoscente, & approbante Episcopo; 7
id intelligi non ita debet, quasi Episcopo detur potestas declarandi aliquem pro sancto, vel reliquias hominis à summo Pontifice non canonizati, aut beatificati authenticè approbandi: sed id tantùm conceditur Episcopo, ut si circa aliquem sanctum à summo Pontifice canonizatum, vel beatificatum, aut saltem à communi Ecclesiæ usu, & consensu à longissimis temporibus pro tali habitum nova miracula, & reliquiæ proferantur, tunc non priùs ut talia recipienda sint, quàm Episcopus ea recognoverit, & approbaverit. Sin autem vir pientissimus hinc decesserit cum indiciis, & fama sanctitatis, non potest Episcopus indulgere, ut talis vir pius ante approbationem summi Pontificis publica colatur veneratione, neque ut pingatur cum radijs, aut diademate, aliisque signis sanctitatis, neque debet permittere, ut eiusdē imagini appendantur tabellæ referentes miracula patrata, nec alia anathemata. Privata tamen devotione non prohibetur invocari vir pius, qui decessit cum fama sanctitatis. Quòd si privatæ personæ affirment, miracula sibi obvenisse ad ejus invocationem, & propterea offerant tabellas; tunc licitum erit Episcopo super assertis diligentiùs examinare, veritatem indagare, testes, & documenta recipere, & omnia in privato loco asservare ut suo tempore possit sedes Apostolica informari. Rursus gesta, miracula, revelationes, & alia similia pertinentia ad homines, qui decesserunt cum fama sanctitatis, non priùs debent imprimi, quàm Ordinarius adhibito consilio Theologorum, & aliorum piorum hominum recognoverit, & ea super instructionem miserit ad sedem Apostolicam, ejúsque responsum acceperit, ut decrevit Urbanus VIII. apud Barbosam *in collect. ad d. c. cum ex eo 2. h. t.* & habentur hæc duo decreta in Bullario Cherubini *tom. 4. pag. 45.*

In *c. gloriosus unic. h. t. in 6.* Bonifacius VIII. præcipit, ut festa duodecim Apostolorum quatuor Evangelistarum, quatuor Doctorum SS. Gregorij, Augustini, Ambrosij, & Hieronymi 8
annis

annis singulis in perpetuum per universas mundi Ecclesias sub duplici officio solemniter celebrentur. In *clementina autem si Dominum unic. h. t.* Pontifex in virtute sanctæ Obedientiæ præcipit, ut Festum Corporis Christi in feria V. post octavam Pentecostes singulis annis solemniter, & devotè celebretur, & Ordinarij faciant celebrari per universas Ecclesias, & diœceses, & dominica præcedente hortentur populos, ut per confessionē, Eleemosynas, orationes, & alia pia opera id ita exequantur, ut mereantur eo die illius esse participes, & reverenter communicare. Rursus omnibus verè pœnitentibus, & confessis, qui in Ecclesia intersunt officio matutinali ejusdem festi centum dies, qui missæ centum, qui primis vesperis centum; qui in secundis centum; qui una ex illis horis, vel completorio quadraginta; qui verò per octavam illius festi intersunt prædictis horis singulis diebus de injunctis eis pœnitentijs relaxantur centum. Et plura alia ibi adduntur piè, devotè, & doctè de Eucharistia, déque festo omnium Sanctorum. Glossa tamen ibidem putat, in diebus octavæ non fieri distributionem indulgentiarum, ut partem habeat, qui parti interest, sed dicitur pro toto officio.

9 Juvat observare quod notat Barbosa *in d. element. n. 5.* quòd dies Ecclesiasticus quantum ad indulgentias computatur à primis vesperis usque ad secundas vesperas diei sequentis inclusivè. In *c. cum præexcelsa in extravag. 1. h. t.* Sixtus IV. statuit, ut qui Immaculatæ Conceptionis B. Mariæ Virginis ipso die missam, & officia Sixti IV. celebraverit, vel dixerit, vel illis horis canonicis interfuerit, & per octavas, lucretur omnes indulgentias, & eodem modo, ut in die Corporis Christi. Demum in *c. grave nimis 2. in ead. extravag.* idem Sixtus IV. statuit, ut prædicatores verbi Dei, vel quicunque alij, qui præsumunt asserere mortaliter peccare, vel hæreticos esse illos, qui defendunt, B. Virginem Dei Matrem conceptam esse sine peccato Originali: & vice versa hæreticos esse, & mortaliter peccare eos, qui asserunt, esse conceptam in peccato originali. Rursus qui affirmant, eos peccare graviter, qui festum Immaculatæ Conceptionis celebrant, aut concionibus hujusmodi intersunt, ut sententiam excomunicationis ipso facto incurrant soli Papæ reservatam, cùm id nondum sit à Romana Ecclesia, & Apostolica sede decisum. Hanc constitutionem etiam innovavit Concilium Tridentinum *sess. 5. in decret. de peccato originali in fin.* & Paulus V. etiam ampliavit in sua constitutione edita die 31. Augusti anno 1617. in qua prohibet, ne imposterum ullus audeat in publicis concionibus, lectionibus, conclusionibus, & aliis quibuscunque actibus publicis asserere, quòd B. Virgo fuerit concepta cum peccato originali.

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 Quæritur primò, an Reliquiæ Sanctorum sint cultus gratiâ servandæ, & adorandæ? Rationes dubitandi sunt. Primò quia Christus Lucæ 11. reprehendens Judæos dixit, *væ vobis qui ædificatis monumenta Prophetarum*, & Matth. 23. æquiparat *Pharisæos sepulchris dealbatis*, eò quia in extima facie aliquid pulchri præseferăt hæc sepulchra, & intus plena sint fœtidis mortuorum ossibus, indicans hujusmodi ossa immunda esse, ac propterea nulla veneratione digna. Secundò quia Concilium Elibertinum *can. 34.* expressè prohibet accendi cereos ad Martyrum sepulchra, ergo quia censuit, eorum ossa non esse ulla veneratione digna utpote inanimata, & honoris incapacia. Tertiò quia in Reliquiis Sanctorum quod superest est sola materia prima, præsertim in eorum cadaveribus: vel ad summum juxta probabilem opinionem remanet eadem quantitas cum aliquibus accidentibus, quæ non sufficiunt, ut ossa Sanctorum adorentur: alioquin essent etiam digna cultu, si converterentur in vermes, quia adhuc maneret eadem quantitas. Respondetur, Reliquias Sanctorum dignas esse, ut à fidelibus adorentur, custodiantur, & religioso cultu colantur, idque esse de fide, & colligi ex scripturis *Genes. 50. & Exod. 30.* ubi ossa Patriarcharum Jacob, & Joseph leguntur fuisse solemni cultu tradita sepulturæ, & speciali veneratione servata.

2 Tum quia moris semper fuit in Ecclesia, ut ossa eorum virorum, qui vel sanctitate fuerunt insignes, vel martyrij palmâ celebres in honore, ac veneratione haberentur à cæteris fidelibus. Ratio itidem hoc suadet: quia corpora Sanctorum, in Martyribus, tormenta, vulnera, ignes, & alia id genus fuerunt pro Christo passa: in sanctis confessoribus dolores, mortificationes, macerationes, virium destitutiones, defectiones, cilicia, lacerationes, & alia similia subierunt. Tum quia fuerunt templa animarum sanctarum, & futura sunt consortia æternæ beatitatis, in qua in honore semper erunt habitura: unde ob habitudinem, quam sanctorum reliquiæ dicunt ad sanctas animas sunt dignæ cultu, & veneratione: majorem siquidem cum sanctis animabus habent reliquiæ conjunctionem, quàm imagines, quæ tantùm repræsentant sua prototypa, unde à fortiori ob excellentiam Sanctorum, & habitudinem ad illam sunt reliquiæ habendæ in honore, & veneratione, præsertim cum eas honorificè conservare, & sub missa colere signa sint amoris erga sanctos, exciténtque devotionem erga illos.

3 Ad primam rationem dubitandi respondetur, Christum reprehendisse Judæos eò quia ædificaverint monumenta Prophetarum in approbationem scelerum, quæ à suis majoribus fuerunt perpetrata: & quia hoc pacto Judæi visi sunt sepulchra ædificasse Prophetarum, ideo à Christo reprehenduntur, unde hæc reprehensio

hensio nullo pacto referibilis est ad eos, qui reliquias Sanctorum adorant.

4 Ad secundum desumptum ex Concilio Elibertino, respondetur, Concilium illud prohibuisse accendi cereos, non ut cultum abrogaret Sanctarum reliquiarum; sed ne tali cæremoniâ fideles convenirent cum ritu Ethnicorum, quod ægrè ferebant plures viri timorati ob periculum scandali apud rudiores, & simpliciores. Cæterum ritum cereos, & lampades accendendi ad monumenta Martyrum antiquissimum esse in Ecclesia constat ex D. Augustino *lib. 8. de civit. c. ult. & in lib. 6. confession. c.* 2. ex D. Hieronymo *in epist. ad Ripadium*, & ex D. Gregorio *lib. 3. dialog. c.* 24. Accenduntur autem hujusmodi lumina ad significandũ, viros sanctos, & Martyres decessisse illustratos lumine fidei, & splendoribus virtutum, quas dum viverent excoluerunt: & quòd nunc in cœlesti patria lumine gloriæ suffusi splendeant, & ut nos etiam perfusi lumine divino delectemur, nostrique animi lætitiam ostendamus.

5 Ad tertium respondetur, in sententia Scoti, & communiori præter materiam primam manere etiam formam substantialem ossium, adeo ut in cadavere sint eadem numero ossa, quoad materiam, & formam corpoream, quæ erant antea cum corpus informaretur anima, licèt tunc forma ossium respectu animæ fuerit partialis, & subordinata, & in hac sententia facilè explicatur, quomodo reliquiæ Sanctorum sint veræ, & reales partes corporum eorundem, ac proinde veneratione dignæ. Quòd si velimus adhærere sententiæ D. Thomæ, & asserere in cadavere non remanere nisi materiam primam, respondetur cum eodem D. Thoma, reliquias esse cultu dignas; quia non considerantur Metaphysicè quoad prædicata constitutiva talis compositi; nec Physicè ratione talis formæ; sed moraliter, quatenus in reliquiis Sanctorum manet habitudo ad sanctos, ratione cujus sunt dignæ veneratione, quamvis ossa, & corpora Martyrum in cineres, & pulveres transierint.

6 Præterea ideo cineres, & pulveres Martyrum veneramur, & colimus, quia honos, & cultus ad ipsos Martyres refertur, & quia Deus eos pulveres, & cineres voluit honorari, cùm per ipsos plura effecerit miracula, sicut per Sanctorum vestes, & alia, quæ eorum tactis corporibus passim miraculis coruscant, veneramur, non tam propter ipsa, quàm propter sanctos, quorum ossa, membra, vel corpora aliquando tetigerunt, & quorum precibus, aut meritis Deus plura beneficia, ac miracula præstat, ac efficit.

7 Quæritur secundò, an requiratur licentia Ordinarij, ut celebretur officium, & missa ratione reliquiæ insignis? Respondetur negativè: quia licentia est jam concessa à sacra rituum congregatione, ut constat ex ipsius decreti verbis, ubi dicitur, quòd possit officium, & missa ratione reliquiæ insignis celebrari, sed tantùm in ipsius sancti Ecclesia titulari, seu ubi asservatur corpus, aut insignis reliquia, & non alibi: unde cùm sacra congregatio in illo decreto præmiserit prohibitionem celebrandi in tota diœcesi, aut civitate, & postea subjungat, *sed tantùm*, per hanc particulam limitat celebrationem ad Ecclesiam, in qua servatur reliquia, dictio enim illa *sed* cùm sequatur in decreto orationem prohibitivam, est exclusiva in ordine ad alias Ecclesias, & inclusiva, ac concessiva respectu illius tantùm Ecclesiæ, in qua reliquia insignis asservatur, ut notat Rebuffus *in l. hac verba. n.* 193. *ff. de V. S.* Tum quia cum præcedat prohibitio, & per orationem subsequentem includatur Ecclesia, in qua conservatur, fit expressa concessio pro tali Ecclesia.

Quando autem lex aliquid concedit, non requiritur ulterior concessio, quia legis concessio jam operatur, ut legitimè fiat, quod fit *l. quod fit fugitivus §. apud labeonem. de aedilit. edict. & c quid dicam.* 14. *q.* 4. unde non requiritur licentia Ordinarij, ut in aliqua Ecclesia, in qua asservatur insignis reliquia celebretur officium, & missa ratione illius, quia lex ipsa, seu facultas concessa à sacra Congregatione authorizat ipsum factum. Tum quia leges ideo ponuntur, ut juxta ipsas homines dirigant suas actiones, continent enim vim directivam, cui dum conformant proprias actiones, honestè operantur. Debet tamen talis Reliquia esse approbata ab Ordinario, ut intuitu ipsius possit officium celebrari: quia tametsi officium, & celebratio missæ non sit cultus delatus reliquiæ, sed sancto; nihilominus quia defertur ex præsupposita existentia Reliquiæ, ideo debet præsuppositum certificari per approbationem Reliquiæ factam ab Ordinario. 8

Quæritur tertiò, an si in eadem Ecclesia sint plures Reliquiæ insignes, & quidem eorum sanctorum, qui eodem die passi sunt, possit officium multiplicari? Possunt in eadem Ecclesia asservari corpora plurium Martyrum, qui eodem die passi sunt, ut corpora sociarum S. Ursulæ: vel sociorum S. Mauritij, vel sanctorum Innocentium, unde dubitatur, an juxta numerum Reliquiarum insignium possit multiplicari celebratio officij, & missæ? Respondetur, probabilius non posse hujusmodi officia multiplicari, eò quia Ecclesia eos sanctos colit sub una celebratione ejusdem officij plurimorum Martyrum; imò nec Ecclesia multiplicat officia eorum Apostolorum, qui simul eodem die fuerunt passi, ut SS. Petri, & Pauli; Philippi, & Jacobi; Simonis, & Judæ: atqui inferiores, & particulares Ecclesiæ debent servare eundem ritum, quem servat Ecclesia Romana in cultu Sanctorum, proinde quando in aliqua particulari Ecclesia asservantur plures Reliquiæ insignes plurium Martyrum, qui eodem die fuerunt passi, debent sub celebratione unius officij tantùm omnes illæ Reliquiæ simul coli. 9

Verùm contraria sententia videtur etiam probabilis, quia stante diversitate Sanctorum debetur unicuique eorum proprius honor juxta concessionem Ecclesiæ; proinde possunt coli seorsim juxta numerum reliquiarum insignium, adeo ut cuilibet earum assignetur distinctus dies, in quo ratione ejusdem Reliquiæ celebretur officium proprium illius sancti. Tum quia hæc 10

hæc multiplicatio est favorabilis ipsis sanctis, cum per ipsam colantur speciatim: & quando agitur de cultu Sanctorum favorabilior pars est eligenda *l. cum quid in ff. de liber. c. cum dilecti de donat.* Quòd si in Ecclesia Cathedrali esset insignis Reliquia alicujus sancti, & in alia Ecclesia minori ejusdem civitatis alia insignis Reliquia ejusdem sancti, ut si in una servaretur caput, & in alia brachium, & ex indulto Pontificis Ecclesiæ totius civitatis celebrarent officium de sanctis, quorum Reliquiæ insignes servantur in cathedrali; tunc non possent multiplicari officia, nec minor Ecclesia posset bis officium celebrare de eodem sancto, scilicet semel ratione reliquiæ, quæ asservatur in cathedrali, & iterum intuitu reliquiæ, quæ asservatur in Ecclesia illa particulari: ratio est, quia utraque reliquia pertinet ad eundem sanctum, de quo semel tantùm debet in anno officium celebrari, sicut si in eadem Ecclesia minori essent plures Reliquiæ insignes ejusdem sancti, ut duo brachia, caput, & crus, non possent in eadem Ecclesia multiplicari officia ad multiplicationem Reliquiarum.

11 Præterea quia concessio celebrandi officium in honorem alicujus sancti intuitu insignis Reliquiæ respicit cultum immediatè, qui est ipsi deferendus, adeo ut Reliquia insignis sit tantùm motivum concessionis: unde duplex Reliquia esset tantùm duplex motivum ejusdem concessionis, & non faceret, ut concessio multiplicaretur; sicut ex multiplicatione præceptorum ejusdem rationis non multiplicatur obligatio, uti liquet in præceptis jejunij, vel audiendi missam si festum alicujus Apostoli incidat in diem dominicum. Demum quia cultus defertur sancto, ut solemnizetur dies mortis ipsius, eò quia tunc ex hac mortali vita in cœlestem patriam migraverit; & quia hæc dies semel tantùm in anno contingit; factum est ex universali Ecclesiæ lege, quòd semel tantùm per singulos annos honore hoc colantur sancti.

12 Quæritur quartò, quænam sint Reliquiæ insignes, ratione quarum possit de sanctis illis missa celebrari? Respondetur, sacram rituum Congregationem decretū edidisse die 8. April. 1628. quod fuit etiam approbatum ab Urbano VIII. in quo declarantur quænam partes corporis alicujus sancti, vel Martyris sint Reliquiæ insignes, & declaravit has esse, caput, brachium; crus, aut illam partem corporis, in qua passus est Martyr modò sit integra, & non parva, & legitimè ab Ordinarijs approbata. Observandum est, quòd sicut ad verificandum, quòd conservetur corpus, sufficit, si conserventur ossa quamvis carne omnino denudata: ita etiam ad verificandum quòd conservetur caput, vel alia pars ex recensitis, sufficit si conserventur ossa ejusdem partis, quamvis denudata carne. Quòd si plures partes insignes aliquo glutine uniantur, & componant Reliquiam insignem, etiam tunc ut docet Quintanadvenas *tom. 1. in singul. tract. 7. singul. 28. n. 6.* habenda est pro Reliquia insigni. An verò possit missa celebrari de tali sancto intuitu illius Reliquiæ, videtur esse aliquod dubium, Quintanadvenas *loc. cit.* affirmat, eò quia tunc ex pluribus partibus coalescat pars una notabilis, seu Reliquia insignis, intuitu cujus ex decreto sacræ Congregationis potest missa, & officium celebrari de tali sancto. Verùm contraria sententia est probabilior, quam docet Paulus Maria Quartus in *Rubric. missal. p. 2. tit. 1. dub. 4. difficult. 1.* eò quia insignitas Reliquiæ non tam æstimetur ob quantitatem, quàm ob qualitatem membri, adeo ut debeat esse insigne membrum corporis, vel saltem pars, in qua Martyr passus sit pro Christo Martyrium; unde ad constituendam Reliquiam insignem non sufficit, si plures partes ejusdem corporis simul agglutinentur, ut coalescant in notabilem quantitatem, sed debet Reliquia insignis esse notabile membrum per se, ut caput, brachium, crus. Quòd si idem brachium in plura frusta divideretur, neutrum eorum esset Reliquia insignis, quia debet esse totum brachium integrum.

Sin verò omnes illæ partes simul glutino aliquo unirentur, tunc essent Reliquia insignis, quæ sufficeret pro recitatione officij, & celebratione missæ: quia de facto habentur omnes partes necessariæ ad constituendum illud membrum, in quo consistit Reliquia insignis: neque obstat, quòd partes ejusdem membri tunc uniantur artificiosè, quia illa artificialis unio tantùm supplet naturalem continuationem inter partes ejusdem membri, & nihil addit, vel minuit de eodem membro; proinde si totum membrum est Reliquia insignis, potest intuitu ipsius recitari officium, & celebrari missa de tali sancto, ut etiam notat Quartus in *Rubric. missal. p. 1. tit. 1. dub. 4.* Neque est par ratio, quando glutino uniuntur plures partes diversorum membrorum ejusdem corporis, quia tunc totum coalescens ex partibus illis unitis non est ullum integrum membrum ex illis, quæ sacra rituum Congregatio declaravit esse Reliquias insignes. Quòd si ex brachio, vel capite aliqua deficeret exigua pars, & defectus etiam appareret adhuc Reliquia esset insignis, quia parum pro nihilo reputatur. 13

Quæritur quintò, an præter expressas in decreto sacræ Congregationis dentur aliæ Reliquiæ insignes? Respondetur cum Quintanadvenas *tom. 1. singul. tract. 7. singul. 28. n. 7.* affirmativè; adeo ut unica spina decerpta ex corona spinea Christi Domini, frustum crucis licèt exiguum, aliquot capilli B. Virginis, vel alicujus eminentissimi sancti habeantur Reliquiæ insignes relativè ad eos tamen, quorum sunt Reliquiæ; non tamen secundùm se: hinc putârim similibus Reliquiis non posse recitari officium, nec missam celebrari, quia ad hunc effectum debent Reliquiæ esse insignes secundùm se, non verò respectu illorum, quorum sunt Reliquiæ. Tum quia non comprehenduntur sub qualitate Reliquiarum expressarum in decreto sacræ Congregationis. 14

Quæritur sextò, an si Reliquia insignis conservetur in aliqua Ecclesia cathedrali possint omnes degentes in eadem civitate recitare officium, & celebrare missam? Respondetur negativè, quia decretum s. c. ... Congregationis 15

saxa

taxativè disponit, & concedit tantùm ut officium recitari possit, & missa celebrari in illa Ecclesia, in qua asservatur Reliquia insignis, unde illi tantùm sacerdotes, qui addicti sunt tali Ecclesiæ, vel sunt ejus ministri, possunt intuitu talis Reliquiæ officium recitare, & missam celebrare de tali sancto: quòd si unus tantùm Capellanus esset addictus tali Ecclesiæ ipse solus posset officium recitare, & missam celebrare in eadem Ecclesia de tali sancto, quia sacra Congregatio in suo decreto utitur illa dictione *tantùm*, quæ est exclusiva aliarum Ecclesiarum.

17 Quæritur septimò, an quando in eadem Ecclesia servantur duæ Reliquiæ insignes, & festum utriusque sancti occurrit eodem die, sit omittendum officium unius? Respondetur, tunc non esse omittendum officium, sed esse celebrandum de unoquoque diversis diebus, adeo ut illa die celebretur officium, & missa de digniori, & in aliam diem transferatur officium de minus digno: quia juxtà decretum sacræ Congregationis intuitu Reliquiæ insignis potest recitari officium, & missa celebrari de quocunque sancto, ad quem pertinet talis Reliquia; proinde si in eadem Ecclesia sint plures Reliquiæ insignes, & festum eorum Sanctorum occurrat eodem die, debent officia eorundē Sanctorum intuitu Reliquiarum celebrari diversis diebus, ita ut officium prius fiat de digniori, translato officio de minus digno, quòd si sint æquales datur libera electio, ut de uno priori loco celebretur officium, & missa.

18 Quod etiam procedit, quamvis sancti sint in eodem Ordine Martyrum, vel Confessorum, quia non est necesse celebrarē de utroque simul missam, & recitare officium, quia quilibet sanctus seorsim ab alio intuitu propriæ Reliquiæ habet jus distinctum, ut de ipso celebretur officium, & missa: siquidem unaquæque Reliquia insignis tribuit jus proprium in ordine ad sanctum, cujus est Reliquia, consequenter non habetur obligatio uniendi officia, & poterunt seorsim celebrari, perinde ac quando eodem die occurrunt plures sancti, de quibus celebratur officium, fit enim tunc officium priùs de digniore, & transfertur officium de minus digno. Quòd si plures sancti reperiantur in catalogo breviarij sub ritu duplici, & de quibus unicum tantùm officium celebretur, ut de sanctis Fabiano, & Sebastiano, & de uno tantùm habeatur in aliqua Ecclesia insignis Reliquia, tunc de hoc tantum celebratur officium duplex, & officium alterius transfertur in alium diem sub ritu semiduplici, ut notat Quintanadvenas *loc. cit. num.* 4. & habetur etiam in *rubric. breviarij post Tabel. de occurr. fest. § penult.* Et hoc etiam procedit, quamvis utrumque officium fiat in calendario sub ritu semiduplici, quia non potest demitti ad ritum inferiorem semiduplici, alioquin demitteretur ad ritum simplicis, & non posset transferri, unde debet retinere suum ritum.

19 Quæritur octavò, an depositio Reliquiarum sit de substantia consecrationis altaris? Plures affirmant cum Glossa *in c. de fabrica init. de consecrat. dist.* 1. & videtur desumi ex *c. placuit eod. tit. dist.* 1. ubi jubentur everti altaria, in quibus non probatur, esse reconditas reliquias Sanctorum Martyrum. Secundò quia *in c. de fabrica ead. dist.* Vigilius Papa decernit, ut si ab Ecclesia, vel altari ablata sint sanctuaria, seu reliquiæ; iterum reponantur, & Ecclesia, vel altare consecretur. Tertiò quia S. Gregorius Papa ut habetur *lib. 3. dialog. c.* 30. consecravit Arianorum Ecclesiam introductis Reliquiis sancti Sebastiani, & S. Agatæ. Quartò quia ut notat Piasecius *p. 1. prax. Episc. c. 5. n. 7.* Sacra Congregatio Concilij die 10. Junij 1585. declaravit, in consecratione altaris reponendas esse Reliquias Sanctorum approbatorum. Verùm contraria sententia est probabilior, & communior, quam docent Suarez *disp. 81. de Eucharist. sect. 5.* Sotus *in 4. dist. 13. q. 2. art. 3.* Zerola *p. 1. prax. Episc. V. altare.* Et videtur hæc sententia fundari in rubrica missalis antiqui, in qua monebatur, quòd si non essent Reliquiæ reconditæ in altari omitteretur illa particula orationis, quæ recitatur quando post introitū sacerdos ascendit ad altare *quorum hic Reliquiæ sunt.* Tum quia in jure ubi fit mentio de consecratione altarium nihil prorsus dicitur de repositione Reliquiarum, & in *c. altaria 2. de consecrat. dist.* 1. ubi dicitur modus, quo altaria debent consecrari fit tantùm mentio functionis Chrysmatis, & Episcopalis benedictionis.

Tum quia Reliquiæ ex natura sua non habent vim sanctificandi, nec sunt quid Sacramentale ab Ecclesia institutum ad sanctificandum, sicut est Chrysma, & aqua benedicta. Immo nec ullum adest præceptum recondendi Reliquias in altari in ejus consecratione, quia cum tale præceptum non derivet ex lege naturali, aut divina, sed ex sola institutione Ecclesiæ non debet asseri nisi constet, fuisse ab Ecclesia impositum: atqui non constat, Ecclesiam imposuisse tale præceptum; quia Canones, qui afferuntur nullum indicant præceptum. 20

Hinc ad primum fundamentum oppositæ sententiæ respondetur *in illo cap. placuit.* tantùm reprobari abusum erigendi altaria in viis, & agris in memoriam Martyrum, ubi nulla revera erat talis memoria, sed tantùm fingebatur per inanes revelationes; proinde Pontifex jussit everti talia altaria, ut superstitiosa, non verò jussit ea everti, eò quia nulliter fuerint consecrata ex defectu Reliquiarum Martyrum. 21

Ad secundum desumptum *ex c. de fabrica.* respondetur, nec ibi præcipi repositionem Reliquiarum in consecratione altaris, quia tantùm agitur de consecratione Ecclesiæ; & nomine sanctuarij intelligitur altare, ut constat ex textu. 22

Ad tertium esse discrimen inter consecrationem Ecclesiæ, & altaris, neque ex uno ritè potest aliud inferri. Rursus licèt D. Gregorius Papa consecraverit Ecclesiam per introductionem Reliquiarum SS. Martyrum, non inde sequitur, quòd Reliquiæ sint in consecratione altaris essentialiter inducendæ, quia Pontifex non statuit quòd debeant introduci, unde quod fit ex decore, convenientia, & devotione non debet transire in præceptum. Hinc licèt in conse- 23

secratione altaris valde conveniens sit, ac decens ut reponantur Reliquiæ, si commodè haberi possint, non tamen id est necesse, adeo ut deficientibus reliquiis non possint altaria consecrari. Idque etiam desumitur ex eo, quòd Pontifices concesserint facultatem simplicibus sacerdotibus consecrandi altaria apud Indos, ubi moraliter non semper habentur Reliquiæ Sanctorū pro quacunque consecratione. Ad id quod addebatur ex sacra Congregatione, respondetur, eam non declarâsse, Reliquias esse de necessitate recondendas in consecratione altaris, sed tantùm declarâsse, quòd non possint reponi nisi Reliquiæ sanctorum approbatorum, unde declaratio tantùm procedit ex suppositione, quòd si adhibeantur Reliquiæ, non debeant aliæ reponi nisi Sanctorum approbatorum.

24 Quæritur nonò, an si in consecratione altaris non possint haberi Reliquiæ, recondi debeat Eucharistia loco ipsarum? Respondetur negativè cum Hostiensi in *summa tit. de consecrat. Eccles.* §. 3. *num.* 3. ubi refert, ita respondisse Innocentium IV. Lugduni. Ratio videtur id etiam suadere, quia Sacramenta non sunt adhibenda ad alium usum nisi ad illum, pro quo fuerunt à Christo instituta: & Sacramentum Eucharistiæ non habet hunc usum, ut inserviat pro consecratione altaris, quia fuit à Christo institutum per modum cibi spiritualis ad reficiendam animam. Et licèt conservari possit, & debeat pro veneratione, & infirmis, non tamen in reconditorio, seu sepulchro altaris, sed in tabernaculo, & in decenti vase argenteo, vel aureo. Tum quia vis sanctificativa, quæ inest Sacramentis est in ordine ad animas, non ad res inanimatas, proinde non potest Eucharistia adhiberi ad sanctificandum altare, eò quia non habet vim illud sanctificandi; tota enim vis sanctificandi desumitur in Sacramentis à mensura institutionis, adeo ut non aliter sanctificent, quàm fuerint instituta: quapropter ad sanctificandum lapidem non potest adhiberi baptismus, quia tantùm fuit institutus ad sanctificandos homines, & ita dicendum de reliquis Sacramentis.

25 Quæritur decimò, an si in altari consecrando reponantur Reliquiæ, debeant istæ esse plures, & plurium Sanctorum? Respondetur cum Joanne Andrea in *c.* 1. *n.* 9. *de consecrat. Eccles.* sufficere, si Reliquiæ sint ejusdem sancti, quia eidem fini, cui inserviunt Reliquiæ plurium Sanctorum, inserviunt etiam Reliquiæ unius tantùm sancti: quia quamvis Reliquiæ nominentur semper in plurali, adhuc si habeantur plura ossa alicujus sancti dicuntur in plurali Reliquiæ talis sancti, eò quia revera sint plura ossa, quamvis ejusdem corporis; sicut sunt plures partes, quamvis pertineant ad idem totum. Tum quia talis est praxis Ecclesiæ, ut si in aliquo altari reponatur alicujus sancti Martyris corpus, non sint necessariæ aliæ Reliquiæ pertinentes ad alios Martyres.

26 Quæritur undecimò, an liceat venerari Reliquias alicujus sancti sine authoritate Romani Pontificis? Respondetur negativè, & desumitur *ex c. audivimus* 1, *h. t.* & ex *c. cum ex eo* 2. *eod. tit.* ratio est, quia nullus tanquam sanctus potest publicè coli nisi in sanctorum catalogo sit adscriptus: atqui ad solum Romanum Pontificem pertinet referre viros, qui hinc decesserunt cum fama sanctitatis in Sanctorum numerum: ergo sine approbatione Pontificis non possunt Reliquiæ publicè coli, neque exponi, ut colantur. Quòd si Reliquiæ de novo inventæ pertineant ad aliquem, qui jam pridem fuerat Sanctorum catalogo adscriptus, tunc coli possunt etiam publicè recognoscente tamen illas, & approbante Episcopo loci. Quòd si vir pius, & Religiosus fide dignus mihi daret aliquas Reliquias, quas assereret pertinere ad aliquem sanctum, possem ego privatim adhibere viro illi Religioso fidem, & Reliquias illas colere, ut proprias talis sancti; non verò publicè, nisi prius Episcopus eas recognosceret, & approbaret.

27 Quæritur duodecimò, an incurrat excommunicationem, qui Reliquias sanctorum ex loco sacro, in quo repositæ, aut reconditæ sunt, furatur? Respondetur *in c. quisquis & quis domum* 17. *q.* 4. Statui, ut si quis domum Dei violaverit, & aliqua, sine licentia illius, cui commissa esse dignoscitur, inde abstulerit, donec in conventu admonitus legitimè satisfaciat, sciat se communione privatum. Si verò post secundam, & tertiam conventionem coram Episcopo satisfacere recusaverit, nemini fidelium misceatur. Hinc infert Sylvester, eum ante quamlibet admonitionem excommunicationem minorem contrahere, donec satisfaciat, nec posse Sacramentum altaris suscipere. Ter verò admonitum, nisi satisfecerit, esse excommunicatione majore mulctandū. Hinc non est licitū surripere sacras Reliquias ex cœmeterijs, aliisque locis sacris ubi Martyrum ossa, membra, & corpora requiescunt occultè, absque facultate generali, vel speciali expressa, vel tacita Romani Pontificis, vel ejus Vicarij, aut ejus, cui est sacer locus commissus, & data facultas, ut possit alijs sacras Reliquias dare.

28 Quæritur tertiodecimò, ad quid teneatur qui in aliqua Ecclesia furatus est Reliquiam alicujus sancti, & non potest ampliùs restituere, eò quia non sit ampliùs in potestate furis? Respondetur, teneri furem compensare furtum re aliqua spirituali æquivalente, & quæ sit tantæ æstimationis, quantæ erat Reliquia furto ablata, scilicet tradere Ecclesiæ aliquam aliam æquivalentem, vel quid simile, quia ut docet D. Augustinus *epistola* 54. & refertur *in c. res aliena* 14. *q.* 6. restitutio necessaria est ad salutem, adeo ut non remittatur peccatum, nisi restituatur ablatum, quia necessarium est ad salutem conservare justitiam, proinde æqualitatem, quæ est objectum justitiæ: & quia per furtum consurgit inæqualitas, debet induci æqualitas, ut servetur justitia, per restitutionem: & quando non potest fieri restitutio ejusdem rei, debet fieri in æquivalente, ut docet D. Thomas 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. *ad* 1. Quòd si fur non possit hoc modo compensare, adhuc tenetur resarcire injuriam factā Ecclesiæ possidenti Reliquiam: siquidem in furto consideratur res, quæ aufertur,

&

& injuria quæ infertur possessori rei, & consistit hæc injuria in eo, quòd Dominus inscius, & invitus privetur sua possessione. Hinc licet Reliquia non sit pretio æstimabilis, & compensabilis, potest tamen pretio æstimabili compensari injuria illata: hinc fur tenetur restituere non solùm ratione rei furto sublatæ, sed etiam ratione injustæ acceptionis, ut docet D. Thomas *2.2. q. 62. art. 6. in corp.* Hinc quamvis non ampliùs habeat Reliquiam, adhuc tenetur compensare ratione injuriæ illatæ, & quidem eo meliori modo, quo potest secundùm regulas rectæ rationis, & taliter ut Rectores Ecclesiæ per æquivalentiam proportionalem, putent sibi satisfactum esse in ordine ad extinguendam injuriam Ecclesiæ factam: & nisi id præstetur, nunquam inducitur debita æqualitas.

29 Quæritur quartodecimò, an sine facultate Pontificia possint Reliquiæ sanctorum alienari, quæstio procedit de Reliquiis, quæ de jure pertinent ad aliquam Ecclesiam, suntque in notabili quantitate? Et respondetur negativè: quia etiam Reliquiæ continentur sub rebus prohibitis alienari, ut docent Riccius *decis. 63 num. 6.* Peregrinus *in compend. privil. Cler. Regul. V. alienatio bonorum in schol. dub. 4. in ult. edit.* Pasqualigus *qq. moral. canon. centur. 2. q. 181.* & alii, quos ipse citat: siquidem *in Paulina ambitiosæ de rebus Eccles. non alienan.* prohibetur alienatio non solùm bonorum Ecclesiæ, sed etiam rerum omnium pertinentium ad Ecclesiam: atqui Reliquiæ sunt res, quæ pertinent ad Ecclesiam, proinde non possunt alienari sine facultate Pontificia. Neque obstat, si dicas, Reliquias esse quidem res non tamen pretio æstimabiles. Nam contra est, quia constitutió Paulina *Ambitiosæ* nullâ adhibita distinctione prohibet alienationem rerum omnium, & bonorum, unde cùm nullam adhibeat distinctionem inter res pretio æstimabiles, & non æstimabiles, nec nos debemus eam ponere. *l. distinguemus. §. de recept. arbit. & l. præses. §. de offic. Præsid.* & *l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præst.* & *c. solita de major. & obed.* Tum quia nomine rei intelligitur, quidquid quocunque modo est aliquid *l. si quis cum totum init. de except. rei judic. l. si defensor §. qui interrogatus. ff. de interrogat. act. l. pupillo §. qui nuntiat. ff. de nov. oper. nuntiat.*, & cum Reliquiæ Sanctorum, quæ in Ecclesiis custodiuntur, sint aliquid, & constitutio Paulina *ambitiosæ* sit Ecclesiæ favorabilis, extendenda est ad res omnes, quæ sub aliqua significatione verborum sive naturali, sive civili comprehenduntur, ut docet Castrensis in *l. qui se patris C. unde liberi.* Quòd verò Paulina constitutio sit Ecclesiæ favorabilis ex eo liquet, quia in illa agitur de manutenentia rerum ecclesiasticarum, & de publica utilitate Ecclesiæ cum respiciat consecrationem rerum ipsius: & quando agitur de favore publicæ utilitatis lex extenditur etiam ad casum non comprehensum sub verbis *l. cætero §. penult. ff. de legat. & l. hoc modo. ff. de condit. & demonstrat.* ut notat Bart. *in l. quemadmodum C. de agricolis.*

30 Tum quia Reliquiæ habentur inter ornamenta Ecclesiæ, cum plurimum splendoris ei accedat ex Reliquiis, quibus constituitur illustrior; proinde ex alienatione reliquiarum suis Ecclesia privatur ornamentis, quod cedit in non modicum ejus damnum: ergo præfata Paulina constitutio extenditur etiam ad Reliquias: ratio est anima legis, quam trahit ad omnia, in quibus ipsa locum non habet *l. illud. ff. ad legem Aquil. l. si postulaverit. §. 2. ff. ad leg. Jul. de adult.* Tum quia mens legislatoris supponitur rationabilis, proinde informata ipsa ratione legis, adeo ut extensio comprehensiva legis, seu ejus latitudo non sit attendenda secundùm ipsa verba, sed secundùm ipsam rationem, quia attendenda est secundùm legem animatam, seu mentem legislatoris.

TITULUS XLVI.

De Observatione jejuniorum.

Quia in præcedente titulo Pontifex egit de Reliquiis, & veneratione Sanctorum; & ad promovendam devotionem, ac venerationem eorundem plurimum conducunt jejunia, quæ instituuntur, ut præambula ad festa Sanctorum ferventiori spiritu celebranda: ideo in præsenti titulo agit de observatione jejuniorum; unde in textu hujus tituli enumerantur in primis vigiliæ, quibus indicitur jejunium: quibus verò diebus sint jejunia servanda ex calendario satis apparet.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Trium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. EX PARTE 1, h. t. rescribit Innocentius III, quòd si contingat celebrari Nativitatem Domini, assumptionem B. Mariæ, vel festivitatem Apostolorum in secunda feria; jejunandum sit die Sabbati præcedentis. Rursus statuitur, ut in vigilia S. Mathiæ jejunetur; idque hodie servatur, tametsi hæc vigilia contingat penultimo, vel etiam ultimo die Bacchanaliorum, ut contigit sub Pontificatu Innocentij XII. Ex hoc textu colligitur, quòd quoties ali-

aliquod festum venerit die Lunæ, ejus vigilia jejunanda sit in Sabbatho præcedente.

C. *CONSILIUM 2. h. t. Idem Pont. rescribit, omnes Apostolorum vigilias (præterquam SS. Philippi, & Jacobi, & S. Joannis Evangelistæ, quia celebrantur in solemnitate Paschali, & Natalis Domini) jejunandas esse. Rursus tempus Adventûs esse Romæ jejunandum. Item festum S. Bartholomæi esse celebrandum secundùm consuetudinem loci. Item ob necessitatem scilicet ne fame pereant, carnes in quadragesima comedentes non peccare, nec esse puniendos; bene tamen esse preces fundendas pro ipsis, ut Deus eis imputet hoc; quia bonarũ mentium est ibi timere culpam, ubi minimè reperitur. Demum declarat, esse servandam loci consuetudinem, dummodo sit citra periculum infirmorum, circa comestionem carnium: mandat enim infirmis esse concedendum esum carnium, si urgens necessitas id exigat, ut evitetur in eis majus periculum.*

C. *EXPLICARI 3. h. t. rescribit Honorius III. quòd si Nativitas Christi contigerit feria VI. licitum sit omnibus vesci carnibus secundùm consuetudinem ecclesiæ generalis. Excipiuntur tamen habentes votum, vel regularem observantiam in contrarium. Cæterum si quis devotionis causa adhuc vellet die illa abstinere à carnibus, non esset reprehendendus: si secluso contemptu ob simplicem mortificationem intenderet talem abstinentiam. Cæterum consuetudo generalis ecclesiæ servanda est tanquam lex* cap. perniciosus de celebrat. missar. *Qui verò vovit non comedere carnem, & nihil excepit, tenetur etiam in die Nativitatis abstinere à carnibus* c. quia circa de privileg.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De qualitate, & quidditate iejunii.

1 EST jejunium ex vi suæ significationis abstinentia à cibo corporali, prout ad præsens pertinet institutum, unde jejunium corporis habetur, quando ipsi subtrahitur cibus, quod potest dupliciter contingere. Primò si subtrahatur totaliter, adeo ut quis abstineat ab omni cibo, & potu. Secundò per reductionem ad aliquam determinatam mensuram; priori modo constituitur jejunium naturale, quod ex se præcisè non est aliqua virtus, quia consistit in mera negatione ab omni cibo, & potu, ut docet D. Thomas 2. 2. *q. 146. art. 1.* & tantùm imperative potest esse actus virtutis, quatenus potest imperari ex aliquo virtuoso motivo, quo fit, ut possit esse actus diversarum virtutum juxta diversitatem motivi, quo quis se abstinet ab omni cibo, & potu: & hoc jejunium naturale est necessarium pro sumptione Eucharistiæ à media nocte antecedente. Secundo modo per reductionem ad aliquam determinatam mensuram, adhuc potest contingere dupliciter. Primò ut talis mensura sit secundùm regulam rectæ rationis, prout constituitur quædam mediocritas proportionata exigentiæ naturæ, & hoc jejunium dicitur morale pertinens ad virtutem temperantiæ, cujus est proprius actus: siquidem temperantia utitur moderatione in esculentis, & poculentis, & hoc jejunium non servat eandem mensuram respectu omnium, quià complexiones sunt diversæ exigentes majorem, vel minorem quantitatem cibi, & potûs: Secundò potest mensura fieri juxta regulam rationis illuminatæ per fidem, & respicientis finem supernaturalem, adeóque secundùm præscriptionem Ecclesiæ, cujus est, modum præscribere in ordine ad tendentiam in finem supernaturalem: & hoc pacto habetur jejunium ecclesiasticum accipiens formam à dispositione Ecclesiæ, & hoc jejunium est etiam positivum, eò quia oriatur ex posita moderatione alimenti.

Est igitur jejunium ecclesiasticum juxta præsens institutum: *Abstinentia voluntaria à cibo juxta præscriptum Ecclesiæ, vel receptam consuetudinem*, cùm enim sit actus virtutis non solum temperantiæ, sed etiam obedientiæ, qua fideles jejunantes obediunt Ecclesiæ præcipienti tali die jejunium, debet esse abstinentia voluntaria, ad temperantiam enim pertinet moderari delectationes circa esculenta, & poculenta, & constituere in ijsdem debitam mediocritatem in eo sitam, ut hujusmodi delectationes dirigantur juxta regulas rectæ rationis. Dicitur *à cibo* non verò à potu, eò quia cibus ordinetur ad nutrimentum corporis, & potus ad distributionem cibi per corpus. Tum quia nomine cibi non intelliguntur medicinæ, potiones, & electuaria, quæ tametsi nutriant, sumuntur tamen ob infirmitatem, proinde non solvunt jejunium: additur *juxta præscriptum ecclesiæ*, quia Ecclesia est, quæ præscribit modum, quo servandum sit jejunium. 2

Ex præscripto autem Ecclesiæ tria concurrunt ad constituendũ jejunium ecclesiasticum, quorum primum est delectus ciborum, nimirum ut jejunans se abstineat ab esu carnium, immo de jure canonico debet etiam se abstinere à lacticiniis, caseo, lacte, ovis *c. denique 6. V. par est. dist. 4.* eò quia lacticinia suam à carnibus trahant originem, in pluribus tamen Provinciis præsertim Germaniæ usus invaluit, ut per solam abstinentiam à carnibus, & non à lacticinijs servetur jejunium ecclesiasticum, immo cum concessione lactis, & ovorum, conce- 4

ditur

ditur etiam usus saginimis, cùm formaliter non sit caro, nec est major ratio, de caseo ac de sagimine. Verùm in Germania nondum est introductus usus saginimis, eò quia proximiùs videatur accedere ad naturam carnis. Notat tamen Layman *lib. 4. tract. 8. c. 1. num. 5.* ob authoritatem Doctorum, ob inopiam, vel aliam justam causam posse Parochum concedere, ut loco butyri, sagimine quis utatur. Secundum quod concurrit ad jejunium ecclesiasticum est, ut una die una tantùm habeatur refectio: usus tamen invaluit, ut permittatur serotina refectiuncula, licèt in meridie quis prandium habuerit: & quia hujus refectiunculæ quantitas, & qualitas non est in jure determinata, ideo ex rationabili consuetudine consideratis locorum, & personarum plus, minúsve cibi indigentium circumstantijs desumenda est, licèt enim uni sufficiant quatuor unciæ pro vespertina refectiuncula; alteri ob robustiorem complexionem vix sex sufficiunt. Tertium quod concurrit est tempus servandum in refectione: olim enim erat tempus vespertinum tantùm, prandio in cœnam mutato *c. solent. de consecrat dist.* 1. *c. post pascha dist. 76.* sed nunc consuetudo substituit tempus meridianum, immo si quis ex justa causa prandium anticiparet etiam per horam ante meridiem non peccaret, dummodo non ampliùs comederet usque ad refectiunculam vespertinam.

4 Continet igitur præsens titulus tria capitula, in quorum primo, cui initium est, *ex parte* Innocentius III. statuit, quòd si festum nativitatis Domini, vel assumptionis B. Mariæ Virginis, vel alicujus Apostolorum incideret in feriam 2. seu in diem Lunæ, jejunium debeat anticipari in die Sabbatho præcedente, & hoc etiam procedit de aliis festis, in quorum pervigilio injungitur jejunium: ratio est, quia Ecclesia in die Dominica propter reverentiam diei nunquam consuevit jejunare *c. quæsivit* 14. §. *festum verò juncta Glossa V. Dominica de V. S.* Rursus in *eod. c. ex parte* 1. *h. t.* declaratur, quòd in vigilia sancti Matthæi Apostoli debeant fideles jejunare. Id enim tunc erat dubium, eò quia ab initio S. Matthæus non fuerit ex numero duodecim Apostolorum, sed tantùm post Christi necem fuerit suffectus in locum Judæ, qui prævaricavit, ut habetur *Act.* 1. ratio autem, quæ movit Pontificem ad statuendum hoc jejunium fuit, quia quod succedit in locum alterius eodem jure censetur, & subrogatum induit vices, & naturam illius, in cujus locum subrogatur *c. Ecclesia juncta Glossa V. successerit.*

5 In *c. Consilium* 2. *h. t.* etiam statuitur, ut fideles jejunent in vigiliis omnium Apostolorum præter vigilias SS. Philippi, & Jacobi, & S. Joannis Evangelistæ, eò quia celebrentur in solemnitate paschali, & natalis Domini. Rursus jejunium adventus agebatur Romæ. Præterea festum S. Bartholomæi, ut celebretur secundùm consuetudinem loci. Item qui propter necessitatem, seu ne pereant, in quadragesima carnes comedunt, non peccant, nec sunt puniendi; benè tamen est orandum pro ipsis, ne Deus hoc ipsis imputet, eò quia bonarum mentium est, ibi timere culpam, ubi nulla reperitur. Item ut servetur consuetudo loci, dummodo non emergat periculum infirmis, & debilibus circa comestionem carnium. Demum statuitur, ut quando infirmi tempore jejunij petunt vesci carnibus, cum urgens necessitas exigit, debeat ipsis concedi, ut in ijs vitetur majus periculum. Hinc de jure communi esus carnium in die Sabbathi non est prohibitus, & colligitur ex *c. jejunia* 16. *dist.* 3. *de consecrat.* ubi dicitur *Jejunia quarta, & sexta feria non sunt solvenda* ex necessitate tamen, & consilio die sabbathi est abstinendum à carnibus *c. sabbatho* 13. *dist.* 3. *de causa.* nunc autem est de præcepto, ubi viget talis consuetudo *c. quia dies* 21. *& ibi.* Glossa *V. admonemus dist.* 5. *de consecrat.*

In *c. explicari* 3. *& ult. h. t.* Honorius III. declarat, quòd si nativitas Christi domini inciderit in feriam sextam, licitum sit omnibus fidelibus vesci carnibus secundùm consuetudinem Ecclesiæ generalis. Excipiuntur tamen ij, qui habent votum, vel regularem observantiam in contrarium, adeo ut qui ex vi solemnis professionis emissæ se obligaverint, ac voverint Deo abstinentiam continuam per totum vitæ tempus ab esu carnium, teneantur adimplere votum, ac observare regulam. Declaratur itidem in *d. c. explicari* non esse eos reprehendendos, qui devotionis causa se abstinent ab esu carnium die veneris, quamvis tunc incidat festum Nativitatis Domini: alioquin consuetudo Ecclesiæ universalis ubique servanda est, tanquam lex, *c. perniciosus* 13. *de celebrat. miss. c. in his rebus* 7. *dist.* 11. eò quia consuetudo Ecclesiæ universalis censeatur originem trahere ex Apostolica traditione, vel ex decretis Conciliorum generalium, ut habetur *in c. illa.* 1. *dist.* 12. juxta Glossam hic *V. consuetudinem:* unde etiam consuetudo relaxandi jejunium, si sit universalis Ecclesiæ servari debet ab omnibus fidelibus, tametsi adsit in contrarium consuetudo particularis in uno, vel alio loco, quia consuetudo universalis Ecclesiæ prævalet, secus si in peculiari aliquo loco ex voto fideles se obligarent ad jejunium, tenerentur illud observare ratione voti: jejunia enim quæ à singulis diœcesanis indicuntur ab omnibus subditis servanda sunt *c. jejunia* 17. *dist.* 5. *de consec.* 6

Qui verò privatim, & ex se vovit jejunare quacunque feria sexta nil cogitando de festo Nativitatis Christi, & ex circumstantijs, ac conjecturis non possit colligi, quòd extenderit suum votum etiam ad festum Nativitatis Christi si occurrat feria sexta: tunc valde probabile est non teneri in die Nativitatis Christi jejunare, si occurrat feria sexta: ratio est, quia dispositio *d. cap. explicari.* 3. *h. t.* tantùm habet locum in eo, qui generaliter vovit nunquam carnes comedere per totum vitæ tempus; quia tunc implicitè includit, etiam festum Nativitatis Domini, & paschatis: non verò quando tantùm vovit eas non comedere diebus veneris, ut notat Sanchez *lib. 4. moral. c.* 11. *n.* 61. Potest etiam discrimen assignari: siquidem, qui vovit absti- 7

nen-

nentiam à carnibus per totum vitæ tempus se privavit libertate comedendi carnes omnibus diebus, etiam aliàs permissis; quapropter ex vi sui voti etiam in die paschatis tenetur abstinere, proinde etiam in die Nativitatis Domini: secus qui speciatim tantùm vovit abstinere à carnibus singulis diebus veneris, vovit illam abstinentiam in illis diebus, quibus aliàs est prohibitus esus carnium ab Ecclesia; consequenter non censetur vovisse abstinentiam in die Nativitatis Christi, quia illa die ob solemnitatem Nativitatis non est prohibitus esus carnium, unde non debet fieri extensio à die prohibita ad diem non prohibitam: non enim in voto fit extensio à casu expresso ad casum non expressum *c. litterarum 3. de voto*. Præterea quia in promissione generali non continentur illa, quæ si specialiter fuissent alicui proposita verosimiliùs non fuissent promissa, sed excepta: unde ex benigna interpretatione debet ita intelligi mens voventis. Tum quia leges feruntur de ijs, quæ frequenter contingunt, non verò de illis, quæ non nisi de raro, eò quia non supponuntur tunc occurrere menti *l. nam ad ea. 5. ff. de legib. l. ex his 4. ff. eod.*

8 Neque urget, si dicas, votum abstinendi ab esu carnium die veneris esse inutile, eò quia jam ex præcepto Ecclesiæ teneatur vovens abstinere tali die à carnibus. Nam licèt adsit præceptum, adhuc votum est utile, siquidem potest quis se obligare ad id, quod jam tenetur ex præcepto divino, vel ecclesiastico: etenim ex præcepto divino vir solutus tenetur se abstinere à fornicatione, & nihilominus potest utiliter vovere talem abstinentiam, ut etiam declinare occasiones omnes fornicandi, tametsi ex præcepto divino teneatur eas vitare; imò confessarij solent etiam tale votum persuadere ad tempus, ne qui consuetudinem contraxerunt fornicandi tali tempore committant peccatum. Unde tametsi adsit præceptum abstinendi à carnibus die veneris, adhuc potest quis utiliter talem abstinentiam vovere, præsertim si consueverit tali die vesci carnibus.

9 An verò jejunium in Ecclesia introductum fuerit per verum præceptum Ecclesiasticum, vel tantùm ex inolita consuetudine? Respondetur, jejunium esse introductum per verum præceptum Ecclesiæ, ut communiter docent, quia ab Ecclesia institutum fuit jejunium pro diversis temporibus, & diebus, adeo ut ex jure non colligatur ullum commune præceptum jejunandi, sed inferantur diversa pro diversis temporibus, ut habetur *in c. non liceat c. non oportet, c. placuit, de consecrat. dist. 3. c. 40. de consecrat. dist. 5. c. ex parte 1. h. t. c. consilium 2. eod. tit.* Neque hi textus condunt novum jus circa jejunium, sed tantùm declarant obligationem jam ab Ecclesia impositam, proinde non utuntur verbis præceptivis; sed tantùm declarativis obligationis. Causæ excusantes à jejunio plures sunt. Prima est ætas juvenilis, nam ante 21. ætatis annum completum non adest obligatio jejunandi, eò quia adolescentes tunc majori indigent nutrimento, cum corpus crescat. Secundò ætas senilis; siquidem docent omnes senes excusari à jejunio, quia cum in senectute natura debilitetur, senectus æquiparatur infirmitati.

Non tamen conveniunt Doctores in designando ætatis año, quo cesset jejunij obligatio: cùm Ecclesia nihil circa hoc determinaverit, neque stante varietate complexionum senectus semper eodem tempore incipiat in omnibus, cum aliqui citius, & alij tardiùs senescant, ac incipiant pati diminutionem virtutis, & caloris naturalis, ideo doctores in diversas dividuntur sententias. Sunt qui docent, ætatem septuagenariam esse terminum, in quo cessat obligatio jejunij, quia sicut excusantur in jure civili ab oneribus personalibus *l. unica C. qui ætate lib. 10.* ita etiam excusantur à jejunio, eò quia leges canonicæ sunt mitiores civilibus. Alij asserunt, annum sexagesimum ætatis, ut plurimum eximere ab obligatione jejunij, eò quia ut plurimum tunc incipiant notabiliter vires minui, adeo ut plures sexagesimo tertio anno claudant vitam. Alij absolutè docent, annum sexagenarium eximere omnes cujuscunque sint complexionis ab obligatione jejunandi. Ita docent Molfesius *tom. 1. sum. tract. 10. c. 4. num. 37.* Naldus *V. tempus. n. 10.* Diana *p. 1. tract. 9. de jejun. resol. 20. V. attamen.* Granadus *2. controvers. 7. tract. 3. p. 1. disp. 6. sect. 5 num. 39.* Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 32. n. 17.* & alij plures quos plena manu citat, & sequitur Pasqualigus *in sua prax. jejunij. decis. 256.* ubi ait huic sententiæ adhærendum esse, ut probabilissimæ, eò quia ætas sexaginta annorum, revera sit ætas senilis, in qua calor naturalis notabiliter minuitur. Tum quia ætas senilis à Galeno *lib. 5. de sanit. tuend.* est debilis, & facilè corruit, vel morbum contrahit.

Mihi tamen videtur dicendum, non posse determinatum annum designari, qui eximat ab obligatione jejunij, sicut nec Ecclesia illum designavit; sed senilem ætatem esse censendam juxta dispositionem corporis, & virium arbitrio prudentis viri, adeo ut habenda sit ratio corporis, valetudinis, roboris, complexionis, non enim datur certus terminus ætatis, in quo homines sint ita debiles, ac viribus destituti, ut eximantur à lege jejunij. Plures sunt, qui ante annum sexagesimum sunt longè debiliores alijs, qui septuagesimum jam attigerunt. Dantur etiam qui post 50. annum incipiunt ita destitui viribus ob exantlatos prævios labores, ut non possint ampliùs resistere jejunio: quamobrem satiùs putàrim attendendam esse complexionem, defectionem virium, & diminutionem spirituum, ac roboris naturalis. Tertia causa excusans à jejunio est infirmitas corporis. Nomine autem infirmorum comprehenduntur etiam convalescentes, qui nondum recuperàrunt pristinas vires deperditas ex præcedenti morbo, ut docent D. Thomas *in 4. dist. 15. q. 3. art. 2. q. 4.* D. Antoninus *3. p. tit. 6. c. 11. §. 6.* Azorius *tom. 1. lib. 7. c. 17. q. 5.* Cajetanus *2. 2. q. 147. art. 4.* & alij plures quos refert, & sequitur Pasqualigus in *sua praxi jejunij decis. 261.* quia non est verisimile, Ecclesiam voluisse ad jejunium obligare infirmos, & convalescentes,

tes, cum sint viribus destituti, hæc enim obligatio foret onus moraliter intolerabile. Tum quia Ecclesia ita utilitati consulit animarum, ut illam non excludat corporum, sed tantum debitam intendat castigationem. Tum quia jejunium ipsum per se tunc morbi induceret incrementum, ac defectionem virium, & alia incommoda affligentia corpus convalescentis. Quanta verò debeat esse infirmitas, ut eximat non benè valentem à lege jejunij, id remittitur judicio prudentis viri.

21 Cæterum si morbus, vel convalescentia talis sit, ut impediat consuetas functiones, censetur sufficiens ad eximendum à lege jejunij, eò quia tunc argumento est, vires esse notabiliter diminutas. Hinc nomine infirmorum comprehenduntur etiam valetudinarij, qui tametsi nullo actuali morbo laborent, sunt nihilominus complexionis tam malè affectæ, ut vix possint jejunium sustinere, quin cadant in defectiones, ac destitutiones virium. Immo comprehenduntur etiam, ut notant Navarrus *c.21. moral. num. 16.* Sylvester, Sanchez, Angles, & alij apud Pasqualigum *loc. cit.* qui adeo imbecilles sunt stomacho, ut non possint una comestione tantum sumere, quantum sufficiat ad commodè nutriendum corpus, eo quia ob caloris naturalis imbecillitatem difficulter possint concoquere: novi quandam puellam nobilem, quæ vix potuit ad prandium aliquid cibi solidi comedere, sed tertia quoque hora sumebat jusculum, quo sustentabatur, tametsi nullo alio morbo laboraret, nisi quia calor naturalis in stomacho ex medicorum opinione erat perquàm imbecillis, & insufficiens ad concoquendos cibos solidos. Quarta causa est occupatio, & defatigatio corporalis, ut est in mechanicis, qui enim exercent artes laboriosas, quas difficulter possent exercere stomacho vacuo, non tenentur jejunare juxta communem sententiam, tametsi divites sint, & aliunde victum habeant, ac consueta familiæ commoda. Et fundatur hæc communis sententia, quam fusè docet Pasqualigus *in sua praxi jejunij* per plures decisiones, quibus descendit ad singulas mechanicas artes, in declaratione Eugenij IV. emanata anno 1440. ubi ait. *Opifices suas artes exercentes, aut coloni colendis, serendisque agris, aut alijs ejusmodi rebus operam dantes sive sint divites sive pauperes ad jejunia sub peccato mortali non tenentur, & à Confessariis absolvi possunt consulendo illis, ut in eleemosynis, alijsque piis operibus occupentur*, referunt hanc declarationem Navarrus *c. 21. num. 16.* Sylvester *V. jejunium q. 9.* Fagundez *precepto 4. lib. 1. c. 8. n. 15.* Verùm non omnes qui exercent artes mechanicas eximuntur à lege jejunij, sed illi tantùm, qui plurimum impendunt laboris in suis artibus exercendis, & pro bono Reipublicæ necesse est, ut hujusmodi artes exerceantur, tunc sive artifices divites sint, eximuntur à lege jejunij, ut pistores, eò quia ars furnaria sit valde laboriosa, & exigat vires robustas, nisi enim cœnarent, non possent labores sustinere.

23 Sutores conficientes calceos secundùm probabilem sententiam etiam excusantur, eò quia quamvis sedeant, debent nihilominus plurimum laborare, ac magnum adhibere conatum manibus, brachiis, cruribus, & pedibus, ut contineant calceos, dum utroque brachio suunt, ex hoc enim continuo labore vires deficiunt, & totum corpus laxatur, & ita dicendum de Cœmentarijs, Fulonibus, Textoribus, Lanariis, Coriariis, Mollitoribus, per totum diem mo lientes, & deferentes triticum, colligentes farinam, eámque asportantes, & alia id genus opera necessaria pro mollitione exercentes. Quòd si semel tantùm, vel iterum imponerent triticum mollendino, quia labor esset exiguus, non eximerentur à jejunio. Sartores verò, barbitonsores non eximuntur à præcepto jejunij, quia eorū exercitia fiunt cum moderato labore, & non exhauriunt vires, proinde potest corpus resistere jejunio. Regula generalis est, ut quoties ex arte mechanica exhauriuntur vires ob impensum laborem toties artifices eximuntur à lege jejunij. Consule Dianam *p. 1. tract. 9. de jejun. resolut. 7. 9. & sequent.* & præsertim, Pasqualigum *in sua praxi jejunij decis. 290. & aliis pluribus sequentibus.*

Dies, in quibus ex præcepto jejunium indictum est ab Ecclesia sunt. Primò dies singuli 24
quadragesimæ exceptis dominicis. Quadragesima antiquitùs in Ecclesia Romana incipiebat initio sextæ hebdomadæ ante Pascha, seu hebdomada post quinquagesimam, ut refertur *in c. quadragesima. dist. 4.* idque ex eo etiam colligitur, quia officia quadragesimalia, etiam nunc solùm incipiunt prima dominica quadragesimæ, & non in feria quarta cinerum, & tunc solùm vesperæ recitantur ante refectionem, sicut debent recitari in quadragesimali jejunio, qui mos etiam nunc viget in Ecclesia Mediolanensi. Telesphorus Papa postea sancivit, ut Clerici quadragesimale jejunium inciperent à quinquagesima, adeo ut tenerentur jejunare per septem completas septimanas, ut habetur *in d. c. quadragesima. dist. 4.* quem morem adhuc servant Clerici Regulares Theatini, & etiam quidam alij Religiosi, licèt abrogatus postea fuerit, & inductum ut jejunium quadragesimale tantùm inciperet feria quarta cinerum. Antiquo mori inchoandi jejunium in dominica prima quadragesimæ fuerunt additi quatuor dies præcedentes talem dominicam, ut nimirum jejunium esset 40. dierum ad imitationem jejunij Christi, cum antea non fuerit nisi 36. dierum. Terminatur jejunium quadragesimale de jure in sabbatho sancto inclusivè ante pascha, ut liquet ex praxi. Est etiam ex præcepto jejunium in quatuor anni temporibus, ut refertur *in c. statuimus dist. 76.* ubi habetur, *Statuimus ut jejunium quatuor temporum hoc ordine celebretur. Primum in initio quadragesimæ: Secundum in hebdomada Pentecostes. Tertium in Septembri. Quartum Decembri.* In hisce singulis temporibus præcipitur jejunium trium dierum, ut singulis mensibus una respondeat jejunij dies, & in toto anno tot sint jejunij dies, quot numerantur menses. Ex jure communi etiam jejunandum est in pervigilijs Nativitatis Domini, Assumptionis B. Virginis in cœlum, ut habetur in c.

ex parte 1. *h. t.* ut etiam in pervigilio S. Matthæi Apostoli, ut paulò superiùs diximus.

15 Rursus in pervigilijs omnium Apostolorum ut habetur *in c. consilium* 2. *h. t.* exclusa tamen vigilia SS. Philippi, & Jacobi, in qua non jejunatur ob paschalem lætitiam, ut nec etiam in vigilia S. Joannis Evangelistæ, eò quia incidat inter festa Natilis Domini. In vigilia Pentecostes jejunium obligat tantùm ex consuetudine, non verò ex jure communi, quia nullibi reperitur præceptum de tali jejunio: & ex eadem consuetudine tenemur etiam jejunare in vigiliis S. Joannis Baptistæ, S. Laurentij, & omnium Sanctorum. An verò hæc consuetudo inducta sit cum animo se obligandi consule Pasqualigum *in sua praxi jejunij decis.* 171. *& sequent.* Cæterum quando vigilia S. Joannis Baptistæ incidit in festum corporis Christi, anticipatur jejunium die immediata antecedente, seu feria quarta ex constitutione Urbani VIII. edita die 13. Octobris anno 1631. cui initium est *cum evenire*: & in illa præcipitur jejunium, adeo ut absque difficultate obliget sub peccato mortali.

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 Quæritur primò, an jejunium ecclesiasticum sit satisfactorium pro pœna temporali? Respondetur affirmativè, contra Calvinum, Khennisium, & alios sectarios, & fuit definitum in Concilio Tridentino *sess.* 14. *can.* 13. ubi dicitur: *Si quis dixerit pro peccatis quoad pœnam temporalem minimè Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel à sacerdote injunctis, sed neq; sponte susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosinis, vel aliis etiam pietatis operibus, atque ideò optimam pœnitentiam esse tantùm novam vitam, anathema sit.* Et desumitur etiam ex scripturis *lib.* 3. *Reg. c.* 21. ubi de Achab dicitur, quòd mediante jejunio, & pœnitentia obtinuerit remissionem pœnæ, & *Joan. c.* 3. Deus pepercit Ninivitis, eò quia egerunt pœnitentiam in jejunio. Et id docent etiam communiter sancti Patres Augustinus *de utilit. jejunij.* Cyprianus *lib.* 4. *epist.* 4. *ad Clerum.* Chrysostomus *lib.* 1. *de jejunio.* siquidem ut rectè notat Pasqualigus *in sua praxi jejunij decis.* 7. omne obsequium quod Deo exhibetur est satisfactorium pro pœna peccatis debita, licèt non per se seorsim, sed in virtute meritorum Christi: siquidem obsequium opponitur offensæ, & per illud honor læsus compensatur, ac restituitur personæ offensæ: atqui jejunium quod servatur in statu gratiæ est obsequium à pœnitente jejunante Deo præstitum: proinde est compensatio pœnæ subeundæ pro offensa Deo illata; consequenter est satisfactorium suo modo.

2 Tum quia jejunium est actus virtutis temperantiæ, proinde contrahit honestatem, & meritum, quo potest quis ex vi meritorum Christi satisfacere pro pœna debita peccatis, perinde ac per actus cæterarum virtutum; est enim jejunium moderatio delectationum versantium circa esculenta, & poculenta, secundum præscriptionem, ac mensuram rectæ rationis illuminatæ per fidem; sic enim talis abstinentia dirigitur ad finem supernaturalem. Imò imperativè potest etiam procedere ab aliis virtutibus, adeo ut quamvis elicitivè sit à virtute temperantiæ, possit imperativè esse ab aliis virtutibus, ut docet D. Thomas 2. 2. *q.* 147. *art.* 2. *ad* 2. quia cùm voluntas possit supra suos actus reflectare, potest etiam ipsos imperare ex quocunque motivo illi placuerit: si enim voluntas imperet jejunium, ut Deo satisfaciat pro peccatis, tunc est actus justitiæ: hinc Joelis 3. hortamur converti ad Deum in jejunio: si ordinetur ad obtinendam veniam peccatorum, & gratiæ auxilia est actus spei. Si ad castigandum corpus pro commissis peccatis concupiscentiæ est actus justitiæ punitivæ: atqui omnes actus virtutum, cùm placeant Deo possunt dirigi in ejus obsequium; proinde potest esse actus satisfactorius pro pœnis peccato debitis. Hinc Augustinus *lib. de utilitate jejun.* ait: *Excrutio me, ut Deus parcat, do de me pœnas, ut placeam oculis ejus, ut delectem suavitatem ejus, nam & victima excruciatur, ut in aram imponatur.*

Quæritur secundò, an qui vovit perpetuam abstinentiam ab esu carnium teneatur etiam urgente extrema necessitate, & in infirmitate, quæ secum trahit imminens mortis periculum abstinere à carnibus? Respondetur cum probabiliore, ac veriore sententia, negativè; ut præ cæteris docent ex Canonistis Abbas *in c. si verò. n.* 2. *de jurejur.* Felin. ibidem *n.* 5. Covarruvias *lib.* 1. *variar. c.* 2. *num.* 10. Quia ut vota obligent, debent esse conformia regulis rectæ rationis, quia per hanc conformitatem induunt honestatem, & sunt valida, ac inducunt obligationem: atqui stante extrema necessitate, & ex suppositione, quod nullus alius suppetat cibus, nisi caro, recta ratio dictat, quòd votum pro illo tempore non sit servandum, quia recta ratio dictat, neminem teneri ad sibi mortem inferendam: & qui in tali extrema necessitate constitutus abstineret ab esu carnium, mortem sibi inferret, quia periret fame: ergo tunc votum cùm non sit conforme regulis rectæ rationis, non est honestum, nec consequenter potest inducere obligationem: quod enim non est honestum, non potest licitè fieri, & ad quod non est licitum, non datur obligatio, consequenter votum in nostra hypothesi non obligat. Hinc abstinentia à carnibus, quando in periculosa infirmitate esset causa mortis, non esset licita, quamvis alij suppeterent cibi, eò quia talis abstinentia directè influeret in accelerationem mortis, & adversaretur charitati, proinde non potest esse licita, ut habetur *in c. non mediocriter de consecrat. dist.* 5. quòd si abstinentia à carnibus tunc non est licita, neque erit licitum votum abstinendi tunc à carnibus, quia vovens talem abstinentiam voveret implicitè homicidium, quod non est licitum. Tum quia obligatio voti debet esse subordinata charitati, ut virtuti generali, à qua cæteræ omnes diriguntur: adeo ut Apostolus *ad Roman.* 13. vocet dilectionem

tem plenitudinem legis, & finem præcepti: hinc quando obligatio voti incipit adversari charitati exuit suam honestatem; proinde etiam vim obligandi, quia contra charitatem non habetur obligatio: & in nostra suppositione illa abstinentia ab esu carnium foret charitati contraria, eò quia induceret mortem, consequenter non obligat.

4 Cæterum votum de perpetua abstinentia ab aliquo ciborum genere, dummodo non inducat accelerationem mortis bona est, & licita: siquidem est opus virtutis, & conducit ad ultimum finem supernaturalem, continet enim opus pœnitentiæ, & satisfactionem, & subijcit speciali modo hominem Deo, si talis abstinentia ad ipsum dirigatur, & assumatur ob majorem Dei gloriam, & ad melius Deo inserviendum: hinc licèt talis abstinentia secundùm regulas humanæ prudentiæ videatur indiscreta. Secundùm tamen regulas prudentiæ supernaturalis est honestissima, & omnem excludit indiscretionem: quia quod assumitur in obsequium, & honorem Dei, tametsi sit passio, vel maceratio corporis, omnem fugit indiscretionis notam. Neque est contra charitatem supernaturalem, cum hæc inclinet ad nos ipsos amandos propter finem supernaturalem ultimum, consequenter ad illa eligenda media, quæ proportionata sunt ad ejus assecutionem.

5 Quæritur tertiò, an abstinentia notabiliter nocens sanitati corporis sit licita? Respondetur primò, neminem teneri uti cibis delicatioribus, magísque conducentibus ad tuendam valetudinem, sed posse omnes contentos esse cibis communibus, qui proprio statui congruunt, qua ratione Religiosi Ordinis minimorum abstinent ab esu carnium, & etiam lacticiniorum, & tantùm utuntur cibis quadragesimalibus: Carthusiani, & plures alij Religiosi abstinent ab esu carnium, quæ regulæ sunt à Sede Apostolica approbatæ, ac perfectæ, quapropter tenentur Religiosi illi uti cibis juxta regulam: quia tametsi teneatur quisque conservare propriam vitam, non tamen tenetur prolongare, ut docent plures Cononistæ Covarruvias *lib. 1. variar. c. 2. n. 10.* Panormit. *c. si vero de jurejuran.* Non tamen licitum est jejuniis, & abstinentiis ad hunc finem corpus castigare, ut mortem quis sibi acceleret, quia tunc peccaret, essétq; sui interfector, quia intenderet sibi vitam adimere, ac citiùs mori, quàm naturaliter deberet, ut notat Covarruvias *lib. 1. variar. 2. num. 10.* Hinc D. Hieronymus ut refertur *in c. non mediocriter de consecrat.* ait: *nihil interest parvo, an magno tempore te occidas.* Quapropter neque causâ pietatis potest quis mortem sibi accelerare per media violenta, cujusmodi sunt abstinentiæ notabiliter nocentes sanitati corporis, & rationem adfert Nazianzenus *epist. ad* Hallenium, quia non sunt facienda mala, ut indè oriantur bona.

6 Cæterum si corpori subministretur debitum, & sufficiens alimentum pro sui conservatione licitum erit jejuniis vacare ob bonum spirituale animæ, tametsi inde prævideatur vitæ diminutio, vel superventura aliqua infirmitas; quod tamen rarò ex moderata abstinentia succedit; cum potiùs ex nimia repletione cruditates in Stomacho congerantur, è quibus infirmitates generantur, adeo ut verum sit commune illud effatum: plures à gula, quàm gladio occisos fuisse. Cæterum si sufficiens alimentum suppeditetur corpori, quod postea inde sequatur aliqua infirmitas, id per accidens se habet, quia illa abstinentia per se non est censenda causa subsecutæ infirmitatis, nec etiam mortis acceleratæ.

Tum quia sicut pro salute spirituali proximi licitum est exponere vitam, ita etiam jejuniis affligere corpus pro salute propria spirituali; idque liquet ex continua Sanctorum praxi. 7 Hinc abstinentiæ, & jejunia, quæ præscribuntur in regulis Religiosorum non sunt censenda indiscreta, sed licitè assumuntur, ut media conducentia ad assecutionem salutis æternæ, tametsi Religiosi prævideant vitam breviorem futuram, quia in quavis regula semper conceditur sufficiens alimentum pro congrua sustentatione corporis sive ex hoc, vel illo cibo, cui ex diuturna consuetudine natura assuescit, ut notat Covarruvias *lib. 1. variar. c. 2. n. 10.*

Quæritur quartò, an præceptum jejunij possit impleri per alium? Respondetur cum distinctione; si jejunium sit castigativum, adeo ut à Confessario injungatur pœnitenti ob peccata anteactæ vitæ, tunc non potest per alium impleri, quia jejunium castigativum est personale, & afficit ipsam personam, cui injungitur, & si transeat in aliam, non est ampliùs tale jejunium injunctum à Confessario. Tum quia finis talis jejunij injuncti à Confessario est, ut pœnitens carnem maceret, & castiget, eò quia ejus concupiscentiis indulserit, adeo ut ea caro, quæ insurrexit contra rectam rationem per illicitas concupiscentias coërceatur, ac affligatur per injuncta jejunia. Sin verò jejunium sit satisfactivum, tunc putârim posse per alterum impleri, ut docent Glossa *in c. Presbyter dist. 82.* Pasqualigus *in praxi jejunij decis. 38.* Azorius *p. 1. lib. 7. c. 21.* quia tum jejunium ad eum duntaxat finem injungitur, ut detur debita satisfactio, quæ potest pro alio applicari, perinde ac unus potest pro altero debitum solvere. 8

Verùm jejunia, quæ pœnitentibus à Confessario injunguntur non possunt impleri per alios, quia hæc jejunia imponuntur simul, ut castigativa corporis in pœnam peccatorum, & ut satisfactiva: & non essent castigativa corporis pœnitentis, si possent per alios impleri, unde est discrimen inter jejunia merè satisfactiva, & jejunia mixta, seu quæ simul sunt satisfactiva. Merè satisfactiva possunt per alios impleri, si consensus accesserit punientis: hæcque est ratio, cur nostra jejunia possimus applicare animabus, quæ purgatorio igne expiantur, ut illis prosint: cæterum pœna corporalis inflicta à judice non potest per alium solvi, nisi consentiat judex: alioquin ejus intentio puniendi delinquentes frustraretur suo fine. 9

Quæritur quintò, an qui ex dispensatione in quadragesima carnes comedit, possit tunc simul pisces edere? Respondetur, duas adesse sen- 10

sententias, quarum prima, quam docent Navarrus *tom. 1. consil. 5. de obser. jejun. num. 2.* Grafius *p. 1. lib. 2. c. 37. n. 59.* Laborius *p. 1. de jubileo. c. 20. n. 28.* asserit, non posse simul carnes, & pisces comedere: quia vel dispensato pisces nocent, & tunc peccat ob damnum, quod sibi infert comedendo aliquid sibi nocivum: vel ei non obsunt, sed potiùs prosunt, & tunc etiam peccat comedendo carnes, quia absque justa causa petiit dispensationem. Secunda verò sententia, quæ communior est, & verior, asserit, taliter dispensatum posse simul comedere carnes, & pisces, ut docent Pasqualigus *in prax. jejun. decis. 47.* Diana *p. 1. tract. 9. resol. 26.* Azorius *tom. 1. lib. 7. c. 10. q. 5.* Reginald. *tom. 1. prax. for. pœnit. lib. 4. c. 14.* & plures alij, quos citat Diana *loc. cit.* Ratio est, quia in quadragesima comedere pisces est per se licitum; & dispensatio non operatur ut pisces comedere sit illicitum, sed tantùm, ut licitum sit dispensato carnes comedere: est enim purâ dispensatio, quæ ex genere suo nihil prohibet, sed tantùm aliquod prohibitum concedit: unde relinquit licitum totum id, quod per se est licitum; proinde dispensatus, ut carnes comedat in quadragesima, retinet priorem potestatem licitè comedendi pisces; proinde si illos edat, non peccat, sicut non peccaret, si ab esu carnium abstineret.

11 Neque urget fundamentum oppositæ sententiæ: quia cum pisces tunc comedantur in modica quantitate, & simul cum carnibus, non possunt ita nocere ut grave damnum inferant, sicut inferrent, si soli comederentur, & in majori quantitate, quia tunc non præberent debitum nutrimentum corpori, quod est justa causa petendi dispensationem. Prætereà si comederentur in notabili quantitate, ut nocerent corpori, tunc dispensatus non peccaret ex eo præcisè, quia unà cum carnibus etiam pisces comederet, sed quia hos comederet in nimia quantitate, & nocerent tametsi comedens non esset dispensatus, nec carnes comederet.

12 Quæritur sextò, an pueris, qui nondum sunt septennes, possint parentes ministrare carnes in quadragesima, aliisque diebus vetitis? Respondetur ex communi sententia, pueros nondum septennes non peccare antequam pervenerint ad usum rationis, si comedant carnes tempore quadragesimæ, & aliis diebus, quibus prohibetur esus carnis: ratio est perspicua, quia leges positivæ, & humanæ non obligant nisi utentes ratione, ac liberè agentes cum debita advertentia; & pueri nondum septennes carent usu rationis, proinde non tenentur ad observantiam legum positivarum, & præsertim jejunii, ut docent Diana *p. 4. tract. 3. resolut. 52.* Pasqualigus *in praxi jejunij decis. 50.* Sanchez *in select. de Sacrament. disp. 51. n. 31.* Escobar *de utroque foro art. 6. n. 34.* siquidem lex humana ut obliget, debet humano modo procedere: & quia non intendit obligare nisi habentes usum rationis, ideo non obligat nisi postquam quis acquisierit usum rationis, qui non præsumitur nisi expleto septennio: tunc enim pueri incipiunt operari humano modo, seu liberè, & cum prævia advertentia: proinde ante completum septennium non obligantur ad legem jejunii. Neque obstat, quòd usus rationis in pluribus anticipet septennium: quia id per accidens se habet; & quæ per accidens fiunt non computantur. Unde parentes puero nondum septenni possunt subministrare carnes, ut docent Pasqualigus *loc. cit. num. 5.* Naldus *V. jejunium num. 5.* Diana *p. 3. tract. 9. de jejun. resol. 42.* Cajetanus *2. 2. q. 147. art. 8. ad 1.* Azorius *tom. 1. lib. 7. c. 17. q. 3.* Tannerus *disp. 3. q. 3. dub. 5. num. 99.* ratio est, quia parvuli nondum septennes non obligantur lege humana, quæ non servatur nisi humano modo, seu cum usu rationis, & plena advertentia: ergo parentes ministrantes carnes puero nondum septenni non peccant; tametsi consuetudo sit, ut parentes non subministrent parvulis illis tunc carnes: quia cùm parvuli nondum septennes sine culpa carnes comedant, eò quia non teneantur præcepto, ideo ministratio carnium non est prohibita: proinde parentes ministrantes puero nondum septenni carnes comedendas diebus vetitis non peccant, eò quia non fiat ministratio alicuius rei illicitæ. Hinc etiam infidelibus licitum est ministrare carnes cùm ipsi non obligentur præceptis Ecclesiæ, immo etiam Catechumenis, & qui nondum sunt baptizati, ut docent Sanchez *in select. disp. 31. n. 39.* Diana *p. 1. tract. 9. resolut. 43.* qui enim sunt extra Ecclesiam non subiiciuntur legibus ejusdem.

Quæritur septimo, an Catholicus degens in terris hæreticorum, vel infidelium possit carnes comedere diebus ab Ecclesiis prohibitis? 13 Respondetur cum distinctione si ex eo, quòd non comederet illi immineret mortis periculum, tunc respondent Azorius *p. 1. lib. 7. c. 18. q. 7.* Bossius *tom. 3. moral. tit. 21. §. 1. num. 97.* & alii plures, posse Catholicum tunc carnes comedere, eò quia abstinentia à carnibus sit de præcepto Ecclesiastico, quod non obligat cum gravi periculo. Verùm putârim procedendum cum distinctione, vel enim hoc mortis periculum illi imminet in odium Catholicæ Religionis, eò quia hæretici opponant, Papam non posse obligare, nec imponere talia præcepta, & tunc non posse Catholicos licitè carnes comedere, quia id perinde esset, ac approbare sententiam hæreticorum, & cum ipsis concedere, Papam non habere talem facultatem condendi similes leges, quod est hæreticum, & negare scripturas Joan. 21. *Pasce oves meas*, cum talia præcepta conducant ad finem supernaturalem, sintque eorum observantiæ media ad assecutionem talis finis supernaturalis: ideo potiùs deberet Catholicus mortem subire, quàm negare in Pontifice potestatem ligandi, & solvendi, & pascendi dominicum gregem. Sin autem periculum mortis immineret Catholico ex alio motivo, tunc cum tanto discrimine non teneretur abstinere ab esu carnium.

Hinc si Catholico commoranti in terris hæreticorum apponerentur carnes comedendæ 14 publica authoritate in protestationem falsæ sectæ, & in odium Catholicæ Religionis, teneretur potiùs mortem subire, quàm illas comedere;

dere; quia tunc comestio assumeretur contra exteriorem confessionem fidei, quod pro nullo eventu est licitum. Hinc bonus ille senex Eleazarus *Machab. 2. c. 6.* potiùs elegit mortem subire, quàm porcinas carnes publica authoritate ipsi propositas comedere in contemptum Religionis. Cæterum ex eo præcisè quòd Catholicus moretur in terris hæreticorum, & apud infideles, ratione loci non eximitur ab obligatione abstinendi ab esu carnium: quia jus commune Ecclesiasticum non est affixum loco, nec est positum pro certa tantùm communitate affixa determinato loco, sed pro tota communitate fidelium degentium ubique locorum per totum mundum. Tum quia hoc præceptum afficit ipsas personas, quas sequitur ubicunque commorentur; unde Catholicus pertransiens terras hæreticorum secum adfert hanc obligationem juris communis. Tum quia cùm remaneat in eadem communitate fidelium, debet ritui se accommodare fidelium, non verò infidelium.

15 Quæritur octavò, an qui ex voto tenetur à carnibus abstinere diebus mercurij, teneatur etiam abstinere à jure carnium? Certum est, Ecclesiam una cum carnibus prohibere etiam earum jus, ut ex ipsa praxi, & consuetudine satis liquet: siquidem quando carnes elixantur, resolvuntur partes subtiliores, quæ miscentur juri, quapropter sumentes jus, sumunt etiam substantiam tenuiorem, ac meliorem carnium juri permixtam, & hæc est ratio, cur in quadragesima, & per annum diebus prohibitis non utantur fideles jure carnium. Hinc si qui vovit, meminit juris tempore emissi voti; illud etiam sub voto comprehendit, proinde tenetur etiam ex vi voti abstinere etiam à jure. Quinimmo alij censent, quòd etiam si non fuerit tunc recordatus juris, adhuc teneatur abstinere, eò quia votum intelligatur esse sicut præceptum, quando versatur circa eandem materiam: præceptum autem de abstinentia à carnibus est de abstinendo etiam à jure carnis. Nihilominus contraria sententia, quam docet Suarez *tom. 2. de relig. lib. 4. de voto. cap. 7. num. 16.* Layman *lib. 4. Theol. Moral. tract. 4. c. 3. n. 4.* Azorius *t. 1. lib. 11. c. 20. q. 1.* non caret sua probabilitate, quia votum debet strictè explicari quantum potest, quia cùm sit onerosum, debet minui: ut quantum fieri possit, vitetur periculum peccandi: & hoc periculum tunc declinatur, quando votum strictè explicatur: quamobrem cum jus non sit propriè caro, ideo votum non videtur extendendum ad jus. Verùm prior sententia mihi videtur probabilior, & deducenda ad praxim, quia votum abstinendi ab esu carnium non respicit carnes materiales, sed nutrimentum optimum, quod habetur etiam per ipsum jus continens partes carnis subtiliores.

16 Quæritur nonò, an viris nobilioribus licitum sit in refectiuncula vespertina paulò ampliorem cibum sumere? Respondetur, communiorem sententiam esse affirmativam, quam docent Layman *lib. 4. Theol. Moral. tract. 8. c. 1. num. 9.* Diana *p. 8. tract. 9. de jejun. resolut. 1.* Pasqualigus *in praxi jejunij decis. 98.* Molfesius *tract. 10. summ. c. 3. n. 49.* Azorius *tom. 1. lib. c. 8. q. 8.* quia consuetudo jam invaluit, ut non solùm viri nobiles, verùm etiam laborantes, & existentes in Romana curia utantur diebus jejunij ampliori vespertina refectiuncula, & tùm hæc consuetudo involuerit, facit talem refectiunculam licitam, quæ aliàs esset illicita. Tum quia nobiliores cùm sint assueti delicatioribus cibis, ac pluribus ferculis, plus macerantur per jejunium, quàm cæteri quamvis ampliorem sumant vespertinam refectiunculam, quia adhuc respectu illorum abstinentia est major. Immo qui studiis vacant possunt etiam, & ipsi uti ampliori refectiuncula vespertina, quia ob nimiam attentionem plus cæteris debilitantur; & plures etiam absumunt spiritus, proinde habenda est ratio talis debilitatis, quæ est sufficiens ratio sumendi paulò ampliorem vespertinam refectiunculam.

Quæritur decimò, an Episcopus possit, 17 transferre jejunium de uno die in alium, ut si festum S. Matthiæ Apostoli contingat die ultimo bacchanaliorum, jejunium, quod esset servandum feria secunda possit transferri in diem præcedentis sabbathi? Censent plures, Episcopum ex rationabili causa posse tale jejunium ita transferre: ita docent Panormit. *in Rubric. de observat. jejun.* Navarrus *c. 21. manual. num. 11.* Cajetanus *in summa V. jejunium c. 3.* Naldus *V. jejunium num. 7.* Pasqualigus *in praxi jejun. decis. 179.* Azorius *tom. 1. lib. 7. c. 18. q. 5.* & alij plures, quos citat Pasqualigus. Nititur hæc sententia, quia licèt quæ statuuntur in jure canonico non relinquantur dispositioni Episcopi, committitur tamen ipsi eorundem executio, adeo ut in exequendo debeat prudenter procedere, ut ejus executio sit prudens: unde quamvis non posset Episcopus immutare, quæ statuuntur in jure canonico, potest nihilominus mutare aliquam circumstantiam concernentem executionem, si id prudentia exigat, proinde exequi in uno tempore, quod deberent fideles in alio exequi. Tum quia jus canonicum *in c. consilium 2. h. t.* jejunium incidens in dominica, jubet anticipari in præcedente sabbatho.

Nihilominus mihi videtur probabilius, non 18 posse Episcopum ex propria tantùm authoritate transferre tale jejunium indictum à jure communi pro tota communitate: ratio est, quia jus commune est lex superioris, & sicut inferior non habet authoritatem in superiorem, ita neque potest mutare ejus legem. Neque quæ sunt determinata de jure communi relinquuntur dispositioni inferioris pro tota communitate, sed tantùm pro una, vel altera persona in particulari ex rationabili causa. Tum quia si Episcopus propria authoritate posset mutare jejunium à jure communi indictum, possent omnes Episcopi simul concordes si aliqua suppeteret justa causa immutare omnia jejunia Ecclesiæ, pro omnibus fidelibus existentibus in suis diœcesibus, quod esset inducere confusionem, & dissonantiam circa observantiam præceptorũ Ecclesiæ. Neque obest quod adducitur ex *c. consilium 2. h. t.* quia ibi tantùm indicantur vigiliæ Apostolo-

stolorum, in quibus fideles tenentur servare jejunium, non verò quod Episcopi possint propria authoritate transferre pro tota communitate jejunium ex jure communi affixum uni diei in alium, id enim perinde esset ac concedere facultatem inferiori immutandi leges superioris. Hinc putârim, non posse Episcopum in sua Diœcesi sine consensu sedis Apostolicæ jejunium vigiliæ S. Matthiæ incidens ultimo, vel penultimo die bacchanaliorum transferre in alium diem: quia si quæ justa suppeteret causa transferendi tale juiunium ea esset, quia illis diebus solet à pluribus violari, quia cum debeant per totam quadragesimam abstinere ab esu carnium, & jeiunare, accidit ipsis durissimum, & perdifficile abstinere à carnibus, & simul jejunare in ultimo, vel penultimo die bacchanaliorum: atqui hæc causa prævisa fuit à summo Pontifice, & nihilominus non declaravit, quòd si tale jeiunium occurrat die ultimo bacchanaliorum debeat, ne fideles illo graventur, transferri in alium diem: sicut declaravit, quòd si vigilia Apostoli contingat in dominica jeiunium anticipetur die sabbathi: unde cum Pontifex præviderit hoc jejunium in pervigilio sancti Matthiæ nonnunquam posse occurrere die ultimo, vel penultimo bacchanaliorum, & non declaraverit, esse tunc transferendum in alium diem, id sanè argumento est, noluisse Pontificem ultimos illos bacchanaliorum dies eximere à jeiunio si in ipsis contingat pervigiliũ S. Matthiæ, tacitè enim Pontifex videtur nolle talem translationem, quia cum causa fuerit prævisa à summis Pontificibus, & nihil decreverint, non putârunt, eam sufficientem, ut tale jeiunium transferretur in alium diem.

Tum quia posset quodlibet aliud jeiunium ob eandem causam vitandi peccatum transferri 19
in diem veneris, vel sabbathi, eò quia plures sint qui ægrè abstineant à carnibus aliis diebus, & jeiunent. Tum quia jeiunia ecclesiastica cum sint de jure communi, non debeant transferri, nec immutari nisi prout immutantur, vel transferũtur à jure communi pro tota communitate: tum quia legislatores juris communis pluries viderunt, pervigilium sancti Matthiæ contigisse in ultimo, vel penultimo die bacchanaliorum: & facilè etiam id prævidérunt alii summi Pontifices, & nihilominus nunquam ab ullo summo Pontifice statutum fuit, ut intuitu bacchanaliorum tale jejunium transferretur in alium diem. Quinimò constat, Pontifices negâsse Episcopis rogantibus ad instantiam subditorum talem translationem: unde volunt Pontifices, ut hoc jeiunium servetur etiam in ultimo, vel penultimo die bacchanaliorum, & tacitè significant bacchanalia nõ esse rationabilem causam transferendi jeiunium in alium diem: neque occasionem peccandi esse causam sufficientem, & rationabilem, quia si sunt aliqui, qui tunc jeiunium violant, plures tamen de communitate, imò ferè tota communitas servat tale ieiunium.

TITULUS XLVII.

De Purificatione post partum.

PErinde Purificatio post partum inducta fuit ob reverentiam ecclesiarum: sicut jejunia ob venerationem sanctorum. Quapropter cum Pontifex in superiori titulo egisset de observatione jejuniorum, opportunè hic agit de Purificatione post partum: & abrogatur lex vetus, in qua mulier post partum habebatur immunda, ideóque si masculum enixa esset, arcebatur à templo triginta diebus: si fœminam sexaginta lex *Levit.* 12. *can.* 1. *dist.* 1. verùm lex hæc Mosayca, quia fuit cœremonialis extincta fuit, & cessavit in nece Christi Domini.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Unici capitis, quod in hoc titulo continetur.

C. VOLENS UNIC. h. t. Gregorius III. rescribit, quòd si mulieres post partum velint statim ecclesiam ingredi actura Deo gratias ob feliciter emissam prolem; non sit id ipsis vertendum culpæ: nec ecclesia aditus sit eis denegandus: quia evanuit umbra hæc Mosayca legis, postquam veritas illuxit Evangelij. Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abstinere, declarat Pontifex, non esse improbandam earum devotionem. Unde Pontifex non vult puerperas obligari præcepto veteris legis, quæ habetur Levit. 12. *Colligitur ex hoc textu, non esse præcepti, sed solùm consilij, vel consuetudinis, ut puerperæ apud Christianos tamdiu post partum abstineant ab ingressu ecclesiæ. Benedictio tamen, per quam introducuntur in ecclesiam, & quæ habetur in Ritualibus non est omittenda.*

COM-

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid servandum sit in Purificatione post partum.

1 Constat præsens titulus unico tantùm capitulo : cùm enim quæsitum fuisset ab Innocentio III. per quantum tempus mulieres post partum debeant arceri ab ingressu templi cum secundùm legem Mosaicam certi dies deputati fuerint, quibus mulieres post partum utpote immundæ prohibebantur ab ingressu Ecclesiæ ? Rescripsit Pontifex, quòd cùm lex Mosaica veluti umbra legis iam evanuerit, & veritas Evangelii eluxerit, non sint ampliùs ritus Mosaicæ legis sub præcepto, quapropter si mulieres post partum voluerint Ecclesiam ingredi, acturæ Deo gratias, nullum committunt peccatum, nec est illis ingressus in Ecclesiam denegandus : & assignat etiam rationem, ne pœna doloris, quam patiuntur in partu videatur iisdem verti culpæ. Quòd si ex reverentia, & veneratione voluerint aliquandiu abstinere, non debeat earum reverentia improbari. Ita rescripsit ex Laterano Innocentius III. ad Armachanum Archiepiscopum. Ex quo infertur, in lege Evangelica posse mulierem statim post partum Ecclesiam ingredi, neque teneri abstinere per aliquot dies, ut moris fuit in lege Mosaica : & licèt soleant etiam nunc mulieres puerperæ certam accipere benedictionem antequam Ecclesiam ingrediantur ; non tamen ullum extat præceptum, quod legerim, eas obligans ad hanc benedictionem suscipiendam post puerperium, antequam ecclesiam ingrediantur : unde tantum ex devotione ea muniuntur benedictione.

2 Ratio igitur cur in lege Evangelica fœminæ puerperæ non teneantur abstinere ab ingressu ecclesiæ sicut in lege Mosaica tenebãtur, hæc est: quia præcepta Cæremonialia veteris legis per institutionem legis Evangelicæ abolita fuerunt; umbræ cessarunt ad accessum lucis. Imo dantur plura præcepta, quæ non solùm mortua, verùm etiã mortifera sunt, nec possunt in lege Evangelica observari sine peccato lethali, imò ut docet D. Thomas 1. 2. *q.* 104. *art.* 3. non possunt præcipi, eò quia cùm fuerint instituta ad præfigurauda tunc futura Christi Mysteria, si iterum præciperentur, & eorum observatio induceretur, perinde foret, ac protestari, Christum nondum venisse, sed tantùm venturum, quod præjudicat veritati fidei, secundùm quam confitemur Mysteria præfigurativa in lege veteri Christi futuri jam contigisse, & completa fuisse : sic præceptum circumcisionis in lege veteri præfigurabat Sacramentum baptismi à Christo institutum in lege Evangelica: immolatio agni paschalis sacrificium cruentum crucis, & passionem Christi Domini : & quia cùm Christus jam venerit, ac passus fuerit pro redemptione humani generis, & instituerit Sacramenta, & legem Evangelicam, ideo observare nunc præcepta circumcisionis, & immolationis Agni paschalis, perinde foret, ac protestari Christum nondum fuisse passum, nec instituisse legem Evangelicam, quod est contra veritatem fidei.

3 Sunt tamen alia præcepta cœremonialia veteris legis, quæ cùm tantùm pertinerent ad quandam devotionem, ritúmque sacrificiorum, ac eorum ornatum, ideo eorum observatio in lege Evangelica licita est, quia cùm non sint præcepta figurativa Christi venturi, nec futuræ legis, eorum observatio nil continet mali, talia præcepta sunt, quibus præcipiebantur vestes sacerdotum, & altaria ut desumitur *ex c. 1. dist. 1. de consecrat.* Decimæ, oblationes, tempus purificationis post partum, ut habetur *in c. volens unic. h. t.* hæc enim præcepta servari possunt, quia cùm non præfigurent Christum venturum nil continent, quod veritati fidei adversetur. Præter præcepta cœremonialia erant etiam judicialia, quæ licèt mortua etiam sint, quatenus in lege Evangelica non ampliùs obligant, non tamen sunt mortifera; proinde possunt observari citra culpam : immo possunt etiam vim obligandi obtinere, si præcipiantur authoritate eorum, quorum interest leges condere : Sic *Exod. c.* 22. habetur hoc præceptum judiciale, ut qui furatus est unam, in pœnam delicti reddat quatuor oves : hoc idem præceptum posset etiam à legislatore institui in lege Evangelica, quia præcepta hæc judicialia, cùm imponantur in ordine ad punienda delicta, & non sint præfigurativa Christi venturi, neque futuræ legis Evangelicæ nil continent contra fidei veritatem.

4 Quamvis præceptum purificationis post partum fuerit in veteri lege unum ex cœremonialibus, quia tamen non præfigurabat Christum venturum, sed potiùs pertinebat ad quandam reverentiam exhibendam Ecclesiæ, ideo licèt in lege Evangelica non obliget, nihilominus, si mulieres puerperæ velint ob devotionem, & venerationis causâ aliquandiu abstinere, id illis non prohibetur, ut desumitur *ex c. cum enixa. c. ad ejus. c. si mulier. 5. dist.* Carolus, & Ludovicus *lib. 6. tit. 204.* ibi : *cùm enixa fuerit mulier, post quos dies debeat Ecclesiam intrare, testamenti veteris præceptione didicimus, ut pro masculo diebus 33. pro fœmina autem 66. debeat abstinere : quod tamen ut ait S. Gregorius sciendum est, quia in Mysterio accipitur, nam si hora eadem, qua genuerit, acturà gratias intret Ecclesiam nullo peccati pondere gravatur. Voluptas etenim carnis non dolor in culpa est. In carnis autem commixtione voluptas est, in prole verò*

verò prolatione gemitus: unde & ipsi in primo Matrimonio dicitur in doloribus paries: Si itaque enixam mulierem prohibemus Ecclesiam intrare, ipsam ei pœnam suam culpam deputamus. Heraldus Episcopus Turon. *can. 600. Mulier post partum statim ut voluerit, nisi fortè sit adultera intret Ecclesiam, ac Deo referat gratias.* Eatenus in veteri lege aderat præceptum purificationis post partum antequam fœminæ puerperæ templũ ingrederentur, quia contrahebant in puerperio immunditiam legalem, ex qua tenebantur purgari antequam templum ingrederentur.

5 Immunditia legalis in lege veteri multipliciter contrahebatur, nimirum ex contactu rei immundæ, vel quia aliquis in se immundus esset. Ex contactu rei immundæ immunditiam contrahebant. Primò qui tangebant Leprosos, seminifluas, pollutos ex coitu, menstruatas, Hæmorroissas aut illorum, vel illarum vestes *Levit. c. 13. & seq.* Secundò qui tangebant reptilia, aut alia immunda animalia, quibus non liceret vesci *Levit. c. 11. v. 43.* Tertiò qui tangebant cadavera animalium immundorum *Levit. c. 11. v. 24.* Quartò qui tangebant cadavera animalium mundorum, quæ sponte mortua erant *Levit. c. 11. v. 39.* Quintò qui tangebant cadavera, aut ossa, vel sepulchra hominum mortuorum *Numer. c. 19. v. 11.* Sextò qui ingrediebantur domum, vel tentorium, in quo jaceret mortuus *Numer. c. 19. v. 14.* Septimò qui tangebant aquas expiationis, quibus expiabantur *Numer. c. 19. v. 21.* Immundi autem erant ex se tametsi quid aliud non tangerent. Primò mulieres puerperæ *Levit. c. 12. v. 2.* Secundò Leprosi *Levit. c. 13. & 14.* Tertiò seminiflui *Levit. c. 15. v. 2.* Quartò polluti ex coitu sive legitimo, sive illegitimo *Levit. c. 15. vers. 16.* Quintò menstruatæ *Levit. c. 15. v. 19.* Sextò Hæmorroissæ, seu quæ multis diebus patiuntur fluxum sanguinis extra tempus menstruale *Levit. c. 15. v. 25.* Præterea hujusmodi immunditiæ non erant æquales: siquidem earum quædam graviores habebantur, & qui illis inficiebantur non solùm arcebantur ab ingressu in templum, & participatione rerum sacrarum, verùm etiam ab hominum consuetudine, eo quia homines quoslibet polluebant ex eorum consortio, & cætera omnia, quæ contingebant, & ex hujusmodi immunditiis graviores erant, quibus immundi constituebantur leprosi, seminiflui, & polluti à mortuis, immo etiam menstruatæ, quæ tametsi civitate non excluderentur, domi tamen ita intrudebantur, ut cum nemine commercium, vel societatem inirent, nisi cum eo, qui ad vitam necessaria illis deferret: Leprosi verò, seminiflui, & polluti à mortuis jubebantur excludi ob immunditiam legalem, non solùm à commercio hominum, sed etiam à castris, & civitatibus: & hæ graviores immunditiæ erant diuturniores, ac difficiliùs purgabantur. Secus immunditiæ leviores quamvis arcerent ab ingressu in templum, & à rebus sacris, non ita ab hominum consortio, eò quia per contactum non communicarentur aliis, & faciliori ritu tollerentur, & non erant per se diuturnæ, ut notat Josephus *lib. 2. contra Apionem.*

6 Quamvis omnes immundi immunditia legali indigerent purgatione, non tamen eodem modo purificabantur, quia immundi ex solo contactu purificabantur aqua lustrali. Refert, ac describit hanc cæremoniam purificandi per aquam lustralem immundos immunditia legali contracta per contactum Menochius *de Republic. Heb. lib. 3. c. 18.* si quis plura desiderat, ipsum consulat, ut etiam Becan. *in analog. c. 15. q. 5.* Cœremonia verò purificandi fæminam puerperam habetur *in Levit. c. 12. v. 2.* ubi dicitur *Mulier si suscepto semine pepererit masculum immunda erit septem diebus juxta dies separationis menstruæ; ipsa verò 33 diebus manebit in sanguine purificationis suæ: sin autem fæminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxûs menstrui, & 66. diebus manebit in sanguine purificationis suæ.* Generaliter tamen mulier, quæ masculum pepererat immunda fuit 40. diebus, & quæ fæminam 80. sed non omnium dierum æqualis fuit immunditia: siquidem quæ masculum pepererat primis septem diebus immunda erat juxta dies separationis menstruæ, & arcebatur à domesticorum consuetudine, & separata manebat clausa in proprio cubiculo: quæ verò fæminam pepererat, primis 14. diebus immunda erat, & etiam arcebatur ab hominum quovis consortio: cæteris verò 66. diebus non erat immunditia tam gravis, nec separatio ita rigida, licèt maneret in purificatione sanguinis sui, & contineret se domi, donec esset perfectè liberata à sanguine, & sordibus partûs.

Hinc illis 33. diebus erat pro partu maris immunda, & 66. pro partu fæminæ. Ratio discriminis, cur plus temporis requireretur pro partu fœminæ, quàm maris, desumitur ex diversitate evacuationis, & purgationis mulieris, siquidem in masculorum partu ad summum durat septem dies, immo etiam breviori subinde tempore: altera purgatio est aliorum excrementorum cum modico sanguine paulatim defluentium: & hæc in partu maris durat per 30. dies plus minùsve, in partu verò fœmineo utraque purgatio est diuturnior, ut docent Hipocrates *de natura pueri*, & Valesius *de sacra Philosophia c. 18.* Elapsis igitur diebus purificationis mulier puerpera ad atrium accedebat immundorum, adeo ut non posset atrium mundorum ingredi nisi purificata: postea offerebat turturem, vel pullum columbæ *Levit. c. 12. v. 6.* quæ immunditia contracta ex menstruis vocabatur etiam peccatum *Levit. c. 14. v. 2.* Demum offerebat Deo infantem, eumque redimebat; & tandem omnibus peractis in gratiarum actionem offerebant Deo agnum, vel turturem, aut pullum columbæ in holocaustum. 7

8 Hæ autem cœremoniæ in lege Evangelica omnino abrogatæ sunt, quia post lucis accessum umbræ Mosaicæ legis fugatæ sunt: & quia immunditia, quæ ex partu contrahebatur erat legalis, & expiabatur juxta cœremonias prærecensitas: hinc est, quòd cùm præcepta cœremonialia, & judi-

judicialia veteris legis non obligent in lege Evangelica, immo cùm ea præcepta cœremonialia, quæ erant præfigurativa Christi adventus non solùm mortua sint, sed etiam mortifera, eò quia adversentur nunc veritati fidei, non possunt absque culpa lethali observari. Secus quia abstinentia ab ingressu in Ecclesiam tempore puerperij erat præceptum cœremoniale, non præfigurativum Christi venturi, ideo quamvis mortuum sit in lege Evangelica, adeo ut non obliget fæminas puerperas, non tamen est præceptum mortiferum, quapropter hodie statim à partu potest mulier actura Deo gratias Ecclesiam ingredi, si voluerit; ne pœna, quam in pariendo patitur, vertatur eidem culpæ, quasi in pariendo peccaret, ut rescripsit ad Armacanum Innocentius III. *in c. volens. unic. h. t.* quia verò tale præceptum licèt mortuum in lege Evangelica, non tamen est mortiferum, ideo non solùm potest ingredi Ecclesiam statim post partum, sed etiam ob venerationem, & devotionem abstinere per aliquot dies, si velit: imò olim ad fores Ecclesiarum fuisse fontes, quibus ingressuræ ecclesiam lavarentur, refert Eusebius *lib. 1 o. c. 4.* non quia fideles crederent aquâ vitia purgari, aut fæminas indigere lotione post puerperium, cùm optimè scirent apud Catholicos immunditias, & expiationes veteris legis non posse suscitari; sed ut materiali lotione ad mentem purgandam excitarentur, ut notavit Tertullianus *lib. de orat. c. 11.* inquiens: Hæ sunt veræ munditiæ, non quas plerique superstitiosè curant ad omnem orationem etiam cum lavacro totius corporis. Verùm antiquis hisce fontibus successit postea usus aquæ benedictæ, quâ fideles digitos abluentes solent in ingressu Ecclesiæ se signo crucis munire.

§. II.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 QUæritur primò, cur Beata Virgo Mater voluerit præceptum cœremoniale purificationis servare juxta ritum Mosaicæ legis, præsertim cùm purgatione non indiguerit: siquidem certum est de fide, beatissimam Virginem semper fuisse purissimam ante, & post partum, consequenter non indiguisse tali purificatione. Respondetur, quòd tametsi Beatissima Virgo lege purificationis non teneretur, cùm partus purissimus, omnique sorde immunis, & à fluxu sanguinis liber esset: nihilominus ejus legis præceptum adimplere voluit, non ex necessitate, sed ex humili destinatione, ut eleganter expressit S. Methodius Martyr sub Decio Episcopus Parisiensis *in homil.* cui titulus est *de concursu Domini*: ubi ait: & quidem propterea mater ipsius super legem existens, se legi submittit; quæque pura cum sit, tempus tamen 40. dierum impolluta constitutum, præfinitúmque observat: fit legi obediens is quoque, qui à lege liber erat; oblatio pro eo offertur, qui nos sanctificavit. Ut diximus in præcedenti §. jubebantur Judæi omnia primogenita tum in hominibus, tum in brutis animantibus Deo offerre. Rursus primogenita oblata Domino mactabantur in holocaustum, si erant animalia munda, sin autem immunda pretio redimebantur: primogenitus quoque hominis pretio redimebatur exceptis primogenitis ex tribu levitica, quia filij Levi perpetuò manebant Deo dicati: fiebat autem redemptio primogeniti quinque siclis: valebat autem siclus medio floreno additis tribus, vel quatuor crucigeris. Et quamvis B. Virgo non fuerit in hac lege comprehensa, adhuc ex humilitate voluit eam servare.

Quæritur secundò, quomodò ex verbis legis evincatur, quòd Beata Virgo fuerit exclusa ab obligatione servandi præceptum cœremoniale purificationis? Respondetur id evinci ex illis verbis legis: *Mulier si suscepto semine masculum pepererit, immunda erit:* sed B. Virginem peperisse filium suum primogenitum absque ullo virili semine, & sola virtute Spiritus sancti est certum de fide; proinde ex prærecensitis verbis legis satis apertè infertur non fuisse beatam Virginem obnoxiam tali obligationi: siquidem illud verbum *Mulier si suscepto semine* positum est à Spiritu sancto, ut Beata Virgo intelligeretur exclusa ab illa lege, cùm filium paritura Virgo ante, & post partum permanserit. Neque propter solum, ac præcisum partum dici poterat mulier immunda; proinde beata Virgo, quamvis suum primogenitum pepererit, nullam inde potuit immunditiam contrahere, cum Virgo permanserit etiam post partum. Immunditia tantùm contrahebatur ex suscepto semine, & ex fluxu sanguinis, & certum est, beatissimam Virginem absque ullo semine, sine fluxu sanguinis, & absque secundinis peperisse, ut definitum fuit in sexta Synodo Trul. *c. 80.* his verbis *Absque ullis secundinis ex Virgine partum esse confitentes, ut qui sine semine constitutus sit; idque toti gregi annunciantes, eos, qui propter ignorantiam aliquid faciunt, quod non decet, correctioni subijcimus. Quare quoniam aliqui post sanctam Christi Dei nostri Nativitatis diem similam coquere ostenduntur, & eam sibi invicem impartiri honoris videlicet prætextu secundinarum impollutæ Virginis Matris, statuimus ut deinceps nihil tale fiat à fidelibus.* Quamobrem beata Virgo licèt fuisset à lege exclusa, nihilominus legem voluit implere, non ex ulla necessitate, sed ex spontanea humiliatione, idque ex pluribus rationibus. Primò ut exemplum daret obedientiæ voluntariæ. Secundò ut omnem mali speciem devitaret. Tertiò ut omnem alienæ offensionis occasionem fugeret. Quartò ut exemplum filij sui imitaretur, qui voluntate sua, non necessitate legis præceptum voluit circumcisionis implere. 2

Quæritur tertiò cur Deus *Exod. 3. & numer. 18.* jusserit sibi offerri omnia hominum primogenita, & etiam jumentorum? Respondetur, id Deum præcepisse in memoriam illius occisionis, qua olim in Ægypto omnia primogenita hominum, & jumentorum Ægyptiorum interemit ea nocte, quâ populum Hebræorum à servitute Ægyptiorum liberavit, ser- 3

servavitque omnia eorundem primogenita. Hinc jussi fuerunt Hebræi, omnia sua primogenita offerre Deo, ut tali oblatione profiterentur, servata fuisse ex speciali Dei beneficio, ne ab Angelo; primogenita Ægyptiorum occidente, perimerentur, adeo ut illa oblatio fuerit in gratiarum actionem ab Hebræis executioni demandata, quasi dicerent, offerimus Deo nostro primogenita, eò quia magis sua sint, quàm nostra, cum ejus divina, & singulari providentia viva servata fuerint in Ægypto.

4 Quæritur quartò, an Christus recèns natus ut primogenitus Virginis Matris ea etiam comprehenderetur lege? Respondetur negativè: ratio est, quia in lege illa tantùm comprehendebatur omne masculinum adaperiens vulvam *Lucæ 2. omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domino vocabitur.* Sed Christus tametsi fuerit unigenitus beatæ Virginis, non tamen ejus uterum nascendo aperuit, quia natus est sine læsione virginitatis maternæ. Neque obstat, quòd aliqui Patres ut Origenes *homil. 2. in Lucam.* Nissenus *Orat. de occursu Domini* Theophylactus, & Euthymius in *Luc. 2.* dixerint, Christum adaperuisse vulvam matris: quia per talem loquendi modum tantùm voluerunt significare, quòd Christus nascendo prodierit ex Matris utero ad significandam Virginis fœcunditatem per prolis generationem: sicut enim scriptura subinde significans, aliquam fœminam sterilem esse, seu prolem non suscepisse, utitur illo modo loquendi, seu fœminæ illius vulvam clausam esse: ita præfati Patres è contra, ut indicarent Virginem Matrem peperisse Christum, dixerunt Christum aperuisse ejus vulvam, seu natum fuisse ex ejus utero, non quidem in sola opinione, & æstimatione hominum, nec secundùm rei speciem, & imaginem; sed secundùm rei veritatem, & tunc fuerunt Patres usi tali modo loquendi propter hæreticos, qui docuerunt, filium Dei ex beata Virgine suscepisse carnem humanam in specie tantùm, non veritate.

5 Quæritur quintò, pro quonã fœmina puerpera offerret in cœremonia purificationis post puerperium agniculum, aut duos pullos columbarum, vel par turturum? Respondetur cum communiori sententia, tale munus fuisse oblatum pro ipsa matre, & id desumi, ex *Levit. 12.* ubi dicitur: *Cumque expleti fuerint dies purificationis suæ pro filio, vel filia, deferent agnum anniculum in holocaustum, aut pullum columbæ, sive turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonij. Quòd si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, aut duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur,* unus igitur pullus offerebatur in holocaustum, & unus pro peccato, seu pro mulieris purgatione, quia cum puerperium fuerit immundum, & mulier ratione illius immunda diceretur; hæc immunditia dicebatur peccatum, à quo mulier purgabatur per talem oblationem. Hinc peccatum in ea lege, & pro quo offerebantur animalia, non fuit originale peccatum, quia hoc tollebatur per circumcisionem, tum quia in lege dicitur, *orabitque pro ea sacerdos, seu pro fœmina puerpera,* & sic mundabitur, unde sacerdos orabat, ut fœmina mundaretur, quapropter peccatum, pro quo offerebantur animalia, erat in ipsa fœmina puerpera, & consistebat in immunditia corporali non quacunque, sed legali: siquidem mulier post partum 40. dierum spatio prohibebatur lege aliquid sanctum tangere, & ad templum ingredi, eò quia secundùm legem censeretur immunda: unde sicut immunditia erat legalis; ita etiam peccatum vocabatur legale, seu juxta legem illam.

Quæritur sextò, quomodo beata Virgo, & S. Joseph potuerint ea laborare paupertate, ut nec agniculum, quem in templo offerrent, potuerint emere? 6 Cum certum sit, ante dies purgationis Magos venisse ab oriente, & obtulisse Aurum, Thus, & Myrram, non enim est verò simile, Reges illos modicum tantùm attulisse auri, cùm dicantur aperuisse suos thesauros, non enim parum auri thesauros constituit: & non videtur probabile beatam Virginem intra paucos dies totum illud oblatum aurum impendisse pro occurrentibus necessitatibus; præsertim cùm non constet, eam contraxisse ullum debitum, nec fuisse gravatam ære alieno, & ex oblato auro satisfecisse suis creditoribus. Sunt qui ad solvendam difficultatem respondent, beatam Virginem, & S. Josephum servâsse illud oblatum aurum pro peregrinatione in Ægyptum. Verùm id non videtur probabile, quia perinde fuisset, ac non emisse agniculum, ut parcerent sumptui, quod speciem redolet avaritiæ, & notam indicat diffidentiæ de divina providentia. Tum quia quando puer Jesus fuit à Virgine Matre oblatus in templo nihil nondum Joseph de Ægyptiaca profectione cogitaverat: & Angelus tantùm post illam oblationẽ eum admonuit, ut in Ægyptũ secederet. Quamobrem probabilius videtur, quod respondent SS. Patres, Virginem Matrem, & Josephum Deo consecrâsse integra Magorũ munera. Alij etiam dicunt insumpsisse aurum illud totum in usus pauperum, nihil sibi reservantes in subsidium paupertatis.

Quæritur septimò, an Beata Virgo de facto 7. obtulerit duos pullos columbarum, vel potiùs par turturum, cùm enim lex non præciperet offerri simul duos pullos columbarum, & par turturum, sed alterutrum tantum eorundem, nimirum vel duos turtures tantùm, vel duos tantùm pullos columbarum: verò simile est B. Virginem non obtulisse plus, vel minus, quàm lex præciperet, & cum Evangelista expressè non dicat, quid ex duobus obtulerit, sed tantùm significet, obtulisse par turturum, vel duos pullos columbarum, adhuc superest dubium, quid ex his duobus obtulerit? Respondetur, communiorem Patrum sententiam esse, eam obtulisse duos pullos columbarum, eò quia isti faciliùs potuerint reperiri, quàm duo turtures. Tum quia fuit magis usitatum, ut columbæ potiùs offerrentur quàm turtures, & colligitur ex eo, quòd, qui ex domo Dei dicuntur fecisse speluncam latronum non turtures in sacrificia, sed columbas scribuntur venales habuisse

Matth.

Matth. 21. Cæterum moris erat, ut disjunctivè offerretur agniculus, eò quia hic typicè adumbraret Christum; vel columba, quia ob blandimentum candoris symbolum erat innocentiæ, & figura mansuetudinis, vel duo turtures, quia erant Symbolum solitudinis, & typicè significabant Synagogam proficiscentem per desertum.

8 Quæritur octavò, an Simeon, qui in ulnas suas suscepit in templo puerum Jesum oblatum à Virgine Matre fuerit sacerdos: Ratio dubitandi est, quia Evangelista nec ullum verbum habet de illius sacerdotio, sed tantùm eum vocat hominem: hinc quidam in ea fuerunt sententia, ut putaverint eum non fuisse sacerdotem, quia Evangelista hanc dignitatem non reticuisset. Communior tamen, & verior sententia est, hunc venerabilem senem Simeonem fuisse sacerdotem, & ad id in spiritu venisse in templum, ut puerum Jesum à parentibus Deo oblatum exciperet in ulnas suas. Ratio etiam id suadet, quia cum primogeniti Deo offerrentur; debuit aliquis sacerdos adesse, qui Dei nomine puerum Jesum exciperet, & tamdiù retineret, quamdiu à parentibus quinque siclis redimeretur, seu viginti juliis argenteis Romanis: valori enim unius sicli respondet valor quatuor juliorum Romanorum, ut sacri interpretes testantur. Tum quia senex ille venerabilis Simeon benedixit parentibus; & impertiri benedictionem offerentibus primogenitos in templum pertinebat ad sacerdotem; proinde longè vero similius est, Simeonem fuisse sacerdotem, imò expressè eum sacerdotem vocat S. Athanasius in *lib. de commun. essent. Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: ubi ait: *videamus, num Spiritus sanctus habeat edendi oraculi potestatem: Simeoni certè, & sacerdoti, & seni oraculum redditum est à Spiritu S. nequaquam morieris, quin prius videris Christum.* Epiphanius ipsum etiam vocat sacerdotem *in lib. de vitis Prophetar.* ubi ait: *Simeon sacerdos, è tribu Aaron emicuit: hic quippe est, qui oraculum accepit à Spiritu S. non visurum esse mortem, quousque Christum dominum incarnatum videret*, & plures alij SS. Patres, ut Cyrillus *in homil. de occursu Domini* vocant eum sacerdotem.

Neque obstat, quòd Evangelista expressè eum non dixerit sacerdotem: quia fuisse sacerdotem colligitur ex ijs, quæ narrāvit, eò enim ipso, quòd adivit templum suscepturus puerum Jesum in ulnas suas oblatum à parentibus, benedictionem etiam fuerit impertitus parentibus, colligitur, venerabilem Senem Simeonem fuisse sacerdotem, non enim temerè munus sibi usurpâsset sacerdotis. 9

Quæritur nonò, quando in Ecclesia inceperit festum purificationis beatæ Mariæ Virginis? Respondetur, festum purificationis ab initio Ecclesiæ suum habuisse exordium, ut notant Salazar *in Martyrolog. die* 2. *Februar.* Ramirez *in Pentecost. c.* 49. Solorzanus *de jure Indiar. lib.* 2. *c.* 24. *& de juribus honorariis. num.* 462. Certum est, Sergium hoc nomine primum Pontificem Romanum hunc diem celebri, & solemni supplicatione, quam processionem appellant, coli, & honorari sua authoritate instituisse, & hoc idem etiam præcepisse fieri in tribus aliis diebus Deiparæ sacris, scilicet Annuntiationis, Assumptionis, & Nativitatis, ut refertur *in Martyrolog. Beda.* 5. *idus Septemb.* Neque obstat, quòd narrat Nicephorus *lib.* 7. *c.* 28. ex speciali constitutione Justiniani senioris sancitum fuisse, ut hic dies festus ab omnibus anniversaria celebritate coleretur. Quia inde non sequitur, quòd tunc primum inceperit in Ecclesia festum purificationis: sed Justinianus hac constitutione tantùm injunxit omnibus populis græcis cultum hujus diei, ac jussit, ut omnes græci festum agerent hac die, eò quia nonnulli negligentiores eum non colerent. 10

TITULUS XLVIII.

De Ecclesiis, ædificandis, vel reparandis.

QUia Pontifex in superioribus titulis egit de veneratione sanctorum, eorúmque reliquiis, quæ in ecclesiis servari solent, ut etiam de ipsa ecclesiarum, vel altarium consecratione, congruum erat, ut in hoc titulo aliquid adderet de ipsis ecclesiis, vel ædificandis, vel instaurandis: hæc enim cura ad Clericorum officium refertur. Et quia Ecclesiæ passim, & sine delectu ædificandæ non sunt; sed potiùs veteres restaurandæ si vitium fecerint; quemadmodum de operibus publicis cavetur *l. ult. ff. de oper. publ.* ideo hæ causæ potissimùm dispiciuntur, ut ecclesia excitetur: si periculum incumbat, quo convenire omnibus in unum locum non liceat: vel si locorum distantia, vel difficultas remoretur fidelium obsequia, & congressus frequentiores.

servavítque omnia eorundem primogenita. Hinc jussi fuerunt Hebræi, omnia sua primogenita offerre Deo, ut tali oblatione profiterentur, servata fuisse ex speciali Dei beneficio, ne ab Angelo primogenita Ægyptiorum occidente, perimerentur, adeo ut illa oblatio fuerit in gratiarum actionem ab Hebræis executioni demandata, quasi dicerent, offerimus Deo nostro primogenita, eò quia magis sua sint, quàm nostra, cum ejus divina, & singulari providentia viva servata fuerint in Ægypto.

4 Quæritur quartò, an Christus recèns natus ut primogenitus Virginis Matris ea etiam comprehenderetur lege? Respondetur negativè: ratio est, quia in lege illa tantùm comprehendebatur omne masculinum adaperiens vulvam *Lucæ 2. omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domino vocabitur.* Sed Christus tametsi fuerit unigenitus beatæ Virginis, non tamen ejus uterum nascendo aperuit, quia natus est sine læsione virginitatis maternæ. Neque obstat, quòd aliqui Patres ut Origenes *homil. 2. in Lucam.* Nissenus *Orat. de occursu Domini* Theophylactus, & Euthymius in *Luc. 2.* dixerint, Christum adaperuisse vulvam matris: quia per talem loquendi modum tantùm voluerunt significare, quòd Christus nascendo prodierit ex Matris utero ad significandam Virginis fœcunditatem per prolis generationem: sicut enim scriptura subinde significans, aliquam fœminam sterilem esse, seu prolem non suscepisse, utitur illo modo loquendi, seu fœminæ illius vulvam clausam esse: ita præfati Patres è contra, ut indicarent Virginem Matrem peperisse Christum, dixerunt Christum aperuisse ejus vulvam, seu natum fuisse ex ejus utero, non quidem in sola opinione, & æstimatione hominum, nec secundùm rei speciem, & imaginem; sed secundùm rei veritatem, & tunc fuerunt Patres usi tali modo loquendi propter hæreticos, qui docuerunt, filium Dei ex beata Virgine suscepisse carnem humanam in specie tantùm, non veritate.

5 Quæritur quintò, pro quonã fœmina puerpera offerret in cæremonia purificationis post puerperium agniculum, aut duos pullos columbarum, vel par turturum? Respondetur cum communiori sententia, tale munus fuisse oblatum pro ipsa matre, & id desumi, ex *Levit. 12.* ubi dicitur: *Cumque expleti fuerint dies purificationis suæ pro filio, vel filia, deferent agnum anniculum in holocaustum, aut pullum columbæ, sive turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonij. Quòd si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, aut duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea sacerdos, & sic mundabitur,* unus igitur pullus offerebatur in holocaustum, & unus pro peccato, seu pro mulieris purgatione, quia cum puerperium fuerit immundum, & mulier ratione illius immunda diceretur; hæc immunditia dicebatur peccatum, à quo mulier purgabatur per talem oblationem. Hinc peccatum in ea lege, & pro quo offerebantur animalia, non fuit originale peccatum, quia hoc tollebatur per circumcisionem, tum quia in lege dicitur, *orabitque pro ea sacerdos, seu pro fœmina puerpera,* & sic mundabitur, unde sacerdos orabat, ut fœmina mundaretur, quapropter peccatum, pro quo offerebantur animalia, erat in ipsa fœmina puerpera, & consistebat in immunditia corporali non quacunque, sed legali: siquidem mulier post partum 40. dierum spatio prohibebatur lege aliquid sanctum tangere, & ad templum ingredi, eò quia secundùm legem censeretur immunda: unde sicut immunditia erat legalis; ita etiam peccatum vocabatur legale, seu juxta legem illam.

Quæritur sextò, quomodo beata Virgo, & S. Joseph potuerint ea laborare paupertate, ut nec agniculum, quem in templo offerrent, potuerint emere? Cum certum sit, ante dies purgationis Magos venisse ab oriente, & obtulisse Aurum, Thus, & Myrram, non enim est vero simile, Reges illos modicum tantùm attulisse auri, cùm dicantur aperuisse suos thesauros, non enim parum auri thesauros constituit: & non videtur probabile beatam Virginem intra paucos dies totum illud oblatum aurum impendisse pro occurrentibus necessitatibus; præsertim cùm non constet, eam contraxisse ullum debitum, nec fuisse gravatam ære alieno, & ex oblato auro satisfecisse suis creditoribus. Sunt qui ad solvendam difficultatem respondent, beatam Virginem, & S. Josephum servâsse illud oblatum aurum pro peregrinatione in Ægyptum. Verùm id non videtur probabile, quia perinde fuisset, ac non emisse agniculum, ut parcerent sumptui, quod speciem redolet avaritiæ, & notam indicat diffidentiæ de divina providentia. Tum quia quando puer Jesus fuit à Virgine Matre oblatus in templo nihil nondum Joseph de Ægyptiaca profectione cogitaverat: & Angelus tantùm post illam oblationẽ eum admonuit, ut in Ægyptũ secederet. Quamobrem probabilius videtur, quod respondent SS. Patres, Virginem Matrem, & Josephum Deo consecrâsse integra Magorũ munera. Alij etiam dicunt insumpsisse aurum illud totum in usus pauperum, nihil sibi reservantes in subsidium paupertatis. 6

Quæritur septimò, an Beata Virgo de facto obtulerit duos pullos columbarum, vel potiùs par turturum, cùm enim lex non præciperet offerri simul duos pullos columbarum, & par turturum, sed alterutrum tantum eorundem, nimirum vel duos turtures tantùm, vel duos tantùm pullos columbarum: vero simile est B. Virginem non obtulisse plus, vel minus, quàm lex præciperet, & cum Evangelista expresse non dicat, quid ex duobus obtulerit, sed tantùm significet, obtulisse par turturum, vel duos pullos columbarum, adhuc superest dubium, quid ex his duobus obtulerit? Respondetur, communiorem Patrum sententiam esse, eam obtulisse duos pullos columbarum, eò quia isti faciliùs potuerint reperiri, quàm duo turtures. Tum quia fuit magis usitatum, ut columbæ potiùs offerrentur quàm turtures, & colligitur ex eo, quòd, qui ex domo Dei dicuntur fecisse speluncam latronum non turtures in sacrificia, sed columbas scribuntur venales habuisse 7.

Matth.

Matth. 21. Cæterum moris erat, ut disjunctivè offerretur agniculus, eò quia hic typicè adumbraret Christum; vel columba, quia ob blandimentum candoris symbolum erat innocentiæ, & figura mansuetudinis, vel duo turtures, quia erant Symbolum solitudinis, & typicè significabant Synagogam proficiscentem per desertum.

8 Quæritur octavò, an Simeon, qui in ulnas suas suscepit in templo puerum Jesum oblatum à Virgine Matre fuerit sacerdos: Ratio dubitandi est, quia Evangelista nec ullum verbum habet de illius sacerdotio, sed tantùm eum vocat hominem: hinc quidam in ea fuerunt sententia, ut putaverint eum non fuisse sacerdotem, quia Evangelista hanc dignitatem non reticuisset. Communior tamen, & verior sententia est, hunc venerabilem senem Simeonem fuisse sacerdotem, & ad id in spiritu venisse in templum, ut puerum Jesum à parentibus Deo oblatum exciperet in ulnas suas. Ratio etiam id suadet, quia cum primogeniti Deo offerrentur; debuit aliquis sacerdos adesse, qui Dei nomine puerum Jesum exciperet, & tamdiù retineret, quamdiu à parentibus quinque siclis redimeretur, seu viginti juliis argenteis Romanis: valori enim unius sicli respondet valor quatuor juliorum Romanorum, ut sacri interpretes testantur. Tum quia senex ille venerabilis Simeon benedixit parentibus; & impertiri benedictionem offerentibus primogenitos in templum pertinebat ad sacerdotem; proinde longè vero similius est, Simeonem fuisse sacerdotem, imò expressè eum sacerdotem vocat S. Athanasius in *lib. de commun. essent. Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: ubi ait: *videamus, num Spiritus sanctus habeat edendi oraculi potestatem: Simeoni certè, & sacerdoti, & seni oraculum redditum est à Spiritu S. nequaquam moriturum, quin prius videris Christum.* Epiphanius ipsum etiam vocat sacerdotem *in lib. de vitis Prophetar.* ubi ait: *Simeon sacerdos, è tribu Aaron emicuit: hic quippe est, qui oraculum accepit à Spiritu S. non visurum esse mortem, quousque Christum dominum incarnatum videret*, & plures alij SS. Patres, ut Cyrillus *in homil. de occursu Domini* vocant eum sacerdotem.

Neque obstat, quòd Evangelista expressè eum non dixerit sacerdotem: quia fuisse sacerdotem colligitur ex ijs, quæ narravit, eò enim ipso, quòd adivit templum suscepturus puerum Jesum in ulnas suas oblatum à parentibus, benedictionem etiam fuerit impertitus parentibus, colligitur, venerabilem Senem Simeonem fuisse sacerdotem, non enim temerè munus sibi usurpâsset sacerdotis. 9

Quæritur nonò, quando in Ecclesia inceperit festum purificationis beatæ Mariæ Virginis? Respondetur, festum purificationis ab initio Ecclesiæ suum habuisse exordium, ut notant Salazar *in Martyrolog die* 2. *Februar.* Ramirez *in Pentecost. c.* 49. Solorzanus *de jure Indiar. lib.* 2. *c.* 24. *& de juribus honorariis. num.* 462. Certum est, Sergium hoc nomine primum Pontificem Romanum hunc diem celebri, & solemni supplicatione, quam processionem appellant, coli, & honorari sua authoritate instituisse, & hoc idem etiam præcepisse fieri in tribus aliis diebus Deiparæ sacris, scilicet Annuntiationis, Assumptionis, & Nativitatis, ut refertur *in Martyrolog. Beda.* 5. *idus Septemb.* Neque obstat, quòd narrat Nicephorus *lib.* 7. *c.* 28. ex speciali constitutione Justiniani senioris sancitum fuisse, ut hic dies festus ab omnibus anniversaria celebritate coleretur. Quia inde non sequitur, quòd tunc primum inceperit in Ecclesia festum purificationis: sed Justinianus hac constitutione tantùm injunxit omnibus populis græcis cultum hujus diei, ac jussit, ut omnes græci festum agerent hac die, eò quia nonnulli negligentiores eum non colerent. 10

TITULUS XLVIII.

De Ecclesiis, ædificandis, vel reparandis.

Quia Pontifex in superioribus titulis egit de veneratione sanctorum, corúmque reliquiis, quæ in ecclesiis servari solent, ut etiam de ipsa ecclesiarum, vel altarium consecratione, congruum erat, ut in hoc titulo aliquid adderet de ipsis ecclesiis, vel ædificandis, vel instaurandis: hæc enim cura ad Clericorum officium refertur. Et quia Ecclesiæ passim, & sine delectu ædificandæ non sunt; sed potiùs veteres restaurandæ si vitium fecerint; quemadmodum de operibus publicis cavetur *l. ult. ff. de oper. publ.* ideo hæ causæ potissimùm dispiciuntur, ut ecclesia excitetur: si periculum incumbat, quo convenire omnibus in unum locum non liceat: vel si locorum distantia, vel difficultas remoretur fidelium obsequia, & congressus frequentiores.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. QUICUNQUE 1. h. t. Ex Concilio Moguntino statuitur, ut qui habet beneficium ecclesiasticum teneatur omnino contribuere ad reparandam ecclesiam, vel restauranda tecta, vel ad ipsas ecclesias emendandas. Quod etiam jure novo præcipitur in Concilio Trident. sess. 1. de Reform. c. 8. *Id autem ut notat Glossa intelligitur, quando quarta ad fabricam ecclesiæ deputata non sufficit* c. unic. 10. q. 3. *tunc enim tenentur beneficiati contribuere, quia ut rectè ait Glossa, ubi est emolumentum, ibi debet esse etiam onus: non enim ferendus est beneficiatus, qui lucrum amplectitur beneficij, & recusat ejus onus subire. Ubi autem consuetudo inolevit, ut populus reparet, vel adificet ecclesias illa servanda est, ut notat Barbosa hic* num. 3. *Ad reparandam autem ecclesiam cathedralem, nisi aliter sit consuetudo, vel fabrica habeat sufficientes reditus, de jure communi tenetur Episcopus de quarta suorum redituum contribuere sumptus* c. decernimus q. 1. *Sin verò Episcopis, & fabricæ reditus non sufficiant, tunc compelli possunt Canonici ad contribuendum de superfluis suarum præbendarum, immo etiam Clerici inferiores de superfluis beneficiorum suorum, ut notat Panormitanus hic* n. 6.

C. CUM DICAT 2. h. t. Ex Concilio Lateranensi statuitur, ut ubi aliqui Leprosi congregantur sub communi vita, permittatur iisdem, ut possint propriam sibi ecclesiam construere unà cum cæmeterio, & habere proprium Presbyterum, sine tamen injuria veterum ecclesiarum: quia quòd illis ex pietate conceditur, non debet redundare in aliorum damnum, & injuriam. Rursus etiam statuitur, ut leprosi de hortis, & nutrimentis animalium suorum non cogantur decimas solvere. Ubi tamen notat Glossa de aliis teneri, nisi sint Religiosi. Quot verò debeant esse leprosi congregati sub communi vita, ut gaudeant hoc privilegio; censet Glossa, sex vel etiam pauciores sufficere: dummodo velint ecclesiam dotare. Non tamen Capellanus eorum habet jus parochiale, sed leprosi relinquuntur sub jure veteris parochiæ. Tum quia veteres ecclesiæ non debent per novas damnum pati, nec lædi. c. quicunque 16. q. 1. *Tum quia nullius inopia est relevanda cum jactura tertij, hinc si Princeps indulgeat alicui, ut possit ædificare in loco publico, intelligitur sine damno alterius.*

C. AD AUDIENTIAM 3. h. t. Alexander III. rescribit, quòd si aliqua villa valdè distet ab ecclesia parochia, sitque accessu difficilis, possit ædificari ecclesia in illa, & dotari, ita tamen ut proventus illius villæ, & dos dentur sacerdoti eligendo à persona majoris ecclesiæ, dummodo major habeat sufficientes reditus præter eos villæ. Quòd si Rector illius parochiæ, vel majoris ecclesiæ negligens sit in eligendo; debeat tunc Episcopus eligere, ut servetur debitus honor villæ erga matricem, vel ut notat Glossa, ut detur aliquid annuatim parochiæ arbitrio Episcopi, vel ut veniant ad scrutinium, & baptismum. Huic textui respondet Concilium Tridentinum sess. 21. de refor. c. 7. *ubi statuitur: quòd si populus sit ita numerosus, ut unus parochus non sufficiat, debeat cogi parochus, ut sibi tot sacerdotes adjungat, quot sufficiant ad Sacramenta ministranda, & cultum divinum celebrandum, & ut in locis, in quibus parochi ob locorum distantiam non possunt accedere sine magno incommodo ad administranda Sacramenta, debeant novæ parochiæ construi, etiam invitis Rectoribus juxta formam præsentis constitutionis Alexandri III.*

C. DE HIS 4. h. t. Idem Pontifex declarat, Rectores ecclesiarum parochialium posse compelli, ut de bonis ecclesiæ, quæ eis supersunt, conferant ad reparationem, & institutionem ecclesiarum, ut eorum exemplo alij invitentur ad id præstandum. Ubi notandum est, Pontificem asserere esse compellendos ad conferendum de bonis ecclesiæ, quæ illi supersunt; quia Rectores ecclesiarum non tenentur se privare necessariis, sed tantùm superfluis. Hinc in c. fin. 16. q. 1. *ubi dicitur, esse pauperum quicquid habent Clerici, id intelligitur de ijs, quæ ipsis supersunt: siquidem ordinata charitas incipit à se* c. non satis dist. 86. si non 23. q. 5. *Cæterùm licèt textus loquatur de habentibus ecclesias parochiales, extenditur etiam ad alias ecclesias, & inferiora beneficia: tenentur enim omnes beneficiati contribuere ex superfluis ad reparationem ecclesiæ, qui enim habet emolumentum debet, & onus subire. Superflua autem redituum hic juxta nonnullorum sententiam dicuntur, quæ supersunt necessariæ sustentationi; adeò ut Clerici teneantur ad reparandas ecclesias contribuere etiam de illis, quæ alioquin ad decentiam status pertinerent. Immo id etiam extenditur ad ecclesias juris patronatus; adeò ut Clerici non patroni teneantur eas resarcire, quia patronus suam abundè exercuit in prima fundatione, constructione, vel dotatione liberalitatem, per quam jus patronatus acquisivit: neque gratitudo patitur eum ulterius gravari. Neque obstat, quòd Concilium Tridentinum* sess. 21. c. 7. *jubeat inter alios etiam patronos ad id cogi, quia loquitur de illis patronis, qui aliquos fructus aut pensiones sibi reservârunt, ait enim Concilium esse compellendos, & alios,* qui fructus aliquos ex istis ecclesiis provenientes percipiunt. *Unde à contrario sensu, qui nullos percipiunt fructus ex eodem Concilio non sunt hoc onere gravandi, quod maximè procedit de patronis, & ita declarâsse sacram Congregationem Concilij Tridentini refert Barbosa hic* n. 5. *adeò ut patroni nullos percipientes fructus ex patronatis ecclesiis non teneantur contribuere ad earundem restaurationem.*

C. AD

C. AD AUDIENTIAM 5. h. t. Urbanus III. declarat, quòd si in ecclesia cathedrali cum consensu Ordinarij instituantur Canonici Regulares, nullum debeat fieri prajudicium Clericis sæcularibus, qui supersunt in eadem ecclesia; adeò ut donec vixerint, sint providendi de necessariis. Rursus de jure privilegium non conceditur, si nondum existant Canonici Regulares. Ex quo textu colligitur posse licitè ecclesiam sæcularem reduci ad regularem, nō è contra quia ratione religiosa vita fine urgentissima, & necessaria causa non debet id fieri: siquidem necessitas semper excipitur in illis, qua sunt juris positivi humani. Rursus gratia non conceditur cum prajudicio tertij c. cum dicat 2. h. t. *nec datur privilegium rei, qua nondum est, quia habere privilegium supponit esse. Id tamen Panormitanus intelligit de privilegio, quod in præsenti statim valeat, non verò de privilegio in futurum; quia ecclesia fundanda potest concedi privilegium, quo utatur post fundationem completam.*

C. TUA 6. h. t. Cælestinus III. declarat, quòd licèt Episcopus juraverit, non alienare res ecclesia si tamen populi indigeant novâ ecclesiâ, possit eam Episcopus construere tametsi ejus propria ecclesia aliquid videatur detrimenti subire. Quia ut notat Glossa juramentum non extendebatur ad hunc casum, ex quo populus indigebat c. ad audientiam 3. h. t. *non enim juramentum extenditur ad casum inopinatum. Hinc juramentum simpliciter præstitum de rebus ecclesia non alienandis restringitur ad alienationem illicitam, non ad necessariam, ut notat Panormitanus* num. 3.

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quid sit Ecclesia, & à quibus ædificanda sit, & ex quibus causis.

1 Ecclesia nomen est græcū, ac generale significans quamcunque congregationem, & conventum, & præsertim collectionem Christi fidelium sub uno capite, seu Christi Vicario, & hoc pacto nomine Ecclesiæ intelligitur tota illa fidelium collectio, qui ubivis terrarum veram Christi fidem profitentur, quatenus habent eandem fidem, eadem Sacramenta, idem caput, eundem scopum, & finem, ac eundem Authorem: nonnunquam Concilia Oecumenica dicuntur etiam Ecclesia, eò quia cum suo capite, seu Romano Pontifice eam repræsentant. Extra hanc Ecclesiam certum est, neminem posse salutem consequi, tametsi Mahometani contrarium sentiant, putantes quemlibet posse in sua fide salvari: siquidem *Isaiæ c. 60. v. 12.* dicitur: *Gens, & Regnum quod non servierit tibi, peribit.* Apostolus *ad Ephes. c. 4.* ait: *Unus Dominus, una fides, unum baptisma*, & ad *Hebr. 13.* ait: *Doctrinis variis, & peregrinis nolite abduci* quòd si in Christi Ecclesia est unus tantùm Dominus, unica fides, à qua prohibemur abduci, certè qui sinunt se abduci, non possunt salutem consequi, ut sunt hæretici, diversarum enim sectarum unica non est fides, cum Calvinus non habeat eandem fidem cum Luthero cōmunem, nec Calvinistæ cum Lutheranis, proinde sectæ illæ non sunt in Christi Ecclesia; consequenter non possunt in ipsis Sectarij salutem consequi.

2 Ecclesia verò juxta præsens institutum sumitur materialiter pro æde publica deputata authoritate Episcopi divino cultui exercendo, & præsertim missæ sacrificio celebrando. Hocque ædificium sacrum plures sortitur nomenclationes, eò quia plures sint Ecclesiarum differentiæ. Aliæ enim sunt Ecclesiæ parochiales, aliæ baptismales, aliæ cathedrales, conventuales aliæ; aliæ curatæ, & matrices, aliæ regulares, basilicæ aliæ. Ecclesia quæ basilica dicitur est cæteris amplior, plena majestate, & veluti ædificium regium; & hodie non dicuntur Basilicæ nisi majores, principes, & digniores Ecclesiæ, ut sunt Romæ Basilica Salvatoris, Apostolorum Petri, & Pauli, Basilica Liberiana. Parochialis Ecclesia denominatur à Parochia, seu parœcia, estque Ecclesia, cui vicinus locus, intra certos limites conclusus authoritate Episcopi ita adscriptus est, ut in illo domicilium habentes, in eadem Sacramenta, & reliquam curam pastoralem teneantur suscipere. Seu est Ecclesia, cui authoritate ecclesiastica adscriptus est certus populus, in ea spiritualiter curandus. Juxta tamen præsens institutum sumitur pro ipsamet Ecclesia materialiter constructa. Cathedralis vocatur, quæ est sedes Episcopi, & principalis parochia totius civitatis, & Diœcesis, & in ea est concurrens jurisdictio cum omnibus inferioribus parochijs, & omnes Diœcesani possunt in eadem Sacramenta suscipere, ut notat Barbosa *de jur. Eccles. univers. lib. 1. c. 25. num. 19.*

Collegiata vocatur, in qua præest caput, & sub ipso Clerici, & Canonici in ordine ad constituendum unum collegium, ac propterea congregantur collegialiter, habéntque sigillum, & arcam communem Barbosa *loc. cit. lib. 2. c. 6. num. 6.* Matrix Ecclesia licèt propriè vocetur cathedralis *c. venerabilis de V. S.* usu tamen receptum est, ut intelligatur Ecclesia etiam inferior, dummodo alias Ecclesias habeat sibi subjectas, sitque veluti earum mater, & propterea vocentur Ecclesiæ filiales, eò quia subijciantur alteri 3

alteri principali, quæ habetur, ut earum mater, & vocatur Eccleſia matrix, ut deſumitur ex Tridentino *ſeſſ. 21. de refor. c. 7.* Eccleſia regularis eſt, quæ erigitur pro Religioſorum cohabitatione viventium in communi ſub certa approbata regula à ſede Apoſtolica, & fusè de Eccleſiis Regularium agit Barboſa *de offic. Epiſc. allegat. 26.* Paſqualigus in Lauret. de Franc. *de controvers. inter Epiſc. & Regul. p. 1. num. 399. & sequent.* Eccleſia baptiſmalis dicitur, in qua ſunt fontes baptiſmales pro baptizandis parochianis: & licèt ab Eccleſia baptiſmali non neceſſariò inferatur parochialis, plerúmque tamen Eccleſia parochialis eſt etiam baptiſmalis. Tum quia fons baptiſmalis non leve cenſetur argumentum, quòd Eccleſia ſit parochialis.

4 Quod verò ad ædificium attinet Eccleſiæ, nemini liberum eſt, Eccleſiam de novo ædificare in locis exemptis ſine authoritate Pontificis, ut *in can. authoritate de privileg. in 6.* In locis verò, qui Epiſcopi jurisdictioni ſubijciuntur, requiritur etiam conſenſus, & authoritas ejuſdem Epiſcopi, adeo ut non debeat ædificium Eccleſiæ inchoari, niſi priùs Epiſcopus ad locum accedat, atrium, & cœmeterium publicè deſignet, ibique crucem cum precibus figat, ac in jaciendis fundamentis primum lapidem ponat, ut notat Gloſſa *in c. nemo de conſecrat. diſt. 1.* non tamen eſt neceſſe, ut hæc omnia Epiſcopus per ſe ipſum agat, ſed poteſt id etiam per alium præſtare. Rurſus ab eo, qui vult Eccleſiam ædificare debet ſufficiens dos conſtitui pro luminaribus, & Miniſtris Eccleſiæ, ac oneribus Epiſcopalibus perſolvendis *can. nemo Eccleſiam de conſec. diſt. 1. novel. 67. ut nullus ædificet.* Non tamen eſt neceſſe, quòd conſenſus Epiſcopi ſit expreſſus, quia tacitus etiam ſufficit, ut ſi Epiſcopus ſciens Eccleſiam conſtrui non contradicat, cùm facilè poſſit. Idque ob favorem piæ intentionis, cùm enim conſtruere Eccleſiam ſit in favorem religionis, & fidei, cultúsque ſanctorũ, eſt amplioris interpretationis, proinde ſufficit, ſi interſit conſenſus Epiſcopi expreſſus, vel tacitus: ſi enim ſemper requireretur expreſſus favor non ampliaretur: & quòd hujuſmodi conſtructio Eccleſiæ ſit in favorem ſanctorum, liquet, quia inde eorum cultus in terris ampliatur, augetúrque Dei extrinſeca gloria apud creaturas: & cedit etiam in bonum Eccleſiæ, ut inde Laici excitentur ad ædificandas, & fundandas Eccleſias. Quinimò videtur etiam ſufficere, ſi poſt exſtructam Eccleſiam etiam tacitè Epiſcopus conſentiat. Quinimò ſi Epiſcopus ſine juſta cauſa nolit conſentire, nec primarium fabricæ lapidem ponere adigi ad id poteſt authoritate ſuperioris *c. nullus 17. de jure patron.* ut notat Piaſecius *1. p. c. 2. art. 4. in princ.* Sin autem vir privatus ſine conſenſu ullo Epiſcopi Eccleſiam conſtruxerit, quæ de facto nulli nocet, non debet tunc hæc deſtrui, ſed qui eam conſtruxit, amittit jus patronatus, quod aliàs illi deberetur ob conſtructam ſuis ſumptibus Eccleſiam.

5 Debet autem Eccleſia ex antiqua traditione ita conſtrui, ut ſit oblunga, ut indicet naviculam Petri inter fluctus hujus mundi ad portum æternæ ſalutis ducentem fideles. Moris tamen nunc eſt, ut Eccleſiæ, quæ recèns ædificantur figuram præſeferant crucis, ut repræſentent eam crucem, quâ Chriſtus dignatus eſt mundum redimere. Præterea Apoſtoli inſtituerunt, ut ſi commodè fieri poſſit altare majus erigatur verſus orientem, eò quia Chriſtiani ex antiqua pariter traditione cõſueverint verſus orientem orare, ut notat Barboſa *jur. Eccleſ. univers. lib. 2. c. 2. num. 19.* Alij tamen cenſent, debere caput Eccleſiæ ſeptentrionem reſpicere, quæ tamen ſententia communiter improbatur; adeo ut ſententia aſſerens, eſſe Eccleſias erigendas verſus orientem ſit communior ob plures rationes, ſiquidem Chriſtus dicitur ad orientem aſcendiſſe oraturus, & *Pſal. 67.* David invitat fideles, ut aſcendant in orientem Deum oraturi, eò quia aſcenderit ad orientem, *Pſallite Deo, qui aſcendit ſuper cælum ad orientem.* Tum quia in die noviſſimo judicij creditur venturus ex oriente juxta illud *Matth. 24.* *Sicut exit fulgur ab oriente, ita erit adventus filij hominis.* Verùm cùm id non videatur eſſe neceſſarium, cùm nullum extet præceptum, & locorum conſtitutiones non ſemper permittant hanc ſituum obſervationem, ideo conſuetudo inolevit, ut Eccleſiæ conſtruantur accommodatæ locorum opportunitati, eò quia Deus ſit ubique præſens, & in quovis loco, ac ſitu poteſt decenter adorari, quinimmo non careret ſuperſtitione, qui crederet Deum tantùm verſus orientem poſſe adorari.

Ex pluribus cauſis poteſt nova Eccleſia æ- 6
dificari etiam intra limites alterius, ut ſi diſtantia ſit nimia, & valdè incommodum ſit adire Eccleſiam parochialem ad percipienda Sacramenta, & audienda divina officia, tunc enim intra fines illius poteſt in commodum, & utilitatem fidelium nova Eccleſia conſtrui, idque ſtatuit Alexander III. *in c. ad audientiam 3. h. t.* ubi decrevit, quod quando aliqua villa valde diſtat ab Eccleſia parochiali, & eſt valde incommodum fidelibus eam adire, poſſit intra fines illius ædificari Eccleſia, ac dotari; adeo ut proventus illius ſint illius ſacerdotis, qui Eccleſiæ recèns ædificatæ inſervit: & electio illius pertineat ad Eccleſiam parochialem. Unde quamvis ſine juſta cauſa non poſſit regulariter nova Eccleſia intra limites alterius parochiæ ædificari cum præjudicio ejuſdem, ut habetur in *c. Eccleſia 43.* nihilominus ſi juſta ſuppetat cauſa id poteſt fieri. Eſt enim erectio novæ Eccleſiæ diſmembratio ab Eccleſia parochiali jam exiſtentis, & diſmembratio non poteſt fieri ſine juſta, & neceſſaria cauſa, ut habetur *in c. 1. de rebus Eccleſ. non alienand.* unde juſta cauſa debet eſſe magna difficultas, & notabile incommodum, quod fideles teneantur ſubire ex eo, quòd adeant Eccleſiam parochialem nimium diſtantem pro Sacramentis percipiendis, diviniſque officijs audiendis, ut declaravit Concilium Tridentinum *ſeſſ. 21. c. 4. de refor.* ſiquidem illud ſolùm poſſumus, quod commodè poſſumus, ut habetur *in l. nepos. 105. in fin. ff. de V. S. c. ult.* Non tamen hoc incommodum debet eſſe tan-

tum,

tum, ut propter nimiam distantiam aliquando parochiani decesserint sine Sacramentis, sufficit enim si immineat aliquod periculum, quòd debeant subinde sine illis decedere; satiùs enim est prævenire, ne contingat, quod nollemus contigisse.

7 Quanta autem debeat esse hæc distantia, ut censeatur afferre notabile incommodum, relinquitur id determinandũ arbitrio prudentis judicis, quia in jure non reperitur quidquam definitum. Sola tamen frequentia, & multiplicitas populi non sufficit ad inducendam dismembrationem per constructionem alterius Ecclesiæ, sed tunc juxta Concilium Tridentinum *loc. cit.* pertinet ad Episcopum compellere Rectorem Ecclesiæ, ut plures alios habeat sacerdotes, sibi ad munus pastorale obeundum adjunctos, & qui sufficiant ad ministrãda Sacramenta omnibus indigentibus, ut declaravit sacra Congregatio apud Fagnanum *in c. ad audientiam 3. n. 24. h. t.*

8 Alia legitima causa construendi novam Ecclesiam est necessitas Leprosorum, debet tamen constructio fieri sine gravi præjudicio Ecclesiæ parochialis, intra cujus fines ædificatur, idque desumitur *ex c. cum dicat. 2. h. t.* ubi habetur, quòd quando aliqui Leprosi congregantur sub communi vita, permittitur ipsis, construere sibi Ecclesiam cum cœmeterio, & habere proprium Presbyterum sine injuria tamen veterum Ecclesiarum: quia quòd eis ex pietate conceditur, non debet redundare in aliorum injuriam. Ratio cur Leprosis permittatur hæc constructio novæ Ecclesiæ est, quia leprosi cum non debeant cum sanis habitare, ne una ovis infecta alias sanas inficiat, ideo concessum est illis habere propriam Ecclesiam separatam ab alijs. Rursus *in d. c. cùm dicat 2. h. t.* statuitur, ne leprosi cogantur de hortis, & nutrimentis suorum animalium decimas solvere: quod privilegium intelligitur de hortis deputatis ad eorundem usum, non verò si fructus eorum vellent vendere, & inde ditiores fieri, ut notat Abbas *in d. c. n. 5.* De alijs verò tenentur decimas solvere nisi sint Religiosi. Rursus ad construendam novam Ecclesiam sufficiunt sex leprosi, vel etiam pauciores, ut notat Glossa *in d. c. cum dicat 2. h. t.* dummodo velint Ecclesiam dotare.

9 Præterea ad constructionem novæ parochiæ requiritur, ut in illo districtu, in quo nova est ædificanda Ecclesia ad minimum sint decem Parochiani *argu. c. unic. caus. 10. q. 3.* Quia decem ex populo constituunt plebem, ut notat Glossa ibidem *V. mancipia*, & consentit Tridentinum *sess. 21. c. 4.* Rursus debet nova erectio parochiæ fieri ab Episcopo de consilio, immo etiam de consensu Capituli: quia fit dismembratio redituum pertinentium ad Matricem Ecclesiam, & hæc divisio est quædam alienatio rerum ecclesiasticarum, quæ sine justa causa, & sine consensu capituli fieri non potest *c. cum nos 3. c. tua 8. de his quæ fiunt à Prælat. sine consensu.* Præterea debet citari Rector Ecclesiæ Matricis, quia tametsi hæc erectio ex justa causa possit fieri etiam contradicente Rectore, ut habetur *in c. ad audientiam 3. h. t.* & in Concilio Tridentino *loc. cit.* non tamen fieri debet nisi priùs Rector citetur *argu. c. felix. 50. c. multis 51.* juxta Glossam *V. Rectores caus. 16. q. 1.* & ita censuit sacra Congregatio apud Fagnanum *d. c. ad audientiam. 3. n. 30. h. t.*

Rursus ecclesiæ recèns construendæ assignari debet dos congrua, ut desumitur *ex c. Nemo 9. dist. 1. de consecrat.* & quidem ex reditibus ecclesiæ matricis, si pinguiores fuerint; ita ut pro ejus Rectore sufficientes supersint reditus ad congruam ejus sustentationem, ut habetur *in cap. Ad audientiam 3. h. t.* ubi Alexander III. statuit, ut quando aliqua villa valdè distat ab ecclesia Parochiæ, ut sit incommoda, possit ædificari ecclesia in illa, & dotari, & ut proventus illius villæ, ac dos dentur sacerdoti eligendo à persona majoris ecclesiæ, dummodo hæc habeat sufficientes reditus præter eos villæ. Quòd si reditus ecclesiæ matricis non sufficiant ad congruam sustentationem novi Rectoris, tunc populus adigendus est ab Episcopo, ad suppeditanda necessaria sacerdoti inservienti ecclesiæ recèns constructæ *juxta Concilium Trident. sess. 21. c. 4.* Quòd si populus ob inopiam necessaria subministrare nequeat; hoc onus tunc incumbit Abbati, vel Præposito, cui ecclesia illa Parochialis subjicitur in temporalibus, ut desumitur *ex c. Extirpandæ 30. in princ. V. cum igitur de Præben.* In defectum Præpositi, vel Abbatis, hoc onus incumbit Episcopo, si commodè possit sacerdoti illi providere *c. 2. can. 16. q. 1. c. Præcipimus 24. caus. 12. q. 1.* In defectum horum omnium tenetur sacerdos propriis manibus ex artificio honesto victum sibi comparare *argumento c. Clericus 3. c. seq. dist. 91. Hostiensis in d. c. Ad audientiam 3. col. 1. h. t.* 10

§. II.

De Ecclesiis reparandis.

NOn animantia solùm suas habent ætates, per quarum defluxum ad interitum delabuntur, verùm etiam res inanimæ, cum & ipsæ sint interitui obnoxiæ: unde etiam ipsa ædificia sua laborant vetustate, & perinde ac animantia consenescunt, & deficiunt *l. si quando C. de operibus publicis*; & Mamertinus in Panegyrico Juliani dixit, urbis mœnia juventutem induisse, eò quia ab Imperatore restaurata fuerint: cui adhæsit Cassiodorus *lib. 1. Variar. c. 25.* ubi ait: *Quorum fabricis dedimus longissimam juventutem, ut pristina novitate reluceant, quæ jam fuerant senectute fuscata.* Pari ratione ædificiorum moliriones, ecclesiarum structuras, marmorum decora, ornamentorum elegantias senium ex diuturnitate temporis sentire dicimus *l. 16. C. Theod. de oper. public.* 1

Cum igitur ecclesiæ vetustate consumptæ, vel casu collapsæ, vel ex contracto vitio ruinosæ instauratione, ac renovatione indigeant, dubitatur, ad quem pertineat præstare tarta tecta; & ex quibus reditibus sit ecclesia restauranda. In Concilio Turonen. III. *can. 46.* Patres conqueruntur, Ecclesias ruere, ac funditùs labi ob negle- 2

neglectam tectorum instaurationem ab his, qui beneficia ecclesiastica possident. Respondetur, ad Ecclesiarum reparationem teneri in primis eos, qui suâ culpâ damnum intulerunt, vel fuerunt in causa, ut Ecclesia rueret, vel notabile detrimentum pateretur, quò instauratione indigeat: idque tam jure divino, & naturali, quam positivo sive civili, sive canonico: & tunc Ecclesia, quæ fuit notabile detrimentum passa ex æquitate juris canonici habet tacitam Hypothecam in bonis eorum, qui damnum intulerunt, & quidem potiorem Hypothecâ tacitâ mulieris, quam hæc habet pro dote in bonis mariti; hinc etiam Prælatus, ex cujus negligentia Ecclesiæ damnú accessit, tenetur propriis impensis illata resarcire damna. Secundò tenentur collapsas Ecclesias reficere, vel ruinosas instaurare ij, qui ex insolita consuetudine eas reficiunt; quia tunc hoc onus supponitur ipsis incumbere ex consuetudine legitimè introducta: nisi fuerint Laici: quia tunc probatio, cùm consistat in facto, incumbit alleganti, quia præsumptio non est pro Laicis, ut notat Zypæus *in c. quicunque 1. num. 12. h. t.* Tertiò tenentur ad expensas pro restauratione Ecclesiæ illi, quibus ex specialibus locorum statutis, & conventionibus incumbit hæc restauratio: hujusmodi enim statuta plurima sunt in diversis Regionibus, quæ propterea servari debent, cùm vim habeant legis.

3 Verùm cessantibus statutis, & consuetudinibus, Ecclesiæ reparatio fieri debet à Beneficiario ejusdem, & desumitur *ex c. quicunque 1. h. t.* ubi statuitur, quòd habens beneficium ecclesiasticum debeat omnino contribuere, vel adjuvare ad reparationem, ut ad tecta restauranda, vel Ecclesias emendandas, & hoc idem probant etiam textus *in c. omnes de consecrat. dist. 1. c. final. de his, quæ fiunt à majori part.* Concil. Toletan. 16. *in epist. Regi Flavij Egica col* 1. Concilio Romano sub Eugenio II *can. 25.* Tridentino *sess. 7. de refor. c. 8.* & docent communiter Canonistæ Riccius *in praxi aurea resol. 476. n. 4.* Barbosa *de jure Eccles. lib. 2. c. 4. n. 5. & de potest. Episc. allegat. 64. n. 4.* Tondutus *resol. canonic. c. 38.* Martha *de jurisd. p. 2. c. 48.* Idque oritur ex mera æquitate: æquum enim est, ut qui beneficium ecclesiasticum possident in aliqua Ecclesia, teneantur præstare ejusdem sarta tecta, reparare ruinas, ac si opus fuerit, eam reficere, vel instaurare: cùm enim habeant emolumentum ex decimis, & oblationibus Ecclesiæ; æquum est, ut etiam onus subeant reparationis: neque audiendi sunt, si lucrum tantùm velint amplecti, & onus ei annexum respuere. *l. unic. §. pro secundo. C. caduc. tollen.* juxta *regulam secundùm naturam. ff. de R. J.* siquidem decimæ transeunt cum hoc onere reparationis *argu. l. si me, & Titium. ff. si cert. pet.* qui enim percipit emolumentum debet, & onus ferre, sicut è converso, ad quem spectat onus, debet, & emolumentum pertinere juxta *regul. jur. 55. in 6.* Tum quia usufructuarius tenetur sarta tecta præstare *l. cum 7. C. de usufruct.* tum quia Concilium Tridentinum asserit, Ecclesias reparandas esse per Patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, ut notat Peckius *de reparat. Eccles. c. 14.*

Videtur tamen in contrarium obstare, quia 4
in divisione omnium bonorum Ecclesiasticorum facta à sancto Simplicio Ecclesiæ, quarta pars fuit assignata pro fabrica, scilicet ejus reparatione *c. quatuor c. reditib. c. videntes, 12. q. 2.* Immo in Hispania moris fuit, ut tertia pars prædiorum pro reparatione Ecclesiarum ab Episcopo detineretur, & ita fuisse statutum in Concilio Toletano 16. *can. 5.* relato in *c. unio 15. q. 3.* & in Bracharensi II. *can. 2. relato in c. 1. 10. q. 3.* refert Gratianus ibidem: hinc in Ecclesiis plerúmque sunt æditui, seu Operarij, qui quartam proventuum portionem assignatam pro fabrica fideliter asservant, & pro occurrentibus necessitatibus in restaurationem, vel refectionem Ecclesiæ expendunt. Immo moris fuit etiam apud gentiles, ut hujusmodi æditui instituerentur, dicerenturque quasi ædium tutores, qui templa curabant, ac reparabant, ut notat Aristoteles *lib. 6. polit. c. fin.* ubi ait: *Alia species curationis est circa rem divinam, seu sacerdotis, & æditui circa templa, ut conserventur, quæ sunt, & dirigantur ruinosa ædificia, & cætera omnia, quæ pertinent ad divinum cultum.* Plato etiam *lib. 6. de legib.* Eos vocat custodes, & asservatores sacræ pecuniæ, ut refert Gregorius Tollosanus *2. p. Syntag. lib. 15. c. 31. n. 2.* Ex quibus videtur inferendum, non teneri Clericos beneficiatos ex proprijs reditibus ruinosas restaurare, vel collapsas reficere Ecclesias. Reparari autem, seu refici Ecclesia, vel ædificium dicitur, cùm in pristinum statum restauratur *l. 1. §. deinde. ff. rivis. l. 1. §. refecit. ff. ad leg. Jul. de via publ. l. 2. § quis ædificium. ff. de nov. oper. nun.*

Sed contra est, quia si portio redituum fabricæ Ecclesiæ deputata sufficiat, ex ea debet Ecclesia instaurari, & refici, ut habetur *in c. unic. 1. decernimus 10. q. 3.* & tunc Ecclesia reficitur ex reditibus eidem assignatis, qui propterea retrahuntur à reditibus Beneficiarij. Quòd si hæc portio non sufficiat, & Ecclesia sit Cathedralis, tunc Episcopus, & Canonici ex propriis fructibus tenentur eam reparare, & reficere, ut desumitur *ex c. final. de his, quæ fiunt à majori parte,* & notat Barbosa *de potest. Episc. allegat. 64. n. 4.* & *lib. 2. jur. eccles. 4. n. 9.* imò moris fuit, ut Ecclesia Cathedralis ab Episcopo ex tertiis Ecclesiarum parochialium instauraretur, ac reficeretur, ut habetur *in d. c. unic. capite decernimus 10. q. 1.* Sin verò Ecclesia parochialis, tenetur ejus Rector unà cum Clericis beneficia habentibus in eadem, seu decimas possidentibus eam instaurare, & reficere pro rata proventuum, quos percipiunt, ut notat Barbosa *de jur. eccles. lib. 2. c. 4. num. 1.* Immo tenentur etiam concurrere, qui ex beneficijs annexis eidem Ecclesiæ, pensiones, & alia emolumenta percipiunt, hi enim compelli possunt ad reparationem Ecclesiæ sub pœna privationis, ut habetur in Concilio Meldensi *can. 62.* ibi: *Qui sarta tecta Ecclesiæ restaurare debent, & hoc negligunt ab ecclesiastica communione separentur,* unde etiam anathemate feriuntur. Quòd si horum

rum omnium portiones non sufficiant ad reparationem necessariam, cogendi sunt Parochiani, ut reliquos suppeditent necessarios sumptus, ut habetur in Concilio Mediolanensi 5. *sub sancto Carolo tit. 4. de Ecclesiis, & earum supellect. p. 2.* Immo etiam forenses, ut notat Cenedus *ad decret. collect.* 153. *num.* 1. tenentur pro rata contribuere, nisi aliter pacto, seu transactione conventum sit, ut notat Tondutus *resol. canonic. c.* 38. vel nisi contraria consuetudine alius modus reparationi præscribatur, cui in primis standum est: & tunc inter Parochianos Laicos judex Ecclesiasticus est competens, eò quia causa sit Ecclesiastica, quæ ad forum devolvitur Ecclesiasticum, ut probat Pereyra *de manu regia c.* 18. *per tot.* & hæc procedunt, quando reparatio Ecclesiæ est omnino necessaria ob vetustatem, vel fortuitam ruinam: alioquin si voluntariâ quorundam vastatione templum destrueretur, reparatio facienda tunc esset sumptibus illius, qui Ecclesiam destruxit *c. quisquis* 21. §. *ult.* 17. *q.* 4. *c. conquestus de foro compet.*

6 Sin verò Ecclesia non sit parochialis, & tamen habeat beneficium, tenetur beneficiarius ejusdem Ecclesiæ eam reparare, nisi consuetudo, vel conventio aliud introduxerit, & desumitur ex Concilio Maguntinensi sub Carolo Magno habito: siquidem percipiens à tali Ecclesia emolumentum, debet etiam onus ferre; quòd si plures sint beneficiati tenentur pro ratâ sui beneficij sumptus exhibere. Notat tamen Barbosa *loc. cit.* quòd quando reditus clericorum non superfluunt ad restaurationem Ecclesiæ, possit expendi pecunia ex publico ærario universitatis, & ea deficiente debeat deveniri ad collectã à vicinis petendã. Quod verò dicitur de restauratione Ecclesiæ, hoc idem etiam procedit in reædificatione, seu refectione domûs Rectoris, seu Parochi: adeo ut qui tenentur ad reparationem Ecclesiæ, obligentur etiam ad restaurationem domûs Rectoris, vel Parochi, quia censetur pertinere ad Ecclesiam, cùm Rector debeat proprias habitare ædes Ecclesiæ contiguas, ut commodiùs illi inserviat, ut etiam declaravit sacra Congregatio Concilij apud Barbosam *in c. de his 4. n. 5. h. t.* Immo addit, id etiam extendi ad calices, & vestimenta sacra reparanda; adeo ut Parochus, & Clerici beneficiati teneantur necessariò ad id sumptus præstare, cùm ad ipsos pertineat gubernare Ecclesiam, cujus recipiunt proventus: ad eum enim finem percipiunt reditus, ut Ecclesiæ inserviant, eique provideant de necessariis. Ad Ecclesias parochiales juris patronatus, quæ indigent restauratione, & refectione patronus non tenetur contribuere, eò quia ex prima fundatione, constructione, aut dotatione acquisivit jus patronatus, proinde non tenetur ad aliud, ut docet Barbosa *in d. c. de his 4. h. t.*

7 Quòd si dicas, Concilium Tridentinum *sess. 21. c. 7. de refor.* præcipere, ut etiam Patroni compellantur ad parochiales Ecclesias restaurandas. Respondetur, concilium ibi loqui de illis Patronis, qui aliquos proventus in prima fundatione sibi reservârunt: ait enim: *compellendos esse, & alios, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt:* unde à contrario sensu valet illatio: ergo qui nullos ex talibus ecclesiis fructus percipiunt, sive sint Patroni, sive non, non tenentur proprio sumptu ad restaurandam Ecclesiam; & si reditus Clericorum non sufficiunt, tenetur populus supplere, qui in tali Ecclesia reparanda percipit Sacramenta, nulla habita differentia inter nobiles, & ignobiles, quamvis commodo Ecclesiæ renunciare vellent: quia id non est in potestate Parochianorum *c. 2. de parochiis.* In defectu autem Parochianorum potest Episcopus fructus, & proventus capellarum existentium sub ipsâ Ecclesia, ad refectionem ejus deputare servatâ capellanis congruã, & competente portione, ut statuit Concilium Tridentinum *sess. 21. c. 7.* & declaravit sacra Congregatio Concilij Trid. ut refert Zerola *p. 1. V. visitatio dub. 9.* Immo potest etiam Episcopus in tali casu applicare malè parta in reparationem Ecclesiæ, & etiam concubinarios condemnare ad aliquam summam pro reparatione ejusdem, ut fusè probat Petrus Peckius *tract. de reparand. Eccles.* si quis plura desiderat ipsum consulat.

§. III.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

Quæritur primò, an qui decimas percipiunt ex prædijs in aliena parochia sitis teneantur ad contribuendum pro reparatione illius Ecclesiæ? Respondent plures affirmativè, & videtur id desumi *ex c. de his 4. h. t.* ubi dicitur, quòd de bonis, quæ sunt ipsius Ecclesiæ conferri debeat ad reparationem illius: & de jure communi decimæ, quæ percipiuntur ex prædiis sitis intra limites parochiæ ad eandem pertinent: proinde qui percipiunt has decimas tenentur concurrere ad restaurationem Ecclesiæ, nisi fortassis consuetudo fuerit in contrarium. Verùm id procedit tantùm in casu, quo portio deputata pro fabricâ Ecclesiæ non sufficiat, neque ex fructibus parochialis Ecclesiæ possit restauratio fieri. Nihilominus spectato jure communi contraria sententia videtur probabilior, quia in nullo jure reperitur, quòd decimis, & earum possessoribus, hoc onus reparationis reperiatur injunctum: rursus decimæ si semel legitimè separatæ fuerint ab Ecclesia parochiali, & concessæ alteri Ecclesiæ, non computantur ampliùs inter fructus prioris Ecclesiæ parochialis, ut notat Zœsius *in comment. h. t. n. 5.* nisi tamen consuetudo sit in contrarium. 1

Quæritur secundò, an Episcopus possit ampliare Ecclesiam sumptibus eorum, qui tenentur ad reparationem? ratio dubitandi est, quia in Ecclesia reparandâ non est necesse, ut servetur antiqua forma; siquidem modus renovationis dependet ex arbitrio Episcopi *c. omnes ibi Episcopi providentiâ modus inveniatur de consec. dist. 1.* ibi enim non præcipitur absolutè, ut Ecclesiæ reparentur juxta antiquam formam, sed quòd Episcopi providentiâ fiat reparatio, ut attende- 2

tendatur, quorum expensis reparatio facienda sit, & juxta majorem, vel minorem formam. Respondetur, aliquot esse in hac quæstione casus distinguendos. Primò si cum stipulatione aliquis reperiatur obstrictus ad restaurationem Ecclesiæ, tunc non potest compelli, ut eam reficiat in ampliori forma: ratio est, quia verba stipulationis accipiuntur strictè *l. quidquid. ff. de V. O.* quapropter sufficit si obstrictus ex vi stipulationis ad reficiendã Ecclesiam, eam reficiat in ea forma, & amplitudine, quæ erat antea; proinde non tenetur ad majorem ampliationem: aliud enim est reficere, & aliud ampliare; primum importat, quòd illud idem, quod antea erat, iterum fiat, si desierit: secundum quod ponatur quid aliud, quod antea non erat *l. usufructuarius 44. ff. de usufructu.*

3 Secundò si fiat ampliatio Ecclesiæ, non quia sit necessaria, sed quia utilis: & in hoc casu neque obstrictus ad reparationem compelli potest ad præstandos sumptus ampliationis, ut docet Gratianus *tom. 1. discept. 1. c. 84. num. 21.* quia tametsi res communis refici possit sumptibus sociorum, non tamen ipsis invitis potest ampliari *l. parietem 8. ff. de servit. urban.* Quinimmo qui tenetur ad reparationem Ecclesiæ, habet etiam jus impediendi talem ampliationem, nisi caveatur pro futura reparatione loci ampliandi, quia irrogatur illi præjudicium propter futuras expensas reparationis: cùm enim Ecclesia sit amplior, & ipse teneatur totam restaurare, si iterum reparatione indigeat, utique teneretur ad majores sumptus ob adjectam amplitudinem.

4 Tertiò si ampliatio necessaria sit propter populi multitudinem, quam antiqua Ecclesia non potuit capere, tunc onus restaurandi non pertinet totum ad eum, qui antea erat obstrictus ad reparationem talis Ecclesiæ: sed ad illam tenentur etiam concurrere alij percipientes fructus ex tali Ecclesia, vel recipientes Sacramenta in eadem: ratio est, quia quando Ecclesia in majori amplitudine reficitur, non est reparatio antiquæ Ecclesiæ, sed nova constructio exigens majores sumptus, quibus non est gravandus obstrictus ad solam reparationem, qui tantùm potest compelli ad præstandos sumptus proportionatos pro sola reparatione, si Ecclesia non ampliaretur. Cæterum ad ampliationem, ejúsque reparationem tenentur sumptus subministrare, qui ex tali Ecclesia fructus percipiunt, vel Sacramenta recipiunt.

5 Quæritur tertiò, an Ecclesia recèns erecta intra limites alterius Ecclesiæ Matricis teneatur eidem servare competentem honorem, ut habetur in *c. ad audientiam 3. h. t. in fin.* ubi Alexander III. statuit, ut si Rector illius majoris Ecclesiæ sit negligens in eligendo, Episcopus debeat eligere, ita tamen ut servetur debitus honor villæ erga matricem: consistit hic honor, ut notat Glossa ibidem *V. honor* in eo, ut Ecclesia recèns constructa pendat censum aliquem Ecclesiæ matrici in signum subjectionis *argu. c. 2. de censibus* moderandum tamen ad arbitrium Episcopi: verùm in jure non probatur, quia *in d. c. ad audientiam 3.* Alexander III. tantùm statuit, ut reservetur matrici Ecclesiæ jus patronatus, seu jus eligendi sacerdotem, qui debeat inservire Ecclesiæ inferiori: & etiam ut reservetur competens honor pro qualitate loci. Cæterũ in reliquis videtur Ecclesia recèns constructa eximi re à potestate Rectoris antiquæ Ecclesiæ. Tum quia nulla Ecclesia excepta cathedrali jure communi habet fundatam intentionem super subjectione alterius Ecclesiæ, quamvis sitæ intra limites suæ parochiæ: adeo ut si aliqua Ecclesia non cathedralis prætendat jus in aliam Ecclesiam, non plus possit obtinere, quàm probare illud sibi competere in illa ex jure speciali. Quamobrem meliùs dicũt alij honorem illum præstandum Ecclesiæ matrici ab inferiore recèns constructa in eo consistere, quòd Clerici Ecclesiæ inferioris teneantur adire majorem Ecclesiam pro baptismo, & scrutinio, & venire ad Capitulum, ac solvere jura parochialia, quæ capellæ de jure, vel consuetudine debent Ecclesiæ matrici, ut notat Hostiensis *in d. c. ad audientiam. col. 2. h. t.*

Quæritur quartò, ad quem pertineat jus præsentandi sacerdotem, quando erigitur nova Ecclesia parochialis? 6 Respondetur, hoc jus ad eos in primis pertinere, qui talem Ecclesiam ex propriis bonis fundârunt, & sufficienter dotârunt. Quòd si nova Ecclesia fundata sit ex reditibus Ecclesiæ antiquæ, tunc jus præsentandi petinet ad Rectorem antiquæ Ecclesiæ, idque desumitur *ex c. 3. ad audientiam h. t.* ubi Alexander III. ait, quòd possit ædificari Ecclesia intra limites alterius, & dotari, & proventus illius villæ dentur sacerdoti eligendo à persona majoris Ecclesiæ, dummodo major Ecclesia habeat sufficientes reditus præter eos villæ, quòd si Rector illius parochiæ, vel majoris Ecclesiæ sit negligens in eligendo, Episcopus eligat. Quamvis tamen jus præsentandi pertineat ad Rectorem illius antiquæ Ecclesiæ, ex cujus reditibus fuit recèns ædificata, nihilominus etiam Fundator, qui fundum dedit est simul Patronus ejusdem ex causa fundationis, vel dotationis, si residuum dotis dedit, ut notat Hostiensis *in d. c. ad audientiam V. Fundatoris.* Sin verò Ecclesia antiqua nil contulit ex propriis reditibus, nullum acquirit in Ecclesia nova jus patronatus, quia *in d. c. ad audientiam* Pontifex tantùm loquitur in eo casu, quo Ecclesia matrix aliquid contribuit ad electionem Ecclesiæ novæ. Cæterum jus patronatus non acquiritur nisi ex fundatione, constructione, vel dotatione: unde si Ecclesia matrix ex eo, quòd nova Ecclesia construatur intra limites suæ parochiæ non dat fundum, eò quia non habeat proprietatem fundi, neque sumptus ad ædificationem, neque dotem; ex nullo titulo potest sibi acquirere jus patronatus.

Quæritur quintò, an si Leprosi congregentur 7 sub communi vita permittendum sit illis, ut sibi Ecclesiam cum cœmeterio construant? Respondetur affirmativè, & desumitur *ex c. cum dicat 2. h. t.* ubi Pontifex statuit, quòd ubi aliqui Leprosi congregantur sub communi vita, permittatur eis, ut possint sibi Ecclesiam cum cœmeterio construere, & habere proprium

pres-

presbyterium sine injuria tamen veterum Ecclesiarum: quia quod eis ex pietate conceditur, non debet in aliorum injuriam redundare. Moris fuit etiam apud gentiles, ut leprosi extra civitatem degerent, eò quia hujusmodi morbum cœlitus immitti crederent, ut notat Herodotus *lib.* 1. quin imò etiam apud Judæos Dei jussu extra castra ejiciebantur, quapropter hujus morbi turpitudinem pluribus amplificat Nazianzenus *orat.* 20. *in laudem Basilij*; adeo ut non solùm hominibus exosi essent Leprosi, sed etiam Deo invisi putarentur: unde in lege veteri expiabantur tali pacto, ut habetur *Lev. c.* 14. postquam curata erat Lepra; qui purificabatur, primò offerebat duos passeres vivos pro se, quibus vesci licitum erat, & lignum cedrinum, vermiculúmque, & hyssopum: & unum ex passeribus imolabat, seu occidebat in vase fictili super aquas viventes, seu fontanas, aut fluviales: alium autem passerem vivum cum ligno cedrino, & cocco, & hyssopo tingebat in sanguine passeris immolati, quo aspergebatur septies, qui mundandus erat à lepra, ut jure purgaretur, & postea alium passerem vivum dimittebat, ut in agrum avolaret.

8 Rursus Leprosi lavabant vestes suas, radebant pilos corporis, & postea se ipsos per totum corpus lavabant, & die 8. si erant divites offerebant duos agnos immaculatos, & ovem anniculam absque macula, & tres decimas similæ in sacrificium, quæ conspersa esset oleo; & seorsum olei sextarii: sin verò pauperes essent offerebant agnum pro delicto; & duos pullos columbarum, unum pro peccato, & alterum in holocaustum cum tribus decimis similæ, & olei sextarium: tum sacerdos sanguine agni tingebat aurem illorum dexteram, policem dextræ manus, & pedis, & ex oleo aspergebat septies coram tabernaculo, fundens reliquiam olei super extremum auriculæ dextræ, & super polices manûs, & pedis dextri, & super caput. In lege autem gratiæ, quia Apostolus dicit, abundantiorem honorem deferendum esse membris infirmioribus, noluit Ecclesia, Leprosos tam miserabilem vitam agere absque privilegiis, & gratiis: unde conceduntur ipsis Ecclesiæ cum cœmeteriis, & exemptio à decimis fructuum, quos percipiunt ex hortis, & nutrimentis animalium; non quia Religiosi sint, sed tantùm pietatis causâ, & quia aliis fidelibus propter contagium non possunt se immiscere, hinc Concilium Vormaciense *can.* 31. interdicit Leprosis se immiscere populo Christiano, & illis conceditur, ut habeant Ecclesiam propriam cum Clerico, qui illis Sacramenta ministret.

9 Quæritur sextò, an materialia Ecclesiæ destructæ possint in profanos usus converti? Respondetur, olim non licuisse, lapides, & ligna destructæ Ecclesiæ applicare ad alium usum, quàm Ecclesiasticum, scilicet ad ædificationem alterius Ecclesiæ *c. ligna* 38 *de consecrat.* Nunc tamen Concilium Tridentinum *sess.* 21. *de refor. c.* 7. concessit facultatem, ut materia Ecclesiæ dirutæ, imò & etiam ipse locus possit in profanos usus, non tamen sordidos adhiberi, erectâ tamen prius in loco illo cruce. Non tamen potest ab Episcopo profanari cœmeterium, ut habet Rota apud Farinacium *p.* 1. *in post. decis.* 107. *n.* 2. Præterea juxta communiorem sententiam, ligna picta, vel alia materialia signo aliquo notata, ex quo conjiciatur, quòd fuerint Ecclesiæ, ad vitandum scandalum non possunt applicari ad fabricam laicalem, ut notat Barbosa *in d. c.* 7. *Trident. n.* 24.

Quæritur septimò, ad quem pertineat primum lapidem ponere in fundatione novæ Ecclesiæ, quæ in Diœcesi aliqua recens erigitur? Respondetur ad Episcopum pertinere, ut docet Glossa ex communi consensu approprobata *in c. nemo de consecrat. dist.* 1. ubi habetur: *Nemo Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus civitatis veniat, & ibidem crucem figat, publicè atrium designet.* In Authentica verò de Ecclesiasticis titulis §. *si quis autem. collat.* 9. *col.* 9. habetur. *Si quis autem voluerit fabricare venerabile oratorium, aut monasterium, præcipimus non aliter incheandam fabricam, nisi locorum sanctissimus Episcopus orationem ibi fecerit, & venerabilem fixerit crucem.* Potest tamen Episcopus hunc primum lapidem, vel per se immediatè, vel per alium ponere. Cæterum si construatur Ecclesia, tametsi Episcopus non posuerit primum lapidem, sufficit si consentiat, etiam postquam constructa fuit, ut probat Zelba authoritate Zabarellæ, Cardinalis Rochi, & aliorũ hinc Archidiaconus *in c. nemo de consecrat dist.* 1. ait, si quis ædificet domum, vel aliam structuram non eo animo, & voluntate, ut sit Ecclesia, potest Episcopus structuram illam postea in Ecclesiam convertere, & consecrare; sicut Bonifacius IV. Romæ Pantheon, seu templum Diis gentium dicatum, consecravit in ecclesiam omniũ Sanctorũ: & alij Romani Pontifices fana gentilium converterunt in Ecclesias, consecrârunt, & dedicârunt Deo, B. Virgini, vel sanctis. 10

11 Cæterum ut nova construatur Ecclesia, sententia probabilior asserit, sufficere contentum tacitum Episcopi, scilicet si Episcopus sciat, Ecclesiam construi, & non impediat, nec contradicat, cum facilè possit. Non tamen fundari construi, & dotari potest sine dote, ut habetur *in authent. de Eccles. tit.* §. *si quis autem collat.* 9. & si quis ita fundat, vel construit, jure cogitur ad dotem assignandam *c. placuit.* 1. *q.* 2. & tanta debet dos esse, quæ sufficiat, ut ex illa commodè possit vivere unus Presbyter cum Clerico Ministro, habita ratione obventionum spiritualium, scilicet debet dos tanta esse, quæ sufficiat ad luminaria, ad domûs custodum alimenta, & ad sacrum Ministerium, & habetur etiam *in c. nemo de consecrat. dist.* 1.

Quæritur octavò, an Ecclesia sæcularis possit mutari in regularem? Respondetur affirmativè, si accedat consensus Ordinarij: ita tamen ut Clericis sæcularibus in illa Ecclesia dum superstites sunt, nullum præjudicium fiat, ut statuitur *in c. ad audientiam.* 5. *b. t.* ubi ab Urbano III. conceditur cuidam petenti, ut in Ecclesia cathedrali cum consensu Ordinarij possint institui Canonici Regulares, dummodo Clericis sæcularibus, qui supersunt in Ecclesia, nullum fiat præjudicium: sed dum vixerint, 12

providéantur de necessariis, quòd enim Ecclesia sæcularis possit reduci ad statum regularem, desumitur etiam *ex c. si Episcopus 7. causa* 12. *q.* 2. idque in favorem religionis, & quia Regulares sunt strictioris observantiæ, quàm clerici sæculares. Non tamen è converso Ecclesia regularis potest in sæcularem mutari, nisi in defectu Regularium *c. inter quatuor 5. de Religos. dom.* Nec etiam clerici inferiores possunt mutare statum suæ ecclesiæ sine consensu Episcopi: ratio est quia si mutetur status ecclesiæ in regularem, non tenentur clerici sæculares ibi manere. Neque debent alimentis necessarijs privari, dum vivunt: & subditi sine consensu superioris non possunt se ab ejus jurisdictione subtrahere.

13 Quæritur nonò, an regularitati ecclesiæ obsit, si in illa remaneat beneficium sæculare? Respondetur, beneficium sæculare non obstare, quo minus ecclesia dici possit regularis, si concedatur Regularibus; non in solum usum, sed in proprietatem, adeo ut uniatur monasterio: quia eo ipso, quòd ecclesia, licèt sæcularis, ab habente authoritatem unitur monasterio regulari, fit regularis, quia non dantur monasteria sine propriis ecclesiis cum Monachi fuerint instituti, ut Deo in ecclesia inserviant, quapropter eo ipso, quòd ecclesia unitur monasterio fit Regularis, quia ex monasterio, & ecclesia fit quid unum integrale, proinde cum monasterium sit regulare, etiam in se ecclesia dicenda est regularis *c. 1. de capel. Monach.* ubi Glossa *V. monasterium in fine*, & fuit etiam decisio Rotæ coram Durano *decis. 74. n. 4.* & ratio est, quia ecclesia est pars monasterij, venitque sub appellatione monasterij, ut notat Glossa *in c. 1. V. exempto de privileg. in 6.* & cum monasterium sit regulare, ecclesia tanquam accessoria erit itidem regularis, quia accessorium sequitur naturam sui principalis, & debet esse ejusdem qualitatis cum illo, ut fiat quid unum totum ejusdem qualitatis. Tum quia ecclesia tunc manet sub regimine, & cura regularium, administratur per Prælatum regularem cum suo capitulo, quod sufficit ad inducendam regularitatem, ut docet Innocentius *in c. postulâsti, n. 1. de jure patron.*

Hinc ecclesia illa tanquam regularis, & unita monasterio exempto, est omnino exempta, 14
ut desumitur *ex c. 1. §. in eos. de privileg. in 6.* & desumitur etiam ex diversis privilegiis summorum Pontificum concessis Regularibus. Neque obstat, beneficium sæculare annexum tali ecclesiæ, quia à statu beneficij, ad statum ecclesiæ non fit recta illatio, cùm possit in ecclesia regulari existere beneficium sæculare juxta *c. fin. §. præcipimus de statu Monachor.* & sufficit, quòd non permisceantur, & eo ipso quòd ecclesia unitur monasterio separatur à beneficio sæculari, quatenus quoad regimen non est ampliùs unita tali beneficio: & solùm remanet unio localis, quatenus erectio beneficij perseverat in eodem loco, stante autem hac separatione impermixtè se habent, ita ut nec ad ecclesiam pertineat jus beneficij, nec ad beneficium jus ecclesiæ.

TITULUS XLIX.

De immunitate ecclesiarum, cœmeterij, & rerum ad ad eas pertinentium.

Post ecclesias constructas, dotatas, consecratas, & divinis ministeriis dicatas, de quibus omnibus egit Pontifex in præcedentibus titulis; rectè hic sequitur earundem ecclesiarum immunitas. Quinimmo præsens titulus refertur ad omnes in hoc libro contentos, quia cum ab initio ejusdem Pontifex egerit de ijs, quæ ad statum clericorum, tum sæcularium, tum regularium, & illorum jura pertinent; congruum omnino erat, ut hic Pontifex explicaret, quomodo ecclesiæ, & ecclesiastici immunes sint à potestate sæculari. Immunitas autem est privilegium, quo res aliqua à communi aliqua obligatione, seu onere eximitur: quo pacto clerici eximuntur à potestate sæculari; adeò ut non teneantur ad ullas indictiones, nec functiones ullas munerum civilium. Extat hic titulus etiam in sexto, in Clementinis, & Extravagantibus communibus.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. UT IN DOMIBUS 1. h. t. Ex Synodo Joannis Papæ statuitur, ut Judex, Officialis, Comes, vel Minister quasi pro consuetudine non faciant, vel vindicent placitum, aut hospitium in domibus ecclesiarum; sed constituant domos in locis publicis, in quibus placitum teneant, & hospitentur. Ex hoc textu colligitur, pertinere ad immunitatem locorum sacrorum exemptio-

emptionem ab illis actionibus, quæ cum eorundem veneratione, & sanctitate videntur pugnare, cujusmodi sunt actiones profanæ, & lites sæculares, præsertim causæ sanguinis, quia ecclesia est domus orationis, quam decet sanctitudo, non judicium sanguinis humani. Hinc Judex sæcularis non potest in ecclesia, nec in ejus domibus jus reddere, aut hospitari. Quòd si id fiat, processus, & prolata sententia nullum obtinent valorem.

C. PERVENIT. 2. h. t. rescribit Gregorius IX. Archiepiscopo Tricensi tempore urgentis necessitatis nullum ecclesiasticum excusari à vigiliis, & custodia murorum civitatis, quia stante necessitate defendendi patriam cessat privilegiũ, quia defensio propria, & patriæ est de jure naturæ, ut asserit Glossa hic. Verùm textus expressè non loquitur de Clericis, sed tantùm generatim de hominibus ecclesiæ, seu mancipiis, rusticis, & aliis ecclesiæ addictis, qui ordinariè non gravantur, eò quia ad servitia pertineant ecclesiæ c. ecclesiarum servos 12. q. 2. unde textus posset intelligi de hisce ecclesiæ hominibus, qui instante necessitate, non sunt im̃unes à custodia civitatis. Cæterum Clerici non debent in his gravari, nisi in extrema necessitate, & tunc non per judicem sæcularem, sed per Episcopum essent ad excubias agendas compellendi c. Sancta Maria de constit. si ita dicamus rectè eximuntur Clerici ab oneribus personalibus laicorum.

C. INDICATUM 3. h. t. rescribit idem Pont. rusticos ecclesiæ non posse deserere rura ecclesiæ, & colere agros privatorum, quod tamen intelligit Glossa de rusticis adscriptitiis, qui glebæ sunt adstricti. Ex quo textu colligitur, ecclesias olim suos habuisse rusticos sibi adstrictos c. cum redemptor 12. q. 2. proinde si absque legitima causa ecclesiæ agros deservissent, ad eadem rura coercebantur.

C. NON MINUS 4. h. t. Ex Concilio Lateranensi statuitur, ut imponentes collectas, & alia onera ecclesiis, vel ecclesiasticis, nisi moniti destiterint, sint excommunicati, non solùm ipsi, sed etiam eorum Fautores. Rursus si Episcopi, & Clerici cognoscant urgentem necessitatem, vel utilitatem, ubi laicorum non suppetunt facultates, possunt absque ulla exactione dare subsidia per ecclesias. Ex hoc textu liquet, ecclesias, & ecclesiasticos esse immunes ab oneribus exigendis à principibus laicis: ad quod evincendum adfert Concilium exemplum Pharaonis & argumentatur à minori ad majus, si enim Princeps infidelis concessit immunitatem suis sacerdotibus idololatris, multò magis eam concedere tenentur Principes Christiani ecclesiis, & ecclesiasticis. Tum quia etiam sacerdotes legis Mosaicæ immunes fuerunt à potestate Principum temporalium: unde multò magis debetur hæc immunitas sacerdotibus legis Evangelicæ. Hinc personæ ecclesiasticæ duplici gaudent privilegio immunitatis, scilicet privilegio Canonis, quod est privilegium securitatis, indemnitatis ecclesiasticorum, ne injuriosè tractentur in corpore c. si quis suadente 17. q. 4. ubi excommunicantur percutientes Clericos: & gaudent etiam privilegio fori quatenus Clerici eximuntur à foro, & jurisdictione laicorum, non solùm in spiritualibus, sed etiam in temporalibus: exemptio enim in spiritualibus causis est juris divini, quia potestas gubernativa spiritualis distinguitur à civili, & à Christo singulariter instituta fuit in novo testamento, & huic potestati spirituali subordinatur potestas tẽporalis. Causæ verò spirituales dicuntur, quæ ad fidem, Sacramenta, sacrificium, & generatim ad divinum cultum, & salutem animæ pertinent.

C. CUM ECCLESIA 5. h. t. Lucius III. rescribit, quòd cum ecclesia Dei secundùm Evangelicam veritatem sit domus orationis, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: sæculares judices causas, ubi de sanguinis effusione, & corporali pœna agitur, in ecclesiis vel cœmeteriis prohibentur agitare sub interminatione anathematis: absurdum siquidem est, & crudele, ibi judicium sanguinis exercere, ubi est tutela refugij constituta. Ubi in textu maximè prohibetur causa sanguinis: quia nec aliæ causæ sæcularium possunt tractari. Et textus procedit etiam de cœmeteriis, quia hæc gaudent eodem foro c. consuluisti de consec. eccles. Notandum tamen est cum Glossa, tales non esse ipso facto excommunicatos, sed ipso jure excommunicandos.

C. INTER ALIA 6. h. t. Innocentius III. rescribit Jllustri Scotiæ Regi juxta statuta Canonum, legúmque civilium, hominem liberum confugientem ad ecclesiam ob gravia delicta non esse violenter ab eadem extrahendum, nec extractum damnandum ad mortem, vel pœnam: sed Rectores ecclesiæ debent eidem obtinere vitam, & membra. Rescribit tamen posse aliter legitimè puniri, ut in pecuniis exceptis duobus casibus. Primò si fuerit publicus latro, secundò si nocturnus depopulator agrorum, hic enim ab ecclesia extrahi potest impunitate non præstita. Quòd si servus fugiat ad ecclesiam, & Dominus juret Clericis de impunitate servi, declarat Pontifex, esse tunc servum reddendum Domino. Hinc liquet, jus asylli concessum reis ad ecclesiam confugientibus constitutum fuisse non solùm per SS. Canones c. id constituimus 17. q. 4. c. si antiquitus. c. reum. Verùm etiam per leges Civiles c. de his qui ad ecclesias confugiunt, & authent. de mand. Princ. adeò ut jus canonicum in hoc confirmet jus civile. Immo etiam in lege veteri præter civitates refugij Jôsuë 20. notat Covarruvias 2. variar. c. 20. n. 2. etiam templum Hierosolymitanum habuisse jus asylli juxta illud Exodi 2. constituam tibi locum, in quem fugere debes. scilicet altare templi. Verùm quia lex Mosaica expiravit in nece Christi quoad cæremonialia, & judiciaria: ideo lex Evangelica non ex illius obligatione, sed tantùm ad illius imitationem ex congruitate juris naturalis hanc introduxit im̃unitatẽ, non ex præcepto aliquo naturali, vel evangelico, sed ex sola authoritate ecclesiæ, & Principum, quorum leges hac super re ecclesia acceptavit, & confirmavit, ut notat Covarruvias 2. variar. c. 20.

C. *ADVERSUS 7. h. t. renovat Innocentius III. statutum Concilij Lateranensis contentum in* c. non minus 4. h. t. *contra Consules, & Rectores civitatum, & alios, qui ecclesias, & ecclesiasticos gravant talliis, collectis, aliisque exactionibus: & declarat in necessitatibus, & utilitatibus civitatum, vel aliorum locorum, quando non suppetunt facultates laicorum non posse Clericos conveniri, nisi priùs consulatur Papa. Rursus declarat irritas, & nullius prorsus valoris constitutiones, & sententias quibus laici imponunt collectas, vel onera Clericis: quinimò excommunicatus ob prædicta, nisi satisfecerit, quamvis relinquat officium, adhuc remanet excommunicatus, ut etiam successor in officio, si intra mensem non satisfaciat. Notandum est, in hoc textu per ecclesiasticos viros intelligi omnes Clericos etiam prima tonsura tantùm insignitos, quamdiu in statu perseverabunt clericatûs: quia omnes Clerici pertinent ad familiam Christi, & sunt addicti ministerio ecclesiæ, cui ex congruitate debetur immunitas. Quinimmo hoc privilegium extenditur etiam ad oblatos religionum habentes obligationem serviendi in perpetuum alicui Ordini, quamvis non sint Religiosi.*

C. *QUIA PLERIQUE 8. h. t. Idem Pont. in eodem Concilio Generali statuit, ut Prælati qui pro procuratione, vel servitio impendendo legato, vel alteri, plus extorserint à subditis, quàm impenderint, teneantur restituere extorta, immo & compellantur tantundem dare pauperibus. Quòd si superior, ad quem defertur querela, negligens sit pro executione hujus statuti debeat canonicè puniri. Ubi notat Glossa, exigentes collectas, & procurationes posse Legato Papæ eas impendere, vel pro aliis publicis oneribus, non tamen debere eas in proprium lucrum convertere, neq; plus exigere, quàm impendant in tales causas: alioquin datur pauperibus tantundẽ, quantum ultra quàm debuerunt, extorserunt.* c. procurationes de censur: *datur etiam eidem ecclesiæ simile* c. ad liberandam de Judæis.

C. *ECCLESIÆ 9. h. t. Gregorius IX. rescribit Episcopo Astoricensi, ecclesiam quamvis nondum consecratam gaudere immunitate, dummodo in ea divina officia celebrentur, quia tunc dedicata est divinis obsequiis, proinde non debet temerariis usibus profanari. Cæterum ut notat Glossa, si in ea nondum celebrentur divina officia, non gaudet immunitate, nec in ea committitur sacrilegium, neque est aspergenda, si quid turpe in ipsa commissum sit, nisi velint in ea celebrare: præterea ecclesia non consecrata, si in ea celebrentur divina officia, gaudet immunitate, & si polluatur, antequam in ea celebretur, debet aqua exorcizata lavari* c. ult. de consec. eccl.

C. *IMMUNITATEM 10. & ult. h. t. rescribit idem Pont. eos qui sub spe immunitatis in ecclesiis, vel cæmeteriis delinquunt, non gaudere immunitate, quia frustra legis auxilium invocat, qui contra legem delinquit* c. 4. quia frustra de usur.

IN SEXTO.

C. *QUIA NONNULLI 1. h. t. Alexander IV. rescribit non licere laicis habentibus jurisdictionem temporalẽ, vel exercentibus justitiam temporalem imponere collectas, tallias, vel alias exactiones ecclesiis, & personis ecclesiasticis, neque exigere ab iisdem pro bonis legitimè acquisitis, vel imposterum acquirendis etiam, si hujusmodi bona sint in eorum districtu. Rursus declarat, nec licitum eis esse coarctare ecclesias, vel ecclesiasticas personas ad distrahendum, vel alienandum. Notat tamen Glossa, quòd si ecclesiæ donetur prædium tributarium ecclesia debeat solvere tributum, quia prædium datum transit cum suo onere* c. cum tria de decimis.

C. *DECET 2. h. t. præcipit Gregorius X. in generali Concilio Lugdunensi, ut ad ecclesiam sit devotus, & humilis ingressus, & specialis reverentia exhibitio, præsertim quando aguntur missarum solemnia. Ut cessent omnia vana, & multò magis fœda, & profana colloquia, & alia quæ divinum possunt turbare officium. Rursus prohibet in ecclesiis, & earum cæmeteriis negotiationes, nundinas, judicia sæcularia, & maximè criminalia, & injungit Ordinariis locorum, ut faciant hæc observari, & irritat sententias ibi prolatas, & transgressores subjicit divinæ, & sedis apostolicæ ultioni. Hinc colligitur, in ecclesiis non posse iniri contractus, & contrahentes peccare. Verùm contractus initus teneret, quia in textu tantùm irritantur processus, & sententia Judicum, & cùm hæc constitutio sit pœnalis, non debet extendi.*

C. *CLERICIS 3. h. t. Bonifacius VIII. statuit, ut ecclesiastici nunquam acquiescant laicis imponentibus tallias, & alia onera, & punit ecclesiasticos, qui tallias solvunt, vel promittunt, vel consentiunt se soluturos sub quovis titulo, prætextu, vel colore: immo etiam laicos, qui hæc imponunt, exigunt, vel recipiunt, quos percutit anathemate, nec possunt ab hac excommunicatione absolvi nisi à Papa. Ob id etiam interdicit Universitates, non obstantibus quibuscunque privilegiis.*

C. *QUONIAM 4. h. t. Idem Pont. declarat excommunicatos impedientes eos, qui causis ecclesiasticis, vel ad forum ecclesiasticum ratione personæ, negotij, vel rei pertinentibus de jure, aut antiqua consuetudine se opponunt: vel etiam impediunt, ne quis impetret litteras apostolicas, vel litiget coram Judice ecclesiastico, vel delegato, tam directè, quàm indirectè per se, vel per alium: immò etiam dantes auxilium, consilium vel favorem, donec Judici ecclesiastico, & parti, quæ fuit impedita, satisfecerint: hinc inferentes injuriam laico in hoc casu incurrunt excommunicationem ipso jure. Ubi notat Glossa, eum, qui turbat jurisdictionem ecclesiasticam, tametsi promittat se satisfacturum, tum Judici, tum parti turbatæ in prosecutione sui juris non esse absolvendum, nisi priùs cum effectu satisfecerit.*

C. *EOS QUI 5. & ult. h. t. declarat idem Pont. excommunicatos ipso facto Dominos sæculares præ-*

prohibentes suis subditis, ne contractus ineant cum ecclesiasticis, vel communia exhibeant obsequia.

IN CLEMENTINIS.

C. *QUONIAM UNIC. h. t. Clemens V. in Concilio Viennensi unà cum Concilio revocat constitutionem, & declarationem Bonifacij VIII.* quæ refertur in c. clericis h. t. in 6. *ob gravia incommoda, pericula & scandala, quæ inde sequebantur: & pro infecto vult haberi quicquid ex eo sit factum, & vult servanda esse omnia jura antiqua, & quidem inviolabiliter. Ex quo liquet, quòd tametsi utrumque Concilium fuerit Lateranense, posterius tantùm fuit generale: alioquin non fuisset opus ea distincta expressione Concilij, & Concilij generalis prout repetitur in* extravag. quod olim sequent.

IN EXTRAVAGANTIBUS COMMUNIBUS.

C. *QUOD OLIM UNIC. h. t. Benedictus XI. restringit constitutionem Bonifacij VIII in* c. clericis in 6. h. t. *ad exigentes tantùm tributa, & collectas ab ecclesiis, & Ecclesiasticis, & ad hoc idem dantes auxilium, consilium, vel favorem: non verò ut quoad easdem pœnas procedat constitutio in solventibus etiam sponte. Præterea ut clerici non dent nisi in casu necessitatis, vel utilitatis, & de licentia Papæ, quando facultates laicorum non sufficiunt.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

De immunitate locali ecclesiastica.

1 Immunitas generatim sumpta nil aliud est, quàm vacatio, seu libertas, vel exemptio à muneribus publicis, quæ alioquin sunt communia, ut desumitur ex *c. quia nonnulli 1. in 6. h. t.* ubi dicitur; non licere laicis habentibus jurisdictionem temporalem, vel temporalem justitiam exercentibus imponere collectas, tallias, vel quascunque exactiones ecclesiis, vel personis ecclesiasticis, vel exigere ab iisdem pro bonis legitimè acquisitis, vel imposterum acquirendis, licèt hujusmodi bona sint in ipsorum districtu. Nam munus in sensu juris, imò & latini sermonis, non solùm donum, sed etiam onus, ac obligationem, seu functionem alicui impositam significat *l. munus 18. ff. de V. S. & tit. ff. de munerib. & honor.* adeo ut *municeps* communium onerum, & munerum particeps dicatur *l. 1. §. 1. ad municipal.* & immunitas est vacatio, & liberatio ab onere *t. ff. de vacat. muner. & ff. de jure immunit.* Quamobrem in præsenti titulo rectè describitur immunitas esse jus, quo loca, res, vel personæ ecclesiasticæ à communi onere, seu obligatione liberæ sunt, & exemptæ.

Dividitur immunitas ecclesiastica ex parte subjectorum, quibus competit tripliciter, scilicet in immunitatem personarum ecclesiasticarum; locorum sacrorum: & bonorum pertinentium ad ecclesias, quamvis hæc ultima divisio possit ad duas priores facilè revocari. Ex parte munerum, seu onerum est exemptio, & dividitur juxta partitionem munerum, quorum aliqua cùm sint personalia, alia patrimonialia, & alia mixta; ita juxta hæc munera civilia immunitas alia est à personalibus muneribus, alia à patrimonialibus, alia à mixtis. In præsenti expendenda est immunitas loci ecclesiastici, & definitur esse privilegium ecclesiis, & locis sacris concessum, ut Rei ad eas confugientes non possint extrahi per vim, & hoc privilegio immunitatis gaudent in primis ecclesiæ *c. miror. c. definivit. c. nullus. 17. q. 4. c. ecclesia. cum inter alia de immunit. eccles.* etiam si ecclesiæ nondum fuerint consecratæ, dummodo authoritate Episcopi sint benedictæ, vel alia ratione erectæ ad publicum sacrificij, ac sacramentorum usum, vel ad divina officia celebranda sint deputata ab Ordinario, quia hæc deputatio censetur esse instar benedictionis, ut sumitur *in c. ecclesia 9. h. t.* ubi Gregorius IX ita rescribit: ecclesia licèt nondum consecrata, si in ea divina officia celebrentur, gaudeat immunitate: & etiam additur ratio, quia semel quòd ecclesia divinis dedicata est obsequiis, non est profananda usibus temerarijs: ubi Glossa notat, quòd si ecclesia non sit consecrata, & in illa celebrentur officia, gaudet immunitate, et si sit polluta sanguine, vel semine, antequam in illa celebretur, debet aqua exorcizata lavari *c. ult. de consec. eccles. & c. ecclesia de consec. dist. 1.* & fugientes in illam gaudent immunitate *c. inter alia.* Præterea eo ipso, quòd Episcopus in fundatione novæ ecclesiæ posuit primum lapidem, eam deputavit ad sacros usus, & locus ille est sacer, ac religiosus *c. præcepta 5.* juxta Glossam *V. devotus*, & quidquid est semel Deo consecratum non debet redire ad usus profanos, & humanos *c. mancipia de rerum permut. c. ad hæc de relig. dom.* & hoc etiam procedit, quamvis nondũ divina officia cœperint in illa celebrari; quia ratio, cur ecclesia illa sit immunis, non est, quia de facto divina officia in ea celebrentur, sed ratio est, quam affert Pontifex *in d. c. ecclesia 9. h. t.* eò quia dedicata sit divinis obsequijs; ex quo Pontifex infert, non esse profanandam usibus temerariis: hæc autem ratio urget, quamvis nondum divina officia fuerint in ipsa celebrata.

Neque obstat, quòd *in d. c. Ecclesia 9. h. t.* ponantur illa verba, *in qua divina mysteria celebran-* 2

lebrantur quia hæc verba non intelliguntur de actuali celebratione, sed de potestativa, quatenus ex eo, quòd divinis sit dedicata obsequiis, possint in ipsa divina celebrari officia. Hinc Ecclesiis, & cœmeteriis omnes negotiationes, nundinæ, profanæ societatum conventiones, consilia sub pœna arbitrio Ordinarij infligenda prohibentur juxta *textum c. decet domum* 2. *h. t.* in 6. ubi Gregor. X. rescribit: ad Ecclesias sit humilis, & devotus ingressus, in eis quieta conversatio, Deo grata, hominibus placita; revereantur nomen Jesu, quando nominatur in missa, saltem capitis inclinatione, orent, & in illis nemo excitet seditionem, conclamationem, impetum, cessent ibi universitatum consilia, & parlamenta, vana colloquia, confabulationes, & omnia quæ possent turbare divina officia vel Deum offendere.

4 Rursus injungit Pontifex, ut in cœmeteriis, & ecclesiis cessent negotiationes, nundinæ, & tumultus fori, strepitus judicij sæcularis, & omnis causa maximè criminalis. Siquidem vel maximè repugnat immunitati ecclesiæ si forum fiat sanguinis: absurdum enim est, ac crudele, ait Pontifex in *c. cum ecclesia* 5. *h. t.* ibi judicium sanguinis exercere, ubi est tutela refugij constituta, quapropter in *d. c. decet domum.* 2. *h. t. in* 6. Pontifex anathemate percutit eos, qui ausu temerario talia exercent in Ecclesiis, & statuit processus judicum sæcularium, & sententias nullas esse, & Judices lethaliter peccâre. Rursus prohibentur etiam comediæ profanæ, ludi theatrales, coreæ, convivia, & aliæ similes actiones excludendæ à locis sacris. Ratio assignatur *in d. c. decet* 2. *h. t. in* 6. quia decet domũ Dei sanctitudo: decet, ut cujus in pace factus est locus ejus, cultus sit cum debita veneratione pacificus: quapropter præcipitur etiam, ut ingressus in ecclesias sit humilis, devotus, sit in eis quieta conversatio, & devotis orationibus insistatur, & præcipitur Ordinarijs locorum, ut faciant hæc omnia observari: hinc Episcopi non possunt facultatem concedere exercendi aliquid in ecclesia contra prohibitionem hujus constitutionis, eò quia deputati sint ad omnia illa diligenter exequenda, non verò relaxanda, nisi fortassis urgens, & evidens causa suppeteret, ut notat Joannes Andreas *in d. c. decet* 2. *h. t. in* 6.

5 Extenduntur hæc omnia etiam ad ecclesias interdictas, quia sicut clericus interdictus, suspensus, & excommunicatus retinet privilegium immunitatis, scilicet canonis, & fori, ita etiam ecclesia, præsertim cùm hæc non peccaverit, nec fuerit in causa, cur interdiceretur. Hinc nullo jure reperitur statutum, quòd interdictum privet ecclesiam sua immunitate tempore, quo durat. Eadem ratione sua gaudet immunitate ecclesia polluta, licèt nondum sit reconciliata; quia cùm hæc impedimenta juris sint odiosa, & quasi pœnalia non sunt extendenda ultra casus jure expressos. Rursus privilegium immunitatis extenditur ad loca omnia quomodolibet adhærentia Ecclesiæ, cujusmodi sunt sacristia, porticus, atrium, ut habetur *in c. si quis* 20. *caus.* 17. *q.* 4. quia ut notat Glossa ibidem *V. adhærentibus*, quæ locis adhærent religiosis, sunt, & ipsa religiosa, & gaudent privilegio immunitatis: quia cum hoc privilegium immunitatis sit in favorem ecclesiæ, extenditur ad totam fabricam, & loca ad ecclesiam pertinentia: favores enim maximè in causa Religionis ampliandi sunt: unde etiam existentes in turri, vel in tecto ecclesiæ gaudent immunitate, quia quamvis in illis locis ecclesia non polluatur, immunitas tamen ad illa extenditur, & ratio discriminis est, quia cum violatio ecclesiæ sit odiosa debet restringi, & immunitas utpote favorabilis ampliari.

Immo extenditur hæc eadem immunitas ad domus, atria, & quæcunque loca existentia in circuitu 40. passuum in ecclesiis majoribus, & 30. in minoribus, ut constat *ex c. sicut.* 6. & *c. definivit* 35. *caus.* 17. *q.* 4. quamvis hodie hæc immunitas 40. vel 30. passuum non ampliùs observetur, ut notat Julius Clarus *in pract. crimin. q.* 30. Immo extenditur etiam ad ecclesias nondum perfectè constructas, eò quia jam deputatæ sint ad divinum cultum, idque quamvis constructio intermittatur, ut etiam ad ecclesias dirutas non authoritate superioris, si spes affulgeat, ut reædificentur, ut notat Gambacurta *lib.* 4. *c.* 2. *num.* 11. quia ecclesia diruta ratione loci, in quo ædificata erat non desinit esse sacra *l. ade sacra. ff. de contract. empt.* & *l. in tantùm* §. *sacra in fin. de reb. divin.* Secus si ecclesia destructa fuit authoritate superioris, & non sit ampliùs spes restaurationis. 6

Extenditur etiam hæc immunitas ad cœmeteria, ut desumitur ex *c. immunitatem ult. h. t.* ubi Pontifex rescripsit, eos non gaudere immunitate, qui sub spe immunitatis in ecclesiis, vel cœmeteriis delinquunt, & addit rationem, quia reddiderunt se ea indignos, unde valet argumentari à sensu contrario, quòd gaudeant in ecclesiis, si in ipsis non delinquant, sed in alijs locis. Idque etiam procedit, quamvis cœmeteria separata sint ab ecclesia, quia ex quo cœmeterium destinatum est sepulturæ fidelium, præsumitur sacratum authoritate Episcopi; immo etiam gaudet eadem immunitate, si non sit consecratum ab Episcopo, sed à simplici sacerdote tantùm benedictum, immo addit Peregrinus *c.* 4. *num.* 17. quamvis à nullo sacerdote fuerit cœmeterium benedictum, dummodo Christianus aliquis cum officijs consuetis de Episcopi licentia fuerit in eo sepultus, & etiam si cœmeterium pollutum sit, vel interdictum, quia est eadem ratio, ac de ecclesia: siquidem ex eadem causa cœmeterium, & ecclesia æquiparantur. Gaudent etiam hoc privilegio immunitatis Oratoria confraternitatum, ecclesiæ, aut monasteria affixa, si fuerint authoritate Episcopi erecta, quod præsumitur si habeant campanam super tectum, & publicè pulsetur, imò Novarius *sill.* 2. *q.* 56. *num.* 8. id extendit ad quascunque confraternitates, in quibus pia opera exercentur, quamvis erecta sint sine Episcopi facultate. Sed hæc sententia falsa est, & contrarium declaravit sacra Congregatio Episcoporum 17 Septemb. 1617. & etiam sacra Congregatio super immunitate 9. Decembr. 1651. 7

ut

ut refert Diana *p. 4. tract. 1. resolut. 37.* Extenditur etiam privilegium immunitatis ad hospitalia publica, dummodo fuerint authoritate Episcopi erecta, ut notat Felinus *in c. 17. n. 265.* & desumitur *ex c. ad hæc de relig. domib. c. definivit 17. q. 4.* & aliis textibus, in quibus omnia privilegia ecclesiarum extenduntur ad hospitalia: & ratio est, quia & ipsa sunt loca religiosa, quæ in profanos usus non possunt converti. Immo id procedit, quamvis in hospitali sacra non celebrentur, & propterea non sit in eo altare, campanile, vel Ecclesia, ut fusè probat Cerlinius *contro. for. c. 116.*

8 Item gaudent hoc privilegio immunitatis monasteria Religiosorum quoad totam clausuram, scilicet claustrum, dormitorium, hortum, domos familiarium, animalium, eò quia hæc omnia adhæreant Ecclesiæ, ut desumitur ex *c. si quis contumax. c. frater. c. si quis in atrio c. minor. 17. q. 4. c. 2. de consuetud.* & habetur expressè *in l. pateant. C. de his, qui ad Ecclesiam confug.* Immo procedit etiam de granciis Religiosorum, quæ sunt veluti hospitia ipsorum, & membra monasterij sub authoritate Prælati monasterij, cujus sunt granciæ. Gaudent etiam eodem privilegio immunitatis domus Clericorum in communi viventium, ut domus Patrum Congregationis oratorij, immo etiam domus seminarij, domus puellarum, & orphanorum si fuerint authoritate Episcopi fundatæ.

9 Palatia Episcoporum privilegio etiam gaudent immunitatis, ut fuit declaratum in Concilio Aurelian. *in c. id constituimus 17. q. 4.* ubi non distinguuntur palatia sita intra, vel extra 40. passus ab Ecclesia, vel habentia, aut non habentia oratorium: & ratio est, quia immunitas non conceditur palatijs Episcoporum intuitu ecclesiæ, cui solent annexa esse, neque ratione Oratorij: sed ob reverentiam Episcopalis dignitatis, quæ cum sit ubique eadem, ideo palatia Episcopalia in quacunque distantia sita sint ab ecclesia, semper gaudent immunitate, cùm semper condecorentur ab habitatione Episcopi, ut notat Carrea *p. 2. q. 8. num. 19.* Neque obstat, quòd sacri canones statuant debere domum Episcopi non multum distare ab Ecclesia: quia exinde tantùm sequitur, quòd si multùm distent, controveniant quidem juri; non tamen quòd amittant immunitatem, nō enim quidquid fit contra jus tollit immunitatem. Tum quia antiqui canones statuerunt, domum Episcopi debere proximam ecclesiæ esse, eò quia tunc temporis cùm clerici unà cum Episcopo habitarent, ut paratiores essent clerici ad servitia ecclesiæ rectè statutum fuit, ut eorum domus non multum distaret ab ecclesia, proinde nec domus Episcopi, cum esset eadem cum illa clericorum.

10 Verùm de jure novo cùm ampliùs non sit in usu, ut Episcopi simul cum clericis in eadem domo commorentur, ideo talis obligatio cessat, ut supponitur in cœremoniali Romano edito à Clemente VIII. *c. 2.* Quinimmo palatia Episcoporum gaudent immunitate etiam absentibus, vel mortuis Episcopis, immo etiam si Episcopi per suam diœcesim in visitatione transcurrant; eò quia semper sunt habitationes Episcoporum. Hoc idem etiam procedit de palatijs Episcoporum titularium, quia ipsi sunt etiam dignitate Episcopali insigniti *c. legimus V. ubicunque. dist. 93.* ratio est, quia jura indistinctè loquuntur, & lex generaliter lata debet generaliter intelligi *l. in fraudem. §. ult. de test. mil.* Tum quia cum ratio concessionis hujus privilegij desumatur à dignitate Episcopali, quâ insigniuntur etiam Episcopi titulares; ideo eorum palatia gaudent etiam privilegio immunitatis. Quia verò titulares non habent subditos, nec consequenter jurisdictionem, judicare de delictis suorum familiarium ad Episcopum diœcesanum pertinet. Præterea gaudent etiam immunitate palatia Cardinalium extra urbem, non verò Romæ, quia Gregorius XIII. & Sixtus V. hoc privilegium abstulerunt ab eorum palatijs tantum pro urbe Roma: cæterum extra urbem eorum palatia ob tam eminentem dignitatem gaudent immunitate; non secus ac palatia Episcopalia ratione dignitatis Episcopalis.

Quinimò gaudent eodem immunitatis privilegio etiam domus ecclesiæ Parochorum, Canonicorum, aliorúmque ecclesiasticorum in ambitu ecclesiæ, etiam si laicis sint locatæ, ut notat Chartarius *decis. crimin. 46. num. 20.* ubi refert id fuisse ad praxim deductum Mediolani in causa cujusdam Rei confugientis in ædem ecclesiæ, quæ tunc locata erat Laicis: ratio est, quia cum jura non requirant, quòd hujusmodi domus non debeant à Laicis inhabitari, nec nos debemus hoc idem requirere. Tum quia cum hoc privilegium immunitatis sit in favorem ecclesiæ ampliari potiùs debet, quàm restringi. 11

Tum quia dominium utile, & directum illius domus semper pertinet ad ecclesiam, ratione cujus domus illa dicitur ecclesiastica, seu pertinens ad ecclesiam, ut decisum fuit in Rota in una Veneta cens. anno 1607. & quia hæ rationes etiam militant, quamvis domus concessæ sint Laicis in emphyteusin, ideo hæ domus utpote ecclesiasticæ etiam gaudent privilegio immunitatis; tametsi non desint, qui contrarium sentiant non sine probabilitate. Verùm quod de domo ecclesiæ dictum est, procedit etiam de ejus turri, in qua pulsatur æs campanum ad vocandum populum ad divina officia: idque sive turris sit contigua ecclesiæ, sive distet per aliquot passus; dummodo sit intra ambitum 30. passuum, ut declaravit sacra congregatio Cardinalium 7. Decembris 1632. Neque audiendus est Novarius *in summa tit. de immunit. n. 26.* ubi ait hoc privilegio gaudere campanile ecclesiæ in quacunque distantia sit, & probat ex paritate palatij Episcopalis, quod gaudet tali privilegio, quantumcunque distet ab ecclesia: & propter spiritualitatem, quæ in eo est ratione campanarum oleo sacro benedictarum, & earum usum in Dei cultum. Nam hæ rationes non videntur urgere, quia palatio Episcopi conceditur hoc privilegium ratione personæ insignitæ Episcopali dignitate. Ad id, quod addebat de campanis, respondetur, quòd tametsi sint sacro oleo benedictæ, non tamen turris debet hoc privilegio gaudere, alioquin Reli- 12

quiæ sanctorum, & agni paschales, qui vulgò dicuntur agni Dei, cùm sint à summo Pontifice benedicti, secum traherent hoc privilegium immunitatis in domos sæcularium: illa enim domus gauderet hoc privilegio, in qua adesset aliquis agnus Dei, cum solemni benedictione fuerit hic à summo Pontifice benedictus: unde ex eo, quòd campanæ fuerint ab Episcopo benedictæ, non sequitur, quòd turris, in qua sunt collocatæ, gaudeat hoc privilegio. Tum quia pia opera etiam exercentur in oratorijs privatarum domorum, & tamen non gaudent privilegio immunitatis.

13 Cæterum non solùm corpus ecclesiæ quoad superficiem concavam, & totum spatium intus inclusum à choro ad januam gaudet hoc privilegio immunitatis, verùm etiam ejus muri extrinseci; adeo ut si Reus confugiens ad ecclesiam eos tangat, non possit violentèr capi, ut notat Riccius *tom. 3. resolut. 560. num. 8.* immo si janua sit clausa, & Reus eidem adhæreat, gaudet immunitate, ut non possit à potestate laicali capi ratio est, quia nomine ecclesiæ comprehenditur etiam ostium, perinde ac appellatione domûs venit etiam ejus janua *l. si aqua ductum C. de contrab. empt.* & notat Gambacurta *lib. 4. c. 1. num. 9.* & expressè habetur *in c. si quis contumax 17. q. 4.* Idque procedit potiori jure si Reus ascendat, ne capiatur, super tectum ecclesiæ, ut notat Sperellus *decis. 67. n. 9.* & quamvis pars aliqua vestis è tecto penderet, non posset extrahi, nec capi, eo quia revera Reus sit in loco immuni. Et hoc etiam procedit de porticu ecclesiæ, ut habetur *in d. c. si quis contumax 17. q. 4.* immo Sperellus *decis. 60. num. 14.* & communiter alij hoc privilegium etiam extendunt ad scalas, & ad totam ecclesiæ fabricam, etiam quoad habitationem conjunctam, claustra, hortos, & similia: & fundamentum, quo Doctores nituntur, est illud commune, quia hoc privilegium est in favorem ecclesiæ, & in favorabilibus debet fieri lata interpretatio: sicut per contrariam rationem, quia pollutio ecclesiæ est odiosa, ejus interpretatio restringitur, & ecclesia non polluitur per effusionem seminis, vel sanguinis in atrio, cœmeterio, claustro, horto.

14 Immo non desunt, qui hoc privilegium etiam extendant ad externum ambitum quoad matricem per 40. & quoad alias ecclesias per 30. passus *c. sicut antiquitus c. definivit c. quisquis. 17. q. 4.* & nomine passus intelligitur mensura quinque pedum, & nomine pedis mensura quindecim digitorum: & licèt Julius Clarus, ut superius retuli, asserat hoc privilegium 40. vel 30. passuum esse antiquatum per contrarium usum, nihilominus ait Tuschus *V. immunitas conclus. 59. n. 18.* contrariam consuetudinem non esse servandam, sed manutenendam immunitatem quoad præfatos passus per ambitum ecclesiæ, & addit tria notatu digna. Primò quòd ambitus debeat intelligi solùm de spatiis liberis, ut sunt plateolæ, & viæ, de domibus contiguis ipsi ecclesiæ etiam laicorum; non verò de domibus laicorum non contiguis, quæ tamen non tollunt privilegium quoad reliquas partes ambitûs. Secundò non oportere hujusmodi loca esse sacra. Tertiò id procedere, quamvis Reus confugiat primò ad ipsum ambitum, adeo ut si Reus primò ad ecclesiam confugiat, & postea per ambitum se detineat non possit capi.

De Oratoriis autem privatis communior Doctorum sententia est, quòd non gaudeant privilegio immunitatis, quamvis ibi missæ legantur, eò quia non sint propriè loca religiosa Deo dicata, sed pro arbitrio Domini illius domûs possint ad alios usus profanos applicari, ut notat Clarus *lib. 5. §. fin. num. 7.* Ecclesia verò vetustate, vel incendio, aut bello diruta non amittit hoc immunitatis privilegium, dummodo authoritate Superioris ecclesiastici non fuerit destructa, & speretur ejus reparatio, ut fusè ostendit Barbosa de *jure eccles. univers. lib. 2. c. 3. num. 39. & sequens.* Quid verò dicendum sit de Reo confugiente ad sacerdotem portantem Eucharistiam extra ecclesiam, & per plateas ad infirmum. Respondetur hujusmodi Reum invenire apud talem sacerdotem asylum, & gaudere privilegio immunitatis, dummodo tangat sacerdotem, ut communiter docent cum Bobadilla *tom. 1. lib. 2. c. 14. num. 86.* etenim si de jure civili immunitas conceditur illis, qui ad statuas Principis confugiunt *l. unic. C. de his qui ad statuas;* à fortiori debent hoc privilegio gaudere, qui ad corpus Christi Domini confugiunt, si enim jura civilia hoc privilegium concesserunt statuis Principũ, æquum est, ut jus canonicum Christi corpori ob reverentiam eidem debitam hoc idem privilegium adscribat, tum quia hoc privilegium immunitatis potissimum propter SS. Eucharistiam, & celebrationem divinorum concessum fuit ecclesijs, adeo ut accommodari hìc possit illud Aristotelicum effatum, *propter quod unumquodque tale, & illud magis,* & certè nõ cum minori irreverentia lictores à venerabili abstraherent Reum, quàm ab ipsa ecclesia, ut notat Panormit. *in c. sanè de celebrat. missal.* Clarus *lib. 5. sent. §. q. 20. n. 24.* 15

16 Quinimò videtur id etiam extendendum non solùm si Reus sacerdoti deferenti venerabile adhæreat, & tangat ejus vestes, verùm etiam si hastam apprehendat baldachini, vel etiam se immisceat cum personis associantibus venerabile, quia omnes cum sacerdote deferente SS. Eucharistiam constituunt unam ecclesiam, ut notat Diana *moral. resol. p. 1. tract. 1. resol. 28.* cum Barbosa *de jur. univers. eccles. lib. 2. c. 3. num. 69.* quia militat eadem ratio, ac de ecclesiis, quibus propter SS. Sacramentum concessum fuit hoc privilegium immunitatis: & ne irreverentia inferretur Venerabili, jura hoc privilegio donârunt ecclesias. Immo alij hoc privilegium extendunt etiam ad Reliquias sanctorum, eò quia Deus colatur, & honoretur in sanctis tanquam in suis amicis: imò etiam ad sanctas imagines, & sacerdotes ipsos, eò quia non solùm Dei obsequiis dicati sint, ut ecclesia, sed etiam ipsum corpus Christi Domini suis manibus tractent. Immo alij à fortiori id extendunt ad sacerdotem deferentem oleum sanctum

ctum. Sed opponit Riccius *p. 3. decis. 88. n. 5.* quia jura solùm loquuntur de ecclesiis: & Doctores tantùm extendunt hoc privilegium ad sacerdotem deferentem per plateas Eucharistiam. An verò hoc privilegium extendatur ad Cardinales, adeo ut si Reus ad patibulum ductus, & obvium haberet Cardinalem, si ad illum confugeret apprehendendo ejus vestes gauderet hac immunitate, Plures affirmant, cum Albano referente id in praxim deduxisse Cardinalem Ximenium Archiepiscopum Toletanum, ut etiam refert Gomezius de *ejus gestis lib. 3.* immo Baldus *in l. addictos C. de appell.* docet ex consuetudine hoc privilegium illis competere: & hæc sententia mihi videtur valdè probabilis ob reverentiam debitam tantæ dignitati. Tum quia si olim apud Romanos tali privilegio gaudebant Flamines, Diales, & Vestales referente Gellio *lib. 10. noctium atticarum. c. 15.* à fortiori debent hoc privilegio gaudere Cardinales, Episcopi præsertim, vel Archiepiscopi.

§. II.

An immunitas competens ecclesiis sit de Jure divino, vel humano.

1 IMmunitas ecclesiastica est illa facultas ecclesiæ, & ecclesiasticorum faciendi quidquid sibi libuerit, nisi jure prohibeantur, seu est exemptio ecclesiæ, & ecclesiasticorum bonorum, causarum, & personarum à jurisdictione Principis Laici, adeo ut hoc privilegium sit quadruplex unum locale, de quo jam dictum est in præcedente §. aliud reale, personale aliud, & aliud spirituale, ad quod pertinent causæ spirituales respicientes fidem, Sacramenta, sacrificia, & divinum cultum, vel animarum salutem, & hæc immunitas quoad causas spirituales est de jure divino, ut disertè habetur *in c. 11. si Imperator, & in c. duo sunt. dist. 46.* & ratio hoc idem etiam suadet, quia harum causarum spiritualium judicium illis tantùm potest competere, quibus Christus concessit: siquidem à Christo earundem causarum constitutio emanavit: sed Christus soli Petro, & ejus successoribus concessit hanc facultatem, cum dixit: *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam:* postea subdidit *pasce oves meas*, & pastus spiritualis comprehendit judicium circa causas spirituales, ut fideles sciant, quomodo debeant se gerere: unde hoc privilegium immunitatis quoad judicium causarum spiritualium competit soli Petro, ejúsque successoribus, vel quibus ipse commiserit, & non aliis, adeo ut quoad causas spirituales Principes potiùs subdantur Ecclesiasticis, quia causa spiritualis non potest agitari nisi in foro spirituali, & forum spirituale non reperitur nisi in ecclesia, ut notant Covarruvias *pract. qq. c. 31. n. 2. vers. prima conclusio.* Suarez *defens. fidei lib. 4. de immunit. eccles. c. 2. per totum.*

2 Difficultas est, quoad causas temporales solutionum tributorum, punitionum criminum, obligationum legum civilium, circa quod non conveniunt Doctores. Plures censent hanc immunitatem non esse de jure divino, adeo ut, quòd Clerici sint exempti à potestate laicali, sit tantùm de jure humano, & volunt hanc immunitatem ortum suum traxisse à jure civili, ut censet Cutellius *in c. leg. sic fol. 301.* Immo Palatius *in 4. dist. 25. disp. 5.* putat, primò concessam fuisse hanc exemptionem Clericis à Constantino Imperatore, & Salcedus *tom. 1. p. 1. c. 1. num. 21.* vult fuisse clericis concessam hanc immunitatem à Justiniano Imperatore. Communior tamen sententia id rejicit, quia quamvis Constantinus I. ex Imperatoribus videatur acceptâsse hanc immunitatem; attamen in Concilijs Aquil. & Matiscon. II. dicitur, quòd hæc immunitas suam habuerit originem à tempore nascentis ecclesiæ, ut probat Bellarminus *de immunit. fol. 7. ex 1. ad Timoth. 5.*

Dicendum est, hanc exemptionem, seu immunitatem clericorum à potestate laicali quoad causas temporales esse de jure divino dictante, & canonico statuente, ut docet Thomas Delbene *de immunit. eccles. tom. 1. c. 1. sect. 1. dub. 2.* 3
Idque probari potest ex veteri testamento *Genes. 47.* Joseph totam terram Ægypti cum subiecisset Regi, & tributariam ei reddidisset, excepit terram sacerdotum, quibus etiam ex publico suppeditabantur, quæ ad victum, & vestitum eis necessaria erant: ex quo infert Urbanus Papa *cap. 22. tributum 23. q. 8.* agros ecclesiæ non esse Imperatorum exactionibus subijciendos. Secundò deducitur *ex 1. Esdræ 71.* ubi Artaxerces sacerdotes, & Levitas, aliósque templi ministros immunes voluit esse à solutione vectigalium: quòd si naturali dictante lumine sacerdotes, & Ministri templi eximebantur à solutione tributorum, & à jurisdictione Principum sæcularium, etiam quoad causas temporales: à fortiori sacerdotes in lege Evangelica debent hac immunitate gaudere, cum eorum dignitas, & functio sit longè nobilior, ac Reipublicæ utilior, cùm Deus per Psalmistam loquens de sacerdotibus novi testamenti *Psal. 104.* dicat: *Nolite tangere Christos meos*, & *Zachar. 2.* alloquens sacerdotes dicat: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei*, quasi dicat o vos, qui Reges estis, & potestatem habetis judicandi, nolite tangere, seu nolite judicare, nolite gravare, & punire Christos meos, seu eos, qui oleo sancto uncti sunt, ac sacerdotio initiati, quia qui eos tangit, tangit pupillam oculi mei; hoc est, mihi gravissimam infert injuriam, eò quia sacerdotes sint mihi speciali jure dicati, & ad me solùm pertineant. Ex testamento novo potest etiam hæc eadem veritas evinci *Matth. 17.* ubi cùm à Christo censum quidam exigerent, Christus Petrum interrogavit *à quibusnam Reges exigunt tributa à filiis suis, an ab alienis?* & cùm Petrus respondisset ab alienis, intulit Christus: *ergo liberi sunt filij*: ac si diceret: ergo cum sim ego filius Dei, liber sum à tributo: *sed ne illos scandalizemus da pro me, & te*, ex quibus verbis infertur, Petrum ex tunc, & ejus successores fuisse in filios admissos, & constitutos liberos, ac propterea factos immunes à tribu-

tributis solvendis Principibus sæcularibus: cum primùm quis deligitur à Principe, & ob propria merita, & obsequia præstita Principi fit immunis à tributis, eadem immunitate gaudet tota ejus familia; proinde unà cum Petro omnes ecclesiastici immunes sunt.

4 Neque obstat, quòd D. Paulus *Actor. 25.* appellaverit ad tribunal Cæsaris. Quia id præstitit ex eo, quòd licèt Ecclesiasticorum immunitas sit de jure divino, ex justa tamen, & rationabili causa potest, qui toti Ecclesiæ præest, ut supremus ecclesiæ administrator aliquid de immunitate remittere, ac Principibus sæcularibus permittere, ut contra Ecclesiasticos aliquam exerceant jurisdictionem: ut etiam inferiores ecclesiæ Prælati, si id sine scandalo, & sine majoris mali periculo non possint impedire, in praxim valeant deducere: qua ratione etiam Christus tributū pro se, & Petro dari jussit, & etiam eadem ratione Paulus Cæsarem appellavit, ut nimirum declinaret impiam, & sacrilegam sententiam judicis inferioris sub Cæsare, ut notant Turrecremata in *c. si adjutorium num. 3. & sequent. dist. 10.* Augustinus Triumphus *de potest. ecclesi. q. 6. art. 8. V. ad. 1.* & Diana *p. 7. resol. 2.* ait, D. Paulum voluisse propterea à judice sæculari judicari de facto, non verò de jure, eò quia censuerit, id minus malum, quàm subjici impiæ, ac sacrilegæ sententiæ judicis inferioris in perniciem totius Catholicæ ecclesiæ: hæc eadem veritas etiam desumitur ex varijs textibus in jure canonico; præsertim ex *c. continua 11. q. 1. & c. futurum 12. q. 1.* ubi Constantinus Imperator respondens queri monijs quorundam Clericorum ait. *Vos à nemine judicari potestis, sed judicio Dei reservamini*, & in *c. quamquam de censib. in 6.* dicitur *Ecclesia, ecclesiasticique, & res ipsorum non solùm jure humanosquin imò & divino à sæcularium personarum exactionibus sunt immunes.* Ex Concilio Lateranensi sub Leone X. *sess. 6.* in Bulla reformationis Curiæ, ibi: Cùm à jure tam divino, quàm humano Laicis potestas nulla in ecclesiasticas personas attributa sit. Et tandem ex Concilio Tridentino *sess. 25. c. 20. de refor.* ibi: ecclesiæ, & personarum ecclesiasticarum immunitas Dei ordinatione, & canonicis sanctionibus constituta est. Ratio etiam hoc idem suadet, quia cum ecclesiastici sint patres, & Magistri sæcularium, quibus præsunt, perinde ac spiritualia temporalibus *c. quis dubitat. c. duo sunt 96. dist.* & repugnet, Patrem subesse filio, & discipulum præesse Magistro, ac superiorem ab inferiori judicari *c. cum inferior c. solita de majorit. & obed.* sequitur evidenter, immunitatem Ecclesiasticorum esse de jure divino, & naturali saltem directivè; & solùm de jure positivo statuente, & divino dictante.

5 Tum quia si hæc immunitas non esset à Christo Domino, non potuisset Pontifex tot hominum millia tam quoad se, quàm quoad eorundem bona à potestate sæcularium eximere, unde dicendum est, immunitatem Ecclesiasticorum à jurisdictione, & potestate Principum sæcularium esse de jure divino saltem dictante, & de jure positivo statuente; adeo ut saltem jus divinum dictet esse à Principibus hanc immunitatem introducendam; ideóque sit de jure divino radicaliter, & inchoativè, ut docent Innocentius *in c. 2. de major. & obed.* Abbas in *c. ecclesia, num. 6. de constit.* Glossa in *c. si Imperator dist. 99.* & plures alij Canonistæ, quos refert, & sequitur Martha *de jurisd. p. 2. c. 6.* Clarus §. *practica criminalis q. 36.* Riccius *p. 2. decis. 299. num. 3.* Delbene *de immunit. ecclesi. tom. 1. c. 1. dub. 8.* Duardus *in Bullam cœnæ. lib. 2. can. 15. q. 18. conclus. 216.* Hinc quovis tempore Ecclesia suam contra potestatem Principum sæcularium immunitatem defendit, ut fusè probat Suarez *lib. 4. in defens. ecclesi. c. 3. & 12.* hinc etiam Apostolus ad *Corinth. 6.* præcipit, ut aliqui de ecclesia statuantur, ad quos Christiani suas causas, & controversias deferant, ad quod desiderabatur ecclesiasticum tribunal, cum tunc temporis nulla inter Christianos adhuc extaret sæcularis potestas: & rationem etiam addit D. Thomas ibidem, quia si Christiani, sæcularium hominum, qui tunc infideles erant, judicio se spontè subjecissent, ecclesiæ dignitati non parum fuisset derogatum: & Judicibus infidelibus data fuisset occasio calumniandi, & opprimendi fideles.

Procedunt hæc omnia de immunitate Clericorum etiam in civilibus, ut habetur expressè *in c. nullus clericus 11. q. 1.* & in Tridentino *sess. 24. c. 20.* immo etiam quoad omnia bona ecclesiasticorum quomodocunque ad ipsos pertineant, quia eo ipso quòd bona transeunt ad ecclesiam, & ecclesiasticos, eximuntur à laicali jurisdictione, & speciali jure constituuntur sub Christi dominio, qui sicut à tributis omnino immunis fuit. *Matth. 17.* ita etiam ecclesia ejus sponsa, & ecclesiastici ejus familiares, debeat ab ijsdem tributis solvendis Principi sæculari immunes esse.* Tum quia non posset persona ecclesiastica dici plenè exempta, nisi etiam ejus bona forent exempta, ut communiter docent Canonistæ *in c. ecclesia sancta Maria*, & in *c. quæ ecclesiarum de Constit.* 6

Hinc principes sæculares non possunt huic immunitati derogare, eò quia inchoativè, & radicaliter sit de jure divino dictante; & formaliter non solùm de jure canonico, sed etiam civili statuente: quia tametsi concederemus immunitatem ecclesiasticam immediatè, & formaliter profectam esse ex Christianorum Imperatorum, Regúmque privilegiis concessis cum consensu totius Christiani populi, adhuc non possent Reges, & Principes huic immunitati derogare, quia quòd semel concessum, & acceptatum est, non potest ampliùs repeti, ut notat Felinus in *c. ecclesia sancta Maria. n. 124.* Secundò quia in hoc privilegium consenserunt populi, à quibus Principes ipsi suam sunt potestatem enacti. Tertiò quia Pontifices, & Concilia Generalia, quæ procul dubio sunt supra Principes sæculares, hoc idem privilegium immunitatis pluries confirmârunt, proinde non possunt Principes sæculares huic privilegio derogare, etiam quoad unam, vel alteram ecclesiam in particulari, ut notat Genuensis *in pract. triens. 17. q. 480. num. 2.* & ratio est, quia per 7

statu

statutum contra immunitatem particularis ecclesiæ læditur totus status ecclesiasticus, cui indirectè præjudicatur: quâ ratione non potest Clericus aliquis particularis cedere juri suo particulari ob præjudicium quod inde infertur toti statui clericali. Hinc si Princeps semel alicui ecclesiæ concedat aliquod privilegium, & ecclesia illud acceptaverit, non potest ampliùs illud revocare; sicut si det ecclesiæ aliquod bonum, quod acceptetur ab ecclesia non potest ampliùs repeti, quia dominium illius boni translatum est in ecclesiam, & est sub jurisdictione Christi, qui est caput ecclesiæ: quo pacto multò minus potest Princeps revocare Privilegium à Constantino Imperatore concessum, ut ecclesiæ possint liberæ per totum orbem ædificari *c. futuram 12. q. 1.* quia tale privilegium concessum fuit toti ecclesiæ: immo contra hoc privilegium immunitatis, nec ipsa immemorialis consuetudo potest prævalere, quamvis sit mixta laicorum, & clericorum, nec possunt clerici huic privilegio renunciare: quia id est ipsis interdictum, tam in civilibus, quàm in criminalibus *q. 1. can. insolita. can. placuit extra de for. compet.* quia hoc privilegium non est concessum uni, vel alteri Clerico in particulari, sed generaliter toti statui Clericorum: & privilegio concesso communitati nemo potest cedere *c. si diligenti de for. compet.* immo nec summus Pontifex immunitati ecclesiasticæ in universum renunciare potest, tametsi diceretur esse de jure positivo humano, & civili: quia summus Pontifex non est absolutus Dominus bonorum, & jurium suæ sedis, nec eorum, quæ sibi à Principibus collata sunt, quia principaliter censentur donata Christo, & sedi Apostolicæ, non verò ipsi personæ in particulari: quapropter summus Pontifex est tantùm dispensator fidelis, & prudens; consequenter non nisi ex justa, & urgente causa potest renunciare in aliquo casu, delegando sibi Principes sæculares in jurisdictione ecclesiastica contra Clericos.

8 Non tamen desunt, qui negent, immunitatem ecclesiasticam esse juris divini, asserentes hoc privilegium profectum immediatè fuisse à Christianis Imperatoribus, & Regibus, & à sanctis Pontificibus, alijsque ecclesiæ Prælatis non solùm acceptatum fuisse, sed etiam propriis sanctionibus confirmatum, & totis viribus defensum. Nituntur ea ratione, quia hæc immunitas nullibi in novo testamento à Christo domino legatur statuta: quin potiùs Christus *Matth 17:* jussit pro se, & Petro tributum solvi, & Paulus Apostolus *Actor. 25.* appellavit ad Cæsarem, & ad *Roman.* 13. velit: *Omnem animam sublimioribus potestatibus subditam esse*, scilicet potestatibus sæcularibus, de quibus loquebatur Apostolus, & quibus tributa præstantur, & D. Paulo videtur etiam assentiri D. Petrus *in epist. 1. c. 2.* inquiens, *subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum sive Regi, quasi præcellenti.*

9 Verùm hæc non sunt tanti facienda, ut adhærendum sit eorum sententiæ. Ad primum respondetur, ex eo, quòd in sacris litteris non habeatur expressus textus de immunitate, inde non sequi, quòd non sit de jure divino: siquidem non omnia ad salutem, & ecclesiæ statum necessaria habentur in scripturis, ut liquet in materia, & forma aliquorum Sacramentorum, quæ non nisi per traditionem ab Apostolis ad nos pervenerunt: plura enim dicitur Christus dixisse, & fecisse, quæ tamen non habentur in scripturis, sed tantùm per Apostolicam traditionem, unde non valet illatio, non reperitur scriptum: ergo nunquam fuit à Deo statutum: hæc enim illatio tanquam hæresis fuit semper ab ecclesia rejecta, quia sufficit ad jus divinum fundandum consensus ecclesiæ asserentis aliquid esse juris divini, sive id habeat ex revelatione, sive ex traditione juxta illud Apostoli ad Thessalonicens. *Tenete traditiones, quas didicistis sive per sermones, sive per epistolam nostram*: atqui Concilia Generalia, quæ totam repræsentant ecclesiam, affirmant, talem immunitatem esse de jure divino, ut respondet Rota apud Thomam Delbene *de immunit. eccles. tom. 1. c. 5. dub. 8.* ubi addit plura, quæ sunt in Concilio definita, seu explicata, & quæ spectant ad materiam, & formam Sacramentorum esse de jure divino, quamvis non omnia in scriptura habeantur: & cum ex authoritatibus tum summorum Pontificum, tum etiam Conciliorum, habeatur, immunitatem ecclesiasticam quoad personas, & earum bona esse de jure divino, & ex alio capite in nullo scripturæ loco contrarium legatur: firmiter, & absque ulla hæsitatione credendum est, hanc veritatem per traditionem Apostolorum ad nos pervenisse, & immunitatem ecclesiasticam esse de jure divino, si non scripto, saltem tradito, eò quia traditio hujus assertionis ab ipsis Apostolis ad nos derivetur.

Ad secundum respondetur ex illo textu 10
Matth. 17. potiùs inferri contrarium; quià ibi Christus apertè pronunciat, se, & Petrum, ac proinde omnes alios ecclesiasticos exemplo Levitarum veteris testamenti liberos esse, & à solvendis tributis immunes, ait enim Christus: *ergo liberi sunt filij*: hinc in psalmo alloquens Ecclesiasticos ait, *ego dixi, Dii estis, & filij excelsi omnes.* Unde SS. Patres respondent, Christum jussisse solvi tributum ad evitandum scandalum, ait enim: *ut autem non scandalizemus eos da pro me, & te.* Ad aliud de D. Paulo appellante ad Cæsarem jam respondimus superiùs, & adhuc respondemus nil inde inferri contra nos: siquidem etiam hodie possunt clerici adversus suos malefactores laicos coram judice sæculari actionem instituere *c. cum sit generale 8. de for. compet.*

Neque aliud adductum ex D. Petro ullum 11
facessit negotium, ut nec etiam illud D. Pauli *ad Roman. 13.* in quibus textibus jubentur omnes animæ subijci potestatibus sublimioribus, quia id tantùm est verum in competenti genere jurisdictionis, adeo ut omnes animæ ecclesiasticæ debeant subditæ esse sublimioribus potestatibus ecclesiasticis, & sæculares sæcularibus, & omnes intra proprium suum statum. Neque obstat, quòd Apostoli meminerint Regum, & Ducum sæcularium, & non distinxerint, ut nos

distinguimus: quia ideo non distinxerunt, quia suam exhortationem potissimum ad populum direxerunt ad emoliendam calumniam Judæorum accusantium Apostolos, qui prætextu prædicationis Evangelicæ libertatis populum subducerent, & averterent ab obedientia Principum, & Magistratuum.

12 Præterea ex ijs, quæ primis illis nascentis ecclesiæ temporibus contigerunt, non rectè infertur, quid sit de jure, quia plura contigerunt de facto, quæ de jure si ecclesia in alijs fuisset circumstantijs constituta non contigissent: siquidem in primitiva ecclesia propter sævientes persecutiones non potuit ecclesiastica authoritas plenè uti jure suo, nec tunc conveniens erat, ad declinanda majora mala: unde ea contigerunt non via juris, sed facti, & per usurpationem, ut notant Martha *de jurisdic. p. 2. c. 6.* Layman, Barbosa, & ferè omnes Canonistæ.

13 An verò Papa in aliquibus Regnis, & Provincijs præjudicaverit immunitati delegando suam jurisdictionem Principibus laicis, plures affirmant, inter quos Pessantius *de immunit. disp. 3.* Guevara *de orig. & usu mon.* circa Monarchiam Siciliæ. Grassalius *Reg. Franc. lib. 2. jur.* 12. circa privilegia Regis Francorum pro conferendis beneficijs Regni sui, Zanardus *tom. 3. c. 50.* circa privilegium Reipublicæ Venetæ procedendi in aliquibus casibus contra Clericos, an verò hujusmodi privilegia, si revera adsint, revocentur quot annis in Bulla cœnæ, dubitari solet: certum est enim, ut ostendit Sousa *c. 26. disp.* 112. *num.* 2. posse Papam abrogare quæcunque privilegia etiam in remunerationem, aut ex contractu, & pacto oneroso, qualia sunt concordata cum Regibus, & Imperatoribus, concessa: etiam si per consuetudinem immemorialem observata fuerint: quia privilegium concessum subdito ex communi Doctorum sententia est revocabile, & præsertim potest ad libitum revocari jurisdictio delegata, ut fusè docet Suarez *de immunit. lib. 4. c. 34. n. 27.* neque obstat, Papam promisisse se ea non revocaturum, quia semper sibi reservat potestatem illa revocandi, tametsi non deducat illam ad praxim, & actum, quia non potest potestatem hanc à se abdicare, quia est annexa dignitati pontificiæ, & sequitur ad munus pastoris dominici gregis.

14 Hinc Sixtus V. *in Bulla cœnæ* anno 1586. revocavit privilegia à suis prædecessoribus concessa Imperatoribus, & Regibus etiam per viam contractûs. Neque est par ratio de Principe sæculari, qui non potest revocare privilegia concessa clericis, neque repetere bona ecclesijs data: ratio est, quia privilegia concessa Clericis à Principe laico, ut etiam bona data ecclesijs eximuntur de potestate laicali, & transeunt ad jurisdictionem ecclesiasticam, in quam Principes sæculares non possunt quidquam. Cæterum privilegia à summis Pontificibus concessa laicis nunquam eximuntur à jurisdictione ecclesiæ; consequenter possunt semper à summo Pontifice revocari. An verò de facto hujusmodi privilegia in Bulla cœnæ revocentur negat Pereyra *p. 1. c. 6. num.* 13. & nititur eò quia non sint privilegia, sed contractus ultro citroque obligatorij: contraria tamen sententia probabilior, & verior est, quia Papa id clarè explicat per clausulam generalem revocatoriam: & procedere etiam in concordatis docet Azorius *tom. 1. lib. 5. c.* 12. eò quia conceduntur per modum privilegij.

§. III.

De immunitate ecclesiastica quoad personas.

1 CErtum est, non solùm omnes ecclesias, & loca pia, verùm etiam omnes Clericos sæculares sive in sacris, sive in minoribus tantùm ordinibus constitutos, imò etiam tantùm primâ tonsurâ initiatos immunes esse ab oneribus, & tributis laicalibus, tametsi non habeant omnes conditiones requisitas à Concilio Tridentino *sess. 23. c. 6. de refor.* quia tales conditiones tantùm requiruntur à Concilio in ordine ad privilegium fori retinendum; consequenter non debent se extendere ad alia privilegia clericalia, ut docet Barbosa *tom. 3. jur. eccles. c. 39. n. 15.* quia odiosa restringi, non ampliari debent. Sunt tamen qui censeant, tales clericos in minoribus constitutos, & carentes beneficio, nec incedentes in habitu, & tonsura, nec de mandato Episcopi inservientes alicui ecclesiæ, vel loco pio, non esse immunes à tributis, alijsque oneribus, ut docet Suarez *lib. 4. de immunit. c. 27. n. 24.* Verùm eo ipso quòd revera sunt clerici comprehenduntur in statu ecclesiastico, proinde ratione clericatus gaudent tali immunitate. Unde omnes clerici gaudent immunitate ecclesiastica tam in civilibus, quàm criminalibus, tam in personis, quàm bonis.

2 Hinc sequitur primò, Principem sæcularem non posse punire clericum delinquentem ratione officij sibi ab eodem Principe concessi, ut docet Duardus *in Bulla cœnæ lib. 2. can. 15. q. 21.* quia cùm clericus sit exemptus à jurisdictione laicali, non potest trahi ad forum sæculare, etiam ratione officij sibi concessi à Principe sæculari, si in eo delinquat. Neque obstat quòd Princeps non puniat clericum in persona, sed tantùm in ejus bonis. Quia non solùm persona, sed etiam ejus bona exempta sunt à jurisdictione laicali, adeo ut non possit Judex sæcularis punire Clericos pœna pecuniaria, & pro pœna corporali eos ad Episcopum remittere: ratio est, quia bona temporalia Clericorum sunt accessoria, & sequuntur privilegium personæ, ut rectè notavit Genuensis *in praxi c. 8. num. 5.* & Abbas *in c. qualiter de judic. num. 8.* ubi ex eo, quòd persona sit exempta infert, rem ad ipsam spectantem gaudere etiam exemptione; ut etiam notârunt Barbosa *in collect. tom. 1. lib. 3. tit. 30. c. 2. n. 4.* Riccius *in praxi tom. 2. resol. n. 413. num. 2.*

3 Secundò sequitur, nec posse Judicem laicum punire clericum delinquentem in officio sæculari, adeo ut judex laicus vinculo irretiatur excommunicationis, si trahat clericum ad suum tribunal etiam prætextu officiorum sæcularium, quæ clericus exercet: quia Bulla cœnæ loquitur universaliter, & solùm excipit casus

in

in jure expressos, & exceptio firmat regulam in casibus non exceptis. Neque obstat, quòd clericus exercuerit officia sæcularia sine superioris dispensatione: quia licèt non potuerit sine dispensatione ea suscipere *c. sacerdos. ne clerici, vel Monachi.* nihilominus cum semper retineat privilegium clericale, sitque clericus, semper remanet exemptus à laica potestate *c. final. de vita, & honestate clericor.* unde clericus, qui exercuit officium tutoris, vel curatoris, vel administratoris bonorum, si deprehendatur in tali officio deliquisse, non potest in judicium vocari à laico ad reddendam rationem, quia licèt delinquat assumendo talia officia, non tamen desinit esse clericus, nec amittit privilegium fori. Cæterum licèt liberè possit clericus in civilibus se subijcere Judici sæculari, ut arbitro, non tamen si nolit, tenetur stare ejus sententiæ; neque potest Judex laicus illum adigere.

4 Tertiò neque posse clericum conveniri in curia sæculari pro debitis contractis cum persona sæculari, quia per sacros canones clerici simpliciter, & absolutè eximuntur à Judice sæculari in quocunque negotio *c. nullus clericus 11. q. 1.* ubi dicitur, quòd omne negotium clericorum deferendum sit ad Episcopum, & agendum coram ipso, & quia Pontifex id statuit de omnibus negotijs universim sumptis; agendum itidem erit coram Episcopo negotium clerici debitoris. Idque firmatur ex Concilio Tridentino *sess. 24. de reformat. 20.* ibi: *causæ omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes coram Ordinarijs locorum duntaxat cognoscantur*: atqui causa clerici, qui contraxit debita cum laico est causa ipsius clerici; proinde pertinet ad forum ecclesiasticum, quia clericus etiam in civilibus gaudet privilegio fori *c. nullus Episcopus*, unde dicta causa juxta decretum Tridentini cognoscenda erit coram Episcopo. Tum quia jura declarant causas, in quibus possunt clerici pro civilibus negotijs conveniri coram judice sæculari, ut habetur *in c. transmissæ c. utrum de for. compet.* & inter tales causas non comprehenditur causa clerici debitoris.

5 Quartò neque ratione defendendæ causæ potest clericus trahi ad judicium sæculare, quia clericus ex *c. si diligenti de for. compet.* non potest consentire in laicum judicem: & in tali casu consentiret, quia citaretur à judice laico ad defendendam causam, & vocaretur, ut illam defenderet sub prætextu, quòd teneatur ad evictionē, quapropter ut necessitate coactus accedat ad judicium, quæ omnia adversantur immunitati ecclesiasticæ.

6 Quintò neque posse clericos ex vi statuti laicalis conveniri pro jure congrui, quia jus congrui passivè non afficit clericos, sed tantùm activè; adeo ut possint quidem clerici agere jure congrui contra laicos, non è contra illi contra clericos, quia statuta laicorum prosunt, non obsunt clericis: unde quamvis possint clerici uti hujusmodi statutis, & consuetudinibus laicorum, quatenus sunt in eorum favorem, non tamen è contra, ut notat Abbas in *c. constitutus. num. 4. de in integ. restit.* Molfesius *in consuet. Neapol. tom. 1. p. 2. q. 7.*

7 Sextò neque clericum hæredem laici defuncti posse conveniri coram judice sæculari, quia clericus non posset coram judice laico conveniri si lis nondum fuisset inchoata. Ergo neque potest conveniri etiam post litem inchoatam, quia præventio judicis laici non dat ei potestatem trahendi ad proprium forum clericum; neque talis præventio potest derogare privilegio clericorum. Hinc si clericus succedens laico possideat rem specialiter hypothecatam, nec ratione hypothecæ potest conveniri coram judice laico.

8 Septimò, neque posse judicem laicum exequi sententiam à se latam contra clericum, etiam in casibus, in quibus sibi à jure cognitio permissa est: quia per executionem sententiæ ageret contra clericum, quem propterea sibi subijceret contra immunitatem ecclesiasticam, & privilegium clericorum, quo eximuntur à jurisdictione, proinde à subjectione laicorum: quòd si clericus in causa reconventionis condemnaretur à Judice sæculari, tunc executio sententiæ fieri deberet per judicem ecclesiasticum non per laicum, cùm hic nullam possit jurisdictionem exercere in clericos. Hinc nec judex laicus potest exequi suam sententiam contra bona clericorum etiam in casibus, de quibus in judicio sæculari actum est, ut docet Bonacina in *Bulla cœnæ disput. 1. q. 16. sect. 1. punct. 4. §. 6.* & licèt in locis ubi consuetudo viget possit reconveniri clericus apud judicem laicum: si tamen clericus reconventus condemnetur ab ipso laico, non potest hic sententiam exequi, sed executio pertinet ad judicem ecclesiasticum ad instantiam judicis laici, ut notat Paulus Squillante *de privileg. clericor. c. 7. dub. 3. num. 74.*

9 Octavò neque posse Judicem laicum citare clericum debitorem in confectione alicujus inventarij, ut rectè docet Duardus *in Bulla cœnæ lib. 2. can. 15. n. 50.* quia clerici pro confectione inventarij non possunt trahi ad curias sæculares: quapropter si velit hæres hæreditatem adire cum beneficio legis, & inventarij, quamvis super ejus confectione citari debeant omnes Creditores, & legatarij; si tamen ipsi clerici sint, non possunt citari per judicem sæcularem illius loci, ubi existunt bona hæreditaria, vel hæres habet domicilium: sed clerici legatarij, vel creditores monendi sunt per judicem ecclesiasticum: quia clerici non possunt adigi ad comparendum coram judice laico vigore generalis edicti, *si sua putaverint interesse*, quia hujusmodi citationes edictionales exorbitant à jure communi, ut etiam notat Martha *de jurisdict. p. 4. centur. 1. cas. 38. num. 8.*

10 Nonò nec posse judicem sæcularem compellere clericum, qui laicum spoliavit sua possessione, ad eam restituendam, ut docet Paulus Squillante *de privileg. cleric. c. 7. dub. 3. n. 73.* quia clericus, qui alium spoliavit, si sit à possessione eijciendus debet hujusmodi expulsio fieri authoritate judicis, cui clericus se subijciat: non potest autem clericus adigi ad se subijciendum Judici laico, eò quia sit exemptus ab ejus jurisdictione: quamobrem si est reus debet

judi-

judicari à Judice ecclesiastico, qui solus est competens Judex clerici.

11 Decimò neque posse Clericos compelli à Magistratu sæculari ad vendendum triticum, si necessitas urgeat, & desumitur *ex c. adversus. 7. h. t.* ubi expressè habetur quòd in necessitatibus, & utilitatibus civitatum, vel aliorum locorum, quando non suppetunt facultates laicorum, clerici non possunt conveniri, nisi priùs consulatur Papa: proinde in tali casu si clerici detrectent urgente necessitate triticum vendere, recurrendum est ad superiorem ecclesiasticum; nisi fames, aut necessitas urgeat, & periculum sit in mora, quia tunc oritur jus naturæ, & judex laicus potest ab horreis clericorum extrahere frumentum, & vendere non vi alicujus jurisdictionis, sed ob imminens periculum.

12 Neque obstat, quòd clerici detrectantes triticum vendere urgente necessitate peccent contra præceptum charitatis: quia ex inde tantùm sequitur, quòd teneantur vi directiva, non coactiva, & ideo per Ministros ecclesiasticos, non per laicos compellendi sunt ad vendendum triticum: quia cum sæculares nullam habeant in clericos potestatem; publica necessitas non dat illis jurisdictionem, sed tantùm potestatem recurrendi ad superiorem ecclesiasticum, à quo compellantur triticum vendere.

13 A tributorum tamen imunitate non excipiuntur clerici conjugati etiam cum unica, eáque virgine, quia conjugati non eximuntur à tributis solvendis Principi. Aliud tamen est dicendum de clericis græcis utentibus matrimonio, cum unica, & virgine, quia isti quoad omnia sunt clerici, & gaudent omnibus privilegiis clericalibus; imò non solùm ipsi, sed etiam eorum uxores, quia uxor sequitur forum mariti *l. fin. C. de incol.* & notat Sanchez *in opusc. tom. 2. lib. 6. c. 1. dub. 3. n. 2.* Immo etiam post mortem clericorum si perseverent in viduitate, quia quamdiu non transeunt ad secundas nuptias, censentur perseverare in primo matrimonio. Imò Barbosa *de jure Pontific. lib. 1. c. 39. §. 2. num. 62.* hoc idem privilegium extendit ad filios legitimos clericorum, etiam ante clericatum susceptos durante vita patris, & citat declarationem sacræ Congregationis emanatam die 18. Martij 1631. Riccius *p. 3. resol. 28. n. 1. & sequent.* extendit etiam hoc privilegium ad Patres, & fratres clericorum, dummodo cohabitent in eadem domo, quia tunc habentur per modum unius cum ipsis clericis, & eximuntur ab onere hospitandi milites, & etiam à solvenda in hunc finem pecunia; etiam si clerici sint minores, quia privilegium personæ participant socij Glossa *in l. fin. C. de mun.* Laici etiam habitantes in domibus conductitijs clericorum gaudent eodem privilegio; quia hospitium militum redundat indirectè in damnum domorum, & ita declarâsse sacram Congregationem die 9. Junij 1617. refert Diana *c. 4. tract. 1. resolut.* 32. Mancipia itidem, & servi clericorum gaudent etiam privilegio fori: siquidem comprehenduntur in censu dominorũ, ut notat Bullettus *tit. de facu. cler. real. §. 1 num.* 12. & id etiam procedit, quamvis sint infideles, quia immunitas non suffragatur ipsis servis, sed Dominis eorundem, & servi ratione servitutis sunt quid accessorium ad suos Dominos, & accessorium sequitur suum principale. Tum quia si servi etiam infideles tali non gauderent privilegio grave aliquod incommodum redundaret in Dominos, ut benè notat Menochius *de arbitr. cas. 265. num. 7.*

Gaudeant etiam privilegio fori familiares 14
Episcoporum, quibus multa conceduntur, quæ alijs clericis non permittuntur, ut notat Zambellus *V. ecclesia quoad ejus libert. num.* 10. immo etiam in delictis communibus, & extra officium commissis, ut declaravit sacra Congregatio ex consensu Sanctissimi die 2. Martij 1611. apud Raum *de immunit.* immò id etiam procedit quamvis Episcopi sint tantùm titulares, quia adhuc insigniuntur charactere Episcopali, intuitu cujus hæc immunitas conceditur famulis Episcopi, qui propterea ab Ordinario loci, in quo degunt, si delinquant, puniendi sunt, ut declaravit sacra Congregatio Cardinalium die 14. Maij 1639. ex mandato Urbani VIII. in causa familiarium, colonorum, partialium, & bonorum Archiepiscopi Rodiensis. Idque probari solet *ex c. fin. de offic. Archidiac.* ubi omnes familiares Episcopi absque personarum, & causarum distinctione declarantur immunes à sæculari jurisdictione, & ex *c. ecclesiarum servos,* ubi licèt sermo sit de servis perpetuis; Canonistæ tamen ex connexione materiæ eo utuntur ad favorem familiæ Episcopalis. Ratio itidem est, quia privilegium capitis, debet extendi ad accessaria, & appendices, *c. quantis de privileg. c. liceat eod. tit. & authent. habita C. ne filius pro patre,* hinc si eximatur à foro aliqua persona, censetur etiam exempta ejus familia *c. 1. de privileg. in 6. l. non aliter. ff. de judic. & l. 2. C. de Episc. & Cleric.* & id vel maximè procedit, si ex contraria consuetudine usus familiarium redderetur Dominis incommodior, ut docet Oldradus *consil. 293. n. 5.*

Plura tamen in contrarium objicit Mosco- 15
sus *in allegat.* apud Dianam *p. 1. tract. 2. resol.* 98. & *p. 3. tract. 1. resolut.* 12. *p. 4. tom. 1. resolut.* 30. Primò quia Episcopus non potest habere familiam armatam, ut notat Glossa in *c. delicto de sent. excommun.* Secundò quia nullus potest canon assignari, qui eximat familiam Episcopi in causis communibus. Tertiò quia Papa non potest laicos de potestate judicis laici eximere invitis Principibus. Quartò quia post Tridentinum soli clerici cum suis requisitis possunt immunitate gaudere. Quintò quia absurdum est, ut Episcopus in delictis suorum familiarium sit judex competens, id enim adversatur *C. qui jurisdic. ff. de jurisdic.* Sextò quia Ferdinandus Rex, & Isabella statuerunt, ut Prælatorum familiares potestati subijcerentur laicorum. Septimò quia aliàs potestas Principum laicorum notabiliter minueretur, & Respublica ob delicta horum familiarium perturbaretur cum gravi damno boni communis. Octavò quia Episcoporum familiares Romæ non gaudent foro.

Verùm ad has objectiones satisfacit Diana 16

locis suprà citatis. Ad primam respondet negando assumptum; eò quia Episcopi ex vi solius jurisdictionis ecclesiasticæ possunt habere familiam armatam ad capiendos, & detrudendos delinquentes in carcerem, & imponendas pœnas corpori inflictivas citra sanguinem, & absolvere judicium sine recursu ad brachium sæculare: habent enim Imperium in sua Diœcesi *c. contra idolorum. c. prope vias 26. q. 5.* qui autem concedit finem, supponitur concedere etiam media ad assecutionem ejusdem finis *c. cum infirmitas de pæn. & c. quoniam de sentent. excommun.* unde concessa jurisdictione censentur itidem concessa omnia necessaria, ut possit exerceri *l. 2. ff. de jurisdic. om. Judic.* sed Episcopis datur facultas complendi judicium per illa verba inquirendi, ulciscendi, judicandi, ut habetur *in c. perniciosam de offic. jud. ordin* & hoc completum judicium non potest exequi, nisi reus inquirendus, judicandus, & puniendus capiatur, ad quod necessaria est familia armata. Tum quia sacra congregatio ad instantiam S. Caroli Borromæi coram Pio V. die 5. Junij 1567. declaravit, Episcopum posse habere familiam armatam, ut etiam docet Barbosa *de potest. Episcop. p. 3. allegat.* 107. Tum quia Episcopus habet territorium in ordine ad exercendam jurisdictionem contentiosam *c. omnes basilicæ 16. q. 7. c. ut animarum de constit. in 6.* Diœcesis autem, & territorium idem sunt, Panormit. *cons. 82. num. 7.* Rursus potest habere carcerem *c. Episcopus de offic. Ordin. in 6.* proinde etiam carceris Custodes *clement. 1. §. sane de hæret.* proinde etiam Ministros, qui reos capiant, & ad carceres ducant, & sine armis non possunt id exequi. Tum quia dantur plura crimina, quæ sunt mixti fori in *c. cum sit generale de for. compet.* & in quibus datur locus præventioni *l. si quis postea ff. de jud.* proinde si judex sæcularis potest familiam armatam habere ad exercendum suum officium, etiam Episcopus.

17 Ad secundam respondetur, canones loqui etiam pro delictis communibus, & Diana *p. 6. tract. 2. resolut. 6.* ait id fuisse declaratum à sacra Congregatione.

18 Ad tertiam negatur, non posse Papam eximere laicos de jurisdictione laicali, quia licèt non habeat dominium directum in Principes quoad res temporales, habet tamen indirectum; hoc est ob defensionem fidei potest Pontifex eximere subditos ab obedientia sui Principis, si is fiat hæreticus, & velit in suum errorem subditos trahere, tunc enim tenetur Pontifex ut pastor dominicum gregem tueri, & pascere, & quia non posset id præstare nisi subditos eximeret ab obedientia Principis, ideo Pontifex potest laicos eximere indirectè à jurisdictione laicali.

19 Ad quartam respondetur, Tridentinum ibi tantùm disponere de clericis, ut patet ex illo exordio *nullus prima tonsura initietur*, non verò de alijs personis, quæ non titulo clericatûs, sed alio, gaudebant de jure communi immunitate, ut notat Megala *tom. 2. resol. 122. num. 7.* unde Concilium Tridentinum nil statuit contra familiam Episcopi, cum hæc non intuitu clericatûs, sed honoris Episcopalis gaudeat immunitate de jure communi: tollere enim privilegium est odiosum, proinde non debet ampliari ad personas non expressas, sed restringi ad solas expressas, seu ad solos clericos, de quibus Concilium expresè in præcitato textu loquitur.

Ad quintam, non esse absurdum Episcopum judicem esse in delictis suorum familiarium; cum etiam Inquisitores Hispani hoc idem judicium ferant in suos familiares. Martianus itidem hoc idem judicium exercuit in suos cubicularios *l. 3. C. de Præpos. sac. cubic. lib. 12.* & Zeno in silentiarios *l. 4. Cod. de silent. eod.* 20

Ad sextam litteris datis à Ferdinando Rege, & Isabella opponitur oraculum summi Pontificis, qui est caput Ecclesiæ Catholicæ, & ad quem solùm pertinet declarare canones, & Concilia, & præsertim dubia occurrentia inter laicum, & ecclesiasticum circa jurisdictionem. 21

Ad septimam falsum est, Rempublicam inde turbari, eò quia delicta impunita manerent, non enim Episcopi solent in delicta suorum familiarium connivere cum detrimento boni communis: siquidem graviùs ecclesiastici proprios familiares puniunt, & à servitio excludunt. 22

Ad ultimum petitum ex eo, quòd Romæ Episcoporum familiares non gaudeant foro, respondetur id provenire ex aliqua justa, & speciali causa bene visa summo Pontifici, & ex reverentia eidem debita, quo pacto etiam familia Cardinalium non gaudet Romæ privilegio fori, quamvis ubique locorum extra urbem illo gaudeat. 23

Præterea gaudent etiam privilegio fori familiares Inquisitorum, & omnium habentium jurisdictionem ecclesiasticam, quia ratione illius hoc privilegium concessum fuit: immo etiam illi, qui sunt de familia Vicarij Episcopi, ut notat Novarius *de elect. for. q. 36. sect. 3.* hinc à fortiori omnes qui sunt de familia Legati, seu Nuntij Apostolici: quia ut docet Calder *consil. 11.* quidquid potest Episcopus in sua diœcesi respectu jurisdictionis; hoc idem potest Legatus in sua Provincia. Tum quia Legatus cùm vices gerat summi Pontificis est supra omnes Ordinarios *c. 1. de legat. in 6.* Quòd si quæratur an si vulnus infligatur laico de familia Episcopi, causam cognoscere pertineat ad judicem laicum, vel ecclesiasticum, proceditur cum distinctione, si enim offendatur præcisè, quia sit familiaris Episcopi, seu intuitu officij, quòd exercet in servitio Episcopi, tunc cognoscere de tali causa pertinet ad Judicem ecclesiasticum; quia tunc læditur jurisdictio Episcopi, & offenditur dignitas ecclesiastica; & subintrat regula, quod turbans jurisdictionem Judicis punitur ab illo Judice, cujus jurisdictio turbata est, ut probat Menochius *consil. 230. n. 82. lib. 2.* Sin verò offendatur, non quia sit de familia Episcopi, sed quatenus est privata quædam persona sæcularis, quæ cum alia inimicitiam contraxit: tunc causa est mixti fori, & pertinet ad illum judicem, sive ecclesiasticum, sive laicum, qui alium prævenit, quia tunc læditur tantùm persona ipsius passi. 24

Idque

25 Idque solet pluribus confirmari exemplis: qui enim offendit Consiliarium Principis intuitu officij, Reus est Læsæ Majestatis; non ita si ex inimicitia, & præscindendo ab eo, quòd sit Consiliarius, ut notat Oddus *consil. 88.* Præterea offendens Ministros sancti officij ex odio particulari extra officium, non incurrit pœnas bullæ *si de protegendis.* Offendentes itidem Romipetas, non præcisè sub illa ratione, quia eunt ad Romanam curiam, sed ob aliam causam neque incurrunt excommunicationem Bullæ cœnæ, ut notat Duardus *lib. 2. can. 9. q. 32.*

26 Novitij Regulares, tametsi nondum emiserint solemnem professionem, etiam gaudent immunitate fori, eò quia cum inchoativè sint Religiosi, favor immunitatis ad ipsos extenditur. Tum quia statim ac in Religionem suscipiuntur more consueto habitum suscipiunt, & aliorum observantias profitentur, & controvenientes puniuntur ab eorum Magistro: immo non solùm privilegio fori, verùm etiam canonis gaudent, eò quia habeantur ut Religiosi saltem inchoativè, & subeant illa omnia onera, quæ feruntur ab alijs Religiosis, & fortassis exactiùs observantias profitentur Religionis, & regularum. Quinimmo etiam milites Religiosi dummodo profiteantur religiones erectas authoritate Papæ gaudent hac immunitate fori; quia tales religiones eo ipso, quòd sunt approbatæ à sede Apostolica, sunt veræ religiones, adeo ut hoc privilegio fori gaudeant equites Hierosolymitani S. Joannis Baptistæ, seu nunc Melitenses, ut notat Barbosa *de potest. Episc. p. 2. allegat. 12. num. 45.* Ut etiam equites Alcantaræ Calatravæ, S. Stephani, S. Lazari, ut notat Sancius *in select. disp. 49. num. 13.* Idque etiam extra loca commendarum, eò quia eorum privilegium non sit locale, sed personale, ut est privilegium aliorum Religiosorum. Secus equites Aurei Velleris in Hispania, S. Michaëlis in Gallijs, Annuntiationis in Sabaudia cùm non dicantur religiones approbatæ à summo Pontifice, neque habeantur ut Religiosi, sed ut equites insigniti tali honore, non dicuntur gaudere privilegio fori.

27 Generatim omnes illi equites gaudent hoc privilegio fori, qui militant in aliqua religione approbata à summo Pontifice, & non solùm ipsi, sed etiam eorum uxores gaudent eodem privilegio, quia est eadem ratio ac de uxoribus clericorũ: & hoc etiam procedit mortuo marito in statu viduitatis, dummodo honestè vivant. Oblati etiam, & Tertiarij Religionum, si in monasterio vivant, & sine fraude se, & sua illi obtulerint, gaudent hoc eodem fori privilegio, etiam quoad delicta ante oblationem commissa ex declaratione sacræ Congregationis apud Aldam *in comp. tit.* 10. *num.* 15. & statuit etiam quòd in causa fraudis possint hujusmodi oblati à judice laico puniri non pœna corporea, sed pecuniaria.

28 Verùm ut oblati gaudeant hoc privilegio debent perpetuò esse mancipati monasterio, & gestare habitum religiosum, ratione cujus distinguantur à laicis, immo etiam sorores, quas vocant Tertiarias S. Francisci, licèt viventes in domibus sæcularium, si vitam cœlibem ex voto ducant, gaudent hoc privilegio ex declaratione sacræ Congregationis, & tenet Pontius *de imped. con. 27. c. 19. §. 5.* Immo hoc privilegium solet etiam extendi ad illos homines, qui gestantes habitum religiosum inserviunt Monialibus petendo pro illis eleemosynas: rursus ad Eremitas ordini, vel ecclesiæ speciatim addictos, si emiserint votum paupertatis, vel alterius obligationis apud Episcopum, vel alium Prælatum.

§. IV.

De immunitate asyli competentis locis ecclesiasticis.

IMmunitas locorum ecclesiasticorum in duobus præsertim consistit, nimirum ne actus profani sæculares in ecclesia exerceantur: & ut malefactores confugientes ad ecclesias, & loca sacra non possint vi à laicis extrahi, sed gaudeant immunitate asyli. Controvertitur inter Doctores, an jus asyli sit de jure naturali, ac divino positivo; vel tantùm canonico, vel civili. Plures censent esse de jure divino, & alij qui putant esse tantùm de jure humano docent, non fuisse hoc jus asyli introductum à Principibus sæcularibus; sed suam à summis Pontificibus traxisse originem, & ita declaravit Concilium Trid. *sess. 25. c. 20.* & quamvis Gelasius Papa hujus nominis primus leges immunitatis primus statuerit; est nihilominus certum, Pontificem eam concessisse cum primum ecclesiæ cœperunt ædificari, quia Gelasius I. ante quem nullus de hac re habebatur canon. *in c. pater 17. q. 4.* fatetur nunquam licuisse Principibus laicis Reos ad ecclesiam confugientes invitos extrahere; & extrahentes fuisse sacrilegos. Immo hoc jus asyli fuisse religiosè servatum tam apud Judæos, quàm gentiles, & catholicos, liquet: etenim apud Judæos fuit asylum ad quod confugere rei possent, scilicet ad altare, & tabernaculum: & eo confugit Joab, qui occiderat Abner, & Amasan, ut refertur *lib. 3. Regum. c. 2.* ibi: *fugit Joab in tabernaculum Domini, & apprehendit cornua altaris,* sed Salomon jussit illum de medio tolli, eò quia præmeditatæ cædis Reus Religionis causâ tutus nõ esset juxta *leg. Exodi c. 21. Si quis per industriam occiderit proximum suum ab altari meo evelles, ut morte moriatur*: hinc à sensu contrario, qui non per industriam proximum occidit non est evellendus ab altari, sed debet gaudere immunitate asyli. 1

Rursus Demetrius Rex cum sibi voluntates Judæorum conciliare studeret, illud inter cætera in gentis illius Judææ gratiam concessit, ut quicunque confugerit in templum, quod est Hierosolymis, & in omnibus finibus ejus, obnoxij Regi in omni negotio dimitterentur *1. Machab. c. 10. v. 43.* & id propterea indulsit judæis, ut ostenderet se illorũ favere religioni, eámque sartam tectam conservare. Rursus templum apud Judæos pro asylo fuisse docuerunt Abulensis *in c. 20. Josue q. 3.* Menochius *de Re-* 2

Republic. Hebr. lib. 5. c. 6. Coqueus *in not. ad D. Augustinum de civit. Dei c.* 14. Pineda de rebus Salomonis *lib. 6. c.* 14. Rursus apud Hebræos cum ob eorum duritiam permissum esset cuique, ut cæderet percussorem propinqui sui, cujus successor ipse erat, præcepit Deus Moysi ut certas civitates pro refugio, & asylo statueret, ut illic servaretur occisor, donec judicium ageretur, ut habetur in *lib. numer. c. 35.* & urbes istæ Levitarum sex post Moysis decessum fuerunt à Josue assignatæ, nimirum tres ultra Jordanem contra orientalem plagam Jericho, ut habetur Josuę *c. 20.* scilicet Bosor in deserto de tribu Ruben, Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Basan de tribu Manasse. Cis Jordanem assignatæ fuerunt Cedes in Galilea in monte Nephtali; Sichem in monte Ephraim, & Cariath-Arbe in valle Hebron.

3 Cæterum jus asyli omnes mundi nationes acceperunt à gentibus, Cadmus enim fertur asylum collocâsse, ut etiam Hercules aliud statuit asylum, quod vocavit templum misericordiæ, ut notat Selbius *in lib. 8. Æneid. Virgil.* & Statius *lib. 12. Thebaidum.* templum describit, & historiam narrat: à Græcis postea ad Romanos defluxisse hoc jus asyli tradunt Serarius *in c. 9. Josue.* Covarruvias *lib. 2. variar. c. 20. n. 2.* Joseph de Aguire *lib. 10. per tot.* Romulus enim ut quamplures haberet Romani Imperij incolas asylum constituit, seu sacrum quendam locum inter collem, & capitolium aperuit ad quē confugientes ab omni noxa liberi essent, ut narrat Ovidius *lib. 3. Fastor*, & Virgil. *lib. 8. Æneid.* Juvenalis *satyra 8.* Hinc Lactantius *lib. de divinis institutionibus c. 7.* ait, *Romulus urbem conditurus Pastores, inter quos adoleverat, convocavit. Cumque is numerus condendæ civitati parum idoneus videretur, constituit asylum, & passim confugerunt ex finitimis locis pessimi quique sine ullo conditionis discrimine.* Postea hoc idem jus asyli concessum fuit alijs templis, ut refert Cicero *in orat. pro domo sua* inquiens. Hic aræ sunt, hic foci, hic Dij Penates, hic sacræ religionis cœremoniæ continentur, hoc perfugium est ita sanctum omnibus, ut inde reum abripere nemini fas sit.

4 Immo Romanos postea asylum erexisse in templo pacis tradit D. Thomas *lib. 2. de regim. Princip. c. 15.* Immo sanctiùs confugium præbuerunt etiam Romani Cæsaris statuis, ut habetur in *l. apud 17. ff. de ædilit. edit.* hinc Tacitus *lib. 3. annal.* ait, *incedebant teterrimi quique cum licentia impunè probra, & invidiam in bonos excitandi arrepta imagine Cæsaris.* In lege gratiæ sunt, & fuerunt etiam ab initio Ecclesiæ asyla, scilicet altaria Deo consecrata, à quibus abducere confugientes non liceret, ut fuit statutum in Concilio Arausic. celebrato anno 341. n. 4. relato à Gratiano *in c. eos qui 17.* & Gelasius Papa, qui floruit circa annum 492. *in c. fratres 17. q. 4.* refert, nunquam ante ipsum, Principibus sæcularibus licuisse reos ad ecclesiam confugientes invitos extrahere: & in Concilio Aurelian. 1. *can.* 3. anno 514. dicitur hoc jus asyli fuisse ab antiquis ecclesiæ canonibus statutum. ibi. De hominibus adulteris, & furibus, si ad ecclesiam confugerint id constituimus observandum, quod ecclesiastici canones decreverunt, & lex Romana constituit, ut ab ecclesiæ atrio reos extrahere omnino non liceat: ex quibus constat, hoc jus asyli in ecclesia ortum habuisse à canonicis constitutionibus, quibus etiam leges civiles fuerunt approbatæ.

Quamobrem immunitas ecclesiarum fundatur in jure divino, & canonico, cui accesserunt etiam decreta Imperatorum, & Regum, non tanquam institutoria, ut putavit Sarpus in libro, quem inscripsit de jure asylorum, sed ut subsidiaria, quæ nonnunquam sacra Concilia ex suavi ecclesiæ providentia ad majorem sacræ immunitatis observantiam petierunt. Cæterum inter plures de ecclesiarum immunitate canonicas sanctiones, quæ emanârunt, adest Bulla Gregorij XIV. *data Romæ in Quirinali calend. Jul.* 1591. cui initium est, *cum aliàs nonnulli:* ubi Pontifex confirmat, & extendit hoc jus asyli, & revocat omnia privilegia quibuscunque personis concessa extrahendi Reos ab ecclesiis in casibus permissis, & reducit omnia cum antiquis juribus in hanc formam, ut imposterum nemo ex Magistratibus laicis Reum de ecclesia, aut loco sacro absque Episcopi licentia extrahere præsumat sub pœna excommunicationis latæ in Bulla cœnæ contra violatores ecclesiasticæ immunitatis: & rursus declarat, omnes Reos gaudere hac asyli immunitate præter Latrones publicos, viarum Grassatores, agrorum depopulatores, proditorios homicidas, & eos qui homicidia, aut membrorum mutilationes in ecclesijs, vel cœmeteriis commiserint: excipiuntur etiam assassini, vel hæresis, aut læsæ Majestatis in personam ipsius Principis crimen perpetrantes. 5

Hæc autem constitutio cum lata sit per modū legis universalis, & reducat omnia ad unam formam adjecta particula taxativa *tantùm*, & sublata etiam facultate aliter interpretandi verba constitutionis; revocat non solùm omnes consuetudines, & juris ampliationes, sed etiam ipsum contrarium jus commune, ut docet Filiucius *tom. 1. tract. 15. c. 6. num. 153.* Neque obstat quòd derogatio contrariæ consuetudinis in ea Bulla non exprimatur: quia id non est necesse, eò quòd omnes consuetudines contra ecclesiarum immunitatem sint invalidæ, & corruptelæ, quæ per se ipsas corruunt. Præterea constitutio Gregorij XIV. etiam expresiè revocat contrariam consuetudinem ex eo, quòd prohibeat Judicibus sæcularibus extrahere Reum ab ecclesia etiam in delictis exceptis. Hinc generalis, & communiter approbata regula est, ut nullus reus propter ullum crimen ad ecclesiam confugiens possit inde violenter extrahi, nisi in casibus in constitutione Gregorij XIV. exceptis. 6

Quinimmo ex tenore prædictæ constitutionis non solùm per consummatam, verùm etiam per attentatam Rei ab ecclesia extractionem violatur immunitas, idque desumitur ex verbis illis Bullæ, *quidquam præter, aut contra tenorem hujus constitutionis attentare præsumpserit:* quæ verba interpretantur à Farinacio *c. 20. n. 322. de attentatione in externum opus delapsa.* 7

Immo

Immo violatur etiam constitutio Gregoriana pere Reicidium de mandato Judicis laici in ipsa ecclesia commissum, ut cum Naldo docet Squillante *de oblig. cleric. c. 5. dub. 14. num. 90.* eò quia legis mens magis sit attendenda, quàm verba *l. scire. ff. de ll. l. non aliter. ff. de legat. 3. l. nominis, & Rei. §. verbum ex legibus. ff. de V. S.* mens autem Pontificis fuit in hac constitutione comprehendere etiam attentationem in externum opus delapsam, & Reicidium de mandato Judicis laici, quia magis violatur per occisionem ipsa ecclesia, quàm per extractionem Rei ab illa: tum quia si non comprehenderet Reicidium facilè posset Gregoriana constitutio eludi, siquidem Judices ad vitandam excommunicationem mandarent non extrahi Reos ab ecclesia, sed eos occidi in ipsa ecclesia, quòd esset legi fraudem facere contra regulam *l. contra legem 28. de ll.*

8 Neque obstat, quòd lex pœnalis non sit extendenda ad casus non expressos: quia id non procedit quando lex pœnalis favet ecclesiæ, ut notat Glossa *in c. sciant cuncti. V. alios*: & præfata constitutio licèt pœnas infligat, favet tamen ecclesiæ, cujus immunitatem tuetur; adeo ut ex primaria sua intentione intendat favorem ecclesiæ, & personarum ad eam confugientium, & tantùm per accidens intendit pœnas, quatenus Judices sæculares nolunt debitam reverentiam deferre ecclesijs, proinde Gregoriana constitutio favorabilis censenda est, & in dubiis circa loca sacra, & delicta amplianda. Præterea excommunicatio in constitutione Gregoriana non est ferendæ, sed latæ sententiæ, ut declarârunt Clemens VIII. & Paulus V. immo est etiam reservata summo Pontifici, adeo ut ab Episcopo non possit absolvi, ut notat Maranta *p. 2. vers. 36. n. 14.*

9 Inter Reos non gaudentes immunitate asyli omnium primi in constitutione Gregoriana recensentur publici latrones, qui ex magis communi interpretatione illi dicuntur, qui publicas vias obsident paratis insidiis ad viatores transeuntes interficiendos, & spoliandos, ut notant Abbas *in c. inter alia 6. b. t.* ubi Bonifacius VIII. statuit, quòd Reus cujuscunque maleficij, si confugerit ad ecclesiam, non sit inde violenter extrahendus, nec inde damnandus ad mortem, vel pœnam corporalem, sed Rectores ecclesiæ obtineant vitam, & membra: & postea subdit, quòd possit aliter legitimè puniri, ut in pecuniis duobus casibus exceptis. Primò si fuerit publicus latro, secundò nocturnus depopulator agrorum. Quamobrem publici latrones dicuntur qui interdum palam homines aggrediuntur, armati publicas vias obsident, transeuntes spoliant, resistentibus vulnera infligunt, & cædes inferunt: & hisce accensentur piratæ, qui mare excurrunt prædandi causâ, ut etiam qui castra incolunt, ut inde erumpentes vicinis, & peregrinantibus damna inferant. Nocturni depopulatores dicuntur, qui alienos agros accendunt, & nocte intempesta segetes destruunt, vel comburunt, séque abscondunt, & latent, ut communiter docent *in d. c. inter alia 6. b. t.* Unde id interest discriminis inter publicum latronem, & nocturnum depopulatorem, quia ille palam, & publicè deprædatur; iste verò tantùm nocturno tempore, & latenter segetes in agris devastat, Barbosa *in collect. in d. c. inter alia. num. 73. §. 42. b. t.* Furtum autem simplex sive patretur die, sive nocte non excluditur ab immunitate: quia latrocinium, & depopulatio dicunt assiduitatem, & frequentiam, & quandam violentiam facinoris, vel saltem intentionem, & propositum talis facinorosæ vitæ. Hi duo casus non gaudent immunitate asyli, quia magis interest Reipublicæ, eos puniri, ne alij similia damna moliantur, ut notat Abbas *in d. c. inter alia 6. n. 21. b. t.*

Neque inde inferri potest, quòd propter aliud crimen æquè grave, vel publicum latrocinium, confugientem ad ecclesiam non debeat gaudere immunitate asyli: quia non licet pœnam ad alia crimina non expressa in lege extendere propter solam similitudinem: unde casus excepti in Bulla Gregorij, in quibus Reus immunitate non gaudet, debent sumi propriè, & non ampliari ex paritate, aut majoritate rationis, quia cum talis exceptio sit odiosa, ideo debet strictè interpretari. 10

Neque obstat, quòd Devanus *lib. 2. c. 28. n. 20.* & alij asserant, legem pœnalem ex identitate rationis extendi posse, quia licèt id in aliquibus casibus verum sit, non tamen procedit, quando agitur de præiudicio causæ favorabilis, cujusmodi est immunitas ecclesiastica, ut notat Farinacius *c. ult. n. 355.* Cæterum non est publicus latro, qui semel, aut iterum deprædatus est, sicut nec publicus usurarius, qui semel tantùm commisit usuram *l. quis sit fugitivus. §. errorem. l. sciendum. §. illud. ff. de adilit.* & docent communiter Canonistæ cum Panormitano *in c. 1. de jur. n. 4.* hinc inferunt, non esse immunitate privandos, ut publicos latrones, decoctores, tametsi ob aliquam similitudinem publicis latronibus à Pio V. æquiparentur, Farinacius *tom. 1. consil. 76. n. 13.* nec fraudantes Regi tributa, neque obligatos ad quæcunque debita etiam publica, neque Exactores tributorum, nec Administratores in aliqua tutela, neque obligatos ad publica ratiocinia, nec capientes personas ob pretium redemptionis, nisi id sæpius fecerint in viis publicis, campis, aut urbium viis. Alioquin qui secretò per nuntios, aut litteras personas aliquas sub comminatione composuerint, non sunt dicendi publici latrones, nec grassatores. Neque incendiarij accensentur nocturnis depopulatoribus agrorum, quia agrorum depopulatio non est incendio domum absumere, & licèt Incendiarij sint depopulatoribus similes, non excluduntur tamē ab immunitate; quia odia restringuntur: hinc si quis ecclesiam deprædaturus eius fores combureret, adhuc gauderet immunitate. 11

Aliud delictum exceptum in constitutione Gregoriana est homicidium, & mutilatio in ecclesia, vel cœmeterio, quod procedit de homicidio, & mutilatione strictè sumptis; adeo ut non sint excludendi ab immunitate alii aliter delinquentes in ecclesia, quia in odiosis, ac pœnalibus lex debet strictè interpretari, ut non inclu- 12

includat casus non expressos: hinc furantes in ecclesia etiam res sacras, vel in eam cum furto, aut armati se recipientes, monetam in ea cudentes, & quodvis aliud enorme crimen in ea committentes præter homicidium, & mutilationem gaudent immunitate. Neque urget, si dicas, eandem rationem valere de delictis atrocibus, ac de homicidio, & mutilatione: quia exinde tantùm sequitur, potuisse rationabiliter etiam alia plura enormia crimina excipi, non verò quòd de facto excepta sint. Quòd si dicas *in c. immunitatem ult. h. t.* Gregorium IX, rescripsisse, eos qui spe immunitatis in ecclesiis, vel cœmeteriis delinquunt, non gaudere immunitate, quia reddiderunt se eâ indignos. Tum quia nemo spe veniæ peccare debet *c. quando quis* 128. *dist.* 4. *de consecrat.* quia facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi *c. est injusta* 33. *in fin. caus.* 23. *q.* 4. *c. ut clericorum* 13. *de vita & honestat. clericor. & c. tu quoque ult. V. qui verò, collat.* 8. *in authent, ut liceat matri*, ubi dicitur: non debere hujusmodi personas in venerabili loco munimen habere, quem ipsi per scelus proprium despexerunt.

13 Tum quia communiter docent, præfatum textum *c. immunitatem ult. h. t.* habere locum in adulterio, raptu virginum, & aliis quibuscunque gravibus delictis commissis in locis sacris, ut notant Abbas *in d. c. immunitatem ult. n.* 9. *h. t.* Covarruvias *corol.* 21. Barbosa *lib.* 2. *jur. ecclef. c.* 3. *n.* 105. quia intentio Gregorij IX. *in d. c. immunitatem* fuit excipere omnia gravia delicta in ecclesia patrata, quia generaliter loquitur de excessibus, quorum impunitatem delinquentes per defensionem ecclesiæ se obtinere sperant. Tum quia affertur etiam ratio generalis se extendens ad omnia delicta saltem gravia, & est; quia in eo, quo quis deliquit puniri debet: & quòd frustra legis auxilium invocet, qui peccat contra legem: unde subintrat regula, quòd ubicunque ratio legis generalior est, & latior, quàm id quod dicitur, & disponitur in lege, tunc ipsa dispositio legis secundùm latitudinem rationis est extendenda *l. regula* 9. *ff. de jur. & fact. ignor.*

14 Contra est, quia licèt hæc omnia de jure antiquo vera sint, & rectè inferantur *ex d. c. immunitatem ult. h. t.* non ita de jure novo, & ex vi constitutionis Gregorij XIV. in qua omnia privilegia quibusvis personis concessa extrahendi Reos ab ecclesijs in casibus permissis revocantur, & omnia in hanc formam cum antiquis juribus reducuntur, quatenus imposterum nemo ex Magistratibus laicis Reum de ecclesia, aut loco sacro sine consensu, & licentia expressa Episcopi præsumat extrahere sub pœna excommunicationis latæ in Bulla cœnæ: & expresè Pontifex declarat, omnes hac immunitate gaudere præter Latrones publicos, Grassatores Viarum, aut Depopulatores agrorum, proditorios item homicidas, qui homicidia, aut membrorum mutilationem in ipsis ecclesiis, aut cœmeteriis commiserint, ut etiam crimen assassinij, & Læsæ Majestatis in persona ipsius Principis: & quia hæc constitutio lata fuit per modum legis universalis, & reducit omnia ad unam formam cum particula taxativa *tantùm*, sequitur quòd rescriptum Gregorij IX. *in c. immunitatem ult. h. t.* debeat interpretari juxta constitutionem posteriorem Gregorij XIV. cui initium est: *Cùm aliàs nonnulli*: quia reduxit omnia jura in unam formam.

Hinc cùm dicitur, quòd eadem ratio urgeat de omnibus delictis atrocibus, id tantùm probat, quòd alia delicta atrocia potuerint rationabiliter etiam excipi, non verò quòd de facto fuerint excepta: unde in casibus occurrentibus potest facultas impetrari à summo Pontifice, ut propter delicti enormitatem Reus tradatur curiæ sæculari. Hoc idem etiam declaratum fuit à sacra Congregatione in una Squillac 18. Martij 1632. apud Dianam *p.* 6. *tract.* 1. *respons.* 9. siquidem sacra Congregatio declaravit, quòd furantes in ecclesia gaudeant immunitate, eò quia furtum non sit delictum exceptum in Bulla Gregoriana. Hinc fugientes ad ecclesiam cum furto in specie, vel cum armis, & committentes alia delicta præter expresè excepta in Bulla Gregoriana, gaudent hac immunitate: rursus nomine homicidij in dicta acceptione intelligitur homicidium in ipsa ecclesia physicè commissum; adeo ut si existens in ecclesia mandet occidi aliquem extra ecclesiam, non privetur immunitate, eò quia homicidium non committatur physicè in ecclesia. Immò Diana id extendit etiam ad eum, qui existens extra ecclesiam mandat homicidium fieri in ecclesia, eò quia mandans fieri homicidium non sit physicè homicida *p.* 1. *T.* 1. *resolut.* 10. *& p.* 6. *T.* 1. *resolut.* 7. §. *unum etiam.* 15

Rursus intelligitur de homicidio consummato, & non de inchoato in ecclesia, adeo ut qui ab ecclesia tormentarium globulum exploderet, & hominem extra ecclesiam interimeret, adhuc gauderet immunitate, eò quia homicidium non consummaretur in ecclesia: immo qui alium violenter extraheret ab ecclesia, ut extra ecclesiam illum percuteret, & de facto illum occideret, adhuc non esset privandus immunitate ex vi Gregorianæ constitutionis, quia homicidium debet physicè fieri, & consummari in ecclesia ab illo, qui vi constitutionis privandus est immunitate: quia cùm constitutio sit odiosa, & pœnalis debet strictè interpretari. Immo debet intelligi etiam de homicidio plenè voluntariè deliberato, adeo ut qui in ecclesia in subita rixa, & primo impetu ex calore iracundiæ alium occideret, non esset privandus immunitate, quia talis non videtur habere animum violandi ecclesiam, & Diana *p.* 6. *T.* 1. *resolut.* 7. ait, fuisse id etiam decisum Romæ anno 1639. occasione cujusdam homicidij perpetrati in Basilica sancti Joannis Laterani. Idque vel maximè procedit, si homicidium fiat in defensionem, quia qui se defendit, non præsumitur habere animum violandi ecclesiam, sed tantùm tuendi propriam vitam. 16

Præterea nomine mutilationis, quæ excipitur in constitutione Gregoriana, intelligitur abscissio veri membri, adeo ut non sufficiat quæcunque vulneratio in ecclesia commissa citra mortem, vel membri abscissionem, ut notat Bar- 17

bosa *de jur. eccles. lib. 1. c. 3. num. 13. resol.* 10. ubi etiam refert declarationem sacræ Congregationis Episc. Regul. die 16. Novemb. 1618. emanatam. Demum nomine ecclesiæ non veniunt scalæ, atrium, porticus, tectum, licèt hæc omnia comprehendantur nomine loci sacri in ordine ad suffragandum Reo confugienti in talia loca: & ratio discriminis est, quia suffragari Reo confugienti est favor, qui debet ampliari, ut etiam ipsa immunitas ecclesiæ, quæ propterea debet se extendere ad omnia loca contigua per modum unius: privare autem delinquentem immunitate est odium, quod debet restringi: quapropter qui homicidium committeret in atrio, portico, scalis, tecto ecclesiæ non esset privandus immunitate, & hoc etiam procedit, si homicidium committeretur in palatio Episcopi, domibus Canonicorum, monasteriis Religiosorum, ut notat Megala *in 3. p. c. 2. q. 1.* Immo etiam si in locis illis delinqueret sub spe confugiendi in vicinam ecclesiã. Quinimò si quis citra mutilationem, & mortem vulnus infligeret actu confitenti sua peccata in ecclesia, dummodo id non faceret in odium sacramenti, & sine hæresi, adhuc gauderet immunitate, eò quia hic casus non sit exceptus in Gregoriana constitutione. Quando igitur delictum in ecclesia patratum est ex attrocissimis, & non excipitur in Gregoriana constitutione, tunc consuli potest summus Pontifex, an velit delinquentem gaudere immunitate.

18 Delictum in Gregoriana constitutione exceptum est etiam homicidium proditorium, ut si quis non tantùm de industria, sive ex proposito, sed etiam per insidias à tergo aggrediendo hominem occiderit, ut etiam habetur *in c. 1. de homicidio*: unde ut homicidium sit proditorium duo copulativè requiruntur, quorum primum est, ut quis per industriam suum proximum occidat: secundum per insidias, vel dolum; adeo ut per posteriorem vocem determinetur prior, ut sensus sit, si quis occiderit per industriam insidiosam, ut notat Covarruvias *loc. cit. c. 20. num. 7.* & hoc procedit, sive quis in ecclesia, vel extra ecclesiam clericum, vel laicum proditoriè occiderit, immo extenditur ad eum, qui hominem veneno clam propinato interimit: siquidem tale homicidium est etiam qualificatum, & proditorium *argu. l. 1. §. quòd si quis ff. de S. C. Syllaniano, l. 3. C. de malefic.* ubi dicitur, plus esse hominem extinguere veneno, quàm gladio occidere. Verùm homicidium proditorium intelligendum est etiam de consummato per mortis effectum secutum: alioquin si quis tantùm insidiosè vulnus inflixit alteri, vel homicidium attentavit, non privatur immunitate, quia talis propriè non occidit: & leges humanæ præsertim odiosæ debent restringi ad verborum proprietatem. An verò qui mandat per insidias alium occidi, comprehendatur in hac exceptione, si mors sequatur, affirmant plures cum Suarez *tom. 1. de Religion. lib. 3. de locis sacris, c. 11. num. 16.* eò quia qui facit per alium, perinde fit, ac si faceret per se ipsum *ex regul. jur. 72. in 6.*

Alij nihilominus censent, talem exceptionem utpote odiosam, & pœnalem esse restringendam ad homicidium proditorium physicè consummatum per ipsum proditorem; sicut etiam si testis per falsam depositionem esset in causa, ut aliquis suspendio occideretur, quia physicè non consummaret homicidium, sed tantùm per depositionem falsi testimonij, gauderet immunitate, ut notat Diana *p. 6. T. 1. resolut. 26. §. quæro undecimo.* Non tamen censetur homicidium proditorium, si quis inimicum occidat, ex animo præmeditato, ut si expectet pertranseuntem, & ipsum aggrediatur, & occidat: talis enim adhuc gaudet immunitate etiam in terminis juris communis, ut notat Suarez *de relig. tom. 1. lib. 3. c. 11. num. 13.* immo neque homicidium dicitur propriè proditorium si committatur per explosionem sclopeti à tergo, ut notat Barbosa *lib. 2. de jur. eccles. c. 3. num. 62.* ex declaratione sacræ Congregationis emanata die 2. Augusti 1619. immò neque homicidium secundùm præsens institutum est propriè proditorium, si per solas insidias fiat, ut per Venenum, ut putant plures cum Diana *p. 1. T. 1. resol. 33.* qui volunt ad homicidium proditorium copulativè requiri tria. Primum ut committatur per industriam, & studiosè. Secundum per insidias. Tertium sub specie amicitiæ, adeo ut simulata amicitia sit cum eo, cum quo nullus præcesserat rancor, & qui proinde non debuit præcavere; tunc enim simulata amicitia constituit homicidium ex industria perpetratum propriè proditorium, pro ut homicidium proditorium excipitur in constitutione Gregoriana, & privat homicidam immunitate ecclesiastica, & addunt ita esse intelligendam sacram Congregationem, cum die 2. Decembris anno 1632. declaravit occidentem veneno gaudere immunitate, quia si occidatur inimicus veneno, aut dum dormit, non proditoriè occiditur, quia debuit præcavere. Verùm prior sententia est communior. Sunt etiam, qui censent occidere amicum reconciliatum, cum quo non sit reassumpta stricta amicitia per cohabitationem, aut comessationes, non esse homicidium proditorium, eò quia inimicus reconciliatus habendus nõ sit pro amico, ut notat Riccius *p. 1. decis. 168. num. 2.* immo addunt id etiam procedere, quamvis occisor dedisset fidejussionem de non offendendo; quia adhuc debuisset se tueri, & præsumpsisse perseverationem odij. 19

An verò sit homicidium proditorium veneno occidere infantem in utero matris negat Bonacina *tom. 3. disp. 2. q. 3. punct. 16. §. 8. n. 8.* eò quia in infantem doli incapacem non cadit proditio, immo alij id extendunt ad Christianum, qui proditoriè occidat infidelem, eò quia infidelis non videatur noster proximus, eò quia infidelis non communicet nobiscum in fide, ecclesia, & Sacramentis. Verùm proditoriè occidere infidelem putàrim esse delictum exceptum, quia tametsi infidelis non sit noster proximus in fide, est tamen in natura. & est verus homo, nomine enim proximi comprehendun- 20

tur

tur omnes homines, & cùm Deus jussit, ut diligeremus proximum sicut nos ipsos, non intellexit de solo proximo fideli, sed de omnibus hominibus.

21 Aliud delictum exceptum in constitutione Gregoriana est assassinium, quod dicitur cum quis aliquem conducit ad occidendum, vel mercede conductus aliquem occidit, quia hoc homicidium est etiam proditorium, vel ei proximè accedit. Verùm hoc crimen debet etiam intelligi pressè de eo, qui per assassinium occidit physicè, ut qui acceptâ pecuniâ occidit alium, cum quo nullam habuit inimicitiam, & tantùm ex eo præcisè quia ad illum occidendum accepit à mandante pecuniam: unde non sufficit si tantùm moraliter concurrat secundùm aliquos: verùm quia cum quis per alium facit, id per se censeatur facere, videtur hic non solùm qui physicè crimen committit, eò quia fuerit pecuniâ conductus, sed etiam mandans jure immunitatis privari, quia censetur uti mandatario ut instrumento ad occidendum incautum, ut notant Covarruvias *lib. 2. resol. c. 20. n. 10.* Suarez *tom. 1. de relig. lib. 3. de loc. sacr. c. 11. num. 15.*

22 Quia verò de mandante utrinque controvertitur, ideo consulendus esset summus Pontifex ad tutiùs procedendum. Cæterum assassinium debet esse consummatum, & secuta morte, aliàs assassinus, seu mandatarius gaudet immunitate, quamvis ad actum proximum, seu ad vulnerationem devenerit, quæ opinio est mitior, & in favorem ecclesiæ. Non tamen ille dicitur Assassinus qui pecunia conductus occidit communem inimicum, vel mandat, ut occidatur, ut notat Farinacius *c. 8. n. 132. & sequent.* Aliud crimen exceptum est hæresis, & intelligitur de hæresi formali, ut notat Covarruvias *lib. 2. resolut. c. 20. num. 11. corolar. 14.* quia cum hæretici delinquant contra ecclesiam non merentur ab ea defendi. Aliud crimen est Læsæ Majestatis hoc est contra personam ipsius Principis, quod intelligitur de Principe supremo, ut sunt Reges, & alij superiorem in temporalibus non recognoscentes, quod etiam procedit de Cardinalibus, qui cum summo Pontifice constituunt unum corpus, suntq; Principes ecclesiæ, habéntque simul cum Regibus Majestatem. Hinc in sententia plurium, qui ratam habet Cardinalis occisionem suo nomine factam non gaudet immunitate, quod etiam extendunt ad non revelantes conjurationem, & machinationem contra Cardinales, & Reges, ut docet Diana *p. 5. T. 2. resolut. 90.*

23 Immo non desunt qui id extendant ad defensores, & Receptores eorum, qui interfecerunt Cardinales, & eos non revelantes. Verùm tutiùs est de istis consulere Pontificem. Hoc tamen non procedit de Comitibus, Marchionibus, Ducibus, & Principibus Vasallis Regis, ut notat Farinacius *c. 13. num. 187.* apud Dianam *p. 1. T. 1. resolut. 6.* nec de fisco regio, aut de justitiæ Præside, nec de Consiliariis, Oratoribus, Proregibus, fratribus, vel uxore ipsius Regis, quia constitutio Gregoriana tantùm excipit conjurationem in ipsam personam Principis; hinc qui Regem offenderet citra personam gauderet immunitate: unde non essent privandi immunitate cudentes falsam monetam, & veram tondentes, ut notat Diana *p. 1. T. 1. resolut. 7. & p. 6. T. 1. resolut. 19.* multò minus fraudantes vectigalia non obstantibus legibus contrariis Imperatorum, quia istæ corriguntur per præfatam Gregorianam constitutionem: hinc nec privandus est immunitate offendens statuam, vel imaginem Principis, vel faciens se Regem, cum non sit; neque offendens eum, qui habet à Rege salvum conductum, quia in his, & aliis similibus non offenditur immediatè persona Regis, cujus offendens debet esse Vasallus ratione originis, vel domicilij.

Hinc quæcunque delicta enormia præter ea, quæ excipiuntur in Gregoriana constitutione, & hactenus recensuimus, gaudent immunitate ecclesiastica non obstante quocunque alio jure; licèt enim jure civili *in authent. de mandat. Principis. §. sed neque* excipiantur etiam homicidæ, Raptores Virginum, & adulteri, qui olim non gaudebant immunitate asyli, lex tamen illa correcta est per jus canonicum, & hoc reductum ad unam formam per constitutionem Gregorij XIV. cui propterea standum est, quia constitutio Gregoriana corrigit jus commune, & excipit aliquos casus cum particula taxativa *tantùm*, quæ firmat regulam in non exceptis *l. nam quod liquidè. §. fin.* & etiam impedit extensionem ad non expressa *l. properandum §. 1. C. de jud. l. si cum exceptio §. quod si homo ff. quod metus causa*: siquidem particula taxativa *tantùm* si adijciatur orationi affirmativæ excludit, & negat omne id, quod est extra modum, & formam ejus quod ponitur *l. non tantum ff. de petit. hered.* immo quando ponitur per modũ formæ excludit omnem additionem, & diminutionem *l. 1. §. opus novum. ff. de nov. oper. nunt.* Baldus *in l. quoties. C. de suis & legit.* 24

Hinc gaudent immunitate ecclesiastica fures, sacrilegi, perjuri præterquam si occiderint, vel mutilaverint in ecclesia; item suspensi, & interdicti ab ingressu ecclesiæ, quamvis priventur ecclesiastica sepultura, quia hæc illis prohibetur, non ita immunitas: interdictum enim non refertur ad ingressum materialem ecclesiæ, sed ad formalem in ordine ad audienda divina officia. Excommunicati etiam declarati gaudent immunitate, quia excommunicatus non amittit forum, neque ecclesia interdicta privilegium protegendi Reos, ut notat Covarruvias *lib. 2. c. 20. num. 11.* hinc Percussores, & Occisores clericorum gaudent hac immunitate, quamvis lædant ecclesiam, quia hæc diligit inimicos, & benefacit suis persecutoribus, ut notat Sperellus *decis. 22. num. 10. in fin. §. quarto sextò.* Immo etiam occidentes adversarios in duello, quia tametsi incurrant excommunicationem, non tamen privantur immunitate, ut docet Ambrosinus *de immunit. c. 8. num. 12.* sed contrariá sententia est communior apud Barbosam *de jure ecclesiastico, lib. 2. c. 3. n. 101.* Religiosus Apostata si confugiat ad ecclesiã alterius 25

reli-

religionis etiam gaudet immunitate, adeo ut non possit invitus extrahi à Judice ecclesiastico, quia hoc privilegium immunitatis concessum est loco ipsius ecclesiæ, seu personis propter honorem, & reverentiam, quæ debetur locis sacratis Deo, & privilegium concessum loco extenditur ad omnes personas ibi existentes. Sive mares sint, sive fœminæ, sive Laici, sive clerici, ut notat Tuschus *V. ecclesia conclus. 9. n. 17. & conclus.* 11. *n.* 27.

26 Tum quia Canones prohibentes extrahi Reos ex ecclesiis generaliter loquuntur, non distinguendo inter clericos, & laicos *c. Reum. 9. c. definivit. 35. c. seq. caus. 17. q. 4. c. inter alia 6. h. t.* ubi Bonifacius VIII. generatim, & indistinctè statuit, quod Reus cujuscunque maleficij, si confugiat ad ecclesiam non sit inde violenter extrahendus, & cùm Pontifex non excludat clericos, nec ullam adhibeat distinctionem, nec nos debemus distinguere, nec clericos privare immunitate loci. Tum quia *in c. nullus.* 19. *caus. 17. q. 4.* dicitur, quòd *nullus clericorum servum, aut discipulum suum fugientem ad ecclesiam extrahere audeat*, quòd si non licet ecclesiastico servum proprium, imò nec discipulum timentem flagellationes disciplinæ causâ ex ecclesia trahere, à fortiori nec ipse clericus, aut Religiosus poterit à judice, sive laico, sive ecclesiastico extrahi ab ecclesia quamvis Apostata sit, vel graviter deliquerit, quia ecclesia est quodammodo propria domus clerici, & nemo potest in propria domo licitè capi. *l. nemo.* 103. *ff. de R. J.* quod verum est in civilibus, non in criminalibus. Tum quia ecclesiæ Prælati ecclesiastici debent multò magis suis favere subditis; & clericis, eósque defendere, unde privilegium immunitatis indistinctè ab ecclesia concessum confugientibus ad ecclesiam multò magis competit clericis, quàm laicis; adeo ut judices ecclesiastici non possint inde per vim clericos extrahere.

27 Tum quia clerici si ante clericatum gaudebant jure immunitatis debent eodem gaudere in statu clericali, quia nullibi in jure reperitur, quòd is, qui fit clericus amittat per clericatum, quæ sibi ut laico competebant, alioquin clerici essent deterioris conditionis ratione clericatus, quàm laici.

28 Quòd verò ad Judæos, & Paganos attinet, an isti confugientes ad ecclesiam gaudeant immunitate diversæ sunt Doctorum opiniones, Covarruvias *lib. 2. resol. c.* 20. *num.* 11. *corol.* 13. Clarus *lib. 5. sent. §. fin. q. 30. num.* 17. & alii censent, Judæos, & paganos confugientes ad ecclesiam non gaudere immunitate asyli, eò quia par non sit, eos ab ecclesia defendi, qui ejus gremio, fidei, & tutelæ se committere detrectant. Tum quia canones, qui hanc Reis indulgent immunitatem, loquuntur secundùm subjectam materiam de personis constitutis sub jurisdictione ecclesiæ, ait enim Apostolus *de his, qui foris sunt nihil ad nos*, unde verba legis secundùm subjectam materiam limitanda sunt ad solos fideles.

29 Alij media incedentes via asserunt, Judæos, & Paganos confugientes ad ecclesiam gaudere immunitate asyli dummodo sincerè, & apertè absque ulla simulatione parati sint fidem amplecti, quia tunc inchoativè incipiunt esse fideles, & non ampliùs dici debent de his, qui foris sunt, & colligitur ex *l.* 10. *C. de his qui ad ecclesiam confugiunt*, ubi de Judæis simulantibus velle se christianæ legi conjungere dicitur, ut ad ecclesiam confugientes non suscipiantur: unde à contrario sensu valet argumentum: ergo si non simulatè, sed sincerè, & apertè velint baptizari, sunt ab ecclesia defendendi, eò quia inchoativè jam incipiunt esse de ejus gremio, quatenus ponunt dispositionem ad baptismum.

30 Quòd si Judæus, vel gentilis antequam confugerit ad ecclesiam baptismum petierit, tunc nulla oritur ratio præsumendi simulationem; sin verò tantùm post delictum commissum, & ad ecclesiam confugerit petat baptismum; tunc non modica est contra ipsum præsumptio (non tamen juris, & de jure contra quam non admittitur probatio in contrarium) quòd simulatè, & tantùm ad declinandam pœnam baptismum petat, proinde nisi constet, quòd vero, & sincero corde velit baptismum suscipere, potest ab ecclesia extrahi, proinde tunc ad Prælatum ecclesiæ pertinet examinare, & explorare intentionem Rei: & hæc sententia cum hac limitatione mihi videtur valdè probabilis, & deducenda ad praxim. Nihilominus tertia sententia, quam docent Sylvester *V. immunitas 3. num. 2. v. 1.* Barb. *de jur. eccles. univers. lib. 2. c. 3. num.* 44. & alij apud Fagnanum *in c. inter alia. 6. num. 60. h. t.* quos sequitur, asserit simpliciter, etiam Judæos, & Paganos confugientes ob delictum ad ecclesiam gaudere immunitate asyli, & hæc sententia fundatur in eo, quia canones generatim loquuntur, quòd nullus confugiens ad ecclesiam debeat inde extrahi, nisi ob delicta jure excepta. Præterea quia hoc privilegium non est concessum ipsis personis, sed locis Deo sacris, & ecclesia est semper eadem, sive Judæus fugiat ad eam, sive Christianus. Tum quia ecclesia, eò quia Reis indulgeat hanc immunitatem asyli, non defendit iniquitatem delinquentis, sed vitam hominis. Demum quia Judæi etiam sub protectione Romanæ ecclesiæ sunt recepti *c. sicut. 9 de Judæis*, & hæc sententia est etiam perquam probabilis, & præferenda primæ, estq; in favorem ecclesiæ.

31 Hæretici tamen si propter crimen hæresis confugiant ad ecclesiam, non gaudent immunitate asyli ob attrocitatem delicti, & est crimen exceptum in constitutione Gregoriana. Tum quia causa immunitatis est ecclesiastica: & hæc immunitas contra ecclesiam non valet, ut notat Covarruvias *loc. cit. c.* 20. *num.* 11. *corol.* 14. Quòd si hæreticos propter alia delicta, quàm hæresim ad ecclesiam confugerit, adhuc non conveniunt Doctores, aliqui censent, non gaudere immunitate asyli, eò quia per hæresim ecclesiam universalem offendat. Alij tamen benigniùs docent, hæreticos propter alia delicta, quàm hæresis, si confugiant ad ecclesiam gaudere immunitate asyli, quæ sententia vera est, quia in Bulla Gregorij tantùm est sermo de Reis in crimine hæresis, & hæc sententia in

Ger-

Germania, ubi hæretici cum Catholicis impunè vivunt, ac liberum habent commercium, admittitur, & in praxim deducitur. Tum quia nullus extat canon, qui excludat ab hac immunitate hæreticos, si propter furtum, vel aliud delictum distinctum ab hæresi confugiant ad ecclesiam.

§. V.

De immunitate bonorum ad ecclesias, & ecclesiasticos pertinentium.

1 TRia distinguntur bonorũ ecclesiasticorum genera, in quorũ primo comprehenduntur ipsæ ecclesiæ materiales, seu templa, iisque adiuncta cœmeteria, & tota illa supellex necessaria ut sacerdotes ecclesijs inserviant, & in ipsis suo fungantur officio, cujusmodi sunt vestes, & vasa sacra, & alia consecrata, vel benedicta, & ad divinum cultum, tanquam ejus instrumenta deputata: & hæc bona immunia esse à tributis, vectigalibus, alijsque exactionibus, quæ solent à potestate laicali imponi, est certò certiùs: quia sunt res sacræ, quæ non subjiciuntur jurisdictioni laicali, nec sunt res fructiferæ aliquorum proventuum temporalium, nec ullum habent temporalem usum, vel commodum pretio æstimabile, sed solùm usum sacrum, ad quem specialiter sunt destinatæ, & quidem taliter, ut non possint ampliùs ad profanos usus applicari *c. quæ semel. 4. caus. 19. q. 3.* Bona secundi generis sunt, quæ consecrata, aut benedicta non sunt, sive sint bona immobilia, ut fundi, domus, prædia pertinentia ad ecclesiam: sive mobilia, ut vasa aurea, argentea, gemmæ, & alia id genus, quorum administratio pertinet ad Prælatos ecclesiasticos, & dominium proprietatis immediatè ad Christum: quia à fidelibus, non ipsis Prælatis, sed Deo oblata, & donata fuerunt in sustentationem Ministrorum ecclesiæ, & alimenta pauperum, aliásque expensas, pro restaurandis, ædificandis, ampliandis ecclesijs: omnia enim hæc bona computantur inter res sacras, ut docet D. Thomas 2.2. *q. 99. art. 3. in corp.* proinde eximuntur à jurisdictione, & potestate laicali, seu à tributis sæcularibus. Bona ecclesiastica tertij generis sunt, quæ pertinent ad clericos sive mobilia sint, sive immobilia; denominantur ecclesiastica à possessore, cui sunt accessoria; propterea sequuntur conditionem sui principalis: & hæc bona adhuc sunt duplicis generis; aliqua quæ acquiruntur à clericis ex titulo spirituali, ut ex reditibus decimarum, vel beneficiorum suorum, quæ propter officium dantur: vel etiam licèt non ex jure, seu titulo beneficij, sed spiritualis operis acquiruntur, ut ex funeralibus, & missarum stipendijs: & hæc propriè vocantur bona clericalia: alia demum quæ acquiruntur ex titulo temporali, ut ex hæreditate, arte, vel labore, & accenseri etiam solent bonis patrimonialibus.

2 Onera, quæ imponi solent in triplici sunt itidem genere, alia enim sunt purè personalia, alia merè realia, & alia mista, seu partim personalia, & partim realia *l. munus. 18. ff de V. S.* Abbas *in c. Non minus. 4. num. 12. & 15. h. t.* Onera primi generis sunt, quæ personis tantùm, ijsque subditis à principe imponuntur, sine respectu ad bona patrimonialia: tale onus merè personale est capitatio civium, seu certa exactio ab omnibus, & singulis hominibus, seu personis exigenda sine respectu ad bona patrimonij; quia capitatio etiam imponitur illis subditis, qui nulla bona immobilia possident in ditione Principis eam imponentis *l. unic. C. de capit. civilium.* Secus omnia onera realia vocantur, quæ sine habitudine, vel respectu ad personæ qualitatem sunt imposita rebus ipsis, seu agris, prædijs, alijsque bonis tantùm, & quidem ut jure perpetuo ijsdem inhæreant, & inseparabiliter ea comitentur: & hoc onus merè reale imponi potest à quolibet etiam privato domino rei suæ, ut domui, vel agro per contractum censualem, vel feudalem, vel emphyteuticum: siquidem quilibet potest disponere de rebus suis, prout ipsi magis libuerit, est enim quilibet rei suæ moderator, & Arbiter *l. in re. 21. ff mandat.* Tertij generis onera dicuntur mixta, suntque, quæ imponuntur personis subditis non simpliciter, sed cum ordine ad bona, quæ possident, seu sunt, quæ imponuntur personis juxta mensuram facultatum, quas habent: adeo ut hujusmodi onera immediatè imponantur subditis, & mediatè, seu mediantibus subditis eorum bonis, quia juxta majorem, vel minorem quantitatem bonorum, quæ possidentur à subditis injunguntur ijsdem hæc onera.

Cùm loquimur de immunitate bonorum ad ecclesias, & ecclesiasticas personas pertinentium, sermo est de immunitate ab illis oneribus, quæ imponuntur à Principibus sæcularibus, non verò de illis, quæ à Pontifice, vel ex ejus licentia: quia immunitas clericorum in ordine ad bona non est exemptio à potestate ecclesiastica, sed à civili, & sæculari. Certum est, bona pertinentia ad fundationem, vel dotationem ecclesiæ, sive sint domus, sive prædia posita juxta ecclesiam esse exempta ab omnibus realibus tributis *argu. c. 1. de censib.* & ibi Glossa *in cas. in fin.* idque non solum est verum respectu onerum publicorum, sed etiam privatorum, & quæ ab antiquo fuerunt imposita, ut desumitur *ex c. secundùm. 14. c. sequent. caus. 23. q. 8.* & ita resolvit Rota apud Fagnanum *in c. non minus. 4. num. 8. h. t.* Bona verò quæ aliis titulis ecclesiæ acquiruntur si ante acquisitionem fuerunt gravata aliquo onere reali, perpetuo, & invariabili ex vi contractus censualis, emphyteutici, vel feudalis cum suis oneribus, transit ad ecclesiam, quia hæc non habet privilegium exemptionis à similibus oneribus, quapropter dicuntur res, cum suis oneribus transire ad alios, ut desumitur *ex c. tributum 22.* & ibi Glossa *V. de exterioribus*, & docet Abbas *in d. c. non minus 4. num. 15. in fin. h. t.* quia ob favorem ecclesiæ non est invertendus ordo justitiæ, nec alter debet privari jure suo acquisito in talibus bonis ex vi pacti, conventionis, vel contractus, sunt enim hujusmodi 3

religionis etiam gaudet immunitate, adeo ut non possit invitus extrahi à Judice ecclesiastico, quia hoc privilegium immunitatis concessum est loco ipsius ecclesiæ, seu personis propter honorem, & reverentiam, quæ debetur locis sacratis Deo, & privilegium concessum loco extenditur ad omnes personas ibi existentes. Sive mares sint, sive fœminæ, sive Laici, sive clerici, ut notat Tulchus *V. ecclesia conclus. 9. n. 17. & conclus.* 11. *n.* 27.

26 Tum quia Canones prohibentes extrahi Reos ex ecclesiis generaliter loquuntur, non distinguendo inter clericos, & laicos *c. Reum. 9. c. definivit. 35. c. seq. caus. 17. q. 4. c. inter alia 6. h. t.* ubi Bonifacius VIII. generatim, & indistinctè statuit, quod Reus cujuscunque maleficij, si confugiat ad ecclesiam non sit inde violenter extrahendus, & cùm Pontifex non excludat clericos, nec ullam adhibeat distinctionem, nec nos debemus distinguere, nec clericos privare immunitate loci. Tum quia *in c. nullus.* 19. *caus. 17. q. 4.* dicitur, quòd *nullus clericorum servum, aut discipulum suum fugientem ad ecclesiam extrahere audeat*, quòd si non licet ecclesiastico servum proprium, imò nec discipulum timentem flagellationes disciplinæ causâ ex ecclesia trahere, à fortiori nec ipse clericus, aut Religiosus poterit à judice, sive laico, sive ecclesiastico extrahi ab ecclesia quamvis Apostata sit, vel graviter deliquerit, quia ecclesia est quodammodo propria domus clerici, & nemo potest in propria domo licitè capi. *l. nemo.* 103. *ff. de R. J.* quod verum est in civilibus, non in criminalibus. Tum quia ecclesiæ Prælati ecclesiastici debent multò magis suis favere subditis; & clericis, eósque defendere, unde privilegium immunitatis indistinctè ab ecclesia concessum confugientibus ad ecclesiam multò magis competit clericis, quàm laicis; adeo ut judices ecclesiastici non possint inde per vim clericos extrahere.

27 Tum quia clerici si ante clericatum gaudebant jure immunitatis debent eodem gaudere in statu clericali, quia nullibi in jure reperitur, quòd is, qui fit clericus amittat per clericatum, quæ sibi ut laico competebant, alioquin clerici essent deterioris conditionis ratione clericatus, quàm laici.

28 Quòd verò ad Judæos, & Paganos attinet, an illi confugientes ad ecclesiam gaudeant immunitate diversæ sunt Doctorum opiniones, Covarruvias *lib. 2. resol. c.* 20. *num.* 11. *corol.* 13. Clarus *lib. 5. sent. §. fin. q. 30. num.* 17. & alii censent, Judæos, & paganos confugientes ad ecclesiam non gaudere immunitate asyli, eò quia par non sit, eos ab ecclesia defendi, qui ejus gremio, fidei, & tutelæ se committere detrectant. Tum quia canones, qui hanc Reis indulgent immunitatem, loquuntur secundùm subjectam materiam de personis constitutis sub jurisdictione ecclesiæ, sic enim Apostolus *de his, qui foris sunt nihil ad nos*, unde verba legis secundùm subjectam materiam limitanda sunt ad solos fideles.

29 Alij media incedentes via asserunt, Judæos, & Paganos confugientes ad ecclesiam gaudere immunitate asyli dummodo sincerè, & apertè absque ulla simulatione parati sint fidem amplecti, quia tunc inchoativè incipiunt esse fideles, & non ampliùs dici debent de his, qui foris sunt, & colligitur ex *l.* 10. *C. de his qui ad ecclesiam confugiunt*, ubi de Judæis simulantibus velle se christianæ legi conjungere dicitur, ut ad ecclesiam confugientes non suscipiantur: unde à contrario sensu valet argumentum: ergo si non simulatè, sed sincerè, & apertè velint baptizari, sunt ab ecclesia defendendi, eò quia inchoativè jam incipiunt esse de ejus gremio, quatenus ponunt dispositionem ad baptismum.

30 Quòd si Judæus, vel gentilis antequam confugerit ad ecclesiam baptismum petierit, tunc nulla oritur ratio præsumendi simulationem; sin verò tantùm post delictum commissum, & ad ecclesiam confugerit petat baptismum; tunc non modica est contra ipsum præsumptio (non tamen juris, & de jure contra quam non admittitur probatio in contrarium) quòd simulatè, & tantùm ad declinandam pœnam baptismum petat, proinde nisi constet, quòd vero, & sincero corde velit baptismum suscipere, potest ab ecclesia extrahi, proinde tunc ad Prælatum ecclesiæ pertinet examinare, & explorare intentionem Rei: & hæc sententia cum hac limitatione mihi videtur valdè probabilis, & deducenda ad praxim. Nihilominus tertia sententia, quam docent Sylvester *V. immunitas 3. num. 2. v. 1.* Barb. *de jur. eccles. univers. lib. 2. c. 3. num. 44.* & alij apud Fagnanum *in c. inter alia. 6. num. 60. h. t.* quos sequitur, asserit simpliciter, etiam Judæos, & Paganos confugientes ob delictum ad ecclesiam gaudere immunitate asyli, & hæc sententia fundatur in eo, quia canones generatim loquuntur, quòd nullus confugiens ad ecclesiam debeat inde extrahi, nisi ob delicta jure excepta. Præterea quia hoc privilegium non est concessum ipsis personis, sed locis Deo sacris, & ecclesia est semper eadem, sive Judæus fugiat ad eam, sive Christianus. Tum quia ecclesia, eò quia Reis indulgeat hanc immunitatem asyli, non defendit iniquitatem delinquentis, sed vitam hominis. Demum quia Judæi etiam sub protectione Romanæ ecclesiæ sunt recepti *c. sicut. 9 de Judæis*, & hæc sententia est etiam perquam probabilis, & præferenda primæ, estq; in favorem ecclesiæ.

31 Hæretici tamen si propter crimen hæresis confugiant ad ecclesiam, non gaudent immunitate asyli ob attrocitatem delicti, & est crimen exceptum in constitutione Gregoriana. Tum quia causa immunitatis est ecclesiastica: & hæc immunitas contra ecclesiam non valet, ut notat Covarruvias *loc. cit. c.* 20. *num.* 11. *corol.* 14. Quòd si hæreticus propter alia delicta, quàm hæresim ad ecclesiam confugerit, adhuc non conveniunt Doctores, aliqui censent, non gaudere immunitate asyli, eò quia per hæresim ecclesiam universalem offendat. Alij tamen benigniùs docent, hæreticos propter alia delicta, quàm hæresis, si confugiant ad ecclesiam gaudere immunitate asyli, quæ sententia vera est, quia in Bulla Gregorij tantùm est sermo de Reis in crimine hæresis, & hæc sententia in

Ger-

Digitized by Google

Germania, ubi hæretici cum Catholicis impunè vivunt, ac liberum habent commercium, admittitur, & in praxim deducitur. Tum quia nullus extat canon, qui excludat ab hac immunitate hæreticos, si propter furtum, vel aliud delictum distinctum ab hæresi confugiant ad ecclesiam.

§. V.

De immunitate bonorum ad ecclesias, & ecclesiasticos pertinentium.

1 TRia distinguntur bonorũ ecclesiasticorum genera, in quorũ primo comprehenduntur ipsæ ecclesiæ materiales, seu templa, iisque adiuncta cœmeteria; & tota illa supellex necessaria ut sacerdotes ecclesijs inserviant, & in ipsis suo fungantur officio, cujusmodi sunt vestes, & vasa sacra; & alia consecrata, vel benedicta, & ad divinum cultum, tanquam ejus instrumenta deputata; & hæc bona immunia esse à tributis, & vectigalibus, alijsque exactionibus, quæ solent à potestate laicali imponi, est certò certius: quia sunt res sacræ, quæ non subijciuntur jurisdictioni laicali, nec sunt res fructiferæ aliquorum proventuum temporalium, nec ullum habent temporalem usum, vel commodum pretio æstimabile, sed solùm usum sacrum, ad quem specialiter sunt destinatæ, & quidem taliter, ut non possint ampliùs ad profanos usus applicari *c. quæ semel. 4. caus. 19. q. 3.* Bona secundi generis sunt, quæ consecrata, aut benedicta non sunt, sive sint bona immobilia, ut fundi, domus, prædia pertinentia ad ecclesiam: sive mobilia, ut vasa aurea, argentea, gemmæ, & alia id genus, quorum administratio pertinet ad Prælatos ecclesiasticos, & dominium proprietatis immediatè ad Christum: quia à fidelibus, non ipsis Prælatis, sed Deo oblata, & donata fuerunt in sustentationem Ministrorum ecclesiæ, & alimenta pauperum, aliásque expensas, pro restaurandis, ædificandis, ampliandis ecclesijs: omnia enim hæc bona computantur inter res sacras, ut docet D. Thomas 2.2. *q. 99. art. 3. in corp.* proinde eximuntur à jurisdictione, & potestate laicali, seu à tributis sæcularibus. Bona ecclesiastica tertij generis sunt, quæ pertinent ad clericos sivè mobilia sint, sivè immobilia; denominantur ecclesiastica à possessore, cui sunt accessoria; propterea sequuntur conditionem sui principalis: & hæc bona adhuc sunt duplicis generis; aliqua quæ acquiruntur à clericis ex titulo spirituali, ut ex reditibus decimarum, vel beneficiorum suorum, quæ propter officium dantur: vel etiam licet non ex jure, seu titulo beneficij, sed spiritualis operis acquiruntur, ut ex funeralibus, & missarum stipendijs: & hæc propriè vocantur bona clericalia: alia demum quæ acquiruntur ex titulo temporali, ut ex hæreditate, arte, vel labore, & accenseri etiam solent bonis patrimonialibus.

2 Onera, quæ imponi solent in triplici sunt itidem genere, alia enim sunt purè personalia, alia merè realia, & alia mista, seu partim personalia, & partim realia *l. munus. 18. ff. de V. S.* Abbas *in c. Non minus. 4. num. 12. & 15. h. t.* Onera primi generis sunt, quæ personis tantùm, ijsque subditis à principe imponuntur, sine respectu ad bona patrimonialia: tale onus merè personale est capitatio civium, seu certa exactio ab omnibus, & singulis hominibus, seu personis exigenda sine respectu ad bona patrimonij; quia capitatio etiam imponitur illis subditis, qui nulla bona immobilia possident in ditione Principis eam imponentis *l. unic. C. de capit. civium.* Secus omnia onera realia vocantur, quæ sine habitudine, vel respectu ad personæ qualitatem sunt imposita rebus ipsis, seu agris, prædijs, alijsque bonis tantùm, & quidem ut jure perpetuo ijsdem inhæreant, & inseparabiliter ea comitentur: & hoc onus merè reale imponi potest à quolibet etiam privato domino rei suæ, ut domui, vel agro per contractum censualem, vel feudalem, vel emphyteuticum: siquidem quilibet potest disponere de rebus suis, prout ipsi magis libuerit; est enim quilibet rei suæ moderator, & Arbiter *l. in re. 21. ff. mandat.* Tertij generis onera dicuntur mixta, suntque, quæ imponuntur personis subditis non simpliciter, sed cum ordine ad bona, quæ possident, seu sunt, quæ imponuntur personis juxta mensuram facultatum, quas habent: adeo ut hujusmodi onera immediatè imponantur subditis, & mediatè; seu mediantibus subditis eorum bonis, quia juxta majorem, vel minorem quantitatem bonorum, quæ possidentur à subditis injunguntur ijsdem hæc onera.

Cùm loquimur de immunitate bonorum ad ecclesias, & ecclesiasticas personas pertinentium, sermo est de immunitate ab illis oneribus, quæ imponuntur à Principibus sæcularibus, non verò de illis, quæ à Pontifice, vel ejus licentia: quia immunitas clericorum in ordine ad bona non est exemptio à potestate ecclesiastica, sed à civili, & sæculari. Certum est, bona pertinentia ad fundationem, vel dotationem ecclesiæ, sive sint domus, sive prædia posita juxta ecclesiam esse exempta ab omnibus realibus tributis *argu. c. 1. de censib.* & ibi Glossa *in cas. in fin.* idque non solum est verum respectu onerum publicorum, sed etiam privatorum, & quæ ab antiquo fuerunt imposita, ut desumitur *ex c. secundùm. 14. c. sequenti. caus. 23. q. 8.* & ita resolvit Rota apud Fagnanum *in c. non minus. 4. num. 8. h. t.* Bona verò quæ aliis titulis ecclesiæ acquiruntur si ante acquisitionem fuerunt gravata aliquo onere reali, perpetuo, & invariabili ex vi contractus censualis, emphyteutici, vel feudalis cum suis oneribus, transit ad ecclesiam; quia hæc non habet privilegium exemptionis à similibus oneribus, quapropter dicuntur res, cum suis oneribus transire ad alios; ut desumitur *ex c. tributum 22.* & ibi Glossa *V. de exterioribus*, & docet Abbas *in d. c. non minus 4. num. 15. in fin. h. t.* quia ob favorem ecclesiæ non est invertendus ordo justitiæ, nec alter debet privari jure suo acquisito in talibus bonis ex vi pacti, conventionis, vel contractus, sunt enim hujusmodi 3

modi onera accessoria, quæ sequuntur forum sui principalis.]

4 Quòd si bona semel transierint sub dominium ecclesiasticum, non possunt postea ampliùs gravari similibus oneribus à potestate sæculari, quæcunque illa sit. Idque desumitur *ex d. c. non minus. 4. h. t.* ubi Pontifex statuit etiam sub pœna excommunicationis, ne sæculares imponant collectas, vel alia onera ecclesiis, vel ecclesiasticis, & si moniti non destiterint, anathemate ipsos, & eorum fautores percutit. Hinc bona pertinentia ad ecclesias, & ecclesiasticas personas, sunt immunia, & exempta ab omnibus illis oneribus, & tributis realibus, quæ Principes solent prædijs, & fundis in sua ditione sitis imponere etiam de lege ordinaria, & ex potestate supremæ jurisdictionis, quam habent in suo territorio.

5 Quamobrem licèt prædia, quæ antea erant affecta onere tributorum expressè, & specialiter ex conventione partium, ratione contractûs censualis, emphyteutici, vel feudalis transeant cum tali onere ad clericos, & ecclesias: non ita si sint affecta, & obnoxia tributis ex generali lege, & hypotheca, quâ tacitè sunt Regi, vel Principi obligata: quia tunc bona non transeunt ad ecclesiam cum tali onere, quia obligatio solvendi tributa, quæ ex potestate jurisdictionis à Principe exiguntur, non est onus merè reale, quia non inhæret rei ratione rei; sed ratione personæ, & talia onera imponuntur bonis propter personas: atqui ecclesiastici non subijciuntur jurisdictioni Principum sæcularium; proinde non possunt ab ijsdem similibus oneribus gravari: quia Principes non possunt tributa exigere nisi à suis proprijs subditis ratione jurisdictionis, quam in illos exercent: unde licèt talia bona antequam possiderentur ab ecclesiasticis fuerint obnoxia tributis imponendis à Principe sæculari; si semel transeant ad ecclesiasticos, sunt immunia à talibus tributis, & non sunt ampliùs obnoxia similibus oneribus, quia mutata persona mutatur status rei, ut docent communiter jurisperiti cum Martha *cons. 31. n. 29. & 30. tract. de jurisdic. p. 4.* unde non valet tunc illa regula, quâ res dicitur cum suo onere transire ad alium, quia id tantum est verum, quando res transit ad alium ejusdem status: quia tunc res, quæ transfertur non mutat statum; proinde conservat onera, quibus afficitur: non ita quando transit de statu sæculari ad statum ecclesiasticum ratione possessoris, quia cùm ecclesiasticus possessor non subijciatur potestati laicali, neque res, quæ ad illum transijt, laico subijcitur, sed ab ejus potestate, & jurisdictione eximitur: perinde ac servus, si sacris ordinibus initietur ab onere eximitur servitutis.

6 Non tamen bona, quæ transeunt ad ecclesiasticos eximuntur ab illis oneribus, quæ sunt merè realia, quæque ex privatis contractibus feudalibus, emphyteuticis, vel censualibus, aut aliis privatis pactis, vel conventionibus oriuntur, quia laicus privatus non exercet jurisdictionem in ecclesiasticum, qui possidet rem illam affectam tali onere, ob quia subijciatur laico, & ejus potestati; sed quia res illa quoad aliquam partem, adhuc pertinet ad laicum privatum, & ob favorem Religionis non debet lædi justitia: habet enim laicus jus aliquod in rem illam, nec illo se privavit, quando res transijt ad ecclesiasticum: unde cum jus illud affixum rei nunquam transierit ad ecclesiam, laicus privatus non dicitur, si illud exigat, aliquid exigere quod ad ecclesiam pertineat. Cæterum alia onera realia, quæ bonis patrimonialibus, vel immobilibus clericorum inhærent, ijsque fuerunt imposita ex vi alicujus pacti, seu contractûs, priusquam transirent ad ecclesiasticos; cum suis oneribus, quibus gravantur, bona illa transeunt: aliud enim est, quod onera imponantur bonis postquam facta sunt propria clericorum, & aliud, quòd imponantur, quando adhuc sunt sub jure laicorum.

Hinc bona patrimonialia clericorum immunia sunt ab illis oneribus, ac tributis realibus, quæ ex vi solius jurisdictionis lege publica, & ordinaria à Principibus sæcularibus imponuntur, quia per mutationem personæ, mutatur conditio rei, quæ possidetur à tali persona *argu. l. locatio. 9. §. fiscus. ff. de public. & vectig.* non verò fiunt immunia ab oneribus, quæ illis inhærent ex vi pacti, contractûs, vel ex conventione partium, quia tunc jus partis, ut diximus non transit ad personam ecclesiasticam, sed inhæret sæculari. Generatim bona ecclesiasticorum propriè patrimonialia tam mobilia, quàm immobilia sunt exempta ab omnibus tributis, talliis, & à fortiori etiam novis, & extraordinarijs, & à quibuscunque aliis collectis, exactionibus, gabellis, & vectigalibus, quæ solent Principes sæculares à suis subditis exigere ratione bonorum, quæ possident. Idque ex jure canonico *c. quamquam 4. de censib. in 6.* ubi Bonifacius VIII. ait, *cùm igitur ecclesia, ecclesiasticaq; persona, ac res ipsarum non solùm jure humano, quinimò; & divino à sæcularium personarum exactionibus sint immunes &c.* & infra anathemate etiam percutit vectigalia exigentes ab ecclesiasticis, & contraria consuetudo dicitur esse corruptela: quo fit, ut jus hoc non possit contra ecclesiasticos usucapi: hoc idem etiam Sanxit Clemens V. in Concilio Viennensi *clemens. præsenti de censibus*, ubi præcipitur Episcopis, ut publicent censuras excommunicationis, & interdicti, quas incurrunt ij, qui portoria, vel vectigalia ab ecclesiasticis exigunt. 7

Statutum etiam fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. *cap. adversus. 7. h. t.* ubi Innocentius III. statuit, quòd in necessitatibus, & utilitatibus civitatum, vel aliorum locorum, etiam cum non suppetunt facultates laicorum, clerici non possint conveniri, nisi priùs consulatur Papa. Rursus statuit, ut constitutiones, & sententiæ, quibus laici imponunt collectas, & onera clericis, sint nullæ, & nullo unquam tempore valituræ. Et demùm ut excommunicatus ob prædicta, nisi satisfecerit, tametsi relinquat officium, adhuc remaneat excom- 8

communicatus, & qui succedit officio nisi intra mensem satisfecerit, requiritur tamen prævia monitio, ut notat Glossa in *c. non minus 4. h. t.* Demum hæc eadem immunitas probari etiam solet ex jure civili Novel. Friderici Imperatoris, quæ incipit. *Item nulla. De Episcopis, & clericis*, ubi sic habetur. *Item nulla communitas, vel persona publica, vel privata collectas, vel exactiones, angarias, vel parangarias ecclesiis, vel aliis piis locis, aut ecclesiasticis personis imponere præsumat.* Rursus desumitur *ex l. sancimus 22. C. de SS. Eccles.* ubi omnibus piis locis hæc immunitas conceditur.

9 Verùm in oppositum videtur posse objici, quia Princeps habuit jus imponendi vectigal huic prædio antequam fieret juris ecclesiastici: atqui Princeps non debet spoliari jure suo ex eo, quòd prædium ematur, vel transeat ad ecclesiam, proinde tale prædium tametsi transeat ad ecclesiam, non est immune, cum Princeps inde non fuerit spoliatus suo jure. Secundò quia si prædium ad ecclesiam non pervenisset sæpe posset vendi, & commutari cum alijs rebus, & tunc Principi deberetur certum vectigal, seu decima pars pretij; cùm autem transit ad ecclesiam, vel pium locum non ampliùs venditur, nec commutatur, nec Princeps potest ampliùs aliquid commodi ex illo percipere, proinde non debent bona sæcularium cum tanto damno Principis transire ad ecclesiasticos. Sed contra ad primum respondetur, Principem sæcularem non habere jus imponendi prædio vectigal, nisi quamdiu pertinet ad personam carentem privilegio immunitatis: & quia monasterium, & ecclesiastici gaudent immunitate, ideo semel, quòd bona transeunt ad ecclesiasticos, Princeps amittit hoc jus, eò quia ecclesiastici non subjiciantur jurisdictioni Principum sæcularium. Tum quia ecclesiastici jure divino, & canonico gaudent tali immunitate, & dato etiam, quòd illis concessa fuisset à Principibus Christianis, non tamen possent isti nunc talia onera imponere bonis ecclesiasticorum, quia cum hoc privilegium semel ecclesiæ donaverint, & consenserint jam à mille, & ampliùs annis, ut bona ecclesiasticorum gauderent hac immunitate, ut liquet ex *l. sancimus*, quæ est Justiniani: non possent moderni Principes ecclesiasticos privare tali privilegio, quia perinde foret, ac si quis agrum, vel domum, aut reditum semel donatum ecclesiæ eidem postea auferret, quod esset manifestum sacrilegium: unde quamvis Principes Christiani dedissent hoc privilegium ecclesiasticis, non propterea possent moderni Principes illud ab ecclesiasticis auferre. Ad secundum respondetur ex hac immunitate nullum Principibus damnum oriri, Deus enim cujus providentia in sui dispositione non fallitur, & cujus directione nititur Regnorum administratio infinitis alijs modis detrimentum illud vectigalium, quæ non exiguntur ab ecclesiasticis, compensat, & plerúmque avertendo seditiones, non permittendo calamitates, largiendo ubertatem terræ.

10 Non solùm ecclesiæ, & earum bona, verùm etiam personæ ecclesiasticæ sunt immunes à collectis, & tributis, quæ solent à Principibus laicis exigi, idque desumitur ex *c. quia nonnulli. 1. h. t.* ubi Pontifex statuit, quòd non liceat laicis habentibus jurisdictionem temporalem, vel temporalem justitiam exercentibus imponere collectas, tallias, vel quascunque exactiones ecclesiis, vel personis ecclesiasticis, vel exigere ab ijsdem pro bonis legitimè acquisitis, vel imposterum acquirendis, etiam si hujusmodi bona sint in ipsorum districtu. Ubi de omnibus rebus, seu bonis ecclesiasticorum jam acquisitis, vel acquirendis generaliter, & indistinctè dicitur, quòd sint exempta absque distinctione inter bona clericorum ecclesiastica, vel patrimonialia, ut nec inter collectas, & exactiones, & ubi lex non distinguit, nec nos debemus distinguere.

Ratio etiam ex eo petitur, quia exigere hujusmodi tributa, & imponere talia onera ordinaria, antiqua, vel nova est verus actus jurisdictionis pertinens ad merum imperium, & competit solis summis Pontificibus, & aliis Principibus superiorem non agnoscentibus: aliis enim Principibus inferioribus non nisi ex concessione, vel privilegio supremi Principis competit tale jus: unde talia tributa non imponuntur nisi authoritate publica, & potestate jurisdictionis, sive jure subjectionis, proinde non imponuntur nisi subditis: sed ecclesiæ, & personæ ecclesiasticæ, sive sæculares, sive Regulares non subjiciuntur jurisdictioni Principum sæcularium, nec quoad personas proprias, nec quoad bona ab ecclesiasticis possessa, quamvis sita sint in territorio Principis laici: siquidem quando personæ sunt exemptæ etiam res, & bona illarum sunt exempta: quia bona possessa sunt accessoria personis, & accessorium sequitur suum principale ex *regul. jur. 42. in 6.* & hæc est ratio, cur Principes laici non possint ab ecclesiis, & personis ecclesiasticis, aut eorum bonis exigere tributa, exactiones, vectigalia, collectas eò quia careant jurisdictione in personas ecclesiasticas, & illarum bona: etenim sine potestate jurisdictionis, & sine subditis non possunt tributa exigi: quia tota, & adæquata ratio exigendi tributa est jurisdictio in Principe, & subjectio in illis, à quibus Princeps tributa exigit: hæc autem adæquata causa cessat in Principe laico respectu ecclesiasticorum; quia Princeps non habet jurisdictionem in ecclesias, nec personas ecclesiasticas, neque istæ subjiciuntur Principi laico. 11

Hinc Urbanus VIII. die 25. Septembris anno 1641. constitutionem edidit, cui initium est, *Romanus Pontifex*, in qua declarat. Primò quòd impositiones, & exactiones, quarumcunque contributionum, & collectarum super bonis, vel fructibus ecclesiarum, monasteriorum, vel locorum piorum sint prorsus invalidæ, ac illicitæ, tametsi à sponte consentientibus datæ, & solutæ fuerint. Secundò esse irritas, & illicitas, quamvis à tempore immemoriali fuerint exactæ, & solutæ. Tertiò tametsi fuerint solutæ, & exactæ prætextu privilegij 12

legij Apostolici concessi Principi. Quartò quamvis petitæ, exactæ, & solutæ fuerint cum tolerantia, facultate, ac permissione Prælatorum ecclesiasticorum inferiorum, Episcoporum, Abbatum, ac Præpositorum Generalium, Provincialium, Prioru n, Rectorum, imò & Legatorum, ac Nuntiorum sedis Apostolicæ. Quintò ut restituantur in integrum omnia præjudicialia in contrarium facta, & præcipitur ut non ampliùs talia imposterum attententur. Sextò quamvis ea fuerint attentata per Imperatores, & Reges, & quoscunque alios sufficienti, & legitima facultate Apostolica non munitos. Septimò quamvis præjudicialia immunitati ecclesiasticæ attentata fuerint sub prætextu, quòd Bullæ, seu constitutiones Apostolicæ non fuerint publicatæ, vel usu receptæ, vel quia fuerint per alias constitutiones Apostolicas revocatæ, adhuc nullius sint valoris, & resarciendum sit ecclesiæ damnum illatum per tales exactiones. Rursus in fine constitutionis adducuntur clausulæ derogatoriæ, & omnibus judicibus ordinarijs, & delegatis quacunque authoritate præditis adimitur facultas aliter judicandi declarandi, aut interpretandi præfatam constitutionem.

13 Neque obstat *c. si tributum 27. caus. 11. q. 1.* ubi refertur illud S. Ambrosij: si tributum petat Imperator, non negamus, agri ecclesiæ solvunt tributum: siquidem respondet Suarez *lib. 4. de religione. c. 21. num. 12.* S. Ambrosium non fuisse locutum de jure, adeo ut Imperator potuerit tributum illud exigere, sed tantùm fuisse locutum de facto, illud potius permittendo ad præcavenda majora mala, quàm approbando. Neque urget, quod respondent nonnulli, onera imposita prædijs esse purè realia, & non personalia, nec mixta, proinde posse Principes à prædijs etiam pertinentibus ad ecclesiasticos exigere tributa, & exactiones absque læsione immunitatis ecclesiasticæ; quia non gravantur personæ ecclesiasticæ, sed tantùm ipsa prædia, quatenus sunt res temporales.

14 Nam contra est. Primò falsum est, onera imposita prædijs pertinentibus ad ecclesias, vel ecclesiasticos esse merè realia, sunt enim mixta, quæ principaliter, & immediatè aggravant personam ecclesiasticam, & mediatè ipsa prædia: ratio est, quia Princeps laicus non potest hæc onera imponere prædijs subditorum, nisi ratione jurisdictionis, si enim desit jurisdictio, cessat facultas exigendi tributa, & exactiones: atqui jurisdictio ex suo conceptu formali, & essentiali, respicit, primò per se, & immediatè ipsas personas subditas, idque evidenter ostenditur ex actibus ejusdem jurisdictionis, sunt enim tales actus præcipere, prohibere, punire, absolvere, qui omnes immediatè, & per se exigunt, exerceri circa personas subditas, & ratione præditas, adeo ut in earundem bona non exerceatur jurisdictio nisi indirectè, & per accidens, quatenus sunt accessoria personis: hinc si imponere onera, & exigere tributa sunt actus jurisdictionis in Principe ea exigente, sequitur evidenter hæc onera imposita non esse merè realia, sed mixta, quatenus imponantur tributa immediatè personis, in quas feruntur per se primò actus jurisdictionales, & mediantibus personis ad earum bona, quatenus hæc sunt accessoria, & sequuntur suum principale: & quia Princeps laicus non habet jurisdictionem in personas ecclesiasticas, non potest in illas exercere actus jurisdictionales, consequenter nec imponere onera, tributa, & exactiones, cùm hæc omnia sint actus jurisdictionis.

15 Secundò quia onera merè realia imponi possunt etiam à personis privatis, quæ nulla sunt jurisdictione prædita, potest enim quilibet suo prædio per pactum censuale, feudale, vel emphyteuticum imponere onus reale perpetuum, quódque transeat ad quemlibet possessorem. Secus collectæ, tributa, vectigalia non possunt imponi à persona privata, sed tantùm à publica habente jurisdictionem, neque possunt imponi omnibus, sed tantùm subditis, in quos Princeps habet jurisdictionem.

16 Tertiò onera merè realia non imponuntur personis, sed tantùm rebus propter res, quapropter dicuntur transire unà cum re ad quemlibet possessorem etiam non subditum: secus tributa, & exactiones cùm sint actus jurisdictionales immediatè imponuntur personis, & tantùm mediatè earum bonis; adeo ut impositio collectarum, vel tributorum per se primò, & principaliter tendat in ipsas personas, quibus indicuntur collectæ, & mediatè ad earum bona, quæ possident, quamvis imponantur personis ratione bonorum, quæ possident: ex quo liquet, hujusmodi onera non esse merè realia, sed mixta, quatenus partim sunt personalia, & partim realia, quatenus imponuntur subditis cum ordine ad bona, quæ possident, seu imponuntur personis propter bona, quæ ut accessoria sequuntur personas.

17 Quartò quia onera merè realia sunt inseparabiliter annexa ipsis bonis, quæ aggravant, proinde sunt perpetua, & invariabilia: secus tributa, & exactiones sunt extraordinariæ, temporales, variabiles, & incertæ, quatenus urgente necessitate ex fortuito casu imponuntur. Non enim Princeps potest pro suo libito exigere hujusmodi exactiones, & tributa, ac vectigalia, sed ex justis causis, quas Cajetanus *in summa V. vectigalia iniqua* recenset, & ait, revera vectigal esse justum ex quinque causis. Primò *ex agente*, adeo ut imponatur ab eo, qui habet legitimam authoritatem; proinde tantùm illis, qui non sunt exempti. Secundò *ex fine*, adeo ut subsit justa causa imponendi tale vectigal: & hæc justa causa potest esse duplex, primò sustentatio dignitatis Principis, eò quia cū Princeps pro republica laboret eam tuendo, conservando, æquitas exigit, ut vicissim Respublica Principem sustentet juxta exigentiam suæ dignitatis. Secunda est, necessitas urgens, vel ingens utilitas boni publici, cui alia ratione subveniri non possit, ut si exercitus sit necessarius pro publica patriæ defensione, si instauranda sint opera publica. Tertiò *ex forma* quando scilicet tributum imponitur pro debita propor-

tione

tione, seu pro ratione facultatum cujusque, ne pauperes graventur præ divitibus: iniquum enim foret, si pauperes plus ad Principis statum sustentandum deberent conferre, quàm divites, sic enim pauperes multò plus gravarentur, quàm divites, & non servaretur debita proportio. Quartò *ex materia* cum scilicet vectigalia imponuntur illis rebus, quæ negotiationis causâ deferuntur, & non illis, quæ ad usus necessarios, & inopiæ solatium emuntur, & venduntur, ut sunt panis, potus communis civium, caro, & alia id genus, quæ necessaria sunt pro simplici sustentatione vitæ humanæ. Quintò *ex usu*, nimirum ut contributiones, & exactiones insumantur in causam publicam, ob quam fuerunt impositæ, & non protogentur ultra necessitatem.

18 Cæterum ut Principes laici ob urgentem aliquam necessitatem exigant contributiones à clericis, & ut isti licitè eas solvant, plures requiruntur conditiones. Prima est, ut priùs consuletur summus Pontifex, cum ipse solus sit supremus administrator, idque desumitur ex *c. adversus 7. h. t.* ubi Pontifex ait: in necessitatibus, & utilitatibus civitatum, vel aliorum locorum etiam cùm non suppetunt facultates laicorum, clerici non possunt conveniri, nisi priùs consulatur Papa: ex quo liquet, non posse Principes laicos propria authoritate collectas exigere à clericis, nec eos adigere ad contribuendum, neque posse ipsos clericos propria authoritate ex bonis ecclesiasticis contribuere, nisi priùs Papam consuluerint, ac debitam ab eo obtinuerint licentiam: nisi Pontifex nimium distet, & necessitas urgeat, ac periculum immineat, ex quo timeatur etiam exitium ipsarum ecclesiarum, & bonorum ecclesiasticorum, ut si timeantur hostiles incursus, & periculum sit in mora; nec possit tam cito recursus ad Papam haberi: tunc enim etiam ipso inconsulto possunt clerici pro comuni defensione laicis contribuere; quia urgente extrema necessitate leges locum non habent, & tunc supponitur tacita licentia, quia ex tam rationabili causa concederetur.

19 Secundò hujusmodi contributiones ab ecclesiasticis debent fieri sponte absque ulla coactione, aut imperio, & desumitur ex *c. non minus 4. h. t.* ubi dicitur, quòd si Episcopus, & clerus videant tantam necessitatem, vel utilitatem, ubi laicorum non suppetunt facultates, possint absque ulla exactione dare subsidia per ecclesias, quia clerici non sunt compellendi à laicis, ut contribuant, sed tantùm per judicem, & Prælatum ecclesiasticum: proinde *in d. c. adversus 7. h. t.* additur, quòd laici debent humiliter, & cum gratiarum actione recipere, quod illis datur à clericis, quia ex pura gratia clerici contribuunt, non ex ulla necessitate, nec debito.

20 Tertiò tunc tantùm contributiones fieri à clericis, quando facultates laicorum non sufficiunt ad relevandas communes necessitates, ut habetur *in d. c. adversus 7. h. t.* ubi Pontifex expressè ait, non posse clericos conveniri, nisi quando laicorum facultates non suppetunt.

Quartò, ut necessitas valdè urgeat, vel utilitas evidenter appareat: & debet hujusmodi necessitas, vel utilitas esse communis, tam laicorum, quàm clericorum, ut dicitur in *d. c. non minus 4. h. t.* 21

Quintò, ut Episcopus, & clerus tunc deliberent, an & quantum sit laicis contribuendum juxta urgentem necessitatem, & desumitur *ex d. c. non minus 4. h. t.* ubi dicitur, quòd collectivè Episcopus, & clerus debeant necessitatem, vel utilitatem perpendere, unde nec clerus sinè Episcopo, nec iste sinè clero potest hac in re quidquam statuere, quia in his, quæ concernunt totum clerum, non sufficit, si Episcopus consensum habeat sui capituli, sed necessè est, ut totus clerus, vel saltem potior pars illius contentiat *argu. clement. 1. de censib.* Abbas *in d. c. non minus 4. n. 5. h. t.* & desumitur *ex regula juris 29. in 6.* quia, quòd omnes tangit, ab omnibus approbari debet. Verùm hac in re spectanda potissimum est loci consuetudo. 22

Tametsi spectato jure communi tam canonico, quam civili, non possint Principes laici ordinariè, & regulariter exigere ab ecclesijs, & personis ecclesiasticis contributiones, vel exactiones etiam ratione bonorum, quæ ab ijsdem possidentur: in aliquibus tamen casibus possunt has contributiones exigere. Primò, si bona immobilia, etiam non feudalia fuerint non liberè, sed cum reservatione, & conditione à prima fundatione donata ecclesiæ, scilicet sub ea conditione, & pacto, ut semper maneant sub ejus jurisdictione, & sub eodem foro: siquidem potest Princeps bona sua ex integro donare, vel tantùm ex parte, vel sibi reservare illud jus, quòd ipsi magis placuerit, tunc enim non donat totum illud bonum ecclesiæ, sed tantùm partem illius; consequenter, quod sibi retinuit, potest semper exigere, quia nunquam fuit translatum in dominium ecclesiæ, proinde ex eo, quòd exigat jus suum, non aggravat ecclesiasticos, nec lædit immunitatem ecclesiæ, quæ ab initio potuisset bonum illud non acceptare, si prævidisset sibi futurum grave. Cæterum donare aliquid sub aliqua conditione, pactione, vel reservatione alicujus juris ex suo objecto secundum se non est quid illicitum. 23

Secundò, si Princeps sæcularis, sive is fuerit Rex, sive Imperator dederit clericis, vel ecclesijs bona feudalia, quia tunc ratione feudorum clerici immediatè subjiciuntur Imperatori, vel alteri Domino feudi, quia dominium directum bonorum feudalium manet semper penes Imperatorem, vel Dominum feudi, & ratio est, quam assignat Abbas *in c. dilectus 44. n. 4. de prabend.* quia eo ipso, quòd ecclesia accipit feudum à laico, censetur, ut laicus, non ut ecclesiasticus: hinc, quia clerici quoad bona feudalia non gaudent privilegio fori, conveniri debent coram Domino feudi, ut desumitur *ex c. ex transmissa 6. & sequent. de for. compet.* Tertiò, si ex speciali privilegio & licentia expressa summi Pontificis Principes sæculares à cleri- 24

clericis contributiones petant, quia ex justa causa potest summus Pontifex, ut supremus Administrator bonorum ecclesiæ hoc privilegium nonnunquam Principibus laicis concedere.

§. VI.

De Effectibus immunitatis asyli.

1 PRimus, & præcipuus effectus immunitatis asyli est illud commodum, quod Rei confugientes ad Ecclesias, vel alia loca sacra habent, ut existentes in locis sacris non possint inviti à laicis ministris abstrahi, & desumitur *ex c. inter alia 6. h. t.* ubi Bonifacius VIII. ait quòd si Reus cuiuscunque maleficij confugerit ad ecclesiam, non sit inde violenter extrahendus, nec inde damnandus ad mortem, vel pœnam corporalem, unde si defacto extractus fuerit, ecclesia potest de jure petere, ut ipsi restituatur: siquidem non de jure, sed tantùm de facto fuit extractus: immo etiam ipsa ecclesia potest agere ad ejus restitutionem, eò quia fuerit sua libertate spoliata, ut desumitur ex *c. minor 8. caus. 17. q. 4.* immò id etiam procedit, quamvis Reus non gauderet immunitate, quia tunc requiritur licentia Episcopi: imò nec tunc potest apprehensus brachio sæculari interim detineri, ne fugiat, nec potest ad Episcopum duci, si ecclesiastici quærant illum dimittere, quia in his omnibus semper fit irreverentia loco sacro.

2 Verùm si judex nullam inferendo vim tantùm alliceret Reum, qui propterea spontè, & voluntariè exiret ab ecclesia, tunc posset capi absque violatione immunitatis ecclesiæ, quia tunc nulla infertur ecclesiæ violentia, quæ sola ex vi immunitatis prohibetur, ut constat *ex c. inter alia 6. h. t.* ubi dicitur, quòd Rei non sint violenter ab ecclesia extrahendi: & ratio est, quia beneficium non datur invito *l. invito. 69. ſ. de R. I.* unde tunc nec ipsi Reo fit injuria, cum volens, & consentiens exeat ab ecclesia, nec etiam ipsi ecclesiæ: quia Reus revera per vim non extrahitur, sed ipse spontè egreditur. Aliter autem dicendum esset, si Judex verbis subdolis, ac dolosè Reum traheret extra ecclesiam, ut eum caperet, tunc enim violaretur immunitas ecclesiæ, quia dolus tunc habetur pro vi, & induit naturam violentiæ, ut notat Layman *lib. 4. tract. 9. c. 3. n. 13. in fin.*

3 Major difficultas est, an si Reus, jam captus, eripiatur de satellitum manibus, & ad ecclesiam confugiat, an tunc debeat restitui Judici, seu curiæ sæculari, à qua fuit violenter ereptus. Pasqualigus *in suis decis. moral. decis. 416.* mordicùs sustinet, Reum per vim ereptum è manibus satellitum esse restituendum curiæ sæculari, & probat ex eo, quia injusta spoliatio non privat Dominum jure, nec dominio rei, quâ spoliatur: alioquin non esset injusta spoliatio, quo fit, quòd per furtum nunquam Dominus amittat dominium rei furto sublatæ. Tum quia nemo potest sibi retinere rem alieni juris, sed tenetur eam restituere Domino, præsertim si hic contradicat tali retentioni: quapropter cum injustè spoliatus habeat jus ad repetendum, quod suum est, nec possit ab aliquo impediri, & qui habet rem alienam, teneatur eam restituere injustè spoliato re sua, sequitur, quòd teneatur ecclesia restituere Reum curiæ sæculari, à qua fuit per vim ereptus: siquidem curia sæcularis fuit injustè spoliata tali Reo, quia fuit spoliata per vim à non habentibus potestatem: quapropter non obstante tali injusta spoliatione curia sæcularis adhuc retinet jus, & dominium supra Reum, quem propterea potest repetere apud quemcunque reperiatur, nec potest ab alio impediri, ne illum repetat, quapropter ecclesia secundùm leges justitiæ tenetur Reum illum restiture curiæ sæculari, ut eidem resarciatur damnum illatum.

Quòd si dicas, ecclesiam gaudere privilegio immunitatis, respondet Pasqualigus *loco cit. n. 7.* hoc privilegium tantùm se extendere ad illos, quos potest justè protegere, non verò se extendere ad protegendam injustitiam, & agendum contra principia legis naturalis nolendo alteri reddere, quod suum est; quod sanè contingeret, si nollet Reum restituere curiæ, quo injustè, & per vim fuit spoliata. Tum quia privilegia quæcunque illa sint, non possunt habere pro objecto rem injustam, & tale esset privilegium impediens, nè alius recuperet jus suum. Hinc concludit Pasqualigus, posse ecclesiam tunc tantùm protegere Reum, quando non est sub jure, & dominio curiæ, & reus confugit ad ipsius protectionem. 4

Diana è contra *p. 6. resol. moral. tract. de immun. ecclesi. resol. 25.* nervosè defendit non posse ab ecclesia repeti Reum, qui ereptus de satellitum manibus ad ipsam confugit: & probat primò, quia Reus confugiens ad ecclesiam, gaudet sua libertate, proinde debet gaudere immunitate ejusdem *c. inter alia 6. h. t. c. definivit. 17. q. 4. & l. 2. C. de his, qui ad ecclesiam confugiunt*, ubi omnibus absolutè, & sine ulla distinctione, ac limitatione conceditur immunitas: eo autem ipso, quòd reus per vim ereptus est è manibus satellitum, acquirit suam libertatem, proindè si liberè confugiat ad ecclesiam, gaudet ejus immunitate, quando enim lex non distinguit, nec nos debemus distinguere. Secundò, quia si Reus seipsum eximat è manibus satellitum, sibi vindicat propriam libertatem, & ex capto fit liber, proinde si confugiat ad ecclesiam, gaudet immunitate, & non est restituendus, ergo debet etiam gaudere, quamvis ab alijs fuerit violenter ereptus è manibus satellitum; quia sive uno, vel altero modo eripiatur, semper enancisceitur propriam libertatem, & ut liber confugit ad ecclesiam. Tertiò quia in constitutione Gregoriana excluduntur Rei, qui non possunt immunitate ecclesiastica gaudere, & in illa constitutione non excluditur Reus per vim ereptus è manibus satellitum, & cum verba constitutionis non sint amplianda, nec extendenda, nec amplianda, aut declaranda; sed intelligenda prout sonant; non est, cur Reus etiam per vim ereptus 5

reptus è manibus satellitum, debet gaudere immunitate, si ad ecclesiam confugiat.

6 Huic secundæ sententiæ adhærendum puto. Primò quia revera in constitutione Gregoriana non habetur, quòd talis Reus per vim ereptus è manibus satellitum, non debeat gaudere immunitate ecclesiastica, unde cùm jura ipsi non denegent privilegium immunitatis, nec debemus nos illud ipsi denegare. Secundò quia ecclesia nullam vim intulit curiæ sæculari, & ex alio capite habet jus suum à Deo, & à Papa, proinde cùm nulli alij subjiciatur, non potest tali jure, & privilegio ullo modo spoliari sinè consensu Papæ. Tertiò quia eo ipso, quòd Reus eripitur è manibus satellitum, quocunque modo id contingat, habet jus ad propriam libertatem, & vitam tuendam: ex jure enim naturæ tenetur quisque propriam vitam tueri: quin immò hoc jus etiam habet Reus, quamvis detineatur in carcere, adeò ut possit ad tuendam vitam, & vindicandam libertatem inde evadere: cum igitur Reus semel ereptus è manibus satellitum, habeat jus ad tuendam propriam vitam; habet etiam jus confugiendi ad ecclesiam, cùm sit medium necessarium ad tuendam vitam, qui enim habet jus ad finem, habet etiam jus ad media necessariò connexa cum tali fine: quamobrem Reus semel ereptus è manibus Satellitum, si confugiat ad ecclesiam utitur jure suo; & ecclesia eum protegit, ut utentem jure suo, & cum licitum sit uti proprio jure, non protegit Reum in re illicitâ: nec fovet aliquid injustum.

7 Quòd si dicas, Reum manere saltem moraliter sub dominio Curiæ sæcularis, proinde esse restituendum; quia etiam si servus fugiat à Domino suo, quia remanet sub ejus dominio est illi restituendus. Respondetur, Reum non manere totaliter sub dominio curiæ, sicut servus remanet sub dominio sui Heri, proinde licèt servus sit restituendus hero, non ita Reus curiæ: quia si Reus sit addictus dominio curiæ certè tantùm ratione pœnæ, quam ob delictum teneretur subire: hoc autem dominium, & jus impeditur à protectione ecclesiæ, perinde ac impeditur jus capiendi, quod convenit curiæ, si Reus antequam capiatur confugiat ad ecclesiam: unde per accidens est, quòd non possit exercere suum jus, & dominium.

8 Ad argumenta primæ sententiæ respondetur, verum esse, posse quemque repetere quod suum est, & eum, qui rem alienam retinet invito domino teneri restituere: sed hoc tantùm procedit, quando res est sub pleno dominio illius, qui eam repetit, quo pacto servus fugitivus est restituendus Domino, ut etiam equus furto ablatus: non ita quando res non est sub pleno repetentis dominio, & ex alio capite concurrit impedimentum majus: ut quando Reus per vim ereptus è manibus satellitum confugit ad ecclesiam; non enim tunc est totaliter sub dominio curiæ, sed tantùm ratione pœnæ subeundæ: & quia ex alio capite hoc jus puniendi Reum impeditur à protectione ecclesiæ; non potest curia illum repetere, quia ecclesia impediens jus curiæ in ordine ad puniendum Reum utitur privilegio, & jure proprio, & utens jure suo non facit alteri injustitiam: & rursus reus semel ereptus è manibus satellitum habet jus ad tuendam propriam libertatem, & vitam, proinde ad licitè confugiendum ad ecclesiam, cum tunc sit medium necessarium ad vitam, vel libertatem tuendam; proinde ecclesia debet illum protegere, & denegare curiæ sæculari eum petenti. Tum quia non magis pertinet tunc reus ad curiam sæcularem ratione pœnæ eidem infligendæ, quàm ad ecclesiam ad illum protegendum: atqui ecclesia de facto est in possessione suæ protectionis cum ad ipsam reus confugerit, & conditio possidentis semper est melior.

Neque obstat, quòd objicit Novarius apud Dianam *loc. cit.* quòd Judex laicus si Reum violenter capiat extractum ab ecclesia teneatur eidem restituere, proinde etiam vice versa teneri ecclesiam restituere Reum curiæ sæculari violenter illo spoliatæ. Nam respondet Diana *loc. cit.* non procedere argumentum a casu privilegiato ad non privilegiatum, nec à favorabilibus ad odia. Tum quia non ecclesia, sed alij spoliant curiam sæcularem suo reo, scilicet illi, qui violenter è manibus satellitum illum eripiunt. Cæterum semel ereptus, & propriam enactus libertatem liberè confugit ad ecclesiam, quæ propterea tenetur illum protegere, cùm fuerit usus jure suo, quod habet ad tuendam propriam vitam per illud medium tunc necessarium fugiendi ad ecclesiam: secus quando Reus per vim eripitur ab ecclesia, ipse Judex sæcularis per vim Reum extrahit, & cum jus, quod habet ecclesia ad protegendum Reum sit à Deo, aut à Papa, non potest à Judice sæculari spoliari absque consensu Papæ, sive Reus subdolis verbis, & fallacijs extrahatur ab ecclesia, sive vi, & dolo. Quamobrem Judex laicus tenetur restituere Reum ecclesiæ spoliatæ; quia per talem spoliationem ecclesia non amisit jus acquisitum protectionis; proinde si curia sæcularis capiat in ecclesia Reum, lædit tale jus, & ex injusta læsione oritur in curia obligatio restituendi eundem Reum ecclesiæ; secus quando ecclesia protegit Reum ab alijs violenter ereptum è manibus satellitum, non est ecclesia, quæ lædit jus curiæ, quia hæc tantùm protegit Reum utentem jure suo, & protegit in eo, in quo potest; quia citra injuriam alterius potest unicuique jus proprium protegi: & Reus semel ereptus è manibus satellitum cùm habeat jus ad tuendam propriam vitam, habet etiam jus ad confugiendum in ecclesiam, cùm sit medium tunc necessarium ad tuendam vitam.

Hinc si ex eo, quòd ecclesia protegat Reum impediatur jus alterius, seu curiæ habentis jus puniendi Reum, id per accidens se habet, quia potest quisque uti jure suo, tametsi inde sequatur damnum alterius, quia tantùm per accidens sequitur tale damnum, & utens jure suo nemini facit injuriam *l. si cui §. denique Marcellus ff. de aqua pluv. arcend.* Hinc si curia sæcularis violenter extrahat ab ecclesia talem Reum, non solùm tenetur illum restituere, sed etiam relar- 10

gare

cire omnia damna, quæ passus est Reus, quia eatenus deliquit contra justitiam, privavit Reum jure suo. Et quamvis D. Thomas *2. 2. q. 99. art. 2.* dicat, extrahentem Reum ab ecclesia committere tantùm sacrilegium, id sanctus Doctor intelligit de peccato primario, non verò de peccato quod se habet consecutivè, quatenus supposita immunitate competit Reo jus tuitionis.

11 Accedit etiam alia ratio, quia jurisdictio judicis laici est à populo, & subjicitur potestati ecclesiæ, quâ propterea potest summus Pontifex ob finem supernaturalem judicem laicum privare; ut in nostro casu ob reverentiam debitam ecclesijs ac locis sacris ad majorem Dei gloriam censetur summus Pontifex hac jurisdictione spoliâsse Judicem laicum in omnibus illis casibus, qui non excipiuntur in præcitata constitutione Gregoriana, quia Pontifex mandat, reum gaudere immunitate exceptis casibus ibi expressis; proinde privat judicem laicum jurisdictione capiendi reum in ecclesia; & cùm Pontifex non distinguat de reo ante, vel post capturam, aut sententiam; neque nos debemus distinguere, sed intelligere verba Bullæ, ut jacent: unde dicendum est, Reum gaudere immunitate si ad ecclesiam confugiat, sive per se ipsum è manibus satellitum evaserit, sive per aliorum vim fuerit violenter ereptus: sive etiam per vim ipsos satellites traxerit ad ecclesiam, eósque vulneraverit.

12 Gaudet etiam privilegio immunitatis Reus damnatus ad triremes, vel etiam ultimum supplicium, si ad ecclesiam confugiat; quia Pontifex in sua constitutione non excludit reos post sententiam; sed nulla adhibita distinctione ait, generatim Reos gaudere privilegio immunitatis si ad ecclesiam confugiant exceptis aliquibus tantùm casibus in Bulla Gregoriana expressis. Neque obstat, si dicas, damnatum ad triremes fieri servum pœnæ, proinde non esse ab Ecclesia protegendum: quia ecclesia non protegit servos fugientes à suis Dominis *c. inter alia §. si verò servus. de immunit.* Nam contra est; quia hodie per condemnationem ad publicum aliquod opus nemo fit servus pœnæ, ut habetur in *authent. sed hodie. C. de donat.* ut notat Correa *p. 2. num. 9.* & hoc procedit sive pœna temporalis sit, sive perpetua, quia per condemnationem ad illam reus non contrahit servitutem. Neque obstat, quòd Reus damnatus ad talem pœnam æquiparetur servo. Nam hæc æquiparantia non tollit, quin Reus sit Reus, neque tollit discrimen inter reum, & servum: servi enim à Dominis fugientes propriè non dicuntur Rei; quia habent jus ad propriam libertatem, secus Reus reverà semper est Reus, proinde gaudet immunitate.

13 An verò si Reus ob delictum, quo non gaudet privilegio immunitatis confugiat ad ecclesiam possit violenter etiam sine consensu, & licentia Episcopi, vel Rectoris ecclesiæ extrahi à curia sæculari; affirmat Covarruvias *lib. 2. resolut. c. 20. num. 18. Corol. 34.* eò quia tunc jus ipsum dat curiæ sæculari hanc facultatem, proinde non est necesse, eam ab homine petere, & obtinere, quia ecclesia non tutatur, nec protegit fugientes ad ipsam ob delicta, quæ excipiuntur in jure: unde per violentam extractionem non fit injuria ecclesiæ, quia non extrahitur ea renitente: adhæret etiam huic sententiæ Julius Clarus *q. 30. num. 20.* ubi ait, esse sententiam communem, quæ Covarruvias *loc. cit.* addit deduci ad praxim, ac satis receptam esse moribus Christiani orbis. Verùm Covarruvias *in tractat. de immunit. eccles.* est cautè legendus; quia nec piè loquitur, nec ecclesiæ favet: unde respondendum est, non posse Reum etiam ob delicta in jure excepta violenter extrahi ab ecclesia sine consensu Episcopi, vel Rectoris ecclesiastici: ratio est, quia sine cognitione causæ Reus supponitur gaudere immunitate, donec probetur quòd commiserit tale delictum, ob quod non gaudet privilegio immunitatis, & cognoscere de causâ pertinente ad immunitatem spectat ad judicem ecclesiasticum; proinde debet judex ecclesiasticus ferre sententiam, an gaudeat, vel non, proinde sine illius consensu non potest extrahi violenter ab ecclesia. Tum quia judex sæcularis non habet jurisdictionem in ecclesia, cum hæc non sit de territorio jurisdictionis pertinentis ad judicem sæcularem, ut rectè notat Fagnanus *in c. inter alia 6. num. 79. & 98. h. t.* capere autem Reum in aliquo loco est jurisdictionem exercere in tali loco, & nemo potest jurisdictionem exercere in territorio non suo, quia violaretur aliena jurisdictio: ita neque potest violenter extrahere curia sæcularis, nec capere reum in ecclesia violenter sine consensu Prælati ecclesiastici; quia hoc perinde foret, ac violare jurisdictionem alienam, seu ecclesiasticam. Demum quia in allegata constitutione Gregorij XIV. §. *volumus* expressè statuitur, ut curia sæcularis, ejúsque judices, & Officiales ab ecclesijs, monasterijs, locisque sacris laicum aliquem delinquentem in aliquo ex casibus ibi exceptis sine expressa licentia Episcopi, vel ejus officialis, & interventu personæ ecclesiasticæ ab eo authoritatem habentis, capere, extrahere, aut incarcerare non possint. Unde etiam ob delicta excepta non possunt Rei sine licentia superioris ecclesiastici violenter extrahi ab ecclesia.

Secundus effectus hujus immunitatis est, 14 ut Reus dum existit in ecclesia, vel loco sacro, non dicatur esse in territorio Principis, quia ecclesia secundùm Aymon. *conf. 908. num. 6. lib. 5.* & alios non est propriè de territorio Principis, & licèt ratione situs possit dici de territorio Principis, eò quia comprehendatur intra districtum suæ ditionis, non tamen est de territorio Principis quoad effectus juris, & præcipuè in ordine ad violentam extractionem Rei ab ecclesia: quapropter Legistæ *in l. fin. ff. de jurisdic. om. judic.* asserunt æquiparati inter se, esse in loco territorij exempto, & non esse in territorio. Hinc Exul à patria, si maneat in ecclesia patriæ, non dicitur frangere exilium, neque potest ab illa extrahi, si non sit exul ob delictum exceptum. ut notat Sanchez *in opusc. tom. 2. lib. 6. c. 1. dub. 8. num. 24.* Tum quia Exu-

exules in alieno territorio non possunt capi, ut notat Diana *p. 6. tract. 1. resol. 21.* & multò minus occidi possunt in ecclesia, nec capi, nec incarcerari, nam occidens incurreret excommunicationem Papalem, ut violator immunitatis. Hinc non potest Reus in ecclesia, vel alio loco sacro capi, nec incarcerari, nec vinculis constringi, nec potest eidem ulla alia violentia inferri, ut habetur in *c. definivit 35. caus. 17. q. 4.* ubi etiam permittitur Reis posse extra ecclesiam per 30. passus securè exire, ut etiam habetur *in l. præsenti 6. C. de his qui ad ecclesiam confug.* alioquin si Reus posset in ecclesia capi, & incarcerari, etiam posset in ipsa ecclesia ut in carcere detineri, quod magis repugnat immunitati.

15 Tertius effectus, ut Reus quamdiu existit in ecclesia non possit à judice laico ad aliquam pœnam damnari, ut habetur in *c. Reum 9. & c. id constituimus 36. caus. 17. q. 4. & c. inter alia 6. h. t.* ubi Bonifacius VIII. statuit, ut Reus cujuscunque maleficij, si confugerit ad ecclesiam, non sit inde violenter extrahendus, nec inde damnandus ad mortem, vel pœnam corporalem, qui textus non potest intelligi de executione ipsius sententiæ cum certum sit, non posse humanum sanguinem in ipsa ecclesia effundi, *c. Reus 7. caus. 23. q. 5. c. cum ecclesia 5. h. t.* sed intelligitur textus de ipsa prolatione sententiæ, seu condemnatione ad mortem, vel pœnam corporalem: statuit tamen *in d. c. inter alia.* Bonifacius VIII. ut Reus possit puniri mulcta pecuniaria, ait enim Pontifex: super hoc tamen, quod iniquè fecit, sit aliàs legitimè puniendus, ut in pecunijs, & aliter quàm in persona, ut notat Glossa ibidem *V. puniendus*, & ratio est, quia Reus tenetur satisfacere pro injuria, & damno alteri illato.

16 Quòd si semel à judice ecclesiastico Reus mulctabitur, non poterit postea pro eodem delicto criminaliter accusari, nec inquiri, neque ulteriùs judicari, ut notat Glossa *in c. Reum 17. q. 4. V. vel ad mortem*, ut etiam Archidiaconus *num. 3.* alioquin privilegium immunitatis non faveret Reo, immo plus ipsi inferret detrimenti, & damni, si bis puniri posset pro eodem delicto. Immo plures cum Azorio *p. 2. lib. 9. c. 9. q. 12.* docent, Reum ad ecclesiam pro delictis non exceptis confugientem posse ab ea liberè egredi, & non posse à judice laico pœna corporali puniri, & hanc opinionē Persicus *lib. 1. c. 9. dub. 12. num. 121.* censet veriorem, eò quia statim ac Reus ecclesiam ingreditur, debet immunitate gaudere: & hæc opinio potest ad praxim deduci in quatuor saltem casibus. Primò quando Reus à judice ecclesiastico fuit jam condemnatus. Secundò quando extrahitur in casibus non exceptis. Tertiò aut in exceptis absque licentia Episcopi. Quartò quando in casibus non exceptis ab Episcopo curiæ laicæ remittitur præmissa cautione de impunitate delinquentis quoad omnem pœnam corporalem juxta *c. id constituimus, & c. Reum 17. q. 4.* Verùm ultimus iste casus post constitutionem Gregorianā non videtur ampliùs locū habere, cùm in illa permittatur, ut Reus concedatur solùm in casibus exceptis, pro quibus etiam corporaliter puniri potest.

Quòd si quæratur, cuinam sit restituendus Reus ab ecclesia extractus in casu, quo gaudere debeat immunitate: communior sententia docet, sufficere si restituatur alicui ecclesiæ æquè tutæ, ac commodæ, ut erat illa, à qua fuit extractus, adeo ut possit restitui vel primæ, à qua fuit extractus, vel alteri æquè tutæ, & commodæ; ratio est, quia privilegium pro omnibus ecclesijs unicum est; & sicut per extractionem ab una omnes violantur; ita per restitutionem factam uni, satisfit cæteris. Immo sufficit, si Reus restituatur Episcopo, vel ejus Vicario. Quia Episcopus repræsentat ecclesiam: Farinacius tamen *tom. 2. consil. 168. num. 49.* procedit cum distinctione, vel enim Reus petit restitui eidem ecclesiæ, à qua fuerat extractus, & tunc debet eidem restitui, quia Reus habet jus ad illam primam ecclesiam, ad quam confugerat: sin verò non petat restitui eidem ecclesiæ potest alteri restitui æquè tutæ, & commodæ. Verùm Diana *p. 6. tract. 1. resolut. 27.* adfert declarationem sacræ Congregationis emanatam anno 1632. in qua declarat, Reum absolutè esse restituendum eidem ecclesiæ, à qua fuit extractus. Episcopus autem, vel judex ecclesiasticus non potest permittere, ut Reus extrahatur ab ecclesia, & concedatur curiæ laicali, nisi per probationes in sua curia priùs evidenter constiterit, Reum non gaudere immunitate. 17

Quartus effectus est, ut Magistratus sæcularis non possit prohibere, nec impedire, quominus victus, & vestitus, & alia necessaria ad victum deferantur ad Reum *l. præsente. C. de his qui ad ecclesiam confugiunt* id enim foret aperta coactio, qua adigerētur Reus, vel exire, & se tradere curiæ sæculari, vel in ecclesia mori. Cæterum potest Magistratus sæcularis milites custodes ad fores, & januas ecclesiæ, vel monasterij distribuere ne Reus inde liberè aufugiat; vel si extra fines immunitatis exierit, capi possit, quia tunc nulla violentia infertur loco sacro, & Magistratus utitur jure suo capiendo Reum extra locum sacrum; quòd si Reus esset in tali loco constitutus, ut vestis extremitas, vel lacinia extra locum immunitatis penderet, & miles custos illâ apprehensâ reum extraheret è loco sacro violaret immunitatem, quia illa vis non fieferet vesti, sed personæ gaudenti in tali loco immunitate. Præterea quia vestis ut accessoria adhæret personæ, ut principali, & cum persona gaudeat immunitate, etiam vestis debet eadem gaudere, quia accessorium sequitur suum principale. Hoc idem etiam procedit si Reus poneret pedem, vel brachium extra locum immunitatis, dummodo reliquum corpus maneret in loco sacro, quia membra habentur, ut accessoria ad corpus. 18

Ultimus effectus quem operatur immunitas asyli, est, ut non solùm ipse Reus non possit ab ecclesia extrahi, sed nec etiam ejus res, aut bona, quæ fugiens detulit ad ecclesiam, ut desumitur *ex c. sicut. 6. c. definivit. 35.* ratio est, quia in loco immunitatis debet Reus immunis esse ab omni damno, & si privaretur suis 19

rebus, & bonis, quæ secum detulit, damnum illi inferretur. Id autem procedit de illis rebus, & bonis, quæ sine alterius injuria Reus secum detulit; alioquin si res alienas, vel furto sublatas secum detulisset ad ecclesiam, possent res illæ eidem auferri, quia ad ipsum non pertinent, nec quoad eas gaudet immunitate, quia cùm sint res pertinentes ad alios, non habet in illas jus, proinde non sunt accessoriæ ad ejus personam, & desumitur *ex c. de Raptoribus 3. caus. 36. q. 1.* ubi dicitur, quòd si quis fæminam secum ad ecclesiam duxit, debeat ea ipsi auferri, quamvis ipse per vim non sit extrahendus. Quòd si judex sæcularis absque licentia Prælati ecclesiastici violenter extraheret Reum è loco sacro, sacrilegium committeret, ut desumitur *ex c. sacrilegium 4. caus. 17. q. 4.* Immo in tali casu possunt Prælati, & aliæ personæ ecclesiasticæ resistere brachio sæculari cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ; eò quia licitum sit vim vi repellere, & ecclesiasticam immunitatem tueri: modus autem resistendi cum moderamine inculpatæ tutelæ in eo consistit, ut fores ecclesiæ claudantur, & alia externa remedia adhibeantur ad arcendam violentiam sine armis, cùm ecclesia non sit more castrorum custodienda: Suarez tamen *de Religion. tom. 1. lib. 3. c. 12. num. 5.* id extendit, quòd Prælati, & Rectores ecclesiæ etiam possint uti auxilio laicorum ad defendendam ecclesiam, si grave damnum inde eidem ecclesiæ immineat.

10 Quinimmo qui violenter extrahit Reum ab ecclesia, vel loco sacro ob delictum in constitutione Gregoriana non exceptum, violat immunitatem ecclesiasticam secundùm jus canonicum; & secundum jus civile incurrit crimen læsæ Majestatis, estque ultimo supplicio afficiendus *l. præsentib. C. de his, qui ad ecclesiam confugiunt*, tametsi nunc hæc pœna vix reperiatur in usu: verùm secundùm jus canonicum extrahentes violenter Reum ab ecclesia excommunicantur, nec ad communionem admittuntur, donec admoniti legitimè satisfaciant *c. quisquis 21. §. si quis domnum caus. 17. q. 4.* Non tamen excommunicantur absolutè, sed conditionatè si nolint ecclesiæ satisfacere, nec Reum restituere, quia ob delictum commissum non fertur excommunicatio nisi sub conditione de futuro, si non paruerit, vel satisfecerit.

§ VII.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selectæ quæstiones.

1 Quæritur primò, an statutum laicorum præcipiens, ne bona immobilia sæcularium alienentur ecclesiis, vel clericis, seu ijsdem vendantur, sit contra immunitatem ecclesiasticam. Hujusmodi statuta vocari solent leges amortizationis, eò quia bona, si vendantur ecclesijs, vel ecclesiasticis transeant ad manus mortuas, quæ non ampliùs reviviscunt Principi, qui non potest onera ijsdem imponere. Tractat præ cæteris de hac materia doctè & fusè Diana Coordinatus *tom. 9. tract. 3.* ubi agit de statuto prohibente alienationem bonorum stabilium in ecclesias, & ecclesiasticas personas. Rationes dubitandi sunt. Primò quia leges amortizationis sunt propter bonum commune, & subditorum, ut nimirùm ijsdem salva conservarentur bona immobilia: & leges, quæ promovent bonum commune, justæ sunt, & vim habent obligandi.

Secundò possunt privati ex pacto, conventione, testamento pro ipsorum interesse convenire, ne bona alienentur in ecclesias *l. fin. C. de pact. inter emptor. & venditor.* ergò à fortiori potest Princeps pro bono publico, & interesse Reipublicæ has leges amortizationis condere: siquidem valet argumentum de pacto ad statutum, seu legem. *l. fin. C. de fidejuss.* 3

Tertiò, quia valet statutum, quòd monasterium non succedat Novitio emittenti solemnem professionem, ut docet Bartolus *in l. fin. C. de pact. n. 6.* ergò debet etiam valida esse lex amortizationis, qua impediuntur bona sæcularium alienari, aut vendi ecclesijs.

Quartò, quia est tantùm contra libertatem ecclesiasticam lex, quæ prohibet alienationem omnium bonorum in ecclesiam, & clericos, non verò lex, quæ tantùm prohibet alienationem bonorum immobilium: atqui lex amortizationis, non prohibet alienationem omnium bonorum, sed tantùm bonorum immobilium; consequenter non videtur esse contra libertatem ecclesiasticam. 4

Quintò, quia aliud est statuere super bona jam ab ecclesijs, & ecclesiasticis acquisita, & aliud super bona nondum acquisita, sed tantùm acquirenda; lex autem amortizationis non statuit quidquam contra bona acquisita ab ecclesiasticis, sed tantùm circa bona sæcularia, & vult, quòd bona immobilia sæcularium non alienentur, nec vendantur nisi personis laicis; idque ob bonum commune, ut Princeps possit illis onera imponere, ut cæteri minus graventur: unde lex amortizationis primariò per se, & directè tantùm statuit de bonis immobilibus sæcularium, proinde non lædit libertatem ecclesiasticam. 5

Sextò, quia ex frequenti venditione, & alienatione bonorum immobilium ecclesijs, & personis ecclesiasticis minuuntur Principum reditus, qui propterea supplendi sunt ab alijs sæcularibus, qui duplò gravantur: si enim bona immobilia ecclesiarum, & Religiosorum pertinerent ad sæculares, isti solverent, & proventus Principis augerentur, & subditi sæculares minus gravarentur: unde cum lex amortizationis sit ad promovendum bonum commune, ut Princeps aucto ærario possit validiùs suos subditos defendere, dicenda est lex justa. 6

Septimò, quia Sacerdotes, & Levitæ in lege Mosaica non possidebant bona stabilia, ut in lege Evangelica clerici, & Religiosi: unde possidere talia bona immobilia non est quid necessarium cum sacerdotio, præsertim cùm plures sint Religiosi in lege Evangelica, qui 7

non

non possident hujusmodi bona immobilia, & nihilominùs nihil ipsis deest quoad victum, & vestitum.

8 Octavò, quia Religiosi non contenti aliquorum bonorum sufficientium pro congrua sustentatione acquirunt semper plura cum ingenti detrimento Principis, & sæcularium: unde saltem compescenda est cupiditas hæc in acquirendis superfluis, & impediendum, ne omnia bona immobilia ad manus deveniant Religiosorum.

9 Respondetur, leges amortizationis esse contra immunitatem ecclesiasticam, eò quia prohibeant ecclesiasticis, quòd nec jure naturali, nec jure divino est ipsis prohibitum, quinimò humano jure ipsis concessum est, ut liquet ex *l. 1. l. generali. l. jubemus de SS. eccles.* ubi conceditur, ut Laici possint liberè ecclesiasticis sua bona tam mortis causâ, quàm inter vivos alienare, ut etiam statuitur in *l. 3. l. Visigotorum. tit. 1. l. 1.* ibi: *quacunque res sanctis Dei Basilicis, aut per Principum, aut per quorumlibet fidelium cognationes collata reperiuntur votivè, ac potentialiter pro certo censemus, ut in earum jure irrevocabili modo legum æternitate firmentur.* Hoc idem etiam habetur *in c. futurum ecclesiam, & c. videntes 12. q. 1.* ubi Pontifex assignat rationem, cur oportuerit ecclesijs prædia donari, & semel donata invariabiliter retineri: quia plus utilitatis conferri poterat fidelibus, si hæreditates, & agros, quos priùs vendebant, traderent ipsis ecclesijs habendos, ut de fructibus eorum fidelibus provideretur; quàm si solùm pretium consignarent. Rursus *in c. fin. de immunit. eccles. in 6.* expressè habetur, quòd statutum disponens non posse quidquam vendi, donari, vel relinqui clericis, aut ecclesijs sit contra libertatem ecclesiasticam, & sic disponentes ipso jure esse excommunicatos, ut liquet ex textu, & docent Ancharanus *n. 1.* Geminianus *n. 4.* Abbas *in c. ecclesia sancta Maria de constit. n. 22.* & communiter Theologi, & Canonistæ.

10 Ratio itidem est, quia Principes sæculares non possunt leges condere, quibus comprehendantur ecclesiæ, & clerici, quia leges sanciuntur propter subditos; siquidem sancire leges est actus jurisdictionis, qui non potest exerceri, nisi in subditos: atqui ecclesiæ, & ecclesiastici non subjiciuntur legibus laicorum, cùm non sint de illorum foro, proinde non possunt Principes leges sancire, quibus comprehendantur ecclesiæ & ecclesiastici, idque defectu jurisdictionis, ut docet D. Thomas *1. 2. q. 69. art. 4.* & cum ipso communiter Theologi, & Canonistæ, idque non solùm de jure canonico, & civili, sed etiam de jure divino. Quamobrem ecclesiastici directè non possunt ligari legibus Principum laicorum; consequenter, neque obligari directè ex vi talium legum, sed tantùm indirectè ex vi cujusdam rationis naturalis dictantis esse tales leges, si non obsint libertati ecclesiæ, servandas etiam à clericis, quatenus isti sunt etiam partes totius communitatis, & tunc non ligantur clerici, ut clerici, sed tantùm ut cives, & ut sunt partes totius communitatis exigentis uniformitatem in observatione suarum legum. Verùm hæc obligatio est solùm quoad vim directivam, non quòd directè ex vi ipsarum legum obligentur clerici: quia Princeps Laicus tantùm potest obligare eos, qui directè sunt ejus subditi, quia in ipsos potest exercere jurisdictionem; & clerici directè non sunt subditi, cùm Princeps non habeat jurisdictionem in illos: unde illa obligatio est solùm quoad vim directivam indirectè, ex vi naturalis convenientiæ: perinde ac Princeps obligatur, & ipse suis legibus; non quidem directè ex vi earundem, cùm Princeps non sit subditus sui ipsius, sed tantùm indirectè ex vi naturalis convenientiæ dictantis; debere & ipsum Principem se submittere oneribus, quæ subditis imponit.

Rursus hæc obligatio in clericis non est quoad vim coactivam, adeò ut clerici inobedientes non possint cogi à Judice laico, ut abstineant ab inobedientia, quia talis coactio, quæ fit per pœnæ impositionem non pertinet ad servandam uniformitatem Reipublicæ, cum pro diversitate delinquentium, & varietate delictorum possint, immò, & debeant pœnæ variari, ut istæ correspondeant delictis: unde clerici inobedientes debent tunc cogi à Judice ecclesiastico, ad quem solùm pertinet querela ad ipsum delata contra clericos. Cùm igitur Princeps nullam habeat jurisdictionem in ecclesiasticos, non potest leges, & statuta condere, quibus ipsi graventur: & quia per leges amortizationis, vel maximè gravantur, eò quia impediantur emere, vel dono accipere bona immobilia, quibus congruè sustententur, sequitur evidenter, has leges amortizationis esse contra libertatem, & immunitatem ecclesiasticam; cùm prohibeant ecclesiasticis, quod nec jure naturali, nec divino est ipsis prohibitum, immò & jure humano est concessum, ut liquet ex præcitatis textibus. Idque vel maximè procederet, si statutum expressè prohiberet, ne alienatio fieret in ecclesias, & in ecclesiasticos, quia tunc lex amortizationis magis expressè infringeret immunitatem ecclesiasticam. 11

Quòd si lex tantùm prohiberet, nè bona immobilia alienarentur ad extraneos non subditos, non comprehenderet ecclesiasticos, quia dispositio generalis non comprehendit casus, vel personas in specie privilegiatas: nec sub generali dispositione comprehenditur, quod in specie disponi non potest *l. Lucius §. penult. ad municip.* Hinc si lex generatim prohibeat alienationem bonorum immobilium in non subditos, ecclesiastici non comprehenduntur in tali lege, quia personæ ecclesiasticæ sunt magis exemptæ à potestate Principis sæcularis, quàm alienigenæ sæculares, quia isti consentiendo possunt prorogare jurisdictioni Judicis laici *l. 1. C. de jurisdict. om. judic.* non ita personæ ecclesiasticæ *c. si diligenti de for. compet.* unde ecclesiastici, si lege laica obligarentur, magis læderentur, quàm alienigenæ. 12

Præterea ut docet Felinus *in c. grave n. 2.* 13

 de

de offic. ordin. & communiter Canonistæ personæ exemptæ in odiosis non comprehenduntur appellatione universitatis, nec populi, nec territorij, sed tantùm in favorabilibus, & id procedit etiam quoad clericos, qui sunt pars Reipublicæ *ex l. 1. §. hujus studij ff. de justit. & jur.* undè ecclesiastici tantùm in favorabilibus comprehenduntur nomine populi, non verò in odiosis, ut notat Abbas in *c. ecclesia sancta Maria* Felinus ibidem *n. 74.* Paulus de Castro in *c. Rodulphus n. 34. de rescript.* unde si Princeps legem sanciat, quâ prohibeat alienari bona mobilia exteris, & non subditis, non comprehenduntur ecclesiastici, quia argumentum ab exteris ad clericos non valet.

14 Verùm ut notat Coriolanus in expositione Bullæ cœnæ *excommun. 15.* quamvis statutum prohibens alienari bona immobilia ad extraneos, non sit contra libertatem ecclesiasticam, eò quia sub tali prohibitione non comprehendantur ecclesiastici; nihilominus Episcopus potest legislatores cogere, ut expresè declarent, quòd tale statutum non extendatur ad clericos.

15 Neque sufficit, si Princeps dicat, se prohibere alienationem bonorum suis subditis, quia licèt tunc statutum explicitè non infringat ecclesiasticam libertatem, eam tamen infringit quoad mentem, ut notat Geminianus *in c. fin. de immunit. eccles. in 6.* Abbas *in repet. c. ecclesia sancta Maria de constit. n. 27.* fit enim fraus de persona ad personam: eò enim ipso, quòd subditi prohibentur à Principe alienare sua bona immobilia cuicunque non subdito, indirectè prohibentur ea alienare clericis, cum isti non sint subditi: & Princeps defectu jurisdictionis non potest, nec directè, nec indirectè impedire, nec prohibere ecclesiasticis emere, & acquirere bona immobilia, tale enim statutum licèt directè, & explicitè tantùm respiceret subditos, indirectè tamen implicitè, & secundariò præjudicaret ecclesiasticis; quia non attenditur, cum quo quis loquatur, sed in quem effectus sermonis ejus dirigatur: quapropter condens tale statutum esset cogendus à Judice ecclesiastico, ad declarandum se tali statuto non comprehendere clericos, & ecclesiasticos, ut docent S. Antoninus *p. 3. tit. 24. c. 18.* Joannes Andreas in *c. eos, qui de immunit. eccles. in 6. n. 4.* Anchar. ibidem *num. 1. consil. 135. n. 8.* Franc. *in c. ecclesia S. Maria de constit.* Felinus ibidem *n. 75.*

16 Ad rationes oppositæ sententiæ respondetur ad primam, bonum commune, & subditorum non tribuere jurisdictionem Principi laico, ut statuere possit circa ecclesias, & ecclesiasticos, ut desumitur ex pluribus textibus *c. ecclesia sancta Maria de constitut. c. qualiter de judic. c. 2. de for. compet. c. non minùs c. adversus 7. h. t.* ubi expresè Pontifex statuit, ut in necessitatibus, & utilitatibus civitatum, vel aliorum locorum, etiam cum non suppetunt facultates laicorum, clerici non possint conveniri, nisi priùs consulatur Papa. Tum quia cum semper in lege condenda necessaria sit causa publica, sequeretur, quòd lex Principis laici semper clericos ligaret ratione boni communis, & subditorum.

17 Ad secundam negatur consequentia, & ad textum ibi adductum ex *l. fin. C. de pact.* respondetur; tunc tantùm valere argumentum de pacto ad statutum, quando militat eadem ratio; non ita quando diversa: in præsenti autem ratio est longè diversa, quia cum privatus sit rei suæ moderator, & arbiter *l. in re mandata, C. mandati.* & nullibi in jure prohibeatur, quò minus possit disponere, prout ipsi magis visum fuerit, ideò potest privatus quamcunque conditionem apponere rebus suis *c. verùm de condit. appos.* Secus Princeps laicus prohibens, ne subditi bona sua immobilia vendant, vel donent ecclesiasticis, expresè agit contra jura, cùm tale statutum sit in jure prohibitum, & ecclesia sit privilegiata, adeò ut possit quilibet illi donare bona immobilia *l. illud. C. de SS. ecclesf.* Tum quia defectu jurisdictionis non potest judex laicus directè, nec indirectè impedire, ne ecclesiæ, vel ecclesiastici acquirant bona immobilia.

18 Ad tertiam negatur antecedens, quia non valet statutum disponens, quòd bona ingredientis S. Ordinem non transeant ad monasteriū, & est sententia cōmunis Juristarum apud Paulū de Castro in *l. si quis ad quod. ff. de jurisdic. om. judic.* & ita tenuit Rota Romana in una Assisiensi bonorum die 31. Maij 1606.

19 Ad quartam etiam negatur antecedens; quia eò ipso quòd laici prohibentur alienare, vendere, vel donare bona tantùm immobilia clericis, læditur libertas, & immunitas ecclesiastica, quia tunc impediuntur ecclesiastici acquirere bona immobilia, quod cedit in maximum eorundem præjudicium. Tum quia plus, & minus non variant speciem *l. fin. ff. de fundo instructo.* Tum quia sicut læditur libertas ecclesiastica, quando læditur in toto, ita etiam quando in parte, quia jura illam exigunt omninò intactam, & indemnem, ut desumitur ex pluribus textibus, præsertim *ex c. qui in eccles.* ubi statutum laicorum non est generale, sed tantùm quoad dominium utile rerum emphyteuticarum ecclesiæ, & in certo casu, quando Dominus utilis laboraret paupertate: *in c. ecclesia sancta Maria* statutum sæculare etiam prohibet in particulari, quando res est litigiosa: in *c. quanto de privileg.* etiam statutum prohibet in particulari ecclesiæ acquisitionem fieri ex furnis, & molendinis, & nihilominùs hæc, & alia particularia statuta à laicis condita, quæ lædunt libertatem ecclesiasticam, reprobantur à summis Pontificibus, quia plus, & minus non variant speciem, & semper læditur immunitas ecclesiastica.

20 Ad quintam, in qua dicebatur, quòd Princeps non disponat de bonis acquisitis, sed tantùm de acquirendis, quæ hic, & nunc pertinent ad sæculares, respondetur etiam ex tali prohibitione lædi libertatem ecclesiasticam, quia ponitur impedimentum, nè ecclesiæ, & ecclesiastici possint imposterum bona immobi-

lia

lia ampliùs acquirere, quod est lædere ecclesiasticam libertatem, & graviter ecclesiasticis præjudicare: si enim Princeps prohiberet alicui ex suis subditis acquirere, vel emere bonum quodlibet immobile, utique læderet ejus libertatem, & gravaretur plus cæteris, quibus non esset prohibitum bona immobilia acquirere.

21 Neque obstat, quòd Princeps tantùm prohibeat suis subditis alienationem bonorum in non subditos, quia licèt statutum, tunc expressè, directè, & primariò tantùm feratur in subditos: indirectè tamen, implicitè, & secundariò fertur etiam in ecclesiasticos, quia si subditi laici non possunt ecclesiasticis ex statuto Principis alienare bona immobilia, sequitur, quòd ecclesiastici ex vi ejusdem statuti non possint acquirere nova bona immobilia; proindè indirectè, & secundariò etiam ecclesiastici comprehenduntur in tali statuto, & Princeps defectu jurisdictionis non potest directè, nec indirectè eos comprehendere. Tum quia Canones, & jura etiam civilia indistinctè declarant ecclesiasticos esse capaces bonorum immobilium tam acquisitorum, quàm acquirendorum, ut liquet ex *c. benè quidem 96. dist. ex l. jubemus §. 1. C. de SS. eccles.* tum quia cùm jura faveant ecclesiasticis, sunt favores potiùs ampliandi, quàm restringendi. Neque obstat, si dicas, Principem per tale statutum non habere malum animum contra ecclesiasticos, nec intendere præjudicare ecclesiæ, sed tantùm consulere bono communi. Nam contra est, quia in læsione immunitatis ecclesiasticæ non tam attendendus est animus, quàm effectus.

22 Ad sextam respondetur ex eo, quòd ecclesiastici acquirant bona immobilia, Principes non fieri deteriores, neque eorum vires pro defendendis subditis minui: quia si necessitas urgeat, & Princeps indigeat exercitu ad defendendos subditos, potest Pontificem rogare, ut concedat, ecclesiasticos suppeditare necessaria unà cum laicis pro bellico apparatu, ut pluries contigit, quando bellum fuit contra infideles, & Pontifex libentissimè annuit, & ecclesiastici pro rata portione bonorum, quæ possidebant, solverunt expensas.

23 Ad septimam negatur assumptum, quia Levitæ, & Sacerdotes veteris legis revera possederunt bona immobilia, ut liquet *ex c. 25. Levit. & c. 32.* & notat Sancius in Ezechiel. *c. 44. v. 28.* & si in scriptura subinde dicantur, nil stabile possedisse in eo sensu verificatur, quatenus quidquid tale possidebant, non per sortem ut cæteri, sed titulo eleemosynæ possidebant.

24 Ad octavam respondetur, quòd si ecclesiastici bona superflua acquirant, eorum cupiditas non à laicis, sed à superioribus ecclesiasticis habentibus in illos jurisdictionem est coërcenda. Tum quia clerici plerisque in locis, & præsertim urgente aliqua necessitate non minus gravantur, quàm laici.

25 Quæritur secundò, an statutum prohibens ecclesiasticis acquirere bona immobilia sine facultate Principis sit læsivum immunitatis ecclesiasticæ? Respondetur affirmativè, eò quia Princeps sicut non habet ullam jurisdictionem in ecclesiasticos, ideo non potest eos adigere ad petendum consensum, & facultatem ejusdem, ut possint bona immobilia acquirere: hoc enim perinde esset, ac sibi subjicere ecclesiasticos, eósque sibi dependentes constituere quoad bona immobilia acquirenda. Hinc Principes, & Reges, qui talia statuta condiderunt, ut læsiva immunitatis ecclesiasticæ ea postea abrogârunt, ut notat Fagnanus *fol. 81.* & qui detrectârunt similia statuta abrogare ab ipsis Pontificibus postea fuerunt anathemate percussi: quia Rex Alphonsus legem condiderat, quâ ecclesiastici prohibebantur sine ejus licentia bona immobilia acquirere, & noluit statutum abrogare, ab Honorio III. fuit anathemate percussus, & Regnum interdictum, & non priùs absolutus, quàm inierit conventiones cum clero salva immunitate ecclesiæ, ut notat Fagnanus *loc. cit.* Quoties enim statuta Principum laicorum disponunt super pertinentibus ad jurisdictionem ecclesiasticam, sunt læsiva libertatis, & immunitatis ecclesiæ: & quamvis exigant tantùm Principes, ut ecclesiastici licentiam petant, adhuc læditur immunitas, quia id perinde est, ac eos cogere ad petendum consensum, & Princeps laicus defectu jurisdictionis non potest cogere ecclesiasticos. Tum quia eo ipso, quòd requiritur consensus Principis, tota contractatio ab eodem dependet, proinde nullo modo est libera, & tale statutum lædit libertatem ecclesiasticorum.

Quæritur tertiò, an ecclesiastici possint expellere confugientes ad ecclesiam ratione alicujus delicti? Respondetur negativè, immo tenentur defendere confugam nè capiatur à curia sæculari: desumitur *ex c. miror. c. Reum. c. id constituimus. c. definivit. c. sicut antiquitus 17. q. 4. c. inter alia 6. h. t.* Ratio est, quia qui dat immunitatem alicui loco, dat etiam jus omnibus indigentibus asylo confugiendi ad ipsum, ut ad asylum: unde si ecclesiastici nollent confugam suscipere, vel si susceptum illum expellerent, eum privarent jure suo, & læderent justitiam: hoc idem etiam procedit de illis, qui quocunque modo impediunt, nè confuga recipiatur in loco immuni, quia impediunt jus confugientis, & quidem in re gravissima, proinde peccant graviter contra justitiam, cùm non sit quis spoliandus cum gravi damno jure, quod ipsi competit. Neque excusantur ecclesiastici, si dicant, posse Reum confugere ad alias proximas ecclesias, quia Reus habet jus ad omnia loca immunia, proindè à nullo potest expelli, nec impediri, nè in illo gaudeat immunitate sine læsione justitiæ, quia cùm habeat jus ad omnia loca immunia, potest eligere, quem magis ipsi libuerit. Hinc nec Religiosi possunt ex propriis monasterijs expellere Reos confugas, quia perinde monasteria, ac ecclesiæ sunt loca immunia, & Reus potest eligere quodcunque monasterium, quod ipsi magis libuerit, quia habet jus ad omnia loca immu-

immunia. Immo plus commodi habet Reus in monasterio, quàm in ecclesia, quia plura necessaria ad vitæ sustentationem, ut comedere, dormire, ambulare potest exercere in monasterio, quæ in ecclesia non liceret fieri: & hac ratione etiam Principes sæculares, & Imperatores concesserunt Reis certum spatium etiam extra ecclesiam, ut possint tales actiones exercere, ut habetur in *l. pateant. C. de his, qui ad ecclesiam confugiunt.*

27 Quæritur quartò, an si Reus in loco immuni debitam non servaret reverentiam, & damnum inferret, tunc posset expelli? Respondetur, Reos non servantes debitam reverentiam ecclesiæ, ut si in illa impediant Sacerdotes celebrantes, clament, obambulent, debere priùs moneri à clericis, quòd debeant se emendare, vel extra ecclesiam se conferre, & si detrectent parere, posse etiam violenter cogi, dummodo id fiat ut non statim incidat in manus curiæ sæcularis, & tali tempore, ut possit ad alium locum immunem tutò se conferre, id desumitur ex *l. pateant. §. proinde. C. de his qui ad ecclesiam confugiunt*, quia ut ibi habetur *religio est præferenda humanitati*: & quia pertinet ad clericos impedire, ne laici irreverenter se gerant, nec sint sacerdotibus impedimento in celebratione missarum; ideo post præviam monitionem possunt, si nolint corrigi à clericis violenter etiã expelli, ut notat Farinac. *c. 2. de immunit. n. 40.* Immo etiam Monachi possunt Reos è monasteriis ejicere, si immodestè se gerant, quietem turbent, regularem observantiam non permittant Monachis sint scandalo, & monasterio damno, quia immunitas est privilegium loci, & non debet esse cum gravi damno ejusdem: siquidem ut habetur *in c. quòd ob gratiam de R. J. in 6.* quod conceditur in favorem, non debet retorqueri in damnum. Verùm tunc priùs confuga ad monasterium esset monendus, ut se corrigeret, & si nollet obedire esset etiam tali modo ejiciendus, ut non incideret in curiam sæcularem, & aperienda esset illi aliqua occasio liberè fugiendi extra civitatem, & ditionem Principis: neque tunc læditur jus confugæ, quia ex eo, quòd sit Monachis scandalo, & disciplinæ regulari gravi damno, amittit jus, quod habebat gaudendi ibi immunitate: quia tunc prævalet jus Monachorum conservandi regularem disciplinam; jus etiam conservandi propriam quietem absque ulla turbatione est jus naturale, & lex naturalis dat jus ad talem conservationem: proinde prævalet juri, quod habet confuga gaudendi in tali loco immunitate. Tum quia cum ecclesia protegat confugientes ad ipsam, debent confugæ humiliter se gerere, & tanquam suppliciter implorantes protectionem. Quòd si arroganter, & immodestè se gerant, omnia turbent, non sunt digni tali protectione; quia non se gerunt ut confugæ.

28 Quæritur quintò, an confuga debeat ab ecclesia sustentari, in qua gaudet immunitate? Respondetur teneri confugam ex proprijs bonis se sustentare, si habeat, quo possit sustentari, quia jura, & canones dant confugis solum jus immunitatis, non verò jus ut sustententur ab ecclesia, in qua recipiuntur. Quòd si confuga non habeat, quo possit se sustentare, tunc tenetur ecclesia supplere, & ipse confuga manet cum obligatione ad compensandas expensas, quia tunc præsumitur ecclesia velle subvenire præsenti indigentiæ, non autem velle absolutè sustentare confugam. Sin verò confuga ita sit pauper, ut nulla affulgeat spes, ut possit ad pinguiorem fortunam ascendere, nec habeat unde ullo modo possit sustentari, tunc suppeditanda sunt illi necessaria ad victum ab illa ecclesia, ad quam confugit, ut docet Panormitanus in *c. inter alia n. 18. h. t.* quia tunc confuga se habet, ut pauper cui ecclesia tenetur subvenire, quapropter si adsit aliquid deputatum pro pauperibus, potest ab ecclesia eidem subministrari, quòd si nihil adsit, tenentur clerici de proprio eum sustentare. Interim tamen possent confugam adhibere ad communes labores, præsertim in monasterijs, ut saltem aliquo modo sibi victum comparet. Tum quia privilegium immunitatis non debet eidem esse occasio otiandi. Id tamen procedit, si confuga consueverat manibus laborare, & victum ex proprio labore sibi comparere: tunc Rectores ecclesiæ possunt etiam ipsum compellere ad tales labores, ut aliquod saltem servitium præstet monasterio, à quo alitur: æquum enim est, ut saltem labore compensentur alimenta, quæ illi subministrantur à monasterio. Cæterum si confuga habeat bona; possunt Rectores ecclesiæ instare, ut resarciat expensas pro ipso factas, vel det cautionem, antequam exeat de loco immuni, quia locus sacer non debet detrimentum pati ob beneficium præstitum.

Quæritur sextò, an Princeps possit armatos milites mittere ad locum sacrum, ubi Reus 29
confugit ea intentione, ut ob metum confuga inde discedat? Respondetur negativè, præsertim si milites veluti obsidione cingant locum sacrum: siquidem obsidio est quædam species violentiæ, & incarcerationis, ut desumitur ex *l. præsenti. C. de his, qui ad eccles. confug.* & docent communiter Canonistæ cum Panormit. *in c. inter alia 6. n. 13. h. t.* atqui mittere armatos milites, ut locum illum sacrum cingant, est quædam obsidio, præsertim si terrorem incutiant, & causa sint, ut Reus inde aufugiat. Tum quia confugientibus ad loca sacra, ut ibi gaudeant immunitate, non debet ullum inferri nocumentum, ut definivit Concilium Toletanum XIII. *c. 10.* & refertur in *c. definivit 17. q. 4.* at cingere armatis militibus locum sacrum ad terrorem incutiendum confugæ, ut inde exeat, est ipsi velle graviter nocere, cum indirectè adigatur ad exeundum è loco tuto. Tum quia id esset eludere totam immunitatem ecclesiarum, quia hæc ea ratione concessa fuit, ut Reus in loco sacro esset tutus.

Quæritur septimò, an omnes ecclesiæ etiam 30
pollutæ, interdictæ, vel nondum consecratæ habeant jus immunitatis? Respondetur, ecclesias non-

nondum consecratas si benedictæ fuerint, vel missæ in ipsis celebrentur habere jus immunitatis, & habetur textus expressus *in c. ecclesia 9. h. t.* ubi etiam assignatur ratio; eò quia ecclesia licèt non consecrata, si in ea celebrentur divina officia, jam divinis est dedicata obsequiis, & non est usibus temerariis profananda. De aliis verò ecclesiis non consecratis, & in quibus divina non celebrantur officia, nec leguntur missæ, nullus habetur textus; Glossa tamen *in d. c. ecclesia 9. h. t.* censet, ecclesias, in quibus divina non celebrantur officia non gaudere jure immunitatis, neque dici in illis committi sacrilegium, neque aspergendas esse, si quid in illis turpe commissum sit. Comunior tamen sententia est, tales ecclesias esse loca pia, & destinata ad divinum cultum, proinde jus immunitatis etiam ipsis competere, perinde ac convenit hospitalibus, & aliis locis piis erectis cum authoritate Episcopi, quia regulariter omnia privilegia concessa ecclesiis, etiam extenduntur ad talia loca *l. omnia C. de Episcopis, & clericis.* Tum quia cum Episcopus primum lapidem posuerit, cum talis ecclesia cœpit ædificari, fuit ab eodem locus ille destinatus ad cultum Dei, & authoritate ipsius ecclesia erecta, ut inserviret divinis officiis peragendis. Hinc neque ecclesia polluta, aut interdicta, vel vetustate, aut incendio, vel bello diruta amittit hoc jus immunitatis, ut nec alia privilegia, dummodo authoritate superioris ecclesiastici non fuerit destructa, & affulgeat spes, quòd debeat reparari, ut notat Barbosa *de jure eccles. lib. 2. c. 3. n. 59.* Idque etiam procedit de cœmeterio sive conjuncto, sive sejuncto ab ecclesia, dummodo authoritate Episcopi designatum, & consecratum, vel benedictum fuerit.

31 Quæritur octavò, an qui ex rixa, vel alio repentino casu aliū in ecclesia occidit sub spe immunitatis: vel etiam qui studiò alium expectat pertranseuntem non procul ab ecclesia, ut eum occidat sub spe faciliùs confugiendi ad ecclesiam, & gaudendi immunitate, illa gaudeat. Respondetur, duas esse sententias; prima negat, & nititur tam verbis, quàm mente constitutionis *l. scire leges ff. de ll. c. secundò 41. de appellat.* quia non videtur verosimile, quòd ecclesia eos in suam velit protectionem recipere, qui illam homicidio polluunt: perinde ac frustra dicitur quis legis auxilium invocare, qui contra legem delinquit. Tum quia confugientes hi tantùm dicuntur, qui ad ecclesiam recurrunt auxilium implorantes, ac protectionem: confugere siquidem est auxilii, & præsidii causâ ad aliquem recurrere juxta illud Livii *Histor. Lib. 1. Inde Turnus, Rutilique divisis rebus suis ad florentes Etruscorum opes, Mezenfiumque Regem eorum confugiunt:* cui assentitur Virgilius 1. Æneid.

Ad Te confugio, & supplex tua Numina posco.

Qui autem in ecclesia alium occidit, non accedit ad ipsam ad implorandum auxilium; sed illi injuriam infert; unde non dicitur ad illam confugere, sed illi injuriam irrogare: unde de ipso non verificantur verba dispositionis; neque locum habet dispositio *l. 4. §. Toties de Dam. infect. l. Quod constitutum ff. de milit. testam l. Hos accusare §. omnibus ff. de Accusat. Cap. de Indemnitatibus §. sed cum de Elect. in 6. cap. ex parte de concess. preben.* & docent Felin. *in cap. Nonnulli n. 34. §. Ubi verba de Rescript.* Tiraquel *in l. si unquam ver. libertis num. 2. C. de revoca. donat.* Menochius *cons. 556. n. 10.* Rota Romana *decis. 434 num. 5. part. 3 Recent.*

Hanc sententiam præ cæteris docet Barbosa *in Collect. ad d. cap. fin. h. t. num. 5. de Jur. Eccles. univ. lib. 2. cap. 3. num. 109.* Secunda sententia, quæ nunc videtur esse communior asserit, ad privandum reum privilegio immunitatis requiri copulativè utrumque: scilicet ut homicidium, vel mutilatio fiat in ecclesia, & simul committatur delictum cum spe immunitatis: & tunc hæc spes præsumitur, quando homicidium non ex subita rixa, sed ex præcedente inimicitia, cui causam dedit aliquid, quod contigit extra ecclesiam, inimicum postea quis occidit in ecclesia, cum posset delictum patrare extra ecclesiam; hæc sententia est valde probabilis: Ratio est quia textus *in cap. immunitatem 10. h. t.* hæc duo simul copulat scilicet delictum quod committatur in ecclesia, & sub spe immunitatis: unde cum in jure hæc duo requirantur copulativè; non debent sumi disjunctivè, quia in pœnalibus non debet fieri extensio, sed odia potiùs sunt restringenda *cap. odia de R. Juris in 6.* Hinc qui ex simplici ac subita rixa aliquem occidit in ecclesia nil cogitando de immunitate, videtur gaudere privilegio immunitatis, salvo meliori judicio, ut etiam qui sub spe immunitatis alium occidit in loco non multum dissito ab ecclesia ad eum finem, ut tutius, ac faciliùs possit ad ecclesiam confugere; quia neuter copulativè ponit illa duo, quæ in jure requiruntur, ut Reus privetur privilegio immunitatis. An verò qui cum animo furandi in ecclesia eam ingreditur spe immunitatis gaudeat hoc privilegio, non est concors Doctorum sententia, plures negant non solùm de furtis, sed etiam adulteriis, aliisque delictis gravioribus, ex quibus loco sacro infertur specialis irreverentia, & nituntur illa generali ratione, quæ assignatur *in cap. fin. h. t.* quòd frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem: ita frustra ab ecclesia sperare debet defensionem, qui eandem offendit, & per sacrilegium violat. 32

Ex quo deducunt, delinquentem in una ecclesia non gaudere privilegio immunitatis, si confugiat ad aliam, eò quòd contemnens unam ecclesiam censeatur omnes contempsisse, & offendisse. Secundò, eum qui unum tantùm delictum in ecclesia, & plura extra illam commisit, posse absolutè extrahi, & pro omnibus puniri, quia ex quo semel in ecclesia deliquit, indignum se constituit ecclesiæ defensione. 33

Nihilominus contraria sententia utpote mitior, & favens immunitati ecclesiasticæ est probabilior, eò quia in constitutione Gregorij XIV. omnes casus immunitatis reducuntur ad certam

certam formam; adeò ut hæc constitutio determinet jus commune: & quia in illa non excipiuntur, nisi homicidium, & mutilatio membrorum in ecclesia; ideò non debet fieri extensio ad alia delicta in ecclesia commissa, si non excipiantur in præfata constitutione, quia privare aliquem privilegio immunitatis est pœnale, & odiosum; & in materia odiosa, & pœnali non debet fieri extensio ad casus non expressos. Tum quia, si fur post ablatum furtum exiret de ecclesia, & postea ad ipsam reverteretur, & restitueret ablatum, frueretur immunitate, & esset protegendus; proinde etiam, si post furtum non exeat, dummodò ipsum pœniteat, restituat ablatum; quia tunc semper habet locum ratio finalis privilegij immunitatis; est enim hæc ratio protegere Reum pœnitentem, & tunc ostendit pœnitentiam, quando furtum restituit, proindè habet etiam locum dispositio *l. his solis §. satis etiam cautè, C. de revocand. donat.* & *l. illud C. de SS. eccles.* & docent Glossa *in c. ut in domibus 1. h. t.* Tiraquel. in *l. si unquam V. libertis n. 45 C. de revocand. donat.* Abbas *in c. nihil n. 5. de elect.* Et hoc etiam procedit, si fur in ecclesia furetur pecunias non ecclesiæ, sed alicujus sæcularis existentis in ecclesia, quia semper militat eadem ratio, quia hic casus non excipitur in constitutione Gregoriana; & pœnalia non debent extendi, nec ampliari.

34 Quæritur nonò, an qui in duello alterum occidit, gaudeat immunitate, si ad ecclesiã confugiat? Respondet Barbosa *in collect. in c. inter alia 6. h. t. & de jur. eccles. univers. lib. 2. c. 3. n. 101.* non gaudere privilegio immunitatis, & nititur, eò quia ecclesia ex Tridentino *sess. 25. de refor. c. 19.* non recipit cadaver occisi: ergò multò minus recipit ipsum occisorem confugientem ad ecclesiam. Verùm non videtur hæc ratio satisfacere, quia generatim probaret de quolibet delinquente manifesto, qui si in peccato illo decederet, sine prævio pœnitentiæ signo esset privandus sepultura ecclesiastica. Rursus eatenùs, qui adversarium in duello occidit, non deberet immunitate gaudere, quia incurreret excommunicationem: atqui ex vi excommunicationis simpliciter non privatur quis immunitatis privilegio: excommunicatum enim gaudere immunitate asyli, si ob aliquod delictum non exceptum in constitutione Gregoriana, confugiat ad ecclesiam, docent idem Barbosa *in d. c. 3. n. 131.* Covarruvias *variar. resol. 2. c. 20 n. 11.* Quamobrem occisorem sui adversarij in duello gaudere immunitate asyli, si ad ecclesiam confugiat, est sententia probabilior, præsertim post constitutionem Gregorij XIV. nullus enim casus est ab immunitate exceptus, nisi in illo nominatim exprimatur, sicut etiam docet idem Barbosa *in c. 3. n. 3. & 120. V. quæ quidem constitutio.*

35 Quæritur decimò, an possint concedi in feudũ castra adjecta conditione, quòd in quæcunque manus devenerint, sint obnoxia gravaminibus imponendis à supremo Principe? Ratio dubitandi est, quia cum hujusmodi castra non possint eximi à dictis oneribus, nisi perveniant in manus Ecclesiasticorum, quia quamdiu manent apud sæculares, certum est esse semper obnoxia talibus gravaminibus, videtur conditio adjecta in odium immunitatis ecclesiasticæ, & ad eum finem ut Ecclesiastici, si talia castra in feudum accipiant, subjiciantur oneribus imponendis à Principe sæculari, quod est contra plures textus juris, *c. quamquam de censib. in 6. c. 1. de immunit. eccles.* & contra Bullam cœnæ *can. 18.*

Nihilominus respondetur, talem conditionem posse apponi castris, quæ conceduntur in feudum; adeò ut adjecta conditio non sit contra immunitatem ecclesiasticam, & ita docent communiter Canonistæ. Felin. *in c. ecclesia S. Mariæ. n. 77. de constit.* Hostiens. *c. verum de for. compet.* Panormit. *in c. verum de condit. apposit.* Ancharanus *consil. 223.* Castrensis *l. si negotium §. fin. ff. de negot. gest.* Ratio id etiam suadet, quia cùm sit quilibet rerum, & bonorum suorum Dominus, & arbiter *l. in re mandata C. mandati, & instit. his, qui sunt sui, & alieni juris §. 1.* Sequitur, posse quemlibet suis rebus imponere onus, vel conditionẽ prout ipsi magis libuerit, adeò ut res, si postea transferatur ad alium, sive laicum, sive Ecclesiasticum per infeudationem, vel alio modo transeat cum tali onere, quod enim est accessorium, sequitur suum principale, quâ ratione res dicitur transire cum suo onere *c. ea litteris de pignor.* & *l. si convenit. 2. §. si fundus. ff. de pignor. act. & l. Bovem 3. pignori ff de Aedilit. edict.* unde si castrum feudale transeat ad ecclesiasticos, secum trahit hoc onus, nec Ecclesiastici dicuntur gravari, quia tunc non acquirunt plenum, & totale jus castri, eò quia jus imponendi onera, adhuc remanet apud laicos, qui noluerunt se tali jure abdicare, proinde si Princeps imponat onus, utitur jure suo, & non violat immunitationem: onus enim annexum rei fundat jus tertij, cui ex vi talis oneris res obligatur: & ex eo, quòd res transeat ad ecclesiam, non privatur quis jure suo, quo noluit se abdicare, tametsi res ad ecclesiam transiret. 36

Tum quia in *cap. verùm de condit. apposit. & c. præterea de jure patron. & c. dilecti de donat.* habetur, quòd servanda sit conditio, cum qua donatio facta est ecclesiæ: & quia conditio apposita infeudationi est, ut res infeudata sit perpetuò obnoxia oneribus à Principe imponendis, in quascunque manus devenerit, erit procul dubio servanda; etiam si infeudatio perveniat ad manus ecclesiasticas, quia hoc jus imponendi onera nunquam fuit derelictũ à sæcularibus, sed semper ab ijsdem possessum; proinde possunt uti jure suo. 37

Quæritur undecimò, an clericus, si conveniatur pro evictione, conveniendus sit coram judice ecclesiastico? Evictio est rei emptæ, vel aliã causã acceptæ per judicis decretum ablatio, seu est ejus rei, quam adversarius legitimo jure acquisiverat, per judicem recuperatio *l.* 38

non

non tamen 24. ff. de evict. Respondetur ad quæsitum cum distinctione, si clericus, qui agrum vendidit, conveniatur pro evictione, conveniendus est coram judice ecclesiastico, quia tunc est clericus, qui convenitur, & contra quem movetur lis, proinde hæc debet institui in foro ejusdem cleri: sin autem lis mota fuerit contra laicum, qui emerat agrum à clerico, & clericus resistat defensioni Emptoris, tunc quia clericus est actor, & laicus est Reus, causa debet agitari in foro laici, quia hic habet jus recurrendi ad suum tribunal, quapropter non potest per clericum causa trahi ad tribunal ecclesiasticū, cùm agatur contra laicū. Fusiùs hanc quæstionem tractant Molina *de justitia tom. 2. tract. 3. disp. 310. n. 50.* Mendoza à Castro *in praxi Lusitana lib. 3. c. 5. §. 1.* Davalos *de cognit. per viam violentiæ p. 2. q. 45.*

Quæritur duodecimò, an Clericus pro debitis, quæ contraxit cum Principe conveniendus sit in curia sæculari? Respondetur negativè, quia clerici etiam in causis civilibus eximuntur à judicio sæculari in quocunque negotio, & desumitur *ex c. nullus clericus n. 11. q. 1.* ubi dicitur, omne negotium clericorum in foro sui Episcopi esse tractandum, & quia Pontifex vult omne negotium clericorum esse agendum coram Episcopo, erit etiam agendum negotium concernens debitum contractum cum Principe, ut habetur in Tridentino *sess. 24. de refor. c. 20* ubi dicitur, quòd causæ omnes ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes coram Ordinarijs locorum duntaxat cognoscantur, & cum causa clerici debitoris sit causa, & negotium pertinens ad ipsum clericum, agendum erit in foro ecclesiastico. Tum quia clericus in civilibus gaudet privilegio fori *c. nullus Episcopus*: ergò per Tridentinum hæc causa cognoscenda erit coram Episcopo. Tum quia jura declarant causas, in quibus clerici pro civilibus possint conveniri coram judice sæculari, ut colligitur *ex c. transmissa, & c. verum de for. compet.* & inter has causas non reperitur illa clerici debitoris.

TITULUS L.

Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

Quemadmodum Clerici, & Monachi gaudent immunitate ecclesiastica, & eximuntur à foro laicorum, & gaudent privilegio Canonis, ita æquitas exigebat, ut Clerici, & Monachi non se immiscerent negotiis sæcularibus, de quo agit Pontifex in hoc ultimo titulo. idque vel maximè, quia etiam in constitutionibus Apostolorum *can. 6.* prohiberentur Episcopi, Presbyteri, & Diaconi mundanas cogitationes animo repetere: & *can. 83.* prohibentur militiæ vacare, aut officium Romanum, seu Magistratum retinere, ut nimirum Clerici ministerio suo impensiùs vacent extra confusionem, & tumultum populorum. Tum quia sicut sæculi militibus non conceditur procurationes suscipere alienorum negotiorum, nec possessiones conducere, ne à suis signis avocentur *l. milites C. de locato*; ita Clericis prohibetur, & pœna etiam in eos constituitur, qui rationes suas ab istis tractari permiserint. Hinc prohibentur Clerici etiam nomine sæcularium potestatum, ac Principum jus dicere, & causis interesse capitalibus, unde Justinus *l. 23. consul. C. de testim.* ait, verti Clericis opprobrio, si velint se peritos ostendere dissertationum forensium.

SUMMARIUM EXEGETICUM.

Omnium capitum, quæ in hoc titulo continentur.

C. MULTA SUNT 1. *h. t. Ex Concilio Moguntino prohibetur, ne Clerici, vel Monachi se immisceant negotiis sæcularibus, & recensentur plura negotia, quæ clericis, & Religiosis sunt prohibita, ut plus justo accipere, munera injusta percipere, vel dare, conducere aliquem pretio pro aliquo sæculari quæstu vicis prohibito, amare lites, rixas, contentiones, in placitis sæcularium disputare, nisi ob defensionem Orphanorum, & viduarum, esse Procuratores aut conductores rerum sæcularium, jocum sæcularem diligere, aleas amare, ornamentum inconveniens quærere, in deliciis velle vivere, gulam, vel ebrietatem sequi, negotium injustum exercere, canes venaticos alere, & plura alia id genus, quæ clericis prohibentur, eò quia illorum statui minimè congruant. Cæterum notat Glossa, quòd si Clericus successor conductori possit in conductione remanere argum.* l. Decurio ff. de Decur.

C. SACERDOTIBUS 2. h. t. rescribit Eugenius, Clericos non debere Ministros esse negotiorum, nec procuratores laicorum, quòd si Monachi non se abstinuerint, & fuerint deprehensi in fraude in re pecuniaria occasione negotiorum, ecclesiam illis non subvenire. Ubi notat Glossa, id esse intelligendum postquam legitimè fuerit Clericus admonitus, tunc enim ecclesia non adjuvat Clericum in fraude commissa cum pecunia, vel alio auxilio, quia post trinam monitionem habetur ut alienus ab ecclesia; non tamen taliter, ut laicus possit illum simpliciter capere, quia Clericus puniendus est in suo foro ecclesiastico, & tantùm ecclesia ei non subvenit, quando fraudem commisit in administratione sæculari, quatenus illi non suppeditat pecuniam, nec aliud subsidium.

C. NON MAGNOPERE 3. h. t. Alexander III. in Concilio Turonensi statuit, ut Religiosi professi non permittantur exire ad legendam physicam, vel ad audiendam mundanas leges: quòd si exierint, & intra bimestre non revertantur ad claustrum, declarat esse vitandos, ut excommunicatos, quòd si velint patrocinari, in nulla causa sint audiendi, & reversi habeant ultimum locum in choro, capitulo, mensa, & aliis, & insuper amittant spem promotionis. Ex quo textu liquet, prohibitum esse Clericis, & Monachis legere, vel docere leges civiles: quod tamen non intelligitur de illarum Professoribus, quia Professores eas legunt, & prælegunt in Scholis, & Pontifex non loquitur de Professoribus, sed de Monachis exeuntibus de claustris ad audiendũ leges, vel physicam: ubi per physicã non intelligitur ea quæ est pars Philosophiæ, sed medicina, à qua Medici dicũtur etiam Physici.

C. SED NEC 4. h. t. Idem Pont. in Concilio Lateranensi declarat, Clericum præsumentem accipere Procurationes, aut jurisdictiones sæcularium, ut fiat illorum Justitiarius, esse deponendum ab ecclesiastico ministerio, & si fuerit Religiosus, esse strictiùs puniendum. Ubi notandum est, per justitiarium, cujus fit mentio in textu, intelligi Judicem, vel eum, qui jus dicit in causis sæcularibus, seu profanis nomine Principis, seu Domini sæcularis: si enim Clericus tale exerceat officium, à suo suspenditur ecclesiastico ministerio.

C. CLERICIS 5. h. t. Idem Pont. rescribit Archiepiscopo Cantuariensi, Clericos in sacris constitutos nõ debere in causa sanguinis judicare, nec mutilare per se, nec per alios; & contra facientes præcipit esse privandos ab officio, & beneficio. Rursus sacerdotem non posse officium habere vice Comitis, aut Præpositi sæcularis, & declarat, quòd si quis præsumpserit contra facere, & admonitus non se emendaverit sit excommunicatus. Ubi notat Glossa, Clericum habentem jurisdictionem temporalem non debere judicare, nec consulere, nec consentire, nec dictare, nec interesse, alioquin fit irregularis: sed debet committere generaliter laicis, ut judicẽt de malefactoribus: quòd si Reus appellet ad Clericũ, debet hic id alteri delegare.

C. SECUNDUM 6. h. t. Idem Pont. sub interminatione anathematis prohibet, ne Monachi, vel Clerici causâ lucri negotientur, ut etiam ne Monachi nomine proprio conducant possessiones à Clericis, vel à laicis; nec laici teneant ecclesias sub titulo conductionis. Ubi notandum est, in hoc textu tantùm prohiberi negotiationes lucri causa ex avaritia: quia causâ necessitatis non est prohibita negotiatio, quia necessitas non alligatur legi, & liquet ex c. 1. h. t. *Prohibentur itidem Monachi dare bona aliqua ad firmam, ut vulgo dicitur, seu elocare ad certam pensionem; quod tamen intelligitur nomine proprio: & ratio est, quia id pugnat cum voto paupertatis: nomine autem monasterij, & causa necessitatis id licitum est: hinc in regula S. Benedicti allegata in* c. 1. h. t. *præcipitur provideri, per quorum manus negotia monasterij procurentur.*

C. RELATUM 7. h. t. Idem Pont. præcipit expellendos è monasterio Monachos, qui sunt incorrigibiles, & sæculariter vivunt, & mandat esse introducendos in monasterium reformatos, vel ejusdem ordinis, si habeantur; vel alterius appellatione remota c. reprehensibilis de appellat. *Ubi notat Glossa, posse id exequi Episcopum propriâ sua authoritate* argum. Abbates 18. q. 2.

C. SICUT 8. h. t. Innocentius III. jubet, Clericis sacris ordinibus initiatis tabellionatûs officium per beneficiorum subtractionem appellatione postposita interdici, & mandat etiam ad id esse compellendos. Verùm hanc prohibitionem, quæ procul dubio etiam extenditur ad Monachos, & Religiosos in sacris constitutos, Barbosa limitat. Primò in causa hæresis, in qua etiam Clericus sacerdos potest officium exercere tabellionatus. Secundò in Clericis in minoribus constitutis, quia hæc decretalis utpote prohibitoria non extenditur nisi ad eos, qui in ipsa exprimuntur, & in textu tantùm exprimuntur constituti in majoribus. Tertiò in Notario Papæ. Quartò in Notariis Romanæ Curiæ, ubi Clerici etiam beneficiati officium exercent tabellionatus. Quintò ubi consuetudo inolevit, ut Clerici etiam in sacris constituti, & habentes beneficium sint tabelliones, seu Notarij. Sextò quia hæc decretalis procedit præsertim de causis prophanis, & coram Judice laico, non verò de causis ecclesiasticis coram Judice ecclesiastico. Septimò constitutio nec procedit de Notariis apostolicâ authoritate creatis, nisi in causis prophanis coram judice sæculari suum exerceant officium.

C. SENTENTIAM 9. h. t. Innocentius III. prohibet, ne Clerici dictent, vel proferant sententiam sanguinis, nec exerceant vindictam sanguinis, nec intersint, ubi exercetur, nec litteras dictent, nec ulli scribant pro vindicta sanguinis, neque viris sanguinum præponantur, nec præficiantur Balistariis, & aliis id genus hominibus. Rursus prohibet Pontifex, ne Clerici in majoribus Ordinibus constituti artem exerceant chirurgiæ, quæ ad ustionem, vel incisionem inducat, neque purgationi aquæ ferventis, vel frigidæ, vel ferri candentis benedictionem, aut consecrationem impendant salvis prohibitionibus de duellis, seu monoma-

chiis

ebiis. Ex quo textu prohibetur generatim Clericis, ne causam sanguinis exerceant, vel quoquo modo directè cooperentur, eò quia id repugnet statui clericali, qui institutus est in cultûs divini exercitium, Dei servitium, & pietatis ministerium: quapropter debet omnino Clericus alienus esse ab effusione humani sanguinis, cum Deus velit misericordiam, & pietatem exerceri ab ecclesiasticis. Cæterum Clericus si intersit, ubi fit vindicta sanguinis, quamvis non fiat irregularis, nec deponendus sit, est tamen puniendus, eò quia transgrediatur præsentem decretalem.

C. *SUPER SPECULA* 10. *h. t. Honorius III. extendit pœnas impositas in* c. non magnopere 3. h. t. *ad excommunicationem ipso facto; adeò ut Pontifex non solùm renovet statutum Alexandri III. relatum in dict. cap. contra Religiosos de claustro exeuntes ad audiendum leges, & physicam, sed etiam declarat, transgressores ipso facto incurrere sententiam excommunicationis, & ut excommunicatos esse ab Episcopis publicè denuntiandos: idque nisi ab his intra spatium duorum mensium destiterint, & appellatione postposita mandat firmiter observari hanc decretalem. Ubi notat Glossa, hoc spatium duorum mensium esse numerandum à tempore publicationis hujus decretalis. Quamobrem hodie cùm hæc jam sit publicata nullus se potest excusare. Verùm Episcopus potest hos Clericos absolvere, & cum ipsis dispensare, ut promoveantur, quia Papa non reservavit sibi absolutionem, proinde videtur aliis relicta, quia quoties Pontifex non sibi reservat absolutionem præsumitur hanc relinquere Ordinariis locorum. Non tamen pœnis hujus decretalis subjacent, qui privatim dant operam medicinæ, vel juri Cæsareo ad canones exactiùs intelligendos, ait enim Barbosa hîc* num. 3. *Clericis, & Monachis profitentibus jus Canonicum, & Theologiam licitum esse ad majorem intelligentiam Canonum jus civile publicè audire.*

IN SEXTO.

C. *STATUTUM* 1. *h. t. Bonifacius VIII. declarat, constitutionem Honorij* in c. super specula 10. h.t. *non extendi ad Clericos, qui habent parochiales ecclesias, nisi eadem ecclesia fuerint plebania habentes sub se capellas, quæ reguntur à Clericis, qui sine causa rationabili amoveri nequeant, eò quia sint perpetuò instituti. Ubi notandum est, quòd Rectores ecclesiarum, qui sub se non habent Capellam, in qua instituatur Vicarius perpetuus, ut est Archipresbyter, possunt leges audire, vel physicam etiam intra tempus, quo non fiunt sacerdotes, tametsi postea teneantur ordinari. Ubi notat Glossa, non posse audire physicam sub specie curandorum languentium, seu medicinam. Cæterum Papa persæpe dispensat cum Clericis, ut possint leges audire* c. cum ex eo de elect. in 6.

C. *UT PERICULOSA* 2. *h. t. Idem Pont. districtiùs probibet, ne ullius Ordinis Religiosus tacitè, vel expressè professus in scholis, vel alibi temerè habitum dimittat religiosum, & ne audeat adire studia litterarum, nisi ex expressa licentia sibi à Prælato concessa cum consilio Conventus: & declarat, Transgressores incurrere ipso facto excommunicationem, & eidem etiam subjacere Magistros, qui Religiosos cum dimissione habitus scholam frequentantes leges docent, vel physicam. Ubi notat Glossa, quòd si excommunicatus non vult exire è scholis; teneatur Doctor, seu Magister ipsemet exire.*

C. *EPISCOPUS ULT. h. t. declarat idem Pont. quòd si Clericus habeat jurisdictionem temporalem, in qua committatur delictum dignum morte, debeat delegare, seu injungere alicui, ut veritatem inquirat, & justitiam exequatur, & tunc si delegatus reum mutilet, Clericus non fit irregularis, quia, quamvis Clericus non possit agitare causam sanguinis in sua temporali jurisdictione, potest tamen causam cognitionis delegare alteri sine irregularitate. Ex quo textu colligitur, Clericum habentem jurisdictionem temporalem posse dare officialem, non solùm Generalem, sed etiam specialem ad talem causam sanguinis, dummodo non dicat, ut talem interficias: sed ut justitiam exequatur: unde si officialis Reum interficiat, Clericus non fit irregularis. In Germania ubi Episcopi, & Prælati ecclesiastici ut plurimum sunt Principes S. R. I. & habent bannum sanguinis, postquam cum aliis regalibus illum ab Imperatore recipiunt, solent illius exercitium, & usum statim committere suis Consiliariis, & Officialibus: & licèt Episcopi in causa sanguinis se amplius non immisceant, adhuc tamen sibi reservant, ut ex justis causis possint pœnam mitigare, immo & interdum remittere, quia clementia potiùs decet statum ecclesiasticum, quàm illi adversetur.*

COMMENTARIUS PARATITLARIS.

§. I.

Quænam sint negotia Clericis sæcularibus prohibita.

1 PLura sunt negotia *in cap. multa sunt 1. h. t.* quæ clericis, vel Monachis prohibentur: ibi enim Pontifex statuit providendum necessariò esse unicuique Episcopo, qualiter Canonici, Clerici, & Monachi, seu Religiosi se gerere debeant, ut secundùm ordinem regularem vivere studeant, quia ut ait Apostolus, *unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat*, unde Pontifex injungit, ut clerici, & Religiosi à negotijs sæcularibus se omninò abstineant, & enumerat quædam speciatim; súntque plus justo accipere, munera injusta percipere, vel dare, conducere aliquem pretio pro aliquo sæculari quæstu clericis prohibito, amare lites, rixas, contentiones, in placitis sæcularium disputare (excipitur tamen defensio Orphanorum, aut viduarum) & esse Procuratores, aut conductores rerum sæcularium, esse joculatorem, adeo ut non debeat clericus esse joculator turpis verbi, vel facti; nec jocū sæcularem diligere, aleas amare, ornamentum inconveniens quærere, in deliciis velle vivere, gulam vel ebrietatem sequi, pondera injusta, vel mensuras habere, negotium injustum exercere (justum enim negotium ob necessitatem potest clericus exercere) nec habere canes, & aves ad venandū, interesse causis superfluis, comessationibus, & vino lautè nimis incumbere: hæc omnia expresè interdicuntur *in d. c. multa sunt. 1. h. t.* desumpto ex Concilio Moguntino celebrato, Moguntiæ anno 850. Præside Rabano Archiepiscopo Moguntino, de quo in annalibus Francorum à Petro Pitheo editis ita habetur. *Habita est autem Synodus ex voluntate, & præcepto ejusdem Serenissimi Principis in civitate Moguntina Metropoli Germaniæ, Præside Rabano venerabili ejusdem urbis Archiepiscopo, cum omnibus Episcopis, atque Abbatibus Orientalis Franciæ, Boiariæ, & Saxoniæ.* Hanc verò Synodum fuisse celebratam ex licentia Romani Pontificis, testatur Baronius anno 852. n. 25.

2 Juvat tamen observare, duo esse genera negotiationum, ut desumitur *ex c. ejicientes 11. dist. 88.* una enim dicitur negotiatio impropria cùm res empta per industriam, vel artem mutatur, & melior reddita venditur causâ lucri, ut si ex lana empta conficiantur panni, & vendantur, vel ex emptis juncis fiat fiscella, vel vas aliud vimineum, ut vendatur, & aliquod lucrum inde hauriatur. Alia est negotiatio propria, quâ merces emuntur, & alio titulo onerosò acquiruntur, ut cariùs eædem res omninò immutatæ vendantur, quàm fuerint emptæ, adeo ut tota negotiatio ordinetur ad lucrum comparandum: & hæc secunda negotiatio propriè dicitur mercatura, quæ si licitè fiat, & ordinetur ad bonum finem, est licita, & moraliter bona, quia utilis Reipublicæ, immo & necessaria *c. fornicari 10. c. quoniam. 12. dist. 88.* siquidem justum pretium non consistit in indivisibili, sed quandam habet latitudinem, intra quam res minori pretio empta, justè pluris vendi potest: quia rerum pretia ex locorum, temporúmque diversitate, rerum copia, & inopia, emptorúmque frequentia, vel penuria mutantur, & incrementum subeunt, ac decrementum intra tamen semper limites æquitatis, & justi pretij, pro ut hoc habet suam extensionem licitam, & taxatam à Magistratu. Nihilominus hujusmodi negotiatio occasiones aperit mendacijs, & fraudibus, ac injustitijs ob inordinatam cupiditatem quæstûs, adeo ut plerúmque vitio ipsorum negotiantium mala sit, & illicita.

Certum est, negotiationem merè lucrativam, quâ scilicet aliquid emitur, principaliter ad eum finem, ut prorsùs immutatum cariùs vendatur, quàm fuerat emptum, non esse clericis, & Religiosis licitam, quamvis contractus si fiat, teneat, ut docent communiter Canonistæ, & desumitur *ex c. consequens 2. dist. 88.* ubi Gelasius Papa præcipit clericis, ut omninò se abstineant ab indignis quæstibus: & habetur etiam in *c. negotiatores 9. & c. fornicari 10. eadem dist.* ibi, antequam ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari, semel tamen facto clerico jam non ampliùs ei licet: & demum desumitur *ex cap. secundùm 6. h. t.* ubi sub excommunicatione prohibetur, nè Monachi, Clericive causâ lucri negotientur: ubi Glossa tantùm notat, quòd non causa lucri, sed causa necessitatis possint tantùm negotiari, quin incurrant excommunicationem, sicut etiam possunt nomine monasterij necessitatis causâ conducere possessiones. Excipitur tamen nisi clericus una tantùm, vel altera vice negotiaretur, quia tunc non censeretur graviter peccare, cùm mercator non dicatur quis ab uno tantùm, vel altero actu, sed ab actibus frequentatis, sicut piscator non dicitur, qui semel tantùm, vel iterum piscatur, sed qui sæpe sæpius talem exercet actum, ut notat Barbosa *in collect. in d. c. secundùm 6. n. 2. h. t.* 3

Excipiuntur etiam clerici, & Religiosi, qui propter necessitatem negotiantur, eò quia alio medio non possint honestè vivere, tunc enim non incurrunt excommunicationem, eò quia necessi- 4

necessitas sit exempta à lege, Glossa *in c. negotiatorem. dist. 88.* Ratio est, quia quando ob necessitatem, & ad victum merè necessarium comparandum, quis aliquid agit, vel conficit, ut vendat, propriè non negotiatur: qua ratione possunt clerici indigentes sibi comparare materiam, ex qua aliquid aliud efficiant, quod vendant, & ex pretio sibi necessaria ad victum, & vestitum comparent: quinimò Apostolus Paulus artem Scenofactoriam exercebat, & victum labore propriarum manuum sibi comparabat: antiqui itidem Monachi storeas, sportas, & similia à se confecta divendebant, séque eorum pretio sustentabant, non quidem animo lucrandi, quod intenditur in negotiatione, sed animo victum merè necessarium comparandi: hinc non possunt accenseri negotiatoribus, quia negotiatio est, cùm quis rem aliquam comparat ex animo, ut integram, & non mutatam vendendo aliquid lucretur, seu pluris vendat, quàm emerit, ut ait Chrysostomus *homil. 38. in Matth.* & habetur *in c. 11. ejiciens dist. 88.* ubi illud vendendo accipitur generatim, ut etiam permutationem contineat: siquidem apud Barbaros negotiatio fit permutatione, & campsores permutatione pecuniæ negotiantur. Quòd si objicias, Chrysostomum *loc. cit.* asserere. Dominum ejicientem vendentes, & ementes è templo significâsse, quòd mercatores, & omnes vendentes nunquam possint Deo placere. Respondet D. Thomas, Chrysostomum fuisse locutum de eo, qui finem ultimum in lucro constituit, quod plerique faciunt. Alij etiam respondent, D. Chrysost. fuisse locutum de illis vendentibus, & ementibus, qui fraudibus, & perjurijs negotiationem exercent.

5 Cùm igitur negotiatio dicatur fieri, quando merces eo animo emuntur, ut cariùs postea distrahantur lucri causâ: & ut innuimus duplex sit negotiatio, una propriè dicta, quâ res empta non mutatâ cariùs postea venditur quæstûs causâ: & altera impropriè dicta, quâ res empta mutata, & melior effecta venditur, ut si ex lana empta conficiatur pañus, & vendatur, utraq; hæc negotiatio prohibetur clericis, & Monachis, seu Religiosis omnibus *in c. negotiatorem 8.* ex Hieronymo *c. fornicari 9.* & Augustino *c. final. de vita, & honest. clericor. c. secundum 6. h. t.* ubi Pontifex sub interminatione anathematis prohibet, ne Monachi, vel clerici lucri causâ negotientur, quod est intelligendum de clericis, qui sacris sunt initiati; de Monachis intelligitur generatim, prout nomine Monachi comprehenduntur omnes Religiosi. Ratio autem cur ecclesia sub tam gravi pœna anathematis hanc negotiationem clericis, & Religiosis prohibeat, est, quia valdè indecorum est, clericos incumbere lucris captandis. Tum quia hujusmodi negotiatio redolet avaritiam, & merè occupat animum, quem à spiritualibus avocat, & demum quia negotiatio hæc non vacat periculis, & plena est perjurijs, fraudibus, & injustitijs, adeo ut Ecclesiasticus 26. dicat: *duæ species difficiles, & periculosæ mihi apparuerunt, difficilè exuitur negotians à neglientia* (scilicet rerum pertinentium ad salutem) *& non justificabitur caupo à peccatis labiorum*: quapropter Apostolus *1. ad Timoth. 6.* scripsit, *habentes alimenta, & quibus tegamus is contenti simus*, & addit etiam rationem subdens: *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem: radix enim omnium malorum est cupiditas.* & quamvis negotiatio impropriè dicta, non videatur esse negotiatio, nihilominus adhuc prohibetur clericis, & Religiosis: quia quamvis propriè non dicatur negotiari, qui aliquid emit, ut commutatum vendat.

Quia tamen hoc genus negotiandi, si non fiat ex necessitate ad sibi comparandum victum, 6
ut Apostolus artem scenofactoriam exercuit, & antiqui Monachi ex juncis fiscellas, sportas, storeas, & similia faciebant, ut venderent, & ex pretio se sustentarent, talis negotiatio accedit interdum ad negotiationem propriè dictam, quæ non decet personas religiosas: quapropter per Epikiam censetur negotiatio impropriè dicta, quando non exercetur necessitatis causâ, sed lucri gratiâ, comprehendi sub præsenti prohibitione saltem in aliquibus casibus qualificatis, ut notat Molina *tract. 2. disp. 342. n. 1. & 6.* ut si Ecclesiastici uvas emant, ut per famulos, aut ministros ad id conductos vinum ex ijs conficiant, quod postea vendant: si lanam emant, ut per operarios, & artifices conductos pannos ex illa conficiant, quos vendant, si agros alienos conducant, quos per Operarios colant ad effectum vendendi fructus inde perceptos: si salinas alienas, aut alienos greges conducant, ut inde sal confectum, & fructus gregis vendant.

Cæterùm si ex proprijs fundis per famulos conductos excultis fructus perceptos ven- 7
dant, si ex proprijs salinis sal conficiant, si ex proprijs gregibus agniculos, lac, caseum, & lanam divendant, non est id clericis prohibitum, quia hoc non est negotiari propriè, nec impropriè, sed tantùm res suas simpliciter vendere. Rursus si venam ferri habeant, vel alterius metalli, & per ministros conductos sinant mineram excavari, & ferrum confici, quod vendant: immo quamvis emant agrum, in quo est vena ferri, & inde ferrum per artifices conductos confectum distrahant, non censentur negotiari, sed tantùm vendere fructus rerum suarum. Præterea si clerici emant res necessarias ad se, suámque familiam alendam per totum annum, possunt, quæ supersunt ex emptis licitè vendere, etiam cariùs quàm emerant, pretio scilicet tunc currente, quia id non pertinet ad negotiationem, sed ad œconomicam gubernationem, ut notat Molina *tract. 2. disp. 342. n. 14.*

Cæterum negotiatio prohibetur clericis 8
constitutis non solùm in sacris ordinibus, sed etiam in minoribus, si competens beneficium habeant: alijs verò non beneficiatis, & in minoribus tantùm constitutis non prohibetur,

ut notat Abbas *in c. multa sunt. 1. n. 12. in fin. h. t. argu. c. 1. de postulando*: clerici in minoribus ordinibus constituti prohibentur esse advocati coram judice sæculari, si stipendijs ecclesiasticis sustententur, unde valet illatio à contrario sensu, si beneficium non habeant ecclesiasticum, neque sustententur stipendijs ecclesiæ, possunt esse advocati. Contraria tamen sententia, quam docet Fagnanus, & apud ipsum plures Canonistæ *in c. multa sunt* 1. *n.* 83. *h. t.* est probabilior, quia sacri canones indistinctè, & generatim prohibent negotiationem clericis omnibus, sive beneficiati sint, sive non, idque etiam suadet ratio desumpta à causa finali: quia finis, qui movit Pontifices, ad prohibendam hanc negotiationem est, quia nemo militans Deo debet se negotijs sæcularibus implicare, eò quia hujusmodi negotia mentem distrahant à divinis, & animum avocent à sacris peragendis, & cùm clerici etiam non beneficiati, & solùm clericali tonsura initiati fiant milites cœlestis militiæ *c. Christianis 12. caus. 11. q. 1.* & ibi Glossa *V. cœlestem militem*; sequitur, hanc prohibitionem comprehendere omnes clericos, etiam non beneficiatos, & in minoribus constitutos; dummodo aliunde etiam ex bonis patrimonialibus habeant, unde congruè vivant. Pœnæ, quibus clerici arcentur à negotiatione variæ sunt in jure.

9 Primò anathemate percutiuntur *in c. secundum 6. h. t.* ubi prohibetur clericis, & Monachis negotiatio lucri causâ sub pœna excommunicationis non latæ, sed ferendæ sententiæ: quia cum ibi excommunicatio feratur sub comminatione, intelligitur de excommunicatione ferenda per sententiam Judicis. Pontificem autem *in d. c. secundum* loqui de negotiatione propriè dicta, docet Fagnanus.

10 Secundò puniuntur clerici negotiantes sub pœna suspensionis, & depositionis ab officio: imò etiam à gradu, & ordine clericali, quæ tamen pœnæ non sunt latæ sententiæ, sed ferendæ, nec ulli reservantur, ut desumitur *ex c. consequens 88. d. c. penult. 99.*

11 Tertiò sub pœna amittendi immunitatem à vectigalibus, ut notat Molina *tract. 2. disp. 342. n. 1.* ubi advertit, Concilium Tridentinum *sess. 22. c. 1. de refor.* innovâsse supradictas pœnas, & jura antiqua in re præsenti edita, præcipiendo etiam Episcopis, ut alias insuper pœnas addant.

12 An verò recensitæ pœnæ afficiant etiam Regulares. Respondetur affirmativè, quamvis in præfatis juribus ferantur expresè contra clericos, quia ex stylo, & usu curiæ in præsenti materia Regulares comprehenduntur nomine clericorum, quamvis hoc nomen clericus propriè non significet Religiosum Regularem: quia stylus curiæ inducit jus, & est optimus legis interpres, quatenus explicat mentem legislatoris.

13 An verò hæc prohibitio non negotiandi afficiat etiam illos Regulares, qui promoventur ad Episcopatum, & etiam laicos, quos vocant conversos. Communior sententia est affirmativa, eò quia prohibitio non solùm extenditur ad Religiosos, verùm etiam ad Clericos, & personas quascunque ecclesiasticas: unde, quamvis Religiosi promoti ad Episcopatum, vel aliam dignitatem extra Religionem in sententia plurium non sint ampliùs Religiosi, eò quia non subjaceant oneribus Regularium, nihilominus adhuc perseverant in statu clericali Immo non solùm promoti ad Episcopatum, sed etiam ejecti è Religione, ratione emissæ professionis; quapropter coguntur deferre habitum clericalem, & subesse jurisdictioni Ordinarij loci, ubi degunt; quapropter non sunt excludendi à communi prohibitione facta ecclesiasticis.

Ad Religiosos laicos conversos quòd attinet, certum est etiam, ipsos affici hac prohibitione, quia & ipsi veniunt nomine Religiosorum, præsertim si emittant solemnem professionem. Tum quia hæc prohibitio est in favorem statûs ecclesiastici, proinde non est restringenda, sed amplianda, & quia in favorabilibus Religiosi laici veniunt nomine Monachorum, & clericorum; ideo prohibitio etiam ipsos afficit: inducta enim fuit hæc prohibitio in bonum spirituale Religionum, & ad vitanda peccata, & ut Religiosi omnes absque distinctione divino incumbant servitio. Quapropter etiam Moniales comprehenduntur sub hac prohibitione, quamvis non sint capaces omnium pœnarum, quæ latæ sunt contra Religiosos negotiantes, non enim Moniales possunt suspendi, nec deponi. 14

An verò etiam Novitij afficiantur hac prohibitione, non videtur ita certum: quia Novitij in odiosis non veniunt nomine Religiosorum, sed in favorabilibus, ut notant Glossa *in clement. I. V. Religiosus de elect.* Coriolan. *p. 1. de casib. reservatis sect. 3. art. 18. n. 3.* Vechius *in praxi Novitior. disp. 9. dub. 26. n. 1.* Riccius *in praxi. p. 2. resol. 138. n. 3.* quia cùm Novitij non sint adstricti Religioni, à qua possunt exire, ita neque strictè tenentur cooperari bono illius subjacendo oneribus inductis in favorem Religionis: neque est par ratio de conversis professis, quia isti ratione emissæ professionis sunt incorporati Religioni, cujus sunt membra. 15

Nihilominus contraria sententia est perquàm probabilis, quia cum Novitij participent de bonis spiritualibus, & temporalibus Religionis æquum est, ut etiam sentiant illius onera, proinde ut se abstineant ab ijs, quæ prohibentur Religiosis, non quidē de rigore juris cum nullus reperiatur textus in jure, quo expresè obligentur, sed ex decentia, & æquitate: hinc putârim, Novitios quidem teneri abstinere à negotiatione perinde ac cæteri Religiosi, non tamen incurrere pœnas latas contra Religiosos negotiantes. 16

§. II.

§. II.

De Ministeriis sæcularibus, quæ prohibentur clericis.

1 Dicendum primò, Clericos non posse licitè cognoscere judicialiter in causa sanguinis, si sacris fuerint ordinibus initiati, idque desumitur *ex c. clericis 5. h. t.* Concilio Toletano VI. *canone 6.* ubi dicitur, quòd clerici in sacris constituti non possint judicare in causa sanguinis, neque mutilare per se, nec per alios: & contra facientes priventur officio, & beneficio: unde Glossa ibidem ait, Clericum habentem jurisdictionem temporalem non debere judicare per seipsum, nec consulere, nec consentire, aut dictare, vel interesse, alioquin fit irregularis: sed generaliter tenetur committere laicis, ut ipsi judicent de malefactoribus, quòd si Reus appellet ad ipsum, debet iterum alteri judici laico delegare, quia ipsi per se non licet cognoscere causam sanguinis. Hinc Episcopi, & alij Prælati ecclesiastici etiam si habeant jurisdictionem temporalem non possunt cognoscere causam sanguinis, nec sententiam ferre condemnandi aliquem ad mortem, vel mutilationem membrorum; immo neque possunt præcipere aliis, ut mortem inferant, vel mutilent, quia quòd quis non potest per se, nec per alium regulariter potest facere *c. ult.* & ibi Glossa *V. non suo dist. 46.* Glossa *in c. his, à quibus 30. V. aut inferendas caus. 23. q. 8.* immo neque possunt ecclesiastici dictare, aut scribere sententiam mortis, vel mutilationis, nec dare consilium, vel præstare auxilium ad mortem, vel sanguinis effusionem, immo nec interesse talibus actibus, quia incurrerent irregularitatem, si ex tali facto sequeretur mors; vel mutilatio, & ecclesiasticus deponendus esset ab officio, & beneficio, ut desumitur *ex d. c. clericis 5. h. t.* & docent communiter Canonistæ juxta *text. in c. 1. 15. q. 4.* ibi *criminalia negotia Presbyter clericus &c.* & in Concilio Altisiodor. *can 34.* prohibetur *Presbytero in judicio illo sedere, unde homo ad mortem tradatur.*

2 Ratio est, quia ecclesia valde abhorret à qualibet sanguinis effusione, ne videatur ipsius particeps, quapropter suis Ministris inhibet, ne sententias, per quas sanguis effunditur, aut membrorum truncatio sequitur, proferant, dictent, recitent, vel scribant, aut ubi exequuntur, intersint; adeo ut de Magistratibus ecclesiasticis dici non impropriè possit, quod Ausonius de Magistratibus municipalibus.

Quisque suas rexere urbes, purúmque tribunal,
Sanguine, & innocuas illustravere secures.

Vocat Ausonius tribunal purum sanguine, & innocuas secures, quia tametsi Magistratus municipales jus haberent deferendarum fasciumi; illis nihilominus fasces, & secures magis erant insignia Magistratûs, quàm imperij, & magis honestamenta muneris, quàm insignia potestatis. Cæterum Clericos, & sacerdotes, qui extraordinariis criminum cognitionibus intersunt, latinus Pacatus vocat Antistites nomine, re autem satellites, & carnifices: *Qui cum judiciis capitalibus adstitissent, cum gemitus, & tormenta miserorum, auribus, ac luminibus hausissent, cum lictorum arma, cum damnatorum frana tractassent pollutas pœnali manus contactu ad sacra referebant, & cæremonias, quas incestaverant mentibus, etiam corporibus inquinabant.* Quinimò Tertullianus *lib. de Idololatria c. 7.* monet Christianum quemlibet, ne judicet in caput alicujus, vel supplicium neque damnet, neminem vinciat, aut torqueat.

Hinc consuevit ecclesia cum aliquis clericus ob enormia delicta per proprium Episcopum degredatur, & traditur brachio sæculari intercedere pro eo, ne ad mortem damnetur, ne ecclesia particeps fiat effusionis talis sanguinis, unde D. Augustinus *epist. 158.* ait: *Pœna illorum quamvis de tantis sceleribus confessorum rogo, ut supplicium mortis non sit, & propter conscientiam nostram, & propter catholicam consuetudinem commendandam*, & facit textus *in c. novimus de verb. signif.* quod etiam servatur in hæreticis relaxandis judici sæculari. Et hodie etiam est in usu, quia juxta jus commune, & fori ecclesiastici stylum, fit relaxatio, licèt necessaria non sit sententia relaxationis, ad declinandam pœnam irregularitatis, cum Bullis Pauli IV. & Pij V. cautum sit, ut Inquisitores, Consultores, & cæteri, qui in similibus causis judicandis assistunt, non solùm in causis hæresis, verùm etiam in qualibet alia criminali, quæ coram ipsis examinatur, possint sententiam dicere, quâ Rei damnentur ad quæstionem, seu torturam, aut alias condignas pœnas etiam usque ad mutilationem membri, aut mortem naturalem, ut notat Aravio *in decis. moral. tract. 5. q. 5. per tot.* Idque procedit non solùm de clericis in sacris, sed etiam minoribus ordinibus initiatis, si sint beneficiati, ut patet *ex c. sententiam 9. h. t.* ubi Innocentius III. generatim dicit: ut Clericus non dictet, nec proferat sententiam sanguinis, nec vindictam sanguinis exerceat, nec ubi exercetur, intersit, nec litteras dictet, vel ulli scribat pro vindicta sanguinis, nec viris sanguinum præponatur; nec clericus in sacris exerceat artem Chyrurgiæ, quæ adustionem, & incisionem inducit. 3

Videtur tamen obstare, quia promeritis pœnis nocentes punire, adeo est Deo gratum, ut tali vindicta Dominus placare dicatur *in c 16. & 21. c. quali. 6. in fin. 23. q. 5. c. si quos 23. q. 4.* neque crudelitatis nota est redarguendus, qui nocentem condemnat *c. non est crudelis 23. q. 5.* immo pietatem exercet *c. Reos in fin. 23. q. 5. c. legi 23. q. 8. c. fin. de pœnit. dist. final.* Hinc rectè D. Hieronymus super Ezechiel *lib. 2. & 4.* ait qui malos percutit in eo, quòd mali sunt, & habet causam interfectionis, ut occidat, optimus minister Dei est. Tum quia ecclesia habet potestatem utriusque gladij, spiritualis, & temporalis ut ex sanctis Augustino, Leone, & Bernardo fusè probat Germanius *lib. 3. sacror. immunit. c. 13.* 4

Sed contra, quia quamvis bonum opus sit justitiam ultionis in nocentes exequi, & impro- 5

probos, ac malos juxta mensuram delictorum punire: nihilominùs hoc, quod est bonum, nisi benè fiat ab ijs, qui potestatem habent illud faciendi, malè fieri dicitur: & quia Clericos decet mansuetudo, ac pietas; debeántque Magistrum Christum imitari, qui mitis fuit, & humilis corde, ideo prohibentur proferre sententiam Sanguinis in nocentes, eò quia non sit quid consonum regulis mansuetudinis, & pietatis; proinde si Clerici id improbè faciant, ab officio deponuntur, & beneficio, & si judices laici sint, qui sententiam sanguinis proferunt, irregularitatem contrahunt: in qua tamen potest Episcopus ex justa causa dispensare juxta Aravium *tract. 2. qq. moral. q. 11.*

6 Ad id, quod addebatur ecclesiam potiri, utrôque gladio temporali, & spirituali, respondetur, ita habere gladium temporalem, ut tamen non per se immediatè, sed per judices sæculares sententias sanguinis juxta exigentiam justitiæ exerceat, adeo ut judices ecclesiastici pœnas illas, ex quibus sequitur sanguinis effusio, non possint per se infligere, nec exequi, sed per judicem sæcularem. Quòd si in aliqua causa appelletur ad ipsum Episcopum, vel Prælatum delegantem, debet hic iterum alteri judici laico causam delegare: siquidem per se ipsum non potest illam cognoscere, ut notat Glossa *in d. c. clericis 5. in fin. h. t.* Immo consultiùs est, si Episcopus, vel alius Prælatus ecclesiasticus habens jurisdictionem temporalem, non specialiter, sed generaliter committat alicui laico facultatem cognoscendi causas sanguinis, ut notat Abbas *in d. c. clericis n. 12. h. t.* quia per hanc generalem dispositionem Prælatus ecclesiasticus tantùm concurrit ad ipsam administrationem justitiæ in generali, non verò ad ullam sententiam specialem sanguinis: quia Prælatus non injungit judici laico, ut ferat sententiam sanguinis, sed ut administret justitiam, & hac ratione potest per alium facere, quod per se ipsum non posset, quia ut notat Glossa *in c. Episcopus ult. h. t.* licita sunt quædam in genere, quæ in specie minimè licerent, si nimirum descensus ad specialia occasionem mali induceret *argu. c. si sacerdos. 2.* juxta Glossam *V. nominatim de offic. judic. Ordinarij.*

7 Hinc si judex delegatus laicus etiam contra justitiam procederet ad causam sanguinis, id non imputaretur Episcopo, vel Prælato deleganti ad culpam, quia ipse non mandavit, ut judex talem sententiam ferret, immò potiùs contrarium, quia cùm illi injunxerit, ut justitiam exerceret, & hæc exigeret aliam sententiam, ideò Prælatus ecclesiasticus potiùs mandavit, ut sententiam ferret potiùs juxta justitiam. Cæterum potest clericus vice Episcopi cognoscere causam criminalem, in qua non imponitur pœna sanguinis, sed detrusionis in arctum monasterium, ut notat Abbas *in d. c. clericis 5. n. 11. h. t.*

8 Dicendum secundò, nec posse clericos esse Ministros laicorum, neque gestores negotiorum ad laicos pertinentium, neque eorum procuratores, & desumitur *ex c. Sacerdotibus 2. h. t.* ubi Eugenius statuit, ne clerici sint Ministri negotiorum, nec Procuratores laicorum, quòd si contra fecerint, & deprehendantur in fraude, non subvenitur illis ab ecclesia: ratio desumitur, quia clericos sacris ordinibus initiatos, & Monachos, & conversos divino officio, & contemplationi, ac orationi mancipatos, decet ab omni strepitu temporalium cessare *can. duo sunt 12 q. 1.* quapropter non debent clerici, & ecclesiastici sæcularibus negotijs se immiscere: sed per administrationem rerū sæcularium clerici implicantur negotijs sæcularibus, proinde prohibetur illis se in talibus negotijs immiscere, nam qui mittit manum ad aratrum, & respicit retro, non est aptus Regno Dei, neque fieri potest, ut profectus spiritualis non impediatur, & fervor devotionis non tepescat, per sæculares occupationes. Hinc Sinesius *epist. 57.* ait, civilem virtutem jungere cum Sacerdotio velle, est miscere omnino non miscenda. Tum quia milites armatæ militiæ, nequeunt Procuratores esse in judicio *l. militem 7. l. stipendia 9. c. de procurat.* ne scilicet ob privata negotia ab armorum exercitio discedant, & castra deserant, *l. milites 31. l. locati. l. milites 2. de re militari lib. 12. l. 5. c. de condict. ob caus. l. 54. ff. de procurat. §. 10. instit. de except.* Hinc D. Ambrosius *lib. 1. offic. c. 36.* ait, *Is qui Imperatori militat à susceptionibus litium, actu negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus.*

9 Unde meritò ecclesia, nè Sacerdotes ab altari discedant, ac cœlestem deserant militiam, prohibet; ne se immisceant negotijs sæcularibus, neque sint eorum Procuratores, gestorésque negotiorum; & si secus fecerint, ac deprehensi fuerint in fraude illis non subvenitur ab ecclesia, quia licèt hæc teneatur clericum defendere contra oppressiones laicorum, non tamen debet ecclesia ei subvenire pecunia, vel alio auxilio in fraude commissa ab eis in administratione laicorum, quia se immiscentes contra canones negotijs sæcularium indignos se constituunt auxilio ecclesiæ. Non tamen hujusmodi clerici amittunt privilegium clericale fori, unde ratione fraudis in administratione laicorum commissæ non possunt à judice sæculari capi, neque ad forum sæculare trahi.

10 Neque debent Clerici etiam non sacerdotes esse Ministri laicorum, neque famuli domestici eorundem, ut desumitur *ex d. c. sacerdotibus 2. h. t.* quod tamen intelligitur de clericis beneficiatis, vel in sacris constitutis. Possunt tamen clerici coram judice ecclesiastico, & in causis ecclesiasticis esse Procuratores laicorum, quia id nullo jure ipsis prohibetur. Neque possunt esse Procuratores illorum, neque possunt exercere jurisdictiones sæculares sub quibusdam Principibus, & si secus fecerint ab officio deponuntur, & ecclesiastico ministerio, & si fuerint Religiosi strictiùs sunt puniendi, quia dignitas personæ peccatum aggravat. *c. cum quidam 12. de jure jur.* consequenter etiam pœ- 11

nas

nam. Neque possunt exercere officium Vice-Comitis, dicitur Vice-Comes ille, cui Dominus sæcularis committit executionem jurisdictionis suæ in aliquibus castris, vel terris. Neq; possunt clerici exercere officium Præpositi; dicitur Præpositus in præsenti officialis laicus *c. ex p. 23. in princ.* juncta Glossa *V. Præpositus de V.S.* Idque sub interminatione anathematis est ipsis prohibitum ab Alexandro III. *in c. clericis 5. §. jubemus h. t.*

11 Quamobrem sacerdotes, qui in curiis Principum sæcularium sunt Gubernatores temporales, vel præsident Cancellarijs, incurrunt excommunicationem hujus canonis, si exerceant tale officium sine dispensatione Papæ. Juvat tamen observare, quòd licet in canone dicatur, subjaceat excommunicationi, id intelligitur post præcedentem monitionem, ut constat *ex c. si quis suadente 29. caus. 27.* ubi dicitur *anathematis vinculo subjaceat*, & nihilominus communiter intelligitur, quòd sit excommunicatio latæ sententiæ post præcedentem trinam monitionem: tunc enim excommunicatio sententiæ ferendæ incurritur, quando additur verbum futuri temporis, quod non executionem, sed ministerium hominis, seu exercitium actûs denotat, ut est illud verbum *excommunicetur*, tunc enim excommunicatio non incurritur nisi per sententiam judicis. Rursus neque potest clericus sacris initiatus ordinibus constitui Dux belli, sive hoc sit justum, sive injustum, quamvis possit Clericus interesse bello justo, & milites etiam hortari ad pugnam *c. suscitaris 47. caus. 7. q. 1. c. igitur, & c. pridem 17. caus. 23. q. 8.*

12 Cæterum non potest Clericus ordinare acies, dirigere tormenta bellica, & alia in castris exercere pro pugna, quia hæc non conveniunt mansuetudini, & lenitati Clericorum, non enim debent Clerici arma tractare corporalia, sed orationes fundere, & lachrymas. Prohibentur etiam Clerici exercere officium tabellionis, seu Notarij circa forum sæculare, quia tale officium est sæculare, & in foro sæculari non potest Clericus illud exercere, sed tantùm in foro ecclesiastico, & circa causas, & negotia spiritualia, ut desumitur *ex c. sicut te 8. h. t.* ubi Innocentius III. statuit, quòd clericus in Sacris compellendus sit per beneficiorum subtractionem, ut ab officio tabellionis desistat: ubi tamen notat Glossa, quòd in causa spirituali, & coram judice ecclesiastico possit hoc officium exercere ad modicum tempus, prohibetur tamen exercitium hujus officij clericis constitutis in sacris, & habentibus competens beneficium ecclesiasticum: immo etiam clerici in minoribus constituti, si competens habeant beneficium, non possunt officium Notarij exercere, eò quia hoc officium sit publicum, sæculare, & vile, ac redoleat negotiationem, proinde omnibus clericis indistinctè censetur interdictum, dummodo necessitas eos ad tale exercitium non adigat.

13 Dicendum tertiò, generatim prohiberi clericos sacris initiatos, vel beneficiatos, ut etiam Monachos immiscere se negotijs sæcularibus, ut lites prosequi *c. 1. h. t.* ubi plura recensentur negotia, quæ clericis prohibentur. Secundò prohibentur ministrare laicis, & ipsorum negotia gerere *c. Sacerdotibus 2. h. t.* ubi Eugenius ait: Clerici non sunt Ministri negotiorum, nec Procuratores laicorum. Tertiò prohibentur procurationes villarum, aut jurisdictiones sæculares sub aliquibus Principibus exercere, ut etiam judicijs præesse sub pœna depositionis, vel etiam gravioris, si sit Religiosus *c. sed nec 4. h. t.* ubi habetur, quòd si Clericus præsumat accipere procurationes, aut jurisdictiones sæcularium, ut justitiarius fiat illorum, sit deponendus ab ecclesiastico ministerio, & si fuerit Religiosus etiam strictiùs sit puniendus. Quartò prohibentur etiam agitare judicium sanguinis sub pœna similiter depositionis ab officio, & beneficio *c. clericus 5. c. sententiam 9. h. t.* Quintò prohibentur etiam lucri causa negotiari, idque sub interminatione anathematis *c. secundùm instituta 6. h. t.* Pro quo tamen juvat advertere, quòd non statim ac clericus negotiatur, incurrit pœnam, sed debet trina præcedere Episcopi admonitio. Sextò prohibentur officium exercere tabellionatûs *c. sicut 8. h. t.* & generatim quæcunque avocant à contemplatione, & instituto vitæ spiritualis, cui Clerici sunt mancipati *can. duo sunt. 12 q. 1.* quia juxta Apostolum *nemo militans Deo se sæcularibus implicat negotijs.*

Hinc prohibentur septimò etiam navare operam studijs legum civilium, & medicinæ, quamvis per se sint studia honestissima *c. non magnopere 3. h. t.* ubi Pontifex statuit, ut Religiosi professi non permittantur exire ad legendam physicam, seu medicinam, vel mundanas leges audiendum, & si exierint, & intra duos menses non revertantur ad claustrum, sint evitandi tanquam excommunicati: & si velint patrocinari, in nulla causa audiantur, & reversi habeant ultimum locum in choro, capitulo, mensa, & cæteris, & amittant spem promotionis. 14

Juvat observare, tres requiri conditiones ad has pœnas incurrendas, quarum prima est; ut Religiosi professi leges civiles, & physicam, seu medicinam legant, vel audiant, vel saltem animo audiendi exeant è monasterio. Secunda ut ad hunc finem audiendi leges civiles exeant è suis claustris: unde si in proprio monasterio medicinam audiant, & legibus civilibus studeant, non incurrunt has pœnas, quia cùm constitutio sit pœnalis non debet extendi ultra propriam significationem verborum, sed potiùs restringi, & quia constitutio expressè loquitur de Religiosis exeuntibus monasterio, non debet intelligi de non exeuntibus, ut notat Innocentius *in c. super specula 10. in princ.* & Abbas ibidem *num. 13. h. t.* Tertia ut intra duos menses ad claustrum non redeant, quia si ante elapsum hoc tempus redierint, non incurrunt excommunicationem; quamobrem hæc constitutio cùm sit pœnalis, & strictæ interpretationis non comprehendit eos, qui privatim, & in pro- 15

prio monasterio studiis incumbunt medicinæ, & legum civilium; præsertim cum notitia legum civilium plurimum suppeditet auxilij, ut clericus facilius enanciscatur jus canonicum. Hinc in pluribus universitatibus, ut etiam in illa Salisburgensi, ut refert Engel *h. t. in fin.* hæc prohibitio relaxata est per Pontificia privilegia, ut Clerici, & Religiosi possint etiam publicè lectiones juris civilis audire præsertim in materia de contractibus, hæreditatibus, legibus.

16 Quinimmo etiam si præscindamus ab hisce privilegiis, si Religiosi exeant è monasterio ad audiendas has scientias, sed non morentur extra claustrum, eò quia solùm exeant ad audiendas lectiones in publica academia, & ut moris est ad prandium, & cœnam quotidiè redeant ad claustrũ, probabile est, eos tunc non incurrere illas pœnas: quia in constitutione pœnali dicitur, si ad claustrum suum intra duorum mensium spatium non redierint; unde cùm revertantur singulis diebus, & semper pernoctent in monasterio, non possunt dici abesse per duos menses, cùm nonnisi per paucas horas absint: in pœnalibus constitutionibus non est recedendum à proprietate litteræ, seu textûs: & pœnæ potiùs restringi debent, quàm ampliari.

17 Cæterum Clerici, & Monachi, qui negotijs præfatis se se immiscent, non solùm privantur privilegio immunitatis à vectigalibus, & tributis, & cæteris privilegiis clericalibus, sed etiam aliis pœnis afficiuntur, ut desumitur *ex c. sed nec procurationes 4. h. t.* & aliis pluribus juribus: non tamen statim ac clericus negotiatur amittit exemptionem, sed requiritur ut ter priùs admoneatur ab Episcopo, & hæc monitio debet esse omnino triplex; adeo ut non sufficiat una pro tribus, ut notat Acugna *in decret. p. 1. dist. 88. c. 2. num. 6.* Rursus quando Clericus negotiator ter admonitus amittit exemptionem gabellarum, non illam amittit quoad bona ecclesiastica, sed tantùm quoad patrimonialia, ut censet Comittolus *lib. 1. q. 53. num. 4.* contra Layman *lib. 4. tract. 9. c. 6. n. 9.* Præterea Clericus negotiator quando teneturs olvere gabellam non potest pro ejus solutione conveniri coram judice laico, quia pertinet ad forum ecclesiasticum.

§. III.

Proponuntur, & diluuntur aliquot selecta quæstiones.

1 Quæritur primò, an ex eo, quòd Regularibus interdicatur negotiari, sit etiam ipsis prohibitum negotiari per alios? Respondetur consultiùs semper esse, ut à tali negotiatione abstineant, quia ut ait Apostolus *1. ad Corinth.* 10. *Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.* Tum quia negotiari per alios indicat cupiditatem lucri, & redolet aliquid fœditatis, ac indecentiæ contra statum religiosum. Tum quia videtur hîc locum habere regula: quòd qui facit per alium perinde sit, ac si faceret per se ipsum: unde Glossa *in clement. 1. de vita, & honest. clericor.* de clerico negotiante ait: si ergo occultè, & per alium exercetur negotiatio, cessat pœna, licèt non culpa. Cæterum docent plures, esse probabile, quòd non interdicatur clericis negotiari per alios, eò quia tunc cessat ratio prohibitionis, quia clericus non distrahitur à divinis officijs: & peccata, quæ in tali negotiatione fiunt, non imputantur clerico, aut Religioso. Tum quia jura quæ prohibent negotiationem, loquuntur de negotiatione, quæ immediatè exerceatur ab ipso clerico, idque desumitur *ex clement. 1. de vita, & honest. clericor.* ubi imponitur pœna clerico exercenti per se ipsum officium lanionis, aut cauponarij.

2 Hinc Diana putat ex vi solius prohibitionis ecclesiasticæ posse clericos, & Religiosos negotiari per alios, ut habet *1 p. tract. 8. resol. 72.* Hoc idem docet Lessius *lib. 2. c. 21. num. 6.* ubi asserit, non esse peccatum si clerici, vel Religiosi per alios negotientur, qui totam industriam præstent, ut si pecuniam in societate Mercatorum depositam habeant, eò quia tunc cessat ratio prohibitionis, & quia solum prohibitum est, ne per se immediatè negotientur: addit tamen id parum decorum videri statui ecclesiastico, proinde non esse faciendum nisi justa aliqua causa suppetat.

3 Quæritur secundò, an Clerici, vel Religiosi stante prohibitione possint negotiari saltem pro aliis tanquam Ministris absque ulla spe lucri temporalis? Respondetur, quòd tametsi unusquisque circa res alienas soleat esse minùs anxius, nihilominus adhuc putârim probabiliùs non posse Clericum, vel Regularem negotiari pro alio, ut Ministrum illius, quia licèt in jure non distinguatur negotiari pro se, vel pro alio, nihilominus à causa finali semper desumitur eadem ratio, quia talia negotia per se distrahunt à divinis, & quamvis negotiatio sit pro alio, non tamen decet statum clericalem; causa finalis ob quam Pontifices prohibent, ne clerici negotientur includit hæc duo, ne scilicet distrahantur à divinis, & quia negotiatio non decet statum clericalem: quæ duo locum habent sive Clericus negotietur pro se, sive pro alio, sive spe lucri, sive absque tali spe: quia negotiatio non potest exerceri sine applicatione, & attentione, proinde nec potest exerceri sine distractione à divinis.

4 Rursus non decet statum clericalem, nec religiosum negotiatio, quia per se, & ex intrinseca sua ratione trahit quandam turpitudinem, quæ non decet statum clericalem. Tum quia negotiatio accensetur negotiis sæcularibus, & ut ait Apostolus *2. Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus*: unde sive negotiatio exerceatur pro se, sive pro alijs cum spe, vel absque spe lucri temporalis; semper est quid dedecens statum ecclesiasticum, proinde prohibitum clericis, & Religiosis. Neque obstat, quòd unusquisque circa res alienas sit minus anxius: quia ex inde tantùm sequitur, quòd minus distrahatur clericus, vel Religiosus à divinis, non verò quòd non distrahatur; sed magis, & minus non variant speciem, proinde non impediunt, quin ex ratione deducta à causa finali

talis

talis negotiatio sit prohibita Clericis, & Religiosis.

5 Quæritur tertiò, an Regulares stante hac prohibitione possint propria animalia vendere, & aliquid lucrari: imò emere vili pretio animalia, ut ea aliquo tempore nutriant ad eum finem, ut cariùs vendant, & inde habeant lucrum? Respondetur quoad animalia propria ea scilicet quæ nascuntur ex propriis, & nutriuntur in propriis prædiis, certum est, posse Regulares vendere etiam lucri causâ, quia tunc non exercent negotiationem, sed tantùm vendunt fructus propriorum animalium. Quoad ea animalia, quæ emuntur, procedendum est cum distinctione: vel enim regulares emunt talia animalia ea intentione, & animo, ut possint ea cariùs revendere, & tunc putârim non posse id fieri stante canonica prohibitione, quia intervenit negotiatio propriè sumpta: siquidem ad negotiationem sufficit si prior emptio fiat animo revendendi, & licèt animalia aliquo modo meliorentur, eò quia optimis pascuis nutriantur, hæc tamen mutatio est accidentalis, & quoad speciem, ac formam animalia sunt semper eadem.

6 Sin verò emantur animalia ad effectum ea pascendi in propriis prædijs; ut inserviant iisdem prædiis, & Regularibus, si postea mutent intentionem, & ea vendant etiam cariori pretio, quàm emerint; tunc lucrum non censetur fructus emptionis; sed naturæ suorum prædiorum; & hac ratione Regulares non possunt dici negotiatores, quia ipsis non prohibetur vendere res suas.

7 Quæritur quartò, an possint ecclesiastici equos emere, & alia jumenta ad ea locanda, ut inde aliquid lucrentur? Respondetur negativè, quia tunc lucrum esset fructus emptionis, non naturæ. Tum quia per locationem veluti partialiter venditur res priùs empta, & quidem eadem immutata, quod propriè est negotiari. Nihilominùs Cardinalis de Lugo *disp. 26. de justit. n. 34.* ait, sibi non apparere, cur emptio animalium animo ea locandi magis sit negotiatio, quàm emptio prædiorum, vel aliarum rerum animo eas locandi: sed emere prædia animo ea locandi colonis non est illicitum, nec redolet negotiationem; proinde non videri Regulares negotiari, si animalia emant animo ea locandi. Sed posset discrimen assignari, quia prædia nõ nisi semel afferunt per annum fructus, secus si Religiosi emant mulas, & equos animo eos locandi, & ad eum finem nutriunt hæc animalia in proprijs stabulis, ferè singulis diebus posset dari occasio ea locandi, qua ratione lucrum esset frequentissimum, & esset continuata veluti locatio, & quidem publica contra decentiam statûs clericalis: paritas de prædijs valeret, si Regulares emerent animalia non animo ea nutriendi in proprijs stabulis, sed locandi alijs, ut ab ipsis quot annis aliquid acciperent, quamdiu animalia vivunt: quo pacto etiam lucrum accipiunt ex locatis domibus.

8 Quæritur quintò, an Regulares possint alienos agros conducere animo vendendi fructus inde percipiendos? Respondetur negativè, quia tametsi fructus percepti ex agris conductis pertineant ad Regulares, nihilominus conductio agrorum animo vendendi eorum fructus sapit negotiationem, & redolet avaritiam, quia tunc prior emptio fit animo revendendi, hoc est, emunt agros pro tali tempore, ut eorum fructus divendant, & aliquid lucri inde percipiant. Neque est par ratio de fructibus collectis ex proprijs prædijs: siquidem possunt Regulares eos liberè divendere etiam cariùs, eos aliò transferendo, quia tunc non intervenit emptio cum intentione revendendi lucri causâ: sed tantùm Regulares fructus, qui supersunt ad sustentationem monasterij, vendunt, quod non est negotiari, ut docent Barbosa, & Guttieres apud Molinam *tract. 2. disp. 342. n. 11.*

Quæritur sextò, an Religiosi Regulares possint aperire officinam aromatariam, & inde aromata, & medicinas vendere extraneis? Respondetur cum distinctione, si Regulares aperiant hujusmodi officinas non animo vendendi aromata, & pharmaca sæcularibus, sed tantùm animo providendi monasterio, & ad usum Religiosorum, tunc nulli est dubium, quin hujusmodi officinas possint in proprijs monasterijs construere, quia id non est negotiari, sed tantùm sibi consulere: quòd si aromata ex diuturnitate deberent vitia contrahere, possent etiam illa vendere, quia tunc non emunt intentione cariùs vendendi, sed ne res vitia contrahentes non possint ampliùs inservire: quòd si ex illa pecunia emant alia aromata ducentia ad usum monasterij, & non animo revendendi; tunc est etiam licitum, quia hoc non est negotiari, sed consulere necessitati Religiosorum monasterij ægrotantium: idque ad praxim deducunt plures sacri ordines Religiosorum in illis præsertim monasterijs, quæ constituuntur pro infirmis, & ad quæ deferuntur infirmi Provinciæ. An verò possint Regulares ipsa pharmaca vendere sæcularibus videtur dubiũ, quia cum hujusmodi pharmaca componantur ex rebus plurimis medicinalibus, non videntur Regulares per talem venditionem exercere negotiationem, quia non vendunt res emptas omninò immutatas, quod requiritur ad negotiationem propriè dictam. Verùm Urbanus VIII. in sua constitutione 49. prohibuit fratribus minoribus de observantia, ne res ex suis officinis aromatarijs venderent externis etiam pharmaca, quinimò die 29. Augusti 1637. editum fuit etiam decretum Sacræ Congregationis visitationis Apostolicæ ab eodem Urbano constitutæ contra Religiosos, & ecclesiasticos quoscunque quæstuosas artes, quibus accensetur pharmacopæa pro sæcularibus exercentes. Sunt tamen, qui censeant, Urbanum VIII. ad preces Religiosorum hoc idem decretum postea laxâsse. Supposito, quòd revera tale decretum fuerit abrogatum, de quo tamen non constat.

Quæritur septimò, an Regulares minutatim 10

tim possint vendere aromata, & alia, quæ habent in sua officina? Respondetur cum distinctione, si res illæ non possint ampliùs ex diuturnitate inservire, & superfluant ad necessarium usum Religiosorum, tunc sicut ne vitia contrahant, simúlque pereant, possunt res omnes, quæ supersunt, simul vendi, etiam animo ex tali pecunia emendi aromata recentiora ad usum ejusdem monasterij: ita etiam minutatim possunt res illas vendere ad eundem finem: quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita etiam secundum quid, ad secundum quid; & sicut Regulares possunt absque nota negotiationis vendere res illas, quæ superfluunt in magna quantitate simul, ita etiam in modica, immo etiam minutatim, dummodo venditio fiat intra monasterium, & non publicè, quia publica illa venditio per viros Religiosos dedecet statum religiosum: & Religiosi publicè vendentes viderentur, perindè ac alij Apothecarij seculares aromata, & res medicinales vendere lucri causâ.

11 Quæritur octavò, ad quem pertineant bona, quæ Regulares Apostatæ acquirunt ex illicita negotiatione? Respondetur cum distinctione, vel enim bona illa acquisita existunt, post obitum Regularis Apostatæ, vel adhuc vivente Apostata servantur in loco tertio: si existant post obitum, pertinent ad cameram Apostolicam, tametsi testati fuerint de ijsdem, ex constitutione Pij IV. edita anno 1560. 9. Novemb. quæ incipit, *decens*, & habetur apud Redoanum *de spolijs clericor. q. 2 n. 11.* verùm probabilior sententia censet, quòd bona ex illicita negotiatione acquisita, priusquam personæ ecclesiasticæ, vel eorum successores ijs per sententiam judicis condemnatoriam priventur, in foro conscientiæ possint retineri: quia hæc privatio est pœna delicti, seu ipsius negotiationis illicitæ, quæ in conscientia non debetur, nisi post condemnationem judicis.

12 Tum quia, quæ hac ratione acquiruntur, non sunt acquisita contra leges justitiæ specialis, scilicet commutativæ, ex qua oritur obligatio restituendi, sed contra alias virtutes morales. Sin verò talia bona acquisita ex illicita negotiatione existant adhuc vivente Religioso Apostata, tunc secluso jure positivo pertinent ad monasterium, quod succedit in locum Religiosi, nisi impediatur, idque conformiter juri communi *c. non dicatis 12. q. 2.* juxta Glossam *c. cum olim 2. de privileg.* imò habetur expressa declaratio Pauli IV. hac super re edita: de jure tamen positivo talia bona pertineant ad cameram Apostolicam ea tamen conditione, ut Religiosus Apostata possit in vita ea dare suo ordini, & possit ordo, si eum ad se revocet, unà cum persona etiam recuperare dicta bona, nec ordo potest illis postea privari, eò quia adit eorum possessionem, priusquàm adjudicentur Cameræ Apostolicæ, adeò ut non possint dici fuisse confiscata.

13 Quæritur nonò, an Episcopus possit punire Religiosum illicitè negotiantem? Respondetur, quòd nō; nisi negotiatio exerceatur frequenter cum scandalo populi, eò quia *in clement. 1. de vita, & honestat. clericor.* nulla fit mentio de Regularibus: & ex alia parte Regulares sunt exempti ab ordinario; unde cum Superior non possit punire nisi subditum, in quem exercet jurisdictionem; & Regulares non subjiciantur Episcopo, sequitur non posse hos ab Episcopo puniri, nisi negotiatio exerceatur frequenter, & cum scandalo populi. Neque obstat, Glossam ibi asserere, Pontificem etiam includere exemptos, quia nomina exemptorum, qui ibi exprimuntur, non comprehenduntur Regulares, quia isti sunt exempti non solùm ratione loci, sed etiam ratione personæ, contractûs, & delicti. Cæterum si negotiatio esset cum scandalo populi, & frequens, tunc Episcopus posset Regulares negotiatores non simpliciter, ut negotiatores, sed ut notoriè delinquentes, & ut sunt populo scandalo punire, juxta Concilium Tridentinum *sess. 25. de Regular. c. 14.*

14 Quæritur decimò, in quibus casibus possint clerici exercere officium Tabellionis, seu Notarij? Respondetur. Primò in favorem fidei, tunc enim Religiosi, & clerici sæculares possunt hoc officium exercere, ut in causa hæresis *c. ut officium 11. §. ad conscribendas de hæret. in 6.* Secundò, ut inserviant Papæ: potest enim clericus esse Notarius Pontificis, & in curia Romana hoc officium exercere propter tacitum Papæ consensum, quia tunc censetur illum habilem reddere, ut docet Abbas *in c. sicut n. 6.* Covarruvias *pract. qq. c. 19. n. 1. conclus. 1.* Tertiò putant aliqui, clericum etiam sacris ordinibus initiatum, si non habeat competens beneficium ecclesiasticum posse officium Notarij extra curiam Romanam coram tamen judice ecclesiastico in causis spiritualibus exercere, ut notat Abbas in *d. c. sicut n. 6.* Fagnanus tamen *in d. c. sicut. n. 58. 61.* & alij cum ipso censent, clericum in sacris constitutum, tametsi non habeat beneficium ecclesiasticum, non posse officium Tabellionis exercere in consistorio Episcopi, nisi urgente necessitate: quia *in d. c. sicut,* simpliciter, & indistinctè præcipitur interdici hoc officium clericis, & tantùm fuit clericis concessum per modum specialis privilegij, & limitatè in causa fidei, an verò valeant instrumenta à clericis Notarijs confecta? Respondetur valere antequam clericis interdicatur officium Tabellionatûs, non solùm in causis ecclesiasticis, sed etiam in sæcularibus: nam quamvis talia instrumenta illicitè fiant, semel tamen facta tenent, quia fidem adhuc facerent, ut notat Hostiensis *in d. c. sicut. col. 2. §. è converso h. t.* Sin verò clerici conficiant instrumenta, postquam ipsis hoc est interdictum, tunc procedendum est cum distinctione: vel enim publicè, & per edictum solemniter promulgatum est hoc ipsis interdictum, & tunc non valent instrumenta, quæ ab ipsis postea conficiuntur, quia gesta ratione publici officij post interdictum superioris non tenent *c. veritatis 8. c. fin. de dolo, & contumac.*

quem-

quemadmodum nec contractus, qui celebrantur cum prodigo, postquam ei per judicem est interdictum, non valent, *l. is cui 6. ff. de V. O.* Vel interdictum non fuit à superiore palàm, & publicè factum, & tunc tenet quidem interdictum intra judicium clerici, cui est factum, ita ut possit beneficio privari, ut habetur *in d. c. sicut. 8. h. t.* gesta tamen valent ratione publici officij saltem quoad partes ignorantes, & notat Abbas *in d. c. sicut. n. 10. & 11.*

15 Quæritur undecimò, quam pœnam incurrant Religiosi, qui habitum dimittunt regularem? Respondetur, pœnam statui *in c. ut periculosa 2. h. t. in 6.* ubi habetur, quòd Religiosus professus, qui temerè habitum relinquit, vel sine licentia sui Prælati, atque consensu sui Conventus, vel majoris partis ejusdem ad quæcunque studia accedat, est ipso facto excommunicatus. Ad hanc tamen censuram incurrendam requiritur primò, ut non solùm habitus regularis deponatur, sed etiam ut dimittatur: scilicet non sufficit, ut quis exuat habitum dormiendi causa, vel ob alium finem, sed necesse est etiam, ut mutatio habitûs fiat in alium ad se occultandum, nè cognoscatur, possitque liberiùs incedere. Secundò debet dimissio habitus esse temeraria, seu facta sine justa causa; quia si fiat ex justa causâ, ut ad defensionem propriæ vitæ, vel famæ, aut proximi, vel ad vitandum grave scandalum non potest dici temeraria dimissio; quia tunc fit prudenter, & rationabiliter. Tertiò censent aliqui, requiri etiam, ut non solùm proprius habitus regularis dimissus sit, sed etiam, ut alius assumatur, ad id tamen censent sufficere, si proprium dimittat, ex cujus depositione, non cognoscatur, cujus religionis sit, quia tunc datur sufficiens causa vagandi, quæ est causa prohibitionis ibi assignata. Cæterum Religiosus, qui retento habitu regulari fugit è proprio monasterio sine superioris licentia, quamvis sit Apostata, vel fugitivus, non tamen incurrit hanc excommunicationem, quia non est lata in Apostatas, & fugitivos, sed in eos, qui habitum temerè dimittunt, etiam sine animo apostatandi, ut notat Barbosa *in d. c. V. periculosa 2. n. 6. h. t. in 6.*

F I N I S.

Tertij Tomi.

Digitized

INDEX
Rerum Notabilium.
Quæ in hoc tertio Tomo Decretalium continentur.
Prior numerus paginam indicat, secundus est marginalis.

A.

Abbati, vel Episcopo, qui bona Ecclesiæ inconsulto Papa alienat, interdicitur ingressus Ecclesiæ, & si in tali interdicto pertinaciter insorduerit per sex menses, suspenditur ab omni administratione Ecclesiæ, vel monasterij in temporalibus, & spiritualibus. 334.4
Abbas potest instituere Ecclesiæ unitæ proprio monasterio Vicarium etiam sine investitura, adeo ut sit tantùm temporalis, & ad nutum ejusdem Abbatis amovibilis, & tunc habetur tantùm provisoria administratio. 798.5
Abbates, Archidiaconi, & alij in paribus, vel majoribus dignitatibus constituti in odiosis non comprehenduntur nomine Clericorum. 8.11
Abbates, & Prælati exempti utentes Episcopali jurisdictione possunt per tres menses absque licentia sui superioris abesse ex rationabili causa à suis Ecclesijs. 57.22
Abbatissa monasterij postquam officium regendi suscepit, si per multum temporis monasterium gubernavit, non potest testamentum condere, nec relinquere bona personis exteris. 564.15
Abstinentia notabiliter nocens sanitati corporis an sit licita? 955.5
Abstinere qui tenetur ex voto ab esu carnium diebus mercurij, an teneatur etiam abstinere à jure carnium. 957.15
Acolytatùs materia est candelabrum cum cereo extincto, forma: *Accipite ceroferarium &c.* 9.5 ut etiam urceolus vacuus, seu ampula: & forma, *accipite urceolos &c.* & probabilius est, in traditione urceoli imprimi characterem. 9.5
Actio indebiti soluti cessat sex modis, qui recensentur. 369.18
Actio pignoratitia contraria convenit creditori ad exigendas impensas necessarias, quas fecit in pignore custodiendo, & per hanc actionem habet jus contra debitorem, si rem alienam invito Domino sibi pignori dedit. 493.18
Actio hypothecaria convenit creditori ad pignus possidendum. ibid. 19
Actio, quam inopia debitoris excludit, est inanis. 510.5
Actiones, quæ ex empto, & vendito, oriuntur, recensentur, & explicantur. 416.6
Actiones, quæ oriuntur ex locatione, quænam sint? 416.31
Actiones duæ oriuntur ex contractu permutationis, & explicantur. 453.16
Actiones plures competunt Domino directo feudi contra Vasallum, ut etiam Vasallo contra Dominum. 479.10
Actiones, quæ ex pignore oriuntur duæ sunt, una pignoratitia, & alia hypothecaria; illa est actio personalis, hæc realis. 493.17
Actor si de delictis velit transigere incurrit suspicionem falsi. 370.4
Actore non probante reus absolvendus est, quamvis nihil præstiterit, nec innocentiam suam probaverit. 303.2
Actus si careat sua forma, non potest subsistere. 346.16
Adjutor datus in cura, & administratione rerum spiritualium potest esse cum jure succedendi in beneficio post obitum beneficiati, cui est adjutor datus, & sine tali jure. 92.9
Advenæ decedentes sine electione propriæ sepulturæ, sepeliendi sunt in Ecclesia parochiali. 619.9. Idque procedit, quamvis Advena defungatur non susceptis Sacramentis in parochiali, nec ab ejus Ministris. ibid 10
Ætas requisita ad dignitates ecclesiasticas recensetur. 96.6
Agnati collaterales in infinitum succedunt in feudo. 472.20
Alienans res Ecclesiæ conditionatè si accesserit consensus Romani Pontificis non incurrit pœnas Paulinæ constitutionis, quia alienatio non sortitur suum effectum, nisi dependenter à beneplacito sedis apostolicæ. 161.34. imò bona fides etiam excusat Prælatum, ne incurrat pœnas impositas in Paulina Extravag. ibid. 35
Alienantes res ecclesiasticas inconsulto Romano Pontifice plures incurrunt pœnas expressas in Paulina constitutione. 351.9
Alienari non possunt ex rebus mobilibus, vel immobilibus, quæ servando servari possunt, illæ, quæ fructus ferunt, & triennio durant. Ut etiam alienari prohibentur res immobiles Ecclesiæ magni pretij, quæ utilitatem adferunt, ut etiam mobiles, ex quibus utilitas, & fructus diuturnus percipi potest, ut est grex ovium, & caprarum; quamvis seorsim divendi possit singulæ oves, vel capræ. 339.12
Alienatio rei ecclesiasticæ ob omissam solemnitatem

tem spectato jure communi positivo non subsistit. 284. 13

Alienatio si fiat ad breve tempus infra decennium sufficit tacitus consensus capituli situs in eo, quòd sciens non contradicat, nec impediat, cùm commodè posset. ibid. 15

Alienatio rei ecclesiasticæ facta sine approbatione capituli, nullius est valoris. 288. 1

Alienatio propriè sumpta est omnis actus, per quem dominium transfertur de possessore in alium: & laxè sumpta est etiam datio in emphyteusin, & locatio ultra triennium, si fiat de bonis, quæ singulis annis fructus reddunt. 333. 1

Alienatio rerum Ecclesiasticarum est prohibita tum jure canonico, tum jure civili. 334. 3

Alienatio, qua dominium rei alienatæ transfertur in personam Ecclesiasticam, vel aliam Ecclesiam etiam est prohibita, quia bona Ecclesiæ non sunt sub dominio Clericorum, sed ipsius Ecclesiæ. 334. 5

Alienatio rei Ecclesiasticæ sicut est in materia favorabili Ecclesijs, & laxissimè sumitur, ita nomen Ecclesiæ extenditur ad omnem locum pium authoritate Episcopi constitutum, vel fundatum. 334. 6

Alienatio in materia favorabili Ecclesijs comprehendit etiam translationem bonorum, vel redituum unius Ecclesiæ particularis ad aliam. 335. 8

Alienatio in materia favorabili Ecclesiæ sumitur latissimè etiam per transactionem, quæ propterea nequit fieri sine requisitis juris solemnitatibus. Imò alienatio comprehendit etiam constitutionem servitutis sive realis sit, sive personalis. 336. 16

Alienatio in materia Ecclesiæ favorali comprehendit etiam ipsam locationem ultra triennium. ibid. 18

Alienatio rei ecclesiasticæ etiam ex justa causa non potest fieri nisi adhibeatur solemnitas quatuor secum trahens conditiones. 340. 5

Alienatio quocunq; modo fiat etiam in casu licito, hodie regulariter prohibetur inconsulto Romano Pontifice exceptis rebus exigui valoris. 343. 3

Alienatio rei ecclesiasticæ sine legitimo consensu Ecclesiasticorum nullum sortitur valorem, licèt fiat juxta constitutionem laicorum. 343. 5. Imò præter consensum requiritur, ut Capitulum consentiens subscribat alienationẽ, adeo ut hæc subscriptio spectato jure communi requiratur saltem in casibus jure expressis, ut in donationibus, venditionibus, & permutationibus rerum ecclesiasticarum. Consuetudine tamen receptum est, ut sufficiat subscriptio publici Notarij. 344. 6. Requiritur etiam authoritas Superioris, qui in non exemptis est Episcopus, à quo datur facultas alienandi res spectantes ad Ecclesias sibi subjectas; & in exemptis est Prælatus, cui Ecclesia subest. ibid. 7

Alienatio, cui deest causa necessitatis, vel utilitatis, tametsi facta sit cum solemnitate jure præscripta, est irrita. 345. 12. in foro tamen interno valida est. ibid. 14. dummodo nulla fraus, vel injuria, aut læsio intercedat Ecclesiæ. ibid. Verùm probabilius est, hanc alienationem, neque in conscientia subsistere. 246. 15

Alienatio rei ecclesiasticæ jure novo exigit authoritatem Romani Pontificis, licèt per talem alienationem non transferatur dominium directum, sed tantum utile, & serventur juris solemnitates. 350. 2

Alienatio rei ecclesiasticæ facta inconsulto Romano Pontifice est nullius valoris, ut etiam facta contra tenorem Paulinæ Extravagantis. 350. 3. & ex vi Paulinæ constitutionis ad alienandas res ecclesiasticas solus consensus expressus summi Pontificis sufficit ad operandam validitatem alienationis, dummodo consensus Papæ non fuerit subreptitiè impetratus, & Pontifex absolutè, & legitimè suam authoritatem interposuerit, & alienatio ex certa scientia facta sit, & confirmata. ibid. 7

Alienatio rei ecclesiasticæ in aliquibus casibus etiam inconsulto Romano Pontifice sortitur suum valorem. 351. 11

Alienatio rei ecclesiasticæ jure novo exigit necessariò consensum Romani Pontificis, & ex quadam honestate etiam consensum Patroni Ecclesiæ, quamvis hic non possit tales alienationes impedire, si cum legitima authoritate summi Pontificis fiant. 353. 18

Alienatio rei immobilis, & prohibitæ alienari in constitutione Paulina potest ab una Ecclesia alienari in aliam. 355. 9

Alienatio servorum fugitivorum inhibetur, ut à fuga deterreantur, si nec recipi se posse à quopiam impunè intellexerint, nec ullo justo titulo emptionis, aut donationis acquiri. 453. 5

Alienatio in feudo antiquo facta ex consensu Domini directi non præjudicat agnatis, quò minus mortuo Vasallo feudum tanquam ad se devolutum à quocunque possessore possint repetere, etiam non restituto pretio. 474. 5

Alienationes sine authoritate Papæ à Capitulo factæ rescindi possunt ab Episcopo electo cum fuerit confirmatus. 251. 7

Alienationes rerum ecclesiasticarum, quæ fuerunt illegitimè factæ revocari possunt à quocunque Prælato, & Rectore Ecclesiæ. 360. 27

Altare sive fixum, sive mobile execratur, si notabiliter in mensa superiori, seu lapide continente sigillum lædatur, vel ob fracturam lapidis sit nimis deforme: in dubio tamen exacratio altaris non est præsumenda, nec consecratio iteranda. 867. 23

Altare erectum supra aliquam sepulturam non potest consecrari. 885. 32

Altare, in quo sacerdos de facto celebrat, remanet Deo dicatum in usum sacrificij, licèt non sit consecratum consecratione rituali. 886. 35

Altare portatile potest constare duobus lapidibus invicem conjunctis instar libri. ibid. 35

Altare in quovis die etiam non festo potest consecrari. 887. 39. Imò etiam sine reliquiis Sanctorum, ubi non facilè habentur. ibid. 40

Altaria sive portatilia fuerint, sive fixa debent in superiori parte esse lapidea. 867. 10. Quoad fracturas verò lapidis, & altaris plurimum tribuitur arbitrio Episcopi, ut judicet, an exacratio contigerit, nec ne. ibid. 12

Alternativa si nequeat locum habere defectu conditionis Residentiæ, mensis fit Apostolicus, & per-

pertinet ad Pontificem providere de tali beneficio: quòd si post initium mensis Episcopus incipiat residere, non potest suos facere dies, qui supersunt. 56. 20
Amentes, furiosi, & sensibus destituti possunt baptizari, si unicus tantùm testis asserat, eos petiisse Baptismum, dum essent sui compotes. 922. 21
Amortizationis leges, quibus Principes sæculares præcipiunt, ne bona laicorum alienentur, vel vendantur ecclesiis, vel clericis sunt contra immunitatem ecclesiasticam. 1002. 1. & seq.
Annus Novitiatûs, ut sit legitimus debet esse integer, & continuus, adeo ut non sufficiat, si sit interpollatus. 690. 3
Antidorum in jure est redditio doni, seu obligatio remunerandi, ratione cujus Dominus directus absque usura sibi retinet fructus oppignorati feudi. 481. 22
Appellatio facta à Clerico, cui beneficium fuerat promissum, antequam vacaret, non impedit collationem beneficij. 245. 4. Quia ex tali promissione nullum jus fuit acquisitum Promissario cum promissio fuerit irrita. 246. 5
Archidiaconus non tenetur continuò residere, sed sufficit si tunc resideat, quando munus suum debet obire. 58. 4
Artifices, & Operari, qui excusantur à jejunio, quales sint? 953. 13
Assassinium, cum quis mercede conductus aliquem occidit, cum quo non præcessit inimicitia, non gaudet immunitate. 991. 21
Authoritate publica potest quis adigi ad vendendam rem suam in pluribus casibus, qui recensentur. 415. 5

B.

Baptismi effectus quinque recensentur. 916. 1. & seq.
Baptismus est vox græca significans ablutionem, seu immersionem in aquam, & tripartitur in baptismum fluminis, flaminis, & sanguinis. 910 1
Baptismus cur potiùs conferatur per aquam naturalem, quàm per aliam materiam. ibid.
Baptismus fluminis bipartitur in eum, qui fuit institutus à Joanne, & alium, qui à Christo, & quomodo ambo baptismi differant. 911. 5
Baptismus flaminis est baptismus pœnitentiæ, & contritionis: & baptismus sanguinis est martyrium. ibid. 7
Baptismus est medium simpliciter necessarium ad salutem. 912. 10
Baptismus an licitè conferri possit infanti sine consensu parentum. 914. 9
Baptismus non potest conferri adultis, nisi volentibus, & consentientibus. ibid. 11
Baptismus si publicè, & solemniter conferatur, aliquot exigit cæremonias. 917. 9. & hæ sine legitima causa non possunt omitti absque suspicione hæresis. ibid. 10
Imò nec ritus accidentales sunt omittendi sub culpa gravi ex genere suo. 918. 13
Baptismus si necessitas urgeat, potest conferri per aspersionem, quamvis modus iste non sit ampliùs usitatus in ecclesia. 918. 2
Baptismus non exigit necessariò, ut ablutio fiat i capite, licèt consultiùs sit, ut fiat in parte princ paliori. ibid.
Baptismus non esset validus, si urgente necessita baptizandus projiceretur in fluvium, vel put um. 920. 1
Baptismus quomodo dicatur esse janua ad alia S cramenta. 926.
Beneficia etiam simplicia spectato jure commu obligant ad personalem residentiam. 50.
Beneficia omnia Ecclesiastica spectato jure comm ni obligant ad residentiam, quamvis consuetu do obtinuerit, ut in simplicibus quibusdam b neficijs non resideatur. 53.
Beneficia dividuntur ratione subjecti, qualitatis & officij. 91.
Beneficia tam sæcularia, quàm regularia dividunt in simplicia, & duplicia. 91.
Illa dicuntur, quæ nullam habent administr tionem, neque sunt ulla juris qualitate affect Duplicia habent administrationem, quâ qual ficantur. ibi
Beneficia ratione officij dividuntur in curata, non curata, illa sunt, quibus est annexa cu animarum, non istis. 92.
Beneficia à modo conferendi dividuntur in manu lia, & non manualia. 92. 1
Beneficia manualia sunt, quæ ad nutum Præla conferentis, vel ad arbitrium Patroni aufe possunt, cujusmodi sunt beneficia regularia quæ non sunt curata, neque electiva, ut prior tus claustralis. Non manualia verò, quæ in perp tuum titulum conferuntur irrevocabiliter. ibi
Beneficia regularia, quæ conferuntur à Capitu per secreta suffragia, non possunt auferri ad n tum superioris. 93. 1
Beneficia ecclesiastica, si conferrentur indigni plura inde sequerentur incommoda, & confere beneficium indigno lethaliter peccat, & ten tur ad restitutionem omnium damnorum obv nientium Ecclesiæ ex mala administratione i digni. 98.
Beneficia quomodo debeantur clericis pro congr eorum sustentatione. 102.
Beneficia tunc acquiruntur injustè, quando sine c nonica institutione obtinentur, vel cum non se vatur debita forma institutionis. 106.
Beneficia ecclesiastica debent conferri gratis nul interveniente pretio prævio, aut mercede, non debent conferri clandestinè, sed palam e ram alijs, neque collatio debet fieri, antequam b neficium vacet, nec cum aliqua diminutione. 1 15. & se
Beneficia ecclesiastica, à quibus conferri debean 109.
Beneficia parochialia non conferuntur, nisi p concursum, 116.
Beneficia incompatibilia alia sunt simpliciter tali quorum unum excludit alterum ipso jure, aliâ tantùm secundùm quid. 116.
Beneficia uniformia sunt, quæ in eadem Eccle habentur ad eundem finem. ibid.
Beneficia plura uniformia quamvis simplicia in dem Ecclesia non possunt ab eodem clerico o tineri, & retineri. 117. 10. potest tame

quis simul retinere duo beneficia curata, unum per se, & alterum accessoriè, ut si obtineat Archidiaconatum habentem curam animarum, cui accessoriè annexa sit Ecclesia parochialis. idid. 12

Beneficia plura simplicia possunt simul cohærere in uno, eodémque Ecclesiastico. 124. 1. & seq.

Beneficia plura, quorum quodlibet sufficiat ad congruam sustentationem clerici non possunt ab eodem clerico obtineri, etiamsi sint jurispatronatus. 125. 4

Beneficia plura non prohibentur absolutè conferri eidem clerico, sed tantùm ad effectum ea retinendi, unde habenti sufficiens beneficium potest aliud sufficiens conferri; ita tamen, ut habita pacifica possessione secundi, dimittatur primum. 125. 7

Beneficia plura incompatibilia obtineri non possunt, quamvis unum sit titulare, & alterum commendatum. 131. 33

Beneficia tunc dicuntur vacare, quando nullum habent possessorem, & id contingit tripliciter, vel facto tantùm, vel jure tantùm, vel facto & jure simul. 133. 14

Beneficia ipso jure intelliguntur vacare ex delicto, vel ex quasi delicto, vel sine delicto. 133. 15 Recensentur plura delicta, quibus beneficia vacant. ibid. & seq.

Beneficia majora non possunt erigi absque summi Pontificis authoritate, quia ad ipsum solum pertinet diœceses, & provincias assignare. 136. 2

Beneficia minora, quæ Episcopo subijciuntur, nonnisi de ejusdem authoritate erigi possunt. ibid. 3

Beneficia plura, quando ita coalescunt in unum, ut eorum unum maneat superius, & aliud inferius, tunc in inferiore constitui potest Vicarius, qui munus consuetum obeat, quia tunc unum beneficium tanquam accessorium unitur alteri, ut principali. 130. 14

Beneficia ecclesiastica ob varias rerum humanarum vicissitudines, mutationes subeunt, ut sunt diminutiones, transformationes, dismembrationes, restitutiones. 141. 1

Beneficia ecclesiastica non solùm alterantur, mutantur, dividuntur, sed etiam nonnunquam supprimuntur, & omninò extinguuntur, quando inter cæteras præbendas non ampliùs recensentur 145. 31

Beneficia dicuntur reservata, quando summus Pontifex ea sibi soli addicit, & tunc à solo summo Pontifice conferri possunt, cùm primùm vacaverint. 166. 1

Beneficia, quæ dicuntur affecta, propriè non sunt reservata, & est discrimen inter beneficium affectum, & reservatum. 166. 4

Beneficia decedentium in curia Romana, vel etiam recedentium à curia, si moriantur in loco aliquo vicino intra duas dietas reservantur Papæ. 168. 11. & id etiam procedit de Episcopatibus, & Abbatijs, quia jure novo etiam reservantur Papæ, & etiam excipiuntur beneficia vacantia in curia, quæ pertinent ad jus patronatus laicorum. ibid. & seq. non ita excipiuntur beneficia jurispatronatus ecclesiastici, tametsi ab initio originem traxerint ex patrimonio laici 168. 15. Neque reservantur Papæ beneficia jurispatronatus mixti, quando jus præsentandi simul spectat ad clericum, & laicum, si enim vacent in curia, non reservantur Papæ. ibid. 15

Beneficia, quæ reservantur Papæ, debent esse perpetua, & non manualia 169. 16 neque reservantur Papæ beneficia resignata ex causa permutationis, quia hujusmodi beneficia non censentur propriè vacare. ibid. 18

Beneficia eorum, qui promoventur ad Episcopatum, vacant post adeptam possessionem Episcopatus, sed stylus curiæ subinde variat, adeò ut statim post promotionem, & confirmationem intelligantur vacare, & alijs conferuntur. 172. 10

Beneficia reservata Papæ per regulas cancellariæ Apostolicæ recensentur. 174. 1

Beneficia omnia ecclesiastica curata, & non curata sæcularia, & quorumvis Ordinum regularia, & qualitercunque qualificata, ubicunque existentia in singulis mensibus Januarij, Februarij, Aprilis, Maij, Julij, Augusti, Octobris, & Novembris reservantur dispositioni Papæ per regulam octavam Cancellariæ, in qua expendenda integrum Tomum scripsit Gonzales. 176 13. & in hac regula solùm comprehenduntur beneficia propriè, & strictè dicta, non verò manualia ad nutum revocabilia, sive sæcularia sint, sive regularia. ibid. 14. hæc tamen regula non sortitur suum effectum sede Papali vacante ibid. 17. Imò excipiuntur ab hac regula Cardinales, respectu quorum nulli menses sunt reservati, quod tamen intelligitur de Cardinalibus Ordinarijs collatoribus tantùm, ut sunt Cardinales Episcopi residentes in suis diœcesibus. 177. 20

Beneficia existentia in curia Romana, & ibi vacantia non reservantur Papæ virtute octavæ regulæ Cancellariæ, quia jure communi eorum collatio pertinet ad Papam, in quocunque anni mense vacent in curia Romana, adeò ut per octavam regulam tantùm reserventur beneficia vacantia extra curiam. 179 34

Beneficia reservata per alias regulas Cancellariæ Apostolicæ recensentur, & explicantur. 180. 1. & seq.

Beneficia ecclesiastica, si in Germania vacent mensibus Januario, Martio, Majo, Julio, Septembre, & Novembre conferuntur à Papa: Sin verò in alijs mensibus ab Ordinarijs. 184. 1

Beneficia reservata Imperatori Romanorum recèns electo ex indulto Pontificio per primas preces recensentur. 188. 1

Beneficia omnia ecclesiastica respectu Pontificis dicuntur esse manualia, seu ad nutum amovibilia, adeò ut possint à Pontifice pro libitu trasferri, dividi, & extingui. 214. 6

Beneficia nondum vacantia non debent concedi, nec promitti alteri, nè mors proximi desideretur: expectatio enim futuræ successionis etiam apud gentiles prohibita fuit. 227. 2

Beneficia nondum vacantia quamvis conferri, aut promitti non possint: Episcopi tamen possunt beneficia viventibus eorum possessoribus unire alteri Ecclesiæ, vel collegio, quia tunc occasio optan-

optandæ mortis alienæ cessat, negligitur enim, quod communiter possidetur. 229. 1●
Beneficia vacantia, quo tempore sint conferenda, & fiat juris devolutio. 230. 1. & seq.
Beneficia tunc tantum conferri debent, cum vacant ab eo, ad quem spectat provisio, & quidem intra sex menses ex Concilio Lateranensi, quia diuturna vacatio beneficiorum, ac officiorum plurimum adfert ecclesijs damni, non absque animarum detrimento. 231. 3. non tamen hoc semestre à jure concessum, ac præfixum ad conferendum beneficium currit impedito, vel ignoranti vacationem: unde tempus semestris debet computari non à puncto, quo vacavit beneficium, sed à tempore, quo Collator habuit notitiam vacationis, unde tempus hoc semestre non currit justè impedito, sive sit impedimentum juris, sive facti 231. 6. & seq. Rursus hoc semestre non currit impedito, quamvis ob culpam propriam in censuram suspensionis incidisset, dummodo culpa non fuerit causa proxima, & immediata impedimenti, sed tantùm remota, & mediata, 232. 6. neque tempus hoc semestre à jure præfixum est continuum, sed utile, cùm non currat impedito, & ignoranti, licèt possit dici continuum, eò quia currat etiam diebus feriatis: ibid. 10
Beneficia tunc dicuntur vacare, quando omni destituuntur possessore. Modi autem, quibus beneficia dicuntur vacare in jure, tres assignantur, scilicet facto solùm, vel jure solùm, vel facto, & jure simul. 235. 1
Beneficia, quæ vacant de facto tantùm, non possunt impetrari, nec conferri alijs. ibid. 3
Beneficia vacantia non tantùm de jure, sed etiam de facto simul, quoad possessionem possunt impetrari, & conferri, eò quia nullus sit in eorum possessione. ibid. 4
Beneficia omnia vacant per mortem naturalē beneficiati, adeo ut si quis à morte miraculosè resurgeret, nullum haberet jus in beneficium, ab ipso, cùm antea viveret, possessum. 239. 1
Beneficia vacant, si Clericus beneficiarius professionem expressè, vel tacitè emiserit in religione approbata à sede Apostolica. Per matrimonium validè contractum. Si aliud beneficium incompatibile accipiat. Si promotus ad parochiam non initietur sacerdos infra annum à die possessionis obtentæ. Si Episcopus à Capitulo ritè electus sine justo impedimento neglexerit intra tres menses à præstito consensu suæ electionis confirmationem petere. Si post adeptam pacificam possessionem non petiit consecrationem intra tempus à jure definitum. Si electus, vel præsentatus ad beneficium ante institutionem se immiscuerit administrationi ejusdem: & recensentur alij modi, quibus beneficia vacant. 239. 5
Beneficia vacant per depositionem, seu privationem factam per sententiam Judicis ob crimen, cui talis pœna inferenda à jure statuitur. 241. 18
Beneficia nondum vacantia non possunt promitti, nè votum caufetur optandi mortem proximi. 245. 3
Beneficia ecclesiastica quomodo conferri debeant sine diminutione 393. 1. quatuor modis [potest] beneficium diminui per impositionem [pensionis, vel onerum ... ; per] divisionem ejusdem, dismembrationem [be]neficij, & suppressionem. i
Beneficia per divisionem diminuuntur, est [enim] divisio, qua ex uno beneficio duo constitu[un]tur, tunc beneficium deperdit partem reditu[um], ac proinde minuitur. 304
Beneficia per unionem dicuntur quodammodo [sup]primi, eò quia tunc coalescunt in unum, [&] [u]nio beneficij facta alteri accessoriè operatur [ex]tinctionem, & beneficium unitum induit n[atu]ram illius, cui unitur. 305.
Beneficia ordinis, seu excussionis, divisionis, [&] actionum cedendarum, ut etiam liberationis [con]ceduntur fidejussori solvēti pro principali. 5[..]
Beneficiarij omittentes horas canonicas non sol[ùm] graviter peccant, sed etiam tenentur fructus [pro] rata omissi breviarij restituere, & dare pau[pe]ribus, vel fabricæ beneficiorum 897. 13. [...] tamen obligatio restituendi fructus incipit [...] tùm post sex menses computandos à die bene[ficij] adepti. 898.
Beneficiarius absque licentia ab Ordinario im[pe]trata nequit abesse à sua ecclesia ob aliquam [ju]stam causam, nisi jus eam omnino dederit. 5[.]
Beneficiarius quamvis absit à suo beneficio exi[gen]te residentiam dummodo non receperit aliud [be]neficium incompatibile, non censetur ei ren[un]tiâsse. 73.
Beneficiarius tametsi justa causa subsit sine sui P[ræ]lati licentia, nequit à suo beneficio abesse. 74.
Beneficiarius quot, & quas pœnas ipso facto inc[ur]rat ob pensionem impositam beneficio, si e[am] non solvat, 317. 1. ad has tamen pœnas subeun[das] requiritur sententia, quâ declaretur tempus pr[æ]scriptum fluxisse. ibid.
Beneficiarius non potest assentiri, ut imponat[ur] pensio super proprio beneficio, dummodo [ser]vetur indemnis, & relevetur ab omni inco[m]modo. 320. 1
Beneficiarius an possit pensionem denegare pensi[o]nario non incedenti cum habitu clericali. 3[..] 41. & se[q.]
Beneficiarius est veluti Procurator Ecclesiæ, & [ex] principijs juris Procurator contrahens nomi[ne] procuratorio obligat illum, cujus est procur[a]tor. 517. 2
Beneficiatus, si sit in ecclesia cæteris dignior, [&] majora habeat merita, potest plus habere pr[o]ventuum ecclesiasticorum, quàm alius minor[is] meriti. 123. 1
Beneficij ecclesiastici, qui sint incapaces? 93.
Beneficij ecclesiastici non est capax, qui non est in[i]tiatus primâ tonsura, adeò ut non sufficiat, [quod] sit quis destinatus ad clericatum, & deferat ha[bi]tum clericalem, imò neque est capax benef[i]cij, qui primam tonsuram accepit ab alio Ep[i]scopo sine consensu proprij. 85.
Beneficij collatio facta sine scriptura est valida quamvis scriptura sit necessaria ad probationem ut si de collatione dubitetur, possit in judici[o] constare. 108. 1
Beneficij collatio facta à Papa motu proprio qu[æ] 111. 12 & se[q.]

Ben[e]

Beneficij vacantis scientia in dubio est præsumenda, & Episcopus semper præsumitur habere certam notitiam beneficiorum vacantium in sua diœcesi, cùm teneatur eam visitare quot annis, 232. 11

Beneficiorum collatio, quæ fit per legatos Sedis Apostolicæ, & inferiores Ordinarios quomodo exerceatur. 113. 1. & seq.

Beneficiorum simplicium origo qualis in Ecclesia fuerit? 120. 5

Beneficiorum simplicium pluralitas respectu ejusdem Ecclesiastici tantùm jure canonico est prohibita. 121. 12

Beneficiorum pluralitatem, ex quibus causis jura prohibeant in eodem Clerico. 131. 36

Beneficiorum inæqualitas non impedit absolutè eorundem permutationem. 133. 10

Beneficiorum generales conditiones non sunt in mandatis Apostolis exprimendæ, quia tacitè subintelliguntur, perinde ac illa clausula, *si preces veritate nitantur.* 147. 13

Beneficium ecclesiasticum datur propter officium, seu servitium spirituale præstandum Ecclesiæ. 50. 7

Beneficium ecclesiasticum est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis propter aliquod officium spirituale authoritate Ecclesiæ constitutum. 90. 1

Beneficium parochiale recensetur inter minora duplicia, eò quia curam habeat animarum in foro interno. 92. 8

Beneficium ecclesiasticum nemo validè acquirit, si sit conjugatus, excommunicatus, suspensus, interdictus, intrusus, simoniacus, vel filius hæretici. 95. 8

Beneficium supponit prævium clericatum, seu primam tonsuram sine qua nulli confertur. 95. 4

Beneficium simplex requirens minores ordines exigit scientiam linguæ latinæ, & commendabile testimonium parochi, & Magistri scholæ. 96. 7

Beneficium, ut conferatur, non est necessaria præsentia illius, cui confertur, adeo ut possit conferri clerico absenti per intermediam personã. 98. 16.

Beneficium ecclesiasticum nunquam est conferendum indigno. 98. 1. Neque sufficit, si collator nesciat esse indignum, quia tenetur conferre positivè dignis, qui omnibus pensatis censetur optimè suo satisfacturus officio, ac futurus Ecclesiæ utilis. ibid.

Beneficium ecclesiasticum licèt conferri debeat digniori, nonnunquam tamen sufficit, si conferatur digno. 99. 3. & seq.

Beneficium jure præventionis confertur, quando Papa prævenit eum, qui habet ordinariam potestatem illud conferendi. 109. 2. Jure concursus, quando Pontifex in conferendis beneficijs concurrit cum alijs inferioribus collatoribus, ut qui prior contulerit, ejus collatio præferatur. Jure devolutionis, quando ratione criminis, vel negligentiæ collatoris jus conferendi devolvitur ad summum Pontificem ex dispositione Canonum. 110. 6

Beneficium tametsi habeat aliquam jurisdictionem, dummodo non habeat annexam obligationem residendi, est beneficium simplex. 114. 8

Beneficium simplex inferius, si non sufficiat ad honestam, & congruam Clerici sustentationem, potest hic aliud obtinere, & retinere absque ulla Romani Pontificis, vel Episcopi indulgentia. 126. 9

Beneficium quandónam censeatur sufficiens ad honestam clerici sustentationem. 129. 24

Beneficium ecclesiasticum non est permutandum cum alio jure spirituali, quod non sit beneficium, imò nec cum jure, quod quis habet ad beneficium, non in beneficio. 132. 4. Accedente tamen consensu Ordinarij probabile est beneficium ecclesiasticum, posse permutari cum jure nominationis, & collationis. ibid. 5

Beneficium primum incompatibile, ut ipso jure vacet per assecutionem secundi similis, requiritur pacifica possessio non solùm quoad titulum, & exercitium curæ, vel officij annexi beneficio, sed etiam pacifica possessio bonorum, ac fructuum beneficij, vel saltem majoris partis eorundem. 135. 24. id autem multipliciter limitatur. ibid. 25

Beneficium clericale absque authoritate Ecclesiæ non potest erigi, neque aliqua ratione immutari. 136. 1

Beneficium ecclesiasticum ut validè, & licitè dividatur, plura requiruntur, quæ explicantur. 144. 27

Beneficium extinguitur authoritate ecclesiastica, quando vel improbatur ejus fundatio, vel subruitur ejus ædificium in alterius præjudicium ædificatum, vel quando ob delicta, & abusus beneficiatorum præbendæ, & proventus in alium usum convertuntur. 145. 33

Beneficium collatum *motu proprio* Papæ est validè collatum, tametsi in rescripto nulla fiat mentio prioris beneficij, quia Papa censetur tunc dispensare super pluralitate beneficiorum. 177. 15. Sin verò Papa non *motu proprio*, sed ad petitionem alterius conferat rescriptum, in quo non fit mentio prioris beneficij obtenti, gratia est subreptitia, & nulla. ibid. 16

Beneficium Principis ita debet interpretari, ut non extendatur ad id, quod adversatur dispositioni juris communis, quia cùm hoc sit favorabile, quæ illi adversantur, censenda sunt odiosa, quæ nonnisi strictam secum trahunt interpretationem. 150. 3

Beneficium vacare in curia Romana, & vacare apud sedem Apostolicam, videtur idem esse. 170 22

Beneficium, quod vacavit inter diversorum horologiorũ varios pulsus, ex quibus non possit certò cognosci punctum mediæ noctis, an sit reservatum Papæ. 177. 14

Beneficium unitum subjicitur ijsdem oneribus, quibus ante afficiebatur, quia res semper transit cum suo onere. 197. 25. id tamen non procedit, si onus non absolutè afficiat beneficium, sed tantùm tempore vacationis. ibid. 25

Beneficium, quando unitur alteri, extinguitur, & secum non trahit onus, quod fundatur in vacabilitate, quia hæc unà cum ipsa unione beneficij etiam extinguitur. 197. 26

Beneficium vacans est conferendum non obstante appellatione facta ab eo, cui beneficium fuerat pro-

promissum, antequam vacaret, quia ubi promissio non tenet, appellatio non est valida. 229. 12

Beneficium uni collatum, si postea alteri conferatur, hæc secunda collatio est irrita, imò si quis tale beneficium scienter recipiat, seu permittat se in eo institui, inhabilis fit ad illud postea sine dispensatione obtinendum. 230. 15

Beneficium nondum vacans non potest conferri, neque alicui dari facultas illud conferendi, imò nec habens jus patronatus potest promittere se præsentaturum aliquem ad beneficium vacaturum. 230. 16

Beneficium de jure tantùm dicitur vacare, quando ejus possessor amittit jus, ac titulum beneficij, vel ex dispositione juris eo privatur, absque ulla prævia monitione, vel citatione privati, & absque prævia sententia privationis lata per hominem. 235 2

Beneficium ipso jure potest octo modis vacare. ibid. 5

Beneficium vacat ipso jure per matrimonium initum à clerico, & Ordinarius potest illud conferre alteri absque ulla monitione, citatione, aut sententia privationis, & id procedit etiam de matrimonio per verbum præsentis temporis contractum, licèt non fuerit consummatum 236 6. Sin verò matrimonium à clerico initum sit irritū, tunc probabile est non privari ipso jure clericum tali beneficio, sed esse privandum. ibid. 7. authoritate tamen Episcopi potest Sacerdos ad beneficium redire, postquam ipsum pœnituit matrimonij invalidè contracti. ibid. 9.

Beneficium vacat ipso jure, eò quòd beneficiarius fuerit consecutus secundum beneficium. 236.10

Beneficium priùs à clerico susceptum non vacat, si ipsum pœniteat secundi suscepti, cui renuntiet. 237. 13

Beneficium per translationem clerici ad aliam Ecclesiam vacat ipso jure, si enim Episcopus authoritate legitima ex una ad alteram ecclesiam transferatur, prior dicitur vacare, cùm primùm acquirit possessionem secundæ. Ut etiam vacant ipso jure omnia beneficia etiam simplicia, quæ prius possidebat qui promovetur ad Episcopatum, ad quod tamen quatuor requiruntur, Electio, Confirmatio, consecratio, & possessio Episcopatus. 238. 19. Imò in curia Romana est usu receptum, ut cùm primùm Episcopus electus in ipsa curia consecratur, quamvis Ecclesiæ possessionem nondum fuerit enactus omnia beneficia, quæ possidebat, statim vacent. ibid. 20

Beneficium vacans ipso jure ob patratum crimen non potest permutari, neque resignari in favorem tertij ab eo, qui ante sententiam Judicis, tenetur illud dimittere. 241. 19

Beneficium nondum vacans licèt non possit conferri, nec promitti, Papa tamen ob plenitudinem potestatis potest beneficia vacatura per gratias expectativas conferre, antequam vacent, adeò ut per tales gratias det jus ad talia beneficia, quàm primùm erunt vacatura. 241. 1

Beneficium in genere primò vacaturum, vel etiam ex justa causa secundò, & tertiò potest quis acceptare; non ita tale beneficium in specie, quod possidetur à tali peculiari clerico. 243. 6. &

Beneficium possessum ab uno clerico adhuc vi te, si nondum vacet, nequit alteri conferri qui patitur se institui in tali beneficio, priv ecclesiastica communione, si scienter id pr terit. 245. 1.

Beneficium laxè sumptum se extendit etiam ad sionem, & filij hæreticorum ex eadem causa si, quâ privantur beneficijs ecclesiasticis, de etiam privari pensionibus. 32

Beneficium restitutionis in integrum concec minoribus, qui nondum 25. ætatis annum ex verunt, si in aliquo contractu damnum aliq notabile fuerint passi. 37

Beneficium ecclesiasticum secundùm se præcisè sit quid spirituale, habet tamen annexum quod temporale, ratione cujus contrai.i pc Simonia. 46

Beneficium divisionis competit pluribus fideju ribus, qui pro eodem debitore, & pro ea summa fidejusserunt. 504. 6. potest tamen beneficium divisionis multipliciter cessa ibi

Beneficium actionum cedendarum habetur, qua fidejussor nec beneficio excussionis contra p cipalem debitorem, neque divisionis contra f jussores ex aliqua causa potest uti. 50.

Beneficium sæculare non obstat regularitati Ec siæ. 972.

Bona Clericorum gaudent eodem privilegio c Ecclesia. 25.

Bona ecclesiastica fuerunt Deo oblata à fideli pro victu, & sustentatione Ministrorum Eccl secundùm dispositionem, & ordinationem fu riorum Ecclesiasticorum, adeo ut clerici non cipiant jus præbendæ à defuncto per succes nem, sed à Prælato ecclesiæ per canonicam co tionem, & institutionem. 19

Bona mobilia, quæ servando servari possunt, sunt alienanda à Capitulo sede vacante, sed t tùm ea, quæ servando servari non poss 25

Bona quæ confiscantur non transeunt absolutè dominium alterius, sed tantùm conditionatè spoliatus bonis, non fit integrè restituendus p stino statui. 319.

Bona mensæ Ecclesiæ dicuntur, quæ perpetuò f runt eidem Ecclesiæ unita, & quæ nunquam teri post acquisitum semel dominium conc fuerunt. 337.

Bona Ecclesiæ alia sunt mobilia, alia immobilia, quæ loco moveri possunt, ut equus, vestis; imn bilia, quæ non possunt moveri, ut domus, ager alia id genus, imò & etiam actiones, & jura, reditus à longo tempore. 337

Bona Ecclesiæ mobilia, imò & pretiosa, quæ serv do servari possunt, alienari non possunt ab bente illorum administrationem. ibid

Bona industrialia, de quibus Clerici possunt lib disponere spectant ad peculium eorundem, & cuntur bona industrialia non solùm quæ acqu runtur ex profana industria vel officio, sed eti ex industria spirituali, & extraordinarijs functi nibus. 544

Bona ecclesiastica superflua debent à Clericis dist

d by Google

bui ad pias causas, & canones non distinguunt, an hujusmodi bona supersint ex parsimonia, vel ex indigentia. ibid. 11
Bona acquisita à clerico beneficiario, qui tempore assumpti beneficij caruit patrimonio, quomodo fiant juris ecclesiastici. 549. 12
Bona acquisita ab Episcopo post suam consecrationem ex bonis, & reditibus ecclesiasticis, vel intuitu Ecclesiæ pertinent ad Ecclesiam. ibid. 13
Bona Ecclesiasticorum patrimonialia, industrialia, & ecclesiastica quomodo differant, & qui ad ipsa succedant. 599. 1
Bona Religiosi, si monasterium, in quo emittit professionem careat jure succedendi, devolvuntur ad hæredes ab intestato. 601. 12
Bona Novitij decedentis ante emissam professionem non acquiruntur monasterio, sed consanguineis. 712. 14
Bona religiosorum ejectorum post eorundem obitum pertinent ad Cameram Apostolicam. 715. 23
Bona ecclesiastica gaudent immunitate, suntque in triplici genere. 993. 1
Bona ad ecclesias, vel Ecclesiasticos pertinentia sunt tantùm immunia ab illis oneribus, quæ imponuntur à principibus sæcularibus, non verò ab ijs, quæ à Pontifice, vel ex ejus licentia. ibid. 3
Bona laicalia si transeant sub dominium ecclesiasticum non possunt postea gravari à potestate sæculari quæcunque illa sit. 994. 4. Nisi antea affecta fuerint onere tributorum expressè, & specialiter ex conventione partium ratione contractûs censualis, emphyteutici, vel feudalis transeant cum tali onere ad Clericos, & ecclesias. ibid. 5
Bona patrimonialia clericorum immunia sunt ab illis oneribus, ac tributis realibus, quæ ex vi solius jurisdictionis lege publica, & ordinaria à principibus sæcularibus imponuntur. 994. 7
Bona immobilia possunt concedi in feudum adjecta conditione, quòd in quascunque manus devenerint sint obnoxia gravaminibus imponendis à supremo Principe. 1008. 35
Bonæ fidei nil magis congruit, quàm id præstare, quod inter contrahentes actum est. 409. 2
Bulla Pij V. plures apponit conditiones, quibus non servatis cambia non sunt licita. 459. 32

C.

Calix, & patena debent consecrari ab Episcopo. 867. 1. & debet esse calix ex auro, vel argento intus deauratus. ibid. 2. stante paupertate potest etiam calix conflari ex stanno. ibid. non tamen ex plumbo. ibid. 3. neque ex auricalco, ære, & cupro. ibid. 4
Calix dum dicitur, quòd debeat conflari ex auro, vel argento, sufficit, si sola cupa calicis constet ex tali materia: debet tamen cupa si argentea sit intus auro illini, ut etiam patena. 869. 6
Calix eo eo, quòd malleolo ab artifice contundatur, inde non deperdit suam consecrationem, bene tamen si cupa separetur à pede, cui erat immobiliter annexa. ibid. 8. & seq.
Calix si fuerit conflatus ex materia inhabili, quæ facta fuerit habilis ratione inaurationis, tunc consecratio cessat, si pereat inauratio. 870. 11
Calix consecratus si ita ex continuo detritu perdiderit interiorem inaurationem, ut iterum inauretur ab artifice, an repetenda sit consecratio. ibid. 12
Cambia sicca, quibus nullus inest titulus, nec causa auctarij petendi, sed tantùm fingitur inesse, improbantur. 456. 14
Cambium generatim est permutatio pecuniæ pro pecunia, & refertur ad permutationem, eò quia fit permutatio unius pecuniæ cum alia. 454. 1
Cambium non exigit, ut aliquod intercedat temporis intervallum inter dationem, & redditionem nisi per accidens ratione rerum, quæ permutantur, quatenus loco distant. 455. 3
Cambium bipartitur in reale, & siccum, hoc dicitur, eò quia non sit verum cambium, sed tantùm fingatur esse cambium ob quandam speciem cambij, quam præsefert. Cambium reale est legitima, ac vera permutatio pecuniarum ratione cujus ex legitimo titulo potest accipi aliquid lucri. 455. 5. & bipartitur in minutum, & locale. ibid.
Cambium minutum, ut sit justum, & ritè procedat, tria requiruntur, quæ explicantur. 456. 11
Cambium, quo pecunia præsens datur pro absente, & dissita, includit contractum locationis, quo Camplor locat Campsori operam suam ad deportandam pecuniam, quam recipit in uno loco, ad alium dissitum. 457. 18
Cambium trajectitium, seu translatitium et licitum, & ejus forma explicatur. 458. 21
Cambium solet etiam fieri litteris, & dicitur cambium ad nundinas, in quo nunc quasi versatur tota mercatorum ars, & negotiatio, quæ non gratiâ mercium fit, sed quæstûs, & lucri causâ. ibid. 26
Cambium ad nundinas accidentaliter differt à cambio locali, & exigit, ut fiat realis permutatio ex uno loco in alium habita ratione diversitatis, pecuniæ, & valoris monetarum. 459. 28
Campsor pro cambio minuto potest ex pluribus titulis aliquid lucri exigere. 455. 6. verùm ut campsor possit tale lucrum exigere, debet eidem officium cambiendi esse injunctum à Principe. ibid. 9
Campsor quoties præstat aliquid pretio æstimabile potest pro eodem auctarium exigere. 456. 3
Campsor quando in cambio locali reali accipit pecunias, ut eas alibi restituat, potest aliquid lucrari multiplici titulo. ibid. 15
Campanæ Ecclesiæ benedicuntur, & chrysmate inunguntur. 871 17
Canonia, & præbenda quomodo distinguantur? 91. 3
Canonica institutio requiritur, ut quis ritè promoveatur ad beneficium ecclesiasticum. 97. 4
Canonica portio parochialis, & Episcopalis, quænam sit? 620. 1. & seq.
Canonica portio parochialis non solvitur in aliquibus casibus. 621 8
Canonicatuum collatio de jure pertinet simul ad Capitulum, & Episcopum. 115. 8
Canonici ex justa causa possunt abesse à suis ecclesijs, & tunc fictione juris censentur præsentes. 59. 9
Canonici cathedralium Ecclesiarum, quamvis curam

ram non habeant animarum, adhuc tenentur ex sui beneficij natura ad residentiam in loco sui canonicatûs, à quo ultrà trimestre ex toto anno non licet ijsdem abesse:& secus facientes præter fructus, quos pro rata temporis absentiæ amittunt, deperdunt etiam primo anno mediam partem, & secundo privantur omnibus fructibus. 59. 8

Canonici licèt subinde habeantur pro residentibus, non tamen semper pro præsentibus in choro. 60. 12

Canonici accedentes ad generale Concilium, quamdiu in ipso morantur fictione juris, habentur pro præsentibus. ibid. 13

Canonici occupati in servitio Papæ fictione juris censentur residere in proprijs ecclesijs. 62. 13

Canonici, qui sunt in servitio Episcopi, possunt accipere fructus præbendæ, non obstante constitutione, & juramento, quia qui sunt in servitio Episcopi, vel Ecclesiæ, fictione juris dicuntur præsentes. 63. 16

Canonici absentes ex justa causa, quamvis recipiant distributiones proprias, ac si personaliter interessent, non ita distributiones, quas amittunt illegitimè absentes, quia istæ solis præsentibus accrescunt. 69. 16

Canonici nequeunt per consuetudinem inducere non residentiam, si cultus divinus minuatur, quia cùm accipiant annuos proventus, tenentur ecclesijs inservire: hinc consuetudo inserviendi per substitutum, & percipiendi fructus in absentia in Ecclesijs Cathedralibus, & collegiatis sublata est per Concilium Trident. *Sess. 24. de refor. cap. 12.* sed plerisque in locis consuetudo invaluit, ut beneficiati nec per Vicarios substitutos teneantur residere in quibusdam beneficijs simplicibus, dummodo non desint alij, qui eidem ecclesiæ ritè inserviant. 70. 4. & seq.

Canonici absentes, & distantes per plures dietas non debent necessariò vocari ad omnes actus capitulariter tractandos, nisi agatur de electione novi Prælati, de receptione alicujus in novum canonicum, & de cessationibus à divinis: illi enim, qui de jure, & consuetudine vocandi sunt, debent omnes, & singuli vocari, ne quis conqueratur de contemptu. 294. 6

Canonici tenentur ex propriis reditibus contribuere ad reparationem Ecclesiæ. 297. 13

Canonici non possunt interdictum apponere, sed id pertinet tantùm ad Episcopum ex consilio capituli. 290. 8

Canonici sine licentia Episcopi non possunt commutare domus sibi assignatas. 335. 10

Canonici sine solemnitatibus jure præscriptis non possunt in perpetuum locare suas præbendas, nec prædia Ecclesiæ assignata singulis canonicis in præbendas. 359. 25

Canonico electo, si promittatur à Canonicis præbenda primò vacatura, rata non est promissio, quamvis firma sit electio, quia vitiosa promissio electionem non irritat. 159. 22

Canonicus ægrotus, vel senio confectus, si nequeat præsens divinis interesse officiis, adhuc percipit distributiones, quia senectus habetur instar infirmitatis. Id etiam procedit, si canonicus sit valetudinarius, sumpserit medicinas vel sanitatis causâ ad thermas fuerit profecti 68.

Canonicus, vel alius beneficiatus, si ab Episco mittatur ad visitanda limina Apostolorum, etia absens lucratur distributiones, quia tunc a negotium suæ ecclesiæ, ut etiam si mittatur Concilium generale, vel provinciale tanqua Theologus, vel Canonista, imò etiam quan à Capitulo deputatur ad recipiendas rationes r dituum, ut etiam quando pœnitentiarius eccl siæ cathedralis confessiones audit in ecclesi dum divina peraguntur officia. ibid.

Canonicus excusatur à residentia, si publicè doce Theologiam, & potest fructus percipere, qu tunc abest ex justa causa. 71. 10 & se

Canonicus institutus sine præbenda canonical cùm primum hæc vacaverit, potest implora Judicis officio eam petere, ut sibi conferatu 104. 1

Canonicus non tenetur per se ipsum residere in p rochia annexa suæ præbendæ. 117. 1

Canonicus potest quis fieri, tametsi non sit stati præbendatus, seu non percipiat fructus ben ficij. 193. 1

Canonicus receptus ultra numerum cum spe fut ræ præbendæ, si jus habeat percipiendi quotid nas distributiones, dicitur possidere beneficiu ecclesiasticum. 159. 26. & talis receptus in C nonicum ex consensu capituli ultra numeru cum spe præbendæ vacaturæ, licèt non habe jus in præbenda, habet tamen jus ad illa 160.

Canonicus intitulatus in una ecclesia, si electus ad secundam, & nolit primam dimittere p sunt eligentes resilire, & electum non accept re. 198. 3

Canonicus habens perpetuum coadjutorem cu futura successione, an possit pinguiorem præbe dam optare, & in illa institui. 205.

Canonicus non potest ecclesiam interdicere si consensu Episcopi, & fratrum. 301. 1

Capella, seu Parochia potest uniri monasterio trip citer. 797.

Capella, quam testator imponit hæredi construen in aliqua speciali Ecclesia, quomodo debeat co strui, si nulla facta sit expressa mentio materia & ornatûs. 803. 1

Capella si non possit fundari in loco præfixo à test tore, potest tunc summa relicta commutari aliud opus pium. 805. 20. sed ad id requirit facultas summi Pontificis. ibid. 2

Capella constructa à fundatore pro sua familia qu les habeat extensiones? 805. 2

Capellæ præfectus, seu Rector dicitur beneficiu habere dummodo Capella fuerit authoritate I piscopi fundata, & dotata. 800.

Capellania ex suppositione, quod servitium pers nale sit legitimè præscriptum, potest confer simplici Clerico, quamvis in fundatione appo tum sit, quòd debeat residere, & per se ipsum c lebrare. 801.

Capellania fundata in una Ecclesia non potest et am à fundatore vendi alteri Ecclesiæ. ibid.

Capellaniæ etiam perpetuæ, sed non collativa excl

Digitized by

excluduntur à ratione beneficij. 91.2

Capellaniæ fundatæ in Ecclesijs Regularium cenfendæ funt Regulares. 800. 1

Capellanus beneficio præfcriptionis etiam immemorialis non poteft non implere onera fundationis,de quibus in fundatione conftat. 801. 8

Capellanus omittens recitare horas canonicas tenetur fructus capellaniæ collativæ reftituere, fi hæc fit beneficium trahens obligationes, quas fecum trahit beneficium. 802. 10

Capellanus poteft à Rectore Ecclefiæ cogi ad celebrandum in ejus ecclefia,prout ipfi magis libuerit, fi capellania fundata fit in commodum Ecclefiæ. 803. 14

Capitulum poteft fuum Prælatum ab Ecclefia illegitimè abfentem monere, ut revertatur,ac refideat, non tamen poteft eum authoritativè citare in ordine ad privationem, quia inferior non habet jurisdictionem in fuperiorem : fola enim monitio non eft actus judicialis, fed expofitio extrajudicialis proprij intereffe. 72. 17

Capitulum quando unà cum Epifcopo concurrit, nonnifi unicum habet fuffragium, & Epifcopus aliud. 214. 8

Capitulum fede vacante poteft inftituere præfentatos à patronis,fi idonei fint, quamvis talis inftitutio aliàs ad Epifcopum pertineret. 215. 15

Capitulum fede vacante nil poteft innovare in præjudicium fedis Epifcopalis,nifi id in jure exprefsè cautum fit,neque poteft Capitulum fede vacante immutare ftatum Ecclefiæ. 251. 5

Capitulum fede vacante non poteft alienare bona mobilia, quæ fervando fervari poffunt, nec immobilia abfque authoritate fedis Apoftolicæ. ibid. 6

Capitulum fede inferiore vacante unà cum Epifcopo,qui vices gerit immediati Prælati præcedente tractatu, & cognitione caufæ poteft bona alienare dummodo caufa gravis urgeat. ibid. 9

Capitulum fede vacante non folùm exercet jurisdictionem in perfonas ecclefiafticas;fed etiam in fæculares, fi iftæ fubjiciebantur Epifcopo talis Ecclefiæ: adeo ut Epifcopus defunctus habuerit jurisdictionem temporalem in eafdem perfonas. 252. 15

Capitulum fede vacante non poteft judicare de caufis pertinentibus ad Epifcopum, fi quæftio vertatur fuper proprietate alicujus juris, feu jurisdictionis, an pertineat ad Epifcopum vel non? an talis locus fit de diœcefi, an non? an aliquod beneficium fit de jure patronatus, vel pertineat ad meram Epifcopi collationem. 253. 17

Capitulum fede vacante poteft intra annum ab obitu Epifcopi concedere facultatem alteri Epifcopo,ut conferat ordines Regularibus. 253. 1 Imò poteft etiam concedere facultatem extero Epifcopo exercendi pontificalia in ejus Ecclefia, conferendi ordines Religiofis, & Clericis exteris habentibus dimifforias fuorum Epifcoporum. ibid. 5

Capitulum fede vacante poteft revocare licentiam conferendi ordines, & exercendi pontificalia, fi hujusmodi licentia conceffa fuerit alicui extero Epifcopo à defuncto Epifcopo. 254. 5

Capitulum prohibetur fede vacante concedere dimiffòrias Clericis fubditis ad ordines fufcipiendos intra annum à morte Epifcopi.254 6. elapfo tamen anno poteft Capitulum has litteras dimiffòrias concedere, perinde ac Epifcopus, & expirant per novum Epifcopum. ibid. 7

Capitulum fede vacante intra annum ab obitu Epifcopi non poteft litteras dimifforias concedere pro prima tonfura. 254. 9

Capitulum fede vacante poteft difpenfare, ut quis ordinetur non fervatis temporum interftitijs. 255. 3

Capitulum fede vacante non poteft difpenfare cum illegitimis quoad beneficium fimplex,quia tantùm poteft difpenfare, quando difpenfatio eft debita, non verò mera gratia. ibid. 14

Capitulum fede vacante fuccedit Epifcopo quoad jurisdictionem ordinariam,proinde poteft fede vacante difpenfare fuper irregularitatibus, quibus poteft Epifcopus. 256. 2

Capitulum fede vacante fuccedit Epifcopo etiam in his, quæ jure fpeciali eidem conveniunt tanquam Ordinario, & Epifcopo ex jurisdictione ordinaria. 257. 5

Capitulum fede vacante poteft abfolvere ab hærefi, quia fuccedit Epifcopo in ijs, quæ jure fpeciali ei conveniunt. ibid. 6

Capitulum fede vacante poteft etiam procedere contra hæreticos, quia fuccedit in jurisdictione Epifcopo defuncto,cui jure ordinario competebat poteftas abfolvendi ab hærefi occulta. 258. 11

Capitulum fede vacante poteft etiam difpenfare in petitione debiti, & concedere facultatem abfolvendi à refervatis. 258. 12. Imò poteft concedere facultatem abfolvendi ab omnibus cafibus Epifcopo refervatis. ibid. 13. Poteft etiam cognofcere de caufis matrimonialibus. 259. 14. ut etiam condere ftatuta, quæ totam obligent diœcefin. ibid.

Capitulum fede vacante poteft pravas confuetudines erradicare, corruptos mores corrigere, & ftatuere pœnas, quibus homines à tali confuetudine avertantur.259.17. Poteft etiam cenfuras ferre, ponere interdictum tam perfonale, quàm locale, feu imponere ceffationem à divinis, ut etiam abfolvere ab excommunicatione lata tam à jure, quàm ab homine, fi Epifcopus poffit ab eadem abfolvere. ibid. 1. & feq.

Capitulum propriè non dicitur vicarius Epifcopi, fed ejus Succeffor, quia tota jurisdictio ordinaria Epifcopi, quæ in jure ei non denegatur, tranfit in capitulum fede vacante. 260 3. Hinc capitulum fede vacante poteft deputare Pœnitentiarios cum poteftate abfolvendi ab ijsdem excommunicationibus,aliisque cafibus Epifcopo refervatis. ibid. 4

Capitulum poteft remittere pœnam impofitam ab Epifcopo defuncto, quia id pertinet ad jurisdictionem ordinariam Epifcopi. 260. 5. poteft etiam capitulum fede vacante dare licentiam clerico diœcefano tranfeundi ad dignitatem ecclefiafticam in aliena diœcefi. ibid. 6. non tamen poteft providere pœnitentiariam, nec fupprimere canonicatum, quia hæc facultas competit privativè. ibid 8

Capi-

Capitulum sede vacante non potest revocare licentias Regularium obtentas ab Episcopo defuncto ad confessiones audiendas. 261. 9
Capitulum sede vacante potest concedere indulgentias unius anni in dedicationibus Ecclesiarum, & 40. dierum in anniversario dedicationis Ecclesiæ, quia talis concessio est actus solius jurisdictionis. 262. 13. potest etiam commutare ultimas voluntates in ijs casibus, in quibus poterat Episcopus. ibid. 15
Capitulum sede metropolitana vacante potest visitare universam provinciam, ac totam diœcesin, præsertim si vacatio fuerit diuturna. 263. 1. non tamen videtur posse visitare monasteria exempta monialium nisi nomine, & authoritate Papæ. ibid. 6
Capitulum ex urgente gravissima necessitate potest visitare monasteria Monialium exemptorum, quia tenetur consulere utilitati diœcesis, & impedire mala imminentia. 246. 13
Capitulum non succedit Episcopo in privilegijs eidem concessis, quia cum sint personalia, & odiosa, quatenus adversantur juri communi, debent strictè interpretari. 265. 15
Capitulum sede vacante non potest concedere licentiam erigendi nova monasteria in sua diœcesi. 265. 17. potest tamen dare licentiam volenti ædificare ecclesiam, ut acquirat in eadem jus patronatus. ibid. 18
Capitulum cathedrale sede vacante non succedit Episcopo in collatione beneficiorum, proinde non potest conferre præbendas, nec beneficia, quæ tempore vacationis contigerit, vacare, si eorum libera collatio ad Episcopum pertineat. 266. 1. imò neque potest ea conferre beneficia, quorum collatio jure devoluto ob negligentiam, vel delictum inferioris collatoris pertinet ad Episcopum. ibid. 2. Sin verò collatio beneficij pertineret ad Eiscopum, & capitulum simul, posset ab hoc sede vacante conferri. ibid. 4. non ita si Episcopus tantùm ex consilio, & consensu capituli beneficium conferret. 267. 5
Capitulum sede vacante ea tantùm potest beneficia conferre, in quibus nulla exercetur libertas, quando ex eorum institutione debentur certæ tantùm, ac determinatæ personæ, ut seniori familiæ fundatoris, vel quando rationis optionis debetur beneficium antiquiori optanti. 268. 11
Capitulum sede vacante licèt non possit conferre beneficia, quorum collationes ad solum pontificem pertinent, potest tamen eorum resignationes recipere. 263. 13
Capitulum succedit Episcopo tantùm in iis, quæ sunt gratiæ, non verò justitiæ. 2E8. 14
Capitulum nequit admittere beneficiorum resignationes, quæ fiunt ex causa permutationis. 269. 15
Capitulum sede vacante potest eas beneficiorum uniones facere, quas potest Episcopus. ibid. 19
Capitulum sede vacante, quia succedit Episcopo, in tota sua jurisdictione ordinaria, potest punire clericos, & eos in pœnam commissi delicti privare suis beneficiis. 270. 21
Capitulum sede vacante potest clericis, & laicis in delictis mixti fori, & pro dispensationibus, ac commutationibus imponere mulctas pecun[iarias] applicandas locis piis per Vicarium Capit[uli]. ibid.
Capitulum sede vacante tenetur solvere debita [E]piscopi defuncti ex fructibus, seu reditibus E[pi]scopatus, quia tunc est administrator Episco[pa]tus. 270.
Capitulum sede vacante potest cognoscere cau[sas] matrimoniales. ibid.
Capitulum intra octiduum, quo sede vacante, co[ns]tat de Vicario eligendo, habet jurisdiction[em] administrandi Episcopatum. 271. 5. neque [po]test restringere illud octiduum statutum à C[on]cilio. ibid. Imò post illud octiduum potest p[roro]gare moram, quia Vicariatus non est benefici[um] sed officium temporale. 271. 6. Octiduum ist[ud] incipit currere capitulo à die mortis Episcopi, [...] etiam à die scientiæ translationis Episcopi ad [ali]am Ecclesiam. 272
Capitulum sede vacante tametsi regulariter un[um] tantùm debeat Vicarium eligere, adhuc potes[t si] necessitas urgeat duos eligere. 273. 16. &1[...]
Capitulum sine justa causa non potest removere [Vi]carium à se electum, quia id fieret contra Co[nci]lium Tridentinū. 274. 23. Tum quia Vicarius [...] gniter se haberet in administranda justitia co[ntra] Canonicos particulares, & à quibus ipse dep[en]det, ex timore ne privaretur sua jurisdictio[ne]. 275.
Capitulum sede vacante non potest de jure ul[lum] emolumentum, vel qualemcunque portion[em] redituum episcopalium in proprios usus con[ver]tere, sed omnia servanda sunt futuro Prælato [...]am cum obligatione inventarij conficiendi [...] reddendarum rationum. 276.
Capitulum sede vacante nequit litem institue[re] neque prosequi super juribus Episcopi, [sed] tantùm super juribus concernentibus ipsum [Ca]pitulum. 277.
Capitulum licèt admitti debeat ad tractandum, consulendum, non ita tamen ad decidendu[m] quia spectato jure communi soli Episcopi [in] Conciliis provincialibus habent suffragium [de]cisivum, & non capitulum, nisi ex aliquo [spe]ciali privilegio. 288.
Capitulum habet jus condendi statuta circa neg[otia] concernentia ipsum Capitulum, non tamen [va]let statutum, vel consuetudo etiam jurame[nto] firmata, vi cuius omnes de capitulo teneat[ur] consentire, & si non consenserint, actus ca[pi]tuli non sit validus. 297
Capitulum, si habeant jurisdictionem conten[tio]sam, & velit interdictum ponere, debet id p[ræ]stare cum assensu Episcopi. 298
Capitulum sede vacante non potest sibi unire [be]neficia. 301
Castrum potest in feudum dari ea contractui a[dje]cta conditione, ut ad quascunque manus [ca]dum devenerit, subsit gravaminibus impo[nen]dis à supremo Principe sæculari. 280.
Catechumeni, quia nondum abluti sacro ba[ptis]mo, non sepeliuntur in loco sacro. 62
Catechumenis nondum baptizatis, an missæ sa[cri]ficium prosit, & possit pro illis offerri? 92
Cathedraticum quid sit, & quomodo annu[...]

persolvatur Episcopo in recognitionem cathedræ. 850. 1. Et consuetudine, vel præscriptione potest cathedraticum abrogari. ibid. 3
Catholicus degens in terris hæreticorum, vel infidelium, an possit carnes comedere diebus ab Ecclesia prohibitis. 956. 13
Causa justa expellendi Religiosum è religione est incorrigibilitas, & eiectus adhuc manet obligatus ad substantialia vota religionis. 707. 6
Causa pollutiva Ecclesiæ debet esse publica, ut sequatur pollutio. 188. 6
Causa pollutiva Ecclesiæ, si notificetur sacerdoti in Sacramento confessionis, debet is ita se gerere, ac si nihil omninò sciret. ibid. 14
Causæ justæ excusantes à continua residentia sunt Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, & evidens Ecclesiæ, vel reipublicæ utilitas. Ad causam urgentis necessitatis pertinent bellum, imminens excidij periculum, hostium incursiones, aëris intemperies, lues epidemica, corporis infirmitas, si in loco parochiæ curari non possit. 62. 10
Causæ excusantes à residentia quænam sint? 72.19
Causæ, ob quas solent beneficia reservari plures sunt, & recensentur. 167. 6
Causæ, ob quas solent Coadjutores concedi sunt ætas profecta Pastoris, infirmitas corporis, animi ægritudo, defectus idoneæ litteraturæ, negligentia, & suspicio de dissipatione bonorum ecclesiæ. 204. 8
Causæ conferendi pensiones plures sunt, & recensentur. 308. 11
Causæ justæ alienandi res ecclesiasticas recensentur, 340. 1. & seq.
Causæ, ex quibus rescindi potest contractus venditionis, & emptionis ex læsione ultra dimidium plures recensentur. 413. 12
Causæ, ob quas interdū licitum est rem pluris vendere, quàm per se alioquin valeret, recensentur. 417. 17. & seq.
Causæ, ob quas Creditor non tenetur fructus computare pro solutione tres potissimum assignantur. 489. 15. & seq.
Causæ justæ constituendi novum censum, quænam sint? 862. 23
Causæ justæ exigendi charitativum subsidium ab Episcopo, plures sunt. 862. 23
Census, an possit constitui cum debitore vendente jus, quando creditum est liquidum. 421. 35
Census irredimibilis, an stante Bulla Pij V. sit licitus? ibid. 37
Census laxè sumptus id significat, quod annuatim in quantitate, seu summa persolvitur. 847 1. Et bipartitur in novum, perpetuum, & temporalem. ibid. 3
Census ecclesiasticus non est Jus aliquod spirituale, nec annexum rei spirituali, sed jus quoddam per se distinctum à beneficio. 858. 3. Non tamen census ecclesiasticus potest vendi, quin labes contrahatur Simoniæ. ibid.
Census ecclesiasticus si sumatur, quatenus dicit jus, quod clericus habet ad percipiendos fructus beneficij, est quid spirituale. 859. 6
Census sibi reservatus ab eo, qui mutavit beneficium pinguius cum tenuiori non potest vendi. ibid. 8
Census ecclesiastici jure divino prohibentur vendi. 860. 11
Charitativum subsidium est exactio extraordinaria propter manifestam, & rationabilem causam cum charitate à subditis postulata, & quænam sint justæ causæ petendi charitativum subsidium? 850. 4
Christianus quilibet, & solus est capax Sacramenti Eucharistiæ per modum viatici. 936. 24
Circumcisio in lege veteri erat necessaria ad salutem tam parvulis, quàm adultis. 912. 1
Civitas in materia odiosa non comprehenditur nomine diœcesis. 8. 9
Clausula, quæ solet in rescripto apponi *motu proprio* quomodo intelligatur, & quinam sint ejus effectus? 111. 13. & seq.
Clausula motus proprij non ampliat gratiam, nec vim verborum, sed tantùm excludit subreptionem, ac suspicionem fraudis in eo, ad quem litteræ beneficiales diriguntur. 155 35
Clerici à negotijs, curisq; sæcularibus remoti Deo speciali cultu sunt addicti, ac dicuntur esse de sorte domini. 6. 1. Eorum præstantia, & dignitas est talis, ut nulla sæcularis ei possit æquari. ibid.
Clerici in odiosis non comprehenduntur nomine populi, ac civium, sed tantùm in materia privilegiata, & favorabili: sunt enim Clerici pars Reipublicæ. 7. 4
Clerici non habent vocem, seu suffragium in Concilijs populi. 7. 5
Clerici tenentur deferre tonsuram in capite, & vestem clericalem coloris nigri. 10. 10. Idque præsertim si clerici beneficium ecclesiasticum obtinuerint, alioquin si à suo Episcopo moniti honestū habitum clericalem non detulerint, suspenduntur non solùm ab ordinibus, sed etiam ab officio, & beneficio. Imò si iterum moniti parêre detrectaverint coerceri debent per privationem officiorum, & beneficiorum. Imò ex Bulla Sixti V. tenentur hanc vestem deferre omnes clerici beneficiati, & pensionarij, quamvis nondum jus in beneficio, sed tantùm ad illud obtinuerint. 10. 12
Clerici minores si beneficium ecclesiasticum non consequantur, non tenentur habitum clericalem, & tonsuram deferre, sed tunc non gaudent privilegio fori. 11. 14. Imò clericus in minoribus, & beneficio constitutus, si tonsuram, & habitum clericalem non deferat, vel discolores vestes deferat, non excusatur à culpa. ibid. 15
Clerici præsertim in sacris constituti tenentur castè vivere. Orientales tamen sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi permittuntur posse uxoribus uti, quas ante susceptum sacerdotium, vel sacrum ordinem duxerunt. 11. 16. & seq.
Clerici minores eo ipso, quod matrimonium ineunt, beneficia ecclesiastica amittunt, quamvis matrimonium nondum fuerit consummatum, nec iterum recipiunt beneficia, quamvis sponsa Religionem postea profiteatur. ibid. 18

Clerici sacris ordinibus initiati cujusmodi sunt Episcopi, sacerdotes, Diaconi, & Subdiaconi jure ecclesiastico omnino prohibentur uxorem ducere, & Apostoli postquam fuerunt assumpti ad Apostolatum, & sacros ordines perpetuam continentiam servaverunt : & hæc continentia in clericis est consilium Christi, eámque constituerunt Apostoli, ut impostèrum Ministri Ecclesiæ tenerentur eam servare. 11. 19
Clerici si ante susceptos ordines duxerunt uxores, debent post illos susceptos perpetuam servare continentiam. ibid. 20
Clerici non debent tabernas publicas nisi ex causa necessaria itineris adire, & illis prohibentur convivia, lusus alearum, & taxillorum. 13. 2. & 3
Clerici debent omnino esse à quavis suspicione avaritiæ alieni. ibid. 4
Clerici non debent annulos aureos gestare, nec gemmulas ijsdem insertas, nisi Episcopi sint, vel alia dignitate insigniti, non tamen ratione doctoratûs debent illos deferre. 16. 19
Clerici prohibentur etiam arma deferre, quia ipsis non est permissum pugnare. ibid. 21
Clerici prohibentur exercere commercia, & negotia sæcularia, quibus si se immisceant, & post trinam admonitionem non resipiscant, ipso facto amittunt privilegium clericale. 16. 22
Clerici tenentur obedire Episcopo in ijs, quæ pertinent ad statum clericalem. ibid. 23
Clerici prohibentur exercere artem medicam, ubi ustio, & sectio est necessaria, imò etiam Judicium sanguinis, venatio clamorosa, & negotiatio. 16. 24. Imò est hæc ita Clericis in sacris constitutis prohibita, ut à noxa lethali non excusentur, si toto animo sint eidem addicti, & à divinis avocentur obsequijs. 17. 25
Clerici si negotiationem, & mercaturam exerceant, tenentur vectigalia solvere, perinde ac alij negotiantes. ibid. 26
Clerici quoad vim directivam obligantur legibus communibus Magistratuum sæcularium, si non repugnent statui ecclesiastico, & pertineant ad bonum Reipublicæ regimen. 17. 27
Clerici tenentur eas servare leges, quæ formam præscribunt in contractibus, vel testamentis conficiendis. ibid. 28
Clerici plurimis perfruuntur privilegijs. 17. 1. & seq.
Clerici quoad causas merè ecclesiasticas liberi omnino sunt à potestate laicorum, nec possunt conveniri coram Judice sæculari. 18. 4. Idque jure divino. 18. 7. Non tamen sunt exempti ab illis civilibus legibus, quæ non sunt contra libertatem ecclesiasticam, nec sacris adversantur canonibus. 18. 8
Clerici delinquentes contrà legem civilem non incurrunt pœnam eadem lege statutam. 19. 11
Clerici non possunt renuntiare privilegijs canonis, & fori, séque subijcere laicali jurisdictioni. ibid. 13
Clerici incedentes armati, quibus subijciantur pœnis? 22. 3. & seq.
Clerici in sacris constituti comam relaxantes, & non deferentes tonsuram convenientem suo statui anathemate percutiuntur. 22. 5
Clerici hodie non coguntur vivere in comm[...] 2[...]
Clerici majores fornicarij quas pœnas incur[...] 24
Clerici crapulosi, & ebriosi, quibus sint pœnis noxij. ibid.
Clerici tenentur se abstinere à negotijs, personi[...]cis, ludis, vestibus inhonestis, & ornatu m[...]honesto. 24
Clerici gaudere possunt statutis, & consuetudini[...] regionis, in qua vivunt, quatenus ea sunt [...] commodo. 25
Clerici non debent secum in domo retinere mu[...]rem suspectam de incontinentia, tametsi s[...] sit, aut mater. 2[...]
Clerici non dimittentes concubinas suspendun[...] à beneficijs. 34.
Clerici conjugati, si castitatem voverint, debent [...]paratim habitare, quamvis sint jam senio co[...]fecti, & citra copulæ suspicionem : sin verò [...] juvenes, non possunt promoveri nisi transeant [...] religionem. 37
Clerici conjugati in ordine ad res ecclesiasticas, [...] beneficia, perinde se habent ac laici; licèt illi g[...]deant privilegio canonis, & fori, si contraxer[...] cum una tantùm, eaque virgine, habitúmq[...] clericalem, & tonsuram continuò defera[...] 39.
Clerici sacris initiati ordinibus nullo pacto poss[...] matrimoniũ validè contrahere ob votum sole[...]ne castitatis adnexum sacris ordinibus. 40. [...] Quamobrem soli clerici minoribus ordinib[...] initiati possunt validè matrimonium contrahe[...] quia votum castitatis non est minoribus ordi[...]bus adnexum, sed tantùm majoribus. ibid.[...]
Clerici sacro ordine initiati, si matrimonium co[...]trahant, nullius est valoris. 42. 1. Non tam[...] ipso jure privantur beneficijs antea obtentis, s[...] in pœnam sui delicti possunt privari ab homin[...] seu Judice per sententiam. Secus clerici in min[...]ribus constituti, si uxores ducant, quia matrim[...]nium est validum, privantur ipso jure benefici[...] ecclesiasticis. 43.
Clerici quomodo privandi sint beneficijs, quæ h[...]bebant tempore matrimonij initi? 45. [...]
Clerici græci, si antequam initientur ordinibu[...] matrimonium primùm cum Virgine contrax[...]rint, ad ordines sacros non exacto continenti[...] voto admittuntur, non verò semel constitutis [...] sacris permittitur ipsis uxores ducere. 45. [...]
Clerici, qui ex licentia Papæ in suis resident eccl[...]siis, quamvis possint sibi fructus beneficij lucr[...]ri, non tamen ullum acquirunt jus in distrib[...]tiones quotidianas: quia qui de facto non resid[...] etiam ex licentia Ordinarij, quamvis fructus a[...]cipiat beneficij, non ita percipit distribution[...] quotidianas. Neque obstat, quòd ratione priv[...]legij non residentes fictione juris habeantur, [...] residentes: quia distributiones non conceduntu[...] clericis ex eo præcisè, quòd resideant, sed qu[...] præsentes intersint divinis officijs statis horis d[...]urnis, & nocturnis. 66. 3. & se[...]
Clerici non residentes si citati non revertantur a[...] residendum privandi sunt suo beneficio in te[...]mino sibi præfixo. 72. [...]

Cl[...]

Clerici sacris initiati, si adigerentur ostiatim mendicare, vel ex turpi quæstu vivere, cederet in opprobrium, & dedecus ordinis clericalis. 195. 19
Clerici tantùm institui possunt in beneficiis ecclesiasticis, non tamen quicunque, sed idonei, qui Deo, & Ecclesiis velint, & possint gratum præstare famulatum. 216. 1
Clerici instituendi in Ecclesia non debent esse unius tantùm nationis, seu originis, sed assumendi sunt viri morum probitate, vitæ honestate, & doctrinarum eruditione cæteris commendatiores, quamvis natione diversi, nobilitate non pares. 217. 7
Clerici promovendi ad beneficia ecclesiastica debent illo esse initiati ordine, quem ipsa dignitas, vel beneficium ex sui natura, vel consuetudine, aut statuto exigit: non tamen est necesse, ut sit initiatus illo ordine, quem fortassis aliud beneficium eidem unitum exigeret. 218. 13
Clerici beneficiati permutantes sua beneficia non possunt pro excessu redituum aliquid temporale accipere, quia permutatio fit principaliter quoad titulum. 460 1
Clerici, & Religiosi possidentes bona in communi non sunt absolutè incapaces feudorum, præsertim, si sint feuda franca, vel in quibus servitiorum loco pecunia, vel census annuus præstetur Domino. 471. 14
Clerici non prohibentur absolutè fidejubere pro egenis, & oppressis, aliisque miserabilibus personis, si charitas urgeat. 500. 6
Clerici prohibentur fidejubere indiscretis fidejussionibus susceptis sine causa, & necessitate. 501. 10
Clerici non possunt conveniri, ultra quod facere possunt. 502. 14
Clerici ob contracta debita non possunt detrudi in carcerem, neque anathemate percuti, si bonis careant, quibus satisfaciant. 510. 2
Clerici beneficiarii non possunt ad suum libitum impendere fructus beneficii, qui supersunt congruæ suæ sustentationi in usus profanos, sed tantùm in pias causas, si summa sit notabilis: & licèt donatio esset valida, non tamen donator excusaretur à gravi culpa. 532. 16
Clerici sæculares sunt veri domini bonorum suorum patrimonialium, de quibus possunt liberè disponere tam inter vivos, quàm mortis causa, & per ultimam voluntatem. 545. 13
Clerici beneficiarii tenentur ex justitia ad reditus ex bonis ecclesiasticis, si superfluant, impendendos in usus pios. 545. 14. An verò, si eos expendant in usus profanos, teneantur ad restitutionem, dissentiunt Doctores. 546. 17
Clerici habentes proprium patrimonium, possunt sibi reservare, & pro sua propria congrua sustentatione expendere solos reditus sui beneficij. 547. 1. Imò possunt clerici sæculares liberè disponere in usus profanos de bonis patrimonialibus, ibid. 2
Clerici beneficiati possunt elargiri reditus ecclesiasticos superfluos proprijs consanguineis, quantum requiritur ad eorum decentiam spectatis statu, qualitate, aliisque circumstantiis. 547. 3
Clerici beneficiarii de bonis patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus possunt testari, ut etiam de ijs bonis, quæ proprio labore, & industria sibi compararunt, non verò de illis bonis, quæ intuitu Ecclesiæ acquisiverunt. 565. 22. & seq.
Clerici constituti in ægritudine de fructibus suorum beneficiorum, quamvis non possint testari, possunt tamen disponere per modum eleemosynæ, imò etiam aliquid erogare amicis, & familiaribus suis ratione obsequij, sibi vel ecclesiæ præstiti; moderatè tamen. 566. 26
Clerici, quibus cura sepeliendi ratione beneficii incumbit; pro officio sepulturæ, exequiis, ac deductione funeris non possunt quidquam exigere, sed tantùm liberaliter accipere oblata. 610. 15
Clerici beneficiarii obligantur ad preces Deo fundendas, quamvis beneficium sit tantùm manuale. 897. 9. Imò tenentur etiam ad has horas canonicas persolvendas, tametsi beneficium sit ita tenue, ut non sufficiat ad vitæ sustentationem. ibid. 10
Clerici, qui obligantur ad horas canonicas, tenentur eas recitare juxta præscriptum breviarij Romani. 898. 17. Et tenentur se conformare cæteris orantibus ea die breviarium. ibid. 18
Clerici an possint à Magistratu sæculari compelli ad vendendum triticum, si necessitas urgeat. 984. 11
Clerici non possunt obligari à Judice laico, ut abstineant ab inobedientia. 1003 1
Clericis injungitur munus prædicandi verbum Dei. 6. 2
Clericis græcis, postquam Sacerdotes facti sunt, vel Diaconi, non licet ampliùs uxores ducere, neque matrimonio illicitè contracto uti. 11 17
Clericis licèt interdicatur, ne utantur certis quibusdam vestibus tanquam indecentibus, non tamen speciatim præscribitur, quibus uti debeant, sed hæc honestas vestium censenda est ex usu, & consuetudine. 15. 15
Clerico ordinato debetur pro congrua sustentatione beneficium, si aliunde non habeat patrimonium, nec unde decenter, ac congruè vivat. 94 5
Clerico habenti unum beneficium sufficiens, si Pontifex motu proprio concedat aliud sufficiens potest utrúmque retinere. 125. 8
Clerico habenti insufficiens beneficium, si conferatur aliud beneficium per se sufficiens, primùm non videtur vacare. 128. 20
Clerico absenti potest beneficium conferri alio mediante, qui loco absentis beneficium acceptet. 119. 31
Clericorum gradus, ac nomina sunt Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, & Presbyter, ut etiam Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & omnes cujuscunque ordinis, seu dignitatis ecclesiasticæ. 6. 3
Clericorum nomine in materia favorabili comprehenduntur etiam Cardinales, ut etiam Monachi, licèt clerici sæculares in materia, sive favorabili, sive odiosa non comprehendantur nomine Monachorum. 7. 4
Clericos non decet cum mulieribus in eadem domo morari ijs exceptis, quæ ob ætatem, seniúmque, vel

vel ob primi, aut secundi gradus consanguinitatem tolerantur. 27. 1

Clericum non decet viles, & sordidas artes exercere, nec agere lanionem, nec ludionem, aut histrionem. 16. 24

Clericus constituitur in statu clericali per primam tonsuram, quam tenetur semper deferre in capillis: & à prima tonsura, quasi à prævia dispositione fit transitus ad ordines minores, quibus initiati vocantur Ostiarij, Lectores, Exorcistæ, & Acolyti. 9. 1. & seq.

Clericus transgrediens votum castitatis quocunque actu luxuriæ, duplex committit peccatum contra temperantiam, & virtutem Religionis. 12. 13

Clericus in sacris constitutus, si de crimine fornicationis cum fœmina suspectus fuerit, & post trinam admonitionom adhuc deprehendatur, cum ipsa fabulari anathemate percutitur, & fœmina canonicè punitur. 28. 6

Clericus concubinarius dicitur, qui non solùm domi instar uxoris concubinam alit, sed etiam extra domum. 29. 9. Et si ipsam non dimittat post trinam monitionem, privatur distributionibus quotidianis, & beneficiis post sententiam declaratoriam Judicis. ibid. 11

Clericus, si monitus non desistat à consortio mulierum suspectarum, pluribus fit pœnis obnoxius. 32. 5

Clericus, si monitus ad concubinam dimittendam noluit parêre, non potest se excusare, nec tergiversari, quod in peccato fornicationis non existat. 33. 9

Clericus per matrimonium validè contractum amittit accessus, & regressus, & omnia alia jura ad beneficium ecclesiasticum. 39. 12. Imò etiam pensiones titulo clericali alicui collatas. ibid. Non tamen, si clericus in minoribus constitutus, sponsalia de futuro contrahat, amittit ipso jure beneficia, quæ obtinuerat. ibid. 13

Clericus contrahens matrimonium validum, nequit retinere priora beneficia, sed tenetur statim ea dimittere, & si non dimittit, est injustus detentor rei non suæ, & tenetur restituere fructus à se perceptos post initum matrimonium. 39. 14

Clericus beneficiatus contrahens invalidè matrimonium non privatur ipso jure suo beneficio, sed tantùm ab homine est privandus, seu per sententiam Judicis. 44. 9

Clericus in minoribus constitutus, si matrimonium contrahat, non gaudet privilegio clericali, proinde non tenetur ferre tonsuram, si non percipiat beneficium. 45. 16

Clericus conjugatus, si ferat tonsuram, & habitum gaudet privilegio clericali. 46. 18

Clericus, si fraudulenter se absentavit, ut non citetur, potest per publica edicta citari in sua Ecclesia, & si intra semestre non revertatur, privari potest sua Ecclesia. 74. 23. verùm id limitatur, quando præsentia clerici est valde utilis ecclesiæ. 75. 25

Clericus, qui juravit in ecclesia sua residere, licitè pro servitijs ejusdem potest se absentare. ibid. 26

Clericus, ut promoveatur ad beneficium ecclesiasticum, nulla debet esse censura irretitus. 96. 10

Clericus promotus ad beneficium, si revera se putet idoneum, non tenetur eidem renuntiar[e] tametsi judicet alterum magis idoneum. 101.

Clericus nequit licitè plura obtinere, ac retin[ere] beneficia, licèt hæc continuam residentiam p[er]sonalem non exigant, dummodo unum illor[um] ad honestam, & congruam clerici sustentat[io]nem sufficiat. 116.

Clericus non potest simul habere duas dignitat[es] vel personatus etiam in diversis Ecclesijs, [...] ex dispensatione speciali summi Pontificis, [...] singula officia singulis clericis conferri debe[nt] 117. 7 & [...]

Clericus non potest simul obtinere duos canoni[ca]tus in eadam ecclesia, tametsi unum per se, [...] alterum accessoriè. 117. 14. Imò nec per co[n]suetudinem immemorialem induci potest, [...] habeat quis in eadem Ecclesia duos simplices [ca]nonicatus. 118.

Clericus habens beneficium sufficiens ad congru[am] sustentationem, si aliud obtineat, vacat p[ri]mum. 126.

Clericus habens duo beneficia singula insuffici[en]tia, si postea alterum fiat sufficiens, debet [...] sufficiente esse contentus, & dimittere aliud [in]sufficiens. 127. 14. Non ita si beneficium [in]sufficiens ex industria, & meliorationibus be[ne]ficiarij factum sit sufficiens. ib[id.]

Clericus, qui priùs impetravit mandatum pon[tifi]cium de providendo in eadem Ecclesia, debet [...]teri præterri, qui priùs habuit datam: quia [in] beneficijs obtinendis consideratur data, non p[ræ]sentatio. 157.

Clericus provisus à Legato post confirmation[em] factam à Papa in assecutione præbendæ pra[efe]rendus est alijs, quibus postea à Papa jus ex[pe]ctativæ datur. 160.

Clericus impetrans litteras in forma pauperum, [ut] ei provideatur de beneficio, si postea aliunde [ac]quirat vicariam aliquam temporalem, adhuc [lit]teræ beneficiales validæ sunt, & mandatarius [te]netur eas exequi: non ita, si clericus post im[pe]tratas litteras acquireret vicariam perpetuã, quia tunc mandatum expiraret. 165.

Clericus beneficiarius, qui ex bonis patrimoni[ali]bus potest se alere, potest ijs servatis hone[stæ] vitæ sustentationem jure accipere ab illa eccle[sia] cui inservit. 192

Clericus beneficiatus ægrotus integrè percipit [fru]ctus sui beneficij. 201. 1. & seq. Et tunc [...] adjutori debetur congrua sustentatio, siquid[em] qui altari inservit, de altare vivit. ibid

Clericus ob mutilationem supervenientem non perdit beneficium, quod habet, cujus propte[r] fructus percipit. 201.

Clericus habens titulum, & possessionem ben[efi]cij unà cum servitio, præferri debet coadju[to]ri se habenti accessoriè, & carenti jure, ac tit[ulo] in beneficium. 203.

Clericus, qui scienter se permisit institui in ben[efi]cio nondum vacante, si postea illud vacans im[pe]traverit à Papa, & non fecerit mentionem [...] intrusionis, ac illegitimæ institutionis, non [re]tinet beneficium, quia collatio etiam facta à P[apa] est irrita, quia subreptitia. 229.

Clericus, si sit in colorata possessione alicujus [be]nefi[cii]

neficij, non potest hoc alteri conferri, nisi priùs præcedat summaria cognitio causæ, sitque color possessionis deletus. 237. 16. Sin verò possessio non sit colorata, sed evidenter injusta potest tunc beneficium alteri conferri, etiam non citato possessore. ibid. 17
Clericus sciens alteri collatum esse beneficium, si permittat illud sibi conferri, non est eidem conferendum, cùm primùm vacat. 247. 12
Clericus, cui beneficium à legitimo collatore collatum est, potest agere in judicio possessorio adipiscendæ possessionis. ibid.
Clericus receptus in canonicum potest agere contra Capitulum, ut sibi provideatur de præbenda, cùm primùm se occasio obtulerit. 247. 13
Clericus habens præbendam in una Ecclesia, potest in eadem recipere dignitatem cum præbenda, si primæ præbendæ renuntiet. ibid. 14
Clericus, si charitas non urgeat, & fidejubeat, fidejussio est nulla. 501. 9
Clericus, si fidejubeat, tenetur suum fidejussorem indemnem reddere à fidejussione, etiam per assignationem fructuum proprij beneficij. ibid. 13.
Clericus habens beneficium, unde sustentari congruè possit, & simul satisfacere creditoribus, cogendus est per subtractionem fructuum suis satisfacere creditoribus relictâ eidem congruâ sustentatione. 511. 14
Clericus debitor, ut gaudeat privilegio competentiæ, aliquot requiruntur conditiones. 512. 17
Clericus, si in debito civili dolosè se gessit, & creditorem decepit, eò quia se laicum finxerit, vel sua bona absconderit, vel coram Judice falsò negaverit debitum, potest in carcerem detrudi, non præcisè ob civile debitum, sed propter crimen. 12. 16
Clericus filiæ spuriæ, vel sorori ex reditibus beneficij ecclesiastici jure communi dotem dare potest, si aliundè non habeat. 547. 4
Clericus potest sibi sepulturam eligere in quacunque Ecclesia. 613. 2
Clericus sæcularis non potest inducere infirmum cum obligatione irrevocabili orta ex juramento, vel voto ad eligendam propriam sepulturam in sua ecclesia parochiali. 620. 6. Ignorantia tamen, quæ excusat à peccato lethali, excusat etiam clericum, ne incurrat excommunicationem. ibid. 8
Clericus, si ex reditibus Ecclesiæ ædificet capellam, eámque dotet, acquirit jus patronatus tantùm ad dies vitæ. 838. 5
Clericus non potest conveniri in curia sæculari pro debitis contractis cum persona sæculari. 983. 4. Neque ratione causæ defendendæ potest clericus trahi ad judicium sæculare. ibid. 5. Neque ex vi statuti laicalis potest conveniri pro jure congrui; neque Judex potest exequi sententiam à se latam contra clericum. Neque citare clericum debitorem in confectione alicujus inventarij. Neque adigere clericum, qui spoliavit laicum sua possessione ad eam restituendam. ibid. 6. & seq.
Clericus, an si conveniatur pro evictione, sit conveniendus coram Judice ecclesiastico. 1008. 38
Cleros græcè sors, & latinè hæreditas dicitur. 6. 3. Et clerici dicuntur, quia de sorte Domini sunt, vel quia ipse Dominus est sors, seu pars clericorum. ibid.
Coadjuto excommunicato tenetur coadjutor divinis interesse officijs, quia non residet nomine alieno, sed proprio. 211. 26
Coadjutor, à quo dandus sit Prælato Ecclesiæ, quando hic non potest plenè satisfacere suo officio. 203. 1. & seq.
Coadjutor est duplex temporalis, & perpetuus cum spe futuræ successionis 203. 1. Non tamen coadjutor perpetuus cum futura successione est juri conformis, sed potiùs à stylo curiæ inventus in gratiam, & favorem specialem. ibid. Imò hujusmodi coadjutoriæ perpetuæ cum futura successione dantur, tametsi adjutus possit in ecclesia suum exercere officium, illúdque exerceat. ibid. 2
Coadjutor datur Episcopis, aliisque ecclesiarum Rectoribus, ac Prælatis ægrotis, ut in ecclesia ministret. 203. 3
Coadjutor cum jure succedendi non potest dari nisi à Romano Pontifice. 205. 10
Coadjutor deligendus est, qui attigerit eam ætatem, quam beneficium exigit, adeo ut coadjutor datus Episcopo debeat complevisse annum trigesimum. ibid. 11
Coadjutor datus parocho, vel alteri beneficiario debet esse clericus, quia laicus non potest esse administrator in rebus spiritualibus; imò neque temporalibus, licèt à Papa possit dari laicus coadjutor etiam quoad spiritualia quædam gerenda. 205. 12
Coadjutor nisi ejus potestas specialiter per superiorem limitetur, potest ea omnia, quæ posset adjutus, debet tamen abstinere ab omni alienatione bonorum spectantium ad Ecclesiam, vel ad ipsum principale. 206. 17
Coadjutor si coadjutus sit demens, vel ita affectus, ut non sit capax ritè conferendi beneficia, potest hæc conferre. ibid. 1
Coadjutor non potest liberè alienare bona Ecclesiæ, bene tamen, si necessitas id exigat. 206. 1
Coadjutor non datur post mortem Episcopi, nec etiam gratiâ successionis, quæ datur dependenter à coadjutoria, cui committitur. 207. 4
Coadjutor de consensu Papæ etiam invitò coadjuto potest cedere coadjutoriæ. ibid. 6
Coadjutor ratione coadjutoriæ tenetur deferre clericalem vestem, & tonsuram. 208. 12. Imò sub pœna amittendi jus succedendi in beneficio tenetur habitum deferre clericalem, & tonsuram, quamvis non sit in sacris constitutus. ibid.
Coadjutor delinquens, an sit puniendus, perinde, ac puniretur adjutus. 209. 13. & seq.
Coadjutor habendus est ut præsens, & lucratur suos fructus, perinde ac lucraretur principalis, si ægrotet, vel esset legitimè impeditus. 209. 16
Coadjutor absente, seu ægrotante Principali non potest sine ejus consensu præstare assistentiam in choro, & servitio. 210. 19
Coadjutor non agit nomine coadjuti, sed proprio, proinde non est procurator coadjuti. ibid. 20
Coadjutor non lucratur distributiones quamvis coadjutus sit excommunicatus, quia coadjutor non habet

habet possessionem, nec titulum beneficij, sed tantùm exercitium officij. 211. 23
Coadjutor potest partem aliquam distributionum sibi lucrari, si hæc fuerit illi assignata non obstante excommunicatione coadjuti. ibid. 24
Coadjutores cum futura successione ex duplici causa potissimum conceduntur à Romano Pontifice. 204. 4
Coadjutores Episcopis dantur à Papa, Prælatis verò Episcopo inferioribus non exemptis Episcopus assignat ad tempus tantùm. 205. 9
Coadjutores tenentur plenam rationem suæ administrationis reddere, tum ipsis Prælatis si sanæ sint mentis, tum capitulis ecclesiarum, vel etiam Prælatis successoribus nisi antea rationem reddiderint. Imò possunt rationes cæteris computatæ iteratò peti, ut reddantur. 206. 19
Coadjutori quomodo assignanda sit eadem sedes quoad ordinem, & antiquitatem, quæ debetur Principali adjuto. 210. 17.
Coadjutoria, & futura successio ex stylo curiæ, & insolita consuetudine censentur duæ gratiæ, quarum una deficiente, altera subsistit. 207. 2
Coadjutoria perpetua cum futura successione non induit incompatibilitatem cum alio beneficio. 208. 7. Tenetur tamen coadjutor residere in ecclesia suæ coadjutoriæ. ibid. 8
Coadjutus, & Coadjutor non possunt ambo esse in eodem servitio, si agant eundem Canonicum bene tamen si diversos. 208 11
Coadjutus si sit excommunicatus an privetur fructibus sui beneficij. 210. 21
Codicillaris clausulæ effectus est, ut eius virtute institutio directa hæredis extranei obliquetur in fideicommissariam. 574. 7
Codicilli adduntur testamento, & dici solent etiam testamentum imperfectum sumpto testamento pro quacunque specie ultimæ voluntatis, ac definitur codicillus sententia voluntatis ultimæ, quam sine justa testamenti solemnitate permissum est ob impedimenti necessitatem scribere. 574. 4
Cælibatus, cur clericis conveniat, adferuntur plures rationes. 40. 21
Cœlibatus clericorum an jure divino sacris sit annexus ordinibus, sitque jure divino injunctus clericis, an tantùm de jure ecclesiastico. 41. 26. & seq.
Cœmeterium, si fuerit pollutum, necesse est reconcilietur. 879. 37. Et ejus reconciliatio fit per aspersionem aquæ solemniter benedictæ. ibid. 38
Collatio beneficij semel facta absenti, non potest ampliùs à collatore revocari. 98. 17
Collatio beneficij est concessio ejusdem vacantis, sive per obitum, sive per resignationem, aut devolutionem liberaliter facta ab habente potestatem. 107. 10
Collatio, præsentatio, & institutio maximè differunt. 112. 19
Collatio beneficiorum tripliciter potest ad Canonicos pertinere, primò conjunctim, & capitulariter. Secundò ut unus ex canonicis conferat authoritate capituli. Tertiò si jus conferendi beneficium sit annexum certo officio, dignitati, vel præbendæ canonicali, tunc singuli canonici singulariter conferunt. 153. 2[…]
Collator non potest beneficiatum gravare ullo onere reali, vel personali, nec partem redituum beneficij collati sibi reservare sine justa, ac necessaria causa. 304. 5
Colonus tenetur modicum damnum æquo animo ferre, quia tunc non privatur immodico lucro 429. […]
Commendatarius perpetuus tenetur residere in beneficio sibi commendato, si beneficium sit curatum, vel præsentiam exigat sui Pastoris 131. 3
Commodare is potest, qui est sui juris, imò etiam Oeconomus, cui res Ecclesiæ committuntur administrandæ, ut etiam servus, filiusfamilias, sive bonæ, sive malæ fidei sit possessor. 380. [...] Non tamen potest religiosus commodare, qui ratione voti se rebus omnibus abdicavit, & voluntatem suam in voluntatem transtulit sui superioris. ibid.
Commodatarius obligatur ad plura, ut non excedat usum, & tempus præscriptum, & ut post præscripti temporis lapsum restituat eandem numero rem sibi commodatam, non deteriorem factam fraude aliqua, vel dolo. 382. […]
Commodatarius non tenetur de casu fortuito succedente circa rem sibi commodatam. 382. […]
Commodatarius, si excessit in usu rei sibi commodatæ, tenetur restituere solam æstimationem excessûs. 383. 8. Verùm id procedit, quando non præsumitur voluntas interpretativa commodantis de tali usu. ibid. 9. Tenetur tamen restituere id, in quo factus est ditior. ibid. […]
Commodatarius non potest licitè adhibere rem sibi commodatam in alium usum præter concessum à commodante. 384. […]
Commodatarius, si differat ultra præscriptum tempus restituere rem sibi commodatam, tenetur resarcire damnum inde illatum. ibid. […]
Commodatarius non tenetur rem sibi commodatam resarcire, si casu fortuito, ut incendio, [...]mine, naufragio perierit, nisi id acciderit [...] culpa, vel intercesserit, vel fuerit in mora, [...]que procedit etiam in precario, aliisque similibus contractibus, in quibus non transfertur dominium rei. 384. 2. Excipitur tamen, si culpa in comodatario præcesserit, ex qua secutus fuerit eventus ille fortuitus, vel si ab initio ita conventum fuit, vel si commodatarius fuerit in mora culpabili restituendi rem commodatam, quia [...]nus eam tempore constituto neglexerit restituere, & postea casu fortuito perjerit. ibid. 5. N[...] ita tamen, si commodatarius habuisset justam causam differendi restitutionem rei commodatæ, quia tunc mora non fuisset eidem danda culpæ, proinde non teneretur damnum resarcire casu fortuito. 385
Commodatarius in periculo incendij, naufragij, hostilis incursionis potest res suas pretiosiores rebus commodatis, vel oppignoratis præferre, ut eas salvare possit, si utrasque nequeat. [...] 7. Non ita si res commodata sit pretiosior rebus propriis vilioribus. ibid. Quòd si res sint æquales quoad pretium potest commodatarius suas præferre rebus alterius, si res commo[...]

fit in commodum commune, non ita si fit in commodum solius commodatarii. 385. 8
Commodatarius in compensationem sui crediti potest retinere rem sibi commodatam, dummodo non excedat valorem crediti. 385. 10. Non ita qui depositum accipit, quia is videretur facere contra fidem. ibid.
Commodatarius si sit dubius, an res fuerit sua culpa amissa, an teneatur eam restituere. 387. 17
Commodatum dicitur quasi commodo gratis datum, vel quasi commodo accipientis sive utentis datum, & definitur id, quod alteri datur ad certum aliquem usum gratis. 388. 1
Commodatum dividitur in illud, quod tantùm datur gratia illius, qui accipit, & in illud quod datur tantùm gratia illius, qui dat. 380. 2
Commodatum, & mutuum quomodo inter se differant. 381. 7
Commodatum importat, ut is, cui conceditur, possit eo uti in proprium commodum. ibid. 9
Commodatum exigit esse ad certum quendam usum, adeo ut ad eius substantiam pertineat certum tempus expresè, vel tacitè. 385. 9
Commodatum duas parit actiones, directam unam, alteram contrariam. 387. 20
Commodatum ante præscriptum tempus, & antequam is, qui accepit, sit eo usus, non debet à commodante repeti. 387. 21
Commodum, & damnum pecuniæ mutuatæ quoad valorem extrinsecum probabiliùs pertinet ad debitorem ex consuetudine Imperij, ut solutio fiat secundùm novam æstimationem pecuniæ. 520. 10
Communitas exigit ut servetur justitia distributiva in electione, quoties hæc servari debet, proinde exigit digniorem eligi ad beneficium. 99. 10
Compensatio ut justa sit plures exigit conditiones. 386. 11
Compensatio, non potest fieri nisi debitum sit liquidum, & certum. ibid. 12
Compensatio ut ritè procedat, non sufficit, si commodatarius probabiliter judicet se habere hic, & nunc jus ad tantam pecuniæ summam, ut possit rem sibi commodatam accipere, & retinere. 386. 12. & seq.
Concessio facta à superiore inferiori, ut suum sortiatur effectum debet impleri in forma specifica, & non per æquipollens. 54. 9
Concordata Germaniæ à Nicolao V. Pontifice per Joannem S. Archangeli Diaconum Cardinalem in partibus Germaniæ tunc sedis Apostolicæ Legatum de latere ex una parte, & Fridericum Imperatorum, aliósque Germaniæ Principes, & S. R. I. Proceres ex altera anno 1447. explicantur. 184. 1. & seq.
Concubinatus est prohibitus omni jure etiam naturali, eò quia impedit propagationem speciei. 30. 21. Et ex eo, quòd sit contra legem naturæ, adversatur etiam iuri divino. 31. 24
Conditiones requisitæ, ut possit quis promoveri ad beneficia ecclesiastica explicantur. 95. 1 & seq.
Conditiones necessariò exprimendæ in supplicatione in ordine ad litteras beneficiales obtinendas recensentur, & explicantur. 148. 18
Conditiones de jure, vel consuetudine requisitæ ad contractum feudalem septem recensentur principaliores. 467. 3
Conductor potest inquilinum expellere, si tempore constituto detrectet contumaciter pensionem solvere. 429. 13
Conductor tempore præfinito tenetur solvere mercedem locatori pro re sibi locata. 249. 14
Conductor potest non solvere pensionem singulari successori, nisi antecessor locator cesserit illi jus suum. 432. 8
Conductor tenetur resarcire damnum rei conductæ, si hæc pereat, vel deterior fiat dolo, vel culpa lata, vel etiam levi ipsius conductoris, non ita si pereat casu fortuito. ibid. 12
Conductor generatim tenetur de dolo, & de culpa lata, & levi, non verò de levissima, nec de casu fortuito, cum contractus sit in commodum utriusque. 435. 15
Conductor quomodo possit impensas deducere, quas fecit in re conducta, ut si domum malè materiatam restauravit, vel in eadem aliquid addidit. 446. 30
Confessarius Papæ non est merus Commissarius, seu delegatus Papæ, sed potiùs Vicarius Dei, cui voluntariè se Papa subjicit, & actuat ejus potestatem, adeò ut Confessarius non absolvat Papam potestate sibi delegata ab eodem, sed jure, & potestate immediatè accepta à Deo. 223. 19. & seq.
Confessarius, si affirmet hæredi, fuisse intentionem testatoris, relinquere alicui legatum, an teneatur hæres illud solvere. 59. 9
Confirmatio facta à Papa suum producit effectum, & operatur, ut gratia sit perpetua. 161. 35
Conjugati non sunt capaces beneficii ecclesiastici, nisi duxerint virginem, & consentiente uxore perpetuam castitatem voverint. 96. 9
Conjugatus non est promovendus ad administrationem, vel ordinem ecclesiasticum. 43. 7
Conjuges, post consummatum matrimonium, non possunt religionem ingredi, nisi mutuus accesserit consensus, & tunc uxor consentiens ingressui mariti, tenetur etiam ipsa religionem ingredi, si juvenis sit; vel profiteri perpetuam castitatem, si senex velit manere in sæculo. 686. 10
Conjuges licèt voverint continentiam, adhuc non potest alter sine consensu alterius religionem ingredi, & in ea validè professionem emittere. 731. 11
Conjux, ut post initum matrimonium licitè possit ingredi religionem, quæ requirantur conditiones? 725. 1. & seq.
Conjux ante matrimonium consummatum, si intendat religionem ingredi, potest duobus primis mensibus abstinere à consummatione matrimonij, quamvis alter conjux petat, imò etiam, si non cogitet de ingressu religionis. 726. 5. Etiam post elapsum bimestre, vel etiam tempus à Judice præscriptum ad consummandum matrimonium, potest uterque conjux religionem ingredi, si matrimonium fuerit tantum ratum. 727. 6
Conjux, si ex consensu alterius conjugis validè ingrediatur religionem, non nisi ex quadam de-

sentia requiritur licentia Episcopi. 729. 17

Conjux ut religionem ingrediatur, & validè in eadem emittat professionem,non sufficit, si alter conjux adhuc juvenis Religionem ingrediatur, sed debet etiam professionem in eadem emittere. 729. 18. Sin verò alter conjux sit provectæ ætatis sufficit, si voveat perpetuam castitatem coram Episcopo,& si incontinenter vivat adigitur ad ingrediendum monasterium, ut pœnitentiam agat, & removeatur à periculis incontinentiæ. ibid. 19

Conjux,in quibus casibus possit religionem ingredi altero conjuge invito,& repugnante. 730.1

Consecrans Ecclesiam non potest quidquam exigere pro consecratione ejusdem. 883. 21

Consecrans Ecclesiam tenetur missam celebrare,vel saltem debet præstare,ut per alium missa celebretur. ibid. 22

Consecratio Ecclesiæ debet fieri inter missarum solemnia adhibito solemni ritu ab Ecclesia præscripto. 865. 2. Si tamen fuerit semel consecrata non est iterum consecranda,&in dubijs an fuerit consecrata debet Episcopus sub conditione mente retenta eam consecrare, si non sit consecrata. ibid. 4

Consensus requisitus ad alienandas res ecclesiasticas dari debet à Capitulo legitimè congregato. 278. 3. Non tamen est necesse, ut omnes de capitulo consentiant,sed sufficit si major pars suffragetur. ibid. Si tamen Episcopus dissentiret,quamvis totum Capitulum dissentiret, non posset alienatio fieri. ibid. Imò spectato jure communi non sufficit solus consensus expressus capituli,sed requiritur etiam subscriptio,alioquin alienatio rei ecclesiasticæ est irrita. 279. 5. Rursus ad hanc alienationem requiritur tractatus, quo cognoscatur causa necessitatis,aut utilitatis, nisi fortassis alienatio fiat de rebus vilioris pretij. ibid. 6

Consensus tacitus Domini directi sufficit,ne Vasallus incurrat pœnam caducitatis. 473. 3

Consuetudine immemoriali obtineri potest,ut plura beneficia jure communi incompatibilia fiant compatibilia,& eidem conferantur. 120. 2

Consuetudo, qua personalis residentia in simplicibus beneficiis,non requiratur,est valida. 51.14

Consuetudo,vel statutum sancitum à capitulo circa quotidianas distributiones certo, & speciali modo dividendas inter canonicos,suum sortitur valorem, si non sint contra dispositionem canonis. 67. 13

Consuetudo immemorialis æquivalet privilegio. 118. 17. Et facit præsumptionem tituli à summo Pontifice olim impetrati. ibid. 18

Consuetudo in aliqua ecclesia,ut major sit numerus præbendarum canonicalium, quàm sit numerus Canonicorum valet. 155. 31

Consuetudo uniendi Ecclesias, & beneficia mensæ Capitulari etiam consentiente capitulo nullius est valoris, & reprobatur quamvis sit immemorialis. 336.15

Consuetudo in illis partibus, in quibus filiæ minorem suâ legitimâ dotem accipiunt valet, dummodo filia ex dote,vel bonis adventitiis,vel à marito habeat congrua alimenta. 602. 3

Consuetudo legitimè præscripta servanda est in solvendis decimis prædialibus. 660. 1

Consuetudo quæ abrogat unam legem, non statim aliam abrogat. 663. 1

Consuetudo solvendi decimas ex quibusdam fructibus minutis, oleribus, rapis, fabis, ac similibus,an vim obtineat? 669.

Contractus ab Ecclesia sine solemnitatibus jure præscriptis factus est tantùm invalidus in favorem Ecclesiæ, seu in casu, in quo Ecclesia velet illum impugnare. 356. 1

Contractus laxè sumptus, non distinguitur à pacto, & est duorum, vel plurium in idem placitum consensus, seu conventio, sive pariat, utrinque obligationem, ut in emptionibus, venditionibus, locationibus, conductionibus, sive ex altera tantùm parte, ut in donationibus promissionibus acceptis,depositis, & precarijs 363.

Contractus innominatus tametsi gaudeat nomine generico, caret tamen specifico, & per circumscriptionem verborum designatur, & quatuor recensentur genera. ibid.

Contractus alius est bonæ fidei, & alius stricti juris,ille est, in quo exuberat bona fides,& in quo potest Judex plura ex æquo, bonóque arbitrari Contractus verò stricti juris est, in quo Judex tenetur judicare juxta tenorem verborum. 363.

Contractus perficitur re, quando obligatio non oritur ex sola conventione, seu consensu, sed ex ipsa rei traditione, ut in commodato, deposito mutuo, permutatione, perficitur etiam scriptura, quando non habetur ratus ante ipsam, ut in emphyteusi, & in quovis alio contractu, quem contrahentes nolunt concludere, nisi coram Notario, qui de eo instrumentum conficiat. Perficitur etiam contractus verbis, quando præter consensum exigit etiam certam verborum formulam, cujusmodi sunt stipulationes constantes ex prævia unius interrogatione, & alterius subsecuta responsione. ibid.

Contractus ut validus sit, exigit consensum liberum contrahentium externo signo declaratum quia homo non obligatur homini per solum actum internum, qui ex natura sua latet. 363.

Contractus bonæ fidei celebrati per dolum dantem ijsdem causam, sunt in utróque foro irriti 364.

Contractus, in quem dolus incidit, sed non dedit ei causam, validus est in utróque foro, & damnum compensandum est ab eo, qui dolum adhibuit. ibid.

Contractus metu gravi initus, nec jure naturæ nec jure positivo est omninò irritus, quia metus simpliciter non tollit voluntarium, sed facit id voluntarium mixtum. Plures tamen sunt casus, in quibus contractus initi per metum gravem injustè incussum ad extorquendum consensum sunt invalidi. 365. 10. & seq.

Contractus initus per metum justè incussum ad extorquendum consensum non potest, nec debet rescindi, quia est validus, nec ulla fuit injuria illata, cui fuit metus incussus. 365. 1

Contractus ex prohibitione juris naturalis, vel etiam positivi omninò irritus non potest juramento firmari. ibid.

Con

Contractus jure civili tantùm prohibiti, & qui juramento firmantur, plures sunt, & recensentur. iqid. 37
Contractus initus inter maiorem, & minorennem dicitur claudicare, quia solùm obligat maiorem, qui tamen non tenetur restituere ante sententiam Judicis, nisi minor restituat pretium, quod accepit. 374. 3
Contractus initus ab homine excommunicato, an suum sortiatur valorem. 378. 21. Executio talis contractus hæret suspensa, quatenus excommunicatus non potest agere in judicio contra partem adversam. ibid. 21. & seq.
Contractus emptionis, & venditionis perficitur per solum consensum. 400. 2. Et hoc præstito non licet ampliùs resilire. ibid. 3
Contractus emptionis, & venditionis exigit, ut constituatur certum, ac determinatum pretium. 400. 6. Imò pretium debet constitui in numerata pecunia, alioquin esset potiùs permutatio, quàm venditio. ibid. 6
Contractus emptionis, & venditionis est juris gentium, & licèt ab initio usitatæ fuerint rerum permutationes: ad majus tamen commodum cœpit postea cudi pecunia, quæ esset mercium pretium. 401. 8
Contractus emptionis, & venditionis ob læsionem rescinditur. Debet tamen læsio contingere circa pretium. 411. 1
Contractus emptionis, & venditionis est ipso jure nullus, si deceptio dedit eidem causam. 414. 17
Contractus emptionis, & venditionis per vim initus ipso jure est rescissus, & irritus. 414. 15
Contractus venditionis si fuerit initus sub conditione, & ante ejus purificationem res pereat, damnum est venditoris. 415. 3
Contractus locationis accensentur onerosis, in quibus transfertur usufructus rei. 425. 1
Contractus locationis, & conductionis exigit essentialiter consensum utriusque cotrahentis, quo secluso contractus corruit. 426. 7. Quinimò hic contractus solo nudo consensu convalescit, licèt nulla adsit scriptura, nec verba præcesserint, quia solus consensus tacitus Domini sufficit. ibid. 8
Contractus locationis, & conductionis exigit, ut pretium solvatur in numerata pecunia, si locatio sit propriè talis. 427. 9. & seq.
Contractus emphyteuticus plures exigit conditiones, quæ explicantur. 437. 11. & seq.
Contractus fidejussionis ordinariè quatuor exigit conditiones, quibus ejus natura explicatur. 498. 3. & seq.
Contractui emptionis, & venditionis potest licitè addi pactum retrovendendi, vel redimendi, dummodo aliquot serventur conditiones. 419. 27
Contrahentes ita tenentur contrahere, ut nulla fraus, aut dolus interveniat, & tam locator, quàm conductor plures contrahunt obligationes, quæ recensentur. 427. 1. & seq.
Contrahere validè generatim hi omnes possunt, qui habent administrationem bonorum, quatenus illa administratio se extendit. 374. 1
Copula habita ante matrimonium non impedit liberum ingressum ad religionem. 730. 5
Corpore notabiliter vitiati arceantur ab ingressu religionis, nisi morum integritas, insignis doctrina, vel magna sanguinis nobilitas suppleant corporis defectum. 689. 28
Creditor tenetur curare, ne pignus pereat, vel deterius fiat, nec potest pignore uti, & tenetur resarcire damna pignoris, quo usus est. Imò tenetur fructus rei oppignoratæ, qui solius industriæ non sunt, in sortem principalem, seu pro parte solutionis factæ computare. 488. 6. & seq.
Creditor tenetur in sortem computare fructus, quos dolo, vel lata culpa sua neglexit colligere, non ita quos ex levi culpa. 489. 14
Creditor potest pignus distrahere, si debitor statuto tempore non solvit, & de pretio sibi satisfacere, & præsertim si per pactum expressum potestas distrahendi data sit creditori. 492. 9
Creditor ex eo, quòd pignus vendat, non debet sibi totum pretium pignoris retinere, sed eam tantùm quantitatem, quæ sufficit, ut sibi satisfiat, seu recuperet totam illam pecuniam, quàm alteri mutuaverat. ibid. 10
Creditor est cæteris præferendus, si ei plus juris competat in re oppignorata, nec interest, si pignus sit conventionale, prætorium, aut judiciale. 493. 1
Creditor non tenetur particularem solutionem acceptare, sed potest repetere totum debitum simul. 518. 2
Creditores Hypothecarij præferendi sunt chyrographariis, si debitor ære alieno nimis gravatus bonis cedat, vel obæratus moriatur: & inter ipsos Hypothecarios præfertur, qui prior tempore censetur potior jure. 494. 5
Creditores chyrographarii dicuntur, qui sibi chyrographo caverunt: & Hypothecarij, qui sub hypotheca pecuniam crediderunt. ibid. 6
Creditori tunc dicitur satisfieri, quando is ultrò ac sua spontè consentit, ut debitor liberetur ab omni obligatione 496. 14
Crimina, ob quæ beneficiati ipso jure suis privantur beneficiis, plura sunt, quæ recensentur. 240. 9
Crimina alia sunt, ob quæ beneficiarius licèt ipso jure non privetur beneficio, est tamen privandus per sententiam Judicis. ibid. 16
Culpa lata, levis, & levissima quænam sit? 38. 4
Culpa civilis consistit in omissione alicujus diligentiæ, quæ præstari solet, & præstanda erat, & ex tali omissione damnum, vel incommodum aliquod oritur. ibid.
Cupiditas quomodo dicatur radix omnium malorum. 456. 13
Curatus beneficiatus per consuetudinem immemorialem potest per se ipsum, vel per Vicarium inservire suo beneficio, si justa, & legitima causa subsit. 69. 2. Cæterum curatus beneficiatus tenetur ad residendum personaliter. 70. 3
Curia Romana ibi est, ubi Papa cum suis Officialibus reperitur. 170. 21

D.

Damnatus ad mortem ob aliquod crimen in foro externo non potest testari, idque in pœnam patrati sceleris, benè tamen in foro conscientiæ,

tiæ, si testetur coram duobus testibus. 592. 14
Damnum illatum in foro interno debet semper resarciri, nisi ratione amicitiæ contrahens dissimulet damnum passum. 416. 6
Damnum emergens, & lucrum cessans, quid sit, & an debitor morosus ad utrumque teneatur. 523
Debita testatoris unà cùm hæreditate transeunt ad hæredem. 349. 23
Debitor, qui contraxit cum pacto, quòd creditor possit sibi satisfacere expensis debitoris, si non solvat die præfixo, non censetur in mora, nec tenetur restituere lucrum cessans, vel damnum emergens creditori ex tali mora. 521. 13
Debitor si post incursam moram satisfaciat creditori de sorte principali, & hic illam acceptet, censetur tacitè liberare debitorem à mora, & ei remittere pœnam, quam ratione moræ teneretur subire. ibid. 15
Debitor si ritè interpellatus in mora fuerit solvendi, damnum quod inde creditori resultat, tenetur resarcire. 522. 18
Debitor morosus est monendus à creditore, priusquam hic accipiat pecuniam cum interesse propter eius moram. 523. 23
Debitum in diem contractum potest etiam ante talem diem solvi, quia dies censetur adjectus in favorem debitoris. 518. 4
Deceptis in contractu emptionis, & venditionis infra dimidium justi pretij non datur actio judicialis, sed tantùm læsis ultra dimidium. 414. 14
Decima generatim nil aliud est; quàm cujusvis rei pars decima, quæ Principibus, vel sacerdotibus, ac Ministris Ecclesiæ persolvitur. 651. 1
Decima potest dupliciter considerari, ut est pars fructuum, & certa, & taxata pars fructuum. 652. 6. Et sumpta pro certa, & determinata parte fructuum tempore legis Mosaicæ debebatur Levitis jure positivo divino. 653. 8
Decimæ Deo persolvendæ, fuerunt in usu etiam tempore legis naturæ. 652. 2
Decimæ aliæ dicuntur prædiales, personales aliæ, & aliæ mixtæ. ibid. 3
Decimæ si dubium sit, an profanæ sint, vel ecclesiasticæ præsumendum est, esse potiùs ecclesiasticas. ibid. 5
Decimæ formaliter sumptæ, ut dicunt determinatam certam partem fructuum quot annis solvendam Ministris Ecclesiæ, an sint de jure divino. 653. 9. & seq.
Decimæ prædiales ut etiam personales non debentur ministris Ecclesiæ jure divino positivo, si sumantur formaliter: sed tantùm debentur personales ex præcepto juris ecclesiastici. 645. 17
Decimæ solvuntur propter divina, & Sacramentorum administrationem. 658. In exordio Ecclesiæ debebantur decimæ cœtui clericorum in genere, earum tamen distributio pertinebat ad Prælatum: sed postquam Diœceses fuerunt partitæ in plures parochias, tunc singulis Ecclesiis fuerunt decimæ assignatæ, ex quibus quarta pars solvitur Episcopo Pastori Diœcesis. 658. 2
Decimæ non possunt à laico transferri in alium laicum, quamvis cum titulo eas possideat. ibid. 4
Decimæ Ecclesiasticæ iis tantùm debentur Ecclesiasticis, qui habent curam animarum, idque ex justitia. 658. 5
Decimæ triplici titulo debentur Episcopo. 659. 8
Decimæ personales spectato jure communi debentur illi parochiæ, in qua quis Sacramenta percipit: prædiales verò ei, intra cujus limites ipsæ sitę sunt, nisi ex inolita consuetudine contrarium servetur alicubi. 659. 11
Decimæ mixtæ dividuntur inter Ecclesias prædialem, & parochialem, prout participant de reali, & personali. 660. 15
Decimæ jure communi solvuntur de omnibus fructibus, ut de frumento, oleo, vino, fœno, & omnibus leguminibus. 662. 1
Decimæ non debentur de illis, quæ acquiruntur per liberam donationem sive inter vivos, sive mortis causa. ibid. 3
Decimæ an solvendæ sint ex bonis modo illicito acquisitis. ibid. 4
Decimæ in lege Evangelica debentur de omnibus fructibus; quamvis in lege scripta non solverentur nisi de fructibus, & pomis arborum, ac de animalibus, quæ transeunt sub virga pastoris. 664. 12
Decimæ solvendæ sunt postquam fructus à solo separati, & collecti sunt, nisi consuetudine sit aliter introductum. ibid. 13
Decimæ personales, ubi vigent, & sunt in usu commodissimè solvuntur sub finem cujusvis decurrentis anni. 664. 15
Decimæ novalium spectato jure communi, & seclusis privilegiis debentur Ecclesiæ parochiali, in cujus finibus existunt, & quidem pro modo limitum, sicut aliæ decimæ. 665. 2
Decimæ, & tributa per quæ dicantur differre? ibid. 3
Decimæ duplici actione possunt ab Ecclesia exigi.
Decimæ solvuntur pro spirituali cura, & ministerio, quod fidelibus præstatur à Ministris Ecclesiæ. ibid. 1
Decimæ ex privilegio non solvuntur à locis piis, quos canones eximunt. 668. 4
Decimæ personales ex lucro industriæ adhibitæ à persona hodie ferè nullibi solvuntur. 669. 5
Decimæ præteritæ privata conventione transigi possunt. 670. 13
Decimæ prædiales ex quocunque lucro sit prædium acquisitum solvi debent. 673. 3. Et quid dicendum de decimis personalibus circa res illicitè acquisitas. ibid. 3
Decimæ prædiales solvendæ sunt integrè non deductis priùs ex fructibus indecimatis expensis, tributis, & pensionibus. 674. 4
Decimarum percipiendarum jus præ cæteris competit summo Pontifici. 661. 18. Et potest eas exigere à fidelibus ex triplici capite. ibid. 19
Decimarum fructus non possunt alienari, nisi cum onere decimarum. Neque de proventibus decimandis sunt deducendæ expensæ factæ pro restaurando detrimento rerum, è quibus fructibus deducuntur. 662. 2
Decimarum jus secundarium distinctum à primario potest etiam à laico præscribi cum titulo spatio 40. annorum, & sine titulo tempore immemoriali. 667. 11

Decimarum cognitio in possessorio an pertineat ad Principem, & in petitorio ad Ecclesiam. 668. 14
Decimas tenentur solvere non solùm laici, sed etiam clerici simplices. 655. 5. Non tamen ex titulis, seu beneficiis ecclesiasticis. ibid. 7
Decimas spectato jure communi canonico tenentur solvere etiam Monachi, Religiosi, & loca pia nisi aliquo privilegio, præscriptione, compositione, vel transactione, aut alio titulo eximantur. 656. 8
Decimas regulariter tenetur quilibet solvere nisi specialiter sit exemptus. 657. 12
Decimas tenentur etiam hæretici solvere non solùm ratione prædiorum, quæ sita sunt intra fines, & limites parochiæ, sed etiam ratione personæ quamvis infectæ hæresis labe. 673. 1
Decimas percipientes ex prædiis in aliena Parochia sitis, an teneantur ad contribuendum pro reparatione illius Ecclesiæ. 969. 1
Defectus corporis proveniens absque culpa, & per quem impeditur congruum exercitium ordinis, ob impotentiam, seu debilitatem, vel notabilem deformitatem, licèt antequam suscipiantur ordines inducat absolutè irregularitatem; non ita post susceptos ordines constituit clericum simpliciter irregularem, sed tantùm inhabilem, ac impotentem in ordine ad exercendos actus aliquos ordinis suscepti. 201. 6
Defunctorum corpora apud Christianos in terra defossa moris est, ut sepeliantur. 610. 1
Defunctus, qui non elegit sepulturam, sepeliendus est in sepulchro suorum Majorum, si adsit, & in eius defectu in Ecclesia parochiali. 611. 8
Degradatio tres continet actus, scilicet cognoscere, ferre sententiam, & exequi degradationem actualem. & quoad hunc tertium actum nequit degradatio fieri à Vicario capituli. 256. 15
Degradationis actualis pœna imponi potest à proprio Episcopo, ut etiam ab eius Vicario Generali, cum tamen hac declaratione, ut id intelligatur de sola prolatione sententiæ, quâ fit condemnatio, non verò de ipso facto actualis degradationis. 256. 16
Delicta, quæ tantùm merentur privationem beneficij faciendam post sententiam Judicis, octo recensentur. 134. 22
Deponentes pecunias apud montem pietatis non possunt quidquam ultra sortem recipere secluso lucro cessante, & damno emergente. Ex indulto tamen summorum Pontificum usus plerisque in locis invaluit, ut deponentes pecuniam apud montem pietatis aliquid ultra sortem recipiant. 396. 22
Deponere possunt quotquot rei alicuius dominiũ, administrationem, aut bonæ fidei possessionem habent, quo pacto etiam filij familias, & servi deponere possunt res pertinentes ad Patrem, vel domum. 390. 8
Depositans suas pecunias apud montem pietatis privatur certo aliquo commodo, pretio æstimabili. 397. 29
Depositarij esse possunt quotquot usu utuntur rationis, sive mares, sive fœminæ; quapropter clerici, & religiosi possunt esse depositarij, seu alienum depositum suscipere custodiendum. 390. 6
Depositarius ex contractu depositi ad plura obligatur, ut quod teneatur rem apud se depositam custodire ea fide, ac cura, quâ solet res suas proprias. Et teneatur regulariter rem depositam restituere absque mora, quandocunque Dominus illam petierit, imò etiam in eo statu, in quo illam accepit. ibid. 9
Depositarius non tenetur depositum restituere, nisi expensæ factæ in re deposita custodienda solvantur, nec quando bona deponentis confiscata sunt, postquam deposuit. 391. 0
Depositarius in duobus casibus potest uti rebus apud se depositis. ibid. 11
Depositarius, an teneatur de lata culpa sine dolo commissa. 392. 1
Depositarius ex culpa levi, vel levissima non tenetur resarcire damnum, si res apud ipsum deposita destruatur, & pereat, solent, tamen excipi aliquot casus. ibid. 3
Depositarius in dubio, an res penes ipsum deposita amissa sit, non tenetur damnum resarcire; quia donec culpa probetur, depositarius est in possessione suæ innocentiæ. 393. 7
Depositarius in tribus casibus tenetur ad casum fortuitum. ibid 8
Depositarius in quatuor casibus potest restitutionem depositi differre in aliud tempus. ibid. 11
Depositarius non potest rem apud se depositam compensare cum alio debito deponentis, donec à deponente sibi solvatur debitum. 394. 15
Depositum datur ad custodiendum simpliciter, ut separetur ab aliis, in quibus alius finis intenditur: & est depositum tantùm in gratia illius, qui rem deponit, non verò alterius, qui depositum recipit, secus commodatum, & precarium sunt in utilitatem illius, qui accipit, quod non intelligitur regulariter. 389. 2
Depositum differt à pignore, quòd licèt non detur ad utendum, datur tamen creditori in cautionem, ut securus sit de alteri dato, quod sit illi restituendum: depositum verò non datur in cautionem, sed in simplicem custodiam. ibid. 3
Depositum recipiens functionem, ut vinum, oleum, & res aliæ, quarum una permutari potest cum alia, naturam mutat depositi, & fit mutuum. 389. 4
Depositum bipartitur in judiciale, & privatum. ibid. 5
Depositum dupliciter sumitur pro re, quæ alicui datur conservanda, & pro ipso contractu inter duos, quo unus dat alteri aliquid custodiendum nulla mercede data, vel promissa. 389. 1
Depositum duas parit actiones in jure civili ambas personales descendentes ex contractu, unam directam, & alteram contrariam. 391. 14
Depositum est semper restituendum Domino quoties illud petierit. 394. 13. Quòd si Dominus reposceret pecuniam, ut eam malè perderet, vel ut luxuriosè viveret, vel ut sibi, vel alteri damnum inferret, non teneretur depositarius ad illam restituendam. ibid. 14
Devolutio à Capitulo Ecclesiæ Cathedralis negligente in conferendis beneficiis fit ad Episcopum, ut immediatè superiorem. 110. 7

 De-

Devolutio deducta ad prælatum superiorem ob negligentiam inferioris non deducitur immediatè ex natura rei, sed ex dispositione juris, proinde non est inducenda extra casus in jure expressos. 267. 8
Devotio externa sine interna non est vera devotio, sed simulatio. 900. 25
Deus cur jussit sibi offerri omnia hominum primogenita, & etiam jumentorum. 961. 3
Diaconatûs materia est duplex, impositio manûs Episcopi, cum forma: *Accipite spiritum sanctum ad robur, &c.* & traditio libri Evangeliorum cum forma: *Accipite potestatem legendi Evangelia, &c.* 9. 6
Digniores in beneficijs, quæ conferuntur per concursum, non possunt absque gravi culpa omitti. 101. 21
Dignitas ecclesiastica est præeminentia ferè cùm jurisdictione fori externi conjuncta. 92. 7
Dignitas tunc dicitur extincta, & suppressa, ut ampliùs non sit, quando ejus reditus ad usus aliorum canonicorum, vel clericorum destinantur. 145. 33
Dignitates in odiosis, nisi exprimantur, non veniunt nomine beneficiorum. 8. 12
Dignitates infra Episcopatum, & Abbatiam, regulariter conferri debent intra sex menses, alioquin jus devolvitur ad proximum immediatum superiorem. 111. 9
Dignitates majores etiam sine adeptione possessionis secundæ dignitatis, seu Episcopatus per simplicem translationem dicuntur vacare. 252. 13
Dignus an possit eligi ad beneficium ecclesiasticum relicto digniore ad evitandam electionem indigni. 100. 13. & seq.
Dignus an absque lethali noxa possit præferri digniori in beneficijs simplicibus obtinendis. 101. 20
Diminutio, seu dismembratio beneficij exigit rationabilem causam. 143 17
Dismembratio beneficij tunc fit, quando relicta ejus unitate pars fructuum eidem aufertur, & per hoc differt à divisione, per quam ex uno duo beneficia constituuntur. 143. 15
Dismembratio beneficij tunc contingit, quando aliqua bona, seu reditus separantur à beneficio, & alteri applicantur remanente beneficio apud suum ordinarium Rectorem. 304. 4
Dispensare super pluralitate beneficiorum regulariter pertinet ad solum summum Pontificem, qui cum sit supra canones, potest eorum rigorem relaxare. 171. 5
Dispensatio, quia vulnerativa legis, & læsiva juris communis debet strictè interpretari. 94. 4
Dispensatio in pluralitate beneficiorum, ex quibus causis fieri possit. 118. 20
Dispensationes Pontificiæ nulli suffragantur, antequam super ijs litteræ Apostolicæ sint confectæ, quod tamen procedit quoad forum externum. 156. 2
Dispensatus in quadragesima à lege Jejunii, an possit simul carnes, & pisces comedere. 955. 10
Dispensatus in quadragesima à Jejunio, an simul cum carnibus possit pisces comedere? 955 10
Dispositiones, quæ procedunt de beneficijs, comprehensivè procedunt etiam de pensionibus. 320 17
Dissimulatio sola in rebus magni momenti, & præjudicii non habetur pro consensu. 733. 19
Distributiones quotidianæ dicuntur illæ in ecclesiis portiones, quæ debentur singulis diebus clericis beneficiariis, ex eo, quòd statis temporibus divinis intersint officiis. 66. 1. hæ distributiones in aliquibus locis pertinent ad solum cibum, & potum, & consistunt in pane, vino, oleo, vel etiam in certis mensuris frumenti. In aliis verò accipiuntur in parata pecunia. Non tamen per has distributiones intelliguntur fructus, qui ex beneficio percipiuntur. ibid. 2
Distributiones quotidianæ à canonicis absentibus amissæ aliis accrescunt. 69. 19
Distributionum quotidianarum tria recensentur genera, quæ explicantur. 67. 6
Dolus est machinatio, seu deceptio, qua quis alium decipit dicto, vel facto, vel omissione illius, quod tenebatur dicere, aut facere, & nonnunquam dat causam contractui, quando quis ratione doli inducitur ad contrahendum, & aliàs, si dolus non adesset, non contraheret. 364. 7
Dolus tunc dicitur incidere in contractu, quando contrahentes adhuc contraherent secluso dolo, licèt non ita libenter. 364. 7
Dolus, quando provenit à tertia persona, vel à propria opinione, quâ contrahens seipsum decipit, contractus est quidem validus, sed deceptus habet actionem contra tertium, à quo fuit deceptus. ibid. 8
Dolus generatim nemini debet patrocinari, aut prodesse. 364. 8
Dolus quomodo differat à culpa? 382. 4
Dominii translatio, & carentia pecuniæ, ac potentiæ eâ utendi in obvios quosque usus lucrativos est aliquid pretio æstimabile, & mutat rationem contractus, facitque, ut quod alioquin esset mutuum, fiat venditio ad certum tempus, quo dilapso res vendita ad pristinum redit Dominum. 398. 34
Dominium rei depositæ non transit ad depositarium, sed remanet apud deponentem. 393 1
Dominus, & servus, an possint simul contrahere, & obligari? 378. 25
Dominus proprietarius, si eodem pretio velit rem emphyteuticam emere præferendus est alijs emptoribus. 437. 2
Dominus directus sine consensu Vasali non potest transferre feudum in alium. 475. 10
Dominus directus feudi ob delictum commissum in Vasallum potest privari dominio directo, quod habet in feudum. 459 9
Dominus potest sepulturam eligere servo, cui comparatur veluti pater ad filium. 617. 15
Domus conducta, si incendio conflagraverit, an damnum sit domini, ad quem domus pertinet, vel conductoris? 431. 2
Domus an licitè locari possit meretrici absque justa, & urgente causa. 444. 20
Domus religiosæ non solùm comprehendunt monasteria, in quibus religiosi professi degunt, sed etiã Nosocomia, Xenodochia, Orphanotrophia, Leprosaria, & alia similia, imò etiam templa, ædes

ædes, facella, quæ ad cultum Dei ritè sunt destinata. 787. 1
Donare liberè possunt, qui dominium habent, & administrationem, & simul facultatem alienandi. 529. 1
Donatio præsumitur, quando ignorantiâ justi pretij, vel necessitas emendi, & vendendi intervenit. 413. 9
Donatio spectatâ nominis ethymologiâ est quasi *doni datio*. Donum verò est datum gratuitum, quod nec ex justitia debitum est, neque donatario obligationem imponit. 525. 1
Donatio est contractus, quo gratis, & liberaliter aliquid in alterum transfertur, nullo ad id cogente jure. ibid. 1
Donatio differt à promissione, quia hæc ex natura sua secluso jure positivo non habet vim transferendi dominium. 526. 2
Donatio ante acceptionem donatarij non transfert dominium, nec obligat, & potest revocari. ibid. 3.
Donatio ex jure naturali, & gentium non habet vim obligandi ante acceptionem. ibid. 4
Donatio bipartitur in donationem inter vivos, & mortis causâ; illa fit, absque ulla mortis suspicione ex mera libertate, & ea mente, ac proposito, ut res donata statim fiat accipientis, adeò ut pro nullo eventu revertatur ad donatorem. 227. 6
Donatio mortis causa fit propter mortis suspicionem, & tunc donator debet exprimere se mortis causâ donare. ibid. 7
Donatio mortis causa est veluti conditionata, ut si quid humanitus contigerit donatori, habeat is, qui accepit: sin autem supervixerit is, qui donavit, recipiat, & hujus donationis tres recensentur species. 527. 7. & seq.
Donatio mortis causa potest fieri nudo pacto, perinde ac hodierno jure fieri possunt aliæ donationes. 528. 9
Donatio excedens 500. solidos debet insinuari apud Judicem, alioquin est invalida, non tamen in totum, ne utile per inutile vitietur, sed tantùm quoad excessum. 528. 10
Donatio ad pias causas, quamvis excedat summam 500. aureorum, & fiat sine insinuatione, valida est. 529. 14
Donatio rei alienæ valet quoad usucapionem, adeò ut non statim dominium, sed jus usucapiendi, & titulus transferatur. 533. 21
Donatio inter vivos tametsi accepta, & res tradita sit, ex triplici tamen causa potest revocari. 533. 2
Donatio ratione prolis susceptæ, quâ per plures annos, quis caruit, potest revocari. 534. 8
Donatio ad piam causam est propter salutem animæ, cujus causa est favorabilis. 535. 9
Donatio inofficiosa, quæ fit contra officium pietatis paternæ in filios revocari potest, ut si pater totum extraneis daret, & filij inde privarentur sua portione legitima. ibid. 12
Donatio, cui adjicitur conditio, si hæc adhuc pendeat, dissolvi non potest, quia expectat tempus futurum, ut conditio impleatur. ibid. 14
Donatio conditionata, si tempore præfixo à donatore non fuerit conditio purificata, non obligat. 536. 16
Donatio, si dubia sit, debet laxè interpretari in favorem donatarij, si sit inter vivos. 536. 3
Donatio facta à Novitio Monasterio, quamvis irrita sit, adhuc post emissam professionem bona donata fiunt monasterij 537 7
Donatio carens solemnitatibus juris civilis, si fiat ante susceptionem habitus religionis est invalida, quamvis facta fuerit intuitu ingressûs in religionem. 538. 11
Donatio facta à Novitio intuitu professionis emittendæ valida est, quamvis careat solemnitatibus juris civilis, & fiat in favorem tertiæ personæ. ibid. 12
Donatio mortis causâ, an sit accensenda contractibus, vel ultimis voluntatibus, & quomodo ab istis differat? 540. 18. & 19
Donatio facta à Novitio Monasterio, vel alteri an valida sit, si Novitius ante emissam professionem decedat. 711. 9
Donatio facta monasterio à Novitio potest dupliciter esse nulla, sed emissa postea professione validâ, bona donata pertinent ad monasterium. 712. 16
Donationes, quæ fiunt in redemptionem captivorum, reparationem ædium suarum, quæ corruerunt, vel incendio fuerunt destructæ, ut etiam donationes factæ à Magistris militum ipsis militibus, vel à Principe non recognoscente superiorem alicui privato validæ sunt, quamvis excedant summam. 500. solidorum. 528. 12
Donationi factæ ultra summam 500. aureorum si adjiciatur juramentum de non revocanda donatione, tunc hæc confirmatur etiam quoad excessum, & donatio subsistit in utroque foro. 529. 13
Donator si non revocet suam donationem ante acceptionem, donatio transfert dominium; non ita si eam revocet, & id innotescat nuntio, quia tunc mandatum extinguitur. 527 5
Donator potest irrevocabiliter instituere donationem mortis causâ si non ex toto saltem ex parte. 540. 20
Dos assignata filiæ à Patre post initum matrimonium non potest amplius revocari etiam ob ingratitudinem ipsius filiæ, vel ejus mariti. 536. 1
Duellantes si decedant in duello privantur ecclesiastica sepultura. 626. 19. & id procedit quamvis ex permissu Ducum privata de causa milites singulare ineant certamen. 627. 21

E.

Ecclesia cathedralis in odiosis non comprehenditur nomine Ecclesiarum civitatis. 7. 8. Benè tamen in favorabilibus. ibid. 9
Ecclesia parochialis si pleno jure sit unita monasterio tam quoad temporalia, quàm quoad spiritualia, tenetur Abbas, vel Capitulum idoneum Vicarium Episcopo præsentare, à quo sit examinandus, ac instituendus in Ecclesia unita. 142. 6. Abbas tamen potest Vicarium regularem ad nutum ejusdem revocabilem instituere, si in litteris fundationis nil in contrarium expressum sit. ibid. 8.

 Hujus

Hujusmodi tamen Vicarius quamvis religiosus, & ex ordine exempto subjicitur jurisdictioni Episcopi. ibid. 11

Ecclesia si læsa sit in aliquo contractu, vel alienatione potest petere restitutionem in integrum. 289. 13

Ecclesia collegiata, si habeat jus præsentandi debet ejus Prælatus de consensu capituli præsentare. 290 19

Ecclesia si sit ære alieno gravata, vel alia urgeat necessitas, possunt beneficia vacantia ad tempus antequam conferantur ad id applicari. 304. 4

Ecclesia læsa ob alienationem rerum suarum est in integrum restituenda, tametsi alienatio facta fuerit cum solemnitatibus jure præscriptis, si tamen læsio sit enormis. 360. 31

Ecclesia quando permutat Oratorium, vel quid aliud cum alia Ecclesia, an requirantur tunc solemnitates, quæ habentur in Paulina extravag. *Ambitiosæ.* 463. 16

Ecclesia non est spolianda omnibus suis bonis, si Ministros habeat, quos alere teneatur. 512. 15

Ecclesia ut etiam ejus Prælatus, si habeat reditus ecclesiasticos abundantes non prohibetur dare pecuniam mutuam indigentibus, dummodo sors, vel summa capitalis assecuretur per pignora, vel fidejussores. 515. 13

Ecclesia parochialis detrahit suam canonicam portionem de ijs, quæ relicta sunt Episcopo, nisi testator expresserit, quod velit ea esse Episcopi tantùm. 622. 12.

Ecclesia quamvis habeat fontem baptismalem, & jus sepulturæ ex consuetudine, vel etiam authoritate Episcopi, non propterea dicenda est parochialis, nisi habeat populum certis distinctum limitibus. 633. 3

Ecclesia parochialis fundari debet authoritate Episcopi designantis fines, constituentis plebem, & nominantis parochum. ibid. 4

Ecclesia non habet dominium decimarum antequam fructus separentur à prædio. 676. 16

Ecclesia ex justa causa potest statuere impedimentum dirimens matrimonium. 738. 0

Ecclesia tenetur Patronum suum alere, si hic ad egestatem reducatur. 839. 13. Non ita, si patronus cum bonis privetur etiam jure patronatus. ibid.

Ecclesia constructa, & perfecta debet consecrari, vel saltem benedici ab Episcopo antequam in ea divina obeantur officia. 865. 1

Ecclesia quamvis in parte restauretur, non est iterum consecranda, si antea fuerat consecrata. 866. 7

Ecclesia tunc dicitur pollui, quando in ipsa quædam exercentur actiones turpes, indecentes, & loco sacro injuriosæ, & tunc debet iterum reconciliari, ut possint divina officia in ea obiri, 871. Sin verò Ecclesia polluta non fuerit antea consecrata, sed tantùm benedicta, potest tunc à Sacerdote per aquam à se benedictam reconciliari. ibid. 2

Ecclesia polluta an reconcilietur ex eo, quòd simplex Sacerdos in illa celebret. 872. 3

Ecclesia pluribus modis polluitur, & violatur. ibid. 4

Ecclesia, ut polluatur per effusionem sanguinis, debet effusio fieri per vim extrinsecam, & vulnus grave 874. 17. Hinc non polluitur ex sanguine, qui effluit è naribus. ibid. 18

Ecclesia, ut per sepulturam excommunicati polluatur, debet sepultura esse completa per immissionem cadaveris in locum destinatum, & per reconditionem ejusdem. 876. 23. Non tamen polluitur Ecclesia per sepulturam excommunicati, si fuerit absolutus in articulo mortis à quocunque Sacerdote. 877. 26. Rursus debet excommunicatus esse notorius, & vitandus, ut per ejus sepulturam Ecclesia polluatur. ibid. 27

Ecclesia polluta debet reconciliari ab Episcopo per aquam cum vino, sale, & cinere benedictam. 877. 30. Et hæc reconciliatio debet fieri, quàm primùm potest. 878. 31

Ecclesia, si nondum fuerit consecrata, sed tantùm benedicta potest à simplici Sacerdote reconciliari. 881. 11

Ecclesia recèns constructa, antequam in ipsa celebrentur divina officia, non est capax pollutionis, si nondum fuerit benedicta, nec consecrata. 881. 5

Ecclesia, quamvis per solam oblationem sacrificij consecretur substantialiter adhuc potest, ritualiter consecrari. 884. 26

Ecclesia est nomen græcum, & significat quamcunque Congregationem, conventum, & collectionem fidelium sub uno capite, seu Christi Vicario. 965. 1

Ecclesia materialiter sumpta est structura publice deputata authoritate Episcopi divino cultui exercendo, & præsertim missæ sacrificio celebrando: & ex Ecclesiis aliæ sunt parochiales, aliæ cathedrales conventuales, curatæ, matrices, regulares, & aliæ Basilicæ ob laxitatem, & Majestatem ædificij. 965. 2

Ecclesia ex antiqua traditione debet ita construi, ut sit oblonga, & præsentet naviculam Petri, verùm id non est ex præcepto, & nunc construuntur Ecclesiæ prout locus, & situs permittit, nec est necesse, ut caput Ecclesiæ respiciat septentrionem, vel Orientem. 966. 5

Ecclesia ex pluribus causis potest ædificari intra limites alterius ibid. 6

Ecclesia quid propriè sit; & quomodo reparanda. 965. 1. Et quomodo alia dicatur parochialis, alia Collegiata, Cathedralis, Conventualis, Curata, & Basilica. ibid. 2. & seq.

Ecclesia de novo ædificari in locis exemptis sine authoritate Pontificis non potest. 966. 4. Et quomodo sit ecclesia construenda quoad situm, & formam. ibid. 5

Ecclesia nova ex pluribus causis potest ædificari etiam intra limites alterius. 966. 6

Ecclesia quomodo ab Episcopo possit ampliari sumptibus eorum, qui tenentur ad reparationem. ibid. 2

Ecclesia recèns erecta intra limites alterius Ecclesiæ matricis tenetur eidem servare competentem honorem. 970. 5

Ecclesia si ædificanda sit, ad quem pertineat primum lapidem ponere. 971. 10

Eccle-

d by Google

Ecclesia sæcularis potest mutari in Regularem. ibid. 12
Ecclesia non potest fieri forum sanguinis, nec in ipso possunt fieri comœdiæ profanæ, ludi theatrales, choræ, convivia, quia decet domum Dei sanctitudo. 676. 4. Idque etiam extenditur ad ecclesias interdictas, imò etiam ad domus, atria, & quæcunque loca existentia in circuitu 40. passuum in ecclesiis majoribus, & 30. in minoribus. 976. & seq.
Ecclesiæ parochiales collegiatæ in odiosis non comprehenduntur nomine Ecclesiarum parochialium, bene tamen in favorabilibus. 8. 10
Ecclesiæ, & beneficia sicut possunt de novo exigi ita etiam mutari, adeò ut Ecclesia regularis in sæcularem, & sæcularis in regularem mutari possit authoritate Papæ. 137. 9. Imò Papa jus habet mutandi Ecclesiam cathedralem in collegiatam, & supprimendi episcopatus. ibid. 10
Ecclesiæ, & monasteria præferuntur Creditoribus Chyrographariis. 494. 6
Ecclesiæ Lutheranorum per Germaniam, si à Catholicis recuperentur non reconciliantur solemniter per Episcopum, sed simplici aqua benedicta per sacerdotem Catholicum asperguntur. 625. 12
Ecclesiæ parochialis jura plura sunt, & recensentur. 633. 6
Ecclesiæ parochiales, & eis annexæ filiales subjiciuntur Episcopo. 787. 2. Imò etiam monasteria regularium nisi probentur exempta per privilegium Pontificium, vel per præscriptionem. ibid. 3 Potest tamen Episcopus Ecclesiæ sitæ intra suam diœcesin concedere privilegium exemptionis ab omnibus juribus Episcopalibus. ibid. 4
Ecclesiæ omnes absque ulla exceptione tenentur solvere procurationes Legatis, & Nuntijs sedis Apostolicæ, nisi ex speciali privilegio sint exemptæ. 857. 12
Ecclesiæ exacratæ, quæ ex quacunque causa amiserunt consecrationem non polluuntur. 872. 6
Ecclesiæ vetustate consumptæ, vel casu collapsæ, vel ex contracto vitio ruinosæ indigent instauratione; & ad quem pertineat præstare sarta tecta, & sumptus pro restauratione? 967. 2. & seq.
Ecclesiæ etiam pollutæ, interdictæ, vel nondum consecratæ, dummodo benedictæ fuerint, vel missæ in ipsis celebratæ gaudent immunitate. 1006. 30
Ecclesias cathredrales, & Metropolitanas solus Papa potest erigere, alias tamen inferiores scilicet parochiales, & simplices possunt etiam Episcopi erigere. 137. 11
Ecclesiastici non subijciuntur jurisdictioni Principis laici. 994. 5
Ecclesiastici non possunt expellere confugientes ad ecclesiam ratione alicujus delicti, sed tenentur confugas defendere, ne capiantur à curia sæculari. 1005. 26
Ecclesiis, locisque piis conceditur restitutio in integrum, & instar minorum habent integrum quadriennium à celebrato contractu, vel quasi contractu. 376. 15
Effectus litterarum beneficialium, quinam sint? 455. 1. & seq.
Egressus è religione tempore Novitiatûs cum dimissione habitûs, & intentione non redeundi est actus consummatus, qui interrumpit novitiatum. 690. 5
Ejecti è religione S. Francisci de Paula, an teneantur abstinere à carnibus, & lacticiniis. 708. 9
Electio est alicujus personæ canonicè facta vocatio ad aliquam ecclesiam suo viduatam Pastore. 106. 8
Electores, Præsentatores, collatores tenentur quantum in ipsis est procurare ut beneficia semper conferantur dignissimis. 99. 7
Emere per anticipatam pecuniam viliùs intra tamen latitudinem justi pretij usque ad infimum, est licitum. 417. 16
Emphyteusis quid sit, & quotuplex, & quæ ad ipsam requirantur. 435. 1. & seq.
Emphyteusis plurimum habet affinitatis cum locatione, conductione, & est veluti contractus medius inter emptionem, & locationem. ibid.
Emphyteusis est contractus nominatus juris gentium bonæ fidei constans solo consensu, quo res immobilis cum translatione dominij utilis, retento directo, alicui datur colenda, & ad usum, idque vel in perpetuum, vel ad vitam illius, cui conceditur, vel etiam ad unam, vel plures generationes sub onere certæ pensionis realis solvendæ Domino directo. 435. 2
Emphyteusis differt à locatione, quia illa est de rebus immobilibus, quæ cultura possunt meliorari, ut ager, fundus: locatio verò est etiam de rebus mobilibus, de servo, & equo. In emphyteusi transfertur dominium utile rei secuta ejus traditione, in locatione verò non transfertur dominium utile, sed solus usus. 435. 2
Emphyteusis in foro externo exigit scripturam non quo ad substantiam contractûs, sed ad probationem judicialem. 436. 6
Emphyteusis quomodo differat à contractu censuali reservativo, & à feudo, & à contractu libellarij, & ab usufructu. 435. 2. & seq.
Emphyteusis non exigit essentialiter, ut annuus canon solvatur in numerata pecunia, sed sufficit, si in fructibus, oleo, aut vino. ibid. 7
Emphyteusis, in dubio non præsumitur, data in perpetuum, & mentio hæredum restringenda est ad proximos hæredes, seu ad filios, & Nepotes. 440. 3
Emphyteuta non potest vendere alteri jus, seu dominium utile, quod obtinet in re emphyteutica, nisi servato modo præscripto in jure. 437. 1
Emphyteuta licèt post venditionem facta rem emphyteuticam recuperet, adhuc intelligitur cecidisse jure suo, & non evasisse pœnam privationis. 438. 3. Alienatio tamen rei emphyteuticæ debet esse pura, & non conditionata, ut emphyteuta intelligatur cecidisse jure suo. ibid. 5
Emphyteuta potest rem emphyteuticam alteri donare etiam non interrogato domino directo, non tamen potest donatarium investire, seu in possessionem mittere. 438. 6
Emphyteuta, si in religione approbata solemnem emittat professionem Emphyteusis revertitur ad dominum directum, si religio incapax sit bonorum stabilium. 441. 4
Emphyteuta potest rem emphyteuticam alteri concedere

cedere titulo hypothecæ constituendo jus census, vel aliam servitutem ad dies vitæ concedentis. 445. 26

Emphyteuta, qui per triginta, vel 40. annos non solvit canonem, non præscribit immunitatem in futurum. 446. 32

Emphyteuta, si juret se singulis annis soluturum canonem sub pœna incidendi in commissum, non incurrit pœnam, si non solvat ratione perjurii simpliciter. ibid. 33

Emphyteuta, si per triennium solverit canonem, & dominus directus per sexennium non egerit contra ipsum ad privandum eum dominio utili rei emphyteuticæ, an possit fructus perceptos post primum triennium sibi retinere. 447. 37

Emphyteutica res, si venditione, donatione, permutatione, aut alio quovis modo alienetur is, qui eam accipit, tenetur domino proprietario solvere laudemium pro investitura. 438. 7

Emphyteuticus fundus, si ad ecclesiam reversus, fuit eidem incorporatus, nequit absque consensu Capituli, aliisque solemnitatibus jure præscriptis concedi alteri in emphyteusim. 439. 14

Emptio est correlativa venditioni, adeò ut emptio, & venditio constituant unum contractum bonæ fidei, ultro, citróque obligatorium. 400. 1

Emptio ut sejuncta à venditione est contractus, qui consensu perficitur, pretii pro merce. 401. 7

Emptio quadrupliciter dividitur; alia enim est absoluta, vel conditionata; alia ex modo, quo fit, vel subhasta, vel voce Præconis, vel privata; alia quæ fit quæstûs gratia, vel causâ lucri; alia quæ est ex pretio, quo emitur statim res soluto pretio venditori. ibid. 11. & seq.

Emptor malæ fidei non potest præscribere res ecclesiasticas. 359. 26

Emptor quamvis ante traditionem rei sibi venditæ non sit dominus ejusdem; authoritate tamen juris incrementum, vel decrementum rei emptæ ad ipsum pertinet. 415. 2.

Emptor soluto pretio potest rem sibi venditam acquirere, & possidere, & si id negligat, & res à se empta pereat, censetur ipse in mora, & culpa. ibid.

Emptor prædii, cujus possessor non solverat per decennium decimas, an teneatur eas solvere. 647. 9

Episcopatus per adeptionem alterius dignitatis, vel personatus non vacat ipso facto, quia non potest deseri absque expressa licentia Papæ. 237. 16

Episcopatus non potest suscipi ab eo, qui vovit religionem ingredi, nisi priùs votum impleat. 764. 20. Stante tamen utilitate Ecclesiæ votum religionis potest suspendi, & ejus obligatio cessare. ibid. 22

Episcopi, & curati omnes, quibus cura incumbit animarum, tenentur ex præcepto divino ad exercenda munera pastoralia, proinde etiam ad residendum. 50. 9. Id autem procedit regulariter, & per se loquendo, quia si spirituali saluti ovium sufficienter possit in absentia Pastoris per alium æquè idoneum Vicarium provideri, potest tunc Pastor ob commodum ejusdem Ecclesiæ corporaliter abesse à suo grege. 51. 10

Episcopi possunt Parochis, & aliis beneficiariis habentibus curam animarum concedere facultatem, ut ratione studij literarij possint ad septennium abesse. 61. 4

Episcopi non possunt à propria diœcesi abesse ultra tres menses quot annis sive interruptè, sive continuatè. 70. 6. Si tamen justa causa adsit sine gravi detrimento sui gregis possunt adhuc per modicum tantùm temporis abesse, in sententia aliquorum. ibid.

Episcopi post Papam, & ejus legatos de latere sunt ordinarij collatores beneficiorum. 115. 12

Episcopi nomine, sede vacante comprehenditur etiam Capitulum. 257. 7

Episcopi hodie prohibentur absolvere ab hæresi manifesta, & in foro externo: & licèt per Trident. hæc facultas concedatur Episcopis in foro conscientiæ si hæresis sit occulta, non tamen eius Vicario etiam ad id specialiter deputato. 258. 9

Episcopi non possunt permutare jura, & bona Ecclesiarum, quæ illis subjiciuntur inter se absque consensu Clericorum utriusque ecclesiæ. 335. 10

Episcopi à Papa confirmati non possunt alienare bona ecclesiastica in casu aliàs etiam licito, & servatis solemnitatibus inconsulto romano Pontifice ob juramentum præstitum in propria consecratione, se non alienaturos quovis modo etiam ex consensu Capituli sui bona ecclesiæ inconsulto romano Pontifice: & tantùm excipitur casus necessitatis non permittentis moram, ut Pontifex consulatur. 352. 2

Episcopi, & alij beneficiarij inferiores habentes superfluos reditus non possunt per ullam consuetudinem de illis pro libito testari. 566. 28. Et mortiferè peccant si de ipsis bonis disponant per testamentum ad causas profanas. 567. 32

Episcopi habent jus visitandi omnia hospitalia, & collegia erecta authoritate Episcopi, imò etiam confraternitates laicorum, scholas, & alia loca pia, tametsi eorum administratio ad laicos pertineat, & tantùm excipiuntur ea loca pia, quæ sunt sub immediata Regum protectione. 789. 14. & seq.

Episcopi si in suis statutis synodalibus exprimant regulares, & cum tali expressione confirmentur à summo Pontifice ex certa scientia, an obligent tunc regulares exempros. 790. 3

Episcopi extra propriam Diœcesim possunt celebrare in altare portatili. 886. 37

Episcopis competit potestas dispensandi super irregularitatibus juxta decretum Concilij Tridentini. 256. 1

Episcopo non licet aliquem promovere ad sacros ordines absque titulo. 191. 1

Episcopus consecratus servata legitima materia, & forma potest validè ordinare quemcunque capacem, est enim potestas ex vi ordinis Episcopalis absolutè illimitata. 10. 8

Episcopus, vel ejus Vicarius, aut alius clericus exercens ecclesiasticam jurisdictionem nequit licitè accipere sportulas, seu munera, sive victualia, sive pecuniæ sint 134. & seq. Excipitur tamen, nisi Judex delegatus teneretur ex necessitate proficisci, & iter aliquorũ dierũ arripere, quia tunc litigantes æqualiter ad expensas itineris tenentur. 14. 8

d by Google

Episcopus potest in sua ecclesia certum numerum Clericorum statuere juxta ejus facultates, qui simul vivant in communi. 23.7
Episcopus quomodo debeat se gerere cum sacerdote, qui de facto matrimonium contraxit. 44 12
Episcopus qui ex causa urgentis necessitatis, vel utilitatis longiori tempore cupit abesse à sua ecclesia necesse est causam suæ absentiæ significet summo Pontifici, vel Archiepiscopo, vel in ejus absentia seniori suffraganeo, & obtineat approbationem in scriptis, nisi periculum sit in mora, vel absentia exigatur ob officium Reipublicæ, vel Episcopatui adjunctum, & utile, cuius causæ sint notoriæ. Hinc in Germania cùm Episcopi sint simul Principes Imperij si vocati ad comitia compareant non tenentur licentiam impetrare, dummodo causa notoria subsit, & alias consueverint personaliter comparere, ut comparent Archiepiscopi, Moguntinus, Trevirensis, & Coloniensis, qui cùm sint Electores solent per se ipsos comparere. 53. 2
Episcopus si absque licentia non resideat ultra sex menses, eo ipso amittit quartam partem redituum unius anni, quæ fabricæ applicatur, vel pauperibus erogatur. ibid. 3
Episcopus tametsi velit ingredi suam residentiam, & non possit id impediente Principe, vel ex aliqua alia causa, non gaudet beneficio alternativæ. 55. 13. Si tamen existat intra suam diœcesim quamvis in loco exempto gaudet tali beneficio alternativæ, quia locus exemptus est locus diœcesis, si existat intra terminos ejusdem, & Episcopus in tali loco moretur. ibid. 16
Episcopus si resideat in aliena diœcesi, quamvis in loco sibi plenè subjecto non gaudet beneficio alternativæ. 56. 18
Episcopus ex licentia summi Pontificis potest abesse à sua ecclesia ut apud Imperatorem, vel Regem fungatur munere Præsidis, Consiliarij, vel Nuntij Apostolici, quia tunc inservit Ecclesiæ universali, quæ præferenda est particulari. 63. 19
Episcopus antequam privet beneficiarium absentem suo beneficio, debet priùs pro prima vice eum privare dimidia parte fructuum, & pro secunda vice omnibus fructibus unius anni, deinde si contumax abfuerit potest eum privare suo beneficio. 65. 10. Nonnunquam tamen si visum fuerit Episcopo potest immediatè eum privare suo beneficio. ibid. 11
Episcopus non est necesse, ut præmittat mitiores pœnas, sed potest ob non residentiam privare clericum beneficio. 72. 12
Episcopus tenetur alere clericum, quem ordinavit, si patrimonium, & unde possit se sustentare non habeat. 103. 10. Limitatur tamen, nisi ordinatus ordinantem deceperit. 104. 12
Episcopus ex consensu sui Capituli, & rationabili causa potest beenficio onus aliquod spirituale licitum, & honestum imponere, adeò ut beneficium cum tali onere transeat ad eum, cui confertur. 109 20
Episcopus eo ipso, quòd promovetur ad episcopatum amittit omnia beneficia, quæ antea possidebat. 135. 29
Episcopus titularis non amittit pensionem, eò quia non acquirit possessionem Ecclesiæ, ad quam promovetur, nec per ipsum stat, quo minus eam assequatur. 136. 30
Episcopus non potest novam omnino dignitatem in Ecclesia non priùs consuetam erigere, quia id ad solum Papam pertinet. ibid. 3
Episcopus si justa causa subsit, an possit numerum Canonicorum minuere? 137. 2
Episcopus nonnunquam habet Præbendam canonicalem, imò & suffragium in Capitulo, quamvis canonicus non sit, sed solùm habeatur ut canonicus. 155. 32
Episcopus si promoveat ad sacros ordines aliquem non habentem de proprio unde vivat, tenetur de suo eidem providere. 19 . 4
Episcopus an possit ordinare filium alicujus ad titulum paternæ hæreditatis, ejus patre adhuc vivente. 193 9
Episcopus tenetur in conscientia providere de beneficio competente ei, quem ordinavit sine titulo, si noverit idoneum esse ad beneficium. 194 15
Episcopus tenetur in conscientia statim subministrare alimenta ei, quem sine titulo ordinavit, absque eo, quòd intentetur aliqua actio contra ipsum. 195. 17. Quinimò si ordinatus ab Episcopo sine titulo deprehendatur inhabilis ad beneficium, adhuc tenetur Episcopus ei suppeditare congrua alimenta, si clericus aliunde non habeat, unde possit honestè vivere. ibid. 18
Episcopus, qui scienter confert beneficium, quod non potest conferre ignoranti, tenetur primam præbendam vacaturam ei conferre. 198. 28
Episcopus ob infirmitatem etiam incurabilem, vel decrepitam senectutem nunquam est amovendus ab officio Episcopali. 203. 12
Episcopus de jure communi in sua diœcesi est Ordinarius collator beneficiorum. Excipiuntur tamen aliquot casus, in quibus Episcopus suæ diœcesis non confert beneficia, ut si hæc fuerint affecta. 214. 7
Episcopus quamvis moretur in aliena diœcesi, potest conferre ea beneficia, quæ in propria sua diœcesi ad suam spectant collationem. 2 5. 9
Episcopus non potest examinare promotum ad ordinem, vel beneficium à suo prædecessore, nisi post promotionem recèns aliqua supervenerit causa. 2 8. 10.
Episcopus, an si instituat sine Patrono, irrita sit ipso jure institutio, vel tantùm irritanda. 219.14
Episcopus absque consensu Patroni non potest Ecclesiam collegiatam instituere. 219. 19
Episcopus ex pluribus ab Examinatoribus approbatis, & æquè dignis deprehensis, non potest præferre alijs, quem maluerit ad beneficium juris patronatus, quia hæc libera facultas pertinet ad patronum habentem jus nominandi, & præsentandi ad beneficium. 221. 10
Episcopus tenetur explorare circa morum probitatem, vitæ honestatem, & examinare doctrinam eorum, qui à patronis nominantur ad beneficia ecclesiastica. 221. 11
Episcopus potest numerum canonicorum minuere, si annui reditus eorundem facti sint notabiliter tenuiores. 243. 16

Episcopus, si intra tempus semestre à jure præfixum neglexit vacantia beneficia conferre, collatio pro illa vice devolvitur ad capitulum. 232. 12
Episcopus, si sit exemptus, & negligat beneficia conferre, potestas illa conferendi ad solum romanum Pontificem immediatè devolvitur. 233. 14
Episcopus non potest alteri concedere facultatem conferendi primum beneficium vacaturum. 247. 15
Episcopus licèt possit suo Vicario generali committere facultatem conferendi beneficia indeterminatè, & in genere; non tamen determinatè, & in specie, si sermo sit de determinatione beneficij, & personæ. 248. 16
Episcopus tanquam Sedis Apostolicæ delegatus visitat monasteria Sanctimonialium, quæ immediatè Sedi Apostolicæ subjiciuntur. 264. 8
Episcopus sine consensu Capituli nequit ea Ecclesiæ bona, sive mobilia, sive immobilia pretiosa alienare, quæ servando servari possunt. 278. 1
Episcopus ob bellum ingruens, vel pestem grassantem, si careat capitulo, tenetur loco canonicorum reliquos convocare clericos, & re cum illis tractata accedente eorum consensu alienare res Ecclesiæ. ibid 2
Episcopus potest consuetudine, aut privilegio acquirere jus præsentandi ad beneficia seorsim à consensu capituli, dummodo probet consuetudinem, aut privilegium. 282. 2. Quando tamen requiritur consensus Capituli, sufficit tacitus situs in eo, quòd sciat præsentationem, & collationem à Prælato fieri, & non contradicat, cum posset commodè reclamare. ibid.
Episcopus sine consensu Capituli non potest in perpetuum unire Ecclesias, tametsi accipiens habeat jus patronatus. 283. 8
Episcopus nequit res immobiles Ecclesiæ alienare, seu concedere in perpetuum, imò neque ad longum tempus ultra decem annos absque expresso consensu Capituli. 284. 14
Episcopus in exercitio jurisdictionalium, & in administratione rerum temporalium extra causam alienationis plerumque non exigit consensum capituli, sed tantùm consilium. 285. 11
Episcopus sine consensu capituli non potest instituere, vel destituere, vel alia negotia Ecclesiæ tractare. 290. 18
Episcopus cum canonicis constiuit unum corpus, cujus caput est Episcopus, & canonici membra, proinde non debet Episcopus omissis canonicis uti negotijs suæ Ecclesiæ. ibid.
Episcopus sine consensu Capituli non potest concedere ecclesias alijs Ecclesijs, quia hujusmodi concessiones pertinent ad perpetuas alienationes 291. 22. Imò neque potest parochiales ecclesias, vel ipsarum obventiones, & oblationes de consensu patroni sine consensu sui Capituli conferre monasterio, quia id etiam pertinet ad perpetuam alienationem. ibid. 23
Episcopus cum majore parte capituli potest statuere, ut quilibet Capitularium teneatur de suis reditibus contribuere pro necessaria reparatione Ecclesiæ Cathedralis, tametsi aliqui dissentiant. 297. 10. Imò si canonicis non suppetant sufficientes reditus, potest Episcopus cum Capitulo alios inferiores beneficiatos vocare ad contribuendum de superfluis reditibus. ibid. 11
Episcopus quamvis ordinariè nequeat pensionem imponere beneficiis, eò quia hæc de jure communi conferri debeant sine diminutione, & ex stylo curiæ reservare pensiones super beneficiis pertineat ad solum Romanum pontificem: adhuc tamen in aliquibus specialibus causis urgente necessitate, vel evidente ecclesiæ utilitate, etiam nunc hæc potestas Episcopo competit. 312. 5
Episcopus si justa suppetat causa potest pensionem beneficio conferendo imponere, vel etiam ad sopiendam litem, quando beneficium est litigiosum, idque ad redimendam vexam. ibid. 6
Episcopus non potest sibi pensionem reservare etiam sine pacto, quia beneficia debent conferri sine diminutione de jure communi: quòd si ex pacto sibi pensionem reservaret, id redoleret simoniam. 313. 9
Episcopus qui juravit se non alienaturum bona ecclesiastica sine consensu Papæ, licèt justa subsit causa à jure concessa, si alienet, alienatio nullius est valoris. 352. 13
Episcopus vel alius Prælatus non potest donare beneficium, quod nondum vacat, alicui Clerico. 537. 6
Episcopus potest exequi legata pia etiam contra laicum tertium possessorem. 584. 4
Episcopus data negligentia executoris non solùm potest, sed etiam tenetur testamentum exequi, quia tunc executio devolvitur ad Episcopum, ut suppleat defectum executoris, & exequatur ultimam voluntatem testatoris. ibid. 5
Episcopus vovens religionem ingredi tenetur suum votum aperire summo Pontifici, & petere facultatem illud exequendi. 685. 9
Episcopus non debet monasteria Monachorum gravare, nec eorum reditus minuere, neque sibi vendicare oblationes à fidelibus factas monasteriis. 772. 4
Episcopus tenetur providere, ne hospitalia, & alia loca pia convertantur ad alios usus, quàm ad quos ex fidelium liberalitate, & authoritate Episcopi fuerunt destinata. 788. 7. Ut etiam ne hospitale detur in beneficium alicui Clerico non obstante quacunque consuetudine, nisi aliter in fundatione fuerit constitutum. ibid. 8. Solus summus Pontifex potest ea convertere, quæ à fidelibus donata sunt, in alios usus. ibid. 9
Episcopus potest facultatem concedere erigendi in civitate monasteria, & domus Religiosorum, præsertim si consensus accesserit aliorum Religiosorum. 791. 6
Episcopus, an possit visitare hospitale, si hoc excipiat immunitatem, quæ fundetur in solo privilegio. 793. 15
Episcopus visitans monasteria Monialium, quot, & quas personas possit secum introducere. 794. 18
Episcopus extra visitationem non potest revocare statuta facta in visitatione à suis prædecessoribus pro locis pijs exemptis. 795. 19
Episcopus extra actum visitationis non potest uti authoritate delegata. ibid. 20

Episcopus non potest approbare Congregationes virorum, & mulierum in communi viventium sub certa regula, ritu, & habitu absque Sedis Apostolicæ licentia, & approbatione. 795. 21
Episcopus diœcesanus non habet jus in Ecclesia unita monasterio plenissimo jure, sed tota jurisdictio pertinet ad Prælatum ejusdem. 798. 6
Episcopus ex pluribus præsentatis à patrono laico, an teneatur digniorem instituere? 715. 13
Episcopus non potest donare laico Juspatronatus in Ecclesia libera, si hæc pertineat ad mensam Episcopalem, ejúsque collationem. 834. 18
Episcopus potest tripliciter Ecclesiam vindicare à laicali servitute. 849. 9
Episcopus, & Synodus diœcesana, si determinet certos in hebdomade dies, in quibus debeant Sacerdotes celebrare, tenentur isti diebus illis missæ sacrificium offerre. 892. 8
Eremitæ conversi, Deo devoti, Monachi simplices, & fratres tertij Ordinis, si se totos Deo devoverint, ejusque cultui sint ex toto addicti, comprehenduntur nomine Clericorum, secus si non sint ex toto Deo dediti, nec vivant sub regula. 7. 6
Eremitæ Acephali, hoc est sine capite, seu superiore, eò quia nulli obediunt, nec profiteantur aliquem ordinem regularem, non comprehenduntur nomine Clericorum, nec sunt tolerandi. ibid.
Eremitæ si nullo sint ordine ecclesiastico initiati non gaudent privilegio fori, præsertim si nullam profiteantur religionem, nec proprio subjiciantur superiori. 7. 7
Error circa qualitatem rei, non irritat contractum, dummodo dolus non dederit eidem causam. 364. 6
Eucharistia exercet rationem viatici in vitæ extremo ac imminente mortis periculo. 9 9. 4
Eucharistia, ut ministretur per modum viatici ægroto non jejuno, quàm gravis debeat esse infirmitas. 931. 1
Eucharistia ob reverentiam sumenda est à jejunis nisi ministretur per modum viatici. 930. 7
Eucharistia an possit ministrari moribundo sub sola specie vini, si non possit communicare sub specie panis. 931. 4
Eucharistia per modum viatici imminente mortis periculo, an sumenda sit ex præcepto divino. 932. 7
Eucharistia in consecratione altaris non debet recondi loco reliquiarum, si desint. 948. 24
Eucharistiæ Sacramentum est unum tantùm formaliter, & numero, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite expressum mixtum modica aquæ. 927. 3. Græci utuntur pane fermentato, & Latini azimo. ibid. 4
Eucharistiæ forma quænam sit? 928. 9
Eucharistiæ Sacramenti minister est quilibet sacerdos ritè ordinatus. 929. 1
Eucharistiæ effectus plures sunt. ibid. 3
Evictio est rei emptæ, vel aliàs de causa acceptæ, per Judicis decretum ablatio. 409. 1
Exactiones dicuntur tributa, vectigalia, Talliæ, & aliæ id genus collectæ pecuniariæ. 872. 1. Injure tamen Canonico exactio dicitur tributum ecclesiasticum, seu synodaticum, & debet fieri in illa moneta, in qua fuit ejus institutio. 873. 4
Exceptio allegantis suam turpitudinem, seu delictum, quando notoriè elidit jus agentis, debet admitti. 360. 28
Exceptio non est necesse opponatur contra Prælatum illegitimè alienantem res Ecclesiæ, sed sufficit, si probetur, quòd res illa, quæ reperitur, pertinuerit ad Ecclesiam, & fuerit illegitimè alienata per Prælatum antecessorem. 360. 28
Excessus in pretio, vel ultra summum, vel intra infimum debet restitui. 412. 4
Excommunicati notoriè arcentur ab ecclesiastica sepultura: imò eorum ossa, si ab aliis secerni possint sunt exhumanda, & procul à loco sacro ejicienda. 624. 6
Excommunicati, & interdicti possunt sepeliri in loco contiguo cœmeterio, dummodo non sit deputatus ad usum ecclesiasticæ sepulturæ, sitque locus profanus. 617. 24
Executor merus est, qui deputatur ad exequendum mandatum, & non potest assumere partes Judicis. 162. 10
Executor tunc censetur mixtus, quando assumens, & agens personam Judicis judicialiter procedit cum causæ cognitione, & tunc est executor mixtus, quando in litteris commissionis additur clausula *Vocatis vocandis*, vi cujus tenetur executor judicialiter procedere. 163. 12
Executor si detur cum clausula, in qua agitur de præjudicio alterius, potest causam cognoscere, & est executor mixtus, proceditque judicialiter. ibid. 14
Executor mixtus dicitur, si detur ad compellendum ordinarium collatorem, ut conferat beneficium ut etiam si detur, ut conferat beneficium vacanti Clerico cum clausula *si dignus est*, quia tunc potest assumere partes Judicis. 163. 15. & seq.
Executor datus ad providendum alteri de beneficio cùm primùm vacabit nequit conferre beneficium nondum vacans, sed tenetur expectare, donec vacet, licèt possit statim conferre canoniam. 242. 3
Executor super provisione alicujus de vacatura non potest per generales litteras inhibere Ordinariis generaliter, ne procedant ad collationem beneficiorum, donec ei, pro quo scribitur, provideatur. 241. 8
Executor testamentarius tenetur per se ipsum munus sibi injunctum exercere, nec potest illud alteri delegare, quia censetur electa industria personæ. 586. 15. Non tamen executor testamenti si fuerit tantùm à testatore nominatus, potest compelli ad acceptandum tale officium. 587. 17
Executor quando ob negligentiam privatur emolumentis, quæ perciperet ex hæreditate, tunc hæc applicantur ad causam piam, & Episcopus succedit in executione, habétque facultatem vindicandi omne lucrum. 588. 26
Executores gratiarum non possunt alteri committere vices suas saltem quoad examen, si litteræ sint in forma *dignum*. 162. 5. Probabilius tamen est, tales executores posse alteri committere vices suas, etiam quoad examen non obstante clausula, *super quo eorum conscientiam oneramus*. 162. 7

Executores deputati ad beneficia conferenda non habent jurisdictionem, proinde non possunt assumere partes Judicis. 163. 11
Executores testamentarij sunt, qui deputantur ad exquendam ultimam testatoris voluntatem, & hujusmodi executores varij sunt. 583. 1
Executores testamentarij dilapso anno jure concesso, cessant, & Episcopus fit executor, ut voluntas defuncti impleatur, non solùm quoad legata pia, verùm etiam profana. 584. 4
Executores testamentarij non solùm clerici, sed etiam religiosi claustrales esse possunt sive ad pias, sive ad profanas causas, petitâ tamen, & obtentâ licentiâ à suo superiore 585. 8. Alioquin executio esset nulla in sententia aliquorum; licèt opposita sit probabilior. ibid. 10. Fratribus tamen minoribus de observantia omninò prohibitum est esse executores testamentorum, ut etiam Capucinis. 586. 12
Executores tenentur diligenter, & exactè voluntatem exequi Testatoris, & instrui debent medijs ad suum officium necessarijs contra resistentes. 587. 19
Exorcistatûs materia est liber exorcismorum, vel missale, aut Pontificale. Forma, verba, quæ ab Episcopo proferuntur: Accipite, & commendate memoriæ, &c. 9. 5
Exteris, & peregrinis non licet cariùs vendere merces, quàm indigenis. 416. 9
Extrema unctio potest ministrari pueris statim post usum rationis imminente mortis periculo. 927. 29. Ejus effectus est consumere reliquias peccatorum, si inveniat. ibid. 31
Extrema unctio non ministratur damnatis ad mortem, nec constitutis in periculo mortis extra infirmitatem, ut in bello, & naufragijs. 938. 34
Extrrema unctio, an necessaria sit necessitate præcepti? 940. 44
Exul à patria, si maneat in ecclesia patriæ, non dicitur frangere exilium, neque ab illa potest extrahi, nisi fuerit ob delictum exceptum in Bulla Gregorij XIV. 1000. 14

F.

Facultas non residendi interdum conceditur Prælatis à jure, subinde à Papa, & nonnunquam ab Episcopo. 49 3
Facultas conferendi beneficia concessa Prælato inferiori à summo Pontifice, est laxæ interpretationis, quia decet Principem liberalitas. 151. 6. Id tamen procedit, quando agitur de solo præjudicio ipsius concedentis, ut si Papa deleget alicui potestatem conferendi beneficia vacantia in mensibus Papalibus. ibid.
Facultas alienandi res ecclesiasticas sublata est Prælatis inferioribus, & ad id requiritur necessariò authoritas Sedis Apostolicæ. 346. 18
Falcidia non solùm detrahitur à Legatis, sed etiam à donationibus causâ mortis. 581. 10
Falcidia, & Trebellianica detrahitur unà cum legitima, quæ propterea non computatur in falcidia, & potest filius ex paterna hæreditate utrámque detrahere falcidiam, & legitimam. 582. 12
Falcidiæ detractio cessat in pluribus casibus, qui recensentur. 582. 15
Familia Clerici gaudet privilegio fori. 21. 22
Familiares Episcopi gaudent privilegio fori, tametsi Episcopi sint titulares. 984. 14.
Familiares Inquisitorum, & omnium habentium jurisdictionem ecclesiasticam gaudent privilegio fori. 985. 24
Festum Purificationis B. M. Virginis quando in ecclesia inceperit? 963. 10
Feuda, ut in jure sumuntur, suum habuerunt initium tempore, quo Longobardi in Italia regnum obtinuerunt. 465. 1
Feuda, quæ dantur ab Imperatore, vel Rege cujusmodi sunt ducatus, Marchionatus, Comitatus non possunt à Vasallo dividi inter cohæredes. 483. 14
Feuda sæcularia, si transeant ad Ecclesiam, retinent eadem onera ipsis irrevocabiter imposita. 481. 18
Feudorum gradus sunt tres, summus, medius, & infimus, & explicantur. 465. 3
Feudum Ecclesiæ per obitum Vasalli decedentis sine hæredibus, vel etiam ob delictum ejusdem, vel quia tempus decisionis expiravit, quoad dominium utile revertitur ad Ecclesiam, neque unitur mensæ episcopali, nisi accesserit consensus Capituli. 339 14
Feudum suam trahit nomenclationem à fide, adeò ut qui pagum, vel urbem in feudum accipit, se domino directo ejusdem feudi obstringat, ac fidelitatem ei promittat. 465. 1
Feudum est genus quoddam clientelæ, quo dignitas, vel prædium aliquod ea lege alicui datur, ut ipse, & ejus posteri, seu hæredes beneficij authorem perpetuò agnoscant, ac pro patrono habeant. 466. 5
Feudum dividitur in ecclesiasticum, & sæculare, & utrúmque bipartitur in reale, & personale, & in masculinum, ac fœmininum. ibid. 7
Feudum definitur benevola, ac libera concessio rei immobilis, vel æquivalentis cum translatione utilis dominij in perpetuum proprietate retenta, seu dominio directo sub onere fidelitatis, & obsequij personalis exhibendi. 466. 9
Feudum tribus potissimum modis acquiri potest, scilicet pacto cum investitura, præscriptione, & successione. 468 1
Feudum, si profanum sit, & sæculare longâ ejus possessione acquiritur. ibid. 3
Feudum successione acquiritur, & transit ad hæredes. 469. 4
Feudum novum differt ab antiquo, quia in illo regulariter soli descendentes succedunt non collaterales. 471. 16
Feudum ex quatuor præsertim causis amittitur, nimirùm ex alienatione, omissione investituræ, refutatione, & delicto, seu felonia. 473. 1
Feudum non potest alienari absque consensu Domini directi, imò nec dari in dotem, genero tamen durante matrimonio permitti potest, ut habeat fructus ex re feudali, reservato sibi jure utilis dominij. ibid. 2
Feudum novum propter delictum deperditum revertitur ad dominum directum, non ita si feudum sit antiquum. 476. 17
Feudum ob malam alienationem amissum à Vasallo alie-

alienante revertitur ad Dominum, non in perpetuum, sed quamdiu Vasallus, qui feudum alienavit, vixerit; siquidem post ejus obitum tenetur Dominus directus proximioribus agnatis defuncti Vasalli feudum restituere. 477. 3 & seq.
Feudum sine consensu domini directi alienatum, an possit à tertio bonæ fidei possessore præscribi saltem spatio 30. vel 40. annorum. 479. 11
Feudum Ecclesiæ, si acceptâ pecuniâ oppignoretur Episcopo ejusdem Ecclesiæ, non debet Episcopus computare in sortem principalem fructus illius pignoris, sed pignorans est liber à servitio, quod Ecclesiæ debebat. 481. 20
Feudum religiosi ex vi professionis transit ad monasterium, si sit liberum ab obsequio, ut etiam, si eidem sit annexum opus obsequij, quòd possit à monasterio præstari. 601. 9
Fideicommissum in genere dicitur, quod alicui per intermediam personam, & quasi per manum alterius relinquitur, & est duplex, universale, & particulare. 572. 9
Fidejubere possunt ij omnes, qui possunt validè obligari, nec repelluntur à jure. 499. 1
Fidejubere pro proximo, an teneamur ex virtute charitatis. 507. 9
Fidejussio est alienæ obligationis in se susceptio, seu contractus, in quo quis promittit, & obligat se soluturum, quod alius debet, si debitor principalis non solverit. 498. 1. Hinc fidejussor se obligat accessoriè pro alio, per quod differt à constitutore, & mandatore, ut etiam ab Expromissore. ibid. 2
Fidejussio respuitur ex aliquibus causis, præsertim criminalibus, ob quas imponitur pœna corporalis. 503. 1
Fidejussio tribus præsertim modis extinguitur. 508 18
Fidejussionis effectus præcipuus est petere solutionem à fidejussore, si principalis non solvit, sed tunc fidejussori jura concedunt tria beneficia. 503. 4
Fidejussor, an possit conveniri ante excussionem, si juramento confirmaverit suam fidejussionem. 499 7
Fidejussor non solùm principali obligationi accedit, sed etiam accessoriè. 503. 1
Fidejussor non admittitur pro dote conservanda, ne conjuges se invicem perfidiæ arguant. ibid. 2
Fidejussor non potest intervenire in contractu, cui lex expressè resistit. 503. 5
Fidejussor in aliquibus casibus destituitur beneficio excussionis. ibid. 5
Fidejussor in pluribus casibus potest agere contra principalem debiturem, ut se à fidejussione liberet. 505. 11
Fidejussor potest agere contra principalem debitorem actione liberationis, si is incipiat bona sua prodigere, & ad inopiam vergere. ibid. 12
Fidejussor an possit licitè aliquid accipere pro fidejussione. ibid. 13
Fidejussor debet esse paris, vel saltem non deterioris conditionis cum principali debitore. 505. 1
Fidejussor tenetur supplere defectum principalis debitoris, si non possit totaliter satisfacere creditori. ibid. 2
Fidejussor, qui se obligavit pro principali debitore, an teneatur etiam ad accessiones. 506. 6
Fidejussor potest dupliciter se obligare ex æquo, & non ex æquo. ibid. 7
Fidejussor ratione periculi, ut sit securus de sua indemnitate, potest aliquid accipere pro actu fidejubendi. 507. 11
Fidejussor si cum juramento promisit pro alio fidejubere, si principalis debitor decidat à pingui sua fortuna, siatque impotens ad satisfaciendum suo creditori non tenetur promissarius stare suæ promissioni quamvis juratæ. 507. 14
Fideles non tenentur se in divinis abstinere à sacerdote concubinario antequam ut vitandus sit denuntiatus. 34. 13. Non tamen debent fideles Sacramenta sumere à sacerdote concubinario notorio. 35. 14
Fideles regulariter sepeliendi sunt in Ecclesia parochiali, vel cœmeterio eidem adnexo. 610. 2
Fideles dupliciter possunt obligari ad solutionem decimarum ratione personæ, & rei. 654. 1
Fideles baptizati, qui in spiritualibus subijciuntur alicui Parocho, seu sacerdoti proprio, tenentur eidem decimas solvere, nisi aliquo jure eximantur. 654. 2. Ut etiam tenentur eas solvere possidentes rem, quæ antequam ad ipsos perveniret obnoxia erat decimis. 655. 3
Fideles omnes sive Clerici, sive laici sunt capaces Juris Patronatus ex indulto, & gratia Ecclesiæ. 819. 1. Non tamen Judæi, Pagani, & alij infideles sunt capaces Juris Patronatus, quamvis Ecclesias fundent, construant, & dotent, vel castra emant, quibus sit annexum Jus patronatus. 820. 5
Filij hæreticorum, vel credentium hæreticis, fautorum, receptatorum, ac defensorum, ut etiam Nepotes jure ecclesiastico arcentur à beneficiis, ut etiam qui matrimonium contraxêre, tametsi illud nondum consummaverint. 94. 7
Filij succedentes in feudo debent esse naturales, & legitimi simul, seu ex justis nuptiis geniti. 470. 8
Filii tamen legitimati per rescriptum Principis possunt succedere in feudo si accesserit consensus Domini. ibid.
Filii, & nepotes succedunt in bonis allodialibus in stirpes, non in capita. 470. 10
Filii ex usu, & consuetudine plerisque in locis non succedunt æqualiter in feudo, sed tantùm primogeniti. 471. 12
Filii habent tacitam hypothecam in bonis Patris pro administratione adventionum. 485. 5
Filii legitimi Executoris testamentarii, si revera laborent paupertate possunt participare de legato distribuendo pauperibus. 569. 16
Filii legitimi tantùm, seu adoptivi non succedunt sibi invicem, nisi ab aliquo ascendentium adoptati sint, secus fratres naturales, ut etiam Spurii, si sint uterini. 597. 5
Filii vocantur in primis ad successionem, idque ex voto parentum, qui malunt sua bona devolvi ad filios, quàm extraneos, & etiam ex æquitate, & jure naturali. ibid. 6
Filii legitimati per consequens matrimonium æquiparantur legitimè natis quoad dignitates, & successio-

cessione. 598. 11. Legitimari tamen non solent nisi illi filii, quorum parentes potuissent tunc cùm eos generârunt, matrimonium inire. ibid. 12
Filiifamilias de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus dummodo puberes sint, vel proximi pubertati possunt contrahere, non ita prodigus, cùm ipsi sit prohibita administratio suorum bonorum, nec amentes, nec furiosi, nec infantes nondum septennes. 375. 4
Filiifamilias absque consensu Patris non possunt contrahere de bonis adventitiis, imò nec de bonis profectitiis. Si tamen contrahant, & puberes sint, obligantur ex contractibus, quia datur actio contra illos jure communi. ibid. 5
Filius sacerdotis græci potest inter Latinos promoveri ad ordines ecclesiasticos, dummodo natus sit ex legitimo matrimonio. 45. 14
Filius conjugati conceptus ex soluta potest hæres institui à matre, & testamentum non est irritum, donec tale declaretur à Judice. 568. 7
Filius spurius secundùm jus civile non solùm non potest quidquam consequi de bonis paternis, verùm etiam privatur alimentis: sed quoad hoc fuit jus civile correctum à jure canonico, quia alimenta sunt cuique debita, & obligatio alendi Spurios transit etiam ad hæredes. 568. 9. Adeò ut spurius habeat jus ad bona patris, ut ex ijsdem alatur, si aliunde non possit se sustentare. 569. 10
Filius si nullum post se relinquat descendentem, succedunt ab intestato æqualiter parentes ascendentes servatâ graduum prærogativâ. 598. 13
Filius adoptivus si vivente adhuc patre adoptante decedat sepeliendus est in sepulchro Patris adoptantis. 612. 14
Filius si parente constituto in gravi necessitate professionem emiserit in religione, tenetur egredi, si aliter non possit eidem subvenire. 688. 24. Tenetur tamen filius egressus è religione gestare habitum religiosum, nisi fortassis esset impedimento ad lucrandum pro sustentatione parentis. ibid. 25
Filiusfamilias non potest pignori dare rem patris, sed tantùm bona castrensia, vel quasi castrensia. 486. 2
Filiusfamilias tenetur ad restitutionem mutui accepti, si habeat bona castrensia, vel quasi castrensia, vel administrationem peculii adventitii, & usumfructum ex consensu patris. 514. 9
Filiusfamilias, quamvis habeat liberam peculij adventitij administrationem, non propterea donare potest, nisi fortassis sit in dignitate constitutus, vel sit filius Ducis, vel Principis. 530. 5. Potest tamen permittente, & consentiente patre mortis causâ donare ea bona, quorum ususfructus ad patrem pertinet. ibid. 7
Filiusfamilias impubes testari non potest, benè tamen pubes de bonis castrensibus, vel quasi castrensibus. 563. 5
Fines, & termini Parochiarum probantur per testes deponentes, quòd à tempore immemoriali fuerint observati. 633. 4
Finis concessionis alternativæ est, ut Episcopi tali beneficio alliciantur ad residentiam, ut curæ possint sui gregis incumbere. 55. 17
Finis Pontificis in permutandis bonis Ecclesiarum est consulere indemnitati Ecclesiæ generatim, adeò ut per alienationes, & translationes dominiorum in laicos, hæc non patiatur detrimentum. 463. 17
Fiscus succedens bonis ob delictum alicujus publicatis, an compellatur stare locationi factæ per illum? 433. 6
Fiscus non dicitur jure hæreditario succedere, sed tantùm bona vacantia occupare. 473. 14
Fiscus nonnunquam succedit hæreditati; & jure regalium, ac originaliter olim tantum ad summum Principem pertinuit, sed hodiè etiam ad Principes inferiores. 599. 15
Fiscus Episcopalis succedit in bonis Clericorum, si hi non habuerint consanguineos. ibid. 3
Fœmina ex communiori sententia potest esse testis in Codicillo. 574. 5
Fœmina puerpera, pro quo offerebat in cœremonia purificationis post puerperium agniculum, aut duos pullos columbarum, vel par turturum? 962. 5. Et B. Virgo an obtulerit duos pullos columbarum, vel potiùs par turturum, & cur non potiùs agniculum? ibid. 6. & seq.
Fœmina, Hermaphroditi, illegitimi, & qui nondum sunt septennes, nec Sacramentum confirmationis susceperunt, à clericatu excluduntur; ut etiam, qui fidei rudimenta nondum sunt edocti, nec sciunt legere, aut scribere, ut etiam servi, mancipia, infames infamiâ juris, vel facti, criminosi perseverantes in peccato lethali, solemniter pœnitentes, bigami, & alij. 8. 14
Fœminæ, homines nondum baptizati, infantes nondum septennes, amentes, qui non sunt sui compotes, surdi, muti, ac destituti aliquo principali membro arcentur à beneficijs ecclesiasticis. 93. 1
Fœminæ regulariter de jure feudali excluduntur à successione feudi, nisi hoc fuerit fœmineum. 469. 6
Fœminæ puerperæ, cur in lege evangelica non tenentur abstinere ab ingressu Ecclesiæ, sicut tenebantur in lege Mosaica. 959. 2
Forma velut substantialis electionis beneficij, ecclesiastici consistit in assignatione certorum, ac sufficientium redituum ex bonis alicui Ecclesiæ adscriptis, ut certum officium spirituale, quod per se primariò intenditur, præstetur. 136. 4
Forma servanda in alienationibus ecclesiasticis explicatur. 343. 1
Forma permutandi beneficia in eo est sita, ut clerici priùs ea resignent in manus Episcopi, & exprimant se beneficijs renuntiare causa permutationis. 454. 28
Frater germanus, licèt in bonis allodialibus excludat fratrem consanguineum, non ita in feudis in quibus attenditur vinculum patris. 472. 1
Fratres Minores S. Francisci, quamvis absolutè non possint instituti hæredes, ut ipsi acquirant jus ad bona immobilia, & teneantur ut hæredes ad onera defuncti: potest tamen in eorum favorem tota hæreditas relinqui, ut per executores statim divendatur, & detur ijsdem pretium, quod impendant pro ecclesia, vel Monasterio construendo, aut emendo; & hujus hæreditatis fu-

Digitized by Google

etiam hoc pacto capaces Clerici Regulares Theatini, & domus Professæ Societatis JESU, quamvis non possideant bona immobilia: possunt enim hæreditatem acceptare, & vendere, & expressè sibi providere. 570. 17

Fructus omnium monasteriorum consistorialium, ac beneficiorum, quorumcúnque Regularium Sedi Apostolicæ reservatorum pertinent ad Cameram Apostolicam. 173. 24

Fructus beneficij, in quo clerico reservatur pensio locò alimenti, eo ipso intelliguntur tacita hypotheca obligari pensionario pro pensione sibi solvenda, imò id procedit, sive pensio reservetur locò alimenti, sive alia de causa. 329. 64

Fructus decimarum non prohibentur vendi, & locari alteri, dummodo iste percipiat tales fructus non suo, sed nomine beneficiarij. 336, 17

Fructus percepti, an comprehendantur in restitutione in integrum. 377. 16. & seq.

Fructus pignoris debitum minuunt, & computandi sunt in sortem principalem, & solutionem debiti. 488. 10

Fructus pro celebrandis missis non computantur inter fructus pro recitandis divinis officijs. 802. 11

Fructus seorsim à jure census, an possint alteri cedi pro certa summa pecuniæ. 860. 12

Fundus potest licitè vendi, si non sit sacer, nec religiosus, tametsi debeat postea inservire pro cœmeterio, sepulchro, vel sacello. 619. 11

Fundus si sit in Ecclesia, vel cœmeterio, & inserviat usui sepulturæ, non potest ad hunc finem vendi, nec emi ob spirituale, quod inseparabiliter habet adnexum. 620. 14

Fundus decimalis an possit mutari de pascuo in culturam, vel è contra. 662. 7

Fundus si assignetur in dotem Ecclesiæ debet esse immunis ab omni servitio, ac tributo temporali. 853. 5

Fundus in quo ædificatur Ecclesia debet esse liber ab omni servitio, tributo, & onere reali, temporali, & sæculari, ut etiam cœmeterium. ibid. 9

G.

GEmmæ, & lapilli qui reperiuntur, vel in litore maris, vel in rupibus montium, aut in campis jure gentium dicuntur esse communes. 408. 11. Non verò communes sunt gemmæ, quæ inveniuntur in fundo, vel prædio, aut domo alicujus. ibid.

Gener potest cum socero pacisci, ut certam pecuniariam pensionem in singulos menses, vel annos reddat, donec sibi promissa dos solvatur. 490. 21

Gesta à majore parte Capituli valent, quando cedunt in utilitatem Ecclesiæ, quamvis alij Capitulares contradicant: non ita si quæ à majori parte aguntur sint Ecclesiæ damno, tunc enim etiam unius capitularis contradictio potest impedire quo minùs gesta à majore parte suum sortiantur effectum. 296. 2

Gradus consanguinitatis computantur in jure canonico in ordine ad Sacramentum matrimonij, quod cum non possit consistere nisi inter duas personas, hæ constituunt unum solum gradum. 596. 3

Grangiæ in monasteriis veniunt nomine Ecclesiæ, & gaudent eadem immunitate, & privilegio. 804. 8

Gratia alternativa conferendi alternis mensibus beneficia Episcopis tantùm conceditur, non verò aliis inferioribus Collatoribus. 179. 36. Unde in gratia alternativa comprehenduntur tantùm illa beneficia, quæ pertinent ad liberam Episcopi collationem. ibid. 36. Cessat hæc gratia alternativa, si Episcopus translatus sit ad alium episcopatum, ut etiam si renuntiet episcopatui, per mortem Pontificis. 180 37

Gratia non est perfecta nec sortitur suum effectum, antequam is, cui conceditur de eadem certior fiat, ac illam acceptet. 242. 4

Gratiæ expectativæ hodie per Concilium Tridentinum sunt sublatæ, adeò ut præter Romanum Pontificem nullus inferior Prælatus possit mandata de providendo, & gratias, quæ expectativæ dicuntur, alijs dare. 244. 15

Gratiæ expectativæ non se extendunt ad beneficia resignata ex causa permutationis. 460. 2

Gravatus ære alieno, si creditoribus non sit solvendo, & intra paucos años manens in sæculo possit sua debita extingere, non potest religionem ingredi. 687. 21. Nec etiam, qui obnoxij sunt rationibus reddendis, nisi priùs satisfecerint suo muneri. 688. 22

H.

HAbentes exceptionem perpetuam possunt repetere solutum errorem facti, vel juris. 523. 22

Hæres Vasali, ad quem devolvitur tota hæreditas, quamvis nollet hæreditatem acceptare, eò quia sit ære alieno gravata, adhuc posset solùm feudum petere, dummodo non sit filius, quia hic non potest recusare hæreditatem patris, & agnoscere feudum. 469. 5

Hæres post aditam hæreditatem quàm primum potest, & cessante legitimo impedimento sine mora tenetur legata solvere, & alia Testatoris jussa exequi. 588. 24.

Hæres constitutus cum conditione tacita, vel expressa restituendi hæreditatem filio Spurio, an possit eam sibi retinere. 501. 8

Hæres, si non confecit inventarium, an possit uti compensatione, si coactus sit aliquid solvere ultra vires hæreditatis. 591. 24

Hæredes possunt in testamento institui omnes homines tam exteri, quàm consanguinei, liberi, & servi, Communitates, & collegia, nisi jure speciali prohibeantur. 567. 1

Hæreticus, quia per hæresim se separavit ab Ecclesia, non est capax juris patronatus, quod Ecclesia tantùm ex gratia, non debito concedit fidelibus manentibus in Ecclesia. 820. 5

Homicidium physicè commissum in Ecclesia, ut sit pollutivum ejusdem, debet esse voluntarium, sive directè, sive indirectè. 873. 3

Homicidium, & mutilatio in ecclesia, vel cœmeterio non gaudet immunitate. 988. 12 Debet tamen homicidium esse consummatum, & non tantùm inchoatum in ecclesia. 989. 16. Mutilatio

tilatio etiam debet esse abscissio veri membri, adeò ut non sufficiat quæcunque vulneratio. ibid. 17
Homo liber non debet æquiparari fugitivo, qui ferè est servus. 452. 14
Homo liber oppignorari non potest, bene tamen captus potest se ipsum tradere in pignus pro pretio, quod alius nomine ipsius persolvit, 487. 8
Homo privatus non habet à natura potestatem disponendi de re ulla pro illo tempore, quo ipse omnis juris est incapax, & quo desinit esse membrum Reipublicæ. 598. 16
Homo non potest compelli ad ingressum religionis, nisi fortassis expresse, vel tacitè se ipsum sponte obligaverit. 710. 6
Homo quilibet viator est capax baptismi legis evangelicæ. 913. 2
Homo non potest se ipsum baptizare infundendo aquam super se. ibid. 7
Horæ canonicæ sunt recitandæ horis congruis, si non adsit legitimum impedimentum. 895. 1
Horæ canonicæ vocantur illæ in ecclesia preces, quæ ad Deum laudandum, opémque divinam implorandam, certis statisque horis nocturnis, ac diurnis funduntur, & juxta canones recitantur. 895. 2. Sunt autem juxta veriorem sententiam septem, quæ magis propriè dicuntur esse de jure ecclesiastico. 806. 3
Horæ canonicæ, quomodo sint recitandæ, & tria requiruntur. 899. 19.
Horæ canonicæ debent recitari studiosè, absque syncopa, sine interruptione, & devotè, ac attentè. ibid. 20. & seq
Horas canonicas diebus singulis persolvere tenentur clerici sacris initiati ordinibus, ut etiam religiosi choro deputati ex consuetudine, vel peculiaribus decretis, & constitutionibus religionum. 896 8
Hospitale pium publica Episcopi authoritate fundatum non potest in profanos usus converti, benè tamen fundatum privata authoritate, si nondum fuerit Deo dedicatum. 789 13
Hypotheca generalis quamvis non sit expresse prohibita, non propterea censetur simpliciter permissa, quia adhuc requiritur justa causa. 334. 7
Hypotheca specialis differt à generali, quia per illam acquiritur jus in re, & magis præjudicatur rebus ecclesiasticis, per hanc verò tantùm acquiritur jus ad rem, & minus præjudicatur. ibid.
Hypotheca est vox græca, quæ apud Latinos sumitur pro re pignori data, vel posita, aut supposita, adeò ut hypotheca significet suppositionem. 335. 7
Hypotheca dotalis est præferenda omnibus anterioribus hypothecis tacitis, non verò expressis. 494. 3

I.

IDoneitas clericorum ad beneficia ecclesiastica consistit in carentia canonici impedimenti: hinc incapaces beneficiorum ecclesiasticorum sunt non baptizati, non insigniti tonsurâ, illegitimi, & alij inhabiles. 218. 11. Potest tamen Episcopus cum istis dispensare ad minores ordines, & ad simplex beneficium. ibid.
Jejunii præceptum, an possit impleri per alium. 955. 8
Jejunium in ecclesia quomodo servetur, & quando incepit, & quo tempore obliget? 953. 14
Jejunium ecclesiasticum est satisfactorium pro pœna temporali, estque actus virtutis temperantiæ. 954. 1
Jejunium, & abstinentia si notabiliter noceat sanitati, an sit licita. 955. 5
Jejunium non potest ab Episcopo transferri de uno in alium diem. 957. 17
Jejunium est abstinentia à cibo corporali, vel totaliter, vel per reductionem ad aliquam determinatam mensuram. Et ecclesiasticum est abstinentia voluntaria à cibo juxta præceptum Ecclesiæ, vel receptam consuetudinem. 950. 2. Et tria concurrunt, delectus ciborum, ut jejunans se abstineat ab esu carnium, & lacticiniorum, ubi consuetudo contraria non inolevit, ut unâ die unica habeatur refectio, & ut hæc fiat tempore vespertino, seu post vesperas. 951. 4
Jejunium quomodo obliget urgente necessitate. 954. 3
Illegitimè natus, tametsi dispensatus in ordine ad sacros ordines suscipiendos non propterea censetur, eò ipso dispensatus ad ullum beneficium. 93. 3
Illegitimi non possunt religionem ingredi, in qua eorum pater sive ante, sive post nativitatem filiorum professus fuit. 689. 27
Immundi immunditiâ legali quamvis indigerent in lege Mosaica purgatione, non tamen eodem modo purificabantur. 960. 3
Immunditia legalis in lege veteri multipliciter contrahebatur. 960. 5
Immunitas generatim quid sit, & quomodo immunitas ecclesiastica dividatur in immunitatem Ecclesiarum, personarum, & rerum. 675. 2
Immunitas Ecclesiæ extenditur ad cæmeterium. 976. 7. Imò etiam ad Oratoria Confraternitatum, & monasteria affixa, si fuerint authoritate Episcopi erecta. ibid.
Immunitas ecclesiastica quænam sit, & an de jure divino, vel humano? 979. 1. & seq.
Immunitas ecclesiastica est de jure divino dictante, & canonico statuente. ibid. 3
Imunitas ecclesiastica quoad personas an se extendat ad Clericos in minoribus constitutos, & carentes beneficio, nec incedentes in habitu, & tonsura, nec de mandato Episcopi inservientes alicui ecclesiæ. 982. 1
Immunitas ecclesiastica, an extendatur ad Clericos conjugatos cum unica tantùm, eáque virgine. 984. 13
Immunitas locorum ecclesiasticorum excludit actus profanos sæculares ab ecclesia, & protegit malefactores confugientes, ne possint à laicis extrahi. 986. 1
Immunitas ecclesiarum firmata fuit per decreta Imperatorum, & Regum non tanquam institutoria, sed ut subsidiaria. 987. 7
Immunitas ecclesiastica violatur etiam per solam attentatam extractionem Rei ab ecclesia. ibid. 7
Immunitate gaudent monasteria religiosorum quoad totam clausuram, claustrum, dormitorium, hor-

hortum, domos familiarium, animalium, imò id etiam procedit de granciis, quæ sunt veluti membra monasterii. 977. 8
Immunitate gaudent non solùm palatia Episcoporum, sed etiam domus Ecclesiæ, parochorum, canonicorum, & aliorum ecclesiasticorum in ambitu ecclesiæ, quamvis laicis sint locatæ. 977. 11
Immunitate asyli non gaudent publici latrones, neque pyratæ, neque nocturni depopulatores, qui alienos agros accendunt. 988. 9
Immunitati ecclesiasticæ non possunt principes sæculares derogare, eò quia radicaliter sit de jure divino dictante. 980. 7
Immunitatis asyli effectus plures sunt, & recensentur. 998. 1. & seq.
Imperator Neo-Electus in omnibus ecclesiis per totum R. I. potest concedere suas primas preces, ita tamen ut collator nonnisi semel gravetur. 188. 3. Excipiuntur tamen à primis precibus dignitates pontificales Archiepiscopatus, episcopatus, & primæ dignitates post illas, cujusmodi sunt Præpositura, ac Decanatus, ut etiam primæ dignitates, & prælaturæ in monasteriis, & ecclesiis collegiatis. ibid. 4
Imperatori recèns electo conceditur facultas offerendi primarias preces, seu nominandi personas idoneas Ordinariis collatoribus, & collatricibus ad quæcunque beneficia ecclesiastica per sacrum R. I. ubilibet constituta in cathedralibus etiam metropolitanis, collegiatis, vel quibusvis aliis ecclesiis sive cum cura, sive sine cura animarum, sive regularia, sive sæcularia, etiamsi hujusmodi beneficia sint canonicatus, Præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia etiam in mensibus Ordinariorum non obstantibus Concordatis Germaniæ. 188. 2
Impetratio posterioris pensionis nulla facta mentione prioris est subreptitia, & nullum sortitur valorem, quia non præsumitur Pontifex velle idem beneficium duplici gravare onere. 310. 22
Impuberes, quamvis tutores habeant, veniam merentur, si petere neglexerint intra annum, & diem renovationem investituræ. 475. 11
Impuberes non possunt quidquam donare, quod sit magni valoris. 530. 3
Incendentes justo bello hostium segetes, an teneantur decimas ecclesiæ restituere. 676. 18
Incorporatio Ecclesiæ parochialis cum monasterio non potest fieri ab Episcopo, sed à solo Papa. 141. 5
Indebitum tunc dicitur quando quis per errorem, vel ignorantiam alteri solvit, quod ei non debebat, & tunc habetur quasi contractus indebiti soluti. 269. 16
Indebitum est quasi contractus re initus, & qui rem indebitam per errorem solutam accepit, tenetur restituere. 512. 19
Indebitum potest aliquid esse naturaliter, & civiliter. ibid. 20
Infideles si convertantur, quomodo teneantur se gerere. 736. 1
Infidelis si convertatur ad fidem potest contrahere matrimonium cum fideli, nisi cum adhuc esset in infidelitate dolo, & machinatione occidisset ejus maritum ad eum finem, ut illam duceret. 737. 3
Infidelis etiam cùm imminet mortis periculum debet instrui in fide, & postea ei conferri baptismus. 923. 24
Infirmi, qui ratione ægritudinis non possunt Ecclesiæ, nec divinis officiis personaliter interesse, percipiunt quotidianas distributiones, tametsi ipsi causam dederint infirmitati. 68. 24. Id tamen limitatur ad eum infirmum canonicum, qui sanus consueverat semper personaliter præsens interesse divinis officiis. ibid. 15
Infirmitas qualis esse debeat, ut sit quis capax extremæ unctionis. 939. 37
Infirmus potest pluries in eadem infirmitate sumere viaticum. 934. 19. Non tamen extra novum periculum mortis. ibid.
Injuria per spatium unius anni aboletur. 878. 33
Instituendi non sunt plures etiam in Ecclesiis Regularibus Canonicorum, & Monachorum, quàm commodè ex proventibus, ac fructibus possint ali. 217. 3. Numerus Monachorum, & Clericorum debet esse determinatus juxta Ecclesiæ annuos proventus. ibid. 4
Instituere clericos præsentatos à Patronis, seu habentibus jus patronatus ad solùm pertinet Episcopum. 215. 12
Institutio beneficij à collatione, & præsentatione ejusdem distinguitur. 97. 15
Institutio est concessio beneficij facta authoritate legitima Episcopi, vel alterius clerico à Patrono præsentato. 106. 7
Institutio beneficiorum ecclesiasticorum perinde est de jure Ecclesiastico, ac eorundem divisio. 121 10
Institutio laxè sumpta est libera collatio beneficij ecclesiastici. 213. 1. Et nomine institutionis generatim comprehenditur quælibet promotio, seu modus quo acquiritur beneficium ecclesiasticum, sive sit electio, sive postulatio, sive nominatio, ac præsentatio. ibid. 2. Et dicitur institutio canonica, quia debet fieri juxta canones. ibid. Non tamen potest quis se ipsum instituere, quia inter instituentem, & institutum debet dari distinctio ob relativam oppositionem. ibid.
Institutio propriè sumpta est juris beneficij ecclesiastici ad præcedentem præsentationem, vel nominationem legitima authoritote facta translatio. 214. 4. Hinc patet discrimen inter institutionem, confirmationem, & collationem. ibid. 5
Institutio authorizabilis est authoritas, vel jurisdictio concessa ad curam animarum exercendam, quæ institutio in parochialibus beneficiis præcedit quamlibet aliam institutionem. 210. 3
Institutio facta sine forma, & non proposito edicto nullius est valoris, & id procedit etiam in canonicatibus, & Præbendis, aliisque simplicibus beneficiis. ibid. 5
Institutio præsentati facta pendente appellatione per alterum interpositâ sententiâ Ordinarij, & possessio subsecuta; ut etiam possessio à præsentato instituto capta pendente appellatione judiciali interposita ab institutione facta in sententia est attentata. 221. 7

Institutio in beneficio facta ab Episcopo sine consensu, & præsentatione patroni regulariter est irrita. 830.7
Institutum vitæ religiosæ incepit tempore Apostolorum, vel à Prophetis, solitariis, & præsertim Joanne Baptista. 709.2
Intentio se obligandi in emissione voti non est necesse ut sit formalis, & explicita, sed sufficit, si sit implicita, & in dubio hæc intentio semper præsumitur. 745.9
Interdictum est censura ecclesiastica, quâ prohibentur divina officia, certa Sacramenta, & ecclesiastica sepultura. 298.1. Et aliud est interdictum ab homine, quod à superiore ecclesiastico promanat, & tripartitur in locale, personale, & mixtum. ibid.
Interdictum quando est generale comprehendit æquè nocentes, ac innocentes, quia potest quis ob justam causam, & bonum publicum etiam sine culpa sua privari jure suo. 399 4
Interdictum locale non potest à Capitulo sine consensu Episcopi viventis ferri. 301.13
Interpretatio debet laxissimè fieri in beneficiis, donationibus, & privilegiis præsertim circa beneficia Principum, quia sunt gratiæ procedentes ex mera liberalitate. 537.5
Investitura in beneficio varios exigit ritus pro locorum diversitate. 219.1
Investitura realis nullam habet aliam cœremoniam ecclesiasticam, quàm actualem introductionem in locum beneficij cum traditione clavium, & jurium, & cùm sit meri facti potest etiam laico committi. 220.2
Investitura alia est propria, quâ Vasallus actualiter in possessionem rei feudalis introducitur; & alia abusiva, quâ in Domini curia corporeum instrumentum traditur Vasallo cum intentione eum investiendi. 468.2
Investituræ renovatio petenda est intra annum, & diem post mortem Domini, vel Vasalli. 475.11
Judæi per se, & directè non tenentur decimas solvere, nec possunt præcisè ad id adigi, sed tantùm alternativè. 655.4
Judex sæcularis ex permissu summi Pontificis potest judicare, & punire Clericos, quia tunc est tantùm Minister. 21.23
Judex in casibus à jure permissis potest suas partes interponere ad transigendum, & tunc debet inclinare in meliorem partem. 371.15
Judex ecclesiasticus cùm possit judicare de quovis lethali peccato, quamvis causa ad suum forum non pertineat, adhuc graviter læsus ex contractu, si non audiatur in foro civili potest convenire lædentem in foro ecclesiastico. 412.6
Judex competens causarum feudalium est Dominus directus feudi, ut etiam pares curiæ. 478.7
Judex Ordinarius, ad quem in causa feudali appellatur est Dominus superior, à quo res concessa est inferiori Domino, licèt Clericus sit, vel laicus. ibid. 8
Judex ecclesiasticus potest privare Patronum Jure patronatûs, quando ei bona sunt confiscata ob crimen, quo meruit talem confiscationem. 840.14
Judices Ordinarij ecclesiastici non possunt esculenta, & poculenta accipere à litigantibus, neque exigere expensas pro itinere, quia supponuntur habere beneficia, & stipendia sufficientia, ratione quorum tenentur ad judiciarias lites per se, vel per delegatos definiendas. 14.9
Judicium ferendum quoad successionem extraneorum desumitur ex formula investituræ. 473.25
Jura ecclesiastica sine consensu romani Pontificis non possunt à Prælatis inferioribus submitti sæcularibus. 352.15. Quia talis submissio est quædam species alienationis. ibid. 16
Jura monasterij uniti per legitimã authoritatem accessoriè alteri, acquiruntur monasterio principali, cui facta est unio. 792.12
Juramentum de servandis statutis Ecclesiæ perniciosis non est validum. 301.9
Juramentum sequitur naturam actûs, cui apponitur, & quem non immutat, nec alterat. 506.4
Juramentum, quo quis jurat nolle fidejubere sub certa pœna pecuniaria solvenda alteri est irritum, quia oppositum præcepto charitatis. 508 16
Jure consanguinitatis non datur successio in bonis, seu Præbendis ecclesiasticis. 191.2
Jurisdictio Vicarij electi à Capitulo sede vacante est cumulativè cum Capitulo, quod post Vicarij electionem potest se immiscere administrationi jurisdictionis, perinde ac poterat antea. 273.19. Hinc post electionem Vicarij potest aliquas causas alteri delegare, quia non destituitur exercitio jurisdictionis. 274.21
Jurisdictio Vicarij Capitularis cessat, cùm primùm expirat jurisdictio Capituli, seu cùm primùm sedes Episcopalis cessat vacare. 275.29
Jus ecclesiasticum prohibet pluralitatem beneficiorum simplicium in uno, eodémque Clerico. 122.14
Jus naturæ tantùm prohibet plura beneficia eidem conferri, quando unum ex iisdem sufficit ad congruam, & honestam clerici sustentationem, non ita si non sufficiat, quia modicum pro nihilo reputatur. 126.12
Jus quando concedit, ut unum beneficium habeatur jure tituli, & alterum jure commendæ, an possit tunc quis simul habere beneficium, & commendam? 130.31
Jus præsentandi ad beneficium idoneum Clericum constituitur ab initio, fundatione, vel constructione, aut dotatione. 136.5
Jus conferendi beneficia, & ea uniendi non est unum ac idem, quia conferre est liberalitatis, & unire necessitatis. 139.22
Jus instituendi potest pertinere ad Prælatos etiam Regulares in ecclesiis sibi pleno jure subjectis, non ita in ecclesiis, quæ iisdem pleno jure non subjiciuntur. 216.17
Jus canoniæ non cadit in laicum etiam intitulatum, sed in solum clericum, perinde ac jus eligendi in collegiata non nisi clerico competit. ibid. 2
Jus præsentandi ad beneficia, quando est commune Prælato, & Capitulo non potest tunc prælatus absque consensu Capituli præsentare. 281.5
Jus aliquid agendi, vel determinandi, quando inest Capitulo non est necesse ut omnes, & singuli

Capitulares assentiantur actui, sed sufficit, si major pars capituli consentiat, nec est necesse, quòd sit major pars respectivè ad omnes Capitulares præsentes, & absentes, sed sufficit, si sit major pars præsentium congregatorum. 293. 1. Ut autem major pars dicatur prævalere, non est sumenda major pars respectu aliarum partium minorum; sed respectu omnium Capitularium præsentium. ibid. 3. Rursus hæc major pars debet esse Sanior. 294. 4

Jus percipiendi reditus ecclesiasticos ex beneficiis annexis ecclesiæ principaliter pertinet ad Capitulum, seu ecclesiam. 302. 14

Jus ad rem non potest permutari cum simili jure, nec cum beneficio, si sermo sit de gratiis Expectativis, quia hæ sunt personales, & non extenduntur ultra casum expressum. 461. 6

Jus decimarum est spirituale, & ecclesiasticum. 658. 1

Jus abdicatum à religioso per solemnem professionem transfertur in religionem absolutè. 706. 20

Jus Patronatus est honorificum, onerosum, & utile competens alicui ecclesiæ, quam ex consensu Episcopi, vel diœcesani fundavit, construxit, vel dotavit aliquis, vel is, à quo causam habuit cum potestate præsentandi clericum instituendum ad beneficium vacans. 812. 2

Jus Patronatus non acquiritur nisi authoritate, & consensu diœcesani. 813. 5

Jus patronatus aliud est ecclesiasticum, aliud laicale, & aliud mixtum. 814. 1. & seq.

Jus Patronatus sive sit ecclesiasticum, sive laicale, vel mixtum est semper annexum saltem antecedenter spirituali, eo quia fuerit institutum à potestate ecclesiastica spirituali. 815. 5

Jus patronatus secundùm se, & intrinsecè est potiùs dicendum annexum spirituali, quàm merè spirituale. 815. 6. Quo pacto etiam Jus patronatus mixtum accensetur potiùs spirituali, quàm laicali. ibid. 7

Jus patronatus aliud est hæreditarium, aliud gentilitium, illud transit ad quoscunque hæredes etiam extraneos, hoc autem tantùm ad hæredes successores, qui sunt de familia fundatoris. 816. 9

Jus patronatus quamvis in dubio præsumatur hæreditarium, eliditur tamen hæc præsumptio, quando in institutione juris patronatus fuit semper facta mentio familiæ. ibid. 10

Jus patronatus aliud est activum, & aliud passivum. 816. 11

Jus patronatus ecclesiasticum multipliciter differt à laicali. ibid. 12

Jus patronatus ecclesiasticum potest per Papam, & ejus legatum impediri, eique derogari. 819. 28

Jus patronatus annexum bonis dotalibus, an transeat ad maritum, cui acquiruntur fructus bonorum dotalium. 821. 12

Jus patronatus quatuor modis transfertur in alios successione, permutatione, donatione, & venditione. 831. 1

Jus patronatus transit etiam ad hæredes extraneos ex testamento institutos. 831. 1

Jus patronatus si sit gentilitium transit semper per successionem ad seniorem familiæ, quamvis conjungatur cum hæreditate, & novitius, qui supponitur senior familiæ, si renuntiet hæreditati, non censetur renuntiare Juri patronatus. 832. 7. Et tunc Jus patronat⁹ acquiritur Religioso, non Monasterio, etiam post emissam professionem. 832.

Jus patronatus in divisione hæreditatis facta à Judice, an possit uni tantùm ex cohæredibus adjudicari. 833. 13

Jus patronatus titulo permutationis transfertur quando permutatur cum alio spirituali. ibid. 15

Juspatronatus potest donari laico, vel clerico Ecclesiæ, Cœnobio, Collegio, Seminario, & tunc titulo donationis transfertur. 834. 16

Jus patronatus cum universitate bonorum nonnisi impropriè dicitur vendi, ut si castrum vendatur, cui sit annexum Jus patronatus. ibid. 19

Jus patronatus extinguitur ex defectu fundamenti ex delicto, & ex non usu subsecuta præscriptione. 835. 1. & seq.

Jus patronatus Ecclesiæ constructæ in fundo alieno invito Domino acquiritur constructori non Domino fundi; licèt hic possit exigere pretium fundi. 837. 1

Jus patronatus potest possideri ab excommunicato, si ante excommunicationem illud possidebat. ibid. 3

Jus patronatus potest ex testamento legari laico accedente consensu Episcopi. 839. 10

Jus percipiendi censum potest acquiri præscriptione, & præter possessionem continuam quadraginta annorum, adhuc requiritur titulus bonæ fidei, vel quòd fuerit in possessione à tempore excedente memoriam hominum. 849. 12

Jus præsentandi Sacerdotem ad quem pertineat, quando erigitur nova Ecclesia parochialis. 970. 6

Jus asyli, an sit de jure naturali, ac divino positivo, vel tantùm canonico, vel civili. 986. 1

Jus asyli est antiquissimum, & etiam præceptum à Deo Moysi. 986. 2. Et hoc jus asyli omnes Nationes acceperunt à Gentibus. 987 6.

Justitia distributiva non obligat, nisi secundùm subjectam materiam, seu ad servandum jus iis, quibus debetur, & potest hic, & nunc servari. 100. 17

L.

LAici non habent potestatem in temporalibus, quæ commodum Ecclesiæ respiciunt, nisi de licentia Ecclesiæ in aliquibus casibus. 657. 13

Laici licèt non sint capaces juris primarij decimarum, sunt tamen capaces cujusdam juris secundarij. 658. 3

Laici possunt decimas illas retinere, quæ iisdem ante Concilium fuerunt concessæ in feudum perpetuum. 667. 12

Laici conducentes prædia Religiosorum tenentur decimas solvere, si privilegium immunitatis à solvendis decimis concessum fuerit Religiosis intuitu personarum, adeò ut privilegium sit personale. 675. 12

Laicus est incapax beneficij ecclesiastici, tametsi reputaretur clericus. 95. 5

Laicus non potest disponere de bonis Ecclesiarum, quæ pertinent ad Ecclesiam. 829. 12

 Lau-

Laudemium jure communi est quinquagesima pars, sed consuetudine trigesima pretij, seu æstimationis rei venditæ, & datur laudemium pro approbatione novi Emphyteutæ. 438. 7
Lectoratûs materia est liber lectionum, forma verba illa prolata ab Ordinante: *Accipite, & estote verbi Dei Relatores, &c.* 9. 5
Legata pia adhuc valerent, quamvis testamentum quoad institutionem hæredis esset invalidum: & sunt solvenda, quamvis hæreditas non fuerit adita, eò quia hæres decesserit, vel hæreditatem repudiaverit. 562. 17. & seq.
Legata non solùm in testamento, verùm etiam in Codicillis instar fidecommissorum relinqui possunt. 574. 4
Legata, quæ in testamentis, vel codicillis relinqui solent, possunt fieri nudis verbis ad causam tum piam, tum profanam. 575. 8
Legata ad pias causas relicta in testamento non dependent ab ejus valore, & solvi debent, sive testamentum ab initio fuerit irritum ob defectum solemnitatum, sive postea irritetur. ibid. 9
Legata ad causas profanas, si integrè solvi non possunt, non licet Executori integrum legatum pium solvere, sed debet etiam de ipso detrahere debitam portionem pro rata, sicut detrahitur à cæteris. 581. 8
Legata pia ita distribuenda sunt, ut portio canonica debeatur Episcopo. 583. 17
Legati de Latere in Provincia suæ legationis habent de jure communi potestatem conferendi beneficia, & cum quolibet Ordinario concurrunt, imò datur inter ipsos etiam locus præventioni. 115. 11
Legati à Latere in sua Provincia possunt unire ea beneficia, quæ possunt conferre. 139. 22
Legati, qui non sunt de Latere, nequeunt beneficia unire, quia non possunt ea conferre. ibid. 13
Legati commutatio in alium usum ad solum Papam spectat. 589. 30
Legatum pium, si ex impedimento facti non possit executioni mandari, potest permutari in aliud opus pium. 461. 9
Legatum pium, si non possit adimpleri, & permutandum sit cum alio opere pio, tunc requiritur consensus eorum, in quorum favorem factum est. 462. 12
Legatum quando non debetur Petro, hic non acquirit jus in illud, quia jus, & debitum referuntur essentialiter. 463. 14
Legatum prout est actus legandi, est donatio quædam testamento, vel codicillo à defuncto relicta, ab hærede præstanda. 573. 1
Legatum incertum quoad quantitatem validum est, si sit ad piam causam, & tunc arbitrio boni viri determinanda est quantitas perpensis circumstantijs. 575. 11
Legatum distribuendum pauperibus potest ab executore testamentario distribui religiosis mendicantibus, & non habentibus annuos proventus. 576. 16
Legatum distribuendum pauperibus debet ita distribui, ut plures pauperes participent de tali legato, quamvis infra congruam sublevationem. 577. 21. Sin verò essent nobiles, qui summa laborarent paupertate, posset executor testamentarius ijsdem majorem portionem dare. ibid. 22. Neque paupertas, quando consideratur in ordine ad eligendos pauperes, quibus sit legatum distribuendum, debet considerari secundùm se præcisè, sed habita ratione conditionis, ac statûs personarum. 578. 23
Legatum ad piam causam non extinguitur, si cesset paupertas, cujus intuitu relinquitur. 579. 28
Legatum relictum pro aliquo determinato usu non potest converti in alium usum, etiam utiliorem intra genus piæ causæ. ibid. 29
Legatus à Latere spectato jure communi non potest dare certæ personæ expectativam, seu jus propriè dictum ad beneficium proximè vacaturum. 160. 32. Potest tamen certum beneficium reservare suæ collationi in favorem certæ personæ. ibid.
Legatus Pontificis potest etiam ex justa causa pensionem imponere. 311. 2
Lege Falcidia cavetur, nè liceat plus legare, quàm dodrantem omnium bonorum. 580. 1
Lege divina, & naturali quisque habet jus offerendi Deo non solùm se ipsum, verùm etiam omnia sua bona, & jura. 606. 18
Leges punientes filios hæreticorum licèt sint odiosæ in ordine ad ipsos, sunt tamen favorabiles respectu Ecclesiæ, & fidei catholicæ. 320. 18
Legitima portio successionis in bonis parentum est debita liberis jure naturæ, quod intelligitur quoad originem, quatenus legitima succedit in locum alimentorum. 372. 13
Leprosis, si congregentur sub communi vita, permittitur, ut sibi ecclesiam cum cœmeterio construant. 970. 7
Lex civilis non potest quidquam disponere, nec statuere speciatim de bonis patrimonialibus Clericorum, quia bona adhærent personæ. 19. 9
Lex vetus rudis fuit, ac veluti carnalis: lex verò Evangelica est spiritualis. 41. 25
Lex pœnalis quamvis ordinariè etiam ipso jure lata non obliget delinquentem ad executionem sine sententia Judicis saltem declaratoria: excipitur tamen nisi lex consistat in privatione, reddàtque aliquem inhabilem ad inquirendum. 64. 5
Lex pœnalis si faveat Ecclesiæ extenditur etiam ad casus non expressos. 988. 8
Lex universalis negativa debet universaliter intelligi. 726. 4
Litteræ beneficiales sunt rescripta, quibus summus Pontifex concedit alicui facultatem conferendi beneficia, & vocantur etiam mandata, eò quia solent Papa tunc mandare alicui conferri beneficium in aliqua ecclesia. 145. 1
Litteræ in forma *dignum*, & quæ inscribuntur: *rationi congruit: vel: si alteri*, quænam sint, & quomodo differant. 146. 8
Litteræ beneficiales, & mandata Apostolica quomodo debeant interpretari. 150. 1
Litteræ super beneficiis obtinendis debent strictè interpretari, quia redolent ambitionem, & sunt odiosæ. 151. 9
Litteræ, quæ dantur *motu proprio* expressè sunt laxè interpretandæ, quia sunt favorabiles, &

excludunt omnem suspicionem obreptionis. 152. 18
Litteræ beneficiales datæ à Papa in favorem excommunicati, suspensi, vel interdicti suum sortiuntur valorem, quia moris est, ut Pontifex à tali vinculo solvat eos, ad quos sua rescripta, & mandata dirigit. 157. 8
Litteræ sedis Apostolicæ super collationibus beneficiorum aliæ dicuntur de providendo, & aliæ vocantur executoriales. 161. 1. & seq.
Litteræ beneficiales quæ dantur à sede Apostolica de beneficiis vacantibus solent in duplici forma concedi; scilicet in forma *gratiosa*, & in forma *dignum*. ibid. 3
Litteræ beneficiales de providendo non extinguuntur per mortem concedentis, quia decet beneficium concessum à Principe esse mansurum. 164. 25
Litteræ beneficiales, quæ dantur in forma pauperum, dicuntur litteræ justitiæ, vel quasi justitiæ. 165. 30
Litteræ impetratæ ad beneficium non sunt validæ, si de alterius colorata facti possessione mentionem non faciant. 246. 9
Litteræ beneficiales sapiunt ambitionem, & in ipsis verba narrativa debent verificari omni eo modo, quo possunt, tam in jure, quàm in facto. 247. 11
Litteræ in forma *dignum* diriguntur ad Episcopum diœcesanum, vel ad Vicarium generalem, aut Officialem ejusdem Episcopi disjunctivè ad electionem impetrantis, adeò ut Vicarius Capitularis non possit exequi commissiones Apostolicas in forma *dignum*, nec alias directas Episcopo, vel ejus Vicario Generali intuitu officij. 275. 28
Litteræ reservationis pensionis possunt concedi vel absolutè, vel conditionatè, & conditio potest in ijsdem diversimodè apponi. 319. 15
Locatio temporalis facta absque consensu Capituli, si postea eius consensus accesserit, rata habetur. 289. 15
Locatio rei ecclesiasticæ facta ad decennium, si sit indivisibilis pro toto decennio corruit, secus toleratur ad primos annos, quia locatio triennalis permittitur à jure, nec irritatur per subsequentem locationem invalidam. 344. 10
Locatio est dantis, & conductio accipientis, & si seorsim sumantur, locatio est contractus, quo res, vel persona aliqua ad usum, vel fructum pretio conceditur: & conductio est contractus, quo persona vel res ad usum, vel fructum comparatur pretio. 425. 1
Locatio, & conductio simul est contractus bonæ fidei solo consensu initus, quo de usu rei alicujus, vel personæ pro certa mercede, ac pretio convenitur. ibid.
Locatio dividitur ratione rei locatæ, & res omnes, quæ vendi possunt, etiam locari possunt, nisi extet specialis prohibitio. 425. 3
Locatio, ad quos transeat, & quibus pereat, & ex qua culpa locator, & conductor teneantur. 432. 1
Locatio fructuum fundi ecclesiastici facta cum debitis conditionibus, & requisitis non extinguitur per mortem Prælati, si facta sit nomine Ecclesiæ, & non ipsius Prælati. 434. 10
Locatio ad beneplacitum expirat per obitum ipsius locantis. 443. 16
Locatio triennalis per adjectam conditionem, quòd si ultimis sex mensibus partes quiescant, & nihil innovent, censeatur facta ad aliud triennium, est nullius valoris pro secundo triennio. 441. 6 & seq.
Locationes, quæ fiunt ad plures annos per anticipationem pensionis jure novo prohibitæ sunt per Concilium Tridentinum; ob damnum successoris, si antecessor decederet ante tempus locationis initæ. 289. 14
Locationi factæ à prædecessore ob plures causas tenetur successor stare. 434. 11
Locator in quibus casibus possit Inquilinum etiam invitum è domo locata, etiam ante tempus locationis finitum expellere. 428. 8
Lucrum perceptum ex deposito apud Montem pietatis potest cohonestari ratione commodati. 397. 30
Lucrum ex pecunia deposita apud montem pietatis, potest licitè percipi ratione translationis dominij, & privationis ejusdem. 398. 33
Lucrum perceptum ex deposita pecunia apud montem pietatis potest cohonestari ex taxatione Principis, qui sicut habet potestatem taxandi valorem monetarum, ita inest eidem potestas taxandi fructum, qui percipi potest ex depositatione pecuniæ apud montem pietatis. 398. 35
Lucrum in communi æstimatione non censetur, nisi quod superest, deductis expensis. 674. 5
Ludi theatrales prohibentur fieri in ecclesijs, imò etiam à Clericis in sacris constitutis. 23. 12

M.

Magistratus sæcularis non potest prohibere, nec impedire, quo minùs victus, & vestitus, & alia necessaria ad victum deferantur ad Reum. 1001. 18
Mandata Apostolica, quæ nunc expediuntur Romæ pro beneficijs vacantibus, sunt in pluribus differentijs, alia enim sunt in forma pauperum, alia dicuntur rescripta justitiæ, alia rescripta gratiæ. 146. 6
Mandata Apostolica de beneficijs conferendis debent strictè interpretari, adeò ut si dicant, ut quis provideat de beneficio habenti plura, non extendantur nisi ad duo sine cura. 150. 2
Mandatarius non est necesse, ut tunc sit capax beneficij, quando mandatum Apostolicum datur, si hoc detur de beneficio vacaturo, sed sufficit, si sit capax beneficij, quando illud obtinet, ac ei confertur. 149. 30
Mandatarius parum differt à Procuratore ad negotia. 366. 9
Mandatarius generatim non tenetur nisi de dolo, & culpa lata, sin verò mandatum fuerit in commodum utriusq; tenetur etiam de levi. 367. 4
Mandatum Papæ, ut provideatur Petro de beneficio pertinente ad collationem Capituli, non extenditur ad beneficia, quæ Canonicus aliquis ut singularis solet conferre. 153. 23

Mandatum generale providendi alicui de beneficio ecclesiastico non intelligitur de canonicatu, nec de præbenda episcopali. 154. 30
Mandatum Apostolicum ut ratum sit, debet clericus, cujus gratia Papa rescribit, capax esse beneficij, non tempore, quo litteræ datæ impetrantur à Papa, sed eo tempore, quo illud vacat, ac ei confertur. 156. 5. & seq.
Mandatum de providendo cessat per revocationem 164. 22. Non tamen gratia concessa à Papa extinguitur per mortem concedentis, quamvis res sit integra, adeò ut non cesset gratia, nisi revocetur à successore. ibid. 24
Mandatum de providendo factum alicui ratione paupertatis, hac cessante expirat mandatum, quod cessat unà cum causa. 165. 29
Mandatum conditionale Papæ non afficit potestatem Ordinarij, vel alterius collatoris ante purificatam conditionem etiam adjecta conditione irritante. 244. 13
Mandatum est gratuita susceptio aliquid exequendi, quod ab alio formaliter, vel virtualiter injungitur. 366. 2
Mandatum Procuratori ad lites datum post inchoatam litem, vel inceptum judicium, non licet ampliùs mandanti revocare, benè tamen ante inchoatam litem. 367. 4.
Mandatum in pluribus casibus potest durare etiam post obitum mandantis. ibid. 5
Mandatum expirat per revocationem mandantis re integra, & pluribus alijs modis. 367. 6
Mares in successione descendentium semper succedunt in infinitum in feudo. 470. 9
Maritus si invita uxore initietur sacris Ordinibus, tenetur reddere debitum uxori petenti, non verò potest ipse debitum petere ab uxore. 12. 21
Maritus consentiente uxore potest in quinque casibus rem dotalem vendere. 403. 9
Maritus, quia tenetur sustentare uxorem, & sustinere onera matrimonialia, acquirit sibi fructus pignoris, donec promissa dos ipsi solvatur. 489. 19
Maritus gaudet privilegio competentiæ, & in restitutione dotis tantùm condemnatur in id, quod facere potest. Ob eandem societatem vitæ competit etiam hoc privilegium uxori, si à marito conveniatur ex promissione dotis. 511. 11
Maritus sepeliendus est in sepulchro uxoris, si specialiter non elegerit aliam sepulturam. 631. 17
Maritus sine consensu uxoris non potest religionem ingredi, neque in illa profiteri, & si profiteatur, professio est nulla, nec ratificatur per solam mortem uxoris. 732. 12
Maritus, si absque licentia uxoris fuerit ingressus religionem, in qua professionem invalidam emisit, non potest uxor post professionem mariti ingredi religionem non petito consensu mariti, cujus professio est nulla. 732. 14
Maritus infidelis, si nolit converti ad fidem, & velit cum sua uxore fideli pacificè cohabitare, an sit ei permittendum. 738. 1. Et an uxor fidelis possit tunc nubere viro fideli. 739. 2
Maritus infidelis an possit transire ad secundas nuptias, si eius uxor fidelis in casu sibi permisso matrimonium solverit. 739. 5
Masculus jure antiquo anno quarto decimo completo ætatis, & mulier anno duodecimo admittebantur ad religiosam professionem, sed de jure novo nonnisi post annum ætatis 16. completum, aliàs invalida est professio neque quoad hoc malitia supplet ætatem. 689. 1
Materia remota cujusvis Ordinis generatim est res, quæ traditur, proxima ejus traditio, vel acceptio, & in hac traditione requiritur contactus physicus, & realis saltem alicujus ex instrumentis, quando plura per modum unius porriguntur. Forma sunt verba, quæ proferuntur à conferente ordinem. 9. 4. & seq.
Materia voti debet esse in potestate voventis moraliter bona, & melior, quàm oppositum. 748. 1
Materia consecranda in corpus, & sanguinem Christi debet esse sacerdoti moraliter, seu sensibiliter præsens. 928. 7
Matrimonium Clericis inhibetur, eò quia indecens est, sacerdotes uxoriæ simul, & rei divinæ vacare. 12. 15
Matrimonium spirituale initum cum Deo mediante professione religiosa est fortius, & prævalet matrimonio carnali. 699. 1
Matrimonium ratum per religiosam professionem probabiliùs solvitur tantùm jure ecclesiastico. 735. 27
Matrimonium infidelium licèt consummatum potest dissolvi, si alter conjux convertatur ad fidem, & alter pertinax in sua infidelitate nolit cohabitare cum conjuge fideli. 737. 1
Matrimonium conversi initum cum infideli ante conversionem non dissolvitur, donec conversus transeat ad aliud matrimonium. 740. 7
Matrimonium initum, & consummatum inter infideles in statu infidelitatis an ex justa causa possit postea à Pontifice dissolvi, si ambo conjuges convertantur ad fidem. ibid. 10
Matrimonium infidelium recèns ad fidem conversorum, tunc primum induit rationem Sacramenti, quando post baptismum ratificatur per novum mutuum consensum præcedens matrimonium. 741. 14
Matrimonium, cui assistit nomine Parochi Presbyter non baptizatus, non est iterandum. 926. 4
Meliorationes factæ à Rectore Ecclesiæ, vel beneficiario in terris, agris, vel vineis pertinentibus ad beneficium ecclesiasticum pertinent ad beneficiarium quamdiu vivit, & post ejus obitum ad Ecclesiam. 550. 16
Mensa Ecclesiæ, & Episcopalis, quæ bona dicatur comprehendere. 337. 19
Merces sub finem nundinarum minoris æstimantur, ac viliori pretio divenduntur, quàm in principio. 406. 26
Merces quæ frequentiùs venduntur pecuniâ creditâ, quàm numeratâ, an possint cariùs vendi? 422. 40
Merces pecuniaria in locationibus debet esse juxta regulam æquitatis, & justitiæ. 427 12 Nec videtur posse committi arbitrio incertæ personæ. ibid. 13
Merces locationis ex conducto solvenda est, eo tempore prout contrahentes paciscuntur. 427. 14

Me-

Metus alius est gravis, alius levis, ille vel absolutè, qui cadit in constantem virum; vel respectivè, quia tametsi uni non videatur malum formidabile, alteri tamen esse tale videtur. 364. 10
Metus cadens in virum constantem comprehendit etiam metum reverentialem, si conjunctus sit cum minis, vel verberibus. Imò accensentur etiam preces importunæ superiorum. 364. 10
Metus reverentialis in foro conscientiæ exhibet sufficientem causam, ut implorato Judicis officio rescindatur contractus initus ex tali metu, præsertim, si hic efficiat consensum secundùm quid involuntarium. 365. 13
Metus gravis etiam justè incussus, an irritet religiosam professionem, & matrimonium. 145.7 & seq.
Milites prohibentur fideiubere, ne à militia abstrahantur. 500.2
Minister Sacramenti Ordinis, ut validè, & licitè Clericos promoveat ad Ordines ecclesiasticos debet ex sua parte ab omni irregularitate, censura, aliisque impedimentis, ut etiam à peccato mortali esse liber, nec debet ordines conferre nisi suis subditis, vel alienis de proprij Prælati licentia. 10.9
Minister an urgente mortis periculo possit baptizare in aqua dubia sub conditione? 911.4
Minister Ordinarius baptismi est solus Parochus, & sacerdos. 915.13. Urgente tamen necessitate potest quilibet baptizare præsertim Obstetrices, quæ tenentur addiscere formam baptismi, saltem vernacula lingua. ibid. 13. & seq.
Minister non incurrit irregularitatem si baptizans parvulum, mors eidem ex ablutione acceleretur. 920. 10
Minor si in contractu à se inito damnum fuit passus, restituitur in integrum. 376. 13. & seq. Imò etiam læsus ex quasi contractu, ut quia damnosam hæreditatem sibi testamento delatam acceptavit, quamvis authoritate Tutoris, & Curatoris, restituitur in integrum, & non obligatur creditoribus defuncti, & legatariis. ibid. 14
Minorennes sine authoritate curatoris, & pupilli sine facultate tutoris non possunt esse fidejussores. 499. 1. Excipitur tamen si minor fidejubeat pro patre incarcerato. ibid.
Minorennes donare non possunt nisi ratam habeant donationem post expletum annum 25. 530. 4
Minorennibus, si in emptione rei fuerunt graviter læsi, quamvis non ultra dimidium, adhuc subvenitur per remedium extraordinarium restitutionis in integrum. 412. 5
Minor potest esse executor testamenti, dummodo compleverit annum ætatis 17. 584.2
Minores, & Pupilli finita tutela, & cura tenentur stare locationi factæ à Tutore, vel curatore. 433. 4. Conceditur tamen minorenni restitutio in integrum, si notabiliter se læsum compererit. ibid.
Missa inchoata, ex quibus causis relinqui possit? 902. 10. & seq.
Missa, si relinquatur imperfecta, incurritur excommunicatio, non latæ, sed ferendæ sententiæ. 900. 2. Imminente tamen mortis periculo potest relinqui imperfecta: non tamen postquam una species est consecrata, quia tunc tenetur Sacerdos, & aliam consecrare, sacrificium perficere, & utramq; speciem statim sumere. 901. 4
Missa an possit à Sacerdote interrumpi, & quando? 903. 18
Missa urgente spirituali aliqua necessitate proximi, quomodo possit interrumpi, & in quo casu? 904. 22
Missa ante consecrationem potest interrumpi pro ministranda extrema Unctione moribundo. 905. 24
Missa, quam vocant siccam, an licita sit? 907. 32
Missa, & officium ratione reliquiæ insignis, qua authoritate possit celebrari. 955. 7
Missæ sacrificium fuit à Christo institutum, adeò ut obligationi naturali accesserit etiam obligatio divina determinans sacrificium offerendum. 891. 3
Missæ non possunt nisi illæ legi, quæ sunt approbatæ à sede Apostolica. 908. 34
Missæ certis Regularibus concessæ, an possint legi ab aliis in ipsorum regularium Ecclesijs? 909. 37
Modi quibus beneficia ecclesiastica acquiruntur, sunt sex, & explicantur. 105. 1
Modica spectant ad administrationem Ecclesiæ, & administratio pertinet principaliter ad suum Prælatum. 286. 8
Modus conferendi beneficium absenti per intermediam personam est duplex. 98. 18
Monachi ij propriè dicuntur, qui vitæ contemplativæ sunt addicti, adeò ut mendicantes assiduè versantes inter homines propriè non sint Monachi, ut nec etiam Clerici Regulares, adeò ut alia sit Religio Clericorum, & alia Monachorum. 681. 2
Monachi spectato solo jure communi canonico, & seclusis privilegijs subjiciuntur Episcopis. 772. 3
Monachi non possunt soli commorari in parochiis incorporatis proprio monasterio. 799. 12
Monachi, & Regulares possunt erigere altaria in quolibet decenti loco sui monasterij. 804. 16
Monachis licitum est aliena prædia conducere, quando ad honestam sustentationem non sufficiunt. 17. 26
Monachus sibi proponens tantùm servare regulam quoad ea, quæ sunt sub mortali, non quoad alia, an sit in statu peccati lethalis? 775. 1
Monachus ratione voti castitatis tenetur abstinere non solùm à conjugio, verùm etiam ab omni actu venereo, sive interno, sive externo, adeò ut teneatur coërcere turpes cogitationes, & delectationes morosas. ibid. 4
Monachus non est præficiendus Ecclesiæ regulari habenti populum, & annexam curam animarum. Sed jure novo, & ex hodierna praxi Monachi præficiuntur. ibid. 2
Monasteria non tenentur ad solutionem charitativi subsidij ex lege diœcesana, à qua sunt exempta. 851. 7
Monasterium quod non potest retinere bona immobilia, sed tantùm adire eorundem possessionem ad effectum ea vendendi, potest succedere in bona immobilia fideicommissa ad effectum ea alienandi. 342. 15

Mona-

Monasterium succedit per professionem in bona Religiosi, de quibus ante solemnem professionem non disposuit. 600. 6
Monasterium incapax possidendi bona immobilia, & quod excludit substitutum, adhuc potest succedere in fideicommissum ad effectum illud alienandi. 604. 13
Monasterium incapax possidendi bona immobilia, quando succedit in bona Religiosi, non accipit eorum dominium secum trahens diuturnam possessionem, sed tantum accipit dominium ad effectum illa vendendi. 605. 13
Monasterium potest alienare fideicommissum ad se devolutum per professionem Religiosi, tametsi Testator expresse prohibuerit talem alienationem. ibid. 14
Monasterium licèt excludatur à substituto, adhuc potest percipere hæreditatem ad effectum eam vendendi pro tempore vitæ naturalis religiosi, ratione cujus monasterium succedit. 605. 15
Monasterium an teneatur Religioso dimisso, vel ejecto non habenti unde congruè sustentetur, subministrare alimenta? 719. 41
Monasterium potest expellere Religiosum nulliter professum, postquam ejus professionis nullitas ei innotuerit. 734. 25
Monialis S. Dominici, si ex judicio Medici sit mox moritura, potest ante annum completum probationis professionem emittere, dummodo habeat sufficientem ætatem. 690. 2
Monialis transiens ad aliud monasterium, non defert secum dotem datam priori Monasterio, si sponte ad aliud transeat. 721. 46
Monopolium est multiplex, & præsertim, quando penes unum aliquem tantùm existit potestas vendendi, qui si augeat pretium rerum propriæ deservit avaritiæ, & aliis est damno. 411. 10. Est etiam monopolium, quando inter se mercatores conveniunt, ne quis eorum vendat merces, nisi certo quodam pretio, quod ipsi statuerint, ut etiam quando inter emptores habetur conventio, ne quis eorum pluris emat merces, quàm ipsi decreverint. ibid.
Mons Pietatis est quædam summa pecuniæ, vel alterius rei mutuabilis deputatæ ad subveniendum per mutuum necessitatibus pauperum. 394. 16
Mons pietatis non constituitur, nisi quinque concurrant conditiones. ibid.
Mons pietatis quamvis non restituat eandem numero pecuniam, restituit tamen eandem specificè, quod sufficit, ut contractus depositi possit esse contractus locationis. 397. 32
Monstrum genitum ex viro, & fœmina debet baptizari, quòd si essent duo corpora unita in pectore, & ventre, & haberent duo capita, quatuor brachia, totidem pedes, deberet tunc baptismus conferri semel absolutè, & iterum conditionatè, si dubitaretur, an in tali corpore essent duæ animæ reales. 913. 3
Montes pietatis sunt honesti, & liciti, & anathemate percutiuntur docentes oppositum. 395. 18
Montis pietatis Ministri possunt aliquid exigere à mutuatariis pro conservatione montis, & pro expensis necessariis. ibid. 29
Morbus, vel convalescentia, si talis sit, ut impediat consuetas functiones, sufficit ad eximendum à lege jejunii. 953. 21
Moribundus si die Paschatis communicaret per modum Viatici satisfaceret utrique præcepto divino, & ecclesiastico. 933. 15
Moriones, Histriones, Claudi, Sudastri, cum nequeant ad Clericatum promoveri, non debent religionem ingredi: si tamen ingrediantur, & professionem emittant, hæc erit valida. 689. 29
Moriens non electâ sepulturâ sepeliendus est in parochia, si commodè possit, & careat sepulchro Majorum, vel ad ipsum non possit commodè deferri. 610. 3
Morum probitas necessaria est ad beneficia ecclesiastica obtinenda. 96. 8
Mulier sicut in matrimonio prohibetur plures habere viros, ita in matrimonio spirituali prohibetur Ecclesia plures habere Prælatos. 228. 3
Mulier si in rem suam, vel propriam utilitatem fidejusserit, vel si accepto pretio pro fidejussione, vel addito juramento ad confirmandam fidejussionem pro alio fidejusserit, tenetur stare fidejussioni, si conscia erat privilegij 502. 18
Mulier habens virum inutilem in favorabilibus venit nomine viduæ, & potest participare de legato relicto pro viduis. 578. 24. Causa enim finalis Testatoris est sublevare fœminas, quæ destituuntur ope mariti. ibid. 27
Mulier infidelis recèns conversa ad fidem, si nubat viro fideli, an solvatur primum matrimonium initum cum infideli. 739. 5
Mulier, quæ in lege veteri masculum pepererat, erat immunda 40. diebus, & quæ fœminam octoginta. 960. 6
Mulieres viventes collegiatim instar religiosarum, & quæ vulgo dicuntur Tertiariæ quamvis non sint regulares, nec professionem emittant, si tamen subjiciantur Episcopo, à quo normam vivendi, ac vestium formam accipiant, censentur gaudere privilegio religiosarum. 7. 6
Mulieres conjunctæ in primo, & secundo gradu consanguinitatis, si suspectæ non sint, permittuntur cum sacerdote habitare. 32. 1. & seq. Id tamen procedit dummodo sacerdos sit solus, quia si plures alij cum ipso in eadem domo morarentur, non possent tales mulieres, etiam sibi sanguine junctas habere domi. ibid. 3
Mutuum quomodo differat à commodato. 381. 7. & seq.
Mutuum dicitur quasi de meo tuum, quia per mutuum dominium rei mutuatæ transfertur de mutuante ad mutuatarium. Estque mutuum contractus nominatus. 513. 1
Mutuum differt à commodato, & permutatione, & potest tantùm celebrari de ijs rebus, quæ recipiunt functionem, seu quarum una dari, & substitui potest locò alterius. ibid. 2
Mutuum quinque modis dividi solet in naturale, & civile: in numero, vel in pondere: ad certum, vel incertum tempus; ad utilitatem, & commodum illius, qui accipit: in expressum, & tacitum. 514. 3. & seq.

N.

N.

Negotia, quibus clerici prohibentur se immiscere, quænam sint. 1012. 1
Negotiatio merè lucrativa, quâ aliquid emitur, ad eum finem, ut prorsus immutatum cariùs vendatur Clericis, & Religiosis non est licita. 1012. 3
Negotiatio fit quando merces eo animo emuntur, ut cariùs distrahantur lucri causâ. 1013. 5
Negotiatio prohibetur Clericis constitutis non solùm in sacris ordinibus, sed etiam in minoribus, si competens habeant beneficium. 1013. 8
Negotiorum gestorum quasi contractus habetur sine expresso mandato: sufficit enim negotiorum gestori, si negotia utiliter gesserit, quod quadrupliciter fieri potest. 367. 7
Nepotes succedunt avo tantùm in stirpes, & non in capita. 601. 1
Nepotes succedunt avo in locum patris jure repræsentationis, quatenus repræsentant Patrem. 602. 2
Nomine rei propriæ intelligitur omne id, quod quomodocunque habet suum verum, & reale esse, seu est aliquid. 361. 33
Notabilis summa pecuniæ destinata pro emendis bonis immobilibus, aut mobilibus pretiosis non potest impendi pro emendis bonis mobilibus, usualibus, quæque usu consumuntur. 355. 7
Notorium est jus, vel factum transiens in notitiam omnium, vel majoris partis eorum, & est triplex. 29. 15
Notorium facti est, quod ita populo innotescit, vel ejus majori parti, ut nulla tergiversatione, aut negatione celari possit, ad quod tamen requiritur, ut facti circumstantiæ, & qualitates sint notoriæ. 30. 16
Notorium facti aliud est permanentis, aliud transeuntis, & aliud interpolati. ibid. 17
Novalia si non sint intra fines alicujus certæ parochiæ eorum decimæ pertinent ad Episcopum, qui potest eas suis necessitatibus, aut usibus applicare, vel alicui ecclesiæ, aut loco pio deputare. 666. 4
Novitiatus debet essentialiter peragi in habitu illius religionis, quam quis fuit ingressus. 691. 7
Novitij in religionibus approbatis gaudent privilegio fori, & si delinquant puniuntur à suo Prælato regulari. 20. 16
Novitij qui nondum solemnem professionem emiserunt in religione, possunt prout ipsis magis libuerit testamentum condere, ac de suis bonis disponere absque superioris licentia, sed ad id requiruntur solemnitates juris communis. 565. 21
Novitij ex honestate, & decentia obligantur ad servanda statuta, & præcepta superiorum Regularium, non tamen per se primò, & directè, & sub culpa. 692. 14
Novitii obligatio facta ante professionem ut irrevocabiliter valeat, tria debent concurrere 693. 15
Novitius decedens sine electione propriæ sepulturæ est sepeliendus in Ecclesia monasterij, in quo decedit. 614. 6
Novitius qui professionem emittit in locis non deputatis potest intra quinquennium reclamare. 691. 8
Novitius ante annum probationis potest liberè exire, & ad sæculum redire, si nondum tacitè, vel expressè professionem emiserit, nec tenetur ab ullo facultatem petere. 692. 11. Excipiuntur tamen tres casus, in quibus Novitius in probatione existens, non potest etiam ante annum probationis expletum è religione egredi ex jure antiquo, non ita ex jure novo. ibid. 13
Novitius nonnisi à Prælato simul cum Conventu admittitur ad professionem, adeò ut requiratur consensus saltem majoris partis ejusdem Capituli. 694. 2
Novitius, si emitteret professionem religionis, non suscepto habitu religioso proprio, adhuc esset professus, quia habitus Monachum non facit. 695. 6
Novitius, ut validè emittat professionem, debet esse sui juris. 698. 23
Numerus Canonicorum, & Regularium non est augendus ob modicum augmentum redituum. 222. 14
Numerus Canonicorum, vel Regularium potest imminui, si reditus Ecclesiæ, vel Monasterij notabiliter decrescant, adeò ut non sufficiant pro sustentando numero confirmato à Papa, id autem procedit, si decrementum redituum existimetur futurum stabile. ibid. 15
Nuntij possunt conferre beneficia simplicia non excedentia valorem 24 Ducatorum de Camera, quamvis vacent in mensibus Ordinarij. 114. 6
Nuntij possunt conferre etiam beneficia, quæ gaudent nomine eorum, quæ non sunt simplicia, dummodo reverà sint beneficia simplicia, quæ non obligent ad residentiam, nec sint beneficia collegialia, nec ullam habeant administrationem. ibid. 7
Nuntius Apostolicus habet facultatem ordinariam circa ea omnia, quæ ipsi ut Nuntio Sedis Apostolicæ conceduntur, adeò ut ejus facultas non censeatur expirare per mortem Pontificis. 113. 2

O.

Oblatio generatim sumpta est rei alicujus non petitæ spontanea largitio, quæ si fiat homini, dicitur donatio: si Deo, oblatio. 672. 5
Oblationes, quæ fiunt in Ecclesia, pertinent ad Pastorem, & Prælatum ejusdem. 672. 8
Oblationes, quæ fiunt in Ecclesijs Regularium, in quibus non habent regulares jura Parochialia, pertinent ad ipsos regulares. 672. 10
Obligans operam suam singulis in solidum, an teneatur eam præstare pro singulis seorsim. 443. 18
Obligatio residendi est duplex, una tantum ad fructus lucrandos; & alia, quæ est magis propria residendi, in ordine ad præstandum servitium Ecclesiæ. 49. 2
Obligatio beneficiarij in ordine ad solvendam pensionem transit ad ejus successores in beneficio. 310 26
Obligatio contractûs dependet à consensu, & volunta-

luntate contrahentium. 364. 6

Obligatio in quasi contractu oritur ex pluribus causis. 367. 6

Obligatio non oritur ex culpa juridica, nisi verè, & in effectu fuerit causa damni illati. 382. 4

Obligatio in commodatario restituendi rem sibi commodatam oritur ex duplici capite, ratione usus, si commodatum pereat, vel deterius fiat. ibid. 5

Obligatio solvendi pensionem emphyteuticam est individua, & pœna ab omnibus hæridibus contrahitur, quamvis unus tantùm ex illis delinquat. 436. 9

Obligatio pignoris oritur ex triplici causa. 484. 2

Obligatio, quâ creditor tenetur fructus in sortem computare, descendit ex ipsa re, eò quia sint fructus rei oppignoratæ restituendi debitori. 488. 12

Obligatio principalis debitoris si sit nulla, est etiam invalida illa fidejussoris, quando hic rogatus fidem suam obstrinxit. 506. 8

Obligatio non oritur nisi ex mutuo duorum consensu. 526. 3

Obligatio suppeditandi alimenta moniali non oritur ex ipsa dote, sed ex natura emissæ professionis. 721. 47

Obligatio orta ex voto distinguitur ab obligatione orta ex præcepto. 751. 17

Obligatio cessat, si notabilis superveniat mutatio, vel difficultas circa materiam, quæ si prævisa fuisset, votum non fuisset emissum. 754. 3

Obligationes pensionarij sunt, ut si sine causa pensionem exigat, tutus sit in conscientia, si imposita fuerit pensio à Papa: Secus si ab inferiore Prælato tenetur Pensionarius recitare officium parvum B. Virginis. 308. 12

Obligationes, quæ oriuntur inter commodantem, & commodatarium explicantur. 382. 1. & seq.

Obligationes venditoris, & emptoris sunt quinque, quæ recensentur. 406. 1

Obligationes, quas ex contractu emptionis, & venditionis emptor contrahit, sunt quatuor, quæ explicantur. 408. 8

Obligationes, quæ ex pignore oriuntur, aliæ pertinent ad debitorem, & aliæ ad creditorem. 488. 1

Obligationes ortæ ex mutuo plures sunt. 518. 2

Officia publica, si sint merè profana, vendi possunt, nec Princeps ullo jure obligatur ad danda hujusmodi officia omninò gratis. 405. 18. In tali tamen venditione servandæ sunt tres conditiones. ibid. Quæ si negligantur, innumera inde damna Reipublicæ, & civibus, ac subditis oriuntur. ibid. 19

Officia publica ex eo, quòd vendantur, plura oriuntur incommoda, quia qui plus alijs abundant pecuniâ, solent hujusmodi officia emere, quamvis in ijsdem obeundis deprehendantur minùs idonei. 405. 20

Officia publica soli Principes, qui in civilibus, & profanis nullum agnoscunt superiorem vendere possunt. ibid. 21

Officia non multiplicantur in eadem Ecclesia, eò quia plures in eadem serventur reliquiæ ejusdem Sancti, vel eorum Sanctorum, qui eadem die passi sunt. 945. 9

Officium habet administrationem sine jurisdictione fori externi, & competit Custodi, Sacristæ, Thesaurario, Primicerio, in quibus tamen attendenda est Ecclesiarum consuetudo. 92. 2

Officium Coadjutoris est Episcopi, vel Rectoris curam gerere, ut etiam Ecclesiæ, ac populi. 206. 17

Omittenti petere renovationem investituræ conceditur purgatio moræ. 475. 12

Onera imposita prædijs pertinentibus ad Ecclesias, vel Ecclesiasticos sunt mixta, & immunia à tributis, & exactionibus impositis à Principe laico. 996. 14. Possunt tamen Principes sæculares exigere ab Ecclesijs, & personis Ecclesiasticis contributiones in aliquibus casibus, si consensus Pontificis accesserit. 997. 23. & seq.

Onus probandi incendium domûs contigisse ex culpa conductoris est injungendum locatori. 431. 10

Opera, quæ fiunt ex justitia, vel obligatione officij, vendi nequeunt, adeò ut Judex pro sententia, testis pro testimonio ferendo, nil pacisci, & accipere possit. 420. 30

Opera multis præstita non est tam utilis, ac commoda singulis, quàm uni soli exhibita, neque operans potest tantum exigere à singulis, quantum ab uno solo, si ei totam operam impenderet. 443. 10

Oppignorans merces alienas id præstat, ut creditor servetur indemnis, proinde illas oppignorat ut proprias. 499. 10

Opus ad quod ex præcepto naturali, vel positivo, quis obligatur, potest esse materia voti. 750. 10

Oratoria privata non gaudent privilegio immunitatis, quamvis ibi missæ legantur. 978. 15

Oratorium per quid dicatur differre ab Ecclesia. 857. 14

Oratorium privatæ domus si sit permanenter dicatum cultui divino, & pateat cuilibet volenti ingredi, potest Episcopus concedere, ut in ipso missa celebretur. 858. 1

Ordinarius potest tantùm concurrere simul cum Nuntio ad conferendum beneficium, non verò potest illud ita conferre, ut excludat Nuntium. 114. 13

Ordinarius quoad dispensationes matrimoniales possunt alijs informationem committere, non verò ipsam dispensationem. 162. 8

Ordinarius habet suam intentionem fundatam in jure communi, juxta quod provisio omnium beneficiorum suæ diœcesis ad ipsum pertinet, dummodo non constet esse reservata. 178. 30

Ordinatio communis Ecclesiæ per contradictionem, & appellationem illius, cujus non interest, non impeditur. 301. 12

Ordinatus intra annum ab obitu Episcopi contra formam Tridentini, adhuc videtur esse capax beneficij ecclesiastici, quia non amittit privilegium ipso jure, sed tantùm est privandus per sententiam ferendam à Judice. 255. 13

Ordines non solùm majores, sed etiam minores participant rationem Sacramenti, quamvis non dicantur sacri, eò quia personam non addicant imme-

immutabiliter divino cultui, ut majores, qui propterea dicuntur sacri. 9. 4
Ordinum religiosorum varietas expedit, ut sit in Ecclesia ob diversas hominum Nationes, complexiones, & naturas. 702. 1
Ordo est Sacramentum, quo spiritualis potestas, & officium traditur, institutum à Christo, qui ejus materiam, & formam determinavit, & licèt plures sint ordines quoad varias functiones, ac plura munia, omnes tamen sunt unum Sacramentum ratione finis, & tendentiæ ad Sacramentum Eucharistiæ, & sacrificium ritè, ac reverenter celebrandum. 9. 3
Ordo prælationis attenditur in ordine scripturæ, adeò ut is dignior censeatur, qui priùs nominatus fuit, sicut ubi agitur de vitio primò nominatus censetur magis vitiosus. 161. 38
Ordo succedendi in bonis allodialibus, si deficiant consanguinei, licèt tribuatur marito, & uxori, non tamen id procedit in feudalibus, nisi aliter expressum fuerit in pacto feudali. 472. 23

P.

PActum permutandi rem existentem cum altera nondum existente est permutatio inchoata non perfecta. 455. 4
Pactum legis commissariæ licèt admittatur in emptione, utroque tamen jure canonico, & civili prohibetur in pignoribus. 490. 1. Imò etiam prohibitum est jure naturali, & divino, eò quia sit per se iniquum. 491. 3
Palatia Episcoporum gaudent privilegio immunitatis. 977. 9
Papa ex justa causa potest concedere, ut beneficiarius perpetuò absit ab Ecclesia. 50. 4
Papa dispensare potest in pluralitate beneficiorum liberè, ubi pluralitas tantùm adversatur juri communi. 119. 22
Papa si motu proprio provideat de beneficio habenti alia beneficia, vel cum cura animarum, vel sine cura, quamvis non faciat mentionem de aliis beneficiis, provisio valet, dummodo litteræ Pontificiæ expresè contineant verba significantia motum proprium. 128. 18
Papa si rescribat ad inferiorem Prælatum, ut alicui provideat de beneficio in aliqua Ecclesia, intelligitur tantùm de beneficio simplici, non verò de dignitate, & Rectoria. 153. 19
Papa si mandet provideri aliquibus in Ecclesia de dignitatibus, personatibus, aliisq; beneficijs, quibuscúnque nulla facta mentione de cura animarum ex vi talis mandati, non possunt ijsdem provideri beneficia, & dignitates, quibus annexa est cura animarum. ibid. 20
Papa si mandet provideri successivè primo de Præbenda, secundo de Præbenda, & dignitate simul in eadem Ecclesia, & Præbenda vacans sit annexa dignitati, præfertur secundus, cui est danda. 160. 29
Papa tanquam Christi Vicarius ob plenam, quam habet potestatem in ordine ad ea, quæ in beneficiis sunt juris positivi, potest instituere Clericos in omnibus beneficiis ecclesiasticis, sive hæc sint electiva, sive collativa, perpetua, & temporalia. 214. 6
Papa ex plenitudine potestatis potest beneficia conferre, cui magis libuerit. 223. 18
Papa quando dat executorem ad providendum censetur ad se, vel ad suum executorem revocare potestatem providendi, & ordinarium collatorem eadem privare. 243. 9
Papa, si det Expectativam primò vacaturam alicui, & ejus successor det similem secundo, deinde tertio, & in suis Apostolicis litteris apponat, ut præferatur provisus à suo prædecessore, tunc prima præbenda est danda secundo, & secunda, vel tertia primo. 244. 12
Papa quando revocat gratias, & expectativas includit canonicos receptos expectantes distinctam præbendam, tametsi percipiant distributiones quotidianas. ibid.
Papa solus potest pensionem imponere beneficijs ecclesiasticis de jure communi ob plenissimam, quam habet potestatem disponendi de beneficijs. 311. 1
Papa potest declarare tam legem divinam, quàm naturalem, quòd in aliquo peculiari casu non obliget, idque ex mutatione facta in materia, dummodo declaratio rationabilis sit. 396. 24
Papa citra consensum Patroni potest beneficia conferre. 829. 5
Parentes licèt in testamento non debeant plus uni filio relinquere, quàm alijs, moris tamen est plerisque in Provincijs, ut solus natu major succedat in bonis omnibus paternis, & maternis, nec id est contra justitiam. 590. 6
Parochi potestas ordinaria non se extendit ad ferendam excommunicationem, nec alias censuras ecclesiasticas. Licèt hanc potestatem possint habere ex consuetudine præscripta. 638. 20
Parochi, quando plures concurrunt simul, regulares, & sæculares, attendenda est quoad præcedentiam majoritas, & prærogativa Ecclesiæ. In funeralibus tamen præcedit Parochus, in cujus templo defunctus est sepeliendus. 642. 9
Parochi, & Curati ex privilegio possunt sibi confessarium eligere. 645. 22.
Parochi, & alij Curati per se, & ratione propriæ Personæ non obligantur spectato jure communi canonico ad decimas solvendas debito personali, licèt obligari possint debito reali. 657. 15
Parochi quomodo debeant se gerere cum populo, & qualis modestia in victu, & vestibus ipsum deceat. 635. 3. & seq.
Parochia est totus ille urbis, vel Pagi tractus, in quo habitat populus Ecclesiæ alicui deputatus in ordine ad suscipienda Sacramenta, & audiendum verbum Dei. 632. 1. Sumitur etiam parochia pro ipsa Ecclesia habente populum certis limitibus distinctum cum potestate fori pœnitentialis, seu ligandi, & solvendi, & ministrandi Sacramenta subditis. 633. 2
Parochia non dividitur ob auctam populi multitudinem, sed illi adduntur Ministri Coadiutores. 635. 6
Parochiæ pertinentes ad jus patronatus laicorum non conferuntur per concursum. 819. 25
Parochiani vocantur, qui intra limites assignatos Ecclesiæ parochiali domicilium posuerunt, in

 quo

quo habitant, sive sint clerici, sive laici, & subjiciuntur Parocho, in cujus parochia commorantur. 639. 1
Parochiani non possunt Parochum sibi eligere, nec nominare, sed tantùm possunt Episcopo humiliter supplicare pro certa, & speciali persona idonea. 640 6
Parochiani nonnisi solemni ritu, & coram proprio Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, vel Ordinarij consensu, & licentia in facie Ecclesiæ possunt nuptias contrahere. ibid. 7
Parochiani deficiente Parocho tenentur contribuere ad restaurationem Ecclesiæ. 640 8
Parochianus, si habeat domicilium in duabus parochiis, licèt sex menses moretur in uno, & alios sex in alio dicitur Parochianus proprius utriusque Parochi. 639. 2
Parochianus si ex una Parochia transferat suum domicilium in aliam, primus Parochus non habet jurisdictionem in ipsum, nec potest temporalia ab eo exigere. ibid. 4
Parochus in favorabilibus reputatur de Universitate, ut etiam Episcopus, & ejus Vicarius, quia veniunt appellatione Officialium civitatis: quapropter potest familia Episcopi deferre arma perinde ac alij Officiales civitatis. 7. 5
Parochus tametsi commoretur intra limites suæ parochiæ, si animarum curam per alium exerceat, regulariter non satisfacit suæ obligationi. 57. 23
Parochus si tantùm materialiter resideat, non acquirit sibi fructus beneficij, quia perinde est quoad effectum inutiliter adesse, ac abesse. ibid. 24
Parochus, cui concreditur cura animarum, non eligitur ob præsentiam corporalem, sed ob industriam personæ. 57. 25
Parochus ideo eligitur, ut per se ipsum gregem suum pascat, eique præeat bono exemplo. 58. 27
Parochus compellitur habitare in domo suæ Ecclesiæ, quam si non habeat, saltem in proximiori loco intra tamen limites propriæ parochiæ, sub pœna amittendi fructus. 61. 3
Parochus tempore grassantis pestis non potest suam plebem deserere ad declinandum periculum, quia tunc oves magis indigent ope sui Pastoris. 61. 12
Parochus non satisfacit obligationi residendi, si parum distet ab ambitu suæ parochiæ, licèt vocatus possit statim adesse, & spiritualia ministrare suo gregi. 71. 8. Quia Parochus tenetur habitare in domo suæ Ecclesiæ. ibid. Et distantia unius milliarij quamvis videatur esse parvitas materiæ, non tamen locum habet in præsenti quoad obligationem residendi. 71. 9
Parochus tenetur personaliter residere, quia ad tale munus obeundum eligitur industria talis personæ. 105. 19. Non ita si Ecclesia parochialis accessoriè esset unita alicui dignitati, vel præbendæ canonicali in Ecclesia cathedrali, quia tunc obtinens talem dignitatem debet residere in sua dignitate, cui per se debet inservire, & substituere Vicarium perpetuum, qui inserviat Ecclesiæ parochiali. ibid. 20
Parochus, vel alius beneficiarius ob infirmitatem perpetuam non privatur jure, & titulo beneficij, nisi sponte eidem renuntiet, sed tantùm potest removeri ab officio, & beneficio quoad actuale exercitium, & administrationem, si neque in spiritualibus, neque in temporalibus ei præesse possit. 202. 9
Parochus, cui incumbit cura animarum, nequit sede vacante eligi Vicarius Capituli, nisi fortassis curam illam gereret in eadem civitate, & Ecclesia. 273. 13
Parochus vocari solet proprius Sacerdos, & interdum plebani, nonnunquam Rectoris titulo insignitur. 634. 8
Parochus tenetur residere in sua Parochia, in qua si domum propriam non habeat, debet aliquam conducere. 636. 7
Parochus etiam causâ studiorum non debet abesse à sua parochia. 636. 8. Potest tamen animi relaxandi causâ per duos menses singulis annis abesse substituto priùs Vicario idoneo. 637. 14
Parochus pluribus modis potest suum beneficium amittere, sed ut jure eo privetur, tria requiruntur, quæ recensentur. 637. 24
Parochus an in funeralibus debeat præcedere Ecclesiam collegiatam. 640. 1
Parochus tantùm præcedit ratione muneris, & jurisdictionis non ratione loci. 641. 4
Parochus habens duas parochias unitas tenetur residere in digniore. 642. 10
Parochus non potest impedire, ne regulares ministrent Sacramentum Pœnitentiæ in aliis Ecclesiis. 643. 11
Parochus an contra prohibitionem Episcopi, vel statuti synodalis possit concedere facultatem assistendi matrimonio. 643. 15. Et an parochus excommunicatus vitandus possit alteri sacerdoti concedere licentiam assistendi matrimonio, quando jure non potest talem licentiam dare. ibid. 18
Parochus habet intentionem fundatam de jure communi ad percipiendas decimas, nec tenetur probare decimas ad se spectare. 659. 7
Parochus vel Ecclesia ob decimas non solutas potest convenire venditorem prædij, si emptor ob potentiam sit difficilis conventionis. 674. 8
Parochus tenetur per se sacrificium offerre pro ovibus suis certis saltem anni diebus. 894. 21
Pars minor Capituli potest contradicere majori, quoties hæc aliquid decernit, ac disponit irrationabiliter, ac in præjudicium Ecclesiæ, sed tunc probandum est, quod opponitur coram Superiore Capituli, vel coram electis arbitris. 295. 2
Pars major Capituli tametsi minor contradicat, & extrajudicialiter appellet, adhuc potest procedere ad executionem sui decreti. ibid. 4
Pars major cur in Capitulis, & Congregationibus regulariter prævaleat? 299. 1
Pars major semper intelligitur respectu Congregatorum, & præsentium tunc in Capitulo, dummodo duæ partes eorum, qui adesse volunt, & possunt, congregatæ sint. 300. 2
Pars minor Capitularium potest contradicere majori, si hæc irrationabiliter, & in damnum Ecclesiæ aliquid statuat. 300. 4. Non tamen minor pars quamvis rationabiliter contradicat majori, potest aliquid decernere nomine totius Capituli

pituli

pituli. ibid. 6. Cæterum quando minor pars contradicit, non tenetur probare coram majori parte rationem suæ contradictionis, quia major pars non est Judex, imò suspecta minori, quapropter tunc adeundus est Superior ipsius Universitatis. 301. 7
Parvuli adhuc existentes in utero matris, an possint baptizari? 913. 5
Parvulus adhuc involutus in pelle secundina non potest validè baptizari, 919. 6
Parvulus, si esset ita constitutus, ut baptismus posset illi accelerare mortem, adhuc esset baptizandus. ibid. 9
Pater ob inopiam, & extremam egestatem habet jus dandi proprium filium locò pignoris, quinimò propter famem, licitum est etiam se ipsum vendere, quia vita semper est pretiosior libertate. 404. 15
Pater ex feudo antiquo non potest uni ex filijs plus testamento dare, quàm alijs: quòd si feudum sit novum, standum est consuetudini loci. 480, 15
Pater potest sepulturam eligere filio impuberi mortuo. 615. 10. Imò etiam mater. 616. 11
Pater, & tutor possunt irritare vota liberorum in impubertate emissa, etiam postquam ad pubertatem devenerint. 755. 8
Pater habens jus patronatus potest ad beneficium præsentare filium. 826. 13
Patres Lustrici tenentur baptizatum instruere in necessariis ad salutem, symbolo, & oratione dominica, si proprij parentes id negligant. 915. 16
Patroni non possunt liberè conferre Ecclesias, & beneficia, in quibus habent Jus patronatus, sed tantùm possunt præsentare. 822. 14
Patroni Ecclesiarum in recognitione Jurispatronatus non possunt ab ijsdem exigere tributa, nec collectas militum, nec ullum servitium alendi canes venaticos, aut alia jumenta. 823. 17
Patrono ecclesiastico habenti Jus patronatus conceditur integrum semestre ad præsentandum, & patrono laico tantùm quadrimestre. 817. 18
Patronus laicus si scienter nominavit indignum ante quatuor menses, adhuc potest alium dignum, ac idoneum nominare, quia habet jus mutandi sententiam. 219. 16
Patronus si nominet, vel præsentet plures ad aliquod beneficium ecclesiasticum potest Episcopus, quem maluerit ex illis pluribus instituere. 221. 9
Patronus laicus potest alicui, ut suo Procuratori committere facultatem præsentandi ad beneficia, si vacaverint, maximè si Patronus debeat peregrè proficisci, & sit diu absfuturus. 230. 16
Patronus si dos assignata alicui ecclesiæ omninò pereat, amittit jus patronatûs acquisitum titulo dotis, si alius novam dotem sufficientem assignet. 813. 5
Patronus non obstante lite inchoata, & pendente potest cum effectu præsentare, si possessio non revocetur in dubium, & possessor bona fide possideat. 818. 22
Patronus non potest se ipsum ad beneficium præsentare. 825. 10. Bene tamen, si transferat in alium Jus præsentandi, & hic alter nominet patronum, cui ampliùs non competit tale jus. ibid. 11. Imò potest Patronus clericus supplicare diœcesano, ut velit sibi beneficium illud conferre. ibid. 12
Patronus, sive ecclesiasticus, sive laicus tenetur præsentare dignum, seu habentem qualitates requisitas ad beneficium. 826. 15. Imò in canonicatibus, & capellis, si beneficium sit simplex, potest patronus etiam ecclesiasticus præsentare dignum omisso digniore. ibid. 16
Patronus laicus in præsentandis clericis potest variare, adeò ut postquam unum Idoneum præsentaverit, re adhuc integra, possit alios ad idem beneficium præsentare accumulativè, non privativè. 817. 18
Patronus laicus, si scienter præsentet indignum, adhuc illi conceditur quadrimestre, ut possit dignum, & idoneum præsentare. 828. 24
Patronus non potest promittere se aliquem præsentaturum vacante beneficio. 841. 17
Peculium dicitur, eò quia sit pusilla pecunia, vel pusillum patrimonium, est autem jure civili peculium filiorum quadruplex, castrense, quasi castrense, adventitiũ, & profectitium. 542. 1. & 2
Peculium adventium dicitur, quod advenit filio aliunde, quàm ex rebus patris, vel intuitu patris. 543. 5
Peculium Monachorum potest tripliciter considerari. 772. 7. & seq.
Pecunia suscepta ex redemptione censûs non potest sine solemnitatibus jure præscriptis impendi in extinctionem debitorum Ecclesiæ, quia talis pecunia succedit locò censûs, qui sine præscriptis à jure solemnitatibus non potest alienari. 348. 28
Pecunia numerata, an possit à Prælato Ecclesiæ expendi sine solemnitate, si sit in notabili quantitate. 353. 1
Pecunia suscepta ex redemptione censûs ecclesiæ accensetur rebus immobilibus ejusdem, & non potest alienari sine requisitis in jure solemnitatibus. 354. 3
Pecunia pluris æstimatur in loco, ubi datur, quàm ubi redditur, & ratione hujus æstimationis potest Campsor aliquid lucrari, dummodo lucrum non excedat pretium fructuum cambij. 458. 24
Pecunia mutari potest intrinsecè quoad propriam substantiam, ut si erat ex puro argento cudatur semicuprea: & extrinsecè, quando manente eadem substantia intrinseca ejus valor, seu æstimatio extrinseca augetur, vel minuitur. 519. 7
Pecunia antiqua, quæ tempore contractûs erat in usu, si fuerit intrinsecè mutata in novam deteriorem non potest solutio fieri in nova moneta, sed secundùm æstimationem veteris. 851. 9
Pecunia Ecclesiæ pertinens ad bona ejusdem, & destinata pro immobilibus, nequit converti in censum vitalitium. 861. 20
Pensio non reddit incapacem Pensionarium beneficiorum, tametsi pinguis sit, & excedat expensas sustentationis. 129. 27. Imò id procedit, quamvis obtinens beneficium plures jam habeat pensiones, 130. 28
Pensio subrogata beneficio, si sit incompatibilis cum beneficio est etiam incompatibile ipsum beneficium, cui pensio subrogatur. 130. 30
Pensio non subrogatur beneficio secundùm totum suum

suum esse, sed tantùm prout dat sustentationem beneficiario, proinde non intelligitur assumere omnes qualitates beneficij. 130.31

Pensio ecclesiastica an intelligatur nomine beneficij, si perpetua sit,& veluti titularis,adeò ut possit Clericus titulo illius promoveri ad sacros ordines. 193.7

Pensio est veluti quædam servitus imposita beneficio, & quâ gravatur beneficiarius, nec potest imponi ad tempus absque justa causa, cùm jure communi cautum sit, ut beneficia sine diminutione conferantur. 306.2

Pensio differt à beneficio, quia illa est pars quædam juris redituum beneficiariorum alteri designata: & beneficium comprehendit totum jus, & est per se,non pars alterius juris. Tum quia beneficium suaptè natura constituitur in usum perpetuum ministrorum Ecclesiæ,secus pensio ad tempus statuitur, & finitur morte,vel renuntiatione Pensionarij. 307.4

Pensio bipartitur in laicalem,& claricalem,illa constituitur ob temporalem aliquam causam, & potest laico competere, quia datur ob ministerium temporale. Clericalis in solos Clericos cadit, & datur ob solum ministerium spirituale. ibid.5

Pensio quæ reservatur alicui Clerico pauperi in congruam ejus sustentationem conferri solet ex quatuor potissimum causis, litteraturæ, hospitalitatis, præmij, & amoris superioris in inferiorem. Potest etiam imponi pensio in fundatione ecclesiæ,quando patronus petit,ut ecclesia à se fundata, & dotata solvat certam pensionem alteri ecclesiæ,vel etiam sibi. ibid. 7

Pensio non est jus ullum spirituale,nec rei spirituali annexum, sed tantùm commodum quoddam temporale, seu jus profanum per se à beneficio distinctum,& sejunctum. 307.8

Pensio non est simpliciter jus sacrum, quia non convenit Clerico, cui datur ob officium,& ministerium sacrum, cùm detur simpliciter in subsidium vitæ, non ratione alicujus ministerij spiritualis. 308.10

Pensio, quæ datur ad officium aliquod spirituale non potest pretio vendi sine simonia, imò nec redimi. Non ita si pensio fundata sit in titulo merè temporali, ibid. 15

Pensio non validè imponitur beneficio sine consensu Beneficiarij, quia est quædam species alienationis,cujus naturam imitatur. 309.20

Pensio ex vi decreti Pauli IV. non potest poni super beneficio, de quo vacante per obitum alicui providetur sine expressa licentia Papæ. 312.7. Hinc ex consuetudine Romanæ Curiæ solus Papa pensiones concedit. ibid. 8

Pensio ecclesiastica non assignatur puero nondum septenni, quia requiritur titulus Clericalis, seu saltem prima tonsura,quæ non confertur ante septennium. 313.10

Pensio collata excommunicato, suspenso,vel interdicto non sortitur suum valorem, nisi ante collationem absolvatur à tali vinculo. ibid.

Pensio reservata alicui tanquam clerico, qui non est laicus non sortitur suum valorem nisi is, cui collata est tempore datæ pensionis jam fuerit factus Clericus. 313.11

Pensio, si reservetur spurio, debet in litteris pontificijs fieri mentio vitij natalium, alioquin reservatio est subreptitia. ibid. 14

Pensio poni potest in omnibus beneficijs, sive curatis, sive non curatis ob plenitudinem potestatis in Papa. 315. 21

Pensio licèt possit imponi beneficio parochiali, ex Trid. tamen non imponitur illis Parochijs, quarum reditus summam centum ducatorum secundùm verum annuum valorem non excedunt. 315. 23

Pensio imponitur beneficio cum clausula, ut solvatur habita, vel non habita beneficij possessione. 316. 25. Et an hæc clausula sit æquitati consona. ibid. 26. & seq.

Pensio quando imponitur, solet causa exprimi, cur reservetur, ut etiam exprimuntur fructus, super quibus pensio imponitur, & tempus, quo debeat pensio solvi. 317. 29

Pensio nova, si impetretur, debet fieri mentio prioris pensionis in beneficio, alioquin impetratio posterioris, si in litteris impetrationis nulla facta fuit mentio de prima, quâ jam gravabatur beneficium, nullius est valoris. ibid. 5

Pensio, si exigatur ante expeditionem litterarum, non irritatur, si pars tantùm ejusdem solvatur. 318. 6

Pensio comprehenditur etiam sub confiscatione bonorum, quia sicut confiscantur fructus excepti, ita etiam ipsa pensio. 318. 8

Pensio quomodo dicatur esse aliquid spirituale non ratione fructuum simpliciter, sed ratione juris, quod Pensionarius habet ad percipiendos tales fructus. 321. 22

Pensio imposita beneficio ecclesiastico non potest sine Simonia vendi, & redimi, si detur titulo ecclesiastico. 322. 27

Pensio ecclesiastica de jure communi non potest dari laicis, quia est aliquid annexum rei spirituali, ibid. 28

Pensio, quæ datur ut alimentum, pro congrua sustentatione illius, qui renuntiavit beneficio, adhuc datur titulo spirituali, & non potest vendi, nec redimi pretio temporali, ut nec etiam quæ datur clerico pauperi pro congrua sustentatione, imò nec pensio reservata ex permutatione beneficij pinguioris in aliud minus pingue, nec quæ transfertur intuitu pecuniæ, quæ tanquam pretium solvitur pro translatione, aut constitutione pensionis. 322. 30. & seq.

Pensio non potest transferri irrequisito summo Pontifice, quia onerare beneficia pertinet ad solum Papam ob plenitudinem potestatis. 326. 50

Pensio semper est solvenda, tametsi fructus, vel ex toto, vel ex parte perjerint. Imò, & successor in beneficio onerato pensione tenetur solvere præteritas pensiones, quas beneficiarius antecessor non solverat. 328. 61

Pensio extinguitur per mortem pensionarij per matrimonium initum per verba de præsenti,per promotionem ad Episcopatum. Per emissam professionem tacitè, vel expresè in aliqua religione approbata. 329. 65

Pensio tunc à locatore debet Colono remitti, quando

do ob soli sterilitatem, vel alium fortuitum casum provenientem sine culpa Coloni, hic patitur plurimum detrimenti. 430.2. Et qualis esse debeat hæc sterilitas, ob quam teneatur locator pensionem remittere. ibid. 3. Et quid dicendum si præcedentium annorum fertilitas præsentem compensaverit sterilitatem? ibid. 4

Pensionarius spectato jure communi pro rata suæ obligationis tenetur solvere onera annexa beneficio, & contribuere Episcopo ad subsidium charitativum, ut etiam ad solvendas collectas ordinarias, & extraordinarias. 310.24

Pensionarius tenetur recitare preces divini officij ex constitutione Pij V. 324 41

Pensionarius an teneatur, quæ illi ex pensione supersunt in pios usus ex lege justitiæ impendere. 325.46

Pensionarius quamvis possit dare alteri fructus suæ pensionis, non tamen potest dare ipsam pensionem, quia jus exigendi fructus ex beneficio alterius ad solum pertinet summum Pontificem. 326.51

Pensionarius, cui denegantur à Beneficiario fructus pensionis potest agere in judicio de spolio, ac procedere judicio possessorio ad recuperandam suam pensionem, seu fructus pensionis. 327.53. Tenetur tamen pensionarius ostendere titulum, seu jus pensionis, quod habet. ibid. 54

Pensionarius Clericus, cui indulgetur incedere absque habitu Clericali, non potest obire munia sæcularia, neque exercere officia civilia. 3 7.56

Pensionarius est capax beneficij ecclesiastici etiam cum retentione pensionis. 328.58

Pensionarius ex superfluis redditibus suæ pensionis non potest disponere in usus profanos, quia pensio est ex redditibus Ecclesiæ Deo dicatis, & qui propterea debent impendi in pios usus. 548.8

Pensiones, quæ ex redditibus beneficiorum in favorem alicujus separantur, propriè non dicuntur beneficia. 91.4

Pensiones, & beneficia sub eodem tecto, an sint incompatibilia, quando pensio subrogatur loco beneficij? 130.28. & seq.

Pensiones solent conferri liberè, & immunes ab omni onere. 307.6

Pensiones quia solent Clericis assignari in subsidium vitæ, habentur in jure pro causis pijs, & Pontifices solent Pensionariis favere, ut pensionibus gaudeant ab omni onere decimarum collectarum, & subsidiorum liberis. 310. 26

Pensiones, quamvis reserventur personis ecclesiasticis indigentibus; non tamen Abbates possunt pensionibus gravari à Principibus sæcularibus ad eum finem, ut succurratur ecclesiasticis pauperibus. 3 8.18

Pensiones sicut imponuntur, ita possunt transferri, adeò ut Pensionarius possit à Pontifice facultatem impetrare transferendi suam pensionem, ad quemcunque voluerit. 315.19

Pensiones ecclesiasticæ, quo jure prohibeantur vendi, & redimi, & an jure divino? 323. 34

Pensiones plures an possit quis habere, & an id repugnet cum jure naturali, & recta ratione. 325.47

Pensiones, quæ subrogantur locò beneficij, non sunt incompatibiles cum beneficijs. 328. 60

Pensionis translatio in Clericum spurium dispensatum, ut possit promoveri ad clericatum, suum sortitur valorem. 326. 48

Peregrini, & advenæ, si decedant in locis, per quæ transeunt, & non possint commodè sepeliri in sepulchris suorum Majorum, datur locus præventioni inter chatedralem Ecclesiam, & parœcialem, si sacramenta perceperint in parœciali, quia tunc sunt in hac sepeliendi. 610. 4

Periculum rei venditæ, ut & commodum pertinet ad Emptorem, adeò ut si res vendita pereat, damnum sit Emptoris, quamvis pretium nondum sit solutum. 415. 1

Permutari possunt res omnes, quæ vendi possunt, & quæ vendi prohibentur, permutari nequeunt. 453. 17.

Permutatio beneficiorum est reciproca quædam resignatio facta inter permutantes, ex legitima Superioris authoritate, & septem ad ipsam requiruntur conditiones. 107 11

Permutatio beneficiorum est dimissio eorundem facta à duobus, quorum alter beneficium alterius suscipit. 131. 1. Et operatur, ut res permutatæ subrogentur invicem. 131. 2

Permutatio beneficiorum facta propria authoritate prohibita est ob quatuor præsertim causas, quæ recensentur. 132. 2

Permutatio beneficiorum facienda est cum authoritate Superiorum. ibid. 3

Permutatio beneficiorum, ut valida sit, exigit, ut uterque permutans habeat jus proprium, & reale, ac pacificum in beneficio permutando. 132. 6. Si tamen permutatio dolo fiat, nullius est valoris. ibid.

Permutatio beneficiorum debet ita fieri, ut uterque permutans in manus Ordinarij resignet suum beneficium conditionatè, ut conferatur alteri permutanti. 133. 8

Permutatio beneficiorum facta inter eos, qui jus non habebant in beneficijs permutatis, non valet, neque confert ullum jus. ibid. 12

Permutatio est unius rei cum alia vicaria præstatio, quâ permutantes rem suam vicissim tradunt, & est contractus innominatus juris gentium similis emptioni. 450. 1

Permutatio in pluribus convenit cum ipso contractu venditionis, & emptionis. 450. 4

Permutatio servorum absolutè prohibetur etiam adhibitis juris solemnitatibus. 452. 13

Permutatio, ut ritè fiat, plures exigit conditiones. 453. 18

Permutatio beneficiorum ecclesiasticorum sine authoritate legitimi Superioris prohibita est, ac nullius valoris, & permutantes beneficia perdunt. ibid. 22

Permutatio beneficiorum debet fieri ex justa causa, quam Episcopus debet cognoscere, ac de illa judicare, estque hujusmodi causa duplex, necessitas, & utilitas Ecclesiæ. 452.23

Permutatio mutua non potest fieri sine reciproca renuntiatione, quæ sine consensu proprij Prælati non potest fieri. 461. 5

Permutatio ficta beneficiorum non est licita, alioquin sterneretur via pluribus fraudibus. ibid. 8

Permutationem factam esse in fraudem colligitur ex qualitate, & circumstantijs ipsius facti, non verò ex eo præcisè, quòd habens beneficium tenue illud permutet cum habente beneficium pingue; neque ex eo, quòd clericus juvenis permutet suum beneficium cum sene. 460. 2
Permutationes rerum ecclesiasticarum exosæ semper visæ fuerunt etiam ex justa causa. 451. 8
Permutationes beneficiorum ecclesiasticorum ex causa utilitatis potest Episcopus loci instituere, ad quem solùm spectato jure communi pertinet approbare permutationes beneficiorum. 454. 26. & seq.
Permutationis contractus plura exigit ad suam validitatem. 450 2
Persona, quæ Ecclesiam fundat, construit, & sufficienter dotat, ex triplici causa acquirit jus Patronatus, ratione fundi, ædificationis, & dotis. 813. 3. Et nomine constructionis intelligitur etiam reparatio, seu reædificatio. ibid. 4
Personæ gaudentes privilegio competentiæ ad sex classes reducuntur. 510. 4.
Personæ ecclesiasticæ sunt immunes à collectis, & tributis, quæ solent à Principibus laicis exigi. 995. 10
Pignus suam à pugno sortitur nomenclationem, eò quia res pignori data, quasi pugno rapiatur, ac teneatur. 484. 1
Pignus quomodo differat ab Hypotheca? ibid.
Pignus sumptum pro contractu, seu conventione est obligatio rei licitæ pro debito facta ad securitatem creditoris, estque contractus juris gentium nominatus bonæ fidei, quo aliquid creditori in solutionem debiti obligatur, ut in defectu solutionis per id satisfiat creditori. 484. 2
Pignus prætorium aliud est propriè tale, & aliud judiciale. ibid.
Pignus conventionale est, quod partes contrahentes expresè constituunt sive rei interventu, sive solo consensu, & est duplex unum generale, & aliud particulare. 484. 3
Pignus conventionale bipartitur in tacitum, & expressum. 485. 5
Pignus non repetitur antequam satisfactum sit creditori. 488. 4
Pignus dummodo non excedat pretium debiti potest accipi in solutum, quia tunc creditor non plus accipit, quàm dederit. 491. 7
Pignus quando est pluribus creditoribus obligatum, & nondum omnibus plenè satisfactum, potest vendi. 492 9
Pignus conventionale, ut distrahatur, plura servari debent. 492.11. & seq.
Pignus dotale est potioris juris, quàm hypotheca, quam habet, qui mutuas dat pecunias ad restaurandam domum corruentem. 494. 3
Pignus, & hypotheca duobus potissimùm modis solvuntur, & liberantur. 496. 14
Pœna non datur ante sententiam Judicis. 370. 6
Pœnæ jure canonico injunctæ frequentantibus monasterium Monialium, si admoniti non desistant, quæ sint? 21. 1
Pœnæ quibus Clerici arceantur à negotiatione variæ sunt in jure, & recensentur. 1014.9. & seq.
Pœnæ, quæ incurruntur à beneficiariis in suis ecclesiis non residentibus, quænam sint? 643. & seq.
Pontifex ob justam causam per speciale privilegiũ datum alicui Principi, vel Magistratui sæculari potest ex parte derogare ecclesiasticę emptioni. 20. 15
Pontifex licèt possit assumere Judicem sæcularem in ordine ad judicandum, & puniendum Clericos, non tamen potest eidem jurisdictionem ordinariam concedere contra clericos. 21. 23
Pontifex est generalis collator omnium beneficiorum ecclesiasticorum. 109. 1. Et tribus modis solet beneficium conferre jure præventionis, concursûs, & devolutionis. 109. 2
Pontifex quamvis de plenitudine potestatis possit conferre beneficia nondum vacantia, nunquam tamen deprehenditur id præstitisse, absque justa, & gravi causa. 229. 11
Pontifex si justa suppetat causa potest absolutè pensiones imponere super beneficiis ecclesiasticis, non ita absque ulla justa causa, quia est tantùm administrator, & dispensator bonorum ecclesiasticorum. 306. 1
Pontifex si sciens concedat Spurio, ut possit beneficium habere tacitè etiam concedit ut possit obtinere pensionem. 314. 16. Quia capax beneficij ecclesiastici, est etiam capax pensionis. ibid. Qui verò non est capax beneficij, nec est capax pensionis ecclesiasticæ secundùm Stylum Curiæ Romanæ. ibid. 17
Pontifex quando concedit facultatem vendendi, aùt redimendi pensiones, concessa facultas versatur tantùm circa fructus, quos tunc extrahit à titulo spirituali, & per mutationem materiæ facit, ut non sit ampliùs materia simoniæ. 323. 35
Pontifex ratione suæ personæ non potest obligari per se ad solvendas decimas, cùm nulli subjiciatur Pastori. 657. 14
Pontifex in matrimonio rato, nõ consumato potest licentiã dare ingrediendi religionem etiam invito altero conjuge, adeò ut conjux religionem ingrediens privet alterum jure acquisito ex matrimonio inito. 728. 12. Post matrimonium verò consummatum non potest conjux religionem ingredi, nisi alter consenserit, & si sit juvenis etiam religionem ingrediatur. ibid. 14
Pontifex ex plenitudine potestatis Papalis potest cuilibet Patronatui ecclesiastico, vel laicali derogare, si justa causa subsit. 829. 1. Si tamen jus patronatus sit mixtum ei non derogatur per Papam per clausulam generalem, si nulla fiat specialis mentio juris patronatus laicalis. ibid. 2
Pontifex sibi reservat jus conferendi Ecclesias, dignitates, personatus, & alia beneficia vacantia apud sedem Apostolicam. 829. 6
Pontifex quomodo possit dispensare super ritus missæ. 906. 30
Portio canonica parochialis non detrahitur ex ijs bonis, quæ relicta sunt aliis Ecclesiis, seu piis locis, sed tantùm illi ecclesiæ, in qua quis sepelitur. 621. 5
Portio canonica est tantùm tertia pars eorundem bonorum, quæ defunctus reliquit Ecclesiæ, in qua voluit sepeliri. 620. 2
Portio debita parochiali Ecclesiæ non abrogatur, nisi per consuetudinem præscriptam quadra-

ginta annis cum titulo, vel tempore immemorabili sine titulo. 621. 9
Portio episcopalis debetur Episcopo pro cura, quam gerit, & laborem, quem impendit in promovenda salute fidelium suæ diœcesis. 622. 10. Hæcque portio est quarta, vel tertia pars, quamvis testator expresserit, quòd nolit quidquam Episcopo relinquere, sed velit totum dare Ecclesiæ, vel loco pio. ibid. 11
Possessio non transfert onus probandi in adversarium, quando adest aliqua præsumptio contra possidentem. 179. 33
Possessor bonæ fidei, si sine dolo emerit rem malè alienatam, potest agere contra Prælatum illegitimè alienantem in ordine ad recuperandum pretiũ rei venditæ, non verò potest agere contra ecclesiam, nisi Prælatus non possit ex proprio solvere. 359. 24
Possessor emphyteuticus si ob culpam cadat ab emphyteusi amittit ea omnia, quibus rem meliorem fecit. 444. 23
Possessor Juris patronatus quamvis revera ei non competat tale Jus, si tamen sit possessor bonæ fidei potest Clericum nominare, & hic institui. 823. 1. Sed jure novo ad valorem præsentationis non sufficit, si præsentans reputetur patronus, sed debet docere de titulo, & proprietate Juris patronatus. ibid. 2
Postulatio, quâ beneficia ecclesiastica acquiruntur est supplex quædam petitio facta apud superiorem à Collegio Canonicorum enixim petentium ut aliquis certæ ecclesiæ vacanti præficiatur, non obstante aliquo defectu, quem patitur. 107. 9
Potestas conferendi ordines est duplex, ordinaria una, quæ provenit ex sola consecratione, & charactere episcopali, adeóque solis competit Episcopis consecratis; alia extraordinaria, quæ oritur ex simplici charactere sacerdotali. 10. 7
Potestas judicandi Clericos est juris divini, & tantùm competit Clericis, adeo ut nulla consuetudo possit prævalere contra ecclesiasticam libertatem. 21. 24
Potestas uniendi beneficia, & Ecclesias quascunque competit in primis summo pontifici, & etiam Episcopis respectu eorum beneficiorum, in quæ habent jurisdictionem episcopalem. 138. 17. & seq.
Potestas supprimendi beneficia ecclesiastica inferiora competit Episcopo accedente consensu capituli, imò si suppressio caderet in commodum Episcopi, & Capituli, requireretur authoritas Metropolitani, vel etiam summi Pontificis. 145. 32
Potestas, quæ alicui conceditur, conferendi beneficia non se extendit ad dispensandum super pluralitate beneficiorum. 150. 4
Potestas data Executori, cui mandatur, ut provisum in possessionem beneficij inducat, & inductum defendat, durat quamdiu non est facta executio, imò etiam post annum à sententia lata contra intrusum. 163. 19
Potestas conferendi beneficia licèt devolvatur gradatim ab inferiore ad proximum superiorem, donec perveniatur ad Papam. Excipitur tamen Episcopus, quia ab Episcopo negligente in conferendis beneficijs spectantibus ad suam collationem intra debitum tempus, non fit devolutio ad Archiepiscopum, sed ad Capitulum, jure ita disponente ob communionem, quæ est inter Episcopum, & Capitulum. 233. 13
Potestas conferendi beneficia intra sex menses devoluta ad superiorem ob negligentiam inferioris non extenditur ad Episcopatum, sed tantùm intelligitur de dignitatibus, Personatibus, aliisque beneficijs minoribus. 234. 20
Potestas testandi potest dici juris naturalis, & gentium, quatenus rationes, ob quas hæc potestas conceditur, sunt consentaneæ rationi naturali. 558. 15
Potestas ordinaria commutandi vota est in summo Pontifice, & aliis inferioribus Prælatis gaudentibus potestate dispensandi. 758. 17
Potestas ordinaria commutandi super omnia vota de jure divino est tantùm in summo Pontifice. 759. 20
Præbenda est jus percipiendi proventus ecclesiasticos, prout isti competunt uni de Collegio, & sunt annexi tali canoniæ, à qua procedunt, ut filij à matre, adeò ut habenti canoniam debeatur præbenda. 91. 3
Præbenda tametsi vacet, non est dividenda ad aliam integrandam, sed debet integra conferri. 144. 22
Præbendæ vacanti potest onus honestum imponi à Prælato, & Capitulo, adeò ut Præbendarius ad illud teneatur. 198. 27
præbendæ collatio est irrita, si fiat alteri, cui Pontifex non contulit canonicatum. 246. 6. Hinc si quispiam authoritate apostolica creatus sit Canonicus cum expectatione præbendæ proximè vacaturæ, si hæc cùm primùm vacat, alteri conferatur, collatio est irrita. ibid
Præbendæ duæ uniformes in eadem Ecclesia in persona unjus sunt incompatibiles. 248. 14
Præceptum sumendi viaticum est affixum tempori, quo imminet mortis periculum. 933. 11. Non tamen post sumptum viaticum tenetur quis iterum communicare, si incidat in peccatum lethale. ibid.
Prælati, & Capitula possunt compelli à suo superiore ad tot suscipiendos, quot decenter, & commodè sustentari possunt ex reditibus Ecclesiæ. 222. 12. Imò si Clerici ultrò consenserint, velintque parciùs vivere ad augendum divinum cultum, possunt etiam alios suscipere, & instituere. ibid. 13
Prælati inferiores Episcopo, ut Abbates, Præpositi, & Decani, an possint permutationes admittere? 450. 3
Prælati ecclesiastici, & clerici beneficiarij non possunt alienare feuda annexa beneficio ecclesiastico, vel mensæ solius Prælati, quia ipsi non habent dominium directum, sed tantùm Ecclesia. 474. 8. Id tamen limitatur multipliciter. 457. 9
Prælati ecclesiastici nequeunt constituere in perpetuum neque ad longum tempus laicos patronos suarum Ecclesiarum. 353. 17
Prælati Ecclesiarum regulariter sepeliendi sunt in Ecclesijs propriæ Prælaturæ. 611. 4

Prælati Religionum, ut sunt Generales non dependentes ab alio superiore intra eundem ordinem, tametsi possint sibi eligere sepulturam extra suum Ordinem; id tamen non videtur consentaneum, & adversatur consuetudini: imò nec esset rationabile, quia læderetur bona opinio Religionis. 615. 8

Prælati infra Papam prohibentur imponere subditis collectas extraordinarias nisi ex manifesta, & rationabili causa. Nec possunt gravare subditos Tallijs, exactionibus, & alijs oneribus, nisi ex justa, & rationabili causa manifesta. 854. 14. & seq.

Prælatis Episcopo inferioribus jure communi non convenit instituere, benè tamen jure speciali, & ex privilegio, indulto, præscriptione, & consuetudine. 216. 16

Prælatus non debet Clericum compellere ad abjurandam concubinam. 33. 7

Prælatus, ad quem spectat jus, & potestas instituendi in beneficio, non potest se ipsum instituere, nec potest aliquam dignitatem vacantem sibi conferre. 223. 17. Hinc neque potest quis se ipsum eligere, nec se ipsum præsentare, quamvis aliàs sit clericus idoneus. ibid.

Prælatus si promittat providere Clerico de beneficio, cùm primùm poterit, tenetur postea conferre eidem beneficium, quod primò vacat. 248. 17

Prælatus in negotijs minoris momenti, rebúsque levioribus non est necesse, habeat consensum Capituli, sed sufficit ejus consilium, quod non tenetur sequi. 285. 1

Prælatus non tenetur consilium Capituli sequi nisi in casibus à jure expressis. ibid. 2

Prælatus nequit, quæ sunt ardua agere sine consilio Capituli, cujusmodi sunt, Abbates, Abbatissas, & alias personas ecclesiasticas in beneficiis instituere, vel destituere. 287. 9. Sed sufficit, si adhibeat consilium sanioris partis Capituli, seu eorum Capitularium, qui magis idonei sunt ad consilium dandum. ibid. 10

Prælatus quando in expeditione negotiorum tenetur adhibere, & requirere consilium capituli, non tenetur illud sequi, si consensus non requiratur. 287. 10

Prælatus si non obstante prohibitione alienandi res ecclesiasticas illas alienet, ipso jure alienatio est nulla, & qui res alienatas accepit, nisi eas statim restituat, excommunicatur unà cum suis fructibus. 337. 20

Prælatus ecclesiasticus rem, quam suâ industriâ acquisivit, potest alienare, imò, & servum ecclesiæ manumittere. 338. 10

Prælatus absque solemnitate non potest repudiare hæreditatem relictam suæ Ecclesiæ. 347. 21

Prælatus repudians hæreditatem relictam Ecclesiæ, vel Monasterio, si eidem infert damnum, tenetur ex propriis ad illud resarciendum, quia Monasterium licèt ob nondum aditam hæreditatem non habeat jus in illa, habet tamen jus ad illam, quod jus nequit alienari à solo Prælato cum pertineat ad totum monasterium. 348. 25. Quinimò Ecclesiæ, vel monasterio in tali casu competit beneficium restitutionis in integrum ob negligentiam Prælati in acquirendo lucro ecclesiæ. ibid. 17

Prælatus Ecclesiæ licèt possit disponere de fructibus ejusdem, non ita potest disponere de proprietatibus. 354. 6

Prælatus an per viam transactionis possit sine solemnitatibus jure præscriptis desistere à lite instituta super re immobili inter ecclesiam, & extraneum. 355. 8

Prælatus pro donatione remuneratoria non potest alienare bona ecclesiæ ob Paulinam constitutionem, quâ non solùm prohibetur alienatio liberalis, verùm etiam quæ fit titulo venditionis, & quæcunque alia species alienationis, imò & donatio remuneratoria. 356. 15

Prælatus Ecclesiæ, si sciente Capitulo, & non contradicente rationabiliter fundum Ecclesiæ, cujus fructus ad ipsam Ecclesiam pertinent, locavit nomine Ecclesiæ non ultra triennium, tunc successor in dignitate tenetur stare eidem locationi. 433. 3

Prælatus ecclesiasticus sine justa causa necessitatis, aut utilitatis non potest dare bona ecclesiæ in perpetuam Emphyteusim, nec in generationes aliquas. 439. 9

Prælatus ecclesiasticus an possit concedere suis consanguineis emphyteusim reversam ad Ecclesiam? 445. 25

Prælatus per generalem hypothecam potest obligare res Ecclesiæ prohibitas alienari, non tamen per specialem. 486. 6

Prælatus malè administrans res temporales Ecclesiæ privatur administratione tam in spiritualibus, quàm temporalibus. 515. 16

Prælatus sive sæcularis, sive Regularis de rebus, & proventibus Ecclesiæ, Universitatis, vel collegij non potest facere donationes merè gratuitas, & liberales saltem immodicas, & in notabili quantitate. 531. 13

Prælatus sine consensu Capituli, & requisitis à jure solemnitatibus ex reditibus ecclesiasticis potest donationes facere titulo eleemosynæ, dummodo istæ moderatæ sint consideratis Ecclesiæ facultatibus, causâ necessitatis, & aliis circumstantiis. ibid. 14

Prælatus ecclesiasticus, in remunerationem meritorum alicujus personæ laicalis, non potest ei donare bonum aliquod imobile, vel mobile pretiosum, si fuerit magni valoris. 539. 14

Prælatus visitans suam diœcesin non potest accipere esculenta, & poculenta ultra necessaria victuaria pro quotidiano victu. 855. 5

Prælatus potest admittere Novitium ad professionem cum protestatione non esse sibi animū eum admittendi, si Novitius habeat talia impedimēta, quæ si revera adsint, professio est nulla, quia tunc deest voluntas in Prælato admittendi Novitium ad talem professionem. 698. 22

Præscriptio rerum ecclesiasticarum cum bona fide non habetur nisi post lapsum 40. annorum. 359. 26

Præscriptio non præjudicat agnatis, qui vivente Vasallo agere non potuerunt in ordine ad recuperandum feudum. 474. 6

Præscriptio contra fiscum valida est, si fiscus intra quadriennium rem non agnoverit. 599. 16

Præscriptio legitimè introducta habet vim eximendi

mendi à decimis solvendis. 669. 6
Præsentatio est, quâ Patronus exhibet Episcopo Clericum idoneum, ut promoveatur ad beneficium juris Patronatus. 106. 6
Præsentatio, collatio, & institutio differunt præsertim in materia stricta, & odiosa; adeo ut nomine præsentationis non possit intelligi institutio. 153. 21. & seq.
Præstimonia, quæ Clerico, ut tali, dantur in titulum Capellæ authoritate Episcopi constitutæ, vel dotatæ, accensentur veris beneficiis. 93. 14
Precariæ plerúmque conceduntur causâ remunerationis ei, qui rem suam Ecclesiæ donavit. 373. 6. Non enim est de ratione precariæ, ut semper gratis concedantur. ibid. 7
Precariæ, ut ritè concedantur, necessariæ sunt quædam solemnitates jure præscriptæ, est enim precaria quædam speciem alienationis. 373. 8
Precariæ si ritè concedantur ad determinatum tempus non possunt revocari pro voluntate concedentium ante elapsum tempus, bene tamen, si fuerint irrationabiliter concessæ, vel in damnum ecclesiæ. ibid. 9
Precariam, & precarias non distingui, & sumi pro eodem, qui doceant? 372. 4. Precariæ renovandæ sunt de quinquennio in quinquennium. ibid. Precarij species tres assignantur. ibid. 5
Precarium est contractus, quo res aliqua petenti tamdiu conceditur ad usum, quamdiu non revocaverit is, qui eam concessit. 372. 1
Precarium non tantùm sumitur pro ipso contractu, sed etiam pro re ipsa, quæ precariò datur, & à rogante accipitur. ibid. 3
Precarium finitur per obitum illius, cui est concessum, non ita per mortem concedentis. 373. 10. Et transit ad successorem. ibid. 11
Precarium quatuor modis finiri potest. 374. 14. Non tamen ex precario jure civili ulla oritur actio directa, vel contraria; sed propter æquitatem naturalem competit interdictum de precario. 374. 16
Presbyter si non fuit baptizatus debet baptizari, & iterum initiari sacris ordinibus. 924. 1
Presbyter non baptizatus si assistat matrimonio hoc non est repetendum. 926. 4
Pretia victualium taxanda sunt à Magistratu, & id videtur exigere bonum commune, cùm victualia sint singulis necessaria. 424. 47
Pretium rerum venalium est duplex, unum quod à Principe taxatur perpensis circumstantiis; aliud, quod imponitur communi hominum peritorum æstimatione. 405. 22
Pretium non constituitur pro varietate rerum naturalium, sed prout res humanis usibus, & commodis inserviunt. 406. 23
Pretium rei venalis, si excedat pretium summum in foro conscientiæ, debet excessus restitui, ut etiam suppleri, quod habetur infra infimum. In foro autem externo ad evitandam multitudinem litium non succurritur alicui, nisi supra dimidium justi pretij deceptus fuerit. 412. 2
Pretium rerum, quæ dantur venum, ex quibus circumstantijs incrementum, vel decrementum subeat. 417. 10. & seq.
Pretium taxatum à Principe, præferri debet taxato à communi hominum æstimatione. 417. 14
Pretium legitimum, & vulgare, quid sint, & quomodo ad invicem se habeant. ibid.
Pretium rei venalis duobus modis potest incrementum subire ratione multiplicationis emptorum, & in compensationem dilatæ solutionis. 422. 40
Pretium non potest accipi, ut quis admittatur ad statum religiosum, & ad professionem emittendam, licèt non sit illicitum accipere aliquid pro sustentatione personæ suscipiendæ liberè, & sine prævio pacto. 772. 5
Primitiæ dicuntur primi fructus agrorum, vinearum, hortorum, ac arborum, & differunt à decimis, quia primitiæ sunt primi fructus è terra eo anno collecti, & decimæ certa pars eorundem fructuum. 671. 1
Primitiæ non debentur jure naturæ, consentaneum tamen est rationi naturali, & conveniens, ut Deus per has primitias etiam colatur. ibid. 2
Primitiæ omnium fructuum in lege scripta injunctæ fuerunt præcepto divino, & oblatæ ex præcepto illius legis. 671. 3. In lege evangelica sunt etiam debitæ in duobus casibus, si ministri Ecclesiæ indigeant, & vigeat cosuetudo eas præstandi: & præter hos duos casus hæc solutio est tantùm de consilio, non de præcepto. ibid. 4
Princeps ex contractu cum suis subditis inito potest obligari, si specialiter contrahat, nec potest salvâ justitiâ, & conscientiâ reniti. 375. 6. & seq.
Princeps, cùm succedat universaliter in omnia bona, & jura sui prædecessoris, tenetur ejus pacta servare. 375. 10
Princeps si nulla suppetat justa causa, nec damnum publicum, non potest contractus suorum subditorum dissolvere: benè tamen si justa subsit. 377. 19
Princeps, si opus fuerit, potest leges, & juramenta tollere, & relaxare. ibid. 20
Princeps potest quibusdam certis mercatoribus privilegium concedere, ut ipsi soli quædam possint genera mercium vendere. 411. 11
Princeps, si rationabilis causa subsit, potest commutare rem suam immobilem cum re immobili ecclesiastica, si res, quam dat, sit majoris valoris, vel saltem æqualis pretij. 45. 10
Princeps sæcularis non potest punire Clericum delinquentem ratione officij sibi ab eodem Principe concessi. 982. 2. Nec potest Judex laicus punire Clericum delinquentem in officio sæculari. ibid. 3
Princeps laicus non potest armatos milites mittere ad locum sacrum, ubi reus confugit ea intentione, ut ob metum confuga inde discedat. 1006. 29
Principali extincto etiam accessorium extinguitur, dummodo sit hoc inseparabile à principali, non ita, quando est quid distinctum, & separabile. 521. 16
Principes sæculares nonnisi sub beneplacito Papæ possunt Abbates pensionibus gravare. 314. 18
Principes sæculares non possunt leges condere, quibus comprehendantur Ecclesiæ, & Clerici. 1003. 10
Principes nec directè, nec indirectè possunt impedire, ne ecclesiæ, & Ecclesiastici acquirant bona immobilia. 1004. 19. & seq.

Digitized by Google

Privilegia canonis, & fori nulla consuetudine etiam immemorabili, vel præscriptione longissimi temporis, imò nec ulla lege tolli possunt absque summi Pontificis anthoritate. 19. 14

Privilegium canonis est, quo injiciens violentas manus in Clericum suadente diabolo excommunicationem incurrit soli summo Pontifici reservatam: & hoc canonis privilegio gaudent tum Monachi, tum Sacerdotes, tum Conversi, tum Moniales, & Novitij. 18. 2. & seq.

Privilegium concessum subdito omninò gratis, & liberaliter potest revocari, nisi transierit in pactum. 164. 25

Privilegium à Principe concessum absenti ignoranti, vim suam statim obtinet, & tunc absens acquirit jus ad rem. 242. 5

Privilegium competentiæ in eo consistit, ne quis conveniatur ultraquàm facere potest. 510. 6

Privilegium concessum alicui Clerico, vel monasterio de decimis in aliena Parochia percipiendis, non comprehendit novalia, nisi rationabilis causa ostendatur. 666. 5

Privilegium percipiendi decimas ex prædijs spectantibus ad aliam Ecclesiam non extenditur ad decimas novalium, quæ post concessionem privilegij fiunt intra fines talis ecclesiæ, sive privilegium concessum sit laicis, sive Religiosis. ibid. 8

Privilegium concessum Regularibus de non solvendis decimis ex prædijs, quæ eorundem manu, vel sumptu coluntur, non comprehendit prædia conductitia. 675. 11

Privilegium exemptionis à decimis prædialibus non solvendis concessum Regularibus, vel alijs, qui jure communi tenerentur eas solvere, est favorabile. 676. 15

Procuratio debita ratione visitationis non præscribitur, licèt unus Prælatus possit contra alium eam præscribere. 857. 10

Procurationes sunt expensæ præstandæ Prælatis, quibus ex officio incumbit Ecclesias sæculares, vel regulares visitare, sive qui visitat, sit Episcopus, sive Archidiaconus, vel Diaconus. 855. 1

Procurationes pro munere visitationis obeundo non solùm Archiepiscopis, Episcopis, & Legatis sedis Apostolicæ, sed etiam aliis Prælatis inferioribus obeuntibus tale munus debentur. 856. 7. Et præstari debent ab omnibus Ecclesiis sæcularibus, & Regularibus, monasteriis, & personis, Capellis erectis in ecclesiis Collegiatis, Oratoriis publicis institutis authoritate Episcopi, nisi monasteria sint exempta speciali privilegio. 856. 9

Procurator, qui negotia alterius gerit, si habeat speciale mandatum potest aliquid pignori dare, ut etiam si habeat universam bonorum administrationem cum libera potestate. 486. 3

Prodigus, qui à Magistratu positus est sub curatore, non potest quidquam donare, quia adempta est ei administratio rerum suarum. 529. 2

Professio religiosa propriè est contractus sacer, quo homo voluntariè se tradit Deo in Religione approbata quoad certum modum, seu institutum vivendi proprium illius religionis, in qua emittit professionem, quæ tamen ut valida sit, debet acceptari à Prælato regulari nomine ipsius Dei. 694. 1

Professio religiosa ut valida sit requiritur traditio ex parte profitentis, & receptio ex parte religionis, in qua profitetur. 694. 3

Professio religiosa alia est expressa, & alia tacita. 694. 4. Professio tacita dicitur ex susceptione sacrorum Ordinum. ibid. 5. Professio expressa emittitur non solùm verbis, sed etiam scripto, nutibus, vel signis. ibid. 6

Professio religiosa potest fieri sub conditione de præsenti, vel præterito non suspendente actum, ut etiam sub conditione propriè dicta pendente ex eventu contingente. ibid. 8

Professio religiosa tacita, vel expressa, ut valida sit, quales exigat conditiones? 695. 10. & seq.

Professio irrita ut ratificetur, tria requiruntur, quæ explicantur. 698. 25. & seq.

Professio religiosa consecrat totum hominem Deo, eúmque abstrahit à mundi curis, & dirimit matrimonium postea contrahendum, imò etiam contractum, si nondum fuerat consummatum. 699. 1

Professio religiosa transfert Religiosum in jus, ac potestatem illius religionis, in qua profitetur. 699. 2

Professio religiosa tollit votum emissum ingrediendi religionem. ibid. 3

Professio emissa in religione laxiori non repugnat voluntati transeundi postea ad religionem arctiorem, & in ea profitendi. 700. 5

Professio religiosa privat religiosum omni dominio bonorum mobilium, & imobilium, eúmque constituit inhabilem ad tale dominium. 700. 6. Adeo ut si quis ita profiteretur, ut intenderet dominium retinere rerum temporalium invalida esset professio spectato jure communi, nisi paratus sit illud abdicare quoties superior jusserit. ibid.

Professio religiosa liberat filium familias à patria potestate. 700. 9

Professio religiosa semel validè emissa non potest amplius dissolvi. 701. 10

Professio religiosa emissa post consummatum matrimonium altero conjuge invito est invalida. 731. 6

Professio religiosa emissa à marito cum licentia uxoris, sed dolo impetrata, est nulla, & potest uxor maritum repetere. 733. 18

Professus invalidè ut reclamans possit audiri, tres requiruntur conditiones. 697. 18

Prohibitio sepeliendi excommunicatos in loco sacro est limitata, & restricta ad solos excommunicatos denuntiatos, & vitandos. 625. 12

Proles in matris alvo mortua unà cum matre defuncta, in cujus utero fuit extincta sepelitur in loco sacro, quia est pars ventris. 623. 3

Promissio quæcunq; de beneficio conferendo cum clausula: *Cùm potero, vel cùm se facultas, seu occasio obtulerit*, vel per aliam similem, per quam directè, vel indirectè via aperitur ad beneficia vacatura est prohibita, & invalida, & derogatur juri antiquo. 230. 14

Promissio requisita ad votum, ut valida sit debet esse deliberata, libera, cum intentione se obligandi, & de

de re grata promissario. 744.3. Imò debet etiam esse spontanea, seu non metu, non vi, nec dolo injustè extorta. ibid. 6
Provisio beneficij facta ab Ordinario in dubio, an vacaverit intra suum mensem, vel intra alium pertinentem ad Papam, eò quia beneficiarius decesserit media nocte ultimi diei mensis, & horologia ante, & post mortem pulsârunt signum mediæ noctis, est valida. 196.21.& seq.
Pueris, qui nondum sunt septennes, potest à parentibus in quadragesima, aliisque diebus jejunij ministrari jusculum, offa, & carnes. 956. 12
Pueris minoribus septendecim annis, quia nondum censentur idonei ad gratum famulatum Ecclesiæ impendendum, non possunt beneficia ecclesiastica conferri. 116. 2
Purificatio post partum in lege evangelica non ampliùs servatur. 959. 2. Quia præceptum hujus purificationis erat unum ex cœremonialibus, & non præfigurabatur Christi venturum. Sed si mulieres puerperæ velint in lege Evangelica ob devotionē, vel causâ venerationis aliquamdiu abstinere ab ingressu Ecclesiæ, non eis prohibetur, ut nec etiam si velint statim post partū Ecclesiam ingredi acturæ Deo gratias. 959.3. & seq.
Purificationis post partum præceptum, an fuerit in lege veteri unum ex cœremonialibus? 959.4
Purificationis præceptum cur Beata Virgo Mater voluerit servare juxta ritum Mosaicæ legis. 691. 1. Et quomodo ex verbis legis evincatur, fuisse exclusam ab obligatione servandi præceptum cœremoniale purificationis. ibid. 2

Q.

QUæ non competunt Episcopis jure communi, vel ex jurisdictione Ordinaria, ac in eorum officio radicata, sed accidentaliter, vel ex speciali mandato, conditione, aut privilegio Romani Pontificis non transeunt in Capitulum, quod licèt succedat in jurisdictione, non tamen in dignitate Episcopali, cui delegatio videtur facta esse. 250.3
Quæ contractui dicuntur accidere sunt conditio, modus, demonstratio, & causa. 366.18
Quæ accedunt ad rem commodatam, seu illam comitantur, vel sequuntur censentur pariter commodata. 387.19
Quæ pecuniâ æstimantur vendi possunt, nisi adsit specialis prohibitio, seu circumstantia irritans venditionem, vel eam reddens illicitam. 403. 10
Quæ exempta, & soluta sunt à commercio hominum, vel jure gentium non possunt oppignorari. 487. 10
Qualitates quas inducit residentia intra propriam diœcesin in ordine ad beneficium alternativæ, easdem secum trahit residentia in loco proprio jurisdictionis intra alienam diœcesin, quando residentia est ibi translata. 56. 19
Quasicontractus perficitur per solum quasi consensum, à quo suam desumit nomenclationem, ut contingit in tutela, & aliis negotiis gestis, in quibus licèt à nobis nihil actum sit, vel pactum, nihilominus præsumimur iisdem assentiri. 366.1
Quasicontractus prima species est mandatum, seu gratuita susceptio aliquid exequendi, quod ab alio formaliter, vel virtualiter injungitur. 368.2. Secunda species est negotiorum gestorum, estque contractus sine expresso mandato. Tertia est tutela, seu potestas in capite libero ad tuendū eum, qui ob defectum ætatis nequit se spontè tueri. Cura prout est quarta species quasicontractus coincidit cum tutela. Acceptilatio, quæ est quinta species quasicontractus propriè non est quasicontractus, sed ob ejus imperfectionem eidem accensetur, tollit enim potiùs obligationem, quàm inducat. Communio rerum prout est sextus quasicontractus est quædam societas. Quasicontractus adeundi hæreditatem pertinet ad hæredem; & quasicontractus indebiti soluti habetur, cùm quis per errorem solvit, quod non tenebatur solvere. 367. 7. & seq.
Quasicontractuum species principaliores sunt octo, Mandatum, negotia, tutela, cura, acceptilatio, communio rerum, hæreditatis aditæ, & indebiti soluti. 366. 2
Qui beneficium alteri confert, nequit sibi licitè retinere reditus, vel aliquam partem eorundē, imò si in collatione de illo paciscatur cum eo, cui confertur beneficium, committitur Simonia. 304. 3
Qui non possunt contrahere, generatim nec possunt commodare, ut pupilli, & minorennes. Puberes tamen non tenentur actione commodati. Verùm si pupillus factus sit locupletior, datur actio utilis commodati. 380. 4
Qui juravit solvere, an possit hoc non obstante compensare sibi sine metu perjurii? 387.16
Qui sciens dat pignori rem alienam inscio creditore tenetur crimine stellionatûs. 487. 10
Qui solvit alteri, quod illi non est debitum naturaliter, nec civiliter, potest illud condicere. 522.20
Qui audierunt Testatorem verbaliter injungentem hæredi, ut post suum obitum solvat legatum pium, possunt in judicio esse testes ad ipsum vindicandum. 593. 19
Qui ob aliquod impedimentum non potest sepeliri in sepultura electa, sepeliendus est, ubi Episcopo, & ejus Vicario visum fuerit consultius. 618.5
Qui bona fide per decem, vel viginti annos decimas Ecclesiæ non solvit, adhuc tenetur eas solvere, nisi respectu singulorum annorum quadragenaria præscriptio intervenerit. 675.10
Qui dubitat, an res promissa per votum, sit indifferens, vel bona, tenetur votum implere. 749. 7
Quicunque liberam habet rerum suarum, vel alienorum bonorū administrationem potest pignori dare, non ita, qui res proprias non habet. 485.1
Quisque est rerum suarum Dominus, & arbiter, ac potest de ijsdem disponere, prout ipsi magis libuerit. 480. 17
Quisquis ad eligendum vitæ statum est sui juris. 710. 6
Quotquot possunt contrahere jure naturæ ex mutuo possunt obligari, nisi privilegio juris positivi juventur. 514. 8

R.

REceptio in Canonicum, seu collatio canonicatûs facta alicui à Papa cùm mandato, ut ei provideatur de Præbenda primò vacatura, differt à mandato Papæ facto alicui collatori Ordinario, ut Clericum recipiat in Canonicum. 158. 20
Reconciliatio solemnis Ecclesiæ consecratæ est actus ordinis episcopalis ex institutione Ecclesiæ. 879.2

Rectoribus Ecclesiarum debetur ex earundem reditibus congrua, ac sufficiens sustentatio. 104. 18
Reditus parochiales insufficientes ad congruam Parochi sustentationem juxta arbitriũ viri boni, vel Episcopi augendi sunt, donec sufficiant. 198. 29
Reditus beneficij si non sufficiant ad sustentationem Rectoris, & Coadjutoris ex iisdem providendum est priùs infirmo Rectori, deinde si pro congrua sustentatione coadjutoris non supersint sufficientes reditus, tenetur Episcopus providere coadjutori, vel cogendo Parochianos ad suppeditanda eidem necessaria, vel aliunde assignando eidem sufficientes proventus. 202. 10
Reditus annui ecclesiæ, si adhæreant rei immobili, seu extrahantur ex re immobili, prædio, fundo, sylva, lacu, piscina, accensentur bonis immobilibus, & non possunt alienari. 339. 13
Refectiuncula vespertina diebus jejunij, qualis esse debeat, & an viri nobiles possint paulò ampliorem cibum sumere? 957. 16
Regulæ Cancellariæ Apostolicæ sunt quædam constitutiones, quas singuli Pontifices statim ab initio sui Pontificatùs solent circa beneficiales, & judiciales causas, vel de novo instituere, vel jam institutas à suis prædecessoribus renovare, augere, & minuere, & non durant nisi ad dies vitæ sumi Pontificis: adeò ut sede vacante vacent etiam ipsæ regulæ Cancellariæ, donec Successor easdem instituat. 174. 1. Et obligant statim, ac à novo Pontifice reassumuntur, tametsi nondum publicatæ fuerint. ibid. 2
Regulæ Cancellariæ reservant sumo Pontifici plura beneficia, quorum singula recensentur. 174. 3.
Regulares simpliciter approbati, an possint ab Episcopo Successore in dignitate, & jurisdictione ad novum examen vocari. 261. 11
Regulares ex pecunia ijsdem relicta pro missa perpetua, non possunt fundare censum super monasterio, aut horto inserviente eidem ex decreto Urbani VIII. 358. 20. Sed pecuniæ illæ debent converti in bona immobilia fructifera, ex quibus quot annis percipiantur tot fructus, qui sufficiant pro congruo emolumento ad compensandum onus añuum missarũ celebrandarũ. ibid.
Regulares non possunt inducere infirmum ad eligendam propriam sepulturam in propria eorundem Ecclesia cum obligatione irrevocabili orta ex voto, vel juramento, vel alia causa, quâ infirmus ita maneret obligatus, ut salva fide non posset mutare electionem. 628. 1
Regulares absque speciali licentia Parochorum non possunt administrare alienis viaticum, nec extremam Unctionem. 639. 4
Regulares dicuntur à regula speciali, quam profitentur, & Religiosi nuncupantur, qui certæ religioni sunt adstricti, ex quibus alij sunt simplices religiosi, Monachi, Moniales, Abbates, Priores, Abbatissæ. 681. 1
Regulares professi ejecti tenentur semper reverti ad religionem, si à suis fuerint Superioribus requisiti, idque ex vi votorum. 708. 10. Limitatur tamen nisi expresse, quis apud se statueret ingredi aliam religionem, si ab ea expelleretur, in qua professionem emisit. ibid. 12
Regulares à jure canonico eximuntur à jurisdictione Episcoporum, adeò ut quoad effectus jurisdictionis censeantur extra diœcesim. 790. 2
Regularibus ex eo, quòd in suis Ecclesijs sacramenta ministrent, & verbum divinum è suggestu dicant, non debentur decimæ. 660. 14
Rei in emphyteusim, vel feudum concessio debet ita fieri, ut inde major utilitas ecclesiæ adferatur, quàm ex possessione ipsius rei emphyteuticæ posset derivari. 439. 12
Rei confugientes ad Ecclesiam, an debeant sustentari ab Ecclesia, in qua gaudent immunitate, vel teneantur ex proprijs bonis se alere, si habeant, quo possint sustentari. 1006. 28
Religio ex primæva sua significatione denotat virtutem, quæ inter morales est præcipua, & quâ debitum cultum, & honorem Deo exhibemus propter ipsius excellentiam. 681. 3. Et ad substantiam veræ religionis quatuor sunt necessaria, & præsertim ut serventur tria consilia evangelica Paupertatis, perpetuæ castitatis, & obedientiæ. 682. 4. Et hæc tria consilia debent voto firmari continente perpetuam obligationem, imo debent hæc vota emitti in religione approbata per sedem Apostolicam. ibid. 7. & seq. Rursus emittens vota religionis debet constitui sub jurisdictione, & potestate alicujus superioris, seu Prælati Ecclesiastici, qui possit religiosos subditos adigere, non solùm per pœnas temporales, sed etiam spirituales ad servandam regulam. 683. 11
Religionem ingredi possunt, ejúsque onus subire quotquot sunt sui juris, quique alteri non sunt obstricti, licèt sint impuberes, non tamen solemnem professionem emittere, nisi post annum ætatis 16. 684. 1. & seq.
Religionem ingredi potest conjux, si maritus incidat in hæresim, & judicio Ecclesiæ fiat separatio. 686. 14. Non tamen possunt religionem ingredi, qui sub futuri matrimonij promissione puellã defloràrunt, quamvis fictè promiserint. ibid. 15
Religiosi Regulares sive mares, sive fœminæ in materia odiosa non comprehenduntur nomine cleri; adeo ut hoc interdicto, non censeantur interdicti regulares. 7. 7
Religiosi, si intra septa monasterij arma retineant, sine sui Prælati licentia incurrunt ipso facto excommunicationem. 16. 21
Religiosi non possunt reditus suarum Ecclesiarum diminuere respectu portionis debitæ Rectoribus, seu Vicariis. 194. 13
Religiosi ex licentia suorum superiorum possunt habere aliquid peculij ex rebus consumptibilibus, sive sint pecuniæ, sive quid aliud, ut illud convertant in proprios usus religiosos. 550. 17
Religiosi, & eorum Prælati non possunt testamentum condere, & si illud condant ipso jure est irritum. 564. 14
Religiosi professi neque ad pias causas possunt testari, defectu dominij, cujus sunt incapaces. 564. 17. Id tamen possunt obtenta licentia à summo Pontifice, qui ex justa causa potest religioso concedere facultatem testandi de aliquibus rebus, quarum habuit usum, & administrationem. 564. 18. Et tunc religiosi non possunt testari nisi ad pias causas. ibid. 19
Religiosi incapaces possessionis bonorum immobilium possunt ab intestato succedere in hæreditate non ut possidendam, sed ut divendendam. 603. 8

Religiosi incapaces possidendi bona immobilia possunt succedere in fideicommissum, ad effectum illud alienandi in aliquẽ ex eadem familia. 604.11
Religiosi professi decedentes extra Monasterium sepeliendi sunt in Ecclesia sui Ordinis, & si non adsit, possunt sibi sepulturam eligere. 613. 3. Sin verò nullam sibi eligant sepulturam, & non possint deferri ad proprium Monasterium, sepeliendi sunt in Ecclesia parochiali, in qua decedunt. ibid. 4
Religiosi Minores S. Francisci, & Ordinis Prædicatorum, ut etiam reliqui mendicantes exempti sunt à quarta funeralium, quam antea de jure tenebantur solvere. 620. 4
Religiosi inducentes infirmos ad eligendam sepulturam in proprijs Ecclesijs cum obligatione, cui annexum sit juramentum, incurrunt excommunicationem, & electio facta ab infirmo est nullius valoris. 628. 2
Religiosi, quibus ob sepulchrũ Majorum in propria Ecclesia competit funerare cadaver; si abstrahamus à pactis, privilegijs, & consuetudinibus, non possunt absque licentia Parochi processionaliter ingredi suam parochiam ad tollendum cadaver. 631. 14
Religiosi mendicantes licèt jure communi non possint transire ad non mendicantes cum facultate sui Generalis, præterquam ad Carthusianos, sed requiratur facultas Pontificis; ex privilegio tamẽ possunt Generales hanc licentiam dare. 704.13
Religiosi Capucini non possunt recipere fratres Minores de Observantia sine licentia sedis Apostolicæ in scriptis obtinenda. 704. 14
Religiosi ejecti, an maneant omnino soluti, & liberi à voto Obedientiæ, & an teneantur iterum ingredi, si Prælatus velit eos iterum recipere. 707. 8
Religiosi fugitivi dicuntur, qui à monasterio ad tempus discedunt non animo recedendi à religione, sed intentione postea redeundi. Apostatæ verò sunt, qui à monasterio recedunt animo excutiendi jugum religionis in perpetuum. 708.14
Religiosi professi sunt capaces jurium spiritualium, proinde etiam juris patronatus. 832.6
Religiosorum ordinum varietas an congrua sit Ecclesiæ. 709. 1
Religiosus si absque Superioris sui licentia contrahat, ipso facto contractus est irritus, & non tenetur monasterium eidem stare nisi fortassis locupletius factum fuisset. Oritur tamen ex tali contractu obligatio naturalis in Religioso, si superior illum non irritet, ac proinde tenetur dare operam, quantum in se est, ut Prælatus contractum à se initum approbet. 376. 12
Religiosus malè se gerit, si absque consensu superioris munus suscipiat Depositarij. 390. 6
Religiosus sine licentia sui Prælati, & consensu majoris partis Capituli, non potest pro alio fidejubere. 501. 12
Religiosus si cum esset in sæculo habuit filios, eò quia fuerit conjugatus, ei permittitur, ut post emissam professionem illi distribuat bona sua, si antea id non præstiterit, non tamen ut Dominus, sed ut administrator constitutus à jure ad hunc effectum. 601, 8
Religiosus si habeat patrem, vel matrem, Avum, vel Aviam jure communi debet illis dare legitimam portionem, si in tali loco sit usu receptum. ibid. 9
Religiosus per solemnem professionem non amittit jura suitatis, & agnationis, quæ propterea transfert in monasterium. 604. 12
Religiosus tametsi solus sit, qui infirmum inducat ad eligendam sepulturam cum obligatione, cui annexũ sit juramentum, vel votum, adhuc electio est nulla. 630. 11
Religiosus regularis ex jure potest transire ad religionem arctiorem, & quid intelligatur nomine strictioris. 702. 1
Religiosus ut ritè transeat ad aliam religionem aliquot requiruntur conditiones. 703. 5.
Religiosus regularis transiens ad aliam religionem non potest secum deferre bona acquisita priori monasterio. 705.16
Religiosus regularis ob justas causas potest expelli à religione ob utilitatem Monasterij: quia melius est, ut pereat unus, quàm unitas, ut loquitur D. Bernardus. 706. 1
Religiosus sine justa causa non potest expelli à religione. 707. 2
Religiosus à religione ejectus suspensus manet, quamdiu iterum non recipitur, vel in aliam religionem non transit, & hæc suspensio prohibet exercitium Ordinis. 788. 13
Religiosus si sit in carcere detentus etiam in perpetuum censendus est fugitivus, si è carcere fugiat, quia recedit à Monasterio absque debita licentia. Excipiuntur tamen aliquot casus. 709.15
Religiosus conversus, seu laicus non dimittitur à religione, in qua jam emiserat professionẽ, si ex indulto Pontificis ascendat ad ordinem clericalem, pro quo non sit habilis: sed tantùm potest repelli à statu clericali. 713 8
Religiosus reclamans, ut audiatur, debet priùs resumere habitum religionis, non ita si jam transierit cum prævia licentia ad aliam religionem, & reclamet in Novitiatu. 713. 19
Religiosus transiens ad aliam religionem potest secum deferre scripta concionum, lectionum, & aliorum, quæ proprio studio composuit, non verò si ab aliis sint composita. ibid. 20
Religiosus ejectus tenetur etiam observare quartum votum emissum ex speciali instituto suæ religionis. 715. 24. Quia Religiosus ejectus licèt separatus sit à religione, non tamen est absolutus à votis solemnibus. ibid. 25
Religiosus ejectus, & emendatus, an teneatur iterum ingredi religionem, à qua fuit ejectus, & si non recipiatur, an teneatur transire ad aliam religionem. 716.29. & seq.
Religiosus ejectus, quomodo sit tractandus, si ut correctus iterum suscipiatur in religione. 720. 43. Et an restituendus sit pristino gradui, & loco professionis. ibid. 44
Religiosus ejectus non acquirit sibi ob votum paupertatis, à quo non est solutus, sed vel religioni, à qua fuit ejectus, vel sedi Apostolicæ. 721. 45
Religiosus regularis si promoveatur ad Episcopatum, an teneatur voto paupertatis, & obedientiæ. 765. 23
Religiosus assumptus ad Episcopatum fit sponsus Ecclesiæ, & transit in eandem sortem cum ipsa, in qua simul communicat. 765. 26

Reli-

Religiosus assumptus ad Episcopatum subest summo Pontifici, ut Pastor inferior Pastori superiori. 777. 34
Religiosus detrectans universaliter servare Regulares observantias non obligantes ad lethale peccat lethaliter. 775. 2
Religiosus violans votum castitatis, quibus sit jure canonico pœnis obnoxius. 776. 6
Religiosus an ex vi voti obedientiæ teneatur semper parère suo superiori. 779. 19. Et in dubio quomodo teneatur procedere. 789. 20
Religiosus quo ordine teneatur suis obedire Prælatis. 760. 23
Religiosus regularis ex voto paupertatis tenetur ad plura. 781. 27
Religiosus regularis, an post emissam professionem possit citra læsionem paupertatis recipere legatũ sibi relictum ab amico, vel consangineo. 782. 29
Religiosus ex pecunia, quam ex consensu suorum superiorum potest licitè expendere, nequit censum fundare, nec certam summam dare amico, ut pro se tot missæ celebrentur post mortẽ. 782. 31
Reliquia insignis, si servetur in Ecclesia Cathedrali, non possunt reliquæ Ecclesiæ existentes in eadem civitate recitare officium, & missã de illa. 946. 15
Reliquiæ Sanctorum, quæ asservantur in Ecclesia, si sint de jure Ecclesiæ, non possunt alienari inconsulto Papa. 361. 32
Reliquiæ de novo inventæ non coluntur, nisi priùs authoritate Papæ fuerint approbatæ. 943. 5
Reliquiæ etiam veteres prohibentur vendi. 943. 6
Reliquiæ Sanctorum cultus gratiâ servandæ sunt, & colendæ, ut moris semper fuit in Ecclesia. 944. 2
Reliquiæ insignes, ratione quarum possit de sanctis illis missa celebrari, quænam sint? 946. 12
Reliquiæ sanctorum sine authoritate Papæ non possunt alienari. 949. 29
Reliquiæ habentur inter ornamenta ecclesię. ibid. 30
Reliquiarum depositio non est de substantia consecrationis altaris. 947. 1
Reliquias sine authoritate Romani Pontificis non debemus venerari. 948. 26
Reliquias qui furatur, ad quid teneatur. ibid. 28
Remedium rescindendæ venditionis ob læsionem ultra, vel infra dimidium cessat in nonnullis casibus. 414. 22
Renuntians beneficio, si conveniat cum resignatario de pensione extinguenda mediantibus aliquibus solutionibus anticipatis, & quòd pecunia deponatur apud probum virum sub ea conditione, quòd renuntians beneficio statim totam illam pecuniam recipiat, quando summus Pontifex concesserit facultatem extinguendi pensionem, an tunc committatur Simonia? 323. 39. & seq.
Renuntiatio bonorum facta à Novitio monasterio ante professionem invalidam, est nulla, & tantùm validatur, si professionem antea invalidè emissam ratificet. 712. 15
Repudiatio hæreditatis, non est alienatio, sed tantum non acquisitio, quia ante aditam hæreditatem non acquiritur dominium ejusdem, nec alienatur, quod non possidetur. 347. 22
Rerum genera, quæ vendi non possunt, sunt res spirituales, sacræ, ecclesiæ, vasa, vestes, altaria, templa, & alia id genus, quæ non nisi per accidens ratione materiæ, & laboris adhibiti in ijsdem fabricandis divendi possunt. 404. 11
Res, quæ servando servari non possunt, dicuntur, quæ absque notabili detrimento non durarent, quæque per usum absumuntur, cujusmodi sunt arborum fructus. 337. 2
Res, ut dicatur pretiosa ad effectum ut Prælatus non possit illam alienare, ad quam summam debeat ascendere. 338. 4
Res mobiles, imò & immobiles si exigui sint valoris, & Ecclesiæ minus utiles, possunt ab Episcopo consentiente capitulo alienari, vel permutari pro alijs utilioribus. 338. 5
Res Ecclesiæ damnosæ, in quibus servandis plus impenditur pecuniæ, quàm hauriatur utilitatis, alienari possunt à Prælato, etiam absque juris solemnitatibus. 338. 7
Res, quæ ante infeudari, vel in emphyteusim dari consueverat, feudo, vel emphyteusi expirante iterum dari potest in feudum, seu emphyteusim absque solemnitate jure præscripta in alienandis rebus ecclesiasticis, dummodo fiat in evidentem utilitatem ecclesiæ; & antequam fructus illius rei, quæ datur in feudum, vel emphyteusim incorporentur. ibid. 9
Res ecclesiasticę in pluribus casibus non possunt ullo modo alienari, etiam cum solemnitatibus jure præscriptis. 339. 15
Res publicis usibus destinatæ nequeunt à privata persona divendi, ut forum publicum, via publica, & id procedit, tametsi venditio referatur in tempus, quo hæc bona erant privatæ personæ. 404. 13
Res litigiosa non potest vendi, nec emi. 404. 15. Neque vendi possunt res, quas natura, vel jus gentium, aut divinum, vel canonicum, imò etiam civile, aut statuta civitatum, vel populorum, vel mores patriæ prohibent vendere. ibid. 16
Res furtiva divendi non potest, & si vendatur, emptio est irrita quoad transferendum dominium rei venditæ in emptorem. 404. 17
Res non possunt majori pretio divendi diviti, quàm pauperi, quia divendi debent juxta proprium valorem intrinsecum, quem non habent ab emptoribus. 406. 25
Res in fine nundinarum solent minoris æstimari, ac viliori pretio divendi, quàm sub initium. ibid. 26
Res vendita post perfectam venditionem perit emptori, ad quem ut ad dominum rei pertinet damnum. 410. 8
Res, quæ sub hasta venduntur, exigunt justum pretium, quod non excedit supra dimidium, nec deficit intra dimidium illius justi pretij, quo res aliàs emerentur. 418. 23
Res aliena inscio, & invito rationabiliter domino licitè non venditur, præsertim in ejus præjudiciũ: sin autẽ venditio fieret emptori ignoranti in præjudicium venditoris valida esset venditio. 418. 25
Res aliena cùm sit restitutioni obnoxia, si post diligentem inquisitionem dominus non compareat, non acquiritur emptori, sed pauperibus est distribuenda. 419. 26
Res temporales annexæ spiritualibus non possunt vendi, nec emi, si res temporalis annexa sit spirituali ut suæ causæ, ut est in beneficio ecclesiastico jus percipiendi proventus beneficiales. 420. 31. Sin verò temporale sit annexum spirituali antecedenter,

denter, & separabiliter, tunc potest temporale vendi ut castrum, cui sit jus patronatus annexum. ibid. 32
Res in pluribus casibus possunt cariùs vendi, quàm alioquin venderentur. 423. 42
Res carentes legitimè taxato pretio, cujusmodi sunt gemmæ, picturæ, statuæ, & alia id genus possunt vendi ad arbitrium Domini. 423. 44
Res aliquæ locari prohibentur, ut servitutes prædiales, subjectiones prædiorum: aliæ verò locari possunt, quæ vendi prohibentur, ut res pupilli, & Minorennis. 425. 3
Res ecclesiæ ad breve tempus locari possunt ab ijs, qui præsunt ecclesię, non tamen ad decenniū. 425. 3
Res locata generatim perit Domino, si casu fortuito pereat. 435. 15
Res ecclesiasticę si proximè datæ fuerant in feudum, vel emphyteusim, possunt iterum sic dari absque solemnitate præscripta jure canonico, si id fiat ad evidentem utilitatem ecclesiæ, & antequam fructus incorporentur eidem. 439. 10
Res emphyteutica si fuerit notabiliter meliorata, ac plurimum utilitatis sit ecclesiæ allatura, nequit Prælatus eandem ad Ecclesiam reversam de novo in emphyteusim concedere. 439. 11
Res æstimata quando datur pro re alia itidem æstimata non habetur vera permutatio, sed potiùs venditio. 464. 18
Res sacræ religiosæ, & spirituales alienationi non obnoxiæ non possunt in feudum dari, súntque ab hominum commercio exemptæ. 467. 14
Res oppignorata si reddatur alicui tertio, tunc dominium transfertur quidem in emptorem, sed taliter ut simul onus annexum pignori transeat ad possessorem. 485. 6
Res quæ vendi, & alienari nequeunt, non possunt oppignorari. 486. 7
Res mobiles, vel immobiles possunt oppignorari ab ijs, qui earundem liberam habent administrationem. 487. 9
Res in pignus, vel hypothecā tradita, si non maneat integra, sed deterior fiat, non amittit suam obligationē, sed in eo, quod superest, eam retinet. ibid. 11
Res uni oppignorata non debet alteri dari in pignus. 488. 3
Res frugifera si simpliciter sit creditori oppignorata is fructus pignoris non lucratur, sed debet eos in diminutionē sortis principalis computare. 489. 18
Res legata si perierit citra culpam, & dolum hæredis ejus interitus, & damnum spectat ad legatarium, secus si culpa hæredis. 591. 10
Rescriptum impetratum à Papa super beneficio obtinendo est subreptitium, si in ipso non fiat mentio beneficij jam obtenti, licèt modici. 152. 15
Reservari beneficia solent ex pluribus causis, quæ recensentur. 167. 6
Reservatio beneficiorum alia est generalis, & specialis alia: & illa beneficia, quæ sunt reservata, Pontifex sibi soli addicit. 166. 1. & seq.
Reservatio beneficiorum vacantium apud sedem Apostolicam non comprehendit ea beneficia, quæ vacant in urbe, & ad eos pertinent, qui Romæ morantur, & non sunt curiales: quia talia beneficia pertinent ad solum Pontificem per se, & jure proprio. 169. 19
Reservationes beneficiorum aliæ continentur in corpore juris, & aliæ habentur per Extravagantes, & Bullas. 170. 1. & seq.
Reservationes beneficiorum ex Extravagantibus plurium Pontificum recensentur. 172. 11. & seq.
Reservationi factæ à Papa; quia solet apponi decretum irritans, ejus præcipuus effectus est ligare manus inferioris Ordinarij collatoris. 167. 8
Residentia requiritur in ordine ad fructus lucrandos, & ad servitium Ecclesiæ præstandum. 49. 2
Residentia personalis in Episcopis, aliisque Curatis inferioribus est de jure divino. 50. 9
Residentia Episcoporum, & aliorū, quibus incumbit cura animarum non potest aboleri per consuetudinem immemorialem, quæ foret irrationabilis, ac cederet in detrimentum animarū. 51. 11
Residentia continua quamvis importet habitationem in loco beneficij, adhuc tamen Prælati dicuntur liberè residere in loco beneficij. 52. 17
Residentia Pastorum, quibus incumbit cura animarum est propriè de jure divino, si non expressè, saltem reductivè. ibid. 19
Residentia non est vera, si absit animus ibi permanendi. 53. 5. Hinc residentia ex duplici videtur præsentia constare scilicet corporali, & operatione in regenda ecclesia. 53. 6
Residentia ad effectum gaudendi alternativa exigit præsentiā corporalē, & non sufficit mentalis. 55. 8
Residentia materialis non requiritur, nisi secundùm mensuram formalis, seu muneris exigentiā. 59. 5
Residentia personalis etiam per consuetudinem immemorialem non potest aboleri, quia talis consuetudo esset in damnum ecclesiarum, & periculum animarum. 69. 1
Residere tenentur in suis ecclesiis Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Abbates, Priores, Præpositi, & alij, quibus incumbit cura animarum. 56. 21
Resignans beneficiū sub onere pensionis non potest pacisci, ut constituta pensio redimatur. 109. 18
Resignans beneficium non potest pacisci cum resignatario, ut faciat omnes expensas etiam pro pensione reservata. 319. 13
Resignatio beneficij est juris proprij spontanea, ac libera dimissio, seu cessio facta cum legitima causa coram legitimo superiore. 107. 12
Resignatio facta in curia tunc inducit vacationem in eadem curia, quando resignatio sortitur suum plenum effectum. 181. 6
Restitutio decimarum ex pia dispensatione Ecclesiæ sufficit, si fiat alicui Ecclesiæ, quando non potest fieri proprietariæ. 285. 19
Retractus est redemptio prædiorum lege, & pacto contrahentiū introducta: & alius est retractus legitimus, seu gentilitius, alius conventionalis. 419. 29
Reus cujuscunq; maleficij, si confugiat ad ecclesiam non est inde extrahendus. 992. 26. Idq; procedit sive reus laicus sit, sive clericus, imò tametsi Judæus, Gentilis, & Paganus, vel hæreticus. ibid. 28
Reus si eripiatur de manibus satellitum, & ad ecclesiam confugiat, gaudet immunitate. 998. 3. & seq.
Reus damnatus ad triremes, vel etiam ad ultimum supplicium, si ad ecclesiam confugiat, gaudet immunitate. 1000. 12
Reus existens in Ecclesia, vel loco sacro non dicitur esse in territorio Principis. 1000. 14
Reus quamdiu existit in ecclesia non potest à Judice laico ad aliquam pœnam damnari. 1001. 15

Reus si semel à Judice ecclesiastico mulctetur, non potest postea pro eodem delicto criminaliter accusari, neque inquiri, neq; ulterius judicari. 1001.16

Reus ab ecclesia extractus in casu, quo gaudebat immunitate est restituendus eidem ecclesiæ, à qua fuit extractus. ibid. 17

Reus non solùm quoad personam gaudet immunitate asyli, sed etiam quoad ejus res, & bona, quæ fugiens detulit ad ecclesiam. 1001. 19

Reus si in loco immuni non servat debitam reverentiam, & damnũ infert potest expelli. 1006.27

Reus qui ex rixa, vel alio repentino casu alium in ecclesia occidit sub spe immunitatis, an hac gaudeat? 1007.31. & seq.

Reus qui in duello alterum occidit gaudet immunitate, si ad ecclesiam confugiat. 1008. 34

Ritus adhibendi in investitura beneficiorũ quinam sint, & quomodo sint varij pro locorũ varietate. 219.1

S

SAcerdos existens in peccato lethali, quo sensu dicatur suspensus. 35. 17

Sacerdos simplex ex commissione summi Pontificis potest ecclesiam consecratam reconciliare. 880.4 Non tamen aqua adhibenda pro reconciliatione Ecclesiæ consecratæ debet benedici benedictione ordinaria, quando commodè potest haberi Pontificale. ibid. 9. Neque est necesse hujusmodi aquam benedici ab Episcopo. ibid. 10

Sacerdos relinquens missam imperfectam non incurrit excommunicationem ipso facto, sed per sententiam ferendam. 900.1

Sacerdos ad altare post inchoatam missam, si recordetur alicujus peccati lethalis debet omni conatu niti, ut eliciat actum contritionis, & pergere in missa. 903. 15

Sacerdos potest missam interrumpere, ut succurrat moribundo, imò ad id tenetur ex præcepto charitatis. 905.25. Non tamen si jam legerit totum evangelium, vel etiam Symbolum Apostolorum potest iterum inchoare missam, ex eo quia adveniat Princeps, vel Episcopus. 905. 26

Sacerdos non potest sedendo missã celebrare. 907.31

Sacerdos non baptizatus tametsi probabiliter se credat baptizatum, nequit conficere Sacramentum altaris, nec absolvere à peccatis, nec ordines recipere. 924. 3

Sacerdotes legis veteris, & legis gratiæ, quomodo differant. 41.24

Sacerdotes simplices ex vi ordinationis sacerdotalis tenentur saltem aliquando per annum immediatè per se ipsos missam celebrare, & sacrificium offerre. 491.4

Sacerdotes ubi major urget necessitas recurrendi ad Deum per oblationem sacrificij, tenentur frequentiùs celebrare. 891. 5

Sacerdotij materia est traditio calicis cum vino, & patenæ cum hostia; forma, *Accipe potestatem offerendi sacrificium &c.* Rursus materia est etiam impositio manuum Episcopi cum forma: *Accipe Spiritum sanctum.* 10.6

Sacramentum Extremæ unctionis, an possit ministrari actualiter furiosis, & freneticis. 936. 27

Sacramentum Extremæ unctionis potest ministrari pueris post usum rationis imminente mortis periculo. 937. 29

Sacrificium missæ ob interruptionem urgente charitate proximi, nil patitur detrimenti. 905. 24

Sanctificatio, quam per consecrationem ecclesia acquirit, consistit in quadam dignitate morali dignificante ipsam ecclesiam ex connotatione Dei ibi speciali modo inhabitantis. 884. 24

Scholares Bononienses conducentes ante elapsum tempus hospitia aliorum Magistrorum, vel scholarium sine consensu Inquilinorum anathemate feriuntur. 428. 6

Scientia, quæ sufficiat ad munus beneficio annexum ritè obeundum necessaria est, ut sit quis talis beneficij capax. 96.7

Scriptura, & subscriptio Capitularium licèt spectato jure communi requiratur ad valorem contractus, usu tamen receptum est, ut sufficiat, si in instrumento scripto de manu notarij fiat mentio de consensu capituli. 288.2

Sede vacante nil esse innovandum, quomodo intelligatur. 250. 1

Sententia lata contra unum coadjutorem cum futura suc essione, an eo defuncto noceat successori adjutori. 207.5

Sepeliendi jus tantùm competit de jure cõmuni, & regulariter illis ecclesiis, quæ populum habent, & curam gerunt animarum. 617.1. Ex privilegio tamen sedis Apostolicæ jus sepeliendi fideles concessum est etiam Religiosis Regularibus. ibid.2

Sepeliri in loco sacro prohibentur quotquot in notorio peccato mortali decedunt, ut deprehensi in crimine furti, adulterij, si in actu adulterij interimantur. 626. 17

Sepulchrum dicitur à sepeliendo, estque locus subterraneus, concavus, in quo cadaver demortui hominis condi solet. 610. 1

Sepulchrum clericorum est in ecclesia, in qua fuerunt beneficiati, & Prælatorum in illa, in qua fuerunt Prælati. 611. 5

Sepulchrum viduæ, vel uxoris, si decedat nullâ aliâ electâ sepulturâ, est sepulchrum mariti. 611. 5. Quòd si mulier pluribus nupserit viris successivè, & sepulturam non elegerit, si moriatur sepelienda est cum ultimo marito. ibid.6

Sepulchrum Majorum, in quo quilibet est sepeliendus, illud intelligitur, in quo plures ex ascendentibus sepulti sunt. 612.9

Sepulchrum patris videtur esse sepulchrum Majorum, ac familiæ, & descendentes acquirunt jus ad ipsum. 612. 11

Sepultura potest à quolibet eligi etiam in loco alieno. 611. 7

Sepultura non potest in ecclesia, vel cœmeterio dari pro pretio, nec Clerici debent id præsumere, quia redolet simoniam. 619. 12. Imò est etiam simoniacum dare, vel accipere pretium pro honoratiore loco sepulturæ. ibid. 13

Sepultura ecclesiastica concedenda est omnibus fidelibus baptizatis, & quidem in loco sacro, dummodo non prohibeantur ob aliquod crimẽ, cujus pœna sit privatio talis sepulturæ. 623. Et in dubio sepeliendi sunt fideles in loco sacro, & damnati ad mortem ob patrata crimina non privantur ecclesiastica sepulturâ, nisi fortassis ob delicti enormitatem, ad terrorem cæterorum. ibid. 2

Sepulturæ electio libera est cuilibet, dummodo sit pubes, & utatur ratione. 613. 1

Sepulturæ electio liberè facta à defuncto, quando non potest habere effectum, tunc subintrat

dispo-

dispositio juris, & vim habet, ut suum sortiatur effectum. 618. 5. & seq.

Sepulturæ privatio non infligitur per modum censuræ, sed per modum justitiæ vindicativæ distinctæ à censura. 6 9.19

Sepulturæ electio probari debet per testes singulares. 631.14. Et duo testes sufficiunt. ibid. 16

Servi, si contrahant, obligantur quidem naturaliter, & in conscientia ad servandum contractum, non non ita civiliter. 375. 5

Servi manumissi ob sacerdotium, ad quod sunt promoti, consequuntur plenam libertatem intuitu ecclesiastici ministerij. 600. 4

Servitus mancipiorum Ecclesiarum mitissima erat, quia operas domesticas impendebant juxta ministerium ijsdem ab Episcopo præscriptū. 452. 11

Servus non potest quidquā locò pignoris obligare, nisi habeat liberā peculij administrationē. 486. 2

Servus quamdiu detinetur in servitute, non potest testari, quia non habet quidquam proprij. 563. 5

Simeon, qui in templo suscepit in ulnas suas puerum Jesum oblatum à Virgine Matre fuit Sacerdos. 963. 8

Solemnitas observanda in alienatione rerum Ecclesiarum est triplex, civilis, canonica, & consuetudinaria. 281. 14

Solemnitas requisita in alienatione rei ecclesiasticæ explicatur. 343. 5

Solemnitates in jure præscriptæ, & servandæ in alienatione rei ecclesiasticæ pertinent ad substantiam actûs, & ipsis deficientibus alienatio est invalida. 347. 19

Solemnitates requisitæ ad valorem testamenti, quæ sint? 557 8. & seq.

Solvens quod tantùm jure naturali est indebitum, & civiliter debitum potest solutū repetere, sive per errorem facti, vel juris illud solverit. 522. 21

Solutio sumpta laxè comprehendit quamcunque liberationem à debito: strictè verò sumpta est naturalis præstatio, seu redditio ejus, quod debetur. 509. 1

Solutio debiti debet fieri in illa specie monetæ, in qua debitor accepit, nisi intentio contrahentium alia fuerit. 519. 5

Solutio quomodo fieri debeat, si pecunia mutetur ex dispositione Principis in suo valore, vel etiam augeatur, vel minuatur quoad materiam. 519. 7

Spiritualia cum spiritualibus, proinde beneficia cum beneficijs inter personas idoneas possunt permutari. 460. 3

Sponsa, si post initum matrimonium velit ingredi Religionem, & id marito aperiat, à quo nihilominus per vim illatam defloretur, si id contingat ante elapsum tempus bimestre, adhuc potest religionem ingredi invito sponso, & professionem in illa emittere. 727. 7

Sponsus, vel Sponsa de præsenti, seu in statu matrimonij tantùm rati, ante ejus consummationem, si velit, potest Religionem ingredi, sed tenetur cautionē præstare, quòd intra duos menses, vel transibit ad Religionem, vel redibit ad conjugē. 725. 1

Spurius excluditur à pensione ecclesiastica, nisi Pontifex cum ipso dispenset, & permittat, quod sit Clericus. 313. 14

Spurius non potest participare de legato, quòd pater pauperibus distribuendū reliquit, 969. 12. Neq; pars legati potest computari in alimenta ejusdem. ibid. 13

Stabularij, & Caupones comparatione eorum, quæ in stabulum, vel hospitiū conferuntur, ut etiam, qui curā molendini habent respectu tritici, quod ut molatur, asportatur; ut etiam nautæ comparatione eorū, quæ ponuntur in navi: item fattores, fulones, & alij id genus homines tenentur de levi culpa, si rem sibi depositam deperdant, quia rei depositæ etiam cedunt in ipsorum commodum. 393. 9

Stabularius si in culina aliquid coxerit, & ex incuria incendium excitaverit, non tenetur Dominus damnum resarcire, quia famulus deliquit extra suum officium. 432. 11

Statui religioso non potest quispiam satisfacere nisi spontè sua, & ex interno affectu regulas ordinis suscepti servet. 710. 8

Status est immobilis conditio vitæ, quā quis alteri se obligat. 771. 1

Status religionis, est dedicatio hominis facta Deo sub aliqua regula, quæ abducat à cura sæculari, & conjungat Deo. ibid. 2

Statuta Provinciarum, quibus privati homines prohibentur res suas immobiles, præsertim domum, vel fundum vendere extraneis valida sunt, dummodo non comprehendant Monachos, vel Religiosos, qui non sunt sub jurisdictione Principum sæcularium. 402. 4

Statuta synodalia Episcopi, quamvis confirmata fuerint à Pontifice non obligant regulares in suis diœcesibus. 790. 1

Statutum quo monasteria prohibeantur succedere in bona immobilia Religiosorum non potest condi à Principe laico. 605. 17

Statutum prohibens ecclesiasticis acquirere bona immobilia sine facultate Principis est læsivum immunitatis ecclesiasticæ. 1005. 25

Stipendium necessarium ad congruam clerici sustentationem comprehendit cibum, potum, vestitū, habitationem, pharmaca, & libros necessarios pro officio. 102. 6. Imò comprehendit etiam, quæ necessaria sunt ad hospitalitatē exercendam erga consanguineos, & amicos præsertim pauperes, & peregrinos: imò etiam, quæ requiruntur ad præstandas donationes remuneratorias beneficiorū: imò etiam quæ requiruntur ad honestas animi relaxationes habita ratione ad personam, & dignitatem. 103. 7

Stylus Datariæ habet fundamentum in jure communi. 94. 4

Subdiaconatûs materia est traditio calicis vacui cum patena vacua superposita, forma sunt verba prolata ab Episcopo: *Accipe librum epistolarum*, vel verba illa: *videte cujusmodi Mysteriū, &c.* 9.6

Subditi Episcopi ex justa causa possunt adigi ad dandum subsidium charitativum. 862. 21. Debet tamen causa esse manifesta, & pertinere ad dignitatem, & honorem Ecclesiæ. ibid. 22

Subditus religiosus nequit votum quodcunq; emittere, nisi sub tacita conditione, si superiori placuerit. 755. 6

Substitutio est secunda institutio distincta à prima, sive sit secundo, tertio, vel quarto loco posita, & bipartitur in immediatam, & mediatam. 570. 1. & seq.

Substitutio directa subdividitur in quinque species. 571. 4. & seq.
Substitutio exemplaris inducta fuit ad exemplū pupillaris, & dicitur etiam quasi pupillaris. ibid. 8
Substitutio fideicommissoria est indirecta, seu obliqua, quâ hæres gravatur, ut hæreditatem totam, vel partem restituat alteri, qui dicitur fideicommissarius. 572. 9
Substitutio reciproca, quæ & breviloqua dicitur, est cujus beneficio instituti sibi vicissim substituuntur. 573. 14
Successio in bonis ecclesiasticis, sive ab intestato jure consanguinitatis, sive ex testamento prohibita est jure canonico. 106. 4
Successio in beneficiis ecclesiasticis communi jure damnatur, quia inde datur occasio optandæ mortis beneficiarij, cui datur coadjutor. 206. 16
Successio in feudum ab intestato, & jure sanguinis triplicem habet ordinem descendentium, ascendentium, & collateralium. 469. 6
Successio ab intestato tunc locum habet, quando defunctus nullū condidit testamentū, vel quia noluit, vel ob juris impedimentum non potuit, vel si illud condidit ob defectum solemnitatis, vel injustam exhæredationem, vel omissionem filij rescinditur. 596. 1
Successor tenetur debita sui antecessoris solvere, si pro necessitate Ecclesiæ fuerint debita contracta. 516. 19. & seq.
Successor non tenetur solvere debita, quæ Prælatus antecessor contraxit intuitu propriæ personæ, & ex causa sua speciali. ibid. 20
Successor tenetur solvere debita contracta à Prælato suo antecessore ob necessariam, ac decentem sustentationem suæ personæ. 517. 25
Successor vivente adhuc Testatore non potest super hæreditate pacisci, & pactum super illa initum est irritum. 602. 5
Superior, cui ob negligentiam inferioris devolutum est jus conferendi beneficium, non tenetur illud statim conferre, sed conceditur illi aliud semestre computandum non à die juris ad ipsum devoluti, sed à die, quo scivit illud esse ad se devolutum. 233. 15
Superior, ad quem fit devolutio collationis non solùm potest beneficium vacans conferre, sed etiam inducere in possessionem beneficij, vel præcipere, ut provisus in possessionem inducatur. 234. 22
Superior regularis habet magis liberū jurisdictionis exercitium, magisq; independentem bonorum administrationem, quàm Prælati sæculares. 291. 20
Superior religionis non potest irritare votum arctioris religionis emissum à suo subdito. 756. 19
Superiores regulares tenentur revocare Religiosos ejectos, & eos compellere ad redeundū. 716. 32
Superiores regulares ut justè, & licitè possint suos professos religiosos dimittere, vel ejicere à religione, quæ requirantur de jure communi, & ex Bullis Pontificiis. 717. 35
Suppressio beneficij est totalis ejusdem extinctio, quæ propterea sine justa, & urgente causa fieri non debet. 305. 8
Surdus assistens choro, si cum aliis cantet satisfacit suæ obligationi. 899. 23
Suspensi sunt incapaces beneficiorum. 218. 12
Sutores, Coementarij, Fulones, Textores, Lanarij, Coriarij, & Molitores, an eximantur à lege jejunij? 953. 13

T.

Taciturnitas Capituli quomodo habeatur pro consensu in temporali alienatione rei ecclesiasticæ. 289. 12
Taciturnitas circa excessum, vel defectum justi pretij in contractibus quomodo, & quando præsumat donationem. 536. 2
Taciturnitas creditoris acceptantis mediam tantùm partem ex sibi debitis, & non interpellantis pro alia, prodit ejus consensum. 522. 17
Tempus semestre in jure præfixum ad eligendum, vel conferendum non currit impedito impedimento facti, vel juris. 246. 7
Tempus semestre intra quod beneficia conferri debent non currit ignoranti vacationem, quia ignorans non dicitur negligens, nec culpabilis. ibid. 8
Testamenta facta sine solemnitatibus jure civili requisitis ad causam profanam, an suum sortiantur valorem. 559. 2
Testamenta carentia solemnitatibus jure requisitis non sunt irrita ipso jure in foro conscientiæ, sed possunt rescindi per sententiam Judicis, adeò ut possit hæres ab intestato petere in judicio hæreditatem. ibid. 6
Testamentum, si nominis Etymon spectetur, est testatio mentis, quia declarat, quæ sit mens, & voluntas ultima hominis. 555. 1
Testamentum differt à Codicillo, quia illud, non iste fit ad instituendum hæredem. 556. 2. Dividitur testamentum in solemne, & minùs solemne, quod etiam privilegiatum dicitur, quatenus ex privilegio suum sortitur valorem, cujusmodi sunt testamenta, quæ fiunt ad pias causas, vel inter liberos, ut etiam testamenta militum, vel condita tempore pestis, vel facta coram Principe. ibid. 3
Testamentum solemne bipartitur in scriptum, & nuncupativum. Hodie tamen moris est, ut nuncupatio, seu declaratio ultimæ voluntatis à publico Notario in scripturam redigatur, idque ut faciliùs probari possit voluntas testatoris. 556. 5
Testamentum hodiè fit coram Notario, & duobus, vel pluribus testibus. 557. 7
Testamentum factum sine solemnitatibus jure civili præscriptis, si fit ad piam causam, est validum, & tunc sufficiunt illæ solemnitates, quæ sunt juris gentium. 561. 13. De jure canonico ad validitatem testamenti, vel legati ad pias causas sufficit causa probationis, si alia non adsit probatio. ibid. 14. Neque in testamento ad pias causas est necessaria institutio hæredis, & legata ad pias causas debent solvi, quamvis hæreditas non fuerit adita, eò quia hæres vel decesserit, vel eam repudiaverit. 562. 17
Testamentum hi omnes condere possunt, qui non prohibentur, & inhabiles ad testandum ad tres reducuntur classes, & sunt, qui ob defectum integri status prohibentur testari: vel propter animi defectum, seu judicij, & consilij imbecillitatem: vel qui ex corporis, aut sensuum vitio impediuntur. 563. 2
Testamentum tempore pestis conditū est validum, si tantùm præsente Parocho, & unico teste conditū sit, & uterq; ut testis apud Judicem deponat, hanc fuisse ægrotantis ultimā voluntatē. 593. 16

Testa-

Testamentum militis valet ex sola ejus suprema voluntate, quoquo modo ea reperiatur. 593. 18
Nec milites in condendis testamentis tenentur, si fuerint in castris solemnitates juris servare, sed sufficit si duos rogatos testes adhibeant. ibid.
Testamentum ad pias causas excludit successionem ab intestato. 600. 5
Testator potest unum, vel plures, prout ipsi magis libuerit executores suæ ultimæ voluntatis in testamento nominare, ac constituere sive hæredes sint, sive extranei, sive mares, aut fœminæ. 584. 2
Testator potest impedire, ne executio sui testamenti devolvatur ad Episcopum, si in casu negligentiæ executoris substituat alium executorem. 585. 6
Testator, si coram sufficientibus testibus revocet testamentum à se jam pridem solemniter confectū, revocatio valet, ut pura, & nuda, quamvis non instituat alium hæredem. 589. 2. Et si revocato primo incipiat secundū condere, quod non possit perficere, adhuc censetur recessisse à priori. ibid. 3
Testator licèt debeat instituere hæredes descendentes, ut sunt filij, & nepotes, vel ascendentes ut pater, & avus, sublato tamen scandalo, & necessitate consanguineorum potest extraneum præsertim monasterium, vel Nosocomium instituere hæredem. 590. 5
Testator, si juravit, se non revocaturum testamentum tenetur illud non revocare, & servare juramentum, si tamen illud revocet, revocatio est valida, quamvis illicita. 592. 13
Testes, ubi non est exceptio, adhibendi in testamento, debent esse septem idonei, & excluduntur furiosi, muti, surdi, prodigi, & damnati ob crimen famosum, & debent esse masculi, puberes, libertate prædití, rogati, seu invocati ad testificandum, & qui testatori sint præsentes, eum videant, & audiant, ac proprium nomen subscribant, firméntque sigillo. 556. 6
Thesaurus ubicunque reperiatur in campis, vel sylvis est primò acquirentis, & qui emit fundum, & in eo thesaurum invenit, facit sui juris. Jus tamen civile statuit, ut qui invenit thesaurum in fundo alieno, reddat totum, vel partem domino fundi. 408. 9
Tituli necessariæ sustentationis non erant in primitiva Ecclesia, quia tunc fideles habebant omnia communia. 102. 2
Tituli, ob quos lucrum perceptum ex pecunijs depositis supra montem pietatis honestatem induit, & licitum fit, explicantur. 396. 26
Titulus pro necessaria, & congrua sustentatione debetur Clericis, qui sacris initiātur ordinibus. 102. 4
Titulus, super quo Clericus sæcularis potest sacris ordinibus initiari, est duplex, beneficij, & patrimonij. 192. 6
Tractatus de successore eligendo non potest institui vivente Prælato, vel beneficiario. 106. 5
Transactio prout accensetur contractibus innominatis dupliciter sumitur. 369. 1. Est autem transactio contractus innominatus, facio, ut facias, vel do, ut facias: & habet similitudinem cum locatione juxta quam regulatur, & transit in contractum nominatum, si vestiatur stipulatione. ibid. 2
Transactio est de re dubia, & litigiosa, de qua actualiter est lis, vel esse potest. 369. 3
Transactio non fit de re judicata, nec de controversiis ex testamento ortis. 370. 3
Transactio permittitur inter maritum, & uxorem adulteram, ne uxor à marito accusetur ad subeundam pœnam capitalem. ibid. 5
Transactio, qua pro re aliqua temporali remittitur, vel retinetur jus aliquod spirituale, est omnino irrita. 370. 8
Transactio in materia beneficiorum est illicita non solùm si pro beneficio ecclesiastico solvatur pretium temporale, verùm etiam si detur aliquod spirituale, si fiat propria authoritate agentium. 371. 12
Transactio non permittitur de quovis annexo rei spirituali. 371. 13. De rebus tamen nondum unitis, & incorporatis ecclesiæ potest transigi interveniente authoritate Superioris. ibid. 14
Transactio licèt sit absoluta, & consensu partium firmata, non tamen tollitur facultas Magistratui cognoscendi, inquirendi, & puniendi crimen, de quo transactum est. 371. 15
Transformatio beneficij fit, quando beneficium unius formæ legitima authoritate transit in aliam, ut cum Ecclesia simplex fit parochialis. 141. 1. Ut etiam quando beneficiū sæculare unitur alicui monasterio, quia tunc fit, & ipsū regulare. ibid. 2
Trebellianica in jure comprehenditur sub nomine falcidiæ. 583. 16
Tutela tertia species quasicontractus est jus, seu potestas in capite libero ad tuendum eum, qui ratione non provectæ ætatis nequit se sponte tueri. De jure enim civili datur illi Tutor. 367. 10
Tutor si nomine pupilli mutuum accepit, ut etiam Curator nomine Minorennis, non debet pupillus, vel Minorennis major factus solvere, nisi creditor probaverit tale mutuum fuisse conversum in ejus utilitatem. 515. 12
Tutores possunt eligere sepulturam pupillorum impuberum cum vices gerant patris, quamvis per mortem pupilli impuberis expiret tutela. 6 6. 13
Tutoris officium est multiplex. 368. 12

V.

Valor pecuniæ quando mutatur tantùm extrinsecè, an tunc damnum pertineat ad creditorem, vel debitorem? 519 8
Vasa sacra quoad solam materiam vendi possunt ad captivos redimendos, vel pauperes alendos. 404. 13
Vasa sacra tunc amittunt consecrationem, quando ita franguntur, ut deperdant suam formam artificialem, & non sint ampliùs apta pro ministerio oblationis sacrificii. 869. 7
Vasallus potest feudum alteri locare, imò etiam per modum feudi concedere, & alium infeudare. 467. 10
Vasallus absq; consensu Domini sui non potest feudum alienare, oppignorare, nec de illo testari. 473. 3
Vasallus sine consensu Domini directi non potest feudum alicui relinquere in testamento, neque instituere in illo hæredem, nec legare, nec donare inter vivos, vel mortis causa, neque dare in emphyteusim. 474. 7
Vasallus si lis mota fuerit inter Dominum, & ipsum super feudo, non tenetur ea durante investituram petere. 475. 13
Vasallus tripliciter potest delinquere in ordine ad amittendum feudum. 476. 15

Vasallus quamvis consentiente Domino feudum alienet, non propterea potest agnatis præjudicare. 477.2

Vasallus si litem habeat de feudo, potest cum adversario transigere, dummodo transactio fiat bona fide absque ulla collusione. 478.6

Vectigalia, quamvis justè, & licitè imponantur à Principibus sæcularibus non agnoscentibus in temporalibus superiorem, non possunt exigi ab Ecclesiis, nec à personis ecclesiasticis. 854.11

Vendere purpuram, vel sericum, vel lanam purpuream, & carbasinam Imperatoriis legibus prohibebantur privati homines. 402.1. Imò prohibebantur etiam vendere, aut emere in litoribus frumentum publici canonis, ut etiam arma, & quæ ad exercitum pertinebant. Imò prohibebantur etiam Domini vendere suos servos criminosos, eo pacto, ut cum bestiis pugnarent. 402.1. & seq.

Vendere possunt hi omnes, qui sunt sui juris, habéntque verum, ac proprium dominium in res illas, quæ dantur venum. Non tamen res pupilli, & Minoris possunt vendi tutori, vel curatori. 402.3

Venditio quomodo differat à permutatione, & locatione. 400.3

Venditio, ut contractus perfectus, exigit præter mutuum consensum solutionem pretij ex parte emptoris, & traditionẽ rei ex parte venditoris. ibid.

Venditio ut sit talis, non est necesse ut actu transferatur dominiũ, sed sufficit, si sit translativa dominii, adeo ut venditor se obligaverit ad dominium transferendum. 400.4

Venditio seorsim ab emptione per se est contractus obligans venditorem ad tradendam mercem pro pretio. 401.7

Venditio hominis liberi irrita est jure Cæsareo, tametsi referatur in tempus, quo servus erat: excipiuntur tamen tres casus. 404.14

Venditio facta per metum illatum, & cadentem in constantem virum potest rescindi, & datur actio contra eum, qui metum incussit. 414.17

Venditio sub hasta, an possit excessum pretij licitè habere, & quale sit justum pretium in hisce subhastationibus. 422.41

Venditio differt à locatione, quia in illa pretium debet consistere in pecunia numerata, in locatione verò etiam in aliis rebus. 415.2

Venditor si non sit Dominus rei, tunc propriè non dicitur tradere dominium, vel quasi dominium, sed tantùm causam, & jus usucapionis. 407.3

Venditor tenetur emptorem monere de vitio occulto rei venditæ. ibid.4

Venditor tenetur actione de evictione, postquam emptor ipsi denuntiavit, ut rei venditæ jus contra litem motã tueatur, & cogitur solvere omnes sumptus, quos emptor fecerat litigando. 409.2

Venditor si alteri vendat rem non suam, & de qua propterea non potest disponere, nec eam vendere, tenetur tunc de evictione, sive tota res evincatur sive pars. ibid 3

Venditor in tribus casibus non obligatur emptori de evictione. 409.4

Venditor, & emptor si ita contraxerunt, ut quomodocunque res vendita evinci possit, teneatur semper venditor de evictione, non tenetur tunc emptor venditori denuntiare motam litem, si id scivit. 410.6

Venditor non tenetur ad præstandam evictionem emptori, si is sua culpa possessionem rei emptæ amisit, ut nec si emptor à sententia lata absente venditore à Judice non appellaverit. Vel si cùm potuerit usucapere rem emptã id neglexit. 410.9

Venditor non præsumitur donâsse rem suam infra infimum pretium, nisi id ex circumstantiis conjiciatur. 413.8

Venditor, si soluto jam pretio rem emptori tradere distulerit, mora, & casus ipsi nocet. Ut etiam si res culpa sua pereat. 415.3

Venditor, an possit cariùs eodem tempore rem vendere credito, quàm numeratã pecuniã. 416.10

Venditor, si stato tempore non tradat rem venditam emptori, tenetur huic ad interesse intrinsecum, & extrinsecum, idque in foro conscientiæ, si venditor fuerit in mora culpabili rei tradendæ. In foro tamen externo venditor tenetur tantùm ad interesse intrinsecum. 418.24

Venditor tenetur emptorem monere de vitijs rei, quæ ab ipso datur venum, alioquin emptorem deciperet occultando vitium. 420.33

Venditor potest annuatim aliquid percipere, donec emptor pretium solvat. 423.34. Et tunc añuus proventus percipitur in compensationem ususfructus, qui conceditur emptori. ibid.

Venena, & alia id genus, quæ nullo modo per adjectionem, vel mixtionem alterius materiæ humanis usibus prodesse possunt, vendi prohibentur. 404.13

Verba nuda conventionis non sunt attendenda ad cognoscendam speciem alicujus contractus, sed pacta adjecta contractui. 495.11

Verbum imperativum *privetur* Clericus beneficio non inducit obligationem, quia tantùm dirigitur ad beneficiatos, quos obligat ad subeundam pœnam, si ab Episcopo condemnentur. 66.12

Viaticum, an possit interdum extra mortis periculum ministrari. 934.16

Viaticum regulariter ab eo tantùm potest Sacerdote ministrari; cui incumbit cura animarum. 935.23

Vicarij, qui præsunt Ecclesijs Parochialibus, alij sunt perpetui, & alij temporales. 783.35

Vicarius Episcopi, nisi speciatim ei committatur facultas, non potest plura beneficia unire, etiam si potestatem conferendi beneficia acceperit cum generali clausula. 139.21

Vicarius Generalis Episcopi nequit beneficia conferre, nisi ex speciali mandato Episcopi. 111.21

Vicarius, si sit perpetuus, jus obtinet, & titulum in parochia, quia cura ipsius eidem est concredita. 142.14

Vicarius Generalis in spiritualibus potest ex suo officio Clericos præsentatos instituere, licèt ei speciatim id non demandetur. 215.13. Non tamen potest Vicarius conferre beneficia, nisi id fuerit eidem speciatim commissum. ibid. 14

Vicarius Capituli, ut ritè eligatur, quænam ex Concilio Tridentino requirantur. 272.10

Vicarius Capituli debet esse Doctor in jure Canonico, quando haberi potest, alioquin sufficit, si idoneus, ac eminentis scientiæ sit. 272.12. Imò eligendus est ex gremio Capituli, si quispiam sit idoneus. ibid. 13. Quòd si quis de gremio Capituli esset æquè idoneus, ac extraneus, esset præferendus extraneo. ibid. 14

Vicarius Capitularis sede vacante, si sit canonicus, & chorum frequentet, ut lucretur distributiones quotidianas, debet sedere in loco proprio sui canonicatus, nec debet antiquiores canonicos præcedere. 275. 26
Vicarius Capitularis sede vacante nequit cognoscere de causis delegatis Vicario Generali Episcopi, neque exequi dispensationes super impedimentis matrimonij, & litteris in forma *dignum*. 275. 27
Viduæ non possunt participare de legato relicto pro puellis, quæ debent nubere. 579. 31
Violatio castitatis cæteris paribus est gravior in Religioso professo, quàm in sacerdote sæculari. 776. 7
Viri, qui cum fama sanctitatis decesserunt, nonnisi à summo Pontifice referri possunt in numerum Sanctorum. 942. 1 Et ut canonizentur, plura requiruntur. ibid. 3. & seq.
Vitia rei venditæ alia proveniunt ab intrinseco, & alia ab extrinseco. 407. 7
Vitium rei venalis duplex est unum manifestum, & aliud per se occultum. ibid. 4
Vivens potest semper disponere de suis bonis, prout ipsi magis libuerit, & testamentum semel conditum potest semper revocari. 603. 6
Unio plurium beneficiorum non fit nisi ob necessitatem, & utilitatem ecclesiæ, & authoritate ejusdem; estque, vel expressa, vel tacita. 137. 13
Unio perpetua plurium beneficiorum tripliciter potest contingere. 138. 14
Unio plurium beneficiorum ut legitimè fiat ab habente potestatē, plura requiruntur. 139. 24. & seq.
Unio beneficiorū non fit, nisi subsit justa causa, & solemnitas, & illa petitur à necessitate, vel utilitate Ecclesiæ, ut si una Ecclesia ob inopiam redituum, aut populi nequeat comodè proprium Rectorem alere. Solemnitas verò in eo consistit, ut Episcopus beneficia uniat cum consensu sui capituli saltem ex postfacto accedente. 305. 12. Et quando fiunt hujusmodi uniones debent citari quotquot eorum interest, ut Patroni, & inferiores Prælati, ad quos Ecclesiæ uniendæ quoquo modo spectant, & eorum consensus requiritur. 306. 13. Non tamen beneficia diversarum diœcesium sive curata sint, sive simplicia quacunq; de causa possunt perpetuò uniri, ne limites diœcesium per talem unionem confundantur. ibid. 14
Unio beneficiorum licèt possit fieri ab Episcopo irrequisito Rectore, non tamen sine consensu illius Prælati, seu Superioris, cui Ecclesia unienda subjicitur. 335. 11
Uniones temporales beneficiorum sunt odiosæ, vel saltem præter formam juris, cùm per ipsas non Ecclesijs provideatur, sed personæ, cui in effectu conceduntur duo beneficia. 138. 19
Vocabula, si versentur circa materiam odiosam, debent strictè interpretari, quia derogant jure communi, quod tamen limitatur, nisi gratia *motu proprio* Papæ concedatur. 152. 14
Vocales, & Canonici tenentur præsentes esse, si detur signum, & possint Capitulo interesse. 300. 3
Voluntas testatoris, si non possit in totum impleri, debet saltem eo meliori modo, quo potest adimpleri. 462. 2
Voluntas sola donandi in donatore non sufficit, ut donatarius possit rem sibi retinere, quia promissio donandi propriè non continet donationem, nec dat jus ad rem. 539. 15
Voluntates ultimæ comissæ in arbitriū tertij, quamvis ex jure civili sint invalidæ, ne tamen dispositio pereat, explicantur, ut defunctus voluerit ad pias causas sua bona relinquere. 562. 20
Vota simplicia paupertatis, castitatis, & obedientiæ, an sufficiant ad constituendum statum religiosum. 710. 3
Vota omnia simplicia per solemnem professionem extinguuntur. 715. 27
Vota solemnia, cùm sint tantùm de jure positivo, possunt à summo Pontifice dispensari. 759. 23
Vota defuncti, si fuerint personalia, non obligant hæredes; bene tamen, si fuerint realia. 761. 10
Vota emissa à Monacho in solemni professione, an cessent ex natura rei, vel ex dispositione Papæ, si Monachus promoveatur ad Episcopatū. 768. 38
Voti obligatio tolli potest per desitionem materiæ, per irritationem, per commutationem, & per dispensationem. 754. 1
Voti materia tunc intelligitur cessare, quando cessat causa finalis, ob quam fuit votū emissum. 754. 2
Voti comutatio est substitutio operis honesti loco alterius per votum promissi, manente eodem vinculo, & mutatio potest fieri in opus melius, vel æquale diversi generis, vel in minus. 757. 13. Non tamen hæc mutatio debet fieri propria authoritate. ibid. 14
Voti dispensatio, ut valida sit, requiritur justa causa. 759. 21
Votum est voluntaria, ac deliberata promissio facta Deo de aliquo meliori bono. 743. 1
Votum in dubio, an fuerit emissum, non præsumitur emissum, quia in dubio melior est conditio possidentis. 744. 2
Votum aliud est reale, aliud personale, & mixtum aliud. 746. 16
Votum simplex est, quod caret solemnitate, & non reddit voventem inhabilem ad matrimonium, nec ad dominium bonorum, sive publicè, sive privatim emittatur. ibid. 17
Votum solemne est, quod fit per susceptionem alicujus ordinis sacri, vel per professionem expressam, vel tacitam in aliqua Religione approbata à sede Apostolica. 746. 17
Votū aliud est expressum, & aliud tacitū, ut etiam aliud absolutū, & aliud conditionatū. 747. 29 & seq.
Votum pœnale est, quo quis aliquid promittit sub pœna subeunda. 747. 23. Et obligat quoties violatur ad subeundam eandem pœnam, & non tantùm pro prima vice. ibid. 24
Votum de re moraliter bona, tametsi fiat ob finem indifferentem, ut ad obtinenda bona temporalia, est validum: non ita, si quis voveret opus bonum ob finem malum. 749. 8
Votum cùm dicitur esse de meliori bono, non ita intelligitur, ut quod vovetur, debeat semper esse optimum, sed sufficit, si sit melius, quàm ejus oppositum. ibid. 11
Votum in materia gravi, si fiat simpliciter, & absolutè semper obligat ad mortale, quia tunc obligatio sequitur exigentiam materiæ. 752. 23.
Votū quando fit Deo, est actus virtutis Religionis, & per ipsum Deus honoratur. 753. 26. & seq.
Votū est actus intellectus practici, est enim quædam practica locutio, quâ quis se ipsum obligat ibid. 30

Digitized by Google

Votum semper est implendum eodem tempore, & eo modo, quo quis se obligavit. 753. 31.
Votum semel anullatum à Superiore, vel marito, an reviviscat post obitum annullantis. 756. 12
Votum per dispensationem extinguitur, vel in totum, vel in partem, & quomodo dispensatio differat ab irritatione, & commutatione. 758. 18
Votum, cui error causam dedit, an validum sit. 750 1. & seq.
Votum à se emissum, an possit impleri per aliū. 760. 7
Votum clericatus, an eximat à foro sæculari, cùm primùm est emissum, & antequam vovens fiat clericus. 763. 18
Votum castitatis emissum in professione religiosa, si hæc invalida fuerit, an tunc obliget. 776. 5
Votum solemne castitatis potest à summo Pontifice multipliciter dispensari. 777. 9. Et quidem triplici jure naturali, positivo, & Pontificio. ibid. 10
Votum castitatis religiosæ sex modis potest dispensari. 777. 11. Et quæ justa causa requiratur, ut summus Pontifex validè, & licitè dispenset. 778. 12
Votum obedientiæ est de essentia status monachalis, & religiosi. 778. 14. Et in quo consistat solemnitas voti religiosæ obedientiæ. ibid. 5. Et ad quid teneatur Monachus, vel Religiosus ex vi obedientiæ, & quomodo superior regularis possit præcipere sub culpa gravi aliquid subdito. ib. 14. & seq
Votum paupertatis religiosæ potest dispensari 782. 31. Et quænam justa causa ad id requiratur. 783. 32
Votum religiosæ paupertatis, an possit laxari per consuetudinem legitimè introductam. ibid. 35
Vovens cum expressa intentione se non obligandi revera non vovet, sed tantū simulat vovere. 745. 10
Vovens juxta naturam voti nil cogitans de obligatione tunc explicitè, etiam contrahit obligationem, quia intendit explicitè vovere juxta naturam voti. 745. 11
Vovens aliquid agere determinato die, an teneatur illud idem agere alio die, si die determinato illud non egit. 752. 22
Vovens perpetuam abstinentiam ab esu carnium, an teneatur etiam urgente extrema necessitate, & in infirmitate abstinere à carnibus. 954. 3
Vovens abstinere à carnibus diebus mercurij, an teneatur etiam abstinere à jure carnium. 752. 25
Vovere opus bonū, & ex voto aliquid exercere animo colendi Deum, semper est opus bonum, & meritorium. 752. 25
Usufructuarius non potest rem vendere, ex qua usumfructum percipit. 403. 6
Usufructuarius, feudatarius, Emphyteuta, & alij non habentes dominium absolutum in re non possunt absq; consensu Domini directi eam vendere, sed tantùm ejusdem rei fructus. 403. 8
Usufructuarius pignoris tenetur exhibere cautionem pignoratitiam, vel fidejussoriam, seu idoneam, adeò ut teneatur servare res immobiles, in quibus habet usumfructum, vel etiam mobiles, ac se moventes in sua integritate quoad substantiam. 496. 12
Usurarij manifesti privantur ecclesiasticâ sepulturâ nisi priùs restituerint, vel de restituendo caverint. 626. 17
Usurarius manifestus non potest testari, nisi priùs restituerit, vel idoneam cautionem præstiterit de usuris restituendis. 563. 11
Ususfructus in jure sumitur pro ipso jure, quod habet usufructuarius percipiendi fructus ex re aliena, & faciendi eos suos. Secundò sumitur etiam pro ipsis fructibus jam perceptis, vel quos percipit. 403. 7
Usufructus est quid accessorium rei, cujus est ususfructus. 409. 3
Uterus mulieris prægnantis, & brevi morituræ non potest licitè secari, ut infans periclitans baptizetur 921. 15. Secùs verò, si mulier prægnans, ob delictum jam esset damnata ad mortem. ibid. 18
Uterus matris mortuæ potest secari, ut fœtus periclitans baptizetur. 922. 20
Uxor clerici si ante consummationem matrimonij decedat, vel religionem ingrediatur, adeò ut matrimonium ratū dissolvatur, adhuc privatur clericus ipso jure beneficijs ecclesiasticis, quæ ante matrimonium obtinuerat. 38. 9
Uxor defuncto marito, vel quomodocunq; soluto matrimonio tenetur stare locationi factæ à marito durante matrimonio quoad locationem bonorum paraphernalium. 432. 3
Uxor pro securitate suæ dotis, ejúsque restitutione habet tacitam, seu ab ipsa lege constitutam hypothecam in omnibus bonis mariti. 485. 6
Uxor quantum ad dotem præfertur omnibus creditoribus habentibus actiones personales, vel tacitas hypothecas, non ita præfertur quantum ad donationes propter nuptias, neque habentibus expressas hypothecas anteriores. ibid.
Uxor regulariter non potest fidejubere pro marito, & si fidejubeat, irrita est fidejussio. 502. 16. Imò neque sustinetur fidejussio uxoris simul cum marito. ibid. 17
Uxor donare non potest de bonis illis, quorum administratio pertinet ad maritum, si hic supponatur rationabiliter invitus. 531. 11
Uxor potest elargiri eleemosynas juxta consuetudinem aliarum fœminarū suæ conditionis, ut etiam in gravi necessitate proximi, vel ad impediendum damnum mariti sive temporale, sive spirituale, ut etiam si parentes uxoris sint pauperes, vel uxor habeat prolem indigentem ex alio marito. 531. 12
Uxor, si capta sit in adulterium, potest maritus innocens Religionem ingredi, & in illa validè profiteri. 734. 12
Uxor fidelis, quæ non procuravit cædem mariti, non prohibetur contrahere matrimonium cum eo, qui etiam in bello, vel ex alia causa eum occidit. 737. 5
Uxorati non admittuntur ad dignitates ecclesiasticas, & si quas obtinent, cogendi sunt ad illas deserendas. 461. 7

X.

Xenia sunt munera hospitalia, quibus hospites vicissim se munerantur, quod olim maximè fieri consueverat diebus Saturnaliorum: & Xenia eduliorum, quæ intra paucos dies absumi possunt, permittuntur Judicibus delegatis. 15. 14

F I N I S.

ANT 1316195

Digitized by Google

Digitized by Google